nas
mari
avie
Z

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

AG 4272

XVII.A.3

Digitized by Google

Digitized by Google

D

C

Digitized by Google

DICTIONARIUM CASUUM CONSCIENTIÆ,

TOMUS TERTIUS.

P—Z.

P

SC

E

Sumptibus

Digitized by Google

DICTIONARIUM CASUUM CONSCIENTIÆ,

SEU

PRÆCIPUARUM DIFFICULTATUM

CIRCA MORALEM, AC DISCIPLINAM ECCLESIASTICAM

DECISIONES,

E

SCRIPTURIS, CONCILIIS, PONTIFICUM DECRETALIBUS,
Patribus, necnon Celeberrimis Theologis, & Canonum peritis deprompta.

Authore JOANNE PONTAS, *Presbytero, Facultatis Pariſienſis, Juris Canonici Doctore, necnon Eccleſiæ Pariſienſis Propœnitentiario.*

EDITIO RECENS,

E Gallico in Latinum pari ſtudio & ſide concinnata.

TOMUS TERTIUS.

LUXEMBURGI,

Sumptibus ANDREÆ CHEVALIER, Bibliopolæ.
ET
MARCI-MICHAELIS BOUSQUET & SOCIORUM.

MDCCXXXII.

CUM PRIVILEGIO SACRÆ CÆSAREÆ ET CATHOLICÆ MAJESTATIS.

DICTIONARIUM
CASUUM CONSCIENTIÆ,
SEU
PRÆCIPUARUM DIFFICULTATUM
CIRCA MORALEM, AC DISCIPLINAM ECCLESIASTICAM,
DECISIONES,

E Scripturis, Conciliis, Pontificum Decretalibus, Patribus, necnon Celeberrimis Theologis, & Canonum peritis.

PAROCHUS.

VErbum PAROCHUS, licèt à verbo, CURATUS, quoad Etymologiam differat, non differt tamen quoad ſignificationem : per verbum autem Curati, quod ſumptum eſt à verbo, *Curare*, intelliguntur Sacerdotes qui curant animas, & à Chriſto inſtituti ſunt tanquàm ſeptuaginta diſcipulorum ſucceſſores, ad ſpiritualem fidelium ſibi ſubditorum gubernationem, ſubditi ipſi Epiſcoporum regimini & authoritati ; & hæc ſunt præcipua quæ Parochos ſpectant.

Omnes Paſtores debent eſſe *lux mundi* per ſuam doctrinam, & *ſal terræ* per ſanctitatem morum. Qua propter debent magnam habere animi fortitudinem & conſtantiam, & magno defendendæ veritatis ſtudio inflammari, quemadmodum docet S. Gregorius magnus (*a*), cujus Gratianus verba refert in Canone ad marginem citato.

Cùm Parochi, & cæteri quibus animarum cura incumbit, aut qui ſunt quibuſdam addicti miniſteriis quorum partes implere debent, ſuis non poſſint obligationibus ſatisfacere, niſi reſideant in locis in quibus pro ratione officii ſui reſidere debent ; in iis neceſſariò reſidere perſonaliter tenentur : Sexcentis iſta hæc veritas probationibus firmari poſſet ; quarum præcipuas ad marginem indicare nobis ſatis erit (*b*).

Parochus omnis propter eamdem rationem callere debet idioma parœcianorum, eodemque ipſe idiomate loqui, aliter parœcianis eſſet omninò inutilis, & collati beneficii invalida forent diplomata, juxta Cancellariæ Romanæ 19. regulam quæ eſt Urbani VIII. & in Galliâ viget.

(*a*) S. Greg. in can. *Sit rector* 1. diſt. 43.

(*b*) Alex III. in cap. *Quia* 5. de præbendis. Conc. Lateran. 3 in cap. *Quia nonnulli*, 3. de Clericis non reſidentib. l. 3. tit. 4. Conc. Lateran. 4. can. 32. Conc. Trid. ſeſſ. 23. cap. de Reform. Edict. Lud. XI. an. 1475. Edict. Aurel. art. 5. Edict. Bleſenſe art. 14. Edict. Parlam. Pariſ. 7. Maii 1659. Diarium audientiarum tom. 2. cap. 19. Reg. Cancell. Rom. *De Idiomate*.

Parochus ſtrictè tenetur ſuos Paræcianos concionibus aut familiaribus, quos in Evangelium habeat, ſermonibus, & parvulos Catechiſmis aliiſve familiaribus inſtructionibus inſtruere, & pro ipſis Miſſæ Sacrificium offerre; tenetur & ipſis Sacramenta quibus indigent tùm adminiſtrare cùm tempus exigit, diligenter ægros viſitare, conſolari, eiſque ſive pauperes, ſive divites ſint, ſine ullâ perſonarum acceptione, uſque dum expirent, præſtò eſſe, Regulas quas Rituale Diœceſanum præſcribit, omnes obſervare, omnibus fundationibus ſatisfacere, eademque omnia præſtare quæ propter aſſignatos ſuæ Eccleſiæ reditus præſtare debet.

Nullus Sacerdos, niſi ſit origine Gallus, Parochus eſſe poteſt juxta Edicta (a).

(a) Edict. an. 1554.

Parochi Urbium mœnibus ſeptarum debent eſſe Graduati juxta declarationem Henrici II. 9. Maii. an. 1551.

Parochi in totâ ſuâ Paræciâ habent jus recipiendi teſtamenta ſuorum Paræcianorum, modò teſtamenta iſta nullum legatum, quod in Parochorum privatam utilitatem cedat, contineant, & modò obſervetur quod Articulus 63. Edicti Bleſ. præcipit. Debent habere codices ſeu tabulas publicas in quibus Baptiſmata, Matrimonia & funera ſcribantur.

Parochus non debet eſſe eodem tempore Officialis, aut Promotor (b).

(b) Edict. an. 1647.

Vicarii qui dicuntur perpetui à Parochis non niſi nomine differunt, & ſunt verè Parochi (c).

(c) Conc. Trid. ſeſſ. 7. c. 16. de reform.

Parochus jure ipſi conceſſo (d) cogere poteſt paræcianos ad ædificandam ipſi habitationem; & hoc præſertim verum eſt, ſi per redituum paucitatem ipſi non licet quidpiam cum Paræcianis contribuere.

(d) Edict. cit. art. 30.

Parochus non habet jus impediendi quominùs corpus defuncti tumuletur in loco quem defunctus iſte ſuam ad ſepulturam elegit (e).

(e) Arreſt. Parlam. Paris. 21. Jul. an. 1648 apud Henris tom. 1. l. 1. c. 3.

Omni Parocho jus eſt prædicandi, poſthabito prædicatore externo quem Matricularii, ſeu Æditui quibuſdam in civitatibus nominare ſolent.

Parochi tenentur omnes monitorias quæ ad ipſos ab Officiali Diœceſano mittuntur, litteras publicare nec ſub ullo prætextu ab iſtius modi publicatione ſe eximere privatâ ſuâ authoritate poſſunt.

Quando domus aliqua in territorio duarum Paræciarum conſtructa eſt, cenſetur eſſe ex Paræcia in qua eſt porta principalis, aut ingreſſus domûs (f).

(f) Arreſt. Parlam. Paris. 5. Maii 1650.

Parochi ordinarie habent jus, ad inſtar levitarum decumam fructuum intra ſuarum Paræciarum limites naſcentium partem colligendi; ſed cùm ſint alii Beneficiarii, qui majores dicuntur Decimatores, ſunt etiam Parochi benè multi quibus portio duntaxat congrua addicta eſt; quæ portio conſiſtit in 300. libris quæ conſtitutæ ſunt pro iis qui Vicarios non habent & in 400. libris, quæ, pro iis qui Vicarios habent, fixæ ſunt.

Hi Parochi gaudent inſuper jure decumam partem fructuum viridium, minutorum, & in novalibus naſcentium ſumendi, juxta Parlamenti Pariſienſis conſultum 12. Auguſti an. 1682. (g) non obſtantibus quibuſcumque privilegiis Melitenſis, Præmonſtratenſis aut aliorum quorumcumque, ordinum; & ita alio anteriori ejuſdem Parlamenti placito judicatum eſt 4. Aprilis an. 1663. (h).

(g) Diarium Audientiar. tom. 1.

(h) Ibid. tom. 2. l. 5. c. 20.

Quando duo ſunt Parochi quorum alter eſt primitivus, hic jus habet (ſi tamen juris illius poſſeſſio non interrupta fuerit) quibuſdam anni diebus rem divinam peragendi, id eſt, in quatuor diebus feſtis anni ſolemnioribus, & inſuper in Patroni feſtivitate, nec illi Parochus ordinarius quoad jus illud poteſt obſiſtere; ſed tamen Parochus primitivus, quatenùs primitivus, nullum jus habet alias curiales exercendi functiones, quas ſolus poteſt exercere Parochus ordinarius ſeu, quod idem eſt Vicarius perpetuus (i) cujus conſenſus ad audiendas Confeſſiones eſſet omninò inutilis Parocho primitivo qui ad excipiendas Confeſſiones ab Epiſcopo Diœceſano non fuiſſet admiſſus; quemadmodum Epiſcopi annis 1625. 1635. & 1645. congregati ſtatuerunt: quo quidem ſtatuto prohibetur ne ullus Parochus primitivus aliis curialibus, præter quæ pro diebus ſupra memoratis excepta ſunt, officiis defungatur, niſi priùs ipſi ab Epiſcopo licentia conceſſa fuerit.

(i) Conc. Trid. ſeſſ. 23. c. 6 Declar. Lud. XIV. 30. Jun. 1690.

CASUS I.

RIQUIERIUS Sancti Papouli Parochus non habens in Cathedrâ dicendi facultatem, & tenaci memoriâ carens quinquies aut ſexies duntaxat unoquoque anno ad Paræcianos pronaum, ſeu familiarem ſermonem habet; peccat-ne & quantum eſt ipſius peccatum.

RESPONS.

Videtur nullum eſſe dubium quin Parochus iſte peccet & quidem lethaliter. Quod hoc modo facilè probari poteſt.

1. Concilium Tridentinum (k) expreſſè declarat, Paſtorem teneri ea omnia quæ ad ſalutem neceſſaria ſunt, ſuum populum docere, fracto verbi

(k) Conc. Trid. ſeſſ. 5. cap. 2. de reform.

verbi pane paſcere, eique quaſnam virtutes proſequi, quæve vitia fugere fideles teneantur, indicare; & iſta documenta ſingulis diebus Dominicis & feſtis ſaltem ſolemnibus accuratè danda eſſe; denique Parochum ad id teneri perſonaliter, aut ſi propter aliquod legitimum impedimentum præſtare id per ſe non poſſit, debere per alium, in quo ſit ſufficiens ſcientia, Sacerdotem præſtare. Refero verba quibus momentoſum Concilii Tridentini Decretum conſtat: *Plebani & quicunque Parochiales, vel aliàs curam animarum habentes, Eccleſias quocumque modo obtinent, per ſe vel per alios idoneos, ſi legitime impediti fuerint, diebus ſaltem Dominicis & feſtis ſolemnibus, plebes ſibi commiſſas pro ſuâ & eorum capacitate paſcant ſalutaribus verbis, docendo ea quæ omnibus ſcire neceſſarium eſt ad ſalutem; annuntiandoque eis cum brevitate & facilitate ſermonis vitia, quæ eos declinare, & virtutes quas ſectari oporteat, ut pœnam æternam evadere, & Cœleſtem gloriam conſequi valeant.* Et præcipit Sancta Synodus ut Epiſcopus Parochos cenſuris Eccleſiaſticis ad ſatisfaciendum iſti obligationi compellat, ſi per tres menſes ſatisfacere neglexerint: quod neceſſariò ſupponit eos mortaliter peccare, cùm non ſatisfaciunt: Eccleſia enim tantis neminem plectit pœnis propter veniale peccatum. *Itaque, ubi ab Epiſcopo moniti trium menſium ſpatio muneri ſuo defuerint per cenſuras Eccleſiaſticas, ſeu aliàs ad ipſius Epiſcopi arbitrium cogantur.*

2. Iſta, quâ tenetur Parochus, Paræcianos inſtruendi neceſſitas una eſt inter præcipuas rationes propter quas idem Concilium declarat (a) Parochos jure divino ad reſidentiam obligari. *Cùm præcepto divino mandatum ſit omnibus quibus animarum cura commiſſa eſt, oves ſuas agnoſcere... verbique divini prædicatione paſcere... Sacroſancta Synodus eos admonet & hortatur, ut divinorum præceptorum memores factique forma gregis in judicio & veritate paſcant, &c.*

(a) Conc. Trid. ſeſſ. 23. c. 1. de reform.

3. Eamdem etiàm obligationem ſcriptura ſacra verbis quæ ſunt eò validiora, quò vehementiora, probat. Sic Deus ipſe per os unius ex ſuis Prophetis loquitur (b): *Væ Paſtoribus Iſraël qui paſcebant ſemet ipſos: nonne greges à paſtoribus paſcuntur? Lac comedebatis & lanâ operiebamini, & quod craſſum erat occidebatis; gregem autem meum non paſcebatis. Quod infirmum fuit non conſolidaſtis, & quod confractum erat non alligaſtis ... & quod perierat non quæſiviſtis ... Ego ipſe ſuper paſtores requiram gregem meum de manu eorum.* Hæc ultima verba, & hæc prima *væ Paſtoribus Iſraël* quæ tàm terribilès minas, maledictionemque divinam continent, terrere debent numeroſam multitudinem Paſtorum, qui nequidem ſemel per totum annum oves ſuas verbi Divini prædicatione paſcunt, aut qui, ut Requierius de quo agitur in propoſito caſu, quinquies aut ſexies tantùm ſingulis annis populum ſibi commiſſum inſtruunt: quaſi verò fideles etiam ea quæ ad fidem pertinent apprimè ſcientes, non indigerent frequentibus exhortationibus, quæ ipſos contra mille quibus quotidie impugnantur, aut impugnari poſſunt tentationes contra relapſus periculum, & contra pravos, quos contraxerunt, habitus ſuſtentarent, firmarent, corroborarent. Silentio prætermittimus varios alios ſcripturæ textus (c) qui ad eamdem probandam veritatem aptiſſimè citari poſſent.

(b) Ezech. 34. v. 2. 3. 4. & 10.

(c) Ezech. 33. 6 & ſeqq. Act. 2. 20. 27. & 28. &c.

4. Ipſi Caſuiſtæ quorum Doctrina de moribus non eſt ſtrictior, fatentur Parochum peccare mortaliter, quando per menſem continuum omittit dare neceſſaria populo ſuo documenta; iſta enim omiſſio cenſetur notabilis, ſicut & omiſſio quâ per duos aut tres menſes totius anni diſcontinuos concionari omitteret. *Ego arbitror*, inquit unus ex iſtis Caſuiſtis (d) (Paſtorem) *mortaliter peccare ſi uno continuo menſe integro, aut etiam ſi duobus vel tribus menſibus totius anni diſcontinuis non concionetur. Ratio eſt quia hæc videtur materia gravis non ſolùm ſecundùm ſe ſed etiam reſpectivè.* Addit idem Author, Parochum, qui per iſtud notabile tempus, non concionatus eſt, *toties peccare* (mortaliter) *quoties concionem prætermittit.*

(d) Bonac. tract. de legib. diſp. 5. quæſt. un. de obſervat. Sabbati puncto 2. §. 32.

Addamus ad id quod dictum eſt, Concilium Tridentinum quod, ut ſupra vidimus, jubet ut Epiſcopi Cenſuris Eccleſiaſticis Parochos ad inſtruendos ſuos Paræcianos compellant, jubere inſuper, ut iidem Epiſcopi portionem ex reditibus curialibus ſejungant iis qui Parochorum loco ad docendos Paræcianos fuerint ſoffecti, tribuendam (e). *Ita ut etiàm ſi ſic ei expedire viſum fuerit, ex Beneficiorum fructibus alteri, qui id præſtet, honeſta aliqua merces perſolvatur, donec principalis ipſe reſipiſcens officium ſuum impleat (f).*

(e) Conc. Trid. ut. ſeſſ. 5. c. 2. de reform.

(f) Confer. de ſens.

CASUS II.

Pamelius Parochus multò ſe Doctiorem Vicarium habet; quapropter omnes ferè curiales functiones & præſertim publicas inſtructiones à ſe in iſtum Vicarium inclinat. An ob id peccare cenſendus eſt?

Respons.

Paſtores per ſe tenentur ſua paſtoralia munera adimplere ut ex his Concilii Tridentini verbis colligere eſt (g): *Cùm præcepto divino mandatum ſit omnibus quibus animarum cura commiſſa eſt, oves agnoſcere, pro his ſacrificium offerre, verbique divini prædicatione, Sacramentorum adminiſtratione, ac bonorum omnium operum exemplo paſcere ... & in cætera munia Paſtoralia incumbere*, &c. Non ergo ſatis eſſe debet Parochis corporaliter tantùm in ſuis beneficiis reſidere, ſed peccant, ſi quamvis corporaliter reſideant, ſuis quantùm poſſunt non funguntur per ſe officiis paſtoralibus; & conſequenter in Vicarios onera paſtoralia rejicere non poſſunt, niſi cum aliquo legitimo impedimento præpediti ſuas curiales functiones non poſſunt perſonaliter exercere.

(g) Conc. Trid. ſeſſ. 23. cap. 1. de reform.

Hanc noſtram deciſionem probant 1. verba Malachiæ (h) dicentis, Sacerdotibus & Paſtoribus ſcientiam creditam eſſe, ut eam fidelibus communicarent. *Labia Sacerdotis cuſtodient ſcientiam, &* (populi) *legem requirent ex ore ejus.* 2. Probant & hæc alia Ezechielis verba (i): *Nonne greges à Paſtoribus paſcuntur?* 3. Verba Jeremiæ (k): *Dabo vobis paſtores juxta cor meum, & paſcent vos ſcientiâ & doctrinâ.* 4. Verba ipſius Chriſti, ſic Apoſtolos ſuos & in eorum perſonâ omnes paſtores alloquentis: *Vos eſtis lux mundi.* Ex quo ſequitur Parochos, cùm ſint ad illuminandos fideles ſegregati, debere quam ſæpiſſimè poſſunt, animas quarum cura ipſis commiſſa eſt, verbi divini prædicatione, & exhortationibus illuminare, &, ut ait Concilium Tridentinum, *Sacramentorum adminiſtratione, ac bonorum omnium operum exemplo paſcere*, ac veluti vivificare. Qui plures deſiderabunt probationes, conſulant ſcripturæ loca quæ ad marginem indicamus, ne in re apertiſſimâ, nimiùm immoremur (l).

(h) Malach. 2. 7.

(i) Ezech. 34. 2.

(k) Jerem. 3. 15.

(l) Iſai. 58. Ezech. 3. Matt. cap. 4. v. 8. &c. Ultimo. Joan. 20. 1. Cor. c. 2. Rom. 10. 1. Tim. 3. 2 Tim. 4. 1. Pet. 5. Eph. 4. Act. 5. &c.

Unde concludimus, in caſu particulari de quo agitur Pamelium peccare, ſi nullâ legitimâ ratione excuſatus populum ſuum perſonaliter non inſtruit, cæteraque munia paſtoralia negligit; nam vel poteſt per ſe ſuis paſtoralibus officiis fungi; vel non. Si poteſt per ſe fungi, nec tamen fungitur, criminoſa eſt ipſius negligentia, ſi non poteſt, tunc beneficium dimittere debet,

& pœnitentiam agere, quòd officiis beneficio annexis adimplendis omnino impar, beneficium acceperit, ſuaſque paſtoris partes non adimpleverit.

Sed ut magis ac magis Pamelius convincatur ſe teneri coram Deo in ſuo paſtoralis munio per ſe & non per Vicarium licèt longè doctiorem incumbere, debet conſiderare oves, Paſtoris ſui etiam minus Docti libentiùs quàm extranei Sacerdotis vocem audire; modò quoad mores ſit irreprehenſibilis, ſicut eſſe debet. Ratio eſt, quia proprii paſtoris verba, Deo per ſpecialem benedictionem ſubveniente, faciliùs & efficaciùs fidelium corde penetrant & ungunt. Et hanc ob rationem Eccleſia ſemper diſtrictè mandavit paſtoribus oves ſuas verbi pane nutrire. Quod Arelatenſe Concilium ſub Leone III. coactum an. 813, luculenter probat (a), cujus hoc legitur Decretum: *Providimus cum pro ædificatione omnium Eccleſiarum, & pro utilitate totius populi, ut non ſolùm in civitatibus, ſed etiam in omnibus Parochiis, Preſbyteri* (Curati) *ad populum verbum faciant, & benè vivere ſtudeant, & populo ſibi commiſſo prædicare non negligant.* Cum Concilio Arelatenſi conſonant Concilium Lemovicenſe coactum an. 1031. ſub Pontificatu Joannis XVIII. (b), quod declarat expreſſè peccatum eſſe mortale tàm ſtrictæ obligationi non ſatisfacere. *Omnes Sacerdotes* (inquit) *quibus Parochia commiſſa eſt, omnibus Dominicis, & feſtivis diebus admonere prædicando populum debent, ſecundùm illud;* Argue, obſecra, increpa (c). *Quia Sacerdos ſi ſine prædicationis ſonitu incedit, interminatione divinâ mortis reus eſt.*

(a) Conc. Arelat. 4. can. 10.

(b) Conc. Lemovic. 2. ſeſſ. 2. ante fin. apud Labbe tom. 9 Conc. general. col. 905.

(c) 2. Timoth. 4. 2.

Eccleſia prædicandi munus tanti eſſe momenti judicaverat, ut jam longè antè in alio Concilio habito, an. 529. ſedente Joanne II. (d) juſſerit à Parocho qui aliquâ detineretur infirmitate Diaconum ad iſtud munus eſſe deputandum, *Si Preſbyter aliquâ infirmitate prohibente per ſeipſum non potuerit prædicare, Sanctorum Patrum Homiliæ à Diaconibus recitentur.*

(d) Conc. Vaſence, aliàs Vaſionenſe 2. cap. 2.

Denique quiſque fateri tenebitur functiones paſtorales, & eas præcipuè quæ ad inſtructionem, & Sacramentorum adminiſtrationem pertinent, eſſe multò magis fidelibus neceſſarias ad ſalutem quàm ſunt functiones Canonicæ: atqui Concilium Tridentinum (e) expreſſiſſimis declarat terminis Canonicos teneri ſuis functionibus perſonaliter ſatisfacere, quamvis ſemi-præbendatos, aut Vicarios, aut Cantores mercede conductos habeant, *Omnes vero per ſe, & non per ſubſtitutos compellantur obire officia.* Ex quo ſequitur Paſtores à fortiori ſua officia per ſe obire teneri, niſi eos aliqua legitima excuſet ratio *.

(e) Conc. Trid. ſeſſ. 24 c. 12. de reform.

CASUS III.

Meletius, Parochus, audiens hoſtes jamjam eſſe adventuros è Paræciâ ſuâ fugit. Poteſt-ne abſque peccato fugere, quandò non fugit, niſi ut vitæ ſuæ conſulat?

Respons.

Certum eſt populos, tali imminente calamitate, ſolere in Eccleſiam tanquam in ſacrum aſylum, in quo nihil ſibi timendum eſſe putant, aufugere; multoſque ad Paſtorem ſuum confugere, ut ibi ab eo Sacramentum Pœnitentiæ ſuſcipiant & ſolatium quo tunc valdè indigent, accipiant. Unde concludendum eſt Parochum in tali caſu non poſſe ſine crimine ab ovibus diſcedere, earumque ſalutem negligere, etiam ſub prætextu vitæ per fugam conſervandæ.

Iſta veritas probari luculenter poteſt, 1. his præclaris verbis Nicolai I. (f) ſcribentis ad Honfroidum in Germania inferiori Epiſcopum an. 867. *Scias chariſſime frater, quod ſi pernicioſum eſt Proretam in tranquillitate navim deſerere, quantò magis in fluctibus?* Ad quod addit Summus Pontifex veros paſtores debere eadem quæ ſubeunt oves, pericula ſubire, quamvis quandoque perſecutorum, & præſertim Paganorum furorem fugere liceat. *Ubi non dicimus quod perſecutorum non fugiamus (maximè paganorum) inſidias ... ſed quod præcipuè nos, qui tanquam arietes ducatum gregibus præbemus; imò qui & horum paſtores ſumus, Deo auctore, cum eis in periculis pro viribus perſiſtere pro certo conveniat.* 2. Auctoritate Sancti Auguſtini (g) ad Honoratum Epiſcopum, de perſecutione Vandalicâ ſcribentis, cui, quid ſentiat, dicit his verbis: *Annon cogitamus, cùm ad iſtorum periculorum pervenitur extrema, nec eſt poteſtas ulla fugiendi, quantus in Eccleſiâ fieri ſoleat ab utroque ſexu atque ab omni ætate concurſus, aliis Baptiſmum flagitantibus, aliis reconciliationem; aliis etiam Pœnitentiæ ipſius actionem, omnibus conſolationem & ſacramentorum confectionem & erogationem? ubi ſi Miniſtri deſint, quantum exitium ſequitur eos qui de iſto ſæculo, vel non regenerati exeunt, vel ligati ... quantus denique gemitus omnium, & quorumdam quanta blaſphemia de abſentiâ Miniſteriorum & Miniſtrorum! Vide quid faciat malorum temporalium timor, & quanta in eo ſit adquiſitio malorum æternorum.* Poſtea iſte pater Honorato oſtendit quot & quantas utilitates ſpirituales paſtor, qui durante tam triſti calamitate, populum ſuum non deſerit, ex charitate ſuâ poſſit percipere.

(f) Nicolaus I. in can. Sciſcitaris. 47. 7. q. 1.

(g) S. Aug. Epiſt. 228. aliàs 180. n. 1.

Si tamen hoſtes de quibus agitur in propoſito caſu, eſſent hæretici qui ſimiles iis quos in hoc regno vidimus ſibi laudi ducerent non ſolùm Eccleſias ſpoliare, ſed & paſtores interficere, ut faciliùs veram inverterent religionem, prudenter ageret Parochus, ſi in tutum aliquem locum fugeret ex quo per litteras fideles ſibi ſubditos conſolari poſſet, & ex quo ſedatâ perſecutionis tempeſtate poſſet redire ut ipſis ſolatia omnia quibus indigerent, afferret; prudenter, inquam, ageret, modo tamen aliquis ſuperſtes fuiſſet miniſter qui poſſet & vellet Eccleſiaſticum ſupplere miniſterium.

Sub iſtâ conditione idem Sanctus Auguſtinus approbat in caſu propoſito paſtoris fugam (h): *Hic fortè quis dicat, addit, ideo debere Dei Miniſtros fugere, talibus imminentibus malis, ut ſe pro utilitate Eccleſiæ temporibus tranquillioribus ſervent: rectè hoc fit à quibuſdam, quando non deſunt alii, per quos ſuppleatur Eccleſiaſticum Miniſterium, ut ab omnibus deſeratur.* Tandem idem Sanctus

(h) Idem. ibidem. n. 10.

* Tot ac tantis rationum momentis innititur veritas in duabus immediatè præcedentibus reſponſionibus aſſerta, ut nullis unquàm pluribus, aut majoribus firmari poſſit. Nec minùs, imò multò magis Epiſcoporum quam Parochorum otioſitatem damnat. Sed proh-dolor! Quam multi hiſce nimiùm calamitoſis temporibus repeviuntur *Canes muti non valentes latrare*, aut nolentes! Lac & Lanam quærunt in ovibus non ſalutem, in Tonſoris officium convertunt munus Paſtorale, *totum quod delectat*, inquit S. Bernardus, *eligunt & ampleſtuntur, quod moleſtum eſt fugiunt & declinant tanquam ſine curis ut alibi ait S. Doctor jam quiſque victurus ſit, cum ad curas pervenerit*: & dum fame animæ pereunt, Paſtores *torpent otio, madent deliciis, copiis affluunt otioſi, bibunt vino ſanguinem meraciſſimum, impinguantur & dilatantur adipe frumenti.* Attamen *Præconis ... officium ſuſcipit*, inquit S. Gregorius, *quiſquis ad Sacerdotium aſcendit:* & quiſquis iſto ſuſcepto officio delicatulus non fungetur, hæc à Christo dicta reformidet: *Servum inutilem projicite in tenebras exteriores,*

Sanctus Doctor non approbat paſtoris fugam etiam in præſenti caſu, niſi cum fugere poteſt abſque dato populis quorum cura ipſi demandata eſt, offendiculo, ſic ſe gerere debet in caſu propoſito Meletius.

CASUS IV.

Theodulus, Parochus, graſſante in dies peſte, ſe poſſe ex paræcia fugere credidit, & duos Sacerdotes, qui peſte afflictis præſtò eſſent, in ſuum locum ſuffecit. An potuit in tali rerum ſtatu ad vitandum mortis periculum ſine peccato fugere? An ob eandem rationem poſſet Epiſcopus, captâ fugâ, Diœceſim deſerere?

Respons.

Parochus de quo agitur non potuit ſine peccato fugere; ratio eſt, quia, quò majoribus in periculis, & anguſtiis ſunt fideles, eò magis Paſtor ipſis ſuccurrere debet: atqui quando graſſatur peſtis, tunc fideles majori indigent paſtoris auxilio. Ergo Prælati, Parochi, cæterique paſtores non poſſunt ſine crimine oves ſuas deſerere in tantis calamitatibus quas Deus non permittit niſi ut ipſos devios ad ſe per viam pœnitentiæ redire feliciter cogat; ita ut cum Sancto Auguſtino (a) ad quemdam Epiſcopum ſcribente dici poſſit, paſtores qui, relictis ovibus, tunc temporis aufugiunt, veros non eſſe paſtores, ſed mercenarios. *Qui autem ſic fugit, ut gregi Christi ea quibus ſpiritualiter vivit, alimenta ſubſtrahantur, mercenarius ille eſt, qui videt lupum venientem & fugit: quoniam non eſt ei cura de ovibus.* Quapropter in iſtis temporum calamitatibus multi Sancti Epiſcopi ſe zelo ſuo & charitate commendaverunt. Sanctus Cyprianus (b) & Sanctus Gregorius Thaumaturgus, referente Sancto Gregorio Niſſeno, qui Sancti Gregorii Thaumaturgi res præclarè geſtas ſcripſit, ſunt iſtius veritatis graviſſimi teſtes. Non minùs Chriſtianè ſenſit Sanctus Gregorius (c), ut epiſtola ſcripta ad Dominicum Epiſcopum Carthaginenſem teſtatur, quâ ipſum ad populi ſui ſaluti invigilandum peſtis flagello caſtigati hortatur; cumque ad Pontificatum fuiſſet evectus, peſte Romam depopulante (d), indeſinenter ipſe prædicabat, ad pœnitentiam inducebat; & preces publicæ ipſo jubente, fundebantur, ut Deus tandem placatus flagella ſuæ iracundiæ averteret. Tantùm abfuit ut Epiſcopum Narnienſem à reſidentiâ, populo Narnienſi ſub diris peſtilentiæ anguſtiis gemente, immunem fecerit, è contra ut patet ex Sancti Doctoris ſcriptis (e) ipſum validè hortatus eſt, ut ex tantis calamitatibus majori cum vigilantiâ & zelo quàm antea paganos & ſuæ Diœceſis hæreticos ad veram fidem adducendi occaſionem arriperet. Theodorus Maſſilienſis Epiſcopus in ſimili calamitate egregiam præ ſe tulit charitatem ut teſtatur Sanctus Gregorius Turonenſis (f). Adjungendi ſunt iſti tam commendando Antiſtiti omnes provinciæ Narbonenſis Antiſtites qui cum ovibus quas peſtis affligebat permanere maluerunt, quàm ad decimum ſextum Concilium nationale Toletanum anno 693. proficiſci, ut ejuſdem Concilii Patres referunt (g): Uno verbo ſic ſeſe omnes veri paſtores geſſere.

(a) S. Aug. epiſt. 228. aliàs 180. n. 14.

(b) S. Cyprian. l. de mortalit.

(c) S. Greg. Papa lib. 8. Epiſt. 41.

(d) Joan. Diac. l. 2. c. 39.

(e) S. Greg. Papa. l. 2. epiſt. 2.

(f) S. Greg. Turon. l. 9. c. 22.

(g) Conc. Tolet. 16. c. 13.

Cæterùm, noſtram hanc quæſtionis propoſitæ ſolutionem, Sanctus Carolus Borromæus non ſolùm validis probat rationibus; ſed etiam illuſtribus Sanctorum Cypriani, Baſilii, Nicolai, & duorum Archiepiſcoporum qui ante ipſum Eccleſiæ Mediolanenſis ſedem obtinuerant, firmat exemplis: ad quod addendum eſt Sancto Archiepiſcopo Congregationem ſacram Cardinalium quam, peſte Diœceſim Mediolanenſem devaſtante, conſuluit, juxta principia à nobis poſita reſpondiſſe. Sic refert Fagnanus olim ejuſdem Congregationis ſecretarius (h).

(h) Proſp. Fagnanus in cap. Cùm ex, fin. de clericis non reſid. lib. 3. decret. tit. 4.

Ex quo inferendum eſt nec ab Epiſcopo, nec à quolibet alio paſtore, poſſe peſtem tanquam legitimam fugæ cauſam prætendi; ſed omnes ad reſidentiam actualem & continuam ſtrictè teneri, his præſertim temporibus quibus Sacramenta Pœnitentiæ, Euchariſtiæ, & extremæ, unctionis, ſuæ tamen vitæ non ita prodigi ut nullatenùs ſibi præcaveant, populo peſte laboranti, debent adminiſtrare. Dixi, ſuæ vitæ tamen non ita prodigi, ut nullatenus ſibi præcaveant, debent enim iis omnibus quas Chriſtiana prudentia ſuggeret, uti cautionibus. Quæ autem & quales ſint ejus cautiones quintum Concilium Mediolanenſe an. 1570. explicat verbis ſequentibus (i): *Ut ſi quando hominis peſte afflicti, ſuſpective Confeſſionem audit, loco audiat qui aliquantulùm à lecto diſtet: cum verò ſine magno illius incommodo id fieri poteſt, curet licet, ut ad feneſtram aut oſtium, aut in porticum veſtibulumve, aut adimpluvium, aliumve locum apertum accedat, ne illum confitentem audiat, ut cubiculum declinet, in quo contagionis periculum timeri ſolet: ut eadem cautione in ſanctiſſimæ Euchariſtiæ miniſtratione utatur... ut dum intra ſepta curationis publicæ eſt, veſtes contractiores, aut ita ſuccinctas, quæ infra genua vix protendant adhibeat... ſacræ hoſtiæ particulam unam, aut plures, quæ ad communicantium uſum ſatis erunt, ferre poterit; nec verò aliam præterea, quæ de more reponitur, dum ad Eccleſiam, Capellam ve redit: at, verò in omni Sacramento, multoque magis in ſanctiſſimâ Euchariſtiâ miniſtrandâ cavebit, ut evitandi periculi vel ſuſpicionis causâ ne quid vel minimum quod novum ſit, adminiſtrationis ritum introducat, ne ve inſtrumentum, aliudve quid ſimile adminiſtrationem pro digitis, vel adeo in os ipſis adhibeat.* Quamvis in propoſito caſu de iſtis cautionibus non agatur, per gratum tamen putavimus nos eſſe facturos Parochis, quibus neceſſitas incumbit Paræcianos peſte afflictos adjuvandi, iiſque omnem quâ tunc indigent opem ferendi, ſi eas referremus.

(i) Conc. Mediol. v. part. 2. tit. 15.

Non inutile tamen erit obſervare Sacroſanctum Chriſti corpus juxta conſuetudinem quæ in aliquibus Galliæ Diœceſibus viget papyro aut linteamine involutum tunc poni in loco in quo ægrotus ipſum capere poſſit; quæ conſuetudo non diſſonat ab antiquâ Eccleſiæ conſuetudine de quâ loquitur Sanctus Cyprianus (k) & juxta quam laicis Euchariſtia linteo quod vocabatur *Dominicale*, & quod in domos ſuas inferebant, ut ipſi ſibi corpus Chriſti miniſtrarent, involuta tempore perſecutionis dabatur, iſtam, quod ſcribit Euſebius (l), probat conſuetudinem; teſtatur enim, referente Sancto Dionyſio Alexandrino, Sanctam Euchariſtiam olim per puerum ad ſenem Serapionem fuiſſe miſſam. *Exiguam Euchariſtiæ partem puero tradidit, jubens ut in aquâ intinctam Seni, in os inſtillaret.*

(k) S. Cyprian. ſerm. de lapſis.

(l) Euſeb. l. 6. hiſt. Eccl. 44.

Quòd ſpectat ad Sacramentum Extremæ-unctionis, in iiſdem etiam Diœceſibus virgâ adminiſtratur oblongâ cui ſtupæ oleo infirmorum intinctæ inhærent, & quâ Sacerdos remotus, & nullatenus propter ventum ex adverſo ſtantem periclitans ungit ægrotum.

Hæc de propoſitâ difficultate dicta ſufficerent: ſed ne timoratis paſtoribus ſcrupulum perperàm incutiamus, ad ea quæ diximus ſuperaddere nos debere putavimus, Parochum, cùm ſit perſona publica, & cùm per conſequens, ſanis, & ægris debitor ſit, poſſe tempore peſtis alicui, ab Epiſcopo approbato, onera paſtoralia demandare Sacerdoti, qui peſte laborantibus ſubveniat; præſertim cùm major Paræcianorum pars ſana eſt, ut ſani ob eo non fugiant, qui reverâ fugerent; ſi eum ad peſte afflictos acceſſiſſe ſcirent; & ut hac prudenti agenti ratione ipſis utilior eſſe poſſit.

poſſit. Hoc, teſte Fagnano, fiari poſſe pronuntiavit ſacra Cardinalium Congregatio, cujus pronuntiatum Gregorius XIII. approbavit.

CASUS V.

Hugo, ſancti Venantii Parochus, qui debet quatuor celebrare Miſſas quæ aſſignatis quibuſdam cediuibus inſtiiutæ ſunt ot ſingulis ſecundâ, tertiâ, quartâ, & quintâ bebdomadæ feriis celebrarentur, his diebus ſæpè Miſſas inſtitutas celebrare non poteſt, vel quia identidem iter facere cogitur, vel quia propter matrimonium aut exequias debet Miſſam celebrare, vel quia propter aliquam infirmitatem, aut aliam malam diſpoſitionem ſacrificium offerre non poteſt. Quapropter omnes ferè Miſſas ſolemnes, quas ſcilicet diebus Dominicis & feſtis celebrat pro iis celebrat qoi Miſſas inſtituerunt, & non pro Parœcianis. Attamen, quamvis juxta plures Caſuiſtas qoorum ſcripta legit, à ſe hoc fieri poſſe perſuaſum habeat, nonnullis angitur ſcrupulis, quia alios complures aliter ſentire Caſuiſtas non ignorat. Qua de re quærit Hugo an ſit unde conſcientia remurdeat, & quid in poſterum, ut conſcientia tranquilla ſit, facere debeat.

Responsio.

Aliquos non diffiteor reperiri Caſuiſtas, numero tamen paocos, qui quamvis Parochum diebus Dominicis & feſtis debere ſacrum facere dicant, ut ſacro videlicet Parochiani poſſiot intereſſe, eum tamen non teneri ſacrificii fructum Parochianis applicare (a) putant. Opinio tamen contraria majus proculdubio fundamentum habet, & ſola quam Paſtor ſequi debeat: Quod ſequentibus rationibus probari poteſt.

(a) Moronus reſp. ad quæſitum 63. & apud eum Bonac & apud eum Vaſques.

Prima, quia hæc noſtra ſententia conformior eſt ſententiæ Concilii Tridentini (b), quod declarat, eos qui curam habent animarum, oves ſuas cognoſcere, & pro ipſis ſacrificium offerre, jure divino teneri, *Cùm præcepto divino*, inquit, *mandatum ſit omnibus quibus animarum cura commiſſa eſt, oves agnoſcere, pro iis ſacrificium offerre &c.* Hæc ſunt ipſamet ſanctæ Synodi verba quæ intelligi non debent de applicatione generali, ad qoam omnes Sacerdotes tenentur, ſed de ſpeciali Miſſæ applicatione, per quam ſcilicet Parochi ſuis præcipuè ovibus particulariter Miſſæ fructum applicent.

(b) Conc. Trid. ſeſſ. 23. c. 1. de Reform.

Reverà nou dicit expreſsè Concilium Tridentinum eos teneri fructum addicere Parœcianis præcisè diebus Dominicis & feſtis potiùs quàm aliis diebus, ſed negari non poteſt ſatius eſſe ut Parœcianis addicatur ſacrificium iis diebus, quibus Eccleſia præcipit, ut ad ſacrificium fideles conveniant, illodque offerant cum Parocho, qui propter eamdem rationem com ipſis, & pro ipſis illud tenetur offerre.

Præterea curare debet Epiſcopus, ut præcipit idem Concilium (c), *ut* (Parochi) *iis ſaltem diebus Dominicis ac feſtis ſolemnibus; ſi autem curam habuerint animarum, tam frequenter, ut ſuo muneri ſatisfaciant, Miſſas celebrent.*

(c) Idem ibidem cap. 4.

2. Hanc primam rationem efficaciter probat, & confirmat expreſſiſſima declaratio ſacræ Congregationis Cardiualium à Pio IV., ſancto Pio V. & Siſto V. (d); Deputatorum ad explicanda in iis quæ ad diſciplinam & mores pertineut, Concilii Tridentini Decreta: quæ declaratio variis ab Authoribus, & ſpeciatim relata eſt à Barboſa (e), qui ait: *Parochum teneri Miſſæ ſacrum ſuis ovibus applicare juxta boni viri arbitrium: & hanc partem fovet declaratio ſanctæ Congregationis Concilii ſuper Decretis de celebratione Miſſarum noviſſimè ſanctiſſimi Domini noſtri Urbani VIII. auctoritate editâ, & in Typographiâ reverendæ Cameræ Apoſtolicæ impreſſâ, dum habet:* „Sacerdotes quibus diebus tenentur Miſſam celebrare ratione Beneficii, ſeu Capellæ, Legati aut Salarii, ſi eleemoſinas pro aliis Miſſis celebrandis ſuſceperint, non poſſe eàdem Miſſâ utrique obligationi ſatisfacere„. *Et magis in terminis, propoſita dubio, an Parochi Urcæani Iſauenſis Diœceſis, quibus diebus ex proprio officio & obligatione tenentur Miſſam celebrare, poſſint pro eâdem Miſſâ, in propriâ, vel alienâ Eccleſiâ celebrandâ, manuales eleemoſynas recipere. Sacra Congregatio die 1. Septembris 1629. reſpondit:* „Quibus diebus Parochi tenentur Miſſam celebrare, nou poſſe manualem eleemoſynam recipere„.

(d) Pius IV. in Bullâ *Alias*. data die 2. Aug. 1564. S. Pius V. in Bullâ an. 1566. Sixtus V. in Bullâ *Immenſa* 74. Bullar. mag. tom. 2. p. 111.

(e) Auguſt. Barboſa in cap. 1. ſeſſ. 23. Conc. Trid.

Refert etiam eamdem Cardinalium declarationem Gavantus Regularis Clericus à ſancto Paulo (f), dicitque: (g) *Qui tenetur alicubi celebrare abſque applicatione ſacrificii ad Divinum cultum tantum, ita debet ibi celebrare: ut nullo modo accipiat ſtipendium ab alio, ut illi applicet ſacrificium ſibi liberum: quod expreſſe vetat ſacra Concilii Tridentini Congregatio in Declaratione Decreti de celebratione Miſſarum ſub ſanctiſſimo Domino noſtro Urbano VIII. emanati..... quod etiam tenent Canonici & Curati, qui tenentur celebrare Miſſam Conventualem ſeu Parochialem in propriis Eccleſiis ratione Canonicatûs, ſeu Rectoriæ; quia ad eam tenentur ratione Beneficii: ſecùs, quando ex merâ conſuetudine ſeu ſtatuto Canonicali ad majorem Eccleſiæ decorem Miſſas Privatas in propriâ Eccleſiâ Collegiatâ ſeu parochiali celebrant non ratione Beneficii, neque Capellæ, neque Legati, neque Salarii; qui ſoli quatuor tituli in prædicta reſponſione prohibentur.*

(f) Bartholom. Gavantus in addit. ad manuale Epiſc. n. 13.

(g) Idem comment. in rubricas Miſſ. & Breviar. Rom. part. 3. tit. 11. n. 5.

3. Ad iſtas authoritates addi poteſt authoritas ſancti Thomæ, qui examinans utrùm Sacerdos aliquod ſtipendium pro Miſſæ celebratione recipere poſſit, dicit eum poſſe, modò tamen aliàs celebrare nou teneatur. *Si tamen* (Sacerdos) *non habet alios ſumptus & non tenetur ex officio Miſſam cantare, poteſt accipere denarios, ſicut conducti Sacerdotes faciunt non quaſi pretium Miſſæ, ſed quaſi ſuſtentamentum vitæ.* Atqui, juxta Concilii Tridentini verba, Parochus tenetur Sacroſanctum Miſſæ ſacrificium pro iis quorum cura ipſi commiſſa eſt, offerre: ergo juxta principia ſancti Thomæ ipſi nou licet diebus Dominicis & feſtis pro aliis celebrare; cùm præſertim ex beneficio independenter à quarumdam Miſſarum particularium inſtitutione ad ſuſtentationem honeſtam neceſſaria ipſi ſuppetant.

4. Sylvius (a), S. Thomæ doctiſſimus interpres dicit opinionem eorum qui contra ſentiunt, eſſe rejiciendam: Certum enim eſt Parochos teneri ſaltem aliquando pro Parochianis celebrare. *Talis enim opinio ſic generaliter intellecta non eſt admittenda* (ſont ipſamet Sylvii verba) *cùm dubitari non poſſit, quin Curati ad hoc ſaltem aliquando teneantur:* Et cùm dicit, *ſaltem aliquando*, loquitur de diebus Dominicis & feſtis, de quibus etiam loquitur Diana, quem citat. *Et quamvis Diana putetur ſic*, (id eſt contra) *aliquando ſenſiſſe* (b)..... *poſtea tamen*..... *reſpondet* (c) *Parochum in illis diebus in quibus tenetur Miſſam celebrare, ut populus eam audiat; non poſſe pro applicatione ſacrificii eleemoſynam accipere. Unde concludi poteſt quod eam Miſſam debeat ſuis Parochianis ſaltem ordinariè applicare*, quod confirmat reſponſione ſacræ Congregationis, cujus jam ſuprà mentionem fecimus.

(a) S. Tho. in 4. diſt. 15. q. 3. art. 2. quæſt. 1. ad 4.

(b) Antonious Diana tract. de celeb. Miſſæ. reſol. 26.

(c) Idem 4. part. tract. 4. reſol. 232.

5. Denique charitas, quam Paſtor erga oves ſuas habere debet, ipſaque juſtitia poſtulant ut ipſi Miſſæ ſacrificium applicet ſaltem diebus Dominicis & feſtis; poſtulat, inquam, charitas, ſi enim quilibet homo ex charitate proximum ſuum ſpiritualiter adjuvare teneatur, tenebitur à

fortiori

fortiori Paſtor, qui *pro hominibus conſtituitur in iis quæ ſunt ad Deum ut offerat dona & ſacrificia pro peccatis* (a). Poſtulat & juſtitia; æquum enim eſt ut qui lac ovium comedit, & lanis operitur, oves paſcat, ipſiſque ſpirituale pro temporali rependat; & opinio contraria ſordiditatem redolet, & Parochi ſuis rebus nimium intenti ſavet cupiditati.

(a) S. Paulus Epiſt. ad Hæbr. c. 5. v. 1.

Opponunt nobis Bonacinam, Navarrum, & Reginaldum; ſed quod ad Bonacinam attinet, fatetur pro ſuis Parochianis Parochum debere diebus Dominicis & feſtis ſolemnibus, aut ſaltem ſemel in hebdomada celebrare. Navarrus, quem Bonacina ſine cauſa citat, non dicit Parochum non teneri diebus Dominicis & feſtis pro Parœcianis celebrare; ſed dicit tantùm: *Peccat mortaliter, qui obligatus ad dicendam Miſſam pro aliquo, non applicat ei totam illam ejus partem quam tenetur ei applicare* (b). Addit ſeverà Sacerdotem poſſe cui vult ſpecialem ſacrificii partem quæ ad eum quatenus celebrantem pertinet, applicare. *Valorem ſpecialem ſibi debitum juſte poſſit applicare ſibi, vel alii cui voluerit*. Sed hoc ad quæſtionem de quâ agitur nullatenùs pertinet. Tandem Reginaldus, qui citat etiam Bonacinam, dicit ſolum poſſe Parochum, quamvis pro ſuis Parœcianis ſacrificium offerat, recipere quæ fideles, ut pro ipſis preces ad Deum fundat, offerunt, ſic loquitur: *Quantumvis teneatur celebrare pro totâ ſuâ Parochiâ generaliter; conſuetudine tamen introductum eſt & tacito conſenſu offerentium eleemoſynas, ut à Parochianis oblatas pro ſui commendatione faciendâ in Miſſâ, Parochus ipſe accipiat etiam quando celebrat generaliter pro totâ ſuâ Parochiâ*. Unde patet iſtum Scriptorem non intendere loqui de ſtipendio, quod datur pro particulari ſacrificii applicatione; loquitur non de Parocho qui celebrat generaliter pro totâ ſuâ Parochiâ; ſed ſolùm intendit loqui de eleemoſyna particulari, quam Parocho dant aliqui, ut eos nominatim Deo commendet; quod nullatenùs opinioni quam impugnamus favet.

(b) Navar. Man. c. 25. n. 91.

Jam illud unum ſupereſt ut concludamus, reſpondentes ad caſum propoſitum, 1. Hugonem non poſſe abſque injuſtitia fructum ſacrificii iis qui quatuor Miſſas particulares, de quibus ſuprà diximus, aſſignatis reditibus inſtituerunt, applicare, eoque ſuos Parœcianos privare. 2. Hugonem, quamvis ipſi concederetur, eum non teneri pro Parœcianis ſacrificium offerre diebus Dominicis & feſtis, nihilominùs peccaturum eſſe: Non enim licet ipſi ad diem Dominicam transferre celebrationem Miſſarum quæ juxta inſtitutionem ſeu fundationem aliis diebus expreſsè determinatis celebrandæ ſunt; quia Miſſæ celebrandæ ſunt juxta omnes fundationis circumſtantias, & ita celebrandæ ſunt ut omnes omnino conditiones appoſitæ, ſive locum, ſive diem, ſive horam ſive fundantis intentionem ſive aliquid ſimile ſpectent, ad litteram impleantur. Solus enim Epiſcopus eſſe poteſt voluntatis fundatorum interpres, & ſolus aliquid circa fundationes, (legitimis tamen de cauſis) mutare (c).

(c) De Genet. Theol. mor. tom. 3. tract. 5. c. 5. nu. 4. Colloq. Condom. tom. 1. colloq. 7. ſect. 1. Colloq. Rupel. de ſacrif. q. 4. Colloq. De ſainte Beuve tom. 3. caſ. 7.

CASUS VI.

Antonius Parochus Parœciæ Diœceſis Toloſanæ per Diœceſim montis Peſſulani iter faciens, duos ibi invenit ex ſuis Parœcianis, quorum rogatus confeſſiones excepit. An potuit excipere, & abſolutionem quam dedit extra propriam Diœceſim, validè dedit?

Responsio.

Antonius proculdubio duos ſuos Parœcianos abſolvere validè potuit, quamvis eorum confeſſiones extra Toloſanæ Diœceſis limites exceperit. Ratio quam affert Pater Ludovicus Thomaſſinus Oratorii Sacerdos (d), cæterique Theologi, eſt quia Parochus omnis ex jure habet in ſuos Parœcianos ubicumque reperiantur, ordinariam juriſdictionem quoad ea quæ ad forum internum pertinent. Natalis Alexander, Dominicanus, eruditus Theologus idem docet in ſua Theologia Dogmatica & Morali (e): *Parochi ſubditorum ſuorum Confeſſiones in alienæ Parochiæ territorio, & in alienâ etiam Diœceſi, audire poſſunt*, inquit, *ordinariam enim in illos auctoritatem habent, quam exercere poſſunt ubique, quoad ea quæ fiunt ſine ſtrepitu judicii, qualis eſt confeſſio: Et certè*, addit, *Concilium Lateranenſe Cap. 21. ſtatuit, ut fideles ſemel in anno confiteantur proprio Sacerdoti, nullâ factâ mentione loci, in quo confeſſiones illorum excipere debet vel poteſt.*

(d) L. Thomaſſin diſcip. Eccl. Part. 4. l. 1. c. 69. nu. 10.

(e) N. Alexand. Theol. Dog. & Mor. de Sacra Pœnit. Reg. 9. pag. 596.

Iſti duo recentiores Scriptores nihil aſſerunt niſi quod aſſeruerunt qui eos præceſſere; niſi quod præſertim ſanctus Antoninus, Paludanus, Sylveſter de Prierio, Fumus ſcriptor Summæ cui titulus eſt, *Aurea Armilla*, Geminianus, Anchatanus, & Caballutius Oratorianus aſſeruerunt (f).

(f) Palud. in 4 diſt. 19. q. 2. art. 3. S. Antonin. 3 part. ſum. tit. 17. c. 10. Sylveſter. v. *Confeſſor*. 1. n. 12. Barthol. Fumus V. *Confeſſo*. n. 34. Geminianus in c. 2. de Conſtit. in 6. §. ſtatutu n. 58. Anchar in c. *Ea quæ*. de Reg. Tur. in 6. n. 2. J. Caballut. Jur. can. theo. & prax. l. 1. c. 18. n. 7.

CASUS VII.

Episcopus Abulæ in Synodali conventu, ſanxit, ut omnes ſuæ Diœceſis Parochi ſua apud quoſdam Parochos quos deſignavit, & non apud alios peccata deponerent. Parochus ſancti Philippi, aliique complures Conſtitutioni Synodali obedire noluerunt, & aliis ab Epiſcopo non deſignatis Parochis, aut aliis Diœceſanis Sacerdotibus approbatis ſicut antea, ſua peccata confiteri perrexerunt. Sunt-ne confeſſiones validæ?

Responsio.

Videtur dici poſſe cum erudito Theologo, cujus deciſiones typis mandatæ ſunt (g), Iſtorum Parochorum confeſſiones valere. Ratio eſt quia Parochis indultum eſt, ut Confeſſarios, quos voluerint, ex iis quos Epiſcopus approbavit, aut qui ratione beneficii jus excipiendi confeſſiones habent, ſibi eligere poſſint. Quod probari poteſt ex Decretali Epiſtolâ Gregorii IX. (h); cujus hæc ſunt verba: *Ne pro dilatione pœnitentiæ periculum immineat animarum, permittimus Epiſcopis & aliis Superioribus, nec non minoribus Prælatis exemptis, ut etiam præter ſui Superioris licentiam, providum & diſcretum ſibi poſſint eligere confeſſorem*. Circa quæ verba obſervare duo debemus. Prius eſt, nullum videri eſſe dubium quin, cùm Summus Pontifex non ſolùm Epiſcopis, ſed etiam *aliis Superioribus, nec non minoribus Prælatis* iſtud privilegium conceſſerit, Parochis quoque illud conceſſiſſe, cenſendus ſit. 1. Quia Parochi quoad ſuos Parœcianos verè inter Superiores legitimos annumerandi ſunt. 2. Quia privilegia conceſſa iis qui aliis regendis præfecti ſunt; inviolata permanere debent; juxta antiqui Canonis verba (i): *Privilegia Eccleſiarum & Sacerdotum intemerata, & inviolata cunctis decernimus manere temporibus*. Et juxta hanc juris regulam (k): *Indultum à jure beneficium non eſt alicui auferendum*. Imò privilegia ſemper explicanda ſunt favorabiliter, & *latiſſimè*, ut ait Gloſſa (l): *Beneficium Principis latiſſimè interpretandum eſt*. Idem, Lex Digeſtorum aſſerit (m): *Beneficium Imperatoris, quod à Divinâ ſcilicet ejus indulgentiâ proficiſcitur quàm pleniſſimè interpretari debemus*. Quod juris effatum præcipue juxta Gloſſam (n), locum habet in reſcriptis, qualia ſunt Pontificum Decretalis; & præſertim quando, ut in caſu propoſito, de rebus favorabilibus

(g) De Ste. Beuva, tom. 1. caſ. 1.

(h) Greg. IX. in cap. *Ne pro dilatione*. fin de pœnit & remiſſ lib. 5. tit. 28.

(i) Can. *Privilegia* 1. 25. q. 2.

(k) Reg. 27. de Reg. Jur. in 6.

(l) Gloſſ. in cap. *Quod dilectio*. 3. de conſang. & aff. v. utrique.

(m) L. *Privilegium*. 3. ff. de conſtit. Principum lib. 1. tit. 4.

(n) Gloſſ in cap. *Ordinarii*, v. *Diſpenſationes*. de officio Ordinarii in 6.

bus agitur. Poſterius, quòd circa Gregorii IX. Decretalem Epiſtolam obſervari debet, eſt ratio quâ ad permittendum Epiſcopis, & aliis Superioribus nec non minoribus Prælatis exemptis, ut etiam præter ſui Superioris licentiam ſibi poſſent eligere Confeſſarium, inductum ſe fuiſſe teſtatur: *Ne pro dilatione pœnitentiæ*, inquit, *periculum immineat animarum*; Iſta hæc ratio, inquam, obſervanda eſt; Cùm enim Parochi ſæpè celebrare Miſſam & ſæpe Sacramenta Baptiſmi, Pœnitentiæ, & Euchariſtiæ adminiſtrare teneantur, ſæpè in magnum ſuæ ſalutis diſcrimen venirent, ſi Confeſſarios ſibi eligendi facultatem non haberent. & ſi Confeſſarios, qui aliquando procul abeſſent, temporibus incommodis, horiſque indebitis adire tenerentur ut ſua peccata, quando confeſſione indigerent, confiterentur.

(a) Dominic. Soto in 4. diſt. 18 art. 2.

Fateor Hiſpanum quemdam Theologum (a); ſcriptorem cætera celeberrimum, exiſtimare hujus Decretalis terminos ad Parochos non eſſe extendendos. quia, inquit, non ſunt Prælati, quibus ſolis à Gregorio IX. iſtud privilegium conceſſum eſt. Sed quamvis iſte ſcriptor in verba ſancti Thomæ jurare videatur, à ſententiâ tamen ipſius in hoc præter intentionem recedit; ſanctus enim Thomas Parochos *Eccleſiarum minores Principes* vocat in tertiâ parte (b) Summæ in qua ſic habet: *Ad minores Civitatis Principes pertinet diſponere de infirmo populo..... & ideò baptiſare, pertinet ad minores Principes Eccleſiæ; id eſt ad Presbyteros qui tenent locum 72. Diſcipulorum Chriſti, ut dicit Gloſſa Lucæ* 10. (c). Et hanc ob cauſam Epiſcopi in Concilio Aquiſgranenſi tertio congregati, Parochos vocant, *Cooperatores operis noſtri*. & ſanctus Joannes Chryſoſtomus eos nominat *Compaſtores*. Et verò Parochi habent juriſdictionem ordinariam, quæ, quamvis Epiſcopali juriſdictione minor ſit, non eſt tamen delegata: & quemadmodum Apoſtolis Epiſcopi, ita & ſeptuaginta duobus Diſcipulis Parochi ſucceſſere, ſicut dixit ſupra ſanctus Thomas, quamvis verum ſit eſſe inſtitutionis Eccleſiaſticæ Parochorum dignitatem, ſi conſideretur quoad loca, in quibus ſuam juriſdictionem & miniſteria poſſint exercere (d) Sed præterea Clementis III. habemus Decretalem (e), quæ expreſſiſſimè declarat Parochum Prælationis officio fungi: *Prælationis officio fungitur*: Hinc à Gerſone Parochi appellantur *Prælati ſecundi ordinis, dignitatis, vel honoris* (f). Unde evidenter patet rationem à Dominico Soto allatam eſſe falſam.

(b) S. Tho. 3. part. quæſt 67. art. 2. ad 2.

(c) Gloſſa Bedæ in Luc. 10.

(d) Can. *Eccleſias* 1. 13. q. 1.

(e) Clemens III. in c. *Tua nos* de Clerico ægrotante lib. 3. tit. 6.

(f) Joan. Gerſon. tom. 2. p. 249.

Verum quoque eſt quoſdam eſſe Canoniſtas qui per hæc Gregorii IX. verba, *& aliis Superioribus*. Epiſcoporum Superiores, & non alios populorum Superiores intelligunt; ſed hujuſmodi interpretatio nullo fundamento valido nititur; Epiſcopi enim, propriè loquendo, nullum præter Summum Pontificem Superiorem habent; aliundè Gregorius IX. non dicit, *& aliis eorum Superioribus*, ſed generatim de omnibus Superioribus tum minoribus tum majoribus, & conſequenter de Parochis loquitur.

Ad hanc noſtram Deciſionem robur accedere poteſt ex uſu qui viget in Eccleſia; nam ii ipſi, qui Gregorium IX. iſtud privilegium ſolis Superioribus Majoribus indulſiſſe arbitrantur, nihilominùs fatentur Parochos jus ſibi Confeſſarios eligendi antiquiſſimâ ubique receptâ & legitimè præſcriptâ conſuetudine poſſidere. Undè ſic poſſumus ratiocinari: Antiquiſſima, ubique recepta, & legitimè præſcripta conſuetudo vim Legis obtinet, ut fatetur idem Summus Pontifex in aliâ Decretali (g); Atqui conſuetudo juxta quam Parochi ſibi Confeſſarios eligunt, eſt antiquiſſima, ubique recepta legitimè præſcripta & ob juſtam cauſam introducta: Cauſa enim, propter quam Gregorius IX. privilegium iſtud conceſſit, non minùs ſpectat Parochos quàm Epiſcopos: imò dici poteſt eam longè magis Parochos quàm Epiſcopos ſpectare, propter rationem jam à nobis allatam. Ergo iſta conſuetudo vim Legis in Eccleſiâ obtinuit. Undè concludendum eſt, cùm Epiſcopus Legem generalem Eccleſiæ nec revocare nec abrogare poſſit, talem etiam conſuetudinem non videri ab eo poſſe abrogari; & quamvis eam abrogare poſſet, eam abrogare non deberet: 1. *Quia ipſa mutatio conſuetudinis, etiam quæ adjuvat utilitate, novitate perturbat*, inquit ſanctus Auguſtinus (h), loquens de mutatione conſuetudinum, quæ nec fidem lædunt, nec mores.

(g) Greg. IX. in cap *Cum tanto*, de conſuet. l. 1. tit. 4.

(h) S. Aug. Epiſt. 54. aliàs 118. nu. 6.

2. Quia iſta mutatio duos malos produceret effectus. 1. Removeret à Sacramento Pœnitentiæ multos Parochos qui peccatorum venialium tantummodo reos ſe eſſe crederent; & ſic peccata venialia confitendi, conſuetudo à Concilio Tridentino approbata & commendata (i), abiret in deſuetudinem. 2. Alii etiam multi qui graviter deliquiſſent, Miſſam celebrarent, aut Sacramenta ſæpè adminiſtrarent abſque prævia confeſſione, & ſe excuſarent quod Confeſſarium aſſignatum iis temporibus & horis, quibus vellent, adire non poſſent; ſeque ad id non teneri præſumerent, & in ſui defenſionem afferrent verba Concilii Tridentini (k), quod loquens de neceſſitate confeſſionis faciendæ ante celebrationem Miſſæ, aut Sacramentorum adminiſtrationem, excipit caſum in quo non adeſt copia Confeſſarii. *Modò non deſit illis copia Confeſſoris*.

(i) Conc. Trid. ſeſſ. 14. cap. 5. de ſacram. pœnit.

(k) Idem, ſeſſ. 13. c. 7. & can. 11.

Permagni igitur intereſt Parochos pacificè frui jure quod antiquâ & legitimè præſcriptâ poſſeſſione ſibi Confeſſarios, quos voluerint ſive ex Confratrum, ſive ex aliorum Sacerdotum approbatorum numero eligendi acquiſitum habent. 1. Ut non exponantur periculo ſacrilegia committendi, quæ ſæpè tùm committerent, cum præcreata difficultate quam ad inveniendum Confeſſarium paterentur, in ſtatu peccati mortalis, vel certo vel dubio ſua paſtoralia munia obirent. 2. Ut ii qui peccatorum tantùm venialium ſibi ſunt conſcii poſſint frequenter ad Sacramentum Pœnitentiæ accedere, juxta ipſorummet ſæcularium ab Eccleſiâ laudatam & commendatam (l) conſuetudinem, *quod piorum hominum uſus demonſtrat*. Et certè cùm Laïci certis & determinatis Confeſſariis peccata confiteri non cogantur, ſed liberè poſſint ſibi ex approbatis Sacerdotibus qui ipſos regunt, Confeſſarios ſeligere, ipſi Paſtores non ſunt vexandi, nec ad conſuetudinem quæ noxia ipſis foret, & conſcientiam turbaret, recipiendam porrecto, ut ita dicam, ad fauces gladio adigendi ſunt. *Quapropter*, inquit S. Auguſtinus in eadem Epiſtolâ jam citatâ, *quæ utilis non eſt, perturbatione infructuoſa conſequenter noxia eſt.*

(l) Idem. cit. 14. cap. 5.

Hæc circa difficultatem propoſitam dicenda habebamus. Hoc unum animadvertendum à lectore eſt, nos ſcilicet dixiſſe, Parochos non habere jus ſibi eligendi Confeſſarios niſi inter Confratres ſuos Parochos, aut inter Sacerdotes ab Epiſcopo approbatos; quamvis enim Epiſcopus ſibi ſimplicem Sacerdotem à ſe nondum approbatum poſſit Confeſſarium eligere, non tamen poteſt Parochus; quia Epiſcopus per ipſam electionem Sacerdotem ad audiendam ſuam confeſſionem approbat; Parochus verò, cum non poſſit quempiam approbare, non poteſt niſi approbatum Sacerdotem eligere, ut patet ex Alexandri VII. Decreto 24. Septembris 1665. in quo Summus iſte Pontifex damnat ſaltem ut ſcandaloſas viginti & octo propoſitiones, quarum ſeptima his exprimitur terminis: *Qui beneficium Curatum habent, poſſunt ſibi eligere confeſſarium ſimplicem*

ſimplicem Sacerdotem, non approbatum ab Ordinario. Prohibetque ſub pœna excommunicationis, *ipſo facto*, ſedi Apoſtolicæ reſervatæ, ne verbo, vel facto talis opinio doceatus.

CASUS VIII.

Aurelius, Sancti Hilarii Paræciæ incola à Bernardo Parocho ſuo, cui ad confitendum ſua Peccata adduci non potuit, licentiam poſtulavit tempore Paſchali alium Parochum vicinum adeundi. An Bernardus ſine peccato talem licentiam denegare potuit?

Respons.

Proprius Paſtor, quiſquis ſit, non curioſiùs in vitam quorumdam ſibi ſubditorum inquirere debet. Sæpiùs enim docet experientia quorumdam adeò infirmos eſſe animos, ut potiùs Confeſſionem omitterent, quàm proprium paſtorem adirent, ſive quia eum non multi faciunt, ſivè quia peccata quædam ipſi declarare eos pudet. Quapropter prudens & beneficus Parochus Paræcianis concedere debet licentiam confitendi alteri qui tamen hæreticus non ſit, aut flagitioſus, ſecùs conſcientiæ tyrannicè divexarentur. Quod fieri non poſſet ſine peccato. *Peccaret ... Sacerdos*: inquit S. Thomas (a), *ſi non eſſet facilis ad præbendam licentiam confitendi alteri: quia multi ſunt adeò infirmi, quòd potiùs ſine confeſſione morerentur, quam tali Sacerdoti confiterentur. Unde illi qui ſunt nimis ſolliciti, ut conſcientia ſubditorum per confeſſionem ſciant, multis laqueum damnationis injiciunt, & per conſequens ſibi ipſis.* Aurelius ergo non potuit ſine peccato poſtulatam Paræciano denegare licentiam.

(a) S. Th. in 4. diſt. 17. q. 3. art. 5. quæſtiunc. 4. ad 6.

Hanc ob cauſam ſi ſuperior Regularis denegaret uni ex Confeſſariis Monaſterii poteſtatem ab aliquo caſu reſervato Religioſum abſolvendi, nihilominùs primâ vice confeſſarius poſſet Religioſum abſolvere, ut habetur in Decreto Urbani VIII. 26. Maii 1594. cujus hæc ſunt verba (b): *Sanctitas ſua deinceps declaravit & declarat, ut ſi hujuſmodi Regularium confeſſariis, caſus alicujus reſervati facultatem petentibus ſuperior dare noluerit, poſſint nihilominùs confeſſarii illâ vice pœnitentes regulares etiam non obtentâ à ſuperiore facultate, abſolvere.*

(b) Bullar. Magno. tom. 4. poſt. Bull. 28. p. 68.

Diximus: *alteri qui tamen non ſit hæreticus aut flagitioſus*: nam ſi hæreticus aut flagitioſus eſſet Parochus, quem adire cupit Aurelius, ipſi deneganda foret licentia talem Parochum adeundi. *Si ergò Parochianus petit licentiam alteri confitendi indeterminatè*, inquit Paludanus (c) *non det niſi ſit veriſimile quod petens non eligeret, niſi æquè bonum vel meliorem; ſi autem nominet ſibi aliquem de quo veriſimile eſt, quod ſit æquè bonus, vel melior ad confeſſionem audiendam, non neget; quia fortè habet peccatum quod erubeſcit confiteri, & priùs moreretur ſine confeſſione. Si verò appareat, quod non eſt æquè bonus, aut per famam aut per viſum ſuæ perſonæ, aut per converſationem perſonarum ſibi confitentium; quia minùs religioſè converſantur; tunc ſimpliciter debet denegare ... & licet aliquis debeat ſemper reputare alium meliorem ſe ſimpliciter, non tamen quantum ad omnia, puta quantùm ad officium hoc, vel illud.*

(c) Petr. Palud. in 4 diſt. 17. q. 4. art. 3.

CASUS IX.

Tertullus, Parochus Sancti Waſti, ad quem per viam ſecretam pervenit unum ex ſuis Paræcianis futurum matrimonium oriundæ ex ſuâ paræciâ filiæ fuiſſe pollicitum, in jus vocatur, ut de promiſſione matrimonii teſtimonium dicat. Poteſt-ne abſque peccato, quod de iſtâ promiſſione didicit, tacere?

Respons.

Theologus recentior (d) putat iſtum Parochum poſſe imò debere in caſu propoſito tacere; paſtor enim, inquit, non debet adversùs ullum ſuorum paræcianorum coram judice teſtificari; quia eſt Paræcianorum pater ſpiritualis, pater autem contra filios ad teſtimonium non eſt admittendus. *Parentes & liberi*, inquit Lex (e), *invicem adverſùs ſe, nec volentes, ad teſtimonium admittendi ſunt.* Quod à jure canonico approbatum eſt. Præterea addit; Parochum non minùs teneri tacere ſecretum in caſu propoſito quàm tenetur advocatus qui fuiſſet ab aliquo conſultus. Unde concludit Tertullum debere, quantùm poteſt, conari ut à Judice obtinendi à teſtimonio dicendo facultatem obtineat; quam facultatem ſi obtinere nequeat Tertullum debere die præfixo comparere, coram Judice cui ſolummodò declarabit ſe nihil habere quod ad quæſita reſpondeat.

(d) De Ste. Beuve to. 1. Caſ. 2.

(e) Lib. 5. tit. 20. de teſtibus. in can. *Si teſtes.* 3. §. 34. 4. q. 2. & 3.

Sed iſtius Theologi ſententiæ ſubſcribere, nec rationes approbare poſſumus; quia S. Thomas expreſſè docet ea omnia quorum declaratio ad damnum, ſive ſpirituale, ſive temporale proximi evertendum neceſſaria eſt, iis exceptis quæ per Confeſſionem Sacramentorum cognita ſunt, eſſe declaranda. *Et contra hoc debitum*, inquit S. Doctor, *obligari non poteſt per ſecreti commiſſum, quia in hoc frangeret fidem quam alteri debet.* Atqui in caſu propoſito agitur de damno notabili quod filia pateretur, ſi teſtimonium veritati Tertullus non perhiberet coram Judice, cui reſpondere eo de facto tenetur.

Objicere aliquis forſitan poſſet S. Thomam non loqui de Parocho; ſed cùm Doctor Angelicus ea tantùm quorum cognitio per Confeſſionem parta eſt, excipiat, de Parochis æquè ac de cæteris Sacerdotibus loqui cenſendus eſt, juxta hoc effatum; *Exceptio firmat regulam in non exceptis.*

CASUS X.

Valdradus, Parochus Paræciæ in Diœceſi Leonenſi ſitæ cujus omnes incolæ non niſi plebeio inferioris Britanniæ ſermone, qui ipſi omninò ignotus eſt, loquuntur; quærit an abſque peccato ſuum retinere poſſit beneficium, & expectare uſque dùm plebeiâ iſtâ linguâ loqui didicerit, præſertim cum Vicarium & alium Sacerdotem iſtâ linguâ apprimè loquentes ſibi ad exercendas functiones quas ipſe exercere per ſe non poteſt, ſocios adjunxerit.

Respons.

Parochus & paræciani neceſſariò debent invicèm ſuum idioma intelligere, alitèr paſtor eſt ferè omninò ſuis ovibus inutilis; juxta hæc Apoſtoli verba (f): *Si ergo neſciero virtutem vocis, ero ei cui loquor, barbarus; & qui loquitur, mihi barbarus.* Et verò in ſcripturâ legimus (g), Deum, donum linguarum Apoſtolis fuiſſe largitum ut barbaris nationibus Evangelium utiliter prædicare poſſent. *Nonne ecce omnes iſti, qui loquuntur, Galilæi ſunt*, inquit ſacer ſcriptor, *& quomodò nos audivimus unuſquiſque linguam noſtram, in quâ nati ſumus?* Et inter varias maledictiones quas Deus ſuo populo minatur, hanc etiam eadem ſcriptura refert: rem ſcilicet habere cum gente cujus linguam intelligere non poſſet (h). *Adducet Dominus ſuper te gentem de longinquo & de extremis terræ finibus in ſimilitudinem aquilæ volantis cum impetu, cujus linguam intelligere non poſſis.* Et certe quomodò Parochus qui ſuorum paræcianorum linguam non intelligit, & cujus lingua à Paræcianis ſimiliter non intelligitur, poſſet confeſſiones audire, prædicare, exhortari, ſubditos invicem reconciliare, conſolari, ſalutaria ipſis dare monita aliaſque ejuſmodi partes inſeparabiliter annexas adimplere? Hoc omninò impoſſibile eſt, & talis Parochus potiùs paſtoris umbra quàm paſtor vocandus eſt (i). O Paſtor & idolum! Hanc cauſam Innocentius III. in Decre-

(f) 1. Cor. 14. 12.

(g) Act. 2. 7. & 8.

(h) Deut. 28. 49.

(i) Zachar. 11. 17.

in Decretali quæ publicata fuit in Concilio generali Lateranenſi, coacto an 1215. (a) ſapienter præcepit, ut quando in urbe aut in Diœceſi *populi diverſarum linguarum habentes ſub una fide varios ritus & mores*, occurrunt, Epiſcopi illis provideant paſtores & Sacerdotes, qui *ſecundùm diverſitates rituum & linguarum*, poſſint illos erudire, & illis Sacramenta adminiſtrare. *Diſtrictè præcipimus*, inquit Summus Pontifex, *ut Pontifices hujuſmodi civitatum ſive Diœceſum provideant viros idoneos qui ſecundùm diverſitates rituum & linguarum divina illis officia celebrent, & Eccleſiaſtica Sacramenta miniſtrent: inſtruendo eos verbo pariter & exemplo.* Eam denique ob cauſam vigeſimâ Cancellariæ Romanæ regulâ datâ à Gregorio XI. & Eugenio IV. præcipitur, ut proviſiones ad Parochialem Eccleſiam protsùs invalidæ ſint, niſi *perſona* (cui beneficium parochiale collatum eſt), *intelligat & intelligibiliter loqui ſciat idioma loci ubi hujuſmodi Eccleſia conſiſtit* (b). *Item voluit quod ſi contingat ipſum alicui perſonæ de Parochiali Eccleſiâ providere, ſeu mandare provideri, vel gratiam expectativam concedere, niſi dicta perſona intelligat, & intelligibiliter loqui ſciat idioma loci ubi ejuſmodi Eccleſia conſiſtit; proviſio ſeu mandatum & gratia deſuper, quoad Parochialem Eccleſiam nullius ſint roboris, vel momenti.* Quæ regula naturali jure, divinoque innititur. *Tam regula iſta quàm ipſum jus divinum, vel naturale, & reſpectivè in omnibus quæ ſunt juris divini vel naturalis perſervari debet*, inquit Doctus Juriſconſultus Gallus (c), qui addit, *omnis autem poteſtas & adminiſtratio verbi Dei & Sacramentorum & ſpiritualis Juriſdictionis in diſciplinâ & correctione morum eſt juris divini immutabilis. Ergo ut nec Muto, nec Surdo, multominùs utroque morbo laboranti dari, vel committi poteſt, ita nec ei qui non intelligit idioma loci, vel ſi intelligat, non poteſt intelligibiliter loqui.*

(a) Innoc. III. in Conc. gener. later. c. 9. in c. Quoniam. 14. de officio Judicis ordin. lib. 2. tit. 31.

(b) 20. Regula Cancell. Rom.

(c) Carol. Molinæus in Reg. 20. Cancel. Rom. de idiomate.

Dubitari igitur non poteſt poſt allatas, tam authenticas, & tam validas probationes, quin Valdradus beneficium ſuum dimittere teneatur, cum juxta regulam modò citatam proviſio obtenta non valeat: *ab initio, ipſo jure, non valet, & ſic nunquam convaleſcit*, ut loquitur noſter idem Juriſconſultus. Dici tamen poteſt, Valdradum, ſi memoriâ ſatis tenaci gaudet, ut brevi tempore linguâ inferioris Britanniæ loqui diſcere poſſit, ſuum parochiale Beneficium poſſe, conſentiente Diœceſano Epiſcopo, retinere.

CASUS XI.

Cassius, parochiæ à Sancto Patricio dictæ Parochus, qui ob Miſſam, quam ſuſpenſus celebravit, in irregularitatem lapſus eſt, duos ex paræcianis matrimonio conjunxit; an validè conjunxit?

Respons.

Priuſquam difficultati præpoſitæ fiat ſatis, operæ pretium eſt; 1. diſtinguere duas Juriſdictionis ſpecies; una ſcilicet eſt ordinaria, quæ propter beneficium, officium, aut ſpiritualem titulum datur; talis eſt juriſdictio ſummorum Pontificum, Epiſcoporum & Parochorum; altera eſt delegata. 2. Sciendum eſt Sacerdotem irregularem inhabilem eſſe ad exercendum juriſdictionem quæ dicitur ordinaria, cùm ſit inhabilis ad exercendas functiones beneficii ratione cujus poteſtatem ordinariam habet, ſed non eſt incapax juriſdictionis delegatæ, & nullum habentis reſpectum ad ordines, quia hujuſmodi juriſdictionem non dat beneficium ex quo ſequitur Sacerdotem irregularem, nec recipere juriſdictionem ordinariam; nec in foro pœnitentiæ exercere poſſe; poteſt tamen delegatam & recipere, & exercere. His præſuppoſitis: ad difficultatem propoſitam, Reſpondemus Caſſium potuiſſe matrimonio duorum ſuorum Paræcianorum ſimpliciter intereſſe illudque ſuâ præſentiâ reddere validum; ſed nuptialem benedictionem dare non potuit, quia Nuptialis benedictio eſt Sacerdotii functio quam exercere Sacerdos irregularis non poteſt †: & è contrario ſimpliciter matrimonio intereſſe, non eſt actus Juriſdictionis. Ob eamdem rationem Parochus notoriè irregularis, ex delicto, ut intelligimus, poteſt Sacerdotem ad audiendas in ſuâ Eccleſiâ confeſſiones delegare, quamvis ipſe confeſſiones excipere non poſſit, quia delegatio non eſt actus ordinis, ſed tantùm Juriſdictionis.

CASUS XII.

Didacus cùm paræciam per confidentiam Simoniacam occultam obtinuiſſet, & ob id conſequenter in ſuſpenſionem & excommunicationem incidiſſet, illius Paræciæ poſſeſſionem adiit, & titulo, quamvis nullo, fretus multorum Confeſſiones excepit, aliaque id genus curialia exercuit officia. Sunt-ne validæ abſolutiones datæ ſuſpenſione, excommunicatione, & irregularitate non obſtantibus?

Respons.

Antequàm hujus difficultatis nodum ſolvamus, tanquam certiſſimum ſupponendum eſt, illud omne quod facit publicus miniſter, ſive ſit Eccleſiaſticus, ſive Laïcus, validè fieri, modò tres concurrant conditiones.

1. Ut habeatur titulus ſaltem coloratus (d). Poteſt autem tribus modis haberi 1. quando ſuperior legitimus, aut reputatus legitimus confert aliquam Juriſdictionem, dignitatem, aut aliquod beneficium, cujus tamen collatio propter aliquod impedimentum occultum, quale eſt impedimentum, de quo ſermo eſt in caſu propoſito, invalida eſt. 2. Quandò poſt aliquam Juriſdictionem, aut officium, aut dignitatem legitimè acceptam, aliquod v. g. Confidentiæ crimen admittit, propter quod *ipſo facto*, juriſdictione, dignitate, aut beneficio privatur. 3. Quando Juriſdictionis à ſuperiore facta revocatio nondùm pervenit ad aures illius cui data fuerat.

(d) Sylvius reſol. var. v. *Matrimonium*. 11. & apud eum Barboſa. Henriquez Sanchez & Bonacina. tom. 5. p. 547. col. 1.

2. Ut ſit error publicus; id eſt, ut iſte miniſter publicè reputetur tanquàm habens Juriſdictionem.

3. Tandem, ut nullum ſit impedimentum jure naturali aut divino ſtatutum, quale foret in homine amente qui non agit *humano modo*, & qui conſequenter a peccatis validè abſolvere non poteſt; quale etiam foret in Laïco, aut in quocumque Clerico, non Sacerdote, qui jure divino à celebratione Miſſæ, & Sacramenti Pœnitentiæ adminiſtratione arcetur; Eccleſia enim in his caſibus defectum poteſtatis ſupplere non poteſt.

Hoc poſito reſpondemus abſolutiones quas Didacus ſuſpenſionis, excommunicationis, & irregularitatis vinculis irretitus dedit, eſſe validas. 1. Quia habet titulum coloratum ſufficientem, cùm à ſuperiore legitimo, aut, ut ſupponimus reputato legitimo collata ipſi fuerit Paræcia (aliter enim titulus non eſſet verè coloratus, nec conſequenter ſufficiens).

2. Quia eſt error publicus, cum ab omnibus Paræcianis tanquam legitimus Paſtor reputetur. 3. Quia nullum eſt in eo impedimentum jure naturali.

† *Juxta ſententiam plurium non infimæ notæ Theologorum, qui dicunt materiam Sacramenti matrimonii eſſe traditionem & acceptationem ſimul, ſeu mutuum partium conſenſum, ſeu, quod idem eſt, contractum civilem, formam verò eſſe benedictionem nuptialem, ſeu verba prolata à Sacerdote qui ſolus eſt juxta ipſos Sacramenti matrimonii miniſter, matrimonium de quo agitur, ſtaret quidem & valeret in ratione contractûs, ſed non in ratione Sacramenti; iſta ſententia à pluribus annis videtur obtinuiſſe; pro & contra citari poteſt Sanctus Thomas.*

naturali, aut divino, ſed ſolo jure Eccleſiaſtico ſtatutum. Ex quo ſequitur ab Eccleſia poſſe ſuppleri & re vera ſuppleri defectum occultum Juriſdictionis quam propter Simoniæ crimen amiſit, juxta juris canonici diſpoſitionem. Vide reſolutionem ſequentem.

CASUS XIII.

Arnaldus, Parochus Sancti Claudii, notoriè hæreticus, aut ſchiſmaticus, & à corpore Eccleſiæ per ſententiam excommunicationis, aut degradationis, ſeparatus, Confeſſiones tamen aliquorum ex ſuis Paræcianis ſecretò excepit. An valent, quas dedit, abſolutiones?

Respons.

Non valent datæ ab Arnaldo abſolutiones. Hoc docet S. Thomas his verbis (a): *In omnibus prædictis manet clavium poteſtas, quantùm ad eſſentiam; ſed uſus impeditur ex defectu materiæ.* Et ratio quam affert Sanctus Doctor eſt, quia ad poteſtatem clavium in Sacramento Pœnitentiæ validè exercendam, abſolutè neceſſe eſt, ut habeatur Juriſdictio in eos qui ad Pœnitentiæ tribunal accedunt; & quia hæreticus aut ſchiſmaticus, qualis ſupponitur Arnaldus, omni omnino juriſdictione privatur. *Cùm enim uſus Clavium, in utente prælationem requirat reſpectu ejus in quem utitur ... propria materia in quam exercetur uſus clavium eſt homo ſubditus; & quia per ordinationem Eccleſiæ unus ſubditur alteri; ideò etiam per Eccleſiæ prælatos poteſt ſubtrahi alicui, ille qui erat ei ſubjectus. Undè cùm Eccleſia hæreticos, ſchiſmaticos, & alios hujuſmodi privet ſubſtrahendo ſubditos, vel ſimpliciter, vel quantùm ad aliquid, quantùm ad hoc quo privati ſunt, non poſſunt uſum clavium habere.* Sic loquitur Sanctus Doctor (b) qui idem docet alio in loco, in quo duplicem diſtinguit poteſtatem, ordinis ſcilicet & Juriſdictionis, tanquàm æqualiter ad validitatem abſolutionis neceſſariam. *Duplex eſt*, inquit, *ſpiritualis poteſtas, una quidem Sacramentalis, alia Juriſdictionis: Sacramentalis quidem poteſtas eſt, quæ per aliquam conſecrationem confertur.* Prior juxtà Sanctum Doctorem ſemper quidem remanet in ipſiſmet hæreticis. *Omnes quidem Eccleſiæ conſecrationes ſunt immobiles, manente re quæ conſecratur ... & ideò talis poteſtas ſecundùm ſuam eſſentiam remanet in homine, qui per conſecrationem eam eſt adeptus, quandiù vivit, ſive in ſchiſma, ſive in hæreſim labatur: quod patet ex hoc quod rediens ad Eccleſiam, non iterùm conſecratur.* Sed poſteriorem, ſcilicet juriſdictionis, poteſt Eccleſia auferre, utpotè ab Eccleſiâ datam, & reverâ eam aufert ab iis quos à ſuo corpore expellit, & conſequenter ab hæreticis, & ſchiſmaticis. *Poteſtas autem juriſdictionis eſt quæ ex ſimplici injunctione hominis confertur*, pergit Doctor Angelicus, *& talis poteſtas non immobiliter adhæret: unde in ſchiſmaticis, & hæreticis non manet.* Ex quo ſequitur ſchiſmaticos aut hæreticos non poſſe validè abſolvere. *Undè non poſſunt, nec abſolvere, nec indulgentias facere, aut aliquid hujuſmodi: quod ſi fecerint nihil eſt actum.*

(a) S. Th. ſup. cit. §. 19. art. 6.

(b) Idem 2. 2. q. 39. art 3. in corp.

CASUS XIV.

Voluſianus, Parochus Sancti Spiri, à Paræcianis ſuis ſollicitatur, ut ad reparandum Eccleſiæ tectum omninò grandine, & crepitantis tempeſtatis impetu attritum ex ſuo aliquid conferat; ſed Voluſianus pertinaciter ſollicitationibus reſiſtit, dicitque Paræcianos, cùm teneantur dare ipſi convenientem habitationem, teneri quoque Eccleſiam reparare, ut in ea peragere ſacra poſſit, &, ſi ad hujuſmodi reparationem æs votivum non ſufficiat, eos debere, quod deeſt, ſupplere. An legitima eſt Voluſiani ratio?

Respons.

Non legitima eſt ratio quam affert Voluſianus, ſi enim votivi reditus ad reſtaurandum Eccleſiæ tectum non ſufficiant, debet pro quantitate bonorum ex beneficio provenientium ad reficiendum tectum coadjuvare juxta virorum prudentum, & incorruptorum æſtimationem. Ratio eſt quia, quamvis Paræciani ſoli teneantur ad ædificandas & reparandas Eccleſias iis temporibus quibus non erant dotatæ, attamen ex quo bona Eccleſiis dicata ſunt, & ex quo bonorum iſtorum diviſorum pars notabilis ad Parochorum ſuſtentationem aſſignata fuit, juſtitia poſtulat ut tunc ad reparationes neceſſarias Parochi cum Paræcianis contribuant. Quod dicimus, ſatis ſuperque probant rationes ſequentes. Prima ſumitur ex Concilio Moguntino in Decretalibus Gregorii IX. relato, quod imperante Carolo Magno, habitum eſt (c): *Quicumque Eccleſiaſticum beneficium habent, omnino adjuvent ad tecta Eccleſiæ reſtauranda, vel ipſas Eccleſias emendandas.* Et ut nullus falsò putet in iſtius Concilii verbis merum conſilium, non autem præceptum contineri, legatur quod dicit Alexander III. ſcribens ad Leàovienſem Epiſcopum (d) cui conceptis verbis declarat ab eo Parochos ad hujuſmodi reparationes cum paræcianis faciendas eſſe cogendos. *De his qui parochiales Eccleſias habent*, inquit ſummus Pontifex: *duximus Reſpondendum, quod ad reparationem & inſtaurationem Eccleſiarum, cogi debent, cum opus fuerit, de bonis quæ ſunt ipſius Eccleſiæ, ſi eis ſuperſint, conferre; ut eorum exemplo cæteri inviteutur.* Et reverà æquum eſt ut, Parochi, cum Eccleſiæ bonis fruantur, ex parte neceſſitatibus Eccleſiæ ſubveniant. Et nam ob cauſam præcepit Concilium Tridentinum ut Epiſcopi Eccleſias ſuarum Diœceſum viſitent; illaſque, quantùm neceſſarium eſt, curent ab iis refici qui earumdem Eccleſiarum bona poſſident. *Parochiales verò Eccleſias*, inquit Sancta Synodus, *etiamſi juris Patronatûs ſint, ita collapſas refici & reſtaurari procurent ex fructibus, & proventibus quibuſcumque ad eaſdem Eccleſias quomodocumque pertinentibus; qui ſi non fuerint ſufficientes, omnes patronos & alios qui fructus aliquos ex dictis Eccleſiis provenientes percipiunt, aut in illorum defectum; Parochianos omnibus remediis opportunis ad prædicta cogant, quâcumque appellatione, exemptione, & contradictione remotâ.*

(c) Conc. Mogunt. in cap. *Quicumque*. 1. de Eccleſiis ædificandis vel reparandis. 3. tit. 48

(d) Alex. III. in cap. de his. 4. ead. tit. cit.

Noſtra hæc propoſiti caſûs reſolutio congruit cum edicto Bleſenſi dato ab Henrico III. an. 1559. quod Parochos etiam ad reparandas Eccleſias pro redituum, quos percipiunt, quantitate aſtringit (e): Ad hoc edictum, [cujus, utpote Gallicè compoſiti verba omittimus], accedit edictum Melodunenſe (f) menſe Februario an. 1580. datum. Accedit & declaratio data die 18. an. 1661. quæ in Parlamento die 18. Julii an. 1664. rata facta fuit, & in qua legitur ab Epiſcopis, aut eorum Vicariis generalibus, aut Officialibus cogendos eſſe (*Officiariis locorum appellatis*) Decimatores, Æditnos, ſeu Matricularios, Paræcianos, & alios prout teneri poſſunt. & ipſoſmet Parochos ad contribuendam ſumptuum portionem quam neceſſariam eſſe Epiſcopi iidem aut Vicarii generales, aut Officiale, habitâ unius cujuſque Parochi facultatis ratione, arbitrabuntur.

(e) Edict. Bles. art. 52.

(f) Edict. Melodun. art. 3.

Cabaſſutius tandem (g), qui poſt Laurentium Bochellum eamdem propugnat ſententiam, citat ad eam confirmandam Concilium Arelatenſe ſedente Leone III. habitum: *In Concilio Arelatenſi ſub Leone Papa III. regnante Carolo magno* (verba ſunt iſtius Canoniſtæ) *ſtatuit can. 25. ut beneficium Eccleſiaſticum habent ad tecta ipſius Eccleſiæ reſtauranda, vel ad ipſas Eccleſias ædificandas omnino adjuvet.* Addit citatus ſcriptor 1. ſi quæ fortè in aliquibus regionibus regulæ ſive lege, ſive conſuetudine ſtatutæ ſunt, eas eſſe obſervandas. 2. Uſum communiorem Gallicani regni multis Judiciis confirmatum quæ noſtri referunt Juriſperiti (h). hunc

(g) Cabaſſut. juris. can. Theo. & prax. l. 2. c. 27. n. 2.

(h) Charondas lib. 1. Reſponſorum c. 57. Antonius Bleinianus lib. 1. prax. Benef. tit. 1. ſub finem.

hunc eſſe, ut ſcilicet Parochus (aut principalis Decimator ſiquis fuerit) ad reparationem Chori teneatur, & Paræciani ad reparationem navis. 3. Excipiendos eſſe à regula generali Curatos ſeu Vicarios amovibiles, & eos quorum tenues ſunt reditus. Videri & aliæ poſſunt apud Antonium Auguſtinum (a) hujus deciſionis probationes.

(a) Anton. Aug. Epitom. Juris Pontificii I. 13. part. tit. 1. c. 9.

CASUS XV.

Chamundus, Paræciæ Campeſtris Parochus, ſæpè Collationibus Eccleſiaſticis, quas Epiſcopus ſtatuit, intereſſe negligit; an talis negligentia ad peccatum poteſt imputari?

RESPONS.

Cùm juxta Evangelica oracula Epiſcopis, Apoſtolorum ſucceſſoribus obedire, ſit ipſimet Chriſto obedire, & eorum mandata contemnere, ſit ipſum Chriſtum contemnere: *qui vos audit, me audit, et qui vos ſpernit, me ſpernit* (b) certiſſimum eſt quando Epiſcopus collationes, ſeu colloquia Eccleſiaſtica ad certos quoſdam dies indicit iiſque, ut Parochi, cæterique Eccleſiaſtici intereſſent, præcepit, ab iſtis collationibus Parochos & alios rebus ſacris addictos ſine peccato abeſſe non poſſe, niſi aliquod legitimum intervenerit impedimentum. Ratio eſt, quia juxta omnes ſive divinas ſive humanas leges ſuis Prælatis obedire tenentur; *obedite*, inquit Apoſtolus (c) *præpoſitis veſtris ſubjacete eis; ipſi enim pervigilant, quaſi rationem pro animabus veſtris reddituri.* Non novum eſt hoc præceptum, Deus enim in veteri lege jam longè antea idem præceperat (d): *Facies quodcumque dixerint qui præſunt loco quem elegerit Dominus.* Quod præceptum Chriſtus poſtea confirmavit his verbis (e): *Quæcumque dixerint vobis, ſervate & facite.*

(b) Luc. 10. 16.

(c) Hebr. 13. 17.

(d) Deuter. 17. 10.

(e) Math. 23. 3.

Hinc evidenter patet omnes Parochos, cæteroſque inferiores Eccleſiaſticos neceſſariò teneri ſuis Epiſcopis obedire, & omnia præcepta quæ neque juſtitiam, neque rationem lædunt, adimplere quid porrò juſtitiæ, rationique magis conſentaneum eſt, quam ſi Epiſcopi præſcribant media certa & efficacia quibus utentes Parochi ſuas, ut par eſt, poſſint partes implere? Et quodnam certius, facilius, & efficacius medium adinveniri poteſt quàm collationes Eccleſiaſticæ quæ ipſos ad ſtudium feliciter cogunt, & in quibus ſcientia ex Præſidis & omnium aſtantium cognitionibus accreſcere poteſt? Quæ cum ita ſint. Chamundum à peccato immunem eſſe non putamus, cùm in re quæ tùm propter publicam Eccleſiæ utilitatem, tùm propter privatum Parochorum, & aliorum Eccleſiaſticorum commodum, tanti eſt momenti, ſuo Epiſcopo obtemperare negligit.

Vide { ABSOLUTIO. Cas. 2. 4. 5. 6. 7. 12. 16. 21. 24. 25. 27. 29. 31. & 32,
BENEFICIARIUS.
CONFESSARIUS. 1. & 2.
RESIDENTIA.
RESIGNATIO.
PERMUTATIO. }

PASCUA.

NOmine PASCUORUM, quod originem ducit à paſcendo, Latini deſignant eum locum in quem pecus paſtum propellitur: adeoque jus compaſcuum habere dicitur, qui eo jure gaudet, ut in illis etiam locis, quorum dominio caret, pecus ſuum paſcere poſſit.

En, quæ pertinent ad Paſcua, præcipua ſtatutorum capita.

Si pecora vel ab Armentario ducta, vel ſibi permiſſa in eo loco eaque tempeſtate depaſcant, in quibus compaſcendi jus interdicitur; ad reſarciendum damnum inde emergens, ipſæ pecudum poſſeſſor tenetur. Illud nimirum naturali jure innuitur, Romaniſque legibus ex eo fonte juris emanantibus, plurimum commendatur. *De his quæ per injuriam depaſta contendis*, inquit ex illis legibus una (f): *Ex ſententiâ legis aquiliæ agere minimè prohiberis.* Iterum aliâ lege ſancitur. *Si quadrupes pauperiem feciſſe dicatur; actio ex lege 12. tabularum deſcendit* (g).

Quod quidem & de ipſo loco intelligendum eſt, in quo paſcuorum copia datur; quandò ab armentorum grege damnum aliquid huic loco inferri contingit: exempli causâ ſi plantatas illic novellas arbores aut confregerit, aut iis quoquo modo offecerit (h).

Quinetiam invaluêre, quædam moribus conſtituta jura, Romani juris prorsùs diſſimilia quibus alicujus fundi Domino pecudem in ſuo repertam tum occupare, tum aſſervare permittitur, uſquedum quiquid illi damni illatum eſt, fuerit à Poſſeſſore gregis planè compenſatum, cui præterea prædicta jura mulctam indicunt.

Poteſt jus compaſcuum acquiri 1. juris alicujus expreſſo titulo. 2. Præſcriptione Immemoriali. In cujus tamen præſcriptionis teſtimonium habitatores, ad quos prædictum jus ſpectat, admitti non poſſunt. Quod quidem diſertis verbis à D. Mornac. docetur (i).

Non licet proprium pecus in ſuum pratum abigere, niſi poſt primum fœnum convenientiori tempore demeſſum: Quemadmodùm in ſupremâ Divionenſi Curiâ 4. Julii 1679. definitum eſt.

Unaquæque habitatorum communitas, quæ jure compaſcuo potitur; ad conſtituendum ſibi armentarium tenetur, tùm ut pecora cuſtodiantur, tùm ut ab omni detrimentoſæ vaſtitatis damno procul arceantur.

Non poſſumus, quæ plurima ſunt & ob multiplicem tùm conſuetudinum, quæ apud diverſas Regni Regiones prævalere dignoſcuntur, tum Arreſtorum, quæ ſecundùm regionis uniuſcujuſque uſus lata fuere. varietatem, Innumerabilia penè alia ſtatuta, ſingula hîc expendere. Cœterùm eâ in re ſtandum eſt Edicto Regio anno 1669. de rebus, quæ ſpectant Aquas & Sylvas dato; ipſiuſque conſulendus & titulus, qui de paſcuorum juribus inſcribitur.

(f) Leg. De his, fin. cod. de leg. Aquilià. lib. 3. tit. 35

(g) Leg. Si quadrupes. 1. ff. ſi quadrupes pauperiem feciſſe dicatur. l. 9. tit. 2. item leg. Si quis. 1. cod. de fundis & ſaltib. Rei Dominicæ. lib. 11 tit. 66. & leg. Inſignia. 2. & leg. Prata. fin. cod. de paſcuis pub. & privatis. lib. 11. tit. 60.

(h) Leg. Quintus 39. §. 1. ad legem aquiliam l. 9. tit. 2.

(i) Mornac in leg. Item ſi. 3. ff. de ſervit. prædiorum ruſticorum l. 8. tit. 3.

CASUS PRIMUS.

CÆLESTINUS Parœciæ S. Maurilli quondam Dynaſtes, cùm agrorum jugera 50. aut 60. incolis loci ad communia pecudum paſcua conceſſerit; tres ibi agricolæ benè fortunatèque viventes, quorum unicuique amplus eſt 400. vervecum grex, lanigeros greges illuc in pabulum abigunt; unde cæteri habitatores, qui quaſdam tantum,

tantummodò vaccas poſſident, nec ex modicâ facultatum tenuitate valent ad gregem uſque conſtituendum pertingere, conqueruntur à tribus prædictis gregibus paſcua ſic abradi, ut pecudibus ſuis depaſcendis nihil à vervecibus prorsùs derelinquatur; contenduntque illorum Agricolarum greges ad communia paſcua propelli non debere; aut ſaltem, qui illuc abiguntur oneroſam nimis vervecum multitudinem ab illis imminui oportere. Quâ de re proponuntur ſequentes quæſtiones. 1. Utrùm tres prædicti locupletiores Agricolæ, cæterorum pauperum incolarum expoſtulatione parvipenſâ, poſſint inſiſtere, ut ſuum ſuo more gregem integrum in eos agros paſtum propellant? 2. An poſito, quòd id non valeant tutâ conſcientiâ pertendere, nec tamen ab incæpto deſiſtere velint; Dynaſtæ loci ex conſcientiæ debito non incumbat, eos licet villicos ſuos ſuorumque jurium Dominii coactores, ad æquum & bonum compellere?

R E S P O N S.

Ut propoſitæ quæſtioni ſatisfieri poſſit; quæ publica ſunt omnibuſque Parœciæ S. Maurilli incolis communia paſcuorum jura, cum jure fluvii ſeu quarumdam aliarum aquarum, quæ irrigandis ipſorum agris deſtinantur, conferre neceſſe eſt. Atqui conſtat æqualem, moraliter loquendo, portionem aquarum unicuique debere cedere, niſi privatus aliquis proprio jure copiam ampliorem ſibi præ aliis permitti probaverit. *Fluminum publicarum communis eſt uſus, ſicut viarum publicarum & littorum*, ait Lex (a), *in his igitur publicè licet cuilibet ædificare & deſtruere; dùm tamen hoc ſine incommodo cujuſquam fiat.* Quod etiam aliâ Lege exprimitur apertiùs his verbis (b). *Imperatores Antoninus & Verus, Augusti, reſcripſerunt, aquam de flumine publica pro modo poſſeſſionum ad irrigandos agros dividi oportere; niſi propria quis jure plùs ſibi datum oſtenderit. Item reſcripſerunt aquam ita demùm permitti duci; ſi ſine injuriâ alterius fiat.*

(a) Leg. Fluminum 24. ff. de damno infecto 80. l. 39 tit 2.

(b) Leg. Imperatores. ff de ſervitutib. prædiorum Ruſtic. l. tit. 3.

Eâdem igitur ratione judicandum de publicis paſcuis, ac definiendum quibus communia ſunt, eorum uſum utilitatemque oportere inter illos *ex æquo & bono* dividi. Undè licet inferre, iniquè prorsùs & contrà fas fieri, ut prædictos in ſpecie propoſitâ agros integros, ſeu maximam eorum partem, tres Agricolæ ditiores ſinant, cum notabili cæterorum pauperum incolarum damno, à ſuis gregibus numeroſiſſimis abradi: ac proindè ſtrictiſſimi juris eſſe, 1. ut, quam in illos agros paſtum propellunt vervecum quantitatem, ſic imminuant, ut nullum inde damnum cæteris exſurgat, & omni ſervatâ proportione quod ad ſufficientem uniuſcujuſque vaccarum paſtionem exigitur, integrum ac plenum remaneat. 2. Ut, poſito quod illud præſtare renuerint, eos ad hanc æquitatis juriſque normam compelli, Dynaſtes omni authoritatis adhibito pondere ſtudeat, & quæ eis ſit adſcribenda paſcuorum copia, ab eo quem præpoſuit Judicem, requirente Fiſci Procuratore decerni curet.

C A S U S II.

Bertinus in vico S. Petri ditiſſimus colonus, cui res pecuaria eſt ampla, copioſus nimirùm equorum, boum, vaccarumque numerus, atque vervecum grex abundans; horum pecudum partem in proprium pratum abegit. Dynaſtes & cum eo quidam loci incolæ contendunt illud Bertino jus, non niſi poſt demeſſum primum ipſius prati fenum competere poſſe. An juris alicujus fundamento eorum interceſſio ſtabilitur?

R E S P O N S.

Exigit publicæ rei commodum, ut ab unoquoque privato propria prædia curentur, nec frugibus nondùm maturis vaſtari permittantur. Eâque de causâ ante feniſectam prata pabulari, etiam Proprietariorum pecudibus interdicitur: Quod idem ad agros ſeminatos eſt extendendum, quorum licèt quis fuerit poſſeſſor, non tamen permittitur niſi poſt meſſem completam, pecus ſuum in eos paſtum exigere. Ita ſtatutum eſt à ſupremo Divionenſi Senatu qui eam in rem pertulit Arreſtum 4. Aprilis 1697 pro M. Franciſco Jolis, contrà privatos plurimos qui proprios agros à ſuis pecudibus quâcumque anni tempeſtate ſuoque nutu & arbitrio compaſcendos eſſe contendebant. Quod Arreſtum refertur à D. Taiſano (c), in ſuo de conſuetudine Burgundiæ commentario. Igitur Dinaſtes Vici S. Petri & qui cum eo interceſſerunt ejuſdem loci incolæ, jus à Bertino, in caſu propoſito præſumptum, meritò propugnant.

(c) Taiſand. in conſuetud. Burgund. tit. 13. art. 4. nota 5.

Eſt tamen eâ in re quædam admittenda exceptio: Cùm ſcilicet pratum quoddam aut agri modus muro clauduntur, vel vivâ ſepe foſſiſque circumdantur: Quod ita ſe habet ſecundùm Arreſtum à ſupremo Senatu latum 18. Februarii 1634. Duo quoque alia Arreſta ſupremæ Divionenſis Curiæ refert D. Bouvot (d); Quorum prius prædictam exceptionem confirmavit 25. Junii 1513. & alterum pronuntiatum fuerat 26. Aprilis ejuſdem anni. Reperiuntur adhuc in eandem materiam duo alia Arreſta, unum nempe 20. Maii 1634 latum pro Funeligatis, gallicè Cordeliers de Caſtellione ad Sequanam; & alterum pronuntiatum 8. Februarii 1691. pro molindinario quodam ex Urbe Semurio, adversùs habitatores de Pagn, vulgò Pour, nuncupatn.

(d) Bouvot. tom. 2. v *Paſcua*. q 2.

P A T R I N U S.

Etymologia gallici vocabuli, *Parrein*, derivatur à verbo corruptæ depravatæque latinitatis, *Patrinus*, converſâ nimirùm littera, *t*, in litteram, *r*: quemadmodùm obſervatur à Menagio, in ſuo Etymorum ſillabo.

Patrinus, ille eſt qui infantem in baptiſmate ſuſcipit, & ei nomen imponit cujus eſt ſecundùm ſpiritum, quaſi parens alter, ipſius nomine infantis fidem profitens: pro quo ergà Eccleſiam ſpondet, cujus & inſtituendi munus, conſequenter explere debet, quandò deficiunt naturales parentes: ut à plurimis antiquis conciliis commendatur, & nominatim ab eo quod fuit celebratum Arelates anno 813. (e), eâque de causâ 1. nec Religioſi, nec Religioſæ poſſunt in officium, tùm Patrinorum, tùm Matrinarum, recipi (f): Propterea quod Superioribus ſuis, obedientiæ voto ut plurimùm devincti illorum puerulorum curam, cùm opus eſt, ſuſcipere non poſſunt. 2. Neque etiam in Patrinos vel Matrinas ſunt admittendi, niſi qui Catholicæ Communioni addicuntur, ac præcipuorum Religionis Myſteriorum ſufficienti notitiâ imbuuntur.

(e) Concil. Arelat. c. 19. apud. Sirmund. tom. 2. pag. 271.

(f) Concil. Antiſſiod. an. 578 io can. *Non licet*. 103. de conſecr. diſt. 4. Ritual. Rom tit. de Patrinis. Concil. Aque ſe anno 585.

Patrinus atque Matrina cum Patre & Matre ſuſcepti infantis, quinetiam cum ipſo infan-

infante, ſpiritualem contrahunt affinitatem; ut declaratum eſt à Bonifacio IV. Summo Pontifice electo anno 607. Propterea que ne fideles inter, nimiùm augerentur affinitates hujuſmodi ſpirituales, quæ totidem conſtituunt conſequentis matrimonii dirimentia impedimenta, prohibuit Concilium Tridentinum, ne pluſquàm unus Patrinus, aut ad ſummum unicus Patrinus cum unicâ Matrinâ, in cæremoniâ baptiſmatis admitterentur (a).

(a) Conc. Trid. ſeſſ. 24. c. 2. de reform. matrim.

Ex antiquiſſimo Eccleſiæ uſu, ille ritus obtinet, ut à Patrinis Matriniſque baptizandi offerantur; quippe ex ipſo teſte Tertulliano in libro, quem labente ſecundo ſæculo de baptiſmo inſcripſit, habeamus eundem ritum, in iis omnibus locis etiam anteà frequentari jam cæpiſſe, in quibus Religio Chriſtiana florebat.

Illud ſibi in eo ritu inducendo, Eccleſia propoſuit 1. ut prædicti Patrini & Matrinæ ipſius Eccleſiæ partes, quaſi agentes, infantem Chriſto offerrent, eo baptiſmo per miniſterium Sacerdotis abluendum, quem, ut filii Dei nominemus & ſimus, ipſemet inſtituit: *hic eſt qui baptizat.* 2. Ut infantis uſum linguæ nondùm habentis, in profitendâ fide munus explerent, ipſiuſque nomine, tùm Deo tùm Eccleſiæ promitterent, ac pro eo ſponderent, fututum, ut officia jamjam ab ipſo, in ſuſcipiendo Sacramento contrahenda, accuratè religioſèque perſolvat. *In Eccleſiâ Salvatoris*, inquit S. Auguſtinus (b), *per alios parvuli credunt, ſicut ex aliis ea, quæ illis in baptiſmate remittuntur, peccata traxerunt*: Et alibi (c), *vos ante omnia tam mulieres, quàm viros qui filios in baptiſmo ſuſcepiſtis, moneo, ut vos cognoſcatis fidejuſſores apud Deum extitiſſe pro illis, quos viſi eſtis de Sacro fonte ſuſcipere.*

(b) S. Aug. in can. *In Eccleſiâ*, 130. de conſecrat. diſt. 4.
(c) Idem in can. *Vos ante*, 105. ibid.

CASUS PRIMUS.

NATALIS, cùm infantem Olivari & Nicolaæ, de Sacro baptiſmi fonte ſuſceperit; ejuſdem ipſius pueruli annis octo nati, & utroque Parente orbati, curam, inſtitutionemque neglexit. An in eo graviter deliquit?

RESPONSIO.

Cùm Patrini, quaſi ſpirituales Parentes habeantur eorum, quos in baptiſmo ſuſceperunt, & ipſorum ſint ſponſores, ac *fidejuſſores apud Deum*, ut dicitur in quodam Canone (d), quem S. Auguſtino, Gratianus adſcribit; conſcientiæ debito tenentur, ad eos, cum opus eſt, de rebus ad ſalutem neceſſariis, inſtituendos. *Vos ante omnia*, inquit laudatus Canon, *tam mulieres, quàm viros, qui filios in baptiſmo ſuſcepiſtis, moneo, ut vos cognoſcatis fidejuſſores apud Deum extitiſſe pro illis, quos viſi eſtis de ſacro fonte ſuſcipere. Ideoque ſemper eos admonete, ut caſtitatem cuſtodiant, juſtitiam diligant, caritatem teneant..... antè omnia ſymbolum & orationem Dominicam & vos ipſi tenete; & illis, quos ſuſcepiſtis de ſacro fonte, oſtendite.*

(d) Can. *Vos ante*, 105. de conſecrat. diſt. 4.

In eandem doctrinam diſcedunt Theologi poſt ſanctum Thomam, qui aſſumpto in probationem prædicto Canone, addit: *Dicendum* (e), *quod unuſquiſque obligetur ad exequendum officium, quod accepit. Dictum eſt autem* (f), *quòd ille qui ſuſcepit aliquem de ſacro fonte, aſſumit ſibi officium pædagogi. Et ideò obligatur, ad habendam curam de ipſo; ſi neceſſitas immineret, ſicut eo tempore & loco, in quo baptizati inter infideles, nutriuntur.*

(e) S. Thom. 3. part ſumm. q. 67. art. 8. in corp.
(f) Ibid. art. 7.

Subjecimus cum S. Thomâ hanc clauſulam, *cum opus eſt*, quoniam ſi pueruli parentes, aut Parochus, aut aliquis ludimagiſter, eum ſufficienter informare curaverint; Id jam munus nec Patrino nec Matrinæ incumbit, ut ab eodem Angelico Doctore obſervatur: *Sed ubi* (baptizati) *nutriuntur inter Catholicos Chriſtianos*, addit laudatus Sanctus, *ſatis poſſunt ab hâc curâ excuſari, præſumendo, quod à ſuis parentibus diligenter inſtruantur. Si tamen quocumque modo ſentirent contrarium, tenerentur ſecundùm ſuum modum ſaluti ſpiritualium filiorum curam impendere.*

Conſequenter igitur ad præſcriptum modum, ſeſe gerere debet prædictus Natalis: adeò ut, ſi ſuſceptum à ſe de Sacro baptiſmi fonte puerulum, omnis deſtitutum ope, nec de neceſſariis ad ſalutem à quoquam erudiri intellexerit, ad eum inſtruendum omninò teneatur.

Quæ Deciſio prorsùs conſentit cum Concilio Arelatenſi ſexto ſub Leonis III. Pontificatu habito anno 813.; quodque ſic loquitur (g), *ut Parentes filios ſuos, & Patrini eos, quos, de fonte lavacri ſuſcipiunt, erudire ſummoperè ſtudeant. Illi, quia eos genuerunt; Iſti, quia pro eis fidejuſſores exiſtunt.*

(g) Conc. Arelat. VI. can. 19.

Concilium Moguntinum eodem anno celebratum, dicit etiam (h): *Præcipimus ut unuſquiſque Compater, vel proximi, ſpirituales filios ſuos Catholicè inſtruant.* Eademque verba adhibentur à poſterioribus quæ acta ſunt in Galliâ Conciliis, nominatimque à Remenſi Concilio anni 1583. (i) quod ait: *Parocus moneat ſuſceptores, fidei pro ſuſcepto ſponſores eſſe, atque eos obligari cùm infans ad adultam ætatem pervenit: eum docere fidei rudimenta, ſeu Symbolum,... niſi id à Parentibus præſtari poſſit.*

(h) Conc. Mogunt. can. 47.
(i) Conc. Remenſe tit. de bap. §. 3.

Tandem quod eodem anno habitum eſt Burdigalæ (k): Item Rhotomagenſe anni 1581. Bituricenſe 1584. ac Turonenſe idem omnino commendari curaverunt, juxta, hanc verborum formulam, ab authore Hierarchiæ Eccleſiaſticæ, pro latam, quâ munus aliquandò Patrino incumbendum, ergà ſuſceptum è Sacro baptiſmi fonte puerulum, luculenter exprimitur. Profiteor me huic puero, cùm per ætatem intelligere Sacra poterit, divinis meis inſtitutionibus perſuaſurum, ut adverſariis nuntium omninò remittat, & divina promiſſa profiteatur, & exolvat (l).

(k) Conc. Burdigal. c. 9. Conc. Rhotomag. tit. de Sacram. §. 4. Conc. Bituric. tit. de bap. can. 6. Concil. Turon tit. de baptiſ.
(l) Autor Hierarch. Eccleſiaſt. c. 7.

CASUS II.

APOLLONIUS Parœciæ S. Caſtini Vicarius, tres Patrinos aut Matrinas ad alicujus infantis baptiſmum admiſit. Iſtudne potuit abſque peccato?

RESPONSIO.

Prædictus Vicarius non potuit abſque peccato, tres Patrinos aut Matrinas, ad ſuſcipiendum è Sacro baptiſmatis fonte infantem, admittere. Perfregit nempè latam à Tridentinâ Synodo legem, quâ conceptis verbis interdicitur, ne pluſquàm duo accipiantur. Simulque illâ ſuâ agendi ratione, affinitatis ſpiritualis impedimentum extendit ultra limites ab Eccleſiâ intentos, in quibus, eam in poſterùm concluſam remanere voluit laudati Concilii Decreto, quod ſic ſe habet: *Sancta Synodus...* (m), *ſtatuit, ut unus tantùm, ſive vir, ſive mulier, juxtà Sacrorum Canonum inſtituta* (n); *vel ad ſummùm unus & una, baptizatum de baptiſmo ſuſcipiant.... ſi Parochi culpâ vel negligentiâ ſecùs factum fuerit; arbitrio ordinarii puniatur.*

(m) Conc. Trid. ſeſſ. 24. de reform. matrim. c. 2.
(n) Can. in Catechiſmo. 100. & can. *Non plures*, 101. de conſecrat. diſt. 4.

Cæterum

Cæterùm ſupervacaneum foret excuſationis velamentum, quo quis Apollonii peccatum obtegere eniteretur, ſupponendo nimirùm, ab eo potuiſſe prædictam Eccleſiæ Legem ignorari. Quippe conſtet eum ex officii debito teneri, ad ea omnia quæ circà iſtam materiam Eccleſia ſtatuit, planè pernoſcenda; aliundè verò fuerit auctor, cur ſpiritualis affinitas præter mentem expreſſam Concilii, inter plures perſonas, quàm requiruntur, ſeſe latiùs diffunderet. Quibus & illud addemus, eum in eo caſu protsùs egiſſe, contrà frequentatam in univerſum ab Eccleſiâ conſuetudinem, quam immutare, abſque peccato, non potuit: Cùm talis conſuetudo, vim legis obtinere ſatis dignoſcatur.

CASUS III.

NAZARIO S. Fatoris Parocho, ad baptizandus duos infantes accerſito, eoque conſilio Eccleſiam ingredienti; occurrunt, Religioſus ex unâ parte, priorem quidem infantem, & Sacerdos beneficiarius ex alterâ, poſteriorem è ſacro baptiſmatis fonte ſuſcepturi: An hujuſmodi Patrinos illibato remanente officii ſui debito, poteſt admittere?

RESPONS.

Non debet iſte Parochus, ſupradictum Religioſum, in Patrinum admittere, propterea quòd Patrini munus, Regularibus, interdicatur; quemadmodum fertur in antiquo Canone, à Gratiano excerpto ex actis Concilii Altiſſiodorenſis celebrati anno 578. (a); in quo fertur: *Non licet Abbati, vel Monacho de baptiſmo ſuſcipere filios, vel commatres habere.* Quod idem ab Eugenio Papâ vetatur: cujus vetiti rationem hanc ſubjungit; quòd Religioſus conditionis ſuæ ſtatu, vitam prorsùs à negotiorum ambagibus expeditam, ab omnique cùm ſecularibus uſu remotam gerere debeat; nec ſicut piſcis, vitam, extra aquas, ita nec Religioſus, vitæ ſanctitatem, extra Monaſterii ſui ſepta, retinere poſſit. *Placuit communi Concilio noſtro*, inquit laudatus Papa (b), *ut nullus Monachorum..... præſumat..... neque filium de baptiſmo accipere..... neque aliis qualibuſcumque negotiis ſe implicare, ſit clauſtro ſuo contentus: quia ſicut piſcis ſine aquâ, caret vitâ, ita ſine Monaſterio, Monachus. Sedeat itaque ſolitarius, & taceat; quia mundo mortuus eſt, Deo autem vivit.*

(a) Conc. Antiſſiod. c. 25. in can. *Non licet* 103. de conſec. diſt. 4.

(b) Eugen. in can. *Placuit* 8. 16. q. 1.

S. Gregorius Magnus ſcribens ad Abbatem Valentinum, illi quoque prohibet, ne ſuorum Religioſorum quemquam, in ceremoniâ baptiſmi, partes Patrini ſuſtinere, ſinat. *Hujus te præcepti ſerie commonemus*, ait ille (c), *ut neque mulieres in Monaſterio tuo deinceps, quâlibet occaſione permittas aſcendere; neque Monachos tuos, ear commatres ſibi facere.* Cui vetito minas ſequentes addit: *Nam ſi hoc denuò ad aures noſtras quocumque modo pervenerit, ſic te ſeveriſſimè noveris ultioni ſubdendum; ut emendationis tuæ qualitate, cæteri ſine dubio corrigantur.*

(c) S. Greg. l. 3. Ep. 42.

Tacemus nubem Conciliorum, quibus idem interdicitur: *Nunquàm verò Monachus, Patrinus; vel Monialis, matrina eſſe queat*, inquit Concilium Remenſe anni 1583. Quod etiam ſtatuitur à Concilio Aquenſi, 1585. celebrato (d).

(d) Concil. Remenſ. tit. de bap. §. 7. Concil. Aquenſe tit. de bap. Sacram.

Hinc eſt, quòd juxtà hæc tam ſapienter ſtatuta, Ritualis Romanus, authoritate Pauli V. typis impreſſus ac publici juris factus, idem interdictum repetat his verbis: *Ad hoc etiam munus admitti non debent Monachi, vel Sanctimoniales, neque alii cujuſvis Ordinis regulares, è ſæculo ſegregati* (e). Quibus omnibus conſentanea Decreta tulit, Eccleſia Gallicana Meloduni congregata anno 1579. Illius diſciplinæ praxis, præcipua cauſa eſt; ne iis, qui Religioſæ vitæ devoventur, alicujus cum mulieribus familiaritatis, ſub prætextu titulorum compatrum & commatrum, locus præbeatur; quippe quæ poſſit illâ ratione, facillimè comparari.

(e) Rit. Rom. tit. de Patrinis.

Diſſimulare tamen non poſſumus, Concilium Bituricenſe anno 1584. actum (f), permittere Religioſis, ut urgente verà neceſſitate, Patrinorum munus exerceant. Quoniam verò talem neceſſitatem raro admodùm contingere, neque ejus eſſe momenti, conſtat; ut aliquam exceptionem admittere poſſit: Non exiſtimamus Parochum, de quo quæſtio eſt in propoſitâ ſpecie, excuſationis alicujus prætenſæ neceſſitatis uti poſſe, præſertim ſi intra Bituricenſis Provinciæ limites conſtitutus non fuerit Parochus. Enimverò Præſules Concilii Provincialis Narbonenſis acti an. 1609. (g). de hujuſmodi neceſſitate minimè ſolliciti fuerunt; cùm ſic ſtatuere non dubitaverint. *Præcipimus*, inquiunt, *ut quàm citiſſimè fieri poterit, parentes liberos ſuos baptizandos curent, neque diu ſuſceptrices & patrinos expectent..... propterea jubemus, & ultrà tres dies ab infantium nativitate, vel ad ſummum ultrà octo, hoc Sacramentum nullo pacto differatur.* En quæ dicenda habemus de priori propoſitæ difficultatis membro, quod ad Religioſos pertinet.

(f) Conc. Bituricen. tit. 19. can. 9.

(g) Conc. Narbon. cap. 14 de bap. Sacram.

Quod ſpectat alterum de ſecularibus Eccleſiaſticis; Reſpondemus, quædam Concilia juſſiſſe, ne qui in ſacris Ordinibus conſtituuntur, aut Beneficiarii ſunt, ad munus ſupradictum admitterentur. Qualia ſunt Remenſe jam laudatum, & Aquenſe anni 1585. quo ſic ſtatuitur. *Compater ne adhibeatur regularis aliquis, nec paſſim Clericus ſecularis, ſacris initiatus, aut Beneficium Eccleſiaſticum obtinens.* Non tamen eſt diffitendum, per hæc verba, *nec paſſim*, aliquid ab ipſo Concilio innui, quaſi non omninò abſolutè, nec ſine ullâ exceptione interdictum; Quin etiam memoratam legem, ad eum tantummodo locum, in quo quis aſſiduè commoratur, à Remenſi Concilio referri. *Parœcus in ſuâ Parœciâ, & initiatus Sacris Ordinibus in ſua reſidentiæ, vel Beneficii loco, pueros de Sacro fonte non ſuſcipiant.* Nihilominùs S. Carolus Borromæus (h), Statutum illud, ad omnes quoſcumque generatim extendi, præcipit his verbis. *Nec vero Monachos regulares, Clericoſve ſeculares, Sacris initiatos, ad infantem de baptiſmo ſuſcipiendum, adhiberi ſines* (Parochus).

(h) Act. Eccl. Mediol. part. 4. tit. *Inſtructiones Baptiſmi* de cærem. quæ peracto bapeiſ. ſervantur. tom. 1. Edit. Lugdun. anno 1683. pag. 414.

CASUS IV.

EUSEBIUS Parochus S. Gironis in Vaſconiâ, nullo ſibi occurrente Patrino Catholico, ad ſuſcipiendum de Sacro baptiſmatis fonte infantem, quem, propter imminentem neceſſitatem, opus erat quàm citiſſimè baptizari, hæreticum admiſit. Numquid eum urgens neceſſitas ab omni peccato dimittit?

RESPONS.

Ille Parochus non potuit, abſque mortali peccato, ad officium Patrini, hæreticum adhibere. Ab eo etenim officio prorsùs arcentur, omnes Infideles, hæretici, quin etiam ipſius hæreſis ſuſpecti, Schiſmatici, excommunicati, peccatores publici, & generatim quicumque, ad ſalutem neceſſariorum cognitione non imbuuntur. Quippe Patrinus; ut jam animadvertimus, ſpiritualis Parens infantis in baptiſmo ſuſcepti cenſeatur; Et eum proindè, cùm juſta requirit neceſſitas, de iis quæ tùm fidem, tùm bonos mores ſpectant, informandi cura, ex conſcientiæ debito potiſſimùm illi incumbat; utpote, qui, pro eo apud Eccleſiam fidejuſſor extiterit: Quod quidem ab iis, quorum perverſa fides, moreſque inverſi ſunt, præſtari non poſſe manifeſtum eſt (i). Immò Catechumenum, ab hujuſmodi munere alienum omninò facit antiquus Canon his verbis (k): *In baptiſmate.... non poteſt alium ſuſcipere in filiolum, qui non eſt ipſe baptizatus.*

(i) Multò autem minùs hæreticos, vel etiam de hæreſi ſuſpectos ſinat (*Parœcus*) eſſe fidei ſponſores. Conc. Remenſ. anno 1583. tit. *De bapt.* §. 5. Item Concil. Toloſ. anno 1590. 2. part. c. 2.

(k) Can. In baptiſmate. 102. de conſecrat. diſt. 4.

Vide BAPTISMUS.

PATRONATUS.

VOcabulum iſtud, PATRONATUS, primis Eccleſiæ ſæculis omninò erat ignotum: Tunc enim Eccleſiarum ſundatores nullo gaudebant jure miniſtros nominandi earum Curæ præponendos nullumque locum in ipſis diſtinctum obtinebant, ut à Papâ Gelaſio I. expreſſe declaratur in duobus quos Gratiani Decretum refert Canonibus (a). Eccleſia quidem Laïcorum fundatorum conſiliis fuit ſemper oppoſita cùm Sacerdotes munia debita præſtandos ſtabilire volebant (b); ſolâque publicis fidelium cœtibus, ac proceſſionibus intereſſe libertate fruebantur: Ideò admonendus lector, quoſdam Auctores cum Gloſsâ falſo explicuiſſe ſequentia Gelaſii Papæ verba, *Proceſſionis aditum*, ſupponentes talia verba ſignificare facultatem ſeu capacitatem juxta quam aliquis promoveri poteſt ad dignitatem, ſive prælaturam eò quòd, inquiunt, hoc verbum, *Proceſſus* talem ſignificationem nonnullis in legibus nec non prophanis Authoribus ſortiatur. Sed Gelaſius Papa ſuâ in hujuſce termini interpretatione, noſtræ omninò congruæ eorum deſtruit ſenſum qui certitudinem cadere requirent, ad duos Canones in margine ſubindicatos recurrant (c). Quidquid igitur in poſterùm ipſis fuit conceſſum, nihil aliud eſt quàm; 1. auxilium neceſſarium præſtare iis qui erogatis in favorem Eccleſiæ divitiis, ad extremam redacti fuerint paupertatem (d). 2. Illis impertita fuit poteſtas præſentandi Eccleſiæ viros miniſterii capaces, & hoc ad excitandam eorum pietatem jam ferè ſopitam. Juſtinianus Imperator duabus ſuis Conſtitutionibus (e) primus huic uſui auctoritatem attulit: quod deinde confirmavit Concilium Toletanum ſedente S. Martino I. anno 655. convocatum (f); quæ prærogativa ſoli tunc fundatorum perſonæ conceſſa ad eorum hæredes ac ſucceſſores poſtea delata fuit *, ſicuti in margine legere eſt (g).

Patronatus igitur eſt jus Clericos idoneos & capaces præſentandi varia poſt tempora conceſſum aliquorum Beneficiorum fundatoribus, eorumque poſteris. *Patronatus eſt poteſtas præſentandi inſtituendum ad Beneficium Eccleſiaſticum*, inquit D. Antoninus post Cardinalem Oſtienſem (h).

Diximus, eorumque poſteris, id eſt eorum genere proximioribus, ut ab hoc jure excludantur fidei-commiſſarii univerſales ad quos non pertinet, juxta ſententiam à Parlamento Pariſienſi latam anno 1610. quam citans Mornacus (i) ſic loquitur: *Jus Patronatûs non tranſit in fidei-commiſſarium univerſalem; ſed remanet penes hæredem, qui repræſentat perſonam defuncti.*

Præſentationis nomine intelligitur jus nominandi ad Prælaturas, quod habet Rex. Duo diſtinguuntur Patronatus, unus ſcilicet Eccleſiaſticus, alter verò Laicus.

Primus definitur: *Poteſtas, Clerico competens, præſentandi inſtituendum ad vacans Beneficium* (k). Termini ſunt Polmani, qui ad explicandum quot modis hoc jus ad Eccleſiaſticum Patronum pertineat, addit: *Competens ratione Rectoratûs Eccleſiæ, aut dignitatis; vel fundationis ex bonis Eccleſiaſticis; ædificationis Eccleſiæ, dotationis Beneficii.* Theologus ille laicum poſteà definit Patronatum ſequentibus terminis: Poteſtas præſentandi Clericum ad Beneficium competens alicui, quà laïco; id eſt, quatenus..... ex bonis patrimonialibus & ſæcularibus Eccleſiam fundavit, vel ædificavit, Beneficiumve erexit, aut dotavit.

Jus illud, naturâ ſuâ eſt indiviſibile: ſub plurium tamen poteſtate individuè cadere poteſt: & cum ad praxim eſt redigendum, quiſque ſuum jus habet ſuffragii, ut Pariſinum determinavit Parlamentum, ex ſententiâ 4. Julii 1605. latâ. Sed prævalet ſuffragiorum pluralitas. *Præſentatio enim facta à majori parte Patronorum valet; licèt magna pars in re illâ diſſentiat*, inquit unus noſtris ex Juriſconſultis (l).

Cùm Jus Patronatus realis ſit Spirituale, ſine Simoniâ non poteſt vendi ſolum, ſicut nec mere perſonale: ſed tale cenſetur, cum glebâ; id eſt, cum fundo cui remanet annexum (m). Ratio eſt quia jura Patronatus, nominationis & collationis Beneficiorum ſunt in fructu (n).

(a) Gelaſios in can. Pia mentis. 26. & can. Frigentius 27. 26. q. 70.
(b) Conc. Mogunt. 1. in can. Laici 37. Conc. Cabill. 2. in can. Adventum eſt. 38.
(c) Gelaſ. in can. Presbiterii 3. diſt. 24. & 10 can. Præcepta 5. de conſecrat. diſt. 1.
(d) Leo IV. in can. Contra 29. 16. q. 7. Conc. Tolet. in can. Quicumque. 30. eodem. c. & q.
(e) Novella 57. & 138. q. & 18.
(f) Conc. Tolet. in can. Decernimus. 32. 16. q. 7.
(g) Conc. Tolet. 9. in can. Filiis 31. l. 5. Capitul. c. 44. in can. Conſiderandum. 35. Conc. Tribur. in can. S. plures 36. 16. q. 7.
(h) S. Anton. 3. par. ſum. tit. 12. init.
(i) Mornac. ad l. 12. ff. de pignoribus fol. 749.
(k) Polm. part. 22. 22. n. 760.
(l) 28. ff. de communi dividendo fol. 461.
(m) Carondas l. 1. reſponſ. 71. fol. 19. verſo.
(n) Alex. III. in c. Ex litteris 6. & in cap. Cum ſeculum 13. de jure Patronat. l. 3. tit. 38.

CASUS PRIMUS.

MARCULFUS fundum dedit ad ædificandam S. Romani Eccleſiam Parochialem. Mellonus propriis impenſis illam in dicto fundo conſtruendam curavit: Geremarusque illi vectigal annuum 800. librarum conſtituit; quibus omnibus aſſenſum præbuit Epiſcopus Diœceſanus. Quis tribus ex his benefactoribus jus habet Patronatûs?

RESPONS.

Conſtat jus Patronatûs non poſſe acquiri, niſi per donationem fundi, ædificationem Eccleſiæ (o), & dotem (p), illi ex ordinarii conſenſu (q), aſſignatam,

(o) Gelaſius in can. Pia mentis 26. & 10 can. Frigentius 27. 16. q. 7.
(p) Clemens III. in c. Nobis 25. de jure Patron.
(q) Gloſſ. in can. Quicumque. 30. 16. q. 7. v. Aſſ. quot.

* Notandum hic eſt, Jus Patronatûs quod habet aliqua familia tranſire etiam ad eos qui non ſunt hæredes, id eſt, qui fuiſſent exhæredati, aut ſponte hæreditati renuntiaſſent. *Filii hæreditate paterna ſe abſtinentes, Jus quod in libertis habent paternis non amittunt*, Lib. 9. ff. de Jur. Patron. L. 47. §. 4. ff. de bon. Liber.

ſignatam, juxta hoc carmen in Gloſſâ reperiendum (a).

Patronum faciunt dos, ædificatio, fundus; & ut docent Abbas (b), Innocentius IV. (c) Hoſtienſis, Joannes-Andræas, Federicus de Senis & Fagnanus qui præfatos laudans authores, hoc pluribus aliis comprobat teſtimoniis, ex quibus ſic concludit: *Ex his conſiderationibus ... arbitror concludendum ex ſolâ fundatione non acquiri jus Patronatûs; ſi nemo alius Eccleſiam conſtruat & dotet: neque ex ſolâ conſtructione; ſi nemo alius dotem aſſignet: neque ex collatione dotis; ſi nullus Eccleſiam fundet, & conſtruat; ſed hæc tria debere copulativè concurrere.*

Non eſt autem neceſſarium ad tale jus acquirendum, ut una, ſola, & privata perſona fundum elargiatur, Eccleſiam conſtruat illique dotem faciat: ſufficit enim ut ab una fundus donetur, ab aliâ Eccleſia conſtruatur, atque ab altera ſufficientes reditus dentur: quo in caſu jus Patronatus æqualiter obtinent, dummodò omnibus prædictis Ordinarius annuerit; quod Fagnanus (d) quinque ex Gratiani Decreto exceptis Canonibus, unâ Clementis III. Decretali, Conciliique Tridentini authoritate confirmat. *Quibus in locis*, inquit, *prædicti modi acquirendi jus Patronatûs ponuntur tanquam diverſi; & cum dictione alternativâ in medio; & conſequenter non requiritur omnium concurſus, ſed ex quolibet ipſarum jus Patronatûs acquiritur.* Quod confirmat per regulam juris his verbis conceptam: *In alternativis ſufficit alterum adimpleri* (e). Talis etiam fuit Archidiaconi (f) & Cardinalis Zabarellæ deciſio (g). Hic obſervabimus quemcumque Particolarem Patronum fieri, ubi primùm fundum ſtatuit, Eccleſiam conſtruit & dotat; licèt ſtipulatus non fuerit jus Patronatûs, dummodò tamen aſſenſum præbuerit Diœceſanus Epiſcopus, ut jus poſtulat; (h) neque expreſsè declaraverit ſe ſe pari jure in favorem Eccleſiæ ſpoliare. Si enim talis declaratio fuiſſet facta, nullum jus ad Patronatum haberet, ut patet ex unâ ad Sabinum Judicem Clementis III. Decretali (i). Hæc obſervatio aliâ Clementis III. nititur Decretali, his terminis contexta (k): *Si quis Eccleſiam cum aſſenſu Diœceſani conſtruxit; ex eo jus Patronatûs acquirit .... pro fundatione Eccleſiæ honor proceſſionis fundatori ſervatur; & ſi ad inopiam vergat, ab Eccleſiâ illi modeſtè ſuccurritur.* Sic quoque ſenſerunt Joannes-Andræas, Baldus, Antonius de Butrio, Cardinalis Zabarella, Imola, Panormitanus, Aretinus, Felinus (l) Archidiaconus, Francus (m), Rochus de Curte (n), De la Rote (o), eadem Fagnani opinio (p) iiſdem nititur authoritatibus. *Vide* Patron.

CASUS II.

VERTURIUS ad quem Patronatus Eccleſiæ Parochialis S. Froberti pertinet, propter prædium à ſe huic Eccleſiæ erogatum, dicit ſe non poſſe privari ſuâ qualitate Patroni, neque honorificis prærogativis ipſi annexis, licèt Parochus & Matricularii ex communi Parœcianorum conſenſu hoc prædium Ferdinando vendiderint. Hic è contra contendit, quod, cùm Patronatus prædio ſit adjunctus, illius ſit Patronus propter prædii emptionem, quamobrem Verturio litem intendit. Poteſt ne, æquitate ſalvâ, litem urgere?

RESPONS.

Diſtinguendum eſt. Nam vel Eccleſia Ferdinando hoc prædium vendens, jus Patronatûs ſibi in venditionis contractu reſervavit expreſsè, vel non; ſi jus ſibi reſervavit ad Ferdinandum haud dubiè non pertinet, ſed Verturio, qui Prærogativis honorificis ipſi annexis conſequenter potiri debet; quæ videlicet ſunt, primarius in Eccleſia locus Patrono debitus, ſicuti Neuſtriæ judicavit Parlamentum 6. Maii 1610. (q), in Proceſſionibus Prægreſſus, prima Aquæ Benedictæ aſperſio, Panis Benedicti prior oblatio, primum thuris ſoffimentum, commendatio publicis in precibus, ac in concione familiari Miſſæ ſolemnis, & denique in Eccleſiâ inhumatio; qui honores Patrono debentur, poſt habitis ipſiſmet Dominis vitæ & necis poteſtatem habentibus, qui non ſunt Patroni, juxta Pariſienſis Parlamenti Sententiam 1. Auguſti 1620. a Mareſchallo relatam (r), etiamſi jus præſentandi ad Beneficium in fundationis contractu non ſibi expreſsè reſervaſſent, vel ipſi renunciaſſent, ut expreſsè habetur in conſuetudine Normanniæ quam refert Blondeau (s), cujus verba ſic Latinè verti poſſunt: *Qui Eccleſiam hæredem ſuam conſtituit nihil niſi quod expreſſe reſervatum eſt repetere poteſt; ſi tamen jus Patronatûs abſque reſervatione, ipſi concedat, hæc jura honorifica Patronis debita, ſibi ſuiſque hæredibus, vel jus in glebam cui dictus Patronatus adjunctus erat, habentibus integra remanent.* Baſnagius in eumdem articulum 142. loquens, duas Rhotomagenſis Parlamenti refert ſententias, quod Parlamentum menſe Martio 1662. tertium tulit judicium, quo Patronatûs adjudicavit honores viro nobili ſimplici prædii poſſeſſori, cui Patronatus quondam fuerat adjunctus, ſed deinceps ab ipſius majoribus Eccleſiæ datus (t). Conteſtatio inter Dominum d'Anval, & Piquet eodem modo jam à Parlamento 10. Julii 1609. fuerat judicata, hanc Forget citat ſententiam (u).

Sed ſi è contrà Eccleſia vendidit villam, Patronatu non ſibi expreſsè reſervato, ad Partorem jus præſentandi tranſiit; quia hoc jus villæ annexum tranſit *Cum univerſitate* ad novum ipſius poſſeſſorem, & proprietarium, talis fuit Alexandri III. deciſio (x) quia ſolâ ſtipulatione expreſſâ poteſt ab illa ſeparari: adeo ut in hoc caſu jus Patronatûs acquiſiſſet Ferdinandus (y).

Cæterùm eſt obſervandum quod deficiente Patrono, jura Eccleſiæ honorifica ad Altum Dominum Judicem ſupremum pertinent excluſo Domino ſolum vectigalis habente, nec non quolibet alio nobili. Hoc Turonenſis Juliodunenſiſque (z). Conſuetudinum articulus probat, inquit Blondeau (aa), quæ Juriſprudentia omnibus eſt communis (bb), excepta Normanniæ Provinciâ, in quâ Juriſdictio ſupremæ, mediocris, minimæque Juſtitiæ Domino Eccleſiarum licèt intra eorum juriſdictionis fines conſtructarum nullos parit honores.

CASUS III.

MENELAUS jus Patronatûs Eccleſiæ ſancti Guinolei acquiſiverat per donationem ſex domorum quas in præfatæ Eccleſiæ dotem tempore illius conſtructionis donaverat, aſt domus iſtæ incendio penitùs deſtructæ ſunt; fuit-ne ex hoc infortunio orbatus jure Patronatûs; quod ſi Paſchaſius iſti Eccleſiæ novam dotem aſſignavit ſufficientem, indene jus Patronatûs acquiret?

RESPONS.

Ad hanc reſpondemus difficultatem Menelaum, deſtructis ſex domibus quas in hujuſce Eccleſiæ dotem donaverat, ſuum jus amiſiſſe, ſicuti illud amitteret qui patronus eſſet tantùm *ratione conſtructionis* ſi fortè aliâ ruinâ caderet Eccleſia. Unde concludendum eſt Paſchaſium ſi novam huic Eccleſiæ aſſignet dotem, inde jus Patronatûs ſibi acquirere. *Quemadmodum ſi Eccleſia ſit à fundamentis*

(a) Alexand. III. in c. *Quod autem*. 5. & Clem. III. in ſupracitato c. *Nobis*, de Jure Pat.

(b) Abbas conſ. 106. n. 2 verſ. *Sed his non obſtantibus* & verſ. *Præterea*, lib. 2.

(c) Innoc. IV. in Rubrica tit. *De Jure Pat.* n. 2. Joan. Andr. n. 8. in d. c. *Quoniam*. Federicus de Senis. Conſ. 129. n. 2 & Fagnan. in d. c. *Quoniam* n. 23. & ſeqq.

(d) Cit. can. *Piæ mentis*. 26. can. *Frigentius* 27. & can. *Filiis*. 30. 16. q. 7. Can. *Abbatem*. 4. 18 q. 2. d. c. *Nobis*. 25. de Jure Patr. & Conc. Trid. ſeſſ. 25. c. 9. *De Reform.*

(e) Reg. 70. de reg. Juris in 6.

(f) Archidiac. in c. *Si Laicus* unico de Jure Patron. in 6.

(g) Cardinalis Conſ. 122. col. 2. verſ. *Ad quod reſpondeo* & alibi.

(h) In Can. *nemo* 9. can. *De conſecrat.* diſt. 1. & authent. de Monach. §. illud. collat. 1.

(i) Innoc. III. in c. *Significavit*. 41. de teſtibus & atteſtationibus l. 2. tit. 20.

(k) Clem. III. in d. c. *Nobis*.

(l) Joan. Andr. Baldus de Butrio, Cardinalis, Imola, Panorm. Aretinus, & Felinus in d. c. *Significavit*.

(m) Archidiac. Joan. Andr. & Francus in c. 1. de jure Patron. in 6.

(n) Rochus de Curte tract. de Patron. jure. v. Eccleſiam fundavit. q. 8. n. 12.

(o) Rota Decis. 167. n. 2. par. 2. divers. & in recent. part. 2. deciſ. 147. & 421. n. 2.

(p) Fagnan. in c. *Nobis*, cit. n. 2.

(q) Baſnagius in art. 171 Conſuet. Norm.

(r) Mareſchal. tract. de privileg. honor. pag. 17. & 257.

(s) Blondeau in Conſ. Norm. art. 142. n. 215. & ſeqq. in ſuis ad tit. ſup. Bouchel. v. Patron.

(t) Blondeau ibid. n. 217.

(u) Forget. tract. de Perſon. cap. 22. n. 6.

(x) Alex. III. in c. *Ex litteris*. 7. de jure Patronatus lib. 3 tit. 8.

(y) Blondeau ibid. n. 217.

(z) Blondeau. n. 1 3.

(aa) Conſ. Juliod. cap. 5. art. 2.

(bb) Baſnagius in art. 142. cit.

damentis deſtructa ex readificatione alterius, inquit Fagnanus (a) *etiam ex iiſdem camentis antiquus Patronus non recuperat jus Patronatûs. Eodem modo ſi dos vel fundus omninò pereat; antiquus Patronus ex novâ donatione vel fundatione non recuperat jus Patronatûs; ſed illud acquirit, qui novam dotem & fundum aſſignat.* Menelaus igitur ob novam duntaxat dotem ſuum jus poteſt recuperare; quod ſi eam deneget, Paſchaſius qui Eccleſiam ſufficienter dotavit, hujus Eccleſiæ loco Menelai Patronus evadit, dummodò Ordinarius præbuerit aſſenſum. Sic ſentit Panorm. (b) qui Joannem Andræam (c), Innocentiumque IV. (d) citat, eadem eſt Cardinalis Zaharellæ ſententia (e).

Notandum quòd qui Eccleſiæ dotem aſſignaſſet, licet à fundamentis deſtrueretur, ſuum ideo non amitteret Patronatum; ſed qui illam reædificaret ejus fieret Compatronus, uti à Fagnano (f), poſt Panorm. (g) obſervatur.

(a) Fagnan. in c. *Quoniam.* 3. de jure Patron n. 59.

(b) Panorm. in d. c. *Quoniam.* 3. de jure Patron. n. 9.

(c) Joan. Andr. in c. *Si Laicus.* unic. eod. tit. in 6.

(d) Innoc. IV. ſuper Rubrican de jure Patron.

(e) Cardinalis Zabazellaibidem n. 7. in fine v. *Procedit autem.*

(f) Fagnan. in d. c. *Quoniam* in 6.

(g) Panorm. in d. c. *Quoniam.* 3. de jure Patron. n. 11. v. *Ego intelligo.*

CASUS IV.

Cynthius vir nobilis expreſsè excommunicatus, Diœceſano annuente Epiſcopo, Parochialem Eccleſiam Parochiæ cujus eſt Dominus, fundavit, conſtruait, atque dotavit, ut ſe meliùs diſponeret ad ſuam in cætu fidelium reſtitutionem. Hinc-ne acquiſivit jus Patronatûs?

Respons.

Non obſtante cenſurâ in quam lapſus eſt, Cynthium æſtimamus verè eſſe Patronum. Sic docet Joannes Andræas (h), hoc modo: *De excommunicato dico, quòd malè fecit Epiſcopus, illum admittendo: ſed ſi cum ſuo conſenſu fiat, Patronus erit.* Si enim excommunicatus, verbum Dei audiendi gratiâ, Eccleſiam poſſit ingredi, ait Innocentius III. ad Ferrarienſem Epiſcopum ſcribens (i), ſi fideles quoque cum illo ingredi poſſint, videtur illum poſſe Eccleſiam ædificare atque dotare, & conſequenter illius evadere Patronum, ſecundùm jus commune. *Cum excommunicato liceat Eccleſiam ingredi ad audiendum verbum Dei.... ergò & Eccleſiam conſtruere poterit .... & commendabile eſt ædificare templum Dei.*

Nota tamen talem Patronum non niſi poſtquam ab excommunicatione abſolutus fuit, poſſe uti jure ad Beneficium nominandi. *Sed exercitium non habet ante abſolutionem*, addit idem Canoniſta. Idem obſervavit Fagnanus (k), poſt Joannem Andræam, Henricum Boïch (l), Antonium de Butrio, Cardinalem Zaharellam, Ancharanum, Abbatem, & Joannem Ananiam.

Equidem bona opera facere excommunicato maximè licet Eccleſiam autem conſtruere, illique dotem aſſignare, juxta divum Ambroſium (m), eſt pietatis opus, cui Canones jus Patronatûs impertiuntur. Cynthius igitur hujus Eccleſiæ Patronatum acquirere potuit.

(h) Joan. Andr. in c. *Nobis.* 25. de jure Patron.

(i) Innoc. III. in c. *Reſponſo.* 42. de ſent. Excom.

(k) Fagnan. in d. c. *Nobis.* n. 13.

(l) Henric. Boich. n. 1. in fin. v. *Qui etiam.* n. 2. & 3.

Anton. de Butrio. n. 10. & 11.

Card. n. 7. 8. & 9.

Ancharanus in 1. Notabili.

Abbas. n. 3. & Joan. de Anania n. 3. & 4.

(m) S. Ambr. in Can. *Aurum.* 70. 12. q. 2.

CASUS V.

Galasius Patronatûs Parœciæ S. Feleuti jus habens, illud vendere, vel in feudum dare exoptaret. Id ne poteſt tutâ conſcientiâ?

Respons.

Patronatus ait S. Antoninus (n), poſt Cardinalem Oſtienſem, *eſt poteſtas præſentandi inſtituendum ad Beneficium Eccleſiaſticum.* Duo autem diſtinguuntur Patronatus, perſonalis ſcilicet & realis. Perſonalis nullomodo poteſt vendi aut in feudum dari, quia res eſt ſpiritualis. Quoad Patronatum realem ob eandem rationem jus ejus non poteſt vendi, neque in feudum dari, ſi in ſe, & ut ſeparatum à Glebâ, cui eſt annexum conſideretur, ſicuti dicit Alexander III. in duabus ex ſuis decretalibus (o), quibuſcum omninò congruit Galliarum Juriſprudentia, ut videre eſt in pluribus Curiarum ſupremarum ſententiis, præſertim in unâ Parlamenti Pariſienſis 23. Junii 1529. à Charonda & Chopino memorata (p), & in altera à majori conſilio 30. Septembris 1597. latâ in favorem Joannis de Polly, contra Domicellam Eſther de la Maailiere Caroli Roüillé Domini de la Chenelaie viduam, in quâ ſententiâ decretum eſt Patronatum prædio annexum non poſſe alienari, concedi, neque ſeparatim à prædio transferri. Habemus & Rothomagenſis Parlamenti de eadem re judicium menſe Auguſto an. 1611. latum, quod refert Maréchal (q), cujus etiam ſuâ in Bibliotheca Canonicâ meminit Laurentius Bouchel (r).

(n) S. Anton. 3. parte. tit. 12. c. 12. init.

(o) Alexand. III. in cap. *De Jure.* 16. & in cap. *Præterea* 23. de Jure Patronatus.

(p) Ludov. Charond. le Caron in obſervat. v. *Patronatus* Renar. Chopin. tract. de Dominio. l. 3. tit. 19. n. 4.

(q) Maréchal tract. de Jur. Honorif. cap. 1.

(r) L. Bouchel Bibliot. Can. V. Patronatus. tom. 2 p. 183.

Cùm tamen venditur, vel in feudum datur prædium cui jus Patronatûs adjunctum eſt, emptor, Patronus evadit: *Niſi de ipſo ſpecialiter excipiatur.* Inquit S. Antoninus (s), poſt Alexandrum III. (t) Hoc & docet D. Thomas (u): *Jus Patronatûs*, inquit, *per ſe vendi non poteſt, nec in feudum dari. Si autem villa vendatur, aut in feudum detur, cui annexum eſt jus Patronatûs, tranſit cum univerſitate ad illum cui villa datur, vel qui eam emit, non quaſi jus Patronatûs ſub venditione cadat.*

Ergo concludendum eſt, Galeſium duntaxat jus Patronatûs vendere, vel in feudum dare tutâ conſcientiâ non poſſe: at villam quæ hoc jus annexum habet poteſt licitè vendere, aut in feudum dare; quo in caſu, emptor hoc jus cum villâ tanquam alienatum, nec ab illâ ſeparandum acquirit, juxtâ hanc Canonici juris regulam, *acceſſorium naturam ſequi congruit principalis* (x).

(s) S. Anton. III. part. tit. 12. c. 12. §. 2.

(t) Alex. III. in cap. *Ex literis.* 7. *De Jure Patronatus.*

(u) S. Thom. in 4. diſt 25. q. 3 ad. 3. Idem 2. 2. q. 100. art. 4. ad. 3.

(x) Reg. 24. de Regulis Juris 106.

CASUS VI.

Si Galeſius villam ſuam non abſolutè dediſſet in feudum, verùm illam tantùm oppigneraſſet Joanni pro ſecuritate ſummæ 1000. librarum quam ab illo mutuatus fuiſſet; Joannes poſſet-ne jus Patronatûs ſibi vindicare?

Respons.

De hac quæſtione variæ ſunt opiniones, inquit D. Antoninus (y); ſed ſola vera eſt eorum opinio qui dicunt jus Patronatûs non tranſire ad eum cui res eſt oppignerata, ob ſimplicem oppignerationem: ſicut S. Archiepiſcopus, poſt Innocentium IV. docet. *Utrum jus Patronatûs poſſit pignori obligari*, inquit, *de hoc ſunt opiniones. Quidam dicunt: quod poſſit obligari cum univerſitate* (bonorum) *ſed non ſpecialiter & expreſsè. Verior tamen videtur opinio Innocentii quod nec ſimpliciter, nec cum univerſitate poteſt pignori obligari.*

Ratio eſt, inquit, quia, qui rem pignoratam accepit, illius non eſt Dominus, & illâ neque Debitor neque Creditor frui poſſunt, & ſic cum neuter poſſit præſentare, Eccleſia detrimentum pateretur. *Ex eò quòd Creditor non poteſt re uti pignoratâ; nec debitor quando tranſit in Creditorem: & ſic cùm neuter poſſit præſentare; fieret detrimentum Eccleſiæ, quod non debet eſſe.* Expreſſa ſunt hujuſce Sancti verba, qui alibi (z), refert eamdem fuiſſe Joannis Andrææ, & Cardinalis Oſtienſis opinionem, cujus fundamentum eſt, quia nemo poteſt bona præter ſua propria oppignerare, & quia jus Eccleſiaſticum inter cujuſcumque hominis bona annumerari poteſt: *Et ratio eſt, ſecundum Oſtienſem, quia pignus non conſiſtit niſi in his quæ quis de bonis ſuis facit obno-*

(y) S. Anton. 3. part. tit. 12. c. 12. §. 2.

(z) Id. §. 5.

obnoxia ..... ſed cum Eccleſia in nullius bonis ſit, patet quòd à nullo poteſt obligari. Quapropter qui prædio potitur ob titulum locationis Judiciariæ, nullum jus habet præſentandi inſtituendos ad Beneficia quæ à præfato prædio pendent, ut fert ſententia die 11. Maii, anno 1629. lata in favorem Joannis du Beüil, Comitis Sincerrenſis, Baroniſque Vaillyenſis, per quam Judicum Curia locationem Judiciariam Comitatûs Sincerrenſis, palatio poſtulante factum 29. Novembris 1629. eo quod per hanc locationem ad beneficia nominatio, officioſumque proviſio judiciali Villico concedebantur, & Curia emendans, Comiti Sincerrenſi nominationem adjudicavit. Hanc Mornacus (a), refert ſententiam, ut teſtatur Blondeau (b), qui fatetur Guimierium ſuo in Pragmaticam ſanctionem Commentario (c), in contrariam vergere opinionem; Mainardumque citat qui mentionem etiam facit ſententiarum quarumdam contrariarum à Parlamento Toloſano latarum (d).

Sed hanc Juriſprudentiæ quæſtionem tam clarè perſolvit Innocentius III. (e), ut nihil poſſit illi cum fundamento opponi. Iſte enim ſummus Pontifex omnis Eccleſiæ legitimum agnoſcit titularem; eum qui illi fuerat præſentatus ab ejus Patrono, ſcilicet loci Domino; etſi villam cui Patronatus erat adjunctus pignori dederat creditori pro cautione, nec non ſolutione ſummæ debitæ; & irritam declarat præſentationem in favorem cujuſdam particularis, factam à Creditore prætendente ſibi, utpote cui villa oppignerata erat, jus Patronatûs competere. *Sententiam ipſam duximus irritandam*, inquit ille Papa, *memorato T. adjudicantes Eccleſiam ſupra dictam; cùm nobis conſtiterit evidenter, ipſum à vero Patrono, fuiſſe præſentatum.*

Undè concludendum eſt, quòd cum Galeſius ſit tantùm ſimplex Joannis Debitor, villamque ſolummodò pro aſſecurandâ ſommâ debitâ pignori dederit, uſque ad integram debiti ſolutionem; Joannes ut Creditor ſolùm jus habet villæ fructus percipiendi, non verò jus Patronatûs Eccleſiæ loci: Galeſius enim prædii proprietarius ſemper exiſtit, licet reditus Joanni conceſſerit. Quæ opinio eò tutior apparet, quòd ſi talis Creditor Patronatûs jure gauderet propter prædium à debitore in pignus datum, cætera pariter jura honorifica ſibi arrogare deberet, qualia ſunt jus ad priorem in choro Parrochialis Eccleſiæ ſedem, prægreſſus in proceſſionibus, Preces nominales, aliaque ſimilia: quod abſurdum evidenter apparet.

(a) Mornac. inl. 24. ff. de contrahenda empt.
(b) Blondeau loco cit. n. 115.
(c) Guimierius in Prag. ſanct. tit. de collat. § item volun. v. *Vicaria.*
(d) Mainard. in ſuis areſtis. tom. 2. l. 2. c. 41.
(e) Innoc. III. in c. *Cùm Bertholdus.* 18. de ſent. & re judicata. lib. 2. tit. 27.

CASUS VII.

Diodorus Parœciæ S. Claræ Patronus Laïcus dictæ Eccleſiæ Patronatum, Abbatiæ S. Valerii in eleemoſinam conceſſit, ipſeque paulò poſt defunctus eſt; Didierius filius ejus natu major jus Patronatûs redemit, ſummâ 800. librarum mediante, quam iſti Abbatiæ, cujus Abbas ſibi erat genere proximus, perſolvit. Vir quidam peritus æſtimatus illi dixit hâc in emptione tealem exiſtere Simoniam; nec ipſi licere hunc Patronatum ſibi vindicare, neque uti jure ipſi annexo. Didierius ad remittendum in favorem Abbatiæ jus redemptum conſentit. Sed cùm niſi poſt aliquot menſes remittere non poſſit, & cùm vacet actu Parœcia S. Claræ, poſtulat utrùm poſſit uti jure nominandi?

Respons.

Conſtat, juxtà noſtrum ad præcedentem quæſtionem reſponſum, jus Patronatûs poſſe ad alium tranſire cùm venditæ villæ eſt adjunctum (f). Sed hoc ad propoſitum non ſpectat. Nam cùm jus Patronatûs Parœciæ S. Claræ, S. Valerii Abbatiæ fuerit gratis & in eleemoſinam datum, inde Patronatus mere Eccleſiaſticus evaſit, ut ex Bonifacii VIII. quâdam Conſtitutione evidenter apparet (g): *Licet Laïcus ad præſentandum tempus habeat quadrimeſtre duntaxat; Eccleſia tamen vel Monaſterium cui facta eſt à Laico Juris Patronatûs collatio tempus habet ſemeſtre, & omninò quantùm ad præſentationem pertinet, non ut Patronus Laïcus, ſed ut Patronus debet Eccleſiaſticus reputari.* Unde ſequitur hunc Patronatum non poſſe alienari (h); & ut habet Concilium Tridentinum (i). tali vendito Patronatu, Beneficium ſub Patroni, ſive Laïci, ſive Eccleſiaſtici poteſtate non ultrà cadit; facultaſque ad illud deinceps præſentandi ad Ordinarium Collatorem, ſecundùm jus commune devolvitur. Unde ſequitur, Didierium in caſu propoſito non poſſe uti jure Patronatûs, cum illud pecuniâ acquiſierit: *Nec dictum jus Patronatûs*, ait Concilium, *venditionis, aut alio quocumque titulo in alios contra Canonicas ſanctiones transferre præſumant. Si ſecus fecerint; excommunicationis & interdicti pœnis ſubjiciantur: & dicto jure Patronatûs, ipſo jure privati exiſtant.*

(f) Alex. III. in cap. *Ex litteris.* 6. de Jure Patronatûs.
(g) Bonif. VIII. in cap. *Si Laicus.* un. § 1. eod. tit. in 6.
(h) Alex. III. in ſupra cit. cap. *De Jure.* & in cap. *Præterea.* & in c. *Quia Clerici* 7. de Jure Patron.
(i) Conc. Trid. ſeſſ. 25. de Reform. c. 6.

CASUS VIII.

Gedovinus Parœciæ S. Teugalis patronus Præſentator, Turcas debellaturus in Hongariam profectus eſt; quindecim ejus poſt diſceſſum lapſis diebus vacavit Parœcia, quam duobus poſt obitum Parochi elapſis diebus, Epiſcopus Euſtachio contulit pleno jure, liberi autem Gedovini è contra Patris nomine, relictæ ſibi ab illo procurationis vi, ad illud Beneficium, ſi fortè vacaret, nominandi licentiam concedentis, Regnerium præſentarunt. Eſt-ne valida & Canonica, licèt antè quadrimeſtre facta, Epiſcopi collatio?

Respons.

Noſtrum juxtà uſum, Patrono in captivitatem abducto, vel ob longum iter ſuſceptum abſente, ubi primùm Beneficia ad quæ nominat iſte Patronus vacant, Ordinarius jus habet conferendi, nec tenetur expectare lapſum quatuor menſium Patronis laïcis conceſſum; & hoc in favorem Eccleſiæ, & pro fidelium ſalute; quia expectare hujus Patroni captivi, vel tam longè diſtantis reditum, noxium & inutile fore meritò præſumitur. Quapropter Euſtachius Beneficium Parochiale S. Teugalis ab Epiſcopo collatum, legitimè poſſidet. Patris procuratio licentiam ad vacuum beneficium nominandi liberis præbens fruſtrà nobis objiceretur. Talis enim procuratio irrita eſt & nulla, cùm ad illius validitatem anterior mors Titularis requiratur, uti Blondeau (k), ex Viviani ſuffragio comprobat. Dominus Brillon in ſuo Dictionario edictorum idem obſervat (l) & ideò magis cum æquitate congruit, quòd indè omnes ad beneficia inhiantes, quâlibet careant occaſione Titularium necem machinandi, aut exoptandi: ipſiſſima eſt ratio propter quam prohibetur ne alicui promittatur, aut à Collatore vel præſentatore beneficium viri viventis poſtuletur.

(k) Blondeau addit. in Bouchel v. *Patron.* n. 100. & apud eum Vivianus part. 1. l. 4. c. 4.
(l) Dom. Brillon. Diction. edict. v. *Patron.* n. 37.

CASUS IX.

Cum Bertharius Paulo & Philemoni liberis ſuis, morte adveniente, reliquiſſet duo prædia, quibus jus Patronatûs Parœciæ cujuſdam ex quâ redeunt 2000. librarum, ſimpliciſque capellæ ex quâ 50. libræ redeunt. Philemon cum Paulo fratre ſuo natu majore agit de adjungendo Patronatui Capellæ jure conferendi Burſam 300. librarum ſuis à Patribus pro pauperis Scholaſtici educatione inſtitutam; ut hinc magis æqualia fiant jura Patronatûs. Paulus propoſitionem Philemonis approbat & exequitur. Nunne aliqua eſt Simoniæ labes in tali Caſu?

RESPONS.

(a) Fr. Sylv. Reſolut. var. v. *Jus Patronatûs*. v. *Labe Simoniæ* tom. 5.

Quæſtio iſta celeberrimo Profeſſori (a) anno 1614. fuit propoſita, qui ſic diſtinguendo reſpondit: vel amborum Beneficiorum Patronatus, vel ſaltem notabilioris Beneficii ad natu majorem liberorum Patris hæredum juxta leges, patrioſque mores pertinet: vel hoc jus utrique eſt commune, ita ut ſint ambo æqualiter Patroni. In primo caſu nulla eſt Simoniæ labes; quia natu major, ſcilicet Paulus, poteſt, notabilioris beneficii Patronatum ſibi reſervans, ſuo natu minori minoris beneficii Patronatum concedere, & conſentire, ut minoris illius beneficii Patronatûs jus in poſterùm Burſæ conferendæ adjungatur. Ratio eſt quia conventio cum natu minori facta nullius eſt lucri; Cum nihil temporale natu major à natu minore recipiat pro ſpirituali; id eſt, neque pro majoris Beneficii Patronatu, neque pro jure Burſam conferendi.

Sed in ſecundo caſu idem dici non poteſt. Nam hypotheſi factâ quòd jura Patronatûs amborum Beneficiorum ad utrumque ex æquo pertineant; unus dat alteri rem temporalem ſcilicèt jus Burſam conferendi; pro re ſpirituali, ſcilicet pro jure ad Beneficium amplioris reditûs nominandi. Adeò ut in tali pacto reperiatur non gratuitus, ſed ſaltem tacitè Simoniacus contractus quo temporale nempe jus Burſam conferendi datur pro ſpirituali; id eſt pro jure Patronatûs, quod ex ſe & conſideratum ſeparatim à Gleba cui annexum eſt abſque Simoniâ neque emi, neque vendi poteſt, ut docet S. Thomas (b), & ut patet ex definitione Alexandri III. & Concilii Tridentini. Hæc deciſio eò verior eſt, quò evidentiùs eſt hoc in ſecundo caſu duos fratres de adjunctione juris temporalis Burſam 300. librarum conferendi non convenire, niſi ut quodammodo æquent jus Patronatûs minoris Beneficii, nempe Capellæ ex quâ 50. libræ redeunt, cum jure nominandi ad Parœciam ex quâ redeunt 200.; & conſequenter non niſi mediante temporali bono hæc fit compenſatio; quod eſt Simoniacum.

(b) S Thom. 2. 2. q. 100. art. 4. in corp. & ad 3.

Vide { BENEFICIUM. CONFIDENTIA. COLLATIO. SIMONIA. PATRONUS. }

PATRONUS-PRÆSENTATOR.

ILle PATRONUS-PRÆSENTATOR, dicitur, cui jus ineſt, alicujus Beneficii, Patronatûs; de quo tractabitur in titulo ſequenti.

Debet Patronus, ſubſellium ſuum in Eccleſiæ choro, collocatum habere; in ſupplicationibus, primarium locum obtinere; in commendatione precum, quam Parochus Evangelii moralem interpretaturus, publicè indicit, primus deſignari; cæteroſque Laïcos antecedere, in acceptandis aquâ benedictâ, ture & pane benedicto: etiamſi ſupremum Dynaſtam, in eodem ambiendo jure honorario, æmulum habuerit.

Patrono Eccleſiaſtico, ut ad aliquod beneficium præſentare poſſit, ſemeſtris temporis ſpatium; Laïco verò, quatuor tantum menſium conceditur intervallum: exceptâ tamen Normanniâ, ubi menſes ſex, iſti quoque tribuuntur.

Nec Epiſcopus, nec ipſe Papa, quatuor menſium prædictorum currente ſpatio poſſunt, *Spreto Patrono Laïco*, providere. Immò neque Rex; per idem tempus, non expectatâ Patroni Laïci nominatione, ex jure Regio providere valet; quemadmodùm Arreſto lato die Junii 30. 1642. ſtatutum eſt (c).

(c) Ephemeridis Audientiarum, l. 4. c. 3. fol. 415.

Si Patronus Eccleſiaſticus, aliquem, quem indignum novit, ad beneficium quoddam præſentaverit; jure nominandi, pro hâc vice privatur: ac de beneficio providet Collator. Patroni verò Laïci, conditio non eadem eſt; propterea quòd non eodem modo, quo Patronus Eccleſiaſticus, teneatur ad illius probandam capacitatem, quem Collatori præſentat; undè jus ei competit, ut & alterum præſentare poſſit. De quo quidem inſtituto, cui ſua in decurſu operis, probatio adjungetur, inter omnes ſatis convenit.

(d) Polm. p. 2. 24. n. 752.

Ad Beneficium indignus eſt is, inquit Polmanus (d), *qui ineptus eſt ad præſtandum Officium incumbens; aut non eſt illud præſtiturus.*

Quandò quis Dominus prædium ſuum vendidit, ac de jure Patronatûs emptori ceſſit; ſi ab iſto emptore fuerit, ad aliquod Beneficium, præſentatum; ipſius nominatio valet: etiamſi poſteà evenerit, ipſum ab aliquo venditoris Parente, qui redhibitionis gentilitiæ privilegio uſus fuerit, ex poſſeſſione juris acquiſiti, dimoveri. Ut à ſupremo Pariſienſi Senatu definitum eſt decimo Aprilis 1554. (e).

(e) Carondas l. 4. Reſponſ. 100. fol. 117.

De hâc materiâ fuſiùs in articulo ſequenti diſſeremus, in quo cætera quæque attingemus, quæ ad eam potiſſimùm pertinent.

CASUS PRIMUS.

TICHONIUS, Patronus-Præſentator Laïcus Curæ S. Ivonis, ad illam præſentavit Petrum, aliquibus diebus poſt elapſos quatuor menſes, qui Patronis laïcis conceduntur, ut nominent ad Beneficia, quorum ſunt Præſentatores. Quod ubi reſcivit Epiſcopus, Jacobum de prædictâ Curâ providit, qui ſtatim in illius poſſeſſionem ſeſe immiſit. Petrus, qui, denegante Epiſcopo, literas proviſorias ac ſuum *viſa* à Metropolitano obtinuit, Jacobum in jus vocavit, ut de poſſeſſione ſuâ dejiceretur. Cujus rei cauſâ quæritur, uter Parochus legitimus cenſendus ſit?

RESP.

RESPONS.

Jacobus, ſolus iſque legitimus Parochus cenſendus eſt. Quia nimirùm Tichonio quatenùs Patrono-Præſentatori laïco, non ultrà quatuor menſes, tribuitur, ut præſentare poſſit, quemadmodum fertur, in quâdam Epiſtolâ Decretali ab Alexandro III. editâ in tertio Lateranenſi Concilio generali, quod celebratum eſt 1179. (*a*); & à Bonifacio VIII. in unâ ex ipſius Conſtitutionibus, declaratur (*b*): Quod ubi ſpatium elapſum eſt, ad proprium Diœceſis Epiſcopum jus illius, ipſo facto, ac pleno jure devolvitur. Quin etiam, antequàm præcipitaverint quatuor menſes, nominationis inſtrumentum, ad Epiſcopum perveniſſe, requiritur.

(*a*) Alexand. III. in cap. *Quoniam* 3. de jure Patronatûs lib. 3. tit. 38.
(*b*) Bonif. VIII. in cap. *Si Laïcus* Unico eod. tit. in 6. lib. 3. tit. 19.

Obſervandum tamen eſt, eum invaluiſſe uſum, ut, qui degunt in Provinciâ Normanniæ (*c*), Patronis laïcis, ſex menſes ad præſentandum, concedantur. Et ille uſus etiam ſtabilitur, quâdam aliâ Decretali Epiſtolâ ejuſdem Alexandri III., qui nullâ factâ diſtinctione inter Eccleſiaſticos & Laïcos, Patronis ad præſentandum, ſemeſtris temporis ſpatium impertitur (*d*); & Concilio Avenionenſi habito ſub Pontificatu Innocentii III. (*e*); Unde conſequens eſt, futurum, ut ſolus legitimuſque Parochus cenſeretur Petrus, ſi Cura, de quâ agitur in quæſtione propoſitâ, foret intrà limites illius Provinciæ ſita.

(*c*) Conſuet. Norman. art. 69.
(*d*) Alexand. III. in cap. *Nulla*, 2. de conceſſ. præbendæ & Eccleſiæ non vacantis. l. 3. tit. 19
(*e*) Conc. Avenionenſ. can. 14. an. 1209.

Quin etiam ſcire operæ pretium eſt, licèt Patronis laïcis extrà Provinciæ Normanniæ limites poſitis, quatuor tantummodò menſes, jure tribuantur, ut præſentent ad beneficia, quorum Patronatûs jure gaudent; fieri tamen poſſe, ut cæterarum Provinciarum Patronis, aliquid temporis ulterioris ſpatii conceſſum eſſe contingat, ſi nempè fundatores, illud in ſuarum fundationum monumentis, exprimi curaverint. Talem enim clauſulam, effectu ſuo defraudari, non decet; quandò de conſenſu Ordinarii reperitur, hujuſmodi monumentis appoſita: ut probari poteſt, quâdam Innocentii III. Epiſtolâ Decretali in corpus Juris relatâ (*f*); adeoque ſi Tichonio competeret ex ipſius curæ fundationis exemplo 5. aut 6. menſes, ut queat ad illam præſentare: abſque dubio Petrus habendus eſt, ut ſolus iſque legitimus Parochus.

(*f*) Innoc. III in cap. *Cùm dilectus* 8 de conſuetud. l. 1. tit. 4.

Denique notandum eſt, temporis ſpatium, quod Patronis datur, ab ipſo quidem vacationis Beneficii die, fuiſſe olim computatum; at iſta jam Juriſprudentia omninò obſolevit; nec ſecundùm eum qui obtinuit hodiernum uſum, computari incipit, niſi à die quo potuit vacatio ad aures uſque Patroni, ut veriſimile eſt, contingere; quemadmodùm alibi dicemus, & ipſiſſimis verbis exprimitur, in conſuetudine Normanniæ (*g*), ut annotat Bouchel: undè neceſſariò, *non omninò certa & vera ſcientia Patroni deſideratur. ſed tamen interpretativè*, ut loquitur quidam è noſtris Juriſperitis (*h*): quod idem quoque disertè dicitur à Molinæo ad 55. articulum conſuetudinis Pariſienſis (*i*).

(*g*) Computando à die, quo diſcitur ultimi poſſeſſoris obitus. Conſuet. Norman. art. 69. jam laudato.
(*h*) De Roie. De jure Patronatûs. c. 28
(*i*) Carol. Molinæus. Gloſsâ 10. n. 34.

CASUS II.

RAMBERTUS, Parœciæ S. Flodoardi in Picardiâ Parochus, cujus Curæ jus Patronatûs ineſt Domino loci; cùm rem aliquam magni momenti peracturus, Venetias ſeſe contuliſſet; ibi, die ab adventu octavo, obiit. Cujus obitus cum nonniſi, poſt elapſos quatuor menſes cùm diebus aliquot, Diœceſano Epiſcopo renunciatus fuerit, à veniente certo curſore, quem Gallicanus legatus rerum Regni latorem feſtinanter miſerat ad Regem; Julianum prædictus Epiſcopus de Curâ providit. Parœciæ verò Dominus, cui nulla cum Venetiis erat communicatio, nec de vacante Curâ quidquam fuerat, niſi ex incepto Epiſcopi, ſubodoratus; Hieronymum ad illam nominavit; qui tùm ſuum *viſa* tùm literas proviſionis à Metropolitano, recuſante nimirùm Epiſcopo, obtinuit. Quâ de re, quæſtio inſtituitur, uter ſit legitimus Parochus?

BIBLIOTECA NAZ. ... ROMA

RESPONS.

Solum Hieronymum legitimè proviſum exiſtimamus. Enimverò tribuuntur quidem Patrono Laïco quatuor duntaxat menſes, ut Epiſcopo, quempiam præſentare poſſit: quemadmodùm conſtat ex Decretali Epiſtolâ ab Innocentio III. ad Coventrianum Epiſcopum in Angliâ reſcriptâ (*k*), & ex cæteris Decretalibus ſuperiùs citatis. Præterea fatemur ab obitu Ramberti & pluſquàm menſes quatuor abiiſſe; nec tamen opinamur, idcircò jus Patroni in ſpecie propoſitâ, ad Epiſcopum devolvi. Cujus quidem ratio hæc eſt, quòd non ſint ab ipſo vacationis die, prædicti quatuor menſes computandi; ſed ab eo tantùm, quo vel pervenit, vel pervenire potuit ad Patronum illius vacationis notitia: ut videre eſt ex Decretali ab eodem Summo Pontifice ad Cardinalem quemdam directâ, in quâ ſic declaratur (*l*). *Semeſtre autem tempus*, inquit, *non à tempore vacationis Præbendarum; ſed notitia ipſius potiùs volumus computari*: Quod ſicut de ſex menſibus, qui Patrono Eccleſiaſtico conceduntur, ità de quatuor, qui tribuuntur Patrono Laïco menſibus, intelligendum quoque eſſe, vel ipſius æquitatis dictamine ſuadetur. Undè inferendum eſt, quòd, cùm Rambertus, in Regione trecentis ferè diſſitâ leucis à ſuâ Parœciâ, ſupremum expleverit diem; apud quam nullus, inerat Domino, conſuetudinis uſus, nec ullum cùm Picardiâ, propter locorum diſtantiam, frequentatum commercium, non poſſit rectè conjici, ad aures uſque Domini Parœciæ, de mortuo Parocho, citiùs contigiſſe nuncium, aut contingere potuiſſe; & conſequenter, cùm ab eo culpam omnem abeſſe conſtet; non debeat proprii juris privatione multari: Quippe æquitate naturali innuatur ſequens regula Juris (*m*): *Sine culpâ, niſi ſubſit cauſa, non eſt aliquis puniendus*; & hæc altera quâ dicitur (*n*): *Imputari non debet ei, per quem non ſtetit, ſi non faciat, quod per eum fuerat faciendum* (*o*).

(*k*) Innoc. III. in cap. *Cùm propter* 27 de jure Patronat.
(*l*) Idem in cap. *Quia* 5. De conceſſ. Præbend. &c.
(*m*) Bonif. VIII in Reg. 23. de Reg. juris. in 6.
(*n*) Idem ibid. Reg 41.
(*o*) Colloq. Condomienſ. tom 2. coll. 2. ſectione 2.

Quod ibi propoſuimus, vim Legis prorſùs obtinet in Provinciâ Normanniæ, quæ eâ de re diſtinctum articulum in ſuâ conſuetudine inſeruit. Qui 69. eſt, quo ſignificatur, tempus non eſſe computandum, *niſi ab ipſo die, quo ultimi poſſeſſoris obitus, vulgò innoteſcit*. Quibus verbis, articuli prædicti ſenſus exprimitur.

CASUS III.

SOPHOCLES, Patronus-Præſentator Laïcus, alicujus Capellæ, cui reditus 400. librarum annuus annectitur; alterum ſuum filium ad illam nominavit. Nunquid iſta nominatio legitima eſt, collationemque illius prædicto filio concedere, ſervatis Canonicis regulis, ordinarius poteſt?

Prima dubitandi ratio deſumitur ex ſequentibus verbis Alexandri III. ſcribentis ad Epiſcopum Andrium in Apuliâ. *Cùm ſanctuarium Dei jure hæreditario teneri non poſſit, non decet aliquatenus ſuſtineri, ut Clerici Eccleſias a Parentibus ſuis fundatas, propriâ auctoritate detineant.*

Altera eſt, quòd ſecundùm Leges, Pater & filius una eademque perſona cenſeantur (*p*): ac proindè, ſicut Pater, ſeipſum, ita nec filium ſuum poſſit, ad aliquod beneficium, cujus ad ipſum præſentatio pertinet, nominare.

(*p*) Inſtitut. §. 4. de inutilib. ſtipulat. verſ finali. lib. 3. Inſt. tit. 20.

RESPONS.

Legitima eſt præſentatio à Sophocle facta in gratiam proprii filii ad Capellam, in enunciato caſo, memoratam; modò nihil in eo actum ſit, quod tùm ratione carnis & ſanguinis, tùm aliâ quâvis humanâ conſideratione, fuerit ſuggeſtum. Ita cenſet auctor Decretalis in quæſtione laudatæ interpres (*q*): *Secùs, ſi ad præſentationem parentum... undè non videtur hic prohiberi præſentatio filii. Unde permitti intelligitur.* Ea

(*q*) Gloſſa in eis cap. *Conſuluit.* v. *Propriâ auctoritate*, & v. *Concedant.*

 ſunt

ſunt ipſiſſima verba prædicti interpretis, qui Paulò poſt hæc ſubjicit. *Epiſcopo præſentare poteſt Patronus filium ... quia ſuffragium Patris valet filio:* quod confirmat quâdam Digeſti lege (*a*), quæ habet: *Patris ſuffragium filio proderit; & filii. Patri.*

Idem docet Panormitanus, in ſuo in eandem Decretalem commentario, & alibi (*b*), atque deciſionis ſuæ rationem illam ſubjungit, in iis quæ bonorum Eccleſiaſticorum ſpectant, tùm poſſeſſionem tùm uſumfructum, filium, licet conſtitutum ſub poteſtate Patris, proprii juris eſſe, atque ab omni alienâ poteſtate, etiam paternâ, omninò liberum: ac hujuſmodi bona, quæ acquirit, (ſi ſic loqui non ſit nefas), penitùs fieri ſua non patris: quia Clericorum Ordo, quamdam quaſi militiæ ſacræ formam exprimit, ut ait Papa Siricius ſcribens ad Hymerium Tarragonenſem Epiſcopum (*c*), & poſt illum S. Gregorius in ſuâ ad Maximinum Epiſcopum Siracuſanum Epiſtolâ, & Nicolaus primus (*d*), undè, quod ex prædictis bonis Clericus percipit, velut quoddam peculium conſideratur, quod Juriſconſulti vocant, *quaſi Caſtrenſe: eſt enim Clericarum ſacra militia*: juxtà Cabaſſutium, qui trium Canonum Decreti Gratiani (*e*), ac unius Epiſtolæ Decretalis autoritate nititur.

Decretalis Alexandri III. ex quâ propoſita dubitandi ratio deſumitur, nullo modo huic noſtræ ſententiæ adverſatur: propterea quòd in eâ ſupradictus Papa de iis tantùm, qui nullo muniti Canonico titulo, ad aliquod beneficium obrepsêre, ſermonem habeat; ut ſubſequentia verba apertè declarant: *Propriâ auctoritate detineant*; nec de iis loqui intendat, qui canonicè præſentati á Patrono, de aliquo beneficio ab Eccleſiaſtico ſuperiore legitimè providentur.

Quæ, ad confirmandam dubitandi rationem, probario ſubjungitur, nihil quidquam concludit. Etenim, licet una eademque perſona Pater & filius juxtà Romani juris inſtitutiones, cenſeantur; non ita ſe habent ſecundùm jus Canonicum: ſed, *Pater & filius verè ſunt duæ perſonæ*; inquit quidam Gallus Juris Canonici peritus (*f*), in unam Decretalem Epiſtolam Innocentii III. *& indè eſt*, pergit idem Auctor, *quòd pater Patronus poteſt filium, ſed non ſeipſum præſentare ... licet alibi juris fictione cenſeatur eadem perſona.* Hæc non tam noſtra, quàm Cabaſſutii (*g*), Pacuſii (*h*), Blondaquæ (*i*) cœterorumque plurimorum deciſio cenſenda eſt.

(*a*) Leg. *Illud.* 5. ff. Quod cujuſcumque univerſitatis nomine vel contrà eam agatur. lib. 3 tit. 4.

(*b*) Panormit. in cit. cap. *Conſultatis.* & Conſil. 2. parte. c. 96.

(*c*) Siricius in can. *Quicumque.* 3. diſt. 77.

(*d*) Greg. Papa Epiſt. ad Maxim. Nicolaus I. in can. *Reprehenſibile.* 19. 23. q. 8.

(*e*) Joan. Caballus. Juris. can. *Theor. & prax.* l. 2. c. 8. n. 2. apud eum can. *Quicumque.* 3. diſt. 77. can. *Presbyteros.* 38. 16. q. 1. can. *Reprehenſibile.* 19. 23. q. 8. & cap. *Epiſcopus.* 4. de præbendis &c.

(*f*) Benedict. in cap. *Raynutius.* de Teſtamentis &c. v. *Mortuo*, n. 58. p. 2.

(*g*) Joan. Caballue. Juris. can. *Theor. & prax.* l. 2. cap. 8. o 2.

Item Bengens tit. fin. n. 7. 8. & 9.

(*h*) Pacus. l. *De Mandatis apoſt.* n. 6. fol. 2. recto.

(*i*) Blondeau. in addit. ad Bouchel.

CASUS IV.

Sylvartum inter & Poſſidium Patronos Præſentatores Curæ S. Arbani, cùm de eodem præſentando, nullatenùs potuerit convenire; Sylverius Joannem, Jacobum Poſſidius ad illam nominavit. Uter exiſtimandus, ut legitimè præſentatus, & jus habens ad Curam?

Respons.

Soluta penitùs ac explanata reperitur in tertio Lateranenſi Concilio Generali, propoſita difficultas (*k*); ubi de Patronis, quibus ineſt jus individui Patronatùs, de eodem præſentando non conſentientibus, ità ſtatuitur in Epiſtolâ Decretali, quam in eodem Concilio Alexander III. edidit. *Quoniam in quibuſdam locis fundatores Eccleſiarum, aut hæreſes eorum poteſtate, in quâ eas Eccleſia huc uſque ſuſtinuit, abutuntur, & cùm una Eccleſia unius debeat eſſe Rectoris, pro ſuâ diſſenſione plurimos repræſentant, præſenti Decreto ſtatuimus; ut ſi fortè in plures partes fundatorum vota diviſerint; ille præficiatur Eccleſiæ, qui majoribus juvatur meritis, & plurimorum eligitur & probatur aſſenſu. Si autem hoc ſine ſcandalo eſſe nequiverit; ordinet Antiſtes Eccleſiam, ſicut meliùs eam ſecundùm Deum viderit ordinandam: & ad ipſum etiam faciat, ſi de jure Patronatûs quæſtio emerſerit inter aliquos, & cui competat infrà quatuor menſes non fuerit definitum.* Quod idem à S. Antonino docetur (*l*).

(*k*) Alexand. III. in conc. Lateran. in cap. *Quoniam*, 3. de jure Patronat.

Prædictus Papa, qui Concilio laudato præerat, idem quoque decernit in aliâ Decretali (*m*) ad Anglicum Epiſcopum inſcriptâ, cui ſic loquitur: *Si verò ordinatio alicujus Eccleſiæ ad tuam inſtitutionem ſpectat; & pro controverſiâ Laïcorum, de jure Patronatûs inter ſe diſcrepantium, prorogatur; fas tibi ſit appellatione remotâ, in eadem Perſonam idoneam inſtituere; ita quod repræſentetur ab eo, qui jus evicerit Patronatûs.*

(*l*) S. Anton. 3. parte tit. 12. cap. 12. eod. tit.

(*m*) Alexand. III. in cap. *Si verò*, 12. eod. tit.

Quæ quidem Canonica Juriſprudentia, eo fine inventa eſt, ut Eccleſiæ utilitati plurimùm conſuleretur nec diu remaneret beneficium, quod curam animarum annexam habet, Paſtore deſtitutum. Eoque in caſu Patronus, cui jus præſentationis adſcribitur, pro hac quidem vice, ſui juris uſu privatur; at integrum et poſthac ſervatur. Quaquidem in re notandum eſt, id juris Epiſcopo non acquiri, niſi cùm de Jure Patronatus, mutuum eſt inter Patronos litigium. Adeoque quandò ad idem beneficium, Patroni complures vicibus alternis præſentant, & cui competat pro iſta vice juris præſentationis uſus inter ſe diſſentiunt: Epiſcopus proviſionem præſentatorum unicuique conferre debet; primam ſcilicet, purè ac ſimpliciter; cæteras verò cum adjectâ clauſulâ, *ad conſervationem juris.* Et ita hâc noſtrâ ætate, ab Illuſtriſſimo fælicis recordationis De Harlay Pariſienſe quondam Epiſcopo actum eſt, ergà DD. Robert & Matthieu, occaſione vacationis Curæ S. Andrææ de Arcubus Urbis Pariſiorum, cujus nominatio ad Univerſitatem pertinet, & de cujus præſentationis vice facultatex inter ſe rixabantur.

Quibus jam poſitis ſequitur, cùm in propoſito caſu Joannes & Jacobus unicum ſuffragii tantummodò punctum tulerint, Sylverio nimirùm Joanni, Jacobo autem Poſſidio ſuffragante; ad Epiſcopum planè devolvi, ut quemcumque libuerit, quemque, pro Deo, habuerit digniorem ac debitis muniis præſtandis aptiorem, eum de prædictâ Curâ provideat; nullo remanente Joanni & Jacobo eâ in re interceſſionis fundamento. At ſi duobus illis Patronis, quidam tertius adderetur, & à duobus quidem primis Joannes, Jacobus verò à tertio præſentaretur: ſolus Joannes cenſeretur legitimè nominatus; quemadmodum à Blondaquâ in ſuis ad Canonicam Bibliothecam Bouchel additamentis annotatur (*n*).

(*n*) Blondeau. v. *Patronage*, n. 189.

CASUS V.

Appius, Curæ S. Gudulæ Patronus, Vincentium, regiminis animarum tractandi, minimè capacem, ad illam nominavit. Cujus Doctrinæ tentato periculo, cum Diœceſanus Epiſcopus rejecit, ac de memoratâ Curâ Theodulum providit. Canonica-ne eſt Epiſcopi Collatio: eamque tutâ conſcientiâ Theodulus ſibi facere propriam, ac defendere poteſt.

Respons.

Diſtinguendum eſt. Enimverò Appius eſt aut Eccleſiaſticus aut Laïcus Patronus. Si fuerit Eccleſiaſticus Patronus: jure præſentationis, pro hac vice, decidit, quòd ineptiorem ſubjectum præſentaverit: cùm multò minus Excuſationis legitimæ, Patrono Eccleſiaſtico prætendatur, quàm Laïco, qui poteſt meritò præſumi ea carere animi ſagacitate, ut valeat, alicujus Præſentandi capacitatem, ſufficienter explorare: quod idem, de Patrono Eccleſiaſtico, exiſtimari non debet. Unde jure ſuo perfunctus, à primo ſuæ præſentationis actu cenſetur. Proindèque valida eſt, in eo caſu, atque Canonica, ab Epiſcopo Collatio facta in gratiam Theoduli.

At, ſi Appius ſit Patronus Laïcus; variationi locus datur; id eſt, ſi præſentatio ab ipſo primò facta, ex

ipſius

ipſius Præſentati capacitatis defectu, rejiciatur; id illi juris incumbit, ut & alterum præſentet: Quemadmodùm declaratur à Lucio III. in Epiſtolâ ad Epiſcopum Norvicenſem in Anglia (a), cujus hæc verba ſunt: *Cùm autem advocatus Clericum idoneum Epiſcopo præſentaverit & poſtulaverit poſtmodùm, eo non reſutato, alium æque idoneum in eadem Eccleſiâ admitti: quis eorum alteri præferatur, judicio Epiſcopi credimus, relinquendum; ſi Laïcus fuerit, cui jus competit præſentandi: verùm ſi Collegium, vel Eccleſiaſtica perſona præſentationem haberet; qui prior eſt tempore, jure potior eſſe videtur.*

(a) Lucius III. 10 cap. *Cùm autem.* 24. de jure Patron.

Ex quibus verbis conſtat, quantùm, judice Laudato Papâ, Eccleſiaſticum inter & Laïcum Patronum, diſcriminis interſit; quàmque optimè poſſit, ad caſum præſentem accommodari. Alia verò occurrit Epiſtola Decretalis, ab Innocentio III. ad Epiſcopum Elienſem ſcripta, in quâ diſtinctiùs omninò atque apertiùs idem exprimitur: ea ſunt ipſius verba (b); *Nos igitur Alexandri Papæ (c) veſtigiis inhærentes, qui inter præſentatos à Clerico & Laïco Patronis diſtinguens, inter præſentatos à Laïco, conditionem poſſidentis, cenſuit meliorem: dicimus, quòd inſtitutio præſentati ſecundo loco à Patrono Laïco, robur obtinet firmitatis.* Ibidem Gloſſa in eum locum addit (d): *Ecce differentiam, inter præſentatos* a Laïco & inter præſentatos *à Clerico: quia Laïcus variare poteſt; Clericus, non.* Quod confirmat aliâ quoque Decretali (e) Alexandri III. ad Cantuarienſem Archiepiſcopum, & ad ipſius ſuffragantes. Cui deinde ſubjicit: *undè videtur quòd ſi Laïcus præſentet indignum, non perdit jus eligendi*; quod etiam eadem Gloſſa probat alterius ejuſdem Papæ Decretalis diſpoſitione (f).

(b) Innoc. III. in cap. *Paſtoralis.* 29. eod. tit.

(c) Alex. III. in cap. *Quod autem.* 5. eod. tit.

(d) Gloſſa in cit. cap. *Quod autem.* v. *Robur.*

(e) Alex. III. in cap. *Quod autem.* 11. eod. tit.

(f) Item in cap. *Cùm nos.* 4. de officio Judicis ordinarii. l. 1. tit. 32.

Ex iis omnibus inferre eſt, ſi Appius fuerit Patronus Laïcus, collationem Epiſcopi nullam, aut potiùs, irritam eſſe jubendam: hoc eſt non habere quidem, ex ipſo jure, ut nulla ſit; eamque integram perſeverare, nequicquàm obſtante proviſione, quæ fuiſſet etiam à ſummo Pontifice, in gratiam alterius, intra quatuor menſes, præſentati, conceſſâ: niſi Patronus conqueratur, & alterum denuò præſentet, ut explicat Molinæus à Blondaquâ citatus (g), qui affirmat eam nunc Juriſprudentiam in ſupremo Senatu Pariſienſi obtinere: at ſi jure variationis adhibito, alterum præſentaverit ſubjectum non capacem, ipſius jam conſummatum eſſe jus, & ad prædictum in propoſito caſu beneficium, potuiſſe ab Epiſcopo provideri pleno jure: quod à Fagnano docetur in ſuo Decretalium commentario (h) *nota primò*, inquit Eruditus iſte Canonici Juriſperitus, ... *Patronum Laïcum ex quòd præſentet indignum, non eſſe privatum jure, nec privandum poteſtate præſentandi ... nam ſi eſſet privatus, ordinatio Eccleſiæ non eſſet differenda; ſed ſtatim ad Epiſcopum devolveretur ... (i) Gloſſa ſecunda hic tenet, non eſſe privatum, nec privandum: & cùm Gloſſâ conſentit Archidiaconus ... Federicus de Senis ... Innocentius ... Cardinalis: & cùm hac opinione concordat Joannes Andreas num. 12. in fine, verb.* per quæ dico. *ubi finaliter concludit, Patronum Laïcum non eſſe privatum per hoc, quòd præſentat indignum ſcienter: ſed tunc erit privatus, cùm infrà quatuor menſes, ſibi ad præſentandum præfixos, reſpectu prioris inchoationis alium non præſentat: & tunc demùm poterit Epiſcopus de alio providere.* Ea etiam de re laudatus Doctor Auctoritates congerit complurium non infimi nominis Juris Canonici peritorum (k), quos appellare ſupervacaneum omninò ducimus: quippe, quæ adhibuimus rationum momenta, ad elucidandam definiendamque propoſitam quæſtionem, abundè ſufficiant.

(g) Blondeau. loco cit. n. 196.

(h) Proſper. Fagnan. in c. *Cùm nos.* cit. n. 2.

(i) Idem ibid. n. 34.

(k) Ibid. n. 38. & ſeq.

Eſt annotandum, poſſe, ſi velit, Patronum Laïcum, qui quemdam non repertum ſufficientem, præſentavit; eundem iterùm præſentare, modo ab eo tempore, quo repulſam ab Epiſcopo accepit, fit factus capax, nec, quod Patrono ſpatium temporis ad præſentandum conceditur, fuerit elapſum. Quæ obſervatio fit à Blondaquâ in additamentis ipſius ad Canonicam Bibliothecam Bouchel, ſuperiùs citatis (l).

(l) Blondeau, v. *Patronatus.* n. 182.

CASUS VI.

Eunapius, Clericus alienigena, intrà quatuor menſes, ad Prioratum-Curam S. Yriezii, à Jacobo illius beneficii Præſentatore Laïco, præſentatus fuit. Poſt lapſos quatuor menſes, Diœceſanus Epiſcopus, eundem Prioratum-Curam Petro, *jure devoluto* contulit; ſub eo nimirùm prætextu, quòd cum Eunapius Regni incola non foret, inhabilis ad illud beneficium poſſidendum prorsùs eſſet habendus. Cujus occaſione rei, priuſquàm, collationem poſtulaturus, Epiſcopum adiret, incolæ Regni, jura ſibi impertiri, obtinuit: eaque ratione, præſentationis defectum, ſatis ſuperque emendari, contendit. Petrus, è contrariò reponit, ut rata cenſeretur iſta præſentatio, Eunapium, jure Francorum donari, priùs oportuiſſe. *Quid Juris?*

Respons.

Conſtat, ut alibi docemus, ab extraneo, nullum obtineri poſſe beneficium in Galliâ, quin ei incolæ Regni jus, Regio diplomate fuerit priùs conceſſum; quo, diſertis verbis exprimatur, eum, ad poſſidenda beneficia, idoneum & habilem reddi. Quandò verò prædictum jus à Principe, ſibi ſemel impertiri, obtinuit: ad poſſidenda quæcumque beneficia, ſine ullâ controverſiâ aptus evadit. Quin etiam, priuſquàm illud ei juris fuerit impertitum, ad illa beneficia nominari poteſt: ſatiſque eſt, ſi id ſibi concedi impetraverit, antequam inſtituatur: quo quidem in caſu, non poteſt deſtitui, ex allegato alienigenæ prætextu. Quemadmodum docet Blondaqua in ſuis ad Bibliothecam Canonicam Bouchel additamentis (m); poſt Socinum ab ipſo laudatum. At illud, locum habere non intelligitur, niſi quatenùs, alter de eodem beneficio, *medio tempore*, non proviſus fuit; id eſt, eo temporis ſpatio, quod inter præſentationem vel collationem, & prædicti Regii Diplomatis impetrationem, abiit. Tunc namque qui, interjecto tempore, fuit proviſus, verus titularis eſt, & quantùm ad præſentem caſum attinet, immunitas à Principe conceſſa nihil extraneo confert.

(m) Blondeau. v. *Patronatus.* n. 179. & apud eum Socinus Conſil. 260. vers. penult.

Ratio eſt, quòd non poſſit Princeps, hujuſmodi privilegium tribuere, quod alterius tertii juri acquiſito officiat. Ut colligitur ex unâ Conſtitutione Bonifacii VIII. (n) & ex unâ lege codicis ad marginem citatâ (o), item & ex plurimis aliis legibus digeſti, quas in ſuperiorem legem Gloſſa annotat (p); quam quoque Juriſprudentiam ſecuta eſt, ſuprema Provincialis Curia, ut habetur ex Arreſto quodam ab eodem Blondaquâ relato (q).

(n) Boniſ. VIII. in c. *Quamvis.* 8. de Reſcriptis in 6. l. 1. tit. 3.

(o) Leg. *Reſcripta.* 7. Cod. de precibus Imperatori offerendis. l. 1. tit. 9.

(p) Gloſſa in D. leg. *Reſcripta.* v. *Non lædat alium.*

(q) Blondeau loco cit. n. 180.

Inde igitur concludendum eſt, Petrum, de quo in enuncianda quæſtione agitur, à Diœceſano Epiſcopo fuiſſe canonicè proviſum: & cùm Eunapius jurium Incolæ Regni particeps, non niſi, poſt inſtitutum Petrum, factus fuerit; jus ei, ad Prioratum-Curam S. Yriezii, nullum omninò competere.

CASUS VII.

Athenogenes, Patronus-Præſentator Curæ, in eâ conſtitutæ Parœciâ, cujus Dominus eſt; promiſit ſui villici filio, fore, ut occurrente illius beneficii vacatione, ex obitu Titularis, qui ſummam jamque decrepitam attigit ætatem; eum, ad prædictam Curam, præſentet. Nonne, aliquid criminis annexum habes, hujuſmodi pollicitatio: ab eaque exolvendâ, poteſt-ne Athenogenes abſtinere; quandò obitus Prochi evenerit?

Respons.

Hujuſmodi pollicitationem improbant, quotquot ſunt Canones. Undè nec Athenogenes fidem, eâ de re, potuit, abſque peccato, dare; nec datam debet ullâ ratione ſervare.

Quæ deciſio nititur. 1. Concilii Lateranenſis tertii Decreto (r): *Nulla Eccleſiaſtica Miniſteria,*

(r) Conc. Lateran. ſub. Alex. III. in cap. *Nulla.* 2. de conceſſ. præbendæ. &c. lib. 3. tit. 8.

ſeu

ſeu etiam Beceficia, vel Eccleſiæ tribuantur alicui, ſeu premittantur, ante quàm vacent. Ratio, quæ, eâ de re, a Patribus Concilii innuitur, eſt; *ne deſiderare, quis mortem proximi videatur, in cujus locum & Beneficium, ſe crederis ſucceſſurum*: & addunt, Paganorum etiam legibus, peſſimum iſtum uſum, reprobatum fuiſſe: *Cùm enim in ipſis etiam legibus Gentilium, inveniatur inhibitum; turpe eſt, & Divini plenum animadverſione judicii ſi locum in Eccleſiâ Dei, futuræ ſucceſſionis exſpectatio habeat, quam, ipſi etiam Gentiles, condemnare curarunt.*

(a) Alex. III. in cap. *Relatum*. 3. eod. tit.

Indè eſt, quòd Alexander III. (a), ſcribens ad Eboracenſem Archiepiſcopum, juxtà tam ſapiens Decretum, ſtatuit: ejuſmodi promiſſa pro nihilò habenda eſſe, & quòd, *prætextu appellationis, quæ dictis promiſſionibus innituntur, omitti non debet, quin Eccleſiæ, cùm vacaverint, de perſonis idoneis ordinentur.*

(b) Innoc. III. in cap. *Ex tenore*. 13. eod. tit.

Innocentius III. idem quoque declarat (b), occaſione fidei, à quibuſdam Religioſis in ſimili causâ exhibitæ: *Promiſſio dicta non tenet, inquit, ut pote contra ſtatuta Lateranenſis Concilii attentata.*

Bonifacius VIII. eodem etiam fretus Concilii Lateranenſis Decreto, atque ejuſdem à Concilio prolatæ rationis momento, ait: *Nos, malis hujuſmodi, & animarum periculis occurrere cupientes, promiſſiones eaſdem & alias quaſcumque, ſub quovis modo aut formâ verborum, de cætero faciendas per quas directè, vel indirectè aperiri via valeat ad beneficia vacatura autoritate Apoſtolicâ penitùs reprobamus, & omninò viribus vacuamus; Decernentes, per eas, vel ipſarum aliquam, ad providendum alicui nullum deinceps quomodolibet obligari* (c).

(c) Bonif. VIII. in cap. *Deteſtanda*. 2. eod. tit. in 6.

Poſſunt tandem prædicta teſtimonia roborari autoritate famoſi Concilii ultimi Generalis (d), quod omnes omninò gratias, quas expectativas vocant, reſcindit, nequidem iis exceptis, quæ ante Concilii celebrationem inceptam, fuerant impertitæ (e).

(d) Conc. Trid. ſeſſ. 24. cap. 19. de reformat.

(e) S. Antoninus 3. part. Sum. tit. 15. c. 2. parag. 17. Fr. Silv. reſolut. var. v. *Beneficium*. 3.

Vide Collatio Caſus V.

CASUS VIII.

Parocho Parœciæ S. Joannis commortuo: Remigius illius Curæ Præſentator, Lucianum ad illam nominavit, id eum rogante ex propinquis ſuis quodam eique, verbis ut cumque generalioribus, affirmante, virum eſſe probum. Remigius qui Lucianum, tantummodò de facie noverat, quòd eum, nempe, ſibi fortuitò occurrentem, aliquoties conſpexiſſet; & utrum aptus, nec ne, iſtius beneficii eſſet, nequidem ipsâ prorsùs ignorabat; ex illo ſuæ præſentationis actu, veretur, ne lethaliter peccaverit in Deum. An metus iſte, fundamento aliquo nititur; & ad nimiam in impertiendâ ſuâ nominatione, facilitatem, in confeſſione aperiendam abſolute-ne tenetur?

Respons.

Metus quo Remigius commovetur, cauſam habet, & quidem graviſſimam, nec poteſt, ab admiſſo, in ſpecie propoſitâ, peccato, Confeſſori indicando, ulla ratione, diſpenſari. Quippe, manifeſtum omninò ſit, eum deliquiſſe graviter, vel ex eò quòd Lucianum, de perſpectâ ipſius capacitate, nequidem moraliter certus, ad illam Curam præſentare non dubitaverit: quod ſic probari poteſt.

(f) Eccl. 3. 27.

Peccati mortalis periculo, ultrò ſeſe committere nunquam licitum eſt: juxta illud ſcripturæ (f), *qui amat periculum, in illo peribit.* Atqui Remigius, Lucianum, non expertâ priùs ipſius capacitate, ad illam curam præſentando, lethalis peccati periculo, ſeſe voluntariè commiſit: cùm nominationis, in gratiam alicujus indigni, impertiendæ, diſcrimen adierit; & conſtet, eum lethaliter peccare, qui, ad beneficium habens annexam curam animarum, promovet indignum aliquem, hoc eſt, qui, non iis polleat dotibus, quibuſcumque, quæ ad debita beneficii illius munia præſtanda, neceſſariò requiruntur. Quod quidem periculum, ut præcaveatur, operæ pretium eſt, præſciri præſentatum, iis omnibus dotibus inſtructum; quarum præcipuæ ſunt, tùm morum probitas, tum ſcientia ſi non eminens, ea ſaltem, quam Innocentius III. vocat competentem ſeu (g) convenientem; id eſt, ut explicatur ab Innocentio IV. (h) in Decretalium commentario quem edidit, quæ talis ſit, ut licet difficilia quæque atque intricata non poſſit extemplò enodare, ſentire ſaltem atque vel librorum vel eruditorum ope, penitùs reſolvere ediſcat: addendum eſt præterea id Remigio munus incubuiſſe, ut juxta Eccleſiæ intentum: ad prædictam curam, nonniſi quem digniſſimum noverat, præſentaret. Enimverò, qui ex officio Præſentatoris Collatoriſve Bonorum Eccleſiaſticorum diſpenſator conſtituitur, ejuſmodi diſpenſationi non minùs invigilare debet, nec minùs attendere, ut nonniſi, digni Miniſtri, Eccleſiæ devinciantur, quam propriis rebus tractandis, aut terrenis quibuſque ſuis promovendis attenderet invigilaretque. Porrò quis eò uſque inſaniat, ut rerum ſuarum adminiſtrationem, negotiorumque temporalium etiam, quæ levioris fuerint momenti, curam committere præſumat, cujus nec fides integra, nec in agendo ſagacitas explorata habeatur? Quâ igitur ratione, quove jure Remigius præſumpſiſſet Rei Eccleſiaſticæ curam, Luciano tutâ conſcientiâ, concredere; præſertim cùm eum, ad dignè laudabiliterque tractandam illam, idoneum planè ignoraret? Neque verò Præſentator iſte, munus illud, a ſe trasferre in Collatorem aggrediatur, quaſi ſit ſolius Collatoris invigilare, ut Miniſtri capaces, Eccleſiæ tradantur. Summus enim Pontifex, aut Epiſcopi qui conceſsêre Patronis, ut ad quædam Beneficia, jure prorsùs proprio præſentare poſſent, eandem omninò, quæ ſibi incumbebat, officii conditionem ad illos tranſmiſerunt. Porrò tùm ſummo Pontifici, tùm Epiſcopis incumbit, ut, abſque peccato, nullum, niſi dignum cognitum, ad Beneficia valeant promovere. Adeoque, nec diſpar conditio Præſentatorum cenſeri poteſt.

(g) Innoc. III. in cap. *Cùm nobis*. 7. de Electione & Electi poteſtate.

(h) Scientiam autem reputamur eminentem, quæ ſubtiles quæſtiones attentere & definire novit, & in promptu reſponſiones habet. Ille habet mediocrem, qui ſcit aliquo modo examinare negotia: quamvis ad omnia neſciat reſpondere, & qui in libris veritatem eorum, quæ ſcire tenetur, ſcit quærere. Innoc. IV. in D. cap. *Cùm in cunctis*. n. 2.

Verum quidem eſt, ab Epiſcopo, *viſa* poſſe denegari ei, qui præſentatur à Patrono, quandò nempe inſufficiens reperitur. At non ideo diſpenſatur Patronus, ab officio præſentandi ſubjecti digni: 1. Quia Præſentato poteſt ineſſe, quidam capacitatis defectus, qui Epiſcopum fugiat, inquirenti verò Patrono innoteſcat aut innoteſcere poſſit. 2. Quia ſæpè ſæpiùs contingit, quibus, ex juſtâ causâ, denegatur ab Epiſcopo *viſa*, ex ublato ipſius repulſæ inſtrumento, mediantibus nimirùm plurimùmque agentibus amicis, ipſis etiam, ſollicitandi nullum finem facientibus, a Metropolitano tandem impertiri. Metropolitanum quippe captari circumvenirique facilius omninò ſit, quam Diœceſanum Epiſcopum (i).

(i) De Gen. Theol. moral. l. 3. tract. 1. cap 4. Idem. l. 4. & 5.

CASUS IX.

Framaurdo Dynaſtæ Anglico, communioni Catholicæ addicto, Curæ S. Edoardi in Diœceſi Rutupienſi ſitæ, jus ineſt Patronatûs. Legibus Anglicis ſancitum eſt, ut, quæ, priùs diſſeminatam hæreſim, Patronatûs juri ſubjiciebantur, Curarum jus Præſentationis intactum, Patronis hodiernis ſervaretur. Quoniam verò Catholicum quemquam nominandi, omnis jam locus, eis adimitur: ad illam curam Framburdus, indigenam aliquem hæreticum, ipſi quoque hæretico Epiſcopo, præſentatum, obtulit. Petitur, utrum iſtud facere potuerit, illæſâ conſcientiâ, eoque tantùm animo, ut jus integrum ſibi ſervaret, donec auxiliante Divinâ Providentiâ, in eo Regno, rediviva aliquandò, valuerit, Religio Catholica, refloreſcere. De proprii juris uſu legitimo nullatenùs ambigit; tum propter rationem memoratam, tùm

quia

quia arbitratur, ſeſe Catholicis, hâc ratione, plurimùm inſerviiſſe; cum Miniſtrum ſapientem ſimul ac moderatum præſentaverit, quique, ex gratâ beneficii accepti memoriâ, cùm Catholicis, animo pacifico & remoto ab omni vexationis prurigine, acturus ſit. Prætereàque, quia, ſemper in Angliâ, ab extirpatâ verâ Religione, is uſus, apud cæteros Catholicos Patronus obtinuit. Numquid allegatæ rationes eum à peccato vindicant?

R e s p o n s.

Prædictus Dynaſta, ſic, jure ſuo uti, tutâ conſcientiâ, non potuit, nequicquàm obſtantibus rationibus allegatis. Jure namque ſuo, ſic uſus eſt, aut relativè ad impertitum ſibi, ſeu Majoribus ſuis, ab Eccleſiâ Catholicâ, privilegium, aut relativè ad permiſſum ſibi, ab Anglico ſupremo Senatu, privilegii uſum. Atqui privilegium aliud Eccleſia Catholica, ei, non conceſſit; niſi, ut, aliquem Religioni Catholicæ devinctum, deſignatique muneris adeundi, capacem, præſentaret. Nec ei patrocinatur, quemcumque fingatur tùm privilegii ipſius, tùm privilegii antiquitùs impertiti uſûs, conceſſio facta aut ab Anglorum Rege, aut à ſupremo Senatu, aut ab ipſo Clero, ut ratam legitimamque contendat, nominationem à ſe præſtitam in gratiam hæretici, quem Epiſcopo hæretico præſentat. Cujus nimirùm illa ratio eſt, quòd, juxta Catholicæ Religionis inſtituta, ejuſmodi conceſſionem, ab iis, qui hæreſi inficiuntur, oblatam acceptare non liceret; quippe, qui eam acceptando, ſocietatem iniret, etiam quoad ſpiritualia & ea quæ ad Religionem directè pertinent, cùm hæreticis: quandoquidem, prædictam conceſſionem, nonniſi, quaſi procuratoris perſonam acturus, mutuaretur, id juris exercendi causâ, quod ad impium cultum refertur, cujus impietatis, ex ipſo ſuæ nominationis actu, ſeſe, participem exhiberet.

Quibus prætereà poteſt addi, 1. Ab eo, non potuiſſe Miniſtrum, Epiſcopo Diœceſano hæreſi imbuto, præſentari; quin prædictum Epiſcopum, legitimum habuerit: Quod quocumque prætextûs velamento obtendatur, licitum eſſe nunquam poteſt. 2. Eâ potiſſimum ratione majoribus Framburdi, Præſentationis jus conceſſum eſt, quòd Parœciæ illius ſacram ædem ædificaverint, eique reditus annuos aſſignaverint. Jamverò, nec ædificatam, nec bonorum ſuorum portione aſſignatâ, ditatam voluerunt, niſi, ut, illic Deus, piè Religioſèque coleretur, ac veræ Religionis inſtituta, ſcrupuloſè cuſtodirentur. Quod igitur pio Religioſoque animo intenderant, tùm ipſius Majores, tùm quos, eâ in re, Autores habet, fefellit Framburdus; dùm, quod ipſi ad optimum finem retinuerant & fuerat ipſis, ab Eccleſia Catholicâ, donatum, iſte in gratiam hæreſis abutendo, ad perverſum finem detorſerit.

Verum equidem eſt, legibus Anglicis permitti Patronis etiam hodiernis, ut, quarum vacatione occurrente nominatio ad eos pertinet, ad illas Curas valeant præſentare; modò, ab eis non nominentur, niſi Religionem Anglicam profitentes. At iſtud, ex Civilis prudentiæ legibus, fieri, nemo non videt, ut, ſic quibuſdam veræ primævæque Religionis adumbratis veſtigiis, incautis populorum animis, error faciliùs imbibatur; & ne Patroni Catholici ultrà modum penitùs aſperentur.

Juvat ergò ex ſuprà dictis inferre, 1. Dynaſtam iſtum Catholicum graviter peccaſſe, ex eò quòd, nec Eccleſiæ intentum curans, nec Catholicæ Religionis utilitati ſtudens, Miniſtrum quemdam hæreticum pro Catholico, Epiſcopo ipſâ etiam hæreſi infecto, præſentaverit. 2. Quem, culpæ ſuæ, prætendere nititur excuſationis obtentum primum, ut ſibi nempè integrum remaneret jus præſentationis, nec legitimum eſſe, nec ullo ſufficientis rationis momento ſtabilitum: quia perire nequit jus, quod ex ſchiſmatis aut hæreſis occaſione, interrumpitur: & ubi primùm, annuente Deo, vera Religio, in eo Regno refloreſcere inciperet, in integrum jus ſuum procul dubio reſtitueretur. 3. Nec magis legitimam eſſe, quam ſubjicit, alteram prætextûs cauſam. Enimverò cùm blanditur, ſeſe Catholicis non mediocriter inſerviiſſe, quòd moderatum, pacisque amantem Miniſtrum, in ipſorum, gratiam elegerit, quique ea beneficii accepti grato animo, cùm Catholicis in Parœciâ ſuâ degentibus, ſit ſeſe benignè geſturus: Ei, cùm Apoſtolo reponendum eſt (a): *Non faciamus mala, ut veniant bona*; ac conſequenter ei omninò fuiſſe interdictam, fictitiæ illius utilitatis rationem, quæ nonniſi, plurimâ tùm Eccleſiæ, tùm Religioni irrogatâ injuriâ, poterat Catholicis cedere (b).

(a) Rom. cap. 3. 8.

(b) Samboyius tom. 3. caſu 60.

CASUS X.

Eleenorus, Patronus-Præſentator Laïcus Curæ S. Helenæ; cùm illius Beneficii, à tribus menſibus cùm diebus viginti quinque, vacantis urgeret nominatio; ne jure ſuo nominandi decideret, quòd, eo non utente; menſes quatuor abirent; Euſtachium ſibi amicum ad illam nominavit, iſto nimirùm interpoſito pacto, quòd, eò uſque tantùm, illius Beneficii titulum retineret; donec, Sacerdos alius, ipſi ſuccedendo, idoneus occurreret. Acceptavit tùm Curam, tùm propoſitam ſibi conditionem, Euſtachius: ac dimiſſam paulò poſt Curam, repoſuit Eleenoro, qui Dionyſium, virum omni virtutum eruditioniſque genere enitentem, ad illam ſubindè præſentavit. An aliquid in eo geſtum eſt, quod aliquantulum improbari poſſit.

R e s p o n s.

Duo potiſſimùm, in prædictâ agendi ratione, quantum Eleenorum attinet, occurrunt improbanda. Primò, quòd, memoratum in quæſtione modum eo prorſus animo tenuerit, ut poſt elapſos quatuor menſes, ad Curam S. Helenæ nominandi locus ſibi præberetur: quod ei nullatenùs licebat, & in eo, Collatorem, de devoluto, poſt emenſum prædicti temporis ſpatium, jure defraudavit. Secundò, quia modus ille agendi confidentiarius omninò eſt, quippe Euſtachium præſentaverit, eâ interveniente conditione, ut Beneficium non retineret, ſed dimiſſum ei reponeret, ſtatim atque alius ſuccedendo aptus occurriſſet.

Tria quoque, quantum ad Euſtachium pertinet, reprobanda ſunt. Primùm, quòd in defraudando Collatore, de jure ei acquiſito poſt effluxum ſuprà dictum tempus, ſeſe participem exhibuerit, ſecundum, quòd confidentiæ crimen admiſerit, cùm memoratam Curam, eo animo acceptavit, datâque fide expreſſâ, futurum, ut non ſibi, ſed cuilibet ab Eleenoro eligendo, retineret. Tertium tandem, quia, etiam poſito quòd Confidentiarius in eo non evaſerit, non potuit tutâ conſcientiâ, Beneficium iſtud accipere, niſi cum adjectâ voluntate tùm illud retinendi, tùm munerum ei annexorum pro virili parte præſtandorum: Id enim intentis Eccleſiæ adverſari evincitur, ex diſpoſitione cujuſdam Decretalis Gregorii IX. (c), qui duas in præſentato ad Beneficium, vult prærequiri conditiones. Prima, ut ei annexis muneribus fungi poſſit, ſecunda, ut velit. *Cùm … illi ſint in Eccleſiâ idonei reputandi, qui ſervire poſſunt & volunt.* Quibus verbis laudati Summi Pontificis; congruunt hæc alia, Innocentii III. (d),

(c) Greg. IX. in cap. *Super.* 15. de præbendis, & dignit.

(d) Innoc. III. in cap. *Grave.* 29. eod. tit.

Qui, Deo & Eccleſiis velint, & valeant gratum impendere ſamulatum (a). Undè, ex prolatis rationum momentis, inferre licet Eleonorum ſimul & Euſtachium, omni reprehenſione dignos eſſe habendos.

(a) Sambo v. tom. 3. caſu 114.

CASUS XI.

Petilianus, pupillus, à ſeptimo ad octavum duntaxat annum, vitæ peragens curriculum, onius Capellæ ſimplicis Patronus Præſentator, è ſuis propinquis quemdam, ad illam nominavit, Tutor verò ipſius, alium, ad eandem, præſentavit. Quâ de re, duo quæruntur. Prius, utrum valeat, a pupillo præſtita nominatio? Poſterius, utrum, ab ipſo tutore conceſſæ præſentationi, ſit anteponenda?

Respons.

Juris Canonici peritus quidam, nec ignotus (b), ait: *Pupillus major ſeptennio poteſt præſentare & nominare: & quod amplius eſt, ſi concurrat cùm ejus tutores præfertur præſentatus à pupillo.*

Duo alii antiquiores juris etiam Canonici periti docent idem, juxtà quod Gloſſa teſtatur (c), eâque ratione nititur Fagnanus, quòd iſtud jus reponatur, *in mero & nudo exercitio* juris Patronatûs, *cujus tam majores quàm minores & mulieres ſunt capaces.* Addiique id etiam ſacræ Congregationi Concilii viſum fuiſſe; atque ita à Tribunali Rotæ pronunciatum eſſe 28. Januarii 1594. ut refert Garcias (d).

At apud Galliam noſtram, hujuſmodi Juriſprudentia: non invaluit: Cùm, ibi tutoribus competat jus præſentandi; Quemadmodùm annotat Blondeau in ſuis ad Bouchel additamentis (e). Neque verò æquitatis eſt aut rectæ rationis, ut eligendorum Eccleſiæ Miniſtrorum, illud jus, annos ſeptem natu Juniori committatur, cui, nec tanti momenti res præſtandæ, maiorum ineſt judicium; & propriæ ſui perſonæ gerendæ, aut, quæ privatas res, temporaliaque bona ſpectant, tractandi, quaſi nondùm capaci, cura denegetur. Fatendum eſt igitur, pro nullo habendam, quæ conceſſa eſt, à Petiliano, præſentatio, ſolamque, tum validam tùm legitimam eſſe, quam ipſius tutor impertivit.

(b) Fagn. in 6. Indecorum 3. de ætat. & qualit & ord. præficiendorum.

(c) Tancredus & Barholom. Brixienſis, in quæſ. Dominicali 77 apud Gloſſ. in c. ex eo. 32. de Elect in 6. v. *Suffragium.*

(d) Garcias de Benefic. part. 5. cap. 3. n. 98.

(e) Blondeau in Bouchel. v. *Patronatus.* n. 147.

CASUS XII.

Fracarus, Patronus Eccleſiaſticus Curæ S. Juliani, licet irregularitatis alicujus vinculo innodatur, Bertrandum tamen, ad illud Beneficium præſentare, attentavit. Num quid, integrà remanente irregularitate, potuit jus illud exercere?

Respons.

Reſpondemus à prædicto Patrono, remanente etiam irregularitatis vinculo, Bertrandum potuiſſe, ad Curam S. Juliani, nominari. Cujus ratio eſt, quòd præſentatio ad Beneficium quoddam, nullum importet ordinis actum; quippe poſſit etiam laïco competere. Quemadmodùm igitur, ex irregularitatis cauſâ, id Juris Eccleſiaſtico non abrogatur, quo poſſit excommunicare, ad Beneficium ſeligere aliquem, ſponſaliis, tanquàm publicus teſtis intereſſe, juxtà probabiliorem opinionem, & quoſcumque juriſdictionis actus exercere, qui, officio Ordinis, non ſubjiciuntur: Nec magis cenſendus eſt ſpoliatur jure præſentandi ad Beneficium, cujus Patronatu gaudet.

CASUS XIII.

Ad Curam S. Aviti vacantem, Fabius Sacerdos, ſimul & ejuſdem Curæ Præſentator, ſemetipſum nominavit, ut de illâ ab Epiſcopo ſubindè provideretur. Canonica-ne eſt ejuſmodi nominatio, eique Epiſcopus, ſummo jure ſervato, poteſt de prædicto Beneficio, conferre proviſiones?

Respons.

Neque Canonicam, neque validam eſſe conſtat, quam ad Curam S. Avitó, cujus Præſentator eſt Fabius, in ſuimetipſius gratiam, nominationem præſtitit: ac proindè non poſſe ei ab Epiſcopo, illius Curæ collationem impertiri. Ita definitur omninò ab Innocentio III. reſcribente ad Rhotomagenſem Archiepiſcopum, qui eum, de ſimili prorsùs quæſito conſuluerat (f): *Per noſtras poſtulaſti literas edoceri*, inquit Laudatus Papa, *utrum Clericus, ad vacantem Eccleſiam, in quâ jus obtinet Patronatûs, ſeipſum ſi eſt idoneus, valeat præſentare?* Quibus his verbis reſpondet: *Cùm igitur nullus ſe ingerere debeat Eccleſiaſtica Prælationis officiis; Reſpondemus, quòd nullus ſe poteſt ad perſonatum alicujus Eccleſiæ præſentare, quantùmcumque idoneus ſit, & quibuſcumque ſtudiis & meritis adjuvetur.* Ait etiam idem ſummus Pontifex in aliâ Decretali, quàm, tùm ad Epiſcopum Trecenſem, tùm ad Pariſienſem Archidiaconum dirigit (g), non licere Abbati, ut dignitatem aliquam, vel aliquod Beneficium, quæ ab Abbatiâ ſuâ pendeant, ſibimetipſi impertiat. Quoniam, inquit, idem dare, ſimul & acceptare non poteſt eadem perſona: *Cùm inter dantem, & accipientem debeat eſſe diſtinctio perſonalis.* Quæ quidem ratio omninò facit, ad propoſitum caſum, & evincit, Fàbio, non licitum fuiſſe, ut ad Curam, cujus, ad eum jus præſentandi pertinet, ſemetipſum nominaret.

(f) Innoc. III. in cap. *Per noſtras.* 26. de Jure Patronatus. l. 3. tit. 38.

(g) Idem in cap. *Cùm ad noſtram.* fin. de Inſtitutionibus. l. 3. tit. 7.

Cujus præpoſitæ difficultatis occaſione, non abs re fuerit illud obſervare (h), quòd, juxtà opinionem inſertam Gloſſæ ad unam quamdam Alexandri III. Decretalem; quandò unius ejuſdemque Beneficii Patroni complures occurrunt, poſſit unus, alterum ſuum Compatronum, ad illud præſentare. Quod probat argumento, *à ſimili*, educto, ex alia Decretali, quam Innocentius III. occaſione cujuſdam electionis, ad Baiocenſem Epiſcopum (i), & ex ſuffragio Archiepiſcopi Panormitani (k). Idem aſſeritur à Blondaquà, in ſuis ad Canonicam Bibliothecam Bouchel additamentis (l).

(h) Gloſſa in cap. *Conſtituit.* 15. de Jure Patron. v. *Concedant.*

(i) Innoc. III. in cap. *Cùm in Jure.* 33. de Electione & Electi poteſt. lib. 1. tit. 6.

(k) Panormit. in cit. cap. *Per noſtras.*

(l) Blondeau, v. *Patronatus.* n. 177.

CASUS XIV.

Honoreus Abbas S. Pantaleonis, Curæ S. Romani Præſentator, ad illam nominavit Rogerium, ipſius nominationis inſtrumento coram duobus Notariis confecto; præſtitumque in ſui gratiam nominationem, ipſe Rogerius acceptavit. Verùm, eùm, abeunte integro temporis ſemeſtris ſpatio, quod Patronis Eccleſiaſticis jure conceditur (m), ut juxtà Decretalem Alexandri III. ad Beneficia, quorum præſentationem habent, nominare poſſint, nominationis illius inſtrumentum non appareret: Epiſcopus, quem ejuſmodi latebat nominatio, prædictam Curam, Juliano, contulit. An iſta collatio legitima cenſenda eſt?

(m) Alexand. III. in cap. *Eam te.* 22. de Jure Patronatûs.

Respons.

Canonica legitimaque cenſenda eſt collatio Curæ S. Romani, quam in gratiam Juliani Epiſcopus præſtitit. Neque enim ſatis eſt, à Patrono nominari Rogerium; præterea requiritur, ut nominationis iſtius inſtrumentum, Epiſcopo, ſervatis ſervandis, quod Patronis tribuitur ſpatio temporis etiamnùm currente, innoteſcat: Quod quidem ubi ſemel abierit, ſi prædictum inſtrumentum *non pulſavit aures Collatoris*, quaſi nudum ac ſimplex cogitatum putatur, quo nec Ordinarii manus ligantur, nec prohibetur, quin ab ipſo poſſit idem Beneficium pleno jure conferri. Quod ex profeſsò probatur à Juliano Brodeau in Loüet, non adductis tantùm auctoritatibus complurium Juris Canonici peritorum; ſed ipſâ etiam laudatâ, quæ apud ſupremos Senatus obtinet, Juriſprudentiâ à quibus ita ſtatutum in multis Arreſtis, reperitur. Ut à quodam Doctore Theologo (n), in hujuſmodi rerum uſu verſatiſſimo, annotatur. Idem quoque aſſerit Blondaqua in ſuis additamentis ad Bouchel (o), poſt Molinæum & de Felice, quos ibidem appellat.

(n) Ducaſſe, de praxi juriſdictionis Eccleſ. voluntariæ. cap. 5. n. 3.

(o) Blondeau, loco cit. n. 190. & apud eum Molinæus. Conſil. 58. n. 16. & de Felice. *De Beneficiis.* part. 3. q. 11. n. 46.

CASUS

CASUS XV.

IPHIGENIA virgo genere illuſtris, cùm, cujuſdam ſibi avunculi bonis omnibus hæres, fuerit inſtituta; ac cæteras inter res hæreditarias, locupletiſſimum quoddam acceperit prædium, cui Curæ loci jus Patronatûs annectitur. Petitur, an, illo jure Patronatûs uti poſſit, & conſequenter, Sacerdotem capacem, benéque moratum, ad illam Curam, Epiſcopo, valide præſentare.

Respons.

Jus Patronatûs, mulieribus perindè ac viris competere, ab illiſque pariter exerceri poteſt. Adeoque ambigendi locus nullus eſt, quin Canonica protsùs ac legitima ſit, ab Iphigenia exhibita, præſentatio. Ratio eſt, quia legibus non removentur mulieres, à jure præſentandi ad Beneficia; proptereáque in ordinem Patronorum, cùm viris, ab iiſdem legibus aſcribi cenſentur, juxtà regulam Bonifacii VIII. (a) qui favores reſtringi vetat, inter quos, jus præſentandi ad Beneficia, potiſſimùm recenſendum eſt. Enimverò, quanquam, jus Patronatûs, quo Laïci gaudent; ſi in ſeipſo ac relativè ad jus Eccleſiaſticum, conſideretur, inter ea, quæ odioſa ſunt, referri poſſit: aliquid tamen favoris habet juris iſtius uſus ac exercitium; eúmque Laïcis exercendum ſemel commiſſum fuerit, tam à Mulieribus quam à Viris, exerceri debere conſequens eſt, juxtà ſequens Juris effatum: *Ubi Canon non excipit, nec nos excipere debemus* (b). Et illud alterum. Ubi jus non diſtinguit, neque nos diſtinguere debemus (c).

Illud etiam ſubjicere licet, hanc noſtram ſententiam, Jure Canonico, plurimùm niti; ut cernere eſt, ex verbis Decretalis cujuſdam ab Honorio III. (d), tùm ad Epiſcopum, tùm ad Præpoſitum Capituli Cameracenſis directæ, in quâ Papa prædictus, Comitiſſam aliquam Flandriæ, cujus occaſione ſcribit, complurium Beneficiorum Patronam, agnoſcere, non diffitetur. *In quibus*, inquit, *jus obtinet Patronatûs*. Idem etiam patet ex alia Decretali Alexandri III. ſcribentis ad Herudfordienſem Epiſcopum, in quâ ſermonem habet de quâdam Anglicâ Abbatiſſâ, quæ præſentandi ad quoddam Beneficium, jure gaudebat. Quibus omnibus rationum momentis addi poteſt una Decretalis Epiſtola Clementis III. (e), qui hæc verba adhibens: *Si quis Eccleſiam, cum aſſenſu Diœceſani, conſtruxit*: ſatis innuit, à ſe, Mulieres juris Patronatûs expertes non fieri. Quippe, ut Fagnanus annotat (f), *verbum hoc, ſi quis*; quod ipſiſſimum eſt verbum legis (g), *tam maſculos, quam fœminas complectitur*. Quod idem quoque teſtatur Gloſſa in Conſtitutionem à Gregorio X. in Concilio Lugdunenſi ſecundo Generali editam. (h) Et quidem tam in Galliâ, quàm alibi reperiuntur quam plurimæ Abbatiſſæ, quæ idem jus Patronatûs & obtinent & ſine ullà controverſiâ exercent.

Illa deciſio Fagnanum authorem ſibi vindicat; qui præter laudatas Decretales, citat etiam Imolam (i), Abbas (k), Federicus de Senis cæteroſque plurimos: *Ubi filia eſt hæres*, inquit Panormitanus (l), *ſicut maſculus, ſuccedit in jure Patronatûs ſicut & maſculus*. Quod fuſius alibi probat (m), ſicut Joannes Andræas (n), Rochus de Curte (o), & alii duo Juris Canonici periti quos appellat. Quod etiam habere locum obſervat: *Etiamſi jus Patronatûs fuerit inſtitutum, per modum majoratûs; ita ut deveniat ad unum tantùm, ſcilicet majorem natu, ſeu primogenitum nam nihilominùs ſuccedunt fœminæ; niſi expreſsè ſint excluſæ*. Et id uno quoque ore docent Covarruvias, Nicolaus Garſias & cæteri quotquot ſunt.

(a) Bonif. VIII. reg. 15. de reg. Juris in 6.

(b) Gloſſ. in Cap. Si Evangelica 13 diſt. 55.

(c) Arg. Leg. De pretio ff. De publiciana in rem actione. l. 6. tit. 2.

(d) Honor. III. in Can. Cum dilecta. de conceſſione Præbendæ, &c. l. 3. tit. 8.

(e) Clem. III. in c. Nobis. 25. de jure Patron. l. 3. tit. 38

(f) Fagnan in c. Nobis. n 6. de Jure Patron.

(g) Leg. Verbum. l. ff. de verbor. m ſignificat. l. 50. tit. 16.

(h) Greg. X. in Conc. Gener. in c. 45. de elect. in 6.

(i) Imola in Clement. Plures ſin. de Jure Patronatûs. n 15.

(k) Panorm. in cap. Pervenit ad. de jure Patron. n. 8. & conſil. 54 n. 4. v. Non eſt diſtinguendum. l. 1.

(l) Panorm. in c. Cum ſæculum 13. de Jure Patron. n. 4.

(m) Idem in c. fin. de conceſſ. præbendæ

(n) Joann. Andr. in c. i ... Nobis de Jure Patron

(o) Rochus de Curte. Tract. de Jure Patron. v. Competens. n. 1. & v. Ipſo velis. q. 6.

CASUS XVI.

De Prioratu ſimplici ſancti Salvatoris, cujus præſentatio ad Dominum loci, tertio die, poſt obitum Epiſcopi Diœceſani, vacante, Rex tanquàm ex pleno Regioque ſibi acquiſito jure Hieronymum providit. Numquid alicujus pretii ejuſmodi collatio eſt?

Respons.

Ejuſmodi collatio, irrita omninò eſt. Enimverò Beneficia, quorum jure Patronatûs Laïci gaudent, niſi ipſi præſentaverint, etiam currente Regio Jure vacantia, Regi non competit jus conferendi. Qui quidem uſus, hodierno quoque tempore, locum paſſim obtinet. Eà verò de re poteſt hæc ratio afferri, quòd ea jure Regio, licet ex ſummæ poteſtatis effectu, Rex, nonniſi in Epiſcopalium jurium partem, veniat. Jamverò Epiſcopus non poteſt ejus generis beneficia, niſi Patrono Laïco præſentante, validè conferre. Plus ergò juris, Regi, non competit. Ita pronunciatum eſt, à ſupremo Pariſienſi Senatu, in illius Arreſto 30. Junii 1642. relato à Blondaquâ in ſuis ad Bibliothecam Canonicam Bouchel addimentis (p). Eâque potiſſimùm ratione, circà quæſtionem, utrum Rex, currente Regio jure, poſſit Patronatui mixto derogare; vult laudatus author, relata Arreſta à M. Claudio de Ferriere in tractatu ipſius, de Patronatu (q), quibus, Regi, prædictam interdici derogationem, declaratur; haberi potiora illo Arreſto 12. Auguſti 1677. quo Parlamentum Pariſienſe, oppoſitum ſtatuit, Regi nimirùm, illud juris tribuendo; licet Epiſcopo non competat.

(p) Blondeau. v. Patronatus. n. 201.

(q) D. de Ferriere tract. de Patronatu. cap. 11. p. 415.

CASUS XVII.

ANNIBAL, Dominus ac Patronus honorarius Parœciæ S. Clari, qui Patronis Præſentatoribus Laïcis, à Parocho vulgò in Eccleſiâ deferuntur, eoſdem ſibi honores exhibendos eſſe contendit; quales ſunt, primarii conſeſſus, prioris in commendatione precum deſignationis, Turis ſuffitionis, panis benedicti, ſubſellii ſepulturæque in Eccleſiâ prærogativæ, &c. quæ quidem omnia ab Andræâ ipſius Parocho, planè denegantur. Eo rationis fundamento nititur Annibal, quòd ipſius majores, in prædictâ Curâ jus Patronatûs olim obtinerent; &, licet illud jus præſentationis, Epiſcopo erogari cedique à Patre contigerit, ut nimirùm, periculoſum Parochi nominandi onus, à ſe removeret; non ideò priſtinis ac velut domeſticis honorum prærogativis, quibus tùm majores, tùm ipſe Pater, gaudebant; ſit exuendus.

At è contrariò Parochus intendit, cùm, ad acceptam beneficii ſui gratiam Annibali referendam, nullâ ratione teneatur, ſed ſoli Epiſcopo, quem, eâ in re, unicum ergà ſe beneficium expertus fuit; prædictas quoque honorum prærogativas, Annibali, non eſſe à ſe deferendas, utri jus?

Respons.

Jus cedit Annibali: nec Parochus inſiſtere meritò poteſt, in denegandis ipſi honorum prærogativis, quæ ei procul dubio deberentur, ſi quo majores ipſius, jure Patronatûs, etiamnùm gauderet: Alioquin, (quod æquum bonumque omninò reſcinderet) ne dùm operæ à Patre exhibitæ in gratiam Eccleſiæ, merces, quin immò pœna ei reſcinderetur; ac ſpretâ omni æquitate eo jure, quod ejus familiæ acquiſitum ſervatumque Leges volunt, deſpoliaretur; nequicquam reclamante Juris regulâ, quæ dicit: *Indultum à jure Beneficium, non eſt alicui auferendum* (r). Igitur æquum eſt patriis eum potiri honoribus, quippe Pater, de ſuo Patronatûs jure cedens, Eccleſiaſtica jura, quæ non abdicavit, retinuiſſe ſibi exiſtimatur. *Is, qui in jus ſuccedit alterius, eo jure, quo ille, uti debebit*, inquit Bonifacius VIII. (s), atque diſertis verbis illud in pleriſque conſuetudinibus expreſſim reperitur: quas inter, Normanniæ con-

(r) Reg. 17. de reg. Juris in 6.

(s) Bonif. VIII. reg. 46. de reg. Juris in 6.

(a) Conſuet. Normann. articulo 142.

cunſuetudo fert (a), Patrono qoi de ſuo præſentationis jure Eccleſiam donavit; licet in ipsâ ceſſione, nihil ſibi reſervari appareat, nihilominus remanere ſemper, eodemque modo continuari bonoraria jura, Patronis exhiberi ſolita, quomodo hæredibus ipſius, aut iis ad quos pertinebat hæreditas, vel fundus clientelaris, vel illud ſolum, cui Patronatûs jus annectebatur, ſolebant deferri: qoemadmodùm annotatur à Blondaquâ in ſois additamentis ad Bouchel (b), & pronunciatum eſt à ſupremo Senatu Rhotomagenſi in Arreſto 10. Julii 1609. à Bouchel relato (c).

(b) Blondeau in Bouchel. v. *Patron.* n. 142.

(c) Bouchel. v. *Patronus.*

Ergò Andræas Parochus Parœciæ S. Clari, eo majori injuriâ denegat Annibali Eccleſiaſticos bonores, quòd tùm illius Parœciæ cenſus, tùm reditus, quibus ipſe pingueſcit, quoad partem eorum ſaltem aliquam, ea dono munificentiâque majorum iſtius Domini, coaleſcant: & licet Epiſcopum Diœceſanum, accepti Beneficii, immediatum habeat auctorem; Annibalem; aut quos repræſentat, ejuſdem etiam Beneficii Autores aliquatenùs conſiderare debeat: Undè vel ex eo ſolo tenetur ad memorem præbendum illi animum, præſtando honores, ei, tam legitimo jure acquiſitos.

CASUS XVIII.

Heraldus, qui in poſſeſſionem jam venerat Prædii Clientelaris S. Chaſſari, quod venditione quâdam deteriori nec ſolidâ acceperat, nominavit Joſephum ad Curam in illo loco ſitam, ut pote illius Beneficii Patronum præſentatorem ſeſe gerens. At privatus quidam, anterioris hypothecæ privilegio donatus obtinuit, ut ex Senatûſconſulto contra eum pronunciato, de poſſeſſione dicti prædii evinceretur, octo poſt menſes à pacificâ Joſephi poſſeſſione in memoratâ Curâ. Contendit Creditor iſte, præſentationem in gratiam Joſephi, nullam omninò fuiſſe; adeoque jam ſibi jus competere, ut ad eandem Curam, aliquem alterum præſentet. Eâ de re quæritur, nùm jus à Creditore præſumptum, aliquo fundamento nitatur: aut utrum præſentatio in gratiam Joſephi ſit legitima, licet præſtita ab Heraldo, ad quem jus Patronatûs non pertinebat?

Responsa.

Eſt hue omninò ratum, ac jure receptum, validum atque legitimum ſæpè numerò haberi actum, qui ab aliquo facultatem non habente, elicitur; ut conſtat ex Lege quâdam Digeſti, in quâ Juriſperitus Ulpianus, poſt Pomponium ait (d), elicitos à quodam fugitivo ſervo nomine Barbarin, qui Romæ, ſub eo titulo non innoteſcens, ad gradum uſque Prætoris aſcenderat, actus quoſcumque, nequicquam officiente ipſius conditione ſervitutis, cenſendos eſſe legitimos. Cui prorsùs conſentaneum eſt illud Juris effatum, in Gloſsâ, laudatum. *Circà factum, error communis facit Jus* (e).

(d) Leg. Barbarius. §. ff. de officio Prætorum. lib. 1. tit. 14.

(e) Gloſſ. in dictâ leg. v. *Reprobari.*

Id ad caſum propoſitum juvat nunc accommodare, in quo, nimirùm, de eo quæſtio eſt, qui cùm venditione quâdam non ſolidâ prædium aliquod accepiſſet, priuſquàm, ab ejus poſſeſſione dimoveretur, ipsâque prædii poſſeſſione adhuc perſeverante, dùmque ipſe exiſtimaretur Beneficii Præſentator, illud Juris bonâ fide exercuit. Enimverò cùm ſecundùm omnium opinionem Patronus fuerit putatus, ac tùm Prædii, tùm Juris Patronatûs poſſeſſione gaviſus ſit, quem exhibuit, hâc hypotheſi poſitâ, præſentationis actus, habendus eſt ratus, atque legitimus: Ac conſequenter, qui mediante illius nominatione, fuit de Beneficio proviſus, cenſendus eſt canonicè proviſus; nec de Beneficii poſſeſſione, poteſt ullatenùs evinci.

(f) Alex. III. in c. *Conſultationibus.* 19. De jure Patron.

Atque ita luculenter omninò declarat Alexander III. ſcribens ad Abbatem S. Alberti (f), cujus Papæ ſubſequentia ſunt verba: *Si aliquis Clericus ab ordinario Judice in Eccleſiâ fuerit inſtitutus, ad præſentationem illius, qui ejuſdem Eccleſiæ credebatur eſſe Patronus; & poſteà, Jus Patronatûs alius evicerit in judicio, inſtitutus non debet ab ipsâ, propter hoc, removeri: ſi tempore præſentationis ſuæ, ille qui eum præſentavit, Jus Patronatûs Eccleſiæ poſſidebat; cùm ex hoc ei, qui de Jure debet habere, nullum impoſterum præjudicium generetur.*

Diximus, *illâ prædii poſſeſſione adhuc perſeverante, dùmque, ipſe Beneficii Præſentator exiſtimaretur.* Prædictas enim duas conditiones, ſimul concurrere, neceſſe eſt; & alterutrâ deficiente, irrita foret & abſque effectu exhibita præſentatio: quemadmodùm ab eodem Summo Pontifice ſubjicitur his verbis: *Si verò non poſſidebat, bonâ fide;* (*non vi*, addit Gloſſa) (g), *ſed tantùm credebatur eſſe Patronus, cùm non eſſet; poterit ab eâdem Eccleſiâ removeri.* Quâ etiam de re Gloſſa authoritatibus duarum Decretalium, quas citat, freta ait (h): *Sic credulitas ſine poſſeſſione non valet* (i). Cùm igitur ab Heraldo etiamnùm extante poſſeſſore pacifico prædii Clientelaris ſancti Chaſſari, ac juxtà communiorem opinionem, Patrono legitimo, bonæque fidei exiſtimato, Joſephus fuerit præſentatus: Qui, eum poſthac evicit creditor, nullo jure nititur, ut iſtum quoque Parochum, Beneficii poſſeſſorem, exturbare aggrediatur.

(g) Gloſſ. v. *Poſſidebat.*

(h) Innoc. III. in c. *Querelam.* 24. de elect. & in c. *Cùm olim* 7. de causâ poſſeſſ. & proprietatis. l 2. tit. 12.

(i) Gloſſ. ibid. v. *Removeri.* & Hoſtienſis ibid. n. 1. v. *Credebatur.* Abbas antiquus & Joann. Andræas in aſg. loc. cit.

Quæ quidem Deciſio, alio quoque certiſſimo effato, confirmari poteſt, ſcilicet omnem bonæ fidei poſſeſſorem, ex ipſo Jure habere, ut fructibus rei poſſeſſæ fruatur; juxtà hanc regulam Juris (k), *Bona fides tantùmdem poſſidenti præſtat, quantùm veritas, quoties Lex impedimento non eſt.* Porrò jus Præſentationis cenſetur eſſe, *in fructu*, ut patet, ex Decretali quâdam Alexandri III. (l), in corpus Juris Canonici relatâ. Undè conſequens eſt, eo ipſo illi poſſeſſori, Juris iſtius exercitium competere, quo, durante poſſeſſione, incipit Beneficium vacare; adeoque, licet; poſt pronunciatam evictionem, nullo jure potuiſſet, ad Beneficium nominare; quem, permanente poſſeſſione bonæ fidei, præſentavit ad illud, eſſe legitimè præſentatum: Juxtà hanc Juris regulam (m), in Gloſsâ, memoratam, *Quod legitimè factum eſt, non debet irritari; licet ad eum caſum devenerit, à quo incipere non potuit.* Atque illud eſt, quod docent à Cardinale Hoſtienſi in caput *Conſultationibus*, ad marginem (a) citatum, & ab Innocentio IV. (o), & à Joanne Andræâ (p).

(k) Leg. Bona fides Lega 178. ff. de regul. Juris.

(l) Alex. III. in c. *Ex litteris.* 7 de jure Patronatûs.

(m) Gloſſ. *Conſultationibus* cit. v. *Removeri.*

(n) Hoſtienſ. in cap. *Conſultationibus.* ſuprà cit. n. 3. verſ. *Ratio decidendi.*

(o) Innoc. IV. ibid. v. *Poſſidebat.*

(p) Joann. Andr. ibid. n. 1.

CASUS XIX.

Maïaulum inter & Valerium hæredes conſtitutos divitiarum Pauli, qui Patronus-Præſentator erat unius Capellæ 500. librarum annui cenſûs, cum non potuerit, de jure Patronatûs, convenire; pacti ſunt, de æquali, inter ſe, hæreditatis partitione, ac de præſentationis, ad Capellam, vice alternâ. Numquid, Conventum eorum æquitati concordat, atque juxtà Canonicas Leges, poteſt conſtari?

Responsa.

A Canonicis regulis non diſſentit Maïeuli Valeriique conventum. Quia quanquam ex naturâ ſuâ, non poſſit Jus Patronatûs dividi, nec duos ſimul Capellanos quibus fructuum Capellæ portio æqualis, obveniat; poſſint prædicti hæredes nominare, à duobus tamen, poteſt in ſolidum retineri, alternis nimirùm vicibus exercendum: propterea quòd, in eo caſu, jus præſentationis totum ſimul & integrum illi remaneat, ad quem præſentationis ordo recurrit. Quod quidem docet Fagnanus (q); qui poſito tanquàm principio juris inconcuſſo, non poſſe Patronatum dividi, *quoad ſubſtantiam Juris Patronatûs*, benè verò, *quoad ejus pertinentias*, ait: *Nam Patroni benè poſſunt inter ſe paciſci, de Rectore, ab iis alternis vicibus, præſentando.*

(q) Fagnan. in c. *Perlatum* de jure Patronatûs n. 5.

Ita

Ita etiam ſentit Gloſſa (*a*), quæ in illius probationem, affert unam Conſtitutionem Clementis V. (*b*), qui ſermonem habens, de hæredibus plurimis inter ſe diſcrepantibus, dicit, *Ut faciliùs provideatur Eccleſiis, non inconveniens reputamus, Patronos ipſos inter ſe liberè convenire, de Rectore ab eis alternis vicibus præſentando.* Quæ verba poſteriora interpretans Gloſſa, addit (*c*): *Id eſt, quòd unus primâ vice, quâ occurreret vacatio; alter ſecundâ, alter tertiâ. Has etiam viciſſitudines, quandò ſervant ſingulares perſonæ Collegiorum, in collationibus ſpectantibus ad Collegia.* Quod Gloſſatur confirmat unius Conſtitutionis auctoritate Bonifacii VIII. in ſextum relatæ (*d*).

(*a*) Gloſſ. in d. c. *Pertatum*. v. *Non debebas*.
(*b*) Clem. V. in Clement. *Plures*. 2. de jure Patronat. l. 3. tit. 12.
(*c*) Gloſſ. v. *Alternis vicibus*.
(*d*) Boniſ. VIII. in c. *Mandatum*. fin. de Præbend. in 6.

Et verò, Curas S. Coſmi, S. Andreæ, & S. Germani veteris, item Capellas quaſdam quarum nominatio pertinet ad Univerſitatem, cernimus à quatuor Theologiæ, Juris, Medicinæ, & Artium Facultatibus, vicibus alternis præſentari.

Ex quibus omnibus licet inferre, Jus Patronatûs, etſi ſuâpte naturâ individuum poſſe tamen à plurimis, quorum intereſt, per vices alternas exerceri.

CASUS XX.

Thesias Dominus S. Aviti, Parochialem Eccleſiam, propriis ædificandam impenſis, Epiſcopo conſentiente, curavit aſſignatis dictæ Eccleſiæ ſummis reditibus, eâ conditione, ut, cùm occurreret vacatio Curæ, ad ſe pertineret jus præſentationis; ipſo autem mortuo, ad liberos individuum transiret.

Thiſiâ, poſt duodecim annos, vitâ functo, liberiſque decem relictis, Curæ contigit vacatio. Atque circà præſentationem in diverſas partes, prædicti liberi abierunt: Joanni quidem, quinque; Petro verò, tribus; cæteriſque duobus, Paulo, ſuffragantibus. Quis horum trium, legitimè præſentatur.

Quod difficultatem faceſſit, hinc eſt, quia in electionum ſuffragiis, debet, reſpectu minoris, pars major prævalere: Quod, in præſenti caſu, non reperitur; cùm de nominando Joanne, quinque fratres conſenſerint; à cæteris quinque; tùm Petro, tùm Paulo præſentatis; adeoque, quinque prioribus, quinque poſteriores adverſentur.

Respons.

Solus Joannes, legitimè præſentatur. Eſt namque electionem inter & præſentationem, diſtinctio quædam admittenda. In electione enim, partem electorum majorem, in unum idemque ſubjectum, pari ſtudio ferri, requiritur; cùm ita Jure exigatur, ut electio ſit Canonica. At in præſentatione, non item (*e*): cùm Jus non præſcribat. *Nota*, inquit Fagnanus (*f*), *præſentationem factam, à majori parte Patronorum, etiam reſpectu minoris, validam eſſe, licet non ſit facta à majori parte omnium.*

(*e*) Alex. II. in can. *Apoſtolica* 12. diſt. 56. Honor. III. in can. *Eccleſia* 48. de elect. & paſſim eod. tit. Innoc. III. in c. *Ex parte*. fin. & toto tit. de his quæ fiunt à majori parte Capituli l. 3. tit. 11.
(*f*) Fagnanus in cap. *Quoniam*. 3. de jure Patron. n. 13.

En exemplum, eâ de re, ab erudito Juris Canonici perito, propoſitum, quod, ad ſpeciem propoſitam, poteſt luculenter accommodari. *Ut quia decem erant Patroni, & quinque præſentarunt Caium, tres Titium, & duo Sempronium: præfertur enim Caius præſentatus à quinque.* Quod confirmat, celeberrimorum Canonici Juriſperitorum auctoritate, quales ſunt, Joannes Andreas (*g*), Cardinalis, Rota, Vincentius de Paleatis & Bernardus Compoſtellanus Archidiaconus, qui & interpres eſt, tertiæ Decretalium collectionis: Idem poſteà ſubjicit, ab electione, ad Jus nominationis nullam prorsùs eſſe concluſionem. *Nec obſtat textus* (*h*), *quia loquitur in electione quæ fit ab aliquibus, ut à Collegio; & proptereà non ſufficit, quòd eligatur à pluribus partium comparatione minorum; ſed requiritur major pars Collegii.*

(*g*) Joan. And. in d. c. *Quoniam*. n. 3. Card. in 6. q. n. 9. Rota deciſ. 168 n. 2. apud Farinacium part. 2. in recent. Vincent. & Bernardus Compoſtellanus in c. *Cùm Eccleſia*. 31. de elect.
(*h*) In d. c. *Cum Eccleſia*. 31.

Panurmitani ſententiam, Fagnanus, in eo exceperat (*i*), quæ ait: *In quibuſdam locis Patroni Eccleſiarum, vel eorum hæredes abutuntur poteſtate, ſibi, ab Eccleſiâ conceſſâ: qui, cùm Eccleſia unius debeat eſſe Rectoris, ipſi in diſcordiâ plurimos præſentant. Unde ſtatuit Lateranenſe Concilium, ut ſi fortè vota Patronorum in plures partes ſe diviſerint; Ille præficiatur Eccleſiæ, qui plurimorum eligitur & approbatur aſſenſu, ſi alias idoneus fuerit..... (k) in præſentationis actu neceſſariò non requiritur conſenſus omnium Patronorum, ſed valet præſentatio facta per majorem partem.*

(*i*) Panorm. in d. c. *Quoniam*. notabili 1.
(*k*) Idem ibid. notabili 2.

Obſervare plurimùm juvat, iſtam Deciſionem, veram non eſſe, niſi, in caſu, quo quinque prædicti fratres, qui Joanni ſuffragati ſunt, ſuæ præſentationis actum præſtiterint *collegialiter*; id eſt, quinque aliis fratribus, aut præſentibus, aut debito modo convocatis. Namque ſi præſentatio fuiſſet ſeparatim tùm exhibita, tùm ſuſcripta; nullius eſſet nec ponderis nec momenti: Unde ſequitur, ſi quinque, qui nominaverunt Joannem, in eum locum convenire noluiſſent, qui ad deliberandum de præſentatione fuiſſet, unanimi conſenſu, edictus; &, in eum, quinque alii ſeſe contuliſſent, legitimum fore actum, quo, Petrus, à tribus præſentatus fuit. Quæ quidem obſervatio, auctorem ſibi vindicat Molinæum (*l*).

(*l*) Molinæus in c. *Quoniam* de jure patronatûs.

CASUS XXI.

Polyhistor, Patronus Laïcus, & Diomedes, Patronus Eccleſiaſticus Curæ Sancti Aunarii, cùm, ex fundationis monumento, jure gaudeant præſentationis alternæ; & Beneficium vacare contigerit, eò tempore, quò, Diomedi ordo præſentationis obvenerat; nondum, ab eo exhibitam præſentationem, Papa prior occupavit, ac Beneficium contulit. Quâ de re, duo quæruntur. Prius, an Collatio Papæ valeat? Poſterius, poſito quòd valeat, utrum Diomedes privetur Ordine ſuo præſentandi; adeo ut, primâ recurrente vacatione, futurâ, cedat Polyhiſtori, præſentatio?

Respons.

Abſque dubio eſt, collationem exhibitam à Summo Pontifice, valere, Canoniciſque conſentire regulis. Cùm ei, ſine ullâ controverſiâ, Jus competat præveniendi quotquot ſunt Patronos Eccleſiaſticos. Quod quidem, ulteriori probatione, non opus eſt confirmare: Quippe, nemine contradicente, juris iſtius prærogativâ potiatur. Diomedes igitur, ordine ſuo præſentandi, decidit; & cùm Diomedis, in præſentando ad Beneficium, quo ſibi tempore licebat, incuriæ pœnam in Polyhiſtorem recidere, ſit iniquum; tùm primùm vacare contigerit Beneficium, eſt, iſti, futura præſentatio, adſcribenda. Hujus rei ratio eſt, quòd, *Privilegia Patronatûs Laici, non amittuntur, per adjunctum Clericum*; ut loquitur Fevret (*m*), poſt Rochum de Curte (*n*), & de Silva.

(*m*) Fevret l. 2. cap. 6. n. 13. verſu, *Verùm ſuppomendo*.
(*n*) Rochus de Curte. de Jure patronat. v. *Jus* q. 7. & de Selva, de Beneficiis part. 3. q. 11.

At, inquiet aliquis, duobus Patronis competit Jus præſentationis alternæ, debet ergò, juxtà ſuam quiſque vicem, Jus præſentationis exercere: & conſequenter, cùm, ad Beneficium nuperrimè vacans, à Polyhiſtore, ſeu ab eo, quo repræſentante, fuerit præſentatum; nec potuerit, à Papâ, prior, de eo, Collatio præoccupari;

æquitas postulat, Diomedem quoque, juri ſuo præſentationis, reſtitui; nec, eo, propter Summi Pontificis prærogativam, defraudari: aut ſaltem, ipſi, prædictum jus, in proximam, vacantis Beneficii, vicem, exercendum reſervari: alioquin jus Polyhiſtoris, Diomedis conditione, longè præſtaret; cùm tamen, ex fundationis inſtrumento, parem uterque conditionem ſortiatur. At ejuſmodi ratiocinatio, omni prorsùs ex parte, ruit; ſi attendatur, 1. Quòd Diomedes, negligentiæ ſuæ vitium, imputare ſibi ipſi debeat; quippe, quo, ſibi licuit temporis intervallo, ad Beneficium non nominaverit: cùm autem, in ipſum incuriæ culpa radat, quòd, ſeſe Romæ præveniri, permiſerit; ejuſdem incuriæ pœna, in ipſum etiam ſolum, recidenda ſit. Juxtà hanc regulam Juris, *mora ſua cuilibet eſt nociva* (a); & aliam ſequentem, *Damnum, quod, quis ſuâ culpâ ſentit, ſibi debet, non aliis, imputare* (b). 2. Quòd Polyhiſtor Patronus Laïcus, eum, jure patronatûs alterno, placidè gaudere, ſinat; quippe, nullo ei modo, eâ in re, adverſetur, ac per eum non ſtet, quin, ab ipſo, vacationis inceptæ, inſtanti, Diomedes, jure ſuo, utatur: nec, ipſius vitio, dare debeat, quòd poteſtatis prærogativam, quis ſuperior, in Diomede, exercere aggrediatur. 3. Quòd, ſi Polyhiſtor, jus ſuum præſentationis, in proximam vicem, obveniens, dimitteret? Ex iſto, Patronum Eccleſiaſticum præveniendi, uſu, qui Summo Pontifici reſervatur; fieri ſæpè ſæpiùs poſſet, ut, quoties collatio Beneficii à Papâ prior occuparetur, toties recurrens ipſi præſentationis ordo diſtraheretur: quod quidem, juri ipſius, non tantùm officeret; quippe, contradicentibus, tùm ipſius fundationis authenticâ tabulâ, tum ipſo etiam fundatoris intento, inde deſineret alternari: ſed receptum quoque paſſim in Gallia uſum funditus everteret. 4. Quod ejuſmodi inaudita, juris exercendi, prætermiſſio, prorsùs repugnaret Juriſprudentiæ, quam conſtituerunt, quotquot ſupremarum Curiarum Arreſta, quæ, propoſitæ quæſtionis cauſam, Patrono Laico ſemper adjudicaverunt. Quale eſt Arreſtum Pariſienſis Parlamenti, 16. Septembris 1587. relatum à Carondas (c), & aliud, Secretioris Conſilii, citatum à Fevret (d), qui addit, Patronum Eccleſiaſticum, de ſuo nominandi jure, ad proximam Beneficii vacantis vicem, nullatenùs eſſe fruſtrandum; ſi, eo tantummodo fine, à ſummo Pontifice præveniri ipſum contigerit, ut neceſſariæ omnino exhibeantur proviſiones; quales recenſentur, quæ, *ex causâ permutationis*, Atque ex ratione retinendæ penſionis, impetrantur.

(a) Reg. 25. de Regulis Juris. in 6.
(b) Reg. 86. ibid.
(c) Carondas reſpons. l. 7. cap. 191.
(d) Fevret loco cit.

CASUS XXII.

GERULUS & Gildas, conſobrini, ac Curæ S. Gildardi, indiviſè Præſentatores Laïci, cùm, occurente dicti Beneficii vacatione, de Subjecto ad illud præſentando, vix aliquando conſentiant: Gerulus vir religionis ac pietatis plurimæ, & pacis concordiæque, cùm Gildâ, ſervandæ amans, jus illi ſuum, maluit, integrum remittere. An, potuit, de jure ſuo, ſic privatâ autoritate, cedere, nec ſummi Pontificis ſuffragio, aut ſaltem Diœceſani Epiſcopi conſenſu, munitus?

RESPONS.

Verum equidem eſt: quòd ſi Gildas cùm Gerulo com-patronus non foret, non poſſet iſte, abſque Epiſcopi conſenſu, de jure ſuo patronatus quidquam illi concedere; quemadmodum a Sylveſtro docetur (e), & ex diſpoſitione cujuſdam Decretalis Alexandri III. colligitur (f), atque ex aliâ Decretali Lucii III. (g). Cujus, hæc potiſſimum ratio dari poteſt, quòd Eccleſiæ plurimùm interſit, ut Patronus alicujus Curæ, non niſi Catholicus atque ſumptus è gremio fidelium conſtituatur; ac conſequenter Epiſcopum, de eo, commoneri neceſſariò requiratur.

At quoniam Gildas ſimul cùm Gerulo, jure patronatûs jam gaudet, non eſt cur Gerulus impediatur, quin proprium, quo potitur, jus privatâ etiam autoritate poſſit, illi concedere: ut facilè evincitur, ex quâdam Decretali ejuſdem Papæ Alexandri III. (h), & ex Gloſſâ (i), quæ notat, juris iſtius ceſſionem, Eccleſiæ, nihil damni, in eo caſu, importare, quippe, qui cedit, & cui ceditur, utrique jus inerat patronatûs. *Notandum..... inquit Reginaldus* (k), *non requiri Epiſcopi conſenſum, ad hoc, ut unus Patronus renuntiet, ſeu remittat alteri Copatrono, jus Patronatûs, quod cùm eo habet commune.... quòd non inſtituatur novus Patronus, ſed jus, quod erat penès duos, uni relinquatur: neque id fiat in aliquod præjudicium Eccleſiæ; cùm is, cui relinquitur perinde approbatus ſit, ac alter, qui relinquit.*

(e) Sylveſt. v. *Jus Patronatûs*. q. 5. §. 3.
(f) Alexand. III. in cap. *Nullus*. 17. de Jure Patron.
(g) Lucius III. in c. *Præterea*. 25. ibid.
(h) Alexand. III. c. *Ex Inſinuatione*. 14. eod. tit.
(i) Gloſſ. v. *Liberaliter contuliſſet*. & iod. c. v. *Ad verbum*.
(k) Reginaldus. l. 3 tract. 3. ſect. 3. c. 16. n. 213. §. *Notandum ſecundò*.

Vide { BENEFICIUM. COLLATIO. CONFIDENTIA. PROVISIO. SIMONIA. }

PECCATOR PUBLICUS.

PRÆTER varias quas in primâ ſequentis tituli fronte enumerabimus peccatorum ſpecies, duplex hic nobis diſtinguendum venit genus; eorum ſcilicet quæ ſunt ſecreta, id eſt aut omninò occultata, aut ſaltem nonniſi pauciſſimis cognita; & illorum quæ publica ſunt, ſive quis fuerit legitimo judicio denunciatus publicus peccator, ſive ſit ipſius peccatum adeo pervulgatum, ut nec negationi nec excuſationi ullus jam relinqui locus poſſit. Et hujuſmodi peccatorem eò loci peccatoris publici nomine deſignamus.

Quanquàm in Gallia quoad forum externum non habeantur ut publici peccatores, niſi qui fuerint hâc deſignatione notati, aut ſententiâ ſecundùm normam juris latâ, aut propriâ ſuâ confeſſione quæ judiciaria ſit, aut ipſius tandem evidentiâ facti iis munitâ judiciorum formulis, quas certis in caſibus Juriſprudentia noſtra vult neceſſariò prærequiri; nihilominùs non rarò contingit peccatorem publicum eum æſtimari, cujus crimen offendiculo fuit alicui communitati, quæ ex perſonarum denario ſaltem vel duode-

duodenario numero coaleſcat, juxtà hæc verba Concilii Carthaginenſis tertii (*a*) *cujuſcumque... pœnitentis publicum & vulgatiſſimum crimen eſt, quod univerſam commoverit Ecclefiam*; & quandò ſic divulgatum crimen nonniſi publicâ ſatisfactione reparari poteſt habitâ ratione tùm conditioni criminis, Perſonæ, temporis, loci, tùm cæteris circumſtantiis facto adjunctis.

(*a*) Conc. Carrag. 3. in can. Preſby-ter. fin. 26. q. 6.

Primis Eccleſiæ temporibus, obtinebat pœnarum certis in caſibus injungendarum uſus, hodierno multò ſeverior; quùm laborioſiſſima pœnitentiæ opera, quæ ſeſe ſæpiùs ad annos plurimos eoſque continuos extendebant, decurrenda peccatoribus incumberent: quæ licet eâdem conſuetudinis ratione non ubique vigerent; ut plurimùm tamen frequentabatur, famoſus ille ſatisfactionum in quatuor gradus partitarum decurſus, quem à peccatoribus peragi oportebat. Quorum graduum primus dicebatur, *flentium*, qui flexis genibus ſub diô conſtituti hærebant extrà portas Eccleſiæ, ut potè qui vel primo illius aditu indigni prorsùs haberentur. Secundus gradus erat, *audientium*, qui quidem in ipſam Eccleſiam, directas ſibi præceptiones excipiendi causâ admittebantur; ſed nec ultrà veſtibulum progredi, nec publicarum precum conſortes eſſe, permittebantur. Tertius gradus eos ſpectabat, quibus & publicarum precum fieri ſocios ac particeps, & rebus etiam Divinis ad Evangelium uſque intereſſe concedebatur; ſed priusquàm ab Eccleſiâ diſcederent, ſupplicibus aliquandiù verbis orante pro illis Sacerdote, in ore atque oculis omnium poſtrati toto corpore jacebant; undè & *Proſtratorum* nomen retinuerunt. Quartus denique gradus ex illis potiſſimùm conſtabat, qui *Conſiſtentes* appellati ſunt; & illis aſſiſtere tam Divinis officiis, quàm ipſimet Sacrificio, non tamen Chriſti corpus ſumere niſi poſt præſcriptum in eo gradu temporis intervallum, licebat. Sic eòuſque, quantùm ad publicos peccatores attinet, primarum ætatum laudanda aſperitas, Diſciplinæque robur pertingebant. Sic & eo tùm pietatis, tùm fervoris æſtu ardebant ipſi peccatores, ut etiam lubenti lætoque animo ad hujuſmodi gradus decurrendos, ſuæ cùm Deo futuræ reconciliationis intuitu, deſcenderent. Quoniam verò filiorum ſuorum ſenſim tepeſcere laudatum fervorem Eccleſia intellexit, de ſuo primævæ ſeveritatis inſtituto paulutìm quid remitti pia mater non denegavit.

Id ſibi ſemper propoſuit Eccleſia, in eoque Diſciplinæ uſu conſtans perſtitit, ut peccatotoribus hujuſmodi illud ſatisfactionum genus injungeretur; quemadmodùm liquet ex illo prudenti Decreto Concilii Tridentini (*b*) *Apoſtolus monet publicè peccantes palàm eſſe corripiendos: quandò igitur ab aliquo publicè & in multorum conſpectu crimen commiſſum fuerit, undè alios ſcandalo offenſos, commotoſque fuiſſe non ſit dubitandum: huic condignam pro modo culpæ pœnitentiam publicè injungi oportet: ut quos exemplo ſuo ad malos mores provocavit, ſuæ emendationis teſtimonio ad rectam revocet vitam.* Concilium Mediolanenſe primum (*c*), item quod Sipunti circà annum 1567 (*d*), quod Genuæ anno 1574. (*e*), & alia quæ eodem vertente ſæculo habita ſunt, ſcilicet Remenſe, Rhotomagenſe, Turonenſe, Burdigalenſe, & Aquenſe in eo conſentiunt cùm Tridentino Concilio, quod & inſuper declarat, injunctam ſemel à ſimplici Confeſſario pœnitentiam publicam, ab eodem abſque intervenientis Epiſcopi autoritate, cui Sacroſancta Synodus, cæterique ſubſequentes Synodi jus illud reſervatum eſſe voluerunt, in aliud pœnitentiæ ſecretæ genus commutari jam non poſſe. *Epiſcopus tamen*, inquit Concilium Tridentinum, *publica hoc pœnitentia genus in aliud ſecretum poterit commutare, quandò ita magis judicaverit expedire* (*f*).

(*b*) Conc. Trid. ſeſſ. 24. de reform. c. 8.

(*c*) Conc. Mediol. tit. de pœnit.

(*d*) Conc. Si pont. eod. tit.

(*e*) Conc Genuenſe eod. tit.

(*f*) Conc. Trid. ibid.

Hinc eſt quod eadem intendens, eodemque boni ſtudio ductus, fælicis recordationis Illuſtriſſimus Vialard Cathalaunenſis quondam Epiſcopus, cujus & nomen & memoriam etiamnùm complectuntur ſimùl & reverentur quàm maximè tum Gallicani Præſules, tum quotquot ſunt inferioris ordininis Paſtores, in eâ quam pro ſuæ Diœceſeos regimine anno 1661. edidit Paſtorali inſtitutione, præcepit ut non Decani ſolùm, ſed & omnes Parochi, & generatim quicumque fuiſſent à ſe ad Confeſſiones excipiendas approbati, conſpirarent ad ſtrictiſſimam Diſciplinæ prædictæ cuſtodiam, & huic potiſſimùm ſubjici curarent peccatores publicos, ſive contumelioſos in Deum obtrectatores, Concubinos, Meretrices, Ebrioſos qui mali fuerint exempli, cæteroſque hujuſmodi in Tribunali pœnitentiæ ſive occurrentes; nec ab illius praxi, aut ullo metu aut aliquo rerum humanarum reſpectu avocari ſeſe paterentur: quibus tamen ſequentem exceptionem ſubdidit prædictus Prælatus, quod in quibuſdam caſibus inuſitatis, verbi gratiâ, ſingularium certaminum, inimicitiarum inter proximos, & divortiorum, in quibus tam Parochi quàm Confeſſarii difficultatis plurimùm ſæpiùs experiri ſolent, tum ut quæ ſit imponenda ſatisfactio determinetur, tùm ut ad eam acceptandam peccatores ipſi inducantur, nihil quidquàm eo inconſulto agerent, & ad inſiſtendum ſibi renuntiatis ab ipſo conſiliis omninò tenerentur.

rentur. Enimverò in hujuſmodi caſibus unumquemque ſic ſeſe gerere præſtat; quippe rem tanti momenti abſque conſilio Epiſcopi, proprio arbitrio privatoque ductu tractari, periculoſius omninò ſit, eo præſertim ſæculo quo pauciſſimi reperiuntur peccatores, qui alicujus obſequii, veræque Religionis, ac germanæ pietatis ſolidam & expreſſam effigiem retineant; & conſequenter eò benigniùs indulgentiorique animi lenitudine ſit agendum, ut poſſint tùm Deo devinci, tùm ad officium ſuum aliquandò revocari.

CASUS PRIMUS.

HEBERTUS nummularius in urbe percelebri ac mangnâ conſtitutus, fœneratoriam artem ibi palàm & apertè factitans, plurimis ab illinc annis ſub fœneratoris titulo per totam urbem divulgatus, quin etiam eâ de re mulctatur, atque iteratâ Magiſtratûs ſententiâ notatus, adiit in feſto Paſchatis parœciæ ſuæ Vicarium, peccata ſua illi patefacturus, à quo, promiſſo nimirùm interveniente, quod ab omni fœneratitionir actu in poſterùm abſtineret, abſolutus fuit: qui deinde communionis caurâ ad ſacram Synaxim cùm multis aliis acceſſit: at Parochur licet peccatorum depoſitionem ab illo mox factam non ignoraret, illi tamen communionem denegavit. An iſtam communionis repulſam attentare tutâ conſcientiâ potuit?

RESPONS.

Potuit imò & debuit Parochus ſacròſanctam communionem Heberto prorsùs denegare, niſi priùs & ipſe debitâ interpellatione requiſitus à Parocho, ſeſe tùm Confeſſionis officio perfunctum, tum ſuæ fœneratoriæ arti æternùm renunciaſſe publicè ſignificaverit. Neque enim peccatorem publicum abſolvi ſufficit, ut ad Euchariſtiam admittatur; requiritur inſuper ut publicâ quâdam ſatisfactione, quod cùm offenſione pervulgatum eſt, ſcelus neceſſariò diluat: quod niſi præſtare prompto animo paratus ſit, non communionis tantùm, ſed & ipſius abſolutionis repulsâ mulctandum eſſe nemo diffiteatur.

(a) Idem S. Thom. 3. parte ſum. q. 80. art. 6.

Hæc deciſio nititur Doctrinâ S. Thomæ (a), qui de peccatore publico in iiſdem circumſtantiis conſtituto quæ & ipſi Heberto ſupponuntur in propoſito caſu, ait: *Quidam verò manifeſti* (peccatores) *per evidentiam facti ſicut publici uſurarii aut publici raptores: vel etiam per aliquod judicium Eccleſiaſticum, vel ſæculare. Manifeſtis ergò peccatoribus non debet, etiam petentibus, ſacra Communio dari.*

(b) S. Cyprian. Ep. 61. in can. *Pro dilectione.* 95. de conſecrat. diſt. 2.

Quæ quidem ipſiſſima ſunt verba ſancti Doctoris, qui & in ſuæ ſententiæ confirmationem affert autoritatem S. Cypriani reſpondentis ad Eucratium (b): ab eo nimirum conſultus fuerat S. Martyr, num cuidam actori comico, ſeu ludicram artem profitenti, quique Juniorum animos atque mores, tùm dictis tùm factis depravare ſolitus erat, communionem impertire deberet. Ad cujus quæſitum reſpondet hir verbis. *Puto, nec Majeſtati Divinæ, nec Evangelicæ Diſciplinæ congruere, ut pudor & honor Eccleſiæ tam turpi & infami contagione fœdetur.*

(c) S. Joan. Chryſoſt. hom. 83. in matt.

Eadem S. Thomæ ſententia, ipſâ quoque roboratur Doctrinâ ſancti Chryſoſtomi qui Paſtores alloquens, diſertis verbis dicit (c): *Non parva imminet pœna, ſi quem aliquâ improbitate teneri ſcientes, & ei hujus menſæ participationem permittatis. Sanguis enim ex manibus requiritur veſtris. Sed undè, inquies, ego illum: atque illum, qualis ſit, cognoſcere poſſum? Non de ignotis, ſed de notis hæc diſputo.*

(d) S. Carol. inſtruct. de Sacram. Commun. tit. Qui ad ſacram Commun. admittendi ſunt?

(e) Fr. Tolet. Inſtruct. Sacerdot. l. 6. cap. 17.

Denique S. Carolus Barromæus in ſuis inſtitutionibur quas dirigit ad Confeſſarios, agens de ſacrâ communione, præcipit quoque eam ipſam denegari non tantùm hæreticis, ſchiſmaticis, Excommunicatis & interdictis, ſed etiam quibuſcumque aliis, qui ſint publici peccatores, ſive concubini, fœneratores, venefici, magi, impii in Deum obtractatores, aut alio quovis peccato fuerint irretiti, niſi emendationis atque debitæ ſatisfactionis argumenta certiſſima dederint (d). *Neminem publicis peccatis irritum ad Communionem excipiet* (Parochus), *niſi priùs ſcandalo publico ſatisfecerit; etiamſi abſolutionis à Pœnitentiariis, aut Confeſſoribus etiam regularibus acceptæ, teſtimonium produxerit.* Quibus omnibur addi poſſunt quæ ſubjiciuntur Cardinalis Toleti verba (e): *His enim, neganda eſt Euchariſtia, niſi pœniteant; & ita nota ſit pœnitentia, ut notum eſt crimen.*

Obſervandum tamen eſt, quòd juxtà eam quæ in Galliâ plurimùm obtinet juriſprudentiam, prædictus Hebertus non haberetur peccator publicus, niſi fuiſſet ſententiâ ſecundùm formam legum latâ, hâc deſignatione notatus; propterea quod illic non admittatur notitia quæ manifeſtaria cenſeatur, niſi reſiliat ex lato adversùs reum aliquem judicio, quo decretoriè reus pronuncietur; unde Parochus qui ob ſolam evidentiam facti, quam nulla ſententia præcedens anteà declaraviſſet, aliquem à Communione repellere præſumeret, certiſſimè reprehenderetur, imò & ab ipſo judice damnaretur, quaſi, qui apud multos offenſionis plurimæ ex ſuâ repulsâ autor fuiſſet.

Illud nihilominùs animo perſuaſum habemus, etiamſi prædictus Parochus ob illam repulſam in reprehenſionem aliquam quoad forum externum incurreret; ad ſacram Synaxim non poſſe ab eo, ſalvo Paſtoralis officii debito, virum talem admitti, nec quemvis alium peccatorem publicum, cujur crimen ſolâ evidentiâ facti innoteſceret. Cujus quidem ratio hæc eſt, in eo, quod jure divino interdictum eſt, nihil quidquam poſſe ex Civilir Juriſprudentiæ formulir immutari. Eâque de causâ tam Ritualis Romanus, quàm cæteri libri Rituales nullius diſtinctionis, inter eam quæ facti & eam quæ jurir eſt evidentiam mentione factâ; generatim & abſque exceptione præcipiunt publicum quemcumque peccatorem à Communione arceri: quippe qui non minus ex illâ, quæ ex facto exurgit notitiâ; quàm quæ ex jure colligitur, ipsâ communione indignus cenſendur ſit, ut in celebri quâdam Deciſione ferebatur, cui requirente Illuſtriſſimo Pavillonio Alactenſi quondam Epiſcopo, 30. Sorbonici Doctores Chyrographum appoſuerunt. Sed priuſquàm Parochus aliquis, hujuſmodi repulſam attentare aggrediatur; quæ à celeberrimo Profeſſore Sorbonico ſuggeruntur, tria potiſſimùm illi præcavenda ſunt (f). Primò quidem

(f) Sambovius tom. 3. caſu 15.

quidem, ut talis peccator ab ipſo Parocho privatim modoque benigniori aſſumptus, tum de criminoâ ſuâ vitâ, tum de ſubſequente inde offendiculo commoneatur; & ad hujuſce vitæ emendationem invitetur. Secundò, ut quoties ad ſuum populum in Evangelium orationem habet, toties in ſacrilegos abuſus, quos ab hujuſmodi peccatoribus indignè nec moribus immutatis ad Sacroſanctam Eucbariſtiam accedentibus, admitti contingit, publicè ſimul atque vehementer invehatur. Quod ita tamen exequi ſtudeat, ut nihil in dicendo, quod ad quemquam privatum accommodetur, aut quo vel nominatim vel aliâ quâvis ratione poſſit deſignari, excidat. Tertiò denique, ut ad Epiſcopum ſuum recurrat ab eo nimirùm accepturus, quid in ſimili caſu agendum ſit; & directa ſibi ab eo mandata ſcrupuloſè exequatur.

CASUS II.

Ernestus per annos decem & ampliùs in concubinatu publico vixit, ac demùm crimine induratus, ſuaque peccata Sacerdoti aperire præfractè detrectans, ſupremum diem explevit. Hieronymus ipſius Parochus quærit utrum Eccleſiaſticam ſepulturam illi denegare non ſibi liceat; aut ſaltem cæteris Parœciæ ſuæ peccatoribus publicis timorem incutiendi causâ, ſeſe ſimulare quaſi prædicto Erneſto talis ſepulturæ honorem tribuere nolit; aut tandem eo fine abſentari; ut hujus ſepulturæ dandæ cura tradatur alii Sacerdoti, ea tamen expreſsâ conditione, quòd in illius funere deducendo nec crux, nec aqua benedicta, nec funalia circumferantur?

Respons.

Quanquàm Erneſtus per annos decem & ampliùs in concubinatu publico vixerit, ac per totam Parœciam morum illius perverſitas latè percrebuerit, haberi tamen non poteſt ut peccator publicus, quantùm ad pœnas attinet, quas adversùs peccatores, hujuſmodi Eccleſia decrevit. Quippe requireretur inſuper eum illâ deſignatione ex præſcripto juris notari. Unde nec marte proprio, nec niſi munitus Epiſcopi auctoritate Hieronymus illi denegare poteſt ſepulturam Eccleſiaſticam. Sepulturæ igitur Erneſtum tradere debet, ſervando ritus omnes, qui in defunctorum exequiis ſolent ab Eccleſiâ frequentari, nec ab illius funere eum abeſſe decet; nec ſimulare, quaſi velit illi denegare ſepulturam Eccleſiaſticam, eo nimirùm intuitu ut cæteris ſimilibus peccatoribus timorem injiciat; nec denique committere alium Sacerdotem qui omiſſis ritibus ſolitis illum ſepulturæ tradat. Officii tamen eſt ſimul & prudentiæ Parochi, ut in hujuſmodi caſibus, vel colloquio vel ſcripto, ſi fieri poſſit proprium Epiſcopum conſulat; & ne reprehenſioni locus detur, juſſa ipſius diligenter complere enitatur (a).

(a) Sambovius tom. 3. caſu 16.

Vide
- Absolutio.
- Adulterium. *Caſus* Joannes.
- Confessio. *Caſus* Gelaſius.
- Poenitentia Injuncta. *Caſus* Eccleſia.

PECCATUM.

Peccatum generatim ſumptum ſic definitur à Theologis; *Peccatum eſt divinæ Legis prævaricatio & cæleſtium inobedientia mandatorum* (b).

Juxtà doctrinam ſancti Auguſtini, omne peccatum eſt vel originale vel perſonale: Perſonale etiam actuale dicitur. Peccatum originale illud eſt, quo infecti, atque gratiæ originalis dono privati reſpirare incipimus, quodque ab Adami peccato ad nos uſque contagioſâ quâdam ſucceſſione derivatur. *Peccatum originale*, inquit Polmanus (c), *eſt juſtitiæ originalis, mentem Deo ſubjicientis, voluntaria privatio, orta in poſteris Adam, ex eo quòd in ipſo peccaverunt.*

Iſtud peccatum *originale* nominatur; id eſt, *homini inexiſtens ab origine, & ſui animatione.*

Dicitur, *juſtitiæ originalis*; quòd illud juſtitiæ privilegium Adamo à primo creationis ipſius inſtanti fuerit infuſum, præter gratiam ſanctificantem, cæteraque ſupernaturalis ordinis dona, quæ ei ſubindè ab ipſo Deo fuerunt impertita.

Additur denique: *privatio voluntaria*, relativè ad voluntatem Adami, in quâ, moraliter loquendo, omnium illius poſterorum voluntates continebantur, juxta hæc Apoſtoli verba: *Per unum hominem peccatum in hunc mundum intravit, & per peccatum mors: & ita in omnes homines mors pertranſiit, in quo omnes peccaverunt* (d). Undè & ſanctus Auguſtinus dicit (e), *voluntarium peccatum hominis primi, originalis eſt cauſa peccati.*

Peccatum actuale, ſivè quod actualiter perpetratur actione, locutione, cogitatione aut deſiderio, *eſt dictum, factum, vel concupitum contra Legem Dei æternam* (*ſcilicet præceptivam*) (*f*).

Duplici modo contrahitur actualis peccati reatus; nimirùm cum facto, aut etiam ſolâ voluntate aliquid quod vetitum eſt admittitur: qualia ſunt, homicidium, mendacium

(b) Polm. part. 1. 2. n. 393.

(c) Id. loco cit. n. 440.

(d) Rom. 5. 12.

(e) S. Aug. l. 2. de nupt. cap. 26. ſeu n. 43.

(f) Polm. ibid. n. 395.

dacium, furtum, odium aliaque ſimilia quæ Lege quâdam negativâ interdicuntur: vel cum aliquid, quod præceptum eſt, omittitur, quale eſt adeſſe Sacro diebus indictis, divinum officium perſolvere, (quod eos ſpectat, qui vel Sacris ordinibus ſunt initiati, vel aliquo beneficio potiuntur;) peccara ſua deponere, aut certis quibuſdam temporibus elicere contritionis actum, cæteraque hujuſmodi; aut quodlibet exequi quod ad præceptum affirmativum poſſit pertinere.

Delinquitur aliquandò in Deum ſolum, verbi gratiâ cum impia quædam ac probroſa in ipſum maledicta proferuntur, aut illius Providentia aliquâ conqueſtione impetitur; & aliquandò directè in proximum: Nempè cum dicteriis injurioſis, aut aliâ quâvis iniquâ ratione offenditur; & aliquandò tandem in ſeipſum, quales ſunt qui inebriantur: qui caſtitatis fines libidinosè perfringunt, vel qui ſibi violentas manus afferunt.

Diſtinguuntur etiam aliæ plurimæque peccatorum ſpecies relativè ad cauſam quæ nos ad ea impellit. Sic peccata quædam dicuntur ex malitiâ, & ea ſunt quæ cum perfectâ animi conſideratione maturoque conſilio perpetrantur, nequicquàm reluctante lumine naturali, vel divinâ illuſtratione quorum alterutrius ope poſſent omnino vitari.

Sunt & alia, quæ non niſi vi & quaſi ſubito quodam æſtuantis animi impetu committuntur; & alia denique, quæ nuncupantur ignorantiæ peccata, hoc eſt, per ignorantiam culpabilem ſimul & vincibilem admiſſa. Quod quidem in Canone exprimitur à ſancto Gregorio his verbis (*a*), *peccatum tribus modis admittitur; nam aut ignorantiâ, aut infirmitate, aut ſtudio perpetratur: & graviùs quidem, infirmitate quàm ignorantiâ: ſed multò graviùs ſtudio, quàm infirmitate peccatur.*

(*a*) Can. *Faciendum.* 21. de pœnit. diſt. 42.

Occurrunt etiam quæ appellantur peccata ſpiritualia; quòd nempe in animo potiſſimùm conſummentur; qualia ſunt ſuperbia, nimia ſui fiducia, hæreſis & inanis gloriæ ſtudium: Et alia quæ carnalium nomen retinent, propereà quòd carnalis voluptatis motus illicitos ut plurimum intendant.

Denique, quæ frequentiùs uſurpatur diſtinctio, quamque noſſe magis juvat, ea eſt quæ lethale peccatum inter, & illud quod tantummodò veniale eſt, intercedit.

Quòd primum dicatur lethale; hinc eſt, quia dono gratiæ animam ſpoliat, deſtruendo caritatem, quâ vita ipſius tota nititur ac conſtituitur.

Ea eſt illius definitio hiſce terminis contenta (*b*): *Peccatum mortale eſt peccatum, ex ſe* (hoc eſt) *ex ipſâ malitiâ peccati, infligens peccanti ſpiritualem mortem*, eum ſpoliando gratiâ ſanctificante, *& conſtituens ſecunda*, (mortis) *reum*; quod idem eſt ac, *obnoxium damnationi æternæ* (*c*).

(*b*) Polm. loc. cit. n. 418.

(*c*) Apocal. 2. 20. & 21.

Contrà verò veniale peccatum luctuoſa hæc duo non infligit animæ conſciæ illius ejuſdem peccati; propereà quòd ſit offenſa tantummodò levis, quæ ut à Deo condonetur non adeo difficilè quis obtineat; ſive ſit illud ipſius naturæ quaſi conſectarium, quale eſt verbum otioſum; ſive hoc habeat ex defectu maturæ plenæque conſultationis; ut contingit junioribus, qui ratione ſatis perfectâ nondùm utuntur; aut denique ex ipſiuſmet materiæ ſufficientis abſentiâ, qualè eſt furtum pomi vel aciculæ. Atque, quod hâc in re permagni intereſt, obſervandum unum occurrit, ſextuplici ratione eâque diversâ fieri poſſe, ut quod veniale eſt, mortale peccatum evadat.

Primò, *ratione finis ultimi*; aut ut loquitur S. Thomas (*d*), *quia agens in eo conſtituit finem ultimum*; quemadmodùm ſi quis maluerit Deum mortaliter offendere, quàm ſeſe à culpâ, quæ ex naturâ ſuâ ſit tantummodò venialis, abſtinere. Exempli causâ cum die vel Dominicâ vel feſtâ inaniter otiosèque confabulari magis juvat, quàm pro officii munere rebus divinis intereſſe.

(*d*) S. Thom. 1. 2. q. 88. art. 1. in corp.

Secundò, *ratione finis mortalis*; ut cum alicui puellæ leviter & quaſi per tranſennam dirigitur unicum verbum ex ambiguo dictum, eo tamen fine, ut ad crimen inducatur. Quod quidem exemplum adhibetur ab eodem S. Thomâ, qui de argumento propoſito ſic dicit (*e*). *Cum aliquis ordinat verbum otioſum ad adulterium committendum.*

(*e*) Id. ibid.

Tertiò, *ratione conſcientiæ erroneæ*; nimirùm quando quis agens, aut proferens, aut omittens rem aliquam, inde ſeſe peccare mortaliter putat, licèt ejus peccatum ex naturâ ſuâ ſit ſolummodo veniale.

Quartò, *ratione contemptûs*; verbi causâ, ſi quod ex naturâ ſuâ merè veniale eſt peccatum, admittatur eo planè animo, ut ipſummet divinum mandatum deſpicatui habeatur.

Quintò; *ratione periculi*: cùm ſcilicet aliquis propriæ infirmitatis conſcius mulierem, quam novit in vitium labi facilem, unico tantùm jocoſoque dicto alloquitur.

Sextò, *ratione ſcandali*; quandò nempe Confeſſarius, vel Religioſus aliquid aut profert, aut facit, quod quidem de ſe veniale omnino eſt, ſed apud audientes aut videntes multam notabilemque offenſionem habeat.

Eâ de re conſulendus eſt Angelicus Doctor in eâdem quæſtione ſuperiùs laudatâ (*a*), & in aliis ubi de peccato verba facit (*b*).

(a) Ibid. art. 3. 4. & 5.
(b) Id. ibid. q. 73. & ſeqq.

Sed priuſquàm finem faciamus, pauca ſubjicienda ſunt de iis, quæ *peccata omiſſionis*, item & de illis, quæ dicuntur *aliena peccata* viro in rebus Religionis parumper verſato peccata actualia ſeſe ultrò indicant; nec priùs admittuntur, quàm conſcientiæ ſtimulo incuſantur: at peccatorum omiſſionis diſſimilis omninò conditio eſt; quia pro nihilo utcumque habentur: Undè fit ut rarò admodùm Confeſſario aperiantur, quanquàm ſæpènumerò ſint & graviora & in genere peccati notabiliora. Enimverò cum Deus hanc humanarum conditionum miram varietatem eo fine ordinaverit, ut ſociali quodam vinculo ſibi invicem omnes cohærerent, vult ut. *unuſquiſque in eâ vocatione, in quâ vocatus eſt, in ipsâ permaneat*, inquit Apoſtolus (*c*), & in ipsâ permanens ſalutem æternam conſequatur. Porrò ſalutem illâm conſequi impoſſibile omninò eſt, niſi quod unicuique conditioni præfixum eſt munus ad amuſſim impleatur. Regibus, Principibus, Magnatibus, Divitibus, Pauperibus, Sæcularibus, Eccleſiaſticis, & cæteris omnibus quotquot ſunt incumbit aliquid ſpeciale & unicuique proprium, quod officii muneriſque loco eſt, quodque exequi tenentur; & de cujus omiſſione diſtrictam rationem in divino judicio ſunt reddituri. Egregium ſanè nobis hujuſce rei argumentum ſubminiſtratur apud ſanctum Matthæum (*d*), ubi Chriſtus loquens de generali judicio, exprobraturus eſt reprobis peccata omiſſionis, quæ & in causâ erunt cur ſint flammis infernis æternùm addicendi; quibus & ipſe dicturus eſt: *Diſcedite à me maledicti in ignem æternum, qui paratus eſt Diabolo & Angelis ejus: Eſurivi enim* (ſcilicet in perſonâ pauperum, qui membra mea ſunt) *& non dediſtis mihi manducare: ſitivi, & non dediſtis mihi potum: hoſpes eram, & non collegiſtis me: nudus; & non cooperuiſtis me: infirmus & in carcere, & non viſitaſtis me.* In iis igitur totidem occurrunt omiſſionis peccata, quæ reproborum gentem innumeram aliquandò detrudent in æternam damnationem..... *& ibunt hi in ſupplicium æternum*; quibus nil proderunt multa bona opera, quæ ultrà debitum exercuerint, eò quòd quæ debita ſunt & ſtrictioris omnino juris implere omiſerint, de quibus idem ſalvator Scribas & Phariſæos alloquens ait (*e*); *hæc oportuit facere, & illa non omittere*, illa nimirùm ad quæ tenebantur ex ſuæ conditionis officio.

(c) 1 Cor. 7.
(d) Matth. 25. 4.
(e) Id. 23. 23.

Denique peccata aliena intelligenda ſunt, quæ licèt non ſint à nobis perpetrata, nobis nihilominùs imputantur, propterea quod iis committendis anſam præbuerimus, ſive jubendo, ſive ſuadendo, ſive plauſibus aſſentatoriis indignè laudando, ſive promovendo quâvis ratione; quæ ex culpâ noſtrâ evenerit. Quorum quidem peccatorum Propheta Rex Deum ſupplex veniam precabatur: *Et ab alienis parce ſervo tuo* (*f*); & ea ſummoperè præcavenda ſunt.

(f) Pſ. 18. 14.

CASUS PRIMUS.

DUo Theologiæ Candidati Joannes & Jacobus hanc inter ſe mouerunt quæſtionem, nempe utrum illæsâ putioris moralis integritate, contendere liceret, à Deo peccatum poſſe permitti. Affirmativam tenuit Joannes, negativam verò Jacobus, qui & hanc rationem ſubjunxit, quòd cùm Deus ſit ſimul infinitè potens & bonus, omnia omnino mala impedire teneatur, neque deceat ab eo malum permitti vel minimum. Utri jus?

Respons.

Duorum Theologorum prior rectè cenſet, & ipſiſſimam tuetur doctrinam ſancti Auguſtini, qui dicit Deum pro infinitâ ſuâ ſapientiâ ſic ordinaviſſe tanquàm quid gloriæ ſuæ magis congruens: *Melius enim judicavit*, inquit, *de malis benefacere, quàm nulla mala eſſe permittere* (*g*). Unde & allato exemplo Pharaonis, cujus cordis indurationem ipſe Deus permiſit, idem Pater infert: *Utitur ergò Deus benè cordibus malis ad id quod vult oſtendere bonis, vel quod factum eſt bonis* (*h*). Et expendens alibi cur primos Parentes noſtros Deus permiſerit à Dæmone impelli ad peccandum, quos futurum eſſe ut tentationi ſuccumbrrent certò præſciebat (*i*): ait: *Cur itaque tentari non fineret, quem conſenſurum eſſe præſciebat: cum id facturus eſſet propriâ voluntate per culpam, & ordinandus eſſet illius æquitate per pœnam: ut etiam ſic oſtenderit animæ ſuperbæ ad eruditionem futurorum ſanctorum, quàm rectè ipſe uteretur animarum voluntatibus, etiam malis, cùm illæ perversè uterentur naturis bonis....., quia ſicut prævidit quid mali eſſent facturi, ſic etiam prævidit de malè factis eorum quid boni eſſet facturus.*

(g) S. Aug. Enchirid. de fide, ſpe & charit. c. 27. ſeu n. 8. ſub fin.
(h) Id. qq. in Exod. l. 2. q. 28.
(i) Id. l. 11. de Geneſ. ad lit. c. 4. & 9.

Enimverò, quod Diaboli ſuggeſtu peccatum admittitur, ſic permittit Deus, quemadmodùm ab ipſo Diabolo ſinit tentari hominem, qui non niſi permittente Deo ſollicitari poſſet ullo modo ad peccandum. *Intelligendum eſt nihil eos* (Dæmones) *in quemquam poſſe, niſi permiſſos. Permitti autem juſtitiâ, quâ reguntur omnia, ſive probationis causâ ſive vindictæ, vel ad damnationem, vel ad correctionem irrogata* (*k*). Et iterùm alibi (*l*), *Deus vero tam bonum eſt, ut malis quoque utatur benè: quæ omnipotens eſſe ſineret, ſi eis benè uti ſummâ ſuâ bonitate non poſſet, & hinc potiùs impotens appareret & minùs bonus, non valendo benè uti etiam malo.*

(k) S. Aug. lib. annotat. in Job. 38. ſub fin.
(l) Id. op. imp. contrà Julian. l. 5. c. 60.

CASUS

CASUS II.

Duo Eccleſiaſtici quæſtionem aliam inſtituêre; ſcilicet, an omne verbum otioſum venialem culpam conſtitueret? In affirmativam diſceſſit alter; alter in negativam abiit. Utrius opinioni jus adſcribendum?

Respons.

Reſpondemus, juxtà doctrinam ſancti Thomæ, omne verbum otioſum, acceptâ nimirùm hàc voce in ſenſu proprio & ſtrictiſſimo, conſtituere venialem culpam, eâque de cauſâ apud
(a) Matth. 12. 5. ſanctum Matthæum à Domino noſtro dici (a): *Omne verbam otioſam, quod locuti fuerint homines, reddent rationem de eo in die judicii.* At quoniam illa vox ſæpe ſæpiùs in ſenſum ambiguum diſtrahitur, unde plurimos errare contingit; ſciendum eſt, otioſi verbi nomine, nihil aliud propriè intelligi, quàm quod abſque rectâ optimæ mentis intentione, aut nullâ requirente ſufficienti neceſſitate profertur; & conſequenter quæ paſſim oblectamenti, animique recreandi gratiâ circumferuntur jocoſa quædam & facetiis aliquibus honeſtis condita verba, non idcircò otioſa, neque peccata cenſenda eſſe; cùm è contrariò quamdam ſæpè numerò annexam habeant ſpeciem virtutis, quam poſt Ariſtotelem nomine Eutrapeliæ ſanctus Thomas deſignat, quæ quidem in eo ſita eſt, ut ſervatâ debitâ moderatione, omnique ſecluſo peccandi periculo, jucundum quid atque facetum colloquiis familiaribus immiſceatur. Quod, ſemper occurrere reperitur, modò quidquid impium, contumelioſum, laſcivum laſciviæque fomentum eſt, à Sermonibus abeſſe caveatur; & eò dirigantur omnia verba ut eorum quibuſcum res habetur, conciliatis amore ſimul & benevolentiâ, creſcat in dies magiſque ſolidetur amicitia. *Sciendum tamen eſt*, inquit S. Thomas (b) *quod*
(b) S. Thom. in 2. ſent. diſt. 40. art. 5. ad 8. Item q. 2. de malo. art. 5. in corp. *ſecundum Gregorium* (c), *otioſum eſt, quod caret intentione piæ voluntatis, aut ratione juſtæ neceſſitatis. Undè non omne verbum jocoſum eſt otioſum ſi ad recreationem referatur: quia etiam in jocis contingit eſſe virtutem Eutrapeliam, de quâ Philoſophus in 4. Ethicorum determinat.*
(c) S. Greg. Papæ 3. parte Paſtoralis admonit. 25. in fine.

Eſt igitur definiendum conſequenter ad illam Doctoris Angelici diſtinctionem, utri laudatorum Eccleſiaſticorum in hoc opinionis diſſidio, jus cedere debeat. Enimverò ſi agatur de verbis, quæ verè & propriè otioſa ſint; huic prorsùs cedit, qui diſceſſit in affirmativam. Si autem nihil aliud hàc voce intelligatur, quam verba jocoſa, ad exhilarandum concinnata, quæ nec Religioni nec bonis moribus adverſentur; non ſine fundamento alter abiit in negativam. Primò quidem ſubjecimus: *Juxtà doctrinam ſancti Thomæ.* Namque Doctor Angelicus, cui plerique non infimi nominis Theologi hàc in re conſentiunt, pro principio certiſſimo habent nullos eſſe actus indifferentes; quod nihilominùs negant S. Bonaventura, & aliqui cum eo Theologi.

CASUS III.

Quod veniale eſt peccatum poteſt-ne mortale aliquandò evadere? Sit in exemplum Joannes qui viro benè nummato unicum ſolidum ſubripit; idemque furtum quoquo ferè die repetit. Illud quod ex naturâ ſuâ tantùm veniale eſt, poteſt-ne in mortale peccatum tandem decidere?

Raspons.

Cum propoſita quæſtio aliquid ambiguum habeat, & ſenſu duplici atque oppoſito poſſit intelligi, eam priùs accuratè dilucidari neceſſe eſt, ut certiùs definiri poſſit. Primò enim poteſt ad hunc ſenſum reduci, nimirùm, an tale peccatum quod ex naturâ ſuâ merè veniale eſt, mortale tractu temporis poſſit evadere; quâ quidem quæſtione ſic poſitâ dicimus: *Quod idem actus numero, primò ſit peccatum veniale, poſteà mortale: & hoc eſſe non poteſt*, ait S. Thomas (d), qui & hanc rationem ſubjungit: *Quia Peccatum principaliter conſiſtit in actu voluntatis, ſicut & quilibet actus moralis. Undè non dicitur unus actus moraliter, ſi voluntas mutetur; quamvis etiam actio ſecundùm naturam ſit continua. Si autem voluntas non mutetur, non poteſt eſſe quod de veniali fiat mortale*: Eſt & alius hic ſenſus, qui poteſt in quæſtionem propoſitam cadere juxtà eundem Doctorem Angelicum; ſcilicet utrùm quod ex naturâ ſuâ veniale eſt poſſit in quibuſdam caſibus mortale fieri; quod certè contingere poſſe nemo diffiteatur tum ratione finis propoſiti, tum ratione connexionis, quam veniale peccatum habet cum aliquo mortali, nimirùm quandò exindè oritur notabile quoddam ſcandalum, aut committitur cum actuali animo etiam perpetrandi peccatum mortale. Verbi gratiâ ſi quis furando aſſem ærarium eâ ſit affectus mente, ut duplionem Hiſpanicum etiam ſubriperet, modò ſeſe daret occaſio, vel illud attentare auderet; aut denique ſi ſubtrahendo hunc aſſem, id ſibi proponat, ut cui intercipitur, ille ad impia quæque & in Deum contumelioſa ſeſe efferat, vel ad aliquod graviſſimum aliud peccatum incitetur: *Alio modo poteſt intelligi*, addit S. Thomas, *ut id quod eſt veniale ex genere; fiat mortale: & hoc quidem poſſibile eſt, in quantùm conſtituitur in eo finis; vel in quantùm refertur ad mortale peccatum; ſicut ad finem.*
(d) S. Thom. 1. 2. q. 88. art. 4. in corp. & q. 42. art. 15. Item. q. 7 de malo. art. 3.

Denique poteſt hunc alium quoque ſenſum eadem illa quæſtio ſuſcipere. quem etiam ſanctus Thomas ibidem innuit hoc modo. *Tertio modo poteſt intelligi, ita quod multa venialia Peccata conſtituant unum Peccatum mortale:* (qui quidem quæſtionis ſenſu in caſu propoſito videtur ut plurimùm obtinere;) *Quod ſi ſic intelligatur, quod ex multis Peccatis venialibus integraliter conſtituatur unum Peccatum mortale; falſum eſt. non enim omnia peccata de mundo poſſunt habere tantùm de reatu, quantum unum peccatum mortale .... ſi verò intelligatur, quod multa peccata venialia faciunt unum mortale, diſpoſitivè: ſic verum eſt.* Et eo ſenſu affirmativa procul dubio retinenda eſt, hinc ſapiens ait (e): *Qui ſpernit modica, paulatim decidet.* Illius autem ratio definitionis vel ex
(e) Eccleſiaſtici. 19.
eo patet evidentiùs, quòd pluriès repetitis venialibus peccatis magis inflammetur cupiditas, & eum tandem gradum attingat, qui peccato mortali finitimus eſt. Sic Joannes, qui unoquoque ferè die ſolidum unum furari conſuevit, ex illis minutioribus furtis ſeſe ſæpiùs & omni remoto Religionis ſcrupulo comparatum experitur, ut & ad graviora, ſi concurrerit opportunitas, aſſurgat. Et ita ipſius peccatum, quòd primò quidem ſolam venialis rationem habebat, mortalis gradum poteſt deinde pertingere, propter malè affectam illius voluntatem, ut ab eodem S. Thomâ docetur (f); aliundè verò fieri poteſt, ut quod veniale dicitur in Joanne, qui unum duntaxat unâquâque vice ſolidum furatur, verè & propriè ſit peccatum mortale. 1. Si illud furtum admittendo, quod reverâ & ſecundum naturam ſuam merè veniale eſt; ſeſe nihilominus putet peccare
(f) S. Thom. cit. q. 88. art. 6. in corp.

Digitized by Google

care mortaliter. 2. Si tale furtum illi vertat in occaſionem proximam peccati mortalis. In eo quippe caſu judicium idem eſſet de eo ferendum, quod & de viro, qui nullo ſibi dolo malo propoſito, pergeret inaniter otioſéque confabulari cum Puellâ, quâcum, ex hujuſmodi colloquiis anteà habitis, ſeſe certò ſcit infelici funeſtoque lapſu in crimen dediſſe præcipitem. 3. Denique ſi ſic cumulatis minutioribus furtis Joannes exinde reus injuſtitiæ notabilis conſtituatur, quandò nempè ex eo quod poſtremò furatur, id quod anteà rapuit ſic accreſcit, ut pecuniæ ſummam efficiat, quæ ſit ſufficiens ad peccatum mortale: in illo enim caſu, quod ſecluſum ab illis circumſtantiis foret duntaxat veniale, iiſdem ſimul recurrentibus, certiſſimè mortale peccatum evadit.

CASUS IV.

Lælius, puer à ſexto ad ſeptimum annum vitæ curriculum agens, jàmjam mentiri incipit, ut & culpæ ſuæ prætendat excuſationem, & debitam ſibi mulctam valeat procul amandare. An contendi jure poteſt, cum licet nondùm provectâ ætate, ſufficienti tamen rationis uſu pollere, ut peccare cenſeatur; & conſequenter quotquot profert mendacia, totidem eſſe computanda veri ac proprie dicti nominis peccata?

Respons.

Inſufficienter prorsùs & omninò incertiſſimè dignoſcitur ex illo arithmetico ſex, ſeptem, aut etiam octo annorum calculo, utrum puer aliquis ſapere ſufficienter incipiat, ut alicujus peccati reus cenſeri poſſit. Neque enim priùs ad obſervationem divinæ legis obligatur quis ſub pœnâ peccati, quàm cum eam cognoſcere inceperit, & valuerit proprio ſuæ rationis uſu, fas atque nefas certò certiùs diſcernere. Quâ quidem in re teſtem habemus S. Hieronymum (*a*), qui diſertis verbis docet: *Cum autem mandatum venerit, hoc eſt tempus intelligentiæ, appetentis bona* (quod primario præcepto naturalis legis innuitur) *& vitantis mala*; (quod eſt veluti ſummarium reliquorum præceptorum ejuſdem legis:) *tunc incipit peccatum reviviſcere; & ille mori, reuſque eſſe peccati: atque ita fit, ut tempus intelligentiæ, quo Dei mandata cognoſcimus, ut perveniamus ad vitam, operetur in nobis mortem; ſi agamus negligentiùs & occaſio ſapientiæ ſeducat nos atque ſupplantet & ducat ad mortem.*

(*a*) S. Hieron. Ep. ad Algaſiam, ſeu Allaſiam. q. 8.

Hoc igitur principio ſolvenda eſt quæſtio in caſu propoſito inſtituta, & determinandum an Lælius culpâ vacare, aut culpæ aliquid admiſiſſe, ſit cenſendus. Eum enim mentiendo peccare, dubium nullum eſt, ſi eâ ſit inſtructus mentis intelligentiâ quâ cognoſcat mendacium peccatum eſſe divinâ lege interdictum; ſecùs non peccat (*b*).

(*b*) De Genet. Theol. mor. tom. 5. tract. 1. cap. 5. n. 6.

CASUS V.

Victor poteſt-ne tentare aliquid, quod quidem de ſe venialem culpam importet; ſed cujus ope ſibi promittit abſque omni dubitationis aleâ, fore ut ab admittendo mortali peccato Mævius arceatur?

Respons.

Illud à Victore tentari non poſſe certum eſt, quemadmodùm definitur à S. Thomâ (*c*), in reſponſo ad quæſtionem propoſitæ omninò conſimilem; venialis etenim culpa etiam leviſſima, divinæ Majeſtati injuriam irrogare nunquam non poteſt: *Nullus autem debet*, inquit, *Deum offendere parùm, ne alius offendat multùm: quia homo debet in infinitum plus diligere Deum, quàm proximum: & ideò nullus debet facere peccatum veniale ad vitandum ſcandalum, dummodò actus ſuus, ex tali cauſâ factus, peccatum veniale remaneat.* Idem quoque docetur à S. Auguſtino; qui & eodem fretus principio ait, mendacium vel minimum adhibere ſub prætextu boni alicujus, quantumcumque ſupponi poſſit, nullatenùs eſſe licitum (*d*). *Ad ſempiternam verò ſalutem nullus inquit ducendus eſt opitulante mendacio.* Hæc eſt doctrina ſanctorum è fontibus ſaluberrimis emanans, illoque roborata Apoſtoli teſtimonio. *Non ..... faciamus mala, ut veniant bona* (*e*).

(*c*) S. Thom. in 4. diſt. 38. q. 2. art. 4. q. 1. ad 2. Item. in 4. diſt. 9. q. 1. art. 4. q. 2. ad 2. & 2. 2. q. 43. art. 7. ad 5.

(*d*) S. Aug. de Mend. n. 14. & 42.

(*e*) Rom. 3. 8.

CASUS VI.

Seius peccati mortalis vinculo conſtrictus, incidit in aliquod leve mendacium, aut in aliud veniale quoddam delictum. Quæritur utrum ſui levioris delicti, cujus eum feriò pœnitet, veniam poſſit impetrare; Dum nec menti occurrit pœnitere eum mortalis peccati, cujus labe inficitur.

Respons.

Quamdiù Seius in ſtatu mortalis peccati perſeverat, impoſſibile eſt eum obtinere, ut ſibi condonetur aliqua culpa venialis; quippe ſit illud ſolius juſtitiæ ſtatûs privilegium quaſi conſectarium. Ut enim loquitur S. Thomas (*f*): *Remiſſio culpæ cujuſcumque nunquam fit, niſi per virtutem gratiæ: quia ut Apoſtolus dicit Rom. 4. ad gratiam Dei pertinet, quod Deus alicui non imputet peccatum: quod Gloſſa ibi exponit de veniali. Ille autem, qui eſt in peccato mortali, caret gratiâ Dei. Unde nullum veniale ſibi remittitur.*

(*f*) S. Thom. 3. part. q. 87. art. 4. in corp.

Doctori Angelico congruit Paludanus; cujus hæc verba ſunt (*g*): *Non poteſt remitti aliquod veniale habenti mortale actuale: niſi illo mortali remiſſo priùs, vel ſimul.* Cujus definitionis tres rationes affert, *primò: quia remoto priori, removetur poſterius; nec poſterius reſtituitur, niſi priore reſtituto. Fervor autem caritatis, cui veniale opponitur, eſt poſterior ipſâ caritate. Undè quandiù nec caritas reſtituitur, nec fervor caritatis reparari poteſt, in quâ reparatione conſiſtit venialis peccati remiſſio ... 2. Sic pœna non eſt ſatisfactoria; niſi ſit Deo grata & accepta. Sed quidquid fiat ab exiſtente in mortali, non acceptatur à Deo, cùm ſit ejus inimicus: Ideo, &c. ... 3. Quia veniale obſcurat mentem: obſcuritas autem non tollitur niſi per lucem* (gratiæ). Eruditus ille Theologus plurimas deindè ſibi proponit objectiones, quas accuratè diſcuſſas ſolvit & omninò comminuit.

(*g*) Petrus Palud. in 4. diſt. 16. q. 1. art. 1.

CASUS VII.

Hierotimus, Religioſus ordinis reformati profeſſus, indictum privilegio S. Matthæi quod in feriam ſextam quatuor temporum forte incidebat, jejunium agere prætermiſit. De ſolâ omiſſione indicti jejunii verba fecit in confeſſione, à quâ ſacramentaliter fuit abſolutus. Illi poſteà renunciatum eſt quod ex iſtâ jejunii infractione, duplicis ſimul peccati reatum incurriſſet, & ad diſtinctam explicitamque illius declaratio-

claratíonem teneretur; quippe qui duo ſimul præcepta violaviſſet, nimirum Eccleſiæ præſcriptum quo jejunium indicitur tribus diebus quatuor temporum; & ordinis ſui Conſtitutiones quibus quotquot ſunt Religioſi ordinis ad jejunium obligantur feriâ ſextâ. Conſulit, num quod ſibi delatum eſt, veritati conſentiat, & utrum ad repetendum de integrò duplicis illius peccati accuſationem pro conſcientiæ debito teneatur.

R e s p o n s.

Quod renonciatum fuit Hierotimo, veritati conſentaneum eſt; quod ut confirmetur, præſupponendum eſt principium illud indubitatum, ſcilicet non eſſe præcisè repetendum ex varietate præceptorum, quibus quis adverſatur, quòd multiplicentur peccata quoad ſpeciem, ſed ex cauſis variis, propter quas illa præcepta fuere conſtituta: unde ſæcularis qui præfixum S. Matthæi pervigilio occurrenti feriâ ſextâ quatuor temporum jejunium agere omiſiſſet, perfracto licet præcepto duplici Eccleſiaſtico, in reatum duplicis peccati non impegiſſet; propereà quòd illo duplici ſtatuto unicum illud Eccleſia ſibi potiſſimùm proponit, ut abſtinentiæ virtus excolatur. Contrà verò qui percuſſiſſet aliquem in Eccleſiâ uſque ad ſanguinis effuſionem, duplicis ſimul peccati ſeſe vinculo conſtrinxiſſet, primò quidem infringendo divinam legem, quæ caritatem ergà proximum plurimùm intendit; 2. delinquendo adversùs Eccleſiaſticum mandatum, quo hujuſmodi animi violenti motus inhibentur, & virtutis religionis cultus primariò maximèque commendatur.

Dicendum eſt ergò conſequenter ad poſitum principium, unâ eâdemque omiſſione peccatum ab Hierotimo duplex admiſſum fuiſſe. Primò quidem non obtemperando Eccleſiæ jejunium quatuor temporum præcipienti, eo quem monuimus animo, ut virtus abſtinentiæ ſervetur, ſecundò, quod vovit infringendo, & debitum Conſtitutionibus ordinis ſui, quibus præcipuè Religionis virtus intenditur, obſequium non præſtando. Unde infertur in illius omiſſionis accuſatione, ab eo duplex iſtud peccatum diſtinctâ enumeratione exprimi neceſſariò oportuiſſe. Cum ſcilicet eodem ſimul actu, præceptum duplex cujus intentum duplex & diverſum eſt, violaverit. Sic cenſet ipſe Bonalis (a) quem nimiæ ſuſpectum auſteritatis Theologum nemo certiſſimè dixerit.

(a) Bonal. t. 1. tract. 2. lect. 8.

C A S U S VIII.

Radulphus die quâdam ſivè Dominicâ, ſivè feſtâ, & in mendacium leve, ſimul & vino obrutus in temulentiam lapſus eſt. An ex illa circumſtantiâ computandum eſt hæc duo peccata aliquid gravioris habere, quàm ſi fuiſſent aliâ die perpetrata?

R e s p o n s.

S. Thomas quæſtionem iiſdem terminis conceptam hâc reſolvit ratione ſequenti (b); *quia magis homo impeditur à rebus divinis per opus peccati, quam per opus licitum, quamvis ſit corporale; ideò magis contrà hoc præceptum agit, qui peccat in die feſto, quàm qui aliud corporale opus licitum facit. Unde Auguſtinus in libro de decem chordis*; meliùs faceret Judæus in agro ſuo aliquid utile, quam ſi in theatro ſeditioſus exiſteret; & meliùs fœminæ eorum die ſabbati lanam facerent, quàm quod totâ die in neomeniis ſuis impudicè ſaltarent. *Non autem qui peccat venialiter in Sabbato contrà hoc præceptum facit: quia peccatum veniale non excludit ſanctitatem.*

(b) S. Th. 2. 2. q. 122. art. 4. ad 3. Item in 3. ſent. diſt. 37. q. 1. art. 2. quæſtiunc. 2. ad 2.

Non eſt igitur undè gravius cenſeatur Radulphi mendacium, quòd die vel Dominicâ vel feſtâ fuerit prolatum; at ipſius temulentiæ peccatum quàm plurimùm aggravari nemo negaverit, ex concurrente nimirùm diei ſanctitatis circumſtantiâ, qui præ reliquis diebus divino cultui vacando potiori ratione reſervatur, quem proinde nullus Chriſtianus aliquo crimine profanum facit, quin & ſeipſum propter prædictam circumſtantiam grandioris peccati reum conſtituat.

C A S U S IX.

Albertus centum nummos Joanni furto ſubripere cogitat, & in ipſomet temporis articulo, aut ſecundâ circiter ab illinc horâ propoſitum exequitur. Quæritur utrum duo ſimul eaque varia peccata hoc in caſu occurrant, primum ex voluntate ducens originem, alterum ex conſequente actu peccati: ita ut neceſſe habeat illa duo ſimul in confeſſione deſignare?

R e s p o n s.

Si Prædictus vir eo immediatè inſtanti, quo ſibi crimen animo propoſuit, fuerit executus, unius duntaxat ejuſdemque peccati reus conſtituitur. Contrà verò ſi non favente rerum opportunitate ad aliud tempus protraxerit, duplicis peccati ſimul ſeſe vinculo adſtringit tùm propter pravam furti propoſiti mentis intentionem, tùm propter actum ejuſdem furti conſummatum.

Cujus quidem ſolutionis quam duce S. Thomâ proferimus in medium hanc rationem ſuggerit idem Sanctiſſimus Doctor (c), quod numerica peccatorum multiplicatio ſumatur ex interiorum voluntatis actuum qui ſint moraliter interrupti; nec eodem halitu continuati, multiplicatione. *Cum quæritur, utrum voluntas & actus exterior ſint diverſa peccata: aut intelligitur de voluntate conjunctâ actui exteriori; aut de voluntate præcedente. Si de conjunctâ; ſic oportet, quod unum peccatum ſit voluntas interior & actus exterior: quia voluntatis non multiplicatur actus, ſi autem de voluntate ſeparatâ; ſic eſt aliud peccatum; quia actus voluntatis multiplicatur: quandò enim actum exprit exteriorem, etiam actum voluntatis iterat: & ideò oportet quod ſint duo peccata, non propter diverſitatem actûs interioris & exterioris; ſed propter diverſitatem duorum actuum interiorum voluntatis.*

(c) S. Th. in 2. ſent. diſt. 42. q. 1. art. 1. in corp.

Proptereaque reus debet de duobus prædictis peccatis, in confeſſione facere mentionem expreſſam, quæſtione nimirùm intellectâ hoc ultimo ſenſu Doctoris Angelici.

C A S U S X.

Caprasius, Communioni Catholicæ addictus, degens in Angliâ ubi vera Religio variis vexationum modis opprimitur, dum Catholicos alios adhortatur ut ſint ſuæ Religionis tenaces, & quibus exagitantur mala generoſo conſtantique perpetiantur animo, ab hæreticis indigenis de improviſo detegitur. Cui protinus injicit manum quidam ex eis, & ſclopeto faucibus applicato, horrendâ voce mortem præſentem minitatur, niſi ſpondeat futurum ut & latitantes in his regionibus Sacerdotes indicet & quibus conſueverat animos adjicere, fideles in poſterùm hortari deſiſtat. Ex gravi ſubitoque corripiente metu promittit quidquid ab oppugnatoribus exigitur & promiſſum exolvit. Quâ de re conſulitur

an ſit

an ſit ſufficiens talis metus, cui vir etiam conſtantiſſimus abſque dubio cedet, ut Capraſius immunis á peccato cenſeri poſſit.

RESPONS.

Capraſius à peccato non poteſt excuſari, in eòquòd latitantes ibi Sacerdotes præſumpſerit hæreticis revelare. Atqoe ut remoto omni dohitationis anfractu manifeſtiùs undè peccaverit agnoſcatur. Sedulò diſtingoendum eſt genus obligationum duplex quæ ab ipſis præceptis derivantur. Quod primum eſt, nullâ poteſt diſpenſatiooe relaxari, quippe quòd & ad legem divinam pertineat, & quidquid per ſe malum & ſuàpte naturâ interdictum eſt, circà illud potiſſimùm verſetur. Alterum diſpenſationem admittit aliquam, & ea ſpectat quæ per ſe quidem mala oon ſunt, ſed, quòd puteotur peccata, illud habent ex alicujus præcepti interdicto.

Quibus poſitis reſpondemus, 1. ut ſuperiùs dictum eſt, noo poſſe Capraſium à peccato eximi, quod ex irruente ſubitò metu oppugnantibus promiſerit, & reipsà indicaverit quotquot in his Regionibus diſperſos Sacerdotes noverat deliteſcere, propterea quòd illos non ignoraret eo fine perquiri, ut vexarentur; & illis in carcerem detruſis, aut etiam capitali pœnâ damnatis vera Religio faciliùs excideret; quibus quidem ſub quocumque prætextus velamento favere licitum eſſe noſquam poteſt: cùm naturali ſimùl atque Divino jure ex æquo interdicatur, ne quiſquam adversùs Eccleſiam Chriſti proditoriè agatur, & utrique juri prædicto pariter adverſetur quòd quis addictiſſimos Eccleſiæ Mioiſtros, ipſimet Eccleſiæ inimiciſſimorum hominum odio furorique committat. Hæc noſtra reſponſio tota nititur eo S. Auguſtini (a) effato; decere Chriſtianam veri oominis conſtantiam, *potiùs quælibet malu tolerare quam malo conſentire*. Quod idem à S. Thomâ docetur (b): *Si enim aliquis*, inquit, *propter timorem, quo refugit periculum mortis, vel quodcumque aliud temporale malum; ſic diſpoſitus eſt, ut faciat aliquid prohibitum, vel prætermittat aliquid quod eſt præceptum in lege divinâ, talis timor eſt peccatum mortale.*

(a) S. Aug. in can. ita. 3. 32. q. 5.

(b) S. Th. 2. 2. q. 125 art. 3. in corp.

2. Quod attinet promiſſum Capraſio metu mortis imminentis extortum, quòd alios fideles deinceps adhortari deſiſteret, nihil inde criminis exurgit. Cùm nec etiam juhente Epiſcopo in proprii capitis diſcrimen ad illud teneatur, nec ipſe præſumi poſſit Epiſcopus eam ipſam Capraſio provinciam, ne excepto quidem prædicto capitis diſcrimine, demandatam voluiſſe, qoippe, nullo vel apparente jure, tale quid exigere valeret, niſi aliundè & ex paſtoralis alicujus officii titulo id munus Capraſio incumberet (c); quod in propoſito caſu nullâ ratione ſignificatur.

(c) De Gen. Theol. mor. tom. 1. tract. 1. cap. 13. n. 1. & 2. & tract. 2. cap. 4. n. 1. 3. & 4.

CASUS XI.

LEOFRIDUS depoſitis in pœnitentiæ Tribunali plurimis iiſque mortalibus peccatis, quæ virtute ſacramenti fuerunt illi planè condonata, poſt elapſum quaſi menſis intervallum in eadem peccata rurſùm decidit. Nunquid denuo reviviſcunt quoad culpam priora illius peccata?

RESPONS.

Equidem ſentiunt Theologi quotquot peccato mortificata ſunt bona opera, reviviſcere eadem virtute pœnitentiæ ſubſeqoentis. At non ità eſt de peccatis qoæ fuerunt abſolutionis beneficio ſemel remiſſa: inauditum namque eſt & omninò pugnans, ut quod extinctum & penitùs reſciſſum eſt, ad vitam rurſùm redire dicatur: ſic opinatur Gelaſius Papa apud Gratianum (d) *Divinâ Clementiâ*, inquit, *dimiſſa peccata; in ultionem ulterius redire non patitur*, S. Proſper ab eodem Gratiano laudatus eandem quoque tenet ſententiam, cum dicit: *Qui recedit à Chriſto & alienus à gratiâ finit hanc vitam; quid niſi in perditionem cadit; ſed non in id quod remiſſum eſt recidit* (e).

(d) Gelas. in can. Divinæ. fin. de pœnit. diſt. 4.

(e) Proſper. reſpons. ad 2. object. Gallorum. in can. Qui recedit. 14. diſt. cit.

Obſervandum tamen eſt licet, quæ dimiſſa ſunt peccata nec quoad culpam nec quoad debitum pœnæ æternæ ex ſubſequente alio peccato mortali formaliter reviviſcant, certum nihilominùs eſſe huic ſubſequenti peccato graviorem ſubeſſe tùm Dei, tum Divinæ miſericordiæ contemtum, & eo ipſo multò magis accreſcens ſeveriori proinde pœnâ fieri condignum. Et hinc eſt quòd paſſim doceatur à Theologis (f) poſt S. Thomam, hujuſmodi peccata virtualiter reviviſcere ex novo ſuperveniente poſteà mortali peccato, quòd nimiùm annexum habeat ingrati in Deum animi vitium.

(f) Collat. Agath. coll. 4. q. 5.

Sed operæ pretium eſt ipſiſſima S. Thomæ verba referre, quæ ſic ſe habent (g): *Sequens actus peccati virtualiter continet reatum prioris peccati, in quantùm ſcilicet aliquis homo ſecundò peccans ex hoc ipſo videtur graviùs peccare, quàm priùs peccaverat... multò autem magis contemnitur Dei bonitas, ſi poſt remiſſionem prioris peccati ſecundò peccatum iteretur, quantò majus eſt beneficium, peccatum remittere, quàm peccatorem ſuſtinere. Sic igitur per peccatum, ſequens pœnitentiam, redit quodammodo reatus peccatorum priùs dimiſſorum: non in quantùm cauſabatur ex illis peccatis priùs dimiſſis; ſed in quantùm cauſatur ex peccato ultimò perpetrato, quod aggravatur ex peccatis prioribus: & hoc non eſt, peccata dimiſſa redire ſimpliciter; ſed redire ſecundùm quid; in quantùm ſcilicet virtualiter in peccato ſequenti continentur.* Eâ de re conſuli poteſt Eruditus Yſambertus (h), qui de propoſitâ quæſtiooe fusè admodum differit, qui voluerint materiam eandem copioſiori pleniorique ſtilo tractatam inſpicere, legant Sanctum Thomam in locis ad marginem indicatis (i).

(g) S. Th. 3. p. q. 88. art. 1. in corp.

(h) Yſambert. de Sacram. Pœnit. diſt. 27. art. 5.

(i) S. Th. 1. 2. q. 18. & 7. ſeqq. & q. 71. & 18. ſeqq. &c. 1. 2. q. 72. & ſeqq. &c. in 2. ſent. diſt. 34. & 10. ſeqq.

Vide { COMMUNIO, Caſus. Mauritius. }

PENSIO

PENSIO ECCLESIASTICA.

QUod appellatur, PENSIO ECCLESIASTICA, *eſt jus percipiendi fructus, ex alieno Beneficio (a).*

Penſionem Eccleſiaſticam, in ſe ipsâ, conſideratam, ſic definit Bouchel (b), *moderata quadam portio, ex reditibus Beneficii, auctoritate Superioris, ad tempus ſeparata, per modum quantitatis, & cum causâ, alteri aſſignatâ.*

(a) Polm. part. 22. 22. n. 735.
(b) Bibliot. can. tom. 2. pag. 199. col. 1.

Ut legitimum ſit illud jus, debet niti 1. verâ realique illius inopiâ, cui penſio miniſtratur, adeo, ut, non niſi penſionis ope, vitæ neceſſaria ſibi ſuppeditare poſſit. 2. Auctoritate Summi Pontificis, quippe, eâ poteſtatis prærogativâ ſolus gaudeat, quâ Canonicam efficiat atque legitimam, retentam, alicujus Beneficii dimiſſi fructuum, portionem; aut penſionis, ex aliquo Beneficio alteri collato, percipiendæ facultatem. Neque verò ſola ſufficit, in Galliâ, conceſſio Papæ, ut jus illud perfectum ratumque cenſeatur, atque ſuum poſſit effectum ſortiri. Prætereà namque, ut eo perveniatur, agendum eſt ex conſtitutis à Principe Legibus, de quibus ſumus deinde tractaturi.

Eſt unicus caſus, in quo poteſtas ineſt Epiſcopo, penſioni, in gratiam reſignantis, inſtituendæ, auctoritatem afferendi: quandò nempe Beneficium reſignantis, eo fine, reſignatur, ut, conſiderato tùm Eccleſiæ tùm boni publici, majori commodo, alteri Beneficio uniatur.

Olim penſio aſſignabatur in aliquo fundo Beneficii, cujus, novus titularis, uſumfructum permittebat ei, cui penſio miniſtrabatur. At uſus hodiernus invaluit, ut opportunioris, utriuſque, facilitatis causâ penſio, præſenti pecuniâ, conferretur.

Inordinatæ prorsùs ac omninò perverſæ ſunt, ſi loquamur, tùm ad normam Canonum, tùm ad ipſummet rationis dictamen, quotquot in gratiam Laicorum, ſtatuuntur, de Beneficiis penſiones. Juxtà Arreſtum Pariſienſis Senatûs 16. Martii 1562. Equidem D. Comes de Marſan, illuſtri Lotharingiæ familiâ, Princeps ortus, qui, 10000. librarum penſionem, ex Epiſcopatu Cadurcenſi, accipiebat; cùm Dominam d'Albret uxorem ſibi duxiſſet, Pontificium reſcriptum obtinuit, quo, conceptis verbis, tùm quibuſcumque conſuetudinibus, tùm Provincialium quin etiam Generalium Conciliorum ſtatutis derogabatur; ac ſibi adjudicatam, pronunciato, eâ de re, Arreſto ab ampliori Conſilio, penſionis poſſeſſionem deinde retinuit. At ejuſmodi Arreſtum, non niſi poſt & conſequenter ad Diploma ab ipſo Rege conceſſum, quo, memorato reſcripto, Regia auctoritas afferebatur, latum fuit. Aliunde verò agebatur, in eo negotio, de materiâ merè Eccleſiaſticâ, in quâ ſupremus Moderator habetur Papa, quantùm ſcilicet ad ea, quæ non officiunt libertatibus noſtris, quæ Canonum antiquorum fundamento maximè nituntur; unde, exemplo ſimili, nihil quidquam conſequens effici poteſt. Quemadmodùm probatur ex memoriali quodam libello, qui, in Bibliothecâ Canonicâ Bouchel, interponitur (c).

(c) Bouchel. tom. 2. pag. 202.

Nullam poteſt Papa, in Curis, in quibus Patroni Laici jus nominationis obtinent, niſi accedente eorum explicito conſenſu, penſionem indicere; ut docetur à Rebuffo, in exponendis clauſulis, quæ tertiæ parti ſimplicium Romæ proviſionum inſeruntur (d); Molinæo in regulâ de *publicandis* (e), cæteriſque Canonici Juris interpretibus ad marginem appellatis. Quod idem intelligendum quoque eſt, de penſionibus, quas vellet, abſque conſenſu Regis, tam in Epiſcopatibus, quàm in Abbatiis, aſſignare (f).

(d) Rebuff. in praxi benef. n. 36
(e) N. 226.
(f) Hoſtibus in cap. Dudùm. 22. de elect. Panorm. in cap. Significatum. de præbend. Rochus de Corte tract. de jure patronat. v. Unito.

Non poteſt, qui ratione penſionis alicujus Beneficarius eſt, Beneficio ſuo, propter non ſolutam penſionem, reſtitui; niſi, contrà detrectatorem debitorem, ſententiâ primùm dictâ, munitus fuerit: quidquid eâ de re ſuerit ab utroque compermutante, peculiaris pactionis, conflatum. Qui verò ita beneficio ſuo, ex ſententiâ redditur, jam non poteſt, eo in caſu, acquiſitas ſibi penſionis uſuras, exigere.

Eò perveniri non poteſt, ut de Xenodochii reditibus inſtituatur aliqua penſio; niſi ſub titulo beneficii, ipſum fuerit erectum. Quæ quidem exceptio, in interpretatione Regii Edicti 1671. diſertis verbis exprimitur.

Qui apud Romanam Curiam agit, ut penſio ſibi quædam inſtituatur; de declarandâ, in datâ Summo Pontifici ſupplicatione, quæ ſibi de alio beneficio jam miniſtratur, penſione, nullâ ratione tenetur: At excipiendi ſunt à prædictâ regulâ Religioſi, qui, penſionem de beneficio à ſe reſignato, ſibi retinere proponunt: Si enim contigerit, eos, aliquâ jam penſione potiri; de exprimendâ eâ omninò tenentur.

Quandò, quis penſionem aſſignari ſibi poſtulat in quodam beneficio, in quo penſio alia jam conſtituitur: de priori iſtâ penſione, ac de ipſius pretio, tenetur ſupplicans, expreſſam, in ſupplicatione ſuâ, facere mentionem.

Succeſſor

Succeſſor Parochi, qui penſionem in ſuâ conſtituit; ad eam penſionem, ei, cui miniſtrabatur, ſolvendam, non adſtringitur: niſi, quæ ejuſmodi penſioni robur addidit, ſignatura Romana, agente ſummo Procuratore Regio, fuerit ſupremi Senatûs autoritate comprobata: Quod intelligendum quoque eſt, de quibuſcumque cæteris penſionibus conſtitutis, in beneficiis, quæ continuæ reſidentiæ onus imponunt: alioquin hujuſmodi penſiones, non reales, ſed tantummodo perſonales cenſentur; nec poſſunt ex jure Titularium, qui de beneficiis ſuis eas ſibi retinuerunt, ampliùs exigi.

Quæcumque penſio ſtatuatur in beneficio, quod continuam reſidentiam requirit: ſummam 300. librarum ab omni quocumque onere ſolutam & immunem, numeratâ penſione, reſiduam Titulari ſemper ſupereſſe oportet, fortuitis proventibus, & qui, Eccleſiæ incrementi nomine circumferuntur, reditibus, quantùm ad Parochos, in computationem ſummæ prædictæ non adductis. At quod pertinet ad Canonicos, diſtributiones quotidianæ, in complendarum 300. librarum ſubſidium veniunt; propterea quòd ſibi ipſis imputare debeant, ſi privatione illarum quandoque mulctentur. Si verò aliquantò plus penſionem ſuperare, nec ſummam 300. librarum Titulari reſiduam ſupereſſe contigerit: licet eam ipſe conſtituerit, poteſt, intrà limites ab Edictis præſcriptos, à Judicibus reſtringendam, expoſcere: quod nomili de Titularibus, qui ad onus continuæ reſidentiæ tenentur, volumus intelligi.

Quæ apud majus Concilium obtinet Juriſprudentia, nullam admittit deceſſionem, de penſionibus, quæ in Conſiſtorienſibus beneficiis, ex Regio nominationis diplomate aſſignantur: quod evinci poteſt ex compluribus Arreſtis ab ipſo Tribunali pronunciatis (*a*).

(*a*) Vid. D. Brillon. verbo. *Penſio*. n. 160.

Non poteſt retineri penſio de aliquâ vel Curâ vel Præbendâ, niſi poſt completam quindecim annorum poſſeſſionem, ac præſtita, per idem temporis ſpatium, quæcumque munia, quæ ad dicta beneficia pertineant. Juxtà Edictum menſis Junii 1671. in tabulas tùm ſupremi Senatûs tùm amplioris Conſilii relatum; atque ſubſequentem illius interpretationem menſis Decembris 1673.

Religioſi ordinis S. Benedicti de Congregatione S. Maurì, directam ſibi, ſub titulo gratiæ ſpecialis Bullam, ab Urbano Papa VIII. impetraverunt, quâ, beneficia ab eis pendentia, ut poſſint faciliori viâ, recuperare; facultas ipſis impertitur aſſignandarum, tùm religioſis Ordinis ſui non reformatis, tùm ſæcularibus Commendatariis, qui voluerint ſua beneficia reſignare in gratiam alicujus religioſi de Congregatione prædictâ, penſionum, quæ ad reditus uſque uniuſcujuſque beneficii juſto pretio valeant aſſurgere (*b*). Quæ Bulla in Commentariis tam ſupremi Senatûs, quam conſilii amplioris, inſcripta fuit.

(*b*) Bul. Urbani VIII. anno 1628.

Habetur quæcumque penſio, tanquam temporalis quidam reditus; adeoque cùm aliquo Beneficio permutari nunquam poteſt.

Quamquam ex contracto matrimonio à Beneficiario quodam, ipſius non modò beneficium cujus Titularis erat, ſed etiam, quæ de quibuſdam aliis beneficiis penſiones ei obvenire potuiſſent, pleno jure vacare cenſeantur. Ab eâ tamen generali regulâ, Pauli V. Bulla (*c*) ademit Equites S. Lazari, à quibus etiam matrimonio conjunctis, permiſit, retineri & percipi penſionem, quæ 500. Ducatuum aureorum de Camerâ Apoſtolicâ, numerum non excedere; modò ad tertias nuptias non convolarent: atque iſta Bulla, conſequenter ad Regium diploma ipſis Equitibus impertitum, in tabulas amplioris Concilii relata eſt.

(*c*) Paulus V. in Bullâ *Romanus*, anni 1607.

Quicumque in Galliâ, ratione penſionis alicujus, in Beneſio quodam defertur, ad ſupplendam quintam uſque penſionis ſuæ partem tenetur, pro ſolvendis loco Titularis, tùm, quæ Regi à Clero conceduntur, gratuitis donis, tùm cæteris vectigalibus extraordinariis. Quemadmodum à Concilio de rebus ad Regnum pertinentibus, conſtitutum eſt, 26. Octobris 1671. (*d*) juxtà pactiones initas Regem inter & Clerum 6. Aprilis 1666. & 13. Novembris 1670.

(*d*) Bouchel Biblì. c. Canonl. tom. 2. p. 246.

Non poteſt extingui penſio, numeratâ certâ pecuniæ ſummâ, niſi ſummi Pontificis auctoritas acceſſerit: ſed licitum omninò eſt, ab eo, qui jus ad ipſam acquiſitum habet, debitori in integrùm gratuitòque remitti.

Materiam iſtam hic loci fuſiùs non proſequimur: quoniam ſubſequentium deciſionum prima expoſitura eſt, quæ ſpectant originem, hiſtoriam, cauſamque inſtitutarum Penſionum; & cæteri caſus ſubjecturi ſunt, quandonam penſiones licitæ vel illicitæ cenſeantur.

CASUS PRIMUS.

PASCHASIUS, in loco ſanctæ Aidainæ in Campaniâ & natus & Parochus; & Germanus in loco S. Clementis propè Andegavum, unde etiam exortus eſt Parochus: de Curis ſuis permutandis cogitant: ut propriæ tùm utilitatis, tùm voluptatis cauſâ, ſolo natali uterque poſſit illa ratione reddi.

Iſtæ duæ Curæ ſupponuntur quoad annuum reditum omnino pares, quippe quæ ad ſummam uſque 1200. librarum pro unâquâque conſcendunt; aliundè verò ſunt in duabus conſtitutæ provinciis.

in quibus annona cibariaque eodem utcumque pretio comparantur. At quantùm ad onera, longè prorsùs diſpares.

1. Cura quam Germanus poſſidet, non niſi 100. librarum annuo vectigali oppigneratur.

2. Vicarius nulli eſt ſumptui Parocho, ſed ex ærario fabricæ, ſtipendium aliquod honorarium, pro ratione muneris ei defertur; quod idem, Ludi-Magiſtro quoque iſtius Parœciæ, Parocho nihil inde oneris ſuſcipiente, præſtatur.

3. Neque pauperes ipſi quidquam impenſarum important; Eſt enim illic inſtituta quædam caritatis ſocialitas, quæ, ea annuo piarum collectionum proventu, pauperibus loci vitæ neceſſaria pluſquam abundè ſuppeditat, quippe reſidua etiamnùm ſuperſit, quæ, 600. librarum & ampliùs ſumma, reſervatur.

4. Ædes Curiales ſarciendæ, ſumptibus ipſius non incumbunt, ſed fabricæ.

5. Frumento vinoque reditus Curialis ſolvitur, nullo, de iſtâ perceptione, ſumtu emergente.

6. Ipſius Parœcia diſſitarum à ſe invicem habitationum diſtantiâ nullâ disjungitur; ſed omnium illic habitatorum domicilia tanquàm in modum vici colliguntur.

7. Tandem pulcherrimè ſtat, nec, niſi duarum exiguarum leucarum diſtantiâ, dirimitur ab oppido, quod urbium Regni præclariſſimarum formam prorsùs exæquat.

Contrà verò cura, quâ Paſchaſius fruitur 1. oneratur annuo tùm Decimarum tùm aliorum vectigalium tributo, quod ad 300. libras uſque aſſurgit.

2. Tam vicarius, quàm Ludi-Magiſter ipſius ſumtibus ſolvuntur.

3. Parœcia ejus in immenſum diſtenditur, quòd in eâ nempe complures villulæ à ſe invicem maximè diſtantes, contineantur.

4. Pauperum ſuſtentandorum, ædiumque Curialium ſarciendarum onus incumbit Paſtori.

5. Neceſſe eſt decumas, aut elocari, aut ingentibus impenſis ab eo colligi.

6. Nec viciniæ quidquam habet ipſius cura, cùm curâ S. Clementis ſive quoad ſitum, ſive quoad proſpectum.

Cùm ex eo, quod inter prædictas curas diſcriminis intereſt, reſiliat quoad memoratas circumſtantias omninò diſpar inæqualitas. Quæritur 1. utrum Germanus Parochus S. Clementis penſionem quamdam ſibi retinere non poſſit, de reditibus illius curæ, quam cùm curâ ſanctæ Aidainæ, permutationis cauſâ, reſignare Paſchaſio, meditatur? 1. Ut ſibi, ex reſervatâ penſione obveniat, undè pauperes iſtius Parœciæ ſuſtentare queat, quippe in eorum gratiam nihil omninò præſtai ſubſidii, nullaque caritatis ſocialitas illic reperiatur. 2. Ut indè ſibi leventur ſumtus, tùm de perſolvendis decimis cæteriſque oneribus, tùm de ſupplendo, ſacerdoti vicario, honorario ſtipendio, atque curialibus ſarciendis ædibus.

Secundò, poſito, quod poſtulata penſio ſufficienti juris fundamento innitatur, quantùm ipſam eſſe, ſervatâ quâcumque æqui bonique ratione, oporteat?

RESPONS.

Jam demonſtratum eſt, juri communi plurimùm adverſari, quamcumque penſionum inſtitutionem; eaſque currente primævâ ætate, in Eccleſiâ fuiſſe prorsùs inauditas. Quæ ſuppeditantur ab antiquitate prima quinque exempla, occurrunt in Calcedonenſi Concilio generali, quod circà medium quinti ſæculi habitum eſt, & apud S. Gregorium Magnum: Eaque omnia ſpectant ad Epiſcopos qui cùm depoſiti eſſent, anguſtiis rerum neceſſariarum premebantur; aut ſenio infirmitatumque corporearum incommodis confecti, ſua jam obire munia, aſſuetaſque præſtare vices, per valetudinem jam non poterant: aliundè verò penſionibus adeo exiguis, iis Prælatis ſuccurrebatur, ut vix ac ne vix quidem eorum vitæ ſufficeret ſobriè frugaliterque ſuſtentandæ.

Irruit poſteà Beneficiariorum nubes ingens, qui prioribus illis exemplis, ad ſuam habendi cumulandique cupidinem, plurimùm abutentes, penſiones, aut ambierunt, aut ſibi retinuerunt. Et ex nimiâ, quæ in Curiam Romanam ſenſim irrepſit, facilitate penſionum impertiendarum; earum tam longè latéque diffuſa eluvies Eccleſiam totam invaſit, ut Patres Concilii Tridentini, quibus, in iis omninò reſcindendis penitúſque abolendis, immenſa undique tùm laboris tùm difficultatis incommoda ſeſe offerebant, eas tantùm interdixerint penſiones, quibus onerari poſteà potuiſſent, aut Epiſcopalia beneficia, quorum reditus 1000. nummorum, non eaſuperaret; aut ipſæ curæ, quæ ultrà annuum 300. librarum cenſum, Titularibus non redderent.

Tribus tantùm de cauſis, quæ Canonicæ judicabantur, penſiones in Galliâ permittebantur. Prima, ad conciliandam pacem inter duos, de eodem Beneficio, contendentes. Secunda, ad exæquandum exiguum quoddam beneficium, cùm alio pinguiori: quandò nimirùm ad honeſtam uſque ſufficientemque, illius, qui viâ permutationis, Titularis evadebat, exiguum illud beneficium, non poterat attingere. Tertia tandem, ad ſuppeditanda vitæ neceſſaria iis, qui propter infirmitates, aut quamcomque aliam cauſam legitimam, beneficiis ſuis renuntiabant. Quæ quidem ſic fuêre ſtatuta à Clero Gallicano generaliter congregato anno 1598. & confirmata deinde à Ludovico XIII. in Edicto anni 1629. & Ludovico XIV. in Edictione anni 1671. & ſubſequente illius Interpretatione anni 1673. in quibus prætereà Princeps iſte vetat, ne in poſterum de curis, ſive præbendis in Curiâ Romanâ reſignandis ullæ inſtituantur penſiones, ab iis percipiendæ, qui per quindecim annos, prædictis beneficiis annexa officia non præſtiterint, excepto tamen infirmitatis alicujus notabilis caſu, qui ab Epiſcopo Diœceſano comprobetur. Poteſt recurri ad reſponſionem, quæ ſubjicitur caſui immediatè ſequenti, *Bertrandus*, eorumque caſuum primo, qui ſub vocabulo *penſionis* proponuntur; ubi, quæ eò loci breviter perſtrinximus, omnia & ſingula, copioſiori diſtinctiorique ſtilo, tractata reperiuntur.

Quibus ſic præſuppoſitis, Dicimus 1. ex obſervatis in anteceſſum patere; quamlibet penſionem, ad Eccleſiæ utilitatem ædificationemque, primò ac præcipuè reducendam eſſe; atque adeo, niſi duo prædicti Parochi id ſibi animo propoſuerint, quin immò privatum commodum propriamque oblectationem, tanquam permutationis, ab ipſis faciendæ, primam præcipuamque cauſam habeant; ut videntur omninò innuere, quæ in expoſitâ quæſtione, rerum adjuncta quædam enunciantur, iis nos auctores eſſe jam non poſſe, ut cogitatam exequantur permutationem: quippe cùm Canonibus, tùm ipſius Eccleſiæ animo, in eo caſu tota prorsùs adverſaretur.

2. Licet memorata penſio locum habere poſſit, quoad forum exterius: *Ubi juris præſumptiones ſolùm attenduntur*: non ideo exiſtimamus à Germano poſſe, tutâ conſcientiâ, ullam retineri penſionem de curâ quam permutare cùm Beneficio Paſchaſii, intendit.

1. Quia duo beneficia quoad annuum reditum ſunt omninò paria.

2. Proptereà quòd, etſi cura poſterioris iſtius, alio tum decimarum, tùm aliorum vectigalium tributo, quod conficitur ad ſummam uſque 300. librarum, oneretur; nec ſumtibus fabricæ vicarius, neque Ludi-Magiſter ſolvantur; reſiduus tamen ei ſuperſit annuus 900. librarum reditus, qui ſatis

copioſus

copioſus eſſe exiſtimatur, ut ad honeſtam tùm ipſius, tùm Vicarii ſuſtentationem conferre poſſit, in eâ præſertim provinciâ, in quâ viliori pretio quæque comparantur quàm in urbibus permagnis; & in eo loco in quo ſubſidiarium quoddam, quæ ex corſe educuntur lacticinia, fructus, cæteraque ſimùl ad jucunditatem vitæque facilitatem conducentia, ſupplere poſſunt. Enimverò complures novimus Parochos pinguiori reditu non gaudentes, qui tamen Vicarii ſolvendi onus ſuſtinent: Addendum præterea, cùm ſumtibus fabricæ, Vicarios in cura Paſchaſii non inſtituatur; à Parochianis effici non poſſe, ut, invito Parocho, in illâ remaneat: ac proinde Parochum, ſi voluerit, poſſe Vicarii ſubſidio non uti, atque Corialibus quibuſcumque munere ipſum ſolum fungi; ut à ruralibus Parochis paſſim fieri videtur. Inſuper imminui ſibi tùm decimarum, tùm cæterorum vectigalium onera, quæ dictæ Curæ imponuntur, ipſe Parochus poteſt obtinere.

Nec eſt unde objiciantur, quæ tùm de colligendorum fructuum Curæ S. Aidaine difficultate & incommodo, tùm de Curæ S. Clementis pulcherrimo jucundoque & ſitu & proſpectu, plurimùm exaggerantur; ſi quidem allegatæ rationes, privatam omnino duorum Parochorum, Eccleſiæ verò utilitatem nullatenùs pertingant. Quo quidem in permutationis caſu, quàm vilipendenda ſit privati commodi ratio, tam æſtimanda pondenandaque eſt, juxta regulas Canonicas, quæ Eccleſiæ commodum ædificationemque attinet.

Quantum eſt de pauperibus Parœciæ; eorum pro virili parte ſuſtentandorum curam tanquam ab ipſo Deo, ſibi demandatam, debet Parochus ſuſcipere: Ad largiendum vero in eorum ſubſidium non tenetur, niſi pro ſui conditione reditûs: atque ſi in neceſſitatibus communibus ſuperfluum ſuum, & ea, quæ ſibi ea laudabili parcitate obvenerant; in extraordinariis verò & inſolitis, ipſorum etiam, quæ ſibi neceſſaria ſunt, partem eis erogaverit; coram Deo debitum munus ſolvit: ut fertur in unò quodam ex articulis doctrinæ à ſacrâ facultate Theologicâ Pariſienſi propoſitis. Licet quoque ipſi, collectiones quaſdam pias in eorum gratiam faciendas, quin & aliquam caritatis ſocialitatem inſtituendam curare, juxta formam illius, quæ in Parœciâ S. Clementis jam conſtituta eſt. Cui quidem inſtitutioni promovendæ, plurimùm prodeſſet Pontificium diploma, eo fine, à Papâ conceſſum, ut unicuique prædictæ ſocialitati nomen danti, multiplex indulgentia cederet.

Denique nec omittendum videtur, penſioni, quam ſi vellet retinere, quandam ementitæ ſanctitatis ſpeciem, à Germano fruſtrà obtendi, in eo quòd egenorum Parœciæ, quæ ſibi permutanda offertur, inde ſuſtentandorum cauſam prætendat; ſub eo nimirum velamento, quod in eorum gratiam illic conſtituta non reperiatur, ſicut in ſuâ Curâ, caritatis ſocialitas. Neque enim ea unâ Curâ in aliam convenit transferri portionem reditûs, etiam cùm animo Pauperibus inde ſubveniendi; cum ejuſmodi portio egenis loci in quo percipitur, peculiari quodam ac præcipuo jure competere debeat: & deficientibus egenis, ad fabricam Eccleſiæ, ſi egeat, aut ad proximum Xenodochium ratione potiori, quàm ad pauperes, qui in Provinciâ remotâ ſimul & omninò alienâ degunt, pertineat.

CASUS II.

BERTRANDUS, penſionem ſibi de reditibus cujuſdam Curæ conſtitutam, cujus titularis quidem erat, ſed in quâ nihil quidquam muniorum obiverat, in Curiâ Romanâ comprobari obtinuit. Cùm ſolius auctoritate Papæ, nitatur, poteſtne tutâ conſcientiâ & excuſſo omnis anxietudinis ſcrupulo, prædictam percipere penſionem?

Respons.

Ut firmioribus rationum argumentis difficultas propoſita diſcutiatur, operæ pretium ducimus, ſi quid de origine & hiſtoriâ penſionum ſubjiciamus; nec diſplicebit lectoribus, ſi jucunditati ſimul & utilitati conſulentes, à propoſito videamus aliquatenùs digredi.

1. Quantumcumque penſionum conceſſio repugnat Juri Communi, quod omnia omninò beneficia, nullâ redituum partitione ſeu detractione factâ, conferri præſcribit: Quemadmodùm ab Innocentio III. in unâ quadam ex ejus Decretalibus præcipitur (a). Cujus rei ratio eſt, quòd quantumcumque copioſum & pingue fuerit aliquod beneficium, nunquam nimium eſſe poſſit Beneficiario, qui perceptos de beneficio reditus, eâ ratione tractat, quæ tùm Eccleſiæ menti, tùm Canonicæ legitimæque adminiſtrationi conſentiat; hoc eſt, qui ſibi accepto, quod ad honeſtam ſuſtentationem requiritur; quod reliquum eſt, aut pauperibus erogat, aut in pios quoſdam uſus impendit.

(a) Innoc. III. in cap. *Ut noſtrum*, unico. ut Eccleſiaſt. Beneficia ſine diminutione conferantur. l. 3. tit. 12.

2. Quæ nobis antiquiſſima penſionum exempla traduntur, eam proponunt, quàm maximus Antiochenſis Epiſcopus, Concilio congregato ultrò obtulit Domno, qui jamjam Epiſcopatu fuerat depoſitus; quamque tùm ad illius Epiſcopi ſuſtentationem, tùm ad conciliandam pacem, de reditibus Epiſcopatûs, huic impertiri à Maximo, Concilium non denegavit. *Reſidentibus univerſis ante Cancellas ſancti Altaris*, inquiunt Patres Concilii Generalis Calcedonenſis (b), *Maximus, Reverendiſſimus Epiſcopus Antiochiæ*, dixit, *deprecor magnificentiſſimos & glorioſiſſimos Judices, & ſanctam hanc & univerſalem Synodum, ut humanitatem exercere in Domnum, qui fuit Antiochiæ Epiſcopus, dignemini, & ſtatuere ei certos ſumptus de Eccleſiâ, quæ ſub me eſt....: univerſa Sancta Synodus vociferata eſt: Laudabiles meritò ſunt benevolentiæ Archiepiſcopi: omnes cogitatum ejus laudamus: hic decet ejus exiſtimationem hujus cogitatûs Pontificis.*

(b) Concil. Chalced. part. 2. act. 10, in fine.

Secundum exemplum habetur, ex penſione, quæ in eodem Concilio, ad ſummam uſque ſolidorum aureorum 200. aſſignata fuit cuique duorum Epiſcoporum dictorum, Baſſiani & Stephani, qui titulum Epiſcopi Epheſii ſibi ſimul arrogabant, quoſque Concilium ab iſtius Eccleſiæ regimine, ſervatâ Epiſcopali dignitate, ſubmovit (c): *Removebuntur quidem à ſanctâ Epheſinorum Eccleſiâ Baſſianus & Stephanus Reverendiſſimi: habeant autem dignitatem Epiſcopi; & ex reditibus memoratæ ſanctiſſimæ Eccleſiæ, nutrimenti gratiâ, & conſolationis annis ſingulis ſolidos aureos ducentos accipiant.* Ita loquitur famoſum iſtud Concilium, cujus Patres ſic acclamavêre. hæc juſta ſententia. Hæc juſta forma. Hæc benè habent.

(c) Ibid. act. 12. in fine.

Tertium quoque exemplum in eodem Concilio occurrit (d), in quo eidem Epiſcopo penſio ſubminiſtrata eſt, cui, Epiſcopatum quemdam, poſtulanti, concurrente competitore alterius jure favorabiliori; non viſum eſt adjudicari.

(d) Ibid. act. 14.

Quartum legitur apud S. Gregorium Magnum, qui jubet, penſionem Agathoni Epiſcopo, propter morum perverſitatem depoſito, nec habenti unde ſuſtentaretur, perſolvendam. Sic loquitur ſanctiſſimus Papa (e): *Poſtquàm in Agathonem, quondam Epiſcopum: juxtà qualitatem exceſſuum, diſtrictione eſt Canonicâ, vindicatum; neceſſe eſt humanitatis intuitu, quemadmodum ſuſtentari poſſit, diſponere. Propterea fraternitas tua ad Liparitanam Eccleſiam, in quâ ſupradictus Agatho Sacerdotis geſſit officium, feſtinet dirigere, eique ad præſens exinde quinquaginta ſolidos, qui in ejus poſſint proficere victum, tranſmittas: Nam*

(e) S. Greg. Magnus l. 2. Epiſt. indict. 11. Epiſt. 53.

nimis eſt impium, ſi alimentorum neceſſitati, poſt vindictam ſubjaceat.

Quintum etiam reperire eſt, in quâdam Epiſtolâ ab eodem Summo Pontifice ſcriptâ, ad Gallicanum quemdam Epiſcopum (a), in quâ præcipit, ut alii Epiſcopo, qui jam non valebat, ex infirmitate, Epiſcopalia munere implere, ſufficienti penſione ſubveniatur: *Ipſe datâ petitione,* inquit, *ſe non ulteriùs ad hoc miniſterium, intellectum habere, nec ad alia officia, ſubvertente infirmitate, poſſe fateatur aſſurgere: & alium ſuo loco expetat ordinandum: quo facto omnium ſolemniter electione: alter qui dignus fuerit, Epiſcopus ordinetur; ſic tamen, ut* quouſque, eundem Epiſcopum, in hoc ſæculo vita tenuerit, ſumptus ei debiti, de eâdem Eccleſiâ miniſtrentur.

(a) Item in can. *Quamvis* 14. 7. q. 1.

Ex quibus exemplis apertè demonſtratur, primis Eccleſiæ temporibus, non niſi in eorum gratiam, qui omni rerum inopiâ conflictabantur, penſiones fuiſſe conceſſas: neque in eo caſu unquam denegatas, licet per exiguum tantummodò temporis ſpatium, Eccleſiæ deſerviiſſent: ſed neque ad tertiam uſque quartamve portionem fructuum beneficiorum in quibus aſſignabantur, aliquandò aſſurgebant, cùm ſæpe ſæpiùs tenuiſſimæ eſſent, nec, niſi ad neceſſariam ſtrictiſſimamque ſuſtentationis rationem eorum, quibus cedebant, accommodatæ. Plurimi deinde Eccleſiaſtici, inde occaſionem arripuerunt, penſionum ſibi captandarum: etiamſi nihil quidquam in gratiam Eccleſiæ, ſui laboris & operis contuliſſent; atque ut eas obtinerent, quoſcumque fucatos prætextus adhibere non erubuerunt: At quoniam intricatum fuit atque omninò difficile, quæ legitimæ aut iniquæ forent diſcernere; inde evenit, ut quæ penes Epiſcopos, reſidere huc uſque conſueverat penſionum impertiendarum poteſtas, tota tandem fuerit Summo Pontifici delata.

Concilium Tridentinum, quod obſtupuit ex portentosâ illâ in totam Eccleſiam penſionem quaſi irruptione, quæ de ſingulis pene beneficiis excipiebantur; cùm tanto malo mederi, tam pernicioſo abuſu ſimul & ſemel reſecato, prudenter non valuerit, quin graviore exinde conſequerentur incommoda, prohibitorium duntaxat tulit Decretum, quod ſic ſe habet. *Omnes hæ Cathedrales Eccleſiæ, quarum reditus, ſummam ducatorum mille; & Parochiales, quæ ſummam ducatorum centum, ſecundùm verum annuum valorem, non excedunt, nullis penſionibus, aut reſervationibus fructuum graventur* (b). Quoniam verò ſolius jam Summi Pontificis eſt, inſtituere penſiones: Concilium Ruthomagenſe à Cardinali de Bourbon coactum anno 1581. (c), ita declarat: *Omnes penſiones & pactiones ſuper Beneficiis, in quibus non intervenit Sedis Apoſtolicæ approbatio, illicitas & Simoniacas declaramus.* Quod idem quoque iiſdem ferè verbis à Concilio Bituricenſi habito anno 1584. pronunciatur. *Omnes.... ex iiſdem* (Beneficiis) *penſiones, ſine Summi Pontificis auctoritate paciſcentes aut percipientes.... ſe Simoniacos eſſe.... intelligant* (d).

(b) Conc. Trid. ſeſſ. 24. cap. 13. de reform.

(c) Concil. Rothomag. in de Epiſcoporum officiis n. 20.

(d) Conc. Bituricenſe tit. 41. de ſimoniacis & fiduciariis can. 1.

Erat hoc in uſu poſitum in Gallia, ut nulla permitteretur penſionum inſtitutio, niſi in tribus caſibus; ut colligitur ex actis Conciliorum generalium Cleri anni 1598. Primus, ut comprimeretur, inter duos contendentes, omne litigium: hoc eſt, cùm pacis conciliandæ, tùm ipſius utilitatis Eccleſiæ promovendæ gratiâ. Secundus, ut Beneficium minus permutatum cum alio pinguiori, ſimul cum iſto poſſet exequare quod quidem locum non habebat, niſi in quantùm, de minori beneficio perceptus reditus cenſeretur inſufficiens ad honeſtum tùm victum tùm veſtitum illius qui viâ permutationis Titularis efficiebatur. Tertius, ad ſuppeditanda vitæ neceſſaria, iis, qui ex infirmitate aut quâlibet aliâ causâ legitimâ, Beneficia ſua abdicabant: Quibus caſibus exceptis, Parlaments, quaſcumque penſiones, nullas irritaſque eſſe jubebant; atque præſertim ſi in Epiſcopatibus aut cæteris Beneficiis, quæ curam animarum haberent annexam, conſtitutæ eſſent. Quibus omnino concordat Edictum 1629. in quo Ludovicus XIII. ſic loquitur: „ *Archiepiſcopatus,* „ *Epiſcopatus, Curæ & Xenodochia, nullis pen-* „ *ſionibus in poſterùm gravabuntur* „. Quod roboravit Ludovicus Magnus, quoad Curas & præbendas, ſuo Edicto Athenſi menſis Junii 1671., in tabulis amplioris Conſilii, nono Julii, ſupremi verò Senatûs, ejuſdem menſis vigeſimo primo inſcripto, quo prohibetur, ne in illis Beneficiis, ullæ aſſignentur penſiones Titularibus, qui annexa iis officia, per quindecim annos non præſtiterint; „ niſi adfuerit alicujus morbi vel infirmitatis cau- „ ſa, quæ ab ordinario comprobetur, à quâ pro „ reſiduo vitæ ſuæ tempore non valeant ad offi- „ cia ſua aſſurgere; hoc eſt, Beneficiis ſuis anne- „ xa munia implere. Quo etiam in caſu, penſio- „ nes prædictæ, tertiam partem reditûs Beneficii „ non poſſunt excedere, adeo ut Titulari ſemper „ ſuperſit ſumma 300. librarum ab omni onere „ immunis & ſoluta, præter fortuitos proventus „ Parochorum, & diſtributiones quotidianas Ca- „ nonicorum; nequicquàm obſtantibus quibuſ- „ cumque pactis & conventionibus, ob penden- „ tem litem, reſignationem, permutationem, poſ- „ tulatum ex regreſſu actum, penſionem ſolven- „ darum defectum & quaslibet ſatiſdationes con- „ flatis, à quibus inquit iſte Princeps, obliga- „ tos fecimus & per præſentes facimus prorsùs „ immunes „: Quod quidem Edictum accipi debet de quibuſcumque Beneficiis requirentibus reſidentiam & officia perſonalia, qualia ſunt Dignitates, Perſonatus, ſemi Præbendæ, Vicariatus, cæteraque hujuſmodi, quæ apud Eccleſias Cathedrales & Collegiales obtinent; ut evincitur ex interpretatione ab eodem Principe datâ in Fano ſancti Germani in Layâ 9. Decembris 1673., ac comprobatâ 5. Februarii 1674.

Ea eſt origo & hiſtoria penſionum, eæ ſunt cauſæ, quæ Eccleſiam adduxerunt ut eas admitteret (e), illa ſunt ſtatuta, quæ eâ de re in Galliâ invaluerunt. Unde licet inferre, ad penſionem, de aliquo beneficio, tutâ conſcientiâ, percipiendam, non ſufficere eam in Curiâ Romanâ, inſtitutam eſſe atque comprobatam. Dolum quippe adhiberi, ac Summi Pontificis illudi vigilantiam, res omnino facillima. Requiritur ergo prætereà, juſtâ cauſâ penſionem inniti, quales cauſæ ſunt, quas Concilia & Summi Pontifices legitimas habuêre, & ratas juſtaſque æſtimavit Eccleſia Gallicana in Comitiis generalibus anni 1598. ut, verbi gratiâ, quando reſignans de abdicato Beneficio, penſionem ſibi impertiri rogat; quòd non valeat, niſi illius ope victum honeſtum ſibi ſuppeditare: qui caſus ipſiſſimus eſt, cui ſubjiciebantur Domnus, Baſſienus, Stephanus & alii de quibus ſuperiùs. Atque hinc eſt, quod, ut præfatæ neceſſitatis caſus exprimeretur, in ſupplicationibus Summo Pontifici oblatis ab iis, qui poſtulant, ſibi penſionem retinendam permitti: paſſim uſurpentur & circumferantur iſtæ verborum formulæ; *ſubventionis causâ, & ut reſignans nimium pateretur diſpendium, ex ſuâ reſignatione.* Ea ſunt, ſupplicationum, uſitata verba. Inde ſequitur, à poſſidente jam ſufficiens aliquod Beneficium, non poſſe abſque peccato, penſionem ullam, de alio, percipi: Cùm Eccleſiaſticus de victu veſtituque decentibus & honeſtis contentus eſſe debeat, juxtà illud S. Pauli (f), *habentes alimenta & quibus tegamur, his contenti ſumus*: Aliundeque nunquam intendat Eccleſia concedere penſiones ſuperfluas,

(e) Pater Thomaſſinus de diſciplinâ Eccleſ. 2. parte. l. 4. c. 18. & p. 4. l. 4. c. 37.

(f) Ad Timoth. 6. 8.

perſluas, & quibus Eccleſiaſtici poſſint abſque ullâ rerum anguſtiâ, carere: ſiquidem bona Eccleſiaſtica, ex ſuâ naturâ, deſtinentur, tùm ad neceſſariam ſuſtentationem Clericorum, tùm ad pauperum allevationem; ut certiſſimis perindè ac firmiſſimis rationum momentis, alibi demonſtravimus.

Idcircò, qui cupiunt, ex penſionibus, cumulatis bonis Eccleſiaſticis diteſcere; quanquam nec egeant, nec ſui laboris quidquam, in Eccleſiam contulerint: poſſunt quidem humanas quandoque eludere animadverſiones; ſed quàm pertimeſcere debent, ne in illius manus aliquando incidant, qui nec poteſt ullâ ratione illudi! Quippe eos inter abuſus, qui Eccleſiam undequaque invaſerunt, deploeabunda potiſſimum occurrat, uſurpata paſſim erga locupletes & benefortunatos, penſionum conceſſio: quemadmodùm agnoverunt Cardinales, cæterique Prælati, quos Paulus III. Romæ congregandos juſſerat, ut quibus Eccleſia deturbabatur, pravas conſuetudines evellendi, vias excogitarent (a). *Alius abuſus*, inquiunt, *cùm beneficia conferuntur, ſeu cùm ceduntur aliis; irrepſit in conſtituendis, ſuper earum fructibus, penſionibus,.... quâ in re illud animadvertendum, nullâ aliâ de causâ, nullaque alio jure penſiones conſtitui poſſe; niſi ut quaſdam eleemoſynas, quæ in pios uſus, & indigentibus concedi debent. Nam reditus ſunt annexi beneficio, ut corpus animæ, ideo, ſuâ naturâ, pertinent ad eum, qui beneficium habet. ut poſſit ex iis vivere honeſtè pro ſuo Ordine, ſimulque queat ſuſtinere impenſas pro divino cultu & Templi Sacrarumque ædium reparatione: ut, quod reliquum in pios uſus impendat: hæc eſt enim natura ipſorum redituum.* Quibus, prædicti Cardinales & Prælati deinde ſubjiciunt. *Itemque penſiones dari Clericis divitibus, qui commodè & honeſtè vivere queant, magnus certè abuſus, tollendus uterque.* Atque ut perverſo adeo abuſui occurreret Rex Ludovicus Magnus, Edicto ſuo Athenſi jam memorato anni 1671. confirmato, ſubſequente illius declaratione 9. Decembris 1673. Item Arreſto à Conſilio de rebus ad Regnum pertinentibus, in Fano S. Germani in Layâ, lato 24. Julii 1669. & alio Arreſto amplioris Conſilii, juxtà quod à Conſilio de rebus ad Regnum pertinentibus, & Conſilio privato pronunciatum 6. Febuarii 1670. ac denunciatum fuerat, agentibus Cleri Generalibus, ſtatuente abrogationem immunitatemque quarumcumque penſionum in curia aſſignatarum; declarat futurum, ut penſiones, conditionibus etiam in laudato Edicto enunciatis, concedendæ, eo ipſo, nullæ irritæque evadant, quo, qui illas percipient, de aliquo Beneficio, aut Eccleſiasticâ quâdam penſione, ad honeſtum vitæ neceſſarium ſufficiente providebuntur. Quæ quidem pluſquàm abundè diximus, ut liceret, inde concludere, cùm Bertrandus, in curam, nihil operis impenderit, de quâ, penſionem ſibi retinuit, percipiendam, eum nullo jure niti, ut eam accipiat; & ad eam abdicandam omninò teneri: ſiquidem nec à peccato poſſit excuſari ex ſolâ Summi Pontificis diſpenſatione, quæ, nullo cauſæ legitimæ fundamento inniti, cognoſcitur; ut fuſiùs quoque aliquando evincemus.

(a) Conc. delectorum Cardin. & aliorum Prælat. de emendandâ Eccleſiâ.

CASUS III.

Octavius, Dominus ac Patronus Parœciæ S. Godardi, Juvenalem ſibi nepotem, Subdiaconum, annos natum viginti quatuor, ad illam Curam nominavit. Juvenalis in dictæ Curæ poſſeſſionem, deductus, annexa Curæ munia, a Vicario per annum integrum præſtari, curavit, ipſe Sacerdotio non initiatus: Verùm timens, ne fortè Beneficium iſtud, ab alio tanquam caducum, impetraretur, eidem Vicario reſignavit, penſione 200. librarum, de eo, retentâ, atque in Curiâ Romanâ, comprobatâ. Oblata à novo Titulari abdicatione memorati beneficii Epiſcopo, ſimul cum adjuncto præſentationis inſtrumento, quo Bernardus ab octavio ad illud nominabatur: De eo eſt proviſus, atque à tribus circiter annis potitus fuit; per quod temporis ſpatium, unoquoque anno labentem penſionem, Juvenali Subdiacono etiamnùm extanti, perſolvit. Eâ de re, duo quæruntur. Primum, utrum Juvenalis potuerit, tutâ conſcientiâ, penſionem illam ſibi retinere ac percipere? Alterum, utrum poſito, quòd non potuerit; ad reſtituendum quodcomque percepit, teneatur?

Responsio.

1. Ex dictis, in præcedentibus Deciſionibus, manifeſtum eſt, à Juvenali, tutâ conſcientiâ, non potuiſſe, de Curâ S. Godardi, penſionem retinere; ſiquidem nihil unquam ſui laboris in eam impenderit. Præterea verò addimus, cùm, prædictam Curam, ab eo Subdiacono, acceptatam veriſimilius appareat, abſque eo quòd intenderit, annexa illi munia præſtare, eâ de causâ curaturus, ut ad Sacerdotium eodem anno promoveretur, quemadmodum conditionis ipſius ratio exigebat. Imò, nec niſi eo fine, ab ipſo accepta videatur, ut fructus ex illâ perciperet, ac de eâ alteri reſignandâ, penſionem etiam ſibi reſervaret, cum, in illo caſu, à mortali peccato excuſari non poſſe. Quin etiam exiſtimamus, ipſum ad integram fructuum, anno priori, perceptorum reſtitutionem omninò teneri. Quod unâ quadam Bonifacii VIII. Conſtitutione probatur (b), cujus ea ſunt verba: *Si promoveri ad Sacerdotium non intendens, Parœcialem receperis Eccleſiam, ut fructus, ex eâ, per annum percipias, ipſam poſt-modò dimiſſurus (niſi voluntate mutatâ promotus fueris) teneberis ad fructuum eorumdem reſtitutionem, cùm eos receperis fraudulenter.*

(b) Bonif. VIII. in cap. Commiſſa 35. de elect. & electi poteſt. in 6. lib. 1 tit. 6.

Idem eodem quoque modo definitum reperitur à Concilio Bituricenſi anni 1584. (c), his verbis: *Cùm Beneficium Eccleſiaſticum non otioſis, ſed officium ſuum exequentibus, ſit conſtitutum, & propter officium detur Beneficium, denuntiat hæc Synodus omnibus, cujuſcumque gradûs & conditionis, qui beneficia Eccleſiaſtica, ſolius temporalis proventûs gratiâ, ſuſcipiunt, eos non facere fructus ſuos, ſed ad reſtitutionem teneri.* Concilium Burdigalenſe anno 1624. habitum, de iis, qui ejuſmodi ſunt, ſic loquitur: *Qui ſine intentione clericandi, Beneficia ad tempus retinent..... hi omnes, de Simonia & confidentiæ labe, ſuſpecti valde cenſeantur* (d): Quibus & addendum Concilium Turonenſe actum, anno 1583. (e).

(c) Conc. Bituric. tit. 36. de Beneficiis can. 1.

2. Cenſemus, à Juvenali eatenùs penſionem, nullatenùs percipi poſſe, quin ſeſe injuſtum, vel ex eo, palàm prodat, quippe, ut jam dictum eſt, nullo ſuo, in Curam S. Godardi, impenſo labore, eam fuerit conſecutus; & conſequenter, ad reſtituendum illud quodcumque percepit, eum omninò teneri, juxtà hæc verba Bonifacii VIII. *Teneberis ad reſtitutionem fructuum eorumdem; cùm eos receperis fraudulenter.* Neque verò, etiamſi Curam prædictam acceptaviſſet, eâ mente, ut tùm Sacerdotium iniret, tùm ut Curiale munus in illâ obiret, ideo memoratam penſionem poſſet excipere; quippe, eodem teſtante Summo Pontifice, de Curâ, eo ipſo, jus eum decidere ſtatuat, quo non fuerit, infrà annum, ex propriâ culpâ, ad Sacerdotium promotus (f): *Porrò ſi intra dictum tempus (ſcilicet infrà annum) non fueris, rationabili causâ ceſſante, promotus: tibi Eccleſia ipſa, quâ, dicti ſtatuti auctoritate jam privatus exiſtis, (ne ſtatutum ipſum fiat ludibrio,*

(d) Conc. Burdigal. tit. de ſimoniâ & confidentiâ.

(e) Conc. Turon. tit. de extirpandis ſimoniâ & confidentiâ, art. 2.

(f) Bonifac. VIII. in cit. capit. Commiſſa.

debitoque fruſtretur effectu; & non rebus, ſed verbis, cùm ſit potiùs contrarium faciendum, Lex impoſita videatur,) *nullatenùs eâ vice poterit iteratò conferri.* Statutum, quod Bonifacius VIII. eo loci appellat, illud eſt, quod à Gregorio X. in Concilio Lugdunenſi promulgatum eſt, quodque ſic ſe habet (*a*): *Is etiam, qui ad hujuſmodi regimen* (ſcilicet Parochialium Eccleſiarum) *aſſumetur, ut gregis ſibi crediti, diligentiùs curam gerere poſſit; in Paræciali Eccleſiâ, cujus Rector exſtiterit, reſidere perſonaliter teneatur; & infrà annum, à commiſſi ſibi regiminis tempore numerandum, ſe faciat ad ſacerdotium promoveri. Quòd ſi infrà idem tempus promotus non fuerit; Eccleſiâ ſibi commiſſâ (nullâ etiam præmiſſâ monitione) ſit præſentis Conſtitutionis auctoritate privatus:* In quo nimirùm ampliavit, quod ab Alexandro III. eâ de re, jam decretum, nec verbis adeo diſertis expreſſum erat; quandò quidem juxtà iſtius mentem, non priùs vacare cenſebatur beneficium, quàm, dictâ ſententiâ, caducum vacuumque fuiſſet expreſsè denunciatum (*b*).

(*a*) Greg. X. in Conc. gener. Lugd. in cap. *Licet*. 14. de electione &c. & ibi Gloſſa.

(*b*) Alex. III. in cap. *Cùm in cunctis*. 7. §. 2. de electione &c. apud Greg. IX.

Nec eſt, undè prætendatur in gratiam Juvenalis; quòd, in Curia Romanâ, penſio inſtituta fuerit. Cùm enim Curam, ultrà annum retinuerit, ipſe ad ſacerdotium ſeſe promoveri non curans; *ipſo Jure*, de beneficio ſuo decidit poſt elapſum annum primum, ut jamjàm annotavimus. Cùm igitur titularis curæ legitimus eſſe deſineret, retinere ſibi, de eâ, penſionem, nullâ prorſùs ratione, poterat. Prætereà verò, nec ſola ſummi Pontificis auctoritas ſufficit, ut penſio, legitima canonicaque eſſe cenſeatur; juſtam enim intercedere inſuper adjunctam cauſam, quàmplurimùm requiritur: Quam quidem cauſam, ſemper adeſſe ſupponit Papa, licet ipſius vigilantiam illudi, & optima quæque conſilia fraudari, plærumque contingat. *Sine cauſâ enim non habet locum, in foro interiori & coràm Deo, diſpenſatio*, inquit Cardinalis Toletus (*c*), *ſed tantùm in foro exteriori. Undè, qui penſiones retinent, etiam cùm diſpenſatione; ſi non adeſt cauſa legitima, ſecuri non ſunt; nec excuſantur, quia Papa dedit, & ipſius eſt conſiderare quomodo dedit. Hoc enim non excuſat. Si enim, aliquis accipiat pecunias, ab œconomo, quem ſcit malè diſpenſare res Domini, & contra juſtitiam; non poteſt tunc retinere. Papa autem non eſt Dominus bonorum & redituum Eccleſiæ; ſed tantùm univerſalis diſpenſator. Undè, ſicut cùm diſpenſat in vota, non facit hominem ſecurum in conſcientiâ, niſi cauſa adſit; ita in penſionum, & beneficiorum diſtributione.* Jamverò quam cauſam legitimam Juvenalis, in ſui patrocinium, advocabit? Ergo & Pontificiam cauſari autoritatem, fruſtraneum eſt, quippe, in iſtâ materiâ, ſi ſola fuerit, nullius ponderis eſſe videatur; ut paſſim docetur cùm à Theologis, tùm à Juris Canonici peritis, & nominatim à S. Thomâ, Alberto Magno, Bellarmino, Cajetano, Gabriele, Henrico Gandavenſi, Soto, Dyoniſio Rikel Carthuſiano vulgò dicto, Cardinali Hoſtienſi, Archiepiſcopo Panormitano, Joanne Andræâ & Navarro. Cæterùm ex antecedentibus deciſionibus habentur cauſæ legitimæ, quæ, penſionem ſibi retinentes, poſſunt à peccato vindicare. Poſſunt etiam conſuli Laudatus Toletus (*d*), plurimique alii autores à quibus iſtæ recenſentur. Jus ipſum, duas ſpeciatim deſignat. Priorem ſcilicet, quæ appellatur *pro bono pacis* (*e*): hoc eſt, ad dirimendam pendentem, inter duos concurrentes, litem; & ad ipſius quoque Eccleſiæ utilitatem. Poſteriorem verò, ut beneficium aliquod exiguum, cùm pinguiori, poſſit penſionis ſubſidio aliquatenùs compenſari (*f*); ac retenta penſio, ei cedat, qui ad ſuſtentandam vitam, ope penſionis omninò indiget. Nec immeritò, tertiam cauſam, quis addiderit, ſi determinetur, ad ſupplendum vitæ neceſſarium abdicanti beneficium, cui, per longum temporis ſpatium, deſervierit; quæ quidem ipſo etiam jure innititur; quippe legitima judicata fuerit, tùm in Concilio generali Calcedonenſi, tùm in Canone, ex operibus S. Gregorii excerpto, quæ in reſpondendo ad primum caſum, retulimus.

(*c*) Fr. Tolet. Inſtruct. ſacerd. l. 5. c. 81. n. 1.

(*d*) Idem ibid. c. 83. n. 1. & cap. 92. n. 2. & 3.

(*e*) Innoc. III. in cap. *Niſi eſſent*. 21. de præb. & dignitatib. lib. 3. tit. 5. Alex. III. in cap. *Audivimus*. 3. de colluſione detegendâ l. 5. tit. 22.

(*f*) Clem. III. in cap. *Ad quæſtiones*. 6. de rerum permutat. lib. 3. tit. 19.

CASUS IV.

Menander Parochus Parœciæ S. Yonis, Curialibus officiis, multâ, tùm ex caritate, tùm ex diligentiâ, comparatâ ſibi laude, per annum aut menſes decem & octo, perfunctus; in gratiam Judæ, curam ſuam abdicavit. Sed quoniam aliundè non ſuppetit, undè vitam ſuſtentet; de fructibus iſtius beneficii, congruentem penſionem ſibi retinuit. Numquid, in eo caſu, Jus ipſi non patrocinatur?

Respons.

Exiſtimamus, Menandrum, in caſu propoſito, de ſuâ curâ, penſionem retinere, tutâ conſcientiâ, non potuiſſe. Neque enim, ita ſentiente erudito Theologo (*g*); *ad conſtituendam ſibi, de reſignatâ curâ, penſionem, ſufficit, quòd, nihil quidquàm, ad honeſtum victum, aliundè ſuppetat. Prætereà requiritur, ut, in cujus gratiam, penſio inſtituitur, is beneficio deſervierit, per longum temporis intervallum; quod, ipſâ jam Gregorii XIV. ætate, ad quinquennium ſaltem determinabatur* (*h*); *quodque, hâc noſtrâ ætate, debet, in Galliâ, ad integros uſque quindecim annos. etiam quoad Canonicatus, extendi, ſecundùm Edicta & Arreſta, quæ, in primâ deciſione, recenſuimus: niſi ex quodam Regio Diplomate, atque Arreſto perſcriptionis, à Principe, de ſuis Edictis, ſpecialiter derogari in ejus gratiam, fuerit conceſſum, cui, cùm non ſufficiat, ad penſionem retinendam, temporis brevitas, quo beneficio deſervIit; ſuccurrere ſaltem poſſit, quædam alia cauſa legitima, quæ ab Ordinario comprobetur. Porrò, jure nemo contendat, ab eo, qui, ſicut Menander, Curialibus muneris, per unum duntaxat annum, aut ad ſummùm, per decem & octo menſes, perfunctus eſt; laboris & operæ plurimum, in Eccleſiam, impenſum eſſe, undè fructuum, ex quibus reditus beneficii coaleſcit, portionem aliquam, ſibi meritò poſſit aſſumere: adeoque non cenſemus, quæcumque ſit vitæ neceſſariorum inopia, legitimâ ullâ ratione poſſe, à prædicto Parocho reſervatam penſionem percipi. Ideoque viam aliquam, quæ ſuæ conditioni congruat, ſeligere debet, quæ ipſi, ad vitam ſuſtentandam, valeat aliquid opis & ſubſidii conferre.*

(*g*) Sambovius tom. 2. caſu 122. & tom. 3. caſu 74.

(*h*) N. Garcias de Benef. part. 11. cap. 3. §. 1. n. 45. & ſeqq.

Neque abs re fuerit, occaſione propoſitæ difficultatis, obſervare, eam Juriſprudentiam vigere pluſimis in ſupremis Galliarum Curiis, ut penſio de fructibus alicujus Beneficii curæ, juſtis etiam de cauſis, percipi ſolita, deficiente reſignatario, extinguatur; ac ſuccurrere deſinat antiquiori Titulari, niſi, ut iſtud incommodum præcaveretur, ipſe curaverit poſt inſtitutam ſibi, in Curiâ Romanâ, penſionem, expediri Arreſtum, quo ſtatuatur, eam, novo Titulari legitimè vocato, agenteque ſummo Procuratore Regio, ſupremi Senatus autoritate comprobandam, ut tam à debitore, quàm ab illius ſucceſſoribus, de fructibus beneficii deinceps perſolvatur. Quod ut faciliùs aſſequi poſſit, plurimùm juvat, ab

eo,

eo, cui penſio aſſignatur, proferri teſtimonium literis Ordinarii conſignatum (a).

(a) D. Du Ferrai de jure Canonico Gallicano. tract. de ſtatu & capac. Eccleſiaſt. l. 4. c. 4. §. 17.

CASUS V.

Sophronius, Parochus Parœciæ S. Rigoberti, poſtquàm curæ ſuæ deſerviit, per annos octo, aut decem, omnibus, probitatis exemplo prælucens; ex ingraveſcente ſobitâ paralyſi, ſic, ipſi lingua corporiſque media pars obriguere, ut Curialia officia jam obire, nullâ ratione valeat. Cùm autem nihil de neceſſario vitæ, aliquâ ex parte, ſuppetat, convenientem ſibi de beneficii ſui reditibus, penſionem reſervari maximè peroptaret. Ipſum non latet, Edicto 1671. cautum eſſe, ne, de aliquâ curâ, penſio retineretur, niſi poſt impenſum, per annos quindecim integros, in eam laborem: ſed Parochum quemdam ſibi amicum novit, virum omni tùm probitatis, tùm boni exempli laude præcellentem, qui reſignandam ſibi, penſione retentâ, curam acceptare non diffitetur, quique, nequicquam contrà ſtatuente Edicto, penſionem, tempore præfinito certiſſimè numeraturus eſt. Poteſt-ne, rectâ conſcientiâ, Sophronius, curam ſuam, ei, ſub memoratâ conditione penſionis, reſignare?

Respons.

Cùm prædictus Parochus, virtutum omnium præſtantiâ, ſupponatur excellere, atque ex ſuo labore tùm piè, tùm laudabiliter præſtito, per annos octo aut decem, qui ſpatium temporis notabile jam conſtituunt, Eccleſiæ plurimùm profuerit; poteſt, abſque ullo peccato, ſub conditione penſionis, curæ ſuæ renunciare, in gratiam Eccleſiaſtici ſibi familiariſſimi, quem ſingularis exempli virum novit, & ejuſmodi amicum, qui nolit, in detrectationem inſtitutæ penſionis, abuti Edicto Regio, quo penſiones de curis retineri ab iis interdicitur, qui, per quindecim annos integros, illis non deſervierint. Cujus deciſionis ratio eſt, quòd neque Rex, ſuo Edicto, neque ſupremi Senatus, ſuis, quæ juxtà Edictum ſtatuêre, Arreſtis id intendere voluerint, ut Parocho de Eccleſiâ optimè merito, Curialibuſque muniis; per tantum temporis ſpatium, adeo laudabiliter functo, & ad eas uſque conditionis anguſtias perducto, quibus ipſe premitur Sophronius, unicum, quod relinquitur vitæ ſuſtentandæ perfugium ſurriperetur: verùm illud ſibi tantummodò propoſuerunt, ne venalia ac turpi prorsùs quæſtui obnoxia, pergerent Eccleſiaſtici habere, beneficia, quibus annectebatur cura animarum, aut continuæ actualiſque reſidentiæ onus, quæ ab eis ſæpè ſæpiùs acceptari ſolitum erat, ut, indè penſiones omninò iniquæ, neque ullo cùm virtutis, tùm laboris merito partæ, ſibi obvenirent. En legis à Principe latæ, intentum, quod, ipſius verbis potius haberi debet, juxtà ſequens effatum priſci cujuſdam Juriſperiti (b): *Prior atque potentior eſt, quàm vox, mens dicentis.* Enimverò, niſi legis iſtud intentum eſſe ſupponatur, ipſam, juri naturali, æquitatiſque ipſius dictamini, repugnare, fatendum eſt, quæ tamen à legiſlatore maximè primarioque intendi debent; juxtà quod expreſſum legitur, in unâ quadam legum Codicis Juſtiniani (c), *Conditores legum æquitatis convenit eſſe fautores.*

(b) Celſus in leg. *Labeo.* 7. in fin. digeſt. de ſuppellectile legatâ. lib. 33. ff. tit. 10.

(c) Leg. *Hac legem.* 8. cod. de pactis conventis & cas. lib. 5. tit. 14.

His etiam ſubjicere juvat, penſionem in eo caſu, Eccleſiæ menti omninò conſentaneam eſſe; quod poteſt facilè erui, ex variis exemplis, quæ ex Concilio Generali Calcedonenſi celebrato anno 451. & ex Epiſtolis ſancti Gregorii Magni, collegimus, in reſponſo ad primam difficultatem: adeoque remoto omni ſcrupulo, poſſe tùm à Reſignatario perſolvi, tùm à Sophronio percipi (d).

(d) Sambovius. tom. 2. caſu 79.

CASUS VI.

Ludovicus Prior S. Gelai, reſignavit Salvio ſuum Prioratum 3000. libras quotannis referentem, reſervatâ ſibi 800. librarum penſione, cùm dicti Prioratûs ædibus, atque adjacente horto, & Clauſo quodam muris circumdato. Poſt ſex menſes, ab inceptâ, à Salvio, beneficii iſtius poſſeſſione, Ludovicus 400. libras, pro ſuæ penſionis ſemeſtri primo, ſibi à Salvio numerari curavit nullâ relatâ priùs, in acta fori Eccleſiaſtici, ſignificatione, occupatas à ſe ædes, adjacentemque hortum & Clauſum, memorati Prioratûs eſſe appendices; contendit Salvius; ex neglectâ iſtâ formulâ, ſuum reſignantem tàm ædium, quàm horti & Clauſi poſſeſſione, *ipſo jure*, cecidiſſe; actionemque cùm eo infert, ut ipſum poſſit indè evertere. Ludovicus quidem, ad prædictam ſignificationem referendam, ſeſe teneri fatetur; at per tempus, ſibi etiamnùm licere, ut præſcriptam à jure formulam iſtam poſſit implere, intendit. Nonnè Salvius debet, ex conſcientiâ, intentam, adversùs Ludovicum ſuum reſignantem, actionem abjicere, illique poſſeſſionem ædium, horti, atque Clauſi, liberam permittere?

Respons.

Eidem difficultati olim propoſitæ inclito cuidam Theologo, ac Profeſſori quondam Sorbonico (e), ſic ab eo ſatisfactum eſt: reſpondendo nimirùm, laudatum reſignatarium, ad abjiciendam intentam, in caſu propoſito, actionem adversùs reſignantem, nec ex conſcientiæ debito, nec ex ſummo jure, teneri. Cujus nos veſtigiis etiam inſiſtentes dicimus, Salvium jure omninò niti, ut illatam, adversùs Ludovicum, actionem perſequatur, & adipiſcatur judicium, quo provocatus Prioratûs ædibus, hortoque adjacente ac clauſo, in gratiam provocatoris, extrudatur. Ratio eſt, quia Ludovicus ante perceptam, ſuæ penſionis 800. librarum, primam ſibi obtingentem partem, ad ſignificationem prædictam, in acta fori Eccleſiaſtici, inſcribendam, neceſſariò tenebatur, quâ conſtaret reſervatas ſibi memoratas ædes, hortumque adjacentem ac clauſum, Prioratûs S. Gelai eſſe appendices: Quæ quidem ſignificatio, cùm non fuerit, opportuno tempore, relata; jure decidit quoad iſtam partem; integrâ nihilominùs remanente, quam ſibi conſtituit 800. librarum, penſione. Quod quidem vel ex eo probatur, quòd reſcriptum in Curiâ Romanâ expeditum, quò hujuſmodi reſervatæ poſſeſſiones, legitimæ ac ratæ evadant, nunquam à Papâ impertiatur, niſi cùm adjunctâ prædictâ conditione: quoniam plurimi intereſt, ut ex actis publicis conſtet, iſtas ædes, hortum clauſumque aut quoſcumque alios fundos, qui reſervantur, ejus eſſe beneficii, quod reſignatum eſt; quippe ſi beneficii non eſſent appendices; pactum vel ex eo, Simoniacæ labis argueretur. Præterea verò maximè neceſſe eſt, ut hujuſmodi ſignificatio, & fiat, & in publicas tabulas referatur; ut, quæ ſunt Eccleſiæ bona poſſint, tutiori ratione ſervari. Quoniam verò ad inſtituendam penſionem, nihil quidquàm prædicta ſignificatio conducit; ideo penſio, prætermiſſâ licet ſignificatione, integra ſemper perſeverat.

(e) Idem. tom. 2. caſu 39.

Dicimus, ante perceptam primam penſionis obvenientem partem, à Ludovico debuiſſe referri in acta fori Eccleſiaſtici iſtam ſignificationem: propterea quod quandiù nihil ex penſione recepe-

receperat, tamdiù valida atque admittenda fuiſſet: neque aliâ de causâ; per tempus illicita evaſit; niſi quia 400. libras acceperit, priuſquàm iſtam ſignificationem inſcribi curaverit, ut tenebatur ex clauſulâ Decreti reſcindentis, in inſtrumento penſionis inſtitutæ, apertis verbis expreſsâ.

CASUS VII.

Etharius, annum agens ſeptuageſimum ac ſextum, Parœciæ S. Fronti Parochus, annexis beneficio ſuo officiis, ab annis ultrà viginti quinque perfunctus, nec, per valetudinem, aſſuetas Curiales vices jam præſtare valens, curam ſuam abdicare cogitat, in gratiam Blaſii, penſione ſibi retentâ, quâ poſſit, quod vitæ ſupereſt, ſuſtentare. Iſta cura, unoquoque anno communi, 2400. libras reddit. Nonne poteſt, illæſâ nimirùm conſcientiâ, annuam 1500. librarum penſionem ſibi conſtituere; quandòquidem reſiduus 900. librarum reditus ſit reſignatario obveniendus: nec ipſe cùm propter ſummam ætatem, tùm ob infirmam omninò valetudinem, per multum temporis ſit penſionem excepturus?

Respons.

Ad expoſitam difficultatem reſpondemus, ab Etherio, modò ad neceſſarium vitæ honeſtum aliundè non ſuppetierit, de fructibus curæ S. Fronti poſſe licitè prorsùs & abſque ullo conſcientiæ ſtimulo penſionem ex reſignatione reſervari; quippe, per annos viginti quinque & ampliùs, illi deſervierit. Verùm ut hujuſmodi penſio, a canonicis regulis non diſſentiat, non debet tertiam fructuum beneficii partem excedere; quemadmodùm docetur à Sylvio (a); in diſſolvendo quodam ſibi propoſito caſu, de penſione, in præbendâ, aſſignandâ, anno 1614. qui habuerat ejuſdem ſententiæ anteſignanos Cardinalem Toletum, Dominicum Sotum (b), compluri moſque alios tùm Theologos, tum Juris Canonici peritos. Unde nec penſionem ipſe Papa admitterit, niſi impoſitâ iſtâ conditione; *modò tertiam partem fructuum non excedat; aliàs præſens gratia nulla ſit eo ipſo.*

(a) Fr. Sylvius. reſolut. vari. v. *Beneficium.* 1.

(b) Fr. Tolet. Inſtruct. Sacerd. l. 5. c. 83. Dom. Sotus. l. 9. de Juſt. & jure. q. 7. art. 2. & alii communiter.

Duabus igitur de cauſis, Etherius, tertiam fructuum beneficii ſui partem, quæ 800. librarum eſt, debet ſufficientem habere; 1. quia ejuſmodi reditus ad honeſtam illius Parochi ſuſtentationem, ſatis ſuperque conferre videtur. 2. Quoniam, etſi ad Blaſii victum, ex 900. librarum ſummâ, ſatis etiam abundè ſuppeditari poſſit; non ei tamen ſupereſſet, undè & ſuæ Parœciæ egenis ſubveniret, aut Eccleſiæ largiretur tantùm, quantùm decet Parochum, qui pingui adeo beneficio gaudet, tàm ad ſatisfaciendum debito conſcientiæ, quàm ſuo bono exemplo aliis prælucendum; quin etiam, ut indè coerceantur querelæ pauperum, quibus nec opis nec auxilii quidquàm afferret, & ne ipſius fama ab eis lædatur, inuſtâ tum tenacitatis, tum immiſericordiæ notâ, dum nec quà oneraretur, penſionem ullatenùs attenderent (c).

(c) Sambovius tom. 1. caſu 30. & 138. & tom. 2. caſu 36. & 38. D. Le Pelletier, Inſtruct. de Expeditionib. Curiæ Roman. pag. 156. D. Du Perrai de Jure Canonico Gallic. l. 4. c. 4. §. 6. Edict. 9. Julii 1671 Edictum aut Declaratio menſis Decembris 1674.

CASUS VIII.

Flavianus, ſeptuaginta & octo annos natus, ac ab annis triginta quinque Parochus S. Careuci, cùm annorum ſimul & infirmitatum pondere gravatus, ſuæ jam deſervire curæ, à ſex menſibus, non valeat, eam Norberto, reſignandam, offert, ſub conditione penſionis 350. librarum reſervandæ, eoque etiam interpoſito pacto, quòd ſtatim atque poſſeſſionem inierit beneficii, penſionem primo anno ſubtingentem, eſſet in anteceſſum numeraturus: quanquàm iſtius curæ reditus, ultrà 900. librar. certiſſimè non extendatur. Norbertus, impoſitas ſibi duas reſignationis leges acceptare quin etiam Flavianum, 100. librarum ſummâ; munerare cogitat. Petit utrùm iſtæc Eccleſiæ conſentiant, & abſque ullo ſuæ conſcientiæ detrimento, implere ſibi liceat?

Respons.

Reſpondemus, oblatas à Flaviano priores conditiones curæ ſuæ reſignandæ, in gratiam Norberti, neceſſariò exprimi oportere in ſupplicatione, quam eâ de re daturus eſt ſummo Pontifici, qui faciliùs, ex plurimo caſûs enunciati favore, adducetur, ut determinatæ conventioni aſſentiatur. Eſt enim hoc in more poſitum apud Curiam Romanam, ut penſiones, tertiam redituum Beneficiis Curis annexorum partem etiam excedentes, quandoque permittantur, modo reſidui reſignatario ſuperſint centum Ducatus aurei, qui Romæ cenſentur eam ſummam conſtituere, quæ ad ſuſtentandum Titularem omninò ſufficiat. Cùm ergò ſint iſta, in ſupplicatione reſignantis ſic enunciata, poteſt Norbertus, abſque ullo anxietatis ſcrupulo, impoſitas ſibi à Flaviano, in ſpecie propoſitâ, leges reſignandæ curæ, acceptare: cùm ultrò velit, in dubium venire, de integrâ prioris anni penſione in anteceſſum numerandâ Flaviano, qui, toto non vertente anno, diem fortaſſe ſupremum expleturus eſt.

Quod munus attinet, quod ex grato animo, ob reſignandam ſibi curam, Flaviano rependere Norbertus intendit, Simoniacum omninò foret, ſi promiſſum fuiſſet, ante reſignationem admiſſam; ſiquidem in eo caſu munus iſtud, quaſi conventi pacti conditio virtualis, haberetur; ac proinde in magnam apertamque Simoniæ ſuſpicionem incurreret. At ſi ſecretum extiterit intentum, nec ullum de munere pactum acceſſerit, ſive expreſſum ſive tacitum, omni procul dubio Simoniæ culpâ vacat (d).

(d) Sambovius tom. 2. caſu 151.

CASUS IX.

Heraclides Parochus S. Baudrii, qui penſionem 300. librarum, ex reſignatione, retentam, atque de ſuæ Curæ reditibus perſolvendam Titio debebat; unius anni penſione non numeratâ, obiit. Titius contendit, à Joanne, qui beneficium, per obitum, in Curiâ Romanâ impetravit, ſolvendas penſionis iſtius uſuras, eumque ad ſolutionem illarum, etiam urgere cogitat. Nunquid in iis, ab iſto, exigendis, jus patrocinatur? Joanneſque nonne poteſt etiam, ex conſcientiâ, penſionis iſtius, quam ſuus anteceſſor reliquatus eſt, ſolutionem Titio præſtandam, à ſeſe repellere?

Respons.

Nullo prorsùs jure, Titius, à Joanne, repetit, penſionis ſibi obvenientis uſuras, quas Heraclides reliquatus eſt. Verum equidem eſt, adverſam ſententiam, ab auctoribus quibuſdam teneri (e), ab iiſque propugnari, quæ à prædeceſſore debentur, perſolvenda à ſucceſſore incumbere, eâdem ratione quâ poſſeſſor alicujus fundi (f), debitis illius, qui priùs eundem fundum occupavit, juxtà leges, obligatur: ab iiſque addi, ſucceſſorem Beneficiarium, ad ſolvenda debita, quæ ſuus anteceſſor, urgente quâdam Eccleſiæ neceſſitate contraxit, omninò aſtringi, juxtà hæc Alexandri III. verba (g): *Sicut filius debita patris ſolvere tenetur; ita Prælatus ſui prædeceſſoris pro Eccleſiæ neceſſitate contracta.*

(e) Garcias r. p. c. 25. Gigas de penſ. q. 30.

(f) Leg. *Imperatores.* ff. de publicanis.

(g) Alex. III. in cap. *Ad hoc* 1. de ſolutionibus. l. 3. tit. 23.

Sed videtur iſta ſententia rejicienda, opinioque adverſa veritati ſimul & æquitati magis conſentire. *Attamen prævalet ſententia, quæ beneficii ſucceſſorem, ante acti temporis ſolutione penſionum liberat, dum alius poſſidebat.* Inquit

Cabaſſutius (a). Quantùm enimverò diſtat, qui ſuccedit in aliquod beneficium, ab eo, qui in poſſeſſionem fundi alicujus *recens* inducitur? Qui enim ſuccedit in aliquod beneficium, ad ipſum non admittitur, quaſi ſibi proprio hæreditarioque jure competens; nec niſi, à die poſſeſſionis inceptæ, jus in fructibus beneficii adipiſcitur. Præterea onus penſionis in beneficio inſtitutæ, non eſt ſimpliciter reale, qualia ſunt onera, de quibus, in lege objectâ, agimr: ſed eſt tantommodo mixtum, hoc eſt, partim reale & partim perſonale, ad quod non tenetur ipſe debitor, niſi quatenùs tenet. Quæ quidem ratio ſuggeritur à D. Loüet (b), in collectione arreſtorum ab ipſo editâ, ubi refert, ita fuiſſe pronuntiatum, de iis etiam penſionibus, quæ à Religioſis Titulatibus debebantur, Abbati aut Monaſterio, de quo pendebant ipſorum beneficia. Qua de re citat Arreſtum latum à ſupremo Patiſienſi Senatu 28. Novembris 1598. referente D. Boiſard, in quintâ inquiſitionum claſſe inquiſitore, pro quodam nuncupato Jouvaneau Priore de Fontaines, contra Abbatem & Religioſos de Monaſterio de Marmonnier, juxtà duo præcedentia alia Arreſta, lite pendente, exhibita; unumquidem ſeptimi Semptembris 1588. alterum 17. Martii 1582, quibus, Julianus Brodeau in ſuis, in eundem Authorem, annotationibus, aliud Arreſtum ſimile adjungit latum in primario Tribunali, ac pronuntiatum à D. Deverdun Senatûs Principe, vigeſimo nono Martii 1612. quo, infirmatur ac reſcinditur ſententia quædam, ex auditorio Libellorum Palatii, emanata 30. Aprilis 1610. undè Laudatus Autor ſic concludit: „ Adeoque, „ eâdem ratione, non ſunt repoſcendæ uſuræ „ penſionis, quæ, tempore titularis tantummodò, „ obvenerunt, ſed, eâ de re, accedendum eſt, ad „ titularem præcedentem, aut ad ipſius hæredes, „ ut judicatum eſt Arreſto 22. Junii 1606... quo, „ ſupremus Senatus infirmavit ſententiam Præfecti „ Urbani, aut ipſius Prætoris, in eo quòd damnaviſſet appellatorem, ad perſolvendos duos „ annos penſionis, qui, antequam Parochus „ exiſteret, omninò abierant „.

Quantùm eſt, ad Decretalem Alexandri III. ab iis allegatam, qui opinioni oppoſitæ favent; nihil indè legitimè inferri poteſt; quemadmodùm obſervatur a Cabaſſutio; ſiquidem Laudatus Papa, mentionem, eò loci, tantùm faciat, de eâ pecuniâ debitâ. quæ. *pro neceſſitate Eccleſiæ, contracta* fuit. Et, *quia debitum iſtud penſionum eſt tantummodò ad utilitatem privatæ perſonæ, & non Eccleſiæ..... at utilitas Eccleſiæ majorem, quàm privata perſona, favorem habet.* Quæ verba ſunt laudati ac plurimum laudandi Juris Canonici interpretis.

Contendimus igitur, eam, Titio, viam tantùm ſupereſſe, ut ad hæredem, non ad Joannem ſucceſſorem Heraclidis, recurrat: quod etiam locum habere exiſtimamus, quanquàm hæredi, non ſit ad ſolvendum, atque de illo fuerit, ex præſcripto Juris, ſic pronuntiatum; quidquid in contrarium ſentiat Cabaſſutius. Quo namque Juris fundamento contendi poſſet, à Joanne præſtandum eſſe debitum, quod, non ab eo, ſed à prædeceſſore ipſius, quoad fructus beneficii tantùm conflatum eſt, quos nec niſi quaſi diſpenſator poſſidebat, ut loquuntur Canones; præſertim cùm hujuſmodi debitum, non ad utilitatem beneficii, ſed ad proprium ejus commodum, qui penſionem percipiebat, potiſſimùm vergere deprehendatur? Ergò, dùm per tempus licuit, debebat Titius, Heraclidis bona pignerari; cùm verò rebus ſuis ipſe indormierit, in ſe ipſum culpam impingat; juxtà ſequentem regulam Juris (e) *mora ſua cuilibet eſt nociva.* Et iſtam alteram: *Damnum quod, quis culpâ ſuâ ſentit, ſibi debet, non aliis imputare.* Quod poteſt etiam alio, Romani Juris, effato confirmari (d), quo fertur: *Qui actionem habet, ad rem recuperandam, ipſam rem habere videtur.* Titius ergo nullo, proſsùs jure nititur, ut poſſit, à Joanne, quidquam repetere.

(a) Joan. Cabaſſut. juris Can. Theor. & prax. l. 2. c. 24. n. 13.

(b) Georgius Loüet. lit. a. c. 15. Item Faber de Sacroſanctis Eccleſiis. definit. 86.

(e) Reg. 25 & 86. de regulis Juris in 6.

(d) Reg. 15. §. de reg. juris.

CASUS X.

Gellius Parochus in Pago S. Aviæ, cujus Cura 2500. libras cenſûs annui, oneribus quibuſcumque impletis, refert; & Leufridus Parochus S. Laumeri, cujus Cura 2000. libras quotannis reddit; beneficia ſua permuttant, eâ conditione, quod Leufridus penſionem annuam, 250. librarum, de fructibus Curæ S. Aviæ, de quâ providendus eſt percipiendam, Gellio repenſurus ſit. Numquid Gellius, ex ſolâ ratione, quod beneficium à ſe in gratiam Leufridi abdicatum, pinguiorem reditum annexum habeat, eam ſibi penſionem poteſt, tutâ conſcientiâ reſervare; licet ipſi, à Leufrido, conceſſâ Curâ S. Laumeri, annuum 2000. librarum cenſum referat; adeoque ad honeſtum omninò victum pluſquam abundè ſufficiat; atque de neceſſariorum, ſuperfluo, ſuppetat, undè pauperibus abundè largèque poſſit erogare?

Respons.

Non nos latet, tres paſſim recenſeri cauſas, quarum gratiâ, poſſunt de beneficiis aut reſignatis, aut permutatis, penſiones retineri; earumque ſecundam eſſe, ut in primâ jam deciſione advertimus; ad beneficium exiguum, cùm alio pinguiori, exequandum. Sed nec iſtud perſuaſum animo habemus, eam cauſam, ſi, in ſeipsâ, ſeorsùm conſideretur, juxtà conſcientiam, in caſu propoſito, poſſe obtinere. Eſt enim principium inconcuſſum, penſionem non poſſe, in foro interiori, legitimam cenſeri, niſi in quantum legitimâ juſtâque cauſâ innititur; & conſequenter, Papam ipſum, à quo ſine cauſâ obtinetur, ſimul cum impetrante graviter omnino delinquere. Sine cauſa enim inquit Cardinalis Toletus (e), *non habet locum in foro interiori & coram Deo diſpenſatio; ſed tantùm in foro exteriori, unde, qui penſiones retinent etiam cùm diſpenſatione, ſi non adeſt cauſa legitima, ſecuri non ſunt, nec excuſantur quia Papa dedit; & ipſorum eſt, conſiderare quomodo dedit.*

Atque, ut hujus rei veritas magis ac magis pateat, ſequens exemplum, ab eodem Authore, adhibetur. *Si quis enim accipiat pecunias ab Æconomo, quem ſcit malè diſpenſare res Domini & contrà juſtitiam, non poteſt tunc retinere. Papa autem non eſt Dominus bonorum & redituum Eccleſiæ; ſed tantùm univerſalis diſpenſator. Ex quibus ſic infert. Undè, ſicut, cùm diſpenſat in voto, non facit hominem ſecurum in conſcientiâ; niſi cauſa adſit; ita in penſionum & beneficiorum diſtributione.* Additque laudatus Cardinalis. *Cauſa autem hæc debet eſſe, in utilitatem Eccleſiæ, cujus ſunt bona; ſi enim nullâ viâ, in Eccleſiæ hujus. vel univerſalis utilitatem tendat; non eſt cauſa legitima.*

Perecelebris quidam Gallicanus Canonici Juris interpres, qui ducentis ab hinc annis ſcribebat, idem quoque principium firmis rationibus confirmat (f) *cauſa imponendi penſionem*, inquit, *ſemper injuſta cenſetur, ſi non pertineat ad utilitatem Eccleſiæ, cui penſio imponitur..... ſine ergò cauſâ legitimâ, utilitatem Eccleſiæ penſionariæ concernente, non valet etiam, à Papâ, impoſita penſio.* Quæ quidem omnia, ab autoribus citatis prolata, nituntur eo ſolemni S. Thomæ

(e) Franc. Tolet. inſtruct. Sacerd. l. 5. c. 85. n. 2.

(f) Guillelm. Benedicti in cap. *Raynutius.* de teſtamentis. de fideicommiſſ. ſubſtitut parte n. 36 & 54.

eſſato (a) : *Quamvis ..... res Eccleſiæ ſint ejus* (Papæ) *ut principalis diſpenſatoris : non tamen ſunt ejus, ut Domini & poſſeſſoris.*

(a) S. Th. 22. q. 100. art. 1. ad 7.

Jamverò quænam ſuccurrunt Gellio rationes, ut juſtam eſſe evincat, penſionem quam ſibi retinere intendit de fructibus Curæ S. Aviæ, quæ permutata cùm Curâ S. Laumeri, Leufrido conceſſa eſt? Non certè, quæ utilitatem attinent ipſius Eccleſiæ S. Aviæ; cùm è contrariò, quos inde ſurripit, 250. librarum penſionis causâ, fructus, ſi Leufrido ſupereſſent, poſſent tùm in ipſius Eccleſiæ commodum, tùm in ſublevandos iſtius Parœciæ pauperes, utiliter ab eo rependi. Neque verò iſta penſio, ad ſupplendum vitæ neceſſarium deſtinari cenſetur; ſiquidem ex Curâ S. Laumeri, quæ, permutationis gratiâ, à Leufrido dimittitur, quotannis illi redeant 2000. libræ; quæ procul dubio poſſunt, rurali Parocho, ſi moderatè temperanterque vixerit, tam ad victum quàm ad cæteras neceſſitates, nimis ultraque conferre. Non ergo alia ſubeſſe poteſt, niſi temporalis commodi ratio, ex quâ putat, Eccleſiaſticum bonum, quod Concilia atque Patres non dubitant appellare patrimonium ipſius Jeſu Chriſti & pauperum; perinde æſtimandum eſſe ac bonum aliquod temporarium & ſæculare; de eoque, ex æquo tranſigere ſibi licitum eſſe, quaſi Dominium ipſius ſibi competeret. Num hæc aliam idæam imprimunt, inquit Celebris Juris Canonici peritus van-Eſpen (b), *quàm beneficia, inſtar rerum temporalium, eſſe pretio coæquanda: atque in permutatione beneficiorum id maximè attendendum, ut æqualitas fructuum utrimque ſervetur, quemadmodum, in rerum temporalium commercio, ſervari juſtitia requirit.*

(b) Zeger. Bernard. Van-Eſpen in tract. hiſtoric. Canonico. p. 577.

Enimverò cùm beneficiatius, qui dimittis copioſum beneficium, ut minus & exiguum accipiat; penſionem, eo tantum fine ſibi reſervat, ut æqualitas fructuum utrimque ſervetur, quid aliud agit, quàm quod conſueverunt ſæculares, in temporalibus ſuis rebus commutandis? In eoque pudendam prorsùs & abjectam ſibi fingit ideam, de bonis Eccleſiaſticis, quæ non aliunde æſtimanda ſunt, quàm ex eò quòd, ad ſuſtentandos Miniſtros Jeſu Chriſti, ad uſum refectionemque tùm Eccleſiarum, tùm eorum, quæ ſacris inſerviunt, & ad ſubveniendum egenis, accomodentur. Undè Laudatus Autor ait: *Hæc quidem ratiocinatio valere & admitti poſſet, ſi de duorum fundorum, aut æquorum permutatione tractaretur, ubi valor unius ſuppleri, poteſt. At illud permutationi beneficiorum applicare, quid aliud eſt, quàm apertam & pudendam mercimoniam beneficiorum inducere, eamque, inani penſionis vocabulo, palliare* (c)?

(c) Idem univerſ. Jus. can. tom. 2. part. 2. tit. 28. de penſionib. Eccleſ. n. 24. pag. 987.

Gellius fortaſſe dicturus eſt, penſionem à ſe retineri, ex laudabili causâ, eoque animo, ut, indè, ſibi ad manum ſit, undè pauperibus abundè largiatur, quod à Leufrido fortè non ita præſtaretur. At reponendum eſt. 1. Si Leufridum eum exiſtimaverit, qui reditibus Curæ, benè uti neſciat, ſit indignum habendum eſſe, ut de permutandâ cùm eo Curâ, nulla jam quæſtio eſſe debeat: 2. Contrà verò, ſi perſuaſum ei ſit, Leufridum, Parochum eſſe tùm dignum, tùm mirâ in pauperes caritate commendabilem; integrum ac plenum Curæ S. Aviæ reditum ipſi committendum eſſe; nec à Gellio, eleemoſynarum pauperibus erogandarum, ſuſcipiendam eſſe ex penſione provinciam; quâ non retentâ, nec de præſtandis iſtis eleemoſinis coram Deo tenebitur; cùm prætereà, Egenis Parœciæ S. Aviæ, debeant jure potiori, & ex ſtrictæ æquitatis normâ, cedere. Proinde prætenſa iſta, à Gellio, laudabilis cauſa, fictitia prorsùs ac maniſeſtè fallax eſſe convincitur.

CASUS XI.

Onuphrius Parochus S. Gordiani, retentâ ſibi 200. librarum penſione, permutavit ſuam Curam, cùm Curâ S. Pauli, cujus cenſus annuus, duobus tantis minor eſt, ipſo reditu quo gaudebat: Iſta permutatio in manibus Epiſcopi confecta eſt. An iſtius penſionis inſtitutio Canonica eſt, eàque, tutà conſcientiâ, poteſt Onuphrius potiri? videtur hujuſmodi penſio, quoad ſuam inſtitutionem à Canonicis Regulis diſſentire, in eo quod Summi Pontificis autoritas, iſti conſtituendæ, non acceſſerit. Contrà verò ſufficere videtur, ſummo Jure conſiderato, ſola autoritas Epiſcopi; ut plurimæ Decretales innuunt, in quibus ipſi etiam Papæ, Epiſcopis, eam competere poteſtatem, profitentur. Quid Juris?

Respons.

Equidem, ex antiquo jure conſtat, permiſſam olim fuiſſe Epiſcopis, penſionum, in beneficiis, quorum poſſeſſione pacificâ, Titulares gaudebant, inſtituendarum poteſtatem, quemadmodùm probatur à Fagnano Juris Canonici peritiſſimo (d): Idque reverà declaratur expreſsè ab Alexandro III. in unâ ex ipſius Decretalibus, in præcedenti deciſione laudatâ (e), item à Clemente III. & Innocentio III. (f) verùm etiam conſtat, eos, iſto jure, jam non uti, imò penitùs excidiſſe; quòd conſtantem illius uſum retinere neglexerint (g); atque de illis Papa, longo nec interrupto uſu, jus ſuum ſic fecerit, ut jam penès ipſum ſolum, reſideat poteſtas, quâ Canonicam legitimamque conventam, permutationis causâ, penſionis alicujus retentionem, efficiat.

(d) Proſper Fagnan. in cap. *Niſi eſſent.* 11. de præbend. & dignit.

(e) Alex. III. in cap. *De cætero.* ſuprà cit. de tranſactionibus.

(f) Clemens III. in cap. *Ad quæſtiones.* ſuprà cit. de rerum permut.

Innoc. III. in cit. cap. *Niſi eſſent.*

Ex variato iſto uſu, deinceps factum eſt, ut fuerit, à plurimis autoribus, propugnatum, haberi ab Epiſcopis, inſtituendarum penſionum, poteſtatem; à cæteris verò recentioribus, eoſdem iſto jure, jam fruſtrari. In opinionem priorum abeunt, Autor Gloſſæ, Felinus, de Butrio, Ancharanus, Oldradus, Gomeſius, Hieronymus Gigas, Abbas, Paulus Romanus, Anzorius, Sanlegerius (h), cæterique complures, qui, nondum omninò obfirmatâ Summi Pontificis præſcriptione, ſcripſerunt, nec aliud putaverunt, inter poteſtatem Papæ, quoad eam rem, & poteſtatem Epiſcoporum intereſſe diſcriminis, niſi quòd penſio, à ſummo Pontifice comprobata, ſucceſſores etiam illius, à quo perſolvitur; quæ verò, ab Epiſcopo admittitur, perſonalis tantummodò ſit, nec ſucceſſorem titularis aſtringat.

(g) Zerola prax Epiſc. v. *Penſio.*

(h) Gloſſa in cap. *Audivimus.* fin de Colluſ. detegenda. v. *Penſio.*

Petrus de Ancharano, Conſ. 280.

Abbas in cap. *Niſi eſſent.* cit. Oldradus conſil. 226.

Hieron Gigas tract. de pens. q. 6.

Gomeſius tract. de utraque ſignaturâ.

Paulus Rom. tract. de pens. c. 15. n. 10.

Joan. Azo. part 2. l. 8. c. 6. q. 1.

Sanlegerius conſult. S. officii Decanus, part. 2. qq. beneficial. lic. 1. §. 4. n. 75.

Felinus-Sandeus. Antonius de Butrio & alii.

Verum equidem eſt, priorem iſtam opinionem fultam fuiſſe, jure antiquo, quod, eo tempore, vigebat, quo Epiſcopi penſionum inſtituendarum poſſeſſionem ſibi reſervaverant: at quoniam certum eſt, iſtam, à ſummo Pontifice, ex præſcriptione, ſibi abripi, ipſos indormientes permiſiſſe, ac Romam recurrendi, uſum jam prævaluiſſe: dicendum eſt, ipſos cenſeri renuntiaſſe, quoad eam rem, priſtino ſuo Juri, eoque, ſummo Pontifici, ceſſiſſe; ut loquitur Fagnanus (i), cujus ſententiæ, noſtris jam temporibus adhærendum eſt. Eandem quoque opinionem tenent, eruditus Didacus Covarruvias à Leyva, Juris Canonici Profeſſor, in Univerſitate Salmanticenſi, ac vicibus continuis Sandomincenſis Archiepiſcopus, Ciudad-Rodrigenſis, ac de-

(i) Proſp. Fagnan loco cit.

ac demum Segovienſis Epiſcopus ; Navarrus Dominicus Sotus, (*a*) multique alii, quorum veſtigiis inſiſtit Cardinalis Toletus qui ait : (*b*) Non eſt prohibitum jure Epiſcoporum imponere penſiones. Ob conſuetudinem tamen & communem ſtylum Romanæ Curiæ, ſi quis, ſine Pontificis Summi facultate penſiones haberet, Simoniacus eſſet. Quod idem à Cabaſſutio docetur (*c*).

(*a*) Didacus Covarr. l. 1. var. reſolut. c. 5. n. 8. & ſeqq. Navarr. manual. c. 23. n. 100. verſ. 3.
(*b*) Dom. ſotus. lib. 9. de juſt. & jure. q. 5. art. 2. Franc. Tolet. Inſtruct. ſacerdo. l. 5. c. 92. n. 2.
(*c*) Joann. Cabaſſut. juris can. theor. & prax. l. 2. c. 14. n. 8.

Ex quibus omnibus inferendum eſt Canonicam non eſſe, quæ in gratiam Onuphrii, ſolà accedente Diœceſani Epiſcopi autoritate, penſio fuit inſtituta, ac proinde eam ab ipſo percipi, eſſe protsùs illicitam.

CASUS XII.

Cùm, inter colloquendum Odo dixiſſet Bernardo Eccleſiæ Olomutienſis Canonico, penſionem omninò pinguem à ſeſe ei perſolvendam, qui iſtius Eccleſiæ præbendam ſibi reſignaret ; quin etiam numeratam ad manum eſſe 2000. Librarum ſummam quâ poſſet ipſammet penſionis ſortem, quodammodò redhibere ac penitùs extinguere. Bernardus cui perſuaſum erat, Odonem ſic de induſtriâ locutum eſſe, ut ipſe ad reſignandam ei, eoque animo ſuam præbendam incitaretur ; quatuor ab illinc diebus dimittendam in ejus gratiam ſub penſionis 400. Librarum conditione obtulit ; nullo ne minimo quidem injecto verbo de redhibendâ extinguendâque ab Odone ut omninò ſperabat, penſionis iſtius ſorte. Sed ipſe Odo qui ſermonem ita compoſuerat ut Bernardus libentiùs adduceretur, ad reſignandum ſuum canonicatum, toto animo acceptavit : & receptis à Curiâ Romanâ proviſionibus, cum adjuncto penſionis inſtitutæ inſtrumento beneficii poſſeſſionem inivit, ac juxtà præſcriptam paſſimque uſurpatam formam penſionem redhibuit & extinxit, Bernardo eâ de re nummis 800. numeratis. Numquid contendi poteſt, ex ſtrictis juris apicibus, ſic à Papâ inſtitutam penſionem, ipſiuſque autoritate accedente, redhibitam & extinctam Canonicis regulis non conſentire ; nec à Bernardo percipi ullâ ratione licere ?

Respons.

Nullus dubitandi locus eſt, iſtam penſionem non legitimam eſſe, atque à Bernardo, nec iſtius ſolutionem, nec ſortis redhibitionem repeti ullatenùs licere ; propterea quòd conventum tacitè Simoniacum, tùm ex parte reſignatarii, tùm ex parte reſignantis ipſius in ea intercedat, & arguatur uterque ſimoniæ realis, quæ ementitæ fucatæque penſionis inani velamento obtenditur. Ac 1. quidem Odo, quippe non liceat ei qui beneficium intendit, ſub conditione penſionis accipere, de eâdem penſione quam offert, extinguendâ cùm Reſignante ſive expreſſè, ſive tacitè paciſci. *Advertendum tamen*, inquit Cardinalis Toletus ; *hîc poſſe committi Simoniam hoc modo : ſi quis dat alteri beneficium cum penſione, & facit pactum ut ſtatim redimatur penſio ; Simoniacum eſt, ut habet Cajetanus, opuſculo 16. q. 10. Quamvis enim poſteà poſſit redimi penſio, non tamen poteſt reſignari beneficium, cùm pacto redemptionis hujus* (*d*). Cui Cabaſſutius omninò concordat (*e*). Attamen id planè præſtitit Odo, qui eo certe modo qui enunciator, Bernardo locutus eſt, ut ipſum ad præbendam ſibi concedendam alliceret. Secundo loco nec ipſe Bernardus, minùs quàm Odo Simoniâ vacat ; cùm non reſignaverit, niſi conſequenter ad mentem ſibi ab Odone ipſo nudatam ; & quia perſuaſum habebat, futurum ut quæ verbis omninò generalioribus enunciata erant, ab Odone ſibi certiſſimè exhiberentur : proindeque eâdem perinde culpâ tenetur uterque, ac ſi præbenda abdicanda conſtituto pretio fuiſſet æſtimata, atque numeratis 800. nummis addicta.

(*d*) Franc. Tolet. inſtruct. ſacerd. l. 5. c. 92. n. 1.
(*e*) Joann. Cabaſſut. juris can. theor. & prax. l. 5. c. 7. n. 6.

Undè conſequens eſt, proviſiones ab Odone obtentas, nullas eſſe quoad forum conſcientiæ, nec valere magis ipſum inſtitutæ penſionis inſtrumentum ; ac pecuniam inde Bernardo obventam, pauperibus reſtituendam eſſe, aut in pios alios uſus impendendam, ſecundùm doctrinam S. Thomæ, de quâ alibi loquimur.

Atque hanc noſtram ſententiam confirmare juvat, illo principio generali ab Urbano III. conſtituto, quamcumque ſcilicet in materiis beneficialibus accedentem pactionem ipſo jure non comprobatam, cenſeri Simoniacam, niſi Papæ conſenſus adfuerit : (*f*) (pactio) *quæ circà ſpiritualia, vel connexa ſpiritualibus labem ſemper continet Simoniæ.* Quâ in re congruunt Decretales quinque aliorum Summorum Pontificum, nempe Lucii III, Cæleſtini III. Alexandri III. Innocentii III. ac Gregorii IX. quos alibi laudamus. Quanquàm enimverò penſio Clericalis beneficium eſſe meritò negetur, eſt tamen quid ſpirituale & ſacrum ; ut patet ex 135. Bullâ Sanctiſſimi Papæ Pii V. quæ ab ipſo data eſt 20. Septembris 1571. (*g*). in quâ penſiones ejuſmodi, in ordinem rerum Eccleſiaſticarum recenſentur, atque eas percipientes obligantur ad Officium, de beatâ virgine ſub pœnâ reſtitutionis, eo tempore non recitati prædicti Officii æſtimandæ.

(*f*) Urbanus III. in cap *Quæſitum.* 5. de rerum permutat. l. 3. tit. 19.
(*g*) S. Pius V. in Bullâ. *Ex proximo.* §. 2. Bullar. magn. tom. 2. pag. 344.

CASUS XIII.

Licinius Sacerdos poſſeſſione Canonicâ fruitur Prioratûs Sancti Blandini, quem ſæculares præſcriptionis jure conſecuti ſunt. Offert Religioſis Abbatiæ, de quâ diſtractus fuit prædictus Prioratus, futurum, ut eum ipſis cedat, atque in priſtinum regulæ ſtatum reſtituat, ſi conditionem copioſæ penſionis ipſi reſervandæ, & à ſeſe perſolvendæ non tenuerint. Poteſtne, eo in caſu, nec læsâ conſcientiâ penſionem iſtam retinere atque percipere ?

Respons.

Eâdem prorsùs ratione licet Licinio ſibi retinere penſionem à Religioſis Abbatiæ prædictæ numerandam, quâ ei permitteretur, de reſignato in cujuſdam privati gratiam ſuo beneficio penſio percipienda. Ad iſtud autem tria concurrere neceſſe eſt. Primum ut more cæterarum penſionum in Curiâ Romanâ inſtituatur. Secundum, ut ad ipſius vitæ neceſſarium ſupplendum ipſa neceſſariò deſideretur. Tertium, ut ipſe vir omninò dignus habeatur, quiqua de beneficio, aut de Eccleſiâ, optimè promeritus penſionem iſtam adipiſci mereatur. Ita cenſet Eruditus Theologus (*h*). Quin etiam ratam in eo caſu legitimamque Arreſta habent integram fructuum retentionem. Quale eſt, quod latum eſt, 27. Maii 1617. & refertur à D. Brillon (*i*), quo confirmatur unio & annexa Prioratûs S. Salvatoris, ad annonam cibariam Abbatiæ de Suturâ, Cenomanenſis.

(*h*) Sambovius tom. 3. caſu 128.
(*i*) M. Petrus Jacobus Brillon. in Dictionario Arreſtorum v. penſion. 141.

CASUS XIV.

Aichardus, in gratiam Franciſci, renuntiavit Decanatui cujuſdam Eccleſiæ Cathedralis, in Galliâ poſitæ, cujus à triginta annis & ampliùs poſſeſſor erat, quique tùm ex cenſu annuo, tùm ex diſtributionibus quotidianis, 2000. libras reddere conſueverat. In reſignatione fertur conditio integræ fructuum retentionis. Et viſum eſt Papæ, cui ſupplicatio oblata ab Aichardo vera omnia referebat, penſionem iſtam admittere, cum adjectâ clauſulâ, (*pro causâ maximi momenti*,) ac proviſiones impertire. Nùm poteſt Aichardus, remoto omni conſcientiæ ſtimulo, hujuſmodi penſione, tanquàm legitimâ, potiri; licèt Franciſcus, apud Judices, eâ de re minitetur expoſtulationem?

Respons.

Integra de Beneficio reſignato, fructuum retentio in Jure reprobatur, Decretali quâdam Epiſtolâ, ab Innocentio III. ad Mediolanenſem Archiepiſcopum ſcriptâ (*a*). Eam nihilominùs, quibuſdam in caſibus, & ad tempus tantùmmodò, ſuffert idem Papa: *Pro causâ justa & neceſſariâ*: At quæ recipitur in Galliis, Juriſprudentia ei omninò adverſatur. Quandò namque contingit, in expeditionibus Curiæ Romanæ, ferri integram, de reſignato Beneficio, fructuum retentionem, præſumitur, nec immeritò, eas eſſe ſubreptitias, iiſque ratio nulla protsùs habetur; à pronunciato præſertim, in ſupremâ Curiâ Pariſienſi, famoſo illo Arreſto 19. Aprilis 1496. de quo mentionem facit Rebuffus (*b*), qui ſic loquitur: *Sed à Senatu Pariſienſi fuit prohibita illa reſervatio omnium fructuum, anno 1496. die 19. Aprilis: & in patriâ conſuetudinariâ, non recipitur hæc reſervatio fructuum; nam qui Altari ſervit, de Altari vivere debet, cap. Cùm ſecundùm De Præbendis.* Refert etiam D. (*c*) Brillon, aliud Arreſtum ſupremi Senatûs Toloſani 1493. poſt D. du Perrai. Quæ quidem poſſumus, ejuſdem Theologi, in præcedente deciſione, laudati ſuffragio autoritateque, pluſimùm roborare (*d*).

(*a*) Innoc. III. in cap. *Ut noſtrum*. Unico tit. ut beneficia Eccleſiaſt. ſine diminutione conferantur. §. penult. l. 3. tit. 12.

(*b*) Petrus Rebuffus in praxi benefic. 1. part. tit. de reſervationib. n. 14.

(*c*) D. Brillon in Diction. Arreſtorum v. *Penſio*. D. du Perrai. de Jure canon. Gallic. l. 4. c. 4. n. 30.

(*d*) Jacob. Sambovius 2. tomo. caſu 97. & tom. 3. caſu 69.

CASUS XV.

Vinnius, ab annis viginti Canonicus, de quâdam Eccleſiâ Collegiatâ, præbendam ſuam cui 600. librarum cenſus annuus annectitur, abdicavit in gratiam Joſephi, retentâ ſibi 150. librarum penſione, de Beneficii fructibus percipiendâ, qui quidem, ex quotidianis ac manualis diſtributionibus, nullo præcipuo reditu adjuncto coaleſcunt. Joſephus iſtius præbendæ poſſeſſionem inivit, ſed nedùm illic ſedem habuerit, quin immò, ad quemdam ſibi proximum, procul ab illinc triginta leucis, ſeſe recepit, apud quem ipſi, tùm ad victum, tùm ad cultum neceſſaria, gratuitò ſuppeditantur. Vinnius percipiens ſuam ſibi penſionem, à Reſignatario non poſſe perſolvi, Capitulum acceſſit, penſionis ſuæ ſolutionem, ab ipſo repetiturus: quoniam omnes Canonici excipiunt, ac inter ſe dividunt, quaſcumque diſtributiones, quæ cederent Joſepho, ſi reſideret, atque Canonico Officio intereſſet. Canonici ad iſtam penſionem illi numerandam, ſeſe teneri pernegant, licèt quæ, ex diſtributionibus prædictis, quotannis conflantur, 600. libras inter ſe partiantur. Nunquid poſſunt, abſque injuſtitiæ notâ penſionis iſtius ſolutionem, obſtinato animo detrectare, quanquam illam Vinnio, ad vitæ ſubſidium, urgentis neceſſitatis eſſe, perſpectum habeant?

Respons.

Sunt Autores, nec infimi certè nomini[s], propugnant, penſionem in ſpecie propoſi[ta] Capitulo, etiam ex debito conſcientiæ, ti[tulari] abſente non perſolvente, ei rependendam e[ſſe], in cujus gratiam, in Romanâ Curiâ inſtituta [eſt]. Atque hanc probationem ſubjiciunt; penſion[em] nimirùm hujuſmodi in eo realem eſſe, quòd [ex] fructibus Beneficii ab ipſo Papâ aſſignetur; cum[que] inter Canonicos reſidentes, omnes iſti fructus diſtribuantur; id juris reſervari Beneficiario ex penſione, ut retentam in ipſâ reſignatione portionem ab iiſdem repetat.

Quam ſententiam Sylvius amplectitur (*e*), ut videtur ex unâ quâdam ipſius deciſione, primi Octobris 1640. eamque confirmat, 1. duobus reſcriptis Romanis, quorum unum eſt Gregorii XIII. quo conſtitutum olim fuit ab illo Papâ, ut penſio quædam, quam ſibi antiquus Cantor Eboracenſis Eccleſiæ, de diſtributionibus ſuæ dignitati annexis, reſervaverat, à Capitulo ejuſdem Eccleſiæ numeraretur: Et alterum Clementis VIII. quo idem quoque decernitur de Capitulo Ulyſſiponenſi, in gratiam Alphonſi de Colonna, qui ſibi penſionem 600. ducatuum aureorum de præbendâ dictæ Eccleſiæ retinuerat. Addit laudatus Autor, eandem teneri opinionem, à Stephano Quaranta in ſummâ Bullarii (*f*), atque ab eo aſſeri quæſtionem illam Prælatorum omnium, quibus conſtat Tribunal Rotæ, unâ voce pro Beneficiariis ex penſione adverſùs Capitula ſic fuiſſe definitam: Quod affirmant quoque Gonzales & Gigas (*g*); Riccius eidem etiam opinioni patrocinatur (*h*).

Neque tamen memoratæ ſententiæ ſubſeribendum ducimus, eò quòd quæ partem oppoſitam tuetur, æquitati ſimul ac veritati magis concordare videatur. Adeòque exiſtimamus, nullo jure Vinnium niti, quo recurrere poſſit ad Capitulum, ut ab eo ſibi Joſepho non perſolvente, penſio rependatur. En præcipuæ rationes, quibus noſtra opinio potiſſimùm fulcitur.

Prima eſt, quòd ex reſcripto Summi Pontificis, penſionem in gratiam Vinnii inſtituente; ſolus Joſephus & ipſius ſucceſſores in eodem beneficio, ad eam perſolvendam, obligentur; ut cernere eſt ex verbis, quibus iſtud reſcriptum concipitur, quo fertur, quemadmodùm in aliis reſcriptis ejuſdem formulæ paſſim uſurpatur; *Joſeph & ſucceſſores ſuos Canonicatum & præbendam prædictos pro tempore quomodolibet obtinentes.* Non ergò Capitulum, nec Canonicos, quibus Capitulum conflatur, ullâ ratione aſtringit; ſi quidem Joſepho ſuccedere non cenſeantur, cùm ex eis nullus præbendam illius, quæ reverà non vacat, ex jure titularis occupare cognoſcatur.

Secunda, quoniam per eos Canonicos non ſtat, quin Joſephus reſideat; quippe ſi vellet, liceret omninò eo loci commorari, in quo beneficium ipſius conſtitutum eſt; fructuſque de præbendâ percipere, aſſiſtendo nempe divinis; atque unde ad manum habere, unde penſionem exiguam, quam ſibi reſervavit Vinnius, numerare valeret.

Tertia, propterea quòd diſtributiones, quarum Joſephus, privatione ob iniquam prorsùs abſentiam multatur; Canonicis non cedunt, niſi ex jure ipſorum præbendarum, non autem præcisè ex titulo ipſius Joſephi præbendæ: *Undè fructus*, qui illis obveniunt non poſſunt cenſeri derivari, de præbendâ Joſephi, cui nihil planè fructuum annectitur, cùm ipſius titularis, Choro non adeſt. Quod quidem, unâ quâdam

(*e*) ... vius var. ... 3.

(*f*) Stephanus Quaranta in ſum. Bullarii. v. *Diſtributiones quotidianæ*.

(*g*) Henricus Gonzales in reg. Cancellariæ Gloſſâ 5 n. 41. & 44. Hieronym. Gigas conſil. 9.

(*h*) Aloyſius Riccius in prax. reſolut. 381. pag. 175.

Conſtitu-

Conſtitutione Bonifacii VIII. nititur, quæ fert (a) : *Statuimus ut diſtributiones ipſæ quotidianæ, in quibuſcumque rebus conſiſtant Canonicis ac aliis Beneficiatis, & Clericis Eccleſiarum ipſarum, qui eiſdem Officiis, in ipſis Eccleſiis adfuerint, tribuantur juxta cujuſlibet Eccleſiæ ordinationem rationabilem jam factam, ſeu etiam faciendam, qui verò aliter de diſtributionibus ipſis, quidquam receperit, exceptis illis, quos infirmitas, ſeu juſta & rationabilis corporalis neceſſitas, aut evidens Eccleſiæ neceſſitas excuſaret, rerum ſic acceptarum Dominium non acquirat, nec faciat eas ſuas.* Diſtributiones ergo abſentium, jure aſcribuntur præbendis eorum qui Officiis Canonicis interſunt, nec quocumque rationis prætextu, niſi ex apertâ injuſtitiâ, poſſunt illis defraudari.

(a) Bonifac. VIII. in cap. *Conſuetudinem.* unico de Clericis non reſidentib. in Eccleſiâ, vel præbendâ, in 6. lib. 3. tit. 3.

Quarta, quæ & in præcedentis confirmationem venit, quia ſi Joſephus ſedem quidem eo loci haberet, ſed ex negligentiâ, Choro ſatiùs intereſſet, Capitulum certè non teneretur, ad ſupplendum, quod deſideraretur ad ſolutionem integram penſionis, quæ Vinnio debetur. Quâ igitur ratione, ad integram ſolvendam in ſpecie propoſitâ aſtringeretur.

Quinta, quâ ſimul evertitur ipſum fundamentum, quod oppoſitæ opinionis Patrocinatores ſibi plurimùm vindicant; quòd falsò contendatur ejuſmodi penſionem onus eſſe merè reale: Siquidem eò ipſo, quo in fructibus Beneficii à Papâ aſſignatur, Debitores illius, non Joſephus tantum, ſed etiam ipſius ſucceſſores, ut jam obſervatum eſt, conſtituuntur. Eſt ergo magis cenſenda onus eſſe perſonale, aut ad ſummùm onus mixtum, quòd in eos tantommodò incumbit; qui in Pontificiali reſcripto deſignantur. Hoc eſt in Joſephum ſimul, & ejus in eodem Beneficio ſucceſſores.

Ipſe Navarrus (b), qui rogatus fuerat, ut ferret criticum judicium de duobus Doctoribus, qui eandem quæſtionem adversùs Capitulum pro Beneficiario ex penſione diſſolverant, in noſtram hanc ſententiam totus omninò propendere videtur; quanquam ſubdat pro ſuâ in utrumque exiſtimatione, malle ſeſe ſuſpendere, quàm præcipitare ſententiam.

(b) Navarr. lib. 3. tit. de ſolutionibus. Conſilio 8.

Allatis rationibus, ſuffragium addendum eſt, complurium magni nominis Autorum, & nominatim Garciæ Doctoris Hiſpani (c), qui affirmat illud in Hiſpaniâ paſſim tanquàm conſtans recipi ad perſolvendas penſiones ejuſmodi Capitula nullatenùs obligari.

(c) Nicolaus Garcias de beneficiis p. 1. c. 5. n. 208.

Supereſt ut quæ à Sylvio proferuntur eâ de re probationes confutemus. Ac 1. loco adhibet reſcriptum Gregorii XIII. in gratiam antiqui Cantoris Eboracenſis. Cui quidem reſpondemus, ab ipſo id referri, quaſi non omninò certum, nec niſi diſſeminatum communiori quodam rumore, cujus Autor nullus indicatur. *Gregorius XIII. ſcribitur dediſſe Breve Apoſtolicum.* Sic loquitur: Laudat etiam ſimile reſcriptum, pro Canonico Ulyſſiponenſi, adversùs Capitulum à Clemente VIII. conceſſum. At 1. ab eo reſcripto ſingulari nihil juris erui poteſt, quod ad omnes generatim ejuſmodi Beneficiarios ex penſione extendatur. 2. Laudatorum reſcriptorum verba non refert; nec quæ fuerit ſpecies penſionis, de qua agebatur, ullum ſermonem habet. Quòd nec ipſe Theologus diffitetur, cùm aperte dicat: *Quæ quidem Brevia hucuſque videre non licuit; ſicuti nec ſcire potuimus, utrùm penſiones in illis memoratæ eſſent impoſitæ ſuper fructibus & diſtributionibus, onerando illos qui fructus & diſtributiones hujuſmodi reciperent, an ſolùm eos, qui Cantoriam & Canonicatum obtinerent.* Undè patet omninò ejuſmodi vagam & ſine Autore probationem ab erudito viro caducam prorsus atque incertam putatam fuiſſe.

Quod Riccium attinet; ratio quâ nititur ea eſt potiſſimùm, penſionem nimirùm ejuſmodi non deberi, ei in cujus gratiam inſtituta eſt, *propter ſervitium Canonici Poſſeſſoris*; (Ea ſunt ipſiſſima quæ adhibet verba;) *ſed ex merâ gratiâ Papæ.* Verùm, eâ de re diſcordamus ab illo Autore. Siquidem nec exiſtimandus ſit ipſe Papa velle beneficiario ex penſione impertiri fructus (d), qui ut alibi demonſtramus, Canonicis Officium perſolventibus jure peculiari cedunt, quoſque abſentes, habere ſuos nullâ ratione poſſunt, quemadmodùm à Concilio Tridentino declaratur.

(d) V. Capitulum. caſu 4. & diſtributiones. caſu 1. & 5.

CASUS XVI.

EUDES cùm 2. Januarii 1709. reſignaviſſet Petro Beneficium, cujus reditus integer, in frumento conſiſtit, ac penſionem 200. librarum, de eo ſibi retinuiſſet: ſic ſævitit hiems, ut omnia frumenta frigoris aſperitate penitùs perierint; nec percipere potuerit Petrus, quæ ſibi ad neceſſarium vitæ requirerentur. Numquid ipſe nihilominùs tenetur ad perſolvendas Eudi reſignanti ſuo 200. libras iſto anno obtingentes?

RESPONS.

Ad penſionem eo anno obvenientem Eudi, perſolvendam Petrus in eo caſu non aſtringitur. Cùm enim unaquæque Eccleſiaſtica penſio nonniſi de fructibus beneficii abdicati poſſit percipi; ſi beneficium abſque titularis culpâ, nullos aut non ſufficientes fructus referat, ut in ſpecie propoſitâ, nullâ prorsùs ratione penſio debetur. *Eſt namque penſio*, inquit Sylvius (e), *portio quædam fructuum, ſeu proventuum beneficii. Illo igitur tempore, quo Beneficium non præbet proventus, ceſſat obligatio ſolvendi penſionem.*

(e) Fr. Sylvius. reſol. var. v. *Beneficium.* 4.

Cabaſſutius ait quoque (f), extinguitur, aut minuitur penſio interitu rei, ſi jura aut prædia Eccleſiæ evicta ſint, aut incendio ruina, vel *inundatione perierint.* Et paulò poſt. *Fit penſionis* remiſſio, iiſdem ex cauſis, propter quas facienda erat remiſſio mercedis in locatione: ut ſi calamitoſa tempeſtas, in fructibus acciderit. *Leg.* Licet, & *Leg.* Ex conducto, *ff. locati*, conducti (g) his enim caſibus & locationis merces, *& penſionis quantitas minuenda eſt*, *Cap.* Propter ſterilitatem. *De locato & conducto* (h). Demùm Navarrus poſt Barboſam, Flaminius Paciſius, & Riccius ibidem laudati, idem etiam, uno ore docent. (i)

(f) Joann. Cabaſſut. juris can. theor. & praxi l. 2. c. 14. n. 21. & 22.

(g) ff. lib. 19. tit 2.

(h) Lib. 3. decretal. tit. 18.

(i) Navarr. lib. 3. conſil. de ſolutionibus. conſ. 1. Et apud eum Auguſtinus Barboſa l. 3. de penſion. cap. 1. n. 78. Flamin. Pariſius de reſignat. l. 1. q. 8. n. 48. Et Aloyſius Riccius deciſione 1234.

CASUS XVII.

MICHAEL, à quindecim annis, Parœciæ S. Treſani, in Diœceſi Abrincenſi poſitæ, Parochus, ſuam curam Theophilo dimiſit, ſub conditione penſionis, 300 Librarum, reſervatæ; Poſt elapſas ſex hebdomadas Theophilus, in dictæ Curæ poſſeſſionem ſeſe immiſit. Cùmque primus annus abiiſſet, Michaël Theophilum adivit, penſionis excipiendæ causâ, à quo reſponſum illud accepit, ipſum non teneri ex conſcientiâ, ad quidquam penſionis, iſto anno, perſolvendum, quoniam fructus ſeu reditus curarum in Provinciâ Normanniæ conſtitutarum, Epiſcopis & Archidiaconis, jure quodam, quod annuum reditum vocant, gallice *Deport*, competere conſueverunt. Num pro Theophilo jus militat? Ita eſſe videtur, Cùm enim beneficio, per iſtum primum annum, non

 potiatur,

potiatur, nec ab eo rependendam penſionem, videtur æquitas ſuadere. Aliundè verò Michaëli, jus integrum cedere videtur. Quippe noo abdicaverit ſuum beneficium, niſi, enunciatâ illâ conditione, ut à Theophilu, quas ad ſeſe ſuſtentandum retinuit, 300 Libræ quotannis, nec ullâ factâ morâ, exceptinneqoe admiſſâ nomerarentur. En, quæ utrobique proferuotur rationum momeota.

Respons.

Theologus qoidam rerum moralium intelligentiſſimus, de ſimili difficultate olim coofultus, (a) ait, pravam omuinò iniquamqoe eſſe conſuetodiocm, quæ Beneficiarium obligat, ad perſolvendam penſionem in beneficio oppigneratam, de quo nec ei jus permittit, ut quidquam percipiar; quemadmodùm in ſpecie propoſitâ contingit, paſſimque factitatur in Capitulis qoibusdam, quæ integram, primo anoo, obvenientem, novo Canonico fructuum principalium, portionem, ſibi attribuunt: atque laudatus Theologus addit ſibi noo videri æquum, ut, ante repenſam primo loco penſioncio, quæ reſignanti, ad vitæ neceſſarium deſtinatur, principales iſti fructus percipiantur, ab iis, quibus cedere conſueverunt.

(a) Sambovius tom. 2. caſu 161.

Quod pertinet ad annuom reditum, qoi obtinet in Normauria, & aliis quibusdam Provinciis Regni; poteſt uſus ille validiſſimis argumentis in utramqua partem propognari. At certum nihilominùs manet, ipſum eſſe fidelibus ingenti damno, ſiquidem ſæpè ſæpiùs accidit, ſuo proprio Paſtore, per annum, quo obtinet, eos deſraudari: cùm ſub illo prætexiu, qui de uovo inſtiiutns eſt Parochus oon reſideat, qoòd ſibi integer beneficũ reditus non permittatur; & patiatur alium Sacerdotem committi, prædicto beoeficio inſervitorum. Quâ de re, Autor Gloſſæ in Pragmaticam Sanctionem, ait annuum ejuſmodi redinum, ſub quocomque reſpectu conſideretur, inordioatum eſſe ac omninò perverſum; (b) Quod idem Probus atqoa Molinæus aſſerunt. (c)

(b) Gloſſa in Pragmat. tit. de annatis. v *Conſuetudinis*.

(c) Probus ind. Gloſſ. v. *Deportuum*. Carolus molinæus in Areſtum 108 de Joannes Galli. v. *Deport*.

Fatendum eſt tamen, quod tùm rei veritas, tùm propria uos edocuit experientia, oec ab Epiſcopis oec ab Archidiaconis, id juris acerbiùs exigi, quin etiam ad levem, exiguamque peconiæ ſummam, ab eis, quandoque imminui; præſertim quando ooo renuit Parochus tùm reditûs annui perſolvendi, tùm, quæ beneficio annectuntur, muniorum præſtandorum, onus ſuſcipere; atque exempli causâ, ſatis haberi, ſi de Corâ, qoæ 1000 aut 1200 Libras refert, dupliones Hiſpanici 20 aot 25, annui reditûs joris loco ſibi obvenerint. Quâpropter opinamur, oovom titularem, io eo, fuiſſe prorsùs laudandom, ſi de juribus annui reditûs cùm Epiſcopo & Archidiacono pactus eſſet, ut ſibi licaret & beneficio per ſeſe ſervire, & ſibi ad manum eſſe, undè reſignanti ſuo penſionem vel integram, vel ex parte valeret rependere.

Cæterùm nec reſignanti, nec reſigoatario, inauditus eſt reditûs annui, ſeo Deportûs, oſus; ad eos igitur ſpectat, ut ex æquo & bono tàm de qootâ parte penſionis, quàm de modo, quo perſolvenda ſit, conſiderato nimirùm prædictu jure, inter ſeſa conſentiant, Demùm verò, ſi jus annui reditûs omninò diſtrictè repeteretur, nec oltrà vitæ oeceſſariom, quidquam oovo Parocho remaneret; procul-dubio ad ſolvendam penſionem, iſto primo anno, incidentem, nullo conſcientiæ debito, teneretur, En, quæ, de difficoltate propoſitâ, cenſemus, quæ ad ſpeciem, de qoâ, quæſtio eſt, oullo prorsùs negotio, poſſunt accommodari,

Vide Deportus ſeu Annuus Reditus

CASUS XVIII.

Philologus, Religioſus, de Ordine S. Benedicti, non reformatus, cui, ex ipſo actu reformationis io ipſius Mooaſterio intromiſſæ, traoſactæque compoſitionis, reformatos inter & Religioſos antiquos, penſio 500 Librarum, de reditibus Cnmmunitatis, ad vitæ tempus percipienda aſſignata eſt; ex diſpenſatione ſibi, à Summo Pontifice, conceſſâ, de Curâ 2000 Librarum cenſûs annui, quæ, de Ordine ſuo, nullâ ratione pendet, ab Epiſcopo Diœceſano, proviſus fuit. Quâ de re quæſtio inſtituitur, nùm prædictus Religioſus ſuam penſionem, poſſit exigere, licet in Monaſterio ſuo, jam nou commoretur.

Respons.

Eò ooa adducunt complurima rationum argumenta, ut perſuaſuo omninò ſit, à Philologo penſionem 500 Librarum, ſibi à Religioſis reformatis aſſignatam, oullo nec æquitatis, nec conſequenter cooſcientiæ jure poſſe repeti.

1. Propterea quòd Religioſus, qui poſſidet vel beneficium, vel officium aliquod Cœnobiticum, propter quod debeat in alio Monaſterio commorari, omni tùm penſione tùm habitatione in Monaſterio ſuæ profeſſionis ſit excludendus, juxtà quod definitom eſt, à Quarto Concilio Lateranenſi Generali, ſub Innocentio III 1215. celebrato, (d) quo fertur: *Illud etiam prohibemus, ne quis in diverſis Monaſteriis locum Monachi habere præſumat.* Quod prohibuit denuò Bonifacius VIII. his verbis: (e) *Cùm illis non liceat habere locum in diverſis Monaſteriis, quorum unum ab alio non dependet, nec aliorum Monaſteriorum (niſi canonicè transferantur ad ipſa) Prioratus, Eccleſias, Adminiſtrationes, vel officia gubernare.* Unde concludendum eſt, juxta mentem Eccleſiæ, cùm Philologus gaudeat Curâ, quæ refert quotannis 2000 Libras ab eo non poſſe, illæſâ conſcientia, quæ, ſibi tanquam antiquo Monaſterii Religioſo conſtituta eſt, penſionem 500 Librarum percipi; ſiquidem in eo caſo eadem injuſtitiæ ratio deprebendatur quæ adeſſet, ſi beneficio aut Cœnobitico quodam officio in alio Mooaſterio perfruens, peoſiooem nihilominus vellet exigere; cui præterea addendum eſt, cùm de ipſius beneficio nimio plus ſuppeditetur, uodè ſeſe poſſit honeſtè ſuſtentare; ei jam illicirum eſſe, ot penſiooe ſuâ potiatur.

(d) Conc. Lateran. ſub. Innoc. III. c. in cap. *Ne nimia.* fin. de Religioſis domibus &c. lib. 3. tit. 36.

(e) Bonif. VIII. in cap. *Cùm ſingula.* 32. §. 1. de Præbendis & dignit. in 6. lib. 3. tit. 4.

2. Quia ſecundùm, quæ jamjam memorata ſuot, Juriſprudentia diſciplinaque Eccleſiaſtica Gallicana non ſinunt, Religioſum, qui regulare jam beneficium poſſidet, poſſe de altero etiam ſimplici provideri, aot aliquâ penſione, ſeu portiona Mooachali dooari: qoemadmodum docet Rebuffus (f), qui ait: *Licet Monachus & regularis poſſit habere unum Beneficium regulare; tamen duo habere non poteſt, nec quidem Capellam, vel penſionem, aut portionem Monachalem cùm Beneficio.* Ex quo infertur à fortiori, cùm Philologus Coram ſæcularem habeat, ei jam cedere non poſſe penſionem ullam, aut portionem Monachalem, de Monaſterio, à quo receſſit.

(f) Petr. Rebuff. prax. Benef. part. 2. de diſpens. cùm Regularib. facta. §. 8.

3. Quoniam ex eodem Reboffo, cæteriſque Juris Canonici peritis, cenſenda eſt quaſi ſimplex,

plex, regulareque quoddam beneficium, penſio Monachalis. Adeòque cùm ſæcularis beneficii titularis jam ac poſſeſſor Philologus extet, nec ſimul ea prædictâ penſione, aut regulari Beneficio ſimplici, Beneficiarius eſſe poteſt, quin eo ipſo reum ſeſe conſtituat ex pluribus Beneficiis; quod quàm ſolemniter, à ſanctis Canonibus reprobatum fuerit, à nemine prorsùs ignoratur.

4. Quòd penſio Monachalis, nonniſi Religioſis cedere debeat, qui in Monaſterio, de quo percipitur, etiam nùm commorantur, quique tanquam Religioſi profeſſi de prædicto Monaſterio, ſic degunt, ut normam conſtitutionum Ordinis, vitam moreſque conforment, officium divinum, tàm diurnum quàm nocturnum cùm cæteris, in integrùm perſolventes, niſi ex legitimâ causâ diſpenſentur. Neque enim potiori ratione, eos convenit, licet abſentes penſione Monachali donari, quàm Canonicos non reſidentes, fructibus ipſorum præbendæ annexis. Porrò Canonici, qui nec reſident, nec choro interſunt, reditibus præbendarum ſuarum, niſi ex legitimâ causâ diſpenſationis, non poſſunt totâ conſcientia potiri; quemadmodum concordant eâ de re cùm Theologi, cùm Canonici Juris interpretes: quo igitur jure contenderet ſibi penſionem deberi, Religioſus qui nihil operis ſui nec laboris, in Monaſterium ſuum rependit, qui nec divinis intereſt, quæ illic perſolvuntur (a).

(a) Sambovius tom. 2. Caſu 203.

CASUS XIX.

Lucas & Remigius, ad unum idemque Beneficium contendentes, de quo inter eos controverſia eſt, & quibus eàdem utrobique rationis & æquitatis ſpecie jus videtur ſuffragari; cùm rem ſuam Arbitris diſceptandam commiſiſſent, ac concordibus animis, ingenuè nec colluſoriè depoſuiſſent jus ſuum in fide Theologici, Doctoris, & Advocati, qui litem componerent: conſenſerunt Arbitri, ut Lucas de jure ſuo Remigio cederet, retentâ ſibi, de Beneficio 300. librarum penſione. Cui judicio ſteterunt partes, illodque deinde totum impleverunt. An ſufficiens cenſetur iſta ratio, ut prædictæ penſionis, tutâ conſcientiâ percipiendæ, jus ipſi Lucæ tribuatur.

Respons.

Quæ præmiſimus, eâ de re in primâ deciſione, penſionem Lucæ legitimè reſervatam fuiſſe, ſufficienter confirmarent, modo, accedente ſummi Pontificis Authoritate, nec aliter inſtituta ſupponatur: at ſatius eſt, de enunciatâ ſpecie caſûs, eo loci fuſiùs diſſerere.

Dicimus ergo æquitatis fundamentum, quo prædicta nititur penſio, in jure luculenter omninò expreſſum referri, in quo legere eſt Innocentium III. conſultum de duplici electione, ac de validitate penſionis cujuſdam quæ alteri Electorum fuerat, ab Arbitris, adjudicata, eâ lege, quod beneficio, in gratiam alterius contendentis, foret renontiaturus, ſic reſpondiſſe (b): *Quod autem ordinatum eſt circà reliquum, ut ipſe viginti libras de reditibus Capituli & quadraginta de proventibus Prioratûs percipiat annuatim: hoc ſecundum providentiam intelligitur eſſe preceptum ex Arbitrariâ poteſtate; cùm in delegatos fuerit compromiſſum, qui autoritatem ſibi retinende commiſſam ſe pro bono pacis & utilitatis hoc ordinaſſe fatentur. Quia igitur hæc ordinarie ab omnibus eſt recepta, poſſuntque licitè Prior & Capitulum de proventibus ſuis propter prædictas cauſas, non quidem ex pactione partium, ſed ex juſſione judicum proviſionem ejuſmodi exhibere; nos eam, hoc adhibito moderamine, toleramus, ut ad præſtationem quadraginta librarum, non dignitas Prioratûs, ſed perſona Prioris maneat onerata.* Jam præmonuimus alibi, penſionis, in eo caſu, inſtitutionem, ideo jure probari, quòd in commodum Eccleſiæ plurimum vergat, ut à Cardinali Toleto obſervatur: *ne rixa*, inquit, *cedat contrà utilitatem & in damnum Eccleſiæ, quæ privatur illo tempore Miniſtro, ſolet de licentiâ Papæ, illi, qui habet majorem juſtitiæ rationem, dari beneficium, convenienter penſione alteri aſſignatâ* (c).

(b) Innoc. III. in cap. *Niſi eſſent.* 21. de præbendis & dignitat.

(c) Fr. Tolet inſtruct Sacerd. l 5 c. 83. n. 11.

Manet igitur omninò conſtans ac definitum, in caſu, de quo agitur, percipi poſſe, tutâ conſcientiâ, à Lucâ penſionem, ob juris conceſſionem Remigio factam, ipſi adjudicatam, modò 1. in Curia Romanâ fuerit iſta penſio admiſſa. 2. Reſiduum, Remigio Beneficii titulari, ſuperſit, undè poſſit honeſtè ſuſtentari; quemadmodùm enim à Toleto annotatur (d) *Cavendum eſt ne penſio, quæ ab uno aliquo percipitur beneficio, ſit adeò pinguis, ut non remaneant fructus cùm titulo, quibus poſſit convenienter beneficium habens ſuſtentari in ſuo officio.* 3. Non aliundè ſuppetat: ei, qui penſionem percipit undè vitæ neceſſarium competens, ipſi conferatur, & ad illud præſtandum, portio fructuum reſervata neceſſariò prorsùs deſideretur; ſiquidem teſtante eodem Cardinali, *mirabilis eſt abuſus eorum qui multis hinc indè ſe onerant penſionibus, cùm undè vivere poſſint pro conditione ſuâ habeant: & quod pejus eſt, nulla adeſt cauſa, propter quam vel unam poſſint habere, quandò vix poteſt perſuaderi, ut vel minimam penſionem, à ſe expellant; ſed morte coguntur, malè poſſeſſa & retenta dimittere.* Incumbit igitur Lucæ perpendendum, utrùm, ex tribus prædictis conditionibus nulla deſit penſioni, quam ſibi retinuit; deficiente enim vel unâ tantùm, penſionem memoratam exigere, proculdubio nullatenùs liceret. Quod idem foret judicandum, ſi competitores inter, colluſoria quædam conventio interfuiſſet (e).

(d) Idem ibid. n. 3.

(e) Alexand. III in cap. *Audivimus.* 3. de colluſ. detegendâ. lib. 5. tit. 22. Et Gloſſa in eis cap. *Niſi eſſent.* v. *Ex juſſione.*

CASUS XX.

Stanislas S. Jacobi Cracovienſis Abbas, à Rege Poloniæ, ad Epiſcopatum Warmienſem deſignatus eſt, eâ conditione, ut aſſentiretur percipiendæ, à Stephano, de ſuæ Abbatiæ reditibus 1000. librarum penſioni; Quæ quidem ex ſolo Regio diplomate, cui prædictus Staniſlas ſimpliciter tantùm ac ſine ullâ clauſulâ excipientis ſubſcripſit, fuit inſtituta; quemadmodùm in Regno Poloniæ, ab omni memoriâ fieri conſuetum eſt; Poſteà verò Epiſcopus inauguratus, atque collocatus in poſſeſſione dicti Epiſcopatûs; duobus aut tribus annis continuis, penſionem Stephano perſolvit. 1. Potuit ne iſthæc attentare, abſque inuſtâ ſibi ſimoniæ notâ, & legitimæne poſſunt cenſeri penſiones ejuſmodi, quæ, universâ paſſim conſuetudine, atque ab omni retrò temporum memoriâ invaleſcente in iſto Regno, inductæ fuerunt? 2. Quid facto opus eſt, ut ſecuritati conſcientiæ conſulere poſſit?

Respons.

Ut difficultas iſta penitùs diſſolvatur, tanquàm principium conſtans & indubitatum admittendum eſt, quamcumque pactionem in rebus beneficialibus, Summi Pontificis autoritate non firmatam, Simoniacam cenſeri, & tanquam Simoniacam interdici Canonibus atque Conſtitutionibus Paparum,

rum, ac præſertim Decretis Bonifacii I. Lucii III. Cæleſtini III. Urbani III. Alexandri III. Innocentii III. & Gregorii IX. (a), ad marginem citatis. Ex quo principio jam colpatur Staniſlas, atque evincitur ab eo non potuiſſe, abſque Simoniæ vitio, Warmienſem Epiſcopatum, eâ conditione, acceptari, ut 1000. librarum penſionem, Stephano foret repenſurus; niſi enunciaretur diſertis Verbis, in diplomate Regio, cui ſubſcripſit, & in quo ſeſe obligatum devinxit, futurum, ut prædicta penſio, à Papâ comprobaretur, ac rata haberetur (b). Adeò ut, conventa quam primò admiſit ſimonia, ex utrâque parte realis deinde evaſerit, eo inſtanti, quo penſionem Stephano numerare incœpit. Ad vitandam ergo ſimoniæ culpam, oportebat ab eo Chirographum, diplomati Regio, non apponi, niſi cum adjectâ illâ clauſula, *ſub beneplacito Papæ*; atque adeò nedùm, ei, penſionem ſolvere pergat, quin imò prorsùs deneganda eſt, donec Stephanus gaudeat Canonico titulo, vi cujus eam jure repetere poſſit; hoc eſt, donec penſio fuerit, à Papâ, comprobata; atque nihilominùs, ei, offerenda eſt, quæcumque autoritas ſcripta neceſſaria, ut poſſit in Curiâ Romanâ inſtitui. Quod, ſi Stephanus renuerit, ſibi conſtitui titulum Canonicum, ac judicium pronunciari obtinuerit, quo Staniſlas ad ſolutionem penſionis damnetur; debet iſte ad Superiorem Judicem provocare, nec ſolvere, niſi ad Juriſdictionem uſque ſupremam perductus, & poſt rem, ultimâ cognitione, judicatam evictus, quin etiam nec niſi ſuis bonis pigneratis; ut indè manifeſtius appareat, ſolutionem invitè fuiſſe præſtitam. Interea verò, Romæ cum agere neceſſe eſt, & Summo Pontifici, relatis tùm conſuetudine quæ viget in Polonâ Curiâ, tùm quâ ratione, in eo caſu, ſeſe res habuerit, ab eo ſupplex poſtulare, titulo ſuo, quantum opus eſſet, vigorem & robur reddi; Item quoſcumque fructus, obventos quidem, nec perceptos, aut jam perceptos ſed necdùm conſumptos, ſibi impertiri, ſimul cum facultate, quâ deinceps valeat, penſionem Stephano, licitè rependere (c). En quæ, propriæ conſcientiæ conſulturus, poteſt ac debet Staniſlas præſtare.

(a) Can. *Quam pio.* 2. 1. q. 2. Lucius III. in cap. *Super.* 7. & in cap. *Præterea.* 9. Et Celeſt. III. in cap. *Præterea.* 10. de tranſactionibus. Alexand. III. in cap. *Conſtitutus.* 4. eod. tit. & in cap. *Cùm pridem.* Et Gregor. IX. in cap. *Pactiones.* 8. de pactis. Urban. III. in cap. *Quæſitum* de rerum permut. Et Innoc. III in cap. *Tuæ nos.* 34. de ſimoniâ.

(b) Joann. Caballut. juris can. theor. & prax. l. 2. c. 14. n. 2.

(c) Sambovius tomo 3. caſu 71.

CASUS XXI.

Zephirinus, Clericali tonſurâ, initiatus, de Prioratu 3000. libras cenſûs annui reddente, cujus titularis erat, penſionem 1000. librarum, in Curiâ Romanâ, admiſſam ſibi reſervavit. Arma deindè profeſſus, tribunus militaris factus eſt, hoc eſt, in rebus tam ordinariis quam Capitalibus quæ ſpectant ad milites, conſtitutus Judex. An propter iſtam ſolam conditionis ſortiſque immutationem, de jure repetendæ penſionis, decidit?

Respons.

Ut propoſitæ quæſtioni fiat ſatis, ſciendum eſt, quamcumque penſionem, de beneficio retentam, ſuapte naturâ, Eccleſiaſticam cenſeri (d); quòd Clericalem tonſuram, quæ ſpirituale quidpiam eſt, neceſſariò prærequirat: Atque, eâ potiſſimùm de causâ, ſemper ſupponit Reſcriptum Romanum titulum iſtum, ei, ineſſe, in cujus gratiam expeditur. *N. Clerico Diœceſis N.* Ac clauſulam iſtam ferre ſolet, etiam, quoad eos, qui majoribus ordinibus nondùm initiantur, & *cum Decreto, quòd ſi ipſe, & quandiù penſionem hujuſmodi perceperit, in habitu & tonſurâ Clericalibus incedat. Aliàs penſio ceſſet eo ipſo* (e).

Atque illud erui poteſt ex nonageſimâ ſecundâ Bullâ Sixti V, quæ data eſt 9. Januarii 1589. (f): in quâ laudatus Papa præcipit, non Beneficiariis tantùm, ſed iis etiam, qui penſiones Clericales, de quibuſlibet beneficiis, percipiunt, ut tonſuram habitumque Clericalem deferant, ſub pœnâ, dictarum penſionum ademptionis, ipſo facto, incurrendæ. *Præcipimus & mandamus*, inquit, *omnibus & quibuſcumque Clericis.... nedum beneficia Eccleſiaſtica qualiacumque..... obtinentibus..... verùm etiam penſiones, ſuper quibuſvis fructibus.... Officiorum & Beneficiorum quorumcumque Eccleſiaſticorum..... ut ipſi & eorum quilibet..... debeant omninò..... tonſuram & habitum Clericalem, veſtes ſcilicet talares.... quâcumque remotâ excuſatione, aſſumere & jugiter deferre. Alioquin ipſos & ipſorum quemlibet..... penſionibus & fructibus.... ex certâ noſtrâ ſcientiâ, deque Apoſtolicæ poteſtatis plenitudine privamus, ut ſine ulla aliâ monitione, citatione, Judicis Decreto, aut miniſterio, ipſo facto, privatos declaramus.* Addi prætereà poteſt cum Navarro & Zerolâ (g), cenſeri ad Eccleſiaſticam penſionem minimè aptum, quicumque beneficii poſſidendi non eſt capax. *Si præfatus ordinatus*, ait priori loco recenſitus Auctor, *non eſſet capax beneficii; non eſſet etiam penſionis ſaltem ſecundùm ſtylum Curiæ, qui eſt ſervandus* (h).

(d) Joann. Caballut. juris can. theor. & prax. l. 2. cap. 14. n. 27.

(e) Idem cit. l. 2. c. 28. n. 3.

(f) Sixtus V. in Bullâ. *Cum Sacroſanctam*, §. 2. & 3.

(g) Navarrus lib. 1 de tempor. b. ordinat. conſil. 11 n 2. Thomas Zerola prax. Epiſc. part. 2. v. [illegible] § 6.

(h) Thom. [illegible] in cap *Quam* gr. [illegible] 6 de [illegible] omine falſi, lib. 5. tit. 20.

Adverſam tamen opinionem, Sylvius, tuetur; eamque rationem profert, quòd Eccleſiaſtico, qui, in irregularitatem, incidit *ex delicto*, aut etiam ſubjicitur excommunicationis pœnæ, omnium graviſſimæ, quas, ab Eccleſiâ infligi contingat, non ideò beneficium, *ipſo facto*, abrogetur. Indeque infert, eandem eſſe debere conditionem penſionis (i). *Ecce non privatur etiam penſione, quæ nec eſt Beneficium, nec plura requirit ad hoc, ut aliquis ſit ad eam retinendam habilis, quàm ut poſſit retinere Beneficium.*

(i) Fr. Sylvius [illegible] var. v. Penſio [illegible] 1.

Eam iſte Theologus mutuatus fuerit, rationem à Navarro (k), qui cùm eidem opinioni primùm adhæſiſſet ſubjicit deinde. *Advertendum modò obſervandam Conſtitutionem Sanctiſſimi Domini noſtri Sixti quinti, publicatam anno* 1589.

(k) Navar. l. 4. de vita & honeſt. Cleric. conſil. 3.

Enimverò ſi Beneficiarius Beneficio non depellitur, *ipſo jure*, quòd in irregularitatem, *ex delicto*, incurrerit, aut in pœnam excommunicationis, inde eſt, quia nullo Canone declaratur Beneficio fruſtratus: Verùm non legitimè concluditur, eum cui penſio miniſtrabitur, penſione non deturbari, quando à Clericali togâ, ad genus vitæ ſecularis & profanæ deſciſcit; ſiquidem in eo caſu, penſionis ademptæ pœnâ, *ipſo facto* mulctatus, ab ipſomet Summo Pontifice indicatur. Atque eâ ratione ſic pronunciatum eſt à Supremo Senatu Gratianopolitano, Arreſto 4. Junii 1658. à Baſſet relato (l).

(l) Baſſet tom. 2. l. 3. tit. 8. cap. 2.

Verum equidem eſt à Sylvio ſic reſponderi ad Bullam Sixti V., dicendo nempe, eam ab eodem Summo Pontifice aliquatenùs temperatam fuiſſe, aliâ ſubſequente, quam dedit ejuſdem anni 31. Januarii, quâ excipiuntur à prohibitorio Decreto, quod anteà à laudato Papâ latum fuerat, qui poſſident penſiones non excedentes pretium 60. Ducatorum aureorum de Camerâ Apoſtolicâ (m); ſed quicquid ſit de illâ clauſulâ excipienti, nullâ ratione favet Zephirino, de quo mentio fit in ſpecie, quam in præſenti diſquirendam habemus; quippe nec in eo caſu, quem attingit altera Conſtitutio ejuſdem Papæ recenſeatur: Cùm mille librarum pretium uſque, penſio ipſius aſſurgat.

(m) Sixtus V. in Bullâ. *Paſtoralis.*

Non erit abs re, ſi eo loci tantiſper immoremur in perpendendo, quod poſt Navarram ſuperiùs in medium adduximus, quemcumque ſcilicet qui non eſt aptus ad Beneficium Eccleſiaſticum, nec percipiendæ penſionis capacem eſſe cenſendum, Juriſprudentia namque civilis, quæ apud

quaſdam

Digitized by Google

quaſdam ſupremas Curias obtinet, non omninò congruit cum iſto principio. Exemplum eâ de re celeberrimum, hàc noſtrâ ætate ſubminiſtratur, in famoſo illo litigio, quod motum eſt inter Illuſtriſſimum Henricum-Guillelmum Cadurcenſem quondam Epiſcopum, & D. Comitem de Marſam, ortum Illuſtri Lotharingiæ familiâ Principem, circa penſionem in gratiam iſtius, de Epiſcopatu Cadurcenſi conſtitutam, quamque ſervare animo intendebat, poſt contractum matrimonium cum Dominâ d'Albret viduâ: in quâ controverſia latum eſt ab ampliori Conſilio, Arreſtum 15. Septembri 1683. pro Principe prædicto: quia nimirùm in Reſcripto ipſi à Papâ conceſſo, clauſula excipiens enunciabatur, quâ verbis omninò diſtinctis derogabatur, quibuſcumque conſuetudinibus & Legibus Eccleſiaſticis latis aut ferendis in Conciliis, ſive Provincialibus, ſive œcumenicis. Ea fuit cauſa ratioque ipſius Arreſti, quòd cùm inſtitutio Beneficiorum, a jure tantùm poſitivo derivetur, penès Papam eſſe videatur, ut quam libuerit conditionem, ei poſſit apponere: Præſertim cùm reſcriptum D. de Marſam, impertitum ab ipſo Rege comprobatum fuerit; ac proinde non fuerit, unde labefactaretur ſub eo prætextu, quod obſiſteret libertatibus Eccleſiæ Gallicanæ, quæ in eo potiſſimum poſitæ ſunt, ut ipſummet Papam coërceant, ſi quid in Regno attentare aggrediatur, invito tum Rege, tum populo „ quod poſſit diſpoſitioni antiquorum Ca„ nonum, vel ex aliquâ parte offi ere,„ Ut loquitur D. Dupuis. in ſuo de Immunitatibus memoratis Commentario.

CASUS XXII.

Andræas, obligatur ad penſionem 300. librarum ergà Ambroſium, qui eam ſibi retinuit de fructibus cujuſdam Curæ 520. librarum, in illius gratiam, ab annis ferè ſex abdicatæ. Quo ſic poſito petitur, utrùm Andræas poſſit, abſque ullo ſuæ conſcientiæ damno, penſionem iſtam, proprio ſuo motu, nec implorata Summi Pontificis autoritate extinguere, ſeu jure redhibitionis redimere; licèt id ab ipſo præſtari non poſſe, Doctor ſcientiſſimus affirmaverit? Ratio propter quam ambigit, de ſententiâ iſtius Doctoris eſt, quia in adverſam omninò opinionem, dum celeberrimi Cardinales, Cajetanus ſcilicet & Toletus diſcedunt (a); nec dubitant aſſerere Pontificiam auctoritatem in propoſito caſu, neceſſariò non requiri.

(a) Thomas de vio Cardinal. Cajetan. tom. 1. opuſc. tract. 31. Fr. Toletus inſtruct. Sacerdotum. l. 5. c. 92.

Respons.

Non licet iſti Parocho, debitam Ambroſio penſionem abſque peccato redimere; niſi Summi Pontificis autoritas intervenerit. Equidem fatemur, ſic, exiſtimaviſſe laudatos Cardinales, ad redhibendam penſionem Summi Pontificis autoritatem neceſſariò non eſſe accerſendam. Verùm eorum opinio, ab Autoribus inſignioris nominis ac notæ, paſſim repudiatur, ut advertitur a Caballutio (b), qui aſſeverat quòd, *Hoc licitè citrà Papæ diſpenſationem fieri nequit, aut factum tenere.*

Proſper Fagnanus, Sacræ Cardinalium Congregationis Synodi Tridentinæ. Interpretum quondam ab Epiſtolis (c); Navarrus qui Pœnitentiarii vices, ſub Gregorio XIII. Romæ gerebat. Gigas in ſuo de penſionibus tractatu; Flaminius, Rebuffus, Forgetus, aliorumque nubes ingens, idem quoque uno ore clamant. Undè inferimus, juxta uſum in Eccleſiâ paſſim frequentatum, Andræam ex conſcientiâ teneri ad mittendam ſupplicationem Romam, eo fine, ut penſionis Ambroſio debitæ, numeratâ quâdam pecuniæ ſummâ, redimendæ facultas à Summo Pontifice conce-

(b) Joan. Caballut. Juris can. theor. & prax. l. 2. c. 14. n. 10.

(c) Proſper. Fagnan. in cap. *Ad audientiam.* 31. de reſcriptis. Navarrus de ſimoniâ, conſil. 19. n. 1. Hieron. Gigas de penſionib. q. 45. & 87. Flaminius de reſignat. l. 6. q. 2. n. 128. Petrus Rebuff. de pacificis poſſeſſor. n. 124. Forget. tract. de penſionib. n. 30.

datur. D. Brillon, in Supremâ Pariſienſi Curiâ Patronus, qui nuperrimè fecit juris publici, ſuum ingentem Arreſtorum indicem in tria partitum volumina *in folio*, laudatorum Autorum ſententiam amplectitur, & refert quoddam Senatûs Pariſienſis Supremi Arreſtum. 29. Maii 1632. quod legitur in Collectioneis Arreſtorum, a Bardet congeſtis, quo dictus Deſiderius Cudrlot damnatus eſt, ad numerandum quod ſupererat de penſione extinguendâ, quam Cade ipſius reſignans, ſibi reſervaverat de reditibus Prioratûs, de noſtrâ Dominâ Quadrantis, in Diœceſi Lingonenſi; atque nihilominùs ad conficiendum ſibi ſcriptæ procurationis actum, quâ dictæ penſionis extinctio, atque redemtio ſollicitari poſſet in Curiâ Romanâ, atque impetrari (d).

(d) D. Brillon. v *Penſio* tom. 3. pag. 71. column. a n. 96. Bardet tom. 2. l. 1. cap. 17.

CASUS XXIII.

Chrysantus S. Claudii Parochus, cujus Cura oneratur ab annis quinque aut ſex, 300. librarum penſione, quam de reſignatâ prædictâ Curâ, Cornelius ſibi reſervaverat; cùm ex penſione quotannis perſolvendâ nimium gravaretur, Capellam 200. librarum reditûs annui illi obtulit eâ conditione, ut penſio foret æternùm extinguenda. Oblatam à Chryſanto conditionem, Cornelius accepit; & datâ operâ, ut de Capellâ provideretur, penſioni renonciavit, inſtrumento eâ de re confecto coram Notario, quod Chryſanto deindè in manus tradidit: Numquid in iſtâ compoſitione, quidpiam eſt, quod jure poſſit reprehendi; & penſio nonne ratione legitimâ reſtincta eſt?

Respons.

Sacrilegum Simoniæ odorem exhalat undequaque prædicta compoſitio. Proptereà quod penſio non ſit Beneficium, ſed ſolummodò jus percipiendi ad tempus, hoc eſt, ad illius vitæ curſum, cui penſio cedit quamdam fructuum portionem, de Beneficio reſignato ab ipſius Beneficii titulo, prorsùs ſejunctum; ut fusè admodum contenditur a Fagnano (e), adversùs Autores alios quoſdam, atque ſic Romæ pronunciatum fuiſſe à Tribunali Rotæ, idem teſtatur: *Ut dixit Rota, decifione 415.... penſio quamvis ſit ſpirituali annexa, tamen eſt, quoddam jus temporale; id eſt, ad tempus ſeparatum & formale, ac per ſe diſtinctum, ab ipſo Beneficio.* Ita loquitur Inclitus Canonici Juris interpres (f). Et verò, non ad modum Beneficii penſio perpetuatur; quippe mortuo, cui miniſtrabatur, ipſa deficit ac penitùs extinguitur. Præterea non opus eſt, inſtitutione Canonicâ, ut penſio conſtituatur; quemadmodùm ut Beneficium aliquod legitimè poſſideatur; ſi quidem ex ſolo reſignantem inter & reſignatarium convento, cui Summi Pontificis autoritas accedit poſſit penſio percipi. Aliundè verò, penſio poteſt debitori gratuitò remitti, ac liberaliter condonari, abſque eo quòd Beneficiarius ex penſione ad autoritatem Superioris, eâ de re recurrere opus habeat; contrà verò Beneficium non poſſit, niſi in manibus Superioris legitimi, ipſiuſque autoritate interveniente dimitti; deindè penſio in aliquâ Curâ, aut quovis alio Beneficio, aſſignata nullam reſidentiam, nullamque Eccleſiaſticorum Officiorum, functionem importat: quod de Beneficio dici non poteſt. Plurimùm ergo, totâque naturâ diſtant, tum penſio, tum Beneficium. Unde inferendum eſt, penſionem ob reſignatum aliquod Beneficium, extingui nunquam poſſe; ſi quidem in ejuſmodi penſionis redhibitione, ſpirituale aut ſpirituali annexum rependeretur pro temporali, & pretio pecuniario conſtituendo atque æſtimando; pactâque quâdam pecuniæ ſummâ, & Summi Pontifi-

(e) Proſper. Fagnan. in cap. *Ad audientiam.* 31. de reſcriptis. n. 98. & 22. ſeqq.

(f) Idem ibid. n. 112.

eis accedente conſenſu, poſſit reipſa redimi. Cornelius ergò non legitimè providetur (*a*): Et Chryſantus ob Simoniam perpetratam, jure percipiendæ penſionis omninò decidit, quin etiam meretur pœnis Canonicis ſubjici, quæ adversùs Simoniacos infliguntur.

(*a*) Collat. Condomenſ. tom. 2. collatione 3. ſect. 5. Sambovius tom. 1. caſu 38.

CASUS XXIV.

Volusianus, 600. librarum penſionem, de Beneficio quodam percipiens, numquid ad recitationem Breviarii, atque ad deferendam cùm tonſuram, tùm veſtem Clericalem, eâ de causâ ex conſcientiâ tenetur?

Respons.

Penſionem memoratam percipiens, non recitando Breviario, ſed parvo duntaxat Officio, de Beatâ, dicendo aſtringitur. *Quicumque penſionem, fructus, aut alias res Eccleſiaſticas, ut Clericus percipit*, inquit Sanctus Pius V. Papa in ſuâ 135. Bullâ (*b*), quæ edita eſt 20. Septembris 1571. *Eum modo prædicto*, hoc eſt, ſub pœnâ reſtitutionis; *ad dicendum Officium parvum; Beatæ Mariæ Virginis, decernimus obligatum & penſionum fructuum, rerumque ipſarum amiſſioni obnoxium.*

(*b*) S. Pius V. in Bullâ. Ex proximo.

Quâ in re obſervandum occurrit, 1. ea verba: *modo prædicto*, referri ad id, quod à Sanctiſſimo Papâ deciſum fuerat de obligatione reſtituendi, quæ iis potiſſimùm incumbit, qui cùm ad magnum Officium perſolvendum teneantur iſti obligationi pro debito non faciunt ſatis; atque indicare quoſcumque, aliquâ penſione gaudentes, eâdem lege teneri reſtitutionis eorum omnium, quæ ſibi ab Eccleſiâ conceduntur, ſpectatis prætermiſſionum tum numero, tum ſpecie. 2. Iſta alia verba, *ut Clericus*, neceſſariò oportuiſſe exprimi; ſi enim annua quædam pecuniæ ſumma numeraretur, pro pulſandis Organis, ſeu Campanis, aut quovis alio munere ſimili ſuſtinendo; qui penſionem ejuſmodi perciperet Officio parvo, de Beatâ Virgine, perſolvendo, nullâ omninò ratione aſtringeretur. Concilium Burdigalenſe actum 1583. cum Bullâ Sancti Pii V. prorsùs conſentit (*c*). Ratio propter quam obligantur ad parvum Officium de Beatâ Virgine, qui penſionem aliquam percipiunt, eſt juxta opinionem Fagnani, quia penſio hodie datur (*d*), propter Officium, ſicut Beneficium, ut inquit Navarrus (*e*). Ea ſunt ipſiſſima verba iſtius eruditi Canonici Juris interpretis, qui addit, ita declaratum fuiſſe à Sacrâ Cardinalium Congregatione.

(*c*) Concil. Burdigal. tit. de Eccleſiaſt. precationib.

(*d*) Proſper. Fagnan. in cap. *Cùm in cunctis*. de electione. n. 97. & 101.

(*e*) Navarrus l. 2. de reſtitut. c. 2. n. 200.

Quod pertinet ad tonſuram & veſtem Clericalem: Abſque dubio eſt ab iis, quibus de Beneficiis obveniunt penſiones, utramque eſſe ex ſtricto debito deferendam; quemadmodùm diſertis omninò verbis decernitur, in Bullâ nonageſimâ ſecundâ Sixti V. eujus verba, cùm relata fuerint, in vigeſima deciſione, ideò ſupervacaneum eſt hîc loci, eadem iterato ſermone repetere (*f*).

(*f*) Pater Thomaſſinus de diſciplinâ Eccleſiaſticâ. 1. parte. l. 1. c. 4. part. l. 4. c. 37. Collatio Lucionenſis. tom. 6. Collatione 12. q. 3.

CASUS XXV.

Placinus, de Diœceſi Baïonenſi, in numerum Clericorum aſtrictus, natalium ſplendore conſpicuus, nulloque beneficio gaudens, 3000 Librarum penſionem de quodam Archiepiſcopatu ſibi percipiendam aſſignari obtinuit. De iis ad victum cæteraque vitæ neceſſaria diligenter & cautè diſpenſatis, mille libras quotannis ſibi defraudat ac ſeponit. Poteſt-ne, abſque peccato ſummam iſtam ad libitum impendere, vel in proximos ſuos quanquam locupletes, vel in amicos; vel eam conferre in alios quoſdam uſus voluptuarios; aut tandem abſolutè ne tenetur ad reparſam iſtam pecuniam in pauperes, aut in Eccleſiam in integrum rependendam.

Respons.

Cùm quæ de beneficiis vel de penſione obtingunt bona promiſcua habeantur; quippè eâdem perindè ratione, utraque ſint Eccleſiaſtica; dicendum eſt ejuſmodi bona, ſiquidem Deo devoveantur atque conſecrentur, nec, niſi ad ſuſtentationem neceſſariam, honeſtumque cultum ipſius Eccleſiæ Miniſtrorum, & ad ſubveniendum pauperibus, qui membra ſunt Jeſu Chriſti reſerventur; quas, ex ſua penſione quotannis comparcit Placidus, 1000. Libras ab ipſo, in ſubſidium pauperum, & in neceſſitates Eccleſiæ, eſſe tantùm collocandas: adeò ut nec poſſit, niſi cùm conſcientiæ ſuæ detrimento, amicis cognatiſque non pauperibus, indè largiùs effuſiuſque donare, neque, quod magis illicitum eſt, eam pecuniæ ſummam in riſus & ludos diſperdere: Quandò quidem ſit quædam Sacrilegii ſpecies, ſi ea, quæ bona crucifixi ſunt, & Jeſu Chriſti, pauperumque patrimonium, tantâ cùm injuriâ dilapidentur. Quod fuſiùs jam, eâque ratione à nobis ſic demonſtratum eſt, ut nullâ tergiverſatione poſſit eludi, cùm de Beneficiis agebamus, ubi reperire eſt, ingentem collectionem teſtimoniorum è Conciliis, Patribus autoribuſque Eccleſiaſticis exceptorum, quæ hìc iterùm referre, nihil prorsùs juvat.

CASUS XXVI.

Mauricius, qui penſionem 400. Librarum, de quâdam Abbatiâ excipit, latrocinatus eſt, ac proptereà fuit ad perpetuum remum damnatus. Numquid, ex conſcientiâ, tenetur Abbas, ad rependendam ei, deinceps penſionem?

Respons.

Opinamur Abbatem, qui debebat Mauricio annuam 400. Librarum penſionem, ex conſcientiâ non teneri ad continuandam eidem penſionis ſolutionem, ex quo damnatus fuit ad remum perpetuum. Cujus rei ratio eſt, quia, ſicut morte naturali, ſic etiam morte civili, penſio reſtinguitur; atqui damnatorium judicium, quo quis, remo æternùm affigitur, civilem mortem certiſſimè importat. Cùm ergò Mauricius mortem civiliter obiverit, de repetendæ penſionis jure deturbatur, & Abbas, à perſolvendâ iſtâ penſione, ad quam obligabatur, immunis omninò fit. Enimverò, ut ait Cabaſſutius (*a*), *Perimitur penſio capitis diminutione Penſionarii... quia penſio beneficiaria eſt jus ſpirituale & Clericale.*

(*b*) Idem intelligendum eſt de Clerico, cui penſio miniſtratur, cùm incidit in hæreſim, aut in crimen læſæ majeſtatis, aut ſimile aliud admittit, in cujus pœnam, privatio beneficiorum, ac penſionum Eccleſiaſticarum infligi ſolet, *Extinguitur penſio*, inquit idem juris Canonici peritus, *per delictum hæreſis, læſæ majeſtatis aut Sedis Apoſtolicæ: per Matrimonium, aut per profeſſionem religionis* emiſſam, in Ordine Religioſo, à Papâ comprobato. Atque illud etiam docent Riccius, Gigas & Garciàs (*b*).

(*a*) Joann. Cabaſſut. juris can. theor. & prax. l. 2. c. 4. n. 16.

(*b*) Idem. ibid. n. 17. & 18. ex Lucio III. in cap. *Ad abolendam*. De hæreticis &c. l. 5. tit. 7.

(*c*) Aloyſius Riccius in praxi irregularit. deciſ. 524. Hieron. Gigas de penſionib. q. 54. & 57. N. Garcias. part. c. 5.

CASUS XVII.

Cunegonda, cùm in Monaſterio de Ordine Sancti Benedicti, ſolemnem Religionis profeſſionem, jàm jàm emiſſura eſſet, omnibus precibus,

cibus, Patrem ſuum, & oravit & obteſtata eſt, ut præter dotem Monaſterio perſolutam, peculiarem ipſi, 200. Librarum penſionem, levioribus neceſſitatibus vitæ deſtinandam, arbitrioque ipſius, quantùm ad diſpenſationem, cùm Præpoſitæ nimirùm conſenſu, permittendam vellet, ad vitæ tempus conſtituere; curaretque in conventionis inſtrumento, ſtipulationem iſtam diligenter apponi, futurum nempe, ut (ſi in aliam domum, ipſam transferri contigerit) ipſi quaſi Socia penſio adjungatur: Quæ quidem omnia conceſſa ſibi, à Patre obtinuit. Nonne aliquid in eo delicti commiſit; atque Pater ipſius potuit-ne iſta ſine peccato præſtare?

RESPONS.

Certiſſimum eſt Cunegondam non potuiſſe, abſque peccato efflagitare penſionem eâ ratione, ſibi conſtitui à Patre, quæ in enunciato caſu profertur. Patet namque ſic ab eâ actum fuiſſe, ex affectu prorsùs proprietario, quo funditùs evertitur votum paupertatis, Religioſæ profeſſioni omninò neceſſarium & eſſentiale: nec ipſam juvat, quòd adumbrati cujusdam, erga Præpoſitam, obſequii velamento, culpam obtendere enitatur: ſi id ſibi propoſuerit, ut iſtam penſionem ad arbitrium ſuum tractaret, atque in privatum uſum impenderet: quippè, nec penès Præpoſitam ſit, talem ei facultatem impertire, ſiquidem omninò repugnet ipſi voto paupertatis, cui ſe totam devovet, veri nominis Religioſa, cùm profeſſionem emittit. Quod quidem luculenter probari poteſt, ex iſtis Innocentii III. notandis verbis; (a) *Nec æſtimet Abbas, quòd ſuper habendâ proprietate, poſſit, cùm aliquo Monacho diſpenſare: quia abdicatio proprietatis, ſicut & cuſtodia caſtitatis, adeo eſt annexa regulæ Monachali, ut contrà eam, nec Summus Pontifex poſſit licentiam indulgere.*

(a) Innoc. III. in cap. *Cùm ad monaſterium.* 6. de ſtatu monachorum. &c. l. 3. tit. 35.

Neque ipſi Cunegondæ Patri licitum etiam fuit, penſionem filiæ ſuæ, eo animo conſtituere: quandòquidem, Religioſa cùm ſit, nihil ſibi proprii poſſidere poſſit, juxtà iſtud principium: *Quidquid acquirit Monachus, acquirit Monaſterio*: quod Gloſſa (b) ſtatuit, ac confirmat autoritate S. Auguſtini quem Gratianus, in ſuo Decreto refert (c). Adeoque ut, in eo caſu, procul ab ipſo reſideret omnis culpa; ſic eum fuiſſe diſpoſitum oportuiſſet, ut penſionem, 200. Librarum Monaſterio, eo fine, conſtitueret, ut inde urgentibus ac verè dictis neceſſitatibus ſuæ filiæ ſubveniretur, ſi Monaſterium aliundè ſuccurrere, ipſi non poſſe occurreret. Sic etiam à Cunegondâ, ut ab omni culpâ vacaret, nihil aliud intendi opus erat, niſi ut ſuo Monaſterio, penſio cederet; ut ſi caſus aliquandò accideret, ab eo, ſibi erogarentur ſubſidia neceſſaria, præſertim cùm in ſtatu corporeæ infirmitatis ſeſe conſtitui experiretur (d).

(b) Gloſſa in extravag. *Quia quorumdam.* fin de verborum ſignific. v. *Reſervatum.* tit. 14. & in Clement. *Dudum* 2. v. *Indirectè.* de ſepulturis. l. 3. tit. 7.

(c) S. Aug. in can *Non dicatis* 11. §. 2. 12. q. 1.

(d) Sambovius tom. 2. caſu 178.

PERJURIUM.

JUSJURANDUM falſum, aut præſtiti Sacramenti infractio, redduntur Latino idiomate, per vocabulum, *Perjurium*, quod deducitur à verbo *pejerare*, ſeu perjurare; hoc eſt, jurando affirmare verum, quod falſum eſſe noſcitur; vel jusjurandum violare.

Perjurium naturâ ſuâ, crimen mortale eſt, quo quis fit omni dedecore infamis, ſimulque dignus inſigni animadverſione; atque Judæis, illud Deus diſtrictiùs omninò prohibuerat; *Non perjurabis in nomine meo*, (e) *nec pollues nomen Dei tui. Ego Dominus.*

(e) Levit. 19. 12.

Poteſt admitti, non ſolùm affirmando quid falſi; ſed etiam, verum aliquid pernegando: nec legitimam excuſationem aliquam habet, ex irruente metu, nec ex conſuetudine uſitatâ, neque ex aliquo, indè, emergente commodo, neque tandem ex quâvis aliâ causâ; niſi fuerit actus ex aliqua parte imperfectus, quemadmodùm ex ignorantiâ invincibili poſſet aliquando contingere.

Sicut diſtinguuntur tria genera juramenti, quæ dicuntur *aſſertorium*; *promiſſorium*; *& comminatorium*; Id eſt, illud quod affirmando vel negando; aut quod promittendo; ſeu, quod minitando profertur: Ita etiam, iſtis tribus modis, perjurii conſcium, poteſt quis ſeſe conſtituere.

Vel de re præſenti, vel de futurâ, quam quis promittit aut minatur; perjurium eſſe poteſt. Quando de re præſenti agitur, ſemper peccatum eſt; propterea quòd adversùs veritatem, jusjurandum, eo temporis momento adhibeatur. Si de futurâ quæſtio ſit, cujus implendæ animus non fuerit, eo ipſo inſtanti, quo ſermo habetur, perjurii crimen admittitur: ſi verò promiſſum, juramento confirmatum animus perficiendi comitetur; in perjurium incurritur, eo tantùm inſtanti, quo voluntas immutatur, ac detrectat exolvere, quod promiſſum eſt; modò poſſit, nec offenſo Deo, nec prætermiſſo opere ſanctiori, atque condigno excellentiori præmio compleri.

Dicimus, *modò nec offenſo Deo compleri poſſit*; Enimverò ſi verbi gratiâ, quis ſeſe juramento obſtrixiſſet, futurum, ut ſive lethale, ſive veniale peccatum committeret; nedùm jurejurando teneretur, quin immò, nec ipſi liceret, rem Sacramento obfirmatam, perſolvere.

Addimus; *nec prætermiſſo opere ſanctiori*: Quamvis enim iſtud opus, ſuâpte naturâ, gratuitum prorsùs ac voluntarium ſit; Eſt tamen uniuſcujuſque, moventi Divino Spiritui, bonumque opus intus inſpiranti, nec reſiſtere nec impedimentum afferre. Atque, in iſto caſu ſicut in cæteris quibuſcumque, in quibus jusjurandum incidit aut ex irruente metu, aut ex illatâ vi aliquâ; ut conſcientiæ, tutiori viâ conſulatur, adeundus legi-

timus Superior, ab eoque impetranda eſt, exhibiti Sacramenti condonatio; aut ab ipſo, cui data eſt, fidem remitti oportet.

Conſtitutionibus Canonicis decernitur, ut Beneficiarius perjurus, beneficio ſuo privetur; (*a*) ab iiſque declaratur, teſtimonii in judicio unquàm ferendi prorsùs inhabilis (*b*). Et verò, *ubi quis pejeravit, ei credi poſteà, etiamſi plures Deos juret, non oportet: quia, qui ſemel à veritate deflexit, is non majore religione ad perjurium, quàm ad mendacium perduci conſuevit.* Sic loquitur Orator Romanus Chriſtianas, licet ipſe Paganus, ſolitus aliquando ſententias effundere (*c*). Eſt etiam hoc; à Juriſconſultis receptum, ut talis, ad dicendum teſtimonium ſit nunquàm admittendus (*d*). Tulit olim Carolus Magnus ſequens decretum adversùs perjuros. *Propter perjurium, quod commiſit,* (*e*) *dextera manus amputetur.* In Edicto S. Ludovici anni 1254. habetur, quòd, *perjurus condemnatus, beneficium appellationis amittit.* Statuitur antiquâ conſuetudine Britanniæ minoris, perjurum, jacturâ rerum omnium mobilium, quæ ipſius eſſe, dignoſcuntur, damnandum eſſe; (*f*) ipſæque, Domino loci, in quo judicium damnatorium datum fuerat, addicebantur: ſi autem occurreret, ab aliquo magiſtratum aut publicum aliud munus gerente, crimen iſtud perpetrari; declarabatur infamiâ notatus, exercendique publici cujuſcumque Officii, nullâ deinceps ratione capax. (*g*) Quoniam verò nullis Romanarum legum conſtitutis, peculiaris adversùs perjuros, pœna indicitur; quin etiam ab Imperatore Alexandro præcipitur, ut Divino judicio ipſi dimittantur. *Juris-jurandi contempti, religio ſatis Deum ultorem habet*: ait Princeps laudatus in lege: (*h*) uſus plerumque viget, ut quæ mulctæ adversùs eos pronunciantur, judicis arbitrio reliquantur, ac ratione habitâ tùm perſonæ, tùm variarum facti circumſtantiarum, conſtituantur.

(*a*) Alex. III. in cap. *Querela.* 10. de jurejo.
(*b*) Can. *Conſtituimus.* 9. 3. 9. 5. Alex III. in cap. *Ex parte.* 7. de teſtib. lib. 2. tit. 20. Et Greg. 9. in c. *Teſtimonium* 54. eod. tit.
(*c*) Cicero orat. pro Roſcio.
(*d*) Bouteiller. ſumma ruralis tit. 9. Maſuer. prat. tit. 17. Bartol. in Leg. *Si quis, m. jo.* cod. de tra ſict. Jaſon. in §. *Item ſi quis poſtulante.* Inſtit. de act.
(*e*) Capitul. 23.
(*f*) art. 593.
(*g*) Ibid. art. 40.
(*h*) Leg. *Juris jurandi.* 2. cod. de rebus credits & jure jurando lib. 4. tit. 1.

CASUS PRIMUS.

MENALIPPUS, ſciſcitanti Juvenali, num rura deambulatum nuperrimè petierit, mentiendo reſpondet, nullatenùs illuc ſeſe contuliſſe: & jure jurando mendacium etiam obfirmat, teſtem Deum invocans, in ſermonis argumentum, nunquid, in eo lethale peccatum admittit, præſertim cùm reſtrictione quâdam mentali, verbiſque ambiguis in jurando utatur, ac falſum iſtud juramentum, ex materiâ ſit omninò leviſſimâ, neque poſſit detrimenti quidquam, Juvenali importare?

RESPONS.

Menalippus, in ſpecie propoſitâ, videtur nullâ ratione poſſe à mortali peccato vindicari. Eaque ratio eſt, quòd perjurium omne in Divinis ſcripturis (*i*), luculenter omninò nullâque diſtinctione adhibitâ, tanquàm mortale peccatum habeatur; quemadmodum probatur à S. Thomâ (*k*), cùm dicit non judicandum eſſe de perjurio, perinde ac de aliis, quæ licet naturâ ſuâ mortalia, venialia tamen in certis quibuſdam caſibus, poſſunt evadere: *Videmus autem*, inquit S. Thomas, *quòd ea quæ ex ſe ſunt peccata venialia, vel etiam bona ex* (ſuo) *genere, ſi in contemptum Dei fiant, ſunt peccata mortalia, undè multo magis quidquid eſt, quod de ſui ratione pertinet ad contemptum Dei, eſt peccatum mortale. Perjurium autem de ſui ratione, importat contemptum Dei: ex hoc enim habet rationem culpæ .... quia ad irreverentiam Dei pertinet. Undè manifeſtum eſt, quòd perjurium, ex ſui ratione, eſt peccatum mortale.*

S. Auguſtinus (*l*), abſque ullâ diſtinctione levioris aut gravioris materiæ generatim affirmat quòd, *perjurium peccatum eſſe, & grande peccatum nemo dubitat.* Cujus aſſertionis ratio patet, ac ſeſe ultrò prodit; namque, ut ſuperiùs diximus cùm S. Thomâ, quanquàm res juramento falſo confirmata, levioris in ſeipſâ momenti eſſe videatur, irreverentiam ipſi Deo maximam ſemper infert, cujus teſtimonium imploratur, quaſi mendacii partes tueri, aut ex voluntate propriâ exiſtimetur, aut ex indulgentiori quâdam obſequentiâ, non renuat ei ſeſe accommodare.

Verum ut omninò pateat, omne perjurium quodcumque ſit, adjunctum ſemper habere graviſſimi criminis reatum; legenda eſt quæ de Gabaonitis refertur in libro Joſuæ hiſtoria (*m*). Iſta gens recenſebatur inter Palæſtinas nationes, quas abſque ullâ commiſeratione, de medio penitùs tolli, Deus Iſraëlitis præceperat. Acturi de pace, ipſi convenerunt Joſuë & Principes Iſraël. Quibus Joſue cæterique indixerunt, pacis cùm iis componendæ autores eſſe, ſeſe non poſſe; ſi in numero gentium prædictarum haberentur. Inficiantibus autem iis, in iſto numero ſeſe haberi, ſed è regione longinquiori acceſſiſſe, Dux populi Dei memoratus, & qui aderant ei à Conſiliis, vitam ſalutemque præſtituros, etiam jure jurando affirmaverunt. At ubi Gabaonitarum mendacio, ſe deceptos eſſe reſcivêre; non minùs juramento teneri ſuo exiſtimaverunt, nec duxerunt, iis poſſe internecionem inferri, ſed potiùs incolumem vitam eſſe ſervandam. *Murmuravit itaque omne vulgus, contrà Principes* (Iſraël). *qui reſponderunt eis: Juravimus illis in nomine Domini Dei Iſraël; & idcircò non poſſumus eos contingere; ſed hoc faciemus eis: reſerventur quidem, ut vivant; ne contrà nos ira Domini concitetur, ſi pejeravimus.* En quâ religione peſſimus iſte Dei populus ſentiebat de perjurio, etiam ex errore interveniente. Non eſt ergò undè quis adeo miretur, ſi ſermonem, eâ de re, tam rigidum tamque ſtrictum habeant S. Auguſtinus & S. Thomas; & conceptis verbis aſſeveretur à Doctore Angelico (*n*), non poſſe excuſari à mortali peccato, qui jure jurando mendacium; vel etiam jocosè confirmat. *Ille qui jocosè pejerat*, inquit, *non evitat divinam irreverentiam; ſed quantùm ad aliquid magis auget.* Quam quidem eâ de re, rationem alibi (*o*) ſuggerit: *Pertinet ..... ad Dei irreverentiam, quòd aliquis eum invocet teſtem falſitatis: quia per hoc dat intelligere, vel, quòd Deus veritatem non cognoſcat, vel quod falſitatem teſtificari velit.*

Sententiæ Doctoris Angelici, congruit ipſa Doctrina S. Auguſtini, qui dicit abſolutè, nec gravioribus à levioribus ſecretis (*p*). *Sine ullâ dubitatione minus malum eſt, per Deum falſum jurare*

(*i*) Malach. 3. 5. 1 ad Tim. 1. 10.
(*k*) S. Th. 2. 2. q. 98 art. 3. in corp.
(*l*) S. Aug. Ep. 180. alias 28. de verbis Apoſtoli. init.
(*m*) Joſue. c. 9. 18. & ſeqq.
(*n*) S. Th. cit. art. 3. ad 2.
(*o*) Idem. cit. q. 98. art. 2. in corp.
(*p*) S. Aug. Ep. 47. alias 154. n. 2.

jurare veraciter, quàm per Deum verum, fallaciter. Quantò enim per quod juratur, magis eſt ſanctum, tantò magis eſt pœnale perjurium.

Occurrerunt tamen autores quidam, eâ mentis caligine abcæcati, ut, contrariam iſtam propoſitionem enunciare, non erubuerint (*a*): *Vocare Deum in teſtem mendacii levis, non eſt tanta irreverentia, propter quam velit aut poſſit damnare hominem.* Verùm cùm inter 65. erroneas perinde, atque piarum aurium offenſivas propoſitiones à Papâ Innocentio XI. 2. Martii 1679. condemnatas, memorata propoſitio recenſeretur; eâdem quoque cùm aliis cenſurâ notata eſt atque proſcripta; & ejuſmodi Doctrina, ipſo prædicti Papæ Decreto, interdicta fuit, ſub pœnâ excommunicationis, *ipſo facto*, incurrendæ, ſummoque Pontifici, excepto mortis articulo, reſervatæ.

(*a*) Propoſitio 24. damnata.

Conſequenter igitur ad prædicta dicendum eſt, falſum jusjurandum, de quo in quæſtione agitur, non potuiſſe a Menalippo, abſque mortali peccato adhiberi: quoniam verò, eadem quæſtione dubium quoddam innuitur, unde nova difficultas videtur aliquatenùs exurgere, quæ in eo potiſſimùm conſtituitur, utrùm nempe poſſit Menalippus, à peccato mortali vindicari, in ſpecie propoſitâ, cùm præſertim in jurando, non niſi verbis ambiguis, reſtrictioneque mentali uſus fuerit: præfatis rationibus, nova argumenta ſubdere, neceſſe eſt, ut ſublato omnis tergiverſationis aufugio, demonſtretur perjurium, in ſenſu ambiguo & cùm reſtrictione mentali, emiſſum perinde ac quæcumque alia perjuria, mortalis peccati naturam, ac conditionem retinere.

Primò itaque advertimus non tantùm damnatam fuiſſe, ab Innocentio XI. pernicioſam, quam modò recenſuimus propoſitionem, ſed ſimul cùm eâ fuiſſe etiam proſcriptas duas alias, in quibus remiſſioris morum diſciplinæ fautores, Doctrinam de Amphibologiis, ac de mentalibus reſtrictionibus, apertè nudabant. Iſtæ propoſitiones ſunt vigeſima ſexta, ac vigeſima ſeptima. Ita concipiunt vigeſima ſexta: *Si quis vel ſolus, vel coram aliis, ſive interrogatus, ſive propriâ ſponte, ſive recreationis causâ, ſive quocumque alio fine, juret ſe non feciſſe aliquid, quod reverâ fecit intelligendo intra ſe aliquid aliud; quod non fecit; vel etiam aliam viam, ab eâ in quâ fecit; vel quodvis aliud additum verum, reverâ non mentitur, nec eſt perjurus.* Ea ſunt verba, quibus vigeſima ſeptima exprimitur. *Cauſa juſta, utendi his amphibologiis eſt, quoties id neceſſarium aut utile eſt ad ſalutem corporis, honorem, res familiares tuendas, vel ad quemlibet virtutis actum; ita ut veritatis occultatio cenſeatur tunc expediens & ſtudioſa.* Quæ quidem duæ propoſitiones mendacio ac perjurio plurimùm faventes, & manifeſtè Patrocinantes, cùm aliis notatæ ſunt atque ſub iiſdem pœnis, interdictæ. Quod iis prorsùs ſufficiat, qui genuinam Evangelii Eccleſiæque Doctrinam ſectari amant. Verùm juvat præterea addere, iſtos mendaciorum perjuriorumque Patrocinatores, Priſcillianiſtarum partes ſequi, ac veri nominis eſſe diſcipulos; qui teſtante S. Auguſtino, *habent in ſuis dogmatibus & hæc verba* (*b*). *Jura, perjura: ſecretum prodere noli*; ſunt in eâ Docti, qui etiam regulas figunt, fineſque conſtituant, quandò debeat, quandò non debeat pejerari. Ait alibi idem ſanctus (*c*), qui ad hæc ſic exclamat. *Ubi erunt fontes lachrymarum, & quid faciemus? Quò ibimus? Ubi nos occultabimus ab irâ veritatis; ſi non ſolùm negligimus cavere mendacium, ſed audemus inſuper docere perjuria?*

(*b*) S. Aug. l. de hæreſib. hæreſ. 7.

(*c*) Idem lib. contrà mendac. c. 18. ſeu n. 36.

Amphibologiæ mentaleſque reſtrictiones, ea ſunt adinventa dogmata ac conſtitutæ pernicioſarum regularum rationes, de quibus S. Eccleſiæ Doctor loquitur, quaſque luculentioribus omninò argumentis refellit, cùm ait, *quapropter ille mentitur, qui aliud habet in animo, &* (*d*) *aliud verbis, vel quibuſlibet ſignificationibus enunciat.* Unde etiam, addit idem, *duplex cor dicitur eſſe mentientis; id eſt, duplex cogitatio. Una rei ejus, quam veram eſſe vel ſcit, vel putat, & non profert: altera ejus rei quam pro iſtâ profert, ſciens falſam eſſe, vel putans.* Atque ex iſtis licet jam, cùm eodem ſancto (*e*) ſcribente ad Alypium inferre. *Undè perjuri ſunt, qui ſervatis verbis, expectationem eorum, quibus juratum eſt deceperunt.* Quæ conſequentia eo principio nititur quòd, *quâcumque arte verborum, quis juret; Deus tamen, qui conſcientiæ teſtis eſt, ita accipit ſicut, cui juratur, intelligit.* Quemadmodum ait S. Iſidorus, apud S. Thomam relatus (*f*).

(*d*) Idem l. de mendacio cap. 3.

(*e*) Idem Ep. 125. alias 224. n. 4.

(*f*) S. Iſidor. l. 2. de ſummo bono. c. 3. apud S. Th. 2. 2. q. 89. articulo 7. ad 4.

Neque verò eſt, undè poſt hæc mirum videatur; ſi celeberrima Lovanienſis facultas, ab Archiepiſcopo Mechlinienſi conſulta, de propoſitionibus decem & ſeptem, ad moralem diſciplinam pertinentibus, ſequentem, quæ ordine quinta erat, damnaverit anno 1653. „ cùm reſ„ trictione mentali licitum eſt jurare tam in ju„ dicio, quàm extrà, nullâ habitâ ratione iſtius, quod ab eo intenditur, qui juramentum exigit. Atque ſi eadem, de recentioribus aliis 28. propoſitionibus rurſum inquiſita, ab Epiſcopo Gandavenſi 1657. decimam nonam iſtis conceptam verbis, cenſurâ notaverit. „ Qui vel ex com„ mendatione, vel ex oblato dono, ad Magiſ„ tratum, ſeu publicum quoddam munus pro„ vehitur, poterit adhibitâ reſtrictione mentali, „ dicere ſacramentum iis in caſibus, ex Sanctio„ nibus Regiis, præſtari conſuetum, nullo modo „ ſpectata illius mente, à quo ſacramentum „ exigitur; propterea quòd nullus teneatur ad „ revelandum crimen occultatum „.

At quoniam qui verborum ambiguorum, mentaliumque reſtrictionum partes tutantur, quibuſdam ſcripturarum locis perperam acceptis, opinionem ſuam plurimùm fulciri, ſibi falſo blandiuntur: quale eſt exempli causâ, iſtud Marci (*g*), ubi Jeſus Chriſtus ait: *de die autem illo vel horâ, nemo ſcit neque Angeli in cælo, neque filius; niſi Pater.* Lectores adhortamur, ut adeant S. Gregorium Magnum in ipſius (*h*) Epiſtola ad Eulogium Patriarcham Alexandrinum, atque eo loci mirentur, quàm egregiè diſcindantur, ac futiles ſimul & fallaces demonſtrentur, quæcumque intolerantiùs efferuntur ineptæ ab ejuſmodi autoribus ratiunculæ. Legendi ſunt etiam, eâ de re, cæteri Patres Eccleſiæ, inter eoſque præſertim (*i*), S. Ambroſius, S. Gregorius Nazianzenus & S. Auguſtinus, quorum ſententias excerptas referre, de induſtriâ omittimus, ne, quibus hæc noſtra deciſio verboſiùs dicta videbitur, ſatietatem ulteriori ſermone moveamus.

(*g*) Marc. 13. 32.

(*h*) Greg. l. 8. Epiſt. 42.

(*i*) S. Ambr. in Luc. 17. S. Greg. Nazianz orat. 36. S. Aug. locis cit.

CASUS II.

Posthumius, cùm Hieronymum ſervum ſibi domeſticum, gravioris alicujus delicti manifeſtum tenuiſſet; iracundiâ plurimùm efferveſcens juravit, ipſumque Deum teſtem invocavit, fore ut ab eo de perpetratâ culpâ, pœnas repeteret. Verùm Hieronymo, futuram emendationem pollicenti, veniam culpæ petitam, juramento nihil quidquàm retentus, ipſiuſque emendationis ſpe non mediocriter allectus, poſtmodum conceſſit. Nunquid ſic agere potuit, quin ſeſe reum perjurii proderet?

RESPONS.

Priuſquam quæſtioni inſtitutæ fiat ſatis, tanquàm principium omninò conſtans admittendum eſt, quòd juxtà ſanctum Auguſtinum (*a*); *ſicut juramentum non eſt vinculum iniquitatis; ita nec impedimentum melioris boni.* Eodemque modo loquens Cardinalis Cajetanus, ex iſto principio concludit (*b*): *Et hinc fit, ut quandò melius eſt parcere, aut abſtinere à comminati mali juſti executione, non teneatur quis ad juramenti executionem*: in cujus rei probationem Davidis exemplum affert, qui licet, in Nabal animadverſurum jure-jurando ſeſe obſtrinxiſſet, ipſi tamen, ſupplicibus verbis orante pro eo Abigaïl, gratiam fecit. *Juravit David temerè*, inquit ſanctus Auguſtinus (*c*), *ſed non implevit jurationem majori pietate.*

(*a*) S. Auguſt. in can. *Inter.* 22. q. 4.

(*b*) Cajet. v. *Perjurium.* n. 23. & ſeqq.

(*c*) S. Aug. in can. *Juravit.* 4. 22. q. 4.

Exiſtimamus ergò juxtà laudatum principium, cùm Poſthumio perſuaſum fuerit futurum ut, Hieronymo quam demiſſiſſimè atque ſubjectiſſimè veniam oranti, ac emendaturum ſeſe, plurimùm promittenti, prodeſſet magis impertita remiſſio, quàm acerbiùs irrogata pœna, quam ipſi minitatus fuerat potuiſſe abſque perjurio veniam exoptatam dari.

Quæ quidem deciſio confirmari etiam poteſt, altâ ratione, ab eodem autore, allegatâ dicendo nimirùm, intercedere quandam Connexionis ſpeciem, inter pœnam, quam quis interminatur, & præſentem actualemque juſtitiam, quæ pœnam repeti exigit: *Hinc fit*, addit Cajetanus, *ut qui juravit juſtam punitionem, poſteà veniam petenti parcat abſque perjurio, quia ceſſavit illa tunc præſens juſtitia, ſecundùm quam juravit, ex quaſi ceſſione demeriti: quia ad pœnitentiam converſus eſt, qui peccaverat.*

Tandem laudatus Cardinalis, In probationem ſuæ ſententiæ tertium ſuggerit rationis argumentum, quòd ſcilicet, *Pœnæ in hâc vitâ, non ſunt appetibiles, niſi ut medicinæ, vel perſonæ puniendæ: vel boni communis: & propterea, quandò comminata pœna ceſſaret habere rationem utriuſque medicinæ, non teneretur quis, ex vinculo juramenti, ad implendam juratam comminationem.* Sic prædictus Autor ratiocinatur, & ex ratiocinio ita concludit. *Ex his autem habes, quare mater, quæ juravit verberare filium, aut Dominus, qui juravit verberare ſervum, & poſteà parcit; vel ne turbet pacem domûs, vel, quia ampliùs non opus eſt medicinâ talis pœnæ; & breviter, quia judicat melius eſſe, ut parcat: non tenetur ad implendam comminationem juratam.* In eandem iſtam deciſionem totus conſpirat illuſtriſſimus Godeau Epiſcopus quondam Vincienſis (*d*): ut cernere licet ex ipſius opere, quod, de Diſciplinâ morali Chriſtianâ edidit. Quibus omnibus juvat annectere, ex animo prorsùs impotenti, inconſiderato, nec legitimâ accedente neceſſitate, Poſthumium juraviſſe; atque indè cenſeri ſapientiorem, quòd juramentum non impleverit; juxtà iſtud S. Auguſtini (*e*), *Magnæ ſapientiæ eſt, revocare hominem, quod malè locutus eſt.*

(*d*) D. Godeau de Diſcip. morali Chriſtiana tom. 2. l. 4. cap 31. pag. 274.

(*e*) S. Aug. in can. *Magnæ.* 10. 22.

CASUS III.

PHILONIDES, Comes ſancti Biris, cùm Joachimo viro ſimplicis ac nudæ nobilitatis, nec ullo decoratæ alio titulo, priorem in ſuam domum voluiſſet aditum cedere; iſte juravit nunquàm futurum, ut ipſum prægrederetur. At verò poſt ſæpiùs iteratas detrectationes, Philonides tam aſſiduè enixèque inſtitit, ut Joachimus, pertinaciam ſuam demum frangi paſſus prior domum ingredi acquieverit. Poteſtne dici eum idcircò pejeraviſſe, quòd juramento non ſteterit?

RESPONS.

Ut difficultas propoſita, tutiùs ſolvatur, Dicendum cum Sacrâ Thologiæ Pariſienſi facultate (*f*), quòd prorsùs *Errant, qui aſſerunt eum, qui jurat ſine animo jurandi, aut ſine intentione ſe obligandi, non pejerare, nec juriſjurandi religione adſtringi.* Enimverò ſic concordat iſtud principium non tantùm cùm Evangelio, ſententiis Patrum, ac præcipuè cum Doctrinâ ſancti Auguſtini; ſed etiam cùm ipſo lumine, à naturâ, ſanæ cuique menti inſito, ut nullatenùs in dubium poſſit revocari ſub eo prætextu, quòd nec in ſenſu obvio ac ſtricto, nec *prout verba ſonant*, accipienda ſint ejuſmodi juramenta. Equidem Cajetanus & quidam alii Theologiæ moralis interpretes (*g*), eâ ratione intelligenda eſſe ſenſerunt, quaſi verba eſſent merè officioſa, & ad modum obſequii concinnata, quibus immeritum ſibi honorem attribuenti, nititur quis inferior, deferre Superiori. Verùm præterquàm quòd ejuſmodi interpretatione, liber omninò pateat aditus tum ad æquivocationes, tùm ad reſtrictiones mentales, quæ ab omni ſanioris notæ Theologo prorsùs condemnantur, atque à Theologicâ facultate Pariſienſi, in ipſius Doctrinæ ſexageſimo primo articulo (*h*), proſcriptæ ſunt: Non poteſt à peccato, nec etiam à perjurio vindicari; qui in eâ, quâ Joachimus, rerum circumſtantiâ ponitur. Quanquam enim juſtitiæ forſan conſentaneum eſſe poſſit, illius juſjurandum, à veritate tamen ac judicio plurimùm diſſentit. Adeoque cum omne juramentum præfatis tribus conditionibus non concurrentibus cenſeatur peccatum; quemadmodùm ab eâdem Facultate in 59. Doctrinæ articulo ſecundùm ipſiſſima ſcripturarum verba fuit conſtitutum, ex ſolo defectu veritatis, perjurii naturam omnino habet peccatum: Atque hoc occurrit in eo caſu, in quo Joachimus ſupponitur, qui prætereà juramentum dixit, cui non adfuit tertia conditio neceſſaria, quæ eſt judicium; quippe nullâ legitimâ neceſſitate urgente in eâ circumſtantiâ; atque quantum videtur ex contractâ repetitis abſque causâ juramentis, facilitate ac conſuetudine juraverit; Undè coram Deo, peccati gravioris ipſe conſcius eſt, & ipſius perjurio relinquitur minùs excuſationis.

(*f*) Art. 60.

(*g*) Cajetan. in ſum. v. *Perjurium* n. 3. 12. & 17. & in ſecundam ſecundæ q. 89. art. 7. ad dub. 2. Reginald. prax. fori pœnitent. l. 18 cap. 4. n. 58. & alii apud eum.

(*h*) Reus eſt perjurii, qui jurat cum æquivocationibus, & reſtrictionibus, ad eludendam vim juramenti 1. *Pars. articulorum Doctrinæ ſacræ Facult. theol. Pariſ. art.* 61.

CASUS IV.

PIERIUS credidit Mævio ſummam 3000. librarum per ſyngrapham, coram Notariis confectam. Mævii rem ſuam malè gerentis poſſeſſiones ac bona in manum Regis tradi, ac ſubjici voci præconis Creditores obtinent. Pierius fugitans litium & quæ litibus attexuntur, forenſis uſûs formularum jura ſibi in dictis bonis ac poſſeſſionibus conſtituta, Sempronio ejuſdem Mævii nepoti, accedente quâdam ſummâ inter eos conventâ, cedit. Sempronius verò pluribus de cauſis ceſſionem ſibi, à Pierio factam non acceptat, niſi eâ lege, quòd crediti venditi Pierius autor ſit permanſurus; quod iſtam venditionem tacitam ſit preſſurus, ac jus, licet abalienatum, perſecuturus ſit, aut potius, quòd ipſe Sempronius, nomine Pierii, qui nihil ea de re prodendum pollicetur, in judicio ſit acturus, ac quaſcumque juris formulas adhibiturus. Poſt aliquantulum temporis elapſum, inſtructâ jam lite, cùm ferendæ ſententiæ inſtaret; Sempronius admonet Pierium neceſſe eſſe, ut apud Judicem ſeſe ſiſtat, jurejurando affirmaturus, ſibi ex legitimo titulo deberi ſummam 3000. librarum prædictam: Iſta ſiquidem formula uſu fuerit inducta, neceſſarioque præmittenda ſit, ut argenti traditio poſſit adjudicari. At Pierius reſpondet, cùm propter venditio-

venditionem aut ceſſionem ipſi factam, iſtius ſummæ proprietarius eſſe deſierit, ſibi jam illicitum exiſtimare, ut, ipſam ſibi etiamnum deberi, valeat tutâ conſcientiâ jurare. Quâ de re petitur, utrùm Pierius poſſit abſque perjurio dicere in eo caſu Sacramentum?

R e s p o n s.

Extra omnem omninò controverſiam principium iſtud poſitum eſt, teneri quemque jure etiam naturali ad præſtandam fidem, de ſecreto datam; ut alibi ex profeſſo demonſtramus: neque poſſe ullatenùs violari abſque peccato; quandò ſecretum eſt de re licitâ ac honeſtâ, nec quidquam detrimenti infert ſive publicè ſive privatim. Jamverò conſtat ſecretum Sempronio à Pierio promiſſum circà rem Legibus omninò permiſſam verſari, nec publicum, nec privatum quemquam offendere poſſe; adeoque licitum ei prorsùs fuiſſe, ut iſto ſecreto ſeſe obſtringeret. Iſtud ergò violare ei jam interdicitur; & ſic in toto negotio gerere ſe debet, quaſi inter ipſum & Sempronium de 3000. libris memoratis, pacti nihil quidquam interceſſiſſet.

Metus falſæ affirmationis quo ſeſe dicit retineri, futilis eſt, neque ullo rationis fundamento niti nobis videtur. 1. Quod ad ipſum & Sempronium jus pertinet, unum idemque jus reipsâ conſtituit, cujus tranſcripti Sempronio, veritatem ſimul atque æquitatem præſtiat: Sacramentum ergò, quod ea de re dicturus eſt, affirmando, ſibi prædictam ſummam à Mævio deberi, nullatenùs falſum contendi poteſt. Quippe ex ceſſione factâ Sempronio non impediatur, quominus eo debito Mævius in ipſum, verè & realiter oppigneretur. Siquidem eam pecuniam ab ipſo mutuam ſumpſerit. 2. Propterea quòd id à Judice tantùm intendatur in exigendo Sacramento, ut nimirùm illi perſpectum fiat, ex interrogati reſponſo, verum ac legitimum eſſe titulum, vi cujus iſta 3000. librarum ſumma à Mævio repetitur. Hoc eſt, verum eſſe, ſummam in iſto titulo latam ab interrogato fuiſſe Mævio verè ac realiter commodatam: Quod verum eſſe, poteſt abſque ullo dubio affirmare, nec eo metu retardatus, quod ſeſe mendacii reum conſtituat, aut interroganti Judici quidquam imponat: quia nullus videtur dolo facere, qui ſuo jure utitur; quemadmodùm Lex ipſa loquitur (a). Addendum præterea 1. à Pierio non poſſe requiſitam affirmationem detrectari, quin credito ſuo ſpoliari ſeſe conſentiat, & in eum à Sempronio agatur, eo fine, ut ipſi reſtituatur ſumma, quæ ab eo numerata eſt, in cedendo credito 3000. librarum, cujus Autorem ſeſe Pierius obligavit. 2. præter iſtud incommodum, aliud non minus indè emergere, diſſidium ſcilicet Patruum inter & nepotem concitando; ſiquidem, ut à Sempronio prævisum eſt, moleſtè omninò ferret Mævius, quòd nedum aliquid ſubſidii à nepote ſibi obveniri, quin imò labente undequâque re familiari, ex acceptatâ ab eo prædictâ ceſſione infortunium ſuum intolerantiùs atque acerbiùs aggravari aperiretur.

(a) Reg. 55. ff de regulis juris antiqui.

CASUS V.

Balthasar interrogatus à Judice, quod falſum putabat, licet reipsâ verum eſſet, jurejurando verum affirmat. Numquid reus perjurii cenſendus eſt, quanquam ipſa rei veritas, cùm ipſius affirmatione congruere reperiatur?

R e s p o n s.

Ex teſtimoniis S. Auguſtini & S. Thomæ ſuperiùs laudatis, jam probavimus, ut conſcius perjurii quis conſtituatur, ſatis eſſe quòd falſum pro vero; aut verum pro falſo, contrà propriam mentem & conſcientiam affirmet. Quanquam enimverò res in ſe ipsâ ac materialiter vera ſit, juxtà ſcholaſticum loquendi uſum, relativè tamen ad pravam voluntatem affirmantis, eſt falſa formaliter: atque ita docetur à S. Thomâ his verbis: *Actus morales*, inquit (b), *procedunt à voluntate, cujus objectum eſt bonum apprehenſum. Et ideo ſi falſum apprehendatur, ut verum; erit quidem (relatum ad voluntatem) materialiter falſum, formaliter autem verum. Si autem id quod eſt falſum, accipiatur ut falſum; erit falſum & materialiter & formaliter. Si autem id quod eſt verum apprehendatur ut falſum; erit verum materialiter; & falſum formaliter. Et ideo in quolibet iſtorum caſuum ſalvatur aliquo modo ratio perjurii ſecundùm aliquem falſitatis modum. Sed quia in unoquoque potius eſt, id quod eſt formale, quam id quod eſt materiale; non ita eſt perjurus ille qui falſum jurat, quod putat eſſe verum, ſicut ille qui verum jurat, quod putat eſſe falſum: Dicit enim Auguſtinus:* „Intereſt, „quemadmodùm verbum procedat ex animo; „quia ream linguam non facit, niſi rea mens„. Ex iſtius ſancti Doctoris ratiocinatione, evidenter patet, à Balthazar in ſpecie propoſitâ admiſſum eſſe crimen perjurii; cùm ipſum Deum, in rem, quam exiſtimabat falſam, teſtem invocaverit, ipſique in eo, injurius atrociùs fuerit, quòd aut ipſum mendacii fautorem fieri voluerit, aut affirmatæ rei veritatis inſcium ſuppoſuerit.

(b) S. Thom. 2. 2. q. 98. art. 1. ad 3. Item in 3. ſentent. diſt. 39. art. 4. ad 1. & 3.

CASUS VI.

Dominicus Judex litigii cujuſdam, quod Claudium inter & Albanum commotum eſt, poteſt-ne, requirente Albano, Sacramentum exigere à Claudio, quem certiſſimè novit ſæpè ſæpiùs jam perjuraviſſe, quemque pro certo moraliter habet, futurum ut iſtâ etiam vice, perjurium dicat?

R e s p o n s.

Poteſt Judex à Claudio juramentum in caſu propoſito exigere. Namque quatenùs Judex eſt, perſonam publicam gerit, ac tenetur ad normam legum, tum litem inſtruere tum judicare; adeoque cenſeri non poteſt contrahere cauſam perjurii, quod admittitur ab eo à quo exigitur Sacramentum; quippe, ſi verè ac propriè ſermo inſtituatur, non tam ipſe, quàm Albanus juramenti ſit habendus Autor. Et ſic cenſet S. Thomas (c), qui dicit; *Si autem aliquis exigat juramentum, tanquàm perſona publica, ſecundùm quod exigit ordo Juris, ad petitionem alterius; non videtur eſſe in culpâ, ſi ipſe juramentum exigat; ſive ſciat eum falſum jurare, ſive verum; quia non videtur ipſe exigere: ſed ille ad cujus inſtantiam exigit* (d).

(c) S. Thomas 2. 2. q. 98. art. 4. in corp.

(d) Collac. Lucionenſis tom. 1. colloq. 10. q. 2.

CASUS VII.

Fabianus, ſummam centum librarum debet Sempronio, qui eum juſſit in jus vocari, ut ad numerandum autem librarum ſummam, quam ab eo ſibi ſupponit deberi, damnaretur. Judex exigit à Fabiano jusjurandum. Qui quidem omninò negat poſtulatam pecuniæ ſummam à ſe deberi Sempronio; quo ſic præſtito, Judex pronuntiat, ſecundùm Fabianum eſſe judicium dari. An Fabianus in eo pejeravit?

R e s-

RESPONSA.

Certum eſt Fabianum, perjurii conſcium futurum fuiſſe, ſi Sempronio, nihil quidquàm à ſe deberi affirmaſſet; cùm 100. Libras illi certiſſimè debeat. Verùm, ubi ſimpliciter neget, poſtulatam 200. Librarum ſummam à ſe deberi: nihil niſi quod verum eſt jurare convincitur; quippe verum ſit ab eo prædictam ſummam non deberi, quanquam ei ſummam minorem, de quâ non interrogatur, debeat. Ipſius Judicis erat interrogatis ſtrictioribus ac definitis magis inſtare: at iſti, etiam ex juſſu Judicis, ultrà interrogatum, reſpondere, non incumbebat. Attamen licet à ſolvendo, quantùm ad forum exterius factus fuerit immunis; ex conſcientiâ obligatur, ad debitas centum libras Fabiano perſolvendas. Quæ deciſio autores habet Baldum Celeberrimi Bartholii diſcipulum, Joanem Imola ejusdem Baldi auditorem, qui ſcribebat in Decretales anno 1430. Philippum Decium, & Bailum à quo præcedentes citantur, cùm Andreâ Alciato.

CASUS VIII.

ELIAS cùm ſeſe jurando aſtrixiſſet, futurum ut, rem quamdam petenti amico præſtaret; non poteſt, niſi cùm difficultate graviſſimâ, fidem exolvere. Numquid promiſſis non ſtando, incidit in perjurium?

RESPONSA.

(a) S. Thom. loco cit. art. 2. ad 3.

Cùm aliquis jurat, inquit S. Thomas. (a) *vel promittit, ſe facturum voluntatem alterius: intelligenda eſt debita conditio; ſi ſcilicet, id, quod ei mandatur licitum ſit & honeſtum & portabile ſive moderatum.* Undè ſequitur, cùm res de qua, in quæſtione agitur, non poſſit niſi, cùm difficultate graviſſimâ perfici; Eliam, cui perſpectum non fuit iſtud incommodum non perjurare inde, quòd datam fidem non exolvat; ſiquidem iſtam dediſſe cenſendus ſit, ſubauditâ nimirùm, quam S. Thomas obſervat conditione.

CASUS IX.

MENANDER negotiator, cùm gerendi commercii causâ, ſibi nummorum opus eſſet; vendidit, Baſilio agrum quemdam, 300. Libras censûs annui referre ſolitum, in quo conſtituta eſt dos, quam ipſius uxor Lucia, ei ſub ſpe Matrimonii attulit; quam abalienationem ipſa gratam habuit atque acceptam. Baſilius verò timens, nè, ſi fortè caderet Menander, Lucia contenderet, agrum ſibi reſtituendum eſſe, ac præſtitum venditioni conſenſum revocari reſcindique obtineret; quemadmodùm conſuetudo provinciæ, in quâ commoratur permittit, ut ab iſto ſibi incommodo præcaveat, eam jure-jurando obligat, ac teſtem Deum appellando in ſinceræ fidei argumentum, fore, ut conſenſum revocare, nunquam animo proponat. Poſt tres menſes moritur Menander: Patronus quidam legum & conſuetudinis peritùs omni aſſeveratione affirmat Luciæ, ipſam juramento ſuo nullatenùs aſtringi; propterea quòd in judicio, non comprobentur ejuſmodi abalienationes, quocumque uxoris conſenſu muniri obfirmarique videantur. An poteſt, remoto omnis perjurii periculo, iſtius Patroni ſententiæ adhærere, ac coëmtum agrum, de Menandro marito ſuo, ſibi à Baſilio reſtitui exigere?

RESPONSA.

Eſt hæc omninò conſtans atque recepta ab omnibus regula, jure-jurando obligari quemque, quoties nec contrà juſtitiam nec præter conſcientiam dictum eſt. Porrò, quo ſeſe Lucia devinxit, juramentum nec juſtitiæ, nec conſcientiæ adverſatur, quippe unicuique licitum ſit, abalienandæ rei, cujus legitimum dominium poſſidet, conſenſum ſuum præbere. Ergò non poteſt, abſque perjurio exigere, ſibi à Baſilio reſtitui agrum, quem alienari, ſuâ ſponte ac voluntate approbavit; quemque nunquam à ſe repetendum, juramento etiam accedente pollicita eſt: adeoque, licet poſſeſſionem fundi, locus ei detur in foro exteriori, recuperare; in foro interiori, prorsùs interdicitur.

Ita ſtatuitur ab Innocentio III. in unâ quâdam ex ipſius Decretalibus ad Epiſcopum Bellovacum ſcriptâ, cui, de non abſimili difficultate his verbis reſpondetur: *Reſpondemus, quod, etſi mulierum conſenſus in talibus non videatur obligatorius, ſecundùm legitimas ſanctiones; ne, tali tamen prætextu, viam contingat perjuriis aperiri; mulieres ipſa ſervare debent hujuſmodi juramenta, ſine vi & dolo ſponte præſtita; cùm in alterius præjudicium non redundent; nec obſervata vergant, in diſpendium ſalutis æternæ.* (b) Quibus in verbis obſervare juvat, quando à laudato Papâ dicitur, ab ipſis mulieribus ſervari debere hujuſmodi juramenta, ſine vi & dolo ſponte præſtita, non inde eſſe inferendum, ipſas jam non teneri juramentis, vi aut dolo exhibitis; ſed ſequi tantummodò, ſi jus-jurandum non fuerit, ea omni parte liberum, mulieri patere recurſum, ad legitimum ſuperiorem, à quo ſibi condonari Sacramentum, obtinere poſſet, & facultatem ſibi fieri, ut in judicio deinde agat, ad obtinendam, conventionis ex juramento conflatæ, antiquationem. Quod idem quoque, ab Angelico Doctore edocetur. (c)

(b) Innoc. III. 10 cap. *Cùm contingat.* 28. de jurejurando l. 2. tit. 24.

(c) S. Thom. 2. 2. q. 98. art. 3. ad 1.

CASUS X.

ANDRONICUS, ex præcipiti linguæ lapſu, falſum dicit juramentum. An in eo aliquid perjurii & mortalis peccati admittit?

RESPONS.

Exiſtimamus adhibendam eſſe, in reſpondendo, diſtinctionem aliquam. Andronicus namque aut advertit, cùm loquitur, ſibi falſum excidere juramentum, aut ex præproperâ nimiſque profluenti loquacitate, nullatenùs attendit. Si advertat ſeſe falsò jurare, mortaliter perjurat; quippe perjurium ipſius neceſſariò importet irreverentiam in Deum, cujus nomen ſanctum invocatur. At ſi nullatenùs juramentum attendat, nec ex contracto habitu jurare inſueverit, poteſt ipſius peccatum, ex defectu maturæ plenæque deliberationis, veniale tantùm evadere. Ea ratione, propoſita difficultas à S. Thomâ diſſolvitur (d): *Ille autem*, inquit, *qui ex lapſu linguæ falſum jurat, ſi quidem advertat, ſe jurare, & falſum eſſe, quod jurat; non excuſatur à peccato mortali, ſicut nec à Dei contemptu. Si autem hoc non advertat; non videtur habere intentionem jurandi. Et ideo à crimine perjurii excuſatur.*

(d) Idem S. Thom. cit. q. 98. art. 3. ad 2. Item in 3. ſent. diſt. 39. q. 1. art. 5. quæſtiunc. 1. in corp.

CASUS XI.

CYRILLUS juravit futurum, ut nullam, per aliquantulum temporis ſtipis erogationem conferret, aut religioſam vitam, juxtà deſtinatum animo propoſitum aliquibus ab illinc diebus, non ingrederetur. Numquid conſcientiâ tenetur, dicto juramento ſtare; & ſitne perjurus, ſi aliâ ratione ſeſe gerat?

RES-

Respons.

Abſque dubio eſt, Cyrillum ſuo juramento nullatenùs obligari: & nedùm ad illud exequendum teneatur; quin imò laudandus omnino, ſi non impleat. Ratio eſt, quia ad conſervandum jusjurandum, quo res mala promovetur, aut bona impeditur, nullus aſtringitur. Ut enim vim obligandi habeat omne juramentum, iſtud muniri neceſſe eſt, iis tribus conditionibus, quæ à Jeremiâ Prophetâ indicantur (a); *Jurabis.... in veritate, & in judicio, & in juſtitiâ.* Porrò duæ poſteriores conditiones in caſu propoſito, non occurrunt. Ergò tali juramento, non obligatur Cyrillus. Atque illud eſt, quod à S. Thomâ, in ſequentibus verbis, luculenter exponitur (b): *Si verò ſit quidem poſſibile fieri,* (quod juratur) *ſed non debeat; vel quia eſt per ſe malum, vel quia eſt boni impeditivum, tunc juramento deeſt juſtitia, & juramentum non eſt ſervandum, in eo caſu, quo eſt peccatum vel boni impeditivum: Secundùm enim Auguſtinum* (c), *utrumque eorum vergit in deteriorem exitum. Sic ergò dicendum eſt, quòd quicumque jurat aliquid ſe facturum, obligatur ad id faciendum, ad hoc, quòd veritas impleatur: ſi tamen alii duo comites adſint, ſcilicet judicium & juſtitia.*

(a) Jerem. 4. 2.
(b) S Thom. 2. 2. q. 89. art. 7. in corp. Idem in 3. ſent. diſt. 39. q. 1. art. 3. quæſtiunc. 1.
(c) S. Aug. in can. *Inter.* 22. 22. q. 4.

Atque eâ potiſſimùm de causâ, Concilium Toletanum (d) præcipit dicens, *neceſſe eſt, ut malè jurans dignam pœnitentiam agat, eò quòd nomen Domini, contrà præceptum illius, ſumpſit in vanum* [illicitum nempe aliquid aut affirmando aut pollicendo, & in utriuſque teſtimonium, divinum nomen accerſendo]; *quia in Exodo ſcriptum eſt.* „Nec enim inſontem habebit Dominus, eum „qui aſſumpſerit nomen Domini Dei ſui fruſtrà.

(d) Conc. Toletan. in can. *Neceſſe.* 14. 22. q. 4.

Eâdem ratione judicandum eſt de eo, qui juravit ſe, aut Religionem aut Clericalem vitam non ingreſſurum, ut obſervatur à S. Thomâ (e); neque enim ad juramentum ſervandum obligatur, imò laudabiliùs agit, ſi non perficiat, ne moventi intuſque agenti Spiritui Sancto, reſiſtat, aut quoquo modo obicem ponat; licet in rei veritate non peccet, etiamſi illud ſervaverit, ſiquidem nullâ lege teneatur amplecti, nec religioſæ, nec clericalis vitæ conditionem: in quo omnino differt ab eo, qui de re quâdam illicitâ peragendâ juravit: quippe & in jurando peccet, & in exequendo alterum rursùs peccatum intercedat: ut in Canone dicitur (f); Enimverò ut loquitur Papa Alexander III. (g): *Non eſt tutum quemlibet, contrà juramentum ſuum venire, niſi tale ſit, quòd ſervatum vergat in interitum ſalutis æternæ.* Cui conſentiunt hæc alia verba à S. Bernardo uſurpata (h), *nemo ſapiens dubitat, illicita juramenta non eſſe tenenda.* Item & quæ eâ de re, adhibentur à S. Thomâ (i): undè iis, quæ circà propoſitam difficultatem enunciavimus, luminis ac probationis plurimum afferetur: *Si aliquis juret ſe facturum aliquod peccatum, & peccat jurando, & peccat, juramentum ſervando. Si quis autem jurat, ſe non facturum aliquod melius bonum, quod tamen non facere tenetur; peccat quidem jurando, in quantùm ponit obicem Spiritui Sancto, qui eſt boni propoſiti inſpirator: Non tamen peccat, juramentum ſervando; ſed multò meliùs facit, ſi non ſervet.* Eandem quoque alibi (k) Doctrinam, idem Sanctus disertè omnino ſtatuit: Verùm quæ protulimus teſtimonia ſufficiant, ut in tuto poſita noſtra hæc deciſio nullis poſſit patere cavillationibus.

(e) S. Thomas. cit. art. 7. ad 2.
(f) Can. *Non poterabis.* 15. 22. q. 4.
(g) Alex. III. in cap. *Si verò.* 8. de jurejurando.
(h) S. Bernard. Ep. 219.
(i) S Thom. cit. art. 7. ad 2.
(k) Idem quodlib. 5. art 27. in corp.

CASUS XII.

Gregorius volens intentam ſibi litem detrectare, aut quam ipſi Balduinus intulerat, iniquam vexationem excutere, aut mortem etiam; quam idem ſæpè ſæpiùs interminabatur depellere; ſpopondit futurum, ut ei triginta dupliones rependeret; ipſumque Deum, de fide data conteſtatus eſt. An conſcientiâ obligatur ad exſolvendum promiſſum, aut ad agendum, ut juris jurandi ſibi gratia fiat ab Eccleſiâ?

Respons.

Quæ generatim obtinet in materiâ, de juramentis regula, ea eſt; teneri quemque ad ea ſervanda, quando quod promiſſum fuit, illiciti nihil habet annexum, & abſque diſpendio ſalutis illius, qui juravit, compleri poteſt, quanquàm non niſi ex metu gravi jusjurandum interceſſerit; modò tamen prædicto metu deliberandi locus voluntati non fuerit omnino ademptus. Quod quidem diſertiſſimè prorsùs definitum reperitur ab Alexandro III. (l), qui conſultus ab Archiepiſcopo Senonenſi, nùm coram Deo teneretur ad ſervandum jusjurandum, quo *graviſſimo metu, ſub Religione juramenti* pollicitus fuerat, beneficium quoddam à ſe conceſſum, nunquàm fore repoſcendum; reſpondet omne juramentum, etiam ex metu gravi emiſſum, religioſè admodùm eſſe conſervandum, propter reverentiam Deo debitam, qui teſtis in fidem datam invocatus eſt.

(l) Alex. III. in cap. *Si verò.* Suprà cit. de jurejurando.

Eadem eſt Doctrina S. Thomæ (m), qui ait: *In juramento, quod quis coactus facit, duplex eſt obligatio. Una quidem, quâ obligatur homini, cui aliquid promittit: & talis obligatio tollitur, per coactionem; quia ille qui vim intulit, hoc meretur, ut ei promiſſum non ſervetur. Alia autem eſt obligatio, quâ quis Deo obligatur ut impleat, quod per nomen ejus promiſit: & talis obligatio non tollitur in foro conſcientiæ; quia magis debet damnum temporale ſuſtinere, quàm juramentum violare.*

(m) S. Thom. 2. 2. q. 89. art. 7. ad 3.

Atque eâdem de causâ Alexander III. (n) declarat eos, qui interveniente juramento ad ſolvendas uſuras, ſeſe obligaverunt ex conſcientiâ teneri ad eas perſolvendas, licet non poſſint abſque peccato exigi, & illi quibus perſolvuntur, ad eas reſtituendas aſtringantur. *Debitores,* inquit Papa laudatus, *ad ſolvendas uſuras, in quibus ſe obligaverunt, cogi non debent. Si verò de ipſarum ſolutione juraverint, cogendi ſunt, Domino reddere juramentum, & cùm uſuræ ſolutæ fuerint, Creditores ad eas reſtituendas ſunt, Eccleſiaſticâ ſeveritate, ſi neceſſe fuerit, compellendi.* Eodem quoque principio innixus Cæleſtinus III. ſtatuit, in unâ quadam ex ſuis Decretalibus (o), ei qui juramento accedente aliquid promiſit, ut vitam cæteraſque res ſuas præſtaret incolumes, legitimi Superioris diſpenſatione opus eſſe, ut ei juramentum condonetur. Cujus Decreti occaſione, Gloſſa ait: *Nota quòd juramentum, metu extortum, eſt obligatorium, ex quo aliqui à tali abſolvuntur.* Atque demùm hinc eſt quòd Clemens III. (p), interrogatus utrum quidam Parochus, qui coactus fuerat ab aliquibus Laïcis, Beneficium ſuum abdicare, illud repetere poſſet, ait prædicto Parocho, jam locum non relinqui, ut Beneficium dimiſſum repetat, & fidem datam violet, ſi juramento interveniente, promiſerit futurum, ut Beneficio reſtitui nonquam poſtulet. In quam deciſionem obſervat adhuc Gloſſa (q): *Ergo ſi juramentum intervenisset.... quòd ulteriùs non repeteres: non poteſt eam repetere juramenta.... obſtante, quod poteſt ſervari, ſine interitu ſalutis æternæ.*

(n) Alex. III. in cap. *Debitores.* de Jurejur.
(o) Cæleſtin. III. in cap. *Verum.* 15. eod. tit. & ibi Gloſſa.
(p) Clemens III. in cap. *Ad aures* 3. de his, quæ vi metuſve causâ fiunt. l. 1. tit. 40.
(q) Gloſſa in cit. cap. *Ad aures.* v. *Niſi ferit.*

Ex his omnibus facile eſt inferre, Gregorium teneri ad implendum promiſſum, quo ſeſe, ergà Balduinum devinxit; quippe, quod ex metu gravi ortum, jurejurando tamen fuerit obfirmatum: aut

ant ipſi incumbere, ut ſacramento ſolvendus adeat ſuperiorem legitimum, hoc eſt, vel ſummum Pontificem, vel Epiſcopum. Quod de induſtriâ addimus, propterea quòd ſolius Eccleſiæ ſit, autoritate, quam ei Chriſtus concredidit, ligamen, quod ex juramento contrahitur, divellere.

Neque abs re fuerit, quæ adversùs hanc noſtram deciſionem opponi poteſt, ſpecioſam quamdam objectionem præoccupare; quoniam ob iiſdem rationum momentis, quibus omninò diluetur, quæ diximus, autoritatis ac roboris plurimùm accipient: ſic autem proponi ſolet. Eadem eſt tùm voti, tùm juramenti obligatio; quippe ex utroque perindè exurgat ejuſdem, ergà Deum, obligationis ligamen, & nomen ipſius in utriuſque teſtimonium, appelletur. Atqui votum, ex metu gravi emiſſum, nullam vim obligandi ſecundùm conſcientiam importat. Ergò ſacramentum ex metu ſimili prolatum, nullam quoque obligandi vim importat.

(a) De Genet. Theol. moral. tom. 5. tract. 3. c. 2. n. 8.

Cui quidem objectioni reſpondetur (a), diſcriminis plurimum, votum inter & ſacramentum intereſſe. Enimverò ut fateamur quod res eſt, veri ac propriè dicti voti naturam non habet, quod votum paſſim dicitur, quandò ex gravi metu exortum eſt. Juramentùm è contrariò ſemper juramentum eſt, licet ex ſimili metu dictum fuerit. Votum coactum non eſt votum, quia cùm votum pertineat ad rem quæ voluntaria ſit, & ex conſilio tantùm non verò ad aliquid, quod ſit præceptum & ex obligatione ſtrictâ; promiſſum ex voto coacto & propter metum gravem emiſſo interveniens non acceptatur à Deo, ſiquidem nolit obligationibus novè adinventis nec ab ipſo imperatis, obſequium noſtrum ingraveſcere. *Nota inquit Gloſſa, ... quòd ea, quæ per timorem vel metum fiunt, qui poſſit cadere in conſtantem virum tenent; & obligatur quis per hoc licet coactus: & juramentum ſuper hoc factum, tenet.* (Secus eſt) *in voto quia votum, per metum factum, non tenet... quia votum rei eſt conſilii & non præcepti; & liberum eſt Arbitrium in vovendo: aliàs non eſt votum* (b).

(b) Gloſſa in cap. Ab h. s. 2. de his quæ vi, metùſve cauſâ fiunt v. *Coactus.*

Quod Autor Gloſſæ iſtius, plurimis Decretalibus probat, quas referre ſupervacaneum eſt. At eadem ratiocinandi ratio, de juramento non poteſt inſtitui; eò enim ipſo, quòd vel una deeſt trium conditionum, quæ requiruntur, ut licitum cenſeatur; hoc eſt, judicium, juſtitia & veritas; crimen conſtituitur, juxta jus Divinum & naturale, nec conſequenter excuſationem aliquandò accipit ex metu quocumque; magis quam aliud quodvis peccatum, ex ſimili metu commiſſum; cùm certum ſit nullo in caſu, poſſe aliquem conſentire peccato, quodcumque ſupponatur, quin ipſius peccati reus ſtatim evadat, quicumque terror ipſi incutiatur, ut ad conſentiendum iſti peccato, poſſit induci; ut obſervat ſanctus Auguſtinus, in Decreto Gratiani relatus (c). Jamverò quæ requiritur ad licitum juramentum, tertia conditio deeſſet, ſi quod ex metu, intervenit juramentum, poſſet nec ſervari, nec impleri. Cùm enim abſolutè neceſſe ſit, ut in juramento, quod dicitur aſſertorium, præſens aut præterita veritas occurrat; eam quoque accedere oportet juramento, quod promiſſorium appellatur; alter foret omninò illicitum. *In juramento, quod præſtatur de his, quæ ſunt facienda à nobis*, inquit S. Thomas (d), *obligatio cadit..... ſuper rem, quam aliquis juramento firmavit: tenetur enim aliquis, ut faciat verum eſſe, id quod juravit, alioquin deeſt veritas juramento.* Quod concordat cùm S. Auguſtino (e), qui dicit; *perjuri ſunt, qui ſervatis verbis, expectationem eorum, quibus juratum eſt deceperunt.* Undè ſequitur, ſicut eum peccare contingit, qui de re quâdam illicitâ jurat, licet ex metu in virum conſtantem cadente, propterea quòd juſtitia, quæ primam ac neceſſariam juramenti liciti conditionem conſtituit, in dicto juramento, non reperiatur; ita etiam peccare, qui jurat ex ſimili metu ſi in jurando, ad juramentum implendum, aſtrictum ſeſe non exiſtimaverit; cùm in eo caſu conſtet veritatem, quæ conditionem tertio loco requiſitam exhibet, in hujuſmodi juramento, deſiderari.

(c) (Debemus potiùs quælibet mala tolerare, quam malo conſentire. S. Aug. in can. Ita ne. 3. 32. q. 5.

(d) S. Th. 2. 2. q. 89. art. 7. in corp.

(e) S. Aug. Ep. 187. aliàs 224.

CASUS XIII.

Laurentius, cùm promiſiſſet, atque juraviſſet Luciano, 500. Libras conceſſurum; ut ab iniquâ & aſperiori, quam ſibi ab anno & ampliùs inferebat, vexatione ſeſe expediret, utpotè nullâ, ſeſe expediendi, patente aliâ ratione, promiſſum juramento non confirmavit, niſi quia animo propoſuit, remiſſionem ſacramenti ſibi aliquandò condonandam; adeoque futurum ut remiſſo ſacramento, nihil Luciano rependendum ſibi incumberet. An cum iſtâ mente, jurare potuit, abſque eo quòd in crimen perjurii, incurreret?

Respons.

Cùm quæſtio ſit de juramento, quod non poſſit, ex parte Luciani licitè perfici; exiſtimamus Laurentium, cùm iſtâ mente potuiſſe jurare, abſque eo quòd ſibi perjuri notam inureret. Ratio eſt, quia nihil omninò præſtitit, quod ipſius jurijurando repugnaret; quippe vel eo ipſo, immunis ab omni perjurio quis efficitur, quòd quo tenetur juramentum complendum intendit. Porrò non ignorabat Laurentius, futurum ut proprio juramento non aſtringeretur, ſtatim atque, prout ſperabat, ſibi fuiſſet condonatum. Ergo licitum ei fuit jurare etiam cùm mente ſuperiorem poſtulandi, condonari ſibi jusjurandum; etſi juramentum acceſſiſſet, futurum ut ſuperiorem, eâ de re non poſtularet. Quippe tale juramentum, juſtitiæ publicæ adverſaretur. *In juramento, quod quis coactus facit*, inquit S. Thomas (f), ... *poteſt repetere in judicio, vel Prælato denunciare, non obſtante, quòd contrarium juravit: quia tale juramentum vergeret in deteriorem exitum; eſſet enim contrà juſtitiam publicam* (g). Innocentius IV. idem quoque ait, in ſuo commentario, in Decretales (h).

(f) S. Th. 2. 2. q. 89. art. 7. ad 3.

(g) De Genet. theol. Moral. tom. 1. tract. 2. cap. 4. quæſt. 9.

Diximus: *cùm quæſtio ſit, de juramento quod non poſſit ex parte Luciani, licitè perfici*: namque ſi utrobique, hoc eſt, ex parte cùm Jurantis tùm juramentum accipientis, licitè compleri potuerit: tunc non poſſet certiſſimè, cùm animo ſeſe aliquandò, à juramento expediendi per viam diſpenſationis, juramentum dici, abſque perjurio. *Quandò juramentum omni ex parte eſt licitum*, inquit S. Antoninus (i), *tam ex parte jurantis, quàm ex parte recipientis; tunc abſolutio non eſt impedenda, ſed compellendus eſt jurans ad ejus obſervationem: quia imò nullâ causâ apparente intrinſecâ etiam Papa à tali juramento abſolvere non poteſt.*

(h) Innocentius IV. in c. *Ad aures.* 3. ſuprà tit. 1. 1. Decretal. tit. 11 pag. 210. col. 2.

(i) S. Antonin. 2. parte. tit. 10. cap. 6. 6. §. 1.

Vide Jurare, Caſus Severus.

CASUS

CASUS XIV.

Soſtrates, cubicularius cujuſdam nobilis, cùm erga herum ſuum, juramento ſeſe aſtrinxiſſet, ad ruſticum quemdam fuſte dolandum; immutato deinde animo, juramentum noluit perficere. Poteſt-ne dici, eum perjurum factum fuiſſe ex juramento non completo?

Respons.

(a) S. Thomas. 2. 2. q. 98. art. 1. ad 1.

S. Thomas dicit (a), quòd propriè loquendo, *Primò quidem & principaliter perjurium eſt, quando deeſt veritas.... Secundariò autem quando deeſt juſtitia: quocumque enim modo, quis jurat illicitum, ex hoc ipſo falſitatem incurrit: quia obligatus eſt ad hoc, quod contrarium faciat.* Juxta quod principium dici meritò poteſt, Soſtratem non potuiſſe ſeſe juramento aſtringere, ut eo modò, qui, in propoſito caſu enonciatur, herum ſuum vindicaret, quin perjurii conſcium, aliquâ ratione, ſeſe conſtitueret; quippe qui, de peragendâ re illicitâ juraret. Verùm nihilominùs non incidit in perjurium, ex eò quòd abſolutè, juramentum non impleverit; quin immò, graviſſimè peccaſſet, ſi quod juravit fuiſſet executus. *Ille qui jurat, ſe facturum aliquid illicitum*, inquit idem Angelicus Doctor (b), *jurando incurrit perjurium, propter defectum juſtitiæ. Sed, ſi non impleat, quod juravit, in hoc perjurium non incurrit: quia hoc non erat tale quid, quod ſub juramento cadere poſſet.*

(b) Idem ibid. art. 2. ad 1.

CASUS XV.

Petilianus commodatam Triſtano, in magnâ rerum inopiâ conſtituto, ſummam 500. Librarum, abſque ullâ Chirographi cautione, poſt elapſum annum repetiit, Triſtanus verò æqui bonique omninò parcus, aliundèque juſtitiæ cultor prorsùs infrequens, & cujus res acciſæ ſunt, prædictam ſummam rependere detrectavit, quin etiam minitatus eſt, ſi eâ de re in jus vocaretur, futurum, ut ei quidquam à ſe deberi, juramento etiam pernegaret. Petilianus, qui optimè novit, à Triſtano, juramentum falſum in duabus rerum circumſtantiis, jam dictum fuiſſe; & cui perſuaſum eſt, futurum, ut, ſi apud Judicem appelletur, falſum iſtâ etiam vice juret; poteſt-ne nihilominùs, abſque peccato, eum in jus vocare, ac juramentum ei deferre, cùm nullus aliter locus detur, quo ad perſolvendam prædictam ſummam valeat compelli?

Respons.

Certum nobis videtur Petilianum non poſſe, abſque peccato, exigere à Triſtano, ut Sacramentum in caſu propoſito, apud Judicem exhibeat. Ratio eſt, quia ſic Deus, à nobis, diligendus eſt, ut nullius omninò rei peragendæ, quâ poſſit offendi, autores nos eſſe unquam liceat; & amor, quo proximum noſtrum proſequimur, is eſſe debet, ut nunquàm ei occaſionem peccandi mortaliter præbeamus. Si ergò Petilianus meritò, ut supponitur perſuaſum habeat, à Triſtano falſum eſſe jurandum, in negando nimiùm debito, quo oppigneratur; quemadmodùm præteriti temporis experientia reipſa videtur ſatis innuere; non poteſt tutâ conſcientiâ, iſtum ad Judicem vocare, ut præſtet Sacramentum.

Ita ſentit S. Auguſtinus, qui objectâ ſibi difficultate prorsùs ſimili ait: (c) *Qui exigit jurationem multum intereſt, ſi neſcit, illum falſum juraturum, an ſcit. Si enim neſcit, & ideo dicit: jura mihi, ut fides ei fiat; non eſt peccatum* * *Tamen humana tentatio eſt. Si autem ſcit, eum feciſſe; novit feciſſe; videt, feciſſe; & cogit jurare: homicida eſt: ille enim ſuo ſe perjurio perimit; ſed iſte manum interficientis & impreſſit & preſſit.*

(c) S. Aug. in can. Qui exigit. 6. 22. q. 5.

* Apud S. Aug. habetur Non audeo dicere, non eſſe peccatum,

Idem quoque alibi diſſertiùs loquitur, cùm aſſerit quòd, (d) *Ille qui hominem provocat ad jurationem; & ſcit eum falſum eſſe juraturum, vincit homicidam: quia homicida corpus occiſurus eſt, ille autem imò duas animas, & ejus, quem jurare provocavit, & ſuam. Scis verum eſſe, quod dicis, & falſum eſſe, quod ille dicit, & jurare compellis? Ecce jurat; Ecce pejerat; Ecce perit. Tu quid inveniſti? Imò & tu periiſti, qui de illius morte te ſatiare voluiſti.*

(d) Idem in can. *Ille qui* 5. eád. causâ, & q.

S. Thomas eamdem, quam S. Auguſtinus, quem laudat, & cujus etiam verba adhibet, doctrinam amplectitur (e): *Circà eum, qui exigit ab alio juramentum, diſtinguendum videtur.* Ea ſunt ipſius verba, *aut enim exigit juramentum pro ſe ipſo, propriâ ſponte, aut exigit juramentum pro alio, ex neceſſitate officii ſibi commiſſi. Et ſiquidem aliquis, pro ſe ipſo exigit juramentum tanquam perſona privata, diſtinguendum videtur, ut Auguſtinus dicit in ſermone de perjuriis: Si enim neſcit, eum juraturum falſum & ideò dicit: jura mihi, ut fides ei ſit, non eſt peccatum. Tamen eſt humana tentatio; quia ſcilicet procedit, ex quâdam infirmitate, quâ homo dubitat alium eſſe verum dicturum; & hoc eſt illud juramentum, de quo Dominus dicit, Matth. 5.* Quod amplius eſt, a malo eſt. *Si autem ſcit, eum ſciſſe, ſcilicet, contrarium ejus, quod jurat, & cogit eum jurare, homicida eſt: Ille enim de ſuo perjurio ſe interimit, ſed iſte manum interficientis impreſſit. Si autem aliquis exigat juramentum, tanquam perſona publica, ſecundùm quod exigit Ordo Juris, ad petitionem alterius: non videtur eſſe in culpâ, ſi ipſe juramentum exigat, ſive ſciat, eum falſum jurare, ſive verum: quia non videtur ille exigere: Sed ille, ad cujus inſtantiam exigit.*

(e) S. Thom. 2. 2. q. 98. art. 4. in corp.

Iſte Sanctus Doctor annotat nihilominùs quòd, *Quandò, aliquis ſcit; vel probabiliter credit, quod aliquis dejerabit, (f) non licet ei, juramentum exigere, niſi fortè ſit in loco judicis; quia juramentum in judiciis non tantùm exhibetur propter Judicem, ſed propter alios. Undè non eſt in poteſtate ejus, juramentum remittere, quod ſecundùm ordinem juris exhibendum eſſet.... Si autem dubitet; dubitatio ex tantâ ſuſpicione procedere poteſt, quòd cùm peccato erit, & ideo Auguſtinus non audet dicere, quòd ſit ſine peccato: non tamen dicit, quòd ſemper ſit peccatum.*

(f) Idem in 3. ſent. diſt. 39. q. 1. art. 5. quæſtiunc. 2. ad 2.

PERMUTATIO.

DEFINITUR his verbis beneficiorum *Permutatio*, *eſt ultrò citroque beneficii unius ad alìud mutua præſtatio*. Eſt commutare beneficium ſuum, cùm alio beneficio: quòd ſic intelligendum eſt, ut legitimi ſuperioris autoritate accedente, iſta commutatio, fieri ſupponatur. (*a*)

(a) Polm. part. 2. 2. n. 745.

Eo potiſſimùm fine inventa eſt Permutationis ratio, ut, abſque Simoniâ induceretur quaſi quædam Beneficiorum mercatura, à priſtinis Eccleſiæ inſtitutis prorsùs aliena; quippe quæ diſtrictè prohiberent, ne ab unâ Eccleſiâ, cui addicebantur, Eccleſiaſtici, ad aliam, ſive translationis, ſive permutationis viâ tranſirent. (*b*) *Omninò viſum eſt, ut conſuetudo, quæ præter Canones in nonnullis partibus invenitur, tollatur. Ut à Civitate in Civitatem nec Epiſcopus, nec Presbyter, nec Diaconus tranſeat*; inquiunt Patres primi Concilii Generalis. (*c*)

(b) Alex III. in cap. *Cùm pridem* 4. & Greg. IX. in cap *Paſtinter*. fin de pactis l. 11. tit 35.

(c) Concil. Nicæn. can. 15.

Concilium Sardicenſe habitum anno 347. (*d*) verbis adhuc vehementioribus, quaſcumque translationes reprobat, in odium, ſcilicet Arianorum, qui ſuorum ſectariorum, ut magis ac magis numerus accreſceret, iſtas commutationes plurimùm affectabant. Paululum deindè remiſſum eſt, de primævâ iſtâ auſteritate; atque cùm requirere cœpit, ipſius Eccleſiæ utilitas, Epiſcoporum translationes permiſſæ fuerunt: (*e*) Quod tamen teſtante Yvone Carnotenſi, raró admodùm, nec niſi graviſſimis de cauſis locum habere, Eccleſia Gallicana patiebatur (*f*).

(d) Conc. Sardicenſe can. 1. & 2.

(e) Innoc. III. in cap. *Niſi* 10. de renunciatione & ſeq. de translatione Epiſcopi l. 1. tit. 7.

Quæ cauſæ, translationibus primò tolerandis, locum dederant, beneficiorum permutationibus, non multò poſt inducendis, occaſionem præbuêre; verùm non niſi, eâ lege primùm admitti cœperunt; ut allegandæ, in iſtarum gratiam rationes, à Synodo Provinciali, ratæ ac legitimæ haberentur; quemadmodùm à Concilio Cartaginenſi quarto conſtitutum eſt. (*g*) Labentibus deindè temporibus, uniuscujusque Diœceſani Epiſcopi tantùm judicio relictæ ſunt; Quanquam, ut obſervatur à Molinæo, (*h*) uſus ille in Galliâ cœperit, ab uno & amplius ſæculo tolerari, ut licet adverſante jure communi, ab ipſis etiam Prælatis, qui Epiſcopis ſubjiciuntur, ac Beneficiorum Collatores ſunt, permutationes admitterentur.

(f) Yvo carnot. Ep. 144. & 2. ſeq.

(g) Conc. Cartag 4. can. 27.

(h) Molinæus in reg. *De infirmis*. n. 40.

Vicarius Generalis, nec conferre beneficia, nec beneficiorum permutationes admittere poteſt; niſi ſpecialis, ea de re, facultas ipſi conceſſa fuerit; propreteà quod collatio habeatur, quaſi quædam portio fructuum, qui ad Vicarios Generales non pertinent, quibus, quatenùs iſtud officii gerentibus incumbit, de ſpirituali tantùm cognoſcere.

Quod primum ac præcipuum locum obtinet, inter inſtituta, quæ Beneficiorum permutationes attingunt, illud eſt, ut in ipſius Eccleſiæ bonum atque utilitatem potiſſimùm vergant; nòn verò ad ſolum emolumentum, propriumque permutantis utriuſque commodum referantur.

Quanquàm Permutatio confici poſſit, etiam non interveniente Patronorum Eccleſiaſticorum conſenſu, nullum tamen damnum inferri poteſt, juri Patronorum Laïcorum, ex permutatione Beneficiorum, quorum patronatu gaudent: In iiſque ſive permutandis, ſive ſub conditione retentæ penſionis, reſignandis, cùm autoritate Summi Pontificis, neceſſe eſt, iſtorum ſimul conſenſum apertè accedere. (*i*)

(i) Declaratio menſis februarii. 1678.

Locum nunquam poteſt, niſi de beneficiis, Permutatio habere. Adeoque Beneficium non poteſt, cùm jure Patronatûs permutari; licet ſpirituale omninò jus iſtud eſſe cenſeatur: quod idem dicendum de Capella, quæ *Preſtimonia* appellatur, licet in perpetuum fundatâ; quandò nimirùm tota conſiſtit in ſimplici honorariâ mercede, quæ pro præſtandis, eidem annexis muniis, rependitur; nec ab Epiſcopo, titulo Beneficii, inſignita eſt.

Procurationes ad permutandum, unius Apoſtolici Notarii Chirographo duorumque teſtium, conſignari debent, qui requiſitis dotibus inſtruantur; juxtà quod fertur in articulis 8. & 9. Edicti Regii interpretationis anni 1646.

Permutationes confici poſſunt, nihil omninò obſtantibus expectativis Indultariorum, Graduatorum, eorumque, quibus ex præſtito fidelitatis Sacramento, aut ex jucundo adventu aliquod Diploma impertitum eſt.

Cùm Epiſcopus Collator, duorum Beneficiorum, de ſuâ Diœceſi, permutationem admittit, quæ habet, aliquam, ab alterutro permutantium, perſolvendam penſionem; neceſſe eſt, quantùm ad penſionem, Summi Pontificis accedere auctoritatem; cujus ſolius eſt, ejuſmodi conventionem, ab omni Simoniacâ labe depurgare.

Quandò pendent à duobus Collatoribus beneficia, quiſque providet de beneficio, cujus ad ſeſe collatio pertinet, aut fit ab alterutro copia, quâ, ab altero poſſit utrumque beneficium conferri.

Collator

Collator quem adeunt Permutantes, ſuam ipſi procurationem, ad permutandum oblaturi, Beneficia non poteſt, niſi iiſdem iſtis conferre; ut ſtatuitur Clementinâ, *de rerum permutatione.*

Reditûs temporalis diſtantia etiam ingens, quæ inter duo beneficia permutata intercedit, ſola non ſufficit, ut irrita fiat ac penitùs reſcindatur permutatio; niſi adſint aliundè cauſæ, aut doli manifeſti graviſſimæ conjecturæ: de quibus conſulantur Juriſconſultus Menochius, (*a*) à quo quatuor aut quinque; & Rebuffus, à quo tredecim recenſentur (*b*).

Quandò contingit ab uno Compermutantium Beneficium, quod, ipſi, pro ejus beneficio exhibitum eſt, evinci: pleno jure reſtituitur, in ipſum beneficium, quod dimiſerat, abſque eo quòd opus ei ſit novâ collatione, ut ab Innocentio III. requirebatur, in una ex ipſius Decretalibus. (*c*) Ratio eſt, quia de poſſeſſione ſui beneficii depulſus non cenſetur. Excipiendus eſt tamen caſus, in quo alter ante evictionem, alicui reſignaſſet, cui defenſionis plurimum poſſet, ex Decreto *de pacificis poſſeſſoribus*, ſuppeditari.

(*a*) Menochius. l. 3. præſumpt. 122. n. 79.
(*b*) Rebuff. §. volumus Gloſſâ ultimâ de Collat. v. *Ex cauſâ permutationis.*
(*c*) Innoc. III. in c. *Cùm univerſorum.* 8. de rerum permutatione lib 3. tit. 9.

Quod de evictione obſervamus, locum habere etiam intelligendum eſt contra Reſignatarium; 1. Cùm detrectat implere legitimas clauſulas, quibus tenetur: Quia nihil magis neceſſarium in quâcumque conventione requiritur, quam ut adſit bona fides utriuſque partis contrahentis. 2. Quandò beneficium, quod permutationis causâ dimiſit, penſione quâdam oppignerari, reticuit. 3. Quandò iſtud beneficium, in Patronatu Laico conſtitutum eſt, nec Patronus ipſi permutando vult exhibere conſenſum, qui neceſſariò requiritur, ut Collatio deinde poſſit obtineri.

Juxtà diſtrictiſſimam normam Canonum, (*d*) cùm quis *in Extremis* poſitus, abdicavit ſuum beneficium, atque ex morbo poſteà convaleſcit; illud iterùm non poteſt, niſi ex jure novæ proviſionis obtinere. Attamen ſecundùm Juriſprudentiam hâc noſtrâ ætate ab omnibus Supremis Galliarum Senatibus receptam, contrarium judicatur; ſupponendo nempe, ipſi reſignanti mentem iſtam affuiſſe, ut ſuppleretur conditio tacita, quòd in eo caſu poſſet in beneficium ſuum reſtitui.

(*d*) Alex. III. in c. *Extranſmiſſa.* 3. de renunciatione. lib. 1. tit. 9.

Alteruter permutantium, permutationem revocare poteſt, modò antequam alter, eam in Curiâ Romanâ admitti, obtineat; id fieri curaverit, quemadmodùm pronunciatum eſt ab ampliori conſilio, anno 1665.

Permutantibus proviſis in Curiâ Romanâ ſex tantùm aſſignantur menſes, ut beneficiorum ineant poſſeſſionem; Qui verò ab alio, quàm à Summo Pontifice proviſi fuerunt, iis unus duntaxat menſis conceditur. Adeo ut, ſi unus è compermutantibus occiderit ante poſſeſſionem initam; Beneficium ex obitu vacare cenſeretur. Quin etiam abſolutè requiritur, ut, duobus integris diebus, ante deceſſum defuncti, inſtitutæ poſſeſſionis inſtrumentum, in publicas tabulas relatum fuerit, ipſo die poſſeſſionis initæ, non numerato, nec ipſius, in publicas tabulas, relationis, neque etiam deceſsûs. Quod conceptiſſimis verbis fertur, in Edicto, quo, hujuſmodi decernuntur in publicas tabulas relationes. Anni 1691. (*e*)

(*e*) Art. 12.

Suum non ſortitur effectum permutatio, cùm morte corripitur alteruter permutantium; antequam conſummata fuerit; hoc eſt priuſquàm à legitimo ſuperiore utrique permutantium proviſiones fuerint conceſſæ; quemadmodùm Arreſto judicatum eſt, à Secretiori Regis Conſilio, 31. Martii 1688. juxtà Edictum 1637. & ipſius (*f*). Explicationem 25. Auguſti 1638. & Edictum 1646. (*g*). Sicque ſuperſtiti compermutanti non cedit beneficium in cujus poſſeſſionem, defunctus non venit, ut olim frequentabatur, ex tolerato quodam abuſu, cui nondum cautum fuerat.

(*f*) Artic. 21.
(*g*) Artic. 14.

Quanquam detur Beneficiario, qui comprehendendus decernitur, ut ſuo beneficio, in gratiam alterius, poſſit renuntiare; non ei tamen conceditur, ut ipſi permutare liceat: Quoniam in eo ſtatu conſtitutus, alterius beneficii adipiſcendi, inhabilis prorsùs exiſtimatur.

Conſuli poteſt, de permutationum materiâ, titulus *de rerum permutatione*, qui decimus nonus eſt tertii libri Decretalium, Item legi poteſt decimus ejuſdem libri titulus, in ſexto; & quintus in Clementinis. Licet etiam adire Flaminium *de reſignatione Beneficiorum*, (*h*) Duclos in Flaminium, (*i*) & Melchiorem Paſtorem. (*k*)

(*h*) Flaminius tract. de reſignat. Beneficior. l. 2. q. 14. n. 3. & c. 6. q. 2. n. 77.
(*i*) Duclos in Flaminium. l. 14. q. 7.
(*k*) Paſtor de Beneficiis. l. 3. tit. 11.

CASUS PRIMUS.

Philippus & Jacobus, Capellani de Eccleſiâ Cathedrali Altiſſiodorenſi, ſuas Capellas per mutuam ultrò citròque unius Capellæ ad aliam præſtationem permutaverunt; inſtrumento, eâ de re, coram duobus notariis confecto, nec adhibitâ formulâ ulteriori. De peractâ hujuſmodi permutatione, religionis aliquid eis incuſſum eſt; quanquàm in permutando, neutri quidquam penſionis acceſſerit. Cujus occaſione rei petitur, nùm legitima ſit iſtorum permutatio?

Respons.

Reſpondetur permutationem à Philippo & Jacobo, privatâ ſoláque ipſorum autoritate præſtitam, neque validam eſſe, neque Canonicam, ac Simoniam ſapere, quæ eſt ex jure poſitivo Eccleſiaſtico, licet enim ſpirituale pro ſpirituali, alteri ab altero repenſum fuerit, nihilominùs Canones perfregerunt, quibus ejuſmodi permutatio interdicitur.

Sic deciditur à S. Thomâ (*a*), qui ita habet. *Nomine emptionis & venditionis intelligitur omnis contractus non gratuitus, undè nec permutatio prabendarum, vel Eccleſiaſticorum beneficiorum fieri poteſt autoritate partium, abſque periculo Simoniæ; ſicut nec tranſactio, ut jura determinant.* Quod nititur iſtis verbis unius cujuſdam Decretalis, Papæ Urbani III. (*b*) *Generaliter itaque teneas, quòd commutationes prabendarum, de jure fieri non poſſunt; præſertim pactione præmiſsâ, quæ circà ſpiritualia, vel annexa Spiritualibus, labem ſemper continet Simonia.*

(*a*) S. Thom. 2. 2. q. 100. art. 1. ad 5.

(*b*) Urban. III. in cap. *Quaſitum.* 5. de rerum permutatione. lib. 3. tit. 19.

Innocentius III. ſcribens ad Archiepiſcopum Senonenſem, de permutatâ præpoſiturâ quâdam, cùm Archidiaconatu, ab iis qui titulares utriuſque erant, idem decernit, & (*c*) beneficiis utrumque ſpoliat, his verbis: *Et hunc Præpoſiturâ & illum Archidiaconatu curavimus ſpoliare, ſuper hoc definitivam, contrà eos, ſententiam proferentes.*

(*c*) Innoc. III. in cap *Cùm olim.* 7. eod. tit.

Quibus teſtimoniis addendum eſt, quod eruitur ex Alexandro III. ad Epiſcopum Tornacenſem ſcribente, (*d*) ipſique Prælato, ſic mandante. *Univerſis perſonis, tui Epiſcopatûs, ſub diſtrictione prohibeas, ne Eccleſias tuæ Diœceſis, ad ordinationem tuam pertinentes, abſque aſſenſu tuo, intrare audeant, aut dimittere, aut te, demittere, inconſulto. Quod ſi quis contrà prohibitionem tuam venire præſumpſerit, in eum Canonicam exerceas ultionem.* Undè infertur, cùm Philippus & Jacobus, propriâ privâtaque autoritate, beneficia ſua abdicaverint, & alter, in beneficium alterius, non accedente legitimi ſuperioris conſenſu, ſeſe immiſerit, ab utroque violatas eſſe leges Eccleſiaſticas, pœnaſque à Sanctis Canonibus latas, eſſe meritò exolvendas.

(*d*) Alex. III. in cap. *Admonet.* 4. de renunciatione. l. 1. tit. 9.

CASUS II.

Petrus & Paulus, Beneficia-Curas utrimque permutant in manibus Epiſcopi Diœceſani. An iſta permutatio valida exiſtimanda eſt? Ratio dubitandi eſt, quòd in hujuſmodi permutatione, pactionis aliquid expreſſum intercedat. Neque enim Petrus annuit beneficium ſuum Paulo concedere, niſi eâ potiſſimùm conditione, quòd Paulus ſuum beneficium, ei ſimul repenſurus ſit. Porrò quodcumque pactum in Spiritualibus aut Spiritualibus annexis interveniens, labem ſemper continet Simoniæ, ex jure poſitivo Eccleſiaſtico, ut obſervat (*e*) Innocentius III. videtur ergò ad ſolum Papam pertinere ut poſſit, permutationem ab omni Simoniæ vitio detergere.

(*e*) Innoc. III. in cap. *Tuam nos* 34. de ſimoniâ. l. 5. tit. 3.

Respons.

Verum equidem eſt generatim loquendo, prohibitas eſſe beneficiorum permutationes, præſertim cùm peculiaris aliqua pactio intercedit, ut paſſim declarant complurimæ Summorum Pontificum Decretales (*f*): Quoniam, quæcumque conventio ſpiritualibus, aut iis, quæ ſpiritualia ſunt, annexis, accedens, Simoniæ vitio ſemper inficitur; quemadmodùm ab Urbano III. & poſt illum à Gregorio IX. (*g*) obſervatur: *Generaliter itaque teneas*, inquit laudatus Papa, *quòd commutationes prabendarum, de jure fieri non poſſunt, præſertim pactione præmiſsâ, quæ circà ſpiritualia, vel connexa ſpiritualibus, labem ſemper continet Simonia.* Verùm idem Papa Urbanus addit; *Si autem Epiſcopus cauſam inſpexerit neceſſariam; licitè poterit, de uno loco, ad alium transferre perſonas; ut, quæ uni loca minùs ſunt utiles, alibi ſe valeant utiliùs exercere.* Quod eodem quoque modo declaratur à Bonifacio VIII. in unâ ex ipſius Conſtitutionibus, in quâ, cuidam Epiſcopo (*h*) permittit, hujuſmodi permutationes admitti. *Illos tamen*, inquit, *qui ſecundùm formam juris, ſua beneficia, in eâdem Diœceſi, ad tuam collationem ſpectantia, permutare volentes, liberè ac ſine fraude in manibus tuis ipſa reſignant; volumus... circà faciendam permutationem beneficiorum hujuſmodi, quæ aliàs minimè reſignaſſent, ullatenùs impediri.*

(*f*) Alexand. III. in cap. *Majoribus.* 8. de præbendis &c.

Urbanus III. in cap. *Quaſitum.* 5. de rerum permut. 1.

(*g*) Greg. IX. in cap. *Pactiones* fin de pactis. l. 1. tit. 35.

(*h*) Bonifac. VIII. in cap. *Licet.* unico de rerum permutat. in 6. l. 3. tit. 10.

Undè concludimus, ſi Diœceſanus Epiſcopus Collator ſit Curarum, quas inter ſe invicem Petrus & Paulus permutant; eique viſum fuerit, illorum permutationem, in utilitatem Eccleſiæ, majoremque fidelium progreſſum, vertere poſſe ab eo, abſque ullâ hæſitatione, dictam permutationem acceptari. Namque vitii nihil habere poteſt iſta permutatio, cui pactum, inter illos duos compermutantes conflatum, non, niſi Epiſcopo comprobante acceſſerit. Si quidem in eo caſu, non ea pactione conventâ, ſed ex ipſa autoritate Epiſcopi interveniente, permutatio conficiatur.

S. Antoninus eandem ſententiam tenet (*i*), quæ & aſſeclam habet S. Thomam, (*k*) cujus ea ſunt verba, *In tali permutatione eſt Simonia, ſi pro aliqua terreno commodo utriuſque, vel alterius, talis commutatio fiat. Si autem pro aliquo ſpirituali, utpote quia hic, in illo loco, meliùs poſſit Deo ſervire, non eſt Simonia. Undè tunc poteſt fieri commutatio, ex autoritate Epiſcopi Diœceſani.* Quæ quidem Doctoris Angelici dicta, in damnationem ac dedecus quàmplurium Beneficiariorum, proferuntur, qui in Beneficiis permutandis, Eccleſiæ commodum, fideliumque ſalutem parvipendentes, propriæ ſuæ utilitati temporariæ, toti plerumque inhiant: quod Eccleſia ſemper, tanquam quid illicitum deteſtata eſt (*l*).

(*i*) S. Anton. 3. part. ſummæ Theol. tit. 15. c. 3.

(*k*) S. Thom. in 4. diſt. 25. q. 3. art. 3. ad 8.

(*l*) Petrus Rebuff. 3. parte Praxis Benefic. tit. de permut. n. 20.

Chſrunda lib. 1. Pandect. cap. 10.

Ægid Bellamera. tract. de permut. q. 3.

Paſtor lib. 3. de Beneſ. tit. 11.

Joann. Cabaſſut. juris can. theor. & prax. l. 2. c. 12.

Fr. de Genet. theol. moral. tom. 2. tract. 1. cap. 5. q. 19.

Colloq. Condomienſ. tom. 2. colloq. 2. ſect. 3.

Sambovias tom. 3. caſu 86.

CASUS III.

Rupertus titularis Capellæ Sancti Lucæ, & Leander Sancti Januarii Capellanus, Capellanias ſuas, in manibus Abbatis Odocni, ad quem pertinet illarum Collationis Jus, permutavêre. Canonicane eſt ab illis peracta hujuſmodi permutatio?

Respons.

Collatoribus, qui Epiſcopis ſubjiciuntur, nulla permutationum admittendarum facultas, ex communi jure aſcribitur. Attamen prævaluit in hoc Regno uſus contrarius, quantùm ad eos duntaxat, qui juriſdictionem quaſi Epiſcopalem exercent, aut quibus id juris acquiſitum eſt, ex legitimâ præſcriptione. Prælati, carentes *Epiſcopali autoritate*, loquit celebris ac recentior Canonici Juris

inter.

interpres, poſt Rebuffum & alios (a), *non poſſunt in favorem compermutantium conferre. Peterunt nihilominus; ſi hoc jus, præſcriptione acquiſiti fuerint.* Unde non reprobanda eſt, tanquam illegitima & nulla, permutatio confecta, à Ruperto & Leandro, modò quas Jus exigit formulas ſervaverint: quarum prima eſt, ut à Patronis conſenſum petierint; & ſecunda, ut à legitimo Superiore, Canonicam inſtitutionem obtinuerint.

(a) Joann. Cabaſſut. juris can. theor. & prax. l. 2. c. 17. n. 1. Et apud eum Petrus Rebuffus prax. Benef. tit. de permut. n. 10. Et Ægid. S. Bellamera de permut. c. 3. §. *Quæritur*

CASUS IV.

Guillelmus Porochus S. Valerii, permutavit in manibus Epiſcupi Diœceſani, ſuam Curam, cùm quâdam ſimplici Capellaniâ, quam Sylveſter poſſidebat. Quam permutationem, ob imperitiam Sylveſtri ſibi cognitam, Epiſcopus rejecit. Numquid poſſunt prædicti compermutantes ad Metropolitanum recurrere, ut ſuam, ab eo permutationem, admitti obtineant?

Respons.

Ut diſſolvatur propoſita quæſtio, ſciendum eſt juxtà ſententiam Sambovii (b), pertinere ad juriſdictionem merè voluntariam & ſpontalem Ordinarii, ut, prout ſibi viſa fuerit, Eccleſiæ utilitati magis aut minus conſulte, permutationem admittat, aut rejiciat. Atque opinionem ſuam confirmat, iſtis Urbani III. verbis, quæ jam alibi relata ſunt (c): *Si autem Epiſcopus cauſam inſpexerit neceſſariam; licitè poterit, de uno loco ad alium, transferre perſonas; ut quæ uno loco ſunt minùs utiles, alibi ſe valeant utiliùs exercere.* Quod cùm ita ſe habeat, dicendum eſt juxta laudati Theologi mentem, non eſſe, undè Guillelmus & Sylveſter, cùm aliquo juris fundamento, Metropolitanum adeant, ut rejectam ab Epiſcopo ſuam permutationem, acceptari obtineant. Cujus rei rationem iſtam ſubjicit, quòd Epiſcopus, cùm eis abſque juris ullius diſpendio, non agit; ſiquidem ad beneficium alterius, neutri jus competat: aliundè verò nihil ſibi tribuat Epiſcopus, quod à Canonicis Regulis diſſentiat; quippe ad ipſius Arbitrium relinquitur, ut ſecundùm id quòd ſibi viſum fuerit, Eccleſiæ bono magis expedire, quamcumque partem amplectatur. Attamen quanquam à veritate non fuerit aliena, iſta laudati Doctoris deciſio, atque cùm opinione Molinæi omninò conveniat (d); quandò quæſtio eſt de indignitate aut imperitiâ alterutrius compermutantium, quemadmodum occurrit in ſubjectâ ſpecie, in quâ Sylveſter ad gerendam Beneficium Curam, ineptus ſupponitur; veram eam eſſe non conſtat ſi generatim accipiatur; ſiquidem ei, extrà caſum prædictum adverſetur prorsùs uſus, qui in Galliâ paſſim obtinet. Quando ergò compertum eſt Epiſcopo, duos compermutantes permutatis beneficiis, dignè laudabiliterque eſſe miniſtraturos; nullo jure poteſt, ab ipſo mutua illorum permutatio non admitti; ut probat Rebuffus (e), qui fatetur quidem collatoribus olim ex jure, non incubuiſſe, ut de beneficiis permutatis ſic neceſſariò ſtatuerent; quemadmodum colligere eſt, ex quâdam Decretali ab Innocentio III. ad Archiepiſcopum Senonenſem ordinatâ (f) verùm iſtud iis poſtmodum, obligationis fuiſſe impoſitum à Concilio Generali Viennenſi celebrato, anno 1311. ut patet ex Conſtitutione, quam Clemens V. ibidem edidit (g), in quâ edicit, *ne conceſſione juris alterius, præſertim circà ſpiritualia illudatur:* addidit laudatus Papa, qui præſens aderat Concilio, *ſi quæ Beneficia ex cauſâ permutationis, aliquibus reſignata, aliis quàm ipſis permutare volentibus conferantur; nullius hoc volumus eſſe firmitatis.* Undè ſequitur ſi reverà is fuerit Sylveſter qui poſſit Paſtoralia officia dignè tractare, ipſi, Guillelmoque jus ſuccurrere, ut negante Epiſcopo, apud Metropolitanum, permutationis causâ valeant agere.

(b) Sambovius tom. 1. caſu 31. pag. 84.

(c) Urban. III. in cap. *Quantum* 5. de rerum permutatione.

(d) Molinæus in reg. *De infirmis*, n. 31. & 39.

(e) Petr. Rebuff. prax. benefic. tit. de permut.

(f) Innoc. III. in cap. *Inter cætera*, 17. de Præbendis.

(g) Clem. V. in Clementinâ. *Ne conceſſione*, unicâ de rerum permutatione, l. 3. tit. 5.

CASUS V.

Macarius, Parochus ſancti Olonis, ſuam Curam cum Prioratu ſimplici, quo Antonius gaudebat, permutavit. Permutatione, in Curiâ Romana, jam admiſſâ, nondumque collocatus in poſſeſſione dictæ Curæ Antonius obiit. Macarius verò, quia de poſſeſſione ſuæ Curæ, depulſus non erat; eam retinet ac dicti Prioratûs poſſeſſionem adit. Numquid ei ex obitu Antonii, id juris accedit?

Respons.

Quoniam verè ac propriè vacat iſta Cura, non poteſt Parochus eam retinere. Ratio eſt, quia non ei ceſſit Prioratus Antonii, niſi ea conditione, ut dimiſſâ ſua Curâ omninò ſpoliaretur: quæ quidem conditio factæ permutationi ſic neceſſaria cenſetur, ut nequidem ab ea ſeparari, ullatenus poſſit: undè inferre eſt iſtam Curam, quam permutationis causâ reſignavit Antonio, per obitum ſui compermutantis, omninò vacuam eſſe.

Quod quidem confirmare licet validiſſimo argumento, educto (h), ex Edicto, quo conſtitutum eſt Antygraphum anno 1637. quod contrariam Juriſprudentiam uſu antea receptam, atque tùm à Juriſconſultis noſtris pluribus (i), tùm etiam à ſupremis Senatibus comprobatam, reſcindit: en quibus concipitur iſtud Edictum, verba. „Nihilominus ſi contigerit, proviſo è permutantibus uno, decedere alterum, beneficium quod „iſti debuerit reſignari, per obitum ipſius vacabit, ſive de eo proviſus fuerit, ſive non „abſque eo quòd ſuperſtiti quaſi fortunato caſu „gaudenti, remanere poſſit: quod ſanctum religioſumque eſſe volumus: non tamen intendentes propterea, abolere media jure inducta, atque Arreſtis noſtrarum ſupremarum Curiarum plurimum laudata, contrà permutationes fraudulentas„. Cui Edicto tota conſentit ipſius interpretatio data 25. Auguſti 1638. Iſta eſt lex ad cujus normam omnia nunc præſtanda ſunt, quæ aliâ iterum Regiâ explicatione 1646. roborata eſt (k); in quâ eadem præcipiuntur his verbis: „volumus & edicimus dictorum permutantium ſuperſtitem, tùm beneficio abdicato, „tum, ipſo quo anteà in illo gaudebat jure privatum manere„. Quæ de novò (l), in aliâ Edicti interpretatione 11. Maii 1684. iterantur.

(h) Edictum de Antygrapho Gallicè du Controlè. art. 21.

(i) Carolus Fevret. tract. de abuſu, l. 2. cap. 6. pag. 184. col. 2. tom. 1. Blondeau in ſuis additamentis ad Bibliothecam Canonic. Bouchel. Areſtum 22. Decembris 1644.

(k) Edict. Interpretatio anni 1646. art. 14.

(l) Ducaſſius, tract. de juriſd. Eccleſiaſt. voluntariâ cap. 5. §. 4. n. 4.

CASUS VI.

Corentinus, Canonicus de Eccleſiâ Salutienſi, cogitat permutare cùm Pamphilo ſuam præbendam, pro quodam Prioratu, qui ſibi quam optime conducit. At inter agendum de iſtâ permutatione Pamphilus indicat, animum ſibi non eſſe, Salutias commorandi causâ ſeſe transferre; propterea quod ea civitas in regione ſita ſit, in quâ cœlum valetudinis ipſius rationi, alienum eſt ac prorsùs maleficum. An licitum eſt Corentino, ut cogitatam permutationem nihilominus peragat; ipſius Pamphili conſcientiæ, commiſſo onere ſedem ibidem ſtabiliendi, aut in quo alio loco ei potiſſimum libuerit commorandi?

Respons.

Non exiſtimamus licitum eſſe Corentino, ut cùm Pamphilo, quem novit animo diſpoſitum, ad non reſidendum præbendam ſuam, abſque ſuæ conſcientiæ detri-

detrimento valeat permutare. Ratio eſt 1. quia permutare non poſſet, quin peccati iſtius participem ſeſe exhiberet, atque indignum, in ſuum locum ſufficeret. 2. Quòd manifeſtè abuteretur facultate, quam Eccleſia Beneficiariis tribuit, ut ſuperioris legitimi conſenſu autoritateque intervenientibus, Beneficia ſua commutare poſſint; quod concedere non intelligitur, niſi, ut tùm ſuæ utilitati, tùm fidelium ſaluti potiſſimùm conſulatur. Non poteſt ergò Corentinus, abſque peccato, cogitatam permutationem, cùm Pamphilo abſolvere: quin etiam pro Deo, atque ex conſcientiæ debito teneretur, ad eam revocandam penitùſque reſcindendam ſi jam conſummata foret, ac per tempus adhuc, revocandi copia exhiberetur (a).

(a) Sambovius tom. 2. caſu 48.

Quod idem extendendum eſt, ad reſignantem, collatorem & præſentatorem. Neque enim primò, per conſcientiam licitum eſt, reſignare; neque ſecundò, conferre; neque tertiò, præſentare aliquem indignum, aut, qui jam animo deſtinavit beneficio præſens non adeſſe, cui reſidentiæ perſonalis onus annexum eſt.

CASUS VII.

Crispinum obventæ ſibi, Simoniacâ quadam ratione, præbendæ ab ipsâ die poſterâ, ſic pœnituit, ut eam permutandam, cùm Capellaniâ ſimplici octo poſt dies, Irenæo reſignaverit, atque Romam ſimul miſerit, ut obtineret, tùm in dictam præbendam reſtitui, tùm à Cenſuris Eccleſiaſticis, in quas incurrerat, abſolvi. An valida cenſeri poteſt iſta permutatio?

Respons.

Permutatio de quâ quæſtio inſtituitur, irrita omninò ac nulla eſt: 1. quia ut valeat permutatio quæcumque; de iis beneficiis eſſe debet, quorum titularibus, legitimus titulus competat. Atqui titulus beneficii, quem Criſpinus obtendit, nullus eſt, cùm ei, Simoniacâ ratione obvenerit. 2. Proptereà quòd, quicumque excommunicatus eſt *ipſo facto*, ad poſſidendum quodcumque beneficium, inhabilis ipſo jure reddatur. Porrò Criſpinus in excommunicationem, ob Simoniam voluntariò admiſſam *ipſo facto* incidit. Igitur ipſo jure inhabilis conſtituitur, ad poſſidendam Capellaniam, quam commutandam cùm præbendâ, Irenæus ei reſignavit, niſi priùs à cenſuris Eccleſiaſticis abſolvi, atque à Papâ, in priſtinum ſtatum curaverit ſeſe reſtitui: quæ quidem gratia, Romæ nunquam dari conſuevit, niſi priùs ſupplicans Simoniæ conſcius, in manibus ipſius ſanctitatis, beneficium Simoniacâ viâ adeptum, ſimpliciter ac purè abdicaverit. Adeoque cùm Criſpinus necdùm abſolutus, nec in priſtinum ſtatum redditus ſuam, cùm Capellâ Irenæi, præbendam permutare attentaverit, non potuit validam peragere permutationem. Non juvat immorari hìc diutiùs, in probandis principiis, quæ in medium adduximus, tùm circà vitium tituli beneficii, quòd, per Simoniacam conventionem acquiſitum eſt; tùm circà pœnam excommunicationis majoris, cujus vinculo, Simoniacus *ipſo facto* innodatur: quoniam de iis abundè dicendi, in tractatu de Simoniâ, locus aliquandò ſeſe dabit opportunior (b).

(b) Sambovius tom. 2. caſu 148.

CASUS VIII.

Titius, Parochus S. Blaſii.
Mævius, Parochus ſancti Genu.
Sempronius, Prior S. Salvatoris, ſunt tres compermutantes.

Titius non prioratum S. Salvatoris, ſed Curam ſancti Genu, ſibi cupit obvenire. Mævius, non Curam S. Blaſii, ſed S. Salvatoris Prioratum intendit habere. Sempronius denique non ambit ſancti Genu, ſed S. Blaſii Curam.

De pacto igitur peragendo, tres inter ſe ſimul conveniunt, quo ſtipulantur, futurum ut ad Titium, Cura ſancti Genu; ad Mævium, Prioratus S. Salvatoris; & ad Sempronium, Cura S. Blaſii pertineat. Numquid tutâ conſcientiâ, poteſt ejuſmodi pactio conflari?

Ratio dubitandi eſt, quia Romæ Summo Pontifici, quâ ratione de pacto conventum fuerit, nullatenus aperitur. Verùm Procurator Mercatoria & Scambiatoria Domini Papæ, tres ſupplicationes ſeorsùm diſpoſitas tantùm offert.

Primam ſcilicet nomine Titii poſtulantis, à Papà ſeſe provideri de Curâ ſancti Genu, ut potè per dimiſſionem Mævii vacante.

Secundam nomine Mævii, qui ſupplicat, Prioratum S. Salvatoris, quaſi per dimiſſionem Sempronii, vacantem ſibi conferri. Tertiam tandem nomine Sempronii, qui petit ſibi concedi proviſiones, de Curâ S. Blaſii, quæ per dimiſſionem Titii, vacare enunciatur. Adeo ut videatur non ſatis innoteſcere Papæ, quæ conflata pactio inter partes interceſſerit; nec conſequenter, ejuſmodi permutationem eſſe legitimam. Aliundè verò, nihil exponitur ſummo Pontifici, quod verum eſſe probari non poſſit; ſi quidem, ab unoquoque trium compermutantium, beneficium conſtet in manibus Papæ dimitti.

Respons.

Conſtat omninò pactum permutationis, inter Titium, Mævium & Sempronium, deliberatum a eſſe prorsùs illicitum, ac Simoniacum Simoniâ, quæ eſt ex jure poſitivo Eccleſiaſtico; quum ad ipſum Papam, non relatum fuerit, nec ipſæ partes, de eo, diſpenſationem obtinuerint.

Ratio eſt quia quemadmodùm à Gregorio IX. declaratur (c), in unâ ex ipſius Decretalibus, omnis conventio, in rebus beneficialibus, illicita ac nulla eſt, niſi Papæ autoritas, ad ipſam acceſſerit. *Pactiones factæ à vobis ... pro quibuſdam ſpiritualibus obtinendis*, inquit laudatus Papa .... *cùm in hujuſmodi, omnis pactio, omniſque conventio debeat omninò ceſſare, nullius penitus ſunt momenti*. quod idem à Navarro docetur, à quo duplex Simoniæ genus diſtinguitur, una ſcilicet ex jure divino, verbi gratiâ cùm emitur numeratâ (d) pecuniâ aliquod beneficium, aut temporali aliquo, quod prætio quodam pecuniæ conſtituto æſtimari poteſt, in commutationem beneficii expenſo: altera ex jure Eccleſiaſtico, hoc eſt, quæ ex prohibitorio Eccleſiæ Decreto, interdicitur. *Quia*, inquit, *jure humano, ab Eccleſiâ per poteſtatem ſupernaturaliter & divinitùs ei traditam inſtituto, eſt prohibita*: exempli causâ, cùm pactum circà contractus uſitatos, licitè frequentatum, ad res beneficiales transfertur, quod omninò Eccleſia prohibet. *Voluntas faciendi collationes, renunciationes, vel recipiendi eas factas, cùm conditionibus, modis & pactis in aliis licitis & etiam in his, niſi ab Eccleſiâ prohiberentur*; cujus rei Juris Canonici memoratus interpres iſtud exemplum ſubjicit ..... *cùm quis renunciat Beneficium ſuum in favorem alicujus; ut ille, vel alius renunciet aliud in favorem alterius ..... renunciat beneficium ſuum ſimpliciter; ut alius impetret, ſibi aliud ab Epiſcopo vel alio Collatore.* (En ipſiſſimus caſus, qui in ſpecie propoſitâ, exponitur) ... *eſt Simonia ſecundùm Raimundum, quem ſequuntur Angelus & Sylveſter* (e). Quam rationem idem Autor allegat, quòd nimirùm, *in his omnibus datur, vel relinquitur jus ſpiri-*

(c) Greg. IX. in cap. *Pactiones*. 8. de pactis lib. 5. tit. 35.

(d) Navarr. Manual. c. 23. n. 100.

(e) Angelus de Clavaſio. verbo. *Simonia* 3. §. 1. Sylveſter de Prierio eod. v. 13. n. 24. p. ſt ſanctum Raimundum de Pennaforti. in ſummâ.

tuale

tuale cum onere, ut fiat aliquid, quaſi pro pretio rei ſpiritualis, vel cauſâ principali immediatâ eam habendi: quod vetant cùm ſanctiſſimi Canones, tùm ſummorum Pontificum Decretales. Jamverò Titius, Mævius & Sempronius, de quibus agitur in expoſito, beneficiis ſuis mutuo conſenſu non renuntiant, niſi eâ lege, ut illorum quiſque, juxtà quod enunciatur in conventione, de tali beneficio ſeſe provideri impetret. Ergò ejuſmodi renunciationes, licet omninò nudæ ac ſimplices appareant, in rei veritate conditionales ſunt, ac pactum quoddam continent. Undè Simoniæ vitio inficiuntur, ex jure Eccleſiaſtico, quod à ſolo Papa purgari poteſt; ut colligere licet ex plurimis Decretalibus jam citatis, ubi de aliâ difficultate agebamus, quaſque ad marginem hic loci indicare, ſatis habemus (a).

Diximus, ab ipſo deciſionis aditu primo: *Quia ſummo Pontifici, quâ ratione, de pacto conventum fuerit, nullatenùs apertum eſt.* Namque abſque dubio eſt, quòd ſi de pacto conventum eſſet inter tres permutantes, *ſub beneplacito Papæ*: atque neceſſaria diſpenſatio fuiſſet impertita iis in Curiâ Romanâ; legitima foret illorum conventio, & ab omni Simoniæ culpâ, immunis.

Vide { Beneficium. Beneficiarius. Collator. Collatio. Patronus. Pansio. Caſus *Paſchaſius*. }

(a) Urban. III. in cap. *Quæſitum*. 5. de rerum permutat. Innoc. III. in cap. Cùm *olim*. 7. eod. tit. Clemens V. in Clementinâ. *Ne concesſione*. unicâ eod. tit.

PERSECUTIO.

Vide { Residentia Parochorum. Caſus Theotimus. Residentia Epiſcoporum. Caſus Nicander. }

PESTIS.

Vide { Absolutio. Caſus Peſtis. Communio. Caſus Gregorius. }

PIGNUS.

Definitur, eâ ratione, *Pignus*: *Pignus eſt contractus, quô res mobilis traditur creditori, in aſſecurationem debiti*; aut eo modo qui ſtrictior ac magis definitus eſt: *Pignus eſt res mobilis tradita creditori, in aſſecurationem debiti.*

Quoniam pignus, quædam eſt, quaſi *depoſiti* ſpecies; nullum jus habet Pigneratitius creditor, eo utendi, niſi conſenſu Pigneratoris accedente: atque debito in integrum perſoluto à Debitore; ad pignus ei reſtituendum in eodem ſtatu, quo ſibi fuit creditum, obligatur.

Triplici modo peccari poteſt, in exigendo pignore, quod, ad cautionem rei cujuſdam mutuæ, deponitur.

Primus eſt: quandò, quod pro pignore traditum eſt, annexos naturæ ſuæ fructus quoſdam procreat; nec ab eo, qui illud accepit, uſuræ ſibi indè obventæ fructus-ve percepti, in deductionem ſortis referuntur: *Pignus accipere, illicitum redditur tripliciter*, inquit Cardinalis Cajetanus (b); 1. *Si ad lucrum non computandum in ſortem accipitur: quia hoc eſt contrà naturalem juſtitiam.*

(b) Cajetan. in ſum. v. Pignus.

Secundus eſt: cùm pignus in re quâdam conſiſtit, quæ ex naturâ ſuâ, pignoris loco dari, repugnat. 2. *ex Materiâ prohibitâ: ut ſi ..... vaſa ſacra, & hujuſmodi Eccleſiaſtica, contrà juris diſpoſitionem, impignorentur*: Quod ipſis etiam civilibus legibus omninò interdictum eſt (c).

(c) Leg. *Jubemus*. 9. cod de ſacro-ſanctis. Eccleſiis. in can. *Enim*. 2. 10. q. 5.

Excipiendus tamen, urgentis neceſſitatis caſus, quæ Eccleſiæ cuidam incumberet, ut debitum aliquod, quo ipſa oneraretur, citò citiùs extingueret; *ſi debitum urget*; quam quidem exceptionem admittit ipſa lex, quæ refertur in Canone: aut ſi dictæ Eccleſiæ eſſent vaſa argentea, cæterave ejuſmodi ipſi omninò ſuperflua. *Enimverò, quid opus eſt cuſtodire, quod nihil adjuvat?* inquit S. Ambroſius, ſermonem habens, quâ potiſſimùm ratione debeat Eccleſia res ſuas impendere (d).

(d) S. Ambroſius. in can. *Aurum*. 70. 21. q. 2.

Tertius eſt; quando ejuſmodi contractui quædam ſtipulationes accedunt, quæ prohibentur, atque legibus reprobantur: verbi gratià, cùm pignus recipit Creditor, eâ conditione, quòd, ad diem conſtitutam debitore non ſolvente, integrum ſibi ſit ceſſurum, abſque eò, quòd ad detrahendum quidquam de debito, ullatenùs teneatur: aut debitori ſolutionem etiam deferenti, atque rem oppigneratam repoſcenti, eam ipſe non ſit reſtituturus.

De iſto titulo non juvat plura ſubjicere; quoniam abundantiùs de eo egimus, cùm de hypotheca dicendi locus ſeſe obtulit, quæ quidem aliam pignoris ſpeciem ab eâ, de quâ hic loci quæſtio eſt, diverſam conſtituit, & attentiori copioſiorique ſtilo indiget tractari. Monitum volumus tantùm lectorem, nos in ultimo caſu potiſſimum agere, de pignore, quod creditori creditur, quaſi ſub titulo antichreſis, in quo tùm vim vocis iſtius, tùm quod ejuſmodi creditori licitum aut illicitum eſt, expendimus.

CASUS PRIMUS.

Flaminius, cùm ad cautionem ſummæ cujusdam centum librarum, quam à Framburgo, mutuam acceperat, equum pro pignore tradidiſſet; Framburgus, ad itinera breviora quidem, ſed frequentia tamen, ipſum equum aliquoties adhibuit. An aliquid, in eo peccati admiſit?

Respons.

Conſtat equidem, pignus à Debitore apud Creditorem, non ad ipſius uſum, ſed in aſſecurationem debiti, tantummodò deponi. Undè, qui præter voluntatem debitoris, re quâdam oppigneratâ Creditor utitur, injuſtitiæ prorsùs arguitur, quæ ſpeciem furti quamdam conſtituere, juxtà leges cenſetur. *Si pignore Creditor utatur, furti tenetur*, inquit una quædam ex iſtis legibus (a). Atque licet indè inferre, à Framburgo, niſi, id ipſi, per Flaminium licere obtinuerit, nullatenùs potuiſſe, tutâ conſcientiâ, prædictum equum adhiberi: quoniam poſſet ex ipſius uſu, damnum aliquod emergi: aliundèque nullo prorsùs jure liceat ei, ad proprium uſum, rem, quæ ad ipſum non pertineat, transferre.

(a) Leg. *Si pignore* 5. ff. de furtis. Lib. 47. tit. 1.

Quanquàm, quæ eo loci dicimus, regulam generalem ſtatuant, quæ circa quæcumque pignora, potiſſimùm obſervanda ſit; nihilominùs faſendum eſt, Framburgum, in caſu propoſito, non omninò fore damnandum; ſi conſulens ipſius Flaminii commodo atque utilitati, ejus equo ſolummodò uteretur; hoc eſt, eo fine, ut curſu convenienti identidem exercitatus, nec diutiùs in equili retentus, malum aliquod, ut contingit ſæpiſſimè, non conciperet. Enimverò nedùm, in eo caſu, detrimenti quidquam equo inferretur; quin immò Framburgus ipſum ab omni incommodo, damnoſoque caſu præſtaret incolumem; quod quidem, non repugnante Flaminio, ſed annuente potiùs, fieri exiſtimandum eſt.

CASUS II.

Desiderius, ſummam 500. Librarum à Genucio mutuatus ei, ſummæ prædictæ pignoris cautioniſque loco, dedit quatuor adamantes, ſingulos, ad pretium uſque 500. Librarum, aſſurgentes. Poſt tres menſes, Deſiderius ei 450. Libras reddidit, promittens, futurum ut 50. Libras ſuperſtites, intrà ſpatium octo dierum exolvat; intereaque eum rogavit, ut ipſi reponeret tres ex prædictis adamantibus; quoniam eorum, Matronæ cuidam illuſtri, venumdandorum offerebat ſeſe occaſio: Quæ quidem, cùm ipſa die craſtinà proficiſceretur, habitura longum iter; occaſionem oblatam niſi ipſe teneret, indè ſibi periculum immineret, futurum fortaſſe, ut opportunum adeò adamantium iſtorum exactum, non tam citò inveniat. Numquid, ad eos ipſi reſtituendos, Genucius tùm conſcientiæ tùm ipſiuſmet æquitatis ratione non tenetur; quippe, ex iiſdem apud ſe ſervatis, Deſiderio damnum ingens accederet: aliundè verò reſiduus ei ſuperſit unus adamas 500. Librarum, in aſſecurationem exiguæ ſummæ, quæ reſtat ipſi perſolvenda?

Respons.

Quanquàm, ipſius Genucii durities, in eo nobis videatur ut plurimùm improbanda; quòd, ad cautionem 500. Librarum Deſiderio commodatarum, quatuor adamantes ad pretium uſque 500. Librarum ſingulos aſſurgentes ab eo, deponi apud ſeſe exegerit: iſta tamen eſt lex cujuſcumque pactionis inter perſonas duas conventæ, cujuſque conditiones, ab utrâque contrahentium parte, ratæ habitæ ſunt atque acceptæ; ut ſine injuriâ poſſit ad ſtrictos apices impleri. Porrò Deſiderius ſimpliciter ac undè conſenſit, futurum ut, ad integram uſque argenti mutui ſolutionem, ſui quatuor adamantes, apud Genucium, oppignerati remanerent. Nihil ergò juris ei cedit, ut, nondùm ſummâ, quam debet, in integrum extinctâ, è ſuis adamantibus quoſdam valeat à Creditore ſuo repetere: adeoque poteſt Genucius, abſque ne minimâ quidem injuriâ, integrum depoſitum retinere, donec ad ipſum, ſumma 500. Librarum integra redierit. *Qui pignori plures res accepit*, inquit Lex, (b) *non cogitur unam liberare, niſi accepto univerſo, quantum debetur* (c).

(b) Lege *Qui pignori* 19. ff. de pignor. & hypoth.

(c) Colloq. Condomienſ. tom. 1. colloq. 22. ſect. 2.

Poſſunt nihilominùs tùm Creditor tùm debitor inter ſeſe ſimul paciſci, futurum ut, ſi ſuum pignus debitor ipſe non liberaverit, pretio quodam, ex æquo & bono, conſtituto creditor habeat: neque quidquam iniqui habet ejuſmodi conditionalis venditio, modò, rei ſic venumdatæ, pretium aliquod conveniens ſive in judicio, ſive mutuo conſenſu, imponatur: liberaque debitori permittatur optio, rei oppigneratæ vel creditori dimittendæ juxtà conſtitutum pretium, atque ſupplendi quod reſiduum ſupererit, ſi non ſufficiat iſtud pretium: vel ejuſdem repignerandæ, ſummam integram perſolvendo. *Poteſt ita fieri pignoris datio hypothecæ*, ait Lex. (d) *ut, ſi intrà certum tempus non ſit ſoluta pecunia, jure emptionis poſſideat rem, juſto pretio tunc æſtimandam. Hoc enim caſu, videtur quodammodo conditionalis eſſe venditio: & ita Divi Severus & Antoninus reſcripſerunt.*

(d) Leg. *Si fundus.* 16. §. ult. ff. de pignor & hypoth. lib 20. tit. 1.

Cæterum ex caritatis officio incumbit Genucio, ut ſtrictum juris formulam ipſe non attendens, quâ Deſiderius premitur, neceſſitatis anguſtiæ potiùs conſulat; atque, de eo ipſo, operæ pretium eſt, eum commoneri.

CASUS III.

Delphius, mutuos ſumpſit centum nummos à Franciſco; atque pignori dato horologio manuali, quod

quod duplionum aureorum trium pretii eſt, ſimul cum ipſo pactus fuit, futurum ut intrà primam Julii proximè occurrentis, iſtâ ſummâ non ei perſolutâ, manuali horologio ipſe fruſtraretur, atque illud ad Franciſcum omninò pertineret. Delphio non fuit, undè centum nummos reſtitueret, niſi poſt octo dies, ab elapſo tempore, quod indictum fuerat: Atque Franciſco dictâ ſummâ delatâ, eique in integrum numeratâ, ab eo repetiit, ſibi reddi manuale horologium. Verùm Franciſcus acceptis centum nummis, pignus prorsùs denegavit: Illud ſibi ſervare volens quaſi quid acquiſitum & ex jure conflatæ inter illos pactionis omnino ſibi obventum. An Franciſcus dictum manuale horologium poteſt, cum aliquo juris fundamento, ſervare ſibi ac retinere?

RESPONS.

Ut propoſitæ quæſtioni fiat ſatis, dicendum eſt, perſoluto debito, debitoris illud ſemper juris eſſe, concreditum pignus ſuum à Creditore repetere. Atque adeò licet Delphium inter & Franciſcum, de eo convenerit, quòd ad diem conſtitutam centum nummis non reſtitutis, pignus cederet Creditori; nec niſi poſt indictum tempus numerati fuerint; id nihilominùs Debitori juris ſervatur; ut depoſitum ſuum pignus repoſcat. Cujus rei ratio hæc eſt, quòd hujuſmodi conventiones, quas jus appellat *Legis commiſſoriæ*, Canonibus perindè ac Legibus, quantùm ad pignora, reprobentur. *Quoniam inter alias captiones, præcipuè commiſſoriæ pignorum Legis creſcit aſperitas*, inquit Imperator Conſtantinus (a), *placet infirmari eam & impoſterùm omnem ejus aboleri memoriam. Si quis igitur tali contractu laborat; hac ſanctione reſpiret; quæ cum præteritis præſentia quoque repellit & futura prohibet.*

Pugnant enimverò conventiones iſtæ, cum æquitate naturali. Undè ſicut Romano ſic etiam Canonico jure omnimodè repudiantur: quemadmodùm videre eſt ex quâdam Innocentii III. Decretali (b). Igitur Franciſcus non poteſt abſque injuriâ, horologium manuale Delphii, ſibi ſervare; & cùm ab ipſo, commodatam pecuniam, recuperaverit in integrum; ad reſtituendum ei pignus depoſitum omnino obligatur. Si quid ei tamen ex morâ ſolutionis, emergentis damni illatum fuiſſet, ad illud reſarciendum Delphius teneretur.

(a) Leg. Quoniam fin. cod. de pactis pignorum, & de Lege commiſſoriâ in pignoribus reſcindendâ lib. 8. tit. 35.

(b) Innoc. III. in cap. *Significante*. 7. de pignoribus, & aliis caution. l. 3. tit. 21.

CASUS IV.

DOMINICUS, cùm credidiſſet Leandro 10000 libras; ad ſummæ mutuatæ cautionem, domum ſuam non tantummodò iſte oppigneravit, ſed ipſum prætereà, in illius poſſeſſionem, ſub titulo antichreſis venire voluit; uſque dùm pecuniam in integrum ipſi præſtaret. Poſt quatuor menſes, iſta domus incendio cæleſti deflagrata, tota penitùs abſumpta eſt. Utri periit?

RESPONS.

Priuſquàm ſolvatur quæſtio propoſita, operæ pretium eſt tenere illud, quod apud Juriſconſultos, ſub iſtâ voce antichreſis, Græcè ἀντίχρησις paſſim circumfertur; eſſe fiduciarii alicujus fundi poſſeſſionem, quæ traditur à Debitore Creditori; ut ipſum pignoris loco habeat, eoque fruatur iſtâ conditione quòd fructus indè perceptos compenſet cum legitimis uſuris, quæ debentur (c) à Debitore, cui Creditor reſtituere debet auctarium ipſorum fructuum, ſi (d) debito plus excedere reperiantur; Debitore ſemper extante oppignerati fundi proprietario, ac conſequenter Domino fructuum, qui in eo procreantur, verbi gratiâ, optimitatum, quæ ipſi fortuitò accedunt (e).

Quibus præſuppoſitis dicimus debere, in caſu de quo quæſtio eſt, jacturam in Leandrum recidere; ſiquidem abſque ullâ Dominici culpâ, fortuitoque omnino caſu evenerit; juxtà illud juris effatum, *res perit Domino* (f); quod ita etiam ſe haberet; ſi eadem domus, ab hoſtibus fuiſſet tempore belli, vaſtata atque conflagrata; ſecundùm id quod fertur in Lege his verbis (g): *Venit autem in hâc actione dolus & culpa, ut in commodato: vis major non venit*: Cui etiam iſta alia Lex concordat (h), *culpam duntaxat ei præſtandam, non vim majorem.* Undè Dominico jus cedit, ſummæ ſibi debitæ ex cæteris Leandri bonis repetendi: Verùm aliter prorſus ſeſe res haberet, ſi Dominicus combuſtæ domûs cauſam utcumque contraxiſſet: in eo quippe caſu, ad reſarciendum emergens indè Leandro detrimentum omnino teneretur; ſi id etiam contigiſſet ex negligentiâ, in quam nullus vigilans ac ſtudioſus incurrat; quemadmodum ex laudatis iiſdem Legibus evincitur. Cujus rei ratio eſt, quòd ut habet alia Lex (i): *Ea igitur, quæ diligens Paterfamilias, in ſuis rebus præſtare ſolet, à Creditore exiguntur.*

Nititur iſta deciſio 1. eo principio generali, quod apud jus Romanum obtinet (k), *Contractus quidam dolum malum duntaxat recipiunt.... dolum & culpam, mandatum, commodatum, venditum, pignori acceptum.* 2. Iſtâ Lege Imperatoris Juſtiniani (l); *Quia pignus, utriuſque gratiâ datur: & debitoris, quò magis ei pecunia credatur; & creditoris, quò magis ei in tuto ſit creditum; placuit ſufficere, ſi ad eam rem cuſtodiendam exactam diligentiam adhibeat; quam ſi præſtiterit, & aliquo fortuito caſu rem amiſerit; ſecurum eſſe, nec impediri, creditum petere.* En difficultatem propoſitam, poſtrema iſtæc laudati Imperatoris verba, penitus omnino reſcindunt.

(c) Leg. *Si is* §. 1. ff. de pignore & hypoth.

(d) Leg. *Ex pignore*. 1. cod. de pignor act. & Leg. 24. §. 2. in fin. eod. tit.

(e) Quidquid pignori commodi ſive incommodi fortuitò acceſſit, ad debitorem pertinet.

Leg. *Si inter*. 21. §. 2. ff. de pignor. & hypothecâ.

(f) Argum. Legis *Pignus*. 9. cod. de pignoris actione. l. 4 tit. 24.

(g) Leg. *Si cùm venatrr*. 13. in fin. ff. eod. tit. lib. 13. tit. 7.

(h) Leg. *Quintiarn* * 30. ff. eod. tit.

* Rariſrius, id eſt, qui habebat aut faciebat rates. *Accurſius.*

(i) Leg. *Ea igitur*. 14. ff. eod. tit.

(k) Leg. *Contractus*. 23. ff. de diverſ. reg. juris antiq.

(l) Inſtitut. § ult. quibus modis contrahitur obligatio lib. 3. tit. 15.

Vide { HYPOTHECA. / USURA. Caſus 22. & 23. }

PISTOR DULCIARIUS.

Vide DIES DOMINICÆ, atque DIES FESTI.

PISTRINUM.

PISTRINORUM numeratur genus triplex. Primum eſt Piſtrinum, cujus molæ aquæ vi verſantur, quodque à Latinis dicitur, *Piſtrinum aquarium*, cujus uſus teſtante Polidoro Virgilio cœpit, ipsâ ætate Ciceronis adhiberi (*a*), quodque, rotâ ingenti, quæ ipſius aquæ decidentis in eam impetu circumagitur, integrum movetur. Conſtat iſta compages ex multis partibus, quæ ſimul cum rotâ veniunt in ipſius ædificium; ſcilicet molâ, ſatinario incerniculo, laternâ, inſundibulo, mactrâ & crepitaculo molari.

(*a*) L. 8. de rerum inventor. c. 18.

Secundum eſt Piſtrinum, quod brachiorum molimine & niſu adhibitis agitur; quodque latinè appellatur, *mola truſatilis*: Atque illud eſt, quod in uſum hominum, cœpit primùm induci.

Tertium eſt Piſtrinum, quod ventorum violentiâ verſatur, latinoque idiomate ſic reddi ſolitum, *Piſtrinum ventilatum*, aut *alatum*; cujus aſſurgit moles conſtans ex quâdam quaſi caveâ, molâ, freno, quo cohiberi queat ad libitum, & alis moletrinis, aut velis volantibus, centum quatuor ulnis telæ cujuſdam gummi illitæ obvolutis, quæ quidem data vento abripiuntur, atque molem totam ſecum ſimul circumvolvunt.

Eſt & aliud genus Piſtrini quoddam, quod in agro forenſi, & in aliis quibuſdam Galliarum Provinciis conſuevit adhiberi, ad contundenda planaque ſacienda metalla, atque eadem in laminas convertenda.

Occurrunt etiam generis alterius Piſtrina, quæ ad varios alios uſus adhibentur; qualia ſunt cartacea trapeta, quæ ad id potiſſimùm conducunt, ut tundantur ac comminuantur vetera quæque lintea, & ex iiſdem papyrus conficiatur; trapeta, quæ pulveri ſulphurato efformando inſerviunt; Piſtrina, quæ ſtillando oleo miniſtrant; ſullonicæ tabernæ, & quibus querneus cortex efficitur; atque cæteræ hujuſmodi moletrinæ.

„Circumferuntur etiam à bracteatoribus, machinæ quædam, quæ molettinarum „appellatione donantur; quæque ſi Richeletio fidem habeamus, concreſcunt ex æneis „duobus Cylindris, quos inter ad inſtar moletrinarum, quibus nummi cuduntur, fi„lum aureum aut argenteum ducitur; ut deinde contundatur & in laminas extenda„tur. Iidem etiam, Autore teſtante eodem, piſtrinis quibuſdam utuntur, ad filum in „orbes glomerandum, illudque bombyci ſuperaddendum, quæ coaleſcunt ex plu„ribus ſucularum ordinibus ſimul ac ſemel in orbem volventium„.

Piſtrini vocabulum etiam accommodatur, alteri cuidam machinæ, quam adhibent gemmarum ſcalptores, ad incidendos adamantes, & alios lapillos.

Moletrinam quoque Acetarii machinam quandam dicunt, cui rota dentata ineſt; quamque adhibere ſolent ad comminuenda tùm piper tùm ſinapim atque efficiendum ex utroque, mixtum quoddam, Gallicè dictum, *moutarde*; poſtquam per horas viginti quatuor, macerata fuerunt in aceto.

Eadem denique circumferri ſolet ſub appellatione, ſtructura quædam exigua quæ manubrii verſatilis ope circumagitur, ad triturandas fabulas quæ in Europam ex Arabiâ felici aſportantur, quas Galli vocant, *caffé*. Verùm iſthæc leviter ac per tranſennam tantùm perſtricta volumus. Neque enim in eo titulo quæſtio inſtituitur, niſi de piſtrinis, quæ ad frumenta molenda, proprio peculiarique uſu deſtinantur.

In fluminibus atque omnibus in quibus navigare conſuetum eſt, non licet Piſtrina aquaria conſtruere, niſi eâ de re copiâ ab ipſo Rege factâ, ad quem jure proprio pertinet ſupremum illorum dominium; modòque in publicum damnum nullatenùs vergant. At cuilibet etiam privato conceditur ut ejuſmodi Piſtrinum, in amnibus nec ſpatioſis nec navigabilibus, poſſit ædificare: modò eo loci extruatur, qui poſitus ſit è regione alicujus ſundi cujus ſit proprietarius, nec contineatur intrà fines clientelaris alicujus prædii, cui piſtrini bannalis jus annectatur; neque etiam notabile damnum aliquod inferat, ex retentis aquis eluvione quâdam, in poſſeſſiones adjunctas, irrumpente. Attamen invaleſcit quibuſdam in locis conſuetudo, quemadmodùm fertur in conſuetudinibus firmitatis Imbaldi (*b*), & Maſeriæ, in agro Bituricenſi (*c*); ut in iſtis etiam caſibus conſenſus, Domini gladii jure gaudentis, neceſſario requiratur. Quod aliæ conſuetudines, qualis ea, quæ in Nivernenſi tractu obtinet, præſcribere non ſolent, niſi Dominus habuerit jus bannarium (*d*).

(*b*) Artic. 10.
(*c*) Artic. 7. & 9.
(*d*) Cap. 18. art. 5.

Quod attinet, Piſtrina ventilata conſtruenda, is uſus apud nos recipitur, ut non ante ædificari incipiant, quàm facultas à Domino loci fuerit primò conceſſa; ut teſtatur Bacquet (*e*).

(*e*) Bacquet tract. de jurib. juſtitiæ. c. 29. n. 20.

Piſtrina tam aquaria, quàm ventilata, tanquàm res non moventes recenſentur, in conſuetudine Pariſienſi, (*f*), & in eâ, quæ in Normanniâ, locum habet (*g*). E contrario res quaſi moventes cenſentur, apud multas alias conſuetudines, ut apud eas, quæ

(*f*) Art. 90
(*g*) Art. 515.

ſtamparum

ſtamparum (a), in agro Bituricenſi (b), Lauduni (c), Remorum (d), & Bapara obtinent (e). Adeoque non eundem, eâ de re, uſum ſervat Juriſprudentia noſtra: ac recurrendum ad receptam in unoquoque loco conſuetudinem, cui cum de iſtâ materiâ, quæſtio eſt, potiſſimum inſiſtendum eſſe exiſtimamus.

(a) Art. 129. (b) Tit. 4. art. 3. (c) Art. 102. (d) Art. 23. (e) Art. 13.

Piſtrina ſunt aut privata, aut publica. *Piſtrina publica*, bannalia aut bannaria dicimus, ut loqui amant quædam conſuetudines, qualis eſt, quæ viget in Bituricenſi agro (f). Jus Romanum tùm vetus tùm recentius nullum ne minimum quidem verbum habet de jure bannario, quod quibuſdam hodiè moletrinis, furnis, ac torculis annectitur.

(f) Tit. 16. art. 1.

Iſtud Banni ſeu Bannale jus decimo currente ſæculo invaleſcere cœpit; nec primò inductum eſt, niſi ex vi atque iniquâ Dominorum occupatione; ſummâque Clientium inopiâ, quibus Piſtrinorum ædificandorum aut facultas deerat aut quidam fidens animus. Atque illud omninò patet, ex querelâ, à celeberrimo Fulberto Epiſcopo Carnotenſi, ac Queſtore Galliarum Candidato, apud Regem Robertum, eâ de re habitâ (g). Undè inter ducentas nonaginta conſuetudines in Galliâ paſſim frequentatas, occurrunt triginta & una tantummodo, in quibus iſta ſervitus uſu recipitur: Et ex iſtis decem tantùm numerantur, in quibus recenſetur in ordinem jurium clientelarium, & ex juſtitiæ titulo debitorum; hoc eſt, in quibus jus dictum banni aſcribitur Dominis juſtitiæ jure gaudentibus, in eos, qui ipſorum juris ſunt atque poteſtatis, etiamſi nullo legitimo titulo aliundè nitantur. Quæ quidem conſuetudines ſunt, quæ apud Britanniam minorem, Andes, Turonenſem agrum, Cenomaniam, Laudunenſem tractum, Perticum, Pictonicum agrum, Marchiam, Inculiſmenſem tractum, & Santonenſem provinciam locum obtinent: Aliæque viginti & una conſuetudines, tanquàm ſervitutem perſonalem duntaxat habent, jus iſtud bannarium, quod nec niſi ex legitimo titulo poteſt obveniri. Ut ſtatutorum ſic difficultatum feraciſſima eſt iſta materia, quæ luculenter admodùm enodantur à D. de la Marre in tractatu, quem de Diſciplinâ politicâ edidit (h), ad quem lectorem, de induſtriâ dirigimus; ut quæ in ſubjectis præſenti titulo deciſionibus, non attingimus, illic explanata, atque omnino expedita, ipſi occurrant.

(g) Fulbertus Ep. 14.

(h) D. de la Marre tract. de diſciplinâ politicâ l. 5. tit. 9. cap. 1. & ſeqq. tomo 2.

CASUS PRIMUS.

Julio Domino trium Parœciarum, Piſtrina multa ſunt, conſtructa in quodam Amni, cujus aquæ irrigant iſtius Domini prædia. Quæ quidem Piſtrina, conſtare ex punctis quadratis, ab omni hominum memoriâ conſueverunt; id eſt, quorum molæ compinguntur axibus, ad formam quamdam quadratam coaſſatis. Ipſius Parochus ab eo exigit, ut dicta piſtrina in novam formam reſtituat, eaque, punctis rotundis inſtrui, efficiat, curando nimirum, ut ipſorum molæ, compactis in ſe invicem axibus ad formam rotundam & orbiculatam, circumcludantur. Quâ quidem ratione potiſſimùm nititur, quòd præter jus debitum molituræ, quidquid etiam farinæ per angulos quadratos diſſipatur, molitoribus accreſcat, in damnum quorumcumque privatorum; quibus incumbit, ut ſuum frumentum molendum, ad dicta piſtrina deportent; aliundèque conditio melior ipſi Julio cedat, in eo, quòd pretio majori, ſua piſtrina elocet, quàm ſi ex punctis rotundis conſtarent.

Verùm Julius in eo ſeſe contendit, ab omni omnino culpâ procul abeſſe. 1. Quia ab omni ætate gaudet iſtâ poſſeſſione, quòd ſua piſtrina, quadrata ſemper extiterint. 2. Propterea quòd, quæ juris molituræ loco præſtantur, minora levioraque exigi conſueverint, in piſtrinis quadratis, quam in iis, quæ rotunda ſunt. 3. Quòd, quibus illud perſpectum eſt, illi de eo, nullâ ratione conquerantur. Petit utrum, ex rationibus allegatis, ſibi jus tribuatur, ut quo ſtatu inſtruuntur ſua piſtrina, in eodem ſinat, abſque ullâ injuriâ perſeverare.

RESPONS.

Eruditus Theologus, propoſitæ ſibi, quadraginta ab hinc & amplius annis (i), difficultati ſimili, eo modo ſatisfecit; dicendo ſcilicet, in iis regionibus, in quibus, quæ Legis vim & locum obtinet, conſuetudo fert, omnia piſtrina ad formam rotundam eſſe conſtruenda; aut conſuetudine deficiente cùm, quæ in viciniori Provinciâ uſu recipitur, adhiberi ſolet, idem exprimit aut denique, quando in iſtis terris, quæ juris ſcripti diſpoſitionibus regi aſſolent, quantùm ad rem de quâ quæſtio eſt, conſuetudini ſtare conſuetum eſt, teneri ex conſcientiâ, quoſcumque piſtrinorum quadratorum proprietarios, ad eadem reſtituenda, in novam aliam formam, & efficiendum, ut punctis orbiculatis inſtruantur.

(i) Sambovius tom. 3. caſu 211.

Janiverò multæ conſuetudines, quæ locum habent in Provinciis Galliæ, aliquid de eo piſtrinorum ſtructuræ diſcrimine ſubjiciunt, ac præcipiunt quid in eo caſu ſit potiſſimùm præſtandum.

Quæ in tractu Nivernenſi obtinet, ea de re, ſic habet. „In umbit Domino banni, ut ſuum „piſtrinum, punctis rotundis omnique ex parte „omnino clauſis, inſtrui caveat; ſub pœnâ mulctæ, ad arbitrium Judicis irrogandæ … *Item* „quòd deinceps tenebitur Dominus aut ipſius molitor, ad efficiendum, ut piſtrinum ſuum, punctis orbiculatis & optimè compactis coaſſetur, „ſub pœnâ mulctæ arbitrariæ; & quorum ſunt „piſtrina quadrata, ſive banni jure gaudeant, ſive quicumque alii fuerint; ipſi obligabuntur „ad curandum, ut intrà tres menſes currentes, „eadem, in formam rotundam reſtituantur, ſub „pœnâ mulctæ decem librarum, dictorumque „piſtrinorum everſionis; ſi poſt elapſum iſtud „tempus, quadrata perſeverare reperiantur (k).

(k) Conſuetudo Nivernenſ. cap. 18. art. 9. & 141.

Iſta etiam eâ de re, verba, Borbonia conſuetudo adhibet (l): „Atque incumbet Domino aut „ipſius Molindinario, ut ſuum piſtrinum, punctis orbiculatis & benè occluſis, inſtrui ſummoperè caveat, ſub pœnâ mulctæ ad libitum Judicis omnino permiſſæ: Obligantur que, qui „piſtrinis quadratis uti conſueverunt, tàm qui „habent jus banni, quàm alii, ad efficiendum, ut „intra tres menſes, à præſentis edicti denunciatione computandos, in novam aliam formam, quæ „rotunda ſit, refundant; alioquin mulcta decem „librarum plectantur ipſi; evertantutque ipſorum „piſtrina, quæ poſt effluxum dicti temporis ſpatium, quadrata extare deprehendentur.

(l) Conſuet. Borbon. cap. 33. art. 537.

Quæ apud Provinciam Laudunenſem (m), & Pictonicum agrum (n), uſu inductæ ſunt conſue-

(m) Conſuetud. Laudun. cap. … art. 12. (n) Conſuetud. Pictonica, art. 36.

tudines, idem quoque; iiſdem ferè verbis referunt.

Quod pertinet ad jus molituræ, illud variare conſuevit, pro ipſius conſuetudinis locorum diverſitate. Quæ in Provinciâ Nivemenſi viget, jus prædictum, eâ ratione, determinat (a), „jus molituræ tale eſt, ut, de modio frumenti, metis ipſius modii, penitùs æquati, quod Molitorii molendum committitur; ab eo, reddendus ſit, cumulatus modius farinæ benè ac congruenter molitæ, præter jus molituræ„. Quod idem fertur in conſuetudine Borboniâ (b). Quæ in agro Bleſenſi frequentatur (c), ait; quandò molitori, frumentum emundatum, ventilabriſque ſubjactatum, traditur molendum: de modio frumenti ſtrictè & ad modum ipſius modii exæquati, cumulatum farinæ egregiè congruenterque molitæ modium, quin etiam modios tredecim in locum modiorum duodecim rependere debet„. Fert conſuetudo Pictonica (d): „jus molituræ, quod Molindinarii retinere ſibi poſſunt, eſt ejuſmodi, quòd, quandò frumentum mundatum atque ab omni ſorde purgatum, ipſis committitur molendum; de modio frumenti ſtrictè metiſque penitus adæquati, reddendus ſit ab ipſis cumulatæ farinæ modius; atque è duobus modiis farinâ impletis, alteruter debeat congeri, ambabuſque decuſſatis manibus comprimi, atque deindè rurſùm cumulari: & ut perfectiùs ejuſmodi menſura confici poſſit, debet modii altitudo ad tertiam uſque latitudinis ipſius partem aſſurgere„. Quæ apud minorem Britanniam obtinet, fert „jus molituræ, eſſe decimam ſextam partem frumenti, quod molâ contritum eſt„.

(a) Conſuetud. Nivernens. cap. 18. art. 6.

(b) Conſuetud. Borbon. cap. 33. art. 557.

(c) Conſuetud. Bleſenſis, art. 241.

(d) Conſuetud. Pictonica, art. 36.

Ex quibus omnibus licet inferre. 1. Si Julius in his regionibus degat, quæ jure motibus conſtituto regantur; ipſum teneri ad obſequendum iis, quæ Provinciali conſuetudine decernuntur, ſive propria ſit iſtius provinciæ conſuetudo, ſive vicinioris Provinciæ inſtituta adhibeantur. 2. Similiter eum obligari ad inſiſtendum Regiis Edictis, ſi quæ fuerint, eo loci, legitimè rationeque debitâ, promulgata. 3. Neque alioquin ipſi incumbere, ut piſtrina ſua, quæ quadrata perſtare conſueverunt, orbiculata conſtrui caveat.

CASUS II.

Periander, Dominus cujuſdam prædii, quod in Provinciâ Normanniæ ſitum eſt, piſtrinum poſſidet, cui banni jus annectitur, ex quo jure tenentur Clientes ipſius ad frumenta, quæ molenda habent illuc deportanda, ſolvendamque ipſius Molindinario decimam ſextam partem farinæ, quam reddunt dicta frumenta. 1. Numquid jus iſtud æquitati conſentaneum eſt? 2. Clientes, qui ad aliena Piſtrina confluunt, ſua frumenta molituri, in aliquamne pœnam incurrunt?

Respons.

Priuſquam enunciatæ difficultati ſatisfiat, tanquam principium omninò verum ac inconcuſſum admittendum eſt, licet, poſt diutinum tempus ab inventis piſtrinis, conſtitutum fuerit Jus bannarium, de eoque, apud Jus antiquum prorsùs ſileatur, hodiernis tamen temporibus, legitimè illud cedere Dominis Clientelaribus, qui iſtius poſſeſſione gaudent, quorumque piſtrina conſtruuntur in amni, cujus, ex utraque parte, ambæ oræ, ipſorum beneficiaria prædia, contingunt; ut Normanniæ conſuetudo exigit (e).

(e) Conſuetudo Normann. art. 210.

Jus iſtud nititur aut ſolius conſuetudinis inſtituto, quod obtinet vim legis apud Provincias, in quibus, quantùm ad iſtud caput, invaleſcit; quemadmodùm in minori Britanniâ, in Pictonicâ Provinciâ in Andegavenſi tractu, in agro Turonenſi & in Cenomaniâ; aut peculiaris omninòque expreſſi tituli fundamentum habet; ut in conſuetudine Pariſiorum & Normanniæ: alioquin ſpurium prorsùs cenſetur. Indeque eſt, quod Parochi, in ſuis curialibus ædibus, commorantes, juri bannario non ſubjaceant; quanquàm, in fundo clientelari, & decumas colligant; & ibidem extent ipſorum ædes Curiales. 1. Quia in titulorum monumentis, quæ poſſidentur ab iſtis Dominis, ſoli Clientes recenſentur, nullâ factâ, de Parochis, mentione. 2. Propterea quòd jus decumarum, antiquitate ſit ſuperius, quàm jus banni: ac Parœcianis incumbat, ut, Paſtori ſuo, domum accommodent ab omni ſervitute liberam. Neque propterea ab eo bannali jure immunes evadunt Parochi, quantùm ad frumenta, quæ ipſis obveniunt, de paternis fundis; aut ipſis etiam agris, qui ipſorum beneficio erogati ſunt, aut qui Curæ accreverunt, ex jure emtionis, ab ipſorum prædeceſſoribus exhibitæ: quippe nec donatores nec venditores, ullâ ratione, potuerint juribus Dominicis, ex ſuâ donatione aut venditione, quicquam officere.

Quibus præſuppoſitis: ad priorem difficultatem reſpondemus, aſſerendo nempe legitimum omninò eſſe, ipſum banni Jus, quo Periander gaudet, ſi poſſeſſioni ipſius, alicujus tituli fundamentum addatur: hoc eſt, conventum aliquod, ab ipſâ communitate ipſius Clientium, nemine cogente, conflatum, quo perſpectum fiat, eam ſervitutem, aliquibus de cauſis legitimis, ab ipſâ ultrò fuiſſe acceptatam. Atque obſervandum venit, ex inducto iſto banni Jure. 1. Omnibus Clientibus adimi facultatem conſtruendi, aut conſtructa retinendi piſtrina, furnos, aut torcula, ad privatum propriumque uſum, deſtinata: ut, eâ de re, pronunciatum eſt Arreſto quodam in ſupremâ Divionenſi Curiâ, lato, 5. Martii 1580, 2. Dictum Jus bannale, etiam ad frumenta quantùm ad molituram extendi, quæ Clientes ſibi aliundè conquiſiviſſent, & per ſpatium viginti quatuor horarum domi ſuæ retinuiſſent, ſive commercii, ex iis, faciendi cauſâ, ſive conficiendi panis atque palam & publicè deindè venditandi: ut multis Arreſtis conſtitutum eſt, & nominatim tribus, è ſupremâ Normanniæ Curiâ, emanatis: atque 17. Januarii 1541. 26. Februarii 1663. & 17. Julii 1665. pronunciatis; quæ referuntur à Baſnagio, in ejuſdem Provinciæ conſuetudinis 210. Articulum (f).

(f) Baſnage in Conſuet. Normanniæ art. 210.

Ad alterum quæſitum reſpondemus, ſi legitimum iſtud Jus fuerit, eâ ratione quâ ſupponimus, quamque ſuperiùs obſervavimus; hoc eſt, ſi Periandri poſſeſſioni, titulus legitimus accedat, quemadmodum ipſa Normaniæ conſuetudo, in quâ ejus prædium beneficiarium ſitum eſt, præſcribit; non poſſe iſtius Clientes illibato remanente conſcientiæ ſuæ debito, aliena piſtrina adire, ut ſua frumenta molantur, quin ad reſtituendum Molindinario Periandri, emergens inde damnum, teneantur: niſi ſubſit aliquod impedimentum, quod, immunitatis legitimæ gratiâ, poſſint cauſari. Porrò plurimæ hujuſmodi cauſæ poſſunt ſubeſſe, ipſorum excuſationis.

Prima: nimia diſtantia, quâ domus eorum à Piſtrino disjunguntur. Quamvis enim ejuſmodi cauſa non exprimatur in aliquibus conſuetudinibus; in cæteris pleriſque præfinita reperitur, ad primum à piſtrini loco lapidem, ſive Banleucam, nec longiùs extenditur. Quales ſunt Conſuetudines minoris Britanniæ (g), Turonenſis (h), Pictonica, Andegavenſis, & Cenomaniæ. De quâ longiori diſtantiâ Fulbertus Epiſcopus Carnotenſis quærebatur, in Epiſtolâ ad Ricardum Normanniæ Ducem (i), cujus, id oneris, Clientibus incumbebat, ut, ad piſtrinum ſancti Odoëni licet à Domibus ſuis, leucarum quinque intervallo, diſſitum, frumenta ſua molenda deportarent.

(g) Conſuetud. Minor. Britan. art. 359.

(h) Conſuet. Turonens. tit. 1. art. 13.

(i) Fulbert. Ep. 14.

Secun-

Digitized by Google

Secunda, quandò ipſum piſtrinum molere non poteſt, ſive quòd deſtituatur, ſive quia molæ ſunt uſu detritæ, ſive etiam propterea quòd aquæ, quæ ſuo impetu piſtrinum circumagunt, deficiunt.

Tertia: cùm Cliens tantam frumenti copiam in piſtrino adeſſe percipit, ut ſuum ipſe frumentum molâ conteri, intra ſpatium viginti quatuor horarum, non valeat obtinere: quo quidem in caſu, poteſt, quocumque libuerit, aſportare: quemadmodùm permittunt plurimæ conſuetudines, ac ſpeciatim, quæ in Pontico (a) & in magno Pertico (b) frequentantur.

(a) Conſuetud. Ponticens. tit. 6. art. 99.
(b) Conſuetud. Magni Pert. tit. 1. art. 24.

Quarta: cùm Cliens aliundè ſibi comparatum frumentum, extrà limites prædii beneficiarii, molâ conteri curavit. Neque enim, in eo caſu, juri bannario, ullâ ratione, ſubjicitur.

Tandem, quod ſpectat ad pœnas, quæ decernuntur adversùs eos, qui jus bannale fraudant, earum idem ubique non reperitur modus. Namque juxtà conſuetudines Boloonienſem (c) & Pontinenſem (d), non tantùm farinam & panem; ſed etiam jumenta, juramentorumque ſtrata atque plauſtra occupandi, facultas ipſi Domino conceditur. Quæ viget in Normanniâ, illi frumenti farinæque addictionem tantummodò attribuit. Uno verbo, unumquemque ſeſe gerere convenit, ſecundùm quod conſuetudine Provinciæ, in quâ degit, reperit eſſe conſtitutum.

(c) Conſuetudo Bolonien. tit. 14 art. 56.
(d) Conſuet. Ponticens. tit. 6. art. 97.

CASUS III.

Valentinus, Dominus jure gladii altæque juſtitiæ gaudens, ad quem pertinet jus piſtrini bannalis, eò vult adducere incolas trium Pagorum ſuos Clientes, ut frumenta ſua in ejus piſtrinum molenda deportent: quod quidem prorſus detrectant. 1. Quoniam iſtâ poſſeſſione jam pridem utuntur, ut ad quæcumque piſtrina, prout ſibi libuerit, accedant. 2. Quia, quæ à dictis pagis, ad piſtrinum bannarium, itinera deducunt, aſperiuta ſunt ac præſertim hyemali & pluvioſâ tempeſtate, omninò inextricabilia. Numquid Valentinus aliquid, in eo, iniqui non prodit?

Respons.

Ut poſſit tutiùs judicari, an, quam ſibi trium Pagorum memorati Incolæ vindicant, legitima ſit, nec ne poſſeſſio; diſtinguendum eſt. Eorum namque, qui intrà limites prædii beneficiarii, quod Valentino eſt, continentur; aut pars maxima, juri moletrinæ bannalis, ſubjacere ſeſe, abſque controverſiâ, conſentit; aut pars tantummodò, quæ minor eſt. Si Jus iſtud banni à majori parte acceptetur, eadem Lex cæteris quoque debet incumbere; niſi certiſſima ſuæ immunitatis argumenta protulerint. Atque ſic ſtatutum eſt à ſupremo Rhotomagenſi Senatu, antiquo quodam Arreſtu eâ de re pronunciato 21. Julii 1514. relato à Beraut, in ſuo Conſuetudinis Normanniæ commentario (e); item tribus etiam aliis Arreſtis, quorum primum, 22. Februarii 1602. ſecundum ac tertium, annis 1607. atque 1610. lata fuerunt.

(e) Beraut in Conſuet. Normann. tit. de bonis. art. 210.

Quod pertinet ad vias inexplicabiles, quas opponunt trium Pagorum habitatores; ipſius eſt Domini curare, ut reficiantur, in eumque ſtatum reſtituantur, qui ad bannariam moletrinam opportunum liberumque efficiat acceſſum. Quemadmodùm judicatum fuit à ſupremo Britanniæ Armoricæ Senatu, 19. Octobris 1620. juxtà quod Fraio teſtatur (f).

(f) Frain, pag. 164.

CASUS IV.

Georgium locupletem ruſticum, cupido cœpit piſtrinum frumentarium ædificandi propriâ privatâque autoritate, in quodam amni, cujus ex utrâque parte ripas, contingant ducenta, agrorum arabilium, qui ipſius ſunt, jugera. Ipſine Jus iſtud cedit: atque cùm aliquo Juris fundamento, poteſtne iſtius cupidini obſiſti, prædicto amne, in ejus poſſeſſiones, interfluente?

Respons.

1. Reſpondemus, ſi amnis iſte fuerit navigabilis; nonniſi ipſi Georgio copiâ à Rege, de eo, factâ, Jus cedere conſtruendi piſtrini; quoniam prædictum Jus, ad ipſum Regem tantummodò pertinet.

2. Etiamſi copia ei, ab ipſo Rege, facta fuerit: tenetur, juxta Regia Edicta, ad permittendam, amni, latitudinem octo orgyarum, circà mediam partem, quâ rectam lineam, aquæ decurrendo deſcribunt; atque cavendum, ut inde auferantur vectes, Ancoræ, palangæ, ſublicia, rudentes, & omnis operariorum ferramentorum apparatus, atque generatim quidquid, navigationis expeditæ curſum, poſſet quocumque modo retardare. Quod ita decretum eſt tribus Arreſtis, quorum primum latum eſt à ſupremo Pariſienſi Senatu 23. Decembris 1625. adversùs dictos Bulleau, Champion & Galliſſon, quo damnantur ad reſtituendum quidquid in diſturbandis eorum moletrinis fuit impenſum; quòd nimirùm in viâ navigabili conſtruerentur. Secundum ab eodem quoque ſupremo Senatu, emanavit 11. Aprilis 1631. quo mulcta 400. librarum *Pariſis*, iis qui non paruerint, conſtituitur & idem de piſtrinis pronunciatur. Tertium verò cùm duobus prioribus concordat, ac latum fuerat 7. Julii anni 1565. adversùs eos, qui poſſidentes piſtrina in Ligere, cæteriſque amnibus, qui illuc confluunt, edicta Regia, quoad memoratum articulum, perſtringerent (g).

3. Quòd ſi amnis fuerit innavigabilis; poteſt omninò Georgius, in eo moletrinam ædificare, quippe non niſi in fundo ſibi proprio, ædificium attollat.

(g) D. Brillon. v. *Piſtrinum*. n. 48.

4. Quòd ſi tamen fluat iſte amnis, intrà limites juriſdictionis alterius Domini jure fori gaudentis, in eo moletrinam conſtruere non poteſt Georgius, niſi dicti Domini conſenſus acceſſerit. Quod ſtatutum eſt Arreſto anni 1585. pro Comitiſſâ Alenſi, contrà quemdam ejus Clientem, qui piſtrinum ædificare volebat, in quodam amni intermeante in agros, qui juriſdictioni laudatæ Comitiſſæ, ſubjiciebantur (h).

(h) D. Brillon. v. *Piſtrinum*. n. 20.

5. Quòd ſi, quæ Georgii ſunt poſſeſſiones, alicujus fundi beneficiarii, qui ad ipſum pertineret, forent appendices, non ipſi etiam Domino, alio juſtitiæ imperio gaudenti, Jus ſuccurreret, ut piſtrino iſti ædificando, ullatenùs poſſet obſiſtere; juxta Arreſtum pronunciatum à ſuprema Rhotomagenſi Senatu 26. Junii 1534. occaſione cujuſdam piſtrini ventilati.

POENITEN-

POENITENTIA INJUNCTA.

TERTIA pars ſactamenti Pœnitentiæ conſiſtit, in temporariâ ſatisfactione, quam ſibi, à Confeſſario, impoſitam, peccator offert Deo, ad expiandam pœnam temporalem, quæ luenda ſupereſt, poſt condonatum peccatum tùm quoad culpam, tùm quoad pœnam æternam, in quam peccando incurrerat.

Definiri poteſt pœnitentia injuncta, iſto modo, quem adhibet Pater Jueninus, in ſuo Theologico compendio (a), *caſtigatio peccati, inflicta à Sacerdote, ad reſarciendam injuriam, quæ Deo, per peccatum, fuit illata.* Aut iſtis verbis, quæ, à Polmano, uſurpantur (b). *Satisfactio eſt voluntaria pœna, à Confeſſario injuncta, toleratio, ad compenſandam injuriam, Deo, per peccatum, illatam, & ad redimendam graviorem pœnam promeritam.* Dicitur, *voluntaria*, propter eà quòd eam, à Pœnitente, acceptari, neceſſariò requiratur, ut ſuum poſſit effectum ſortiri, quemadmodùm, ut ſacramentalis ſit. neceſſe eſt, eam infligi à Confeſſario, cui competit ligandi atque ſolvendi poteſtas; ut juxtà Patrum Doctrinam, à Tridentinâ Synodo definitum eſt (c).

(a) Juenin. Compend. part. 9. c. 6. ſ. 4. pag 627.
(b) Polm. parte 3. n. 341.
(c) Conc. Trid. ſeſſ. 14. c. 8.

Additur, *ad redimendam graviorem pœnam promeritam;* enimverò quemadmodùm is eſſe debet animus peccatoris pœnitentis, ut irrogatam Deo offenſo injuriam in ſeipſo ulciſcatur; ſic etiam injunctam ſibi pœnitentiam habere debet, quaſi medium quoddam ſibi à Deo conceſſum, quo graviorem pœnam promeritam, exiguâ ac leviori pœnâ ſibi inflictâ, valeat redimere. Incumbit quoque pœnitenti, ut eam acceptet, atque impleat: ſi enim ipſam adimplendi, conſilium non eſſet; ex eo, ſacramentum fieret imperfectum: pœnitentia ſiquidem injuncta, in ſacramenti partem, ut aiunt Theologi, integrantem veniat.

Pertinet ad ſtrictum, cujuſcumque Confeſſarii, officium, ut, cui concedere intendit abſolutionem, pœnitentiam convenientem, atque pro ratione atrocitatis ac multitudinis peccatorum depoſitorum, aliquatenùs accommodatam, imponat. Quod conceptis verbis, in Concilio Tridentino, exprimitur (d). Verum equidem eſt, hodiernâ hâc noſtrâ ætate, inoleviſſe ac deſiiſſe, ad ſtrictos apices ſervari auſteram illam ſeveritatem, quæ priſtinis olim temporibus frequentabatur, &, quæ Canonibus, quos Pœnitentiales vocant, præſcripta fuerat: ad quorum normam primis Eccleſiæ ſæculis, quibus ſingularis exempli fervor vigebat, Pœnitentes omninò ordinari conſueverant; à prudenti tamen ſapientique Confeſſario, tam antiqua tamque ſancta ſtatuta non debent ignorari, & quanquàm prudentiæ non fuerit, iſta ad praxim ſemper reducere, eo præſertim tempore, quo tantoperè remiſſum eſt, de illorum auſteritate, ac pœnitentium ardor adeo elanguit; muneris ſaltem atque caritatis ipſius eſt, ut qui ad eum acceſſerint, eorum notitiâ curet peccatores imbuere; quò ſcilicet induci poſſint, ad agnoſcendam ſuorum criminum atrocitatem, ad eliciendum interiorem ac ſincerum magis contritionis actum, & ad acceptandas alacriori lubentiorique animo ſatisfactiones minùs ſeveras ac brevioris temporis ſpatio demetiendas, quas ipſe injungere ſatis habet. Atque illud à S. Carolo Borromæo docetur his verbis. *Il Confeſſore ..... devera nondimeno ſpeſſe volte manifeſtar-lo al penitente per indurlo à maggior contritione, è aſſeguire, tanto piu promptamento la minore pœnitenza che gli ſara ſtata ingionta, cavendo utilita della benignita che hoggi uſa ſeco la ſancta chieſa in mittigar il rigore dell' antica diſciplina Eccleſiaſtica* (e).

(c) Idem ibidem.
(d) Act. Eccleſ. Mediol. part. 4. pag. 769.

Pœnitentia injuncta non tantùm acceptanda eſt, ſed etiam quàm citiùs poterit fieri, adimplenda; aliter ex morâ ac negligentiâ illam præſtandi, alicujus culpæ reatus importaretur.

Tandem in peragendâ pœnitentiâ, quæ infligitur, ſtatus gratiæ requiritur, quantum poſſibile eſt; aut ſaltem quidam pœnitentiæ motus adeſſe debent, nullo prorſùs mortalis peccati ſtudio remanente: quippe, qui ejuſmodi affectu tenetur, Deum ſibi reconciliare velle nunquàm ſit exiſtimandus, neque ipſius juſtitiam placare, neque conſequenter inflictam pœnitentiam, quamdiù ſic diſpoſitus eſt, condignè perficere.

Quoſdam reperire eſt Confeſſarios aliundè quidem ſatis intelligentes, qui tamen, ut opinamur, imprudenter agunt, cùm pœnitentias quaſdam, in quinque aut ſex articulos omninò diſtinctos, partitas imponere amant, quibus, quorumdam hebetem atque vacillantem memoriam ſic gravari contingit, ut, ex ipſâ plerumque excidat injunctæ pœnitentiæ pars etiam omninò magna. Tales ſunt pœnitentiæ, quas quodammodo bannales ſerè dixerimus, hoc eſt omnibus omninò, ſolitas indiſcriminatim injungi, eâ ratione imponi conſuetæ: bis teſſeras precarias, ſeu capellinam recitabis: ter ſanctorum, bis nominis Jeſu, ſemel Virginis litanias, cùm hymnis, *Ave ma-*

maris ſtella, & *veni Creator*, atque per tres conſecutos dies, contritionis, boni propoſiti, fidei, ſpei, & caritatis actus elicies: Cùm è contrariò in pœnitentiis injungendis vitanda ſit cumulata nimis, tot diſſonarum precum, rudis indigeſtaque congeries, ut hujuſmodi lapſui memoriæ præcaveatur: Atque ſummoperè intendendus ſit effectus, quem, ex iis pœnitentiis, derivari neceſſe eſt, qui is potiſſimùm eſſe debet, ut præteritis remedium afferat, futuris verò, præſtet antidotum: Ut à Concilio Tridentino declaratur (*a*), nec imponendæ abſque diſcrimine, cuilibet pœnitenti, ejuſdem conditionis ſatisfactiones; quemadmodùm à plurimis paſſim Confeſſariis, temere perindè ac prorſus inconſideranter factitatur.

(*a*) Conc. Trid. ſeſſ. 14. cap 8. de Sacram. pœnit.

Habendæ ſunt ejuſmodi ſatisfactiones, tanquàm bannales atque omninò inconſideratæ, quia ſi quid conferre valent, ad expiandam aliquam partem pœnæ, ex peccato debitæ; ſaltem conſtat, eas nullius eſſe pretii, ut pœnitentem, ab incidendo deinceps in eadem peccata, poſſint revocare: Quin imò, in iis perſeverandi, ſegnioribus atque remiſſis anſam præbent, ut pote, qui eorumdem peccatorum abſolutionem non tantùm ſibi ſemper, abſque ullo negotio impertiri, ſed leviores omninoque exiguas, pro iis expiandis, ſibi paſſim imponi pœnitentias, experiantur. Illud verò maximè damnandum occurrit, quòd iis etiam, qui fatentur incidiſſe ſe in mortale aliquod peccatum, non niſi minutiores ejuſmodi ſatisfactiones injungantur. Namque ſi verum ſit, ut dubitandi locus nullus eſt, à Sacerdote Judicis perſonam ſuſtineri, cùm pœnitentem abſolvit à perpetratis peccatis; ab eo refertur procul-dubio Judex ille, qui ex iniquitate aut inſcitiâ, ſummæ alicujus debitæ cuidam Creditori, maximam optimamque partem debitori, privatâ autoritate remitteret. Talis quippe Confeſſarius quatenùs gratiæ cujuſdam diſpenſator, non Dominus conſtituitur; eodem quoque modo condonat præcipuam partem pœnæ, cujus debito, ergà Divinam juſtitiam, peccator irretitur. Plura hîc loci dicere non juvat, quoniam, quæ in reſpondendo ad Caſum *Irenæus*, qui præſentis tituli ſecundus eſt, ſubjicientur; inde dilucidior fiet iſta materia, omnibuſque ſuis tùm partibus tùm numeris explicatior.

CASUS PRIMUS.

PHILOMETORI, peccata ſua confeſſo ad feſtum Paſchatis, ipſius Parochus quatuor dies jejunii pœnitentiæ loco indixit. Cui peragendæ Philometor indormivit. An iſta prætermiſſio, culpæ mortalis naturam induit?

RESPONS.

Cùm voluntaria ſit ejuſmodi prætermiſſio, neque ullam ſibi vindicet legitimam cauſam, mortalis omninò cenſenda eſt; præſertim quando pœnitentia injuncta eſt notabilis: ut contingit in propoſitâ ſpecie, atque propter mortalia peccata inflicta fuit: Eamque ſic habendam eſſe exiſtimamus, cùm irrogata eſt propter peccata venialia, ſi ejuſmodi forent ex naturâ ſua, ut pœnitentem ad mortale peccatum citò citiùs inclinarent, eumque periculo incidendi in illud, committerent. At ſi pœnitentia leviſſima fuerit, nec niſi propter expianda venialia levioraque peccata ſit indicta, quæ nec ex naturâ ſuâ valeant in aliquod diſcrimen letalis peccati, notabiliter adducere; videtur poſſe aſſeri, dictam prætermiſſionem, licèt gravioris omninò culpæ reatum importet, mortalis tamen peccati naturam non concipere; Quod quidem intelligi volumus, modò voluntarium apertumque contemptum ab eâ procul omninò abeſſe conſtiterit: Alioquin nec dubitandi quidem locus eſſet, quin mortalis peccati cauſam, ipſi conferret; quemadmodùm unanimi ore conclamant Navarrus, Reginaldus, Zerola, Molfeſius, Henriquez, Rodriguez, Bonacina & alii. *Quæ* (pœnitentia) *ob veniale imponitur, non obligat ad mortale, niſi contemptus intervenerit*, inquit, qui inter laudatos Authores, primus appellatus fuit (*b*); *Qui verò non adimplet pœnitentiam levem*, ait Bonacina, *non peccat mortaliter; etiamſi pœnitentia injuncta fuerit pro peccatu mortali nunquàm aliàs confeſſo. Idem dicendum de omittente partem levem magnæ pœnitentiæ: quia parvitas materiæ, excuſat à peccatu mortali.*

(*b*) Navar. Manual. c. 21. n. 41. Reginaldus. l. 7. n. 77. Zerola prax. c. 21. q. 36. Molfeſius tract. 7 c. 25. n 67. Henriquez cap. 20. n 3. Rodriguez cap. 56. n. 9. concluſ. 8. Bonacina de Sacram. pœnit. diſput. 5. q. ſect. 3. puncto 4. propoſ. 2.

Diximus: *licet gravioris omnino culpæ reatum importet*: Neque enim facilè ſuadeatur, in eo reſidere culpam tantummodò levem, qui ex negligentiâ ſuâ efficit, ut Sacramentum pœnitentiæ aliquatenùs deficiat, ſuâque parte integrante defraudetur.

Dixeramus etiam: *Cùm voluntaria ſit ejuſmodi prætermiſſio, neque ullam ſibi vindicet legitimam cauſam*: Alioquin enim peccatum veniale dumtaxat cenſeretur; quin etiam, aliquibus in caſibus, poſſet omni culpâ carere; verbi gratiâ, ſi ſublato omnis negligentiæ vitio, eam aut ex memoriâ totam ſimul atque integram excidiſſe, aut ex præpedimento quodam ſive phyſico ſive etiam morali, adimpleri non potuiſſe à pœnitente contigiſſet.

Cæterùm operæ pretium eſt hîc loci obſervare, quando Confeſſario perſpectum eſt, ex manifeſto quodam apertoque veterno, ſuum pœnitentem injunctæ pœnitentiæ peragendæ indormiviſſe, nec ipſi in eo legitimam cauſam affuiſſe; ipſum, generatim ac ſtrictè loquendo, confeſſione nequidem exceptâ, dimittendum eſſe: eique præcipiendum, ut ſibi impoſitam pœnitentiam in integrùm, ſi fieri poſſit, aut ex aliquâ ſaltem parte adimpleat; atque ſua peccata depoſiturus, iterùm deindè accedat. Cujus rei ratio eſt, quòd ex ejuſmodi ſocordiâ, aut apertum fiat, aut ſaltem plurimùm conjiciendum detur, accedentem pœnitentem, non quâ par eſt, affectione comparari; atque ſubodorandi locum eſſe, ſicut ab ipſo præcedens ſatisfactio omiſſa eſt; ita ſubſequentem, quæ injungeretur, prætermittendam: Atque illud, à Cabaſſutio Oratorienſi Sacerdote, diſſertiſſimè docetur, his verbis (*c*): *Supradictis… adjungendum eſſe…. ſuſpendendam abſolutionem pœnitentibus, qui cùm commodè injunctas in præcedenti confeſſione ſatisfactiones adimplere potuiſſent, per ſocordiam neglexerunt. Remittendi enim ſunt, ut quàm primùm ſatisfaciant, ſaltem ex notabili parte, priuſquàm nova eorum confeſſio excipiatur.*

(*c*) Joann. Cabaſſut juris can theor. & praxis. l. 3. c. 14. n. 9.

CASUS II.

IRENÆO, de depoſitis quindecim aut viginti peccatis mortalibus, abſolutionem Sacramentalem

Confeſſarius impertitus eſt, ſimulque, ſatisfaciendi gratiâ, ſolummodò injunxit *Pater*, & *Ave*, tribus conſecutis diebus quinquies recitanda. Irenæus, cui pro certo compertum eſt, Confeſſarium ſuum, in infligendâ ipſi ſatisfactione adeo exiguâ, ex molliori nimiâque ſuprà modum indulgentiâ egiſſe; quærit, num ſibi ex conſcientiæ debito incumbat, ut ſeveriorem, ſuorumque peccatorum cùm numero, tùm immanitati, magis accommodatam, ſibi ipſi imponat?

RESPONS.

In eo deplorabunda nimis plurimùmque deflenda conditio eſt alicujus Confeſſarii, qui eo temeritatis atque inconſiderantiæ devenit, ut pœnitentias minutiores, iis indicat, qui, plurimorum eorumque immanium ſcelerum graviſſimo onere, quodammodò incurveſcunt, atque ejuſmodi ſunt, qui poſſint ſeveriores ac diſtrictiores adimplere. Talibus quippe Confeſſariis detorqueri poteſt, quod à Prophetâ, de falſis quibuſdam Prophetiſſis, dicitur (a): *Væ, quæ conſuunt pulvillos, ſub omni cubito manûs, & faciunt cervicalia, ſub capite univerſæ ætatis, ad capiendas animas.* Eorumque mentibus altis repoſitum manere deberet, quod ſcripturæ tonant iſtis minacibus verbis (b): *Videte ... quid faciatis, non enim hominis exercetis judicium, ſed Domini: & quodcumque judicaveritis, in vos redundabit.*

(a) Ezechiel. 3. 18.

(b) 2. Paralip. 19. 6.

Qua quidem conſideratione præmiſsâ, ſubjiciendum eſt, ſeverioribus pœnitentiis, graviora peccata plectenda eſſe; neque poſſe pœnitentem iis eximi, ex timiditate aut ignorantiâ Confeſſarii; proindeque ipſi Irenæo coram Deo incumbere, ut injunctæ ſibi leviori pœnitentiæ, alia quædam ſatisfactionis opera, pro ratione tùm numeri tùm etiam immanitatis criminum ſuorum perſolvenda, addat. *Non enim ſufficit*, inquit S. Auguſtinus (c), *mores in melius commutare & à factis malis recedere; niſi etiam, de his, quæ facta ſunt, ſatisfiat Deo per pœnitentiæ dolorem, per humilitatis gemitum, per contriti cordis ſacrificium, cooperantibus eleemoſynis.*

(c) S. Aug. ſerm. 351. in fine. alias homil. ult. inter. 50. n. 12.

Peccata mortalia ſic ſeverè punienda ſunt, ut ipſe peccator pœnitens, inclementer quidem in ſeipſum, ſed ſalutariter acerbus, divinam diſtrictamque juſtitiam poſſit aliquandò effugere. *In hac ergò pœnitentiâ*, addit idem S. Auguſtinus (d), *majorem quiſque ſeveritatem debet exercere; ut à ſe ipſo judicatus, non judicetur à Domino.* Undè cernere licet, quàm meritò dictum fuerit à S. Petro Damiano (e), teneri nos, ad ſatisfaciendum Deo, modo, qui ſit conveniens, atque peccatis à nobis admiſſis omninò accommodatus, ab eodemque obſervatum ſit, quod eo loci referimus: *nec tibi blandiaris*, inquit, *ſi graviter peccanti levior pœnitentia, vel à neſciente vel à diſſimulante dicatur ... quia dignos pœnitentiæ fructus quærit Altiſſimus. Licet autem non evaſeris manus Dei viventis, qui tibi plené non conſulis; tibi tamen ratio magiſtra præſidet, quæ te doceat, tantùm à licitis abſtinere, quantùm te memineris illicita perpetraſſe.*

(d) Idem ibid. n. 7.

(e) S. Petr. Damiani ſermone 58.

Irenæum ergò, juxtà principium iſtud, quod autores ſuos ſanctum Auguſtinum, cœteroſque Eccleſiæ Patres, ſibi vindicat, ſeſe gerere convenit in caſu propoſito; alioquin egregium illud effatum Hugonis Victorini, ipſius pœnitentiæ exhibendæ ſatis congrueret (f): *Si in correctione minor eſt afflictio, quàm in culpâ fuit delectatio; non eſt dignus pœnitentiæ tuæ fructus.* Neceſſe eſt igitur, ut vir prædictus, judicii promeriti acerbitatem, in ſeipſum adhibeat, ſeveràque ſatisfactione, proprias iniquitates ulciſcatur; quippe, Confeſſario, is animus non fuerit, ut ab ipſo, pœnitentiam ejuſmodi, exigeret; & teſtante S. Auguſtino (g), *peccatum ..... impunitum eſſe non poteſt, puniatur ergò peccatum, aut ab homine pœnitente, aut a Deo judicante.* Undè dicit, pietate ſimul atque doctrinâ conſpicuus Autor libri, qui de vitâ contemplativâ inſcribitur, quemque, genuinum S. Proſperi opus, conjecit Aquiſgranenſe quoddam Concilium, anno 816. celebratum; & S. Iſidorus Gennadiuſque, cuidam Juliano Pomerano adjudicant, qui quidem ortu Mauritanus, eodem referente Gennadio (h), in Galliâ anno 496. plurimùm commendabatur. *Quod ſi ipſi Judices fiant, & veluti ſuæ iniquitatis ultores, hic in ſe voluntariam pœnam ſeveriſſimæ animadverſionis exerceant; temporalibus pœnis, mutabunt æterna ſupplicia; & lachrymis, ex verâ cordis compunctione fluentibus, reſtinguent æterni ignis incendia (i).*

(f) Hugo Victorin. lib. 2. de ſacram. Pœnit. p. 14. c. 2.

(g) S. Aug. ſerm. 19. o. 2.

(h) Gennadius c. 98.

(i) L. 2. de vita contempl. cap. 7.

Ratio quæ ſuggeri poteſt, ut iſta deciſio confirmetur, eſt, quòd ſecundùm S. Thomam (k), ſatisfactio ſit, quædam Juſtitiæ ſpecies, adeoque exigatur ratio quædam æqualitatis, quæ offenſam inter & ſatisfactionem de offenſâ exhibendam, intercedat, ſiquidem in æqualitate, juſtitia potiſſimùm conſtituatur. *Exigitur, quòd ſatisfactio per opera pœnalia fiat. Recompenſatio enim offenſæ importat adæquationem, quam oportet eſſe ejus, qui offendit, ad eum, in quem offenſa commiſſa eſt ..... undè oportet, ad hoc, quòd recompenſatio fiat, quòd aliquid ſubſtrahatur a peccante per ſatisfactionem, quod in honorem Dei cedat.* Qui locus excerptus eſt de commentario Doctoris Angelici, in quartum librum Magiſtri ſententiarum (l). S. Antoninus Archiepiſcopus Florentinus idem refert, poſt Paludanum, quem laudat (m).

(k) Supplem. S. Tho. q. 15. art. 5. in corp. Item. ibid. art. 1. in corp. & q. 12. art. 2. & 3. & q. 13. art. 1. in corp.

(l) S. Tho. in quart. ſent. diſt. 15. q. 1. art. 1. q. 2. in corp.

(m) S. Antonin. 3. parte Summæ theol. tit. 14. c. 20. init. poſt Petrum Paludanum, in 4 cit. diſt. 15.

Subjecimus tantummodò, Irenæum igitur, juxta principium iſtud, ſeſe eſſe gerendum. Enimverò, quanquàm omninò conſtet, eam partem tutiorem eſſe, quâ conſcientiæ valeat conſulere; ac cenſeant plurimi Theologi (n), viro, in iſtis rerum circumſtantiis poſito, quo Irenæus ſupponitur, illud prorsùs incumbere, ut pœnitentiæ ſibi injunctæ, quantùm ad exiguitatem, ſuppleat defectum. Doctus Yſambertus contendit tamen (o), iſtud neceſſariò non requiri; atque, eâ in re, ſententiam amplectitur Tapperi, qui lectiones Theologicas, per quadragintà circiter annos, olim tradidit in Univerſitate Lovanienſi, in quâ Cancellarius extitit; quique, in opinionis ſuæ Patrocinium, citat S. Thomam, Scotum, Adrianum, & Sotum (p). Quidquid ſit de poſtremâ iſtâ opinione, reprobari non poteſt noſtra ſententia, quam, firmis adeo certiſque rationum momentis, ſtabilivimus, quæque aliundè omninò congruit, cùm ſit, quæ, a peccatore publico tùm circà Divinam juſtitiam, tùm circà ſemetipſum, præſtanda ſunt. Nihilominùs ſummoperè attendendum eſt 1. pertinere ad prudentem Confeſſarium, qui pœnitentias congruentes infligere enititur; ut ætati, ſexui, conditioni, facultatibus, viribus, cæteriſque circumſtantiis, in quibus pœnitens conſtituitur, potiſſimùm conſulat. Neque enim, verbi gratiâ, puſionibus, multùm ætate provectis, aut aliquâ laborantibus infirmitate, quadrarent indicta jejunia, aut peregrinationes importunæ, quæ pœnitentiæ ſatisfactioniſque loco, imponerentur. 2. Requiri ad pœnitentiam congruentem, ut ejuſmodi ſit, quæ perpetrata peccata non tantùm puniat, ſed inſuper, eadem iterùm perpetranda, præcaveat. 3. Generatim loquendo, pœnitentiam, in iis operibus, eſſe reponendam, quæ, cùm peccatis, à pœnitentibus depoſitis, ex adverſò pugnent. Quale

(n) Petrus Palud. in 4. diſt. 17. q. 1. art. 4. concluſ. 3. Melchior. Canus. 3. parte relectionis de pœnit. Concluſ. 2. Petrus Farus in ſupp. q. 15. Greg. de Valentia. ad 3. part. S. Thomæ &c.

(o) Nicol. Yſambert. de ſacram pœnit. diſput 28. art. 12.

(p) Ruardus Tapperus. Scotus, S. Th. & Adrianus apud Yſam.

eſt,

eſt, ſi injungantur, Avaris, ſtipis erogationes; voluptuariis, jejunia, cæteræque corporis afflictationes; ſuperbis, oratio, atque humilitatis artus: & ſic de aliis, quemadmodùm docet S. Carolus Borromæus (*a*), in ſuis, ad Confeſſarios, præceptionibus.

(*a*) Carol. act. Eccl. Mediol. parte 4. de inſtruct. Confeſſ.

CASUS III.

Verano Sacerdoti, peccatis depoſitis, injunctum eſt, ut ſatisfactionis loco, Canonicas horas funderet. Numquid injunctæ pœnitentiæ faciet ſatis, ſi adhibito ſibi ſocio ipſe cùm eo dictas horas vicibus alternis recitet; quemadmodùm illud ipſi, in officio Breviarii perſolvendo, liceret?

Respons.

Equidem eſt hoc antiquo generalique uſu receptum in Eccleſiâ; ut cùm adhibito ſocio recitatum Divinum officium, ſufficienter perſolvi, cenſeatur (*b*). Atque, in eo, modum orandi æmulatur, quem ipſi adhibent Seraphim, de quibus cœlitibus loquens Iſaïas Propheta, ait; *Clamabant alter ad alterum & dicebant: Sanctus* &c. (*c*) quique etiam ipſius Jeſu Chriſti conſilio, congruit, quippe dicat: *Ubi enim ſunt duo, vel tres congregati in nomine meo ibi ſum in medio eorum* (*d*).

(*b*) Navarrus in Manual. tract. de orat. & horis can. c. 10. n. 32. & apud eum Paludanus in 4. diſt. 45. q. 2.
(*c*) Iſai. 6. 3.
(*d*) Matth. 18. 20.

Verùm non videtur, dictum uſum etiam, ad horas Canonicas extendi poſſe, quandò pœnitentiæ ſatisfactionisque loco recitandæ, imponuntur: adeoque exiſtimamus, quantùm ad propoſitam ſpeciem, à Verano, cùm adhibito ipſi ſocio, memoratas horas nullatenùs eſſe fundendas; quodque ſi, non annuente ipſius Confeſſario, peragere perrexerit, ab eo pœnitentiam injunctam in integrùm non adimpleri.

Quam admittendam eſſe ducimus, diſtinctio, inter obligationem officii Divini perſolvendi, ut præcepto Eccleſiaſtico, fiat ſatis; & munus adimplendæ pœnitentiæ, quæ inflicta eſt, in eo maximâ conſiſtit, quòd in priori caſu, divinum officium recitetur, nomine Eccleſiæ univerſalis, atque ad utilitatem omnium fidelium: eo quippe fine, fuerint inſtitutæ horæ Canonicæ, ut docet S. Antoninus (*e*), qui dicit: *Ad hujuſmodi autem orationem ſcilicet faciendam in perſonâ totius populi Chriſtiani, pro utilitate omnium, ſunt inſtitutæ ſpecialiter horæ Canonicæ.* Undè vel ſolus, vel plurimi ſimùl poſſunt, omninò perſolvere iſtud officium. At pœnitentiæ injunctæ prorsùs diſpar conditio eſt. s. Quia, cui infligitur, reus eſt, qui ad propriam privatamque utilitatem preces fundit; quique pœnitentiam ſibi irrogatam peragens; ſuimetipſius peculiari nomine, neque Eccleſiæ perſonam, ullâ ratione, ſuſtinens, Divinæ juſtitiæ ſatisfacit: atque indè eſt quòd Verano incumbat, ut preces ſibi, pœnitentiæ loco, impoſitas, ipſemet ac ſolus recitet. Sic cenſemus Navarro quanquàm in oppoſitam ſententiam abeunte (*f*). 2. Quoniam minus laboris, ab eo impenderetur, in dicendis, cùm alio, horis Canonicis, quàm ſi eaſdem ipſemet ſolus recitaret. Porrò non exiſtimandum eſt, eum animum Confeſſario affuiſſe, ut eum ab aliquâ parte laboris, quem ipſi impoſuit, liberum redderet atque immunem. Ad illud ergò obligatur, ut integram horarum Canonicarum ſeriem ſolus ipſe perſolvat.

(*e*) S. Antonin. 3. part. ſummæ Theol. tit. 13. c. 4. q. 1.
(*f*) Navarr. cit. cap. 10. n. 19.

CASUS IV.

Onuphrius Sacerdos, excepit confeſſionem Nicaſii, qui primò quidem depoſuit, irrogatam ſibi pœnitentiam, quanquam juſtam, convenientem, ſuorumque peccatorum tùm atrocitati tùm numero accommodatam, à ſe ipſo peractam non fuiſſe; ac Confeſſarium rogat, ut iſtam pœnitentiam velit, in aliam quamcumque libuerit, ipſi commutare; pollicens; fore, ut quàm citiſſimè ſimùl ac religioſiſſimè eam adimpleat. Onuphrius, petit, utrùm illud ſibi juris demr, ut dictam pœnitentiam, ab alio Confeſſario, inflictam Nicaſio, valeat commutare?

Respons.

1. Onuphrius, ante omnia, meminiſſe debet, eorum, quæ à Patribus Concilii Tridentini referuntur, his verbis (*g*): *Conſtat enim Sacerdotes, judicium hoc incognitâ causâ exercere non potuiſſe; neque æquitatem quidem illos in pœnis injungendis ſervare potuiſſe; ſi in genere duntaxat, & non potiùs, in ſpecie, ac ſigillatim ſua illi peccata declaraſſent.* Neceſſe eſt ergò, ratione quâdam utcumque generali, innoteſcant Onuphrio peccata, ad quorum expiationem, ab altero Confeſſario, pœnitentia iſta Nicaſio injuncta eſt.

(*g*) Conc. Trident. ſeſſ. 14. de reform. c. 9.

2. Inquirenda eſt deindè ac plurimùm perpendenda cauſa, propter quam Nicaſius cupiat, pœnitentiam ſibi inflictam, in novam aliam commutari. Si enim eam ſibi fieri commutationem eo fine petierit, ut remiſſior minùſque ſtricta pœna ſibi imponatur, neque ullam aliam cauſam prætendat, aliundèque ſatisfactio ab altero confeſſario irrogata, neque vires ipſius excedat, neque ejuſmodi ſit, quæ non valeat adimpleri; nedùm debeat Onuphrius, iſtam ſatisfactionem, commutare; quin immò, cùm juſta ſit; conveniens atque ipſius peccatorum tùm numero tùm atrocitati accommodata, debet ipſum commonere & adhortari, ut pro officio ſuo non detrectet eam adimplere. At verò ſi ipſi perſpectum fuerit, Nicaſii petito legitimam aliquam ſubeſſe cauſam; exempli causâ, ſi ſervanda jejunia ipſi indicta fuiſſent, ac contigiſſet, ſic eum aliquo incommodo poſteà corripi, ut ipſius ingraveſcente in dies valetudine, non poſſet, abſque evidenti periculo, ullum agere jejunium; quin etiam, ſi pro certo habeat, futurum, ut ipſi valeat nova quædam alia pœnitentia, plus utilitatis conferre, quàm quæ primùm injuncta fuerat: poteſt in eo caſu, aliam ipſi, abſque ullo negotio, ſatisfactionem indicere, dummodò caveat ipſam, pro menſurâ ac ratione peccatorum, propter quæ pœnitentia præcedens adhibita fuerat, convenire.

Hæc deciſio noſtra planè conſentit, cùm doctrinâ S. Raimundi Religioſi de Ordine S. Dominici; Barcinonenſis, à quo collectæ ſunt Decretales, quæ circumferuntur, ſub nomine Gregorii IX. cujus Pœnitentiarii gerebat vices: en ipſiſſima, quæ, ab eo, verba adhibentur (*h*). *Ad illud, quod .. quærebatur, ſcilicet, utrum Sacerdotes poſſint facere commutationes jejuniorum, vel alterius ſatisfactionis, ad petitiones ipſorum pœnitentium? Credo breviter quòd ſic, dùm tamen diſcretè & propter cauſam & circà ſubditos ſuos, aliàs non.* Atque eodem innixus principio dicit Autor Gloſſæ in Canonem exceptum è S. Leonis operibus (*i*), poſſe ab Epiſcopo aliquandò remitti de pœnitentiis, ab ipſo ſummo Pontifice, propter crimina quædam, irrogatis (*k*).

(*h*) S. Raimund. de Pennaforti in ſumm. l. 3. tit. 34. §. 66.
(*i*) Gloſſa in can. *Tempora.* 26. q. 2. v. *Tuo judicio.*
(*k*) Navarr. l. 5. conſil. 25. n. 1. De gen. Theol. moral. tom. 4. tract. 6. cap. 7. n. 11.

CASUS V.

Sedulius, apud proprium Parochum, depoſitis peccatis, acceptatiſque, ſatisfactionis loco, jejuniis ipſi indictis, unâquaque feriâ ſextâ, per ſex menſes, poſt elapſum primum menſem, valetudo languit. Cùm ipſum inviſurus idem Parochus acceſſiſſet, poſt ſermonem habitum, quaſi per ſpatium quadrantis, ipſum Sedulius enixe rogavit, ut, quam ſibi pœnitentiam impoſuerat, vellet, in erogationem viginti ſolidorum, unâquâque hebdomade pauperibus diſtribuendorum, commutare: quod quidem ipſi, Parochus annuere non dubitavit. Numquid dictus Parochus potuit iſtud, extrà pœnitentiæ tribunal, præſtare?

Respons.

Videtur non potuiſſe, à prædicto Parocho, ſalvo ipſius officio, pœnitentiam Sedulio primùm inflic-

inflictam, extrà tribunal pœnitentiæ, commutari. Sed quoniam, propter eam quâ laborabat infirmitatem, concedendæ ejuſmodi gratiæ, legitima cauſa dabatur; commutationis iſtius exhibendæ, locus opportunior atque convenientior, ex confeſſione ipſius, iterum exceptâ, potuiſſet captari. Qui ſaltem uſus, ut tutior eſt, ſic etiam apud Confeſſarios perſpicaces frequentatior.

Cujus quidem deciſionis iſta ratio ſubjici poteſt, quòd pœnitentiæ alicujus ſeu injunctio, ſeu commutatio pertineat, ad juriſdictionem interiorem tribunalis Sacramenti Pœnitentiæ, quam, extrà tribunal iſtud exerceri à Sacerdote nunquam licitum eſt. *uſu & praxis communis Eccleſiæ*, inquit eruditus quidam Avenionenſis Profeſſor; (a) *Confeſſarius poteſtatem impertit, juſtâ interveniente causâ, ſatisfactionem à ſe, vel ab alio impoſitam diminuendi, vel commutandi: quia plerumque id expedit animarum ſaluti, pro quibus hoc Sacramentum fuit inſtitutum, non tamen id fieri poteſt extrà Sacramentum, cujus eſt pars debita, utpote juriſdictionis clavium, quæ, non niſi in Sacramento exercetur.* Indeque eſt quòd pœnitens, ea cujus memoriâ, ipſi impoſita ſatisfactio, in integrum excidit; teneatur ad confeſſionem iterùm aperiendam; ut novæ alterius ſatisfactionis ipſi infligendæ locus præbeatur.

(a) Joann. Caballur. juriſ. can. theor. & prax. l. 3. c. 14. n. 2.

CASUS VI.

Julia, poſt impetratum ſibi in Curiâ Romanâ, Pontificium quoddam reſcriptum, quo lege voti ſimplicis ab ipsâ emiſſi, de virginitate ſervandâ aut de ſuſcipiendo ſtatu religionis, ſolvebatur; adivit Marium Doctorem & Confeſſarium ab Ordinario approbatum, qui reſcriptum illud exequens *in ipſo actu confeſſionis*, parvum officium de beatâ virgine, quibuſcumque vitæ ipſius diebus recitandum, ſub pœnâ letalis peccati, ei injunxit; licet in dicto reſcripto mentionis de eo, nihil quidquam ageretur. Poteſt-ne efficere, ut iſta pœnitentia ab alio Confeſſario commutetur?

Respons.

Difficultatem eandem. Erudito cuidam Theologo, propoſitam olim, ſic ipſe reſolvit, (b) reſpondendo ſcilicet, prædictæ filiæ locum nullum dari, ut commutari ſibi pœnitentiam injunctam in eo caſu obtineat. Cujus reſponſi rationem iſtam ſubdit, quòd non impoſitum fuerit ſimpliciter ſatisfactionis loco, recitandum quotidiè parvum, de beatâ virgine officium, ſed in commutationem voti, & ex facultate ipſi Confeſſario factâ, a Summo Pontifice, cujus delegatam perſonam ſuſtinens, commiſſo munere quantùm ad iſtam partem, functus eſt. Non eſt igitur undè Julia, impoſitum ſibi à Mario dictum onus obtineat, ab alio Confeſſario allevari; ſed interveniente tantummodò Apoſtolicâ autoritate, iſtam diſpenſationem aſſequi poteſt; juxtà ſequentem regulam Juris (c): *Ea quæ fiunt à Judice, ſi ad ejus non ſpectant officium, viribus non ſubſiſtunt.*

(b) Sambovius tom. 3. caſu 28.

(c) Bonifac. VIII in reg. 26 de reg. juris in 6.

Cui ſententiæ Navarrus adhæret, (d) namque poſtquàm poſuit, à Confeſſario etiam inferiore, eo, qui pœnitentiam aliquam irrogavit, dictam pœnitentiam commutari poſſe, quoties id ei videtur aut requiri, aut pœnitenti aliquatenùs expedire; etiamſi, propter caſum reſervatum, iſta pœnitentia fuiſſet ipſi inflicta; idem Canonici Juris interpres ut plurimùm commendandus addit; quòd *aliud videtur dicendum, de pœnitentiâ impoſitâ à ſuperiore, pro abſolutione à caſu reſervato, & aliud, de onere impoſito à ſuperiore, per viam commutationis, vel diſpenſationis voti &c.*

(d) Navarr. lib. 5. conſil. 25 n. 2.

CASUS VII.

Confessarius Euſebii, ipſi injunxit *Pater & Ave*, quinquies unâquâque feriâ ſextâ, per annum integrum recitanda. At quoniam ejuſmodi pœnitentia videbatur Euſebio levior, aliundèque, quânam ratione Confeſſarium ſuum conſequeretur ignorabat; id ſibi licere putavit, ut marte proprio, privatâque autoritate, indictam ſibi pœnitentiam commutaret; atque iiſdem diebus per ejuſdem temporis ſpatium, religiosè admodum ſervavit jejunia, & ſeptem pœnitentiales Pſalmos perſolvit. Nonne ideò pœnitentiâ ſibi à Confeſſario injunctâ, coràm Deo liberatur?

Respons.

Procul dubio non liberatur Euſebius, ex iſta commutatione impoſitæ ſibi ſatisfactionis, in aliam licèt multò ſeveriorem. Neque enim pœnitentis eſt, ut inflictam ſibi pœnitentiam, marte proprio, privatâque autoritate, valeat unquàm commutare. Siquidem omninò teneatur coram Deo, ad eam pœnitentiam perficiendam, quæ ſibi à Confeſſario prudenti, irrogata eſt. Cujus rei ratio eſt, quia *nec in causâ ſuâ poteſt quis eſſe judex*, inquit Gloſſa, (e) quæ, in eo concordat cùm lege perhibente: (f) *Generali lege decernimus neminem ſibi eſſe judicem*: quòd tamen contingeret in caſu propoſito, ſi verum foret, iſtud Euſebio juris cedere, ut propriam ipſemet valeat pœnitentiam, commutare; quippè, poſtquàm ſuimet-ipſius accuſator extitit in aperiendâ ſuorum peccatorum confeſſione, id ſibi ſumeret, ut à ſemet-ipſo proprius judex conſtitutus, latum à Confeſſario adversùs ſe judicium, privatâ autoritate perverteret. Quemadmodum ergò non liceret nocenti cuidam, juxtà conſtitutas a jure formulas, ad pœnam aliquam damnato, ut pronunciatam adversùs ſeipſum ſententiam, privatâ mutaret autoritate; atque ſolum ei relinquitur provocandi perfugium, eoque duntaxat in caſu, quòd dictâ ſententiâ aliquatenùs lædatur: ita incumbit Euſebio, ut judicium à ſuo Confeſſario latum, ſubeat & abſque ullâ tergiverſatione exequatur; hoc eſt, adimpleat pœnitentiam, quæ ſibi de peccatis ſuis ſatisfaciendi causâ fuit inflicta; neque ipſi aliud perfugium conceditur, niſi recurrendi aut ad proprium Confeſſarium, ſi fieri poſſit, aut ad quemcumque alium qui poſſit ipſius vices ſupplere: ſiquidem injunctio pœnitentiæ, conſtituat actum Sacramentalis juriſdictionis, quæ nec reſidere poteſt niſi in Confeſſario, nec niſi, ab eo tantùm exerceri.

(e) Gloſſa in cau. *De accidendis.* §. 23. q. 5. v. *Profes* Et in cap. *Ad audientiam.* 34. de appellationibus &c. Et in cap. *Sicut.* 8. de exceſſibus Prælatorum &c. v. *Autoritate.*

(f) Leg. *Generali.* unicâ cod. ne quis, in ſuâ causâ judicet &c. l. 3. tit. 5.

Qui opinionem ex adverſo oppoſitam ſequuntur, in eo præſertim nituntur; quòd penès eum ſit, qui emittit votum aliquod, ut ipſum poſſit, quibuſdam in caſibus, in aliud immutare, quod tanquam quid excellentiori dignum premio, à Deo acceptetur; undè inferunt; leviorem pœnitentiam à Confeſſario impoſitam, poſſe in aliam ſeveriorem, eâdem prorsùs ratione, commutari. At in promptu adeſt reſponſio, de pœnitentiâ quâdam injunctâ, nimirùm atque de voto, judicium omninò diſpar eſſe ferendum, illud namque primariò ac directè intendit votum, quod ad majorem Dei, cùm gloriam, tùm honorem conducit; pœnitentia verò injuncta, ad eum finem, non tantùm aſſurgit: ſi quidem id ſibi præterea proponat, ut pœnitentis ipſius utilitatem & ſanctimoniam promoveat; ergà quem gerit Confeſſarius officium tam Judicis quàm Medici. Aliundè verò, qui votum aliquod emittit, agit proprio motu, privatâque autoritate, illius adimplendi onus, ultrò ſuſci-

pit;

pit; undè dici poteſt, liberam prorsùs ipſi ſupereſſe copiam, ut valeat, quibusdam in caſibus, illud, in aliud excellentiori præmio dignum, immutare, & ex quo exſolvendo, ſit ipſe Deus moltò magis colendus: verùm, in ipſo confeſſionis actu, pœnitens non ſibimet imponit ſatisfactionis onus, ſed ſibi injunctam à ſuo ſuperiore & Judice pœnitentiam, acceptat: adeoque non ipſi ſupereſt facultas, ipſam commutandi in aliam licèt multò ſtrictiorem: nec, quanquam pœnitentiam ejuſmodi perageret, ideo diſpenſaretur, ab adimplendâ illa, quæ ſibi à Confeſſario fuit irrogata.

CASUS VIII.

Rollandus Diaconus ac Beneficiarius, omiſit ex negligentiâ, diebus S. Joannis Evangeliſtæ, ac Circumciſionis officium Breviarii perſolvere. Nonne Confeſſarius, apud quem accuſat ſeſe de dictis prætermiſſionibus obligatur, ad injungendum ei ſatisfactionis loco, ut officium iſtis duobus diebus feſtis recitari conſuetum, ſimul cùm occurente officio, ipſo die, quo deponi peccata ſua exſolvat, quò ſeveriùs plectator ipſius negligentia, atque ab ejuſmodi prætermiſſione, tutiùs in poſterùm removeatur?

Respons.

Ejuſmodi diſſonam prorsùs atque omninò abſurdam pœnitentiam, non debet injungere Confeſſarius Rollandi. In recitando namque Divino officio, qui inſtituuntur ab Eccleſia uſus & ordo ſunt plurimum obſervandi. *Rationabiliter enim inſtitutum eſt*, inquit S. Thomas (a), *Ut diverſimodè Deus laudetur, ſecundùm congruentiam temporum & locorum: & ideo ſicut in officiis exolvendis, obſervanda eſt congruitas loci; ita etiam congruitas temporis; quod quidem obſervari non poſſet: ſi oporteret injungere omittenti, quòd horas diceret, quas omiſit. Forsè enim in Completorio diceret: Jam lucis orto ſidere & in tempore Paſchali, diceret officium Dominicæ Paſſionis, quod eſſet abſurdum.* Sic ratiocinatur Doctor Angelicus, qui concludit his verbis: *Et ideo non videtur eſſe injungendum ei qui omiſit dicere Divinum officium, quòd Horas eaſdem repetat.* Quibus addit. *Sed aliquid ad divinam laudem pertinens* (injungendum) *puta, ut dicat 7. Pſalmos, vel unum Pſalterium, vel aliquid amplius, ſecundùm quantitatem delicti.*

(a) S. Thomas quodlib. 3. q. 13. art. 29.

CASUS IX.

Emilianus Sacerdos, exceptâ confeſſione Quintini, qui per annos decem, in omnium libidinum genere effuſiſſimam ac peſſimi exempli vitam abſumpſit, ei pœnitentiæ loco indixit, ut vitam Religioſam ingrederetur, quod quidem ægrè admodùm acceptavit. An Confeſſarius prædictus potuit cùm aliquo jure, hujuſmodi pœnitentiam irrogare?

Respons.

Obſervat S. Thomas, (b) quosdam reperiri Canones, qui pœnitentiam ejus generis recenſent; atque ex antiquâ iſtâ Diſciplinâ videri poſſe à Confeſſario irrogari. *Videtur*, inquit, *quòd ſi Sacerdos injungat alicui, quòd intret religionem, tenetur facere; & præcipuè quia quidam Canones videntur iſtam pœnitentiam taxare.* Verùm poſtea ſubjicit: *Introitus autem in religionem, cùm ſit voluntarius, non poteſt alicui injungi, & ſi aliqui Canones injungere inveniantur, magis eſt conſilium, quàm præceptum: quâlibet enim pœnitentiâ taxatâ, leviſſima religio eſt major ſatisfactio, in quantùm homo abdicat propriam voluntatem, quâ nihil eſt homini carius.* Sic opinatur laudatus Sanctus Doctor. Undè concludimus, cùm Quintinus ejuſmodi pœnitentiam, non niſi repugnante, naturâque omninò invitâ, acceptaverit, atque eâ tantùm ratione adductus, quòd, præcipienti Confeſſario non parere, aliquid nefas eſſe ſibi animo ſuaderet; Emilianum nec potuiſſe nec debuiſſe, dictam pœnitentiam ipſi infligere. Quod ſpectat antiquos illos Canones, qui ponderis aliquid videntur addere iſtius injunctionis ſatisfactionis; iis, quæ eâ de re, obſervantur à S. Thomâ. Id etiam licet potiſſimùm annectere, dictos Canones non intelligendos eſſe, niſi de pœnitentiis, quæ in foro exteriori indicebantur iſtis temporibus, quibus in plectendis certis quibusdam peccatoribus, plurimùm invaleſcebat, quædam Eccleſiaſtica Diſciplina, quæ noſtrâ jam ætate penitùs obſolevit; at de pœnitentiis, in foro interiori, ſolùs imponi, eſſe nequaquàm accipiendos.

(b) S. Thomas in 4. diſtinc. 36. in expoſit. textus.

CASUS X.

Thyrso, confeſſione depoſitâ, jejunia quædam indicta fuerunt, ac ſimul Litaniæ Jeſu, virginis & ſanctorum, per menſem integrum, quotidiè recitandæ. At ſecum recogitans peccatorem ſe eſſe omni ſcelere impurum, eumque, cujus preces ſint omni merito prorsùs inanes, atque ejuſmodi, quæ non exaudiantur; Religioſum quemdam virum tùm virtutibus tùm ſingulari exemplo maximè commendabilem rogavit, ut ſervanda iſta jejunia, memorataſque fundendas ſupplicationes, pro eo, nomineque ipſius ſuſciperet; quod quidem Religioſus iſte & libenter admiſit, & alacriori promptoque animo executus eſt. An Thyrſus ideò cenſendus eſt, ab injunctâ ſibi pœnitentiâ, coram Deo, immunis? Seſe ſolutum eſſe, animo perſuaſum habet: ex eò quòd detur locus, auxiliante proximo, ipſi etiam Deo ſatisfaciendi. Verùm videtur è contrariò, ſicut pœnitentem teneri, ad confeſſionem per ſemetipſum aperiendam, ita etiam ad ſatisfaciendum per ſemetipſum Deo, prorsùs obligari?

Respons.

Abſque dubio eſt, Thyrſum, injunctâ ſibi pœnitentiâ coràm Deo ſolutum non eſſe, quin immò teneri omninò ad eam per ſemetipſum perſolvendam. Atque ea ratio eſt, quòd debitum ſatisfactionis, non minùs perſonale cenſeatur, quàm quòd ex cæteris actibus pœnitentis obligationis derivatur. Siquidem declaret Tridentina Synodus, (c) pœnitentis actus, contritionem ſcilicet, confeſſionem & ſatisfactionem, in Sacramento materiæ locum habere: Porrò contritio & confeſſio, adeò perſonale debitum imponant; ut fieri omninò nequeat, eas à pœnitente, per alium, expleri. Quemadmodùm igitur ei incumbit, ut peccata ſua ipſemet deponat, atque per ſemetipſum doleat, non minùs obligatur ad luendam, per ſemetipſum, eam pœnam, quæ ſibi indicitur, & quæ Sacramenti Pœnitentiæ partem integrantem conſtituit.

(c) Conc. Trid. ſeſſ. 14. can. 3.

Quâ de re, rationem ſanè egregiam nec omittendam, ſubjicit S. Auguſtinus, cùm dicit, (d) *Nullus debitæ gravioris pœnæ, accipit veniam, niſi qualemcumque, etſi longè minorem, quàm debeat, ſolverit pœnam. Ita enim impertitur à Deo largitas miſericordiæ, ut non relinquatur etiam* juſtitia

(d) S. Aug. l. de continentiâ c. 6. in can. Nullus. 42 de pœnit. diſt. 1.

juſtitiæ diſciplinæ. Undè Gratianus infert (a), *ergo..., nullus, ante confeſſionem oris & ſatisfactionem operis, peccati abolet culpam.*

(a) Gratianus. §. Ex his. cit. diſt. 1.

Quod quidem adeò verum eſſe conſtat, ut, conſentiente etiam Confeſſario, non poſſit pœnitens injunctam ſibi pœnitentiam, alteri cuidam committere, pro ſeipſo explendam. *Satisfactionem à Confeſſario injunctam,* loquit Sylvius (b), *non poteſt unus, pro alio, explere, niſi de ipſius Confeſſoris voluntate ... quæ tamen ſic impletur per alium, non videtur abſolutè & perfectè eſſe ſacramentalis: ſoli enim actus pœnitentis, ſunt materia hujus ſacramenti; illa verò ſatisfactio non eſt ejus actio.*

(b) Franciſ. Sylvius in ſupplem. S. Tho. q. 13. art. 2.

Idem quoque docet Cabaſſutius; qui addit prætereà (c): *Si quandò, ex juſtâ causâ, permittat Confeſſarius, ut injuncta ſatisfactio poſſit ab alio præſtari; aliquam tamen partem, quæ poſſit à pœnitente præſtari, debet eidem, in propria implendam perſonâ, præſcribere; ne ſit mutilum, aliquâ ſui parte, ſacramentum.*

(c) Joann. Cabaſſut. juris can. theor. & prax. l. 3. c. 14. n. 3.

CASUS XI.

Empurius, confeſſione cujuſdam Sacerdotis exceptâ, non aliam ipſi pœnitentiam injunxit, niſi offerendum Deo, in ſatisfactionem ipſius peccatorum, ipſiſſimum Divinum officium, quod, eo ipſo die, quo fuit Confeſſus, occurrit perſolvendum. Potuit-ne dictus Confeſſarius, iſtam, memorato Sacerdoti, pœnitentiam duntaxat irrogare?

Respons.

Circà propoſitam quæſtionem, duæ circumferuntur opiniones ex adverſo oppoſitæ. Priorem tenent, qui pœnitentiam hujuſmodi tanquàm omninò inſufficientem repudiant. Atque eâ potiſſimùm ratione nituntur, quòd ex præcepto Eccleſiaſtico, quod ipſiuſmet Eccleſiæ uſu generali innititur, incumbat cuique Sacerdoti, ut quotidiè perſolvat officium Breviarii; adeoque non valeat, ipſi Deo, de peccatis ſuis, ſatisfacere, ex recitato ſemel tantùm eodem officio: eâdem prorsùs ratione, quâ debitor nequit erga ſuum Creditorem, unâ eademque ſummâ pecuniæ, duo debita ſimùl reſtinguere.

Altera opinio eorum eſt, qui contendunt, ſatisfactionis loco, poſſe à Confeſſario imponi opera, quæ, ex aliquâ obligatione, aliundè debentur; quale eſt Divinum officium, in ſpecie propoſitâ. Quam quidem rationem afferunt, quòd nempè non repugnet, unum eundemque actum ab aliquo deberi, ex duplici diverſâque obligatione; quemadmodùm, ſi quis votum caſtitatis emiſerit, tenetur, ex duplici ratione, ad eam ſervandam, ſcilicet, & ex præcepto Divino, quo cæteri omnes homines ligantur; & ex privatâ obligatione, ex voto, contractâ. Quod pertinet ad comparationem petitam, ex ſolutione duplicis debiti, quæ non poteſt, unâ eâdemque pecuniæ ſummâ exhiberi; reſpondent prorsùs claudicare comparationem: quoniam juſtitia commutativa, debiti ſolutionem exigit, æqualitatemque & adæquatam omni parte proportionem requirit; adeoque, qui mutuos ſumpſit centum nummos, non poteſt à contracto debito liberari, niſi eandem ſummam perſolvendo. Verùm contendunt non eâdem ratione judicandum eſſe de pœnitentiâ, quæ à Confeſſario præſcripta eſt: propterea quòd, non ex juſtitiâ commutativâ, derivetur obligatio illam adimplendi; ſed tantummodò ex quâdam juſtitiæ legalis ſpecie; hoc eſt, ex juſtitiâ quæ emanat ex ipsâ lege impoſitâ, à ſuperiore legitimo, qualis eſt Confeſſarius; adeò, ut pœnitentia injuncta, non appellanda ſit, debitum ex juſtitiâ commutativâ, quale eſt debitum mutuatæ alicujus ſummæ; ſed debitum legale, quod derivatur ex edictione Confeſſarii, cujus ſoli potiſſimùm voluntati, quemadmodùm in debito ex juſtitiâ commutativâ æqualitati, ratio habetur.

En utramque diverſam opinionem, & principia quibus potiſſimùm utraque fulcitur, ut tutiorem partem prior ſectatur; ſic etiam veritati conſentaneam magis, quàm alteram, eſſe nobis videtur. Adeoque concludimus, ab Emporio non potuiſſe, ſatisfactionis loco, injungi Sacerdoti, cujus excepit confeſſionem, ut perſolvendum ſuum officium, Deo duntaxat offerret; ad ſatisfaciendum de peccatis ſuis. Quis enim, ſtrictè loquendo, pœnitentiam piacularem dicat, quod ex generali lege Eccleſiæ, aliundè jàm incumbit, neceſſariò perſolvendum? Exemplum ſupponatur pœnitentis alicujus: *Si injuncti ſunt ſibi quadragintà dies jejunii, pro ſatisfactione, acquitaret ſe in Quadrageſimâ, ad quam aliàs tenetur; quod nullus dicit ...., non autem iſte actus eſt virtutis ſatisfactorius, ſi aliàs debebatur: quia aliud eſt, facere dignas fructus, aliud, fructus dignos pœnitentiæ.* Sic ratiocinatur famoſus Paludanus, Burgundiæ decus & ornamentum, Religioſus de Ordine S. Dominici, ac Jeroſolymitanus Patriarcha, qui ſupremum diem explevit Lutetiæ Pariſiorum, anno 1342. (d).

(d) Petrus Paludan. in 4. ſent. diſt. 15. q. 1. art. 2.

Quam, opinionis alteræ patrocinatores adhibent, juſtitiam commutativam, inter & eam, quam legalem nuncupant, diſtinctio videtur prorsùs futilis neque ullo ſufficienti freta principio; quod idem quoque dici poteſt, de eâ, quam indè deducunt, conſecutione; cùm nempe aiunt, in iis, quæ debentur, ex juſtitiâ legali, qualis eſt irrogata aliqua ſatisfactio, non æqualitatem, ſed ſolam voluntatem ſuperioris; à quo lex edicitur, potiſſimùm eſſe ſpectandam. Contrarium enim diſertis omninò verbis docetur à S. Thomâ, cùm ait (e): *Satisfactio eſt actus juſtitiæ; & ideo æqualitas quædam requiritur, inter offenſam, & opus ſatisfactorium: quia juſtitia conſiſtit, in quâdam æqualitate.* Atque, eâdem de causâ, alibi dicit (f): *Quantitas pœnæ radicaliter reſpondet, quantitati culpæ, antequàm, de eâ, aliquid dimittatur:* & iterùm (g). *Secundùm quantitatem delicti, debet eſſe plagarum modus, ex præcepto legis* (h). *Si ergò minùs imponatur, reſiduum, ab eo, in Purgatorio exigetur.* Requirit ergò S. Doctor, æqualitatem inter offenſam Deo irrogatam, & quæ ipſi debetur, ſatisfactionem intercedere; atque conſequenter, injunctam pœnitentiam habet; tanquam quid, ex juſtitiâ commutativâ, debitum: quod quidem, confictam ab iſtis autoribus diſtinctionem reſcindit, & ipſum, quo opinio ipſorum maximè innititur, fundamentum prorsùs evertit.

(e) Supplem. S. Tho. q. 15. art. 2. in corp.

(f) S. Th. in 4. diſt. 20. q. 1. art. 2 in corp.

(g) Idem ibid. in argum. *Sed contrà.* ad 2. quæſtiunculam.

(h) Deuteron. 25.

Cæterùm ipſius eſt Confeſſarii ſapientiæ, ut, pœnitentiæ loco, non imponat, opus ex peculiari quâdam obligatione aliundè jam debitum; niſi prætereà aliud quid indicat, quod poſſit veræ ac propriè dictæ ſatisfactionis, locum explere.

CASUS XII.

Alanus, Antonii Confeſſarius, ipſi tantummodò, pœnitentiæ loco, injunxit, ut, quibus vexari nuperrimè incœpit, maximas Calamitates, aut quibus urgetur, graviſſimos dolores, patienti animo ſuſtineret, Ipſique Deo offerret, ad expianda ſua peccata. An iſta ſatisfactio ſufficit viro, qui non niſi, in quotidiana communiaque delicta, incidere conſuevit; atque poteſt-ne legitimans, piacularis pœnæ, ſupplere rationem?

Reſp.

RESPONS.

Conſtat omninò pœnitentiam ejuſmodi, poſſe ipſi Antonio, in propoſito caſu, locum explere legitimæ ſatisfactionis; quin etiam illis expedire, ut, qui aliquâ infirmitate detinentur, aut quibuſdam opprimuntur calamitatibus, iſtius generis pœnitentiæ præſcribantur. Licèt enim, ipſa flagella, quæ nobis à Deo infliguntur, non pendeant à noſtra poteſtate; quippe Deus caſtiget pro beneplacito ſuo, atque inconſulta noſtra voluntate; attamen ipſa, aliquo modo, in manibus noſtris, eſſe poſita, certum eſt; in eo, quòd auxiliante divinâ gratiâ, eadem, & animo patienti ſuſtinere, & in ſatisfactionem peccatorum acceptare, atque ita Deo offerre, indeque nobis aliquid conciliare meriti, omninò poſſimus. Sic ipſe S. Thomas eâ de re, diſſerit (a), iſtis verbis: *Si flagella, quæ, pro peccatis, à Deo infliguntur, fiant aliquo modo ipſius patientis; rationem ſatisfactionis accipiunt. Fiunt autem ipſius, in quantùm ea acceptat, ad purgationem peccatorum eis utens patienter.* Et paulò poſt ſubdit laudatus S. Doctor (b): *Quamvis illa flagella, non ſint omninò in poteſtate noſtrâ; tamen quantùm ad aliquid ſunt, cùm ſcilicet eis patienter utimur: & ſic homo facit de neceſſitate virtutem. Unde & meritoria & ſatisfactoria eſſe poſſunt.*

(a) S. Th. in 4. diſt. 15. q. 1. art. 4. quæſtiunc. 2. in corp.

(b) Idem ibid. ad 1.

CASUS XIII.

ANNIBALI confeſſo, ſeptem pſalmi pœnitentiales injuncti ſunt, diebus, cùm Dominicis, tùm Feſtis, per tres menſes continuos recitandi. Quos quidem religioſe perſolvit; ſed adhibitâ, in fundendis iſtis precibus, ipſius temporis circumſtantiâ, quo rei Divinæ, ad complendam indictam iſtis diebus obligationem, intereſſe conſueverat. Numquid irrogatâ ſibi pœnitentiâ, coram Deo, ſolvitur?

RESPONS.

Exiſtimat Sylvius, memoratum virum injunctæ ſibi pœnitentiæ fecîſſe ſatis, licet eam adimpleverit, in iſtâ temporis circumſtantiâ, quò juxta præſcriptam aliundè obligationem, ſacris aderat. Eamque illius rei rationem ſubjicit, quod nedùm repugnet, & ſacra obire, & vocales preces ad Deum ſimul fundere; quin immò optime conveniant inter ſe cùm ſupplicationes tùm miſſæ ſacrificium, quippe Sacerdos, inter peragenda ſacra, continuas deprecationes ipſe fundat, eâdem ratione, quâ fideles, qui ſacris interſunt. Addit Sylvius (c), *ſatisfacit, qui audiens miſſam ex præcepto, legit horas Canonicas, aut explet ſuam pœnitentiam.* Nihilominùs opinamur, multò magis convenire, ut, ad peragendam pœnitentiam, aliud tempus ſeligatur, quo non incumbit, ex præcepto, intereſſe ſacris, ſive Dominicis ſive feſtis diebus; atque conſcientiæ etiam tutiori viâ conſuli, ſi ſic illud præſtari, caveatur.

(c) Francis. Sylvius in ſupplem. 3. partis ſum. S. Thomæ. q. 15. art. 1. quæſito. up. concluſ. 1.

CASUS XIV.

URANIO, quibuſdam non admodùm gravioribus depoſitis peccatis, voluit Confeſſarius injungere, ſatisfactionis loco, laborioſiſſima quædam opera, ac per longum temporis ſpatium demetienda. Verùm, cum perſuaſum omninò vir iſte haberet, in ejuſmodi pœnitentiâ, multò plus excedi modum, quam peccata ſua exigebant; indictam pœnitentiam prorsùs detrectavit. Numquid ſalvo conſcientiæ ſuæ debito, ſic agere potuit?

RESPONS.

Cenſemus, illæsâ conſcientiâ, non potuiſſe ab Uranio detrectari pœnitentiam, quam ipſi infligere, Confeſſario viſum eſt; neque enim decet pœnitentem, ſeſe ſuimetipſius proprium judicem conſtituere. Sedet ipſius Judex, in Tribunali pœnitentiæ, Confeſſarius, quem ſuſpectum habere, nullâ omninò ratione debet. Adeoque ipſi incumbit, ut quam poteſt demiſſiſſimè atque ſubjectiſſimè ferat ſententiam decernentis Confeſſarii, qui, nomine & ea poteſtate ipſiuſmet Chriſti agit, & vices ſupplet; neque ſibi arroget inquirendam, evertendamque pœnitentiam, quæ ſibi imponitur. Quod rationi ſimul & æquitati ſic conſentaneum eſt, ut in infligenda pœnitentiâ, & pœnæ debitum conſideretur, & peccato remedium adhibeatur, quemadmodum loquitur S. Thomas (d), *Pœnitens*, inquit, *cui major condigno pœnitentia injuncta eſt, tenetur eam explere, ex Sacerdotis injunctione, qui non ſolum debitum pœnæ conſiderat; ſed peccato remedium adhibet.* Quidam commendatiſſimi nominis Autor, Hiſpanus Jeſuita (e), ac Theologiæ profeſſor in Collegio Claromontano Pariſiorum, anno 1583. ait, *eſſe falſiſſimam opinionem & pernicioſam Eccleſiæ, contrà omnem antiquitatem*; eorum, qui putant liberam dari pœnitenti copiam, aut acceptandæ, aut rejiciendæ pœnitentiæ, quæ ipſi à Confeſſario præſcribitur. Et verò S. Cyprianus (f) eos graviter inſectatur, qui eo temeritatis deveniebant, ut, quæ ſibi inflictæ fuerant, pœnitentias renuerent acceptare: & S. Gregorius Nyſſenus (g), ejuſmodi pœnitentes notat, tanquam indociles, factioſos & pervicaces. Ait quoque S. Auguſtinus (h), à quocumque pœnitente humiliter ſuſcipiendam eſſe ac diſtrictiſſime complendam, injunctam ei pœnitentiam, quantumcumque ſevera laborioſaque ipſi videatur. *Age re pœnitentiam non recuſet, non reſiſtat*, inquit laudatus Pater, *non lethali & mortifera plagæ, per pudorem, addat tumorem. Meminerit ſemper, quòd Deus ſuperbis reſiſtit, humilibus autem dat gratiam* (i): *quid enim eſt infelicius, quid perverſius, quàm de ipſo vulnere, quod latere non poteſt, non erubeſcere, & de ligaturâ ejus erubeſcere?*

(d) S. Th. in 4. diſt. 20. q. 1. art. 2. quæſtiuncula 2. ad 2.

(e) Joann. Maldonat. lib. de pœnitentia tom. 2. p. 120.

(f) S. Cyprianus ſerm. de lapſis.

(g) S. Greg. Nyſſenus adverſus eos, qui caſtigationes ægrè ferunt. tom. 3. pag. 313.

(h) S. Aug. ſerm. 351. n. 9. aliàs hom. ult. inter. quinquaginta.

(i) Jacobi 4. 6.

Atque iſtud, priſtinis olim temporibus, Eccleſia ſic alienum habuit, quòd ſibi ſumerent pœnitentes, unde pœnitentias ſibi impoſitas reſpuere auderent; ut eis per ſpatium multorum ſæculorum, abſolutionem impertiri non ſolita ſit, niſi poſt demeſſis in integrum ac planè completas pœnitentias: & penès Epiſcopum ſolum fuerit, ut, ratione habitâ fervoris ipſorum, aut infirmitatis, aliquantulùm, de pœnâ iis impoſitâ, remitteretur: & quanquam venerandæ iſtius diſciplinæ ſeveritas, ſæculis ſubſequentibus immutata ſit; & libera permiſſa ſit Confeſſariis poteſtas, conſtituendarum & relaxandarum pœnitentiarum, ea tamen lege, ut quantùm fieri poſſet, primævæ Eccleſiæ mentem attingere, eniterentur; quemadmodum colligitur, ex quodam Canone excerpto, de operibus S. Hieronymi (k), & ex Concilio Florentino (l): *Nuſquam tamen*, inquit Eſtius, *arbitrio ipſorum pœnitentium eas* (pœnitentias) *relictas fuiſſe legimus. Quin potiùs jubebantur illi, quidquid Sacerdos arbitratus fuiſſet, implere* (m). Quod eruditus iſte Jeſuita probat, ex ſequentibus ac omninò diſtinctis Lateranenſis Concilii Generalis verbis (n): *injunctam ſibi pœnitentiam, propriis viribus, ſtudeat adimplere*: quæ etiam verba, in ejuſdem rei probationem, adhibentur à Sylvio (o): verbo ſcilicet, *ſtudeat*, non tantùm indicante obligationem, quâ tenetur pœnitens, ad perficiendam pœnitentiam ſibi præſcriptam; ſed etiam exprimente ipſum ſtudium, diligentiam, & religionem, quibus ipſa peragenda eſt.

(k) S. Hieron. in can. Mensurem. 86. de pœni. diſt. 1.

(l) Concil. Florent. decreto. de ſacramentis

(m) Guill. Eſtius. in 4. diſt. 15. § 20.

(n) Innoc. III. in conc. later. in cap. Omnis. 12. de pœnitentiis & remiſſ. l. 5. tit. 38.

(o) Fr. Sylvius in ſuppl. S. Tho. q. 18. art. 1. quæſito 3.

Quibus omnibus rationum momentis, illud addi poteſt, quod probatiſſimum omnique tergiverſatione ſuperius eſt: nimirùm, ut teſtatur Concilium

Triden-

(a) Matthæi 18. 18. Joan. 20. 23.
(b) Conc. Trid. ſeſſ. 14. c. 8.
(c) Eſtius loco cit. Sylvius cit. q. 18. art. 20. quæſito 5.

Tridentinum, juxta verba ipſiuſmet Jeſu Chriſti, quæ ſic ſe habent (a) : *Quæcumque alligaveritis ſuper terram, erunt ligata & in Cælo.* (b) quòd *claves Sacerdotum, non ad ſolvendum duntaxat, ſed & ad ligandum conceſſas, etiam antiqui Patres & credunt & docent.* Atqui ſecundùm citatos Theologos, poteſtas ligandi, non tantùm in eo reponitur, quòd abſolutio denegetur indignis; ſed etiam ut, quandò tribuitur, ſimul irrogentur ipſis, pœnitentiæ congruentes, ex quibus valeant, tum compenſare injuriam Deo illatam, ipſius juſtitiæ ſatisfaciendo; tum redimere graviores pœnas ſuis peccatis debitas. Undè concludendum eſt, niſi occurrat, in ipſius Confeſſarii agendi ratione, manifeſtus error; coram Deo incumbere pœnitenti, ut irrogatam à Sacerdote pœnitentiam acceptet : & acceptatam adimplere enitatur. *Neque reſponderi poteſt*, inquit Sylvius, *eum (pœnitentem) obligari, ad exequendam pœnitentiam, ſi acceptaverit, non teneri tamen acceptare. Nam hæc obligatio non à voluntate pœnitentis; ſed à virtute clavium; id eſt, à poteſtate Sacerdotibus traditâ proficiſcitur.* Quibus ſubjicit eruditus Author, quem citavimus. *Ex his ſequitur eſſe peccatum, in ſuo genere mortale, non acceptare, vel non explere ſatisfactionem injunctam : atque adeo negandam eſſe abſolutionem ei, qui noluerit acceptare ſatisfactionem injunctam.* Quod eodem quoque modo docet S. Bonaventura (d), qui ait : *Videtur, quòd ille peccator, qui non vult ſuſcipere ſatisfactionem condignam, à Sacerdote impoſitam, mortaliter peccet.*

(d) S. Bonavent. in 4. diſt. 16. p. 1. dub. 6.

Neque tamen animo eſt, ex teſtimoniis ſuperiùs recenſitis, prohibere pœnitentem eâ facultate, quâ valeat Confeſſario reverentiſſimè exponere, diſtrictiorem pœnitentiæ ſibi injunctæ ſeveritatem, diuturnioriſve temporis, quo peragenda eſt, ſpatium, aut etiam nimis onerоſum laborem, quem in eâ exequendâ, experturum eſſe ſeſe præſumit : Verùm exiſtimamus, ſi Confeſſarius, ipſius rationes, in trutinâ ſeveriſſimæ æquitatis, ſuſpenſas, nullo loco numerandas eſſe judicaverit; iſti pœnitenti prorsùs incumbere, ut ſecundùm quod Confeſſario viſum fuerit magis expedire, injunctum ſibi atque ab eo præſcriptum onus humiliter ſuſcipiat.

CASUS XV.

Marianum confeſſum, tempore Paſchatis incidiſſe ſe ſemel in ſtuprum, ipſius Confeſſarius Philbertus abſolvit, injunctâ ei pœnitentiâ convenіente. Eundem poſt ſex menſes reverſum, ac confeſſum, ſeſe in idem crimen, cum aliâ tamen perſonâ, relapſum fuiſſe, Philbertus iterùm abſolvit, & quam tempore Paſchatis impoſuerat, eandem ipſi pœnitentiam irrogavit. Numquid in eo, dictus Confeſſarius officio ſuo non defuit?

Respons.

Cenſemus 1. Marianum, à dicto Confeſſario non debuiſſe alterâ vice abſolvi, niſi urgente graviſſimâ causâ; abſolutionemque oportuiſſe ſuſpendi, ut ex iſtâ procraſtinatione, locus experiendi daretur, num, quem verbis plurimùm exhibebat, de iterato lapſu, dolorem operibus præſtaret.

2. Poſito, quòd impertiendæ abſolutionis, aliquid cauſæ legitimæ interceſſerit; non exiſtimamus officio ſuo Philbertum feciſſe ſatis, in infligendâ, Mariano, eâdem pœnitentiâ, quam priori vice, ei jam indixerat : Atque perſuaſum habemus, multò ſeveriorem ab eo fuiſſe eidem imponendam.

Atque ratio eſt, quòd, quanquàm memorata duo ſtupra, conſtituant duo ejuſdem ſpeciei peccata; certiſſimum tamen maneat, ex altero ſtupro factum fuiſſe Marianum, coram Deo, nocentiorem, nimirum propter iteratum lapſum : & ſummoperè illud in Confeſſario requiri, ut *conſideret qualitatem criminis in tempore, in perſeverantiâ, in varietate perſonæ...., & in ipſius vitii multiplici executione*, inquit quidam Canon, in Decreto Gratiani (e).... *Omnis iſta varietas confitenda eſt & deflenda.* In quod Gluſſa (f) ait : *Iteratio enim aggravat.* Atque iſtud docet etiam (g) Navarrus. Et verò quis ierit inficias, à Mariano crimen ingrati in Deum animi multò gravius admiſſum fuiſſe, ex altero ipſius peccato, quàm ex priori; quippe, gratiâ ſibi factâ de peccato primùm condonato perversè fuerit abuſus, ipſumque proptereà non mereri, ut ipſi gratia altera tam facilè concedatur, & abſque eo, quòd obligetur ad ſatisfaciendum juſtitiæ Divinæ, pœnitentiâ adhibitâ multò ſeveriori. *Vulnus iteratum ſanatur tardiùs : frequenter peccans & lugens, vix veniam meretur*, inquit antiquus Canon, quem Gratianus, S. Auguſtino vindicat; ſed teſtante Pithou, propium S. Iſidori fœtum eſſe veriſimilius exiſtimatur (h). Eâque potiſſimùm de causâ decernunt Canones, plectendum eſſe depoſitione Clericum quem conſtiterit, in iſtâ morum diſſolutione perſeverare; licèt iſtam depoſitionis pœnam non ſtatuant, primâ, quâ in dictum crimen inciderit, vice infligendam; quemadmodùm obſervat laudatus Canonici Juris interpres.

(e) Apud Auguſt. lib. de pœnit. can. *Conſideret*. 1. de pœnit. diſt. 5.
(f) Gloſſa. v. *Perſeveranter*.
(g) Navarr. in cit. can. n. 119.
(h) Iſidorus in Synomiis l. 1. in fine in can. *Inanis eſt* 12. de pœnit. diſt. 3.

CASUS XVI.

Adrianus, depoſitis plurimis iiſque mortalibus peccatis, & acceptata pœnitentiâ, quòd proximè occurrentibus duabus feriis ſextis, & jejunium ſervaret, & ſeptem Pſalmos pœnitentiales, cum adjunctis Sanctorum litaniis perſolveret; integram pœnitentiam adimplevit; ſed non niſi in peccatum mortale jam relapſus. An injunctâ ſibi pœnitentiâ, coram Deo ſolvitur, aut, nonne tenetur ad eam denuò peragendam?

Respons.

Priuſquàm propoſita difficultas excutiatur, obſervandum eſt poſſe aliquem triplici ratione diverſâ, peccato ſubjici; nimirùm *vel actu.... vel affectu.... vel habitu, ſeu reatu & maculâ*; ut loqui amant Scholæ. Extat in actu peccati, qui ipſum actum peccati admittit qualis eſt qui fœnerationem exercet. Eſt in affectu peccati, qui ſtudio peccati ardet; quanquàm, in ipſomet inſtanti, peccatum non committat; qualis, qui libidini deditus, primam occaſionem allicientem arripit, ut ſeſe in crimen immergat, in quod ipſius voluntas ſemper propenſior eſt, quam continere, nullâ ne minimâ quidem ratione, enititur. Tandem reatu tantùm peccati irretitur, qui cogitans & animo ſincerè proponens, ad meliorem frugem ſe recipere; peccatum nondum ſibi condonari obtinuit, neque conſequenter pœnam æternam remitti, quæ peccatis ſuis debita ſemper remanet; propterea quòd dolore non niſi imperfecto moveri incipiat, nec amore ſatis vehementi in Deum feratur, quo poſſit juſtitiæ ſtatum adipiſci. Qualis erat Publicanus eo tempore, quo templum ingreſſus eſt. Peccatum namque jam dimiſerat, & quo anteà ardere conſueverat, penitùs exuerat peccati ſtudium; ſiquidem Divinam miſericordiam imploraturus illuc acceſſerit : Reatu tamen ipſius peccati, adhuc tenebatur; nec juſtificari primùm cœpit, niſi ex fervidiori deprecatione, quam fudit in Templo, & ex concepto acerbiori & omninò vehementi de peccatis ſuis dolore.

Quo quidem præmiſſo principio, dicendum eſt, ut quæſtioni, de quâ agitur, fiat ſatis; ſi Adrianus, eo tempore, quo complendæ pœnitentiæ

ſibi

ſibi inflictæ, operam dedit: aliquâ ratione peccato innodatus extiterit, aut *actu, vel habitu, ſeu affectu*; ipſum teneri, ad eandem iterùm peragendam ſi, quid ex eâ ſibi conferri velit utilitatis; propterea quòd, in eo ſtatu conſtituto, nihil ei preces & jejunia profuerunt, ut Divinæ juſtitiæ ſatisfaceret: *Qui actu, vel affectu perſiſtit in peccata mortali, inquit Sylvius (a), non poteſt Deo ſatisfacere pro illis peccatis.* Quod quidem à laudato Theologo non docetur, niſi poſt S. Thomam (b).

(a) Fr. Sylvius in ſupplem. S. Thomæ concluſione 1.
(b) Supplem. S. Tho. q. 14. art. 2.

* Atque in præſentis hujuſce deciſionis confirmationem, rationes ſeſe offerunt quamplurimæ.

Prima: propterea quòd ſatisfactio ſit opus pœnitentiæ. Atqui pœnitentia vana eſt, quæ nedùm perpetrata peccata lugeat, quin immò lugenda, de integro etiamnùm perpetrat: aut cùm animus in peccata præterita totus defigitur; aut etiam ſic comparatur voluntas, ut eùm prima ſeſe dederit occaſio, nova alia peccata admiſſura ſit; eoque ſenſu dicit S. Auguſtinus (c): *Inanis eſt pœnitentia, quam ſequens culpa coinquinat.*

(c) S. Auguſtinus in can. Inanis, 11. de pœnit. diſt. 3.

Secunda: quoniam, ut vera ſit ſatisfactio, annexum habere debet ſincerum animum divinæ juſtitiæ placandæ, cui offenſa, ex commiſſis peccatis, irrogata eſt. Porrò dici non poteſt, in eo, qui etiamnum afficitur voluntate rursùm peccandi, aut qui toto affectu intendit in peccata, quæ admiſit, reſidere ſincerum animum Juſtitiæ Divinæ ſatisfaciendi; ſiquidem animo prorsùs oppoſito, totus agatur.

Tertia: quam mutuamur à S. Thomâ (d), eſt quia *non poteſt fieri ſatisfactio, niſi per opus Deo acceptum; ergò non poteſt, qui habet aliquod peccatum, Deo ſatisfacere.* Quod idem quoque docetur à S. Antonino, qui dicit (e): *Satisfactio facta in mortali ſicut nec alia opera valent in foro Dei, ad tollendum, vel minuendum debitum pœnæ pro peccatis, ad quod ordinatur omnis ſatisfactio. Quia cùm non ſit in amicitiâ cùm Deo, non poteſt Deo eſſe acceptum tale opus.* Jamverò ipſa bona opera, quæ agimus, Deo placere non poſſunt, niſi ſit in nobis virtus caritatis, quæ cùm non poſſit conſiſtere, neque cùm actu peccati mortalis, neque cùm ipſius affectu, in iis tantùm reperitur, qui peccato prorsùs renunciaverunt. Undè ſequitur, tam propter iſtam rationem, quam propter duas alias rationes ſuperiùs allatas, nullum peccatorem poſſe ſatisfacere Deo, quamdiù peccato mortali irretitur ſive quoad actum, ſive quoad affectum; atque adeo pœnitentiam ina eo ſtatu adimpletam nihil quidquam prodeſſe tùm ad tollendam, tùm ad minuendam pœnam præteritis peccatis promeritam. Eaque eſt conſecutio, quæ ab Angelico Doctore educitur (f). *Ergò nec ſatisfactio aliqua eſt cum peccato mortali*: Quæ quidem conſecutio pluribus teſtimoniis ſcripturæ, præſertimque iſtis Apoſtoli verbis innititur (g): *Si diſtribuero in cibos pauperum omnes facultates meas .... caritatem autem non habuero, nihil mihi prodeſt.* Item & iſtis verbis Jeremiæ ſic, in perſonâ Dei, loquentis (h): *Cum jejunaverint, non exaudiam preces eorum. & ſi obtulerint holocautomata & hoſtias, non ſuſcipiam ea*: eamque illius rei cauſam reddit ſcriptor ſacer, quòd illi, de quibus ſermonem inſtituit, non deſtitiſſent perverſe agere, neque forent ipſi Deo acceptabiles (i). S. Bonaventura, Alexander Halenſis Doctor Anglus, qui titulum Certiſſimi & Irrefragabilis adeptus eſt (k), nubeſque ingens aliorum Theologorum in eo, cum Doctrinâ S. Thomæ conveniunt, quæ propria eſt ſanctorum Patrum & nominatim S. Auguſtini (l).

(d) Supplem. S. Tho. q. 14. art. 1. argum. Sed contra.
(e) S. Anton. 3 parte ſum. theol. tit. 14. c. 20. §. 2.
(f) Supplem. S. Th. cit. art. 2.
(g) 1. Ad Corinth. 13. 3.
(h) Jerem. 14. 12.
(i) Ibid. n. 10.
(k) S. Bonavent. in 4. diſt. 15. p. 1. art. 1. q. 31. Alexand. Halenſis 4 p. q. 24 membro 4. art. 1.
(l) S. Auguſt. Enchirid. cap. 55 & 70.

Quanquàm verò pœnitentia, à Confeſſario impoſita, non ipſum pœnitentem liberet pœnâ, quæ ipſius peccatis debetur; quandò nimirùm, in peccati mortalis ſtatu conſtitutus, eam adimplevit: non obligatur tamen ad eandem perſolvendam iterùm, ſi adfuerit dolor de peccato commiſſo, cum ſincero animi propoſito non peccandi de cætero. Cujus rei ratio eſt, quòd, ut conjicimus, Confeſſarius pœnitentiam in ſtatu gratiæ peragendam, non ei præſcripſerit, & *modus præcepti non cadat ſub præcepto*, quemadmodum aiunt Theologi. Præterea quidam Doctores (m) exiſtimant, quæ à Confeſſario loco ſatisfactionis de depoſitis peccatis injunguntur, reviviſcere bona opera, ſtatim atque gratiæ ſtatus redintegratur; in eoque, juxtà eorum opinionem, ab aliis operibus bonis diſtingui, quæ cum in ſtatu peccati mortalis perficiuntur, nunquàm valent à pœnis, quæ peccatis præteritis debentur, immunitatem præſtare.

(m) Soarez de pœn. diſp. 38. ſect. 8. Card. de Lugo, de pœn. diſp. 23. Navar. de pœn. diſt. 6. c. 1. n. 48. & 49.

Concludimus ergò, ſi Adrianus, de iterato ſuo in peccatum mortale, ante pœnitentiam perſolutam, lapſu, ſincerum animo conceperit dolorem; atque morum emendationis ſtudium, verumque propoſitum habuerit, eum dictam peregit pœnitentiam, eum nullatenus aſtringi, ad ſervanda de integro jejunia, preceſque iterum fundendas, quæ ſibi à Confeſſario fuerant indicta, non tantum propterea quòd, iis ſatisfaciendo, juſſis ſibi à Confeſſario denunciatis, fuerit obſecutus; ſed etiam, quoniam iſta bona opera ipſi profuerunt, ſatisfactioniſque locum aliquatenus expleverunt, juxtà recenſitam laudatorum Theologorum opinionem & in eorum ſententiam lubentiùs adducimur, quòd, ipſo docente S. Thomâ, non defraudentur penitus effectu ſuo, quædam, à pœnitentibus, exhibitæ ſatisfactiones; & ipſis ſatisfacientibus conferant aliquid utilitatis: quales ſunt ſtipis erogationes, jejunia, cæteræque corporis afflictationes; etiamſi fuerint, *in reatu peccati mortalis*, adimpletæ. *Aliquæ ſatisfactiones ſunt*, inquit Angelus ſcolæ (n), *ex quibus manet aliquis effectus in ſatisfacientibus, etiam poſtquàm actus ſatisfactionis tranſiit; ſicut ex jejunio manet corporis debilitatio; ex Eleemoſynis largitis, diminutio ſubſtantiæ ..... & tales ſatisfactiones in peccatis factæ, non oportet, quòd iterentur.* Quæ eadem à S. Antonino & Alberto magno etiam docentur (o).

(n) S. Tho. in 4. diſt. 15. q. 1. art. 3. quæſtiunc. 3. ad 3.
(o) S. Anton. loco ſuprà cit. & apud eum Albertus magnus.

Tandem, *ſatisfactiones autem*, addit S. Thomas, *quæ non relinquunt aliquem effectum in ſatisfactione, poſtquàm actus tranſiit, oportet quòd iterentur; ſicut eſt de oratione & ſimilibus. Actus autem quia totaliter tranſit, nullo modo vivificatur; ſed oportet quòd iteretur.* Poſt quàm ſcilicet gratiæ ſtatui reſtituti fuerunt pœnitentes, ſi velint ſibi remitti pœnam, cujus redimendæ causâ, ipſis injuncta ſunt ſatisfactionis opera, præſertimque ſi, redeunte ſtatu gratiæ, ipſa non reviviſcant; quemadmodùm quidam alii Theologi contendunt.

Dicimus, *ſi velint ſibi remitti pœnam*, &c. Quamvis enimverò iterandæ neceſſariò veniant ejuſmodi pœnitentiæ, ad ſatisfaciendum Divinæ juſtitiæ, non tamen ut Eccleſiæ præcepto fiat ſatis eadem incumbit obligatio; ut dicit alibi laudatus S. Doctor, cujus iſta verba ſunt (p). *Quamvis non ſit abſolutus à pœnâ condignâ ſatisfactoriâ, abſolutus tamen eſt ab eâ, quæ injuncta fuit ab homine. Dicitur enim quis obligari ad pœnam peccati, uno modo, ex ipſo peccati reatu: 2. ex præcepto Eccleſiæ, quo pœnitens ligatur in abſolutione. Quamvis autem ſatisfaciens in mortali, juxtà præceptum Eccleſiæ, à præcepto Eccleſiæ ſe abſolvat; non tamen à reatu pœnæ debitæ peccato, abſolvitur.* Liberatur ergò, ab injunctâ ſibi pœnâ, ab Eccleſiâ, in quocumque ſtatu ſit conſtitutus, modò tamen,

(p) S. Th. l. 4. ad Hannibald. diſt. 15. q. unicâ art. 2. ad 4.

ut obſervavimus, non extet in actu, vel affectu peccati mortalis.

CASUS XVII.

Ecclesia, cùm hodiernis temporibus plurimùm temiſerit, de priſtinâ illâ pœnarum acerbitate, quas à peccatoribus repeti, exigebat primævâ ſui ætate; Quæritur, utrùm poſſit Confeſſarius, ſalvo tamen officio ſuo, occultam quidem, ſed ſeveriorem pœnitentiam duntaxat indicere ei; qui in peccata publica, & quæ multùm offenſionis habuerunt, incidiſſe ſe, confeſſus eſt?

Respons.

Cùm diſciplina Eccleſiaſtica, circà pœnitentias publicas imponendas, traditionem Apoſtolicam ſibi potiſſimùm vindicet, atque fulciatur iſtis verbis Apoſtoli (a): *Peccantes coram omnibus argue, ut cæteri timorem habeant*: Eamque ſanctum Concilium Tridentinum (b), plurimùm ſupplicantibus enixèque requirentibus tum Gallicanis Epiſcopis, tum quos Rex Carolus IX. miſerat legatis, in trigeſimo ſuarum efflagitationum articulo revocaverit; manifeſtum eſt, à ſimplici Confeſſario non poſſe, privatâ ipſius autoritate, ab eâ Lege peccatores ejuſmodi fieri immunes, iis occultas tantummodò pœnitentias injungendo, quantùmcumque ſeveræ eſſe poſſint; eumque omnino teneri ad ſeſe gerendum, juxtà Ipſius Eccleſiæ mentem; quam diſertis prorsùs atque diſtinctis verbis palàm ipſamet aperuit in ſuo Concilio generali ultimo, cujus decretum ſic exprimitur: *Apoſtolus monet, publicè peccantes, palam eſſe corripiendos: Quandò igitur, ab aliquo publicè & in multorum conſpectu, crimen commiſſum fuerit, undè alios ſcandalo offenſos, commotoſque fuiſſe, non ſit dubitandum; hunc condignam pro modo culpa pœnitentiam, publicè injungi oportet; ut quos exemplo ad malos mores provocavit, ſuæ emendationis teſtimonio ad rectam revocet vitam.* Quibus poſtremis verbis laudatum ſanctum Concilium indicat, quâ potiſſimùm ratione adducta fuerit Eccleſia, ut peccatoribus publicis, pœnitentia palàm & in omnium conſpectu demetienda infligeretur: quæ non diſſimilis eſt ab eâ ratione, quam Concilium Turonenſe actum anno 461. enunciat iſtis verbis (c): *Quò faciliùs & ipſe* (peccator) *compunctionem per hanc confuſionem accipiat; & alii ejus terreantur exemplo.*

(a) 1. ad Timoth 5. 20.
(b) Conc. Trid. ſeſſ 24. c. 8. de reformat.
(c) Conc. Turonenſ. 1. can. 8.

En ipſa, quam Eccleſia conſtituit regula, à quâ nec tantillùm recedere Confeſſario permittitur; Cùm teſtante S. Auguſtino (d), penès ſolum Epiſcopum ſit, conſtitutam Eccleſiæ, in eo capite, Legem interpretari, ſecundùm quod ei videtur, ipſius Eccleſiæ bono, privatæque pœnitentis ſaluti, magis expedire. *Epiſcopus tamen*, addit Concilium, *publicæ hoc pœnitentiæ genus, in aliud ſecretum poterit commutare, quando ita magis judicaverit expedire.* Quamobrem licèt ipſi Confeſſario incumbat, ut pœnitentiam publicam, iis in caſibus imponat; Siquidem ea ſit Eccleſiæ (e), tum mens, tum Lex; debet tamen conſilium ab Epiſcopo quærere, quo ſibi perſpectum ſit, an expediat, aut eam infligere, aut in ſecretam aliam pœnam commutare. Quæ retulimus, rationum momentis juvat annectere 1. autoritatem S. Caroli Borromæi, qui ait (f): *Nequaquàm publicos, aut ſcandaloſos peccatores, Sacerdos abſolvat, niſi publicâ ſatisfactione & peccato proportionatâ impoſitâ; ut eâ, dato ſcandalo, ſatisfiat, ſicut poſt Concilium Tridentinum, in primo & tertio noſtro Concilio ſtatuimus: nec eas ſatisfactiones ſeu pœnitentias publicas, in ſecretas, commutare quis præſumat; niſi ſpecialem, eâ de re facultatem à nobis obtinuerit.* 2. Teſtimonia plurimorum Conciliorum (g), quæ poſt Concilium Tridentinum habita ſunt; qualia ſunt Genuenſe celebratum, anno 1574., Sipontienſe, Manfredoniæ actum, anno 1567., Burdigalenſe, Bituricenſe, Rothomagenſe, Remenſe, Turonenſe, & Aquenſe. Rituale Romanum, cum Decretis laudatorum Conciliorum, etiam omnino concordat (h).

(d) S. Aug. ſerm. 351. n. 9. aliàs homil. 50. cap. 4. inter quinquaginta.
(e) Conc. Mediolan. 1. part 2. tit. quæ pertinent ad Sacram. pœnitentiæ.
(f) Act. Eccleſ. Mediol. parte 4. in inſtruct. Confeſſorum tom. 2. pag. 656.

Cæterùm non erit abs re, hic loci atque occaſione præſentis difficultatis obſervare, peccatorem cenſeri publicum. 1. Cùm etiamnum perſeverat in peccato mortali, quod evidentiâ facti ſic pervulgatum eſt, ut nullâ jam tergiverſatione negari poſſit. 2. Aut quod manifeſtum evadit, ex publicâ ipſiuſmet peccatoris confeſſione. 3. Aut tandem, quod percrebuit; quia iſtius peccator, compertus atque manifeſtus factus eſt, ex ſententiâ aliquâ denunciante, in judicio ſive Eccleſiaſtico ſive Civili pronunciatâ. Quibus ſecluſis caſibus, peccator nec accipiendus nec mulctandus eſt tanquàm publicus; licèt ex pervagato vulgarique rumore, talia utcùmque habeatur.

Vide { Absolutio 1. Confessarius. 1. Caſu 3. & 10. Jubileus. }

(g) Conc. Genuenſ. tit. de pœnit. Conc Sipont. eod. tit. Conc. Burdigal. tit. 12. de pœnit. Conc. Bituricenſ. tit. 2. can. 2. Conc. Rothomag. anno 1581. Conc Remenſ. anno 1583. Conc. Turon. an. eodem. Conc. Aquenſ. anno 1585.
(h) Rit Rom. tit. de Sacram pœnit. 19. Colloq. Agathenſ poſtulato 8. d. Gen. Theolog moral. tom. 4. tract. 6. cap. 7. quæſtionib. 16. & 17.

POENITENTIARIUS.

Poenitentiarius, hodiernâ hâc ætate, eſt Sacerdos, ab Epiſcopo in ipſius Eccleſiâ Cathedrali præpoſitus, ad abſolvendum à quibuſdam peccatis, quorum abſolutionem aut ipſe aut ejus anteceſſores ſibi reſervaverunt. Quo quidem munere primi Epiſcopi olim fungebantur; poſteà verò, iſtam adeò venerandam Provinciam Sacerdoti cuidam, quem elegêre, demandaverunt. Atque Sacerdos iſte, Vicarii Generalis Epiſcopi munia agebat, quem Chor-Epiſcopum antiqua Concilia appellare conſueverant. *Vicarii Epiſcoporum, quos Græci Chor-Epiſcopos dicunt*; quemadmodùm loquitur Concilium Ancyranum, ſi interpretationi Iſidori fidem habere liceat. Subminiſtrantur nobis, eâ de re, quamplurima exempla, quæ ex hiſtoriâ Eccleſiæ deprompta, fuſiori ſtilo refert Pater Thomaſſinus (i). Epiſcopus Nazianzenus filium ſuum S. Gregorium è ſolitudine accerſivit, in partem ſollicitudinis regiminiſque commiſſæ ſibi Eccleſiæ, propter numeroſam, quâ gravabatur ætatem. S. Baſilius eaſdem vices ſupplevit, ſub autoritate Euſebii Cæſarcenſis poſt reconciliatum ſibi ipſius animum, eodem referente S. Gregorio (k). S. Simplicianus Eccleſiæ Romanæ Sacerdos, demandatam ſibi quoque à S. Ambroſio Provinciam, exercendæ in Eccleſiâ Mediolanenſi, Juriſdictionis Eccleſiaſticæ ſuſcepit. Neque etiam Sacerdos inauguratus eſt

(i) Diſciplin. Eccleſ. p. 1. l. 1. cap. 58. n. 2.
(k) Orat. de laudib. Baſil.

eſt S. Auguſtinus ab Epiſcopo Hypponenſi Valerio. niſi ut idem quoque munus obiret, quemadmodùm colligere licet ex ipſius Epiſtolâ ad eundem Epiſcopum ſcrip·â (*a*).

Erat igitur iſte Sacerdos tunc temporis illis titulis ſimul decoratus, qui diebus hodiernis paſſim circumferuntur; ſub appellatione Vicarii Generalis, Officialis, Pœnitentiarii, & Theologi Doctoris; quoniam diverſa, quæ dictorum officiorum propria ſunt, munera ſolus ſuſtinebat, conſuetus ipſe tum ſacro baptiſmatis fonte tingere, tùm cætera Sacramenta fidelibus adminiſtrare, quin etiam ſolemni ritu ſacra celebrare, ad populum Conciones Sacras habere, confeſſiones excipere, pœnitentibus pacem conciliare commotas inter Clericos, & quandoque inter Laicos controverſias dirimere: Quæ quidem munia præſtabat eo præſertim tempore, quo Epiſcopus vel aberat, vel propter infirmitatem aut quodvis aliud impedimentum aliundè occurrens, iis obeundis operam dare præpediebatur; atque dictorum Sacerdotum pleraque pars, in locum eorumdem Epiſcoporum qui ſibi eos Vicarios aſſumpſerant, ut plurimùm ſufficiebatur.

(*a*) S. Aug. Ep. 21. alias 148. n. 2.

Cùm primùm augeri cœpiſſet in Eccleſiâ numerus Sacerdotum, diverſa iſthæc officia à pluribus impleri, Epiſcopi curaverunt, ac conſtituerunt, in ſuis Eccleſiis, Sacerdotes quoſdam, qui *Pœnitentiarii* dicti ſunt, ut eorum confeſſiones exciperent, qui grandia enormiaque peccata perpetraverant; atque in gratiam Eccleſiæ eos reducerent, qui ſeu timore exterriti, ſeu tormentorum acerbitate conquaſſati, eò miſeriæ devenerant, ut fidem ſuam ejurarent; qui quidem Eccleſiæ non priùs reconciliabantur, quàm ab eis acceptatâ vel publicâ vel ſecretâ pœnitentiâ, quam Canones ab Epiſcopis conſtituti indixerant. Uſus iſte de pœnitentiis publicis imponendis, eò uſque frequentati continuavit, donec tempore Nectarii Conſtantinopolitani Archiepiſcopi, exortâ offenſione omnino ingenti, ex imprudentiâ cujuſdam mulieris, quæ palam atque in omnium conſpectu vociferata eſt, confitens ſeipſam cum Diacono in crimen quoddam occultum incidiſſe, dictus Archiepiſcopus, cùm Sacerdotem Pœnitentiarium, tùm ipſam pœnitentiam publicam abrogavit, quam etiam propter ſecreta peccata, quamplurimi peccatores, nemine cogente, propriâque ſponte ac voluntate ſolebant percurrere. Quod uſu poſteà receptum per totum Orientem, eâdem ratione ſemper ſtetit; ibique nihilominùs pœnitentiæ ſecretæ, juxtà ſeveritatem antiquis Canonibus commendatam, ſemper inſiſti nnn deſtiterunt.

In occidente verò, poſtquàm immoderatam enormemque, quam ſibi aſſumebant Archidiaconi juriſdictionem intrà ſuos ſtrictos limites, ab Epiſcopis contineri, 12. labente ſæculo curatum eſt; 4. Concilium generale Lateranenſe habitum ſub Innocentio III. duo nova Eccleſiaſtica Officia creavit, munus nimirùm Doctoris Theologi, & munus Pœnitentiarii (*b*), ut utriuſque munii curam ſuſcipientes dignæ perſonæ, in ſubſidium ipſius Epiſcopi venirent, cùm quoad Sacras Conciones ad populum habendas, tùm quoad confeſſiones peccatorum excipiendas; quod ipſemet Epiſcopus per ſe ipſum præſtare, tunc temporis conſueverat, præſertim quantùm ad caſus, quorum abſolutionem reſervari ſibi præſcripſerat. Atque ita ſe habuit prima Pœnitentiariorum inſtitutio, in Eccleſiâ Occidentali, quorum miniſterium à Supremo generali Concilio habitum eſt & ratum & acceptum (*c*).

(*b*) Conc. Lateran. IV. ſub Innoc. III. inc. *Inter cætera.* 15. de offic. Judicis ordinar. lib. 1. tit. 31.

(*c*) Conc. Trid. ſeſſ. 14. c. 7. de Sacram. pœnit.

In primâ deciſione occurrente, ob oculos Lectorum ponemus, quænam ſit Juriſdictio Pœnitentiarii; Atque utrùm cenſenda ſit ordinaria, vel tantummodò delegata? Eâque de causâ, ſuademus eos, ut ad eum locum velint recurrere.

CASUS PRIMUS.

NICOSTRATES Pœnitentiarius, Canonicus de Eccleſia Cathedrali Civitatis Vaſaticæ, cùm propter res quaſdam ad Capitulum ſpectantes, aliquid inimicitiæ cum Epiſcopo ſuſcepiſſet: Epiſcopus ipſi interdixit, ne quemquam à caſibus reſervatis in poſterùm abſolveret. Nicoſtrates verò contendens ab Epiſcopo non poſſe ſeſe removeri à ſuo munere, quoſcumque ad ſe accedentes, pro conſueto ſuo more, abſolvere perrexit. An iſtud agere potuit tum validè, tum licitè?

RESPONS.

Sic inter ſe connectuntur & propoſita difficultas, & hæc alia, nimirùm, an Pœnitentiario competat juriſdictio ordinaria, ipſuque jure ejus dignitati annexa, nullâque omnino rati ne ab Epiſcopo pendens, an verò duntaxat delegata; ut iſtâ ſemel penitùs excuſsâ, illa abſque ullo negotio, prorsùs diſſolvantur. Si enim conſtiterit ipſum juriſdictione ordinariâ gaudere, abſque dubio eſt, eum ab Epiſcopo iſtâ juriſdictione non poſſe privari; niſi cauſa adſit, quæ juxta formolas juris, inſtructâ adversùs eundem ab Epiſcopo lite, in judicio dirimatur. At verò ſi iſtam juriſdictionem non poſſit ſibi cum aliquo jure vindicare; penès eſt Epiſcopum, ut ipſum poſſit ad ſuum libitum, ab exercendâ illâ poteſtate, omnino repellere.

Fagnanus in Canonico Jure verſatiſſimus, & Sacræ Congregationis Cardinalium interpretum Concilii Tridentini, in iis quæ tum ad diſcipli-nam, tum ad mores pertinent, ab Epiſtolis (*e*). Sermonem habens de Raphaele Mirallès, Canonico & Pœnitentiario, de Eccleſiâ Ilerdæ, cui Epiſcopus interdixerat ne Synodo Diœceſanâ acta anno 1516. adeſſe præſumeret, contendit Pœnitentiarium in Cathedrali, ipſo jure univerſæ Diœceſi præpoſitum, & ex virtute Decreti Concilii Tridentini (*e*), cenſeri juriſdictione ordinariâ gaudere, neque ex delegatâ tantùm ab Epiſcopo juriſdictione miniſterio ſuo fungi: proptereà quòd inquit, ordina-

(*d*) Proſper. Fagnan. in cap. Gratæ. 29. de præbendis & dign. t. n. 10. & 11. lib. 1. decretal. tit. 5.

(*e*) Conc. Trid. ſeſſ. 24. c. 8. de reformat.

ordinaria ſit ea juriſdictio, quam quis mutuatur, à *Lege*, *vel à Canone* (*a*) : quemadmodum obſervat Innocentius IV. in ſuo commentario, in quandam Alexandri III. Decretalem, ad Epiſcopum Florentinum reſcriptam. (*b*) Quamobrem, addit laudatus Juris Canonici interpres, Pœnitentiarius titularis in Cathedrali, conſequenter ad Decretum Concilii, conſtitutus, (*c*) *cùm ſit quaſi Parochus totius Diœceſis, habeatque jus audiendi Diœceſanorum confeſſiones, non ex ſpeciali Epiſcopi commiſſione, ſed à lege; id eſt, à Tridentino Concilio; ideoque Ordinarius cenſeri debeat. Nam Juriſdictio, quæ defertur à Lege, vel ſtatuto ordinaria eſt... quod abſque dubio procedit, cùm juriſdictio datur ad univerſitatem cauſarum, vel ad unum negotium univerſale.* En & opinionem, & propria verba, quæ à Fagnano adhibentur.

Ut confirmetur iſta autoris laudati ſententia, ſolet proferri, eandem eſſe, quæ Officialis, Pœnitentiarii conditionem. Atqui juxtà opinionis Fagnani defenſores, non poteſt Officialis ab Epiſcopo, *ad nutum* ipſius, officio ſuo depelli, ſed eâ de re, cauſam intereſſe & quidem graviſſimam neceſſe eſt : atque reverà ita judicatum olim fuit, plurimis ſupremarum Curiarum Arreſtis, & nominatim tribus, quæ late fuêre, contrà Priorem S. Martini de Campis, contrà Archiepiſcopum Toloſanum, & contrà Epiſcopum Tutelenſem; quemadmodùm refertur à Galli, in ſupremâ Pariſienſi Curiâ, Advocato Catholico, & à Boërio, (*d*) Supremi Burdigalenſis Senatûs Præſidis. Quin etiam ſtatutum eſt, quàmplurimis Arreſtis pronunciatis, adversùs Antiſtites Floriopolenſem, Noviodunenſem, & Andegavenſem; ab Epiſcopo ſubſequente, non poſſe repelli Officialem, ab ipſius anteceſſore, præpoſitum. In quam ſententiam diſcedunt multi Juris Canonici periti, (*e*) quos citat Laurentius Bouchel, in ſuâ Bibliothecâ Canonicâ, ibidemque ſimile Arreſtum allegat, latum menſe Aprilis 1610. pro Antonio Clugnel Bolonienſi, in Picardiâ, Officiali, contrà Dominum Claudium Dormy, Diœceſanum Epiſcopum, qui ſibi propoſuerat, ipſum *ad nutum* ab exercendo munere revocare. Tandem Epiſcopus Ebroïcenſis, cùm, ab Ordinum Regni conventu Bleſarum congregato, obtinuiſſet futurum, ut officiales, munere ſuo; forent *ad nutum* orbandi; officialibus ad eandem curiam quàmplurimis ſimul accedentibus, datâ, eâ de re, ſuâ diſſuaſione fuit condonatum, dictum articulum, coràm ipſomet Epiſcopo, fore omninò expungendum. Igitur, eâdem ratione videtur eſſe judicandum de Pœnitentiario, præſertim, cùm ex titulo conſtitutus eſt in Eccleſiâ Cathedrali : quippe ſit iniquum, ipſius conditioni tribui minùs favoris & gratiæ, quàm tribuebatur olim Prætoribus conſtitutis, à Bailliviis, Seneſcallis cæteriſque Regiis Judicibus, qui munere ſuo dimoveri non poterant ipſorum autoritate privatâ : ſed, cùm aliqua ſeſe dabat occaſio faciendæ alicujus expoſtulationis de ipſorum agendi ratione, id tantùm juris habebant, ut eam aut ad Regem aut ad Conſilium Regium referrent; quemadmodum ſtatuitur Edicto Ludovici XII. anni 1499. (*f*)

En, quæ, in patrocinium ſententiæ Fagnani, proferri poſſunt argumenta validiora; eaque quoque Guido Papa, Paſtor & Févret ſibi propriam efficiunt (*g*).

Neque tamen memoratam ſententiam, tanquàm omninò indubitatam propterea habemus; quin immò exiſtimamus, Pœnitentiarium etiam titularem, nullâ ordinariâ juriſdictione, quantùm ad caſus Epiſcopo reſervatos, gaudere, ſed juriſdictione tantummodò delegatâ; atque ſic, in eo, ab Epiſcopo ipſum pendere, ut non valeat, niſi eo permittente, neque à caſibus reſervatis, neque etiam ab aliis, ullatenùs abſolvere. En & rationum momenta, & autoritatum teſtimonia, quibus hæc noſtra opinio potiſſimum innititur.

Primam, quæ nobis favet, authoritatem, ab ipſo S. Thomâ mutuamur, (*h*) qui diſertis omninò verbis ait; quòd *Papa & Epiſcopus ſuos Pœnitentiarios committunt*; Quæ quidem verba apertiſſimè demonſtrant Pœnitentiarios, Epiſcoporum duntaxat eſſe delegatos. Idem S. Doctor aliquid eâ de re adhuc validius habet, cùm dicit; (*i*) *Oportet confiteri Sacerdoti & non niſi proprio. Sed proprius Sacerdos duplex eſt; vel ex juriſdictione ordinariâ, ſicut Parochianus Sacerdos, vel Epiſcopus, vel Papa : vel ex juriſdictione delegatâ, ſicut ille, cui committit poteſtatem audiendi aliquis horum trium.*

Secunda autoritas eſt S. Bonaventuræ, qui diſcutiens quæſtionem, quandònam nimirùm incumbat neceſſitas, apud proprium Parochum deponendi peccata; atque ſermonem inſtituens de iis qui juriſdictionem tantummodò delegatam exercent, Pœnitentiarios, in iſto poſtremo ordine recenſet. *De tertio Sacerdote, qui ſolvit per demandationem, ſive commiſſionem, non habent animæ curam eſt diſtinguendum*, inquit laudatus S. Cardinalis, (*k*) *aut enim commiſſa eſt ei & licentia data à Sacerdote; & tunc jus ſuum commiſit alii... aut eſt autoritas commiſſa, à Superiori Ordinario, aut tunc eſt plena, aut in caſu non plena; ſic judicandum, ſicut de Ordinario, ſicut patet in his qui ſunt Pœnitentiarii Domini Papæ, & Epiſcoporum : aut eſt commiſſa in caſu &c.*

Tertiam habemus, ex Gerſonio Pariſienſis Univerſitatis quondam Cancellario (*l*), qui dicit, ab Epiſcopo præficiendum eſſe Sacerdotem, qui à reſervatis caſibus abſolvat : quibus quidem verbis ſatis innuit, alienum omninò ſe eſſe, ab eorum opinione, qui juriſdictionem ordinariam neque ſubjectam Epiſcopo, Pœnitentiariis aſſignant.

Quartam autoritatem ſubminiſtrat Navarrus, cui fides eò magis adhibenda eſt eo in capite, quòd Pœnitentiarii vices Romæ, ipſemet gerebat, (*m*) qui de Pœnitentiariis generatim ac indiſtinctè agens, neque conſuetam adhibens diſtinctionem, quæ titulares inter & eos, qui titulo carent intercedit, quæſtionem, quam hîc loci tractamus, ſic ipſe ſibi proponit. *An Pœnitentiarius, electus ad formam Sacri Concilii, poſſit abſolvere à caſibus reſervatis?* Cui ſic reſpondet : *Reſpondeo quòd non : immò per præfatum Canonem ipſe Pœnitentiarius, non poteſt abſolvere à reſervatis; niſi aliundè ea ſibi facultas fiat; cùm, ille nihil de hoc novè ſtatuat; & à jure antiquo non eſt recedendum, niſi quatenùs novè id ſtatuitur* (*n*).

Quinta autoritas, quamplurimos magni nominis autores ſibi vindicat, qui eandem opinionem amplectuntur, quales ſunt Barboſa (*o*) & cæteri, quos refert, ut Moronus; Diana, qui duodecim alios appellat, ac fuſiùs refellit ſex autores, qui opinionem tenent ſuæ oppoſitam; Gavantus, Palatius, Aloyſius Riccius Canonicus Neapolitanus, & Saïrus de Ordine S. Benedicti, in Angliâ.

Sexta autoritas deſumitur, è deciſione Sacræ Congregationis, quæ referente Baillio ſub Pœnitentiario de Eccleſiâ Pariſienſi, (*p*) 17. Julii

(*a*) Leg. Ferquia. 6. ff. de juriſd. omnium judicum. lib. 2. tit. 1.

(*b*) Innoc. IV. in cap. *Cùm ab Eccleſiarum.* de officio judicis ordin. lib. 1. tit. 31.

(*c*) Conc. Lateran. IV. can. 10. & Conc. Trident. cit.

(*d*) Joann. Galli deciſ. 173. Nicolaus Boërius deciſ. 149.

(*e*) Oldrad. de laude conſ. 4. Alexand. conſ. 212. l. 7. Jaſon. §. *Sed & iſtæ*, inſtit. de actionibus Gomes in regulam cancella. Rom. de non tollendo jure alt. quæſito. q. 4. Apud Laurent Bouchel Biblioth. can. tom. 1. pag. 246 & tom. 2. pag. 138.

(*f*) Edictum Ludovici XII. anni 1499. artic. 47.

(*g*) Guido Papa l. 4 tit. 12. arreſto 5. Paſtor de Benef. l. 1. tit. 11. Févret tractata de Abuſu l. 4. cap. 3.

(*h*) S Thom. in 4. diſt. 17. q. 3 art. 3. quæſtiunc. 5. ad 3.

(*i*) Idem in 4. ad Hannibald. diſt. 17. q. 3. art. 2. in corp.

(*k*) S. Bonavent. in 4. diſt. 17. art. 1 q. 2. in reſponſ. ad argum.

(*l*) Joann. Gerſon. ſerm. de pænit. in cœna dom. & ſum. contrà Bullam mendicantium.

(*m*) Navarrus l. 5. conſiliorum de pænitentiis & remiſſ. conſilio 20.

(*n*) Leg. *Præcipimus.* 32. cod. de appellationibus & conſultat. lib. 7. tit. 62.

(*o*) Aug. Barboſ. de poteſt. Epiſcopi. p. 2. allegat. 55 n. 2[illegible]. & apud eum Moronus in 110. reſponſ. ad 100. quæſita reſponſ. 76. Antoninus Diana part. 9. tractat. 8. reſol. 11. & 12. Bartholom. Gavantus, ſacrorum Rituum conſultor, in manuali Epiſcopor. v. *Pœnitentiarius.* Michael Palanus in 4. diſt. 17. diſput. 7. Greg. Sairus. Riccius prax. fori Eccleſiaſt. part. 2. reſolut. 179.

(*p*) Ludovicus Baillius de examine pœnitent. part. 3. q. 19 pag 682.

Julii 1597. Sic ſe habet: *Pœnitentiarius non poteſt abſolvere quemquam à caſibus, quos Epiſcopus ſibi expreſſè reſervaverit: niſi ipſemet Epiſcopus, hanc illi ſpeciatim dederit facultatem; nec ſufficit quæcumque præſumptio.*

Reperitur etiam alia deciſio, ab eâdem Sacrà Congregatione emanata, ſecundo Maii 1648. quà enunciatur, Decanum de Eccleſiâ Archiepiſcopali Conzanâ, in Regno Neapolitano, cujus Præbendæ annexa erat dignitas Pœnitentiarii, non poſſe abſolvere à caſibus reſervatis Archiepiſcopo, niſi accedente ejuſdem expreſſo conſenſu, datâque ab eo facultate, nihil quicquàm obſtante uſo, quem in ſui gratiam Decanus iſte plurimùm eſtollebat. Atque ideircò potiſſimum ſtatuere eâ ratione, dictæ Congregationi viſum eſt, quòd à Concilio Tridentino non tribuitur plus juris Pœnitentiario etiam de præbendâ providendo, quàm ipſi anteà fieri conſuetum erat. Porrò conſtat Pœnitentiarium non titularem, poſſe ab Epiſcopo *ad nutum* ipſius munere dejici, quippe ſit ejus tantummodò delegatus, neque poſſit ullam ſibi propriam ordinariamque juriſdictionem vindicare; quam licet haberet ordinariam, ut verbi gratiâ Vicarius Generalis; nihilominùs eadem perinde ratione poſſet, ab obeundo munere revocari. Ergò Pœnitentiarius etiam de Præbendâ proviſus, nec etiam gaudet ordinariâ juriſdictione, nec aliam poteſt exercere, niſi, quam Epiſcopus ad libitum ſuum vult ipſi demandare.

Tandem & Hiſpanienſes & Italici Epiſcopi ad hodierna uſque tempora jus ſuum acerrimè ſummoque adhibito vigore defenderunt, adversùs Pœnitentiarios, qui contenderunt, à ſe ipſis independenter ab omni Epiſcopali autoritate ſuum miniſterium exerceri; quamquàm inſtitutionem ſuam habeant, ab ipſo Concilio Tridentino, quod in iſtis regionibus & promulgatum & acceptatum eſt. Indèque inferre licet *à fortiori*, Epiſcopis degentibus in illis locis, in quibus laudatum S. Concilium non fuit denunciatum, id juris multò magis eſſe, ut autoritatem ſuam, quantùm ad iſtud caput omninò ſuſtineant.

Quibus omnibus addere juvat, ſi Pœnitentiarius independenter ab Epiſcopo, poſſet, à caſibus ipſi reſervatis abſolvere; inde ſecuturum 1. Reſervationem ab Epiſcopo factam, aliquâ ſui parte, imperfectam fore ac quodammodò mutilatam; ſiquidem alteri competeret, ut eo etiam inconſulto, ab iis abſolvere poſſet. 2. futuras in eâdem Diœceſi æquales, quoad iſtam rem, duas poteſtates; quod prorsùs adverſaretur receptis in Eccleſiâ tùm Ordini, tùm generali Diſciplinæ. *In eâdem Civitate, vel Diœceſi eſſent in ſolidum duo capita, quaſi monſtrum*; inquit Panormitanus, (*a*) de iis mentionem faciens, qui juriſdictionem ordinariam ſibi falsò arrogant.

(*a*) Panormit. in c. *Cùm contingat.* 3. de foro compet. (lib. 2. tit. 2.)

Quod ſpectat ad ſingularem opinionem, quam tenet Fagnanus; dici poteſt. 1. Eam ab ipſo non proponi, niſi quaſi dubitanter; ut ſatis indicat iſta vox *videtur*, quam adhibet. 2. Quanquàm is ipſius Canonici Juris interpretis ſit mos quodammodò familiaris, ut de quâcumque, quam tractat materiâ, cumulatam Sacræ Congregationis interpretationum congeriem conjiciat; ne unam quidem in ſubjecto occurrente laudat: licèt ad manum ipſi fuiſſet, undè, ſi quæ opinioni ſuæ faviſſent, facillimè citaret; iſtius quippe Congregationis ipſe foret ab Epiſtolis, atque reponerentur apud ipſum conſequenter omnes tùm placitorum tùm actorum ejus codices: neque verò ei in promptu aderat ulla quam poſſet referre; ſiquidem contrarium ab eâ fuiſſet multoties conſtitutum, quemadmodùm obſervavimus. Monet ſimpliciter laudatus autor, dictam Congregationem à Canonico Pœnitentiario de Eccleſiâ Ilerdæ, in cujus gratiam quæſtionem diſſolvit, ipſiſſimi iure temporis conſultari, *quam nunc conſuluit*, inquit, de conſultationis iſtius reſponſo, præterea omninò ſilens.

Sed neque Fagnanus ſolus eſt, qui eâ de re dubitanter loquatur; Chapesvilla Pœnitentiarius de Eccleſiâ Leodicenſi, in medium non adducit, Pœnitentiariorum juriſdictionem eſſe ordinariam, & ab Epiſcopis non pendentem, niſi tanquàm opinionem merè probabilem, atque ita ſubjicit: *Conſulo tamen Pœnitentiariis Eccleſiarum Cathedralium, quandiù certò non conſtat, illos habere ex officio ordinariam juriſdictionem, circà caſus Epiſcopales non delegare: niſi expreſſam ad hoc ab Epiſcopo commiſſionem habeant* (*b*). Iſta ſunt verba quæ adhibentur à laudato autore, à quo S. Antoninus & Paludanus ſine fundamento appellantur in patrocinium ordinariæ Pœnitentiariorum juriſdictionis, qui de titulo aliquo providentur: cùm nihil aliud proferant iſti duo autores, niſi à Pœnitentiariis geri miniſterium *ex officio*: Quod quidem vocabulum nullam immunitatem exprimit ab Epiſcopali poteſtate: ſiquidem ab ipſis Generalibus Vicariis, quibus ipſo jure competit titulus Prælatorum Ordinariorum, (*c*) quin etiam ab ipſis particularibus vicariis juriſdictio quoque *ex officio* adhibeatur: iique prorsùs ſubjiciantur Epiſcopis, quemadmodùm Archidiaconi, quibus iſtud munus committitur, ut eorum doctrinam, qui Ordinandi ſunt, periclitentur, & eos admittant; (*d*) quibus tamen non datur facultas id muneris præſtandi præter voluntatem Epiſcopi, qui poteſt iis iſtam provinciam, prout libuerit, vel demandare, vel ſubſtrahere. Adeoque dici poteſt etiamſi apud Fagnanum poſt Sylveſtrum de Prierio & cæteros quoſdam Pœnitentiarius habeatur, *quaſi Parochus totius Diœceſis*; ei non fieri ex iſto titulo facultatem, ut poſſit miniſterium ſuum implere, atque à reſervatis caſibus abſolvere, niſi ita annuente Epiſcopo. *Habet Pœnitentiarius*, inquit quidam autor libri inſcripti: Jus Canonicum Gallicanum; tractans indiſcriminatim de quibuſcùmque Pœnitentiariis, poſt Garziam (*e*) *ex jure communi Pœnitentiariam juriſdictionem. Eſt quaſi Parochus totius Diœceſis: nihilominùs verò non gaudet poteſtate abſolvendi, à caſibus Epiſcopo reſervatis, niſi ſpeciali eâ de re facultate ei conceſſâ.*

(*b*) Joan. Chapeavilla. tract. de caſib. reſervatis. cap. 3.

(*c*) Innoc. IV. in Conc. I. Lugdun. generali. in cap. *Romana.* 3. de appellat. in 6. lib. 2. tit. 15.

(*d*) Innoc. III. in cap. *Ut noſtrum.* 9. de offi. in Archid. lib. 1. tit. 24.

(*e*) D. Michael du Perrai. l. 2. cap. 8. n. 11. N. Garcias de Benef. part. 5. c. 4. §. 1. n. 153. & ſeq.

Supereſt aliquid perſtringendum, de comparatione, officialem inter & Pœnitentiarium inſtitutâ. Dicimus ergò 1. Non adæquatam eſſe ejuſmodi comparationem. Pœnitentiarius namque, propriè ſtrictèque loquendo, ipſius Epiſcopi Miniſter eſt, à quo ſolo cùm non poſſit Confeſſarii munus adimpleri, Pœnitentiarius præponitur, qui vices ipſius agat, quando regendæ ſuæ Diœceſi ipſe aliundè vacat; ſed officialis non tam Miniſter Epiſcopi ipſius, quàm totius Diœceſis putatur, ut obſervat Fevret, (*f*) eâdem perindè ratione, quâ non tam Regia, quàm Regni ſoia cenſetur. Quæſtoris officium exercere; quemadmodùm annotant idem Fevret, Guido Papa in ſupremâ Gratianopolitanâ Curiâ Senator & Paſtor Gallicus Juriſconſultus. (*g*)

2. Arreſtorum Juriſprudentiam, circà officiales à munere removendos, ſibi ipſi non ſemper conſtitiſſe. Si quæ enim reperiantur in ipſorum favorem pronunciata; multa quoque legere eſt, quæ ipſis prorsùs adverſantur; qualis ſunt, quod refertur à D. Briſſon, (*h*)

(*f*) Carolus Fevret. tract. de abuſu lib. 4. cap. 3 n. 1. tom. 2. pag. 138.

(*g*) Idem ibid. 19 Guido Papa l. 4. tit. 12. Arreſtos 5. Paſtor de Benef. l. 1. tit. 21.

(*h*) D. Briſſon. Dictionarium Arreſtorum. v. *Officialis.* n. 78. poſt Cambolam.

latum à Supremo Pariſienſi Senatu, 14. Decembris 1613. & aliud, quod primo Julii 1632. pronunciatum eſt, pro Epiſcopo Lemovicenſi, contrà officialem Garacti, qui fuerat ab eodem Prælato, à munere *ad nutum* revocatus (*a*).

(*a*) Idem ibid. n. 79.

3. Nullum jam hodiernis temporibus remanere locum dubitandi, poſſe ab Epiſcopis officiales, à munere ad nutum depelli; Cùm Rex Ludovicus XIII. eam ipſis poteſtatem fecerit, ſuâ Edicti interpretatione 28. Septembris 1637. ad ſigillum publicatâ; eandemque confirmaverit Ludovicus Magnus, aliâ declaratione 17. Auguſti 1700. cujus autoritas in Supremâ Curiâ comprobata eſt 29. Januarii 1702. juxta quatum congruentiam occurrunt Arreſta quamplurima, à Conſilio & Supremis Senatibus pronunciata, nominatimque à ſecretiori Conſilio, pro Epiſcopo Albigenſi 25. Aprilis 1641. Arreſtum latum à Supremo Provinciali Senatu quo rata habetur depulſio Nicolai Anthelmi Officialis Foro-Julienſis, licèt à quadraginta annis id munus geſſiſſet, ac ferrent ipſius proviſiones, ipſum ad vitam eſſe inſtitutum. Quod quidem Arreſtum datum eſt 4. Februarii 1644. Illud quod latum eſt à Conſilio 18. Octobris 1667. contra Stephanum Gras Montiſpeſſulanum Officialem, ab Epiſcopo munere deſtitutum; Et quod ab eodem Conſilio pronunciatum fuit 4. Novembris 1667. in præcedentis confirmationem: Quæ quidem Arreſta ſimul cum primo Edicto in integrum referuntur, in Commentariis Cleri (*b*), in quibus etiam reperitur aliud, quod latum eſt à Parlamento Pariſienſi 3. Julii 1638. quo fertur M. Joannem Ganceau Officialem Præfectum à Capitulo Cenomanenſi, ſede vacante, in ſuo munere remanſurum, quandiù vacatio continuatura eſt, & M. Joannem Bellanger ab eodem Officio depulſum, fore etiam remanſurum.

(*b*) Commentariorum Cleri tom. 2 pag. 36. & ſeqq.

4. Quod laudatos attinet Autores, in opinionis adverſæ defenſionem, ſcilicet Guidonem Papam, Paſtorem & Fevretum, reſpondemus iis plurimùm refragari alios non infimi nominis Autores, & ſpeciatim Molinæum (*c*), Loiſeau (*d*), Loüet (*e*), quos Gloſſa ipſa anteceſſerat (*f*) Quanquam verò eorum opinionem omnes ætatis ejuſdem ac temporis Autores acceptam habuiſſent, hodiernis jam diebus foret omninò repudianda; ſiquidem ut jamjam monuimus, novam juriſprudentiam, eâ de re, ſubinduxerunt noſtrorum Regum Edicta, quæ ab 80. annis, in Galliâ paſſim obtinet. Undè quæ Officialem inter & Pœnitentiarium comparatio inſtituitur, ut probetur Pœnitentiarium non poſſe ab Epiſcopo munere deſtitui, eamque ipſi facultatem cedere, ut prohibente etiam Epiſcopo valeat ſuum Officium exercere, ut falſa efficitur ſic etiam omnino futilia & ſupervacanea.

(*c*) Carol. Molinæus v. *In reg.* de infirmis reſignat. n. 39.
(*d*) Loiſeau l. 5 de officiis cap. 6. n. 51.
(*e*) Louet litera O ſummâ 2.
(*f*) Gloſſa in Clement. 2. de reſcriptis v. *Per electionem.*

Juvat ergò concludere, à Nicoſtrate Pœnitentiario Canonico de Eccleſiâ Civitatis Vaſaticæ, neque validè neque licitè, à caſibus reſervatis potuiſſe pœnitentes abſolvi, ab eo tempore, quo Epiſcopus ipſi indixit, ut, quantùm ad iſtam rationem, à miniſterio Pœnitentiarii prorsùs abſtineret.

CASUS II.

SI NICOSTRATES, quatenùs Pœnitentiarius, non gaudeat niſi juriſdictione delegatâ, quantùm ad caſus Epiſcopo reſervatos; videtur ab ipſo non poſſe fieri facultatem aliis Confeſſariis, ab iiſdem etiam abſolvendi, juxta uſurpatum iſtud Juris effatum, quod deducitur ex Decretali quâdam Gregorii IX. (*g*): *Delegatus delegare non poteſt.* Quod quotidie tamen uſurpari conſuetum eſt. Numquid eumdem uſum poteſt Nicoſtrates cùm validè tum licitè retinere, quanquam ipſi ab Epiſcopo verbis omnino diſtinctis interdictum?

(*g*) Greg. IX. in cap. *Quoniam.* fin. §. *Cæterùm.* de offic. & poteſt. Judicis delegati. lib. 1. tit. 29.

RESPONS.

Pœnitentiarius prædictus poteſt tum validè tum licitè delegare. Enimverò conſtat à Pœnitentiario poteſtatem à caſibus reſervatis, abſolvendi poſſe quandòque, cùm ei viſum fuerit, cum Confeſſariis inferioribus communicari; licèt delegatâ tantummodò juriſdictione potiatur. Quod contra oppoſitum juris effatum, nullatenùs adverſatur ipſi, quam enunciamus propoſitioni. Neque enim accipiendum eſt, niſi de delegatione integrâ & generali juriſdictionis delegatæ, quâ quis utitur; quemadmodùm docet Navarrus (*h*), agens de excommunicatione: Atque illud probatur Gloſſâ in quamdam Decretalem Gregorii IX. quæ ſic habet: *Illi qui ordinario jure, vel delegato à Principe poſſunt abſolvere, poſſunt committere vices ſuas, cùm viderint expedire, dummodò delegatus habeat juriſdictionem* (*i*). Quibus ultimis verbis laudata Gloſſa interpretatur, quod ab eodem Papâ ferunt in objectâ Decretali, in quâ mentio tantùm fit de delegatis, qui nullam habent juriſdictionem, & cenſentur *meri executores*, ut loquitur iſtius Gloſſæ interpres (*k*): Indèque eſt, quòd Navarrus inferat ab eo, cui delegatur ab Epiſcopo juriſdictio, *ad univerſitatem cauſarum*, quemadmodùm cum Pœnitentiario communicatur, demandari poſſe alteri ac tranſmitti ſimplicem actum iſtius Juriſdictionis; etſi non poſſit ipſam juriſdictionem totam & in integrum transferre. *His omnibus addimus*, inquit laudatus Juris Canonici peritus, *quòd ſimplex miniſterium abſolvendi, poteſt delegari etiam à delegato ordinarii, & à ſubdelegato delegati Papæ; quamvis non poſſint delegare ſuas juriſdictiones, ratione quarum id eis competit.* Adeo ut, ſecundùm memoratum principium non poſſit Pœnitentiarius alterum delegare, qui Pœnitentiarii vices impleat, quas ipſe exercet: Sed valeat, in quibuſdam particularibus caſibus, iſtum vel illum Sacerdotem committere, qui aliquam ipſius miniſterii partem obeat. Atque iſtius rei ratio eſt, quia juxtà Panormitanum (*l*), *delegatus ad univerſitatem cauſarum cenſetur quaſi ordinarius.* Cæterùm diximus, *ab eo, cui delegatur ab Epiſcopo Juriſdictio*, AD UNIVERSITATEM CAUSARUM *demandari poſſe alteri ac tranſmitti ſimplicem actum iſtius juriſdictionis*; ut ab eo potiſſimùm diſtingueretur, qui *ad nudum aliquod miniſterium delegatur.* Neque enim id juris iſti tribuitur, ut nudum iſtud peculiareque miniſterium, ab altero gerendum committat; ſicut à Gregorio IX. decretum eſt (*m*). Atque adeo, in eo etiam ſenſu, locum habet effatum, quo fertur; *Delegatus delegare non poteſt.*

(*h*) Navarr. Manual. c. 27. n. 45.
(*i*) Gloſſa in cap. *His, quibus.* fin. de offic. Judicis ordin. v. *Cauſitus.* lib. 1. tit. 31.
(*k*) Gloſſa in cit. cap *Quoniam.* v. *Commiſſum.*
(*l*) Panorm. in cap. *Qualiter.* 17. de accuſationibus, n. l. 5. Decret. tit. 1.
(*m*) Greg. IX. in cap. *Quoniam* fin. §. fin. de officio & poteſt. Judicis deleg. l. 1. tit. 29.

CASUS III.

CYRUS Pœnitentiarius Generalis & Canonicus de Eccleſia Olonorenſi, eo tempore, quo Sacra peraguntur, atque perſolvuntur, in Choro parvæ Canonicales horæ, plerumque vacat confeſſionibus excipiendis. Cenſendusne eſt præſens in Choro adeo ut in partem veniat quotidianarum diſtributionum; Inde verò majus probabilius dubium iſtud efficitur, quòd non graventur ut plurimùm caſibus reſervatis, quorum confeſſiones audit, nec niſi leviora venialiaque peccata, ſæpènumero deponant.

RESPONS.

Nullus dubitandi locus eſt, Cyrum, quoties muneri Pœnitentiarii Generalis obeundo operam dat, præſentem intereſſe Choro cenſendum eſſe. Ita declarat diſtinctis omnino verbis Concilium Tridenti-

Tridentinum (a) quod dicit: *Pœnitentiarius.... ab Epiſcopo inſtituatur..... qui dùm confeſſiones in Eccleſiâ audiet, interim præſens in Choro cenſeatur.* Quod locum habet, ſive confeſſiones audiat in Eccleſiâ, ſive in civitatem acceſſitor, ad confeſſiones infirmorum excipiendas; ſive etiam aliundè Canonici diſtrahantur ad exequias alicujus cohoneſtandas. Atque ita declaratum eſt à ſacrâ Congregatione Concilii, teſtante Fagnano, qui ait: *Cùm fuerit quæſitum, an Pœnitentiarius ſit habendus pro præſente in Choro, dùm audit confeſſiones in Eccleſiâ, ſive in Confeſſionario, ſive extra: Reſponſum eſt, habendum, pro præſente eo tempore, quo audit confeſſiones, aliis in Choro Divina celebrantibus (b).*

(a) Conc. Trid. ſeſſ. 24. c. 8. de reformat.

(b) Fagnan. in c. Licet. 32. de Præbendis n. 170. & ſeqq.

Quod ſupponitur probabile, dubium ex eo, quòd iſte Pœnitentiarius ut plurimùm non excipiat confeſſiones, niſi eorum, qui nullis reſervatis caſibus innodantur, & leviora venialia tantùm, ſæpè ſæpiùs deponunt; nullo prorsùs fundamento innitur; ſiquidem ipſi, in iſtis circumſtantiis ſi incumberet, ut Pœnitentiæ Tribunal dimitteret, quò præſens adeſſet Choro; indè facilè conjiceretur, quoties ibidem remaneret, eos quorum confeſſiones audit, aliquibus reſervatis caſibus irretiri; atque adeo ſigillum confeſſionis, quantùm ad illos, prorsùs violaretur. Indè etiam deducerentur alii, à peccatis apud ipſum deponendis: atque eâ potiſſimùm de causâ teſtatur Fagnanus, viſum fuiſſe mirum Cardinalibus, è quibus, tempore quo vivebat, conſtabat ſacra Congregatio, quòd ſibi dubium ejuſmodi, nullo fretum fundamento, proponeretur. *Cùm dubitandum fuerit*, inquit prædictus Canonici Juris interpres, *an Pœnitentiarius Eccleſiæ Cathedralis, audiendo confeſſiones eorum, qui non habent caſus reſervatos, ſed eorum, qui tantùm peccata venialia habent, tanquàm præſens in Choro cenſeatur, adeo ut percipere valeat diſtributiones quotidianas.... mirati ſunt Patres, hujuſmodi dubium excitari: tùm quia Concilium generaliter loquitur: tùm quia indè præberetur occaſio revelandi peccata gravia, & deterrendi confitentes.*

Diximus: *Sive etiam aliundè Canonici diſtrahantur, ad exequias alicujus cohoneſtandas*: Quia, licèt Concilium, caſum illum nominatim non attingat, neque etiam iſtum alium, qui Pœnitentiario neceſſitatem aliquam importaret, ut eorum, qui ipſum acceſſiviſſent, exciperet confeſſiones infirmorum; quin etiam nihil de eo ſtatuere ſibi ſumpſerit ipſa ſacra Congregatio: Papa de utroque prædicto articulo conſultus pronuntiavit, Concilium intelligendum eſſe, in eo ſenſu, qui favet Pœnitentiario. Quod etiam teſtatur idem Fagnanus teſtis in eâ re locupletior, quòd eſſet iſtius Congregationis, ab Epiſtolis; ipſiuſque actorum codices apud ſe reconditos ſervaret. *Suborto dubio*, inquit, *an etiam præſens cenſeri debeat extra Chorum* (Pœnitentiarius) *putà cùm Capitulum comitatur corpus defuncti ſepulturæ tradendum, ut eo quoque caſu percipiat diſtributiones, perindè ac ſi illis interfuiſſet; dictum eſt: reſcribendum ad Sanctiſſimum; quia Concilium loquitur tantùm de Choro: eandem tamen utroque caſu militare rationem; Sanctiſſimus declaravit videri, hoc in caſu, voluiſſe Concilium, Pœnitentiarium eſſe participem, & quidem à fortiori, id eſt, ſi in Choro, multò magis extrà.*

CASUS IV.

Fulbertus, Pœnitentiarius, de Eccleſiâ Cathedrali Veronenſi, poſt obitum ipſius Epiſcopi multos reſervatis caſibus innodatos etiam pertexit abſolvere. Nunne ejuſmodi abſolutiones irritæ ac nullæ habendæ ſunt: Siquidem juriſdictio, quâ Pœnitentiarii gaudent, non ordinaria, ſed delegata tantummodò cenſeatur; adeoque decedente Epiſcopo, conſequens ſit, iſtam quoque ſimul penitùs interire.

Respons.

In eo potiſſimùm differunt inter ſe juriſdictio contentioſa, & quæ ex gratiâ exercetur; quòd, quantùm ad priorem, per obitum delegantis; poteſtas delegati, *re adhuc integrâ*, penitùs expirare cenſeatur; contrà verò quæ ſibi forum ex gratiâ vindicat, ſemper perſeveret, donec à Superiore à quo derivata eſt, aut ab ipſius ſucceſſore fuerit revocata. Indèque eſt, quòd minores Pœnitentiarii Papæ, ipſo etiam mortuo pergant munus ſuum exercere, eâdem ratione, quâ anteà gerere ſolebant; quemadmodùm declarat Clemens V. his verbis (c): *Quorum officium, per obitum ejuſdem* (Summi) *Pontificis, nolumus expirare.* Neque quidquàm in eâ re, immutetur à Pio IV. in ipſius Conſtitutione 4. Maii 1562. (d), neque in illâ, quam edidit 15. Julii ejuſdem anni (e), niſi quantùm ad juriſdictionem, quæ in foro contentioſo exercetur.

(c) Clem V. in Clement. *Ne Romani.* 2. §. 1 de elect.

(d) Pius IV. in Bullâ. *In eligendis.* 63. §. 10.

(e) Idem in Bullâ. *In ſublimi.* 33. 9. 15.

Quo quidem præmiſſo principio: reſpondemus ad difficultatem propoſitam, verum quidem eſſe juriſdictionem, quâ Pœnitentiarius gaudet, eſſe tantummodò delegatam; quoniam verò, qui vel promulgato ſtatuto, vel enactâ Synodo, reſervari, in totâ Diœceſi, ſoli Epiſcopo inſceperunt, occurrente ipſius Epiſcopi interitu, ſuâ reſervatione non excidunt, ut probat Baillius ex teſtimonio Gavanti Clerici Regolaris de S. Paulo, & Zerolæ (f), & ex Decretali quâdam Gregorii IX. requiri neceſſariò, ut ipſius Pœnitentiarii poteſtas, poſt obitum Epiſcopi perſeveret; ſiquidem aliàquin non eſſet, undè qui in reſervata peccata inciderent ſede vacante, poſſent ab illis abſolvi.

(f) Lud. Baillius de triplici exam. part. 3. q 19. pag. 693. & apud eum Gavantus Manua Epiſc. v. *Caſus reſervat.* n 16. & Zerola & Greg. IX in cap. *Nemini*, fin de offic. legati.

Eadem ergò obitûs ratio debet eſſe, quæ foret ipſius Epiſcopi ſuſpenſionis, excommunicationis aut depoſitionis. Sicut enim remaneret Pœnitentiario, in dictis caſibus ipſius, licèt duntaxat delegata poteſtas; ita etiam poſt obitum Epiſcopi, eadem ipſi remanere cenſenda eſt. In quo differt 1. à Vicario Generali, cujus ipſo Epiſcopo expirante, poteſtas ſimul etiam expirat; Quamvis inſtituatur *à Canone*, ut colligere eſt, ex Conſtitutione quâdam Bonifacii VIII, relatâ in corpus Juris (g); atque idcircò potiſſimùm, quòd quantùm ad juriſdictionem quâ gaudet, unam eandemque cum Epiſcopo cenſeatur perſonam ſuſtinere; unumque & idem ſit utriuſque tribunal; Unde laudato Papâ declarante (h), provocationi à Generali Vicario ad Epiſcopum, locus non datur; quemadmodum, à delegato, ad delegantem paſſim admittitur. In quo etiam differt 2. ab eo qui contentioſam Juriſdictionem exercet, quæ per obitum præponentis, in præpoſito penitus ceſſat. Atque inde eſt, quòd uſu recipiatur in Galliâ, ut Principe mortuo, Judices teneantur ad accipiendas novas proviſiones, nomine novi Regis inſcriptas. Eadem eſt igitur conditio Pœnitentiarii, in caſu propoſito, quæ Confeſſariorum in aliquâ Parœciâ delegatorum, quorum Juriſdictio, quæ neceſſario requiritur, ut confeſſiones excipiantur, ipſo Parocho decedente, non perit; ſed eo uſque perſeverat, donec ab ipſius ſucceſſore, ſi ipſi ita viſum fuerit, revocata ſit. Quæ quidem deciſio Autorem habet Baillium, quem ipſi vidimus olim vices ſub Pœnitentiarii ſupplere in Eccleſiâ Pariſienſi, à quo citantur, in ejuſdem opinionis patrocinium, de Lugo, Suarez, Sanchez & alii quamplurimi (i).

(g) Bonifac. VIII. in cap. *Si in.* 2. de officio Vicarii in 6. lib. 1. tit. 13.

(h) Idem in cap. *Non putamus.* 2. de conſuet. in 6. l. 1. tit. 4.

(i) Lud. Baillius de triplici examin. p. 3. q 19. pag. 692. & apud eum de Lugo. de pœnit. q. 19. ſect. 2. §. 2. Sanchez de matrim. l. 8. diſput. 28. Suarez de pœnit. diſput. 27. ſect. 3. & alii.

POLLU-

POLLUTIO.

(a) Polm. part. 2. 2. n. 1132.

EN, quæ circumferri ſolet, vocis iſtius definitio. *Pollutio, eſt voluntaria ſeminis reſolutio, facta extrà copulam carnalem* (a). Dicitur *voluntaria*; quod accipiendum eſt, de pollutione, quæ, in ſe ipſâ, voluntaria eſt, aut tantummodò *in causâ culpabili.* Namque ſi cauſa legitima fuerit, & ab omni culpâ prorsùs immunis; ut poteſt aliquandò, licèt rarò admodùm contingere: quæ inde conſequuntur, omni vacant peccato: modò voluntas ipſa ſeſe in eo non exhibuerit participem. Cujus quidem rei poteſt in exemplum allegari Chirurgus, qui vulnera quædam curat, in eâ corporis parte reſidentia, quâ perceptâ, ſolet pollutio commoveri; & Confeſſarius, qui peccata quædam audiens, ſi inde ſpurcari mentem experitur, ut reluctante quanquàm voluntate, & quâcumque adhibitâ cautione, quâ, pro virili parte, poſſit & præverti & coerceri, pollutionis tamen effectus conſequatur.

Additur: *Seminis*; id eſt, *tam virilis, quàm fœminei.*

Tandem vocabulum iſtud *Reſolutio* intelligendum eſt, *etiamſi abſit* (*in fœminis*) *effluxio, extrà membrum genitale femineum.*

Peccatum iſtud ſemper mortale eſt, quoties admittitur voluntariò *in ſe vel in causâ culpabili*, quicumque animus poſſit ineſſe; quandò autem neutrâ dictâ ratione voluntarium efficitur; indè reatus coràm Deo nullus omninò contrahitur. Ex imperfecto voluntatis actu, aut levitate cauſæ impellentis, aliquandò poteſt, quanquàm non niſi rarò prorsùs, veniale tantùm evadere.

In tractandâ ejuſmodi materiâ, quæ plurimum odii habet, ſtilus non poteſt nimiùm feſtinanter properare: undè ab eâ, à radicibus rimandâ, omninò abſtinebimus.

CASUS PRIMUS.

PECCANT-NE, qui fluxum ſeminis, aut humoris ſimilitudinem ſeminis referentis, inviti patiuntur?

RESPONS.

Quæſtionem hanc ſolvit S. Thomas his verbis (b). *Cauſa corporalis* (Pollutionis) *quandòque eſt ſine peccato; putà, cùm eſt ex infirmitate naturæ. Undè & quidam, etiam in vigilando, abſque peccato fluxum ſeminis patiuntur; vel etiam ſi ſit ex ſuperfluitate naturæ. Sicut enim contingit, ſanguinem fluere abſque peccato; ita & ſemen, quod eſt ſuperfluitas ſanguinis, ſecundùm Philoſophum* (c) ..... *quandòque verò eſt cùm peccato, putà, cùm provenit, ex ſuperfluitate cibi, vel potûs: & hoc etiam poteſt eſſe veniale vel mortale.* Et alibi idem Doctor Angelicus, aut ſaltem Autor opuſculi 64. quod quidem illius nomine inſcribitur (d), ſic habet: *ſciendum, quòd illius humoris effuſio non eſt Pollutio: quia, ut dicunt Medici, ſine libidinosâ delectatione, & carnis motione nullus poteſt pollui vigilando.*

(b) S. Tho. 3. parte ſummæ. q. 80. art. 7.

(c) Ariſtoteles lib. 1. de generat. animalium. c. 18.

(d) Apud S. Tho. opuſc. 64. c. 17.

Porrò, quod de ſeminis effuſione dictum eſt, de illis duntaxat debet intelligi, qui nullam huic præbuerunt voluntariam cauſam, per ſenſuales fœminarum aſpectus, allocutiones, amorem inordinatum, moroſas turpium rerum cogitationes, tactus, aliave ſimilia. Hi enim, niſi omnia iſta diligenter ac ſtudiosè fugere ſatagant, à peccato excuſari nequeunt, ut prolixiùs docet ſuprà citati opuſculi Autor. Huic noſtræ ſententiæ omninò conſentaneus eſt S. Antoninus (e).

(e) S. Antonin. 3. parte tit. 13. c. 6 §. 10.

CASUS II.

POLLUTIO, quæ inter dormiendum accidit, eſt-ne peccatum?

RESPONS.

Hujus quæſtionis ſolutionem non aliundè, quàm ex ipſis Doctoris Angelici verbis petendam ducimus. Sic autem reſpondet (f). *Omne peccatum, ſecundùm Auguſtinum* (g), *eſt in voluntate. Motus autem voluntatis præſupponit judicium rationis, eò quòd eſt apparentis boni vel verè vel falsè. Undè ubi non poteſt eſſe judicium rationis, non poteſt eſſe voluntatis motus. In ſomnis autem judicium rationis impeditur: judicium enim perfectum haberi non poteſt de aliquâ cognitione, niſi per reſolutionem ad principium, undè cognitio ortum habet ..... Cùm ergò omnis cognitio intellectûs noſtri à ſenſu oriatur, non poteſt eſſe judicium rectum, niſi reducatur ad ſenſum ....., in ſomno autem ſenſus ligati ſunt: & ideo nullum judicium animæ eſt liberum, neque rationis, neque ſenſûs communis. Et ideò neque motus appetitivæ partis eſt liber: & propter hoc non poteſt aliquis peccare in ſomno, neque mereri.* Ex quibus S. Thomæ verbis patet, Pollutionem, ſecundùm ſe conſideratam, quæ dormientibus accidit, non eſſe peccatum. Diximus quidem: *Pollutionem, ſecundùm ſe conſideratam*: quia, ut iterùm cum eodem Angelico Doctore loquamur (h), *nocturna pollutio poteſt dupliciter conſiderari. uno modo, ſecundùm ſe: & hoc modo non habet rationem peccati .... alio modo per comparationem ad ſuam cauſam.* Porrò docet, cauſam iſtam eſſe triplicem, nempe corporalem, animalem interiorem, & ſpiritualem extrinſecam. Undè Pollutio nocturna quandoque peccati rationem habet: aliquandò verò abſque ullo peccato contingere poteſt: quod ut clariùs eluceſcat, ipſiſſima S. Thomæ verba quamvis paulò prolixiora, hîc adtexenda cenſemus. Hæc autem ſunt. *Alio modo poteſt conſiderari nocturna Pollutio per comparationem ad ſuam cauſam, quæ poteſt eſſe triplex. Una quidem corporalis; cùm redundat in corpore, vel, cùm facta eſt humoris reſolutio, vel per nimiam calefactionem corporis, vel per quamcumque aliam commotionem, ſomniat dormiens ea, quæ pertinent ad expulſionem hujuſmodi humoris abundantis, vel reſoluti ..... ſi igitur ſuperabundantia talis humoris ſit ex causâ culpabili; putà cùm ex ſuperfluitate cibi, vel potûs,*

(f) S. Th. in 4. diſt. 9 q. unic. art. 4. quæſtiunc. 1. in corp.

(g) S. Aug. l. 3. de libero arb. c. 17. Et lib. de duabus animabus contrà Manichæos. c. 20.

(h) S. Th. 2. 2. q. 154. art. 4. in corp.

potiùs; tunc nocturna Pollutio habet rationem culpæ, ex ſuâ cauſâ. Si autem ſuperabundantia, vel reſolutio talis humoris non ſit ex aliquâ cauſâ culpabili, tunc nocturna Pollutio, non eſt culpabilis nec in ſe, nec in ſuâ cauſâ. Alia verò cauſa nocturnæ Pollutionis poteſt eſſe animalis interior; putà, cùm ex cogitatione præcedenti contingit, aliquem dormientem pollui. Cogitatio autem, quæ in vigiliâ præceſſit, quandoque eſt purè ſpeculativa; putà, cùm aliquis cauſâ diſputationis cogitat de peccatis carnalibus. Quandoque autem eſt cùm affectione, vel concupiſcentiæ, vel honoris. Contingit autem magis Pollutio nocturna, ex cogitatione carnalium vitiorum, quæ ſunt cum concupiſcentiâ talium delectationum; quia ex hoc remanet quoddam veſtigium & inclinatio in animâ; ita quòd dormiens faciliùs inducitur in ſuâ imaginatione ad aſſentiendum actibus, ex quibus ſequitur Pollutio ..... & ſic patet quòd nocturna Pollutio habet rationem culpæ, ex parte ſuæ cauſæ: quandòque tamen contingit, quòd ex præcedenti cogitatione carnalium actuum, etiam ſpeculativa, vel ſi ſit cùm horrore, ſequitur in ſomnis Pollutio: & tunc non habet rationem culpæ nec in ſe, nec in ſuâ cauſâ. Tertia verò cauſa eſt ſpiritualis extrinſeca; putà, cùm ex operatione Dæmonis commoventur phantaſmata dormientis, in ordine ad talem effectum: & hoc quidem quandoque eſt cùm peccato præcedenti, ſcilicet negligentiâ præparandi ſe contrà Dæmonis illuſiones. Undè & in Seno cantatur; Hostemque nostrum comprime, ne polluantur corpora. Quandòque verò eſt abſque omni culpâ hominis, ex ſolâ nequitiâ Dæmonis; ſicut in collationibus Patrum legitur de quodam, qui ſemper in diebus feſtivis Pollutionem nocturnam patiebatur, hoc Diabolo procurante, ut impediretur à ſacra communione. Sic igitur patet, quòd nocturna Pollutio nunquam eſt peccatum; ſed ſequela peccati præcedentis. Hæc Beatus Thomas, cujus concluſio principalis, quâ aſſerit, Pollutionem nunquam eſſe *peccatum*, ſed *ſequelam peccati præcedentis*, intelligenda tantùm, de Pollutione ſecundùm ſe ſpectatâ, & quatenùs dormiens actuum ſuorum non eſt Dominus, ut ibi exponit Cajetanus. Certum eſt enim ex ipſius S. Thomæ verbis, Pollutiones ejuſmodi non ſolùm eſſe ſequelam peccati; ſed quandòque etiam verum peccatum, ſi à vigile, mediante ſomnio aut ſomno, intendatur, tunc quippe *peccatum inchoat elicitivè & imperativè in vigili, & conſummatur per inſtrumentum ſomni executione in ipſâ Pollutione*, ut loquitur idem Cajetanus (a). Idem quoque ſentit Sylveſter de Prierin, dum ait (b): *Operari directè, ut veniat* (nocturna Pollutio) *putà comedendo calida tali fine, eſt mortale.* Ita etiam Toletus (c): aſſerit enim, eum, qui Pollutionem nocturnam patitur, peccare; ſi præcedentem illius cauſam non removerit: cùm eam poſſet ac teneretur removere; ac indè eventuram Pollutionem probabiliter cognoſceret.

(a) Cajetan. in cit. art. 5.
(b) Sylveſter v. Pollutio.
(c) Fr. Toler. inſtr. ſt. Sacerd. l. 5. c. 13. n 8.

CASUS III.

Pollutio, quæ incipit à ſomno, finitur autem in vigiliâ, eſt-ne peccatum mortale?

Respons.

S. Thomas (d), principio ſuprà memorato innixus, reſpondet, hoc in caſu Pollutionem ſecundùm ſe conſideratam non eſſe peccatum mortale. *Corporales motus*, inquit, *non pertinent ad meritum, vel ad demeritum, niſi ſecundùm quod à voluntate, quaſi à principio cauſantur. Et ideò nocturna Pollutio magis judicatur, quantùm ad rationem meriti, vel demeriti, ſecundùm principium, quod eſt in dormiendo, quàm ſecundùm terminum, qui eſt in vigilando: quia ex quo in dormiendo excitatus eſt motus carnis, non ſubjacet voluntati vigilantis ulterius motus ille, nec reputatur evigilaſſe, quouſque perfectum uſum liberi arbitrii recuperaverit.* Deinde ſubdit evigilantem poſſe peccare, non ſolùm venialiter, quando ſcilicet carnis delectationi conſenſum præbet; ſed & mortaliter, ſi plena adſit deliberatio. *Poteſt tamen contingere*, inquit, *quòd in ipſâ evigilatione peccatum oriatur; ſiquidem Pollutio propter delectationem placeat. Quod quidem erit veniale peccatum, ſi ſit ex ſubreptione talis placentia; mortale autem, ſi ſit cùm deliberante conſenſu, & præcipuè cùm appetitu futuri. Iſta autem placentia non facit præteritam Pollutionem, peccatum; quia ipſius cauſa non eſt, ſed ipſa in ſe peccatum eſt. Si autem placeat, ut naturæ exoneratio, vel alleviatio; peccatum non creditur.*

(d) S. Th. in 4 diſt 9 q. un. art. 4. quæſtiunc. 1. ad 5.

Qui plura requirit, conſulat eundem S Doctorem, qui citatis locis fusè differit de Pollutione nocturnâ, quatenùs ſacram communionem impedire poteſt.

Vide { Communio. Caſus II. / Ecclesia. }

POSSESSIO.

Vox *Poſſeſſio*, originem ſuam deducit à verbo latino, *ſedeo*, ſive *ſedes*; ut fertur quâdam lege Digeſti, *Poſſeſſio appellata eſt ..... à ſedibus, quaſi poſitio; quia naturaliter tenetur ab eo, qui ei inſiſtit* (e): aut etiam cùm Bartolio dici poteſt, quòd *appellata eſt poſſeſſio, à pedum poſitione*, quod indicat etymologiam ab eodem ſenſu petitam.

(e) Leg. Poſſeſſio 1 ff. de acquir. vel amittendâ poſſ. ff. l. 41. tit. 2.

Accipitur vocabulum, *Poſſeſſio*, vel de rebus profanis, vel de rebus Beneficialibus. De poſſeſſione priori ſenſu intellectâ, primùm quidem ſumus tractaturi.

Poſſeſſio eſt detentio rei, quam, qui Dominus illius eſt, vel ſeſe Dominum cum aliquo jure eſſe putat, retinet aut in ſuâ, aut in alterius, per quem dictam rem poſſidet, poteſtate. Eoque ſenſu accipienda eſt, quam Theologus inſignis tradit, definitio ſubſequens (f): *Poſſeſſio eſt actus, jus-ve detentionis rei.*

(f) Palm. 2. 2. n. 356.

1. Per vocabulum *Detentio*, non intelligenda eſt dententio ſimplex; ſed, quæ jure, ſive vero, ſive quod verum eſſe præſumitur, proprietatis innititur. Indeque eſt, quòd, qui rem aliquam vel furto vel uſurpatione occupatam detinent, non ſint, in eo ſenſu, quem hîc loci mutuamur, veri ac proprie dicti nominis poſſeſſores.

tiſſimùm, nè latiùs extendatur Simonia. En qoæ adhibentur verba in Gloſsâ laodatâ : *Et ſic factum alterius ei præjudicat, & ſic punitur ſine culpâ ; quod eſt contrà illud generale* REM QUÆ CULPA CAUST *&c. Sed hoc eſt ſpeciale in caſu, in odium Simoniacorum ; quia, ſi non punirentur, nimis frequentaretur illud crimen.*

Indè ſequitur, Victori neceſſariò iocumbere, ut ſuo Prioratui prorsùs renunciat, (*a*) neque in caſu dicto, io eo remanere præſumat, niſi à ſuperiore legiimo, de eo iterùm provisſus, id eſt ab ordinario, modò tamen ipſius ignotantia fuerit *inculpabilis & invincibilis* ; quo in caſu, non requiritur neceſſariò ut Romam recurratur, neque etiam, quandò ad Simoniam nec conſpiratum eſt, nec fuit ipſa communi ſuffragio comprobata. At verò ſi Victor, ad eam committendam ſcienter aut ex ignorantiâ enlpabili conſpiraviſſet ; in eo caſu teneretur ad adeundum ipſummet Summum Pontificem, penès quem ſolum eſt, ei proviſiooes validas de integro impetire.

(*a*) Can. *Præſentium*, x. q. 5. Et cit. cap. *Ex inſinuatione.*

Neque verò, ex tituli defectu Victor obligatur tantùm ad abdicandum ſuum beneficium : ſed nec illud poteſt retinere, ex completâ ſuâ poſſeſſione trienni : quippè, qnæ non valeat, ipſum ſecurum præſtare, juxta Arreſtum. 23. Februarii 1639. proounciatum, à ſupremo Senatu Aquenſe, & relatum à D. Billon, poſt Bonifacium. (*b*)

Non diffitebimur, ab aliquibus aotoribus, ut Gomis, Rebuffo, Riccio, Bonacina, & Cabaſſutio (c) cenſeri, regulam conſtitutam de poſſeſſione triennali, locum habere poſſe. in ejos gratiam, qoi nec in notitiam nec in culpam venit Simoniæ, quâ titulus ipſius vitiatur. Sed eorum opinio, ab aliis autoribus. in dubium revocatur ; qualis eſt ipſe Cabaſſutios, (*d*) qui fatetur, etiam in eo caſu dictâ regulâ, nullatenùs poſſe proviſum in culpabilem jùvari ; niſi forſitan, poſt poſſeſſionem decennii ; ut duo è Juriſconſultis noſtris, Mainardus ſcilicet & Charondas conjiciunt : *Ceterùm* : inquit laudatus Canoniſta, *cùm ipſa regula generaliter & indiſtinctè excludat Simoniacum ingreſſum ? Crediderim potiùs* (proviſum etiam inculpabilem) *non poſſe juvari ; niſi decennii poſſeſſione, ſecundùm Mainardum & Charondam.* (*e*) Quandò à laodato Canonici Juris interprete, iſta clauſula excipiens apponitur : *niſi decenni poſſeſſione*, ad id potiſſimum reſpexit, quod ſolebat olim in foro exteriori frequentari, in quo devolutario non permittebatur confidentiariom exturbare, qoi per decennium, ſui beneficii pacificus poſſeſſor extiterat : quemadmodùm colligitur, ex antiqois quibusdam Arreſtis, quæ referuntur à D. Brillon. (*f*) At non ſtetit ejuſmodi Juriſprudentia ; quòd Canonicis regulis reipsà diſſentiret ; undè contrariom legitur ; hodiernis temporibus conſtitutum, Arreſtorum nube iogenti ; ac oominatim iis, quæ à ſupremo Senato Pariſienſi pronunciata ſunt, inter quæ plorimùm commendatur. quod tulit Primatium Centumviralis Senatûs Tribunal ; & refertur à Dufrêne, (*g*) quo Arreſto, poſſeſſio continuanda adjudicata fuit Joanni Langevin Devolutario, contrà Ludovicum de La Motte, qui quam Simoniaco ingreſſu conſecutus fuerat, curam DE PRESLE, ab annis viginti & ampliùs poſſederat, Cui Simoniaco ingreſſui, nec valet ipſa 30. annorum poſſeſſio ullà ratione mederi ; ut docet Charondas Gallicus Juriſperitus. (*b*)

(*b*) D. Brillon. Diction. arreſtorum v. *Simonia* n. 57. Bonifac. tom. 1. l. 2. tit. 26. c. 1.

(*c*) Ludovic. Gomes in cit. reg. Cancellariæ Rom. q. 12. Petrus Rebuffus tract. de pacificis poſſeſſor n. 243. Bonifac de ſimoniâ diſp. 3. q. 7. puncto 2. n. 10. Cabaſſut l. 5. c. 8. n. 3. Aloyſius Riccius deciſione. 285.

(*d*) Joann. Cabaſſut juris can. theor. & prax. l. 2. c. 20. n. 18.

(*e*) Mainard l. 1. c. 58. Charondas la Caron in obſervat. ad reg. Cancell v. *Beneficium* & l. 1. reſponſorum c. 44.

(*f*) D Brillon ibid n. 33. 34 & 35.

(*g*) Dufrêne . 8. c. 10.

(*b*) Charondas l. 1. reſponſ. 47.

a Si titulus, quo Victor munitur aliundè deficiat, quàm ex vitio Simoniæ ſeu obreptionis : Quod vitioſum contraxère proviſiones ipſius, ſolâ triconi poſſeſſione, quantùm opinamur, atque à fortiori poſſeſſione viginti annorum, omninò corrigatur ; licèt quidam Theologi exiſtiment, poſſeſſionis triennalis, effectum alium non eſſe, niſi poſſeſſorem præſtare incolumem, ab omni lite, quæ poſſet in foru exteriori, adverſùs ipſum inferri circà beneficii ipſius titulum ; adeo ut juxtà eorom ſententiam neceſſe ſit, in eo etiam caſu novas obtineri proviſiones. Quæ ſententia conſcientiæ procul-dubio ſecuriori viâ conſulit ; quanquàm non veriorem eam habeamus, quantùm ad eos ſpectat, qui ſunt bonæ fidei poſſeſſores, & quorum titolus non deficit *vitio Simoniæ, aut intruſionis* : undè voce unâ prorsùs rejicitur à Gomes, Rebuffo, Reginaldo, qui eos citat, & plurimis aliis. *Notandum eſt* 1. inquit Autor ultimo loco recenſitus, (*i*) *quòd ſicut in rebus cæteris poſſeſſio pacifica per tempus præſcriptum cauſa eſt, ne earum dominium amittatur,... ſic etiam triennalem Beneficii poſſeſſionem pacificam cauſam eſſe, juxtà memoratam regulam, ne Beneficiarius eo privetur ; aut ipſum tanqaàm vacans, alteri conferatur. Notandum* 2. *eandem regulam non tantùm, in foro externo ; ſed etiam in foro conſcientiæ locum habere, ut docent Gomeſius... & Rebuffus.* Quod quidem memoratus autor probat, non tantùm ex allato præſcriptionis exemplo, quæ legibus tùm Eccleſiaſticis tùm Civilibus comprobatur ; ſed etiam, quia *ſupplet* (Papa) *id quod deeſt ex juſto titulo*, ut ait, *cenſeturque illud intereà conferre ; juxtà caput*, literas ; *de ſupplendâ negligentiâ Prælatorum, junctâ gloſſâ finali.* Poterat quoque idem autor allegare in probationis argumentum, Conſtitutionem Clementis V, (*k*) in quâ de diſtinctione fori externi, & fori interioris ne minimum quidem verbum injicitur, qoæ proindè de utroque foro æqualiter intelligenda eſt, juxtà iſtud effatum Bartholii : *ubi Lex non diſtinguit, nec nos diſtinguere debemus.* (*l*) Quod Gloſſa confirmat 11. aut 12. diverſis legibus citatis.

(*i*) Valerius Reginaldus praxi fori pæn. l. 30. tract. 3. n. 258. & ſeq. & apud eum Gomeſius q. 4. v. *Non obſtat.* & Rebuffus de pacificis poſſeſſ. n. 8. & ſeqq.

(*k*) Clement. unicâ de ſequeſtrat. poſſeſſionum & froctaum. l. 2. tit. 6. Gloſſa ibid. v. *Triennio.*

(*l*) Argum. legis. *De pretio.* 8. ff de publicianâ in rem act. lib. 6. tit. 2. Gloſſa ibid.

Vide SIMONIAS Caſus VICTORIUS 38.

CASUS II.

POLYCHRONIUS, ex thoro non legitimo procreatus, ab annis tribus & ampliùs beneficium placidè poſſidet, titolo fretus colorato ; ſiquidem, in Curiâ Romanâ, fuerit de eo, *per obitum*, proviſus. Numquid poteſt jure poſſeſſionis triennalis juvari ; ſi contigerit ipſum ab aliquo, eâ de re perturbari ?

RESPONS.

Exiſtimant quidam Canoniſtæ, qualis eſt Gomeſius, (*m*) Spurio poſſe jus poſſeſſionis triennalis ſuccorrere ; ſi litigii quid eâ de re adverſus ipſum intendatur. At ejuſmodi opinionem veram eſſe non cenſemus. Neque enim veriſimile putamus, ex regulâ *de triennali poſſeſſione* poſſe defectum, quem quis ex illegitimo matrimonio natus à natura habet, corrigi. Atqoe illud omninò eſt, quod fuit decretum à Sacrâ Congregatione Cardinalium Interpretum Concilii Tridentini in iis, quæ pertineot tùm ad mores, tùm ad Diſciplinam ; quemadmodùm Garcias (*n*) teſtatur.

(*m*) Ludovicus Gomeſius de triennali poſſeſſ. q. 2.

Atque hujus noſtræ deciſionis ratio eſt, qoòd inhærente actuali defectu habilitatis ei, qui de aliqon beneficio proviſus eſt, neque legitimâ diſpenſatione, redditus eſt habilis ad illud poſſidendum, non poſſit ejus titulus, ullo modo cenſeri coloratus. Undè ſequitur, cùm ſola proviſio Polychronii nulla ſit, ea eo potiſſimùm quòd ſpurius, inhabilis omnino ſit, ad poſſidenda beneficia ; eandem ipſi ſupplere non poſſe locum tituli colorati ;

(*n*) Nicolaus Garcias de Benefic. 7. parte. c. 3. n. 88.

quo deficiente, nihil quidquàm utilitatis valet ipſi triennis poſſeſſin conferre: *Non firmatur tractu temporis, quod de jure, ab initio non ſubſiſtit*, inquit Bonifacius VIII. (a). *Quæ contra jus fiunt, debent utique pro infectis haberi*; ait etiam idem Papa, in ſuis Regulis Juris.

(a) Bonifac. VIII. reg. 18. & 64. de reg juris in 6.

Aliundè verò Polychronius eſt malæ fidei poſſeſſor; quippe ipſum non præteriret, aut ſaltem præterire non deberet quemcumque, non ex legitimo thoro procreatum, tanquàm ineptum nec capacem rejici, ab omni Beneficio poſſidendo; ipſique proindè incubuiſſe, ut natalium defectum Summo Pontifici renuntiaret, atque ſecum, de eo diſpenſari impetraret. Jamverò quicumque malæ fidei poſſeſſor eſt, non putatur veri nominis poſſeſſor; ſecundùm iſtam regulam Juris (b), *pro poſſeſſore habetur, qui dolo deſiit poſſidere*; cui conſtituit Lex quæ ait (c): *Non capiet longâ poſſeſſione, quia ſcit alienum eſſe*; hoc eſt, *non ſuum*, inquit Gloſſa. Ergò Polychronius non meretur, ut ipſius poſſeſſionis, quanquàm triennis, ratio nequidem ulla habeatur.

(b) Idem ibid. reg. 36.
(c) Leg. *Poſſideri*. 3. ff de acquirendâ vel amitt. poſſeſſione. lib. 41. tit. 2.

Quod modò dictum eſt roboris plurimùm mutuari poteſt ex Decretalibus plurimis, quæ prohibent, ne eligantur Canonici, eorum ſpurii filii, qui præbendas in eâdem Eccleſiâ poſſident (d): *Cùm indecorum ſit*, inquit Innocentius III., *ut in altaris Officio illegitimus impudico Patri miniſtret, in quo unigenitus Dei Filius, æterno Patri, pro ſalute humani generis victimatur* (e).

(d) Clemens III. in cap. *Literas*. 14 de filiis Presbyterorum. Innoc. III. in cap. *Cùm decorem*. 15. & in cap. *Ad abolendam*. 16. eod. tit. lib. 1. tit. 17.
(e) D. du Perrai. Juris canonic. Gall. l. 3. c. 6. n. 27. & 28.

CASUS III.

Georgius, Religioſus Profeſſus, de Prioratu ſeculari, provideri ſeſe in Curiâ Romanâ obtinuit; dictumque Prioratum, qui ſub invocatione S. Joannis conſecratus eſt, per tres annos & ampliùs, pacificè retinuit. Ludovicus Clericus, primâ tonſurâ initiatus, cùm reſciviſſet iſtum Prioratum eſſe ſecularem, de eo provideri ſeſe impetravit ab ordinario, ad quem jus iſtius conferendi pertinet, Georgiumque poſſeſſione exturbare tentavit. Numquid rectâ conſcientiâ potuit iſtud tentare? Et nonne Georgio licitum eſt, ut valeat abſque conſcientiæ ſuæ diſpendio, proprium ſuum jus vindicare, ex Regulâ Cancellariæ Romanæ comprobatâ atque acceptatâ in famoſo illo pacto, quod Leonem X. inter & Franciſcum I. (f), 16. Auguſti 1516. conflatum eſt?

(f) Concordat. tit. de pacificis poſſeſſoribus.

Respons.

Jus Ludovico cedit, ut Georgium abſque ne minimâ quidem injuriâ nihil prorſus obſtante poſſeſſione ipſius triennali, valeat perturbare; Propterea quòd, ad prioratum, de quo quæſtio eſt, nullum omnino jus ipſi Georgio acquiratur. Ratio eſt, quia ut obſervat Cabaſſutius (g), *Non juvatur hoc privilegio regularis Clericus, qui ſeculare beneficium triennio pacificè poſſederit. Illa namque poſſeſſio triennii* (neque alia quæcumque longior) *non poteſt ſtatum & incompatibilitatem mutare Beneficii.* Porrò Religioſus eſt inhabilis ab Beneficium ſeculare poſſidendum, juxtà iſtud effatum apud omnes receptum, & quâdam Bonifacii VIII. Conſtitutione munitum (h). *Regularia Regularibus, & Secularia Secularibus.* Atque illud judicatum eſt pluribus Arreſtis celeberrimis, è Primario Galliarum Senatu Supremo emanatis, quæ referuntur à Montolon, Deſpeiſſes & Brodeau (i). Inter alios autem Juriſconſultus poſtremu loco appellatus, Arreſtum eâ de re allegat; quod in Primario Centumviralis Senatûs Tribunali, ejuſdem ſedente Principe D. de Verdun pronunciatum eſt pro quodam devolutario, adverſùs Religioſum de Ordine S. Auguſtini, qui curam Ordini ſuo non ſubjectam, ab annis ſeptemdecim & ampliùs poſſidebat, nullâ ipſi factâ de eo diſpenſatione. Quo Arreſto fuit declaratum, dicti Religioſi poſſeſſionem licèt longam atque pacificam, nihil quidquam ei prodeſſe.

(g) Joan. Cabaſſut. juris can. theor. & prax. l. 2. c. 20. n. 14.
(h) Bonifac. VIII. in cap. *Cùm de beneficio*. 5. de præbend. & dignit. in 6. lib. 3. tit. 4.
(i) Montolon. cap. 112. Deſpeſſes tit. 11. ſect. 3. n. 6. Julianus Brodeau Comment. in Louet literâ 6. n. 12.

Cæterùm, juxtà poſitum idem principium, eodem modo judicandum eſt de Seculari, qui de Beneficio Regulari provideri ſeſe impetraviſſet, niſi, ut à Bonifacio VIII. obſervatur in Conſtitutione jam citatâ, Beneficii conditio, ex legitimâ præſcriptione, eſſet immutata; quæ quidem præſcriptio, quadraginta annis recentior eſſe non debet.

CASUS IV.

Uranius, de præbendâ Eccleſiæ Cathedralis Vaſionis proviſus, cùm ad Capitulum acceſſiſſet, poſſeſſionem initurus; ei reſponſum eſt, priùs ab eo numerandam eſſe ſummam 200. librarum, quæ in uſum ſacrarii impendenda foret juxtà ſtatutum a Capitulo decretum, quo fertur, à quibuſcumque Canonicis recentioribus eſſe eo fine perſolvendam ſummam 200. librarum, antequàm in poſſeſſionem ſuarum præbendarum inducantur.

De exactu iniquo vectigali, Uranius incaſſum omnino conqueſtus eſt, ſimulque arguit poteſtatis defectum, quo licitum non erat Capitulo, illud tributum iis imponere, qui illud renuerent perſolvere: adeò ut ipſi Lex ſubeunda fuerit, poſteàque in poſſeſſionem ſuæ præbendæ conſtitutus eſt, & in Capitulo deindè admiſſus. Quærit 1. núm in eo ſimoniæ aliquid commiſerit, ſive Canonici iſtam ſummam in uſum ſacrarii, ſive in proprium quæſtum impendant. 2. Utrum Capitulum potuerit abſque ſimoniâ, dictum ſtatutum conficere. 3. Utrùm, cùm non niſi invitus argentum ſuum numeraverit, non ſibi jus ſuccurrat, ut adigat ipſummet Capitulum, ad ſibi reſtituendam prædictam pecuniæ ſummam.

Respons.

Si Uranius perſolviſſet 200. libras, in quæſtum Canonicorum obveniendas, non ignorans, eam pecuniam de ſe exigi à Canonicis, eo fine, ut inter ſe diſtribuant; Verum procul dubio ſimoniam admiſiſſent tum ipſe tum Canonici. Enimverò, ut Canonicus quis recipiatur, aut in poſſeſſionem præbendæ inducatur, nihil quidquam poteſt dare, quod in lucrum cæterorum Canonicorum vertat, nequicquàm contrariâ conſuetudine obtinente; quemadmodùm declaratur ab Innocentio II. in Synodo quâdam habitâ Romæ; anno 1139. (k), his verbis: *Nec pro paſtu, nec ſub obtentu alicujus conſuetudinis, antè vel poſt, à quoquam aliquid exigatur, vel ipſe dare præſumat: quoniam ſimoniacum eſt. Sed liberè & abſque diminutione aliquâ collatâ ſibi dignitate atque Beneficio perfruatur.*

(k) Innoc. II. in can. *Si quis*. fin. 1. q. 3.

Idem ſtatuitur a Gregorio IX. (l), & conſuetudo prandii exigendi à Canonico recenter admiſſo, penitùs reprobatur. *Jacobus Canonicus Eſculanus expoſuit*, inquit laudatus Papa, *quòd cùm ipſe in Eccleſiâ Aprutenſi ſit receptus in Canonicum & in fratrem; & Canonici ejuſdem Eccleſiæ partem proventuum ac præbendam ſibi aſſignare recuſant, quamdam conſuetudinem prætendentes, quòd prandium habere debeant, à Canonico recepto de novo. Quocircà mandamus, quatenùs ſi ita eſt, dictos Canonicos, ut tali conſuetudine non obſtante ſibi, ſicut uni ex aliis, in proventibus & præbendâ provideant, autoritate apoſtolicâ compellas.*

(l) Greg. IX. in cap. *Jacobus* 44. de ſimoniâ &c.

At verò ſi Uranius 200. libras non numeraverit, niſi in ipſius Eccleſiæ tum neceſſitatem tum utilitatem impendendas; nullam omnino ſimoniam admiſit.

Quæ deciſio planè concordat cum Concilio Tridentino, cujus iſta ſunt verba (m): *In pluribus Eccleſiis*

(m) Conc. Trident. ſeſſ. 24. de reform. c. 14.

impedimento non eſt. (*a*). Neque enim homines rerum eſſe Domini inceperunt, niſi ex ipsâ poſſeſſione.

(*a*) Leg. *Bona fides.* 78. ff. de reg. juris.

Eadem quoque vox *Poſſeſſio*, ſumitur pro actu, quo quis Beneficiarius in ſuo Beneficio conſtituitur; qui quidem actus totus reponitur, in obſervandis quibuſdam formulis cæremoniarum jure Canonico inductis, aut in Eccleſiâ adhiberi conſuetis, cum aliquis in quodam Beneficio conſtituitur.

Quæ ultima ſpecies poſſeſſionis, in annalem ac triennem poſſeſſionem dividitur. Quorum verborum ſenſus ita per ſe manifeſtus eſt, ut interpretatione abundantiori non indigeat.

Poſſeſſio triennis tituli loco eſt omni Beneficiario, modò nihilominùs aliquo titulo, licèt tantùm colorato nitatur. Undè ſequitur, eum qui Beneficium conſecutus eſt ex Simoniâ voluntariâ, aut obreptione, aut ex aliquo habilitatis ad Beneficium defectu, neque ex iſtâ poſſeſſione, neque ex aliâ longiori, poſſe ſibi quidquam favoris repetere. Dicimus: *Ex Simoniâ voluntariâ*: Si enim fuerit ab aliquo parente aut amico, inſcio Beneficiario atque clanculum admiſſa; à quibuſdam Autoribus contenditur, poſſe ipſi in eo caſu poſſeſſionem triennem ac bonæ fidei, tituli locum ſubminiſtrare: Quod tamen non putamus tanquàm quid verum, à nobis poſſe comprobari.

Conſtituta in aliquo Beneficio, poſſeſſio quæcumque valet, ſive per ipſummet Beneficiarium, ſive per Procuratorem; at neceſſariò requiritur, ut ipſe Procurator ante omnia procurationis autoritate muniatur. Aliundè verò, qui ſibi vult cavere ab omni interceſſione movendâ ab eo, qui ex jure Regio ad idem Beneficium poſſet præſentari, ipſo jure Regio occurrente, non per Procuratorem duntaxat, ſed per ſemetipſum debet in poſſeſſione collocari.

Non poteſt quis gaudere reditibus alicujus Beneficii, niſi poſt initam illius poſſeſſionem ex poteſtate ſibi factâ proviſionibus, & *viſa*, ab Epiſcopo Diœceſano obtentis. Conſulatur eâ de re ſermo, qui inſtituitur in primo ingreſſu tituli, *Permutatio* §. *Permutantes*.

Dividitur poſſeſſio priori ſenſu accepta. 1. In poſſeſſionem Juris, & in poſſeſſionem facti. 2. In poſſeſſionem bonæ fidei, & in poſſeſſionem malæ fidei (*b*). 3. In poſſeſſionem juſtam, & poſſeſſionem iniquam. 4. In poſſeſſionem coloratam, & poſſeſſionem non coloratam. 5. In poſſeſſionem naturalem, & poſſeſſionem civilem.

(*b*) Leg. *Poſſeſſori.* 3. §. 22. ff. de acquir. vel amitt. poſſeſſ.

Poſſeſſio juris, à Theologo ſuperiùs laudato (*c*), definitur his verbis: *Poſſeſſio juris eſt jus inſiſtendi rei tanquàm ſuæ non prohibitæ poſſideri*; hoc eſt jus verum & reale, ſive quod ita eſſe animo præſumitur, ex poſſeſſione facti.

(*c*) Polm. 2. 22. n. 358.

Dicitur: *Rei tanquàm ſuæ*; id eſt rei quæ poſſeſſoris propria eſt, & ad eum pertinet. Undè colligitur, Tutorem non eſſe verum poſſeſſorem bonorum ſui pupilli, qui è contrariò per ſuum Tutorem illa poſſidet; quemadmodum ſuprà jam obſervatum eſt.

Subjicitur: *non prohibitæ poſſideri*; id eſt, rei cujus poſſeſſio ab ipſo jure non interdicitur. Prohibente quippe jure non poſſit poſſideri. Qualia ſunt Beneficium, Eccleſia, vel Cœmeterium reſpectu Laici.

Ab eodem Theologo (*d*), poſſeſſio facti definitur: *Occupatio rei, adminiculo corporis animi & juris.*

(*d*) Id. ibid. n. 357.

Dicitur *occupatio*; quod idem eſt, ac *rei actualis occupatio prima, vel continuata.*

Additur, *Adminiculo corporis*; propterea quòd, quando poſſideri res quædam incipit, neceſſe eſt, poſſeſſioni corpus quodammodò accedere.

Subjicitur: *animi*; quia ad continuandam poſſeſſionem, requiritur, ut adſit animus illius retinendæ poſſeſſionis: Unde fit, ut Depoſitarius rei depoſitæ non cenſeatur verus poſſeſſor, quia ſcilicet non ipſi animo eſt illius rei, quaſi ſibi propriæ poſſidendæ: Quod idem judicandum eſt de eo, qui rem aliquam ex titulo precarii poſſidet (*e*)

Denique ſubditur: *& juris*, nimirum juris, quo conſtare poſſit veritas poſſeſſionis, ſive jus iſtud fuerit juſtum, ſive injuſtum.

(*e*) Leg. Certè. 6. §. 2. ff. De precar. & Leg. *Fi habet.* 15. §. 4. ibid. lib 43. tit. 26.

Poſſeſſio bonæ fidei conſiſtit in occupandâ vel retinendâ aliqua re, quam ſib cedere poſſeſſor contendit, ex aliquo jure, quod ei legitimum videtur.

Poſſeſſio bonæ fidei, inquit Polmanus, *eſt occupatio rei, fundata in prudenti judicio* (*f*). Contra verò poſſeſſio malæ fidei non fundatur, in jure, quod eſſe juſtum exiſtimetur.

(*f*) Polm. idem ibid. n. 359.

Poſſeſſio juſta eſt poſſeſſio rei, fundata in titulo legitimo (*g*), ut emptionis ſeu donationis.

(*g*) Id. ibid. n. 361 & ſeq.

Poſſeſſio colorata eſt occupatio rei fundata in titulo veriſimili (*h*): At verò poſſeſſio non colorata, non aliud ſibi vindicat fundamentum, quam titulum apertè falſum & nullum.

(*h*) Id. ibid. n 363. & ſeq.

Poſſeſſio naturalis, ea eſt, qua poſſidetur aliquid tum reipſa & corporis adminiculo tum cùm animo poſſidendi. *Occupatio rei adminiculo corporis & animi* (*i*).

(*i*) Id. ibid. n. 368.

Poſſeſſio civilis, ait idem Autor, *eſt detentio rei, adminiculo ſolius animi* (*k*). Appellatur Civilis, *quia fundatur in jure civili, paritque effectus civiles, ſcilicet uſucapio-*

(*k*) N. 369.

Eccleſiis tam Cathedralibus, quàm Collegiatis & Parochialibus ex earum conſtitutionibus, aut ex pravâ conſuetudine obſervari intelligitur, ut in electione, præſentatione, nominatione, inſtitutione, confirmatione, collatione, vel aliâ proviſione, ſive admiſſione ad poſſeſſionem alicujus Cathedralis Eccleſiæ, vel Beneficii, Canonicatuum Præbendarum, vel partem proventuum, ſeu ad diſtributiones quotidianas, certæ conditiones, ſeu deductiones ex fructibus, ſolutiones promiſſiones, compenſationeſve illicitæ, aut etiam, quæ in aliquibus Eccleſiis dicuntur turnorum lucra, interponantur, hæc cùm ſancta Synodus deteſtetur, mandat Epiſcopis, ut quæcumque hujuſmodi in uſus pios non convertuntur, atque ingreſſus eos, qui Simoniacæ labis, aut ſordidæ avaritiæ ſuſpicionem habent, fieri non permittant: ipſique diligenter de eorum Conſtitutionibus, ſive Conſuetudinibus ſuper prædictis cognoſcant, & illis tantùm, quas ut laudabiles probaverint exceptis, reliquas ut pravas & ſcandaloſas rejiciant & aboleant.

Poſtremò habitum Burdigalenſe Concilium Provinciale, anno 1624. (a), adhæſit iis, quæ à Tridentino, eâ de re, fuerant conſtituta. En quæ verba ab eo adhibentur. *Nos ſimoniæ prolem quamcumque & avaritiam ab Eccleſiâ Dei ſejungendam ducentes, prohibemus ne quid pro ingreſſu, admiſſione & receptione ad Beneficia quæcumque certa cuidam perſonæ, ſive Capitulo in ſingulos poſteà Canonicos diſtribuendum concedatur, aut quod in pios uſus non convertatur. Dare aliquid Fabricis Eccleſiarum, ornamentis & reſtaurationibus earumdem impendendum, minimè reprobamus.* Ab alio Concilio Provinciali Bituricenſi, anno 1584. idem anteà fuerat jam conſtitutum (b).

(a) Conc. Burdigal. ult. c. 9. n. 15.

(b) Conc. Bituricenſe tit. 13. de quotidianis diſtrib. can. 4.

Tandem in eadem relatorum Conciliorum Decreta, Regni univerſi Juriſprudentia tota conſpirat; quemadmodùm cernere eſt, ex quodam Arreſto lato à ſupremo Senatu Pariſienſi, anno 1540. quo Curia declarat nullum ineſſe abuſum in Capitulari concluſione Capituli de Eccleſiâ Turonenſi, in quâ conventum erat, reditus Præbendarum, quarum occurreret vacatio, primi anno ceſſuros dictæ Eccleſiæ inſtaurandæ. Undè inferre licet, jure omninò potuiſſe à Capitulo de Eccleſiâ Cathedrali vaſionis, ferri ſtatutum, quo decerneretur, à quocumque Canonico recenter proviſo, ſummam 200. librarum, ipſo die, quo poſſeſſionem iniret, fore numerandam, in uſum ſacrarii deinde impendendam: atque adeò potuiſſe, imò debuiſſe dictam ſummam, ab Uranio perſolvi: neque conſequentes, ipſi jus ullâ ratione ſuffragari, ut contrà decretum ſeu ſtatutum à Capitulo eâ de re latum ullatenùs agat; neque contendat prædictam ſummam ſibi reſtitui; modo eam ipſe non dederit, niſi in ipſius Eccleſiæ utilitatem collocandam (c).

(c) Sambovius tom. 2. caſu 61.

CASUS V.

Genebaldus, cùm eſſet integrâ valetudine, ſuam præbendam, in gratiam Jovenalis reſignavit in Curiâ Romanâ. Qui quidem cùm vidiſſet, ipſum Genebaldum ſubitò periculoſoque morbo corripi, in poſſeſſionem dictæ Præbendæ ſeſe ſtatim conſtituit, nec tamen requiſivit ſeſe in Capitulum admitti, nec à Capitulo recipi *in fratrem*. Genebaldum poſt dies paucos è morbo recreatum, Juvenalis animo benignitatis ductus, permiſit antiquâ ipſius poſſeſſione gaudere, ac præbendæ licet ſibi reſignatæ remanere poſſeſſorem; quin etiam cùm proviſiones ſuas, tùm poſſeſſionis initæ inſtrumentum flammis commiſit devoranda. Jam anni duo ſunt elapſi, ab hujuſmodi re peractâ: Cujus occaſione petitur, utrum Genebaldus poſſit, excuſſo omni ſcrupulo, dictæ præbendæ continuare poſſeſſionem, nec requiratur, in ipſius gratiam, eandem, à Juvenali reſignari rursùm, adhibitis formulis conſuetis: atque utrùm ſufficiat declaratio verbotenùs Epiſcopo ſignificata, quâ nempe enunciabat, ſuo reſignanti à ſe ipſo cedi, quidquid ſibi competebat juris, ad iſtud beneficium, quò poſſit ipſe Epiſcopus verbotenùs nec conquiſitis aliundè formulis, in idem beneficium reſtituere: aut denique, poſito quòd iſtud non ſufficiat, an neceſſe ſit, à Genebaldo impetrari reſcriptum, è Pœnitentiariâ Romanâ, quo feratur, ipſi fructus quoſcumque, à duobus annis, perceptos, omninò condonari.

Respons.

Nodus propoſitæ difficultatis in eo totus verſatur, quòd nimirùm conſtet, utrùm Canonica ſit, nec ne, inita à Jovenali poſſeſſio. Si namque Canonica legitimaque fuerit; nullo jure, nec niſi cùm conſcientiæ ſuæ detrimento, valet Genebaldus, quam in gratiam Juvenalis ipſemet reſignavit, præbendam retinere: propterea, quòd eandem non poſſideat in eo caſu, niſi ex intruſione, nec ullo titulo munitus, qui legitimus eſſe videatur: neque poſſet oretenùs, de eâ etiam provideri ab Epiſcopo, niſi in eandem fuiſſet primùm reſtitutus, quo in caſu requireretur, ut ſibi obtineret reſcriptum ex Pœnitentiariâ, quo ferretur, quoſcumque fructus perceptos necdùm conſumptos ipſi condonari, præſertim ſi beneficio copioſus & abundans reditus annectatur.

Verùm ſi, quam inivit Juvenalis, poſſeſſio irrita ſit & nullius pretii; poteſt Genebaldus, abſque ullo ſcrupulo, inſiſtere muniis dictæ Præbendæ annexis obeundis, & fructibus indè obvenientibus percipiendis, abſque eò quòd opus ſit, ullas formulas adhibere, neque adeò recurrere ad Pœnitentiariam Romanam, fructuum condonationis impetrandæ causâ: cùm titulari ſcilicet, proprio jure, cedant fructus beneficii, donec à Reſignatario fuerit de poſſeſſione canonicè dimotus.

Jamverò dici poteſt initam, in ſpecie propoſitâ, à Jovenali poſſeſſionem non eſſe Canonicam; quippe ſemetipſum non obtulerit Capitulo, ut & admitteretur & reciperetur *in fratrem*: quòd neceſſariò requiritur ad validum legitimumque efficiendum, ingreſſum ad aliquam præbendam; quemadmodùm à recentiori Theologo evincitur (d), ex autoritate Rebuffi (e), qui dicit: *Acquiritur poſſeſſio Juris Canonicalis, cùm ſtallus in Choro, & locus in Capitulo, datur.* Quod iſte Juriſconſultus confirmat, ex Decretali Alexandri III. relatâ in corpus Juris (f), in quâ, de duobus prædictis, fit mentio omninò expreſſa.

(d) Sambovius tom. 2. caſu 104.

(e) Petrus Rebuff. prax. benef. de miſſione in poſſeſſionem. n. 36.

(f) Alex. III. in cap. Cùm inter. 2. de renuntiat. lib. 1. tit. 9.

CASUS VI.

Guibertus, Parochus ſanctæ Honorinæ, cùm urgeretur morbo graviſſimo, ſcriptum de Curâ ſuâ purè ac ſimpliciter abdicatâ inſtrumentum commiſit Felici nepoti ſuo, quam iſte perſuaſum habet, à Collatore fore ſibi concedendam. Felix illud inſtrumentum mittit ad Joannem fratrem ſuum, cui mandat, ut collationem obtinere quam diligentiſſimè enitatur. Atque, ut negotium expeditiori brevioriquecurſu valeat abſolvi, ſimul ei dirigit Procurationem formâ conſuetâ munitam, quâ ipſe tanquàm de Curâ proviſum ſe gerens autoritatem ei facit, in poſſeſſionem iſtius Curæ, nomine ſuo, veniendi, ſtatim atque reſcripſerit, conceſſa eſſe tùm proviſiones, tùm viſa. Joannes utrumque obtinet pro fratre ſuo, cujus nomine ipſo die ſubſequenti in poſſeſſionem deducitur. Iſtius autem rei occaſione, quæritur, utrum dicta, in poſſeſſionem, miſſio valeat?

Resp.

Respons.

Conſtat iſtam, in poſſeſſionem, miſſionem nullam eſſe. Atque ultrò ſeſe offert ratio, quòd procuratio, quâ poteſtas efficitur veniendi in poſſeſſionem alicujus beneficii, debeat eſſe, quoad diem aſcriptam, ipſâ proviſione recentior: quia ſicut quis per ſemetipſum in poſſeſſionem alicujus beneficii deduci non poteſt, de quo nondùm providetur, ita nec alteri facultatem facere, ejuſdem, nomine ſuo, poſſeſſionis ineundæ. Atqui Felix, eo tempore, quo fratri ſuo Joanni commiſit poteſtatem, in poſſeſſionem Curæ S. Honorinæ veniendi, de eâdem nondum erat proviſus. Ergo iſte in poſſeſſionem ingreſſus, nullus omninò cenſendus eſt: atque etiam non abs re eſſe videtur, ſi additum fuerit, beneficio prorsùs indignum ipſum ſemet prodidiſſe, ex nimiâ præpoperâque feſtinatione ejuſdem, in memorato caſu, adipiſcendi; in quo certè, nihil neceſſitatis erat, unde tam ardenti ſollicitoque ſtudio exagitaretur. Ita quæſtionem ſolvit eruditus Theologus, Sorbonicuſque quondam Profeſſor (a).

(a) Sambovius tom. 2. caſu 21.

CASUS VII.

Sabiniano, qui nullo titulo inſtructus, prædium quoddam, ſeu quodlibet aliud, poſſidet bona fide, iſtane poſſeſſio adjudicanda eſt, adversùs eum, qui nec etiam ullo titulo fretus, poſſeſſionem ipſius & arguit & perturbat?

Respons.

Reſpondemus, cùm Sabinianus ſit bonæ fidei poſſeſſor, ab ipſo jure omninò poſſidere, tùm dictum prædium, tum quamlibet aliam rem, modò ejus conditionis fuerit, quæ commercium ingreditur; atque adeò eum, in continuandâ ſuâ poſſeſſione, licet omni titulo diſtitutum, eſſe confirmandum. Ratio eſt quia poſſeſſorem bonæ fidei, tanquàm verum rei proprietarium, leges exiſtimant; propterea quòd ex naturæ inſtituto eam poſſidere pertineat ad proprietarium: ſi quidem præſumatur, ſi quis alius ejuſdem rei proprietarius fuerit, ab eo non fuiſſe permiſſum, ut propriâ iſtius rei poſſeſſione unquam depelleretur. Undè lex ait (b): *In pari causâ, poſſeſſor potior haberi debet*: Cui conſenit Canonici Juris iſta alia regula (c): *In pari ..... causâ, potior eſt conditio poſſidentis.* Eodem etiam modo loquuntur & Alexander III in unâ quâdam ex ſuis Decretalibus (d), & S. Thomas (e). Atque iſta Juriſprudentia, eò uſque debet obtinere, donec ab eo, qui poſſeſſorem arguit, ex evidentibus atque manifeſtiſſimis titulorum monumentis evincatur, ipſum eſſe, rei ab altero poſſeſſæ, unicum ac verum proprietarium.

(b) Leg. In pari. 128. ff de diverſis reg. Juris antiqui lib. 50 tit 17

(c) Reg. 65. de regulis juris in 6

(d) Alex. III. in cap. Ad aures 6 de præſcriptionibus. lib. 2. tit. 26

(e) S. Th. in 4. diſt. 38. q. 1. art. 4. quæſtiunc. 2. ad 1.

Obſervavimus, à nobis ſermonem non inſtitui, niſi de rebus, quæ ingrediuntur commercium; neque enim eâdem ratione judicandum eſt de iis, quæ extrà omne commercium ſunt poſitæ; qualia ſunt bona, quæ de aliquo Beneficio Eccleſiaſtico obveniunt; indè eſt quòd ſi ab aliquo detineantur, non ipſi adjudicanda eſt poſſeſſio, niſi & legitimo titulo inſtruatur, & requiſitis aliundè dotibus, ad illud poſſidendum, polleat: atque, eâ potiſſimùm de causâ, non ex ipſo poſſeſſionis actu, repetendum eſt jus poſſidendi; ſed ex titulo, viâ Canonicâ obtento cùm de beneficio agitur: & occurrente caſu, quòd inter plurimos ab unoquoque titulus exhibeatur, res adjudicari debet illi, qui titulo legitimiori videtur gaudere: quemadmodum à plurimis è Regibus noſtris, ac nominatim à Carolo VII. Carolo VIII. Franciſco I. & Ludovico Magno edictum eſt (f). Neque tamen quidquam roboris haberent ejuſmodi tituli contrà eum, qui titulo licet colorato tantum, adjunctam poſſeſſionem triennem & pacificam præ ſe ferret, modò conſtaret, procul abeſſe quamcumque ſimoniam & intruſionem, ut in præcedentibus jam deciſionibus, fuit obſervatum.

(f) Carol. VII. Edicto anni 1453. art. 75. Carol VIII. Edicto an. 1493. art. 58. Franciſc. I. Edict. an. 1539. art. 46. Ludovic. XIV. Edicto an. 1667. tit. 15. art. 2. & 6.

CASUS VIII.

Sylvius, qui in bona paterna, jure hæreditario ſuccedit, inter prædia, quæ in partem poſſeſſionum hæreditariarum veniunt, jugerum vitium quoddam reperit, quod à Patre ſuo bonâ fide poſſeſſum eſt; ſed quod Lucii reipsà fuiſſe omninò conſtat. Sylvius eandem quoque poſſeſſionem, per integrum triennium, bonâ fide continuat; quo elapſo, Lucio dictum jugerum, ut ſuum, in judicio ſibi vindicante, poſt commotam brevioríque tempore definitam eâ de re litem Sylvius de poſſeſſione ſuâ dejicitur. At Lucius non contentus, ſeſe in proprium fundum reſtitui, prætereà contendit, perceptos per triennium poſſeſſionis fructus eſſe ſibi à Sylvio reſtituendos. Nunquid ex conſcientiâ Sylvius tenetur ad eos reſtituendos?

Respons.

Ut ſolvatur propoſita difficultas, ſimulque reſecentur multæ aliæ conditionis ejuſdem, quæ in materiâ reſtitutionis ſæpè ſæpius ſolent occurrere; tanquàm principium Juris omninò inconcuſſum tenendum eſt, quandò quis rem aliquam bonâ fide poſſidet, ab ipſo acquiri, ſimulque ſuos fieri fructus ab eâdem re ſibi obvenientes, ſive quoad aliquam ipſorum partem eos accipiat ex propriâ ſuâ induſtriâ; quales ſunt racemi naſcentes in vineâ, quam excoluit; ſive ex ipſomet fundo, nullâ ſuâ operâ adhibitâ, habeat: qualia ſunt aut herbæ paſcuorum, aut fœna pratorum. Ratio eſt, quia Lex ſtatuit, ut bona fides proprietatis loco ſit poſſeſſori; iiſdemque in ipſâ re juribus ac privilegiis gaudeat, quæ ei cederent, ſi res ad ipſum pertineret. *Bonæ fidei emptor*, inquit una Lex Digeſti (g), *non dubiè percipiendo fructus etiam ex alienâ re, ſuos interim facit; non tantùm eos, qui diligentiâ & operâ ejus provenerunt; ſed omnes: quia quod ad fructus attinet, loco Domini penè eſt.* Quod planè congruit iſti regulæ juris (h): *Bona fides tantùmdem poſſidenti præſtat, quantùm veritas, quoties Lex impedimento non eſt.* Atque idem etiam docet S. Thomas (i), cùm ait; *non autem tenetur reſtituere fructus conſumptos, quos bonâ fide poſſedit.* Ex quibus colligere eſt, non igitur ex conſcientiâ Sylvium teneri, ad reſtituendos Sylvio fructus, quos de vite percepit ad diem uſque, quo ipſius poſſeſſio bonæ fidei, vero proprietario repetente, ſententiâque eâ de re conſequenter ad petitum pronunciatâ, interrupta fuit: ſed quoniam de poſſeſſione depulſus eſt, obligatur ad reſtituendos fructus, qui ſibi provenerunt, poſt factam in judicio petitionem: ſiquidem ex ſubſequente evictione palam fit, ipſam Lucii petitionem legitimam fuiſſe, Sylviumque, ex eâdem petitione, jure poſſeſſoris bonæ fidei penitùs decidiſſe; quanquàm malæ fidei poſſeſſor haberi nondùm poterat.

(g) Leg. Bonæ fidei 48 ff. de acquirendo rerum dominio. lib. 41. tit. 1.

(h) Leg. Bona fides. 178. ff. de divers. regulis juris antiqui.

(i) S. Th. 2. 2. q. 110. art. 6. ad 3.

PRECA-

PRECARIUM.

DEFINITUR *Precarium : commodatum revocabile ad nutum concedentis* ; quemadmodùm verbi gratiâ, commodo equum Sempronio, quamdiu mihi libebit. Quæ quidem definitio ei conſentanea eſt, quam Lex tradit, iſtis verbis : *Precarium eſt (a), quod precibus petenti utendum, conceditur tamdiu quamdiù is, qui concedit patitur (b)*: quod ipſa eadem Lex, eâ quoque ratione interpretatur, *qui precariò concedit, ſic dat quaſi tunc recepturus, cùm ſibi libuerit precarium ſolvere.*

Precarium finitur 1. quandò qui rem commodavit, repetit eandem ſibi reſtitui : ſi præpoſterè tamen illam peteret, temporèque tam alieno, ut damnum aliquod notabile, indè ei inferretur, cui commodata eſt : æquitatis omninò foret, quiddam ſpatii temporis pro ratione circumſtantiarum convenientis, ei ultrà concedere : enimverò ut fertur regulâ Juris, *in omnibus quidem, maximè in Jure æquitas ſpectanda (c).*

2. Ceſſat etiam morte commodantis, quocumque tempore, poſt Precarium conſtitutum occurrat. *Precarii rogatio*, inquit Lex (*d*), *ita facta, quoad is qui ...dediſſet vellet, morte ejus tollitur.*

Eidem voci, notio quædam latior etiam ſubjicitur; quemadmodùm cum dicitur poſſidere ex precario; hoc eſt poſſidere non tanquàm proprietarius, ſed ex alio titulo, aut aliquem fundum eâ conditione detinere, ut reſtituatur. Ita Vidua non niſi ex precario, gaudet uſufructu certæ pecuniæ, qui ſibi à Marito conceſſus eſt quique debet ad hæredes ejuſdem Mariti defuncti redire. Uſufructuarius non niſi ex eodem titulo precarii, fundum poſſidet : quippe non ſit illius proprietarius ; debeatque deinde ad eum reverti, cui proprietas ejuſdem reſervata eſt. Beneficiarius non cenſetur beneficium poſſidere, beneficiique fructus percipere, niſi precario ; quoniam non ejus eſt, ſed Eccleſiæ, beneficii proprietas. De rebus, ex titulo precarii, poſſeſſis fusè habetur, in Decreto Gratiani, in Canonibus ad marginem indicatis (*e*), quos eá de re conſulere, poteſt ut plurimùm juvare.

(*a*) Polm. part. 2. 2. n. 620.
(*b*) Leg. *Precarium*. 1. ff. de precario. l. 43. tit. 26. & Leg. *Ait Prætor*. 2. §. 2. & 3. eod. tit.
(*c*) Leg. *In omnibus*. 90. ff. de reg. Juris
(*d*) Leg. 2. eodem tit. 4. ff. locati conducti. l. 19. tit. 2.
(*e*) 10. q. 2. Can. *Hoc jus*. 4. & 2. ſeqq. & 12. q. 2. can. *Precaria*. 44. & 16. q. 3. can. *Clerici*. 11. & can. 5. *Epiſcopus*. 12.

CASUS PRIMUS.

LIMINIUS cùm petiiſſet à Tullio, commodari ſibi quædam vaſa argentea, eâ conditione, quòd eadem, ad ipſius nutum eſſet reſtituturus; & quaſdam peripetaſmatum ſeries, quibus per tres menſes foret uſurus; Tullius poſt quindecim, ab iſtâ mutuatione, diebus morte ſubreptus eſt. An Liminio ex conſcientiâ incumbit, ut, nullâ factâ morâ, tam dicta vaſa argentea, quam prædictas aulæorum ſeries, hæredibus reſtituat; aut poteſtne prædicta retinere, & ad proprium ſuum uſum accommodare, uſque eò ſaltem, quòd tres menſes abierint ?

RESPONSIO.

Intereſt; inter iſtas præſtationum duas ſpecies, aliquid diſcriminis : namque præſtatio vaſorum argenteorum, in ſpecie propoſitâ *precarium* eſt, quod leges definiunt eâ ratione : *Precarium eſt, quod precibus petenti utendum, conceditur tamdiu, quamdiu is, qui conceſſit patitur (f)*, quemadmodùm habet Lex quædam Digeſti, quæ addit (*g*), *qui precariò concedit, ſic dat quaſi tunc recepturus, cùm ſibi libuerit precarium ſolvere.* Quod tamen ſic non intelligendum eſt, ut cedat ei, qui commodavit, quædam inconſiderata libertas, rem ſuam præpoſterè repetendi, temporeque omninò alieno, ex quo notabile damnum ei, qui rem eandem utendam acceperat emergat; quoniam, ut habet regula Juris (*h*), *in omnibus quidem, maximè in Jure, æquitas ſpectanda.*

Præſtatio ſerierum peripetaſmatum, uſum importat, qui *commodatum* appellatur. *Commodata autem res tunc propriè intelligitur*, inquit Imperator Juſtinianus (*i*), *ſi nullâ mercede acceptâ, vel conſtitutâ, res tibi utenda data eſt ...gratuitum enim debet eſſe commodatum*. & ad tempus quoddam fixum. Ex memorato diſcrimine colligitur, non poſſe rem, quam, quis mutuatus eſt detineri, niſi quamdiu perſeverat voluntas commodantis. Indeque ſequitur ipſius morte, prorsùs ſolvi precarium; ſiquidem ipſius voluntas, eo in caſu, prorsùs ceſſet : *Precarii ...rogatio ita facta, quoad is, qui .... dediſſet ...vellet morte ejus, qui locavit tollitur*, inquit Lex (*k*) : ac conſequenter ipſi Liminio incumbere, ut, quæ ſibi commodari petivit, vaſa argentea hæredibus Tullii, quàmprimùm reſtituat, nec niſi ſibi ab eis licentiâ datâ, diutiùs retineat. Verùm quod ad peripetaſmatum ſeries pertinet, quas ab eodem Tullio proprio ſuo uſui accommodandas per tres integros menſes acceperat eaſdem apud ſe retinere poteſt iiſdemque uti ad finem uſque conſtituti conventique temporis ; obligatio quippe, quâ ſeſe Tullius obſtrinxit, ad iſtarum uſum, per tres menſes, ipſi permittendum tranſit ad hæredes, eâdem ratione, quâ ad hæredes Liminii (*l*).

(*f*) Leg. *Precarium*. 1. ff. de precario. lib. 43. tit. 26.
(*g*) Ibidem. §. 2.
(*h*) Leg. *In omnibus*. 90. ff. de diverſis reg. Juris antiqui. Item Leg. 83. ibidem.
(*i*) §. 2. Inſtitut. quibus modis re contrah. obligatio. lib. 3. tit. 15.
(*k*) Leg. *Locatio*. 4. ff. locati. &c. lib. 19. tit. 2.
(*l*) Leg. *In commodato*. 17. §. 2. & leg. *Sed mihi*. 3. ff. commodati. vel contrà lib. 13. tit. 6.

PRÆDICARE.

PRÆDICARE, eſt de rebus divinis, ſermonem palàm habere ad fideles; eoſque cùm prima Religionis rudimenta, tùm cæteras veritates Evangelicas edocere; indè vocabulum, *Prædicator*, effectum eſt, quod à verbo, *Prædicare*, deducit originem, (enimverò Gallica vox, *Prêcheur*, non adhibetur, niſi mentione factâ, de Religioſis de Ordine S. Dominici, qui dicuntur fratres Prædicatores, Gallicè, Freres Prêcheurs). Ab eodem etiam verbo, *Prædicare*, vocabulum Prædicatio ſeu Concio repetitur, id eſt, ſacra oratio quam Prædicator dirigit ad populum.

Prædicator veri nominis chriſtianus, Deum ſolum ſibi debet animo proponere, ad quem unicum debet referre miniſterium, quo fungitur, nihil quidquàm indè ſibi ſumens, ſive inanis oſtentationis cupidine, inhiando nimirùm laudibus ac plauſibus auditorum; ſive turpis lucri gratiâ, pecuniam ſcilicet indè ſibi comparare intendendo. *In docendo tales nos eſſe convenit*, ait S. Baſilius, (*a*) *proinde ac ſi pro gloriâ Dei, ipſo audiente, loqueremur.*

(*a*) S. Baſil. in moral. c. 23.

Imprimis verò Prædicatoribus incumbit, ſi voluerint auditoribus ſuis prodeſſe, nec ſemen verbi, vacuum & inane, tùm in animis tùm in cordibus eorum marceſcere, ut *antequam verba Prædicationis inſonent, omne quod locuturi ſunt operibus clament*, inquit S. Gregorius (*b*). Et verò manifeſtum omninò eſt, quod ab eodem S. Papâ (*c*), uſurpatur, cùm ait, *proximi plerumque corda audientium plus exempla, quàm verba excitant*; Atque ex perverſis moribus eorum, qui prædicandi munus ſuſcipiunt, quidquid ore ſonant, ſæpè-numero fruſtratur effectu, quin etiam impedimento eſt, ne peccatores ad meliorem frugem ſeſe recipiant, & plurimam, tùm irreligioſis, tùm hæreticis, movet offenſionem. De prædicatoribus ejuſmodi ſic habet S. (*d*) Paulus, *ejuſmodi pſeudo-Apoſtoli ſunt operarii ſubdoli, transfigurantes ſe in Apoſtolos Chriſti.*

(*b*) S. Greg. paſtoral 3. part. c. 6. in fine
(*c*) Id. S. Greg. l. 2. hom. 39.
(*d*) 2. Cor. 11. 13.

Qui prædicat verba ſua ſic debet ad ſtrictos veritatis apices ſemper emetiri, ut in dicendo nihil excidat, undè veritates Evangelicæ debilitentur, aut moralis interpretatio, auſterè nimiùm exaggeretur: alioquin in eum reciderent, quos ex imprudentiâ ſuâ produceret, peſſimi effectus: quemadmodùm docet S. Gregorius Papa, in ſuo Paſtorali. (*e*)

(*e*) S. Greg. paſtor. 3. part. c. 5.

Ex præmiſſis ſatis apertè demonſtratur Prædicatorem, quatuor dotibus, quæ in eo neceſſariò requiruntur, ſcientiâ non computatâ, debere potiſſimùm excellere.

Prima, humilitas eſt, atque animus omninò purus & rectus, quo excitetur ad referendum ſuum miniſterium ad gloriam Dei; & procul avertatur, ab omni captandæ gloriolæ inanis ſtudio, aut ab amore ſuimetipſius, aut à ſordidâ turpis lucri cupidine.

Secunda eſt vita, quæ ſingulari exemplo præluceat: *Ut Prædicator quiſque plus actibus, quàm vocibus inſonet: & benè vivendo veſtigia ſequacibus imprimat; quàm loquendo, quò gradiantur, oſtendat.* (*f*)

(*f*) Id. ibid. c. 6.

Tertia, eſt uſus orandi familiaris; ſi quidem conſtet, futurum ut ad pedes ipſius effigiei Chriſti de cruce pendentis provolutus, abundantiora atque utiliora, quàm in libris evolvendis palleſcens, de ſcientiâ veràque doctrinâ ſalutis ediſcat, quam cæteris deinde eſt interpretaturus.

Quarta tandem prudentia eſt, judiciumque ſimul & acre & intelligens, quo potiſſimùm ei opus eſt, ut nihil niſi certum proponat, atque promovendæ inter populos, tùm pietati, tùm doctrinæ prorsùs accommodatum.

Id juris cedit Parocho ſive ſeculari ſive Regulari, ut ſi ipſi libuerit, valeat in propriâ ſuâ Eccleſiâ, ſemper prædicare; ipſis etiam Prædicatoribus poſthabitis, quos Matricularii eâ de re accerſiviſſent: atque eadem eſt conditio Doctorum Theologorum, quoad Eccleſias in quibus eâ de causâ præponuntur. Illud diſertis omninò verbis exprimitur, in Edicto, de Juriſdictione Eccleſiaſticâ promulgato, menſe Aprilis 1695. (*g*)

(*g*) Edict. anni 1695. art. 12.

Quicumque Prædicator debet, à ſuperiori legitimo, habere ſuam miſſionem; quin etiam ipſi Religioſi prædicare non poſſunt, extrà ſepta Monaſterii ſui, niſi miſſionem obtinuerint ab Epiſcopo; neque etiam in propriis Eccleſiis, niſi in conſpectum ejuſdem Epiſcopi venerint, ipſius recepturi benedictionem; quemadmodùm fert laudatum Edictum. (*h*)

(*h*) Art. 10.

Eâ de re, referuntur ac legi poſſunt quàmplurima Arreſta, à variis Parlamentis pronunciata; quæ reperiuntur apud autorem Commentariorum Cleri, (*i*) apud La Rocheſtavin, apud Bouchel & cæteros, quos D. Brillon indicat, in ſuo Dictionario Arreſtorum. (*k*)

(*i*) Commentaria Cleri. tomo 1. part. 1. pag. 651. & tom. 2. part. 1. pag. 22.
(*k*) D. Brillon. verbo *Prædicatores*,

CASUS PRIMUS.

GAETANUS, Sacerdos & Doctor, in diſſeminandum verbum Dei apud populum operam non vult impendere; quanquàm is ſit, qui ad ſcitè ornatèque concionandum, penè natus eſſe videatur. Numquid, in eo, coràm Deo, non eſt redarguendus, nonnèque incidit in aliquod peccatum prætermiſſionis?

RESPONS.

Sacerdos, quantâcumque eruditione doctrinâque ſit excultus, nullum omiſſionis peccatum admittit, ex eo quòd prædicando verbo Dei nolit vacare; niſi id ipſi moneris aliundè & ex officio ipſius miniſterii incumbat, aut in aliquâ circumſtantiâ conſtituatur, quæ, ne deſit proximo ſuo, concionandi neceſſitatem ei imponat. Verùm peccatum ingens coram Deo in ſemetipſo ſuſcipit; ſi ad perſolvendum prædicandi munus ex officio teneatur; quemadmodùm tenentur Parochi, cæterique curam animarum habentes, aut quibus committitur ab Epiſcopo munus diſpenſandi verbi Divini. *Periculum quod ſequitur, de prædicatione omiſsâ*, ait S. Thomas, (*l*) *non imminet, niſi eis, quibus commiſſum eſt officium prædicandi.* Quod probat laudatus S. Doctor, ex duobus locis Prophetæ Ezechielis, (*m*) quæ non intelliguntur, niſi de iis, quibus concionis habendæ ad popolum ſacra provincia demandata eſt. Ex quibus licet inferre, ſi Gaetanus licet ſcientiâ plurimâ præpolleat, neque ex officio, neque ipſi demandatâ ab

(*l*) S. Thom. 2. 2. q. 10. art. 12. ad 5.
(*m*) Ezech. 3. 17. & c. 33. 7.

Epiſcopo

Epiſcopo ullâ prædicandi provinciâ, teneatur ad vacandum divino verbo diſſeminando; ipſum ſtrictè loquendo, nullius culpabilis omiſſionis eſſe redarguendum.

CASUS II.

Arnaldus, Doctor ſimulque prædicator elegantiſſimus, contendit ex ſolo Doctoris titulu, ſibi jus cedere, ut, abſque ullâ ſibi factâ ab Epiſcopo Diœceſano concionandi licentiâ, neque ullam ab eo mutuatus poteſtatem valeat ad populum ſacras habere conciones. An jus ei favet?

Respons.

Ruit penitùs, neque fundamento ullo nititur, quod ſibi jus laudatus Doctor arrogat. Quâcumque enim eruditione, atque in concionando poſſit elegantiâ excellere, ipſi licitum non eſt, niſi Diœceſano Epiſcopo conſentiente, de rebus divinis quidquam ad populum dicere. Quod quidem abſque negotio probatur, ex Epiſtolâ ad Romanos (a), in quâ de prædicatoribus verba faciens Apoſtolus, ait. *Quomodò verò prædicabunt, niſi mittantur.* Et verò *nullus*, inquit S. Thomas (b), *quantùmcùmque ſcientiæ magnæ, vel quantùmcùmque ſanctitatis, niſi miſſus à Deo*, (ut miſſi ſunt Apoſtoli.) *Vel à Prælatu, prædicare poteſt: quia nullum agens natum eſt agere, niſi suprà debitam materiam. Prædicatio autem & exhortatio & Doctrina, ſi ſit publica, reſpiciens totam Eccleſiam, & Cura publica Eccleſiæ commiſſa eſt Prælatis*. (quippe ſint potiſſimùm Depoſitaru & fidei & Doctrinæ ſanæ;) *& ideò nullus debet aliquid exercere, quod requirat autoritatem publicam, niſi autoritate Prælati.* Cum iſtâ deciſione concordat in integrùm Edictum, anno 1606. promulgatum (c).

(a) Roman. 10. 15.

(b) S. Thom. quodlib. 12. art. 27. in corp.

(c) Edict. 1606. art. 2.

CASUS III.

Guillenaldum, concionatorem omninò egregium, peccati mortalis reatu, ſæpè contingit irretiti, cùm verbum Dei ad populum prædicat. An, in eo peccat & obligaturne, in dicto caſu, ad abſtinendum à concionando.

Respons.

Diſtinguendum eſt. Aut enim publicum eſt ac pervulgatum, quod admiſit memoratus Concionator, peccatum, aut prorsùs occultum. Si notum fuerit, non debet palàm habere ſacras conciones, ſi verò occultum; rurſùm diſtinguendum eſt cùm S. Thomâ (d), qui ſic ſibi eandem quæſtionem propoſitam. *Numquid, qui, in ſtatu peccati mortalis eſt, peccat mortaliter, quandò prædicat, vel docet?* Eâ ratione diſſolvit. *Ejus peccatum, aut eſt publicum, vel occultum; & ſi occultum, vel ex contemptu & ſine pœnitentiâ, aut cùm pœnitentiâ. Dicendum ergò, quod ſi aliquis eſt in peccato publico, non debet publicè prædicare vel docere..... ſi verò eſt in peccato occulto, & ſine pœnitentiâ, tunc provocat Deum; quia ſimulat... ſi verò peccatum eſt occultum, & dolet, non peccat prædicando, vel docendo, etiamſi publicè loquatur contrà peccatum: quia, ſu deteſtanda aliorum peccata, deteſtatur etiam ſuum.* Indè ergo inferendum, ſi dictus prædicator ſincero afficiatur animi dolore, & peccatum ipſius fuerit occultum; eum poſſe vacare verbo Dei diſſeminando; at ſi corde non fuerit contritus, eundem omninò abſtinere debere à prædicando, ne Divinam iracundiam, adversùs ſemetipſum accendat.

(d) S. Th. in hæc verba pſalmi 49. *Peccatori autem dixit Deus: quare tu enarras juſtitias meas.*

CASUS IV.

Rugerius, Concionator percelebris, nec lautus patrimonio, nec de ullo Beneficio proviſus, de divinis rebus ad populum verba facit, id ſibi potiſſimum animo proponens, ut ex ſacris concionibus, quas palàm habet, ſibi quid emolumenti proveniat; aut plauſus ſibi alliciat atque publicam exiſtimationem. Peccat-ne in utroque prædicto caſu; & nonne ſimoniæ alicujus, in eo, ſeſe prodit manifeſtum.

Respons.

Ità S. Gregorius habet; de mercedibus, quæ concionatoribus debentur (e). *Uni noſtro operi, duæ mercedes debentur. Una, in viâ; altera, in patriâ. Una, quæ nos in labore ſuſtentat; alia, quæ nos, in reſurrectione, remunerat.* Additque: *verus ergò Prædicator quiſque non ideò prædicare debet, ut in hoc tempore mercedem recipiat; ſed ideò mercedem recipere, ut prædicare ſubſiſtat.* Deindè laudatus S. Papa, quæ ſequuntur ſubjicit, apprimè accommodanda, ad Concionatorem, de quo quæſtio eſt, in propoſitâ ſpecie. *Quiſquis namque ideò prædicat, ut hîc vel laudis, vel muneris mercedem recipiat, æternâ procul dubio mercede ſeſe privat*; quam foret ſibi comparaturus, ſi ductus animo caritatis, ſacris concionibus habendis totum ſeſe devoveret.

(e) S. Greg. Papa. hom. 17. in Evang. uem lib. 19. in Job. n. 10.

Rationem ſuggerit S. Auguſtinus (f), quòd, qui ideò vacat ſacris orationibus ad populum, ut ſibi pecuniam acquirat, non ſoli Deo ſerviat, juxtà quod ei incumbit, ſed ipſi etiam pecuniæ; adverſante ſcilicet iſtâ Jeſu Chriſti ſententiâ: *Non poteſtis Deo ſervire, & Mammonæ. Qui enim*, inquit laudatus Pater, *propter hoc Evangelium prædicat, ut habeat, undè manducet & undè veſtiatur, ſimùl ſe putet & Deo ſervire & Mammonæ: quia propter iſta neceſſaria prædicat, quod Dominus dicit fieri non poſſe: at per hoc ille, qui propter iſta Evangelium prædicat, non Deo, ſed Mammonæ ſervire convincitur.* Quibus annectit alibi (g); *ſi propterea Evangelizemus, ut manducemus, vilius habemus Evangelium, quam cibum.*

(f) S. Aug. de opere Monachorum. c. 26. ſeu n. 34.

(g) Idem lib. de ſermone Domini in monte. c. 15. ſeu n. 55.

S. Thomas qui ſolet in decidendo veſtigiis antiquorum Patrum ſcrupuloſè ſemper inſiſtere, idem docet (h). *Habere oculum ad terrena dupliciter contingit*, inquit, *uno modo, ſicut ad mercedem; vel præmium: & ſic, Prædicatori non licet habere oculum ad terrena: quia ſic faceret Evangelium venale. Alio modo, ſicut ad ſtipendia, pro neceſſitate ſuſtentationis vitæ: & ſic licet Prædicatori habere oculum ad terrena: undè 1. ad Timotheum 5. ſuper illud*: qui benè præſunt Presbyteri *& cæt. dicit Gloſſa Auguſtini*: neceſſitatis eſt accipere undè vivitur; caritatis eſt, præbere... accipiant ergò ſuſtentationem neceſſitatis à populo; mercedem diſpenſationis à Domino. Quam doctrinam Doctor Angelicus in plurimis aliis locis ſuorum operum paſſim habet (i). Dicendum eſt ergò, cùm venerabili Bedâ (k), quòd Prædicatores ejuſmodi, *vendiderunt ſuas Columbarum, & domum Dei faciunt domum negotiationis ... qui gradum, vel gratiam in Eccleſiâ ſpiritualem, quam Domino largiente, ſuſceperunt non ſimplici intentione; ſed cujuslibet humanæ causâ retributionis, exercent contrà illud Petri Apoſtoli*: qui loquitur, quaſi ſermones Dei. Qui miniſtrat; tanquàm ex virtute, quam adminiſtrat Deus; ut in omnibus honorificetur Deus, per Jeſum-Chriſtum (l).

(h) S. Thom. quodlib. 2. art. 12. in corp.

(i) Idem lect. 1. n. 1. ad Corinth. 9. In 4 diſt. 25. q. 3. art. 2. quæſtiune. 2. ad 4. 2. 2. q. 100. art. 3. ad 2.

(k) Beda in can. Non ſolùm. XI. 1. q. 3.

(l) 1. Petr. 3.

Verùm equidem eſt, Prædicatoribus eſſe tribuenda, quæ neceſſaria ſunt (m) ad eorum vitam ſuſtentandam; ut docet S. Thomas: at, quod ſibi conceditur, habere non debent, quaſi ſuarum concionum mercedem. Atque, ex potiſſimùm de causâ, Chriſtus ipſe intendens iſtam veritatem tanti momenti nos edocere, in ipſo templi aditu columbas quoque vendentium

(m) S. Th. in 4. cit. diſt. 25. cit. quæſt. 2. ad 5.

(a) S. Chryſoſt. hom. 18. in Matth. 21.

cathedras evertis, ait S. Chryſoſtomus (*a*), *ut quod honor Sacerdotalis debet aaſerri, ab eis doceret qui pro terrenâ mercede, opus Dei faciendum exiſtimant.*

Cùm ergò principium iſtud, ejuſmodi eſſe videatur, ut nullâ jam tergiverſatione poſſit eludi; Non eſt, undè Rogerius valeât, à peccato graviſſimo vindicari; ſiquidem, ut ſupponitur, id ſibi potiſſimùm intendat, ut nec Dei gloriæ, nec fidelium ſaluti conſulat in concionando, ſed privatæ tantùm utilitati, propprioque lucro ſerviat. Quanquàm enimverò, eo animo, penitùs non ducatur, ut pecuniam tanquàm Divini verbi præmium recipiat; mens tamen ipſius, ex eo, ſimoniæ convincitur: quòd in Divino verbo diſſeminando, ipſam pecuniam, ut plurimùm ſibi proponat: Quod quidem ſufficit omnino, ut mens ejus ſimoniæ vitio tota inficiatur; quemadmodùm inferre eſt, ex damnatâ iſtâ propoſitione, quæ quadrageſima quinta eſt, inter ſexaginta quinque, quibus notam Cenſoriam Innocentius XI. inuſſit 2. Martii 1679. *Dare temporale pro ſpirituali, non eſt ſimonia, quandò temporale non datur tanquàm pretium; ſed duntaxat tanqaàm motivum conferendi, vel efficiendi ſpirituale: vel etiam quandò temporale ſit ſolùm gratuita compenſatio, pro ſpirituali; aut è contrà.*

CASUS V.

Adelphius, Miſſionarius Concionator, quadrageſimales conciones habet ad quemdam parvum vicum, aut ad oppidum quoddam, cujus omnes primarii habitatores, exercendæ fœneratoriæ, arti toti incumbunt palàm & publicè. Numquid ei licet, ut quam gratuitò ipſi erogant pro concionum ejus ſtipendio, pecuniam accipiat?

Respons.

Si dictus Prædicator, in ſuis coocionibus, fœneratores, de quibus inſtituitur quæſtio, plurimùm adhortetur, ut quidqoid ex uſurâ ſibi provenit, omninò reſtituant; neque perſuaſum habeat, eâ ratione obveniſſe, quidquid ipſis eedit poſſeſſionum: Nullo ſibi commoto ſcropulo, quæ ſibi traduntur ab ipſis, ad propriam ſuam ſoſtentationem poteſt percipere. Neque enim debet præſumere, ab eis nihil quidquam haberi, niſi quod ex iniqoâ ſuâ uſurarum exactiooe extorquent. Aliundè verò fieri poteſt, etiamſi nihil habitatorum prædictorum eſſe noſcatur legitimæ poſſeſſionis, ut teneantur ad reſtituendum perſonis ſibi non cognitis: quo quidem in caſu, quod prædicatoribus, quaſi ſtipis erogationem conferrent, quantùm ad iſtam partem, poſſet ipſis locum reſtitutioois ſupplere. *In ſpeciali caſu Prædicatoribus, qui*

(b) S. Thom. quodlib. 12. art. 29. in corp.

prædicant uſurariis, inquit S. Thomas (*b*), *& movet eos reſtituere, licitum eſt accipere*: Additque S. Doctor; *alia* (*ratio*) *eſt quandò non habent aliàs undè vivant. & in extremâ neceſſitate, omnia ſunt communia, & ab omnibus licitè accipere ad ſuſtentationem & neceſſitatem poſſunt.*

CASUS VI.

Gennadius, Miſſionarius Prædicator, ſacras Orationes faciens, in imperio quodam, quod Galliam proximè contingit, id mandatum habuit à Principe, ut à prædicando penitùs abſtineret, aut ipſius miniſterio tota plebs vehementer obſiſtit. Numquid ei, in iſto caſu incumbit, ut ab omni omnino concionandi officio conquieſcat?

Respons.

Hic opus eſt duplici diſtinctione, inquit Doctor Angelicus, *quia quandò aliquis prohibetur prædicare; vel prohibetur tantùm à Tyranno, aut ſimul à Tyranno, & à populo. Si primo modo; ſic cùm de multitudine ſint aliqui, qui audire volunt; non eſt dimittenda prædicatio*; (quippe tyrannicum ſit atque prorsùs iniqoum, ejuſmodi interdictum.) *Quamvis ſit ſic moderanda, quoad tempora & loca, ut ex timore ad Tyſannum non impediatur: & quandoque etiam tunc licet prædicare occultè per domos, ſicut ab Apoſtolis legitur factum* (*c*). Sicut etiam hodiernis temporibus agere conſueverunt, qui in Tunkino, Cochinchinâ, cæteriſque regionibus exteris, in quibus liberum Chriſtianæ Religionis exercitium interdicitur, Doctrinam Evangelicam diſſeminare enituntur; quemadmodùm etiam uſurpatum eſt, primævâ Eccleſiæ ætate, à Præconibus Sancti Evangelii, qui latentes in domibus privatis, cæloque plurimùm contenebrante, de rebus divinis dicere amabant, ut quantùm locus daretur, expedire ſeſe valerent à tyrannicis vexationibus. At verò ſi ſimul & Princeps & populus conſpirent, ad impediendas Sacras Doctrinæ Chriſtianæ Conciones; *Si ſecundo modo*, inquit ſanctus Thomas, *tunc debet cedere Prædicator, & fugere ad alia loca, ſecundùm mandatum Domini: & hoc etiam Gregorius dicit, in dialogo, quod quando omnes ſunt mali & indurati, debet eis dicere illud Apoſtoli*; quia repuliſtis à vobis verbum Dei, &c.

(c) S. Thom. quodlib. 12. art. 18. in corp.

Addendum eſt etiam cum eodem Angelico Doctore; *Prædicator aut habet curam animarum, aut non, id eſt, prædicat ex neceſſitate officii; aut propriâ ſponte. Si primo modo; ſic non debet dimittere gregem, etiam propter periculum mortis; dummodò poſſit aliquod bonum facere, remanendo cum grege. Si ſecundo modo; ſic etiamſi poſſet ibi, inter tales fructificare non tenetur ibi ſtare; nec ad ponendam animam ſuam, niſi in caſu, putà ſi aliquis vellet corrumpere fidem: & tunc, ubi fides periclitaretur, teneretur animam, pro fratribus ponere: quia hoc eſt, in præcepta in tali caſu. Si autem non immineat talis caſus; ſic eſt in conſilia: quia omnia conſilia, in caſu, ſunt in præcepta.*

CASUS VII.

Eleazarus, Religioſus mendicans, cùm concionatus fuerit in Eccleſiâ ſui Monaſterii, annuente quidem ſuo Superiori Regulari, ſed plurimùm contradicente Epiſcopo Diœceſano, quin etiam verbis omnino & diſtinctis & expreſſis, prohibente; nonne ideò promeruit, ut ſacrarum concionum publicâ interdictione mulctaretur, aut quâvis aliâ ratione, caſtigaretur ab Epiſcopo; quod juſſu ipſius non paruerit?

Respons.

Non potuit Eleazarus, ex ſolâ licentiâ, ſibi à Superiori Regulari factâ, id ſumere, ut in Eccleſiâ Monaſterii ſui concionaretur. Prætereà namque ei incumbebat, ut ipſum Epiſcopum adiret, ab eo petiturus ipſius benedictionem: Adeò ut, cùm illud non præſtiterit, quin imò, ipſo Epiſcopo prorsùs prohibente, non dubitaverit, Sacram Concionem habere; inobedientiæ culpam commiſerit, ob quam meruit pœnam expendere.

Quod quidem facillimè evincitur 1. ex iſtis verbis Concilii Tridentini (*d*): *Regulares verò cujuſcumque Ordinis, niſi à ſuis Superioribus, de vitâ, moribus & ſcientiâ examinati & approbati fuerint ac de eorum licentiâ, etiam in Eccleſiis ſuorum Ordinum, prædicare non poſſint: Cum quâ licentiâ perſonali-*

(d) Conc. Trid. ſeſſ. 5. c. 2. de reform.

Digitized by Google

perſonaliter ſe coram Epiſcopis præſentare & ab eis benedictionem petere teneantur, antequam prædicare incipiant. In Eccleſiis verò, quæ ſuorum Ordinum non ſunt, ultrà licentiam ſuorum Superiorum, etiam Epiſcopi licentiam habere teneantur, ſine quâ, in ipſis Eccleſiis non ſuorum Ordinum, nullo modo prædicare poſſint. Et iterùm (a), *nullus autem Secularis, ſive Regularis, etiam in Eccleſiis ſuorum Ordinum, contradicente Epiſcopo prædicare præſumat.* En regulam generalem conſtitutam ab Eccleſiâ in Concilio Oecumenico, cui parere incumbit unicuique Prædicatori, ſive Seculari ſive Regulari, ſub pœnâ pervicacis inobedientiæ; & ad quam obſervandam poſſunt cogi, ab Epiſcopis tanquàm Superioribus Paſtoribus, adhibitis quibuſcumque modis, tùm legitimis, tùm Canonicis; Hoc eſt, ipſis etiam cenſuris, ſi viderint expedire, rectæ ordinationi Diſciplinæ ſervandæ.

(a) Idem ſeſſ.24. de reform. c. 4.

2. Memoratum ſtatutum Concilii Tridentini, comprobavit Eccleſia Gallicana, ac ratum acceptumque habuit, in plurimis è ſuis Conciliis Provincialibus (b), quæ eandem regulam conſtituerunt: Atque ex aliis quampluribus, occurrunt Concilium Rothomagenſe actum, anno 1581. Concilium Burdigalenſe congregatum, anno 1583. Concilium Turonenſe habitum, eodem anno; Concilium Aquenſe celebratum, anno 1585. Narbonenſe, anni 1609. & Burdigalenſe coactum anno 1624. Quibus Conciliis conſenſerunt omnes Epiſcopi, in ſuis Decretis, quæ tulerunt in ſuis generalibus Comitiis anno 1625. habitis (c).

(b) Conc. Rothomag. tit. de Curatorum & aliorum Presbyter. & Parœcianorum officiis n. 38.
Conc. Burdigalenſ. tit. 20. de verbi Divini prædicat.
Conc. Turonenſ. tit. de Monach. & Monaſter.
Conc. Aquenſ. tit. de concionib. &c.
Conc. Narbon. c. 4. de Divini verbi Prædicatoribus &c.
Conc. Burdigal. anno 1624. c. 11. de prædicatione verbi Dei.
(c) Comitia generalia Cleri 1625. art. 11.

3. Poteſt tandem ad completam ejuſdem rei confirmationem afferri, Pontificium Diploma Innocentii X. datum 14. Maii 1648. quo eadem Diſciplina plurimùm laudatur atque roboratur, comprobatâ atque ratâ omnino factâ, quam eâ de re Sacra Congregatio enunciaverat deciſione his verbis. *Reſpondit iiſdem Regularibus, qui confeſſiones perſonarum Secularium audiunt ſine approbatione Epiſcopi loci, vel prædicant in Eccleſiis ſui Ordinis, non petitâ illius benedictione, aut in aliis Eccleſiis, abſque illius licentiâ: vel in Eccleſiis etiam ſui Ordinis, ipſo contradicente, poſſe Epiſcopum in vim Conſtitutionis felicis recordationis Gregorii XV. quæ incipit:* Inſcrutabili Dei providentiâ, *tanquàm Sedis Apoſtolicæ delegatum, adminiſtrationem Sacramenti Pœnitentiæ, ac munus prædicationis interdicere, eoſque juris remediis coërcere.*

CASUS VIII.

Hubertus, qui Subdiaconatûs aut Diaconatûs gradum duntaxat attigit, concionandi deſiderio tenetur. Numquid juxtà mentem & Diſciplinam Eccleſiæ, id ipſi poteſtatis licentiæque conceditur?

Respons.

Eſt Diaconum inter & Subdiaconum diſcrimen prorsùs ingens ſtatuendum. Diaconus namque juris illud habet, ex ſuâ etiam ordinatione, in cujus cæremoniâ, iſta verba adhibentur (d); *Diaconum enim oportet miniſtrare ad altare, baptizare & prædicare.* Atque jus iſtud fundatur in eo, quòd Diaconatus ſit Ordo Hierarchicus: Indèque eſt, quòd à S. Optato, tertium Sacerdotium dicatur (e). Occurrunt etiam in Actis Apoſtolorum exempla, quæ fidem faciunt S. Stephano & S. Philippo, qui naſcentis Eccleſiæ primi Diaconi extiterunt, fuiſſe commiſſum verbi Divini miniſterium. De iis quoque S. Hieronymus ſic habet (f): *Diaconi ſunt, quos in Apocalipſi legimus, ſeptem Angeli.... virtutum operatione præclari.... Evangelizantes pacem, annunciantes bona docentes*: In quam poſtremam vocem, ſic fertur in Gloſſâ (g): *Scilicet populum quoad vitam activam.* Tandem Concilium Toletanum ait etiam de Diaconis ſermonem faciens (h): *Unum orarium oportet Levitam portare in ſiniſtro humero, propter quòd orat, id eſt prædicat.*

(d) Pontifical. Rom.
(e) S. Optat. l. 1. contra Donatiſtas. n. 13.
(f) S. Hieron. in can. *Diaconi*. 23. diſt. 93.
(g) Gloſſa ibid. v. *Docentes*.
(h) Conc. Tolet. 4. c. 39. in can. *Unum*. 3. diſt. 25.

At idem de Subdiacono dici non poteſt. Enimverò, non ex Subdiaconatu datur ei, qui eo ordine initiatur, concionandi facultas. Undè concludendum eſt, ſi Hubertus Diaconatûs officio fungatur, ipſum poſſe annuente nimirùm Epiſcopo, de rebus Divinis palàm dicere: In eoque præſtando nihil ab eo tentari, quod præter mentem Eccleſiæ eſſe videatur. Sed ſi Subdiaconus duntaxat fuerit; id ei non licere abſque eo, quod conſtitutæ ab eâdem Eccleſiæ ordinationi & Diſciplinæ prorsùs adverſetur (i); niſi ſpecialis eâ de re facta fuerit ei, ab Epiſcopo copia; ſingularique privilegio, ad obeundum Divini verbi miniſterium ſit ab eodem expreſsè delegatus.

(i) Sambovius tom. 3. caſu 141.

PRÆLEGARE.

Poteſt plurimos varioſque ſenſus vox iſta ſuſcipere: Verùm hic loci non intelligi eam volumus, niſi de commodo quodam, quod aut ſibi invicem, aut uni cuidam ex liberis ſuis, cæteris indè damno emergente, licitum vel illicitum eſt Patribus & Matribus, ſive donatione inter vivos afferre, ſive propter mortis intuitum prælegare.

Quæ quidem materia ſolet ad normam Juris moribus uniuſcujuſque Regionis conſtituti, ut plurimùm componi; & quoniam, quæ diverſis in locis, diverſæ vigent conſuetudines, eâ de re, non omnes conveniunt; unumquemque oportet ei, quæ in ipſius Provinciâ recipitur, ad ſtrictos apices inſiſtere; ſiquidem ipſa loco Legis habeatur. Eſt unum, quod obſervare plurimùm juvat, nimirùm conſuetudines, quæ tribuunt autoritatem Patribus & Matribus, ut ex liberis ſuis cuidam poſſint aliquid præcipui addere, qualis eſt conſuetudo Burgundiæ accipiendas eſſe, de ſolis liberis, ex juſto matrimonio natis, aut jure paternæ hæreditatis, matrimonio ſubſequenti, donatis.

Quod pertinet ad commoda, quæ ſibi invicem conſulentes, poſſunt vel non poſſunt tùm Maritus, tùm Mulier afferre, de iis mentionis iterum faciendæ, in titulo donationis, locus aliquando recurret.

CASUS PRIMUS.

BENEDICTA Conjux Matrimonio junctæ cum Alexandro, in ſupremâ Pariſienſi Curiâ Senatore, Pariſiiſque cum ſuo Marito degens; cùm ſit ornata fortunis maximis, & ampliſſimis affluat poſſeſſionibus, quas tùm Pariſiis tùm Pictavii conſtitutas habet, & quanto amore, quamque pectore toto Maritum complectatur, teſtificationibus indubitatis cupiat plurimùm ei ſignificare; tùm res ſibi acquiſitas, tùm bona, Matrimonio extante, quæſita, utraque non moventia, ſimùl & obvenientem ſibi, ex patriis bonis, quæ Pictavii ſita ſunt, tertiam partem, tam ab ipſo quàm ipſius hæreditibus, tanquam ex titulo proprietatis omninò poſſidenda, confectâ inter vivos donatione, prælegavit. Numquid ipſis legibus conſenſit ejuſmodi donatio?

RESPONS.

Ubi quæſtiones ejuſmodi occurrunt, recurrendum eſt ad diſpenſationem juris, quod moribus conſtitutum eſt, eique, cùm in foro externo, tùm in foro conſcientiæ, potiſſimùm inſiſtendum. Porro conſuetudine Pictavienſi (a) conjugatis permittitur, ut, quâ ratione fertur in propoſitâ quæſtione, valeant ſibi invicem plurimùm facere. Unde inferre eſt, quoad poſſeſſiones Pictavii ſitas, validè ſe confectam, à Benedictâ, in gratiam ſui Mariti Alexandri inter vivos donationem: verùm non eodem modo judicandum eſt, de bonis, quæ in ſubjecto Pariſienſi Conſuetudini territorio conſtituuntur: quia prohibet omnino, tùm Marito, tùm Mulieri, ne quid ſibi ejuſmodi commodi poſſint alterutri, quâcumque ratione, neque directè neque indirectè prælegare, excepto dono mutuo, quod, non ſuſceptis, de ſuo Matrimonio, liberis ſibi invicem conferre permittuntur.

(a) Conſuet. Pictaviens. art. 209. 212. & 213.

Sic deciditur à Carondas, quem & citat, & ſequitur D. de Ferriere, in Pariſienſem Conſuetudinem (b), cujus etiam ſententiam confirmat, Arreſto, à ſupremo Pariſienſi Senatu, lato 21. Martii 1609. pro D. le Comte, Præſide Galliarum Quæſtorum Collegii, Pariſiorum ubi degebat, cui N. Briſſon ipſius conjux, ſimili prorsùs ratione, partem bonorum, quæ Fontenæi, in agro Pictavienſi poſita poſſidebat prælegaverat; quam quidem donationem, ratam acceptamque laudatum Arreſtum habuit, & autoritate ſuâ plurimùm roboravit. Eundem (c) Carondas allegat D. Brillon (d) & refert aliud Arreſtum antiquius, 27. Martii 1575. pronunciatum.

(b) D. de Ferriere in Conſuet. Paris. tit. 13. art. 282. n. 10.

(c) Charondas l. 13. reſponſ 80.

(d) D. Brillon. Dictionar. Arreſt. v. Prælegare. n. 11.

CASUS II.

BAUMARIUS & Celigna, ab utrâque mutuorum propinquorum parte deſponſi, futurique Matrimonii ipſorum contractu in conſuetâ formâ confecto, ſponſalia ſua præſentibus tum ſuo Parocho tùm iiſdem propinquis, celebraverunt. Poſt elapſos paucos dies, Celigna, ex memoris animi ſignificatione, ob mille nummos dono nuptiali ſibi, à Baumerio traditos, voluit ejuſdem valoris donum ei conferre, ſcripto donationis inſtrumento ſeparatim à Contractu Matrimonii, ſubſcriptoque tùm à ſe & ſuo Marito, tùm etiam à duobus Notariis. Nonne legitima eſt altera iſta donatio?

RESPONS.

Quodcumque ſcribitur inſtrumentum, poſt initum Matrimonii contractum, & ante celebratum ipſum Matrimonium, omni prorsùs effectu caret, in eo quod attinet ad contractum. Ita cenſet D. de Ferriere in ſuo Commentario in conſuetudinem Pariſienſem (e), qui citat in eo articulo Molinæum, qui ſibimetipſi Bartholii & Chopio autoritatem potiſſimùm vindicat. „Eſt hæc conſtans omnino ſimùl „& indubitata Juriſprudentia, inquit laudatus Con„ſuetudinis Pariſienſis interpres ut plurimùm com„mendandus (f), ut conficiendarum donationum „locus nullus Deſponſatis adſit, poſt initum ma„trimonii contractum, niſi qui contrahendo ma„trimonio præſentes interfuerunt, iidem confi„ciendis donationibus, præſentes quoque inter„ſint. Donationes ejuſmodi paſſim habentur tan„quàm contrariæ ſchedæ, quibus reſcindantur „plurimùmque læduntur nuptiales pactiones, quas „partes contrahentes acceptare conſenſerunt, tam „quoad eos ſpectat, quàm quoad pertinet pro„pinquorum ſuorum utramque partem. Atque ea „eſt, addit ille, diſertiſſimè expreſſa diſpoſitio „Conſuetudinis Arvernæ (g), in articulo 28. titu„li 14. ex quo iſta verba excerpit: ab eo primùm „temporis inſtanti, quo filia aliqua, viro deſpon„detur, ſibi deſponſati poteſtati ſubeſt; in cujus „gratiam neque ullorum aliorum, in quorum poſ„ſeſſiones, ipſe poteſt jure hæreditario venire, „dictæ deſponſatæ filiæ interdicitur, ne donatio„ne pactione ſeu quâcumque diſpoſitione quid „aliud ſtatuat, quam quod ſponſalitiis conventio„nibus determinatum eſt „. Quod idem quoque ferunt & Sedana (h) & Leonenſis Conſuetudines.

(e) D. de Ferriere in Conſuetud. Pariſiens. art. 282. tit. 13. Gloſſa. 1. à 9.

(f) N. 11.

(g) Conſuetud. Arvern. art. 28. tit. 14.

(h) Conſuetud. Sedan. art. 119. & Leonens. art. 37.

Atque eâ ratione pronunciatum eſt, à ſupremo Pariſienſi Senatu, Arreſto lato 6. Martii 1589. D. de Longueil referente, in quartâ Curiæ inquiſitoriæ Claſſe; quod legitur in Collectaneis Loüet (i), donatione, ab ipſâ eâdem Curiâ, declaratâ nullâ, quæ fuerat inter perſonas deſponſatas, abſentibus propinquis, qui contractui ineundo interfuerant, confecta.

(i) Loüet Litterâ. D. n. 28.

Plurimùm intereſt advertere. 1. Si ejuſmodi donatio fuiſſet confecta, coram propinquis, qui conficiendis nuptialibus conventionibus adfuerunt, ipſam in eo caſu validam eſſe profectò futuram. Verum equidem eſſe in articulo 282. Conſuetudinis Pariſienſis, ſermonem tantummodò fieri, de donationibus quæ, *conſtante matrimonio*, ſtatuuntur; quemadmodùm innuunt iſta verba: *Qui matrimonio conjuncti ſunt, non aliter poſſunt, niſi ex mutuâ donatione commodi ſibi quid conferre*: ſed D. de Ferriere apprimè reponit (k), in dicto articulo non equidem agi, niſi de donationibus, quæ inter matrimonio conjunctos, in gratiam alterutrius aut utriuſque conficiuntur. Sed reprobari etiam in articulo 258. ejuſdem conſuetudinis, donationes quæ afferuntur ſeorsùm, à matrimonii contractu, cùm fuerunt conſtitutæ, non extantibus ibidem præſentibus propinquis, qui contractui ineundo interfuerunt, ſive poſt dictum contractum conflatum, ſive exiguo tempore, antequàm conflatus fuerit; neque donationum iſtarum in conficiendo deindè contractu, mentio ulla habita ſit; in eo namque caſu donationes prædictæ cenſentur, veluti quædam contrariæ ac reſcindentes ſchedæ, hoc eſt, conventiones ſcriptæ, adversùs ipſammet diſpoſitionem contractûs matrimonii, ſive ipſi derogent, aut ipſius clauſulas efficiant irritas, aut immutent, aut imminuant.

(k) D. de Ferriere. n. 23.

Quam Juriſprudentiam ſequuntur ad amuſſim, quotquot vigent in Galliis Parlamenta: ſicut cernere licet, ex pluribus Arreſtis Parlamenti, quod cæterorum caput atque primarium jure peculiari conſideratur; & quæ in præſenti articulo referuntur à Carondas, Tournet, Tronçon, Loüet, le Prêtre, cæteriſque quampluribus interpretibus, qui ſcripſerunt in laudatum articulum 258. Conſuetudinis Pariſienſis; ac præſertim ex uno Arreſto. 3. Aprilis 1549. & alio, anno 1567. & alio tertio, 2. Julii 1579. quod quidem ſic factum eſt, ex plurima, qua tenentur ipſi Judices, ſtudio coercendi ecce os ardoris impetus, quibus juvenes eouſque ſolent abripi, ut omnia quæque promittant, ſuis etiam priva-

Digitized by Google

privatis commodis renuncient, in intuitum & ſpem futuri Matrimonii quod contrahere ſibi ſemel animo propoſuerunt. Namque ut ait Imperator Coſtantinus in unâ quâdam ex Legibus Codicis, (*a*) *clandeſtinis ac domeſticis fraudibus, facilè quidvis, pro negotii opportunitate confingi poteſt, vel id, quod verè geſtum eſt, aboleri.* Quoniam igitur non eorum tantùm, qui viir indirectis ac prorsùs illicitis eò adducuntur, ut ſecretas atque privatas conventiones ejuſmodi ſtipulentur, ſed etiam ipſorum propinquorum, liberorum quoque ex Matrimonio procreandorum, aut cæterorum hæredum plurimùm intereſt talis donationum inſtitutio: viſum eſt futurum operæ pretium, ſi interdiceretur iis, qui conjungendi ſunt Matrimonio; ne quidquam contractui Matrimonii privatâ autoritate addere, aut clauſulas ac conditiones in eo expreſſas & appoſitas, immutare valerent.

(*a*) Leg. data. 27. cod. de Donationibus. l. 8. tit. 54.

CASUS III.

Balthasar, Pariſinus Civis locupletiſſimus, cùm aliquid vellet ſibi prælegari ab Henricâ conjuge ſuâ, quam pulmonariam cernebat, nec niſi circiter octo dierum ſpatio, ab extremo halitu retardatam;eam plurimùm urget, ad conſentiendum vendendo cuidam prædio, quod tanquàm ſuum commune poſſidebant; ut nimirùm ad ſe redeat venditi prædii pretium; quippè Conſuetudo ipſius conjugi prorsùs interdicat, ne quidquam ſuo Marito poſſit commodi ex teſtamento conferre. Henrica conſentit iſti venditioni, quæ ab ipsâ die ſequenti abſolvitur, conſtituto ſex millium librarum pretio, quæ ab emptore numeratâ pecuniâ perſolvuntur, & ab ipſo Balthazar percipiuntur. Dictâ conjuge paucos poſt dies defunctâ, ipſius hæredes ex tranſverſo cognationis gradu, laudato Balthaſar litem intendunt, ac pro aris & focis contendunt, intrà res hæreditarias ab ipſo eſſe referenda 6000. Libras prædictas. Balthazar è contrariò arguit, tùm marito tùm ipſius conjugi, per leges omninò licere, ut, quæ ſua ſunt, prout ſibi viſum fuerit, & abſque eò, quòd quiſquam jure valeat contradicere, poſſint venumdare; atque cùm legitima ſit iſta alienatio, non eſſe undè ab hæredibus, eâ de re, lis commoveatur. Utri Jus?

Respons.

Reſpondemus uniuſcujuſque Regionis Conſuetudine prorsùs eſſe ſtandum in propoſitâ materiâ; & juxtà quod in ipsâ fertur, diſtrictè omninò ſeſe gerendum, remotâ omni tùm fraude tùm colluſione. (*b*) Atqui Pariſienſis Conſuetudo prohibet conjugatis, in articulo 282. nè quidquam ſibi afferant commodi, neque ex titulo donationis vitâ extante confecto, neque ex ipſius mortis intuitu; quemadmodùm evincit Ricardus, (*c*) in egregio, quem edidit, de donationibus contractu, ac etiam colligitur ex ingenti nube Arreſtorum eâ de re pronunciatorum; atque præſertim ex uno quodam in ſupremâ Pariſienſi Curiâ lato, anno 1543. & relato à D. Brillon. (*d*) Item & ex alio quod allegat Corbin, (*e*) quod, reſciſſâ quâdam ſententiâ ab Ambiano Baïllivio pronunciatâ, damnat maritum ad reſtituendum hæredibus ex tranſverſo conjunctionis gradu ſuæ conjugi junctis pretium clientelaris fundi paucis diebus, antequàm obiret, mutuo conſenſu venditi; cùm ſcilicet dicta conjux, memoratum fundo venumdando non conſentiſſet, niſi ut aliquid commodi marito ſuo valeret indè conferre: atque etiam ex duobus aliis, quorum unum citatur à Montholon (*f*), & pronunciatum fuit diebus feſtis Pentecoſtes, anni 1589. & alterum latum eſt circà feſtum Paſchatis anni 1605.

(*b*) Conſuet. Paris. art. 282.

(*c*) Ricard. tract. de Donationib. inter viventes. p. 1. c. 3. ſect. 6.

(*d*) D. Brillon. Diction. Arreſtorum. verbo Prælegare. n. 4.

(*e*) Corbin, in Continuat. Patronatûs. cap. 249.

(*f*) Montholon. Arreſtis. 57. & 105.

Ratione autem iſtâ potiſſimùm innituntur laudata Arreſta, quod, in hujuſmodi alienationibus occurreret indirectum quoddam commodum, & ipſi conſuetudini fraudis plurimùm ſtrueretur; quemadmodùm etiam fraudaretur, ſi ab alterutro conjugatorum donatio quædam conficeretur, in gratiam liberorum alterius, ex Matrimonio priori ſuſceptorum; juxtà tria Arreſta pronunciata, à ſupremo Pariſienſi Senatu, primum quidem 23. Decembris, 1562. ſecundum, 12. Julii 1584. relatum à le Pretre (*g*), & tertium 22. Aprilis, 1646. allegatum à Soeſve. (*h*)

(*g*) Le Prêtre. 4. Cent. cap. 100. n. 30.

(*h*) Soëſve tom. 1. Cent. 1. cap. 90.

Quæ cùm ita ſint; dicendum eſt, juris plurimum profectò cedere dictis hæredibus ex tranſverſo cognationis gradu, ut adversùs Balthaſar lite intentâ 6000. Libras repetant ſibi reſtitui; ſiquidem manifeſtum ſit ac planum omninò ſit, prædium de quo agitur, bonâ fide quantùm ad eum ſpectat, non fuiſſe abalienatum; verùm animo Conſuetudini Pariſienſi, fraudis inferendæ; propterea quòd diſtrictè prohibeatur conjugatis, ne ſibi plurimùm faciant ſive directè, ſive indirectè, ut fert ipſa eadem Conſuetudo, cùm quâ concordant Conſuetudines Ambiana, Trecenſis, Atrebatenſis, Bononienſis atque aliæ quamplurimæ.

CASUS IV.

Aquilinus & Paulina ipſius uxor Pariſiorum commorantes, Annam ſuam filiam Julio paciſcuntur, atque contractui ineundo conditionem iſtam apponunt, quòd propter plurimam dotem, quam ipſi ſimul & æquali portione in anteceſſum hæreditatis futuræ eidem conficiunt, futurum ſit ut, qui ex ipſis ſuperſtes extiterit, reſiduo totius vitæ ſuæ tempore fruatur, rebus moventibus, boniſque conſtante matrimonio quæſitis id eſt, rebus non moventibus; non autem iis, quæ fuiſſent à primùm decedente, Matrimonio nondùm conſtante, comparata: abſque eò quòd valeant nec ab Annâ ſuâ filiâ, nec à Julio ipſius conjuge, obligari, ad recenſenda bona à defuncto derelicta, neque dictis conjugatis ullâ ratione præſtanda. Nonne ibidem aliquid commodi indirecti obrepit, in gratiam duorum conjugatorum, quod ipsâ Conſuetudine prohibeatur; ac conſequenter, nonne dicta ſtipulatio illicita, nullaque cenſenda eſt?

Respons.

Ut quæſtio, quæ dicenda occurrit, ſtabili certiſſimoque fundamento fulciatur; Primò quidem ab ipsâ Conſuetudine loci, in quo dicta conventio conflatur, accipiendum eſt, quid potiſſimùm, eâ de re ferat. Sic autem habetur in Conſuetudine Pariſienſi, (*i*) *Pater & Mater Matrimonio conjungentes ſuos liberos poſſunt ſtipulari futurum, ut à liberis prædictis relinquantur ſuperſtiti ſuo Patri vel ſuæ Matri res moventes, & bona, conſtante Matrimonio ab alterutro primùm decedente parta, quibus reliquo vitæ ſuperſtitis tempore perfruatur; modò non convolaverit ad alteras nuptias: neque ſtipulationes ejuſmodi tanquam commodum aliquod, inter conjugatos, prælegatum poterunt cenſeri.*

(*i*) Conſuetud. Paris. art. 281.

Verùm ut optimè poſſit intelligi laudatæ Conſuetudinis diſpoſitio, ex quâ paſſim emergunt rixæ liteſque quamplurimæ inter ſuperſtitem vel Patrem, vel Matrem, & ipſorum liberos, præſertim Pariſiorum, ubi frequentantur ut plurimùm ejuſmodi reſervantes clauſulæ: eſt dicendum cum Auzanet, (*k*) quòd dictæ ſtipulationes valeant, & ipſius Conſuetudinis menti conſentaneæ ſint, eaſdem conficiendas eſſe neceſſariò adhibitis quinque conditionibus.

(*k*) Auzanet. in Conſuet. Pariſienſ. tit. 13. art. 281. n. 1. 2. 3. 4. & 5.

Prima eſt: ut ejuſmodi conventio diſtinctis

verbis

verbis exprimatur, in ipſo contractu matrimonii liberi, cui Pater & Mater, in anteceſſum futoræ ſuæ hæreditatis, ſuorum bonorum portionem conceſſerunt.

Secunda; ut in eo tantùm conſtituatur commodum reſervatum ei, qui ſuperſtes extiterit, quòd rebus moventibus, boniſque matrimonio conſtante, quæſitis non verò bonis patris quæcumque ſint fruatur; hoc eſt bonis, quæ ex fundis paternis verè proventa ſunt, aut tanquàm proventa, in contractu recenſetur; quoniam articulus dictæ Conſuetudinis, memoratum commodum reponit, in ſolis bonis & poſſeſſionibus, quæ Patrem inter & Matrem, eſſe communia deprehenduntur.

Tertia: ut bona quorum poſſeſſio permittitur ab eâdem Conſuetudine, ſint communia. non tantummodò in ipſa die ſtipulationis, quà poſſeſſio reſervatur in ipſo Matrimonii Liberi Contractu; ſed etiam in ipſo die, quo primùm Decedens moritur; quemadmodùm fertur in iſtis verbis articuli 280. *Quæ communia reperiuntur, eâ ipsâ horâ obitûs prioris morientis.* Ratio eſt, quia cùm articulus iſte, qui eſt 281. fuerit adjunctus ad articulum 280. non poteſt ſortiri ſuum effectum, niſi relativè & dependenter ab articulo 280. adeo ut, ſi nulla bonorum communitas inter Patrem & Matrem intercesſerit, aut ſi hujuſmodi communitas equidem extiterit, ſed ſeu aliquâ disjunctione, ſeu renunciatione vel à Matre, contrà ipſam communitatem bonorum, quæ inter eam & ejus Maritum conſtabat, vel ab ipſius hæredibus, ejuratâ diſſoluta ſit; ſtipulatio poſſeſſionis reſervatæ, in contractu matrimonii, caduca prorsùs evadat & funditùs tollatur: & tandem ſi liberi inter ſe diſſentiant, de acceptandâ communitate aut eâ abdicandâ; ſtandum ſit parti, quæ viſa fuerit, eorum utilitati & commodo, magis expedire.

Quarta: ut poſſeſſio reſervata, de quâ conventum eſt in contractu matrimonii, ſolum modò Patri vel Matri cedat; excluſis avis tùm paternis tùm maternis, cœteriſque lineæ aſcendentis parentibus. Exiſtimat tamen D. de Ferriere, aliter prorsùs opinante Auzanet, ſimilem ſtipulationem debere etiam obtinere, quantùm ad Avos ſeu paternos ſeu maternos, qui conjungentes matrimonio nepotes aut pronepotes ſuos, iis patriorum bonorum ſuorum portionem aliquam largiuntur.

Quinta denique: ut non poſſit confici, niſi in ipſo matrimonii contractu liberorum, ſtipulatio commodi reſervati, ſuperſtiti vel Patri vel Matri. Quæ cùm ita ſe habeant, ac recenſitæ quinque conditiones accedant conventioni, de quâ dictum eſt, in propoſitâ ſpecie; concedendum eſt, ſtipulationem de poſſeſſione, quam Aquilinus & Paulina ſibi reſervavêre, enunciatam in ipſo contractu nuptiali ipſorum filiæ, legitimam eſſe, atque tamdiù obtinere debere, quamdiù ad alteras nuptias, alterutet ſuperſtes non eſt convolaturus; nec tandem eſſe habendam, tanquàm quid commodi inter Paulinam & Aquilinum; aut ad ſummùm, ſi alicujus indirecti commodi rationem præ ſe ferre videatur, illud omninò eſſe, conſuetudine ipsâ permiſſum.

Circà propoſitam quæſtionem occurrere poſſunt plurimæ difficultates; de iis quæ referenda incumbunt, à libero maritato, quandò antequàm diſcutiantur res hæreditariæ, quæ Patri vel Matri ſuperſtiti obveniendæ ſunt, proceditur ad diviſionem bonorum, quæ à primùm decedente relicta ſunt, verùm nihil quidquam ſocietatis habent, cùm caſu de quo agitur: undè rem dirimendam omninò permittimus Patronis, qui in ſubjectâ materiâ multò magis, quàm eſſe poſſumus, peritiores ſunt atque intelligentiores. Atque illud tantummodò obſervare ſatis habemus, apud cæteras Regni Conſuetudines prorsùs ſileri, de ſingulari iſtâ ſtipulatione, quam Conſuetudo Pariſienſis admittit, in gratiam Patris vel Matris ſuperſtitis; ac proindè in regionibus dictis Conſuetudinibus ſubjectis, locum habere non poſſe; ſiquidem nullius Conſuetudinis diſpoſitio, debeat conſtitutos ſibi limites prætergredi. Eâ autem ratione, reperitur pronunciatum fuiſſe, quodam Arreſto ſupremi Senatûs Pariſienſis, anno 1682. 4. Auguſti, quo confirmabantur ac roborabantur plurimum duæ ſententiæ anteriores; una 27. Octobris 1680. & altera 3. Martii 1681. legere eſt dictum Arreſtum, in nonâ parte Ephemeridis Palatii, paginâ 226. (a).

CASUS V.

Aquidanus, vir viduus qui de Paulinâ priori ſuà uxore, liberum unum ſuſcepit, ad ſecundas nuptias convolavit Pariſiorum, cùm Adenettâ etiam viduâ, quæ ex thoro priori, liberum quoque unum peperit. Poſtquàm annis ſeptem vel octo ſimùl conjunctiſſimè omninò vixerunt, nullis ſibi de ſuo matrimonio, liberis natis; & Adenetta jam parere, per annos non poterat; Aquidanus volens ipſi, ſingularis ſui in eam amoris indicia minimè dubia præbere, confecit munirique curavit, requiſitis formis, donationem inter viventes, de quodam contractu conſtituto, in Pariſienſi Baſilicâ, penſionem 500. librarum annuam referente, in gratiam ipſius liberi, quem de priori thoro pepererat, & poſt paucos menſes, explevit diem ultimum. Quâ de re, qui in derelictam ipſius ſucceſſionem hæreditario jure veniunt, ſibi animo proponunt, Donatario litem inferre, quò valeant obtinere, reſcindi, irritamque omninò declarari, quam in ejus gratiam confecit Aquidanus donationem. Numquid illæſo ſalvoque jure æquitatis, poſſunt in ſuâ ſententiâ perſtare?

Respons.

Eſt hoc in jure, tanquàm conſtans poſitum, liberum nempè non cenſeri, niſi unam eandemque perſonam, cùm Patre & Matre, conſtituere.

Undè ſequitur uxorem, quæ aliquid filio proprii Mariti largitur, cenſendam eſſe ipſimet Marito ſaltem indirectè donare; quod idem quoque dicendum eſt de Marito, qui commodum aliquod confert, ipſi puero, quem uxor ſuâ, ex præcedenti matrimonio peperit. Jamverò tanquàm regulam certiſſimam omninòque Religioſam, decernit Pariſienſis Conſuetudo, cui ut ſupponitur ſubjiciuntur Aquidanus & Adenetta, non licere conjugatis, ut quidquam utilitatis ac commodi ſibi invicem, *conſtante matrimonio*, neque directè, neque indirectè afferant, niſi ex donatione mutuâ in iis circumſtantiis, ſub iiſque conditionibus confectâ, quæ exprimuntur; in dictâ Conſuetudine, cujus propriâ verba, in aliâ deciſione, retulimus: indèque eſt, quòd in ſupremis Curiis paſſim reſcindantur nullæque declarentur, quæ à Minoribus exhibitæ fuerunt, in gratiam filiorum, ſuorum ſive Tutorum, ſive Curatorum, nondùm expleto tempore Tutelæ aut Curatoriæ, nec adminiſtratæ Pupilli poſſeſſionis, ratione præſtitâ donationes; quòd nimirùm cenſeantur, in gratiam ipſorum Patris, ut plurimùm conferri. Quæ ipſiſſima verba ſunt D. de Ferriere, in conſuetudinem Pariſienſem (b), qui & addit, non poſſe donationes ejuſmodi, ipſi etiam uxori Tutoris aut Curatoris, legitimè aſſignari; quia non præſumitur uxor accipere, niſi eo animo, ut quod ſibi donatum eſt, ad proprium Maritum deindè transferat; quod fideicommiſſi ſpeciem quandam importaret, ab omnibus cùm Conſuetudinibus, tùm vel ipſis etiam legibus Romanis, reprobatam penitùs atque interdictam (c).

(a) Ephemerid. Palatii 9. part. paginâ 226.

(b) D. de Ferriere in art. 282. Conſuetud. Pariſiens. tit. n. 13.

(c) *Leg. Hac ratio.* 3. §. 9. ff. de donationibus inter virum & uxorem. l. 24. tit. 1. *Leg. Si ſponſus.* §. 1. eod. tit. *Leg. Hæreditatis.* 6. v. *Sin vero.* Cod. de nuptiis l. 5. tit. 9. & *Leg. Senatores.* 1. v. *Sive itaque.* Cod. de natural. liberis & cæt. l. 5.

Quæ tit. 27.

Quæ quidem deciſio planè congruit, articulo 283. noſtræ Conſuetudinis quæ fert. *Non licet iis, qui Matrimonio conjuncti ſunt, filiis utriuſque de præcedenti Matrimonio procreatis, quidquam donare occurente caſu, quod vel ipſi vel ipſorum alteretur liberos habuerint* : hoc eſt, ut interpretatur D. de Ferriere io articulum prædictum. (*a*) ſive uterque liberos ſuſceperit, de priori Matrimonio, ſive cùm nulli ſint donatoris filii, ipſe liberis alterius donum aliquod largiatur. Atque eadem fuit opinio Molinæi, in articolum 156. veteris Conſuetudinis Pariſienſis : quanquàm valida legitimaque pronunciata ſit in territorio Conſuetudini Pariſienſi ſubjecto, donatio collata ab eo, qui nullos habebat filios in gratiam alterios, qui de præcedenti Matrimonio liberos ſuſceperat : quemadmodùm colligere eſt, ex Arreſtis relatis à Loüet, (*b*) quæ lata ſunt 4. Julii, & 16. Septembris 1587. Brodeao in Loüet, & in Dofreſne, plurima quoque citat Arreſta, quæ in eodem caſu diverſâ prorsùs oppoſitâque ratione judicaverunt.

(*a*) Loco cit. n. 2.

(*b*) Louet, Literâ D. n. 17.

Obſervat autor iſte poſtremo loco appellatus, ex allatâ exceptione ab Arreſtis, quæ è Pariſienſi Conſuetudine emanaverunt, nihil poſſe quidquam inferri, prædictamque exceptionem non debere obtinere, quantùm ad donationes ejuſmodi, quæ in aliis conſuetudinibus exhiberentur : ſuamque ſententiam probat, ex 14. Arreſtis pronunciatis in Conſuetudinibus Bleſenſi, Perticenſi, Caſtronovenſi in Thimeraſiâ, Bituricenſi, Melodunenſi, Trecenſi, Silvanectenſi, Aurelianenſi & aliis. Sed tandem, Senatus Pariſienſis Supremus, Arreſto Paſchatis 1610, pronunciato, Indutis togis rubris Senatoribus ; & eo quod tulit 4. Aprilis 1653. validam ratamque & habuit & declaravit, quemadmodùm pluribus jam Arreſtis anteà declaraverat ; omnem donationem præſtitam à viro, qui nullos ſuſceperat filios in gratiam liberi, quem ſua uxor de priori viro pepererat, *& vice versâ* ; quod iterùm prononciavit Curia, ſuo Arreſto 4. Julii 1665. in tertiâ Claſſe Inquiſitionum Curiæ, referente D. Huberto de Montmor, quod reperire eſt in ſecundo tomo Ephemeridis Audientiarum. D. de Ferriere (*c*) ait : *Nihilominùs (ut dicam ingenuè quid ſentiam) exiſtimo, non omninò ſibi conſtare, eâ de re Juriſprudentiam, quippe minime adeò ſecum ipſis Arreſta concordent.*

(*c*) D. de Ferriere. n. 8.

Cambolas (*d*) refert Arreſtum ſupremi Senatûs Toloſani, 26. Januarii 1623. quod omninò conſentit duobus Arreſtis ſupremæ Curiæ Pariſienſis, quæ jam jam allegavimus. Bonifacius, (*e*) inter ſua Arreſta, duo etiam refert lata à Parlamento Provinciali, iiſdem quoque prorsùs conſentanea. Primum, quod pronunciatum eſt in Primario Tribunali, referente D. Seguier ; & alterum, 31. Januarii 1668. Chopin (*f*) annotat ejuſmodi donationes irritas quidem fuiſſe factas ; at poſt reformatam Conſuetudinem ratas eaſdem eſſe habitas, quando confectæ ſunt ab alterutro conjugatorum, qui de Matrimonio præcedenti filios non ſusceperat, in gratiam alterius, qui liberos habebat ; juxtà articulum 283. qui additus fuit, cùm vetus Conſuetudo immutata eſt. Bacquet, (*g*) Carondas plurimique alii Conſuetudinis interpretes, eandem quoque ſecuti ſunt opinionem : adeò ut hodiernis jam temporibus eorum potiſſimùm ſententiæ ſit adhærendum.

(*d*) De Cambolas, Deciſionum notabilium. lib. 5. cap. 1. n. 1.

(*e*) Bonifacius tom. 1. part. 1. lib. 7. tit. 3. cap. 7. & 8.

(*f*) Chopin tit. de Teſtament. n. 13.

(*g*) Bacquet. tract. de jurib. juſtitiæ. cap. 21. n. 317.

Obſervandum eſt 1. Certum eſſe, quando de communi Matrimonio nati ſunt filii non poſſe ab eo, qui nullos liberos de priori thoro ſuſcepit, ullam præſtari donationem in gratiam eorum, quos alter habet, de præcedenti Matrimonio procreatos. Quod quidem luculenter docent Tronçon, Auzanet, & D. de Ferriere. (h) Atque ea potiſſimùm ratio eſt, quòd propter commodum & gratiam filiorum donatoris prohibitum fuerit, ne quid liberis, de priori thoro natis, donaretur. Adeo ut, ſi filios habuerit vel de præcedenti vel de præſenti Matrimonio ſuſceptos, donatio prorsùs irrita eſſe cenſeatur.

(*h*) Tronçon, Auzanet & D. de Ferriere, ibid. n. 13.

2. In aliis Conſuetudinibus prohibitorium interdictum, ne quid conferatur in gratiam filii, quem alteruter conjugatorum habuit de præcedenti thoro, defuncto vel Patre, vel Matre dicti filii, nullum jam nec locum nec robur ſervare, atque penitùs ſolvi. Proindèque uxor, quæ vidua facta eſt, poteſt filiis ſui conjugis defuncti commodum aliquod afferre. Ita cenſet Brodeau in Loüet. (*i*) Quod confirmatum reperitur. in Conſuetudine Andegavenſi, Arreſto, 24. Maii 1650. Et ſummoperè comprobatur, tanquàm æquitati omninò conſentaneum à D. de Ferriere, io articulum 283. numero 12. ſiquidem morte primùm decedentis, omnis indirectæ donationis ſuſpicio procul tollitur.

(*i*) Brodeau in Louet literâ, D. n. 17.

Ex iis, quæ fuſiori ſtilo circà propoſitam quæſtionem dicta ſunt, ſupereſt ergò concludendum, ſi filios, quem Aquidanus de priori Matrimonio ſuſcepit, viveret, eùm donationem de penſione annuâ 500. Librarum filio, quem ſua conjux ex priori viro, pepererat contulit, dictam donationem eſſe nullam, quippe in eo caſo, ipſius Conſuetudinis menti Arreſtorumque Juriſprudentiæ, quæ hodiernâ ætate invaleſcit, tota penitùs adverſaretur : verùm, tunc legitimam validamque cenſendam eſſe, ſi quando iſtam donationem confecit, ſuus filius, quem de altero Matrimonio habuerat, jam fuiſſet è vivis ſublatus.

CASUS VI.

Bartholomæus, Pariſinus Civis, Pater Juliani, Julii & Jacobi, ſenio jam confectus, cùm omnes ipſius tùm poſſeſſiones tùm facultates conſtent ex 24000. Libris conſtitutis in præſenti numeratâque pecuniâ in mercibus, & in penſionibus unoquoque anno percipiendis, in Urbe Antiſſiodoro ſtabilit & collocat in Matrimonium Julianum filium ſuum nato maximum ; ipſique nunc acto & de facto donat, ſeu prælegat ex teſtamento ſummam 10000. Librarum, quâ juvetur in commercio faciendo : quanquàm apertè noſcat, Julio & Jacobo remanſorum eſſe tantummodò reſiduam unicuique ſummam 7000. Librarum. Numquid commodum iſtud poteſt in Julianum, duobus aliis poſthabitis, abſque conſcientiæ ſuæ detrimento conferre ?

RESPONS.

Dici poteſt, ſtando principiis Juris naturalis, à Bartholomæo poſſe profectò Julianum commodis augeri, aſſignatâ ei hæreditatis ſuæ portione copioſiori : verùm in eo caſo Julianum teneri, ad abſtinendum à ſucceſſione ſui Patris ; aut ſi ſeſe hæredem præbendo, dictam ſucceſſionem attingat ad referendum, in ipſius hæreditatis maſſam, quodcumque percepit. Ipſa etiam Antiſſiodorenſis Conſuetudo, cui Bartholomæus ſubjicitur, memoratis principiis omninò conſentanea eſt : En namque quod in eâ diſertis verbis exprimitur : (*k*) *Quæcumque perſona ſoluta & libera, quæ ſufficientem ætatem attigerit, nempè maſculus annos viginti & fœmina, octodecim completos poteſt conficere teſtamentum ; & in eo ſtatuere ad libitum ſuum, de ſuis omnibus rebus moventibus & bonis acquiſitis non moventibus, item & de quintâ parte patriorum bonorum, & eorum quæ ſibi eu hæreditario jure provenerunt.* Sic etiam laudata Conſuetudo habet in alio articulo : (*m*) *Pater & Mater cæterique aſcendentis lineæ parentes poſſunt donare ſuis filiis, aut aliis nepotibus & pronepotibus, quodcumque ſibi libuerit in contractu Matrimonii, aut quâvis aliâ ratione ; (legitimâ reſervatâ) quam donationem Donatarius poterit acceptare, abſtinendo ab attingendâ* donatoris hæreditate. Eadem eſt etiam diſpoſitio Conſuetudinis Pariſienſis (*m*) ac plurimarum aliarum. En quæ verba adhibentur, in Conſue-

(*k*) Conſuetud. Antiſſiodor. art. 125.

(*l*) Ibid. art. 244.

(*m*) Conſuet. Pariſienſ. art. 307.

tudine Pariſienſi ; *Nihilominùs , aut ille , cui commodum aliquod fuiſſet donatum , iſtud commodum retinere ſibi vellet ; quod ei prorsùs licet , abſtinendo ab hæreditate ; cæteris liberis legitimâ ſervatâ.* Quod plana concordat cùm iſtis verbis legis (a) : *Repudians hæreditatem non tenetur ad collationem.* Atque ita judicatum eſt à ſupremo Pariſienſi Senatu , Arreſto 29. Auguſti 1571. & alio Arreſto 24. Julii 1578. (b) referente D. Angenouſt : illudque locum habet , tam ex donatione inter viventes, quàm ex teſtamento. Quod pertinet ad iſta laudatæ Conſuetudinis verba : *Legitimâ ſervatâ* : illud etiam pronunciatum eſt alio Arreſto ejuſdem ſupremi Senatûs, vigeſimo ſeptimo Maii 1558. ſed advertendum eſt , Conſuetudinem non intelligi , niſi de filiis legitimis, aut legitimis factis ex matrimonio ſubſequenti , non verò de iis , qui à Principe , in partem bonorum paternorum fuiſſent aſcripti ; quemadmodùm annotat Carondas (c) , & judicatum eſt Arreſto Parlamenti Pariſienſis 16. Maii 1556.

(a) Leg. Ex can. Cod. familiæ erciſcundæ.
(b) D. Brillon. v. Commodum. n. 34.
(c) Carondas Reſp. l. 2. Reſp. 4.

Si tamen Bartholomæus conjiceret ex iſtâ inæqualitate , futurum aliquandò , ut inter filios ſuos odia commoverentur , liteſque emergerent , non ipſi prorsùs liceret , niſi caritate plurimùm læſâ , uni præ cœteris , plurimùm facere. Sicut enim ait Apoſtolus (d). *Omnia mihi licent ſed non omnia expediunt.* Idemque dicendum eſt , ſi in Julianum benignitatem conferret , ex animo aliquantulùm , à duobus ſuis aliis filiis alienato. Quod hic loci ſubjicimus , ex S. Ambroſio excerpitur , qui dicit (e) , *frequenter amor ipſe patrius , niſi moderationem teneat , nocet liberis , ſi aut nimia diligentia affectum reſolvat , aut prælatione nutat , cæteros ob affectu germanitatis avertat , plus acquiritur filio , cui fratrum amor acquiritur. Hæc præclarior munificentia patrum : hæc ditior hæreditas filiorum. Jungat liberos æqualis gratia , quos junxit æqualis natura. Lucrum pietas rejicit pecuniæ, in quo pietatis diſpendium eſt. Quid miraris , ſi propter fundum , aut domum , oriuntur inter fratres jurgia ; quandò propter tunicam inter Jacob ſancti filios exarſit invidia ?*

(d) 2. Corinth. 6. 12.
(e) S. Ambroſ. lib. de Joſeph Patriarcha. c. 2.

Obſervare plurimùm intereſt 1. ſi Pater aut Mater ſeſe obligaſſent , in contractu Matrimonii unius cujuſdam ex liberis ſuis, ad non dandum uni eorum , pluſquam alteri ; ejuſmodi conventionem nunquam ab iis poſſe nec immutari , nec revocari , atque religioſè prorsùs eſſe tenendam : quod quidem ſic judicatum eſt , à ſupremo Pariſienſi Senatu Arreſto ; ſecundi Semptembris 1681. quin etiam Parlamentum Divionenſe voluit dictam conventionem , ad nepotes uſque extendi , pronunciatis, eâ de re, duobus Arreſtis uno 5. Maii 1605. & altero 16. Januarii 1615. (f).

2. Quibuſdam Conſuetudinibus , luculentis verbis omninò prohiberi , tùm Patribus tùm Matribus , ne cuiquam ſuorum filiorum aliquid præcipui adjiciant , ſive rerum hæreditario jure proventarum & moventium , ſive bonorum non moventium : qualis eſt Conſuetudo Normanniæ (g), juxtà quam tamen exceptionem à regula communi recipiunt victus & veſtitus filiorum , ſumtus qui impenduntur in Epulas nuptiales unius liberi , atque quidquid impendii confertur , in tradendum illum , ſtudiis & litteris & eò uſque promovendum , donec Lauream Doctoralem adipiſcatur : ſi quidem iſta omnia referri deindè intrà res hæreditarias , nullâ ratione exigantur.

(f) D. Brillon. v Commodum. n. 16. poſt Bouvot. tom. 2. v Matrimonium. qq. 28. 31. & 97.
(g) Conſuetud. Normann. art. 434.

CASUS VII.

LÆLIUS , vir nobilis ; Dominus Parœciæ S. Paterni ; cujus duo ſunt liberi , nimirùm Benignus & Agatha , cùm nihil poſſeſſionum habeat , præter iſtud prædium Clientelare , quod de bonis , quæ attulerat ipſius uxor defuncta , provenit ; per aliquot annos , mille libras contulit , in educationem Benigni , & in eum ſtudiis liberalibuſque artibus informandum ; cùm intereà nonniſi 500. libras impendebat Agatha , quæ domi ſemper remanſit. Poſt hæc autem Lælius obiit. Numquid Benignus , ex conſcientiâ tenetur ; ad referendas ſorori ſuæ 500. libras , per modùm ſupplementi vel compenſationis ?

RESPONS.

Ab ipsâ Conſuetudine loci , in quo ſita eſt Parœcia S. Paterni , regula repetenda eſt , quâ poſſit difficultas propoſita diſſolvi. Enimverò ſi in dictâ Conſuetudine , diſtinctis verbis exprimatur , futurum ut nequeat Pater , in inſtituendum unum liberum , plùs impenſæ facere , quàm in alterum quin teneatur ad tribuendum deindè minùs ei , qui ampliùs aut receperit , aut ſumtus admiſerit : adeo ut ipſi neceſſariò incumbat , diſtrictam omninò , inter eos , adæquatamque prorſus æqualitatem ſervare ; in eo caſu Benignus obligatur , ex officio conſcientiæ , ad referendam ſorori ſuæ aliquam inæqualitatis iſtius compenſationem , quæ ei deberetur ; quod etiam locum haberet , etſi Lælius , ipſam collocaviſſet in matrimonium , ac declaraviſſet , æquales ab utroque impenſas admiſſas fuiſſe. Atque nititur iſtud , principio quod adhibetur à S. Thomâ , his verbis (h) : *Sicut accipere rem alienam , eſt peccatum contrà juſtitiam ; ita etiam detinere.*

(h) S. Th. 2. 2. q. 62. art. 8. in corp.

At verò ſi memorata Conſuetudo , Pariſienſi Conſuetudini congruerit , quâ Patri & Matri ſit copia , ut proprios filios prout eruditionis ſtatus requirit, aut more nobili aut more civico inſtituant ; cùm ea *onere* , inquit iſta Conſuetudo , *ut ... liberas ſuos ſuſtentent , & ipſis cùm alimenta præbeant , tùm cæteros vitæ uſus ſuppeditent , prout requirit ſeu conditionis ſtatus , ſeu generis claritudo* (i) ; Benignus ad nullam prorsùs compenſationem obligatur , ergà Agatham ; propterea quòd in eo caſu , licuerit Lælio ampliores ſumtus impendere in illius educationem , quam Agathæ. quod etiam verum omninò eſſet , quanquàm in iſtâ Conſuetudine ferretur , non permitti Patri ut uni , ex liberis ſuis , aliquid ampliùs faciat quam alteri ; ut habet Conſuetudo Pariſienſis laudata (k) ; quippè prohibitorium iſtud Decretum non ſit intelligendum , de impendiis , quæ in ipſorum educationem conferuntur : ſed tantummodò , de donationibus vel legatis , quæ in ipſorum commodum & gratiam ſtatuuntur , aut de fortunato ſtatu , in quem propelluntur , aliquid indè damni aut ſaltem inæqualitatis , cæteris patientibus : ut apertè colligitur , ex Conſuetudinis iſtius ipſiſſimis verbis : *Pater & Mater non poſſunt ex donatione inter viventes , teſtamento nec extremâ ſuæ voluntatis ordinatione , nec quavis aliâ ratione , aliquid ſuis liberis præcipui adjicere , adeo ut quibuſdam , in cæterorum damnum , copioſior dictarum Patris & Matris portio ſucceſſionis obveniat.* Quibus quidem verbis nihil innuitur quod ullâ ratione , attingat impenſas æquales aut inæquales , quæ in inſtituendos educandoſque filios impenduntur : ſicut advertitur à Theologo magni nominis , in diſſolvendâ , ferè ſimili difficultate (l).

(i) Conſuetud. Parie. art. 267.
(k) Ibid. art. 303.
(l) Sambovius tom. 1. caſu 198.

PRÆSCRIP.

PRÆSCRIPTIO.

EST *Præſcriptio*, ſecundùm Domat (*a*), modus acquirendi & amittendi juris proprietatis, per decurſum temporis. Atque ita, cùm bonâ fide poſſedi rem aliquam, per ſpatium temporis lege conſtitutum, mihi cedit & devolvitur dictæ rei dominium; eoque prorsùs decidit, qui ejuſdem rei proprietarius extabat, propterea quòd eam poſſidere ceſſaverit, nec ab alio poſſeſſam repetierit. *Uſucapio*, inquit Lex (*b*), *eſt adjectio Dominii, per continuationem poſſeſſionis temporis lege definiti.*

(*a*) Domat, Leg. Civil. l. 3. tit. 7. ſect. 4. n. 1.

(*b*) Leg. Uſucapio. 3. ff. de uſurpationibus & uſucap. lib. 41. tit. 3. Item Leg. M[illegible] cod. de præſcript. longi te np. lib. 7. tit. 33.

Poteſt rursùm paucioribus verbis præſcriptio definiri, dicendo nempe, eam eſſe adeptionem proprietatis rei cujuſdam, quæ bonâ fide poſſeſſa eſt ſine intermiſſione, per tempus lege definitum.

Præſcriptio, generaliori ſenſu accepta, eo potiſſimùm fine inducta eſt, ut paci familias inter, concordiæque ſervandæ & bono etiam publico, plurimùm conſuleretur: *Bono publico uſucapio introducta eſt*, inquit Lex, *ne ſcilicet quarumdam rerum diu & ferè ſemper. incerta Dominia eſſent. cùm ſufficeret Dominis, ad inquirendas res ſuas, ſtatuti temporis ſpatium* (*c*).

(*c*) Leg. Uſurpatio 1. ff. de uſurpat. & uſucap.

Sed quoniam ut cernitur, in prædictis duabus legibus, & in compluribus aliis, adhibetur iſta vox Latina, *uſucapio*, ad ſignificandam Præſcriptionem; lectores operæ pretium eſt commoneri, de deſcrimine, quod inter voces iſtas, *uſucapio* & *Præſcriptio*; intercedit; ut ſubjectam alterutri notionem, ad veram intelligentiam, quæ vocabulo præſcriptionis ſubditur, quod conſuetum eſt à nobis paſſim uſurpari, referre poſſint. USUCAPIO (quæ vox apud nos inuſitata eſt) ſignificat, modum acquirendæ proprietatis rerum ex temporis decurſu (*d*).

(*d*) Cùm noſtri, un ca cod. [illegible] cap. tranſformandâ. l. 7 tit. 31 & inſti tit. de uſucap.

Eadem quoque notio ſubjicitur voci, Præſcriptio, prætereàque in eâ exprimitur modus acquirendorum & amittendorum quorumcumque jurium, ex temporis decurſu lege definiti: quod quidem tempus, ſecundùm eam, quæ apud nos obtinet, juriſprudentiam, non cenſetur elapſum, quoad Præſcriptiones, niſi expirante ultimæ diei inſtanti extremo; quidquid contrarium Romanæ leges ſentiant; eâdem prorsùs ratione, quâ non cenſetur pupillaris ætas compleri, niſi cùm pervenit minor ad expletum uſquè temporis punctum diei noviſſimæ complentis annum vigeſſimum quintum.

Diſtinguendæ ſunt duæ diverſarum præſcriptionum ſpecies.

Prior ea eſt, quâ Poſſeſſori acquiritur jus proprietatis rei poſſeſſæ; & Proprietario adimitur, eò quod nec eandem poſſederit, nec ab altero poſſeſſam repopoſcerit.

Altera eſt, quâ acquiruntur vel amittuntur quæcumque jurium ſpecies, quæ commercium ingrediuntur, ſive occurrat aliqua poſſeſſio; ut in fruendo aliquo jure ſervitutis: ſive nulla poſſeſſio interveniat; ut cùm amittitur aliquod debitum, propterea quod illud, opportuno tempore, exigere, non fuerit curatum.

Utraque præſcriptionis ſpecies in eo fundatur, quòd ſcilicet non præſumatur poſſeſſor, poſſediſſe abſque legitimo titulo, aut juſtâ cauſâ. Et proprietarius cenſeatur, qui jus ſuæ poſſeſſionis ceſſavit exercere, aut exigendo ſuo debito indormivit, ultrò conſenſiſſe adimendæ ſibi ſuæ proprietatati.

Dicimus: *Quæcumque jurium ſpecies, quæ commercium ingrediuntur.* Neque enim juri præſcriptionis ſubjiciuntur nec jura nec bona, quorum proprietas non datur acquiri: excepto caſu, in quo jus aliquod ſpirituale annexam haberet rem quamdam corpoream; quale eſt jus Patronatûs, quod annectitur alicui prædio. Præſcripto namque per poſſeſſionem prædio, jus quoque Patronatûs conſequenter præſcribi cenſetur; juxtà iſtam regulam uſu communi receptam: *Acceſſorium, naturam ſequi congruit principalis* (*e*).

(*e*) Reg. 42. de reg. Juris in 6.

Juri Romano, quo Præſcriptionum ſpecies multiformis inducta fuerat, non tanquàm unicæ regulæ, quoad iſtam materiam, adhærere debemus. Nam in Galliâ ſtandum eſt, Juri moribus conſtituto, in unâquâque Provinciâ, aut regione; quo quidem jure, non idem temporis ſpatium ubique, nec quoad quæcumque bona definitur.

Ab omnibus ſupremis Senatibus, qui juxtà normam Jure ſcripto introductam, pronuntiare conſueverunt; admittitur Præſcriptio decennis, inter præſentes; & viginti annorum, inter abſentes, quæ ſimùl & titulo & bonâ fide nitatur: excepto ſupremo Senatu Gratianopolitano, qui non aliam agnoſcit, niſi, quæ triginta aut quadraginta annorum poſſeſſionem ſibi vindicat (*f*).

(*f*) Chorier in Guido em Papam. pag. 333.

Per vocabulum, *præſentes*, illi potiſſimùm intelliguntur, qui certam ſuam ſedem habent, intrà limites juriſdictionis, ejuſdem Baillivii Regii, quanquàm res non movens alibi ſita fuerit. Quâ in re obſervare plurimùm intereſt, ſi ille, adversùs quem præſcribere animò eſt, per aliquam partem temporis, fuerit præſens; per aliam verò partem, abſens: in eo caſu, tempus abſentiæ eſſe geminandum: verbi gratiâ, ſi, per

decennium, præſens interfuerit, ſitque per quadriennium abſentatus decem annis, quibus fuit præſens, octo annos addendos eſſe (a). Quæ quidem annotatio autorem habet D. Argou (b).

Vigent apud nos plurimæ conſuetudines, quales ſunt Aurelianenſis, Burgundiæ, Montargienſis, Bituricenſis, Borbonia, Nivernenſis & Arverna, quæ non admittunt, niſi præſcriptionem, ex poſſeſſione triginta annorum, tituloque roboratâ; & conſuetudines Laudunenſis (c), Catalaunenſis (d), Andegavenſis (e) & Meduanenſis (f) iſtam præſcriptionem ex ſolâ poſſeſſione triginta annorum, etiam ſine titulo recipiunt, quoad ſervitutes; in contrariam partem abeunte conſuetudine Pariſienſi, apud quam præſcriptio de ſervitute, non habetur rata, quâcumque poſſeſſione roboretur, niſi præterea titulum poſſeſſor præ ſe ferat (g): Quod iſtâ etiam ratione judicatur à Senatu Pariſienſi Supremo, quoad regiones jure ſcripto regi conſuetas, & ab ipſius juriſdictione dependentes, quantùm attinet ad ſervitutes urbanas; diſtinctis ſervitutibus, quæ appellantur ruſticæ, de quibus præſcribitur ex poſſeſſione triginta annorum.

Quod pertinet ad præſcriptionem rerum moventium, quæ ſecundùm jus ab Imperatore Juſtiniano conſtitutum exigebat poſſeſſionem triennem; Eadem Juriſprudentia invaleſcit apud Supremos Senatus, qui inſtituuntur, in Regionibus ſcripto juri ſubjectis: Verùm à Senatu Supremo Pariſienſi, ad præſcribendas res moventes, idem quod ad non moventes, temporis ſpatium exigitur. Extant nihilominùs, intrà limites ipſius Juriſdictionis, conſuetudines aliquæ, quæ triennem duntaxat poſſeſſionem definiunt; modò iſta poſſeſſio palam & in conſpectu omnium, ac ſine intermiſſione & fraude fuerit continuata. Talis eſt conſuetudo Melodunenſis (h).

Ad requirendum jus præſcriptionis, neceſſariò non requiritur, ut ab unâ eâdemque perſonâ, poſſeſſio per ſpatium totius temporis Lege definiti continuetur: Tempus namque poſſeſſionis, à defuncto, verbi gratiâ inceptæ, conjungendum eſt cum tempore poſſeſſionis, ab hærede ipſius continuatæ (i): Quod etiam ita ſe habet, licet abierit aliquod temporis intervallum, antequàm hæredem ſeſe præbuerit, ſive propterea quod de ſucceſſione vacante nondùm fuiſſet ipſi quidquam renuntiatum, ſive quia adversùm eum aliquid de ipſâ ſucceſſione litigii inſerebatur.

Poſſeſſio ſemper cenſetur à Poſſeſſore continuari, quanquàm occurrant intervalla, in quibus ab eo, actu & de facto non exerceatur. Sic exempli cauſa, ſi poſſideam agrum, quem anno priori excultum, decennio deindè cultu vacare velim; non propterea deſiſto à poſſeſſione illius, per omne temporis ſpatium, quo eundem detineo cum animo poſſeſſionis illius continuandæ: Quia etiamſi non potuerim poſſeſſionem illius cum ſolo animo poſſidendi, primùm acquirere; poſſum deinde eundem acquiſitum nudo tamen animo conſervare: Juxtà quod fertur in Lege de præſenti planè caſu ſermonem faciente (k), *Licèt poſſeſſio nudo animo acquiri non poſſit; tamen ſolo animo retineri poteſt.*

In Poſſeſſore bona fides ſemper requiritur, ut poſſit ex poſſeſſione ſuâ legitimè præſcribere; ut deinde probaturi ſumus: *His uſucapio non competit*, inquit Lex, *qui malâ fide poſſident* (l).

Quæ bona fides non niſi in Poſſeſſore requiritur; ſi enim in bonâ fide extiterit per ſpatium totius temporis definiti ad præſcribendum; Proprietarius non admittetur ad probandam malam fidem illius, à quo res obvenit Poſſeſſori (m).

A dictâ tamen regulâ excipiendus eſt hæres illius, qui bona fide acquiſiverat rem non pertinentem ad eum, à quo illam habebat. Si namque iſte hæres noverit eam rem ad alterum pertinere; nihil quidquam ipſi prodeſt bona fides defuncti, ad continuandam poſſeſſionem; ſiquidem verum ſit quemcumque ex titulo univerſali, conſtitutum hæredem, teneri ad omnia onera, & debita defuncti ſuſcipienda.

Ut poſſideri poteſt per aliam perſonam; quemadmodum obſervatum eſt, in titulo, *poſſeſſio*; eâdem ratione per aliam quoque perſonam poteſt præſcribi; ſicut per Tutores, Curatores, Villicos, ædium Conductores, ac cæteros ejuſmodi.

Juxtà Edictum Franciſci I. 30. Junii 1539. præſcribi non poteſt in Galliâ, etiam ex poſſeſſione centenariâ, quod ſpectat ad Regium Dominium.

Secundùm quod ferunt è conſuetudinibus noſtris quampluribus, neque etiam ſubjiciuntur præſcriptioni cenſus fiduciarii, nec qui debentur ex jure mancipii; quanquam poſſint ut plurimùm præſcribi ipſorum tùm uſuræ, tum conditiones. Quod idem quoque dicendum eſt de iis, quæ in uſum publicum conferuntur.

Quod pertinet ad alias res, quæ extra commercium ordinarium ſunt poſitæ; qualia ſunt bona & jura, quæ Eccleſiarum, Noſocomiorum & Xenodochiorum, Civitatum & Communitatum eſſe noſcuntur; ſicut poſſunt quibuſdam in caſibus abalienari, adhibitis certis formulis, quæ requiruntur, poſſunt etiam præſcribi, per continuationem poſſeſſionis temporis tam Legibus, quàm conſuetudinibus definiti. Indèque eſt, quod pluribus è conſuetudinibus noſtris ſtatuatur, eadem poſſe præſcribi, per poſſeſſionem triginta annorum.

(a) Novella 119. c. 8.

(b) Inſtitution. juris Gallic. tom. 1. l. 2. c. 10. pag. 227.

(c) Art. 145.

(d) Art. 144.

(e) Art. 149.

(f) Art. 462.

(g) Art. 186.

(h) Art. 148.

(i) Leg. *Pomponius*, 13. § 10. ff. de acquir. vel amitt. poſſeſſ.

(k) Leg. Licet. 4. cod. de acquiren. & retinendâ poſſeſſ. lib. 7. tit. 32.

(l) §. 3. Inſtitut. de uſucap. & longi temp. præſcript.

(m) §. 7. Inſtitut. de uſucap. & Leg. *Apud celſum.* 4. §. 27. ff. de doli mali & metûs exceptione. lib. 4. tit. 4.

Juxtà

Digitized by Google

Juxtà uſum apud nós frequentatum ac receptum, adversùs minores ſive puberes ſive impuberes, non datur præſcriptio; niſi in locis minoris Britanniæ conſuetudini ſubjectis, inquit D. Argou (*a*) : Neque poteſt incipere decurrere adversùs ipſos tempus præſcriptionis, niſi ab ipsâ primâ die juſtæ legitimæque ipſorum ætatis. Quæ regula neque eadem viget, neque in univerſum recipitur apud omnia Regni Parlamenta : admittuntur tamen ab ipſis Supremis Senatibus, ad repetendam certo quodam tempore, bonorum ſuorum reſtitutionem.

In participationem quoque ejuſdem privilegii, quoad eam rem accerſuntur furioſi, & qui ſuæ mentis non ſunt compotes. Atque ita pronunciatum eſt, à Supremo Toloſano Senatu, Arreſto menſis Auguſti 1657. relato à Catelan (*b*), adverſante quanquàm Jure Romano, quo Juriſprudentia oppoſita inducitur (*c*). Idem prorsùs ſtatuunt Meduanenſis (*d*), atque Andegavenſis (*e*) Conſuetudines.

Quandò cedit indiviſum quid Majori & Minori, necdùm inter eos diviſum non poteſt tempus præſcriptionis adversùs illum decurrere magis, quàm adversùs minorem, niſi ab ipsâ die, quâ minor propriæ rei gerendæ annum plenum atque legitimum attingit; propterea quòd, juxtà poſitam hypotheſim, minori quoque jus cederet, in ipsâ re universâ (*f*).

Longioris temporis abſentia, ob publicas res gerendas, aut causâ captivitatis producta, impedit præſcriptionis decurſum.

Præſcriptio non admittitur de actione, quam quis habet in auctorem rei alicujus. Sic quandò memetipſum obſtrinxi nexuque obligavi ad præſtandam venditionem alicujus fundi, confectam à Petro, in gratiam Pauli; ac poſt quadraginta quinquagintave annos Paulus de poſſeſſione dicti fundi depellitur, mihi ſemper aut meis hæredibus incumbit, ut tanquàm venditi fundi remanentes auctores, auctoritatem illius Paulo præſtemus. Neque etiam redhibendæ reſtinguendæque conſtitutæ penſionis annuæ facultas, præſcriptionis juri, ullâ ratione ſubjacet.

Omni Poſſeſſori rem aliquam, more Domini non poſſidenti, nunquàm tribuitur, præſcribendi poteſtas; quales ſunt Villici, Depoſitarii, Tutores, & cæteri ſimiles.

Ceſſat decurrere tempus præſcriptionis, ab ipsâ primùm inceptâ petitionis, adversùs poſſeſſorem actione. Petitionis enim actione, modò 1. vadimonio libellato inſcribatur, hoc eſt, petitionis rationes appoſitas ſignificet; ut Edicto 1667. præſcribitur (*g*). 2. Modò urgeatur, nec ex negligentiâ actoris pereat; tollitur ipſius bona fides, & ejus impeditur poſſeſſio, ne pacifica cenſeatur (*h*); Quod locum quoque obtinet, adversùs quoſcumque alios, qui rem eandem poſſiderent: Siquidem iſta petitionis actio, contrà unum ex illis intenta, perindè valeat, ac ſi contrà omnes fuiſſet illata (*i*), ſive res ab omnibus in ſolidum teneatur, ſive non in ſolidum detineatur.

Tandem Poſſeſſor deturbatus de poſſeſſione per vim illatam, neque eâ de re Judicum autoritate imploratâ, ſemper poſſeſſor cenſetur; quoniam ei copia datur, poſſeſſionis tùm redintegrandæ, tùm continuandæ (*k*).

Recenſetur præſcriptionis ſpecies altera, quæ ſpectat ad crimina. In Galliâ, quæcumque crimina per lapſum viginti annorum, præſcribuntur quoad pœnam ipſis rependi debitam; quandò nempe debitum ſonti abſenti ſupplicium, in tabellâ pictum non propoſitum eſt : Alioquin enim ad præſcribendum opus foret ſpatio triginta annorum.

A quâ tamen regulâ excipiuntur duo crimina. Prius eſt, læſæ Majeſtatis crimen, quòad primarium caput. Alterum eſt, ſingulare certamen, cujus exceptio ſuperaddita fuit, in Edicto menſis Auguſti 1679. (*l*).

Quod pertinet ad præſcriptionem, circà litis acceſſiones & impendia, à Supremis Senatibus Pariſienſi, Toloſano & Burdigalenſi non exigitur ultrà viginti annos : Verùm triginta, definiunt Parlamenta Gratianopolitanum & Divionenſe.

(*a*) Inſtitut. Juris Gallican. tom. 1. l. 2. cap. 16. pag. 224.

(*b*) Catelan. tom. 2. l. 7. c. 13.

(*c*) Leg. Conſilio. 7. §. 3 ff. de Curatoribus, furioſis & aliis. l. 27. tit. 10.

(*d*) Art 456.

(*e*) Art. 457.

(*f*) Leg. Si communem. 10. ff. quemadmodùm ſervitutes amittuntur. lib. 8. tit. 6.

(*g*) Tit. 2. art. 1.

(*h*) Leg. Nec bona. 10. cod. de præſcript. longi temporis & Leg. Nemo, 10 cod. de acquir. & retin. poſſeſſ.

(*i*) Leg. Si quis. 17. ff de acquir. vel amitt poſſeſſ.

(*k*) Leg Cum quidam. fin. cod. de duobus reis ſtipulandi &c. lib. 6. tit. 40.

(*l*) Art. 35.

CASUS PRIMUS.

Agato, bonum aliquod per ſpatium temporis Lege definiti, bonâ fide poſſedit. Numquid ex conſcientiâ poteſt jus præſcriptionis ſibi vindicare, quo ſolvatur ab omni reſtitutione ei exhibendâ, qui certis monumentis evincit, ſeſe fuiſſe dicti boni proprietarium; & eadem ne cenſenda foret conditio illius, qui malâ fide poſſediſſet?

Respons.

1. Quanquàm jus & æquitas præſcriptionis, quantùm ad poſſeſſorem bonæ fidei, ab ipſo S. Raimundo (*m*), in dubium revocata ſint, & affirmetur ab eodem Autore, ab omnibus ferè Theologis ipſi coævis deteſtata fuiſſe ac reprobata; tandemque, in ejuſmodi dubio, ſuadeatur ab iis, qui rem aliquam iſtâ præſcriptionis ratione acquiſiverunt, eandem ſtatim eſſe reſtituendam, cùm primùm innoteſcit, quiſnam illius vetus proprietarius fuerit, ac præſertim quandò propter ejuſmodi acquiſitionem, conſcientiæ ſtimulis exagitari ſeſe experiuntur : Nihilominùs contendimus, omninò conſtans eſſe, atque extrà omnem prorsùs dubitationis aleam poſitum; poſſe à poſſeſſore bonæ fidei, jus præſcriptionis adhiberi, tam quoad conſcientiæ forum quàm quoad forum judicii, poſtquam poſſedit rem, per ſpatium temporis Lege definiti, quod præfinitur, quantùm ad res non moventes, decennii inter præſentes, hoc eſt inter eos, qui degunt intrà limites ejuſdem Provinciæ; & viginti annorum, inter abſentes; quandò nimirùm rem prædictam detinuit, ex virtute tituli alicujus probabilis, ut venditionis, donationis, aut commu-

(*m*) S. Raimund. de Pennaforti. in ſum. l. 2. §. 33.

commutationis; aut triginta annorum, cùm deficit titulus; & tandem quadraginta annorum, adverſùs Eccleſias, Monaſteria & Xenodochia (*a*), quantùm verò ad res moventes, tempus præſcribitur triennii; quemadmodùm conſtituunt ac decernunt tùm Civiles tùm Canonicæ leges quas hic loci ad marginem indicamus (*b*): quippe nihil aliud cenſeri debeat præſcriptio; quàm *Adjectio Dominii* (rei poſſeſſæ bonâ fide) *per continuationem poſſeſſionis temporis lege definiti*, ut ait Lex (*c*). Adeò ut ex poſſeſſione ejuſmodi verus rei proprietarius quiſquis evadat; licèt poſteà innoteſcat, eandem alterius fuiſſe.

(*a*) Authent. *Quas actiones.* Cod. de Sacroſanctis Eccleſiis &c. l. 1. tit. 2. can. *Jubemus.* 16. 16. q. 3 & cap *De quarta.* 4. de præſcriptionibus lib 2. tit. 26.

(*b*) Leg. *Uſucapio.* 3. ff. de uſurpationibus & uſucapionib. lib. 41. tit. 3.

(*c*) Authent. *Quas actiones.* c. 1.

Cap. fin. de præſcrib. Reg 2. de reg. Juris in 6. Leg. *Sicut.* Cod. de præſcrip. 30 vel 40. annorum. Leg. fin Cod. de præſcrip. longi temporis.

Cap. *Cùm ſanctiſſimus.* de præſcrip &c. §. 1. inſtit. de uſucap.

Atque iſtius rei rationem ſuggerit S. Thomas (*d*) iis verbis: *Si quis præſcribat, bonâ fide poſſidendo, non tenetur ad reſtitutionem, etiamſi ſciat alienum fuiſſe, poſt Præſcriptionem: quia Lex poteſt, pro peccato & negligentiâ, punire in re ſuâ, & illam alteri dare & concedere.* Quæ quidem Doctoris Angelici ratio, in ipſiſſimâ Doctrinâ fundatur S. Auguſtini, expreſſâ de ipſius ad Macedonium Epiſtola (*e*), in quâ laudatus Pater iſtam regulam ſtatuit: *Hoc enim certè alienum non eſt*, inquit, *quod jure poſſidetur:* (id eſt autoritate legum); *hoc autem jure, quod juſtè; & hoc juſtè, quod benè.* Hæc etiam verba alibi adhibet (*f*), quæ ſatius ait, hic loci tranſcribere integra, quàm patciori ſtilo depaſcere. *Ecce ſunt villæ:* ait commendandus iſte Eccleſiæ Doctor, *quo jure defendis villas? Divino an humano? Reſpondeant. Divinum jus, in ſcripturis habemus; humanum, in legibus Regum. Undè quiſque poſſidet, quod poſſidet? Nonne jure humano? Nam jure Divino, Domini eſt terra & plenitudo ejus. Pauperes & Divites de uno limo fecit. Pauperes & Divites una terra ſupportat. Jure tamen humano dicit: hæc villa mea eſt: hæc domus, mea: hic ſervus, meus eſt. Jure ergo humano, Jure Imperatorum. Quare? quia ipſa jura humana, per Imperatores & Reges ſeculi, Deus diſtribuit generi humano ..... Tolle jura Imperatorum; & quis audet dicere: mea villa, aut meus eſt, ille ſervus; aut domus hæc, mea eſt. Noli dicere: quid mihi & Regi? Quid tibi ergò & poſſeſſioni? per jura Regum poſſidentur poſſeſſiones.* Cum ergò Deus voluerit, ab Imperatoribus, Regibus ſupremiſque terræ Dominis, jura humana, temporaliaque Dominia certis in caſibus, prout ipſis libuerit, ſpectatia Regni tùm neceſſitate tùm utilitate, privatis diſtribui, procùl dubiò non eſt, undè poſſeſſori, qui luculento adeò titulo roboratur, poſſit quidquam negotii inferri.

(*d*) S. Thom. quodlib. 12. art 24. in corp.

(*e*) S. Auguſt. in Ep. 153 aliàs 54. n 26.

(*f*) Idem tract. 6. in Joan. n. 25. & 26.

Inferendum igitur eſt, ex laudato S. Auguſtini principio, ſiquidem ſit hoc legibus humanis conſtitutum, quòd poſſeſſio jure præſcriptionis induratur, poſſeſſionem ejuſmodi, quam bona fides, individuâ Societate, ſemper comitata eſt, ratam proſectò ac juſtam cenſeri debere. Jamverò en quæ verba adhibet Lex ubicumque gentium receptâ, atque frequentata. *Conſtitutionem, ſuper hoc promulgavimus*, ipſe eſt Juſtinianus Imperator, qui loquitur (*g*), *quâ cautum eſt, ut res quidem mobiles per triennium, immobiles verò, per longi temporis poſſeſſionem; id eſt, inter præſentes, decennio; inter abſentes, viginti annis uſucapiantur. Et his modis, non ſolùm in Italiâ; ſed etiam in omni terrâ, quæ imperio noſtro gubernantur, dominia rerum, juſtâ causâ poſſeſſionis præcedente acquirantur.*

(*g*) Lib. 2. inſtit. tit. 6. de uſucapionibus init.

Quæ omnia juri Canonico egregiè prorsùs conſentiunt, quo videtur omninò comprobari ac legitimum haberi, jus præſcriptionis; cùm bonâ fide Poſſeſſoris roboratur ac fulcitur: ut colligere eſt, ex plurimis Canonibus relatis, in Decreto Gratiani (*h*); & ex deciſionibus multorum Summorum Pontificum, atque ut cæteros taceamus, ex deciſione S. Gregorii Magni (*i*) ſic, verbis omninò diſertis declarantis: *Sanctorum Patrum ſanctiones confirmaverunt, & nos irrefragabiliter confirmamus, ut omnes poſſeſſiones, ad ſingulas provincias noſtrorum, fratrum pertinentes à quibus per 30. annos poſſeſſæ ſunt, quietè & ſincerè abſque Synodali proclamatione perpetuò teneantur.*

(*h*) Can. *Placuit.* 8. can. *Poſt Quingenta.* 9. 16. q. 3. & paſſim eâdem causâ. q. 4 & 5.

(*i*) S. Greg in cap. *Sanctorum.* 3. de præſcriptionibus lib 2. tit. 26.

Alexander III. in Epiſtolâ ad Archiepiſcopum Salernitanum, ſic etiam declarat: *De quartâ decimæ & oblationis, Clericus ab impetitione Epiſcopi, quadragenali præſcriptione temporis, ſe poſſe tueri videtur; niſi fortè interim Paſtoralis ſedes caruiſſet Paſtore, qui jura Eccleſiæ ſuæ exigere debuiſſet.* Quæ verba ipſiſſima ſunt laudati Papæ (*k*), à quo eadem inſupèr enunciantur, in pluribus aliis Decretalibus, de rebus diverſis, tractantibus (*l*). Tandem Innocentius III. ipſe fatetur (*m*), adversùs Romanam ipſammet Eccleſiam, poſſe præſcribi: hoc eſt contrà jura & cæteras res, quæ ſanctæ ſedis propria ſunt, per poſſeſſionem centenariam.

(*k*) Alexand. III. in cap. *De quartâ.* 5. eod. tit.

(*l*) Idem in cap. *Ad aures.* 6. in cap. *Illud.* 8.

Et in cap. *Quia judicante.* 9. eod. tit.

(*m*) Innoc. III. in cap. *Ad audientiam.* 13. & in cap. *Cùm vobis.* 14. eod. tit.

Caballutius (*n*) eandem quoque veritatem tuetur. *Præſcriptio reſtituendi obligationem perimit*, inquit; *introducta eſt enim à jure, in bonum publicum. & quietem Civium & familiarum, ut diſſerit Aulus Gellius* (*o*); *eamque ut neceſſariam Solon ſuis legibus approbavit; teſte Plutarcho in ejus vitâ: & expedit, ne rerum Dominia, in incerto ſint* (*p*).

Idem multò anteà docuerat Sylveſter de Prierio (*q*), ſancti Thomæ (*r*), Scotique Doctrinâ potiſſimùm fretus; & aſſerit non reperiri, nominis alicujus Theologum, qui oppoſitâ ratione loquatur: *Et idem diceret omnis bonus Theologus: quia ſecundùm S. Thomam, tenetur quis ſolvere pœnam judicialem; id eſt aliquam condemnationem; à judice, ut 2. 2. q. 62. & conſequenter ille, cui applicatur, etiam in conſcientiâ poteſt retinere; & conſequenter licitum eſt, tenere eam, quam infligit legiſlator, cujuſmodi eſt Præſcriptio, quæ inducta eſt principaliter, in pœnam negligentium, & quietem Civitatis.* Quod confirmat ſuffragio Autoris Gloſſæ, Hoſtienſis, Joannis Andreæ, Innocentii IV. Panormitani, & octo aut novem aliorum antiquorum Canoniſtarum. *Dicentium indiſtinctè*, propria verba ſunt, quibus utitur, *quòd non tenetur reſtituere in conſcientiâ, ſi concurrunt omnia de jure requiſita, ad præſcriptionem.* Quibus verbis ut plurimùm inducimur, ad apponendas, huic parti priori reſponſionis noſtræ finiendæ, quas Caballutius, ad legitimæ præſcriptionis rationem (*s*) vult neceſſariò præcequiri, quinque conditiones.

(*n*) Joan. Caballut. juris can. theor. & prax. lib 6. c. 22. n 6.

(*o*) Aulus Gelli s l 4. noctium atticarum. c. 13.

(*p*) Leg. 1. ff. de uſuris. & Inſt. §. 1. de uſucap.

(*q*) Sylveſt. v. *Præſcriptio.* 1. q. 13.

(*r*) Scotus in 4. diſt. 15.

(*s*) Caballut. loco cit. n. 7.

Prima eſt, *continuata poſſeſſio. Sine poſſeſſione enim*, addit ille, *non currit præſcriptio. c. 3. de regulis juris, in 6.*

Secunda, *rei capacitas, ut præſcribi poſſit; qualem, ait, non habent, res ſacra, res ſancta, res publicæ, jura Eccleſiaſtica.* Indequè concludit: *Unde fit, ut Laici præſcribere non poſſint, jus cognoſcendi, aut judicandi cauſas Eccleſiaſticas, jura Decimarum, primitiarum, oblationum, aliaque ſpiritual.* cap. Cauſam. *De præſcriptionibus.*

Tertia, *bona fides.* Quoniam Poſſeſſori malæ fidei, copia non ſit, unquàm præſcribendi, quantùm ad forum conſcientiæ, quemadmodùm mòdò evincemus.

Quarta, *Probabiliter præſumptus titulus.* Quod quidem, eâ ratione eſt intelligendum, quâ ipſimet à primo ingreſſu, ſumus interpretati.

Quinta denique, *tempus lege definitum.* Quod illud eſt temporis ſpatium, à nobis reſponſionem primùm aggredientibus determinatum. Unum jam duntaxat addendum ſupereſt, quod reſponſi loco ſit objectioni, quæ proponi poteſt;

dicen-

dicendo nempè; plurimos poſſe contingere caſus, in quibus cui res aliqua præſcribitur, nihil culpabilis negligentiæ protsùs cedit: quem conſequenter propein bono defraudari, privationeque illius, per præſcriptionem mulctari, æquitas ipſa non permittat. In promptu reſponſum adeſt. 1. Namque præſcriptio non eo tantùm fine inducta eſt, ut illius negligentia plecteretur, qui proprio præſcribendo bono induemit; ſed etiam ut omnis litium contagioſa labes penitùs reſcinderetur, quarum ſic nonerum tumulari contingeret, ut nullus iis dirimendis finis imponeretur. *Præſcriptio*, inquit Sylveſter, *non inducitur de jure Canonico ſolùm in odium negligentis, ſed etiam propter bonum & æquum.* 2. Quia cui quis contendit rem aliquam præſcribere, *habet remedium*, ut idem Sylveſter eorsùm ait, *petendo reſtitutionem* (in integrum) ...*quum ſi petat & obtineat, in conſcientiâ reſtituendum erit. Si verò non petat, non erit neceſſarium reſtituere* (a).

At non eadem eſt conditio Poſſeſſoris malæ fidei. *Poſſeſſor malæ fidei ullo tempore non præſcribit*, inquit Bonifacius VIII. (b). Id eſt, ex quocumque temporis lapſu non poteſt legitimâ ullâ ratione præſcribere: & poſſeſſio quantumcùmque longa ſupponatur, ſi bonam fidem indiviſam ſui ſociam non habeat, legitimum juſtumque titulum ſola non poteſt conſtituere, rei cujuſquam detinendæ; ut fertur in ipſa lege (c): licet in foro judicii, poſt elapſos triginta annos, malæ fidei poſſeſſorum rationem ullam habere, ſolitum non ſit: cùm is ſit, juriſprudentiæ ſecularis animus, ut inter familias concordia ſervetur; lites reſcindantur, negligentia plectatur eorum, qui poſſeſſionis bonorum ſuorum retinendæ, curam non habuerunt; de cæterò autem ad malam fidem poſſeſſorum, minimè proſsùs attendat (d).

Dicimus: *In foro judicii.* Neque enim ullus dubitandi locus eſt, ex ea Juriſprudentiæ civilis uſu, ad eos, qui non ſunt bonæ fidei poſſeſſores, rerum præſcriptarum nullâ ratione, dominium transferri: ut obſervat Innocentius IV. in ſua ſuarum Decretalium, interpretatione (e). *Nec obeſt*, inquit, *quod diximus de præſcriptione 30. annorum. quia ibi jus non dat aliquod jus, vel dominium poſſidenti; ſed tantùm in odium adverſarii, datur ei exceptio* (f). *Sed in eo, cujus eſt exceptio odioſa.... dicimus, quòd tenetur reddere.* Proptereàque non poſſunt hujuſmodi poſſeſſores, rectâ conſcientiâ, ex quocumque temporis lapſu præſcribere, quin immò tenentur ad reſtituendam ei, qui proprietarius eſt, rem malâ fide detentam, & ad reſarciendum quidquid damni, ex iniquâ ipſius boni detentione, ei illatum eſt. *Sed qui malâ fide præſcribit*, inquit S. Thomas (g), *tenetur emendare & ſatisfacere, reddenda damnum, quod intulit.*

Cujus rei poteſt hæc ratio potiſſimùm reddi, quòd ut laudatus S. Doctor habet in alio loco (h); *Illa quæ ſine peccato eſſe non poſſunt, nullâ præſcriptione firmantur: quia ut Innocentius dicit* (i); *diuturnitas temporis non minuit peccatum; ſed auget.* Porrò res aliena non poteſt abſque peccato detineri: adeòque præſcriptio non valet malæ fidei poſſeſſorem ab obligatione reſtituendæ iniquæ poſſeſſionis vindicare. Alioquin concedendum foret, facultatem etiam fieri poſſe cùm Depoſitariis, tùm ædium Conductoribus cæteriſque ejuſdem naturæ poſſeſſoribus, ſub prætextu præſcriptionis, quas ex titulo ſeu depoſiti, ſeu locationis obtinent, rerum ſibi retinendarum: quod nemo niſi abſurdè omninò dixerit, ac contra legem ei diſertiſſimis verbis refragantem quâ ſic fertur (k): *Neque mutui, neque commodati, aut depoſiti ſeu legati, vel fideicommiſſi, vel tutelæ, ſeu alii cuilibet perſonali actioni, longi temporis præſcriptionem objici poſſe, certi juris eſt.*

(a) Sylveſter loco cit.
(b) Bonifac. VIII. in reg. 2. de regulis juris in 6.
(c) Leg. Exceptionis. & §. Quod ſi. Cod. de præſcriptione 30. vel 40 annorum & ibi Gloſſa l. 7. tit. 39.
(d) Authent. Malæ. codic. de præſcript. longi temporis & l. Sicut. cit.
(e) Innocent. IV. in cap. Quia plerique. 8. de Immunitate Eccleſiæ &c. Rubricâ. 49. §. Quidam. fol. 550. col. 2. n. 3.
(f) Leg. Si emptor. Cod. de præſcript. 30. vel 40. annorum. l. 7. tit. 39.
(g) S. Thom. quodlib. 12. art. 24. cit. in corp.
(h) Idem in 4. diſt. 41. q. un. art 5. quæſtiunc. 1. ad 2.
(i) Innoc. III. in cap. Non debet. 8. de conſang. & affinit.
(k) Leg. Neque. 5. Cod. quibus non objicitur long. temporis præſcriptio. lib. 7. tit. 3.
Item. Leg. Cetr. 6. §. 2. ff. de precario. lib. 43. tit. 26.
Leg. Si id. 25. §. 1. ff. de acquirendâ vel amitt. poſſeſſ. lib. 41. tit. 2.
Leg. Licet. 17. § 1. ff. depoſiti vel contra. lib. 16. tit. 3.
Leg. Pignori. 13. ff. de uſurpationibus & uſucapionibus. lib. 41. tit. 3.
Leg. Creditores. 10. & leg. Quemlibet. fin. Cod. de pignoratitiâ actione. lib. 4. tit. 24.

Quam veritatem licet plurimùm roborare ex teſtimonio Innocentii III. qui præſens aderat Concilio Lateranenſi Generali, anno 1215. celebrato (l). *Quoniam omne, quod non eſt ex fide peccatum eſt*, inquit, *Synodali judicio definimus, ut nulla valeat abſque bonâ fide præſcriptio; tàm Canonica, quàm Civilis ... unde oportet, ut qui præſcribit, in nullâ temporis parte, rei habeat conſcientiam alienæ.* Idem laudatus Papa ſtatuit, in plurimis aliis Decretalibus, ac præſertim in duabus, quas ad marginem indicamus.

Idem quoque conſtitutum, ab Alexandro III. reperire eſt, in Decretali quâdam, cujus hæc leguntur verba (m): *Vigilanti ſtudio cavendum eſt, ne malæ fidei poſſeſſores ſimus in prædiis alienis: quoniam nulla antiqua dierum poſſeſſio juvat aliquem malæ fidei poſſeſſorem, niſi reſipuerit, poſtquam ſe noverit aliena poſſidere, cùm bonæ fidei poſſeſſor dici non poſſit. Ephebinus enim legiſlator, propter vitandam miſerorum ſegnitiem & longi temporis errorem & confuſionem: primus triennali, vel quadragenali præſcriptioni, vigorem legis impoſuit: nobis autem, tam in rebus cognitis, quàm latentibus, placuit non habere vigorem.*

Ratio hujus contrarietatis (quòd nempè Eccleſia diſſentiat Civili Juriſprudentiæ, quæ poſt poſſeſſionem triginta annorum, malam fidem poſſeſſorum non curat) *eſt*, inquit Angelus Scholæ (n), *quia alius eſt finis, quem intendit civilis legiſlator, ſcilicet pacem ſervare & ſtare inter cives, quæ impediretur, ſi præſcriptio non curreret: quicumque enim vellet, poſſet venire & dicere: iſtud fuit meum quocumque tempore. Finis autem juris Canonici tendit ad quietem Eccleſiæ & ſalutem animarum. Nullus in peccato autem ſalvari poteſt, nec pœnitere de damno, vel de alieno; niſi recompenſet.* Illud potiſſimùm Civiles leges intendunt ut litigiorum ipſa radix reſecetur; hoc verò ſibi quam maximè proponunt Eccleſiæ Leges, ut peccatorum vel minimæ fibræ radicitùs evellantur. Conſulatur, quam eâdem de re in deciſione octavâ ſubjicimus, obſervatio, quamquo iis, quæ hic loci jamjam enumeravimus, ut plurimùm juvat ſubnectere.

(l) Innoc. III. in cap. Quoniam. fin. de præſcriptionibus. Item in cap. Si diligenti. 17. & in cap. Veniens. 19. eod. tit.
(m) Alexand. III. in cap. Vigilanti. 5. eod. tit.
(n) S. Th. art. 14. cit.

CASUS II.

ARTUS, à viginti annis & ampliùs, emtam rem quamdam non moventem, ſed cujus Philippus erat verus proprietarius, bonâ fide poſſidet, cujus quidem præſcriptionis neque decurrere ſpatium, neque ſuam rem eſſe, toto eo tempore. Philippus cognovit; quique proindè nullam negligentiam in ſemetipſum cenſendus eſt admiſiſſe. Numquid tamen Artus præſcriptionis jure ſeſe poteſt aliquâ ratione juvare, ad rem dictam ſibimetipſi retinendam; quandò Philippus recognoſcens, eandem ſuam eſſe, ab eo ſibi reſtitui repetit?

RESPONS.

Reſpondemus, ſi Artus innitatur emtionis titulo, ab eo poſſe conſcientiâ protsùs illæſâ, præſcriptionis jus, in proprium patrocinium, in ſpecie propoſitâ adhiberi, ac retineri, quòd ab annis viginti & ampliùs, bonâ fide nulloque interpellante poſſedit; quanquàm ei innoteſcat poſteà, illud idem omninò fuiſſe Philippi. Verùm equidem eſt, quoſdam Autores occurrere, qui contendunt, præſcriptionem ejuſmodi ab ipſâ legum mente penitùs eſſe alienam, quæ eo potiſſimum fine conſtitutæ videntur, ut eorum plecteretur negligentia, qui propriis ſuis juribus cùm inquirendis, tùm conſervandis, per nimium ſpatium temporis indormiunt, quique merentur idcircò bonorum ſuorum privatione mulctari:

quod

quod quidem probare plurimùm enituntur laudati authores, ex quibusdam legibus, quibus ſtatuitur, quo graſſantur tùm bellum tùm peſtis, eo tempore ſine effectu præſcriptionem decurrere: propereà quòd viro in ejuſmodi calamitatis ſtatu conſtituto non ſit, undè propriis rebus ſuis eâdem diligentiâ poſſit, ac quocumque alio tempore cavere. Indèque inferunt, nulli omninò deberi privationis rerum propriarum multam, niſi earumdem ſervandarum negligentiam in ſe ſuſceperit.

At neque firmum eſt, neque verum, quod ſibi dicti autores vindicant fundamentum. Neque enim illud tantummodò Leges intendunt, ut eorum puniatur negligentia, contrà quos totum præſcriptionis ſpatium decurrit. *Introducta eſt enim à jure* (præſcriptio) *in bonum publicum & quietem Civium & familiarium, ut diſſerit Aulus-Gellius lib. 4. noctium atticarum cap.* 13. *eamque ut neceſſariam Solon legibus ſuis approbavit*, *teſte Plutarcho in ejus vitâ.* Ita loquitur Cabaſſutius, (*a*) qui addit, *& expedit*, *ut rerum dominia in incerto ſint*; quam eandem rationem ſuggerit Lex una quædam Digeſti, quæ fert, (*b*) *bona publico uſucapia introducta eſt, ut ſcilicet ex quarumdam rerum diu & ferè ſemper dominia incerta eſſent, cùm ſufficeret Dominis, ad inquirendas res ſuas, ſtatuti temporis ſpatium.* Quod quidem remedium foret prorsùs inutile, ſi in eâ tantùm rerum circonſtantiâ locum obtineret, quâ eorum, adversùs quos tempus præſcriptionis abſolvitur, defectus culpæ, ſeu negligentia innoteſceret; cujus rei veritatem detegere, non eſt moraliter poſſibile. Quin immò, indè certò certiùs accreſcerent, inter familias, litium inextricabiles rationes; æternæque omninò evaderent, quæ inter poſſeſſores bonâ fide, & eos, qui proprietarios rerum poſſeſſarum eſſe ſe arguerent controverſiæ commoverentur: Prætereaque fieret, ut quibus religionis plurimùm ineſt, quique nil, niſi rectum & æquum, volunt conſulere, indè ſcrupulorum anxietatumque non evelli poſſibilium, radices ingentes numeroſæque injicerentur: quippè non poſſit moraliter contingere, ut certum ſit atque extra omnem dubitationis aleam ponatur, num culpabiles aut non culpabiles ſint, proprietarii dictorum bonorum. Ita cenſent ac ratiocinantur & autor Colloquiorum Petrochoſæ, (*c*) & Cabaſſutius (*d*).

(*a*) Cabaſſut. Juri. can. theor. & prax. l. 6. c. 21. n. 6.

(*b*) Leg. Bono. 1. ff. de uſurpat. & uſucapionib. lib. 41. tit. 3.

(*c*) Colloq. Petroch. tom. 3. colloq. 2. q. 3.

(*d*) Cabaſſut. loco cit. n. 7.

CASUS III.

Pelagius, ab annis novem, poſſidet bonâ fide quamdam domum teſtamento ſibi legatam, ab Armando, ad quem nullâ omninò ratione pertinebat; ſed quæ ſibi proprietarios veros vindicabat Joannem, Jacobum, treſque alios. Joanni cùm innotuiſſet ex monumento quodam, dictæ domûs ei portionem aliquam obvenire, proprio ſuo nomine, neque Jacobo, neque ex tribus aliis quoquam ad cauſam accedentibus, adversùs Pelagium Lege egit. Poſt quindecim verò menſes inchoatæ liti cæteri intervenêre. Quâ de re quæritur, utrùm poſſeſſio Pelagii, quæ ex iſtâ actione fuit interpellata à Joanne, nondùm completo decennio ad præſcribendum aliquem fundum, ab ipsâ Lege præſcripto, turbata interpellataque cenſenda ſit etiam in gratiam Jacobi & cæterorum trium, licet nonniſi poſt elapſum in integrum decennium egerint; aut potiùs non ſit Pelagio, undè adversùs eos, poſſit decennis poſſeſſionis jure juvari: ſiquidem omnes in eâdem Provinciâ ſedem ſtabiliam habeant?

Respons.

Cùm iſta poſſeſſio Pelagii, ante completum decennium à Joanne fuerit interpellata, & Joanni ſimulque Jacobo & cæteris tribus domûs proprietas in ſolidum cedat; Pelagius ceſſavit gaudere titulo poſſeſſoris bonæ fidei, non tantùm quoad Joannem, ſed etiam quoad cæteros coproprietarios; quippe non cenſeatur bonæ fidei poſſeſſio; neque adeò ſufficiens ad legitimè præſcribendum, niſi quorum omnium intereſt eandem interpellare, unanimi mutuoque ſilentio ab omni prorsùs actione abſtinuerint. *Ita demùm* (poſſeſſio eſt legitima) *cùm omnium adverſariorum ſilentio & taciturnitate firmatur*, inquit Lex (*e*), *interpellatione verò & controverſiâ progreſsâ, non poſſe eum intelligi poſſeſſorem, qui licet poſſeſſionem corpore teneat; tamen ex interpoſitâ conteſtatione, causâ in judicium deductâ, ſuper jure poſſeſſionis vacillet ac dubitet.* Adeo ut, quando unum idemque jus, ſive proprietatis, ſive cujusvis conditionis alterius, multorum reperitur eſſe commune, vel unius ex eis actio ſufficit, ut ejuſdem juris præſcriptio, etiam quoad omnes interrumpatur. Cujus rei ratio ultrò ſeſe prodit. Jus enim ipſum omninò integrum repetitur, ab iis deinde, ad quos ſpectat, in commune, & pro ratione portionis uniuſcujuſque poſſidendum: atque prorsùs idem contingeret, ſi fundum aliquem in commune multi poſſiderent, aut uno eodemque debito tenerentur: actio namque ab eo illata, qui ſeu proprietarium fundi, ſeu debiti creditorem eſſe ſe contenderet, præſcriptionem penitùs interrumperet; licet eadem actio in judicio intenta, uni duntaxat è poſſeſſoribus aut debitoribus denuntiaretur. Eâque ratione propoſitam difficultatem rursùm dirimit alia Lex, (*f*) quam ad marginem indicamus, propriis ipſius verbis ſilentio prætermiſſis: quòd fuſiori nimiùm ſtilo progrediantur.

(*e*) Leg. Nemo 10. cod. de acquirendâ vel retinendâ tit. 32. poſſeſſione lib. 7.

(*f*) Leg. *Cùm quidam*, fin. cod. de duobus reis ſtipulandi & promittendi. lib. 8. tit. 40.

CASUS IV.

Pepinnus, tutor Arnoldi, minorem ſuum, poſtquam in tutelam propriam venit, relatâ ratione de quibuſcumque bonis ipſius nomine adminiſtratis, in poſſeſſionem deducit eorum omnium, quæ ei cedunt jure proprietatis, atque inter alia, unius cujuſdam coloniæ conſtantis è 150. jugeribus arationum, exceptis duobus pratorum jugeribus viginti alia contingentibus, quæ ad ipſum Pepinnum pertinent. Pepinnus exiſtimans dicta duo jugera omninò ſua eſſe, ea ſimul cùm ſuis aliis elocat Hypolito, qui penſionem ex iſtâ locatione conſtitutam, unoquoque anno ei perſolvit, atque eâdem ratione, per triginta annos & ampliùs, poſſeſſione duorum eorumdem jugerum gaudere bonâ fide inſiſtit. Quo quidem elapſo tempore, Arnoldus recuperat inſtrumentum quoddam in legitimâ formâ confectum, quo ei palàm fit, iſta duo pratorum jugera ipſius eſſe: Indèque ea ſibi à Pepinno reſtitui petit; cui Pepinnus reſpondens, non diffitetur quidem ex memorato inſtrumento prorsùs conſtare, ad ipſum verè pertinere iſta duo jugera; ſed quoniam eadem bonâ fide detinuit, per decennium ultrà temporis ſpatium lege definiti, non exiſtimat, ſeſe teneri, ad ea reſtituenda favente ipſi plurimùm jure præſcriptionis. Numquid non poteſt rectâ conſcientiâ, eadem ſibi retinere, quanquàm ſine titulo poſſeſſa, ſiquidem eorum poſſeſſione, per triginta annos & ampliùs bonâ fide continuatâ juvetur?

Respons.

Poteſt omninò laudatus Tutor, tanquàm acquiſita jure præſcriptionis memorata duo jugera, abſque conſcientiæ ſuæ diſpendio, ſibi retinere. Iſtud enim Jus, quod obvenit ex poſſeſſione bonæ fidei non interruptâ per totum temporis ſpatium legibus definiti, legitimam prorsùs conſtituit acquirendi rationem, quippe non Lege tantùm civili, ſed ab ipsâ quoque Eccleſiâ, plurimùm comprobetur;

betur: quemadmodùm in ſolvendâ primâ difficultate fuſè admodùm demonſtravimus, allegatis ibi eâ de re, quamplurimis Canonibus, Decretalibus & Legibus Romanis, præter teſtimonia S. Auguſtini & S. Thomæ. Quibus hic loci tantùm addemus ſuffragium percelebris omninò Theologi natione Scoti, cui propter acutum, quo pollebat in tractandis rebus tum Philoſophicis, tùm Theologicis ingenium, titulus ſubtilis Doctoris olim inditus eſt (a): En ratiocinium, quod ſubjicit argumentis ex Jure Canonico depromptis: *Juſtè poteſt illud ſtatui à Legiſlatore, quod eſt neceſſarium ad pacificam converſationem ſubditorum: Sed dominium rei neglectæ, ſicut negligitur in præſcriptione & uſucapione, transferri in occupantem, eſt neceſſarium ad pacificam converſationem Civium: quia ſi non transferretur dominium in illum occupantem: Sed remaneret apud primum, eſſent lites immortales. Nam poſt quantumcumque tempus, ille qui neglexit, vel hæres ejus repeteret illam rem neglectam, ab alio, vel aliis quantocumque tempore occupatam; & eſſent tales lites, quòd impoſſibile eſſet eas decidere: quia nec probationem ſufficientem haberent; & ex talibus litibus, perpetua eſſent contentiones, & forſitan odia inter litigantes; & ſic tota pax Reipublicæ perturbata.*

(a) Joan. Duns vulgò Scotus in 4. diſt. 15. q. 2.

En quam diſertus ille Theologus rationem primo loco proponit, quamque altera ſubſequitur, his verbis: *Secunda ratio eſt, quia Legiſlator poteſt juſtè per Legem punire tranſgredientem, cujus tranſgreſſio vergit in detrimentum Reipublicæ, etiam in pœnâ corporali. Ergò multò magis pecuniariâ, & hoc applicando eam fiſco. Ergo pari ratione poteſt eum punire pœnâ tali; applicando illud, in quo punitur alicui, qui in hoc eſt miniſter Legis. Sed negligens rem ſuam tanto tempore, tranſgreditur, ità quòd ejus tranſgreſſio eſt in detrimentum Reipublicæ; quia impedimentum pacis. Ergò juſtè poteſt Lex, ſicut rem illam neglectam applicare fiſco, ita ad majorem pacem transferre illam in illum, qui tanto tempore occupavit, tanquàm in miniſtrum Legis.* Cæterùm prædictæ rationes non Scoto tantùm Autore gloriantur, ſed cæteris quoque ferè omnibus Theologis, qui eas adhibere conſueverunt in ſuæ eàdem de materiâ opinionis confirmationem.

Neque eſt, undè qui Pepinno Tutoris ineſt titulus objiciatur. Siquidem ex eo non impeditur præcipuum legitimæ præſcriptionis fundamentum, quod in bona fide, potiſſimum reponitur, cùm ſibi vindicat indictam Lege poſſeſſionem. Porrò de eo nulla controverſia eſt, quòd Pepinnus ſit bonæ fidei poſſeſſor, ac per triginta annos & ampliùs, duo pratorum jugera, quæ jure proprietatis Arnoldo cedunt, ipſe detinuerit. Ergò, quanquàm Tutoris Arnoldi vices egerit, ei tamen in integrùm jus ſuffragatur, ut præſcriptionis privilegio utatur. Quod quidem adeò verum eſſe reperitur, ut nuſpiam legatur ſive civilis ſive Canonica Lex, quâ Tutores in ejuſmodi rerum circumſtantiis poſiti, ab eâ generatim conſtitutâ regulâ eximii habeantur, quæ iis omnibus quammaximè ſuccurrit, quibus acquirendi rei alicujus dominii, locus ex præſcriptione præbetur.

CASUS V.

Abiit ultrà ſpatium annorum viginti, ex quo Conſtantinus à Clemente emit tria vinearum jugera, quæ minori cuidam annos quinque duntaxat nato, jure proprietatis cedebant. Cùm primùm dictus minor attigit ætatem juſtam propriæ rei ſuæ gerendæ, ei monumentum quoddam deindè occurrit, quo certò certiùs patet, ipſius eſſe dicta vinearum tria jugera: Quo quidem monumento fretus earumdem vinearum jugera ſibi reſtitui à Conſtantino repetiit, ſalvo jure cautionis à Clemente ipſius venditore præſtando. Numquid ab ejuſmodi reſtitutione ſeſe ipſum defendere non poteſt Conſtantinus allegando nimirum præſcriptionem, quæ cum titulo emptionis, tum poſſeſſione per tantum temporis ſpatium bonâ fide continuatâ roboratur?

RESPONS.

Tenetur prorsùs ex debito conſcientiæ, Conſtantinus ad reſtituenda, prædicto minori tria vinearum jugera, de quibus quæſtio eſt, neque valet cùm titulum emptionis, tum ſuam bonæ fidei poſſeſſionem, ſibi vindicare. Cujus rei ratio eſt, quia ut ait Lex (b): *Non eſt incognitum, id temporis, quod in minori ætate tranſmiſſum eſt, longi temporis præſcriptioni non imputari. Ea enim tunc currere incipit, quandò ad majorem ætatem Dominus rei pervenerit.*

(b) Leg. Non eſt. 3. cod. quibus non objicitur longi temporis præſcriptio. lib. 7. tit. 35.

Nititur autem iſta deciſio in eo potiſſimùm, quòd tempus, quo præſcriptio decurrit, eo tantùm fine concedatur proprietariis, ut bonorum juriumque recuperandorum, & locus & copia fiat. Jamverò qui in minori ætate conſtituuntur, à gerendis propriis ſuis rebus, ipſis Legibus arcentur. Ergò & æquitati ſimul & ipſarum Legum menti penitùs adverſaretur, in eorumdem detrimentum, decurrere tempus præſcriptionis: Atque obſervandum venit à nobis hìc loci eandem omninò diſtinctionem acciri, quæ apud Jus Romanum adhibebatur, inter impuberes & adultos, juxtà quam præſcriptio triginta annorum currere incipiebat adverſus adultos, qui tutelæ ſuæ facti, ſolis tantummodò Curatoribus ſubjiciebantur (c): Proptereà quòd juxtà uſum, qui apud nos recipitur, pupillaris ætas ad annum uſque vigeſimum quintum protendatur, quo quidem tempore nondum completo, non abit præſcriptionis decurſus quoad eos, propter rationem ſuperius enunciatam.

(c) Leg Sicut 2. cod. de præſcript. 30. vel 40. annorum.

Indèque colligere eſt, ſi res aliqua, ſive fundus ſit, ſive jus quoddam ſeu ſervitutis, ſeu naturæ cujuſvis alterius, cedat indiviſè majori, ſimul & minori, eam præſcriptioni nullatenus ſubjacere: quoniam ex præſcriptione, quæ percurriſſet, ipſo pupillarem ætatem etiamnum agente, minor non poteſt, quâ gaudet proprietate depelli. *Si communem fundum ego & pupillus haberemus*, ait Lex (d), *licèt uterque non uteretur; tamen propter pupillum, & ego viam retineo.* Dicimus, indiviſè. Enimverò ſi qui majoris & minoris communis eſt fundus, inter eos foret diviſus; jam ſervituti contrà majorem præſcribendæ locus daretur, licèt in utilitatem ipſius minoris cederet: proptereà quòd ubi locus eſt diviſioni, utriuſque cauſa communis eſſe, nullâ ratione videatur.

(d) Leg. ſi communem. 10. ff. quemadmodum ſervitutes amittuntur. lib. 8. tit. 6.

CASUS VI.

Salvius, teſtamento ſibi relictam à Joanne quamdam domum, poſtquam per novem annos bonâ fide poſſediſſet, licet ad dictum Joannem nullo proprietatis jure pertineret; eandem ipſius Salvii morte derelictam, non niſi poſt decem menſes ab ejus obitu, Bernardus hæreditario jure occupavit; quâ quidem per tres menſes poſſeſsâ, interpellatus eſt à Jacobo, qui ei palam fecit ex monumentis omninò certiſſimis, domum memoratam ſibimetipſi jure dominii cedere. Incumbitne Bernardo, ut pro debito conſcientiæ, domum iſtam reſtituat? Aut jurene præſcriptionis juvare ſemetipſum poteſt, licèt obſtet decem menſium intervallum, per quod domùs poſſeſſioni non inſtitit; & tribus menſibus per quos eam detinuit, ſuperadditis novem annis, per quos Salvius eandem quoque poſſedit, tempus Lege definitum non perfectè conſtituatur?

Respons.

Ex nullâ omnino obligatione conſcientiæ, Bernardo incumbit domum, de quâ agitur, Jacobo reſtituere; atque jure præſcriptionis, ei legitimè prorſus ejuſdem Dominium acquiritur. Ratio eſt, quia non impeditur ex quocumque intervallo, nullo poſſeſſore apparente, curſus præſcriptionis. Sic hæres qui abſentatur, aut cui nondum innoteſcit, vacare hæreditatem, aut ad ipſam, jus ſibi cedere; quique in poſſeſſionem hæreditariarum rerum non venit, niſi poſt elapſum aliquod tempus à ſucceſſione vacante, id ei juris datur, ut non tantum ipſius poſſeſſio per modum continui, tempori, quo defunctus detinuit, ſubjungatur, ſed etiam quemadmodùm fertur in ipsâ lege (a). *Vacuum tempus, quod antè aditam hæreditatem, vel poſt aditam interceſſit ad uſucapionem hæredi procedat.*

(a) Leg. *Numquam*. 31 §. 5. ff. de uſurpationibus &c. lib. 41. tit. 3.

Iſtius autem rei cauſa allegari poteſt, quod cujuſcumque ſucceſſionis bona jure proprietatis cedant, reſervarique futuro hæredi cenſeantur; atque ab ipsâmet hæreditate poſſideri, quæ *hæreditas*, in eo caſu, ut dicitur in jure (b), *Dominæ locum obtinet. & rectè dicetur hæredi quoque competere* (interdictum) *& cæteris ſucceſſoribus, ſive antequam ſucceſſerit, ſive poſteà aliquid ſi vi aut clam admiſſum.* Quæ deciſio auctorem habet D. Domat. in ejus tractatu, cui titulus eſt: *Leges Civiles in Ordine ſuo naturali* (c).

(b) Leg. *Denique* 13. §. 5. ff. quod vi aut clam. &c lib. 43. tit. 24.

(c) D. Domat. leges Civiles &c. l. 3. de poſſeſſ. & præſcriptionib. tit. 7. ſect. 4. n. 8.

CASUS VII.

Jossalinus emtum, de Betrando cæduæ ſilvæ jugerum quoddam, pacificâ deindè novem annorum, bonæque fidei poſſeſſione detentum, moriens reliquit Oliviario ſuo hæredi. qui ejuſdem poſſeſſione. per biennium integrum fuit gaviſus. Quo quidem elapſo tempore, vicinus quidam Joſſelini, actionem intulit Oliviario, cui probavit ea inſtrumento ſummâ fide confirmato, ſuimetipſius eſſe prædictum jugerum, ac ſibi reſtitui petiit; quippè. ejuſdem per biennium duntaxat continuata poſſeſſio, jus non conſtitueret præſcriptionis ſufficientis adversùs monumentum, quod exhibebat. Numquid non jus cedit iſti vicino?

Respons.

Nulla prorsùs ratione, jus cedit vicino Joſſelini, ut Oliviarium de poſſeſſione jugeri ſilvæ cæduæ, quæ ei jure hæreditario à Joſſelino obvenit, interpellet. Atque ea potiſſimum ratio eſt, cùm bonæ fidei poſſeſſor moritur, antequàm præſcriptionem alicujus fundi attigerit, atque fundum eundem ipſius hæres detinere bonâ fide continuat; ſimul eſſe utriuſque poſſeſſionis tempus conjungendum; & ſi ex ejuſmodi tempore, quod lege definitum eſt, ſpatium conficiatur ad præſcribendum; præſcriptionem in gratiam hæredis compleri.

Quod idem rationis argumentum etiam obtinet, quoad poſſeſſionem legatarii adjectam poſſeſſioni Teſtatoris: & poſſeſſionem venditoris continuatam per detentionem Emtoris, & quâ Donatarius gaudet, poſſeſſionem adjectam poſſeſſioni Donatoris. *Planè tribuuntur* (acceſſiones poſſeſſionum) *his qui in locum aliorum ſuccedunt, ſive ex contractu, ſive ex voluntate. Hæredibus enim & his, qui ſucceſſorum loco habentur, datur acceſſio Teſtatoris.* Quæ verba ipſiſſima ſunt unius cujuſdam è Digeſti legibus (d), cui aliæ poſſunt annecti quamplurimæ, quibus idem ſtatuitur, quoad caſus ejuſdem ſpeciei: & nominatim Lex iſta, quæ quoad ſpecialem caſum de Emtore & Venditore, luculenta omninò eſt (e). *Emptori tempus venditoris, ad uſucapionem procedit.* Et hæc alia (f). *Eum qui in locum emptoris ſucceſſit, iiſdem defenſionibus uti poſſe, quibus venditor ejus uti potuiſſet; ſed & longa poſſeſſionis præſcriptione, ſi utriuſque poſſeſſio impleat tempora Conſtitutionibus ſtatuta:* Iterumque iſtæ altera, quæ ad legatarium & Teſtatorem ſpectat (g). *Legatario dandam acceſſionem ejus temporis, quo fuit apud Teſtatorem, ſciendum eſt.* Denique verò quintam juvat rursùm recenſere, quâ dicitur de Donatore & Donatario (h); *ſed & is, cui res donata eſt, acceſſione utetur, ex perſonâ ejus, qui donavit*: quod etiam exprimit alia Lex, de Codice Juſtiniano (i). Eſt hæc ergò generaliter conſtituta regula, idemque apud omnes receptus Juriſprudentiæ uſus, in ſpecie propoſitâ, cæteriſque ejuſdem conditionis caſibus, obtinere ut ex utriuſque poſſeſſionis temporibus ſibi invicem accedentibus, unicum ſolummodò ſpatium poſſeſſionis exurgat. *Diutius poſſeſſio*, inquit Imperator Juſtinianus (k), *quæ prodeſſe cœperat defuncto, & hæredi & poſſeſſori bonorum continuatur.*

(d) Leg. *De acceſſionibus*. 14. §. 1. ff. de diverſis temporal. præſcript. l. 44. tit. 3.

(e) Leg. *Pro emptore*. 2. §. 10. ff. pro emptore lib. 41. tit. 5.

(f) Leg. *Dolia*. 76. §. 1. ff. de contrah. Emptione lib. 18. tit. 1.

(g) Leg. *Pomponius*. 13. §. 10. ff. de acquirendâ vel amit. poſſeſſ.

(h) Cit. Leg. *Pomponius*. §. 11.

(i) Leg. *Super*. 11. Cod de præſcriptione longi temp. 10. vel 20 annorum. lib. 7. tit. 33.

(k) Lib. 2. inſtit. 6. de uſucap. §. *Diutius*.

Ex quibus inferre eſt, ab Oliviario jus proprietatis de jugero cæduæ ſilvæ, de quo quæſtio inſtituitur, poſſeſſione pluſquàm decennali legitimè eſſe præſcriptum. duobus nimirum annis, per quos illud poſſedit, accedentibus novem aliis, per quos idem jam fuerat, à Joſſelino ejus autore, detentum.

Quod tamen ſic debet intelligi, ut 1. Utraque poſſeſſio, eâdem quaſi ſucceſſione temporis, fuerit continuata, nec ullatenùs intercupta: adeo ut verbi gratiâ prior poſſeſſio, per poſſeſſionem alterius cujuſdam tertii, non fuerit intercupta, aut petitionis actione, in judicio cum fundamento, illatâ. Dicimus: *Cum fundamento illatâ.* Quoniam ſi iniqua interpellatio fuiſſet ab aliquo tertio commota; aut poſſeſſor de poſſeſſione ſuâ, injuſtâ occupatione, deturbatus eſſet aut aliquâ vi adhibita, aut falſo monumento, quod Arreſto poſt provocationem interjectam à ſententiâ pronunciatâ, nullius fidei ac omnino futile declaratum eſſet; indè non impediretur, quominùs acceſſio fieret utriuſque poſſeſſionis tùm hæredis tùm defuncti, atque etiam ratio integra illius temporis haberetur, quod extante iſtâ iniquâ occupatione, fuiſſet elapſum: ſiquidem verum eſſet, cùm ejuſmodi interpellatio non fuiſſet, à vicino Joſſelini commota, qui ſupponitur novam adversùs Oliviarium actionem intendiſſe; indè ei fructum nullâ ratione obvenire poſſe, quantùm ad eum caſum, de quo agitur; quin immò habendum fore Oliviarium alterum poſſeſſorem, tanquàm eum qui vi adhibitâ, de poſſeſſione depulſus eſſet, apud quem nihilominùs legitimi poſſeſſoris titulus in integrùm remaneret; juxta hæc verba legis (l): *Si quis vi de poſſeſſione dejectus ſit, perindè haberi debet, ac ſi poſſideret; cùm interdicto de vi, recuperandæ poſſeſſionis facultatem habeat.*

(l) Leg. *Si quis*. 17. ff. de acquirendâ vel amitt. poſſeſſ.

2. Iſtud eo ſenſu accipiendum eſt, quòd, ut reperitur in ſpecie propoſitâ, utraque poſſeſſio bonâ fide innitatur. Alioquin præſcriptio non poteſt eſſe legitima, neque poſſeſſio ſubſequens priori præcedenti accedere: illudque diſertis verbis fertur in aliâ lege, quæ ſic habet (m): *Si autem acceſſione Autoris utitur; æquiſſimum viſum eſt eum qui ex perſonâ Autoris utitur acceſſione, pati dolum Autoris.* Et iſtis aliis verbis declaratur (n). *Cùm quis utitur adminiculo ex perſonâ Autoris, uti debet cùm ſuâ causâ, ſuiſque vitiis.*

(m) Leg. *Apud*. 4. §. 27. ff. de doli mali & metûs exceptione. lib. 44. tit. 4.

(n) Cit. Leg. *Pomponius*. §. 1.

CASUS VIII.

A Pantaleone Abbate ſanctæ fidei, venumdatam quandam ſilvam cæduam Vitali, de ipſius Abbatiâ pendentem, non requiſito priùs conſenſu ejus Religioſorum, neque ſervatis ſervandis aliundè formulis conſtitutâ, eâ de re, ſummâ 4000. librarum, quam ſummâ premente vitæ neceſſariorum Anguſtiâ, in pauperum levamen effudit; ipſe Vitalis ad Robertum deindè contractu venditionis, cùm transmiſiſſet; ſucceſſor dicti Abbatis, in eandem

actio-

actionem ipſius cùm eo Religioſis deſcendentibus, petit hodiè à Roberto, ſemetipſum in ejuſdem ſilvæ cæduæ poſſeſſionem reſtitui, licet à dicto Roberto bonâ fide poſſideatur ab annis quadraginta & ampliùs, ſub eo nimirùm prætextu, quòd iſtius alienationis contractus, in gratiam Vitalis, primùm confectus à Pantalenne, in eo peccet, quòd formulis in ejuſmodi caſibus, requiſitis deſtituatur. At ex adverſâ parte contendit Robertus, cùm ſibi nullo modo, vitium contractûs venditionis, in gratiam ſui venditoris conflati, innotuerit, aliundè verò, cùm ſuo venditore, juxtà formulas legibus præſcriptas, egerit, quantùm ad eandem alienationem ad ſemetipſum tranſmiſſam, ſeſe conſequenter maximè juvari, ſuâ poſſeſſione quam bonâ fide continuavit, ut, à reſtituendâ repetitâ cæduâ Sylvâ, omninò defendatur. Utri jus?

RESPONS.

Jus in integrùm cedit Roberto. Extra omnem dubitationis aleam, poſitum namque eſt, nihil quicquam obſtantibus quibuſcumque vitiis monumenti prioris partoris, ſi à tertio quodam, bonum aliquod Eccleſiaſticum primò quidem comparatum, poſſeſſum deindè fuerit, per annos quadraginta, ac bonâ fide ſemper comitante, ab eodem poſſe, rectâ prorsùs conſcientiâ, adversùs Beneficiarium petentem in poſſeſſionem ejuſdem boni ſeſe reddi, jus præſcriptionis implorari. Ratio eſt autem, quòd ex vitioſo tituli inſtrumento, quo nititur partor malæ fidei, poſſit quidem uſus præſcriptionis, iſti partori denegari; juxtà Regii Edicti interpretationem 15. Decembris 1656. & quatuor Arreſta lata, à ſupremo Rhotomagenſi Senatu 9. Januarii 1542. 15. Martii 1564. 14. Februarii 1614. & nono Decembris ejuſdem anni; quæ quidem Arreſta refert Berault in Articulum 521. Conſuetudinis Normanniæ (a); verùm tertio cuidam, qui poſteà acquiſivit, quique vi ſpecialis alterius inſtrumenti, bonæ fidei factus eſt poſſeſſor, cùm poſſeſſionem annorum 40. præ ſe ferit, nequeat iſtud, quod priori loco obtinuit, vitioſum tituli inſtrumentum, ullatenùs imputari; quod certè niſi eâ ratione ſe haberet, ne unus unquàm ferè caſus occurrat, in quo præſcriptioni adversùs Eccleſiam, licet 40. annorum bonæ fidei poſſeſſione roboratæ, locus dari poſſit. Atque eâ potiſſimùm de cauſâ, teſtante Boniſacio (b), Regii juris Cognitores in ſupremâ Gratianopolitanâ Curiâ, occaſione litis cujuſdam; à Senatu Provinciali ſupremo, tranſlatæ firmâ auctoritate confirmaverunt, atque atteſtati ſunt, juxtà eum uſum, qui antiquitùs obtinuit, poſſeſſione 40. annorum plurimùm juvari, tutoſque omnino evadere ab omni contentionis interpellationiſque periculo, eos à quibus Eccleſiaſtica bona primò quidem, non adhibitis requiſitis formulis, alienata tertio, deindè loco bonâ fide detinebantur. Iſteque uſus, referente D. de Ferriere (c), in ſupremâ Toloſanâ Curiâ frequentatur.

(a) Berault in Conſuetud. Norman. art. 521.

(b) Boniſac. Collect. Arreſtorum tom. 1. pag. 177.

(c) D. de Ferriere in Novellas tom. 1. tit. de Alienatione Bonorum Eccleſiaſt. n. 47. De la Paluelle 3. part. pag. 395.

CASUS IX.

SAMUEL degens intrà limites tractûs Turonenſis, decem arationum jugera, quæ ei, ab uno quodam ex amicis ipſius, teſtamento legata ſunt, à ſex annis bonâ fide poſſidet. Cyrillus qui degit in eâdem Provinciâ, contendit illæc arationum jugera, omninò ſua eſſe, ex ſcripto quodam inſtrumento, quòd ait, à ſe fuiſſe recuperatum, ac Samueli fecit, eâ de re, vadimonium: poſt inſtructas verò litis iſtius quaſdam formulas, actione ei illatâ abſtitit. Ideoque Samuel dictarum arationum, per continuos quatuor annos, remanet poſſeſſor. Quâ de re petitur, num ſufficiat ejuſmodi poſſeſſio decem annorum, ut ei cedat jus præſcriptionis legitimæ, nihil quicquam officiente actione, quæ fuit ei, a Cyrillo intenta?

RESPONS.

Ad ſolvendam propoſitam difficultatem, primùm ſcire neceſſe eſt, an Samuel poſſeſſionem ſuam bonâ fide continuaverit, cùm antè, tùm poſt litem ei à Cyrillo, eâ de re commotam; aut propriis poſſeſſis, in dubium quoddam probabile, auctoritateque aliquâ confirmatum, ei tantummodò venerit; aut tandem utrùm ante litem illatam cùm bonæ fidei poſſeſſor fuerit, poſſeſſor malæ fidei non ſit poſtea factus, pro certo nimirùm habens, decem agrorum jugera, jure proprietatis, cedere Cyrillo.

1. Si Samuel ſemper extiterit poſſeſſor bonæ fidei tùm poſt, tùm antè litem commotam, nihil quicquam obſtante, quam ei Cyrillus intulit, actione, ei potiſſimum accedit, quidquid præſcriptionis ſpatii decurrere continuavit. Ratio eſt quia ſic debet haberi ejuſmodi actio, quaſi nunquam fuiſſet intenta: quippe Cyrillo non perſequente, ipſius actio, conticinio triennii perierit; juxtà quod fertur, in Edicto Ruſſinonenſi (d) promulgato, anno 1564. his verbis. *Cauſa intenta, niſi in controverſiam adducatur, ſi lapſu triennii intermiſſa ſit, nullum ſortiatur perpetuandæ, ſeu prorogandæ effectum: verùm proprio ſuo curſu præſcriptio gaudebit, perindè ac ſi prædicta cauſa nec commota, nec introducta fuiſſet; neque erit undè contendi queat, intermiſſam idcirco fuiſſe memoratam præſcriptionem.* Quod alio deindè Edicto Ludovici XIII. confirmatum eſt (e).

(d) Edict. Ruſſinonenſ. art. 15.

(e) Art. 91.

2. Si pendente cauſâ, quanquàm peritâ triennii conticinio, Samuel evaſerit poſſeſſor malæ fidei, ſive dùm litem perſequeretur Cyrillus, ſive poſteà quàm ab eâdem deſtitit; nullus ei profectò cedit jus præſcriptionis, quantùm ad forum conſcientiæ: quemadmodum ſuperius demonſtratum eſt ex deciſionibus Alexandri III. Innocentii III. Innocentii IV. Bonifacii VIII. & S. Thomæ, quorum verba, in reſpondendo ad primam difficultatem, relata ſunt.

Operæ pretium eſt tamen obſervare, ab erudito quodam Theologo (f) commemorari circà præſcriptionem, quæ ex poſſeſſione 30. annorum exurgit, ſecundum Juriſprudentiam noſtrarum ſupremarum Curiarum, modum quemdam teneri, qui in eo maximè ſitus eſt, ut quandò mala fides poſſeſſoris ſic palam & apertè ſeſe prodit, ut nullâ omninò tergiverſatione valeat eludi, ejuſmodi præſcriptio penitus rejiciatur; admittatur autem, cùm aut ex negligentiâ, aut ignorantiâ juris fides mala provenit. Exiſtimat laudatus Theologus, ſummo jure ſervato, hujuſmodi temperamentum poſſe retineri, quo leges Romanæ, & ſancti Canones inter ſe plurimum componuntur, præſertim cùm ſimul concurrunt & juris ignorantia, & facti, ac dubium quodammodò momentaneum eſt, nec ſufficienti auctoritate confirmatum; quin etiam perſuaſum habet, tutâ conſcientiâ, jus præſcriptionis implorari poſſe; licet poſteà contingat, interveniente ejuſmodi malæ fidei alterâ ſpecie, bonæ fidei poſſeſſionem interrumpi. Eamque rationem allegat, quòd nimirum ad poteſtatem ſpiritualem non pertineat, modum quo res merè temporales poſſidendæ ſint, ullâ ratione præſcribere. Enimverò cùm res iſtas, nonniſi jure à Principibus temporalibus conſtituto, perhibente S. Auguſtino, poſſideamus; ipſorum omnino eſt, quibus acquiri eadem poſſunt, legitimas rationes ſtatuere, atque eos plectere, qui ex propriâ negligentiâ fuerint promeriti, defraudando nimirum illos, quâdam quaſi ipſorum proprietatis addictione, quam alteri Lex indicit, in odium ipſorum negligentiæ, res ipſas quibus conſervandis nimio plus indormiverunt: & eaſdem applicando, quibus viſum fuerit, pro majori Reipublicæ commodo addicere: adeo, ut memorato Theo-

(f) Sambovius tom. 2. caſu 118. pag. 393.

Theologo mirum nullâ ratione videatur, immò ſummâ auctoritate confirmatum, ſi dictum fuerit, quæ iſti opinioni non omninò ſavere reperiuntur, Decretales, quoniam nec attigerunt nec dirimerunt peculiarem, de quo quæſtio eſt, caſum, non poſſe ſecundùm ſtrictum, quem præ ſe ferunt earumdem verba, ſenſum accipi, niſi in illis Regnis aut Imperiis, in quibus roboris aliquid mutuantur, ex Poteſtate & Auctoritate ſupremâ temporali, nequaquàm verò alibi. Quod quidem probare enititur ex iſtis verbis Gloſſæ (a). *Ubi verſatur periculum animæ, leges ſuccumbunt Canonibus: ideò leges illæ ſunt correctæ; ita quod eſt judicandum ſecundùm jus Canonicum; ſed in materiâ non concernente periculum animæ, leges ſunt ſervandæ in foro ſuo, jus Canonicum in ſuo; nam Papa non poteſt tollere leges, quoad judicium ſeculare, niſi in iis, in quibus vertitur periculum animæ, cùm poteſtates ſint diſtinctæ, videlicet Eccleſiaſtica, à poteſtate ſeculari; ideò dicit Bartolus, quòd præſcriptiones longiſſimi temporis, quæ procedunt ex ſolâ negligentiâ non petentis, & non ex facto poſſidentis, præſcribuntur cùm malâ fide.*

(a) Gloſſa in reg. *Poſſeſſor.* de reg. juris in 6.

En quâ ratione cenſet laudatus Theologus, cujus tamen opinionem tenendam eſſe non putamus. Quanquàm enimverò leges ipſæ ferant (b), in eo caſu locum eſſe præſcriptioni, nihil quicquam obſtante malâ fide Poſſeſſoris; eandemque in foro exteriori judicii, repudiari non valere, quandò de malâ fide poſſeſſoris certiſſimè non conſtat; abſque dubio nihilominùs eſt, jure Canonico, cui omninò ſtandum eſt, tanquàm regulæ tutiori, quæ conſcientiæ conſulat, quantùm ad caſus morales, quos attingit & diſſolvit; de poſſeſſione malæ fidei, nullam prorsùs induci exceptionem: quemadmodùm patet, ex iſtâ regulâ Bonifacii VIII. (c), *Poſſeſſor malæ fidei ullo tempore non præſcribit.* Alexander III. & Lucius III, (d) quorum Decretales, in primâ deciſione, jàm laudavimus, declarant etiam diſtinctis verbis, nullâque adhibitâ clauſulâ excipienti, nullatenùs poſſe tanquàm legitimam haberi; præſcriptionem, quæ poſſeſſione bonæ fidei non roboratur.

(b) Leg. *Sicut.* & leg. *Siquis.* 8. §. 1. Cod de præſcript. 30. vel 40 annorum. lib. 7. tit. 3. Leg. *Super.* 1. §. 1. Cod. de annali except. &c. ibid. tit. 40.

(c) Boniſac. VIII. in reg. *Poſſeſſor.* 2. de reg. juris in 6.

(d) Alex. III. in cap. *Vigilanti.* 3. de præſcriptionibus. Et Lucius III. in cap. *Quoniam.* eod. tit. lib. 2. tit. 26.

Quin etiam ab ipſis juriſconſultis noſtris Decretales iſtæ plurimùm laudantur & adhibentur in autoritatem eorum, quæ hîc loci docemus. En quibus verbis loquitur Domat, qui ſibi noſtram, ex eo, plurimùm iniit gratiam, quòd ingens multique laboris opus ediderit, in quo ratione omninò utili, leges Romanæ in ordinem ſuum naturalem diſponuntur, & ad uſum noſtrum accommodantur (e) „ quod non innuit, (intelligit nempè „ leges, quas citavit) iſtis legibus hujuſmodi poſſeſ„ſorem, quantùm ad conſcientiam, effici ſecu„rum: ſed tantummodò, per Diſciplinam Civilem „ non licere, ut poſſeſſores, poſt continuatam per „ longum adeò temporis ſpatium poſſeſſionem, non „ interpellentur, nec iis incumbat, aut ſuos quibus „ nituntur titulos exhibere & probare aut etiam „ primam ſuæ poſſeſſionis originem indicare. Præ„textus namque inquirendorum malæ fidei poſ„ſeſſorum, verteret in turbandam pacem eorum, „ qui legitimè poſſiderent. Verùm quòd ſpectat „ ad conſcientiam, nullus dubitandi locus eſt, „ etiam ex longiſſimi temporis intervallo, malæ fi„dei poſſeſſores non reddi ſecuros; quin immò „ diuturnam eorum poſſeſſionem nihil aliud im„portare, niſi diuturnam prorsùs injuſtæ eorum „ detentionis continuationem: atque indè eſt, quòd „ jure Canonico denegetur omnis præſcribendi fa„cultas ei, qui malâ poſſidet, quantàcumque poſ„ſeſſione glorietur „. Quod quidem Intelligentiſſimus Autor confirmat ex allegatâ ſuperiùs Decretali Lucii III. ſubjicitque poſteà, „ atque is uſus apud „ nos recipitur, ut etiamſi poſſeſſor, qui præſ„ſcripſit, non cogatur ad probandum ratumque ef„ficiendum ſcriptum quo fulcitur, inſtrumentum „ nec ad aperiendum, quânam ratione ſuam primùm „ inceperit poſſeſſionem; ſi tamen primam ipſius „ originem detegi contingat, malamque fidem ac„ceſſiſſe, compertum fuerit; poſſeſſio nihil pro„derit, adversùs proprietarium, qui jus ſuum de„monſtrabit. Undè Depoſitarius, qui per trigin„ta annos, poſſediſſet quatenùs Depoſitarius, rem „ aliquam apud ſe depoſitam, nullo jure præſcrip„tionis poſſet juvari „. Huc uſque eâ ratione progreſſus eſt laudatus juriſconſultus; indeque apertiſſime colligitur, quantùm ſit alienus, ab admittendâ exceptione, diſtinctione, ſeu quâcumque ſpecie temperamenti, quibus poſſit malæ fidei poſſeſſor ullo modo juvari.

(e) Domat. Leg. Civil. &c. l. 3. tit. 3. ſect. 4. n. 14.

3. Si denique Samuel aliquod dubium ſummâ autoritate fretum fuerit expertus, quo mala fides ipſius exagitata ſit, aut lite pendente, aut poſt cauſam licet trienni negligentiæ lapſu peritam, indè non impeditur, quominùs etiam quantùm ad conſcientiam, in proprium commodum valeat, jus præſcriptionis accerſere. Quanquam enim ex ejuſmodi dubio, neque bonæ neque malæ fidei poſſeſſor cenſeatur; ſed conſtituatur tanquàm in quodam medio, ſitque nimirùm duntaxat, *Poſſeſſor non bonæ fidei*, non ideò curſus præſcriptionis interrumpitur. Atque ea ratio eſt, quòd licet ad incipiendam præſcriptionem bona fides neceſſariò requiratur, & propter malam fidem non legitima habeatur, in quo nempè jure Canonico jus Romanum emendatum eſt; non tamen abſolutè exigitur, ut poſſit continuari; & ſatis eſt, ſi quamdiù tempus ad præſcribendum definitum decurrit, mala fides in Poſſeſſore non reperiatur. Quod quidem evincere eſt ex verbis Innocentii III loquentis in quarto Concilio Generali Lateranenſi (f), à quo cùm ſtatutum eſt, *ut nulla valeat abſque bonâ fide præſcriptio*; additur: *Undè oportet, ut qui præſcribit, in nullâ temporis parte, rei habeat conſcientiam alienæ.* Juxtà quæ poſtrema verba patet, dubium ſimplex non eſſe decurrendæ præſcriptionis impedimentum; neque niſi ex apertâ malâ fide, eandem poſſe interrumpi. Quod etiam obſervat Autor Gloſſæ (g), qui ait: *Quid ſi dubitat, an res ſit ſua, & habet juſtam cauſam dubitationis? Adhuc dicitur bonæ fidei poſſeſſor, & utitur fructibus* (h), *& in hoc caſu præſcribit, licet habeat conſcientiam dubiam; non tamen læſam; quia neſcit adhuc, an res ſit aliena, debet inquirere ab aliis de re illâ, ut ſic perveniat ad veritatem.* Atque illud idem innuunt iſthæc verba Canonis cujuſdam de Decreto Gratiani (i): *In jure prædiorum tamdiù quiſque bonæ fidei poſſeſſor rectiſſimè dicitur, quamdiù ſe poſſidere ignorat alienum.*

(f) Innoc. III. in Conc. Gener. in cap. *Quoniam.* fin. de præſcript. lib. 2. tit. 26.

(g) Gloſſ. in d. cap. *Quoniam.*

(h) Leg. *Qui ſcit.* §. *Bonæ fidei.* ff. de uſuris.

(i) Can. *Si virgo.* 5. 34. q. 1.

Verùm ut extrà omnem omninò controverſiam ponatur, plurimùm diſcriminis intereſſe inter ſimplex dubium & malam fidem; eâ de re legenda eſt Decretalis quædam Lucii III. qui ſermonem faciens de uxore, quæ de mariti prioris morte dubitabat, ſic habet. *Si verò aliquis vel aliqua ... de morte prioris conjugis adhuc exiſtimat ſibi eſſe dubitandum; ei quæ ſibi nupſit, debitum non deneget poſtulanti.* Quod quidem declarare laudatus Papa non præſumeret, niſi diſcrimen ingens, inter malam fidem & ſimplex dubium, conſtitueret.

CASUS X.

CALVOMONDO, furto ſurreptum Luciano quemdam adamantem, ad pretium uſque 1000. nummorum, aſſurgentem, ſubitâ morte correpto; Stephanus ejus filius & unicus hæres, inter res alias hæreditarias invenit; exiſtimans autem, eundem ſui Patris omninò proprietatis jure fuiſſe, per triginta & ampliùs annos, illum detinuit,

nuit. Quo quidem elapſo tempore, Lucianus agnitum ſuum adamantem, quem Stephanus ſuo digito induebat, ſibi reſtitui voluit exigere, ultrò offerens, à ſeſe exhibenda indicia quæque certiſſima, quibus palàm faceret, à Calvomondo ipſius Patre fuiſſe eum adamantem furto ſibi ſurreptum. Quâ de re quæſtio inſtituitur utrum teneatur Stephanus, nihil omninò juvante tam longâ bonæ fidei poſſeſſione, ad reſtituendum dictum adamantem, modò compertum habeat verum eſſe, quod factum enunciatur?

RESPONS.

Tenetur prorsùs Stephanus ad reſtituendum Luciano adamamautem, quem ab eo Calvomoodus clanculùm abſtulerat. Ratio eſt, quia hæres univerſalis unam eandemque perſonam cenſetur ſuſtinere cùm defuncto, in cujus poſſeſſiones hæreditario jure venit; ut loquitur Lex (a); ac quemadmodùm quorumcumque ipſius jurium & privilegiorum fit particeps, ſic debita & onera ſuſciperel ei incumbit. *Hæredes onera hæreditaria agnoſcere ..... placuit*, ait una Lex de Codice (b) adeo ut, cùm Calvomoodus malæ fidei poſſeſſor extiterit, & conſequenter obligatus fuerit, ad adamantem, quem furto acceperat, Luciano reſtituendum; ipſius mala fides debet recidere, in Stephanum ejus unicum hæredem; & quâ tenebatur Pater, eadem Lex reſtitutionis tenet filium, qui proindè eo ipſo fit inhabilis, ad præſcribendum. *Vitia poſſeſſionum à majoribus contracta perdurant*, inquit alia Lex de Codice (c), *& ſucceſſorem. autoris ſui culpa comitatur.* Imperator Juſtinianus declarat etiam (d), *ſi ille* (defunctus) *initium juſtum non habuit, hæredi & bonorum poſſeſſori, licet ignoranti, poſſeſſio non prodeſt.* In eoque jus novum planè concordat cùm antiquo jure, cujus eâ de re diſpoſitio legitur in iſtâ lege Digeſti (e): *Cùm hæres in omne jus defuncti ſuccedit, ignoratione ſuâ defuncti vitium non excludit.* Adeoque cùm Lucianus palàm & apertè evincat, ſibi à Calvomoudo adamantem iſtum ſurreptum fuiſſe; Stephanus cui factum ex iſtis indiciis perſpectum eſt, obligatur conſcientiæ debito ad eundem ipſi reddendum, quantâcumque bonæ fidei poſſeſſione valeat gloriari.

(a) Leg. *Hæres*. 22. ff. de uſurpat. & uſucapionibus. lib. 41. tit. 3.
(b) Leg. *Pro hæreditariis*. 2. Cod. de hæreditariis actionibus. lib. 4. tit. 16.
(c) Leg. *Vitia*. 11. Cod de acquirendâ & retin. poſſeſſ. lib. 7. tit. 23.
(d) Lib. 2. inſtitut. tit. 6. §. *Diutina*. de uſucapionib. & longi temp. præſcrip.
(e) Leg. *Cùm hæres*. 11. ff. de diverſis temporal. præſcriptionibus & cæt.

Eadem verò non foret conditio illius, qui Legatarium aut Donatarium particularem ſeſe exhiberet. Qui enim unum quoddam ſolummodò legatum accepiſſet, aut in cujus gratiam conſtituta fuiſſet aliqua donatio, de re alienâ; poteſt abſque dubio juvari, triginta annorum præſcriptione; ſecundùm ipſiſſima verba, quæ feruntur in lege, eo modo (f): *An vitium autoris vel Donatoris, ejuſque qui mihi rem legavit, mihi noceat, ſi forte autor meus juſtum initium poſſidendi non habuit, videndum eſt: & puto neque nocere, neque prodeſſe. Nam denique uſucapere poſſum, quod autor meus uſucapere non potuit.* Ex quibus inferendum eſt, ſi memoratus adamas, ad Stephanum donationis viâ, fuiſſet tranſmiſſus, aut eidem teſtamento legatus; illæſâ prorsùs conſcientiâ, ei futurum fuiſſe licitum, ut adeò diuturnâ bonæ fidei poſſeſſione acquiſitum ſibi jus præſcriptionis, in propriam utilitatem, adduceret (g).

(f) Leg. *An vitium*. 5. de diverſis temp. præſcripc. lib. 44. tit. 3.

Diximus: qui Legatarium aut Donatarium particularem ſeſe exhiberet. Univerſalis namque legatarius ut ipſe hæres eſt conſiderandus.

(g) Colloq. Petrochor. tom. 3. Colloq. 3. q. 3.

CASUS XI.

HYPPOLITUS rem quamdam ab Urſino iniquè de vicino ipſius occupatam bonâ fide emit, & poſteà vendidit Theodulo, qui eandem, per totum temporis ſpatium legibus definiti, ad legitimam præſcriptionem, bonâ fide detinuit. Nonne jure præſcriptionis, dicto Theodulo cedit ejuſdem legitima proprietas?

RESPONS.

Ex malâ fide, quâ rem, iniquâ occupatione, detentam Urſinus deindè vendidit, non impeditur, quominus jus præſcriptionis, quantùm ſpectat ad Theodulum, legitimum omninò cenſeatur; modò currente temporis ſpatio definiti ad præſcribendum, nullâ ei ratione mala fides Urſini perſpecta fuerit. Quod quidem jure probatur, in quo legere eſt (h): *Jure civili conſtitutum fuerat, ut qui bonâ fide ab eo, qui Dominus non erat, cùm crederet eum Dominum eſſe, rem emerit; vel ex donatione, aliâve quavis juſtâ cauſâ acceperit, is eam rem ſi mobilis erat, anno ubique uno; ſi immobilis biennio... uſucaperet... ideò conſtitutionem ſuper hoc promulgavimus, quâ cautum eſt, ut res quidem mobiles, per triennium; immobiles verò, per longi temporis poſſeſſionem; id eſt inter præſentes decennio; inter abſentes 20. annis uſucapiantur.* Quæ lex autorem habet Imperatorem Juſtinianum, qui rurſùm paulò poſt ait (i): *Sed tamen id aliquandò aliter ſe habet: nam ſi hæres rem defuncto commodatam, aut locatam aut apud eum depoſitam, exiſtimans hæreditariam eſſe, bonâ fide accipienti vendiderit, aut donaverit aut dotis nomine dederit; quin is qui acceperit uſucapere poſſit, dubium non eſt: quippe cùm ea res in furti vitium non ceciderit: cùm utique hæres, qui bonâ fide, tanquàm ſuam alienaverit, furtum non committat.* Et iterùm (k): *Si malæ fidei poſſeſſor, alii bonâ fide accipienti tradiderit, poterit ei longâ poſſeſſione res acquiri.* Atque ea potiſſimùm ratio eſt, quòd etiamſi ex titulo venditionis ei traditæ ab Urſino, res iſta Hyppolito, non legitimè acquiratur; ſiquidem ipſe Urſinus ejuſdem nec proprietarius eſſet nec bonæ fidei poſſeſſor; ex jure tamen præſcriptionis conſtitutæ, per poſſeſſionem temporis legibus præſcripti, bonâ fide roboratam, Theodulo poſſit cedere; id eſt per poſſeſſionem triennii, ſi res mobilis fuerit; aut decennii, ſi ſit immobilis; & ſedem habeans in eâdem Provinciâ fixam, tùm ipſe tùm venditor; aut tandem 20. annorum, ſi in duabus diverſis Provinciis commorentur; propterea quòd titulo colorato & veroſimili innitatur; ipſeque cùm ſuo venditore bonâ fide ſummoperè juvetur.

(h) Lib. 2. inſtut. tit. 6. de uſucapionibus & longi temporis præſcriptionibus initio.
(i) Ibid § *Sed tamen*. 4.
(k) Ibid. §. *Quod autem*. 7.

Intereſt tamen plurimùm, obſervare quam modo citavimus, legem non eſſe, niſi præſcriptione, quam aiunt *longi temporis*, & quâ prima Lex interpretatur, ratione intelligendam; non verò de præſcriptione, quam appellant *longiſſimi temporis*, quæ titulum neceſſariò non prærequirit: qualis eſt præſcriptio 3. annorum *inter præſentes*, aut 40. annorum *inter abſentes*. Undè concluditur rei mobilis, quæ in caſu propoſito ab Hyppolito bonâ fide emta eſt; & ab Urſino furto ſurrepta fuerat; dicto Hyppolito, licet titulo careret, ex poſſeſſione triginta annorum, Dominium legitimè accedere; ſi ipſe & Urſinus, in eâdem Provinciâ degant. Quod omninò patet ex Imperatoriâ conſtitutione, quæ habetur in Codice (l): *Malæ fidei poſſeſſore alienante, ceſſat longi temporis præſcriptio, ſi verus Dominus ignorat ſuum jus & alienationem factam. ſpectatur ergò 30. annorum defenſio* (m).

(l) Authent. *Mala fidei*. Cod. de præſcrip. longi temporis. 10. vel. 20. annorum. lib. 7. tit. 33.
(m) Colloq. Petrochor. loco cit.

CASUS XII.

Gostavius, Dominus Parœciæ S. Britii, ab annis quinquaginta & ampliùs, cujuſdam jugeri quartæ partis, hortum ipſius olitorium contingentis poſſeſſione gaudet. Bertrandus ejuſdem Parœciæ Parochus, ex monumentis indubitatis, ei palàm & apertè fecit, iſtam quartam partem jugeri, in Cœmeterii portionem quondam veniſſe, ab eoque petiit dicto Cœmeterio reſtitui. Guſtavius repoſuit, memorati jugeri quartam partem, ultrà tempus ad præſcribendum adversùs Eccleſiam requiſitum bonâ fide nemineque impediente, à ſemetipſo fuiſſe detentam, ac reſtitutionem ejus præciſè negavit. Numquid ejuſmodi detrectatio aliquo fundamento juris innititur?

Respons.

Quanquàm bonâ fide poſſederit, per annos quinquaginta & ampliùs, quartam jugeri partem de quâ quæſtio inſtituitur; nullum tamen juris fundamentum Guſtavio ſuccurrit, unde ab eâdem Eccleſiæ Parœciali S. Britii reſtituendâ, ſeſe poſſit ullâ ratione ſubducere. Quæ quidem ratio eſt, quia legitimæ præſcriptioni non ſubjiciuntur, niſi res quæ ingrediuntur commercium & poſſunt ab aliquo privato proprietatis jure detineri. Porrò res, quas ſacras Jus dicit; qualia ſunt, quæ Divino cultui inſerviunt ac devoventur, ut Templa Capellaniæque in ordinem rerum, quæ poſitæ ſunt in commercio, non recenſentur; neque etiam res quæ appellantur *Religioſæ*; qualia ſunt loca, in quibus fideles ſepulturæ traduntur: neque res, quæ apud Jus Romanum tanquàm ſanctæ circumferuntur; quales ſunt viæ publicæ, Mænia (a) portæque urbium & generatim quæcumque ad publicum uſum referuntur. Ex quibus inferendum eſt, ſiquidem iſta jugeri portio nemini cedat jure proprietatis, ac conditionem teneat earum rerum quæ Religioſæ appellantur; ejuſdem non potuiſſe dominium ad Guſtavium tranſmitti viâ præſcriptionis; etiamſi poſſeſſionem bonæ fidei præ ſe ferret, quæ omnem omninò hominum memoriam excederet; ac conſequenter ipſi prorsùs incumbere, ut ad quam pertinere dignoſcitur, eandem Eccleſiæ reſtituat.

(a) Leg. *Sanctum*. 8. §. 1. ff. de diviſ. rerum qualitate. leg. *Sacra*. Ibid. lib. 1. tit. 8.

Quod idem extendendum eſt ad penſionem annuam, quæ fuiſſet in ſacra quædam obeunda attributa; qualia ſunt Divina ſacrificia, ſupplicationes cæteraque ejuſmodi. Quamvis enim dictâ penſione non ſolutâ, anni etiam quinquaginta & ampliùs abiiſſent; juxta uſum apud nos receptum deberentur ſemper uſuræ, obventæ ab annis viginti novem; quas accreſcendæ ſorti oporteret accedere (b).

(b) Colloq. Condomens. coll. 17. ſect. 2.

Advertendum tamen eſt, occaſione propoſitæ difficultatis, quaſdam res extrà omne commercium poſitas, poſſe præſcriptione vel acquiri vel amitti, cùm nempè quibus annectuntur ea vel acquiruntur vel amittuntur. Exempli causâ, ſi jure præſcriptionis, prædium quoddam clientelare mihi ceſſerit, cui jus patronatûs attribuatur, aut in cujus Caſtro contineatur domeſtica quædam Capellania: palàm eſt ex præſcriptione dicti prædii, mihi quoque accedere & ipſum jus patronatûs, & ipſius Capellaniæ uſum: quemadmodùm colligitur ex quâdam Lege, (c) quæ circà aliam materiam, iſtud principium tanquàm indubitatæ fidei conſtituit: *Quædam quæ non poſſunt ſola alienari, per univerſitatem tranſeunt; ut fundus dotalis ad hæredem, & res cujus aliquis commercium non habet. Nam etſi legari ea non poſſit; tamen hæres inſtitutus dominus ejus efficitur.*

(c) Leg. *Quædam*. 62. ff. de acquirendo rerum Dominio. lib. 41. tit. 1.

CASUS XIII.

Fuldradus, prædii cujuſdam, juriſdictioni ſupremæ Rhotomagenſis Curiæ, ſubjecti Domino jure gaudenti juſtitiæ infimæ, cùm uſurarum penſionis Clientelaris indormiviſſet ſolutioni per ſex annos exigendæ, quæ ab ipſius Cliente Gilberto unoquoque anno ei perſolvenda eſt; iſte numerandas trium duntaxat annorum uſuras offert; contendens quidquid de tribus cæteris annis reſiduum eſt, ſibi jure præſcriptionis acquiri. Num quoad forum conſcientiæ legitimum eſt jus, quod ſibi vindicat?

Respons.

Eſt equidem ea Conſuetudinis Normanniæ diſpoſitio, (d) ut qui infimo juſtitiæ imperio Domini gaudent, jus non habeant repetendarum, niſi trium annorum uſurarum, clientelarium penſionum, quæ ipſis debentur ab eorum clientibus; *niſi earum, quas ex ulteriori tempore reliquantur, ratio confecta fuerit, aut de iis ſolvendis obtenta ſententia, aut evictum ſit generalem hypothecam ex fundo clientelari primariò reſilire*, ait laudata Conſuetudo: atque in eo diſtinguuntur à Dominis, qui jus habent gladii, quibus eadem Conſuetudo dat (e) uſurarum annorum viginti novem exigendarum facultatem: at contingere poſſet id juris acquiri, Fuldrado quidem quibuſdam in caſibus repetendi, quæ debentur ex annis ſex integras uſuras; Gilberto autem in aliis rerum circumſtantiis vindicandi ſibi privilegii præſcriptionis.

(d) Conſuet. Norman. art. 31.

(e) Conſuet. Norm. art. 21.

Quod quidem diſcrimen ut apprimè intelligatur notandum eſt, cùm Godefrigido in ipſius in dictam Conſuetudinem commentario, (f) obtinuiſſe olim in iſtâ Provinciâ duas contractuum fiduciariorum ſpecies. Alii quidem auctoritate pignetatitiâ literas ad tempus quodcumque præ ſe ferebant, quoniam in iis nihil quidquam certi cujuſdam temporis definiebatur; alii autem terminis triennii tantummodò ſpatium temporis circumſcribebant. Adeo ut vi priorum contractuum locus ſit Fuldrado, repetendarum à Gilberto abſque ullâ exceptione, quæcumque debentur omnium uſurarum; poſteriorum verò contractuum ipſiſſimis verbis, eidem copia omninò denegetur, nonniſi quæ tribus poſtremis annis obventæ ſunt uſurarum exigendarum; niſi fortè iiſdem appoſita fuiſſet exceptio de quâ mentio habetur in iſtâ Conſuetudine, quamque modò retulimus. Proindèque ſi poſſit Fuldradus, ſui contractûs authenticam tabulam proferre, conventionibus ac clauſulis quas exprimit, prorsùs ſtandum eſt. At verò ſi poſſeſſione duntaxat, nulloque aliundè titulo juvetur, 1. Gilberto jus præſcriptionis poteſt accedere, ſi bonâ fide innitatur; hoc eſt ſi fidem habeat, penſiones tribus annis prioribus obventas, ab antecedenti vaſſallo vectigali fuiſſe ſolutas. 2. Si ei bona fides non adfuerit, ipſeque cùm agros clientelares per ſex annos poſſederit, petitam ab ipſo Fuldrado ſolutionis aliquam dilationem obtinuerit, ex conſcientiâ ei incumbit, quidquid penſionum ab annis ſex reliquatus eſt, extinguere: alioquin cùm bonam fidem, tùm propriam conſcientiam apertiſſimè læderet; quemadmodùm enim ait Bonifacius VIII. (g) *Poſſeſſor malæ fidei ullo tempore non præſcribit.* 3. Si ſibi concedi tempus ad ſolvendum à Fuldrado non expetierit, poteſt ut plurimùm ſibi vindicare jus, quod ab Ipsâ Lege defertur, hoc eſt à Conſuetudine quæ vim Legis habet. Ratio eſt, quia ſi contractûs, quo Fuldradus innititur, authentica tabula ferret, futurum ut vaſſallo vectigali non incumberet, niſi trium annorum uſuras referre: apertum eſt, numquam poſſe fieri, ut Gilbertus ad uſuras ampliores numerandas compellatur; quippe ejuſmodi conventiones partem contractûs eſſentialem conſtituant, & utrimque contrahentibus legem imponant. *Contractus ex conventione legem accipere dignoſcuntur*, inquit laudatus Papa Bonifacius VIII. (h) Jam verò contingere omninò poteſt, ejuſmodi clauſulam clientelaris contractûs exemplari ſubjectam fuiſſe: atque Gilberto in dubio veriſimili conſtituto locus prorſus eſt, id ita in

(f) Godefrigidus in conſuet. Norman. art. 31.

(g) Bonif. VIII. reg. 2 de reg. juris in 6.

(h) Id Bonif. VIII. reg. 85. ibid.

propriam

propriam ſuimetipſius gratiam conjiciendi, donec contrarium à Fuldrado planè evincatur; juxtà ſequentem Regulam juris Romani: *ſemper in dubiis benigniora præferenda ſunt* (a). Et iſtam aliam: *Semper in obſcuris, quod minimum eſt ſequimur* (b); ſeu ſecundùm quod loquitur Bonifacius VIII (c). *In obſcuris minimum eſt ſequendum*, Quoniam, *præſumitur ignorantia, ubi ſcientia non probatur* (d): quibus Regulis iſta alis conſentit, quæ ex jure Canonico habetur: his verbis (e): *Cùm ſunt partium jura obſcura, reo favendum eſt potiùs, quam actori.* Quæ regula nititur quâdam Decretali Lucii III. ad marginem citatâ (f), ipſiuſque dictamine naturalis æquitatis, quæ non ſinit, quod debiti incertum eſt, ad illud idem ſolvendum compelli debitorem.

(a) Leg. 56. ff. de reg. juris.
(b) Leg. 9. eod. tit.
(c) Bonif. VIII. reg. 30. de reg. juris in 6.
(d) Idem ibid. reg. 47.
(e) Idem ibid. reg. 11.
(f) Lucius III. in cap. *Ex litteris*, 3. de probationibus. l. 2. tit. 19.

Cæterùm advertendum eſt cùm Terriano & Baſnagio, Dominis infimo jure juſtitiæ gaudentibus, eà in re fuiſſe, per modum quemquam compenſationis, conſultum ab ipsâmet Conſuetudine Normanniæ, per quam ſcilicet eis licitum eſt (g), ut ab iis, qui clientelarem eorum penſionem ad diem conſtitutam non ſolverint, valeant pecuniariam 18. ſolidorum cùm denario uno mulctam exigere; atque adeò æquum eſſe, vaſſallis copiam fieri; ut quantùm ad eos attinet, prodeſſe ipſis valeat jus præſcriptionis, ita ferente Conſuetudine, quæ eis illud juris non concedit, niſi in quantùm ſupponat, eam eſſe Contractûs exemplaris conventionem, ut trium tantummodò annorum uſuras deberent Dominis ſuis rependere: quæ quidem ſuppoſitio tamdiù locum obtinere exiſtimatur, quamdiù contrarium, ab ipſis Dominis, exhibito eorum exemplari, non evincitur.

(g) Conſuet. Norman. art. 33. & 34.

CASUS XIV.

FELICIANO locupleti incolæ, de Parœciâ ſancti Vanneſii, incumbit Clientelaris quædam ſummæ trium librarum penſio, Gualterio Domino loci, unoquoque anno perſolvenda. Gualterius, cui perſpectum eſt, Felicianum eum eſſe, qui ſit ſolvendo; quemque aliundè plurimùm juvabat, ingentem pecuniæ ſummam per unumquemque annum ſibi accreſcere; triginta & octo annos abire permiſit, non petitâ dictæ penſionis ſolutione: Poſteà verò cùm ſolutionem urgeret, Felicianus repoſuit, equidem fateri ſeſe, ab annis triginta octo iſtam penſionem non fuiſſe numeratam; verùm id ſibi juris fieri, cùm Edictis tùm ipſâ loci Conſuetudine, ut ſibi legitimè præſcriptis penſionibus, quas reliquatur ad eas tantùm, quæ ab annis viginti novem ubvenêre, ſolvendas teneatur: indèque Lex ſubeunda fuit Gualterio, ut, numerari ſibi duntaxat viginti novem nummos, ſatis haberet. Quâ de re quæritur, utrùm Felicianus obligetur in foro conſcientiæ, ad rependendas Gualterio, quæ ſuperſunt, novem annorum uſuras; aut ei liceat, inſiſtere legi ſive Conſuetudini, quâ debitor uſuratum viginti tantummodò annorum efficitur?

RESPONS.

Penſio aut quæcumque alia res, jure naturali, debita præſcriptioni nunquàm poteſt ſubjici, niſi debitor bonâ fide innitatur; etiamſi quadraginta annorum ſpatium, ad præſcriptionem complendam, definietur: & quoniam humanis civilibuſque tantùm de cauſis inductæ ſunt Romanæ leges, quæ poſſeſſorum etiam malæ fidei interpellandorum, copiam prorsùs omnem intercludunt; eædem quantùm ad conſcientiam pertinet, nullâ ratione poſſunt tanquàm principii minimè dubia, regulæque indubitatæ admitti.

Quod quidem abſque ullo negotio palàm fit, ex iſtis verbis Quarti Concilii Lateranenſis (h) ſub Innocentio III. celebrati. *Quoniam omne, quod non eſt ex fide, peccatum eſt; Synodali judicio definimus, ut nulla valeat abſque bonâ fide præſcriptio, tam Canonica quàm civilis: cùm generaliter ſit omni conſtitutioni atque Conſuetudini derogandum, quæ abſque mortali non poteſt obſervari peccato. Undè oportet, ut, qui præſcribit, in nullâ temporis parte, rei habeat conſcientiam alienæ.*

(h) Conc. Later. IV. can. 41.

Atque eâ potiſſimùm de cauſâ, cùm quibuſdam in Conſuetudinibus fertur, poſt certum quoddam definitum temporis ſpatium, à repetendis ſibi debitis pretiis ſeu mercedibus excidere Mercatores, Domeſticos atque Operarios: coram Deo non liberantur, qui ejuſmodi debitis tenentur, quòd ut habet forenſis uſus, exceptione utantur. At eis, ex ſtrictiſſimo conſcientiæ debito, prorsùs incumbit; ut quidquid contraxerunt debiti, omninò perſolvant, nihil quidquam officientibus ejuſmodi præſcriptionibus, quæ legibus inductæ ſunt eo præſertim fine, ne quibus ejuſmodi mercedes ſeu pretia debentur, ii ſibi exigendis iiſdem nimio plus indulgeant; atque ita quæ pacem familiarum eſturbarent, omnis litigiorum occaſio penitùs reſcindatur. Jamverò eadem eſt conditio uſurarum penſionis Clientelaris aut ſolarii vectigalis, ſi quidem hujuſmodi penſio iis perſolvenda jure naturali incumbat, quibus fructus ex fundo clientelari acceſsêre. Indè ſequitur non eſſe, undè Felicianus poſſit ullâ ratione jus præſcriptionis ſibi vindicare, quippe quæ malam fidem apertè præ ſe ferat; niſi demonſtraverit vaſſallus, authenticâ tabulâ contractûs Beneficiarii, mutuâ cùm ipſius Domini, tùm etiam ipſius vaſſalli conventione, definite certum quoddam temporis ſpatium ad legitimam præſcriptionem, quemadmodùm ejuſmodi conventiones paſſim occurrunt in Locis Normanniæ Conſuetudini ſubjectis.

Neque tamen idcircò cenſemus, eâdem ratione judicandum eſſe de penſionibus; quæ ex quâdam conſtitutâ pecuniæ ſummâ, debentur: uſuræ namque penſionum Clientelarium, ac vectigalium ſolariorum debentur, *ex naturâ rei*: uſuræ verò penſionum, quæ ex pecunia collocatâ in fœnore exurgunt non debentur niſi ex ipſius legis Principis autoritate, cui quidem parere contrahentes ex utràque parte promiſerunt, quæque ut bono publico potiſſimùm conſuleret, eas ſolvendas conſtituit ad quemdam uſque definitum numerum annorum, ne cumulatæ ſupra modùm ejuſmodi penſionum uſuræ ex inopiâ aut negligentiâ debitorum, in eorumdem exitium ac perniciem aliquandò verterent. Atque eâ potiſſimùm ratione, iiſque cauſis innititur Edictum à Ludovico XII. eâ de re promulgatum. Cujus en ipſiſſima verba ſunt: „Quoniam ſubditorum noſtro-
„rum plerique his temporibus hodiernis adhibent
„ſibi penſiones & emendas & vendendas, quas
„alii dicunt penſiones ex conſtituto quodam pecu-
„niæ pretio; alii penſiones volantes, reditus an-
„nuos, hypothecas aut uſuras pacto redhibendi
„adhibito, pro diverſitate locorum & Regionum,
„in quibus ejuſmodi contractus conflantur; ex
„quibus contractibus, multi fortunis evertuntur
„atque etiam exinaniuntur propter uſuras ingen-
„tes, quas emtores decurrere permittunt, eo uſ-
„que, ut ſortem ſæpè ſæpiùs ſuperare reperiantur;
„ad quarum ſolutionem urgendam eorum bona
„primùm occupata, deindè vendenda ſunt, atque
„adeò tùm ipſi tùm eorum filii in ſummam rerum
„inopiam adducuntur & ad mendicitatem detru-
„duntur: quin etiam amittunt emtores ipſi tàm
„ſortem quam uſuras, propterea quòd venditor
„anteà vendidiſſet multis aliis ejuſmodi penſio-
„nes annuas, quibus ſolvendis & uſuris quæ
„reliquatur, non ſufficiunt ipſa omnia bona ven-
„ditoris, ac qui poſtremo loco pecuniam collo-
„cavit, tùm uſuris tùm ipſâ quoque ſorte peni-
„tus defraudetur; quibus intervenientibus con-
„tractibus, conficiuntur fictæ falſæque quam-
„plurimæ venditiones, fraudes & doli, ex qui-
„bus tùm Criminalium tùm Civilium negotiorum
„intri-

„ intricatæ dirimique difficiles ambages emergunt; „ Et quampluribus tam emtoribus, quàm venditoribus, propriis ſuis rebus indè deſtitui contingit. Quibus de cauſis, id nobis animo proponentes ac plurimùm cupientes, ut ab avertendo à noſtris ſubditis tanto damno præcaveamus, „ habentes ejuſmodi ſimileſque alios contractus, „ tanquam odioſos & neceſſariò coercendos; edi„ ximus & edicimus, ne ab emtoribus ejuſmodi „ hypothecarum & annuarum penſionum, valeant „ niſi quæ ab annis quinque provenerint, aut à „ minori temporis ſpatio uſuras exigere: Atque „ ſi occurrerit ultra quinquennes uſuras, aliquam „ ex ſuperioribus annis deberi penſionem, cujus „ ſolutionem apud Judices aut non fuerint perſe„ cuti, aut non inſtituerint petitionis actionem, „ ad eandem repetendam non admittantur, ac „ formulà excidant: quibus tamen animo non eſt „ ſubjici vectigalia ſolaria, ex quibus Clientelaris „ quædam penſio directa, aut cenſus annuus exur„ git. „

Ex quibus verbis relati Edicti inferendum eſt; à Principe, nomine cujus inſcribitur, ſolutos fieri atque immunes, à rependendis uſuris, quæ poſt quinquennium cumulantur debitores; ac conſequenter, non tantùm quantùm ad forum judicii, ſed etiam quantùm ad forum conſcientiæ, iiſdem eos penitùs liberari, ſiquidem à ſolâ Lege, ejuſmodi præſcriptio & originem & vim ſuam totam mutuetur; & ipſa Lex, ultrà tempus definitum, nihil obligationis imponat; quo quidem tempore ſemel elapſo, Creditori non datur locus, quemadmodùm in aliis præſcriptionum ſpeciebus, adigendi apud Judices debitorem jurejurando affirmaturum, utrum ſolverit necne, quas ultrà quinquennium ſibi deberi contendit uſuras. Quam quidem obſervationem ſubjicit D. de Ferriere, in libro, quem de ſcientiâ Notariorum edidit (a).

(a) D. de Ferriere. ſcientia Notariorum. art. 21.

Contrà ſic arguitur, & iſta proponitur objectio: Non poſſunt etiam ex Edictis præſcribi quoad forum conſcientiæ, mercedes & pretia Domeſticorum, quod laniis & artocopis debetur pro pane & carnibus, quæ fide alicujus vendiderunt, cum elapſo tempore Edicto definito, eorumdem ſolutionem urgent. De uſuris ergò, quæ ex collocatâ in fœnore pecuniâ, proveniunt idem omnino judicium ferendum eſt.

Ad quam propoſitam objectionem ſic reſpondetur, dicendo nimirùm, inter prædictas debitorum ſpecies, diſcriminis plurimum prorsùs intercedere. Prioris enim speciei debita, jure tùm Divino, tum naturali debentur; At verò uſuræ penſionis, quæ non provenit ex ſolo ſeu fundo, ſed ex collocatâ in fœnore quâdam pecuniæ ſummâ exſurgit, quæcumque ſit uſura dictæ pecuniæ determinata, jure tantùm poſitivo humano debentur; hoc eſt, Lege à Principe ſancitâ, à quo & quota ſolvenda ſit uſura, & quouſque ejuſdem repetendæ locus cedat, conſtitutum eſt. Indèque ſequitur, quamvis ipſa pecuniæ ſors, quæ in fœnore collocata eſt, naturali jure debeatur, uſuram indè emergentem non deberi tamen, niſi conſequenter ad Legem à Principe latam, ac juxta conditiones ibidem enunciatas. Siquidem pecunia de ſe & ex naturâ ſuâ, ſterile quoddam conſtituat; quemadmodùm de eo convenit apud omnes Theologos, qui ſancti Thomæ doctrinam eâ in re mutuo conſenſu amplectuntur: Undè concludendum eſt, obligationem uſurarum indè ſolvendarum, cùm ejuſdem fuit alienata proprietas ex fœnore, poſſe ejuſdem Legis autoritate tolli in eo caſu, quem ipſamet exprimit: Juxtà iſtud effatum: *Omnis res* (hoc eſt, *omnis obligatio temporalis*, inquit Gloſſa), *per quaſcumque cauſas naſcitur, per eaſdem diſſolvitur* (b), quæ depromitur ex Homiliâ 32. Autoris operis imperfecti in S. Matthæum.

(b) Can. *Omnis*. 4. 27. q. 2. & cap. *Omnis* 1. de reg. juris apud Greg. 9.

Cæterùm non poteſt cum fundamento, quod ratione nitatur, impugnari dictæ Legis æquitas, quippe quæ cum Creditoris tum Debitoris communem utilitatem potiſſimum intendat: Creditoris quidem, cui cumulandarum uſurarum ingentium omnem prorsus locum adimit, ne eas amittat, & cum non poſſet ſolvere debitor, in periculum etiam ſuæ ſortis aliquandò veniat: Conſulit quoque Debitori: quoniam obſtat, ne bonis omnibus à Creditore evertatur, ac penitus peſſumdetur: A quo quidem, niſi Lege cautum fuiſſet, uſuræ eo uſque repeti poſſent, donec ipſe ad mendicitatem detruderetur, ſi ad omnes in integrum perſolvendas compelleretur. Atque eâ de causâ, nunquàm à Supremis Senatibus regionum, quæ jure ſcripto reguntur uſuræ, attribuuntur, quæ ſortem excedunt; niſi à Creditore nullâ factâ intermiſſione actum fuerit adverſus Debitorem, nec ſolutionis quidquam potuerit obtineri.

CASUS XV.

Ennodius, ab annis quadraginta & amplius poſſeſſione cujuſdam ſylvæ in Campaniâ ſitæ gaudet, quam quidem hæreditario jure accepit à ſuo Patre, à quo per idem ferè temporis ſpatium, eadem perindè poſſeſſa fuerat.

Qui recuperandis bonis ad Regium dominium ſpectantibus præponuntur, dictam ſylvam ab eo reſtitui petunt, exhibitis indubitatæ fidei indiciis, quibus eandem in partem dominii Regii quondam veniſſe penitus evincitur. Nonne ex continuatâ per longum adeò tempus bonæ fidei poſſeſſione, indèque vindicatâ ſibi præſcriptione ab eàdem reſtituendâ poteſt ſemetipſum defendere?

RESPONS.

Incaſſum omnino congeruntur ab Ennodio, & undequâque accerſuntur rationum momenta, quibus à reſtituendâ memoratâ ſylvâ, velit ſeſe ſubducere, atque eo fine jus præſcriptionis ſibi vindicare. Præſcribi namque nullatenus poteſt, quod præſcriptioni obnoxium non eſſe, Leges ipſæ declarant: Porrò quodcumque ad Regium dominium ſpectat eam conditionem ſortitur: Per quantumcumque ſpatium temporis, quod centum annos non excedat, detentum fuerit. Atque ita ſtatutum eſt, Edicto Franciſci I. 3. Junii 1539. his verbis: „ De „ cauſis atque rationum momentis omnino ma„ gnis ac juſtis, ad illud nos incitantibus..., Decla„ ravimus, ſtatuimus atque ediximus, declaramus, „ ſtatuimus atque edicimus, ut Edicto à nobis con„ ſtituto, de colligendis bonis, quæ ad dictum „ noſtrum dominium pertinent, quæcumque fue„ rint ex eodem alienata, diviſa, & iniquè uſur„ pata à quocumque tempore id incœperit aut „ incipere potuerit, in compactionem & coag„ mentationem noſtri dicti Dominii reditent; „ atque litibus eâ de re motis aut movendis, „ iiſdem pendentibus & nondum deciſis, à no„ ſtris Judicibus & Præfectis tam præſentibus „ quàm poſtmodum futuris cujuſcumque detentionis, poſſeſſionis & præſcriptionis, quanto„ cumque temporis lapſu roboretur, nulla ratio „ haberetur, nec deinceps admittatur, niſi cen„ tum annorum tempus excederet; verum iiſdem „ nullâ prædictorum obſtante ratione incumbe„ ret, & ad eadem non attendere, & de litibus „ commotis citò citius judicare &c. „ (c).

(c) V. Chopin de Domanio Franciæ.
Item *Bacques Regius Advocatus in Curiâ Theſauri.*

Quam quidem noſtram deciſionem licet plurimum confirmare, autoritate cujuſdam Decretalis, quam Honorius III. reſcribit ad Archiepiſcopum Coloczenſem in Hungariâ, & ad Epiſcopos ipſius ſuffraganes (d), circa quædam bona ad Regnum pertinentia, quæ fuerant ab ipſo Rege Hungariæ alienata, in quâ laudatus Papa ſic declarat: *Nos eidem Regi dirigimus ſcripta noſtra, ut alienationes prædictas, non obſtante juramento, ſi quod fecit de non revocandis eiſdem, ſtudeat revocare.* Eamque ſubjicit rationem; *quia cùm teneatur, & in ſuâ coronatione juraverit jura Regni ſui, & honorem*

(d) Honorius III. in cap. *Intellecto* 33. de jurejurando l. 2. tit. 24.

norem Coronæ illibata ſervare ; illicitum profectò fuit, ſi præſtitit de non revocandis alienationibus hujuſmodi juramentum ; & propterea penitùs non ſervandum. Ex quibus verbis liquidò conſtat, bona Regia alienari non poſſe, proindèque eâdem ratione, præſcriptioni non ſubjacere.

Atque recentioribus Legibus Romanis omninò conſentit iſta Juriſprudentia, ac præſertim Legi, quam Imperator Juſtinianus in gratiam Fiſci (*a*), promulgavit. *Res fiſci noſtri uſucapi non poteſt*, inquit laudatus Princeps.

(*a*) Lib. 2. inſtit. tit 6. §. 9. de uſucap. & longi temp. præſcriptionibus Item Leg. *Jampridem* 2. cod. communia. de uſucapionibus l. 7. tit 30.

Nihilominùs ſi Pater aut Avus Ennodii memoratam ſylvam pretio comparaviſſet, accedente alicujus tertii cautione, ad dictum tertium aut ad ejus hæredes recurrendi locus daretur : Etiamſi cautio centum annos ſibi vindicaret : quia non poteſt actio in cautionem unquàm præſcribi. *Empti actio, longi temporis præſcriptione non ſubmovetur* ſit una Lex de Codice (*b*), *licèt poſt multa ſpatia rem evictam, emptam fuerit comprobatum.*

(*b*) Leg. *Empti.* 21. cod. de evictionibus l. 8. tit. 45.

Quod idem privilegium, quibuſdam in caſibus, Leges Romanæ abſententibus attribuêre ; quemadmodum cum funguntur aliquâ legatione, aut captivitate detinentur (*c*) : propterea quòd in ejuſmodi rerum circumſtantiis, neque ſuis rebus gerendis, neque conſervandis propriis juribus poteſt quis invigilare.

(*c*) Leg. *Quia* 1. ff. de diverſis temporal. præſcriptionibus & de acceſſionibus poſſeſſionum l. 44. tit. 3. Leg. *Si ſervum.* 25. ff. ſtipulatione ſervorum. lib. 45. tit. 3. Leg. *Cùm per abſentiam.* 2. & Leg. *Poſſeſſio.* 4. cod. quibus non objicitur longi temporis præſcriptio. Leg. *Judices.* 1. cod. ſi per vim vel alio modo abſentis perturbata ſit poſſeſſio. lib 8. tit. 5.

A Lege generali tres caſus excipiunt Juriſconſulti noſtri, in quibus poteſt, etiam ante completum longiſſimi temporis ſpatium, quod ipſo Edicto definitur, Dominium Regium legitimè præſcribi.

Primus urgentis nimirum neceſſitatis inevitabilis, imminentiorum ab Hoſtibus Regni armorum impetûs ſuſtinendi.

Secundus inſtituendorum Templorum, Seminariorum, aut Xenodochiorum aſſignatis ipſis annuis reditibus.

Tertius, dotis alicujus conſtituendæ, in gratiam Principum ipſius Regis filiorum ; ſed Principi perpetua facultas redhibendi ſervatur ; & redintegrandæ poſſeſſionis in tertio caſu, cùm ſcilicet deficiunt Mares, qui ſuccedant Principi, cui dos de Regio Dominio conſtituta fuerat : ita ferente articulo ſecundo Edicti 1566.

CASUS XVI.

Nunne poteſt Princeps aliquis, ex ſupremâ ſuâ poteſtate, Poſſeſſori malæ fidei rei, quam per ſpatium temporis Legibus definiti poſſedit, Dominium concedere ?

Respons.

Ejuſmodi poteſtas profectò non eſt agnoſcenda in Principe ſummo etiam imperio gaudente. Namque, ut habet S. Thomas (*d*), *Verum eſt, quod omnia ſunt Principum ad gubernandum ; non ad retinendum ſibi, vel ad dandum aliis : & ſi quæ Leges tales ſunt, tyrannicæ ſunt & non abſolvunt à conſcientiâ, ſed à foro judiciali & violentiâ.*

(*d*) S. Thom quodlib. 12. art. 24. ad 1.

CASUS XVII.

Medardus, cùm per decennium poſſediſſet ſemijugerum agri, quod à Joanne quidem ipſe emerat, ſed quod verè proprietatis jure Renaldo cedebat : Ipſe Renaldus, ex ſcripto portionum inter ſe ſuoſque cohæredes diviſarum inſtrumento, agnovit dictum ſemijugerum in partem ſibi contigiſſe ; ejuſdem apud Medardum reſtitutionem nequicquam urgens, neque valens eum, tentatum leniter potiùs quam minaciter, ad reſtituendum inclinare ; eundem per accenſum, de reſtituendo iſto ſemijugero juſſit appellari, denuntiatione ipsâ, eo caſu, quòd reſtitutionem abnueret, ipſi diem dicente, quâ damnandum ad reſtituendum apud Judices ſeſe ſiſteret. Quam quidem agendi rationem non adhibuit, niſi ipſius diei ultimæ veſpertinis horis, quo decennium omnimodè complebatur. Contendit Medardus tempus Lege definitum ad legitimam præſcriptionem, ſi quinque aut ad ſummùm ſex horæ exciperentur, fuiſſe omnino abſolutum : Cui quidem vitio utpotè leviſſimo aſſerit nihil prorsùs attendendum eſſe, juxta iſtud S. Thomæ effatum uſu communi receptum (*e*). *Illud quod modicum eſt, ratio apprehendit tanquàm nihil* ; ſive quemadmodùm loquitur S. Antoninus (*f*) : *Quod parùm deeſt, & nihil deeſſe videtur* : quod tum a Canoniſtis, tum a Juriſconſultis paſſim admittitur (*g*). Renaldus è contrariò tuetur, ſi quidem ultimus dies in integrùm non abierit, nec decennium abiiſſe, eſſe cenſendum. Utri jus ?

(*e*) S. Thom. 2. 2. q. 66. art. 6. ad 3.

(*f*) S. Antonin. 3. parte ſum Theol. tit. 13. c. 6. § 4.

(*g*) Gloſſ. in can. *Rovera.* 69. de conſecrat diſt. 2. Leg. *Si debitori.* 21 ff. de judiciis &c. lib. 5. tit. 1.

Respons.

Jus in integrum Renaldo patrocinatur, neque eſt undè Medardus a reſtituendo, quod iſte tanquam ſuum ſibi vindicat, ſemijugero agri ſeſe valeat ſubducere. Ratio eſt, quia licèt præſcriptionis effectus plurimum faveat cuicumque accedit ; non eo tamen uſque favet, ut proprietarii defraudandi gratiâ, quod Lege definitum eſt ſpatium temporis, contrahatur. Ideoque ex actione intentâ præſcriptioni, ipsâ etiam ultimâ ejus die, eadem interrumpitur nec decurrere illi datur ad ultimum uſque completum iſtius diei momentum ; quemadmodùm frequentari conſuetum erat, apud Romanum Imperium, etiam quoad ejuſmodi actiones, quæ temporales appellabantur. *In omnibus temporalibus actionibus*, ait Lex (*h*), *niſi noviſſimus totus dies compleatur, non finit obligationem.* Quod commune effatum in ſuæ cauſæ patrocinium Medardus implorat, ei nullatenùs prodeſſe poteſt : Neque enim locum habet in iis, quæ ſunt & ſtricti & ſtrictiſſimi juris ; ſed tantummodò in iis, quæ Legibus non ſunt nec definita nec conſtituta : Atque inde eſt, quòd non poſſit Eccleſiaſticus, abſque crimine & abſque eo quòd pœnis Canonicis ſubjaceat, ante completum temporis ab Eccleſiâ definiti, noviſſimum integrum diem, Sacris Ordinibus inaugurari.

(*h*) Leg. *In omnibus.* 6 ff. de obligat. & actionibus. lib. 44. tit. 7.

CASUS XVIII.

Episcopus Almeriæ, quemdam vetuſtum exemplar recuperavit, quo ei liquidum fit, illud Juris anteceſſoribus ipſius fieri, ut poſt abſolutam a Capitulo electionem, Decanatum Eccleſiæ Cathedralis conferant, & ipſi Decano concedant *curam Eccleſiæ & animarum* ; cujus tamen juris poſſeſſione gaudet ab annis centum & ampliùs, ipſius Metropolitanus. Qua de re petit, utrùm quam Lucio noviſſimè conceſſit Metropolitanus iſte, collatio *cum curâ animarum*, ex præſcriptione habeat, ut Canonica ſit ?

Respons.

Si aliunde ſibi vindicet ejuſmodi præſcriptio, quæ ad legitimam præſcriptionem neceſſariò requiruntur conditiones ; nullus ambigendi locus eſt, quin Canonica ſit, quam in gratiam Lucii Metropolitanus præſtitit, collatio Decanatûs de Eccleſiâ Almeriæ, *cum curâ animarum.* Cujus rei ratio non alia eſt, quam quæ ab Alexandro III. in plurimis ex ipſius Decretalibus enunciatur, ac præcipue in eâ, in quâ ſic habet (*i*) : *Eccleſia ſe poteſt adversùs Eccleſiam, quadragenariâ temporis præſcriptione tueri de re illâ, quam inconcuſsè quadraginta annis noſcitur poſſediſſe.* Quin etiam adversùs ipſammet Eccleſiam Romanam, ex poſſeſſione centum annorum jus præſcriptionis acquiritur ; quemadmodùm definitum eſt ab Innocentio III. (*k*). Undè concludendum eſt, ſiquidem Metropolitano Epiſcopi Almeriæ accedat centum annorum poſſeſſio ; manifeſtum eſſe, ab ipſo præſcriptum eſſe ipſius ſuffraganti jus Decanatûs Almeriæ cum curâ animarum conferendi ; adeoque Canonibus Eccleſiaſticis conſentire, quam Lucio noviſſimè exhibuit, dignitatis ejuſdem collationem ; modò ut ſupponimus, nullo aliundè ſibi proprio vitio laboret, ex quo inhabilis ipſius adipiſcendæ dignitatis efficiatur (*l*).

(*i*) Alex. III. in cap. *Illud.* 8. de præſcriptionibus l. 2. tit. 26. Item in cap. *De quartâ.* 4. & in cap *Ad aures.* 6. eod. tit

(*k*) Innoc. III. in cap. *Ad audientiam.* 13. & in cap. *Cum vobis.* 14. eod. tit.

(*l*) Sambovius tom. 3. caſu 51.

Vide Restitutio C. 5. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. & 14.

PRIVILEGIUM.

DEFINITUR, *Privilegium* his verbis: *Jus privatum, indultum à Principe contrà jus commune* (a).

Quæ verba; *Jus privatum*, innuunt 1. debere cauſam Privilegii conſentaneam eſſe æquitati; ſiquidem indè jus non fieret ei, cui defertur. 2. Importari quidem ex privilegio, communis juris exceptionem in gratiam privatæ Perſonæ, cui directè accedit, verùm non ideò impediri, quominùs in publicum bonum vertat, quanquàm non niſi indirectâ & remotâ ratione.

Privilegium eſt, aut merè perſonale, quod non ad alios, niſi ad eam perſonam: cui indultum eſt, poteſt extendi (b); juxtà regulam juris, quæ ait: *Privilegium perſonale perſonam ſequitur, & extinguitur cùm perſonâ* (c); aut reale, & ad hæredes poſt obitum perſonæ privilegio donatæ, poteſt transferri (d): quod quidem ex verbis, quibus exprimitur, poteſt abſque ullo negotio dignoſci.

Quando Privilegium, adversùs diſpoſitionem legis datur; in eo ferri neceſſe omninò eſt clauſulam expreſſam, quâ eidem derogetur; quemadmodùm docet Bartolus (e) qui addit alibi (f), ejuſmodi clauſulam privilegio ſemel appoſitam cenſeri, quibuſcumque aliis legibus aut ſtatutis, quæ poſſent deindè contrà diſpoſitionem gratiæ indultæ promulgari, etiam derogare.

Infinita variaque propemodum occurrunt Privilegia, quæ conceſſa fuerunt, à Regibus non tantummodò perſonis privatis; ſed etiam Urbibus, & Communitatibus, viris Eccleſiaſticis ſecularibus ſeu Regularibus, Magiſtratibus, militibus, Univerſitatibus ac Collegiis ab iiſdem pendentibus. Quodcumque privilegium ſtrictiſſimi juris eſt; neque adeò alios caſus niſi, qui in eo denominantur, attingere poteſt (g).

A quo privilegium indultum fuit, Principis eſt aut ejus ſucceſſoris, pro libitu coanguſtare, modum conſtituere, atque etiam penitùs revocare (h): ac præſertim cùm ità communis utilitas exigit. Attamen cùm privilegium aliquod factum eſt Provinciæ, aut Urbi, non adeò facilè reſcindendum eſt, ne indè immutatis atque alienatis vehementer animis, pacis publicæ bonum perturbetur.

Juxta citatum hìc loci ad marginem (i) vetuſtum quemdam Canonem: *Privilegium meretur amittere, qui permiſſâ ſibi abutitur poteſtate.*

Cùm aliquo privilegio, quidam perſonarum Ordo donatur; quale eſt, quod privilegium indultum eſt Eccleſiaſticis; eidem renunciare, nulli de dicto Ordine membro competit: neque enim ad membrum privatum pertinet, ſed ad Ordinem integrum: ſic non poteſt Clericus conſtitutus *in ſacris*, ei privilegio renunciare, quo gaudent Eccleſiaſtici conſtituti *in ſacris*, aut qui Beneficiarii ſunt, aut ſtudiis vacant, aut Eccleſiæ miniſterio toti incumbunt.

(a) Polm. part. 1. 2. n. 5 ⁄2.
(b) Leg. *Inominibus.* 68 & Leg. *Æstatem.* 3. § fin. ff. de cenſibus. l. 50. tit. 15.
(c) S. Greg. 4. c. *Mandatis* 6 de præſumptionibus lib. 2. tit. 23.
Leg. *Qui ob iter.* 1. §. 2. de jure immunitat. l. 50. tit. 6.
(d) Reg. 7. de reg. juris in 6.
(e) Bartol in leg *Tanti.* fin. cod. de canone frumentario urbis Conſtant. lib. 11. tit. 23.
(f) Idem in leg. *Si mihi.* §. *In legatis.* n. 4. ff. de legatis. 1.
Jaſon ibid.
(g) Cit. Leg. *Æstatem.*
(h) S. Anton. 1. part tit. 19 c. 1.
(i) Can. *Ubi.* diſt. 74.

CASUS PRIMUS.

ÆNEAS & Sylvanus ſcientiæ juris operam dantes, quæſtionem habuerunt inter ſe, nimirùm ad quem propriè pertineret privilegia conferre? Æneas propugnavit, illud juris eſſe penès ſolum ſummum Pontificem; & Sylvanus ex adverſà parte, quæſitis undequaque argumentis demonſtrare toto animo ſtuduit, ejuſmodi poteſtatem, apud ſolum Principem ſecularem reſidere. Utri jus.

RESPONSIO.

Eſt hoc extrà omnem prorsùs controverſiam poſitum, eorum duntaxat eſſe privilegia concedere; quorum eſt leges condere, & ab iis diſpenſare. Quod quidem probat Sylveſter (k), ex autoritate Cardinalis Hoſtienſis: quoniam ſi velimus accuratè loqui; privilegium nihil aliud eſt, quam Lex quædam, in gratiam certarum aliquarum Communitatum, aut privatarum perſonarum lata, quâ à communi lege excipiuntur. Atque eâ de causâ *Lex privata* dicitur (l) ab Innocentio III. quæ quidem privilegii vera eſt ac propriè dicta etymologia: ut paſſim obſervant omnes autores, poſt S. Iſidorum Hiſpalenſem (m), qui dicit: *Privilegia ſunt leges privatorum, quaſi privatæ leges. Nam privilegium indè dictum eſt, quòd in privato feratur.* Seu quemadmodùm loquitur Sylveſter (n), *eſt privatum jus, indultum à Principe contrà jus commune.*

Quibus poſitis dicimus, neque aptè neque bene cùm Æneam, tùm Sylvanum diſſeruiſſe. Namque accuratè loquendo, Papa ut potè ſummâ plenariâque poteſtate gaudens in univerſâ Eccleſiâ, quantùm ad ſpirituale: non poteſt concedere privilegia, niſi in iis, quæ ſpiritualia ſunt, nullatenùs autem in temporalibus, exceptis tamen locis, quæ jure ſupremi Domini, ſummoque cum imperio regit ac gubernat: qualia ſunt Umbria; aut Ducatus Spoletii; Marchia Anchonitana, Ducatus Urbini, Romandiola, Bononienſis tractus, Ferrariæ Ducatus, & Comitatus Avenionenſis. Idem eſt, de Concilio Oecumenico, quo univerſa repræſentatur Eccleſia; atque etiam de Epiſcopis, adhibitis conſultiſque eorum Capitulis, in ſpiritualibus, quæ ipſorum juriſdictioni ſubjiciuntur: ut probat Sylveſter, & evincitur ex diſpoſitione cujuſdam Decretalis Innocentii III. (o) quod quidem omninò patet ex pleriſque Decretalibus, ex quibus totus conſtat titulus, *de Immunitate Eccleſiarum* &c. (p).

Sed advertendum eſt, juxtà uſum apud nos receptum, iſtam ſummi Pontificis autoritatem, de quâ hìc loci ſermonem habemus, ad normam SS. Canonum eſſe omninò dirigendam; neque quidquam effectus roboriſque eidem in Galliâ, cùm de privilegiis quæſtio eſt, accedere, neque etiam quoad pleraque alia, niſi ex Regio Diplomate, cùm debitis formulis in publicas ſupremæ

(k) Sylveſt. v. Privilegia q. 2.
(l) Innoc. III. in c. *Abbate.* 25. de verb. ſignific. l. 5. tit. 4.
(m) Iſidor. l. 5. etymolog. c. 18. in can. *Privilegia.* 3. diſt. 3.
(n) Sylveſt. v. *Privilegia.* n. 1.
(o) Innoc. III. in cap. *Cùm olim.* 14. de Privilegiis & exceſſ. Privilegiatorum l. 5. tit. 33.
(p) Tit. de Immunitate Eccleſiarum, &c. (lib. 3. n. 49.)

Curiæ tabulas perſcripto : neque contrarium propugnari poteſt, quin eo ipſo veteris Eccleſiæ Diſciplinæ evertendæ, immunitatum noſtrarum peſſumdandarum, inducendorumque innumerorum prorsùs ſimul & iniquorum auſuum, pretenſo ſpecioſo nimis pretextu ſupremæ autoritatis, quâ Summis Pontificibus Ultramontani adulantur, veniatur in ſuſpicionem.

Quod pertinet ad privilegia circà ea, quæ merè temporalia ſunt, eſt tantùm penes Imperatorem, Reges, alioſque Principes ſupremos ea concedere. *Papa in ſpiritualibus ; & Imperator, in temporalibus regulariter* (poteſt concedere privilegium). Quæ verba habet Angelus de Clavaſio, (a) qui addit ; *Concedit etiam Imperator privilegia Eccleſiis & Clericis* ; in iis nimirùm quæ ab ipſis pendent, & proprium Eccleſiæ commodum attinent.

(a) Angelus de Clavaſ. v. *Privilegium.* n. 2.

CASUS II.

Anaximenas Acolythus, cùm inceſſiſſet amaris verbis, Matricularium de Eccleſiâ Parœciali ; eo requirente apud Judicem Regium, eâ de re appellatus eſt. Anaximenes apud dictum Judicem ſeſe ſiſtens ad officialem, ex privilegio Clericis indulto, appellavit. Quam fori translationem Judex Regius denegans causâ ſub eo extante, eum mulctæ pecuniariæ Juniano applicandæ, litiſque æſtimationis damnavit. Numquid ex conſcientiâ, Anaximeni incumbit, pronunciatum adversùs eum judicium ſubire ſublato ei jure, tanquam a non competente Judice provocationis.

Respons.

Propoſitæ difficultatis enodationem reperire eſt, apud Concilium Tridentinum in Gallia, quantùm ad iſtud caput, vim legis obtinens. *Nullus primâ tonſurâ initiatus*, inquiunt laudati Concilii Patres, (b) *aut etiam in minoribus Ordinibus conſtitutus... fori privilegio.... gaudeat ; niſi Beneficium Eccleſiaſticum habens ; aut Clericalem habitum & Tonſuram deferens, alicui Eccleſiæ de mandato Epiſcopi inſerviat.* Ut quis ergò privilegii Clericis indulti particeps efficiatur, juxtà Decretum prædictum requiritur, eum ſubdiaconatûs ordine initiari ; aut Beneficiarium eſſe, aut inſerviendæ cuidam Eccleſiæ ab Epiſcopo delegatum in quâ ſedem habeat, & proprio ſuo Ordini officio fungatur.

(b) Conc. Trid. ſeſſ. 23. de Reform. cap. 6.

Quæ quidem diſciplina roboria autoritatiſque plurimum mutuata eſt ; ex Edictis pluribus noſtrorum Regum ; nominatimque ex Ruſcinonenſi Edicto (c) anni 1563. quo fertur : „ In quâcumque „ causâ ſive criminali ſive civili nulli locus erit, „ ad Judicem Eccleſiaſticum ex Clericali privile- „ gio appellandi ; niſi ſubdiaconatum ſaltem inie- „ rit „. Quod etiam enunciatur in Edicto Molinenſi, diſtinctioribus iſtis verbis : „ Interpretan- „ tes articulum conſtituti à nobis, de Clericali pri- „ vilegio Edicti ſtatuimus, nulli noſtrorum ſubdi- „ torum, tanquam Clericum ſeſe ferenti, poſſe „ prodeſſe dictum privilegium, ſive quoad fori „ addictionem apud Judicem Eccleſiaſticum, ſive „ quoad aliam cauſam ; niſi conſtituatur in ſacris „ Ordinibus ; ac in ſubdiaconatum ſaltem vene- „ rit ; aut fuerit Clericus, qui reſideat actu & of- „ ficiis Miniſteriis & Beneficiis in aliquâ Eccleſiâ „ devoveatur atque inſerviat „. (d) Tandem Edicto 1571. (e) privilegii Clericalis, ſocii quoque & participes admittuntur Clerici, *qui alicui Eccleſiæ inſerviunt.* Undè ſequitur nihil quidquam juris eſſe, cur Anaximenes Judicis Regii, apud quem Junianus in eum quæſtionem inſtituit, fundamenta ſubducat ; niſi in alterutro, caſuum in laudatis Edictis enunciatorum conſtituatur. Occaſione autem propoſitæ difficultatis, obſervandum venit,

(c) Edict. Ruſcinon. art. 21.

(d) Edict. Molinenſis. art. 60.
(e) Edict. anni. 1571. art. 14.

1. Si Anaximenes Matrimonio conjungeretur, nihil ipſi Juris ceſſurum, gaudendi privilegio Clericali, quippe qui Matrimonium ineundo, eidem omninò renunciaviſſe cenſeretur. Quæ Juriſprudentia in Galliâ frequentatur.

2. Cùm Clericus quicumque ſit in eo conditionis ſtatu conſtitutus, in quo ei Clericale privilegium accedere poteſt, eidem ultrò renuntiare, ipſi liberum non eſſe : juxtà quod declaratur ab Innocentio III. his verbis : *Manifeſtè patet*, (f) *quòd non ſolum inviti, ſed etiam voluntarii paciſci non poſſunt, ut ſæcularia judicia ſubeant : cùm non ſit hoc Beneficium perſonale, cui renuntiari valeat ; ſed potiùs toti Eccleſiaſtico Collegio ſit publicè indultum, cui privatorum pacto derogari non poteſt.* Ideòque Promotori officialitatis Jus ſemper relinquitur cauſæ proclamandæ, & ad officialem transferendæ, ut vel ab ipſo ſolo, vel tùm ab ipſo ſimul tùm à Regio Judice, prout requirit conditio criminis, cujus Clericus reus eſt, judicetur. Quod quidem conſtituit unum articulum Diſciplinæ, quæ in Eccleſiâ à primævâ ipſius ætate invaluit : quemadmodùm patet ex Concilio Toletano tertio (g), & Concilio tertio Carthaginenſi (h).

(f) Innocent III. in cap. *Si diligenti.* 12. de foro competenti. l. 2. tit. 2.

(g) Conc. Tolet. 3. can. 13.
(h) Conc. Carthaginenſ. 3. canone. 9.

3. Ab omni Clerico Judiciarium munus exercente, non poſſe Clericale privilegium vindicari ; ac Regiæ Juriſdictionis foro ſubjici ; cùm contingit ab eo aliquid prævaricationis animadverſione dignæ, in obeundo ipſius munere fuiſſe admiſſum : quippe Rex non cenſeatur proprio ſuo juri renuntiaviſſe, cùm ei dicti muneris exercendi copiam fecit. Quòd confirmat D. Dupuis in ſuo Commentario in articulum 38 Immunitatum Eccleſiæ Gallicanæ ; & in vigeſimo ſeptimo capite probationum prædictarum Immunitatum, in quo duo Arreſta refert, quibus illud ſic judicatum eſt : unum quidem pronunciatum anno 1340, alterum verò anno 1496. Quæ Juriſprudentia poſtmodùm confirmata eſt, datâ eâ de re, Bullâ à Clemente VII. anno 1527. in publicas ſupremæ Galliarum Curiæ tabulas relatâ 21. Aprilis 1531. conſequenter ad diploma Regium editum à Franciſco Primo 29. Decembris 1530.

4. à Clerico negotiante non poſſe Clericale privilegium implorari, ut in iis quæ ſuum commercium attinent, ſeſe à ſeculari Juriſdictione ſubducat. Atque illud diſtinctis omnino verbis habetur in Edicto 1539. (i) Quas ſuperiores quatuor annotationes omnino mutuamur à D. Hericourt in ſupremâ Galliarum Curiâ Patrono, quibus idem autor quaſdam alias ejuſdem conditionis ſubjungit, quas legere eſt in erudito opere, quod publici juris noviſſimè fecit. (k)

(i) Edict. 1539. art. 4.

(k) D. de Hericourt. leg. Eccleſiaſt. in ſuo ordine naturali. cap. 19.

CASUS III.

Sivranus, indultum ſibi à Principe ſpeciale quoddam privilegium, cujus verba nec ſatis certa, nec ſatis definita poſſunt in ſenſus varios accipi ; numquid in ſenſum ſibi faventem ac quantùm poteſt extendi, acceptum valet ſibi aſſumere?

Respons.

Ut inſtituta quæſtio tutiori ratione diſſolvatur ; præmittenda ſunt plurima principia ac fundamenta, quæ poſſunt etiam adhiberi in enodandis quamplurimis aliis difficultatibus in hujuſmodi materiâ, ſæpè ſæpiùs occurrentibus.

Primum : generaliter loquendo privilegia non debere ſumi nec intelligi, niſi in ſenſu ſtrictiſſimo : quemadmodùm probant Joannes Andræas, & Antonius de Butrio in ſuis Commentariis, in quamdam Innocentii III. Decretalem (l). Quam quidem rationem eâ de re ſubjicere licet, quia quod privilegium dicitur, privata quædam ſit Lex, quâ Juri communi derogatur & officitur, *Privilegia ſunt leges Privatorum : quaſi privatæ leges* ; ut loquitur S. Iſidorus (m). Undè dici merito poſſit, indè privilegium appellari quod ſit, *plaga legis.*

(l) Innoc. III. in c. *Olim.* 16. de verb. ſignific. lib. 5. tit. 40.

(m) Iſidor. l. 5. etymolog. c. 18. in can. *Privilegia.* 3. diſt. 3.

Secundum : nihilominùs, cùm privilegium juri communi non advertatur, ſed Conſuetudini duntaxat, aut cuidam ſtatuto particulari ; poſſe

idem benignè accipi, atque latiori ſenſu donari. Cujus rei ratio liquidò conſtat in Decretali Innocentii III. relatâ in quintum librum Decretalium (a), ut fuſiùs probat idem Joannes Andræas.

Tertium, Cùm contingit, alicujus privilegii verba ambigua eſſe, & varios iiſdem ſignificari ſenſus: illius tantummodò eſſe, illud interpretari, à quo indultum eſt; quemadmodùm ait Cardinalis Hoſtienſis, quem ſequuntur Sylveſter (b) aliique Canoniſtæ, juxtà quod definitum eſt ab Innocentio III. ſcribente ad Doctores Juriſconſultos Univerſitatis Bononienſis (c), & in aliâ Decretali, quam dirigit ad Abbates S. Sergii, & S. Georgii (d) itemque ſecundùm iſta verba Gratiani (e), *ſicut enim ille ſolus habet jus interpretandi Canones, qui habet poteſtatem condendi eos, ita ille ſolus Civilium legum debet eſſe interpres, qui eis jus & autoritatem impertit.*

Quartum: Si verba, quibus concipitur privilegium, nec obſcura fuerint nec ex ambiguo poſita: accuratè omninò penſanda eſſe ipſa verba, iiſdemque eſſe ſtrictè prorsùs inſiſtendum: ut jubet Alexander III. (f), qui dicit, quòd extante dubio, *Inſpicienda ſunt ergò Eccleſiarum privilegia, & ipſorum tenor eſt diligentiùs attendendus* (g): *ſic enim eos volumus privilegiorum ſuorum ſervare tenorem, quòd eorum metas tranſgredi minimè videantur* (h).

Quintum: quandò aliquid dubii privilegium habet; non tam verbis, quam ſignificationi verborum attendendum eſſe: juxtà iſta S. Auguſtini verba, quæ referuntur in Canone (i): *Maximè utile eſt noſſe, ita eſſe præponendas verbis ſententias, ut præponitur animus corpori.* Eamque rationem S. Hilarius ſuggerit (k) quia ſcilicet *Intelligentia dictorum, ex cauſis eſt aſſumenda dicendi; quia non ſermoni res, ſed rei, eſt ſermo ſubjectus.* Id eſt, ut Gloſſa interpretatur (l), *non ſtatim debemus intelligere, ut verba primâ facie ſonare videntur; maximè ubi ambigua ſunt: ſed debemus recurrere ad intentionem loquentis.* Quod probat multis textibus: cui concordant iſta verba Celeſtini III. (m): *Non debet aliquis conſiderare verba, ſed voluntatem, cùm non intentio verbis; ſed verba intentioni debeant deſervire.*

Sextum: in eo caſu, quibus privilegium exprimitur, verba eſſe in ſenſum benignum accipienda, ac quantùm ſinit æquitas, tantùm extendenda: quippe privilegium quodcumque, ſit gratiæ ſpecies quædam, quâ juri communi derogatur: ac benigniſſima interpretatio Beneficium deceat: ita declarante Innocentio III. (n) *In beneficiis, pleniſſima eſt interpretatio adhibenda;* ac evinci poteſt ex plurimis aliis Decretalibus (o), & teſtimoniis Inſigniorum Canoniſtarum, nominatimque Joannis Andræas, & Antonii de Botrio (p); niſi fortè de re odioſâ privilegium indultum fuiſſet: verbi gratiâ, de poſſidendis pluribus Beneficiis; ut obſervant Archidiaconus, & quidam alii Canonici juris interpretes.

Septimum: iſtud tamen intelligendum eſſe 1. modò ejuſmodi interpretatio, nemini noceat: quemadmodùm ex diſpoſitione plurium Decretalium Alexandri III. patet (q). Atque in eo etiam ſenſu, *ſalvoque jure alieno*, accipienda ſunt Diplomata ac monumenta à Regibus conceſſa: ut probat Baſſet duobus (r) Arreſtis à ſupremo Senatu Gratianopolitano 12. Auguſti 1621. & 30. Julii 1632. pronunciatis.

2. Modò priviligium jus commune, cui derogat, notabiliter non lædat. Eo enim in caſu ſumendum eſſet in ſenſum omninò ſtrictum ac rigidum, qui tamen propriæ verborum intelligentiæ congrueret; ut quid minùs de communi jure detraheret. Quod quidem omninò liquet ex Decretali quâdam Innocentii III. (s) & ex Conſtitutione Bonifacii VIII. relatâ in ſexto (t). Namque inquit Autor Gloſſæ (u), *ubi certa verba ponuntur in eo caſu, non extenditur ad alia; ſed ità ſervandum eſt privilegium, quatenùs tenor privilegii ſe extendit.* Quod etiam declarat Innocentius IV. (x), occaſione cujuſdam Decretalis Innocentii III. (y) jam citatæ.

(a) Innoc. III. d. c. *Olim*. & ibi Joann. Andræas.
(b) Sylveſt v. *Privilegium*. q. 3.
(c) *Ut igitur* unde jus prodiit, interpretatio quoque procedat, & cæt.
Innoc. III. in c. *Inter*. 31. § *Ut igitur* de ſent. excom.
(d) Cùm ſuper privilegiis ſedis Apoſtolicæ cauſa vertatur; nolumus de ipſis per alios judicari.
Idem in c. *Cùm veniſſent* 12. de judiciis. lib. 2. tit. 1.
(e) Gratian. § *Ex his*. 11. q. 1. poſt can. *Sicut*. 30.
(f) Alex III in cap. *Porrò*. 7 & c. *Recepimus*. 8. de privilegiis. lib. 5. tit. 31.
(g) D. c. *Recepimus*.
(h) D. c. *Porrò*.
(i) Can. *Sedulo*. 12. diſt. 38
(k) S. Hilar. l. 4. de Trinit. in cap. *Intelligentia*. 6. de verbor. ſignific.
(l) Gloſſ. ibid. v. *Ex cauſis*.
(m) Celeſtin. III. in c. *In his*. 15. de verb. ſignific. §. *Attende*.
(n) Innoc. III. in c. *Cùm dilecti*. 6. de donationibus l. 3. tit. 24. idem in c. *Olim* 16. de verbor. ſignificat.
(o) Innoc III. in c. *Ex parte*, 27. de decimis, & Honorius III. in cap. *In his*. 30. de privilegiis.
Hadrianus IV. in cap. *Ex multiplici*. 3. de decimus.
Innoc. III. in c. *Cùm tibi*. 18. de verbor. ſignificat.
(p) Joan. Andr. & Anton. de Butrio in cit. c. *Olim*.
(q) Alex III. in c. *Suggeſtum*. 9. & duob. ſeq. de decimis.
Alex. III. in cap. *Dilecti*, 4. de privileg. & c. item Panorm. ad c. *Cùm ſint*. 16. de Cleric. non reſidentib.
(r) Baſſet. tom. 1. lib. 3. tit. 3 c. 7.

Secundùm prædicta principia perpendendum eſt Siveni privilegium, de quo in propoſitâ quæſtione agitur; ac ſolvendæ quæcumque ejuſmodi difficultates poſſunt eâdem de re ſeſe offerre.

(s) Innoc. III. in c. *Cùm dilectus*. 8 de conſuetud. junctâ Gloſſâ.
(t) Bonif. VIII. in cap. *Quamvis*. 4. de Præb. & dignit. in 6.
(u) Gloſſ. in c. *Quia circa*. 22. de privilegiis. v. *Sed ſuaviì*.
(x) C. *Porrò*. &c. recipimus ſupr cit.
(y) Innoc. III. in c. *Olim*, 16. de verbor. ſignificat.

CASUS IV.

SOSTHENES, poſt obtentum à Rege privilegium quoddam privatum, octavo die obiit. Numquid poſſunt ipſius hæredes aut ſucceſſores illud idem ſibi vindicare?

RESPONS.

Duplex privilegiorum genus diſtinguendum eſt: alia merè perſonalia ſunt, alia vero realia. *Perſonale privilegium extinguitur cùm perſonâ*, inquit Autor Gloſſæ in legem, *Ætatem* (z). Atque adeò à perſona privilegio donatâ, non tranſit ad hæredes aut ſucceſſores. Quod planè congruit Regulæ Bonifacii VIII. quæ fert. *Privilegium perſonale perſonam ſequitur, & extinguitur cùm perſonâ* (aa). exempli gratiâ, quidam præfectus exercitûs, cui privilegium Immunitatis à Rege factum eſt, in præmium exantlatorum generoſo animo belli laborum, quòd inter ærarios non referretur, nec tutelæ onus, nec alia ejuſmodi ſuſciperet; ſi decedat, id ſibi nullâ ratione poſſunt privilegium aſſumere ipſius aut filii aut hæredes: quoniam ſoli perſonæ defuncti indultum eſt, & quibus verbis concipitur Privilegii inſtrumentum, iiſdem quæcumque alia perſona neceſſario excluditur: *Perſonis quidem data immunitas, cum perſonâ extinguitur*, ut loquitur Lex (bb), cui conſentit Regula juris Romani (cc); quæ fert: ſi quem vivere putat, ſi vitâ functus, & ei privilegii aliquid indulgeat Princeps; *certè non valet procuratori* defuncti..... *nec hæredi, niſi hoc Princeps voluerit*; inquit Gloſſa in dictam Regulam. Quod idem in aliâ quoque Regulâ diſertis verbis habetur, in quâ Juriſconſultus Paulus dicit: *In omnibus cauſis id obſervatur, ut ubi perſonæ conditio locum facit beneficio, ibi, deficiente eâ, beneficium quoque deficit* (dd). Tandem illud idem etiam legitur, in quâdam ejuſdem juris tertiâ Regulâ, his verbis: *Privilegia.... quæ perſonæ ſunt, ad hæredem non tranſeunt* (ee).

Diſſimilis eſt conditio privilegiorum, quæ dicuntur realia: illius namque filiis, cui indulta ſunt à Principe, tranſmittuntur: *Hoc enim tranſit cùm re*, inquit Gloſſa (ff). Sic Plebeii hominis, jure nobilitatis à Principe donati, filiis, ſi qui ei fuerint, idem privilegium tranſmittitur; licèt non poſſit ab hæredibus, ex tranſverſo gradu cognationis, vindicari: Atque de ejuſmodi privilegiis etiam loquitur Ulpianus, in lege ſuperiùs allegatâ: cùm ait (gg): *Rebus conceſſam immunitatem non debere intercidere, reſcripto Imperatoris noſtri ad Pelignianum, rectè expreſſum eſt. Quippe ..... data immunitas ..... rebus, nunquàm extinguitur,*

Ex quibus concludimus, ſi privilegium à Principe conceſſum Soſteni foret merè perſonale; qualis eſt immunitas de non ſuſcipiendâ alterius tutelâ, aut de non ſuſtinendis aliis publicis oneribus; illud idem nullâ ratione poſſe poſt ipſius obitum ejus hæredibus prodeſſe: At verò, ſi in

(z) Leg. *Ætatem*. 3. ff. de cenſibus lib. 50. tit. 15.
(aa) Bon. VIII. Reg 7. de Reg. Juris. in 6.
(bb) D. Leg. *Ætatem*.
(cc) Leg. *Neratius*. 151 ff. de diverſis regul. Juris antiqui.
(dd) Leg. *In omnibus*. 68. ff. de reg. juris.
(ee) Leg. *Privilegia*. 156. ibid.
(ff) Gloſſ. in l. *Ætatem* cit.
(gg) Ulpianus. in cit. l. *Ætatem*.

numerum eorum veniret, quæ privilegia realia appellantur; iiſdem omnino poſſe jure accedere. Verbi gratiâ, ſi privilegium indultum fuiſſet à Rege, quo ferretur, certum quemdam fundum beneficiarium, qui à Regia Majeſtate habetur, emendum, cedendum aut donandum fore deinceps, abſque eò, quòd novis Dominis incumbat, quæ poſſent indè deberi, obventiones pendere; non tantùm obtinenti dictum fundum, quo tempore privilegium iſtud factum eſt; ſed futuris poſtmodùm ejuſdem etiam poſſeſſoribus quibuſcumque, immunitas eodem jure cederet.

En occurrit eâ de re aliud quoque exemplum, quod juvat allegare; Canonici, cæteraque membra Capituli de Pariſienſi Eccleſiâ, privilegio gaudent, quo eis donatum eſt, ut ex Regio diplomate, quod aiunt *Committimus*, poſſent quibuſcumque perſonis, cuivis juriſdictioni ſubjiciantur, actionem intendere, eaſque aut in forum libellorum ſupplicum, aut in ædium libellos ſupplices vocare, ac deindè viâ provocationis in ſupremam Curiam ducere (a). Ejuſmodi privilegium non merè perſonale eſt; ſed dignitati aut conditioni Beneficii, quod poſſidetur, annectitur, ac ſingulis ſibi invicem in eâdem dignitate aut conditione Beneficii ſuccedentibus abſque ullâ controverſiâ devolvitur.

(a) Le Prêtre 4. Centuriâ ipſius Areſtorum. cap. 35.

Idem judicandum eſt de privilegiis Eccleſiaſticis, quoniam dignitati Clericali, hoc eſt, univerſo Clerorum Collegio, tum propter characterem, quo perſona Eccleſiaſtica inſignitur, tum propter miniſterium, quo fungitur, indulta fuerunt: Undè Clerico particulari non datur, iiſdem autoritate privatâ renuntiare, neque iis poteſt ipſe etiam ſpoliari; niſi quemadmodùm le Prêtre evincit (b) luculenter, ex Lege (c) ad marginem indicatâ, inductus habitu laico & armis inſtructus, alicujus delicti manifeſtus teneatur.

(b) Le Prêtre Centuriâ 3. cap. 37. pag. 619.
(c) Leg. Mever. 4. cod. ſi ſervus exportandus væneat. l. 4. tit. 55.

Infinita propemodum ejuſdem naturæ alia exempla prætermittimus, quoniam, quæ ſumus ea de re proſecuti, videntur ad uberiorem difficultatis propoſitæ intelligentiam ut plurimùm conducere.

CASUS V.

Pollio Creditor privilegiarius domûs cujuſdam, ob ſummam 10000. librarum ab eo 2. Januarii 1700. commodatam Renato, atque in ædificium ejuſdem impendendam; & Ruſticus privilegiarius quoque Creditor, ob aliam parem ſummam, tribus ab illinc menſibus, ab eo etiam mutuo traditam Renato, atque in perficiendum idem ædificium collocandam; de priori ſolutione percipiendâ inter ſe litigant. Quâ domo requirentibus prædictis Creditoribus, poſt elapſum triennium, in manum Regis traditâ; Pollio contendit, juxta jus ſibi acquiſitum, quas commodavit, 10000. libras priùs quidem à ſe ipſo repetendas eſſe, quam Ruſtico quidquam perſolvi poſſit: Ruſticus verò, cui perſpectum omnino eſt, quod mutuum dedit, ſibi à Renato *vix* ac ne *vix* quidem unquàm eſſe rependendum; propterea quòd, quantùm ad cæteras ejus poſſeſſiones, ex privilegio hypothecæ, plurimi alii Creditores ipſo anteriores occurrant; litem Pollioni vult intendere, ut ſibi detur, in ſocietatem communis ſolutionis, ipſi ſimul concurrere: Numquid per æquitatem ei licet ejuſmodi litem inferre?

Respons.

Omnino jus cedit, ut Ruſticus valeat Pollioni inferre actionem, ſi eum in ſocietatem ſolutionis communis ſibi ſimul concurrere non patiatur. Quod ita ſtatuit Lex, iſtis verbis (d): *Privilegia non tempore æſtimantur, ſed ex cauſâ: & ſi ejuſdem tituli fuerint, concurrunt, licet diverſitates temporis, in his fuerint.* Atque illud idem diſtinctis adeò verbis Gloſſa Accurſii interpretatur, ut operæ pretium eſſe ducamus, ſi eadem hîc loci in integrum exſcripſerimus: *Nota quòd ſecundum ea eſt privilegium competens aliquando Creditoribus: unum reale, ſcilicet hypothecarium: aliud perſonale, & de hoc dicit, & fit penè caſum. Quidam habet multos Creditores, privilegium perſonale habentes: Quæritur, quis eorum præferatur? Et certè non inſpicitur tempus, ut, qui primo contraxit, præferatur; Sed cauſa inſpicitur, ut quis eorum habeat magis favorabilem cauſam, ut eſt in funerariâ, quæ præfertur aliis, putà actioni tutelæ, & ſimilibus. Si autem ſunt duo Creditores ejuſdem cauſæ, tunc concurrunt, licèt diverſis temporibus contraxerunt.*

(d) L. Privilegia. 17. ff. de privilegiis Creditorum. l. 42. tit. 6.

En planè omnino caſus ipſiſſimus eſt, de quo Pollionem inter & Ruſticum quæſtio eſt: Conſtat enim à Pollione quidem commodatam fuiſſe Renato 10000. librarum ſummam tribus menſibus antequàm eidem ſimilis ſumma mutua à Ruſtico crederetur: At in eundem uſum, in eandemque cauſam, utrumque commodatum venire, manifeſtum eſt; hoc eſt, in idem ædificium conſtruendum. Eſt ergo Creditori utrique, in ſocietatem atque æqualitatem communis ſolutionis concurrendum; Nec quid ampliùs percipiendi juris accedit Pollioni, quam Ruſtico; quippe titulus utriuſque in ſuâ cauſâ, privilegii conditione prorsùs eadem, juvari reperiatur.

Eſt tamen unde exceptionem admittat ejuſmodi principium, quo memorata Lex innititur: nimirùm, circà duas dotes, quæ in uno eodemque fundo conſtituerentur. Quam exceptionem Gloſſa innuit, iſtis verbis (e): *Præterquàm in duabus dotibus, ab eâdem ſubſtantiâ debitis. tunc enim prærogativa temporis ſervatur.* Atque in eo potiſſimùm caſu, ſicut in quibuſdam aliis ad præſentem materiam non pertinentibus, obtinet iſta regula juris: *Qui prior eſt tempore, potior eſt jure* (f). At quando cauſis aliquid diſſimile contingit accedere, quæ magis præcipua eſt, ei primæ vindicantur; Ipſaque jus facit, percipiendæ prioris ſolutionis, adversùs eum, qui quâdam de cauſâ minùs præcipuâ mutuam ſuam pecuniam tradidiſſet; ut innuitur ab Authore Gloſſæ, iſtis verbis: *Ut in funerariâ* (cauſâ,) ſiquidem id habeant funerariæ impenſæ, ut ante quæcumque alia debita, primùm veniant ſolvendæ.

(e) Gloſſa in d. L. Privilegia. verbo *concurrunt.*

(f) Reg. 54. de reg. juris. in 6.

CASUS VI.

Venditam à Catone, quamdam domum Raoldo, conſtituto eâ de re certo ſolutionis tempore; poſt menſes aliquot, emtoris ejuſdem Creditores juſſerunt ſimul cum cæteris ipſius bonis non moventibus in manum Regis tradi: Cato, cui ejuſmodi manûs injectio inopinata accidit; quoniam, quâ rerum inopiâ Raoldus premeretur, eum penitùs fugiebat, eidem interceſſit, atque id ſibi præ iis omnibus juris prætendit, pretii venditæ domûs percipiendi. Quâ de re cæteri Creditores litem ei intulerunt, contendentes nimirùm id ipſi privilegii tantùm accedere, ſibi ſimul in communem ſolutionem concurrendi: Numquid iſtud cum aliquo juris fundamento poſſunt contendere?

Respons.

Extra omnem omnino controverſiam poſitum eſt, iſtud privilegium Catoni accedere, ut in percipiendo conſtituto domûs ſuæ venditæ pretio, cæteris Creditoribus præferatur, ac proindè nullo prorsùs inniti

 fundamen-

Digitized by Google

fundamento, quin immò æquitati penitùs repugnare, quod ſibi privilegium aſſumunt. Atque ita ſuadet omninò vel primum ipſius æquitatis dictamen. Neque enim, qui rem aliquam alienat, ipſius dominium ad emtorem transferre cenſetur, niſi adhibitâ iſtâ conditione, quod conſtitutum eâdem de re pretium ſit numeraturus: indèque eſt, quòd illud ſit jus venditoris, ut cùm rei venditæ pretium non eſt ei ſolutum, poſſit aut rem eandem ſibi retinere, poſito quòd res non debuerit tradi, ante ſolutum pretium; aut ſi eandem nondum perſolutam tradiderit, eam ſequi atque occupare in cujuſcumque manus tranſierit; modò tamen contractûs venditionis inſtrumento feratur, ipſi de re venditâ non fuiſſe ſatisfactum: ſi namque ejuſmodi clauſulam contractûs inſtrumentum non enunciaret; ac venditor, acceptum ab emptore debitum ſcripto feciſſet, retentâ ſibi ſimplicis chirographi cautione Emtoris, quam ſufficientem habuiſſet: tunc privilegio excideret præ cæteris creditoribus ſolutionis excipiendæ; quoniam eâ ratione ſuum ipſe jus in ſolutionem primùm veniendi ad nihilum redegiſſet; ipſius Hypothecâ vel ex eo extinctâ, quòd titulum immutaviſſet: atque ſatendum eſt, niſi ſic eſſet legibus cautum indè futurum, ut ingens prorsùs incommodum emergeret; quippè iis fraus injiceretur, qui ſuam pecuniam emtori poſtmodum accommodarent: ut D. Domat obſervat (a).

(a) D. Domat. leg. civil &c. lib. 3. tit. 1. ſect. 5. n. 4.

Perpendendæ ſuperſunt eâ de re, plurimæ adhuc quæſtiones; ſed eadem cùm à Judicibus, tùm à Patronis quibus ſubjectæ materiæ, ſcientiæ intelligentiæque fons uberior ſuccurrere cenſetur, & ad quos recurrere paſſim incumbit; dirimendas omninò decet dimittere. Plurimùm eâ de re luminis tamen emanabit de erudito illo opere, quod edidit laudatus D. Domat. Neque abs re fuerit, quæ de Hypothecâ ipſi proſecuti ſumus conſulere atque oculis evolvere.

CASUS VII.

Imperator Moſcoviæ tulit legem, quâ qui falſum crimen alicui objecerint, ad ſubeundam debitam injuriæ illatæ pœnam, ſuſcepto nimirùm certo quodam fuſtuarii modo condemnantur. Quidam Eccleſiaſtici, qui in prædictæ legis caſum impegerunt, immunitatis ſuæ privilegio ultrò renunciavêre, ac fervente cùm pœnitentiæ, tùm ſummæ humilitatis æſtu, conſtitutam aliis animadverſionem non renuerunt in ſe ipſos ſuſcipere. Numquid in eo laude digni ſunt, & nonnè ſic ſeſe gerentes proprio ſuo officio, propriæque conſcientiæ prorsùs defuiſſe cenſendi ſunt?

Respons.

Liquet omninò, quo quis privilegio donatus eſt, quod ipſius inhæret perſonæ, nec ad alium prætereà extenditur, ab eo poſſe eidem renuntiari: *Cùm quilibet ad renunciandum juri ſuo liberam habeat facultatem.* (b) Ut ait Innocentius III. juxta legem, quâ fertur, (c) *Cùm regula ſit juris antiqui omnes licentiam habere, his quæ pro ſe indulta ſunt renunciare.*

(b) Innoc. III in cap. *Ex conſcientiâ*, fin. de crimine falſi. l. 5. tit. 20.

(c) Leg. *Si quis*. 50 cod. de Epiſcopis &c. lib. 1. tit. 3. Item leg. *Si quis*. 29. cod. de pactis lib. 2. tit. 3. Et leg. *Invitus*. 69. ff. de diverſis reg. juris antiqui. lib. 50. tit. 17.

Verùm non eadem eſt conditio privilegii, quod alicujus characteri aut dignitati inhæret. Neque enim privato conceditur, quod univerſo ordini cujus ſimplex membrum eſt, accedit privilegio renunciare. Unde ſequitur, cùm Clerus in integrum ſpeciali privilegio à latâ Lege, de quâ quæſtio ſermonem facit, excipiatur; nec potuiſſe nec debuiſſe ab Eccleſiaſticis, qui in memoratæ legis caſum impegerunt privilegio, quo ab eâdem fiunt immunes ſub prætenſo ſuſtinendæ, ex fervore pœnitentiæ & humilitatis, ejuſmodi animadverſionis velamento renuntiari; quoniam ſic ſeſe gerere non potuerunt, niſi injuſtâ Clerorum Collegio injuriâ notabili, quippè ad eum pertineat ejuſmodi privilegium immunitatis.

Quæ noſtra deciſio eadem eſt, quæ olim ſuggeſta eſt à ſummo nominis inſignis Pontifice quodam eâ de re reſcribente ad Archiepiſcopum Bracarenſem, (d) cui declarat, ejuſmodi Eccleſiaſticorum arbitrio non fuiſſe relictum, ut legem eâ ratione latam ſubirent, & quo ab animadverſione tali conſtituuntur immunes privilegio renuntiarent: *Cùm ille Canon*, inquit laudatus Papa, *non tam in favorem Clerici ordinati, quàm in favorem Ordinis Clericalis fuerit promulgatus.* Qui Summus Pontifex alibi quoque habet, & poſt ipſum Gregorius IX. (e) Id juris Eccleſiaſticis acquiri, ut non ſint, niſi à Judicibus Eccleſiaſticis judicandi propter eum, quo inſigniuntur characterem: quibus tamen in eo, non planè conſentit Gallicana Juriſprudentia.

(d) Innocent. III. in cap. *Contingit*. 36. de ſententiâ Excommunicationis. &c. lib. 5. tit. 39.

(e) Innocent. III. in cap. *Si diligenti*. 12. de foro competenti. lib. 2. tit. 2. Greg. IX. in cap. *Significaſti*. 18. eod. tit.

PROBABILITAS.

Vide Opinio.

PROCURATOR.

Dicitur *Procurator* gerendarum cauſarum, *Cognitor cauſarum*, *ſtructor litium*, Miniſter, cui partis alicujus litigantis ſuſtinendæ perſonæ facultas datur, cujus cauſam defendendam in judicio ſuſcipit, ſive apud ſupremum aliquem Senatum, ſive apud Judices inferioris alicujus Jurisdictionis. Sed ipſius Miniſterium in formâ dandâ liti, totum coarctatur. Undè cùm incumbit aliquam conditionem ferre, manum caduci juris tollere, vendere, de re aliquâ compromiſſum facere, jurejurando affirmare, aliquid falſi arguere, accuſationem in aliquem conflare, aut judicem aliquem ejerare; quod à Procuratore tentatum eſt, poteſt pars ipſius diffiteri, & ipſe proprio privatoque nomine, partis adverſæ litis impendiis atque acceſſionibus damnari.

Primùm quidem ejuſmodi Miniſtri Regnante Franciſco I. inducti ſunt, officii deindè titulo, menſe Julii 1572. cohoneſtati, eorumque numerus, ad 400. quantùm ad ſupremam Pariſienſem Curiam anno 1639. definitus eſt.

Eſt præterea Miniſtrorum inſigniorum ordo quidam, quibus titulus Procuratoris attribuitur; nimirum Regiarum cauſarum ſummus cognitor: Regius Procurator, & Procurator Fiſcalis. Regiarum cauſarum ſummus cognitor, cujus inſtitutio repetitur à conſituris primùm Supremis Senatibus, ſummo ejuſmodi miniſterio fungitur, ubicumque ſeſe extendit juriſdictio Supremi Senatus, cujus ſummus Miniſter conſtituitur; inchoatis nempe litibus interveniendo, ſeu quod ipſi videtur magis expedire, juxta illud pronuntiari poſtulando, in Arreſtis quæ tanquàm ſolemnia ſtatuta ſibi proponit Suprema Curia ferre, ac in omnibus generatim cauſis, in quibus verſatur aliquid, quod ad Regem, Regnum, Eccleſiam, Minores, aut rem publicam pertinet.

Procurator Regius, Miniſter eſt, qui ſeſe gerens quaſi procognitor Regius, atque Summi Regii Procuratoris ſupplens quaſi vices, partes ipſius Regis ac rei publicæ ſuſcipit tuendas in inferiori Regiâ Juriſdictione, cuique munus incumbit, rei capitalis Reos in carcere detentos agere; ne crimina inulta impunitaque relinquantur. Verùm ei delatorem aliquem adeſſe prærequiritur; alioquin, quæ ex criminali cauſâ ſumtus impendia cæteræque litis acceſſiones Reo obveniſſent, dimiſſo eodem ac omni crimine liberato, in ipſum reciderent: Quemadmodùm judicatum eſt à Supremo Parisienſi Senatu, Arreſto eâ de re pronunciato 28. Aprilis 1626. quod refert Dufrêne (*a*).

(*a*) Ephemerid. Audient. l. 1. cap. 10c.

Procurator Fiſci, eſt Miniſter alicujus Domini alto juſtitiæ imperio gaudentis, cujus in eo munus poſitum eſt, ut defendendam rem publicam, conſervandaque ſui Domini jura potiſſimùm ſuſcipiat.

Addi poteſt, eâdem quoque Procuratoris appellatione, *in plurimis Religioſis ſocietatibus*, eum donari, qui delegatur à Capitulo Provinciali, ad jura litium occurrentium apud Judices perſequenda, cæteriſque negotiis Monaſterium attinentibus invigilandum, cuique eâ de re concreduntur à Communitate omnia inſtrumenta, monumenta & exemplaria Monaſterii, dato nimirùm ab eo Chirographo, quo ſibi ad manum eadem eſſe profitetur.

Tandem Procurator dicitur, Mandatarius, ſeu ille, cui ſcripto facta eſt gerendi alicujus negotii auctoritas; id eſt, quæ coram Notariis fuerit confecta, aut cui nomen manu propriâ ſubſcriptum acceſſerit, quâ quidem auctoritate, conſtituitur nomine ſui Mandantis acturus in iis omnibus, quæ ad ipſius cauſam pertinent, ſive in materiâ Civili, ſive in Eccleſiaſticâ: Atque de Procuratore eo poſtremo ſenſu accepto, animus eſt in hoc potiſſimùm titulo tractare. En quæ Procuratorem ejuſmodi ſpectant, præcipua ſtatutorum capita.

Qui factam adversùs æquitatem aut bonos mores auctoritatem, in ſe ipſum ſuſcepit, atque ex eâdem adhibitâ, aliquid damni patitur; ei nulla actio nulluſque recurrendi ad ejus conſtituentem locus ſuffragatur: Quoniam nec acceptandæ, nec multò minùs exequendæ ejuſmodi rei ipſi mandatæ, facultas ullâ omnino ratione permittebatur.

Omni Procuratori, ſeu Mandatario quàm ſtrictiſſimè incumbit, ut ſibi factæ auctoritatis ipſiſſimis verbis ac clauſulis inſiſtat; abſque eo quòd præſcriptos ſibi fines poſſit, ne lato quidem ungue, tranſgredi.

Solvitur auctoritas ejuſmodi Procuratoris, revocata ab eo, à quo facta eſt, cùm primum ipſius reciſio ei renuntiatur. Ceſſat etiam mortuo Procuratore, imò quoque ſtrictè loquendo, cùm deceſſit ipſe Mandans, ac obitûs ejus nuncius ad Mandatarium aut Procuratorem opportuno tempore pervenit, aut aliundè rumore diſſeminato potuit ab eodem reſciri.

Qui Procurator conſtituitur ad rem aliquam gerendam, poteſt ſi voluerit, auctoritatem ſibi factam non acceptare, ſeu detrectare; modò rejectam à ſe dictam auctoritatem declaret, *re adhuc integrâ*; ac reſiduum conſtituenti tempus adhuc maneat, aut propriæ rei per ſemetipſum gerendæ, aut alterius eligendi, qui ipſius nomine agat: Alioquin, ſi auctoritate ſemel ſuſceptâ, aut ex morâ ſignificandi, eandem non fuiſſe acceptatam, detrimenti quid emergeret conſtituenti; iſti profectò cederet jus, adversùs Mandatarium ſuum agendi *actione mandati*.

Poteſt fieri Mandatario auctoritas, aut omnino generalis, quarumcumque gerendarum rerum; aut ſpecialis gerendi alicujus negotii ſingularis. Poteſt etiam demandari, aut verbis abſolutis, nec ullâ ratione definitis; aut ad certum tantum tempus determinari, aut ſub aliquâ conditione delegari: Quo in caſu nulla copia Procuratori, cùm completur auctoritatis ipſi factæ præfixum tempus, agendi datur; aut quandò nondum habuit locum conditio, quæ appoſita eſt.

Ut mulier viri ſui poteſtati, jure naturali ſubeſt; eo inconſulto nec conſentiente, quidquam auctoritatis ſibi factæ poteſt acceptare: Adeo ut, etiamſi Maritus ipſe foret Mandans ac conſtituens, requireretur, in ipſo rei ei mandatæ inſtrumento exprimi, ab eo ipſi mulieri, eâ de re, tribui autoritatem.

Quod

Quod pertinet ad Procuratorem circà res Eccleſiaſticas, paucis abſolvemus dicendo ſcilicet, ſub appellatione procurationis, ut aiunt *ad reſignandum*, circumferri inſtrumentum, quo Beneficiarius ſuum Beneficium abdicat in manibus legitimi Superioris, privato cuidam conferendum : Quod autoritatis locum tenet Mercatori & Scambiatori Domini Papæ, cui agendi in Curiâ Romanâ, ac proviſionum dicti Beneficii obtinendarum, provincia demandatur. Verùm inſtrumentum ejuſmodi ſuo caret effectu, juxtà, quæ apud amplius Conſilium obtinet, juriſprudentiam, ſi anteà mittatur, quàm in publicas tabulas fuerit relatum.

Poteſt in poſſeſſionem alicujus Beneficii per Procuratorem veniri ; ſed ipſo die poſſeſſionis ineundæ, eſt dies antiquior Procurationis inſtrumento aſcribendus.

CASUS PRIMUS.

CASSANDER, Norbertum & Landricum, conſtituit ſibi Procuratores, auctoritate iiſdem factâ, cum Andræâ tranſigendæ, quantùm ad capita plurima, litis cujuſdam, in quâ eundem habet tanquàm partem ſibi adverſam. Poſt elapſum unum menſem, Norbertus, qui ut in gerendis negotiis ſenſu atque intelligentiâ, ſic aliundè etiam loco & nomine commendabilior eſt Landrico, de controverſis omnibus capitibus cum Andræâ convenit, nec adhibito ſibi Landrico, rem totam cum eodem ſolus ipſe compoſuit. Nunquid ejuſmodi conflata tranſactio legitima eſt, & Caſſandrum obligat in foro conſcientiæ?

RESPONS.

Ejuſmodi conflata tranſactio, nedùm legitima cenſenda ſit, imò nec quoad forum judicii, nec quoad forum conſcientiæ poteſt Caſſandrum nullâ ratione aſtringere. Neque enim à Caſſandro Norberto ſoli, litis cum Andræâ componendæ, ſed ſimul ei adjuncto Landrico, auctoritas demandata eſt : Adeò ut neutri Mandatariorum detur, eandem auctoritatem ſibi in indiviſum factam dividere. Undè ſequitur, nihil quidquam obligationis importari Caſſandro Mandanti, ex iis omnibus, quæ à Norberto peracta ſunt, cujus amicabilem compoſitionem poteſt omnino rejicere ; ſiquidem ex procuratione à ſe ſcriptâ non tenetur, niſi ad acceptandum atque ratum faciendum, quod à prædictis Procuratoribus ſimul tranſactum fuiſſet. Sic ſtatuit Lex, quæ ait (*a*), *Diligenter igitur mandati fines cuſtodiendi ſunt. Nam qui exceſſit, aliud quid facere videtur* (*b*)?

(*a*) Leg. *Diligenter*, 5. ff. mandati, vel contrà. lib. 17. tit. 1.

(*b*) Domat. Leg. civil. in ſuo naturali ordine. lib 1. tit. 15. ſect. 3. n. 14. pag 129. Edition. in fol.

CASUS II.

CLAUDIUS conſtitutus à Juliano Procurator eo fine, ut proficiſceretur Amſtelodamum, ibique rebus ipſius gerendis invigilaret, ſtatim ab adventu ſuo, illic falſo laterali dolore conſumptus eſt. Stephanus ejus filius, quem ſibi ſocium peregrinationis adjunxerat, exiſtimans id ſibi licere, ut pro Patre ſuo res Juliani perageret, demandatam defuncto Provinciam in ſeipſum ſuſcepit, atque executus eſt. An Juliano incumbit, id quod à Stephano nomine ipſius confectum eſt, habere ratum atque acceptum ?

RESPONS.

Nullâ ratione prorsùs incumbit Juliano, ſi rem ſtrictè loquendo, quod ipſius nomine peractum fuit a filio Claudii, idem ratum habere atque acceptum ; quippè manifeſtum ſit, ab eo, nullâ ipſi factâ auctoritate, actum fuiſſe. *Cùm ... neque oporteat, cum qui certi hominis fidem elegit, ob errorem aut imperitiam hæredum, affici damno*, inquit Lex (*c*). Ratio eſt, quia quæ Procuratori auctoritas ſcripto facta eſt, ipſo expirante, expirare prorsùs & extingui cenſetur : *Si adhuc integro mandato, mors.... illius, qui mandatum ſuſceperit, ſolvitur mandatum*, ait Imperator Juſtinianus (*d*). Exigit tamen naturalis æquitas, ut ſi conſtituti Procuratoris hæres adverterit, à Conſtituente non poſſe negotio cuidam urgenti dari operam, ac apertum periculum imminere ei, ea morâ temporis quod abiret, ante renunciata ſibi de novo quædam juſſa ; intereaque dum alteri faciendæ auctoritati à Mandante tempus inſumeretur, ipſe proprio marte aliquid peregerit ; quod ſuo nomine atque in ſuimetipſius gratiam & commodum fuerit confectum, id ratum habeat atque omnino acceptum : Siquidem id ſibi in eo caſu prædictus hæres non ſumpſerit, niſi ut pergratum ei faceret. Indèque concludimus, ſi bonâ fide, atque in proprium Juliani commodum res geſta ſit a Stephano ; non improbandum eſſe ab illo, quod iſte peregit eo potiſſimùm animo, ut proſperè ſeſe res haberent, ac ipſe de eo benè mereretur.

(*c*) Leg. *Mandatum*. 57. ff. mandati, vel contrà.

(*d*) Lib. 3. Inſt. tit. 27. de mandato. §. 10.

CASUS III.

AVENTINUS, cùm propriis ſibi apud Judices agenda cauſa in ſupremâ Gratianopolitanâ Curiâ inſtaret ; ejuſdem perſequendi juris, Thomæ Civi Pariſienſi, Provinciam demandavit ; Qui quidem poſtquam ſeſe in iſtam Urbem contulit, ſic acriter litem perſecutus eſt, ut eam intrà duos menſes judicari obtinuerit ; Quâ Provinciâ planè abſoluta, cùm Pariſios rediiſſet, petiit ab Aventino, quam à ſeſe aſſerit impenſam fuiſſe in gerenda dictâ Provinciâ, ſummam quadringentarum librarum ſibi refundi.

Aventinus verò moleſtè ferens ſeſe cauſa cecidiſſe, habuit ejuſmodi impenſas cum itineris, tum commorationis per tres tantummodò menſes continuatæ, tanquàm ab omni fide prorsùs abhorrentes, ac contendit, ſi ipſemet Gratianopolim acceſſiſſet, non ultrà trecentarum librarum ſummam impenſam fuiſſe : adeò ut in compoſitionem cum Thomâ venire poſtulans, centum nummos ei obtulerit. Sed Thomas inſiſtens, nihil omnino de ſummâ quadringentarum librarum detrahi paſſus eſt, quoniam reipsâ, bonâque fide eam totam impendit. Numquid Aventinus ea conſcientiâ tenetur, ad eandem ſummam in integrùm ei rependendam ?

RESPONS.

Quanquàm equidem potuerit contingere, ſumtus factos à Thoma, in prædicto itinere, multò ſuperiores eſſe impenſis, quas ipſe ſuſtinuiſſet Aventinus, ſi peragrandum iter ſuſcepiſſet ; tenetur nihilominùs ex conſcientiæ debito, ad refundenda Thomæ, quæcumque bonâ fide, ac dictante æquitate impendia fecit ; licet minus parcè forſitan ac minùs prudenter, quàm ab ipſo Aventino factum fuiſſet : *Impendia, mandati exequendi gratiâ*

Digitized by Google

(a) Leg. Si gratiâ 27. § 4. ff. mandati, vel contrà.

Si gratiâ facta, inquit Lex (a), *ſi bonâ fide facta ſunt, reſtitui omnino debent: nec ad rem pertinet quod is, qui mandaſſet, potuiſſet, ſi ipſe negotium gereret, minùs impendere.* Adeò ut ſi eâ ratione, quam ſibi refundi petit, Thomas quadringentarum librarum ſommam impenderit, eandem ei rependere, Aventino neceſſariò incumbat. Neque verò, qui ut de amico ſuo bene mereatur, longam adeò peregrinationem peragrandam ſuſcipit, multum deſudat, plurima magnaque molitur, ut ſeſe cuncta proſperè habeant; non ad ſtrictam adeò parcimoniam ſervandam tenetur; atque ei, quæcumque neceſſaria ſunt, abundè ſubminiſtrari convenit, tum ad vitam commodè ſuſtentandam, tum ad vecturas ſibi habendas, cæteraque longi operoſique nimiùm itineris allevamenta ſibi comparanda. Ut namque eum non decet, de collato in amicum beneficio fieri ditiorem, ſic nec æquum eſt ei detrimenti quid inde emergere. *Ex mandato*, ait alia Lex (b), *apud eum qui mandatum ſuſcepit, nihil remanere oportet, ſicuti nec damnum pati debet.* Non poſſunt ergo in ejuſmodi rerum circumſtantiis detrahi, niſi quæ inutilia ſunt impendia, ac omnino ſuperflua; juxtà Legem quæ declarat (c): *Si quid Procurator citra mandatum, in voluptatem fecit, permittendum ei auferre, quod ſine damno Domini fiat; niſi rationem ſumptûs iſtius Dominus admittat.*

(b) Leg. Ex mandato. 20. ff. eod. tit.

(c) Leg. Idemque. 10. §. 10. ff. eod. tit.

CASUS IV.

Alanus, auctoritate ſpeciali ſcripto factâ Barnabæ petendi vicinam quamdem Provinciam, ibique vendendi prædii, quod abdicare animo habebat, decimo aut duodecimo die poſt deceſſum Barnabæ, de vitâ deceſſit. Ipſe verò Barnabas, quem omnino latebat obitus Alani, paulò poſt memoratum prædium alienavit. Numquid valet ejuſmodi venditio; atque eam præſtare ac ratam habere, hæredi Alani incumbit?

Respons.

Venditio dicti prædii & valida & legitima eſt, neque eſt onde hæres Alani eandem ratam habere poſſit cum aliquo jure detrectare. Bona namque fides, cum quâ Barnabas egit, idem præſtat quantùm ad iſtam venditionem, quod præſtitiſſet auctoritas ipſi facta ab Alano. *Utilitatis causâ receptum eſt*, inquit Imperator Juſtinianus (d), *ſi eo mortuo, qui tibi mandaverat, tu ignarans eum deceſſiſſe, executus fueris mandatum: poſſe te agere mandati actione. Alioquin juſta & probabilis ignorantia damnum tibi afferret.* Atque in eo Jus antiquum, recentiori congruebat: En namque, quâ ratione una quædam Lex digeſti, de eâdem re habet (e): *Si præcedente mandato, Titium defenderis; quamvis mortuo eo, cùm hoc ignorares, ego puto, mandati actionem adverſùs hæredem Titii competere: quia mandatum morte Mandatoris, non etiam mandati actio ſolvitur.*

(d) Lib. 3. Inſtit. tit. 27. de mandatu. §. 10.

(e) Leg. Si præcedente 58. ff mandati. &c.

Quin etiam dici poteſt, ſi Procurator jamjam foret ad exequendum mandatum paratus, cui mandato nulla mora poſſet inferri, quin hæredi Mandatoris damnum aliquod notabile inde importaretur; quemadmodùm, ſi meſſis aut vindemia quædam adminiſtranda inſtaret; renunciatâ ipſi licet morte Conſtituentis, antequàm Provinciæ ſibi demandatæ facere ſatis incœpiſſet, eandem omnino ab eo peragi poſſe, ſi commonendi hæredis tempus ipſi non permitteretur. Cujus rei ratio eſt, quia cùm mandatum exequitur, rem hæredis promovet, eumque è detrimento defendit, quod fuiſſet certiſſimè paſſus, niſi proprio marte ſuſcepiſſet mandatum peragendum. Quod æquitati ſic conſentaneum eſſe manifeſtum eſt, ut aliundè conquiſitis rationum momentis nullatenùs indigeat confirmari (f).

(f) Domat. tractatus Legum Civilium in ſuo ordine naturali, l. 1. tit. 15. ſect. 3. n. 7.

CASUS V.

Godardo mandavere Victor, Vitalis & Valentinus, ut Rhotomago ſeſe conferret Nannetes, rei ipſorum communi invigilaturus, circa merces, quas in indiviſum habent in quâdam navi, quæ fuit illuc ab inſulis Americanis appulſa. Qui quidem poſt peractum ſuum mandatum, Rhotomagum reverſus, Victorem adiit, atque ſumtus factos ſibi ab eo refundi petiit. Victor verò oblatâ eorum tertiâ parte, quæ ad eum pertinebat, eum dimiſit, quod reliquum ſupererat, à Vitali & Valentino repetiturum. Cui Godardus reſpondit, non exiſtimare ſeſe, id ſibi obligationis incumbere, ut ad alios recurreret; ſiquidem à ſingulis eorum debitum iſtud in ſolidum deberetur; ac proinde velle, ut ipſe ſolus, quidquid impenſarum erat, perſolveret; ſalvo eo, quòd ſibi datâ viâ recurrendi ad Vitalem & Valentinum ipſe uteretur. Numquid in eo, quod contendit, poteſt rectâ conſcientiâ perſtare, atque Victor obligaturne ad integrum debitum ei rependendum?

Respons.

Jus omnino cedit Godardo; neque Victor poteſt à refundendis ei, quas integras repetit impenſis, ſemetipſum ullatenùs eximere. Quando namque contingit conſtitui Procuratorem à multis, aut mandatum quoddam committi; eorum unicuique incumbit, integrum aut auctoritatis factæ, aut mandati commiſſi præſtare effectum: Adeò ut ſive ſolutionis causâ, ſive damni, ſi quod fuerit, compenſationis, ipſi liberum ſit; quem eorum alterutrum libuerit accedere, quaſi ſibi ab eo ſolo fuiſſet aut ſcripto facta auctoritas, aut Provincia demandata: Quod etiam locum haberet, quanquàm de ſoliditate nihil quidquam fuiſſet in inſtrumento procurationis enunciatum. Atque id ita Lege reperitur conſtitutum, quâ fertur (g): *Paulus reſpondit, unum ex mandatoribus in ſolidum eligi poſſe; etiamſi non ſit conceptum in mandato.* Non eſt ergo, unde Victor poſſit à refundendis Godardo integris impenſis, quas prudenter in anteceſſum ſuſtinuit, in peragendo ſibi cùm ab eo tum à duobus aliis facto mandato, ſemetipſum ullo jure defendere; ſalvo nimirùm eò quòd ei ad Vitalem & Valentinum recurrendi locus non denegetur.

(g) Leg. Si Mandatum. 59. §. 3. ff. mandati vel contra.

Atque eâ de re operæ pretium eſt advertere, quod in Lege fertur de duobus, quibus antea Procuratoribus conſtitutis, fuit unum idemque gerendum negotium demandatum. *Duobus quis mandavit negotiorum adminiſtrationem*, inquit laudata Lex (h), *quæſitum eſt, an unuſquiſque mandati judicio in ſolidum teneatur? Reſpondi unumquemque pro ſolido conveniri debere; dummodo ab utroque non ampliùs debito exigatur.*

(h) Leg Creditor. 60 §. 2. ff. eod. tit.

CASUS VI.

Maurillus, cùm in Angliam commigraviſſet, ſuum ibi domicilium poſiturus, generalem ſcripto auctoritatem fecit Sigeberto cùm rerum ſuarum gerendarum, tum bonorum quorumcumque adminiſtrandorum. Poſt ſex menſes eâdem generali auctoritate Liebaldum ſibi Procuratorem conſtituit, Sigeberto nihil quidquam eâ de re commonito; Qui quanquàm eum non fugeret ejuſmodi recenter facta procuratio, pro more ſuo nihilominùs, ex ſibi demandatâ auctoritate Procuratorem ſeſe ferens, procreatos de prædio Maurilli fructus, privato cuidem vendidit. Quos eoſdem alteri vendidit quoque Liebaldus. Quâ de re quæritur utrùm ejuſmodi venditionem potuerit Sigebertus legitimè conficere, aut non, quæ peracta eſt à Tiebaldo, ſuum ſortienda ſit effectum?

Respons.

Venundorum fructuum, de quibus quæſtio eſt, in propoſitâ ſpecie; Sigeberto poſtquàm in cognitionem alterius auctoritatis alteri factæ venit,

ſcilicet procurationis Liebaldo à Maurillo demandatæ, jus non potuit ullâ ratione cedere. Adeoque quam ipſe Liebaldus peregit, ſola venditio valet ac legitima eſt. Ratio eſt ea, quam Lex ſuggerit iſtis verbis (a): *Julianus ait, cum, qui dedit diverſis temporibus procuratores duos, poſteriorem dando, priorem probibuiſſe videri.* At verò, ſi Sigebertus memoratos fructus bonâ fide vendidiſſet, antequàm ei innotuerit alteram procurationem Liebaldo factam fuiſſe, Maurillus non admitteretur ad eam rejiciendam, ac venditio, quam Sigebertus exhibuiſſet, ſuum prorsùs ſortiretur effectum.

(a) Leg. *Si quis.* 31. §. fin. ff. de procuratoribus & defenſoribus. lib. 3. tit. 3.

CASUS VII.

Landulfus, acceptatâ, demandatâ ſibi ab Henrico extra Regnum poſito, generali auctoritate, rerum ipſius gerendarum, omniumque bonorum tractandorum; atque vi ſibi factæ procurationis, juribus quibuſdam, quæ ſibi de quâdam hæreditate Henricus vindicabat, cum Carolo tranſactis; ac fundo quoque ipſius, alicujus debiti reſtinguendi causâ alienato; ab eodem Henrico reverſo, quantùm ad dicta duo capita, pernegatus omnino fuit ac rejectus. Verùm Carolus contendit ex adversâ parte, Henricum ex debito conſcientiæ teneri, ad comprobandum ratumque faciendum, quidquid iis de rebus à Landulfo peractum fuit; hoc eſt, tum tranſactionem, tum alienationem, ipſius nomine ab ejus Procuratore exhibitam, acceptandam. Numquid ejuſmodi obligatio Henrico incumbit?

Responsio.

Henrico nullâ ratione prorsùs incumbit, neque tranſactionem, neque alienationem ipſius nomine à Landulfo in gratiam Caroli exhibitam, comprobare ſeu admittere. Neque enim, juxta Leges, procuratio generalibus verbis enunciata atque rerum, viri alicujus extra Regnum conſtituti, gerendarum, tractandorumque bonorum, demandans auctoritatem, ſufficit, ut indè Procurator ſibi locum ſumat, proprio marte tranſigendo cum ſui Mandatoris jurium, aut ipſius fundi alienandi: Sed cum inniti præterea requiritur ſpeciali procuratione, quâ ei fiat peragendi alterutrius expreſſa auctoritas.

Quod ſpectat ad tranſactionem; Eſt Lex quædam, quâ iſtud declaratur diſtinctis omnino verbis. En ipſiſſima ſunt iſtius verba (b): *Mandato generali non contineri, etiam tranſactionem decidendi causâ interpoſitam:* Occurrit etiam alia Lex quæ idem prorsùs ſtatuit de alienatione, & quæ fert (c): *Procurator totorum bonorum, cui res adminiſtrandæ datæ ſunt, res Domini, neque mobiles, vel immobiles..... ſine ſpeciali Domini mandato alienare poteſt.*

(b) Leg. *Mandato.* 60. ff. de procurat. & de defenſor.

(c) Leg. *Procurator.* 63. ff. eod. tit.

Iis autem rationibus potiſſimùm innituntur ſuperiores deciſiones, quòd alienata vel tranſacta bona Mandatoris, inde ſæpe ſæpius imminuuntur. Adeoque ſolius eſt Domini, cui jure proprietatis iſta bona cedunt, ejuſmodi ratione, de iiſdem aut per ſemetipſum, aut per alterum ex procuratione ſpeciali, ſtatuere. Namque *in causâ mandati etiam illud vertitur, ut interim nec melior causa Mandantis fieri poſſit, interdum melior: deterior verò nunquàm.* Ita loquitur una ex Legibus Digeſti (d): *Ignorantis Domini conditio deterior per Procuratorem fieri non debet,* ait rursùm alia Lex (e).

(d) Leg. *Præterea.* 3. ff. mandati, vel contrà lib. 17. tit. 11.

A conſtitutâ tamen regulâ generali fructus excipiendi ſunt, ſeu res, quæ ſeu corruptioni ſeu alterationi obnoxiæ ſunt. Vendendarum enim rerum hujuſmodi facultas Procuratori manet, quanquàm ei procuratio fuerit non niſi generalis demandata. Atque eâ potiſſimùm de causâ, quòd in eo nihil aliud agat, quàm quod ab unoquoque viro prudenti de propriis fructibus ſtatueretur; atque venditis fructibus ne dum ſuo mandatori noceat, quin imo plurimùm proſit. Quæ quidem exceptio ab ipsâ laudatâ Lege apponitur iſtis verbis: *Niſi fructus, aut alias res, facilè corrumpi poſſunt.*

(e) Leg. *Ignorantis.* 49. de procuratoribus & defenſor.

Vide Possessio. Caſus Guibertus. & Restitutio. Caſus Seius.

PROFESSIO RELIGIOSA.

Est Professio Religiosa, teſtificatio publica & ſolemnis, quâ quis profitetur devovendum ſeſe totum vitæ regulari, ac per integrum vitæ ſuæ decurſum, tribus votis Caſtitatis, Paupertatis atque obedientiæ ſervandis.

Priſtinis temporibus Profeſſio publica, qualis hodiernis diebus ſolet proferri, à Religioſis perſonis non emittebatur. *Quòd verò poſtea*, ut obſervat (f), celeberrimus Yvo Carnotenſis, *multiplicatis Monachorum Congregationibus, Profeſſiones ab eis exactæ ſunt & benedictiones ſuper eos datæ; quâdam cantelâ factum eſt, ut Monaſticus Ordo quantò firmius & ſolemniùs in conſpectu Dei & hominum ligaretur, tantò robuſtius & devotius ab ipſis ſervaretur: & ſi qui vellent ad hoc propoſito recedere, teſtimoniis pluribus convincerentur, & tanquàm jurati in Chriſti Sacramenta Tyrones ad propoſitum ſuum reverti cogerentur.* Quæ verba ipſiſſima ſunt laudati plurimùmque laudandi Epiſcopi.

(f) Ep. 25.

Ut Profeſſio Religioſa emittatur, quæ valida ſit; requiritur 1. præmiſſum fuiſſe, in faciendo quaſi religioſæ diſciplinæ tyrocinio, annum integrum. 2. Completum eſſe ætatis annum decimum ſextum (g); 3. In cooptationem ejus, qui profitendus ſeu quæ profitenda eſt, ſuffragia geminatæ Capituli regularis tertiæ partis concurrere.

(g) Conc. Trid. ſeſſ. 25. de Regularibus c. 16. Edictum Bleſenſe art. 28.

Interpellantibus nequicquam Patre & Matre, proferri poteſt à minore Profeſſio Religioſa; ut pronunciatum eſt Arreſto Supremæ Curiæ Pariſienſis 23. Julii 1686. (h). Quod tamen non obtinet quantùm ad Puellas, niſi ab ordinario aut ipſius Vicario generali fuerit judicatum, perſonæ Novitiæ vocationem Canonicam eſſe ac legitimam; Profeſſionemque ab eâdem emittendam, liberam prorsùs eſſe & ſpontalem. Suborto enim, eâ de re, vel minimo dubio, Puella ſubducitur, quo locus detur penitius rimandæ veritatis: Quemadmodùm ſtatutum eſt à Supremo Burdigalenſi Senatu, 14. Julii 1672. (i). juxta Edicti Bleſenſis diſpoſitionem. Prohibitum tamen fuit à Parlamento Provinciali, lato eâ de re Arreſto 11. Aprilis 1680. ne Superiores & Præpoſitæ Monaſteriorum, quemquam filium aut filiam-familias ad peragendum Monaſticæ diſciplinæ tyrocinium, Patre & Matre non conſentientibus admitterent (k).

(h) Ephemerid. Palatii 11. part. fol. 355.

(i) Idem 11. part. fol. 489.

(k) Id. 11. part. fol. 231.

Locum

Locum habet civilis mortis, Religioſa Profeſſio ſolemnis, & ſubſtitutioni præbet occaſionem: ut judicavêre Arreſta quamplurima, quæ Montholonius le Prêtre, cæterique Arreſtographi referunt.

De Profeſſione ſolemni non teſtium probationes recipiuntur, ſed ſolius ſcripti argumentum: juxtà quod fertur in Edicto Molinenſi (a). (a) Art. 55.

Duæ Recenſentur ſpecies Profeſſionum: Profeſſio nimirùm expreſſa, & Profeſſio tacita. At quanquàm quæ tacita eſt, ſecundùm jus Decretalium legitima cenſeatur, valida nullatenùs habetur in Galliâ; etiamſi quis habitum Religioſum per triginta continuos annos detuliſſet; quemadmodùm pluribus Arreſtis conſtitutum eſt.

Profeſſioni ſolemni ritu emiſſæ, quibuſdam in caſibus reclamari poteſt, quò eam nullam fuiſſe evincatur. Atque eâ de causâ, Concilium Tridentinum definivit, perſonas Religioſas, quæ contendunt ſuam Profeſſionem, ſive propter ſibi incuſſum metum gravem, ſive propter defectum ſufficientis ætatis, nullam fuiſſe, poſſe ad probationem faciendam admitti, intrà ſpatium quinquennii prioris, ab emiſſâ ſuâ Profeſſione; quo quidem ſpatio ſemel elàpſo, non poſſunt recipi ad ejuſmodi probationem exhibendam. Quâ de re unum occurrit, quod plurimùm intereſt obſervare, juxtà memoratum Concilium, eum qui dimiſit atque exuit habitum Religioſum, tamdiù non poſſe recipi ad reclamandum, quamdiù extrà ſcpta Monaſterii ſui degit; ſed ei incumbere, ut primùm ſeſe in Monaſterium ſuum recipiat: atque poſteà dari locum, judicium queribundum intendendi, ac edendi querimoniarum commentarii.

Quibus arridebit de Religioſâ Profeſſione materia locupletior, ac ſtilo fuſiori protractum argumentum, plurimùm ſuccurrent, quos Blondaqua, in Bibliothecam Canonicam Bouchel, habet eâ de re ſermones (b). (b) V. Monachi.

CASUS PRIMUS.

MAJORIANUS annos ſexdecim natus cùm ſex menſibus, ſuſcepto Novitiorum habitu in Monaſterio quodam de Ordine S. Francifci, primâ die Januarii 1715. omnibus precibus contendit, ut ſibi, Profeſſionis emittendæ 30. aut 31. Decembris ſequentis, gratia indulgeretur, quòd in ipſam præcisè diem ejus natalitium anniverſario curſu rediret: quâ de re quæritur 1. utrùm ipſi potuerit ejuſmodi gratia impertiri?

Videtur iſtud ei non potuiſſe concedi; quoniam in tyrocinio Monaſticæ diſciplinæ ponendo, debet integer annus peragrari; atque adeò non fuiſſe, unde ad profeſſionem emittendam antè primam Januarii anni ſequentis diem reciperetur.

At videtur e contrariò, indulgendæ ei gratiæ prædictæ locum potuiſſe dari, ex eo quòd nimirùm *dies inceptus pro completa habeatur*; quemadmodùm annus inceptus cenſetur compleri, cùm de ſuſcipiendis ſacris Ordinibus agitur. *Quid juris?*

Si ſaltem, complendo anno Monaſticæ Diſciplinæ tyrocinii, horæ tantùm pauciſſimæ deeſſent? nonnè novitio daretur, in profeſſionem validè emittendam venire?

Videtur, poſſe omninò affirmari legitimam futuram eſſe ejuſmodi profeſſionem, tùm propter allatam modò rationem, tùm propter iſtud principium, quod S. Antoninus à S. Thomâ mutuatus eſt; *Quod parum eſt, nihil deeſſe videtur* (c).

(c) S. Anton. 3. part. tit. 13. c. 6. §. 4.

RESPONS.

1. Reſpondemus, eam non potuiſſe gratiam fieri Majoriano, ut 31. Decembris ſuam Profeſſionem emitteret, quam ſi eâ ipſâ die protulerit, nullam prorsùs eſſe affirmamus. Ratio eſt, quia quandò res eſt de faciendo Religioſæ vitæ tyrocinio, & de emittendâ profeſſione; ipſius Juris ſtrictiſſimis apicibus inſiſtendum eſt: jamverò jure præſcribitur completum & expiratum eſſe oportere annum, qui definitur ad faciendum vitæ regularis tyrocinium, antequàm novitio fiat Profeſſionis emittendæ facultas; ſecundùm ipſiſſima verba Decretalis ejuſdam Alexandri III (d) in quam Gloſſa (e) ſic habet: *Nota ex hoc verbo, quòd in caſu iſto annus inceptus pro completo non habetur.* Quod iterùm patet ex aliâ quadam ejuſdem Papæ Decretali (f), qui vult, in integrum compleri annum ætatis requiſitæ ad Profeſſionem emittendam, adeò ut non ſit arguendum à pari de Profeſſione Religioſâ, quemadmodùm de ſuſceptione ſacrorum ordinum; ſi enim quantùm ad ſacros Ordines, annus inceptus, pro completo habeatur; iſtud omninò fit causâ dignitatis, quâ quis per ſacram Ordinationem inſignitur: *In dignitatibus favor conſideratur*, inquit Gloſſa (g); *& ideo annus inceptus pro completa habetur. Sed ... in Regula obſervatione gravitas eſt & labor, & ſic adium; & ideo annus completus exigitur.* Quod iiſdem ferè etiam verbis habet Cardinalis Hoſtienſis (h): *Quandocumque agitur de adipiſcendis dignitatibus, propter ipſarum favorem annus inceptus pro completo habetur, ut hic: nota fallit hic propter gravitatem & laborem Regulæ, quæ odioſa ſunt ſecundùm Bernardum: imò certè ſunt favorabilia, ſed dura ad portandum homini neophyto & non aſſueto: nam difficilis eſt vitæ mutatio & cum animi fit labore ... & ideo magis eſt providendum ... undè nec poteſt ſe ſtatim obligare; ſed datur annus tam perſonæ ingredienti, quàm Religioni, quia timendum eſt, ne poſteà de facto pœniteat.* Joannes Andræas, & Cardinalis Zabarella, Antonius de Buttrio, Ancharanus Abbas, plurimique alii, eandem quoque doctrinam amplectuntur.

(d) Alex. III. in c. Ad noſtram 8. de regular. &c. l. 3. tit. 31.

(e) Gloſſ. v. Ante conſummationem.

(f) Alex. III. cap. Significatam. 11. ibid.

(g) Gloſſ. citat. loco.

(h) Hoſtiens. in cit. cap. Ad noſtram. n. 4. & 5. 6. & 7.

2. Quod attinet ad defectum aliquatum horarum, quæ complendo in integrùm anno Diſciplinæ Monaſticæ tyrocinii deeſſent, exiſtimamus à Novitio, qui Profeſſionem ſuam emitteret, quatuor verbi gratiâ aut quinque horis ante annum ſui tyrocinii perfectum, proferri etiam profeſſionem omninò nullam, quod quidem evincitur ex iiſdem teſtimoniis jam ſuperiùs allatis: Ita verò cenſet Fagnanus (i), ſequentibus ſex rationibus potiſſimùm innixus.

(i) Fagnan in citat. c. Ad noſtram. n. 29.

Prima: quòd declarante Concilio Tridentino (k), integer annus completuſque in peragendo Diſciplinæ Religioſæ tyrocinio, Profeſſioni legitimâ ratione emittendæ, ſit præmittendus; Porrò extra omnem omninò controverſiam poſi-

(k) Concil. Trid. ſeſſ. 25. de regular. c. 15.

tum eſt, non compleri in integrum eum annum, cui verbi gratiâ, juſtè perfecteque abſolvendo, aut dimidiata dies, aut quatuor quinqueve horæ deficiunt, perinde ac perfectè integra non cenſeretur ſumma 365. librarum, ſi eidem omnimodè complendæ, quatuor quinqueve libræ, aut etiam quatuor quinqueve ſolida deeſſent. Annus igitur, de quo quæſtio eſt, omnimodè clauſus atque integer non cenſendus eſt, niſi 365, dies, ex quibus conſtatur, in integrum omnino abierint: atque reverà ſic jure communi ferebatur ante Concilium Tridentinum, ut jam advertimus, ac quemadmodùm luculenter declaratur in quâdam Conſtitutione in ſexto, in quâ Alexander IV, ſtatuit, nullam prorſus eſſe, quæ edita fuerat ante annum completum, Profeſſionem: *Diſtrictiùs prohibemus, ne ante annum probationis elapſum ... quemquam ad Profeſſionem recipere præſumatis* (a). Quod confirmatur a Bonifacio VIII. in ſequenti Conſtitutione (b). Jamverò nihil de iis quidquam, quantùm ad prædictum caput, à Tridentinâ Synodo derogatum fuit, quin immò plurimùm confirmatum eſt; id ſatis habuiſſe rati ejuſdem Concilii Patres, ſi provectiorem ætatem præſcriberent ad emittendam Profeſſionem, eamque ad decimum ſextum annum completum definirent: Enimverò, ut ait Bartolus (c) *quâ horâ incipit, finitur annus.* Quod congruit dicto Archidiaconi (d), qui obſervat, verbum *Annus*, a verbo *Annulus*, ſuam originem deducere; ac quemadmodùm annulus, eodem præciſè puncto, quo incœpit terminatur; ſic eodem quoque inſtanti, quo primùm incœpit, cenſeri annum planè exactum.

(a) Alex. IV. in c. *Non ſolùm.* 2. de regular. in 6.

(b) Bonif. VIII. in cap. *Conſtitutionem*, 3. ibid. item Gloſſ. in Clement. Eos qui v. *Per annum*,

(c) Barthol in Leg. *Libellorum*. ff. de Accuſat.

(d) Archid. in c. *Si propter*. de reſcriptis. in 6. n. 3. v. *Annus dicitur*.

Altera ratio, quam Fagnanus allegat (e), deducitur, ex iſto principio, quod conſtituunt Felinus, Decius, Baldes, & Navarrus (f), iſtis verbis: *Actus factus contrà formam ſubſtantialem à lege præſtitutam, non valet, imò nec factus præter formam.* Quæ verba adhibet Navarrus, à quo principium iſtud probatur ea quâdam Innocentii III. Decretali (g), & ex aliâ, quam Cœleſtinus III. edidit (h). Atqui probationis integer annus, neceſſariam eſſentialemque conſtituit Profeſſionis validæ ac legitimæ conditionem; quoniam quidquid ex Decreto reſcindenti præſcribitur, hoc eſt ſub pœnâ, quòd tanquàm nullum eſſe cenſeatur pertinet ad illius formam ſubſtantialem, atque verbis omnino diſertis declaratur à Concilio Tridentino, non valere neque legitimam eſſe quæ non præmiſſo anno probationis integro, fuerit emiſſa Profeſſionem. Ergò, quantulumcumque de dicto anno detrahatur, nec ipſius probationis tempus omnimodè completum eſt, nec legitima quæ ſubſequenter emiſſa fuit, Religioſa Profeſſio.

(e) Fagnan. cit. loco. n. 22.

(f) Navarr. de regularib. Conſil. 82. n. 3.

(g) Innoc. III. in cap. *Cùm dilecta*. 22. de reſcriptis.

(h) Celeſt. III in cap. *Prudentiam*. 21. de offic & poteſt. Judicis delegati. 1. tit. 29.

Tertia: quòd conſulta ſacra Congregatio, a Procuratore Generali de Ordine Minimorum, de Novitio quodam de eodem Ordine, qui de Monaſterio diſceſſerat, atque in Monaſterium aliud Ordinis alterius ſeſe receperat, in quo duabus tantùm horis commoratus, primum deindè ſuum Monaſterium repetierat; eidemque Procuratori ſciſcitanti, nùm neceſſe foret a memorato Novitio probationis tempus de integro peragrari, Cardinalium ſuffragiis, ex quibus conſtabat, reſponderit neceſſarium omnino eſſe. Indeque Fagnanus argumento *à pari* concludit (i); *Ergo quemadmodum defectus duarum horarum in medio anni reddit irritam Profeſſionem ex ſententiâ ſacræ Congregationis, ita etiam videtur eam irritare defectus horarum quinque in fine; neque enim ad Profeſſionis validitatem exigitur, ut annus ſit completus, atque ut ſit continuus* (k).

(i) Fagnan. cit. loco. n. 27.

(k) Lapus alleg. 46. n. 6.

Quarta: quòd facile prorſus contingere poſſit, per iſtas quatuor aut quinque horas, a Majoriano efferveſcentes adeò cupiditatis incurſus adversùs continentiam experiri, ut ei perſuaſum omnino fiat, ipſum non poſſe abſque ſalutis diſpendio, ad eandem per totum vitæ decurſum ſervandam, voto ſeſe aſtringere: atque immutatâ voluntate, propoſitum anteà conſilium ipſe tandem abjiciat; quippe ſæpè ſæpius occurrat, quo propiùs inſtat profeſſionis emittendæ tempus, eo magis intendi à Dæmone, qui totus in perniciem noſtram incumbit, ac ſine ullâ intermiſſione, nobis à recto virtutis tramite deflectendis inſidiatur; quemadmodùm ait S. Bonaventura (l), ut Novitio, qui votis ſolemnibus Religionis Deo totus jamjam devovendus eſt, immutandi animi cauſas aliquatenùs injiciat. Fieri etiam poteſt iſtis, quæ reſiduæ ſuperſunt, pauciſſimis horis probationis explendæ, ei copioſam quamdam hæreditatem, ex morte alicujus propinqui obvenire; ac ipſa allectum cupiditate, propoſito prorſus renunciare; quemadmodùm enim habet quidam ſummus Pontifex (m) ſanctitate conſpicuus: *Sicut Leo rugiens circuit quærens quem devoret, ſic Diabolus non ceſſat circuire, & quærere quos ex fidelibus perdat, & maximè illos, quos ardentiores in ſervitio ſalvatoris, eique familiares invenerit:* quæ quidem obſervatio Cardinalem de Turrecremata, ſibi vindicat autorem.

(l) S. Bonavent. Regulâ Novitior. c. 10. tom. 5. p. 627.

(m) Alex. I. Ep. 2 initio in can. *Nolo*. 5. 3. q. 1.

Quinta: quòd poſſit de probationis anno judicium idem inſtitui, quod de anno pupillarem ætatem poſtremò complente, quo nimirum pupillus ex minori fit major. *Minorem autem 25. annis natu*, inquit Ulpianus (n), *videndum an etiam diem natalis ſui, adhuc dicimus ante horam, quâ natus eſt ... & cùm nondùm compleverit, ita erit dicendum, ut à momento in momentum tempus ſpectetur.* Eâdem ergo ratione de probationis anno dicendum eſt: quod etiamſi, quantùm ad Minorem certiſſimè non conſtaret, propterea quòd favoris aliquid habet ejuſmodi materia; ſaltem citra omnem controverſiam illud certò certiùs affirmari poſſet, de temporis anno ultimo requiſiti lege, ad omnimodam legitimamque complendam annorum viginti aut triginta præſcriptionem: quoniam ejuſmodi Præſcriptio odioſum quid videtur ſecùm importare: *In præſcriptione 30. annorum, in quâ (quod verſetur odium) requiritur tempus completum uſque ad ultimum momentum ultimæ diei præſcriptionis.* Quæ verba reperiuntur in Gloſſâ (o). Atque res ita ſe habet in infinitis propemodum aliis caſibus: *In omnibus*, inquit Juriſconſultus Paulus in Lege (p), *niſi noviſſimus totus dies compleatur, non finit obligationem.*

(n) Leg. *Denique*. 3. §. 3. ff de minoribus 25. annis. l. 4. tit. 4.

(o) Gloſſ. minor. in d. legem. *Denique*.

(p) Leg. *In omnibus*. 6. de obligationibus & act. (lib. 44. tit. 7.)

Sexta eo potiſſimùm fulcitur principio, quòd nimirùm ipſa dies, in quam aliquid incidit, non in ſe ipſâ includi cenſeatur. Porrò quòd tempus præſtituitur probationi excurrendæ, integrum annum conſtituit. Ergò tempus iſtud non exiiſſe cenſendum eſt, niſi ipſâ die, quæ completum eundem annum ſubſequitur: quod quidem evinci facile eſt, ex Canone Concilii Triburienſis relato à Gratiano (q).

(q) Concil. Tribur in can. *Puella*. 2. 20. q. 2.

Neque tamen nos latet, ea de re in varias omnino ſententias diſtrahi Doctores tùm Canoniſtas tùm Juriſconſultos; quemadmodùm colligere eſt, ex eo, quem Tiraqueau edidit, de gentilitia redhibitione tractatu (r), & ex Canonici Juris interpretibus qui caput *cùm in cunctis* commentati ſunt (s): verùm duximus, eam tenendam eſſe ſententiam, quam amplectitur Autor Gloſſæ in citatam legem *Denique*; quoniam non nobis videtur Religioſam Profeſſionem, habendam eſſe ei favorabilem, à quo emittitur: ſiquidem strictâ illâ vitæ conditio quam Religioſus ingreditur, in quâ et cùm bona temporalia, tùm maritalis conjugii facultas interdicuntur ac perpetuo ipſum voluntati ſuperioris totum addici, incumbit, nihil quidquam propriæ ei voluntatis permiſſo; tandemque quâ datur æternum in Clauſtrum detrudi, & ſubjectiſſima quæque atque aſperiora, quibus horrens natura repugnat, ibi ad ultimum uſque vitæ halitum perpeti; non poſſit,

(r) Tiraqueau §. 1 Gloſſ. 11. n. 17. & ſeqq.

(s) Tit. de electione.

Digitized by Google

ſit quantùm videtur, niſi dura rigidaque conſiderari quoad hominem, quanquàm eum ad ſummam virtutem ut plurimùm conducat: atque conſequenter ſit omnino precenſenda in ordinem rerum, de quibus mentionem facit Bonifacius VIII. in Regulâ juris qua fertur: (a) *Odia reſtringi convenit*: atque adeò exiſtimamus, tempus ab Eccleſiâ definitum ad peragrandam monaſticæ diſciplinæ probationem, omnino & abſque eo quòd ne quidem minimum momentum deſit, compleri oportere; priuſquam novitio copia fiat, proferendæ ſolemni ritu profeſſionis, quæ tàm ipſius Eccleſiæ menti, quam regulis ab eâ inſtitutis conſentiat. Ita cenſent Archidiaconus, (b) Geminianus, Navarrus & Decius, qui ab eo appellatur. Quin immò verò potiùs dicendum eſt, illud nempè potiori ratione & Novitio, & Monaſterio, & ipſi etiam Eccleſiæ expedire, quòd nullus unquàm ad Profeſſionem Religioſus recipiatur, quin integrum probationis ſuæ curriculum expleverit, nec ne uno quidem die, immò nec vel ſolâ etiam horâ poſſit eadem anticipari. Atque eum uſum paſſim retinent univerſa Monaſteria, eum demque religioſiſſimè obſervant.

Sed tandem etiam intactâ quæſtione num iſta res ad Jus favorabile pertineat, an verò ad rigidum & ſtrictum, putamus ipſiſſimis legis verbis inſiſtendum eſſe, quæ in Galliâ recipitur, & aliunde cùm Concilii Tridentini Decreto, tùm Decretalibus congruit: enimverò ſicut docent Abbas, Rebuffus, de Caſſanis & cæterorum nubes ingens, ipſa verba ad apicem literæ ſumpta diſtinctè omnino ſonant, annum probationis integrum compleri oportere, antequam novitio concedatur legitimam profeſſionem emittere. *Obſervandum eſt enim*, ut annotat Fagnanus, (c) *Decretum Concilii* (d) *per ea verba*: NEC QUI MINORI TEMPORE, QUAM PER ANNUM A SUSCEPTIONE HABITUS IN PROBATIONE STETERIT, *connotare tempus probationis, non à die, ſed ab actu ſuſceptionis habitûs.* Indèque laudatus Doctor ſic infert: *Undè intrat communis concluſio, ut quotieſcumque terminus ſtatuitur ab aliquo actu, non à die actûs, tempus currat de momento ad momentum: ac proinde quilibet vel minutiſſimus defectus infringat actum.* Idem quoque docetur ab Angelo de Peruſio, (e) iſtis verbis, quæ referuntur à Fagnano: (f) *Generaliter addo hanc doctrinam, quòd ubi decurſu temporis inchoando & terminando quæritur tempus, incipit à momento actûs explicati. & finitur, cùm pro revolutione temporis dies noviſſimus ad idem punctum pervenerit.* Idem habent Joannes Andræas, (g) Cardinalis, Ancharanus, Tiraqueau in ſuo tractatu de redhibitione gentilitiâ & Clientelari, Sanchez, (h) Leſſius, Ludovicus Miranda, & plurima aliorum phalana, quos laudatus Fagnanus citat. qui & addit, in eandem ſententiam veniſſe ſacram congregationem Concilii, in duabus diverſis occaſionibus, in quibus iſta quæſtio inſtituta fuit, licet eidem viſum non fuerit, eam deciſione publicâ diſſolvere; quò præcaveretur incommodis ac tumultibus inde per plurima Monaſteria diſſeminandis, in quibus degebant Religioſi, queis de profeſſione ipſorum non ita strictè computatis momentis emiſſa, bona fides ſuccurrebat.

(a) Bonif. VIII Reg. 18. de reg. juris in 6.

(b) Archidiac. in c. *conſultationi.* de reg. juris. 10 i. Geminianus in d. caput. *Ad noſtram.* n. 14. Navarr. & apud eum Decius de regular. Conſilio. 31. n. 4.

(c) Fagnan. loco cit. n. 35. c. 11.

(d) Concil. Trid. ſeſſ. 25. de regular. c. 15.

(e) Angelus de Peruſio, conſil. 424. n. 4. verſ. finem.

(f) Fagnan n. 35. cit.

(g) Joann. Andræas in c. *Capientes.* col. 1. poſt init. verſ. *& ſi contentſum.* de elect. 10 6. Cardinal. Ancharan. Abbas, Tiraquellus. §. 1. Gloſſ. 31. n. 40.

(h) Sanchez de Matrim. l. 2. diſput. 24. n. 22. Leſſius l. 2. de juſtit. & jure cap. 41. n. 7. verſûs *Quartò annum* Mirandâ man. Prælat. c. 22. art 3. concluſ. 2.

CASUS II.

SELEUCUS, qui ſuſcepit habitum Novitii in Monaſterio quodam de ordine S. Franciſci, primâ die Januarii potest ne profeſſionem emittere ultimâ die ſubſequentis Decembris?

Ita ab eo fieri poſſe videtur, quoniam, cùm annus iſte fuerit intercalaris, 31. decembris diem 366.um, adeoque diem ferè integrum conſtituit ultra limites conſuetos anni, qui 365. diebus cùm aliquibus horis tantummodò conſtat.

Verùm ex alterâ parte reponi poteſt, ut, in annis ordinariis, qui non ſunt biſſexti, non conſiderantur ſex horæ, quæ 365. dies excedunt; ſic etiam in anno intercalari, pro nihilo habendum diem, qui qui ſuprà numerum ordinarium excurrit.

RESPONS.

Reſpondemus à Seleuco non poſſe, niſi 366. diebus in integrum elapſis, validè legitimèque emitti profeſſionem: Ratio eſt, quia ratio nulla ejus diei habenda eſt, in qua geminatâ vice duplicatur ac repetitur, *Bis ſexto antè Kalendas Martii*, in anno intercalari; hoc eſt, 25. februarii; quippe duo dies 24. & 25.us pro uno eodemque die numerentur: Quod quidem omnino perſpicuum eſt, ex unâ quadam de legibus Digeſti, in quâ ſic fertur. *Id Biduum pro uno die habetur, ſed poſterior dies* (ſcilicet 25. Februarii) (i) *intercalatur*, *id eſt*, inquit Gloſſa, *non computatur pro die, & hoc quantùm ad ætates*, ∴ *& anni terminum*, adeoque ut integer cenſeatur annus probationis; eſt omnino neceſſe in eo includi diem, qui ſupra numerum ordinarium ſuperadditur, unoquoque quarto anno, in menſe Februarii, cujus iſte dies vigeſimus quintus eſt; cumque cùm vigeſimo quarto ejuſdem menſis pro uno eodemque die haberi; ut ait Leſſius, (k) & poſt illum, Proſper Fagnanus, (l) ſecundùm legem modò memoratam.

(i) *Celſus y* in Lege *Cum Biſſextum.* 98. ff de verborum ſignificat. l. 50. tit. 16.

(k) Leſſius de juſtitia & Jure l. 2. c. 41. verſ. *Hinc ſequitur.*

(l) Fagnan. in c. *Ad noſtram.* 8. de regularib. n. 26. l. 3. tit. 3.

CASUS III.

AURELIUS, poſt excurſum integrum anni unius in probatione faciendâ curriculum, in Monaſterio quodam Religioſorum Reformatorum, atque receptus à Communitate univerſâ, quæ ex Religioſis octoginta conflatur, ibi in manibus Superioris ſolemnem profeſſionem emiſit. Poſt ſex menſes cùm controverſiæ aliquid fuiſſet ipſi Communitati cùm dicto Superiore, contendit Communitas, iſtius ſuperioris electionem Regulis Canonicis diſſenſiſſe, eandemque præmiſſis inquiſitionibus, & cæteris, quæ uſu recipiuntur juxta Conſtitutiones ordinis, judiciorum formulis ſervatis, irritam declarari ac reſcindi obtinuit. Nunquid non valida eſt, quam unanimi conſenſu Communitas comprobavit, Aurelii profeſſio; quippe legitimus tunc temporis, quando edita eſt, iſte ſuperior habebatur; quanquam reverà non foret canonicè conſtitutus?

RESPONS.

Ut profeſſio, quanquàm ſolemni ritu emiſſa, nulla omnino eſt, quando prolata fuit, ab eo, quem penès non eſt, religionem ingredi; quemadmodùm, ſi ab aliquo ſervo, (m) aut matrimonio conjuncto: (n) Ita etiam nec valida nec canonica ullatenùs eſſe poteſt, niſi acceptata ab eo fuerit, ad quem pertinet, obligare Religionem, erga eum, qui profeſſionem emittit; hoc eſt, à legitimo Superiore. Unde concluditur Profeſſionem Aurelii nullam prorſus eſſe; quippe non potuerit Religioſus, à quo nomine Monaſterii fuit acceptata, ex defectu auctoritatis legitimæ eandem excipere; ſiquidem reverà non eſſet legitimus Superior.

Quam quidem deciſionem haurimus ex uberrimo fonte Fagnani, (o) qui ſic habet: *Nota*. ∴ *profeſſionem non valere*, (p) *niſi recipiatur ab eo, qui poteſtatem habet incorporandi Religioni, prout hic notant Innocentius n. 4. & Hoſtienſis n. 13. in v.* & recipitur, & *Joannes Andræas in eodem verbo. qui omnes aſſerunt, eum, qui profitetur non obligari etiam ex ſimplici voto nec poſſe ab aliquo profeſſionem fieri, niſi ſit alius, qui illam recipiat & qui illi poſſit dare regulam & ipſum corpori ordinis aggregare.*

(m) Can. *Si quis.* 3. 17. q. 2 authenticâ. *Si ſervus.* cod. de Epiſcopis & Clericis. lib. 1. tit. 3.

(n) Alexand. III. in cap. *Quidam* 5. de converſ. conjugatorum Et in cap. *Cùm ſis* 4. & in cap. *Uxoratus.* 8. eod. tit. lib. 3. tit 32.

(o) Pius IV. in Bull. *Alias* &c. Sixtus V. in Bulla *Immenſa.* 74. Bullar. magn. tom. 2. pag. 111.

(p) Prosp. Fagnan. in cap. *Porrectum.* 13. de regularib. & tranſeunt. ad religionem. n. 1.

Lauda-

Laudatus Autor, præter allegatos ab eo tres Eruditos Canonici Juris interpretes, ſuam quoque ſententiam confirmat ex principio, quod ab Innocentio III. (*a*). ſtatuitur, in una quadam ex ipſius Decretalibus, quam dirigit ad Piſaurenſem Archiepiſcopum, in quâ declarat, Profeſſionem Religioſam quandam contractûs eſſe ſpeciem, quo qui eam emittit, & Monaſterium, quod eandem acceptat, ſibi invicem fidem interponunt. Qui enim profitetur, promittit futurum, ut per totum vitæ ſuæ decurſum vitam Religioſam teneat, & univerſis Conſtitutionibus Ordinis, in quem recipitur obſequatur: ſpondet verò idem Ordo, futurum, ut eum faciat ſuorum jurium, gratiarum, commodorum, privilegiorumque participem. Porrò contrahi non poſſunt ejuſmodi obligationes, niſi ab iis, quibus ineſt ex utrâque parte dandæ fidei facultas. Ergò cùm Religioſus, qui ſeſe ferebat ſuperiorem tunc temporis, quandò Aurelius edidit ſuam profeſſionem, ſuperioris charactere reipsâ non fuerit inſignitus; ipſi profectò non fuit, undè valeret, Aureliano ſeſe totum Religioni devoventi, obligare Religionem adeòque, ſiquidem ex utrâque parte mutua non acceſſerit obligatio, irritus atque nullus omninò eſt, tùm quoad Aurelium, tùm quoad falsò putatum ſuperiorem, initus contractus. *Ratio hujus concluſionis eſt ſecundùm Abbatem. n.* 10. addit Fagnanus, *quia ex profeſſione oritur reciproca obligatio, quæ induci non poteſt ſine conſenſu utriuſque, ſicut contingit in aliis contractibus, qui non poſſunt conſiſtere, ex conſenſu unius tantùm* (*b*)..... *quandò quidem Monachus obligatur, ad obedientiam ſuperiori exhibendam* (*c*). ... *& vice verſâ Religio obligatur Monacho, ad alimenta &c.*

(*a*) Innoc. III. in cap. *Ad apoſtolicam.* 16. de regularibus. &c. lib. 3. tit. 31.

Eâdem ratione fuerat uſus Navarrus ante Fagnanum, ad demonſtrandam eandem veritatem. En ipſius verba (*d*). *Profeſſio eſt in effectu quidam contractus reciprocus, ultrò citròque obligatorius, quo Profitens ſe obligat Monaſterio vel Ordini, ad ſerviendum ei, ſecundùm regulam ejus; & è contrà Monaſterium, ad alendum & tractandum eum, ſecundùm eandem regulam: & ita eſt neceſſarius conſenſus utriuſque partis, tam Prælati & Monaſterii, profeſſionem recipientium, quàm ipſius profitentis.* Quod idem quoque rationis argumentum ante Navarrum Sylveſter Mozolinus adhibuerat (*e*).

(*b*) Leg. *In omnibus.* 57. ff. de actionibus & obligat. lib. 44. tit. 70.
Et Leg. *Sicut.* 5. Cod. eod. tit. lib. 4. tit. 10.

(*c*) Cap. *Cùm ad Monaſterium.* 6. de ſtatu Monachorum lib. 3. tit. 35.
Et cap. *Si Religioſus.* 27. de electione in ſexto. lib. 1. tit. 6.

(*d*) Navarr. lib. 3. conſiliorum conſil. 26. o. 1.

(*e*) Sylveſter de Prierio. v. *Religio.* 5. q 8.

CASUS IV.

Ladislao, à decimo ſeptimo ad decimum octavum annum, vitæ ætatem decurrendi, atque ad probationem faciendam, à ſeptem menſibus inter Novitios Monaſterii de S. Claudio admiſſo, poſt habitam à Capitulo deliberationem, renuntiatum eſt; ipſum non haberi Religioni idoneum, proindèque ipſi parandum eſſe de Monaſterio egreſſum, ſecularesque veſtes eſſe reſumendas. Verùm iſte Novitius, imploratâ Reverendi Patris Provincialis, ſimulque Conſultorum Ordinis autoritate, ad iterandam de integrò ſuam probationem fuit admiſſus, neque adeò habitum Religioſum depoſuit, neque de Monaſterio, in quo eundem ſuſceperat, egreſſus eſt. Poſt elapſos verò quinque aut ſex menſes Capitulum rursùs congregatum uno ſuffragio decrevit, eum ad Profeſſionem emittendam, eſſe recipiendum, neque eidem eâ de re, moram inferendam eſſe ulteriorem. Quamquidem oblatam ſibi profitendi occaſionem Ladiſlaus lætus arripuit: quâ de re, quæritur nùm valeat ab eo emiſſa profeſſio?

Rationem dubitandi movet, illud quod ei in priori Capitulo, fuerat renunciatum, ſcilicet ipſum & à profeſſione excludi, & de Monaſterio dimitti. Adeòque videtur, in ipſius probationis excurrendæ tempus, aliquid intermiſſionis intervenisse, nec potuiſſe eum legitimâ ratione profiteri, niſi redintegratæ denuò probationis expleto curriculo: quod ſatis innuunt, cùm Provincialis tùm Definitores; quippe qui eum non admiſerint, niſi adhibitâ iſtâ conditione, quòd nimirùm in ponendo vitæ diſciplinæque monaſticæ tyrocinio, novum tempus rursùm excurreret.

Respons.

Valet profectò, quam Ladiſlaus emiſit Profeſſio. Eſt namque principium illud extrà omnem omninò controverſiam poſitum, ad validè profitendum in Religione approbatâ, nihil præterea, juxtà jus commune requiri, niſi requiſitam a Concilio Tridentino ætatem, & annum, in faciendâ probatione, completum atque continuatum. Atqui legitimum ætatis annum Ladiſlaüs attigit; quippe decimus ſextus annus, qui compleatur ſufficiat; ipſe verò ſit natus annos ferè decem & octo. Aliundè etiam conſtitutum faciendæ probationis tempus explevit: ſiquidem licet ei fuerit ſignificatum ipſi de Monaſterio exeundum eſſe, nihilominùs ibidem ſit commoratus non depoſito habitu Novitii, ex indulto ſibi Provincialis & Conſultorum patrocinio. Proindè nec interruptum eſt ipſius probationis curriculum, quidquid in contrarium aut Novitius iſte, aut etiam ipſe Provincialis & Conſultores cenſuerint. Ita propoſitam ſibi olim eâdem ratione difficultatem, Eruditus ac magni nominis Theologus, 8. Septembris anni 1638. diſſolvit (*f*).

(*f*) Franc. Sylvius reſol. var. v. *Profeſſio Monaſtica.* 6.

CASUS V.

Bernardinus annos natùs decem & ſeptem, Novitius in quodam Monaſterio, ilium procidentiâ laborabat, nihilominùſque cùm duobus aliis Novitiis edidit ſolemni ritu profeſſionem, non indicatâ ſuperiori, quâ premebatur infirmitate: quanquàm dictus ſuperior tres ſimùl Novitios eâ ſic ratione fuerit allocutus: *Declaro quòd nullatenùs velim vos incorporare conventui, ſi habetis aliquam infirmitatem occultam, vel morbum vobis cognitum, vel incognitum.* Quâ de re petitur utrùm ejuſmodi declaratio impedimento ſit, quominùs valeat rataque ſit Bernardini Profeſſio; præſertim verò, ſi Monaſterii ſtatuta ferant, quoſcumque eâ infirmitate laborantes, à profeſſione eſſe arcendos; atque utrùm Religioſus iſte, qui profeſſus fuit ab annis duodecim aut quindecim, poſſit ſub eo prætextu hodiè, adhibitis nempè ſervandis formulis dimittere ſuum Monaſterium?

Respons.

Propoſitam nobis 7. Maii 1716. iſtam difficultatem ſic expedivimus; aſſerendo nimirùm, valere prædictam profeſſionem tam ex parte Bernardini, quàm ex parte ſuperioris, nequicquàm obſtante, quæ ſignificata fuit ab iſto ſuperiore, declaratione generali: Enimverò quoad Bernardinum attinet, omninò rata eſt: quippè eam emiſerit, poſt expletam, quæ definitur à Concilio Tridentino ætatem, atque ſic ei, remanente libertate integrâ, ut, ne ipſi admittendo officeret, corporis infirmitatem occultaverit: quantùm autem pertinet ad ſuperiorem, valida quoque ac rata eſt, ſiquidem & ipſe dignitate legitimi ſuperioris inſigniretur, & nihil impediente, quam tribus Novitiis aperuit generalioribus verbis, declaratione eidem paulò poſt ex profeſſo renuntiaſſe cenſendus ſit, eliciendo nimirùm ejuſmodi actum, quo ei prorsùs derogabatur, hoc eſt recipiendo verbis diſertis & abſolutis, nomine Monaſterii ſui, obligationem quam Bernardinus in ſeipſum ſuſcipiebat; & ipſi ex altera parte

parte Monaſterium obligandu, votis ſolemnibus quæ proferebat, *hîc & nunc*, voluntariò acceptatis.

Neque quidquam Bernardino prodeſt, quam plurimùm allegat, iſta quaſi in anteceſſum emiſſæ à Superiore ſpecies reclamationis, dato enim, quòd in pari rerum circumſtantià valeat obtinere; profectò res ita ſe non haberet, niſi poſito caſu infirmitatis alicujus occultæ, quæ Novitium eâdem laborante, obeundis quibuſcumque Religionis exercitationibus, prope mancum exhiberet; Qualis eſt, qui ſontieus aut contagioſus morbus dicitur; cùm alienum à ratione videatur, aliu ſenſu accipi, quam ſuperior præmiſit, memoratam declarationem. Atqui certiſſimum eſt, quamcumque ilium procidentiam id ſibi annexum uon habere; ut quemquam efficiat Religioni & obtemperationi Conſtitutionum regularium non idoneum; ſiquidem manifeſtum ſit, plurimos vitæ ſanctitate couſpicuos Religioſus paſſim occurrere, qui iſtà laborant infirmitate, neque tameu propterea ſuis quibuſcumque vitæ Monaſticæ officiis laudabiliter adimplendis minùs alacres aut minùs ferventes eſſe deprehenduntur.

At verò, quæ Religionis ſunt, nonne Beruardinus ipſe ab annis duodecim aut quindecim, à quibus profeſſus eſt, adminiſtravit; nouneque, quam ſecum toto pectore volvit, de ſuæ profeſſionis vitio, cogitationem, habere debet hodie, quaſi damnoſam inſtigationem Dæmonis ipſi eo animo inſidiantis, ut eum ſeductum ad abjiciendam Monaſticam diſciplinam impellat? Et verò quis crediderit, ab eo per tot annos vota, quæ emiſit, ne ſemel quidem fuiſſe renovata?

Et ſi vel ſemel tantùm eadem renovaverit, quâ fronte quàve conſcientiâ, eorumdem reſcindendorum rationibus indagandis totus nunc inſudat. Verùm, quod majus eſt addamus; niſi perſuaſum animo habuiſſet, ſuam profeſſionem omnino valere; cur tardè adeò votis ſuis repugnaviſſet; quippe, quibus eâ de re cauſa juſta ſuccurrit, iis copiam faciat Concilium Tridentinum, intra quinque priores annos reclamandi! Nedum tamen ſit refragatus, quin imo propoſiti tenax permanſit in ſuo Monaſterio, atque ſeſe in omnibus veri nominis Religioſum exhibuit: Immutandæ igitur conditionis hodie, jure jam excidit; & quanquàm à Curià Romanâ reſcriptum ei dari contingeret ad hoc, ut quantùm ad lapſum temporis eum ipſo diſpenſaretur; juxta, qui apud nus invaleſcit, uſum nulla prorſus ejuſdem ratio haberetur, atque in omnibus, quotquot extant, Regni Juriſdictionum tribunalibus, ipſum tanquàm nullum atque inordinatum judicaretur; Prætereà verò licèt ejuſmodi diſpenſatio cauſam juſtam ſibi vindicaret, poſt quinquennium elapſum, votis reclamandi omnis prorſus ei locus adimeretur; Ipſique incumberet, in ſuo Monaſterio eâ ratione, quâ anteà remanere, propter vitandum ſcilicet peſſimum exemplum, quod inde ſuboriretur, ſi oppoſitam amplecteretur agendi rationem.

Conſulere licet, quas de præſcoti enodatione ſumus aliàs proſecuti probationes, ubi de Sacris Ordinibus ſermonem habuimus, quippe difficultatem ibidem explanaverimus (*a*), quæ reperitur, ſubjectæ difficultati in omnibus omnino congruere.

(*a*) V. *Ordines*, Caſus 25.

CASUS VI.

Galeatinus, Novitius in Monaſterio de Ordine S. Bernardi, exhibitis falſis baptiſterii literis annos quindecim cum menſibus ſex tantummodò natus emiſit profeſſionem: Numquid ex conſcientiâ tenetur ob irritam ejuſmodi profeſſionem, ad amplectendam in aliâ Religione vitam Monaſticam, aut ad reintegrandam in eodem Monaſterio, tum expletam ibidem anteà probationem, tùm emiſſam profeſſionem?

RESPONS.

Nullâ prorſus ratione Novitio incumbit, Monaſticam diſciplinam in aliquo Religionis Ordine profiteri. Eamque rei iſtius rationem reddit Concilium Tridentinum (*b*), iſtis verbis: *Profeſſio non fiat ante decimum ſextum annum expletum.... Profeſſio autem anteà facta ſit nulla, nullamque inducat obligationem, ad alicujus Regulæ, vel Religionis, vel Ordinis obſervationem, aut ad alios quoſcumque effectus.*

(*b*) Concil. Trid. ſeſſ. 25. de regularibus. c. 15. de reform.

Inde ſequitur, Galeatinum propriæ omnino ſuæ ſpontis eſſe, neque ullatenus obligari, ad ingrediendam Religionem; atque in eo potiſſimùm Juri antiquo, quod Canonibus atque Decretalibus fuerat conſtitutum, inductum à Concilio Jus recens detraxit (*c*).

(*c*) Nicol. in can. *Quod interrogaſti*. 6. diſt. 27. Bonifac. VIII. in c. *Conſtitutionem*. 3. eod. tit. de regular. & tranſeunt. &c. 196. Alex. IV. in cap. *Non ſolùm*. eod. tit. in 6. l. 3. tit. 14.

Obſervandum eſt, ſi aliâ de cauſâ, profeſſionem irritam eſſe occurreret, quemadmodùm verbi gratià, ſi fuiſſet emiſſa, in quâdam Religione, quam a Sanctà Sede Novitius putaſſet approbari, cùm reverà non approbaretur; tunc conſtari difficultatem, ei, quam tractamus, omnino diſparem, quamque diverſâ ratione, ſolent Canonici Juris interpretes definire. Alii namque opinantur, ei, qui talem profeſſionem emiſit, incumbere, ut Religioſam vitam in aliquo alio Ordine profiteatur; quoniam, inquiunt, à Concilio Tridentino de antiquo Jure communi non fuit derogatum, niſi quoad eos, qui aut integrum probationis curriculum non expleverint, aut ante profeſſi fuerint, quàm ætatis annum decimum ſextum completum excurrerint; adeoque Juri antiquo ipſius idem, quod anteà robur, quantùm ad aliquod profeſſionis vitium aliunde emergens, intactum omnino relinqui. Alii verò contendunt ex alterâ parte, à Concilio, antiquo Juri quoad eam quoque rationem detractum fuiſſe; Atque adeò cùm profeſſio ejuſmodi irrita ſit, inde nihil obligationis inferri poſſe ei, qui eandem edidit, Religionis, *etiam in genere*, ingrediendæ. Fagnanus (*d*), præſenti quæſtione in utramque partem agitatâ, partem negativam tandem amplectitur, iſtis verbis: *Unde hoc caſu Novitius non poteſt dici ſtetiſſe per annum in probatione poſt ſuſceptum habitum, prout requirit Concilium, ad hoc ut profeſſio ſit valida; ideòque tùm profeſſio hujuſmodi ſit irrita etiam ex defectu receptionis ad habitum, & probationis ſcilicet validæ; conſequens eſt, ut ex Concilio Tridentino nullam pariat obligationem, etiam ad Religionem in genere, quod ſatis placet.* Nihilominùs exiſtimamus, nihil quicquam obſtante Fagnani ſententià, eum qui profeſſionem ejuſmodi omiſiſſet, obligandum eſſe, ad profitendam vitam Monaſticam in aliquo alio Ordine: quæ quidem opinio tutiori vià conſcientiæ conſulit.

(*d*) Fagnan. in c. *Conſuluit*. de regularibus. n. 57. & ſeqq.

CASUS VII.

Navigius ſurdus & mutus à nativitate, qui divino afflatu ardentique nimium ſtudio concitari ſeſe experitur, ad amplectendam vitam Religioſam; adiit quemdam Superiorem de Monaſterio reformato, ut ibidem Novitius admitteretur. Numquid iſte Superior, adhibitis Communitatis ſuæ ſuffragiis, eum poteſt ad ineundum probationis curriculum admittere; eundemque receptum, ac probationis exercitationibus defunctum, ad ſolemnem profeſſionem adſcribere?

RESPONS.

Eſt præmittendum principium, quod tanquàm certiſſimum haberi debet, triplici nempe modo poſſe emitti Religioſam profeſſionem: Primò vivà voce, ut colligere eſt ex quàdam Decretali Gregorii IX. (*e*). Secundò, ſcripto; qui modus ut plurimùm obtinet: ut patet ex decimo Concilio Toletano (*f*): Tertiò tandem,

(*e*) Greg. IX. in c. *Dudum*, 20. de converſ. conjugat. l. 3. tit. 32.

(*f*) Concil. Toler. 10. c. 4. in can. *Viduæ*. fin. 20. q. 1.

tandem ſignis; qoippe nuſquàm legatur Canon in toto Juris corpore, ex quo poſſit evinci, ad validitatem profeſſionis, aut ſeripta neceſſariò requiri, aue verba; ae proindè libera enpia fiat teriio prædicto modo ejuſdem emittendæ; Juxta iſtud Juris eſtatum (*a*): *Omnes admittuutur, qui non expreſſè prohibentur*, aut ut fert Gloſſa, *id quod nou probibetur, conceſſum videtur.* Quod quidem Autur iſtius Gloſſæ confirmat ex Lege hìe loci (*b*) ad marginem indicatâ.

(*a*) Gloſſa in cap. *Cùm apud.* 13. de ſponſal. & matrim. v. *Prohibitorium.*
(*b*) Leg. *Mutus* ff. de procurat. & l. 1. ff. de teſtibus.

Quæ cùm ita ſint, cenſemus à Navigio poſſe profeſſionem legitimè emitti in Monaſterio, quod ingredi animo ſibi pruponit; proindeque eo fine valere, ad incundas probationis exercitationes, ibidem admitti; quauquam ſurdus & mutus fuerit; ſiquidem poteſt abſque ullo negotio indieiis quibuſdam non dubiis ſignificare, profeſſioni ſuæ ſeſe omnino conſentire: Ita opinatur Macianus Socinus (*c*).

(*c*) Marianus Socinus conſil. 62. n. 13. & 14 vol. 1.

Quæ opinio confirmari poteſt exemplo matrimonii, quud vir ejuſmodi poteſt validè contrahere; quemadmodùm declaratur ab Innocentio III. (d), ſcribente ad Arelatenſem Archiepiſcopum, principiumque, quod circà validitatem profeſſionis emiſſæ à ſurdo & muto, adhibuimus; idem omnino ſibi vindicante, quoad matrimonium: *Cùm prohibitorium ſit Edictum de matrimoniu contrahendo*, inquit laudatus Papa, *ut quicumque non prubibetur, per ronſequeutiam admittatur.... videtur, quòd ſi talis* (mutus & ſurdus) *velit contrahere; ſibi uon poſſit vel debeat denegari, cùm quod verbis non poreſt, ſignis valeat declarare.* Concurdat in eo cum Jure Canonico Jus Romanum (*e*).

(*d*) Innoc. III. c. Cùm *apud.* 23. de ſponſalibus & matrim.
(*e*) Leg. *Mutus.* de jure dotium.

CASUS VIII.

Scipio, hæreticus occultus, poſt annum decurrendæ prubationis eapletum ſolemnem emiſit profeſſionem. Numquid ex ipſius hæreſi Profeſſiu nulla redditur?

Respons.

Quem in ſolvendâ præcedenti difficultate appellavimus, inſtitutæ quæſtioni Theologus 3. Julii 1639. reſpondit, definiendo ejuſmodi profeſſionem non irritam eſſe, propter occuliam hæreſim; Licèt reverà nulla futura eſſet, ſi hæreſu eſſet publica; ſecundùm Conſtitutionem Bonifacii VIII. relatam ab eodem Autore (*f*), à quu in ſententiæ ipſius patrocinium, allegatur Laurentius Partel, qui diſtinctis verbis habet: *Profeſſio hæretici occulti eſt valida* (g), & iterùm (*h*). *Novitius occultus* (hæreticus) *ſi profiteretur in Ordine minorum, uon faceiet profeſſiouem ipſo jure nullam.* Obſervat tamen, quem laudavimus Theologus, Id ita eſſe intelligendum, modò non oeeurrat ſtatutum aliquod à S. Sede approbatum, quo profeſſio, quantùm ad Novitium hæreticum occultum, nulla pronuncietur, aut Superior, à quo de proppiâ ſuà fide inquiritur, expreſſis verbis ei ſignificaverit, non intendi à Munaſterio, quòd ad profeſſionem reripiatur, niſi ſincero animo Catholicam fidem profiteſtur (*i*).

(*f*) Bonifac. VIII. in cap. *Statutum.* de hæret. in 6.
(*g*) Laurent. Portel. 1 part. reſponſionum. caſu 28.
(*h*) Idem. v. *Profeſſio nulla* n. 24.
(*i*) Fr. Sylvius v. *Profeſſio Monaſtica.* 7. ad 1. quæſitum.

CASUS XI.

Flouoardus, peragratis per annum integrum in quodam Monaſterio, quæ à Noviiiis exiguntur, probationis exercitationibus, ibidem fuit ad profitendum ſolemniter ab Abbate receptus, atque diſſentientibus, ex quibus Communitas conſtat, omnibus Religioſis, profeſſionem emiſit. Eſtne valida iſta profeſſio? Videtur ipſam valere; quippe ſit ea legitimi Superioris prærogativa, ut ſufficienti autoritate gaudeat, ad Religionem ei obligandam, qui profitetur. Ex alterâ verò parte non videtur valere; ſiquidem ex iſtâ communitatis totius interceſſione manifeſtum ſit, à Superiore dicto non eontrahi nomine Monaſterii ejuſmodi obligationem.

Respons.

Propuſitam difficultatem Fagnanus (*k*) ſic diſſolvit, reſpondendo nimirùm, ſi ex privilegiis uſibus, aut Conſtitutionibus Ordinis, id Juris Abbati aut Superiori ceſſerit, ut valeat ipſe ſolus, non conſultâ nec auditâ ſuâ communitate, Novitium aliquem ad profitendum ſolemniter admittere; emiſſam in ipſius manibus valere pruſeſſiuneu; quanquàm eidem nedùm à Capitulo Monaſterii conſenſum fuerit quin potiùs obſtitum ſit ac repugnatum: At verò ſi ſecundùm prædicta privilegia, Conſtitutiones & uſus, jus recipiendi ad profeſſionem, non pertineat ad Abbatem niſi ſimul atque in indiviſum cùm ipſius communitate & Capitulo, Profeſſionem eam nullam prorsùs irritamque omnino eſſe, ad quam Novitium aliquem privatâ ſuà autoritate, nec conſentiente vel totâ Communitate, vel maximâ ſaltem iſtius parte, juxta Canonicas Conſtitutiones admittere præſumit (*l*).

(*k*) Prop. Fagnan. in cap. *Porrectum.* 13. de regularib. &c. n. 21. 34. & ſeqq.
(*l*) Alexand. III. in cap. *Quanid.* 5. de his quæ fiunt à Prælato ſine conſenſu Capituli lib. 3. tit. 10.

Quæ eruditi Canoniſtæ doctrina uititur quâdam Bonifacii VIII. Conſtitutione (*m*), eujus en ipſiſſima verba ſunt: *Si ad ſolum Abbatem pertineat creatio Monachorum; eo defunctu, nequibit, uovus Monachus à Conventu creari: aliàs poterit, ſi earum creatio ſpectat iuſimul ad utrumque.* Et unà Decretali Celeſtini III. (u), in quâ Summus iſte Pontifex præcipit, In iis, quæ privilegia ejuſmodi attinent, conſtitutas ab antiquo ſervari conſuetudiner.

(*m*) Bonifac. VIII. in cap. *Si ad ſolum.* fin. de regular. &c. in 6. lib 6. tit. 14.
(*n*) Celeſtin. III. in cap. *Ea noſcitur.* 6. de his, quæ fiunt à Prælato ſine conſ. capit.

Concludimus ergo, valere Flodoardi profeſſionem, ſi Cunſtitutionibus Ordinis aut conſuetudine ab anteceſſoribus Abbatibus, Religioſis legitimè præſcriptâ, aut tandem indubitatæ fidei privilegio, Abbati ſoli jus iſtud factum fuerit: At è contrariò nullam eandem eſſe, ſi aut Conſtitutionibus aut uſibus Ordinis, jus recipiendorum Novitiorum ad emittendam profeſſionem, & Communitati ſimul & Abbati aut Superiori eunccdatur (*o*).

(*o*) Du Caſſe tract. de Juriſdictione Eccleſiaſticâ contentioſâ. cap. 6. §. 2. n. 4.

CASUS X.

Vigilium, expleto ejus probationis curriculo in Monaſterio S. Hyppoliti, atque cùm à Superiore, tum ab ipsâ universâ Communitate receptum ad emittendam profeſſionem; ex diſſipato per domum rumore quodam, eum laborare morbo caduco, Superior eâ de re interrogavit, commonens ſi reverà taneretur ejuſmodi infirmitate, ſibi nullatenùs animum eſſe, eum ad profeſſionem admittere; hoc eſt, in Religionem eum couptare, neque ipſi ubligare Religionem: Cui reſpondit Vigilius, negans eo morbo fuiſſe ſa unquàm correptum; licet tamen currente probationis ipſius tempore, in eundem multoties, nemineque ſciente incidiſſet: Quem ſic auditum profiteri, adhibitâ tamen prædictæ conditionis cautione, conſenſum eſt. At verò in eundem morbum anuu ſequenti quinquiès aut ſexiès relapſum ex Monaſterio voluit Superior expellere, ſub eo nimirùm prætextu, quòd ipſius profeſſio nulla omnino eſſet. Quà de re quæritur, nùm adhibito dicto prætextu, dictus Superior, rectâ conſcientià, valeat ipſum dimittere?

Respons.

Eſt hue autoritate plurimarum Decretalium conſtans & certiſſimè conſtitutum principium (*p*), profeſſionem non poſſe valere, niſi legitimè fuerit à Superiore acceptata (*q*); quoniam, ut jam advertimus, profeſſio eſt veluti contractûs ultrò citròque obligatorii ſpecies quædam, quo, qui profitetur, ſeſe addicit Monaſterio; hoc eſt, ſpondet futurum, ut cæterorum Religioſorum more, ibidem inſerviat, Regulamque & Conſtitutiones receptas obſervet; & Monaſterium vice verſâ erga eum obligatur, ad alimenta atque habitationem ipſi præbenda, & cum ſive ſanum ſive infirmum curan-

(*p*) Clem. III. in cap. *Porrectum.* 13. Et Innoc. III. in cap. *Ad Apoſtolicam.* 16. de regularibus. &c.
(*q*) Navarr. l. Concil. de regular. conſ. 38. iii. 1.

cutandum juxta, quod eâdem Regulâ fertur. Neceſſe eſt ergò, tam ex parte illius, qoi profitetur, qoàm ex parte ſuperioris, qui profeſſionem nomine Communitatis excipit, mutuus conſenſus accedat, eſſentia quippe contractûs in prædicto mutuo conſenſu reponatur: quoniam nihil aliud eſt, *quam duorum, pluriumve in idem placitum conſenſus*, ut ait una ex legibus Digeſti (a); ſi conſenſus ergo partis alterutrius, nec realis ſit nec verus; nullus omnino eſt contractus.

(a) Leg. *Hujus*. 1. §. 2. ff. de pactis lib. 2. tit. 14.

Jamverò conſtat, in ſpecie propoſitâ, non acceſſiſſe conſenſum abſolutum, niſi ex parte ſolius Vigilii: ſiquidem Superior Monaſterii de S. Hyppolito, non niſi adjectâ conditione, ſuum præbuerit conſenſum; adeòque ipſius conſenſus remanſerit quaſi ſuſpenſus, uſque ad complendam conditionem quæ quidem, cùm non habuerit locum, eundem conſenſum omni defraudavit effectu.

Atque hæc omnia planè conſentiunt doctrinæ, quam ſoam efficiunt cùm Theologi tùm Canoniſtæ; atque inter alios Sylvius, Portel, Navarrus & Sylveſter (b). Indè ergò concludendum eſt; cùm profeſſio ſolemnis, quam Vigilius emiſit, non fuerit à ſuperiori Monaſterii, de quo agitur, purè ſimpliciter, neque abſolutè acceptata; eundem ab eo, quaſi in numerum Religioſorum non adſcriptum, nec ullâ reali verique nominis cooptatione aggregatum; neque conſequenter habitum, tanquam membrum Communitatis, poſſe abſque ullâ injuria, ex Monaſterio ejici: ſed in eo adhibendam ſummam omnino prudentiam, ne res aliquam habeat offenſionem.

(b) Fr. Sylvius reſolut. var. v. *Profeſſio Monaſtica*. 5. Laurent Portel. dub. regular. v. *Profeſſio nulla*. n. 7. Sylveſter de Prierio v. *Religio* 3. q. 19. Navarr. l. 3. Conſil. de regular cons. 26. n. 1. 2. & 11. & comment. 4. de regular. n. 74. Et alii apud Sylvium.

CASUS XI.

Defuncto Abbate de Monaſterio S Pauli, Religioſi in Capitulo congregati, Simplicianum Abbatiali ſede vacante, ad ſolemniter profitendum admiſerunt. Numquid valet ejuſmodi Profeſſio?

Respons.

Propoſitam difficultatem Bonifacius VIII. diſſolvit (c), in unâ ex ſuis Conſtitutionibus, quam retulimus, in quartâ deciſione; ibique laudatus Papa ait: *Si ad ſolum Abbatem pertineat creatio Monachorum: eo mortuo nequibit novus Monachus à Conventu creari. Aliàs poterit, ſi eorum creatio ſpectat inſimùl ad utrumque.* Si ſolus igitur Abbas S. Pauli, eo fuerit jure gaviſus, atque independenter à Capitulo Regulari; Profeſſio Simpliciani nulla eſt; atverò valet eadem, ſi dicti Capituli ſimul & Abbatis, ſit juris iſtud commune; Atque à fortiori, inquit Gloſſa, ſi jus idem ſoli Capitulo, excluſo Abbate devolvatur.

(c) Boniſac. VIII in cap. *Si ad ſolùm.* ſuprà cit.

CASUS XII.

Hipparcus, completo duntaxat anno ætatis ſuæ decimo quinto, Monaſterium quoddam de Ordine Reformato, in Provinciâ Occitanâ conſtituto, ingreſſus eſt, in quo Novitiorum habitus nihil diſcriminis habet, ab eo, quem Profeſſi ſolent induere; ibidemque permanſit, non modo per annum integrum, qui probationis excurrendæ tempus ordinarium conſtituit; ſed etiam per annum alterum, quo toto decurrente, quæ Profeſſorum propriæ ſunt, obeundis exercitationibus ſcienter omnino ac ſponte ſuâ totus incubuit. Num ideò tacitam quidem, ſed validam ac legitimam profeſſionem emiſiſſe cenſendus eſt?

Respons.

1. Obſervandum eſt, antequàm difficultas inſtituta definiatur, triplex tacitæ profeſſionis genus, in jure recenſeri.

Primum eſt cùm quis, ſuſcepto ſibi Religionis habitu, quæ Religioſis profeſſis, ipſo jure aut inducto uſu, maximè vindicantur, ſponte propriâ, nec aliundè ignarus exercet; quale eſt gaudere jure ſuffragii in Capitulo, more cæterorum Religioſorum, ex delegatâ à ſuperioribus obedientiâ, ſacros ordines inire. In eo namque caſu, priſtinis olim temporibus illicitum erat, Monaſterium deſerere, & ad ſæculum convolare; quemadmodùm fertur in quadam Decretali excerptâ de Concilio Arelatenſi (d), in quâ declaratur, *vidua ſi ſponte velum converſationis, quamvis non ſacrum; ſibi impoſuerit, & in Eccleſiâ inter velatas oblationem Deo obtulerit; velit nolit, ſanctimoniæ habitum ulteriùs debet habere; licet ſacramento firmare velit, eo tenore velum ſibi impoſuiſſe, ut deponere poſſet.*

(d) Conc. Arelat. in cap *Vidua* 4. de regularibus & tranſeuntibus ad religionem.

Secundum eſt, cùm quis ſuſceptum ſibi, qui Profeſſorum proprius eſt, habitum, per tres continuos dies deſert; atque illud profeſſionis genus enunciatur in Decretali quâdam Alexandri III. (e), in quâ laudatus Papa hæc habet. *Ad noſtram noveris audientiam perveniſſe, quòd Eremitæ de Monte-folio, quoſdam pueros ſeduxerunt, in tantùm quòd quidam ſuaſionibus eorum aſſenſum præbentes, ſtatim religionis habitum in ipſorum Monaſteriis ſuſceperunt, quorum unus T. nomine, ſtatim pœnitens quod habitum induiſſet. Quò circa mandamus, quatenus ſi conſtiterit, quòd præfatus T. ante conſummationem decimi quarti anni, ſuſceptum habitum depoſuerit; aut poſt decimum quartum annum habitum ipſum ſine probatione ſuſceperit; & intra triduum depoſuerit; eum ab impetitione prædictorum Eremitarum denunties abſolutum.* Quod idem quoque declaratur in quâdam Bonifacii VIII. (f) Conſtitutione, in quâ dicitur, eum cenſeri profeſſum, qui habitum profeſſionis proprium, ac notâ quâdam exteriori diſtinctum ab eo, quem Novitii ſolent induere detulerit, *ſi ſciens & voluntarius ac triduo perſeveret.*

(e) Alexand. III. in c. *Ad noſtram*. 8. eod. tit.

(f) Boniſac. VIII. in cap. *Conſtitutionem*. 3. eod. tit. in 6.

Tertium profeſſionis tacitæ genus eſt, quando quis, cùm ad puberem ætatem pervenit, poſt completum probationis tempus, habitum Religionis, qui cùm Novitiorum, tùm Profeſſorum communis eſt, nec quidquam externæ diſſimilitudinis præ ſe fert, per annum integrum detulit. Quòd ita fertur in quâdam Innocentii IV. (g) Conſtitutione, & in aliâ, quam Clemens V. edidit in Generali Concilio Viennenſi, anno 1312. (h).

(g) Innoc. IV. in cap. *Is qui*. 1. eod tit. in 6.

2. Illud ſcire operæ pretium eſt, quod eâ de re habet Tridentini Concilii Decretum; cujus en ipſiſſima verba ſunt (i). *In quâcumque Religione tam virorum quàm Mulierum, Profeſſio non fiat ante decimum ſextum annum expletum; nec qui minore tempore, quàm per annum, poſt ſuſceptum habitum in probatione ſteterit, ad profeſſionem admittatur. Profeſſio autem anteà facta, nulla ſit, nullamque inducat obligationem ad alicujus regulæ vel Religionis, vel Ordinis obſervationem, aut ad alios quoſcumque effectus.*

(h) Clem. V. in cap *Eos qui*. 2. de regularibus. &c. lib. 3. Clementin. tit. 9.

(i) Conc. Trid. ſeſſ. 25. c. 15. de Regularib. & Monialibus.

Quibus præſuppoſitis, reſpondemus equidem verum eſſe, exiſtimari à quibuſdam Theologis cum Navarro, duas priores profeſſionis tacitæ ſpecies, à Concilio Tridentino fuiſſe tantummodo abrogatas; tertiam verò quoniam non eſt abrogata, in integrum etiamnùm ſubſiſtere; modò præmiſſum fuerit probationis excurrendæ tempus definitum, & annus decimus ſextus expleatur; propterea quòd à Concilio, præfatæ duæ conditiones, ad validitatem profeſſionis Religioſæ, verbis omnino diſtinctis neceſſariò requirantur. In oppoſitam nihilominùs ſententiam diſcedunt quidam alii Theologi, qui majori cum fundamento propugnant, à Concilio Tridentino fuiſſe quaſcumque tacitæ profeſſionis ſpecies prorſus abrogatas. Quo enim Decreto profeſſiones ante annum completum decimum ſextum, nec præmiſſâ probatione, emiſſæ irritæ declarantur; eodem quoque ſimul, quotquot anteà invaluerant Decreta, reſcinduntur. Ac primo quidem, Decretum iſtud, quo ferebatur, eum ſtatim profeſſum fieri, à quo ſuſcepto habitu

qui Profeſſorum proprius erat, fuerat aliquis ſectus, ſolius ab iiſdem profeſſis adhiberi exercitus. Secundò iſtud aliud, quo nihil aliud requirebatur, ut quis cenſeretur profeſſus, quàm quòd eorum habitum, per tres dies continuos deferret. Tandem, & iſtud qun ſtatuebatur, eum omnino haberi profeſſum, qui per annum integrum post expletam puberem ætatem, religionis habitum induiſſet.

Nulla ergo, his hodiernis temporibus, agnoſcenda Profeſſio eſt, quæ valeat, quam, quæ fuerit poſt expletum annum decimum ſextum, excurſumque probationis faciendæ annum integrum, & profeſſo emiſſa. Saltem certiſſimum eſt, nullam aliam agnoſci in Galliâ; ut obſervant Molinæus, & qui interpretationes habuit in Loüet; Edicto Molinenſi, anni 1566. potiſſimùm innixi (a). Quo quidem Edicto habetur, Profeſſiones Religioſas non excipi, niſi interveniente ſcripto, nullatenus autem teſtibus aſſerſitis. Atque ibidem omninò recipitur, & ad ſtrictos apices obſervatur Tridentini Concilii Decretum, quemadmodùm patet ex iſtis Bleſenſis Edicti verbis (b): „Profeſſio tam Monachorum, quàm Monialium, nonniſi poſt expletum annum ætatis decimum ſextum, & annum „in ponendo Monaſticæ Diſciplinæ tyrocinio, ex„rurſum; à ſuſcepto habitu Religionis emitte„tur: & occurrente caſu, quòd antea fieret, de„claravimus & declaramus, contractus obligatio„nes, ac beneficiorum diſpoſitiones, propter ean„dem conſtitutas, nullius pretii eſſe, & omni pror„ſus effectu carere„.

(a) Edict. Molinenſ. art. 55.

(b) Edict. Bleſenſ. art. 28.

Cui quidem capiti Diſciplinæ, in Regno, ſtrictè adeò inſiſtere conſuetum eſt, ut à Pariſienſi Senatu ſupremo, tanquàm ratum ac legimum confirmatum fuerit, quod fuerat à quodam deferente, ab annis viginti octo, habitum Religionis teſtamentum obſignatum; quòd profeſſionem expreſſam nunquàm emiſiſſet. Quod quidem factum Refertur à Cabaſſutio, de Oratorio Sacerdote (c), qui addit, eâ potiſſimùm de causâ, profeſſiones ejuſmodi tacitas non admittendas eſſe quia, ut ait, *Et verò prætextu tacitæ profeſſionis, contra bonam fidem & æquitatem facilè poteſt aliena calliditas ſimplicitati & ignorantiæ Novitii illudere, qui hâc aſtutiâ, injuſtius & invitus Religioſæ poſſeſſionis jugum ferre rogatur, miſerè circumventus.* Ex quibus omibus apertè demonſtratur, Hipparco nullam prorſus, ex tacitâ ejuſmodi profeſſione, induci obligationem (d).

(c) Joan. Cabaſſut. Juris can theor. & prax. l. 1. c. 20. n. 10.

(d) Sambovius tom. 1. caſu 45. & tom. 3. caſu 120.

CASUS XIII.

Aureliam, Novitiam ab anno & ampliùs in quodam Monaſterio, ac præmiſſo ab Epiſcopo Diœceſano examine, ad emittendam profeſſionem admiſſam, morbo deindè omnino imminenti correptam, Prioriſſa deficiente Abbatiſſa, quæ etiam ægrotans, atque animam fere exhalans jacebat timens, ne fortè iſta Novitia ante emiſſa ſua vota, diem ſupremum expleret, privatâ ſuâ autoritate, adhibitiſque duabus aut tribus Monialibus, ſolemniter profitentem excepit, non exacto tamen, ab eâ, voto Clauſtri perpetuùm ſervandi. Abbatiſſâ eodem ipſo die mortuâ, poſt paucos ab illinc dies, in illius locum, novam aliam Communitas ſufficit. Aureliam verò, receptâ ſanitate, neque nova Abbatiſſa, neque Monialium maxima pars voluêre, tanquam profeſſam habere; quin immò contendunt, id ſibi juris dari hodie, eam è Monaſterio dimittendi. An rectâ conſcientiâ poſſunt eam miſſam facere?

RESPONSIO.

Poteſt & quidem, abſque ullo ſuæ conſcientiæ diſpendio, nova Abbatiſſa, Aureliam dimittere, eamque ex Monaſterio ejicere, quippe quam emiſit, nulla omnino ſit profeſſio. Ratio eſt, quòd nuſquam valeat Religioſa profeſſio, niſi in manibus ejus ſuperioris facta, cujus ſit eam acceptare, & quem aut quam profitentem excipit, in Religionem cooptare. Atque in eo potiſſimùm principio, quod rationibus omnino firmiſſimis, & in primâ, & in quintâ deciſione, demonſtravimus, cùm Theologi, tùm Canoniſtæ conſentiunt. Atqui conſtat, Prioriſſæ copiam non fieri, ſolemnium votorum à Novitiâ excipiendorum, neque eamdem in Religionem cooptandi, tam vivente ipsâ Abbatiſſâ, quàm eâdem mortuâ; nullo quippe quoad eam ratione, auctoritatis jure gaudeat. *Prioriſſa*, inquit Sylvius in definiendâ ejuſmodi difficultate 18. Februarii 1619 (e). *Cùm ſuperiorem haberet Abbatiſſam, & neque ab eâ, neque ab Epiſcopo commiſſionem haberet, non habeat poteſtatem incorporandi Religioni, præſertim cùm talis actus ſit proprius Prælato, ſeu Prælatæ.* Eâdemque ratione ſtatuendum eſt, nec ipſi Aureliæ quidquam obligationis incumbere, remanendi in Monaſterio, inſtantibus quanquam cùm novâ Abbatiſſâ, tùm ipſâ etiam integrâ Communitate, ut ibidem permaneat: ſi quidem, ut jamjam advertimus, ipſius Profeſſio, ex eo potiſſimùm, nulla cenſeatur, quòd defuerit, unde legitimè poſſet acceptari.

(e) Fr. Sylvius reſolut. var. v. Profeſſio Monaſtica, 2.

CASUS XIV.

Clara filia Balduini, annos nata ſexdecim, ingreſſa Monaſterium de S. Julittâ, tanquam Novitiæ exercitationes peragratura: primo die Januarii 1710. atque Patre ipſius ſpondente, fore ut ſummam quingentarum librarum ſemel tantùm, & unâ vice numeraret, tàm pro impenſis ſuſceptionis ipſius habitûs, quàm pro ſatisfaciendo penſioni, per annum ipſius probationis excurrendæ; ac prætereà ducentas libras penſionis ad ejus vitæ tempus perſolvendæ, locum dotis habituras; propoſita fuit in Capitulo, à Præpoſitâ Monaſterii, octavo Januarii 1711. ac admiſſa, ad emittendam profeſſionem, ab univerſâ Communitate, Concluſione capitulari, eâ de re, tùm à ſuperiori, tùm ab ipsâ Præpoſita Monaſterii, & Novitiâ ſubſcriptâ. At verò poſt biduum, Clara in morbum omnino graviſſimum incidit: quo quidem morbo urgente, cùm jam jam in ultimis eſſet, enixè petiit ſibi gratiam fieri votorum emittendorum, priuſquam morte corriperetur: quam gratiam, & ipſa Præpoſita, & omnes Moniales, mutuo conſenſu conceſſerunt; quibus votis prolatis, à ſuperiore Monaſterii, ipſa animam penè agens, lectoque detenta, velum nigrum, &, qui Monialis profeſſæ proprius eſt, habitum ſuſcepit, aliundè verò integræ mentis compos, nec mente ullatenùs lapſa. Quæ deinde ſanitati citò citiùs reddita, per annum ferè integrum, more cæterarum profeſſarum habita eſt atque excepta. Attamen ſuadente ipſius Confeſſario, rogavit Præpoſitam Monaſterii, ſibi permitti, ut, quæ in ipſo die ſolemnis profeſſionis ſolent adhiberi, cùm iiſdem Cæremoniarum ritibus, vota ſua inſtauraret. Qua de re, Balduino accerſito, præfata Præpoſita renunciavit, ab ipſius filiâ peti, ut adhibitis ritibus ſolemnibus, ipſius vota renovari annueretur; atque ipſi, gratiæ iſtius faciendæ, ſemetipſam totam propendere, ea nempe conditione, quòd præter numeratam quingentarum librarum ſummam, & perſolvi continuandam ducentarum librarum penſionem, inſuper mille etiam libras, Monaſterio foret ipſe largiturus. Balduinus negavit, ſeſe velle quidquam amplius perſolvere. Atque ipſâ die craſtinâ, ſeptem aut octo Monialibus, quas ſecum ſocias adhibuerat, ipſa Præpoſita mandavit verbo, ut Claræ tùm velum, tùm Profeſſionis habitum detraherent, ac eidem

veſtes

Digitized by Google

veſtes ſeculares induerent, quas ſecum detulerat, cùm primum poſtulanda domum ingreſſa eſt: Quo quidem ſic facto juſſit eam ab iiſdem Monialibus, è locis quidem regularibus, ejici etiam vi adhibitâ, ac deinde auxiliantibus duobus viris domeſticis, foras extrudi: Prætenſâ nimirum expulſionis iſtius causâ, quòd à præfatâ puellâ, vota non fuiſſent diſtinctis verbis pronunciata.

En quâ ratione ſe res habet; de quâ quidem quæſtiones ſequentes inſtituuntur.

1. Utrùm Clara verè ſit Religioſa Profeſſa?

2. An requiratur ab eâ vota ſolemniter pronunciari rurſùs, quo formulæ Ceremoniarum, quæ fuerunt omiſſæ, ſuppleantur?

3. Num iſtud juris ceſſerit, quæ eam ad profeſſionem ſolemnem recepit, Communitati privatà ſuâ autoritate, nec conſulto Superiore Monaſterii, inſtrumentum capitulare de ipſius cooptatione, juxta formulas adhiberi conſuetas conſcriptum reſcindendi?

4. Utrùm Monaſterii Præpoſita valuerit, id ſibi aſſumere; ut nullis præcedentibus inquiſitionum formulis, verbo pronunciaret, Claræ exui habitus Religioſos, & indui veſtem ſecularem, eamque demum ex Monaſterio extrudi?

5. Num pateat locus, provocationi tanquam ex abuſu, ab ejuſmodi pronunciatâ ſententia, & quæ inde ſecuta eſt, violenti executione?

RESPONS.

1. Non eſt unde ambigatur, quin Clara ſit veri nominis Religioſa profeſſa, quanquam in ultimis conſtituta profeſſionem ſuam emiſerit. Eaque cauſa eſt, quòd eidem emittendæ, idonea prorſus & habilis eſſet. 1. Quoniam ad eam, quæ definitur à Concilio Tridentino, pervenerat ætatem. 2. Propterea quod profeſſionem non ediderit niſi poſt annum probationis expletum, juxta Decretum ejuſdem Concilii. 3. Quia ſciens omnino profeſſa eſt, nec quidquam in ipſius motione occurrebat, quod argueretur.

Et verò ſi matrimonium ab aliquo in ejuſmodi conditionis ſtatu poſitu contractum; ratum atque legitimum cenſetur; fatendum eſt, profeſſionem ſolemnem, quæ quædam eſt ſpiritualis matrimonii ſpecies, in eodem quoque caſu, non eſſe minùs legitimam. Atque illud omnino evincitur ex antiquo quodam Canone, qui Alexandrum II. (a), proprium ſuum ſibi vindicat Autorem, in quo laudatus Papa ſermonem habens de Sacerdote quodam, qui graviſſimo premente morbo pollicitus fuerat, futurum, ut ſi inde reſurgeret incolumis, Monaſticam vitam profiteretur, quique poſt-modùm convaleſcens, promiſſum adimplere detrectabat, declarat eundem non obligandum eſſe, ad ingrediendum Monaſterium, quòd ſeſe Monaſterio non alligaviſſet, neque ibidem emiſiſſet profeſſionem: Unde colligere eſt, profeſſionem ipſius omnino valuiſſe, ſi ſeſe Monaſticæ vitæ profitendæ, votis obſtrinxiſſet; ſiquidem inſulſum alioquin foret, nec concludens, quod à præfato Summo Pontifice adhibetur rationis argumentum.

(a) Alexand. II. in can. *Conſaldus*. c. 17 q. 2.

2. Quod cum ita ſit, manifeſtum eſt, nihil prorſus neceſſitatis eſſe, ut, quæ jam Clara emiſit, vota ſolemniter renoventur: Quippe quod ad ſubſtantiam ipſius profeſſionis pertineat, nihil quidquam deſit. Eſſentia namque Religioſæ profeſſionis, in eo conſtituitur, ut quis & de jure & de facto ſeſe totum addicat Communitati regulari à Papâ approbatæ, in manibus legitimi Superioris; & miniſterio illius, qui Superioris dignitate autoritateque inſignitur, ab ipsâ Communitate ex alterâ parte acceptetur. Jamverò iſthæc obſervata in propoſita ſpecie reperiuntur. Eſt ergo legitima præfata profeſſio, neque proinde ejuſdem iterandæ aliqua datur neceſſitas, ſed ſupplendarum ſolummodo formularum omiſſarum, ſi quædam fuiſſent prætermiſſæ, quæ à Conſtitutionibus Ordinis, eâ de re præſcriberentur.

3. Inde ſequitur, nullum prorſus jus ceſſiſſe, nec Præpoſitæ Claræ, nec etiam ipſi univerſæ Communitati, iſti puellæ habitûs Religioſi detrahendi, neque ipſius, è Monaſterio expellendæ. Cujus quidem rei ratio ſeſe ultrò prodit; Cùm enim illa Monialis, inſtrumento Capitulari eam ob cauſam confecto, ac formulis quibuſcumque ſervandis rite munito, poſt excurſum ſuæ probationis definitum tempus, recepta fuerit; non potuit, niſi violato prorſus omni jure, ab ipsâ Communitate foras extrudi; quippe ex præfato inſtrumento, Communitati obligatio incumbat, excipiendæ illius profeſſionis. Quod probare licet ex duabus Decretalibus, in ipſum Corpus Juris relatis. Prior Autorem habet Gregorium IX. (b), qui ſic ait. *Publicato ſcrutinio, variare nequeunt electores, cùm ſit facienda collatio, & electio celebranda, ad quod per Superiorem, ſi oportuerit, compellantur.* Altera verò eſt Gregorii X qui præſens aderat Concilio Lugdunenſi Generali anno 1274. celebrato, quique ſic loquitur (c): *Nulli dicere decernimus, poſtquam in ſcrutinio nominaverit aliquem, & electio fuerit ſubſecuta; vel poſtquàm præſtiterit electioni, de ipſo, ab aliis celebratæ conſenſum, illum ſuper electione ipsâ, niſi ex cauſis poſteà emergentibus impugnare vel niſi ei mutum ipſius antea celata de novo pandatur improbitas; ſeu alicujus latentis vitii, vel defectûs, quæ veriſimiliter ignorare potuerit, veritas reveletur.*

(b) Greg. IX. in cap. *Publicato*. 58. de electione & electi poteſtate. lib. 1. tit. 6.

(c) Greg X. in cap. *Nulli*. 8. eod. tit. in 6.

Quæ Canonicæ diſpoſitiones Claræ ipſi omnino favent. Conſtat namque eam ad ſolemniter profitendum, ab ipſis perſonis admiſſam fuiſſe, quæ quoad ejus cooptationem, jure ſuffragii gaudebant in Capitulo, neque quidquam ei ab iiſdem potuiſſe objici criminis, aut defectûs, in quæ, ſive ante, ſive poſt ipſius cooptationem inciderit, quæque eam aliqua ratione reddant, emittendâ profeſſione indignam. Non poteſt aquiſito ſibi jure defraudari juxta iſtam regulam Bonifacii VIII. (d). *Indultum à jure Beneficium, non eſt alicui auferendum*. Neque à quibus recepta fuit, ab iiſdem potuit ſuffragium immutari; ſecundùm iſtas duas alias Regulas, quæ eundem quoque Papam Autorem ſibi vindicant (e): *Quod ſemel placuit, amplius diſplicere non poteſt. Mutare Conſilium quis non poteſt, in alterius detrimentum*: Quibus omnino conſentit Lex, quæ ita fert (f): *Nemo poteſt mutare conſilium, in alterius injuriam.* Adeò ut ei ſoli facultas relinquatur, juri proprio ſibi facto, renuntiandi modò juſta, eâ de re cauſa ſubſit. *Cùm quilibet ad renuntiandum juri ſuo, liberam habeat facultatem* (g). Cùm ergo Clara, in eo caſu conſtituta reperiatur; nec Præpoſitæ Monaſterii, nec integræ Communitati de S. Juſtitiâ fuit; Unde quam cùm eâ inierant, obligationem adimplere detrectarent, niſi perfractis omnino quæcumque ſunt, juſtitiæ legibus; neque ab eâdem in numerum Monialium Profeſſarum aggregandâ, poſſunt ſeſe ullaterius defendere; ſiquidem ipſam antea jam admiſerint acceptatâ, quam emiſit, profeſſione; & ipſa fuerit, per annum integrum, plenâ juris iſtius poſſeſſione, conſequenter gaviſa. Non ergo multò minùs potuêre, eandem è Monaſterio exturbare; & temeritate ab ipſis æquitati, vim in ipſam adhibitam ſubjungere.

(d) Reg. 17. de reg. juris. in 6.

(e) Reg. 21. & 33. ibidem.

(f) Leg. *Nemo*. 75. ff. de diverſis reg. juris antiqui lib. 50. tit. 17.

(g) Innoc. III in cap. *Ex conſtant.* à fin. de crimine falſi lib. 5. tit. 20.

Fruſtrà verò quærit ſibi præfata Præpoſita excuſationem violentiæ, quam in eandem Claram, juſſit adhiberi allegans nempe, puellam iſtam ferè in ultimis poſitam, non potuiſſe in proferendis ſuis tribus votis, clarâ ac diſtinctâ voce uti. Poſito namque verum eſſe, quod ſupponere amat; ſatis eſſet, quòd externis aliquibus ſignis, Clara indicaſſet ſeſe integrâ omnino mente, ac libertate, quam contrahebat, obligationi conſentire. Quod facilè probare licet, ex Decretali quâdam Clementis III. (a) in quâ legitur, à Canonico quodam ægrotante, & penè animam agente, profeſſione ex profeſso emiſſâ, abſque eo, quòd habitu Religioſo fuiſſet indutus, ſed tantummodò *junctis manibus* (inquit) *tibi ſe reddidit in Monachum & in fratrem*. laudatum Pontificem, eâ de re, ab Abbate conſultum, utrùm nempè profeſſio ejuſmodi rata foret, aut nulla; reſpondiſſe iſtis verbis. *Inquiſitioni tuæ taliter reſpondemus, quòd cùm Monachum non faciat habitus, ſed profeſſio regularis; ex quo, à convertendo votum emittitur & recipitur, ab Abbate talis, ut fiat Monachus, ut reddat Domino, quæ promiſit, erit utique compellendus.*

(a) Clem. III. in cap. *Porrectum*. 13. de regularibus, &c.

Jamverò, quæ à Clarâ facta ſunt, multò majora eſſe convincuntur, quàm quæ à memorato Canonico. Fert namque poſita in anteceſſum quæſtio, poſt expletum probationis annum integrum, eam omnibus precibus comendiſſe, ſibi gratiam emittendæ profeſſionis indulgeri, ab eâdemque ſic emiſſam fuiſſe, ut quæ ibidem præſentes aderant, cùm ipſa Præpoſita, tùm cæteræ Moniales omnes, nihil in eâ reprehendere deinde aut culpare jure potuerint; quippe inter eas converſata ſit, & per integrum fere annum fuerit, tanquàm profeſſa, ab iiſdem excepta. Quam ergò propriæ ſuæ iniquitati, & violentiæ Præpoſita prætendit, cauſa fictitia eſt, atque ejuſmodi cui confutandæ; non diutius deceat immorari. Alioquin concedendum eſſet, nec alicui muto, locum dari poſſe, Religionis profitendæ, quòd nimirum non valeret ore, verbiſque diſtinctis & expreſſis vota ſua pronunciare; quod nemo jure contendat, ſiquidem extra omnem controverſiam ponatur, ab iſto legitimè etiam poſſe profeſſionem emitti, modò evidenter conſtiterit, ſive quibuſdam ſignis & nutibus, ſive quâvis aliâ ratione, fieri ab eodem ejuſmodi profeſſionem, cum integrâ eorum omnium notitiâ, ad quæ ſeſe obligat. En quæ de tribus quæſitis prioribus, tractanda habemus.

4. Quod attinet, quam verbo pronunciavit nova Præpoſita edictionem; reſpondemus, ab eâ non potuiſſe ferri, nec juberi eandem executioni demandari, abſque manifeſtâ cujuſcumque æquitatis infractione; ut jam monuimus; verùm in agendo cùm iſtâ Præpoſitâ, & Commonitate ipſius, nomine injuriæ illatæ, non expedire, viam iniri provocationis ex abuſu, quanquàm ei locus plurimùm detur, quò jus tribui obtineatur: et verò magis conſentaneum eſſe, ipſiuſque Eccleſiæ menti, ratione potiori congruere in ejuſmodi materiâ, quæ circà votorum, profeſſioniſque Religioſæ validitatem verſatur, ut ad Epiſcopum recurratur, cujus juriſdictioni Monaſterium ſubjicitur, ab eo obtinendi causâ, Claram in dictum Monaſterium reſtitui, atque ſuis quibuſcumque juribus, ac prærogativis de integro ibidem donari; ſimul etiam quaſcumque perſonas, quæ in adhibendam, in eam, vim conſpiravêre, quâ ratione, viſum ei fuerit puniri.

Cæterum juvat hîc loci duo omnino graviſſima obſervare. Prius nempe, tam ipſam prædictam Præpoſitam, quàm Moniales etiam, ac duos domeſticos externos, à quibus Edictum verbo emiſſum, executioni contumelioſe fuit demandatum, detractis ipſi Claræ Profeſſionis habitibus, ipſo facto incurriſſe in excommunicationem majorem, latam in famoſo Canone, eâ de re, ab Innocentio II. conſtituto, in Concilio Lateranenſi celebrato anno 1139. cujus en ipſiſſima verba ſunt (b): *Si quis ſuadente Diabolo, hujus ſacrilegii reatum incurrat, quòd in Clericum vel Monachum violentas manus injecerit; anathematis vinculo ſubjaceat: & nullus Epiſcoporum illum præſumat abſolvere, niſi mortis urgentis periculo, donec Apoſtolico conſpectui præſentetur, & ejus mandatum ſuſcipiat.* Quod Bonifacius VIII. confirmat, & ad eos etiam extendit, qui violentas manus in Novitium injiciunt (c): *Quamvis autem*, inquit, *is qui Religionem ingreditur, Religioſus cum effectu cenſeri non poſſit, donec ſit tacitè, vel expreſſe profeſſus; ſi quis tamen violentas manus in eum injiciat; excommunicationis latæ à Canone, vinculum non evadit.*

(b) Innoc. II. in Conc. Lateran. c. 15. in can. *Si quis*. 29. 17. q. 4.

(c) Bonifac. VIII in cap. *Religioſo*. 21. §. *Quamvis*. de ſenrent Excommunicationis &c. in 6. lib. 5. tit. 11.

Eâ enim potiſſimùm ratione, in eam ſententiam adducimur: quòd tùm citatus Canon, tùm allegata Bonifacii VIII. Conſtitutio non tantùm debeant intelligi, de iis, qui percutiunt Religioſam aliquam perſonam; ſed etiam de iis, qui vim in eam adhibent, eam quâlibet ratione indignè excipiunt, & ei notabilem injuriam inferunt: quod quidem in ſpecie propoſitâ, factum eſt à novâ Præpoſita, à ſeptem aut octo Monialibus, & à duobus externis Domeſticis, qui mandatum ipſius Præpoſitæ, per vim execuſi fuerunt, quâ ratione ſuperiùs annotatum eſt; *Quia fit injuria perſonæ, etiam mediantibus rebus adhærentibus perſonæ*, inquit Eruditus quidam de Ordine S. Benedicti in Angliâ (d), *non enim refert*, ait S. Raimundus (e), *quantùm ad hoc, utrum injiciat manus in manus in eum, vel in rem, ſibi taliter cohærentem.*

(d) Greg. Sayrus theſauri caſuum conſcient. lib. 3. c. 26. n. 14

(e) S. Raimund. ſum. lib. 1. tit. 33. §. 46.

Alterum quod operæ pretium eſt advertere, eſt, ipſam conditionem, quam Balduino Patri Claræ, Præpoſita dicta propoſuit, de largiendâ nempe rurſum Monaſterio 1000. librarum ſummâ, ut ipſius filia, ad renovandam ſolemnem profeſſionem, admitteretur, omnino ſimoniacam eſſe; proindeque ſi Balduinus animo perſuaſum habuiſſet, profeſſionem eſſe nullam, ac neceſſariò fuiſſe, ab eo non potuiſſe rectâ conſcientiâ, nec niſi commiſſo crimine Simoniæ, præter dotem de quâ conventum erat, memoratam ſummam rependi; quemadmodùm omnino evincere eſt, ex plurimis Decretalibus, quas adire licet, in ipſum Corpus Juris Canonici (f). At verò ſi è contrario in animum induxiſſet, ratam prorſus extitiſſe, quam ipſius filia emiſerat, profeſſionem & ejuſdem inſtaurationem diſtrictè non requiri; ab eo potuiſſe, abſque ullâ ſuſpicione Simoniæ, mille libras concedi; ut ab injuſtâ, quæ ei movebatur vexatione, filiam ſuam expediret. Quæ noſtra deciſio planè conſentit, ſententiæ quam amplexi ſunt octo Doctores Theologici, & quatuor Doctores ac Profeſſores è facultate Juris in Univerſitate Pariſienſi, in diſſolvendâ difficultate ferè ſimili, viginti propemodùm ſex ab hinc annis, occaſione Margaritæ Michaelæ Morin Monialis, de Ordine S. Bernardi.

(f) Innoc. III. in cap. *Quoniam*. 40. Alexand. III. in cap. *Non ſatis*. 8. & in cap. *Veniens*. 19. de Simoniâ &c. lib. 5. tit. 3.

CASUS XV.

Faustinius emiſſâ, in Monaſterio S. Eligii, ſolemni profeſſione, quæ nulla erat, quamque poſt elapſum unum annum ratam ipſe fecit; de Curiâ Romanâ, reſcriptum ſibi dari obtinuit, quo votis ſuis ſolveretur. Numquid intemeratâ conſcientiâ, ipſi licitum eſt, ejuſmodi reſcriptum approbari curare, idemque executioni demandare?

Resp.

RESPONSA.

Conſtat omnino non poſſe reſcriptum, de quo quæſtio eſt, in enonciatâ ſpecie, à Fauſtinio ullatenùs adhiberi. Ratio eſt, quòd in ejuſmodi reſcriptis iſta clauſula ſemper exprimi reperiatur: *Dummodò profeſſionem hujuſmodi tacitè vel expreſsè non ratificaveris*; ex quibus patet id potiſſimùm à ſummo Pontifice intendi, ut reſcriptum nihil proſit, nulliuſque usûs eſſe poſſit Impetranti, ſi ſuam ipſe profeſſionem ratam habuerit. Ergò cùm Fauſtinius ſuam ipſemet profeſſionem, ratam atque acceptam habuerit; jam ei nullus locus relinquitur, adhibendi reſcripti quod obtinuit, ſi quo tempore, eandem approbavit nullam eam fuiſſe, reſciverit. Si verò eum lateret ejuſdem vitium, quando eam ratam fecit; atque cùm primum agnovit, ſtatim eidem fuerit refragatus; videtur poſſe aſſeri, ex ſubſecutâ hujuſmodi comprobatione, eum jure reclamandi, non excidiſſe; quidquid Fagnanus in oppoſitum ſentiat (a): tribuſque de cauſis, ab ipſius opinione abſtinemus.

(a) Proſper Fagnan. in c. *Significatum*. 11. de regularibus &c. n. 19.

Prima quidem eſt, quod conjici plurimum debet, eum qui profeſſioni ſuæ reclamavit, ſtatim atque ad ejus notitiam, eam nullam fuiſſe pervenit ac reclamandi locus factus eſt, certiſſime citius eidem repugnaviſſe, nedum eam ratam habuerit, ſi Certior factus fuiſſet, eam non valere, & ſibi fieri copiam reclamandi.

Secunda eſt, quia quod nullum eſt, comprobari non poteſt, niſi nullum eſſe agnoſcatur; ut docet Autor Gloſſæ (b), juxta ſequens juris effatum (c): *Errantis nullus eſt conſenſus*. Atqui ſupponitur ipſa Fauſtinii profeſſio nulla prorſus extitiſſe; Ergò quandiu ipſius vitii remanet inſcius, fieri non poteſt eandem, ex quâcumque comprobatione, ratam evadere ac legitimam.

(b) Gloſſa in c. *Ad diſſolvendum*. de deſponſat. impuberum.

(c) Leg. *Non idcircò*. cod. de juris & facti ignorantia. l. 1. tit. 18.

Tertia, quæ præcedenti accedit, in lege continetur iſtis verbis (d). *Quid enim tam contrarium eſt conſenſui, quam error*. Ergò quandiu perſeverat in errore; omnimode liber eſſe nequit, ipſius conſenſus eâ ratione, quæ requiritur, ut comprobatio valeat.

(d) Leg. *Si per errorem*. 15. ff. de juriſdict. omnium judicum. lib. 2. tit. 1.

Ita cenſent Navarrus (e), Cajetanus, Sylveſter, cæterorumque nubes ingens tam Theologorum, quàm Canoniſtarum.

(e) Navarr. l. 3. Conſil. Conſil. 25. n. 2. Cajetan. in 2. 2. q. 189. art. 5. Sylveſter de Prierio. v. *Matrimonium*. 4. n. 10.

Obſervandum eſt, in varias opinionum partes, authores diſtrahi circa modum, quo poſſit tacita fieri comprobatio. Quidam ut Navarrus, & Barboſa, aiunt ſi Religioſus, ſacros Ordines in Religionis ſtatu perſeverans, *ſub titulo paupertatis*, ſuſceperit ab eodem cenſeri, ipſius profeſſionem fuiſſe tacitè comprobatam. Alii verò, quemadmodùm Emmanuel Rodriguez (f), & Aloyſius Riccius ſententiam oppoſitam tuentur; quoniam inquiunt, quid omnino ſeparatum atque disjunctum conſtituunt, cùm Profeſſio Religioſa, tùm ſacra Ordinatio; indeque fieri, ut non valeat conſecutio, à ſacrorum Ordinum inauguratione, ad comprobationem & validitatem Religioſæ Profeſſionis; juxta iſtam regulam, quam Gloſſa ſtatuit & plurimis legibus confirmat (g): *Ex ſeparatis non fit bona illatio, de uno ad aliud: neque quoad poſitionem, neque quoad remotionem*.

(f) Emman. Rodriguez. tom. 3. q. 17. art. 10. Aloyſius Riccius in deciſion.

(g) Gloſſa in Leg. *Naturaliter*. 12. §. 1. ff. de acquirendâ vel amitt. poſſeſſione lib. 41. tit. 2. Leg. *Duobus*. 21 ff. de teſtamentariâ tutelâ lib. 26. tit. 2. Leg. *Papinianus*. 10. ff. de minoribus 25. annis. lib. 4. tit. 4.

Quidquid ſit iis, quæ modò diximus, ſemper inſiſtendum eſt: ex quâcumque omnium comprobatione ſubſequenti, non poſſe quæ nulla erat, profeſſionem ratam fieri, cùm comprobatio tunc accedit, quando profeſſionem non valere ignoratur. Quam ſententiam tenet quidam Autor ejuſmodi rerum intelligentiſſimus (h).

(h) Du Caſſe tractat. de Juriſdict Eccleſiaſt contentioſâ. c. 6. §. 3. n. 3.

CASUS XVI.

LÆVIUS, ut voluntati ſui Patris obſecundaret, Religionem ingreſſus, ibidem probationis tempus explevit; cui poſtmodùm Patri ſuo renuncianti, ſeſe nullatenùs adducere poſſe animum, ad profeſſionem emittendam, illud reſponſum ab eo ſolummodò datum eſt, niſi profiteretur; ipſum à paternâ domo oportere jam omnino eſſe exulem, neque futurum duntaxat, ut exhæres ab eo ſcriberetur, ſed decurrente totâ ſuâ ætate, animo prorſus infeſto ſeſe ab eo vexari etiam experiretur. Lævius iſto minaci reſponſo plurimùm perterritus, aliunde verò incertus, quo ſe ſe ferret, ſimulanter ac oretenus ſua vota pronunciavit: ipſe datâ ſibi copiâ conteſtandi, uſus ac conficiendi ſimul & ſubſcribendi, adverſùs ſuam profeſſionem, quam invitus emittebat, ſcriptæ reclamationis inſtrumentum. Atque ſic in eo ſtatu remanſit per quatuor annos, votis ſuis nunquam renovatis, nec poſtmodùm ullatenùs comprobatis. Sed tandem, cùm perciperet, jamjam abire quinquennium, apertè reclamavit dictæ ſuæ profeſſioni: & Epiſcopum Diœceſanum, cujus Juriſdictioni Monaſterium ſubjiciebatur, eâ de re imploravit. Quæritur autem utrùm, ex ordinariâ quâ gaudet Epiſcopus Juriſdictionis poteſtate, reluctanteque ſuperiore Regulari, poſſit Lævium de Monaſterio dimittere, atque eidem facultatem facere, cùm habitus Religioſos exuendi, tùm veſtes ſeculares induendi de integro?

RESPONSA.

Si Diœceſano Epiſcopo, cujus juriſdictioni ſubeſt Monaſterium, in quo Lævius ſuam profeſſionem emiſit, certiſſimis indiciis de veritate illius, quod enunciatur conſtiterit; ipſe propriâ ſua autoritate, ſuperiore Regulari tamen præſente, aut debitâ ratione invitato, poteſt declarare Lævium non profeſſum, adeoque Regulâ, quam oretenus profeſſus fuit, ſolutum prorſus atque immunem.

Ratio eſt 1. quòd ipſius profeſſio certiſſimè nulla ſit, tum coram Deo tùm coram hominibus, ex deficiente ſcilicet libero conſenſu; ut patet ex Decretali quâdam relatâ in Corpus Juris, quam Alexander III. ad Epiſcopum de Oſcâ Illergetum in Aragoniâ, & ad Priorem de S. Mariâ, Urbis Cæſar-Auguſtæ inſcribit (i). 2. Quia res, quæ verſatur circa vitium Religioſæ alicujus profeſſionis, Epiſcopo cognoſcenda dijudicandaque ſimul adhibito ſuperiori Regulari, à Concilio Tridentino (k) reſervatur iſtis verbis: *Quicumque Regularis prætendat, ſe per vim & metum ingreſſum eſſe Religionem ..... velitque habitum dimittere quâcumque de cauſâ, aut etiam cum habitu diſcedere, ſine licentiâ Superiorum, non audiatur; niſi intra quinquennium tantùm à die profeſſionis, & tunc non aliter, niſi cauſas quas prætenderit, deduxerit coram ſuperiore ſuo & Ordinario*. Eſt ergò munus Epiſcopi proprium, ac jus ut, de eo potiſſimum ſententiam ferat: Neque verò, in eo caſu, minor ei poteſtas acquiritur, quoad eum qui profeſſus eſt in Monaſterio, de Juriſdictione ipſius dependente, quàm quæ Provinciali alicui cedit, circa eum, qui profeſſionem emiſit in Monaſ-

(i) Alexand. III. in cap. *Perlatum*. 1. de his, quæ vi metuſve cauſâ fiunt. lib. 1. tit. 40.

(k) Conc. Trident. ſeſſ. 25. de Regularib. & Monial. c. 19.

terio ordinatiæ Juriſdictionis immuni. Jamverò penès eſt Provincialem, ut ejuſmodi difficultatem pleno jure expediat, cùm ſeſe offert in Monaſteriis, quæ à Juriſdictione Epiſcopi Diœceſani ſibi vindicant immunitatem. Quâ igitur ratione, jure eodem Epiſcopus defraudaretur, cùm occurrit ejuſmodi res dijudicanda, in Monaſteriis, quæ ſubſunt ipſius Juriſdictioni? Atque iis ferè rationum argumentis uſus eſt Sylvius 10. Auguſti 1633. in diſſolvendâ eadem quæſtione, de quâ fuerat conſultus (a).

(a) Fr. Sylvius reſolut. var. v. *Profeſſio Monaſtica*, 4.

CASUS XVII.

Fabiola, à proprio ſuo Patre, modis penè ſus indignis multoties accepta, quam Religionem ingredi volebat; ut alteri, quæ ipſius erat, filiæ univerſa ejus hæreditas obveniret, & eâ ratione, poſſet cum Ferdinando viro nobili, matrimonium inire; atque ab eo dictis minacibus laceſſita futurum, ut ipſa pro derelicta ab eodem haberetur, niſi in Monaſterium aliquod ſeſe ipſam reciperet, Religionem tandem reluctante plurimùm animo, atque ut ab injuriis, quas ei dictus Pater minitatus fuerat, ſeſe potiſſimùm ſubduceret, ingreſſa eſt. Ab emiſsâ illius profeſſione, quinquennium jam cum menſibus ſex abiit. Conſulit 1. Utrùm iſta profeſſio, quam eo animo emiſit, rata ac valida eſſe queat? 2. Poſito, quòd irrita ſit, an jus ſibi non ſit, votis ſuis etiamnum reclamandi, ſuo Patre defuncto. 3. Nùm ſibi intereà incumbat, quamdiu in Monaſterio remanſura eſt, quæcumque à cæteris Monialibus extrinſecus peraguntur adimplere?

Respons.

Profeſſio, quam Fabiola animo invito, atque eo potiſſimùm fine emiſit, ut ſeſe violentiæ ſui Patris, & injuriis, quas ipſe ei minitabatur, abriperet, profectò nulla eſt. Indeque ſequitur, niſi vota ſua poſtmodum inſtauraverit, ac voluntariò, liberrimèque rata fecerit, nihil quidquam, ex ejuſmodi profeſſione præcisè, obligationis ei induci, circa tria vota Religionis obſervanda; ſiquidem metu extorta, & voluntate prorſus repugnante, ea fuerit pronunciata. Quoniam verò profeſſioni ſuæ non refragata eſt, per quinquennium, quod conſtituit illius temporis ſpatium, quo per Concilium Tridentinum licet, ac definitur, viam reclamationis adhiberi poſſe; juxta relatum in præcedenti deciſione ipſius Decretum: Obligatur ex conſcientia, ad ſeſe gerendam extrinſecus, quaſi reipsâ vinculo Religionis ligaretur; hoc eſt, ad vitandum quemcumque actum proprietatis, ad aſſiſtendum Choro, ibique cantandum ac perſolvendum Divinum Officium, cæteraque Monialium munera peragenda. Ratio eſt 1. quia ſeſe aliâ ratione gerere non poteſt, quin eo ipſo, offenſioni, maloque exemplo ſit ſuis ſororibus, quæ exiſtimant nihil, in ipſius profeſſione ſolemni occurrere, quod libertati ipſius officiat, neque norunt, invito reluctantique animo, ab eâ fuiſſe emiſſam. 2. Propterea quòd & fuerit, & etiamnum ſit, commodorum, prærogativarum, privilegiorum, immunitatumque omnium Religionis conſors atque particeps.

Diximus: *Quoniam verò profeſſioni ſuæ non refragata eſt per quinquennium, &c.* Propterea quòd ſi votis ſuis reclamaviſſet, per illud temporis ſpatium, quod definitur à Concilio longè prorſus abeſſet à culpâ offenſionis, quæ apud cæteras Moniales immeritò ac ſine cauſâ haberetur. At verò, cum iiſdem nullâ ratione fuerit refragata, ei jam reclamandi locus nullus datur: Siquidem ut antea monuimus, poſt elapſum quinquennium à die profeſſionis omnis reclamationis via prorſus clauditur; quantumcumque legitimæ juſtæque eſſe cauſæ, quæ eſſent proferendæ; juxta iſta laudati Concilii verba (b): *Non audiatur, niſi intrà quinquennium tantùm, à die profeſſionis.* Adeò ut etiamſi reſcriptum concedi ſibi obtineret, quo ei, nequicquam obſtante lapſu temporis, etiamnum reclamandi facultas fieret, idem declararetur irritum ac inordinatum in quibuſcumque Juriſdictionum Tribunalibus, in quibus Decretum Concilii ad ſtrictos verborum apices obſervatur. Atque illud eſt, quod docet Fèvret (c), qui ait: „ Aliquando, qui impetrant ejuſmodi Reſcripta, prævidentes ex lapſu „ quinquennii, definiti à Concilio, exceptioni locum afferri clauſulam attinentem iſtud *quinquennium* apponi Reſcriptis, diligenter curent. Sed „ clauſula talis, nulla habetur, & tanquàm inordinata prorſus repudiatur; quippe quæ Concilio, ac civili Diſciplinæ, quæ in univerſo „ Regno paſſim frequentatur, tota penitus adverſetur. Quam quidem civilem Diſciplinam, „ ratam atque acceptam habuere, quotquot celebratæ ſunt Synodi Provinciales, & nominatim, quæ in Civitate Aquenſi fuit, anno 1585. „ congregata (d), item & quæcumque præjudicia ſupremarum Curiarum, quæ referuntur „ à Juliano Brodeau l. c. n. 8. „ laudatus Auctor (e), plurima ejuſmodi præjudicia citat, memoratæ Civili Diſciplinæ omnino conſentanea, atque inter alia, unum quoddam è Supremo Pariſienſi Senatu emanatum 24. Februarii 1624. in cauſâ fratris Francisci Bouvot Religioſi Profeſſi de Abbatiâ S. Victoris prope Pariſios, qui poſt annos octo, à die ſuæ profeſſionis votis ſuis reclamârat, & obtinuerat a Curia Romanâ, ſibi impertiri reſcriptum, quo iiſdem ſolvebatur; Quod quidem reſcriptum eo Arreſto declaratum eſt nullum, atque perverſum, poſtulante D. Servin in Supremâ Curiâ Catholico Advocato, & dictus Bouvot condemnatus eſt, ad remanendum in loco ſuæ profeſſionis: Quod jure omnino inniti videtur, quo nulli datur, propriam culpam prodeſſe, quandò eo tempore, quo ei licuit, non proclamavit. Namque, ut fert Decretalis quædam in aliâ materiâ (f): *Si proclamare voluit; cur tamdiu tacuit?*

(b) Concil. Trident. ſeſſ. 25. de Regular. &c cap. 19. ſuprà cit.

(c) Carolus Fèvret tract. de Abuſu. l. 5. cap. 3. n. 25.

(d) Conc. Aquenſ. tit. de Monaſteriis.

(e) Idem Fevret. ibidem n. 24.

(f) Cap. *Accepiſti.* 1 de frigidis &c lib. 4. tit. 15.

Eſt tamen in eâ re, aliquid exceptionis admittendum. Si enim, qui reclamare voluit intra quinquennium, vi in ſe adhibitâ, quominùs reclamaret, fuiſſet impeditus; poſſet recipi ad querimoniam inſtituendam *metu ceſſante*; quemadmodùm probatur à præfato Juriſconſulto, ex plurimis Arreſtis Supremi Toloſani Senatûs, quæ refert Du Meſnil (g): Sed eum caſum non attingit ſpecies propoſita.

(g) Du Meſnil qq. notabil cap. 5. lib. 1.

CASUS XVIII.

Jacobus & Marcellina, liberi Chriſtophori, cùm vi adhibitâ, inviti fuiſſent impulſi, ad ingrediendam Religionem, eàmque ſolemniter profitendam; Jacobus nempè in Monaſterio S. Fnurſii, & Marcellina in quodam Carmelitarum Cœnobio; poſt biennium mortuo ſuo Patre; qui eis eam vim intulerat, votis ſuis reclamaverunt, libello ſupplice, eâ de re oblato Diœceſano Officiali, qui adhibitis formulis jure ſervandi, eorum vota nulla eſſe declaravit & eos in priorem

ſtatum

ſtatum reſtituit. Numquid eâ ratione votis ſuis legitimè abſolvuntur; licet a Curiâ Romanâ reſcriptum nullum impertiri ſibi obtinuerint?

Respons.

Inauditum olim fuit, quòd Romam recurreretur, cùm ſolemni profeſſioni reclamandum erat: atque uſus iſte invaleſcebat, ut res ad Epiſcopum & ipſius officialem tanquàm ad legitimos judices deferretur, quò eam aut ratam, aut nullam eſſe pronunciarent.

Prima ratio, quæ in patrocinium iſtius uſûs antiqui poteſt plurimùm commendari, eſt, quòd, ubi quis votis propriis reclamat, nulla in iſto caſu diſpenſatione opus ſit; ſiquidem nihil aliud intendatur ab eo, qui reclamat, quam quæ emiſit vota, & quam edidit profeſſionem, vera legitimaque non eſſe, declarari: adeoque nec inde ipſi, erga Religionem, quidquam obligationis induci: ſiquidem omnia fuerint, præter rectum ordinem & normam S. Canonibus conſtitutam peracta. Res igitur verſatur circà ſimplex factum, quo cognoſcendo & judicando, non videtur poſſe Ordinarius partium, aut ipſius Officialis, interdici.

Secunda Ratio eſt, quia juxta Pragmaticam ſanctionem & famoſum Pactum (a), eſt in Gallia in more poſitum, ut quæcumque cauſarum ſpecies primùm deferantur ad Judicem naturalem & ordinarium partium, exceptis tantummodò iis, quæ dicuntur *Majores*, & enunciantur in jure: Unde ſequitur, non poſſe cum fundamento interdici Officialem, qui eorum omnium, qui juriſdictioni ſui Epiſcopi ſubſunt, naturalis & Ordinarius judex conſtituitur, poteſtate iſtius cauſæ cognoſcendæ; quippe conſtet, in numerum cauſarum, quæ appellantur Majores, eam non recenſeri.

(a) Concordat. tit. de cauſis.

Tertia ratio deducitur è Concilio Tridentino (b), cujus decretum ſuperiùs laudatum eſt, quod quidem ſermonem faciens, de Religioſo votis ſuis reclamante, ac pertendente, ſuam profeſſionem eſſe nullam, ſive quòd invitus, ſive quòd ante præſcriptam ætatem eam emiſerit; præcipit tantùm, intra quinquennium ab ipſius profeſſionis die, ei incumbere, ut cauſas quas prætenderit, deducat coram Superiore ſuo & Ordinario.

(b) Conc. Trid cit. ſeſſ. 25. de Regularib. & Monial. c. 19.

Recens quidam Autor (c) quamplurima congeſſit iſtius juriſprudentiæ exempla, quorum quædam, pronunciatis Arreſtis, à ſupremo Pariſienſi Senatu, confirmata ſunt. Primum eſt Annæ de Mandoüil, quæ nullo ſibi facto à Curiâ Romanâ Reſcripto, cùm cauſam primùm egiſſet apud Officialem Carnotenſem, & deinde inſtitutâ appellatione, apud Officialem Senonenſem; judicium pronunciari impetravit, quo cùm ipſius vota, tùm ejus profeſſio, nulla eſſe declarata ſunt 23. Junii 1574. Secundum eſt Magdalenæ Riviere, & Antoniæ des Chateaux, pro quibus ejuſmodi judicia, ab ipſâ primâ actione, lata ſunt ab eodem Officiali, nullo præcedente Reſcripto. Tertium eſt Pauli Gibieux Capucini, cujus Profeſſio irrita declarata eſt ab officiali Bituricenſi 22. Januarii 1651., quod deinde confirmatum eſt Arreſto a ſupremo Pariſienſi Senatu lato, interjectâ tanquam ex abuſu appellatione. Quartum exemplum eſt, Franciſci Guinier de Ordine Præmonſtratenſi, qui remiſſus eſt à Pariſienſi Parlamento, ad Officialem Carnotenſem, à quo ipſius profeſſio nulla declarata eſt; quanquam prætenſus iſte Religioſus nullum à ſummo Pontifice Reſcriptum obtinuiſſet, ut votis ſuis abſolveretur. Quæ memorata exempla omnia refert Du Caſſe, in ſuâ praxi, de juriſdictione Eccleſiaſticâ Contentioſâ (d), qui addit eum tamen, in Gallia obtinere uſum; ut nullus, nui ſibi primùm conceſſo a ſummo Pontifice Reſcripto, ad reclamandum ſolemnibus ſuis votis admittatur: teſtaturque Pyrrhus Corradus (e), ſacrum Concilii Congregationem, indictis ſeveris omninò pœnis, interdixiſſe anno 1656. omnibus Prælatis & Judicibus Eccleſiaſticis, ne eâ in re, quidquam judicare ſibi aſſumerent, abſque ſpeciali mandato ſummi Pontificis; cui prohibitorio Edicto non legitur, nec Epiſcopos Gallicanos, nec eorum Officiales ullatenus reſtitiſſe, ſervato ſibi, ut eis jure concedebatur, uſu, quo fuerant ab antiquis temporibus gaviſi.

(c) Michael du Perrai definition juris Canon.

(d) Du Caſſe, prax. &c. cap. 6. n. 2.

(e) Pyrrhus Corrad prax. diſpenſat. lib. 5. cap. 14.

Ex quibus inferre nobis licet, ſiquidem ſupremæ Curiæ, hodiernis jam diebus, nec tueantur nec vindicent Officiales, qui ejuſmodi ſententiam, privata ſuâ autoritate, nec prævio è Româ Pontificali Reſcripto, ferrent; non eſſe unde Jacobus & Marcellina, de quibus agitur in ſpecie propoſitâ, ſibi videantur votis ſuis ſolidè omnino ac certiſſime ſolvi.

Cæterùm unum eſt, quod obſervare plurimùm refert; nimirum reſcriptum illud, de quo quæſtio eſt, debere ab ipſamet autoritate ſummi Pontificis emanare; nec ſatis eſſe, ſi obtineatur ab illâ Congregatione, quæ Romæ inſtituitur, ad cognoſcendas res, quæ ſunt Regularium. Ratio eſt, quia non alia autoritas in Galliâ agnoſcitur, niſi quæ a Papa, & ab Ordinariis immediatè derivatur; & tanquam inordinata habentur, reſcripta, quæ à dictâ Congregatione deducunt originem; quemadmodùm pronunciatum eſt 3. Julii 1642. Arreſto, a ſupremo Pariſienſi Senatu lato in cauſâ provocationis tanquam ex abuſu cujuſdam Carmelitæ diſcalceati, qui votis ſuis ſolutus fuerat ab Epiſcopo Pictavienſi, virtute Reſcripti, quod à præfatâ Congregatione indultum erat: in quo quidem Arreſto Curia declaravit, omnino perverſum eſſe, quidquid inquiſitionum cæterarumque juris formolarum, eâ de re, ab iſto Prælato, fuerat inſtitutum; ac juſſit futurum, ut dictus Carmelita, intra ſex menſes, apud Papam ageret, ab eo, quæ juris ſunt, obtenturus (f).

(f) Du Caſſe cit. n. 3.

Casus XIX.

Paula, annos decem & ſeptem nata, cùm vi modiſque indignis adducta fuiſſet a ſuo Patre, viro ingenio in iram præcipiti, animoque omnino impotenti, ad profitendam Religionem, quique ei vim continuandam denunciabat, niſi ſeſe vitæ Monaſticæ totam addiceret; cùmque reſcivisset labente jam & propemodùm expirante quinto a die ſuæ profeſſionis anno, ſibi etiamnum locum dari votis ſuis reclamandi; cum ipſi per tempus non liceba, a Curia Romanâ, ante elapſum iſtum annum quintum Reſcriptum accerſere, ſed tantummodò in ſexto ineunte anno, eam tamen adhibuit diligentiam, ante quinquennium expletum reclamationis, adverſùs ſuam profeſſionem, coram duobus Notariis, aut præſentibus tum Ordinario, tùm ſuâ Præpoſita, conficiendæ. Numquid poſteà jus ei ſit, utendi dicto Reſcripto?

Respons.

Non abſolutè requiritur, ante quinquennium expletum Reſcriptum a Curiâ Romana obtentum fuiſſe: quippe jure non exigatur reſcriptum ejuſmodi; atque tantummodò ſtatuitur a Concilio Tridentino, ut, qui voluerit, reſciſſis ſuis votis, in priorem ſuum ſtatum reſtitui, cauſas, quas prætendit, intra quinquennium, à die ſuæ profeſſionis, deducat coram ſuo Superiore, & Epiſcopo loci, in quo ſitum eſt Monaſterium; quanquam ea, hodiernis temporibus, invaluerit conſuetudo, ut autoritatis afferendæ causâ

tecla

reclamationi reſcriptum obtineretur. Sufficit ergo, ante expletum quinquennium, memorato Decreto Concilii, fuiſſe à Paulâ ſatisfactum; Atqui iſti Decreto omnino paruit, ſive ipſamet vivâ voce, adhibitiſque formulis conſuetis reclamaverit; ſive præſentibus Epiſcopo Diœceſano, & ipſius Præpoſitâ; ſive duntaxat inſtrumento à duobus Notariis ſubſcripto, aut ab uno Notario, adhibitis cum eo præſentibus duobus teſtibus; quod deinde fuerit & Præpoſitæ Monaſterii, ſimul & Epiſcopo denunciatum.

Ratio eſt, quia Concilium non excludit perſonam Religioſam, à jure reclamandi poſt elapſum quinquennium, niſi propterea quòd præſumat, ſiquidem iſtud omne tempus prætermiſerit, nullâ factâ reclamatione, ipſi voluntatem immutatam eſſe, vota ſua rata poſtmodum habendo, & liberrimè amplectendo vitæ conditionem, cui, invito animo, ſeſe antea addixerat: Quæ quidem conjectura nullum prorſus locum habet, quando, ex certiſſimo reclamationis inſtrumento, ſignificatum eſt; quemadmodum actum fuit à Paulâ, id in animo fixum eſſe, à Religione omnino abſtinere. Quin imo conjiciendum maximè datur ab eâ perſonâ, quæ ſic refragata eſt, obtenturam fuiſſe, de Romanâ Curiâ Reſcriptum, ſi ei tempus, locus & facultas, eâ de re facta fuiſſent. Atque eâ ratione, judicatum eſt à Pariſienſi Parlamento, Arreſto 29. Julii 1631. quod refert Bardet (a). Nihilominùs, ut omnis tollatur locus tergiverſandi, atque vitiligandi, iis, qui de inſtitutis inquiſitionibus, & cæteria formulis, poſt impetratum Reſcriptum, vellent contendere; ſummopere juvat præcavere, ejuſmodi Reſcripto cautè ac diligenter apponi, clauſulam de reſtituendo lapſu quinquennii: quippe ejuſmodi reſtitutio, quoàd ſubjectum caſum acceptetur & comprobetur, juxta eam, quæ apud Supremos Senatus Gallicanos obtinet, Juriſprudentiam, in gratiam ipſius Religionis, & eorum, qui ad profitendam Diſciplinam Monaſticam, inviti coacti fuêre; & ab ipſo etiam Rege ſedente in ſuo Conſilio de ærario, habito Verſaliarum 4. Septembris 1691. definitum fuerit, quæ Mercatoribus, & Scambiatoribus Domini Papæ, rependendæ forent, eâ de re obventiones.

(a) Bardet. lib. 4. c. 42.

Unum ſupereſt obſervandum, ſcilicet ſi reclamatio verbo tantùm emiſſa fuiſſet, aut ſi ſcripto confecta, non eſſet conſcripta præſentibus ibidem tum perſonâ, quæ Monaſterio præponitur, in quo profeſſio edita eſt, tum Epiſcopo Diœceſano; neque utrique denunciata; ipſam omnino nullam futuram eſſe; ſiquidem à jure; quod conſtituit Concilium Tridentinum, omnino recederet (b).

(b) Du Caſſe prax. de jurisd. Eccleſiaſticâ contentioſâ cap. 6. n. 4. & 5.

CASUS XX.

AMELIA, expleto ſuæ probationis tempore, in Abbatiâ Sanctæ Gertrudis, & communi ſuffragio, ad profitendum ibidem receptæ; ſpes emittendorum votorum, à menſibus ſex & ampliùs, ab Abbatiſſâ prorogatur. Numquid poteſt dicta Abbatiſſa, per longum adeò temporis ſpatium, ipſius profeſſionem, abſque peccato differre?

RESPONS.

Si de differendâ profeſſione Ameliæ, juſta nulla cauſa Abbatiſſæ ſubſit, peccat, quoniam ei injuriam facit, & in procraſtinando directè adverſatur Decreto Concilii Tridentini, quod iſtis verbis exprimitur (c). *Finito tempore Novitiatûs, Superiores Novitios, quos habiles invenerint, ad profitendum admittant, aut è Monaſterio eos ejiciant.* At verò ab omni culpâ procul abeſt præfata Abbatiſſa, ſi ſic ſeſe gerendi, cauſam aliquam præ ſe tulerit; verbi gratiâ, ſi Amelia teneretur aliquâ infirmitate, quam ſanari ſummopere intereſſet, qualia ſunt ſtrumæ, morbus ſonticus, aut quodlibet aliud ſimile malum. Si nondum, quam promiſiſſent aut ipſa, aut ipſius Parentes, dos fuiſſet ſoluta; nec præ facultatum anguſtiâ, abſque ejuſdem ſolutione, poſſet Monaſterium eam ad profeſſionem recipere. Si nondum ætatem attigiſſet, quæ à Sanctis Canonibus requiritur. Si nondum apprimè calleret Conſtitutiones, Statuta, cæteraſque Ordinis praxes; in præfatis caſibus, & in aliis ſimilibus, nihil culpæ prorſus admitteretur ab Abbatiſſâ, in prorogandâ Novitiæ ipſius ſolemni profeſſione. Ita cenſet Navarrus (d), qui ait, juxta juris antiqui diſpoſitionem, ejuſmodi moram licere interponi; nec ei quidquam à jure novo fuiſſe abrogatum; ſiquidem Concilium Tridentium ſolummodò ferat. *Finito tempore Novitiatûs*, nequaquàm verò: *Statim finito tempore*; & prudentiæ Superiorum, eorumque judicio permittat, quod fieri magis expediat. *A jure antiquo non videtur receſſum*, inquit eruditus iſte Canoniſta, *niſi quatenùs per novum expreſſè receditur* (e), *& ante præfatum Concilium Tridentinum hoc licebat, & erat in uſu & conſuetudine. Ergò & nunc licet: quia per illud non videtur ſtatutum contrarium: tum quia illud caput non diſponit, quòd Superiores, ſtatim finito anno Novitiatûs, cogant Novitios pro idoneis ad profitendum; ſed ſolùm quòd admittant eos, aut rejiciant: & cogere ad profitendum eſt aliud, quàm admittere ad profeſſionem vel rejicere: & à diverſis non fit illatio* (f): Quibus etiam addi poteſt, quemadmodum annotant Barboſa, & cum eo tres quatuorve Autores, quos appellat Sylvius (g), ibidem Concilium non agere ex profeſſo, niſi de ſolis Religioſis Novitiis; nec de puellis quæſtionem inſtituere, quas certiſſimè deſignare non omiſiſſet, ſi de iis, quantùm ad ſubjectum caſum intelligi ſuum Decretum, animo habuiſſet; quemadmodum eas alibi, cùm alia materia ſeſe offert, diſtinctè exprimi præcavet (h).

(c) Concil. Trident. ſeſſ. 25. de Regularibus. cap. 16.

(d) Navarr. lib. 3. conſil. de Regular. Conſilio 30. n. 1.

(e) Leg. *Præcipimus.* cod. de appellat.

(f) Leg. *Papinianus.* ff. de minoribus &c. cap. *Ad audientiam.* de decimis.

(g) Fr. Sylvius reſolut. var. v. *Profeſſio Monaſtica.* 11. & apud eum Auguſtinus Barboſa, & alii.

(h) Concil. Trid. poſt cit. Decretum & cap. 11. & 15. ejuſd. ſeſſ. 25.

Vide:
- ABBATISSA. Caſus 1. & 9.
- DISPENSATIO de voto.
- RELIGIOSUS.
- MONIALIS.
- VOTUM.

PROMISSIO.

SOlet ſub appellatione PROMISSIONIS circumferri, ſcheda aut ſyngrapha privato Chyrographo ſubſcripta, quâ fides datur ſuturum, ut aliqua commodatæ pecuniæ aut aliunde debitæ ſumma perſolvatur. A quâ potiſſimùm diſtinguitur obligatio, quæ eandem quoque fidem aſtringit; ſed quæ coram Notariis conficitur, atque ideo jus hypothecæ tribuit Creditori, in rebus Debitoris conſtitutum. At de promiſſione in eo ſenſu acceptâ, in eo titulo tractare non intendimus.

Promiſſio, in eo ſenſu intellecta, quem hic loci innuimus, *eſt deliberata & ſpontanea fides obligatio, de re poſſibili, gratâque Promiſſario* (*a*). Quâ nempe fidei obligatione, quis ſeſe aſtringit, ad aliquid alicui concedendum, peragendum, aut prætermittendum, quod facere penès eſt eum qui promittit. (*a*) Polm. part. 2. 2. n. 499.

Dicitur: *Deliberata & ſpontanea*; ut excludatur quæcumque fidei obligatio, quam quis contraheret, aut vi in ipſum adhibitâ, aut ex errore, dolo & metu; & indicetur, ejuſmodi promiſſionem debere intervenire cum integrâ eorum omnium notitiâ, quæ naturam atque ſubſtantiam attinent obligationis.

Subjicitur: *De re poſſibili*; hoc eſt, quæ naturâ ſuâ non tantùm, ſed ſecluſo quocumque etiam peccandi periculo fieri poſſit.

Tandem additur: *Gratâque Promiſſario*; ne promiſſio, promiſcua & indiſcriminatim habeatur, cum Minaciis, quibus alicui, quis malum quoddam denuntiaret.

Poteſt Deo perinde ac Hominibus, de re aliquâ fides dari. Quæ Deo datur, Latino idiomate dicitur *votum* aut *ſponſio voti*, & differt à fide, quæ datur Hominibus, & ſortitur nomen appellationis, *promiſſum*, *promiſſio & pollicitatio*.

Promiſſio poteſt eſſe pura & ſimplex, vel conditionalis, vel jurejurando confirmata.

Incumbit ex debito tum conſcientiæ, tum vel etiam honoris, ut promiſſo cuicumque verbis etiam ſimplicibus dato, fides exhibeatur; niſi fortè contigerit res fuiſſe notabiliter immutatas. Enimverò ſi exempli causâ, cui promiſiſſem futurum, ut ex merâ benignitate largirer centum nummos, iſ poſtmodùm indiceret inimicitias, atque in me ſeſe infenſiſſimum intenderet oppugnatorem; nihil mihi prorſus incumberet obligationis adimplendi promiſſi. Ita etiam, ſi poſt promiſſos centum nummos, ſic mihi res familiaris dilaberetur, ut nonniſi notabili aliquo damno mihi emergente, propriis poſſem ſtare promiſſis; profectò obligatio mea in integrum ſolveretur. Quibus ſecluſis caſibus, ſic conſtat de obligatione exſolvendæ fidei, ut de ea etiam apud Paganos conveniat. *Quod affirmas*, inquit Cicero (*b*), *quaſi Deo teſte, promiſerit, id tenendum eſt*. Indeque eſt, quod in virum propriæ famæ vel tantillum parcentem, probrum gravius ac mordacius injici nequeat, quàm ſi fidem datam fefelliſſe incuſetur: plurimos tamen alios caſus particulares reperire eſt, præter eos, quos modò perſtriximus, in quibus nec poteſt, nec quandoque debet exſolvi; ut jamjam monuimus, & in Deciſionibus, quæ ſequuntur evincemus. (*b*) Cicero de Officiis.

CASUS PRIMUS.

CYRILLUS ætatem adhuc pupillarem agens, fidem dedit Eudoxæ, matrimonii cum eâ contrahendi; ipſique ex alterâ parte, Eudoxa fidem eandem aſtrinxit. Cyrillus licentiorem agendi rationem, in eam poſtmodùm adhibuit, non tamen perfractis pudoris ipſius, atque honeſtatis finibus extremis. Ut novit quâ parte flecti facilem, ipſa, ſeſe exhiberet, aliunde verò ratus, quam ſibi propitiam ſubodoratus fuerat, futurum ut alii ſibi fortaſſe experirentur; ab eâdem matrimonio ſibi conjungendâ, animum ſenſit immutatum ac penitus alienatum. Numquid ideò, rectâ conſcientiâ, poteſt, quam ei fidem obligaverat, fluxam gerere, quanquam promiſſis ejus plurimùm ipſa pendens, ac certum habens, ſemetipſam ab eo ducendam uxorem, noluerit ditiſſimam ſibi oblatam accipere conditionem?

RESPONS.

Si Parentes Cyrilli aſſentiantur, ipſi matrimonio cum Eudoxâ conjungendo, obligatur ex conſcientiâ ad fidem quam dedit præſtandam, nihil prorſus obſtante, quam in ſemetipſam ab eo adhiberi permiſit, licentiore agendi ratione: At verò, ſi conſenſum abnuerint, non poteſt abſque peccato quod promiſit exſolvere: 1. Quoniam *illa ſemper* matrimonia *deteſtata eſt, atque prohibuit* Eccleſia, quæ non accedente Patrum, Matrum, Tutorum aut Curatorum conſenſu, filiifamilias ineunt; ut loquitur Concilium Tridentinum (*c*). (*c*) Concil. Trident. ſeſſ. 24. de reformat. matrim. c. 1.
2. Quia eis interdicitur ab Edicto Bleſenſi (*d*), & ab Edicto promulgato anno 1639. juxta diſpoſitionem Edicti anno 1566. Iti ne matrimonio ſeſe jungere præſumant, abſque conſenſu ſuorum Parentum, etiam ſub pœnâ exhæredationis; adeò ut Cyrillus non poſſit contrahere dictum matrimonium, etiamſi vellet, niſi poſtquàm pervenerit ad annum ætatis ſuæ trigeſimum ſextum, & ſuorum Parentum conſenſum, ſcriptis requiſiverit; quemadmodùm definitur Edicto anni 1639. Cæterùm non poſſunt ipſi Cyrilli Parentes, ſervato ſummo jure, cogi, ad exhibendum, dicto Cyrilli matrimonio conſenſum; verùm, adhibitâ exhortatione, poteſt cum iis agi, ut ad conſentiendum adducantur; niſi juſtas cauſas habuerint diſſentiendi; aut acerbum aliquid imminere non deprehendatur, ex eò quòd iſtas nuptias ultro non approbarent. (*d*) Edict. Bleſenſe. art. 41. Declaratio anni 1639. art. 2.

CASUS II.

Gasto, quem Leonides Beneficiis ſæpiùs repetitia ſibi devinxit ei pro ejus officiis, voluit gratiam referre, ideoque promiſit, animo promiſſioni ſtandi, futurum, ut cùm primùm, qui ſibi debebantur, 2000. nummos recepiſſet, inde 1000. libris ipſi gratuitò prorſus largiretur; Quod quidem promiſſum Leonides ratum habuit, atque acceptum. Gaſto poſt unum menſem, ſuos 2000. nummos excepit: Sed ægrè ferens, ſeſe ex promiſſione obligari ad 1000. libras Leonidi rependendas, illarum mediam ſolummodò partem ei contulit. Numquid ex conſcientiâ ipſi incumbit, quod reſiduum de 1000. libris ſupereſt, ei referre?

Respons.

Reſpondemus, fidem datam Leonidi à Gaſtone eſſe omnino exſolvendam, ac conſequenter, quam mille librarum ſummam polli itus eſt, ipſi integram ab eo eſſe referendam; niſi aliunde cauſa gravis ac legitima ei ſuccurrat, quâ promiſſo præſtando, ſolutus omnino ſit atque immunis. Namque, ut ait Autor Gloſſæ (a), in Canonem quemdam Decreti Gratiani, *Ex nudâ promiſſione quis tenetur: Si verò quis*, inquit S. Thomas, *non faciat, quod promiſit* (b); *tunc videtur infideliter agere per hoc, quòd animum mutat.* Cujus rei rationem ſuggerit S. Antoninus iſtis verbis (c). *Si autem licitum eſt, & poſſibile quod promittit .... non ſervando, cùm poteſt utique peccat: quia omne promiſſum, debitum jure naturali ſervandum eſt:* Quod probat ex S. Auguſtino relato, in Canone, quo fertur (d), *ad ò quòd ſecundùm Auguſtinum, fides etiam quando hoſti promittitur, ſervanda eſt:* Atque in eo convenit iſta Regula Juris (e): *Mutare conſilium quis non poteſt, in alterius detrimentum.*

(a) Gloſſ in can. *Sunt quidam*, 1.17.q.1 v. *Promittimus.*
(b) S.Thom. 2. 2. q. 110. art. 3 ad 5.
(c) S.Anton. ſum.2. parte. tit. 10. c. 1. §.4.
(d) S. Aug. in can. *Noli.* 3. 23. q. 1.
(e) Reg. 33. de Reg Juris in 6.

Cæterùm non ita facilè definiri poteſt, quantum ſit illius peccatum, qui fidem datam, fluxam gerit, Quidquid enim garriant, eâ de re, plurimi Autores, quos citat S. Antoninus, quorum quidam exiſtimant, peccatum eſſe mortale, alii autem veniale tantùm; videtur eâ de re, firmum certiſſimumque judicium, non poſſe ferri; niſi attento animo perpenſis, ac veluti ſuſpenſis in trutinâ, gravibus aut levibus incommodis, quæ poſſunt inde derivare. Atque inde eſt, quòd S. Antoninus, in eo caſu, peccatum reperiri mortale non ſupponat. *Et hoc*, inquit, *niſi ſubſit, vel ſuperveniat cauſa rationabilis non implendi: putà novus caſus inopinatus impræmeditatus.* Verbi gratia, ſi Gaſtoni receptis ſuis 2000 nummis, neceſſitas quædam utendi inſtaret: aut ſi ipſi, poſtquàm fidem obligavit, Leonides illuſerit, aut contumeliam fecerit. Neque enim in iſtis caſibus, contendendi quidquam rationis eſſe poteſt, obligari Gaſtonem ad exhibendam fidem, ſuæ promiſſioni; ſiquidem eandem in eâ hypotheſi, obſtringere voluiſſe, non poſſit meritò cenſeri.

Laudatus ſanctus Archiepiſcopus, præfatam exceptionem tuetur autoritate S. Thomæ (f), qui ait, obligationem adimplendæ promiſſionis ſolvi: *Si ſunt mutatæ conditiones perſonarum*: Quod confirmat teſtimonio Senecæ, ut *enim Seneca dicit in libro de Beneficiis* (g), *ad hoc, quòd homo teneatur facere, quod promiſit, requiritur, quòd omnia immutata permaneant: Alioquin nec fuit mendax in promittendo; quia promiſit, quod habebat in mente, ſubintellectis debitis conditionibus:* nec *etiam eſt infidelis, non implendo, quod promiſit; quia eædem conditiones non extant.* Ita loquitur Angelicus Doctor.

(f) S.Thom. loco cit.
(g) Seneca de benef.l.4. c. 34. & 35.

CASUS III.

Damasus, de re juſtâ poſſibili, ac omnino rationi conſentiente, fidem Juliano obligavit. At ex quo promiſſio intervenit, mutationis aliquid acceſſit, unde videtur, ab eâdem adimplendâ prorſus eximi. Num nihilominùs tenetur, ad exſolvendum quod promiſit?

Respons.

Quanquàm generatim loquendo, iſtud obligationis importetur ex fide datâ, ut, quod promiſſum eſt, ſit neceſſariò perſolvendum, cùm nempe promiſſio verſatur circa rem poſſibilem, ſimul atque licitam; conſtat tamen, Damaſo non incumbere, ut, quam Juliano obſtrinxit, fidem rependat; ſi quæ jam poſtmodùm occurrerit rerum converſio, quæ legitimum impedimentum conſtituat, cur non poſſit, quod fuit promiſſum, exſolvi. Putà ſi jam fidei ſervandæ, non alius locus detur, niſi in detrimentum proximi; aut quin ſeipſum gravi damno afficiat; aut niſi prohibitorium Edictum, quod à Superiore Eccleſiaſtico, vel ſeculari, ſibi denunciatum eſſet, ex causâ aliquâ juſtâ perſtringat. Ita docet S. Thomas (b), qui ſententiam ſuam maximè confirmat, exemplo petito, ab agendi ratione S. Pauli. En ipſiſſima Doctoris Angelici verba: *Apoſtolus ſe excuſat. 2. Corinth. 1. de hoc, quòd ad eos non iverat, ſicut promiſerat dicens:* Cùm ergo volui, numquid levitate uſus ſum; aut quæ cogito, ſecundùm carnem cogito, ut ſit apud me eſt & non? *Et ſic ex hoc, quòd ex juſtâ causâ prætermiſit facere, quod promiſerat, ſe immunem dicit à levitate, carnalitate & falſitate.* Ipſius eſt ergo Damaſi diligenter ſecum perpendere, & omni remoto animo aſſentandi, num quæ rerum converſio, poſt fidem ab eo datam, contigit, ejuſmodi ſit, quæ eum ſolvat & immunem efficiat à perſolvendo promiſſo; & ſapientiorum atque intelligentiorum conſiliis inhærere, ſi in dubitationem, eâ de re, vel minimam adducatur.

(b) S Thom. in Epiſt ad Rom.15. lect. 3.

CASUS IV.

Domnolus, Vir nobilis, de Provinciâ quâdam, in quâ diſpoſitiones Juris ſcripti, Legis vim obtinent; cujus eſt Theocrides frater, & nepotes ſunt Petrus & Paulus, filii Theocridis; donationem 40000. librarum aſſignavit Petro, in gratiam contracti ab eo matrimonii, currente anno 1710. cum Matilde virgine magni numinis. Petrus emit anno 1713. prædium quoddam Beneficiarium ac Clientelare, pretio 50000. librarum conſtituto; quarum numeratâ præſentique pecuniâ 30000. perſolvit; ac fidem obſtrinxit Eleonoro ſuo venditori, futurum, ut poſt biennium, ſuperſtites 20000. libras ei rependeret. Quo quidem tempore expleto, cùm contractæ obligationi non potuiſſet ſatisfacere; eum Eleonorus apud Judices urſit, ad ſolutionem, atque omnes illius poſſeſſiones juſſit, in manum Regis tradi. Domnolus verò annum tunc temporis agens ætatis ſuæ ſuprà octogeſimum ſextum, ſui nepotis rerum impendenti ruinâ permotus, ei aperuit, à ſeſe ex teſtamento 15000. libras legari, quæ ipſi in ſubſidium venirent, Eleonoro ſatisfaciendi: Quam promiſſionem Petrus plurimùm laudavit, ac grato prorſus animo approbavit. At poſt menſem circiter unum, ſupplex Domnolum avunculum ſuum obteſtatus eſt, iſtius ſummæ teſtamento relictæ partem mediam, eo adhuc vivente, ſibi in anteceſſum numerari; ut eâ ratione, ſibi ab Eleonoro intentas actiones compeſceret,

atque

Digitized by Google

atque ita ſeſe ſubducere poſſet, ab ingentibus impenſis, quæ ex cumulatis ab Eleonoro forenſis uſûr formulis in ſemetipſum recidebant, & a quibus, aliunde non dabatur, poſſe ſemetipſum expedire. Domnolus cujus nulli liberi extabant, quique percipiebat, nec à Petro ullos fuiſſe ex ipſius uxore ſuſceptos, nec dictam uxorem poſſe jam per annos parere; ei gratiam petitam induſſit, diſertis verbis ſignificaus, id ſeſe omnino velle, ut, quidquid in eum beneficii conſerebat, aut plurimam partem eorum, quæ jam fuerat largitus, & deinde foret largiturus, ipſe poſtmodùm vel ſaltem, imminente morte, Paulo ipſius alteri nepoti tranſmitteret; atqoe ei in manum tradidit exemplar reſcripti, permutatæ pecuniæ ſolvendæ ferenti; ut traditionis inſtrumenti conficiendi causâ, ſuum Notarium inviſeret. Petrus ipsâ craſtinâ die cùm renunciaſſet ei, illud inſtrumentum jam confectum eſſe; Domnolus ſeſe contulit ad Notarium, ut ei Chirographium apponeret, & Nepoti ſuo, de manu ad manum daret nummariam teſſeram: ſed antequam ſubſcriberet, ei rurſum ſignificavit, eam eſſe ſuimetipſius mentem, ac ſemper fuiſſe, ut 40000. libræ, quas ei jam dederat; & 15000. libræ, quas ei teſtamento præſtabat, & quarum mediam partem erat ei jamjam in anteceſſum numeraturus, ad hæredes ex primo vel ſecundo gradu transferendæ eſſent, ſi ipſe, non ſuſceptis liberis ex juſto matrimonio, ſupremum diem expleret; cui Petrus ferociter reſpoſuit, nihil eſſe, quod poſſet donare, neque animum eſſe, tribuendi quidquam alicui, neque etiam, eâ lege, conſentire ſeſe velle 15000. libris acceptandis, ac in ipſo temporis momento evaſit. Domnolus cui mirum omnino viſum eſt, quòd ſuus Nepos ſic averſo animo eſſet, à Paulo ipſius altero nepote, & ab ejus liberis, voluit ipſum quod perſcriptum fuerat, à Notario, inſtrumentum propriis evolvere oculis, atque agnovit ibidem, de donatione, ne verbum quidem unum haberi, ſed ipſius loco, Apocham ſcriptam fuiſſe, acceptam facientem ſummam 7500 librarum, quam fingebat à ſuo avunculo ſibi deberi, quamque ſibi repenſam cognoſcebat, traditâ nummariâ teſſerâ, ſibi ferenti ab alio ſolvendâ. Domnolus ſeſe malo dolo ſic deludi, indignabundus domum ſuam petivit, ac fraudem queſtum properavit ad Theocridem, indignatione motâ, eâ de re, ipſi non minus ingenti, cuique omnino perſpectum fuit, futurum, ut nihil quidquam neque ad Paulum, neque ad ipſius liberos transferret Petrus; ſed quidquid poſſeſſionum habet, cùm uxori ſuæ, tùm filio, quem ſpurium ſuſceperat tranſmitteret; nec viam fraudis, ab eo initam fuiſſe, niſi animo ſibi vindicandæ, & aſſerendæ in integrùm, mortuo Domnolo ſummæ 15000. librarum, quæ ipſi fuerat ab eo teſtamento legata: poſtquàm 7500. libras excepiſſet, à ſuo Beneficio, quem ſuum debitorem haberi intendebat. Quod tamen impedimento non fuit, quominus ſuadente ipſius fratre Theocride, Domnolus inſiſteret, exhibendo ſuo conſenſui, numerandæ in anteceſſum Petro, ſummæ 7500. librarum deceſſione factâ de 15000. libris quas eidem teſtamento relinquebat. Ideòque quod confectum fuerat à Notario, immutari curavit inſtrumentum, eâ quâ ratione menti ſuæ congruebat. At verò, quoniam alterum inſtrumentum denuò refuſum non ferebat, fore ut cùm 40000. libræ tùm 15000. teſtamento legatæ, hæredibus ex primo & ſecundo gradu, ſive directo, ſive tranſverſo tranſmitterentur; Domnolus ipſe, manu propriâ, clauſulam iſtam dicto inſtrumento appoſuit, quam Petrus etiam habere plane negavit contendens, id obligationis proprio ſuo Avunculo coram Deo incumbere, ut, ſecluſâ quâcumque conditione vel clauſulâ, purè ac ſimpliciter ipſi 15000. libras largiatur, ſiquidem ei primum quidem, nullâ factâ conditionis lege, pollicitus fuiſſet, ſeſe ei conceſſurum dictam ſummam, & ipſe promiſſionem, eâdem quoque ratione acceptaviſſet: deinde diſceſſit, tradito in manum Notarii Exemplari nummariæ teſſeræ, quod juſſit ſuo avunculo reſtitui.

Primo quidem loco Domnolus quærit, utrùm verè teneatur ex conſcientiâ, ad donandum ſuum Nepotem 15000. libris, nihil eo obſtante, quòd ipſe abnuerit, velle obligationem inire clauſulæ, à Donatore appoſitæ, executioni demandandæ; qui quidem Donator pertendit ſeſe promiſſo exſolvendo, prorſus ſolvi ex ingrati animi crimine, quod ſuus Nepos admiſit.

1. In eo quòd, ab eo tempore, quo renuit appoſitæ clauſulæ exhibere conſenſum, omnem officioſum, ad Avunculum ſuum, aditum, & quæque conſueti cultûs atque venerationis officia, penitus deſeruerit.

2. Quòd poſt aliquos menſes, cùm incidiſſet in morbum omnino gravem, atque eouſque fuiſſet perductus, ut ſacramentis Eccleſiæ muniretur; miſerit Religioſum quemdam ipſum invitaturum, ut cæremoniæ ſancti viatici, ipſi adminiſtrandi præſens vellet intereſſe; ipſe verò ſacro-ſanctam Euchariſtiam fuerit quidem comitatus, ſed noluerit ipſam domum ingredi, ne ſuum Avunculum, & proprium Patrem ibidem videret.

3. Quòd poſtquam convaluiſſet; Petrus & Matildes ipſius uxor, ipſius quidem domum acceſſerint; ſed nedùm reſtitutam ſanitatem ipſi fuerint gratulati; quin immò eum ludibrio habuerint, dictiſque probroſis ſimul & acerbis oneraverint, propter ea quæ peracta fuerant apud Notarium.

4. Quòd Petrus perfidiæ ingratique animi ſemetipſum aſtrinxerit, inſtruendo ei dolum, quo tentavit, ex falſo inſtrumento publico, eum haberi debitorem; cùm è contrario beneficium ſeſe in ipſum præbuiſſet, tùm in eo caſu, de quo apud Notarium agebatur, tùm in primâ donatione 40000. librarum quam ei anteà aſſignaverat; atque adeò iſtâ agendi ratione, alterius beneficii dono ſeſe reddiderit prorſus indignum.

5. Quòd Domnolus ſemper intenderit 40000. libras quas Petro fuerat largitus, in gratiam contracti ab eo matrimonii, fore tranſmittendas ſuo alteri nepoti, aut ipſius liberis, contingente nimirum caſu, quòd Petrus decedat, non relinquens liberos ex legitimo thoro ſuſceptos; & quanquàm eâ de re, mentionis nihil factum fuerit in contractu; mentem ſuam ipſemet tunc temporis aperuerit. eâdemque ſemper ratione, quâ poſtmodùm ſignificavit, cùm jamjam inſtrumento ſubſcripturus erat, quo ei concedebat 7500. libras in anteceſſum legati relicti.

6. Quòd ſecundùm jus ſcriptum, cui ſubjiciuntur tùm Donator, tum ipſius Nepos; quæcumque donatio tamdiu cenſeatur irrita & imperfecta, quamdiu illius inſtrumento partes contrahentes, juxta formulas ſervari conſuetas, non ſubſcripsêre.

7. Domnolus addit, ipſummet Petrum exſolvendo promiſſo renunciaſſe prorſus; cùm illud acceptare detrectavit, ſub eâ nimirum conditione, quòd quidquid bonorum ex ipſius Beneficiis ſibi obveniret, ad Paulum ſuum unicum fratrem tranſire permitteret, poſito caſu de quo anteà dictum eſt.

8. Ab eo tempore, quo Domnolus fidem ſuam, eâ de re, Petro verbis obligavit, res ipſius familiares ad mediam uſque partem imminutas fuiſſe extinctis nimirum à Rege, Baſilicæ Pariſienſis oppigneratæ annuis vectigalibus; unde factum eſt, ut plurimùm augerentur & uſura fœnorum, & pretium rerum immobilium, atque ultra modum ſic aſſurge-

aſſurgerent; ut vix ſibi ſuperſit, unde queat vitam ſuæ conditioni accommodatam ſuſtentare.

9. Aliunde verò à ſe ipſo non poſſe perfici, quod promiſit; quin & Theocridem ſuum fratrem, quem ſummoperè diligit, & Paulum ſuum nepotem, qui numeroſam familiam ſuſtinet, & eum ſemper plurimâ cùm pietate ſùm reverentiâ fuit proſecutus de exiguo bono, quod ſibi reliquum eſt defraudet: ſeque ipſum in eas anguſtias adducat, ut nequidem poſſit cùm Eccleſiæ, tùm aliquibus egentiſſimis parentibus, eâ quâ ratione ſibi propoſuerat, pia quædam legata aſſignare.

Numquid, quæ præmiſſæ ſunt omnes cauſæ ſufficiunt, ut Domnolus cenſeatur ab exequendo ſuo promiſſo prorſus immunis?

RESPONS.

Principium certiſſimum, cui rectâ conſcientiâ poteſt in præſenti materiâ, potiſſimùm inſiſti, eſt, quòd nulla obligatio perficiendæ promiſſionis incumbat, etiam de re juſtâ, quæ fuerit ſinceris verbis confirmata; quando notabilis aliqua rerum converſio poſtmodùm contigit, quæ ſi fuiſſet prævisa, promiſſioni interveniendæ impedimento prorſus extitiſſet; ut jam monuimus in reſpondendo ad caſum Damaſus, & ibidem probamus teſtimonio S. Thomæ, qui ipſe autoritate Apoſtoli innititur: quod quidem locum etiam habet, licèt res promiſſa fuerit jam tradita ei, cui fides fuerat obligata; accedentibus nempe quibuſdam caſibus: quemadmodùm videre eſt alibi, ubi plurima, eâ de re exempla congerimus. (a) Porro nullus diffiteatur in enunciatâ ſpecie, quam hîc loci dirimendam habemus, notabiles omnino rerum converſiones ſuperveniſſe, tùm ex monſtroſâ illâ agendi ratione, quâ Petrus erga Domnolum ſe geſſit; tùm ex ingenti redituum Donatoris extenuatione: quæ quidem ſi animo proſpexiſſet, certiſſimè prorſus abſtinuiſſet, ab obligandâ fide ſuo nepoti, de 15000. Libris, quas ei teſtamento reliquerat, atque à fortiori nedùm ei, ſeſe adhuc vivente, mediam illarum partem in anteceſſum conceſſiſſet: quin imò fortaſse, ne primam quidem 40000. Librarum donationem ei aſſignaviſſet.

(a) v. Domnio. Caſus. Plutarchus. & duo ſequentes.

Quanquàm allegata primùm à Domnolo cauſa, non ejuſmodi ſit, quæ eum, à ſervanda ſuâ promiſſione reddat penitus immunem; fatendum tamen eſt, inde ſupra modum argui, quem Petrus præ ſe fert ingratum animum, quippe, quo gratiam acceptam referret in ejuſmodi caſu fuiſſet ei; vel etiam in aliquem beneficum ſibi non familiarem, aditus quidam officioſus adhibendus: quod nequidem præſtitit erga proprium ſuum avunculum cui nullum etiam beneficium deferenti, memorem animum plurimamque reverentiam debebat aliunde ſignificare.

Secunda cauſa aliquid habet, quod magis moveat offenſionem; ſiquidem ipſe Petrus omnino renuens ipſummet avunculum ſuum in extremis poſitum, ſummamque agentem ætatem adire, ſeſe virum prodiderit malevolentis omnino ingenii & animi prorſus ingrati; atque in eâ rerum circumſtantiâ, quæ exprimitur ſic ſeſe gerens, in quâ vel infenſiſſimus, ſi quid tantillùm apud eum Religio valeret, quidquid acerbitatis ſuæ virus huc uſque retinuiſſet, omnino evomeret, ut poſſet adhibitæ ſibi invitationi ſatisfacere; in eo ſeſe magis damnandum exhibuerit, atque beneficio, quod ſuus Avunculus in eum conferre cogitaverat indigniorem.

Tertia cauſa, ingrati animi ipſius vitium efficit magis ac magis manifeſtiſſimum; quippe nedùm eum officioſè ac reverenter adiret, tùm ut prætermiſſi officii, apud eum relinqueret excuſationem, tùm ut ei ſanitatem reſtitutam plurimùm gratularetur; domum ipſius cùm Matilde ſuâ uxore non acceſſerit, niſi animo illius ludibrio habendi verbis atrocioribus laceſſendi, dictiſque contumelioſis ac probroſis onerandi: Quod quidem eo magis redarguendum ac reprobandum eſt; quòd potuiſſet, inde tam vehemens animi commotio tantaque indignatio injici; ut in periculum mortis multò magis imminens, quàm quòd ex ipſius morbo, ei fuerat inductum de integro veniret.

At quam Domnolus affert, cauſa quarta cæteras præcedentes odioſâ quâdam atrocitate ſupergreditur; cùm fidem Petri ſubleſtam apertiſſimè evincat, qui ejuſmodi fraude ſtructâ, quæ virum non projectæ famæ planè dedecet, tentavit inſtrumento, quod curavit à Notario fraudulenter perſcribi, ſuum avunculum haberi debitorem; cùm potiùs eundem ipſi incumberet, ſibi beneficum commendare.

Quinta, ſexta & ſeptima cauſa, quibus Domnolus plurimùm innititur; cùm ait, eam ſibi mentem ſemper affuiſſe, futurum ut quas in gratiam contracti Matrimonii Petro conceſſerat, 40000. Libræ, & 15000. eidem teſtamento legatæ ad Paulum transferrentur, poſtquam quòd ipſe Petrus, nullis liberis relictis decederet; plurimâ etiam conſideratione merentur perpendi, quantùm ad præfatas 15000. Libras, de quibus hîc loci, quæſtio potiſſimùm inſtituitur. Enimverò licet ipſa mens quam ſecretam habuit, tunc temporis cùm largitus eſt 40000. Libras; ipſi nullum jus faciat, exigendi à Petro ut eaſdem, in caſu prædicto ſuo fratri transmittat; quoniam earumdem donationem in contractu Matrimonii, nudè ac ſimpliciter nullâque ibidem nec enunciatâ ſcripto, nec ipſi Petro verbis ſignificatâ conditione aſſignavit; diſſimilis tamen eſt ratio, quæ 15000. Libras attinet; ſiquidem mentem ſuam apertè prorſus & palam fecerit Petro, nec inſtrumento ſubſcribere voluerit, niſi diſertis verbis enunciatâ iſtâ conditione; & ejuſdem denunciatio opportuno tempore fuerit declarata, juxta Leges Romanas, quæ in eâ Provinciâ obtinent, & quibus etiam alibi ſtandum eſt; cùm nihil iiſdem contrarium nec ab Eccleſiâ, nec à Principe conſtitutum eſt; & ipſæ neque naturali, neque Divino, neque etiam municipali Juri adverſantur: propterea quòd, ſiquidem inſtrumento nondum Chyrographus appoſitus eſſet nec ab eo, nec à Petro, nec ab ipſo etiam Notario ex fide ab eo datâ, nihil ei prorſus obligationis, ſecundùm leges induceretur. Atque ita omnino definitur Lege Imperatoris Juſtiniani, quam ad marginem indicamus (b). Quibus etiam addendum eſt, nec ipſum Petrum latuiſſe, quam hîc loci plurimùm laudamus veritatem; quippe, poſtquàm ſubſcribere ſe velle planè negavit; tradiderit in manum Notarii, excerptum nummariæ teſſeræ, eidem præcipiens, ut ipſius Avunculo iſtud reſtitueret: Indèque fidei ſibi datæ à Domnolo præſtandæ renunciaſſe omnino cenſeatur.

(b) Leg. Contractus. 17. cod. de fide inſtrumentorum. lib. 4. tit. 21.

Tandem verò, quam Domnolus præ ſe fert poſtremo loco, cauſa cæteris anteà laudatis gravior eſt ac prorſus inſignior; quin immò, ſi vel etiam ſola conſideretur ſufficit, ut ab exolvendâ ſuâ promiſſione omnino poſſit abſtinere; licet etiam fidem ſuam, nullâ interveniente conditione, nudèque ac ſimpliciter obligaviſſet: enimverò repugnat quibuſcumque legibus æquitatis, Domnolum ſemetipſum exuere, exiguis quæ ei ſuperſunt facultatibus; quæ quidem, juxta quem experitur, rerum familiarium ſtatum, omnino imminnuntur, vixque ad ipſius honeſtum neceſſarium

poſſunt

poſſunt attingere : ſiquidem quibus anteà gaudebat, annui ieditus ad mediam ſui partem devenerint ; extinctis à Rege Baſilicæ Pariſienſis adventitiis penſionibus, quæ tam quoad uſuras, quàm quoad ipſummet fœnus in chartaceas Schedas refuſæ ſunt ; & quia difficile admodùm, imò neque etiam poſſibile eſt, fundus repeiri, in quibus de integro valeant collocari.

1. Propterea quòd, ex quo primùm diſſeminatæ ſunt ejuſmodi chartaceæ ſchedæ, ſupra modum auctum fuerit pretium agrorum, domorum & cæterorum fundorum.

2. Quia, quæ nova fœnora conſtituuntur, binum denarium de centenario ſolummodò referunt; cùm è contrariò multò plus anteà conſueverint Conſtituentibus reddere.

3. Ipſa ſumma ætas, ad quam Domnolus pervenit, legitimam atque plauſibilem cauſam efficit, cur fidem aſtrictam, quo tempore res ipſius optimè ſe habebant, valeat omnino fluxam gerere atque caducam. Ut namque in ejuſmodi provectiſſimâ ætate corporis infirmitates accreſcunt indies, ſic plurimùm urgent ac veluti propagantur vitæ neceſſitates: adeòque in eâ, quam experitur, rerum circumſtantiâ æquum eſt, ab eo in ſubſidium propriarum neceſſitatum, quidquid divitiarum ſupereſt reſervari; quippe ægrè admodùm ad honeſtum ipſius neceſſarium poſſint ſuppetere : & cùm jam anteà ſtatuerit de 40000. Libris, in gratiam Nepotis, qui beneficium ſibi indultum tam acerbè, immemorique adeò animo rependit ; ipſum neceſſitatibus cæterorum ſuorum parentum, oportere conſulere teſtamento ſuo, juxta, quæ requiruntur in Provinciâ, in quâ degit, formulas confecto atque conſcripto ; & bonorum ſuorum partem impendi curare in ſtipis erogationes, cæteroſque pios uſus, qui poſt mortem ipſius poſſint animæ ejus ſublevandæ prodeſſe.

CASUS V.

Altrius promiſit Benedicto, futurum ut 50. Dupliones aureos ipſi largiretur. Verùm ejuſmodi promiſſionem auribus potiùs dedit, quàm veritati ; quippe qui nunquàm ſincerâ fide cogitaverit eandem exolvere. Numquid nihilominùs ad illam perficiendam obligatus?

Respons.

Nullam veri nominis obligationem parit, quæ fides non accedente conſenſu promittentis aſtringitur. Ita docet Saïrus, (a) qui ait : *Ut obliget promiſſio ſimplex debet eſſe vera; hoc eſt cum animo ſe obligandi facta : nemo enim ex promiſſione obligatur, niſi animum habuerit ſe obligandi..... quia potiſſima vis obligandi naſcitur ex intentione.* Quod laudatus autor Anglus probat autoritate S. Thomæ, & teſtimonio Angeli de Clavaſio, Sylveſtri, Lopez, Anglès, Tabienæ, Rodriguez, & Navarri. Idem quoque habet Bonacina (b) poſt Azorium, Rebellum, Regionaldum, & Sanchez, quos ibidem appellat. Indéque inferimus, licet ingenuitatem ac bonam fidem, non ſine peccato plurimùm læſerit, cùm nempe promiſit, quod exolvere animus non erat; ex ejuſmodi promiſſione, Alypium non obligari tamen ad quinquaginta dupliones aureos, Benedicto rependendos. *Si autem eſt licitum & poſſibile quod promittit, ſed ſervare non intendit*, inquit S. Antoninus, (c) *utique peccat, quia mendacium dicit.* Attamen ſi interveniente ejuſmodi promiſſo, Benedicto fucum facere intendiſſet, atque indè detrimenti quid ei acceſſiſſet; abſque dubio eſt, ipſi omnino incumbere in dicto caſu, ut quidquid ei damnum attulit, in integrum penitus reſtituat.

(a) Greg. Sairus. clavis reg. l. 6. c. 6. n. 17. Et apud eum. S. Th. 2. 2. q. 110. art. 3. ad 5. Angelus & Sylveſt. v. Pactum. Lud. Lopez part. 2. Inſtruct. Confeſſ. c. 30. concluſ. 4. Navarr. Manual. c. 18. n. 6. &c.

(b) Bonacina tract. de Contract. diſp. 3. q. 12. puncto 1. propoſit. 1. n. 7. Et apud eum Azor, Rebellus, Reginaldus, Sanchez & alii.

(c) S. Anton. §. 4. ſupra cit.

CASUS VI.

Julianus, occurrenti ſibi cuidam Prædoni in Silvâ mortem minitanti, quòd pecuniam ei dandam in ipsâ horâ non haberet, promiſit futurum, ut intra viginti quatuor horas, viginti dupliones aureos ei afferret, atque eoſdem apud crus cujuſdam arboris, quam ei fur indicabat, deponeret, intendens nihilominùs reſtitutionem iſtius ſummæ apud Judices urgere. Quâ de re duo quæruntur. Priùs, utrùm Julianus ex conſcientiâ teneatur, ad exequendam ſuam promiſſionem. Alterum utrùm non fuerit mentitus fidem ſuam eâ ratione prædicto prædoni obligando?

Respons.

Ad prius quæſitum reſpondemus, Julianum non teneri prorſus ad eam fidem, quam Prædoni obſtrinxit præſtandam. Ratio eſt, quia promiſſum ejuſmodi non acceſſit, niſi ex gravi metu & cadenti in virum fortem & conſtantem ; ſiquidem ob mortem ſibi interminatam effugiendam, illud idem intervenerit : atque adeò, quemadmodùm docet S. Thomas ; (d) *Talis obligatio*, (hoc eſt, *obligatio quâ* (quis) *obligatur homini, cui aliquid promittit*) *tollitur per coactionem : quia ille, qui vim intulit, hoc meretur, ut ei promiſſum non ſervetur.* Quod omnino congruit iſti effato Alexandri III. ſcribentis ad Epiſcopum Brannovii : (e) *Quæ metu & vi fiunt, de jure debent in irritum revocari.*

(d) S. Thom. 2. 2. q. 89. art. 7. ad 3.

(e) Alexand. III. in cap. *Abbas.* de his quæ vi metuſve cauſâ fiunt.

Quod pertinet ad alterum interrogatum, dicimus, licet Julianus viginti dupliones aureos furi ſpoponderit, cum animo reſtitutionis eorumdem apud Judices perſequendæ ; non inde tamen mendacii redargui omnino poſſe ; propterea quòd, ut ait S. Thomas, (f) *Conſtans non cogatur ad mentiendum, quia tunc vult dare, ſed tamen vult poſteà repetere, vel ſaltem Judici denuntiare, ſi ſe promiſit non petiturum reſtitutionem*

(f) S. Thom. in 4. diſt. 29. q. un. art. 2. ad 4.

CASUS VII.

Anatolius, non infimi nominis argentarius, ſubolens imminentem ſibi ſuarum rerum omnium ruinam ; niſi propediem occurrat, unde ipſi ſint ad manum 10000. Libræ, quarum ei opus eſt, ut ab iſto infortunio ſibi caveat, & ſuam fidem tueatur ; Manlium adit, quem fœneratoriam artem profiteri novit, quique ſibi aliunde familiariſſimus eſt, ab eoque petit, ſibi dictam ſummam ad ſex tantummodò menſes commodari ; nullum ſiquidem reperiat, qui velit ab ipſo gratiam iſtam inire : quoniam verò Manlius negat, mutuam pecuniam ſine ſpe mercedis dare, verbis ei fidem aſtringit, futurum ut conſtituto decimo denario de Centenario pendat uſuras. Numquid iſta obligatio Anatolio inducitur, juxta conſcientiam ut ejuſmodi uſuras Manlio perſolvat ; quippe qui ea de re, fidem ei non fecerit, niſi ex irruente ſibi metu, ne totum ſuum Commercium dilaberetur, & ſua fides atque propria fama in integrum concideret?

Respons.

Ut certò ſciatur, utrum importetur obligatio perficiendi promiſſi, quod ex metu intervenit ; diſtinguendus eſt metus duplex ; alter quidem juſtus, alter verò, qui ſit injuſtus : quandò aliquid promiſſum fuit ex juſto metu ; quantumcùmque gravis extiterit, modò deliberationem voluntatis non impediverit in integrùm ; urget tenendi promiſſi obligatio ; ſiquidem, cùm ipſa cauſa metus juſta ſit, fidei dandæ neceſſitas incumbit, atque adeo & ejuſdem perſolvendæ : aut ſaltem ideò præſtanda eſt, quòd ultro exhibita fuerit, & propter legitimam attentionem. Atque

que ita Lex ipſa ſtatuit, occaſione mulieris cujuſdam libertate donatæ, quæ cum in patronum ſuum, immemorem ſeſe beneficii accepti exhiberet, ei dat aut promittit aliquid, ex juſto metu, quo percellitur, ne iterum ab eo reducatur in priſtinam conditionem ſervitutis: quod quidem jus ipſi Patrono in integrum prorſus cedebat, ut promeritas pœnas ab iſtâ muliere repeteret. ſic autem laudatâ lege declaratur (*a*). *Si mulier contra patronum ſuum ingrata facta, ſciens ſe ingratum, cùm de ſuo ſtatu periclitabatur, aliquid patrono dederit vel promiſerit, ne in ſervitutem redigatur ceſſat Edictum* (ſcilicet quòd poſſit repetere, quod ſolvit) *quia hunc ſibi metum ipſa intulit*. Quæ ipſiſſima ſunt verba præfatæ legis.

(*a*) Leg. *Mulier*. 21. ff. quod metûs causâ geſtum erit. lib. 4. tit. 2.

At verò ſi cauſa metûs, fuerit è contrariò injuſta; ut in propoſitâ ſpecie, ubi Anatolius uſuras, Manlio pendendas non promittit, niſi ex incuſſo ſibi metu, ne alioquin quidquam ab eo ſubſidii, in ſummâ quâ premitur, rerum inopiâ accipiat; & deficiente ejuſmodi auxilio, ipſius famæ fides, fortunaque penitus dilabantur; nulla prorſus inſtat obligatio, adimplendi promiſſi: ſiquidem tunc concedendum foret, ei, qui furi cuidam polliceretur decem aureos dupliones, neceſſitatem incumbere eidem etiam iniquè exigenti, promiſſionis præſtandæ: quod quidem propugnari non poteſt; niſi omnino abſurdè; ſiquidem ut ait S. Thomas (*b*) *ille qui vim* (injuſtam ſcilicet) *intulit, hoc meretur ut ei promiſſum non ſervetur*: cui prorſus concordat, quod definitur ab Alexandro III. ſcribente ad Epiſcopum Vigiliarum in Apuliâ in Regno Neapolitano, & ſubjectam difficultatem ſic diſſolvente (*c*). *Debitores ad ſolvendas uſuras, in quibus ſe obligaverant cogi non debent*; inquit laudatus Papa. Atque rationem iſtam Gloſſa ſubjungit; quia promiſſum injuſtè fuit & conſequenter, *quia nulla fuit obligatio de jure Divino, ſive Canonico*. Concludamus igitur Anatolium non teneri, ad uſuras, quas promiſit Manlio iniquiſſimo fœnore rependendas.

(*b*) S. Tho. 2. 2. q. 89. art. 7. ad 3.

(*c*) Alexand. III. in cap *Debitores*. 6. de jure jurand. lib. 2. tit. 24.

CASUS VIII.

Scevola pactus cum Thomâ, ſeſe ei conceſſurum Dupliones decem Aureos, eâ conditione, quòd de medio tolleret Guillelmum ipſi infenſiſſimum, aut ſaltem percuteret, & contumeliis plurimùm vexaret; ipſi Thomæ poſt executionem Mandati, teneturne ex conſcientiâ promiſſam ſummam rependere.

Respons.

Extra omnem dubitationis aleam poſitum eſt, neque Divino neque humano jure, quidquam obligationis induci Scevolæ, ex promiſſo quod exhibuit Thomæ, ut flagitioſam ejuſmodi provinciam exequeretur, ad rependendos decem Aureos dupliones. Cujus quidem rei cauſa potiſſimùm ea eſt, quòd quæcumque promiſſiones, ſeu conventiones eo animo conflatæ, ut interveniente quâdam pecuniæ ſummâ, facinoris aliquid perpetretur, quæque cùm Divinis, tùm humanis legibus, tanquàm illicitæ interdicuntur, nullam habeant neque ante, neque poſt admiſſum ſcelus vim obligandi. Eſt namque iſta Regula Juris, à Canonici Juris interpretibus, atque à Juriſconſultis quotquot ſunt, recepta & comprobata, *quòd* (*d*) *quæ contra jus fiunt, debeant utique pro infectis haberi*; nec (*e*) *in malis promiſſis fidem expediat obſervare*. Quod quidem Bonifacius VIII. ex antiquo ſuo Canone excerpſit, in quo ſic legere eſt: *In malis promiſſis reſcinde fidem ... impia enim eſt promiſſio, quæ ſcelere adimpletur*. Atque iſtud adeò verum eſt, ut, quanquàm ejuſmodi promiſſio fuiſſet, etiam jure-jurando confirmata, nullam importaret obligationem; ut idem Bonifacius habet, in ſequenti aliâ Regulâ Juris (*f*): *Non eſt obligatorium contra bonos mores præſtitum juramentum*. Indeque eſt (*g*) quòd Herodes, qui jurejurando ſemetipſum obſtrinxerat, futurum, ut, violato omni juſtitiæ jure, S. Joannem Baptiſtam occidi juberet; ſcelus alterum priore prorſus atrocius admiſerit, juſjurandum adimplendo: unde ſequitur 1. cùm conventio, de quâ Scevola pactus eſt cum Thomâ, cuicumque Juri repugnet eumque juxta vim legum, pœnâ mortis dignum efficiat; de eâdem ſic eſſe judicandum, quaſi nunquam fuiſſet conflata, adeòque nullâ ratione eſſe obligatoriam. 2. Siquidem ejuſmodi promiſſio, bonis moribus adverſetur, nihil inde neceſſitatis imponi Scevolæ, niſi dignæ ſinceræque pœnitentiæ, ob ingens adeò facinus peragendæ.

(*d*) Reg 64. de Reg. Juris in 6.

(*e*) Reg. 69. ibid.

(*f*) Iſidor. in can. *In malis*. 5. 22. q. 4.

(*g*) S. Ambroſ. in can. *Eſt etiam*. 2. 22. q. 4.

Quo quidem principio eodem, fretus Gregorius IX. ſic declarat (*h*). *Pactiones factæ à vobis .... nullius penitus ſunt momenti: quod etiam de aliis eſt dicendum, quæ obſervata vergunt in animæ detrimentum. Nam etiam juxta legitimas ſanctiones, pactum turpe vel rei turpis.... de Jure, vel de facto, nullam obligationem inducit*.

(*h*) Greg. IX. in cap *Pactiones*. 8. de pactis lib. 1. tit. 37.

Canonicis Conſtitutionibus Civiles leges, eâ de re, omnino conſentiunt. En quinque ejuſmodi ſunt, prorſus luculentiſſimæ.

Prima (*i*): *Si flagitii faciendi, vel facti cauſâ, concepta ſit ſtipulatio, ab initio non valet*.

Secunda (*k*): *Generaliter novimus, turpes ſtipulationes nullius eſſe momenti*.

Tertia (*l*): *Pacta quæ contra leges Conſtitutioneſque, vel contra bonos mores fiunt, nullam vim habere indubitati Juris eſt*.

Quarta (*m*): *Cùm omnia quæ contra bonos mores, vel in pactum vel in ſtipulationem deducuntur, nullius momenti ſint*.

Quinta (*n*): *Si ſtipulatio ſit interpoſita de his, pro quibus paciſci non licet, ſervanda non eſt; ſed omnino reſcindenda*. Quæ quidem omnes præfatæ leges, in jure naturali ſtabiliuntur, quo omnino prohibetur, ne flagitioſæ actioni, merces rependatur: quoniam ſi liceret, vitio mercedem tribuere; inde ſceleſtiſſimis hominibus, occaſio præberetur atrociſſimorum quorumcumque criminum perpetrandorum: ſiquidem nunquàm ardentiori ſtudio, quis rapiatur ad flagitium, quam cum inde premium ſperat? repudiandam penitus ergo eorum opinionem cenſemus, qui tuentur licet ejuſmodi promiſſiones non obligent ante facinus perpetratum; iiſdem tamen obligandi vim annecti, eo ipſo, quòd crimen executioni demandatum eſt; quin immò perſuaſum prorſus animo habemus, abhorrendas penitus atque habendas eſſe execrationi, ejuſmodi promiſſiones & ſtipulationes; & tanquam nullas eſſe conſiderandas; quemadmodùm irritæ reipsâ fiunt, omnibus cùm Eccleſiaſtiaſticis, tùm Civilibus legibus; ut modò obſervatum ac probatum eſt.

(*i*) Leg. *Si flagitii*. 123. ff. de verborum obligationib. lib. 45 tit. 1.

(*k*) Leg. *Generaliter*. 26. ibid.

(*l*) Leg *Pacta*. 6. cod. de pactis. lib. 1. tit. 3.

(*m*) Leg. *Ex eo*. 4. cod. de inutilibus ſtipulat. lib. 8. tit. 29.

(*n*) Leg. *Juris Gentium*. 7. ff. de pactis. §. 16. lib. 2. tit. 14.

CASUS IX.

Jourdanus promiſit ſex nummos Aureos, Polixeni Libidinoſiſſimæ mulieri; in pretium corporis proſtituti. Num obligatur ad promiſſum, prædictæ Meretrici ſervandum?

Respons.

Nedum vir præfatus teneatur, ad præſtandum quod promiſit; quin immo ſicut, ſpondendo dictam ſummam iſti Mulieri peccavit; atque imprimis ſi promiſſo ejuſmodi interveniente, id potiſſimum animo intenderit, ut cùm eâ libidinosè agere perſeveraret; graviſſimo prorſus peccato irretiretur, ſi eâdem mente fidem illi teneret. Quod quidem luce meridianâ clarius eſſe convin-

convincitur, ex omnibus teſtimoniis, in ſuperiore deciſione relatis quibus addere licet autoritatem S. Auguſtini (a) teſtantis, non poſſe Meretricibus pecuniam rependi, abſque graviſſimo peccato; cùm nempe in pretium perpetrati criminis tribuitur. Autor verò Gloſſæ ſic ſubjungit (b). *Sed nonne causâ affectionis Meretricibus dare poſſumus?* En quæſtio quam inſtituit, ad quam reſpondet iſtis verbis: *Dicunt quidam quòd ſic, pactione non præcedente, causâ remunerandi: quod non credo: quia ſemper peccatum eſt dare.*

(a) S. Aug. in can. *Qui venatoribus*, 7. diſt. 89.

(b) Gloſſa in can. cit. v. *Meretricibus*.

Confirmari poteſt iſta deciſio, petito exemplo, ab Hiſtrionibus, de quibus Doctor Angelicus autoritate S. Auguſtini plurimùm fretus ſic habet (c): *Auguſtinus dicit ſupra Joannem. quòd, donare res ſuas hiſtrionibus, vitium eſt immane; niſi forte aliquis hiſtrio eſſet in extremâ neceſſitate, in quâ eſſet ei ſubveniendum.* Unde à fortiori concludendum eſt, nihil quidquam Meretricibus concedendum eſſe; licèt eâ de re, promiſſio, etiam remotâ mente eas alliciendi ad peccatum, & ipſa promiſſionis executio accederent; quoniam inde locus, & occaſio ſemper eis certiſſimè ſubminiſtrantur, & ipſis etiam, qui aliquid eis largiuntur, aut continuandæ, aut ineundæ vitiatæ depravatæque conſuetudinis: vel ſaltem, ex Laſcivientibus colloquiis, atque adiribus, periculum iſtud ut plurimùm imminet: quod in quocumque caſu, nunquam poteſt eſſe non illicitum (d). Non nos latet, Cajetanum & alios quoſdam abiſſe in ſententiam oppoſitam (e). ſic Cajetanus loquitur. *Quando verò ipſa datio non prohibetur, ſed actus ſeu cauſa, propter quam datur, ut cùm prohibetur fornicatio, adulterium & hujuſmodi; non prohibetur dare propter iſta; ſed iſta prohibentur.* At iſti Laudatorum autorum opinioni, non poſſumus ſubſcribere: quando namque quoſdam caſus ſibi fingere amant, in quibus non eſſe illicitum ſupponunt, nec promittere nec dare, in pretium turpis alicujus actionis perpetrandæ; falſam omnino hypotheſim comminiſcuntur; quemadmodùm patet ex teſtimoniis, in ſolutione antecedenti allegatis: quin etiam tanquam certiſſimum habemus, ex eorum opinione feneſtram prorſus patefieri, ad plurimam nequitiam; quoniam ad audenda quæque, & ad perficienda quæ fluunt in Luxuriam, inde via redditur expeditior.

(c) S. Aug. apud S. Tho. 2. 2. q. 168. art. 3. ad 3.

(d) De Gen. theol. mor tom 1. tract. 6 cap 2. q. 3.

(e) Cajet. in 2. 2. q 62. art. 5. ad 2.

PROMOTOR.

QUI PROMOTOR dicitur, Eccleſiæ Miniſter eſt, qui in iis, quæ Juriſdictionem Eccleſiaſticam attinent, quas Regii Procuratores, in Civili Foro exercent, implet eaſdem officii partes; poſtulando nimirum ex Officio, aut quæſtionem haberi, aut decerni comprehenſionem adverſus Clericos ſontes alicujus delicti digni animadverſione; requirendo quâ ratione magis expedire illi videtur, ſic pronunciari de cauſis, quæ apud Officialem aguntur, diligenter invigilando Juribus, libertatibus & Immunitatibus Eccleſiæ conſervandis; & vigorem, ac robur Eccleſiaſticæ Diſciplinæ plurimum tuendo.

Ut Canonibus (f) ſummoperè cautum eſt, ne à Laicis accuſatio Eccleſiaſticis inferretur; exceptis quibuſdam caſibus, quos (g) Gygas recenſet; de gremio Eccleſiaſticorum, neceſſario ſunt aſſumendi Promotores. Cùm alioquin eſſet unde ab inſtitutis, ab illis quæſtionibus, cæteriſque Juris formulis, appellaretur tanquam ex abuſu: quemadmodum olim appellatum fuit, ex eo, quòd quidam Catalaunenſis Epiſcopus voluerat Promotoris officium, à Procuratore de Juriſdictione Baillivii Regii ejuſdem urbis exerceri; ſicut teſtatur Fevret (h). Neceſſe eſt ergo, cujus officium eſt perſequendorum, in Juriſdictione Epiſcopi Eccleſiaſticorum, qui moribus ſunt diſſolutis ac depravatis, ipſum ſacris Ordinibus inaugurari. Quam ejus rei, rationem ſuggerit Concilium Hiſpalenſe, anno 619. habitum (i), iſtis verbis: *Indecorum eſt enim, Laïcum vicarium eſſe Epiſcopi ... in uno enim eodemque officio non debet diſpar eſſe profeſſio ... nam cohærere & conjungi non poſſunt, quibus & ſtudia & vota diverſa ſunt.* Eſt tamen Arreſtum quoddam, à Parlamento Toloſano pronunciatum 23. Junii 1640. quo declarantur non abuſivæ, quas Archiepiſcopus Aquenſis ſtatuerat, Edictiones; quanquàm in eum allegaretur, ipſius Promotorem eſſe Laïcum: at provocatus cauſam iſtam, ex eo plurimùm tuebatur, quòd ab annis 40. præfatus Promotor officium ſuum exerceret; atque ex eo Juris effato, *Communis error facit jus*: quodque eâ in re, notandum magis occurrit, illud eſt, quòd nequidem Arreſto præfato, injunctum fuerit Laudato Archiepiſcopo, ut ſibi deinceps Promotorem Eccleſiaſticum adhiberet (k). Arreſtum iſtud, quod omnino unicum eſt, quod poſſit citari adversùs uſum paſſim in Eccleſiâ receptum ac frequentatum, refertur ab Alberto.

(f) Can. *Nullus*. 2. & can. *Laico*. 3. & can. *Sicut*. 6. 2. q. 7.

(g) Tract. de crimine Læſæ Majeſtatis. q. 15.

(h) Fevret. l. 4. cap. 3. n. 29

(i) Conc. Hiſpalens. in can. *In nova*. 22. 16. q. 7.

(k) Caſus. *Albertus*. v. *Epiſcopus*. art. 9.

Bouchel obſervat (l), teſtante Diaz de Luco (m), uſum invaleſcere in Hiſpaniâ, ut Promotores ſacris Ordinibus inſigniantur, juxta Conſtitutiones Eccleſiaſticas Cæſar-Auguſtanas, quarum refert iſta verba: *Nullus de cætero Procurator Fiſci* (iſtâ nominis appellatione donatur, in laudato Regno Promotor) *admittatur, niſi in ſacris ſit Ordinibus conſtitutus: ſuffraganeis noſtris & eorum Officialibus, contrarium faciendi, poteſtatem omnimodam auferentes.* Concilium Provinciale Toletanum, anno 1556. congregatum (n) præcipit etiam, ut Epiſcopi de eâdem Provinciâ, non alios ſibi ſint adhibituri Promotores quàm. *Qui vel Sacerdotes ſint, vel intra ſex menſes, ad ſacrum Ordinem, intra annum ad Sacerdotium, promoveri poſſint & promoveantur. Alioquin ad uſum proprii muneris non admittantur.*

(l) Biblioth. can. verbo. *Promotores*.

(m) Diaz. de Luco in practicâ. crimin. canonicâ. c. 4. v. *Ego*. n. *Presbyter*.

(n) Conc. Tolet. an. 1556. art 2. cap. 12.

Obtinuit

Obrinuit quoque in Galliâ, ut Promotori deferretur titulus *Procuratoris Fiſci*; queinadmodùm annotat Chenu in ſuo Commentario, in uſum Forenſem Eccleſiaſticæ Curiæ Bituricenſis (*a*), in quo Sermonem faciens, de iſto Miniſtro, ait: *Qui Procurator Fiſcalis etiam hodie appellatur in Curiis Eccleſiaſticis* (*b*). Aufrerius Toloſanus Officialis primus recenſetur, cui prohibitum fuerit à Seneſcallo, ſeu Judice-Mago ejuſdem Civitatis, ne deinceps aſcriberet, Promotori ſuo, ejuſmodi titulum; eo nimirùm principio innixo, quòd nullo Fiſco, Eccleſia gauderet, à quo quidem prohibitorio Edicto ad Supremum Senatum dictus Officialis appellavit, ibique lis pendebat tunc temporis, cùm ſcribebat; Et Fevretus (*c*) fatetur, à Promotoribus Officialitatum Burgundiæ, eundem olim titulum fuiſſe aſſumptum, quo iidem poſteà deſiterant; ut ipſemet comprobavit, ex pervolutatis quamplutibus actorum codicibus, de Officialitatibus iſtius Provinciæ. At nullus hodiernis temporibus, Promotor audeat ſibi arrogare titulum Procuratoris Fiſci; quoniam per Cognitores Regii Juris, iſtud eis, nullâ prorſus ratione liceret.

(*a*) Tit. 1. v. *Promotoribus*.
(*b*) Aufrerius Capella. Toloſan. q. 229. & 275.
(*c*) Fevret tract. de abuſu. l. 4. cap. 3. n. 28.

Ex ſequentibus Deciſionibus, plurima eluceſcent, quæ pertinent ad Promotores, & quibus iidem debent potiſſimùm inſiſtere, in partibus ſuorum Officiorum ſuſtinendis.

CASUS PRIMUS.

SEXTIUS, Promotor de quâdam Officialitate, ac Parochus S. Guinolei, ex officio quæſtione habitâ in Gualterium Eccleſiaſticum, de nequiſſimâ vitâ accuſatum, & duobus aut tribus de Parœciànis ipſius quos noverat, cum eo plurimâ neceſſitudine conjunctos, in jus vocatis; eam cautionem adhibuit, præſens ipſemet intereſſe, tum inquiſitioni, tum interrogatis, quæ in dictum Eccleſiaſticum habebantur, & ipſi etiam repetitioni, ac compoſitioni teſtium; eo nempe fine, ut ipſius conſpectu retenti teſtes ſibimetipſis conſtarent, nec eorum veritatem diſſimularent, quæ fuerant antea teſtificati. Numquid potuit ſic ſeſe gerere, non temeratis ipſis formulis, quæ Jure conſtituuntur?

RESPONS.

Nullo prorſus jure, potuit iſte Promotor adeſſe, quo tempore teſtes interrogabantur; neque enim licet Promotoribus Officialitatum, præſentes intereſſe inquiſitionibus, quæ habentur in accuſatos, neque interrogatis, quæ ipſis denuntiantur, neque etiam repetitioni, ſimul & compoſitioni teſtium. Cujus rei cauſas duas affert D. Brillon (*d*).

(*d*) D. Brillon. v. *Promotor* n. 3.

Prior nempe: *Quòd*, inquit, *cauſæ criminalis inquiſitio, cæteræque quæſtionis ejuſdem acceſſiones, ſecreta tacitaque eſſe debeant.*

Altera: Quoniam Promotor vices ſupplet partis publicæ. Quod quidem munus, quo tanquam pars publica fungitur, prorſus alienum eſt, ab ipſo munere Judicis, quod tamen impleret, ſi ipſi jus daretur, præſens intereſſe inquiſitionibus, quæ adverſus reos inſtituuntur; interrogatis, quæ iiſdem ſignificantur; & teſtium compoſitioni, qui adverſus eos teſtimonium dixerunt; atque ita partis publicæ ſimul, & Judicis perſonam & officium, adverſus eos ſuſciperet: Quod nuſquàm obtinuit, nec in aliquâ unquam Juriſdictione permiſſum eſt: Adeòque cùm Promotor, de quo quæſtio hîc loci habetur, contrarium attentare non dubitaverit; locus tribuitur Gualterio, provocandi tanquàm ex abuſu, ab integrâ litis ordinatione, & obtinendi, eandem penitùs reſcindi, ac nullam declarari. Atque reverà ſic pronunciatum fuit à Supremo Pariſienſi Senatu, Arreſto lato 9. Decembris 1561. quod à Jovetio refertur (*e*); Bouchel aliud quoque prorſus ſimile allegat, ex eodem Parlamento emanatum 31. Decembris 1558. (*f*), in cauſâ extante, inter Epiſcopum Cathalaunenſem & quemdam dictum Rouſſet; quod etiam idem uno ore docent Fevret in ſuo Tractatu de Abuſu (*g*), poſt Carondam (*h*) & D. Brillon, à quo uterque citatur. Uno verbo, ſic de eo capite Juriſprudentiæ conſtat, ut ſupervacancum omnino ſit, nos in eodem probando, diutiùs immorari.

(*e*) Jovet. v. *Officialis*. n. 52.
(*f*) Bouchel Biblioth. Canon. v. *Cauſa criminalis*.
(*g*) Fevret tract. de abuſu. lib. 4. cap. 3. n. 33.
(*h*) D. Brillon Dictionar. Arreſtorum v. *Officialis*. n. 181.

CASUS II.

ROMILIUS, Promotor Diœceſis Alba-pompeïanæ, reſignatam ſibi Pœnitentiarii de Cathedrali Eccleſiâ, dignitatem acceptavit: Numquid quæ iſti Beneficio annectuntur munia, ſimul & quod Promotoris eſt officium, licite poteſt obire?

RESPONS.

Quæ Pœnitentiarii ſunt, & Promotoris Officia, non poteſt una eademque perſona adimplere. Ratio eſt, quia Pœnitentiarius, ex Officio ſuæ dignitatis proprio, *malos abſcondi cupit, non erui; confeſſos abſolvi deſiderat, non damnari*, inquit Tertullianus (*i*); Cùm è contrariò proprium Promotoris munus ſit, iiſdem pœnas acceſſere, ac poſtulare, modo delicti, modum adæquari animadverſionis.

(*i*) Tertull. in Apologetico.

Pœnitentiarius ſpiritualis quidam Medicus eſt, quem plurima benignitas, & velut hauſti de viſceribus miſericordia, quodammodò rapiunt, ad condolendum iis qui errant, ad earum miſerendas miſerias & infirmitates; Promotor contra deſtinatur, ad prodenda, indicandaque delicta errantium, & requirendum iiſdem pœnas, ab Eccleſiaſtico Judice infligi. Pœnitentiarius cæterorum Confeſſariorum more, Patris perſonam ſuſtinet erga peccatores pœnitentes, quos tanquam filios, ſinu fovet & amplectitur, ac varia quæque tentat, quibus poſſint reſipiſcere, & ad meliorem frugem converti; at Promotor Miniſter eſt, qui partis publicæ, atque accuſatoris vices gerens, ſimul cum Judice concurrit, ad excipiendos ratione prorſus acerbiori, ac quaſi in virgâ ferreâ, deflectentes a recto tramite, & ab iiſdem pœnas ſeveras repetendas; ad promovendam ſtrictam Diſciplinæ ordinationem, ad refractarios cogendos in ordinem, & ad efficiendum ut ſontes puniantur; ex quibus ſequitur, ſiquidem non poſſit eadem perſona, tam varia, tamque oppoſita ſimul intendere ac perſpicere; nec æquitati, nec recto ordini convenire, ab uno eodemque, utrumque officium exerceri.

Atque iſtud omnino congruit Juri Romano (*k*), in quo ſic fertur: *Difficile eſt*, hoc eſt, *impoſſibile eſt*, ut interpretatur Gloſſa in iſtud vocabulum; *ut unus homo vicem duorum ſuſtineat.* Alia Lex, quæ Autorem ſibi vindicat Imperatorem Juſtinianum, vetat ne ſimul partes agantur Judicis

(*k*) Leg. 4 plures. ff. de pactis.

cis & Patroni (a), eamque iſtius vetiti rationem reddit, quæ quæſtioni propoſitæ omnino accommodatur: *Neque enim facilè credendum eſt, etiam duabus neceſſariis rebus, unum ſufficere; nam cùm uni judicio adfuerit, alteri ſubſtrahi neceſſe eſt; ſicque nulli eorum idoneum in toto inveniri.* Extat alia quoque Lex, quam Imperatores Valentinianus & Valens, ad Olybrium reſcribunt, quæ idem etiam exprimit (b). Quod intelligendum eſt, eâ ratione, quæ occurrit in propoſitâ ſpecie: *Si habetur reſpectus ad perſonam ratione officii*, ut loquitur Autor, qui ſuas interpretationes iſti Gloſſæ appoſuit.

(a) Leg. *Nemo.* 12 Cod. de aſſeſſoribus. l. 1. tit. 51.

(b) L. *Quiſquis.* 6. Cod. de poſtulando lib. 2. tit. 6.

Atque eâ potiſſimùm de causâ Pariſienſe Parlamentum Arreſto pronunciatu 15. Martii 1612. poſtulante D. Servin, in causâ appellationis tanquàm ex abuſu, ab inſtitutione Promotoris confectâ, in gratiam Pœnitentiarii, de Eccleſiâ Andegavenſi, declaravit dictam inſtitutionem omnino perverſam eſſe, atque alienam ab Eccleſiaſticâ Diſciplinâ, & decrevit, ut intra ſpatium unius menſis, Pœnitentiarius juxta delatam ipſi optionem, dignitatem alterutram tantummodò retineret. Quod Arreſtum legitur in ſecundo Tomo Commentariorum Cleri, parte ſecundâ (c).

(c) Commentariorum Cleri, tom. 2. part. 3. pag. 407. & ſequent.

CASUS III.

Ruffinus Promotor, de quadam Epiſcopali Juriſdictione in Galliâ certiſſimè ſcit ac ratione, quæ nullam prorſus relinquat dubitationem, Alexium Sacerdotem irretiri crimine quodam, quod penitus occultum eſt: Num ex proprio muneris, quod exercet, officio ei incumbit, officialem requirere, facultatem ſibi fieri, adverſùs dictum Sacerdotem inquirendi?

Respons.

Nedum Ruffino ex conſcientiæ debito incumbat libellum ſupplicem eo fine dare, ut quæſtio in Alexium habeatur in caſu propoſito; quin imo, rectâ conſcientiâ, debet eâ de re, ab omni prorſus abſtinere poſtulato: Quanquàm enimverò juris iſtud cedat Promotoribus, tanquàm partibus publicis, ut iis requirentibus, quæſtio de criminibus manifeſtis ac pervulgatis decernatur; plurimùm tamen neceſſe eſt eos, quantùm ad facinora occulta, ſic inniti indubitatis indiciis, ac præjudiciis adeò exploratis, ut legitimè non poſſint, à poſtulandâ de iiſdem quæſtione abſtinere. Quam ſententiam amplectitur Fevret (d), & probat argumento *à ſimili* petito, ab unâ quâdam Lege Digeſti, quæ habetur ex celeberrimo Juriſconſulto Paulo (e); Atque in ejuſmodi caſu, *unus teſtis facit indicium & præſumptionem*, inquit Author additamentorum Gloſſæ, in Legem præcedentem, appoſitorum (f), qui ſuam opinionem plurimùm roborat ex ſuffragio Diaz (g).

(d) Fevret. l. 4. cap. 3. n. 32.

(e) Paulus in leg. *Qui ſine.* 22. ff. de quæſtionibus l. 48. tit. 18.

(f) Addit. ad Gloſſ. in Leg. *Marius.* 20. ff. eod. tit.

(g) Bernard. Diaz. in praxi criminali. c. 6.

Obſervandum eſt: 1. Iſtum uſum frequentari tum in Galliâ, tum in Hiſpaniâ, cùm ſcilicet accuſatio verſatur, circa crimen occultum, ut qui litem Eccleſiaſtico movet, Promotor tenetur ad habendum delatorem, qui valeat ſi opus fuerit, præſtare ac refundere impenſas cæteraſque litis acceſſiones, quas accuſatus ſuſtinuerit; quemadmodùm Fevret evincit ex iſtis verbis Ignatii Lopez ſcibentis, in praxim criminalem Diaz. *Si enim Reges Hiſpani ſuis Fiſcalibus injungant, ut delatorem habeant; cur & Promotoribus illud ipſum non præcipietur.*? Quod quidem eo magis æquitati conſentaneum eſt, quòd Promotor ſuffectus ſit, in locum Regii Procuratoris, qui præſens olim intererat Senatibus Eccleſiaſticæ Curiæ; juxta Edictum Caroli VIII. anni 1485. & Edicta Franciſci primi annorum 1535. & 1540. ac inſpiciendorum ejuſdem Codicum atque Actorum, juris prærogativâ donabatur.

2. Si accuſatus liberatur de crimine, ac quâcumque culpâ vacans declaratus intervento judicio, appellaverit Promotorem, de indicando ſibi ipſius delatore, obligari Promotorem ad eundem ipſi ſignificandum, ut ait Fevret (h); cùm alioquin ipſi, proprio privatoque nomine, quidquid tum ad ipſam cauſam, tum ad ipſius impenſas & acceſſiones attineret, incumberet præſtare: à quâ quidem obligatione eum, nec ipſe Judex Eccleſiaſticus poteſt abſque abuſu eximere; ut teſtatur Bouchel (i), qui iſtud probat ex quodam Arreſto (k), à Supremo Pariſienſi Senatu pronunciato 8. Martii 1622. pro Annâ le Grand Moniali provocante tanquàm ex abuſu, adverſùs Claudium le Blanc Promotorem Senonenſem, qui declaratus eſt jure ac meritò provocatus proprio privatoque nomine, & condemnatus fuit ad refundendas tum impenſas, tum cæteras litis acceſſiones, quæ certâ ſummâ 400. librarum *Pariſiis* fuerunt expenſæ, atque æſtimatæ; quòd nempe delatorem ſuum ipſe non manifeſtaviſſet. Iterùm refertur, ab eodem Juriſconſulto, aliud Arreſtum à laudato Parlamento latum, in ſimili causâ 9. Julii 1626. contra Promotorem Catalaunenſem. Tertium quoque legitur, apud D. Servin Catholicum in Pariſienſi Curiâ Advocatum, præfatis aliis duobus omnino conſentiens (l); Ex quibus patet, ut ad normam prudentiæ Promotor ſeſe gerat, requiri omnino, non ante conflari ab ipſo, in ejuſmodi caſu, accuſationem, quàm cautè ſibi Denunciatorem aliquem aſſeruerit, qui poſſit accuſato præſtare tum litis impenſas, tum cæteras acceſſiones ipſius cauſæ, ſi contigerit eum dimitti atque abſolvi.

(h) Fevret. l. 4. c. 3. n. 32.

(i) Bouchel ſumm. Benef. v. *Delator.*

(k) Idem Biblioth. Canon. v. *Delator.*

(l) D. Servin. tom. 2. ipſius cauſæ dictionum. Dictione 2.

CASUS IV.

Rhotodus Canonicus de Eccleſiâ Pictavienſi, cùm fuiſſet inſtitutus Promotor de Diœceſi ab Epiſcopo; contendit, inde jus ſibi fieri, ut licèt abſens, Choro præſens adeſſe cenſeatur, & obventiones integras percipiat. Quod prorſus negat Capitulum: Numquid Rhotodus poteſt, illæsâ conſcientiâ, Canonicos iſtos in jus vocare, iiſdemque eâ de re, litem inferre?

Respons.

Reſpondemus, ſi prædicti Canonici obſtinent, non eximere Rhotodum, à mulctâ Canonicis abſentibus indictâ, nec præſentem Canonicis haris, eundem habere, quo tempore vacat officiis dignitati Promotoris annexis; ipſi jus in integrum cedere, eorumdem in jus vocandorum, quò ſibi eâ de re Judicum ſententiâ, adverſus eos ſuccurratur. Quod quidem patrocinium non poteſt ei, ullo æquitatis jure denegari.

Atque ita ſtatuitur conſultatione habitâ in Comitiis generalibus Cleri Gallicani 26. Septembris 1635. in quâ fertur (m): » Congregatio diu agitavit ac maturè prorſus perpendit iſtam propoſitionem: Atque eâ de re, conſultatione acceptâ, ex unâquâque Provinciâ, interpretando ſtatuta Cleri antecedentia edixit, ut omnes legati ad Generalia Comitia, & Synodos Provinciales, Vicarii Generales, Officiales & Promotores, Diœceſes inviſentes, aut defungentes propriis ſuis officiis, ſive intra Diœceſes, ſive extra... ac generatim quoſcumque Illuſtriſſimi Epiſcopi, atque Capitula ſibi aſſumpſerint, ad gerendas res, & cauſas tum ſuarum Diœceſeon, tum ſuorum Capitulorum; ii quoque forent percepturi quoſcumque reditus, ſuis Dignitatibus, Officiis & Præbendis annexos, tam quoad annuas penſiones, quàm quoad obventiones quotidia-

(m) Actorum Cleri. 5. parte tom. 4. tit. 4. cap. 1. n. 8 pag 134.

„ nas ac mannales diſtributiones, qnaſi Chorn, „ Diviniſque Officiis ipſi præſentes etiamnum in„ tereſſent, quàmdiu dictis Officiis ac muneri„ bus ſuam operam, actu & de facto impendent „.

(a) Fevret l. 4. c. 3. in fine.

Fevret refert etiam, eâ de re (a), Arreſtum quoddam prounciatum ab ampliori Conſilio 5. Auguſti 1623. pro Promotore Trecorenſe, Parocho de Curâ S. Galeſoni, contra Procognitorem Summi Procuratoris Lanionenſis, cui denunciatum eſt, ne bona ipſius Curæ pignerari, adversùs dictum Promotorem attentaret, prætenſo reſidentiæ defectu; quamdiu Promotoris Officium gereret.

Subjecimos: *Quo tempore vacat Officiis dignitati Promotoris annexis*; Eſt namque extra omnem prorſus controverſiam poſitum, ſecluſo dicto tempore, ipſi omnino incumbere, præſentem Choro, & Cannnicis horis intereſſe, quemadmodùm eadem obligatio inducitur Pœnitentiario, qui Confeſſionibus excipiendis non vacat, & Canonico Theologo extra caſum urgentis ſtudii, & Sacræ Concionis.

Equidem non diffitendum eſt, à quibuſdam contendi, eam juris prærogativam, quæ Promotoribus attribuitur, ut licèt abſentes, valeant ſibi quaſcumque obventiones aſſumere, non debere obtinere, niſi in iis caſibus, in quibus munus ſuum, ſine ſpe mercedis exercent; nec extendendam eſſe, ad eos caſus, in quibus eis, pro ratione laboris & Officii, congruens honorarium defertur. Ut contingere poteſt, cùm requirentibus Partibus aliquid itineris conficiunt, cujus cauſâ, præmia multa ferunt. At reſpondetur 1. Caſus ejuſmodi, raro prorſus occurrere; adeoque non eſſe, unde iidem, à generali Regulâ ſobducantur, 2. Iſtam Juris prærogativam attribui generatim, nullâ clauſulâ excipiente appoſitâ, à Comitiis generalibus Cleri Gallicani, anni 1635. Porrò nec Epiſcopos ipſos fugiebat, quibuſcumque Delegatis, juſtum quoddam præmium, à Clero deferri, quemadmodùm etiamnum aſſignari conſuetum eſt, pro toto ſpatio temporis, quo Comitia celebrantur. Quonam igitur Juris fundamento, quod cæteris indulgetur, Promotoribus ſubſtraheretur?

Vide OFFICIALIS.

PROVISIO BENEFICIARIA.

IN titulo, quem aggredimur, varios ſenſus tacemus, qui vocabulo Proviſionis, cùm juxta forenſem uſum, tùm in iis, quæ merè ſecularia ſunt, ſubjici conſueverunt. Agendum ergo habemus hìc loci, de ſolâ Beneficiariâ Proviſione.

Proviſio, eſt Titulus, quem Superior legitimus confert, Eccleſiaſtico cuidam idoneo & capaci, vi cujus poſſidet Beneficium: Quo quidem Titulo deficiente, *Beneficium Eccleſiaſticum non poteſt* (ullo in caſu) *licitè ſine dicta inſtitutione Canonicâ obtineri (b)*. Juxta regulam Juris à Bonifacio VIII. conſtitutam.

(b) Reg. Juris 1. de Reg. Juris in 6.

(c) D. Fleuri Inſtitut. ad Jus Eccleſiaſticum tom. 1. part 2. cap. 2. pag. 403.

Titulus iſte, inquit D. Abbas Fleuri (c), eſt Diploma Collatoris, quo declarat, à ſe conferri tali, tale Beneficium, tali modo vacans; quod aut ad eum inſcribitur, qui de Beneficio providetur; aut ad eos qui ſunt eundem excepturi, & in poſſeſſionem inducturi.

Proviſio obtinetur, 1. ex ſimplici dimiſſione, ſeu abdicatione. 2. Ex reſignatione *in favorem*, aut cauſâ permutationis. 3. Ex Commendâ, ſeu fiduciâ Beneficii commiſſâ.

Quæcumque Proviſio nulla eſt, 1. cùm ibidem Simonia occurrit, vel confidentia; 2. Cùm ei conceditur, qui Beneficio poſſidendo inhabilis eſt; Qualis eſt Laïcus, Clericus excommunicatus, Bigamus, Spurius, aut qui præſcriptam Canonibus ætatem non attigit, aut quovis alio impedimento Canonico innodatur.

Cùm res eſt de nullâ aliquâ Proviſione Romæ; neque Epiſcopo, neque ipſius Officiali, ſed ſoli Judici Regio cognoſcenda attribuitur.

Si nullâ allegatâ legitimâ cauſâ, Summus Pontifex denegaverit conferre proviſiones Beneficii alicujus, in Galliis poſiti, cuidam Franco; ab iſto dandus eſt, Supremo Senatui, Libellus ſupplex, atque ab ipſo Supremo Senatu injungetur Epiſcopo Diœceſano, aut cuivis alteri, ut ſupplicanti petitam proviſionem ſit impertiturus.

Collatio vel libera eſt, vel coacta: Quænam ſit, vel libera, vel coacta, Collator debet in Diplomate Proviſionis enunciare.

Proviſio libera, ea dicitur, quæ pendet ab ipſo nutu Collatoris, & ab ipſius ſolummodò voluntate. Coacta verò, ea appellatur, quam Collator non poteſt denegare: Quales ſunt Proviſiones, quas petit ſibi concedi, qui Jure Regio jus obtinuit ad quoddam Beneficium; Indultarius, aut quivis alius Mandatarius, Graduatus nominatus, aut qui præſentatur à Patrono, intra ſpatium temporis Jure definiti.

(d) D. Fleuri loco citato.

Inolevêre prorſus in Galliâ Proviſiones è Curiâ Romanâ, quæ conceduntur *motu proprio*; Ibique duntaxat recipiuntur, quas Papa confert, poſt Libellum ſupplicem primùm ſibi oblatum (d), in quo feratur 1. ratio quâ Beneficium vacat, ſive ex obitu, reſignatione *in favorem*, permutatione, devoluto, ſive ex alio quocumque modo. 2. Conditio Beneficii, vel Secularis vel

Regularis,

Regularis; vel ſimplicis vel Conventualis. 3. Dotes vel tituli Dignitatis exptimi neceſſariæ; Quales tituli, quos ſupplicans ſibi aſſumit, ex Ordinibus ſuis & Gradibus. 4. Beneficia, de quibus jam potuiſſet anteà provideri. Atque iſtud ſic neceſſariò requiritur, ut ipſius defectus, mancam ac planè irritam efficiat Proviſionem: & quod ſignaturam aiunt; quâ proprie loquendo, potiſſimum conſtituitur Proviſio, ad calcem ſupplicationis iſtis enunciata verbis; *Conceſſum ut petitur in præſentiâ Domini Papæ*, conſcriptis propriâ manu Prælati, qui præſidet ſignaturis; quibus plurimæ clauſulæ adduntur, quæ ſunt duntaxat de abundantiâ ſtili; ut derogetur Regulis communis Juris, quæ gratiæ indultæ poſſent eſſe impedimento; dictarum Clauſularum iſta primas habet, inſcriptio nempe ſignaturæ ad Epiſcopum, aut ad ipſius vicarium Generalem, aut ad Officialem Primarium, non verò ad Externum, (ſi ejuſmodi habeatur in Diœceſi), ut executioni demandetur, modò Impetrans eâdem dignus eſſe reperiatur: Atque ejuſmodi ſignatura, dicitur Proviſio *in formâ dignum*, ut diſtinguatur ab eâ, quæ paſſim circumfertur, in formâ gratioſâ; quamque numquam Papa conferre conſuevit, niſi viſo teſtimonio literis Epiſcopi conſignato, de moribus integris, ac vitâ ſceleris purâ, ſupplicantis fidem faciente; quo in caſu Impetrans admittitur, ad obtinendum ſuum *viſa*, nullo prævio examine: exceptis tamen Beneficiis-Curis, ad quæ obtinenda, Concilium Tridentinum rigoroſum examen prærequirit (*a*). Tandem ſubdatarius apponit propriâ manu diem, non quidem confectæ Proviſionis; ſed acceſſûs Curſoris publici Romam, in Proviſionibus ordinariis: quod namque ſpectat, ad Beneficia, quæ Conſiſtorialia appellantur; Bullæ non ferunt niſi diem ipſam Conſiſtorii, in quo conceſſæ fuerunt. Conſulantur ad uberiorem explanationem Tituli *Collator*, *Collatio*, *Devolutum*, *Inſinuatio*, *Permutatio*, *&* *Reſignatio*.

(*a*) Conc. Trid. ſeſſ. 14. cap. 18.

CASUS PRIMUS.

ROMULUS obtinuit, filium ſuum Aollium ſolummodò ſexennem, de ſimplici Capellaniâ provideri. Num Proviſio Aollio conceſſa valet, & Canonicis Regulis conſentit?

RESPONS.

Neque valet, neque conſentit Canonibus Proviſio, quæ in gratiam præfati Aollii, præſtita eſt. Ad legitimam enim ejuſmodi Beneficii proviſionem, neceſſe eſt ſaltem, ad annum ſeptimum perventum eſſe; ut docent noſtri tùm Canoniſtæ, tùm Juriſconſulti Gallicani; atque inter alios de Selva, Rebuffus, Bengeus (*b*), & poſt eos Caballutius (*c*), qui contendunt, iſtud principium, *annus inceptus pro completo habetur*, non obtinere quoad Beneficia, quæ vulgò aiunt, *ſimplicis tonſuræ*; ſed tantummodò, quantùm ad Beneficia honorifica, quæ ut poſſideantur, ſufficit attigiſſe ineuntem annum, qui jure requiritur, ut de iiſdem Canonicè provideatur. *Qui eſt ingreſſus certum annum, dicitur ad ipſum perveniſſe*, quemadmodùm loquitur Zacharias Paſqualigi (*d*), fretus iſtâ lege Digeſti, quam ad marginem indicamus (e).

(*b*) Joan. de Selva. 3. part. de Beneficiis q. 5. Petrus Rebuff. in prax. rit. de pacific. poſſeſſor. n. 175. Bengeus tit. de diviſ. Benef §. 29. n. 6. & 7.

(*c*) Joan. Caballut. Juris can. theor. & prax. l. 2. c. 9. n. 9.

(*d*) Zach. Paſqualigi. qq Moral. canonic. centuriâ 1. q. 1. n. 11.

(*e*) Leg. *Qui filium*. §. *Sabinus*. ff. ad Senatus conſultum Trebellianum.

CASUS II.

EUPHRONIUS, Diaconus annos tantùm natus viginti tres, cum menſe uno, de Curâ S. Paulini proviſus eſt; 1. Eſtne Canonica ejuſmodi Proviſio? 2. Si ſinat, annum integrum abire, ab impertitâ ſibi dictâ Proviſione, ipſe non inauguratus Sacerdos; num *ipſo jure*, Beneficio ſuo privatur?

RESPONS.

Ut de Beneficio, cui annexa eſt cura animarum, qualis eſt Cura ſeu quales ſunt Dignitates quædam, quæ habentur in Eccleſiis Cathedralibus & Collegiatis, poſſit quis legitimè provideri; requiritur eum, ad annum vigeſimum quintum perveniſſe. Quod quidem Diſciplinæ caput tribus Conciliis Oecumenicis conſtitutum eſt, nimirùm Tertio Lateranenſi, acto anno 1179. ſub Alexandro III. (*f*), ſecundo Lugdunenſi, habito ſub Gregorii X. anno 1274. (*g*) & Concilio Tridentino (*h*), quantùm ad Dignitates, quæ curam animarum habent annexam. Adeoque Jus commune præſcribit, eum qui de Beneficio ejuſmodi providetur, & nondum in Sacerdotium venit; teneri ad ſuſcipiendum Sacerdotalem Ordinem, intra annum, à die poſſeſſionis in eodem inceptæ; alioquin ſuo beneficio *ipſo jure* privari. Ita declarat Gregorius X. toto plaudente Lugdunenſi Concilio, quod jamjam laudabamus. En ipſiſſima verba præfati ſummi Pontificis. *Præſenti Decreto ſtatuimus, ut nullus ad regimen Parochialis Eccleſiæ aſſumatur, niſi ſit idoneus moribus, ſcientiâ & ætate ... & intra annum, à ſibi commiſſi regiminis tempore computandum, ſe faciat ad Sacerdotium promoveri: quòd ſi intra idem tempus promotus non fuerit, Eccleſiâ ſibi commiſſâ, nullâ etiam præmiſſâ monitione, ſit præſentis Conſtitutionis autoritate privatus.*

(*f*) Conc. Lateran. III. in cap. *Cùm in cunctis*. 7. de elect. & electi poteſtate.

(*g*) Conc. Lugdun. II. in cap. *Licet*. 14. eod. tit. in 6.

(*h*) Conc. Trident. ſeſſ. 24. c. 12. de reform. & ſeſſ. 22. cap. 4. de reform.

Nihilominus ſciendum eſt, iſtam partem Diſciplinæ; non ſtrictè admodùm obſervari in iſto Regno; ut Caballutius annotat (i). Juxta noſtram enim Juriſprudentiam ſufficit, ſi, incœpto anno ætatis vigeſimo quarto, ad Sacerdotium perveniatur, poſt annum expletum, & ab ipſo die pacificæ in beneficio poſſeſſionis computandum. Quod ſic ſtatutum, ac decretum eſt, Arreſto pronunciato, à ſupremo Pariſienſi Senatu, quod legere eſt in quarto tomo Ephemeridis Audientiarum; & ab ipsâ etiam ſacrâ Congregatione Cardinalium Tridentini Concilii interpretum fuit declaratum; ſi interpretationi, quam Fagnanus habet, fides addatur (*k*); en quâ ratione refert; *Conſulta* (ſacra Congregatio) *an Decretum dicti Capitis quarti, ſeſſionis 22. comprehendat omnia Beneficia, quæ Ordinem requirunt; reſpondit comprehendere: quod videtur intelligendum quoad obligationem ſuſcipiendi Ordines intra annum*: Atque iſtud confirmat Eruditus Canoniſta: hoc rationis argumento. Prohibitum eſt, à Concilio Tridentino, ne aſſumatur ad Beneficium, qui intra annum non poteſt Ordinem eidem annexum ſuſcipere. Atqui juxta præfatum

(i) Joan. Caballut. notit. Eccleſ. ad c. 4. ſeſſionis. 22. Conc. Trident.

(*k*) Proſp. Fagnan. in cap. *Cum in cunctis*. ſupra cit. n. 39. & 40.

Concilium ſuſcipi poteſt Sacerdotium, ſtatim atque annus ætatis vigeſimus quintus incipitur. Ergo poteſt quis de Curâ provideri, ſtatim atque vigeſimum quartum annum ingreditur.

Ex quibus inferimus, ſi de Beneficio Euphronii litigaretur; ſatis futurum eum ad Sacerdotium promoveri, poſt unum annum ab inceptâ in eodem pacificâ poſſeſſione computandum. Atque ea eſt, ut monuimus, Juriſprudentia, quæ in Galliâ invaleſcit, & inducta eſt cùm Edicto Bleceнſi, (a) tùm Edicto Henrici IV. promolgato anno 1606. Quod eâ ratione ſic conſtitutum eſt, ne qui provideretur de Beneficio, de quo litigium commotum fuiſſet in eam anguſtiam adduceretur, poſt ſuſceptum Sacerdotii Ordinem, ut in opprobrium Cleri victum mendicaret, ſi causâ Beneficioque excideret.

(a) Edict. Bleceнſe art. 9.

At non eadem eſt conditio Beneficiorum aliorum, quibus certi quidam Ordines annectuntur ex ipsâ eorum primâ Conſtitutione, ex ſtatutis, vel ex invaleſcenti conſuetudine. Enimverò, ut quis de beneficiis ejuſmodi Canonicè provideatur, eum oportet quo tempore providetur, dictis ordinibus inſigniri; ne defraudetur, quam ſibi Fundatores animo propoſuerunt inſtitutio; ne ſtatuta & Conſuetudo, quibus ita præſcribitur perrumpantur (b).

(b) Colloq. Condomens. tom. 2. colloq. 1. ſect. 2. Ducaſſe. Prax. Juriſd. Eccles. cap. 4. §. un. n. 1.

Cæterum non erit abs re, ſi occaſione propoſitæ difficultatis hîc loci ſubjiciatur, diſcrimen conſtituendum eſſe inter iſta verba: *Ipſo jure*, & iſtæc alia: *Ipſo facto.* Quoniam Beneficium vacans tantum *ipſo jure*, Titularis etiamnum omnino poteſt aut reſignare, aut permutare. Atverò Beneficio vacante *ipſo facto*, ſic penitus ſpoliatur, ut jam de eodem ullâ ratione ſtatuendi, nihil quidquam juris ei permittatur. Quæ obſervatio à Cabaſſutio ſuggeritur iſtis verbis: (c) *Aliud verò eſt vacare Beneficium jure ipſo duntaxat, & aliud vacare idem ipſo facto. Ubi enim vacat ſola jure; poteſt adhuc Beneficii poſſeſſor ipſi renuntiare, ſive ſimpliciter, ſive in favorem, re adhuc integrâ; ſi aliut nemo impetraverit.* Indèque laudatus Canoniſta concludit ex eâdem ratione, eum, qui duo Beneficia poſſidet, quæ ſimul ſtare non poſſunt, poſſe omnino renuntiare in favorem, ei, quod vacat *ipſo jure*; quoniam diſcrepantia illius, cùm alio Beneficio non efficit, ut ſit vacans *ipſo facto*; atque ſic addit: *Poteſtque ſimiliter reſignare, re adhuc integrâ, is qui ad ordines requiſitas non eſt toto anno promotus... ubi verò vacat Beneficium ipſo facto, non relinquitur nova renunciationi locus.*

(c) Joan. Cabaſſut. Juris can. theor. & prax. l. 2. c. 23. n. 16.

CASUS III.

Vallesius, Diaconus, annum agens vigeſimum quintum, de Cappellaniâ S. Vinebaldi proviſus fuit: Quoniam verò in tabulâ Authenticâ illius inſtitutionis fertur, futurum, ut non alii quàm Sacerdoti conferatur; in dubium revocat, nùm ipſius Proviſionis diploma validum ſit ac legitimum? Petit ergo, utrùm valide provideatur, nec ſufficiat, ſi intra annum ab inceptâ in dictâ Capellaniâ poſſeſſione computandum curet ad Sacerdotium ſeſe promoveri?

Respons.

Quam Valleſius obtinuit, Proviſio nulla omnino eſt. Enimverò cum ex ipsâ inſtitutione habeat præfata Capellania, quòd nequeat niſi Sacerdoti conferri; de eâdem profectò non potuit ipſe ſolo Diaconatûs Ordine inſignitus provideri: adeo ut non ſatis ſit, quod ad Sacerdotium curet ſeſe poſtmodum promoveri, juxta iſtud effatum Juris: (d) *Qualitas juncta verbo intelligitur, ſecundum tempus verbi, cui adjicitur.* Atque ita docetur à Fagnano; (e) *Si presbyteratus ſit annexus alicui Beneficio*, inquit laudatus Canoniſta Italus & ſummi omninò nominis, *non tamen neceſſe eſt, ut promovendus habeat ordinem requiſitum tempore promotionis.... niſi in fundatione Beneficii ſit cautum, ut conferatur actu Sacerdoti. Tunc enim requiritur Ordo tempore Collationis.* (f) *Abbas.... utitur hâc diſtinctione, videlicet quædam eſt annexio reſpectu actus; quædam verò reſpectu aptitudinis. In primo caſu requiritur, ut quis ſit conſtitutus in illo Ordine, tempore collationis; alioquin non tenet Collatio; ut ſentit Gloſſa in Clementinâ*, ut ii, *in verbo annexi de ætat. & qualit. & ordine præficiendorum.*

(d) Argum. Legis 4. §. 1. ff. de naturalibus act. lib. 9. tit. 4. Arg. legis. 25. ff. de teſtamento militis. lib. 29. tit. 1.

(e) Proſp. Fagnan. in cap. *Ut abbates.* de ætat. & qualitate & ordine præficiendorum.

(f) Abbas. in cap. *Cùm in cunctis.* §. *Inferiora* de elect & electi poteſt.

CASUS IV.

Callimachus, qui ſolâ Capellâ gaudet, cui duntaxat annectitur reditus annuus triginta librarum; obtinuit in Curiâ Romanâ, provideri ſeſe, *per obitum*, de quodam Prioratu, octingentas libras cenſûs annui referente. Verùm in ſupplicatione, quam eâ de re habuit ad Papam, ſeſe dictæ Capellæ Titularem enunciare neglexit, ratus non requiri neceſſariam ibidem de Beneficio reditus adeo exigui mentionem. Numquid ejuſmodi prætermiſſio, caducam non reddit ipſius proviſionem?

Respons.

Ex ejuſmodi prætermiſſione, Proviſio, quam ſibi de Curiâ Romanâ Callimachus obtinuit, irrita prorſus efficitur. Neceſſariò namque requiritur ab eo, qui de beneficio impetrando in formâ gratiosâ, Summo Pontifici dat ſupplicationem, omnia omnino, quæcumque Beneficia poſſidet, & eorumdem naturam, conditionem, dignitatem, & reditum, quantuluſcumque ſit, enunciari.

Quod quidem jure innititur, ac primò Decretali quâdam Lucii III. ad Lincolmenſem Epiſcopum in Angliâ inſcriptâ; (g) Qui Epiſcopus laudatum Summum Pontificem conſuluerat, de difficultate ejus, quæ hîc loci ſubjicitur, conſimili. Secundò, Conſtitutione quâdam Bonifacii VIII. (h) quæ refertur in ſexto, in qua declarat, equidem Proviſionem valere, ſi Papa Beneficium aliquod, alio jam beneficio gaudenti motu proprio contulerit; at inquit *ſecùs, ſi ad petitionem illius, vel alterius pro eo oblatam gratiam hujuſmodi facimus: tunc enim, quantumcumque modicum Beneficium taceatur in eâ; ipſam velut ſubreptitiam vires nolumus obtinere.* Atque ne errori vel tergiverſationi, locus ullus ea verbis ambiguis relinquatur, addit: *motu quoque propria tunc ſolum gratia fieri cenſeatur, cùm hoc expreſſè cautum fuerit in eâdem.*

(g) Lucius III. in cap. *Ad aures.* 8. de reſcripſit. lib. 1. tit. 3.

(h) Bonifac. VIII. in cap. *Si motu.* 23. de Præbendis. &c. in 6. lib. 3. tit. 4.

Ita etiam declaratur à Clemente V. approbante Generali Concilio Viennenſi, En ipſiſſima illius verba: (i) *Si Romanus Pontifex de Beneficio alieni motu proprio providcat, de Beneficiis, quæ obtinet, non habitâ mentione; proviſionem ſeu gratiam hujuſmodi fore validam declaramus, qualiacumque fuerint Beneficia, Dignitates aut Perſonatus, cùm curâ vel ſine curâ & in numera quæcumque, quæ is habebat, tàm ſibi proviſa facta fuit.* In quæ verba Gloſſa obſervat, non eodem modo eſſe judicandum de Proviſione, quæ non confertur à Papa *motu proprio*: Quibus etiam addendum eſt cum Cabaſſutio, Proviſionem, quam *motu* etiam *proprio* exhibet, non intelligi valere, niſi in quantùm Beneficium, de quo providetur à Papâ, ſimul ſtare poteſt, cum Beneficio, quod Proviſus anteà obtinebat, (k)

(i) Clementina. *Si Romanus.* 4. de Præbendis & dignit. l. 3. tit. 2.

(k) Joan. Cabaſſut. Juriſ. can. theor. & prax. l. 2. c. 23. n. 16. cit.

De

De eâ parte Diſciplinæ, convenit omnino ioter Canoniſtas, & Juriſconſultos noſtroa; etque imprimis eaodem ſequuntur Autot Gloſſæ in Pragmaticam ſanctionem, (a) & Rebuffus (b) qui eit: *Si quis impetraret Beneficium à Papa, vel ab ejus legato, & non exprimeret Beneficium, etiam moditum... impetratio & proviſio nullius eſſet momenti... etiamſi impetrans illud reſignare paratus ſit*: Quod præfatus eutor confirmat, non ſolùm ex Conſtitutione Bonifacii VIII. quæ modo relata eſt; ſed etiam ex Dectetalibus duabus, unâ quidem Gregorii IX. alterâ verò Innocentii III. in quibus eadem praxis commendatur (c). Tandem refert Loüet (d) plurime Arreſta, quibus eâ ratione ſic judicatum eſt, etque inter alia, unum quoddam pronunciatum anno 1577. à ſupremo Senatu Pariſienſi, referente D. des Landes, Senatore in Primâ Claſſe Inquiſitionum, quo, qui fuerat ab ordinatio proviſus, conſervetus fuit in poſſeſſione Prioratûs S. Georgii, in Diœceſi Bituricenſi, contra eum, cui de eodem Beneficio proviſum erat à Summo Pontifice, quique tacuerat in ſuâ ſupplicatione, Capellaniam quamdam à ſe poſſeſſam, cui viginti librarum reditus tantùmmodò annectebatur. Aliud quoque Arreſtum anni 1587. eâ de re memoret, & ait ejuſmodi Juriſprudentiam plurimum defendi ab omnibus Juriſconſultis noſtris, nominatimque à Ruſco & Mulinæo. (e) Occurrunt tamen quidam, ut Brodeau, qui edidit commentarium in Loüet, & Galli, (f) qui duos ſpeciales caſus, ab iſtâ generali regulâ excipiunt, ſcilicet caſus Collationum Regiarum & permutationum.

(a) Gloſſa pragmat. ſanctionis. tit. de Collationibus §. *Item quòd univerſitas.*
(b) Petrus Rebuff prax. Benefic. tit. *Forma nova Proviſionis.* in hæc verba. *Nec non omnia.* n. 4.
(c) Greg. IX. in cap. *Si proponente.* 41. de reſcriptis. Innoc. III. in cap *Poſtulaſti.* 27. eod. tit.
(d) Georgius Louet. literâ B. n. 3.
(e) Ruſeus. tr. ct. juris. Regul. 29. privileg. n. 3. Carol. Molinæus in reg. de infirmis reſignant. n. 4. in fine.
(f) Julianus Brodeau in Louet cit. Joan. Galli qq. 21. & 170.

Finem imponent deciſioni præſenti, duæ obſervationes. Prior: quòd, quæ præmiſimus de quibuſcumque Beneficiis quæ poſſidentur, in ſupplicatione Summo Pontifici oblatâ, neceſſario exprimendis, eſſe intelligenda de Beneficiis, quæ in perpetuam commendam poſſidentur, perinde ac de iis quæ ex titulo obtinentur; quemadmodùm verbis omnino diſtinctis ſtatuitur ab Innocentio III. in quâdam Decretali, quam ſcribit ad Epiſcopum Vratiſlavienſem in Poloniâ. (g) Altera: quòd requiſita mentio debeat quoque locum obtinere, eâdem prorſus ratione in ſupplicationibus, quæ offeruntur legato Apoſtolico, ac in iis quæ ad ipſummet Papam habentur; quemadmodum omnino fertur in Conſtitutione Bonifacii VIII. (h) quæ ſic habet: *Collatio Beneficii per legatum à Sede Apoſtolicâ tibi facta, nullius momenti exiſtit, ſi in eâ non fueris habita mentio de alio Beneficio, quod primitus obtinebat*; & in aliâ Conſtitutione Clementis V. relatâ in nono titulo primi Libri Clementinarum. (i) De eoque prorſus conſentiunt Juriſconſulti noſtri, & imprimis Rebuffus jam laudatus.

(g) Innoc. III. in cit. caput. Poſtulaſti.
(h) Boniſac. VIII. in cap. *Collatio.* fin. De officio Legati. in 6. lib. 1. tit. 15.
(i) Clementina. *Etſi* fin. de officio judicis. ordinarii.

CASUS V.

Rodolphus reſignavit in Curiâ Romanâ. Curam S. Leufridi in favorem Saturnini, in cujus favorem, ſex menſibus antea Capellania S. Juliani fuerat à Joanne reſignata; quod quidem, cùm Rodulphum, tùm ipſummet Saturninum penitus fugiebat. Num Proviſiones de Curâ præfatâ, alicujus eſſe momenti cenſentur; licèt, quod ad dictam Capellam Saturnino cedebat, Jus non fuerit enunciatum in ſupplicatione?

Respons.

Licèt, juxta Conſtitutionem Bonifacii VIII. (k) cùm de novo aliquo Beneficio in Curiâ Romanâ impetrando ſupplicatur, de Beneficiis, quæ primitus obtinebantur, mentionem haberi conſtituetur; nihilominus, quas de Curâ S. Leufridi Saturninus obtinuit, Proviſiones valere cenſendæ ſunt; quippe qui reſignationem, in ſui gratiam de Cappellaniâ confectam, tunc temporis nondum acceptaviſſet, cùm Rodolphus in favorem ipſius præfatæ Curæ renunciavit; nec ipſi innoteſceret, cùm dies in ejus Proviſionibus aſcribebatur, Jus ei tribui ad Capellaniam. Ut enim habet Cabaſſutius, (l) *Juſta & probabilis ignorantia facti impetrantem excuſat.*

(k) Bonifac. VIII. in cap. *Non poteſt.* de Præbendis. & dignit. in 6.
(l) Joan. Cabaſſut. juriſ. can. theor & prax. lib. 2. c. 21. n. 21.

Quod quidem evincitur evidenter omnino, ex iſtis verbis Bonifacii VIII. (m) *Gratia, quam ſuper Beneficio à Sede Apoſtolicâ, te impetraſſe proponit, vitioſa reputari non debet, quamvis de alio Beneficio, ab Epiſcopo tuo, antea tibi abſenti & ignoranti collato, nullam (cùm tempore impetrationis neſcires) feceris mentionem.* In quæ verba Gloſſa ait: (n) *Idem intelligo de ſciente, antequàm acceptet vel ratam habeat collationem eandem. Cùm enim ante hoc Beneficium ſuum dici non poſſit; non eſt neceſſe, de ipſo fieri mentionem.* Quod meritò quidem ab Autore Gloſſæ præfatæ annotatur; ſiquidem, quæ in gratiam Saturnini penitus ignorantis Capellania reſignata eſt, nequeat cenſeri ad eum pertinere, quoad eandem acceptaverit; licèt de eâdem non poſſit à Collatore ullâ ratione diſponi: atque eandem rei iſtius cauſam rationemque reddit laudatus Papa in aliâ Conſtitutione, quâ Gloſſa nititur, in quâ ſic habet: (o) *Si tibi abſenti per tuum Epiſcopum conferatur Beneficium, licèt per Collationem hujuſmodi (donec eam ratam habueris) jus in ipſo Beneficio, ut tuum dici valeat, non acquiras &c.*

(m) Boniface. VIII in cap. Gratia 7. de reſcriptis in 6. l. 1. tit. 3.
(n) Gloſſa. in d. cap. *Gratia 7. Ignoranti.*
(o) Boniface. VIII. in cap. *Si tibi.* 17 de Præbend. & dignit. in 6.

Nihilominus, quoniam inde perturbari poſſet Saturninus in foro exteriori, circa poſſeſſionem præfatæ Curæ, quòd non poſſet, quâ laborabat circa reſignationem Capellæ, ignorantiam palam facere; eſt undè facile valeat, ob eo incommodo, ſibi plurimum cavere, alteram nimirum ſibi proviſionem impetrando; quanquàm cautionis iſtius, quoad forum conſcientiæ, nullâ ratione opus habeat; quemadmodum nihil quoque confert ejuſmodi proviſio juxta ſententiam quorumdam Autorum, (p) in reſignationibus, quæ fiunt causâ permutationis.

(p) Federicus de Senis. tract. de Benef permut. q. 18.

CASUS VI.

Castricius, annum ætatis agens vigeſimum primum, ex reſignatione in Curiâ Romanâ, in ſui favorem confectâ, Sacerdotalem Præbendam obtinuit, ipſius Proviſionibus ſequentem iſtam clauſulam habentibus: *Quòd tu, quatenùs dicti Canonicatus & Præbenda Sacerdotales exiſtant, cùm primùm ad ætatem legitimam, quemcumque ordinem ſacrum ſuſcipiendi, perveneris, proximis inde futuris temporibus ordinem ipſum, quem ætas poſtulaverit, videlicet Subdiaconatûs, Diaconatûs & Presbyteratûs, ſuſcipere omnino tenearis, alioqui primò dicti Canonicatus & Præbenda etiam vacent eo ipſo.* Ut primùm Proviſiones obtinuit, venit in præfati Beneficii poſſeſſionem; et ſuſcipiendo Ordini Subdiaconatûs per biennium indormivit, nec Subdiaconus factus eſt, niſi cùm jam attigerat annum vigeſimum tertium cum ſex menſibus. Numquid ideò memoratâ Præbendâ non excidit, juxta vim iſtis verbis inditam, *Eo ipſo vacent*; adeo ut, jam nullâ ſententiâ opus ſit, quâ eâdem decidiſſe denuntietur?

Respons.

Quanquàm in Proviſionibus Caſtricii continetur clauſula, quæ relata eſt; verum tamen eſt, etiamſi eidem requiſito tempore non ſatisfecerit,

ſecerit, non ideo Præbendâ ſuâ *ipſo jure* fuiſſe privatum. *Etiamſi Lex, vel ſtatutum pœnam imponat ipſo facto, vel ipſo jure*, inquit quidam Eruditus de Ordine S. Dominici (*a*), *adhuc ad executionem, neceſſaria eſt ſententia.* Quod etiam probat Sylvius (*b*) argumento à *ſimili*, petitum è Conſtitutione quâdam Bonifacii VIII. (c) in quâ laudatus Papa ſic declarans, *bona hæreticorum ... ipſo jure ..... decernimus confiſcata*, nihilominus addit, priùs debere nihil obſtantibus iſtis verbis, *ipſo jure*, judicium declaratorium intercedere: *Confiſcationis tamen hujuſmodi executio*, inquit, *vel bonorum ipſorum occupatio fieri non debet per Principes, aut alios Dominos temporales ... antequam per Epiſcopum loci, vel aliam perſonam Eccleſiaſticam, quæ ſuper hoc habeat poteſtatem, ſententia ſuper eodem crimine fuerit promulgata.* Indeque Theologus inſignis infert, in caſu propoſito, in quo culpa illius, qui verborum clauſulæ non ſatisfecit, quam in ipſius proviſionibus Papa inſeruerat, omni comparatione minor eſt, quàm crimen hæreſis; à fortiori contendendum eſſe, de poſſeſſione ſui Beneficii, cum dimoveri non poſſe; donec fuerit ſententia, quæ denuociet eum Beneficio privatum, promulgata.

(*a*) Sylveſter de Prieiro. v. *Pœna.* q. 5.
(*b*) Fr. Sylvius reſolut. var. v. *Beneficium.* 5.
(*c*) Boniſac. VIII. in cap. *Cum ſecundum.* 19. de hæreticis &c. in 6. l. 5. tit. 2.

Idem ergo rationis argumento, de Caſtricio inſtituendum eſt, ac de eo, qui jam Beneficium habens, Cui Cura animarum annectitur, aliud ejuſdem conditionis Beneficium obtinet; quales ſunt duæ Curæ. Namque *Etſi habens Beneficium cum Cura animarum, ſi aliud ſimile cum Cura ſuſcipiat, ipſo facto privatur priore, ſic ut illud de jure poſſit conferri alteri, non poteſt tamen alter, in ejus poſſeſſionem, mitti, non vocato priore poſſeſſore.* Ita habet Sylvius, qui eâ ratione concludit: *Ergo quamvis jura decernant aliquem ipſo facto privatum Beneficio; non poteſt vigore talium jurium, ſpoliari poſſeſſione, niſi auditus fuerit is, qui illud poſſidebat.* Laodatus Theologus, qui more plurimorum aliorum Doctorum, ibidem promiſcuè uſurpat iſtæc verba *ipſo facto*, pro iſtis aliis, *ipſo jure*, autorum nubem appellat, qui ejuſdem ſententiam amplectuntur, quoſque ad marginem indicamus (*d*). Eadem igitur ratione dicendum eſt, non poſſe Caſtricium cenſeri, ſuâ Præbendâ privatum, in propoſitâ ſpecie, antequam, interveniente juſtâ legum formulas ſententiâ, fuerit ejuſdem poſſeſſione ſpoliatus.

(*d*) Fr. Sylvius cit. & apud eum. Auguſtin. Barbosa allegat. 44. n. 29. Petr. Rebuff. prax. Benefic. tit. de non promotis intra annum. n. 79. Joan. Azor. parte 2. lib. 5. c. 8. Sanches l. 2. in decalog. c. 26. Malderus in 1. 2. q. 96. art. 4. memb. 4. Suarez &c.

CASUS VII.

Decius, cùm cujuſdam Præbendæ, quæ ei viâ ſimoniacâ obvenit, ab annis viginti poſſeſſione gauderet; eandem reſignavit, in Curiâ Romanâ, Caio ſuo Nepoti, qui ejuſdem poſſeſſionem iniit. An Proviſiones impetratæ Caïo, alicujus ſunt momenti, & Canonicis regulis conſentiunt?

Respons.

Nullius prorſus momenti, atque irritæ omninò ſunt, Impetratæ Caïo proviſiones. Ideoque ſi ei, quam Decius admiſit, ſimonia innoteſcat, iſtam præbendam non poteſt tutâ conſcientia ſibi retinere: ratio eſt, quia nullus ſimoniacus poteſt eſſe legitimus poſſeſſor Beneficii, quod ſimoniacè obtinuit; quamcumque longam poſſeſſionem valeat ſibimetipſi vindicare; ut, firmiſſimis planè rationum momentis, alibi demonſtramus. Non igitur jure gaudere poteſt, de eodem in favorem alterius ſtatuendi: juxta vulgatiſſimum iſtud adagium: *Nemo dat quod non habet* (*e*), quod fundatur in eo alio Alexandri III. effato (*f*); *Pro non dato habetur, quod ab illo datur, qui non poteſt jure donare:* Cui prorſus congruit ſeptuageſima nona Regula, Bonifacii VIII. quæ fert: *Nemo poteſt plus juris transferre, in alium, quàm ſibi competere dignoſcatur.*

(*e*) Gloſſa in reg. 79. de regulis juris in 6.
(*f*) Alexand III. in cap. *Quoniam.* 5 de Iure Patronatus. lib 30. tit. 38.

CASUS VIII.

Decentius, Canonicus de Eccleſiâ Cathedrali Albigenſi, cùm animo ſibi proponeret, præbendam ſuam Franciſco Nepoti ſuo, retentâ ſibi quâdam penſione reſignare; licet intercederet antiquum Capitulare ſtatutum, reſcripto Pontificiali confirmatum, quo prohibetur ne quiſquam Canonicus recipiatur, ad poſſeſſionem ineundam Præbendæ penſione aliquâ oppigneratæ; miſit ſupplicationem in Curiam Romanam, neque de prædictis ſtatuto & reſcripto, ullâ mentione ibidem habitâ, obtinuit confici proviſiones in gratiam Franciſci, cum clauſulâ, reſervatæ 300. librarum penſionis. Numquid poſſunt tùm Proviſiones, tùm penſionis ipſius inſtitutio, tanquàm ſubreptitiæ argui, ex eo præcisè defectu, quòd de præfato ſtatuto, nihil quidquam ſermonis, fuerit enunciatum?

Respons.

Beneficiariæ Proviſiones, ſubreptitiæ ac nullæ ſunt; quando aliqua circumſtantia ſilentio prætermiſſa eſt, quâ declaratâ eaſdem Papa procul dubio denegaviſſet: ut patet ex Conſtitutionibus quamplurimis ſummorum Pontificum (*g*), quas ad marginem citamus, ac præſertim ex Decretali quâdam Innocentii III. ad Pictavienſem Canonicum inſcriptâ, in quâ rem habens de tacentibus aliquid veri, vel de irrepentibus aliquid falſi ait (*h*): *ſi verò per hujuſmodi falſitatis expreſſionem, vel ſuppreſſionem etiam veritatis literæ fuerint impetratæ, quâ tacitâ, vel expreſſâ nos nullas prorſus literas dediſſemus, à delegato non eſt aliquatenus procedendum.* Laudatus ſummus Pontifex ſcribens, ad foro-Cornelienſem Epiſcopum, de literis Apoſtolicis, quas conceſſerat duobus Sacerdotibus, qui in ſuâ ſupplicatione, ſeſe excommunicatos eſſe ac Beneficiis ſpoliatos tacuerant, ſic habet, *Nos igitur* (*i*) *fraternitati tuæ mandamus, quatenus ... literas ipſas, tanquam per veri ſuppreſſionem obtentas, viribus carere decernas.*

(*g*) Lucius III. in c. *Ad aures* 8. de reſcriptis. Innoc. III. in cap. *Cùm adeo.* 17. & in cap. *Conſtitutus.* 19. eod. tit. Boniſac. VIII. in cap. *non poteſt.* 21. & in cap. *Si motu.* 23. de Præbendis & Dign. in 6.
(*h*) Innoc III. in cap. *Super.* 20. de reſcriptis.
(*i*) Idem in cap. *Dilectus.* 260. eod. tit.

Jamverò manifeſtum eſt, in propoſito caſu à ſummo Pontifice neque conceſſas fuiſſe, in gratiam Franciſci proviſiones: neque conſenſum, inſtituendæ penſioni in favorem Reſignantis; ſi ei innotuiſſet, reſignationem cùm retenta penſione, adverſari ſtatuto Capituli Albengenſis, & ſtatutum illud reſcripto unius ex ſuis anteceſſoribus eſſe confirmatum. Ergo ſubreptitiæ ſunt ac nullæ Proviſiones Franciſci: quippe quæ conceſſæ fuerint, reluctante plurimùm ipſa ſummi Pontificis voluntate ſaltem præſumptâ: & in detrimentum ſtatuti, ſummâ adeò authoritate muniti. Proindeque dictum Capitulum non poteſt Franciſcum admittere, ad poſſeſſionem inſtituendam, neque eum recipere in fratrem, eique ſedem in Choro attribuere, niſi violatis prorſus, & ſtatuto & Reſcripto, quo ſtatutum confirmatum eſt: neque conſequenter jus Decentio tribuitur percipiendæ, de dictâ Præbendâ, penſionis, quam ſibi retinuit; ſiquidem vitioſus omnino ſit, titulus quo innititur (*k*).

(*k*) Sambovius. tom. 1. caſu 31.

CASUS XI.

Octavius, miſit in Curiam Romanam, ad impetrandum ſibi Prioratum ſimplicem de S. Blaſio, quem tamen ex ignorantiâ ſuppoſuit, ac in ſupplicatione ſuâ enunciavit, eſſe Beneficium cùm Curâ animarum. Poſtquàm recepit ſuas Proviſiones, & in poſſeſſionem dicti Beneficii miſſus eſt; ei Religio oblata eſt, circa eorum validitatem, quod nempe falſum enunciaviſſet, licèt ex ignorantiâ, prioratui ſiquidem prædicto, non ſit cura animarum annexa. Num Religio iſta fundamentum habet, & Proviſio Beneficiaria Octavii irrita eſt?

Resp.

R E S P O N S.

Priuſquàm propoſitæ difficultati faciamus ſatis; quæ jam, poſt S. Thomam, in primo noſtri hujuſce Dictionarii volumine monuimus, monemus iterùm hic loci; quòd nempe, *qui præ ſe poſtulat Beneficium, cui annexa eſt animarum cura, ex ipsâ præſumptione reddatur indignus.* Quæ ipſiſſima verba ſunt articuli 116. primæ partis articulorum, quos in lucem edidit ſacra Facultas Theologica Pariſienſis. Atque non poteſt Eccleſiaſticus, de prurigine Beneficiorum ejuſmodi conſequendorum, eâ potiſſimùm de causâ, nimis improbari.

Quibus præſuppoſitis dicimus, obtinere equidem in Jure, principium iſtud, ut quicumque, ex irreptâ aliquâ falſitate in ſupplicatione, quam vel ad Principem vel ad Superiorem habet, de indulgendâ ſibi aliquâ gratiâ, eâdem impetratâ, ſit ſpoliandus. Quod probatur ex Decretali quâdam Innocentii III. ſcribentis, ad Canonicum quendam Pictavienſem (*a*), in quâ declarat, velle ſe, ut, qui de induſtriâ, aliquid non verum irrepunt, gratiæ alicujus ſibi impetrandæ causâ, *nullum ex illis literis, commodum conſequantur.* In quæ verba Gloſſa ait, *Doloſa ſubreptio, vitiat reſcriptum in totum.* Quod etiam ſtatuitur à ſummo Pontifice Pelagio, in canone relato in Decreto Gratiani (*b*): *Reſpondimus .... ea .... quæ ſubreptione, vel falſis precibus forſitan impetrantur, nullum ſupplicantibus ferre remedium*: ipſiſſima ſunt ejus verba. Illud idem denique fuſiùs admodùm evincit Gratianus (c); ex plurimis legibus Imperatorum Conſtantii, Diocletiani, Maximiani, Conſtantis, Theodoſii, Valentiani, Anaſtaſii & Zenonis; indeque adducitur, ut iſtæc verba adhibeat: *Reſcripta .... expreſſam debent in ſe habere conditionem, ſi preces veritate nitantur;* quam etiam conditionem exigit Alexander III. in Decretali, quam Archiepiſcopo Cantuarienſi inſcribit (*d*), quamque de lege Codicis Juſtiniani mutuatus eſt (*e*): *Mendax enim Precator*, ſubjicit Gratianus poſt Innocentium III. (*f*) *debet carere impetratis.*

Verum præfata principia de eo potiſſimum caſu intelligenda ſunt, in quo, qui gratiam ſibi precatur, falſum adhibet ex dolo & fraude, quo faciliùs quod petit, ſibi indulgeatur; non autem ſi falſum enunciet, ex ignorantiâ tantummodo, & in ejuſmodi circumſtantiâ, quæ difficiliorem obtentu gratiam ex naturâ ſuâ valebat reddere; ut declaratur ab Innocentio III. in Decretali, quam priori loco mox recenſuimus.

Inde licet concludere, ſiquidem Octavius falſum non adhibuerit, niſi ex errore facti non autem ex doloſâ aliquâ ſubreptione; ipſius Proviſiones valere, neque Canonicis Regulis ullatenus diſſentire: Ita cenſet Navarrus (*g*), qui teſtatur eandem ſententiam obtinere quoque apud Rotam (*h*): *Taciturnitas ejus quo expreſſo, æque Princeps feciſſet gratiam, non nocet*: ſic loquitur laudatus Canoniſta. Plurimùm quoque roboris addit, huic noſtræ deciſioni Regula, quam Bonifacius VIII. ſtatuit, quamque deduxit, à ſimili Regulâ Juris Romani (*i*); & in quâ ſic legitur: *Plus ſemper in ſe continet, quod eſt minus* (*k*). Cùm enim à ſummo Pontifice facta fuerit Octavio, poteſtas animarum regendarum; quæ quidam majoris momenti ſanè conſtituit, quam jus obeundorum muniorum, quæ Beneficio ſimplici annectuntur, & percipiendorum fructuum, qui inde obveniunt; in ipsâ collatione prioris poteſtatis, alterum jus conceſſiſſe cenſendus eſt.

(*a*) Innoc. III. in cap. *Super.* 20. de reſcriptis.

(*c*) Pelagius in can. *Dicenſis.* 16. 25. q. 2.

(*c*) Gratian §. *Reſcripta.* ibid.

(*d*) Alex. III. in c. *Ex parte.* 2. de reſcriptis.

(*e*) Leg. *Et ſi legibus.* 5. cod. ſi contra jus, vel utilitatem publicam, per mendacium fuerit aliquid poſtulatum vel impetratum. lib. 1. tit. 22.

(*f*) Innoc. III. in d. cap. *Super.*

(*g*) Navarr. l. 1. conſil. conſilio 15. n. 1. & 2.

(*h*) Rota deciſ. 73. alias 562. de reſcriptis in antiquis.

(*i*) Leg. *In eo quod eſt plus.* ff. de diverſis Reg. Juris antiqui.

(*k*) Bonif. VIII. reg. 35. de reg. Juris in 6.

C A S U S X.

Eulalius, qui Acolythus erat, cùm in irregularitatem incurriſſet, ex matrimonio cùm viduâ quâdam, inito è quâ liberum unum ſuſcepit; uxore ſuâ defunctâ, nullâque obtentâ diſpenſatione, neque à ſummo Pontifice, neque ab Epiſcopo Diœceſano, de Prioratu quodam ſimplici, ſibi provideri impetravit: ipſius-ne proviſio & valida, & Canonica eſt?

R E S P O N S.

Proviſio collata Eulalio, neque valida eſt, neque Canonica; quoniam *viam ad Ordines & Beneficia præcludunt irregularitates*, (tùm *ex delicto, tùm ex defectu*) inquit Cabaſſutius (*l*), ... *quin etiam obſtat* (irregularitas) *ſuſcipiendis Beneficiis, paritque incapacitatem ad ipſa.*

Nititur iſta deciſio, Decreto ſequenti promulgato, à Gregorio X. Præſidente Concilio generali Lugdunenſi, quod refertur in ſexto (*m*): *Altercationis antiquæ dubium, præſentis Declarationis oraculo decidentes, bigamos omni privilegio Clericali declaramus eſſe nudatos, conſuetudine contrariâ non obſtante. Ipſis quoque ſub anathemate prohibemus deferre Tonſuram vel habitum Clericalem.*

At verò ſubſequens irregularitas, ut jam advertimus, ... *non inducit Beneficii antea adepti vocationem*; quemadmodùm definitum eſt, à Tribunali Rotæ (*n*), & docent Gomeſius (*o*), Covarruvias (*p*) & alii plurimi, qui citantur à Cabaſſutio. Adeoque poteſt Irregularis, illud Beneficium ſibi retinere, in iſto caſu quod ipſi, nondum irregularitate contractâ, collatum eſt.

Cæterum qui factus eſt irregularis, ex defectu debet ad ipſummet Papam recurrere, ut diſpenſationem obtineat; non autem ad Epiſcopum penès quem reſidet poteſtas diſpenſandi, quantùm ad ſpurium tantummodò, atque minorum duntaxat Ordinum ſuſcipiendorum causâ: *Sed Epiſcopus*, inquit S. Thomas (*q*), *quantum ad minores Ordines* (diſpenſare poteſt), atque etiam ut de Beneficio ſimplici provideri poſſit. Addit quoque S. Thomas: *Et quidam dicunt, quòd etiam ad majores, in illis, qui volunt Deo in Religione ſervire:* At laudatus Doctor Angelicus, eâ de re, uberioris intelligentiæ causâ, nihil ſubjicit. Plurimi Doctores, quales ſunt Sylveſter (*r*), & Azorius (*s*), autoritate S. Thomæ freti (*t*), exiſtimant ex conſuetudine, eandem quoque, quantùm ad Bigamos, Epiſcopo fieri poteſtatem. Cùm ita fuerit judicatum à Tribonali Rotæ (*u*); at, quoniam iſta poteſtas non ab omnibus paſſim exercetur, qui ejuſdem poſſeſſione non gaudet, Epiſcopus non debet eam ſibi aſſumere. Quod pertinet ad irregularitates contractas *ex delicto*, circa eas poteſt Epiſcopus diſpenſare, cùm ſunt occultæ, ita definiente Concilio Tridentino, quod iſtam exceptionem apponit: *Exceptâ eâ quæ oritur ex homicidio voluntario, & exceptis aliis deductis ad forum Contentioſum* (*x*).

(*l*) Cabaſſut. Juris can. theoria & praxis. l. 5. c. 19. n. 1. & 2.

(*m*) Incap. *Altercationis.* unic. de bigamis. in 6. lib. 1. tit. 17.

(*n*) Rota deciſ. 195.

(*o*) Gomes, tractat. de expectativis. n. 60.

(*p*) Covarruvias. in c. *Alma.* fin. de de ſent. Excomm. in 6. 1. parte. §. 7.

(*q*) S. Th. in 4. diſt. 27. q. 3. art. 3. in corp.

(*r*) Sylveſter. v. *Bigamus.* q. 7.

(*s*) Azor. p. 2. l. 3. c. 5.

(*t*) S. Th. loco cit.

(*u*) Rota, deciſione 447.

(*x*) Concil. Trid. ſeſſ. 24. c. 6. de reform.

C A S U S XI.

Florianus animo proponens abdicare quamdam Capellaniam, quam poſſidebat atque eandem transferre, Gaſtoni ſuo Nepoti ejuſdem dimiſſionis ſimplicis ac puræ inſtrumentum, obtulit Theodulo, qui jure Collationis ordinariæ, quoad illam gaudebat; & dicto inſtrumento, in manus illius dato, rogavit eum, ut, quem ſibi ſocium adhibuerat, Gaſtoni, Capellaniam prædictam vellet conferre; Cui cùm conſenſiſſet Theodulus; Proviſionibus ſibi impe-

impetratis, Gaſto venit in iſtius Capellæ poſſeſſionem. Num ejuſmodi Proviſioner ſunt Canonicæ?

RESPONS.

Canonicæ ſunt quæ in gratiam Gaſtonis, de prædictâ Capellâ conceſſæ fuêre Proviſiones; ſiquidem nec iſte, nec Florianus ſint ullâ ratione pacti cum Collatore, neque etiam fidem ejuſdem obligaverint, de Capellaniâ ei conferendâ; quin imo Florianus ſuum Beneficium, proprii ipſius juris fecerit, dimiſſionis illius inſtrumento, primòquidem in manus ejur tradito, & integrâ ei proinde permiſsâ libertate, ejuſdem ſuo nepoti conferendi, vel denegandi (a). At verò non eodem modo judicandum eſſer, ſi de eâ re, ſtipulationis aliquid primùm interveniſſer, quâ Collator promiſiſſet futurum, ut Gaſtoni Capellaniam conferret, ſtatim atque, interjectâ iſtâ conditione, ejuſdem dimiſſio fuiſſet in ſuis manibus confecta; in dicto namque caſu, vitioſæ forent prorſus impetratæ Proviſioner; quemadmodùm iſtud alibi ex profeſſo demonſtramus.

(a) Sambovius tom. 2. caſu 200.

CASUS XII.

JANUARIUS, Clericut ſecularis, annos viginti natus, ac in commendâ proviſus de Prioratu S. Lupi, pendente ab Abbatiâ Majoris Monaſterii, ingreſſur eſt Ordinem S. Benedicti, ibique ſolemnem Profeſſionem emiſit, expleto ſuæ probationis anno; nihil quidquam circa dictum Prioratum, cautionis uſus, contendenſque futurum, ut eundem tanquàm pendentem ab Ordine, cujur Religioſur factus erat, ſibi retineret. Laurentius de eo, ſibi provideri, in Curiâ Romanâ obtinuit, quaſi vacante, ea emiſsâ ſolemni Profeſſione à Januario, Poteſt-ne nihil inde violatâ æquitate, Proviſiones iſtas ſibi aſſumere, & Januarium, de poſſeſſione iſtiur Prioratûs dimovere?

RESPONS.

De Prioratu S. Lupi, quem Januarius nondum ſolemniter profeſſus poſſidebat, Laurentio legitimè proviſum eſt: quoniam certiſſimum eſt, ex ſolemni profeſſione Januarii, Beneficium iſtud vacare incœpiſſe, ſiquidem iſtud Beneficium non in regulâ, ſed in commendâ ſeu fiduciâ commiſsâ, ab eo poſſideretur. Ita ſtatutum eſt Arreſto ſupremi Pariſienſir Senatûs, lato 2. Martii 1602. in causâ verſante circa Prioratum Molinenſem, pendentem ab Abbatiâ Mauleonenſi in Pictavienſi tractu; quemadmodùm refert D. Du Perrai (b).

Nititur iſta Deciſio, Conſtitutione quâdam (c) Bonifacii VIII. Capitulo, de Eccleſiâ Pariſienſi, inſcriptâ, in quâ diſertis verbis leguntur, quæ hîc loci referimus. *Beneficium illius qui Religionem ingreditur, non eſt intra probationis annum alicui conferendum, niſi ipſius accedat aſſenſus, aut conſtet, quod.... profeſſionem expreſſam fecerit.* Inquit laudatus Papa. Quæ quidem verba à Cabaſſutio (d), in probationem iſtius propoſitionis aſſumuntur: *Vacant prætereà ipſa jure Beneficia ejus, qui per ſolemnia Religionis vota profeſſionem legitimam emittit.* Quibus alteram probationem ſubjungit, contentam nempe in Lege, cujus ipſiſſima verba ſequuntur (e): *In poſterùm verò nemini prorſus facultas pateat, eodem tempore plus, quàm unius ordinis nomen affectare: interdicendis in commune cunctis.... binis pluribuſve militiis, nec dignitatem conjungere cuilibet alii ſingulo concedendis.*

(b) D. du Perrai. Jus Canonicum Gallicanum. l. 7. cap. 7. n. 14.

(c) Bonifac. VIII. in cap. *Beneficium.* 4. de regularibus, &c. in 6. lib. 3. tit. 14.

(d) Joann. Cabaſſut. Juris can. theor. & prax. l. 2. c. 23. n. 4.

(e) Leg. *Hiis quidem.* 5. cod. qui militare poſſunt vel non. lib. 12. tit. 3.

Quæ jamjam in medium adduximus, de eo duntaxat accipienda ſunt, qui Religioſam profeſſionem, expreſſam, legitimamque emiſit, & cujus appareat ſcriptum, juxta formam præſcriptam, inſtrumentum. Neque enim in Galliâ ratas habemus, tacitas profeſſiones, licèt jure Decretalium maximè comprobentur, quemadmodùm à Carolo IX. luculentis omnino verbis, ſancitum eſt Edicto Molinenſi (f), & ipſimet alibi demonſtravimus.

(f) Edict. Molinenſ. art. 15.

CASUS XIII.

VINCENTIUS, cùm reſignaſſet in Curiâ Romanâ, Prioratum quemdam 6000. librarum annui reditûs, in ſavorem Ferdinandi; obiit Papa, ipsâ poſterâ die, ab adventu publici Curſoris. Poſt electum novum Papam, Ferdinando movit actionem prorſus iniquam Hieronymus, qui cùm reſciviſſet Vincentium mortuum eſſe, uno menſe, poſt confectam ab ipſo prædictam reſignationem, Romam miſerat, ejuſdem Prioratûs tanquàm vacantis *per obitum*, impetrandi causâ. Quapropter Ferdinandus ampliori Conſilio, libellum ſupplicem dedit, ac petivit, ut viſo ſcripto teſtimonio ſui Scambiatoris, ſibi liceret venire in poſſeſſionem civilem dicti Beneficii *ad conſervationem juris*, atque nihilominùr intereà, de eodem fructus ſuor facere ac percipere. Cui libello ſupplici, conſentaneum Arreſtum ab ampliori Conſilio, ei conceſſum eſt. Quâ de re quæritur, utrùm Ferdinandus valeat, tutâ conſcientiâ, Arreſtum ejuſmodi exequi, & jure ſibi ex eodem facto, uti ad poſſidendum dictum Prioratum, & inde fructus obvenientes percipiendos?

RESPONS.

Acceſſit Summum Pontificem inter & Regem conventio, quâ Summus Pontifex ſemetipſum obligavit ad concedendas Francis proviſiones, quas perſequuntur, ipſo die, qui aſcribitur acceſſui publici Curſoris Romam; licèt eædem non niſi poſt longum ab illinc tempus, ſcriberentur ac conficerentur. Adeòque cùm ſcriptam, à ſuo Scambiatore, expediendis negotiis, in Curiâ Romanâ, commiſſo teſtificationem, quis præ ſe fert, quâ certum fiat, Curſorem iſtuc acceſſiſſe tali die; qui miſit, proviſionum impetrandarum causâ, cenſetur legitimus Titularis Beneficii, cujur gratiâ, ſupplicationem Romam allegavit. Indeque locus eſt inferendi, poſſe omnino aut ab ampliori Conſilio, aut ab aliâ quâlibet Supremâ Curiâ, ad quam jus iſtud pertineat, merito ſtatui, ut ſupplicans inducatur in poſſeſſionem Beneficii, & ejuſdem fructus ſuos faciat; proindeque licitum prorſus eſſe Ferdinando, cujus Romæ denegatur injuria omnino, proviſiones confici, aut qui timet, licet eædem non detrectentur, ne ſibi aliquid aliunde litigii inſeratur, circa poſſeſſionem dicti Beneficii; ut ſemetipſum juvet Arreſto, quod obtinuit, & jure ſibi ex eodem conſtituto, in ipſius civilem poſſeſſionem inducatur, & fructus inde obvenientes percipiat, utpote qui ipſius omnino ſint, ex jure initæ poſſeſſionis.

Verùm obſervandum eſt 1. juxta Edicta (g) requiri, in ipſo Scambiatorir teſtimonio, exprimi oportere, quòd quam aſcriptam teſtatur diem de excerpto ſollicitatoris expeditionum Romanæ Curiæ, exſcripſerit; & iſtud excerptum deſumptum fuerit, ex ipſius Codicibus publicis; ibi etiam mentio habeatur, exceptas fuiſſe à dicto ſollicitatore neceſſarias quaſcumque procurationes, ab ipſo conſenſum exhibitum eſſe, & eum latere, unde originem habeat iſta Proviſionum, quæ petuntur, conficiendarum cunctatio. 2. A Curiâ in

(g) Edict. Henrici II. menſis Junii 1550. art 11.

Arreſto

Arreſto conſuetum eſſe juberi, ut Proviſus, certo quodam tempore præfinito, beneficio ſit gaviſurus; nihilominuſque perrecturus urgere ac ſollicitari, ſibi concedi proviſiones: quo caſo occurrente, quòd in integrum abierit tempus Arreſto definitum, ipſi incumbit, aliud Arreſtum prorogationis obtinere, ſi nondum ſuas potuerit impetrare proviſiones. 3. Supplicantem aliquando, à Curiâ remitti, ad Epiſcopum Diœceſanum, aut ad ipſius Vicarium Generalem, cui injungit, ut dicto ſupplicanti, proviſiones impertiat quæ ei proſint, ab ipſâ die iniquè repulſæ, quam Romæ patitur. 4. Fructus Beneficii proprios fieri ſupplicantis, non jure præcisè neque propriè loquendo, virtute Arreſti, quod in iſtius gratiam fertur; ſed potius vi conceſſionis factæ, Francis à ſummo Pontifice, in ſimili caſu, ad conſervationem juris; atque ut, eâ potiſſimum ratione, occurratur quibuſcumque obicibus ac difficultatibus, quæ eis afferi poſſent, in Curiâ Romanâ, quas nonniſi interjectâ odioſâ nimis ac moleſtâ morâ, impenſiſque omnino graviſſimis exhauſtis, ſuperare valerent. 5. Tandem ex inſtitutâ ejuſmodi poſſeſſione, nullum jus concedi ſupplicanti, muniorum obeundorum, quæ ipſi Beneficio anectuntur: quoniam Canonicâ nondum Inſtitutione roboratur; quemadmodùm alibi monemus (a).

(a) Sambovius tom. 3. caſus 16.

CASUS XIV.

ABBAS Regularis ac Religioſi de Monaſterio S. Placidi, cùm ſuo juri nominationis exercendo, circa Regularem Prioratum quemdam, à ſe ipſis pendentem indormiviſſent; Eccleſiaſtici duo ſeculares, continuis vicibus, de eodem ſibi provideri, impetraverunt, atque per triginta annos, ejuſdem fuêre, pacificâ poſſeſſione gaviſi. De dicto Prioratu vacante per obitum poſtremi Titularis, obtinuit Lampridius ſecularis etiam Sacerdos, ſibi noviſſimè conferri, ab Epiſcopo Diœceſano proviſiones. Numquid illius Inſtitutio Canonica eſt, & poteſtne dictum Beneficium, de quo nihil ei quiſquam negotii faceſſit, ſibi retinere?

Respons.

Proviſio Beneficiaria, quæ Lampridio collata fuit, non eſt Canonica, neque conſequenter poteſt ſibi, præfatum Prioratum tutâ conſcientiâ, retinere. Ratio eſt, quia ſicut Regularis, Beneficium ſeculare, non poteſt poſſidere: ſic etiam Eccleſiaſticus ſecularis, de Beneficio Regulari, juxta leges Canonibus Conſtitutas, nullatenus valet provideri. Neque eſt unde objiciat Lampridius, ſuam ab annis triginta, dictum Prioratum poſſideri à ſecularibus. Enimverò licèt poſſit omnino, ex inductâ Conſuetudine, ipſa Beneficii cùm natura, tùm Conditio immutari; ut colligere eſt, ex Conſtitutione quâdam Bonifacii VIII. relatâ in Sexto (b), tamen certiſſimum eſt ex ejuſmodi Conſuetudine, non exſurgere legitimam præſcriptionem, niſi poſt quadraginta annos in integrum expletos; quemadmodùm obſervat Gloſſa, in dictam Conſtitutionem (c), tribus potiſſimùm freta Decretalibus, quae citat; quamque Rebuffus Deſpeiſſeus, & Cabaſſutius ſequuntur (d).

(b) Bonifac. VIII. in cap. *Cum de Beneficio*, 5 de Præbendis. &c. in 6. lib. 3. tit. 4.

(c) Gloſſa in cit. c. *Cùm de Beneficio*. v. *Legitima*.

(d) Rebuff. prax. Benefic. 1. parte tit. quotuplex ſit Beneficium. n. 5. Antonius Deſpeiſſeus de Benefic. tit. 3. n. 31. & 37. Joan. Cabaſſut Juris can. theor. & prax. lib. 2. c. 1. n. 3.

CASUS XV.

BASILIDES, Parochus Regularis de Paræciâ S. Eulogii, cùm aliquibus hebdomadibus, ante ſuum obitum, Curam ſuam in favorem Davidis, abdicaviſſet; David Epiſcopum Diœceſanum rogavit, dùm ſuæ Proviſiones in Curiâ Romanâ confectæ eſſent, Curialium muniorum interea ibidem exercendorum, ſibi fieri facultatem; quod omnino obtinuit. Verùm impenſis plurimùm parcens, proviſiones ſuas expediendas, ultra non fuit perſecutus, & per decennium & amplius, ex facultate ſibi primùm factâ, ab Ordinario Munia Curæ annexa peragere continuavit; & nomen titulumque Parochi, in quibuſcumque actibus aliis ſcripto confectis, Sibi arrogavit. In quo David potiſſimum arguendus eſt?

Respons.

Juxta ſententiam Eruditi admodum cujuſdam Theologi (e), de difficultate prorſus ſimili, quondam interrogati, David potiſſimum arguendus eſt 1. In eo quòd, in actibus ſcripto conficiendis, aut quâvis aliâ ratione, Parochi titulum ſibi aſſumpſerit; quoniam in rei veritate Parochus non extabat, ſiquidem, ad Curam S. Eulogii, canonice non inſtitueretur. 2. Quod Proviſiones ſuas, in Curiâ Romanâ, non fuerit perſecutus, & nihilominus fructus de Beneficio obvenientes, ſuos fecerit eâdem perinde ratione, ac ſi legitimus Titularis, & Poſſeſſor extitiſſet. 3. Potuit tamen Curialia munia obeunda ſibi ſuſcipere, & fructus de Beneficio percipere, ſiquidem utrumque non attentaverit, niſi accedente licentiâ & conſenſu Ordinarii, à quo ad inſerviendum Curæ, fuit delegatus. Cæterum planum omnino fit, in ejuſmodi agendi ratione, quamdam quaſi obreptionem deprehendi; ſiquidem cùm Sacerdos præfatus non petierit ab Epiſcopo facultatem dictæ Curæ inſerviendi, niſi tantum modo uſque eo cùm, e Romanâ Curiâ, ſuas habuiſſet proviſiones; non ſit conjiciendum, eam mentem Epiſcopo affuiſſe, ut, in eâdem Paſtoralibus officiis per ſpatium, ultra decennium excurrendum fungeretur; quemadmodum functus eſt nihil curans, de ſuis Proviſionibus, è Romanâ Curiâ ſibi accerſendis. Quidquid ſit ſi in prædictam Curam ſemetipſum autoritate privatâ irrepſiſſe, cenſeretur Epiſcopus poſſet eum, de vitio obreptionis abſolvere, & eum, de irregularitate contractâ, ſi quæ ſcilicet occurreret, in priſtinum ſtatum reſtituere; ſiquidem ipſa nullâ ratione, ſit pervulgata.

(e) Sambovius tom. 3. caſu 75.

CASUS XVI.

AMALARIUS allegatâ, in Curiâ Romanâ, ſua ſupplicatione, de impetrando Prioratu quodam Regulari, de Ordine Cluniacenſi, *pro cupiente profiteri*, non omnino cogitans, in iſto Ordine profiteri; de eodem interjectâ, conditionis præfatæ clauſulâ, provideri ſibi obtinuit, & in ejus poſſeſſionem venit, Numquid ipſius Proviſiones ſunt alicujus momenti, & ipſine licet iſtud Beneficium ſibi retinere?

Respons.

Abſque dubio eſt, ad prædictum Prioratum, de quo quæſtio proponitur, Amalarium legitimè nullatenus inſtitui; quippe qui pro tempore ſuam ſupplicationem, de eo impetrando, ad ſummum Pontificem habuit, eam mentem ſincerè non fuerit expertus, nec Religioſæ profeſſionis, in Ordine Cluniacenſi, emittendæ nec vitæ gerendæ, quæ Religioſæ conditioni foret conſentanea. Ratio eſt, quia ſummus Pontifex, prædictum Prioratum ei non conceſſit, niſi ei ſimul iſtâ conditionis lege impoſitâ, nec ullo modo intenderit, eidem in ſæculo remanenti, vitamque ſecularem agere perſeveranti, de iſto Beneficio providere.

Obreptitia prorſus ergo eſt, atque omnino caduca, ipſius Inſtitutio; ſiquidem falſum in ſuâ ſupplicatione enunciaverit; adeòque ipſi incumbit, dictum Prioratum abdicare.

Quæ noſtra deciſio poteſt plurimùm confirmari, ex Decretali Alexandri III. Archiepiſcopo Cantuarienſi inſcriptâ; (*a*) in quâ laudatus Papa ſic habet de Reſcriptis Apoſtolicis. *In hujuſmodi litteris, intelligenda eſt hæc conditio, etiamſi non apponatur, ſi preces veritate nitantur.* Quibus addere licet plurimas alias Decretales, in quartâ deciſione ſuperiùs relatas, in quibus verbis omnino diſtinctis, fertur, quaſcumque literas, Pontificia Diplomata, & Apoſtolica Reſcripta, viribus carere, cùm aliquid falſitatis, in ſupplicatione fuit obreptum, aut aliquid etiam veritatis tacitum eſt, quod Summo Pontifici innoteſcere oportebat.

(*a*) Alexand. III. in cap. *Ex parte.* 2. de reſcriptis.

CASUS XVII.

Sertorius ab Ordinibus ſuis actu & de facto ſuſpenſus, aut majoris excommunicationis vinculo ligatus propter perpetratum ab eo crimen quoddam occultum, oblatum ſibi Beneficium acceptavit. Numquid ipſius Proviſiones validæ ſunt atque Canonicæ?

Respons.

Sunt prorſus irritæ, quæ in caſu propoſito Sertorio conceſſæ fuêre Proviſiones. Cujus rei ratio hæc eſt, quia nempe quotquot ejuſmodi cenſuris actu & de facto innodantur à Beneficiis ipſo Jure excluduntur, licèt Cenſuræ fuerint occultæ; atque ſic inhabiles declarantur, ut ipſis non poſſit de iisdem ullatenùs provideri. Quod quidem probatur tribus Decretalibus, quæ referuntur in Corpore Juris.

Prima ea eſt, quam Alexander III. Colonienſis Eccleſiæ Decano inſcribit, (*b*) in quâ Collationem Beneficii, quod Eccleſiaſtico cuidam excommunicato fuerat conceſſum, nullam omnino eſſe declarat. En laudati Papæ verba: *Reſpondemus, quòd cum excommunicatis communicari non debeat; & Clericis excommunicationis vinculo innodatis, Eccleſiaſtica Beneficia conferri non poſſunt; nec illi valent ea retinere licitè.*

(*b*) Alexand. III. in cap. *Poſtulaſtis.* 7. de Clerico Excommunicato, &c & ibi gloſſa. lib. 5. tit. 27.

Secunda autorem habet Celeſtinum III. in quâ, de quibuſdam Clericis, qui fuerant ab ipſius anteceſſore declarati ſuſpenſi, & quorum aliqui, cùm per triennium remanſiſſent iſtius Cenſuræ vinculo ligati, nihilominùs obtinuerant de Beneficiis intereà ſibi provideri; ſic habetur: (*c*) *Et quia, utrum Beneficia ſic recepta poſſint rationabiliter retinere, nos conſulere voluiſti,* inquit memoratus Papa, *reſpondemus, quòd non licet eis illa, quæ habuerunt Beneficia, vel quæ poſtmodùm ſunt adepti, aliquatenùs retinere. Unde Baranem. Archiepiſcopo dedimus in mandatis, ut eos pro tantâ pertinaciâ & contemptu Apoſtolico, Beneficiis quæ habent, non differat ſpoliare.* In quæ verba Gloſſa ſic ait: (*d*) *Talia Beneficia tenere non poſſunt, etiamſi fuerint poſteà abſoluti, quia tunc tempore obtenti Beneficii inhabiles erant & indigni: quia in talibus principium conſiderandum eſt.* Atque iſtæc poſtrema verba autor Gloſſæ probat, quâdam Decretali, quam Innocentius III. ſcribit ad Epiſcopum Præneſtinum, (*e*) Atque Canone quodam excerpto de operibus S. Leonis; (*f*) addit præterea præfata Gloſſa, (*g*) *Suſpenſi eligere non poſſunt, nec etiam eligi... nec Beneficia eis tempore ſuſpenſionis conferri poſſunt.*

(*c*) Celeſtin. III. in cap. *Cùm bone.* 8. de ætat. & qualit. & ordine præficiendorum. lib. 1. tit. 14.

(*d*) Gloſſa in cit. cap. *Cùm bone.* v. *Poſtmodùm* &c.

(*e*) Innoc. III. in cap. *Dudùm* 22. de electione & electi poteſt.

(*f*) S. Leo in can. *Principatus.* 25. 1. q. 1.

(*g*) Gloſſa cit. v. *Suſpenſi.*

Tertiam denique Decretalem habemus ex Innocentio III. qui declarat electionem unius cujuſdam Abbatis irritam, eo quòd eſſet ſuſpenſus. *Quia nobis conſtitit,* inquit laudatus Papa, (*h*) *electionem ipſam à ſuſpenſis & de ſuſpenſo etiam celebratam; eam juſtitiâ caſſavimus exigente.* (*i*)

(*h*) Innoc. III. in cap. *Cùm dilectus.* 8. de conſuetudine. lib. 1. tit. 4.

(*i*) Joan. Cabaſſut juris. can. theor. & prax. l. 5. c. 11. n. 8. Colloq. Condomenſ. tom. 2. colloq. 1. ſect. 2.

CASUS XVIII.

Balderico Subdiacono, cùm in irregularitatem incidiſſet ex homicidio voluntariè facto; atque ipſius irregularitate omnino occultâ remanente; collata eſt Capellania de Sanctâ Felicitate. Valentne, quas ſibi obtinuit, de dictâ Capellâ Proviſiones?

Respons.

Quas, de Capellaniâ de ſanctâ Felicitate, quo tempore irregularis erat *ex crimine*, Baldericus obtinuit, nullæ ſunt *ipſo jure* Proviſiones. Neque enim, quantùm attinet ad caſum præſentem, diſtinguendum eſt inter irregularitatem, quæ ſecreta eſt, & eam quæ publica exiſtit; ſiquidem utraque perinde conſtituat in foro interiori, Canonicum impedimentum; ut obſervat Navarrus, (*k*) Quoniam nihil diſtinctionis inter utrumque, quoad iſtud caput, Jus admittit, nec quidquam proinde diſcriminis admittere debemus, juxta vulgatum iſtud adagium: (*l*) *Ubi jus non diſtinguit, neque nos diſtinguere debemus.*

(*k*) Navarr. manual. c. 127. 191.

(*l*) Argum. legis *De pretio.* 8. de publiciana in rem actione lib. 6. tit. 2.

Concilium Tridentinum ſuam eâ de re ſententiam aperuit, quæ deciſioni noſtræ planè congruit. Namque ſic habet de irregularitate contractâ ex homicidio voluntario, etiam occultâ: (*m*) *Cùm etiam qui per induſtriam occiderit proximum ſuum & per inſidias ab altari avelli debeat, qui ſuâ voluntate homicidium perpetraverit, etiamſi crimen id, nec ordine judiciario probatum, nec aliâ ratione publicum ſed occultum fuerit, nullo tempore ad ſacros Ordines promoveri poſſit; nec illi aliqua Eccleſiaſtica Beneficia, etiamſi curam non habeant animarum, conferre liceat; ſed omni Ordine ac Beneficio & officio Eccleſiaſtico perpetuò careat?* Quam eandem pœnam Sixtus V. in ſuâ octogeſimâ ſeptimâ Bullâ 29. Octobris 1588. extendit ad eos, qui partum abigunt (*n*); cui deinde modum poſuit Gregorius XIV. in ſuâ octavâ Bullâ 31. Maii 1591. (*o*) poſito nempe caſu, quòd *Fœtus* animetur.

(*m*) Concil. Trid. Seſſ. 14. c. 7. de reformat.

(*n*) Sixtus V. in Bullâ *Effrænatam.*

(*o*) Greg. XIV. in Bullâ *Sedes apoſtolica.*

Et verò, cùm Beneficium non detur, niſi eo fine, ut ei à Beneficiario deſerviatur; quemadmodùm loquitur Bonifacius VIII. (*p*) & ejuſmodi irregularis ſit prorſus inhabilis ad exercendum ſuum officium; quippe jam non ſit aptus ad fungendum muneribus annexis ſuis ordinibus; æquum eſt, eâdem omnino ratione inhabilem cenſeri, ad poſſidendum Beneficium; atque adeo Proviſionem, quæ ipſi de eo collata eſt, tanquàm nullam haberi, quemadmodùm nulla eſt eâdem de causâ Proviſio, quæ fuit in gratiam excommunicati alicujus conceſſa; juxta quod ab Innocentio III. definitur (*q*).

(*p*) Officium... propter quod Beneficium datur. Bonifac. VIII. in cap. *Quia per ambitioſam.* fin. de reſcriptis in 6.

(*q*) Innoc. III. in cap. *Poſtulaſtis.* 7. de Clerico excomun. Depoſito. vel interdicto miniſtrante. lib. 5. tit. 27.

Poteſt altera quoque cauſa, præter eam de quâ dictum eſt, afferri, cur nullæ ſint in caſu, de quo quæſtio verſatur, Proviſiones; nimirùm defectus conſenſûs in Collatore, qui debet meritò quidem præſumi, nunquam intendiſſe Beneficium ei conferre, qui alicujus impedimenti Canonici vinculo innodatur, propter quod ut eo minimè dignus efficitur, ſic etiam nullâ omnino ratione capax: adeo ut, Collatio in gratiam ejuſmodi ſubjecti præſtita, rata nunquam evadere poſſit, niſi tantùm ex diſpenſatione; quemadmodùm luculenter probant iſtæc verba Clementis III. ſermonem facientis de Sacerdote quodam dicto Henrico, qui fuerat alicui cauſa mortis: (*r*) *Poterit tamen cùm eo circa habendum Beneficium miſericorditer diſpenſari.*

(*r*) Clem. III. in cap. *Henricus.* fin. de Clericis pugnantibus in duello. lib. 5. tit. 14.

Quam

Quam tuemur, ſententiam amplectitur Eruditus quidam Canoniſta, qui labente poſtremo ſeculo ſcribebat. (*a*) *Irregularitas*, inquit, *præcedens electionem aut proviſionem Beneficii, facit eam invalidam & irritam.* Et iterùm. *Irregularitas, non modò tonſuræ & Ordinum ſuſceptionem impedit; ſed etiam uſum horum ante ſuſceptorum... quin etiam obſtat ſuſcipiendis Beneficiis, paritque incapacitatem ad ipſa.*

(*a*) Joan. Caballut. juris can. theor. & prax. l. 5. c. 11. n. 8. & c. 19. n. 2.

Quæ ſumus huc uſque proſecuti non ſunt intelligenda, niſi de Irregularitate, quæ oritur ex delicto, aut de aliâ quâ umque, quæ præcedit Collationem alicujus Beneficii, aut ſacrorum Ordinum ſuſceptionem. Namque quod attinet ad irregularitatem, quæ ex aliquo defectu exſurgit & impedimento eſt, cur irregularis, qui jam conſtitutus eſt *in ſacris*, nequeat officium Ordinis Superioris exequi; nullatenùs impedit, quominùs ei poſſit Beneficium validè conferri, quod eum duntaxat Ordinem exigit, quem jam ſuſcepit, & ad cujus officium exercendum non eſt inhabilis; atque adeo, ſi Diaconus ex aliquo caſu, duobus digitis inſignioribus manus orbaretur, licèt ad Beneficium-Curam inhabilis foret, non propterea tamen inhabilis conſtitueretur ad aliud, cui poſſet inſervire, nullâ cogente neceſſitate offerendi Sacrificii Divini; modò nimirùm defectus, ex quo irregularis efficeretur, eundem non redderet inhabilem, ad gerenda quæcumque officia; qualis eſſet, qui dicitur, *Defectus lenitatis.*

Vide. { BENEFICIUM. BENEFICIARIUS. COLLATIO. DEVOLUTUM. RESIGNATIO. PERMUTATIO. }

PUPILLUS.

Vide MINOR.

RAPTUS.

Vide IMPEDIMENTUM EX RAPTU.

RECONCILIATIO.

Vide CHARITAS.

REDBESTIA.

Vide SOCIETAS.

REDHIBITIO.

EST *Redhibitio* Jus, quo gaudet Dominus Fiduciarius, aut qui venditori propinquus eſt, recipiendi de poſſeſſione Emtoris, fundi id eſt boni alicujus non moventis venditi à Vaſſallo, aut à propinquo quodam, ſolvendo pretium vendirione conſtitutum, & in Contractu memoratum.

Dicimus: *Dominus Fiduciarius, aut qui venditori propinquus eſt*; propterea quòd duæ diſtinguantur redhibitionum ſpecies. Una quidem, quæ dicitur *Fiduciaria*, ſeu *Jus retentionis*, Vi cujus Dominus *Fiduciarius*; hoc eſt, Proprietarius prædii Beneficiarii primarii, à quo aliquis fundus immediatè habet, ut ſit Clientelaris; poteſt recipere ſeu redhibere fundum Beneficiarium ſecundarium & à ſe ipſo moventem, qui ab ejus Vaſſallo venditus eſt; modò jure ſibi acquiſito utatur, intra ſpatium temporis locorum Conſuetudine definiti, quod quidem juxta Conſuetudinem Pariſienſem, ad quadraginta tantummodò dies extenditur, computandos ſcilicet ab ipſo die, quo ei fuit venditio primùm ſignificata: atque ſic ſtatuitur excluſo Domino, qui jus habet Solarii vectigalis, cui ita ferente Conſuetudine Pariſienſi, nullum jus tribuitur redhibitionis, circa fundos venditos, qui poſiti ſunt intra limites ipſius ſoli; quanquàm eâ de re Conſuetudines Valeſiæ, (*b*) Victoriacenſis, (*c*) Nivernenſis, (*d*) Britanniæ Armoricæ, (*e*) & cùm eis aliæ quædam ratione diverſâ prorſus ſtatuant.

(*b*) Art. 14.
(*c*) Art. 18.
(*d*) Cap. 5. art. 1. 4. & 5.
(*e*) Art. 306.

Quod quidem Jus invaleſcit in quibuſcumque hujus Regni Regionibus, quæ jure moribus conſtituto reguntur: atque etiam in iis locis, in quibus Jus ſcriptum locum obtinet, exceptâ ſolâ Sallenſi Conſuetudine, in Juriſdictione Baillivii & Caſtellani Inſularum in Flandriâ (*f*), quâ prædictum Jus Dominis prorſus denegatur; & Conſuetudine quæ viget in Delphinatu, in quo nullum quoque locum obtinet, niſi in conceſſionibus Fiduciariis, eâ de re, diſertis verbis expreſſa ſtipulatio acceſſerit; quemadmodùm evincit D. de

(*f*) Tit. 1. art. 65.

de Ferriere in Commentario, quem edidit in conſuetudinem Pariſienſem (*a*), ex quatuor Arreſtis, quæ referuntur à Baſſet (*b*).

Quoniam *Redhibitio*, jus quoddam primatûs importat; & juxta Juriſprudentiæ uſum, qui recipitur in Supremo Pariſienſi Senatu, Jus prælationis, ut fert genus dicendi forenſe, Dominis Eccleſiaſticis attribuitur; poſſunt quoque iſti jure fiduciariæ redhibitionis gaudere. Verùm plurima alia Parlamenta hujus Regni, Juriſprudentiam oppoſitam amplectuntur, quæ nimirùm innititur iſto principio, quod pro ſuo vindicant ac ſequuntur, ſcilicet Jus iſtud habere ex naturâ ſuâ ut non poſſit cedi, hoc eſt, nequeat unquàm, nequidem ad Eccleſiam, transferri. Adeoque eadem ſiquidem Regula non ubique obtineat, nec eâ de re, ſibi paſſim conſtet Juriſprudentia; unumquemque ſtare convenit ei, quam novit, in iis Regionibus, in quibus degit obtinere. Quod ſic obſervatur à Dyoniſio Simon, Aſſeſtore in Juriſdictione Latrunculorum, & Senatore in Præſidiali Curiâ Bellovacenſi (*c*).

Altera redhibitionis ſpecies, à Latinis dicitur *Redhibitio gentilitia*; & differt à redhibitione fiduciariâ, in eo quòd iſta tota nitatur conventione ſaltem tacitâ, quæ Dominum inter & Vaſſallum intervenit (*d*); contra verò redhibitio gentilitia, ſit Jus, quod Legis Beneficio inducitur & conceditur; ut probat Covarruvias (*e*); aut ipsâ conſuetudine, quæ vim Legis habet, atque ejuſdem locum ſupplet.

Poteſt redhibitio fiduciaria exerceri à Dominis, etiam adverſus homines manûs planè emortuæ, nihil quidquàm obſtantibus manûs emortuæ codicillis, qui eo tantùm conducunt, ut ſint ad poſſidendum habiles Juribus, quæ debentur Dominis Fiduciariis, ſalvis ſemper remanentibus.

Quoniam verò Jus fiduciarium poteſt inter plurimos Codominos diſtribui; tunc non datur illorum alterutri facultas redhibitionis adhibendæ, niſi pro ratione portionis, quæ ei in prædio beneficiario primario contingit; niſi ei à cæteris Dominis Jus in integrum cedatur; ut plurimis Arreſtis à Supremo Pariſienſi Senatu pronunciatum eſt. Si tamen Emptor noluerit portionem redhiberi, poteſt omnino exigere à Codomino, ut prædium beneficiarium in integrum redhibeat.

Nullus Dominus Fiduciarius poteſt exercere ſuum jus retentionis, niſi imploratâ autoritate proprii ſui Judicis, aut Judicis loci, in quo venditum prædium beneficiarium ſitum eſt; aut Judicis domicilii Partoris, cui debet offerre, à ſe reſtituenda tum pretium venditionis, tum impenſas, cæteraſque impendiorum acceſſiones, quæ ſub Gallico vocabulo *Loyaux-couts*, ſolent circumferri (*f*): Atque neceſſe eſt, dictum pretium, memorataſque impenſas, atque impendiorum acceſſiones, quæ dicuntur Gallicè *Loyaux-couts*, intra viginti quatuor horas diſtrictè omnino refundi, poſtquàm à Partore depoſita fuerint in Tabulario quæcumque attinent emtionis inſtrumenta, adhibitâ nimirùm cautione, ut vel præſens interſit pars, vel debitâ ratione fuerit vocata: ſi verò deneget Partor oblatam ſibi pecuniam acceptare, eodem appellato, ut præſentem ſe ſiſtat, ſive præſens aderit, ſive abſens fuerit, iſta pecunia deponenda eſt.

Sub iſto vocabulo Gallico *Loyaux-couts*, intelliguntur impenſæ contractûs, integra ſolutio Jurium Dominii, licèt ſuiſſent Partori condonata, aut eidem potuiſſent remitti; arationes & ſemina, urgentes atque neceſſariæ refectiones, ſaltem quæ, ut quædam conſuetudines ferunt, accedente Judicis autoritate, adhibitæ fuerunt.

Redhibitio non cenſetur eſſe altera venditio. Ideoque ab eo, qui redhibitione utitur, jura Dominii non debentur, niſi quando gentilis aliquis jus redhibitionis exercet adverſus ipſummet Dominum, qui emit, aut qui jus redhibitionis ex jure fiduciario adhibuit.

Cùm gentilitia redhibitio jure communi Gallotum innitatur, ipsâ fiduciariâ redhibitione longè potior habetur, exceptis iis Regionibus, quæ ſcripto jure reguntur.

Cedit propinquo Gentili venditoris annus integer cum die uno; hoc eſt, vadimonium, quod denunciatur Partori, debet incidere intra annum & diem unum, quò locus detur redhibitioni adverſus Partorem exercendæ, quando vinculis propinquitatis cum venditore conjunctus eſt in eodem gradu ac limite cognationis, ex quâ fundus venditus venditori obvenerat; ut mediante iſtâ redhibitione, fundus revertatur ac denuò recipiatur in eandem Gentem, cujus proprius erat, & de quâ, interveniente venditione quæ confecta erat, fuerat ſublatus. Atque eâ potiſſimùm de causâ, propinquus iſte, qui jus exercet redhibitionis, à Latinis dicitur, *gentilis Receptor*.

Annus & dies præfati computandi ſunt, 1. quoad fundos vectigales, aut plebeii juris, ab ipsâ die, quâ venditionis contractus in tabulas Domini relatus eſt. 2. Quoad prædia fudiciaria, à die infeodationis. 3: Et quantùm ad agros immunes, aut quantum

(*a*) Art. 20. n. 5.

(*b*) Baſſet l. 3. tit. 7. cap. 1.

(*c*) Dyoniſius Simon Juris Can. Galliarum tom. 2. Editione 5. pag. 207.

(*d*) Guido Papa. q. 508.

(*e*) Covarruv. l. 3. var. reſolut. c. 10.

(*f*) Molinæus in art. 20. conſuet. Pariſienſ. gloſſ. 3. n. 1. D. de Ferriere ibid. gloſſ. 2. n. 1.

tùm ad prædia Beneficiaria & ſundos, quæ Dominus acquiſivit in proprio ſuo territorio, aut ſolo, à die, quâ Emtio ſeu redhibitio fiduciaria denunciata eſt id eſt, Judice ſedente *pro Tribunali*, in viciniori Juriſdictione Regiâ, ubi prædium ſitum eſt; juxta articulum 132. & 135. Conſuetudinis Pariſienſis.

Vigent Conſuetudines quædam, quæ deficientibus propinquis ex directo limite, cæteros cognatos, ad jus redhibitionis exercendum, admittunt. Cæterùm unicuique, propriæ ſuæ Provinciæ Conſuetudini inhærendum eſt, tanquàm legi, quæ, ſicut in ſoro Judicii, ſic in ſoro conſcientiæ, idem prorſus obligationis parit vinculum.

Quando ſimul occurrunt duo propinqui, qui redhibitionis jus ſibi vindicant, ac volunt exercere, circa fundum aliquem proprium, qui venditus eſt; invaleſcit apud quaſdam Conſuetudines, ut, qui propinquitate vicinior eſt, præferatur; & ſi fuerit idem cognationis ordo, qui prior occupavit, is potior jure cenſeatur. Eſt uſu receptum in Conſuetudine Pariſienſi & plurimis aliis Conſuetudinis, ut amborum alteruter, qui diligentia prior eſt, ſemper præponatur: & ſi contingat ab utroque eodem ſimul tempore actionem redhibitionis fuiſſe intentam, admittatur uterque ad concurrendum in eandem redhibitionem. At verò ſi alteruter rehibitione diſiſteret, alteri incumberet, ſundum integrum redhibere; niſi forte Partor, cui jus cedit, ut ei omnimode compenſetur, contrarium comprobaverit.

Poteſt vir conjux pro ſuâ uxore ipſiuſque nomine jus redhibitionis exercere, nullâ nequidem ab ipsâ ſibi factâ procurationis autoritate.

Quæ venduntur Bona parta, redhibitionis juri non ſubjiciuntur; exceptis regionibus, quæ Conſuetudine Normanniæ, & quibuſdam aliis pauciſſimis Conſuetudinibus reguntur. Si tamen ejuſmodi bona parta, obveniſſent cuidam propinquo ex recto limite, & coaleſcerent ex paternâ aliquâ hæreditate; quæ quidem emta propinquus iſte poſtmodùm vendidiſſet, Priori venditori jus fieret, eorumdem redhibendorum.

Prædium commutatum cùm aliquo ſundo paterno, vicem ac locum habet ejuſdem ſundi paterni, atque adeo redhibitioni obnoxius eſt. „ Cùm aliquis proprium „ ſuum ſundum patrium alio ſundo mutavit, inquit articulus centeſimus quadrage- „ ſimus tertius Conſuetudinis Pariſienſis, prædictus ſundus fit paternus ei, cui ex „ commutatione contigit; atque ſi deinceps vendatur, juri redhibitionis omnino ſub- „ jacet „. Eam autem iſtius rei cauſam ſuggerit D. de Ferriere, memoratæ Conſuetudinis interpres (a), quòd nempè res, quæ in permutationem accipitur, eandem conditionem ac naturam ſortiatur, quam præſe ferebat alia res, quæ in commutationem tradita eſt; juxta juris adagium, quo fertur: *Subrogatum ſapit naturam ſubrogati*: quod paſſim legitur in plurimis legibus Digeſti, quæ allegantur à præfato celeberrimo Juriſconſulto; atque eâ potiſſimùm de causâ, quando ſundus aliquis paternus cum alio prædio permutatur; iſtud idem prædium, in uſumfructum mulieris viduæ cedit, abſque eo quòd, de aliquâ ſubſtitutione, neceſſe ſit accedere ſtipulationem ullam; quemadmodùm judicatum eſt à ſupremo Pariſienſi Senatu Arreſto pronunciato, ſeptimo Julii anni milleſimi ſexcenteſimi vigeſimi ſecundi, quod refert Brodeau in ſuo Commentario in Loüet (b). Concordant, eâ de re, cùm Conſuetudine Pariſienſi, Conſuetudines Aurelianenſis articulo trecentiſimo octogeſimo quinto, & Remenſis, articulo centiſimo quinquageſimo quarto. Ceterùm obſervare plurimùm intereſt iſtæc verba, quæ adhibentur in Conſuetudine, *Commutatio prædii cùm prædio*: quoniam ſi de fœnore commutatio eſſet, non admitteret jus redhibitionis; quanquam ejuſmodi bonum, juxta jus Conſuetudine conſtitutum, patrium cenſeatur.

(a) D. de Ferriere in art. 143 gloſsâ unicâ. p. 89.

(b) Literâ S. n. 10.

Plurima ſunt alia ſtatuta, quæ præſentem materiam attinent; verùm quoniam magis Advocatorum artem, quàm noſtram ſapiunt, ideo eadem ſilentio prætermittimus.

Qui propinquus eſt ex recto limite, non poteſt jus redhibitionis gentilitiæ quod ſibi acquiſitum eſt, in alios, qui ſint extranei transferre.

Tandem generaliter loquendo, ſtrictè ſunt obſervandæ, in exercendâ gentilitiâ redhibitione, quæcumque formulæ juris, quæ requiruntur ipsâ Conſuetudine loci, in quo prædia poſita ſunt, non verò formulæ, quæ ſervari conſueverunt in Juriſdictione, in quâ actio redhibitionis intenta urgetur.

Neque verò præſenti præloquio finem imponere juvat, niſi anteà ſubjecerimus à Juriſconſultis alias duas redhibitionum ſpecies recenſeri; nimirùm unam *Cenſualem*, ut aiunt, & alteram *Conventionalem*.

(a) Leg. *Cùm anoua-basur.* fin. cod. de jure Emphyteut. l. 4. tit. 66.

Redhibitio Cenſualis, eſt jus quoddam inductum ab Imperatore Juſtiniano, (*a*) quo licitum ſit ei, qui dedit in Emphitheuſim aliquem fundum, eundem recipere de poſſeſſione illius, à quo poſtmodùm emtus fuit, ei nimirùm refundendo idem pretium, quod inter ipſum & venditorem conventum de eodem fundo perſolutum eſt.

Supremi Senatus, qui ad normam Romam Juris pronuntiare ſolent & qui jus moribus conſtitutum tenent, non eandem eâ de re, ſequuntur Juriſprudentiam.

1. Jus iſtud uſu non recipitur intra limites Jurisdictionis Pariſienſis Parlamenti, nequidem in Regionibus Juris ſcripti, quæ ipſi ſubjiciuntur; quemadmodùm obſervant Papon & Henrys. (*b*) Avtor iſte ſolum caſum excipit, in quo ſcilicet codices agrorum vectigalium aliquam eo de jure ferunt expreſſam ſtipulationem.

(b) Papon. tom. 1. l. 5. tit. de Emphyt. Henrys tom. 2. l. 3. q. 51.

2. Idem jus locum obtinet apud ſupremas Curias Toloſanam & Burdigalenſem, teſtantibus La Roche-Flavin, Deſpeiſſes, Catelan & La Peirere (*c*); at non viget in Parlamentis Provinciæ nec Delphinatûs. (*d*)

(c) La Roche-Flavin tract. de juribus Domin. cap. 13. art. 1. Deſpeiſſes. tom. 3. pag. 81. n. 2. Catelan tom. 1. l. 3. cap. 14. La Peirere Literâ. r. n. 118.

3. Invaleſcit apud Conſuetudines in plurimis Provinciis inductas, quales ſunt Conſuetudines Silvanectenſis & Veromanduorum, & aliæ; verùm nullatenùs obtinet in Pariſienſi Conſuetudine.

Redhibitio Conventionalis illud eſt, proptiè loquendo, quod appellatur facultas redimendi; & tota pendet à partium contrahentium nutu atque conventione.

Iſtius redhibitionis jus ad annos uſque triginta extenditur: cujus rei ratio eſt, quòd perſonalem clauſulam, annexam ſecùm habeat, quæ quidem producitur ad annos uſque triginta, ſed vel etiam quadraginta, ſi hypotechariâ actione ſulciatur. Atque ſpeciale ſibi privilegium iſtud vindicat, quòd, ut penitus extinguatur dicta redhibendi facultas judicium ſit obtinendum à Judice, quo declaretur venditor iſtâ facultate decidiſſe: alioquin integra perſeverat, etiam elapſo ſpatio remporis, de quo acceſſerat ſtipulatio & fuerat in Contractu conventum. Sic pronuntiari conſuetúm eſt in supremâ Pariſienſi Curiâ; juxta quod teſtantur Brodeau in Loüet & Henrys (*e*).

(d) Salvainge de l'uſage des fiefs ch. 21. Morgues ſur les ſtatuts de Provence pag. 114.

(e) Brodeau in Loüet literâ v. Summâ 12. Henrys. tom. 2. l. 3. q. 21.

CASUS PRIMUS.

Lucullus, cùm vendidiſſet Mævio domum quamdam, quæ ipſi de Paternâ hæreditate obvenerat; Lyſander ipſius frater, aut unus ex propinquis ejus, cui redhibitionis exercendæ jus ſuccurebat, egit en fine, ut domum præfatam reciperet, offerendo nempè Mævio pretium, quod ipſius emendæ gratiâ perſolverat: non tamen animum habens, ejusdem ſibi retinendæ; ſed ad quemdam ex amicis ſuis, quem iſtius domûs proprietatis ardor inceſſerat, transferendæ. Numquid illæsâ conſcientiâ, domum præfatam redhibere non poteſt; quippe qui, redhibitionem ejuſmodi exercendo, nonniſi Lege ſibi indulto jure utatur?

Respons.

Certiſſimum eſt, nec à Lyſxndro, nec ab alio quovis, qui cùm Lueullo propinquitate conjungatur, jus gentilitiæ redhibitionis eo animo adhiberi poſſe, ut inde poſtmodùm juvetur quidam ex ipſius amicis: ſiquidem ejuſmodi jus in Gallias non fuerit inductum, niſi in gratiam & commodum ſolius tantummodò perſonæ, à quâ exercetur: Quæ quidem Juriſprudentia cum eo prorſus congruit, quod olim frequentabatur in antiquâ Lege, (*f*) & in Imperio Romano, (*g*) antequàm ab Imperatoribus Valentiniano, Theodoſio & Arcadio fuerit jus iſtud reſciſſum atque abrogatum. Atque, eâ de causâ uſus invaluit, ut nullus propinquus in judicio admitteretur, ad exercendam redhibitionem gentili?itiam, niſi primùm adhibito etiam Sacramento affirmaverit, id animo ſibi eſſe, ut quam vult redhibere, rem ſit ſibi ſervaturus; ut perhibent Boëtiur; Imbertus, Mainardus, Grimaudet (*h*) & alii quamplurimi, quos citat Cabaſſutius (*i*).

(f) Levit. 25. 25. Ruth. 4. 4. & ſeqq.

(g) L. *Dudum* 14. cod. de contrahendâ empt. & vend. lib 4. tit. 38.

(h) Nicol. Boerius deciſ. 139. Imbertus in praxi. Mainardus l. 2. c. 81. Grimaudet. l. 1. de retract. c. 5. & l. 6. c. 4.

(i) Joann. Cabaſſut. juris. can. theor. & prax. l. 6. c. 9. n. 11.

CASUS II.

Aristippus Pariſinus Civis, cùm emiſſet domum, ſimulque decem arationum jugera, & totidem vinearum; ejusdem ruinam jamjam minitantis neglexit ſarta tecta babere, ac reliquit terras cultu vacantes: quoniam timebat, ne futurum eſſet, ut à Lucio, qui cognatione venditorem ipſius attingebat, adversùs ſemetipſum jus gentilitiæ redhibitionis exerceretur. Atque reverà quidem uſus eſt Lucius proprio ſuo jure intra annum & diem præfixum oblatâ conditione, refundendi Ariſtippo, tùm pretium principale, tùm impenſas & alias, quas ſuſtinuit impendiorum acceſſiones ſub vocabulo gallico *Loyaux-couts* contentax numeratâ, eâ de re præſenti atque ſub oculir poſitâ pecuniâ, juxta quod ipsâ Pariſienſi Conſuetudine exigitur, (*k*) atque eodem etiam ſimul tempore, ab eo ſibi damni compenſationem præſtari petiit, propterea quòd ipſa eadem domus es parte concidiſſet, à quo tempore eam emerat, ex neglectis ejusdem refrectionibus neceſſariis & urgentibus, neque curaviſſet, nec agros ſeminari, nec vineas excoli. Contendit Ariſtippus nullam eâ de re, à ſemetipſo repeti poſſe damni compenſationem; ſiquidem liberum omnino ſit proprietario, aut proprios agros excolere, aut eosdem incultos relinquere; aut ædium ſuarum ſarta tecta habere, aut easdem ruinoſas deſerere, neque ab excidio tueri. Numquid non poteſt Ariſtippus, & rectâ quidem conſcientiâ ab ejuſmodi actione ſemetipſum in foro exteriori defendere, ſi contigerit, eâ de re litem ipſi à Lucio inferri?

(k) Conſuet. Pariſienſ. art. 140.

Respons.

Nullo prorſus jure propugnari poteſt, ab Ariſtippo quidquam damni reparationis in caſu propoſito, eſſe Lucio refundendum. Quando namque contingit, rei alicui emtæ damnum quoddam inferri, ſive ante, ſive poſt intentam redhibitionis actionem, illud totum ipſi redhibenti ſeu receptori incumbit. Cujus rei ratio hæc eſt, quòd ſi damnum ſupervenerit poſt intentam actionem;

qui

qui redhibitionem exercet, cenſeatur rem, ut ut ſe habet repetere, quam quidem cùm talem eſſe noverit, ſibimetipſi proinde debeat damnum cognitum imputare. Si verò poſt intentam actionem damnum emerſerit, illud idem jam non cadit in emtorem, quoniam ipſius eſſe deſinunt fructus, qui de re emtâ, procreantur ac proveniunt. Sic opinator Carondas le Caron, in ſuo Commentario in articulum Pariſienſis Conſuetudinis centeſimum quadrageſimum ſextum; opinionemque ſuam ex conſenſione quamplurimarum legum Romanarum ut plurimùm confirmat. (*a*)

Neque abs re fuerit ibidem ſubjicere, 1. Si præfatæ domui refectiones urgentes atque neceſſariæ fuiſſent ab emtore adhibitæ, & cantum ab eodem fuiſſet, ut agri convenienter excolerentur; futurum fuiſſe, ut gentilis Receptor ad quaſcumque, eâ de re impenſas eidem refundendas teneretur; ut obſervat laudatus juris interpres, & probat ex diſpoſitione cujuſdam è legibus Digeſti. (*b*) Pretereàque addit, id locum etiam habere, etiamſi poſtmodùm accidiſſet, ex fortuito aliquo caſu impenſas ejuſmodi evaſiſſe prorſus inutiles ac nullius pretii. Quod quidem eâ ratione ſic judicatur in foro exteriori, atque reipſa pronunciatum eſt Arreſto lato à ſupremo Burdigalenſi Senatu, 24. Januarii 1584. & alio Arreſto dicto à ſupremâ Curiâ Pariſienſi. 22. Junii 1576. quæ duo à memorato autore referuntur; à quo etiam in confirmationem iſtius ſententiæ plurimùm laudatur diſpoſitio multarum legum tam de Digeſto quam de Codice excerptarum, quas ad marginem hic loci indicamus, (*c*) ne moveamus ex fuſiori earumdem prolatione ſatietatem. Quod etiam denique docetur à plurimis aliis Juriſconſultis inſignioribus, quales ſunt Accurſius & Baldus. (*d*)

2. Alterum etiam in præſenti materiâ obſervandum venit, nempe fundum emtum non debere ab emptore affici deteriorem: alioquin ipſi Gentili receptori jus atque facultatem fieri, ab eodem damni compenſationis exigendæ; ut ſatis innuunt iſtæ verba Conſuetudinis Pariſienſis. (*e*) „ Simili ratione non poteſt in deterius prædium evertere, „ quodque ſi pejus reddiderit, obligatur ad reſtituendum illud in priorem, quâ conſtabat ſtatus „ conditionem „. Ita pronuntiatum eſt à Pariſienſi Parlamento Arreſto 9. Decembris 1570. occaſione quarumdam arborum Silveſtrium, & arborum frugiferarum, quas emptor ceciderat nondùm expletis anno & die ad redhibitionem exercendam præfixis. Quæ quidem Juriſprudentia ipſius æquitatis dictamine omnino ſuadetur, & Civilibus Legibus plurimùm comprobatur. (*f*)

CASUS III.

SCABINIUS Dominus de Parœciâ S. Andrææ, cùm reſciviſſet à Germano è Vaſſallis ſuis uno, cæduam quamdam Silvam fuiſſe Paulo divenditam, jure redhibitionis fiduciariæ ſibi conceſſo uſus eſt, atque integram ſummam, quam eâ de re Germano perſolverat, Paulo rependit, ſecum cogitans, eandem viro cuidam nobili cedere, cujus prædia poſſeſſioneſque dictam Silvam contingebant. Numquid potuit ejuſmodi redhibitionem, æquitate non violatâ, eo animo exercere?

RESPONS.

Quod, eâ de re fuit à Scabinio peractum, omni prorſus injuſtitiæ nævo vacat; in eo namque differunt jus gentilitiæ redhibitionis, & quod fiduciariæ proprium eſt; ut qui privilegium prioris ſpeciei ſibi vindicat, illud idem nequeat, niſi in privatum ſuum commodum accerſere; quemadmodùm in diſſolvendâ primâ difficultate obſervatum eſt: Atverò penès ſit Dominum Beneficiarium, Jus redhibitionis fiduciariæ ſibi acquiſitum exercere, ſive in propriam ſuam utilitatem, ſive amicum quemlibuerit inde juvandi gratiâ; quemadmodum unò ore docent Celeberrimi noſtri Juriſconſulti Gallici, ac nominatim Ludovicus Charondas, Mainardus, Mornacius, & Chopin. (*g*) Ita etiam cenſet Caballutius, qui laudatos Autores ipſe allegat. (*h*)

(*a*) Leg. *Sed & ſi*. 25. §. *Conſuluit*. & §. *Adeo autem*. Et Leg. *Si quid* 31. §. *Sicut*. ff. de pet. tit. hæreditatis l. 5. tit. 3.

(*b*) Lege. *Sed an ultrò*. 10. ff. de negotiis geſtis lib. 3. tit. 5.

(*c*) Argum. leg. *Neceſſarias*. 8. ff. de pignor. actione vel contrà. lib. 13. tit. 7. Leg. *Quæſitum*. 2. ff. de in diem addictione. lib. 18. tit. 2. Leg. *Id quod*. 7. Et Leg. *Si vendita*. 11. ff. de periculo & commodo rei venditæ. l. 18. tit. 6. Leg. *Quod ſæpè* 35. §. *in his*. ff ad ſenatus-conſ. Trebellianum l. 36. tit. 1. Et leg. *Legatum*. 95. ff. de conditionibus & demonſtrat. l. 35. tit. 1. Item leg. *Cùm à matribus*. 8. cod. qui petant tutores vel Curatores. l. 5. tit 31.

(*d*) Accurs. in leg. *Emptori*. ff. de rei vindicat. Baldus in leg. *Inſulam*. §. *fructus* ff. ſoluto matrimonio.

(*e*) Conſuet. Paris. art. 146.

(*f*) Arg. legis. *Sed etſi* Et Leg. *Æquiſſimum* §. 1 ff de uſufructu. Leg. *Divortium*. §. Si *fundum*. ff. ſoluto matrim.

(*g*) Ludovic. Chorondas l. 3. reſponſorum. c. 22. & lib. 7. c. 142. Mainard. l. 8 c. 20. Mornac. ad Leg. 16. ff. de legibus. Renat. Chopin. lib. 3. de Domanio c. 23. n. 5.

(*h*) Joan. Caballut. Juris can. theor. & prax. l. 6. c. 9. n. 11.

Vide OBVENTIONES *ex venditione fundi cenſualis* Caſus primus.

REFORMATIO.

Vide { MONASTERIUM. RELIGIOSUS. RELIGIOSÆ. }

REGALIA.

Vide ABDICATIO. Caſus Eurichius.

REGRESSUS.

VOcabulum REGRESSUS, notionem importat actionis, quæ certis in caſibus datur, ut quis, quod vel reſignationis, vel permutarionis cauſâ abdicavit, in Beneficium denuo reſtituatur.

Regreſſus Canonico Juri directè prorſus opponitur (a). Nihilominùs certis in caſibus locum habet; atque frequentatur præſertim in Galliâ, 1. in gratiam illius, qui, reſignato ſuo Beneficio, cùm ex morbo prorſus ancipiti, capite periclitabatur, proſperam deinde valetudinem recipit: qui quidem uſus ideo potiſſimùm invaluit, quòd Reſignans, metu ſolummodò mortis imminentis, neque omnino voluntariè proprium ſuum Beneficium abdicaverit. Enimverò nuſquam reperiatur, ad verum uſque pertingere, quòd Beneficium multo ſudore aliquando partum, ac ſæpè ſæpiùs ſic ad propriam vitam ſuſtentandam neceſſarium, ut eo vix poſſit abſtinere, Beneficiarius facilè adeò, nec niſi urgente graviſſimâ cauſâ dimittat; quemadmodùm habet Clemens III. in unâ ex ſuis Decretalibus, quam in primâ deciſione ſumus poſtmodùm ſubjecturi. Porrò metus mortis impendentis, rationem omnino graviſſimam conſtituit, cur adducatur Beneficiarius ad Beneficium ſuum in favorem amici ſui reſignandum: Indeque eſt, quòd metus à Summo Pontifice admittatur, tanquàm cauſa legitima confectæ reſignationis, vi cujus reſignans debeat in poſſeſſionem ſui Beneficii reſtitui.

(a) Alex. III. in cap. *Ex tranſgreſſâ*. 3. & Clem. III. in c. *In præſentiâ* de renuntiatione. lib. 1. tit. 9.

Locus regreſſui præterea datur in quatuor aliis caſibus, extra circumſtantiam metûs ex morte irruentis.

Primus eſt, quando Beneficiarius non reſignavit, niſi ex injectâ ſibi falſi criminis accuſatione, de quo ſeipſum poſtea purgavir.

Secundus eſt, cùm minor aliquis qui annum ætatis ſuæ decimum quintum, aut ut aliis videtur, decimum octavum necdum attigit, nec autoritate nec conſenſu Parentum ſuorum, Tutoriſve vel Curatoris accedentibus, beneficium ſuum reſignavit.

Tertius eſt, quando Epiſcopus Collator morte ſubripitur, Reſignatario nondùm traditis proviſionibus.

Quartus denique, cùm ab alterutro Permutantium, adhibitis in conventione conditionibus, non ſatisfit.

Qui Beneficio ſuo renuntiavit, ut in illud poſtmodùm recipiatur novâ proviſione Beneficiario Reſignanti non opus eſt; juxta Forenſem Juriſprudentiam, quæ Edicti interpretatione datâ anno 1646. potiſſimùm innititur, quâ nempe nudum duntaxat judicium exigitur, quo Beneficii vindiciæ adjudicentur: At ejuſmodi diſpoſitioni repugnat prorſus, quæ amplioris Conſilii propria eſt Juriſprudentia; præterquàm quòd enim non niſi raró admodùm regreſſum admittat, ſtrictius omnino inſiſtir articulo 20. Edicti de antigrapho anni 1637. quo præſcribitur, ut Reſignans non poſſit, niſi impetratâ novâ proviſione, Beneficium ſuum repetere: Quod quidem, ut Canonicis Regulis abſque dubitatione magis conſeutaneum eſt, ſic ipſi conſcientiæ tutiori prorſus ratione conſulit.

Cæterùm plurimùm juvat obſervare, 1. à Reſignante, cui animus eſt viam regreſsûs adhibere, quò Beneficium, quod morbo urgente reſignavit, valeat rurſum repetere; regreſſum adhiberi oportere, ſtatim atque convaluit, ne cenſeatur ex ſilentio, confectam à ſe reſignarionem tacito quodam conſenſu comprobaviſſe. 2. Ab eodem primùm dandum eſſe Regio Judici Libellum ſupplicem cùm conſignato literis Medici teſtimonio, quo Medicus ipſe certò certius faciat, à ſe ſupplicantem fuiſſe tractatum, quo tempore morbo detentus eſt, atque ab eodem intereà Beneficium fuiſſe abdicatum cauſâ reſignationis.

CASUS PRIMUS.

BASILISSUS morbo preſſus omnino gravi, Prioratum ſimplicem, quo gaudet, purè quidem ac ſimpliciter reſignat in favorem Georgii, ſed retento tamen animo ejuſdem aliquando recipiendi, ſi detur ipſum ex morbo recreari. Nùm peccat reſignando eum ejuſmodi ſibi propoſitâ mente, & nonne ex uſu, qui paſſim frequentatur atque obtinet, ab omni prorſus peccato vindicatur?

RESPONS.

Priuſquàm peculiarem, quæ proponitur hîc loci, ſpeciem diſcutiendam aggrediamur, operæ pretium eſt ob oculos Lectorum ponere, quæ de regreſſu generatim habet Concilium Tridentinum (b). En quâ ratione potiſſimùm intendens, quæ ſucceſſionem hæreditariam in Beneficiis vel tantillùm redolere videntur, funditùs reſecare, verba facit. *Cùm in Beneficiis Eccleſiaſticis, ea, quæ hæreditariæ ſucceſſionis imaginem referunt, ſacris Conſtitutionibus ſint odioſa & Patrum Decretis contraria; nemini in poſterum acceſſus aut regreſſus, etiam de conſenſu, ad Beneficium Eccleſiaſticum, cujuſcumque qualitatis concedatur; nec hactenùs conceſſi ſuſpendantur, extendantur, aut transferantur. Hocque Decretum in quibuſcumque Beneficiis Eccleſiaſticis, ac etiam Cathedralibus Eccleſiis, ac in quibuſcumque perſonis, etiam Cardinalatûs honore fulgentibus, locum habeat.*

(b) Conc. Trident. ſeſſ. 25. c. 7. de reformat.

Pius

Pius V. ut Sedis excellentiâ ſic morum ſanctitate Papa maximè commendandus, in ſuâ 134. Bullâ (a), quam dedit 12. Septembris 1571. idem inſtaurat prohibitorium interdictum, ac reciſionem ejuſmodi facultatum, verbis vividioribus atque omnino nervoſis uſus ſic confirmat: *Nos volentes omnem hæreditariam Beneficiorum Eccleſiaſticorum ſucceſſionem de Eccleſiâ Dei tollere, ac libertati Beneficiorum hujuſmodi providere; & ut de perſonâ magis utili & idoneâ, prout requiritur, facilius provideri valeat, omnes & ſingulos regreſſus.... etiam de conſenſu, aut aliàs quomodolibet ſub quibuſcumque tenoribus & formis, ac cum quibuſvis efficaciſſimis*, etiam motu proprio & ex certâ ſcientia ac de Apoſtolicæ poteſtatis plenitudine *clauſulis irritantibus & aliis Decretis quomodolibet per quoſvis Romanos Pontifices, Prædeceſſores noſtros, ad Beneficia Eccleſiaſtica cum curâ & ſine curâ, ſecularia & quorumvis Ordinum regularia.... motu proprio & ex noſtrâ certâ ſcientiâ, ac de Apoſtolicæ poteſtatis plenitudine, auctoritate Apoſtolicâ tenore præſentium revocamus, caſſamus & abolemus.*

(a) S. Pius V. in Bullâ. *Romani Pont.* §. 1.

Concordat eâ de re, jus antiquum cum Concilio Tridentino, ut colligitur ex Summorum Pontificum Decretalibus quamplurimis, quas adire licet in ipſo Corpore Juris (b).

(b) Alexand. III. in cap. *Ex tranſmiſſâ* 3. de renunciatione. lib. 1. tit. 9. Clemens III. in cap. *Super.* 5. & in cap. *In præſentiâ.* 6. eod. tit.

Quod quidem adeo ſalubre ſtatutum toto corde, ac plurimâ cum reverentiâ fuerunt amplexi quotquot apud nos Juriſconſulti maximè commendantur (c), quemadmodùm Rebuffus, Flaminius Pariſius, Gregorius Toloſanus, Papon & plurimi alii, atque contendunt regreſſum non debere in Gallias admitti. Propterea quòd inquiunt 1. ſi libera facultas Beneficiario cuidam fieret, Beneficii reſignandi morte imminente, cum iſtâ clauſulâ vel verbis enunciatâ, vel tantommodò tacitâ, quòd cùm ex morbo reſurgeret incolumis, idem Beneficium repeteret abſque novâ impetratâ proviſione; aditus eâ jam ratione pateret, ad hæreditariam in Beneficiis ſucceſſionem, quam Eccleſia adeo deteſtatur atque abominatur. 2. Quoniam, ut nullius omnino momenti foret quoad forum externum reſignatio, quæ annexam haberet iſtam clauſulam: *Si deceſſerit*; ita quoad forum conſcientiæ vitioſa prorſus atque criminoſa redditur, ex eâdem clauſulâ quanquàm tacitâ duntaxat, & ſolâ mentis cogitatione conceptâ; Si Canonicæ Regulæ & ipſius Eccleſiæ animus atque conſilium propiùs inſpiciantur.

(c) Petr. Rebuff. prax. Benefic. tit. de reſtitutionibus. n. 14. Flam. Pariſius de reſignatione l. 6. q. 3. n. 14. Gregorius Toloſanus & alii.

En quæ præmittenda duximus, antequam incumberemus in expendendam penitiùs, quæ Baſiliſſum attinet, difficultatem, qui quidem, quantùm nobis videtur, poteſt ab omni colpâ vindicari, in iis rerum circumſtantiis, atque adhibitis conditionibus, quas ſumus jamjam proſecuturi. Ipſi namque tota favet, quæ diebus hodiernis viget in Galliis Juriſprudentia, in eo quòd regreſſum omnino acceptum habeat, & faciat copiam repetendorum pleno jure Beneficiorum, quæ premente pericoloſo morbo reſignata fuêre, poſtquàm periculum, quod tempore reſignationis imminebat, in integrum evanuit. Quæ nova Juriſprudentia indocta eſt Edicto anni 1638. (d). Quod nititur 1. in eo quòd ejuſmodi reſignationes, conſiderentur tanquàm non omnino liberæ; quoniam, qui ſuum Beneficium reſignavit, cùm in pericoloſo atque ancipiti vitæ ſtatu verſabatur, ab omni prorſus abſtinuiſſet reſignatione, ſi pro certo habuiſſet futurum, ut ex infirmitate ſanus aliquando aſſurgeret; quemadmodùm loquitur Clemens III. (e): *Nulla ratio hoc veriſimile reddit*, inquit præfatus Papa, *ut quiſquam Beneficium multis fortè expenſis & laboribus acquiſitum, quo ſuſtentari debet, facilè, ſine magnâ causâ, ſuâ ſponte reſignet.* Quibus verbis laudatus Papa ſignificat, licèt, quo corripitur, qui in ejuſmodi ſtatu conſtitutus Beneficium reſignat, mortis metus non tollat integram libertatem; verum nihilominùs eſſe, eamdem inde plurimùm imminui; ut probare licet ex aliâ quâdam Decretali, quæ refertur in Corpore Juris, & Auctorem ſibi vindicat Alexandrum III. (f). Atque adeo omnino intereſſe, ut ejuſdem ratio habeatur, quemadmodùm cujuſcumque cauſæ alterius, quâ Beneficiarius adducitur, ad reſignandum ſuum Beneficium; ut diſertis verbis ait Summus Pontifex jam memoratus Clemens III., qui addit: *Ideoque ſupervacaneum eſſe non credimus, cauſam reſignationis diligenter inquiri.* 2. In eo quòd caritatem juſtitiamque maximè deceat, ut quoad victum & veſtitum conſulatur reſignanti, qui quidem Beneficio ſpoliatus in opprobrium Cleri vilem redigeretur ad aſſem, ſi nihil aliunde ſubſidii eidem ſuppeteret, ut plerumque contingit. 3. In eo quòd permagni interſit, imò & quandòque neceſſe ſit, eo potiſſimùm fine regreſſum admitti, ut promeritam inexhauſtæ ſuæ aviditatis, atque animi prorſus ingrati pœnam plurimi Reſignatarii luant; abrogando nimirùm iiſdem Beneficia, quæ in ejuſmodi circumſtantiis eis reſignata fuêre.

(d) Edict. 1638. art. 20.

(e) Clem. III. in cap. *Super.* 5. de renunciat.

(f) Alexand. III. in cap. *Literaturam.* 3. de voto & voti redempt. lib. 3. tit. 34.

Quod eâ de re laudari poteſt exemplum omnino famoſiſſimum, habemus ex Atreſto quodam Regii Conſilii privati, pronunciato pro Joanne Benoît Parocho de Parœciâ SS. Innocentium, qui cùm Beneficium abdicaſſet causâ reſignationis in favorem Joannis Semelier ſui Vicarii, cum animo ejuſdem aliquando recipiendi, ſi ſanitati redderetur; expertus eſt, quò uſque ſeſe poſſent efferre tum ingratus animus, tum fides improba Reſignatarii avidi, quem immoderatæ cupidinis prorigo miſera torquet. Indeque eſt, quòd, ut quanto horrori eſſet tantum crimen, palam ac publicè ſignificaretur; Conſilio viſum fuerit Atreſtum ferre, quo & Parocho ſimul conſuleretur, & ingrato animo Reſignatarii debita pœna conſtitueretur; neque Conſilium iſtud ratum fuerit, æquitatis eſſe, ut qui de Eccleſiâ laudabiliter adeò ac per tempus tam diuturnum fuerat promeritus, omni remaneret ope Paſtor deſtitutus; ne fortè vitæ neceſſariis defraudaretur aliquando, & redigeretur ad anguſtias Religioni perinde probroſas, ac contumelioſas ipſius Eccleſiæ caritati, cujus totus animus intendit, ea, quæ Miniſtris ſuis neceſſaria ſunt, ſubminiſtrare. Quod quidem Atreſtum latum 29. Aprilis 1598. legitur in ſecundo tomo Actorum Cleri (g), & refertur à le Prêtre, Charondas & d'Olive (h), ac perſcriptum eſt in Commentarios Supremi Pariſienſis Senatûs 9. menſis Maii proximè ſequentis, ut recurrente deinceps ejuſmodi caſu poſſet locum Legis obtinere; quemadmodùm reverà poſtmodùm obtinuit; ut fidem facit Arreſtum aliud de laudato jam privato Conſilio emanatum, 3. Julii 1603. quod refertur à D. Brillon, in tertio ipſius volumine Dictionarii Arreſtorum (i), in quo plurima quoque alia, eâdem de re, leguntur, ac nominatim certum quoddam à Parlamento Britanniæ minoris pronunciatum, 16. Octobris 1561. pro Petro Georges Parocho de vico quodam vulgo dicto Trebes, contra Joannem Moulnier: unum aliud Arreſtum Supremi Senatûs Pariſienſis, 20. Mai. 1569. alterum Parlamenti Toloſani, 18. Martii 1628. unum Supremæ Pariſienſis Curiæ 6. Julii 1626. unum 16.

(g) Commentar. Cleri tom. 2. part. 2. tit. 4. n. 13. pag. 43.

(h) Le Prêtre 1. Centuriâ cap. 88. Charondas l. 1. reſp. 46. D'Olive l. 1. cap. 19.

(i) D. Brillon v. *Regreſſus.* n. 24 26. &c.

Martii 1672. unum 2. Martii 1630. unum, 30 Maii 1631. unum, 7. Januarii 1641. unum Parlamenti Britanniæ Aremoricæ, 9. Septembris 1642. tria ſupremi Senatûs Tuloſani, 28. Junii 1646. 15. Julii 1653. & 31. Februarii 1655. unum Pariſienſis Parlamenti, 30. Julii 1652. unum ſupremæ Gratianopolitanæ Curiæ, 4. Januarii 1673. duo ſupremi Senatûs Toloſani, prius quidem latum, 30. Januarii 1680. alterum verò, 12. Septembris ejuſdem anni pronuntiatum; tandem aliud Arreſtum Parlamenti Provincialis 30. Maii 1687.

At verò ſi memorata omnia Arreſta & alia, quæ circà materiam eandem plerumque interveniunt, id ſibi vindicaverint, ut de jure antiquo, quod Decretalibus primò quidem inductum eſt, Tridentinoque deinde Concilio confirmatum, poſſint quidpiam derogare, atque efficere, ut regreſſus non modò tolerandi, ſed etiam legitimi, premente nimirùm morbo, reddantur; id potiſſimùm habent in tribus circumſtantiis. Prima eſt, quando Reſignans cum bonâ fide ſeſe gerit, ac ſemetipſum jam habens quaſi mundo terreniſque rebus morte prorſus ſubreptum, non ſibi blanditur, nec animum paſcit ſpe repetendi aliquando beneficii quod reſignat. Quum ſit ejuſmodi mentis affectio pura & ſancta, neque ab omni tantùm pacto, ſed vel etiam à quâcumque ſpe cupidineque regreſsûs omnino aliena; ut nec ipſi menti Eccleſiæ, ſic etiam nec conſtitutis Canonicis poteſt ullatenùs diſſentire. Secunda circumſtantia eſt, quòd quamquàm ipſummet regreſsûs cogitatum, quod animo volvit qui tutus & ſanus evaſit à periculo, quod morbus attulerat, ex naturâ ſuâ nihil habeat vitii annexum; non tamen petat, ſeſe reſtitui in Beneficium, quod in ejuſmodi vitæ ſtatu reſignavit, niſi quatenùs dotibus pollet, quibus queat de ipsâ Eccleſiâ rurſum bene promereri. Tertia tandem; quòd cùm Reſignans morbo preſſus Beneficium ſuum dimiſit, nihil ei jam ſuppetat, undè poſſit vitam ſuſtentare. Atque iis proculdubio cauſis innititur recens iſta Juriſprudentia, autoritate quidem Principis primùm introducta, auſpicibus deindè ſupremis hujuſce Regni Curiis plurimùm defenſa ac vindicata: præterquàm quòd ut jam monuimus, id ſemper fuerit omnino perſpectum omnibus, æquitatis nimirùm eſſe, ut nimiæ aviditati, malæ fidei, animo ingrato, & ſi fas ſit ita loqui, inhumanitati plerorumque Reſignatariorum pœna indiceretur, qui quidem, cùm proprium ſuum commodum comparaverant ex benevolentiâ, benignitate, aut etiam animi infirmitate ſuorum beneficorum, iiſdem omnium egenis abeſſe non erubeſcebant. Ex quibus juvat jam inferre; 1. Baſiliſſum non debere ab omni omnino culpâ vindicari; ſiquidem eo tempore, quo ſuum Beneficium in favorem Georgii reſignavit, id ſibi prorſus animo propoſuerit, ut, ſi ſanitati redderetur, illud idem foret repetiturus: cùm è contrario, ut ne lato quidem ungue ab ipſius Eccleſiæ mente recederet, illum oportuiſſet ejuſmodi propoſitum diſtinctè ſaltem non intendere. 2. In eo magis etiam improbandum eſſe, ſi ipſi ſuppeteret aliunde, unde, quæ vitæ neceſſaria ſunt, honeſtè haberet. 3. Inde verò omnem ipſi magis præcidi excuſationem, ſi ſibi conſcius eſſet, iis dotibus ſe carere, quibus jam non poſſet in beneficio, quod repetere cogitabat, operam ſuam in utilitatem Eccleſiæ impendere.

Tandem, ut nihil eorum deſit, quæ ad omnimodam graviſſimæ prorſus hujuſce difficultatis intelligentiam deſiderantur; operæ pretium eſt hic loci ſubnectere, hodiernis temporibus Reſignantem in ſuum Beneficium pleno jure reſtitui, *quaſi jure poſtliminii*, ut aiunt Juriſconſulti, hoc eſt, abſque eo, quòd opus ſit novas proviſiones impetrare, novamque inire poſſeſſionem; quemadmodùm olim frequentabatur: quoniam habetur tanquam nulla, tùm confecta reſignatio tùm proviſio, quæ de beneficio à Reſignatario fuit poſtmodùm impetrata: qui quidem uſus comprobatur Conſtitutione quâdam Bonifacii VIII. (*a*) qui in ſimili caſu ſic declarat. *Ad Beneficia ſua priora, collatione, quibuſcumque perſonis factâ de ipſis, non obſtante, liberè revertantur*; id eſt, *ſine novâ collatione*. Ut Gloſſa interpretatur. (*b*)

(*a*) Bonifac. VIII. in cap. *Si beneficia.* 20. de Præbendis. & dignit. in 6.

(*b*) Colloq. Condomienſ. tom. 2. colloq. 2. ſect. 2.

CASUS II.

Pamelius cùm permutaſſet *de pacifico ad pacificum* ſuam Curam de S. Godardo cum Caio, pro Capellaniâ quâdam, cujus poſſeſſione ab uno tantùm menſe iſte gaudebat; cùmque veniſſet uterque in dictorum Beneficiorum poſſeſſionem: contingit à Petro litem inferri Caio, de titulo memoratæ Capellaniæ, de quâ provideri ſibi impetraverat, ex præſentatione Patroni Laïci; & obtineri Arreſtum ſupremi Senatûs, quo Caius de ejuſdem poſſeſſione fuit dejectus. Quâ de re quærit Pamelius, nùm id ſibi juris cedat, ut poſſit Curam ſuam, pleno jure repetere, & abſque eo quòd opus ſit, novam iterùm ſibi proviſionem impetrare?

Respons.

Non eſt unde poſſit ambigi, quin Pamelius in caſu propoſito valeat ſuam Curam pleno jure repetere, abſque eo quòd opus ei ſit ullâ novâ proviſione. *De conſuetudine non petitur nova Collatio*, inquit Rebuffus, (c) *quandò quis redit ad ſuum beneficium, ut notat Joannes Andræus.* Quod confirmat eruditus admodùm Juriſconſultus Arreſto ſupremi Senatûs Pariſienſis, quod juxtà laudatam conſuetudinem 2. Maii 1525. pronunciatum eſt; deinde addit, in ejuſmodi caſu circa poſſeſſionem poſſe omnino agi juxtà legem, (*d*) quâ fertur; ex breviori abſentiâ civilem non amitti poſſeſſionem.

Quam Rebuffus cœterique Juris Interpretes tenent ſententiam, eandem Cabaſſutius amplectitur; (e) *Si evinci contingat Beneficium permutatione quæſitum*, inquit præfatus Canoniſta, *datur regreſſus ad alterum dimiſſum ratione tacitæ conditionis in illâ dimiſſione incluſæ*: Si permutatum Beneficium non fuerit evictum, *ſine quâ nemo proprium dimitteret Beneficium.*

Quam deciſionem luculenter omnino poteſt probare quædam Conſtitutio Bonifacii VIII. (*f*) in quâ memoratus Papa declarat eum, qui ſuum Beneficium ceſſit pro alio Beneficio, in quo ſeſe non potuit tueri, propterea quòd de eodem à Papâ fuiſſet anteà jam proviſum, aut illud idem, ipſo inſcio, Summus Pontifex ſibi reſervaviſſet; poſſe omnino in prius Beneficium pleno prorſus jure reſtitui. *Statuimus, ut, ſi ipſi de collatione, ſeu reſervatione prædictâ certiores effecti, ſublatâ difficultate quâcumque omnino dimiſerint Beneficia, ſic ſibi de facto collata, ad Beneficia ſua priora (collatione quibuſcumque perſonis factâ de ipſis nequaquam obſtante) liberè revertantur. Eundem quoque modum in dimittenda recepta, & recuperanda dimiſſa, quoad omnes alios, qui forſan occaſione prædictâ ſua dimiſerint Beneficia & dimiſſa per alios fuerint aſſecuti, per omnia decernimus obſervandum.* Quæ ipſiſſima ſunt verba laudati ſummi Pontificis.

Quod idem uno ore conclamant ac docent noſtri Juris Canonici Interpretes, & Juriſconſulti

(c) Petrus Rebuff. prax. Benefic. 3. part. tit. de permutat. n. 12. Item tract. de pacificis poſſeſſ. 22. extenſ. n. 145.

(d) Leg. *Clàm poſſidere*, 6. ff. de acquirendâ vel amittend. poſſeſſ § fin. lib. 41. tit.

(e) Joan. Caballut. juris can. theor & prax. l 2. cap. 17. n. 9.

(f) Bonifac. VIII. in cap. *S. Beneficia.* 20 de Præbendis & dignit. in 6. lib. 3. tit. 4.

Digitized by Google

ſulti Gallici; quemadmodum Papon, Faber, Charondas, Duarenus, Eſpeiſſeus, & plurimi alii, quos memorat Cabaſſutius (*a*): quorum tamen plerique obſervant, ei, qui in prius ſuum Beneficium ſic revertitur, juris iſtud non fieri juxta uſum apud nos receptum, niſi primùm obtentâ à Regio Judice ſententiâ, quâ fiat ei, prioris Beneficii repetendi libera facultas. Atque hæc eſt, quæ in hocce Regno plurimum invaleſcit Juriſprudentia, quam non modo Citatum à Rebuffo Arreſtum, plurimaque alia, quæ teſtatur, quo tempore vivebat, pronunciata eſſe, hoc eſt, ab annis 170. & amplius induxerunt; ſed etiam aliorum Arreſtorum ubertima copioſiſſimaque phalanx, quæ referuntur ab autoribus, qui colligendis Arreſtis operam dederunt.

(*a*) Papon. q. 2. placitorum tit. 7. n. 2. Faber cod. de ſacroſanctis Eccleſ. definit. 53. Charondas lib. 1. reſponſorum c. 24. & lib. 1. pandectarum c. 10. & 11. Duarenus lib. 8. de Benef. cap. 3. Eſpeiſſeus tract. de Benef. tit. 11. ſect. 2. art. 4. n. 4. Et alii apud Cabaſſ. cit. lib. 2. cap. 17. & cap. 18. n. 2.

CASUS III.

Ignatius cùm præbendam quandam librarum ſexcentarum cenſûs annui, penſione ducentarum librarum oppigneratam permutaviſſet, pro Capellaniâ trecentarum librarum reditûs annui, quam Jacobus ipſius Compermutans poſſidebat; & Jacobus, cui de memoratâ penſione nihil prorſus innoteſcebat, poſt tres menſes rem reſciviſſet; iſti ſuam Capellaniam repetere volenti, pro aris & focis Ignatius acriter obſtitit. Numquid cum aliquo jure poteſt Ignatius ſuam interceſſionem urgere, & cauſam tueri adversùs Jacobum, qui ipſi eâ de re, intulit actionem?

Respons.

Profectò jus ſuccurrit Jacobo, ut valeat adversùs Ignatium judicium perſequi, quo in poſſeſſionem prioris ſuæ Capellaniæ reſtituatur. Cujus rei ratio eſt, quòd æquitati naturali adverſetur, ex fraude propriâ quemquam juvari; quemadmodum ab Alexandro III. declaratur (*b*). Cùm igitur Ignatius fraudem ſibi adhibuerit, non apertâ Jacobo penſione, quâ ſua Præbenda oppignerabatur; æquum non eſt, quidquam utilitatis ac commodi ei inde obvenire, *Cùm fraus & dolus ei patrocinari non debeant*; ut loquitur Innocentius III. (*c*).

Quam deciſionem ab erudito Canoniſtâ mutuamur (*d*), qui ſic habet: *Conceditur regreſſus, ſi contingat unum ex permutatis Beneficiis vel novâ penſione onerari, vel etiam veteri penſione; modo id, quando permutavit ignoraverit.* Papon refert plurima Arreſta à Regio Conſilio pronunciata quibus, eâ de re, fuit ita judicatum (*e*); quibus addendum eſt: 1. Famoſum Arreſtum 7. Decembris 1565. latum à Pariſienſi Parlamento in conceſſu univerſæ Curiæ, præſentibuſque Senatoribus rubris togis indutis, relatum à Chorondas Le Caron (*f*); quo Reſignatarius ipſemet compermutantis cujuſdam Ignatio non abſimilis, de Beneficio dejectus fuit, quod ipſi fuerat, licèt jam anteà fraudulenter dimiſſum cauſâ permutationis, ab iſto malæ fidei Compermutante reſignatum. 2. Plurimorum aliorum Conſilii Amplioris Arreſtorum nubes prorſus ingens. quæ referuntur à D. Brillon in ipſius Dictionario Arreſtorum (*g*), quibus ſtatuitur, ei, qui in caſu, de quo hîc loci quæſtio eſt, penſionem tacuit, quâ Beneficium, quod permutationis loco dimiſit, onerabatur, incumbere iſtud obligationis, aut ut cedat Beneficium, quod eâ viâ adeptus eſt, aut ut penſionem ſaltem perſolvat.

(*b*) Alexand. III. in c. *Propoſitum*. 1. de eo, qui duxit in matrimonium, quam polluit per adult.

(*c*) Innoc. III. in cap. *Cùm dilectus*. 8. de religioſis Domibus, ut Epiſcopo ſint ſubjectæ. lib. 3. tit. 36.

(*d*) Joan. Cabaſſue Juris can. theor. & prax. lib. 2. c. 18. n. 4.

(*e*) Papon. l. 2. placitorum. tit. 7. de permut. Benef. art. 4. & 5.

(*f*) Charondas l. 1. reſpons. c. 24. & l. 1. pandect. cap. 12.

(*g*) D. Brillon. Diction. Arreſtorum. v. *Permutatio*. n. 77.

CASUS IV.

Chrysologus, abdicato causâ reſignationis in favorem Paulini, Prioratu quodam 1000. libras quotannis reddente, poſito in tractu Turonenſi, ſub conditione retentæ ſibi, de dicto Prioratu 400. librarum penſione, cùm non ſibi ſit, quâ ratione valeat, ab annis tribus & ultra, memoratam penſionem à Paulino recipere: petit utrùm non ſibi liceat, ad iſtum Prioratum reverti; quippe plena de regreſſu facultas ipſi fiat à Summo Pontifice, ex ipſomet inſtitutæ penſionis inſtrumento in quo facultas iſta, ſequentibus verbis, disertè prorſus concipitur; *Reſignatario, vel non ejus ſucceſſore, in ſolutione dictæ penſionis deficiente, ſeu illam ad minorem ſummam reduci petente; liceat eidem penſionario liberum habere regreſſum ad idem Beneficium, & ipſius corporalem poſſeſſionem propriâ autoritate per ſe, vel per alium liberè apprehendere?*

Respons.

Extra omnem prorſus dubitationis aleam poſitum eſt, nihil omnino Juris Chryſologo dari, privatâ ſuâ autoritate repetendi Beneficii, quod Paulino reſignavit, etiam ſub prætextu non ſolutæ penſionis; quanquàm ei fiat ejuſmodi copia ex Romanâ ſignaturâ. Hæc eſt Juriſprudentia, quæ in Galliâ paſſim obtinet, ut notant (*h*) Mendoſius, Axorius & Cabaſſutius, qui eos allegat & ſic habet: *In Galliâ nemini licitum eſt, ſe in alicujus rei poſſeſſionem propriâ ingerere autoritate, priuſquàm de penſionis ſecuritate experiundum judicio eſt, quàm lis de Beneficiu intentetur.* Neceſſe eſt ergo, primum in aperto ponatur à Chryſologo, Reſignatarii ipſius improba fides, vel etiam in denegandâ penſione pertinacia; & deinde ſententiam obtineri, quâ licitum ei fiat, clauſulam exſequi, quam fert ſignatura Romana, hoc eſt, poſſeſſionem repetere, juraque ſibi vindicare Prioratûs, quem reſignavit in favorem Paulini. *Sane poſtquàm conſtiterit de reſignatarii negligentiâ vel malâ fide in ſolvendâ penſione beneficiariâ*, addit Cabaſſutius, *ratio juſta erit in vim clauſulæ hujus Pontificia aperiendi regreſſum, non utique ſolâ conquerentis autoritate; ſed in vim novi judicii, citatâ parte.*

(*h*) Mendoſius prax. ſignaturæ gratiæ. v. *Regreſſus*. Joan. Azorius Inſtit. moral. part. 7. l. 7. c. 14. q. 8 & l. 8. cap. 9. q. 4. Joan. Cabaſſut. juris can. theor. & prax. l. 2. c. 14. n. 14. & cap. 18. n. 5.

CASUS V.

Candidus Prior S. Joannis, in Religioſo quodam Ordine ſolemnem emiſit profeſſionem, non reſignato ſuo Beneficio, de quo poſt octo circiter dies à Collatore fuit in favorem Joſephi proviſum. At verò poſt ſex menſes ab illinc, profeſſione memorati Candidi nullâ prorſus declaratâ, ſive ex defectu requiſitæ ætatis, aut integri anni probationis excurrendæ, ſive tandem propterea quòd is, à quo receptus eſt, gradu legitimi Superioris Monaſterii non inſigniretur, de Monaſterio Candidus egreſſus fuit; & contendit id ſibi facultatis hodiernâ die fieri, ut ad Prioratum ſuum revertatur, & de eodem expellat eum, cui fuerat de dicto Prioratu à Collatore proviſum. Numquid, quod ſibi jus vindicat aliquo fundamento æquitatis innititur?

Respons.

Siquidem nulla ſit profeſſio, quam Candidus emiſit, eodem quoque jure nullum certiſſimè cenſendum eſt, quod deinde fuit ſubſecutum;

Z 2 Atque

Atque adeo meritò prorſus petit, ſeſe & in poſſeſſionem & in privilegia quæcumque prioris ſui Prioratûs reſtitui: *Saltem obtentis in integrum reſtitutionis literis*, ut loquitur Cabaſſutius (*a*). Non ergo poſſet, niſi ex trienni pacificâ poſſeſſione, quâ Joſephus gaviſus fuiſſet, regreſſus impediri. *Sanè obſtare huic poteſt exceptio pacificæ poſſeſſionis*: addit præfatus Canoniſta..... *ſed ſi non interceſſit triennium; haud dubiè invalidè profeſſo competit jus regreſſûs ad priſtinum Beneficium.* Atque iſtam eâ de re cauſam reddit, quòd reſignatio, collatio & cæteri quicomque actus ſubſecuti eandem naturam ſortiantur, quam præ ſe fert ipſa profeſſio; neque adeo vim ullam habeant, quando profeſſio non eſt legitima: quod plane congruit iſtis verbis Concilii Tridentini (*b*): *Nulla renunciatio effectum intelligatur ſortiri, niſi ſequutâ profeſſione.* Cùm igitur non affuerit veri nominis profeſſio, quæ in gratiam Joſephi Beneficii collatio præſtita eſt, omnino nulla eſt, juxta iſtud principium Bonifacii VIII. (*c*). *Quæ contra jus fiunt, debent utique pro infectis haberi.* Quibus etiam addere licet cum eodem Cabaſſutio, ejuſmodi collationem, qualis ea eſt, de quâ agitur in ſpecie propoſitâ, annexam ſecum habere tacitam iſtam conditionem: *Si ſit profeſſio valida.* Et verò cùm in Digeſto, tum in Codice occurrunt infinitæ propè-modum Leges, quibus ejuſmodi conditiones, quanquàm conceptis verbis non expreſſæ, plurimùm comprobantur (*d*).

(*a*) Joan. Cabaſſut Juris can. theor. & prax. l. 2. cap. 23. n. 6.

(*b*) Conc. Trident. ſeſſ. 15. de Regularib. & Monial. cap. 16.

(*c*) Regula 64. de Regulis Juris in 6.

(*d*) Leg. *Si ob rem.* 10. ff. de conditione, causâ datâ, causâ non ſecutâ. lib. 12. tit. 4. Item toto tit ff de conditione ſine causâ. lib. eod. tit. 7. Leg. *Generaliter* fin. cod. de donationibus revocand lib. 8. tit. 56.

REHABILITATIO.

VOcabulum REHABILITATIO in ſenſus diverſos accipitur. 1. Namque aptatur & quidem optimè, cùm ſermo habetur de viro nobili, qui ab inditâ ſibi generis claritudine deſcivit, vel quia ſordidis factis eam imprudenter inquinavit, vel quia eâdem, aliquo judicio ſecundùm Juris formulas pronunciato, fuit ſpoliatus. Quæ eum in priſtinum gradum nobilitatis reſtituunt Literæ Regiæ, dicuntur Literæ Rehabilitationis, & differunt à Literis, quæ ſub nomine Literarum nobilitatis circumferuntur, quæ etiam ſunt prorſus neceſſariæ, quando poſtremos inter Majores occurrunt pluſquàm duo, qui ſtemmata natalium maculaverint.

2. Accommodatur etiam vox eadem iis, qui cum aliquâ infamiâ ignominioſè notati ſunt in judicio, obtinent impertiri ſibi Literas Rehabilitationis, quibus à Rege reſtituuntur in bonam famam & laudabilem exiſtimationem; ut fert genus dicendi forenſe.

3. Uſus etiam invaluit, ut diceretur rehabilitatio matrimonii, in quo nimirùm irrepſerat vitium aliquod; de quâ potiſſimùm materiâ legenda ſunt ac conſulenda, quæ collectanea edidit de Combes Scriba Fori Pariſienſis Eccleaſiſtici (*e*).

(*e*) Collectanea de Combes. cap. 3. in fin.

4. Vocabulum rehabilitatio accipitur in præſenti titulo pro quâdam voce, quæ juxta uſum Eccleſiaſticum maximè frequentatur, cui generalis iſta notio ut plurimùm ſubjicitur; nimirùm reſtituere aliquem Eccleſiaſticum in eum ſtatum & gradum, quo inſigniebatur ante contractum ab eo Canonicum impedimentum, propter quod muniorum ſuorum exercendorum jure deciderat: Atque in ſenſu ſtricto & magis proptio ſumitur in iſtum ſenſum, nempe ſolvere, ex diſpenſatione Superioris, Eccleſiaſticum quemdam impedimento peculiari ac proprio irregularitatis, quo reddebatur omnino inhabilis ad gerendum Miniſterium Eccleſiaſticum, aut quo ei ptivilegium ipſius conditioni annexum abrogabatur. Quâ de re recurrere licet ad ea, quæ ſumus proſecuti ſub Titulo *Irregularitas.*

Vide DISPENSATIO de IRREGULARITATE.

RELIGIO

RELIGIO.

VOx Religio, plerumque intelligitur de Monaſterio, ſeu Conventu, in quo Religioſæ perſonæ degunt atque commorantur; quandoque etiam de ipſomet vitæ regularis iſtituto, quod ibidem ſequuntur ſub quâdam certâ regulâ, peculiaribuſque ac propriis Conſtitutionibus. Adhibetur quoque idem vocabulum, ut ſignificetur pietas & probitas morum alicujus perſonæ; quemadmodùm quando dicitur, virum quempiam eſſe religionis plurimæ.

Religio in proprio ſuo ſenſu accepta ſic definitur. *Religio*, inquit Polmanus (*a*); *eſt virtus moralis, inclinans creaturæ voluntatem, ad tribuendum Deo Latriæ cultum debitum.*

(*a*) Polman. part. 2. 2. n. 779.

Neque verò virtus tantummodò moralis eſt; quod motes informet juxta normam rationis & æquitatis dictamen; ſed etiam inter cæteras quaſcumque virtutes primum locum obtinet. Licet enimverò Theologica virtus non ſit, quia ſcilicet Deum non intendit tanquàm objectum ſuum immediatum; quanquàm eum ſibi proponat ut finem proprium; ſed potiſſimûm verſatur circa cultum debitum Deo exhibendum, tanquàm circa objectum ſuum primarium & magis principale; proximè tamen accedit ad naturam virtutis Theologicæ, ipſi nimirùm deferendo iſtum cultum, quaſi tributum quod Creatori à creaturâ naturali quodam jure rependendum eſt.

Atque eâ potiſſimùm de causâ laudatus Theologus definit (*b*) cultum, qui dicitur Latriæ. *Teſtimonium infinitæ excellentiæ Divinæ, & infimæ propriæ ſubmiſſionis ad eam.* Quæ quidem omnia apprimè congruunt cum Doctrinâ S. Thomæ, ut videre licet in loco, quem ad marginem indicamus (*c*).

(*b*) Id. ibid. n. 784.

(*c*) S. Thom. 1. 2. q. 81. art. 1. ad 1. & art. 5. in corp.

Eliciuntur actus Religionis, tam interiores, quàm exteriores, 1. Deum reverentiſſimè colendo. 2. Illi ſerviendo cum vero pietatis affectu, & fervore ſinceræ caritatis (*d*), teſte S. Auguſtino, ſeparari non poteſt à vero cultû, qui ei exhibendus eſt. *Pietas, cultus Dei eſt, nec colitur ille, niſi amando.* 3. Ei preces adhibendo, & offerendo Sacro-ſanctum Sacrificium. 4. Semetipſum ei votis aſtringendo. 5. Eum teſtem invocando legitimo aliquo jure-jurando, quod ideò aſſumitur, ut de veritate quæ affirmatur, poſſit certò certiùs conſtare. Idololatria, impietas, blaſphemia, ars magica, veneficium, divinatio, ſacrilegium, ſuperſtitio, peccata conſtituunt, quæ virtuti Religionis ut plurimùm ac certiſſimè adverſantur.

(*d*) S. Aug. Ep. 140. alias 120. c. 18. ſeu n. 45.

Cæterùm etiamſi Religio ſolum Deum ſpectet quaſi primarium ac præcipuum magis objectum; non tamen excludit cultum, quem exhibemus S. Virgini, Angelis, & Sanctis, quos veneramur tanquàm amicos Dei, & quibus preces noſtras dirigimus, ut noſtris Mediatoribus apud ipſius ſupremam Majeſtatem: adeo ut, quemadmodùm Religio vult, ut ſummâ reverentiâ cum Reliquiæ tum Imagines ſanctorum relativè ad ipſos obſerventur; ſic etiam præcipiat, ut ipſimet colantur propter eminentiam & ſanctitatem quibus inſigniuntur, relativè ad Deum, qui omnis eminentiæ & ſanctitatis fons eſt atque principium.

Diſcutiemus poſtea, quonam in caſu poſſit Religio reticeri; quandonam verò debeat palam ac publicè declarari.

Nulla eſt gens, nullaque natio reperitur in hâc rerum univerſitate, apud quam non vigeat *Religionis* aliqua ſpecies. Judæi quanquàm à ſe invicem disjuncti, atque cæteras inter Nationes diſperſi, in iis tamen locis, in quibus Religionis exercendæ ſit eis copia, quædam veſtigia retinent illius Religionis, quæ florente veteri Lege, antiquitùs obtinuit, & iiſdem ſcrupuloſè nimis inſiſtunt. Muſulmanni ſeu Mahometani & cæteri infideles ſuam Religionem habent. Romani, qui portentoſam adeo Deorum multitudinem colere ambiebant, vindicabant ſibi quoque ſuam, cujus iſtam Cicero affert definitionem. *Religio eſt, per quam reverenti famulatu cæremoniæ divini cultûs exercentur* (*e*). Eſt etiam Sinenſium, Tartarorum, Japonum, Africanorum & quotquot ſunt generatim Americanorum propria Religio, nequidem iis exceptis, qui Barbari & Agreſtes appellantur, quales ſunt Hiroquæi, Miſſiſipiani, & alii innumeri: Indeque eſt, quòd Plutarchus aſſerere non dubitaverit, multò faciliùs poſſe conſtrui ſuperbum atque immenſum aliquod ædificium, non adhibitis neque calce, neque arenâ, neque intritâ; quam aliquam adminiſtrari Rempublicam, non accerſito ſubſidio Religionis, quoniam nihil reperitur, cujus imperio magis moveantur

(*e*) Cicero lib. 1. de naturâ Deorum.

populi, qui in partem veniunt Reipublicæ; quemadmodum experientiâ ſatis ſuperque compertum eſt. Inde Religionum diverſitas originem duxit, quòd poſt diluvium, qui plurimâ præſtabant autoritate, id ſibi ſumpſerint, ut etiam circa Religionem leges ferrent: adeo ut, qui purus & integer huc uſque ſteterat divinus cultus, haud multò poſt in varias ſuperſtitiones totus ſenſim abierit, ex quibus in idolatriam brevi poſteà fuit perverſè immutatus: atque eò uſque tenebræ rationibus offuſæ ſunt, ut multitudinem animalium ac plantarum tanquam Deum ſuum habuerint, & auguſtè ſancteque coluerint; quin etiam plurimi eos fuerint venerati, qui impudicitiæ, furti & adulterii ſeſe Deos tutelares exhibebant. Immò tot obtinebant Religiones, quot Dii fingebantur, inquit S. Athanaſius, & conſequenter tot varii cæremoniarum ritus, totque diverſæ cultuum rationes (*a*). *Diverſa oppidatim, vicatimque numina, ut compendio dicam omnium Idololatrarum Gentium diſſimilis eſt Religio.* Quod ſic perſeveravit, exceptâ lege quam Deus Judæis dedit, ad adventum uſque Jeſu Chriſti, qui diffuſam ubique Gentium impietatem delevit, Dæmones fugavit, qui imperium ipſius occupaverant, ibidemque ſupremum cultum ſibi tanquam Diis arrogabant; & veram Religionem reſtituit, quæ nunc ſtat & ſemper eſt ad finem uſque conſummationemque futurorum ſæculorum perſeveratura.

(*a*) S. Athanas orat. contra Gentiles.

Quibus præmiſſis, exigit jam rerum ordo, ut de Chriſtianâ Religione, de quâ potiſſimùm in præſenti titulo agitur, ſermonem aggrediamur; non ulterius immorantes, quæ iſti vocabulo ſubjiciuntur, variis notionibus aperiendis.

CASUS PRIMUS.

MARCELLINUS Catholicam profitens Religionem, cùm inciderit in Regionem quamdam hæreticam, in quâ vera Religio plurimum exagitatur; diligenter omnino præcavit, ne Catholicum ſeſe proderet in multis occaſionibus, in quibus laudem gloriamque maximam ſibi peperiſſet, ſi Catholicus videri non erubuiſſet. Numquid ideo cenſendus eſt ſub oculis divini Judicis criminis aliquid contraxiſſe?

RESPONS.

Ut profeſſio veræ fidei, ſtrictè loquendo, pendet à præcepto tantùm affirmativo, & præceptorum affirmativorum propria hæc eſt natura, ut obligationem non importent, niſi in quibuſdam temporibus, occaſionibus atque circumſtantiis; palam fit, non obligari aliquem, ad declarandam ſuam Religionem in quibuſcumque temporibus, occaſionibus ac circumſtantiis. *Ea quæ ſunt neceſſaria ad ſalutem*, inquit S. Thomas (*b*), *cadunt ſub præcepto divinæ legis. Confeſſio autem fidei, cùm ſit quoddam affirmativum non poteſt cadere, niſi ſub præcepto affirmativo. Unde eodem modo, eſt de neceſſariis ad ſalutem, quo modo poteſt cadere ſub præcepto affirmativo divinæ legis ... præcepta autem affirmativa ... non obligant ad ſemper; etſi ſemper obligent. Obligant autem pro loco & tempore & ſecundùm alias circumſtantias debitas, ſecundum quas oportet actum humanum limitari ad hoc, quod ſit actus virtutis. Sic ergò confiteri fidem non ſemper, neque in quolibet loco, eſt de neceſſitate ſalutis; ſed in aliquo loco & tempore.* Jamverò tempus, occaſiones & circumſtantiæ, in quibus iſtud præceptum vim habet obligandi, ea ſunt primùm, in quibus ipſiuſmet divinæ gloriæ intereſt, ut Religio propalam aperiatur. *Quando ſcilicet per omiſſionem hujus confeſſionis, ſubſtraheretur honor debitus Deo.* Ut loquitur idem Doctor Angelicus. Si enim quis non poteſt ſuam Religionem reticere, quin inde læderentur honor & gloria, quæ Deo debentur; procul dubio teneretur omnino, ad ſuam fidem & Religionem palam ac publicè profitendam. Secundo loco; cùm agitur de ſalute, aut de ſpirituali commodo proximi; *aut etiam utilitas proximis impendenda*, quæ verba laudatus S. Thomas ſemper proſequitur, *putà ſi aliquis interrogatus de fide taceret; & ex hoc crederetur, vel quod non haberet fidem; vel quod fides non eſſet vera, vel alii per ejus taciturnitatem averterentur à fide*; aut etiam in ipſâ animo fluctuarent. Ex quibus S. Doctor ſic infert: *In hujuſmodi enim caſibus confeſſio fidei eſt de neceſſitate ſalutis*; proindeque apertè & in conſpectu omnium generoſo animo emittenda eſt. Quod etiam locum habere debet, licèt ex publicâ fidei profeſſione, quæ fieret, ſcandalum oriretur. *Quia veritas doctrinæ*, ait alibi præfatus S. Doctor (*c*), *non eſt dimittenda propter ſcandalum, ſicut nec Chriſtus veritatem ſuæ Doctrinæ propter ſcandalum Phariſæorum dimiſit, ut habetur Matth.* 15. (*d*). Atque eo potiſſimum fundamento freta ſacra Congregatio *de propagandâ fide*, cùm Chriſtianæ Doctrinæ Præcones apud Sinas Innocentium X. conſuluiſſent de decem & ſeptem difficultatibus, quarum ſeptima erat ſcilicet, utrum obligarentur, ad publicè prædicandum Jeſum Chriſtum Crucifixum, atque ponendam ante conſpectum in ſuis Eccleſiis ejuſdem imaginem; licèt inde Pagani plurimum offenderentur; Decreto typis Romæ mandato anno 1645. declaravit, id ipſis incumbere obligationis, non quidem quoties ſacras conciones haberent; ſed in quibuſcumque occaſionibus, quæ congruerent, & ſervato modo, qui Chriſtianæ prudentiæ proprius eſſet.

(*b*) S. Th. 2. 2. q. 3. art. 2. in corp.

(*c*) Idem. lect. 3 in Epiſt. ad Rom. c. 14.

(*d*) Sinite illos. Cæci ſunt & duces cæcorum. Matth. 15.

Principiis igitur præmiſſis inhærendum eſt, ut propoſita de Marcellino difficultas in præſenti ſpecie ſolvatur, quanquam enimverò certiſſimum ſit, non eſſe de neceſſitate ſalutis, ut fidem ac Religionem ſuam coram hæreticis, qui eandem exprobrant atque perſequuntur, apertè profiteatur: *Non enim quilibet tenetur, fidem ſuam coram perſecutore profiteri*, inquit curſum alibi præfatus S. Doctor (*e*); *ſed in caſu, eſt de neceſſitate ſalutis, quando ſcilicet aliquis, à perſecutore deprehenſus; de fide ſuâ requiritur; quam confiteri tenetur.* Quod quidem in ſequenti

(*e*) S. Th in 4. diſt. 40. q. 5. art. 3. quæſtiun. 2. ad 2.

quenti deciſione jam jàm venit magis ex profeſſo diſcutiendum.

CASUS II.

Gordius, cùm ex neceſſitate quâdam per tres menſes iter habuiſſet in Regnum alienigenum, in quo quotquot reperiri poſſunt fidei Catholicæ addicti, durè admodùm vexantur, quem ſolent induere hæreticæ pravitatis Miniſtri, veſtem ipſe ſibi de induſtriâ induit; ut de ſuâ Religione minùs ſuſpicionis injiceret, & tanquàm Miniſter haberetur, aut ſaltem exiſtimaretur eandem, quæ in eo Regno obtinet, profiteri Religionem: nonne ſic ſeſe gerere potuit abſque peccato?

Quanquàm alienum prorſus ſit ab omni culpâ, ſibi veſtem induere more nationum diverſarum, apud quas degitur, cùm id fit bono animo; peccatum tamen graviſſimum eſt, quando eo animo ſic agitur, ut ſimuletur profeſſio Religionis alienæ, quæcumque eſſe ſupponatur: Ita docet Tertullianus. (a) Sic verbi gratiâ Chriſtianus, qui graviſſimi alicujus commodi causâ vellet haberi tanquam Judaïcæ Religioni addictus, atque Romæ degens, eo conſilio petaſum flavum illic ferret, qui eo loci quaſi Religionis iſtius teſſera conſideratur, quamdam Apoſtaſiæ ſpeciem profectò admitteret. Porrò rem egit Gordius non minùs improbandam; quippe ſibi veſtem induerit, qui ſolummodò Miniſtrorum ſeu Paſtorum hæreticorum proprius erat, eâ potiſſimùm mente, ut talis exiſtimaretur, & publicè haberetur; ſub prætextu, quòd eâ ratione ſeſe ab imminenti ſibi vexatione ſubduceret: nemo namque inficias ierit, ipſi (quod Chriſtiano viro prorſus indignum eſt) fuiſſe temporalia commoda, Religione omnino potiora & ab ipſo ſimulatam eſſe falſæ Religionis profeſſionem; cùm ipſi ſuppeterebat aliunde, unde veram, quam profitebatur, Religionem poſſet modis aliquibus ab omni culpâ remotis obvolvere.

(a) Tertull. de idolatria. c. 18.

Egregium ſanè nobis exemplum ſubminiſtratur de Religiosâ fide, quæ ſervanda eſt, cùm retinendæ veræ Religionis occaſio præbetur: Eleazari exemplum intelligi volumus, qui familiarium ſuorum improba conſilia animo conſtanti fuit aſpernatus; quæ quidem conſilia ſic ipſi dirigebantur: *Hi autem, qui aſtabant, iniquâ commiſeratione commoti propter antiquam viri amicitiam, tollentes eum ſecretò, rogabant afferri carnes, quibus veſci licebat; ut ſimularetur manducaſſe, ſicut Rex Antiochus imperaverat, de ſacrificii carnibus, ut hoc facto liberaretur.* (b) Verùm ſanctiſſimus venerandiſſimuſque ſenex annos natus 90. nihil hæſitans; amoremque Religionis, ipſius vitæ deſiderio præponens; *Reſpondit citò dicens, præmitti ſe velle in infernum* (c) Atque ſic ad eos verba habuit, quibus ſatis innuebat, id ſibi animo perſuaſum eſſe, ſeſe aliter gerere non poſſe, quin dignum cruciatibus æternis crimen perpetraret: (d) *Nam etſi in præſenti tempore ſuppliciis hominum eripiar, ſed manus omnipotentis nec vivus, nec defunctus effugiam.* (e).

(b) 2. Machab. 6. 21. & 22.

(c) Id. ibid. v. 23.

(d) Id ibid.

(e) Colloq. andegav. menſis Maii 1713. 3. q. pag. 95.

CASUS III.

Valerius, Religionem Catholicam profitens, cùm incidiſſet in quamdam Regionem, in quâ ſub pœnâ capitis interdicuntur quæcumque prædictæ Religionis exercitationes, tenetur in vinculis, & à Magiſtratu Diſciplinæ politicæ præfecto de præfatâ Religione exercitâ accuſatur. Num ipſi incumbit obligatio declarandi in iſto caſu à ſeſe ejuſmodi Religionis exerceri profeſſionem, ſi certum habeat ex iſtâ confeſſione, ſibi vitæ interitum imminere; aut nonne ſaltem licitum ei eſt, reſponſum aliquod ambiguum adhibere, quo ſeſe poſſit impendenti ſibi capitis diſcrimini eripere?

Respons.

Abſque dubio eſt, Valerium in ſpecie propoſitâ prorſus obligari ad profitendam ſuam fidem; neque poſſe ab eo ſine crimine Religionem, cui addicitur, ſilentio diſſimulari, neque eandem ambiguis reſponſis obvolvi; quanquam ex ſuæ Religionis confeſſione perſpectum habeat, futurum, ut certiſſimæ morti detur. Cujus rei ratio hæc eſt, quòd ſicut, juxta S. Paulum, fides cordis requiritur ad juſtitiam, ita confeſſio oris neceſſariò deſideretur ad ſalutem. (f) *Corde enim creditur ad juſtitiam: ore autem confeſſio fit ad ſalutem.* In ea autem Apoſtoli verba ſic habet S. Auguſtinus. (g) *Quid prodeſt corde credidiſſe ad juſtitiam, ſi os dubitet proferre, quod corde conceptum eſt?* Verum equidem eſt, inquit laudatus Pater, quòd *intùs fidem Deus videat; ſed parum eſt.* Deinde proſequitur ſanctiſſimus Doctor. *Ne confitearis humilem, times ſuperbos, & ei præponis ſuperbos, qui pro te diſplicuit ſuperbis. De Chriſti nomine erubeſcis. Ex eo quod erubeſcis modo hominibus, habes erubeſcere, cùm venerit in gloriâ ſuâ redditurus, quod promiſit bonis, quod minatus eſt malis. Ubi eris tu? Quid facies, ſi te pudet humilitate meâ, non eris in claritate meâ.* Tandem ſic concludit iſte Pater. *Diſcedat ergo mala verecundia; accedat ſalubris impudentia, ſi impudentia dicenda eſt.*

(f) Roman. 10. 10.

(g) S. Aug. ſerm. 279. alias 24. ex Sirmundianis n. 7.

Quæ verba S. Auguſtini prorſus adverſantur Theologo cuidam, Diſciplinæ remiſſioris morum fautori, qui eo temeritatis ac impudentiæ devenit, ut etiam propugnaret, non condemnandum eſſe ſilentium ſimile ejus, de quo quæſtionem habemus in ſubjectâ ſpecie; quique fuit ipſemet damnatus Decreto Innocentii XI. dato feriâ quintâ 2. Martii 1679. contra ſexaginta quinque propoſitiones morales, quarum decima octava iſtis verbis concipiebatur: *Si à poteſtate publicâ quis interrogetur, fidem ingenuè confiteri, ut Deo & fidei glorioſum conſulo: tacere, ut peccaminoſum per ſe non damno.* Ab iſtâ quoque perniciali ac deteſtandâ nimis doctrinâ totus abhorret S. Thomas; ut patet ex relatis ipſius teſtimoniis, in diſſolvendâ ſuperiori difficultate, quæ quidem ſupervacaneum eſt repetito ſermone hìc loci recenſere. (h)

(h) Colloq. Petrochor. tom. 4. colloq. 1. q. 2. De Gen. tom. 5. tract. 2. cap. 4. q. 11

Vide { Impedimentum ex diſparitate Religionis. Fides. Monasterium. Professio. Religiosus. Religiosa. }

RELI-

RELIGIOSUS.

APpellatur, ſtrictè loquendo, RELIGIOSUS, ille, qui in Religione approbatâ ab Eccleſiâ, vel à Summo Pontifice, vototum caſtitatis, paupertatis ac obedientiæ Profeſſionem ſolemnem emiſit (*a*).

Dici poteſt, vocem iſtam *Religioſus*, in Latino idiomate tenere locum vocis iſtius *Religatus*. Eſt namque Religioſus novem quaſi vinculis diverſis ligatus; ut obſervatur à Rebuffo (*b*).

Primum vinculum, eſt votum caſtitatis, quo voluptatis libido cohibetur.

Secundum, votum paupertatis, quo terrenarum rerum immoderata cupido coarctatur.

Tertium, eſt humilis obedientiæ, quâ ſuperbia frenatur.

Quartum, eſt neceſſitas habendæ tum victûs tum vitæ communitatis, quâ obruitur invidentia.

Quintum, eſt vinculum temperantiæ & carnis afflictationis, quæ virtutes conſtituunt omnino oppoſitas gulæ, luxuriei & intemperanriæ.

Sextum, eſt vinculum caritatis, quo compeſcuntur violenti animi impetus; præſertimque impotentes iracundiæ motus.

Septimum, eſt ſilentium, quod proprium linguæ vinculum eſt, quo nimirùm reprimitur, ne in maledicta & querelas effundatur.

Octavum, eſt opus manuum, aut exercitium animi, quæ ſegnitiæ atque mollitiei perpetuas indicunt inimicitias.

Nonum denique, eſt ipſe vilis & ſordidus habitus, quem Religioſus deferre conſuevit, quo à ventoſâ atque inani gloriâ procul arcetur, & intra debitos cum humilitatis tum modeſtiæ limites continetur. De quibus omnibus Bercotium adire licèt in ipſius Dictionario (*c*).

Nihilominùs appellatur etiam Religioſus, qui licèt nondum profeſſus, defert habitum, qui proprius eſt alicujus Ordinis Religioſi, in quem ſeſe recepit, probationis exercitationes ibidem peragraturus.

Religioſus eſt perſona, quæ mundo prorſus mortua eſt, quam potiſſimùm decet ſeſe totam ponere, in vacando divino cultui, in promovendâ propriâ ſuâ ſalute, in inſerviendo bono ſpirituali proximi, quando ejuſmodi Provincia ei ab Epiſcopo demandatur; aut in invigilando ſaluti cæterorum Religioſorum, qui regimini ſuo committuntur: Nihil ſeſe negotiis ſecularibus admiſcens, quorum intricatæ, nimiumque negotioſæ ambages, ei forent impedimento, ne poſſet officiis, quæ ſanctiſſimo vitæ inſtituto, quod amplexus eſt, annectuntur, ſatisfacere. *Monachus*, ait Eugenius Papa (*d*)... *mundo mortuus eſt: Deo autem vivit.*

Verum tamen eſt, juxta quod reſtantur plurimi nominis prorſus inſignioris Autores, quales ſunt Guido Papa, Rebuffus, Bordenavius, Bouchelius & alii; admiſſos fuiſſe Religioſos, ad gerenda munia, & ſuſtinendas Eccleſiaſticas Dignitates, putà quæ ſpectant munus Vicariorum generalium, & Officialis. Qui præfatos inter Autores primus recentius eſt, fidem facit, id ita frequentari, propriis oculis vidiſſe Lugduni & Viennæ in Delphinatu. Bordenavius Officialis Eſcarenſis ſemetipſum, ejuſdem uſûs in Civitatibus Eloronenſium & Eſcarenſium, teſtem oculatum offert; & Rebuffus refert, à Tribunali Rotæ (*e*), ita fuiſſe definitum; at contendunt alii Doctores, excludendos omnino eſſe Mendicantes iſtâ prærogativâ; utpote quæ ſit à vitæ inſtituto, quod tenent, prorſus aliena: quam exceptionem planè repudiat Bouchelius, qui requirit duntaxat, ab ejuſmodi Religioſis obtineri legitimam diſpenſationem à ſuis Superioribus.

Quod modò dictum eſt ſuam confirmationem accipere poteſt, ex quodam Canone, qui ſub nomine Papæ Gelaſii (*f*) circumfertur, in quo habetur, poſſe Religioſum, requirente ipſius Abbate, Sacerdotem ab Epiſcopo inaugurari; à quo deinde poteſt delegari, *Omnia, quæ ad Sacerdotis officium pertinent vel Populi, vel Epiſcopi electione providè ac juſtè acturus. Religioſus*, inquit Bonifacius VIII. (*g*) *executor ab aliquo in ſuâ voluntate ultimâ deputatus, non poteſt, cùm velle & nolle non habeat, hujuſmodi Officium ſuſcipere, vel exſequi, niſi à Superiore ſuo petitâ ſuper hoc licentiâ & obtentâ.* Nihilominùs advertendum eſt, juxta Jus, quod moribus noſtris invaluit, non permitti ſub ejuſmodi executoris cuſtodiâ tradi, ac remanere, quæ fuerunt defuncti teſtatoris res moventes.

(*a*) Philipp. Francus in c. *Ut officium.* de hæret. in 6.

(*b*) Rebuff. in concordat. tit. de Regiâ ad Prælat nominat. §. 1.

(*c*) Bercorius. v. *Religio.*

(*d*) In can. *Placuit.* 8. 16. q. 1.

(*e*) Deciſione 4.

(*f*) In can. *Si quis.* 28. 16. q. 1.

(*g*) In cap. *Religioſus* fin. de teſtamentis in 6. lib. 3. tit. 11.

Quælibet

Quælibet perſona Religioſa poteſt, apud Dominum ſecularem hominium ſeu clientelam profiteri de bonis fiduciariis, quæ ad eam pertinent ratione alicujus Beneficii, aut Monaſterii, cui præponitur. Ita definitur à Bonifacio VIII. ſermonem habente de Abbatiſsâ, vel de Prioriſsâ (*a*).

(*a*) Bonifac. VIII. in cap. *Periculoſo*, unic. §. 2. de ſtatu regul. in. lib. 3. tit. 16. in 6.

Ea copia fit Religioſo Beneficiario, ut, remanente integro ac prorſus illibato ipſius voto paupertatis, valeat de fructibus è ſuo Beneficio obvenientibus, juxta mentem Eccleſiæ diſponere: quemadmodum Arreſto à ſupremo Pariſienſi Senatu lato 27. Martii 1527. pronunciatum eſt.

Religioſo facultas non datur, convolandi de Ordine, in quo Profeſſionem emiſit, in alium quemcumque Ordinem, niſi obtentâ, ea de re, in Curiâ Romanâ, legitimâ diſpenſatione, quæ fuerit ab Officiali Diœceſano juxta formulas ſervandas rata habita, atque judicata: ſi verò dictus alius ordo mitioris obſervantiæ fuerit, quàm ordo, quem dimittere cogitat, accedere neceſſe eſt licentiam ipſius Provincialis; quemadmodùm ab ipſo Rege ſancitum eſt Arreſto Conſilii de rebus ad Regnum pertinentibus, dato 11. Septembris 1676. Præterea addendum eſt, ſi in eo Ordine, quo demigrare Religioſus animo habet, ſtatutum quoddam locum obtineat, quod comproberut, & quo interdicatur ejuſmodi tranſlatio, nullatenus poſſe Religioſum transferri; ſicut judicatum eſt Arreſto Pariſienſis Parlamenti 7. Auguſti 1610. quod refert Charondas (*b*).

(*b*) Charondas l. 1. q. 72.

Religioſus Beneficiarius non poteſt habere & poſſidere Beneficium pendens de alio Monaſterio ejuſdem ordinis, cùm iſtud Beneficium exigit perſonalem reſidentiam & aliam obedientiam (*c*) ſeu alium commeatum; quoniam ſuo obedientiæ voto ligatur Monaſterio, in quo Profeſſionem emiſit, & in quo proinde continuam debet habere reſidentiam. Id ita conſtituêre duo Arreſta, quæ refert Brodeau in Louet (*d*); nequicquam reclamante, quam Mornacius tuetur (*e*), oppoſitâ ſententiâ.

(*c*) Chopin. l. 1. tit. 5. n. 25.

(*d*) Brodeu in Louet. literâ P. n. 41.

(*e*) In tit. ff. de ſervis exportandis, &c. l. 18. tit. 7.

Cæterùm quiſquis Religioſus obtinuit, ſeſe in Ordinem ſtrictioris Obſervantiæ transferri, obligatur, ad excurrendam novam iterum probationem, & aliam profeſſionem iterandam.

Nulli Religioſo licitum eſt, executioni demandare ſententias, Decreta, literas appellatorias, Conſtitutiones, Procurationes, & quæcumque alia Reſcripta; quæ de ejus ſuperioribus Generalibus extra Regnum degentibus emanantur; niſi fuerint anteà Regio Diplomate munita & comprobata.

Immo nec de ſuo quidem Monaſterio poteſt ad aliud tranſire licèt ejuſdem Ordinis, ex ſolâ licentia ſui Superioris Generalis, qui ſit alienigenus; niſi accedente diſertiſſimis verbis concepto ſui Provincialis conſenſu. Quod utrumque caput ſic ſtatutum ſuit Arreſto conſilii de rebus ad Regnum pertinentibus 8. Januarii 1676. quo confirmantur Arreſta ejuſdem conſilii 18. Septembris 1671. & 16. Junii 1675. pronunciata.

Nullâ ratione valent neque Priores, neque ſub-Priores ullam prorſus obedientiam extrà Regnum ſuis Religioſis præſcribere (*f*).

(*f*) Fevret. tract. de abuſu l. 7. cap. 1. n. 10. p. 148. col. 2.

Qui ſibi proponunt, Monaſteria ſui Ordinis, vel ſuæ Congregationis in priſtinum Diſciplinæ Monaſticæ vigorem reſtituere, non valent Religioſi rem iſtam attentare; niſi è Regiis diplomatibus, ad negotium iſtud peragendum, habuerint autoritatem; ut fertur in Edicto menſis Junii 1671. quod ratum factum eſt in ſupremâ Galliarum Curiâ ejuſdem menſis 26.

Nullis Religioſis illud juris datur, ut ſedem ac domicilium in aliquâ Civitate ſtabiliant ſine Regio diplomate, & abſque eo quod interveniat tùm Epiſcopi Diœceſani, tùm Oppidanorum conſenſus; juxta quod conſtitutum eſt declaratione 7. Junii 1659. quæ 12. Julii proximè ſubſequentis fuit in Parlamento comprobata. Quin etiam nec ipſis conceditur, hoſpitia ſimplicia ibidem collocare, quemadmodùm definitum eſt Edicto menſis Decembris 1666. à ſupremo Senatu comprobato 30. Martii 1667.

Communitatibus tùm Regularibus, tùm ſecularibus, (exceptis tamen Noſocomio, Magno Xenodochio Pariſienſi, & quod Inſanabilibus attributum eſt, hoſpitio) interdicitur, ne in fundum emortuum accipiant, nec præſentem aliquam numeratæ pecuniæ ſummam, nec domos aut prædia, ſub pœnâ mulctæ 3000. librarum Communitatibus ipſis irrogandæ, confiſcationis quantùm ad donatores, nullius valoris ac momenti quantùm ad contractus, & inſuper 500. librarum mulctæ Notariis, qui confecerint dictos contractus indicendæ. Quæ ipſiſſima verba leguntur in Edicto menſis Auguſti 1661. quod 2. Septembris ſequentis ſupremus Senatus ratum habuit atque acceptum.

In ſuis etiam Eccleſiis propriis non poſſunt Regulares conciones ſacras habere ſine licentiâ, aut contra interdictum Ordinarii; quemadmodùm ab ipſo Rege ſancitum eſt Arreſto conſilii de rebus ad Regnum pertinentibus, 4. Martii 1669.

Religioſus, qui dignitate Epiſcopi deinde inſignitur, paternæ hæreditatis adeundæ privilegio non donatur; ut judicatum eſt Arreſto lato à Parlamento Pariſienſi 11. Maii 1638. (*a*). Neque etiam Monaſterio ſuo acquirit: Sed quæ bona adipiſcitur, in proprium ipſius Epiſcopalis Sedis commodum convertuntur: quemadmodùm docet Chopin (*b*).

(*a*) Du Frêne l. 3. cap. 51.

(*b*) Chopin. de ſacrâ polit. l. 1. tit. 3. art. 5.

Religioſus de thoro non legitimo procreatus, ex ſolemni profeſſione legitimus evadit (*c*): Verùm non poteſt, abſque interveniente diſpenſatione, ad aliquod munus ſeu officium Ordinis promoveri. Statutum tamen quoddam ſibi vindicat Ordo tum Sanctiſſimæ Trinitatis, tum Carmelitarum, quo nimirùm exigitur, ab ejuſmodi Religioſo obtineri diſpenſationem de Superiori majore, quæ juxta formulas requiſitas concipiatur: quemadmodùm obſervat Brodeau in Bibliothecam Canonicam Bouchel (*d*).

(*c*) Novell. *Monachus*. §. 1. & Conc. Pictav. in c. *Ut filii*. 1. de filiis Presbyterorum. lib. 1. tit. 17

(*d*) Pag. 458.

Provocatio à gravamine, & tanquàm ex abuſu adhibita à Religioſo circa materiam, quæ pertinet ad regularem Diſciplinam, & ad motum emendationem; effectum non ſortitur, ut aiunt, ſuſpenſivum, ſed tantummodò devolutivum; quemadmodùm annotat Févret (*e*).

(*e*) Févret tract. de abuſu. l. 1. cap. 2. n. 15.

Priori Cænobitico non datur facultas ullius admittendi Novitii, niſi Capituli Regularis interveniente conſenſu; ſicut judicatum fuit Arreſto Parlamenti Divionenſis 10. Decembris 1618. (*f*).

(*f*) Id. ibid. l. 2. cap. 3. n. 10.

Non poſſunt Religioſi profeſſi in bona Parentum ſuorum ſuccedere, neque in ipſorum locum Monaſteria. Quem quidem diſpoſitionis articulum retinent non tantùm è noſtris conſuetudinibus 50. Sed etiam tanquàm primarium, eâ in materiâ, Juriſprudentiæ caput uſu paſſim in univerſo Regno receptum Juriſconſulti habent. Atque in prædictâ Regulâ ipſimet Eremitæ continentur, licèt nullius ſolemnis profeſſionis vinculo teneantur: ſicut duobus Arreſtis fuit judicatum, quæ refert le Prêtre (*g*).

(*g*) Le Prêtre centur. 1. cap. 18.

Quanquàm Juris iſtud Religioſo cedat, ut, ante profeſſionem ſuam emiſſam, de propriis bonis valeat teſtamento ſtatuere; nullam tamen poteſt ad vitæ ſuæ tempus de iiſdem ſibi retinere penſionem: quoniam ejuſmodi penſionis retentio prorſus adverſatur voto paupertatis, quod ſibi proponit emittere. Conſulenda eſt, eâ de re, Forenſis Ephemeris (*h*).

Ephemerid. Audient. l. 2. cap. 132.

(*h*) Ephemerid. Forenſ. part. 2. pag. 145.

De pluribus Congregationibus Secularibus conſultò tacemus: quoniam, qui ſeſe in illas recipiunt, Religioſi non ſunt, & votis duntaxat ſimplicibus ligantur; ut frequentatur in Congregatione Sacerdotum Miſſionis; aut nullo voto ſeſe aſtringunt; quemadmodùm in Congregatione Sacerdotum Oratorii Jeſu, quibus liberum ſit, ad proprium nutum, ſuam Congregationem deſerere.

CASUS PRIMUS.

Pammachius, vir viduus, cui relicti ſunt liberi teneræ ætatis, quibus proinde opus eſt ipſius ſubſidio tum ut informentur, tum ut deinceps collocentur; poteſtne tutâ conſcientiâ Religioſam vitam amplecti, & quo iſtius inſtituti deſiderio ardet, ſeſe totum devovere, propriis liberis Divinæ Providentiæ ſollicitudini derelictis?

Respons.

Si Pammachio non fuerint parentes aut amici, qui poſſint, aut velint, ipſius liberorum inſtituendorum, atque iiſdem cæterarum vitæ neceſſitatum ſubminiſtrandarum curam in ſemetipſos ſuſcipere; non poteſt tutâ conſcientiâ, Divinæ Providentiæ ſuis liberis derelictis, ingredi Religionem. 1. Namque in ejuſmodi agendi ratione occurreret, unde Deus ipſe tentaretur; cùm nempe liberos pro derelictis haberet, nihil ipſis ex ſeſe conferens adjumenti, videreturque quandam quaſi prodigii miraculique ſpeciem à Divinâ Providentiâ exigere: quod prorſus illicitum eſt. 2. Quia, ſecundùm Doctrinam S. Thomæ (*i*), *Parentes habent rationem principii in quantùm hujuſmodi: & ideò per ſe eis convenit, ut filiorum curam habeant. Et propter hoc non liceret alicui filios habenti, Religionem ingredi, omnino prætermiſſâ curâ filiorum; id eſt, non proviſo qualiter educari poſſint.* Utpote quod ipſis iſtud obligationis jure tum naturali, tum Divino incumbat. Atque ſuam ſententiam confirmat S. Doctor ex iſtis verbis S. Pauli (*k*): *Si quis ſuorum curam non habet, fidem negavit & eſt infideli deterior.* Idem quoque habet de eo, qui Religionem ingrediendi causâ, ſuum Patrem indigentem deſereret, quemque vel ſuo labore, vel propriâ induſtriâ poſſet, remanendo nimirùm in ſeculo, adjuvare. Atque iſtud fuſiùs demonſtrandum ſuſcipimus in deciſione, quæ ſequitur.

(*i*) S. Thom. 2. 2. q. 189. art. 6. in corp

(*k*) 1. Ad Timoth. 5.

CASUS II.

Marinus, cui Pater eſt aut Mater, qui ſummâ rerum inopiâ premitur, & reducitur ad ejuſmodi anguſtias, ut nec ullius artis labore, nec quâvis aliunde ratione valeat victum quæritare; poteſtne abſque conſcientiæ ſuæ diſpendio, eundem vel eandem ſummæ Dei Providentiæ committere, & Religioſæ vitæ ſequi inſtitutum?

Respons.

Audiendus, eâ de re, S. Thomas, qui circa diſſolvendam ſimilem (*l*) difficultatem, inconcuſſum iſtud principium ſtatuit. *Religio & pietas ſunt duæ virtutes, nulla autem virtus alii virtuti contrariatur, aut repugnat: quia ſecundùm Philoſophum in prædicamentis* (*m*), *bonum non eſt bono contrarium. Unde non poteſt eſſe, quod pietas & Religio ſe mutuo impediant, ut propter actum unius actus alterius excludatur. Cujuslibet enim virtutis actus.... debitis circumſtantiis limitatur, quas ſi prætereat, non erit virtutis actus, ſed vitii.*

(*l*) S. Thom. 2. 2. q. 101. art. 4. in corp.

(*m*) Cap. de oppoſitis & lib. 2. Topicorum. c. 3.

Inde

(a) Conc. Gangrens. in can. *Si qui*. 1. diſt. 50. & ſanctus Aug. in can. *Inter*. 22. 21. q. 4.

Inde ſequitur, quum, in propoſitâ ſpecie, Marinus ex naturali atque divino jure teneatur (a), auxilio eſſe ſuo Patri, vel ſuæ Matri, qui ſupponitur ad inopiam redigi; & poſſit illi adeſſe, ſive induſtriæ, ſive laboris ope; neque valeat Religionem amplecti, niſi derelicto pietatis officio, quo neceſſariò obligatur, ad ejuſmodi munus præſtandum: illum procul dubio abſtinere debere à vitæ Religioſæ inſtituto, quod amplecti ei impoſſibile eſt, niſi percalcatâ quæ ipſi incumbit, ſtrictiſſimâ ferendæ ei opis obligatione: atque id eo magis verum eſt, quòd nequidem Religionem ingredienti præſto ſint ei, quæ tùm ad ſerviendum Deo, tùm ad operandam ſalutem conducere poſſunt. Eâque potiſſimum de cauſâ præcipit ſummus Pontifex Clemens VIII. in ſuâ 83. Bullâ (b), ut de eo articulo interrogentur, qui poſtulant, ſeſe Novitios admitti: *An & eorum Parentes operâ & ſubſidio eorum indigentes deſtituantur*? Ipſiſſima ſunt præfatæ Bullæ verba.

(b) Clem. VIII. in Bullâ. *Regularis*. §. 23. in magno Bullar. tom. 3. pag. 128. Edit. Lugd. anno 1692.

Neque verò eſt unde reponatur, ab ipſo poſſe, & quidem non violato pietatis officio, curam ejus Patris, ſeu Matris, Divinæ Providentiæ committi. *Ille enim, qui eſt in ſeculo conſtitutus*, ait rurſum S. Thomas (c), *ſi habet parentes, qui ſine ipſo ſuſtentari non poſſunt; non debet eis relictis, Religionem intrare: quia transgrederetur præceptum de honoratione parentum: quamvis quidam dicant, quòd etiam in hoc caſu licitè poſſet eos deſerere; eorum curam Deo committens. Sed ſi quis rectè conſideret; hoc eſſet tentare Deum, cùm habeat ex humano conſilio quid ageret, periculo parentes exponeret ſub ſpe divini auxilii.*

(c) S. Th. cit. art. 4. ad 4.

(d) Item quodlib. 10. art. 9. in corp.

Addit tamen alibi Doctor Angelicus (d) iſta verba, quæ præmiſſis afferunt exceptionem. *Aut iſte, qui habet propoſitum intrandi Religionem, videt, ſe in ſeculo non poſſe vivere ſine peccato mortali, vel non de facili; ſi timet ſibi periculum peccati mortalis, cùm magis tenetur ſaluti animæ ſuæ providere, quàm neceſſitati corporali parentum, non tenetur in ſeculo remanere.* Adeoque in ejuſmodi caſu poſſet Religionis ſtatum amplecti, cujus ardore magis afficeretur: quippe nihil in negotio ſalutis eſſe poſſit potius ac pretioſum magis, quam ſalutem ipſam, cæteris poſthabitis, ſibi comparare. Verùm prædicta hypotheſis nobis videtur, caſum aliquatenus metaphyſicum attingere, ut pote quæ non poſſit niſi rarò admodum ſeſe offerre (e).

(e) Joan. Cabaſſut. juris can. theor. & prax. l. 6. c. 1. n. 8.

CASUS III.

Scipio vit profitens rem militarem, cùm ſit ære alieno omnino demerſus, poteſt-ne ſeſe vitæ Religioſæ inſtituto addicere, antequam cuncta in integrùm nomina expedierit, ſi ſuppetat ei, unde æs alienum diſſolvat: aut ſi ſolvendo non fuerit, obligaturne ad remanendum in ſeculo, ut pro virili parte enitatur, quæ contraxit debita, Creditoribus ſuis refundere?

Responsio.

(f) S. Th. 2. 2. q. 189. art. 6. ad 3.

Propoſitam ſibi ſimilem quæſtionem, ſic diſcutit S. Thomas (f). *Ille qui eſt obligatus ad aliquid certum*, inquit, *non poteſt illud licitè prætermittere, facultate exiſtente. Et ideò, ſi aliquis ſit obligatus, ut alicui rationem ponat, vel ut certum debitum reddat; non poteſt hoc licitè prætermittere, ut Religionem ingrediatur: ſi tamen debeat aliquam pecuniam, & non habeat, unde reddat; tenetur facere quod poteſt; ut ſcilicet cedat bonis ſuis creditori. Propter pecuniam autem perſona liberi hominis ſecundum jura civilia non obligatur, ſed ſolum res: quia perſona liberi hominis ſuperat omnem æſtimationem pecuniæ. Unde licitè poteſt, exhibitis rebus ſuis Religionem intrare; nec tenetur in ſeculo remanere, ut procuret unde debitum reddat.*

Ex quibus ergo juvat inferre, non antea liberum eſſe Scipioni, Religioſæ vitæ ſeſe addicere, quam æs alienum in integrum diſſolverit; ſi fuerit ei, unde omnia omnino nomina expediat; aut ſaltem contractis debitis ex parte ſatisfecerit, ſi ſalutis adipiſcendæ, ex ſuâ remanſione in ſeculo, moralem quandam impotentiam ſubodoretur, nec facultates ei fuerint, quibus valeat ære alieno ſeſe in integrum liberare; verum ſi bonis protſus careat, poſſe, abſque dubitatione, ab eo vitæ Monaſticæ inſtitutum iniri. Nihilominus cenſemus, ſi foret ipſi perſuaſum, futurum ut, intra brevioris temporis ſpatium, habere poſſet, unde ſeſe contractis debitis levaret; obligationem ipſi, quantum nobis videtur, incumbere, propoſitum de Religione ingrediendâ conſilium in aliud tempus prorogandi: quoniam ejus generis vitæ inſtitutum ad conſilium tantummodò pertinet: & obligatio reſtituendæ rei alienæ præceptum, immo jus etiam naturale attingit. Atque eo ſenſu, ut opinamur, intelligenda eſt ſeptuageſimâ prima Bulla Sixti V. (g), quâ laudatus Papa, vetat, ne recipiantur ad Religioſam Profeſſionem, qui eidem ſeſe devovere animo habent, priuſquam ære alieno ſeſe in integrum liberaverint: cùm ſit omnino manifeſtum, ſi præfata Conſtitutio ad verbum ſtrictè nimis acciperetur, inde futurum, ut innumeris propemodum perſonis ſolum, quo nituntur, ſalutis in tuto ponendæ perfugium eriperetur, ſeſe nimirum ſubducendo è periculis, quibus in contagioſo ſeculi commercio undequàque oppugnantur. Eâque de cauſâ Bulla prædicta, quâ declarabantur irritæ ac nullius momenti, quotquot adverſùs iſtud interdictum ſolemnes profeſſiones emitterentur, emendata eſt à Clemente VIII. (h) quantum ad iſtud caput pertinens ad Profeſſiones, quæ irritæ eſſe jubebantur; quemadmodum habemus ex unâ quâdam, ex ipſius Bullis, ad marginem hîc loci indicatâ.

(g) Sixtus V. in Bullâ. *Cùm de omnibus*. 71. §. 5. die 26 Nov. ann. 1587.

(h) Clem. VIII in Bullâ. *Cùm in ſupremâ*. 83. §. 3. die 2. Aprilis 1602.

CASUS IV.

Sigisbertus Religioſus ſæpe ſæpius deeſſe conſuevit externis quibuſdam obſervationibus, quæ in Regulâ Ordinis plurimùm commendantur: Numquid in eo peccat mortaliter?

Responsio.

Religioſus obligatur, inquit S. Thomas (i), etiam ſub pœnâ peccati mortalis ad ſervandas externas quaſcumque obſervationes, ad quas alionde tenetur propter vota, quibus in ſolemni profeſſione, ſemetipſum aſtrinxit; quæ potiſſimùm attinent paupertatem, continentiam & obedientiam; *Horum transgreſſio, quantum ad ea, quæ cadunt communiter ſub præcepto, obligat ad mortale.*

(i) S. Thom. 2. 2. q. 186. art. 9. in corp.

Quæ verba ipſiſſima ſunt, quæ à laudato Doctore Angelico adhibentur, quibus ſubjungit, quæ ſequuntur. *Aliarum autem transgreſſio non obligat ad mortale, niſi propter contemptum regulæ: quia hoc directè contrariaretur profeſſioni, per quam quis vovit regularem vitam, vel*

propter præceptum ſive oretenùs à Prælato factum, ſive in regulâ expreſſum: quia hoc eſſet contra obedientiæ votum.

Cujus rei rationem iſtam reddit idem Sanctus, quia (*a*) *Ille qui profitetur regulam, non vovet ſervare omnia, quæ ſunt in regulâ, ſed vovet regularem vitam quæ eſſentialiter conſiſtit in tribus prædictis* (votis)... *Unde & in quibusdam Religionibus cautiùs aliqui profitentur, non quidem regulam, ſed vivere ſecundùm regulam; id eſt, tendere ad hoc, ut aliquis mores ſuos informet ſecundùm regulam, ſicut ſecundùm quoddam exemplar: & hoc tollitur per contemptum. In quibusdam autem Religionibus adhuc cautiùs profitentur obedientiam ſecundùm regulam, ita quòd profeſſioni non contrariatur, niſi id quod eſt contra præceptum regulæ.*

(*a*) Id ibid. ad 1.

Ex dictis ſequitur, iis omnibus quæ exprimuntur in regulâ, aut in ſtatutis alicujus Religionis non ineſſe vim obligativam ex præcepto, adeòque Religioſum non teneri ex voto obedientiæ, quod in manibus ſui Superioris emiſit, ad ea omnia obſervanda: quoniam, ut iterùm advertit idem S. Thomas, (*b*) *Non omnia quæ continentur in Lege, traduntur per modum præcepti; ſed quædam proponuntur per modum ordinationis cujusdam; vel ſtatuti obligantis ad certam pœnam.* Indeque rurſum infert. *Sicut ergo*, inquit, *in Lege Civili non facit ſemper dignum pœnâ mortis corporalis, tranſgreſſio legalis ſtatuti; ita nec in Lege Eccleſiæ omnes Ordinationes, vel publica ſtatuta obligant ad mortale; & ſimiliter nec omnia ſtatuta regulæ.*

(*b*) Idem ibid. ad 2.

Ex memoratâ præfati Angelici ſcholæ doctrinâ omnino patet, reum mortalis peccati ſeſe Sigisbertum conſtituere; ſi, quas prætermittit, obſervationes ejuſmodi fuerint, quæ directè ac proximè attingant illud, quod pertinet ab ſubſtantiam ipſius profeſſionis; hoc eſt, ad quædam ex ipſius ſolemnibus votis; aut ſi ipſi ab ejus Superiore, vel aliquo Ordinis ſtatuto ſub pœnâ peccati mortalis jure fuerint indictæ: alioquin verò prædictas ejus generis prætermiſſiones ſortiri tantummodò peccati venialis conditionem; niſi fortè contemptus ea profeſſo intervenerit, aut inde plurimum offenſionis ſit ſubortum: ſic autem ejuſmodi contemptum ipſemet S. Thomas interpretatur, (*c*) cùm dicit: *Tunc committit aliquis, vel tranſgreditur ex contemptu quando voluntas ejus renuit ſubjici ordinationi legis, vel regulæ: & ex hoc procedit ad faciendum contra legem vel regulam.* Deinde ſemper proſequendo idem Angelicus Doctor addit. *Quando autem è converſo propter aliquam particularem cauſam; putà, concupiſcentiam vel iram inducitur, ad aliquid faciendum contra ſtatuta legis, vel regulæ; non peccat ex contemptu, ſed ex aliâ aliquâ causâ, etiamſi frequenter ex eâdem causâ, vel aliâ ſimili, peccatum iteretur. Frequentia tamen peccati diſpoſitivè inducit ad contemptum; ſecundùm illud Proverb* 18. Impius, cùm in profundum venerit peccatorum, contemnit.

(*c*) Idem. ibid. ad 3. Item. quodl. 1. art. 20.

CASUS V.

Theodatus, & Cornelius Religioſi Profeſſi, prior de Ordine S. Dominici: alter, de Ordine S. Benedicti, ſuam regulam, vel quibus ſubjiciuntur, ſtatuta quandoque tranſgrediuntur. Numquid iſtæ infractiones reatum culpæ ſaltem venialis ſemper contrahunt, quando nempe ex defectu pietatis ac religionis, ſeu negligentiâ ducunt originem?

Respons.

Eſt plurimum omnino diſcriminis ſtatuendum inter laudatos duos Religioſos. Quantum namque ſpectat ad Theodatum Religioſum de Ordine S. Dominici; reſpondet S. Thomas, non peccare Religioſum præfato Ordini addictum, qui ea, quæ ſtatutis præcipiuntur, non exſequitur. 1. Quando non pertinent ad ſubſtantiam Religioſæ profeſſionis; id eſt, cum tribus votis ſolemnibus, quæ emiſit, neceſſariam non habent connexionem. 2. Cùm verbis conceptis ab ipſius Superiore ei non præcipiuntur. 3. Quando ea non prætermittit ex contemptu.

Quod quidem Sanctiſſimus Doctor, qui in eodem Ordine nomen dederat, luculenter declarat iſtis verbis: (*d*) *In aliquâ tamen religione, ſcilicet Ordinis Fratrum Prædicatorum, tranſgreſſio talis, vel omiſſio ex ſuo genere non obligat ad culpam, neque mortalem, neque venialem; ſed ſolum ad pœnam taxatam ſuſtinendam: quia per hunc modum ad talia obſervanda obligantur, qui tamen poſſunt venialiter, vel mortaliter peccare ex negligentiâ vel libidine, ſeu contemptu.*

(*d*) S Thom. 2. 2. q. 186. art. 9. ad 1.

At verò prorſus aliter ſentiendum eſt de Cornelio Religioſo de Ordine S. Benedicti. Quanquàm enimverò nullius culpæ poſſit argui, quando regulæ ſui Ordinis deeſt, circa ea, quæ proponit tantummodò per modum ordinationis obligantis ſimpliciter ad quasdam pœnas; aut circa ea, quæ præſcribuntur per modum admonitionis & conſilii; (e) conſtat tamen eum peccare; quando ea prætermittit, quæ in eâdem traduntur per modum præcepti. Quod quidem probari poteſt ex iſtis verbis S. Bernardi: (*f*) *Non profitentibus quidem monita tantùm, ſeu conſilia cenſenda ſunt; nec gravant non obſervata; cùm tamen profitentibus in præcepta, prævaricantibus in crimina fiant.* Nihilominùs veniale eſt duntaxat in caſu propoſito, ipſius peccatum: verùm ſi ipſius negligentiæ aut pietatis defectui contemptus accedat; etiamſi res de ſe fuerit indifferens, mortale peccatum admitteret; ut colligitur ex iſtis aliis verbis laudati Sancti: (*g*) *Hæc ſiquidem, ſi contra mandatum non veniunt, nec peccata ſunt. Accedente mandato, ſi quominus jam obſervantur, in peccatum reputantur; non tamen in crimen, ita ſanè, ſi per ſubreptionem, aut oblivionem, non autem per contemptum horum tranſgreſſio contigerit.... cùm tamen nec ſine offensâ negligi, nec contemni ſine crimine vel ipſa queant.... licèt namque ipſa per ſe injuncti operis qualitas innoxia ſit; adjuncta tamen autoritatis pondus obnoxium mandata, mandatumque peccato obnoxium facit; non magno tamen, ſi contemptus defuerit... ubique enim & culpabilis neglectus, & contemptus damnabilis eſt.* Cæterùm operæ pretium eſt obſervare, 1. Quæ à S. Bernardo & S. Thomâ dicuntur de contemptu, intelligenda quoque eſſe de caſu, in quo ſcandalum suboritur. 2. Facili prorſus negotio caſus dignoſci, in quibus contemptus adeſt; & eos, in quibus nullum omnino contemptum reperire eſt; ex interpretatione nimirùm, quam de contemptu tradit S. Thomas, in deciſione præcedenti memoratâ. (*h*)

(*e*) Non omnia traduntur per modum præcepti; ſed quædam proponuntur per modum ordinationis cujuſdam, vel ſtatuti obligantis ad certam pœnam. Idem S. Thom. cit. art. 9. ad 1.

(*f*) S. Bernard. de præcepto & diſpenſat. c. 1.

(*g*) Idem ibid. cap. 8.

(*h*) Sambovius tom. 2. caſu 75.

CASUS VI.

Placidus Religioſus de Ordine S. Benedicti carnem aliquando comedit; licèt ægro corpore non eſſet. Num in eo mortale peccatum occurrit?

Respons.

Pendet propoſitæ quæſtionis ſolutio à regulis, quas conſtituimus in duabus præcedentibus deciſionibus, potiſſimùm iiſdem principiis S. Thomæ. Placidus ergo ab omni mortali peccato vindicatur circa comeſtionem carnis, ſi regula S. Benedicti non proponat per modum præcepti diſertis verbis

verbis concepti, quadrageſimalibus cibariis eſſe quotidiè veſcendum; ſed per modum duntaxat ordinationis diſciplinæ illud exprimat. Porrò S. Thomas teſtatur, in præfata regulâ non contineri eâ de re præceptum. Igitur, ſi ex æquo & bono loqui velimus, Placidus non peccavit mortaliter, ſecluſo nimirùm inobedientiæ ſuperiori caſu, aut contemptûs, quibus addendus eſt etiam caſus ſcandali. *Abſtinere autem à carnibus*, inquit Doctor Angelicus, (*a*) *Non ponitur in regulâ Beati Benedicti ut præceptum; ſed ut ſtatutum quoddam; unde monachus comedens carnes, non ex hoc ipſo peccat mortaliter, niſi in caſu propter inobedientiam, vel contemptum.*

(*a*) S. Thom. quodl. 1. art. 20. item 2. 2. q. 186. art. 9 in corpore.

Diximus: ſi ex æquo & bono loqui velimus: neque enim loqui intendimus de quibuſdam ejuſdem Ordinis S. Benedicti Congregationibus, quæ præfatam Diſciplinæ ordinationem in præceptum expreſſum ſibi aſſumpſerunt, accipientes ſcilicet ad ſtrictus literæ apicem iſtæc verba, quæ leguntur in Regulâ S. Benedicti: (*b*) *Carnium verò quadrupedum omnino ab omnibus abſtineatur comeſtio, præter omnino debiles & ægrotos.* Et iſtæc alia: (*c*) *At ubi meliorati fuerint; à carnibus more ſolito omnes abſtineant.* Eâdem ratione, quâ viguit uſus, quem ipſemet S. Benedictus in Monaſterium Subiacenſe introduxit, (qui locus Italico idiomate dicitur Subiaco) urbi regimini Eccleſiaſtico ſubjecta, quam ille Sanctus elegit, ibidem primùm vitam ſolitariam acturus; de quo quidem uſu mentionem habet Innocentius III. in unâ quâdam ex ſuis Decretalibus, quam inſcribit Abbati & Monachis prædicti Monaſterii; cùm ait: (*d*) *In refectorio verò nullus omnino carne veſcatur.*

(*b*) Reg. S. Benedic. c. 39.
(*c*) Ibid. cap. 36.

(*d*) Innoc. III in cap. *Cùm ad Monaſterium*. 6. de ſtatu monachorum. lib. 3. tit. 35.

CASUS VII.

Gontranus, Religioſus profeſſus cùm totus incumbat ſcribendo ingenti cuidam operi, quod plurimæ utilitati Eccleſiæ futurum eſt; petit, utpote qui non ſit in ſacris Ordinibus conſtitutus, utrum poſſit prætermittere recitationem Breviarii; aut utrum ad illud perſolvendum teneatur ſub pœnâ peccati, ubi etiam contingit, eum extra Monaſterii ſepta commorari?

Respons.

Quum ea ſit Religioſorum Ordinum inſtitutio, ut qui ibidem nomen profitentur, non in propriam tantummodò gratiam preces fundant, ſed in utilitatem quoque omnium fidelium, ac pro neceſſitatibus univerſæ Eccleſiæ; manifeſtum eſt, à Religioſo Profeſſo non poſſe ſine crimine prætermitti recitationem Officii Breviarii, quocumque in loco degere poſſit; quippe iſtud Officium fuerit inſtitutum propter finem adeo juſtum atque ſanctum. Ita decidit S. Antoninus (*e*), qui nec locum, nec tempus ullum excipit. *Tenentur 3. ad horas Religioſi Profeſſi... & hoc, ratione ſuæ Profeſſionis*, inquit ſanctiſſimus iſte Archiepiſcopus, *quia non ſolùm ſunt inſtituta hujuſmodi religioſi ad orandum particulariter pro ſe; ſed etiam ad orandum pro univerſali utilitate fidelium: ad hujuſmodi orationem ſcilicet faciendam in perſonâ totius populi Chriſtiani. pro utilitate omnium. ſunt inſtitutæ ſpecialiter horæ Canonicæ.* Ex quibus concludimus, non poſſe à Gontrano prætermitti, quam ex ſuâ ſolemni profeſſione contraxit perſolvendi Officii Breviarii obligationem, quin eo ipſo mortalis peccati reatum in ſemetipſum admittat: cùm inde coram Deo legitimam nullam habeat excuſationem, quòd totus in ſtudium incombat, & elaborando vacet operi, quod aggreſſus fuit; ſiquidem ejuſmodi ſtudium & opus nullam ei inducant obligationem ex officio, ſed merè gratuita ſint atque voluntaria; cùm è contrario recitatio Officii pertineat ad obligationem ex præcepto, proindèque ipſo ſtudio cui inſudat, multò magis potior eſſe debeat.

(*e*) S. Anton. 3. part. ſum. Theolog. tit. 13. c. 4. §. 5.

CASUS VIII.

Auxilius Religioſus de reformato quodam Ordine, ſeſe aliquando libenter interponit in negotia temporalia ſuorum propinquorum, ſeu familiarium, qui litium ambagibus implicantur, & eorum jus apud Judices perſequitur. Num ſic ſeſe gerere poteſt abſque peccato?

Respons.

Conſtat, magis Religioſos dedecere, quàm ſeculares Eccleſiaſticos, ut negotiis ſecularibus aliorum ſeſe admiſceant, cùm in eam rem cupiditatis causâ, ac turpis lucri gratiâ potiſſimùm impelluntur. *Causâ cupiditatis ſecularia negotia gerere, nec Monachis, nec Clericis licet*, ait S. Thomas; (*f*) ſed quoniam, ut loquitur idem Sanctus: (*g*) *Religionis ſtatus ordinatur ad perfectionem caritatis, quæ ſe extendit ad dilectionem Dei & proximi*; non minùs certum eſt, ipſos poſſe negotiis ſecularibus ſeſe ingerere, adhibitis conditionibus, de quibus loquitur S. Thomas, qui addit. *Causâ verò caritatis ſe negotiis ſecularibus, cum debitâ moderatione, ingerere poſſunt, ſecundùm Superioris licentiam in miniſtrando & dirigendo*; (*h*) *unde dicitur in Decreto diſt.* 88. Decrevit Sancta Synodus, nullum deinceps Clericum, aut poſſeſſiones conducere, aut negotiis ſecularibus ſe immiſcere, niſi propter curam pupillorum, aut orphanorum, aut viduarum; aut ſi fortè Epiſcopus civitatis Eccleſiaſticarum rerum ſollicitudinem eum habere præcipiat. *Eadem autem ratio eſt de Religioſis. & de Clericis: quia utriſque ſimiliter negotia ſecularia interdicuntur.*

(*f*) S. Thom. 2. 2. q. 187. art. 2. in corp.
(*g*) Idem 2. 2. q. 189. art. 2. in corp.

(*h*) Idem cit. q. 187. art. 2. item opuſc. 19 c. 15. & in Epiſt. ad Romanos lect. 2. & in 1. ad Timoth. 2. lect. 2.

Juxta laudatam S. Thomæ doctrinam, quæ tota Canonibus innititur, nullius prorſus peccati poteſt Auxilius argui, ſi, dùm negotia temporalia propinquorum, ſeu familiarium ſuorum tractat, nihil aliud niſi caritatem intenderit; quippe qui multo magis inde ſit laudandus. At plurimâ nimis dignus eſt reprehenſione, atque omnino perperam agit; ſi, in ejuſmodi negotiis adminiſtrandis, mentem non gerat integram, & omni prorſus propriæ cupiditatis prurigine vacuam, atque penitus defæcatam.

CASUS IX.

Josephus Religioſus, ad vitæ ſuæ tempus conſtitutâ ſibi à Patre, cùm Profeſſionem emiſit, 150. Librarum penſione gaudens; eandem ipſemet percipere conſuevit, apud ſe reconditam pecuniam inde obvenientem ſervare, & impendere in privatas ſuas neceſſitates, juxta mentem ſui Patris ſibi cognitam, nullâ de cætero petitâ, eâ de re, ſui Superioris licentiâ. Numquid ei licitum eſt, non violato, quo ligatur, voto paupertatis, prædictam penſionem eâ ratione ſibi ſic aſſumere?

Respons.

Præfato Religioſo nullâ ratione licitum eſt, neque propriis manibus percipere, quam ei conſtituit ipſius Pater, penſionem 150. Librarum, neque de eâdem, privatâ ſuâ autoritate, ſtatuere; ſiquidem ita ſeſe gerere non poſſit, quin actum exerceat proprietatis, ac proinde votum ſuum paupertatis ſolvat, & conſequenter graviſſimo mortalique peccato ſeſe aſtringat. Quod luce meridianâ clarius evincitur ex Decreto pronunciato, eâ de re, à Synodo Tridentinâ, cujus ipſiſſima verba ſunt: (*i*) *Ne deinceps liceat Superioribus bona ſtabilia alicui Regulari concedere, etiam ad uſumfructum, vel uſum, adminiſtrationem, aut commendam. Adminiſtratio autem bonorum Monaſteriorum, ſeu Conventuum, ad ſolos Officiales eorumdem ad nutum Superiorum, amovibiles pertineat.*

(*i*) Conc. Trident. ſeſſ. 25. de regular. & monial. c. 2.

Quæ quidem verba prorſus innuunt, nec ipſis etiam ſuperioribus Juris iſtud attribui, ut Religioſorum, qui ſibi committuntur, alicui ullius rei ſtabilis, & conſtantis uſum poſſeſſionemque permittant. Unde licet inferre, nec etiam à fortiori licitum eſſe Religioſis, res atque bona ejuſmodi poſſidere; quales ſunt penſiones ad vitæ tempus, neque habere in ſuâ poteſtate, neque iiſdem ad proprium nutum, privatâque autoritate uti, quin proprietarios ſeſe prodant, ac proinde votum ſolemne paupertatis, quo tenentur, excutiant atque perfringant. Ita differit inſignis quidam Theologus (a), poſt Azorium, Zerolam plurimoſque alios, quos appellat: Eſt igitur Joſephus omnino condemnandus, neque, ullâ prorſus ratione, eo modo ſeſe gerens, qui fertur in ſpecie propoſitâ, poteſt à peccato graviſſimo vindicari. Atque ſic etiam docet Cabaſſutius (b), innumerorum pene aliorum Caniſtarum veſtigiis inſiſtens.

(a) Fr.Sylvius reſol. var. v. *Religioſus.* 3. Et apud eum Joann. Azorius tom. 1. l.12. c.9.q.2. Zerola & alii.

(b) Joan. Cabaſſut. juris can. theor. & prax. l.1.c.22. n. 9.

CASUS X.

Marco Religionem ingreſſo, penſionem ducentarum librarum aſſignavit ipſius Pater, de ſuis univerſis poſſeſſionibus percipiendam, & cum licentiâ Superioris in ipſius neceſſitates impendendam. Verùm poſt quinque aut ſex ab illinc annos Contigit Raoldo, tùm ex amiſſâ quâdam lite, tùm ex alio infortunio, quod emerſit, res inverti ac plurimum dilabi; adeò ut à filio ſuo petierit, condonari ſibi conſtitutam penſionem, quò ſibi inde ſuppeteretur, unde vitam ſuſtentaret. An licitum ſit Marco, ducentas libras ſuo Patri in iſtis rerum anguſtiis conſtituto cedere, non accedente etiam Superioris ſui conſenſu?

Respons.

Eſt indubitatum omnino principium; Marco nempe, ſiquidem Religionem ſit ſolemni votorum nuncupatione profeſſus, nihil jam ſupereſſe juris aut facultatis, non accedente ipſius Superioris conſenſu verbis diſertis concepto, ejus Patri concedendæ, atque condonandæ prædictæ penſionis. Eâ ratione ſimilem prorſus difficultatem ſibi propoſitam expedivit olim Sylvius (c), cùm 10. Aprilis 1635. Duaci commoraretur. Cujus deciſionis rationem iſtam affert 1. Quia memorata penſio; propria Monaſterii facta eſt, ex ſolemni profeſſione, quam ibidem prædictus Religioſus emiſit. 2. Quoniam nulli Religioſo facultas relinquitur, de ſe quàpiam ſtatuendi; quippe qui, quo aſtringitur, voto paupertatis, de jure quidquam poſſidendi tanquam proprietarius, plane deciderit. *Reſpondetur*, inquit laudatus magni prorſus nominis Autor, *iſtos Religioſos non poſſe ſuis parentibus ea, vel eorum aliqua, quæ ab eis receperunt occaſione redituum eis conceſſorum reddere ſine Superioris conſenſu, partim quia jam facta ſunt Religionis; partim quia de nullis temporalibus bonis poſſunt diſponere ſine Prælati licentiâ.* Quæ deciſio prorſus conſentit Decreto Concilii Tridentini, quod jam retulimus in diſcutiendo nono Caſu, & alii ejuſdem Concilii Decreto, quod adire licet inferius in deciſione duodecimâ.

(c) F. Sylvius reſolut. var. v. *Religioſus.* 5.

CASUS XI.

Theophanes Religioſus, Procurator ſeu ſacrarii cuſtos de Monaſterio quodam ſubtrahit aliquando pecuniam, inde ſeſe rebus inſtructurus, quæ ipſi ſunt ſummæ veræque neceſſitati. 1. An peccat mortaliter, cùm ſic agit non petitâ ſui Superioris licentiâ? Peccaretne etiam, ſi eandem ab ipſo petitam non poſſet obtinere?

Respons.

Ad propoſitam priorem quæſtionem Cabaſſutius reſpondet (d), in caſu enunciato Religioſum prædictum mortaliter peccare. *Religioſus uſurpans ſibi neceſſaria abſque Superioris licentiâ, eoque inconſulto, peccat mortaliter, ac dupliciter, tùm ratione furti, tum ratione ſacrilegii, contra paupertatis votum uſurpanda ſibi proprietatem & dominium. Itaque non poteſt regularis quidquam pro ſuis neceſſitatibus ſubripere, niſi prius urgentem, quam patitur neceſſitatem Superiori expoſuerit; illeque providere neglexerit.*

(d) Joan. Cabaſſut. Juris can. theor. & prax. l. 1. c. 22. n. fin.

At de propoſitâ alterâ quæſtione eſt aliter ſentiendum. Poſito namque quòd Superior contra fas abnuerit ea, quæ Theophani neceſſaria omnino ſunt ſubminiſtrare, & quibus nequeat, niſi ægrè admodum, ac plurimum inde patiens incommodi carere; qualia ſunt veſtimenta, alimenta atque medicamina tempore adverſæ valetudinis, poteſt abſque peccato, ſibi privatâ auctoritate accipere, unde neceſſitatibus, quibus urgetur conſulat, præſertim ſi ipſi non detur locus recurrendi ad Superiorem majorem. Atque ſic etiam docetur á præfato Theologo poſt Azorium, Bonacinam & Navarrum, qui ab eo citantur. Rationem verò rei iſtius ſubdit eo modo; *tunc enim Superior iſte irrationabiliter invitus eſt, & ſubditus illi Religioſus habet ab ipſa natura lege jus ſuis neceſſitatibus ſuccurrendi.*

CASUS XII.

Athanasius Monaſterio cuidam non reformato præpoſitus Superior, cùm conſuevereit ſummam 150. librarum unicuique è ſuis Religioſis per ſingulos annos præbere, locum habituram cùm ipſorum veſtium, tùm vini, quod ſibi comparant; Clemens unus ex prædictis Religioſis iſtud quantulumcunque pecuniæ parcè adeo ac frugaliter ſibi adhibuit, ut impenſis ordinariis ſummam 200. librarum defraudaverit, quam apud ſeſe cautè ſervavit, in neceſſitatibus urgentibus ſibi profuturam. Quod ubi Athanaſius reſcivit, juſſit, ab eo apud ſe pecuniam iſtam reponi. Numquid Clemens tenetur ex ſtricto conſcientiæ officio, ad ſummam memoratam ipſi referendam?

Respons.

Propoſitæ difficultatis expeditam ſolutionem reperire eſt in Concilio Tridentino (e), cujus Decretum, eâ de re, ſic enunciatur: *Nemini igitur regularium, tam virorum, quàm mulierum, liceat bona immobilia, vel mobilia cujuſcumque qualitatis fuerint, etiam quovis modo ab eis acquiſita, tanquàm propria, aut etiam nomine Conventûs poſſidere, vel tenere, ſed ſtatim ea Superiori tradantur Conventuique incorporentur, nec deinceps liceat Superioribus bona ſtabilia alicui regulari concedere, etiam ad uſumfructum, vel uſum adminiſtrationem aut commendam..... quod ſi aliquis quicquam tenere deprehenſus aut convictus fuerit, is biennio activâ & paſſivâ voce privatus ſit; atque etiam juxta ſuæ regulæ & Ordinis Conſtitutiones puniatur.* Obligatur igitur Clemens & quidem ex conſcientiâ, ad tradendas ſuo Superiori ducentas libras, quas ſibi de frugali parcimoniâ ſuperſtites reſervavit; ſiquidem eaſdem repetierit Superior: atque etiamſi non repetiiſſet ab eo; ſaltem obligaretur, ad recipiendam ab ipſo licentiam iſtius pecuniæ apud ſeſe recondendæ; animoque ſic eſſe affectus, ut primo requirenti ſuperiori, nullâ factâ morâ, ſic traditurus, nec eo inconſulto, privatâ ſuâ autoritate, quidquam inde ſibi ſubrepturus: Cùm alioquin proprietatis peccatum committeret, infringendo nimirùm ſolemnia

(e) Conc. Trid. ſeſſ. 25. de Regularibus & Monial. c. 2.

nia ſua vota paupertatis, atque obedientiæ. Atque in iis, in integrum ferè tranſcripſimus, quæ Sylvius olim, de ſimili difficultate ſibi propoſitâ 10. Aprilis 1635. proſecutus fuerat iſtis verbis: *Reſpondetur*, inquit, (a) ... *Religioſos illos teneri Superiori jubenti, vel petenti, tradere quidquid comparcerunt, ſeu parce vivendo aſſervaverunt de pecuniâ, quam vel à Prælato, vel de Prælati permiſſu acceperint. Imò & antequàm Superior petat vel jubeat, ſemper debent eſſe animo parati totum tradere, mox ut fuerint requiſiti: Alioquin committunt peccatum proprietatis.*

(a) Fr. Sylvius reſolut. var. v. *Religioſus*. 5.

Quæ deriſio autorem quoque Fagnanum ſibi vindicat (b), & ab eo coofirmatur teſtimoniis Innocentii IV. Dionyſii Carthuſiani, Decii operis cujuſdam, qood Gerſoni vulgò tribuitur, Antorumque aliorum plurimorum; item aotoritate cujuſdam Decreti lati à Clemente VIII. 6. Maii 1600. comprobati ac roborati à Paulo V. Gregorio XV. & Urbano VIII.; & declaratione quâdam promulgatâ à Congregatione de Regularibus 2. Julii 1589. & aliâ declaratione Sacræ Congregationis Cardinalium, cujus laudatus Fagnanus erat Scriba.

(b) Fagnan. in cap. *Monachi*. 2. de ſtatu Monachorum. n. 61. & ſeqq. & apud eum. Innoc. in c. *Dilectus*. 1. de Præbendis & dignit. Dionyſius Carthuſ. opuſc. de Conform. Clauſt. art. 13 14. & 15. Decius in c. 1. de Conſtitut. Gerſon. tract. contra Proprietarios. par. 1. Jaſon, Bartholus & alii.

CASUS XIII.

Olodimirus, Canonicus Regularis Præmonſtratenſis, cùm ipſi jamdudùm animus eſſet, in Parœciâ S. Adelinæ, cui Parochus præficiebatur ſimul & Prior, Ludi Magiſtram ſtabilire, aſſignando ei, cùm pro victu, tum pro mercede laboris, præſiaos quoſdam ac convenientes reditus; ex parcimoniis ſuis, de fructibus ſui Beneficii acervavit ad ſummam uſque 3000. librarum, quam, antequàm morte correptus fuerit, impendit in emendam quamdam villam, quam cuidam Ruſtico ſub titulo prædii Clientelaris commiſit, conſtitutâ, de eâdem, annuâ 150 librarum penſione. Ipſius Superior major, quo inconſulto, emtionem memoratam confecerat, illius contractum, ratum habere atque acceptum, planè denegavit: Eâdemque ratione ſeſe geſſit ipſe Diœceſanus Epiſcopus, qui nedùm eum fuerit laudibus proſequutus, quin imo plurimùm culpaverit, quòd prædictas parcimonias non inſumpſiſſet, in ſubveniendo egenis ſuæ Parœciæ, & neceſſitatibus urgentibus ſuæ Eccleſiæ. Verùm, ut res erat in integrùm perfecta, & præfatus Parochus perſuaſum habebat, poſſe à ſeipſo proventus iſtius fundi, ad uſus omnino perutiles conferri; eorum partem mediam teſtamento aſſignavit, ad inſtitutionem Ludi Magiſtræ perpetuam; alteram verò partem conſtituit duabus Miſſis privatis, unaquâque anni hebdomade, à ſuis ſucceſſoribus in perpetuitatem celebrandis, ut propriæ animæ benè eſſet: Deinde vitam non ultra ſex menſes fuit proſecutus. Quâ de re quæſtiones inſtituuntur 1. Utrùm Olodimirus legitimè non potuerit prædictam emtionem conficere?

2. Utrùm, confectâ iſtâ emtione, fundum inde provenientem valuerit, quâ ratione enunciatum eſt, conſtituere & collocare?

3. An Bertino, qui ei ſuffectus eſt, inducatur obligatio, ex conſcientiâ, perſolvendæ quantitatie miſſarum, quæ feruntur in ipſius teſtamento, & honorarii, quod ibidem aſſignatum eſt, accipiendi; aut utrum non magis expediat, illud tum in pauperes, tum in neceſſitates ipſius Eccleſiæ S. Adelinæ impendi, ſatis habens in gratiam defuncti preces fundere, ad *Memento* quorumcumque Sacrorum, quæ in poſterùm peracturus eſt?

Responsio.

Ad inſtitutas primo quidem loco quæſtiones reſpondemus, memoratam emtionem, legitimè, atque integro remanente ipſius voto paupertatis, confici non potuiſſe à prædicto Priore-Parocho S. Adelinæ Religioſo, nec niſi regulis Eccleſiaſticis ab eo penitùs peſſumdatis; quoniam emtionem ejuſmodi privatâ autoritate ſibi ſic arrogando, & villam eâ ratione comparatam ruſtico cuidam, ſub titolo prædii Clientelaris, tradendo, tandemque teſtamento ſtatoendo, futurum, ut proveniens inde 150. librarum annuus reditus, piis duabus inſtitotionibus, quæ in eodem teſtamento præcipiuntur, alligaretur; actum proprietatis exercuit, qui planè repugnat paupertatis voto, quod in ſolemni ſuâ profeſſione Deo promiſit, & ipſi Decreto (c), quo Eccleſia diſtrictiſſimè probibuit quiboſcumque Religioſis, ne in proprietate retinerent quidquam rei ſive immobilis, ſive mobilis, quovis modo fuerit ab eis acquiſita, nec de eâdem tanquàm Domini diſponerent ad proprium arbitrium teſtamento, donatione, aut quâliber aliâ ratione; in quo quidem Olodimirus grande prorſus peccatom admiſit; ſiquidem nec coacervaverit, nec apud ſe retinuerit tantam pecuniæ ſummam, niſi cum eâ potiſſimùm propoſitâ ſibi mente, Superioribus inconſultis, de eâdem ad proprium libitum ſtatuendi.

(c) Conc. Trid. ſeſſ. 25. de Regularib. c. 2. S. Greg. Ep. ad Januarium Epiſt. Caralit. Innoc. III. in cap. *Cùm ad Monaſterium*. 6. de ſtatu Monach. l. 3. tit. 35.

Perfregit ergo Religioſus prædictus votum paupertatis, qoo tenebatur, in toto rationis agendi curſo, qoem adhibuit, atque ita promeritus eſt, qnamobrem ſepulturâ Eccleſiaſticâ careret; ut declarat Clemens III. (d), & probat Innocentius III. (e), mutuatus autoritatem S. Gregorii Magni ſic habentis: *Si proprietas apud quemquam inventa fuerit in morte, ipſa cum eo in ſignum perditionis extra Monaſterium in ſterquilinio ſubterretur.* Sed graviſſimè etiam deliquit adversùs juſtitiam, coacervando & retinendo ingentem adeo ſommam, quæ ea jure naturali, Divino, & Eccleſiaſtico propria erat egenorum; quippe in ejuſmodi bonorum ſuperfluo conſiſtant omnino *Patrimonia pauperum*; ut fert Concilium Aquiſgranenſe anno 816. celebratum (f), atque uno ore clamant quotquot ſunt Eccleſiæ Patres (g). Denique peccatum cumulavit teſtamento ſcripto, quod iniqoum perinde eſt ac nullum, quo duplicem inſtitutionem cavebat, ſecundâ omnirùm propriam ipſius utilitatem attinente.

(d) Clem. III. in c. *Super*. 4. de ſtatu Monachorum.

(e) Innoc. III. in cit. cap. *Cùm ad Monaſterium*.

(f) Conc. Aquiſgran.

(g) S. Bernard. ſerm. 25. in cant. poſt med. & tract. de moribus & officiia Epiſcop. c. 1. n. 7. & apud eundem declamat. in hæc verba. *Ecce nos reliquimus omnia*.

Emmanuel Rodrignez, quem nimiæ circa Diſciplinam moralem ſeveritatis ſuſpectum nemo jure habeat in iis præſertim, quæ Religioſos ſpectant, in quorum gratiam nihil eorum in ſcribendo prætermittit, quæ dari poſſunt vel favori, vel indulgentiæ, doctrinam tamen, quam tenemus, totus ipſemet amplectitur ac proponit; quemadmodùm colligere eſt ex plurimis teſtimoniis de operibos, quæ de rebus moralibos inſcripſit, depromptis, quæ quidem hìc loci non referimus, quoniam eadem adire licet in eis locis, in quibus, de Religioſis ſermonem facientes ea in integrum perſcribimus (h), ibiqoe contendit, Religioſo non tribui factionem teſtamenti; propterea quòd nihil tanquàm proprietarius habeat, & teſtamentum faciendo, proprietatis actum eliceret, qui adverſaretur voto paupertatis, cui ſeſe devinxit, in emittendâ ſuâ ſolemni profeſſione. Quod idem uno quaſi conſenſu docent Corradus (i), & Lopez (k), uterque Religioſo Ordini de S. Dominico vitæ ſuæ inſtituto addictus, aliorumque plurimorum ingens concurſus.

(h) Religioſus Caſus Iſidorus.

(i) Joan. Bapt. Corradus reſponſ. ad caſuum conſcient. quæſita quadraginta in addit. ad quæſitum 59.

(k) Lud. Lopez Inſtructorio conſcientiæ. 2. parte. c. 5. & 6.

Ea præmiſſis ſeſe facili prorſus negotio prodit, quid ad propoſitam tertio loco quæſtionem veniat reſpondendum; enimverò ſi dictum teſtamentum iniquum fuerit ac nullum; non obligatus Bertinus ſucceſſor Olodimiri, ad exequenda, quæ ibidem præcipiontur; verùm ſic ei agendum eſt apud Judicem, ut obtineat, 150. libras reditûs

ditûs annui in pios alios uſus, quos viſum erit magis expedire, converti; & quoniam Lodi Magiſtræ conſtitutio videtur ad inſtitutionem, & ſalutem puellarum ipſius Parœciæ plurimùm conferre; & pauperibus obvenire debet portio ſaltem aliqua de patrimoniis, quas in damnum ipſorum defunctus iniquè admodùm coacervavit; auctores ei ſumus, ut, libello ſupplice, eâ de re, dato petat à Judice, prædictam ſummam, adhibitâ æqualitate, diſpertiri; nimirùm 75. libras quotannis impendi in penſionem Ludi Magiſtræ, & ſuperſtites alias 75. libras, in eorum ſubſidium, qui in ipſius Parœciâ miſeriis & ærumnis magis obruuntur. Vult equidem Concilium Tridentinum, ad Epiſcopum recurri, qui, eâ de re, ſententiam ferat; at in eo repugnantem prorſus patitur Juriſprudentiam noſtram, nec niſi Regius Judex, eâ de re, adeundus eſt. Cæterùm meminiſſe debet Bertinus, quemadmodum ipſemet ultro ac benevole prorſus offert, in omnibus ſacris, quæ poſtmodum peracturus eſt, orare, ut anima defuncti in pace quieſcat.

CASUS XIV.

Isidorus Monaſterio cuidam præpoſitus Superior, in quo quinque tantum aut ſex Religioſi ſuperſunt, quærit num ſibi liceat abſque conſcientiæ ſuæ diſpendio, uni cuidam ex ipſis, Cui mors impendet, permittese, ut de libris aliquibus, & de rebus quibuſdam mobilibus, quæ ſui juris ſunt, aut etiam de aliquantulâ pecuniâ, quam ad ſuccurrendum ipſius neceſſitatibus, quidam ejus propinquus largitus ipſi fuerat, in gratiam unius ex ſuis familiaribus diſponat?

Responsa.

Prædicto Superiori nihil quidquam juris tribuitur, ejuſmodi copiæ faciendæ ulli ex ipſius Religioſis: nam ſecundum SS. Canones (a), *Quidquid acquirit Monachus, acquirit Monaſterio*: non vero ſibimetipſi; ſiquidem quodcumque jus proprietatis amiſerit, ex voto ſolemni paupertatis, cui ſeſe devinxit.

(a) Conc. Aurelian. 1. in can. *Abbates*. 16. 18. q. 2. S. Gregor. in can. *Quia*. 7. 19. q. 3.

Quæ quidem veritas poteſt omnino confirmari plurimis conſtitutionibus Summorum Pontificum, qui diſtrictiſſime prohibent quibuſcumque Religioſis perſonis, ne quidquam per modum muneris offerant. Quod diſertis prorſus verbis ipſis interdicitur à Clemente VIII. in ipſius vigeſimâ octavâ Bullâ, quam 19. Junii 1594. promulgavit (b), cujus rei rationem iſtam profert, illud nimirum quodcumque ab amicis, aut parentibus ſuis accipiunt Religioſi, vel Religioſæ, aut aliunde acquirunt, fieri proprii omnino juris Monaſterii, in quo nomen profeſſi ſunt. *Quovis modo acquiſita* (pecuniæ), inquit, *in commune conferenda* omnino ſunt. Cui Conſtitutioni roboris atque autoritatis plurimum adjecit centeſima quinquageſima octava Bulla, quæ data eſt 16. Octobris 1640. (c) ab Urbano VIII. ex quibus patet; perſonis Religioſis non magis licitum eſſe, quidquam morte inſtante, donare, quam vitâ durante. Enimverò S. Gregorius ſcribens ad Januarium Epiſcopum Caralitanum in Sardiniâ, iiſdem verbis conceptis prohibet, ne teſtamentum ullum conſcribant (d): *Quia ingredientibus Monaſterium convertendi gratiâ, ulterius nulla ſit teſtandi licentia; ſed res eorum ejuſdem Monaſterii juris fiant, apertâ legis definitione Decretum eſt*. Quæ ipſiſſima ſunt verba laudati ſanctiſſimi Papæ, qui, per iſtas voces, *apertâ legis definitione*, legem intelligit, quam Imperator Juſtinianus, eâdem de re, tulit (e).

(b) Clem. VIII. in Bullâ *Religioſæ*. §. 1. & 3.

(c) Urbanus VIII. in Bullâ. *Nuper*. §. 2.

(d) S Greg. Magn. Epiſt. ad Jan.

(e) Novellæ 25. & 129.

Atque ex allatis autoritatum teſtimoniis prorſus liquet, non pertinere ad poteſtatem regularis cujuſquam Superioris, cum ſuis Religioſis diſpenſare circa legem adeo ſanctè ſolidèque ab Eccleſiâ conſtitutam. Quod etiam Innocentius III. declarat (f), in unâ quâdam ex ſuis Decretalibus quam cuidam Abbati & Religioſis ipſius inſcribit, in quâ ſic habet: *Nec æſtimes Abbas, quod ſuper habendâ proprietate poſſit cum aliquo Monacho diſpenſare*: Atque ipſiſſimum eſt, quod ab Iſidoro attentaretur, ſi ſuo Religioſo animam agenti licentiam tribueret, de rebus, quæ ipſius ſunt, in favorem alicujus familiaris diſponendi; quippe præfatus Religioſus non poſſet de iiſdem, niſi tanquam proprietarius ſtatuere.

(f) Innocent. III. in cap. *Cùm ad Monaſterium*. 6. de ſtatu Monachorum & Canonic. Regularium. lib. 3. tit. 35.

Neque verò præſenti noſtræ deciſioni mediocrem addet autoritatem Autoris prorſus inſignis ſuffragium, qui licèt pro aris & focis totus ſtudeat iis, qui Religionem amplexi ſunt, favere, & eorum partes nimio plus tueri; ſententiam, quam ipſi jamjàm aſſeruimus, acriter omnino propugnat. Eâ quâ ratione quæſtionem primùm ipſemet inſtituit: *Utrum Religioſi poſſint facere teſtamentum?* (g) Cui quæſtioni facturus ſatis ſic ait: *Reſpondeo dicendo, omnes Religioſos, etiam Prælatos, eſſe jure prohibitos, ne poſſint teſtamentum condere poſt profeſſionem.* Deinde addit, Superioribus nihil ineſſe juris, unde cum ſuis Religioſis quantum ad iſtud caput valeant diſpenſare. *Prælati Superiores non poſſunt eam facultatem præſtare, ut Autores doctiſſimi conſtanter docent; tum quia ex univerſali conſuetudine id minus ſunt prohibiti: tum etiam quia hæc facultas non pertinet ad obſervantiam regularem*: Quod tandem ad eum etiam caſum extendit, in quo teſtamentum verſaretur circa pium aliquod legatum relinquendum .... *Adeo verum eſt, quod Prælatus inferior Papâ non poteſt facere Religioſo facultatem teſtandi, ut id intelligatur, etiamſi ad pias cauſas diſponat: quia jure communi Religioſo Prælato eſt prohibitum* (h). Navarrus eandem quoque doctrinam proponit (i); quemadmodùm obſervat præfatus noſter Autor. *Quare ait Navarrus, inutilis eſſe videtur licentia, quam ſolent alicui Prælati Regulares, vel Capitula Regularia, habentia bona diviſa à Prælato concedere ..... Religioſis particularibus ægrotis, relinquendi peculia, vel ſupellectilia ſua, vel partem illorum pauperibus, vel famulis.*

(g) Emmanuel Rodricus qq. canon. & regular. tom. 3. q. 69. art. 2.

(h) Greg. IX. in cap. *Quia*. 2. de teſtam. lib. 3. tit. 26.

(i) Navar. in can. *Non dicatis*. 11. 12. q. 1. n. 22.

Exiſtimamus officii noſtri potiſſimum eſſe, hic loci commoneri Lectorem, Navarrum, quem aliunde diſciplinâ Canonici Juris eruditum maximè commendamus, in laxiores opiniones abiiſſe circa proprietatem, quam Concilium Tridentinum & Decretales perſonis Religioſis cautè adeo interdicunt; ut videre eſt in plurimis locis ipſius operum, quæ ad marginem indicamus (k), neque adeo ipſi, eâ de re, autori confidendum eſſe, neque etiam plurimis aliis Autoribus, de quibus ſermonem facit Fagnanus (l), quorumque doctrinam fusè admodum firmiſſimiſque ſimul rationum momentis refellit.

(k) Navar. in can. *Non dicatis*. 11. 12. q. 1. n. 47. Item de ſtatu Monach. conſil. 13. 14. & 17. Item in can. *Nullam*. 9. 18. q. 2. Item de Reſtit. l. 3. part. 3. c. 1. dub. 1. n. 166. & ſeqq. Corollar. 3. & alibi.

(l) Fagnan. in c. *Monachi* de ſtatu Monachorum. n. 10. & ſeqq.

CASUS XV.

Hierophilus Religioſus, qui ſecularium confeſſiones in Eccleſiâ ſui Monaſterii jampridem excipere conſueverat, cum fuiſſet ſubitaneâ morte inopinatò correptus, ac ſepulturæ traditus; Superior in ipſius Cellulâ invenit quamdam mille librarum ſummam, de quâ plurimis licèt habitis inquiſitionibus, reſciri nunquam potuit, unde obveniret. Quâ de re petitur, 1. utrùm ſtatuendum ſit, dictum Religioſum in crimen proprietatis impegiſſe, & ipſius cadaver terrâ defoſſum eruendum? 2. Quid de pecuniâ inventâ fieri potiſſimum expediat?

Respons.

In iſtâ rerum circumſtantiâ, nec judicium præceps ferendum eſt, nec crimine proprietatis Hierophilus illicò ac temerè condemnandus. Cujus rei ratio ſi deſideretur, ea potiſſimùm eſt, quòd cùm ſecularium confeſſionibus excipiendis fuerit ipſe jamdudùm præpoſitus, conjiciendi locus præbetur, vel apud eum ſummam memoratam depoſitam fuiſſe, vel eo fine commiſſam ipſius fidei, ut indè quædam fraudata reſtituerentur; quorum alterutrum animo præſumi eo majori cum fundamento poteſt, quòd officium exercuerit Confeſſarii, atque præſertim ſi bonis exemplis ejus vita præluxerit, neque ſiniſtra criminis proprietatis opinio ipſum unquam attigerit.

Quibus nec abs re erit ſubjungere, in ipſius manus dictam ſummam forte traditam fuiſſe ad utilitatem ipſiuſmet Monaſterii, neque ei, utpotè morte inopinatâ ſublato, per tempus licuiſſe, eandem apud ſuum Superiorem, aut ſuæ Communitatis Procuratorem, deponere.

En, quantum autumamus, quâ ratione convenit judicium haberi de Hierophilo, juxta principium, quod S. Tomas conſtituit iſtis verbis (a): *Ubi non apparent manifeſta indicia de malitiâ alicujus, debemus eum ut bonum habere, in meliorem partem interpretando, quod dubium eſt.* Et paulò poſt (b). *ad hoc potiùs tendere debemus in tali judicio, quòd hominem judicemus bonum; niſi manifeſta ratio in contrarium appareat.* Jamverò nullâ manifeſtâ ratione compertum eſt, in propoſita ſpecie, præfatum Religioſum fuiſſe proprietarium; ſed ex conjecturâ duntaxat ſuſpicio incidit. Non eſt ergò tanquàm proprietarius condemnandus, neque effodiendum ipſius cadaver, ut à ſepulturâ Chriſtianâ procul removeatur.

(a) S.Th. 2. 2. q. 60. art. 4.

(b) Idem ibid. ad 2.

Inde ſequitur, ad prudentiam Superioris pertinere, ut jubeat, mille libras prædictas per longum temporis ſpatium ſervari; putà per annum; ut ſufficiens detur locus inquirendi, num aliquis futurus ſit, qui prædictam ſummam, tanquam depoſitam, repetat; aut utrùm aliquo deinceps modo innoteſcere poſſit, quamdam eſſe reſtitutionem, quæ fidei præfati Religioſi fuerit concredita. Quo quidem elapſo tempore, ſi nihil certioris notitiæ haberi queat de uſu iſtius pecuniæ, poterit impendi in pios aliquos uſus, ac præſertim in ſtipis erogationes, etiam in gratiam ipſiuſmet Monaſterii, ſi indigeat. Atque eâ ferè ratione difficultatem eandem olim enodavit quidam inſignis prorsùs nominis Theologus 6. Februarii 1623. (c).

(c) Fr. Sylvius reſolut. var. v. *Religioſus.* 2.

Vide Depositum.

CASUS XVI.

Nicomedi Canonico Regulari, cùm proviſum eſſet de quodam Beneficio, cui cura animarum annectitur, quodque intra ſepta Monaſterii poſitum eſt, in quo Religioſam emiſit profeſſionem: ipſe, privatâ ſuâ autoritate, atque inconſulto ſuo Superiore, de fructibus iſtius Curæ proventibus diſponit, id eſt, de honorariis, quæ percipit de oblationibus, exequiis, & adminiſtratione Sacramentorum; eademque confert ad pios ſimul & honeſtos aliquos uſus. Numquid ita eum agere fas eſt, illibatâ remanente conſcientia, neque perfractis, quibus alligatur, votis obedientiæ ac paupertatis. Rationem ſcilicet ambigendi movet illud, quòd nempe ejuſmodi licentiâ jure non donentur, niſi qui Beneficiis-Curis præponuntur, quæ extra Monaſteriorum ambitum conſiſtunt?

Respons.

De propoſitâ eâdem difficultate ſic habet Navarrus (d). *Omnis Beneficiarius Regularis perinde poteſt diſponere de fructibus ſui Beneficii, ac ſeculares de fructibus ſuis ... quod eſt firmè tenendum .... uterque poteſt diſponere, ad ſe decenter ſuſtentandum, & ad pia opera; & neuter ad alia.* Et paulò poſt... *Quilibet Regularis factus Abbas, Prior, Adminiſtrator, Commendatarius, Præceptor, & quicumque alius habens titulum aliquem Canonicum, quocumque ille nomine vocetur, poteſt jure communi ſolus diſpendere fructus bonorum illius.* Quod quidem laudatus Autor probat plurimis textibus excerptis de Corpore Juris; ac ſpeciatim Conſtitutione quadam Clementis V. (e) ex cujus vel etiam ſimplici lectione patet, adminiſtrationem redituum de Beneficiis obvenientium penès Beneficiarios Regulares eſſe perindè, ac penès Seculares, in eo quòd memoratus Papa diſcrimen inter ſimplicem regularem, & Beneficiarium regularem, in eo potiſſimùm reponat, quòd nimirum regularis Beneficiarius facultatem habeat, de reditibus ſui Beneficii ad quoſlibet uſus pios diſponendi, inconſulto etiam ſuo Superiore: quod aſſerit, nullâ diſtinctione adhibitâ Beneficiorum, quæ ſita ſunt extra ſepta Monaſterii, & eorum, quæ intra ejuſdem ambitum comprehenduntur; contra verò regularis ſimplex; hoc eſt, qui nullo gaudet Beneficio, de nullâ re poſſit privatâ ſuâ autoritate, nec præter licentiam ſui Superioris, diſponere. Eâdem ratione, quâ Navarrus, de ſimili quæſtione conſultus olim Sylvius reſpondit (f), 17. Maii 1633. plurimoſque alios appellant præfati Autores in ſuæ ſententiæ patrocinium.

(d) Navarr. Comment. 2. de regular. n. 10. & 11. tom. 1.

(e) Clementina. *Quoniam.* 2 de vitâ & honeſt. Clericorum. lib. 3. tit. 1.

(f) Fr. Sylvius reſol. var. v. *Religioſus.* 1.

CASUS XVII.

Pacomius Religioſus Profeſſus, ut plurimâ eruditione, ſic etiam bono ingenio ornatus, cùm cupidè appeteret, ſeſe eligi Superiorem domûs cujuſdam de ſuo Ordine; dignitatem illam ambitiosè ſectatus eſt, atque, eâ de re, ſcripſit Epiſtolas ad plurimos alios Religioſos ſibi familiaritate conjunctiſſimos, quibus eos inducere enitebatur, ad ſibi ſuffragandum in Capitulo generali. Habuit ipſius petitio felicem exitum, atque ſuperioris dignitatem fuit conſecutus. Nonnè peccavit iſtam prælaturam inſtantibus adeo ſollicitationibus ambiendo?

Respons.

Nullum omnino dubium eſt, quin Pacomius peccaverit, præfatam dignitatem ambitiosè proſequendo. Si enim, teſtante S. Thomâ, illicitum ſit, beneficium, cui ſit cura animarum annexa, ſibimetipſi quærere; neque fas ſit, niſi beneficium ſimplex ad ſummum petere, cùm requiſitæ dotes ad illud poſſidendum habentur, & ad ſuſtentandam vitam neceſſarium eſt; à fortiori dicendum eſt, nullatenùs licere Religioſo, ſollicitationibus ſuis ullam Superioris ambire prælaturam; ſiquidem præſumi non poſſit, ejuſmodi dignitatem proſequi, ut indè vitæ neceſſarium percipiat; cùm incumbat ipſius Monaſterio, quæcumque ad ejus cùm victum, tùm veſtitum pertinent adminiſtrare. Nihil ergò aliud eſt, quod judicari poſſit, niſi eum ardere cupidine, in alios exercendi Dominatûs: quod vitium, etiam in Seculari Clerico, reprehenſione omnino dignum eſt, utpotè cujus vitæ conditio ad ſummam adeo virtutem, quemadmodùm, quod tenet Religioſus, vitæ inſtitutum, non ordinetur,

Aliunde verò qui Pacomium elegerunt in Supeciorem, id animo perſuaſum habere debuerunt, ipſum iſtâ dignitate protsùs indignum fuiſſe, ex illâ ambitione, quam ſuis ſollicitationibus tam opertè prodiderat. Non ergò propriam ipſius tantummodò virtutem intenderunt, cùm fuerunt ei ſuffragati; atque adeo ex aſſiduis atque acribus ſollicitationibus ſuis, & contentionibus habet, quòd propriam electionem ipſis referat acceptam. Indè ſequitur, ex utrâque parte peccatum admiſſum fuiſſe; juxta principium iſtud, quod S. Thomas adhibet iſtis verbis (a): *Qui enim dat aliquid ſpirituale.... ſi tamen principaliter moveatur favore precum.... quantùm ad judicium divinum ſimoniam committit & rogatus & rogans, ſi hoc intendat, ſive aliquis pro ſe roget, ſive pro alio* (b).

(a) S. Thom. in 4. diſt. 25. q. 3. art. 3. ad 4.

(b) Fr. de Gen. Theol. moral. tom. 2. tract. 2. cap. 3. n. 15.

CASUS XVIII.

Palemon Religioſus Profeſſus, quem cæteri Religioſi animo habent eligere in Superiorem, convenit cum uno quodam è ſuis ſodalibus, quòd ipſi ſit ſuffragaturus ad dignitatem Provincialis, ſi ſibi ſuffragantem habeat ad dignitatem Superioris: quod ut ex utrâque parte acceptatum, ita & executioni deinde demandatum eſt. Nonne vitioſum aliquid occurrit, tum in conventione prædictâ, tum in executione, quæ poſtmodùm ſubſecuta fuit?

Respons.

Eſt protsùs vitioſa prædicta conventio: quoniam quâdam ſimoniæ labe inficitur. Quod probari poteſt tribus rationibus omnino firmiſſimis,

Prima eſt, quòd pactum quodcumque ſpiritualibus accedens, eos ſimoniacos reddat, à quibus conflatur; niſi autoritatem à Superiori legitimo fuerit mutuatum; id eſt, vel à Summo Pontifice, vel ab Epiſcopo, pro conditione conventionis; ut apertum fit ex plurimis Decretalibus Summorum Pontificum, ac nominatim ex Decretali quâdam Gregorii IX. (c), qui prohibet omnino, ne ullæ cujuſcumque generis pactiones in ejuſmodi rebus interveniant: *Quia hujuſmodi pactiones ſimoniam inducunt..... tacitè etiam vel expreſſè.* Quam rationem ſuggerit Gloſſa (d), & confirmat plurimis Canonibus, & aliis Decretalibus.

(c) Greg. IX. in cap. *Pactiones*, fin. de pactis lib. 1. tit. 35.

(d) Gloſſa in cit. cap. *Pactiones*, v. *Ceſſas*.

Secunda eſt: quoniam, ſecundùm S. Thomam (e), tunc ſimonia reperitur, quando res ſpiritualis gratuitò non confertur; qualis eſt dignitas, vel quoddam officium in Monaſterio. Atque in ſubjectâ ſpecie, neque Palemon, neque Religioſus alter ipſius ſodalis, gratuitò ſibi invicem ſuffragantur ad mutuam, quam ex utrâque parte promittunt electionem; ſiquidem alter non ſpondeat, alteri ſuffragaturum; niſi accedente diſertis prorſus verbis conceptâ pactione, quòd eâdem ratione, ſit ſibi ad aliud quoddam officium alter ſuffragaturus. Uterque igitur in ſimoniæ crimen incurrit. Quod luculenter probatur exemplo quodam petito ex Decretali Alexandri III. (f), qui ſcribens ad Epiſcopum Toletanum, de Epiſcopo Oxomæ, qui accuſatus fuerat, quòd promiſiſſet ante ſuam in Epiſcopatum electionem, futurum ut, duo beneficia conferret tum Archidiacono, tum alii cuidam Eccleſiaſtico, quò eoſdem ad futuram electionem ſibi devinciret; ſic declarat, *Tuæ prudentiæ reſpondemus, quòd ſi manifeſtum eſt, eundem Archidiaconum & Clericum ob cauſam illam promiſſa recepiſſe, aut exinde confeſſi fuerunt in jure, vel legitimè convicti, ab altaris miniſterio ſunt perpetuò deponendi.*

(e) S. Thom. 2. 2. q. 100. art. 6. in corp.

(f) Alex. III. in cap. *De hoc* 21. de ſimoniâ, &c. lib. 5. tit. 3.

Porrò ſimilis prorſus eſt conditio Religioſi, qui de proprio ſuffragio cum alio ſtipulatur, ad eum promovendum, ad officium quoddam exercendum in Monaſterio, aut ſuſtinendam aliquam dignitatem; quippe ejuſmodi dignitas, ſeu officium ſint res merè ſpirituales, quæ proinde debent gratuitò prorſus, & abſque ullâ ſpe mercedis conferri. Ergo Religioſi duo, de quibus agitur, non minùs arguendi ſunt, ac condemnandi, quàm ii, de quibus Decretalis Alexandri III. facit mentionem.

Tertiam addere licet probationem, quæ nititur famoſiſſimâ cenſurâ Apologiæ Theologorum moralium pronunciatâ in Sorbonâ 16. Julii 1658. à Sacrâ Facultate Theologicâ Pariſienſi; quæ poſtquàm retulit iſtam propoſitionem ab uno quodam ex prædictis Theologis moralibus enunciatam iſtis verbis: *Ibi nulla ſimoniæ labes occurrit, quando* duo Religioſi ſibi invicem eo modo fidem obligant: *Suffragare mihi, ut promovear ad dignitatem Provincialis; & ego viciſſim tibi ſuffragabor, quò promovearis ad dignitatem Prioris.* Et iſtam aliam: *Si dignitas Provincialis, & officium Prioris non cenſeantur Beneficia; certiſſimum eſt, ſimoniâ prorſus carere pactum, quod condemnas: quoniam rerum ſpiritualium permutatio, in Beneficiis tantummodò interdicitur.* Quas duas propoſitiones, quæ in unam eandemque refunduntur, poſtquam Sacra Facultas retulit, pronunciat ſuam cenſuram eâ ratione: *Iſta propoſitio falſa eſt, & Juri Canonico repugnans.*

Quæ eadem propoſitio eodem quoque modo damnata eſt 23. Auguſti ejuſdem anni, à DD. Joanne Baptiſtâ de Contes Pariſienſis Eccleſiæ Decano, & Alexandro de Hodency Parocho de S. Severino, Vicariis Generalibus Illuſtriſſimi Cardinalis de Rets Pariſienſis Archiepiſcopi, iſtis verbis: *Iſta Doctrina eſt falſa, erronea, ſcandaloſa, januam pandit ſimoniæ, modum aperit ejuſdem obtegendæ, & damnata eſt in Concilio Lateranenſi ſub Innocentio III. cap. 3. atque quantùm ad conventionem Religioſorum, ſimiliter etiam falſa eſt, & Juri Canonico contradicit*: Cui cenſuræ acceſſit Mandatum datum 27. prædicti menſis, quo præcipiebatur Parochis Civitatis & Suburbii Pariſienſis, ut eam die Dominicâ proximè ſequenti in Sacrâ Concione vulgò Proſnaum dictâ, quam in ſuis Eccleſiis haberent, populo curarent denunciandam (g). En quæ ſatis ſuperque ſufficiunt, ut, qui Diſciplinæ morum mollioris partes vel etiam acerrimo ſtudio tuentur; Doctores convincantur, à Palemone, ipſiuſque ſocio, conventionem, de quâ mentio fit in propoſitâ ſpecie, non potuiſſe ſine graviſſimo peccato conflari. Qui rationum momenta, eâ de re, fuſiori ſtilo tractata habere voluerint, poſſunt, quem ad marginem citamus, Emmanuelem Rodericum adire (h).

(g) De Gen. Theol. mor. tom 2 tract. 2. cap. 3. n. 16.

(h) Emman. Rodericus. qq. canonic. & regular. tom. 3. q. 63. art. 4.

CASUS XIX.

Fabianus Religioſus, cùm in vico quodam adeſſet, à quo Parochus aberat, & audiviſſet, quemdam ægrum animam penè reddentem extremâ unctione ſe urgi vehementer expoſcere; cæteris etiam atque etiam efflagitantibus, neque datâ ullius alterius Sacerdotis copiâ, ad quem poſſet, eâ de re, recurri, prædicto Sacramento eum præmunivit. Nonne eam ob cauſam incurrit *ipſo facto* in excommunicationem latam in Conſtitutione, quam Clemens V. dedit in Concilio generali Viennenſi anno 1312, adverſus quoſcumque Religioſos, qui Sacramentum iſtud, abſque conceſsâ à Parochis licentiâ, Secularibus eſſent adminiſtraturi?

In

Digitized by Google

In eam incurriſſe nullâ prorsùs ratione videtur: quoniam juxta quod conſtitutum eſt à Concilio Meldenſi, regnante Carolo Calvo, celebrato anno 845. (*a*): *Anathema ſit æternæ mortis damnatio; & non niſi pro mortali debet imponi crimine.* Porrò contendi omnino poteſt, ad verum nullatenùs accedere, Fabianum in eo peccaviſſe mortaliter, quòd prædicto ægrotu memoratâ ratione præſtò fuerit.

(*a*) Conc. Meldens. in can. *Nemo.* 41. 11. q. 3.

Oppoſitam verò ex alterâ parte ſententiam, verbis conceptis, Cardinalis Toletus (*b*) propugnat, cùm ait: *Religioſi vero, qui Clericis aut Laicis hoc ſacramentum miniſtrare ſine Curati licentiâ auſi fuerint, excommunicationem ipſo facto incurrunt. Quod procedit in aliis Sacerdotibus, non Curatis; etiamſi in mortis articulo hoc facerent: quia non eſt omnino neceſſarium hoc ſacramentum.* Quod etiam Navarrus tuetur (*c*).

(*b*) Fr. Tolet. Inſtruct. Sacer. l. 7. c. 2. init.

(*c*) Navarr. Manual. c. 27. n. 101.

RESPONS.

Exiſtimamus Fabianum in ſpecie propoſitâ in nullam incurriſſe excommunicationem; quippe non poſſit meritò contendi, ex actu ejuſmodi; quem bonâ fide, ſinceroque caritatis affectu ſibi vindicavit, ab eo ne minimum quidem contractum fuiſſe mortale peccatum; aliunde verò conſtet, quemadmodùm in inſtituendâ quæſtione obſervatum eſt, nonniſi propter ejus generis peccatum incurri poſſe in terribilem adeo cenſuram; *& illi* (eandem non irrogari: niſi) *qui aliter non potuerit corrigi*, ut fert Concilium, quod jamjam laudatum eſt. En primum rationis momentum, quo nitimur; cui juvat alterum ſubjungere, quod ſuggerit ipſemet Toletus, à Parocho nimirum improbari non poſſe, quòd Fabianus, in neceſſitate adeo urgente, ipſius abſentis vices ſuppleverit. *Excuſarentur tamen per ignorantiam probabilem*, ſubjicit Cardinalis Toletus, *vel per Parochi ratihabitionem.*

Tertiam rationem addamus; quæ præmiſſis duabus omnino præſtat ac ſuperior eſt. Quòd ſcilicet in contrarium objecta Clementina ſolos Religioſos perſtringat, qui miniſtrandis Sacramentis ſeſe imprudenter immiſcent, atque independenter à Parochis iſtam ſibi poteſtatem arrogant: quod omnino ſit apertum ex iſtis verbis Clementis V. *Religioſi, qui Clericis aut Laicis Sacramentum unctionis-Extremæ, vel Euchariſtiæ, Matrimoniave ſolemnizare, non habitâ ſuper his Parochialis Presbyteri licentiâ ſpeciali.... præſumpſerint.* Jamverò non eſt, unde contendi queat, in præſenti, quam attingimus, quæſtione, id ſibi ſumpſiſſe Fabianum, ut ſacramentum Unctionis Extremæ, inconſulto invitoque Parocho, miniſtraret; ſiquidem iſtud ſibi non vindicaverit, niſi impulſus plurimis ac ſæpiùs repetitis eorum precibus, qui ægroto aſſidebant, quique ſummè admodum inſtabant, ut præfato moribundo eam opem afferret; neque munus iſtud adimplere attentaviſſet, ſi Sacerdos alius adfuiſſet, à quo perageretur. Solo igitur caritatis animo ductus rem iſtam perfecit, & nedum pœnâ aliquâ caſtigandus ſit, quin immò laudem plurimam inde ſibi conſecutus eſt.

En quâ ratione de præſenti argumento diſſerunt quidam Theologi inſigniores; atque inter alios Dominicus Soto (*d*), qui Clementinam objectam, & aliam ejuſdem Papæ Conſtitutionem (*e*) interpretando. ſic habet: *At verò profectò non oportet cum tanta rigore Clementinas illas intelligere. Nam ſic ſunt ad arcendam audaciam Religioſorum ſcriptæ: ut tamen non fuerit Pontificis intentio, in detrimentum Chriſtiani populi illas edere; & ideo ubi clarè præſumitur ratihabitio plebani; nempe ubi quis jamjam animam expirat, & copia proprii Sacerdotis haberi non poteſt; profectò poſſet, & deberet, quicumque alius Sacerdos, etiam Religioſus, infirmum inungere. Nam, licèt non ſit Sacramentum neceſſitatis, ſæpe poſſet contingere, ut per illud homo fieret ex attrito contritus. Quare tunc ratihabitio plebani certò præſumeretur. Imò quamvis non præſumeretur, non cenſeretur Eccleſia, illo articulo, infirmum eo Beneficio deſtituere.* Addit deinde præfatus eruditus Theologus, habere ſe eidem opinioni conſentientem Cardinalem Cajetanum. *Unde Cajetanus* 1. excommunicatio *c.* 64. *ait. Religioſos non incurrere ſententiam illarum Clementinarum, ſi ſub ſpe ratihabitionis ſacramenta adminiſtrent.* Quam eandem quoque ſententiam amplectitur Sylvius Graffii, Suarezii, & aliorum, quos appellavimus modò, veſtigiis inſiſtens (*f*).

(*d*) Dominicus Sotus in 4. diſt. 23. q. 2. art. 1. §. *Utrùm.* pag. 620. col. 1.

(*e*) Clement. *Dudum.* de ſepulturis.

(*f*) Sylvius reſol. var. v. *Extrema-unctio.*
Fr. Suarez tom. 4. in 3. part. S. Th. diſput. 44. ſect. 1.
Jacobus de Graffiis deciſ. aur. l. 4. cap. 10.

CASUS XX.

CIPRIANUS præpoſitus Superior cuidam Monaſterio Religioſorum Mendicantium, cùm non potuiſſet obtinere ab Epiſcopo Diæceſano licentiam, ſancti Sacramenti, quibuſdam diebus feſtis in Ordine, exponendi; nihilominùs illud expoſuit privatâ ſuâ autoritate, contendens in eo nihil quidquam ſeſe Ordinario ſubjici: Num peccavit?

RESPONS.

Non eſt, unde poſſit ambigi, quin Cyprianus peccaverit, non obediendo Epiſcopo, & ſibi juris iſtud arrogando, quod ipſius ſolius, cæteris excluſis, omnino proprium eſt. Quod probatur ſecundo articulo ſtatuti, quod de Regularibus à Clero Gallicano confectum eſt, & cujus excerptum legitur in primo tomo Commentariorum Cleri (*g*), quo interdictum eſt omnibus Eccleſiaſticis cùm Secularibus, tùm Regularibus, ne ſacro-Sanctum Sacramentum in aperto exponerent ſub quocumque prætextu; *niſi ex juſſu, aut conſenſu Epiſcopi Diæceſani.* Quod eodem quoque modo antea jam fuerat conſtitutum à ſacrâ Congregatione Cardinalium Interpretum Concilii Tridentini, quæ ſuum, eâ de re, Decretum miſit menſe Januarii 1644. ad Illuſtriſſimum Cardinalem Grimaldi legati Pontificii vices in Galliis tunc agentem, quod quidem Decretum intervenit in cauſâ litigii, quod Illuſtriſſimum Burdigalenſem Archiepiſcopum inter, & Religioſos de Ordine S. Dominici ejuſdem Civitatis, circa expoſitionem ſanctiſſimi ſacramenti in ipſorum Eccleſiâ, commotum fuerat. En ſunt ipſiſſima verba, quibus concipitur (*h*), qualia nobis evolventibus Commentaria Cleri occurrerunt.

(*g*) Pag. 336.

Congregatio Concilii cenſuit, non licere Regularibus, etiam in eorum propriis Eccleſiis ſanctiſſimum Euchariſtiæ ſacramentum publicè adorandum exponere, niſi ex causâ publicâ, quæ probata ſit ab Ordinario. Ex causâ autem poſſe, dummodò ſanctiſſimum ſacramentum è tabernaculo non extrahatur & ſit velatum; ita ut ipſa ſacra Hoſtia videri non poſſit. Idem tenuit in Piſaurenſi 23. Novembris 1630. & ſæpius in aliis; hanc eandem opinionem ſecuta fuit ſacra Congregatio Epiſcoporum in pluribus cauſis, & ſignanter in Dertonenſi 1603. 12. Maii.

(*h*) Commentar. Cleri tom. 1. pag. 535.

CASUS XXI.

Panthænus Religioſus incidit in duo genera peccatorum atrociſſimorum, ac plurimæ omnino offenſionis, quorum congregato capitulo, juxta ſervandas formulas convictus fuit. Conditionem ultrò obtulit, ſubeundæ pœnæ, quam ſibi imponere viſum eſſet. Ipſius Superior & undeviginti Religioſi dixerunt, eum eſſe de Monaſterio expellendum. Cui ſententiæ viginti alii obſtiterunt, & repoſuerunt, eum per ſex menſes in vincula conjiciendum eſſe; ut, ſecundùm oblatam ab ipſo conditionem, pœnæ peccatis debitæ luendæ locus daretur. An licitum eſt abſque peccato, eum de Religione ejici?

Respons.

(a) S. Thom. quodlib. fin. art. fin.

Sentit S. Thomas, (a) non poſſe, niſi violatâ prorſus caritate, ejuſmodi Religioſum expelli. Laudatus namque S. Doctor iſtæc verba Apoſtoli interpretans: *Auferte malum ex vobis ipſis: modicum enim fermentum totam maſſam corrumpit*, ait, auferri poſſe improbum aliquem duplici modo. Priori quidem, per pœnam corporalem: altero autem, per pœnam ſpiritualem. *auſertur autem aliquis*, inquit, *aut per pœnam corporalem, & per hoc manifeſtum eſt, quòd auſertur etiam ille, qui vellet pœnitere, quantumcumque; ſicut homicida ſuſpenditur, quantumcumque pœniteat: vel per pœnam ſpiritualem*: ſed addit: *Et hoc Eccleſia non facit, niſi quis eſſet contumax.* Cauſamque iſtius rei ſic reddit: *Et ratio hujus eſt, quia per pœnam corporalem auſertur aliquod temporale, quod poteſt recompenſari per aliquod majus bonum: ſed bonum ſpirituale, quod amittitur, non poteſt recompenſari: & ideo non debet Religio infligere talem pœnam, quamdiu vult corrigi; quoniam ſicut eſt excommunicatio in Eccleſiâ, ita eſt expulſio à Religione. Et ideo dicendum, quòd nullus eſt, niſi propter contumaciam expellendus; ſed eſt ſequeſtrandus in carcere, vel alio modo.*

CASUS XXII.

Olympius de reformato quodam Ordine Religioſus, cùm in graviſſimum flagitium impegiſſet; in eum ipſius Superior inquiſivit, juxta conſuetas ejuſdem Ordinis formulas, & dato adverſus eundem judicio damnatorio juſſit, regulari habitu nudatum in carcerem conjici, ibidemque per annum integrum remanere. Quo quidem judicio executioni demandato, Olympius evadendi è carcere, in quo aſſervabatur, locum arripuit. Quâ de re, quæritur: 1. Utrùm potuerit dictus Religioſus abſque peccato effugere. 2. Nùm ei ex conſcientiæ debito incumbat carcerem ultrò repetere. 3. An, poſito, quòd ſemetipſum non det in cuſtodiam novum aliud peccatum admittat, ſecularem habitum deferendo, quo valeat alienam perſonam tutiori ratione mentiri?

Respons.

Cùm juſtum ſit, ut ſupponitur, tùm quoad ipſius materiam, tùm quoad formam, quod dictum eſt adverſus Olympium damnatorium judicium; eidem parere ex conſcientiâ ei incumbit. Quamobrem non potuit abſque peccato, de carcere, in quem addictus fuerat, effugere, & obligatur, ad eundem repetendum: at verò ex eo quòd deferret veſtem ſecularem, quo facilius propriam faciem permutaret, nolens ſemetipſum recipere in cuſtodiam ſibi indictam, novum aliud peccatum non contraheret; ſiquidem prædicto judicio feratur, futurum ut ei tanquàm indigno, qui religioſo habitu induatur, ejuſmodi regulares veſtes omnino detrahantur.

Eſt tamen advertendum, ſi in exequendo dicto judicio, nimia adverſùs eum ſeveritas adhiberetur; neque alimenta ei ſufficienter miniſtrarentur, vel ei denegarentur, ſæviente hieme, ſeu carbones, ſeu neceſſarius veſtitus; tunc licitum prorſus ipſi fieri, ex carcere evadere, ne minimâ quidem culpâ commiſſâ; quippe æquitatis ſimul ac naturalis ſit juris, unumquemque propriæ ſuæ vitæ conſervandæ conſulere, adhibitis legitimis quibuſcumque modis, quæ ab ipsâ Divinâ Providentiâ aperiuntur.

CASUS XXIII.

Extant plurima Monaſteria Religioſorum mendicantium, quorum inter alia ſtatuta, quæ ſibi vindicant, hoc ſpeciale proprium eſt, quo verbis conceptis indicitur pœna excommunicationis *ipſo facto*, omnibus in univerſum Religioſis de Ordine, qui, ut inſtitutis, aut jamjàm inſtituendis à ſuis Superioribus adverſùs ſemetipſos inquiſitionibus ſeſe ſubducerent, eo temeritatis devenirent, etiam agendi apud Superiorem ſecularem, ſive Eccleſiaſticum, ſive Laïcum, vel provocatione, vel dato ſimplici libello, vel aliâ quâlibet ratione. Telamon de uno quodam ex prædictis Monaſteriis Religioſus Profeſſus, cùm rei alicujus capitalis reus actus fuiſſet, juxta ſervandas quaſcumque juris formulas, à ſuo Provinciali, quem ſibi graviter infenſum jampridem exiſtimat, & timeret, ne ab eodem in vincula & jejunium aſperius addiceretur; licèt, in ſe animadverti duplici iſtâ caſtigatione nullo prorſus jure poſſe, contendat; datum eſt ei conſilium, ut ad Epiſcopum Diœceſanum, ipſius opem, & autoritatem imploraturus recurreret, aut ad Parlamentum provocaret tanquàm ex abuſu, tùm ab inquiſitionibus adversùs ſe inſtitutis, tùm à futuris inde gravaminibus. Numquid alterutrâ præfatâ ratione ſibi conſulere poteſt, abſque eo quòd in excommunicationem prædicto ſtatuto latam delabatur?

Respons.

Quo penitiùs excutiatur iſta quaſi Monaſticæ Diſciplinæ Juriſprudentia, neceſſe eſt compertam haberi cauſam, ob quam adversùs Telamonem ab ipſius Superiore capite inquiſitum eſt. Si enim res tota verſetur circa factum, quod ad Diſciplinam merè regularem, & cœnobiticam pertineat; profectò nec ſequi, nec adhibere conſilium ſibi datum dictus Religioſus ullà ratione poteſt, quin incurrat in excommunicationem; modo ſtatuta, quæ præfatus Ordo ſibi vindicat, requiſitas conditiones; ac formulas præ ſe ferant; hoc eſt, & Regio Diplomate comprobata fuerint, & in commentarios ſupremi Senatûs Provinciæ, in quâ Monaſterium ſitum eſt, præſcripta. At verò ſi res, de quâ agitur, ejuſmodi fuerit, quæ cognoſcenda jure proprio veniat ab Epiſcopo Diœceſano, quamque alibi deſignamus; certiſſimum eſt, rectâ omnino conſcientiâ, & abſque eo quòd excommunicationi ſubjaceat, ab eo agi poſſe apud Epiſcopum, quo poſtulatis ab ipſo edendis jus integrum dicatur. Atque eâ tantummodò ratione poteſt in gratiam prædicti Religioſi ſtatutum iſtud circumſcribi.

Ita quoque admittendæ occurrunt duæ exceptiones quoad interdictum, quo cavent memorata ſtatuta, ne recurratur ad Judices ſeculares Laicos.

Prima eſt, occurrente caſu *ſeditionis*, tumul-

tûs

tûs, & plurimæ offenſionis, quæ exorta fuiſſet occaſione litis memorato Religioſo illatæ. Tunc namque ejuſdem cognoſcendæ jus ad ſupremos Senatus devolvitur; ſiquidem, quatenùs autoritatis Regiæ participes tenentur, ad executionem urgendam omnium omnino Conſtitutionum, quæ SS. Canonibus conſentiunt, atque adeo omnium ſtatutorum, quæ debitam autoritatem acceperunt, & requiſitâ ratione invaluerunt in Congregationibus cujuſcumque Ordinis ad tutandam ibidem concordiam, atque pacem, & reprimendas tumultuationes, rebelliones, ac ſeditiones, quæ poſſent occaſione eorum executionis commoveri.

Cujus deciſionis veritas conſtat ex duabus potiſſimùm probationibus. Priorem legere eſt in tractatu de Gallicanis Immunitatibus, in quo celeberrimus Petrus Pithou Regem eâ ratione ſic affatur. (a) „ Etſi Religioſi mendicantes, aut alii „ non habeant in iis, quæ diſciplinam ſuam atti„ nent, unde poſſint ad Judices ſeculares recur„ rere, niſi perfracto vinculo obedientiæ, quo „ potiſſimùm innititur, quod inſtitutum vitæ „ exercent; nihilominùs, ſi contigerit aliquis ca„ ſus ſeditionis, aut tumultus, atque plurimæ of„ fenſionis; ad eoſdem confugiendi locus iis eſſe „ poteſt, requirendo, adjutricem ſibi venire ci„ vilem poteſtatem „.

(a) Immunit. Gallicana. tom. 1. pag. 11. editio 1639. in fol.

Obtinet exceptio altera, quando irrepſit in inquiſitiones cæteraſque judiciorum formulas inſtitutas adverſùs Religioſum reum, manifeſtus aliquis abuſus, ex violatione Regiorum Edictorum, aut etiam Regularium ſtatutorum, quæ propria ſunt Ordinis. Quod obſervat quoque Pithou, qui addit „ eodemque modo ad ſupremam „ Parlamenti Curiam locus recurrendi præbetur, „ cùm aliquis abuſus apertus, atque manifeſtus „ occurrit ex violatione Regiorum Edictorum, „ Arreſtorum & judiciorum ejuſdem Curiæ ſu„ premæ, aut ſtatutorum ipſorum Ordinis, quæ „ ab ipſo Rege, & prædictâ Curiâ fuerint com„ probata, aut SS. Canonum, Conciliorum, & „ Decretorum, quorum Rex in ſuo Regno conſ„ tituitur cuſtos, atque conſervator.

Cui Juriſprudentiæ confirmationis ſimul atque roboris plurimum acceſſit, quantùm ad omnes caſus mox memoratos, ex Arreſto quodam, quod à ſupremo Senatu Pariſienſi 8. Martii 1717. eo fine pronunciatum eſt, ut vim generalis, eâ de re, legis in poſterum ſortiretur. En quibus verbis enunciatur, ac refertur à D. de Hericourt in ſupremâ Curiâ Patrono, ad ſtabilienda eadem inſtituta, de quibus ſermonem modo fecimus, & quibus præſens noſtra deciſio tota nititur (b). Curia... diſtrictiſſimè vetat & prohibet Provinciali, Cuſtodi, & cæteris Superioribus ac Religioſis de ſodalitio Franciſcano Funeligatorum gallicè *Cordeliers*, ne exequantur, nec patiantur executioni demandari decreta prohibitoria in prædictis ſtatutis contenta, quibus omnis locus intercluditur, in iis, quæ juris propria ſunt, opis implorandæ præfectorum Magiſtratuum, qui jus exercent præfati Domini Regis, & Archiepiſcoporum, atque Epiſcoporum: iidemque injungit, ut forum prædicti Domini Regis, legitimamque autoritatem Prælatorum cum requiſitâ obſervantiâ, & obſequio debito agnoſcant; neque tamen iis copia fiat, recurrendi ad Judices ſeculares, niſi cùm eos contigerit ſeditionis alicujus, tumultûs, ac offenſionis plurimæ, atque ut iis civilis poteſtatis præſidio ſuccurratur; juxta Arreſta, & Præſcriptiones Curiæ, ſtatuta regiis diplomatibus comprobata, & in Commentarios præfatæ Curiæ relata; & ſancta Decreta in Regno recepta, quorum Dominus Rex Cuſtos eſt, atque conſervator: neque id aliter fieri queat, niſi viâ provocationis tanquàm ex abuſu. En ſunt inſtituta, ad normam quorum Tcilamnnem ſeſe gerere expedit, ne in excommunicationem latam ſtatuto ſui Ordinis, incurſat.

(b) D. de Hericourt. Leg. Eccleſiaſt. Gallican. in ſuo ordine naturali. pag. 74. 11. edit.

CASUS XXIV.

LUCIANUS Religioſus, Curæ cuidam de S. Joſſe præfectus Parochus titularis, quæ quidem Cura Monaſterio, cuidam, in quo profeſſionem Religioſam emiſit, alligatur & annectitur, quod immunitatem ab Epiſcopali Juriſdictione ſibi vindicat, in graviſſimam omnino culpam incidit in adminiſtrando Sacramento Pœnitentiæ: quâ de re, cùm adverſus eum ab Epiſcopo fuiſſet actum juxta præſcriptas Juris formulas, declaratus eſt ad annum uſque integrum ab omni officio motus. Num jure potuit ejuſmodi ſententia ab Epiſcopo pronunciari?

Rationem dubitandi illud affert, quòd, cùm Lucianus membrum conſtituat, Monaſterii; quod immunitatis à Juriſdictione ordinariâ privilegio gaudeat; videatur ad ipſius Superiorem Regularem pertinere, nentiquàm verò ad Epiſcopum, ut ei, ſi culpæ alicujus manifeſtus ſit, debitam pœnam imponat.

RESPONS.

Reſpondemus potuiſſe legitimè prorſus ab Epiſcopo contra Lucianum inquiri, & in eundem animadverti in propoſito caſu. Cujus reſponſionis ratio eſt, quia Juriſdictioni Epiſcopali Parochus quilibet jure ſubjicitur; licèt Cura, cui præponitur, ſit Regularis, & adjuncta Monaſterio, quod ſibi vindicet cujuſcumque privilegium immunitatis.

Atque ita definitum legitur in quâdam Innocentii III. Decretali, (c) quæ refertur in Corpore Juris; & ab Innocentio IV. tunc temporis, cùm inter erat Concilio Generali Lugdunenſi celebrato anno 1245. (d) Quam eamdem Diſciplinam in integrum inſtauravit atque confirmavit poſtremum Concilium Oecumenicum, (e) iſtis verbis: *In Monaſteriis, ſeu domibus virorum, ſeu mulierum, quibus imminet animarum Cura perſonarum ſecularium præter eas, quæ ſunt de illorum Monaſteriorum, ſeu locorum familiâ; perſonæ tam ſeculares, quàm regulares hujuſmodi curam exercentes, ſubſint immediatè in his, quæ ad dictam curam & ſacramentorum adminiſtrationem pertinent, juriſdictioni, viſitationi, & correctioni Epiſcopi, in cujus Diœceſi ſunt ſita; nec ibi aliqui, etiam ad nutum amovibiles deputentur, niſi de ejuſdem conſenſu ac prævio examine per Epiſcopum, aut ejus vicarium faciendo.* En quæ paſſim obtinet Regula generalis, cui nihilominùs prædictum ſacro-ſanctum Concilium aliquam appoſuit exceptionem, eâ ratione: *Excepto Monaſterio Cluniacenſi cum ſuis limitibus: & exceptis etiam iis Monaſteriis, ſeu locis, in quibus Abbates Generales, aut capita ordinum ſedem ordinariam principalem habent, atque aliis Monaſteriis ſeu domibus, in quibus Abbates, aut alii regularium Superiores Juriſdictionem Epiſcopalem & temporalem in Parochos & Parochianos exercent: ſalvo tamen eorum Epiſcoporum jure, qui majorem in prædicta loca, vel perſonas, juriſdictionem exercent.*

(c) Innoc. III. in cap. Ex ore. 17. de privilegiis & excesſ. privilegior. lib. 3. tit. 33.

(d) Innoc. IV. in cap. Volentes. 1. §. In eis de privileg. in 6. lib. 5. tit. 7.

(e) Conc. Trident. Seſſ. 25. de regular. & monial. c. 11.

Eadem verò Juriſprudentia in Galliarum regno perinde ac in aliis locis invaleſcit. Argumentum eâ de re certiſſimum nobis ſubminiſtratur ex famoſo Arreſto, quod ſupremus Senatus Pariſienſis tulit anno 1668. contra Religioſos de Ordine S. Dominici de S. Maximino in Provinciâ, in cauſâ circa Juriſdictionem exercendam in quamdam Coram, quæ ipſorum Monaſterio annectebatur, & in Religioſos, qui ipſi inſerviebant: quo quidem Arreſto pronunciatum eſt, futurum ut Epiſcopus Aquenſis gauderet plenâ atque integrâ Juriſdictione quantùm ad præſens caput, Parocho Religioſo incumberet unoquoque anno Synodo intereſſe, & in cæteris quibuſcumque, quæ ſpectant ad Officia Curialia ſolum Ordinarium Superiorem haberet, cui jus eligendorum Divini verbi Præconum ad quadrageſimales ſtationes in integrum omnino cederet.

Caballutius, à quo prædicta rationum momenta recenſentur, ſic ſubjicit (a): *Quæ omnia ſacris Canonibus conformia ſunt.* Quoſnam verò Canones potiſſimùm intelligat, licet ad marginem hîc loci conſulere (b).

Eſt etiam circa præſentem, cui immoramur, materiam obſervandum, 1. Epiſcopis quoque competere diffuſam admodùm Juriſdictionem in Beneficia-Curas, quæ ſubjiciuntur Ordini militari S. Joannis Hieroſolymitani, qui vulgò circumfertur ſub appellatione Melitenſis Ordinis; quam Juriſdictionem explicat; ac propriis limitibus definit Bulla, quam S. Pius V. edidit 22. Septembris 1571. (c). 2. Religioſos quoſcumque, nequidem iis exceptis, qui privilegio donantur immunitatis, plurimis in caſibus Epiſcopo ſubjici, in quibus in eos poteſt etiam cenſuris animadvertere: exempli gratiâ, 1. ſi intra limites ipſius Diœceſis, eo invito ſacras conciones habere ſibi arrogarent (d). 2. Si, quas indixit, publicis ſupplicationibus, abſque causâ rationabili, adeſſe detrectarent. 3. Si quos ſibi reſervavit, ab iis caſibus abſolvere attentarent. 4. Si dum intra fines ejus Diœceſis, & extra Clauſtra Monaſterii ſui commorantur, in aliquod delictum animadverſione dignum inciderent. 5. Si quaſdam Curas ipſius Juriſdictioni ſubjectas aſſumerent ſibi gubernandas (e), &c. verùm quoniam præfati caſus nihil quidquam præciſè conducunt ad præſentem expediendam quæſtionem, eos indicaſſe ſatis habemus, & lectorem dimittere ad Fevretum (f), qui congruentes unicuique probationes adjungit, quas tùm à Tridentinâ Synodo, tùm à plurimis Decretalibus mutuatur (g). Idem Caballutius docet (h), & tres alios caſus ſubjungit, qui nimirùm ſunt crimen hæreſis, & illud, quod publicam habet offenſionem, *& ſeductio mulierum per confeſſionem.* Quod probat teſtimonio celeberrimi Canoniſtæ, qui tempore poſteriori ſcribebat, cùm jam à ſummo Pontifice fuerant Regularibus indulta privilegia, & ſuffragio Chopini, Paponis, Cujacii, Bengæi, & Aurelianenſis Edicti.

(a) Joan. Caballut juris can. theor. & prax. l. 1. c. 11. n. 8.
(b) Urban. II. in can. *Sanct.* 6. 16. q. 2.
Urban. III. in cap. *Eccleſia.* 1. de Capellis Monachorum & aliorum Religioſor. l. 3. tit. 37.
Alexand III. in c. *De Monachis.* 12. de præbendis & dignit. lib. 3. tit. 5.
Innoc. III. in cit. c. *Ex ore.* §. *In privilegio.* & §. *Porrò.*
(c) Pius V. in Bullâ, *Expoſcit.*
(d) Innoc. III. in cap. *Excommunicamus.* 13. §. *Quia verò.* de Hæreticis l. 5. tit. 7.
(e) Innoc. IV. in cap. *Volentes.* 1. de privilegiis in 6.
(f) Fevret. tract. de abuſu l. 7. c. 2. n. 36. §. *Quanquam.* tom. 2. pag. 219.
(g) Conc. Trident. ſeſſ. 23. c. 15. de reform. ſeſſ. 24. c. 4. de reform. & ſeſſ. 25. de regular. c. 13. & 14.
Greg. XIII. in Bullâ *Inſcrutabili.* an. 1622.
Et Clem. X. in Bulla. *Superna Magni.* an. 1670.
Commentar. Cleri tom. 1.
(h) Caballut. juris can. theor. & prax l. 4. c. 3. n. 13. & apud eum Chopin l. 1. de ſacrâ polit. cit. 4. n. 28.
Papon l. 1. placit tit. de Juriſdict. Eccleſ. art. 14. & tit. de Juriſd. tempor. art. 36.
Cujacius in cap. 6. de vitâ & honeſt. Clericorum.
Beng. de divis. Benefic. §. 8. n. 11. & Carolus IX. in Edicto Aurelianenſi art. 11.

CASUS XXV.

AMBOÆUS Religioſus de Monaſterio quodam, quod Juriſdictioni Epiſcopi Diœceſani ſubjicitur, non obtentâ obedientiâ, inde eſt egreſſus. Cùm verò renunciatum fuiſſet dicto Epiſcopo, eumdem ſacris operari, & Vicarii munus exercere apud Parochum quemdam in ipſius Diœceſi, ipſe juſſit, in eum manus injici, ſibique juris iſtud vindicat, ut, inconſulto Superiore ipſius regulari, neque ullatenùs concurrerente, à quo proclamatus eſt; in eum animadvertat. Nùm ei cedit, rectâ conſcientiâ, jus memoratum?

RESPONS.

Non modò poteſt, ſed & ex debito conſcientiæ obligatur Epiſcopus, ad puniendum prædictum Religioſum deſertorem: 1. Quoniam Ordinariæ ipſius Juriſdictioni ſubjicitur, atque adeo juris illius eſt, atque poteſtatis. 2. Quia etſi Ordinariæ Juriſdictioni non ſubjaceret, jus tamen Epiſcopo cederet, in eum, in caſu, de quo quæſtio inſtituitur, animadvertendi: juxta Decretum Concilii Tridentini (i), quod ſic ſe habet. *Nec liceat regularibus, à ſuis conventibus recedere,* inquiunt laudati Concilii Patres, *etiam prætextu ad Superiores ſuos accedendi, niſi ob eiſdem miſſi aut vocati fuerint. Qui verò ſine prædicto mandato, in ſcriptis obtento, repertus fuerit, ab Ordinariis locorum, tanquàm deſertor ſui inſtituti, puniatur.* Ex quibus licet concludere, juris iſtud à fortiori fieri Epiſcopo Diœceſano, quantùm ad Religioſos de Monaſterio, quod ipſius ſubeſt Juriſdictioni; ſiquidem eorum Ordinarius Judex conſtituatur, ut patet alio ejuſdem Concilii Decreto (k), quo fertur, occurrente caſu, quòd Religioſus aliquis, quam emiſit Religioſam Profeſſionem, nullam eſſe pertendat, ipſum teneri, eâ de re, deducere rationes non tantùmmodo coram Superiori ſuo Regulari, ſed etiam coram Epiſcopo Diœceſano, cujus eſt rem dijudicare. Habet iſta deciſio Sylvium auctorem (l).

(i) Conc. Trident. ſeſſ. 25. de regular. & Monial. c. 4.
(k) Ibid. c. 19.
(l) Fr. Sylvius reſol. var. v. *Fugitivus.*

CASUS XXVI.

POTAMIUS, cùm profiteri Religioſæ vitæ inſtitutum in quodam Ordinem non reformato incœpiſſet; valde fuit à Victorino excitatus ad recedendum de ſuo Monaſterio, & Ordinem ſtrictioris obſervantiæ ingrediendum. Numquid in eo Victorinus aliquam culpam non admiſit?

RESPONS.

Eſt dicendum juxta Doctrinam S. Thomæ (m), nullam, in propoſito caſu, culpam fuiſſe contractam à victorino: ait enimverò laudatus S. Doctor, quòd *in majori includitur minus, & ideo ille, qui eſt obligatus voto, vel juramento ad ingreſſum minoris Religionis, poteſt licitè induci ad hoc, quòd ad majorem Religionem tranſeat; niſi ſit aliquid ſpeciale, quod impediat; putà infirmitas, vel ſpes majoris profectûs in minori Religione.* Poteſt ergo induci, qui communiorem aliquam obſervantiam jam ingreſſus eſt, ad eam dimittendam, quo tranſeat ad ſtrictiorem, ſecundùm iſtud principium S. Thomæ: *In majori includitur minus.* At verò non vice verſâ; *ille verò, qui obligatus voto, vel juramento ad ingreſſum majoris Religionis* addit S. Thomas, *non poteſt licitè induci ad minorem Religionem, niſi ex aliquâ ſpeciali causâ evidenti; & hoc tum diſpenſatione Superioris.*

(m) S. Th. 2. 2. q. 189. art. 9. ad 3.

CASUS XXVII.

CHRISTOPHORUS Religioſus profeſſus, qui multoties deſpicatui habitus eſt, falſis criminationibus impetitus, & inclementer tractatus à ſuo Superiore, quem averſiſſimo à ſe animo eſſe experitur jamdudùm, propter diſſeminatos de ſuâ agendi ratione falſos rumores, quibus credulum ſe præbere animo obſtinat; cogitat de ſuo Monaſterio recedere, quo ſeſe in aliud recipiat: nùm eâ de re, 1. licitum ei eſt, abſque conſcientiæ detrimento, & quod Monaſterium ingreſſus eſt, dimittere, & novum aliud petere? 2. Eſt-ne opus ei licentiâ ipſius Superio-

Digitized by Google

Superioris in dicto caſu? 3. Quid opus facto ſit, ſi eam non poſſit obtinere?

R e s p o n s.

Quam præ ſe fert Chriſtophorus, omnino cauſa ſufficit, ut ne minimo quidem peccato commiſſo, valeat proprium ſuum Monaſterium dimittere, & in aliud novum ſeſe recipere; licèt de eâdem Ordinis obſervantiâ non foret. Verùm iſtud peragere nullatenùs poteſt, niſi ſervatis, quæ jure ſervanda ſunt, & petitâ licentiâ à ſuo Superiore: Neceſſe namque eſt, eam ipſi concedi, ſi, quem vult ingredi, non vigeat Ordo ſtrictiori obſervantiâ, quam ille, à quo animo habet recedere; quemadmodùm Sylvius docet, in eo Sylveſtri, Mozolini, Mirandæ, & Portelii veſtigiis inſiſtens (a). Ratio eſt autem, quia *per profeſſionem, in ſuo Monaſterio factam, eſt obligatus ad illud Monaſterium, & ad particularem ejus Prælatum. Non eſt autem ullum jus commune, quod ei tribuat facultatem, ſe ab iſtâ obligatione eximendi.... non poteſt ergo, ſine Superioris licentiâ, migrare ad aliud Monaſterium.* Ipſiſſima verba ſunt, quæ adhibentur à Sylvio, in diſſolvendâ ſimili difficultate 24. Aprilis 1642. Deinde addit, ſi à dicto Superiore petita licentia denegata fuerit, Religioſo dari locum, ad Superiorem majorem recurrendi (b).

(a) Sylveſter de Prierio v. *Relegio.* 4. q. 2. Ludovicus de Miranda man. Prælat. p. 1. q. 31. art. 5. Laurentius Portel. v. *Religionis tranſitus.* n. 14. apud Sylvium.

(b) Fr. Sylvius reſol. var. v. *Religioſus.* 9.

At verò ſi Chriſtophoro animus eſſet, migrare ad aliam Religionem, quæ verè foret auſterior, cum propoſitâ ſibi mente, ibidem ſequi vitæ tranquillioris ac perfectioris inſtitutum; ſatis ei foret, poſt impetratum à Summo Pontifice pontificium de ipſius tranſitione reſcriptum, licentiam, eâ de re, poſtulaviſſe, licèt eandem non fuiſſet conſecutus, ſecundùm quod habet Innocentius III. in unâ ex ſuis Decretalibus (c), in quâ ſic ait. *Talis ergo poſtquàm à Prælato ſuo tranſeundi licentiam poſtulaverit ex lege privatâ, quæ publicæ legi præjudicat (d) abſolutus, liberè poteſt ſanctioris vitæ propoſitum adimplere, nonobſtante protervâ indiſcreti contradictione Prælati: quia privilegium meretur amittere, qui conceſſâ ſibi abutitur poteſtate.*

(c) Innoc. III. in cap. *Licet.* 18. de Regularibus, & tranſeunt. ad Religionem. lib. 3. tit. 31.

(d) 19. q. 2. can. 2.

CASUS XXVIII.

Philostratus Religioſus de reformato quodam Ordine, cùm factus ſit infirmâ admodùm valetudine; poteſt ne abſque peccato, & prætextu infirmæ ſuæ valetudinis, in alium ſeſe recipere, qui mitiori utatur obſervantiâ?

R e s p o n s.

Poteſt omnino tranſire ad aliam Religionem, juxta S. Thomam (e), ſi propter ſuam infirmitatem non valeat jam ſequi, quod profeſſus eſt, Religioſæ vitæ inſtitutum: & mitioris obſervantiæ poſſit obſervare Conſtitutiones, ad quam animo habet convolare. *Poteſt tamen aliquis laudabiliter de unâ Religione tranſire ad aliam triplici ex cauſâ,* inquit Angelicus Doctor.... 3. *Propter infirmitatem vel debilitatem, ex quâ interdùm provenit, quòd non poteſt aliquis arctioris Religionis ſtatuta ſervare: poſſet autem ſervare ſtatuta Religionis laxioris.* Subjicitque laudatus Sanctus. *In tertio vero caſu eſt neceſſaria diſpenſatio:* Quæ quidem ab alio non poteſt, niſi à Summo Pontifice impertiri; juxta Decretum iſtud Concilii Tridentini (f): *Nemo etiam Regularis, cujuſcumque facultatis vigore transferatur ad laxiorem Religionem.* Quod locum etiam habet, ait Navarrus citatus à Cabaſſutio (g), *Etiamſi ex infirmitate ac debilitate corporis, regulam ſuam ſervare non poſſit.*

(e) S. Thom. 2. 2. q. 189. art. 8. in corp.

(f) Conc. Trident. ſeſſ. 25. de Regular. &c. c. 19.

(g) Navarr. de Regular. Comment. 4. n. 3. Apud Cabaſſ. Juris can. theor. & prax. l. 1. cap. 23. n. 4.

Quâ de re permagni intereſt advertere, Diſpenſationem etiam è Româ accerſitam, quæ nullâ legitimâ cauſâ innititur, non ſufficere, ut, cui impertita eſt, ad migrandum ad laxiorem Religionem, poſſit inde Religioſus à peccato vindicari. Quod ut mentibus altius defigatur, ſonent iſtæc verba, quæ S. Bernardus ore tonat (h): Vos quoque non immeritò timentes, nec ſatis de propriâ cauſâ confidentes, remorſas ac remordentes conſcientias Apoſtolicâ ronati eſtis delinire licentiâ, ô frivolum ſatis remedium! Quod non aſt aliud, niſi more Protoplaſtorum cauteriatis conſcientiis texere perizomata, videlicet ad velamentum, non ad medicamentum. Apoſtolicam, inquiunt, licentiam quæſivimus & impetravimus. Utinam licentiam non quæſiſſetis, ſed conſilium: id eſt, non ut liceret, ſed, an liceret. Unde tamen quærebatis licentiam? ut liceret, quod non licebat: Sed quod non licebat, malum erat. Mala igitur erat intentio, quæ in malum tendebat; niſi forte tale hoc fuiſſe dicatur, quod abque licentiâ quidem non liceret; liceret autem, ſi cum licentiâ fieret. Verùm id jam ſuperiùs invincibiliter excluſum eſt ratione.

(h) S. Bernard. Epiſt. 7. ad Adam Monachum.

CASUS XXIX.

Eustachius Religioſus de arctiſſimo quodam Ordine, videns Religioſos de eodem Monaſterio, in quo commoratur, vivere diſſolutiùs, ac Diſciplinæ regularis jampridem nervum concidere, penitùſque tepeſcere vigorem; aliunde verò ſentiens, ſemetipſum limis prorſus, infeſtiſque oculis à pleràque prædictorum Religioſorum parte conſpici, eò quòd diſſolutos eorum mores, inordinatamque vivendi rationem reprehendat; animo concipit, ingredi alium Ordinem, laxiorem quidem, ſed cujus Conſtitutiones diſtrictiùs omnino ſervantur. An propoſitum, deſtinatumque animo conſilium poteſt rectâ conſcientiâ proſequi, præſertim cùm eum non lateat, quotquot in eâdem Provinciâ Religioſæ domus occurrunt, eâdem morum diſſolutione infeſtati; adeoque non eſſe, unde valeat inſtitutum vitæ ſequi in aliis Monaſteriis, quod ſit regulare magis, magiſque moderatum, quam quod in ſuo Conventu aſſuetus eſt profiteri?

R e s p o n s.

Poteſt illæsâ prorſus conſcientiâ dictus Religioſus agere, ut in alium Ordinem transferatur. Equidem enim S. Thomas (i) dicit, non expedire, ut quis de unâ Religione tranſeat ad aliam, niſi neceſſitate graviſſima urgente, aut inde notabili admodùm emergente utilitate; non modò propterea quòd ejuſmodi tranſitio plurimam offenſionem habeat apud Religioſos, à quibus receditur; verùm etiam quia plerùmque faciliùs pervenitur ad ſanctitatem in eâ Religione, in quâ vivere jam aſſuetum eſt, quàm in novâ aliâ, ad quam animus ſeſe flectere nondùm incœpit: At S. Doctor deinde ſic ſubjongit. *Poteſt tamen laudabiliter de unâ Religione transferr ad aliam... propter declinationem Religionis à debitâ perfectione: putà, ſi in aliquâ Religione arctiori incipiant Religioſi remiſſiùs vivere, laudabiliter tranſit aliquis ad Religionem etiam minorem, ſi meliùs obſervetur. Unde in Collationibus Patrum Abbas Joannes de ſe ipſo dicit, quòd à vitâ ſolitariâ, in quâ profeſſus fuerat, tranſiit ad minorem, ſcilicet eorum, qui vivunt in ſocietate,*

(i) S. Thom. 2. 2. q. 189. art. 8. in corp. Idem in 4. diſt. 27. q. 2. art. 3. q. 1. ad 3.

propter

propter hoc, quòd vita Eremetica caperat declinare & laxiùs obſervari. Quæ ipſiſſima ſunt verba S. Thomæ, qui præterea addit, ob ejuſmodi Religioſo, qui propoſitum iſtud animo verſat, eâ de re, Superiorem ipſius debere conſuli, judicioque illius omnino conſentiri .... *Requiritur ſuperioris judicium.* Quod probat autoritate Urbani II. in quodam Canone, qui refertur à Gratiano (*a*). Euſtachius ergò juxta propoſitum agendi modum debet ſeſe gerere, ne fortè in periculum erroris impingat, dum proprio conſilio captus negligeret inhærere judicio legitimi ſui Superioris, cujus potiſſimùm eſt, eâ de re, ſtatuere, præſertim ſi dubitationis aliquid exortum fuerit; juxta iſtæc verba ſummi Pontificis Innocentii III. (*b*). *Si verò probabiliter dubitetur, utrum quis velit ad Ordinem arctiorem aut Laxiorem, ex caritate, an ex temeritate tranſire; Superioris eſt judicium requirendum.*

(*a*) Urban II. in can. *Statuimus*. 5. 19. q. 3.

(*b*) Innoc. III. in c. *Licet*. 18. de regular. &c.

Statuit equidem Concilium Tridentinum (*c*), ut *Nemo etiam regularis, cujuſcumque facultatis vigore, transferatur ad laxiorem Religionem:* Sed Decretum iſtud eâ ratione duntaxat intelligendum eſt, nulla nimirùm adeſt cauſa, quæ legitima ſit. Jamverò legitimæ duæ cauſæ reperiuntur in ſpecie propoſitâ. Prior eſt declinatio Monaſterii, quod Euſtachius cogitat deſerere, à perfectione debitâ; quam cauſam vel etiam ſolam, ut ſufficientem prorsùs habent Archiepiſcopus Panormitanus (*d*), Sylveſter & Fagnanus (*e*), poſt S. Thomam jamjam appellatum. Altera eſt, quod ipſam Communitatem, ſeu partem majorem Communitatis inſenſiſſimam prorsùs, atque omnino abalienatam experiatur. Eum itaque prohibitorium Concilii Decretum nullatenùs perſtringit; Præterea addimus, jam non habendum eſſe Monaſterium, in quo Euſtachius commoratur, tanquàm Religionem arctiorem, ac magis regularem. Neque enim alicujus Ordinis, aut Monaſterii vigor, & regularis obſervantia repetenda ſunt à primævâ illius inſtitutione, ſed ab ipsâ vivendi ratione, quam impræſentiarum profitetur. Unde ſequitur, cùm in præfato Monaſterio, cui Euſtachius addicitur, diſciplina monaſtica jamdudùm collapſa ſit; illud meritò conſiderari jam non oportere, tanquam ſtrictiorem tenens obſervantiam, licèt in primâ ſui inſtitutione Religionis arctioris laudem fuerit meritò conſecutum: atque adeo locum omnino eſſe, propugnandi, quem ſibi proponit ingredi; Ordinem, licèt mitiori laxiorique Diſciplinâ utatur, comparatè ad prædictum Monaſterium, cenſendum eſſe ſtrictiorem. Atque eâ potiſſimùm ratione nititur Emmanuel Rodericus (*f*), qui in eodem diſſerendi methodo anteſignanos habet Panormitanum, & alios, quos indicat. Sed non eſt prætermittendum, licèt prædictus Author contendat, juxta jus commune ejuſmodi tranſlationem fieri poſſe etiam rectâ conſcientiâ, ex ſolâ licentiâ Superioris regulare Religioſi, & in ſuæ ſententiæ per modum gloſſæ patrocinium appellet Panormitanum, Joannem Andræ m, Sylveſtrum, & Navarrum; juxta eum, qui apud nos recipitur, uſum nihilominùs requiri, ab eo, qui cupit transferri, obtineri reſcriptum è Româ, quod, conſentientibus cùm Superiore, à quo recedit, tùm eo, qui Monaſterio præponitur, ad quod ſeſe confert, ratum deinde habeatur ab Officiali Diœceſano, ibidem præſente Superiore Religioſi.

(*c*) Conc. Tridènt. ſeſſ. 25. de regular. & monial. c. 19.

(*d*) Panormit. in cit. cap. *Licet*. notabili. 9.

(*e*) Sylveſter de Prierio. v. *Religio*. 4. n. 2. & 6.
Proſper Fagnan. in cap. *Non eſt vobis*. de Regularib. &c. n. 25.

(*f*) Emman. Rodericus qq. can. & regular. tom. 3. q. 52. art. 5.
Et apud eum Panormitanus in c. *Sane*, 20 de Regularibus &c.
Gregor. Lopez.
Joan. Faber & alii.

CASUS XXX.

Chrismus Religioſus de Ordine non reformato, cùm valdè peroptaret alium arctiorem ingredi; licentiam, eâ de re, petiit à ſuo Superiore, qui eam ipſi planè denegavit. Poteſtne nihilominùs propoſitum, de ingrediendo ſtrictiori Ordine, conſilium, invito ſuo Superiore exſequi, abſque eo, quòd obedientiæ votum, quo ligatur, infringat?

Respons.

Antequàm inſtitutæ quæſtioni ſua ſit reſponſio: operæ pretium eſt præmittere, tria potiſſimùm requiri, quandò Religioſus vult ad aliam Religionem migrare. Primum, *ut ſecunda Religio ſit ſtrictior quoad actualem obſervantiam: neque enim ſufficit, ut habeat arctiorem regulam; niſi actu vivatur in eâ vita ſtrictior.* Sic loquitur Fagnanus (*g*). Secundum, quòd Religioſus ad mutandum, quod profeſſus eſt, vitæ inſtitutum, non ex temeritate neque inconſtantiâ, ſed ſincero animo ſanctioris arctiorisque vitæ ſequendæ, inducatur. Tertium, quòd licentiam ſeſe conferendi in aliam Religionem poſtulet à ſuo Superiore, ut debitum ei obſequium teſtetur. Quibus poſitis: Dicimus, nihil prorsùs eſſe, unde ambigatur, Cur non poſſit Chriſimus in caſu propoſito, reluctante licèt ipſius Superiore, propoſitum ſuum, illæſo etiam obedientiæ voto, adimplere. Quam ſententiam tenet S. Thomas (*h*), qui ait: *Nam in primo caſu, hoc eſt, zelo perfectionis Religionis, debet quidem propter humilitatem licentiam petere, quæ ei negari non poteſt.* Atque ita diſertis verbis definitum eſt ab Innocentio III. (*i*), qui declarat, quòd, quanquàm à ſummo Pontifice juris iſtud quibuſdam Ordinibus Religioſis conceſſum fuerit, ut, qui Religioſam profeſſionem in eorum Monaſterio emiſerint, iis nullatenùs liceret indè recedere; privilegium tamen ejuſmodi non ſit ad eos extendendum, qui vitæ ſanctioris atque perfectioris inſtitutum, afflante Divino Spiritu, ſibi proponunt. *Quia tamen,* inquit laudatus Papa, *ubi Spiritus Dei eſt, ibi libertas; & qui Dei ſpiritu aguntur, non ſunt ſub Lege; quia Lex non eſt poſita juſto; ea ratione videtur, hoc illis fuiſſe conceſſum; ne quis ex temeritate, vel levitate, in jacturam, vel injuriam ſui Ordinis tranſvolaret:* Deindè ſubjicit, quod ad præſentem caſum prorsùs accommodari videtur. *Quocircà Noverint Univerſi,* ait, *quibus hujuſmodi privilegium eſt conceſſum, ſe ad concedendam licentiam tranſeundi taliter poſtulantibus de jure teneri: quia ſicut ſubditus à Prælato cum humilitate & puritate debet tranſeundi licentiam poſtulare, ne bonum obedientiæ contemnere videatur; ſic Prælatus ſubdito ſine difficultate & pravitate qualibet debet tranſeundi licentiam indulgere; ne videatur propoſitum impedire divinitùs inſpiratum.*

(*g*) Fagnan. in cap. *Non eſt vobis*. de Regularib. &c. n. 29.

(*h*) S. Th. 2. 2. q. 189. art. 8. cit.

(*i*) Innoc. III. in c. *Licet* ſuprà cit.

Quod idem fuerat jam declaratum ab Alexandro III. ſcribente ad Epiſcopum Ambianenſem (*k*), cui ſignificat, ne ſollicitum teneat Canonicum quemdam regularem, qui, inconſulto etiam ſuo Superiore, Monaſticæ vitæ inſtitutum fuerat ſecutus in Monaſterio arctioris obſervantiæ, quàm Monaſterium, à quo receſſerat. *Id tuæ fraternitati ſignificamus, quòd ſi locus, ubi nunc permanet, majoris Religionis, quàm Eccleſia Aromaten. Exiſtat; ipſum in eodem loco cum purâ conſcientiâ remanere permittas.* Quibus dictis conſentiunt Caballutius (*l*), & plurimorum aliorum autorum numerus ingens.

(*k*) Alexand. III. in c. *Sane*. 10. de Regularibus, & tranſeunt. ad Religionem.

(*l*) Joan. Caballut. juris can theor. & prax. l. 1. c. 23. n. 1.

CASUS XXXI.

Benignus Religioſus, de laxiori quondam Ordine, Conventum ſuum, inſcio ſuo Superiore,

re, & abſque obedientiâ, in æternum deſeruit; & in Provinciam longinquam migravit, non dimiſſo tamen habitu Religionis: numquid ideo, ſtrictè loquendo, cenſendus eſt in Apoſtaſiæ crimen incidiſſe?

R E S P O N S.

Si præfatus Religioſus non fuerit ingreſſus aliud Monaſterium, ad ſeſe permittendum Superiori, qui ibidem præponitur, & ad ſervandam, quæ in eo viget, obſervantiam regularem; nullum dubium eſt, quin in Apoſtaſiam inciderit, ac mereatur debitas Apoſtatis pœnas ſubire; unde ſic habet Innocentius IV. in ſuo commentario in Decretales (a): *Abbas non debet dare licentiam Monacho ſuo intrare Religionem arctiorem, niſi primè eam inveniat, & paratus ſit eam recipere; & ſi aliter recedit, fugitivus eſt & Apoſtata, cùm non ſit in alicujus obedientiâ.* Quod iterùm docet laudatus Papa, in aliam Decretalem ſcribens, quæ autorem ſibi vindicat Innocentium III. (b) eâque de causâ vult Gregorius IX. (c) ejuſmodi fugitivos Religioſos ab Abbatibus excommunicationis anathemate percelli. Eodem modo difficultatem propoſitam expedit Angelus de Clavaſio (d).

(a) Innoc. IV. in c. *Dilecti.* fin. de renunciatione. l. 1. tit. 9.

(b) Idem in c. *Insinuaverunt.* 21. de ætate & qualitate, & ord. præficiendor. n. 2. l. 5. tit. 14.

(c) Greg. IX. in c. *N. Religioſi.* fin. de Regularib. & trans. ad Religion. §. *Si verò.*

(d) Angel de Clavaſi. v. *Apoſtaſia.* q. 4.

C A S U S X X X I I.

Martialis Religioſus Profeſſus, cùm doleat ſuum Patrem ſenio confectum, adverſâ valetudine, ſummiſque miſeriis compertum; atque adeo redactum ad eas rerum anguſtias, quibus etiam vitæ neceſſariis careat; animo meditatur egredi de ſuo Conventu, ut ad exiguum vitæ ſuperſtitis ſpatium ei veniat ſubſidio; & ſubminiſtret cùm ex labore, tùm ex induſtriâ, unde poſſit ſuſtentari. Numquid propoſitum poteſt abſque conſcientiæ ſuæ detrimento exequi?

R E S P O N S.

Habet nimirum plauſibile aliquid, quod ſpeciosè adeo extollitur in enunciata ſpecie præreatum, nec Religioſis inſolitum eſt, quibus potius eſt hominum commercium, quàm Clauſtrum, & vitæ genus, quod amplexi ſunt; quin etiam non eis deſunt, inter faciliores illos Theologos morales, qui caſus conſcientiæ ſubtiliter à radicibus rimantur, innumeri propemodùm fautores. At, quoniam morali Doctrinæ quæ S. Thomæ propria eſt, ſcrupuloſiùs adhærere gloriamur, utpote quæ ſine controverſiâ firmiſſima ſit ſimul ac tutiſſima; exiſtimamus, iſtam cauſam quâcumque ſpecie veletur, in rei tamen veritate nihil quidquam præ ſe ferre, unde valeat eos à peccato vindicare. Enimverò ut ait Angelicus Doctor (e), *illc verò, qui jam eſt in Religione profeſſus, reputatur jam quaſi mortuus mundo. Unde non debet occaſione ſuſtentationis parentum exire Clauſtrum, in quo Chriſto conſepelitur; & ſe iterùm Secularibus negotiis implicare.* (Niſi fortè ad extremam uſque miſeriam perducti forent; quo quidem in caſu ad eiſdem ſubveniendum teneretur prorsùs et jure tùm naturali, tùm Divino, quod votis quibuſcumque ſuperius omnino eſt; ut de eo convenit apud omnes Theologos). *Tenetur tamen,* inquit prædictus Doctor, *ſalvâ ſui Prælati obedientia, & ſuæ Religionis ſtatu, pium ſtudium adhibere qualiter ejus Parentibus ſubveniatur.* (Quod reliquum eſt Divinæ dimittens Providentiæ). En, quam tenere debet Martialis in propoſita ſpecie, partem, quæ ut congruentior eſt, ſic etiam tutiori ratione conſcientiæ conſulit.

(e) S. Th. 2. 2. q. 101. art. 4. ad 4.

Idem quoque docet alibi S. Doctor (f), prætereàque iſthæc ſubjungit. *Secùs autem eſt, de illo, qui jam religionem intravit, quia cùm jam ſit mortuus mundo per Profeſſionem, ſolutus eſt à Lege, quâ in mundanis obſequiis parentibus tenebatur, ſecundùm Doctrinam Apoſtoli ad Rom. 7. in aliis autem Spiritualibus, putà, orationibus & hujuſmodi, eis tenetur ſervire.* Sic igitur debet veri nominis Religioſus ſeſe gerere, ne tentationum periculis imprudenter ſeſe committat, quibus innumeri alii cum ignominiâ miſerrimè ſuccubuerunt. Vidimus ipſi, eâ de re, non pauca exempla, quæ Religioni & Eccleſiæ verterunt plurimæ offenſioni, in Religioſis ſcilicet, quos de Clauſtro ſuo, ſub præfato prætextu, egreſſos, & primas odoratos humanæ conſuetudinis illecebras, ſic Monaſterii cepit ſatietas, ut, cùm etiam nullus jam prætextæ cauſæ locus relinqueretur, ne quidem illud repetere cogitarent. Quanquam certo certiùs conſtet, in ejuſmodi caſu, obligationem iſtud ipſis neceſſariò tunc incumbere.

(f) Idem q. 189. art. 9. in corp.

C A S U S X X X I I I.

Liebaldus Prior Cœnobiticus de S. Foſciano poteſt, ſi voluerit ſuum Monaſterium ad primævum inſtitutionis ipſius vigorem reducere. Eumne ex debito conſcientiæ urget ejuſmodi obligatio?

R E S P O N S.

De ſimili difficultate conſultus olim Theologus quidam inſignioris omnino nominis; cujus fuerunt poſtmodùm publicatæ deciſiones, reſpondet, ejuſmodi Superiori non incumbere, ex conſcientiæ debito, reſtituendi Monaſterii ſui in priſtinam Diſciplinam, obligationem; quanquam ejuſmodi inſtaurationis inducendæ, & locus & copia præbeatur; modò ipſius Religioſi regularem obſervantiam aliundè ſervent, & Monaſterii laxioris, in quo profeſſionem Religioſam emiſerunt, ſtudeant quaſcumque regulas ac conſtitutiones adimplere. Ratio eſt, quòd non teneantur, ad acceptandam hujuſmodi priſtini vigoris reſtitutionem, cui ſeſe devoveri animo non habuerunt, quando Religionem ingreſſi fuère.

Addendum eſt, etiamſi regularis obſervantia ibi ſeu non obtineret omnino ſcrupuloſè, nec Liebaldo quoque futurum obligationi, illic inducendæ primævæ Diſciplinæ reſtitutionis; quanquàm in ipſius manu res in integrum reponeretur; niſi aliâ ratione non valerent, ad Diſciplinam regularem, ad quam ex vitæ ſuæ inſtituto tenentur, adduci. In eo namque caſu obligaretur, ad adhibendum remedium inſtaurationis quò Religioſi ſui poſſent tandem ad officium ſuum revocari; ſiquidem iſtius rei conficiendæ poteſtatem habeat; ut ſupponitur; neque aliunde ſe dedat fœlix eventus (g). Cujus deciſionis fundamentum in eo potiſſimùm poſitum eſt, quòd omnes Superiores neceſſariò teneantur, ad ſalutem ſibi ſubditorum pro virili parte promovendam. Porrò poſito quòd aliqui Religioſi diſſolutè viverent, nec regularem obſervantiam retinerent, profectò ruerent in certiſſimam ſuam perniciem. Ergò, ſi poſt tentatos conſuetorum remediorum effectus, eò perveniri non poſſet ab eorum Superiore, ut tantæ diſſolutioni præcaveretur; niſi adhibitâ viâ reducendi primævæ Diſciplinæ vigoris; ipſe non poſſet eam prætermittere, ne in proprium caput ſubditorum ipſius peccata reciderent, & inde ſibi crimen inferre coram Deo cenſeretur.

(g) Sambovius tom. 2. caſu 70.

Quam deciſionem mutuamur à Fagnano (h), qui nititur iſto Decreto Concilii Tridentini (i): *Omnes Regulares, tam viri, quàm mulieres, ad regulam, quam profeſſi ſunt præſcriptam, vitam inſtituant & componant; atque imprimis quæ ad ſuæ profeſſionis perfectionem, ut obedientiæ, paupertatis, & caſtitatis; ac, ſi quæ alia ſunt alicujus Regulæ & Ordinis peculiaria vota & præcepta, ad eorum reſpectivè eſſentiam, nec non ad communem vitam, victum & veſtitum conſervanda, pertinentia fideliter*

(h) Fagnanus in c. *Ret lenter.* 3. de ſtatu Monachorum. n. 5. & ſeqq. Et apud eum Innoc. IV in c. *Super.* 9 de Regular. &c. Joan. Andreas, Butrio, Cardinalis Abbas ibid. & in c. *Ad noſtram.* 8. eod. tit. n. 4. Felinus ibid. n. 4 & 5. Decius n. 5. & 6. Præpoſitus de appell. n. 9. Joannes de Anania. n. 4. Joan Monachus in c. 1. de Regular. n. 7 in 6. Probus Aſtenſis &c.

(i) Conc. Trid. ſeſſ 17. de Regularib. &c. c. 1.

fideliter obſervent.... ſi enim illa, quæ baſes ſunt & fundamenta, exactè non fuerint obſervata; totum corruat ædificium neceſſe eſt. Authores quoque eadem deciſiu habet Innocentium IV, Joannem Andræas, Antonium de Butrio, Felinum, Abbatem, Præpoſitum, Joannem de Anania, Joannem Monachus, & plurimos alios, quos Fagnanus appellat, qui ſequentia verba ſubjungit. *Neque in his poſſunt Religioſi reſiſtere, quia, ut formaliter dicit textus* in c. ſi Religioſus *de elect.* lib. 6. *eorum arbitrium, non ex ſuâ (cùm velle & nolle non habeant) ſed ex illius, quem vice Dei ſupra caput ſuum poſuerunt, & cujus imperio ſe ſubjecerunt, voluntate dependet.* In omnibus nempe, quæ juſtè ac rationabiliter pertinent ad commune bonum Religionis.

CASUS XXXIV.

Philibertus Abbas Regularis de Monaſterio S. Galli, cùm illud ad primævum inſtitutionis ipſius vigorem reſtituiſſet: Reformatos inter & Antiquos conventionis pactum acceſſit, qua Antiqui ſeſe aſtringunt, ad aſſiſtendum Miſſæ ſolemni, & Veſperis, diebus tantùmmodò Dominicis ac Feſtis; & Reformati ſeſe obligant, ad habitationem ipſis præbendam, & unicuique conſtituendam, ad vitæ tempus, penſionem 500. librarum, quocumque loco degant, & quantocumque ſeu Beneficio, ſeu Officio gaudeant, per ſingulos annos perſolvendam. Alexius unus è numero Religioſorum antiquorum, poſt conflatam dictam conventionem, cænobiticum quoddam Officium obtinuit in alio Monaſterio; ad quod migravit ibidem commoraturus, in quo quæcumque tum ad victum & veſtitum, tum ad habitationem neceſſaria ſunt, abundè ipſi miniſtrantur. Nunc verò poſtulat, numerari ſibi à Reformatis S. Galli uſuras ſuæ penſionis unius anni, ab uno circiter menſe ſibi debitæ: At iſti ſe excuſant, quominùs ſolvant; cauſamque conferunt in illud nimirùm, quòd cùm ipſorum Monaſterii membrum eſſe deſierit, & ei in alio Monaſterio de cænobitico Officio proviſum fuerit, quod ipſi vitæ neceſſitates ſufficienter præbet; æquum non ſit, de ipſis penſionem ab eo prætereà percipi. Quâ de re petitur, 1. utrùm pactum iſtud, quo non tenetur Alexius, niſi Feſtis ac Dominicis diebus, Miſſæ ac Veſperis in Choro intereſſe, ipſius conſcientiam vindicet à quocumque peccato, quantùm ad præſentiam in divinis? 2. Utrùm ea eâdem conventione liceat ei, commodum iſtud capere, ut penſionis ſuæ ſolutionem etiam exigat; quanquàm in alio Monaſterio cænobiticum Officium poſſideat?

Responsio.

Obligantur antiqui Religioſi ex debito conſcientiæ, ad aſſiſtendum quotidie integro Divino Officio, quod peragitur in Monaſterio; etiam poſt inductam ibidem priſtinæ diſciplinæ reſtitutionem: ſiquidem ab iſtâ obligatione non conſtituantur immunes ex Pontificiis Bullis, quæ erigunt Congregationes reformatas; aliunde vero iſto debito teneantur, non tantummodò vi ſuæ profeſſionis Religioſæ, ſed inde prætsrea, quòd victum, cæteraſque vitæ neceſſitates de Monaſterio excipiant. Adeoque Alexius, rectâ conſcientiâ, non poteſt iſtud ſibi ſumere ea conflatâ conventione ipſius, & Antiquorum cæterorum cum Reformatis, ut ab obligatione aſſiſtendi quotidie officio Canoniali, quæ omnibus indiſcriminatim incumbit, ſeſe ſubducat: utpotè Reformatis jus non tribuatur, ab eâdem ipſis immunitatis præſtandæ. Addimus prætereà, iniquum prorſus futurum eſſe, ut Alexius, ſeu quicumque alius antiquus Religioſus, penſionem 500. librarum, & ſuam habitationem de Monaſterio perciperet, cui nihil quidquam Officii conferret. En quid ſentimus circa priorem inſtitutam quæſtionem.

Quod pertinet ad alteram; neque etiam Alexio magis favere nos poſſe cenſemus. Penſio namque non ei debetur, niſi reſidentiam habeat in Monaſterio S. Galli, & ibidem ſtudeat, quæcumque ſunt partes Officii adimplere, atque etiam duntaxat poſito, quod ei fuerit opus ejuſmodi penſione, ut ſeſe poſſit ſuſtentare. Unde inferendum eſt, ſiquidem de prædicto Monaſterio receſſerit, ibidemque nihil officii conferat, atque cænobitico Officio gaudeat in alio Monaſterio, in quo actu commoratur, & quæcumque vitæ neceſſaria abunde percipit; quam poſtulat, non ei deberi penſionem; neque ab eo exigi poſſe, niſi injuſtè admodùm, & violato, quo aſtringitur, voto paupertatis, per quod ei non licet penſionem ſuperfluam retinere. Quod facili prorſus negotio probatur ex quarto Concilio Generali Lateranenſi celebrato anno 1215. ſub Innocentio III. cujus Decretum refertur in Corpore Juris iſtis verbis (a): *Prohibemus, ne quis in diverſis Monaſteriis locum Monachi habere præſumat.* Et ex quâdam Conſtitutione Bonifacii VIII. (b), quæ ſic habet: *Cùm illis non liceat habere locum in diverſis Monaſteriis, quorum unum ab alio non dependet; nec aliorum Monaſteriorum (niſi Canonicè transferantur ad ipſa) Prioratus, Eccleſias, Adminiſtrationes, vel Officia gubernare.* Ad quorum omnium normam accommodavit ſeſe, quæ in hoc Regno invaleſcit Juriſprudentia; quemadmodùm teſtatur Rebuffus (c), cùm ait: *Licèt Monachus & Regularis poſſit unum habere Beneficium regulare; tamen duo habere non poteſt; nec quidem Capellam, vel penſionem, aut portionem Monachalem cum Beneficio.* Quod in eo fundatur, quia, cùm Religioſus voto paupertatis ritu ſolemni addicatur, nihil poteſt, ultra ſimplex vitæ neceſſarium, ſibi retinere, ita definiente Synodo Tridentinâ (d).

(a) Innoc. III. in cap. *Ne nimia* fin. 2. de Religioſis domibus &c. lib. 3. tit. 36.

(b) Bonifac. VIII. in cap. *Cùm ſingula.* 32. §. 2. de præb. & dig. in 6.

(c) Petrus Rebuff. prax. Benefic. part. 2. tit. de diſpenſatione cum Regularibus facta §. 8.

(d) Conc. Tridem. ſeſſ. de Regular. & Monial. c. 2.

Cœterùm, etiamſi, quod intervenit pactum inter Religioſos Reformatos, & antiquos de Monaſterio S. Galli, acceptatum ac ratum factum fuiſſet tum Romæ, tum in Supremâ Curiâ; & ipſe Papa derogare voluiſſet prædicto Decreto Concilii Lateranenſis; habenda foret iſta derogatio, quaſi quædam ſpecies diſpenſationis, quæ nunquàm juſta poteſt eſſe, niſi quantùm legitima eſt cauſa, quâ innititur; ut obſervat inſignis quidam Theologus (e).

(e) Sambovius tom. 1. caſu 47.

CASUS XXXV.

Est poſitum in fano S. Pauli Tricaſtinenſis ſodalitium quorumdam Religioſorum mendicantium; qui ſibi jus arrogant tempore vindemiarum, cæteriſque anni tempeſtatibus ſtipis cogendæ in aliâ Diœceſi, quæ confinis eſt loco, in quo eorum Conventus ſitus eſt, non petitâ licentiâ Epiſcopi aut Archiepiſcopi de præfatâ Diœceſi. Num juris iſtud ſibi cum fundamento vindicant?

Respons.

Eſt hoc extra omnem controverſiam poſitum, nullis Religioſis copiam fieri, ſtipis in alienigenâ Diœceſi colligendæ; hoc eſt, in quâ non ſitus eſt eorum Conventus, niſi de licentiâ expreſsâ Epiſcopi aut Archiepiſcopi de prædictâ Diœceſi; ut ſæpius definitum fuit in Comitiis generalibus Cleri, atque imprimis in iis, quæ celebrata fuêre anno 1645. iſtis verbis (f): „ Nulli Religioſi poſſunt habere ſcholas in ſuis Conventibus in gratiam Secularium, neque id ſibi ſumere, ut ſtipem quæritent, non accedente licentiâ Epiſcopi Diœceſani „.

(f) Anic. 27. actorum Cleri 1. tom. pag. 996.

Quæ conſtituta illuſtriſſimi prorſus ac venerandi admodùm Cœtûs innituntur diſpoſitionibus atque intentis Concilii Lateranenſis œcumenici celebrati ſub Innocentio III. Concilii Viennenſis

ſub

ſub Clemente V. (a) & Tridentini, cui parùm fuit, quòd adversùs Manticularios, ſcriptis tantummodò Decretis, à prioribus duobus Conciliis cautum fuiſſet; ſed quod præterea eorum tum nomen, tum officium de medio ſuſtulit, quòd Eccleſiæ, propter plurimam ſuam avaritiam, & nimias exactiones, decori forent ac probro. Verum equidem eſt, ne reperiri vel etiam verbum unum, in præfatis Conciliis, de Religioſis mendicantibus, qui nihil niſi theſaurum Religioſæ paupertatis poſſidentes, neque, niſi concurrente auxiliari fidelium benignitate, ſemetipſos valentes ſuſtentare, poſſunt ſtipem mendicare, quò ipſorum neceſſitatibus inde ſuccurratur. At jus colligendæ ſtipis non eis tribuitur, niſi accedente licentiâ Epiſcopi, ſeu Vicarii Generalis Diœceſis, in quâ animo habent mendicare. Cujus rei hæc vera cauſa eſt, quòd, niſi requireretur iſta licentia, citò citiùs irrueret undequaque eadem rerum confuſio, quæ Chriſtianum orbem temporibus dictorum Conciliorum, occaſione collectionum, ubique invaſerat: Siquidem fieri poſſet, ab ementitis Manticulariis ſtipem benevolentium perſonarum, iis, qui verè egerent, fore defraudandam; quin etiam aliquandò futurum, ut Religioſi Apoſtatæ, ſeu expulſi de ſuis Monaſteriis, ſeu quicumque tandem alii ex nimia proprii quæſtûs aviditate, & abſque ullo Superiorum ſuorum mandato, facillimè prorſus attentare poſſent ſtipem emendicare, & niveam fidelium ſimplicitatem, atque inclinatam ad ſubveniendum benignitatem, ſycophantiâ ſuâ circumvenire (b).

(a) Conc. Lateran. IV. in cap. *Ex eo*, de pœnit. & remiſſ. Conc. Vienn. in cap. *Abuſionibus*, eod. tit. in Clementinis. Conc. Trid. ſeſſ. 21. c. 9.

(b) Du Caſſe praxis Juriſdict. Eccleſiaſt. voluntariæ cap. 7 §. 6. n. 1.

Vide { APPROBATIO, Caſus 10. ELEEMOSYNA, Caſus 12. CONFESSIO, Caſus 35. DISPENSATIO *de votis Religioſorum*. PROFESSIO. RELIGIOSA. VOTUM. }

RELIGIOSA.

Dicitur RELIGIOSA, quæ Religioſum aliquem Ordinem ingreſſa eſt, & qui Ordinis ejuſdem proprius eſt, habitum defert.

Religioſæ vel Novitiæ ſunt, vel Profeſſæ. Novitiæ illæ ſunt, quæ definitum probationis, ſeu regularis obſervantiæ tyrocinii curriculum peragant, per quod temporis ſpatium, liberum eis fit, de Monaſterio recedere, ſi voluerint; aut ſolemnem profeſſionem emittere, poſt completum annum ætatis decimum ſextum, & non ante, ſecundùm quod verbis conceptis fertur in vigeſimo octavo articulo *Edicti Bleeenſis*. Profeſſæ verò ſunt, quæ tribus ſolemnibus votis caſtitatis, paupertatis & obedientiæ ſuum caput obligaverunt: Et iſtis, quod ultrò ac liberè amplexæ ſunt, deſerendi vitæ inſtituti nulla jam copia relinquitur.

Quorum regularem obſervantiam ſunt ſecutæ, ad formam regiminis, & diſciplinæ Religioſorum, pro tenuitate ſui ſexus Religioſæ proprias ſibi compoſuêre Conſtitutiones.

Primævis temporibus, quanquàm ab Epiſcopo ritu ſolemni etiam conſecratæ, virgines in privatis domibus, & ſine Clauſtro vivere conſueverant. At quoniam illarum multitudo ſic deinde crevit, ut inde numeroſiſſimæ prorſus ſocietates propagatæ ſint; Eccleſiæ in ſuis Conciliis congregatæ viſum eſt, eas ad ſtrictum adeo Clauſtrum addici, ut nunquàm eis liceret inde egredi, niſi urgente juſtâ aliquâ cauſâ, quæ ab Epiſcopo comprobetur: Neque etiam ſeculares utriuſque ſexûs perſonas intromitti in loca regularia ipſarum Monaſteriorum permitteretur: Atque ita cautum eſt, ut quidquid mundanam contagionem redolet, procul ab ipſis propulſaretur; & eriperentur tentationibus ac inſidiis, quibus Dæmon ſtudet indefeſſo labore iis inſidiari.

Quoniam verò unum eundemque Confeſſarium adhibere ſibi ut plurimùm ſolent; & contingere poteſt, quaſdam ex eis, ſive ex infirmitate animi, ſive quâlibet aliâ ratione, non, quâ par eſt fiduciâ, ipſi confidere; vult Concilium Tridentinum (c), illis offerri ter aut quater in anno Confeſſarios extraordinarios; quibus cum integrâ animi libertate valeant conſcientiam ſuam aperire.

(c) Conc. Trid. 25. de Regular. c. 10.

Extant Religioſæ quædam, quæ corpus conſtituunt Congregationis; quales, quæ nomen profitentur in Ordine Ciſtercienſi, & in Ordinibus Mendicantibus, quibus illud privilegium indultum eſt, ut ſuis Superioribus Generalibus ſubjiciantur, & regantur à Religioſis de ſuo Ordine, immunitatem à Juriſdictione Epiſcoporum ſibi proprio jure vindicantes.

Religioſis præponuntur Primariæ vel perpetuæ, vel tantummodò triennes.

Quæ Primariarum perpetuarum dignitate inſigniuntur, ſunt Abbatiſſæ, quæ priſtinis olim temporibus eligebantur, ſed ex uſu, quæ diebus hodiernis invaluit, ex nominatione Regiâ omnes ferè inſtituuntur. Dicimus, *ex uſu, qui diebus hodiernis invaluit*: Neque enim juris iſtud Rex habet ex famoſo Pacto, quemadmodùm jus nominandi ad Abbatias virorum. Eâque de causâ, ne jus antiquum æternâ tandem oblivione penitùs obruatur, Papa, ſecundùm ſtilum ordinarium, enunciare conſuevit in Bullis quas prædictis Abbatiſſis concedit, ex Regiâ commendatione in gratiam Religioſæ nominatæ, eidem ipſi majorem partem Communitatis fuiſſe ſuffragatam.

Primariæ Triennes, ſive Abbatiſſæ, Prioriſſæ, aut aliæ ſunt, quæ antiquis Abbatiis reformatis, aut recentioribus Congregationibus, ſeu de Mendicante, ſeu de non Mendicante aliquo ordine præficiuntur. Præfatæ Triennes, quæ omnes electionis ſuffragio aſſumuntur, eliguntur ſcrutinio, ſeu ſuffragiorum ſecretorum collectione, coram viſitatore, qui præſidens ad clathros, autoritate ſuâ, ratam facit electionem.

(a) Conc. Trid. Seſſ. 25. de Regularib. cap. 7.

Ejuſmodi Primariæ debent, ita requirente Concilio Tridentino, (a) annum attigiſſe ætatis quidem quadrageſimum, Profeſſionis verò octavum; aut ſaltem trigeſimo ætatis ſuæ anno annos, ab emiſsâ ſuâ profeſſione, quinque addidiſſe.

Poſt conſummatam electionem, communitas eligit, inter antiquas, quatuor aut ſex Religioſas, quæ diſcretæ appellantur, ut ſuo conſilio Primariam juvent in rebus ordinariis; in iis verò, quæ extraordinaria ſunt, atque graviſſimi momenti, nihil quidquam proprio marte, nec inconſultâ communitate debet nec incipere, nec abſolvere.

Primariæ eſt, officiis inferioribus Monaſterii præficere; qualia ſunt officia Theſaurariæ, Cellariæ, Depoſitariæ, Valetudinariæ, & Oſtiariæ: quæ non poſſunt prorogari ultrà tempus, per quod Primaria remanſura eſt, & poſſunt ad minus etiam temporis ſpatium conferri.

Quæ deſiderio ingrediendæ Religionis agitur, virgo omnimodæ ſuæ libertati dimittenda eſt. Atque eâ poriſſimùm de causâ ſub pœnâ excommunicationis prohibitum eſt, ne ad amplectendum vitæ Religioſæ inſtitutum virgo invita compellatur, aut ab eodem profitendo revocetur & arceatur. (b) Cui quidem libertati, ut conſulatur, tenentur Abbatiſſæ, ſeu Prioriſſæ, ita præſcribente Edicto Blecenſi, (c) ad commonendum Epiſcopum de profeſſione à Novitiâ proximè emittendâ; ut de ipſius vocatione ſeu per ſe ipſum, ſeu per Sacerdotem ad hoc ab eo delegatum cognoſcat.

(b) Id. ibid. c. 17.

(c) Edict. Blecenſ. art. 28.

De quæſtione, quæ majoris omnino eſt conſilii, ac prudentiæ, circà dotem Religioſarum, nihil hic loci attingimus: quando nempè, quonam in caſu, ſub quibuſve conditionibus poſſunt Monaſterio, quod ingrediuntur, donationes aſſignare: quoniam fuſiori ſtilo materiam iſtam proſequimur in decurſu noſtri hujuſce operis ſub titulo, *Simonia*.

CASUS PRIMUS.

CALLIXTUS confeſſionibus excipiendis præpoſitus in Monaſterio quodam mulierum, petit utrùm ſibi liceat abſolutionem concedere aliquibus, quæ ſæpiùs abeſſe ſolent à precibus Canonicis, quæque cùm perſuaſum habeant, ad iſtam Divini Officii partem non obligari ex peccato graviſſimo, obſtinatè detrectant, fidem ei facere futurum, ut deinceps iiſdem adeſſe diligentiùs caveant?

RESPONS.

Prædictus Confeſſarius non poteſt beneficium abſolutionis concedere Religioſis choro addictis, quæ ſine legitimâ causâ nolunt precibus Canonicis intereſſe; quicumque enim Religioſi profeſſione ſuâ deſtinati ad Chorum non tantummodò, ſed etiam Religioſæ, quæ eidem Choro alligantur, ad perſolvendas preces Canonicas omnino tenentur; niſi ex aliquâ legitimâ causâ, putà, adversâ valetudine, habuerint iſtius officii vacationem. Ita communiter ſentiunt Doctores. Eâque ratione potiſſimùm innititur præſens deciſio, quòd Religioſarum domorum fundatores, & qui iiſdem ſubveniunt, non niſi eâ mente de ſuo largiti ſint, aut etiamnum effundant, ut precum, quæ ibidem funduntur, & officiorum Divinorum, quæ aſſiduò perſolvuntur, efficiantur participes. Quoniam verò de iſtâ materiâ pleniùs jam diſſeruimus, cùm ſermonem habuimus de officio Breviarii; nihil ampliùs, eâ de re, ibi ſubjiciemus. Conſuli poſſunt, ſi libuerit, Cabaſſutius, Toletus, (d) & plurimi alii, qui præſentem difficultatem eâdem ratione diſſolvunt.

(d) Joan. Cabaſſut. juris can. theor. & prax. l. 1. c. 21. in fin. Fr. Tolet. Inſtruct. Sacerd. l. 2. c. 12. n. 6. & ibi. Andræas Victorellus v. *Quarum*. Et apud eum S. Antoninus Navarrus, Azorius & Leſſius.

CASUS II.

MARTHA, quæ dotibus quibuſcumque ornatur, quæ neceſſario requiruntur, ut valeat præfici Abbatiſſa Monaſterii, in quo commoratur, ſive jure ſuffragii, ſive Regiæ nominationis Beneficio; quærit, num poſſit, illæsâ ſuâ conſcientiâ, ſollicitationibus aliquibus dignitatem iſtam ambire?

RESPONS.

Nihil quidquam moliri poteſt iſta Religioſa, ut ſeſe præponi obtineat Abbatiſſam ſui Monaſterii ſive jure ſuffragii, ſive beneficio Regiæ nominationis, quin eo ipſo ſeſe ambitioſæ honorum & gloriæ cupiditatis aſtringat. Enimverò ſeſe in eo, nimia ſui fiduciâ, præſumeret cœteris regendis non imparem: quod non patitur humilitas. Ideoque S. Thomas exiſtimat, ab Eccleſiaſtico non debere in proprium ipſius favorem beneficium quæri, cui cura animarum annectitur. Quæ ratio ejuſdem roboris eſt quantum ad virginem, quæ ſibi eo uſque confideret, ut integræ communitati gubernandæ ſeſe idoneam putaret. Quam ſententiam ſequitur eruditus hujuſce noſtræ ætatis Theologus (e).

(e) Sambovius tom. 3. caſu 19.

CASUS III.

SCOLASTICA Religioſa Confeſſarii ordinarii de Monaſterio ſic tenetur faſtidio ac ſatietate, ut ſuæ Præpoſitæ declaraverit, ſeſe in animum inducere non poſſe, ut ſua peccata apud eum jàm deponat; licèt in ipſius moribus nihil fateatur poſſe reprehendi; & eam precibus omnibus obteſtata fit, ſibi licentiam dari alterius adeundi. Num iſti Præpoſitæ incumbit ex debito conſcientiæ, ut ſeſe illius animi infirmitati accommodet, indulgere ei poſtulatam licentiam?

RESPONS.

Laudatus jam jàm Theologus, (f) in decidendâ ſimili difficultate ſibi propoſitâ, exiſtimat, non modò non obligari præfatam Præpoſitam, ad indulgendam licentiam, de quâ quæſtio inſtituitur; ſed nec ab ipſa poſtulanti Religioſæ tantâ facilitate eſſe concedendam, ne cæteræ Religioſæ ejuſmodi exemplo incitentur, ad mutandum Confeſſarium. Expedit igitur, ut Scolaſticam remittat ad Confeſſarium extraordinarium, licèt confeſſiones excepturus ad Monaſterium non niſi ter aut quater in anno accedat: Intereàque eam validis verbis adhortetur, ut quem à Confeſſario ordinario commu-

(f) Tom. 2. caſu 177.

communitatis averſum animum concepit, deponat: cui etiam rei debet ſtudere ipſemet extraordinarius Confeſſarius, cùm eam peccata deponentem excepturus eſt. Addit præfatus Doctor, ſi iſta Religioſa animo obſtineverit, nolle ſe adire Confeſſariom ordinarium, ei in iſto caſu abſolutionem eſſe denegandam; quoniam, inquit, ejuſmodi agendi ratio non niſi plurimam apud communitatem habere poteſt offenſionem. Opinamur nihilominùs, quo Præpoſita nihil ſibi, in iſto negotio, rei faceſſat, unde eam poſtmodum poſſit pœnitere, & ne ipſius Scolaſticæ nimia enimi debilitas in ſummas anguſtias adducatur; eam non debere ad extremum conſilium deſcendere, niſi conſultis, eâ de re, conſcientiarum moderatoribus intelligentiſſimis, & in regimine animarum exercitatiſſimis. Cui parti tanquàm æquiori ſimul ac tutiori debet inhærere.

CASUS IV.

Innbargia & Honorina Religionem profitentur in domo quâdam, in quâ carnibus veſci olim ſolitum fuerat unoquoque Sabhatho à Nativitate Chriſti, ad Purificationem virginis; eam verò conſuetudinem ipſe communitas immutavit, & ſervavit abſtinentiam, ex ſtudio nimirùm ſtrictioris ac perfectioris obſervantiæ. Obliganturne prædictæ duæ Religioſæ ex debito conſcientiæ, ad congruendum, quantùm ad iſtud caput, in eam, quam cœteræ Religioſæ tenent, vivendi rationem?

Respons.

Ut ſolvatur propoſita difficultas, juvat obſervare, conſuetudinem veſcendi carnibus diebus Sabbathi à Feſto Nativitatis Chriſti, ad feſtum uſque Purificationis, quæ etiamnùm frequentatur cùm in Diœceſi Pariſienſi, tùm in plurimis aliis Diœceſibus hujuſce Regni, nullâ Eccleſiæ lege propriè dictâ comprobari; neque niſi ex ſimplici tolerantiâ fuiſſe inductam; quemadmodùm de eâ habet quidam antiquus Pariſienſis Epiſcopus in ſuis Synodorum ſtatutis. (a) *Toleramus etiam*, inquit, *eſum carnium, diebus Sabbati è Feſto Nativitatis Domini uſque ad Feſtum Purificationis Beatæ Mariæ virginis.*

(a) Steph. Poncher. ſtatut. Synod. c. 36.

Quo poſito, dicendum eſt 1. Religioſas de memorato Conventu in eo plurimâ laude dignas eſſe, quòd ſeſe in priſtinum Eccleſiæ ordinem reſtituerint, de quo mentionem facit Gregorius VII. in Synodo, quam Romæ habuit anno 1078. cujus en ipſiſſima verba ſunt. (b) *Quia dies Sabbati apud Sanctos Patres noſtros in abſtinentiâ celebris eſt habitus; nos eorumdem autoritatem ſequentes, ſalubriter admonemus, ut quicumque ſe Chriſtianæ Religionis participem eſſe deſiderat; ab eſu carnium eâdem die.... abſtineat.*

(b) Greg. VII. in can. *Quia.* 31. de conſecrat. diſt. 5.

2. Duas Religioſas, de quibus difficultas proponitur, teneri prorſus, ex conſcientiâ, ad ſeſe conformandas cœteris Religioſis de communitate, ſervando abſtinentiam diebus Sabbati à Feſto Nativitatis Domini, uſque ad Feſtum Purificationis, perindè ac cœteris anni Sabbatis: quoniam ex oppoſitâ ipſarum agendi ratione, ſimul & nimiâ corporis indulgentiâ, ſi nimirùm aliter ſeſe gererent, ſorores ipſarum plurimùm offenderentur. Cui præterea addendum eſt, quod ait, cœteris ſummarum ſcriptoribus omni comparatione doctior, atque rerum intelligentiâ ornatus abundantiori: (c) *quia comedere carnes Sabbato, ubi non eſt conſuetudo, eſt mortale, non autem ubi eſt conſuetudo comedendi, ut in Franciâ, Cathaloniâ & aliis partibus, quia ſtabitur conſuetudini.* Quod probat laudatus Autor ex Canone excerpto de Epiſtolâ à S. Auguſtino ad Januarium ſcriptâ, (d) in quâ narrat, à ſe conſultum fuiſſe Sanctum Ambroſium, de ſcrupulo, quo Sancta Monica ipſius Mater exagitata fuit, quòd, cùm Mediolani degeret, non ſervaret die Sabbati jejunium, & S. Archiepiſcopum his verbis reſpondiſſe: *Cùm Romam venio, jejuno Sabbato. Cùm Mediolani ſum, non jejuno. Sic etiam tu ad quam fortè Eccleſiam veneris, ejus morem ſerva, ſi cuiquam non vis eſſe ſcandalo, nec quemquam tibi.* Ex quibus iterum concludendum eſt, Innbergiæ, atque Honorinæ incumbere prorſus obligationem, vivendi rationis inſtituendæ ac componendæ ad laudandam omnino conſuetudinem, quæ in Monaſterium à cœteris Religioſis, plaudente ipſarum Superiore, inducta eſt; & ad ipſas accommodari jure admodum poſſe iſtud effatum Sancti Ambroſii: *Ejus morem ſerva, ſi cuiquam non vis eſſe ſcandalo.*

(c) Sylveſt. de Prierio v. *Jejunium.* q. fin. §. *Tertium.*

(d) S. Aug. in can. *Illa.* 11. diſt. 12.

CASUS V.

Fara Religioſe, cùm intereſſet Capitulo, in quo deliberabatur à communitate de recipienda quâdam virgine, quæ poſtulabat ſeſe novitiam admitti; atque percipiens circa difficultates, quæ opponebantur, quaſque graviſſimo fundamento inniti, ſibi videbatur, Primariam omni aſſeveratione affirmare, debere omnes, cùm fiduciâ, ipſius dictis confidere; quoniam, eâ de re, ſedulò prorſus mutuata fuerat conſilium; neque per oppoſitas difficultates ſtare oportere, quominùs Poſtulans ad ſuſcipiendum habitum admitteretur; petit, utrùm, ex conſcientiâ, atque ut omnimodam reverentiam adhiberet erga ſuam Præpoſitam, ſibi obligatio incubuerit, propriâ, quâ afficiebatur, evidentiâ penitùs abjectâ, ſoli præfatæ Præpoſitæ judicio abſque ullo examine ſtare?

Respons.

Nihil obligationis incumbebat prædictæ Religioſæ etiam ex debito conſcientiæ, ſuffragii eo fine ferendi, ut iſta virgo reciperetur, ſub prætextu nimirùm adhibendæ erga ipſius Præpoſitam omnimodæ reverentiæ; quin immò tenebatur, ad ſuam ſententiam, eâ libertate, quæ ingenuitatem decet, aperiendam. Ratio eſt, quia ſi Religioſæ tenerentur, ad aſſentiendum, cæco quaſi animi obſequio, cuilibet opinioni ſuarum Præpoſitarum; ſupervacaneum omnino foret, ullum jam capitulum haberi. Satis enim eſſet, ipſius Præpoſitæ ſententiam ſimpliciter exponi; cœteris verò Religioſis, ex quibus ſimul cùm ipſâ conſtat communitas, jus nudum ſupereſſet, intereſſe Capitulo, ad præbendas aures, ſimulque annuendum iis, quæ ad nutum Præpoſitæ ſtatuerentur; quod quàm abſurdè contendatur, ipſa rei repugnantia argumentum eſt: Eſt igitur è contrariò propugnandum, obligari Religioſam unamquamque, ad dicendam ſuam ſententiam ex proprio conſcientiæ dictamine, eidemque acriter inhærendum, cùm eam habet ut juſtam, & gloriæ Dei, utilitatique Monaſterii conſulentem; adhibitâ nihilominùs ſemper, tùm in dictis, & modo ferendæ ac ſuſtinendæ ſententiæ, tùm in totâ corporis compoſitione, omnimodâ, quæ debetur Præpoſitæ, reverentiâ: quoniam, cùm ſit membrum communitatis, jus habet ferendi ſuffragii, & aperiendi, quod ſibi videtur rationi & æquitati magis congruere, abſque eo quòd quidquam inde detrimenti nec obedientia nec humilitas patiantur; quin immò perperàm prorſus ageret, ſi in ejuſmodi caſu, cohibente ſcilicet metu aut alio quocumque rerum reſpectu, ſilentio diſſimularet. Iſtâ igitur ratione, eoque animo Fara debuit, in enunciatâ ſpecie, ſeſe gerere. (e)

(e) Sambovius tom. 3. caſu 67.

CASUS VI.

Elaonura Religioſa de Ordine omninò ſtrictiori jamdudùm eſt malo exemplo integræ communitati ſui Monaſterii, & ipſis etiam novitiis, ac Puellis convictricibus, in eo quòd palam & apertè petat, dotem, quam ſecum illuc attulit, ſibi reſ-

 tituí,

titui, ac ſeipſam transferri in alium Conventum; neque, quoniam ægrè fert acceptam ſuæ poſtulationis offenſam, ad Sacrum Pœnitentiæ Tribunal jam accedat, neque ſacris adſit; nec etiam curet intereſſe cæteris exercitationibus ordinariis, ac reliquarum Religioſarum propriis; purà, Divino Officio, quod in Choro perſolvitur, Orationi, Cœnaculo, & aliis ſimilibus. Quâ de re præpoſita quæſtionem inſtituit, nùm in eam debeat, aut pœnâ carceris, aut aliâ quâcumque mulctâ caſtigationis, animadvertere, ne ſeſe, coram Deo, eodem peſſimi exempli reatu conſtringat?

R e s p o n s.

Exiſtimamus. 1, Virginem præfatam babendam eſſe ejuſmodi, ut cenſeatur cerebro laborare; & nedum fit, unde debitâ rebellioni pœnâ afficiatur, quin potiùs plurimâ ipſius animi infirmitatis commiſeratione, atque omnimodâ indolgentiâ, cum eâ agendum eſſe (a). 2. Si Monaſterium in quo profeſſionem emiſit, facultatibus polleat quibus eam poſſit in aliam domum transferre, in eâ re conficiendâ, ſummæ caritatis opus futurum: quoniam, ex immutatâ domo, fortaſſe continget, ipſius animum immutari ac ſanari. 3. Si abſque notabili incommodo, deficientibus ſcilicet facultatibus, non potuerit Monaſterium ipſius impenſas ſuſtinere tranſlationis; tunc Præpoſitæ caritatem, ac prudentiam omnino decere, ut ei, quantùm fieri poterit, indulgeat, neque adversùs eam pœnam carceris, aut ſeveram aliam caſtigationem adhibeat; ne animum ipſius tanto jam morbo laborantem penitùs invertere tandem abſolvat.

(a) Sambovius tom. 3. caſu 19.

Teſtes ipſi fuimus, cum eâ prudenti cautione ob aliquot annis actum fuiſſe à Præpoſitâ quâdam de Monaſterio reformato, & obſervantiæ omnino ſtrictiſſimæ, erga Religioſam non abſimilis ingenii, quam, ut ad æquum bonumque, & obſequium adduceremus, nihil non ſumus incaſsùm experti; quæque, nequiequam exhauſtis, quotquot in eam conferri potuerunt, ſummâ conſideratione ac benignitate conditis temperamentis, in eâ deplorandâ nimis animi ſede, in quâ Eleonora ſupponitur, etiamnùm perſeverat.

Quod pertiner ad iſtam offenſionem, quam vitioſa illa præfatæ virginis agendi ratio habet cùm apud Novitias, tum apud Puellas convictrices; ei videtur poſſe à Præpoſitâ facili proſus negotio occurri, iiſdem nimirum innuendo, eam cerebro laborare; & quâ ratione fieri magis expediet, cavendo, ne inter eas ullum habeatur vitæ & ſermonis commercium.

CASUS VII.

Godeberta virgo opibus ac facultatibus dives, valetudine verò ſupra modum inops, vitæ Religioſæ deſiderio cùm teneretur, 20000. libras obtulit cuidam Monaſterio, ut ſub titulo beneficæ ibidem reciperetur; quam ſummam acceptavit ipſa Communitas, & præfatam virginem Beneficæ titulo decoratam admiſit ad ſolemnem votorum nuncupationem. Numquid iſta cooptatio non olet ſimoniæ labem, & omnino vitioſa eſt?

R e s p o n s.

Regola generalis, cui potiſſimùm inſiſtere unumquodque Monaſterium convenit, ea eſt, quòd ibidem nulla perſona ad Religioſam Profeſſionem admittatur, niſi poſſit vitam ſuam inſtituere ad normam Conſtitutionum Ordinis, & Statutorum Monaſterii. Ratio eſt, quia, ex profeſſione Religioſâ, eorumdem obſervandorum, quamdiù ſtabunt, obligatio inducitur. Unde ſequitur, ſi Godeberta tenuioris adeo valetudinis exiſtat, ut quod cæteræ profiteri ſoleot, vitæ inſtitutum non valeat ipſa ſuſtinere; eam non potuiſſe propter 20000. libras, quas ſecum attulit, ſub titulo Beneficæ recipi; potuiſſe tamen, accedente nimirùm diſpenſatione, ad ſolemnem votorum nuncupationem gratuitò admitti, afferendo dotem ſufficientem, ne Monaſterio queat aliquando oneri eſſe, nihil ulteriùs ab eâ exacto, ac dimiſſo illius libertati dono, quod animo habebat, eidem largiri: neque etiam ita fieri potuiſſe, niſi in eo duntaxat caſu, quòd quidquid ratione infirmitatum corporis deeſſet, ipſius virtutibus ac morum humanitate abunde compenſaretur. Si ſit igitur memorata virgo in eâ rerum circumſtantiâ conſtituta, & conditionibus prædictis adhibitis, quamque obſervavimus modò, ſervatâ mente admiſſâ fuerit; ipſius cooptatio nec vitioſa eſt, nec ullam continet labem ſimoniæ; modò aliunde, cùm ad Religioſam profeſſionem recepta fuit, nihil intervenerit pacti, neque cum eâ, neque cum aliis eam repræſentantibus, de diſpenſatione circa Religioſæ diſciplinæ obſervantiarum obſervationem (b). Qui deciſionem iſtam ſunt lecturi, plurimi intereſt, ab iis attentiſſimè perpendi verba, quibus eam concipere præcavimus: quoniam aliter facile eſſet, vitioſum aliquid in ejuſmodi cooptationem irrepere, adeo ſervent immoderatâ divitiarum cupiditate pleræque Communitates.

(b) Sambovius tom. 2. caſu 178.

CASUS VIII.

Marcella Religioſa de locupletiſſimo quodam Monaſterio, in quo, ab omni ætatum memoriâ, uſus invaluit exigendæ dotis 8000. librarum, ab omnibus virginibus, quæ ibidem Religioſam Profeſſionem emittunt; ſive definitum numerum excedant, ſive non excedant; poteſtne tutâ conſcientiâ, ſuum ſuffragium ferre in Capitulo, in quo de iis admittendis deliberatur, ſeſe gerendo juxta receptam ibidem antiquam conſuetudinem, cùm eorum, quæ ſimoniæ materiam attingunt, omnino non tantùm imperita ſit, ſed etiam ſummâ cautione fugiat, aut detrectet, ſeſe in iiſdem erudiri; ne ſibi temerarios fortè ſcrupulos inde incutiat?

R e s p o n s.

Eſt omnino condemnandus modus agendi, quem Marcella ſequitur, in eò quòd fugiat, aut detrectet, ſeſe de iis erudiri, quæ pertinent ad ſimoniam: Siquidem quotidianum Religioſis imminet, ſeſe eo crimine conſtringendi, periculum; atque in eo caſu foret ipſius ignorantia, craſſa, affectata, & prorſus voluntaria; juxta regulam iſtam Juris (c): *Imperitia culpæ adnumeratur*; neque adeo ejuſmodi, quæ ipſam redderet coram Deo ab omni peccato immunem; cùm ſola ignorantia, quæ nec voluntaria eſt, nec culpabilis, id habeat, ut poſſit ab omni peccato vindicare. Tenetur ergò Monialis iſta, ad curandum ſeſe in iis erudiri, quæ pertinent ad ſimoniam ſpectatam quantùm ad Religioſas: Atque eo potiori rationis jure, quòd non eam lateat, dotem 8000. librarum exigi ſolitam eſſe de iis etiam virginibus, quæ numerum ordinarium non excedunt; id eſt, quas non dotatas poteſt Monaſterium recipere: quod nullâ ratione poteſt alienum eſſe à peccato ſimoniæ, aut ſaltem illicitæ prorſus, ac peſſimi exempli, exactionis.

(c) Leg. 178. ff. de diverſis reg. Juris antiqui. Item §. 7. inſti. de Lege Aquiliâ

Neque verò Marcellæ quidquam ſolidæ ac juſtæ excuſationis affert, quæ extollitur iſta Monaſterii conſuetudo, quam omni hominum ætate, ac memoriâ, antiquiorem eſſe jactitatur, exigendæ ſcilicet indiſtinctè dotis 8000. librarum ab omnibus virginibus, ſeſe ibidem ad Religioſam Profeſſionem admitti, poſtulantibus. Ut enim habet S. Cyprianus, *Conſuetudo ſine veritate, vetuſtas erroris eſt* (d). neque conſuetudini ſtandum eſt, niſi in iis, *quæ pia*,

(d) S. Cypriano. Epiſt. ad Pomponium.

qua

Digitized by Google

quæ Religioſa, quæ recta ſunt; quemadmodùm loquitur S. Gregorius Papa ſcribens ad S. Auguſtinum Apoſtolum Angliæ (*a*); At verò conſuetudo qualis in propoſitâ ſpecie enunciatur, inſtitutis Eccleſiæ prorſus repugnat, & apertè inducit inordinatum, atque perverſum abuſum, qui nullius eſſe debet momenti; juxta iſthæc verba Innocentii III. ſcribentis ad Pictavienſem Epiſcopum: *Conſuetudo, quæ Canonicis obviat inſtitutis, nullius debet eſſe momenti* (*b*).

(*a*) S. Greg. in can. *Nova*. 10. diſt. 11.

(*b*) Innoc. III. in cap. *Ad noſtram*. 3. de conſuetudine. lib. 1. tit. 4.

CASUS IX.

Pelagia Religioſa, allatâ ſecum ad vitæ tempus 400. librarum penſione, locum ſuæ dotis habiturâ, in Monaſterium S. Agoardi, in quo ſolemnem profeſſionem emiſit; & poſt aliquot annos cælum ibidem experta valetudini ſuæ omnino damnoſum, licentiam obtinuit, in aliud ejuſdem Ordinis Monaſterium ſeſe transferendi; aut illuc tranſportata eſt, ibidem reſtauratura regularem Diſciplinam; aut muneris præpoſitæ gerendi gratiâ. Quâ de re inſtituitur quæſtio, utrùm, in alterutro caſuum prædictorum, penſionem ſuam, tanquam individuam ſui ſociam, in iſtud aliud Monaſterium valeat ſecum transferre?

Videtur affirmativam partem debere negativæ ſententiæ præpollere, 1. quia dos conſideranda eſt, ut acceſſorium perſonæ, in cujus gratiam fuit conſtituta; proindeque debet eam ſequi; ſecundùm iſtam Juris Canonici regulam (*c*): *Acceſſorium naturam ſequi congruit principalis*. 2. Quoniam alioquin Monaſterio cederent quotannis 400. libræ, abſque eo quòd ei onus ullum incumbeset; quod non congrueret fini, propter quem iſta penſio ei conceſſa eſt, & alteri damnum inferretur, quippe virginem, quæ nihil ſecum afferret, quod ad ſeſe ſuſtentandam neceſſarium foret, illud ipſum tum quoad victum, tum quoad veſtitum ſuſtineret.

(*c*) Regula 42. de regulis Juris in 6.

Ex oppoſitâ verò parte videtur, cùm Pelagia Monaſterium ſuum liberrimè immutet, ipſi Monaſterio, à quo recedit, damno non debere verti ipſius penſionis jacturam, quippe nulla ei neceſſitas imponatur illinc egrediendi.

Responsio.

Æquum non eſt, quam Pelagia ſecum attulit in Monaſterium S. Agoardi, 400. librarum penſionem eum eâ transferri in aliud Monaſterium, ad quod animo habet migrare. Cùm enim certum ſit, ex ſolemni profeſſione, quam emiſit in priori Monaſterio, jus plenum ac integrum in ipſius penſione eidem acceſſiſſe, nullatenùs poteſt eodem jure ſpoliari; ſiquidem ipſa domûs immotatio, quam intendit, ſit prorſus voluntaria, neque debeat verti in detrimentum Monaſterii, à quo recedit; juxta iſtud Bonifacii VIII. effatum. *Mutare quis conſilium non poteſt in alterius detrimentum* (*d*): Quod tamen contingeret, ſi dicta penſio eam ſequeretur: quia fieri non poſſet, eandem alteri Monaſterio obvenire, niſi de priori detracto jure, quod ex eâ ipſi cedebat, & abreptâ ejuſdem poſſeſſione, quâ gaudebat: Quod iſti alteri ejoſdem Papæ jam laudati regulæ penitùs adverſatur (*e*): *Locupletari non debet aliquis cum alterius injuriâ vel jacturâ*.

(*d*) Regula 33. ibid.

(*e*) Reg. 48. ibid.

Quam ſententiam Sylvius amplectitur (*f*), & probat 1. ex iſtis verbis Conſtitutionis Imperatoris Juſtiniani: *Si verò relinquens Monaſterium, in quo converſationem habuerit, ad aliud tranſeat Monaſterium, etiam ſic quidem ejus ſubſtantia maneat, & vindicetur à priori Monaſterio, ubi abrenuntians. hanc reliquit.* 2. Ex Decreto cujuſdam Concilii celebrati in vico Althaim in Germaniâ anno 917. relato à Gratiano (*g*), quo quidem Decreto ſtatuitur, Religioſum, qui in Epiſcopum aſſumitur, oportere quæcumque ſecum in Monaſterium attulit, ab eodem recedendo ibidem relinquere: Quod eâdem argumenti neceſſariâ conſequentiâ, dicendum quoque eſt de Religioſâ, de quâ quæſtio inſtituitur.

(*f*) Novellâ *Converſationis* 5. authenticorum collar. 1. tit. 5. c. 7. Apud Fr. Sylvium reſol. var. v. *Dos Monialium*.

(*g*) Can. *Statutum*. 1. 18. q. 1.

Idem docet Navarrus, quando celeberrimorum Canoniſtarum veſtigiis inſiſtens ſic habet (*h*): *Monacho profeſſo validè in uno Monaſterio, tranſeunte ad aliud voluntariè, licitè & validè; omnia bona ejus, quæ poſt profeſſionem primam uſque ad ſecundam quæſivit, & etiam ea, quæ habebat tempore primæ illius profeſſionis, remanebunt Monaſterio priori, ſive bona, quæ habuit ante profeſſionem, donaſſet expreſſè priori Monaſterio, ſive tacitè in conſequentiam donationis ſuæ perſonæ.* Navarrum multò jam antea (*i*) in eâdem doctrinâ ſuerant prægreſſi Sylveſter, Barboſa & octo alii Authores, quos Sylvius appellat.

(*h*) Navarr. Comment. 4. de regular. n. 14. Et apud eum Panormit. & Cardin. in cap. *Quod ad te*. de Clericis conjugatis.

(*i*) Sylveſt. de Prierio v. *Religio*. 4. q. 12.

Ex quibus autoritatum teſtimoniis, & rationum momentis colligere eſt. 1. Quanquàm dos conſtituat quoddam quaſi acceſſorium perſonæ Religioſæ, in cujus gratiam inſtituta eſt, non ideo tamen eam ipſi quaſi comitem adjungi debere in caſu propoſito; propterea quod non perſonæ Religioſæ fuerit aſſignata, ſed ipſimet Monaſterio, nullâ conditione adhibitâ, quæ domûs mutationem attingeret, quam poſtmodum poſſet peragere. 2. Non inde cenſeri, Monaſterio alicui damni quidquam injuſti accedere; ſiquidem, ut ſupponitur, quæ recedit à ſuo priori Monaſterio, Religioſam ultro, nemineque cogente, recipiat; ac proinde, ſi quid patiatur, ipſum ſibimetipſi imputare debere, quòd eidem conſenſerit; juxta iſtam regulam Juris (*k*): *Scienti & conſentienti non fit injuria.*

(*k*) Reg. 27. de reg. Juris in 6.

Atque eâ de re, advertere plurimùm juvat, quæ huc uſque diximus non intelligenda eſſe, niſi de Religioſâ, quæ voluntariò recedit de ſuo Monaſterio, ut ad aliud tranſvolet; qualis eſt Pelagia, de quâ agitur in enunciatâ ſpecie. Si namque eam Monaſterium in pœnam alicujus delicti expelleret, & in aliud transferret, ad agendam pœnitentiam; apertum eſt, in eo caſu, ipſi Monaſterio incumbere, ei ſubminiſtrare alimenta, & cætera vitæ neceſſaria. Unde Navarrus addit: *Dixi*: voluntariè, *quia ſi fuit tranſlatus in pœnam, ad agendam in eo pœnitentiam; dabuntur ei neceſſaria de fructibus bonorum, quæ attulit ad prius Monaſterium, juxta textum, junctâ Gloſſâ in can.* de lapſis *16. q. 6.* Adhibet Sylvius eandem exceptionem iſtis verbis: *Si Monialis de ſuo Conventu in alium transfertur in pœnam, ad agendam ſcilicet pœnitentiam, ſive ut corrigatur, dotis proprietas priori Monaſterio manebit; ſed de illâ tenebitur ſolvere, quæ pro ſuſtentatione Monialis neceſſaria ſunt, quoad ipſa vixerit, juxta Sylveſtrum, Tabienam, Portel & alios*: Cauſam verò iſtius rei reddit, quia *non eſt æquum, ut unum Monaſterium admittat alterius Monaſterii rebelles & inobedientes cum ſuo onere.*

CASUS X.

Fermina, emiſſâ Religioſâ profeſſione in quodam Monaſterio, ad quod attulit ad vitæ ſuæ tempus 600. librarum penſionem, poſt annum unum inde egreſſa eſt, ut, conſentientibus ſuis Superioribus, in aliud alterius Ordinis Monaſterium tanquàm convictricem ſeſe conferret, & illuc ſuam penſionem tranſtulit, juxta conditionem verbis conceptam in Contractu, qui, ante ipſius ſolemnem votorum nuncupationem, confectus eſt. At quoniam 300. duntaxat librarum annuo pacto pretio cùm menſam, tum cætera vitæ neceſſaria ibidem conducit, & ei nihil eorum om-

nium

nium deeſt, quæ ad reliquos uſus aliundè requiruntur; cùm ſibi aſſignatas 600. libras percipit, ſuperſtites alias 300 libras iſti domui commodat ab annis quatuor aut quinque, eâ lege interpoſitâ, quòd, ſi non adſit, unde ei reſtituantur, inde ei reſtituantur, inde ſint inſtituenda poſt ipſius obitum quædam ſacra, in ipſius animæ perpetuam quietem. Nihilominùs identidem ſibi retinuit exiguas ſummas, quas in renumerandas aliquo dono Religioſas ejuſdem Domûs benignè ac liberaliter impendit. Nùm in eo eſt aliquid, quòd reprehendatur?

R e s p o n s.

Reſpondemus, 1. alienam omnino eſſe ab inſtitutis Eccleſiaſticis penſionem alicui Religioſæ cum ea ſtipulatione aſſignatam, quòd quocumque ſeſe receptura ſit, illuc quoque ipſa penſio ſit transferenda: quoniam ex ejuſmodi Clauſulâ apertè inducitur vitium proprietatis, quod paupertatis voto, quo ipſa ligatur, omnino repugnat. 2. Quam Firmina adhibuit, agendi rationem in integrum prorsùs eſſe reprehendendam. Neque animo primo loco rectâ conſcientia poteſt de ſuâ 600. librarum penſione quidquam ad proprium nutum ſtatuere, quilibet poſſit eſſe uſus, in quem eam impendit; propterea quod eâ ſe ratione ſic gerens, actum proprietatis admittit; adeoque votum ſolemne paupertatis infringit, cui, in emittendâ ſuâ profeſſione, ſeſe verbis omnino diſtinctis addixit. Quod quidem perſpectum, ac liquidum eſt ex verbis, quæ S. Auguſtinus habet in uno quodam ex ſuis Operibus, cui titulus eſt *de communi vitâ Clericorum*, quod refertur in Decreto Gratiani (a), & à primo Concilio Aurelianenſi celebrato anno 511. quod ab eodem etiam Gratiano citatur (b). Ex Decretali S. Gregorii Magni ſcribentis ad Anthemium ſubdiaconum (c), & ex duabus aliis Decretalibus Innocentii III. quarum priorem inſcribit Archiepiſcopo Auſcitano, alteram verò Abbati, & Monaſterio de Subiaco in Campaniâ Romæ, in quâ laudatus ſummus Pontifex perſonis Religioſis quamcumque proprietatem prorsùs interdicit (d): *Prohibemus quoque diſtrictè in virtute obedientiæ ſub obteſtatione Divini Judicii, ne quis Monachorum proprium aliquo modo poſſideat: ſed ſi quis aliquid habeat proprii totum in continenti reſignet. Si verò poſt hoc proprietatem aliquam fuerit deprehenſus habere; regulari monitione prævià, de Monaſterio expellatur, nec recipiatur ulteriùs; niſi pœniteat ſecundùm Monaſticam Diſciplinam, quod ſi proprietas apud quemquam inventa fuerit in morte, ipſa cum eo in ſignum perditionis extra Monaſterium in ſterquilinio ſubterretur, ſicut B. Gregorius narrat in Dialogo ſe feciſſe.* En quâ ratione loquitur Innocentius III. de perſonis Religioſis, quæ proprietatis crimen admiſiſſe deprehenduntur, & quo modo in eaſdem animadverti, conſtituit. Legi poſſunt ſimilia alia Decreta adversùs Religioſos proprietarios in aliis Conſtitutionibus, quæ referuntur in Corpore Juris (e); atque iis potiſſimùm autoritatum teſtimoniis luculentiſſimis fretus celeberrimus Fagnanus adinvertit à quibuſdam ſuæ ætatis Autoribus (f), ad debilitandum prohibitorium eâ de re Concilii Tridentini Decretum (g), quod alibi allegavimus (h), novas ac inanes diſtinctiunculas refellit.

(a) S. Aug. in can. Non dicatis. 10. §. 1 & 3. in can. *Non dicatis*, 11. 12. q. 1.

(b) Conc. Aurelian. 1. in can. *Abbates*. 16. 18 q. 2.

(c) S. Greg. in c. *Joannes*. 5 de Regula rib. &c. lib. 3. tit. 31.

(d) Innoc III. in c. *Quanto*. 7. de officio Judicis delegati. lib. 1. tit 31.

Et in c. *Cùm ad Monaſterium*. 6. de ſtatu Monachorum & Canonicorum regul lib. 3. tit. 35.

(e) Conc. Lateran. III. in c. *Monachi*. 2. cit. tit. de ſtatu Monachorum Clem III. in cap. *Super* 4. eod. tit.

(f) Proſp. Fagnan comment. in 2. part 3. libri Decretal. in c. *Monachi*. n. 8. 10. 15. & ſeqq.

(g) Conc. Trident. ſeſſ. 25. de regular. & Monial. c. 2.

(h) V. *Religioſus*. caſu 12.

Secundo loco dicimus, nec Firminæ etiam licitum fuiſſe, obvenientem de ſuâ penſione pecuniam propriis manibus percipere; nec accipi eam oportere, niſi à Depoſitariâ Monaſterii, in quo profeſſa eſt: à quâ perſolvenda eſt penſio 300. librarum Domui, ad quam præfata Religioſa migravit, & ſuperſtites 300. libræ retinendæ ſunt in utilitatem prioris Monaſterii, juxta quod ab Innocentio III. definitur in Decretali modò laudatâ, in quâ ſic fertur: *Unde ſi quicquam alicui fuerit ſpecialiter deſtinatum; non præſumat illud accipere; ſed Abbati, vel Priori, vel Cellario aſſignetur.*

Ex quibus tandem concludimus, non potuiſſe, tutâ conſcientiâ, reſiduum penſionis a Firminâ mutuum dari Monaſterio, in quo commoratur, neque commodari, ſeu donari Religioſis, quæ ibidem degunt; neque etiam à forti ei exigi, contingente caſu, quòd non poſſit ſibi reddi, in ſui gratiam poſt ſuum obitum ſacra quædam inſtitui. Enimverò in iis omnibus proprietariam ſe proderet, & ſolemne votum paupertatis, quo tenetur, apertè perſtringeret (i).

(i) Sambovius tom. 3. caſu 130.

C A S U S XI.

Bernardina Religioſa de reformato quondam Ordine, vinculis propinquitatis conjungitur cognatis quibuſdam locupletioribus, à quibus ut plurimùm inviſitur quatuor præcipuorum Feſtorum diebus anni, & recipit ab alio quidem, unum nummum aureum; ab alio vero, duplicem; & ita ab omnibus, pro diverſâ uniuſcujuſque munificentiâ: & cui omnes innuunt, eo animo iſta ei dona à ſe deferri, ut eadem in minutiores privataſque neceſſitates ipſa conferat, ſive in quaſdam ſtipis erogationes, ſive tandem in aliqua opuſcula, quæ Religioſæ ſuis amicis largiri conſueverunt. Bernardina, juxta receptum paſſim in omnibus ferè Monaſteriis uſum, iſtam pecuniam apud Religioſam Depoſitariam deponit, à quâ tùm ipſius nomen, tùm ſibi credita pecuniæ ſumma ſedulo perſcribitur in quodam peculiari tabularum codice, cujus uſus ejuſmodi proprius eſt, eique ratio refertur accuratè ſcripta eorum omnium, quæ vult, accedente Præpoſitæ licentiâ, expendere. Numquid non continetur in uſu prædicto quædam cum voto paupertatis, ad quam præfata virgo ſemetipſam obligavit, repugnantia?

R e s p o n s.

Manifeſtum eſt, reprehendendum omnino eſſe prædictum uſum, atque ab eo, ad quod ſeſe Bernardina obligavit in ſuâ ſolemni votorum nuncupatione, paupertatis Religioſæ voto prorsùs alienum. Rationem verò iſtius deciſionis ſuggerit ejuſmodi materiarum intelligentiſſimus Theologus (k), quòd nimirùm, conſiderato ex æquo & bono prædicto uſu, negari non poſſit, præfata dona cum eo conſilio à Cognatis iſtius Religioſæ offerri, ut de iiſdem ad proprium Arbitrium diſponat; quemadmodùm ſatis innonnt ex ipſiſſimis verbis, quæ ipſimet in muneribus donandis adhibent, ſiquidem ei apertè ſignificent, à ſe pecuniam iſtam præberi, ut eam ad privatas ſuas neceſſitates ipſa conferat, aut in quaſcumque ſibi libuerit ſtipis erogationes impendat, aut in quædam tandem opuſcula adhibeat, qualia vulgò ſunt, crumenæ, ſacculi, teſſeræ precariæ, ſacrarum reliquiarum thecæ, florum faſciculi arte elaboratorum, & alia ſimilia. Porrò Bernardinæ illicitum eſt prædictam pecuniam in hujuſmodi rebus inſumere: nam quod pertinet ad privatas ipſius vitæ neceſſitates, ipſi Monaſterio incumbit eaſdem, ſi per ipſius facultates licuerit, ſubminiſtrare; ſi verò ipſi non liceat, Monaſterio cedunt prædictæ donationes, non privatæ Moniali, quæ, ex voto ſuo ſolemni paupertatis, quidquam tanquam proprietaria recipiendi,

(k) Sambovius tom. 2. caſu 169. & 178.

Et tom. 3. caſu 129.

piendi, ac poſſidendi jure ſpoliatur; ſecundùm eſt, ſtatum iſtud, quod alibi jam retulimus (*a*). *Quidquid acquirit Monachus, Monaſterio acquirit*: atque ob eandem rationem neque ei etiam fas eſt, niſi peſſumdato voto, cui addicitur, proprio marte, privatâque voluntate nec erogare eleemoſynas nec quidquam muneris largiri. Non latet nos, à pluribus exſibilari moralem noſtram, eâ de re, Doctrinam, ut putant, rigidiorem: at non alia eſt, niſi ipſa S. Auguſtini, & Canonum Doctrina, *certum eſt*, inquit magnum iſtud Eccleſiæ lumen, ſermonem faciens de perſonis Religioſis: *Eos nihil habere, poſſidere, dare, vel accipere debere ſine Superioris licentiâ* (*b*).

(*a*) Omnia, quæ acquiſierit (*Monachus*) ab Abbatibus auferantur ſecundùm regulam Monaſterio profutura. Conc. Aurelian. I. in can. *Abbates*. 16. 18. q. 2.

(*b*) S. Aug. in can. *Non dicatis*. 12. §. 2. 12. q. 1.

Quando autem tantoperè jactatur, pecuniam prædictam ab ipsâ Bernardinâ non retineri; ſed in manus Depoſitariæ reponi, neque quidquam inde detrahi, niſi cum Præpoſitæ licentiâ; vel ex eo ipſo ab omni equidem peccato poſſet vindicari, ſi hæc omnia ſincerè, bonâ fide, & mente quâcumque proprietatis prurigine penitùs defæcatâ peragerentur: at omnino patet, excogitatum in iis omnibus occurrere quaſi involucrum, quo monialis dicta nititur, quâ ſervet, de iſtâ pecuniâ diſponendi ad nutum proprium cupidinem obtegere. Optimè namque intelligit ex ipſis eorum verbis, à quibus iſthæc munera recipit, iis nullatenùs animum eſſe, eadem offerre in favorem Monaſterii; ſed in ipſius tantummodò commodum: quod ex eo etiam certo-certiùs deprehenditur, quòd Religioſa Depoſitaria nec nomen illius, nec pecuniæ ſummam ab eâ ſibi concreditam referat in ſuum codicem, niſi eo conſilio, ut de eâdem ipſi reddat rationem, & paulatim ipſam in integrum reſtituat in ipſius manus quoties voluerit exigere ad eam impendendam cum Præpoſitæ licentiâ. Quod attinet verò ad iſtam licentiam, ſæpenumero nihil aliud ſonat, quam ſimplex prætextum, quod in ejuſmodi caſibus adhibetur, ad diſſimulandam proprietatem, & ei præbendam quamdam renunciationis formam ementitam: quod certè abuſum conſtituit eo majori dignum reprehenſione, quòd certiſſimum ſit, ipſi Præpoſitæ nihil juris tribui, cùm ſuis Religioſis diſpenſandi circa ea, quæ pertinet ad ſubſtantiam Religioſæ Profeſſionis; quale eſt votum paupertatis; niſi in caſibus enunciatis in Bullâ Urbani II. quam allegamus in deciſione decimâ tertiâ.

Ut quovis ergo crimine careat ejuſmodi Religioſæ conſcientia, neceſſe eſt, 1. eam à ſuis cognatis nihil quidquam recipere, niſi cum expreſſo ſuæ Præpoſitæ conſenſu, & ex profeſſo datâ licentiâ: *Quòd ſi propinquus vel amicus*, ait iterum S. Auguſtinus (*c*), *vel quilibet fratrum cuiquam afferre voluerit; primò quidem Priori inſinuetur; & ſic ſuſcipiatur, ſi ipſe mandaverit*. 2. Poſito quòd non ſuſcipiat iſta dona, niſi poſt conceſſam, eâ de re, ſibi licentiam, eam non oportet, quod ipſi donetur, quaſi aliquid ſibi proprium habere; *ne dicatis aliquid vobis proprium*; ſed ſic animo eſſe comparatam, ut ſine dolore illud idem videat, in uſum ac commodum Monaſterii conferri: *Sed ſint vobis omnia communia*, ſi ſic Præpoſitæ viſum fuerit. *De quo tamen nihil fiat aliud, niſi quod Priori placuerit*. En Doctrina laudati Patris Eccleſiæ, & regulæ; quas præſcribit iis, qui ſæculo renunciavêre, & Religioſâ profeſſione Deo ſeſe conſecrarunt. Qui & quæ vitæ inſtitutum adeo ſanctum ſecuti, ad prædictas regulas mores componere renuunt, & votis ſuis adimplendis omni ſtudio incumbere; hoc ſibi in animum inducant, ſuæ ſaluti multò magis expediiſſe, ut nunquam Religioſæ vitæ ſeſe addicerent; neque inultam poſſe ſuam infidelitatem remanere. *Quicumque veſtrum*, ait antiquus quidam Canon, quem Gratianus genuinum Urbani I. fœtum eſſe conjicit (*d*), *communem vitam*

(*c*) S. Aug. ibid. §. 3.

(*d*) Can. *Scimus*. 9. 12. q. 1.

ſuſceptam habet, & vovit, ſe nihil proprium habere, videat, ne pollicitationem ſuam irritam faciat; ſed hoc, quod Domino eſt pollicitus, fideliter cuſtodiat; ne damnationem, ſed præmium ſibi acquirat; quoniam ſatius eſt, non vovere, quàm votum, prout meliùs poteſt, non perficere.

CASUS XII.

Paulina Religioſa de Ordine S. Auguſtini obtinuit ab Epiſcopo Diœceſano licentiam textili opere pingendi, peripetaſmatum texendorum, & aliorum hujuſmodi operum conficiendorum, atque eorumdem aut venundandorum, aut, quibus ei placuerit, donandorum. Poteſtne factâ ſibi copiâ abſque ſcrupulo uti: & ſi eâdem uti fuerit nefas, & eam ſibi adhibere animo obfirmato obſtinaverit, eine Confeſſarius debet abſolutionis beneficium denegare?

Respons.

Nullâ ratione poteſt prædicta Religioſa facultatem ejuſmodi ſibi vindicare, quin & ſuam regulam perrumpat, & ſeſe peccato proprietatis conſtringat, atque adeo votum paupertatis, quo tenetur, penitùs peſſumdet; quoniam nullo jure gaudet Epiſcopus, vi cujus valeat ejuſmodi facultatem impertire. Quod poteſt probari quâdam Decretali Clementis III. (*e*) quæ de Canonico regulari nomen profitente in Ordine S. Auguſtini qui morte ſublatus fuerat in reatu proprietatis exiſtens, ſic præcipit: *Ille Canonicus non tantùm ſuit Chriſtianâ ſepulturâ privandus, verùm etiam, ſi ſine maximo ſcandalo potuit fieri, de ipsâ projici dignus eſt Eccleſiâ.*

(*e*) Clemens III. in cap. *Super*. 4. de ſtatu Monachorum & Canonic. Regular.

Inanem verò ſibi Paulina ex licentiâ ſibi datâ ab Epiſcopo Diœceſano quærit excuſationem; nullius namque roboris eſt iſta licentia; Epiſcopus ſiquidem non habeat jus diſpenſandi in iis, quæ Religioſæ Profeſſionis ſubſtantiam attinent; quippe ipſe etiam Papa Innocentius III. (*f*) ultrò fatetur, in materiâ ejuſmodi nullam admitti poſſe diſpenſationem. *Abdicatio proprietatis, ſicut & cuſtodia caſtitatis, adeo eſt annexa Regulæ Monachali, ut contra eam nec Summus Pontifex poſſit licentiam indulgere*. Quod intelligendum eſt *in ſenſu compoſito*. Adeo ut Religioſa perſona non poſſit ſimul & Religioſè ſeſe gerere, & vitium admittere proprietatis.

(*f*) Innoc. III. in c. *Cum ad Monaſterium*. 6. eod. tit.

Inde licet concludere, 1. ſi Pauline animum obfirmaverit iſtam ſibi licentiam adhibere; iſtud obligationis incumbere Confeſſario, ut ei ſacramentalem deneget abſolutionem, & quidem eò potiori jure, quòd vix fieri potuerit, ipſam non fuiſſe peſſimo exemplo ſuis ſororibus, petendo, ſibi talem indulgeri licentiam; & etiamnum eſſe, eandem ſibi vindicando, nihil eam retinente regulari obſervantiâ, ad cujus cuſtodiem arctiſſimè tenetur. 2. Neque etiam, ex adjunctâ ſuæ Præpoſitæ licentiâ, eandem futuram à peccato immunem; ſiquidem, ut jam alibi monuimus, nec ipſi etiam Præpoſitæ juris ineſt privilegium, iſtius faciendæ licentiæ validè, nec niſi Deo inde plurimùm offenſo; niſi fortaſſe accederet legitima aliqua cauſa, & quæ ad ipſius Monaſterii commodum pertineret (*g*).

(*g*) Sambovius tom. 2. caſu 170. & 177.

CASUS XIII.

Antigonus oblata ſibi à quibuſdam perſonis Religioſis, quibuſcum familiaritate conjunctus eſt, aliqua ingentis pretii munera acceptavit. Ipſine jure legitimo acquiruntur?

Respons.

Fert vigeſima octava Bulla Clementis VIII. promulgata 19. Junii 1594. (*h*) iſtud interdictum

(*h*) Clemens VIII. in Bullâ *Utriuſque ſexus*. §. 1. 3. & 7.

diſtrictiſſimis conceptum iſtis verbis. *Hâc noſtrâ perpetuò valiturâ Conſtitutione, Univerſis & ſingulis cujuſcumque Ordinis mendicantium, vel non mendicantium.... ſeu cujuſvis Congregationis, Societatis & Inſtituti (nec tamen militiæ) regularibus perſonis utriuſque ſexûs quamcumque largitionem & miſſionem munerum penitùs interdicimus.* Et poſtquam ibidem enumeratæ ſunt pecuniæ, aut ſtipis erogationes iſtis perſonis concreſſæ ab eorum ſive cognatis, ſive amicis, cùm eâ tantùm mente ut iiſdem gratificarentur, atque cautum eſt, ne inde cuiquam directè & indirectè dona rependere præſumerent. nihil excipitur, *niſi leviora eſculenta, aut poculenta; ſeu ad devotionem, vel Religionem pertinentia*, atque etiam cùm adhibitâ iſtâ conditione, *quòd ſint communi tantùm, nunquàm verò particulari nomine, ubi Superiori de Conſenſu Conventûs videbitur, tradenda*. Tandem in eâdem Bullâ declarat laudatus Summus Pontifex, quòd ſi caſus conſtitutæ hujuſce legis violationis ſupervenerit, *id quod receperint ſuum non faciant, verùm ipſo facto abſque aliquâ monitione, judicis Decreto, ſententiâ, aut declaratione, ad illius reſtitutionem omnino in utroque foro teneantur; adeo ut reſtitutione ipsâ realiter non factâ, neque etiam in foro conſcientiæ abſolvi poſſint.*

Quam quidem Bullam cùm Urbanus VIII. ſubjeciſſet examini Congregationis cujuſdam, quæ conſtabat ex plurimis Prælatis, quibus præerat Cardinalis de S. Onuphrio, Pœnitentiarii Generalis Officio Romæ tunc fungens; ut quædam difficultates & dubia, quæ ex verbis, quibus concipitur, exorta erant, omnino explanarentur. prædicti Prælati declaraverunt, prohibitorium illud Decretum, quo Clemens VIII. caverat, ne perſonæ Religioſæ quidquam muneris valerent largiri, non iſtas perſonas perſtringere, quæ ex grato animo, & ad ipſammet Monaſterii utilitatem dona tantummodò præbebant; neque etiam cùm iſthæc dona offerebant propter aliquam cauſam aut Religioni ac pietati annexam, aut virtutis actum aliquatenùs complectentem; modò tamen in iis modus moderationis ac prudentiæ adhiberetur, qui perſonas decet votis obedientiæ atque paupertatis ex ſolemni ſuâ Profeſſione addictas, & accederent cùm ipſe Superiorum licentia, tum conſenſus majoris ſaltem partis Communitatis; cùm ita requirunt aut Conſuetudines inductæ, aut ipſius Ordinis Conſtitutiones. En quibus verbis concipitur laudatorum Prælatorum, qui fuerent delegati: declaratio. *Congregatio ſpecialiter, à ſanctiſſimo Domino noſtro Urbano, Divinâ Providentiâ Papê VIII. .... autoritate ſibi attributâ, declaravit & declarat, munera à Religioſis utriuſque ſexûs tribui poſſe ex cauſis gratitudinis, Conciliationis, benevolentiæ, ejuſque conſervationis erga ipſam Religionem, vel Conventum, aliiſve cauſis, ex ſui naturâ actum virtutis & meriti continentibus; modeſtè tamen & diſcretè; & dummodò id non fiat, niſi de Superiorum localium licentiâ, ac etiam cum conſenſu majoris partis Conventûs; ſi talis conſenſus de jure, vel Conſtitutionibus, ſeu Conſuetudinibus cujuſque Religionis reſpectivè in hujuſmodi caſibus requiretur*, Atque eam declarationem Urbanus VIII. confirmavit, ac ratam fecit ſuâ 158. Bullâ, eâ de re, datâ decimo ſexto Octobris
(c) Urban. VIII. in cap. *Nuper*. §. 1. & 2. 1640. his verbis (c): *Declarationem præinſertam cum omnibus & ſingulis in eâ contentis tenore præſentium perpetuò confirmamus & approbamus, illiſque inviolabilis Apoſtolicæ firmitatis robur adjicimus.*

En retulimus quæ, de eâ materiâ, à duobus Summis Pontificibus præſcripta ſint, permiſſa, & prohibite fuerint: ex quibus liquidò conſtat, non ſubjacere perſonarum Religioſarum poteſtati, ut munere tribuant magni alicujus valoris; & iis, qui eadem recipiunt, obligationem induci, eorum Monaſterio reſtituendorum; atque adeo Antigonum, de quo quæſtio mentionem habet, ab eâ lege non poſſe ullatenùs eximi: ſiquidem Urbanus VIII. nihil, quantùm ad iſtud caput; Conſtitutioni Clementis VIII. derogaverit; quippe ſola munera, quæ ſunt exigui pretii, indulgeat; ut ſatis ſignificant ipſius verba, quæ ſic ſe habent: *Modeſtè tamen ac diſcretè*; quin etiam jubeat, ne ulla donare munera audeant, *niſi de Superiorum localium licentiâ, ac etiam cum conſenſu majoris partis Conventûs, &c.*

CASUS XIV.

Genovefa & Marcellina Moniales, cùm didiciſſent, quoddam Beneficium ſimplex, cujus nominatio ad ſuum Monaſterium pertinebat, jamjam vacare incepiſſe; illud idem cùm Abbatiſſâ, tùm à Conventu, Ludovico ſuo fratri primâ Clericali tonſurâ initiato obtinuerunt, ſpe nimirùm eas movente, quin etiam ipſius fratris acceptâ fide, futurum, ut ipſis ejuſdem Beneficii fructus dimitteret in integrum percipiendos, qui quidem ad ſummam uſque ducentarum librarum duntaxat aſſurgunt; ne ſuis parentibus deinceps oneri eſſent; quò etiam iſtum reditum ad exiguos minutioreſque vitæ ſuæ uſus, & ſacelli ſui Monaſterii ornatum & apparationem converterent. Num in eo aliquid peregerunt dignum vituperio?

Responsio.

Primò quidem reſpondemus, duas iſtas Moniales eſſe vituperandas, ac damnandas, quòd ſuum fratrem excitaverint, ad acceptandum prædictum beneficium cum eo fine, ipſis concedendi ejus reditùs annui, prætensâ causâ, quod eum in minutioribus ſubdititiis neceſſitatibus ſuis adhiberent, & partem inde detraherent, ad ſacellum Monaſterii decorandum. Secundò eaſdem non poſſe, citra peccatum, neque præfatum reditum percipere, neque, ad uſum à ſeipſis deſtinatum, eundem convertere; etiamſi earum frater iſti rei aſſentiretur; neque enim poteſt, abſque propriæ conſcientiæ diſpendio, permittere, ut, quæ de iſto Beneficio obveniunt, 200. libræ in ejuſmodi uſum impendentur. Ratio eſt, quia ſi eas ita inſumi conſentiret, evidenter inde colligeretur, non ipſi opus eſſe, ad ſeſe ſuſtentandum, iſtius Beneficii ſubſidio; quo quidem in caſu obligatur, provenientes inde fructus ad inſumendos, quâ ratione congruit ipſi menti præſumptæ fundatorum, quæ nimirùm eſt ejuſmodi, ut, poſtquàm Beneficiarius ſibi acceperit de reditu, quod neceſſarium eſt ad ſeſe ſuſtentandum, quod reſiduum eſt, non ad ornatum ſacelli alieni; ſed ad ipſummet ſacellum, quod Beneficii proprium eſt, integrum conſervandum, & decenti exornatione inſtruendum convertatur: neque ſubdititiis neceſſitatibus quas vocant minutiores, aliquarum Monialium, quibus vitæ neceſſaria, hoc eſt, & alimenta, & veſtes, & habitatio in ipſarum Monaſterio ſubminiſtrantur; ſed devoveretur ſubſidio egenorum, quorum bona Eccleſiaſtica, quæ Titularibus ſuperſunt, poſtquàm inde ſibi ſuſtentationem honeſtam accepêre, verum ac genuinum conſtituunt patrimonium; ut loquuntur & Concilia, & Patres, quorum teſtimonia alibi recenſuimus (b). Quibus addimus, in caſu propoſito occurrere ſimoniam confidentialem, in quam ſeveriùs à ſanctis Canonibus eſt animadverſum, quàm in ſimoniam ſimplicem. (b) Sambovius tom. 3. caſu 101.

CASUS XV.

Est poſitum in confinio Regni Monaſterium quoddam Monialium de Ordine S. Auguſtini, in

in quod Lex Clauſtri perpetuò ſervandi huc uſque non fuit introducta; & in quo Religioſæ ne unum quidem verbum, de clauſtro perpetuùm ſervando, in ſuâ votorum ſolemni nuncupatione, injicere conſueverunt. Epiſcopus, cujus juriſdictioni ſubjiciuntur, vult eas hodiernâ die, ad illam legem ſubeundam, ac ſervandam obligare. Nonne jus iiſdem ſuccurrit, unde valeant, illæsâ quidem ſuâ conſcientiâ, ſeſe ejuſmodi legi ſubducere, & quâ ab omni ætatis memoriâ gaudent, nullius ſervandi clauſtri poſſeſſionem retinere?

Quidam Doctor eis affirmavit pro certo, juris iſtud ipſis cedere, neque incumbere illis obligationem ſub pœnâ peccati mortalis, ſeſe præbendi, in eâ re, Epiſcopo obſequentes: 1. Quoniam nullatenùs intenderunt, ſeſe aſtringendi lege perpetuæ clauſuræ, cùm emiſerunt in domo prædictâ Religioſam profeſſionem; neque pleraque earum pars unquàm fuiſſet ibidem ſolemniter profeſſa, ſi prævidiſſet, aliquando futurum, ut Lex clauſuræ perpetuæ illuc induceretur. 2. Quia Epiſcopus, licèt Superior domûs alicujus Religioſæ, non habet facultatem, exigendi à virginibus, quæ in eâdem commorantur, ultra quod promiſerunt in ſolemni ſuâ votorum nuncupatione; quemadmodùm docet S. Bernardus (a) iſtis verbis: *Prælati juſſio, vel prohibitio non prætereat terminos Profeſſionis, nihil me Prælatus prohibeat horum, quæ promiſi; nec plus exigat, quàm promiſi.* Cui conſentit S. Thomas, (b) qui ait, perſonam Religioſam non teneri, ad obediendum Superiori, etiam ex debito conſcientiæ, quando vult arctiorem vitæ inſtituto, quod Regula præſcribit, ei imponere obſervantiam. Nonne igitur poſſunt prædictæ Moniales opinioni præfati Doctoris ſtare, quippe nihil aliud proponat, quàm ipſiſſimam laudatorum ſanctorum doctrinam?

(a) S. Bernard. l. de præcepto & diſpenſ. c. 5.

(b) S. Thom. quodlib. 10. art. 10.

RESPONS.

Certiſſimum eſt, Religioſas, de quibus quæſtio inſtituitur in propoſitâ ſpecie, teneri ſub pœnâ mortalis peccati, ad obſequendum voluntati ſui Epiſcopi, acceptando, quam in ipſarum Monaſterium animo habet introducere, legem clauſuræ perpetuæ.

Cujus deciſionis hæc probatio generalis eſt, quòd quibuſcumque Religioſis perſonis incumbat obligatio ſtrictiſſima obediendi ſuis Prælatis nihil ſibi aliud præcipientibus, quàm quod Regulæ, cui ſeſe in profeſſione Religioſâ devoverunt, conſentaneum eſt; ſiquidem alioquin ipſius obedientiæ votum, quod emiſerunt, omnino violarent. *Religioſi*, inquit S. Thomas, (c) *obedientiam profitentur quantùm ad regularem converſationem, ſecundùm quam ſuis Prælatis ſubduntur: & ideo quantùm ad illa ſola obedire tenentur, quæ poſſunt ad regularem converſationem pertinere.* Quod idem quoque docent Sylveſter de Prierio, Angelus de Clavaſio, Sylvius (d), & plurimi alii autores cùm Theologi, tùm Canonici juris interpretes.

(c) Idem 2. 2. q. 104. art 5. ad 3.

(d) Sylveſter. v. Religio 6. q. 6. Angelus de Clavaſio. v. Eod. q. 10. Fr. Sylvius reſol. var. v. Clauſura. 1. & alii.

Jam verò Lex clauſuræ perpetuæ omnino convenientiſſima eſt Monialibus cujuſcumque ordinis, quanquàm nihil, in ipſarum Regulâ, de eâdem mentionis haberetur: quoniam conducit ad obſervantiam puriorem, ipſarum vitæ inſtituto decentiorem, ac tutiorem ratione habitâ peculiaris iſtius ætatis degendæ generis, quod ſibi conſtituerunt. Quod facilè probatur ex iſtis verbis (e) S. Thomæ, qualia referuntur à Sylvio: *Ad regulam pertinere intelligenda ſunt, non ſolùm ea, quæ ſunt expreſsè in regulâ, ſed etiam illa, quæ quocumque modo reducuntur ad regulam. Ad regulam enim pertinet aliquid dupliciter; vel directè vel indirectè; directè, quæ expreſsè continentur in ſtatutis regulæ: indirectè, quæ ad commodiorem, & puriorem regulæ obſervantiam conducunt, veluti ea, quæ pertinent ad mutua obſequia, ad puniendum culparum, ad earumdem cuſtodiam.* Et quidem dubitari non poteſt, quin gravioris prorſus momenti ſit quantùm ad Religioſas Lex clauſuræ perpetuæ, non tantùm ut à contagioſo nimis ſecularium commercio, eorumque tùm ingenio, tùm agendi modis procul arceantur; ſed etiam ut in tutiſſimo quaſi portu repoſita ipſarum caſtitas, à periculis, quæ eidem imminerent ex licentiori ac familiariori cum ſecularibus vivendi ac colloquendi ratione defendatur; ut obſervat Sylveſter Mozolinus.

(e) S. Thom. ... art. 10.

Quibus addi poteſt aliud argumentum multò luculentius, atque omni tergiverſatione ſuperius. Quod quidem petitur ex Conſtitutione Bonifacii VIII. eâ de re ex profeſſo promulgatâ. (f) *Præſenti Conſtitutione perpetuò irrefragabiliter valiturâ, ſancimus*; inquit laudatus Papa, *univerſas, & ſingulas moniales præſentes, atque futuras cujuſcumque Religionis, vel ordinis, in quibuslibet mundi partibus exiſtentes, ſub perpetuâ in ſuis Monaſteriis debere de cætero permanere clauſurâ.... ut ſic, à publicis ac mundanis aſpectibus ſeparatæ omnino, ſervire Deo valeant liberiùs; & laſciviendi opportunitate ſublatâ, eidem corda ſua & corpora in omni ſanctimoniâ diligentiùs cuſtodire.* En conſtitutam à præfato Summo Pontifice legem; quoniam verò fortaſſe ſuo fuiſſet defraudata penitùs effectu, niſi eandem executioni demandari caviſſet, mandat (g) Archiepiſcopis & Epiſcopis univerſis, ut eandem curent adimplendam, & eidem ſervandæ in Monaſteriis quidem ſibi ſubjectis, tanquàm Ordinarii invigilent; in aliis verò, quæ Summo Pontifici immediatè ſubduntur, tanquàm à ſanctâ ſede delegati; iiſque, ſi neglexerint, interminatur, futurum ut apud tremendum Divini judicii Tribunal aliquando ſeſe ſiſtant, ibidem negligentiæ ſuæ reddituri rationem, *Archiepiſcopis & Epiſcopis univerſis diſtrictè in virtute ſanctæ obedientiæ, ſub obteſtatione divini judicii, & interminatione maledictionis æternæ præcipiendo mandamus*, &c. Ipſiſſima ſunt verba laudati Summi Pontificis.

(f) Bonifac. VIII. in cap. Periculoſo, unic. de ſtatu Regular. lib. 3. tit. 16.

(g) Ibid. §. 4.

Quam Bonifacii VIII. Conſtitutionem renovavit, atque confirmavit Concilium Tridentinum; (h) & ſummoperè etiam comprobaverunt, & autoritate ſuâ munivèrunt plurimi alii Papæ, ut S. Pius V. Gregorius XIII. & Paulus V. (i) adeo ut Epiſcopi, qui volunt legem perpetuæ clauſuræ in ea loca introducere, in quibus non ſervatur, in eâ re non tantùm ordinariam ſibi atque propriam autoritatem exerceant, ſed etiam agant tanquàm exequentes Decretum Concilii, & quaſi à S. Sede delegati quoad Monaſteria, quæ immunitatem ab ordinariâ Juriſdictione ſibi vindicant: abſque eo quòd ab iſtâ lege communi excipiantur Religioſæ, quæ etiam voto ſervandæ clauſuræ diſertis omnino verbis ſeſe non obligaviſſent: quod etiam penitus evertit inanem prorſus atque fictitiam cauſam, quam ſibi quærunt iſtæ moniales, de quibus agitur in ſubjectâ ſpecie.

(h) Conc. Trident. ſeſſ. 25. de Regular. & Monial. c. 5

(i) S. Pius V. in Bullâ Decori. §. 2. Greg. XIII. in Bullâ vel gratiæ. 28. Paulus V in Bullâ Monialium. 74. 10. Julii anno 1612.

Nihil ergo ipſas juvat, quòd tam confidenter clament, ſeſe nullo voto obligaviſſe, ad ſervandam clauſuram; nec Epiſcopo jus fieri, ab ipſis plura exigendi, quàm ipſa, cui addicuntur, regularis exigit obſervantia. 1. Namque non auderent ire inficias, quin poſſit Eccleſia iis ſervandæ clauſuræ imponere neceſſitatem, quanquàm eam non promiſerint; & Epiſcopus tanquàm leges Eccleſiaſticas exequens jure gaudeat, iis eandem obligationem adducendi; quod eo magis & verum & juſtum eſt, quòd ipſa Lex clauſuræ ſervandæ nullam importet cum regulâ Religionis repugnantiam; quin potiùs eandem & tutius conſervet, & decentiùs perficiat: *Hic ad regulam nihil additur; ſed modus habitandi ſecundùm naturam rei taxatur*, inquit

inquit Gloſſa (*a*), quæ ſic addit: *Religioſis qui vel le & nolle non habent ... poteſt ſtrictior vita indici, etiam ex regulâ*: Atque idem ait Sylvius (*b*), qui ejuſdem ſententiæ fautores appellat Sanchea, Navarrum, Azorium & Miranda. Neque mediocrem etiam autoritatem præfatis Conſtitutionibus adjecit Edictum de Juriſdictione Eccleſiaſticâ, quod Epiſcopis jure peculiari vindicavit earomdem executionem. „ Volumus pariter, inqoit Rex Ludo-
„ vicus Magnus, ot ſecundùm ſanctiſſima Decre-
„ ta & Canonicas Conſtitutiones, atque in eorum-
„ dem executionem; nullæ Religioſæ valeant egre-
„ di de Monaſteriis immonitate gaudentibus, aut
„ eâdem careotibus, ſub quocumqoe prætextu, &
„ ad tempus qoodcumque eſſe poſſit, niſi acceden-
„ te causâ legitimâ, & quæ legitima judicata fue-
„ rit ab Archiepiſcopo aot Epiſcopo Diœceſano,
„ qui concedet egrediendi licentiam ſcripto con-
„ tentam (*c*) „.

(*a*) Gloſſa in cit. c. *Periculoſo.* v. *Præſentes.*

(*b*) Fr. Sylvius loco cit. v. *Clauſura.* 2. Et apud eum Thomas Sanchez l. 6. in decalog. c. 15. Navarr. in tit. de regulai. Joannes Azor. part. 1. lib. 13 cap 8. Ludovicus de Miranda tract. de Monial. q. 1. art. 2.

(*c*) Edictum menſis Aprilis 1695. art. 19. comprobatum in Supremâ Curiâ. 14. Maii ſequentis.

Jam ſopereſt, ot evincamos, quæ in contrariom opponuotur ſauctorum Bernardi & Thomæ, teſtimonia deciſiooi noſtræ nullatenùs adverſari. Enimverò ſermonem tantùm babent de iis, aut quæ ſunt adversùs regulam, aut qoæ eandem prætergrediontur; de iis autem loqui non iotenduot, quæ connexionem habent eom regulâ, aut ad eam poſſuot aliquâ ratione reduci: *Si tamen aliqua ſunt*, inquit S. Thomas, qui allegatus eſt, *qua nullatenùs ad regulam reducuntur: videtur eſſe verior opinio, quòd obedire in ejuſmodi, non ſit de neceſſitate obedientia, ſed de perfectione, ut Bernardus dicit in libro de præcept. & diſpens*: Quod quidem nullatenùs pertinere poteſt ad Clauſuram, qoæ nedùm, ut mouuimus, ſeu regulæ adverſetur; ſeo vnto Religionis; quin potiùs cum utroqoe neceſſariò connectitut, & io utroque modo implicito continetur: *Clauſura verò Monialis*, inquit Sylvius (*d*), *non eſt ſupra regulam, nec ſupra votum; ſed in regulâ ipſis præſcriptâ continetur ... implicitè, ut qua pertineat ad commodiorem caſtitatis cuſtodiam.* Quin etiam Theologus iſte longiùs procedit. Contendit enim, etiamſi præfatæ Religioſæ profeſſionem emiſiſſent cum adhibitâ diſertis verbis iſtâ Clauſulâ, quòd ſervaturæ non eſſent perpetuam Clauſuram; in ejuſmodi etiam caſu Epiſcopo futurum, onde eaſdem omnino poſſet compellere, ad ſubeundam perpetuæ clauſolæ neceſſitatem, niſi fortè conditionaliter fuiſſent votis ſuis aſſenſæ, & iotendiſſent eorumdem effectum ex præfatâ conditione ſuſpendere; quoniam, ut obſervat de Miranda (*e*), irritum tamdiù maneret earum votum, quamdiù conditionis effectu non perficeretur; neque adeò veri nominis forent Religioſæ.

(*d*) Fr. Sylvius reſol. var. v. *Clauſura.* 5.

(*e*) Lud. de Miranda cit. q. 1. art. 4. concluſ. 6.

CASUS XVI.

MARGARITA Religioſa de quodam Conventu in Civitate Pariſienſi, cui vindicatur immonitas ab Ordinariâ Juriſdictione, legitimam cauſam prætendit inde recedendi, ad migrandum ad aliud ejuſdem Ordinis Monaſterium. Numquid ipſios regulari Prælato jus competit, ei privatâ autoritate indulgendæ diſcedendi licentiæ?

RESPONS.

Poteſt quidem regularis Prælatus, de qoo agitor, licentiam indulgere Margaritæ, diſcedendi de ſuo Conventu, in caſu propoſito: ſed eum concurrente ſimùl proprii Epiſcopi conſenſu. Atque iſtud patet ea tribus rationum momentis, quæ ſequuntur.

Primum ducitur è luculentâ prorſus S. Pii V. Conſtitotione primâ Febrnarii die anni 1570. promulgatâ (*f*), in quâ ſanctoa Papa memoratus declarat, pertinere ad ſolom Epiſcopum, copiam Religioſis facere, etiam iis, qoæ gaudent immunitatum privilegio, de ſuis Monaſteriis egrediendi; & pœnam indicit excommunicationis *ipſo facto*, S. Sedi reſervaram, iis, quæ præter ejuſdem liceotiam diſcedere præſument.

(*f*) S. Pius V. in conſtit. *Decori.* §. 2. ad Bullam *Circa.* 8. Bullar. magni tom. 2. pag. 184.

Secundum innititur qoodam Concilii Tridentini Decreto (*g*) quo prohibitum eſt cuilibet Moniali qoocumque privilegio donatæ, ne de ſuo Monaſterio exire audeat niſi obtentâ ab Epiſcopo proprio expreſſâ licentiâ, quæ ſcripto contineatur: *Niſi aliquâ ex legitimâ causâ ab Epiſcopo approbandâ, indultis quibuſcumque, & privilegiis non obſtantibus.*

(*g*) Conc. Trident. ſeſſ. 25. de Regular. & Monial. c. 5.

Tertium offert Edictum Bleceuſe (*h*), quo comprobator & ratum efficitur prædictum Concilii Decretum, &, quod idem confirmavit, Edictum datum menſe Aprilis 1695. (*i*) cojus verba hîc loci referuntur. „ Volumus pariter, ut ſecundùm ſanc-
„ tiſſima Decreta, & Canonicas Conſtitutiones,
„ atqoe in eorumdem executionem, nullæ Reli-
„ gioſæ valeant egredi de Monaſteriis immuni-
„ tatis privilegio gaudentibus; aut eodem carenti-
„ bus, ſob quocomque prætextu, & ad quodlibet
„ temporis ſpatiom, quodcumque eſſe poſſit, niſi
„ aliquâ ex legitimâ causâ ab Archiepiſcopo, vel
„ Epiſcopo proprio approbandâ, à quo concede-
„ tur diſcedendi facultas ſcripto contenta „.

(*h*) Edict. Blecens. art. 31.

(*i*) Edict. an. 1695. art. 19.

Eâdem igitur tùm juris, tùm prudentiæ ratione Eminentiſſimus Cardinalis de Noailles Pariſienſis Archiepiſcopus iſtud Eccleſiaſticæ Diſciplinæ caput renovavit Synodorum ſuorum ſtatutorum, quæ promulgata ſunt 26. Semptembris 1697. vigeſimo, quod his verbis concipitur: „ Prohibemus ſub pœ-
„ nâ excommonicationis quibuſcumque Religioſis
„ immunibus, ſeo non immunibus, ne de ſuis Mo-
„ naſteriis egredi præſumant abſque legitimâ aliquâ
„ causâ, & ſine licentiâ ſcripto datâ vel à nobis vel
„ à noſtris vicariis Generalibus; & ab earum Su-
„ perioribus, ſi aliis, quàm nobis fuerint ſobjectæ.
„ Interdicimus cuicumque Sacerdoti tùm ſeculari,
„ tùm regulari, ne iiſdem adminiſtrent Sacramen-
„ ta, præter qoàm in articolo mortis. Injungimus
„ omnibus Parochis noſtræ Diœceſeos, ut caveant,
„ ſtatim atque Religioſa aliqua in ſuas Parœcias
„ advenerit, ſibi prædictas exhiberi licentias: at-
„ que ſi ex alienâ Diœceſi quædam migraverit, ab
„ eâdem exigere, ſibi indicari etiam obedientias
„ ipſi factas, ſeu licentias exeundi de ſuo conventu
„ conceſſas tùm ab ejus Epiſcopo, tùm ab ejus Su-
„ perioribus „.

Obſervabimus quaſi per tranſennam, Gallicanos Epiſcopos inter & Abbates de Ordine Ciſterc ienſi controverſiam eſſe, in eo quòd iſti ſibi ſolis vindicent jus indolgendæ licentiæ Monialibus de ſuo Ordine egrediendi è ſuis Monaſteriis, cauſæ ſcilicet legitimæ occurrente caſu. Intervenêre jam in iſtâ causâ pro Abbatibus tria Arreſts. Primom quidem pronunciatum fuit ab ampliori Conſilio II. Martii 1695. contra Illuſtriſſimum Epiſcopum Noviodunenſem. Secundum verò à ſupremo Senatu Provinciali, 9. Aprilis 1699. Tertiom deniqoe à Conſilio Regio de rebus ad Regnum pertinentibus, 5. Septembris 1701. Nondom iſta caoſa finita eſt: ſed Abbati Ciſtercienſi, & Abbatiſſæ Fontis Eberaldi remanet poſſeſſio privilegiorum, qoæ ſibi vindicant, qoantum ad eum articulum, ſicut etiam qoantum ad examen, quo ipſimet exquirunt de reqoiſitis dotibos Religioſarom Novitiarum, antequàm ad ſolemnem Religionis profeſſionem admittantur (*k*).

(*k*) Journ. des Savans du mois de Decembre 1714. pag. 710.

CASUS XVII.

RUFFINA Religioſa de Ordine mitioris obſervantiæ, deſiderio tenetur obtinendi, ſeſe ad Ordinem reformatom transferri: nùm propoſitum vitæ arctioris conſilium exequi poteſt, poſt petitam ab Abbatiſſâ ſua licentiam, de ſuo Ordine diſcedendi, & ad alium præfatum migrandi; licèt ipſi fuerit denegata?

RESP.

Reſpons.

Quanquàm repulſam petitionis ſuæ ab Abbatiſſâ ſuâ paſſa fuerit dicta Religioſa, poteſt nihilominùs tutâ omnino conſcientiâ omnibus viribus agere, ut in Ordinem obſervantiæ ſtrictioris transferatur. Ratio eſt, quia, quemadmodùm jam dictum eſt de viro Religioſo, qui in eâdem rerum circumſtantiâ ponitur; quam copiam facit Innocentius III. viris Riligioſis, tranſvolandi de ſuo Ordine ad Religionem arctiorem, & cujus obſervantia ſeverior eſt, nihil obſtante quòd Superiores ipſorum diſſentiant, & nolint nec conſenſum præbere nec licentiam, eandem quoque juxta jus commune videtur virginibus Religioſis concedi debere (a): quod quidem probatur ex Concilio Triburienſi, cujus Decretum eâ ſic ratione refertur à Gratiano (b): *Virgines ſacræ, ſi pro lucro animæ ſuæ propter diſtrictiorem vitam, ad aliud Monaſterium pergere diſpoſuerint, ibidemque commanere decreverint. Synodus concedit.* In quæ verba Gloſſa ſic habet: *Debent petita licentiâ, recedere ad diſtrictiorem Religionem, & non causâ levitatis.* In eandem ſententiam videtur S. Thomas propendere (c); quippe, quò probet, eam Religionum immutationem Religioſis eſſe licitam, in argumentum afferat laudatum Canonem Fagnanus quoque (d), quòd Monialibus perinde ac viris Religioſis *Jure communi inſpecto, abſolutum eſt id licere*; quod etiam iiſdem, quæ mox recenſuimus, autoritatum teſtimoniis evincit.

At verò fortaſſe quis opponet Conſtitutionem Bonifacii VIII. (e), quam Concilium Tridentinum (f) renovavit atque confirmavit, in quâ laudatus Papa præcipit Monialibus; ut ſub perpetuâ permaneant clauſurâ, neque iis copia fiat exeundi de ſuis Monaſteriis ob cauſam quamcumque, aut rationem, quam poſſint prætexere; verùm præfata Conſtitutio ne verbum quidem unum habet, nec quoquo modo loquitur de Ordinis immutatione in aliam Religionem ſtrictiorem, aut de transvolando ad aliud Monaſterium arctioris obſervantiæ, de quibus potiſſimùm hîc loci agimus; neque quidquam aliud innuit, niſi prohibitorium Decretum, quo memoratus Papa interdicit Monialibus, ne de ſuis Conventibus præſumant ad certum quoddam temporis ſpatium egredi ſub prætextu oblectationis, aut cognatorum ſeu familiarium inviſendorum causâ, aut tandem propter quaſcumque ejuſmodi rationes; ut apertum ſit ex ipſiſſimis ejuſdem Papæ verbis: *Quæ honeſtatis laxatis habenis, & monachali modeſtiâ, ſexûſque verecundiâ, impudenter abjectis, extra Monaſteria nonnunquam per habitacula ſecularium perſonarum diſcurrunt... in Religionis opprobrium & ſcandalum plurimorum*: quibus verbis manifeſtum eſt, non eam eſſe præfati Summi Pontificis mentem ſubſtrahendi Monialibus facultatem agendi, ut poſſint transferri ad aliud Monaſterium, aut in alium Ordinem ſtrictioris obſervantiæ, cùm ſincero propoſito vitæ ſanctioris & auſterioris ibidem amplectendæ. Ita cenſet Gloſſa in iſtam Conſtitutionem (g). *Non credo*, inquit citatæ Gloſſæ Autor, *quòd Decretalis iſta tollat, quin poſſent, ſi vellent ad ſtrictiorem Religionem, humilitatis & paritatis causâ tranſire... petitâ licentiâ... ſemper enim erunt in clauſurâ.* Eodem quoque modo loquuntur Archidiaconus (h), Geminianus (i), Abbas & Sylveſter.

Dicimus, eandem Monialibus perinde ac viris Religioſis, in eâ re, cedere *ex communi jure* facultatem: intelligenda verò ſunt iſthæc verba ratione habitâ Diſciplinæ, quæ hodiernis temporibus invaleſcit, quâ nimirùm requiritur: 1. ut legitimus Superior, cui Monialis ſubjicitur, ipſius tranſlationi conſentiat; quanquàm Monaſterium, quo ſeſe transferri petit, palàm & apertè ſtrictiorem obſervantiam profiteatur, nec, niſi Pontificio Papæ Diplomate accedente, transferatur.

2. Ut non ante de priori ſuo Monaſterio diſcedat, quàm ubi Monaſterium, ad quod illi tranſeundum eſt, actu paratum, & expeditum eſt, ad eam ſuſcipiendam, & Religioſæ, ex quibus Capitulum iſtius alterius Monaſterii conſtat, eidem recipiendæ, Capitulo eâ de re congregato, ſuffragiorum collectione conſenſerint.

3. Ut fiat tranſlatio de Monaſterio ad aliud, comitantibus perſonis prudentiâ, modeſtiâ, morum probitate plurimùm commendandis, & quarum virtutem nulla ſuſpicio unquam violaverit; neque alibi diverſetur, quàm in iis locis, in quibus rectò itineri eam inſiſtentem neceſſe erit hoſpitandi gratiâ conſiſtere.

4. Ut ad prius Monaſterium, de quo receſſit, ulteriùs revertendi quilibet ipſi locus intercludatur: Atque iſtæ ſunt conditiones, quas recenſet (k) Fagnanus, quibus & plurima alia, eâ de re, addit, quæ ab uſu apud nos recepto prorſus aliena ſunt, ipſa fretus autoritate Bullæ, *Decori*, quam datam à S. Pio V. primo Februarii 1569. nunquàm in Galliâ nec promulgatam, nec acceptatam fuiſſe certiſſimum eſt (l).

Sententiam ejuſdem Canoniſtæ in eo amplectimur (m), qui ait ejuſmodi Religioſarum domorum immutationi accedere neceſſariò debere Summi Pontificis autoritatem; quod probat teſtimonio Gregorii X. qui præſens aderat Concilio Generali Lugdunenſi (n).

(a) Innoc. III. in c. *Licet*. 18. de Regular. & &c. & ibi Gloſſa. v. *Licentiam poſtulaverit*.

(b) Can *Virgines*. 1. 20. q. 4.

(c) S. Th. 2. 2. q. 189. art. 8. arg. *Sed contra*.

(d) Fagnan. in c. *Licet*. n. 61.

(e) Bonif. VIII. in c. *Periculoſo*. unic. de ſtatu Regularium in 6. lib. 3. tit. 16.

(f) Conc. Trid. ſeſſ. 25. de Regular. c. 5.

(g) Gloſſ in d. c. *Periculoſo*. v. *Perpetuo*.

(h) Archdiaconus ibid. d. v. *Perpetuo*.

(i) Geminianus, ibid. n. 21.

Abbas in c. fio. n. 7. de ſtatu Monachor. & Sylveſter. v. *Religio*. 4. q. 16.

(k) Fagnan. in c. *Recolentes*, de ſtatu Monachorum. & Canon. Regular n. 48. & ſeqq.

(l) Bulla. *Decori*. ad calcem Bullæ. *Circa*. §. in magno. Bullar. tom. 2. pag. 148. Edit. Lugdun.

(m) Fagn. in c. *Recolentes*. 3. de ſtatu Monachor. n. 24. & ſeqq.

(n) Gregor. X. in c. unic. de Religioſis dom. in. 6. §. fin.

CASUS XVII.

Clemantia Religioſa Profeſſa de Conventu ſanctæ Fidei in Provinciâ, quem flammia devoratum, incendium funditùs devaſtavit; cùm in alium ejuſdem Ordinis conventum, jubente ſuo Superiore deducta fuiſſet, ibidemque valetudinem experiretur admodùm incommodam, quòd, cui locus iſte expoſitus eſt, ipſius corporis habitudini, Medicis ita teſtantibus, cœlum non congrueret; licentiam hodie petit à ſuo Superiore migrandi ad aliam Religioſam ejuſdem obſervantiæ domum, in quâ viget Summo cùm fervore regularis Diſciplina, & ſperat, futurum ut ibidem proſperâ magis valetudine potiatur, propter aërem nativum, quem ibi ſpiratura eſt. Nùm apud præfatum Superiorem ponderis alicujus, ac momenti ſufficientis eſſe debet allegata, cauſa, ut poſtulatam licentiam Clementiæ indulgeat?

Dubium inde movetur, quòd in Conſtitutione S. Pii V. quam in Superiori deciſione laudavimus, non aliæ cauſæ recenſeantur tanquàm legitimæ, *Niſi ex causâ magni incendii; vel infirmitatis lepræ, aut epidimiæ*, & decernatur pœna excommunicationis *ipſo facto*, reſervata S. Sedi adverſus Religioſas, quæ de ſuis Monaſteriis egredi præſument ex aliâ quâcumque causâ, & adversùs eos, qui iiſdem exeundi copiam facient.

Reſponſ.

Conſtitutio S. Pii V. quæ citatur in inſtitutâ quæſtione nullius eſt pretii nec vigoris in Gallia quantùm ad iſtud caput, quoniam in eo Regno nunquàm promulgata fuit, neque acceptatâ; quanquàm in eâdem legantur quidam alii articuli, qui ibidem vim legis obtinent ex Mandatis Eccleſiæ Gallicanæ, aut ex Edictis Regiis. Adeoque cenſemus, Dubium inde petitum omni prorſus carere fundamento; ac proinde apud Superiorem Clementiæ valere poſſe cauſam in propoſitâ ſpecie

 alle-

allegatam, & ab eodem licentiam ab ipſâ poſtulatam indulgeri, metu incurrendi in excommunicationem penitùs excuſſo, quæ à laudato Papâ iis indicitur, qui ejuſmodi licentias concedunt ex aliis cauſis, præter eas, quæ in ipſius Conſtitutione comprobantur. Ita decidit Sylvius (a), qui dicit: *Reſpondetur, Superiorem Regularem poſſe Monialem, de quâ quæritur, tranſmittere ad aliud ejuſdem Ordinis & clauſuræ Monaſterium ſuæ Juriſdictionis: quia hoc & ipſi Moniali utile eſt, & nullo jure prohibitum.* Quod tamen ſic intelligendum eſt, ut, quemadmodùm in præcedenti deciſione probavimus, cùm licentiâ Superioris Regularis neceſſe ſit licentiam quoque Epiſcopi ſimul concurrere.

(a) Fr. Sylvius reſol. var. v. *Clauſura.* 8.

CASUS XIX.

Augustina Religioſa profeſſa obtinuit à legitimo Superiore ſui Conventûs facultatem inde egrediendi, ut accederet ad ſuos Parentes ibidem apud eos per ſpatium quindecim dierum remanſura. Eam perinde ac ipſummet Superiorem non latebat, ejuſmodi cauſam omnino futilem eſſe, ac nullius momenti. Num peccavit mortaliter, ejuſmodi licentiam ſibi vindicando; & ipſe Superior potuitne eandem ipſi facere, abſque eo quòd mortali peccato ſemetipſum conſtringeret?

Respons.

Quanquàm non poſſit dubitari, quin Auguſtina mortaliter peccaviſſet, ſi, non accedente legitimi Superioris licentiâ, de ſuo Conventu præſumpſiſſet diſcedere: Non tamen exiſtimamus, ſiquidem inde non egreſſa fuerit, niſi primùm obtentâ præfatâ licentiâ, ipſi imponendum eſſe lethalis culpæ reatum; licèt leviſſima omnino ſit cauſa, quam ejuſdem facultatis ſibi obtinendæ gratiâ allegavit. Enimverò, cùm ipſius Superior iſtam cauſam probatiſſimam habuerit, potuit ſanè & quidem cum certiſſimo aliquo juris fundamento ipſamet exiſtimare, ſeſe poſſe, abſque ne minimo quidem ſcrupulo, impertitâ ſibi facultate gaudere. Quam deciſionem mutuamur ab intelligentiſſimo rerum Theologicarum Doctore (b), qui aliâ omnino ratione rem conſiderat quantùm ad Superiorem, à quo ejuſmodi copia data eſt. Cenſet namque, à nullo quocumque Religioſarum Præpoſito poſſe ſine peccato mortali iiſdem indulgeri, niſi ex graviſſimis omnino cauſis, diſcedendi de ſuo Conventu facultatem; quibus graviſſimis cauſis nemo ſanæ mentis annectet cauſam egrediendi, ad inviſendos parentes. Et verò, ſi Superiores ejuſmodi cauſas adeo frivolas, tanquàm ſufficientes ac legitimas haberent; inde prorſus everteretur, quod inter ea, quæ ſpectant ad regularem Diſciplinam Monialium, potiorem locum obtinet & plurimâ cum attentione tanquàm iſtius Diſciplinæ primarium caput habendum eſt, atque conſervandum; ſiquidem, ex tantâ Diſciplinæ iſtius diſſolutione, contingeret, ipſas Religioſas variis tentationum, ac peccatorum periculis obnoxias patere, quibus quotidiano quaſi colliſu ſeculares impingunt, ac miſerrimi ſuccumbunt.

(b) Sambovius tom. 2. caſu 130. & 142.

CASUS XX.

Hector cuidam Provinciæ præpoſitus Gubernator, in quâ Monialium Conventus poſitus eſt, cùm conſueviſſet in proprium uſum adhibere torcular, quod iſtius Religioſæ domûs proprium eſt, atque intra conſepta clauſuræ regularis incluſum; & à Superiore fuiſſet verbis expreſſis interdictum Monialibus, ne ſui torcularis uſum ei deinceps permitterent; inde graviſſimè omnino offenſus, propterea quòd & anteceſſoribus ejus, & ipſimet ejuſmodi facultas jampridem conceſſa fuiſſet; ut, quam paſſus erat, repulſam ulciſceretur, milites in villas iſtius Monaſterii immiſit, qui ibidem plurimum detrimenti attulerunt, & etiamnum minantur futurum, ut iiſdem deinceps magis detrimentoſam vaſtitatem importent. Quâ de re petit Superior, utrùm, quò tantæ vexationis finem fieri obtineatur, poſſit, totâ conſcientiâ, Hectori permittere, ut pro ſolito more, uſum iſtius torcularis adhibere ſibi pergat; quanquàm inde clauſura regularis Monaſterii infringatur?

Respons.

De ſimili ferè caſu conſultus olim fuit inſignioris prorſus notæ Duacenſis Profeſſor (c), qui eum ut diſſolveret, ſic reſpondit 21. Auguſti 1641. 1. Prudentiæ eſſe Superioris Monaſterii, ſummâ cum reverentiâ monere præfatum Gubernatorem, quem tantoperè offenderat repulſa torcularis, quique eâ, quæ fertur in propoſita quæſtione, eandem ratione omnino detrimentoſâ ulciſcebatur; nec ſibi, nec Monialibus mentem unquam affuiſſe, in offenſionem ipſius ullâ ratione incurrendi; ſed tantummodò illud exequendi; quod à ſanctis Canonibus, ac potiſſimùm à Concilio Tridentino de regulari clauſurâ Monaſteriorum Monialium tantoperè commendatur; neque ipſum iis, eâ de re, Decretis obſiſtere poſſe, quin ſeſe eo ipſo Legibus Eccleſiaſticis non obſequentem prodat, ipſique Eccleſiæ rebellem. 2. Si dictus Gubernator animo obfirmato, & ultionis tenaci eſſe inſiſteret, & Superiori adeſſet graviſſimum aliquod timendi incitamentum, ne obfirmaret ſe, ad inferenda iterum Monaſterio tanta detrimenta; ipſum poſſe, in eo caſu, propoſito interdicto deſiſtere, quod Monialibus ſignificaverat, & diſſimulare ſilentio ipſam clauſuræ regularis violationem, eidem ampliùs nullatenùs reſiſtendo.

(c) Fr. Sylvius reſol. var. v. *Clauſura.* 6.

Ratio autem, quam eâ de re ſuggerit inclytus Theologus, quem jamjam allegavimus, ea eſt, *Quia Lex, qui mandat, ut Superiores curent, ita ſervari clauſuram Monialium, ut nullus ad eas ingredi poſſit ſine Epiſcopi, vel Superioris licentiâ in ſcriptis obtentâ, eſt Eccleſiaſtica, atque adeo humana.* Porrò, addit laudatus Author, *Leges humanæ ordinariè non obligant, quandò ſervari non poſſunt abſque gravi jacturâ bonorum*; quippe certum ſit ipſum Legiſlatorem, hoc eſt, Eccleſiam non intendiſſe exigere, ut, in ejuſmodi caſu, ſua Lex adeo ſtrictè obſervaretur.

Et quidem, ut fert regula Juris (d). *In omnibus quidem, maximè tamen in Jure æquitas ſpectanda eſt.* Atqui ſi vellet Legiſlator, nihil obſtante detrimento tam notabili, Legem ſuam omnino religiosè cuſtodiri; ipſius Lex foret prorſus iniqua. Eſt ergo unde poſſit affirmari, licèt Lex iis concipiatur verbis, quæ obligationem ſonent rem aliquam exequendi, aut ab eâdem abſtinendi, locum plurimum eſſe conjiciendi, in ejuſmodi rerum circumſtantiâ, diverſam affuiſſe Legiſlatori mentem: Etſi maximè verba Legis hunc habeant intellectum, tamen mens Legiſlatoris aliud vult (e).

(d) Reg. 90. ff. de diverſis reg. juris antiqui lib. 50. tit. 17.

(e) Leg. Scire. 13. ff. de excuſationibus. lib. 27. tit. 1.

Quæ deciſio roboris multum poteſt accipere ex principio, quod S. Thomas conſtituit, ea ratione, quæ ſequitur (f): *Quia igitur Legislator non poteſt omnes caſus intueri, proponit Legem ſecundùm ea, quæ in pluribus accidunt, ferens intentionem ſuam ad communem utilitatem. Unde ſi emergat caſus, in quo obſervatio talis Legis ſit damnoſa*

(f) S. Th. 1. 2. q. 97. art. 4. in corp. & ad 1.

communi ſaluti, non eſt obſervanda. Et paulò poſt: *Ille, qui in caſu neceſſitatis agit præter verba legis, non judicat de ipſâ lege; ſed judicat de caſu ſingulari, in quo videt verba legis obſervanda non eſſe.* Et iterùm denique: *Contingit autem quandoque, quòd aliquod præceptum, quod eſt ad commodum multitudinis, ut in pluribus non eſt conveniens huic perſonæ, vel in hoc caſu: quia, vel per hoc impediretur aliquid melius, vel etiam induceretur aliquod malum .... ideò ille; qui habet regere multitudinem, habet poteſtatem diſpenſandi in Lege humanâ.* Quo quidem poſito principio, inde facilè concludere eſt, Superiorem Monaſterii, de quo quæſtio eſt in ſubjectâ ſpecie, poſſe citrà peccatum diſpenſare circa legem, quâ clauſuræ neceſſitas inducitur, aut ſaltem ab eo ſilentio diſſimulandam eſſe ipſam violationem regularis clauſuræ, quam Hector ſuâ, quam adhibet, ſævitiâ petulanter infringit: ut pote non ſit animo præſumendum, cùm Synodum Tridentinam, tùm Summos Pontifices voluiſſe legis iſtius urgere obſervationem, in eo caſu, in quo integra Monaſterii pernicies, ac ruina penè inevitabilis impendet.

Vide { PROFESSIO. RELIGIOSUS. MONASTERIUM. VOTUM. }

RELIQUATIO.

Vide FOENUS.

RELIQUIÆ.

SUMMA veneratione Reliquiæ ſanctorum colendæ ſunt; cùm negari non poſſit, ipſummet Deum iiſdem eo uſque honorem voluiſſe tribuere, ut iis mediantibus miracula, ac prorsùs ſtupenda fuerit operatus prodigia. Atque ut eâ de re certiſſimum habeatur argumentum, evolvendæ ſunt ſacræ paginæ, & fides adhibenda iis, quæ ibidem narrantur, cùm ſermo habetur de oſſibus Eliſæi Prophetæ; de pallio, quod prædicto Prophetæ ſuo Diſcipulo reliquit Elias, quando curſu igneo raptus eſt ad cæleſtes regiones; de mortuo quodam, quem ejuſdem Eliſæi Prophetæ oſſium contactu Deus ad vitam revocavit, ac de mirandorum aliorum innumerâ propèmodum multitudine, quæ per Prophetas, Apoſtolos & viros ſubſequentes, qui ſingulari vitæ ſanctimoniâ claruêre, patravit.

At quoniam, qui viris ſanctis cultus exhibetur, ad Deum ſolum referendus eſt, tanquàm ad eum, cujus omnis gloria, quâ voluit eoſdem decorari, peculiari jure propria eſt; ita etiam, ſumma illa veneratio, quâ coluntur eorum reliquiæ, ad ipſoſmet ſanctos, quos omnipotens gratia genuinos fœtus ſibi vindicat, eſt potiſſimùm referenda.

Omni cautione obſervandum eſt, cùm dicitur, ſummâ veneratione coli ſanctiſſimas Reliquias, nihil aliud intelligi, quàm reverentiæ & obſervantiæ cultum, quem decet rei alicui ſacræ deferri. Atque in eo etiam ſenſu Græci eundem cultum acceperunt, cùm adhibuêre verbum *προσκυνεῖν*, cui ſubjicitur generalis quædam notio, quodque paſſim ſolent in ſuis operibus uſurpare, non tantùm ad ſignificandum cultum adorationis, qui cultus Latriæ ſupremus eſt; ſed etiam ad præfatum obſervantiæ, reverentiæque genus enunciandum. Indeque contigit, à quibuſdam Latinis autoribus, qualis eſt Leontius Epiſcopus de Civitate Napoli æqualis S. Gregorio Magno, vocem adorationis promiſcuam habitam fuiſſe, cùm, de veneratione, quæ ſanctorum reliquiis exhibetur, fecêre ſermonem (*a*). Quos quidem ejuſdem vocabuli duos varios intellectus ſummâ cum attentione diſtinguentes Patres VII. Concilii Generalis interpretantur (*b*); quin etiam Concilium Tridentinum (*c*) de alterâ iſtâ adorationis ſpecie tractans, ſummoperè præcavit, ne alias loquendi rationes adhiberet, niſi voces, quæ *venerationem* ac *reverentiam* ſonarent: *venerationem atque honorem*, & iterùm *Reliquiarum veneratione.*

Cæterùm, idem Concilium prohibet, ne publicæ venerationi Fidelium exponantur in Eccleſiis ullæ recentiores Reliquiæ, *niſi eodem recognoſcente & approbante Epiſcopo*, adhibitâ quâcumque diligentiâ, omnibuſque maximè proviſis, & præcautis, ut de earumdem autoritate notitia ſufficienter explorata habeatur.

(*a*) Leontius ſerm. 5. contra Judæos, & de S. imaginibus.

(*b*) Conc. Nicæn. 2. act. 7. apud Labb. tom. 7. Conc. col. 886.

(*c*) Conc. Trid. ſeſſ. 25. de invocat. venerat & Reliq. ſanctorum.

CASUS PRIMUS.

CASIMIRUS Sacerdos, allatas Româ Reliquias alicujus ſancti Martyris, & Curæ cujuſdam collatione deindè gaviſus, in Reliquiarum thecâ quam curavit confici, recondidit, publicæque fidelium venerationi, in propriâ ſuâ Eccleſiâ propoſuit. Potuitne autoritate privatâ iſtud ſibi arrogare?

RESP.

Respons.

Nullatenùs potuit prædictus Parochus privatâ ſuâ autoritate in propriâ ſuâ Eccleſiâ Reliquias memoratas exponere. Neque enim fas eſt ullas Reliquias cultui ac venerationi fidelium proponi, niſi priùs earumdem autoritas ab Epiſcopo Diœceſano recognita fuerit & approbata; ut à Concilio Tridentino cautum eſt iſtis verbis (a): *Statuit ſancta Synodus, nemini licere ullo in loco, vel in Eccleſiâ etiam quolibet modo exemptâ, nullam inſolitam ponere, vel ponendam curare imaginem, niſi ab Epiſcopo approbata fuerit ... nec novas Reliquias recipiendas, niſi eodem recognoſcente & approbante Epiſcopo.*

(a) Conc. Trident. ſeſſ. 25. Decreto de invocat. venerat. & Reliquiis ſanctorum, & ſacris Imag. in fine.

CASUS II.

Matricularii de Eccleſiâ Parœciali S. Diſanſii litem intulerunt Matriculariis de Eccleſiâ S. Genu, circa Reliquiam quamdam inſigniorem, quæ in poſtremo loco memoratâ Eccleſiâ ſervatur, quæque, ex obventionibus ibidem ſolitis offerri, fortuitum viginti nummorum reditum refert. Cauſa autem in eo potiſſimùm verſatur, quòd cùm Parochus, tùm Matricularii de S. Diſanſio contendant, præfatam Reliquiam ſuam eſſe, ſibique jus ſuccurrere, ejuſdem ſibimetipſis aſſerendæ.

Quidam Patronus, quem communis neceſſitudo cum utrâque litigantium parte conjungebat, litem diremit, ſuadendo, conflari ab illis amicabilem compoſitionem, juxta quam ſtatueretur, futurum ut Eccleſiæ S. Genu prædicta Reliquia remaneret, eâ lege interpoſitâ, quòd obvenientes inde oblationes utrique Parocho æquali tributione cederent. Nihilne eſt vitii, quod in prædictâ tranſactione reprehendi poſſit?

Respons.

Aliena omnino eſt à Canonicis inſtitutis, quæ privatâ autoritate partium, quarum res intererat, tranſactio intervenit; neque enim diffiteri quis poteſt, Reliquias inter ea, quæ ſacra cenſentur, enumerari, eo ipſo quòd ab Epiſcopo tanquàm veræ atque indubitatæ fidei ſigillum ferentes, recognitæ fuerint; & ipſa Beneficia, quæ per interceſſionem ſancti à Deo impetrantur, iis, quæ merè Spiritualia ſunt, ennumerari; unde ſequitur, eaſdem non poſſe, citra crimen, in ullam quamcumque ſpeciem commercii induci; neque eo fine pecuniæ pretium conſtitui, ut aut de novo acquirantur, aut jam acquiſitæ poſſint retineri.

Non ergo fuit, unde tùm Parochi, tùm Matricularii duarum prædictarum Parœciarum poſſent rectâ conſcientiâ litem inter ſe commotam ejuſmodi tranſactione ſedare; verùm eos decet, ac neceſſe eſt, ad autoritatem Epiſcopi, eâ de re, recurrere, & ſuam conventionem ad eorum normam, quæ judicaturus eſt convenientiora, inſtituere.

CASUS III.

Bermundus Parochus ſancti Bies, cùm ipſius Eccleſia nullo Reliquiarum apparatu decoraretur, obtinuit à Bernardo vicino Parocho, ſibi concedi caput cujuſdem ſancti, cui ſui Parœciani ſingulari Religionis cultu addicuntur; quod quidem vicinus iſte Parochus, conſentientibus ipſius Matriculariis, ei tradidit pacto pretio decem librarum cenſûs annui percipiendarum de reditibus Fabricæ Eccleſiæ S. Bies: nonne aliquo vitio, & quâdam ſimoniæ Labe inficitur prædicta conventio?

Respons.

Reſpondemus iſtam conventionem vitioſam ſimul eſſe atque ſimoniacam: ec 1. quidem vitioſam; quidquid enim extra humanum commercium poſitum eſt; non poteſt ſub quocumque prætextu venditioni ſubjici: jamverò extra omnem controverſiam conſtitutum eſt; Reliquias extra quodcumque omnino commercium eſſe poſitas; eas igitur aut alienari, aut conſtituto pretio acquiri, illicitum eſt. Quâ de re Imperatoribus Honorio & Theodoſio viſum eſt legem ferre conceptam diſertiſſimis iſtis verbis: *Nemo Martyres diſtrahat: nemo mercetur*, aut juxta Græcam interpretationem: *ὐδεὶς ἀγίων λείψανα ἐμπορευέτω*, hoc eſt, *Nemo ſanctorum Reliquias mercetur*; adeo ut conflata inter duos prædictos Parochos conventio irrita ac nulla ſit; quippe quæ legibus tùm Divinis, tùm humanis omnino adverſetur: *Nullum enim pactum, nullam conventionem, nullum contractum inter eos videri volumus ſubſecutum, qui contrahunt, lege contrahere prohibente ... ea quæ Lege fieri prohibentur, ſi fuerint facta: non ſolùm inutilia, ſed pro infectis etiam habeantur*: quæ ipſiſſime verba ſunt Imperatorum Theodoſii, & Valentiniani (b).

(b) L. *Non dubium.* 5. cod. de Legibus, &c.

2. Continet etiam prædicta conventio labem ſimoniæ: *Reliquias vendere, vel emere, eſt ſimoniacum*, inquit S. Antoninus (c): atqui Bernardus vendidit, & Bermundus emit caput Sancti, de quo mentio fit in inſtitutâ quæſtione: *Nomine autem emptionis & venditionis comprehenditur omnis contractus non gratuitus*; ut (d) loquitur laudatus ſanctus. Quod etiam docent Panormitanus, Goffredus, Angelus de Clavaſio, Sylveſter & alii Canoniſtæ, ſententiæ Theologorum in eo adhærentes (e).

(c) S. Anton. 3. part. tit. 12. c. 8. init. Item. 2. p. c. 5. §. 23.

(d) Id. 2. part. tit. 1. c. 5. §. 1.

(e) Sylveſt. & Angelus de Clavaſio. v. *Reliquia.* Panorm. & alii.

CASUS IV.

Leo ſacrarii cuſtos de Eccleſiâ Cathedrali Poſnanienſi furtim ſubtraxit os unius Brachii S. Staniſlai de capſâ, in quâ iſthæc Reliquia ſimul cum plurimis aliis continebatur, & iſtud donavit Eccleſiæ cuidam Parœciali, de quâ ab aliquot menſibus ei fuerat proviſum. Voluit ipſius Confeſſarius eum obligare, ad illud reſtituendum Eccleſiæ Poſnanienſi: at cauſam dixit ipſe, cur à reſtitutionis obligatione ſeſe ſubduceret, quòd nimirum Eccleſia particularis non ſit proprietaria Reliquiarum, quæ in eâ ſervantur, licèt earumdem ſit depoſitaria; nec curet Eccleſia generalis, quonam in loco Reliquia cuſtodiatur, atque colatur; adeoque iis de cauſis pertendit, non exiſtimare ſe ullâ ratione obligatum, ad reſtituendam iſtam Reliquiam Eccleſiæ, apud quam deponebatur. In cujus rei argumentum exemplum affert Religioſorum de Ordine S. Benedicti, qui furtim ſurripuêre corpus S. Benedicti, quod quieſcebat in monte Caſſino, & extulerunt in Monaſterium S. Benedicti ad Ligerim, in quo etiamnum conſervatur; quanquàm ſummus Pontifex Zacharias eâ de re litteras ad Regem Pipinum dediſſet, quibus poſtulabat, ut juberet, ſanctum iſtud corpus Religioſis Monaſterii, de quo ſublatum fuerat, reſtituere; quemadmodùm obſervatur ab antiquo quodam ſcriptore (f). Quâ de re petitur, utrùm Leo peccaverit uſurpando ſibi prædictam Reliquiam, & conſcientiæ debito teneatur, ad eamdem Eccleſiæ Poſnanienſi reſtituendam?

(f) Aldrevaldus Floriac. l. 1. miracul. S. Bened. c. 16.

Respons.

Jure quidem ac meritò prorſus animum obfirmat Confeſſarius Leonis, in imponendâ ei Lege reſti-

reſtituendi os brachii S. Staniſlai Poſnanienſi Eccleſiæ. Ad iſtam namque legem ex debito ſuæ conſcientiæ neceſſariò tenetur: quam verò prætendit, ut à lege reſtitutionis in eo caſu ſeſe ſubducat, eſt ejuſmodi cauſa, ut ad quæcumque iſtius generis ſacrilegia quibuſcumque perſonis licita facienda, prorsùs excogitata videatur. Ergò graviſſimæ culpæ reatum non tantummodò in ſe contraxit, dum iſtam Reliquiam ſurripuit; ſed nec eandem poteſt retinere, quin ſeſe novi criminis alterius aſtringat.

Quod affert exemplum, ut ab obligatione eam reſtituendi ſe removeat, nihil omnino ad rem propoſitam condocit. Ex hiſtoriâ namque ſublati corporis S. Benedicti à quibuſdam Monachis de præfato Ordine habemus, Montem Caſſinum, depopulatione à Longobardis illatâ, fuiſſe tunc temporis ſic exinanitum, ut, eo etiam derelicto, Monachi in Urbem Romam confugerint, ibidem habituri perfugium, quo ſeſe ab injuriis & ſævitiâ militum iſtius nationis tutos ac ſecuros præſtarent; nec, niſi poſt centum annos à depopulatione memorati Monaſterii prorſus inſignis, ſanctum iſtud corpus à Religioſis Gallicis fuiſſe ſurreptum; tandemque propoſitum iſtud in ipſorum mentes non veniſſe, nec inceptum fuiſſe abſolutum, niſi ſecreto Dei inſtinctu atque afflatu. *Domino Revelante, repertum eſt corpus ejus, & in Gallias tranſlatum.*

Verum equidem eſt, Monachis Montis Caſſini plurimùm inſtigantibus, à Summo Pontifice Zachariâ ad Pipinnum Regem ſcriptas eſſe litteras commendatitias, quibus eum rogabat, ut vellet Monachos Galliæ autoritate ſuâ compellere, ad iſtud corpus reddendum; quemadmodum teſtatur Aldrevaldus; at idem Author ſubjungit, Abbatem Medonem acriter reſtitiſſe, ne corpus redderetur, & dixiſſe: *Ipſe ſanctiſſimus Pater propriâ ſponte hac ſe deferri permiſit. Ipſe viſione ſacrâ ſuos ad ſui devectionem invitavit ſervulos.* Quibus memoratus ſcriptor addit, eos qui fuerant miſſi à Zachariâ, ut ipſius Bullam executioni demandarent, Deo ita permittente, pœnam luiſſe temeritatis; eoſdemque ſtupendis prodigiis, quæ propriis oculis cernebant, attonitos ſuſcepto deſtitiſſe, ſatis habuiſſe eros, quòd conceſſam ſibi ab Abbate Medone iſtarum Reliquiarum partem aliquam ſecum tranſportare liceret.

Perperàm ergò narratum exemplum allegatur à Leone; ſiquidem nullatenùs conſentiat ſacrilegio, quod perpetravit in ſurripiendo oſſe brachii S. Staniſlai; neque adeo inde ſemetipſum juvare poſſit, ut obligationem iſtius reſtituendi Eccleſiæ Poſnanienſi à ſemetipſo removeat. Prætereàque adjiciendum eſt, ipſum quoque in eo rurſum peccaviſſe, quòd iſtam Reliquiam in Eccleſiâ ſuâ Parœciali privatâ ſuâ autoritate, neque conſulto ſuo Epiſcopo, nihil obſtante prohibitorio Concilii Tridentini Decreto, quod eâ de re, omnino apertum eſt, & allegatum in Superiori deciſione, publicæ fidelium venerationi proponere præſumpſerit (*a*).

(*a*) Sambovius tom. 2. caſu 82.

Vide SIMONIA. Caſus Callipus.

RENUNCIATIO.

QUOD, in materiâ ad Beneficia ſpectante, abdicatio ſolet appellari, illud Canoniſtæ definiunt eâ ratione, *Renunciatio, eſt dignitatis, Beneficii, juriſve alicujus, ſpontè & cum cauſa cognitione apud Superiorem facta dimiſſio.*

Quam quidem definitionem hìc loci ſub præſenti titulo potiſſimùm intelligere oportet, de abdicatione Beneficii, cui renuntiat qui ejuſdem Titularis conſtituitur, ſive habeat *jus in re*; putà, cùm legitimâ illius poſſeſſione gaudet, ſive tantummodò habeat *jus ad rem*, verbi gratiâ, quandò ad illud poſſidendum fuit electus, &, nondùm ipſius electione confirmatâ à legitimo Superiore, illud dimittat (*b*).

Dictum eſt, *ſpontè & cum cauſa cognitione*; 1. Quia, ut omnis abdicatio valeat, eam neceſſe eſt fieri cum plenâ atque integrâ libertate; hoc eſt, oportet, ut ſit immunis à coactione, violentiâ, metu gravi & fraude. 2. Proptereà quòd non, niſi ex aliquâ legitimâ cauſa debeat intervenire.

(*b*) Gloſſa in c. *Cùm veniſſent.* 2. de in integrum reſtit. l. 1. tit. 41.

Cauſæ ſex variæ enumerantur abdicationis. Prima, eſt corporis infirmitas aliqua, quâ Beneficiarius obeundorum ſuorum muniorum inhabilis conſtituitur. Secunda: defectus ſcientiæ requiſitæ, ad fungendum laudabiliter ſuo officio. Tertia: infamia, quæ ex aliquo perpetrato crimine inuſta eſt. Quarta, eſt Irregularitas. Quinta: malè animatæ plebis odium ac perverſitas. Sexta: cùm neceſſe eſt graviſſimo alicui ſcandalo, ac plurimæ offenſioni finem imponi. Quæ cauſæ duobus ſequentibus verſibus comprehenduntur:

Debilis, ignarus, malè conſcius, irregularis,
Quem mala plebs odit, dans ſcandala, cedere poſſit.

Atque jure prorsùs dicimus, Beneficiarium non poſſe, niſi ex aliquâ legitimâ causâ, ſuo Beneficio renunciare: cùm enim motu proprio ſeſe deſerviendæ Eccleſiæ devoverit, acceptando Beneficium, cujus poſſeſſione gaudet; non magis ei licitum ſit, eidem privatâ autoritate renunciare, quàm permittitur militibus, ſtipendium Principis deſerere, cui operam ſuam, ex nomine ſuo ad militiam dato, debent (*c*); neque alicui Magiſtratui, à corpore politico, cui ſemeptipſum adſcripſit, ultrò dilabi (*d*). Atque, eâ de re, plurima Præſulum exempla Eccleſiaſtica Hiſtoria complectitur, quorum Beneficiorum renunciationes, quas meditabantur, nec laudari, nec acceptari unquam potuêre (*e*).

(*c*) L. *Si quis.* 2. de curial. & L. *Hæc perpetuâ.* 27. cod. *Ubi quis*, curiali vel cohortali &c. l. 3. tit. 23.
(*d*) L. *Regenti.* 20. ff. de officio præſidis l. 1. tit. 18.
(*e*) Anton. Auguſtinus. Epitomæ juris pontificii veteris. l. 4. tit. 79. Yvo Carnotenſis Epiſt. 30. 10. 104. & 176.

Additur: *Apud Superiorem facta*, ut ſignificetur, renunciationem Beneficii, quò valeat, conficiendam eſſe in manibus legitimi Superioris; id eſt, illius ſolummodò, ad quem ejuſdem conferendi jus ſpectat & pertinet.

Duæ diſtinguuntur ſpecies renunciationum. Primam quidem aiunt puram ac ſimplicem, quâ ſcilicet, nullâ adhibitâ conditione, dimittitur in manibus Collatoris Beneficium. Alteram verò conditionatam: quâ beneficium abdicatur in favorem alterius, & non aliter, aut eâ conditione, quòd Reſignatarius aliud Beneficium Reſignanti ſit conceſſurus, aut percipiendam de fructibus Beneficii reſignati certam quandam penſionem aſſignaturus: atque iſthæc ſpecies renunciationis propriam ſortitur appellationem reſignationis in favorem; & Reſignationis permutationis causâ, ſeu ad onus penſionis.

Proponimus ſub præſenti titulo ſermonem habere de renunciatione tantùm acceptâ priori ſenſu, quem modò innuimus, juxta quem ei, qui Beneficium abdicavit, renunciationi ſuæ à Superiore acceptatæ nullus jam refragandi locus relinquitur. De eâ verò, quæ alteri ſenſui ſubjicitur, fusè alibi diſſeremus ſub titulis *Penſio*, *Permutatio* & *Reſignatio*.

Renunciatio pura & ſimplex, quæ nullam conditionem admittit, nec valere, nec Canonicis inſtitutis conſentire poteſt, niſi facta in manibus illius, qui proprius eſt Collator Beneficii, cui renunciatur, cæteris excluſis.

Non vacat Beneficium ex ſimplici dimiſſione: ad hoc enim, ut verè vacuum ſit, neceſſe eſt, ſimplicem dimiſſionem ab ipſo Superiore, in cujus manibus fuit confecta, admitti; quemadmodùm docet Molinæus in regulâ Cancellariæ Romanæ,
(a) §. 5. *de infirmis reſignantibus* (a), adversùs Gomeſium, quem in eo hallucinatum arguit errore manifeſto prorsùs ac erubeſcendo pro tantâ, quam aliundè dictus Autor ſibi paravit nominis exiſtimatione. Enimverò Epiſcopo, qui fecit autoritatem ſcriptam ſedis ſuæ Epiſcopalis dimittendæ, remanet in integrum jus continuandi Epiſcopalis officii, & quæ eidem annectuntur, quorumcumque muniorum in ſuâ Diœceſi peragendorum, donec ipſius renunciatio fuerit à Summo Pontifice acceptata: & ipſius Miniſtris eò uſque miniſteriorum ſibi commiſſorum obeundorum facultas eâdem juris ratione conſervatur; ut judicatum eſt Arreſto conſilii de rebus ad Regnum pertinentibus 9. Aprilis 1647. pro Floriopolenſi Epiſcopo contra Decanum & Capitulum ipſius Eccleſiæ: quod ſubſequente alio ejuſdem Conſilii Arreſto confirmatum eſt 26. Aprilis 1657. quo Parlamentis injungitur, ne præſumant, eâ de re, in contrarium pronunciare (b).

(b) Bibliot. can. tom. 1. pag. 94.

CASUS PRIMUS.

Eutychius Abbas de S. Pantaleone Abbatiam ſuam dimiſit in manibus Regis in favorem Hieronymi ſui nepotis. Numquid ex ejuſmodi renunciatione jus Reſignatario cedit ad præfatum Beneficium: & ſi cedat; nonne poteſt, abſque ullâ ſimoniacæ labis ſuſpicione, ſummam pecuniæ quamdam præbere alicui Aulien, qui agat apud Regem eo fine, ut ab eo reſignationem iſtam admitti, obtineatur?

Respons.

Priuſquam quæſtioni propoſitæ ſua aſſignetur reſponſio, non eſt abs re alienum præmittere, quibuſdam Autoribus viſum fuiſſe, nullatenùs poſſe dimiſſionem factam in *favorem* ab ipſo Rege admitti (c). Plurimi tamen occurrunt (d), qui partem oppoſitam propugnant; atque eâ ratione potiſſimùm innituntur, quòd ſcilicet Rex loco ſummi Pontificis habeatur, quantùm ad Beneficia, quorum collatio pertinet ad Regiam Majeſtatem. Quam quidem alteram opinionem eo uſque duntaxat ut veram ponentes, donec eandem penitiùs inſpexerimus, ubi de reſignationibus locus ac fermo recurrent (e); intereà dicimus, Hieronymo nullum jus concedi ad Abbatiam, quæ ipſi ab ejus Avunculo in manibus Regis, atque ſub eâ conditione, quòd ipſa Regia Majeſtas favere vellet, reſignata eſt. 1. Namque reſignationis iſtius admittendæ nulla inde obligatio Regi inducitur; & cùm Abbatiæ vocatio contigerit ex obitu Reſignantis, liberum ei omnino relinquitur, ad eandem quem libuerit alium præter Hieronymum ſeligere ac nominare. 2. Quoniam, cùm conditionata ſit, quam Eutychius obtulit, renunciatio, neque conditio fuerit acceptata, nec completa, nulla prorsùs perſeverat; neque adeo ne minimum quidem jus Reſignatario confert: quæ cùm ita ſint, inde manifeſtum omnino fit, non poſſe abſque apertâ ſimoniâ reſignationem prædictam ab Hieronymo urgeri, ex datâ pecuniâ alicui Aulien, ut eandem apud Regem perſequatur, atque ſuis ſollicitationibus obtineat: ut enim ſimonia realis occurrit, quandò, cui de aliquo Beneficio proviſum eſt, ille pecuniam præbet collatori pro Beneficio ſibi collato, aut, eo inſcio, cui fuit proviſum, ab aliquo tertio interpoſito pecunia defertur (f): Idem quoque crimen contrahitur, cùm à Reſignatario, aut ab alio etiam quolibet loco Reſignatarii, pecunia ei confertur, qui egit, ut collatio obtineretur. Quemadmodùm vel ex ipſis verbis infinitorum ferè Canonum facile omnino eſt evincere (g). Habet hæc noſtra deciſio Theologum noſtræ ætatis prorſùs eruditum Autorem (h).

(c) Ruzæus, tract. de privilegio Regii juris. privil. 32. &c.

(d) Probus, tract. de juribus Regiis q. 32. n. 1. & q. 34. n. 1.

(e) V. *Reſignatio*. caſu ultimo.

(f) Can. *Presbyter*. 31. 1. q. 1. S. Greg. in can. *Si quis dator*. 2. 1. q. 3. Paſchalis in can. *Si quis obtuleris*. 7. ibid. Innoc. II. in can. *Si quis Præbendas*. 15. ibid. Clem. III. in c. *Ex inſinuatione*. 26. & Celeſt. III. in c. *Nobis*. 27. de ſimoniâ, &c. lib. 5. t. 3.

(g) Nicolaus II. in can. *Statuimus*. 107. & Urban. II. in can. *Si quis*. 108. 1. q. 5.

(h) Samboviu. tom. 1. caſu 92.

CASUS II.

Eumenius titulo ſimplicis Prioratûs gaudens, cujus præſentatio Abbati de S. Leonardo vindicatur, ejuſdem dimiſſionem puram ac ſimplicem in manibus Abbatis præfati confecit, qui ab ipſâ poſterâ die Baſilium ad dictum Prioratum præſentavit. Canonicane eſt iſta renunciatio?

Respons.

Eſt hoc certiſſimo atque indubitato prorsùs jure conſtitutum, renunciationes puras ac ſimplices,

plices, ut Canonicæ ſint, in manibus collatorum propriorum eſſe conficiendas. Inde ſequitur, quam Eumenius in manibus Abbatis de S. Leonardo obtulit, dimiſſionem ſimplicis Prioratûs Canonicis inſtitutis omnino diſſentire; neque proinde Baſilio de eodem ratione legitimâ fuiſſe proviſum.

Cujus quidem deciſionis fundamentum ſuppeditant plurimæ Decretales ſummorum Pontificum Alexandri III. Gregorii IX. & Innocentii III. en quâ ratione loquitur primo loco recenſitus ſummus Pontifex ſcribens ad Epiſcopum Tornacenſem (a). *Univerſis perſonis tui Epiſcopatûs ſub diſtrictione prohibeas, ne Eccleſias tuæ Diœceſis, ad ordinationem tuam pertinentes, abſque aſſenſu tuo intrare audeant, aut detinere, aut te dimittere inconſulto. Quòd ſi quis contra prohibitionem tuam venire præſumpſerit, in eum Canonicam exerceas ultionem.* Gregorius IX. (ſeu potiùs, ſecundùm obſervationem Pithou, Honorius III.) in quâdam Decretali Epiſcopis Uſeticenſi & Agathenſi inſcriptâ (b), idem quoque declarat, occaſione cujuſdam Abbatis ſanctæ ſedi immediatè ſubjecti, qui dignitati ſuæ Abbatiali in manibus Religioſorum ſuorum renunciaverat. *Cùm igitur dictus Abbas*, inquit iſte Papa, *cedere ſine licentiâ noſtrâ nequiverit; nos tam electionem, quàm ceſſionem prædictas decernentes irritas & inanes, mandamus quatenùs Abbatem ipſum loco ſuo reſtitui faciatis; quò integrè reſtituto, vice noſtrâ recipiatis ceſſionem ipſius.* Tandem Innocentius III. idem etiam habet de renunciationibus Beneficiorum, quæ Patronatui Laïco ſubduntur (c). *Hi præterea*, ait laudatus Papa ſcribens ad Archiepiſcopum Drontheim in Norvegiâ, *qui Beneficium Eccleſiaſticum ſibi collatum ſponte in manum Laïcam reſignantes, illud denuò à Laïco ſuſceperunt, eodem ſunt Beneficio ſpoliandi; licet reſignatio talium facta Laïco, nullam obtineat firmitatem.* Concilium Poſonienſe in Hungariâ actum anno 1309. à Pontificio legato Clementis V. & confirmatum a Clemente VI. anno 1346. decernit eandem mulctam ademptionis Beneficii, quod, eâ ratione, fuerit obtentum; prætereàque mandat, ut Beneficiarius (d) *ad quodlibet aliud inhabilis ipſo facto reddatur.* Cui præcedenti Concilio concordat Avenionenſe (e) Concilium anno 1216. celebratum. Si voluerit ergò Baſilius dictum ſibi retinere Prioratum, ab eo neceſſe eſt, ejuſdem proviſionem ac collationem novam denuò obtineri.

(a) Alex. III. in c. *Admones.* 4 de Renunciat. lib. 1. tit. 9.

(b) C. *Dilecti.* fin. eod. tit.

(c) Innoc. III. in c. *Quod in dubiis.* 8. eod. tit.

(d) Conc. Poſonienſe. c. 3. apud Labbe, tom. II. Concil. part. 2. col. 1457.

(e) Conc. Avenionenſe ſtatut. 31.

CASUS III.

Gedeon Canonicus & Theologus Doctor de Eccleſiâ Cathedrali Lombatienſi, cui ex titulo Beneficii, & ſacramento dicto in Canonicorum comitiis, antequàm in poſſeſſionem ſui Beneficii induceretur, incumbit ſacras conciones habere quibuſcumque Dominicis ac Feſtis diebus per annum, & continuam, actualemque reſidentiam ſervare, ſub pœnâ, ſi abſentatus fuerit, ejuſdem mulctæ, quâ ſolet animadverti in cæteros Canonicos, qui abſque legitimâ cauſâ abſunt; vicibus variis repetitis per tres menſes unoquoque anno ab annis quinque, ex quibus Beneficio gaudet, interrupit reſidentiam; ipſe ferè ſemper degens ruri apud ſuum Patrem, qui eſt valetudine admodùm infirmâ, quique ſolatii cauſâ vult, eum ſibi ſine intermiſſione aſſidere: inde factum eſt, ipſius redituum ſummoperè imminui; ex quâ quidem redituûs diminutione, & ſignificatâ ei denuntiatione juxta conſuetas formas, ut aut officio ſuo fungeretur, aut anneaam dignitati Theologi Præbendam ſponte dimitteret, cùm nihil immutaret ſolitam agendi rationem; animum tandem adjecit, ad abdicandam dictam Præbendam in manibus Epiſcopi, qui ejuſdem collator proprius eſt; ſed eâ tamen adhibitâ conditione, quòd à Capitulo ſibi reſtituerentur 500. libræ, quarum privatione fuerat ab eodem in pœnam ſtratum abſentiarum mulctatus; aut ſi ſibi denegarentur, Beneficium ſuum reſignaret in favorem cujuſdam Eccleſiaſtici, qui neque apud Capitulum gratioſus eſt & acceptus, neque apud ipſummet Epiſcopum, cui animus eſſet in ipſius locum ſufficere Euthymium Sacerdotem, qui ut ſingularis virtutis habet apud omnes exiſtimationem, ita de divinis rebus dicendi mirâ prorſus facundiâ præſtat.

Quam quidem conditionem cùm Capitulum ultra menſem integrum animo conſtanti abnuiſſet, ſollicitanti cuidam viro præpotenti, parteſque Gedeonis acerrimè tuenti tandem ceſſit: & exiſtimavit, ut Eccleſiam ab indigno ejuſmodi ſubjecto expediret, ſibi licere, quas ei detrahi juſſerat, 500. libras reddere; atque, eas reverà ipſi numerari mandavit cuidam Canonico, qui ſibi ſocium adjunxit Euthymium de iis, quæ in dicto negotio peracta fuerant, omnino eruditum: quod ubi factum eſt, Gedeon acceſſivit Notarium, & præbendam memoratam purè ac ſimpliciter dimiſit in manibus Epiſcopi, à quo ſine morâ de eâdem Euthymio fuit proviſum.

En quâ ratione ſe res habet, de quâ quidem quæritur 1. utrùm jure potuerit à Capitulo in Gedeonem adeo præfractè animadverti?

2. Nùm illicitum Gedeoni fuerit, exigere ante dimiſſionem ſui Beneficii, quarum jacturâ fuerant mulctatus, 500. libras ſibi in integrum numerari?

3. Utrùm Capitulo jus non extiterit, eidem condonandæ ac remittendæ iſtius ſummæ, eo potiſſimùm animo, ut Eccleſiæ utilitati conſuleretur, ex cooptando ſibi viro iis dotibus pollente, quibus Euthymius commendatur?

4. An denique nihil vitioſum habeat tùm confecta à Gedeone dimiſſio, tùm quæ Euthymio proviſio collata eſt; neque aut illorum alterutri, aut etiam utrique obligatio incumbat alicujus reſtitutionis in propoſito caſu; & cui potiſſimùm iſta reſtitutio ſit adſcribenda; utrùm denique Euthymio legitimè non fuerit de prædictâ Præbendâ proviſum, licet nihil eorum particeps, quæ peragebantur, omnium tamen omnimodam notitiam habuerit?

Respons.

Reſpondemus 1. cùm Gedeon ex inſtitutione & naturâ ſuæ Præbendæ, atque etiam juxta Decretum Concilii Baſileenſis teneatur (f), ad onus continuæ in eâdem reſidentiæ, & ad obſervationem ſuorum aliorum, quæ eidem annectuntur, officiorum, quemadmodùm ad iſthæc ipſemet ex dicto ſacramento, quando receptus eſt, ſeſe alium ide obligavit; ipſum non potuiſſe ſine graviſſimo peccato adversùs Juſtitiam deeſſe officio actualis & continuæ reſidentiæ; ſacræ concioni diebus Dominicis habendæ, cæteriſque, quæ ei incumbunt, muniis adimplendis: atque adeo jure admodùm in eum animadverſum fuiſſe iſtâ mulctâ, de quâ ſermo ſit in inſtituendâ quæſtione.

(f) Conc. Baſil. ſeſſ. 31.

2. Quidquid inde diminutionis annuorum redituum paſſus fuit, ei remitti non poſſe à Capitulo, cui ſtrictiſſima obligatio inducitur, pecuniæ inde obventæ ſecundùm Canonicas Regulas impendendæ, abſque eo quòd locus ei fiat neque facultas, ejuſdem quoquo modo Gedeoni condonandæ.

Atque hæc noſtra deciſio planè congruit iis, quæ jam fuerant, eâ de re, conſtituta pragmaticâ anno ante celebratum Concilium Baſileenſe (g) & iis, quæ poſtmodùm Decreta ſunt famoſo pacto, quod Leonem X. inter & Franciſcum I. interventum anno 1516. Regiis Diplomatibus 13. Maii 1517. & deinde Edicto Aurelianenſi comprobatum eſt, atque confirmatum (h).

(g) Id. Conc. tit. de collat. §. Ordinat.

(h) Edict. Aurelianens. art. 8.

3. Siquidem Gedeon ex imperitiâ, aut negligentiâ non poſſet: officiis, quæ ei incumbebant,

bene ac laudabiliter fungi ; juſtam prorſus ac legitimam cauſam affuiſſe ab eo exigendi, ut Beneficium ſuum abdicaret. Verùm ab iſto Titulari non potuit, niſi gratis, ac ſine ſpe mercedis, iſti Beneficio renunciari. Jamverò gratuita non fuit iſta renunciatio, utpotè quæ confecta non fuerit, niſi poſtquam extorſit, ar præ ſe numeratam habuit pecuniæ ſummam, quæ nullo jure ei cedebat ; ſed quam, prætenſâ iniquâ causâ, adhibitâ quaſi quâdam violentiâ expreſſit : quippè Canonicus Theologus annexos Præbendæ ſuæ fructus non poſſit ſuos efficere, quin & onera & officia, quæ ad eandem ſpectant, ritè adimpleat ac perficiat. Quam igitur exegit, pecunia cenſenda eſt pretium ipſius abdicationis conſtituere ; atque adeo ſimoniæ realis labem continere, ex quâ obligatur, ad reſtituendum Eccleſiæ, vel pauperibus.

Quod pertinet ad ipſum Capitulum ; conſtat illod perperam omnino conſenſiſſe, ſummæ, de quâ quæſtio eſt, perſolvendæ ; ſiquidem ipſius nullo jure eſſet ; & juxta poſtremum Lateranenſe Concilium, & ſententiam omnium paſſim Doctorum, deboiſſet ad uſum aut utilitatem fabricæ Eccleſiæ conferri. Ex quibus colligitur, Gedeone non reſtituente, integram reſtitutionem ipſi Capitulo incumbere ex proprio ærario ſupplendam.

Tandem nec ipſe Gedeonis ſucceſſor valet à vitio Simoniæ vindicari ; quandòquidem occultarum artium ac machinationum, quæ in iſto toto negotio ſtructæ fuerunt ac molitæ, non fuerit ignarus, atque etiam præſens interfuerit numeratæ Gedeoni pecuniæ, & eum comitatus ſit, cui deferendæ iſtius pecuniæ provincia fuerat demandata. Idcircò, cùm perpetratæ ſimoniæ ſocius ſit ac particeps ; neque, niſi completâ iſta ſolutione, ei non fuiſſet proviſum de memorato Beneficio, quod alioquin Gedeon non abdicaviſſet ; concludendum eſt, collatas ipſi proviſiones eſſe nullas ; & quos inde percepit, eum obligari, ad reſtituendos fructus Eccleſiæ, aut pauperibus ; niſi fortè, quam Summus Pontifex ei concedere non diffitebitur, novæ alteri collationi adjungere velit condonationem fructuum, quos ſibi vindicavit, poſito quòd aliundè mereatur, ut ſibi in integrum remittantur.

CASUS IV.

Medardus Canonicus de quâdam Eccleſiâ Cathedrali, cùm graviſſimo periculoſiſſimoque morbo detineretur ; Florentius, qui valde peroptabat Titio conſulere, eique præfati Canonici Præbendam afferre ; conſpirantibus cùm Notario, tùm Teſtibus qui ei aderant, offert Medardo ut ei ſubſcribat, dimiſſionis inſtrumentum in favorem Titii, ei imponendo perſuadens, eſſe apocham ſcribendam villico ipſius, qui jamjam acceſſerat, ſummam 300. librarum ei numeraturus. Quâ de re petitur, 1. *Quid juris?* 2. *Quid facto opus?* quandoquidem & Medardus præfato inſtrumento proprium chirographum appoſuerit ; & Titius, quem dolus omnino fugiebat, ex ſuppoſititiâ iſtâ abdicatione, de præbendâ ſibi provideri impetraverit?

Respons.

1. Perſpicuum eſt, Florentium, Notarium, & adhibitos cum eo Teſtes, omnes unanimi conſenſo impegiſſe in crimen falſi, ac ſibimetipſis inuſiſſe notam inſignium falſariorum. 2. Irrita ac nulla eſt renunciatio, &, quæ eam poſtmodùm ſubſecuta fuit, collatio obreptitia, nulliuſque proinde valoris ac momenti. 3. Florentius obligatur, ad reſarciendum quidquid ex adinvento ipſius falſo, atque ſtructâ fraude detrimenti emerſit, ſive ipſi Eccleſiæ, ſive ei, cujus eſt conferre Præbendam, quâ Medardus gaudebat, ac primò quidem tenetur ad iſtam damni reparationem erga Eccleſiam, ſi Titius ſit vir indignus, & potuiſſet collator dictum Beneficium alteri conferre, qui requiſitis dotibus polleret, quibus potuiſſet munus alligatum iſti Beneficio lautè & perfectè adminiſtrare ; quæ quidem damni reparatio æquanda eſt ipſi detrimento cùm ſpirituali, tùm corporali, quod Eccleſia inde experta eſt, adhibito judicio virorum ſapientum ac prudentum. Si verò Titius aliunde is fuerit, qui digniſſimus habeatur, nec Eccleſiæ damni quidquam importet ; Florentius in eo caſu, quantùm ad iſtum reſpectum, nullâ lege damni compenſandi aſtringitur ; verùm eâdem legis neceſſitate urgetur quantùm ad collatorem, cui cedebat integra conferendæ præfatæ Præbendæ libertas, poſito quòd ipſius occurriſſet vacatio menſe, quo potuerit eandem pleno jure conferre ; atque in eo caſu, ſi poſſit, eum in iſtâ damni compenſatione ſic oportet agere, ut ſuadeat Titium ſeſe ſuo Beneficio ſpoliare purè ac ſimpliciter in manibus collatoris ; cui ea ratione facultas fiat ad proprium nutum de eodem diſponendi ; modò quæcumque abſit alienæ famæ violatio. Si verò contigerit vacatio iſtius Beneficii menſe, qui Graduatis attribueretur, & menſis iſte fuerit ex ſummo rigore, hoc eſt Beneficium vacaverit menſe Januarii, aut Julii ; iſta damni compenſatio jure peculiari debetur antiquiori Graduato, qui literas nominationis habet in Capitulo Eccleſiæ Cathedralis, de quâ quæſtio eſt ; modo vir vitæ ſit inculpatæ, & animus ei fuerit, iſtud Beneficium requirere ; quoniam ei cedit ex præfato titulo *jus ad rem* ; atque in eo etiam caſu venit damnum ei, ex judicio viri prudentis & ſapientis, compenſandum. At verò ſi Præbenda vacaverit menſe, ut aiunt, qui ſit ex favore, hoc eſt, menſe vel Aprilis, vel Octobris, nulli Graduato debetur iſta compenſatio ; quoniam nulli neque *jus ad rem*, neque *jus in re* devolvitur ; adeoque ipſa nulli è ſtricto jure acquiritur. Tandem eadem damni compenſatio poteſt etiam alicui alii deberi, qui non ſit Graduatus, ſi cederet ipſi *jus ad rem*, aut *jus in re* ; putà, ſi collator ſuppoſitiæ dimiſſionis Medardi inſcius, aut eandem tempore non opportuno confectam eſſe ratus, iſti privato contuliſſet Præbendam ; tunc namque ex titulo ſatis legitimo juvaretur, unde poſſet cum Titio de iſtâ Præbendâ contendere : quibus caſibus ſecluſis, nemini ſuccurrit jus damni compenſationis repetendæ ac ſibi jure quocumque vindicandæ.

Difficultatem propoſitam eâ ratione ſic diſſolvit inſignioris prorſus nominis Theologus Doctor, eâdem de re, quondam conſultus (a).

Ex principiis ſtabilitis colligitur 1. à Titio, qui de Præbendâ, quâ Medardus gaudebat, ſibi provideri obtinuit, non poſſe, niſi à rectâ conſcientiâ deflectendo, eandem retineri, ſi ipſi compertum ſit, quo vaframento, quâve malâ fraude dimiſſio fuerit ſurrepta ; adeoque eum obligari, ad eandem, quâ ratione dictum eſt, abdicandam. 2. Quòd ſi eum fugiat adhibita falſitas, ut in propoſitâ ſpecie innuitur ; Florentium, qui rem totam callidè ac verſutè adminiſtravit, ſuoque doloſo conſilio fuit perſecutus teneri, ex ſtrictâ conſcientiâ ad eum eâ de re commonendum, atque eo modo ſignificandum, ipſum legitimo Beneficii titulo prorſus carere, proindèque, cùm non niſi ex obreptione in ejuſdem poſſeſſionem venerit, ei obligationem induci, eidem renunciandi. 3. Non ſolum Florentium, qui, in eâ re, dolum excogitavit ; & eidem perficiendo ſignifer præfuit, ſed Notarium etiam. Teſtes, aut quoslibet alios, qui fraudis ejuſdem fuére ſocii ac participes, aſtringi in ſolidum, ad præſtandam damni reparationem ; & ipſum Florentium potiſſimùm tanquàm eum, quem propiùs perſtringit perpetrata culpa, peculiari lege obligationis teneri, ad reſarciendam plurimam offenſionem, quam apud alios habuit, eos nempe docendo crimen, quod ipſius impulſu patrsve-

(a) Sambovius tom. 3. caſu 66.

traverunt ; ab iis veniam petendo peſſimi exempli , quo eos præivit ; & eos obteſtando , ne ejus generis culpam unqoàm admittant.

CASUS V.

Nicomacus Parochus volens , ſuum Beneficium tranſire ad Lambertum ſuum nepotem, adit, eâ de re , Mævium , qui ejuſdem proprios eſt collator , & conſilium ei aperit de eodem dimittendo purè ac ſimpliciter in ipſius manibus, impoſitâ nihilominùs conditionis lege, qoòd iſtud Lamberto ſit donaturus , affirmans , ſeſe alioqoin non fore renonciaturum ſuo Beneficio. Dat, eâ de re, fidem Mævius , & aceeptâ memorati Beneficii renunciatione, joxta fidem factam, Lamberto confert curam. Quâ de re quæritor , nùm Lamberto de prædictâ Cutâ fuerit Canonicè proviſum ?

Rasponsio.

Conſtat , de prædictâ Curâ Lamberto nullatenùs fuiſſe Canonicè proviſum : interdicitur enimverò ejuſmodi reſignationis ſpecies , otpoiè , quæ libettatem anguſtet , quam integram debet collator retinere, ut, quem digniorem judicaverit, & adminiſtrandi Beneficii aptiorem , & ipſi Eccleſiæ utiliorem , eum præ cœteris habeat Beneficio præficiendom ; prætereàque eâ ratione inter cognatos & familiares qnædam qoaſi Beneficiorum hæreditaria ſucceſſio inducatur , quam deteſtatur Concilium Tridentinom , & diſtrictiſſimè prohibet iſtis verbis : (a) *Cùm in Beneficiis Eccleſiaſticis ea , quæ hæreditaria ſucceſſionis imaginem eefeeunr , ſacris Canonibus ſint odioſa , & Patenm Deceetis contraria , nemini in poſtaeùm acceſſus aut regreſſus , etiam de conſenſu ad Beneficium Eccleſiaſticum , cujuſcumque qualitatis , concedatne.... aliàs ſucceſſiones ſuper his factæ , ſubeeptiia cenſeantnr.*

(a) Conc. Trid ſeſſ. 25. c. 7. de reform.

Quod idem prohibitorium decretum S. Pius V. in ſuâ eeoteſimâ trigeſimâ qoartâ Bullâ anni 1571. (b) fert eâ ratione : *Nos voleutes omnem hæreditariam Beneficiorum Eccleſiaſticeeum ſuceeſſionem de Eccleſiâ Dei tolleee, ac libertati hujuſmodi Beneficiorum providere ; & ut de perſonâ magis ntili & idoneâ, peout requieitne , faciliùs provideri valeat ; omnes & ſingnlos regreſſus , acceſſus & ingreſſus..... etiam de conſenſu , aut aliàs quamodolibet , quibuſvis tenoribus ac formis.... de Apaſtolica peteſtatis plenitudine , autoritate Apoſtalicâ tenore praſentium revocamus , caſſamus & abolemus.*

(b) S. Pius V. in Bullâ. *Romani.* §. 1. datâ die 3. Sept. 1571.

Atque eam potiſſimùm ob cauſam S. Papa laudatus in ſuâ quinquageſimâ octavâ Bollâ , quam dedit primo die Aprilis 1568. (c) mandatum iſtud etiam atqne etiam orget iſtis verbis ; *Caveant autem Epiſcapi , & alii prædicti , itemque omnes Electaees , Præſentateees & Patroni , tam Eccleſiaſtici , quàm Laïci , quicumque ſint , ne veebo quidem , aut nutu , vel ſigno , futuri in hujuſmodi Beneficiis & Officiis ſucceſſeres ab ipſis eeſignantibus , aut aliis , eoeum ſignificatione , vel boetatu deſignentue ; aut de his aſſumendis pramiſſio intee eos , vel etiam intentia qualiſcumque inteecedat.* Quod omnino congruit et , quod enunciatur in quâdam Decretali , quam Innocentius III. inſcribit Decano de Eccleſiâ Bellovacenſi , in quâ ſummos iſte Pontifex prohibet , ne ulla pactio nec conventio rebus ſpiritualibus accedat. *Cùm in talibus* , inquit , *omnis pactio aut conventio ceſſare debeat juxta Canonicas ſanctiones.* (d) Quibus omnibus eſt etiam addendum , ejuſmodi renunciationem non fuiſſe , propriè loquendo , niſi ipſiſſimam reſignationem *in favorem* , qoæ ab alio , quàm à Summo Pontifice non poteſt ratione validâ admitti.

(c) Idem io Bullâ *Quanta Eccleſia.* §. 4.

(d) Innoc. III. in cap. *Tuà nos* 34 de Simonia , &c. lib. 5. tit. 3.

Inde concludimus , 1. Simoniacâ labe fœdatas , & conſequenter nollas eſſe , quæ Lamberto conceſſæ fuêre , proviſiones : 2. Cùm Lambertum , qui ſibi eâ ratione obtinuit provideri , tùm ipſum Mævium Beneficii collatorem incurriſſe in pœnas à Canonibus latas adverſus Simoniacos.

CASUS VI.

Epipodes in animo babens , laudis ac gloriæ ſtimolis excitare Balduinum Patronum Laïcom cujosdam Capellaniæ , qnâ ipſe gaudebat , ad eaodem Hieronymo ſibi familiariſſimo concedendam ; eum convivam ad ſe vocat , cùm eo ſimul amicis ac cognatis ex otrâqoe parte quamplutibus invitatis ; cùm convivii jam finis inſtaret , ei offert abdicationem ſui Beneficii puram ac ſimplicem , quâ quidem in ipſius manus datâ , eum eodem inſtanti rogat , ut velit ad iſtud Beneficium Hieronymum præſentare ; qood ultrò Balduinus annoit. Nùm peccavit Epipodes in adhibendâ ejuſmodi ratione : & legitimane eſt præſentatio ?

Rasponsio.

Noo opinamur , iſtam Epipodis agendi rationem poſſe quidquam habere excuſationis & immunitatis à culpâ ; quoniam iſtam ſibi calliditatem adhiboit ex impulſu prudentiæ prorſus earnalis , qnæ omnino adverſatur & ipſis inſtitutis Eccleſiæ , & intagræ libertati , quâ debent Præſentatores & Collatores gaodere , ot quos digniores exiſtimant , qui Beneficiis præficiantur , eosdem poſſint ſeligere ; nemo namque inficias ierit , Præſentatoti , qui ſe ſecernit apparatis epulis accipi , ac delicato convivio recreari ab aliquo viro , comitaotibus amicis communibus , aliquatenùs rubori eſſe , & quaſi crimini ingrati animi vertere videri ; ſi coovivatori gratiam obteotu facillimam peteoti non iodulgeat ; atque adeo coactionem ipſi quodammodo ex iſtâ ratione humanâ importari ; cùm è contrariò ſi ſeſe ejoſmodi incitaminis expertem ſentiret , ei remaneret liberrima atqne integra omnino juris exercendi facoltas. Non inde tameo animo eſt innuere , nollam eſſe , quam in eo caſu Balduinus exhibuit , præſentationem ; ſed tantummodò Epipodem peccaviſſe , quòd eam præſtari in favorem ſui amici propudioſo adeo artificio élaboraverit. (e)

(e) Sambovius. tom. 3. caſu 88.

Qoin immò ceuſemus , valere tùm ejuſmodi præſentationem , tùm ſubſecutam collationem. Qood probari poteſt autoritate quamplurium non infimi nominis autorum , qoi de iſtâ materiâ ex profeſſo diſſeruerunt ; quales ſoot (f) Navarros , Rebuffus , Gareias , Reginaldus & Bonacina , quorum agmen ſectatur atqoa claudit Sambovius , qui non ore docent , ſuæ de propoſitâ difficultate deciſioni non repugnare quinquageſimam octavam Bullam S. Pii V. quâ Bulla Pii IV. confirmatur. Porrò eo quâ ratione S. Papa loquitur io præfatâ Conſtitutione : (g) *Caveant autem Epiſcopi.... itemqua omnes Electores , Præſentatores & Patroni , tam Eccleſiaſtici , quàm Laici... ne verbo quidem , aut nutu , vel ſigno , futuri in hujuſmodi Beneficiis ſucceſſaees ab ipſis eeſignantibus , aut aliis , eoeum ſignificatione , vel boetatu deſignentue : aut de iis aſſumendis promiſſio inter eos , vel etiam intentio qualiſcumque intercedat. Cæterùm præcipimus atque interdicimus , ne ipſi Epiſcopi , aut alii callataees , de Beneficiis & Officiis eeſignandis , prædictis , aut ſuis , aut admittentium Canſanguineis , affinibus vel familiaribus , etiam pee ſallacem ciecuitum multiplicataeum in extraneos collationum audeant providere. Quod ſi ſecùs , aut etiam peater , val contra formam prædictorum fueeit à quocumque temerè attentatum ; id tatum ex nunc viees & effectum decernimus non habera :* Quæ ipſiſſima verba ſunt præfatæ Conſtitutionis.

(f) Navare: Man. c. 23. n. 109.
P. Rebuff. prax Beneficiorum de purâ reſign. pag. 478. Edit. Lugdun. an. 1553.
Nic. Garcias de Benef. part. 4. c. 3. n. 209.
Reginal. l. 23. n. 4.
Bonacina. de Sim. diſp. 1. q. 4. §. 14. propoſit. 3.
(g) S Pius V. in Bullâ 58. §. 4. & 5.

Nunc inſpiciamus , quâ ratione Navarrus loquatur : ac primo quidem loco ſic habet. *Non eſt confidentia ſimoniaca , conferre Beneficium , vel procurare , ut conferatur alicui eâ intentione & ſpe , quòd illud aliquanda cedet in favorem alterius à ſe nominandi , vel ſui ipſius conſeeentis , vel*

procurantis; dummodo nullum pactum, nullus modus & nulla conditio adjiciatur. Quod certum eſt ſolo jure antiquo attento; & quod idem fit attentis Extravagantibus ſcilicis recordationis Pii IV. & S. Pii V. ſuper confidentiâ Beneficiorum editis... eo quòd illa nihil prohibent, quod ante illas non fuiſſet prohibitum. Solùm enim diſponunt contra confidentiam illicitam Beneficialem, & non omnem, ſed tantùm ſimoniacam, qualis non erat omnis confidentia Beneficialis; tum quia confidentia in genere eſt certa ſpes de re aliquâ, quæ ita fuit, eſt, vel erit; & interdum ſonat in bonam partem; ut in illo, Pſalmo 10. In Domino confido: *Et interdum in malam, Pſalm.* 111. Qui confidunt in eis. *Et conſequenter eſt confidentia licita. Licita eſt, quâ quis ordinatè ſperat: Illicita, quâ inordinatè.* Addit laudatus Author, duas confidentiarum ſpecies eſſe diſtinguendas. *Tum quia hoc conſequitur,* inquit, *quòd confidentia Beneficialis eſt duplex: licita, qualis eſt illa, quâ quis ordinatè confidit, quòd Collator conferet Beneficium ſuo fratri, cum primis eo digno: & illicita, qualis eſt, quâ quis inordinatè confidit, quòd Collator conferet Beneficium ſuo fratri, eo indigne.... tum quia confidentia Beneficialis eſt duplex: Altera, ſimoniaca, qualis eſt illa, quâ quis confidit, quòd Collator confert Beneficium, mediante pretio, pacto, modo, vel conditione expreſſâ vel tacitâ, digno vel indigno, ſine tamen pretii, pacti, modi, vel conditionis interventu. Quòd autem illæ Decretales non ſint editæ contra omnem confidentiam Beneficialem; ſed tantùm contra illicitam, nec contra omnem illicitam; ſed tantùm contra illicitam ſimoniacam patet:* Quod Author iſte plurimis iiſque invictiſſimis argumentis demonſtrat, quorum quædam hîc loci ſubjicimus.

1. *Quòd principium Extravagantis Pii IV. ſic habet:* Sanè licèt dudum cùm certam ſimoniæ pravitatis ſpeciem, quam Beneficiorum confidentiam vocant: *Et ex principio colligitur intentio diſponentis. Leg. fin. ff. de hared. inſtit.*

2. *Quòd mox declarat, ſe loqui de confidentiâ, quâ quis accepit cuſtodiam alieni Beneficii, cum pacto, ut poſteà cedat alteri.*

3. *Quòd poſteà ter ſe reſtringit ad eam, adjiciens verbo* Confidentiam, *verbum* hujuſmodi, *quod reſtringit ad prædicta Leg.* Hujuſmodi *ff. de Legatis.* 1.

4. *Quòd Pius V. de eâdem omnino confidentiâ diſponit, de quâ Pius IV. ut tam ex proemio, quàm reliquo contextu palam colligitur.*

5. *Quòd declarant præteritas, de quibus agunt confidentias fuiſſe illicitas, quod non poſſet juſtè fieri, niſi ante fuiſſent prohibitæ; cùm Lex non extendatur ad præterita, cap. 2. & cap. fin. de Conſtitutionibus: & ita quæ confidentia ante illas erat licita, etiam nunc eſt licita, & è contrario quæ nunc eſt illicita, antea erat illicita; & quæ illicita nunc eſt ſimoniaca, antea erat ſimoniaca: Et quæ anteà non erat ſimoniaca, nec nunc eſt ſimoniaca; licèt juſtè præſumi poſſit in foro exteriori per modos, ad id inductos à Pio V. per Extravagantem.... ex quâ nota 1. quòd intentio prædictorum Piorum non fuit, ut ſupra dictum eſt, inducere aliquam novam prohibitionem confidentiæ Beneficialis: Sed Pius IV. intendit renovare antiquam, & Pius V. juvare illam, inducendo modos probandi eam, quæ difficile probatur; ita quòd non intendit aſſerere eſſe veram in foro interiori confidentiam illicitam ſimoniacam in caſibus, in quibus ſtatuit, pro tali eſſe habendam, ſed quòd in exteriori eſt præſumenda talis.* Cui præmiſſæ primæ obſervationi memoratus Canoniſta ſubjungit undecim alias, quarum ſexta ad propoſitum noſtrum ſpectat; quamque adeo intereſt hîc loci referre. *Sextò,* inquit, *quòd Extravagans in illis verbis:* Solâ dimittentis intentione, *& illis:* Conſcientiâ tantùm unius partis... *non intendit aſſerere, quòd ſola talis intentio* (ſcilicet abſque pacto renuntiandi Beneficium, ut detur alteri) *conſtituat in foro interiori ſimoniam, ſed quòd probatio ejus faciat in exteriori probare illam.... quia non ait, per hoc fieri confidentiam; ſed quòd cenſeatur, hoc eſt, præſumatur confidentia; ut in ſimili habet caput finale de uſuris:* Quibus tandem ſubdit, occurrere in Bullà Pii V. octo varias conjecturas, quibus probatur confidentia ſimoniaca in foro exteriori; neque ex illis unam ſufficere, ut inde exurgat completa probatio; ſed relinqui prudentiæ Judicis, ut illius vim aliquo modo ponderet.

Ex quâ fuſiori omnino argumentatione Navarri colligitur 1. non intendiſſe S. Pium V. damnare tanquàm ſimoniacam, præſentationem aut collationem confectam in favorem alicujus amici, ipſo Reſignante poſtulante, poſtquàm liberæ voluntati Patroni, aut Collatoris permiſit ſuum beneficium, quod purè ac ſimpliciter abdicavit in ipſius manibus, antequàm ſuam ei mentem ullatenùs aperuerit; ſed eam tantummodò præſentationem aut collationem, quæ non neceſſiſſet, niſi ex aliquo pacto, aliquâve conditione ſive expreſſâ, ſive tacitâ, quòd Patronus, aut Collator Beneficium ei perſonæ concederet, quæ ſibi à Reſignante ſignificaretur. 2. Verum equidem eſſe, ſi poſſet in foro exteriori probari mentis propoſitum, quod Reſignans habuiſſet transferendi ſuum Beneficium in favorem alterius, inde futurum fuiſſe locum aliquem ſubodorandi, Patronum inter & Collatorem pactum aliquod ſaltem tacitum interveniſſe; at non futuram ejuſmodi ſimplicem conjecturam, quæ ſi ſola foret, in foro exteriori ſufficeret, neque à fortiori in foro conſcientiæ, ad palam faciendum prædictum pactum; niſi aliunde ſuccurrerent graviſſimæ ſuſpiciones, ex quibus exſurgeret aliquod certiſſimum atque indubitatæ fidei argumentum.

Ex quibus concludimus, ſiquidem nullum pactum expreſſum neque tacitum, neque ulla aliqua conditio acceſſerit ex parte Epipodis, neque ante, neque etiam poſt ipſius dimiſſionem in manibus Baldoini confectam; ſed tantummodò ſimplex rogatus, ex quo Balduinus non poterat in rei veritate impediri, quominùs, cui libuiſſet, alteri Beneficium conferret; non eſſe, unde contendatur, ullam confidentiam culpabilem, in eâ re, interceſſiſſe; quanquàm, ut jam fuit obſervatum, in eo potiſſimùm reprehendendus ſit Epipodes, quòd convivium, quo Patronum excepit, de induſtriâ adhibuerit, ut inde ad concedendam, quam eum rogavit, gratiam magis inclinaretur; atque adeò cùm præſentationem, tum collationem, quæ præſtitæ fuerunt in gratiam Hieronymi, valere omnino non tantùm in foro conſcientiæ, ſed etiam in foro judicii. Jam ergo finem hîc loci dicendi facimus; neque videtur eſſe neceſſarium, quos appellavimus, Authorum teſtimonia attexere.

Juvat nihilominùs advertere, ſi Epipodem Hieronymus induxiſſet, ad excipiendum delicato prædicto convivio Balduinum, promittens, futurum ut ipſius eâ de re impenſas vel in integrum, vel ex parte duntaxat diſſolveret; jam aliâ prorſus ratione de iis fore judicandum, & utrumque ſimoniacum habendum.

CASUS VII.

Est hæc ab annis quinquaginta & ampliùs inducta conſuetudo in Capitulum Eccleſiæ Collegiatæ de S. Porciano, & roborata quâdam quaſi Canonicorum tacitâ conventione, ut Præbendæ aliaque Beneficia de dicto Capitulo pendentia ei, qui renunciationem offert nomine Reſignantium, aut iis, quos futuros in Beneficiis ſuis deſignant ſucceſſores, conferantur. Num uſus iſte rationem præ ſe fert alicujus ſimoniæ?

Respons.

Non eſt ambigendi locus, quin ejuſmodi conſuetudo vitio ſimoniæ inficiatur: quod quidem facili prorſus negotio evincitur ex duabus Bullis S. Pii V. quas, in diſcutiendo IV. caſu, retulimus, & quibus diſtrictiſſimè prohibetur omnibus Collatoribus, Electoribus atque Præſentatoribus, ne permittant à Reſignantibus futuros, quos peroptant, in Beneficiis ſuis ſucceſſores ſibi deſignari; nec vel etiam intendant Beneficia, quorum ſibi deferuntur abdicationes, iis concedere, qui ſibi verbo aut quocumque alio nutu, vel ſigno indicabuntur (a). *Ne verbo quidem, aut nutu, vel ſigno.* Ex quibus infertur, eodem ſimoniæ reatu conſtringi tam Collatores, quàm Reſignantes, qui ſecùs, aut etiam præter vel contra formam prædictarum S. Papæ duarum Bullarum attentant.

(a) Cit. 58. Bulla S. Pii V. quæ incipit *Quanta Eccleſia.* §. 4. & 1. & Bulla 134.

S. Raimondus de Pennafort talem conſuetudinem arguit tanquàm Simoniacam (b), propterea quòd quæcumque pactio ſpiritualibus accedens, à SS. Canonibus omnino interdicatur. En quomodo proponit quæſtionem: *Quid de quâdam conſuetudine quæ in pleriſque Eccleſiis inolevit: videlicet dum debent fieri multi Canonici, dicunt Majores præcipuè ad invicem; canonizemus nepotulos noſtros....* placeat tibi de meo, *& mihi* placebit de tuo. *Sic paciſcuntur per hæc verba vel æquipollentia:* En ipſius reſponſio: *Reſpondeo, quòd committitur ſimonia: quia dicit Canon* (c). *abſit omnis pactio; ceſſet conventio.* Jamverò eſt quædam conventio, quæ præfatæ conſuetudini fundamento eſt; quemadmodùm ſupponitur in ſpecie. quam inſpicimus. Equidem tacita tantummodo videtur; at non ideò minùs culpandi ſunt Canonici, ſiquidem Deus ad mentem potiùs, quàm ad ipſa verba attendit; & intentum ejuſmodi, ſeu tacitam conventionem S. Pius V. quinquageſimâ ſuâ octavâ Conſtitutione condemnet; & ipſi tandem Canonici inductæ conſuetudini inhærentes reſignationes *in favorem* quodammodò admittant; quod quidem jus penès eſt Summum duntaxat Pontificem; ut jam obſervavimus, propter ipſius poteſtatis plenitudinem, quâ potiſſimùm præſtat. Ipſius igitur ſolius eſt, præfatam conventionem ad æqui & recti rationem & normam exigere, eamque purgare ab omni ſimoniâ. Unde ſequitur, à Canonico de prædicto Capitulo, cui animus eſt propriæ ſaluti conſulere, omnes vires & nervos intendi oportere, ut iſta conſuetudo penitùs ac radicitùs aboleatur, intereàque abſtineri à ſuffragio ferendo in gratiam eorum, quos noverit fuiſſe à Reſignantibus deſignatos.

(b) S. Raimund. lib. 1. ſumma. tit. 1. §. 13.

(c) Can. *Quam pio.* 2. 1. q. 1. cap. *Tua nos.* 34. de ſimonia &c.

Addi poteſt iis, quæ diximus, eâ de cauſâ arguendam damnandamque eſſe ejuſmodi conſuetudinem; quòd patrocinetur hæreditariæ Beneficiorum ſucceſſioni, eandemque apertè introducat: Quippe vera cauſa, propter quam iſti Canonici adducuntur, ad Beneficia concedenda, non alia ſit, quàm ipſa voluntas Reſignantium, qui, quos ſibi ſucceſſores proponunt, ipſis deſignant. Jamverò ſemper deteſtata eſt Eccleſia aditum ad Beneficia ex jure ſucceſſionis, & nihil non tentavit, ut eum interdiceret, ac penitùs intercluderet; ut patet ex innumeris Decretis, quæ eâ de re pro temporum diverſitate tulit, & eo potiſſimùm, quod à Summo Pontifice Hilario conſtitutum eſt in quâdam Synodo, quam Romæ habuit anno 465. quodque refertur in Decreto Gratiani (d): Ex Decretis Alexandri III. in tribus ex ipſius Decretalibus, quarum duæ priores Archiepiſcopo Cantuarienſi, tertia verò Epiſcopo Oxfordiæ inſcribuntur (e): Ex Decreto ſecundi Concilii Generalis Lateranenſis anno 1139. ſub Innocentio II. celebrati (f). Ex Decreto Tridentini Concilii, quod allegavimus in reſponſione ad quartum caſum; & ex duabus Conſtitutionibus S. Pii V. in eodem loco citatis: Indeque ſequitur, quàm lugenda ſit ac deploranda animi cæcitas tot Beneficiariorum, qui, quò magis ingraveſcit morbus, & terribilis ille dies inſtat, quo Supremo Judici reddituri ſunt factorum rationem; eò acrius contendunt, ad transferenda in ſuos proximos Beneficia; quæ dimittere coguntur, abſque eò quòd nullatenùs attendant, utrùm, quas ſibi adhibent, rationes ipſis Eccleſiæ tùm intentis, tùm inſtitutis conſentiant; nec ſæpè ſæpiùs inſpiciant, nùm præfati proximi iis, quæ requiruntur ad poſſidenda iſthæc Beneficia, dotibus commendentur.

(d) Hilarius in can. *Plerique.* 5. 8. q. 1.

(e) Alex. III. in cap. *Ex tranſmiſſâ.* & in cap. *Ad extirpandas.* 11. de filiis Presbyter. lib. 1. tit. 17. & in cap. *Quia Clerici.* 7. de jure Patronatûs. lib. 3. tit. 38.

(f) Conc. Later. II. can. 16. in can. *Apoſtolica* 7. 8. q. 1.

Vide { Beneficium. Beneficiarius. Collatio. Confidentia. Permutatio. Proviſio. Simonia. }

RESIDENTIA EPISCOPORUM.

Appellationem ſortitur *Reſidentiæ*, commoratio non interrupta, quam Beneficiarius habet in loco, in quo ſitum eſt ipſius Beneficium, ut promptus ſemſemper reperiatur atque expeditus, ad eidem inſerviendum. Eam autem Polmanus definit ratione ſequenti (g). *Reſidentia, eſt in loco Beneficii perſonalis commoratio, muniorumque Eccleſiaſticorum functio.*

(g) Polm. part. 2. n. 758.

Ad reſidentiam in Epiſcopalibus ſuis Sedibus Epiſcopi eâdem prorſus ratione tenentur, quâ cæteri Beneficiarii, ut ſunt Parochi, aut Canonici, aut qui Beneficiis gaudent, quibus animarum cura annexa eſt, aut qui ad eandem ex ipsâ ſuorum Beneficiorum inſtitutione obligantur.

Conſentiunt Doctores, primis Eccleſiæ ſæculis obtinuiſſe, ut quicumque Clerici ſic titulis ſuis alligarentur atque inhærerent, ut ab iis, inconſulto Epiſcopo, neque verbis expreſſis permittente, digredi nullatenùs iiſdem liceret: Alioquin excommunicationis pœnæ ſubjiciebantur. At ubi uſus Ordinationum ſine præfixo titulo cœpit invaleſcere; Clerici, quibus nullus titulus cedebat, facultatem attribuêre ſibi domicilii, in eo loco, qui ſibi magis arridebat, ſtabiliendi, nihil curantes quidquam laboris & operis ſui in utilitatem Eccleſiæ impendere: quæ quidem perverſitas eo uſque increſcendo devenit, ut ipſi etiam Epiſcopi à ſuis Diœceſibus abſque cauſâ legitimâ abſentari præſump-

præſumpſerint. Quod ſatis manifeſtè colligitur ex ipſo prohibitorio Decreto, quod Concilium Antiochenum habitum anno 347. (*a*), ipsâ rerum neceſſitate compellente, tulit, quo interdicebatur Epiſcopis, ne frequentarent Aulam Principis, niſi ex copiâ ſibi factâ ſcripto à cæteris ejuſdem Provinciæ Epiſcopis, atque potiſſimùm ab eo, qui Metropolitanus erat.

(*a*) Conc. Antiochen. can. 11.

Iiſdem Concilium Sardicenſe (*b*) prohibuit verbis generalioribus, ne ultra tres hebdomadas abeſſe à ſuis Eccleſiis attentarent; niſi ex causâ aliquâ urgente ſimul atque cognitâ; & idem prohibitorium interdictum ad Clericos etiam inferiores extendit. Verùm ſubſequentibus ſæculis, cùm ex ambitione ſimul & cupiditate, Beneficiorum Beneficiis cumulandorum prurigo expudoratam frontem attollere cœpiſſet; Prælati perindè ac alii reſidentiæ ſervandæ ſic indormiverunt, ut eorum plurimi pleramque vitæ ſuæ partem inſumerent, in circumvolitandis liminibus Principis, quò ſibi aut nova Beneficia, aut rationem vivendi gratiorem atque commodiorem pararent; quâ de re adire licet, quam Petrus Bleſenſis habet acerbiſſimam de tantâ nequitiâ expoſtulationem (*c*).

(*b*) Conc. Sardic. can. 11.

(*c*) Petrus Bleſenſ. Epiſt. 84.

Cui quidem tanto malo remedium afferre aliquod conatum ſuit Concilium Tridentinum (*d*); & conſtituit, futurum deinceps, ut Epiſcopus non poſſet ultra duos aut tres menſes in anno à ſuâ Diœceſi abeſſe, niſi longiorem abſentiam requireret cauſa aliqua, quam legirimam atque omnino urgentem redderent caritas, neceſſitas, obedientia, aut ipſius Eccleſiæ evidens aliquod commodum.

(*d*) Conc. Trid. ſeſſ. 23. de reform. c. 1.

Edictum Bleſenſe (*e*), quo comprobatur, atque confirmatur laudati Concilii Decretis, eandem reſidentiæ Legem imponit Epiſcopis. En quibus verbis enunciatur. „Obligabuntur Archiepiſcopi & Epiſcopi ad onus reſidentiæ in ſuis Eccleſiis & Diœceſibus, & ad perſonalem omnium officii ſui partium functionem, in cujus reſidentiæ defectu nullam poterunt legitimam habere excuſationem, niſi ex aliquibus caoſis „juſtis & rationi conſentaneis, jureque ipſo comprobatis, quas aut Metropolitanus „aut antiquior Epiſcopus Provinciæ teſtificabuntur: Alioquin & niſi præſenti Edicto „paruerint, præter Canonicas animadverſiones à Conciliis conſtitutas, mulctabuntur „fructuum ademptione, qui temporis ſpatio, quo erunt abſentes, iis obventuri ſunt, „qui quidem ponentur in cuſtodiâ, atque tradentur in manum noſtram, addicendi „ſarciendis Eccleſiis dirutis, & ſubſidio pauperum locorum, & aliis piis uſibus.

(*e*) Art. 14.

Habet præterea citatum Edictum, ut quicumque Præſules teneantur in ſuis Eccleſiis præſentes adeſſe imprimis *tempore Adventus, Quadrageſima, Feſtorum nativitatis Domini, Paſchatis, Pentecoſtes, & die Feſto Corporis Chriſti.*

Eandem antea jam induxerat obligationem Carolus IX. Edicto ſuo Aurelianenſi (*f*) anno 1560. promulgato, tam Epiſcopis quàm aliis *ſub pœnâ ademptionis beneficialis illorum temporanei reditûs, & ejuſdem ſub cuſtodiam traditionis.* Atque reverâ quidem Epiſcopo eo magis incumbit obligatio reſidentiæ, quòd alioquin nequeat omnium Parochorum Vicariorum, Sacerdotum atque cæterorum ſuæ Diœceſeos Eccleſiaſticorum vitas aſſiduâ vigilantiâ inſpicere, neque Parœciarum rectæ adminiſtrationi atque utilitati conſulere, quæ intra præfatæ Diœceſeos limites conſtituuntur, neque ſaluti fidelium invigilare, quibus ſæpè ſæpiùs opus eſt diſpenſationibus, aut aliis ſubſidiis, quæ ab alio, quàm ab eo non poſſunt iiſdem ſuppeditari. Adeoque reſidentia Epiſcoporum ejuſmodi ſonat obligationem, de quâ controverti nullâ ratione poteſt; ſiquidem præterea, quemadmodùm Parocho non cedunt fructus Beneficii, cui præpoſitus eſt, quanquàm ei caveat à Vicario inſerviri; ſic à fortiori Epiſcopo Lex imponitur, fungendi per ſe ipſum ſuis muneribus, & exercendarum ſuarum functionum, abſque eo quòd valeat eorum omnium curam Vicario Generali tranſmittere, ſecluſis legirimæ neceſſitatis caſibus, ut obſervatum eſt.

(*f*) Art. 5.

CASUS PRIMUS.

NICANDER præpoſitus Epiſcopus Civitati Quinqoeccleſiarum, ſeu Funſkirken in Hongariâ, impendentem ac terribilem variarum vexationum procellam ſubodoratur ea parte Turcarum, Tartarorum, ſeu Hæreticorum. Ipſine licet, tutâ conſcientiâ, fugâ ſalutem quærere, & gregem ſuum deſerere, quamdiù ſæviet eorum furor, & ſui gregis curam alicui Sacerdoti committere, qoi vices abſentis ſuppleat, & eidem gregi invigilet; aor ipſine obligatio incumbit coram Deo, reſidentiæ in ſuâ Diœceſi etiam cum proprii capitis periculo ſervandæ?

RESPONS.

Priuſquàm peculiarem, quæ proponitur, ſpeciem diſcutiendam aggrediamur, juvat potiſſimùm afferere veritatem gravioris omnino momenti, quæ fundamento futura eſt tùm objectæ difficultati, tùm cæteris quibuſcumque, quæ circa reſidentiam poſſunt opponi, penitùs expediendis. Eſt autem ejuſmodi veritas, quòd nimirùm Epiſcopis & omnibus aliis Paſtoribus, quibus animarum regimen concreditum eſt, tam ex Divino, quàm ex Eccleſiaſtico jure obligatio reſidentiæ ſub pœnâ peccati mortalis inducatur. Quam quidem veritatem facilè omnino demonſtrare eſt ex ipſiſſimis verbis Concilii Tridentini (*g*), quæ ſic ſe habent, adeo namque egregia ſunt, ut ab iis in integrum perſcribendis non poſſumus abſtinere. *Cùm præcepto Divino mandatum ſit omnibus, quibus animarum cura commiſſa eſt, oves ſuas agnoſcere, pro his ſacrificium offerre, verbique Divini prædicatio-*

(*g*) Conc. Trid. ſeſſ. 23. c. 1 de reform.

prædicatione, Sacramentorum adminiſtratione, ac bonorum omnium operum exemplo paſcere; pauperum aliarumque miſerabilium perſonarum curam paternam gerere, & in cætera munia paſtoralia incumbere: quæ omnia nequaquam ab iis præſtari & impleri poſſunt, qui gregi ſuo non invigilant, neque aſſiſtunt; ſed Mercenariorum more deſerunt; Sacroſancta Synodus eos admonet & hortatur, ut Divinorum præceptorum memores, factique forma gregis, in judicio & veritate paſcant & regant. Eu ſunt verba, quæ à præfato Concilio adhibentur. Eadem ergo iis, qui curam animarum habent, reſidentiæ obligatio remanet, quæ incumbit ipſis, præſtandorum & adimplendorum cæterorum, de quibus loquitur iſtud Concilium, muniorum Paſtoralium; hoc eſt, ad utrumque perinde tenentur, reſidentiam ſcilicet, & Paſtoralium officiorum functionem, ex utroque jure cùm Divino tum Eccleſiaſtico. Eaque de re, eos Concilium hortatur ac commonet, ut ſint Divinorum præceptorum memores, ut facti forma gregis eidem vitæ ſuæ ſanctitate & ſingularis virtutis exemplo præluceant, ut eum denique in judicio & veritate paſcant & regant. Addit inſuper laudatum Concilium. *Si quis autem... contra hujus Decreti diſpoſitionem abfuerit; ſtatuit Sacro-ſancta Synodus præter alias pœnas adverſùs non reſidentes ſub Paulo III. impoſitas, & innovatas, ac mortalis peccati reatum, quem incurrit, eum pro ratâ temporis abſentiâ fructus ſuos non facere, nec tutâ conſcientiâ, aliâ etiam declaratione non ſecutâ, illos ſibi detinere poſſe, ſed teneri.... illos Fabricæ Eccleſiarum, aut pauperibus loci erogare.*

Quibus principiis præmiſſis tanquàm veræ ac prorſus indubitatæ fidei; reſpondemus ad peculiarem difficultatem, quæ de Nicandro proponitur, & dicimus; ſi vexatio iſta, atque iræ furentis impetus, de quibus inſtituitur quæſtio, ipſammet perſonam Epiſcopi ſpectent; ut quandoque contingit, cùm nempe, qui Chriſtianæ fidei bellum indicunt, eam extirpare ac penitus abolere ſibi proponunt, toti potiſſimùm incumbentes in eorum ruinam & perniciem, quorum præſidio tegitur, & auſpiciis floreſcit; non modò poſſe eum à proprio grege abſentari; ſed eum etiam debere videri, ad utilitatem fidelium, qui ipſius regimini committuntur. Sic cenſet S. Cyprianus (*a*), qui ait, tunc fugiendi obligationem urgere ex præcepto Jeſu Chriſti, quando vexationis æſtus ſolos Paſtores inſectatur; & ex eorum abſentiâ tempeſtas ipſorum gregi impendens prohibetur: verùm in eo caſu, quanquàm corpore abſentes ſint, eos omnino oportere ſuis populis adeſſe ſpiritu, eos nimirùm attentiori curâ proſequendo, ſuis monitis aut Paſtoralibus literis iiſdem ſubveniendo, & Vicarios Generales præficiendo, qui nomine eorum agant, & omni quæ neceſſaria eſt, auctoritate donentur ac præſitent. Atque inde potiſſimùm laudatur S. Martyr fugæ ſuæ defenſionem inſtituit, in quâdam ex ſuis Epiſtolis, quam Clero Romano inſcripſit: *Abſens tamen corpore*, inquit, *nec ſpiritu, nec actu, nec monitis meis defui; quominùs ſecundùm Dei præcepta fratribus noſtris, in quibus poſſem, meâ mediocritate complerem.* Habet etiam in aliâ, quam ad proprium ſuum Clerum ſcripſit, ſeſe à Paganis fuiſſe ſæpè ſæpiùs depoſcitum Leonibus objiciendum; neque Carthagine diſceſſiſſe, ut propriæ ſaluti conſuleret, ſed ne perſecutorum rabiem in fideles ſibi concreditos præſentiâ ſuâ magis ac magis exaſperaret.

(*a*) S. Cyprian. l. 1. Epiſt. 5. quæ Pamelio 15. eſt & 20. edit. Anglic.

S. Cypriani ſententiam S. Thomas (*b*) amplectitur, quin etiam docet Epiſcopum, ſeu alium Paſtorem poſſe diſcedere, non tantùm, cùm ita Eccleſiæ commodum exigit; ſed etiam quando proprii capitis diſcriminis vitandi neceſſitas compellit; modò, quemadmodùm in priori caſu, non noceat utilitati fidelium, qui ei committuntur, ipſius abſentia; hoc eſt, caveat in locum ſuum vocare vel unum, vel plures Eccleſiaſticos iis dotibus pollentes, quibus vices poſſint abſentis ſupplere. *Si verò*, inquit, *ſubditorum ſaluti poſſit ſufficienter in abſentiâ Paſtoris per alium provideri; tunc licet Paſtori, vel propter aliquod commodum Eccleſiæ, vel perſonæ periculum corporaliter gregem deſerere.* Quod probat authoritate S. Auguſtini his verbis: *Unde Auguſtinus dicit in Epiſtolâ ad Honoratum* (*c*): Fugiunt de Civitate in Civitatem ſervi Chriſti, quando eorum quiſpiam ſpecialiter à perſecutoribus quæritur, ut ab aliis, qui non ita quæruntur, non deſeratur Eccleſia, ſi Nicander ergo ejuſmodi caſum experitur, abſque ullâ controverſiâ poteſt, prædictis cautionibus adhibitis, procul à proprio grege diſcedere.

(*b*) S. Thom. 2. 2. q. 185. art. 5. in corp.

(*c*) S. Auguſt. Epiſt. 228 aliàs 180. n. 2.

Eoque etiam animo, Sozomeno teſtante (*d*), cùm S. Marcus Arethuſiarum Epiſcopus fugiſſet, quoniam Julianus Apoſtata eum ſolum inſequebatur, ut primùm cognovit, ſuam ſuo gregi abſentiam detrimento eſſe, apud eundem illico ſeſe recepit, & ne eundem tantâ calamitate oppreſſum derelinqueret, crudeli martyrio ſemetipſum offerens acerbiſſimis ſuppliciis excruciatus eſt.

(*d*) Sozom. l. 5. hiſt. c. 9.

Eodem quoque forti generoſoque animo afflante, cùm in Provincias noſtras Vandali irrupêrunt, S. Nicaſius Eccleſiæ Remenſi tunc temporis præpoſitus Epiſcopus nedum fugam capeſſiverit, quin imo ſuæ Eccleſiæ audax & imperterritus adhæſit, ut fidelium neceſſitatibus ſpiritualibus ſubveniret; in eo nimiùm gubernatoris alicujus navis prudentiam imitatus, qui & inhorreſcente, & pacato mari, firmus atque perpetuus gubernaculis aſſidet; ut loquitur Nicolaus I. ſcribens ad quemdam Epiſcopum de inferiori Germaniâ (*e*); quæ tanta præfati Præſulis virtus fuit glorioſo martyrio coronata. Neque etiam præſentiâ defuêre ſuis gregibus S. Lupus Epiſcopus Trecenſis, & S. Remigius Epiſcopus Remenſis, quando Galli Gentilitatis ſuperſtitionibus adhuc infeſtari totam eam Regionem, quam appellamus Galliam Belgicam invaſerunt: Atque dignum ſuæ conſtantiæ premium S. Remigius tulit, nempe ſolatium percipiendi, ex ardenti ſtudio, quo totus ardebat, abjectis Gentilium erroribus tum ipſum Regem Clovis, tum integram Gallorum Nationem ad Chriſtianam fidem tranſiviſſe. En quæ inter alia plurima Hincmarus exempla commemorat, ex quibus neceſſitatem evincit reſidentiæ Epiſcoporum in ejuſmodi rerum circumſtantiis; quam quidem reſidentiæ obligationem exemplo ſuo ipſemet inſigniter prorſus docuit, cùm Ludovicus Rex Germaniæ Regnum ſui fratris Caroli Calvi occupaturus acceſſit; quippe conſtitutum ac deliberatum ipſi fuerit, graviora civilis atque omnino horrendi belli pericula potiùs adire, quàm ignominioſâ fugâ ſalutem petendo, proprium gregem habere derelictum.

(*e*) S. Nicol. I. in can. *Sciſcitaris*. 47. 16. q. 1.

Infinita alia exempla præberent nobis annalium Eccleſiaſticorum monumenta, quibus, ſi neceſſe foret, quam modo ſtabilivimus, ſententia invictiſſimè demonſtraretur. Sed quæ allegavimus, ſatis ſuperque ſufficiunt, ad propoſitæ difficultati ſatisfaciendum. Licèt quoque, eâ de re, Gratianum adire, qui relatis in Decreto, quod ipſius nomine inſcribitur, plurimis Canonibus depromptis ex operibus antiquorum Patrum, inde infert, ſi vexationis ſævitia non in Epiſcopum tantummodò, ſed & in ipſius oves, hoc eſt, in ipſam Eccleſiam atque in fidem impetum faciat; eum à populo ſuo digredi nunquàm debere, ſed è contrario teneri, ad eidem ſubveniendum etiam cum proprii capitis diſcrimine, & ſi neceſſe ſit, ad ſuum ſanguinem effundendum, quo eidem pro virili parte in iis omnibus, quæ poteſt, ſub tanto oppreſſionis pondere ingemeſ-

Digitized by Google

ingemiſcenti adſit; alioquin conſiderandum eſſe atque habendum, tanquàm Mercenarium omnino aſpernandum, cui manet expectatio, quod Deus Mercenariis minatur, terribilis aliquando judicii ſubeundi.

Cui Gratiani Doctrinæ ſubſcribit S. Thomas, qui eam iſtâ argumentandi ratione confirmat (a). *In quâlibet obligatione præcipuè attendi debet obligationis finis. Obligant autem ſe Epiſcopi, ad exequendum Paſtorale officium propter ſubditorum ſalutem. Et ideò ubi ſubditorum ſalus exigit perſonæ Paſtoralis præſentiam, non debet Paſtor perſonaliter ſuum gregem deſerere, neque propter aliquod incommodum temporale, neque etiam propter aliquod perſonale periculum imminens, cùm bonus Paſtor animam ſuam ponere teneatur pro ovibus ſuis* (b). Eoque principio freti S. Lupus, & S. Remigius, quorum citata ſunt exempla, & tot alii ſanctiſſimi Præſules, cùm eodem perſecutionis impetu cernerent, ſeſe cum ſuo grege circumveniri, ſummæ Religioni habuere, mortem potiùs perpeti, quàm ab eodem vel tantillum recedere.

(a) S. Thom. oro cit. & opuſc. 18. c. 19. & 20.

(b) Joann. 10. 11. 12. & 13.

Quæ noſtra deciſio ad verbum integra legitur in Epiſtolâ S. Auguſtini, quam ſuperiùs appellavimus, & cujus pauca admodùm à S. Thomâ referuntur. Quem epiſtolæ locum, ut ſe habet, quanquàm parùmper longiorem hîc loci perſcriptum reperire fortaſſe juvabit. Sic ergo laudatus Pater proſequitur, poſtquàm memoravit præceptum ipſius Chriſti Domini ad ſuos Diſcipulos, & quâ ratione eoſdem voluerit, ſæviente perſecutione ſeſe gerere (c). *Quis autem credat, ita hoc Dominum fieri voluiſſe, ut neceſſario miniſterio, ſine quo vivere nequeunt, deſerantur greges, quos ſuo ſanguine comparavit?... Numquid quando Apoſtolus Paulus, ne illum comprehenderet inimicus, per feneſtram in ſportâ ſubmiſſus eſt & effugit manus ejus, deſerta eſt, quæ ibi erat Eccleſia neceſſario miniſterio; & non ab aliis fratribus ibidem conſtitutis, quod oportebat, impletum eſt? Eis quippe volentibus hoc Apoſtolus fecerat, ut ſe ipſum ſervaret Eccleſiæ, quem propriè perſecutor ille quærebat. Faciant ergo ſervi Chriſti, Miniſtri verbi & Sacramenti ejus, quod præcepit, ſive permiſit. Fugiant omnino de Civitate in Civitatem, quando eorum quiſquam ſpecialiter à perſecutoribus quæritur; ut ab aliis, qui non requiruntur, non deſeratur Eccleſia; ſed præbeat cibaria conſervis ſuis, quos aliter vivere non poſſe noverunt. Cùm autem omnium, id eſt, Epiſcoporum, Clericorum & Laïcorum eſt commune periculum; hi, qui aliis indigent non deſerantur ab his, quibus indigent. Aut igitur ad loca munita omnes tranſeant, aut qui habent remanendi neceſſitatem non relinquantur ab eis, per quos eſt Eccleſiaſtica ſupplenda neceſſitas; ut aut pariter vivant, aut pariter ſufferant, quod eos volet Paterfamilias perpeti.* Et paulò poſt (d): *Tunc de locis, in quibus ſumus, premente perſecutione, fugiendum eſſe Chriſti Miniſtris, quando ibi, aut plebs Chriſti non fuerit, cui miniſtretur; aut etiam fuerit & poteſt impleri per alios neceſſarium Miniſterium, quibus non eſt eadem cauſa fugiendi.... ſicut fugit S. Athanaſius Alexandrinus Epiſcopus, cùm eum ſpecialiter apprehendere Conſtantius cuperet Imperator, nequaquàm à cæteris Miniſtris deſertâ plebe Catholicâ, quæ in Alexandriâ commanebat. Cùm autem plebs manet, & Miniſtri fugiunt, Miniſteriumque ſubſtrahitur, quid erit, niſi Mercenariorum illa fuga damnabilis, quibus non eſt cura de ovibus.*

(c) Cùm autem perſequentur vos in Civitate iſtâ fugite in aliam. Matth. 10. 23.

(d) S. Aug. cit. Epiſt. ad Honorat. n. 6.

CASUS II.

VENETI, cùm occupatam à Turcis ſub poteſtatem ſuam redegiſſent Arcem S. Mauri ſitam in Inſulâ quâdam populis frequentiſſimâ, cujus habitatores ſunt Græci & Schiſmatici, & quorum unaquæque ſingula Eccleſia ab Epiſcopo Græco atque etiam Schiſmatico adminiſtratur: Summus Pontifex Hieronymum futurum præfatæ Arcis Epiſcopum conſecravit, ut illuc ſe transferret, omnia tentaturus; quò diſſidentes eorum animos ad unitatem valeret adducere. Hieronymus illuc migravit, & quas fons uberrimus Chriſtianæ caritatis & prudentiæ dictare potuit, omnes hauſit rationes, quibus eos ad unitatem Eccleſiæ Catholicæ reduceret; verùm à menſibus ſex & ampliùs, ex quibus in iſtam Regionem appulit, nullatenus iſtud negotium potuit promovere; ſed ei undequaque contumaciter obſtacula poſuerunt, & univerſalem expertus eſt ſeditionem tum ab habitatoribus, tum ab eorum Paſtoribus, à quibus tantummodo & verbum Divinum & Sacramenta accipiunt; Quibus omnibus etiam adjecerunt illud, quòd eum Summo deſpicatui haberent, ac modis prorſus indignis acciperent, aliunde facti ferociores, quoniam ſentiebant, ſeſe fulciri plurimo Magiſtratuum patrocinio, qui, ut eorum & fidem & obſequium, quæ jam antea Sacramento confirmaverant, Reipublicæ magis ac magis demererentur; præfato Epiſcopo indixerunt, ne quidquam de Græcâ Religione ſive in Sacris Concionibus, ſive in Sermonibus publicis aut privatis tractaret. Quâ de re quæritur, utrùm, poſito quòd ita ſe res habeant, Hieronymum urgeat reſidentiæ in memoratâ Inſulâ habendæ præceptum; licèt ei nulla ſpes affulgeat, futurum ut fortunatior eventus ſuccedat, propter præjudicatam animi pervicaciam, quam habitatores iſti mentibus altis imbiberunt?

RESPONS.

Reſpondemus, ſi Catholici quidam habitatores Schiſmaticis immiſti in prædictâ inſulâ degerent, abſque controverſiâ Hieronymo incumberet ſtrictiſſimam ibidem reſidendi obligationem, tum ut eorum ſaluti invigilaret aſſiduus, tum ut ſummopere præcaveret, ne exemplo Schiſmaticorum ſeducti, eorum more unitatem Eccleſiaſticam ſcinderent: At quoniam, ut ſupponitur, nulli reperiuntur ibidem habitatores Catholici, & nedum aliquid utilitatis afferat iſtius Epiſcopi reſidentia Schiſmaticis, quorum pectus in dies magis indureſcit, quin potiùs eis occaſionem præbeat, patrandorum novorum aliorum criminum, & apertè rebellandi: eum proculdubio non urget reſidentiæ in iſtâ Inſulâ præceptum, & poteſt omnino in alium locum ſeſe conferre. Sic cenſet Gratianus, qui ſic loquitur (e): *Cùm autem vitiis ſubditorum Prælatus affligitur, aliquando omnium eſt una & inſatiabilis obſtinatio: Aliquando mali inveniuntur bonis admiſti. Quando boni ſimul cum malis habitant; non ſunt deſerendi boni propter malos, ne perversè malos evitando vincamus quos fugimus, ad gehennam, ſed potiùs mali tolerentur propter bonos.... Quando verò omnium ſubditorum eſt obſtinata malitia, nec prodeſt eis Prælatorum patientia; tunc etiam corpore licet ab eis recedere, ne & illorum nequitia ſemper in deterius proficiat, & iſti quidem fructum amittant, quem de aliorum profectu poſſent invenire:* Quod quidem Author præfatus, qui ſibi tantum nomen fecit ex variis Scriptorum Operibus collectis, probat ex iſtis verbis Sancti Gregorii excerptis de ſecundo Libro ipſius Dialogorum, Capite tertio, & relatis in Canone ſequenti (f): *Ibi adunati æquanimiter portandi ſunt mali, ubi inveniuntur aliqui, qui adjuventur boni; nam ubi omnimodo de bonis fructus deeſt, fit aliquando de malis labor ſupervacuus..... Cùm laborem ſuum ſine fructu eſſe conſiderent, in locum alium ad laborem cum fructu migrant,* Iſtudque

(e) Gratian. §. *Hoc autem* §. 3 poſt can. *Adverſitas.* 48. 7. q. 1.

(f) S. Gregor. in can. Ibi. fin. ead. cauſâ, & quæſtione.

S. Papa

S. Papa laudatus confirmat exemplo S. Pauli, qui Damaſco diſceſſit propter obſtinatam iſtius Civitatis Habitatorum animi perverſitatem, quò in alium locum migraret cum abundantiori fructu diſſeminaturus Divinum verbum.

Fagnanus, cujus in eâ ſententiâ, veſtigiis inſiſtimus, eaſdem probationes adhibet, ut eam ſtabiliat (a). Poteſt etiam in eorum, quæ modo diximus confirmationem ipſa laudari authoritas Innocentii III. ex quâdam Decretali, quæ duobus Sacræ Scripturæ textibus ibidem citatis innititur, quamque Epiſcopo Calaritano in Sardiniâ inſeribit (b), & in qua ſic habet: *Propter malitiam autem plebis cogitur interdum Prælatus ab ipſius regimine declinare, quando plebs adeò duræ cervicis exiſtit, ut proficere nequeat apud ipſam; ſed propter ejus duritiam quò magis ſatagit, eò magis juſto judicio deficere permittatur*, dicente Deo per *Prophetam* (c): LINGUAM TUAM ADHÆRERE FACIAM PALATO TUO, QUIA DOMUS EXASPERANS EST. Et Apoſtoli leguntur (d) dixiſſe Judæis: ECCE CONVERTIMUR AD GENTES, QUIA VERBI UBI VOS INDIGNOS FECISTIS. Quibus addit, non ita debere agi à Prælato, niſi tantummodò cùm omnes, ne uno excepto, qui ei debitum obſequium præſtare tenentur, quaſi unanimi conſenſu conſpirantes ipſius doctrinam, caritatem, paſtoralem vigilantiam, paternaque monita aſpernantur: *Non tamen pro quâlibet culpâ*, (*ſubditorum ſcilicet*, inquit Gloſſa (e), *Paſtor debet gregem deſerere, ne Mercenario comparetur.... ſed de Superioris licentiâ tunc demùm poteſt non tam timidè fugere, quàm providè declinare, cùm oves convertuntur in lupos; & qui debuerant humiliter obedire, jam irrevocabiliter contradicunt.*

(a) Fagn. in c. *Poſt tranſlationem*. 11. de renunciatione. n. 2.

(b) Innoc. III. in cap. *Niſi cùm pridem*. 10. §. *Propter malitiam*. de renuntiat. l. 1. tit. 9.

(c) Ezech. 3.

(d) Act. 13.

(e) Gloſſa in cit. cap. *Niſi*. v. *Culpa*.

RESIDENTIA PAROCHORUM.

MINUS diſpenſationis admittit obligatio reſidentiæ conſiderata quoad Parochos, quàm ſi quantùm ad quoſcumque alios ſpectetur; propterea quòd ejus Parœcianis inſtet quolibet momento neceſſitas recurrendi ad ipſius miniſterium, quò, quibus indigent tempore tùm proſperæ tum adverſæ valetudinis, & Sacramenta. & cætera ſubſidia tam ſpiritualia quàm temporalia ab eo percipiant. Quod planum & apertum omnino fiet ex ſequentibus Deciſionibus: Eâque de causâ Concilium Tridentinum verbis, quibus potuit, validioribus, eâ in materiâ uſum eſt; & nullam abſentiæ cauſam admittit, quantumcumque legitima videatur, niſi ab Epiſcopo Diœceſano juſta cognita fuerit atque probata; *Causâ priùs per Epiſcopum cognitâ & probatâ* (f). Quoniam verò nimium crevit eorum Parochorum numerus, qui in eo non parent ex dictamine conſcientiæ Canonicis inſtitutis, Principibus obligatio incubuit, ut potè qui Sanctorum Canonum Patroni ſint ac defenſores, eoſdem compellendi ad ſtrictiſſimam eorum, in eâ re, obſervationem; ut colligitur ex iſtis verbis „Aurelianenſis Edicti (g). „Reſidentiam ſervabunt omnes Archiepiſcopi, Epiſcopi & Parochi, inquit Carolus IX. „& eorum unuſquiſque propio ſuo officio vel munere per ſeipſum fungetur, ſub pœnâ ademptionis ac privationis illorum temporalis Beneficii reditûs„. Quod Henricus III. ratum fecit & poſtmodum confirmavit Edicto ſuo Bleſenſi (h), quod, eâ in re, Decreto Tridentini Concilii eſt prorſus conſentaneum.

(f) Conc. Trident. ſeſſ. 23. c. 1. de reform.

(g) Art. 5.

(h) Art. 148.

Verum eſt equidem, luctuoſum iſtud tempus fuiſſe, quo Romæ concedebantur circa reſidentiam diſpenſationes: Nec ignotatur, quo ſpatio temporis Summi Pontifices in Civitate Avennicorum conſederunt, ut eædem impetrarentur, ſimplici fere duntaxat ſupplicatione opus fuiſſe. Verùm tandem ſi deplorandæ iſtius ætatis perverſitatem excuſſerimus, id totum acceptum debemus referre ſummæ pietati, robuſtoque ac generoſo ſtudio ſupremarum Regni Curiarum, quæ in perverſum adeo abuſum acerrimè ſimul & omnino proſperè invexerunt; quemadmodùm inferiùs obſervabimus.

Non diffitemur tamen, quin poſſint occurrere quædam legitimæ cauſæ diſcedendi de Parœciâ, cujus adminiſtratio habetur: At præterquàm quod raro admodum occurrant, & legitimæ cognoſcendæ ſint ab Epiſcopo ac probandæ; ut modò dictum eſt, *diſcedendi autem licentiam.... ultra bimeſtre tempus, niſi ex gravi causâ non obtineant* (i).

(i) Ibid.

Ea ſemper Parochum urget ſtrictiſſima obligatio, ut quamdiu fuerit abſentatus curet, ab idoneo aliquo Vicario & ſuum teneri locum, & Curiale Miniſterium laudabiliter adimpleri: *Vicarium idoneum ab ipſo ordinario approbandum, cum debita mercedis aſſignatione, relinquant* (k), & ipſemet ſtudeat, quàm citiùs fieri poterit, reſidentiam perſonalem repetere.

(k) Conc. Trid. loco cit.

CASUS PRIMUS.

SERVIUS Parochus de S. Donato, per duos menſes uniuſcujuſque anni eoſque conſequentes, à Parœciâ ſuâ ſolet ut plurimùm abeſſe, quo temporis ſpatio Conſanguineos ac familiares ſuos inviſit, & apud eoſdem commoratur. Numquid in eo peccati mortalis arguendus eſt?

Videtur, eum ab omni culpâ vacare: quoniam non minus intermiſſionis ac relaxationis debetur Parocho, quàm Canonico, cui per trimeſtre tempus abſentandi facultas ab ipſomet Tridentino Concilio indulgetur. Ut ergo, quæ Parocho incumbunt officia, omni comparatione multò magis operoſiora ſunt, quàm quæ à ſimplici Canonico peraguntur; plurimus eſt exiſtimandi

locus, ſervium omnino poſſe, etiam ſine peccato ullo, per binos menſes à Parœciâ ſuâ diſcedere, ejuſdem adminiſtrationem ac regimen idoneo cuidam ac vigilanti vicario committendo. At videtur ex alterâ parte, nequidem iſtud ei licere; ſiquidem Concilium Tridentinum tulerit ex profeſſo Decretum, quo Parochis omnibus inducit ex peccato mortali ſtrictiſſimam continuæ reſidentiæ, quæ nullam vacationem habeat, obligationem.

R e s p o n s.

Toto Cœlo à ſe invicem diſtant, quæ Parocho, & quæ Canonico reſidentiæ Leges imponuntur. Paſtorale namque regimen animarum, & onus paſcendi oves, quarum curam Parochus ſuſcepit, cùm inſtitutionem Divinam ſibi potiſſimùm vindicet, ut declaratur à Concilio Tridentino in eo loco, quem ab ipſo primo prioris deciſionis aditu in præcedenti titulo retulimus; inde ſequitur, ipſi induci ex jure Divino reſidendi neceſſitatem; quemadmodùm infertur ab erudito Covarruviâ Epiſcopo Segovienſi (*a*): Siquidem, non niſi reſidentiam habendo, valeat obligationem ejuſmodi, cui nulla unquam dari poteſt immunitas, adimplere. Unde colligere eſt, ipſi nunquàm licere à proprio grege digredi, ſub prætextu conſidendi in otio, & animi à laboribus relaxandi. Quocumque enim temporis inſtanti fidelibus ſibi ſubditis eum adeſſe præſentem neceſſe eſt, ut eoſdem verbi Divini prædicatione & Sacramentorum adminiſtratione ſpiritualiter paſcat ac ſuſtentet; prætereaque diſtrictiſſimè tenetur, ad eos inviſendos, erudiendos, exhortandos & conſolando levandos tum quando aliquo morbo conflictantur, tùm in aliis vitæ neceſſitatibus, quibus poſſunt detineri: *Quæ omnia nequaquàm ab iis præſtari & impleri poſſunt*, (inquiunt) PP. Concilii Tridentini (*b*), *qui gregi ſuo non invigilant, neque aſſiſtunt; ſed Mercenariorum more deſerunt.*

(*a*) Didacus Covarr. à Leyvâ l. 3. var. reſolut. c. 13.

(*b*) Conc. Trident. ſeſſ. 23. c. 1. de reform. ſuprà cit. item ſeſſ. 6. c. 1. de reform.

Tridentini Decreti ſtrictiſſimam obſervationem commendavêre quamplurima Concilia Provincialia; atque inter alia Concilium Rothomagenſe anni 1581. Concilia Burdigalenſia annorum 1583. & 1624. quemadmodum & Synodus Mechlinienſis anni 1609. quibus addi poſſunt innumeræ Summorum Pontificum Conſtitutiones, qui nihil prætermiſerunt, ut ad ſervandam reſidentiam, eos omnes compellerent, quibus cura animarum commiſſa eſt, quâcumque ſtatûs ac gradûs conditione fulgerent, indictis, iis qui non parerent, ſeverioribus pœnis: Atque potiſſimùm duæ Conſtitutiones Pii IV. (*c*) Prior, quæ inter Bullas laudati Papæ decimum locum tenet, promulgata 4. Septembris 1560. & altera, quæ numero nonageſima eſt, data 15. Novembris 1564. quas confirmavit alia Conſtitutio S. Pii V. 13. Julii 1568. (*d*) eujus textum hîc loci perſcribere, nimia protracti argumenti abundantia non ſinit.

(*c*) Pius IV. in Bullâ *De ſalute*. 10. & in Bullâ *De ſupremâ*. 91. Bullar. mag. pag. 19. & 131.

(*d*) S. Pius V. in Bullâ *Cupientes*.

Quod quidem diſciplinæ caput ſic per totam paſſim Galliam obtinet & uſu recipitur, ut ſi Parocho alicui Romæ indulta fuiſſet circa reſidentiam diſpenſatio; ipſa ab omnibus Regni Parlamentis quaſi ſubreptitia, & perverſum abuſum inducens declararetur. Quâ de re quædam occurrunt exempla, putà, illud famoſum Arreſtum, quod à Supremo Divionenſi Senatu latum eſt 15. Decembris 1623. actionem intendente & acerrimè perſequente Illuſtriſſimo Cyro de Thiard Epiſcopo Cabillonenſi, contra Decanum & Canonicos de Collegiatâ Eccleſiâ S. Georgii, qui ex indultis ſibi hujuſmodi diſpenſationibus jus poſſidendarum Curarum, in quibus nullam habebant reſidentiam, ſibi vindicabant: quod Arreſtum aliud ſubſecutum eſt pronunciatum contra Ediſmum Millot Decanum de præfata Eccleſiâ & S. Remigii Parochum; ut teſtatur Carolus Fevret in ſuo, quem de abuſu edidit, tractatu (*e*). Refert quoque D. Brillon Arreſtum quoddam antiquum, quod Supremus Pariſienſis Senatus contra ſimiles diſpenſationes tulit 27. Novembris 1559. (*f*). Silemus tredecim alia Arreſta tum de Regio Conſilio, tum de Parlamentis emanata contra Parochos non ſervantes reſidentiam, quæ referuntur ab eodem Authore, qui ad uberiorem præſentis materiæ intelligentiam remittit ad Authores, qui de reſidentiâ ſcripſerunt, & ad Cleri Commentaria (*g*).

(*e*) Carol. Fevret tract. de abuſu l. 3. c. 1.

(*f*) D. Brillon Dictionar. Arreſtorum. v. *Reſidentiâ*. n. 40.

(*g*) Commentar. Cleri tom. 1. part. 1. pag. 199. Et tom. 2. part. 2. pag. 245. 345. & 347.

Diſſimilis verò conditio eſt Canonici, cui nihil aliud muneris incumbit, quàm cantare in Choro; cui propterea reſidentiæ perſonalis obligatio non ex jure duntaxat Eccleſiaſtico, ſed & naturali inducitur.

Quæ cùm ita ſint, exiſtimamus, Servio de quo quæſtio inſtituitur, non licere per binos menſes à ſuâ Curâ abeſſe, neque etiam, ita ſentientibus plurimis Doctoribus, per unum menſem, ſub prætextu conſanguineorum inviſendorum, aut quovis alio non graviori, quin Deum offendat lethaliter. Sic Cabaſſutius cenſet (*h*), qui ſic ait: *Si quis tamen Parochus ſine juſtâ causâ, etiam minùs duobus menſibus abſit, peccat mortaliter, niſi ſit parvi temporis abſentia, qualis poſſet eſſe quindecim aut ad ſummum viginti dierum... modò reliquerit idoneum ſubſtitutum.*

(*h*) Joann. Cabaſſut. juris can. theor. & prax. l. 5. c. 1. n. 4.

Eſt tamen fatendum, poſſe Parochum aliquibus ex cauſis neceſſariis ac legitimis abſque peccato à ſuâ Parœciâ abſentari, Vicarium idoneum relinquendo, qui nomine ipſius agat & vices abſentis poſſit ſufficienter ſupplere: *Ut quantum fieri poterit, ex ipſorum abſentiâ nullum damnum accipiant* (oves,) inquit Concilium; ſed ut, tutâ conſcientiâ, poſſit abeſſe, licentiam diſcedendi debet ab Epiſcopo obtinere, cujus potiſſimùm eſt ſtatuere, utrùm, quam abſentiæ prætendit, cauſa ſit legitima, necne: Ita namque exigitur à Concilio Tridentino (*i*): *Causâ priùs per Epiſcopum cognitâ & probatâ*; Quod non intelligendum eſt, niſi de notabili aliquâ abſentiâ, ac de caſibus, in quibus, propter ſubitum ac improviſum aliquem eventum, non impeditur, quominùs recurrat ad ſuum Superiorem. Quam deciſionem etiam ſuam faciunt Authores colloquiorum Lingonenſis atque Condomienſis (*k*).

(*i*) Conc. Trident. loco citato.

(*k*) Colloq. Lingonen. tom. 1. colloq. 2. Et Condomenſ. tom. 1. colloq. 3. ſect. 2.

CASUS II.

Eduardus Parochus de S. Eligio litem graviſſimi prorſus momenti ſub Judice pendentem habet, de quâ judicium inſtat jamjam ferendum. Poteſtne, nihil ab officio conſcientiæ deflectens, à ſuâ Parœciâ abeſſe, ad perſequendum ſuum jus apud Judices, & judicium urgendum?

R e s p o n s.

Antequam quæſtioni propoſitæ reſponſio ſua ſit; primo quidem loco juvat in memoriam revocare ipſa verba, quibus Tridentinum Concilium concepit ſuum Decretum (*l*) de neceſſitate Reſidentiæ quantùm ad Parochos, quod ab initio reſponſionis ad primam difficultatem tituli Superioris allegavimus, & ex quo evidenter patet, Paſtores obligari ex jure Divino, ad paſcendas oves ſuas; hoc eſt, ad fideles ſibi commiſſos ſpirituali cibo verbi Divini reficiendos, ad adminiſtranda iiſdem Sacramenta, Baptiſmi, Pœnitentiæ & Euchariſtiæ cæteraque, quibus indigent, ad iis prælucendum bonorum omnium operum exemplo, & ſummæ Religionis formâ, ad eos paternâ benignitate conſolandos, quos aut adverſa valetudo, aut egeſtas, aut aliquis alius miſeriarum & calamitatum ſtatus, dignos commiſeratione ſuâ efficiunt; proindeque ad reſidentiam continuam & perſonalem ſervandam; ſiquidem non niſi reſidentiam omnino ſtrictiſſimam habentes, valeant alioquin prædictas officii Paſtoralis partes omnes adimplere; & quâ Lege quis obligatur ad finem, eâdem conſequenter teneatur, ad adhibenda ſibi media, quæ

(*l*) Conc. Trident. ſeſſ. 23. cap. 1. de reform.

condu-

conducunt ad ipſum finem; ut docet Cardinalis Cajetanus (a). Eaque ipſiſſima eſt Doctrina, quam S. Paulus docet Timotheum ſuum Diſcipulum (b): *Tu verò vigila*, ait ei, *in omnibus labora: opus fac Evangeliſtæ: Miniſterium tuum imple*; quâ potiſſimùm de causâ declarat Concilium quoddam, quod inter Celebriora Eccleſiæ Concilia recenſetur, præfatam obligationem innuendo verbis, quæ ſequuntur (c): *Qui verò Parœcialem habet Eccleſiam, non per Vicarium, ſed per ſe ipſum illi deſerviat.*

(a) Cajetan. in 2.2. S. Th. q. 185. art. 5.

(b) Ad Timoth. 4. 5.

(c) Innoc. III. in Conc. Lateran. IV. in c. *Extirpandæ*, 30. de Præbend. & Dignit.

3. Sciendum eſt, ab eodem Tridentino Concilio definiri, juxta quod jam anteà fuerat à Bonifacio VIII. (d) conſtitutum, obtineri tantùm quatuor ſpecies cauſarum legitimarum, propter quas licet Parocho à ſuâ Parœciâ diſcedere. Prima, eſt Chriſtiana caritas: Secunda, urgens neceſſitas; Tertia, quæ Superiori debetur, obedientia; Quarta tandem, evidens ipſius Eccleſiæ, aut publici commodi utilitas. Verùm non eſt penès ipſummet Parochum, judicare de æquitate prædictarum cauſarum; & tenetur ad allegandam, ſignificandam, quin etiam probandam apud Epiſcopum cauſam, ex quâ abſentiæ locum dari, prætendit? quo quidem in caſu, obligatur, ad ſufficiendum in ſuum locum idoneum aliquem Vicarium, cui quæcumque vitæ neceſſaria curet ſuppeditari. *Nam cùm Chriſtiana caritas*, inquit iſtud Concilium, *urgens neceſſitas, debita obedientia, ac evidens Eccleſiæ vel Reipublicæ utilitas aliquos nonnumquam abeſſe poſtulent & exigant; decernit eadem ſacro-ſancta Synodus.... ut quandòcumque eos, causâ priùs per Epiſcopum cognitâ & probatâ, abeſſe contigerit, Vicarium idoneum ab ipſo Ordinario approbandum, cum debita mercedis aſſignatione relinquant.*

(d) Bonifac. VIII. in cap. *Conſuetudinem*, de Clericis non reſident. in 6 lib. 3. tit. 3.

En ipſa regula eſt, juxta quam Eduardum neceſſe eſt in caſu propoſito ſeſe gerere: tenetur ergò palam facere ſuo Epiſcopo & conditionem & gravitatem litis, quam habet ſuſtinendam: ſi autem Epiſcopo viſum fuerit, neceſſe eum eſſe, à Parœciâ ſuâ abeſſe, quò tùm ſuum jus apud Judices, tùm ſanſtum promptumque judicium perſequatur; & diſcedendi licentiam ab eodem recipiat; jam ei licebit, quocum temporis ſpatio, quod requiretur, abſentari, cavendo tamen, ab idoneo Vicario & locum ſuum teneri, & munus Paſtorale laudabiliter adimpleri.

CASUS III.

Rochus, cùm requiſiiſſet quandam Curam 1500. librarum censûs annui vi graduum ſtudii ac Magiſterii, ejuſdem inivit poſſeſſionem. At quoniam novit, Graduatos alios eſſe ſe ipſo antiquiores, qui eandem intra tempus ſex menſium poterunt poſtulare, exiſtimat, ſibi nullatenùs incumbere nec Domicilii ibidem figendi neceſſitatem, nec reſidentiæ ſervandæ obligationem, quo uſque Beneficium iſtud ſibi ſentiat certò certius afferi. Nùm jure non innititur: aut nonne ſaltam poſſet ab omni reſidentiâ immunem ſeſe præſtare, ſi ſibi litem, eâ de re, perciperet à Jacobo inferri; licet vindiciis jam ſibi datis gauderet?

Responsio.

Certiſſimum eſt, in utroque caſu Rochum non poſſe rectâ conſcientiâ ſibi vindicare tùm reſidentiæ in præfatâ Curâ, tùm Paſtoralis Miniſterii vacationem. Ad utrumque tenetur in primo caſu: ex ſolo namque ſuæ poſſeſſionis inſtrumento jus habet percipiendorum fructuum Beneficii. Porrò non acquiruntur Beneficiario fructus Beneficii, niſi in quantum Beneficio deſervit. *Propter quod Beneficium Eccleſiaſticum datur*, ut loquitur Bonifacius VIII. (e) ei ergò nullo legitimo jure debentur, niſi & in Beneficio reſidentiam habeat, & in eodem Paſtoralia munia adimpleat. Præterea, ut primùm Parochus in poſſeſſionem ſuæ Curæ, nemine interpellante, venit, inde ſtatim ei incumbit onus curæ animarum ſuorum Parœcianorum, quo quidem in onere ſundatur obligatio reſidentiæ ſervandæ, à quâ non æquum eſt, eum abſtinere ex ſuborto ſimplici dubio litis ſibi forſitan intendendæ: atque reverà quidem iniquum omnino foret ac prorſus inordinatum, quòd ſub prætensâ ejuſmodi causâ, per ſex menſes integros ſuo Paſtore viduata Cura aliqua remaneret cum evidenti periculo ruinæ ac detrimenti plurimarum animarum, intereàque decurreret reditus fructuum in gratiam illius, cui de eâdem proviſum eſſet, & a quo nullus in eam labor, nihilque operis impenderetur.

(e) Bonifac. VIII. in cap. *Quia*, fin. de reſcriptis in 6.

Quibus iiſdem rationum momentis perſpicuum quoque fit ac manifeſtum, Rocho minus excuſationis in altero caſu ceſſurum, ſi reſidentiam perſonalem non haberet; ſi quidem ex autoritate judicum, hoc eſt, ex ſententiâ, quâ ei vindiciæ datentur, ipſius inſtitutioni in poſſeſſionem plurimum roboris adjiceretur.

Quæ noſtra deciſio confirmari poteſt Concilio Provinciali Rothomagi celebrato anno 1581. quo declaratur omnes, qui titulo & fructibus alicujus Beneficii gaudent, obligati, ad reſidentiam in eodem habendam, aut fructus inde obvenientes reſtituendos, & ſubjacendum pœnis Canonicis, quas Epiſcopus poteſt iis, qui reſidentiam non ſervant, infligere, juxta Decretum poſtremi Concilii Generalis (f). Iſtis verò verbis Concilium Rothomagenſe loquitur (g). *Plerique ne reſideant prætexunt litigia, aut ſuſcitant ipſimet devoluta, ut videantur ſua Beneficia pacificè poſſidere. Verùm quiſquis Beneficio, vel ejus fructibus gaudet, aut reſideat, aut fructus non percipiat, quos ſuos ſine reſidentiâ facere non poteſt, & aliis Decretis pœnis ſubjaceat.*

(f) Conc. Trident. ſeſſ. 23. c. 1. de reform. & ſeſſ. 24. c. 12. de reform.

(g) Conc. Rothomag. tit. de Curatorum officiis. §. 4.

Eſt ergo fatendum, Rocho nihil juris prorſus ſuccurrere, cùm litem ſibi illatam à Jacobo prætexit, quò ſibi vindicet reſidentiæ perſonalis vacationem, ſive lis iſta ſit realis, ſive colluſoria. Quùm enimverò & inſtitutione Canonicâ præfatæ Curæ, ejuſdemque ſibi datis à Judice vindiciis gaudeat; quâ ratione poſſet tutâ conſcientiâ fructus ſui Beneficii ſuos facere, ipſe reſidentiam in eodem non habens, neque quidquam ibidem per ſeipſum Miniſterii Paſtoralis exercens. Indeque cernere eſt, quàm illi ſint condemnandi, qui ſibi ſuppoſititias lites ex colluſione eo fine ipſimet ſuſcitant, ut debitam ſuis Beneficiis reſidentiam in dies protrahant; & quantùm ipſi fallantur, dùm cogitant Eccleſiæ fucum facere, cujus bonis, quæ ſibimet ipſis contra fas attribuunt, ditantur ac gaudent (h).

(h) Colloq. Lingonens. tom. 1. Colloq. 2. Thomaſſin. diſcipl. Eccleſ. 4. part. l. 2. cap. 71.

CASUS IV.

Theotimus Parochus de S. Protaſio odio capitali habetur à Domino ſuæ Parœciæ, qui mortem ei non tantummodò minitatus eſt; ſed etiam minis conatus fuit ipſummet opus adjicere; poteſtne ſine peccato, per tempus aliquod notabile, à Parœciâ ſuâ diſcedere; ut ſeſe ab infenſiſſimi ſibi adverſarii furore expediat?

Ipſine etiam liceret à loco ſuæ reſidentiæ digredi; ſi valetudine prorſus infirmâ utenti Autores ei forent Medici, ut cœlum immuta-

ret per unum menſem, aut etiam per duos menſes?

RESPONS.

Valent profectò rationes allegatæ, atque ejuſmodi ſunt, quæ Theotimum vindicent ab omni peccato. Modò enim caveat, in ſuum locum ſuffici idoneum aliquem Vicarium, qui ipſius vices ſupplere poſſit; & ipſius abſentia Spirituali Parœcianorum ejus commodo detrimentum notabile non afferat: poteſt tutâ conſcientiâ, neque decurrentium annuorum fructuum ademptione mulctandus eâ de causâ, atque factâ ſibi ab Epiſcopo licentiâ, ab Eccleſiâ ſuâ recedere ad tempus, quod congruum videbitur; ſive ut ſeſe à furore ſui adverſarii tutum præſtet & incolumem, ſive ut ſanitatem reſtituat ſub ſalubriori cœlo; atque de iſtis potiſſimùm caſibus intelligenda ſunt iſtæc Tridentini Concilii verba *urgens neceſſitas.*

(a) Fr. Toletus Instruct. Sacerd. l. 5. c. 7.

Quam opinionem Cardinalis Toletus (*a*) amplectitur, ut innuunt ſequentia verba; *Cùm nimirùm periculum imminet Epiſcopi vitæ, niſi diſcedat ab Eccleſiâ, vel ob infirmitatem; vel ob perſecutionem alicujus Tyranni, vel aliquâ ſimili causâ: tunc enim poteſt ad tempus recedere, dummodò tamen non ſequatur Spirituale detrimentum gregis.*

(b) Aug. Barboſa in Conc. Trident. ſeſſ. 23. c. 1. de reform. n. 8.

Idem docet Barboſa (*b*), cùm ſic habet: *Intelligenses per urgentem neceſſitatem, ubi Epiſcopus* (eadem inſtituenda eſt de Parocho ratiocinatio) *reſidendo grave malum vitæ incurreret, vel propter morbum, vel propter perſecutionem, vel propter aëris intemperiem, vel ob inimicitias, vel ob Principis & populi furorem declinandum.* Quam ſuam Doctrinam eruditus iſte Canoniſta plurimùm roborat autoritate S. Thomæ (*c*), qui dicit: *Ubi ſubditorum ſalus exigit perſonæ Paſtoris præſentiam, non debet Paſtor perſonaliter ſuum gregem deſerere, neque propter aliquod perſonale commodum imminens, cùm bonus Paſtor animam ſuam ponere teneatur pro ovibus ſuis. Si verò ſubditorum ſaluti poſſit ſufficienter, in abſentiâ Paſtoris, per alium provideri; tunc licet Paſtori, vel propter aliquod commodum Eccleſiæ, vel perſonæ periculum corporaliter gregem deſerere.*

(c) S. Th. 2. 2. q. 185 art. 3. in corp.

CASUS V.

AMABILIS Parochus de S. Valderico deſiderio teneretur ſolitariæ vitæ per dies decem aut duodecim ſingulis annis ſeſe piis exercitationibus devovendi. Poteſt-ne per totidem conſequentes dies à Parœciâ ſuâ eam ob cauſam abeſſe?

RESPONS.

Exiſtimamus, ad propoſitum caſum extendi atque accommodari poſſe iſthæc Tridentini Concilii verba (d), *evidens Eccleſiæ ... utilitas*, quibus enunciatur una ex quatuor cauſis, quas tanquàm legitimas admittit in eorum gratiam, quibus quandòque contingit à Beneficio Curam animarum inducente, de quo eis proviſum fuit, ad tempus diſcedere. Plurimi namque intereſt eorum omnium, quibus & regimen & ſalus fidelium concredita ſunt, adeòque ipſius utilitatis Eccleſiæ eſt, eos primùm adipiſcendæ ſibi propriæ ſanctitati, & ſummæ omnium virtutum perfectioni totos invigilare, quò deindè alios ad eandem ſanctitatem & virtutem perfectam ac emulatam evehendos, poſſint viâ promptiori atque expeditiori curare: quod aſſequi ratione tutiori non poſſunt, quàm ſi ſeſe ab omni rerum Secularium curâ procul removentes, ſibi ſolis in otio ſancto vacent anniverſariis ſolitariæ vitæ exercitationibus. Prætereà verò decem aut duodecim dierum abſentia, quantùm ad Parochum, tempus adeò exiguum inſumit, ut pro nihilo ferè reputetur. Poteſt igitur abſque peccato Amabilis ſeſe à Paſtorali Miniſterio ſubducere, & abeſſe à ſuâ Parœciâ per decem aut duodecim dies, anniverſariis otii ſancti exercitiis operam daturus: neque poſſumus in animum inducere, quempiam reperiri Epiſcopum, cui ejuſmodi reſidentiæ vacatio non probetur. At verò juvat, ad eam rem tempus ab eo deſtinari, quo Parœcianis ſuis eum adeſſe, non tantoperè neceſſe ſit; quale eſt iſtud temporis ſpatium, quod Quindenam Paſchalem proximè ſubſequitur, aut dies, qui intra octavam feſtorum Pentecoſtes & Nativitatis Domini decurrunt; ab eoque ſedulò providi præcaverique, ne ſua abſentia in aliquod damnum aliquatenùs vertere poſſit, ſufficiendo ſcilicet in proprium locum aliquem Sacerdotem idoneum, qui poſſit ipſius vices ſupplere. Quam ſententiam proponit quidam eruditus admodùm Theologus (*e*).

(d) Conc. Trident. cit. ſeſſ. c. 1. de reform.

(e) Sambovius tom. 2. caſu 19.

CASUS VI.

ANTONINUS Parochus de S. Albano mortem horreſcens Parœciam ſuam per menſem integrum deſeruit, ne ſæviente ibidem morbo contagioſo attingeretur. Nùm aliquâ culpâ eâ de re conſtringitur, & obligatur ad aliquam Beneficii ſui fructuum pro ratâ temporis abſentiâ reſtitutionem?

RESPONS.

Nullus omnino locus eſt dubitandi, quin Antonius & quilibet alius Parochus, qui gregem ſuum, nullâ premente causâ legitimâ, qualis eſt caſus qui proponitur in inſtitutâ quæſtione, deſerit, graviſſimo prorſus peccato ſeſe conſtringat, & ſimùl eidem inducatur obligatio fructuum pro ratâ temporis abſentiâ reſtituendorum.

Quam deciſionem verbis luculentis expreſſam legere eſt in Concilio Tridentino (*f*), cujus Decretum, ad enodationem primæ difficultatis, licet adire. Quod quidem acceptum atque confirmatum deinde fuit Edicto Bleſenſi menſis Maii 1579 (g). „Ad eandem reſidentiam ſub „iiſdemque pœnis, inquit Henricus III. in ci„tato Edicto, obligabuntur Parochi, & alii „quicumque Curam animarum habentes, qui„bus abſentiæ nullus locus fieri poterit, niſi „ex legitimâ causâ ab Epiſcopo Diœceſano „cognoſcendâ „: Atque in præfato Edicto fertur futurum, ut Paſtori abſenti fructus de Beneficio provenientes tradantur in cuſtodiam, *ut tùm ſarciendis Eccleſiis dirutis, tùm diſtribuendis in neceſſitates egenorum, qui in ipſis locis reperientur, poſtmodùm addicantur.* Diximus, *qui gregem ſuum, nullâ requirente causâ legitimâ, qualis eſt Caſus, qui proponitur in inſtitutâ quæſtione.* Certiſſimi namque juris eſt, (ſi loqui velimus juxta regulas, quotquot ſunt, conſtitutas;) nullatenùs ab Antonino potuiſſe rectâ conſcientiâ ipſius Parœciam derelinqui, quo tempore publica calamitas in eâdem graſſabatur, nec proprias oves ope quâcumque deſtitutas haberi; dùm ipſe pretioſiorem habens propriam ſuam corporis vitam, quàm animarum ſalutem, eaſdem fugiendo in exitium ſempiternum adduceret (*h*).

(f) Conc. Trident. ſeſſ. 23. de reform. c. 1.

(g) Edict. Bleſens. art. 14.

(h) Colloq. Condomens. tom. 2. Colloq. 5. ſect. 2.

Vide PAROCHUS, Caſus IV.

CASUS VII.

JUTINIANUS vir præclarâ eruditione atque Doctrinâ in Officialem ſeu Generalem Vicarium

à pro-

à proprio ſuo Epiſcopo aſſumptus eſt. Poteſtne ſibi retinere quamdam Curam, quâ gaudet, ejoſdem regimen & adminiſtrationem alicui Vicario idoneo tranſmittens, ipſe ſatis habens, eam identidem inviſere; ſiquidem non poſſit, reſidentiam continuam ibidem ſervando, Dignitatis, quâ recenter inſignitus eſt, partes ſuſtinere?

R e s p o n s.

Eſt hoc extra omnem profectò controverſiam poſitum, quemcumque Parochum, quâcumque ſtatûs ac Dignitatis conditione fulgeat, ad perſonalem continuamque reſidentiam ex Divino jure obligari. Quod quidem ex Decreto celeberrimo Concilii Tridentini in primâ deciſione perſcripto, ipſâ meridianâ luce evidentiùs evicimus. Inde ſequitur, à Juſtiniano nullatenùs retineri poſſe Curam, de quâ quæſtio eſt, ſi ipſe aliter nequiverit munus Officialis aut Vicarii Generalis exercere, quàm à ſua Parœciâ recedendo; enimverò, ita decernente præfato Concilio, non extant aliæ cauſæ, propter quas licitum fiat à proprio Grege abſentari, quàm iſtæ, quæ ſequuntur, quaſque Bonifacius VIII. jam anteà deſignaverat (a): *Nimirum Chriſtiana Charitas, urgens neceſſitas, debita obedientia ac evidens Eccleſiæ, vel Reipublicæ utilitas.* Porrò liquidum prorſus ac manifeſtum eſt, Juſtiniano, ſub prætextu alicujus ex memoratis quatuor cauſis, obligationem induci nunquam poſſe, acceptandi officii ſive Officialis, ſive Generalis Vicarii, cùm Epiſcopo facilè occurrit alius, qui gerendi muneris alterutrius idoneus omnino ſit: quod impoſſibile eſſe nemo seriò contendat in hâc noſtrâ ætate, quæ tantam tot virorum intelligentiſſimorum copiam undequàque offert. Aut quando poſſunt ab iſto Epiſcopo quæcumque vitæ neceſſaria abundè prorſus alicui Parocho ſubminiſtrari, qui ab eodem à Paſtorali Miniſterio ad ejuſmodi Dignitates promovetur, ſive aliud alterius conditionis Beneficium ei indulgendo, ſive eum propriæ menſæ adhibendo, aut eidem debitas honorarii mercedes aſſignando, ſaltem quouſque ei præbendam aliquam, ſimplexve Beneficium contulerit: quod neque etiam, aut nullâ prorſus ratione, aut ægrè admodùm poſſe ab Epiſcopo tentari, nemo ſanæ mentis arguat (b).

(a) Vide etiam deciſionem.

(b) Sambovius tom. 3. caſu 75.

RESIDENTIA CANONICORUM.

QUÆ Canonicis obligatio reſidentiæ inducitur in locis, in quibus poſiti ſunt Tituli Beneficiorum, quibus gaudent, ex obligatione deducitur, quæ iiſdem incumbit, canendi Divina Cantica, & iis omnibus ſatisfaciendi. de quibus pactionem fecerunt cum Fundatoribus ex acceptione ſuarum Præbendarum, quæ ipſis, non niſi ſub conditione oneris, conceſſæ fuerunt; id eſt, ſub eâ conditione, quòd Choro intereſſent, ibidem Divinas laudes perſolverent. & preces ſine intermiſſione funderent tam propriæ ſuæ utilitati, quàm Univerſitati fidelium profuturas.

Verum equidem eſt, non adeo ſtrictæ reſidentiæ præcepto Canonicos, ſicut Parochos urgeri. Unde quædam abſentiæ ac reſidentiæ vacationes, quæ etiam ex ipſo Canonico Jure obtinent, ut Parochis illicitæ prorſus ſunt, ſic Canonicis poſſunt aliquando indulgeri: at ex alterâ parte quemadmodùm non ſufficit à Parocho ſimplicem reſidentiam in ſuâ Curâ haberi, niſi totus incumbat in Officiis Paſtoralibus adimplendis; ita neque etiam ſatis eſt, Canonicum in loco ſui Beneficii corporaliter reſidere, niſi Choro aſſiduus adſit, & quæcumque Canonicorum propria ſunt, munera exequatur.

Ut Parochus, qui ſine legitimâ causâ abeſt à ſuâ Curâ, tenetur ad reſtituendos fructus, qui ſibi de Beneficio ſuo per tempus, quo abſentatus fuit, obvenêre; ſic eadem eſt conditio Canonici, qui nec reſidentiam ſervans, nec Choro aſſiſtens percipit fructus de ſuâ Præbenda; & reſtitutionis modus pro ratâ temporis abſentiâ potiſſimùm attendendus eſt.

Aſſignabuntur poſteà cauſæ legitimæ, per quas Canonico licitum ſit abſentari, abſque eo quòd ſui reditûs annui privatione mulctetur, & caſus, in quibus ipſi etiam legitimo jure cedunt quotidianæ diſtributiones. Ideoque juvat hîc loci à fuſiori materiarum iſtarum enumeratione omnino abſtinere.

CASUS PRIMUS.

SYLVIUS ſacræ Theologiæ Doctor & Profeſſor in Univerſitate Duacenſi, quâdam Præbendâ gaudet ab annis decem & ampliùs in Eccleſiâ Cathedrali Tornacenſi, atque de eâdem obvenientes fructus, licèt nullam habens ibi reſidentiam, percepit. Nonne eſt, unde ei circa reſidentiam, quam non ſervat Tornaci, Religio aliqua incutiatur?

R e s p o n s.

Omnino poteſt præfatus Profeſſor Præbendæ ſuæ reditibus, quanquàm ibidem reſidentiam non habeat, totâ conſcientiâ, gaudere. Tertium Concilium Oecumenicum Lateranenſe, quod habitum eſt anno 1179. ſub Alexandro III. (c) primum recenſetur à quo conſtitutum fuerit, futurum ut in unâquâque Eccleſiâ Cathedrali Profeſſor Grammatices, ad informandos pauperes ac potiſſimùm Eccleſiaſticos, inſtitueretur; atque ut eoſdem poſſet gratuitò erudire, eidem de Beneficio aliquo competente provideretur; nihil tamen Concilium iſtud de naturâ ac conditione præfati Beneficii determinans; ſed tantummodò iſtâ ratione declarans; *Competens aliquod Beneficium aſſignetur.*

(c) Conc. Lateran. III. c. 18.

Quam primam inſtitutionem Profeſſoris Grammatices

maticae in omnibus Eccleſiis Cathedralibus Quartum Concilium Lateranenſe celebratum anno 1215. ſub Innocentio III. (a) ratam fecit atque confirmavit; eidemque adjungi voluit in Eccleſiis Metropolitanis inſtituendum Theologiæ Profeſſorem, & utrique reditum unius Præbendæ attribui. *Aſſignetur autem cuilibet Magiſtrorum à Capitulo unius Præbendæ proventus, & pro Theologo à Metropolitano tantumdem: non quòd propter hoc efficiatur Canonicus.* Quæ verba indicant, inde nomen ac titulum Canonicorum prædictos Profeſſores non fuiſſe ſortitos; ne, quoniam titulus iſte perpetuus eſt, eodem ipſimet aliquando abuterentur, dimittendo nimirùm munus, & ſibi retinendo Beneficium.

(a) Conc. Lateran. IV. c. 11.

Atque iſtud fundamentum maximè ſibi vindicat eſt famoſa illa Decretalis *ſuper ſpecula* (b), quæ Sylvii conſcientiam eâ de re debet omnino tranquillare. In eâ namque Honorius III. de Theologiæ Profeſſoribus diſertiſſimis iſtis verbis ſic declarat. *Docentes verò in Theologicâ facultate dùm in ſcholis docuerint .... percipiant proventus Præbendarum & Beneficiorum ſuorum, non obſtante aliquâ contrariâ conſuetudine, vel ſtatuto; cùm denario fraudari non debeant in vineâ Domini operantes.*

(b) Honorius III. in c. *Super*. ſin. de Magiſtris. lib. 5. tit. 5.

Sacroſanctum Concilium Tridentinum (c) præfatam Conſtitutionem renovavit in gratiam Profeſſorum, qui Theologiam docent in publicis ſcholis; quemadmodùm obſervat Fagnanus poſt plurimos alios Canoniſtas, quos appellat: & quanquàm de lectionibus ſcripturæ ſacræ Sermonem duntaxat habeat; nullum inde debet ſuboriri dubium, quin & ipſa Theologia Scholaſtica eodem privilegio donetur, & iſthæc prærogativa ad Profeſſores Juris Canonici eâdem quoque Juris conſequentiâ extendenda ſit; quemadmodùm declaratum eſt à ſacrâ Congregatione Cardinalium præfati Concilii Interpretum; ut laudatus Fagnanus, qui ejuſdem Congregationis Amanuenſis erat, teſtatur (d) his verbis: *Sacra Congregatio Cardinalium Concilii Tridentini Interpretum ..... cenſuit, docentes Jus Canonicum in publicâ Univerſitate gaudere & potiri privilegio de percipiendis in abſentiâ ſuarum Præbendarum fructibus; quamvis Præbendæ, quas obtinent; ſita ſint in Cathedralibus ejuſdem Civitatis, in quâ publici lectoris munere funguntur* (e).

(c) Conc. Trident. ſeſſ. 5. c. 1. de reform.

(d) Proſper Fagnan. in lib. 5. Decretal. part. 1. ad cit. cap. *Super ſpecula*. pag. 20.

Nihilominùs cenſemus, quæ modò dicta ſunt, intelligenda quoque non eſſe de Profeſſoribus, qui certis quibuſdam Cathedris addicuntur, ex quarum inſtitutionis primo monumento habetur futurum, ut, qui eaſdem occupabunt, ii nonquam valeant ullo Beneficio onus reſidentiæ annexum inducente potiri; putà, nec Præbendis, nec Curis: quemadmodùm ſatis notum eſt, exiſtere hujuſmodi Cathedras. Aliundè verò videtur, jure prorſus contendi poſſe, ſi tanti valoris fuerint ſtipendia, quæ obveniunt alicui Profeſſori, ut iiſdem annecti Præbendam nullatenùs opus ſit; quemadmodùm ejuſmodi ſtipendia pinguiora Profeſſoribus attribuuntur tùm in Hiſpaniâ, tùm in Poloniâ; in iſto caſu non ei fore licitum ex conſcientiâ, indultum ipſo jure Profeſſoribus privilegium ſibi vindicare; ſiquidem conſtet, eam tantùm affuiſſe mentem cùm Conciliis, tùm Summis Pontificibus, nimirùm illis providendi de iis, quæ tam ad victum quàm cultum honeſtè ac ſufficienter requirerentur; nuſquàm verò præbendi locum, unde valerent magnas opes exaggerare.

(e) Thomaſſ. Diſcipl. Eccleſiaſt. part. 4. l. 2. cap. 42.

CASUS II.

Renatus Canonicus de Eccleſiâ Burdigalenſi annos ſexdecim aut decem & octo natus reditum ſuæ præbendæ ob aliquibus annis percipit, licèt ſtudiorum causâ; quæ Pariſiorum conficit; abſentetur. Numquid quantùm ad conſcientiam ab iſtâ parte tutus eſt ac ſecurus?

Respons.

Quæ ſumus proſecuti, in excutiendâ Superiori difficultate, de privilegio, quod indultum eſt Canonicis Theologicis Profeſſoribus, percipiendi nempè fructus & reditus ſuarum Præbendarum, quamdiù lectiones Theologicas habent in ſcholis publicis; quanquàm neque in ſuis Beneficiis reſideant, nec Beneficiorum officiis fungantur; ad eos etiam extendenda ſunt, qui cùm Canonici ſint Theologicas excipiunt lectiones. Iiſdem enimverò jus eâdem ratione defertur, potiendi atque gaudendi fructibus ac reditibus ſuarum Præbendarum, licèt abſententur, quod quidem Jus ad tempus quinquennii tantummodò determinatur; ut declarat Concilium Lateranenſe IV. quod in caſu præcedenti allegatum eſt. Summus Pontifex Honorius III. idem quoque decernit, illis verbis (f): *Docentes verò in Theologicâ facultate, dum in ſcholis docuerint, & ſtudentes in ipsâ, integrè per annos quinque percipiant proventus Præbendarum.* Quos proventus laudatus Papa non accipit, niſi de reditibus annuis, nullatenùs autem de quotidianis diſtributionibus, quas à dicto privilegio luculentis verbis alibi excludit (g). Idem verò Privilegium Tridentinum Concilium eâ ratione confirmat (h): *Docentes verò ..... & ſcholares, qui in ipſis ſcholis ſtudent, privilegiis omnibus de perceptione fructuum Præbendarum & Beneficiorum ſuorum, in abſentia à Jure communi conceſſis, plenè gaudeant & fruantur.* Quæ verba Concilii Tridentini de iis etiam ſunt intelligenda, qui ſtudio Juris Canonici incumbunt; quemadmodùm docet Fagnanus & cum eo plurimi inſignis notæ Canoniſtæ, quos citat; ſicut eadem quoque interpretatum eſt Concilium Mediolanenſe primum actum anno 1565. (i) & intellexerunt Concilium Aquenſe (k) celebratum anno 1585. & plurima alia: cùm ſtudia Juris Canonici non niſi appellationis nominetenùs & ſtudia Theologiæ inter ſe differant. Junioribus iſtis Canonicis ſtudentibus omnino favet Juriſprudentia Arreſtorum; ut obſervat Bouchel (l), qui, eâ de re, Arreſta tria memorat, quorum primum latum eſt 2. Decembris 1576. pro Canonicis S. Laurentii de Rozaio in ſaltu Brigienſi; ſecundum pronunciatum eſt 5. Martii 1577. pro Canonico quodam S. Petri de Gerberoïaco; & Tertium 3. Aprilis 1576. quæ Juriſprudentia in eo potiſſimùm innititur, quòd ex quâdam Juris ſuppoſitione *qui ſtudiorum causâ abeſt*, inquit Bartolus legem quamdam interpretans de Digeſto (m), *abeſſe non videtur.*

(f) Honor. III. in c. *Super ſpecula*, ſuprà cit.

(g) Idem in c. *Licet*. 32. de Præbendis, & cœt. lib. 3. tit. 5.

(h) Conc. Trident. ſeſſ 5. c. 1. de reform. cit. in fine.

(i) Conc. Mediol. 1. part. 2. c. 27.

(k) Conc. Aquenſe. tit. de reſidenc.

(l) Bartol. ſr. gum. legis *Quæſitum*. 78. ff. de legatis &c. 3.

(m) Lib. 31. tit. 1.

Nihilominùs videtur, quidquid in contrarium Navarrus ſentiat (n); quos modò retulimus in favorem ſtudentium, textus ſic accipiendos eſſe, ut prærequiratur conſenſus ſaltem tacitus Epiſcopi Beneficii, cujus potiſſimùm eſt ſtatuere, nùm ex eorum abſentiâ aliquod damnum Eccleſiæ non inferatur; ſaltem conſtat illud, quod à Cabaſſutio tanquàm certiſſimum affirmatur his verbis (o): *Ad alias autem ſcientias, ut illis ſtudens poſſit abſens fructus Beneficii reſidentiam depoſcentis percipere, neceſſaria eſt Prælati licentia.*

(n) Navarr. Manual. c. 25. n. 121.

(o) Joann. Cabaſſut. juris can. theor. & prax. l. 5. c. 8. n. 7.

Quæ de Canonicis ſtudentibus obſervata ſunt, nullam debent habere conſecutionem quantùm ad Parochos: quoniam iſtorum actualis reſidentia ipſius Eccleſiæ omni comparatione magis intereſt, quàm reſidentia Canonicorum; ſiquidem ipſi fideles aſſiduâ eorum Curâ, perpetuâque præſentiâ quolibet momento temporis indigeant;

quod

quod quidem olim in cauſâ fuit, cur Summus Pontifex eâ de re conſultus à Cardinalibus, ex quibus conſtabat Sacra Congregatio, ipſo Fagnano adhuc extante, iiſdem declaraverit, ab Epiſcopis non poſſe quidquam in contrarium obligationis præfatæ indulgeri diſpenſationis (*a*). Eandemque ob cauſam Prælati congregati in Concilio Burdigalenſi anno 1624. (*b*). Summoperè commendaverunt Epiſcopis Provinciæ, ut conſtitutæ, eâ de re, regulæ tenaciori omnino conſtantiâ adhærerent; neque ulli Parocho copiam abſentiæ facerent ſtudiorum etiam conficiendorum causâ; *niſi id perſonæ meritum in utilitatem Eccleſiæ ceſſurum exigere comprobetur.*

(*a*) Proſper. Fagnan. in cap. *Super ſpecula.* fin. de Magiſtris. n. 17.

(*b*) Conc. Burdigal. c. 11. de Paſtorum reſident. n. 5.

CASUS III.

Joannes, Jacobus, Petrus ac Paulus juniores Canonici de Eccleſiâ Agathenſi, in quâ duodecim obtinent tantummodò Præbendæ, cùm ex licentiâ ſibi factâ petendi Burdigalam ſeu Toloſam ſtudiorum Theologicorum causâ, à quatuor aut quinque menſibus in priorem Civitatem inconſulto Epiſcopo ſeſe recepiſſent; Epiſcopus, cui id renunciatum eſt, iiſdem juſſit mandari, ut citò citiùs reverterentur reſidentiam in ſuis Beneficiis habituri, tum propterea quod ſine ipſius licentiâ abeſſe præſumpſiſſent, tum quoniam, cùm ea paucioribus Canonicis conſtet Capitulum, non poſſunt, ex eis quatuor ſimul & ſemel abſentari, quin inde Divinus cultus omnino notabiliter imminuatur.

Numquid quatuor præfati Canonici tenentur ex debito conſcientiæ, ad obediendum ſuo Epiſcopo; & ſi parere recuſent, nùm jus cedit Epiſcopo, in eoſdem litis inſtituendæ, eoſque obligandi, ad redeundum in locum ſuarum Præbendarum, quò annexis iiſdem officiis perſonaliter fungantur?

RESPONSA.

Incumbit prorſus ex debito conſcientiæ quatuor præfatis Canonicis obligatio, ſeſe ſuo Epiſcopo in eâ re præbendi obſequentes; ſi verò ipſius imperium abnuant, poteſt omnino memoratus Prælatus eoſdem, adhibitis etiam pœnis Canonicis, ad debitum, eâ de re, obſequium adducere atque compellere. Quod manifeſtum planè fit ex Decretali quâdam Gregorii (*c*) IX. ad Antiochenum Patriarcham ſcriptâ occaſione plurimorum Beneficiatorum, qui ex ſuâ Eccleſiâ receſſerant, & ex quorum abſentiâ plurimùm damni, propter defectum ſufficientium Miniſtrorum, ipſimet Eccleſiæ importabatur; in quâ laudatus Papa ei mandat, ut eoſdem cogat, ad revertendum reſidentiam in ſuâ Eccleſiâ ſervaturi; etiamſi receſſiſſent ex licentiâ anteceſſorum iſtius Patriarchæ, aut etiam ex indultâ ſibi à Sanctâ Sede conceſſione: *Mandamus, quatenùs non obſtantibus Apoſtolicis indulgentiis, & Prædeceſſorum tuorum licentiâ, abſentes Canonicos & Aſſiſios*, (hoc eſt, ut Gloſſa interpretatur, *Beneficiatos, qui non ſunt Canonici.*) *revoces ad reſidendum in Eccleſiâ ſupradictâ.* Quæ ipſiſſima ſunt memorati Summi Pontificis verba, qui ſequentia addit: *Etſi non venerint, tu de ipſorum Beneficiis, dum abſentes fuerint, ipſi Eccleſiæ facias congruè deſervire*; iiſdem nimirùm ſubrogando alios Eccleſiaſticos, quibus proprio jure cedant eorumdem Beneficiorum fructus, qui prædictis Canonicis abſentibus, decurrerint. Quâ de re advertit Gloſſa, leviſſimam prorſus pœnam à Summo Pontifice iis infligi, in comparationem illius, quæ decernitur in Decretali ſequenti (*d*): *Clericos in Eccleſiis tuæ Juriſdictionis Beneficia, quæ reſidentiam exigunt, aſſecutos, ſi ad alterius Diœceſim abſque licentiâ, morandi cauſâ tranſierint, liceat tibi, ſi moniti non redierint, dictis Beneficiis, niſi excuſationem rationabilem oſtenderint, ſpoliare.* Quam eandem pœnam in ſuarum Decretalium pleriſque Cæleſtinus III. indicit (*e*); Tandem Alexander III. idem quoque habet in ſuâ Epiſtolâ ad Eboracenſem Archiepiſcopum (*f*); in quam Gloſſa ſic commentatur (*g*): *Clericus etiam ſine licentiâ ſui Prælati abeſſe non debet, etiam ex juſtâ cauſâ, ſive cauſâ ſtudiorum.... ſive aliis juſtis cauſis*, &c. Quod idem unanimi ore etiam docent Abbas, Joannes Andræas, Felinus, de Butrio, Cardinalis Zabarella, Imola, Ancharanus, Joannes de Anania, Alexander de Nevo, Geminianus, Cardinalis Hoſtienſis, & cæteri quotquot ſunt Canonici Juris Interpretes (*h*).

(*c*) Greg. IX. in c. *Cùm ſint* 16. de Clericis non reſident. lib. 3. tit. 4.

(*d*) Idem in c. *Clericos* 17. eod. tit.

(*e*) Cæleſtin. III. in cap. *Ex parte* 8. & in c. *Inter.* 10. & in c. *Ex tuæ* 11. eod. tit.

(*f*) Alex. III. in c. *Relatum* 4 ibid.

(*g*) Gloſſ. in d. c. *Relatum.* v. *Prælatorum.*

Neque repugnat opinioni noſtræ, ut quibuſdam videtur, Gloſſa in Decretalem Honorii III. vocabulum *licentiæ* interpretans, quandò prædicto vocabulo ſic ſubjicit (*i*): *Scilicet generali conceſſâ authoritate hujus Conſtitutionis; unde non eſt neceſſe aliam indulgentiam impetrare*; Ibi enim non agitur, niſi de percipiendorum fructuum indulgentiâ, quam Honorius concedit Canonicis, qui in Scholis publicis, aut lectiones Theologicas exponunt, aut eaſdem excipiunt; at nullatenus excluditur licentia, quam Canonici ſtudentes debent à proprio ſuo Epiſcopo obtinere, & ſine quâ nec à ſuis Eccleſiis abeſſe, nec Præbendarum ſuarum fructus facere ſuos ullo prorſus jure valent.

(*h*) Abbas in cit. c. *Relatum* n. 1. & 5. Joan. Andr. n. 1. & 2. Felinus in c. fin. de Magiſtris n. 3. lib. 3. tit. 33. verſ. *Secundò limita.* De Butrio ibid. n. 1. Cardinalis, Imola, Ancharanus, Joann. de Anania, Alex. de Nevo, Geminianus, & Hoſtienſis.

(*i*) Gloſſ. in c. *Super* fin. de Magiſtris, v. *De licentiâ.*

Ex quibus authoritatum teſtimoniis, quæ protulimus in medium, evincitur, ex ſolo conſenſu Capituli Agathenſis quatuor Junioribus Canonicis Joanni, Jacobo, Petro & Paulo cauſam excuſationis legitimam nullam afferri; ſed prætereà eadem accedere oportere expreſſam ipſiuſmet Epiſcopi conceſſionem; quippe ad eum proprio jure pertineat judicare de validitate ac neceſſitate cauſarum, propter quas poſſunt ratione legitimâ abeſſe; Aliunde verò licentia, quæ conceditur à ſolis Canonicis, quamdam proprii quæſtûs ac commodi ſuſpicionem debeat injicere, quoniam, ſi ratio temporanei quæſtûs habeatur, vehementer eorum refert, ex eis plurimos abſentari; propterea quòd diſtributiones quotidianæ, quæ detrahuntur abſentibus, ipſis accreſcant; adeoque conjiciendi locus detur, in ejuſmodi conceſſionibus faciendis ipſos poſſe ſeſe extra modum præbere indulgentiores: quemadmodùm obſervant Cardinalis Hoſtienſis (*k*), Joannes Andræas, Abbas & Felinus.

Extat eâ de re apud Concilium Tridentinum Decretum, quo deciſio noſtra ſic roboratur, ut de eâdem nullum jam poſſit dubium ſupereſſe: *Epiſcopis inferiores*, aiunt Patres Concilii præfati, *quævis Beneficia Eccleſiaſtica perſonalem reſidentiam de jure, ſive de conſuetudine exigentia.... ab eorum Ordinariis... opportunis juris remediis reſidere cogantur.... diſpenſationibus temporalibus ex veris & rationabilibus cauſis tantùm conceſſis, & coram Ordinario legitimè probandis, in ſuo robore permanſuris* (*l*).

Cujus indubitatæ ac certiſſimæ veritatis affert Fagnanus (*m*) novam aliam confirmationem, quam mutuatur ex Bullâ Pii IV. 14. Novembris 1564. promulgatâ, in quâ dictus Papa ſic habet, ita referente laudato Fagnano (*n*): *Declaravit* Pius IV. *has diſpenſationes de non reſidendo, ac de fructibus Præbendarum & Beneficiorum in abſentiâ, ſtudiorum cauſâ percipiendis, quæ à Sacrâ Pœnitentiariâ & Sede Apoſtolicâ concedi & emanare contigerit, nequaquàm hujuſmodi abſentibus ſuffragari, niſi ſingulorum ordinariorum locorum, in quibus ſingula Beneficia hujuſmodi conſiſtunt, conſenſus gratis præſtandus ad id accedat.* Allegatæ Conſtitutionis ipſiſſima verba hîc loci non perſcribimus, quoniam nobis Bullarium magnum evolventibus nullatenùs occurrit.

(*k*) Hoſtienſ. in ſummâ de Clericis non reſident. §. *Quis Clericus*, n. 1. verſ. *Is verò.* & §. *Quæ ſit pœna.* n. 3. verſ. *Item excuſatur*, cap *Licet.* de Præbend. & c. 1 de Clericis non reſidentib. in 6. Joannes Andr. ibid. n. 10. Abbas n. 2. Felinus n. 3. verſ. *Secundò limita.*

(*l*) Conc. Trid. ſeſſ. 6. c. 2. de reform.

(*m*) Fagnan. in c. *Cùm ſint* de Clericis non reſid. n. 8.

(*n*) Pius IV. in Bullâ *Sanctiſſimus.* apud Fagnan.

Digitized by Google

Eſt obſervandum poſſe ab Epiſcopo Canonicos abſentes *ſtudiorum cauſâ* revocari ad deſerviendum ſuis Præbendis, non tantùm cùm ex eorum abſentiâ Divinus cultus notabiliter imminuitur; ſed etiam cùm novit ab iis, nedùm ſtudiis animum seriò afferant, quin imò & tempus & operam malè collocari. Quam obſervationem acri judicio prorſus conditam ſuggerunt Cardinalis Hoſtienſis (*a*), Joannes Andræas & Felinus, in quam Fagnanus ſic habet: *Et placet mihi hæc opinio, quia Scholares non intrantes, & non attendentes, non gaudent privilegiis Scholarium, nec Scholares ſunt nominandi* (*b*). Quod probat teſtimonio plurimorum non infimi nominis Canoniſtarum; quales ſunt Joannes de Lignano, & Marianus Socinus (*c*). Ejuſdem rei aliam quoque cauſam iſtam Joannes Andræas ſubjicit (*d*); Quòd nimirum Canonici ſibi maximè proponant ex ſuâ abſentiâ oculum effugere Epiſcopi, quem penès eſt jus eorum vitas inſpiciendi ſimul & caſtigandi; ſibique afferre rationem vivendi licentiorem. Poteſt eâ de re conſuli Gloſſa Pragmaticæ (*e*).

(*a*) Hoſtienſ. in c. fin. de Magiſtris. n. 2. Joan. Andræas ibid. n. 4. & 10. Felinus loco cit. n. 5. verſ. *Secundò limita.* & verſ. *Sextò limita.*
(*b*) Fagn. loco cit.
(*c*) Joannes de Lignano in Proemio Clemen. & Marianus Socinus in c. fin. de Magiſtris. n. 24.
(*d*) Joan. Andræas in c. *Relatum*. 4. de Clericis non reſident. n. 1.
(*e*) Gloſſa Pragmat. ſanctionis tit. de Collat. §. *Primò cùm v. Liberius.*

CASUS IV.

Petrus & Paulus Canonici de quâdam Eccleſiâ Cathedrali vocati ab Epiſcopo in partem regiminis ipſius Diœceſeos, poſſuntne eâ de cauſâ licèt abſentes proventus ſuarum Præbendarum ſuos facere nihil inde conſcientiæ ſuæ periculi faceſſentes?

Responsio.

Præfatis duobus Canonicis licitum omnino eſt in caſu propoſito proventibus ſuarum Præbendarum potiri ac gaudere; ut conſtat ex Decretali quâdam Alexandri III, (*f*) à quo privilegium iſtud indulgetur Canonicis, quos Epiſcopus ſibi aſſumit in partem adminiſtrationis ſuæ Diœceſeos ſibi ſubventuros: *Statuimus*, inquit laudatus Papa, *ne Canonicis, donec in ſervitio tuo fuerint, quicquam ſubſtrahi debeat, vel auferri, quod de communitatis Beneficio ſibi debetur*; & quemadmodùm luculentiùs adhuc licet evincere ex aliâ Decretali Honorii III, (*g*) ſcriptâ ad Epiſcopum Meldenſem, in quâ memoratus Summus Pontifex, ut conſulat dicto Præſuli Romæ expoſtulationem facienti de confecto à ſuo Capitulo ſtatuto quodam, quo ſibi jus iſtud ſubſtrahebatur, numerum ejuſmodi Canonicorum ad duos præfinit, quibus copiam facit liberè abſentibus gaudendi ſuarum Præbendarum proventibus, cùm ipſi in utilitatem ipſius Diœceſeos ab Epiſcopo ſuo adhibentur. Iſtam verò cauſam reddit Decreti ſui prædictus Papa, quòd ſcilicet æquum non ſit, eos tanquàm abſentes haberi, qui ſuo Prælato in ſuſtinendo munere Epiſcopali opem ferunt; utpotè certiſſimum ſit, ex illorum operâ plus utilitatis afferri Eccleſiæ, quam ex præſentiâ cæterorum Canonicorum in Divinis: *Decernimus*, ait iſte Papa, *ut duo ex Canonicis Eccleſiæ memoratæ, in tuo ſervitio exiſtentes, ſuarum integrè fructus percipiant Præbendarum: cùm abſentes dici non debeant, ſed præſentes, qui tecum pro tuo & ipſius Eccleſiæ ſervitiis commorantur.* Quod concordat cum Conſtitutione Bonifacii VIII. (*h*) qui declarat, illis abſentiæ à Choro facultatem jure proſus attribui: *Quas.... evidens Eccleſiæ utilitas excuſaret.*

(*f*) Alex. III. in cap. *De cætero*. 7. de Clericis non reſidem. in Eccleſiâ vel Præbendâ. lib. 3. tit. 4.
(*g*) Honorius III. in cap. *Ad audientiam*. 15. eod. tit.
(*h*) Bonifac. VIII. in cap. *Conſuetudinem*. unic. de Clericis non reſident. in 6.

Quæ diximus non extendenda ſunt tamen ad quotidianas diſtributiones: Quippe multò anteà quàm promulgarentur mox citatæ Decretales, oppoſita conſuetudo, nullâ factâ abſentium diſtinctione, prævaluerit; & ſemper idem uſus ſit poſtea ſervatus. Quod patet ex iiſdem Decretalibus: 1. Namque laudatus Papa Alexander III. (*i*) excipit panem & cætera cibaria Canonicorum, in quorum locum pecuniariæ ſucceſſêre diſtributiones. *Niſi fortè ſint victualia, quæ non conſueverunt abſentibus exhiberi.* 2. Honorius III. in aliâ Decretali, quam inſcribit Abbati & Priori S. Genovefæ Pariſienſis (*k*), de Archidiacono Eboracenſi, decernit, non velle ſe, ut ipſi, quanquàm lectiones Theologicas etiamnum excipienti, quotidianæ diſtributiones exhibeantur. *Nolumus tamen, ut quotidianas diſtributiones, quæ tantùm reſidentibus in Eccleſiis & his, qui interſunt Horis Canonicis, exhibentur, ei tribui faciatis.* 3. Bonifacius VIII. in allegatâ jam Conſtitutione declarat quoque ejuſmodi diſtributiones non niſi præſentibus attribuendas, & abſentibus eſſe detrahendas (*l*). *Statuimus*, inquit, *ut diſtributiones ipſæ quotidianæ, in quibuſcumque rebus conſiſtant, Canonicis ac aliis Beneficiatis ac Clericis Eccleſiarum ipſarum, qui eiſdem Officiis in ipſis Eccleſiis adfuerint, tribuantur.* Quod confirmatum eſt à Concilio Tridentino (*m*), cujus verba ita clara ſunt, ut nullam tergiverſationis anſam præbeant, & nullius exceptionis mentionem habent. *Diſtributiones verò, qui ſtatis Horis interfuerint recipiant; reliqui, quâvis colluſione, aut remiſſione excluſâ, his careant; juxta Bonifacii VIII. Decretum, quod incipit:* Conſuetudinem, *quod Sancta Synodus in uſum revocat; non obſtantibus quibuſcumque ſtatutis & conſuetudinibus.* Ita loquuntur Patres præfati Concilii, cui totum conſentit Concilium Baſileenſe (*n*).

(*i*) Alex. III. in cit. cap. *De cætero.*
(*k*) Honorius III. in cap. *Licet* 32. de Præbend. & Dignit. lib. 3. tit. 5.
(*l*) Bonifac. VIII. in cit. cap. *Conſuetudinem.*
(*m*) Conc. Trident. ſeſſ. 21. c. 3. de reform. & ſeſſ. 24. c. 12.
(*n*) Conc. Baſileenſ. ſeſſ. 21. c. *Quo tempore.*

Idem denique ſtatuêre plurima Galliarum Provincialia Concilia; qualia ſunt Remenſe, Rothomagenſe, Bituricenſe, Burdigalenſe, Narbonenſe, Aquenſe & Turonenſe.

Fatendum eſt nihilominùs, contrarium uſum ab aliquibus Arreſtis Supremorum hujoſce Regni Senatuum comprobari, quantùm ad quotidianas diſtributiones tantummodò; atque etiam in quibuſdam Eccleſiis invaleſcere: At prorſus aliter eſt de diſtributionibus, quas aiunt *manuales*, hoc eſt, de iis diſtributionibus, quæ diſpertiuntur in diebus obituum, quas prædicti duo Canonici, qui ab Epiſcopo aſſumuntur in partem regiminis ipſius Diœceſeos, non percipiunt.

Concludimus ergo, Petrum & Paulum poſſe, totâ conſcientiâ, licèt abſentes, fructibus ſuarum Præbendarum potiri ac gaudere, cùm adſunt Epiſcopo, cui eorum tum Conſilio tum ſubſidio opus eſt, ut ſuo munere laudabiliùs fungatur. At verò, loquendo ordinariè, iiſdem idem privilegium non cedere, quantùm ad quotidianas diſtributiones; niſi obtinente caſu, quòd uſus contrarius in ſuis Eccleſiis jure legitimo invaluerit; ab iiſque tandem nihil percipi poſſe manualium diſtributionum. Licèt eâ de re Patrem Thomaſſinum (*o*) adire, & primum Tomum Commentariorum Cleri (*p*), in quo refertur Arreſtum pronunciatum 16. Julii 1650. pro duobus Canonicis Remenſibus, quos conſilio ſibi futuros Archiepiſcopus acceſſiverat.

(*o*) Thomaſſ. Diſcipl. Eccleſiaſt. part. 4. lib. 2. cap. 37.
(*p*) Commentarior. Cleri tom. 1. pag. 105.

CASUS V.

Capitulum de Eccleſiâ Cathedrali Auſcitanâ conſtans ex quinquaginta Canonicis, & cujus immenſi ſunt reditus, juxta generalem uſum, qui ab aliis omnibus Capitulis frequentatur, quemdam Canonicum præfecit, qui Burdigalam ſeſe transferret res, quæ Capituli interſunt, geſturus, & litium ibidem pendentium cauſam apud Judices acturus, judiciumque perſecuturus. Jam ab annis tribus in dicta Civitate commoratur. Numquid præfatâ ratione juvetur, ut proventus annuos & quotidianas diſtributiones poſſit ſibi vindicare?

Responsio.

Ut ingenti prorſus incommodo ii patent, qui proprias ſuas res gerendas alienæ fidei committunt; ac ſæpè ſæpiùs contingere poteſt, eaſdem

ex

ex negligentiâ ſeu malâ fide tum Procuratorum, tum Negotinſorum hominum, fieri deteriores; Aliunde verò, quæ in ejuſmodi res agendas impenduntur, impenſæ multò magis accreſcunt Capitulo, quàm cùm aliquis ab eo delegatur ipſius negotiis operam daturus; & tandem, præterquàm quòd ejuſmodi perſona delegata majori tum fide tum vigilantiâ res ipſas peragat, quàm eædem ab aliano aliquo gererentur; ipſa rectiùs ea noſcit, quæ Capituli referant, quæve potiſſimùm ab eo iotendantur, quàm ab alio cognoſceretur: Apprimè propugnari poteſt, exceptionem iſtis Tridentini Concilii verbis conceptam (a): *Evidens Eccleſiæ vel Reipublicæ utilitas*, ad propoſitum ſpecialem caſum eſſe omnino extendendam. Ita cenſet Navarrus (b), fretus quidem 1. quâdam Decretali Honorii III. (c), cujus ſummarium eâ ratione ſic conficitur: *Qui juravit in Eccleſiâ reſidere, pro ſervitiis Eccleſiæ licitè ſe abſentat.* 2. Quâdam Conſtitutione Bonifacii VIII. (d), qui declarat, in ejuſmodi caſu Canonicum abſentem, reſidentem prorſus eſſe cenſendum. *Cùm tales Eccleſiarum ſuarum proſequentes utilitatem cenſeri debeant reſidentes.* Ipſiſſima ſunt laudati Papæ verba, qui quotidianas excipit tantummodò diſtributiones, quæ memorato Canonico non acquiruntur: *Quotidianis diſtributionibus duntaxat exceptis.* 3. Generali, quæ in omnibus Capitulis paſſim obtinet conſuetudine; quæ, quos præficiunt rebus ſuis gerendis, Canonicus habent tanquàm præſentes, etiam quantùm ad diſtributiones. *Valet conſuetudo*, inquit iſte Canoniſta, *ut hujuſmodi abſentes pro utilitate ſuarum Eccleſiarum cenſeantur reſidere, etiam quoad quærendas diſtributiones*, ſecundùm *Archidiaconum* (e) *communiter ab omnibus receptum.* Quod confirmat iſto principio, cujus uſum transfert & accommodat ad caſum præſentem. *Conſuetudo, præſertim generalis & rationabilis, eſt optima Legum interpres* (f). *Imo, ſi legitime præſcripta ſit; Legem humanam etiam rationabilem perimit, & tollit.* Idem etiam Caballutius docet: *Si quis tamen abeſſe cogatur*, inquit eruditus iſte Profeſſor Avenionenſis, *ad curanda* (g) *Eccleſiæ, cujus eſt Prabendatus, negotia ex Capituli commiſſione... non eſt diſtributionibus privandus.* Habemus ad normam conſtitutæ Diſciplinæ eâ de re pronunciatum Arreſtum 13. Auguſti 1652. pro Iſaac Gayral, qui annonæ jus habebat inter Canonicos de Eccleſiâ Albigenſi, contra ejuſdem Eccleſiæ Syndicum. Quod quidem Arreſtum Horri refert (h). Bouchel, qui opinioni noſtræ adhæret, in ejuſdem etiam patrocinium citat Mainardum (i).

A fortiori dicendum eſt idem 1. de Canonico, qui delegatur à Diœceſi diſtribuendis atque ordinandis Decimis: ut fuit conſtitutum in Comitiis Cleri anni 1606. iſtis verbis (k): „Dicti delegati, qui in Curiâ Eccleſiaſticâ præfatâ interſerunt, cenſebuntur præſentes, & gaudebunt „omnibus fructibus, obventionibus, proventibus, atque emolumentis pertinentibus ad ſua „Beneficia, tam de reditibus annuis, quàm de „quibuſcumque diſtributionibus manualibus at„que quotidianis, cujuſcumque naturæ ac con„ditionis extiterint, provenientibus; quemad„modùm iiſdem omnibus gauderent, ſi actu & „de facto ac perſonaliter ſuis Beneficiis deſervi„rent„. Quod Cleri ſtatutum confirmatum eſt Arreſto Conſilii Privati 19. Octobris 1638. lato pro Antonio Matharel Canonico Carnotenſi Promotore in Camerâ Eccleſiaſticâ Curiæ Decimarum Pariſienſis, contra Capitulum Carnotenſe; quod Arreſtum perſcriptum eſt in Commentariis Cleri citatis ad marginem. 2. De Canonicis, qui legantur ad Comitia Cleri generalia; ut judicatum fuit tribus Arreſtis Conſilii de rebus ad Regnum

(a) Conc. Trid. ſeſſ. 23. c. 1. de reform. cit.
(b) Navar. l. 3. conſil. de Clericis non reſident. &c. Conſilio 8. (tom. 2 fol. 104. Edit. an 1601 Venet.)
(c) Honor. III. in cap. *Ex parte nostra* 13. de Cler. non reſident.
(d) Boniface VIII. in cap. *Cùm non deceat*. 30. de elect. in 6.
(e) Archid. in 5. de Clericis non reſident. in 6.
(f) Innoc. III. in cap. *Cùm dilectus*. 8. de electione &c.
(g) Joann. Caballut. juris can. theor. & prax. l. 5. c. 1. n. 6.
(h) Claudius Horri tract. de legitimo foro juriſd. Eccleſiaſt. pag. 276.
(i) Bouchel Biblioth. Canonic. tom. 1. v. *Beneficia*. pag. 141. Mainard. l. 1. c. 6.
(k) Commentarior. Cleri. tom. 4. pag. 108. & 176.

pertinentibus, quæ in iiſdem Commentariis referuntur (l), & pronunciata fuére primum quidem 23. Februarii 1636.; Secundum verò 13. Octobris 1645., tertium denique, 13. Novembris 1670. 3. De Archidiaconis, quamdiù Parœcias inviſuri concurſant; quemadmodùm decretum eſt in Comitiis generalibus 26. Septemb. anni 1635. (m) 4. De Canonico, qui Epiſcopo expreſsè jubente, miniſterio annuntiandi Divini verbi fungitur in Adventu, Quadrageſimâ & Octavâ feſti Corporis Chriſti: Aut Miſſionis alicujus exercitiis vacat; ut ſancitum fuit Arreſto Privati Conſilii pronunciato 30. Octobris 1640. pro Epiſcopo Carnotenſi, contra Capitulum ipſius Eccleſiæ (n). 5. Denique idem ſtatuendum quoque eſt de Canonico, cui abſentandi neceſſitas inducitur, ut litem iniquam repellat: quam ei ipſius Capitulum infert; quemadmodum pronunciavit Supremus Senatus Pariſienſis Arreſto ſuo 11. Julii 1672. pro Claudio de la Poipe de Vertrieu, Canonico de Eccleſiâ Collegiali S. Petri Matiſconenſis, quem Capitulum de eâdem Eccleſiâ lite prorſus iniquâ morabatur (o).

(l) Ibid. pag. 106. 109. & 158.
(m) Ibid. pag. 104.
(n) Commentar. Cleri tom. 1. pag. 106.
(o) Commentar. Cleri tom. 2. pag. 602.

CASUS VI.

Leopoldus, Canonicus de Eccleſiâ Cathedrali Viennenſi, Rurali cuidam Curæ tanquam deſerviens ex juſſu ſui Prælati expreſſo præficitur ab ſex menſibus. Nunquid eâ de cauſâ, coram Deo ſolvitur onere reſidentiæ, & aſſiſtendi Divinis Officiis, quæ in præfatâ Eccleſiâ perſolvuntur?

Respons.

Habet prædictus Canonicus eùm reſidentiæ tum annexorum Præbendæ ſuæ muniorum vacationem, ut facilè evincitur ex dictis in diſſolvendâ difficultate Superiori, cujus occaſione citavimus Arreſtum pronunciatum à Concilio Privato 30. Octobris 1640. juxta præcedens aliud Arreſtum, quod latum fuerat 23. Februarii 1636. quibus Rex edicit, ut Canonici, qui requirente ſuo Epiſcopo, miniſteriis aliquibus Eccleſiaſticis operam impendent, cenſeantur præſentes in Choro, & tam fructus annuos, quam diſtributiones quotidianas ac manuales percipiant, quamdiù Legationi ſuæ aut negotio ſibi demandato incumbent: Atque reverà quidem jure omnino contendi poteſt immunitatem, quæ Leopoldo vindicatur, expreſsè inniti Bonifacii VIII. Conſtitutione allegata (p) in tertiâ Deciſione. Præfatus namque Summus Pontifex declarat in iſtis verbis, *evidens Eccleſiæ utilitas*; cauſam adeſſe abſentiæ, quæ coram Deo legitima prorſus habetur. Porrò nullus ierit inficias, quin Eccleſiam plurimùm juvet, Parœciæ derelictæ deſerviri: quin etiam ex ejuſmodi opere plus utilitatis ipſi Eccleſiæ inferri, quàm ex præſentiâ in Horis Canonicis & cæteris Officiis Divinis, quæ nihilominùs ab aliis Canonicis aſſiſtentibus Choro perſolvuntur (q).

(p) Boniface VIII. in cit. cap. *Conſuetudinem*.
(q) Fr. de Gen. theol. moral. tom. 2. tract. 1. cap. 7. quæſt. 8.

CASUS VII.

Candidus Canonicus de Eccleſiâ Collegiatâ S. Lies, cujus Præbendæ non referunt niſi 100. libras aut ad ſummum quadraginta nummos annui cenſùs, cùm de modico adeo reditu non ſibi ſit, unde poſſit victum atque veſtitum ſibi quærere, ipſâ neceſſitate compellitur ad ſubveniendum quibuſdam Parochis ruralibus in functionibus, quæ Beneficiis ipſorum annexæ ſunt, adimplendis; quò ſibi inde ſuppetat, unde valeat vitam ſuſtentare. Quidam ipſi familiaris incuſſit ei eâ de re Religionem, eumque monuit, nullatenùs ei licere, ultra tempus præfinitum à Concilio Tridentino & Canonicis indultum, ſine conſcientiæ diſpendio ab Eccleſiâ

Digitized by Google

ſuâ abeſſe. Quærit utrùm injecta ſibi eâ de re Religio cauſam habeat non omnino vanam ac futilem; & ſibine penitùs interdicatur, ſibi, quoquo modo poſſit, comparare, unde conſulat ſummæ ſui Canonicatûs tenuitati?

RESPONS.

Quod Candido conſilium datum eſt, fundamento certiſſimo nititur, ſi abeſſe ſoleat ultra tempus, quod à Concilio Tridentino conceſſum fuit. Ratio eſt, quia cùm Beneficium acceptatur, onus Beneficio annexum ſimul acceptari conſequens eſt. Atqui iſtud potiſſimùm oneris præbenda aliqua inducit, ut cui de eâdem providetur, ei neceſſitas aſſiſtendi quotidie Divinis officiis incumbat: Quod quidem, niſi reſidentiam actualem habendo, non poteſt adimplere.

Quam deciſionem ipſe ſuggerit Alexander III. (a) ſcribens ad Epiſcopum Lincolnenſem in Angliâ, cui dictus Papa declarat, Eccleſiaſticum non ideo fieri immunem à peragendis per ſe ipſum officiis, quæ ſuæ Eccleſiæ annectuntur, & à reſidentiâ ibidem ſervandâ; quòd non habeat à Beneficio ſuo, unde ſibi victum ac veſtitum ſuppeditet. In quibus verbis loquitur. *Conquerente nobis R. Presbytero, accepimus, quòd Guillelmus Clericus ab eo pro Eccleſiâ ſuâ, de quâ vitæ neceſſaria vix poteſt percipere, annuatim 20. ſolidos extorquere conatur; aſſerens, Beneficium iſtud in eâdem Eccleſiâ ſibi fuiſſe collatum... Fraternitati tuæ mandamus, quatenùs ſi tibi conſtiterit, quòd dictus Guillelmus habeat Eccleſiaſtica Beneficia ſibi ſufficientia, vel quòd eidem Eccleſiæ non deſerviat, ſibi ſuper præſcripto Beneficio ſilentium, ſublato impedimento appellationis, imponas.*

(a) Alexand. III. in cap. *Conquerente*. 6. de Clericis non reſid.

Ex quibus verbis colligitur, ab iſto Summo Pontifice duo potiſſimùm ſtatui ac decerni. Primum quidem, quod cum præſenti noſtra difficultate nihil habet communionis, nimirùm eum, qui Beneficiis aliunde gaudet, ex quibus abundè & honeſtè percipit vitæ neceſſaria, nullo jure juvari, ut quidquam fructuum de Beneficio dimiſſo poſſit exigere. Alterum verò, quod ad diſſolvendam difficultatem propoſitam omnino conducit ſcilicet, etiamſi nullum aliud Beneficium poſſideret, nihil ei juris dari, ut de Beneficio, cui non deſervit, aliqua portio fructuum aſſignetur. *Quodcumque iſtorum conſtiterit, ſufficit ad repulſionem ipſius*, inquit Author Gloſſæ (b), quod probat ex Summario cujuſdam Decretalis Alexandri III. (c), quod concipitur iſtis verbis: *Si Papa mandat in reſcripto de duobus inquiri alternativè ad certum effectum conſequendum; ſufficit alterum probari.* Indeque citata Gloſſa infert: *Et ſic patet, quòd Clericus reſidentiam facere debet in Eccleſiâ ſuâ: aliàs poteſt eâ, de jure communi, privari.* Quibus verbis Candidus omnino condemnatur, cùm ab Eccleſiâ ſuâ abſentatur ultra temporis ſpatium, quod ei jure indulgetur.

(b) Gloſſa, in cit. cap. *Conquerente* v. *Deſerviat*.
(c) Argum. cap. *Inter*. 6. de reſcriptis lib. 1. tit. 3.

CASUS VIII.

SULPITIUS Canonicus de S. Evraoldo petit, num ſibi liceat, ſalvâ quæ ſibi incumbit, reſidendi obligatione, per dies quindecim, aut tres hebdomadas, ultra tempus communi jure ſibi conceſſum abeſſe; ſuo conſanguineo, ſeu familiari ſibi cuidam, quem novit in periculo ſalutis æternæ verſari, ſubventurus; vel virorum aliquorum inſignium averſos atque diſſidentes animos in gratiam reſtituturus, & quæ inter eos intervenit, litem omnino graviſſimi ponderis ac momenti compoſiturus?

RESPONS.

Exiſtimamus, nihil in propoſito caſu delinqui à Sulpicio adversùs obligationem, quæ reſidendi ipſi inducitur; ſi fuerit ei perſuaſum, ſuam ipſiuſmet præſentiam ipſius pondere authoritatis & prudentiæ, quibus præſtat, fultam, multò magis valere, quàm præſentia cæterorum, qui ſeſe poſſent in iſtam gratiæ reconciliationem interponere; aut ſi nemo fortaſſe futurus ſit alius, quem opus adeo laudabile promovendum ſollicitum habuerit. Cauſa namque non reſidendi, quam Tridentinum Concilium comprobat (d) in confirmandâ Bonifacii VIII. Conſtitutione, quamque verbis iſtis ſic enuntiat *Chriſtiana caritas* in eo ſenſu debet accipi, quo eam Cardinalis Toletus intelligit (e), cùm ait: *Per Chriſtianam caritatem oportet intelligere proximorum utilitatem. Cùm enim proximus laborat; poteſt ut illi ſuccurratur, aliqua fieri abſentia.... poteſt etiam ob paces Magnatum componendas abeſſe.* Quæ eadem Concilii verba Barboſa (f), eâdem quoque ratione interpretatur.

(d) Conc. Trident. ſeſſ. 23. c. 1. de reform.
(e) Fr. Toletus Inſtruct. Sacerd. l. 5. c. 4. n. 3.
(f) Auguſt. Barboſa in cit. cap. ſeſſ. 23. Conc. Trident.

Neque tamen præfatæ rationes poſſent Sulpitio jus tribuere, vindicandi ſibi per ſpatium temporis, quo abſentatur, quotidianas diſtributiones; quippe proprio jure non cedant, niſi iis, qui præſentes Divinis officiis etiamnum interſunt. Quam enim Eccleſia circa diſtributiones conſtituit, Lex, debet ad ſtrictos literæ apices intelligi, & in rigoroſam omnino partem interpretari; Id eſt, quas ſuæ Legi appoſuit, exceptiones, & circumſtantiæ, in quibus licitum facit, ut diſtributiones iis etiam accedant, qui officio non aſſiſtunt, potiùs reſtringendæ ſunt, quàm benigniori interpretatione nimiùm extendendæ. 1. Quoniam ex iſtis exceptionibus Divinus cultus plurimùm imminuitur. 2. Quia iis detrimento ſunt, quibus iſtæ diſtributiones retentæ peculiari jure vindicandæ ſunt. 3. Propterea quòd communi juri penitùs adverſentur.

CASUS IX.

HIERONYMUS Canonicus de Eccleſiâ Cathedrali Murciæ, reſidentiam in ſuo Beneficio per annum integrum non habuit: Cùm Religioſæ peregrinationis causâ ad Virginem Lauretanam & ad S. Petrum de Româ acceſſiſſet. Poſtquàm verò reverſus eſt, reſidentiam quidem actualem in Urbe Murciâ ſervavit; ſed iterùm per alterum annum præſens non adfuit Choro. Annuos nihilominùs ſuæ Præbendæ fructus percepit, qui ad ſummam uſque 1200. librarum unoquoque anno aſſurgunt: Unde ſumma 2400. librarum, utroque anno ſimul juncto conficitur. Quâ de re quæritur, utrùm prædicti fructus annui, (quos pinguiores appellant, ut ab iis ſecernantur, qui ſolent in diſtributionem venire,) præfato Canonico in foro conſcientiæ acquirantur?

RESPONS.

Non cedunt, quantùm ad forum conſcientiæ, in caſu propoſito, Hieronymo fructus pinguiores ipſius Præbendæ, quanquàm in foro Judicii civilis aliter judicaretur. Ratio eſt, quia æquitati repugnat, Canonicum non reſidentem aut non aſſiſtentem officio Canonico, fructibus ſuæ Præbendæ potiri, ſiquidem Beneficium non confertur, niſi eâ Lege quòd officium ei annexum impleatur; ut ait Bonifacius VIII. (g). *Officium..... propter quod Beneficium Eccleſiaſticum datur.* Ideoque Concilium Tridentinum (h) obligationem inducit omnibus Canonicis Præbendatis reſidendi & aſſiſtendi officio ſaltem per novem menſes uniuſcujuſque

(g) Bonifac. VIII. in cap. *Quia*. fin. de reſcriptis. in 6. lib. 1. tit. 3.
(h) Conc. Trident. ſeſſ. 24. c. 12. de reform.

cujuſque anni ; & declarat abuſivam quamcumque contrariam conſuetudinem. En præfati Concilii verba : *Non liceat vigore cujuſlibet ſtatuti ; aut conſuetudinis ultra tres menſes ab eiſdem Eccleſiis quolibet anno abeſſe : ſalvis nihilominùs earum Eccleſiarum Conſtitutionibus, quæ longius ſervitii tempus requirunt.*

Quod etiam licet confirmare diſpoſitione cujuſdam Decretalis ab Innocentio III. confectæ in quarto Concilio Generali Lateranenſi (a), & ex aliâ, quam Alexander III. inſcribit Epiſcopo Saliſburienſi in Angliâ (b), quâ jubet, Canonicum ex propriâ culpâ non habentem reſidentiam in Eccleſiâ, de quâ Præbendatus eſt, beneficio ſuo ſpoliari. *Tu de Præbendâ ſuâ prives eundem, & eam alii idoneæ perſonæ concedas.*

(a) Innoc. III. in Conc. Gener. Lateran. in c. Extirpandæ. 30. § Qui verò. de Præbend. & Dignit.

(b) Alexand. III. in c. Pervenit. 28. de appellationibus & recuſat. lib. 2. tit. 28.

Opponi poteſt adversùs hanc noſtram deciſionem 1. eam invaleſcere ab omni hominum memoriâ conſuetudinem in Eccleſiâ Murciæ, & in infinitis propemodùm aliis Eccleſiis tam Hiſpaniæ, quàm Galliæ atque Italiæ, ut Canonici reſidentiæ ſint immunes, quantùm ad percipiendos fructus annuos ſeu proventus pinguiores. 2. Nec Epiſcopos nec ipſum etiam Summum Pontificem ejuſmodi conſuetudini ullatenùs refragari. 3. Alioquin fruſtra omnino adhibitum fuiſſe inter eos, quos pinguiores fructus vacant, & eos, qui ſolent in diſtributiones quotidianas venire, diſtinctionem. 4. Fructus de ſimplici Prioratu, qui nullam requirit reſidentiam, obvenientes percipi, propriòſque fieri ; quanquàm quæ ab iſtis Prioratibus immenſa ferè bona pendent, olim conceſſa non fuerint abſque ullo onere impoſito ; ac proindè fructus & Præbendâ provenientes fieri quoque proprios poſſe, licet, non niſi cùm oneris obligatione, reditus omnino pinguiores ei fuerint aſſignati.

Quibus reſpondemus : 1. Hieronymum juvari neutiquàm poſſe conſuetudine, quæ in ipſius favorem jactitatur ; etiamſi foret omni hominum memoriâ antiquior. Atque iſtud ſatis evidenter evincunt iſthæc Tridentini Concilii verba, quæ modo allegata fuêre : & revera quidem ita declaratum eſt verbis omninò conceptis à ſacrâ Congregatione Cardinalium ejuſdem Concilii Interpretum, cujus deciſiones Eruditus Barboſa (c) refert ; ex quibus palam fit, quàm falsò affirmetur, ejuſmodi conſuetudinem a Summo Pontifice tolerari ; quæ etiamſi tùm ab eo, tùm ab Epiſcopis ſufferretur, non inde magis legitima evaderet. Secunda ratio, quæ objicitur, non minùs ergò, quam prima, futili prorſus fundamento nititur.

(c) Aug. Barboſa in Conc. Trident. ſeſſ. 24. c. 12. n. 57. 58. 60. & 66.

Neque verò magis Hieronymo ſuccurritur ex diſtinctione pinguiorum fructuum, & quotidianarum diſtributionum, quæ opponitur, ut inde jus ei cedat pinguiorum fructuum in enunciatâ ſpecie de præbendâ ſuâ percipiendorum : in eo namque totum inter utramque proventuum ſpeciem verſatur diſcrimen, quòd Canonico reſidentiam actualem ſervanti poſſint fructus pinguiores obvenire ; quanquam aſſiduò præſens non interſit unicuique magnarum partium ſeu Horarum, ex quibus Canonicum officium conſtatur ; quippe ſuffi[c]iat, eum cenſeri Choro adeſſe ordinariè atque moraliter loquendo : contra verò jure decidat gaudendi diſtributionibus quotidianis, nec eo donetur, niſi in quantum præſens intereſt unicuique Horarum, quibus aſſignantur, adeò ut, ſi Canonicus non aſſiſtat unâ die niſi unicæ Horæ, putà Horis matutinis tantummodò, non ei cedat, niſi unica diſtributio, quæ iſtis Horis quodammodò alligatur, nullatenùs verò acquirantur, quæ cæteris ejuſdem diei Horis deſtinantur ; niſi ipſi ſuccurrant caſus, qui jure excipiuntur, aut in quibus Canonicus abſens, quâdam quaſi Juris ſuppoſitione, præſens exiſtimatur (d). Quæ regula quoad tùm ad ejuſmodi diſtributiones, eo fine ab Eccleſiâ inducta eſt, ut divinus cultus ſemper ſtaret atque etiam magis ferveret ; eâque de causâ conſtituit Concilium Tridentinum (e), ut in Capitulis, in quibus uſus diſtributionum officiis aſſignatarum non invaluerat, tertia pars integri reditûs menſæ Capitularis in diſtributiones ſeponeretur ; ut inde magis incitarentur Canonici, ad aſſiſtendum Divino officio majori cum aſſiduitate ; & iſtud officium cum ea dignitate & venuſtate perageretur, quæ Deum illum decent, quem colimus & reverentiſſimè veneramur. Iſtudque potiſſimùm intendentes tùm Reges ſuis Edictis, tùm Magiſtratus ſuis Arreſtis ſummoperè præcaverunt, ne poſſent poni in cuſtodiâ & pro ære alieno devoveri quotidianæ diſtributiones ; neque Beneficiarius aliquo Judicio de Beneficio depulſus ; cui per aliquod ſpatium temporis deſervîſſet, valeret compelli ad reſtituendas diſtributiones, quas per idem tempus percepiſſet ; quemadmodùm obſervat D. Dubois (f), qui eâ de re refert Bleſenſis Edicti articulum quinquageſimum ſeptimum.

(d) Vide caſum iſtum in deciſione duodecimâ.

(e) Conc. Trident. ſeſſ. 21. c. 3. de reform.

(f) Inſtitut. de Jure Canonico tom. 1. pag. 187. & tom. 2. pag. 233.

Tandem intempeſtivè prorſus allegatur exemplum mutuatum à Prioratu ſimplici, qui nullam imponit titulari Legem reſidentiæ, & cujus nihilominùs fructus titulari jure legitimo accedunt. Standum namque eſt conſtitutæ ab Eccleſiâ eâ de re Diſciplinæ ; quæ omnia Beneficia in duas claſſes diſtribuit ; eorum ſcilicet, quæ reſidentiam actualem & perſonalem exigunt ; queis annumerat Præbendas ; & eorum, quæ reſidentiæ onus non imponunt ; quales ſunt ſimplices Prioratus. Ex quâ Beneficiorum diſtinctione, ſequitur, quanquàm ei, cui de ſimplici aliquo Prioratu proviſum eſt, non incumbat ex debito conſcientiæ reſidendi neceſſitas, ut provenientes inde fructus ſuos efficiat ; non inferendum tamen eſſe ex ejuſmodi exemplo, Canonico, qui non conſtituitur in Caſibus privilegio exceptis, poſſe cedere fructus pinguiores ſuæ Præbendæ, cùm in eâdem reſidentiam ſaltem ordinariam non habet. Ita cenſet Eruditus quidam Theologus (g)

(g) Sambovius tom. 2. caſu 69.

CASUS X.

Libertus & Publius Capellani ab Eleemoſynis Regis, ſeu Clerici addicti Capellaniæ Regiæ, aut Reginæ Sacello : gaudent uniuſquiſque unâ Præbendâ in Eccleſiâ quâdam Cathedrali, cujus Capitulum conſtat ex viginti Canonicis ; & fructus de eâdem provenientes à plurimis annis ſuos efficiunt, nihil quidquam iſti deſervientes, ſub eo nimirùm prætextu, quòd Regio Miniſterio dent operam. Nùm in eo nihil occurrit, quod eorum conſcientiæ fidem non commoveat?

Respons.

Iſtud Juris præfatis duobus Canonicis acquiritur, ut etiam non reſidentes pinguiores ſuarum præbendarum fructus poſſint ſibi vindicare, per illud tantummodò temporis ſpatium, quo muneribus ſuis apud Regem, aut Reginam funguntur, atque etiam per totidem dies antecedentes & conſequentes, quot iiſdem opus eſt, tùm ut à loco ſuæ reſidentiæ ad Aulam ſeſe conferant, tùm ut ab Aulâ ad locum ſuæ reſidentiæ ſeſe recipiant.

Quod privilegium, plurimùm requirentibus Regibus ac Reginis, iis indultum eſt, qui apud eos Miniſterio à largitionibus funguntur, aut munus obeunt Capellanorum, aut Clericorum Sacello Regio ſeu Sacello Reginæ addictorum. Primam & antiquiorem Bullam, quam eâ de re habemus, dedit

Clemens VI. 20. Aprilis 1350. in Avenicorum Civitate, & eo modo Regi Joanni, & Reginæ Joannæ ipſius Conjugi inſcripſit: *Vobis & ſucceſſoribus veſtris Regibus & Reginis Franciæ*, quâ concedit ejuſmodi Beneficiariis, ut, licèt abſentes, valeant reditibus ac fructibus ſuorum Beneficiorum gaudere ac potiri; id eſt proventibus ſuarum Præbendarum; ſeu Dignitatum, quas poſſident in Eccleſiis Cathedralibus aut Collegiatis, quamdiu Miniſterio Regio daturi ſunt operam. Quæ Bulla refertur à du Tillet & Chopin, & legitor in ſtilo antiquo Parlamenti, & in *ſpicilegio*, Domni Lucæ d'Acheri (a).

(a) Stil antiquior. Parlamenti. parr. 3. tit. 14. de Privilegiis Apoſto. Regi conceſſis. Spicileg. Luc. d'Acheri tom. 4. pag. 295.

Idem poſteà confirmatum fuit privilegium plurimis aliis Bullis, teſtante du Tillet à quo citatur Bulla Joannis XX. qui eandem gratiam facit, autoritate ſuâ comprobans, ac ratas efficiens Bullas trium aliorum Summorum Pontificum ſuorum anteceſſorum, ſcilicet Alexandri IV. Martini IV. & Gregorii X. quibus adjungere licet datam in eodem genere Bullam à Pio II. quam citant Fevret (b), & Guimier (c) in Gloſſa Pragmaticæ ſanctionis, in quâ ſic habet: *Similiter Capellani, Clerici familiares & Domeſtici Regis & Reginæ Franciæ, in eorum ſervitio exiſtentes, ex Privilegio Pii ſecundi, Mantuæ conceſſo, poſſunt officium ſuum dicere ad uſum Romanum, vel Pariſienſem: & ex illo Privilegio Clerici percipiunt groſſos fructus ſuorum Beneficiorum & Præbendarum integraliter, tanquàm ſi reſiderent in iiſdem.*

(b) Carol. Fevret. tract. de Abuſu l. 3. c. 1. n. 10.

(c) Guimier in gloſſ Prag. ſanct. tit. qualiter Horæ ſint dicendæ. v. *Teneantur*.

Erit fortaſſe quis, qui adversùs memoratum Privilegium objiciat, à Tridentino Concilio reſciſſas ac penitùs irritas factas fuiſſe perpetuas quaſcumque non reſidendi diſpenſationes. At reſpondendum eſt, quoniam prædictæ Bullæ non ipſis Capellanis, neque Clericis, ſed ipſiſmet Regibus ac Reginis inſcribuntur, eum animum Concilio non affuiſſe eaſdem abolere ac reſcindere; quippe aliter, quàm verba generaliora adhibens, mentem ſuam alioquin aperuiſſet. Prætereà verò perpetuæ, ſi proprie loquamur, cenſendæ non ſunt ejuſmodi diſpenſationes: propterea quòd præfiniantur ad illud ſpatium temporis certum ac definitum, quo dicti Miniſtri, in obeundum munus ſuum incumbunt; quo quidem elapſo tempore urget eos tùm reſidentiæ, tùm perſonalis eorum Beneficiorum functionis præceptum. Quod verbis omnino diſertiſſimis habet Edictum promulgatum anno 1335. quod Philippum de Valois autorem ſuum vindicat; & inſuper confirmavit Edictum Meloduneuſe datum ab Henrico III. Pariſiorum menſe Februarii 1580 (d) ſuadente Clero Gallicano. En verba ſunt, quæ in eodem leguntur: „ Cantores ſacelli noſtri, expleto ſuo „ trimeſtri, obligabuntur ad ſeſe recipiendos in lo„ cum Præbendarum & aliorum Beneficiorum, „ de quibus eis proviſum fuerit ad onus reſidentiæ „ ibidem annexis dictis Præbendis atque aliis Be„ neficiis perfuncturi muneribus. Alioquin, niſi „ pareant, fructuum ac proventuum memorata„ rum Præbendarum, & præfatorum aliorum Be„ neficiorum reſidentiam requirentium ademptio„ ne ac privatione mulctabuntur: unde ait Re„ natus Chopin (e) „: *Aulicum ſacrificium, expleto trimeſtri Aulæ obſequio, Canonicatûs ſui munia ... obire debere, ipſius alioquin compendiis, fructuariiſque obventionibus excludendum.* Ex quibus verbis duo potiſſimùm inferenda ſunt. Prius quidem Reges noſtros eo continuatæ poſſeſſionis jure etiam poſt celebratum Concilium Tridentinum fuiſſe gaviſos, ut ſuis Miniſtris Eccleſiaſticis Privilegium, de quo impræſentiarum agimus, conſuleriot. Alterum verò: ejus generis diſpenſationem non poſſe perpetuis diſpenſationibus, quæ à Concilio reſciſſæ fuerunt, annumerari; ſiquidem trimeſtris temporis ſpatio, quo aulæ obſequio dant operam actualem, circumſcribitur.

(d) Edict. Melodun. art. 7.

(e) Chopin. Monaſtic. l. 2. tit. 3. 14.

Carolus Fevret ut iis, quæ circa ſubjectam difficultatem ſumus proſecuti, plurimùm ponderis atque autoritatis adjiciat, plurimus appellat inſignioris notæ Juriſconſultos, qui omnes allegant citatum Privilegium Apoſtolicum, & ejuſdem veritatem ſimul & æquitatem Patrocinio ſuo maximè tuentur (f).

(f) Fevret loco cit. & apud eum Nicol. Boerius deciſ. 17. Carol. de Graſſalis l. 2. Regal. Franc. Chaſſanæus Catalog. glor. mundi Oldradus conſil. 48. 117. & 210. Baldus in Leg. *Juriſperitis*, v. *Nemo iſta*. ff. de excuſat. tutorum. Du Tillet. &c.

Juvat nihilominùs tria obſervare. Primum: ejuſmodi de non reſidendo diſpenſationem à ſanctâ ſede indultam Eccleſiaſticis Beneficiariis Convivis è Regiâ familiâ, aut domo Reginæ, non intelligendam eſſe, niſi de Præbendis ordinariis, nequaquam verò de illis, quæ ex ſuæ inſtitutionis primo exemplari, aut ex uſu, qui ab omni ætatis memoriâ invaluit, exigunt perſonale & actuale miniſterium ad ſacrum altare; quale eſt miniſterium canendi quotidie Epiſtolam aut Evangelium intra Canonicæ Miſſæ ſolemnia, cui miniſterio, qui inſerviunt, Titulares à Chopin appellantur (g): *Servi hebdomadarii, quaſique glebæ adſcripti.* Neque enim præfati Beneficiarii poſſunt reſidentiæ vacationem ſibi vindicare, ex eo prætextu, quòd Regi dent operam; quemadmodùm cautum eſt Arreſtis à ſupremo Senatu pronunciatis, quæ referuntur ab eodem Autore, & à Præſide le Maître (h): neque etiam penès eſt ipſum Capitulum, ejuſmodi Canonico pinguiores fructus condonare.

(g) Renat. Chopin Monaſtic. l. 3. c. 5.

(h) Le Maître. 1. centur. Arreſtorum. c. 59.

Secundum, quod advertendum eſt, præfatis nimirùm Miniſtris Eccleſiaſticis non acquiri per trimeſtre tempus ipſorum in Aulâ obſequii ex iſto Privilegio à Summis Pontificibus conceſſo quotidianas diſtributiones; quoniam, nedùm in ipſorum Bullis quotidianarum ejuſmodi diſtributionum condonatio enunciatur; quin potiùs expreſſè prorſus excipitur, iſtis verbis, quæ refert Fevret. *A ſanctâ ſede indultum eſt; ut omnes Clerici, & perſonæ Eccleſiaſticæ, Regiis inſiſtentes obſequiis fructus ſuorum Beneficiorum percipiant, quotidianis diſtributionibus duntaxat exceptis.* Quibus conſentaneæ omnino ſunt literæ Regiæ, quæ olim circumſcribi conſueverant ſub appellatione literarum *ſignificamus*, in quibus eadem adhibetur exceptio, & quæ, teſtante laudato Autore, iſtis concipiuntur verbis: *Mandantes quatenus* (talem) *Clericum veſtrum de fructibus Canonicatûs, Præbendæ ac Beneficiorum uti & gaudere pacificè faciatis, diſtributionibus quotidianis tamen exceptis.*

Tertium tandem eſt, in Capitulis nimirùm, in quibus extant tantummodò Canonici duodecim, non poſſe, niſi duos ex eiſdem Edicto Privilegio donari: & quatuor duntaxat, in iis quæ conſtant ex numero Canonicorum viginti quatuor, & ſex in iis, in quibus numerus Superior occurrit. Ratio eſt, quia alioquin frigeret cultus Divinus, & ſupra modum ibidem imminueretur. Atque ſic conſtitutum eſt Edicto anni 1594. quod ab ampliori Conſilio ratum factum eſt atque comprobatum (i).

(i) Thomaſſin. diſcipl. Eccleſiaſt. 4. part. l. 2 c. 42. Sambovius tom. 1. caſu 23.

CASUS XI.

Theodosius Canonicus de Eccleſiâ Toletanâ deſignatus eſt à Rege Hiſpaniæ, qui Supremus eſt ipſius Princeps, ut in Luſitaniam accederet legationem obiturus, aut internuncius extraordinarius futurus. Nùm poteſt, rectâ conſcientiâ, demandatam ſibi provinciam iſtam ſuſcipere; & eam ſuſcipienti numquid jure legitimo cedent pinguiores ipſius Præbendæ proventos?

Respons.

Declarat Concilium Tridentinum (k) inter cauſas legitimæ abſentiæ, recenſendam eſſe ipſius Eccle-

(k) Conc. Trident. cit. ſeſſ. 23. c. 1. de reform.

Eccleſiæ, vel Reipublicæ utilitatem: *Evidens Eccleſiæ, vel Reipublicæ utilitas.* Ideoque quemadmodùm Theodoſio prorſus liceret à ſuâ Eccleſiâ ſine peccato abeſſe, ejuſdem jura ac privilegia vindicaturus, aut quò Concilio Generali ſeu Provinciali præſens intereſſet; eâdem quoque ratione ipſi licet à ſuâ Eccleſiâ recedere, cùm ipſius Princeps eum habens rerum Regni ſui gerendarum quocumque alio capaciorem, ipſum legat in Aulam alicujus potentiſſimi Principis. Atque ea potiſſimùm ratio eſt, quòd ejuſmodi Provincia, quâ par eſt ſedulitate, fungens plus utilitatis conferre cenſeatur, quàm, ſi in Eccleſiâ ſuâ reſidentiam haberet, & in Choro Divinis aſſiſteret; adeoque ſtrictæ ſit omnino æquitatis, eundem reſidentem haberi, & pinguioribus ſuæ Præbendæ fructibus gaudere.

CASUS XII.

HIPPARCO, emiſſâ ſolemni Religionis profeſſione in reformato quodam Monaſterio, à quo pendent quamplurima eaque locupletiſſima Beneficia, communitas poſt unum ab illine annum contulit ſimplicem Prioratum, cui reditus annuus annectitur 2000. librarum, neque quidquam alterius oneris alligatur, quàm trium privatarum Miſſarum per unamquamque hebdomadam celebrandarum. Nùm poteſt aut debet illuc ſeſe conferre reſidentiam in dicto Prioratu ſervaturus?

Videtur eum non poſſe; ſiquidem virum vitæ Religioſæ addictum deceat arctiſſima in ſuo Clauſtro reſidentia. Aliundè verò videtur è contrario ei omnino incumbere præfatam obligationem; aut ſaltem ipſi licere in dicto Prioratu habere reſidentiam. Enimverò quâ ratione ad verum accedere poteſt, à prædicti Beneficii fundatoribus Titulari immenſa adeo bona aſſignata fuiſſe cum eo duntaxat onere, quòd per unamquamque hebdomadam tres Miſſæ privatæ celebrarentur, neque prætereà eidem incumberet ipſi Eccleſiæ ſerviendi in loco Beneficii ſui neceſſitas?

RESPONS.

Nedum Religioſus memoratus, ex eo quòd titulo ſimplicis Prioratûs 2000. librarum censûs annui gaudere inceperit, teneatur ad reſidentiam in loco, in quo Beneficium iſtud poſitum eſt, ſolus habendam, quin immò nec poteſt ibidem reſidere, niſi delinquendo adverſus prohibitorium Decretum Concilii Generalis Lateranenſis tertii celebrati ſub Alexandro III. anno 1179. quod Decretum eâ ratione ſic enunciatur (a): *Monachi ..... nec ſinguli per villas & Oppida per quaſcumque Parochiales ponantur Eccleſias, ſed in Majori Conventu, aut cum aliquibus fratribus maneant; nec ſoli inter ſeculares Homines ſpiritualium Hoſtium conflictum expectent: Salomone dicente (b): væ ſoli, quia cum ceciderit, non eſt qui ſublevet eum.*

(a) Conc. Lateran. III. in c. *Monachi*. 2. de ſtatu Monachorum & canon Regularium. lib. 3. tit. 35.
(b) Eccleſ. 4.

Eoque fundamento fretus Honorius III. in ſuâ Epiſtolâ ad Epiſcopum Venetiarum (c) idem prohibet ac declarat; etiamſi quidam Religioſi contrarium privilegium vellent ſibi vindicare præ ſe ferentes aliquod Romanum Reſcriptum, quod ſibi indultum fuiſſe jactitarent, non propterea tamen eoſdem inde juvari oportere, imprimis verò ſi nihil habeat ejuſmodi Reſcriptum clauſulæ, quâ Decreto Concilii expreſsè derogetur; ac præcipit, laudati ſacro-Sancti Concilii Decretum religioſiſſimè deinceps ſervari atque intactum cuſtodiri. *Reſpondemus*, inquit memoratus Papa, *quòd hujuſmodi literas ab Apoſtolicâ ſede non credimus emanaſſe, quòd ſi per occupationem forſitan emanaverint, volumus per hoc derogari Concilio ſupradicto.*

(c) Honorius III. in cap. *Ex parte*, 3. de Capellis Monachorum & aliorum Religioſorum lib. 3. tit. 37.

Idem Papa, in quadam Decretali, quam Archiepiſcopo Burdigalenſi inſcribit occaſione Religioſorum de ipſius Diœceſi, qui ſoli commorabantur in Prioratibus, quorum titulo gaudebant, ſic habet (d): *Mandamus quatenùs ipſorum Abbates, ſeu Priores, ut vel ipſos ad Clauſtrum revocent, facientes in ipſis Eccleſiis deſervire per Clericos ſeculares; vel aliàs Monachos eiſdem aſſociens, cum quibus poſſint vitam ducere regularem, monitione præmiſſâ, per cenſuram Eccleſiaſticam compellas.*

(d) Idem id c. *Ad aures*. 4. eod. tit.

Quæ rationum momenta indubitata prorſus & extra omnem controverſiam poſita manifeſtam efficiunt, quæ Hipparco inducitur in clauſtro ſuo remanendi, obligationem. Non ignoratur equidem, eâ de re oppoſita paſſim occurrere exempla quamplurima: at nec etiam ignoratur, quin potiùs nimiùm ſeſe prodit, in opprobrium ac dedecus Religionis, quàm citò citiùs ejuſmodi Religioſi Beneficiarii remittant de ſtudio ac perſeverantiâ eorum, quæ cum ipſorum vitæ inſtituto connectuntur arctiſſimis vinculis, peragendorum, ubi primùm de ſuis Monaſteriis receſſerunt; quippe qui continuâ, quâ abripiuntur mentis aberratione, & ſecularium more vitam moreſque componentes, ipſi ſeculares omnino efficiuntur.

RESIGNATIO.

RESIGNARE Beneficium, eſt illud voluntariò, dimittere in manibus Collatoris, cui, quantùm in illo eſt, liberum omnino relinquitur juxtà, quæ viguerunt antiquitùs, inſtituta Canonica, aut ipſam Beneficii dimiſſionem acceptare, quo quidem in caſu proprio Beneficio Beneficiarius ſpoliatur; aut eandem rejicere, obligando Beneficiarium ad illud ſibi retinendum; quando ſic ei videtur, ipſius Eccleſiæ utilitati ac commodo magis expedire.

Vocabulum iſtud, quod in rebus Beneficialibus ut plurimùm uſurpatur, aliquando accipitur pro renunciatione, aut dimiſſione purâ ac ſimplici alicujus Beneficii: aliquando etiam pro renunciatione conditionatâ; hoc eſt, confectâ in favorem alterius cujuſdam perſonæ: atque poſtremum iſtum ſenſum debet importare vox RESIGNATIO; quanquàm non multum temporis ultra duo ſecula exceſſerit, ex quo altera iſta Reſignationis ſpecies uſu recepta eſt.

Reſignatio Beneficii poteſt ab aliquo fieri, vel quamdiu proſperâ gaudet valetudine, vel cùm aliquo morbo detinetur; atque etiam ſeſe ſentit morte jamjam occupari: at Innocentius VIII. regulam conſtituit graviſſimi prorſus ponderis ac momenti, quæ inter regulas Cancellariæ Romanæ decima octava recenſetur, & appellatur *de infirmis*

infirmis Reſignantibus, quæque à primo ſuo exorſu in hoc Regno obtinuit, quoniam ut plurimùm favere Epiſcopis in eo potiſſimùm viſa eſt, quòd eâ potiſſimùm caveretur, ne adeo ſæpè fruſtrarentur ſuo jure conferendi. Fert autem, cùm Beneficiarius morbo detentus, ipſius morbi currente tempore, Beneficium ſuum reſignavit, & morte corripitur intra viginti dies integros computandos ab ipſa die confectæ reſignationis, Beneficium fieri vacans ex obitu; & Proviſiones ex ejuſmodi reſignatione obtentas, irritas protſus eſſe ac nullius valoris.

Diximus: *Quæ à primo ſuo exorſu in hoc Regno obtinuit*: Dici namque his diebus hodiernis omnino poteſt, eandem nihil jam utilitaris atque roboris; ibidem habere; quoniam uſus invaluit ex ſtilo ordinario Curiæ Romanæ, ut eidem expreſſâ verborum clauſulâ conſuetum fuerit derogare; modò ipſius derogatio non verteret in damnum Indultorum Cardinalium, qui juxta pactum, de quo inter eos convenit, poſt electionem Pauli IV. non poſſunt à Summo Pontifice præveniri, etiamſi non niſi Regia diplomata adhuc obtinuiſſent, ſive ſoli ſint Beneficii Collatores, ſive conjunctim cum aliquo Capitulo iſto jure potiantur, ſive tandem ſint ejuſdem tantummodò Patroni. Verùm nunquam licet mortem Beneficiarii defuncti celare, nec Cadaver obtegendo ſervare clanculum, quin etiam tanquàm rei Capitalis agitur reus, quiſquis horum alterutrum admittit.

Ex aliâ ejuſdem Cancellariæ regulâ, quæ dicitur regula *de publicandis*, quæcumque reſignatio ſit caduca, cùm eam Reſignatarius publicam non fecit; & receptis e Româ proviſionibus, ſex menſes abire permiſit, ipſe non curans ſe in poſſeſſionem induci; aut unum tantummodò menſem, ſi ei ab Ordinario fuerit proviſum, & interjecto temporis iſtius ſpatio Reſignans in poſſeſſione etiamnum extans decedat. Tunc namque Beneficium cenſetur ex obitu vacaſſe. Atverò ſi Reſignanti adhuc vita ſuppetat; cedunt Reſignatario tres anni integri, ad eum de poſſeſſione deducendum, qui numerandi ſunt ab ipsâ die confectarum in ſavorem ipſius proviſionum: intereàque Reſignans fructus beneficii ſuos efficit, uſque dùm poſſeſſione fuerit à Reſignatario expulſus; quemadmodùm judicatum eſt ab ampliori Conſilio Arreſto eâ de re lato 13. Auguſti 1638. at tribus annis ſemel elapſis, Reſignatario nullum jam cedit jus ad Beneficium, & ipſius Proviſiones caducæ omnino evadunt atque nullius pretii; quoniam in eo caſu Reſignans cenſetur Beneficium poſſidere ex novo titulo; quem ei confert poſſeſſio triennis; ſecundùm Regulam de *pacificis*, quæ ex Edicto anni 1646. in Galliâ recipitur.

Poteſt reſignari vel in propriâ perſonâ, vel per Procuratorem: at omnis Procuratio *ad reſignandum* debet 1. ſcribi coram uno Notario Regio, aut Apoſtolico, ac deindè referri in publicas tabulas. 2. Eſſe ſpecialis; hoc eſt, autoritatem faciens reſignandi tale Beneficium tali perſonæ. 3. Eum, à quo conficitur iſta procuratio, puberem factum eſſe, neceſſe eſt, id eſt ad annum ætatis decimum quartum expletum perveniſſe. 4. Eam oportet proprio ſuo effectu donari intra annum à die, quo confecta fuit, numerandum; hoc eſt, ſi vi procurationis iſtius ipſa reſignatio intra annum non ſubſequatur, procuratio ſit caduca, & quaſi reſciſſa habetur: adeoque, quæ poſt elapſum annum vi caducæ iſtius procurationis Proviſio acceſſit, non poteſt vincere proviſionem ei conceſſam, cui de eodem Beneficio fuit *per obitum* proviſum. 5. Semper poteſt revocari ac reſcindi, *re adhuc integrâ*; hoc eſt, antequàm Reſignatio in Curiâ Romanâ admiſſa fuerit juxta formas ſervandas. 6. Quoniam Procuratio miniſterium inducit omnino gratuitum atque ex benevolentiâ, ſolvitur per mortem illius, qui Procurationem fecit, aut per illius obitum, qui eandem ſibi factam ſuſceperat; juxta iſthæc Imperatoris Juſtiniani verba (a): *Si, adhuc integro mandato, mors alterutrius interveniat; id eſt, vel ejus qui mandaverit, vel illius qui mandatum ſuſcepit; ſolvitur mandatum.*

(a) §. 10. Inſtitut. de mandato.

Poteſt procurator deſignari ac conſtitui non Eccleſiaſtica tantummodò perſona, ſed etiam Laïca. Verùm ut, quod inde poſſet emergere, incommodo occurratur, uſu receptum eſt, ut, qui rebus in Curiâ Romanâ conficiendis præficiuntur, & vulgò dicuntur Expeditionarii, iis omnes deſignarentur Procuratores; ne ſcripta procuratio per obitum illius, qui Procurator indicatus fuiſſet, ſolveretur.

Ut nemini licet vim adhibere, quâ ſibi reſignationem alicujus Beneficii extorqueat; nemini quoque ſuccurrere poteſt puerilis infirmitas Reſignantis: adeoque quando minor eſt decem & octo annorum, & Beneficium ſuum reſignavit, non implorato patris aut tutoris ſui conſenſu, uſus invaluit, ut ejuſdem reſignationis reciſio ab eo poſtmodùm confecta, rata habeatur, cùm nullo alio Beneficio gaudet, ex quo vitæ neceſſaria ſibi ſubminiſtrentur, excepto caſu, in quo beneficium abdicaſſet, quod ex genere ſuo diſcrepantiam cum alio ejuſdem generis haberet. Verùm poſt expletam iſtam ætatem Reſignatio confecta ſine dolo & ſine corruptelâ non poteſt reſcindi, cùm ſemel in Curiâ Romanâ admiſſa eſt: quoniam ætas annorum decem & octo quantùm ad iſtam rem tantummodò juſta ac legitima cenſetur.

Cùm

Cùm Reſignatio pura eſt atque ſimplex, & Reſignans animo habet eandem reſcindere, antequàm à Collatore fuerit admiſſa; ipſius reciſio denuntianda eſt ipſimet Collatori: At verò cùm reſignatio confecta eſt *in favorem*; ſatis eſt, ſi ejuſdem reciſio ipſi Notario, cujus miniſterium adhibitum eſt, denuntietur, aut eo abſente in ejus domicilium, vel etiam ipſimet Reſignatario, quemadmodùm obſervat Mornacius (*a*). Quoniam verò poſſet contingere, Reſignatarium eſſe malæ fidei, & ſeſe è conſpectu abdere, eo fine ut ipſam denuntiationem declinaret; in eo caſu iſto potiſſimùm remedio utendum eſſet, nempe quòd Reſignans coram Notario uno ac duobus teſtibus ſignificaret, à ſe reſcindi reſignationem talis Beneficii confectam in favorem talis perſonæ: Quod non antea peragendum eſſet, niſi primùm ſcriptis actis de perquiſito abſente.

(*a*) Mornac. in Leg. 41. f. r. 2. lib. 12. & in Leg. 15 tit. 7. lib. 17. digeſt.

Poteſt reſignans, antequàm ſua reſignatio confecta in Curiâ Romanâ admittatur, Beneficium dimittere in manibus proprii Epiſcopi: quo quidem in caſu neceſſe eſt ipſius dimiſſionem Reſignatario ſignificari iiſdem formis adhibitis, quæ adhiberi ſolent in denuntiandâ aliquâ reciſione.

Interdicunt Edicta, pœnâ impoſitâ, quòd nullum atque irritum futurum ſit inſtrumentum, ne teſtes reſignationis adhibeantur Domeſtici, quæ coram Notario ſcribitur: Quod eſt intelligendum de iis, qui etiamnùm ſunt in famulatu apud Reſignantem tanquàm ſuum Dominum, quique continuam habent in illius domo, à quo teſtes aſſumuntur, commorationem.

CASUS PRIMUS.

Crescontus in animo habens quamdam, quâ gaudebat, afferre fratri ſuo Ruperto Præbendam de eâdem confecit in manibus Epiſcopi reſignationem *in favorem*. 1. Quoniam morbo periculoſiſſimo laboranti per tempus non licuit mittere Romam. 2. Quia eâ ratione voluit defugere impenſas, quæ ab aliquibus annis dimidio ferè pluris increverunt, quaſque quaſi ſimoniam redolentes, aut ſaltem turpis ac iniqui quæſtûs conditionem aliquatenùs referentes habebat. Quâ de re quæſtio duplex inſtituitur. Prior, utrùm Epiſcopus potuerit ejuſmodi reſignationem admittere, & eâ admiſſâ, Ruperto Canonicè ſit providendum. Altera, utrùm legitimè ſaltem Ruperto proviſum fuiſſet, ſi Creſconius reſignationem expreſſam in favorem non confeciſſet; ſed fidem ab Epiſcopo tantùm exegiſſet, futurum ut Ruperto conferret Beneficium?

Respondeo.

Antequam propoſitam ſpeciem diſcutiendam aggrediamur, non erit abs re obſervare, quanquàm ex ipſius hiſtoriæ monumentis compertum ſit, à plurimis Epiſcopis vitæ ſanctitate omnino conſpicuis futuros ſuos ſucceſſores deſignatos fuiſſe; cùm percipiebant, id in utilitatem atque commodum ipſius Eccleſiæ plurimùm vertere; reſignationes *in favorem*, primævis Eccleſiæ temporibus fuiſſe inauditas, & ne minimum quidem earum reperiri veſtigium in antiquo Jure, neque in collectione antiquorum Canonum, quæ perſcripta eſt à Gratiano, neque in corpore Decretalium publicatarum anno 1230. authoritate Gregorii IX. nec etiam in Clementinis; hoc eſt, in Conſtitutionibus editis à Clemente V. & promulgatis à Joanne XXII ſedente in Civitate Avenicorum: Siquidem Sancti Canones nunquàm permiſerint Reſignantibus, ut ſibi ſucceſſores eligerent, & verbis expreſſis deſignarent in ſuis procurationibus, *ad reſignandum*: Quoniam ejuſmodi electio videbatur Canonicis omnibus inſtitutis & doctrinæ ſanctorum Patrum penitùs adverſari; ut patet ex iſtâ reſponſione, quam Papa Zacharias ſcripſit ad Sanctum Bonifacium Archiepiſcopum Moguntinum (*b*): *De eo autem quòd tibi ſucceſſorem conſtituere dixiſti; ut te vivente, in tuo loco eligatur Epiſcopus, hoc nulla ratione concedi patimur; quia contra omnem Eccleſiaſticam regulam, vel inſtituta Patrum, eſſe monſtratur.*

(*b*) Zachar. in can. Petiſti 17. q. 2. 7. q. 1.

At quoniam, qui fertur in primis, hodiernus uſus, iis qui Beneficia ſua habebant ut familiaria & quaſi domeſtica bona, ab initio viſus eſt ut plurimum eo conducere, ut eadem inter conſanguineos perpetuarentur, aut amicis tranſmitterentur; Ejuſmodi reſignationes cunctis plaudentibus ubique obtinuerunt; præſertim verò à duobus retro ſeculis, ex quibus ipſimet Summi Pontifices iiſdem per modum tolerationis aſſenſi fuêre, eâ potiſſimùm incitati mente, quòd ipſis Reſignantibus præ cæteris inſpecta penitiùs atque explorata eſſent, tum quæ ſuis Beneficiis annectebantur officia, tum ipſæ animi dotes, quibus debebant ſui ſucceſſores maximè commendari; adeoque eâ de causâ poſſent tutiori prorſus atque ipſius Eccleſiæ utilitati & commodo congruentiori ratione eoſdem ſibi ſeligere ac deſignare.

Eſt fatendum tamen, reſignationes *in favorem* jure Divino nullatenùs interdici, ſed jure duntaxat Eccleſiaſtico: *Renuntiare autem Beneficio, ut detur alteri*, inquit S. Antoninus (*c*), *eſt ſimoniacum, quia prohibitum; ſcilicet ex jure poſitivo.* S. Raimundus de Pennafort (*d*) ait etiam: *Quædam ſunt ſimoniaca, quia prohibita; ſcilicet quæ per Conſtitutionem Eccleſiæ tantùm ſunt ſimoniaca: ut cùm quis renuntiat Eccleſiæ, illâ conditione, vel pacto, ut nepoti ſuo detur, vel alii.* Inde concludendum eſt, eſſe penes Summum Pontificem circa ejuſmodi ſimoniam legitimè diſpenſare: Quippe conſtet, etiamſi non poſſit circa ea, quæ jure Divino ſunt prohibita, indulgere diſpenſationem, valere tamen ipſum ex plenitudine poteſtatis, quâ gaudet, diſpenſare circa ea, quæ jure duntaxat humano interdicuntur; cùm nempe in diſpenſando ipſummet Eccleſiæ commodum maximè ſibi proponit; ut colligitur ex quâdam Decretali Papæ Paſchalis (*e*), quæ refertur in Corpore Juris, & ex iſtis verbis Innocentii III. (*f*) in aliâ Decretali Præpoſito ac Capitulo Cameracenſi inſcriptâ: *Secundùm plenitudinem poteſtatis de jure poſſumus ſuprà jus diſpenſare*: Quod idem quoque habet Author Gloſſæ (*g*).

Quæ eadem poteſtas ipſis Epiſcopis non poteſt attribui; quoniam illis ſtrictiſſimè prorſus interdicitur quinquageſimâ octavâ Bullâ S. Pii V. (*h*), datâ primo Aprilis 1568. Cujus rei ratio hæc eſt, quòd in ejuſmodi reſignationibus ſeu dimiſſionibus quædam, ut modo dictum eſt, ex

(*c*) S. Anton. 2 part. ſumm. Theolog. tit. 1. c. 5. §. 11.

(*d*) Raimund. in ſumm. l. 1. tit. 1. §. 1.

(*e*) Paſchal. in cap. *Significaſti*. 4. de electione electi poteſt. lib. 1. tit. 6.

(*f*) Innoc. III. in cap. *Propoſuit*. 4. de conceſſione Præbendæ & Eccleſiæ non vacantis lib. 3. tit. 8.

(*g*) In his verò, quæ per Conſtitutionem Eccleſiæ ſimoniam inducunt, excuſaret autoritas Papæ: quia poteſt diſpenſare in talibus. Gloſſ. in cap. *Cùm pridem*. 4. de pactis lib. 1. tit. 35.

(*h*) S. Pius V. in Bulla. *Quanta*.

jure Eccleſiaſtico ſimonia intercedat: propterea quòd, juxta Canones, quodcumque pactum dimiſſionibus, reſignationibus, atque Collationibus Beneficiorum accedens ſaltem videatur aliquid quæſtûs ac commodi temporalis ei inducere, qui dictum pactum conficit; & reſignans in favorem alterius, conditionem ſuæ reſignationi appoſitam tanquam aliquam ſibi propriam utilitatem temporalem habere cenſeatur. Atque eo potiſſimùm principio fretus Summus Pontifex Alexander III. (a) ſcribens ad Epiſcopos Oxfordiæ & Vigorniæ, vitioſam quamdam reſignationem ea conventione, quæ eidem acceſſerat, omnino repudiavit. *Cùmque compoſitionem iſtam authoritate Apoſtolicâ peterent confirmari*, inquit, *nos eam non duximus admittendam, pro eo, quòd videbatur pravam illicitæ pactionis ſpeciem continere.* Cui congruit Urbanus III. qui ſic ait: *Generaliter itaque teneas, quòd commutationes Præbendarum de jure fieri non poſſunt; præſertim pactione præmiſſâ, quæ circa ſpiritualia, vel connexa ſpiritualibus labem continet ſemper ſimoniæ* (b).

(a) Alexand. III. in cit. cap. *Cùm pridem* de pactis

(b) Urban. III. in cap. *Quæſitum* 5. de rerum permutat. lib. 3. tit. 19.

Jamverò non eâ poteſtate gaudent Epiſcopi, quâ valeant aliquam à labe Simoniæ purgare reſignationem: Siquidem nec ipſis Legatis, qui dicuntur *à latere*, juris iſtius prærogativa conceditor. Solius eſt ergo Summi Pontificis talem exercere poteſtatem diſpenſando ſcilicet ſupra conſtitutam ab Eccleſia Legem generalem: neminemque facit unquàm ejuſdem ſuæ poteſtatis participem.

Manet igitur certiſſimum atque prorſus indubitatum, ut propoſitæ difficultati ſua jam adjungatur reſponſio: 1. A Creſconio nullo jure potuiſſe authoritatem Epiſcopalem implorari in conficiendâ ſuâ in favorem Ruperti fratris ſui reſignatione; quoniam Epiſcopus nullam habet ejuſmodi reſignationis admittendæ poteſtatem; 2. Si iſta reſignatio comprobaretur & acceptaretur ab Epiſcopo, futurum ut eidem Ruperto perperam planè provideretur, & ipſius Beneficium eſſet impetrabile.

Quanquàm inter omnes Superiores Eccleſiaſticos ſolus Papa ſingulari juris iſtius prærogativâ inſigniatur, ut valeat reſignationes *in favorem* & admittere & legitimas efficere; *In Galliâ tamen multorum ſeculorum uſu & conſuetudine præſcriptum eſt*, inquit celeberrimus Canoniſta Cabaſſutius (c), *ut tempore Regaliæ fiant Beneficiorum reſignationes in alterius certæ perſonæ favorem coram Rege, qui ſolus ac pleno jure vacantia in Regaliâ Beneficia confert.* Quæ Beneficiorum reſignationes intelligendæ ſunt de iis Beneficiis, quæ non habent curam animarum annexam, & ab Epiſcopo pendent. Eandem, quam laudatus Cabaſſutius, obſervationem referunt è Juriſconſultis noſtris Gallicis quamplurimi (d), atque inter alios Theveneau (e), qui primò quidem allegat iſthæc verba Edicti Philippi de Valois dati Vincennarum menſe Octobris 1334. „ Declaramus, ad nos ex „ Jure Regio rationeque noſtri Imperii pertinere, „ concedere atque conferre Præbendas & alia Beneficia jure & facto, aut jure duntaxat vacan„ tia, tunc temporis tantummodò, & cùm inci„ pit Regalia Sedium Archiepiſcopalium atque „ Epiſcopalium, in quibus jus Regaliæ nobis vin„ dicatur, exceptis nihilominùs, quæ curam anima„ rum annexam habent, Beneficiis, &c. „ Deinde memoratus Author (f), fuſiori interpretatione proſequens, quouſque Regaliæ jura ſeſe extendant ſubjicit: „ Hoc eſt, eâdem omnino ratione, quâ „ ipſemet Epiſcopus perageret, ſi viveret; atque „ nihilominùs in ejuſmodi materiâ Rex gaudet ple„ nitudine poteſtatis: Poteſt enimverò admittere „ reſignationes *in favorem*, & beneficia confer„ re, ipsâ incipiente Regaliâ: Et ſic judicatum eſt Arreſto 7. Maji 1601. Conſulantur eâ de re tationum momenta, quibus vindicantur Immunitates Gallicanæ Eccleſiæ (g); Poteſt quoque adiri Blondeau in additamentis ſuis ad Bibliothecam canonicam Bouchel (h), in quibus, ut ſtabiliatur jus, quod Rex habet, tempore Regaliæ, pleno jure conferendi, citantur ac referuntur ab Authore unum Arreſtum 24. Maii 1350. aliud 11. Februarii 1351. & aliud 28. Aprilis 1357. in causâ collationis Præbendæ, ac dignitatis Theſaurarii de Eccleſiâ Laudunenſi, confectæ à Rege in gratiam Petri Cardinalis Rothomagenſis, 10. Junii 1339. cum plurimis aliis actorum inſtrumentis.

(c) Joan. Cabaſſut. juris can. theor. & prax. l. 2. c. 12. n. 12.

(d) Chenu. centur. 1. q. 4. Louet lit. R c. 47.

(e) Theveneau l. 1. tit. 5. pag. 32. & ſeqq.

(f) Vide Domare & Conferre.

(g) Tom. 1. cap. 16. n. 1. & ſeqq. pag. 594.

(h) Blondeau in v. *Collatio*, pag. 265.

Quod ſpectat jus, quod Regi acquiritur, reſignationum *in favorem* admittendarum, en quâ etiam ratione de eo Fevretus loquitur (i): *Epiſcopi & Papæ vices implet* (*Rex*). „ Jus namque „ Regium magis ſemper eminet & latiùs extendi„ tur, quàm jus Ordinariorum, quibus liberum „ non fit admittere ſine abuſu reſignationes *in fa„ vorem*, cùm è contrariò Rex, tanquàm Ordi„ narius ordinariorum, obtinente Regaliâ, con„ fert ex procuratione, *ad reſignandum in favo„ rem*; Neque poteſt in ſuo Jure Regio etiam ab „ ipſo Papâ præveniri, cui nec datur, Beneficium „ vacans in *Curiâ*, in damnum Regaliæ, confer„ re „. Quod quidem Author præfatus confirmat ſuffragiorum teſtimoniis Joannis Galli, Philippi Probi, Caſſiodori, Molinæi & Renati Chopin magni certè nominis Juriſconſultorum.

(i) Fevret. tract. de abuſu. l. 2. cap. 6. n. 14.

Adire quoque licet Horri in ipſius inſtitutione ad Beneficialem praxim (k), qui plurima juris iſtius exerciti a Rege congerit exempla: Primum, quod occurrit, exemplum eſt reſignationis Cantorum præfecturæ de Eccleſiâ Regiâ & Collegiali S. Stephani Trecenſis, oblatæ atque confectæ à Joanne-Jacobo de la Bruyere in favorem Petri Paillot, 10. Maii 1690. in manibus Regis Collatoris Ordinarii & ea pleno jure Beneficiorum de laudatâ Eccleſiâ. Aliud etiam memorat exemplum reſignationis *causâ permutationis*, cujuſdam Abbatiæ, quam poſſidebat Claudius de Blampignon, pro alia quâdam Abbatiâ, quâ gaudebat Cæſar de Baudean de Parabere, factæ 10. Martii 1663. & aliam reſignationem duarum Abbatiarum inter Michaëlem de Marolles Abbatem de Villeloin, & Gildardum Brunet Abbatem de noſtrâ Dominâ des Muteaux Ordinis Præmonſtratenſis in Diœceſi Tullenſi, conventam 30. Martii 1674.

(k) Claud. Horri Inſtit. ad praxim Benefic. pag. 485. & 705.

CASUS II.

Crispinianus Parochus de S. Auberto confecit reſignationem ſuæ Curæ in manibus cujuſdam Abbatis, qui jure Patronatûs in eamdem gaudet, in favorem Leonardi ſui Vicarii. Núm præfata reſignatio Canonicis conſentit inſtitutis? Si verò diſſentiat; numquid non poſſet ipſa ad eorumdem normam exigi, ex collatione, quæ de eâdem Epiſcopus concederet, adeo ut Leonardus eâ ratione & vi prædictæ collationis legitimus titularis evaderet?

Respons.

Eſt profectò vitioſa, quæ confecta eſt à Criſpiniano, ſpecies reſignationis, duabuſque potiſſimùm de cauſis. Prior quidem eſt, quoniam non poteſt, niſi in manibus ipſius Summi Pontificis Beneficium *in favorem* reſignari. Occurrit namque in ejuſmodi reſignatione ſimonia, propter eam, quæ ei accedit, pactionem; ut manifeſtum fit ex iſtis verbis Gregorii IX. (l). *Pactiones factæ à vobis... pro quibuſdam ſpiritualibus obtinendis, cùm in hujuſmodi omnis pactio, omnis conventio debeat omnino ceſſare, nullius penitùs ſunt momenti.* Porrò ſpecies iſta ſimoniæ, quæ eſt ex Jure Eccleſiaſtico, non poteſt niſi à ſolo Papâ, cæteris quotquot ſunt Superioribus Eccleſiaſticis exclusis, purgari.

(l) Greg. IX. in cap. *Pactiones* 8. de pactis lib. 1. tit. 35.

Altera cauſa, propter quam vitioſa eſt ac nulla, quam Criſpinianus confecit in favorem Leonardi, reſigna-

reſignatio ; eſt quòd quæcumque reſignetio etiam ſimplea noo poſſit niſi in manibus ipſius Collatoris, neutiquam verò in manibus Patroni licèt Eccleſiaſtici, canonicè & validè fieri : quemadmodùm apertè demonſtratur ex iſtis verbis Alexandri III. ſcribentis ad Epiſcopum Tornacenſem (a) : *Univerſis perſonis tui Epiſcopatûs ſub diſtrictione prohibeas, ne Eccleſias tuæ Diœceſis ad ordinationem tuam pertinentes, abſque aſſenſu tuo intrare audeant, aut retinere, aut dimittere inconſulto.*

(a) Alexand. III. in cap. *Admonet* q. de renuntiatione. lib. 1. tit. 9.

Ex quibus inferre eſt 1. Reſignationem, de quâ agitur, non poſſe ex collatione, quam Epiſcopus Leonardo poſtmodùm concederet, ad legitimam ſuam formam reduci : quippe non ſit penès ullum Epiſcopum, purgare reſignationem factam in favorem a pacto ſimoniaco, quod in eâdem continetur. 2. A fortiori, iſtam reſignationem futoram quoque nullam ac ſimoniacam, ſi Patronus, in cujus manibus confecta fuiſſet foret Laïcus, atque in eo caſu ſuo Beneficio ſpoliandus eſſet Reſignans ; ut fertur in Decretali quâdam, quam Innocentius III. (b) Archiepiſcopo Civitatis Drontheim in Norvegiâ inſcribit, in quâ laudatus Papa ait : *Hi præterea, qui Beneficium Eccleſiaſticum ſibi collatum ſponte in manum Laïcam reſignantes, illud denuò à Laïco ſuſceperunt, eodem ſunt Beneficio ſpoliandi ; licèt reſignatio talium facta nullam obtineat firmitatem.*

(b) Innoc. III. in cap. *Quod in dubiis* 8. eod. tit. & ibi gloſſ.

Diximus, reſignationem etiam puram ac ſimplicem, quæ communem ſortitur dimiſſionis appellationem, fieri canonicè non poſſe, niſi in manibus ipſius Collatoris. Quâ de re obſervandum eſt, ſi confecta fuiſſet in manibus Patroni Eccleſiaſtici, futurum ut aliquâ ratione corrigeretur ex proviſionibus, quas Epiſcopus Reſignatario concederet, viſo præſentationis inſtrumento ejuſdem dicti Patroni, adeo ut, renunciatione factâ à Reſignante juris, quod habebat in ſuo Beneficio per reſignationem ab eo confectam ; Patrono jus cedat ad illud idem præſentandi ; & Collator poſſit, ſi ſic ei libuerit, collationem ſuam donare, viſo Patroni iſtius nominationis inſtrumento. Quemadmodùm enim fert Gloſſa in eandem Decretalem (c) : *Quantùm ad Eccleſias, vel quantùm ad Superiorem talis renuntiatio non tenet : quoniam Eccleſia, vel Superior poteſt illam repetere ; ſi vult.... ſed ipſe non poteſt eam repetere : & ita, quoad ſe tenet pactum* (ſcilicet reſignantis) *quia etſi inutilis ſit talis renuntiatio ; tamen habet in ſe tacitum pactum, ut repetat* (d).

(c) Gloſſ. in cit. cap. *Quod in dubiis.* v. *In manum Laïcam.*

(d) Sambovius tom. 3. caſu 82.

CASUS III.

Amandus, cùm in periculoſiſſimo morbo verſaretur, reſignavit ſuum Beneficium in Curiâ Romanâ, primâ die Januarii in favorem Manlii ; At verò cùm morte ſublatus fuiſſet poſt dies ab illine quindecim ; Sempronius qui ejuſdem Præſentator erat, ad illud Julianum nominavit, qui obtentis ab Epiſcopo Proviſionibus, in illius poſſeſſionem ſeſe ſtatim induci, curavit. Reſignatio confecta in favorem Manlii, qui proviſiones expediri ſibi obtinuit, eſtne Canonica & valida ; adeo ut Juliano nullus de eâdem juſtæ controverſiæ locus accedat ?

Responsio.

Reſignatio ab Amando facta in favorem Manlii nullius omnino roboris eſt ; Legitima verò eſt, quæ in gratiam Juliani fuit impetrata proviſio. Ratio eſt, quòd Beneficium à Beneficiario ægrotante reſignatum in favorem cenſeatur per obitum vacare, niſi per viginti dies integros à confectâ reſignatione Reſignans vitam ſuam duxerit. Atque ſic conſtitutum fuit decimâ octavâ Regulâ Cancellariæ Romanæ, quæ obtinet in Galliâ, & iſtis verbis concipitur. *Item voluit* (Papa) *quòd ſi quis in infirmitate conſtitutus reſignaverit aliquod Beneficium, ſive ſimpliciter, ſive ex causâ permutationis, vel aliàs dimiſerit, aut illius commendæ ceſſerit, ſive ipſius Beneficii unioni conſenſerit, etiam vigore ſupplicationis, dum eſſet ſanus, ſignatæ ; & poſteà infra 20. dies, à die per ipſum reſignantem præſiti conſenſûs computandos, de ipſâ infirmitate deceſſerit ; ac ipſum Beneficium quâvis authoritate conferatur, per reſignationem ſic factam, Collatio hujuſmodi nulla ſit, ipſumque Beneficium nihilominus per obitum cenſeatur vacare.*

Inde ſequitur, cùm ante viginti dies expletos Amandus obierit, nec vitam ulteriùs protraxerit, quàm diebus quindecim à confectâ ſuâ reſignatione ; cenſeri Beneficium, quod poſſidet, per obitum vacare ; ſiquidem ipſius reſignatio admiſſa non fuerit in Curiâ Romanâ, ad quam, ut ſupponimus, publicus curſor præfatæ reſignationis gerulus nondum pervenerat. Atque ita docetur à Rebuffo (e) qui obſervat, licet iſta clauſula : *Sive ſimpliciter, ſive ex causâ permutationis*, quam Innocentius VIII. induxerat, à Juliano III. fuerit poſtmodùm reſciſſa, nihilominus in Galliâ eandem ad plurimùm obtinere : quemadmodùm colligere eſt ex Aereſto quodam Supremi Senatûs Pariſienſis 12. Julii 1578. quod refert le Prêtre (f) ; ſic etiam Bengeüs cenſet (g). Eandem quoque ſententiam Sylvius amplectitur (h), & in unâ quâdam ex ſuis Deciſionibus 20. Decembris 1642. ſic habes : *Ratio iſtius regulæ fuit, ne per renunciationes infirmorum defraudentur Ordinarii in conferendis Beneficiis vacantibus..... ac inſuper ne detur ſucceſſio in Beneficiis, ac licentia libera diſponendi de illis, ſicut de bonis temporalibus.* Quam rationem poſtremam ipſe etiam ſuggerit Rebuffus.

(e) Petr. Rebuffus. prax. Benef. part. 3 gl. 4. & 5. ad 18. Reg. Cancellariæ Rom.

(f) Le Prêtre ce. 1. 2. c. 39

(g) Bengeus tract. 1. de Canonicis Inſtitutionum conditionibus §. 12. n. 9.

(h) Fr. Sylvius reſol. var. v. *Beneficium.*

Eſt iis, quæ diximus, addendum, ut certior fiat dies obitûs Reſignantis, ejuſdem oportere mentionem haberi in defunctorio catalogo Parochi, aut alterius Eccleſiaſtici Superioris loci, in quo de vitâ deceſſit ; quemadmodum fertur Edicto Franciſci I. dato anno 1539. (i), quo etiam edicitur 1. ut Domeſtici, qui ſunt in famulatu apud Beneficiarium defunctum, teneantur ad ejuſdem obitum quàm diligentiſſimè renuntiandum ; iiſdem, ſi præſenti (k) Edicto non pareant, pœnâ corporis indictâ. 2. Ut qui Beneficiarii cadaver celant, pœnas morte pendant, ſi Laïci fuerint (l), ſi verò Eccleſiaſtici, ſint Beneficiorum defuncti poſſidendorum inhabiles, multiſque præterea ſubjaceant pecuniariis, quæ Judici viſum erit iiſdem irrogari.

(i) Edict. anni 1539. art. 50. & 51.

(k) Ibid. art. 54.

(l) Ibid. art. 55.

Tandem, ut explanandæ præſenti materiæ finis imponatur, animo tenendum eſt, 1. Iſthæc verba Regulæ decimæ octavæ Cancellariæ Romanæ : *Quâvis authoritate conferatur*, uſu non recipi in hoc Regno, quoad reſignationes, quæ in manibus Oedioariorom conficiuntur ; ſed tantummodò quantùm ad eas, quæ fiunt in manibus Summi Pontificis aut ipſius Legati : *Idque firmatur innumeris Supremarum Galliæ Curiarum judiciis, quibus ab Ordinario in vim reſignationis Proviſus excludit Proviſum per obitum, qui contigerat intra 20. dies, factâ in morbo reſignationis.* Quæ verba adhibentur à Caballutio, qui in fidei argumentum allegat ſuffragia Paponis, Imberti, Duareni, Chopin, Charondæ, Pelei & Louet (m). Eam autem cauſam affert laudatus Canoniſta, quòd minùs ſeſe dedat in Reſignationibus, quæ comprobantur authoritate Ordinariorum, quàm in iis, quæ Romæ peraguntur, fraudis alicujus ſtruendæ locus. Eâdemque de causâ non requiritur in collationibus Ordinariorum exprimi Beneficia quæ poſſidentur, ſicut in collationibus, quæ à Summo Pontifice exhibentur, illud idem ſub pœna, quòd dictæ

(m) Joan. Caballut. juris can. theor. & prax. l. 2. c. 19. n. 8.
Et apud eum Papo l. 3. placitorum. tit. 2. de infirmia reſign. 1. art. 2.
Imbertus in Enchiridio. v. *Regula Cancel. 20. diebus*
Duarenus l. 8. de Benef. c. 2. §. 5.
Chopinus de Sacrâ Politiâ. l. 1 tit. 6. n. 2.
Charondas l. 1. reſponſorum. c. 19 & l. 1. pandectarum. c. 10.
Peleus l. 2. actionum forenſium c. 10.
Louet lib. 1. cap. 5.

dictæ collationes irritæ prorſus ac nullæ futuræ ſint, omnino præſcribitur.

2. Sciendum quoque eſt, iſtam regulam nullius roboris eſſe, quoad reſignationes admiſſas à Rege, cùm ex jure Regaliæ confert; quemadmodùm advertit Charondas le Caron (a). Neque etiam teſtante Rebuffo (b), locum habet, cum Reſignans morte civili afficitur.

(a) Charondas cit. lib. 1. pandect. c. 1.

(b) Petrus Rebuff. ad hanc regulam 18. gloſſ. 21.

3. Caballutius Rebuffi veſtigiis inſiſtens quæſtionem graviſſimi prorſus ponderis inſtituit, de iſtis præfatæ Regulæ verbis: *De ipſâ infirmitate deceſſerit*, & ita habet (c): *Si enim in infirmitate reſignans, novo occurrente caſu, deceſſerit, ſive gladio, ſive veneno, ſive laqueo, ſive ruinâ aliquâ poſt paucos dies, ipſa valebit reſignatio, quia de infirmitate non deceſſit. Itaque duo probanda ſunt ad excludendum reſignationis effectum. 1. Defunctum reſignaſſe tempore infirmitatis ſuæ. 2. De eâdem infirmitate interiiſſe intra vigeſimam admiſſâ reſignatione diem.*

(c) Joann. Caballut. loco cit. n. 11.

4. Denique quando aſſeruimus irritam eſſe confectam ab Amando reſignationem, ſic aſſertio noſtra intelligenda eſt, ut à Summo Pontifice nihil quidquam, in proviſionibus laudato Reſignatario conceſſis, regulæ *de infirmis reſignantibus*, quæ ſub appellatione communi regulæ viginti dierum ut plurimùm circumſcribitur, verbis expreſſis derogatum fuiſſe, ſupponatur. Enim verò contingente caſu, quòd in proviſione conceſſâ à Summo Pontifice, præfata derogatio enuncietur, quemadmodùm hodie exprimi ſolet in omnibus ferè proviſionibus, quæ Româ mittuntur in Galliam; conſtat omnino, eandem validam futuram eſſe eo ipſo die acceſſûs Curſoris; modò tunc temporis etiamnùm vixiſſet Reſignans: Præſertim verò, quoniam ejuſmodi derogationes in Galliâ locum obtinent; ut ibidem à Pontificatu Leonis X, inceperunt potiſſimùm invaleſcere; quemadmodùm obſervat Molinæus (d), qui ait: *Ante Leonem decimum non ſolebat derogari huic regulæ, niſi cum maximis favoribus. Sed à tempore Leonis cœpit paſſim derogari tam in Italiâ, quàm extra:* Quibus laudatus Juriſconſultus addit, ejuſmodi derogationem valere etiam nihil obſtante jure Graduatorum, in reſignationibus ſimplicibus; ut locum habet jus, quo poteſt Summus Pontifex eoſdem prævenire, juxta ipſiſſima verba famoſi pacti. Verùm non valet omnino obtinere in detrimentum Indultorum Cardinalium à pactione, communi conſenſu, inter eoſdem conventâ poſt deceſſum Pauli III. de eâdem abolendâ ab eo, qui inter eos Summus Pontifex ſeligendus foret; quam pactionem Paulus IV. poſt ſuam electionem reverà comprobavit atque ratam effecit (e).

(d) Molinæus in Reg. de infirmis. §. 127.

(e) Idem ibid. §. 163. & 165.

Cæterùm quoniam plurimos Beneficiarios, alioſque Eccleſiaſticos reperire eſt, quibus non ſit compertum, in quonam iſta regula maximè repoſita ſit, & in quânam rerum circumſtantiâ ſuum effectum conſequatur; Juvat, quibus concipitur, hîc loci verba referre & eadem interpretari, ſiquidem in hoc Regno recipitur & viget à tempore, quo fuit à Pariſienſi Parlamento acceptata, atque in ipſius publicas tabulas relata 20. Novembris 1493.

Ex quibus verbis exprimitur præfata Regula, quæ Authores habet Innocentium VIII. & Julium II. atque inter eas, quæ Cancellariæ Romanæ propriæ ſunt, decima octava recenſetur. *Item voluit* (ſua ſanctitas) *quòd, ſi quis in infirmitate conſtitutus reſignaverit aliquod Beneficium, ſive ſimpliciter, ſive ex cauſâ permutationis; & poſteà infra 20. dies* (*à die per ipſum Reſignantem præſtandi conſenſûs computandos*) *de ipſâ infirmitate deceſſerit, ac ipſum Beneficium conferatur per reſignationem ſic factam; collatio hujuſmodi nulla ſit, ipſumque Beneficium per obitum vacare cenſeatur.*

Ex quibus verbis apertum eſt, in iſtâ Regulâ tria potiſſimùm occurrere, quæ ad materiæ præſentis ſubſtantiam omnino pertinent. Primum quidem, quòd Reſignans ipſâ etiamnum infirmitate detineatur, cum ſcripto conficit procurationem *ad reſignandum.* Secundum verò, quòd reſignatio ſit completa & numeris omnibus abſoluta; hoc eſt, admiſſa fuerit à Superiore, penès quem reſidet ejuſdem acceptandæ legitima facultas. Tertium denique, quòd Reſignans de infirmitate eâdem decedat infra viginti dies completos, non quidem ab ipſâ die ſcriptæ procurationis *ad reſignandum*, ut (f) perperam intellexit Gomeſius Author aliunde probatiſſimus; ſed à die quâ reſignatio admiſſa fuit, computandos. Quam conditionem præfatæ Regulæ Julianus II. addidit; ut obſervat Molinæus in ſuo, quod in iſtam Regulam ſcripſit commentario, & poſt eum adverterunt cæteri quotquot ſunt utriuſque Juris Interpretes Gallici, qui in eandem interpretationes habuêre; Quâ quidem nondum vigente Regulâ Beneficiarii, qui *quamdiù vixerunt*, inquit Molinæus, *nunquàm cedere voluerunt, morientes autem, velut ſupremo quodam judicio & inſtar cujuſdam ſucceſſionis hæreditariæ tranſmittere ſatagunt in certam perſonam velut teſtamento inſtitutam contra Canones.* Quibus verbis licet quoque ſubjicere, eo etiam fine memoratam Regulam fuiſſe conſtitutam, *ne Ordinarii nimiùm fruſtrentur jure ſuo.*

(f) Lud. Gomeſius in ſum. ad hanc regulam. q. 29

Molin. loco cit. §. 36.

Obſervandum eſt, Collatores Ordinarios iſti Regulæ nullatenùs obnoxios eſſe, quantùm ad Beneficia, quæ conferunt in vim alicujus dimiſſionis, aut reſignationis puræ & ſimplicis, quemadmodùm ſtatutum eſt quodam Arreſtu Pariſienſis Parlamenti lato 14. Auguſti 1542. & alio judicio dicto 23. Decembris ejuſdem anni, quod utrumque Arreſtum à D. Le Maitre in eodem Parlamento primario Præſide pronunciatum eſt. At verò eidem Regulæ ſubjiciuntur quoad permutationes, quas admiſerunt, juxta Arreſtum 14 Aprilis 1675. relatum à Blondeau in ſuis additamentis ad Bouchel. Ratio eſt, quia non minus ligantur permutatione manus Ordinariorum, quam manus Papæ, reſignationibus *in favorem*: Quod certò certiùs etiam conſtat, quando contingit, permutationem factam fuiſſe in damnum Indultariorum, Graduatorum, & Patronorum; ut idem Blondeau poſt Molinæum annotat (g).

(g) Idem ibidem §. 320. & ſeqq.

Tandem nec locum habet memorata Regula, quantùm ad Equites Melitenſes, quoniam eorum commendæ, propriè loquendo, Beneficiorum naturam non retinent; *Hæc regula 20. dierum*, addit Molinæus (h) *non habet locum in Commendatarus Hoſpitalium Sancti Joannis Hieroſolymitani: quia non ſunt Beneficia, &c.* Additque laudatus Author (i): *Hæc regula non pertinet ad Beneficium permutatum, quod forſan eſt de Patronatu laico.* Alias obſervationes, quæ levioris ſunt momenti, quaſque legere eſt in Bibliothecâ Canonicâ Bouchel (k), & in additamentis, quæ Blondeau in eandem ſcripſit, ſilentio prætermittimus.

(h) Idem §. 321.

(i) Idem §. 322.

(k) Bouchel Biblioth. can. tom. 2. V. Indulta. pag. 736. & ſeqq.

CASUS IV.

De curâ S. Leodegarii, cujus collatio ad Epiſcopum Diœceſanum pleno jure pertinebat, & vacatio occurrerat, Patricius in Curiâ Romanâ ſibi provideri obtinuit, ad quam Curſorem extraordinarium feſtinanter miſerat; & eandem Joanni contulit Epiſcopus. Utraque proviſio fert eandem diem adſcriptam. Numquid non eſt Patricius Joanni præponendus?

Respons.

Priuſquàm ſolvatur propoſita difficultas, juvat iſtam obſervationem præmittere 1. Summum Pontificem iſtâ juris prærogativâ gaudere, quòd juxta

Digitized by Google

juxta conventum Leonem X. inter & Franciſcum I. Concordatum (a), valeat ordinarias prævenire collationes. 2. Jus iſtud præveniendi non uſque adeo extendi, ut non poſſit circumſcriptiones & quidem plurimas ſuſcipere; quemadmodum poſteà adverteimus.

(a) Concordat. tit. de mandatis Apoſtol. §. Declarantes.

Quibus poſitis, ad propoſitam quæſtionem reſpondemus, Joanni Patricium eſſe præponendum: quoniam cùm duæ proviſiones eâdem die inſcribuntur, cui ab eo ex Collatoribus proviſum eſt, qui eminentiori dignitate præpollet, is profectò præferendus eſt alteri, qui ſuam proviſionem ab inferiori duntaxat Collatore impetravit: quod tamen intelligendum eſt 1. de caſu, in quo dignoſci non poteſt, quænam è duabus proviſionibus ſit anterior. 2. Et in quo neuter Proviſorum in poſſeſſionem Beneficii venerit. Extante namque dubio, qui prior occupaſſet, foret alteri præponendus.

Quam deciſionem ipſe ſuggerit Bonifacius VIII. in unâ quâdam ex ſuis Conſtitutionibus, quæ refertur in Sexto (b): *Si à ſede Apoſtolicâ, vel legato ipſius*, inquit præfatus Papa, *uni, & ab Ordinario alteri eodem die idem Beneficium conferatur, nec appareat, qua collatio fuerit prius facta; erit potior conditio poſſidentis. Si vero neuter poſſideat, is cui ſedes ipſa contulit, vel legatus, propter conferentis ampliorem prærogativam, erit alteri præferendus.*

(b) Bonifac. VIII in c. Si à Sede. 31. de Præbend. & Dignit. in 6. lib. 3. tit. 4.

Duo ſcire operæ pretium eſt, Prius, per iſthæc verba Bonifacii VIII. *vel legato*, non intelligendum eſſe ſimplicem nuntium Apoſtolicum; ſed eum ſolum, qui dignitate & autoritate Legati commendatur; quemadmodùm obſervat Gloſſa in caput citatum. Alterum, jus præveniendi, quo Summus Pontifex gaudet, non habere locum, quando ante conceſſam ab eo Proviſionem, Ordinarius jam inceperat ſuum jus exercere; putà, admittendo dimiſſionem Titularis, aut accipiendo præſentationem à Patrono Eccleſiaſtico ſibi oblatam (c); quanquam rem ipſam ex ſua collatione integram non fecerit. Quas duas obſervationes Caſſiatium authorem ſibi vindicant (d).

(c) Louet. lit. p. n. 15.

(d) Joan. Caſſiat. cit. l. 2. c. 21. n. 2. 3. & 4.

Eadem eſt Juris prærogativa quantùm ad Graduatum. Licet enim Papa poſſit eum prævenire, antequam Beneficium, quod ſuum futurum eſſe contendit, poſtulaverit; ut fatentur Rebuffus, Brodeau (e); & cæteri noſtri Juriſconſulti; ipſâ factâ poſtulatione, nullus jam præveniendi locus ei relinquitur (f); ut verbis expreſſis habetur in Edicto Ludovici XII. anno 1499. (g) promulgato.

(e) Petr. Rebuffus in Concordat. tit. de mandatis Apoſtol. §. Statuimus. Brodeau in Louet lit. P. n. 41.

(f) Idem Caſſiat. ibid. n. 1.

(g) Edict. anni 1499. art. 14.

Eadem quoque eſt conditio Indultariorum. Non poſſunt Cardinales præveniri à Summo Pontifice ante ſex menſes quantum ad Beneficia, quæ pertinent ad ipſorum collationem. Quod privilegium iiſdem indultum eſt à Paulo IV. & in amphori Conſilio ſunt comprobatum; ut teſtantur Louet (h) & Chopin (i).

(h) Louet lit. C. n. 15.

(i) Chopin de ſacra Politia. l. 2. c. 6. n. 1.

Tandem jure præveniendi Summus Pontifex non gaudet quando collatio Beneficiorum ex communi jure inter eum & cæteros Collatores diſpertitur; quemadmodùm ejuſmodi diſtributio reperitur vigere in minori Britanniâ, in qua ſolus Papa Beneficia confert pleno jure per octo menſes in anno, & Ordinarii conferunt per reliquos quatuor alios menſes. Quod iſtud quoque obſervat præfatus Renatus Chopin (k). Quanquàm iſtæ omnes obſervationes difficultatem, quæ inſtituta eſt, directè non attingant; cùm eæ tamen aliquam habent convenientiam; atque ita animo perſuaſum fuit, futurum ut apud eos, qui ſunt ejuſmodi rerum Juriſprudentiæ expertes, nihil quidquam injucunditatis haberet noſtrum opus, ſi noſtræ huic deciſioni ſubjiceremus ſuperiores annotationes.

(k) Idem ibid. l. 1. tit. 7. n. 21.

CASUS V.

Isaac, *impetratâ in Curiâ Romanâ Curam quamdam in formâ commiſſoriâ, de eâdemque Proviſus, cùm timeret ne ſibi viſa denegaretur ab Epiſcopo Diœceſano, qui non ſolet aliàs concedere niſi iis, qui præclarâ eruditione & doctrinâ commendantur, eandam Theologiæ Doctori ſibi familiariſſimo reſignavit, non obtento ſuo viſa, atque adeo poſſeſſione nondum adeptâ.* Num valet iſta reſignatio?

Respons.

Ut poſſit præſens difficultas e primi ratione diſſolvi diſcutiendum eſt, utrùm Proviſiones, quas Papa confert plerùmque in formâ dignum; hoc eſt, in formâ commiſſoriâ, ſint propriè dictæ proviſiones, aut ſimplicia duntaxat mandata de providendo.

Extant plurimi notæ etiam inſignioris Autores, quales ſunt Flaminius Pariſius, Brodeau in Louet, & Fevret (l), qui cenſent, ejuſmodi proviſiones non eſſe, niſi ſimplicia mandata *de providendo*, quæ Papa inſcribit Epiſcopo; & ab Epiſcopo verè conferri Beneficium, cùm exequitur formulam *& committatur Epiſcopo*, &c. Atque adeo *viſa*, quod confert, eſſe veri nominis proviſionem: ex quo principio Fevret infert, ei, qui obtinuit aliquod Beneficium ex Reſcripto Romano in dictâ formâ concepto, non cedere jus ejuſdem reſignandi, antequam ei *viſa* fuerit conceſſum; quoniam, inquit laudatus Autor, jure nonniſi imperfecto gaudet: adeo ut ſi Reſignatarius morte forſan eriperetur poſt admiſſam in Curiâ Romanâ procurationem *ad reſignandum*, Beneficium non vacaret; & ejuſdem titulus legitimus Reſignans, obtento ſuo *viſa* ab Epiſcopo, teneret.

(l) Flam. Pariſius de reſign. Benef. l. 3. q. 1. n. 149. Brodeau in Louet l. P. n. 25. Fevret tract. de abuſu. l. 3. cap. 4. n. 12. Item Gonzales.

Verùm iſta opinio certiſſimè falſa eſt 1. Quoniam ingens prorſus diſcrimen intervenit inter Proviſiones Beneficiarias, & mandata *de providendo*; ut obſervat Rebuffus (m) & evincitur ex Concordato (n); mandata namque *de providendo*, nihil aliud ſunt, quam gratiæ expectativæ quæ verſantur non quidem circa Beneficia etiamnùm vacantia, ſed tantum circa ea, quæ ſunt aliquando vacatura; cùm è contrario Proviſiones ex reſignatione, aut per obitum, Beneficiorum actu & de facto vacans intendunt; ut Molinæus annotat (o).

(m) Rebuff. de mandatis Apoſt. & Clauſula. mandatorum.

(n) Concordat. tit. de mandatis Apoſtol.

(o) Carol. Molinæ. ſ. de ver. immo. notis obitùs. n. 88.

2. Eſt & aliud diſcrimen, quod occurrit inter Proviſionem de aliquo Beneficio, & Mandatum *de providendo*. Quæcumque enim gratiarum expectativarum ſpecies abrogatæ fuerunt à Concilio Tridentino (p), iis exceptis, quæ pertinent ad Graduatos, Indultarios, & eos, qui Diplomate aliquo donantur ex ſacramento, ex fide jurata, & ea jucundo ad Diadem Regium adventu. Ergo Proviſiones Beneficiorum, quæ à Summo Pontifice quotidiè conceduntur in forma commiſſoriâ, *in forma dignum*. & quæ in Galliâ recipiuntor abique ne minimâ quidem controverſiâ, non ſimplicia ſunt mandata, *de providendo*.

(p) Conc. Trid. ſeſſ. 24. c. 19. de reform.

3. Poteſt aliud quoque diſcrimen afferri, nempe gratiam expectativam ex irregularitate, quæ accedit, penitùs extingui. At verò jus, quod quis adeptus eſt ad aliquod Beneficium ex Proviſionibus Romanis, non extinguitur propter ejuſmodi Canonicum interveniens impedimentum, etiamſi eam inquiſitiones & aliquod judicium poſtmodùm fuiſſent ſubſecuta: quippe is, cui proviſum eſt, poſſit ab iſtis ſeſe abſolvi impetrare, & obtento deinde ſuo *viſa*, Beneficii poſſeſſionem inire. Inde colligitur, eſſentiam gratiæ, quæ indulgetur ex proviſione, nullatenùs conſiſtere in

viſa; ſed ipſum *viſa* in partem ipſius executionis tantummodò venire, & eſſe duntaxat conditionem, ſub quâ iſta gratia conceſſa eſt: hoc eſt, à ſolo Summo Pontifice conferri titulum; modò capax ejuſdem Impetrans reperiatur: adeo ut ſi Epiſcopus *viſa* denegaverit, Impetranti locus detur, ſi repulſam ſit paſſus iniquam, ad Superiorem recurrendi.

4. In confirmationem eorum, quæ diximus, venire poteſt exemplum duorum, quibus de eodem Beneficio diverſis temporibus proviſum eſt. Poſito namque quòd alteri primâ die menſis Januarii fuerit in Curiâ Romanâ proviſum, & alteri, ejuſdem menſis die ſecundâ; conſtat iſtum, quanquàm plus adhibuerit diligentiæ, quò ſeſe in poſſeſſionem induceret, nihilominùs evincendum eſſe ab eo, cui priùs proviſum fuit. Unde meridianâ luce clariùs demonſtratur, non igitur ipſum eſſe Epiſcopum, qui ex conceſſo *viſa* confert; ſed ſolum Papam, cujus autoritate conſtituitur ipſius Beneficii titulus, vi cujus is, cui proviſum eſt, adipiſcitur *jus in re*, cùm è contrariò ex ſimplici mandato *de providendo*, non acquireretur niſi *jus ad rem*, & quidem *ad rem indeterminatam.*

Atque eâ ſic ratione ponendum fuit in anteceſſum ac ſedulò perpendendum præcedens principium, quò propoſita quæſtionis inſtitutæ ſpecies tutiùs enodaretur. Jam facili prorſus negotio ſeſe prodit, quæ ex dictis conſecutio ſequitur, nempè poſſe eum, cui in Curiâ Romanâ proviſum fuit, *etiam non adeptâ poſſeſſione* alicui tertio reſignare: quod etiam locum haberet, quanquàm Reſignans repertus ac judicatus fuiſſet ab Epiſcopo indignus, cui *viſa* concederetur; adeoque Iſaac, de quo difficultas in caſu propoſito movetur, potuiſſe ſuo familiari amico validè reſignare, licèt neque Beneficii poſſeſſionem etiamnum adierit, neque de eodem nequidem *viſa* fuerit ei conceſſum (a).

(a) D. du Perrai Jur. Canonic. Gallic. l. 7. c. 8. n. 30. & ſeqq. pag. 641.

CASUS VI.

Barnardus Parochus de S. Riquierio, ſummopetè optaret ſuam Curam Benedicto ſibi familiariſſimo reſignare: at quoniam novit, eum ſæpè ſæpiùs incidiſſe in ſecreta quædam incontinentiæ peccata, timet, ne poſſit tutâ conſcientiâ in ipſius favorem reſignationem iſtam conficere. Nùm metus, quo ſeſe exagitari experitur, fundamento aliquo non levi innititur?

Respons.

Si prædicto Parocho compertum ſit atque exploratum, Benedictum, qui olim in ejuſmodi peccatum conſueverat incidere, ad meliorem frugem ſeſe ſincero animi propoſito recepiſſe; aliundè verò eundem iis omnibus dotibus, quæ Parochum decent, exornari; & perſuaſum ſit, eum præ cæteris, quos novit, iſto Beneficio digniorem eſſe, atque etiam ipſum ad majorem Eccleſiæ utilitatem eſſe prædictæ Curæ præficiendum; poteſt, tutâ omnino conſcientiâ, Beneficium ſuum ei reſignare: præterita quippe peccata non valeant cauſam afferre ſufficientem, propter quam quis repellatur à poſſidendis Beneficiis, quibus etiam cura animarum annectitur, cùm condignâ ſatisfactione expiata fuerunt. Perpetrata fuerant à S. Auguſtino, quæ ſuâ atrocitate erant fortaſſe graviora iis, quæ à Benedicto commiſſa ſunt; nihilominùs ipſe poſt morum emendationem dignus habitus eſt, qui Epiſcopali dignitate inſigniretur; atque reverà poſtmodùm factus eſt is, qui inter ſanctiſſimos Præſules, & majora Eccleſiæ lumina recenſeretur. Peccatum, quo ſeſe S. Petrus conſtrinxit, Jeſum Chriſtum negando, nullatenùs obſtitit, quin Divinus iſte ſalvator eum conſtituerit Principem Apoſtolorum, & ſuæ Eccleſiæ caput viſibile. At è contrariò ſi Bernardus ne quidem moraliter certom haberet, Benedictum in melius immutatum fuiſſe, neque quidquam ad utilitatem Eccleſiæ conferri, quòd iſti Curæ præponeretur; non poſſet, niſi Deo inde graviter prorsus offenſo, in ipſius favorem propoſitam exequi reſignationem; ſiquidem ultrò, neque premente aliundè legitimâ aliquâ causâ, ſeſe committeret periculo in Eccleſiam intromittendi indignum Paſtorem; ſimùl etiam eorum omnium peccatorum, quæ ab eo poſſent deinceps admitti, exhiberet ſemetipſum participem. En quâ ratione de propoſitâ difficultate cenſemus. Quam etiam ſententiam hodiernus Author rerum Theologicarum intelligentiſſimus amplexus eſt (b).

(b) Sambovius tom. 3. caſu 19.

CASUS VII.

Tharrasius, Parochus S. Mauri, cùm ruri periculosè ægrotaret; ab aſſidente ſibi ſuo Medico Genucio, quem ſolum in iſtâ regione reperire erat, maximopere urſus eſt, de ſuâ Curâ in favorem ipſius filii Guiberti reſignandâ; dubitanti verò ſeſe ſuo Beneficio ſpoliare ſignificavit futurum, ut eum jam nec viſiturus nec curaturus eſſet, niſi petitam gratiam indulgeret.

Quibus animo perpenſis, tandem Tharraſius conſtituit iſtam reſignationem conficere cùm eâ ſpe, quòd poſſet nimirùm, ſi proſpera valetudo aliquando recurreret, eandem tempore opportuno reſcindere. Verùm cùm de iſtâ infirmitate deceſſiſſet, Guibertus in poſſeſſionem præfatæ Curæ ſeſe curavit induci. An valet ejuſmodi reſignatio, & Guibertus poteſtne abſque ullo conſcientiæ ſuæ diſpendio prædictum Beneficium ſibi retinere?

Respons.

Conſtat, quamcumque reſignationem, mediantibus aliquâ fraude, dolo, aut violentiâ, ſeu gravi metu, confectam nec valere, nec Canonicis conſentire regulis. Habemus ex quâdam Decretali Clementis III. (c) invictiſſimum argumentum, quo demonſtratur, nullam admittendam eſſe reſignationem, niſi quæ fuerit ea integrâ animi libertate, conſenſuque liberrimo peracta. *Reſpondemus*: inquit laudatus Papa, *quòd nulla ratio hoc veriſimile reddit, ut quiſquam Beneficium, multis fortè expenſis & laboribus acquiſitum, quo ſuſtentari debet, facilè ſine magnâ causâ ſuâ ſponte reſignet; ideoque ſupervacaneum eſſe non credimus, cauſam reſignationis diligenter inquiri: quam ſi forte probabilem; id eſt, non vi, nec metu, nec oppreſſione, nec interventu pecuniæ, nec promiſſione extortam Judex invenerit ..... (niſi replicatio canonica fuerit oppoſita) admittere non poſtponat.*

(a) Clem. III. in c. *Super.* 5. de renunciatione lib. 1. tit. 1.

Eoque principio potiſſimùm innixus Summus Pontifex Alexander III. mandat in quâdam Decretali inſcriptâ Epiſcopo Vigorniæ in Angliâ, ut Beneficiarius, qui Beneficio ſuo renunciaverat, ne patrimonium ſuum amitteret, in illud reſtituatur, eique univerſa, quibus ſpoliatus eſt, omnino reddantur: allegatâ ſcilicet iſtâ ratione, quòd quæcumque metu aut vi fiunt, nullius poſſint eſſe roboris. *Unde, quia quæ metu & vi fiunt, de jure debent in irritum revocari, mandamus, quatenus prædicto R. cùm integritate reſtituas univerſa* (d).

(b) Alexand. III. in c. *Abbas.* 2. de his, quæ vi, metuſve causâ fiunt. lib. 1. tit. 40.

Idem quoque ſtatuit Innocentius III. (e). de quodam Eccleſiaſtico Anglico, qui beneficium ſuum ex incuſſo ſibi iniquo metu dimiſerat. *Quia* verò, ait iſte Papa; *quæ vi, metûſve causâ fiunt, carere debent robore firmitatis; mandamus; quatenus, ſi eundem ad reſignationem conſtiterit vobis*

(c) Innoc. III. in c. *Ad audientiam.* 4. eod. tit.

per

per talem metum fuiſſe coactum, qui potuerit & debuerit cadere in virum conſtantem .... præfatam Eccleſiam ei reſtitui faciatis.

Quo quidem principio extra omnem omnino controverſiam poſito; concludimus, Guiberto de Curâ S. Mauri perperam prorsùs fuiſſe proviſum; atque, ſi Tharraſius etiamnùm viveret, futurum, ut præfato Guiberto ex conſcientiâ obligatio incumberet, ejuſdem ei reſtituendæ, & Reſignanti jus cederet, ejuſdem repetendæ, imploratâ Regii Judicis autoritate, penes quem ſolum eſt in Galliâ de poſſeſſione Beneficiorum cognoſcere; et quoniam Tharraſius deceſſit; ipſum teneri, ad dimittendam præfatam Curam in manibus Superioris legitimi: ſiquidem eam ipſi defunctus non reſignaverit, niſi propterea quòd timeret, ne morte forſan corriperetur, ſeſe jamjam derelinquendum percipiens à ſuo Medico patre Guiberti, ſi reſignationi conficiendæ non aſſenſus eſſet; præſertim verò, cùm ei alius non occurreret, quem poſſet ſibi adhibere Medicum, & eâ premente rerum anguſtiâ, in quâ ei videbatur ſibi omnino Medici ope eſſe opus, ut vitam redimeret, quem potiorem procul dubio habebat, quàm bona temporalia Beneficiarius, de quo facit Decretalis Alexandri III. ſermonem.

Diximus poſt Innocentium III. *metu gravi*, hoc eſt, ejuſmodi qui poſſit cadere in virum conſtantem, eumque licèt mente ſolidâ quatere; nam ſi metus eſſet omnino levis, puta, ſi in ſpecie propoſitâ Tharraſius in eo loco conſtitueretur, in quo ei poſſet ab aliis Medicis ſuccurri; ex ejuſmodi metu ipſius reſignatio non haberet, unde cenſeri nulla valeret; ut colligitur ex aliâ Decretali ab eodem Papa ad Epiſcopos Maſſilienſem & Agathenſem ſcriptâ (a). Attamen quoniam, ut innuitur in inſtitutâ quæſtione, quædam intercedit conventio ſaltem tacita inter Tharraſium & ipſius Medicum; nullatenùs nobis poteſt, quæ ſubſecuta eſt in favorem Guiberti, tanquàm Canonica reſignatio comprobari.

(a) Idem in c. *Cùm dilectus.* 6. eod. tit.

Juvat obſervare, quæ modò diximus, locum etiam obtinere, quantùm ad reſignationes ex fraude Reſignatarii aut cujuſlibet alterius confectas, in eo tantùm caſu, quòd dolus veram cauſam dederit conficiendæ reſignationi; juxta ſequens Juris effatum (b): *Cùm dolus dat cauſam contractui ... non tenet contractus.* Et iſtud aliud Innocentii III. (c) *fraus & dolus alicui patrocinari non debent.* Quod idem quoque docent Caballutius (d), & Autor Colloquiorum Condomienſium (e), qui præſenti noſtræ deciſioni planè omnino conſentiunt.

(b) Gloſſ. in c. *Cùm dilecti.* 3. de emptione & venditione. l. 3. tit. 27. Item. L. *Et eleganter.* 7. ff. de dolo malo. l. 4. tit. 3.

(c) Innoc. III. in c. *Officii.* 14. de teſtam. & ultim. volunt. lib. 3. tit. 26.

(d) Joan. Caballut. juris can. thor. & prax. l. 2. c. 18. n. 10.

(e) Colloq. Condomiens. tom. 2. colloq. 2. ſect. 1.

CASUS VIII.

Theodulus reſignationem de Prioratu S. Melanii primâ Februarii die 1709. in favorem Caroli confectam, die ejuſdem menſis octavâ nondum in Curiâ Romanâ admiſſam, inſtrumento juxta conſuetas formas ſcripto, reſcidit. Poſt biennium Theodulus Carolo Archetypum iſtius reciſionis in manus tradidit, & conſenſit, ipſum, vi Romanæ proviſionis, quam poſt tres hebdomadas à confectâ reſignatione obtinuerat, in dicti Beneficii poſſeſſionem induci.

Carolus, poſtquàm flammis dedit abrogationis præfatæ cùm exemplar, tùm, quæ ſibi fuerat ab Acceſſu denunciata, deſcriptionem, adhibitis, quæ de more ſervandæ ſunt, formulis, dicti Prioratûs adivit poſſeſſionem. 1. Eſtne ei legitimè proviſum? 2. Poſitò quòd nulla ſit ipſius Proviſio, nonne poteſt ex triennii pacificâ poſſeſſione poſtmodùm invaleſcere?

Responsa.

Non fuit legitimè proviſum Carolo de Prioratu, de quo quæſtio inſtituitur: ratio eſt, quia Theodulus, ex confectâ in favorem Caroli in manibus Papæ ſuâ reſignatione, eodem nulla ratione ſpoliatus eſt. *Ut enim quis privatâ ſuâ autoritate ſemetipſum non poteſt in Beneficium aliquod inducere; nec, niſi accedentibus autoritate & conſenſu Superioris, cujus potiſſimùm eſt de eodem diſponere, valet illud idem, tanquam ſuum, aſſequi; ſic neque etiam ei licet, eodem Superiore non conſentiente, illud abdicare;* ut colligitur ex Canone quodam excerpto de primo Concilio Nicæno, quod refert Gratianus (f), indéque ſequitur; cùm juris proprii Reſignantis ſemper remaneat Beneficium, quod reſignavit, donec reſignatio fuerit à ſuperiore acceptata, locum ei relinqui, ſuæ reſignationis reſcindendæ, aut ut congruentiùs loquamur, abrogandæ, quam ſcripto dedit, procurationis ad reſignandum, antequàm admittatur: ut habetur ex diſpoſitione cujuſdam Conſtitutionis datæ à Clemente V. in Concilio Generali Viennenſi, quam ad marginem indicamus (g); adeoque efficiendi, ut, quam confecit, reſignatio nullius roboris ſit, & omni prorſus effectu careat; modò tamen caveat, ſuam reciſionem Reſignatario ſignificari, antequam Superior admiſerit reſignationem, &, intra tempus ab Edicto præſcriptum, quo eadem in publicas tabulas referenda eſt. *Si enim non fuerit ſufficienter ſignificata; tenebit poſteà admiſſa reſignatio, & inutilis erit revocatio*, inquit Caballutius (h) Rebuffi, Charondæ, Canoniſtarumque aliorum opinioni, quantùm ad eam rem, maximè inhærens (i).

(f) Conc. Nicæn. l. c. 15. in can. *Non oportet.* 19. 7. q. 1.

(g) Clementina. *Cùm illuſis.* unicâ. de renunciat. lib. 1. Clementin. tit. 4.

(h) Joan. Caballut. juris can. theor. & prax. l. 2. c. 12. n. 6.

(i) Petrus Rebuff. 3. part. tit. de revocat. procurat. Charondas l. 1. pandectarum c. 10.

Si tamen Reſignans impediretur à Procuratore, aut Reſignatario, aut tandem ab ipſo Collatore, ſive dolo, ſive etiam vi adhibitâ, quominùs iſtam ſignificaret denunciationem; valeret nihilominùs ipſius reciſio, ſufficeretque, ut inde reſignatio nulla redderetur; quemadmodùm fertur in laudatâ Clementis V. Conſtitutione. *Niſi dolo Procuratoris effectum ſit, ut non notificaretur revocatio*, addit Caballutius, qui & ait: *Quin etiam, ſi Notarius non expedivit mandatum in manus Procuratoris, ſufficere poteſt notificata revocatio ipſi Notario.* Eamque cauſam ſubjicit, nimirùm quòd, juxta Edictum Henrici II. anni 1550. (k), Procurator nequeat à Collatore admitti, niſi ſcriptæ juxtà requiſitas formas ſuæ procurationis inſtrumentum præ ſe tulerit, quod quidem Notarius ei, poſt abrogationem ſibi denunciatam, non poteſt jam in manus tradere.

(k) Edict. 1550. art. 2.

Ex dictis patet, ſiquidem Theodulus reſciderit ſuam procurationem *ad reſignandum*, & ejuſdem reciſionem Carolo denunciari caverit, antequàm executioni fuerit demandata; eum, qui Romæ ſibi adhibuit iſtam procurationem, nullâ rei iſtius gerendæ autoritate fuiſſe munitum. *Revocato autem mandato, non poteſt Procurator ulteriùs reſignare*, inquit, quem appellavimus, idem Canonici Juris interpres, *modò revocatio non ſolùm praceſſerit; ſed etiam ſignificata Procuratori fuerit, aut ipſi Collatori.* Unde, nihil obſtantibus, quas curavit Procurator expediri, proviſionibus, proprii Juris Theoduli remanſit Beneficium, quo ipſemet anteà gaudebat; atque adeo, ex ſimpliciter ſuppreſſâ, quam ei denunciari juſſerat, abrogatione, ab eo non potuit poſtmodùm eodem Beneficio cedi in favorem Caroli: proindéque ipſe Carolus non valuit, niſi ex injuſtitiâ prorſus apertâ, in poſſeſſionem dicti Beneficii venire; cùm eam poſſeſſionem abſque legitimo titulo fuerit adeptus, & ex eâ poſſeſſionis inſtitutione Collatorem ordinarium

Digitized by Google

narium jure de præfato Beneficio diſponendi ac providendi, Theodulo defuncto, defraudaverit. En, quæ de primâ propoſitâ quæſtione dicenda habebamus.

Quod ſpectat alteram, quæ inſtituitur, quæſtionem, ſcilicet, nùm poſſit ejuſmodi proviſio ex beneficio pacificæ poſſeſſionis triennis poſtmodùm invaleſcere: conſtat, ex poſſeſſione præfatâ neque proviſiones, neque inſtitutam de Beneficio poſſeſſionem à Carolo, valere ad legitimam formam ullà ratione reduci. Quoniam, quam Romana Cancellaria de trienni poſſeſſione conſtituit, regula locum non habet, niſi cùm poſſeſſor titulo ſaltem colorato innititur. Jamverò Carolus nullo ejuſmodi titulo gaudet; ſiquidem, quem præ ſe fert, omnino nullus ſit. Ergò non poteſt, tutâ conſcientiâ, iſtum ſibi Prioratum retinere; verùm è contrariò obligatur, ad eum abdicandum purè ac ſimpliciter in manibus Collatoris Ordinarii; aut ſaltem ad obtinendas in ſuimetipſius gratiam novas alias de eodem proviſiones, poſtquàm ejuſdem poſſidendi redditus fuerit habilis & capax; quippe qui ex confidentiâ, quam cum Theodulo admiſit, ad poſſidendum iſtud Beneficium inhabilis fuerit conſtitutus.

CASUS IX.

Josephus primâ menſis Octobris 1709. Gabrieli fecit procurationem *ad reſignandum*, cujuſdam Prioratûs, quem ei afferre volebat. Gabriel, ex officioſo in Joſephum ſuum Beneficum obſeqoio, non acriter inſtitit dictæ procurationi Romam mittendæ, nolens, eum ſuo Beneficio tam citò ſpoliari; neque mercatori & Scambiatori Domini Papæ urgendæ ejuſdem mandatum dedit, niſi ſecundâ die menſis Octobris anni ſequentis, adeo ut reſignatio non fuerit à Summo Pontifice citiùs acceptata, quàm 23. Octobris 1710. Nùm valet ejuſmodi reſignatio?

Respons.

Quæ fuerunt obtentæ in favorem Gabrielis in eâ, quæ fertur in propoſitâ ſpecie, circumſtantiâ, nullius ſunt roboris proviſiones: quoniam, quæ à Joſepho procuratio facta eſt, caduca prorſùs ex lapſu temporis evaſit. Atque ea cauſa eſt, quòd ejuſmodi procuratio vim non habeat effectûs ſortiendi, niſi intra annum tantummodò; ut conſtituitur Edicto Henrici II. anno 1550. promulgato. Quam deciſionem habet Eruditus quidam Canoniſta, qui ſic ait (a): *Qua itaque poſt annum fieret reſignatio in ejus mandati vim, & ſubſecuta collatio prorsùs irritæ forent.*

(a) Joan. Cabaſſut. juris can. theor. & prax. l. 2. c. 12. n. 7.

CASUS X.

Ovidius ſuam Curam Norberto reſignavit; & reſignatione in Curiâ Romanâ, ſecundâ die Januarii 1708. admiſſâ, ipſe deceſſit tertiâ Julii ſequentis die. Norbertus Beneficii poſſeſſionem ab ipſâ die poſterâ deceſſûs ſui Reſignantis adeptus eſt. Epiſcopus verò ex alterâ parte de eâdem Curâ providit Theogeni, qui in ejuſdem quoque poſſeſſionem die ab illinc octavo fuit inductus. Nùm legitima eſt, quæ in favorem iſtius poſtremi proviſio ſucceſſit?

Respons.

Canonica legitimaque eſt, quæ in gratiam Theogenis ſucceſſit, proviſio; Caduca verò ex lapſu ſemeſtris, adeoque nulla evaſit, quæ Norberto conceſſa fuerat. Ratio eſt, quòd quæcumque proviſio ſive nomine Summi Pontificis, ſive ipſiuſmet Ordinarii, inſcripta, neceſſariò publicari debeat per poſſeſſionem inſtituendam; nimirùm quæ ab Ordinario data fuit, intra menſem ab ipſâ die, quæ eidem aſcribitur, computandum; quæ vero à Papâ, intra ſex menſes; quod niſi ſic factum fuerit, & Reſignans nondùm de poſſeſſione ſui Beneficii depulſus decedat; proviſio Reſignatarii nulla ſit, neque quidquam ei poteſt juris conferre. Ex quibus inſerre eſt, ſiquidem Norbertus ſex menſes abire permiſerit, Ovidio ſito Reſignante non expulſo Beneficii poſſeſſione, & Ovidius ipſe remanens etiamnùm Beneficii ſui poſſeſſor è vivis fuerit ſublatus; ipſius proviſionem irritam protsùs evaſiſſe atque caducam, neque eum ullatenùs juvari ex ejuſdem poſſeſſione, quam inivit: Jure conferendi planè devoluto ad Epiſcopum, qui proprius eſt ejuſdem Beneficii atque Ordinarius Collator: adeoque Theogenes legitimus eſt Beneficii Titularis.

Quæ deciſio nititur unâ quâdam ex Regulis Cancellariæ Romanæ, quæ dicitur: *De publicandis reſignationibus*, cui nec etiam Summus ipſe Pontifex poteſt derogare, juxta receptam paſſim in Regno Juriſprudentiam, quæ quantùm ad eam rem, ſtrictiſſimè obſervatur, quo præcidantur infinitæ prope-modum fraudes & confidentiæ, quæ, eâ cautione non adhibitâ, undequaque impunè ſtruerentur. Atque eâ de causâ, præfata Regula admiſſa fuit in Galliâ, in quâ vim Legis obtinet.

Eſt tamen obſervandum 1. futurum, ut non haberet locum, ſi dolus, metus gravis, aut violentia obſtarent, ne Reſignatarius poſſeſſionem adiret; atverò ex legis ignorantiâ, aut puſillari ætate, ipſius effectus non impediretur; quemadmodùm judicatum eſt ab Amplioti Conſilio 2. Januarii 1543. 2. Non anteà decurrere incipere ſex menſes, quàm ab ipſâ die, quâ reſignatio in Curiâ Romanâ admiſſa eſt; non autem à die præſtiti conſenſûs à Reſignante, vel ipſius Procuratore; juxta Arreſtum 14. Julii 1541. quod refert Fontanon (b). 3. Notandum quoque eſt, ſecluſo caſu defuncti Reſignantis, Reſignatarium poſſe juvari ſuâ proviſione, & reſignati Beneficii venire in poſſeſſionem intra triennium, quo quidem ſpatio temporis elapſo, proviſio nulla ſit: negligentia ſiquidem Reſignatarii, cenſeatur quaſi quædam ipſius proviſionis renunciatio tacita. 4. In eo caſu liberum jam Reſignanti non fieri, ſuum idem Beneficium eidem Reſignatario iterùm reſignare; ut Decreto Urbani VIII. & Edicto de Antigrapho conſtituitur (c).

(b) Fontan. tom. 4. Edictorum. pag 493.

(c) Edict. de Antigrapho art. 10.

CASUS XI.

Papinius, Prior de S. Joſſe, cùm miſiſſet Romam ſuam procurationem cauſâ reſignandi ſui Prioratûs in favorem ſui nepotis Galli, & Curſor illuc perveniſſet 10. Octobris, datâque eodem die retentâ; antequàm proviſiones expedirentur, Papa obiit. Numquid iſtâ datâ poteſt Gallus juvari, ut à Papâ futuro defuncti ſucceſſore de eodem Beneficio obtineat ſibi concedi proviſiones?

Respons.

Quæ retenta eſt die, quo Curſor Romam acceſſit, data ſemper valet, quanquàm ipſomet die, vel die poſterâ Papa decedat. Ut namque Cabaſſutius ait (d), licèt Papa exſpiret, non exſpirat ipſius Dignitas: quod facilè probatur ex diſpoſitione cujuſdam Decretalis Alexandri III. ſcribentis ad Abbatem & Religioſos de Magno Monaſterio, vulgò appellato Marmontier (e), atque eâdem de cauſâ Lex quædam de Digeſto præcipit, *ut quod*

(d) Joan. Cabaſſut. juris can. theor. & prax. l. 2. c. 21. num. fin.

(e) Alexand. III. in c. *Quoniam.* 14. *de* officio & poteſt. judicis deleg. lib. 1. tit. 29.

Digitized by Google

ut quod Principi relictum eſt, qui, antequam dies legati cedat, ab hominibus ereptus eſt, ex conſtitutione Divi Antonini, ſucceſſori ejus debeatur (a). Ut pote qui eâdem, quâ defunctus Princeps, dignitatis eminentiâ fulgeat.

(a) Leg. *Quod* Princip. 56 ff. de legatis 2. l. 31. tit. 1.

Dicendum eſt ergo, ſtatim à confectâ alterius Summi Pontificis electione, poſſe vi retentæ datæ in favorem Galli proviſiones expediri.

CASUS XII.

Philemon in infirmitate conſtitutus, quamdam, quâ gaudebat, Capellaniam ſimplicem in Curiâ Romanâ reſignavit in favorem Laurentii. Cùm verò convaluiſſet à ſuâ infirmitate, Laurentius noluit neque ex reſignatione iſtâ commodi quidquam capere, neque vel etiam expeditas in ſui favorem capeſſere proviſiones. Philemon deinde poſt quatuor ab illinc annos in morbum lapſus, eandem Capellaniam ſuam ei iterùm reſignavit, nullâ de reſignatione priori factâ mentione; & poſt menſem unum obiit, non revocatâ neque alterâ iſtâ reſignatione, neque etiam priori, quam confecerat. Laurentio-ne, qui in poſſeſſionem iſtius Beneficii venit, fuit Canonicè proviſum?

Respons.

Quam confecit Philemon in favorem Laurentii, reſignatio altera nullius omnino eſt valoris; atque adeo de Capellaniâ præfatâ Laurentio nullatenùs Canonice proviſum eſt. Ratio eſt, quia, ut in diſſolvendâ ſuperiori difficultate obiter diximus, qui Beneficium in gratiam alterius jam reſignavit, non poteſt eidem alterâ vice idem Beneficium validè reſignare, quandò reſignatio præcedens, quæ Romæ admiſſa fuit, non reſciſſa eſt, niſi de eo in ſupplicatione, quæ habetur apud Papam, aliquod verbum injiciatur; quo quidem in caſo Reſignatario incumberet, ante deceſſum Reſignantis adire Beneficii poſſeſſionem: alioquin cenſeretur per obitum vacare.

Eam verò ob cauſam, poſtquàm ſemel prior Reſignatio admiſſa eſt, altera caret effectu, quòd inde certiſſimè induceretur hæreditaria ſucceſſio Beneficiorum: quod cùm ſanctis Canonibus, tùm plurimis Summorum Pontificum Decretalibus, quæ ſufficiet ad marginem indicare, penitùs damnatur atque reprobatur (b).

(b) Innoc. II. in Conc. Rom. an. 1139. in can. *Apoſtolica*. 7. 8. q. 1.
Conc Pictaviens. in cap. *Nullus*. 1 de Præb. & Dignit.
Alex. III in c. *Præſentium*. 3. de filiis Presbyterorum.
Et in c. *Conquerente*. 4. & in c. *Ex tranſmiſſâ*. 7. & in c. *Ad extirpandas*. 11. ac paſſim eod. tit.
Idem in c. *Ad hæc*. 15. de decimis. & in c. *Conſuluit*. 15. de jure patronat.
Innoc. III. in c. *Ad decorem*. 5. de Inſtitutionibus. &c.

Operæ pretium eſt nihilominùs obſervare, ſi Philemon opportuno tempore ac ſervatis ſervandis, priorem reſignationem abrogaſſet, antequam in Curiâ Romanâ fuiſſet acceptata; aut ipſe Laurentius, ut primùm novit in ſui favorem iſtam reſignationem acceſſiſſe, ſignificaſſet inſtrumento bonâ fide ac coram Notariis confecto, nolle ſe eandem ſibi vindicare; futurum in eo caſu, ut valeret Philemon idem ei Beneficium alterâ quoque vice reſignare. At cum tunc oporteret, in ejuſdem poſſeſſionem, adhuc Philemone vivente, induti, alioquin Beneficium iſtud per obitum vacare certiſſimè declararetur.

Dicimus: ſi Laurentius reſignatam in ſui favorem Beneficium bonâ fide rejeciſſet, repudiatâ, quæ in ſuam gratiam exhibita fuiſſet, priori reſignatione. Si enim Colluſionis quid præ ſe ferret, iſta detrectatio, altera, quæ acceſſiſſet, Reſignatio ſive pura & ſimplex, ſive cauſâ permutationis, Canonicis prorſus inſtitutis diſſentiret (c).

(c) Sambovius tom. 1. caſu 18.

CASUS XIII.

Nemesius Parochus de S. Juſtino reſignatam in Curiâ Romanâ ſuam Curam in favorem Leonis, voluntate poſtmodùm immutatâ, dimiſit purè ac ſimpliciter in manibus Epiſcopi proprii, die à diſceſſu Curſoris ſeptimo vel octavo. De eâdem ab Epiſcopo ſtatim proviſum eſt Antonio, qui illicò ejuſdem adivit poſſeſſionem. Poſt duos menſes Leo, ſuis proviſionibus de Curiâ Romanâ acceptis, ab Epiſcopo *viſa* petivit, cujus paſſus eſt repulſam. A Metropolitano autem, ad quem eâ de re confugit, illud idem obtinuit in ſui favorem expediri, poſteâque poſſeſſionem adeptus eſt, cui plurimùm obſtitit Antonius. Quâ de re quæritur utri Canonicæ proviſionis jus ſuccurrat?

Respons.

Leoni ſoli ſuccurrit beneficium Canonicæ proviſionis. Cùm enim Nemeſius in ipſius favorem confecerit in Curiâ Romanâ reſignationem, neque ſuam procurationem *ad reſignandum* reſciderit; profectò valet ipſius proviſio, neque dimiſſione ſubſequenti, ſed revocatione tempore opportuno ſcriptâ; ac debitâ ratione denunciatâ poteſt tantummodo infirmari. Ideoque perperam proviſum eſt Antonio; ſiquidem, quæ poſt tempus acceſſit, Nemeſii dimiſſio nullius omnino ſit nec roboris, nec momenti; atque ex conſcientiâ obligatur, ad Curam cedendam Leoni, cui ſoli titulus legitimus ſuffragatur. Ita legitur conceptis verbis conſtitui in Conſtitutione Clementis V. cùm præſens aderat Concilio Generali Viennenſi anno 1311. celebrato. En ipſiſſima ſunt præfatæ Conſtitutionis verba (d). *Cùm illuſio & variatio in perſonis Eccleſiaſticis maximè ſint vitanda; præſenti Conſtitutione ſancimus: ut, ſi quis ad cedendum Pontificati, vel alii cuilibet dignitati, vel Beneficio Procuratorem ſponte ac liberè conſtituerit, & ipſum ignorantem poſtmodùm duxerit quomodolibet revocandum; teneat ceſſio facta per eum, antequàm ad ipſius, vel illius, in cujus manibus ceſſio fuerat facienda, notitiam revocatio hujuſmodi ſit deducta* (e).

(d) Clementinâ unicâ. de renunciatione. lib. 1. tit. 4.

(e) Colloq. Condomen. tom. 2. colloq. 2. ſect. 1.

CASUS XIV.

Andronicus Prior de S. Genu, cùm propter facinus ab eo perpetratum, pronunciatâ ſecundùm formulas juris ſententiâ, declaratus fuiſſet Beneficio ſuo repulſus ac privatus; de prædictâ ſententiâ provocavit ad Superiorem Judicem, deindèque Prioratum ſuum in favorem Ambroſii ſui Nepotis in Romanâ Curiâ reſignavit. Num iſta reſignatio alicujus roboris eſt ac pretii?

Respons.

Equidem quibuſdam Summæ atrocitatis facinoribus, putà Læſæ Majeſtatis in primo capite, Parricidii, hæreſis (f), meditatæ cædis (g) & cæteris aliquibus ejuſmodi pœna inuritur, ut Beneficiorum vacationem *ipſo facto* inducant, abſque eo, quòd opus ſit eadem, ex præcedenti ſententiâ, vacantia declarari: in eoque caſu, qui aliquod ex dictis facinoribus contraxit, nulla jam ei copia datur, de ſuo Beneficio diſponendi; quoniam juris ipſius eſſe penitùs deſiit: adeo ut quicumque alius Eccleſiaſticus habilis ad illud idem poſſidendum, jus habeat agendi, quo ſibi de eo provideatur, & in illius poſſeſſionem deinde veniendi, veritatem perpetrati criminis apud Judices certiſſimis argumentis aſſerendo. At verò, cùm facinori circumſtantiæ deſunt, quæ illud immane omnino efficiant, nec beneficii vacationem inducit, niſi *ipſo jure*; atque adeo neceſſe eſt, juxtà ſanctiſſimos Canones (h) illud idem à Judice vacans declarari; ſupereſt adhuc Beneficiario damnato facultas de eodem diſponendi, poſtquàm de ſententiâ adversùs ſemetipſum pronunciatâ ad Judicem Superiorem appellavit:

(f) Cap. *Quoniam*. 1 & c. *Cum ſecundum*. 19. de hæret. in 6. lib. 5. tit. 2.
(g) Innoc IV. in c. *pro humani*. 1. §. 2. de Homicidio. in 6. lib. 5. tit. 4.
(h) Nicol. I. in can. *Sciendum*. 39. diſt. 50.
Innoc. III. in c. *Ex litteris*. 10. de exceſſib prælat. & ſubditorum. lib. 5. tit. 31.
Cæleſtin. III. in c. *Henricus*. II. de Cleric. pugnant. in duello. lib. 5. tit. 14.

lavit: cùm id ſit provocationis proprius effectus, ut vim habeat ſuſpenſivam, quantum ad executionem alicujus ſententiæ, donec eidem Judicis Superioris autoritas & robur acceſſerit; quemadmodùm legitur in Decretalibus quamplurimis, & in jure Romano (a), præter quam in aliquibus Caſibus ipſo Jure Canonico prorſus ac diſtinctis verbis exceptis; putà cùm res eſt de Cenſuris (b), aut etiam excluſis ipſis Principis legibus.

Quam deciſionem tanquàm genuinum Cabaſſutii fœtum apud eum reperire eſt in loco, in quo ſic habet (c): *Criminum alia inducunt Beneficii vacationem ipſo ſolo facto: alia verò, nonniſi per Judicis ſententiam. Atque in his ultimis, non autem in prioribus illis, poteſt reus ſuo Beneficio apud Papam, vel legatum renuntiare in alterius ſavorem ante ſuæ condemnationis ſententiam; quin etiam poſt ſententiam, dummodò ſit per appellationem ſuſpenſa. Quibus etiam caſibus poteſt apud Ordinarium ſimpliciter reſignare.*

Eàdem quoque ratione decidit ipſe Rebuffus (d); qui ait: *In Franciâ ... reſignatio bona eſt, etiamſi poſt privationem fuerit appellatum à ſententiâ .. & ita obtinuit Epiſcopus Uticenſis in magno Concilio per reſignationem cujuſdam ſcelesti privati; dummodò fiat mentio illius privationis & proceſſus.* Idem etiam unanimi ore docent, quos habemus, cæteri Juriſconſulti, ut Probus, Boërius, Mainardus, Bengeüs atque Mornacius (e). Ex quibus inferre licet; ab Audronico potuiſſe Prioratum, quo gaudebat, in ſavorem Ambroſii ipſius Nepotis validè omnino reſignari, poſtquam ab eo appellatum fuit de ſententiâ, quâ de eodem dejectus ac repulſus declarabatur; modò facinus, propter quod condemnatus eſt, iis non annumeretur, quæ Beneficiorum vacationem *ipſo facto* inducunt, qualia ſunt ea, quæ ab ipſo præſentis reſponſionis aditu reſignavimus: enimverò ut dicit Cabaſſutius; *In odium deteſtabiliorum criminum cenſetur vacare Beneficium ab ipſo momento, quo fuit perpetratum* (f).

(a) Alex. III. in c. *Ad hæc.* 30. de appellat. l. 2. tit. 28. Lucius III. in c. *Ad hæc.* 37. eod. tit. Leg. *Unicâ.* ff. nihil novari appellat. interpoſitâ.
(b) Cit. c. *Ad hæc.* 37. Innoc III. in c. *Paſtoralis.* 53. de appellat.
(c) Joan. Caballut. juris can theor. & prax. l. 7. c. 6. n. 4.
(d) Petr Rebuffus prax. Benef tit. de modis amittendi Beneficis. n. 52.
(e) Probus addit. ad Gloſſ. Pragmat. ſanct. tit. de Collat. verbo. *Diſponere.* addit. 12. Boerius de Bourdigal. 200. Mainard. deciſ Toloſan. 61. Papo Notoriorum. part. 3. lib. 8. tit. 1. de interdictis & action. poſſeſſ. Mornac. ad tit. ff. de his, qui notantur infamiâ. Bengeus tit. quibus modis vacat, aut amittitur Benef. § 6. n. 16. 17. 18. & 19.
(f) Cabaſſut. cit. l. 2. c. 12. n. 1.

CASUS XV.

JUSTINUS Canonicus de Eccleſiâ Cathedrali Meſſanenſi, in gratiam Joannis proprii ſui filii, quem, de juſto matrimonio, contracto antequàm Eccleſiam ingrederetur, ſuſceperat, Præbendam ſuam reſignavit: an iſta reſignatio cùm valida, tùm Canonica eſt?

RESPONS.

Prædicta reſignatio neque valida eſt, neque Canonica. Nam non poteſt Pater, ita ſtatuentibus ſanctiſſimis Canonibus, Beneficium ſuum in favorem proprii ſui filii reſignare. Plurima Concilia iſtud diſtrictè omnino interdixerunt; atque inter alia Concilium Abricenſe anno 1172. celebratum ſub Pontificatu Alexandri III. (g) cujus Decretum legitur conceptum iſtis verbis: *Filii Presbyterorum non ponantur in Eccleſiis Patrum ſuorum.* Concilium Lahethenſe actum ab Epiſcopis Provinciæ Cantuarienſis anno 1281. ſedente Martino IV. (h) declarat vacantia pleno jure Beneficia, quibus ex reſignatione Patrum ſuorum filii præficiuntur: *Cùm à jure ſit inhibitum,* inquiunt Patres, qui præfato Concilio aderant, *ne abſque diſpenſatione Apoſtolicâ præficiantur filii Presbyterorum, aut Rectorum, in Eccleſiis, in quibus Patres eorum immediatè, ſeu proximâ miniſtrarunt, & conſtet, ipſa Beneficia vacare, ſi contrarium fuerit attentatum; præcipimus, ut Prælati de Eccleſiis ſic vacantibus diligenter inquirant .... cautiùs præcaventes de cætera, ut Clerici ad hujuſmodi Beneficia nullo modo admittantur.*

Ea verò potiſſimùm de causâ, voluit Eccleſia, ejuſmodi reſignationes prorſùs infirmari, *ne contrà Juſtitiam in hæreditate Crucifixi, per ſurreptionem; locus pateat ſucceſſioni:* quemadmodùm Concilium citatum loquitur. Atque reverà eum ſibi finem maximè propoſuerunt Canones Conciliorum, ſummorumque Pontificum Decretalia in prohibitoriis Decretis, quæ per univerſas paſſim ætates tulerunt de arcendâ iſtâ Beneficiorum hæreditariâ quaſi ſucceſſione. Quâ de re Innocentius II. qui vivebat antequàm haberentur Concilia Abrincenſe & Lahethenſe, ipſe præſidens Romano cuidam Concilio anno 1139, ſic ſtatuit (i): *Autoritate Apoſtolicâ prohibemus, ne quis Eccleſias & Præbendas, Præpoſituras, Capellanias, aut aliqua Eccleſiaſtica officia hæreditario jure valeat vendicare, aut expoſtulare præſumat. Quod ſi quis improbus, aut ambitionis reus attentare præſumpſerit; debitâ pœnâ mulctabitur & poſtulatis carebit.* Quod quidem caput Diſciplinæ Gloſſa confirmat (k) ex quâdam Decretali, in quâ Alexander III. ait (l): *Præſentium autoritate jubemus, ut filios Sacerdotum in Eccleſiis paternis miniſtrare; vel eas quâlibet occaſione abtinere nullatenùs patiaris; ſed ipſas ab Eccleſiis, in quibus Patres ipſorum miniſtraſſe noſcuntur, ſtudeas penitùs amovere.* Idemque prohibitorium interdictum habet laudatus Papa in plurimis aliis Conſtitutionibus, quas adire licet in Corpore Juris. (m). Honorius III. ſermonem faciens de Sacerdote quodam, cui nomen erat Virgilius, à quo poſſidebatur Cora, *quam nullo medio habuit ejus Pater* jubet, ut, nihil obſtante diſpenſatione, quam ei indulſerat Remenſis Archiepiſcopus tanquàm, in eâ re, legatione Apoſtolicâ fungens, eàdem privetur, adempto ei quocumque appellationis perfugio (n).

Eſt ergò extra omnem dubitationis aleam conſtitutum, non poſſe à Juſtino ipſius Præbendam reſignari in favorem Joannis ipſius filii, quanquàm ex legitimo thoro progeniti, quin eo ipſo peſſumdentur Eccleſiaſtica Inſtituta, quæ ut plurimùm invaluêre; niſi, ex diſpenſatione legitimâ, id ei à Summo Pontifice permiſſum fuerit.

Cujus rei occaſione obſervandum eſt, Canones multò ſtrictiores, rigidioreſque eſſe, quoad Spurios filios Beneficiariorum. Neque enim iis prohibetur tantummodò, ne poſſideant Beneficia, quæ ſui Patres animo haberent in eorum favorem reſignare; ſed nequidem illis licitum ſit, ulli alii Beneficio in eàdem Eccleſiâ præfici, in quâ Patres eorum ex titulo aliquo præponuntur; quemadmodùm declaratur ab Innocentio III. (o) quanquàm, juxta aliam Decretalem, quæ eſt Clementis III. (p) illud idem non interdicatur iis, qui ex legitimo matrimonio nati ſunt, quod præceſſit antequàm eorum Patres Eccleſiaſticis ordinibus inſignirentur.

Concilium Tridentinum adhuc longiùs procedit (q); ſic namque de filiis Spuriis conficit iſtâ ratione Decretum: *Ut paternæ incontinentiæ memoria à locis Deo conſecratis, quos maximè puritas ſanctitaſque decet, longiſſimè arceatur: non liceat filiis Clericorum, qui non ex legitimo nati ſunt matrimonio, in Eccleſiis ubi eorum Patres Beneficium aliquod Eccleſiaſticum habent, aut habuerunt, quodcumque etiam Beneficium diſſimile obtinere, nec in dictis Eccleſiis quoquo modo miniſtrare, nec penſiones ſuper fructibus Beneficiorum, quæ Parentes eorum obtinent, aut aliàs obtinuerunt, habere. Quod ſi in præſenti Pater & filius in eàdem Eccleſiâ Beneficia obtinere reperiantur; cogatur filius ſuum Beneficium reſignare, aut cùm alio permutare extrà Eccleſiam intra trium menſium ſpatium. Aliàs ipſo jure eo privatus exiſtat; & ſuper iis quæcumque diſpenſatio ſubreptitia cenſeatur.* Quibus præfati Concilii Patres ſubjiciunt: *Ad hæc reciproca*

(g) Conc. Abrinc. c. 2. Tom 10. Concil. General. Philip. Labbe. pag. 1460.
(h) Conc. Lambethens. c. 13. Tom. 11. Concil. pag.
(i) Innoc. II. in can. *Apoſtolicâ.* 6. 8. q. 1.
(k) Gloſſ. in cit. can. *Apoſtolicâ.* v. *Præbendas.*
(l) Alexand. III. in c. *Præſentium.* 3. de filiis Presbyterorum Ordinand. vel non. l. 1. tit. 17.
(m) Idem in c. *Conquerente.* 4. in c. *Quoniam.* 10. & in cap. *Ad extirpandas.* 11. eod. tit.
(n) Honorius III. in c. *De lectus.* 17. eod. tit.
(o) Innoc. III in c. *Cùm decorem.* 15. & in c. *Ad abolendam.* 16. eod. tit.
(p) Clem. III. in c. *Ad hæc.* 12. eod. tit.
(q) Conc. Trident. cit. ſeſſ. 25. de reform. c. 15.

proca reſignationes, ſi quæ poſthàc à Parentibus Clericis in favorem filiorum fiant, ut alter alterius Beneficium conſequatur; in fraudem hujus Decreti & Canonicarum ſanctionum factæ omnino cenſeantur; nec collationes ſecutæ vigore hujuſmodi reſignationum, ſeu aliarum quarumcumque, quæ in fraudem facta fuerint, ipſis Clericorum filiis ſuffragentur.

Tandem ne quid nobis eorum excidat, quæ maximè juvat, eo in materiâ, perſpecta habere; Exiſtimamus, addendum eſſe, à Canoniſtarum pleriſque contendi, nequidem poſſe poſſideri à nepote Beneficium, quo ejuſdem avus ex titulo potitus ac gaviſus fuerat. Ita cenſet Author Gloſſæ in Canonem, quem citavimus (a); & eandem propugnat opinionem occaſione cujuſdam Decretalis Alexandri III., quam etiam allegavimus (b): Atque potiſſimùm innititur plurimis Legibus Romanis (c), quæ ferunt, nepotes cum filiis indiſcriminatim haberi ſub communi liberorum appellatione. Cui opinioni Rebuffus (d) adhæret, qui in ipſius ejuſdem patrocinium appellat Panormitanum, & Joannem de Anania, qui idem utpluri mùm dicitur Archidiaconus; & teſtatur (e), ita paſſim judicari in ſupremis Galliarum Curiis.

(a) Gloſſ. in cit. can. *Apoſtolica.*
(b) Gloſſ. in cap. *Ad extirpandas.* ſupra cit.
(c) Leg. *Liberorum.* & Leg. *Juſta.* ff. de verborum ſignif.
(d) Petrus Rebuffus prax. Benef. de diſpenſatione. ſuper defectu natalium n. 25.
(e) Idem ibid. & tract. de pacific. poſſeſſo. n. 277.

CASUS XVI.

Flavius Prior de S. Calvomontio cogitat reſignare ſuum Beneficium in favorem Titii ſui Patris, qui defunctâ ſuâ uxore, Eccleſiaſticæ vitæ amplexus eſt inſtitutum. Num poteſt propoſitum exſequi, non perfractis Legibus Canonicis?

Respons.

Non eadem eſt, in materiâ reſignationis, conditio filii, ad ſuum Patrem, quæ Patris erga ſuum filium. Licèt enimverò, ſecundùm Canones, non poſſit Pater ſuum Beneficium in favorem proprii filii reſignare, conceditur tamen filio, ut valeat de Beneficio, quo gaudet, conficere in favorem Patris ſui reſignationem. Ratio eſt, quòd nuſquàm legatur Canon, quo iſtud interdictum fuiſſe reperiatur: Quod ſufficit, ut ejuſmodi reſignatio valeat atque comprobetur, quippe non poſſit reprobari, quaſi rerum Beneficialium inducens hæreditariam ſucceſſionem; ſiquidem Patres non ſuccedant in bona filiorum ſuorum, niſi reluctante quodammodò ordine naturali, & obſtante plurimùm communi ipſorummet voto, quo nimirùm magis intendunt, eoſdem habere viventes, & ſuorum bonorum poſt ſe relinquere ſucceſſores: *Parentes ad bona liberorum ratio miſerationis* (id eſt pietatis) *admittit*, inquit Lex (f), *& Parentum commune votum.*

Quæ ratio plurimos magni nominis Autores in noſtram ſententiam adduxit. Atque inter alios Rebuffum (g), qui ſic habet: *Non prohibetur tamen Patri habere Beneficium filii: tum quòd hoc non invenitur expreſſè prohibitum; tùm etiam, quia odioſum eſt. Ergo potiùs reſtringendum* (h).... *& quia etiam hoc rarum eſt, ut filii theſaurizent parentibus, & eis Beneficia reſervent.* Farinacius, Deſpeiſſens & Cabaſſutius qui eos appellat, eamdem quoque ſequuntur opinionem (i).

Vide:
- Beneficium.
- Beneficiarium.
- Eques. Caſus Renatus.
- Confidentia.
- Permutatio.
- Proviſio.
- Simonia.

(f) Leg. *Scripto.* 6. ff. unde liberi & ibi Gloſſ. lib. 38. tit. 7. Item Leg. *Nam eſt.* 15. ff. de inofficioſo teſtamen. lib. 5. tit. 2. Et Leg. *Julianus.* 16 §. *De ſique.* ff. Si quis omiſſa causâ teſtament. &c. lib. 29. tit. 4.
(g) Petrus Rebuff in prax. Benefic. part. 2. tit. de diſpenſat. ſuper defectu natalium. n. 29.
(h) Leg. *Cùm quidam.* ff de liberis & poſthumis hæredibus inſtituendis vel exhæredand. l. 28 tit. 2.
(i) Joann. Cabaſſut. juriſcan theor. & prax. l. 2. c. 9. n. 7. Et apud eum Farinac. deciſ. part. 4 c. 128. Et Eſpeiſſeus tract. de Benef. tit. 3. n. 84.

RESTITUTIO.

Juxta S. Thomam (k), *Reſtituere, nihil aliud eſſe videtur, quàm iteratò aliquem ſtatuere in poſſeſſionem, vel dominium rei ſuæ.* Indeque laudatus S. Doctor ſic habet. *Reſtitutio eſt actus juſtitiæ commutativæ, quando ſcilicet res unius ab alio habetur, vel per voluntatem ejus, ſicut in mutuo, vel in depoſito; vel contra voluntatem ejus, ſicut in rapinâ, vel furto.* At quoniam ex ſimplici rei alicujus reſtitutione, ipſius conſcientiæ ſecuritati plerùmque non conſulitur ſufficienti modo; & præterea neceſſe eſt, compenſari quodcumque damnum proximo, ex injuſtâ rei iſtius occupatione, fuit illatum; ſolent Theologi reſtitutionis naturam iſtis verbis explicare (l): *Reſtitutio eſt rei acceptæ redditio, vel damni illati compenſatio*, ſeu, *tantidem refuſio.*

(k) 2. 2. q. 62. a. 1. in corp.
(l) Polm. part. 2. 2. n. 415.

Præceptum reſtitutionis eſt de neceſſitate ſalutis: ac poteſt tanquàm affirmativum haberi, in eo quòd, jubeat rem, quæ proprietario ablata eſt, vel contra ipſius voluntatem retinetur, eidem reſtitui; ſeu conſiderari poteſt tanquàm negativum, in eo quòd prohibeat, rem alienam proprietario, nolente, atque inſcio, retineri.

Obligatio reſtitutionis ſemper incumbit, quando peccatum eſt contra juſtitiam proximo debitam.

Cùm fuit inter plurimos ejuſdem furti ſocietas, aut cujuſlibet alterius actûs adverſantis juſtitiæ; omnes in ſolidum obligantur ad reſtitutionem.

Inter eos omnes, quos urgere poteſt reſtitutionis obligatio; coriphæus omnium habetur, qui iniquus eſt rei poſſeſſor; cui deinde ſuccedunt quaſi ſecundarii, qui fuerunt injuſtitiæ perpetratæ, aut detrimenti proximo illati ſocii atque particeps, ſive jubendo, ſuadendo, aut quoquo alio modo concurrendo.

Quando res in integrâ ſuâ naturâ non perſeverat; altera res ejuſdem valoris reſtituenda eſt.

Quæcumque reſtitutio ſtatim debet fieri, atque poteſt, nec licet, eam differri, niſi ex aliquâ graviſſimâ & juſtâ causâ.

Cùm ignoratur, cui ſit reſtituendum; deficiente, cui reſtitutio fiat, pauperibus addicenda eſt.

Neque verò ſola res, quæ poſſidetur iniquè, reddenda eſt; ſed inſuper, quæcumque detrimenta rei proprietario, ex ejuſdem privatione, emerſerunt, aut poſtea poterunt emergere; ei ſunt in integrum rependenda; ſic verbi gratiâ Joannes, Jacobo artifici, furto ſurripuit ferramenta, quibus in exercendâ arte ſuâ uti conſuevetat, atque, ex iniquâ iſtâ dictorum ipſius ferramentorum poſſeſſione, omnem ei viræ ex operâ ſuâ ſuſtinendæ locum, per integrum menſem, intercluſit; Joannes obligatur, non tantùm ad reſtituenda Jacobo ipſius ferramenta, ſed etiam ad eidem rependendam omnem pecuniam, quæ ei obveniſſet ex uſu ipſius ferramentorum, ſi ea ſibi potuiſſet adhibere.

Ut fama atque bonum nomen ſpeciem boni pretioſioris & excellentioris conſtituunt auro, argenro, cæteriſque ejuſmodi theſauris; eorumdem reſtitutio arctiorem ac prorſus neceſſariam inducit obligationem, eique, quantùm poſſibile eſt, fieri debet, cui pretioſa iſta bona ablata ſunt per calumniam, aut per obtrectationem, per furtum, aut per aliam iniquam viam, quæcumque tandem eſſe poſſit.

Nullus diſſerendi finis eſſet, ſi, quidquid materiam reſtirutionis attinet, hîc loci recenſere aggrederemur: aliundè verò ſeſe, quaſi iterato ſermone, legentibus offerrent plurima eâ de re principia, quæ copioſè tractata paſſim recurrent in 224. Deciſionibus, ex quibus præſens iſte titulus conflatur. Iſtud tantummodò volumus imprimis obſervari, nimirùm iſtam materiam plurimùm omnino referre ad fidelium ſalutem, prætereaque propriam omnium hominum, cujuſcumque ſtatûs ſint atque conditionis, eſſe omnino conſiderandam; hoc eſt, perinde pertinere ad Reges, ſicut ad eorum ſubditos; ad Magnates, quemadmodùm ad viros de plebeiâ fæce; ad locupletes, & ad egenos; ad Magiſtratus, Judices, cæteroſque homines forenſes ad Mercatores, Negotiatores, Artifices, Dominos atque Dominas, Domeſticos, Viros Eccleſiaſticos, & perſonas Religioſas ac Seculares; uno verbo quaſcumque perſonas, perſonarumque conditiones, nullâ adhibitâ exceptione: Quoniam ut omnibus Hominibus incumbit, quæcumque Chriſtianam caritatem decent, mutuis ad invicem officiis proſequi; Ita eoſdem neceſſe eſt, invigilare, ergà ſeſe invicem obſervandis regulis Chriſtianæ juſtitiæ: quibus interdicitur, ne bonum alienum injuſtè accipiatur, aut detineatur, neque etiam proximo detrimenti quidquam importetur.

Attamen ex omnibus obligationibus, quibus aſtringuntur Chriſtiani, quaſque præſcribit Divina Lex, ſolam reſtitutionis Legem reperire eſt, quæ perperam omnino cuſtodiatur; adeò dirâ habendi cupidine moveantur, quotquot Religionis amore, propriæque ſalutis ſtudio parùm afficiuntur. Facilè comprimuntur, quos eâ de re, bona timidaque indoles offert, conſcientiæ ſtimuli; Conquiruntur, & undequaque quærentibus occurrunt infinitæ nimis, eæque prorſus futiles cauſæ peſſumdandæ rantæ obligationis: ac ſæpè contingit, non eam ante agnoſci, quàm cùm vitæ finis inſtare ſentitur: Quin etiam innumeros videas, qui falſum, eâ in materiâ, pro vero præſumenres, alienis divitiis locupletes animo tranquillo miſerrimè moriuntur: Atque, quod movcat majorem admirarionem, ipſis Divitibus Magnatibuſque, præ cæteris, incommodo eſt reſtitutionis neceſſitas, cui vix ac ne vix quidem unquàm cedunt, præſertim verò, cùm iis liberi ſunt, quos animo habent, aut intra condirionis ſtatum ſuſtinere, aut etiam cumulatâ pecuniâ ad gradum ſuperiorem extollere: Et multi ſunt inter eos, quos ſumma rerum anguſtia undequaque invaderet, ſi quidquid rei malè partæ poſſident, omnino reſtituerent; quemadmodùm olim dixit quidam Ethnicus ſapientiâ ſuâ commendandus, cùm de Principibus ſermonem haberet (a): *Si Principes juſtitiam ſequi velint, ac ſuum cuique reſtituere, quod vi & armis occupaverunt, ad caſas & egeſtatem reverterentur.*

(a) Cicero de republicâ.

Ex dictis ſequitur, ſummo admodùm ac magis ordinario ſaluti impedimento eſſe, iniquam rei alienæ poſſeſſionem; indeque etiam Confeſſariis, quibus animo eſt, dignè fungi ſuo miniſterio, grave prorſus atque omnino intricatum afferri negotium. Eâque potiſſimùm de causâ, ut penitiùs edocerentur, animoque magis obfirmato reſiſterent injuſtitiæ, & eorum expugnent pertinaciam, qui crimen injuſtitiæ admittunt, Concilia, Patres, atque imprimis S. Auguſtinus tantoperè commendaverunt arctiſſimam reſtituendæ rei alienæ neceſſitatem.

Verùm, quod lugere ſatis non poſſumus, illud eſt nimirùm, quòd proximè elapſo ſæculo occurrerint Doctores mendacii atque iniquiratis, à quibus pervulgatæ ſunt deciſiones iis potiſſimùm faventes, qui rem alienam iniquâ poſſeſſione detinent, & prætextis falſis cauſis, ſeſe ab obligatione reſtituendi omnino eximi contendunt.

En

En deciſiones, quæ præſentem materiam proximè atque immediatè attingunt, quam hic loci ſumus fuſiori ſtilo proſecuturi; Iis verò ſtatim adjungetur propria ſua cenſura, quâ ſingulæ notatæ ac proſcriptæ ſunt ab Illuſtriſſimis Cleri Gallicani Antiſtitibus, in ſuis Comitiis generalibus, anni milleſimi ſeptingenteſimi; quæque legitur in Titulo X. in quo de furto tractatur.

PROPOSITIO XLVIII.

Non tenetur quis ſub pœnâ peccati mortalis reſtituere quod ablatum eſt per pauca furta, quantumcumque ſit magna ſumma totalis.

CENSURA.

Hæc propoſitio falſa eſt, pernicioſa, & furta etiam gravia approbat.

PROPOSITIO XLIX.

Qui alium movet, aut inducit ad inferendum grave damnum tertio, non tenetur ad reſtitutionem iſtius damni illati.

PROPOSITIO L.

Etiamſi Donatario perſpectum ſit, bona ſibi donata à quopiam, eâ mente ut Creditores fruſtrentur, non tenetur reſtituere; niſi eam donationem ſuaſerit, vel ad eam induxerit.

CENSURA.

Hæ propoſitiones falſæ ſunt, temerariæ, fraudibus & dolis patrocinantur, & juſtitiæ regulis repugnant.

Prædictarum propoſitionum duæ priores, jam anteà fuerant à Doctoribus Univerſitatis Lovanienſis condemnatæ; nimirùm prior, anno 1653. & altera anno 1657. & utraque poſtmodùm à Summo Pontifice Innocentio XI. Tertiæ denique ſimiliter notam cenſoriam inuſſerant Domini Vicarii Generales Illuſtriſſimi Cardinalis de Rets Pariſienſis Archiepiſcopi (*a*); adeoque cenſura iiſdem Propoſitionibus appoſita anno 1700. cujus textum Latinum jam retulimus, cùm de furto fecimus Sermonem; non ſucceſſit; niſi in cenſurarum antecedentium confirmationem.

(*a*) Vic. gener. Cenſ. pag. 16.

CASUS PRIMUS.

ROMULUS vendidit Sergio equum, quem in ipſius poteſtatem nondum dedit, & cui morbus, ex culpâ ejuſdem Romuli, ſtatim à confectâ venditione incidit, unde de ejus pretio plurimùm omnino detractum eſt: aut ipſemet equus ex inopinato quodam ac merè fortuito caſu petiit: aut tandem Judicis authoritate occupatus eſt & fiſco addictus, propter delictum à Romulo admiſſum, antequàm dictus equus Sergio traditus fuiſſet. Nùm venditor præfatus ex conſcientiâ tenetur ad damnum emptori in primo caſu rependendum, ſi culpa ipſius ſit tantummodò levis; hoc eſt, ſi ejuſmodi non fuerit, quæ dicitur *lata culpa* ex negligentiâ notabili & craſſâ proveniens? Eademne quoque ei incumbit obligatio, quantùm ad duos alios caſus?

RESPONS.

Exiſtimamus, quantùm ad propoſitum primum caſum, ex conſcientiâ induci Romolo obligationem exhibendæ Sergio damni compenſationis. Enimverò, loquendo ſtrictè, venditor tenetur ad reparationem damni, quod rei venditæ infertur, cùm illud idem importatum eſt ex ipſius notabili culpâ, *lata culpa*, vel etiam ex eâ culpâ, quam levem Leges appellant, *levis culpa*. Quæ communis eſt Juriſconſultorum ſententia in quamdam Legem Digeſti (*b*): *Cuſtodiam autem venditor talem præſtare debet, quam præſtant hi, quibus res commodata eſt, ut diligentiam præſtet exactiorem, quàm in ſuis rebus adhiberet.*

(*b*) Leg. Cuſtodiam. 3. ff. de periculo & commodo rei venditæ. lib. 18. tit. 6.

Quod pertinet autem ad fortuitos caſus; ab iiſdem quoque debet Romulus præſtare rem venditam; ſi equus non, niſi conditione adjectâ, fuerit venditus, neque completâ conditione caſus, qui in propoſitâ ſpecie enunciatur, advenerit. Ratio eſt, quòd certò certiùs conſtet, contractum, cui acceſſit conditio *de futuro*, ſuſpendi, nec, niſi poſt completam conditionem, cenſeri integrâ ratione perfectum. Verbi gratiâ, ſi Romulus ſuum equum Sergio vendidiſſet, appoſitâ iſtâ conditione, modò ſibi alius equus, quem expectaret ab emporio, ad quod, eundem emendi causâ, aliquem miſiſſet, adduceretur. Tunc caſu contingente, quòd equus, qui fuiſſet, adhibitâ iſta conditione, venditus, ante præfinitum tempus, ex fortuito aliquo infortunio periret; ipſius damnum integrum in ſolum Romulum recideret. *Quòd ſi ſub conditione res venierit*, inquit Juriſconſultus Paulus (*c*), *ſi quidem defecerit conditio; nulla eſt emptio, ſicut nec ſtipulatio. Quòd ſi extiterit, Proculus nec Octavenus emptoris eſſe periculum aiunt.* Verùm, cùm venditio omnino perfecta eſt, & ſuis numeris abſoluta, tunc ipſimet Emptori damnum, ex fortuitis etiam caſibus irruens, imputatur: *Cùm ſpeciem venditam per violentiam ignis aſſumptam dicas, ſi venditionem nulla conditio ſuſpenderat, amiſſæ rei periculum non te aſtringit*, inquit una alia Lex (*d*).

(*c*) Leg. Neceſſario. 8. ff. eod. tit.

Idem quoque dicendum eſt, ſi priuſquàm equus à Romulo fuiſſet Sergio traditus, ex ipſius manibus occuparetur propter perpetratum ab eo aliquod delictum, & Judicis authoritate fiſco addiceretur. Quæ quæſtio tertia eſt, quam propoſita ſpecies enunciat.

(*d*) Leg. Cùm ſpeciem. 5. ff. eod. tit.

Eſt eâdem denique ratione judicandum, ſi Romulus fidem dediſſet, futurum ut, intra conſtitutum quoddam temporis ſpatium, equum daret in poteſtatem Sergii; & ipſe cùm poſtea neglexerit eundem, tempore conſtituto, tradere contingeret,

equum aut penitùs perire, aut, ex fortuito caſu, damno aliquo affici. Tunc namque Romulum ipſum Equi detrimentum aſtringeret; ſiquidem ex propriâ ſuâ culpâ moram interpoſuiſſet. Atque illud omnino patet ex ſequenti Lege (a): *Si ... venditor moram adhibuerit, tùm poſſet ſe exſolvere. æquum eſt, ... moram venditori nocere*: quod planè congruit iſti Canonici Juris regulæ generali (b); *Mora ſua cuilibet eſt nociva.*

(a) L. *Illud*. 7. & L. *Quod ſi*. 14. ff. eod. tit. Item Leg. *Si fundus*. 33 ff. locati conducti l. 19 tit. 2.
(b) Reg. 25. de regulis Juris in 6.

Ea verò cauſa poteſt afferri, nimirùm quòd, cùm res vendita remaneat in poteſtate venditoris; ipſi obligatio incumbat, ejuſdem ſervandæ, donec eam tradiderit, non tantùm eâ diligentiâ, quam in ſuis rebus adhiberet, verùm etiam cum eâ diligentiâ quam præſtaret rei alicui ſibi commodatæ, ut fertur in prima Lege, quam allegavimus: & ad eum pertinere debeat quæcumque negligentia ſeu culpa, in quam vigilans aliquis Pater-familias non incideret (c). Cujus rei ratio aperta eſt. Venditionis enim contractus vertitur perindè in ipſam venditoris, ac emtoris utilitatem. *Ubi utrinſque utilitas vertitur, ut in empto ... dolus & culpa præſtatur* (d).

(c) Si venditor eam diligentiam adhibuiſſet in inſulâ cuſtodiendâ, quam debent homines frugi & diligentes præſtare, ſi quid accidiſſet, nihil ad eum pertinebit. L. *Si venditâ*. 11. ff. de periculo & commodo rei venditæ.
(d) L. *Si ut certo*. 5. § 2. ff commodati vel contrà lib. 13. tit. 6.

At è contrariò ſi Sergius emtor moram adhibuiſſet accipiendi ſui equi, ſive poſt conſtitutum temporis ſpatium, quo tradendus erat in ipſius poſſeſſionem, ſive, cùm non eſſet præfixum tempus, poſt admonitionem ipſi à Romulo ipſius venditore denunciatam; in eo caſu cuſtodia equi nullatenùs jam pertineret ad Romulum, neque damnum, quod eidem poſſet inferri; modò dolus nullus ex ipſius parte accederet. *Illud ſciendum eſt*, inquit Lex (e), *cùm moram emtor adhibere cœpit, jam non culpam, ſed dolum malum tantùm præſtandum à venditore.* Quod idem docetur à Cabaſſutio (f).

(e) L. *Illud*. 17. ff. de peric. & com rei venditæ. Item Leg. *Si quis*. 4. §. fin. ibid.
(f) Joan. Caballut juris can. theor. & prax. l. 6. c. 25. n. 6.

Exiſtimamus, partium noſtrarum potiſſimùm eſſe, hîc loci obiter obſervare, ſi res venditæ naturam earum rerum ſortirentur, quæ conſiſtunt in pondere, numero ſeu menſurâ, & ſimùl venumdatæ fuiſſent, nullo earumdem peracto numero, neque ſervato pondere ſeu modo, conſtitutoque earumdem certo quodam pretio; in eo caſu futurum, ut ad ſolum emtorem pertinerent fortuiti caſus emergentes, antequam eædem fuerint dinumeratæ, appenſæ, aut modulo probatæ. Verùm, ſi fuiſſent dinumeratæ, appenſæ, aut modulo probatæ à venditore & ab emtore, neque pretium conventum fuiſſet de iiſdem ſimul ſumptis, ſed ſecundùm pondus, modulum, aut numerum duodenum, tunc futurum ut ipſi venditori fortuiti caſus incumberent, ex quibus earumdem interitus, aut damnum ſequeretur. Quod etiam locum habere debet, ſi emtor pretium feciſſet certo numero cadorum vini, conſtituto de unoquoque cado certo quodam pretio, & adhibitâ conditione, quòd vinum foret prægustaturus: ſi namque vinum ante vitiaretur, quàm prægustatum fuiſſet, totum illius damnum recideret in venditorem: quanquam emtor, ex impreſſo ſuo charactere, illud idem jam ſuum effeciſſet.

CASUS II.

Hubertus cùm emiſſet à Marco decem modios tritici, eâ Lege, quòd conſtitutum unicuique modio pretium 150. librarum intra menſem foret rependurus; Marcus plurimùm confidens ipsâ pecuniâ ſibi ab Huberto perſolvendâ, eamque habens quaſi ſummam conſtituto tempore ſibi certiſſimè numerandam, alii emtioni nomen aſcripſit ſuum, cujus ſolutionem non potuit præſtare, quoniam Hubertus fidem datam non exſolvit: unde damnum ei emerſit ex ceſſante lucro 1000. & ampliùs librarum, quas potuiſſet lucrari, ſi Hubertus eidem debitam pecuniam numeraviſſet. Quâ de re quæritur, utrùm Hubertus teneatur, ad ſolvendam Marco non eam tantummodò pecuniæ ſummam, quæ decem modiis tritici conſtituta eſt, ſed etiam ad rependendum omne damnum, quod eidem fuit, ex morâ ſolutionis, illatum?

Respons.

Reſpondemus, Huberto non aliam obligationem induci, quàm perſolvendi pretii tritici quod emit, &, ſummo jure ſervato, ipſiuſmet ſortis præſtandi legitimi fœnoris; eum verò neutiquam teneri, ad rependenda Marco neque damna, neque damnorum acceſſiones; ſiquidem eum nullâ ratione incitavit, ad contrahendam illam emtionem, cujus occaſione, quam aliàs conſecutus fuiſſet, ſummam 1000. & ampliùs librarum non attigit. Atque ita ſtatueretur ab omni æqui & boni æſtimatore Judice, & reverà fertur in quâdam Lege Digeſti, quæ ait (g): *Venditori, ſi emptor in pretio ſolvendo moram fecerit, uſuras duntaxat præſtabit, non omne omnino quod venditor, morâ non factâ, conſequi potuit: veluti ſi negotiator fuit, & pretio ſoluto ex mercibus, pluſquàm ex uſuris quærere potuit.*

(g) L. *Venditor*. fin. ff. de periculo & commodo rei venditæ.

Vide Emtio Caſus I.

CASUS III.

Ogerius, qui in quâdam ſtatione, promovendi, quod ibidem fit, commercii causâ, artem Proxenetæ profitetur, Paulum Mercatorem alienigenum adduxit ad Lucianum Negotiatorem Gallum, & ſeſe interpoſuit in venditionem mercium Pauli conficiendam fide Luciani, quem virum eſſe ſolvendo pro certo affirmavit venditori. Tribus ab illinc menſibus argentariam fraudulenter diſſolvit Lucianus, indeque Paulo integra earum omnium, quæ ei vendiderat, jactura emerſit. Numquid Ogerius teneatur ad iſtud damnum Paulo reſarciendum?

Respons.

Non tenetur præfatus Proxeneta, ad reſarciendum Paulo ullum damnum, niſi culpam aliquam notabilem, quæ ei debeat imputari, admiſerit. Ut enimverò Proxenetæ non obligantur, ad præſtanda negotia, quibus conficiendis operam dant; ſic nec iis incumbit, fidem propriam pro iis interponere, quibus aliquid aut commodari, aut eorum fide vendi, ſunt auctores; licèt operæ ſuæ mercedem rependi ſolitam ac debitam acceperint, atque etiam eos plurimùm laudaverint, qui, conſtituto ſolutionis tempore, emunt. *Si proxeneta intervenerit faciendi nominis, ut multi ſolent*, inquit Lex (h), *videamus an poſſit quaſi mandator teneri? Et non puto teneri: quia hic monſtrat magis nomen, quàm mandat, tametſi laudet nomen. Idem dico, etſi aliquid philanthropii (i) nomine acceperit; nec ex locato-conducto erit actio.*

(h) L. *Si proxeneta*. 2. ff. de Proxenet. lib. 50 tit. 14.
(i) Philanthropia humanitatem ſignificat, unde Philanthropiæ nomine aliquid accipere, eſt munuſculum, vel mercedulam, quæ benignitatis magis eſt, quàm obligationis. Gloſſa in cit. Leg.

Diximus: *Niſi culpam aliquam notabilem, quæ ei debeat imputari, admiſerit.* Si enim aliquam ejuſmodi contraxiſſet culpam, jam de conditione ipſius aliud omnino judicium ferendum eſſet. Idemque citata Lex ſubjicit: *Planè ſi dolo & calliditate creditorem circumvenerit; de dolo, actione tenebitur.* In quæ verba ſic habet Gloſſa: *Non de ſolo dolo tenetur: ſed etiam de latâ culpâ.*

CASUS IV.

Epiphanius bonâ fide poſſidet prædium quoddam, quod Balduinus, cujus hæreditatem acceperat, malâ fide poſſidebat. Qui verus eſt dicti prædii Proprietarius ab eo petit, illud idem ſibi reſtitui, quin etiam pertendit, ſibi deberi omnium omnino, qui percepti

cepti ſunt, fructuum reſtitutionem. Nonnè ſuâ bonæ fidei poſſeſſione juvatur, ut à reſtituendis fructibus valeat ſeſe ſaltem ſubducere; ac præcipuè ſi es ipſius induſtriâ & labore eorumdem pleraque pars provenerit?

Respons.

Bona fides, quâ nititur Epiphanius, eum non eximit ab obligatione teſtituendorum fructuum, quos percepit, magis quàm ab obligatione ipſiuſmet prædii reſtituendi. Eadem namque Lex reſtitutionis hæredes poſſeſſorum malæ fidei urget, quæ ipſis incumbit, in quorum bona ſuccedunt; quippe qui eorum perſonas ſuſtineant, in eorum locum veniant, & quibus ipſi aſtringebantur, eaſdem contrahant obligationes; neque valeat hæredum bona fides extinguere malam fidem perſonarum, quas repræſentant; quod quidem apertum omnino fit ex iſtis verbis, quæ leguntur in Lege (a). *Hæredis quoque ſu redentis in vitium par habenda fortuna eſt.* Et ex iſtis quæ alia Lex habet (b) *vitia poſſeſſionum à majoribus contracta perdurant & ſucceſſorem Authoris ſui culpa comitatur.* Ex quibus inferre eſt, ex conſcientiâ obligationem induci Epiphanio, reſtituendorum vero prædii proprietario fructuum, quos inde percepit, deductis nihilominùs impenſis legitimis & neceſſariis, quas contulit in ipſius cultum, & in percipiendos atque conſervandos fructus inde provenientes, ſicut etiam ſumtibus, quos adhibuiſſet, ut illud melius facere; putà, ſi in dicto prædio aut plantaviſſet, aut ædificaviſſet (c).

(a) L. *Litigator.* 12. in fin. Cod. de fructibus & litium expenſis. lib. 7. tit. 51.
(b) L. *Vitia.* 11. Cod. de acquirendâ & retinendâ poſſeſſ. lib. 7. cir. tit. 32.

Quod pertinet ad illam rationem, quæ in inſtituendâ quæſtione innuitur, ſcilicet ex induſtriâ Epiphanii potiſſimùm proveniſſe pleramque fructuum partem, qui de dicto prædio percepti ſunt; dicendum eſt ipſius nec laborem, nec induſtriam obſtare, quominùs proprietario fundi eorumdem reſtitutio debeatur; quoniam fundum neceſſariò ſemper ſupponunt, ex quo fructus oriuntur; & iſti fundo jus potiſſimùm inhæret. *Omnis fructus non jure ſeminis; ſed jure ſoli percipitur,* ait quædam Lex Digeſti (d), quæ etiam addit: *In percipiendis fructibus magis corporis jus ex quo percipiuntur, quàm ſeminis, ex quo oriuntur, aſpicitur. Et ideo nemo unquam dubitavit, quin ſi in meo fundo frumentum ſuum ſeverim ſegetes & quod ex meſſibus collectum fuerit meum fieret.*

(c) L. *Si controverſia.* 9. Cod. de evictionibus. Item Leg. 16. ibid. lib. 8. tit. 45.
(d) L. *Qui ſcit.* 25. ff. de uſur. lib. 22. tit. 1.

Cæterùm quanquàm quæ hactenùs diximus de reſtitutione fructuum, non accipiantur ordinariè, niſi de iis, quæ oriuntur ex fundis aliquibus, & rebus non moventibus; manet tamen pro certo, eadem intelligenda quoque eſſe de rebus moventibus, quæ habere poſſunt aliquos proventus; qualia ſunt certa quædam animalia; quemadmodùm equi, vaccæ & verveces, cæteraque ejuſmodi: quin etiam ea, quæ commercium ingrediuntur, & ſolent locari: putà, ſupellex aliqua, quam Aulæorum opiſex conſuevit elocare. *Si veſtimenta, aut Scyphus petita ſint;* inquit Lex (e), *in fructu hæc numeranda eſſe, quòd, locatâ eâ re, mercedis nomine capi potuerit.*

(e) L. *Videamus.* 19. ff. eod. tit.

CASUS V.

Bertulfus jugero vineæ quodam per annos tres aut quatuor gaviſus, & fructibus inde provenientibus perceptis; de illius poſſeſſione à Raimundo deinde dejectus eſt, ex datâ ſententiâ, quâ dictus Raimundus declarabatur verus ejuſdem eſſe Proprietarius. Nùm Bertulfo incumbit, ex debito conſcientiæ, dictorum fructuum reddendorum obligatio, quanquàm ex dicto judicio ad iſtam reſtitutionem non condemnetur?

Respons.

Reſpondemus, Bertulfum non obligare, ad reſtituendos fructus, quos de prædicto jugero vineæ ſuos effecit, ſi, quandiù eodem fuit potitus, bonæ fidei poſſeſſor extiterit. Ratio eſt, quia *bonæ fidei poſſeſſor*, inquit Lex (f) *in percipiendis fructibus id juris habet, quod Dominus prædiorum tributum eſt.* Et, ut iterùm fert alia Lex (g): *Bona fides tantumdem poſſidenti præſtat, quantùm veritas, quoties Lex impedimento non eſt.*

(f) L. *Qui ſcit.* 25. §. 1. ff. de uſuris.
(g) L. *Bona fides.* 178. ff. de diverſis Reg. Juris antiq. lib. 50. tit. 17.

Jamverò poſſeſſor bonæ fidei dicitur, quiſquis ex legitimâ aliquâ causâ putat, ſeſe proprietarium eſſe fundi, quem poſſidet; ſive eum emerit, exiſtimans, eundem jure proprietatis cedere venditori, ſive eum, vel ex donatione vel ex aliquo alio juſto titulo, fuerit conſecutus; de cætero nihil edoctus de jure, quod vero illius proprietario ſuffragabatur.

Si Bertulfus igitur in iſto caſu conſtitutus ſit; eum nullatenùs urget reſtituendorum fructuum obligatio; ut habetur jam ex allegatis jamjam duabus legibus, quibus juvat iſtam tertiam annectere (h): *Bonæ fidei emptor non dubiè percipiendo fructus, etiam ex alienâ re, ſuos interim facit; non tantùm eos, qui diligentiâ & operâ ejus provenerunt, ſed omnes, quia quod ad fructus attinet, loco Domini penè eſt.*

(h) L. *Bonæ fidei.* 48. ff. de acquirendo rerum Dominio l. 41. tit. 1.

At verò, ſi Bertulfus dictum vineæ jugerum malâ fide poſſederit; ex conſcientiâ tenetur, ad fructus quoſcumque perceptos, aut reſtituendos ipſi Raimundo, aut juſto pretio eoſdem exæquandos. *Certum eſt, malæ fidei poſſeſſores, omnes fructus ſolere cum ipſâ re præſtare.* Sic Lex decernit (i); ſic jubet & ipſiuſmet æquitatis naturalis dictamen.

(i) L. *Certum eſt.* 22. Cod. de rei vindicat. lib. 3. tit. 31.
Item L. *Secundùm.* 17. Cod. eod. tit.
Ex L. *Mala fide.* 3. Cod. de condict. ex Lege lib. 4. tit. 19.

CASUS VI.

Hermanus emtam ſibi quamdam domum, quam ſui venditoris propriam eſſe putabat, per biennium bonâ fide poſſedit. Leander verò de longo itinere redux ipſius poſſeſſionem obturbavit, litemque ei intulit; ut ab eo eandem evinceret. Causâ per annum integrum actâ, Hermannus tandem de poſſeſſione dejectus eſt; dato ei medio recurrendi ad ſuum venditorem, ab eodemque repetendi tùm pretium illius domûs, tùm litis impendia, cæterorumque damnorum ſibi illatorum acceſſiones. Quâ de re petitur, utrùm Hermannus teneatur ex conſcientiâ, ad referendum reditum, qui ex eâdem anno tertio elocatâ provenit?

Videtur, eum ad ejuſmodi reſtitutionem prorſus obligari; ſiquidem deſierit ab ipsâ die, quâ Leander incœpit ipſius poſſeſſioni obſtare, remanere poſſeſſor bonæ fidei. Videtur autem ex altera, parte, eum ab iſtâ reſtitutionis neceſſitate omnino eximi. Quanquàm enimverò jure contendi poſſit, eum ab iſto tunc temporis momento ceſſaſſe remanere bonæ fidei poſſeſſorem; nihilominùs conſtat, non ideo factum fuiſſe malæ fidei poſſeſſorem; atque tunc cœpiſſe ad ſummùm evadere poſſeſſorem *non bonæ fidei*, quod medium quiddam conſtituit inter bonam fidem, & malam fidem. Cui præterea poteſt addi, etiam poſt litem intentam in eo bonam fidem perſeveraſſe, propterea quòd ipſi poſtulatio Leandri legitima viſa non fuerit, neque ullo juris fundamento innixa; & ſibi ſuccurrere ratus ſit juſtas proprii juris tuendi ac propugnandi rationes atque defenſiones?

Respons.

Ipſius æquitatis eſt, ab Hermano referri Leandro, quos percepit proventus ex elocatâ domo, de cujus poſſeſſione decidit, qui quidem computandi

Digitized by Google

tandi ſunt ab ipſiſſimâ die, quâ Leander incepit ſuam petitionem apud Judices inſtituere: neque poteſt quiſquis Judex, qui integer rerum æſtimator eſt, ab ejuſmodi lege reſtitutionis eum efficere immunem. Quanquam enimverò contenderetur, eum remanſiſſe, quamdiu cauſa acta fuit ac diſcuſſa, bonæ fidei poſſeſſorem; iſtâ bonâ fide nihil quidquam poſſet juvari; ſiquidem ei vis ineſſe nequeat, ut etiam noceat vero proprietario, qui egit in repetendum jus ſuum. Quod quidem evidenter demonſtrare eſt ex iſtis verbis, quæ feruntur in Lege (a): *Litigator victus, qui poſt conventionem rei incumbit alienæ, non in ſolâ rei redhibitione teneatur, nec tantùm fructuum præſtationem eorum, quos ipſe percepit, agnoſcat; ſed etiam eos, quos percipere potuiſſet; non quos eum redegiſſe conſtat exſolvat, ex eo tempore, ex quo, re in judicium deductâ, ſcientiam malæ fidei poſſeſſionis accepit.* Habemus ex Digeſto aliam quoque legem, in quâ idem enunciatur (b).

(a) L. Litigatorem. Cod. de fructibus & litium expenſis. lib. 7. tit. 51.

(b) L. Praeterea. 20. ff. de rei vindicat. lib. 6. tit. 1.

Operæ pretium eſt obſervare, quantùm pertinet ad proventus, qui per vices accreſcunt ac percipiuntur; quales ſunt obventiones portorii, Baci, aut fructus elocatæ domûs; quod ubtigit ipsâ die, quâ petitio apud Judices agitur, illius tertii fieri proprium, qui bonâ fide detinebit. Adeo ut, ſi contingat, ipſius poſſeſſionem, medio ſolutionis tempore jam elapſo, obturbari, ac deindè de poſſeſſione locatæ domûs exturbari; media pars debitæ, pro trimeſtri domûs conductitiæ tempore, penſionis eidem jure legitimo adjudicetur.

CASUS VII.

Aubertus & Jacobus cùm in bona Arnoldi *ab inteſtato*, vel ex teſtamento ſuccederent; & Aubertus abeſſet ab annis decem & ampliùs, ex quibus in Indiam habet peregrinationem; Jacobus accepit ſibi univerſam hæreditatem, & eâdem per biennium bonâ fide gaviſus fuit; ipſe pro certo habens, Aubertum, de quo nihil ab ejus diſceſſu auditum fuerat, obiiſſe. Sed viator iſte tandem redux, petit à Jacobo, non ſibi tantùm reddi debitam hæreditatis portionem, verùm prætereà quoſcumque fructus, qui ex eâdem provenerunt. Jacobus animo pertendit, ſiquidem bonæ fidei poſſeſſor extiterit, ex ſolo bonæ fidei poſſeſſionis titulo, ſibi prædictos fructus tanquam propria ſe verè ſuos acceſſiſſe. Numquid juri, quod ſibi vindicat, ex aliquâ ratione non ſuccurritur?

Respons.

Quam ſuperiùs conſtituimus in diſſolvendo caſu Bertulfus, à regula generali excipiendus eſt caſus duorum cohæredum ſive ex teſtamento, ſive *ab inteſtato*, in quo, alio abſente, ab altero, qui ſibi fingit priorem obiiſſe, invaduntur univerſæ hæreditatis bona, &, quaſi faventis ſibi fortunæ privilegio, vindicantur. Neque enim bonâ ſuâ fide quidquam juvatur, ut ſeſe ſubducat à neceſſitate reſtituendi ſuo cohæredi reduci non tantùm debitam hæreditatis portionem, ſed etiam quoſcumque proventus, quos inde percepit. Atque iſtud omnino Lex præcipit, quæ concipitur iſtis verbis (c). *Cohæredibus diviſionem inter ſe facientibus juri abſentis & ignorantis minimè derogari; ac pro indiviſo portionem eam, quæ initio ipſius fuit in omnibus communibus rebus, eum retinere certiſſimum eſt. Unde portionem tuam cum reditibus arbitrio familiæ erciſcundæ percipere potes ex factâ inter hæredes diviſione, nullum præjudicium timens.*

(c) L. Cohæredibus 17. Cod. familiæ erciſcundæ lib. 3. tit. 36. Item L. Inter. 44. ff. Cod. tit. lib. 10. tit. 2.

Ratio eſt, quòd alieni hæredi non accedat ex proprio ipſius titulo, niſi jus ad portionem, quæ ei debetur; & portioni ipſius cohæredis acceſcunt fructus ex eâdem provenientes. *Fructus autem omnes augent hæreditatem, ſive ante aditam ſive poſt aditam hæreditatem acceſſerint.* Quæ verba ipſiſſima ſunt legis (d): *Fructibus enim augetur hæreditas, cùm ab eo poſſidetur, à quo peti poteſt,* ait alia Lex (e).

(d) L. Item. 20. § ff. de hæreditatis petit.

(e) L. Si poſt. 2. Cod. eod. tit. Item L. Non eſt. 9. Cod familiæ erciſcundæ.

Eſt tamen obſervandum, cùm in præſenti caſu, tùm in aliis ejuſmodi, qui in eâ materiâ paſſim occurront fructuum reſtitutionem non intelligendam eſſe, niſi deductis impenſis neceſſariò adhibitis iiſdem percipiendis; quales ſunt impenſæ ſeminum, & agrorum excolendorum, & alii ſumtus, qui conferendi ſunt in colligendos fructus, eoſdemque conſervandos; quemadmodùm alibi obſervavimus. Ut enim fert Lex (f): *Fructus eos eſſe conſtat, qui deductâ impenſâ ſupererunt.* Id eſt, *hoc fructuum nomine continetur,* inquit alia Lex (g): *quod juſtis ſumptibus deductis, ſupereſt:* quod eo magis æquitati conſentaneum eſt, quòd ipſis etiam poſſeſſoribus malæ fidei iſta deductio impenſarum ultrò tribuatur (h): *Fructus intelliguntur, deductis expenſis, quæ quærendorum, cogendorum, conſervandorumque gratiâ, fiunt: quod non ſolùm in bonæ fidei poſſeſſoribus naturalis ratio expoſtulat; verùm etiam in prædonibus.*

(f) L. Fructus. 7. ff. ſoluto matrim. lib. 24. tit. 3.

(g) L. Hoc fructuum. 1. Cod. de fructib. & litium expenſis.

(h) L. Si à Dominio. 36. §. fin. ff. de hæredit. petitione Item L. Planè. 38. ff. eod. tit.

CASUS VIII.

Aspasius, cùm quatuor arationum jugera, per annos tres aut quatuor ex titulo earumdem donationis in gratiam ſuam præſtitæ, bonâ fide poſſediſſet; Romanus è Novâ Franciâ reverſus ipſius poſſeſſioni obſtitit, atque eâ de re actionem apud Judices intendit, ipsâ jam inceptâ meſſe, & frumentis jam deciſis de mediâ dictorum Jugerum parte, quorum deſectæ faſces, paſſimque per agrum diſperſæ etiamnùm jacebant. Aſpaſius poſtmodùm causâ cecidit, &, ex pronunciata ſententiâ, tùm poſſeſſio, tùm proprietas fundi Romano vindicatæ ſunt: deindè petiit ipſe Romanus ab Aſpaſio, ſibi reſtitui frumenta, quæ eo anno, quo actionem intendit, percepta fuerunt. Atverò, quoniam Aſpaſius non eum expertus eſt poſſeſſioni ſuæ obſiſtentem, quàm in ipſo tempore: quo colligendis agrorum fructibus operam dabat, contendit, ſibi non induci, ex conſcientiâ, reſtituendorum eorumdem obligationem. Nonne jus ei favet?

Respons.

De frumento nondùm deſecto; quo tempore Romanus intendit actionem, nulla eſt omnino controverſia. Ut namque fructus, quamdiu fundo inhærent, in partem ipſiuſmet fundi cenſentur venire; cùm Aſpaſius causâ ceciderit, tenetur ad eos ſimùl cum quatuor arationum jugeris, de quibus quæſtio movetur, reſtituendos.

At non eadem eſt conditio de frumentis, quæ jam deciderat de duobus jugeris, antequàm ei Romanus quidquam controverſiæ commoviſſet. Eo enim ipſo quòd fructus à proprio fundo disjunguntur, partes ejuſdem eſſe nullà jam ratione cenſentur. Adeoque frumentum deſectum legitimo jure cedit Aſpaſio, quippe qui bonæ fidei poſſeſſor etiamnùm extaret, quo tempore illud idem demeſſuit: *Julianus ait: fructuarii fructus tunc fieri cùm eos perceperit,* inquit Lex (i), *bonæ fidei autem poſſeſſoris, mox quàm à ſolo ſeparati ſint.* Quod locum etiam obtineret, quanquàm iſtius frumenti deſecti faſces in ipſo ſolo etiamnùm remanſiſſent, needùm ab Aſpaſio collectæ fuiſſent: quemadmodùm liquidum ac perſpectum eſt ex duabus aliis legibus, quarum prior iſtis verbis enunciatur (k): *Etiam priuſquàm percipiat, (Fructus) ſtatim ubi à ſolo ſeparati ſint, bonæ fidei emptoris fiunt.* En quâ

(i) L. Si fructuarius. 13. ff. quibus modis uſusfructus, vel uſus amittitur. lib. 7. tit. 4.

(k) L. Bonæ fidei. 48. ff. de acquirendo rerum Dominio lib. 41. tit. 1.

(a) L. Si ejus. 78. in fin. ff. de rei vendicatione lib. 6. tit. 1.

En quâ ratione altera exprimitur (a); *Perceptionem fructûs accipere debemus, non ſi perfectè ſint collecti, ſed etiam cœpti ita percipi, ut terra continere ſe ſcilicet invicem,* (ait Gloſſa) *fructus deſierint, veluti, ſi olivæ, uvæ lectæ, nondùm autem vinum, oleum ab aliquo factum ſit. Statim enim ipſe accepiſſe fructum exiſtimandus eſt.*

CASUS IX.

Alcuinus bonâ fide poſſidet ab annis duobus aut tribus duo arationum jugera, quatuor jugera cæduæ ſilvæ, & ſex vaccas, quæ ſimul cum prædictis Theogeni jure proprietatis cedunt, ut ipſemet ab uno circiter menſe agnovit. Cùm itaque cernat, interruptam eſſe, quâ gaudebat, bonæ fidei poſſeſſionem, ex eo quòd ei ſit omninò perſpectum, iſta omnia ſua jam non eſſe: neque adeò juvari poſſe jure præſcriptionis, quod certiſſimè fuiſſet conſecutus ex bonâ ſuâ fide, ſi eadem eſſe continuaviſſet; ultrò offert Theogeni, futurum, ut ei prædicta omnia reſtituat: verùm Theogenes in eo ſecum non ſatis benè agi exiſtimat; atque præterea vult, ut ſibi ab Alcuino referantur eorumdem fructus, quibus potitus fuit à tempore, quo prædictorum poſſeſſione gaudet. Alcuinus bonæ fidei ſuæ cauſam prætendit, & fructuum reſtitutionem à ſeſe procùl repellere conatur. Poteſtne ab iſtâ reſtitutionis obligatione ſeſe in foro conſcientiæ eximere?

Respons.

1. Tenendum eſt, quò propoſita difficultas ſolvatur, duas fructuum ſpecies recenſeri; alii quidem ſunt naturales, alii verò ex induſtriâ habentur. Fructus naturales ii dicuntur, quos ſolum ſeu fundus ex ſe ipſo ultrò producit, nullâ adhibitâ culturâ. Qualia ſunt Nemora, Paſcua Montium, locorum dumetis & myricis abundantium, ſeu aliarum regionum Campeſtrium quæ terra etiam inculta ex ſeſe fundit; Mala, Pirave, Glandes quernæ & cæteri fructus, quæ ex ſe ipſis decidunt de arboribus plantatis in agris, aut in viridariis, nec aliam operam requirunt, quam, quæ in iiſdem colligendis ac percipiendis inſumitur. Fructus verò, qui ex induſtriâ habentur, appellantur ii quos fundi non poſſunt ex ſe ipſis; nec niſi plurimo labore, ſufficientique culturâ accedentibus, procreare. Qualia ſunt frumenta, vinumque, quæ terra non poteſt, niſi ex plurimâ culturâ, producere. Talia ſunt etiam Lac & Lana animalium; quoniam ejuſmodi fructus non procreantur, niſi ex ſtabulo eâ, quâ par eſt, diligentiâ, inſtructo ac mundato, ex congruenti pabulo, & vigili cuſtodiâ animalium; neque ex iis quidquam quæſtûs ac emolumenti percipi poteſt, niſi adhibito labore multo in iiſdem convertendis in uſum neceſſarium, qui poſſit ad utilitatem accommodari, & lucrum referre.

2. Sciendum quoque eſt, cùm quis poſſidet fructus naturales, nullo ſibi ſuccurrente titulo; aut ſuffragante gratuito duntaxat titulo, putà titulo donationis: ex ſimplici poſſeſſione ab eo non acquiri eorumdem Dominium: at verò ſi eos poſſideat ex titulo oneroſo; verbi gratiâ, ex eo quòd emerit fundum, qui eos producit; ab ipſo acquiri eorumdem proprietatem per illud duntaxat ſpatium temporis, per quod dictum fundum bonâ fide poſſidet; ut expreſſis verbis fertur in unâ quâdam lege, quam in ſextâ deciſione citavimus (b). Verùm ubi primum deſinit ipſum bona fides, iſtos fructus non poteſt jam ſuos facere, & eorumdem Dominio decidit. Atque in eo ſenſu accipienda eſt Lex (c), in qua fertur, non acquiri Dominium, niſi fructuum, qui ex induſtriâ producuntur, non eorum verò, qui naturales appellantur. Enimverò citata Lex de eo potiſſimùm intelligitur, qui poſſidet abſque titulo fundum, ex quo fructus iſti naturales procreantur; aut qui eundem non detinet, niſi vi tituli alicujus gratuiti.

(b) Cit. Leg. Bonæ. fidei 48. de acquirendo rerum Dominio.

(c) L. Fructus. 45. ff. de uſuris l. b. 22. tit. 1.

Quibus poſitis. Reſpondemus, ſi Alcuinus res in præſenti ſpecie, quam diſcutimus, memoratas, aut ſine titulo, aut cùm gratuito tantùm titulo, poſſederit, qualis eſt titulus ex donatione; ab ipſo non acquiſitum eſſe, quam accidit, cæduæ ſilvæ Dominium: utpote ſpecies iſta fructûs, fructuum merè naturalium naturam ſortiatur; neque ullam culturam exigat; nec ullum alium laborem, quàm, qui in eâ cædendâ inſumendus eſt. At verò ſi ejus poſſeſſioni titulus oneroſus acceſſerit, qualis eſt titulus ex emtione, ejuſdem ſilvæ Dominium conſecutus eſt; ſiquidem, ut ſupponitur, extiterit bonæ fidei poſſeſſor: atque in eo caſu locum omnino habet iſta regula Juris (d): *Cùm de lucro duorum quæritur, melior eſt cauſa poſſidentis:* Verùm ſi deſierit ipſius bona fides, antequàm ab eo perciperentur fructus, quos de iſtâ cæduâ ſilvâ accepit: non fuit, unde potuerit eoſdem ullo jure ſuos efficere; ac proinde ei obligatio importatur eorumdem reſtituendorum Theogeni, cui in eo caſu ſimùl cum ſuo fundo eodem proprietatis jure accedunt. Siquidem, cùm iſti fundo adhuc inhærerent tempore, quo ceſſavit ipſius bona fides, ejuſdem partes eſſe cenſentur: juxta iſthæc verba Legis (e): *Fructus pendentes pars fundi videntur;* adeo ut ei tantummodò copia fiat, exigendi à proprietario, ut ſibi refundantur legitimi ſumtus, quos contulit in conſervationem fundi, & neceſſariæ aliàs expenſæ. Quod ſi lignum cæſum nondùm conſumpſerit, ſed etiamnum apud ſe detineat; obligatur ad illud idem ſimùl cum fundo proprietario reddendum; niſi illud in ipſius poſſeſſione per triennium integrum remanſerit, continuatâ per idem temporis ſpatium ipſius bonâ fide: in eo namque caſu ejuſdem Dominium adeptus fuiſſet ex jure præſcriptionis, neque conſequenter obligaretur ad ullam, quantum ad eum reſpectum reſtitutionem.

(d) Leg. 168. §. 2. ff. de diverſis reg. juris antiq.

(e) L. Fructus. 44. ff. de rei vindicat.

Quod pertinet ad fructus, quos Alcuinus ſibi vindicavit de duobus arationum jugeris, & de ſex vaccis, quamdiù bonæ fidei poſſeſſor extitit, Exiſtimamus, ſi in propriâ ſuâ naturâ etiamnùm perſeverent, neque eos cum eâdem concomitante bonâ fide per triennium integrum poſſederit, tutius imò etiam probabilius eſſe, aſſerere, eorumdem non magis, quàm fructuum naturalium ab eo non comparatum eſſe firmum atque omnino immutabile Dominium; & ipſi incumbere obligationem, eorumdem Theogeni reſtituendorum, eo ipſo, quòd ipſius bona fides ceſſat; aut, ſi eos conſumpſerit, inde legem reſtitutionis urgere, ex quo locupletior factus eſt.

Quam quidem aſſertionem facilè probare eſt 1. ex Lege quâdam, quæ ait, illud diſcriminis intereſſe inter poſſeſſorem malæ fidei, & eum, quem non juvat bona fides, quod prior teneatur, ad reddendos fructus conſumptos & non conſumptos, cùm è contrario alteri non inducatur obligatio, niſi reſtituendorum eorum, qui adhuc in propriâ ſuâ naturâ remanent. *Certùm eſt,* inquit citata Lex (f), *malæ fidei poſſeſſores, omnes fructus ſolere cum ipſâ re præſtare: bonæ fidei verò extantes: poſt litis autem conteſtationem, univerſos.* 2. Juſtinianus idem decernit (g), cùm dicit, fructus, quos percepit aliquis bonæ fidei poſſeſſor de fundo, quem emit, aut quem poſſidebat ex donationis titulo, ipſius proprios fieri, propter diligentiam & laborem, quæ in eodem excolendo adhibuit; atque adeo, cùm verus proprietarius fundi innoteſcet, futurum, ut non poſſit repetere, ab eo ſibi reſtitui fructus, quos conſumpſit: *De fructibus ab eo conſumptis agere non poteſt.* Ex quibus inferendum eſt, ſi poſſeſſor iſte aliquos fructus etiamnùm apud ſe habeat, qui conſumpti non

(f) L. Certum eſt. 22. cod. de rei vindicat. lib. 3. tit. 32.

(g) §. Si quis. 35 Inſtit. de rerum diviſione, & acquirendo ipſarum Dominio. lib. 2. tit. 1.

ſint, eum ad eoſdem referendos obligari: cùm enim laudatos Imperator non niſi eos, qui conſumpti ſunt, ſuâ Lege excipiat; ſupponit, non eandem eorum conditionem eſſe, qui in propriâ ſuâ naturâ extant.

Quam tuemur, opinionem plurimùm confirmare poteſt laudata prima Lex in ipſo aditu præſentis noſtræ reſponſionis. Quantùmcumque enim favere videatur poſſeſſoribus bonæ fidei, non ait tamen, ipſis accedi Dominium abſolutum fructuum, quos, durante ſuâ bonâ fide, perceperunt; ſed tantummodò, penè loco Dominorum eos eſſe, & ſuos interim facere fructus de fundo provenientes, uſque dùm verus proprietarius innoteſcat: *Fructus, etiam ex alienâ re, ſuos interim facit ..... quod ad fructus attinet, loco Domini penè eſt*: quod eſt, ſcilicet bonæ fidei poſſeſſori non accedere Dominium abſolutum, integrum & irrevocabile fructuum; ſed Dominium, quod tamdiù perſeverat, quamdiù durat ipſius bona fides; neque eorumdem proprietatem ab eo haberi, niſi quoad uſque verus fundi Dominus agnoſcitur. Ex quibus ſequitur, eum ergò obligari, ad reſtituendos iſti Domino, non tantummodò naturales fructus, ſed eos etiam, qui dicuntur ex induſtriâ, cùm eos nondùm conſumpſit, aut legitimè conſecutus eſt ex jure triennis bonæ fidei poſſeſſionis; ſiquidem de utrâque fructuum ſpecie eâdem omnino ratione citata Lex habeat ſermonem: *Non tantùm eos, qui diligentiâ & operâ ejus pervenerunt; ſed omnes.*

Verum equidem eſt, Legem *Bonæ fidei* videri ſententiæ noſtræ omnino adverſari, in eo quòd ferat, fructus ei vindicari, qui cùm fundum emerit, eundem bonâ fide poſſideret; eo ipſo quòd eoſdem à fundo ſeparaverit, & antequàm eos conſumpſerit, quin etiam eos è ſolo collegerit. *Denique etiam priuſquàm percipiat, ſtatim ubi à ſolo ſeparati ſunt, bonæ fidei emptoris ſunt.* Ex quibus, qui repugnantem opinioni noſtræ ſententiam amplectuntur, concludunt, iſtis verbis, *fructus extantes*, quæ leguntur in Lege, *certum eſt*, non intelligendos eſſe, niſi *fructus ex Arboribus adhuc pendentes*. Verùm reponi poteſt, legem *Bonæ fidei*, non eſſe interpretandam de Dominio perfecto & irrevocabili; ſed de Dominio, quod reſcindi poteſt, quodque, ut monuimus, non durat, niſi quamdiu bona fides extat. Ideoque iſthæc verba, *Fructus extantes* non poſſunt interpretari *Fructus pendentes*, quin totus invertatur ſenſus naturalis, quem præ ſe fert Lex *Certum eſt*, & ſimùl perperam miſceantur fructus, qui in propriâ ſuâ naturâ adhuc perſeverant, cum iis qui dicuntur conſumpti.

Nihilominùs ſi præfatus bonæ fidei poſſeſſor conſumpſiſſet fructus, qui appellantur ex induſtriâ, priuſquam verum Dominum fundi, de quo eoſdem percepit, agnoverit, non equidem tenetur, ad rependendum juſtum eorumdem pretium, ſed obligatur ex naturali æquitate, ut jam obſervavimus, ad reddendum illud, ex quo locupletior factus eſt, ſive ex eo rem ſuam auxerit, aut, iis fructibus utendo, eandem duntaxat parſerit. Ratio eſt, quòd quanquàm iſti fructus in propriâ ſuâ naturâ jam non extent, nihilominùs extare videntur in ſuo pretio. Itaque, cùm Leges ajont, poſſeſſorem bonæ fidei non obligari, ad reſtituendos ejuſmodi fructus, quandò eos conſumpſit. (quod idem quoque S. Thomas aſſerit,) (*a*) iſtud intelligendum eſt de iis fructibus, qui ſic conſumpti ſunt, ut neque in naturâ ſuâ, neque in pretio ſuo ullatenùs perſeverare cenſeantur.

(*a*) S. Th. 2. 2. q. 170. art. 6. ad 3.

Quod quidem videtur poſſe omnino probari ex quâdam Lege Digeſti, quæ non facit tantummodò mentionem de fundo vendito (*b*); ſed etiam de fructibus tùm perceptis, tùm conſumptis, & conceptis omnino verbis habet, poſſeſſorem bonæ fidei, qui eos conſumpſit, teneri, ad illud reſtituendum, ex quo rem ſuam auxit. *Prædo fructus ſuos non facit*, inquit Juriſconſultus Paulus, *ſed augent hæreditatem: ideoque eorum quoque fructus præſtabit. In bonæ fidei autem poſſeſſore, hi tantùm veniunt in reſtitutione quaſi augmenta hæreditatis, per quos locupletior factus eſt.*

(*b*) L. *Illud*. 40. §. 1. ff. de hæred. petitione lib. 5. tit. 3.

Equidem ſi conſiderentur iſthæc verba quaſi antecedentibus connexa; nihil quidquam poſſunt utilitatis habere, ad ſolvendam, quam agimus hìc loci, quæſtionem. In citatâ namque Lege quæſtio eſt, cuinam potiſſimùm vindicentur fructus, quos bonæ fidei Poſſeſſor, ab intentâ ſibi à legitimo hærede actione de hæreditate evincendâ, percepit. Imperator Adrianus Edicto juſſerat, ut, caſu contingente, quòd Poſſeſſor, re ultimâ cognitione judicatâ, de poſſeſſione fundi dejiceretur; ipſi obligatio induceretur, fructuum ab ipsâ die, quâ vocatus fuiſſet in Judicium, reſtituendorum: cujus Edicti occaſione difficultas quædam mota eſt, quam neceſſe fuit enodari. Sic enim proponebatur: at verò ſi, verbi gratiâ, lis eo fine inſtituatur in Poſſeſſorem, ut de poſſeſſione pecoris dimoveatur; & pecus, nondùm finitâ causâ, intereat; numquid Poſſeſſori incumbet pretii refundendi neceſſitas; ſi contingat, eum causâ cadere? An ergò tenebitur præſtare caſus fortuitos, aut ipſa hæreditate cedendum erit nullâ adhibitâ defenſione, & antequàm de ipſius poſſeſſione fuerit dejectus? Cujus difficultatis diſſolvendæ causâ, Lex, quæ modo appellata eſt (*c*), duas poſſeſſorum claſſes diſtinguit; nimirùm eum, qui poſſidet ex violentiâ, & alterum, qui bonæ fidei poſſeſſor eſt; declaratque, debere quidem à priore caſus fortuitos præſtari, & reſtitui omnes fructus; verùm non teneri alterum, ad præſtandos fortuitos caſus, & ipſi liberum omnino eſſe, jus quod proprium ſuumque eſſe contendit, tueri atque defendere, excuſſo omni metu præfati periculi; neque etiam obligari, ad referendos fructus, niſi eos, per quos locupletior factus eſt. *Nec enim debet poſſeſſor aut mortalitatem præſtare, aut propter metum hujus periculi temerè indefenſum jus ſuum relinquere.* Iſtud ergò poteſt ex allegatâ Lege tantummodò colligi, ſcilicet fructus Poſſeſſori bonæ fidei jam non accedere ab ipsâ die, quâ in eum actum fuit, ut de fundo dimoveretur, quoniam tunc deſinit habere integram bonam fidem, & quanquàm ei locus fiat, juris, quod ſibi vindicat, probandi ac defendendi; ipſi tamen induci neceſſitatem, ſi judicio vincatur, reſtituendorum fructuum, quos ab illatâ ſibi actione, percepit; aut ſaltem eorum rependendorum, ex quibus conſumptis, rem ſuam auxit. Verùm de iſtâ quæſtione hìc loci non agitur præcisè, ſed de eâ, quâ quæritur, nùm, qui bona fide detinet aliquem fundum, teneatur, ad reſtituendos fructus, quos de eo fundo ſuos fecit, & conſumpſit, antequàm in eum actio inſtitueretur, obligeturque ad illud referendum, ex quo factus eſt locupletior: quam quæſtionem verbis diſtinctis neque citata Lex, neque ulla alia, attingunt.

(*c*) Leg. *Illud*. cit.

Standum eſt ergò potiùs iſti Juris effato, quod ſic habet (*d*): *Jure naturæ æquum eſt, neminem cum alterius detrimento & injuriâ fieri locupletiorem.* Cui conſentit iſta Regula Juris Canonici (*e*): *Locupletari non debet aliquis cum alterius injuriâ, vel jacturâ.* Adeoque; ſi bonæ fidei poſſeſſori incumbat, referre fructus etiamnùm extantes cùm ei innoteſcit verus Dominus fundi, quem detinebat; quemad-

(*d*) L. 206. ff. de diverſis Reg. Juris antiqui.
(*e*) Reg. 48. de regulis juris in 6.

qoemadmodùm demonſtratum eſt; ſequitur, eâdem quoque ratione ſimiliter ei obligationem induci, illud rependendi, per quod factus eſt locupletior; ſiquidem iſti fructus debeant cenſeri ſemper extare quantùm ad juſtum ſuum pretium, & ad lucrum actuale, quod ex iiſdem accedit bonæ fidei poſſeſſori: quod confirmari poteſt iſtâ ratione, quòd nempe fundus fructum afferat Domino ſuo perindè ac ipſi, à quo excolitur. Idroque, ut iſti fructus non eorum ſimpliciter retinent naturam, qui dicuntur *Induſtriales*, ac potiori ratione conſiderandi ſunt tanquam mixti; quippe qui non proveniant tantùm ex induſtriâ, labore & diligentiâ illius qui adhibet culturam; verùm etiam ex ipſius ſoli, ſeu fundi feracitate; æquum eſt, eoſdem in utriuſque commodum collineare; hoc eſt, ſuadet naturalis æquitatis dictamen, ut legitimus proprietarius accipiat partem extantem, quæ de ſuo fundo producta eſt, ſive in propriâ ſuâ naturâ extet, ſive in juſto ſuo pretio perſeverare cenſeatur; & Poſſeſſori bonæ fidei, qui prædictum fundum excoluit, accedat etiam illa portio, quam conſumpſit, inde non factus ipſe locupletior; ut debitum præmium, & juſta merces ipſius induſtriæ, laboris, atque diligentiæ: neque eſt, unde valeat ſuam vicem cum aliquo jure dolere; potior namque eſt ipſius conditio, veri proprietarii conditione; ſiquidem, ex ſuâ bonæ fidei poſſeſſione, non tantùm habeat fructus etiam naturales, quos conſumit; ſed etiam non poſſit exerceri de iis, quæ aut dedit, aut dilapidavit, aut propriâ ſuâ culpâ permiſit amitti tùm de fundo, tùm de fructibus: adeo ut, modò non fuerit locupletior inde effectus eum nullius urgeat obligatio reſtitutionis: quoniam de iis fructibus non diſpoſuit, niſi tanquam de re, quam proprio jure ſuam eſſe putabat, & quæ reverà ipſius erat ex Dominio, quod in eâdem fuerat conſerutus, & ex quo facultatem habebat, de eâdem pro ſuâ voluntate diſponendi, abſque ullâ reddendæ rationis obligatione; licèt iſtud, quo gaudebat, Dominium reſcindi poſſet atque revocari. *Quemcumque igitur ſumptum fecerint*, inquit Lex (*a*), *ſive quid dilapidaverunt, ſive perdiderunt, dùm re ſuâ ſe abuti putant, non præſtabunt.* Quibus omnibus prætereà addendum eſt, in eo quoque gratiſſimam eſſe bonæ fidei poſſeſſoris conditionem, quòd nullatenùs teneatur, ad rependendos fructus, quos percepit & poſſedit per triennium integrum, etiamſi eos ante triennium elapſum conſumpſiſſet, & inde rem ſuam feciſſet majorem, quoniam ei legitimè acquiruntur jure præſcriptionis: quippe triennis poſſeſſio conſtituat rerum mobilium acquirendarum titulum planè ſufficientem (*b*). Tandem inde etiam et potiſſimùm ſuccurritur, quòd de iis, quæ ab ipſo reſtituenda venirent, jus habeat deducendarum impenſarum legitimarum, quas, perſeverante ſuâ bonâ fide, contulit in culturam fundi, & fructuum conſervationem, ac prætereà eorum omnium detrahendorum, quæ pro mercede ſui laboris & ſuæ induſtriæ jure legitimo vindicari contendit.

(*a*) L. Si ant. 25. §. 11. de hæred. petitione.

(*b*) Res quidem mobiles per triennium acquiruntur. lib. 2. inſtit. tit 6 §. 1.

Cæterùm monuimus, opinionem, quam jamjam demonſtravimus, eſſe *tutiorem*, *quin etiam probabiliorem*: quod tamen non obſtat, quin oppoſitâ ſententiâ, quæ poſſeſſorem bonæ fidei ſubducit ab omni neceſſitate reſtituendorum fructuum, qui dicuntur induſtriales, quique adhuc extant, cùm bona fides deſinit; momentis adeo graviſſimis innitatur; ut eadem ſilentio prætermittenda eſſe non exiſtimemus. En igitur rationum argumenta, quæ ſibi maximè vindicant ejuſdem ſententiæ patroni, quique propugnant, cuicumque bonæ fidei poſſeſſori accedere dominium abſolutum, perfectum & irrevocabile omnium omnino fructuum induſtrialium: adeoque nullatenùs obligari eundem, neque ad eos reddendos, neque ad eorum refundendum juſtum pretium, etiamſi ex iiſdem evaſiſſet fortunâ ditior.

Primum rationis momentum petitur ex quâdam Lege Digeſti, quæ ſecunda eſt, quam in ipſo præſentis deciſionis ingreſſu citavimus (*c*). En quibus verbis enunciatur. *Fructus percipiendo uxor, vel vir ex re donatâ, ſuos facit: illos tamen; quas ſuis operis acquiſierit, veluti, ſerenda. Nam ſi pomum decerpſerit, vel ex ſilvâ ceciderit, non fit ejus, ſicuti nec cujuſlibet bonæ fidei poſſeſſoris: quia non ex facto ejus is fructus naſcitur.* Quibus verbis aperta fit iſta diſcriminis ac diſtinctionis ratio inter fructus naturales, & fructus induſtriales, quòd Poſſeſſori bonæ fidei non accedant priores; ſed tantummodò poſteriores, *fructus.. ſuos facit*, quoniam, inquit Lex, ipſius induſtriæ, labori ac diligentiæ debentur: *Illos tamen, quos ſuis operibus acquiſierit, veluti ſerende*, & è contrariò eidem non vindicentur fructus naturales: propterea quòd non ſint fructus ex ipſius labore, neque de ipſius induſtriâ: *Quia non ex facto ejus, is fructus naſcitur.*

(*c*) Cit. Leg. *Fructus*. ff. de uſuris.

Secundum argumentum ducitur ex iſtis verbis, quæ habet Imperator de rerum diviſione (*d*): *Si quis à non Domino, quem Dominum eſſe crediderit, bonâ fide fundum emerit, vel ex donatione, aliâque quâlibet juſtâ causâ æque bonâ fide acceperit; naturali ratione placuit, fructus, quos percepit, ejus eſſe pro culturâ & curâ. Et ideo ſi poſteà Dominus ſupervenerit, & fundum vindicet; de fructibus ab eo conſumptis agere non poteſt.* Quæ legis diſpoſitio fundatur in ipſo jure Gentium, quod jure naturali confirmatur quantùm ad eam rem, & conſuetudine generali, quæ apud univerſas nationes paſſim frequentatur, quæque ita fieri præcipit, tanquàm quid æquitati naturali omnino conſentaneum, & cui non poteſt ullatenùs meritò contradici.

(*d*) Inſtit l. 2. tit 1. de rerum diviſione. §. 35.

En, inquiunt prædictæ alterius ſententiæ defenſores, deciſio verbis omnino luculentis concepta, & quâ luce meridianâ clariùs evincitur, cuicumque poſſeſſori bonæ fidei accedere Dominium fructuum, quos percepit & conſumpſit, ſive evaſerit inde locupletior, ſive rem ſuam non fecerit majorem; adeo ut, (ajunt) ſi aliquibus legibus declaretur, à poſſeſſore bonæ fidei reſtituenda ea eſſe, per quæ ex fructuum perceptione factus eſt ditior, eædem non intelligendæ ſint, niſi de fructibus naturalibus, neutiquam verò de iis, qui appellantur induſtriales; quemadmodùm obſervat ipſamet Gloſſa (*e*).

(*e*) Gloſſ. in cit. §. 35. v. *Fructus*.

Tertium probationis momentum nititur eâ Juriſprudentiâ, quæ uſu recipitur in ſupremis omnibus Galliarum Curiis; & viget etiam in Hiſpaniâ; ſicut ejus rei fidem facit Autor quidam Hiſpanus (*f*), qui aſſerit, in iſto Regno nunquam ſolere poſſeſſores bonæ fidei cogi ad ullam reſtitutionem fructuum, quos Juriſconſulti paſſim circumferunt ſub appellatione induſtrialium. Unde infertur, quoniam *optima eſt legum interpres conſuetudo*, quâ nimirùm regi conſuevêre univerſæ nationes (*g*); eidem adhæreri poſſe nullâ inde incuſſâ conſcientiæ Religione.

(*f*) Tho. Sanchez l. 2. cap. 13. n. 86.

(*g*) L. Si de interpretatione. 37 ff de legibus Senatuſque conſultis. l. 1. tit. 3.

Tandem, qui iſtam ſententiam ſequuntur, prædictis rationum momentis adjiciunt robur duarum probationum, quæ ſubſequuntur. Prior quidem eſt, quòd æquitati congruat, poſſeſſorem bonæ fidei fieri Dominum ſummum fructuum induſtrialium, quoniam, ſi fundum, de quo procreati ſunt, non emiſſet, potuiſſet in aliquod aliud commercium pecuniam ſuam utiliter conferre; atque adeò oporteat, ex iſtis fructibus legitimam aliquam afferri ei compenſationem; præterquàm quòd nec debeant ipſius cura, labor, & induſtria, ſuâ mercede defraudari. Secunda verò eſt, ſi iſti poſſeſſori bonæ fidei obligatio inducere-

duceretur, illud reſtituendi, per quod ex perceptione fructuum rem ſuam ampliavit, nedùm ipſius bonæ fidei merces tribuitur, quin imò pœna irrogaretur: propter ea, quòd iſta obligatio importaret ei plurimos ſcrupulus, ingenteſque omnino ambages, cùm nempe diſcutiendum foret, quidnam potiſſimùm emolumenti ſibi comparare potuiſſet, quamdiu prædictorum fructuum perceptione fuiſſet potitus: quippe vel etiam ea bonâ ſuâ fide non potuerit requiſitam diligentiam adhibere, in diſtinguendo prædicto emolumento ab eo, quod ex aliis ſuis bonis fuiſſet conſecutus: cùm utrumque promiſcuum nihil quidquam ad eam rem animum attendens habuerit.

En quibus potiſſimùm gravioribus momentis iſta altera opinio innititur, quæ procul dubio ſunt minimè repudianda, & ejuſmodi eſſe nobis videntur, quæ eandem reddant probabilem. Nihilominus, perpendendis illis nequicquàm immorantes, exiſtimamus, adhærendum eſſe priori, utpote quæ conſcientiæ tutiori ratione conſulat, & ad veritatem propiùs accedere videatur. Ita cenſet Author Colloquiorum Petrocoricenſium (a).

(a) Colloq. Petrocor. tom. 5. colloq. 7. q. 1.

CASUS X.

BERTRANUUS, per biennium cum ſex menſibus bonâ fide poſſedit viginti jugera cæduæ ſylvæ, & unum ſtagnum, quæ propria erant Barnabæ, qui quidem, poſtquàm certiſſimis monimentis probavit, ſe eorum eſſe verum proprietarium, eorumdem poſſeſſionem pleno jure repetiit. Bertrando acceſſere ex cæſione prædictæ ſylvæ, & ex capturâ piſcium de dicto ſtagno mille ducentæ libræ, quas augeri atque ampliari curavit in commercio faciendo, ex quibus ei tandem lucrum rediit quadringentarum librarum. Barnabas ab eo petit, non ſibi tantummodò reddi mille ducentas libras, tanquàm juſtum pretium venditionis fructuum ſui fundi, & æſtimationem eorum, ex quibus fortunâ ditior evaſit; ſed præterea exigit ad ſeſe referri quadringentas libras, quæ ei, ex mille ducentis libris in commercio poſitis, obvenerunt. Nùm Bertrandus obligatur ad reſtituendas præfatas quadringentas libras?

RESPONS.

Reſpondemus, non obligari Bertrandum, ad reſtituendas quadringentas libras, quas, ex mille ducentis libris in commercio poſitis, conſecutus eſt. Verum namque eſt, juxta tutiorem ac probabiliorem opinionem ei induci obligationem eorum reſtituendorum Barnabæ, quæ ipſius rei acceſſerunt ex perceptione fructuum de cæſione viginti jugerum ſylvæ cæduæ, & de captura piſcium ſtagni. At diſſimile prorſus judicium ferendum eſt de quadringentis libris, quas lucratus fuit ex mille ducentis libris; ſufficitque, ab eo ad Barnabam referri juſtum pretium fructuum, quos percepit. Cujus rei ratio eſt, quòd lucrum quadringentarum librarum ex induſtriâ ſuâ duntaxat fuerit conſecutus; non verò de fundo, cujus poſſeſſione gaudebat; nec iſtud emolumentum haberi poſſit, tanquàm proprius ac naturalis fructus mille ducentarum librarum; ſiquidem, ut docet S. Thomas, pecunia ex ſuâ naturâ ſit ſterilis: Quod etiam locum haberet, quanquàm Bertrandus malæ fidei poſſeſſor extitiſſet. Præterea monendum eſt, quin etiam Bertrando jus concedi, deducendarum legitimarum impenſarum, quas impendit in colligendis ac percipiendis præfatis fructibus, & detrahendæ quoque juſtæ mercedis, quæ ipſius tum curæ, tum labori rependenda eſt. Quæ noſtra deciſio omnino conſentanea eſt Legi, quæ ſic habet (b): *Si rem diſtraxit, & ex pretio rem aliam comparavit, veniet pretium in petitionem hæreditatis; non res, quam in patrimonium ſuum convertit* (c).

(b) Leg. Sed etſi Lege. 25. §. 1. ff. de hæred. petitione. lib. 5. tit. 3.

(c) Colloq. Petrocor. tom. 5. colloq. 7. q. 2.

CASUS XI.

SAMPRONIUS Nauta anno proximè elapſo deducens, periculo & damno Nicolai, naviculam quamdam ſarcinis prorſus opulentiſſimis oneratam, ſaccolum adamantium impolitorum plenum, animo ejuſdem ſibi retinendi, clanculum ſurripuit. Poſt duos ab illinc dies horrendum in modum ſæviens inceſſit procella, quæ in cauſâ fuit, cur natando ſalutem quæſiturus ſeſe cum præfato ſacculo in undas projecerit, quia naviculam ſuam jamjam ſubmergendam eſſe cernebat; quemadmodùm reipsà paulo poſt ſubmerſa eſt. At quoniam quâ manu ſacculum tenebat, ſeſe ſic impediri experiebatur, ut via ac ne vix quidem innatare valeret, illud idem emiſit, ne forſitan aquis ipſemet obrueretur; atque ita ſeſe præſtitit ab omni periculo tutum & incolumem. Quâ de re quæritur, utrùm præfatus Nauta teneatur, ad pretium prædictorum adamantium Nicolao refundendum.

Videtur, poſſe contendi, iſtam ei induci obligationem; ſiquidem malæ fidei poſſeſſor extaret: Aliunde verò videtur, eum ad iſtam reſtitutionem neutiquàm aſtringi; quippe naviculâ ſubmerſâ, ſacculum neceſſariò oportuiſſet amitti, quanquam ab eo non fuiſſet furto ſublatum.

RESPONS.

Licèt Sempronius malæ fidei poſſeſſor extaret in caſu propoſito, ei tamen non incumbit obligatio, pretii adamantium Nicolao rependendi. Ratio eſt, quòd ipſe ſacculi amiſſi, in quo continebantur prædicti adamantes, non ſit, ut aiunt, cauſa efficiens; ſiquidem illud idem periiſſet, quanquam ab eo non ſubreptum, & in naviculâ relictum: adeo ut in eâ circumſtantiâ locum habeat iſtud effatum, *res perit Domino rei* (d).

Cui deciſioni robur addi poteſt ex unâ quâdam de (e) Legibus Digeſti, in qua leguntur iſta verba: *Si ea conditione navem conduxiſti, ut eâ merces tuæ portarentur, eaque merces nullâ Nauta neceſſitate coactus, in navem deteriorem, cùm id ſciret te fieri nolle, tranſtulit. & merces tuæ cum eâ nave perierunt, in quâ noviſſimè vectæ ſunt, habes ex conducto locato cum priore Nautâ actionem.... imò contra ſi modo ea navigatione utraque navis periit, cùm id ſine dolo & culpâ Nautarum factum eſſet.* Ex quibus verbis eſt inferendum, eâdem omnino ratione Sempronium non teneri ad ullam reſtitutionem Nicolao præſtandam; ſiquidem, etiamſi furto non ſurripuiſſet ſacculum, item cum naviculâ aliiſque mercimoniis communi naufragio periiſſet (f).

(d) L. Pignus 9 Cod. de pignoratitiâ actione lib. 4. tit. 24.

(e) Leg. Si vehone. 10. §. 1. ff. ad Legem Rhodiam de jactu lib. 14. tit. 2.

(f) Colloq. Condomenſ. tom. 1. colloq. 15. ſect. 3.

CASUS XII.

MARINUS, ab annis quinque, jugera vinearum quatuor, quorum Honoratus legitimus proprietarius eſt, malâ fide poſſidet. At quoniam iſtæ vineæ malè ſe habebant, cùm eaſdem incœpit poſſidere; eas effecit multò meliores, cùm novellis palmitibus eas augendo, tum propaginibus multis eaſdem frequentando. Animo deliberavit hodiernâ die Honoratum in poſſeſſionem reſtituere prædictorum quatuor jugerum. Eâ autem de re, petitur, utrùm teneatur ex conſcientiâ, ad referendos omnes omnino fructus, quos percepit, aut eos tantummodò, qui Honorato obveniſſent, ratione habitâ depravationis, quâ iſtæ vineæ laborabant, cùm eaſdem iniquè occupavit?

RESPONS.

Videtur, non tantùm juxta conſcientiam tutius eſſe; ſed etiam probabilius, Marinum obligari,

ad

ad reſtituendos fructus quoſcumque percepit ex iſtâ optimitate. Eaque cauſa reddi poteſt, quòd iſta optimitas inhæreat ipſi fundo, cujus portio ita individua eſt, ut ab eo avelli nullatenùs poſſit; adeoque non minùs quam ipſe fundus, legitimo Domino fundi vindicetur: Atque eam ob rem, cùm juxta jus naturale conſtituatur, ut omnis fundus ſuo proprietario fructum reddat, fundus prædictarum vinearum cum ſuis optimitatibus Honorato debeat fructum afferre; qui quidem aliunde potuiſſet ſuas vineas eâdem ratione, aut etiam uberiori modo meliorare, ſi Marinus eaſdem iniquè non uſurpaviſſet.

Quod igitur ex ſummo favore Marino tribui poteſt, illud nimirùm eſt; quòd ei liceat, de pretio dictorum fructuum detrahere neceſſarias impenſas & ſumtus utiles, quæ adhibuit paſtinandis, colendis, & meliorandis quatuor jugeris vinearum; neutiquàm verò eas impenſas, quas feciſſet aut oblectamenti ſui cauſâ, aut proprii commodi, quæque omnino forent ſupervacaneæ.

Quæ Deciſio verbis expreſſis habetur in Lege quâdam de Codice Juſtiniani, in quâ Gordianus Imperator eâ de re ſic loquitur (*a*): *Malæ fidei poſſeſſores ejus, quod in rem alienam impendunt, non eorum negotium gerentes, quorum res eſt, nullam habeant repetitionem, niſi neceſſarios ſumptus fecerint. Sin autem utiles, licentia eis permittitur, ſine læſione prioris ſtatûs rei, eos auferre* (*b*).

(*a*) Leg. Dominum. 5. cod. de rei vindicat. lib. 3. tit. 32.

(*b*) Colloq. Petrocor. tom. 5. colloq. 7. q. 1.

CASUS XIII.

NEBRIDIUS malâ fide; hoc eſt, ex iniquâ ſimul ac violenti occupatione, ex dolo, ſeu fraudulento emtionis titulo, poſſidet unum arationum, ſeu vinearum jugerum, quod jure proprietatis Juſtino cedit. Poſt tres annos ab uſurpato dicto jugero, confeſſionem deponit, & promittit, futurum, ut dictum jugerum, abjectâ omni cunctatione reſtiturus ſit. Verùm Confeſſarius vult eam ei obligationem facere, nimirùm ut, quod Juſtinus inde ſibimetipſi comparaviſſet, lucrum præterea rependat. Quod penitus abnuit Nebridius cauſam ſcilicet dicens, quòd, cùm dictum fundum reliquerit incultum, nullos de eo fructus perceperit. Qua de re quæſtio habetur, nùm Confeſſario poſſit probari allegata ejuſmodi excuſatio?

RESPONS.

Conſtat, à Confeſſario Nebridii, quam cauſam iſte prætendit, penitùs eſſe repudiandam; & obligationem ei inducendam eſſe, reſtituendi Juſtino non ſolum jugerum fundi, de quo quæſtio habetur; ſed quodcumque præterea lucrum, quod (deductis expenſis) de eo conſequi legitimè potuiſſet, ſi illud in poſſeſſione ſuâ habuiſſet: Quod omnino patet ex quâdam Lege Digeſti (*c*), quæ verbis expreſſis ita fert: *Generaliter autem, cùm de fructibus æſtimandis quæritur, conſtat animadverti debere, non an malæ fidei poſſeſſor fruitus ſit, ſed an petitor frui potuerit, ſi ei poſſidere licuiſſet.*

(*c*) Leg. Si navis. 62. §. 1. ff. de rei vindicat.

Idem quoque aliâ Lege declaratur (*d*), quæ eâ de re non minùs luculenter ſic habet. *Fructus non modò percepti; ſed & qui percipi honeſtè potuerunt æſtimandi ſunt.* Et verò ſic præfatæ Leges ipſimet æquitati naturali congruunt, ut nihil egeant conquiſitis aliunde rationum momentis præterea confirmari: quippe nihil magis juſtum reperiri poſſit aut animo excogitari, quàm rem alienam non ſolùm reſtituere; ſed præterea, quod illatum fuit proximo, detrimentum omnino reſarcire; ſicut in propoſito caſu, in quo Nebridius ex violenti ſuâ uſurpatione, aut ſuâ fraude Juſtinum defraudavit fructibus quos ſuos feciſſet de proprio fundi ſui jugero, ſi ei poſſidere & excolere licuiſſet. Incumbit ergo poſſeſſori malæ fidei prædicto ex conſcientiâ neceſſitas præſtandæ damni compenſationis juxta juſtam æſtimationem habendam non quidem ratione ſervatâ facultatum atque induſtriæ iniqui iſtius poſſeſſoris, ſed legitimi duntaxat proprietarii ac Domini.

(*d*) Leg. Fructus. 33. ff. eod. tit.

Quam ſententiam Sylvius (*e*) plurimùm tuetur ac probat authoritate S. Thomæ (*f*), qui eâ ratione ſic loquitur: *Quædam verò res ſunt, quarum uſus non eſt earum conſumptio; & talia habent uſumfructum, ſicut domus, & ager, & alia hujuſmodi; & ideo ſi quis.... domum alterius vel agrum per uſuram extorſiſſet; non ſolùm tenetur reſtituere domum, vel agrum; ſed etiam fructus inde perceptus: quia ſunt fructus rerum, quarum alius eſt Dominus; & ideo ei debentur.* Et iterùm alibi (*g*): *Quicumque damnificat aliquem, videtur ei auferre id, in quo ipſum damnificat. Damnum enim dicitur ex eo, quòd aliquis minùs habet, quàm debet habere.... & ideo homo tenetur ad reſtitutionem ejus, in quo aliquem damnificavit.* En quomodo Doctor Angelicus habet, & in alio quoque loco addit (*h*), ordinariè loquendo, non aliam obligationem eſſe, quam rei alienæ, quæ detinetur, reſtituendæ; *niſi fortè, per detentionem talis rei, alter ſit damnificatus amittendo aliquid de bonis ſuis. Tunc enim tenetur ad recompenſationem nocumenti.*

(*e*) Fr. Sylvius reſol. v. *Uſura*. 1.

(*f*) S. Thomas. 2. 2. q. 78. art. 3.

(*g*) Id Ibid. q. 62. art. 4. in corp.

(*h*) Idem ibid. cit. q. 78 art. 3. in corp.

Fatendum eſt tamen, ſi manifeſtè appareret, ipſimet etiam Juſtino de prædicto fundi jugero nihil fructuum acceſſurum fuiſſe; quanquàm in ipſius poteſtate remanſiſſet; futurum, ut non poſſet inferri Nebridio, niſi obligatio fructuum, quos accepiſſet, quantumcumque modici fuiſſent, referendorum; non verò eorum omnium, quos potuiſſet, adhibitâ majori diligentiâ percipere.

CASUS XIV.

GUIRALDUS quondam Parochus de S. Guitario, cùm ſuam Curam purè ac ſimpliciter dimiſiſſet, de eâdem ab Epiſcopo fuit Fulcrando proviſum. Guiraldus, qui in eâdem Parœciâ domicilium habet, & qui jampridem erga Fulcrandum omnino malè animatus eſt, ſic egit ſuis ſermonibus, inſtigationibus & occultis artibus, ut non ſolùm ab eo confidentiam ipſius Parœcianorum abalienaverit; ſed etiam Matricularios induxerit, prætenſo ſpecioſo prætextu æquitatis, atque utilitatis ipſiuſmet ſabricæ, ad litem iniquam ei inferendam, cujus primum fundamentum iſtud extitit, quòd à præcedenti Matriculario Fulcrandus exegiſſet 60. libras, ultra quod ſibi à ſabricâ debebatur: Quod ſuppoſititium ac falſum eſſe, poſtmodùm comprobatum fuit.

Poſt exantlatas per annum fere integrum varias litium ambages, & omnimodas forenſes tricas, Fulcrandus, quem unicum pacis ac concordiæ deſiderium tenebat, obtulit conditionem rei, de quâ contendebatur, arbitrorum judicio permittendæ, atque ſuum arbitrium ſtatuit Archidiaconum Epiſcopi: At Matricularii, quibus aderant & Judex proprius loci, & Procurator Fiſcalis, cùm in eandem ſibi factam conditionem deſcendiſſent, & promiſiſſent futurum, ut die Dominicâ proximè ſequenti compromiſſo Chirographum adſcriberent, à prædicto Guiraldo poſtmodùm dedocti ſunt, quominùs ſubſcriberent: neque tantummodò ad inceptam actionem ſeſe retulerunt; ſed etiam denegaverunt per duos annos ſolutionem ſtipendiorum atque Honorariorum debitam Nicolao Vicario Fulcrandi, apud quem erat in conuictu certo pretio annuæ penſionis 150. librarum conſtituto. Fulcrandus, qui ſummoperè optabat, litem iſtam tandem comprimi, propoſuit Matriculariis, iis præbere eorum, quæ contendebat ſibi deberi à fabrica, præſcriptam rationem: quæ quidem ad ſummam uſque 400. librarum aſſurgebant, eâ Lege, quòd debitas à fabricâ merce-

des

dus Nicolao rependerent, cui præ facultatum inopiâ, non licuerat hactenùs pactam penſionem perſolvere. Conditionem acceptaverunt Matricularii, & ſibi præſcriptam ab eo rationem debitorum Guiraldo diſcutiendam in manus dederunt, qui Guiraldus eandem imminutam voluit ad ſummam 150. librarum duntaxat præfigere; quanquàm Fulcrando ſumma integra 400. librarum legitimè prorſus deberetur. Cui deceſſioni Fulcrandus ipſe animo pacis, ac deſiderio compeſcendæ litis aſſenſus eſt, eâ conditione, quòd quidquid Nicolao debebatur, eidem certiſſimè numerarent. Verùm obſtinatio Guiraldi, & ipſius averſi animi tenacitas impedimento fuit, quominùs rem iſtam conficerent atque complerent. Cujus rei occaſione acceſſit Illuſtris Matrona quædam plurimâ ſuâ pietate ac Religione illuſtrior, quæ dolens ejuſmodi litem tantæ diſſenſioni eſſe, obtulit ſummam 50. librarum in gratiam Fabricæ, nullo onere impoſito, numerandam, modò litibus abſtineretur. Quam, ſub eâ conditione, qui Matricularii vices actu gerebat, acceptavit; ſed fidem datam, pecuniâ receptâ, fefellit. Ex iniquâ tandem adeoque odioſâ ratione agendi factum eſt, ut Nicolaus, ſuadente ſuo Parocho, Matricularios in judicium vocaret; & deinde juberet, in cuſtodiâ poni reditus atque poſſeſſiones Fabricæ, ut ſolutionem honorariorum à duobus annis ſibi debitam urgeret; & fidem fecerit Fulcrando, futurum, ut nunquam intentâ à ſe ipſo actione deſiſteret, niſi ſibi præſtitâ integrâ honorariorum ſuorum ſolutione. Nihilominus manûs injectione paulò poſt ab eodem ſolutâ, inſcio prorſus Fulcrando, & Guiraldo plurimùm inſtigante, qui Autor fuerat, ei numerari quartam partem honoriorum ipſi debitorum; ipſe Fulcrandus coactus eſt, vicarium ſuum miſſum facere, ac proprio nomine jubere, in manibus Matriculariorum autoritate Judicis occupari, quidquid reſiduum ſupererat ſtipendiorum ac honorariorum præfato vicario ſuo perſolvendorum: quæ quidem ei ex ſententiâ Regii Judicis adjudicata fuerunt, de quâ tanquam à Judice non legitimo pronunciatâ appellationem habere quaſi ex abuſu Guiraldus auſus eſt; qua appellatione poſtmodùm ipſemet deſiſtere coactus eſt, ne appellatione iſtâ dementer adhibitâ detruderetur, & impenſis damnaretur. De quibus omnibus quæſtiones ſequentes inſtituuntur.

1. Utrùm Matricularii, & ipſemet Guiraldus non teneantur in ſolidum, ad reſtituendas Fulcrando omnes impenſas, quas contulit in ſuſtinendam litem prædictam, & ad eidem præſtandam compenſationem damnorum, quæ ei inde acceſſerunt?

2. Utrùm qui Matricularii munus actu & de facto exercebat, cùm ab Illuſtri Matronâ 50. libræ donatæ ſunt, non obligetur, ad reddendam eidem præfatam ſummam?

3. Nùm ipſimet Nicolao obligatio non inducatur, reparandi damni, quod Fulcrando intulit ex ſuâ ab inceptâ manûs injectione diſceſſione?

Respons.

Ex prædictis omnibus circumſtantiis, quæ recenſentur in propoſitâ ſpecie, manifeſtum eſt, in totâ, quam Guiraldus adhibuit gerendo præfato negotio, agendi ratione graviſſimè omnino peccaviſſe, in eo quòd ipſius agendi ratio tota adverſetur tùm æquitati, tùm veri nominis charitati quæ non tantùm decet quemcumque Chriſtianum, ſed quâ debet omnis Sacerdos potiſſimùm commendari. Jus namque tam naturale, quam Divinum ei debent eſſe argumento certiſſimo, nonquàm Chriſtiano licere, ſeſe alium erga proximum exhibere, quàm vellet, erga ſeipſum proximum ipſum ſeſe gerere; juxta iſthæc verba, quibus olim Tobias proprium filium compellabat: *Quod ab alio oderis tibi fieri, vide ne tu aliquandò alteri facias* (a). Et iſthæc (a) Tob. 4. 16.
alia, quæ Jeſus Chriſtus ipſemet edocuit (b): *Omnia quæcumque vultis, ut vobis faciant homines, & vos facite illis.* (b) Matth. 7. 12.

Jamverò, quæ rerum adjuncta inſigniora occurrunt in agendi ratione Guiraldi, penitùs inſpiciamus.

1. Quidem, ut ſupponitur, ex averſo illo animo, quem gerebat jampridem adversùs Fulcrandum; ipſe fuit quaſi prima fax diſſentionis ac diſſidii, quæ commota ſunt inter prædictum Parochum & ipſius Parœcianos, quos tandem induxit, ad inferendam ei litem prorſus iniquam ſub eo prætextu quòd à Matriculario in munere tunc extante, ultra debitum pecuniæ ſummam percepiſſet: quod falſum eſſe poſteà comprobatum eſt.

2. Quem Fulcrandus præ ſe ferebat propriæ ſuæ utilitatis neglectum, & quo premebatur, ſincerum pacis atque concordiæ deſiderium ad ipſius perniciem Guiraldus agens denegavit probatas habere 400. libras, quæ ferebantur in præſcriptâ ratione ab eo oblatâ; ac de iiſdem tentavit, repugnante prorſus quacumque æquitatis Lege, 250. libras detrahere.

3. Obſtitit inſtigationibus ſuis, ne Matricularii ex amicabili compromiſſo litem, quam eidem, nullo jure ſuccurrente, intenderant, reſecarent ac omnino comprimerent; quanquam Archidiacono promiſiſſent, futurum ut die Dominicâ proximè ſequenti præfato compromiſſo chirographum ſupponerent; indeque cauſa fuit, cur recrudeſcerent tùm litigium, tùm nova impendia, quibus ex perverſis conſiliis Guiraldi, Fulcrandus, animo invito ac plurimùm reluctante, implicitus eſt.

4. Nedùm conſenſerit, afferri Nicolao ſolutionem integram ſtipendiorum & honorariorum, quæ ei à duobus annis à Fabricâ legitimè debebantur; quin immò ipſum impulit, ad ſolvendam manûs injectionem, ſuadendo, eorum quæ ei debebantur; quartam tantummodò partem numerari; eoque animo, ut eo uſque eum redigeret, ne Fulcrando penſionis ſuæ pretium ex duobus annis reſiduum rependeret, & neceſſitas prædicto Parocho inferretur, eâ de re cum Nicolao novæ alterius litis habendæ; ut revera poſtmodùm contigit.

5. Fulcrandus eùm obtinuiſſet, ex pronunciatâ à Regio Judice ſententiâ, quidquid ſupererat honorariorum Nicolao à Fabricâ debitorum ſibi adjudicari in partem ſolutionis penſionum dicti Nicolai; Guiraldus de eâdem habuit appellationem tanquàm ex abuſu & gravamine, contendens in eâ re regium Judicem non eſſe legitimum; licèt conſtet omnino, eum Judicem fuiſſe prorſus legitimum, quantùm ad cognitionem rei, de quâ judicium tulit; ut ipſemet Guiraldus agnoſcere poſtmodùm coactus eſt, ex ſuâ appellationis iniquæ diſceſſione.

6. Fulcrandus arguit falſi quidquid Guiraldus, aut Matricularii, eo inſtigante, aſſeruerunt animo pertendentes, eum à Matriculario ultra debitum percepiſſe ſummam 60. librarum; quod ipſe Fulcrandus inexpugnabili probatione palàm fecit, eſſe falſiſſimum.

Quæ quidem omnia ſic odioſa ſunt, adeoque repugnantia tum caritati, tum æquitati, ex parte Guiraldi & Matriculariorum, ut nullatenùs vindicari poſſint ab apertâ præfatarum virtutum violatione.

Sed Guiraldus ipſe, cui, propter eminentem, quâ inſignitur, Sacerdotalem dignitatem, perſpecta magis, ac explorata debet eſſe ſumma obligatio, quæ unicuique Chriſtiano incumbit, earum-

earumdem virtutum colendarum, eâ de causâ graviorem procul dubio præ cæteris admiſit culpam: præterquàm quòd, ut fertur in enunciatâ ſpecie, ipſemet ſollicitaverit, acriterque egerit, ut Matricularii Paſtori ſuo litem iſtam inferrent, eorum animos adversùs ipſum exaſperaverit, pacem obturbaverit, quâ concordi animo antea gaudebant, & perverſis ſuis conſiliis obſtiterit, ne ex amicabili ac juſtâ compoſitione inter eoſdem reviviſceret; tandemque cauſa fuerit omnium damnorum, quæ Fulcrando emerſerunt, ex neceſſitate ei factâ, litis adeo iniquæ repellendæ, adversùs eos qui eamdem ei importaverunt. Ex quibus ſequitur.

1. Guiraldo & prædictis Matriculariis in ſolidum, cæteriſque deficientibus, eorum unicuique induci obligationem reſtituendorum iſti Parocho omnium impendiorum, & expenſarum, quæ coactus eſt conferre in propriam ſuam defenſionem, & ut ſeſe ab eorum vexationibus expediret, ſicut etiam reſarciendorum cæterorum detrimentorum, quæ inde perpeſſus eſt.

2. Ipſis tamen Matriculariis primariò quidem ac magis præcipuè prædictam obligationem incumbere, quantùm ad ea omnia, quæ eorum nomine, ipſiſque poſtulantibus, geſta fuêre; & iis deficientibus, ſecundariò ac per modum ſubſidii, Guiraldum eâdem obligatione aſtringi: quoniam non niſi eo ſuadente, ac plurimum inſtigante, litem commoverunt: atque adeo cùm ejuſdem litis cauſa præcipua extiterit, eadem ratione, qua ipſi obligantur, tenetur ipſemet, ad præſtandam compenſationem totius damni, quod inde Fulcrando fuit illatum; juxta illud, quod à Gregorio IX. (a) in una quadam ex ejus Decretalibus eâ de re conſtitutum legitur iſtis verbis: *Si culpâ tuâ datum eſt damnum, vel injuria irrogata, ſeu irrogantibus opem fortè tuliſti..... jure ſuper his te ſatisfacere oportet: nec ignorantia te excuſat, ſi ſcire debuiſti, ex facto tuo injuriam veriſimiliter poſſe contingere, vel jacturam.* Cui Deciſioni planè conſentit illud Canonici juris effatum (b): *Facientem & conſentientem par pœna conſtringit.*

(a) Greg. IX. in cap. *Si culpâ.* fin. de injuriis & damno dato lib. 5. tit. 36.

(b) Nicolaus in can *Notum* 10. 2. q. 1.

3. A Matriculariis, quibus aderant tum Judex, tum Procurator Fiſcalis, non poſſe prætendi excuſationem bonæ ipſorum fidei, nec eorum ſuppoſititiæ ignorantiæ: Atque eo etiam minùs, quòd omnes conditiones amicabilis compoſitionis ſibi à ſuo Parocho ultrò oblatas reſpuerint.

4. Operæ pretium omnino eſſe obſervare, damnum, quod præſtare tenentur ſuo Parocho in eos ipſos recidere debere, ac reparari proprio eorum argento, nullatenùs verò ſumtibus ærarii Fabricæ, quippe omni veri nominis æquitati adverſatur, reditus Eccleſiæ adhiberi explendis turbulentis animi motibus eorum, qui iiſdem reditibus adminiſtrandis præficiuntur, quique eos debeant tractare cum eâdem diligentiâ, æquitate ac integritate fidei, quibus proprias res ſuas regerent.

5. A Matriculario, qui 50. libras excepit ab Illuſtri Matronâ, quæ pietate ac Religione ſuâ tantoperè commendatur, eidem ex æquitate eſſe reſtituendam iſtam ſummam pecuniæ, ut pote, quæ donum illud in gratiam fabricæ eâ tantùm mente contulerit, atque verbis expreſſis adhibitâ iſtâ cautione, quòd quibuſcumque litium ambagibus Fulcrando perperam prorſus intentis deſiſteretur; & iſta conditio ſuum effectum ex parte Matriculariorum non fuerit ſortita.

6. Tandem: Nicolaum non tantummodò obligari, ad rependendas Fulcrando debitas duorum annorum penſiones, ſi conſtitutum earum pretium, nomine ipſius, Matricularii non perſolverint; ſed præterea, ad eidem refundenda omnia impendia, quæ præfatus Parochus adhibere coactus eſt ab eo tempore, ex quo manûs injectionem factam in omnes reditus fabricæ reſcivit; ſiquidem in eâ re egerit adversùs bonam fidem, nec ſteterit promiſſis, quibus ſeſe erga Parochum aſtrinxerat, quem quidem eâ ratione fraudavit tum ipſius debiti certitudine, tum facilitate ejuſdem recuperandi.

CASUS XV.

Viginti jam anni abierunt, ex quibus Matthæus Rogerio commodavit 20000. libras, ex quibus res ipſius familiaris tota conſtabat. Rogerius cum eo pactus eſt, futurum ut, juxta uſuram Edicto conſtitutam fœnus ei perſolveret, quæ nimirum eſt, ut pecunia referat annuam penſionem uſuris quincuncibus. Hoc eſt in præſenti caſu, 1000. libras per unumquemque annum. Matthæus ab eo tempore per unumquemque annum 1000. prædictas libras ſemper percepit abſque ullo conſcientiæ ſuæ ſtimulo; ratus ſcilicet, id ſibi prorſus licere abſque ne minimo quidem periculo peccati. 1. Quia cernebat à multis, qui ſpectatæ integritatis viri habebantur, ejuſmodi uſuras ac fœnora percipi de ſuâ pecuniâ, quam mutuam credebant. 2. Quoniam aliunde ſibi non ſuppetebat, unde vitam ſuſtineret, & iſta ſumma vix ac ne vix quidem ſibi ſufficit, ut ſeſe ſuoſque pro ſuâ ſtatûs conditione ſuſtentet. Nihilominus cùm ipſius Confeſſario de prædictâ uſurâ renunciatum eſt ab eo, eâ de re, graviter fuit objurgatus; ac monitus, ſibi obligationem incumbere, uſurarum omnium, quas ex ſuâ pecuniâ acceperit, reſtituendarum; adeoque ſibi ſcribendam eſſe generalem apocham, quâ faceret acceptam à Rogerio ſortem ei commodatam; ſiquidem intra viginti annorum ſpatium ſibi reddiſſet ſumma ſortem adæquans. At verò quoniam, ſi Matthæus ejuſmodi ſcriberet apocham, inopia ſeſe citò nimis aggravari experiretur, petit, num ſibi non ſuccurrat legitima aliqua ratio, quâ poſſit ſeſe reddere univerſæ præfatæ reſtitutionis immunem?

Respons.

Ipſamet ratio, quæ allegatur in propoſita ſpecie, quòd nempe Matthæus bonâ fide juvetur, neque factus ſit ex uſuris, quæ percepit locupletior; ſiquidem ægre admodùm conferrent in eum ſoſtentandum: cùm titulum poſſidendi legitimum jure gentium induxit, eum ſolvit, ab obligatione quidquam Rogerio reſtituendi. Ut namque S. Thomas de ſimili argumento habet (c), ſermonem faciens de Beneficio, de quo Poſſeſſori inſcio fuerat ſimoniacè proviſum; uſurarum, quas quis bonâ fide percepit & conſumpſit, reſtituendarum ex conſcientiâ obligatio nulla eſt. *Si verò,* inquit laudatus S. Doctor, *eo neſciente nec volente, per alios alicujus promotio ſimoniacè procuratur..... tenetur reſignare Beneficium, quod eſt conſecutus, cum fructibus extantibus. Non autem tenetur reſtituere fructus conſumptos, quia bonâ fide poſſedit.* Quod idem quoque apertiſſimè indicat Gloſſa in quandam Decretalem Cœleſtini III. (d), cùm ait, eum, cui de ipſius Beneficio lis intenditur, ſi causâ cadat, non obligari ad referendos niſi fructus, quos ab illatâ ſibi actione ſuos fecit, & eos, qui tunc temporis in propriâ ſuâ naturâ adhuc extabant; quoniam ab eo temporis momento Beneficium ſuum non poſſediſſe bonâ fide cenſetur;

(c) S. Thomas 2. 2. q. 100. art. 6. ad 3.

(d) Gloſſ. in cap *Gravis.* 11. de reſtit. ſpoliat. rum v. F. uſtus. lib. 2. tit. 13.

ſed

Digitized by Google

ſed eundem non teneri, ad eorum, quos antea perceperat, reſtitutionem: propterea quòd bonâ ſuâ fide tunc juvaretur. *Bonæ fidei poſſeſſor*, inquit Autor memoratæ Gloſſæ, *tenetur reſtituere tantùm extantes* (fructus) *ante litis conteſtationem & non conſumptos. Poſt litis autem conteſtationem univerſos.*

Atque iſtud Civili Juriſprudentiæ planè conſentaneum eſſe reperitur; ut innuitur ipſâ Lege (a), de quæ diſtinctione factâ Poſſeſſorum bonæ fidei, & poſſeſſorum malæ fidei; iſtis poſterioribus inducit obligationem reſtituendorum omnium omnino fructuum, quibus fuêre potiti; hoc eſt, tam extantium, quam conſumptorum; prioribus autem è contrariò, extantium tantummodò reſerendorum: *Certum eſt, malæ fidei poſſeſſores, omnes fructus ſolere cum ipſâ re præſtare; bonæ fidei verò, extantes. Poſt litis autem conteſtationem, univerſos.* Quæ ipſiſſima ſunt verba legis citatæ.

(a) L. *Certum eſt.* 12. cod. de rei vindicat.

Præterea verò *Bona fides tantumdem poſſidenti præſtat, quantùm veritas, quoties Lex impedimento non eſt.* Quibus verbis illud exprimitur, quod Juris Regulæ loco eſt (b), atque juxta eam regulam Imperator Juſtinianus, quem jam alibi citavimus, declarat, cùm quis à non Domino, quem Dominum eſſe putabat, aliquem fundum emit, vel ex donatione, ſeu qualibet aliâ ejuſmodi legitimâ ratione accepit; fructus, quos inde percepit, ejuſdem, propter ipſius bonam fidem, fieri proprios, idemque pro culturâ & curâ vindicari: *Et ideo*, inquit Laudatus Imperator, *ſi poſteà Dominus ſupervenerit & fundum vindicet; de fructibus ab eo conſumptis agere non poteſt* (c).

(b) L. *Bona fides.* 178. ff. de diverſis reg. Juris antiq.

(c) Inſtit. lib. 2. tit. de rerum diviſione §. 35. ſupra cit.

Favent prorſus Matthæo, quæ huc uſque diſſeruimus, & apertè demonſtrant, eum in caſu propoſito nullâ Lege reſtitutionis erga Rogerium conſtringi, ſi nihil ipſi reſiduum fuerit in propriâ ſuâ natura extans eorum, quæ durante ſuâ bonâ fide, percepit; hoc eſt, quamdiù perſuaſum animo habuit, nullâ motâ de contrario dubitationis hæſitatione, iſtas uſuras ſibi jure legitimo accedere; neque futurum, ut reſtituere cogeretur, niſi ea quæ poſtmodùm excepiſſet, ab eo tempore, ex quo fuiſſet monitus, ejuſmodi proventus eſſe fœneratorios ac prorſus illicitos.

Dicimus: *Nullâ motâ de contrario dubitationis hæſitatione.* Notandum namque eſt, quanquam ex ſuborto aliquo dubio, malæ fidei quis dici non poſſit; inde tamen interrumpi bonam fidem, & naſci quaſi medium quoddam inter bonam & malam fidem: adeo ut, ſicut alibi obſervatum eſt, ille evadat *Poſſeſſor non bonæ fidei*: quemadmodùm advertit Gloſſa ad iſthæc verba legis (d): *Poteſt dividi poſſeſſionis genus in duas ſpecies; ut poſſideatur aut bonâ fide, aut non bonâ fide.* Ad quæ verba ſic habet Autor citatæ Gloſſæ: *Non bonâ fide plus portat, quàm ſi diceret, malâ. Nam etiam dubitantem, ſit ſua, vel aliena res, continet qui nec bonam, nec malam fidem habet.*

(d) L. *Poſſideri.* §. 3. ff. de acquirendâ vel amitt. poſſ. lib. 41. tit. 2.

Cæterùm, ut de bonâ fide Matthæi certò certiùs conſtet, ab eo ipſo inquirendum eſt, utrùm ex eâ, quam in animum induxerat, perſuaſione, nimirùm iſtas uſuras licitas eſſe atque legitimas, impeditus fuerit, quominùs pecuniam ſuam in alium uſum impenderet: ſi enim affirmaverit, ſi ejuſmodi uſuras illicitas atque iniquas habuiſſet, futurum fuiſſe, ut inde ſibi compararet aut aliquem Magiſtratum, aut domum, aut aliquod prædium, ſive nummos ſuos poneret in fœnore, ſive eos tandem in aliquâ negotiationis ſocietate collocaret; indubitatum omnino ac certiſſimum argumentum eſt, eum non ex animi levitate aut iniquâ quæſtûs illiciti cupidine eam partem eſſe ſecutum, ſed bonâ fide prorſus egiſſe (e); quæ bona fides debet ei tituli loco eſſe, præterquam quòd lucri ceſſantis titulus ei aliundè ſuccurrat,

(e) Sambovius tom. 1. caſu 99. 123. 131. & 206. Et tom. 2. caſu 10. 121. & 122. Et tom. 3. caſu 255. & 256.

Tandem, etiam poſito, quòd Matthæo ſive cuilibet alteri ſimiles uſuras percipienti, neceſſitas induceretur earumdem reſtituendarum; ab eâ neceſſitate ſubduci poſſet ex earumdem donatione ſibi à Rogerio præſtandâ, aut jam gratuitò præſtitâ: atque ut eâ de re judicium ſanum ac prudens interveniret, neceſſe foret, in eo caſu Matthæum ſic animo comparatum fuiſſe, ut, niſi ei liberaliter condonare eas Rogerius voluiſſet, earumdem rependiſſet ei integram reſtitutionem.

2. Rogerio ipſi cognitum atque exploratum fuiſſe, ea mente Matthæum ſic affectum eſſe; & cùm perſuaſum ei fuerit, ipſius liberrati permitti, ut eas uſuras perſolveret, aut non perſolveret, eum tamen voluiſſe eaſdem pendere, nullo ſibi incuſſo metu, futurum fortaſſe, ut eum uſuras non ſolventem Matthæus apud Judices urgeret, ad integram ſortis ſolutionem. Si namque in eâ, quam ponimus, hypotheſi, Matthæus innueret Rogerio, ſibi animo eſſe, aut pactas uſuras excipere, aut ſibi ſortem reſtitui; profectò ſeſe inde proderet fœneratorem, & obligaretur ad reſtituendum: cùm bonâ fide non juvaretur: & vel ex fœnore duntaxat intento, incumbat ei in præſenti caſu reſtituendi neceſſitas; juxta iſthæc verba Urbani III. (f): *Hujuſmodi homines pro intentione lucri, quam habent .... judicandi ſunt malè agere; & ad ea, quæ taliter ſunt accepta, reſtituenda, in animarum judicio efficaciter inducendi.* Sed hæc quaſi non datâ operâ, atque ex merâ ſimpliciter occaſione dicta ſumantur, atque ad uberiorem, de quâ in propoſitâ ſpecie tractatur, difficultatis annotationem (g).

(f) Urban. III. in c. Conſuluit. 10. de uſuris lib. 5. tit. 19.

(g) Colloq. Lucionens tom. 2. Colloq. 44. q. 3. De Genet. Theol. moral. tom. 1. tract. 4. cap. 11. q. 3.

CASUS XVI.

EPIMACHIUS Regiis rebus tractandis præpoſitus, privatam rem familiarem ingentibus admodùm fortunis locupleravit ex fœnore nummorum, quos plurimis mutuos dabat, nihil peccare in eo ſeſe putans, quin imò, ea ſibi inductâ animi perſuaſione, iſtud commercii genus ut legitimum, ſic etiam prorſus honeſtum eſſe ac licitum. Adeo ut inde divitias ſibi fecerit omnino plurimas, ſive reditus proprios cumulando, ſive eoſdem ſaltem magnopere comparando.

Daniel unus quidam ex ipſius filiis, qui ſimul cum aliis duobus ſibi fratribus ab annis ſex aut quinque paternam hæreditatem accepit, timet nec immeritò, ne pars aliqua bonorum, ex quibus portio ſuæ hæreditatis augetur, proveniat de fœneratitiis penſionibus, quas ſuus Pater percepit; & proinde ne ſibi neceſſitas alicujus reſtitutionis inducatur.

Nihilominùs, ut ab eâdem ſeſe eximat, ait, non ſibi videri, ullâ reſtitutionis Lege ſeſe conſtringi. 1. Quoniam ipſius Pater ſemper excepit ejuſmodi uſuras cum veri nominis bonâ fide, & perſuaſum habens ex ipſiſmet principiis ſuæ, quam ſectabatur, Religionis, quæ proteſtantium propria eſt, iſtud omnino licere. Porrò bona fides conſtituit legitimum titulum poſſidendi. Ergò prædictas uſuras, ſuas fecit; atque adeo filiis ipſius nulla, quantùm ad eum reſpectum, reſtituendi neceſſitas inducitur. 2. Quia uſuræ ſunt res mobiles. Jamverò Poſſeſſori bonæ fidei ejuſmodi res, ex trienni poſſeſſione roboratâ titulo colorato, qui genuinus ac verus præſumitur, vindicari certiſſimi juris eſt. Ergò Daniel cæterique filii Epimachii, qui paterna bona, ab annis quinque aut ſex, bonâ fide poſſederunt, eadem ex poſſeſſione ſuâ pluſquàm trienni, coboratâ ipſo jure, quo gaudebant, capeſſendæ paternæ hæreditatis, præſcripſerunt. 3. Propterea quòd extra

conſe-

controverſiam omnem ſit poſitum acceſſiſſe, ea legitimâ juris atque æquitatis ratione, plurimas uſuras; ſive propter damnum emergens, ſive propter lucrum ceſſans, quâ ratione vulgus Theologorum interpretatur, ſive tandem propterea quòd obtinuerit bonâ fide, quibuſdam judiciis contrà ſuos Debitores pronunciatis, adjudicari ſibi uſuras: quo quidem in caſu nullâ reſtitutionis Lex urget. Atqui, moraliter loquendo, non eſt poſſibile liberis prædicti viri, quiſcomque mutuas pecunias ab eo datas infinitis propemodùm perſonis, diligenti & accuratâ conſideratione excutere, ut certò certiùs dignoſcatur, jurene aut injuriâ uſuras inde perceperit; non tantùm ex eo quòd, etiamſi ſibi noti forent quicumque ſuo Patri uſuras rependerunt, rem iſtam non poſſent exploratam habere, quin inde ſuboriretur graviſſima prorſus apud multos offenſio, & æterna macula tum memoriæ ac famæ ſui Patris, tum ſibimetipſis, tum etiam futuris ſuis nepotibus inureretur. Daniel igitur petit, utrùm, ex allegatis rationibus, ſufficienter non vindicetur ab obligatione reſtitutionis, cui metuit, ne ſubjaceat, propter portionem hæreditatis, quæ ſibi contigit?

RESPONS.

Priuſquàm propoſitam difficultatem ſolvendam aggrediamus, operæ pretium omnino eſt, ponere duo principia, quæ ſunt indubitatæ prorſus ac certiſſimæ fidei. Prius eſt, nimirùm tunc urgere præceptum alienæ rei, licèt bonâ fide conſumpta ſit, reſtituendæ, cùm inde fortunâ ditior aliquis factus eſt. Eâ de re concordant omnes Theologi congruenter ad ſequentia verba Legis (a): *Eos autem, qui juſtas cauſas habuiſſent, quare bona ad ſe pertinere exiſtimaſſent, uſque eò duntaxat, quò locupletiores ex eâ re facti eſſent* (condemnandos eſſe.) Alterum principium eſt, poſſeſſori bonæ fidei proprietatem fructuum vindicari ex poſſeſſione trienni, cui robor accedit tituli veroſimilis, aut colorati, ſive fructus iſti etiamnum extent, ſive ex iiſdem ſit factus locupletior; ut colligitur ex iſtâ Lege Imperatoris Juſtiniani (b): *Conſtitutionem ſuper hoc promulgavimus, quâ cautum eſt, ut res quidem mobiles per triennium.... uſu capiantur.*

(a) Leg. *Item* 20. § 6. ff. de hæredit. petit. Item Leg. *Sed etſi* 25. §. 1. ff. eod. tit.

(b) Inſtit. l. 3. tit. de uſucapionibus, & longi temporis præſcript. §. *Jure civili.*

At quæſtio eſt, quæ in controverſiam adducitur a Theologis, ſcilicet, an principium iſtud generale locum obtinere debeat, quamùm ad fœneratorios proventus. Alii namque affirmant, & ſententiam ſuam probant ex regulâ ſequenti (c): *Ubi Lex non diſtinguit, neque nos diſtinguere debemus.* Alii verò negant, & acerrimè contendunt, citatam Legem non eo fine fuiſſe conſtitutam, ut poſſeſſioni fœneratoriorum bonorum faveret: Siquidem uſura quocumque jure reprobetur. Quibus ita præmiſſis.

(c) Argum. Legis. *De pretio.* ff de publicianâ in rem actione. lib. 6. tit. 2.

Ad propoſitam difficultatem reſpondemus (d); & ſententiæ poſteriorum plurimùm adhærentes ſtatuimus, quoniam Daniel perſuaſum habet, portionis hæreditatis, quæ ſibi contigit, partem conflati ex pecuniis fœneratoriis, quas Epimachius ipſius Pater mutuas dedit; eum non debere ſibi vindicare jus poſſeſſionis per triennium bonâ fide continuatæ, ut ſeſe ſubducat à Lege reſtitutionis; ſiquidem plurimi Theologi propugnent, ex ejuſmodi poſſeſſione neminem oportere juvari quantùm ad fructus ex uſurâ provenientes; atque adeo ipſi incumbere neceſſitatem reſtitutionis convenientis, non quidem iis præſtandæ, quibus legitimo jure cedere deberet; cum ei poſſibile non ſit, eoſdem notos habere, ſed pauperibus; juxta quod docetur à S. Thomâ, qui ſic habet (e): *Si ille, cui debet fieri reſtitutio, ſit omnino ignotus, debet homo reſtituere ſecundùm quod poteſt; ſcilicet dando eleemoſynas pro ſalute ipſius; ſive ſit mortuus, ſive vivus, præmiſſâ tamen diligenti inquiſitione de perſonâ ejus, cui eſt reſtitutio facienda.* At verò quoniam, ut colligitur ex propoſitâ ſpecie, res eſt prorſus difficilis, determinare, utrùm reverà Danieli reſtitutionis alicujus obligatio inducatur; Quod ratione potiori & prudentiam decet, & ipſius ſaluti conſulit, iſto potiſſimùm conſilio poteſt juvari, omittòm, ut primùm ſibi ſumptis de hæreditate paternâ vitæ neceſſariis, quod ejuſdem reliquum habuerit, neque propriæ ſuæ vitæ ſuſtentando omnino neceſſarium, cum animo ſatisfaciendi obligationi reſtitutionis, quæ ſibi fortaſsè poſſet coram Deo induci, pauperibus eroget.

(d) Sambovius tom. 2. caſu 140.

(e) S. Thom. 2. 2. q. 62. art. 5. ad 3.

CASUS XVII.

Est hoc uſu paſſim receptum, & generali quâdam conſuetudine, annuentibus atque plurimùm faventibus omnibus Judicibus, comprobatum, ut in Pedemontio det unuſquiſque ad annum pecuniam ſuam fœnore tertium referente de centenario, abſque eo quòd, eâ de re, ne tenuiſſimus quidem apud quemquam ſcrupulus reſidere videatur: propterea quòd ab omni hominum memoria ibidem dictus uſus invaluerit. Amedæus Tauriſneolis Civis, qui eadem, quâ cæteri ejuſdem Regionis incolæ, bonâ fide uſum eundem proſequitur, ex ſermone cum Doctore quodam habito, monetur, ejuſmodi pecunias mutuas eſſe omnino fœneratorias. Confeſſionem ſuam paulò poſt deponit, & indicat ſuo Confeſſario, ſibi ſincerè conſtitutum ac deliberatum eſſe, pecuniam ſuam, iſta conditione, nullatenùs deinceps credere. Confeſſarius eum abſolvit ſacramentaliter, eumque facit fœnorum quæ ſibi vindicavit reſtituendorum immunem. Nonne Confeſſarius iſte perperam ac inconſultè egit, cum in prædictis circumſtantiis ſolvendo Lege reſtitutionis?

RESPONS.

Equidem indubitati ac certiſſimi juris eſt, ei, quem ditiorem effecerunt fœneratorii proventus bonâ etiam fide percepti, obligationem induci reſtitutionis. Nihilominùs cenſet quidam hujoſce noſtræ ætatis Author (f), potuiſſe in caſu propoſito à Confeſſario Amedæi condonari ei in circumſtantiis, quæ in inſtituendâ quæſtione enunciatæ ſunt, reſtitutionis immunitatem: quoniam, ſiquidem obtinuerit in totâ paſſim Regione ejuſmodi uſus, ut uſuræ prædictæ exciperentur, & ex omni ætatum memoriâ frequentatus ſit, atque etiam ſæcularium Judicum authoritate comprobatus ac firmatus; videtur, eos, qui uſuras ejuſmodi rependunt, cenſendos eſſe ſuis Creditoribus earumdem pleno atque integro conſenſu tranſmiſiſſe dominium. Attamen, cùm uſura quæcumque ipſo Divino jure repudietur prorſus ac reprobetur, jureque tum naturali, tum Eccleſiaſtico condemnetur, neque proinde valeat unquam licita haberi; Dicendum eſt, tutiùs omnino ac conſultiùs factum fuiſſe a Confeſſario præfato, ſi neceſſitatem reſtitutionis impoſuiſſet ſuo pœnitenti, quantùm ad uſuras, quas bonâ fide non conſumpſerat; & ab eodem debuiſſe ei obligationem induci non percipiendarum deinceps ejuſmodi uſurarum, & pecuniæ ſuæ mutuæ gratuitò credendæ, aut argenti, quod iſtâ conditione commodaviſſet, ſolutionis urgendæ; aut tandem refundendarum, quas à ſuis Debitoribus exegiſſet, ſchedarum ſeu ſimplicis Chirographi cautionum in legitimas fœnorum conventiones.

(f) Sambovius tom. 2. caſu 131. pag. 442.

CASUS XVIII.

Ysabella, quæ à Martino ſuo Patre Luciano collocata eſt, & ab eodem ſummâ 3000. librarum dotata, audivit, ex fœneratoriis obventionibus divitiarum ac bonorum, quibus ſuus Pater gaudet, partem pleramque eſſe conflatam; aut etiam ipſamet compertum habet atque omnino certiſſimum. Quâ de re petitur 1. utrùm ex ſuborto ſimplici tantùm dubio, teneatur, ad rem ipſam penitiùs inſpiciendam, & ejuſdem diligentiùs quærendam veritatem? 2. Utrùm, ſi ſibi rem ita eſſe

conſtiterit, obligetur ad reſtituendas 3000. libras, ubi primùm ſibi per facultates licuerit, poſito quòd ſuus Pater, qui etiamnùm vivit & divitiis abundat, ipſemet non ſit reſtiturus? 3. Utrùm ei neceſſitas in præſenti incumbat, poſtulandi à Luciano ſuo conjuge, quippe qui ſit bonorum communionis Dominus, ut reſtitutioni iſti faciendæ ſuum præbeat conſenſum; & eodem abnuente, eandemne debeat ſuo teſtamento faciendam curare ac jubere. 4. Nùm, ſi contigerit, reliquæ eſt apud ſuum Patrem, iniquis rationibus non acceſſiſſe, niſi poſt aſſignatam ac numeratam ſuam dotem, obligatio nihilominùs inducatur ei alicujus reſtitutionis?

Reſpons.

Reſpondemus cum erudito quodam Theologo (a), tùm Yſabella dubium tantummodò habeat, cùm apud ſuum Patrem ſit aliquid rei alienæ; ipſam nullâ ratione teneri, ad certam facti fidem ſibimetipſi faciendam; modò dubium ipſius ſufficienti fundamento aliunde non roboretur; quin imo ei locum adeſſe conjiciendi 3000. libras, quarum ei dotem confecit, in ordinem rerum ipſius legitimarum eſſe recenſendas: Siquidem diſſipatis de famâ iſtius viri rumoribus improbis, quos aliunde certa veritas non aſſerit, fides non ſit leviter adhibenda; ſecundùm iſthæc verba S. Auguſtini (b): *Facile eſt homini ſeu vera, ſeu falſa de altero homine credere*, quod idem quoque confirmat Author Gloſſæ (c), ex quâdam Celeſtini III. Epiſtolâ Decretali (d). 2. Si prædictæ mulieri certò certiùs conſtiterit, bonorum, quibus ſuus Pater gaudet, partem pleramque iniquâ ratione fuiſſe partam, neque eandem ab eo reſtitutam eſſe; ipſi non incumbit obligatio reſtituendi, niſi pro modo, qui conſuetudine loci præſcribitur, & poſt deceſſum ſui Patris; hoc eſt, ſi juxta præfatæ conſuetudinis diſpoſitionem, debitis non conſtringatur, niſi ſimul ac conjunctim cum ſuis cohæredibus; non obligatur ad reſtituendum, niſi pro parte ac portione ſuâ, id eſt, *pro ratâ* parte tum confectæ ſibi dotis, tum hæreditatis paternæ, quæ potuiſſet ei præterea obtingere. 3. Si ei reſtitutionis alicujus obligatio inducatur, neque velit ipſius maritus reſtitutioni faciendæ præbere conſenſum, non ei licet antea reſtituere, quam ipſius maritus è vivis migraverit; propterea quod ipſe bonorum communionis Dominus conſtituatur: quo quidem in caſu, ſiquidem incertum ei ſit, num ſuo marito futura ſit ſuperſtes, prædictæ reſtitutioni conficiendæ debet teſtamento cavere. 4. Tandem ſi dotem ei ipſius Pater antea conſtituerit, quàm iniquis rationibus rem familiarem auxerit; nulla eam urget reſtituendi neceſſitas: At verò, contingente ejuſdem Patris obitu, ipſi incumberet obligatio reſtitutionis præſtandæ, quantùm ad iſtam rem iniquâ ratione partam, pro ratâ hæreditatis portione, quam acciperet, ſi ſeſe ageret pro hærede paternæ ſucceſſionis, alioquin nullâ ratione teneretur in partem reſtitutionis venire.

(a) Sambovius tom. 3. caſu 218.

(b) S. Auguſt. Epiſt. 185. alias 50. n. 4.

(c) Gloſſ. in can. *Quoniam* 21. 16. q. 7.

(d) Celeſtin. III. in cap. *Super eo.* 5. de eo, qui cognovit conſang. uxoris ſuæ. &c. v. *Ut rumor.*

CASUS XIX.

Elpidius & Mævius hæreditatem attigere Sempronii ſui Patris, qui, poſtquàm Regiis rebus tractandis more Publicanorum fuit diù præpoſitus, & argentariam deinde per decennium fecit, obiit, relictâ ſui famâ, quòd rationibus prorſus iniquis magnas opes exaggeraviſſet. Petunt, utrùm ſibi pro debito conſcientiæ ſuæ liceat, omnem in integrum hæreditatem capeſſere, abſque eo quòd ſibi neceſſitas incumbat, ejuſdem partis alicujus per modum reſtitutionis pauperibus erogandæ; cùm notos non habeant ſingulos, quibus ſuus Pater potuiſſet aliquam injuriam afferre?

Raſpona.

Quanquàm Elpidio & Mævio obligatio inducatur, pauperibus erogandi ſuperfluum bonorum, quibus eos Deus abundè cumulavit; non tamen tenentur (excluſis caſibus urgentiſſimæ ac extremæ neceſſitatis), ad quidquam de ſuo neceſſario iiſdem conferendum, eâ potiſſimùm de causâ quòd Sempronius eorum Pater Regiis rebus adminiſtrandis ut Publicanus, aut exactor fuerit præfectus, aut argentariam exercuerit. Ratio eſt, quia poſſunt Regia vectigalia citra ſcelus injuſtitiæ tractari, & argentaria ſine uſurâ exerceri; & ipſis liberis locus eſſe poteſt & quidem cum fundamento præſumendi, ſuo Patri divitias ratione legitimâ acceſſiſſe; cùm aliunde præſertim non ſuppetat, unde contrarium poſſint ſubodorari. Adeo ut, cum eis non niſi dubium eâ de re ſuboriatur, quod nullo fortè fundamento aliunde roboretur; ad eos poteſt iſta regula juris accommodari: *De jure Divino & humano melior eſt conditio poſſidentis* (e).

Quæ quidem ad certiorem veritatem propiùs accedunt, cùm vir ejuſmodi Pauperibus donationes ingentes teſtamento legavit: Quoniam inde plurimus locus affertur conjiciendi, ipſummet eâ in re conſcientiæ ſuæ debito feciſſe ſatis; & quod ſuis liberis reliquit, bonum eſſe legitimâ omnino ratione partum (f).

(e) Alexand. III. in cap. *Ad aures.* 6. de præſcriptionibus. Item Regula 65. de regulis Juris in 6. Leg. *Si debitor* 10. ff. de pignor. & hypothecis lib. 20. tit. 1. Et Leg. 70. ff. de diverſis reg. Juris antiqui.

(f) Simbovius tom. 3. caſibus 197. & 196.

CASUS XX.

Cassius, cùm ſibi uxorem adjunxiſſet Michaelam filiam Cræſi Argentarii locupletiſſimi, quæ ſecum loco dotis ſuæ ſuturam attulit ei ſummam 30000. nummorum, poſt aliquot annos certiſſimum atque omnino exploratum habuit, ſocerum ſuum fuiſſe capſarium in Curiâ Regiorum vectigalium; atque tum ex iſto officio, tum ex argentariâ poſtmodum factâ ſummas divitias, quibus abundat, tam ſuis uſuris, quàm rationibus aliis non æquioribus ſibi feciſſe. Quærit vir præfatus, nùm ſibi neceſſitas alicujus reſtitutionis afferatur, ea dote ſuæ uxoris acceptâ, quæ rerum iniquâ ratione partarum a Cræſo pars erat, qui Cræſus, nullâ factâ reſtitutione, vitam finiit.

Ei pro certo affirmatum eſt, ipſi nullam ejuſmodi incumbere neceſſitatem. 1. Propterea quòd ex nuptialibus tabulis iſta ei ſumma acceſſiſſet. 2. Quoniam eandem & accepit & bonâ fide ſibi adhibuit hactenùs, ipſe omnino inſcius tum uſurarum tum illicitarum aliarum rationum, quibus Cræſus rem ſuam auxerat. Nùm prædictæ rationes non ſufficiunt, ut eum à quâcumque ſolvant obligatione reſtitutionis?

Reſpons.

Idem, qui modò laudatus eſt Theologus, & qui de ſimili difficultate conſultus fuerat (g), reſpondet, prædictis equidem rationibus Caſſium reddi immunem obligatione reſtituendarum uſurarum, quas ex dote ſuæ uxoris percepit, quin etiam reddendæ portionis ipſiuſmet dotis, quam bonâ fide conſumpſiſſet; ſed eaſdem nullatenùs ſufficere, ut eum ſolvant Lege reſtituendæ ipſius ſortis principalis, quæ in ejus manibus etiamnum extat, neque neceſſitate rependendarum uſurarum, quæ deinceps poſſent inde ei provenire, & quæ jam ei acceſſiſſent, ex quo tempore ceſſavit ipſius bona fides, cùm primum exploratam habuit iniquam rationem, quâ Cræſus rem ſuam ampliaverit. Cujus rei ratio aperta eſt. Conſiderare namque debet 30000. nummos, quos loco dotis uxoris ſuæ percepit, tanquàm rem alienam, quam dotis loco non potuiſſet ſine graviſſimo peccato accipere, ſi de rei veritate tunc temporis ei conſtitiſſet, quamque nec ſibi retinere abſque iniquitate, nec in proprium quæſtum ullâ quâvis ratione poteſt convertere. Prædictam igitur dotem actu debet de propriis manibus dimittere, ſi tutò fieri poſſit; & cenſet Theologus, quem appellavimus 1. ab eo deponendam eſſe integram ſummam in manus Michaëlæ, ei ſignificando, id ita à ſe agi, quoniam res aliena eſt, quam ſine

(g) Sambovius tom 3. caſu 252.

Digitized by Google

apertâ iniquitate nequit in proprium uſum ac commodum ſibi adhibere. 2. Si eandem non poſſit item deponere in manus ſuæ uxoris; eam oportere ab eo in emendo aliquo fundo collocari nomine & in proprium ſuæ uxoris utilitatem, nullatenùs verò nec ſuo, nec hæredum aut proximorum aliorum ſuorum nomine.

Exiſtimamus tamen, id tutius atque æquitati magis conſentaneum eſſe, ſi notos habere nequeat ſingulos, quibus ſit reſtituendum; ut aut Pauperibus, aut Eccleſiæ, quæ reſtituenda ſunt, ſimul cum eo concurrente propriâ uxore, modo velit aſſentiri, aſcribat juxta quod à S. Thomâ docetur. Sed ſi noluerit aſſentiri, æquum non eſt ex propriâ ſuâ ſententiâ eum reſtituere. 1. Quoniam ei nullum jus cedit, invitâ ſuâ uxore, diſponendi de rebus dotalibus, quas ipſa ei ex matrimonio ſuo attulit. 2. Propterea quòd non poſſet ex iiſdem reſtituere, quin ſeſe exponeret evidenti periculo ejuſdem reſtitutionis iterum faciendæ; quippe, qui ſi ſuæ uxori ſuperſtes futurus eſſet, ei forſan neceſſitas induceretur prædictorum 30000. nummorum heredibus uxoris ſuæ defunctæ refundendorum. Ex quibus concludimus, ſatis igitur futurum, quòd Caſſius repudiet iſtam dotem, de cætero dimiſsâ cura Michaelæ, quantùm ad eam rem debito propriæ conſcientiæ ſatisfaciendi; ſiquidem aliter ſeſe gerere non poſſit; quin ſeſe conjiciat in periculum evidens notabilis omnino detrimenti, occaſione rei, in quâ ab omni prorſus culpâ remotus eſt.

CASUS XXI.

BONAVENTURA, qui Catharinam uxorem ſibi duxerat, mortuo ipſius vidua certior facta eſt, ſuo marito obveniſſe 2000. libras ex uſuris, quas exegerat de pecuniis, quas mutuas quinque aut ſex vicinis ſuis crediderat. Quâ de re quæſtio inſtituitur, num Catharina, quæ certiſſimè ſit, à ſuo Marito nullâ reſtitutione iiſdem fuiſſe ſatisfactum, teneatur, ad reddendas præfatas 2000. libras?

RESPONS.

Si Catharina repudiaverit, quæ inter ſe & ſuum maritum intercedebat, bonorum communionem, atque, eo defuncto, rem tantum ſuam exceperit; nulla ei reſtitutionis obligatio inducitur. At, ſi præter ſuam dotem, bona ſui mariti aut integra, aut ex parte tantummodò habeat; tenetur, ad impertiendum quidquid eorumdem apud ſe eſt, iſti reſtitutioni in integrum faciendæ, ſi ſibi ſit, unde integrum reſtituere poſſit; aut ex parte duntaxat, ſi quod habeat, non aſſurgat ad ſummam uſque 2000. librarum; imo propriam rem ſuam adhibere etiam debet, eidem reſtitutioni adimplendæ, ſi vivente ſuo marito, dictas uſuras in proprium ſuum uſum converterit. Verùm, ſi bonum, quod attulit Bonaventuræ, ejuſmodi fuerit, quod ad ipſius tum victum, tum cultum ſufficeret; adeoque non facta ſit locupletior utens iſtis uſuris; ad nullam obligatur reſtitutionem, cùm aliunde nullis rebus ſibi de ſuo marito provenientibus potiatur.

Quæ deciſio propria eſt antiqui cujuſdam Authoris, cujus opus inter opera S. Thomæ recenſetur, & qui ſic ait (a): *Uxor uſurarii tenetur ad reſtitutionem pro marito defuncto ſecundùm quod ad eam, bona malè acquiſita devoluta ſunt; vel in quantùm ipſa, vivente marito, talibus bonis uſa eſt. Quòd ſi nihil de talibus bonis ad eam devolvitur; vel ſi fortè bonis, quæ in matrimonio attulerat, fructus erant ſufficientes ipſius neceſſitatibus, & pro omnibus, quæ expendit in vitâ mariti; tunc non tenetur, ad reſtitutionem aliquam faciendam; niſi fuerit uſa rebus mariti in ſpe recompenſandi; vel niſi aliquid alienum poſt mortem mariti ſibi retinuit. Nihil autem eſt reſtituendum, niſi alienum.*

(a) Apud S. Thomam Opuſc. 73. de uſuris. c. 17

CASUS XXII.

HERMOLAUS negotiator inter res familiares ſuas habet pretium 2000. nummorum, quod conflatum eſt ex pecuniis, quas mutuas dedit Junio & Probo, quibus reſtituere nullatenùs cogitat. Nonne poteſt ipſius uxor, inoffenſâ ſuâ conſcientiâ, eo inſcio, aut etiam nolente, eoſdem reſtituere?

RESPONS.

Quidam Author opuſculi, quod S. Thomæ vulgò tribuitur, de propoſitâ quæſtione ſic cenſet: *Sicut in adjutorium (uxor) eſt viro data ad generationem; ita ad rerum conſervationem & multiplicationem honeſtam & utilem, & ſuper hoc etiam ad ſalutis viri promotionem: Unde Apoſtolus 1. Cor. 7. Salvabitur vir infidelis per mulierem fidelem. Quare ſicut de rebus propriis viri uſurarii poteſt facere eleemoſynas moderatas, viro ignorante & non prohibente, quia ſic agit cauſam viri ad id quod tenetur, ad ſalutem ſuam promovendam.... ſic puto, ſine præjudicio, quòd poſſit facere reſtitutiones de rebus alienis, viro ignorante & non prohibente: quia ſic agit cauſam viri.* En quâ ratione loquitur laudatus Author (b), qui ſequenti ratione proſequitur: *Si verò, viro prohibente.... ita mulier fecerit, vel facere voluerit; jam non licet ei: quia ſicut res ſunt ſub poteſtate viri, ita & uxor. Quare oportet, eam ſic ſubditam viro obedire per omnia ſecundùm Apoſtolum (c): Etſi non faciendo malum, tamen obedire debet, non faciendo bonum; quia non eſt neceſſarium ad propriam ſalutem. Unde ſi uxor non faciat, quod ſibi videtur bonum; non imputatur ei ad peccatum, ſed ei qui hoc ei prohibet.*

(b) Apud S. Thomam Opuſc. 73. de uſuris cap. 17.

(c) 1. Petri 3.

Ex quâ laudati Authoris ſententiâ ſequitur, ab uxore Hermolaï 2000. prædictos nummos, eodem prohibente, non poſſe Junio & Probo reſtitui; verùm eo inſcio, ſi aliàs non prohibuerit, eoſdem ipſi licitum eſſe abſque peccato, viris præfatis rependere.

Nihilominus non exiſtimamus, etiam in iſto altero caſu, eam copiam dandam eſſe uxori, ut ſuo viro inſcio, poſſit reſtitutiones, ad quas iſte obligatur, ipſa adimplere, ſub eo prætextu, quòd ſic ſaluti ſui mariti potiſſimùm conſulat. Namque ſi maritus iſte permanſerit obſtinatus nolle rem alienam reſtituere, non inde coram Deo futurus eſt ſanctior aut innocentior, ſi ejuſdem, eo non conſentiente, reſtitutio fiat. Si ergo Hermolaus animum obfirmaverit nolle, quas exegit à Junio & Probo, uſuras reſtituere; ut ſupponitur in ſpecie, quam enodamus; profectò ipſius ſalutem minimè juvaret earumdem reſtitutio clanculum præſtita ab ejus uxore. Adeoque, quam præfatus Author allegat, ratio non eſt concludens. Præterea, quam ſibi fixam adhibuit vir iſte, non reſtituere proventus fœneratorios, quos de mutuis pecuniis percepit, mens uxori ipſius perſpecta eſt atque explorata, eique proinde loco eſſe debet taciti cujuſdam prohibitorii interdicti, quo impediri debet, ne privatâ ſuâ authoritate reſtitutionem iſtam exhibere præſumat. Quibus inſuper juvat addere; ipſummet maritum bonorum communionis, quæ inter eum & ipſius conjugem inſtituitur, eſſe Dominum; atque adeo non licere uxori Hermolaï de iiſdem ad proprium notum diſponere, prætenſo ſpecioſo prætextu alicujus boni operis admittendi, ad quod neque coram Deo, neque coram hominibus ullatenùs obligatur.

CASUS XXIII.

THEOBALDUS, cùm rationes ſuas cum Leandro conferret, atque ipſi remaneret debitor 200. librarum, quas non poterat impræſentiarum numerare; Ariſtarcus utrique communi neceſſitudinis & amicitiæ vinculo addictus, volens gratiam ab utroque

ſimul inire, *Theobaldo ultro obtulit commodandas 200. libras, ut eas Leandro perſolveret. Quas* quidem *Theobaldus acceptatas*, quo nomen ſuum expediret, in ipſo temporis articulo Leandro numeravit. Verùm *Theobaldo*, quartâ ab illinc die, vitâ functo, nihil habente, unde contracta ab eo debita ſolverentur; *Ariſtarcus* expoſuit Leandro, eum non latere 2000. *libras*, quas *acceperat*, de proprio ſuo argento provenire, quod quidem eâ tantùm mente mutuum Theobaldo crediderat, ut de utroque benè mereretur; neque æquum eſſe, *in ſe ipſum jacturam iſtius ſummæ recidere*. Numquid, ex conſcientiâ, prædictæ ſummæ reſtituendæ, Leandro obligatio importatur?

RESPONS.

Leander nullâ omnino ratione obligatur, ad reddendas Ariſtarco 200. libras, quas percepit à Theobaldo, qui obiit nihil quidquam relinquens, unde debita ipſius perſolverentur, & cui Ariſtarcus eaſdem commodaverat ab aliquot diebus antea, ut utrumque ſibi devinciret: Cujus deciſionis iſta nempe ratio eſt, quòd ubi primùm pecunia alicui mutua data eſt, eadem jure proprietatis eo ipſo redat ei, cui fuit commodata: quoniam ad eum ab eo, qui commodat, ejuſdem transfertur dominium: Atque eâ de causâ præſtatio dicitur à Latinis, *mutuum*, quod idem ſonat ac, *ex meo tuum*, ut probare eſt ex iſtis verbis Imperatoris Juſtiniani (a): *Unde etiam mutuum appellatum eſt. Quia ita à me tibi datur, ut ex meo tuum fiat*. Indéque ſequitur, Theobaldum non ſatisfeciſſe Leandro, niſi ex pecuniâ, quæ verè ipſius propria erat ex ejuſdem ei dominio legitimè devoluto, propter mutuam ei pecuniam ab Ariſtarco creditam. Iſti ergo nullum jus ſuffragatur, ut eandem poſſit à Leandro repetere neque in foro conſcientiæ, neque in foro judicii in quo quod certiſſimè conſtat, nedum ipſius petitio admittatur, quin imo potiùs exſibilaretur.

(a) Inſtit. l. 3. tit. 15. quibus modis re contrahitur obligatio.

CASUS XXIV.

ILDEFONSUS commodatos Theophilo centum nummos ad annum unum, poſt elapſum temporis conſtituti ſpatium, ſibi perſolvi cum anxiâ feſtinatione ab eodem repetit; quoniam ipſi eorumdem opus eſt, & animo propoſuit eos in commercio ponere, ut inde ſibi lucrum afferatur. Eſt equidem apud Theophilum, unde ſumma iſta ſolvatur; At quoniam cupit, ea iſtâ pecuniâ ſibi quæſtum aliquem adhibere, quam in negotiatione faciendâ actu collocat; negat, eandem poſſe à ſeipſo Ildefonſo refundi, prætextâ causâ, quòd pecuniam ad manum non habeat; atque ita prædictam ſummam per triennium integrum ſervat, nequicquàm obſtantibus cum æquitate, tum bonâ fide, certior aliunde factus, nunquam fore, ut eâ de re, ſuus Creditor velit ei litem inferre. Nonne obligatur in foro conſcientiæ, ad reſtituendum Ildefonſo, quodcumque ſibi lucrum à duobus annis poſterioribus ex prædictis 100. nummis acceſſit?

RESPONS.

Exiſtimamus, Theophilo non induci obligationem reſtituendi Ildefonſo omnem omnino quæſtum, quem ſibi per iſtos duos annos potuiſſet ex propria pecuniâ afferre, ſi eandem ad manum habuiſſet; ſed eum tantummodò quæſtum, qui percipi ſolet ex commercio, quod facit: ratione nimirùm habitâ non tantùm laboris, induſtriæ & impenſarum, quas neceſſe eſt conferre; ſed etiam periculorum & infortuniorum, quæ poſſunt in ejuſmodi commercio occurrere. Ita cenſet S. Thomas, qui ſic habet (b): *Similiter dicendum eſt de eo, cui debitum non reſtituitur ſuo tempore: quia non tenetur reſtituere tantùm, quantùm lucrari potuiſſet; ſed ſecundùm æſtimationem lucri, quod accidere conſuevit, penſato labore & infortuniis etiam, quæ in lucro accidere aliàs poſſent. Quia lucrum non cauſatur tantùm ex pecuniâ, ſed ex induſtriâ & labore.*

(b) S. Thomas in 4 diſt. 15. q. 1. art. 5 quæſtiunc. 2. ad 4.

CASUS XXV.

MAXIMINUS, cùm negotium amico ac familiari ſuo Joanni dediſſet, quos ab Huberto mutuos acceperat, nummorum centum eidem deferendorum; Joanni viæ jam ſeſe commiſſo, ut mandatum exſequeretur, occurrerunt Graſſatores, qui eum centum nummis ſpoliaverunt. Numquid in Maximinum recidit fortuitus iſte caſus, adeo ut teneatur, ad centum alios nummos Huberto ſuo Creditori refundendos?

RESPONS.

Eâdem ratione judicandum non eſt de aliquâ reſtitutione, aut de aliquo debito, ad quod aliquis tenetur ex contractu, cùm res de quâ agitur, in ſpecie reddenda eſt; quâ judicatur, cùm ipſa res in individuo reſtituenda eſt. Quandò namque contractus ex naturâ ſuâ non exigit, ipſummet individuum reddi; ſed ſpeciem tantummodò; ut contingit in præſtatione, quæ *mutuum* appellatur, in qua non incumbit Debitori commodatos ſibi centum nummos eoſdem in individuo reſtituere; ſed ſummam duntaxat ejuſdem valoris ac numeri; nunquam ſolvi poteſt obligatio reſtitutionis, aut debiti centum nummorum, niſi cum eadem ſumma ad Creditorem aut ad quemvis alium, Creditore mandante, pervenerit.

Ex quibus inferre eſt, in Maximinum recidere fortuitum caſum, de quo agitur in propoſitâ ſpecie, & ex quo jactura centum nummorum ſecuta eſt; atque eum ex conſcientiâ obligari ad centum alios nummos Huberto reſtituendos. Atque ita docetur ab erudito prorſus & nominis inſignioris Doctore; cujus hæc ipſiſſima verba ſunt (c). *Si.... debitor, qui unicum illum tranſmiſit, eſt debitor generis, ut nummorum, tritici, vini, olei aliarumve rerum, quæ ſecundùm individuam ac determinatam, ſeu ſingularem ſubſtantiam: ſed ſecundùm pondus, numerum, aut menſuram: tunc Debitor quantumvis culpa expers, qui internuntio, etiam fideliſſimo, mandavit, & hic fuit in itinere ſpoliatus, adhuc remanet obligatus. Ratio liquet: cùm enim ſit Debitor generis: non verò hujus aut illius ſpecialis materiæ, quæ in tranſmiſſione fuit intercepta, hâc ipſâ pereunte, durat adhuc ejus obligatio: genus enim interire non poteſt.* Leg. Incendium Cod. Si certum petatur. Idem quoque docet Author Theologiæ Moralis Gratianopolitanæ (d).

(c) Joann. Cabaſſut. Juri. can. theor. & prax. l. 6. c. 25. n. 5.

(d) De Gen. Theol. moral. tom. 6. tract. 8. cap. 7. n. 10.

CASUS XXVI.

THEODATUS & Flavinianus, cùm ſeſe egiſſent pro hæredibus Beneficiariis Julii ſui Patris, cujus univerſa hæreditas ad pretium uſque 3000. duntaxat librarum aſſurgit, jam poſuerunt 3500. libras in extinguendis debitis, quibus præfata hæreditas oppignerabatur. Poſtmodùm verò exploratum habuerunt ex privatis defuncti codicibus, ei acceſſiſſe 500. libras fœneratorias ex pecuniis, quas mutuas tribus aut quatuor quibuſdam crediderat. Quâ de re petunt num ſibi neceſſitas ex conſcientiâ inducatur, pro ſuo nomine hæredum ſui Patris, dictarum 500. librarum reſtituendarum: præſertim cùm ſibi ſint ejuſmodi bona, quibus poſſint iſtam præſtare reſtitutionem?

RESPONS.

Quando filii paternam hæreditatem non acceperunt niſi nomine Beneficiariorum hæredum, non tenentur ſolvere nomina hæreditatis, niſi ratione habitâ proventuum, qui ipſis ex eadem acceſſerunt. Atque eam ob cauſam, licèt aliundè gaudeant Theodatus & Flavianus opibus magnis,

quas

quas vel ex ſuo commercio ſunt locrati, aot ex teſtameoto, vel dooatiooe inter vivos confectâ accepere; noo eis tamen incumbit neceſſitas reſtituendi, ultrà quod de bonis defuncti ſibi viodicaverunt. Cùm igitur plus debitorum catinxerint, quàm de paternâ ſucceſſione res hæreditarias perceperunt, non eſt, unde eis obligatio inducatur reſtitueudarum 500, librarum quas eorum Pater fœneratoriis artibus lucratus eſt: eâdemque de cauſâ, ſi bona Julii ſubjecta fuiſſent voci præconis, neque ſufficerent cunctis nominibus expediendis, præfatis hæredibus Beneficiariis nullâ ratione neceſſitas afferretur debitorum, quæ ſupereſſent, diſſolvendorum (a).

(a) Sambovius tom. 3. caſu 232.

CASUS XXVII.

Clara otroque Parente orbata, de utriuſque ſucceſſione acceptis 8000. libris; animo meditatur vitæ Religioſæ inſtitutum amplecti: ſed certiſſimè ſcit, maximam iſtius hæreditatic partem ex proventibus fœneratoriis conflari, quos ſuus Pater bonâ forſitan fide ſuos fecit. Quâ de re quæſtio habetur, utrùm obligetur ex conſcientiâ, ad reſtituendas iſtac uſoras primis petentibus, & affirmantibus, eaſdem à defuncto ipſius Patre, de ſemetipſis exactas fuiſſe; & eorum fide, quidquid aſſerent numeratum fuiſſe ipſius Patri, illud refundendum: aut utrùm, illæsâ conſcieotiâ, poſſit prædictam ſummam integram, nihil percontata, quâ ratione ſnus Pater ſuam fecerit, ad Monaſteriorum transferre, quod animo habet ingredi?

Respons.

Si præfatæ virgini conſtiterit, aut etiam dubium tantummodò ſubortum ſit quod legitimum habeat aliquod grave fundamentum, ſibi à ſuo Patre bona malè parta relicta fuiſſe; tenetur ex conſcientiâ omnem, qoam poteſt, adhibere diligentiam, ut de facti veritate certior efficiatur, & ſibi tandem aperiatur, quænam ſit paternæ hæreditatis portio, quæ rationibus iniquis fuerit extorta, & cujuſnam pretii extare poſſit: ſi verò ei comprobetur, à quibuſdam ſuo Patri ſolutas eſſe uſuras; aliqnas obligaror ad eas iiſdem reſtituendas; neque inde, reſtituendi neceſſitate ſemetipſam liberaret, quòd eas ad Monaſterium, quò migrare cogitat, transferret: quippe non liceat de alienâ re facere eleemoſynas; quemadmodùm docet S. Thomas (b), qui ait: *De talibus* (ſcilicet rapinâ, furto, & uſuris) *Cùm homo teneatur ad reſtitutionem, eleemoſyna fieri non poteſt.* Verùm non tenetur quidquam reſtituere illis, qui rem aliquam ab eâ repetituri ſont, niſi probatas aliundè habeat tùm eorum fidei, tùm conſcientiæ puritatem atque integritatem, ſi eorum teſtimonia noo accedat aliod indubitatæ certitudinis argumentum.

(b) S. Th. 2. 2. q. 32. art. 7. in corp.

Cœterùm ei licet, quod ſibi reliquum erit, Monaſterio, in quo vult Religioſam vitam profiteri, afferre: etiamſi ei foret exploratum, aliquam ejuſdem partem ex proventibus fœneratoriis eſſe conflatam; nec eoe notos haberet, quibus eſſet vindicanda reſtitutio; ſiquidem illud eâ ratione adhibendo, in uſum verè pium ac Religioſum impenderet: quod in eo quidem caſu ſatis, ad propriæ conſcientiæ conſulendum: juxta Doctrinam laudati S. Thomæ (c), qui ſic habet; *Si ille, cui debet fieri reſtitutio, ſit omnino ignotus; debet homo reſtituere ſecundùm quod poteſt; ſcilicet dando in Eleemoſynas pro ſalute ipſius, ſive ſit mortuus, ſive ſit vivus, præmiſſâ tamen diligenti inquiſitione de perſonâ ejus, cui eſt reſtitutio facienda* (d).

(c) Idem 2. 2. q. 62. art. 5. ad 3.

(d) Sambovius tom. caſu 19.

CASUS XXVIII.

Amandus Aotonio Tutor inſtitutus pereeptas qoingentas libras uſurariorum proventuum de proprio Pupilli ſui argento, quod mutuum dedit, nonne poteſt reſtituere de proprio ære ejuſdem Pupilli, ad conſcientiæ ſuæ levameo & cautionem; ſiquidem ipſi Pupillo, uoo autem Amando acceſſerint; aut nonne ſufficit, pupillum ab eo commoneri, cùm referret adminiſtratæ tutelæ rationem, de faciendâ earumdem reſtitutione?

Respons.

Tutori præfato ex debito conſcientiæ incumbit, de proprio ſuo argento, non autem de ære Pupilli ſui Antonii, 500. libras reſtituere. Debuit namque in legitimos uſus impendere res pupillares, qoas præ manibus habebat, ſive in emenda prædia, ſive in aſſerendas licitas uſuras ſuo pupillo, eâ de re primùm pronunciato à Judice judicio ex ſententiâ conſanguineorum, aut amicorom ejuſdem Pupilli: quòd cùm infectom reliquerit, tenetur ei præſtare legitimas argenti ipſius uſurac, adeoqoe remaoet obligatus, ad uſuras, quas de eodem argento percepit, iis, qui eaſdem ei ſolverunt, reſtituendas. Quod quidem apertè colligitor ex iſtis verbis Aurelianenſis Edicti Januarii menſe 1560, promulgati (e). „ Torores & Curatores Minorum „ tenebuntur, ſtatim atque res pupillares deſcripto „ indice recognitæ fuerint, diligentiam adhibere „ vendendis, authoritate judicum accedente, re„ bus mobilibuc, quæ naturâ ſuâ Detrimento „ ſunt obnoxiæ, & pecuniæ inde provenienti ſi„ mùl cùm eâ, quam invenerint præſentem atque „ numeratam, in fœnore aut in prædiis comparaodis „ collocandæ ex ſententiâ Conſanguineorum & „ Amicorum: pœnâ iiſdem impoſitâ, ſi præſenti „ Edicto non pareaot, uſurarum dictæ pecuniæ „ proprio ſuo nomine rependendarum „. En quæ „ conſtituta eſt Lex à Carolo IX. quâ debita ipſius negligeotiæ & legis violationi pœna Amando indicitor: adeo ut, cùm ſolus culpam admiſerit, ſolue quoque debeat, quod à ſe ipſo peccatum eſt, corrigere (f).

(e) Edict. Aurelian. art. 102.

(f) Sambovius tom. 1. caſu 94.

CASUS XXIX.

Petrus, cùm opus admodùm baberet ſummâ 3000. librarum, eam mutuam ſumpſit à Matthæo ſub eâ conditione, quòd eidem foret per triennium præfatæ ſummæ uſuris dextantibus fœnora rependurus. Matthæus, receptis, poſt conſtitutom tempus, tùm ſorte, tùm uſuris prædictis, in deponendâ peccatotum ſuorum confeſſione, de perpetratâ prædictâ uſorâ ſemetipſum incuſavit. Confeſſarius obligationem ei induxit, iſtorum proventuum uſurariorum reſtituendorum Pauperibus, animo pertendens, Petrum haud promereri, quamobrem ei iidem rependerentur; quoniam non debuerat eoe Matthæo perſolvere. Nùm Confeſſario jus non favet?

Respons.

Confeſſarioc nec debuit, nec potuit iſtam Matthæo afferre obligationem, ut Pauperibus reſtitueret: quoniam iſta reſtitutio jure peculiari ſoli Petro vindicatur. Cujue rei ratio eſt, quòd ſecondùm S. Thomam (g), iſti ſoli mereant eo, qood rependerunt, ſpoliari, qui, prohibente tùm Divinâ tum humanâ Lege, aliqoid dederunt; quales ſunt, qui pecuniam donavêre beneficii alicujus obtinendi ſibi gratiâ: (Quandò) *ipſa datio eſt illicita & contra Legem*, inquit laudatus S. Doctor, *ſicut ... qui ſimoniacè aliquid dedit ... talis meretur amittere, quod dedit. Unde non debet ei reſtitutio fieri de his; & quia etiam ille qui accepit, contra legem accepit, non debet ſibi retinere; ſed in pios uſus convertere.* Jamverò Petrus neque contra conſcientiam, neque contra legem peccavit,

(g) S. Th. 2. 2. q. 62. art. 5. ad 2.

ſolvendo Matthæo proventus fœneratorios propter 3000. libras, quas ab eodem mutuas acceperat. 1. Quoniam pecuniam iſtam, non niſi urgente admodum neceſſitate preſſus, mutuam ſibi ſumpſit: nec, niſi fœnore accedente, Matthæus voluit eandem ipſi commodare. 2. Propterea quòd ex omnibus legibus, quibus interdicitur uſura, ulla nuſpiam memoratur ſive divina, ſive humana, quæ illicitum faciat, ei, qui pecuniam mutuam accipit, ſuis neceſſitatibus ſubveniendi cauſà, uſuram ſolvere. Non ergò promeretur, quamobrem iſtâ reſtitutione fruſtretur; juxta ſequentem Regulam Bonifacii VIII. (a). *Sine culpâ, niſi ſubſit cauſa, non eſt aliquis puniendus.* Quod etiam appellatus jam Angelicus Doctor alibi habet (b): *Inducere hominem ad peccandum nullo modo, Licet*, quæ ipſiſſima ſunt ejus verba, *uti tamen peccato alterius ad bonum, licitum eſt*,.. *nullo modo*, addit idem paulò poſt, *licet inducere aliquem ad mutuandum ſub uſuris: licet tamen ab eo, qui hoc paratus eſt facere, & uſuras exercet, mutuum accipere ſub uſuris, propter aliquod bonum, quod eſt ſubventio ſuæ neceſſitatis, vel alterius.* Quod confirmat ex iſtâ comparatione, quæ comprobari legitur in ſacris paginis. *Sicut etiam licet ei, qui incidit in Latrones, manifeſtare bona, quæ habet, quæ Latrones peccant diripiendo, ad hoc quòd non occidatur: exemplo decem virorum, qui dixerunt ad Iſmaël* (c): Noli occidere nos; quia theſauros habemus in agro.

(a) Reg. 23. de Reg. Juris. in 6.
(b) S. Th. 2. 2. q. 78. art. 4. in corp.
(c) Jerem. 41. 8.

Neque verò abs re erit addere in favorem Petri, quanquàm liberrimè rependerit uſuras Matthæo, eum tamen non ideo cenſeri proprietati illius, quod perſolvit, in integrum omnino renuntiaviſſe: quoniam ejuſmodi uſuras non ſolvit cum plenâ voluntate, nec niſi accedente eo, quod Theologi aiunt *involuntarium mixtum*. Quam Doctrinam tenet Cajetanus (d), qui, inſtitutâ comparatione inter eum, qui ſolvit uſuram, & eum, qui nimiis inſtigationibus allectus ad ludendum, ex ipſâ luſione pecuniam ſuam amittit, ſic habet: *Sicut etiam, aliquis ſolvit uſuram: hujuſmodi tamen voluntarium non transfert à ſe Dominium: quia mixtum eſt (involuntario) & non omnino liberum.* Idem etiam verbis diſtinctis docet Reginaldus (e).

(d) Cajet. in 2. 2. q. 3. art. 7.
(e) Reginald. prax. fori poenit. l. 10. de reſtit. n. 90.

CASUS XXX.

Falcidius, cùm mutuas accepiſſet à Quintino 400. libras; & apud eum depoſuiſſet ad debiti cautionem manuale horlogium auro confectum, & monile baccatum; poſt aliquos menſes Domus Quintini ſimùl cum prædictis horologio manuali & moniali baccato quæ conſervabat in ſuo ſecretiori cubiculo ad cinerem incendio combuſta eſt: aut eadem eta Latronibus ſurrepta fuerunt. Numquid amiſſum iſtud pignus debet Quintinus præſtare?

Respons.

Si ea caſu merè fortuito manuale horologium auro confectum, & monile baccatum amiſſa fuerint, putà ex incendio excitato tonitru aut violentia Latronum; eorumdem jacturam debet Falcidius ſuſtinere: quoniam, licèt pignori obligata ſint, eorum nihilominùs Dominus remanſit, hoc eſt, verus proprietarius; atque in eo caſu locum habet iſtud principium (f). *Res perit Domino.* At verò ſi ex aliâ ratione perierint; diſtinguendum eſt: namque ſi iſtud contigerit ex dolo, aut culpâ etiam notabili, quæ apud Leges appellatur *lata culpa*, aut ex minori culpâ, quæ à Juriſconſultis dicitur *levis culpa*, ex parte Quintini, qui eorumdem erat depoſitarius atque cuſtos; eorum Jactura debet in ipſum recidere, & ab eo Falcidio præſtari: contra verò ex eorumdem jacturâ nihil debet pati, ſi non provenerit, niſi ex *leviſſimâ culpâ*, quam commiſerit: atque adeo ei jure ſuccurritur, ut poſſit integram 400. librarum ſolutionem urgere, & à Falcidio repetere. Ea autem ratio poteſt afferri, quòd in omnibus contractibus, qui utrique parti perinde favent, quis non teneatur præſtare culpas tantummodò leviſſimas, neque etiam caſus merè fortuitos, ſed dolum duntaxat, & duas priores culparum ſpecies, quæ ſunt *lata* & *levis culpa*. Jam verò pignus utrique contrahentium parti favet eâ ratione, quâ Juſtinianus Imperator declarat ſequentibus verbis (g): *Creditor quoque, qui pignus accepit re obligatur, qui & ipſe de eâ re, quam accepit, reſtituendâ, tenetur actione pignoratitiâ. Sed quia pignus utriuſque gratiâ datur: & debitoris, quò magis pecunia credatur, & creditoris, quò magis ei ſit in tutò creditum, placuit ſufficere, ſi ad eam rem cuſtodiendam, exactam diligentiam adhibeat: quam ſi præſtiterit, & aliquo fortuito caſu rem amiſerit, ſecurum eſſe: nec impediri creditum petere.*

(f) Argum. Leg. Pignus. 9. Cod. de pignorat. actione. lib. 4. tit. 24.
(g) Inſtit. lib. 3. tit. 15. quibus modis re contrahitur obligatio. §. 4.

Quæ deciſio conſentit Regulæ Juris, in quâ ſic fertur (h): *Contractus quidam dolum malum duntaxat recipiunt, Quidam & dolum & culpam .... dolum & culpam, mandatum .... pignori acceptum: locatum, &c. ... in his quidem & diligentiam.*

(h) L. Contractus. 23. ff. de diverſis reg. juris antiq. lib. 50. tit. 17.

CASUS XXXI.

Gabinius, cùm promiſiſſet Gabrielæ futurum, ut eam uxorem ſibi adjungeret; in pignus datæ ei fidei, centum Dupliones aureos ipſi ad manum tradidit; quanquam res ſua tota conſtaret ea 2000. tantummodò libris pecuniæ præſentis ac numeratæ. At paulò poſt animo ac voluntate immutatus abſque ullâ eâ de re cauſâ juſtâ, fidem datam noluit exſolvere, & petivit à Gabrielâ, ſibi centum prædictos aureos dupliones reſtitui. Iſta virgo repoſuit, equidem ſeſe animo eſſe diſpoſitam, ad adimplendam fidem ex utrâque parte factam; & quoniam, nullâ exſtante cauſâ, propoſitis ipſe non ſtabat, ſeſe non exiſtimare, ſibi ullâ ratione incumbere obligationem centum duplionum aureorum ei reſtituendorum: quibus Gabinius ex alterâ parte objecit, donum, quod ei dederat, non cenſendum eſſe niſi conditionatum; hoc eſt, eâ conditione tacitâ collatum, modò matrimonium ſequeretur; & rationi penitùs repugnare, omninoque abſurdum eſſe; ſe conſenſiſſe mediâ parte ſuarum rerum ac bonorum purè ac ſimpliciter ex donatione ſpoliari; prætereàque addidit, nihilominùs ultrò ſeſe offerre, ad ei præſtandum per modum compenſationis damni, quam poſſet ſibi vindicare, quidquid aut Judicum aut æqui rerum æſtimatorum arbitrorum judicio ac ſententiâ decerneretur. Quâ de re quæritur, utrùm Gabriela teneatur ex conſcientiâ, acceptatâ conditione, quæ ſibi proponitur, centum prædictos dupliones Gabinio reſtituere?

Respons.

Nulla Gabrielæ obligatio inducitur, in ſpecie propoſitâ, mille librarum Gabinio reddendarum. Enimverò conſtat, à prædicto viro donum ei non fuiſſe conceſſum, niſi ad pignus & cautionem juratæ fidei. Porrò qui pignus fidei ſuæ tradit, aut cautionem ſui promiſſi, cenſetur conſentire ſe ejuſdem privatione mulctari, ſi eandem, nullâ juſtâ cauſâ accedente, poſtmodùm fefellerit. Cùm non permittit æquitas, conſilium mutari cum alterius detrimento: juxta regulam iſtam Juris (i): *Mutare conſilium quis non poteſt in alterius detrimentum.* Ergò Gabinius amittere debet centum dupliones aureos, quos Gabrielæ largitus eſt: ſiquidem nolit fidem de futuro matrimonio ei factam

(i) Reg. 33. de regulis juris in 6.

tam exſolvere, neque ei adſit, eâ de re, juſta aliqua cauſa; neque quidquam poſſit in ipſâ reprehendere.

Valeret equidem conditio, quam offert ſolvendi, per modum compenſationis ac reparationis damni, quidquid Judicis ſententiâ, aut intelligentium Arbitrorum judicio æſtimandum eſt; niſi compenſationem ac reparationem præfatas ipſemet fixas reddidiſſet, ea conſtituto iiſdem pretio ipſius ſummæ, quam ei in anteceſsùm obtulit: at quoniam ex iſtâ donatione, proprio ſuo gladio ſemetipſum jugulavit, non alios inclamare, ſed ſibi ſoli debet imputare pecuniæ ſuæ jacturam; ſiquidem ipſe ſolus culpam admiſerit; ſecundùm iſtam regulam juris Canonici (a); *Damnum, quod quis ſuâ culpâ ſentit, ſibi debet; non aliis imputare.* Neque locus ei ullus eſt, unde jure valeat ipſam Gabrielam incuſare, quæ, quantùm in ſe eſt, non abnuit perficere promiſſa, quæ ex utrâque parte acceſſerunt (b): *Imputari non debet ei, per quem non ſtat, ſi non faciat, quod per eum fuerat faciendum.* Quæ verba continent aliam quoque Regulam juris. Ex quibus omnibus inferendum eſt, prædictam virginem nullâ omnino conſtringi ergà eum obligatione reſtitutionis.

(a) Reg. 86. ibid.

(b) Reg. 41. ibid.

CASUS XXXII.

HENRICA nobilis virgo, cum ſibi pudorem extorqueri doleret ex violentiâ, quam Martialis in eam adhibuit; & deinde fuiſſet eidem minata, futurum ut eum rei capitalis reum ageret, niſi ei locum ipſius dotis habituram 2000. nummorum ſummam præberet: ex metu, quò correptus ipſe fuit propter minas ſibi ab eâdem intentas, eò adductus eſt, ut petitam ſummam ei largiretur. Nihilominùs, quoniam nec perpetrati ab eo ſceleris, nec violentiæ in eam adhibitæ, ne verbo quidem aut ſuſpicione quemquam conſcium fuiſſe, viſum eſt; neque ipſa uterum ferebat; poſt quatuor ab illinc menſes nupſit in divitias maximas eâdem ratione, quâ anteà ſperare potuiſſet; neque quidquam eorum, quæ facta fuerant, maritus ipſius ſubodoratus eſt. Nunnè in eo caſu obligatur, ad 2000. prædictos nummos Martiali reſtituendos, ſiquidem nihil damni paſſa ſit ex iis, quæ inter ipſam & eum geſta fuêre?

RESPONS.

Arbitramur, Henricam nullâ omnino conſtringi Lege reſtitutionis, quin immò licitè prorsùs poſſe ab ipſâ, quos Martialis ei præbuit, 2000. nummos retineri; quanquàm verum ſit, ſi nondùm eos percepiſſet, nihil ipſi juris affuturum eorumdem urgendæ ſolutionis, niſi primùm dicto eâ de re contra eum judicio: quippè quæ nihil quidquam damni, neque in propriâ ſua famâ; neque in bonis ſuis, ex crimine Martialis experta fuerit; ut ſupponitur; & virginis nomen ſemper retinuerit eo uſque, cùm in matrimonium collocata eſt. Quod quidem confirmari poteſt comparatione illius, cui neceſſitas induceretur ſuppeditandi alicui viro vitæ neceſſaria, quamdiù ſumma rerum inopiâ afficeretur; quique eaſdem per aliquod tempus ei præbere neglexiſſet; quemadmodùm enim ab ejuſmodi neceſſitate ſolveretur, ſi vir prædictus nullis jam miſeriis obrueretur, propterea quòd iſtud debitum utpote perſonale ac ſubſidiarium ceſſaviſſet; & tamen, ſi in anteceſsùm fuiſſet ei conceſſum, vir iſte, licèt locupletior factus, nullâ teneretur obligatione reſtitutionis: ſic eâdem ratione, licèt non obligaretur Martialis, ad dotem Henricæ conſtituendam etiam ex ſtricto jure, niſi in quantùm ipſa nequiviſſet eandem ſortiri nuptiarum conditionem, quàm anteà potuiſſet ſibi meritò proponere; & iſta obligatio tunc defuiſſet, ubi primùm in congruens ſibi matrimonium iviſſet; attamen quoniam matrimonium ipſius præceſſit ſolutio 2000. nummorum; ipſa nullâ ratione tenetur nequidem petitâ ea debito conſcientiæ, eoſdem perceptos Martiali reſtituere. Sic ſentiunt (c) Rodriguez & Petrus Navarra.

(c) Petrus Navarra l. 2. de reſtit. 4 part. c. 3. dubit. 4.

Neque eſt, undè objiciatur, iniquam prorſus eſſe duorum millium nummorum ſolutionem extortam ex metu Martiali incuſſo, ne ab Henricâ rei capitalis reus ageretur. Quilibet enim metus quantùmcumque gravis nunquam reſcindit neque donationem, neque promiſſum, neque quemcumque alium contractum licitum, quandò ex rationabili causâ incutitur: quemadmodùm probat quidam magni nominis Autor è ſocietate Jeſu (d), tùm Legibus Romanis (e), tùm unanimi Theologorum & Canoniſtarum conſenſu (f): *Convenit inter omnes*, ait laudatus Autor, *ſi metus iſte ex tantâ rationabili Titio incutitur ob culpam ejus, aut pœnam delicti, quod fecit; & Titius metu donat, vel promittit, vel ſe obligat; tenet obligatio, &c.* Atqui ſuccurrebat Henricæ cauſa rationabilis, quamobrem Martiali metum iſtum injiceret; quippe quæ jure omnino poſſet in eum capitis accuſare. Jure igitur poteſt in proprium ſuum uſum convertere 2000. nummos, quos ipſi Martialis eo fine largitus eſt, ut ſemetipſum expediret ab ejuſmodi actione, quam poſtmodùm potuiſſet ſibi prorſus funeſtam experiri.

(d) Joan. Azorius inſtit. Moral. part. 3. lib 4. c. 23.

(e) L. Conſenſus. 3. & Leg. Si Mulier. 21. §. Sed vim. ff. quod metûs causâ geſtum erit. lib. 4. tit. 2.

(f) Dom Sotus in 4. diſt. 29. q. 1. art. 3. Jacob. Almainus in 4 diſt. 15. q. 2. Sylveſter de Prieрio. v. Metus. q. 6. & 12.

Quæ de iſto congruit etiam ſententiæ Reginaldi (g), qui ejuſdem cauſam iſtam ſubjicit: *Quia nec injuria, à Damno præciſa, nec periculum damni, hoc non ſecuto, reipsâ inducit obligationem ad reſtitutionem; etiamſi illud, antequàm tranſiret, potuerit deduci in pactum, ſicut deduci ſolet periculum lucri ceſſantis aut damni emergentis, ut pro illo ſubeundo accipiatur pretium ſolvendum; ſive damnum fuerit reipsâ ſecutum, ſive non.*

(g) Reginald. prax. fori Pœnit. l. 10. c. 22. ſect. 5. n. 330.

Addit equidem Autor citatus, juxta opinionem cujuſdam celebrioris notæ Hiſpani de Ordine S. Dominici, qui appellatur à Navarro (h), ejuſmodi corruptorem, qui alicui virgini pudicitiam expugnavit, teneri ex æquitate ad aliquam compenſationem ex judicio viri prudentis, *pro clauſtro virginitatis rupto: hoc enim perindè, ac cætera corporalia damna, æſtimabile eſt pecuniâ, ideoque perindè compenſandum eſt.* Tamen Navarrus (i) iſtam ſententiam rejicit, quantùm ad præſentem noſtram ſpeciem; neque locum habere poſſe ait, niſi in caſu, in quo, cùm vir aliquis ejuſmodi virginem ſibi duxit uxorem, poſtmodùm cognovit eam defloratam fuiſſe; atque, eâ de re, ægrè admodùm ferens, ſeſe cum eâ eſſe in matrimonio conjunctum, eandem aut derelictam habet, aut modis indignis accipit. *Quamvis, judicio noſtro, illa determinatio, ſeu reſolutio* (Franciſci a Victoriâ) *limitari debet, ut procedat, locumve habeat, quandò maritus ejuſmodi defectum* (*virginitatis*) *non deprehendit; imò exiſtimat, ſe illam inveniſſe virginem.* Ex quibus ſequitur, ut jam obſervavimus, non futurum fuiſſe, ut Martiali neceſſitas incumberet 2000. nummorum Henricæ numerandorum, niſi eoſdem ei in anteceſsùm rependiſſet; licèt eos perceptos non teneatur præfata virgo eidem reſtituere propter rationem ſuperiùs allegatam.

(h) Franc. de Victoria apud Navarr. Manual. c. 16. n. 19.

(i) Navarr. loco cit.

CASUS XXXIII.

ANATOLIUS, operâ ſuâ diei unius locatâ Leonidi, ad tranſportandas in locum quemdam remotum res admodùm fragiles, ut ſpecula, cryſtalla, & porcellanas raras ac ſingulares, & ſummâ ſuâ tenuitate pretioſiſſimas, quaſdam ex eis ſuffregit; ſive quia eam diligentiam ac proviſionem non adhibuit, quibus quis alius eo ſolertior uſus fuiſſet; ſive ex fortuito lapidis alicujus lapſu, qui de quâ-

dam

dam domo decidens eum per vicum tranſeuntem attigit. Numquid tenetur damnum inde Leonidi emergens eidem præſtare?

R e s p o n s.

In contractu locationis obligatio ſemper inducitur (*a*), reſarciendi damni provenientis non tantum ex gravi notabilique culpâ, *latâ culpâ*: ſed etiam ex eâ, quæ in Jure dicitur *levis culpa*: quin etiam quibuſdam in caſibus, ut in caſu, in quo Anatolius ponitur, culpa leviſſima præſtari debet: verùm nulla importatur obligatio reparandi damni, quod ex caſu merè fortuito illatum eſt, qualis eſt lapſus inopinatus alicujus lapidis. Quam ob cauſam, ſi nullo ſigno apparenti ibidem indicaretur tranſeuntibus, in eâ domo, juxta quam iter habebat, adeſſe Cœmentarios aut ſcandularios; & lapis ab ædificio ex ſe ipſo disjunctus fuerit, aut ex perverſâ alicujus voluntate, ſeu quâvis aliâ ratione derivatus, adeo ut ejuſdem lapſum Anatolius non potuerit nec declinare, nec proſpicere; ei nullatenùs incumbit in iſto altero caſu quidquam Leonidi præſtare: atverò, ſi prædicta ſpecula, cryſtalla, ſeu porcellanæ ex ipſius culpâ etiam leviſſimâ perfracta ſint; obligatur ad compenſationem damni, quod Leonidi inde acceſſit.

(*a*) L. *Contractus*. 23. ff. de diverſis reg. juris antiqui.

Quæ noſtra deciſio aptè quadrat ad Leges Civiles, quas loco tutiſſimorum principiorum in ſubjectâ materiâ habemus. *Qui columnam transportandam conduxit*, ait una quædam ex laudatis Legibus (*b*), *ſi ea, dùm tollitur, aut portatur, aut reponitur, fracta ſit, ita id periculum præſtat, ſi quâ ipſius eorumque, quorum operâ uteretur, culpâ acciderit. Culpa autem abeſt, ſi omnia facta ſunt, quæ diligentiſſimus quiſque obſervaturus fuiſſet.*

(*b*) L. *Si Merces*. 27. §. 7. ff. locati conducti. lib. 19. tit. 2.

CASUS XXXIV.

Alexis, cùm Juvenali ſuo intimo amico commodaviſſet equum ſuum, ad proficiſcendum Pariſiis Aureliam; & Juvenalis famâ accepiſſet, rem periculoſiſſimam & aleis plenam eſſe, per ſilvam noctu tranſire; quòd ibidem frequentia plurima graſſatorum inſidiantium excubaret; nihilominùs eandem, collucente Lunâ, ſub veſperum permeavit, quoniam ſeſe ſentiebat uti optimo equo, aliundè verò gladio uno, duobus ſclopetis brevioribus, & uno brevioris tubi ſclopeto inſtructus erat. Sed irruentes in eum tres graſſatores, equum ei eripuerunt, poſt mortiferum vulnus eidem inflictum. Numquid iſtum caſum merè fortuitum debet præſtare; & integram equi jacturam ſuſtinere, ejuſdem pretium Alexi refundendo?

R e s p o n s.

Juvenalis tenetur, Alexi jacturam equi præſtare, Ratio eſt, quia, cùm præſtatio, quæ dicitur *commodatum*, in gratiam cedit ſolius Commodatarii; quemadmodùm in caſu propoſito, & ferè ſemper contingit, tenetur præſtare caſus fortuitos, qui proveniunt ex ipſius culpâ etiam leviſſimâ, vide caſum 36. quanquàm eidem imputandi non ſint, quandò ſine ullâ ejus culpâ de improviſo accedunt; niſi ad eos præſtandos expreſſâ ſtipulatione ſeſe obligaviſſet; aut rem ſibi commodatam pacto tempore non reddidiſſet. Quam deciſionem Lex verbis diſertis habet (*c*): *Commodatum autem plerumque ſolam utilitatem continet ejus, cui commodatur. Et ideo verior eſt quinti Mucii ſententia exiſtimantis & culpam præſtandam & diligentiam, &c.* Cui Legi conſentit jus Canonicum, ut patet ex iſtis verbis cujuſdam Gregorii IX. (*d*). *Cùm gratiâ ſui tantùm quis commodatum accepit, de leviſſimâ etiam culpâ tenetur; licet caſus fortuitus (niſi acciderit culpâ ſuâ, vel intervenerit pactum, ſeu in morâ fuiſſet) ſibi non debeat imputari.*

(*c*) L. *Si ut certo*. 5. §. 2. ff. commodati, vel contra. lib. 13. tit. 6.

(*d*) Greg. IX. in c. *Cùm gratiâ*. unico. de commodato. lib. 3. tit. 15.

Jamverò manifeſtum eſt, Juvenalem in propoſito caſu culpæ non eſſe expertem, ſiquidem, nihil retentus famâ, quam acceperat, periculum imprudenter adivit fortuiti caſûs, quem expertus eſt; aliundè verò remotum omnino videatur à prudentiâ viri ſapientis, quòd ſolus aliquam ſilvam de nocte permeare aggrediatur. Eſt igitur concludendum, obligationem ei induci, ex conſcientiâ, pretii iſtius equi Alexin refundendi.

CASUS XXXV.

Albinus, cùm mandaſſet Conrado viro prudenti & fidei omnino exploratæ, ut commodatum ei à Damiano equum vellet eidem reducere: Conradus Laceſſitus eſt in ipſo itineris curſu ac meridiano tempore à graſſatoribus, qui ei dictum equum eripuerunt. Quærit Albinus, utrùm ſibi ex debito conſcientiæ incumbat, pretium amiſſi equi Damiano rependere; quanquam ex nullâ ſuâ culpâ furtum iſtud acceſſerit; aut an Damianus ipſe debeat iſtius equi jacturam pati?

R e s p o n s.

Eſt hæc regula legibus comprobata, quòd, cùm quis tenetur ex aliquo pacto ſeu contractu, putà conductionis, commodati, precarii, atque depoſiti, certam quamdam rem individuo reddere; quemadmodùm eundem equum, quem Damianus mihi commodavit, aut conduxit; ſeu quem ipſemet inveni non ignorans, eum eſſe ipſius Damiani; obligatio non inducatur in foro conſcientiæ neque ejuſdem pretii ei refundendi, cujus erat, neque caſum fortuitum præſtandi, ex quo res iſta perit; antequàm ad ſuum proprietarium pervenerit; quandò fuit actum, ut ipſa res redderetur, & nulla culpa acceſſit: quoniam juxta naturalem æquitatem, quicumque fortuitus caſus alicui rei accedens, in rei Dominum debet recidere.

Quam quidem deciſionem juvat probare duabus potiſſimùm legibus, quarum prior iſtis verbis concipitur (*e*): *Ad eos, qui ſervandum aliquid conducunt, aut utendum accipiunt, damnum, injuriâ ab alio datum, non pertinere procul dubio eſt: quâ enim curâ aut diligentiâ conſequi poſſumus, ne aliquis damnum nobis injuriâ det?* En quâ ratione poſterior enunciatur (*f*): *Argentum commodatum, ſi tam idoneo ſervo meo tradidiſſem ad te perferendum; ut non debuerit quis æſtimare futurum, ut à quibuſdam malis hominibus diriperetur: tuum, non meum detrimentum erit, ſi id mali homines intercepiſſent.* Quam opinionem tuetur (*g*) Cabaſſutius plurimùm confirmat ex unâ citatarum legum, & Decretali Gregorianâ, quam in præcedenti deciſione retulimus, atque ejuſdem opinionis cauſam iſtam reddit: *Quia quoties, omni debitoris culpâ ſeclusâ, res debita perit, Domino ſuo perit.*

(*e*) L. *Ad eos*. 19. ff. commodat. vel contrà.

(*f*) L. *Argentum*. 20. ibid.

(*g*) Joan. Cabaſſut. juris can. theor. & prax. l. 6. c. 15. n. 5.

Concludendum igitur eſt, in ſpecie propoſitâ non obligari Albinum, ad pretium iſtius equi Damiano referendum; ſiquidem Conrado eundem reducenti, vi etiam in eum adhibitâ ereptus fuerit atque extortus. Verùm non eâdem foret ratione judicandum, ſi, in eâ re, culpam aliquam Albinus admiſiſſet; verbi gratiâ, ſi ab aliquo ſibi ignoto nomine Damiani commonitus fuiſſet de remittendo ipſius equo, & ipſe dictis ignoti leviorem fidem adhibens ac nimium credulus eidem equum crediſſet. In eo namque caſu, ſi ab eo ignoto equus furto ſublatus eſſet; Albinus ex debito conſcientiæ teneretur, ad pretium ejuſdem Damiano præſtandum. Quod poteſt evinci ex diſpoſitione cujuſdam legis (*h*), quam Gloſſa interpretans ſic habet: *Quid, ſi mentitus eſt, dicens ſibi rem tradendam, cùm cauſâ commonendi miſſus eſt; Reſpondeo;*

(*h*) L. *Si mei*. 12. ff. eod. tit. & ibi gloſſ.

pondeo; non nocet commodanti ... quia eſt ei imputandum, qui credulus fuit (a).

(a) De Gen. theol. mor. tom. 6. tract. 8. cap. 7. n. 10.

CASUS XXXVI.

Paternus, cùm Juliano accommodaſſet duo candelabra argentea, iſte eadem cum vaſis ſuis argenteis in arcâ clave obſeratâ recondidit, quæ erat in inferiori quodam œco ad partem ſuæ domûs anteriorem. Latrones, contortis atque evulſis duobus aut tribus clathris, quibus feneſtra muniebatur, in eum œcum de nocte irrepſerunt, & quæcumque in dictâ arcâ recondebantur, abſtulerunt. Paternus exigit à Juliano, pretium ſibi refundi ſuorum candelabrorum. Julianus ait, ſeſe de iſto caſu non teneri & quidem eo majori fundamento, quòd ſervandis ipſius candelabris parem diligentiam adhibuerit, quam propriæ rei ſuæ conſervandæ; ſiquidem iſta ſimul cum ſuis vaſis argenteis recondidiſſet; & Latrones, omni nervorum niſu contortis de nocte ferreis clathris, quibus muniebatur locus, in quo argentum iſtud ſervabatur, illud omne dilapidaverint; eâque de causâ in ſemetipſum non debere ejuſmodi caſum recidere, qui raró admodùm ac difficilè omnino contingit. Quâ de re quærit, utrùm in foro conſcientiæ ſibi obligatio incumbat iſtorum candelabrorum pretii Paterno reſtituendi?

Respons.

Ut ſua ſit tùm propoſitæ difficultati, tùm plurimis aliis ejuſdem naturæ, reſponſio; diſtinguendæ ſunt tres culparum ſpecies, quas quis poteſt admittere.

Prima appellatur à Juriſconſultis *lata culpa*, id eſt culpa ejuſmodi, ut ei nulla poſſit excuſatio vindicari, & cujus *latæ culpa finis eſt*, ut fert ipſa Lex (b), *non intelligere id, quod omnes intelligunt*. Quandò nimirùm ad illud non attenditur, ad quod omnes vulgò ſolent attendere. Exempli causâ. cùm ignoto cuidam creditur res omnino pretioſiſſima, abſque ullâ gravi neceſſitate: quandò mutua pecunia datur alicui, qui cognoſcitur vir improbæ fidei, aut ære alieno obrutus, nec ejuſmodi, qui ſolvere poſſit: quandò quis in famulatu recipitur, aut in propriam domum admittitur, quem ſcitur, aſſuetum eſſe furari; aut tandem cùm quis januam ſuæ domûs noctu clauſam habere negligit, aut in quibuſdam ædibus commorans, in quibus inquilini plurimi aut nominis ignoti aut etiam ſuſpecti habitant, cùm petit urbem & foras egreditur, partis domûs, quam occupat, patentem januam relinquit.

(b) Leg. *Lata culpa*. 223 ff. de verborum ſignificatione. lib. 50. tit. 16.

Secunda culpa ea eſt, quæ in Jure dicitur *levis culpa*, & ejuſmodi eſt, cùm quæ fieri ſolent ab iis, qui idem vitæ inſtitutum tenent, ejuſdemque ſunt conditionis ac ſtatûs, & intelligentes habentur; non fiunt: aut ea negliguntur, quæ ab iiſdem nuſquàm contingit negligi. Verbi gratia, cum aliquis Domeſticus in famulatu recipitur; cujus fidei cognoſcendæ atque exploratæ habendæ non multum quæſtionis nec diligentiæ adhibitum eſt: Cùm res peragi difficilis tentatur: quandò iter faciendo tranſitur per ſilvam, ut iter breviùs conficiatur; quanquam ex diſſipato rumore auditum ſit, ibidem ſæpenumerò graſſari latrones: quando per meſſes aut vindemias aliquis indormit captandis quibuſdam diebus opportunis, & deinde damnum patitur.

Tertia tandem eſt illa, quæ deſignatur *leviſſima culpa*, & admittitur, quando omnimoda cura atque diligentia non affertur, quam quis intelligentiſſimus ac diligentiſſimus afferret. Putà, cùm non prævidentur quæcumque verſutiæ ac machinationes, quas adhibere poſſent viri perverſi, ut aut malis dolis noceant, aut latrocinentur.

Quibus præmiſſis, ultrò ſeſe offert reſponſio tùm propoſitæ difficultati, tum cæteris omnibus, quæ, eâ de re, eodem modo objici poſſent. Enimverò patet evidenter, Julianum non eſſe omnis omnino culpæ expertem, nec eâ ſaltem culpâ carere, quæ appellatur leviſſima; quippè vir intelligentiſſimus ac diligentiſſimus nunquàm ſinat, res tanti momenti ac pretii, quanti vaſa argentea æſtimantur, remanere in inferiori œco ſuarum ædium, qui quidem domum ingredientibus quibuſcumque primùm excipiendis vulgò deſtinatur, quique ex ſuâ cum vico vicinitate faciliùs patet incurſibus Latronum; ſed eaſdem reponit atque conſervat in loco tutiori, qui minùs eorumdem propoſitis faveat, & tentaminibus accommodetur. Jamverò in contractu præſtationis, quæ dicitur *commodatum*, ille, in cujus ſolius gratiam & commodum contractus iſte acceſſit, tenetur de præſtando damno, quod ex ipſius culpâ etiam leviſſimâ ſubortum eſt; ut declarat Imperator Juſtinianus (c), qui vult, eam Commodatario induci obligationem, ut, ſi res ipſi commodata ex ipſius culpâ perierit; ab ipſo ſit reſtituenda. *Is qui utendum accepit*, inquit Laudatus Imperator, *Sanè quidem exactam diligentiam cuſtodiendæ rei præſtare jubetur: nec ſufficit ei tantam diligentiam adhibuiſſe, quantam ſuis rebus adhibere ſolitus eſt, ſi modò alius diligentior poterat eam rem cuſtodire.* Quæ quidem planè conſentanea ſunt Decretali Gregorii IX. quam retulimus in reſponſione ad trigeſimam quartam difficultatem (d). Ex iis licet inferre, ſiquidem Paternus nullum lucrum percepit de duobus ſuis candelabris Juliano commodatis; & iſtud commodatum è contrario totum factum fuerit in gratiam ſolius Juliani, certum eſſe, eorumdem damnum in Paternum non debere, ſed ad Julianum tantummodò pertinere, eoi proindè eorum pretii Paterno refundendi obligatio incumbit.

(c) Inſtit. l. 3. tit. 15 quibus modis re contrahitur obligatio. §. Item his.

(d) Greg. IX. in c. *Cum gratia*. un. de commodato.

CASUS XXXVII.

Germanus, audito nuntio, quòd Landerici cui pannorum Propolà ſibi familiaris amicus jamjàm proficiſceretur ad exiguum iter decem circiter leucarum, commodandum ei equum obtulit, quem otioſum à tribus menſibus & ultra in equili retinebat; eumque rogavit, ut eumdem conſcendere vellet, ad ſuum iter faciendum; quoniam timebat, ne morbus aliquis ex diuturnâ adeo laboris & exercitationis remiſſione ei tandem incideret. Conditionem à Germano ſibi factam Landricus eo lubentiori animo acceptavit, quòd eâ ratione propriæ ſuæ pecuniæ parceret, quam in equo conductitio ſibi adhibendo alioquin poſuiſſet. Contigit autem, in ipſo itineris curſu equum vivulis laborare; * & Germanum, quem ejuſmodi morbi ſpecies penitùs latebat, neglexiſſe medicum quemdam equarium de eodem conſulere, quem quidem equarium medicum obvium habuerat ipſe leucæ quadrantis itinere diſtans ab urbe, quam petebat, aliunde ratus ſuturum, ut illuc opportuno tempore facilè prorſus accederet, & ibidem Equarium medicum reperiret intelligentiorem ejuſmodi rerum, quàm vulgus Equariorum Medicorum, qui pagos habitant, eſſe conſuevit. Sed, eo nondùm urbem ingreſſo, Equus occubuit. Quâ de re, quæſtio habetur, utrùm Landricus ex

* Vivulæ certum morbum conſtituunt in quo glandulæ ſub jugulo Equorum poſitæ, eo uſque inflammantur atque tumeſcunt, ut reſpirationem iiſdem intercludant.

conſcientiâ teneatur ad pretium iſtius equi Germano refundendum?

R e s p o n s.

Non exiſtimamus, in propoſitâ ſpecie Landricum teneri, ad jacturam Equi reſarciendam. Ratio eſt, quia culpa, quam admiſit, earum ſortitur conditionem ac naturam, quæ in jure leviſſimæ appellantur; quippe vir exercens artem, quæ ipſius propria eſt, non obligetur, ad habendam notitiam ejuſmodi morborum extraordinariorum, quibus Equi aliquando corripiuntur; neque ſciendum, inter eoſdem & mortem tantam viciniam intercedere. Aliundè verò exiguum illud itineris intervallum, quo diſtabat ab urbe, & ſpes, quæ ei affulgebat adeundi atque conſulendi medicum equarium, qui vir foret induſtriæ expertioris, conſtituunt duas circumſtantias, quæ plurimam ei afferunt excuſationem, atque adeo culpam ipſius efficiunt omnino leviſſimam. Præterea quando commodatum vertit in gratiam commodantis ſimul & in utilitatem commodatarii; commodatarius, in quem cadit culpa tantummodò leviſſima, non tenetur de damno, quod rei commodatæ infertur; ut Lex loquitur (a) quanquàm obligaretur, ad illud idem reparandum, ſi ejus culpa aut notabilis, aut duntaxat levis eo ſenſu, quem explicavimus in ſuperiori difficultate diſſolvendâ, ex judicio viri prudentis cenſeretur (b).

(a) L. *In rebus.* 18. ff. commodati vel contra.

(b) De Gen. theol. moral. tom. 6. tract. 8. c. 5. quæſtione 39.

CASUS XXXVIII.

Aurelius pallium ſub titulo precarii commodavit Bernardo, cui ex imprudentiâ ſuâ die ab illinc ſecundâ furto ſurreptum fuit. Aurelius ejuſdem pretium repetit à Bernardo. Iſtine ex conſcientiâ obligatio inducitur ei pretium iſtud refundendi?

R e s p o n s.

Jam obſervavimus in trigeſimâ ſextâ deciſione, tres culparum ſpecies eſſe cum Juriſconſultis atque Canoniſtis diſtinguendas. Primam quidem, quæ dicitur ingens notabilis & *lata culpa*, quæ legitimam nullam admittit excuſationem. Secundam verò, quæ minor eſt & appellatur *levis culpa*. Tertiam denique, quæ præcedente multò etiam levior eſt, & nominatur *leviſſima culpa*.

Quo poſito reſpondemus cum celeberrimo Archiepiſcopo Panormitano (c), eum, qui ſub titulo præcarii rem aliquam accepit, non teneri de illius damno præſtando, niſi damnum iſtud ex ipſius dolo aut latâ culpâ provenerit. Unde ſequitur, ſi pallium, quod Bernardo ſurreptum eſt, non fuerit amiſſum niſi ex ipſius levi culpâ in eo ſenſu, quem leges intelligunt, non obligatur in foro conſcientiæ ad pretium ejuſdem refundendum Aurelio. Licèt enimverò ejuſmodi contractus in gratiam ſolius commodantis accedat, non tenetur tamen præſtare nec culpam leviſſimam, nec culpam, quam aiunt levem; quemadmodùm teneretur in ſimili caſu quantùm ad commodatum, ſeu præſtationem ad uſum. Rationem verò iſtius rei Panormitanus eam aſſignat, quòd nempè precarium poſſit reſcindi atque revocari toties, quoties libuerit ei, qui rem dedit, ſive eâdem indigeat, ſive non indigeat. *Precarium utendum conceditur, quamdiù patitur qui conceſſit*, inquit laudatus inſignioris notæ Canoniſta, atque adeo ſibi debeat culpam aut negligentiam illius, qui rem accepit, imputare.

(c) Panorm. in c. *Precarium.* 3. de precario. Decretal lib. 3. tit. 14.

Quæ deciſio concordat omnino cum Lege in quâ fertur (d): *Dolum ſolum præſtat is, qui precaria rogavit; cùm totum hoc ex liberalitate deſcendat ejus, qui precario conceſſit; & ſatis ſit, ſi dolus tantùm præſtetur. Culpam tamen* (latam) *dolo proximam contineri quis meritò dixerit* (e).

(d) L. *Quæſitum.* 8. §. 3. ff. de precar. lib. 43. tit. 26.

(e) Colloq. Condomens. tom. 1. colloq. 10. ſect. 3.

CASUS XXXIX.

Meletius, cùm petiviſſet à Leonardo, ſibi, quamdiu ei liberet, aliquarum ſuppellectilium, quibus ſibi opus erat, uſum gratuitò permitti; & eidem in manus Leonardus tradidiſſet, eaſdem iſte poſt unum menſem repetiit: & Meletius dixit quaſdam cauſas, quominùs eaſdem illi reſtitueret, quas Leonardus non habuit probatas. Poſt quatuor dies fures nocturni illas ſupellectiles ſupplicaverunt, aut incendium fulgure excitatum eaſdem conſumpſit. Leonardus nunc exigit, ſibi earumdem pretium à Meletio refundi. Meletius cauſatur caſum merè fortuitum, quo perierunt quodque non debet præſtare; ſiquidem ex ſuâ culpâ caſus iſte non contigerit. Utri perierunt?

R e s p o n s.

Prædicta ſpecies commodati propriè dictum precarii contractum conſtituit. *Precarium* (verò) ait Lex (f), *eſt, quod precibus petenti utendum conceditur, tamdiu quamdiu is, qui conceſſit, patitur.* Porrò qui rem aliquam ſub titulo precarii recepit, non tenetur præſtare niſi dolum, aut culpam notabilem, quæ appellatur *lata culpa*, & dolo proxima cenſetur; ex ipſiuſmet Juris diſpoſitione (g): *Lata culpa planè dolo comparabitur.* At quoniam, qui rei conceſſæ Dominus eſt (h), *& qui precario concedit, ſic dat, quaſi tunc recepturus, cùm ſibi libuerit precarium ſolvere*; neque ab eo, qui eandem recepit, poteſt prædicta res, eo invito retineri; ſequitur, ſi res quâcumque ratione perierit, eum, qui moram fecit ejuſdem Proprietario reſtituendæ, quo tempore repetebat, obligari, ad jacturam illius præſtandam, atque ſic determinatur Lege, quam in diſcutiendâ præcedenti difficultate citavimus, in quâ fertur (i): *Generaliter erit dicendum, in reſtitutionem venire dolum & culpam latam duntaxat: cætera non venire. Planè poſt interdictum editum oportebit & dolum & culpam & omnem cauſam venire: nam ubi moram quis fecit precario, omnem cauſam debebit conſtituere.* Ex quibus manifeſtum eſt, ſiquidem Meletius in propoſitâ ſpecia abnuerit, aut moram fecerit ſine juſtâ cauſâ reddendarum Leonardo petenti prædictarum ſupellectilium, eum teneri de caſibus quibuſcumque quantùmcumque fortuiti eſſe potuerit; & conſequenter de pretio integro earumdem ſupellectilium reſtituendo.

(f) L. *Precarium.* ff. de precario.

(g) L. *Adverſus.* ff. ſi menſor falſum modum dixerit lib. 11. tit. 6.

(h) Cit. Leg. *Precarium.* 1. §. 2.

(i) L. *Quæſitum.* §. 6. cit.

CASUS XL.

Seïus, acceptatâ procuratione ſibi factâ ab Alberto, rerum ipſius ſine ullâ ſpe mercedis gerendarum, iiſdem bonâ fide diligentiam atque curam ſemper adhibuit; ſed cum aliquâ tamen negligentiâ, quæ in cauſâ fuit, quamobrem in perſecutione cujuſdam litis Alberto ducentarum librarum inferrentur impendia, quæ in rationem litis acceſſionum cedere non conſueverunt. Numquid Seïus obligatur, ad ſuſtinendum iſtud damnum, & ducentas libras Alberto reſtituendas; quanquàm ei pro labore & induſtriâ ipſius nulla merces repenſa fuerit?

R e s p.

Reſpons.

Eſt hoc indobitati prorſus ac certiſſimi juris, ut Procurutoe ſeu Mandatarius aliquis, qui demandatam negotiorum mandantis gereodorum Provinciam ultrò nullàque ſibi conſtitutâ mercede ſuſcepit, teneatur ex debito conſcientiæ, iiſdem eâdem tum diligentiâ tum curâ invigilare, quam propriis ſuis rebus agendis vir ſapiens ac diligens ſoler afferre; ſub pœnâ præſtandi damni, quod poteſt ex ipſius negligentiâ inferri ei, qni mandatum dedit; quamvis non teneatur ad reſarciendum illud, quod ex caſu merè fortuito contigit. Quod expreſſis verbis ſic declaratur Lege quæ ait (a): *A Procuratore dolum & omnem culpam, non etiam improviſum caſum præſtandum eſſe juris authoritate manifeſtè declaratur.* Seio igitur obligatio inducitur, damni, quod Alberto attulit ex ſuâ negligentiâ, compenſandi, eidem reſtituendo ducentas libras, quarum jacturam ei importavit ex impendiis ineonſultè factis, quorum calculi non ducunrur in eatione expenſarum ineundâ; quanquàm non niſi gratuito ſuſceperit mandatum negotiornm ipſius gerendorum.

(a) Leg. *A Procuratore.* 13. Cod. mandati vel contra. lib. 4. tit. 35.

Cujus rei eatio reddi poteſt, quòd, licèt uniuſcujuſque atbitrio permittatur, aut mandatum acceptare, aut illud idem abnuere, cùm tamen acceptatum fuit, aut implendum ſit aut eidem nppoctuno rempore, quod congruat ipſius mandantis commodo reunntiandum. *Mandatum non ſuſcipere cuique liberum eſt, aut quàm primùm renuntiandum*, inquit Imperator Juſtinianus (b), *Nam niſi ita renuntietur, ut integra cauſa Mandatori reſervetur eandem rem explicandi; nihilominùs mandati actio locum habet: niſi juſta cauſa interceſſerit, aut non renuntiandi, aut intempeſtivè renuntiandi.* Ut additur ab Imperatore jam jam laudato.

(b) Inſtitut. l. 3. tit. 27. de mandato. §. *Is qui.* 8.

CASUS XLI.

Lucius mandat Titio propriarum rerum ſuarum curam, & ut excolendam curet hæreditatem quamdam Mævii ipſius amici, qui commercii ſui causâ lnngam inivit navigationem. Mandatum Titius gratuitò ſuſcipit: Sed illud idem poſtea plurimùm negligit; indeque Mævio damnum affert 1000. librarum. Nùm Titius peccavit ex ſuâ negligentiâ; & ipſine incumbit, prædictas 1000. libras etiam ipſi Mævio, quocum nullâ ratione pactus eſt reſtituere?

Reſpons.

Quæ circumſtantia peculiaris occurrit in propoſita ſpecie, non obſtat, quominùs eâdem, quâ præcedens, ratione diſſolvenda ſit: Reſpondemus igitur, Titium procul dubio peccaviſſe ex ſuâ negligentiâ, non exequendo quod implere promiſerat; atque adeo ab ipſo, quod damnum ex neglecto mandato Mævio intulit, eſſe reſarciendum. Quanquàm enimverò nihil quidquam inter eum & Mævium ſtipulationis interceſſerit, nec eum eo ullâ ratione pactus ſit; mediante tamen Lucio propriè dictam cum eo contraxit obligationem; ut apertum ſit ex iſtis verbis Legis (c): *Mandatum inter nos contrahitur, ſi meâ tantùm gratiâ tibi mandem, ſive alienâ tantùm.... alienâ tantùm, veluti, ſi tibi mandem, ut Titii negotia geras:* Atque adeo tenebatur, ad eandem diligentiam rebus Mævii afferendam, quam adhibuiſſet, ſi Mævius ipſemet iſtam ei feciſſet Provinciam: quoniam alioqoin Lucius eandem alteri demandaviſſet, qui eidem perficiendæ operam dediſſet. Quod quidem probat quidam nominis commendatiſſimi recentior Juriſconſultus (d), ex iſtâ Lege Digeſti (e): *In damnis, quæ Lege Aquiliâ non tenentur, in factum datur actio*; & ex ſequentibus verbis Imperatoris Juſtiniani (f): *Sed ſi non corpore damnum fuerit datum, neque corpus læſum fuerit; ſed alio modo alicui damnum contigerit, cùm non ſufficiat neque directa, neque utilis Legis Aquiliæ actio; placuit, eum qui obnoxius fuerit, in factum actione teneri.*

(c) Leg. *Mandatum* 2. ff. mandati.

(d) D. Domat.

(e) Leg. *Si ſervum.* 33 in fin. ff. ad Leg. Aquiliam, lib. 9. tit. 2.

(f) Inſtitut. lib. 4. tit. 3. de Leg. Aquiliâ §. ult. Item l. 11. ff. de præſcript. verbis.

Eſt tamen obſervandum, quæ hucuſque diximus, non intelligenda eſſe niſi de procurationibus aut mandatis, quibus aliqua Provincia verbis diſtinctis, & cum mente obligationis ex pacto inducendæ demandatur; non autem de eo, quod commendatur alicui per modum conſilii vel ſimplicis rogatûs, aut quamlibet aliam rationem, quæ non contineat mentem conventionis propriè dictæ ullatenùs contrahendæ; & liberum omnino relinquat ei, cui aliquid commendatum fuit, illud idem perficere, aut dimittere: In eo namque caſu, cui res aliqua ſimpliciter commendatur, ille mentem non habet, ejuſdem quoque modo præſtandi eventûs, inducendi ſibi obligationem; neque qui rem commendat, ullatenùs intendit ejuſmodi ei afferre neceſſitatem, modò nullus ex ipſius parte dolus accedat (g). Quæ quidem obſervatio propria eſt Legis, quæ ſic habet (h): *Cujus generis mandatum magis conſilium eſt, quàm mandatum: & ob id non eſt obligatorium: quia nemo ex conſilio* (accepto) *obligatur: etiamſi non expediat ei, cui dabatur, quia liberum eſt cuique apud ſe explorare an expediat ſibi conſilium.* Eadem obſervatio ex aliâ etiam Lege deſumitur, cujus en verba ſunt (i): *Cùm quidam talem epiſtolam ſcripſiſſet amico ſuo: rogo te commendatum habeas Sextilium Creſcentem, amicum meum, non obligabitur mandati: quia commendandi magis hominis, quàm mandandi causâ ſcripta eſt.*

(g) Cæterùm ſi dolus & calliditas interceſſit, de dolo actio competit. Leg. *Conſilii.* 47. ff. de diverſis reg. Juris antiq.

(h) Leg. *Mandatum*, ſuprà cit. §. fin.

(i) Leg. *Si verò.* 2. §. 12. ff. mandati vel contra.

CASUS XLII.

Bartholius cùm rogaviſſet Gildardum, ut tempore, quàm fieri poſſet magis opportuno, pratum ipſius cædendum curaret, Gildardus procurationem ſibi factam acceptavit: ſed nedùm primos ſeſe offerentes bonos atque tempeſtivos dies, inſtar vicinorum ſuorum arripuerit, quin imo moram attulit octo decemve dierum; adeo ut, imbrium deinde copiâ affluente, plurimum inde detrimenti fœnis allatum ſit. Quâ de re quæſtio inſtituitur, nùm coram Deo Gildardum aliquatenùs urgeat obligatio reſtitutionis alicujus Bartholio præſtandæ; quanquàm eam Provinciam non niſi ex ipſius ſimplici rogatu ſuſceperit, nec niſi ex iſtâ potiſſimùm causâ, ne ei videretur inofficioſus?

Reſpons.

Si gerendum iſtud negotium, quod à Bartholio propoſitum fuit, Gildardus gratuitò ſuſceperit, illud idem eſt, quod in Jure propriè appellatur *Mandatum*: Si verò Bartholius cum Gildardo pactus ſit futurum, ut ei conſtitutam ipſius labori ſeu curæ mercedem quamdam afferret, & Gildardus eam acceptaverit; illud eſt contractus, qui dicitur *locatio operarum*; quam diſtinctionem Lex habet, in quâ fertur (k): *Mandatum niſi gratuitum nullum eſt: nam originem ex officio atque amicitiâ trahit. Contrarium ergo eſt officio merces: interveniente enim pecuniâ, ad locationem & conductionem potiùs reſpicit.* Quo poſito;

(k) Leg. *Obligatio.* §. 4. ff. mandati vel contra. l. 17. tit. 1.

Reſpondemus, æquitatis naturalis eſſe, cùm agitur de mandato propriè dicto; hoc eſt, quando gratuitum eſt, neque niſi ſolam mandatoris utilitatem intendit, Mandatarium, id eſt, eum, qui mandatum acceptavit, non teneri in eo caſu niſi ad præſtandas culpas, quæ appellantur notabiles & leves; non autem eas, quæ dicuntur leviſſimæ.

ſi tamen mandatum gratuitum non eſſet, aut etiam ipſiuſmet Mandatarii ſpectaret utilitatem; obligaretur ad præſtandas culpas etiam leviſſimas. Jamverò non poteſt vindicari Gildardus à culpâ notabili, aut ſaltem culpâ levi; ei ergò incumbit, quod intulit Berthulio ex ſuâ negligentiâ, damnum reſarcire; ſiquidem iſtius admodùm intereſſet, occaſionem opportunioris temporis datam non negligi; quippe ob oculos poneretur exemplum ipſorummet indigenarum, ad quod ſuam agendi rationem debebat Gildardus componere, ut negotium ſibi mandatum ſine periculo reprehenſionis exſequeretur.

Quæ deciſio planè conſentit diſpoſitioni legum Civilium, atque earum imprimis, quas ad marginem indicatas videre eſt (*a*); & propria eſt etiam Domini de Genet (*b*).

(*a*) L. *A Procuratore*. 13 & L. *In re mandata*. 21. cod. mandati vel contrà lib. 4. tit. 35.
(*b*) De Gen. tom. 6 tract. 8. c. 5. quæſt. 43.

CASUS XLIII.

Dracontius, poſtquàm procurationem ſibi factam à Clodio quorumdam ipſius negotiorum gratuitò gerendorum, ſuſcepit; eorumdem agendorum ſtietate defatigatus, curam deinde penitùs abjecit: adeo ut Clodius, quem de ſuâ voluntate immutatâ certiorem nullo modo fecerat, inde paſſus ſit damnum 800. & ampliùs librarum, cujus rationem contendit, eſſe à Dracontio præſtandam, propterea quòd, ſi ei ſignificaſſet, à ſe rerum ipſius curam omnino dimitti; iiſdem gerendis ac curandis caviſſet, neque paſſus eſſet ejuſmodi damnum. Numquid obligatur Dracontius, ad prædictum damnum reparandum etiam in foro conſcientiæ?

Respons.

Non apparet, unde Dracontius obligationi damni, quod intulit Clodio, reſarciendi, ſeſe ſubducat. Quanquam enim qui Procurator conſtitutus eſt, contractam obligationem poſſit, cùm ei cauſa legitima accedit (*c*) quin immò nullâ etiam accedente causâ, deponere; oportet nihilominùs, 1. rem ab eo integram Mandatori reſervari, aut in eo ſtatu relinqui, quòd ipſe Mandator, vel per ſemetipſum, vel per alium, poſſit eandem agendam curare. *Sicut autem liberum eſt mandatum non ſuſcipere*, ait Lex (*d*), *ita ſuſceptum conſummari oportet, niſi renuntiatum ſit. Renuntiari autem ita poteſt; ut integrum jus Mandatori reſervetur, vel per ſe, vel per alium eandem rem commodè explicandi: aut ſi non, redundet in eum captio, qui mandatum ſuſcepit.* 2. Ei incumbit, ſi fieri poſſit, ſuum Mandatorem, de voluntate ſuâ mutata, facere certiorem. *Si verò intelligit; explere ſe id officium non poſſe*, inquit alia Lex (*e*), *id ipſum, cùm primùm poterit; debet mandatori nuntiare, ut is, ſi velit, alterius operâ utatur.* Alioquin præſtare debet quæcumque ei detrimenta & detrimentorum acceſſiones advenerint; quoniam ipſe curam abjiciens rerum, quas gerendas ex pacto ſuſceperat; nec ei quidquam eâ de re nuntians, cenſetur agere ex dolo & malâ fide. *Quòd ſi, cùm poſſit nuntiare, ceſſaverit; quanti mandatoris interſit, tenebitur*, addit *Lex citata.*

(*c*) Si... valetudine, vel majore re ſua diſtringatur L. *Vel judicio*. 20. ff. de procuratoribus & defenſor. lib. 3. tit. 3.
(*d*) L. *Si mandavero*. 22. §. fin. ff. mandati, vel contrà.
(*e*) L. *Si quis*. 27. §. 2. ff. eod. tit.

Diximus; *ſi fieri poſſit*, quoniam, ſi ex aliquo impedimento non poſſet ei voluntatem ſuam immutatam nuntiare; nihil præſtare deberet, & detrimentum, quod inde ſequeretur, cenſeretur accedere ex caſu merè fortuito, qui ad ſolum Mandatorem pertineret. *Si aliquâ ex causâ non poterit nuntiare, ſecurus erit.* Ut iterùm fert Lex, quam modò citavimus.

CASUS XLIV.

Gratianum virum juniorem nobili genere natum, cùm diem ſupremum Pariſiis obiiſſet, Alphonſus ipſius fratris intimus amicus, humandum atque afficiendum ſepulturâ curavit, & proprio ſuo ære 300. libras pro funerariis impenſis perſolvit. Verùm hæres defuncti, cui viſæ ſunt iſtæ impenſæ omnino enormes, & à communi funerariarum impenſarum modo prorſus abhorrentes, eaſdem noluit Alphonſo refundere, & 150. libras duntaxat obtulit? Poteſtne rectâ conſcientiâ, prædictarum 300. librarum denegare præſtationem?

Respons.

Hæres Gratiani tenetur ex conſcientiâ, ad integram 300. librarum ſummam Alphonſo præſtandam, ſi manifeſtum ſit ex circumſtantiis tùm dignitatis & facultatum defuncti, tùm ex uſu communi Pariſino & aliis ejuſmodi, prædictos ſumtus ab Alphonſo non fuiſſe adhibitos, niſi prudenter & cum bonâ fide. Si verò contrarium ſubodorandi locus aliquis ſeſe dederit; jure prorſus ſuccurreretur hæredi præſto, ut de iiſdem poſſet obtinere, aliquid detrahi atque deduci, ratione habitâ prædictarum circumſtantiarum; neque teneretur in foro conſcientiæ, ad reſtituendum Alphonſo, quod impenſum fuiſſet inconſideratè, ac præter debitos memoratarum circumſtantiarum limites.

Quod uſque adeo quadrat ad naturalem æquitatem, ut Legibus Romanis ita determinatum fuerit quantùm ad profanos ritus, qui, nondùm Religione Chriſtianâ florente; in exequiis Romæ frequentabantur. *Hæc actio, quæ funeraria dicitur, ex bono & æquo oritur*, inquit una quædam ex citatis legibus (*f*), *continet autem funeris causâ tantùm impenſam, non etiam cæterorum ſumptuum. Æquum autem accipitur ex dignitate ejus, qui funeratus eſt, ex causâ, ex tempore & ex bona fide: ut neque plus imputetur ſumptûs nomine, quàm factum eſt; neque tantùm quantùm factum eſt, ſi immodicè factum eſt. Deberet enim haberi ratio facultatum ejus, in quem factum eſt, & ipſius rei, quæ ultrà modum ſine causâ conſumitur.* En quâ ratione alia Lex eâ de re loquitur (*g*): *Sumptus funeris arbitrantur pro facultatibus; vel dignitate defuncti.*

(*f*) L. *Si quis*. 14. §. 6. ff de religioſis & ſumptibus funerum. &c. lib. 11. tit. 7.
(*g*) L. *Si quis*. 12. §. 5. ff. eod. tit.

Enimverò foret prorſus iniquum, ſi vir nobilis prædictus non niſi re admodum pauperculâ gauderet, quòd Alphonſus tenuitatis iſtius aliundè non ignarus, funeris ejus causâ, ſumtus adeo enormes feciſſet; ſibique deberet imputare ſuam in eâ re inconſiderantiam, & ſuſtinere jacturam illius, quod modum debitum, ex judicio viri prudentis & æqui rerum æſtimatoris, prætergredi videretur; propterea quod ſibimet ipſi privatâ autoritate conferendos ſumtus ab uſu communi ſic abhorrentes arrogaviſſet; juxta regulam iſtam Bonifacii VIII. (*h*). *Non eſt ſine culpâ, qui rei, quæ ad eum non pertinet, ſe immiſcet.*

(*h*) Reg 19. de regulis Juris in 6.

CASUS XLV.

Eustochius, cùm profectus eſſet in Germaniam in comitatu cujuſdam Principis, cujus familiæ Miniſter addicitur, & ipſius ædes ſic eſſent ruinoſæ, ut certiſſimam ſimul ac proximam ruinam portenderent, neque quiſquam cogitaret iiſdem fulturam aliquam adhibere; Sempronius eidem familiaris amicus eas fulciri undequaque curavit; ut ipſe redux eaſdem, quâ ratione congrueret, poſſet ſarcire. At poſt octo dies ex irruente ventorum impetu & procelloſâ admodùm tempeſtate prædictæ ædes penitùs ſubverſæ ſunt: indeque factum eſt, impenſas in earumdem fulturam à Sempronio collatas omni omninò carere

rere utilitate. Ab Euſtochio reduce Sempronius petivit, ſibi refundi ſummam 120. librarum, quam fulciendarum ipſius ædium cauſâ de ſuo numeraverat: quam pecuniam Euſtochius planè denegavit, 1. Quoniam iſtas impenſas e cerebro ſuo, nulloque mandante adhibuerat. 2. Propterea quòd in ipſius utilitatem nullâ ratione ceſſiſſent.

Quâ de re, quæritur, utrùm in eâ detrectatione Euſtochio jure ſuccurratur?

Respons.

Arbitramur, nullo prorſus jure Euſtochio ſuccurri, in eo quòd abnuat rependere Sempronio 120. libras, quas contulit in prædictarum ædium fulturam curandam. Enimverò ei, qui res alicujus abſentia, neceſſitate urgente, ex benignitate & amicâ mente, curavit, ut occurrit in propoſitâ ſpecie; jus in integrum cedit, ut quidquid in eas res impendit, eidem refundatur. *Si quis abſentis negotia gesſerit licet ignorantis*, inquit Lex (a), *tamen quicquid utiliter in rem ejus impenderit ... habeat eo nomine actionem.* Cui legi iſta alia Lex congruit (b): *Quæ utiliter in negotia alicujus erogantur ... actione negotiorum geſtorum peti poſſunt.*

(a) L. Si quis. 2. ff. de negotiis geſtis lib. 3. tit. 5.
(b) L. Quæ utiliter. 45. ff. eod. tit.

Jamverò quod Sempronius geſſit, ſummæ admodùm erat atque urgentiſſimæ neceſſitatis. Ergò tenetur Euſtochius, ad eidem refundendas 120. libras: quas de proprio ære ſuo contulit; etiamſi proprio marte, nemineque mandante, impenſam iſtam adhibuerit. Quam enim primo loco cauſatur, quod Sempronius, eo non jubente, egerit; ratio futilis eſt ac nullius omnino pretii; ut patet ex iſtis verbis ejuſdem legis, quæ modò citata eſt: *Licèt ignorantis*; & ex iſtis aliis Imperatoris Juſtiniani (c), *ex quâ cauſâ hi, quorum negotia geſta fuerint, etiam ignorantes obligantur.*

(c) Inſtit. l. 3. tit. 28 de obligationibus quæ ex quaſi contractu naſcuntur. §. 1.

Neque potior aut validior eſt altera ratio, quam ſibi vindicat. Licèt enim effectum nullum, utilitatemque nullam habuerit impenſa, quam Sempronius adhibuit; iſtud non imputandum venit ulli omnino culpæ Sempronii, ſed caſui merè fortuito, quem ab eo præſtandum eſſe, contendi nullo jure poteſt; quemadmodùm liquet ex ſequentibus verbis legis cujuſdam de Digeſto (d): *Is autem, qui negotiorum geſtorum agit, non ſolùm ſi effectum habuit negotium, quod geſſit, actione iſtâ utetur; ſed ſufficit; ſi utiliter geſſit, etſi effectum non habuit negotium, & ideo, ſi inſulam fulſit ..... etiamſi inſula exuſta eſt; ... aget negotiorum geſtorum.* Fert etiam ea de re alia Lex (e): *Sive hæreditaria negotia, ſive ea, quæ alicujus eſſent, gerens aliquis, neceſſariò rem emerit, licèt ea interierit; poterit, quod impenderit, judicio negotiorum geſtorum conſequi.*

(d) L. Sed an ultrò. 10. §. 1. ff. de negot. geſtis.
(e) L. Sive hæreditaria. 22. ff. eod. tit.

Quæ eâ de re habent civiles Leges, confirmari omnino poſſunt ex ratione, quam affert Juſtinianus Imperator (f), his verbis: *Idque utilitatis cauſâ receptum eſt, ne abſentium, qui ſubitâ feſtinatione coacti, nulli demandatâ negotiorum ſuorum adminiſtratione, peregrè profecti eſſent deſererentur negotia, quæ ſane nemo curaturus eſſet, ſi de ea, quod quis impendiſſet, nullam habiturus eſſet actionem.*

(f) Inſtit. l. 3. tit. 28.

Vide Caſum ſequentem.

CASUS XLVI.

Probus ſciens, Rollandum ſuum Amicum à ſex menſibus abeſſe, atque in eundem agi à Caïo apud Judices, ut obtineret, eum judicio condemnari, ad ſibi ſolvendas 2000. libras, quas à Rollando ſibi deberi, falsò contendebat, illius defenſionem ſuſcepit; licèt eâ de re mandatum nullum habuerit: quoniam ſibi ad manum erat, undè facilè comprobare poſſet, iniquam prorſus eſſe, quam Caïus inſtituerat petitionem; & ægrè ferebat pro ſuâ in Rollandum animi benevolentiâ, eum ab emerito nominis Creditore opprimi. At, poſtquam litem iſtam per menſes aliquot ſuſtinuit, & Rollandus obiit; ejuſdem cauſam abjecit; atque eâ ratione Caïo locum fecit obtinendi, pronuntiari juxta quod poſtulabat, & eidem adjudicari 2000. libras, quæ ei nullâ juris ratione debebantur. Quæ quidem ubi primùm hæredi Rollandi renunciata ſunt; ipſe de Probo graviter quæſtus eſt, & contendit his diebus hodiernis, à Rollando tùm detrimentum prædictarum duarum millium librarum, tum cœteras damnorum acceſſiones quæ rei hæreditariæ Rollandi inde emerſerunt, eſſe præſtanda. Probus ex alterâ parte pro aris & focis propugnat, ſeſe nullâ ratione teneri ad ejuſmodi præſtationem. 1. Quia, cùm Rollandus deceſſerit cauſâ adhuc pendente, quâ defunctum proſequebatur, animi benevolentia, quantùm ad iſtam cauſam nullum jam locum habuit; ſiquidem, quæ res ipſius antea erat, facta ſit propria ejus hæredis, quem ipſe nullo loco habebat, & in quem nullâ voluntatia inclinatione propendebat. 2. Propterea quòd ipſi liberum eſſet, quam potuiſſet non exhibere, gratuitam operam interrumpere. Numquid non favent Probo allegatæ rationes?

Respons.

Quas ſibi Probua vindicat, rationes nullam ei poſſunt afferre legitimam excuſationem. Quanquam enim Leges Civiles gerendæ rei alienæ onus nemini imponant, quandò nulla peculiaris urget curandæ ejuſdem obligatio; puta Tutoris, vel Curatoris: verum nihilominùs eſt, ut in præcedentibus deciſionibus fuit jam obſervatum, eum, qui rem alicujus abſentis gerendam ultrò propriâque voluntate ſuſcepit, obligari, ad eandem finiendam, neque ipſi liberum jam eſſe ejuſdem abjicere curam & adminiſtrationem. *Tutori vel Curatori ſimilis non habetur, qui, citra mandatum, negotium alienum ſponte gerit*; inquit una quædam Lex de Codice (g), *quippe ſuperioribus quidem neceſſitas muneris adminiſtrationis finem; huic autem propria voluntas facit.* Habet etiam alia Lex (h), *nova tamen inchoare, neceſſe mihi non eſt: vetera explicare ac conſervare neceſſarium eſt.* Adeo ut, qui rem aliquam adminiſtrandam prædictâ ratione ſuſcepit, non poſſit eam deinde dimittere, quin eo ipſo teneatur; quæ ipſius adminiſtrationem ſequuntur, incommoda præſtare ei, ad quem prædicta res pertinet: *Æquum eſt*, ait iterum alia Lex (i), *ipſum actûs ſui rationem reddere, & eo nomine condemnari quidquid vel non, ut oportuit, geſſit; vel ex his negotiis retinet.* Cujus rei rationem iſtam ſuggerit Imperator Juſtinianoa (k), quòd abſens, cujus res agitur, in eum obligatus evadat, qui rem iſtam gerendam propriâ voluntate ſua capeſſivit, atque ideo æquum ſit, mutuam ex utràque parte intercedere obligationem; adeoque ab eo, qui rem adminiſtrat, ex ſuâ quoque parte erga abſentem prædictum contrahi obligationem. *Sicut autem is, qui utiliter geſſerit negotia, habet obligatum Dominum negotiorum geſtorum, ita & iſte contra quoque tenetur, ut, adminiſtrationis reddat rationem.*

(g) L. Tutori. 20. cod. de negotiis geſtis. lib. 2. tit. 18.
(h) L. Nam & ſervius. 21. §. 2. ff. eod. tit.
(i) L. Si quis. 2. ff. eod. tit.
(k) Inſtit. l. 3. tit. 28 §. 1. de obligat. quæ quaſi ex contractu naſcuntur.

Dicendum eſt ergò, Probum debuiſſe ſemetipſum habere ratione prorſus eâdem, quâ ſeſe conſideraviſſet, ſi fuiſſet à Rollando verbis expreſſis conſtitutus Procurator, & eandem diligentiam afferre rei, quam adminiſtrandam ex amico officio capeſſiverat, quam veri nominis Procurator adhibuiſſet; & quoniam præfatæ rei non dedit operam ex culpâ etiam levi, ab eo præſtandum eſſe ejuſdem non fortunatum eventum qui certiſſimè non contigiſſet, niſi rem ſuſcep-

tam deſeruiſſet ; ſiquidem , ut ſupponitur , ipſi adeſſent ad manum graviſſima rationum momenta, quibus ſufficienter poterat in aperto ponere iniquam Caii petitionem. *Secundùm quæ ſuper his quidem , quæ nec Tutor , nec Curator conſtitutus , ultrò quis adminiſtravit , cùm non tantùm dolum & latam culpam ; ſed & levem præſtare neceſſe habeat , à te conveniri poteſt* (a).

(a) Leg. *Tutori.* cit.

Neque verò eſt, unde Probus dicat ; ex morte Rollandi ſibi factam eſſe liberam copiam adminiſtrationis inceptæ deſerendæ. Eandem enim debebat urgere ac proſequi in gratiam hæredis defuncti : Siquidem illud eſſet quaſi quoddam conſectarium ac neceſſaria quædam appendia obligationis ab eo contractæ, quam in primâ ipſius origine conſiderare debebat , nullâque ratione habitâ ejus , quæ circa Dominum acciderat, immutationis. Atque ſic determinatur ipsâ Lege , quæ declarat (b) : *Si vivo Titio negotia ejus adminiſtrare cœpi ; intermittere , mortuo eo , non debeo.... nam quæcumque prioris negotii explicandi causâ geruntur , nihilum refert , quo tempore conſummentur ; ſed quo tempore inchoarentur.* En quâ iterùm ratione loquitur alia Lex (c) *ait Prætor* : Si quis negotia alterius , ſive quis negotia , quæ cujuſque , cùm is moritur , fuerint , geſſerit, judicium eo nomine dabo.

(b) Leg. cit. *Nam & Servius*, §. 2.

(c) Leg. *Ait Prætor.* 3. ff. de negotiis geſtis.

Vide Caſum antecedentem.

CASUS XLVII.

Valiaro profecto in Provinciam remotam, in loco domicilii ipſius lis iniqua intenta eſt ; Palemon ejus amicus , partes ipſius tuendas ſuſcepit adverſùs eos , qui eum apud Judices perſequebantur; quanquàm ei à Valiero nullum eâ de re factum ſit mandatum. At in agendâ ipsâ causâ , excidit ei , ex defectu cognitionis , notabilis culpa , aut quæ ſaltem iis annumeratur , quas Leges appellant leves ; & ex quâ Valiero plurimum afferunt detrimenti. Numquid , quod inde Valierus paſſus eſt , damnum præſtare debet ?

Respons.

Qui rei alicui gerendæ, aut partibus abſentis alicujus amici ſuſtinendis , ultrò nemineque rogante , ſeſe interponit , ſtrictè atque ordinariè loquendo , obligatur ad reparationem damni, quod prædicto amico attulit , 1. ſi dolum aliquem adhibuerit , aut etiam admiſerit aliquam culpam notabilem , quæ appellatur , *lata culpa* , & quam tanquam dolo proximam Jus conſiderat (d) : 2. Cùm videtur futurum fuiſſe , ut alius res ipſius agendas ſuſciperet ; & levem culpam commiſit , acceptâ iſtâ voce in eo ſenſu , quem ſumus interpretati in trigeſimâ ſextâ Deciſione : Quod evidenter demonſtratur ex Lege *Tutori* , cujus verba retulimus in diſſolvendo caſu præcedenti. Quin etiam addendum eſt , cùm ex eo quòd quis rebus alienis ſemetipſum interponat, alter impeditur & quidem intelligentior , quominùs iiſdem invigilet, tunc priori , qui ſeſe interpoſuit , induci obligationem reſarciendi damni , quod ex leviſſimâ etiam culpâ fuit illatum ; quemadmodùm innuitur ex iſtis verbis Imperatoris Juſtiniani (e) : *Ad exactiſſimam quiſque diligentiam compellitur reddere rationem , nec ſufficit talem diligentiam adhibere , qualem ſuis rebus adhibere ſolet , ſi modò alius diligentior eo , commodiùs adminiſtraturus eſſet.* Habemus etiam quandam Legem Digeſti , quâ idem enunciatur (f). Ut concordant citatæ Leges cum ipsâmet æquitate naturali ; nihil eſt cur iiſdem conquiſitis aliunde rationum momentis adjiciendis immoremur.

(d) Lata culpa planè dolo comparabitur. Leg. *Adverſus* 1. ff. ſi Menſor. falſum modum dixerit. lib. 11. tit. 6.

(e) Inſtit. l. 3. tit. 28. §. ſupra cit.

(f) Leg. *Obligationum* 1. §. 4. ff. de obligationibus & actionibus. l. 44. tit. 7.

Finem ergò jam facimus concludendo , ſi res Valieri derelictæ remanſiſſent , neque quiſquam voluiſſet ejuſdem ſuſcipere defenſionem in lite prorſus iniquâ , quæ ei inferebatur ; Palemonem, qui earumdem curam animo benevolo egit , non teneri niſi de damno , quod acceſſit ex culpâ gravi & notabili : At verò , ſi conjiciendi locus ei adeſſet, futurum , ut alius earumdem adminiſtrationem ac defenſionem ſuſciperet ; æquum eſſe , ſiquidem in eo ſeſe aliis potiorem habuerit , ab eo præſtari non tantommodò culpam notabilem , verùm eam etiam , quæ appellatur levis : Et tandem in eum quoque debere recidere culpam , quæ dicitur in Jure leviſſima ; ſi in causâ fuerit, cur alius in gerendis negotiis exercitatiſſimus atque intelligentiſſimus rerum Valieri curam non egerit.

Juvat quoque obſervare juxta Gloſſam (g), futurum etiam , ut quis teneretur præſtare caſus fortuitos. 1. Si negotiis alicujus pupilli tractandis ſeſe immiſiſſet , cujus cauſa plurimum omnino favoris admittit. 2. Si ex animo gerendæ rei alienæ curam ſibi privatâ authoritate ſumpſiſſet , ut rem iſtam iniquè uſurparet. 3. Si negotium aliquod novum atque extraordinarium in alterius gratiam ipſiuſque nomine proprio motu ſuſcepiſſet , nullàque neceſſitate compellente ; putà ſi eum inſcium in aliquod commercium implicuiſſet (h). 4. Si caſus fortuitus contigiſſet ex culpâ, quam commiſiſſet. 5. Si tandem moram aliquam iniquam injeciſſet : Secundùm iſtam Regulam Bonifacii VIII. (i) *Mora ſua cuilibet eſt nociva.* Diximus , *iniquam* , quoniam adeſt nobis alia regula Juris , quæ fert (k) : *Non eſt in morâ , qui poteſt exceptione legitimâ ſe tueri.*

(g) Gloſſa in Leg. *Si negotia* 11. ff de negot. geſtis.

(h) Proculus ait : Interdùm etiam caſum præſtare debere ; veluti ſi novum negotium , quod non ſit ſolitus abſens facere ; in nomine ejus geras veluti.... aliquam negotiationem ineundo : Nam ſi quod damnum ex eâ re ſecutum fuerit , te ſequetur.

(i) Leg. *Si negotia.* cit.

(k) Regula 25. de regulis Juris in 6.

CASUS XLVIII.

Aristes, ex munificentiâ atque animi benignitate ſuſceptâ defenſione cauſæ Claudii ſibi familiariſſimi abſentis , cujus univerſæ poſſeſſiones fuerant in manum Regis inconſultò prorſus traditæ ; coactus eſt , eâ de re , pecuniam mutuam conſtitutam certo quodam fœnore , accipere ; aut proprium ſuum argentum impendere , quod potuiſſet , in negotiatione faciendâ , ſibi lucroſum efficere. Quâ de re quæſtio habetur , nùm Claudius ex conſcientiâ teneatur , ad ſortem , quam de ſuo amicus ipſius numeravit, non tantummodò refundendam , ſed etiam ad ipſas uſuras , quas perſolvit , ei rependendas , aut ad aliquam compenſationem damni , quod ei emerſit , ex proprio ſuo argento in ipſius Claudii utilitatem tantâ liberalitate impenſo ?

Respons.

Claudio neceſſitas incumbit , non ſortem tantummodò , quæ in propriâ ipſius re urgendâ , poſita fuit ab Ariſte , ſed etiam ſortis ipſius , quam mutuam ſumpſit , uſuras eidem præſtare , aut ei compenſationem afferre damni , quod paſſus eſt, ex proprio ſuo ære , quod impendit , in detrimentum legitimi lucri , quod potuiſſet ex aliquâ negotiatione percipere. Cujus rei ratio hæc eſt , quòd æquitas non ſinat , alicui amico inde damnum inferri , quòd res amici ſui ex animo merè benevolo gerendas atque curandas ſuſceperit. Quod pertinet ad reſtitutionem ſortis , nihil eſt prorſus , unde poſſit ambigi , quin ipſius neceſſitas induatur Claudio ; ut patet ex plurimis Legibus , quas in deciſione ſuperiori allegavimus , quaſque hîc loci iterato ſermone referre omnino ſupervacaneum eſt. Quod attinet autem ad uſuras quas Ariſtes ſolvit , aut ad compenſationem damni , quod perpeſſus eſt ; certiſſimum eſt , eum ad

alteru-

alterutrum obligari; juxta iſthæc verba Legis (a): *Ob negotium alienum geſtum, ſumptuum ſuſtorum uſuras præſtari bona fides ſuaſit.*

(a) Leg. *Ob negotium.* 18. cod. de negot. geſtis.

CASUS XLIX.

Fabricius Gemmarum Mercator non habens, unde poſſit artem ſuam exercere, ipſâ facultatum ſuarum inopiâ compellitur, ad emendas & vendendas gemmas in gratiam aliorum Mercatorum, ipſorumque nomine; à quibus, pro conſtituto ſibi inſtitoris ſalario, accipit de centuſſi dimidiam aſſem, abſque eo, quod ex gratuitâ donatione emtorum conſuevit inſuper ei accedere.

Paulinus Gemmarius adamantem quendam ei dat in manus, illique mandat, ut eundem, ſi poſſit, vendat 6000. libris. Quem ſtatim venalem ferens Fabricius indicat Barnabæ, qui de eodem non offert, niſi 4300. tantummodò libras; neganti verò Paulino, nec velle nec poſſe ſe dictum adamantem pretio ejuſmodi conſtituto tradere, ab ipsâ craſtinâ die renuntiat, de eodem 4500 libras offerri; Paulinus annuit, ſed nonniſi ægrè admodùm, cum tandem iſtis Legibus haberi; nihilominùs intereà ei jubet, ut venalem eundem circumferat apud alios Mercatores, quò tentetur, num poſſit pretium ipſius augeri ad ſummam uſque 5000. librarum, aut ſaltem 4800. & tamen, ſi pretium non poſſit majus inveniri, eum conſtituto 4500. librarum pretio cedat. Fabricius cernens, ſeſe perinde, ac Barnabam, elegantiorum operum atque gemmarum eſſe Mercatorem, & perſuaſum habens futurum, ut iſtum adamantem poſſit deinde vendere 4800. librarum ſaltem pretio, eundem ſibimetipſi clanculum adſcribit pretio 4500. librarum, quas de proprio ſuo ære Paulino numerat, à quo pro debito ſibi inſtitoris ſalario recipit 140. libras. Poſt elapſos ab illinc octo ſeu decem dies greſſum recipit apud Barnabam, quem certiorem facit, Paulino conſtitutum ac deliberatum eſſe, de ſuo adamante, nullâ factâ deceſſione, pretium 4800. librarum auferri. Barnabas igitur pactionem probat iſtâ conditione, & pro ſolitâ inſtitoria mercede 60. libras Fabricio rependit; adeo ut Fabricius, ex iſtâ negotiatione, 500. libris numeratæ pecuniæ increviſſe proprium ſuum peculium, gaudeat. At quoniam Paulino non declaravit, ſemetipſum eſſe emtorem; proptereà quod ille nullam ei laboris mercedem aſſignaviſſet; aliunde verò neglexit, prædictum adamantem, apud alios Mercatores, eâ ratione, quâ Paulinus mandaverat, circumferre venalem; inde ei aliquid Religionis incuſſum eſt, & eâ de re ſermonem habuit cum ſuo Confeſſario, qui ipſum certum fecit, ſibi videri, ab eo peccatum fuiſſe adverſus juſtitiam; in eo præſertim, quòd ducentas prædictas libras cùm ab emtore, tùm à venditore percepiſſet. Quâ de re petit,

1. Utrùm, ex mandato præfatum adamantem acceptum venundandum, potuerit in proprium ſuum quæſtum ſibimetipſi adſcribere: Quod quidem putat abſque dolo potuiſſe fieri; utpotè qui, cum eâdem perinde ratione, quâ Paulinus ac Barnabas, ſit Gemmarius, non niſi ſuo jure uſus fuerit; juxta regulam iſtam Bonifacii VIII. *Nullus videtur dolo facere, qui ſuo jure utitur* (b): Adeoque jure contendi non poſſit, ab eo damni quidpiam neque Paulino, neque etiam Barnabæ fuiſſe illatum: Secundùm iſtud effatum Gregorii IX. *Rem quæ culpâ caret, in damnum vocari non convenit* (c).

(b) Reg. 55. ff. de reg. juris in 6.

(c) Greg. IX. in c. *Cognoſcentes.* 2. de Conſtitutionibus.

2. Quærit, nùm in eo caſu non potuerit exigere, aut recipere 200. libras, quæ ſibi tum à Paulino, tum à Barnabâ pro ſuo inſtitoris ſalario ſolutæ fuerunt: Quod arbitratur quoque, abſque ullâ omnino controverſiâ fuiſſe licitum; ſiquidem ſic habeat Gloſſa, *Nemo cogitur invitus de ſuo facere beneficium*; atque aliunde probatas habuerint Paulinus quidem venditionem, Barnabas verò emtionem.

3. Atque contingente caſu, quòd ſibi reſtitutionis alicujus neceſſitas afferatur, cui potiſſimùm adjudicanda ſit, & quantam eandem eſſe oporteat?

RESPONS.

Antequàm difficultas hic loci propoſita nomine Fabricii diſcutiatur; loco principii certiſſimi ſtatuendum eſt, habendam potiſſimùm eſſe bonam fidem in rebus omnibus, quæ commercium humanum ingrediuntur, quaſi primum caput omnium pactionum & mutuarum obligationum, quæ circa eaſdem intercedunt, *Nihil magis bonæ fidei congruit, quàm id præſtari, quod inter contrahentes actum eſt*, inquit Lex (d): ad quam propiùs accedit alia Lex: *Quid tam congruum fidei humanæ, quàm ea, quæ inter eos placuerunt ſervare* (e)?

(d) Leg. *Ex empto.* 11. ff. de act. empt. & vendit. lib. 19. ſeu tit. 18.

(e) Leg. *Hujus.* 1. §. 1. ff. de pactis lib. 2. tit. 14.

Quo quidem principio ut fidei certiſſimo prorſus atque indubitatæ admiſſo; dicimus, cùm Paulinus Fabricio fecerit mandatum vendendi ſui adamantis, & pactus ſit cum eo, futurum, ut pro debito inſtitoris ſalario de centuſſi dimidiam aſſem ei perſolveret; Fabricioque probatum fuerit iſtâ conditione mandatum, inter eos acceſſiſſe veri nominis contractum, qui dicitur, *do ut facias.* Qualis eſt *locatio operarum*; quæ inter eos recenſetur, qui à Juriſconſultis appellantur *innominati*: Quippe contractus, juxta veram ipſius naturæ explicationem, quam Lex de eo habet, nihil aliud ſonet, quàm *duorum, pluriumve in idem placitum conſenſum* (f). Obligationem igitur ex utrâque parte inierunt, conditionum, quæ iſti pactioni appoſitæ ſunt, ſummâ cum fide exequendarum, *Contractus enim*, inquit Lex, *Legem ex conventione accipiunt* (g), ſeu quemadmodùm loquitur Bonifacius VIII. in regulis Juris Canonici, *Contractus ex conventione Legem accipere dignoſcuntur* (h); hoc eſt, Legem ſibi ex utrâque parte conſtitutam habere ſanctam atque inviolatam conſenſerunt; juxta iſthæc verba alterius cujuſdam Legis de Digeſto (i), *ſemper in ſtipulationibus, & in cæteris contractibus, id ſequamur, quod actum eſt.* Jamverò Paulinus, quam dederat Fabricio, fidem inviolatè præſtitit ſiquidem eum haberet, ut fidelem proxenetam; & ei tanquam Mandatario fideliſſimo pactam mercedem rependit; contra verò Fabricius, quam cum Paulino contraxerat, obligationem non debitâ fide perfecit; quippe 1. ſemetipſum pro emtore gerendo, munus inſtitoris abdicaverit. 2. Quoniam illud potiſſimùm inſtitoris alicujus officium eſt, ut lucrum promoveat ſibi mandantis rem aliquam vendendam eâdem diligentiâ atque curâ, quâ promoveret, ſi propria ſua res ageretur; atque è contrariò gerendæ rei Paulini ſic indormiverit, ut ſuæ utilitati ſuoque privato commodo totus incubuerit atque invigilaverit; cùm nempe eum incitaverit, ad cedendum ſuum adamantem 200. libris minùs; quàm de eodem offerebatur, eâ mente, ut eaſdem ſuas faceret, quemadmodùm ſibi 300. libras vindicavit; & prætereà neglexerit eundem venalem indicare cæteris Mercatoribus eandem artem exercentibus, à quibus de eodem pretium majus forſitan acceptum fuiſſet: Quod ei tamen fuerat à Paulino verbis expreſſis demandatum. 3. Propterea quod in iſtis omnibus dolum adhibuerit, fucum ſuo Mandatori faciens, cui ſummâ cum cautione diſſimulavit, ſeſe eſſe iſtius adamantis emtorem; & ſemper innuit, ſeſe gerere tanquàm fideliſſimum integerrimumque inſtitorem: atque eo potiſſimùm animo, ut extorqueret à Paulino, ut reverà extorſit, 140. libras pro ſuo inſtitoris ſalario, quas certè Paulinus non rependiſſet, ſi rei veritatem habuiſſet perſpectam & exploratam, quaſque nec ipſe Fabricius potuiſſet ullâ ratione juris neque ab eo recipere; neque potiori jure quidquam ab emtore exigere & percipere.

(f) Cit. Leg. *Hujus.* 1. ff. de pactis.

(g) Leg. *Depoſitum.* 1. §. 6. ff. Depoſiti. lib. 16 tit. 3.

(h) Reg. 85. de reg. Juris in 6.

(i) Leg. *Semper.* 34. ff. de reg. Juris.

In

In exſequendâ ergò conventione, quæ inter ſe & Paulinum interceſſerat, Fabricius improbæ omnino fidei virum ſeſe prodidit, & conſequenter ipſam æquitatem læſit; ſiquidem nemini liceat, proprium ſuum dolum in privatam utilitatem convertere; ut declarat Alexander III. (a) & poſt eum Innocentius III. (b) qui dicit; *fraus & dolus nemini patrocinari non debent*: neque ex alieno damno rem ſuam augere; quemadmodùm ait Bonifacius VIII. in ſequenti Regulâ Juris: *Locupletari non debet aliquis cum alterius injuriâ, vel jacturâ* (c): atque adeo obligatio ei inducitur non tantùm 300. librarum reſtituendarum, quas in damnum Paulini ſibi vindicavit, cujus utilitatem intendere & qualibet ratione promovere in vendendo ipſius adamante, ea conſtitora ipſi ab iſto Mercatore laboris mercede, ei potiſſimùm incumbebat; verùm nec etiam poteſt ſeſe facere immunem ipſius, quæ ei affertur, neceſſitatis rependendarum eidem Paulino 140. librarum, quas ſub prætextu ſalarii Inſtitoris excepit; ſiquidem, ut obſervavimus, quiſquis munus gerit Inſtitoris, mandatarii, ſeu Procuratoris, tenetur ex ſtricto jure, ad exſequendum cum inviolatâ fide & ſummâ diligentiâ, mandatum ſibi factum a ſuo Mandatore, & ad agendam rem ipſius eâdem ratione, quâ propriis ſuis rebus operam daret; contrà verò Fabricius ratione prorſus oppoſitâ ſeſe geſſerit; ut habetur ex dictis ipſius propriis in inſtituendâ quæſtione de ratione agendi, quam ergà Paulinum ſecutus fuit, qui alioqui cum eo non pactus eſt, niſi ſub iſtâ tacitâ conditione, ei de centuſſi dimidiam aſſem concedere.

(a) Alexand. III. inc. *Propoſitum*. 1. de eo, qui duxit in matrimonium quam polluit per adulterium.
(b) Innoc III in c. *Cùm dilectus*. 8. de religioſis domib. & in c. *Ad noſtram*. 5. de empt. & vendit. l. 3. tit. 17. & in c. *Officii*. 14. de teſtam. l. 3. tit. 26. Et Lucius III in c. *Ad aures*. 7. de immunit. Eccleſiæ. lib. 3. tit. 49.
(c) Reg. 48 de reg. juris in 6.

Neque verò Fabricium juvat, quòd nobis objiciat, Paulinum conſenſiſſe vendendo ſuo adamanti pretio 4500. librarum. 1. Namque, nonniſi ægrè admodùm eidem eâ ratione venumdando, præbuit ſuum conſenſum, neque pretium iſtud ei fuiſſet probatum, ſi fraudem Fabricii notam habuiſſet. 2 Quoniam cum ei perſuaſum foret & quidem metu, omnem conventionem proprio verborum ſuorum ſenſu circumſcriptam eſſe, neque ad eas res extendi poſſe, de quibus non cogitatum fuit; juxta illhæc verba legis: *Iniquum eſt perimi pacto, id de quo cogitatum non docetur* (d), in errorem vere inductus eſt ex malâ fide Fabricii: atque ex eâ ratione conſenſus; quo probavit, ſuum adamantem tradi pretio 4500. librarum, non ſufficiens fuit, ut prædictus Mandatarius jure poſſet ſibi proprias facere 300. libras, quæ iſti pretio adjectæ fuerunt, *cùm nullus ſit errantis conſenſus*, ut fertur in Lege (e). *Quid* (enimverò) ait quædam alia Lex de Digeſto: *Tam contrarium conſenſui quàm error* (f)?

(d) Leg. *Qui cum*. 9. in fine. ff. de tranſact. l. 2. tit. 15.
(e) L. *Cùm idcirco*. 9 cod. de juris & facti ignorantiâ. lib. 1. tit. 18.
(f) L. *Si per errorem*. 15. de juriſd. omnium judicum. lib. 2. tit. 18.

Ex dictis ergò facile eſt concludere, Fabricio nullatenùs favere neque effatum Gregorii IX. neque ei adjunctam Gloſſæ interpretationem, ſicut nec etiam 55. Juris Regulam, quam in ſuimetipſius patrocinium ipſe Fabricius implorat, neque ex iiſdem eum poſſe vindicari à mendacio, fraude & injuſtitiâ, neque reddi immunem obligationis reſtituendarum Paulino quidem 300. librarum, quas ſibi retinuit, Barnabæ verò 60. libras ſibi ab eodem numeratas, quòd Inſtitoris agere vices non venditoris exiſtimaretur.

CASUS L.

Genesiva ærarii cujuſdam Principis quæſtor perceptam à plurimis variiſque villicis ſui Domini ſummam 50000. librarum, quæ ſolvendis mercedibus ipſius Miniſtrorum ac famulorum Domeſticorum deſtinabatur, occupavit per duos aut tres menſes in negotiatione, aut argentariâ; & ex eâ lucrum accepit 4000. librarum. Poteſtne rectâ conſcientiâ & remoto omni injuſtitiæ obice lucrum iſtud ſuum facere, aut nonne obligatur, ad illud idem Principi, cujus argentum eſt, ex quo provenit, reſtituendum?

Responsa.

Poteſt omnino, ne minimè quidem violatâ æquitate, quam quæſtor præfatus de argento Principis ſui Domini uſuram ſibi fecit, retinere; modò, occupando 50000. libras, nullum inde detrimentum neque Principi, neque iis attulerit, quorum pendendis mercedibus iſtud argentum deſtinabatur. Ratio eſt, quia induſtriæ ejus tantummodò lucrum ejuſmodi tribuendum eſt, nequiquam verò ipſi pecuniæ, quæ cùm naturâ ſuâ ſit fundus quidam ingratus atque omnino ſterilis, nihil poteſt referre nec producere. Aliundè verò qui ejuſmodi Miniſtrorum munus exercent, quas percipiunt, tenentur pecuniæ ſummas præſtare: ideoque certos vades ab iis exigi plerùmque conſuetum eſt. Quibus prætereà addendum eſt, non ipſos Principes ſeu Magnates latere, quæſtores ſuos, qui ipſorum ærarium adminiſtrant, aliquandò lucroſis ejuſmodi obventionibus juvari; adeoque ipſos iiſdem in eo videri tacitum conſenſum aliquatenùs præbere.

Cujus deciſionis Autor eſt ipſe S. Antoninus, qui (g) propoſitam ſibimetipſi ejuſmodi difficultatem diſſolvit iſtis verbis: *Ad hoc dicendum, quòd ſi communitas inde nil lædatur, ſeu Dominus illius pecuniæ, nec etiam perſonæ, quæ recipere debent ſua ſalaria: quia ſcilicet tempore ſtatuto eis ſolvitur integrè; illud lucrum ſuum facit ratione ſuæ induſtriæ; & præcipuè cum ſubſtet amiſſio ejus periculo ſui. Undè & fidejuſſorem tales ſolent dare, & communitates hoc ſciunt & tolerant: quia res eſt in numero conſiſtens & pondere, non abſignata, & ſic non propriè depoſitum.*

(g) S. Antonin. 2. part. ſummæ theol. tit. 1. §. 5.

Eandem Doctrinam tenet S. Bernardinus Senenſis (h). Sermonem enim habens de lucro uſurarum, quod ex legitimo aliquo commercio accreſcit, ſic habet: *Si res pro uſuris ſoluta, non eſt lucroſa: quia ſcilicet fuerunt denarii, frumentum, vinum, vel oleum & ſimilia: tunc ſufficit reſtituere, quod receptum eſt. Undè ſecundùm Alexandrum, Lombardum, & Thomam & Raimundum, ſi uſurarius ex pecuniâ uſurariâ negotiatus eſt & lucratus, vel indè prædia emit, & fructus percepit: non tenetur hæc reſtituere.*

(h) S Bernardinus Senenſis ſerm. 33. in Dom. 4. Quadrageſimæ c. 1. tom. 1. pag. 185.

Primam rei iſtius rationem iſtam affert, quam ipſimet jam allegavimus: *quia* (nempè) *Primò, tale lucrum non eſt pecuniæ fructus: ſed humanæ induſtriæ actus.* Indeque ſic concludit, lucrum ejuſmodi lucranti ipſi cedere, non Domino pecuniæ, de quâ lucrum acceſſit: *Atque poſſeſſio de eujus pecuniâ emta, ementis eſt, & non ejus, à quo uſura accepta fuit.*

Secunda ratio, quâ laudatus ſanctus innititur, iſta eſt, quòd nimirùm fœnerator, de quo loquitur, cui lucrum uſurarium auctum eſt ex honeſtâ aliquâ negotiatione, remanet ſemper obligatus ad præſtandum periculum pecuniæ uſurariæ, quam occupavit, & lucri, quod inde ei obvenit. *Cùm jus pecuniæ per uſuras extortæ, vel poſſeſſionis inde emptæ ſemper de jure ad periculum uſurarii currat, & inamiſſibile ſit ei, qui ſolvit uſuram.* Atque adeo æquum ſit, ei lucrum iſtud jura proprietatis accedere.

Tertiam iſtam rationem ſubjicit, 3. *quia, ſi uſurarius cum denariis illis nihil fuiſſet lucratus, non teneretur, niſi ad illud, quod ex uſuris pervenit ad eum, non autem ampliùs eo.* Idem debet inſtitui ratiocinationis genus de difficultate, quæ in propoſitâ ſpecie enunciatur; ſiquidem utraque quæſtio nomine tenùs diſcrepet.

At contrarium aſſerendum eſt, 1. Si princeps, aut, quilibet Dominus iſtius pecuniæ teneretur præſtare periculum ejuſdem jacturæ: In eo namque caſu lucrum accederet Principi: juxta iſtud

Juris

Juris principium (*a*): *Commodum ejus debet eſſe, cujus periculum eſt*: deductâ tamen tùm mercede laboris ipſius quæſtoris, tùm expenſâ, quam in percipiendum iſtud lucrum contuliſſet. *Secùs autem eſſet*, addit S. Antoninus (*b*), *ſi pecuniæ amiſſio ſubſtaret periculo communitatis vel Domini: quia tunc lucrum eſſet communitatis, ſeu Domini: deductâ tamen mercede laboris illius eam exercentis.* 2. Si ex lucroſâ iſtâ Geneſii negotiatione, qui operam ſuam conducunt; aut alii creditores Principis, quibus abſolvendis, ſumma 50000. prædictarum librarum addiceretur, accepiſſent aliquid detrimenti, quòd congruenti tempore ſolutionem non habuiſſent. *Item ſi ex hoc exercitio ſequeretur damnum creditoribus Domini vel communitatis: quia eis non ſolvitur ſtatuto tempore, ex eo quòd Camerarius pecuniam Communitatis vel Domini in aliis tenet occupatam: tunc tenetur illis de omni damno; & peccat graviter, contra voluntatem eorum differendo ſolutionem.*

(*a*) Iuſtit. l. 3. tit. 24. de empt. & vend. §. 3.

(*b*) S. Anton. loco cit.

CASUS LI.

Amabilis ſuſtinendam habens litem cum quodam homine, Bartholium aſſumit Patronum ad defendendam ſuam cauſam, eique in antecesſùm numerat decem dupliones aureos, quò ſeſe ipſius orandæ cauſæ accingat. Bartholius inſtruendæ prædictæ liti ac penitiùs inſpiciendæ totus incumbit & deſudat, atque ſeſe comparat ad cauſam dicendam; at plurimis ſeſe præfatæ liti moris necteutibus, antequam cauſam dixerit, ipsâ morte prævertitur. Amabilis contendit, ab hæredibus iſtius Patroni ſibi reſtituendos eſſe decem Dupliones aureos, quos ei in antecesſùm numeraverat, quoſque in privatos ſuos Codices acceptos defunctus retulerat. Quam reſtitutionem hæredes planè repudiant. Utri Jus?

Respons.

Jus in integrùm cedit hæredibus Bartholii. Quanquàm enimverò, qui locat alteri operam ſuam, nihil debeat, ordinariè loquendo, accipere, cùm ex caſu fortuito ex ſuâ parte contingente, impeditur, quominùs, quod promiſerat, exequatur; extat tamen Lex, eâ de re, verbis expreſſis lata, quâ Patroni generali iſti Regulæ ſubripiuntur. *Divus Severus*, inquit citata Lex (*c*), *ab hæredibus Advocati, mortuo eo, prohibuit, mercedem repeti: quia per ipſum non ſteterat, quominùs cauſam ageret*: Habet quoque alia Lex (*d*). *Advocati quoque, ſi per eos non ſteterit, quominùs cauſam agant, honoraria reddere non debent.* Quod conſentaneum reperitur iſti interpretationi Gloſſæ: *Votum pro opere reputatur* (*e*): *Ubi deeſt tempus operandi, ita remuneratur quis pro ſolâ voluntate, ſicut pro opere.*

Ex quibus rationum momentis ipsâ luce meridianâ clariùs evincitur, nullo jure ſuccurri Amabili in petitione, quam animo habet agere contra hæredes Bartholii de decem aureis Duplionibus, quos in antecesſùm eidem perſolverat; quippè, qui totus, antequam morte præoccupatus fuerit, ipſius cognoſcendæ ac rimandæ cauſæ incubuiſſet, quam defendendam ſuſceperat; omnino jam comparatus eſſet, ad eandem agendam; & ſi ad eum ſtatum perducta fuiſſet, quem judicium pronuntiandum expeteb[illegible]t, illam oraviſſet, antequàm ſupremum ſuum diem obiret (*f*).

(*c*) L. Præſes. 5. ff. de variis & extraordin. cognitionibus, &c. §. 13. lib. 50. tit. 13.

(*d*) L. Qui operas. 38. ff. locati conducti. lib. 19. tit. 2.

(*e*) Gloſſ. in can. Magna. 5. de pœnit. diſt. 1. v. Pro opere.

(*f*) De Gen. theol. moral. tom. 6. tract. 5. cap. 6. q. 2.

Vide Patronus. Caſus 2, 3, 6, & 7.

CASUS LII.

Heraclides Phocioni furatus triginta dupliones aureos, eoſdem adhibuit in luſionem, ex quâ retulit 500. libras. Obligaturne ex conſcientiâ, ad reſtituendas 500. libras, præter triginta dupliones aureos; propterea quòd lucrum 500. librarum ex pecuniâ ab eo ſurreptâ acceſſerit?

Respons.

Reſpondemus cum Cabaſſutio (*g*), Heraclidem ex conſcientiâ non obligari, ad reſtituendas 500. libras; ſed triginta tantummodò Dupliones aureos, quos furatus eſt: *Qui ex re alienâ lucrum ſuâ particulari induſtriâ retulit, quod Dominus rei non retuliſſet*, inquit laudatus Canoniſta, *poteſt ſibi licitè illud lucrum retinere, ſive ex bonâ fide, ſive ex malâ fide rem alienam poſſederit.* Cui propoſitioni generali præfatus Autor ſubjicit exemplum referens omnino, quæ proponitur hîc loci, ſpeciem particularem: *Similiter*, ait, *fur, qui ex alienâ pecuniâ, ſive per ſuam induſtriam, ſive per fortunam ſuam, ut ſi pecuniam ablatam ludo expoſuerit, ex quo notabile lucrum ſit conſecutus, quod Domino, rem ſuam aut pecuniam poſſidenti, non obveniſſet, poteſt ſibi lucrum retinere. Ratio eſt, quia id lucrum eſt fructus ejus ſingularis induſtriæ aut fortunæ: hæc autem, cùm ſint perſonalia, ſi nullum pactum in oppoſitum interceſſit, non fructificant, niſi ſoli perſonæ, in quâ ſunt.*

Tandem prædictus Autor ſuæ ſententiæ roboris & autoritatis plurimum mutuatur ex teſtimonio S. Thomæ (*h*), juxta Doctrinam cujus, qui rem alienam furatus eſt, non tenetur, niſi ad eandem reſtituendam, & ad compenſandum damnum, quod ex iſtâ injuſtitiâ illatum eſt; en quibus verbis loquitur memoratus S. Doctor. *Si talia fuerunt per uſuram extorta, putà, denarii, triticum, vinum, aut aliquid hujuſmodi: non tenetur homo ad reſtituendum, niſi id, quod accepit: quia id, quod de tali re eſt acquiſitum, non eſt fructus hujuſmodi rei, ſed humanæ induſtriæ, niſi fortè per detentionem talis rei alter ſit damnificatus, amittendo aliquid de bonis ſuis: tunc enim tenetur ad recompenſationem nocumenti.* Ex quibus Cabaſſutius infert, iſtis quidem ſic præſtitis ab eo, qui rem alienam ſurripuit, eidem poſſe fructum propriæ induſtriæ, ſeu, ut aiunt, proſperam fortunam jure proprietatis cedere, nullâ eum urgente, quantùm ad iſtam partem, neceſſitate reſtitutionis.

(*g*) Joan. Cabaſſut. Juris can. theor. & prax. lib. 6. c. 11. n. 2.

(*h*) S. Th. 2. 2. q. 78. art. 3. in corp.

CASUS LIII.

Nebridius & Licinius, cùm inter ſe ſocietatem univerſalem omnium ſuarum rerum tam moventium, quam non moventium, cùm actu extantium, tùm poſteà futurorum, nullâ factâ diſtinctione, neque adhibitâ exceptione, locum habituram per integrum decennium iniviſſent. Poſt duos ab illinc annos contigit, ab amico quodam Nebridii domum ei teſtamento legari, de quâ perceptos, per quatuor aut quinque annos continuos, proventus, ſuos in integrum fecit, ratus, ex iiſdem Licinio nullam omnino vindicandam eſſe portionem. At Licinius, re poſtmodùm exploratâ, vult iſtam ei inducere obligationem, ut, & domum memoratam in communem honorum ſocietatem redigat, & mediam partem annuarum obventionum, quas accepit de eâdem conductâ, ex tempore, ex quo domûs iſtius gaudet poſſeſſione, referat. Quod quidem Nebridius planè recuſat; & contendit, ex ſuâ bonæ fidei poſſeſſione ſeſe immunem eſſe fructuum reſtituendorum, quos ab iſto tempore ſuos fecit. Nonne jus ei in integrum favet?

Respons.

Conſtat, quam ſibi Nebridius plurimùm vindicat, bonam fidem non ſufficere, ut ſeſe ſubducat ab obligatione, quæ ſibi inducitur, referendi

Licinio mediam partem fructuum, qui ſibi ex iſtâ conductâ domo acceſſerunt. Eâdem enim ratione differendum eſt de iis, qui ſocietate conjunguntur, ac de cohæredibus; hoc eſt, cùm quis inter eos in proprium ſuum uſum rem aliquam ſocietatis communem, quam ſuam eſſe putabat, ſibi adhibuit; non præſtat ipſius bona fides, unde reddatur immunis mediæ partis fructuum, quos ex eâdem percepit, ei, quocum habet bonorum communionem, reſtituendæ. *Si tecum ſocietas mihi ſit* (a), inquit Lex, *& res ex ſocietate communes: quam impenſam in eas fecero, quoſvis fructus ex his rebus ceperis; vel pro ſocio, vel communi dividundo, me conſecuturum & alterâ actione alteram tolli Proculus ait.* Ratio eſt, quia quemadmodùm fertur in Lege (b): *In ſocietate omnium bonorum omnes res, quæ coëuntium ſunt continuò communicantur*: & cùm ſocietas eſt omnium bonorum, intelliguntur, non ea tantùm, quæ etiamnùm extant, ſed etiam ea, quæ poſtmodum quâvis ratione acquirentur: generaliora ſiquidem verba nullam admittant exceptionem, niſi clauſula aliqua excipiens verbis expreſſis de re quâdam peculiari adhibita fuerit: *Cùm ſpecialiter omnium bonorum ſocietas coita eſt: tunc & hæreditas & legatum, & quod donatum eſt, aut quâquâ ratione adquiſitum, communioni adquiretur.* Quæ verba propria ſunt alterius Legis (c), cui congruit omnino iſta 3. (d). *Si ſocietatem univerſarum fortunarum coierunt: Id eſt, earum quoque rerum, quæ poſteà cuique adquiruntur: hæreditatem cuivis eorum delatam, in commune redigendam.* Sic verbi gratiâ, ſi meorum univerſorum bonorum ſocietatem fecerim cum Petro; & aliquis mihi ſeu propinquitate ſeu familiaritate conjunctus ex donatione, vel ex legato mihi contulerit aliquod prædium, quod ex errore juris ignoraverim, tùm mihi tùm Petro in commune cedendum eſſe, & ipſe ſolus eodem fuerim bonâ fide gaviſus; nihilominùs obligatio mihi inducitur, nihil obſtante meâ bonæ fidei poſſeſſione, portionis fructuum de dicto prædio obventorum, quæ ei contingere debet, Petro referendæ: quoniam jus, quod habebam in iſto prædio, in ſolâ meâ portione tantùmmodò continebatur: nec bona mea fides, quæ juris errore duntaxat innitebatur, ſufficienter juvabat, ut portionem illius, quocum mihi ſocietas erat, mihimetipſi vindicarem: atque in iſtâ poſitâ ſimùm hypotheſi, deciſio propoſitæ difficultatis habetur.

(a) L. Pro ſocio. 38. §. 1. ff. pro ſocio. lib. 17. tit. 2.

(b) L. Societas. 1. ff. eod. tit.

(c) L. Ea verò. 3. §. 1. ff. eod. tit.

(d) L. Si ſocietatem. 73. ff. eod. tit.

CASUS LIV.

Leo crumenam invenit, in quâ decem nummi aurei continebantur, in Pariſino quodam vico, per quem continuum iter habet magnus populi concurſus. Poteſtne eos ſibi retinere, quippe qui notos eos habere nequeat, quorum propria ſit iſta pecunia; aut debetne eoſdem reſtituere? An eâdem quoque ratione judicandum eſt, ſi rem aliquam, quæ foret ingentis pretii, reperiſſet; ſive in vico publico, ſive in quovis alio loco: & ſi reſtitutionis neceſſitas eum in iſto caſu urgeat; cui potiſſimùm & quâ ratione debet reſtituere?

Respons.

Non poteſt, niſi præmiſſâ aliquâ diſtinctione, difficultati propoſitæ ſatisfieri. *Quædam enim ſunt*, inquit S. Thoma (e), *quæ nunquam fuerunt in bonis alicujus, ſicut lapilli & gemmæ, quæ inveniuntur in littore maris, & talia occupanti conceduntur.* Quod etiam enunciatur in Jure Romano. *Lapilli*, inquit Lex (f), *gemmæ, cæteraque, quæ in littore maris invenimus, jure naturali noſtra ſtatim fiunt.* Si igitur aliquid ejuſmodi fuiſſet inventum à Leone; illud idem poſſet jure legitimo ſuum facere, modò tamen ejuſmodi res Princeps non ſibi reſervaviſſet, aut mandatum non dediſſet certis quibuſdam perſonis, cæteris excluſis, earumdem conquirendarum: *Nam non deeſt Principibus poteſtas ea ſibi reſervandi, & quibuſdam perſonis privilegium faciendi, ut in certis locis ea quærant*, ut loquitur Sylvius (g).

(e) S. Th. 2. 2. q. 66. art. 5. ad 2.

(f) L. Item. 3. ff. de diviſione rerum & qualitate. lib. 1. tit. 8.

(g) Fr. Sylvius in cit. art. 5. S. Th. concl. 2.

Alia verò ſunt, quæ inveniuntur, & ad aliquem pertinent, quales ſunt crumena & decem nummi aurei, quos in vico publico Leo invenit. Jamverò ejuſmodi res inventæ non poſſunt retineri, niſi cum animo eas reſtituendi illi, qui earumdem proprietarius eſt, cùm cognoſcitur; alioquin, ſi retineantur, furti crimen admittitur. Quæ quidem obligatio tantam convenientiam habet cum ipſo etiam jure naturali, ut eam Deus verbis expreſſis in veteri Lege commendaverit in univerſùm quantùm ad omnia, quæ reperiebantur. *Non videbis bovem fratris tui, aut ovem errantem, & præteribis; ſed reduces fratri tuo; etiamſi non eſt propinquus frater tuus; nec noſti eum: duces in domum tuam & erunt apud te, quamdiù quærat ea frater tuus; & recipiat. Similiter facies de Aſino, & de veſtimento & de omni re fratris tui, quæ perierit. ſi inveneris eam: ne negligas, quaſi alienam.* En ipſiſſima ſunt verba, quibus iſta Divina Lex concipitur (h). Caſus tamen excipiendus eſt, in quo perſuaſum foret, res iſtas pro derelictis habitas fuiſſe; & ab earum Domino, quo in iiſdem gaudebat, abjectum fuiſſe jus proprietatis. In eo namque caſu, qui eas inveniſſet, poſſet abſque ne minimâ quidem injuſtitiâ, eaſdem ſibi retinere & ſuas facere; niſi Lege aliquâ prohiberetur: *Quædam verò res*, addit Angelicus Doctor, *inventa fuerunt de propinquo in alicujus bonis, & tunc ſi quis eas accipiat, non animo retinendi, ſed animo reſtituendi Domino, qui eas pro derelictis non habet: non committit furtum. Et ſimiliter, ſi pro derelictis habeantur: & hoc credat inventor: licèt ſibi eas retineat, non committit furtum. Aliàs autem committitur peccatum furti.* *Unde Auguſtinus dicit* (i) *in quâdam homiliâ*... Si quid inveniſti & non reddidiſti, rapuiſti.

(h) Deuteron. 22. 1. & ſeqq.

(i) S. Aug. ſerm. 178. alias 19. c. 7. ſeu 8. de verbis Apoſt. in can. *Si quid*. 6. 14. q. 5.

Eadem quoque eâ de re habet S. Hieronymus (k), quando ait, multos reperiri, qui, quod inveniunt, ſuum eſſe putant, nec etiam ſibi noverunt, iſtud obligationis potiſſimùm incumbere, ut diligenter inquirant, quis ejuſmodi rei inventæ ſit proprietarius; ſed eos, qui talia ſibi fingunt, prorſus errare, & rem inventam iſtâ ratione ſibi vindicantes furti ſemetipſos aſtringere. *Multi ſine peccato putant eſſe*, inquit laudatus Pater, *ſi alienum, quod invenerint, teneant: & dicunt: Deus mihi dedit: cui habeo reddere? Diſcant ergo, peccatum hoc eſſe ſimile rapinæ: ſi quis inventa non reddat.* Et verò iſta ſententia ipſius naturalis æquitatis dictamini conſentanea eſt, ut eâ de re Legem ex profeſſo tulerit antiquum Jus Romanum, quæ concipitur iſtis verbis (l): *Qui alienum quid jacens lucri faciendi causâ ſuſtulit, furti obſtringitur; ſive ſcit, cujus ſit; ſive ignoravit. Nihil enim ad furtum minuendum facit, quòd, cujus ſit, ignoret.* Ex quibus omnibus apertè omnino evincitur, Leonem nullo jure prorſus inniti, ut quos invenit, decem nummos aureos ſibi retineat; quanquàm perſpectum habere nequeat, cujus ſint; jam ſupereſt inſpiciendum, cui & quânam ratione, illum reſtituere, oporteat?

(k) S. Hieron. in can. *Multi*. ead. causa & q.

(l) L. Falſus. 43. §. 4. ff. de furtis. lib. 47. tit. 2.

Quando rei inventæ proprietarius innoteſcere non poteſt, res inventa debet in eum uſum conferri, qui creditur ipſi magis prodeſſe, aut quem in iſta hypotheſi haberet gratiorem, ut ea

ratione

ratione temporalis iſtius rei fructus ſpiritualis ſaltem redeat ad eum, qui ejuſdem dominio gaudet. Hæc eſt ipſiſſima ſententia, cui Theologi intelligentiores inhærent, atque inter alios S. Thomas (a), qui ſic docet. *Si ille, cui fieri debet reſtitutio, ſit omnino ignotus: Debet homo reſtituere ſecundùm quod poteſt: ſcilicet dando eleemoſynas pro ſalute ipſius, ſive ſit mortuus, ſive ſit vivus, præmiſſâ tamen diligenti inquiſitione de perſonâ ejus, cui eſt reſtitutio facienda.*

(a) S.Thom. 2.2. q. 62. art. 5. ad 3.

S. Antoninus ſermonem habens de re magni alicujus pretii inventâ, qualis res eſt, de quâ agitur in præſenti ſpecie, ſic habet: *Qui res alienas inventas (b), quæ de propinquo fuerunt in bonis alterius, & non habentur pro derelictæ, accepit, ut ſibi ipſi retineret, mortaliter peccavit, ſi eſt quid notabilis valoris: & tenetur nihilominùs ad reſtitutionem ei, cujus eſt. Quòd ſi per ſe neſcit, cujus ſit, faciat publicè denuntiari in Eccleſiâ: & ſi nec iſto modo reperiretur, cujus eſſet, debet pauperibus erogari: niſi ipſe inventor eſſet multùm pauper: quia tunc poſſet cum licentiâ Epiſcopi, vel Pœnitentiarii ſui, vel Confeſſoris illud ſibi retinere, quandò ſcilicet non invenitur cujus eſt.*

(b) S. Anton. 2. part. ſumm. tit. 1. c. 15. §. 2.

Quam doctrinam tenet etiam S. Raimundus (c), *Pecuniam, vel aliam rem inventam debet reddere, ſi poteſt invenire illum, qui amiſit*, inquit laudatus vir Sanctus de Ordine S. Dominici, ... *ſi verò non invenit, cum conſilio & authoritate ſui Pœnitentialis retineat: ſi pauper & egens eſt, oret pro illo cujus fuit. Aliàs eroget pauperibus.*

(c) S. Raimund. in ſum. lib. 2. tit. de furtis §. 9.

Eodem modo ſentiunt & S. Carolus Borromæus in undecimâ ſuâ Synodo (d), & Catechiſmus Concilii Tridentini, cujus en ipſiſſima verba ſunt (e): *Sunt igitur fures etiam, qui furto ſublatas res emunt, vel aliquo modo inventas... retinent.* Quod probat eodem loco S. Auguſtini, quem ipſi jam allegavimus; & ſubjicit: *Quòd ſi rerum Dominus nullâ ratione inveniri poteſt; illa ſunt bona in uſus pauperum conferenda.*

(d) S. Carol. Act. Eccleſ. Mediol. part. 2. in Synodo XI. Diœceſ. in monitis executionis Decretorum, quæ ad Sacramentalia pertinent, Decreto de rerum incert. reſtit.

(e) Catechiſm. Concil. Trid. III. parte de 7. præcepto. §. 2.

Quibus authoritatum teſtimoniis juvat addere Decretalem quamdam Alexandri III. (f) Archiepiſcopo Salernitano inſcriptam, quò extra omnem omnino controverſiam ponatur, quæ in eo caſu inducitur, obligatio reſtitutionis pauperibus præſtandæ. In citatâ autem Decretali ſic declarat laudatus Papa. *Sive ante, ſive poſt interdictum noſtrum, uſuras extorſerint; cogendi ſunt* (uſurarii) *per pœnam quam ſtatuimus in Concilio* (Lateranenſi 3°.) *his à quibus extorſerunt, vel eorum hæredibus reſtituere: vel his non ſuperſtitibus pauperibus erogare, dummodo in facultatibus habeant, unde poſſint ipſis eas reſtituere.* Eâdem ratione hic loci determinandum eſt, de obligatione, quæ in caſu propoſito Leoni affertur.

(f) Alex III. in cap. Cum tu 5. de uſuris lib. 5 tit. 19.

Quæ quidem obligatio reſtituendi Pauperibus eò potiori fundamento nititur, quòd ipſius æquitatis ſit, ei potiſſimùm reſtituere, cujus ſupremo dominio univerſa ſunt; id eſt Deo, cui reſtitutio exhibetur in perſonâ pauperum, qui membra ſunt Jeſu Chriſti, ſecundùm iſthæc Evangelica verba (g): *Quamdiu feciſtis uni ex his fratribus meis minimis, mihi feciſtis.*

(g) Matth. 25. 10.

Idem etiam uno ore docent Covarruvias, Sylvius, Authores Colloquiorum Condomienſium, & Theologiæ moralis Gratianopolitanæ (h), ingenſque nubes aliorum.

(h) Didacus Covarruvias à Levva part. 3. relectionis cap. Peccatum.
Fr. Sylvius in 2. 2. q. 66. art. 5. concluſ. 8.
De Gen. theol. mor. tom. 6. tract. 8. cap. 4. q. 8.
Colloq. Condom. tom. 1. Colloq. 15. ſect. 1.
Reginald. in prax. fori pœnit. l. 10. de reſtit. c. 14. n. 195.
Et apud eum Sylveſt. v. *Reſtitutio*, q. 4.
Et Henriquez de indulg. c. 34. n. 8.

CASUS LV.

Galterius, inventâ crumenâ, in quâ continebantur triginta dupliones aurei, diligentem habuit per ſex menſes & ampliùs inquiſitionem de eo, cujus eſſet, abſque eo quòd ſibi quidquam eâ de re potuerit innoteſcere. Conſilium deinde petiit à ſuo Confeſſario, quem virum intelligentiſſimum omnes prædicant, ut ſciret, quid ſibi potiſſimùm agendum eſſet. Author ei fuit iſte Confeſſarius, ut Xenodochio Generali Civitatis de territorio, in quo crumenam præfatam invenerat, triginta dupliones aureos erogaret: Quod Galterius ſine morâ executus eſt. Verum ab uno menſe renuntiatum ei fuit, iſtam pecuniam certò certiſſimè eſſe Benedicti, qui eandem ab ipſo reverà repetiit; affirmanti verò, prædictam pecuniam à ſemetipſo fuiſſe pauperibus erogatam, contrà Benedictus dixit, ab eo non debuiſſe eo modo conferri, ipſique ex conſcientiâ incumbere obligationem iſtius pecuniæ ei de proprio ære reſtituendæ, ſalvo eo quòd ad Xenodochium, qui pecuniam iſtam erogaverat, recurrere poſſit. Galterius petit, num verè teneatur in foro interiori, ad triginta dupliones aureos de proprio ſuo peculio Benedicto reſtituendos?

Respons.

Reſpondemus, Galterium non obligari ad triginta dupliones aureos, de quibus agitur, de proprio ſuo peculio Benedicto reſtituendos. Eſt namque principium iſtud juris omnino probatum tum S. Thomæ, tum cæteris Theologis, poſſeſſores bonæ fidei, bonâ fide conſumptis alienis fructibus, non teneri, niſi ad referendum id, ex quo facti fuêre locupletiores. Porrò Galterius in caſu propoſito triginta dupliones aureos inventos bonâ fide conſumpſit, neque quidquam lucri ex iiſdem percepit; ſiquidem eos in integrum contulerit in pios uſus; neque egerit in eo, niſi ex conſilio Confeſſarii prudentis atque intelligentis; atque etiam poſt adhibitam omnino incaſſum per ſex menſes integros quamcumque diligentiam quæ moraliter poſſibilis erat. Ab omni igitur obligatione eſt tum coram Deo, tum coram hominibus, quantùm ad eam rem expediendus.

Quæ deciſio confirmari plurimùm poteſt ex iſtâ diſſerendi ratione, quæ petitur ex quodam principio, quod S. Thomæ familiare eſt ac proprium. Reſtitutionis neceſſitas non urget, niſi duabus de cauſis; ſcilicet, *ratione injuſtæ acceptionis*, & *ratione rei acceptæ*. Atqui Galterius non obligatur ad reſtitutionem, *ratione rei acceptæ*; ſiquidem inventæ pecuniæ poſſeſſor nullâ jam ratione remaneat; quippe qui eam pauperibus bonâ fide erogaverit. Sed nec tenetur ad reſtitutionem *ratione injuſtæ acceptionis*; quippe nullo modo ex inventâ iſtâ pecuniâ peccaverit, neque eandem in gratiam pauperum de propriis manibus depoſuerit, niſi ſervatis omnino religiosè ſtatutis Eccleſiaſticis: Hoc eſt, ſedulâ prorſus atque diligenti factâ inquiſitione illius, cui reſtitutionem fieri oporteret, abſque eo quòd eum cognitum habere potuerit; Neque iſtâ pecuniâ pauperibus erogatâ, niſi ex conſilio illius, quem in eâ re debebat præ aliis conſulere. *Ille verò*, inquit eruditus quidam Interpres S. Thomæ (i), *qui in pauperes erogavit iſtiuſmodi bona, non tenetur ad reſtitutionem, quamvis adhuc extent: quia non ratione rei, ut quæ non ſit in ejus poteſtate; nec ratione acceptionis: quia jam reſtituit eo modo, quo potuit ac debuit.*

(i) Fr. Sylvius in 2. 2. q. art. 62. §. quæſito 5. concluſ. 2.

Cabaſſutius eandem ſententiam ſequitur. En quâ ratione quæſtionem iſtam ſibimetipſi proponit (k). *Quæritur, ſi adhibitâ omni neceſſariâ diligentiâ ad reperiendum rei reſtituendæ Dominum, cùm hic reperiri non potuiſſet, ſolutio demùm facta ſit pauperibus; & poſtmodùm Dominus, ſeu Creditor compertus fuerit, an hic quoque teneatur ſolvere, qui jam pauperibus ſolvit?*

(k) Joann. Cabaſſut. juris can. theor. & prax lib 6. c. 22. n. 11.

Cui quæſtioni laudatus Canoniſta eo modo ſatiſfacit. *Reſpondent unanimiter Doctores, nihil ampliùs ab illo deberi: quamvis præcedens obligatio fuiſſet ex delicto injuſtæ acceptionis: quia culpam ſuam purgavit, cùm ad eam expiandam jam fecerit quidquid rationabiliter ab ſe poterat exigi.*

Quibus prædictis addendum eſt cum Sylvio, quandò verus proprietarius innoteſcit eorum, quæ pauperibus fuère donata, ipſum monendum eſſe, ea iiſdem fuiſſe diſtributa; & pauperes etiam commonendos eſſe, eorum, quæ ipſis erogata ſunt, apparere verum proprietarium, ut, ſi eadem adhuc extarent, ipſi reſtituerentur. *Nihilominùs ſi ſine gravi incommodo poteſt; videtur debere monere vel pauperes, penès quos adhuc extant bona incerta, ut ipſi ea Dominis reſtituant; vel ipſos Dominos, ut ſciant, à quibus ea repetere debeant.*

Quod idem videtur ad eos etiam poſſe extendi, qui cùm primùm quidem extiterint malæ fidei poſſeſſores, animo poſtmodùm habent reſtituere; quidque, habitâ pro virili parte diligenti inquiſitione eorum, quibus reſtitutio ſit facienda, nec iis cognitis, univerſas res reſtituendas in eleemoſynas diſtribuunt; aut conferunt in alios pios uſus, ex conſilio ſui Confeſſarii. Cùm enim eorum mala fides tùm ex pœnitentiâ, tùm ex voluntate reſtituendi ceſſaverit, cenſendi non ſunt pejoris conditionis, quàm ii, quibus bona fides ſemper adfuit; quemadmodùm colligere eſt ex ipſâmet diſpoſitione Decretalis Alexandri III. quam in ſuperiori deciſione retulimus.

Cæterùm permagni intereſt obſervare, cùm quidpiam alienum ſeu bonâ, ſeu malâ fide poſſidetur, & præmiſſa fuit quæcumque neceſſaria inquiſitio, ut verus ejuſdem proprietarius agnoſceretur, neque reperiri potuit; cum eâ potiſſimùm cautione eſſe faciendam alicui Xenodochio, ſeu Conventui reſtitutionem, nec niſi appoſitâ iſtâ conditione, nimirùm quòd, ſi Dominus aliquando poſſit innoteſcere, eidem illud ipſum reddendum ſit. Quâ quidem cautione plurimùm occurritur incommodis, quæ poſt factam reſtitutionem poſſent plerumque contingere. Quod conſilium datur ab Autore cujuſdam opuſculi (a), quod inter opera S. Thomæ recenſetur, & eidem tanquàm genuinum ipſius fœtum quidam aſcribunt. En verba ſunt Autoris laudati: *Quòd ſi fortè ignorentur ſucceſſores, & veriſimiliter quibus facienda ſit reſtitutio neſcitur; vel fortè naſcuntur eſſe in locis & regionibus longinquis & ſine ſpe reverſionis, & ſine facultate mittendi vel accedendi ad eos .... faciendum eſt de conſilio Eccleſiæ: hoc tamen ſuperaddito, quòd debet ei Eccleſia promittere reſtitutionem faciendam; ſi neceſſe fuerit aliquandò in futuro tempore per inopinatam reverſionem ipſarum, quibus de jure erat facienda (b).*

(a) Apud S. Thomam opuſc. 73. de uſuris. c. 16.

(b) Colloq. Lucionens. tom. 2. Colloq. 47. q. 3. De Gen. theol. mor. tom. 6. tract. 8. c. 7. q. 20.

CASUS LVI.

Metellus inventum quemdam ſacculum, in quo recondebantur viginti quinque nummi cum aliquibus ſchedis primo ferenti ſolvendis, & univerſum iſtud recognitum Amici ſui Fabii proprium, eodem ipſo die ad eum miſit per ſuum famulum, cui obvii duo milites illud ipſum eripuerunt. Nùm Metellus debet præſtare caſum iſtum fortuitum, & obligatur ex conſcientiâ, ad pecuniam iſtam & pretium præfatarum ſchedarum, quæ in dicto ſacculo continebantur, Fabio reſtituenda?

Respons.

Exiſtimamus determinandum eſſe, Metellum ex nullo debito conſcientiæ obligari ad iſtam reſtitutionem. Eſt enim hoc quaſi quoddam naturalis æquitatis conſectarium, ut qui rem alienam bonâ fide, neque ex aliquo præcedenti delicto, poſſidet, ejuſdem conditionis eſſe cenſeatur, ac vir aliquis, qui gerendæ rei alienæ ſeſe ultrò proprioque motu interpoſuiſſet; atque adeo ad reſtitutionem alteram condemnandus non ſit, niſi cùm ex ipſius culpâ aliquâ notabili res amiſſa fuit. Putà, ſi Metellus occurrenti ſibi cuidam ignoto pauperi ſtipem ab eo emendicanti mandatum dediſſet, ſacculi cum ſchedis & argento Fabio deferendi. Namque ſi prædictus pauper, quod ſibi creditum fuiſſet a Metello, auferret, iſte procul dubio deberat erga Fabium caſum iſtum præſtare; quippe non niſi ex notabili admodùm culpâ res prædictæ amiſſæ fuiſſent, eas nimirùm committendo fidei viri ignoti, quem cernebat ſummâ omnino oppreſſum inopiâ; quod nullus ſapiens unquam tentaviſſet. At verò eâ ratione ſe res non habet in propoſitâ ſpecie, in quâ ne leviſſimam quidem culpam Metellus admiſit. Unde in eum non debet recidere caſus fortuitus, qui contigit, ſed in ſolum Fabium, juxta principium iſtud Juris (c): *Quoties, omni debitoris culpâ ſeclusâ, res debita perit, Domino ſuo perit* (d).

(c) Greg. IX. in cap. *Cum gratiâ*. unico de commodato. lib. 3. tit. 15.

(d) Fr. de Gen. theol. moral. tom. 6. tract. 8. c. 7. q. 20. cit.

CASUS LVII.

Crassus foricarum purgator, cùm ſeceſſibus evacuandis operam daret, æneam quamdam capſulam invenit, in quâ erant aurei nummi quadraginta. Obligaturne ad eoſdem reſtituendos, ſi in propriis ſuis neceſſitatibus eos inſumpſerit; poſito autem quòd ejuſmodi obligatio ei incumbat, cuinam debet reſtituere?

Respons.

Vir præfatus obligatur ad reſtituendos quadraginta nummos aureos, ſi ei perſuaſum fuerit, eoſdem ſibi non acceſſiſſe jure legitimo, aut etiam ſi eâ de re fuerit graviſſimum aliquod dubium ei tantummodò ſubortum. Obligatio namque reſtituendi ſemper urget, quod ex malâ fide acquiſitum eſt, licèt conſumptum ſit: & ex ſolo dubio bona fides tollitur. At verò ſi Craſſus omnino perſuaſum habuerit, iſtam ſibi vindicari pecuniam, quaſi rem aliquam ſibi jure Dominii ex proſperâ ſuâ fortunâ devolutam, & eandem bonâ fide conſumpſerit; ad nullam tenetur reſtitutionem, niſi factus fuerit inde locupletior: in eo namque caſu obligaretur, ad illud reſtituendum ex, quo rem ſibi feciſſet ditiorem, licèt ex iſtâ reſtitutione futurum eſſet, ut ei grave aliquod incommodum inferretur. Atque hæc eſt ipſiſſima Doctrina S. Thomæ, quæ Legibus Romanis omnino conſentanea eſt (e): & ita ſolvit præſentem quæſtionem quidam notæ prorſùs inſignioris Sorbonicus Doctor (f).

(e) L. *Item* 22. §. 6. L. *Si & rem.* 22. Leg. *Utrum.* 23. L. *Sed & ſi.* 25. §. 1. ff de hæreditatis petitione lib. 5. tit. 3.

(f) Sambovius tom. 2. Caſu 137. Vide tom. 3. Caſe 155. & 156.

CASUS LVIII.

Callistratus ex meditatâ cæde interfecto Mederico viro in ſuâ arte prorſùs exercitatiſſimo atque omnino ſolerte, qui ex ſolâ ſui laboris ope non tantummodò Patrem ſuum omnino egenum & redactum ad eas angoſtias, quibus vitam jam non poterat ſuſtinere, ſed præterea propriam ſuam uxorem, atque tenellum unum puſionem ſuſtentabat, in ſacramentali, quam habet, confeſſione factum à ſe homicidium accuſat. Confeſſarius vult ei neceſſitatem facere alimentorum tùm prædicto Patri, tùm præfatis uxori & parvulo defuncti subminiſtrandorum. Calliſtrati equidem ſuppetunt ſufficientes facultates, quibus poſſit impoſitæ ſibi obligationi ſatisfacere: at oneroſam adeo damni compenſationem abnuit; atque contendit ſatis eſſe ad debitum conſcientiæ ſuæ implendum, ſi præſentibus neceſſitatibus trium iſtarum perſonarum provideat ex ſummâ aliquâ pecuniæ ſimul ac ſemel numeratæ, quam iiſdem ultrò offert perſolvendam, excuſſo aliunde onere eorum, quæ ad ipſorum victum & veſtitum quotidianâ neceſſitate recurrunt, iis ad omne tempus ſuppeditandorum. Nùm Confeſſarius debet ei obligationem inducere,

iiſdem

iiſdem ſubminiſtrandi, quæ neceſſaria ſunt ad eorum ſuſtentationem juxta conditionem ipſorum ſtatûs; aut, ſi factam ſibi obligationem acceptare detrectaverit, eum abſolutionis beneficio non donatum dimittere?

R e s p o n s.

Quando quis aliquem, abſque neceſſitate inculpatæ ſumetipſius tutelæ, interfecit; obligatur coram Deo, ad reſarciendum quidquid ex homicidio facto detrimenti ſubſecutum eſt, ratione habitâ ipſius æquitatis, & ſervatâ, quæ ſervanda eſt ex judicio prudentiorum atque ſapientiorum, æſtimatione. Quoniam ergo conſtat, ut ponitur in propoſito caſu, ex ſolo laboris Mederici ſubſidio, atque ex ſolâ ipſius induſtriâ, ejus Patrem, uxorem & tenellum puſionem, quibus nihil aliunde opis & facultatum aderat, fuiſſe ſuſtentatos, atque iiſdem à Calliſtrate ex homicidio facto omnem ſuſtentationis locum ablatum eſſe; tenetur ex ſtrictiſſimo jure, ad reparandum damnum, quod ipſis ex morte Mederici fuit allatum; atque adeo non tantummodò præſentibus eorum neceſſitatibus, ſed etiam futuris anguſtiis, quibus aliquando futuri ſunt obnoxii, ſuccurrendum. *Si interfectus ſuſtentabat aliquas perſonas*, inquit S. Antoninus poſt Scotum, quem ipſe citat (a), *ut Patrem, filios & hujuſmodi, operibus manuum ſuarum; tenetur interfector omnibus illis ad tantum, quantum illis abſtulit, ſubſidii, propter occiſionem ejus.*

(a) S. Anton. 2. parte ſummæ theol. tit. 2. c. 2. §. 2.

Quæ quidem præſentis difficultatis deciſio ſimul & plurimarum aliarum ejuſdem naturæ, quæ occurrere in ea materiâ poſſunt, propria eſſe debet. Exempli causâ, ſi Medericus, ob mortiferum vulnus ſibi tantummodò inflictum, ſumptum 100. librorum in curationem vulneris ſui feciſſet; Calliſtrati primò quidem incumberet, ei, quem admiſiſſet, ſumptum refundere, deinde, quod ei ex vulnere emerſiſſet, integram damni compenſationem offerre: ut fertur in quâdam Decretali deſumptâ ex ſacris paginis, in quâ ſic legere eſt: (b): *Si rixati fuerint homines, & percuſſerit alter proximum ſuum lapide, vel pugno; & ille mortuus non fuerit, ſed jacuerit in lecto; qui percuſſerit, operas ejus & impenſas in Medicos reſtituat.* Ita etiam ſi, qui fuerit interfectus, muneris alicujus dignitate inſigniretur, quam jamjam aut venditurus erat; aut in gratiam ſui filii abdicaturus; & iſtam dignitatem amitti ex ipſius morte contingat; qui eum interfecit obligatur ex conſcientiâ, ad reſarciendum damnum, quod filius inde aut hæredes defuncti perpeſſi ſunt ex iniquâ morte, quæ impedimento fuit iſti dignitati aut vendendæ, aut abdicandæ. Tandem ſi defunctus eſſet aut Patronus, aut forenſis Procurator, aut vir rerum intelligentiſſimus, qui litem iniquam, quâ morabatur, ſuſtinebat, & eo mortuo, ipſius uxor litem iſtam perdiderit; quoniam aut proprii ſui juris erat ignara, aut impar erat tùm malæ fidei tùm cavillationibus ſuæ partis adverſæ retundendis; obligaretur homicida, ad reparandum integrum damnum, quod inde uxori defuncti vel ipſius hæredibus accederet. Atque ita judicandum eſt de infinitis propemodùm aliis caſibus, in quibus Confeſſarius debet obligationem imponere damnorum, quæcumque eſſe poſſunt, reſarciendorum, ei, quem eorum authorem aut homicidium factum, aut quævis alia ratio efficit; & eum, ſi factam ſibi obligationem renuerit, beneficio abſolutionis deſtitutum dimittere.

(b) Cap. *Si rixati*, 1. de injuriis & damno dato. ex Exod. 21. lib. 5. tit. 36.

Quæ huc uſque diſſerimus fundamentum ſibi vindicant iſthæc verba Gregorii IX. (c). *Si culpâ tuâ datum eſt damnum, vel injuria irrogata, ſeu aliis irrogantibus opem fortè tuliſti, aut hæc imperitiâ tuâ ſive negligentiâ evenerunt; jure ſuper his ſatisfacere te oportet: nec ignorantia te excuſat, ſi ſcire debuiſti, ex facto tuo injuriam veriſimiliter poſſe contingere vel jacturam.*

(c) Greg. IX. in c. *Si culpa*. 9. de injuriis & damno dato.

CASUS LIX.

Piſiſtrates occurrentem ſibi Clodionem, cui jamdudum infenſus erat, adortus eſt. & vibrato acinace manum ipſius præcidit. Num inde obligatur ad aliquam reſtitutionem. Atque ut paucis plurima conficiamus, ſitne reſtitutionis obligatio, cùm res, ex qua ſequi neceſſariò videtur, eſt ejuſmodi, quòd per aliquid æquale non poſſit reſtitui?

R e s p o n s.

De propoſitâ difficultate ſic ſentit S. Thomas, cùm ait (d): *In quibus non poteſt recompenſari æquivalens; ſufficit, quòd ibi recompenſetur quod poſſibile eſt ... & ideo, quando id, quod eſt ablatum, non eſt reſtituibile per aliquod æquale; debet fieri recompenſatio, qualis poſſibilis eſt, puta, cùm aliquis alicui abſtulit membrum, debet ei recompenſare, vel in pecuniâ, vel in aliquo honore conſideratâ conditione utriuſque perſonæ ſecundùm Arbitrium boni viri.* Obligatur ergò Piſiſtrates ad compenſandum Clodioni damnum, quod ex iſtâ detruncatione ei intulit; adeo ut, verbi gratiâ, ſi Clodion fuerit artifex, atque ex iſtâ detruncatione non potuerit ampliùs eâdem, quâ antea, ratione labore ſuo victum ſibi quærere; tenetur Piſiſtrates ſub pœnâ peccati mortalis, ad præſtandam, ſi poſſit, integri, quod ex iſtâ detruncatione experitur, damni compenſationem. Et quoniam, quod patitur damnum qui mutilatus eſt, poteſt & ad ipſius familiam redundare, & tandiù durare, quamdiù ipſemet duraturus eſt; qui ejuſmodi damni Autor eſt, obligatur ad illud idem ſpectatum quantùm ad præfatam circumſtantiam reparandum. Quod ita docetur à S. Antonino (e) iſtis verbis: *Quantùm ad ſecundum, ſcilicet de mutilatione, dicit Scotus, quòd pro hujuſmodi non eſt ſtatuta pœna in Eccleſiâ, niſi pecuniaria; & ita debet reſpondere non ſolùm damno, quod quis intulit per mutilationem pro toto tempore futuro, quo uſurus quis eſſet membro abſciſſo, ſed etiam expenſis appoſitis in curatione ut habetur cap.* Si culpa. *De injuriis & damno datu ... plus autem ponderanda eſt mutilatio pauperis, quàm divitis, ſi magis egebat parte abſciſſâ ad victum neceſſarium: putà, ſi abſciſſa eſt manus dextera ſcriptori, qui de illâ arte vivebat. Tunc enim magis tenetur.*

(d) S. Th. 2. 2. q. 62. art. 2. ad 1. Item in 4. diſt. 15. q. 1. art. 5. q. 1. ad 2.

(e) S. Anton. 2. part. ſummæ theol. tit. 2. c. 2. §. 2.

Idem quoque habet & ſtilo abundantiori proſequitur iſtâ ratione S. Bernardinus Senenſis (f): *Talis mutilans* (ſecundùm Scotum) (g) *obligatur 1. ad expenſas in curatione illius ... 2. Ad ſatisfactionem impediti lucri pro toto futuro tempore, quo uſurus erat ille membro ... 3. Ad ſatisfactionem afflictionis illius mutilati, quæ ſibi perpetua eſt, cùm vivere ſine oculis, aut ſine manu triſte ſit, & maxima pœna. Propterea tenetur ei ad alia ſuperimpendenda; ex quibus onera & triſtitias, quas ex tali læſione incurrit, conſolabiliùs atque leviùs ferre poſſit.* Subjicit deinde magis urgere obligationem reſtitutionis, quæ facienda eſt alicui egeno, quam quæ viro diviti præſtanda foret; & eandem ad familiam mutilati, ſi quid indè patitur detrimenti, eſſe extendendam. 4. *Autem truncator dives tenetur*, inquit citatus Autor, *alere à ſe truncatos, ſi alimoniis egeant. 5. Obligatur, ad ſatisfaciendum etiam conſanguineis illius mutilati: putà, ſi ille ſcilicet cui manus ablata eſt, ſe & ſuos alebat, & uxorem, filios, patrem & matrem, vel alios, quod nunc implere non poteſt. Talis damnum inferens ad æqualia obligatur ſecundùm judicium viri boni.*

(f) S. Bernardin. ſerm. 36. in feriâ. 5. poſt Dom. Quadrag. art. 2. c. 2.

(g) Scotus in 4 diſt. 15. q. 3.

CASUS LX.

Protasius altæ nobilitatis vir, ſed omnino libidinis immodicus, cùm nec blanditiis nec verborum lenociniis potuiſſet Ameliam virginem

quamdam claro genere natam atque in matrimonium proximè collocandam adducere, ad explendam ſuam turpiſſimam cupiditatem; ei naſum excidit, aut unum oculum effodit. Nùm in eo caſu obligatur ad aliquam reſtitutionem?

RESPONS.

Nullus ambigendi locus eſt, ſi Amelia, ex eo quòd in eum ſtatum reducta ſit, non poſſit nubere in divitias ſibi eâdem ratione congruentes, quâ ſperare potuiſſet, antequàm deformaretur; quin Protaſius teneatur, ad ei compenſandum damnum, quod ei attulit, eidem conficiendo aliquam dotis acceſſionem; adeo ut eâ ratione, in matrimonium ejuſdem conditionis ire poſſit, in quod ſibi licuiſſet antea collocari. Cui quidem aſſerendæ veritati ſufficit vel ipſa ſola Decretalis Gregorii IX. (a), quam in quinquageſimâ ſeptimâ deciſione ſuperiùs retulimus.

Objici poteſt, ejuſmodi defectûs nullam aſſignari poſſe æſtimationem; juxta iſthæc verba Legis (b): *Cicatricum autem, aut deformitatis nulla fit æſtimatio: quia liberum corpus, nullam recipit æſtimationem*: Atque adeo nullam in eo caſu faciendam reſtitutionem. Verùm reponendum eſt, quemadmodùm ait S. Thomas, cujus verba laudata ſunt in præcedenti difficultate diſſolvendâ (c), cùm non poteſt damnum, quod irrogatum eſt, ullâ compenſatione exæquari, iſtam compenſationem nihilominùs eſſe præſtandam, quâ ratione fieri poteſt, ſive ſolvendo perſonæ læſæ ſummam aliquam pecuniæ, ſive ab eâdem illatæ injuriæ veniam, & damni condonationem obtinendo, ratione habitâ conditionis perſonarum, & ex judicio viri alicujus ſapientis.

(a) Greg. IX. in cit. cap. Si *culpâ*. de injuriis, &c.

(b) Leg. *Cùm liberi*. fin. ff. de his, qui effuderint, vel dejecerint. lib. 9. tit. 3.

(c) S. Thom. 2. 2. q. 62. art. 2. ad 1. ſuprà cit.

Quod pertinet ad objectam Legem, facilis eſt reſponſio, dicendo nimirùm, cicatricum & deformitatis, quæ corpori ex vulneribus inflictis inuſtæ ſunt, eandem non poſſe conſtitui à Judicibus æſtimationem, quæ aſſignatur pro expenſis collatis in implorandam opem Medicorum & Chirurgorum, atque in uſum medicamentorum; aut quâ ratione æſtimatur damnum, quod patitur aliquis in ejuſmodi ſtatu ex intermiſſione conſueti ſui laboris, aut ex aliâ parte: Cùm enim vita hominis, & membra ipſius corporis, quodcumque pretium excedant, juſtam æſtimationem ex ſententiâ Judicis recipere non poſſunt. At inde non impeditur Judex, quominùs aliquam compenſationem & poſſit & debeat pronunciare pro mutilatis, ſive pro uxore & parvulis eorum, qui fuerunt occiſi; quò poſſint inde juvari, ad ſuſtinendam animo tolerantiori jacturam, quam perpeſſi ſunt, adjudicatâ iiſdem aliquâ quaſi ipſorum damni compenſatione, non quidem adæquante naturam ipſius damni, quod illatum eſt; ſiquidem nullâ omnino æſtimatione poſſit adæquari; ſed ſervatâ aliquâ proportione doloris illius, qui damnum iſtud expertus fuit. Atque eâ potiſſimùm de causâ jubet alia Lex (d), homicidam condemnari, ad ingentem pecuniæ ſummam ſolvendam. *Cùm homo liber periit, damni æſtimatio non fit in duplum; quia in homine libero nulla corporis æſtimatio fieri poteſt: ſed quinquaginta aureorum condemnatio fit*. Inde eſt etiam, quòd feratur in Exodo (e): *Si rixati fuerint viri, & percuſſerit quis mulierem prægnantem, & abortivum quidem fecerit, ſi ipſa vixerit: ſubjacebit damno, quantùm maritus mulieris expetierit, & arbitri judicaverint*. Jam verò fatendum eſt eam pœnam, quæ eo loci indicitur non habere locum juſtæ compenſationis quantùm ad infantem, cui præmatura mors illata eſt; quippe vita iſtius infantis nullam admittat juſtam æſtimationem: Sed eo animo indici, ut Parentum infantis dolor aliquatenùs poſſit inde levari (f).

(d) Leg. *Præter*. 1. ff. de his qui effuderint, &c. §. 5.

(e) Exod. 21. 22.

(f) Colloq. Condom. tom. 1. Colloq. 15. ſect. 2.
Colloq. Petrocor. tom. 5. Coll. 7. q. 2.
De Genet. theol. mor. tom. 6. tract. 8. cap. 5. q. 20.

CASUS LXI.

ODO vir multi nominis, animo habens de Balduino viro omnino plebeïo quærere vindictam, rumores falſos de eo diſſeminavit, affirmans ſeſe ab eo fuiſſe ſuppilatum. Nùm ei incumbit, ad reparandum damnum, quod irrogavit Balduino, palam facere, quos de eodem ſermones habuit veritati diſſentire; atque ex propudioſâ omnis palinodiâ imponere ſibimetipſi calumniæ perſonam; poſito autem, quòd verum in eâ re dixerit, quænam eum in iſto caſu urgeret obligatio?

RESPONS.

Eſt hoc extra omnem omnino controverſiam poſitum, ſi rumoribus aliquibus falſis Odo Balduini famam obſcuraverit, ei indici obligationem palam faciendi, meras ſycophantias eſſe, quos de eodem ſermones diſſeminavit: Quippe qui ex generis ſui claritudine non habeat, unde ſeſe vindicet immunem reparandæ tantæ injuriæ, quantam viro prædicto intulit, cujus potiſſimùm intereſt vir haberi, licèt de plebeïâ fæce, ſpectatæ prorſus integritatis. Quam ob cauſam S. Thomas (g) diſſerens de eo, qui famam alienam iniquè obliteravit ex falsâ aliquâ criminatione, nullâ adhibitâ exceptione ait: *Tunc tenetur reſtituere famam, confitendo ſe falſum dixiſſe*.

(g) S. Thom. 2. 2. q. 62. art. 2. ad 2.
Item in 4. diſt. 14. q. 1. art. 5. quæſt. 2. ad 1.

At verò, ſi Odo verum dixerit, licèt ex iniquitate prorſus & animo ultionis cupido, non poteſt, quam ei notam inuſſit, delere, affirmando, falſum eſſe, quem habuit de eo ſermonem: In eo namque mendacium diceret, quod nuſquam ei licitum eſſe poteſt, neque etiam propter quodcumque bonum promovendum. Semetipſum ergo liberat ſermonibus divulgando, ſe de Balduino malè atque ex impetu animi non recto fuiſſe locutum, eumque à ſeipſo iniquè prorſus diffamatum eſſe: aut denique ſi non poſſit iſtâ ratione damnum, quod eidem attulit, ſufficienter reparare: quoniam verbi gratiâ, ipſius furtum percrebuit omnium ſermone, & ejuſmodi certitudinis gradum attigit, quæ nullâ jam poteſt eludi tergiverſatione; tunc debet ei præſtare damni compenſationem. *Tunc tenetur ad reſtitutionem famæ quantùm poteſt*, addit Angelicus Doctor, *ſine mendacia tamen; ut potè dicat, ſe malum dixiſſe; vel quòd injuſtè eum diffamaverit, vel ſi non poſſit famam reſtituere*; *debet aliter ei recompenſare*.

Obſervandum eſt, eum, qui proximo ſuo intulit infamiam vel ex calumniâ, vel ex maledicto, non abſolvi coram Deo, ex eo quòd exhibeat ei famæ reparationem, quando fieri poteſt; ſed obligari præterea, ad compenſationem præſtandam damni, quod ex infamiâ ſibi injuſtâ paſſus fuit; atque adeo ſi quis artificem aliquem furti inſimulaverit, atque in causâ ſit, quamobrem eâ de re nullus jam uti velit ejuſdem operâ, atque ei quilibet victûs ſibi quærendi locus eripiatur; Incumbit calumniatori, ſeu detractori, & quidem ex ſtricto conſcientiæ debito, utpote qui reverâ ſit, ut aiunt, ipſius damni cauſa efficiens, ejuſdem afferre ei convenientem reparationem. Quod quidem vel ipſum naturale lumen ſuadet.

CASUS LXII.

SABINIO calumniam quamdam omnino atrocem Hyppolitus inſtruxit. Quam deinde radicitùs diluit locupletiſſimis teſtibus eâ de re imploratis, qui quidem eum ab objecto falſo crimine quam maximè remotum eſſe teſtificati ſunt, & quorum teſtificationibus acceſſit ſententia, quæ ei in integrum famam reſtituit, & pœnam Hyppolito tanquàm calumniatori infligit. Numquid præterea Hyppolitus adhuc obligatur, ad prædictam

calum-

Digitized by Google

calumniam recantandam & expenſas, quas Sabinius contulit in ſuam defenſionem, eidem refundendas?

R E S P O N S.

Siquidem Sabinius, quod ſibi falſum crimen objectum fuerat, à ſemetipſo plene removerit, & Calumniator fuerit Hyppolitus ex judicio denunciatus, debitamque Calumniatori ſubierit animadverſionem, iſti nulla ratione inducitur obligatio canendæ palinodiæ, ſi nihil Sabinium juvet ipſius retractatio. Sed extra controverſiam poſitum eſt, eum ex conſcientiâ teneri, ad reſarciendum omne detrimentum, quod ei potuit in iſtâ occaſione inferre; atque imprimis, quas ad diluendum ſibi falſum crimen impoſitum perferre coactus fuit, expenſas quaſcumque reſtituendas.

Quæ deciſio noſtra proprium Authorem habet magni nominis Theologum, qui ſic habet (a): *Si enim aliquem infamaſti; ſed is per evidentiam rei, vel per integritatem vitæ, vel per ſententiam Judicis, aut aliter, famam ſuam recuperavit, non teneris ad famam ei reſtituendam: quia ceſſat damnum & inæqualitas, quæ per te erat facta: ſicut ſi Petrus pecuniam ſibi furto ablatam per ſeipſum recepit, non tenetur fur ad eam reddendam. Cæterum etſi infamator non teneatur his caſibus ad reſtitutionem famæ: teneri tamen reſtituere damna, ſi quæ inde ſint ſecuta, & ſumptus, ſi quos interim in recuperandâ famâ læſus feceris, communis eſt ſententia.*

(a) Fr. Sylvius in 2. 2. q. 62. art. 2. quæſito 9.

CASUS LXIII.

FARULFUS vicinum ſuum Theocritum ſuggillavit & calumniatus eſt: Obligaturne ad reparandam injuriam, quam famæ ipſius intulit, etiam poſt condonatam ſibi animo prorſus benigno iſtam injuriam, & verbis omnino expreſſis ſibi factam a Theocrito veniam, atque liberaliter indultam, quæ ei præſtanda erat, læſi honoris ſatisfactionem?

R E S P O N S.

Siquidem Theocritus homo ſit privatus, ut ſupponimus, cujus fama nec Eccleſiæ nec Reipublicæ permultum refert, poteſt omnino condonare ſuo Calumniatori, quam ei præſtare tenebatur, proprii læſi honoris ſatisfactionem: Eadem perinde ratione, quâ poſſet eundem immunem facere, pecuniæ ſibi ab eo ſurreptæ, vel mutuæ ei datæ reſtituendæ: In eoque caſu Farulfo nulla neceſſitas affertur, pro injuriâ illatâ, Theocrito ſatisfaciendi; ſed remanet obligatio ipſi Deo ſatisfaciendi per ſinceram pœnitentiam, & quæ Chriſtianam decet charitatem, vitæ rationis cum eo deinceps ſervandæ. Quam difficultatem eodem modo Sylvius (b) expedit, cùm ait: *Sicut enim is cui eſt condonatum, ut per furtum ablata non reſtituat, eſt liber à reſtitutione, ita etiam infamator, cui infamatus obligationem reſtituendi rationabiliter condonavit* (c).

(b) Fr. Sylvius loco ſupra cit.

(c) Colloq. Lucionenſ. tom. 2. Colloq. 56. q. 2.

CASUS LXIV.

CLEMENS & Judas Mercatores & Cives Toloſani ſeſe vexarunt invicem dictis probroſis, infectâ ab altero alterius famâ atroci omnino ac nefariâ calumniatione. Clemens conditionem fecit Judæ damni quod ei intulit, in integrum reparandi, ſi damnum quod ſibi ex ipſius calumniatione fuit allatum, velit ipſe etiam reſarcire. Conditionem Judas reſpuit, quin imo pergit eum omni infamiâ aſpergere, quoties de Clemente ſermonem habendi locus & tempus recurrunt. Clementi ne nihilominùs obligatio incumbit ſub pœnâ mortalis peccati, famæ Judæ, quam obliteravit, reſtituendæ?

R E S P O N S.

Arbitramur, cùm Clemens & Judas ſint paris uterque conditionis, eorumque crimina ſint quoque paria; potiorem uni, quàm alteri, non incumbere neceſſitatem ſatisfactionis: & ſiquidem Judas nolit ullam præſtare ſatisfactionem; ejuſdem quoque poſſe Clementem vindicare ſemetipſum immunem; juxta regulam ab Innocentio III. conſtitutam; qui quidem ſermonem faciens de marito & uxore, qui fecerant ex utrâque parte adulterium, ait, eos qui ejuſdem nequitiæ crimina aliqua commiſerunt, poſſe à Lege ſatisfactionis, cui aliunde ſubjacerent, mutuâ compenſatione ſubduci. *Cùm paria crimina*, inquit (d), *compenſatione mutuâ deleantur.*

(d) Innocent. III. in cap. *Tua fraternitas*. fin. de adulteriis & ſtupro lib. 5. tit. 16.

Nihilominùs, ſi nihil quidquam obſtante, quòd Judas nolit læſi honoris ſatisfactionem exhibere Clementi; iſte prior ſatisfacere incipiat; eò ipſo Judas coram Deo tenetur, ad famam ex ſuâ etiam parte Clementi reparandam.

Cæterùm conſtat utrique mutuam induci coram Deo obligationem, gratiæ ſibi invicem faciendæ, & condonandæ, quam ex utraque parte inter ſe invicem contraxerunt, obligationis ſatisfaciendi; ut probant iſthæc verba S. Auguſtini (e): *Quicumque convicio, vel maledicto, vel etiam criminis objectu aliquem læſit; meminerit ſatisfactione quantocius curare quod fecit: & ille qui læſus eſt, ſine diſceptatione dimittere, ſi autem invicem ſe læſerint, invicem ſibi debita relaxare debebunt.*

(e) S. Aug. regulâ ad ſervos Dei n. 10 tom. 1.

Juvat potiſſimùm obſervare 1, iſtam à nobis clauſulam appoſitam fuiſſe: *Cùm Clemens & Judas ſint paris uterque conditionis, eorumque crimina ſint quoque paria.* Si enim inæqualitatis aliquid notabilis interccederet inter eos, & uni damnum majus acceſſiſſet, quàm alteri; qui majorem admiſiſſet iniquitatem, non poſſet vindicare ſibi jus exigendæ compenſationis; quemadmodùm docetur a Sylvio. 2. Quæſtionem hic loci tantummodò eſſe de duobus falſis criminibus ex utrâque parte jam intentis; ſi ſolus namque Judas Clementi calumniam inſtruxiſſet, nullo in caſu liceret Clementi parem calumniam referre, ſub prætextu notam ei inurendi viri omnino perditiſſimi, & odioſiſſimi ſycophantæ. Neque enimverò, perhibente Scripturâ Sacrâ, permittitur unquàm reddere malum pro malo, nec injuriam pro injuriâ (f): *Non reddentes malum pro malo, nec maledictum pro maledicto; ſed è contrario benedicentes: quia in hoc vocati eſtis, ut benedictionem hæreditate poſſideatis.* Quin imo Dominus noſter J. Chriſtus præcipit, ut nedùm calumniantibus parem referamus calumniationem, quin potiùs pro iis etiam ſupplices manus ad Cœlum attollamus (g): *Orate pro perſequentibus & calumniantibus vos* (h).

(f) 1. Petri 3. 9. & Rom. 12. 17.

(g) Matth. 5. 44.

(h) Colloq. Lucionen. tom. 2. colloq. 56. q. 2.

CASUS LXV.

OLIVIARIUS, licèt culpâ carens, in judicium poſtulatus tanquam reus cujuſdam rei Diodoro ſurreptæ, datum in ſe teſtem experitur quemdam Artum, quem inculpatæ vitæ & ſpectatæ ſanctitatis virum habent omnes, qui tamen teſtimonio dicit, ab eo reverà perpetratum eſſe furtum, de quo in eum accuſatio conflatur: Oliviarius verò, cui ad manum adeſt fidei certiſſimæ inſtrumentum, ex quo poteſt invictiſſimo argumento probare, ab Arto in aliâ jam causâ dictum eſſe falſum teſtimonium, illud idem in judicium profert, atque eâ ratione notam ei inurit ad ignominiam ſempiternam. Obligaturne coram Deo, ad reparandam injuriam, quam ipſius famæ intulit; ſi verò teneatur ad ejuſmodi reparationem, quo potiſſimùm modo poteſt eandem præſtare?

De Genet. theol. mor. tom. 6. tract. 8. cap. 5. quæſt. 26.

R E S P O N S.

Ad propoſitam difficultatem reſpondetur, Oliviario nullam obligationem induci reſtitutionis

famæ

famæ erga Artum exhibendæ : Enimverò cùm ſeſe ſentiret opprimi ex falſo teſtimonio viri iſtius, atque adduci in evidens periculum ſubeundi damnatorii judicii, ex quo ſibi licèt inſonti, probroſum latronis nomen incurrendum erat; potuit abſque ne minimâ quidem culpâ ejuſmodi teſtem ejerare, contra quem cauſa rejectionis adeo juſta ſibi ſuccurrebat : Siquidem in eo non ageret, niſi ex neceſſitate omnino urgente vindicandi ſibi tum propriam vitam, tum proprii nominis honorem : Quod tamen dictum nolumus, niſi poſitis duabus potiſſimùm conditionibus.

Prior eſt : Oliviario non adeſſe aliam rationem repellendæ criminationis. Si poſſet enim alio modo eandem à ſemetipſo removere; nulla jam eum neceſſitas urgeret palam faciendi crimen iſtius falſi teſtis.

Poſterior eſt : Quod vitium detegit, illius conditionis eſſe, quam ſortiri affirmatur in enunciatâ ſpecie; hoc eſt, ut poſſit argumento eſſe, Artum reverà falſum eſſe teſtem. Si crimen namque foret ejuſmodi, quod cum dicto ab eo falſo teſtimonio nullam haberet commonionem, neque quidquam Oliviarium juvaret ad propriam ſuimetipſius defenſionem; illud idem nullâ omnino ratione indicare poſſet abſque peccato, nec niſi contractâ inde obligatione compenſandi damni, quod ei ſine jure & neceſſitate attuliſſet; ſecluſo tamen caſu, quòd eâ de re verbis expreſſis interrogatus a Judice obligaretur, ad illud declarandum Conſtat igitur, præmiſſis duabus conditionibus ſervatis ab Oliviario poſſe peccatum Arti fieri manifeſtum. *Si autem detectio criminis alieni*, inquit quidam Theologus prorſus inſignis (a), *non ſit neceſſaria ad famæ tuæ defenſionem; ſive quia potes aliter eam tueri, ut juramento, vel teſtibus; ſive quia tale crimen alienum detegere, eſt ad tuam defenſionem impertinens; peccas contra juſtitiam, illud detegendo, & ad reſtitutionem obligaris.*

(a) Fr. Sylvius in 2. 2. q. 62. art. 2. quæſito 50.

CASUS LXVI.

GRACILIANUS certiſſimè ſciens, occultum furtum à Raouldo factum fuiſſe, Judicem adit eundem ad iſtum de furto delaturus, ut quam concepit, malam mentem ſatiet ipſius exitio. Eine inducitur obligatio, quod præfato viro damnum ex cupidine ultionis attulit, reſarciendi?

RESPONS.

Certiſſimum eſt, nunquàm obligationem induci faciendæ ullius reſtitutionis, cum nihil quidquam actum eſt contra juſtitiam; licèt peccatum ſit adverſus caritatem. Atque hæc eſt propria S. Thomæ doctrina, quam cum eo tenet vulgus Theologorum. *Aliquis poteſt, alicui famam tripliciter auferre*, inquit laudatus Sanctus (b), *uno modo, verum dicendo & juſtè : Putà, cum aliquis crimen alicujus prodit, ordine debito ſervato; & tunc non tenetur ad reſtitutionem famæ, &c.* Porrò ſi Gracilianus non conflaverit in Raouldum falſam accuſationem, & ei ſint ad manum invictiſſima argumenta, quibus palam faciat crimen, quod in ipſum molitur; nullâ ratione lædit juſtitiam; quippe qui nihil proferat, quod à veritate ſit alienum; & æquum ſit pœnam debitam à viro facinoroſo rependi : non obligatur ad ullam afferendam Raouldo reparationem : Sed tenetur tantummodò, ad expiandum per convenientem ſatisfactionem peccatum, quod commiſit contra charitatem, quòd nempe voluerit de proximo ſuo ſeipſum vindicare, eique ex concepto adverſùs eum odio afferre exitium. Ita cenſet Author Theologiæ moralis Gratianopolitanæ (c).

(b) S. Thom. 2. 2. q. 62. art. 2. ad 2.

(c) Fr. de Genet. Theol. mor. tom. 6. tract. 8. cap. 5. q. 25.

CASUS LXVII.

MARCELLUM operis bombycini textorem de Civitate Lugdunenſi, palam & in conſpectu omnium habitum notabilis alicujus furti manifeſtum, quod Ambiani fecerat, inde ſeſe receptum, ne debitas criminis ſui pœnas ibidem daret, Eutropius rerum iſtarum conſcius, Lugduni divulgavit, quò necdùm pervenerat ne leviſſima quidem iſtius furti ſuſpicio, neque, quantùm omnino conjicere eſt, unquàm perveniſſet; quin etiam ipſis, qui ejus operâ utebantur, indicavit. 1. Num ex iſtâ famæ ipſius obtrectatione, & erepto eidem quocumque victûs ſibi quærendi loco, ſiquidem jam nemo reperiatur, qui velit ei nec conſiſtere, nec operæ quidquam mandare, Eutropius peccavit? 2. Obligatur-ne ad aliquam reparationem Marcello præſtandam?

RESPONS.

Iri non poteſt inficias, quin Eutropius graviſſimè peccaverit contra præceptum tum naturale, tum Divinum charitatis, quo prohibetur, ne quis alteri faciat, quod ſibi fieri nollet, & præcipitur omnibus hominibus, ut ſeſe tales erga alios gerant, quales alios cuperent erga ſemetipſos agere. Quæ quidem tum novæ tum veteris Legis Scripturæ potiſſimùm commendant iſtis verbis (d): *Quod ab alio oderis fieri tibi, vide ne tu aliquando alteri facias.* Et alibi (e): *Prout vultis, ut faciant vobis homines, & vos facite illis ſimiliter.*

(d) Tob. 4. 16.

(e) Luc. 6. 31.

Quin etiam Eutropius à peccato mortali ægrè admodùm vindicatur, conſideratis, quæ in iſto facto occurrunt, circumſtantiis; ſiquidem, ut ſupponimus, nec bonum publicum, nec privata cujuſquam utilitas locum dederint ipſius obtrectationi; neque eam videatur in ejus vitam conjeciſſe, niſi ex malâ mente, atque linguâ prorſus immoderatâ. Cujus rei ratio eſt, quòd, quanquam verum ſit Marcellum utpotè propter furtum, quod fecit, publicè diffamatum, propriâ ſuâ fama excidiſſe, & quo antea gaudebat, ejuſdem ſervandæ tum Ambiani, tum ubicumque terrarum, in quibus criminis ipſius ſermo percrebuerat, jure ſpoliatum eſſe; non inde tamen ſequitur, eodem jure ſpoliandum eſſe ſine juſtâ cauſâ in Regionibus remotis & locis plurimâ diſtantiâ diſſitis, in quibus de ejus nequitiâ nihil quidquam auditum eſt, neque, ut plurimùm conjicere eſt, ne verbum quidem unum unquam factum fuiſſet.

Nihilominùs, ſi Marcellus fuiſſet in judicio furti convictus, & pœnâ aliquâ capitali in ore omnium mulctatus; videtur futurum ut nulla Eutropio induceretur obligatio ullius reparationis eidem præſtandæ, quòd eum Lugduni feciſſet infamem : 1. Quoniam publici juris eſt publici judicii notitia. 2. Propterea quòd Lex potiſſimùm intendat, publicam infamiam venire in partem pœnæ, quæ nocenti debetur, & ipſum famæ beneficio, quod promeruit amittere, & quo meritò prorſus expers factus fuit ex damnatorio judicio, quod in eum datum eſt, omnino privari. Atque eâ ratione cenſet Author Theologiæ (f) moralis Gratianopolitanæ, quem in ſuis aſſertionibus laxioris morum diſciplinæ fautoris probro nullus unquàm aſperſit.

(f) De Gen. tom. 6 tract. 8. cap. 5. q. 27.

2. Si damnatorium ejuſmodi judicium non fuerit datum in Marcellum, nullâ ratione poteſt Eutropius vindicari ab obligatione reſarciendi totum damnum, quod ex iniquâ famæ viri iſtius obtrectatione, eidem attulit. Neque enim ideo ſeſe facit immunem iſtius obligationis adimplendæ, quòd contendat nil niſi verum eâ in re à ſe ipſo fuiſſe dictum : alioquin ex eodem prætextu quibuſcumque obtrectatoribus poſſet afferri immunitas reparandi damni, quod ex immoderatâ ſuâ linguâ intuliſſent : quod nemo niſi omnino abſurdè dixerit.

Cui

Cui deciſioni totus favet Merbeſius; en namque quâ ratione loquitur (a): *Quiſquis hominem, aliàs ob ſua crimina infamiâ notatum, ſed ſanctiore vitâ ad meliorem famam poſtliminio reverſum, vel etiam adhuc rerum dedecorat, vel præterita ejus crimina apud inſcios commemorat, ſæpè lethali flagitio caritatem extinguit; ſæpè etiam contra juſtitiam, ut potà, ſi inde, ullum in iiſdem hærere flagitiis ſuſpicio oriatur; & fraudetur lucro ipſi obventuro; vel eidem illi grave damnum emergat.*

(a) Merbeſ. q.179. part.2. conclus.2. in fine pag. 654.

3. Denique, cùm dicimus, Eutropium ex conſcientiâ teneri, ad afferendam Marcello damni, quod ex ipſius culpâ paſſus eſt, integram compenſationem, id nolumus intelligi de pecuniariâ tantummodò reſtitutione, ſed etiam de ipsâ notâ, quam ejus famæ inuſſit, quantùm poſſibile eſt, diluendâ: atque in illo potiſſimum poſteriori hoc opus hic labor eſt. Neque enim poteſt ei famam reſtituere non loquendo verum, & aliquid aſſerendo, quod à perſpectâ ſibi rei veritate vel tantillùm recedat; quidquid indè poſſit accedere utilitatis: ſiquidem nec ullius commodi gratiâ liceat ne leviſſimum quidem unquàm admittere mendacium: iſtud igitur, quod ſit licitum, remedium in eo caſu adhibendum ſupereſt, quòd palam faciat, à ſemetipſo inique prorſus actum fuiſſe, cùm virum iſtum infamavit. Quod quidem ſolum remedium in ejuſmodi rerum ambagibus, quibus undequàque premitur obtrectator, S. Thomas proponit ac ſuadet iſtis verbis: *Tertio modo, verum dicendo, ſed injuſtè, putà, cùm aliquis prodit crimen alterius, contra ordinem: & tunc tenetur ad reſtitutionem famæ, quantùm poteſt, ſine mendacio tamen: utpotè quòd dicat, ſe malum dixiſſe, vel quòd injuſtè eum diffamaverit.* Quæ ipſiſſima verba ſunt laudati Doctoris. Poteſt aliquandò Chriſtiana prudentia quaſdam alias rationes ſuggerere; ſed fatendum eſt eaſdem, ut raras eſſe, ſic, quantùm ad uſum & praxim, eſſe omninò difficiliores.

CASUS LXVIII.

Bertolous occultum quoddam crimen Natalis, nihil veritus ipſis Evangelicis de fraternâ correctione inſtitutis, divulgavit; atque illud idem certiſſimis argumentis ſic fecit indubitatum, ut jam nullus ei ſuperſit locus famæ, quam injuſtè adeo obliteravit, ullo modo eidem reſtituendæ. Poteſtne immò etiam debetne amiſſam Natalis famam, ei conferendo quamdam pecuniæ ſummam, aliquatenùs compenſare?

Respons.

Videtur, extra omnem controverſiam poſitum iſtud eſſe, quòd Bertolous non tantùm poſſit, ſed etiam debeat, quod ex ſuâ obtrectatione Natali intulit, damnum ſummâ aliquâ pecuniæ eidem compenſare. Sic ſentit S. Thomas (b), qui docet, in ejuſmodi caſu compenſationem præſtandam eſſe aut pecuniâ, aut aliquo honore, aut aliquod commodum afferendo perſonæ, quæ infamata fuit, ſervatâ conditione perſonarum ex judicio viri alicujus prudentis, quod probat exemplo illius, qui, cùm alicui brachium abſtulit, obligatur, ad damnum illius pecuniâ aut aliâ quâcumque ratione reparandum, ſiquidem brachium non valeat ei reſtituere: *Et ideo*, inquit memoratus S. Doctor, *quandò id quod eſt ablatum non eſt reſtituibile per aliquid æquale; debet fieri compenſatio, qualis poſſibilis eſt: putà, cùm aliquis alicui abſtulit membrum, debet ei recompenſare vel in pecuniâ, vel in aliquo honore, conſideratâ conditione utriuſque, ſecundùm arbitrium boni viri.*

(b) S.Th. 2.2. q.62. art.2. ad 1.

Idem quoque cenſet quidam nomine magnus Segovienſis Epiſcopus (c), qui dicit, in eo ſibi conſentire omnes, quotquot ſunt Theologi, quorum communis hæc ſententia eſt; honorem proximo injuſtè ablatum poſſe reſtitui pecuniâ eùm offenſo conventâ, aut ipſi ſolvendâ ſecundùm æſtimationem viri alicujus prudentis & intelligentis. *Conſentiuntque omnes*, inquit laudatus magni nominis Canoniſta, *famam poſſe pecuniâ compenſari; tametſi maximæ æſtimationis fama ſit. Sic etenim aurum eſt pretioſius argento: & tamen magnum pondus argenti prævalet parvo auri ponderi. Ex quo patet famam & honorem, ut res exteriores, hominum arbitrio ſubjici* (d).

(c) Didacus Covarruvias var.reſol. l.1. c.2. n.8.

(d) Colloq. Lucinens. tom. 2. Colloq. 56. q. 31 De Gen. theol. mor. loco ſupra cit. q. 18.

CASUS LXIX.

Cleonicus, ab elapſis jam duobus aut tribus annis, cujuſdam virginis famam, de quâ cum aliquâ ex vicinis ſuis ſermo fortaſſe inciderat, contumelioſè læſit: nupſit ab eo tempore virgo præfata & quidem iiſdem conditionibus, quibus in matrimonium veniendi ſpes ei potuerat affulgere: atque ex quo viro juncta eſt, ſemper præluxit bonis moribus, & exemplo vitæ omnino Chriſtianæ. Cleonicus, cui jam anteà conſitenti ex lapſu memoriæ exciderat de iſtâ obtrectatione ſermonem habere, in ultimâ ſua confeſſione de eâdem, tanquàm de peccato, quod eſſluxerat è ſuâ memoriâ, ſeſe accuſavit. Numquid debuit Confeſſarius obligationem ei imponere, vicinæ ſuæ adeundæ, & notæ, quam famæ virginis iſtius inuſſit, quantùm fieri poſſet, diluendæ?

Respons.

Eſt hæc noſtra opinio, plurimos nimiùm eſſe caſus, in quibus Confeſſarius Cleonici non debet ei imponere obligationem adeundæ vicinæ, apud quam probroſos habuit de præfatâ virgine ſermones, eo fine, ut eum adducat, ad injuriam, quam ipſius famæ maledictis ſuis attulit, reparandam.

Primus eſt: ſi, quod in famam virginis iſtius conjecit, probroſo dicto nihil vicina mota fuerit, quin potiùs pro more ſolito eandem in eodem loco ſemper habuerit, & virginem benè moratam exiſtimaverit. In iſtâ namque hypotheſi, obligaretur ad rem reſtituendam, quam non abſtuliſſet, &, quod non intuliſſet, damnum reſarciendum; quanquam animo dedecoris eidem afferendi fuerit affectus. Quin etiam contingere poſſet, ut, dùm malo remedium adhibere cogitaret, illud idem potiùs exulceraret, infigendo ſcilicet animo prædictæ vicinæ iniquiorem de eâ, de quâ fuerat anteà oblocutus; opinionem.

Secundus eſt: ſi certum habeat, aut ipſi juſtæ perſuaſionis cauſa adſit, è memoriâ vicinæ effluxiſſe, atque penitùs deletum eſſe, quidquid apud eam de famâ & honore præfatæ virginis detraxit. Tunc etenim refricaret vulnus famæ ipſius incuſſum, quod quidem ad fortunatam adeo curationem venit, & cujus ſic obducta eſt cicatrix tùm ex lapſu memoriæ, qui vicinæ, ut ſupponitur, contigit, tùm etiam ex modeſtiſſimis ipſius moribus, & virtutum Chriſtianarum odore, quem iſta virgo a tempore permulto jam expiravit; ut meritò jam poſſit dici, nullum ampliùs ei damnum inde ſupereſſe; nullamque proinde eidem deberi damni compenſationem.

Tertius eſt: ſi malum, quod Cleonicus prodidit in dedecus iſtius virginis, prædicta vicina certiſſimum poſteà atque omninò exploratum aliundè habuerit: & conjiciat, quidquid boni poſſet in gratiam ejuſdem virginis ſermonis injicere, nihil quidquam juvaturum, ut præjudicatam de famâ illius valeat auferre opinionem: quoniam ei conſtat de rei veritate, quam eidem aperuit. In iſto namque caſu impoſſibile omninò eſt, ullam ab eo fieri reſtitutionem.

Quartus denique caſus, in quo Calumniator,

aut obtrectator poteſt ab obligtione eximi damni, quod attulit ptoximo, reſarciendi, eſt, cùm non poteſt, niſi cum peopriæ vitæ pericolo, illud idem reperare; aut niſi graviſſimum aliquod indè incommodum, vel in ſemetipſum, vel in ſua redundare, experiatur. Si tamen ex calumniâ vel ex obtrectarione periculum immineret vitæ proximi calumnieti. Calumniatori incumberet obligtio reparationis, etiam cum ptopriæ vitæ periculo. eidem neceſſariò præſtandæ. *Is, qui per calumniam adegit innocentem ad famæ aut vitæ periculum*, inquit Cabaſſutius (a). *ſi non poteſt aliâ viâ ſufficienter occurri: tenetur ſuam manifeſtare calumniam, etiam cum pari vitæ, aut honoris periculo; quia in pari causâ potior eſt Innocentis, quàm criminoſè diffamantis conditio.* Additque laudatus Canoniſta: *Hoc tamen intellige, modò ſuam declarando nequitiam liberaturus ſit Innocentem. Nemo enim tenetur ad inutile opus cum proprio gravi incommodo.*

(a) Joan. Cabaſſut. juris can. theor. & prax. lib. 6. c. 22. n. 2.

CASUS LXX.

THEOPHRASTES cuidam Monaſtetio præpoſitus ſupetior, cùm audiviſſet, aliquem ex ſuis ſubditis apud alios diſſeminare Doctrinam non ſanam, & eundem, juxta eegulam Evangelicam, inter ſe & ipſum ſolum cotripuiſſet, abſque eo quòd in melius mutatus ſeſe deinceps à novellis inventionibus ſpargendis abſtinuerit; eum indicavit universæ Communitati, tùm ut pudore ſuffuſus excitaretur, ad immutandam agendi rationem, &, quibus imbuebatur, errores abjudicandos; tùm ut aliis caveret, ne ſeducti captioſis illius colloquiis, & perverſis ſermonibus pravas tandem imbiberent opiniones. Ei. ne obligatio inducitur, labis, quam apud alios pernicioſorum ejus dogmatum, ei inuſſit, ratione aliquâ diluendæ?

Respons.

Nulli prorſus obligationi reparationis dictus Superioe ſubjacet erga ſuum ſubditum, cùm, antequàm eum, qualis eſſet, apud univerſam Communitatem pervulgaret, ſetvandas in ejuſmodi rerum circumſtantiâ regulas cùm juſtitiæ tùm caritatis babuit inviolatas. Utraque etenim cauſa, propter quam adductus fuit, ad eum indicandum, nimirùm ut conſuleret propriæ emendationi prædicti ſubditi, & alios deterreret à perversâ illius Doctrinâ, æquitatem omnino ſapit. Fama namque nequiſſimi alicujus viri cum periculo ſalutis alienæ non eſt ſervanda. Quam deciſionem habet quidam notæ proeſus celebtiotis Interpres S. Thomæ (b), iſtis verbis: *Sic quandò Judex, aut quivit alius Superior ſervatis debitis circumſtantiis ſubditorum peccata occulta manifeſtat, vel ad eorum correctionem, vel ad aliorum exemplum, nulli reſtitutioni obnoxius eſt.* Deindè ſubjicit eruditus iſte Theologus: *Similiter, ſi quis peccatum, aut defectus proximi denuntiavit apud ſuperiorem, pro ejus emendatione, ſecundùm ordinem fraternæ correptionis; vel apud alios, pro vitando ipſorum periculo, quod alioquin eis immineret* (c).

(b) Fr. Sylvius in 2. 2. q. 62. art. 2. quæſito 10.

(c) Colloq. Condomens. tom. 1. Colloq. 16. ſect. 3. Colloq. Lucinon. tom. 2. Colloq. 56. q. 1.

CASUS LXXI.

THEOTIMUS adamantem unum emit à Geoffrido pediſſequo Marcelli, pretio trecentarum librarum; licèt, eundem ab eo hæto ipſius ſublatum fuiſſe furto, non ignoraret. Illum ab eo tempore donavit cuidam amico ſuo; neque jam habet in ſuâ poteſtate. Numquid nihilominùs obligatus ſemper remanet, ad prædictum adamantem, aut juſtum illius pretium Marcello reſtitutoendum; quanquàm ejuſdem poſſidendi non ſibi vindicaverit beneficium?

Respons.

Rapinam emere non licet, ait Canon (d), *niſi eâ intentione, ut, cui eſt ablatu, reddatur.* Cujus rei rationem iſtam affert Innocentius III. cùm præſens aderat Concilio generali Lateranenſi (e), quòd nimirùm, qui rem aliquam accepit, quam ſciebat furto ſublatam eſſe, non poſſit ejuſdem acquirere Dominium, licèt per multorum manus diverſis poſſeſſoribus jam tranſmiſſam, non poſſet proprietarius demonſtrare, ſuam eſſe, *ſæpè contingit*, inquit præfatus Papa, *quòd ſpoliatus, per ſpoliatorem in alium re tranſlatâ, dùm adversùs poſſeſſorem non ſubvenitur per reſtitutionis beneficium eidem ſpoliato; commodo poſſeſſionis amiſſo propter difficultatem probationum, juris proprietatis amittit effectum. Undè, non obſtante Juris Civilis rigore* (f), *ſancimus, ut, ſi quis de cætero ſcienter rem talem acceperit, cùm ſpoliatori quaſi ſuccedat in vitium, (eò quòd non multùm interſit, quoad periculum animæ, injuſtè detinere, aut invadere alienum;) contra poſſeſſorem & hujuſmodi ſpoliato per reſtitutionis beneficium ſuccurratur.* In quæ verba Gloſſa dicit (g), rei, quæ ſemel injuſtè parta fuit, vitium tranſmittei omnibus in ejuſdem poſſeſſione primo partori ſuccedentibus: *Quia vitium rei ſequitur omnem poſſeſſorem*. ut fert ipſa Lex (h), quam citata Gloſſa memorat: quod etiam manifeſtum omnino eſt ex iſtis verbis antiqui cujuſdam Canonis (i), qui refertur à Gratiano: *Facto autoris ſucceſſio damnatur hæredis: inexpiabilis eſt enim venditi culpa myſterii.*

(d) Can. Rapinam. 5. 14. q. 5.

(e) Innoc. III. in c. Sæpè. 18. de reſtitutione ſpoliatorum. lib. 2. tit. 13.

(f) L. Cùm à 11. ff. de vi & vi armatâ.

(g) Gloſſ. in cit. c. Sæpe. v. In vitium.

(h) Vitia poſſeſſionum à majoribus contracta, perdurant & ſucceſſorem autoris ſui culpa comitatur. L. Vitia cod. de acquirenda & retinendâ poſſeſſione. lib. 7. tit. 32.

(i) Can. Cùm 16. §. Vidua. 1. q. 1.

Inde igitur inferendum eſt, cùm Theotimus, quem furto ſciebat fuiſſe à Geoffrido ſublatum, adamantem emerit, ab eo procul dubio admiſſam eſſe injuſtitiam apertam, volendo nimirùm ſibi vendicare Dominium rei, quod non poterat ejuſmodi ratione ſibi acquirere, quamque rem invito ipſius vero Domino iniquâ poſſeſſione retinet: atque adeo, ipſo Geoffrido non reſtituente, eidem incumbere obligationem Marcello reſtituendi. *Dominium autem rei alienæ non transfertur niſi per Legem, vel per Domini voluntatem*, ait Sylvius (k), *& quandò Dominium non eſt tranſlatum, ſemper manet obligatio reſtituendi.* Ex quibus verbis palam & apertè demonſtrantur quæ hìc loci dicimus. Neque etenim 1. Lex nullum facit Theotimo titulum, ex quo vindicare ſibi valeat adamantis, quem emit, proprietatem; quin potiùs ei prohibet, ne rem, quam furto ſurreptam fuiſſe novit, ſibi comparet; & præcipit, ut, qui eam iſtâ ratione ſic emit, eandem reddat vero Domino; nullo ſervato jure ei, qui cum malâ fide eam acquiſivit, repetendi à proprietario pretium, quo rem illam accepit. 2. Neque proprietarius ullam Theotimo præbet conſenſum; ſiquidem emtor iſte malæ fidei adamantem prædictum, eodem invito, aut ſibi retinet, aut cuidam alteri donavit. Cadit igitur in Theotimum injuſtitiæ culpa, & conſequenter obligatio reſtitutionis. *Talis emptor*, ſubjicit laudatus Sylvius (l), *verè committit furtum. aut ſaltem eſt particeps furti. Ergò tenetur ad reſtitutionem ſicut fur.*

(k) Fr. Sylvius in 2. 2. q. 62. art. 6. init.

(l) Idem cit. q. 62. art. 6. quæſito. 1. conclus. 6.

CASUS LXXII.

BRUTUS furto ſublatam Deſiderio calamariam thecam argenteam vendidit Samſoni, qui eandem bonâ fide emtam poſt paucos ab illinc dies cuidam ex amicis ſuis dono dedit: aut venumdedit cuidam Aurifabro; aut tandem ex caſu merè fortuito amiſit. Samſon audiens, iſtam calamariam thecam furto ſublatam eſſe, obligaturne, ſaltem non reſtituente Bruto, ad pretium ejuſdem Deſiderio refundendum?

Resp.

R e s p o n s.

Non obligatur Semſon in caſu propoſito, ad pretium calamariæ thecæ Deſiderio reſtituendum. (a) S. Th. 2. 2. q. 62. art. 7. in corp. Neque enim (a), juxtà Doctrinam S. Thomæ, ad reſtitutionem poſſet obligari, niſi vel *ratione injuſtæ acceptionis*, aut *ratione rei acceptæ*. Porrò nulla eum urget reſtitutionis obligatio *ratione injuſtæ acceptionis*, ſiquidem, ut ſupponitur, tunc temporis bonâ fide juvaretur, quandò rem iſtam pretio acquiſivit, atque tamdiù, quamdiu eandem in ſuâ poteſtate & poſſeſſione retinuit. Sed nec ad reſtitutionem tenetur *ratione rei acceptæ*; quippe qui eam aut alienaverit, donaverit, vendiderit, aut perdiderit, eâdem remanente bonâ fide; atque adeo contendi non poſſit, rem alienam ab eo retineri. Quippe ejuſdem omnino deſierit eſſe poſſeſſor.

Quæ deciſio planè concordat cum diſpoſitione Legum civilium, quæ jubent, ut bonæ fidei poſſeſſor rem alienam ipſiuſque fructus, ſeu proventus de eâdem perceptos reſtituat. Enimverò præfatæ Leges ſemper ſupponunt, remanere etiamnum & actu apud poſſeſſorem bonæ fidei atque in ipſius poteſtate tum rem prædictam alienam, tum proventus ejuſdem, qui ei acceſſerunt, & per quos factus eſt locupletior: *Si & rem & pretium habeat* (b) L. Si & rem 22. ff. de petitione hæred. lib. 5. tit. 3. *bona fidei poſſeſſor*, ait una ex citatis Legibus (b), *putà, quòd eandem rem redemerit; ... oportet igitur, poſſeſſorem & rem reſtituere petitori, & quod ex venditione ejus rei lucratus eſt.* Extat alia Lex, cujus verba multò luculentiora de præſenti noſtrâ difficultate leguntur. Habens namque mentionem de poſſeſſore bonæ fidei, qui perdidit, conſumpſit, aut alienavit rem alienam, remanente ſuâ bonâ fide, eum eximit ab omni reſtitutionis obligatione, & ſolummodò præcipit, ut diligenter inſpiciatur, nùm prædicta res aliena ei fructus attulerit, ex quibus rem ſuam fecerit ditiorem, quo in caſo, eoſdem jubet ab illo referri & reſtitui. En (c) L. Utrum. 23. ff. eod. tit. ipſiſſima ſunt præfatæ Legis verba (c): *Utrùm autem omne pretium reſtituere debebit bona fidei poſſeſſor: an verò ita demùm, ſi factus ſit locupletior, videndum. Finge, pretium acceptum vel perdidiſſe, vel conſumpſiſſe, vel donaſſe: & verbum quidem, pervenisse*, *ambiguum eſt: ſolùm ne hoc continet, quod primâ ratione fuerit; an verò & id quod durat? Et puto, ſequentem clauſulam Senatûs conſulti ... ſ. quendam eſſe, & ſi hæc ſit ambigua: ut ita demùm computet, ſi factus ſit locupletior*: Ad quæ verba Gloſſa legem iſtam ratione magis apertâ atque perſpicua interpretans, ait: *Reſpondetur, quòd non (tenetur) ex illâ ſcilicet clauſulâ, quâ dicitur, quòd bonæ fidei poſſeſſor non tenetur, niſi in quantùm locupletior factus eſt.* Habemus tandem tertiam Legem (d), quæ eandem regulam inducit. (d) L. Certum. 22. Cod. de rei vindicat. lib. 3. tit. 32. *Certum eſt*, ait iſta Lex, *malæ fidei poſſeſſores, omnes fructus ſolere cum ipsâ re præſtare: bonæ fidei verò, extantes.* Quas omnes Leges approbavit & confirmavit Imperator Juſtinianus, qui dicit: *Si verò bonæ fidei poſſeſſor fuerit; non habetur ratio neque conſumptorum, neque non perceptorum* (e).

(e) Lib. 4. Inſtit. tit. 17. de officio Judicis §. 2. v. Etſi. Quæ Juriſprudentia tota conſentanea eſt, ſententiæ Theologorum, atque imprimis Doctrinæ Angeli Scholæ (f), qui contendit, non induci obli- (f) S. Th. 2. 2. q. 102. art. 6. ad 3. gationem poſſeſſori bonæ fidei, quos durante bonâ fide ſuâ conſumpſit, fructuum reſtituendorum. *Non autem tenetur reſtituere fructus conſumptos: quia bonâ fide poſſedit.* Ex quibus concludendum eſt, 1. Contingente caſu, quòd poſſeſſor bonæ fidei, extante etiamnum bonâ fide, rem alienam pluris vendiderit, quàm ei eadem conſtabat, futurum, ut obligaretur, ad referendum vero proprietario pretium illud excedens, ſi ſibi innoteſceret, ejus eſſe rem prædictam, 2. Si nihil ei excedentis pretii de eâdem advenerit, non teneri, ad refundendam illius æſtimationem; quandò eandem, remanente ſemper bonâ fide, aut alienavit, aut perdidit. *Bonæ fidei emptor*, ait S. Raimundus (g), *ſi, durante bonâ fide ipſius, periit, reſtituere non tenetur. Idem credo, ſi alienavit, durante ſimiliter bonâ fide*; Atque eâ ratione potiſſimùm innititur iſta ſententia, quòd qui bonâ fide poſſedit, rem alienam nec injuſtè accepiſſe, nec furtivè retinuiſſe cenſeatur: quoniam, qui bonâ fide emit rem furto ſublatam, furti non ideò ſeſe aſtringit: (g) S. Raimund. in ſumm. l. 2. tit. 6. §. 7. *Quod enim ex re furtivâ redigitur, furtivum non eſſe, nemini dubium eſt*, ait Lex (h), *nummus ergò hic, qui redactus eſt ex pretio rei furtivæ, non eſt furtivus*: atque in eo bonæ fidei privilegium commendatur. (h) L. Qui vas. 48. §. fin. ff. de furtis. l. 47. tit. 2.

CASUS LXXIII.

Sylvanus ſurreptum horologium manuale argenteum vendidit Bertrando, qui ei inde attulit quinquaginta libras, non equidem certò certiùs ſciens, illud idem à Sylvano furto fuiſſe ſublatum; ſed tamen habens juſtam aliquam cauſam iſtud ſubodorandi; quoniam noverat, eum eſſe in famulatu apud horologiorum opificem, & aliundè rumor jam apud eum increverat de eo tanquàm de viro, qui ſuſpicionem habebat furti facti in aliâ Domo, quâ fuerat extruſus. Nùm inducitur in eo caſu Bertrando neceſſitas alicujus reſtitutionis?

R e s p o n s.

1. Siquidem Bertrandus prædictum manuale horologium argenteum non emerit, niſi cum malâ fide & animo ejuſdem ſibi retinendi, nihil obſtante, quæ ſibi aderat, juſtâ cauſâ ſubodorandi, illud à Sylvano ſurreptum fuiſſe; mortaliter peccavit, utpote qui ſemetipſum ultrò commiſerit evidenti periculo faciendæ injuriæ. 2. Obligatur, ad habendam diligentem, quantùm fieri poterit, de rei veritate conquiſitionem; ſi verò ei innoteſcat, à Sylvano manuale horologium fuiſſe furto ſublatum; procul dubio tenetur ad reſtitutionem; etiamſi illud alicui gratuito ac liberali dono dediſſet aut pretio vendidiſſet, aut ipſi etiam poſtmodùm fuiſſet furto ſublatum. *Qui dubitans, rem eſſe furtivam, nihilominùs illam ſibi emit*, inquit Sylvius (i), (i) Sylvius in 2. 2. q. 62. art. 6. quæſito 3. conclus. 1. *peccat mortaliter; & tenetur diligenter inquirere, an verè furtiva ſit: quâ comperto, debet eam cum fructibus etiam conſumptis reſtituere illi, ad quem pertinet: neque poteſt eam venditori reddere.*

Cujus deciſionis ratio hæc eſt, quòd, cùm Sylvanus non acquiſierit manualis iſtius horologii Dominium, neque ullo juſto titulo nitatur ex quo poſſit illud legitimè poſſidere; non potuerit in Bertrandum ejuſdem transferre proprietatem; juxta ſequentem regulam Juris (k); (k) Reg. 79 de reg. juris. in 6. *Nemo poteſt plus juris transferre in alium, quàm ſibi competere dignoſcatur.* Bertrandus igitur, cùm compertum habuerit, ſibi ex emptione rem alienam, invito ejuſdem Domino, acceſſiſſe; aut furti manet ſemper aſtrictus, aut ejuſdem particeps, donec eam reſtituerit: neque poteſt, eam reddendo, pretium, quod pro eâdem acquirendâ ſolvit, ab eo, cui ſurrepta fuerat, repetere; ſecundùm iſtam Legem (l), (l) L. Incivilem. 2. cod. de furtis & ſervo corrupto. lib. 6. tit. 2. quæ ſic habet: *Incivilem rem deſideratis, ut agnitas res furtivas, non priùs reddatis, quàm pretium fuerit redditum à Dominis*: ad quæ verba Gloſſa notat, per iſthæc verba, *res incivilis*, intelligendum eſſe quod Juri perindè ac rationi repugnat.

Quæ hîc loci aſſerimus, fuſiori ſtilo S. Raimundus proſequitur iſtis verbia (a): *Circa illos autem, qui emerunt de rapinâ, Diſtingue: quòd aut ſciebant rapinam eſſe; aut probabiliter credebant: aut credebant de juſto eſſe; vel de hoc nihil cogitabant, ſcilicet utrum eſſet rapina, vel non: utrùm de juſto, vel non. In primis duobus caſibus ſubdiſtingue: quia aut emit quis malâ fide, id eſt, cupiditate acquirendi ſibi, aut bonâ fide, id eſt, voluntate reſtituendi quaſi gerens utiliter negotium illius, cui fuerat oblata res, quam videbat perire, vel in talem caſum devenire, quòd non poſſet poſteà recuperari, vel ſi poſſet, non ſine magnâ difficultate. In primo caſu, ſcilicet, quando malâ fide emit, tenetur indiſtinctè ad reſtitutionem, nec liberatur vendendo, aut alienandò rem alteri, vel etiam ſi res pereat morte, vel alio caſu; vel ſibi violenter auferatur, vel furtivè ſubſtrahatur: vel alio ſimili modo: & eſt ratio, quia furtum committit contrectando rem alienam, invito Domino, &c.*

(a) S. Raimund. in ſumm. lib. 2. tit. de raptoribus §. 22.

En ipſiſſimus eſt caſus, in quo Bertrandus conſtituitur: ſuppouitur etenim, ab eo emtum fuiſſe manuale horologium, quod probabiliter putabat eſſe furtivè ſubſtractum: *aut probabiliter credebat rapinam eſſe.* Ergo tenetur ad reſtitutionem; atque, ut jam ſuperiùs obſervatum eſt, ſi præmiſſâ diligenti conquiſitione, ipſi conſtiterit de veritate furti, ptopter ſuam malam fidem excidit jure pretii illius à proprietario repetendi. Sic namque Leges ſtatuunt (b), *Fur ſemper eſt in morâ reſtituendi*: eâdemque de causâ ſi manuale horologium ex ipſius culpa depravatum eſſet; aut res furtiva ejuſmodi eſſet, quòd in eandem ſervandam neceſſe fuiſſet ſumtus aliquos conferri; ipſos ſumtus repetere non poſſet, & in hypotheſi priori obligaretur, ad præſtandem deteriorem manualis horologii conditionem: quemadmodùm etiam, ad quoſcumque proventus de re furtivâ perceptos proprietario reſtituendos, ſi res eſſet ex ſuâ naturâ fructuoſa: quod quidem hîc loci de induſtriâ ſubjicimus, utpote quòd, ad plurimos alios ejuſdem naturæ difficultates excutiendas, poſſit plurimùm juvare. *Undè nec pretium, quod dedit, poterit repetere ab illo, cujus res eſt,* quam conſequentiam ipſe S. Raimundus jam appellatus infert, *nec expenſas, quas ibi fecit: & omnem utilitatem, quam ex illâ re habuit, tenetur reſtituere. Si reſtituat etiam rem deteriorem, quàm ad ipſum pervenit, non liberatur.*

(b) L. Licet. ff. de cond. furtivâ. lib. 13. tit. 1.

CASUS LXXIV.

Tullius jam ab annis decem mille nummos cuidam Mercatori furtivè ſubſtraxit. Iiſdem ei reſtituendis, quanquàm omnino licuerit per ipſius facultates, ab iſto tempore ſemper indormivit. Jam animo comparatus eſt, ad iſtam ſummam in ipſomet hodierno die reddendam. Sed quærit, nùm ſibi non inducatur obligatio referendarum prædicti argenti uſurarum, quæ ab eo tempore, ex quo pecuniam iſtam furtivam accepit, ſummam efficerent mille quingentarum librarum, factâ quincuncibus uſuris computatione?

Respons.

Quidam intelligentiſſimus & nominis omnino commendari Doctor (c), de ſimili olim difficultate conſultus, caſum eâ ratione ſic enodat reſpondens ſcilicet, virum in eâ rei circumſtantiâ poſitum, quâ Tullius fingitur, obligari ex conſcientiâ, ad uſuras furtivæ pecuniæ reſtituendas, ſi conſtiterit, ex ipſius morâ reſtituendi Mercatori paris argenti damnum emerſiſſe; putà, ſi compertum habeat, ab iſto Mercatore neceſſariò oportuiſſe, juvandi commercii causâ, propter furtum, quod paſſus eſt, parem mille nummorum ſummam conſtitutis uſuris accipi: quippe quiſquis ex propriâ ſuâ culpâ proximo damnum attulit, ex ipsâ æquitate teneatur, ad illud idem reſarciendum; ut declarat jam toties citata Gregorii IX. Decretalia, cujus verba perſcripta fuêre in deciſione quinquageſimâ ſeptimâ (d). At verò ſi dictus Mercator, cùm ſit in commercio ſuo benè conſtitutus, nihil ex morâ reſtitutionis damni pertulerit, & Tullio non fuerit, undè citiùs reſtitueret; debito propriæ conſcientiæ faciet ſatis, ipſam ſortem duntaxat refundendo; neque ejuſdem conſcientiæ Lege obligatur, ad uſuras prædictæ ſortis reſtituendas. Verùm è contrariò ſi quid Mercatori præfato damni fuerit illatum ex iſtâ ſummâ pecuniæ eidem furto ſurreptæ; Tullio neceſſitas incumbit ejuſdem damni in integrum reparandi: atque nititur hæc aſſertio noſtra Doctrinâ S. Thomæ, quem eâ de re, alibi appellamus.

(c) Sambovius tom. 3. caſu 227.

(d) Greg. IX. in cit. cap. Si culpâ. de injuriis & damno dato.

CASUS LXXV.

Didacius Capſarius apud Argentarium quemdam, infinitis propèmodum, iis tamen omnino exiguis, factis furtis in damnum multorum, qui de rebus ſuis domeſticis erant benè conſtituti; malis nimirùm artibus corradendo unum aſſem de unâ perſonâ, binos ſolidos de aliâ, nec furtis gravioribus, quàm quatuor quinqueve ſolidorum unicuique perſonæ tantummodò ſurreptorum, conſtrictus; contendit, licèt iſtâ ratione rem ſatis ingentem, ſibi fecerit, ſibi non induci, ſub pœnâ peccati mortalis, obligationem quidquam reſtituendi; idque, tribus potiſſimùm de cauſis. Primam allegat, quoniam ex quibuſcumque privatis perſonis, quibus res ejuſmodi exiguas furtivè ſubſtraxit, nullam reperire ſit, quæ damnum indè fuerit experta ſatis notabile, ut ſibi reſtituendi neceſſitas, ſub tantâ pœnâ, eâ de re poſſit afferri. Secundam verò, quòd ad verum non accedat, ex iis quemquam ſic animo affectum eſſe ut velit ei facere, ſub negotiori iſtâ conditione, reddendæ rei tam Levis obligationem; ſiquidem *modicum pro nihilo reputatur*, ut memorat (e) S. Antoninus poſt S. Thomam (f), qui & ipſe ait: *Illud, quod modicum eſt, ratio apprehendit quaſi nihil*: Tertiam denique, quia ſibi foret impoſſibile, debitam unicuique partem, causâ reſtitutionis, afferre; ſiquidem ex præfatis perſonis ſibi ne vel una quidem innoteſcat. Nonnè allegatæ rationes ſufficientem ei vindicant, ſi noluerit reſtituere, culpæ lethalis immunitatem?

(e) S. Anton. 2. part. ſum. theol. tit. 9. c. 10. § 1.

(f) S. Th. 2. 2. q. 66. art 6. ad 3.

Respons.

Oſtentatæ iſtæ rationes, quas ſola divitiarum immoderata cupiditas Didacium docuit, nec poſſunt eum ſubducere ab obligatione, quæ ei omnino incumbit, furtivarum prædictarum rerum, quantumcumque leviſſimæ ſint, reſtituendarum, nec eum non reſtituentem à peccato mortali vindicare. Neque enim quiſquam inficias iverit, quin res illa ingens, quam ſibi fecit ex repetitis iſtis, licèt levioribus, furtis, ex alienâ re conſletur; & iniquus ſit alienæ rei poſſeſſor.

Quam primo loco arrogat ſibi, reſtitutionis exceptio frivolam omnino cauſam habet. Licèt enim unaquæque perſona, de quâ pecuniam iſtam unoquoque exiguo furto corraſit, non fuerit inde experta damnum ſatis notabile, eſt, eâ de re, ipſi inducatur ſub pœnâ Lethalis peccati reſtitutionis obligatio; negari tamen non poteſt, quin notabile prorſus & ingens damnum ad omnes iſtas perſonas privatas collectivè ſumptas indè redundaverit; atque adeo, ſi prima laudata exceptio à Didacio, quantùm ad quemdam unum

privatum, poſſit obtinere, quia ab eâdem nequeat valere conſecutio ducta à particulari, ad generale collectivè ſumptum: ut pote quòd iſthæc leviora furta ſimul & collectivè conſiderata certiſſimè vertant in graviſſimum publicæ rei detrimentum; & proindè afferant ei, qui iſthæc fecit, obligationem integræ reſtitutionis, etiam ſub pœnâ mortalis peccati. Quibus addimus præterea 1. eum non poſſe vindicari ab obligatione reſtituendi in eo caſu, quia eo ipſo locus fiat & ipſimet, eorumdem furtorum continuandorum; & aliis, eorumdem faciendorum: atque ſic poſſe contingere, ex ipſius exemplo pernicioſam prorſus & omnino vitioſiorem propagari æmulorum ſucceſſionem. 2. Potuiſſe in eandem perſonam à præfato Capſario Leviora iſthæc furta repetitis adeo vicibus admitti, ut eidem inde fuerit illatum notabilius ſurreptæ pecuniæ detrimentum; quemadmodùm fieri plerumque conſuetum eſt, cùm in vendendo menſura falſa adulterinumque pondus adhibentur.

Neque verò pondere vincit allegata ſecundo loco ratio, quæ priore nititur, atque ex eâ, quaſi ex principio, naturali conſecutione deducitur. Quanquàm etenim fieri poſſit, unamquamque perſonam eo animo ſic affectam non eſſe, ut velit Didacio facere, ſub nequiori culpæ lethalis conditione, furtivæ rei, quam ſurripuit, utpote levioris ſibi reſtituendæ obligationem; certiſſimum eſt, ſi compertum unicuique perſonæ foret, ex repetitis multoties iſtis levioribus furtis ditiſſimam viri iſtius factam fuiſſe fortunam, mentem eidem affuturam exigendæ ab eo iſtius reſtitutionis; quod quidem ſic licet ſaltem conjicere, ex eo quod inde publicæ rei detrimentum notabilius acceſſerit.

Infirma tandem omnino eſt ratio tertia, & præ cæteris duabus prioribus minus habet probabilitatis; ſiquidem non ideo reſtituendæ rei alienæ quis conſtituatur immunis, propterea quòd, quibus damnum intulerit, eos omnes non habeat perſpectos; & juxta Doctrinam, quæ tùm S. Thomæ, tùm aliorum Theologorum propria eſt, teneatur in eo caſu, ad reſtituendum Eccleſiæ vel pauperibus.

Atque noſtræ deciſioni plurimum roboris & auctoritatis poteſt afferre petita ex adulterino pondere & menſurâ doloſâ comparatio. Enimverò ſi fieret unicuique libera facultas faciendarum ſibi divitiarum ex levioribus furtis, nullâ inde urgente obligatione reſtituendi, eâdem ratione licitum foret in vendendo adhibere falſum pondus & falſam menſuram, & inde fortunam plurimùm augere abſque obligatione ullius reſtitutionis. Jamverò contendi nullatenùs poteſt, niſi ex ignorantiâ omnino craſſâ, & manifeſto prorſus errore qui nullam habet excuſationem, falſum pondus, falſamque menſuram poſſe in vendendo adhiberi; quippè ex iiſdem in publicam rem detrimentum omnino ingens derivetur: Eâque de causâ ſcripturæ ſacræ eadem verbis diſtrictiſſimis ſic interdicunt (a). *Non habebit in ſacculo diverſa pondera, majus & minus.* Et iterùm alibi (b), *ſtatera doloſa abominatio eſt apud Dominum* (c). Eâdem ergò ratione determinandum eſt de levioribus furtis, quæ quocumque alio modo committuntur.

(a) Deuteron. 25. 13.
(b) Proverb. 11. 1.
(c) Colloq. Condom. tom. 1. Colloq. 15. ſect. 3.

CASUS LXXVI.

PROTOGENES advertens, Hermannum vicinum ſuum agri jugerum frumento jamjam conſeviſſe, convellendi atque per noctem evertendi ſeminis invenit rationem: adeo ut prædictus ager nihil ferè quidquam Hermanno tempore meſſis reddiderit. Obligatur-ne ex conſcientiâ, ad reſtituendum Hermanno tantùm, quantùm jugerum iſtud agri referre debuiſſet, & ratione habitâ pretii ejuſdem, quod frumento tempore meſſis impoſitum eſt?

RESPONS.

Vir præfatus non obligatur in foro interiori, ad reſtituendum Hermanno æquale pretium, quo frumentum, quod jugerum illud agri reddere debuiſſet, fuiſſet per meſſes venumdatum. Iſtamque rationem S. Thomas affert (d), quòd plurimis ex infortuniis contingere poſſit, ex aliquo agro non percipi eam frumenti copiam, quæ ſperabatur. Verùm obligatio Protogeni inducitur, tantùm reſtituendi Hermanno, quantùm jugerum illud ſic ſeminatum ex judicio viri intelligentis & æqui rerum iſtarum æſtimatoris referre conſuevit. *Ille, qui ſuffodit ſemina,* inquit laudatus S. Doctor, *non tenetur ad tantùm quantùm agri fructus valituri erant; ſed quantùm ager ſic ſeminatus, valere conſuevit: quia multis de cauſis poteſt impediri agrorum fructus.*

(d) S. Th. in 4. diſt. 15. q. 1. art. 5. quæſtiunc. 2. a 14.

CASUS LXXVII.

GERALDUS pediſequus viri cujuſdam nobilitate præſtantis, ſurreptas identidem per annum integrum plurimas lagenas vini de cellâ vinariâ ſui Heri, ſimùl cum ſociis ſuis combibit; numquid obligatur, ad reſtituendam juſtam vini illius æſtimationem?

RESPONS.

Licèt res aliena conſumpta ſit, non urget inde minor obligatio reſtituendæ ejuſdem æſtimationis, quandò cum malâ fide conſumpta fuit. Eâque de causâ Geraldus tenetur ad reſtitutionem in caſu propoſito, ſimùl cùm ſociis ſuis, qui ejuſmodi furti ſocii fuerunt atque participes. Quod ita docetur à S. Thomâ (e), qui eandem quæſtionem ſibimetipſi proponit iſtis verbis: *Utrùm ille, qui rem alienam conſumpſit, teneatur ad reſtitutionem?* Quam quidem quæſtionem ſic diſſolvit; *Dicendum, quòd tenetur. Cujus ratio eſt, quia quilibet tenetur ad faciendam juſtitiam alteri. Conſiſtit autem juſtitia in quâdam æqualitate. Undè niſi redintegretur æqualitas; non poteſt aliquis eſſe juſtus. Inæqualitas autem fuit, quòd conſumpſit rem non ſuam: & ideò oportet quòd reddat.*

(e) S. Thom. quodlib. 12. art. 25. in corp.

Vide Caſum BLESILLA 97.

CASUS LXXVIII.

ANSELMUS furatus eſt Nicaſio colono quinquaginta modios excellentioris tritici, quod delitâ operâ emerat ad ſeminandos agros ſuos, qui, propter iſtud furtum, conſerere non potuit, niſi frumento viliori, quod minus quartâ parte illius retulit, quod reddidiſſet frumentum furto ſublatum. An ea tantummodò obligatio Anſelmo inducitur, reſtituendi pretii juſti quinquaginta prædictorum modiorum; an præterea reddendi quartam partem, quæ percepto frumento deerat? atque ſi, propter alterius frumenti inopiam, Nicaſius non potuiſſet agros ſuos ſerere; numquid Anſelmus obligaretur, ad reſtituendum, præter quinquaginta præfatos modios, quidquid aliundè frumenti agri iſti reddidiſſent?

RESPONS.

Siquidem Anſelmus furando, quinquaginta modios tritici injuriam attulerit Anſelmo non ratione tantùm pretii iſtius frumenti, ſed præterea omnium fructuum, quos reddidiſſet, ſi licuiſſet iſti colono eodem, ut animo ſtatuerat, agros ſuos conſerere; nullus profectò locus eſt ambigendi, quin ei obligatio adducatur, & quidem ex ipſius conſcientiæ debito, quinquaginta modiorum tritici, quos furatus eſt, Nicaſio

non reſtituendorum tantummodò, aut juſtæ eorumdem æſtimationis refundendæ; ſed prætereà reddendi quidquid frumenti triticum furto ſublatum addidiſſet fructibus vilioris tritici, ſi colonus iſte frumento illo excellentiori, quod ſibi ſurreptum eſt, agros ſuos ſeminaviſſet (a). Eodem modo, ſi Nicaſius propter iſtud furtum, non potuiſſet aliud triticum ſerere, procul dubio teneretur Anſelmus, quidquid inde emergeret ei detrimenti in integrum præſtare. Quod quidem omnino paret ex iſtis verbis Gregorii IX (b). *Si culpâ tuâ datum eſt damnum vel injuria irrogata.... jure ſuper his ſatisfacere te oportet.*

(a) Sambovius tom. 3. caſu 210.

(b) Greg. IX. in cap. *Si culpâ*. fin. de injuriis & damno dato.

CASUS LXXIX.

Michael, Protaſius, Simeon & Victor, cùm quatuor ſimul conſpiraviſſent ad ducentos nummos Baſilio ſurripiendos; prædicta pecunia apud victorem depoſita fuit: Baſilius verò cùm accepiſſet, Victorem, quem de ſe optimè promeritum habebat, inter eos recenſeri, qui injuriæ ſibi irrogatæ ſocii fuerant ac participes; iſti precibus omnibus petenti, veniam ſibi dari, atque remitti reſtitutionis obligationem, condonavit ac indulſit ſignificans ei, beneficiorum causâ, quæ ab eo olim acceperat, ſeſe ei liberaliter concedere, quæ eum plurimùm urgebat, reſtitutionis immunitatem. Quâ de re quæſtio habetur, utrum Michaël, Protaſius atque Simeon nihilominus remaneant in ſolidum ſemper obligati, ad præfatos ducentos nummos reſtituendos?

Respons.

Jam alibi obſervavimus, eum, qui rem furtivam habet in ſuâ poteſtate, teneri præ cæteris ejuſdem furti ſociis ac participibus ad reſtitutionem; & poſtquam ſatisfecit, cæteros ipſius ſocios quos eadem in ſolidum urgebat obligatio reſtituendi ab iſtâ jam obligatione liberari. Ex quâ obſervatione concludendum eſt, ſi is adversùs quem furtum commiſſum fuit, obligationem reſtituendi ei condonaverit, quem rei furto ablatæ novit ſolum eſſe poſſeſſorem; qui ſimul cum iſto conſpiraverunt, ad faciendum furtum, iis ab eo cenſeri fieri eamdem gratiæ condonationem: quoniam, non niſi deficiente eo, qui rem furtivam iniquâ poſſeſſione detinet, & eùm aut non vult, aut non poteſt reſtituere, ipſi reſtituere tenentur. Jamverò Victor habendus eſt in propoſitâ ſpecie, quaſi functus obligatione reſtituendi, propter factam ei à Baſilio condonationem: Atque adeo Michaël, Protaſius & Simeon cenſendi ſunt etiam ab incumbente ſibi reſtitutionis obligatione penitùs abſolvi. Quod apertè colligitur ex Lege (c), quæ ſic fert: *Si ex pluribus obligatis uni accepto feratur; non ipſe ſolus liberatur; ſed & hi, qui ſecum obligantur. Nam cùm ex duobus pluribuſque ejuſdem obligationis participibus uni accepto fertur; cæteri quoque liberantur: non quoniam ipſis accepto latum eſt: ſed quoniam ipſe ſolviſſe videtur, is acceptilatione ſolutus eſt.*

(c) Leg. *Si ex pluribus*. 16. ff. de acceptilationibus. lib. 46. tit. 4.

CASUS LXXX.

Tribonius Urbis cujuſdem Præfectus dono recepit centum nummos, quos ei promiſerat & donavit Metellus Publicanus generalis omnium ejuſdem Urbis dominiorum, quò obtineret, de pretio eorum redemtionis per unumquemque annum 500. librarum extenuationem; quam quidem ei conceſſit, pactâ novâ aliâ redemtionis conventione ad tempus quinquennii. Num jure poteſt Tribonius iſtud ſibi donum retinere, & nunne tenetur, ad aliquam reſtitutionem aut Urbi, aut ipſius dominiorum redemtori præſtandam?

Respons.

Quam indulſit Tribonius Metello de pretio redemtionis extenuatio vel juſtam habet cauſam, vel injuſtam: Si ſibi fundamentum legitimum vindicet; debuit Tribonius eam Metello gratuitò concedere, cui reddere proinde tenetur, quoad forum conſcientiæ, aut ipſum donum, quod ab eo accepit; aut integram, & æquam doni ipſius æſtimationem. Si iſta extenuatio ſuprà modum excedat, & cauſam habeat iniquam; obligatur, ad reſtituendum non tantummodò donum; verùm prætereà, ad afferendam ipſimet Urbi damni, quod ei intulit, integram compenſationem; Cùm ſcilicet eam fraudaverit portione annuorum ipſius redituum, quod quidem damnum ex 500. libris per unumquemque annum extinctis pro tempore quinquennii, quo cum Metello conventio redemtionis durare debet, aſſurgit ad ſummam uſque 2500. librarum.

Cui noſtræ deciſioni præbent tres potiſſimùm cauſæ fundamentum. Prima eſt, quòd Judex teneatur coram Deo, ad reſtituendum donum, quod ſibi ab alterutrâ litigantium parte collatum eſt, ut ab eo judicium, juxta jus ſibi debitum, obtineret pronunciari; quoniam, inquit S. Auguſtinus ſcribens ad Macedonium (d), *Non... debet Judex vendere judicium*; nec legitimè poteſt pretio juſtitiam addicere; ſiquidem cujuſcumque Judicis officium ſit, judicium gratuitò dicere. Porrò Tribonius, ut potè præfectus Urbis, conſtitutus eſt Judex in iis, quæ pertinent ad extenuationem de pretio redemtionum, quas ejuſdem Urbis Dominiorum redemtores apud eum perſequuntur. Ergo tenetur ad reſtituendum Metello donum, quod iſte Dominiorum Urbis redemptor ei attulit, ut ab eo conſequeretur, indulgeri ſibi iſtam extenuationem; ſiquidem iſta extenuatio, utpotè juſtam habens cauſam, quemadmodum ſupponimus, ex ſtrictiſſimo jure ei deberetur. Secunda eſt, quia quiſquis Judex aliquam partem lædit iniquâ aliquâ ſententiâ, obligatur, ad præſtandam eidem parti integram damni reparationem. Atqui Tribonius, qui ex officio ſuo Præfecti Urbis, Judex præponitur inter Urbem & Dominiorum ipſius redemtorem, intulit ei notabile damnum, ſi Metello adjudicaverit, jure repugnante, de pretio ipſius redemptionis extenuationem. Ergo obligatur ad illud damnum reſarciendum, tantùm reddens ipſimet Urbi, quantùm ei detrimenti ex iſta iniquâ extenuatione irrogavit. Tertia denique ratio eſt, quòd Judex rectâ conſcientiâ non poſſit, quod ſibi dono datum eſt, ad faciendam injuriam, ſuum facere; & obligetur, ad illud idem reſtituendum. *Cùm autem judicia & teſtimonia, quæ nec juſta, nec vera vendenda ſunt*, ait iterum S. Auguſtinus, *iniqua & falſa venduntur: multò ſceleratiùs utique pecunia ſumitur: quia ſceleratè etiam à quamvis volentibus datur.* Atque in eo caſu reſtituendum eſt Eccleſiæ, vel pauperibus: quoniam, qui pecuniam dedit, aut munus obtulit, ad fidem Judicis alicujus labefactandam, meretur vel pecuniâ ſuâ, vel munere ſuo ſpoliari; ſiquidem alterutrum largiendo peccavit adversùs juſtitiam commutativam; atque, ut advertit laudatus Pater, rubore prorſus ſuffunderetur, ſi manifeſtum fieret, iſtam pecuniam, vel munus iſtud, ad finem adeo propudioſum aſſequendum, ab eo fuiſſe exhibita.

(d) S. Aug. Ep. 153. alias 54. n. 23.

Ex quibus inferimus, Tribonium igitur ex conſcientiâ obligari, ad iſtud donum Metello reſtituendum; Si Redemtor iſte dominiorum Urbis non niſi ſincero animi propoſito illud ei donaverit, ut ſibi rectum judicium obtineret; aut pauperibus erogandum, ſi Metellus iſtud donum

eo fine dederit, ut ſibi iniqua extenuatio adjudicaretur: Iſtum verò dominiorum Urbis redemtorem teneri ex ſuâ parte, ad referendum Tribonio quod excedit juſtam de pretio ſuæ redemtionis extenuationem, quod ab ipſo Tribonio ipſimet Urbi, cujus præfectus eſt, ſtrictiſſimo jure venit reſtituendum. Quæ de præſenti difficultate diſſeruimus, non propriâ tantummodò doctrinâ S. Auguſtini; ſed & ipsâ S. Thomæ ſententia plurimùm innituntur. (a).

(a) S.Thom. 2.2.q.62. art. 2. 4. & 7.

CASUS LXXXI.

ROMANUS Dux atque Magiſter onerariæ cujuſdam navis, cùm jam navem appuliſſet ad conſpectum portûs Maclovienſis, cum ſarcinis & mercibus, quæ Hieronymi ſimul erant & Baſilii; At vellet impenſæ parcere, quam ab eo conferri opportuiſſet, in adjungendum ſibi alium navis gubernatorem; ipſe tentans ſolus inſinuare portui ſuam navem, ad ſcopulum alliſus eſt: Indeque mercium iſtarum proprietariis damnum emerſit mille nummorum & ampliùs. Obligaturne ex conſcientiâ, ad afferendam iiſdem iſtius damni compenſationem?

RESPONS.

Non eſt, unde dubium moveri queat, quin Romanus teneatur ad damnum, quod illatum eſt Hieronymo & Baſilio, reſarciendum. Obligatur etenim omnis vector ad præſtandum damnum, quod contigit ex defectu ipſius induſtriæ atque experientiæ; juxta regulam iſtam Juris (b): *Imperitia culpa adnumeratur.* Cùm ergo nondùm foret uſu ſufficienti peritus, ut navem ſuam ſine periculo ad portum appellendam ſolus ſuſciperet, ſibimetipſi debebat adhibere peritiſſimum aliquem Nauclerum, qui eandem in portum applicaret; quâ quidem cautione cùm non fuerit uſus, quidquid inde emerſit detrimenti reſarcire eâdem perinde ratione tenetur, quæ eum urgeret, ſi navia ab eo fuiſſet ſine Gubernatore immiſſa in mare, & eadem ortâ tempeſtate periiſſet. *Si Magiſter navis ſine Gubernatore in flumen navem immiſerit, & tempeſtate ortâ temperare non potuit, & navem perdiderit, vectores habebunt adverſùs eum ex locato actionem.* Quæ propria ſunt verba Legis (c). Addendum eſt præterea, eandem damni reparationem ab eo fore præſtandam, ſi dùm ſibi liceret Nauclerum peritiſſimum aſſumere, imperiti operâ uſus fuiſſet; ſecundùm iſtam aliam Legem (d): *Culpa non intelligitur, ſi navem petitam tempore navigationis trans mare miſit; licet ea perierit; niſi ſi minùs idoneis hominibus eam commiſerit.*

(b) Reg. 174. ff. de diverſis reg. Juris antiq. Item §. *Imperitia.* 7. Inſtit. de Lege Aquiliâ lib. 4. tit. 3. Et Leg. *Idem* 8. §. 1. ff. ad Leg. Aquiliam.

(c) Leg. *Item* 13. §. 1. ff. locati conducti

(d) Leg. *Uti*que. 16. §. 1. ff. de rei vindicat. lib. 6. tit. 1.

CASUS LXXXII.

GASPARDUS in privatâ quâdam domo, in quam frequenter pedes ferebat, ſcutellam argenteam furatus eſt. Nûm ei obligatio infertur ex conſcientiâ, ad eandem numericè ſcutellam, quam etiamnum habet in ſuâ poteſtate, reſtituendam; aut nonne ſatis eſt, ab eo juſtam ejuſdem referri pretii æſtimationem; præſertim verò ſi, ad eam inaurandam, ſumptus fecerit, ne ipſa agnoſceretur?

RESPONS.

Quando res furtivè ſublata remanet adhuc in propriâ ſuâ naturâ, reſtituenda eſt; ut enim habet S. Thomas (e): *Reſtituere nihil aliud eſſe videtur, quàm iteratò aliquem ſtatuere in poſſeſſionem, vel dominium rei ſuæ.* Quod omnino congruit iſti definitioni, quam Polmanus (f) accommodat, ad explicandam naturam reſtitutionis: *Reſtitutio eſt rei acceptæ redditio, vel damni illati compenſatio.* Ut igitur reſtitutio eſt actus juſtitiæ commutativæ, neceſſe eſt, ab eo qui rem alienam occupavit iniquâ poſſeſſione, illius proprietarium reſtitui in eandem conditionem, quâ ante factum furtum gaudebat.

(e) S.Thom. 2.2.q.62. art. 5.

(f) Joann. Polmanus Breviar. Theolog. parte 2. n. 415.

En regula generalis, cui potiſſimùm inhærendum eſt in materiâ reſtitutionis, ſed quæ nihilominùs admittit quaſdam exceptiones. Quæ proxime contingit argumentum noſtrum, eam tantummodo proſequemur. Nimirùm quòd non inducatur obligatio juxta conſcientiam, ipſiuſmet rei reſtituendæ, quandò eidem acceſſêre notabiliores optimitates; ut evidenter omnino probamus in ſequenti deciſione. Jamverò argenteæ ſcutellæ, de quâ controvertitur in propoſitâ ſpecie, plurimùm omnino pretioſioris ornatûs ex eâ, quam curavit Gaſpardus eidem addendam, auraturâ acceſſit: Num ergo tenetur vir prædictus in iſtâ rerum circumſtantiâ, ad ipſam eandem numericè ſcutellam reſtituendam; ſatiſque eſt, ab eo refundi juſtam ejuſdem æſtimationem, ſimulque quod pro illius manupretio datum eſt. Alioquin inde ſequeretur, ab eo multò plus ultra debitum referri; & præfatæ ſcutellæ Dominum ex illa reſtitutione futurum cum ipſius injuriâ vel jacturâ locupletiorem; quod maximè repudiant duæ regulæ Juris, quas jamjam referemus in diſcutiendâ ſpecie ſequenti, quæ difficultatem attingit præſentia, quam abſolvimus, ferè ſimilitem.

Vide Caſum ſequentem.

CASUS LXXXIII.

COLUMBANUS cùm ſurripuiſſet Claudio tinnientem quamdam pendulam, quæ ſibi indito bidui duntaxat motu agebatur, & cujus occulta duo organa confracta erant; in eandem novis aliis duobus occultis organis inſtruendam, & motum ipſius in motum quindecim dierum integrorum refundendum, atque ejuſdem cum tabulam, in quâ horæ deſcribuntur, tum cardines inaurandos, ſumptum admiſit. Poſt elapſum ab illinc aliquantulum temporis ſpatium, confeſſo furtum iſtud, voluit ipſius Confeſſarius imponere obligationem dictæ pendulæ Claudio reſtituendæ. Quod quidem Columbanus non abnuit, ſed eâ conditione, quò ei Claudius referret omnes impenſas eidem adhibitas tam neceſſarias quàm utiles ac voluntarias: quoniam dimidio plus ejuſdem pendulæ pretium inde auctum eſt. Nonne poteſt rectâ conſcientiâ exigere, prædictas omnes impenſas ſibi à Claudio refundi?

RESPONS.

1. Jure docemur, diſtinguendas eſſe tres impenſarum ſpecies, ſcilicet earum, quæ in conſervandam rem furtivam neceſſariò conferuntur: *Impenſæ neceſſariæ ſunt, quæ ſi factæ non ſint; res, aut peritura aut deterior futura ſit*, inquit Lex (g); earum, quæ ad ejuſdem conſervationem, ſi minùs neceſſariò, tamen utiliter conducunt: *Utiles.... veluti arbuſti paſtinatione ultra quàm neceſſe fuerat.* Et earum quæ neque neceſſitatem habent, neque utilitatem, ſed merè voluntariæ ſunt, & causâ ſolius oblectationis admittuntur: *Voluptuaria ſunt, quæ ſpeciem duntaxat ornant, non etiam fructum augent, ut ſunt viridia & aquæ ſalientes, incruſtationes, loricationes* (id eſt tabulas pictas, inquit Gloſſa) *Pictura.*

(g) Leg. *Impenſa.* ff. de verborum ſignificatione.

2. Leges Civiles licitum faciunt, ut qui rem alienam furatus eſt, repetat ſumptus verè neceſſarios; eos verò, qui licet neceſſarii non ſint, aliquid tamen habent utilitatis, recipiat de re furtivâ, ſi ſine læſione prioris illius ſtatûs auferri poſſint. *Nullam habeant repetitionem* (fures) inquit Lex (h), *niſi neceſſarios ſumptus fecerint. Sin autem utiles: licentia eis permittitur, ſine læſione prioris ſtatûs rei, eos auferre.*

(h) Leg. *Domum.* 5. cod. de rei vindicat. lib. 3. tit. 32.

Quibus

Quibus in anteceſſum obſervatis, reſpondemus, poſſe omnino rectâ conſcientiâ à Columbano repeti, ſibi refundi à Claudio pecuniam, quam contulit in duo organa occulta, quorum inops erat præfata pendula; & in addendum eidem motum quindecim dierum, pro motu bidui, quo antea donabatur; ut poſſet per iſtud temporis ſpatium periodicum curſum agere, abſque eo quòd opus eſſet, eam rurſus contendi: Quippe prior impenſa eſſet neceſſaria; nullum ſiquidem uſum præbeat pendula, quæ ſuis occultis organis deſtituta eſt: Altera verò impenſa plurimùm eidem conferat utilitatis; & ex utrâque impenſâ pretium ipſius pendulæ dimidio plus augeatur. Alioquin fatendum eſſet, ſi Claudius non obligaretur, ad iſtas duas impenſarum ſpecies Columbano reſtituendas, futurum ut ipſe Claudius poſſet, nullo jure violato, ex impenſis Columbani rem ſuam facere locupletiorem: Quod planè repugnat ipſimet naturali æquitati, & conſtitutæ à Bonifacio VIII. regulæ (a), quæ ſic habet: *Locupletari non debet aliquis cum alterius injuriâ vel jacturâ:* Et iſti aliæ regulæ Juris Romani (b): *Jure naturæ æquum eſt, neminem cum alterius detrimento & injuriâ fieri locupletiorem.*

(a) Reg. 48. de reg. Juris in 6.

(b) Leg. *Jure.* 206. ff. de diverſis reg. Juris ant.

Quod pertinet ad auraturam, quam Columbanus addendam pendulæ curavit; iſta potiſſimùm eſſe debet loco voluntariæ & ſuperfluæ omnino impenſæ, quam Columbanus non admiſit, niſi causâ privatæ ſuæ oblectationis, quamque adeo amittere meretur.

Quæ hîc loci huc uſque dicenda habuimus, intelligenda ſunt, modò Columbanus in judicio damnatus non fuerit, ad amittendas omnes prædictas impenſas. Enimverò, ſi intentâ in eum eâ de re apud Judices causâ, ipſorum Judicum ſententiâ damnatorium ejuſmodi judicium in eum dictum fuiſſet; procul dubio obligaretur, ad ſubeundum iſtud judicium, & ſubjacendum iſti damnatoriæ ſententiæ, tanquàm pœnæ ſibi meritò debitæ propter furtum, quod fecit; juxta iſthæc verba. *Licet Dominus recuperaverit: Nihilominus fur ad pœnam furti, ſive manifeſti, ſive non manifeſti tenetur* (c).

(c) Arg. Legis. *Qui vas.* ff. de furtis. lib. 47. tit. 2.

CASUS LXXXIV.

Ascanius furto ſublatum à Bertino coccineum quoddam pallium, vendidit Gildardo, qui bonâ fide illud emit triginta libris, quique idem ſibi per tres menſes adhibitum cuidam ex amicis ſuis vendidit poſtea quadraginta quinque libris: Et deinde renunciatum eſt, iſtud pallium ab Aſcanio fuiſſe furto ſurreptum. Numquid nihil obſtante, quâ plurimùm innitebatur, bonâ fide, eum urget obligatio alicujus reſtitutionis?

Respons.

Gildardus tenetur ex conſcientiâ, ad referendum Bertino, non quidem integram quadraginta quinque librarum ſummam, quam de venditione prædicti pallii recepit, ſed tantummodò quod ejuſdem empti pretium exceſſit; hoc eſt libras quindecim. Cujus rei ratio eſt, quòd quanquàm ex ipsâ, quâ gaviſus eſt, bonâ fide tum emendo, tum vendendo pallium iſtud, ejuſdem integri pretii reſtituendi ſit immunis; obligatio tamen ei inducatur, quod inde percepit, lucri reddendi: Siquidem iniquum ſit, atque vel etiam ab ipſiſmet naturalis æquitatis Legibus omnino alienum, eum ex alienâ re fieri locupletiorem; ſecundùm duas regulas Juris in difficultate Superiori diſcutienda memoratas.

(d) S. Thom. 2. 2. q. 62. art. 6.

(e) Joann. Cabaſſutius juris can. theor. & prax l. 6. c. 17. n. 8.

Quæ præſens aſſertio noſtra planè conſentit Doctrinæ S. Thomæ (d), quem citat Cabaſſutius (e) in patrocinium ſequentis, quam eâ de re habet, deciſionis: *Si quis, dum bonâ fide poſſidebat, rem alienam alteri vendiderit; ad id ſolum tenebitur, quod ampliùs acceperit, juxta ſanctum Thomam.* Indeque inferendum quoque eſt, ſi res furtivè ſurrepta, vel donatione, vel luſione, ſeu quâcumque alia ratione fuerit à poſſeſſore bonæ fidei alienata; eundem ad nullam prorſus obligari reſtitutionem, cùm ei nihil inde quæſtûs acceſſit; atverò, ſi quid ei lucri inde deveniſſet, reſtitutioni tunc futurum obnoxium quantùm ad perceptum ex eâdem emolumentum. Exempli causâ, ſi dono ſibi datum pallium, quod non putabat furtivum eſſe, alteri gratuitò largitus fuiſſet; & ei donatarius munus aliquod ejuſdem ferè pretii ex grato animo rependiſſet; in iſto caſu obligaretur, ad reddendum accepti muneris pretium. Atque ita docetur à laudato Canoniſtâ, qui ſic proſequitur: *Si quamvis rem illam alienam non habuit, aliam nihilominus æquivalentem daturus fuerat, aut aliter impenſurus; reſtitutioni eſt obnoxius: quia ſic dici poteſt factus fuiſſe locupletior. Si autem nihil ejus vice fuerat impenſurus; non poteſt dici factus locupletior: ac proinde ad nihil tenebitur: niſi ſi donatarius ipſius aliquid ei per gratitudinem retribuerit: tunc enim hoc unum reſtituere tenebitur, in quo factus dici poteſt ex re alienâ locupletior.* Quod citatus Author confirmat ex Lege Codicis Juſtiniani, & unanimi Doctorum omnium conſenſu. *Ita ex ratione & præſcripto Juris docent Doctores unanimes poſt Legem primam Cod. de petitione hæreditatis, quæ reſtitutioni fructuum bonâ fide perceptorum adſtringit poſſeſſorem, quoties inde ditior factus eſt, ac in rem ejus verſum eſt, & fructus exceſſerint pretium curationis & operarum.* Interpretandæ verò ſunt juxta genuinum Legis iſtius ſenſum, quotquod aliæ Leges de eâdem materiâ tractantes eximunt ab obligatione reſtituendi bonæ fidei poſſeſſores (f).

(f) Leg. *Certum.* 13. cod. de rei vindicat. lib. 3. tit. 32.

Leg. *Malâ fide.* 3. cod. de condictione ex Lege. lib. 4. tit. 9.

Leg. *Qui ſcit* 25. ff. de uſuris. lib. 22. tit. 1.

Leg. *Bona fides.* 57. ff. de diverſ. reg. Juris ant. lib. 50. tit. 17.

Inſtitut. lib. 4. tit. 17. de rerum diviſ.

Eſt ergo determinandum juxta memoratum principium, ſi coccineum pallium, de quo quæſtio habetur, Gildardus ab Aſcanio ſibi gratuitò donatum vendidiſſet quadraginta quinque libris, futurum ut idem Gildardus obligaretur ex conſcientiâ, ad reſtituendam Bertino eandem pecuniæ ſummam, ſtatim atque compertum haberet, iſtud pallium fuiſſe ei furtivè ablatum: ſiquidem in eo caſu, cùm nihil pro pallio rependiſſet, ex pretio ejuſdem venditi, quod recepiſſet, factus eſſet locupletior.

Quæ ſumus eâ de re proſecuti, firmiſſimis ſimul ac fuſioribus omnino rationum momentis tractata reperiuntur apud Cardinalem Cajetanum in ipſius, quem ſcripſit in ſummam S. Thomæ Commentario (g).

(g) Cajetan. in 2. 2. q. 62. art. 6.

CASUS LXXXV.

Alphonsus furatus eſt Tribonio Patrono 50. volumina librorum *in folio*, quæ deponebantur Salmurii apud quemdam ipſius amicum, & eadem per mare vectanda Burdigalam curavit, quò poſt aliquos ab illinc menſes commigravit. Cùm ad feſtum Paſchatis furtum ſuum fuiſſet confeſſus, & prædicta librorum volumina etiamnùm haberet in ſuâ poteſtate; Confeſſarius ei juſſit, ut iſthæc volumina remitteret Salmurium, ſolutis in integrùm & vectionis eorumdem, & cæteris, quæ exportationis causâ neceſſe fuerit admitti, diſpendiis. Quâ de re quæritur, nùm coram Deo teneatur Alphonſus, ad reſtituenda prædicta quinquaginta librorum volumina in propriâ ſpecie Tribonio, & curandum, eadem evehenda in ipſummet locum, ex quo illa eripuit, & in quo Patronus iſte actu commoratur, atque ſic impenſas qualcumque diſſolvendas, ut nihil inde Tribonio ſumtûs inferatur?

Resp.

RESPONS.

Non eſt, unde in dubium adducatur, quin teneatur Alphonſus & quidem ex conſcientiâ, ad quinquaginta volumina librorum *in folio*, quâ ratione ipſius ei Confeſſarius injunxit, reſtituenda. Cum enim ex aliquo delicto perpetrato inducitur obligatio faciendæ reſtitutionis, ipſi potiſſimùm incumbit in ipſomet loco, in quo delictum admiſit, perſolvere debitam reſtitutionem. *Redintegranda ſunt omnia ex ſpoliatis*, inquit Papa Joannes I. (*a*), *& in eo loco, unde abſceſſerant, funditùs revocanda.* Aut potiùs juxta eam, quæ illi Canoni appoſita eſt à Correctoribus Romanis, annotationem: *Et in eorum, unde abſceſſerunt, poteſtatem funditùs revocanda.*

(*a*) Joan. I. in can. *Redintegranda* 3. 3. q. 1.

Quod autem attinet ad impenſas, ab iis in integrum ſuſtinendis nullâ ratione poteſt Alphonſus ſeſe ſubducere; neque legitimam habet eâ de re querelam, quippe qui propriâ ſuâ culpâ damnum iſtud experiatur; ſecundùm regulam Juris Canonici, quæ fert (*b*): *Damnum, quod quiſquis ſuâ culpâ ſentit, ſibi debet, non aliis imputare.* Et iſtam aliam Romani Juris (*c*): *Quod quis ex ſuâ causâ damnum ſentit, non intelligitur damnum ſentire.*

(*b*) Reg. 86 de reg. Juris in 6.

(*c*) Reg. 203. ff. de diverſ. regulis Juris antiq.

Neque verò eâdem ratione diſſerendum foret de eo, qui rem alienam aut inveniſſet, aut bonâ fide poſſediſſet. Neque enim tenetur, ad perferendas in reſtituendâ illâ re ullas impenſas; ſatiſque eſt, ſi eandem reddat proprietario in ipſomet loco, in quo res ipſa reperitur (*d*).

(*d*) Colloq. Condom. tom. 1. Colloq 6. ſect. 1. Fr. de Genec. theol. mor. tom. 9 tract 8 cap 7. q. 15. & 16.

CASUS LXXXVI.

THEONILLUS ablatam furtivè à Cornelio ovem unam in ſuum gregem aggregavit, & ab eâdem poſtmodùm ſuſcepit aliquos agnos. Ei obligatio indocta eſt ovis reſtituendæ, cui obligatio ni ſatisfecit: Verùm in dubiis animus illius eſt, num præterea non teneatur, ad agnos Cornelio reſtituendos. Quid eum agere neceſſe eſt, ut propriam conſcientiam in tuto ponat?

RESPONS.

Certiſſimum eſt, fundamento non carere, quæ ſibi Theonillus induxit, dubium ſeu Religionem, & illum omnino obligari, ad reddendos agnos, de quibus quæſtio inſtituitur. Neque enimverò res furtivè ſublata tantummodò reſtituenda eſt, ſed præterea obligatio inducitur fructuum, quos ipſa fecit, ſimul cum eâdem reſtituendorum; quando nimirùm naturæ eſt producendis fructibus feracis. Quod facile colligere eſt ex Decretali quâdam Celeſtini III. quam ſuperiùs jam retulimus in caſu Remigius (*e*); in quâ ſermo habetur de Religioſis quibuſdam, qui ipſius anthoritatem imploraverant contra violentam uſurpationem cujuſdam Archidiaconi, ex quâ plurimam eamque notabiliorem prorſus ſenſerant ruinam: De eâ autem laudatus Summus Pontifex ſic determinat jubendo nimirùm, ut prædictus Archidiaconus, quodcumque damnum iiſdem intulit, ſit reparaturus, neque tantummodò reſtituturus fructus & proventus, quos acceperat; verùm etiam fructus & proventus quos ipſimet Religioſi ſuos feciſſent, ſi poſſeſſiones, quas per vim occupaverat, iis licuiſſet ſervare ac retinere. Quâ de re advertendum eſt cum Gloſsâ (*f*), duas fructuum ſpecies recenſeri. Alios quidem, qui proveniunt ex induſtriâ, & labore illius, qui rem fructus illos producentem poſſidet; quale eſt lucrum, quod percipitur de argento, & de cæteris, quæ uſu conſumuntur. Alios verò, quos ipſa res ex propriâ ſuâ naturâ proprioque ſuo fundo ſponte fundit; quales ſunt fructus, quos aliquis ager, aut domus aliqua ſolet afferre. *Fructus induſtriales & naturales.* Quod omnino dilucidè reperitur explicatum apud S. Thomam (*g*), qui inde colligit, iniquum ejuſmodi poſſeſſorem non liberari, ex eò quod fundum ipſum reddat, ſed præterea obligari ad fructus & proventus tum perceptos, tum producendos ex ipsâ naturâ fundi reſtituendos, propterea quod ipſi iniquo poſſeſſori non vindicentur, ſed ei potiſſimùm cedant, à quo eoſdem violenter abſtulit. *Et ideo*, inquit Doctor Angelicus, *ſi quis domum alterius, vel agrum per uſuram extorſiſſet: non ſolùm teneretur reſtituere domum, vel agrum: ſed etiam fructus inde perceptos: quia ſunt fructus rerum, quarum alius eſt Dominus: & ideo ei debentur.* Ex quibus inferamus oportet, ſiquidem Theonillus in ſimili caſu conſtituatur; ipſi profectò induci obligationem agnorum reſtituendorum Cornelio, cui jure legitimo proprietatis cedunt; quippe qui fructus ſint ipſius ovis, quæ ei furtivè ſublata fuit, & quos ſuos feciſſet, ſi ipſi licuiſſet eandem poſſidere; quod tamen ſic (*h*) accipiendum eſt, ut quas fecit ipſe, quaſque Cornelius conferre neceſſe habuiſſet in pabulum ovis & agnorum, impenſæ neceſſariæ deducantur.

(*e*) Celeſtin. III. in cap. *Gravis*. 11. de reſtit. ſpoliat. lib. 2. tit. 13.

(*f*) Gloſſa in cap. *Gravis*. v. *Fructus*.

(*g*) S. Thom. 2. 2. q. 68. art. 3.

(*h*) Colloq. Lucionenſ. tom. 2. Colloq. 45. tom. 2.

CASUS LXXXVII.

ATTALUS mille libras Germano furtivè ſurripuit, & librarum duo millia debet Theodoro: At quoniam ex duobus librarum millibus tota res ipſius tantummodò conſtat: Atque adeo non poteſt, quæ ſibi mutua data eſt, pecuniæ ſummam ſolvere ſimul, & quam furtivè accepit, reſtituere; omnino peroptaret ſatisfacere Theodoro, quem ſummum amicum habet, & optimè de ſeipſo promeritum. Petit, num ſibi liceat rectâ conſcientiâ ſolutionem debiti priùs vel etiam potiùs præſtare, quàm Legem reſtitutionis, quâ erga Germanum aſtringitur, adimplere?

RESPONS.

Reſpondemus ea, quæ furtivè fuerunt ablata, jure potiori reſtituenda eſſe, quam quod contractum eſt, æs alienum diſſolvendum. Primùm ergo neceſſe eſt, quam Attalus Germano furtivè ſurripuit, rem ipſam reddi, deinde verò nominis quod fecit Theodoro, partem dimidiam expediri. Cujus rei prima ratio hæc eſt, quòd de re alienâ non poſſit quis propria ſua debita perſolvere, ſi verò non habeat, unde exeat ære alieno, ab eodem coram Deo abſolvatur; juxta regulam iſtam Juris (*i*), *Impoſſibilium nulla eſt obligatio.* Et iſtam aliam Juris Canonici (*k*): *Nemo poteſt ad impoſſibile obligari.* Jamverò non habet, quod proprii ſit juris ſui, niſi peculium mille librarum; ſiquidem, quæ ei ſuperſunt, millæ aliæ libræ pertineant ad Germanum, neque earumdem acquiſierit unquàm ullâ ratione dominium. Eaſdem igitur non poteſt addere mille libris, quæ ſunt in ſuâ poteſtate, ut ſeſe ære alieno, quod erga Theodorum contraxit, in integrum liberet. Secunda ratio ea eſt, quam ſumus in ſequenti deciſione proſecuturi, in quâ tractamus de ſolutione, quæ præſtanda eſt, debitorum legitimè contractorum, jure potiori, quàm, quæ importatur ex fœneratoriis obventionibus, obligatio reſtitutionis. Quæ quidem ratio proprium ſibi vindicat Authorem Gaugericum in ipſius annotationibus, quas confecit in ſummam Cajetani; & præſentis noſtræ deciſionis veritatem apertiſſimè atque invictiſſimè demonſtrat. Quam ob cauſam eandem allegatæ primo loco rationi annectere plurimùm juvabit. Nihilominùs ſi præ manibus etiamnum in propriâ ſuâ ſpecie extantes Attalus haberet eoſdem numericè nummos, ex quibus, quam Germano furatus eſt, mille librarum ſumma conflabatur; certiſſimum eſt in eo caſu futurum, ut neceſſariò obligaretur, ad eandem ipſi in integrum reſtituendam, nec quidquam ex eâ detrahendum causâ ſolutionis

(*i*) Leg. *Impoſſibilium*. 145. ff. de diverſis reg. Juris ant.

(*k*) Reg. 6. de regulis Juris in 6.

Digitized by Google

Theodoro præſtandæ, utpotè quòd dominium ejoſdem nunquàm fuerit conſecutus, ut patet; neque adeo poſſit eam adhibere ſibi ad diluendum æs alienum; quemadmodùm docent Sylveſter, Graffius, Reginaldus, Cajetanus, Victorellus, & cæteri Theologi morales.

(a) S. Anton. 2. part ſummæ theol. tit. 2. c. 2. §. 1.

Quam deciſionem mutuamur à S. Antonino (a), qui poſtquàm aſſeruit, præmittendam reſtitutionem rei alienæ ac præferendam eſſe fœneratoriis proventibus, qui percepti fuerunt, & quorum reſtituendorum obligatio incumbit, ſubjicit: *Quæ videntur rationabiliter dicta hoc excepto, ſcilicet quòd debeat priùs reſtitui rapina, furtum & uſura, quàm debita licita modo contracta. Hoc enim eſſet offerre holocauſtum de rapinâ. Sicut enim injuſtè acciperetur ab aliqua divite, ut daretur eleemoſyna pauperi, ut dicit Auguſtinus in can.* fortè 14. d. 15. *Ita etiam injuſtum videtur de eo quod juſtè debetur alteri, putà honeſti mutui, vel emptionis, vel alicujus liciti contractûs, reſtituat alienum: hoc enim eſſet rapere alienum: & non ſunt facienda mala, ut eveniant bona; ut Apoſtolus ad Rom.* 3. docet. Quam ſententiam S. Bonaventura ſimul cum plurimis aliis Theologis amplectitur (b).

(b) Joan. Medina de reſtit. q. 23. dub. 5. Michael Salonius in 8. Thom. 2. 2. q. 62. art. 8.

(c) Apud S. Thomam opuſc. 73. de uſuris c. 18.

Idem etiam habet Author cujuſdam Opuſculi, quod legitur inter opera S. Thomæ: En ſunt ipſiſſima verba laudati Authoris (c): *Majori juſtitiâ reſtituenda ſunt ablata, quàm debita ſint ſolvenda: cùm in hoc impleatur juſtitia tollens injuriam factam Deo & proximo: ſed in ſolutione debitorum nulla tollitur injuria, ſed tantùm ſolvitur juſtitia. Quare ſecundùm hoc videntur priùs reſtituenda ablata, quàm ſolvenda debita.* Quod prædictus tamen Author de eo potiſſimùm intelligit caſu, in quo reſtitutio, quæ facienda eſt clara, aperta ac determinata eſt... *Quandò reſtituenda, ſunt clara & aperta & determinata per apertam confeſſionem reſtituentis, debent jure præcedere omnia debita* (d). Cenſet tamen Cajetanus, ſi qua Lex aut aliqua conſuetudo quibuſdam in locis obtineret, quâ contrarium determinaretur; eidem inhærendum fore (e), quod idem quoque Graffius obſervat (f).

(d) Joan. Caballut Juris can. theor. & prax. l. 6. c. 23. n. 6.

(e) Cajetanus in ſumm. v. *Reſtitutio*, c. 8. n. 5.

(f) Jacob. de Graffiis deciſion. aurear. l. 2. c. 133. n. 3.

CASUS LXXXVIII.

Victricius furatus eſt Mauricio triginta dupliones aureos viginti Joanni, quinquaginta Geminio, centum Mario, & Proculo centum. Argentum iſtud furtivum totum conſumpſit, exceptis centum duplionibus aureis, quos Proculo furtivè ſurripuit. Animo deliberavit, quantùm poterit, quinque prædictis reſtituere: Atque ut propoſitum exequeretur, res ſuas, quas apud ſe reſiduas habebat, pretio librarum duorum millium venumdedit. At quoniam ea iſtâ ſummâ addictâ centum duplionibus aureis, qui Proculo ſurrepti fuêre, non conſtantur niſi tria librarum millia; atque adeo minùs centum duplionibus aureis habet, qui ſibi neceſſarii ſunt ad integram reſtitutionem eorum, quæ fuit furatus; quæſtionem inſtituit, quâ potiſſimùm ratione dividendi ſint trecenti dupliones aurei prædicti præfatis quinque viris, quibus injuriam & damnum attulit?

Respons.

1. Conſtat omnino, quos Victricius furatus eſt Proculo, centum dupliones aureos eidem ab eo primùm eſſe reſtituendos, ſiquidem apud eum etiamnùm extent in propriâ ſuâ ſpecie; neque ex eis quidquam cæteris quatuor eſſe dividendum; propterea quòd ipſi ſoli Proculo legitimo prorſus jure proprietatis vindicentur. Ratio eſt, quòd juris ſit omnino certiſſimi, res adhuc extantes & quarum unus idemque Dominus permanſit, neceſſe ſit ei primùm ac potiori jure reſtitui, cujus ſunt, quàm cæteris, quicumque eſſe poſſint, Creditoribus perſolvi; Qui enim eaſdem aut iniquâ poſſeſſione apud ſe detinet ex rapinâ, furto vel aliâ quâlibet injuſtâ ratione; aut etiam juſtè poſſidet, hoc eſt, ex depoſito commodato ad uſum, precario, locatione, ſeu titulo pignoris, earum Dominium propriè non fuit conſecutus; neque iiſdem proinde uti poteſt; nec ad debita ſua diſſolvenda, nec præſtandas, ad quas obligatur, reſtitutiones; ſed tenetur, ad eas vero iſtarum proprietario reddendas. *Hic ordo ſervari debet*, inquit Cabaſſutius (g), *ut primùm res aliena, ſi ſecundùm propriam ſubſtantiam extet, reddatur à quocumque teneatur.*

(g) Joann. Cabaſſut. ſupra cit. l. 6. c. 23. n. 6.

2. Victricius obligatur, ad cætera, quæ ei ſuperſunt, librarum duo millia quatuor reliquis reſtituenda; hoc eſt Mauricio, Joanni, Geminio & Mario, unicuique dividendo plus aut minùs, majoris aut minoris detrimenti, quod eorum quiſque ſuſtinuit, ratione ſervatâ (h).

(h) Fr. de Gen. theol. mor. tom. 6. tract. 8 cap. 7. q. 5. Colloq. Cond. tom. 5. Colloq. 17. ſect. 3.

CASUS LXXXIX.

Donatus cum milite quodam pactus eſt, futurum ut ei viginti nummos rependeret, poſtquàm Petro ſibi inimico fuſtem impegiſſet. Mandatum ſibi negotium executus miles pactam pecuniam à Donato repetiit: ſed noluit Donatus ſolvere niſi partem iſtius pecuniæ tantummodò dimidiam. 1. Nonne ei obligatio inducitur ex conſcientiâ, partis alterius ſuperſtitis eidem reſtituendæ. 2. Nonne poteſt præfatus miles iſtam pecuniam facere ſuam propter negotium iſtud à ſeſe executioni demandatum, & propter periculum, quod adiit in eodem gerendo, cui quidem ſeſe committere non dubitavit, tum ut pecuniam iſtam lucraretur, tum ut ab ipſo Donato gratiam iniret?

Respons.

Certum eſt 1. Donatum non obligari, ad perficiendum promiſſum, quo ſeſe aſtrinxit erga militem, neque ad quidquam eidem rependendum, quoniam, ut Imperator Juſtinianus declarat (i): *Quod turpi ex causâ promiſſum eſt; veluti ſi quis homicidium, vel ſacrilegium ſe facturum promittat, non valet.* En quibus verbis concipitur Lex una de Codice memorati Imperatoris (k), *Nullum enim actum, nullam conventionem, nullum contractum inter eos videri volumus ſubſecutum ex ea, vel ob id, quod interdicente Lege factum eſt: Illud quoque caſſum atque inutile eſſe præcipimus.* 2. Non licere præfato militi quidquam ſibi retinere eorum, quæ recepit à Donato, ad gerendum commiſſum ſibi negotium vis ipſi Petro inferendæ.

(i) Lib. 3. Inſtitut. tit. 20. de inutilibus ſtipulationibus. §. 24.

(k) Leg. Non dubium 5. cod. de legibus & conſtitut. Princip. &c. lib. 1. tit. 14.

Dicimus, non obligari Donatum, ad promiſſum iſtud, quo ſeſe erga militem aſtrinxit perficiendum; ut patet ex plurimis rationum momentis alibi memoratis (l): Et quæ ſupervacaneum eſt hîc loci iterum referre. Lex ipſa naturalis, Lex Divina, & quæ tum ex Eccleſiaſtico tum ex civili Jure Leges emanant, ejuſmodi conventiones deteſtantur, ac declarant prorſus irritas. Quin etiam iis, qui mandatum dederunt aliorum cædendorum, & multandorum, obligatio inducitur palam faciendi, quinam peccaverint, ut in eos ſeverè animadvertatur; quemadmodùm fertur in Edicto Franciſci I. promulgato anno 1536. (m) nedùm neceſſitas affertur, mercedis alicujus iiſdem rependendæ. Labor & difficultas, quæ vir facinoroſus ſentit, in gerendo ejuſmodi ſcelerato negotio, periculum, cui ſeſe committit, & beneficium, quo animo intendit ultorem complecti, totidem ſunt ipſius actûs conſectaria, quæ

(l) V. Promiſſum Caſu Scevola. 7.

(m) Edictum anni 1536. cap 3. art. 9. Bouchel Biblioth. Juris Gallici. v. *Injuria*.

proinde

proindè naturam criminis retinent, quo ipſe uctus inficitur; atque adeo nedùm præmium, quin potiùs ſeveras omnino pœnas ſibi vindicant. 2. Aſſerimus non licere præfato militi ſibi juxta conſcientiam retinere decem nummos, quos recepit; Atque è contrariò teneri, ad eoſdem reſtituendos, non quidem Donato, qui cùm eos rependerit tanquàm mercedem facinoris perpetrandi, eodem jure, quo miles, qui illos percepit meretur, quamobrem iis defraudetur: Siquidem peccaverit uterque tum contra juſtitiam, tum contra charitatem. *Ubi autem & dantis & accipientis turpitudo verſatur, non poſſe repeti dicimus: veluti ſi pecunia datur, ut malè judicetur.* Quæ ipſiſſima ſunt verba cujuſdam Legis de Digeſto (a). Eſt ergo reſtitutio pauperibus addicenda, aut in alios pios uſus convertenda. Atque ſic cenſet S. Thomas (b), qui varios explicans acquirendi modos, qui non ſunt liciti, eâ ratione loquitur: *Alio modo eſt aliquid illicitè acquiſitum, quia ille quidem qui acquiſivit retinere non poteſt; nec tamen debetur ei, à quo acquiſivit: qui ſcilicet contra juſtitiam accepit, & alter contra juſtitiam dedit: ſicut contingit in ſimoniâ in quâ dans & accipiens contra juſtitiam Divinæ Legis agit. Undè non debet fieri reſtitutio ei, qui dedit; & debet in eleemoſynas erogari; & eadem ratio eſt in ſimilibus, in quibus datio & acceptio eſt contra Legem.* Et iterùm alibi (c): *Aliquis dupliciter aliquid dat illicitè. Uno modo, quia ipſa datio eſt illicita contra Legem..... & talis meretur amittere quod dedit. Unde non debet ei reſtitutio fieri de his: & quia etiam ille, qui accepit: non debet ſibi retinere, ſed debet in pios uſus convertere.*

(a) Leg. Ubi autem. 3. ff de condictione ob turpem cauſam, lib. 12. tit. 5.

(b) S. Thom. 2. 2. q. 32. art. 7. in corp.

(c) Id. ibid. q. 62. art. 5. ad 2.

Quam ſâ de re S. Thomæ Doctrinam accuratiùs tenet S. Antoninus (d), & eam extendit ad caſum, in quo Judex aliquis accipit pecuniam ad judicium dicendum non rectum; ad Notarium, qui pecuniam ſibi oblatam percipit ad ſcribendum falſum atque ſuppoſititium aliquod inſtrumentum; ad teſtes, qui fidem ſuam patiuntur pecuniâ corrumpi, ut falſum dicant teſtimonium: & determinat prædictis ejuſmodi omnibus incumbere, quidquid receperunt in pauperes effundere.

(d) S. Anton. 2. part. ſum. theol. tit. 2. c. 5. §. 17.

CASUS XC.

Laurentius furatus eſt mille libras Theotimo, cujus copiæ coguntur omnino in anguſtum, & mille libras Fabio viro benè nummato. Non habet, unde reſtituat, niſi mille libras. Numquid eas debet Theotimo ſimul & Fabio ex æquâ parte dividere; aut Theotimo propter anguſtias, in quas compellitur, eaſdem in integrum reſtituere?

Respons.

Circa propoſitam difficultatem hæc eſt ſententia Authoris cujuſdam Opuſculi, quod S. Thomæ vindicatur. *Si unus ſit dives, inquit, & alter pauper & plus indigens his, de quibus reſtitutio facienda eſt; & æqualiter ſit clarum in utroque; adhuc priùs pauperi poteſt reſtitutio juſtè fieri, quàm diviti; eò quòd plus læſus eſt in oblatione ſuorum: & quia plus indiget* (e). Cenſemus ergò, Laurentium obligari, ad mille libras quas à Theotimo furtivè abſtulit, ei jure potiori, ut potè redacto ad terminos egeſtatis, reſtituendas, quàm Fabio, qui de rebus domeſticis eſt benè conſtitutus.

(e) Apud S. Thom. opuſc. 73. c. 18.

CASUS XCI.

Gabinius & Titius, quorum unicuique duobus annis diverſis ducentas libras Nicolaus ſurripuit, afficiuntur æquali rerum ſuarum inopiâ; vel abundantiâ. Quânam ratione reſtitutionem oportet à Nicolao præſtari, ſi nequeat ultra dimidiam partem furtivæ pecuniæ iſtius reſtituere?

Respons.

Quem appellavimus modò in ſuperiori deciſione, ſuam eâ de re ſententiam Author proponit iſtis verbis: *Si uterque ſit æqualis conditionis, ſcilicet in paupertate vel divitiis, & æqualiter clarum ſit de utroque, ſi uni priùs facta ſit injuria quàm alteri, adhuc illi priùs eſt reſtituendum* (f) *ordine juris naturalis, cui priùs facta fuit injuria.* Debet ergo Nicolaus ad illud principium ſeſe accommodare in caſu propoſito, quantùm ad obligationem reſtitutionis, quæ ipſi affertur.

(f) Idem cit. c. 18.

Quam aſſertionem plurimùm roborare eſt ex iſtâ regulâ Canonici Juris (g), quæ ſic habet: *Qui prior eſt tempore potior eſt jure.* Quod intelligendum eſt adhibitâ iſtâ clauſulâ, *cæteris paribus*, quam prædictæ regulæ Gloſſa apponit (h): *Hæc regula locum habet in iis, quorum utriuſque par eſt cauſa.* Jamverò nullum cauſæ conditioniſve diſcrimen occurrit, ut ſupponitur, Gabinium inter atque Titium; Siquidem par utriuſque ſit vel paupertatis vel divitiarum conditio; neuterque diligentiam adhibuerit, ut pecuniam ſibi furto ſurreptam recuperaret. Ergo Gabinio, cui primùm injuria irrogata eſt, jure potiori; quàm Titio, injuriæ ſatisfactio, damnique compenſatio ſunt exhibendæ.

(g) Bonifac. VIII. in reg. 54. de reg. juris in 6.

(h) Gloſſa in cit. reg. v. Qui prior.

Dicimus: *Neuterque diligentiam adhibuerit &c.* Si namque Titius, licèt nonniſi poſteriùs injuriam paſſus ſit, furem haberet compertum, ab eoque ducentas ſuas libras petiviſſet reſtitui, ſive in judicio, ſive privatâ tantummodò poſtulatione: Tunc obligaretur Nicolaus, ad eaſdem ei reſtituendas priùs, quam Gabinio. Cujus rei ratio eſt, quia in eo caſu, *utriuſque par non eſt cauſa*: Siquidem Titius prior egerit, ad rem ſibi furtivè ſurreptam recuperandam; & Gabinius ſiluerit, neque eâ de re, quidquam tentaverit. Eam autem regulam ſequuntur tum Juriſconſulti, tum Canoniſtæ; ut videre eſt apud Navarrum & alios (i); *Vigilantibus jura ſuccurrunt.* Exiſtimamus tamen, ſi Gabinius & Titius ad eam rerum neceſſitatem, quæ dicitur extrema detruderentur, aut etiam ad eam neceſſitatis anguſtiam, quæ penè extrema foret, in iſto caſu reſtituendam pecuniam oportere utrique ex æquâ parte dividi.

(i) Navar. Manual. c. 17. n. 53. v. Secundò. Sylveſter Prierias v. Reſtitutio. 6. q. 9. & alii.

CASUS XCII.

Gildardus ab annis quinque mille libras à Ludovico callidâ ratione corraſas nunc animo deſtinatum habet reſtituere; quoniam verò Ludovicus ab eo tempore diem obiit ſupremum, neque ipſius hæredes poteſt habere compertos; adivit Rollandum, cui conſcius eſt, ſolutam non fuiſſe à defuncto parem pecuniæ ſummam, quam debitam eidem ipſe vitâ migrans reliquit, & ei conditionem obtulit, ſi vellet ei cedere, quod ſibi debebatur, pro quingentis duntaxat libris, futurum, ut eas ipſi impræſentiarum numeraret; traditâ ſibi ad manum Chirographi cautione, quam ei Lodovicus confecerat, & præſtito ſimul conſenſu, futurum, ut ipſe quingentas ſuperſtites alias libras in proprium ſuum quæſtum converteret, aut ſaltem in pios uſus, quâ ratione ſibi videretur, conferret. Rollandus, qui rem ſibi debitam omnino periclitari putabat, oblatam conditionem ultrò prorſus atque alacriter acceptavit, & receptis quingentis libris, ei dedit ad manum ſyngrapham defuncti. Quâ de re quæritur, utrùm

utrùm Gildardus eâ ratione potuerit cum Rollando paciſci; adeò ut poſſit ſuas facere quingentas prædictas libras, quas iſte gratuitò concedere non dubitavit, nullâ remanente quantùm ad iſtam rem obligatione reſtitutionis?

Respons.

Non eſt, unde poſſit in dubium adduci, quin Gildardus in propoſitâ ſpecie potuerit, atque etiam ex conſcientiâ debuerit Rollando, quem Ludovicus moriens ſuum Creditorem reliquerat, reſtituere. Quandò namque qui rem alienam poſſidet, non poteſt eandem reddere neque Domino, cui jure proprietatis vindicatur, neque ipſius hæredibus; tenetur ad eam reddendam ipſius Creditoribus; ſiquidem ſuccedant in jus ſui Debitoris, cui reſtitutio, ſi fieri poſſet, eſſet præſtanda. Quam ſententiam tenent Sylvius, Sylveſter de Prierio, Saytus & Medina, quos præfatus Sylvius appellat in unâ quâdam ex ſuis deciſionibus anni 1617. (a). Verùm non minùs conſtat, omnino non potuiſſe, niſi violato prorſus omni jure, Gildardum cum Rollando tranſigere eâ ratione, quæ fertur in enunciandâ præſenti quæſtione. Cùm enim obligaretur ipſe, ad integram ſummam mille librarum reſtituendam, & ipſi ſuppeteret, undè valeret prorſus ſatisfacere prædictæ obligationi; ut ſupponimus; non potuit ab ejuſmodi Lege ſeſe ſubducere ſub prætextu debiti viliori pretio emendi; ſiquidem ei nulla legitima cauſa adeſſet tranſigendi cum iſto Creditore, cui tota iſta ſumma legitimâ ratione cedebat, quique non aſſentiebatur ejuſdem parti dimidiæ ſibi tantummodò ſolvendæ, niſi quia perſuaſum habebat, ſibi locum non dari ejuſdem in integrum recipiendæ; aut ſaltem non niſi ægrè admodùm ejus ſolutionem recuperari poſſe, atque ſolùm cùm liberet Gildardo, adversùs quem nullus ſibi titulus prædictæ ſummæ repetendæ ſuccurrebat. *Emere autem debitum Creditoris, ſecundùm quod in caſu proponitur, non eſt licitum*, inquit Sylvius: *Cùm enim debitor teneatur, ac poſſit totam ſummam reſtituere, nullum habet juſtum titulum ita tranſigendi, & quod Creditori debetur viliùs emendi. Imò deciperetur talis Creditor, perſuaſus quod totam ſummam ſibi debitam non poſſit recuperare, vel non ſine magnâ difficultate, & longâ morâ.*

(a) Fr. Sylvius reſol. var. v. *Reſtitutio.* 1. Sylveſter v. *Solutio.* q. 4. Gregor. Sayrus lib. 10. tract. 5. 6.7.

CASUS XCIII.

Remigius miles furatus eſt Martino equum, quem à quodam militari Ductore triginta duplionibus aureis menſe Septembris emerat, quemque animo deliberaverat ad menſem uſque Maii ſequentis retinere, venditurus eundem tunc temporis, quo ſolent omnes equeſtrium copiarum Ductores equos ſibi comparare, ut ſeſe ad bellum expediant; quemque poterat, ut admodùm veriſimile eſt, in ejuſmodi rerum circumſtantiâ quinquaginta duplionibus aureis venumdare. Remigius, qui dictum equum ubi primùm furto ſurripuit, ſtatim vendidit, obligatur-ne ad triginta dupliones aureos, qui conſtituunt pretium emtionis, Martino non tantùm reſtituendos; ſed præterea alios viginti dupliones aureos, quos ex venditione ſui equi per modum lucri retuliſſet?

Respons.

Obligatur ex conſcientiâ prædictus miles, ad triginta dupliones aureos, quos Martinus pro pretio equi rependit, non tantùm reſtituendos; verùm præterea, ad afferendam Martino damni, quod ei induxit, compenſationem: cùm nempe eum ſpoliavit lucro, quod certiſſimè facturus fuiſſet, ſi ſibi licuiſſet ſuum equum, prout ſtatuerat, ad menſem uſque ſequentis Maii cuſtodire, quo quidem tempore multò pluris eum vendidiſſet, quàm ſibi conſtiterat.

Concordat omnino quod hìc loci determinamus, cum ſententiâ Authoris Operis cujuſdam, quod S. Thomæ tribuitur (b). En namque quâ ratione loquitur de eo, qui furatus fuiſſet pullum equinum, aut vitulum, quem proprietarius deliberaverat cuſtodire, uſque dum attigiſſet annum perfectionis ætatis, & factus fuiſſet uſui præbendo aptior. *Aliquis furatus eſt pullum equinum aut vitulum, quem verus Dominus uſque ad annum perfecti valoris cuſtoditurus erat. Sed fur ſtatim vendidit, & liberavit ſe à furto. Quæritur, utrùm fur teneatur reſtituere pulli valorem tantùm, vel etiam æquivalorem?* Quâ quidem quæſtione ſic propoſitâ, ſubjicit, eum, qui furatus eſt præfatum pullum equinum, aut memoratum vitulum, obligari in eo caſu, ad reſtituendam illius æſtimationem ſumptam ex pretio, quo eundem vendidiſſet factum maturioris ætatis & anni perfectioris: *Quod videtur ſecundùm jura allegata*; & idem judicium ferendum eſſe de cæteris omnibus ejuſmodi.... *Si verò ſint res, quæ oblatæ ſunt, quæ ex ſui naturâ poſſunt ſecundùm naturam temporis augeri & creſcere in pretio: tunc tenetur ſpoliator reſtituere pretium ipſarum rerum, quod valituræ erant ſecundùm naturam rei & temporis.* Quod tamen intelligendum eſt: *Deductis expenſis & periculo*, juxta viri alicujus prudentis atque intelligentis æſtimationem.

(b) Apud S. Thom. opuſc. 73. de uſuris c. 20.

Quæ ſententia confirmari poteſt ex quâdam Decretali Celeſtini III. (c), in quâ laudatus Papa de quodam Archidiacono, qui bona Monaſterii cujuſdam iniquâ poſſeſſione retinebat, ſic declarat. *Mandamus, quatenùs prædictum Archidiaconum oblata prænominati Monaſterii fratribus cum integritate reſtituere, damna plenariè reſarcire.... compellatis; proviſuri ut non tantùm fructus à novo & violento poſſeſſore perceptos: Sed quos, ſi eis poſſidere fuiſſet licitum, poſſeſſores veteres percepiſſent, reddi faciatis eiſdem.* Quod omnino congruebat æquitati; ſiquidem ex violentiâ ſimul & injuſtitiâ præfati Archidiaconi factum eſſet, eos fructibus, quos aliàs potuiſſent percipere, fuiſſe defraudatos; ac proinde tenebatur ad detrimentum, quod inde ſenſerant reparandum; utpotè quòd iſta damni compenſatio non fuiſſet integra, nec ejus conditionis, qualem eam in ſimili caſu laudatus Papa determinat eſſe oportere. Ex quibus facile eſt inferre, Remigium obligari ad juſtum pretium equi, quem furatus eſt, Martino non tantummodò reſtituendum, ſed etiam ad præſtandam ei ratione, quâ jamjam explicuimus totius damni, quod inde paſſus eſt compenſationem (d).

(c) Celeſtin. III. in cap. *Gravis*, 11. de reſtit. ſpoliat. lib. 2. tit. 13.

(d) Colloq. Lucionenſ. tom. 2. colloq. 45. q. 2. Colloq. Condomenſ. tom. 1. colloq. 15. ſect. 3.

CASUS XCIV.

Andreas, Gildardus, Ludovicus & Bertinus fructus de Oliviarii horto diripuêre. Andreas author eſt iſtius rapinæ primarius, & cæterorum nocentiſſimus; quoniam juſſit, aut mandatum dedit cæteris tribus, ut ad eandem faciendam, operam ei ſuam præberent. Oliviarius annuit eidem condonandæ gratiæ, quin etiam ipſi ſolvendo reſtitutionis, quæ ei incumbebat, obligatione. Numquid Gildardus, Ludovicus & Bertinus ſunt quoque cenſendi eâdem abſolvi, quæ ſibi inducebatur, obligatione reſtitutionis?

Respons.

Si Gildardus, Ludovicus & Bertinus fructus direptos non habeant in ſuâ poteſtate; cenſentur obligatione reſtitutionis omnino liberari, ex condonatione factâ ab Oliviario ipſi Andreæ autori detrimenti coryphæo atque primario: præſertim verò ſi Oliviarius veniam Andreæ indulgendo ſignificaverit, eam ſibi mentem ineſſe, ut cæteri condonationis ejuſdem ſint participes. At ſi quis eorum prædictos fructus etiamnum in ſuâ poteſtate retineat; remanet ſemper obligatus, ad faciendam Oliviario reſtitutionem: addendum eſt præterea; ſi Gildardus, Ludovicus & Bertinus ſoli fructus diripuerint ex juſſu, ſeu mandato ſibi dato ab Andreâ; & Oliviarius iiſdem gratiam fecerit, atque eos ab obligatione reſtituendi ſolverit; Andream autorem iſtius furti primarium ac magis principalem, non ideo ſubduci ab ejuſdem reſtitutionis obligatione, licèt cæteris tribus condonatum fuerit; ni Oliviarius non ignorans, Andream fuiſſe ejuſdem furti ſocium ac participem, omnibus conceſſerit generalem verbis expreſſis conceptam reſtitutionis immunitatem. Atque eâ ratione cenſet Autor Theologiæ moralis Gratianopolitanæ (*a*).

(*a*) Fr. de Gen. theol. mor. tom. 6. tract. 8. c. 7. quæſ. 3.

CASUS XCV.

Felix & Godefridus furtivè ſorreptum Floriano horologium manuale argenteum vendiderunt Norberto, qui illud idem ab ipſis furtivè fuiſſe ablatum non ignorabat. Quis iſtorum trium priori ac potiori jure; quàm alii duo, obligatur ad illud reſtituendum?

Respons.

Eſt hoc loco principii certiſſimi poſitum, eum, qui rei alienæ furtivæ malæ fidei poſſeſſor extat, obligari, ad eandem reſtituendam præ cæteris, qui ejuſdem ſurripiendæ quoquo modo participes ac ſocii fuerunt. Incumbit ergo Norberto principaliter ac primariò reſtituere Floriano manuale horologium, præ Felice & Godefrido, qui, non niſi ſecundario & loco Norberti non reſtituentis, obligantur ad reſtitutionem. *Si ſciens emeris rem furtivam*, inquit celeberrimus quidam Avenionenſis Profeſſor (*b*), *Domino teneris reſtituere, etiam cum jacturâ ſoluti à te pretii.*

Quæ deciſio planè conſentit Doctrinæ S. Chryſoſtomi, qui ſic habet: *Hoc autem*, inquit præfatus Pater (*c*), *ſanciunt etiam Leges externorum, quæ, iis dimiſſis, qui rapuerunt & abſtulerunt, ab illis jubent petere, apud quos tua eſſe inveneris. Si erga eos quidem noris, quibus facta eſt injuria eis redde … ſi autem ignoras; aliam tibi do vicem, nec te exclusa à remedio, nempe ut egentibus omnia tua distribuas, & ſic malum curabis.* Quibus addendum eſt, poſtquàm iniquus rei furtivæ poſſeſſor eandem reſtituit; cæteros ejuſdem furti participes ac ſocios manere ab omni prorsùs obligatione reſtitutionis ergà proprietarium abſolutos.

(*b*) Joan. Caballut. juris can. theor. & prax. lib. 6. c. 23. n. 4.
(*c*) S. Chryſoſt. Hom. 15. in 2. ad Corinth. 5.

CASUS XCVI.

Blesilla ancilla cujuſdam Mercatoris, qui cellæ ſuæ vinariæ fidei ipſius concredidit adminiſtrationem, duas pintas vini furtivè ſurreptas per unamquamque hebdomadam dedit Puero in officinâ miniſtranti, præter conſuetam, quæ ei debebatur, portionem. Uter obligatur primariò, ad reſtituendum, aut Ancillæ, quæ vinum furata eſt, aut pueri in officinâ miniſtrantis, qui illud idem bibit?

Respons.

Puero in officinâ miniſtranti; qui bibit vinum, primariò incumbit pretium ejuſdem reſtituere. Ratio eſt, quia qui rem aliquam furtivam malâ fide conſumpſit, habendus eſt quaſi remanens etiamnùm ejuſdem poſſeſſor; juxta regulam iſtam juris Canonici (*d*): Pro poſſeſſore habetur, *qui dolo deſiit poſſidere.* At, ſi reſtituere omiſerit; in ancillam recidit obligatio reſtitutionis; tandemque, ſi alteruter reſtituat, alteri jam nulla remanet obligatio Mercatori quidquam reſtituendi: atque res ita ſe habet in cæteris omnibus caſibus, in quibus concurrunt in idem detrimentum inferendum plurimi ſocii atque participes (*e*). Eſt tamen obſervandum, ſi Bleſilla reſtituiſſet, & prædictus puer ei fidem feciſſet, futurum, ut ipſi compenſationem aliquam afferret, ipſum remanſurum ex conſcientiâ obligatum, ad fidem datam exſolvendam: atque vel eo potiori jure, quòd prior teneatur, ad faciendam reſtitutionem.

(*d*) Reg. 36. de reg. juris in 6.
(*e*) De Gen. theol. mor. tom. 6. tract. 8. cap. 7. quæſ. 2.

CASUS XCVII.

Fullonius furto ſuſtulit à Joanne calamariam thecam argenteam, quam Titio deinde dono dedit, qui perſpectum omnino habebat, eandem à Fullonio fuiſſe furtivè ſurreptam. Titius eam poſt dies octo amiſit. Uter obnoxius eſt reſtitutioni?

Respons.

Incumbit in ſolidum utrique, & alterutri altero non reſtituente, thecam iſtam calamariam argenteam, aut ejuſdem pretium Joanni referre; qui quidem Joannes proindè non obligatur, ad diſcutiendum unum præ altero, & agendum adversùs unum potiùs quam in alterum, rei ſuæ repetendi gratiâ; ſed jus habet recurrendi ad alterutrum prout ſibi libuerit: beneficio diſcuſſionis, quod ſibi poſſunt vindicare, qui uni eidemque civili debito in ſolidum (*f*) aſtringuntur, nonquam obtinente quantùm ad debita, quæ ex delicto contrahuntur.

Ac primò quidem Fullonius obligatur ad reſtitutionem *rationæ injurioſæ acceptionis*, & Titius, *ratione rei* (*acceptæ*). Quæ ſunt ipſiſſima verba S. Thomæ (*g*), qui rationem iſtam affert, nimirùm quia *reſtitutio non ordinatur principaliter ad hoc, quòd ille qui plus habet, habere deſinat: ſed ad hoc, quòd illi qui minùs habet, ſuppleatur. Undè in his rebus, quas unus pòteſt ab alio accipere ſine ejus detrimento, non habet locum reſtitutio: putà, cùm aliquis accipit lumen à candelâ alterius. Et ideo, quamvis ille qui abſtulit, non habeat id quod accepit: ſed in alium ſit tranſlatum: quia tamen alter privatur re ſuâ, tenetur ei ad reſtitutionem & ille qui rem abſtulit ratione injurioſæ acceptionis: & ille qui rem habet ratione ipſius rei.*

(*f*) Novellæ Novimni. 99. c. 1. de duobus reis promittendi. Authentic. collat. 7. tit. 11.
(*g*) S. Th. 2. 2. q. 62. art. 6. ad 1.

Quod idem docet Sylvius (*h*), poſt Sylveſtrum Mozolinum, Navarrum, Banneſium, Sotum, Majorem, Medinam, Salonium, & plurimos alios. *Qui rem alienam emit malâ fide*, inquit S. Thomæ, interpres *tenetur eam vero Domino reſtituere, etiam cum ſuo damno proprio: neque tantùm rem ipſam: ſed etiam omnes illius fructus perceptos, & eos, qui tempore intermedio potuerunt percipi. Quòd ſi perierit, ſive cum culpâ, ſive ſine culpâ & fortuito, tenetur reddere æquivalens, idque juxta ſummum ſuum valorem, quo valuit eo tempore, quo habuit.* Ex quibus verbis patet, Titium qui calamariam thecam argenteam malâ fide emit, & deindè perdidit, non minùs quam Fullonium, qui eandem abſtulit furtivè, obligari ad præſtandam Joanni reſtitutionem.

(*h*) Fr. Sylvius in S. Th. cit. quæſito 1. conclus. 1. Et apud eum Sylveſter de Prierio v. *Reſtitutio.* 3. q. 7. Navar. Manual. c. 17. n. 19. Joan. Major. in 4. diſt. 15. q. 26. & alii.

CASUS XCVIII.

Flaminius ab annis quinque vel ſex, viginti nummos aureos ab Hero ſuo Cæſare furtim abſtulit. Sincerâ verò pœnitentiâ motus paucis ab illinc diebus eoſdem ad manum tradidit ſuo Confeſſario vico ſpectatæ omnino integritatis, cui mandatum ſupplex dedit, ut eos vellet Cæſari restituere. Qui quidem ab ipsâ die craſtinâ iter ingreſſus eoſdem ipſi delaturus, & ſummam iſtam habens ad manum quo tempore parvi navigii ſubſidio flumen quoddam tranſibat, ſubitu venti furentis impetu in undas excuſſus eſt, & iiſdem ſubmerſus: atque adeo ex infortunio eodem viginti nummi aurei perierunt. Flaminius petit, an coram Deo teneatur, ad ſuſtinendam iſtam jacturam, & viginti nummos aureos alios Cæſari reſtituendos; atque utrùm eadem ſibi induceretur obligatio in ſimili caſu, ſi vicibus pluries repetitio iteraretur?

Respons.

Reſpondemus. Flaminium ex conſcientiâ obligari, ad alios viginti nummos aureos in propoſito Caſu Cæſari reſtituendos; atque, eodem quoties recurrente, toties eandem ipſi recurrere reſtitutionis obligationem. Cujus rei ratio hæc eſt, quòd in causâ reſtitutionis, cujus affertur neceſſitas ex aliquo delicto perpetrato, nunquàm ejuſdem immunitas accipiatur, donec res reſtituenda ad manus uſque veri ſui Domini pervenerit: quoniam qui detrimentum aliquod intulit, *tenetur ad reſtitutionem non ſolùm ratione rei, ſed etiam ratione injurioſæ acceptionis; etiamſi res apud ipſum non remaneat*; ut loquitur S. Thomas (*a*).

(*a*) S. Th. 2. 2. q. 62. art. 6. in corp.

Quam eandem doctrinam S. Antoninus proponit iſtis verbis (*b*): *Si tamen vitium uſuræ, vel furti, vel alterius damni eſt occultum; & reſtitutio occulte modo per ſe, vel per alium facienda eſt, ut non detegatur perſona... Caveat etiam diligenter, quòd tùm per alium facit, ita faciat cautè, quod is recipiat, cui debet, & non ille ſibi retineat, quia non eſſet liberatus.*

(*b*) S. Anton. 2. part. ſum. theol. tit. 2 c. 4. §. 1.

Eâdem ratione cenſet Cabaſſutius (*c*): *Si titulo injuſtæ acceptionis* (tenebatur) *nullatenùs liberatur debitor*, ait laudatus Canoniſta, *licèt res in manibus internuntii abſque dolo, ſed caſu fortuito deperierit. Ratio eſt, quia caſum iſtum culpa præceſſit debitoris: niſi enim alienum uſurpaſſet: res iſta non incidiſſet in illum caſum, quo ſupponitur periiſſe in alienâ manu: poſito enim, vel culpæ vel mora præcedentibus caſus etiam fortuitus imputatur. cap. finali. De depoſito.*

(*c*) Joan. Cabaſſut juris can. theor. & prax. l. 6. c. 25. n. 4.

Juvat autem eâ de re obſervare, ſi Flaminio Cæſari confeſſo ſuum furtum iſte deſignaſſet tanquàm internuntium præfatum Confeſſarium, futuram jam prorsùs diſparem ipſius Flaminii conditionem. Ubi primùm enim Creditor internuntium eligit, cenſetur cum eo fieri una eademque perſona, atque in ſemetipſum recipere, quotquot poſſunt contingere, fortuitos eventus; tandemque acceptum ferre, quidquid fidei ac manibus internuntii concredi mandavit (*d*).

(*d*) Colloq. Lucion. tom. 2. Colloq. 47. q. 3. Colloq. Condom. tom. 1. colloq. 17. ſect. 2. De Gen. theol. mor. tom. 6. tract. 8. c. 7. quæſt. 19.

CASUS XCIX.

Ruffina cernens mortuum eſſe ſuum maritum abſque eo quòd pepercerit, ſacculum mille librarum, & plurima ſcruta ad pretium uſque quadringentarum librarum de communione bonorum avertit, opem ferente Angelicâ ſuâ vicinâ, cui mercedis loco nummos aureos decem rependit. Angelicæ confitenti, ſeſe ei in eâ re fuiſſe auxiliatam, debetne Confeſſarius obligationem inducere, decem aureorum nummorum ſolummodò reſtituendorum; an etiam Ruffinâ ipsâ non reddente, ſummæ furtivæ in integrum ſimul cum univerſis ſcrutis præſtandæ?

Respons.

Non tantummodò debet Confeſſarius Angelicæ inducere ei, quos recepit in pretium occultati furti, nummorum aureorum decem reſtituendorum obligationem. Cùm enimverò non minùs, quàm ipſa Ruffina, concurrerit in furtum faciendum, profectò tenetur in ſolidum ad detrimenti totius; quod emerſit inde hæredibus defuncti, compenſationem: adeo ut, ſi Ruffina nequeat, aut nolit, iſtius reſtitutionis obligationi ſatisfacere, Angelicæ incumbat ex conſcientiâ neceſſitas eidem in integrum ſatisfaciendi. Attamen ſi, quod reſtituendum eſt, ipſa non poſſet totum refundere; ſaltem debet Confeſſarius eam obligare, ad reſtituendos decem nummos aureos, quos lucrata eſt, eique injungere, ut quàm impenſiſſimè Ruffinam impellat, ad Reſiduum, quod ipſa debet iiſdem hæredibus congruenti reſtitutione de propriis manibus dimittendum.

CASUS C.

Guinebaldus Colonus noctu petiit horreum Nicolai ſui vicini, cum animo ei furandi triticum. At quoniam nullus ei locus patebat illuc ingrediendi, niſi per feneſtram paulò altiorem; ſuarum ovium cuſtodi juſſit, ut ſibi ſcalas admoveret, & earumdem partibus infimis totus innixus hæreret, quamdiù feneſtram ipſemet aſcenſu ſuperaret; ac deindè ſedulò excubaret, ne in furto faciendo deprehenderetur. Quæ quidem omnia, ut mandata fuerant, omnino perfecta ſunt; atque vicibus pluriès repetitis extulit inde Guinebaldus modios frumenti duodecim. Poſt elapſos aliquot menſes inopinatâ morte ſublatus eſt, nullâ factâ reſtitutione, neque adhibitâ ullâ cautione, quâ curaverit, à liberis ſuis iſtius furti prorſus inſciis damnum iſtud reſarciendum. Quâ de re quæſtio habetur, nùm prædictus ovium cuſtos, cui nihil quidquam ex iſto furto quæſtûs acceſſit, quique furanti ſuo hero non tulit opem, niſi propterea quòd timeret, ne ab eo, ſi parere recuſaſſet, extruderetur, nihilominùs coram Deo obligetur, ad pretium furtivi frumenti Nicolao reſtituendum?

Respons.

Manifeſtum eſt, prædictum ovium cuſtodem teneri, ad pretium frumenti, quod Guinebaldus furatus eſt, reſtituendum; ſiquidem ad iſtud furtum admiſſum à ſuo hero mutuam operam ſuam verè ac propriè contulerit. Idem namque de Guinebaldo, & iſtius ovium cuſtode ſtatuendum eſt, quod Lex (*e*) determinat de duobus, qui furati ſunt, & extulerunt unam trabem, quam ſolus ex eis unus efferre non potuiſſet, eos nimirùm in ſolidum obligari, aut ad eandem reſtituendam, aut ad juſtum illius pretium refundendum. *Si duo, pluresve unum tignum furati ſunt, quod ſinguli tollere non potuerint*, inquit citata Lex, *dicendum eſt, omnes eos furti in ſolidum teneri; quamvis id contrectare, nec tollere ſolus poſſet: & ita utimur. Neque enim poteſt dicere, pro parte furtum feciſſe ſingulos; ſed totius rei univerſos: ſic fiet ſingulos furti teneri.*

(*e*) L. *Vulgaris.* 21. §. 9. ff. de furtis. lib. 47. tit. 2.

Quod idem etiam docet S. Thomas (*f*), cùm dicit, eum, qui mutuam operam efficienter contulit, ad faciendum furtum, licèt in nullam partem lucri venerit, obligari ad reſtitutionem: quoniam concurrit in actum, quo factum fuit, & ſocius fuit ac particeps injurioſæ acceptionis. *Ad reſtitutionem tenetur aliquis*, inquit, *non ſolùm ratione*

(*f*) S. Th. 2. 2. q. 62. art. 7.

ratione rei alienæ, quam accepit; ſed etiam ratione injurioſæ acceptionis. Et ideo quicumque eſt cauſa injurioſæ acceptionis, tenetur ad reſtitutionem.

Sylvius laudati S. Doctoris fidus interpres eandem doctrinam ſequitur, & in exemplum affert, quam hic loci diſtringimus, propoſitam ſpeciem. *Sic cauſa efficax eſt*, ipſius ſunt appellati Theologi verba (a), *non ſolum ille, qui exequitur actionem... ſed etiam is, qui .... ſcalas, vel alia inſtrumenta ſubminiſtrat ... etiamſi non deeſſent alii, qui fuiſſent idem facturi.* Et iterùm: *Participans intelligi poteſt dupliciter; aut qui participat in crimine, tanquàm ſocius furti, aut alterius maleficii, ut ſimul furando; ſcalas, fure aſcendente, ſuſtinendo; excubias, aliis furantibus, agendo ..... aut qui ſolùm participat in prædâ, ſeu re furtivâ.*

(a) Fr. Sylvius in S. Th. loco cit. in reſp. ad 1. quæſt. & de particip.

CASUS CI.

Natalis, qui ſpuriam quamdam Cellæ vinariæ Flori vicini ſui clavem apud ſe clanculum habebat, per ſpatium ſex circiter menſium ei furatus eſt ad menſuram uſque dolii unius vini pretioſioris atque robuſtioris, quod inter lautas epulas, quibus amicos ſuos iſtius furti prorſus inſcios multoties excepit, largiſſimè combibit. Florus ubi certum atque exploratum habuit, ſibi damnum fuiſſe à Natali illatum, capitis eum accuſare incœpit: quod quidem in causâ fuit: cur Natalis ſeſe fugæ conjiciens deſeruerit regionem iſtam, & in aliam non cognitam diffugerit. Quâ de re proponitur, utrùm in foro interiori præfatis Natalis tribus amicis inducatur obligatio, Floro reſtituendi pro ratâ parte vini iſtius, quod combiberunt?

Respons.

Reſpondemus, in caſu propoſito tribus amicis Natalis nullam prorſus induci reſtitutionis obligationem. Ratio eſt, quòd, quandò quis furtivæ alicujus rei, quam furtivam ignorabat, bonâ fide fuit particeps; non teneatur, ad eandem reſtituendam, niſi cùm iſta remanet in propriâ ſuâ ſpecie, neque conſumpta fuit; atverò poſtquàm bonâ fide conſumpta eſt; obligatio tantùm affertur, lucri, quod ex eâdem conſumptâ acceſſit, reſtituendi. Unde ſequitur, ſi præfati tres amici non combiberint cum Natali vinum, quod iſte Floro furatus eſt, niſi inter epulas, quibus adhibiti ſunt, atque in caſibus extraordinariis; ut innuitur in præſenti, quam expendimus, ſpecie; adeo ut nihil quidquam proprio ſuo vino ex ejuſmodi conviviis comparſerint; nullam iis adducendam eſſe obligationem ſatisfaciendi per aliquam reſtitutionem, propter bonam fidem, in quâ verſabantur, cùm vinum iſtud potaverunt. Verùm ſi furti vel tantillùm conſcii fuiſſent; obligarentur in eo caſu, ad pretium vini, quod cum malâ fide conſumpſiſſent, Floro reſtituendum. Atque eidem reſtitutioni locus eſſe debet, ſi, cùm ſolerent inter ſumendos ſuos ordinarios cibos, vinum bibere, ſuo vino parſerint, vinum Flori eum bonâ etiam fide combibendo: tunc enim obnoxii ſunt reſtitutioni, pro ratione commodi, quod inde perceperunt; quemadmodùm evidenter habetur ex Lege, quæ declarat, bonæ fidei poſſeſſori incumbere, id ex quo rem ſuam auxit, reſtituere (b): *Si factus ſit locupletior*: Quod quidem æquitati naturali conſentaneum omnino eſt, quæ non ſinit, quemquam ex alienâ re fieri ditiorem; ut ait Bonifacius VIII. (c). *Locupletari non debet aliquis cum alterius injuriâ, vel jacturâ*: cui dicto planè congruit iſta regula Juris Romani (d): *Jure naturæ æquum eſt, neminem cum alterius detrimento & injuriâ fieri locupletiorem* (e).

(b) L. *Utrum*. 23. ff. de hæreditatis petitione lib. 5. tit. 3.
(c) Reg. 48. de reg. juris in 6.
(d) L. *Jure*. 206. ff. de diverſis reg. juris ant.
(e) Colloq. Condom. tom. 1. colloq. 14. ſect. 2. Fr. de Genet. theol. mor. tom. 6. tract. 8. c. 6. quæſt. 13.

CASUS CII.

Leodebertus tria panni volumina de tabernâ Stephani noctu ſurrepta depoſuit apud Flavianum ſuum conſanguineum qui eâdem ipſi apud ſe cuſtodire non dubitavit, & poſt dies octo reddidit. Quâ de re quæſtio eſt, utrùm Flavianus, quem furtum iſtud non latebat, teneatur, ipſo Leodeberto non reſtituente, ad pretium panni Stephano perſolvendum?

Respons.

Siquidem Flavianus furtivorum prædictorum panni voluminum fuerit conſcius, eadem apud ſe cuſtodienda receperit, ac deinde Latroni reddiderit, veri nominis, eſt id, quod appellatur rerum furtivarum celator atque receptor; adeoque tenetur in ſolidum ſimul cum eo, qui eadem furatus eſt, ad integram detrimenti, quod Stephano fuit illatum, reparationem; utpotè qui in illud idem inferendum efficienter concurrerit, furtum occultando, & ad manus Latronis tradendo; cùm è contrariò non debuiſſet illud de propriis manibus dimittere; ſed potiùs providere, ut Stephano reſtitueretur. Atque illud potiſſimùm infertur ex iſtis verbis S. Auguſtini, quæ Gratianus refert in Canonem excerptum de Epiſtolâ, quam laudatus S. Doctor ſcribit ad Macedonium, quæque recenſetur inter opera præfati Patris juxtà recentiorem editionem quinquageſima tertia, & juxta priſcam editionem habebatur quinquageſima quarta (f): *Illud verò fidentiſſimè dixerim, eum, qui pro homine ad hoc intervenit, ne malè ablata reſtituat, & qui ad ſe confugientem, quantùm honeſtè poteſt, ad reſtituendum non compellit, ſocium eſſe fraudis & criminis. Nam miſericordiùs opem noſtram talibus ſubtrahimus, quàm impendimus. Non enim opem fert, qui ad peccandum adjuvat, ac non potiùs ſubvertit, atque opprimit.* En ipſiſſimus eſt caſus, in quo Flavianus conſtituitur. Nam confugientem ad ſe Leodebertum admiſit, nec, quantùm honeſtè potuit, ad reſtituenda furtiva tria panni volumina, compellit: quin immò eadem apud ſe cuſtodienda atque occultanda recepit, & in ipſius manus deindè reddidit. Eſt ergò, ſecundùm S. Auguſtinum, ſocius furis, & rei furtivæ particeps; & conſequenter in ſolidum cum Leodeberto obligatus, ad integram totius damni, quod Stephanus inde pertulit, præſtandam compenſationem (g).

(f) S. Aug. in can. *Si res*. 1. 3. 14. q. 6.

(g) Colloq. Condomens. cit. & de Gen. loco cit. quæſt. 12.

CASUS CIII.

Nobilius, cùm auctor fuiſſet Caïo, ut Joanni Avunculo ſuo furaretur quingentas libras, commercii ſui, quod malè ſe habebat, juvandi gratiâ; & eidem in animum induxiſſet, omnino non poſſe aliter ſuſtineri, quam faciebat, negotiationem; Caïus obfirmavit ſe conſilium iſtud pernicioſum ſequi, ſalvâ reſtitutione earumdem faciendâ, ſi per facultates aliquandò ſibi liceret. Nobilius advertens, ſeſe in peccatum lethale ex dato ejuſmodi conſilio impegiſſe; & conjiciens, futurum ut ſuus Confeſſarius obligationem ei poſſet inducere dictarum quingentarum librarum reſtituendarum, conſilium ſuum reſcidit, & pro virili parte conatus eſt ab eodem exequendo Caïum avellere. At verò Caïus ipſe, quem nimiùm movebant allegatæ à Nobilio rationes, propoſiti furti remanſit omnino tenax, atque reverà paulò poſt Avunculo ſuo prædictam ſummam defraudavit. Nùm in eo caſu Nobilius obligatur, Caïo non reſtituente, ad quingentas iſtas libras Joanni rependendas?

Resp.

Respons.

Eſt hoc loco principii conſtantis & omnino certiſſimi conſtitutum, ut qui rem iniquam ſuaſit, teneatur ad integram totius detrimenti, quod ex ſuo conſilio proximo intulit, reſtitutionem: *Tenetur conſiliator, aut palpo: id eſt adulator, ad reſtitutionem*, ait S. Thomas (a), *quandò probabiliter æſtimari poteſt, quòd ex hujuſmodi cauſis fuerit injuſta acceptio ſubſecuta.* Ut igitur Caïus furtum iſtud non fecit; niſi motus conſilio, quod ei dederat Nobilius; nec niſi quoniam ex allegaris ab eo rationibus ad furandum maximè fuit adductus; iri non poteſt inficias, quin primum iſtud conſilium vera cauſa ſit furti, quod Caïus commiſit, & cujus non aliam ob cauſam ſemetipſum aſtrinxit; quàm quoniam altâ ipſius mente remanſerunt repoſitæ rationes ipſæ, quas Nobilius in medium protulerat, licèt poſteà omnia fecerit & nihil intentatum reliquerit, quò contrarium in ipſius animum induceret; adeoque videtur, nullâ ratione ſubduci poſſe Nobilium ab obligatione quingentarum librarum, Caïo non ſatisfaciente, reſtituendarum.

(a) S.Th.2.2. q.62.art 7.in corp.

Poteſt hæc noſtra aſſertio plurimùm confirmari ex verbis ſequentibus Sylvii (b): *Cauſa efficax eſt omnis ille, qui acceptionem injuſtam per ſe operatur, vel alteri ſic cooperatur, ut ex ejus cooperatione ſequatur injuſta acceptio.* Et deindè poſtquàm obſervavit, juxtà Legem (c), nomine ſuaſorum eos potiſſimùm intelligendos venire, *qui hortantur, inſtruunt, promiſſionibus alliciunt, rationes ob oculos ponunt, quibus aliquis, ad nocendum proximo, inducitur.* Sic proſequitur. *Tenentur autem iſti ad reſtitutionem damni, ex ſuo conſilio ſecuti, vel in integrum, vel in partem: quatenùs conſilio ſuo vel totius damni, vel partis cauſa fuerint.* Quod idem docent Azorius & Sayrus, atque prior appellatorum Autorum ſuam ſententiam probat autoritatibus & teſtimoniis Innocentii IV. & Panormitani (d).

(b) Fr. Sylvius.in S.Th. cit.in reſp.ad 1.

(c) Conſilium autem dare videtur, qui perſuadet. & impellit, atque inſtruit conſilio ad furtum faciendum. L.*Interdùm*. 49. § 3. ff. de furtis lib. 47. tit. 2.

(d) Joan. Azor. Inſtit. moral. part. 3. lib. 4. c.11. v. *Tertiò quæritur.* Greg Sayrus Clavis reg. lib. 10. tract. 2. c.8. n. 8.

Quo eodem principio freti alibi diximus, eum, qui fuit auctor, ut aliquis occideretur, incurrere in irregularitatem, licèt poſteà conſilium revocaverit, quandò nempe iſta conſilii reciſio ſuum non fuit effectum conſecuta.

CASUS CIV.

Salomon & Andræas ſecreti ſui Bartholomæum fecêre conſcium, quòd nempè Stephanum jamjam compilaturi eſſent. Cui eorum animi propoſito Bartholomæus conſenſit, ac mirum in modum applauſit; quam adhibituri erant, ut cogitatum furtum feliciter ſuccederet, rationem ingenioſam miratus eſt, ſummiſque laudibus ſuſtulit, quin etiam plurimùm perſuaſit, ut inceptum gnaviter pertenderent. Numquid poſt factum furtum Bartholomæus eâdem, quâ illi, reſtitutionis urgetur obligatione?

Responsio.

Reſpondendum eſt cum S. Thomâ, non ſemper inferri ex quocumque conſenſu reſtitutionis obligationem, ſed ex eo tantùm, ſine quo non ſubſequeretur injurioſa acceptio (e). *Conſenſus in eo, ſine quo rapina fieri non poteſt.* Sic etiam ex quovis conſilio, modò fraus & dolus abſint, nec ex quâlibet adulatione ſequitur obligatio reſtitutionis: *Nullus ex conſilio, dummodò fraudulentum non fuerit: obligatur*, inquit Bonifacius VIII. (f) verùm importatur ex utroque obligatio ejuſmodi, tunc ſolùm cùm furti faciendi cauſa fuerit efficax. *Non enim ſemper conſilium, vel adulatio .... eſt efficax cauſa rapinæ*, inquit S. Thomas, *undè tunc ſolùm tenetur conſiliator, aut palpo, id eſt, adulator, ad reſtitutionem, quandò probabiliter æſtimari poteſt, quòd ex hujuſmodi cauſis fuerit injuſta acceptio ſubſecuta.*

(e) S. Th.2.2. q.62. art.7.in corp. ſuprà cit.

(f) Reg.62.de reg. Juris in 6.

Quam ob rem ſi Salomon, & Andræas, etiam non concurrentibus Bartholomæi conſenſu, conſilio, vel adulatione, iſtud haberent obfirmatum, ut Stephano furarentur; in Bartholomæum nulla recidit obligatio reſtituendi. Verùm è contrariò, iiſdem non reſtituentibus, præfatæ ſubjacet obligationi, ſi non, niſi interveniente, atque impellente ipſius conſenſu, vel conſilio, furati fuiſſent. *In aliis autem cauſis enumeratis*, ait etiam alibi Doctor Angelicus (g), *non obligatur ſemper quis ad reſtitutionem, niſi in certis caſibus, quandò probabiliter credit, quod conſilium ſuum fuit efficax, & quòd aliàs injuſta ablatio commiſſa non fuiſſet.* Ad quæ poſteriora verba Caballutius (h) obſervat, contingente dubio nùm aliquis efficaciter concurrerit in damnum inferendum, probabilius eſſe, non ſatisfacientibus primariis ac principalibus Autoribus furti, obligationem ei incumbere reſtitutionis. *Certè enim verba iſta:* Probabiliter credit, &c. *non certitudinem, ſed dubitationem, & formidinem potiùs exprimunt*, ait laudatus Canoniſta poſt eruditum Segovienſem Epiſcopum (i), & tres alios Autores, quos ibidem appellat. *Ratio eſt*, addit ille, *quia in dubio nemo præſumitur malum ſuâ ſponte facturus, Leg. meritò ff. pro ſocio. Undè infert Covarruvias, eum qui damnificavit, non fuiſſe damnificaturum; niſi id conſilium, quod me dediſſe certum & exploratum eſt, ipſum moviſſet.* Quæ verba, *certum & exploratum eſt*, innuunt, non inducendam eſſe damni compenſationis afferendæ neceſſitatem, niſi adeſſet conſilii dati certa atque explorata fides, & de eo dubium tantummodò ſuborireretur: quoniam *ſemper in dubiis benigniora præferenda ſunt* (k), cui regulæ congruit iſta alia regula Juris: *In re dubia benigniorem ſententiam ſequi, non minùs juſtius eſt, quàm tutius* (l).

(g) S.Th.in 4. diſt. 15. q. 1. art. 5. quæſt. 3. in corp.

(h) Joan. Caballut. juris can. theor.& pract. l.6.c.16. n. 2.

(i) Didacus Covarruvias à Leyva in Clement. Si furioſus.part. 2. §. 2. n. 1.

(k) L.*Semper*. 56 ff de diverſis reg. juris antiqui.

(l) L.192.§.1. ibid.

Et L. *Proximè*. 3.ff.de his quæ in teſt. delentur,&c. l. 28. tit. 4.

Advertendum tamen eſt in præſenti materiâ, generatim dici poſſe, eos, qui conſilium dederunt etiam bonâ fide, & ſine malo animo, teneri præſtare culpam notabilem, atque etiam eam, quæ appellatur in Jure, culpa levis; atque adeo obligari, ad reſarciendum damnum, quod ex eorum conſilio ſubſecutum eſt; cùm illud nempè dederunt ex officii titulo, aut aliquod honorarium ab iis, quos conſilio ſuo juverunt, receperunt. Quales ſunt Patroni, forenſes Procuratores, & cæteri ejuſmodi. Neque enimverò quis eorum inhæret conſilio, quàm quia, dandi conſilii causâ, potiſſimùm inſtitui videntur, & eâ, quæ conſiliarios decet, mentis intelligentiâ, ac plurimâ ſapientiâ commendari exiſtimantur.

CASUS CV.

Ulyssas; cùm indicaviſſet Jacobo, ſeſe animo comparatum eſſe, ad nummos aureos centum Petro ſurripiendos; Jacobus auctor ei fuit, ut quinquaginta tantùm ei furaretur, quod conſilium Ulyſſes ſecutus fuit. 1. Jacobus-ne obligatur ex conſilio, quod dedit, ad quinquaginta nummos aureos, ſi non reddiderit Ulyſſes, Petro reſtituendos? 2. Petitur; utrùm Jacobus, poſtquàm Ulyſſi diſſuaſit de centum nummis aureis Petro ſurripiendis, ſi perſuaderet, ut eoſdem

dem à Paulo auſerret, quoniam Petrus de rebus Domeſticis non benè conſtitutus eſt, & Paulus divitiis abundat; obligandus eſſet in foro inte. riori, ad faciendam Petro aliquam reſtitutionem?

R e s p o n s.

In priori caſu Jacobus non potuit, niſi peccendo contra juſtitiam, Ulyſſem ejuſmodi conſilio juvare. Quanquam enim Petro pergratum fecerit in eo, quòd Ulyſſi de ſurripiandâ ei ſummâ ingentiori diſſuaſerit, nihilominùs injuſtitiam plurimùm læſit in eo etiam, quòd auctor ei fuerit, ut ſummam dimidio minorem fureretur; quoniam id exigebant tum juſtitia tum caritas, ut conſilio prorſus oppoſito juvaret Ulyſſem: ſiquidem nunquàm liceat ſub quocumque prætextu ſuadere rem fieri prohibitam cùm naturali tùm divino jure, & quæ ex naturâ ſuâ prava eſt atque perniciosa; ſecundùm iſtam Apoſtolicam regulam, *non ... faciamus mala, ut veniant bona (a)*.

(a) Rom. 3. 8.

Atque de altero caſu eſt eodem modo determinandum; quippe manifeſtum ſit, Jacobum ex conſilio perverſo, quod dedit, cauſam efficientem eſſe, furti, quod factum eſt in detrimentum Pauli; ac conſequenter ipſum teneri, non ſatisfaciente illo, qui furatus eſt, ad reſtituendum. Quod omnino manifeſte colligitur ex plurimis teſtibus S. Thomæ ſuperiùs relatis in deciſionibus antecedentibus (b).

(b) Fr. de Gen. theol. mor. tom. 6. tract. 8. c. 6. quæſt. 8.

CASUS CVI.

* Joannes & Petrus in bona ſucceſſère ſui Patris Bernardi, qui paucis diebus, antequàm vitâ migraret, furatus fuerat Placido centum nummos, quos eidem non reddiderat, & ex quibus nihil omnino quæſtûs ſenſerunt; quoniam eoſdem defunctus donaverat. Quâ de re quæſtio habetur, utrum ex conſcientiâ tùm Joanni, tùm Petro neceſſitas incumbat, prædictorum centum nummorum Placido reſtituendorum?

R e s p o n s.

Quanquàm nihil quæſtûs habuerint Joannes nec Petrus ex centum nummis, quos ſuus Pater ſurripuerat, nihilominùs obligantur, ad eoſdem Placido reſtituendos. Namque, ut ait S. Thomas (c), *Hæredes autem alicujus furti, obligantur pro furto patris, ſecundùm jura canonica: etiamſi nihil ad eos de furto pervenerit, lite etiam non conteſtatâ cum Patre.* Eam verò laudatus S. Doctor reddit rationem, quòd peccatum Patris, ad ipſius filium tranſeat, *quantùm ad pœnam*: adeo, ut filius poſſit meritò temporali aliquâ pœnâ caſtigari, qualis eſt mulcta pecuniaria, propter delictum ſui Patris (d). *Pœna temporalis, quâ filius quandòque punitur, habet pro causâ culpam in Patre præcedentem*; inquit in alio loco memoratus S. Doctor.

(c) S. Th. q. 4. de malo. art. 8. reſp. ad arg. 15.

(d) Idem de malo. q. 4. art. 8. ad 7.

Atque eâdem ratione diſſitendum eſt, de proventibus fœneratoriis; ut declaratur ab Alexandro III. in unâ quâdam ex ipſius Decretalibus (e): iſtis verbis: *Tuæ igitur quæſtioni literis præſentibus reſpondemus, quòd filii, ad reſtituendas uſuras, eâ ſunt diſtrictione cogendi, quâ parentes ſui, ſi viverent, cogerentur. Id ipſum etiam contra hæredes extraneos credimus exercendum.*

(e) Alex. III. in c. *Tua nos*, 9. de uſuris, lib. 5. tit. 19.

CASUS CVII.

Numerianus vir ditiſſimus, atque plurimæ caritatis, cùm proximam imminere ſibi mortem ſentiret, animo deliberavit, ſuis rationibus ultimâ diſpoſitione proſpicere, & teſtamentum propriâ manu conſcripſit, quo duo jugera vitium ſuarum uvæ generoſioris cuidam Monaſterio Religioſorum mendicantium, qui vitam agebant pauperem omnino, ſed ſanctam admodùm & integram purè ac ſimpliciter legavit.

Statim ab ipſius obitu Zenobius ejus filius manum injecit in dictum teſtamentum, illud idem tacitum ac relatum apud ſe cautè retinuit, & præfatorum duorum jugerum poſſeſſione, quamdiù vixit, gaviſus eſt. At poſt annos decem ſeſe fermè morientem videns lecto funebri detentum; & conſcientiæ ſtimulis plurimùm omnino experiens, ſeſe vexari atque opprimi, declaravit Jacobo & Juliano duobus ſuis filiis, iſthæc duo vitium jugera jure proprietatis vindicari Religioſis, quibus e ſuo Patre relicta fuerant teſtamento, quod ab iis in integrum legi, juſſit, & deinde tradidit in manus Jacobi; verbiſque validioribus uſus, quantùm potuit, illis demandavit; ut eoſdem quamprimùm, nullàque factâ morâ, inducerent in dictorum jugerum poſſeſſionem: quod quidem promisêre, ſeſe fore quam religioſiſſimè executuros; verùm Zenobii ipſius oculi vix premebantur ac claudebantur, cùm perniciosum ſui Patris exemplum ſequentes conſtituerunt, futurum, ut, quam ei fidem fecerant, non exſolverent; atque res hæreditarias defuncti diviſerunt inter ſe; & earum partitionibus acceſſerunt prædicta duo jugera vitium, quæ in erciſcundâ hæreditate Juliano obvenerunt. Quo quidem mortuo poſt aliquot annos, nullâ factâ reſtitutione, eadem vitium jugera inter dividendas res defuncti ad unum ex cohæredibus Jacobi jure hæreditario devenêre.

Tandem, Jacobus, qui periculoſo morbo impræſentiarum occupatus, ſacramentalis abſolutionis beneficium non poteſt à Balduino ſuo Parocho conſequi, niſi eâ conditione, quòd in integrùm ſatisfaciat Religioſis; hâc hodiernâ die ſtatuit, integram iiſdem afferre ſatisfactionem: et quoniam in exequendo ſuo propoſito plurimum laboris ac difficultatis aperitur; propterea quòd non habeat in ſuâ poteſtate prædicta duo jugera vitium, & multùm obſiſtentem eum patiatur, cui in portionem hæreditatis obtigerunt; quæſtionem proponit.

1. Quæ eam à ſemetipſo ſit potiſſimum ineunda ratio, ut propoſitum animo conſilium feliciter exequatur?

2. Utrùm non poſſit tranſigere cum Religioſis, iiſdem ſolvendo numeratæ ac præſentis pecuniæ quamdam ſummam, de quâ cum ipſis ſimul, & cum eo, qui detinet duo jugera vitium, quantùm ad eorumdem juſtam æſtimationem paciſcetur, impoſito tamen onere, quòd, ut benè ſit animæ Numeriani, quem in ſe beneficium agnoſcunt, miſſam unam per unumquemque menſem ſint celebraturi; & utrùm, ejuſmodi conſtitutâ cùm iis conventione, ab omni erga eoſdem obligatione reſtitutionis in perpetuum liberetur?

3. Nùm ſibi incumbat in ſolidum cum ipſo duorum jugerum iniquo poſſeſſore eorumdem præſtare compenſationem?

4. An, quantùm ad perceptos ab ipsâ morte Numeriani fructus, ſibi quoque pariter inducatur in ſolidum obligatio, eorumdem integri pretii refundendi; ſi Religioſi noluerint eoſdem ultrò condonare?

R e s p o n s.

Patet vel ex ſolâ rei ipſius in medium poſitione, Zenobium & duos ejus filios ſummæ prorſus injuſtitiæ affines eſſe, & quæ ad naturam ſacrilegii propiùs accedit; ſiquidem bonum Eccleſiæ

& Pauperibus ſacrâ quâdam deſignatione deſtinatum ſibimetipſis ſuum fecerint, & ejuſdem uſurpatione fuerint potiti. Quo quidem poſito tanquàm indubitatâ veritate: Diximus 1. quantùm ad primum quæſitum, quod Jacobus inſtituit, ab ipſo primùm & ante omnia deponendas eſſe apud Notariom publicum authenticas tabulas teſtamenti, quod Numerianos ſuus Avus propriâ manu conſcripſerat; ut, qui gerendis rebus Religioſæ Communitatis, cui teſtamento legata ſunt duo jugera vitium, Procurator præficitur, locum habeat ejuſdem deſcriptionis ab ipſo Notario ſecipiendæ, quæ fuerit ad ipſam Archetypi rationem expenſa, aut ſaltem (ut conſuetudinis eſt) auferendi capitis ab ipſo teſtamento deſcripti, in quo legatum enunciatur.

2. Zenobiom non debuiſſe tantummodò filiis ſuis commendare, ut vitem reſtituerent, ſed præterea, ut perceptorum omnium fructuum ab obitu Numesiani ſoi Patris, *deductis expenſis*, juſtam ſeferrent æſtimationem. Atque, quoniam iſta duplex obligatio ejuſdem perindè eſt neceſſitatis, non poſſe omnino neque Jacobum filium Zenobii natu majorem, neque eum, qui iniquà etiamnùm poſſeſſione retinet duo vineaeum jugeta eum ipſis Religioſis tutâ conſcientiâ tranſigere, niſi poſtquam iiſdem cettam atque exploratam fecerint genuinam ipſius rei veritatem, & iis loeum dederint, qoo valeant jus ptoprium perſequi intendendæ etiam actionis in hæredes Zenobii, & Juliani, & in ipſum quoque Jacobum, ſi propriâ ſponte ſatisfacere recuſarent.

Sed neqoe poſſunt cum ullo jure præfatis Religioſis onus inducese miſſarum duodecim, quas Jacobus proponit, eclebrandarum, neque cujuſlibet oneris alterius obligationem imponere, neqne etiam eos impellere, ad acceptandam quamdam præſentis ae numeratæ pecuniæ ſummam, in locum pretii atque æſtimationis prædictorum duorum vinearum jugerum; quin potiùs iis danda eſt optio, aut eorumdem poſſeſſionis ineundæ, aut acceptandæ ſummæ argenti, qoæ offeretur, ad compenſandam tùm iſtoeum jugerum, tùm fructuum ex iiſdem cum eotum jacturâ perceptorum juſtam æſtimationem.

3. Ipſi Jacobo ſimul & iniquis doorum jugerum poſſeſſoribus incumbere in ſolidum congroenti reſtitutione ſatisfacere Religioſis. Ideoque. ſi, tentatis quibuſcumque Chriſtianæ prudentiæ rationibus, ot iniquum eorumdem jugerum poſſeſſorem inducat, ad reſtituendum pro portione rei detentæ, eò pervenire noo potuerit; ei neceſſitas incombit proprio privatoque nomine, ac de ſuo argento integram afferre reſtitutionem. Quod quidem eo magis ipſimet æquitati conſentaneum eſt, quòd ab obito ſui Patris teſtamentum Numeriani ſui Avi tacitum atque celatom in ſuâ poteſtate ſemper retinueeit, & etiamnùm injuſtè retineat; indeque vera ſolaque caoſa ſit totius damni, quod præfato Monaſterio Religioſorum illatum eſt. Atque conſentit prorſus hæc aſſertio noſtra decisioni ſummi Pontificis Gregorii IX. (*a*) quæ ſic fert. *Si culpâ tuâ datum eſt damnum, vel injuria irrogata, ſeu aliis irrogantibus opem fertè tuliſti; ..... jure ſuper his ſatisfacere te oportet.* Undè ſeqoitor, ut ſua ſit ad quæſitum, quod in proponendâ quæſtione quarto loco foit ab ipſo Jacobo inſtitutum, reſponſio; dicendum eſſe, eum non minùs in ſolidùm obligari, ad reſtituendum pretium integrum omnium fructuum, quos iſthæc duo jngera retulêre (*deductis expenſis*) ab eo tempore, quo celavit, & iniquè retinuit teſtamentum Numeriani, nihil obſtante tùm voluntate, tùm juſſu verbis omnino validioribus expreſſo ſui Patris; quin etiam ipſâ promiſſione, quâ ſeſe ipſi Patri lecto funebri detento adſtrinxerat, futurum ut Religioſis debitum jus redderet. Quibus præterea eſt addendum, ſiquidem ipſius Pater Numeriani filius ejuſdem vineæ iniquâ poſſeſſione per decem annos ſit potitus, ipſum etiam teneri, ad reſtituendom iiſdem Religioſis *pro ratâ portione hæreditatis*; hoc eſt, ratione habitâ lucri, quod eidem inde obvenit, cùm res hæreditarias Zenobii ſui Patris com Joliano ſoo fratre partitus eſt.

(*a*) Greg. IX. in c. *Si culpâ.* fin. de injuriis & damno dato. lib. 5. tit. 36.

Vide Ceſſio booorum, Caſus HYPPARCUS.

CASUS CVIII.

FRANCISCUS Negotiator Maclovienſis acceptas ex rationibus fœneratoriis 6000. libras ab annis decem, ex quibus uſuram eaereet, ad reſtituendas his hodiernis diebus animum adjecit. At, qooniam aliundè debet 4000. libras de reliquatione ſolvendorum mercimoniorum, quæ ſuâ fide emit, & tota ses ipſius ea 8000. libris ſolummodò conſtat; petit utrùm jure potiori teneatur, ad reſtituendas oſurarias 6000. libras, quàm ad alia debita, quæ legitimè contraxit, expedienda?

RESPONSIO.

Præfatus Negotiatos obligatur, ad ſolvendas, quas reliquatur, 4000. libras, potiùs qoàm ad reſtituendos, quos accepit, uſurarios proventus. Ita cenſet Cardinalis Cajetanus, qui ſibi quæſtionem iſtam proponit, nimirùm, *An, cùm bona uſurarii non ſufficiunt, ad ſatisfaciendum debitis licitè contractis (puta emptionis, conductionis, mutui honeſti, & ſimilium) & uſuris; priùs ſatisfaciendum ſit debitis licitè contractis; & de reſiduo uſuris, quantùm poteſt: an è contrario* (*b*)? Ad quam quæſtionem eruditus iſte Cardinalis reſpondet, ſatis innuere naturalis rationis dictamen, ab ejuſmodi viro primùm ſolvenda eſſe debita licitè contracta ex mutuis honeſtis, aut legitimis aliis rationibus; ac deindè, ſi quid ei reſiduum ſuperfuerit, oſuras, qoas extorſit, eſſe reſtituendas. *Naturalis ratio dictat, quòd reſtituenda ſunt integrè debita licitè contracta..* Nihilominùs addit, ſolutionem debitorom ab ejuſmodi viro non antepônendam eſſe reſtitutioni uſurarum, niſi duabus potiſſimùm conditionibus.

(*b*) Cajetan. in ſum. v. Reſtitutio. c. 1. n. 6. & 7.

Prima eſt, quòd res uſurariæ non extent in propriâ ſpecie: ut, ſi extent pignora per uſuram acquiſita. Nam quia hujuſmodi res ſunt aliena, hoc eſt Domini pignoris; debent hæc priùs reſtitui Dominis reddentibus quod mutuo acceperant ſuper illis pignoribus: & poſteà reſtitui debita licitorum contractuum.

Secunda conditio eſt, ſi ex ejuſmodi contractibus licitis non eſt factus pauperior, ad reddenda priora uſurarum debita: ut contingeret in dote promiſſâ ... aut ex pactione aliquâ gratuitâ, quam eum aliquo feciſſet, ex quâ impediretur, ne uſuras poſſet in integrum reſtituere. In eo namque caſu priùs eſſent uſuræ reſtituendæ, quam alia debita rependenda. En iſtius rei ratiooem, quam affert. *Quia hujuſmodi contractus ſupervenientes uſurariis debitis non debent tollere, aut impedire jus illorum, quibus debent uſuræ reſtitui. Conſtat autem, quòd illorum jus tolleretur ex hujuſmodi ſupervenientibus contractibus eo ipſo, quòd ex illis contrahens redditur impotens ... ad reſtituendum uſuras: quia, in reſtituendo hæc, id quod debebatur pro uſuris, oporteret dari pro ipſis contractibus.*

Quas relatas duas conditiones plurimùm laudat & approbat Graffius (*c*) qui, ut Navarrus, Cajetani ſententiam amplectitur; ſic autem ipſe Navarrus

(*c*) Jac. de Graffiis deciſion. aurear. l. 2. c. 133. n. 8

(a) Navarr. manual. c. 17. n. 53.

rus habet : (a) *Æquum etiam nobis videtur quod Cajetanus.... dicit, quòd uſurarius debet priùs ſolvere quod debet per contractus licitos, quibus non eſt pauperior factus, quales ſunt emptionis & mutui, quàm uſuras inique extortas, etiamſi, ante illos contractus, fuiſſent extorta, ... debet tamen priùs eas ſolvere, quàm quod debet per contractus gratuitos, quibus pauperior eſt factus... magis enim indubiè debeo tibi quod mihi mutuaſti, quàm quod per uſuram tibi ademi.*

Silentio prætermittimus rationem, quam Cajetanus adhibet : quoniam non tam concludens nobis videtur, quam quæ à Gaugerico allegatur in annotationibus, quas in ſummam laudati Cardinalis compoſuit. (b) Hæc autem ratio, cur uſurarius priori ac potiori jure debita debeat licitè contracta, quàm uſuras perceptas reſtituere, eſt potiſſimùm, inquit, quòd naturalis æquitas ſuadeat, potiùs reddendum eſſe bonum ei, qui eodem invitus ſpoliatus eſt, quàm ei, qui aliquatenùs conſentiens eodem caret. Jamverò apertum eſt, eum, verbi gratiâ, qui ſua mercimonia fide alterius vendidit, cenſeri nullatenùs conſenſiſſe, ſibi pretium eorumdem defraudari : atque è contrario, *quòd in ſolvente uſuram*, inquit Sanctus Antoninus, (c) *aliquo modo voluntas ejus concurrit ad illam expoliationem uſuræ.* Non ipſius igitur æquitatis eſt, iſtum poſteriorem proprio ſuo juri reſtitui, priùs quam priori ſatisfactum fuerit. *Ratio præcipua videtur eſſe hæc, quòd nimirùm juſtitia dictet, cæteris paribus, ea eſſe reſtituenda, quæ, magis invito Domino, detinentur.... atqui debita contracta viâ emptionis, conductionis, mutui, &c. ordinariè detinentur, magis invito Domino, quàm uſura : hoc enim habet communis hominum ſenſus. Ergò non eſt improbabile, illa priùs eſſe reſtituenda, quàm uſuras.* Iſtâ ratione ſic diſſerit laudatus Theologus Hiſpanienſis, qui deindè ſubjicit. *Quæ ratio, eò quòd non habeat locum in rebus furto, rapinâ, aut aliis illicitis modis ablatis : hinc fit ut notantes autor* (Cajetanus) *ſolùm meminerit uſurarum : nec enim veriſimile eſt, eum idem dicturum de aliis iſtis debitis illicitè contractis, quod de uſurâ.* Siquidem ejuſmodi debita ex furto, rapinâ, aut aliis illicitis modis contracta priùs reſtituenda ſint, quàm expedienda, quæ ex licitis rationibus contracta ſunt ; ut demonſtravimus in deciſione ſuperiori.

(b) Gaugericus ad cit. c. 8. ſumm. Cajetani.

(c) S. Anton. 2. part. tit. 2. c. 7. §. 2.

CASUS CIX.

Martinus iter ſuum pedibus repetens Aurelîâ Pariſios, occurrit Benedicto, qui jamjam tranſiturus erat per ſylvam, quæ prioris illius civitatis ſortitur nominis appellationem ; ab eo Benedictus interrogatur, num ſciat, in iſtâ ſylvâ graſſatores aliquos inſidiari. Benedictus, qui odium occultum jampridem gerit adversùs Martinum, & cui tres latrones modo concurrerant obviam, è manibus quorum, nomiſi plurimùm juvante, quem conſcendebat, equo expeditiſſimo, in ipsâ horâ incolumis evaſerat, eum certiorem facit, nullos ibidem adeſſe latrones, & iſtum tranſitum omnis omnino periculi eſſe expertem. Martinus per eandem viam pergit, & paulò poſt incidit in eoſdem tres latrones, qui eum malè accipientes ſpoliant centum nummis, quos ſecum portabat. Nonnè Benedictus obligatur ex conſcientiâ, ad centum iſtos nummos Martino reſtituendos ?

Videtur inde aliquam ei reſtitutionis importari obligationem. Si verum etenim reſpondiſſet, Martinus per iſtam ſylvam non tranſiviſſet, neque fuiſſet argento ſuo ſpoliatus : atque locus omnino eſt determinandi, ſicut ei, qui falſum jurat in judicio, & ex falſo teſtimonio, proximo damnum in-

fert, incumbit, iſtud damnum reſarcire ; eâdem ratione teneri eum, qui cuidam privato noter ex ſuis falſis dictis, ad afferendam eidem damni compenſationem.

At verò videtur ex altera parte, Benedictum in enunciato caſu ad nullam obligari prorſus reſtitutionem : quoniam non ex juſtitiâ, ſed ex caritate tantummodò tenebatur, ad verum Martino ſignificandum ; præterquam quòd vera cauſa efficiens furti, quod Martinus paſſus fuit, non alia ſit, quàm perverſa voluntas, & violentia ipſorum graſſatorum ?

Respons.

Benedictus obligatur ad reſtituendos Martino centum nummos, quibus ſpoliatus eſt. Quod quidem probari poteſt ex iſtâ argumentandi ratione, quam adhibet S. Thomas (d) Fretus ipſâmet Apoſtoli doctrinâ *Romanorum* 1. *digni ſunt morte non ſolùm qui faciunt ; ſed etiam qui conſentiunt facientibus. Ergò pari ratione conſentientes debent reſtituere.* Manifeſtum namque eſt, Benedictum verè conſenſiſſe furto, quod Martinus paſſus eſt ; quippe qui conjiciebat, futurum, ut non poſſet, utpote pedeſtris, è manibus Graſſatorum inſidiantium in ſylvâ ſeſe eripere ; neque affirmabat, ipsâ rei veritate ſimulque conſcientiâ ipſius plurimùm reluctantibus, in ipſo tranſitu nullum adeſſe periculum, niſi eo animo, ut eum adduceret in inſidias, & ipſe afficeretur damno, quod ei acceſſit. Eſt igitur cauſa furti, & proinde obligatur ad reſtitutionem ; juxta iſthæc alia verba memorati Doctoris Angelici : (e) *Quicumque eſt cauſa injuſtæ acceptionis tenetur ad reſtitutionem.* Quod etiam locum habet, quanquàm non niſi iſtius injurioſæ acceptionis cauſa fuiſſet indirectâ, Martinum nempe eo conſilio non juvando, ex quo potuiſſet ab ejuſmodi jacturâ ſibi cavere. *Indirectè verò, quando aliquis non impedit cùm poſſit & debeat impedire : vel quia ſubſtrahit præceptum, ſive conſilium impediens furtum, vel rapinam.* Ipſe eſt iterùm S. Thomas, qui ſic loquitur.

(d) S. Thom. 2. 2. q. 62. art. 7. arg. ſed contra.

(e) Idem ibid. in corp.

Sylvius, qui tuetur eandem opinionem in unâ quadam è ſuis deciſionibus 24. Martii 1643. (f), eandem confirmat iſto argumento : *Qui fraude, dolo, mendacio impedit alterum à conſecutione boni alicujus, tenetur ad reſtitutionem ei faciendam....* (Quod idem quoque docent Navarrus, & plurimi alii). (g) *Ergò*, concludit laudatus Sylvius, *& ille, qui ſimilibus modis juſtitiæ oppoſitis, alterum impedit à bono ; ille, conſequendo ; iſte, retinendo.* Unde conſequitur, juxta quod infertur ab autore citato, ſiquidem Benedictus in cauſâ verâ ſit, cur Martinus non potuerit, quos habebat, centum nummos ſervare ac retinere ; ipſum ex conſcientiâ teneri, ad eoſdem ei reſtituendos.

(f) Fr. Sylvius reſolut. var. v. Reſtitutio 2.

(g) Navarrus manual. c. 17. n. 73. Petrus Navarra l. 3. de reſtit. c. 5. n. 9. & alii.

Verum equidem eſt, à S. Thoma ſic aſſeri : *Non ſemper ille, qui non manifeſtat latronem, tenetur ad reſtitutionem.... ſed ſolùm, quando incumbit alicui ex Officio.* At iſthæc de eo non intelliguntur, qui de rei alicujus magni momenti veritate inquiſitus, falſum eo potiſſimùm animo reſpondet, ut proximo detrimentum inferat. Cùm enim exploratum habeat, futurum, ut mendacium, quod dicit, pernicioſum effectum inducat, ipſius effectûs culpam contrahit, atque adeo obligatur, ad malum, quod inde ſequitur, compenſandum. Adeo ut, quanquam ex juſtitiâ non incumberet Benedicto, ſed tantùm ex officio caritatis, Martinum certiorem facere de malo ; quod ei-

dem impendebat, ſi eum Martinus verbis expreſſis non interrogaviſſet de rei veritate; teneretur tamen ex juſtitiâ, quippe vellet reſpondere, ad eandem illi ſignificandam; neque in eo caſu poſſet pro vero falſum ei ſuggerere, quin perverſitatis ac violentiæ, quas iſte à latronibus experturus erat, exhiberet ſeſe participem; & fieret eorumdem cauſa ſaltem moralis ex ſuo mendacio, quoniam nimirùm iiſdem conſentiebat, favendo prædictis latronibus, & ipſis tum locum tum rationem præbendo centum nummorum eidem eripiendorum. Itaque pernicioſa voluntas latronum non unica eſt cauſa jacturæ, quam Martinus paſſus fuit, ſed partialis tantummodò, quæ quidem mendacio Benedicti ſuffulta, inde ejuſdem cauſa totalis evadit. *Neque excuſari poteſt*, addit Sylvius, *ex eo quòd non tenebatur ex juſtitiâ manifeſtare fures, & quòd damnum non videatur ex mendacio ſecutum: ſed ex perversâ militum* (Furum) *voluntate, & quòd non poſitivè nocuit: ſed quaſi negativè, in quantùm non profuit, cùm prodeſſe poſſet: 1. Quia non tantùm non manifeſtavit fures: ſed eos occultavit, mendaciter negando, eos eſſe in itinere. 2. Quia damnum ſecutum quidem eſt ex perversâ militum voluntate, ſed cui ipſe per mendacium cooperatus eſt. 3. Quia non habuit ſe negativè, ſed poſitivè, mendacio nimirùm, ſuâ aſſertione juvando milites* (Fures), *qui prædam expectabant.*

CASUS CX.

Theodnros & Mævia centum nummorum ex peccaminoſâ ratione quæſtum unuſquiſque fecerunt. Nonnè obligantur, ad eos reſtituendos; ſiquidem ex peccato non accedat legitimus titulus, quo legitimè, ac juſtè poſſit quidquam acquiri?

Respons.

Propoſitæ difficultati certa non poteſt aſſignari reſponſio, quin obvia præcedat variorum ſenſuum interpretatio, quibus ſubjicitur iſta loquendi ratio: *acquirere ex peccato*. Scire ergò operæ-pretium eſt.

1. Quando quis rem aliquam acquirit ex titulo aliquo legitimo, licèt in eâdem acquirendâ peccatum intercedat; eum nulli omnino fieri obnoxium reſtitutioni. Exempli causâ, ſi Theodotus & Mævia ſuos unuſquiſque ſibi fecerint nummos ex datâ ſuâ operâ in rem aliquam ſervilem diebus Dominicis & Feſtis abſque ullâ neceſſitate urgente; ſi negotiatorum artem factitantes merces ſuas ex mero animo cupiditatis vendiderint; nullâ tenentur lege reſtitutionis; quamquàm iſtos nummos ex peccato ſibi comparaverint.

2. Quando quis recipit pecuniam ſibi gratuitò oblatam in pretium peccati, quod commiſit, eum non obligari, ad eandem reſtituendam, ſi nullâ lege tùm divinâ, tùm humanâ prohibeatur, eandem ei dari, qui peccatum iſtud admiſit. Verbi gratiâ, ſi Mævia centum nummos ab eo receperit, qui eam ad malum adduxit; non ipſi neceſſitas incumbit eorumdem reſtituendorum; quoniam nullam legem reperire eſt, quæ prohibeat, pecuniam in eo caſu donari, neque ipſa dictos centum nummos recipiendo, quidquam peccaverit adversùs juſtitiam commutativam: *Alio modo aliquis illicitè dat*, ait S. Thomas, (a) *Quia propter rem illicitam dat: licèt ipſa datio non ſit illicita: ſicut cùm quis dat meretrici propter fornicationem. Unde & mulier poteſt ſibi retinere, quod ei datum eſt.* Quibus verbis conſentit quod fertur in lege, quæ ſic habet (b): *Quod meretrici datur, repeti non poteſt.... Illam enim turpiter facere quod ſit meretrix; non turpiter accipere, cùm ſit meretrix.* Quæ verba de muliere liberâ & ſolutâ à lege viri ſunt accipienda: neque enim eâdem eſt ratione judicandum de adulterâ, cujus crimen Civili Lege interdicitur, & punitur.

(a) S. Thom. 2. 2. q. 62. art. 5 ad 2.

(b) Leg. Idem. 4. §. 3 ff. de condictione ob turpem vel injuſtam cauſam. lib. 12. tit. 5.

Nihilominùs quoniam ejuſmodi lucrum, execrandum omnino lucrum eſt; ſiquidem pretium ſit ipſius perniciei animarum proſtibularum; multò tutiùs ſaluti ſuæ conſulerent, non ſibi retinendo quæſtum, quem de ſuis corporibus fecerunt, ſed eundem in pauperes effundendo, aut in uſus alios pios conferendo, ad redimenda ſua peccata, & juſtitiæ Divinæ ſatisfaciendum: atque vel etiam extant magni nominis autores, (c) qui contendunt, ejuſmodi lucrum iniquum prorſus eſſe; neque proinde poſſe illud idem omnino retineri.

(c) Sambovius tom. 3. caſu 148.

3. Eodem modo, cùm aliquis cum alio pactus eſt, futurum, ut ſit in præmium alicujus actûs flagitioſi perpetrandi, quandam ei pecuniæ ſummam repenſurus, eum, qui pecuniam iſtam in criminis mercedem recepit, nulli reſtitutionis ejuſdem obligationi ſubjacere; niſi Lex ejuſmodi pactiones nullas declararet, irritaſque eſſe juberet, aut in iiſdem aliquid occurreret, quod adverſaretur juſtitiæ commutativæ; in eo namque caſu, qui ſummam recipit, non poteſt eandem facere ſuam vi conventionis, quæ acceſſit; ſiquidem nullius pretii, nec roboris ſit ejuſmodi conventio; atque adeo pecuniæ iſtius recipiendæ neceſſitas inducitur. *Si autem Lex prohibeat actum, ex quo quis lucratur, ſed non lucrum, ſuppoſito actu*, ait rurſum S. Thomas (d), *Tunc quamvis acquirendo tali actu contra legem fecerit; tamen, tenendo, contra legem non facit: ſicut, cùm de lenocinio, vel meretricio lucratur. Et ideo hæc retineri poſſunt.*

(d) S. Thom. in 4. diſt. 15. q. 2. art. 4. quæſtiunc. 1. in corp.

Equidem objici poteſt, ejuſmodi conventionibus, quæ bonis moribus adverſantur, nullam ineſſe vim, antequàm peccatum admiſſum fuerit: quoniam ex eâdem nec induci, nec recipi poteſt obligatio flagitii perpetrandi; quin etiam non valere eaſdem poſt facinus admiſſum, neque ſortiri ullum effectum in foro judicii; quoniam ibi reſpuitur quæcumque actio poſſit inferri circa pactam pecuniæ ſummam repetendam: ſed reſpondetur, eaſdem nihilominùs valere, quantùm ad effectum ejuſdem pecuniæ percipiendæ, atque retinendæ; quamdiù nullum extabit judicium damnatorium in contrarium: atque in eo potiſſimum ſenſu legem licet interpretari, quæ ſic habet: (e) *Pacta, quæ contra leges, Conſtitutioneſque, vel contra bonos mores fiunt, nullam vim habere, indubitati Juris eſt.* & iſtam aliam: (f) *Si flagitii faciendi, vel facti causâ concepta ſit ſtipulatio, ab initio non valet.*

(e) Leg. Pacta. 6 cod. de pactis. lib. 2. tit. 3.

(f) Leg. Si flagitii. 123. ff. de verborum obligationibus. l. 45. tit. 1.

4. Quando quid comparatum eſt ex peccato, cui aliquid iniqui reperitur annexum; in eo caſu importari reſtitutionis obligationem; putà, ſi Theodorus & Mævia centum ſuos nummos acquiſierint ex rapinâ, furto, aut uſurâ; iis inducitur obligatio eorumdem iis, à quibus iſtos nummos receperunt, reſtituendorum.

5. Quaſdam denique res eſſe, quæ ex certis quibuſdam peccatis provenire poſſunt, quas, qui eas receperint, nec tutâ conſcientiâ retinere ſibi poſſunt, nec iis reſtituere, à quibus receperunt; quoniam ſunt prorſus indigni, quibus eædem valeant reſtitui. Atque hujuſmodi ſunt, proventus acquiſiti ex Simoniâ, quorum reſtitutio pauperibus, aut ipſi Eccleſiæ venit proprio jure vindicanda. Si Theodorus igitur & Mævia ex ejuſmodi ratione centum ſuos nummos ſibi confecerint; modò præfato ab iiſdem ſunt reſtituendi.

Quæ præmiſſa omnia planè congruunt ipſi doctrinæ Angeli Scholæ, cujus partium noſtratum eſſe arbitramur verba in integrum hîc loci perſcribere. En ergò quâ potiſſimùm ratione loquitur (g). *Tripliciter poteſt eſſe aliquid illicitè acquiſitum. Uno enim modo id, quod illicitè ab aliquo*

(g) S. Thom. 2. 2. q. 32. art. 7. in corp.

quo

quo acquiratur, debetur ei, à quo eſt acquiſitum; nec poteſt ab eo retineri, qui acquiſivit; ſicut contingit in rapinâ, & furto, & uſuris.... alio verò modo eſt aliquid illicitè acquiſitum: quia quidem ille, qui acquiſivit, retinere non poteſt, nec tamen debetur ei, à quo acquiſivit: quia ſcilicet contra juſtitiam accepit, & alter contra juſtitiam dedit; ſicut contingit in ſimoniâ, in quâ dans & accipiens contra juſtitiam divinæ legis agit. Unde non debet fieri reſtitutio ei, qui dedit; ſed debet in Eleemoſynas erogari.... Tertio modo eſt aliquid illicitè acquiſitum; non quidem quia ipſa acquiſitio ſit illicita: ſed quia id, ex quo acquiritur, eſt illicitum; ſicut patet de eo, quod mulier acquiſivit per meretricium: & hoc propriè vocatur turpe lucrum. Quòd enim mulier meretricium exerceat, turpiter agit, & contra legem Dei, ſed in eo quod accipit, non injuſtè agit, nec contra legem (humanam.) *Undè quod ſic illicitè acquiſitum eſt retineri poteſt.* Quibus ſic poſitis, atque omni ex parte diſquiſitis, nullam jam exiſtimamus difficultatem ſupereſſe circa diſſolvendam, quæ de Theodoro & Mæviâ proponitur in præſenti ſpecie, quæſtionem; ſiquidem, ut perſpectum fiat, an reſtitutioni ſint obnoxii, necne; in eo tota quæſtio verſetur, cujuſnam potiſſimùm ſpeciei ſit peccatum, ex quo centum unuſquiſque nummos lucrati ſunt; quâ quidem ſpecie ſemel cognitâ reſtat, propoſitam quæſtionem juxta ea, quæ jamjam è Sancto Thomâ retulimus, determinari ac penitùs diſſolvi.

CASUS CXI.

Optatus inter res de ſucceſſione Gilberti provenientes in cujus bona hæreditario jure venit, horologium manuale aureum pretii viginti quinque duplionum aureorum invenit, quod quidem ipſius fuiſſe, neque etiam ullum aliud, nullâ ratione vidiſſe meminit. Eum non latet, Gilbertum factorum quorumdam furtorum plurimam omnino habuiſſe ſuſpicionem. Aliundè verò nonnihil abjectus erat artifex, nec de rebus domeſticis bene conſtitutus, neque adeo ejuſmodi conditionis, ut horologium manuale tanti pretii ſibi comparaverit. Habet igitur pro dubio nec equidem levi, ne manuale prædictum horologium à defuncto fuerit furtivè ſurreptum. Num in eo caſu tenetur, ſiquidem nullus ſit, qui illud tanquam ſuum vindicet, ad pretium ejuſdem Pauperibus per modum reſtitutionis erogandum?

Responsio.

Eſt hoc in Jure loco generalis principii receptum, in dubio benignè de eo judicandum eſſe, qui rem poſſidet, cujus proprietas in dubium vocatur: (a) *De jure * melior eſt conditio poſſidentis*, ait Alexander III. *Potior autem ſemper eſt conditio poſſidentis*, inquit S. Thomas (b). At quoniam ex dubio præſertim graviori bona fides interrumpitur; Optatus, & quiſquis alius ejuſdem conditionis poſſeſſor obligatur ex conſcientiâ, ad afferendam requiſitam omnem diligentiam, ut ſeſe reddat de rei veritate certiorem: quoniam aliàs quin in periculum ultrò incurreret alienæ rei retinendæ: ſi verò ei innoteſcat, rem ſibi non vindicari, eam oportet ab ipſo ſine mora reſtitui; ſiquidem, ſi de manibus eandem non dimitteret, evaderet malæ fidei poſſeſſor, & furti ſemetipſum aſtringeret. At, ſi poſt habitam diligentem inquiſitionem, quam prudentia permittit, non poſſit detegere, num Gilbertus prædictum manuale horologium fuerit furatus, cenſendus eſt in foro interiori jure poſſeſſoris bonæ fidei gaudere, & poteſt, depoſito ſuo dubio tanquam omni penitùs fundamento carente, illud idem ut ſuum ſibi legitimè vindicare; juxta regulam juris modo memoratam. Ita cenſent autores Colloquiorum Petrocboræ, & Condomii. (c)

(a) Alex. III. in cap. Ad aures. 6. de præſcriptionibus. l. 2. tit. 26.
* Canonicæ & etiam Civilis. Gloſſa in cit. cap. Ad aures. v. De Jure.
(b) S. Thom. in 4 diſt. 38 q. 1. art. 5. quæſtiunc. 2. ad 5.

(c) Colloq. Petrochur. tom. 5 colloq. 7. q. 2. Colloq. Condom. tom. 1. colloq. 14. ſect. 2.

CASUS CXII.

Joannes, Jacobus, Petrus & Paulus unuſquiſque viginti millia librarum acceperunt de hæreditate, quam Ludovicus ſuus pater iiſdem moriendo reliquit. Ludovicus obligaverat ſeſe pro quibuſdam naturalibus debitis, & ex conſcientiâ contractis, ad ſummam uſque ſex millium librarum, quas ante ſuum obitum non perſolvit. Nùm obligatio quatuor ipſius filiis incumbit in ſolidum prædictorum debitorum diſſolvendorum, adeo ut, Joanne & Jacobo abnuentibus in partem ſolutionis eorumdem venire, aut etiam præ facultatum inopiâ non habentibus, unde pro ratâ ſuâ portione poſſint quidquam causâ ſolutionis afferre, Petrus & Paulus ſoli teneantur, ad univerſam ſummam in integrum diſſolvendam?

Responsio.

Ætatis noſtræ quidam autor, cujus mira eruditio & præclara doctrina ſeſe produnt in deciſionibus, quæ ſub illius nomine commendantur, (d) quæſtionem ejuſmodi ſtilo tam facili tamque expedito diſſolvit, ut eum in præſenti caſu ducem ac Magiſtrum habendum eſſe omnino duxerimus; ſiquidem, quam tenet, ſententia tota concordet cum doctrinâ celeberrimi Covarruviæ, & eâ, quæ plurimorum aliorum tùm Canoniſtarum, tùm Juriſconſultorum propria eſt, opinione.

(d) Sambovius tom. 2. caſu 1. 8. & 145.

1. Diſtinguimus ergo cum laudato autore duo genera debitorum naturalium & ex conſcientiâ contractorum, pro quibus aliquis defunctus tempore ſuæ mortis obligatus remanebat. Alia quidem proveniunt *ex contractibus vel quaſi contractibus*; alia verò, *ex delictis, aut quaſi delictis*.

2. Debita, quæ ortum habent *ex contractibus*, vel hypothecaria ſunt, vel perſonalia.

3. Unuſquiſque hæredum in ſolidum tenetur ad reſtitutionem debitorum naturalium atque contractorum ex conſcientiâ, provenientium ex contractibus, pro quibus ſeſe defunctus obligaverat, quando ſunt hypothecaria; *at*, quando merè perſonalia ſunt; unuſquiſque eorum non tenetur, ad eadem ſolvenda, niſi ratione habitâ portionis, quam de hæreditate percepit.

4. *Quæ incumbit in ſolidum*, obligatio fundatur in ipſâmet hypothecâ, quæ nihil aliud eſt, quàm obligatio, quâ fundum proprium debitor oppignerat ergà ſuum creditorem, in ipſius tamen poſſeſſione continuatâ remanere. Quam ob rem, cum debita non ſunt ex hypothecâ, ſed ſolæ perſonæ inhærent, unicuique hæredum non incumbit in ſolidum eadem diſſolvere; ſed tantummodò *pro ratâ portione hæreditatis*, ut jamjam obſervavimus.

5. Quam adhibemus inter hypothecaria & perſonalia debita, diſtinctio verbis expreſſis habetur non tantum ex Romanis Legibus, *Jure* moribus conſtituto, & ex *Juriſprudentiâ*, quæ paſſim obtinet apud ſupremas Curias; ſed etiam ex ipſo Jure Canonico; ut facile evincere eſt ex Decretali quâdam Innocentii III. (e) in quâ laudatus Summus Pontifex ſcribens ad Aquinatem Epiſcopum declarat, uxoris doti quaſcum que res maritii eſſe oppigneratas. *Cum etiam*

(e) Innoc. III. in cap. Ex litteris. 5. de pignoribus & aliis cautionibus. lib. 3. tit. 21.

bona viri ſint pro dote tacitè obligata, & cum ſuo onere tranſierint ad quemlibet poſſidentem. Quibus prætereà addere licet, vel etiam ex ipſo titulo, ex quo Decretalis allegata citatur, præfatam diſtinctionem omnino comprobari: ſiquidem conſtet hypothecam veri ac propriè dicti pignoris loco haberi. *Inter pignus autem & hypothecam, quantùm ad actionem hypothecariam attinet, nihil intereſt*, inquit Imperator Juſtinianus (*a*): *Nam de quâ re inter Creditorem & debitorem convenerit, ut ſit pro debito obligata, utraque hâc actione continetur. Sed in aliis differentia eſt. Nam pignoris appellatione eam propriè rem contineri dicimus, quæ ſimul etiam traditur Creditori; maximè, ſi mobilis ſit: aut eam, quæ ſine traditione nudâ conventione tenetur, propriæ hypothecæ appellatione contineri dicimus.* Neque quiſquam id nobis vitio vertat, quòd iſtum Juris Romani textum hîc loci integrum exſcripſerimus, ut accuratiùs innueretur, in quonam potiſſimùm diſcreparent & pignus, & hypotheca.

(*a*) Lib. 4. Inſtit. de actionibus. tit. 6. §. 7.

6. Quod inter hypothecaria debita, & ea, quæ ſunt merè perſonalia conſtituunt, diſcrimen adhibendum eſt loco regulæ ac principii tam quoad conſcientiam, quam quoad forum externum: adeo ut quodcumque debitum, cui nulla hypotheca annectitur quantùm ad forum externum, hypothecam quoque non inducat quantùm ad forum conſcientiæ. Quanquàm enimverò habeant ex jure naturali quæcumque res, ut ſint omnium hominum communes; inducta tamen eſt earum diviſio legum humanarum autoritate: unde, nonniſi accedente præfatarum legum autoritate, de iiſdem ſtatuere ex venditione, dono, pignoris obligatione, vel hypothecâ, nullatenùs omnino quidquam poſſumus; quemadmodùm edocemur à S. Auguſtino, (*b*) qui ſic proſequitur: *Ecce ſunt villæ. Quo jure defendis villas? Divino, aut humano? Reſpondeant. Divinum Jus in ſcripturis habemus; humanum in legibus Regum. Unde quiſque poſſidet quod poſſidet? Nonne jure humano? Nam jure Divino Domini eſt terra & plenitudo ejus: & pauperes & divites de uno limo fecit; pauperes & divites una terra ſupportat. Jure tamen humano dicit: hæc villa, mea eſt; hæc domus, mea; hic ſervus, meus eſt. Jure ergo humano, Jure Imperatorum. Quare? Quia ipſa jura humana per Imperatores, & Reges ſæculi Deus diſtribuit generi humano.... Tolle jura Imperatorum: & quis audet dicere: mea eſt illa villa: aut meus eſt ille ſervus, aut domus hæc, mea eſt.... Noli dicere: quid mihi & Regi? Quid tibi ergo & poſſeſſioni? Per jura Regum poſſidentur poſſeſſiones.* Ex quibus verbis licet inferre, non poſſe, niſi ex ipsâ diſpoſitione, & autoritate legum, fundum quemquam oppignerari; adeoque, quando debitum aliquod neque lege ſcriptâ, neque moribus inducto ullo jure, declaratur hypothecarium; certiſſimum eſt, illud habendum eſſe ut merè perſonale tam in foro interiori, quam in foro externo. Atque reverà quidem, ſi diſtinctio, quæ adhibetur inter duas illas debitorum ſpecies, non obtineret, niſi quoad forum externum tantummodò; jam nulla cautio ſuccurreret Creditoribus, in quorum gratiam oppignerarentur poſſeſſiones: quoniam, cùm ſeſe cernerent, haberi potiores Creditoribus aliis anterioribus, quorum debita activa nonniſi merè perſonalia forent; ſcrupulis exagitarentur, ac plurimùm metuerent, ne iiſdem injuſtè præponerentur; neque etiam tutiores eſſent quantùm ad ſuum debitum, ſiquidem, cùm nihil ex hypothecâ ſuâ, quantùm ad forum conſcientiæ, juvarentur, omni ferè momento periclitarentur de recipiendo ſuo debito, ex eo quòd rectâ conſcientiâ non poſſent præferri ſimplicibus aliis Creditoribus: adeo ut locus jam omnis tolleretur, quidquam, remoto omni periculo, commodandi, & acquirendi; niſi jus hypothecæ foret juſtum, & eandem afferret cautionem, atque jus prioritatis idem, tùm quoad forum conſcientiæ, tùm quoad forum judicii. Tandem neque magis in tutò reponeretur tam partorum, quam creditorum conſcientia ex ipsâ ratione, quâ cavetur, bona ſubjici voci præconis etiam ex autoritate Judicum; & ipſa prioritas, quâ ibidem donantur creditores hypothecarii, præ Chirographariis anterioribus, quantùm ad ſolutionem, injuſtitiæ manifeſtæ protſus argueretur.

(*b*) S. Aug. tract. 6. in Joann. n. 25. & 26.

Opponi poſſunt duo potiſſimùm adversùs hanc noſtram deciſionem; quibus ſua mox adjungetur reſponſio, ut nihil ampliùs poſſit in præſenti materiâ deſiderari. Prius eſt, nempè à defuncto debitore fuiſſe contractam perſonalem obligationem debitorum, quæ ſibi incumbebant, diſſolvendorum. Atqui perſonalis obligatio ſeſe extendit, ad poſſeſſiones illius, à quo contracta & ſuſcepta fuit. Ergò, cùm quæcumque poſſeſſiones defuncti oppigneratæ fuerint erga Creditores, tunc temporis cùm ipſe adhuc viveret, non potuerunt, niſi cum eodem onere, tranſire ad hæredes: juxta Juris iſtud effatum: (*c*) *Hæredes onera hæreditaria cognoſcere.... placuit*, quod eo præſertim fundamento nititur, quòd defunctus, & ipſius hæres, una eademque tantummodò perſona *fictione Juris* eſſe cenſeantur (d). Quin potiùs, ſi contrarium obtineret, conditio creditoris fieret pejor poſt obitum ipſius debitoris, quam erat anteà.

(*c*) Leg. pro hæreditariis. 2. cod de hæreditariis actionibus lib. 4. tit. 16.

(*d*) Leg. Heres. 11. ff. de uſurpationibus & uſucapionibus. l. 41. tit. 5.

Ad quam priorem objectionem reſpondemus, iſtud equidem obligationis perſonalis proprium eſſe, ut ſeſe ad quæcumque poſſeſſiones debitoris extendat; & iſto debitore mortuo, non poſſe ipſius poſſeſſiones, niſi cum eâdem obligatione, tranſmitti hæredibus. At, quanquam iſta obligatio tota in integrum in ipsâ hæredum communitate reſideat; eandem tamen in eâdem communitate non reſidere, niſi modo dividuo; quippe eorum unicuique non inhæreat, niſi pro ratâ portione hæreditatis, quam accipit; ut docet Cardinalis Cajetanus, (*e*) qui ait: *Cùm enim obligatio omnium bonorum uſurarii, ad uſuras reſtituendas, non ſit realis: ſed ratione perſonæ.... conſequens eſt, quòd, diviſâ perſonâ uſurarii in hæredes, diviſa quoque proportionaliter tranſeat ad hæredes obligatio illa: ac per hoc nullus hæres tenetur ex hoc, niſi ſecundùm ſuam portionem.*

(*e*) Cajetan. tom. 2. opuſcul. tract. 8. de uſuris q. 5.

Inde ſequitur, obligationem, quam Ludovicus, cujus occaſione proponitur præſens quæſtio, contraxerat, ſex millium librarum, quas debebat, diſſolvendarum; dividendam eſſe inter Joannem, Jacobum, Petrum, & Paulum ipſius & filios, & hæredes, pro ratâ portione bonorum, quæ ſingulis à Patre relicta fuerunt: quoniam *obligatio paterna dividitur in hæredibus proportionaliter, ſicut hæreditas, quemadmodùm & jus exigendorum*; ut loquitur præfatus Cardinalis: atque adeo unum ex eis ſolum aliorum loco & vice non remanere obligatum: ſiquidem unuſquiſque tantùm pro ſuâ portione contrahat iſtam obligationem. *Non ergo tota obligatio ad alterum tranſit hæredem: & conſequenter non tenetur in ſolidum.* Ut idem Cajetanus proſequitur, qui & addit, creditori non eſſe, unde quæratur, & dicat, ſuam conditionem poſt obitum ſui debitoris

fieri pejorem, quàm, cùm ipſe viveret: Quin potiùs melior evadit; ſiquidem ei remanent ſemper obligatæ eædem poſſeſſiones diviſæ inter quatuor hæredes; & præterea alia bona, quæ ipſi hæredes acquirunt, & acquirere aliunde poſſunt, eàdem obligatione ipſi etiam oppignerentur. *Obligatio illa bonorum quodammodò augetur, ... Pro quanto ſingulæ partes illius obligationis ſingulos hæredes ſic afficiunt; ut tranſeant in omnia eorum bona, etiam aliunde habita: ita quòd omnia bona cujuſque hæredis undecumque illa advenerint, ſint obligata ratione perſonæ, ad ſatisfaciendum pro illâ parte obligationis, ex qua illam obligationem in ſe ſemel hic hæres ſuſcepit, hæreditatem adeundo. Hæc enim eſt natura tacitæ obligationis Bonorum ratione perſonæ, ut omnia bona illius, in quantùm illius ſunt, non abſolutè afficiat.* Quod quidem eruditus iſte Author confirmat iſtâ diſſerendi ratione, repudiatâ prorſus ſententiâ Gloſſæ (a). *Filii tenentur, ſicut & Pater, obligatione ſcilicet perſonali omnium bonorum ſuorum. Sed in hoc eſt differentia, quòd Pater eſt tota illa perſona; ac per hoc habet totam obligationem: quilibet autem hæres, eſt pars illius perſonæ: & conſequenter partem tantùm obligationis ſubit. Et ideò, quemadmodum, vivente Patre, omnia ſua bona erant tacitè obnoxia ratione perſonæ ejus, à quibus extortæ ſunt uſuræ, quoad omnes uſuras extortas: Sic diviſâ hæreditate, bona omnia ſunt tacitè obligata ratione perſonæ eiſdem, quoad partem uſurarum, juxta portionem hæreditariam.*

(a) Gloſſa in cap. *Tuæ nos.* 9. de uſuris.

Altera objectio, quæ poteſt opponi, ejuſmodi eſt, nempe hæreditatem hæredibus jure proprietatis non vindicari, niſi poſt diſſolutum æs alienum, pro quo oppignoratur; ſecundùm eandem Legem Codicis jam memoratam. Ergo antequàm ipſa hæreditas accipiatur; debita perſolvenda ſunt: Atque adeo Joannes, Jacobus, Petrus & Paulus priuſquam quidquam attingere poſſint de ſucceſſione Ludovici ſui Patris, obligantur ad ſolvendas præfatas ſexies mille libras.

Quæ objectio eàdem ferè ratione diluenda eſt, quam adhibuimus in refellendà præcedenti objectione, dicendo, nimirùm, cùm quæſtio eſt de debitis perſonalibus, hæredibus conjunctim ac collectivè ſumptis nullum jus cedere ad hæreditatem capeſſendam, niſi poſtquam extincta fuerunt omnia debita, quibus eadem onerabatur; neque eorum unicuique jus ineſſe, ad accipiendam portionem, quæ de eàdem hæreditate ſibi contingit, niſi poſtquàm perſolvit partem debitorum, ad quam obligatur pro ratâ portione iſtius hæreditatis: At ſingulos hæredes in ſolidum non teneri ad debitum in integrum perſolvendum; ſiquidem iſtud eodem modo, quo ipſa hæreditas, inter omnes dividendum ſit.

Quæ huc uſque ſumus proſecuti, pertinent ad debita, quæ proveniunt *ex contractu, aut quaſi contractu.* Supereſt, ut de iis aliquid dicamus, quæ contracta fuerunt *ex delicto, vel quaſi delicto.* Ejuſmodi debita, quæ defunctus reliquit, qualia ſunt illicita fœnora, rapinæ, aut alii ejuſmodi non legitimi proventus, non obligant in ſolidum hæredes, juxta diſpoſitionem Legum Civilium, niſi cùm ii, quibus damnum inde illatum eſt, actionem inſtituerunt in defunctum, antequàm decederet, nec aliter; niſi fortè præfati hæredes mutuam operam, ad delictum commiſſum contuliſſent: Nullà de cætero obligatione unicuique eorum remanente, quàm ut id reſtituant, quod ad unumquemque eorum pervenit, quando eà de re defuncto nulla lis apud Judices intenta eſt. Atque ita conſtitutum eſt Lege Codicis Juſtiniani (b): *Poſt litis conteſtationem, eo qui vim fecit, vel concuſſionem intulit, vel aliquid deliquit, defuncto: Succeſſores ejus in ſolidum; alioquin in quantùm ad eos pervenit, conveniri juris abſolutiſſimi eſt; ne alieno ſcelere ditentur.*

(b) Leg. *Poſt litis conteſtat.* un. cod. ex delictis defunctorum, &c. lib. 4. tit. 17.

Non congruit in eà re Juri Romano ſententia Canoniſtarum. Volunt etenim, quantùm ad uſuras, unumquemque hæredum in ſolidum teneri, ad reſtitutionem; ſive vivente adhuc defuncto; actio fuerit intenta, ſive non fuerit, atque etiam licèt ad eos uſque non perveniſſet, quod eſt reſtituendum. Ita determinatur ab Authore Gloſſæ in antiquum quemdam Canonem de Concilio Agathenſi exceptum (c): *Hoc tamen teneat,* inquit, *quòd ſecundùm Canones, in contractibus & in delictis, ſive aliquid pervenerit ad hæredem, ſive non: Sive lis ſit conteſtata cum defuncto, ſive non, hæres ſemper tenetur in ſolidum.* Quod probat ex quodam Canone deſumpto de Decreto Gratiani, & ex quàdam Decretali (d).

(c) Gloſſ. in can. *Epiſcopus* 34. 12. q. 2.

(d) Can. *Si Epiſcopum.* in fine 16. q. 6. Et cap. *In literis.* de raptoribus.

Suam ſententiam Canoniſtæ plurimùm etiam confirmant, circa obligationem iſtam in ſolidum, ex multis authoritatum teſtimoniis, quorum præcipuorum loco tres Alexandri III. Decretales habentur: Earum primam inſcribit Epiſcopo Exonienſi (e), ſecundam, Epiſcopo Placentino (f), & tertiam Epiſcopo Claromontano (g). Quin etiam laudatis Canoniſtis adhærent in eà re quidam nominis inſignioris Theologi; quales ſunt Major, Sœlas, Lopèz & Sylvius. Idem quoque refertur in diſpoſitione aliquarum conſuetudinum Regni, qualis eſt conſuetudo Normanniæ, quæ eodem modo, quo conſuetudo Pariſienſis, ſtatuit, ut hæredes alicujus defuncti teneantur in ſolidum, ad ipſius debita ſolvenda ſive hypothecaria, ſive non; ſive perſonalia aut realia, quæ provenerint aut *ex contractu*, aut *ex delicto*, ipſis indulto privilegio, ut qui ſolus ſolverit, poſſit ad cohæredes ſuos recurrere, ab unoquoque eorum repetiturus partem ſolutionis pro ratâ uniuſcujuſque portione hæreditatis.

(e) Alex. III. in cap. *Ex proferendum* 3. de pignoribus & aliis cautionibus.

(f) Idem in cap. *Tuæ nos.* ſupra cit.

(g) Idem in cap. *In literis.* 5. de pignor. &c.

Nihilominùs tenent appoſitam opinionem plurimi alii, ut Cardinalis Cajetanus, Bannesius, Medina, Azorius & Cardinalis Toletus, qui contendunt è contrario, obligationem in eo caſu merè perſonalem eſſe, atque adeo unicuique hæredi in ſolidum non incumbere reſtituere: Et cenſemus, cùm aliunde non repugnat locorum conſuetudo, iſtam alteram opinionem priori præferendam eſſe, duabus potiſſimum de cauſis.

Prior eſt, quòd non poſſit propugnari, hæredes alicujus defuncti obligari in ſolidum, ad uſuras reſtituendas, aut reddendum aliquem quæſtum provenientem ex delicto, quin eo ipſo ponatur, omnia bona iſtius ejuſdem defuncti vel poſitivè & verbis omnino expreſſis oppignerari, vel tacitè ſaltem obligari ergà Creditorem, cui reſtituendum eſt. Porro non poteſt contendi, ipſis Creditoribus Ludovici ſuccurrere hypothecam expreſſim in ipſius bonis, ex eo quòd verbi gratià, eidem uſuras rependerint? Certiſſimum namque eſt, non acquiri ejuſmodi hypothecam, niſi ex expreſſo ipſorummet contrahentium conſenſu; atque ut conjicimus, inter eos, qui præfatas uſuras ſolverunt, & ipſum Ludovicum, qui eaſdem extorſit, nullam acceſſiſſe conventionem. Neque potior eſt ratio contendendi, ex aliquà tacità hypothecà eadem bona præfati defuncti obligari; ſiquidem ejuſmodi ſpecies hypothecæ non niſi ex beneficio Legis acquiritur. Jamverò neque viget ulla Lex, neque ulla conſuetudo, neque ullum Regium Edictum, quæ beneficium hypothecæ iis indulgeant, qui uſuras ſolverunt, in ipſa bona fœneratorum. Nulla ergo cedit in gratiam Creditorum Ludovici nequidem tacita hypotheca, quantùm ad uſuras, quas iiſdem ille debet, quæ ſe extendat ad poſſeſſiones, & bona, quæ ſuis hæredibus quatuor moriendo reliquit; quibus

proinde

Digitized by Google

proinde nulla obligatio in ſolidum adducitur, earumdem uſurarum reſtituendarum.

Poſterior ratio eſt, quòd primò, quam Canoniſtæ, & qui iiſdem conſentiunt, tuentur, nullam ſibi vindicet authoritatem, quæ ipſis apertè faveat. Primus etenim Canon, quem allegat Author Gloſſæ, ne verbum quidem unum injicit de obligatione in ſolidum. Secundus mentionem tantummodò facit de unico hærede, cui neceſſitatem inducit damni, quod Eccleſiæ defunctus intulerat reſtituendi. *Ab hærede ejus*, (defuncti) *quæ injuſtè ab eo ablata ſunt, ſine excuſatione reddantur.* Quæ verba nullatenùs attingunt caſum, qui pertinet ad obligationem in ſolidum; ſiquidem ejuſmodi obligatio plurimos cohæredes aut debitores ſupponat. Sed neque etiam niſi de unico hærede ſermonem facit, quam laudati Authores tantoperè extollunt, prima Decretalis Alexandri III. Epiſcopo Exonienſi inſcripta. *Mandamus quatenùs... filium ejus, qui ex ſucceſſione ipſius patrimonii jus dicitur obtinere, moneas & compellas, ut ea... reſtituat Eccleſiæ memoratæ.* Ipſiſſima verba ſunt allegatæ Decretalis. Quam Idem Papa Claromontano Epiſcopo inſcribit, ne minimum quidem verbum habet de obligatione in ſolidum; ſed tantummodò fert, quòd hæredes cujuſdam defuncti, qui quamdam Eccleſiam combuſſerat, teneantur pro facultatum modo, ad reparandum damnum, quod præfitæ Eccleſiæ iſte Incendiarius attulerat. *Ut his quibus ille per incendium, vel alio modo, damna contra juſtitiam irrogaverat, juxta facultates ſuas condignè ſatisfaciant.* Quibus verbis laudatus Papa utitur, qui tandem ſcribens ad Epiſcopum Placentinum hæc tantummodò habet, de filio cujuſdam ſœneratoris, quem eâdem ratione vult compelli, ad reſtituendum, quomodò ipſemet illius Pater, ſi viveret, eſſet compellendus. *Reſpondemus, quòd ſi is ad reſtituendas uſuras, ea ſunt diſtrictione cogendi, quâ parentes ſui, ſi viverent, cogerentur:* Quibus verbis nulla obligatio in ſolidum innuitur, ſiquidem vel eâdem ratione poſſent adhiberi in caſu, in quo ageretur de Creditoribus Chirographariis alicujus defuncti quoad ipſius hæredes; licèt eorum unicuique inducatur nonniſi tantummodò perſonalis obligatio, quæ nullam neceſſitatem in ſolidum importat univerſis ſolvendi, quod iſtis Creditoribus debitum eſt. Apertum ergo atque omnino probatum manet, ex allegatis omnibus textibus nihil redundare in priorem iſtam opinionem neque roboris, neque authoritatis; atque ſi datur, ei probabilitatis aliquid ineſſe, quantùm ad reſtitutionem, ſaltem videri certum, quantùm ad bona rationibus aliis iniquis malè parta, unicuique hæredum non incumbere, reſtituere, niſi pro rata portione, quam de ſucceſſione defuncti percepit.

Non alienum à propoſito noſtro ducimus, Lectorem hîc loci commonere, cùm loquimur de fructibus uſurariis, non intelligenda iſthæc verba, niſi de fructibus immediatis; hoc eſt de ipsâ uſurâ, quæ extorta fuit ex commodato; non vero de ipſis proventibus, quos ſœnerator potuiſſet percipere de pecuniis uſurariis, quas ab iis recepiſſet, quibus argentum mutuum dediſſet. Quanquam enim teneatur, ad reſtituendas ejuſmodi uſuras; non tamen obligatur, ad reſtituendos ipſos proventus, quos ex iſtis uſuris poſtmodùm fecit. Exempli causâ Ludovicus mille nummos uſurarios recepit, quos poſuit in negotiatione, & ex quibus ſibi fundum mille nummorum confecit; ipſi non incumbit ex conſcientiâ reſtituere fundum iſtum mille nummorum ſed mille tantummodò nummos iis, quibus debentur, rependere. Quod probat Covarruvias authoritate Sancti Thomæ, Gabrielis Biel, Panormitani, Joannis Andreæ, Majoris, Ancharaoi, Angeli de Clavaſio, Sylveſtri Mozolini, & quatuor aut quinque aliorum Juriſconſultorum, quos appellat (a).

(a) Didacus Covarruvias variar. reſolut. l. 3. c. 3. n. 6.

CASUS CXIII.

Hyacinthus Negotiator, Civis Pariſinus quadraginta millibus librarum potens, quas legitimâ ratione ſibi fecit, & decem millibus librarum rei rationibus iniquis acquiſitæ, decem millia librarum per modum legitimæ portionis Huberto ſuo filio natu minori, moriendo reliquit; & reſiduum ſuarum divitiarum ac poſſeſſionum, Judæ ſuo filio natu majori, teſtamento integrum legavit. Hubertus æqui bonique obſervantiſſimus, & juſtitiæ cultor inſignis, ipsâ meridianâ luce clariùs indicavit Judæ, ac manifeſtum fecit, ex quinquaginta librarum millibus, ex quibus ſucceſſio ſui Patris conflatur, eſſe decem librarum millia, quæ provenerunt ex injurioſâ prorſus & illicitâ acceptione, eumque pro virili parte fuit hortatus, ut eadem pro ſuâ portione reſtitueret, ipſe pro ratâ portione quam accepit de eâdem hæreditate, ad reſtituendum quoque, quantùm ad ſemetipſum attinet, conferre ultrò ſeſe offerens. Judas quidquid ſibi ab eo propoſitum eſt ludibrio habuit atque contemtui, & animo pertendit, quam à Patre ſuo acceperant, univerſam rem ex legitimis proventibus auctam fuiſſe, adeoque nolle ſe conſentire faciendæ ulli reſtitutioni. Quâ de re quærit Hubertus, utrùm reſtitutionem abnuente ſuo fratre rependere, ſibi incumbat, aut decem millia librarum in integrum præſtare, aut ex iiſdem partem tantummodò, *pro ratâ* ſuâ portione perceptæ hæreditatis?

Responsio.

Decem millia librarum rei rationibus iniquis ab Hyacintho acquiſitæ, quæ ſimul miſcentur cum ſucceſſione quinquaginta millium librarum, quam reliquit, non ſunt rependenda, nec reſtituenda ab ipſis Huberto & Judâ filiis & hæredibus defuncti, niſi juxta diſpoſitionem conſuetudinis, cui ſubjiciuntur. Ut igitur præfata ſucceſſio reperitur intra limites territorii, quod Pariſienſi conſuetudine regitur; Hubertus non obligatur, ad ſatisfaciendum iſti quæ ſibi incumbit, reſtitutioni, niſi eâ ratione, quâ prædictâ conſuetudine conſtituitus: Jamverò eâ potiſſimùm ratione præſcribit, ab hæredibus alicujus defuncti debita ipſius eſſe diſſolvenda, quæ fertur in ſequentibus verbis (b). „Hæredes alicujus defuncti in pari gradu, tam quoad res moventes, quàm quoad res „non moventes, obligantur ratione ſuæ perſonæ, ad ſolvenda & expedienda debita, quæ ipſi incumbunt ſucceſſioni, unuſquiſque pro eâ „parte, & portione, quam accipiunt de hæreditate ejuſdem defuncti, cùm in bona ipſius „ex æquo ſuccedunt (c). Attamen ſi quæ defuncti fuerint, habuerint in ſuâ poteſtate poſſeſſiones, quæ pro debito fuerint à defuncto ex hypothecâ obligatæ, atque oppigneratæ, unicuique hæredum inducitur obligatio debiti in integrum perſolvendi, remanente ei jure, recurrendi ad ſuos cohæredes (d). Et quando ſuccedunt, alii quidem in res moventes, partas & „acquiſitas; alii verò in bona patria; aut ſunt „Donatarii, vel Legatarii univerſales; tenetur „eorum unuſquiſque, ad conferendum ad ſolutionem debiti, pro parte & portione, quæ unicuique contigit. Neque plus tenentur contribuere ex ſuâ parte, ratione portionis amplioris, quam propter grandiorem ætatem referunt, quam cæteri cohæredes, quoad extinguenda perſonalia debita „. Hoc eſt, quodcumque

(b) Conſuetud. Pariſienſ. art. 332. aliàs 150.

(c) Ibid. art. 333.

(d) Ibid. art. 334.

cumque emolumentum præ cæteris ſuis fratribus Natu major habeat propter majorem ſuam ætatem, plura debita non perſolvit, quàm eorum unuſquiſque: quoniam ei ſola Lex iodulget id juris propter grandiorem ipſius ætatem, quod quidem jus, ut ait una quædam Lex Codicis, *eſt extra emolumentum ſucceſſionis* (a): quod quidem omnino conſentit Juriſprudentiæ nuſtræ; ut cernere eſt ex Arreſto 14. Junii 1584. quod Robertus refert; ex alio Arreſto 23. Auguſti 1686. quod Loüet citat, & iterùm ex alio, 24. Maii 1577. quod etiam refert Montholou (b). Ex quibus evidenter colligitur, Huberiuo, qui non accepit à ſuo Patre, niſi librarum decem millia, per modum legitimæ portionis; ex conſcientiâ non obligari, ad rem univerſam, quæ male partx fuit, & quæ miſcetur cum rebus hæreditariis defuncti, in integrum reſtituendam; ſiquidem debitum non ſit hypothecarium; ſed tantummodò merè perſonale; adeoque oon teneri, ad reſtituendam niſi quintam partem decem millium librarum; cæteris partibus illius, quod obnoxium eſt reſtitutioni, ipſius fratri natu majori Judæ iocumbentibus.

(a) L. Neque. ſ. Cod ſi certum peratur.

(b) Robert. l. 4. rerum judicat. c. 11. Louet. lit. D. n. 19. De Montholon in ſuis Areſtis. c. 37.

CASUS CXIV.

Caninius mandxvit Diomedi famulo ſuo; ut ſacculum mille librxrum. qui Joannis erat, furaretur. Afranius ipſi Diomedi fuit auctor, ut eâ in re volontati ſui Heri non dubitaret parere; Diomedes ſurripuit ſacculum, & ne in ſois manibus deprehenderetur, depoſuit apud Mævixm, Jacobo Marito ipſius conſentiente, & utrnque ſcienſe, rem eſſe furtivam. Tandem Julianus, qoi poterat, & debebat impedire furtum, eidem obſiſtere non curavit: adeo ut onios ejuſdemque furti ſex ſimul occurisnt pxrticipes. Cuinam potiſſimum ex iſtis omnibus primariò incumbit reſtituere; & quinam, iſto priore non reſtituente, primariò tenentur eâdem reſtitutionis obligatione?

Respons.

1. Si Mævix præfatas mille libras io ſois manibus etiamnùm habeat, ipſa præ cæteris primariò obligator, ad reſtitotionem. *Cùm plures in ſolidum reſtitutioni aſtringuntur*, xit Caballutius (c), *ebſervandus eſt hic urdo. ut primùm teneatur is, qui rem habet adhuc in ſuâ ſubſtantiâ; aut certè æquivalente, putà, ſi ex aliená re jam conſumptâ factus eſt ditior.* Quod quidem concordat cum doctrinâ S. Thomæ (d), qui ſic habet: *Ratione rei ... tenetur eam reſtituere, quamdiu eum apud ſe habet: quod habet ultra id, quod ſuum eſt, debet ei ſubſtrahi & dari ei, cui deeſt, ſecundùm formam commutativa juſtitia.*

(c) Joan. Caballut. juris can. theor & prax. l. 6. c. 23. n. 1.

(d) S. Th. 2. 2. q. 62. art. in 6.

2. Mævis non reſtituente, præ cæteris ad reſtituendom Caninios primùm tenetur; utpote qui ſit cauſa præcipua furti; ex mandato, quod fecit Diomedi ſui famuli, prædictarom mille librarum furtivè ſurripiendarum. *Hoc verò non reſtituente*, ſubjicit xppellatus Caballutius, *tenetur ſecundo ordine is, qui damnum alteri fieri, mandavit; utpote cauſa damni principalis: qui autem ſub eo damnum fecerit, instrumentalis eſt cauſa*: quod liodxrus Caoniſta mutuatus eſt ex eodem S. Thomâ (e), qoi ait: *ille, qui jubet, eſt principaliter movens. Unde ipſe principaliter tenetur, ad reſtituendum.* Et pxulò poſt (f): *Principaliter tenetur reſtituere ille, qui eſt principalis in facto; principaliter quidem præcipiens; ſecundariò verò exequens.*

(e) Idem S. Th. cit. q. 62. art. 7. in corp.

(f) Idem ibid. ad 2.

3. Non reſtituentibos duobus iſtis prioribus, Diomedes obligatur, ad mille libras Joanni reſtituendas: *Tertio ordine venit, qui, alio mandante, damnificavit*, ſubjicit Caballutius.

4. Si tres præfati priores xut non potuerint; aut præfractè noluerint iſtam ſummxm reſtituere; in eorum locum ſuccedit Afranius; qui fuit auctor, ut furtum fieret. *Quartò is, qui conſuluit*, inqoit citatus à nobis idem Canoniſta, xot, ut loqoitur S. Thomas (g): *Conſenſus in eo, ſine quo rapina fieri non poteſt.*

(g) Idem ibid.

5. Licèt Mævia ſommam furtivam de ſuis manibus jam dimiſiſſet; ipſa tamen & ejus maritus, non reſtituentibus cæteris, de quibus ſumus locuti, aſtringuntur reſtitutioni; ſiquidem injurioſæ acceptionis ſeſe participes exhibuerint, furtum recipiendo & occultando. *Quintò illic, qui ſciens damnificantes recepit*; idem eſt Cxballutius; qui ſemper proſequitur.

6. Julianus tandem pro cæteris omnibos, ſi non reſtituant, & vice quinque priorum obnoxius eſt reſtitutioni. ſi teneretur ex ſuo munere & officio ad obſiſtendum furto, & illud impediendum. *Sextò, is, qui tùm teneretur ex juſtitiâ, proprioque officio, non impedivit damnum.* Quod etiam confirmat Canoniſta memoratus ex iſto principio Apoſtuli (h): *Digni ſunt morte non ſolùm qui faciunt, ſed etiam qui conſentiunt facientibus.*

(h) Roman. 1. 32.

Dicimus: *Si teneretur ex ſuo munere, proprioque officio furto obſtare*, juxta Doctrinam S. Thomæ (i), qui dicit: *tenetur ille, qui non obſtat, cùm obſtare tenetur.* Neque enim ſubjaceret ulli reſtitutioni, oiſi ipſi incumberet ex joſtitiâ, hoc eſt, ex ſuo munere, proprioque officio obſiſtere. Neque enim in eo caſu peccâviſſet, niſi contra charitatem; ut Caballutius obſervat: *Non ſemper ille .... tenetur ad reſtitutionem ..... qui non obſtat .... ſed ſolùm, quandò incumbit alicui ex officio, ſicut Principibus terra.*

(i) S. Th. loco citato.

Plurimùm xutem juvat hîc loci ſubjicere 1. quanquàm univerſis in ſolidum reſtitotionis inducatur obligatio; nihilominùs, cùm iniquus rei furtivæ poſſeſſor eandem reſtituit; omnes ejuſdem furtivæ rei participes, ab obligatione reſtitutionis liberari, nequidem eo excepto, qoi juſſit, ut eadem injurioſè acciperetur. 2. *Quandò tenentur omnes & ſinguli in ſolidum*, inquit iſte noſter Canoniſta (k), *ſi ille reſtituit, qui fuit damni cauſa principalis; ad nihil tenentur cauſa minùs principales neque erga perſonam damnificatam, neque erga autorem damni pracipuum. 3. Sed, ſi una ex minùs præcipuis damni cauſis reſtituit; cauſa principaliores tenentur indemnem facere illum, qui reſtituit.* Cum verò rei iſtius rationem Caballutius affert, quòd ille, qui cauſa tantummodò minùs principalis eſt, eo ipſo, cùm reſtituit, ſuccedat in jus & locum illius, qui furtum paſſus eſt; quod qoidem jus in eo potiſſimùm conſiſtit, ut poſſit ipſam rem furtivam, ab eo, qui furti cauſa primaria eſt, ac principalis, repetere. *Minùs ..... principalis cauſa, ex quo reſtituit; ſuccedit in locum ejus, qui damnum paſſus fuerat, ut jus habeat parem exigendi ſummam à pracipuo damnificante, cujus per ſuam ſolutionem negotium utiliter geſſit. Leg.* Cùm pecuniam, 45, *ff. de negotiis geſtis*, 4. Tandem, ſi quis ex eis; qui tantummodò ſunt cauſæ minùs principales, obtinuiſſet ab eo, cui reſtitutio facienda eſt, condonari ſibi partem, quæ ſibi incumbit, reſtitutionis; alios etiam, qui tantùm ſunt cauſæ minùs principales, jam non obligatos fore, niſi ad reſtituendum, quod onoſquiſque eorum obligatus fuiſſet, ad conferendum de ſuâ parte ad integram damni reparxtionem; ipſâ deductâ parte illius, qui obtinuiſſet, ejuſdem indulgeri ſibi condonationem: quod tamen intelligendum eſt de obligatione in ſolidum.

(k) Idem Caballut. loco cit. n. 2.

Ea quibus inferre eſt, ſi Mævia ſacculum mille librarum in ſpecie propoſitâ Joanni reſtituat; cæteros omnes à Lege reſtitutionis abſolvi; atque eandem ob cauſam, ſi Caninius, qui furtum mandavit, rem furtivam reddat; Diomedem, Afranium, Jacobum & Julianum ejuſdem reſtituendæ fieri prorſus immunes (a).

(a) Colloq. Condom. tom. 1. Colloq. 17. ſect. 2. Fr. de Genet. theol. mor. 6. tom. tract. 8. c. 7. quæſ. 2.

CASUS CXV.

Sylverius, Lampridius & Orontius ſex unuſquiſque ſitulas vini, ſuadente Jacobo, cæteriſque duobus agentibus excubias, ne tres priores deprehenderentur, Gabrieli de nocte furati ſunt. Quâ de re quæſtio inſtituitur, utrùm damno ab uno ex eis in integrum reparato, cæteris inducatur immunitas cujuſcumque reſtitutionis?

Respons.

Ad præſentis hujuſce nnvæ difficultatis deciſionem, ſatis eſt, ſi, quas ad calcem præcedentis deciſionis ſubjecimus, obſervationes iteratâ lectione ob oculos ponantur. Inde namque facile eſt inferre, cùm Sylverius, Lampridius & Orontius præcipui ſint damni, quod Gabrieli illatum eſt, autores atque quaſi promotores reales & phyſici; ſi Sylverius iſtud damnum reſarcist; Jacobum, qui conſiliarius fuit, & cæteros duos, qui excubias agebant, ab omni prorſus reſtitutionis obligatione liberari: at Lampridio, Orontioque incumbere, ſuam ejuſdem furti partem atque portionem, ratione habitâ damni, quod attulerunt, & commodi, quod retulerunt, Sylverio rependere: quod omninò conſentaneum eſt iſtis verbis Legis (b): *Cùm pecuniam ejus nomine ſolveris, qui tibi nihil mandaverat, negotiorum geſtorum actio tibi competit: cùm eâ ſolutione debitor à Creditore liberatus ſit: niſi, ſi quid debitoris interfuit, eam pecuniam non ſolvi.*

(b) L. *Cùm pecuniam*. 43. ff. de negotiis geſt. lib. 3. tit. 5.

Eâdem ratione, cùm ii, qui cauſæ cenſentur principales, quales reperiuntur in propoſitâ ſpecie Sylverius & ipſius duo ſocii, non poſſunt, aut nolunt reſtituere; & inter plurimos, qui quaſi cauſæ tantùm minùs principales habentur, quales ſunt Jacobus, qui furti faciendi ſuaſor fuit, & cæteri duo, qui excubuerunt in caſu, de quo quæſtio eſt, ex eis unus quidam reſtituit in integrum: cæteros obligari, ad illi referendam damni compenſationem, unumquemque pro ratâ parte reſtitutionis, quæ ſibi facienda incubuiſſet, ſi iſte non ſatisfeciſſet. *Uno tamen reſtituente illi, qui paſſus eſt damnum*, ait ſanctus Thomas (c), *alius ei reſtituere non tenetur: ſed illi, qui ſunt principales in facto, & ad quos res pervenit, tenentur aliis reſtituere, qui reſtituerunt.*

(c) S. Th. 2. 2. q. 62. art. 7. ad 2.

CASUS CXVI.

Jam abierunt ſeptem aut octo anni, ex quibus Gabriel, Andræas & quatuor alii Domeſtici concordibus animis, vicibuſque pluries repetitis, ſummam quingentarum librarum Ferdinando Hero ſuo ſpoliavêre. Gabriel, à pauciſſimis ab illinc diebus, de prædicto furto ſemetipſum accuſavit in ſacramentali Confeſſione. Ipſius Confeſſarius ei declaravit, ipſum in ſolidum obligari, ad integram ſummam reſtituendam. Gabriel cauſas attulit, propter quas ſibi videbatur, ſeſe immunem eſſe ab iſta reſtitutionis obligatione, 1. quoniam non retulit de iſto furto, niſi viginti nummos, pro parte ſibi contingente. 2. Quòd ad verum nullatenùs accedat, Andræam nec quatuor alios ejuſdem furti ſocios atque participes, ab annis ſeptem aut octo non fuiſſe confeſſos iſtud peccatum: & certiſſimum eſſe videatur, futurum fuiſſe, ut ab aliquibus ſaltem ex eis pro portione, quam perceperunt, fuerit ſatisfactum: ſiquidem probabile non ſit, per tantum temporis ſpatium eoſdem fuiſſe ſacramentaliter abſolutos, abſque eo quòd iis ejuſmodi fuerit impoſita obligatio reſtitutionis. 3. Quia Poſito, quòd eorum unuſquiſque teneatur in ſolidum, ad integram prædictam ſummam reſtituendam, contingere poſſet, eandem integram Ferdinando fuiſſe fortaſsè ſexies reſtitutam: quòd juſtitiæ prorſus repugnaret.

Gabriel quærit igitur, nùm allegatæ cauſæ non ſufficiant, ut ſeſe ab integrâ præfatâ reſtitutione ſubducat?

Respons.

Jam ſæpè ſæpiùs obſervatum fuit, in Diſciplinâ morali principium iſtud haberi loco certiſſimæ prorſus & indubitatæ veritatis, nimirùm quòd, quandò in eandem injuſtitiam plurimi concordibus animis conſpiravêre, reſarciendæ ejuſdem obligatio univerſis in ſolidum induceretur. Ex quo principio ſequitur, non ſatis eſſe, quòd Gabriel, quam de furto recepit, reſtituat tantummodò portionem; ſed eum ex conſcientiâ præterea teneri, ad reſtituendum integrum furtum, ſi, quos habuit, ejuſdem injurioſæ acceptionis ſocii ac participes unuſquiſque pro ſuâ parte non ſatisfaciant. Quâ de causâ; quam primo loco cauſatur, ratio nullatenùs admittenda eſt, ut evincat, ſibi non incumbere in ſolidum, cæteris non reſtituentibus, ſummam in integrum rependere. At neque potiori loco habetur ſecunda cauſa, quam affert; quin potiùs enimverò conjiciendi locus datur, aliorum neminem prædictæ reſtitutionis obligationi ſatisfeciſſe; licèt, ne uno excepto, fidem fortaſſe fecerint omnes, futurum, ut reſtituerent: nihil quippe rariùs reperiatur, quàm eos, qui rem alienam acceperunt, eandem reſtituendam ſibi proponere, & propoſiti retinere perſeverantiam, & eidem executionem adjicere. Sed quàm rariſſimè illi occurrunt, & præſertim Domeſtici, qui, cùm furati fuerint, valeant reſtituere; ſiquidem ejuſmodi genus hominum ſoleat eſſe bonorum pauperrimum; & aliundè furtivè non accipiant, niſi, ut ſibi ſit, unde habeant, quod poſſint per luxuriam, aut luſionem ſtatim effundere. Præterea verò licet addere, rem alienam furanti ferè nunquàm prodeſſe: *Malè parta, malè dilabuntur*. Quod Gabriel ſubjungit, allegando nimirùm, ad verum nullatenùs accedere, per diuturnum adeo temporis ſpatium ſuos ejuſdem furti ſocios ac participes non fuiſſe furtum iſtud confeſſos, ruit penitùs vel ipſius exemplo; quippe ſeptem aut octo annos prætermiſerit ipſe furtum idem non confeſſus. Non poteſt denique ab obligatione reſtitutionis iſtius ſeſe expedire ex prætextu rationis, quam tertio loco memorat: cùm enim pro certo ſemper remaneat, factum fuiſſe furtum, certò certiùs quoque debet conſtare, illud idem fuiſſe reparatum, ſiquidem illud reparari ejuſmodi ſit neceſſitatis, quæ non admittat diſpenſationem. Itaque prætenſa illa poſſibilitas, ex quâ propriam ſuam defenſionem Gabriel nititur repetere, eum nec juvat, nec coram Deo abſolvit. Ab eo igitur in eâ rerum circumſtantiâ; quæ congruentior inveniri poteſt, ineunda iſta potiſſimùm ratio eſt, ut diligenter inquirat, ac quoquo modo ſeſe faciat certiorem, nùm ab aliquibus è ſuis præfati furti ſociis, atque participibus fuerit ſatisfactum: quo quidem in caſu ei nihilominùs obligatio incumberet, ipſi, qui ſummam integram reſtituiſſet, quos de præfato furto recepit, nummos 20. rependere; poſſet tantummodò deduci, de universâ iſtâ ſummâ, portio, quam præfatus iſte, aut alius quilibet Ferdinando reſtituiſſet (d).

(d) Sambovius tom. 3. Caſu 225.

CASUS

CASUS CXVII.

Blosio Chriſtophori viri in ſuâ terrâ patriâ inviſiſſimi vineam ingreſſu, eandemque jam depopulanti, & illius truncos confringenti, atque evellenti; ſeſe quidam alii quatuor fortè fortunâ propè vineam iſtam occurrentes adjunxerunt, & in eandem vaſtationem inferendam toti, nihil tamen incitante prædicto Bloſio, & pedibus & manibus incubuêre: quorum exemplum alii duo ſequentes, ſic egerunt; ut memorata vinea in ipſomet temporis momento in integrum vaſtata fuerit, ac penitùs exinanita. Quâ de re quæſtio habetur, utrùm præfati ſeptem viri teneantur omnes, in ſolidumque unuſquiſque, ad integrum damnum, quod intulerunt Criſtophoro, eidem reſarciendum?

Respons.

Si mutuo conſenſu conſpiraviſſent omnes in prædictum delictum; abſque omni dubitationis aleâ conſiderandi forent omnes, ut cauſæ principales iſtius detrimenti, & univerſi tenerentur, ſingulique privato ſuo nomine in ſolidum, ad illud idem reſarciendum. Equidem mutuus iſte conſenſus non omnino per ſe patet in ſpecie propoſitâ, in quâ non apertum eſt, alium ab alio excitatum fuiſſe, ad vineam Chriſtophori divexandam: at, quoniam negati non poteſt, quin exemplum plurimùm valeat, ad inducendum in malum; & ubi plurimi ſocii in peccando adjunguntur, quin in crimen eum effrænatâ magis protervitate exardeſcant; videtur, ſi concurriſſent ſimul univerſi ad prædictam vineam, & omnes incubuiſſent in eandem vaſtandam, licèt ſinguli non niſi proprio motu egiſſent; locum futurum contendendi & quidem cum aliquâ veriſimilitudine, ſingulos in ſolidum obligandos fore, ad præſtandum damnum, nequidem eo excepto eo, qui, ex propriâ ſuâ ſententiâ, non niſi pauciſſimam injuriam irrogaviſſet. Quam opinionem S. Bernardinus amplectitur, & proponit iſtis verbis (a): *Quid ſi multi ad rapiendum concurrunt, nec aliquem habent ducem: neque unus alium animavit magis, quàm alius eum: ſed ſimul conveniunt ad rapinam? Ad hoc dicunt quidam, quòd quilibet ſolùm pro ſuâ parte ſatisfacere obligatur... ſecundùm autem Hoſtienſem tutiùs*, atque veriùs eſt, quòd *quilibet in ſolidum obligatus intelligatur: quia ad rapinam concordes fuerunt.*

(a) S. Bernardin. ſerm. 13. in Dom. 4. Quadrag. art. 2. c. 1. tom. 1.

Quam eandem doctrinam tenet S. Raimundus (b); en quâ ratione ſententiam eâ de re ſuam aperit. *Quid ſi plures fuerunt raptores, quaſi pares: quia nullus induxit alium ad eundem, nec erat aliquis Dominus alterius, ſed quilibet per ſe ivit? Ad hoc credo, dicendum, quòd, ſi vadunt inſimul quaſi ſit unus exercitus, quilibet teneatur in ſolidum.* Cujus rei probationem iſtam ſubjungit. *Et iſt ratio, quia in tali caſu quilibet juvat alios, & facit eos fortiores. Iſti enim poſſunt dici ſquamæ ſeſe prementes, de quibus Job. 41. Corpus illius, quaſi ſcuta fuſilia compactum ſquamis ſe prementibus. Facit ad hoc extra de homicidio* Cap. ſicut dignum. *Et omnes ſunt cooperatores. Quare quilibet tenetur in ſolidum.* Quoniam verò circumſtantia quædam ſpecialis occurrit in propoſitâ ſpecie in eo, quòd ponatur, neque Bloſium neque cæteros univerſos ad delictum paribus animis ſimul ferri, ſed tantummodò per vices diverſis temporibus concurrere; &, quanquàm prioribus poſteriores ſeſe non adjunxiſſent, ab illis nihilominùs vinea fuiſſet in integrum vaſtata ac radicitùs exinanita; videtur, ſingulis in ſolidum non eſſe inducendam in eo caſu reſtitutionis obligationem; ſatiſque eſſe, ſi ab eorum unoquoque, quod intulit ex ſuâ parte, portio quoque præſtetur damni compenſationis. Atque ita cenſet S. Raimundus, qui ſic addit; *Aliàs ſi non iverunt*

(b) S. Raimund. in ſum. lib. 2. tit. 5. §. 21.

ſimul, ſed quilibet per ſe ſeparatim faciebat damnum, quilibet tenetur pro eo, quod fecit. Quod etiam docet ipſius interpres ad iſthæc verba, *teneatur in ſolidum*, ad quæ ſic interpretatur (c): *Hoc intelligo, quandò unus ſine aliis non auderet, vel non poſſet damnum inferre aliter quilibet tenetur tantùm pro parte damni quam intulit.*

(c) Joan. de Friburgo in tit. § 21 verbo Teneatur, &c.

Atque doctrinam eandem exponit eâdem ratione Cabaſſutius in eo ducem habens ac Magiſtrum ſanctum Thomam, quem citat (d). *Si ex communi conjuratione*, inquit *laudatus Autor, plures ſocii ad unius Domûs, aut villa excidium concurrerint; & dum ſimul deprædantur, alius ſuperveniens aliquam ſupellectilem inde abſtulerit: ſinguli ex numero conjuratorum obnoxii ſunt reſtitutioni in ſolidum: qui verò deprædationi ſupervenerit, id ſolum tenetur reſtituere, quod ſeorſim diripuit: quia ipſe unus cauſa eſt ſingularis damni, reliqui verò ſinguli per communem conſpirationem; in totale damnum influxerunt.* En propemodum caſum, de quo controvertitur. Bloſius namque ſolus vineam Chriſtophori primùm quidem ingreditur, & ejuſdem diripiendæ, confringendorumque truncorum illius initium facit. Interveniunt alii quatuor, qui idem, quod Bloſius, habent odium in Chriſtophorum, &, ipſo Bloſio nihil quidquam incitante, illius vineæ ſimilem inferunt depopulationem. Alii duo ſeſe denique proprio motu jungunt ad iſtos priores. Ibi nulla conſpiratio, nullumque conſilium meditatum Bloſium inter, quatuor priores, qui ſeſe ad eum adjungunt, & iſtos duos poſteriores, deprehenditur. Quilibet igitur non obligandus eſt, ad afferendam, niſi eam portionem, quod intulit ex ſuâ parte, damni compenſationis, nullâ de cætero quemlibet urgere in ſolidum neceſſitate ſatisfaciendi. Id tamen inficias non poteſt, quin tutiùs omnino conſcientiæ conſulatur, ſi ſinguli prædictorum ſeſe haberent quaſi in ſolidum obligatos, ad reſtituendum.

(d) Joan. Cabaſſut. Juris can. theor. & prax. l. 6. c. 16. n. 8.

CASUS CXVIII.

Fulcus & ducenti cum eo fanatici, quorum Coriphæus erat atque princeps, Fanum S. Hyppoliti, factâ conſpiratione, mutuis ac concordibus animis expilaverunt ac totum diripuerunt. Fulcus pro parte ſibi de prædâ contingente centum duplionum aureorum pretio manubias retulit. Repudiatis poſtmodùm, quibus imbuebatur, pravis opinionibus, Catholicæ Religioni reſtitutus eſt, & animo adjecit portionem, quam fuit prædatus, reſtituere; quippè qui non poſſit, præ facultatum ſuarum inopiâ, quidquam ampliùs rependere. Quibuſnam potiſſimùm debet reſtituere in iſtâ rerum circumſtantiâ, in quâ nullatenùs valet eos, quibus iſtud detrimentum intulit, perſpectos habere, atque ſingulos exploratos?

Respons.

Juxta regulam à S. Thomâ conſtitutam (e), *ille, qui illa munda* (ſcilicet in deprædatione civitatum) *accipit, debet pauperibus illius villæ reſtituere, vel in alios uſus communitatis illius Civitatis expendere ſecundùm arbitrium Epiſcopi, vel eorum, ad quos pertinet cura illius Civitatis.* Quod pertinet ad ducentos alios, qui Fanum prædictum, factâ conſpiratione cum Fulco compilaverunt, certiſſimum eſt, eorum ſingulos, quemadmodùm ipſummet Fulcum, obligatos remanere ad reliquam, quod intulerunt prædictæ Civitati, damni reparationem.

(e) S. Th. in 4. diſt. 15. q. 1. art. 5. quæſtiunc. 4. ad 3.

CASUS CXIX.

Petrus, cùm ſciviſſet, egregium quoddam poſſideri à Didymo Religioſo profeſſo, manuale horologium argenteum, quod ei frater ipſius

dono dederat, nactus eſt occaſionem, ejuſdem ab eo furtivâ ei manu ſubducendi, atque proveniens ex illius venditione pretium propriis ſuis neceſſitatibus adhibuit. Poſt tres ab illinc menſes cùm Petrum ſui furti pœnituiſſet, preces ſuas ipſe curavit, per interpoſitam perſonam, ad Didymum uſque pervenire, quibus eum rogabat, ut ſibi de facto furti gratiam faceret, quin etiam obligationem reſtitutionis vellet ſibi condonare. Quod utrumque Didymus ei ultrò annuit. Nonne ab omni Lege reſtitutionis Petrus inde coram Deo liberatur?

R e s p o n s.

Eadem eſt conditio condonationis alicujus debiti, quæ verè & propriè dictæ donationis. Atqui conſtat, quamcumque donationem eſſe nullam, cùm ab iis conficitur, qui ejuſdem conficiendæ non habent poteſtatem; quales ſunt amentes, pupilli (a), illi qui in judicio interdicuntur, & Religioſi profeſſi, qui propter votum paupertatis, quo ligantur, nihil poſſunt jure proprietatis retinere, neque adeo donare. Unde ſequitur, quam Petro Didymus indulſit, coram Deo iniquam prorſus eſſe condonationem, atque omnino nullam; & ipſum Petrum remanere ſemper obligatum ex conſcientiâ, ad pretium juſtum iſtius manualis horologii, quod prædicto Religioſo furatus eſt, Monaſterio Didymi reſtituendum.

(a) Leg. Pupillus. ff. de acquirendo rerum dominio. Leg. Filius familias. ff de donationibus. Et Leg. Si minores. cod. ſi minor factus &c.

Diximus: *Monaſterio Didymi*: quoniam Religioſus profeſſus nihil poteſt, niſi nomine Monaſterii ſui poſſidere; juxta vulgatum iſtud Canonici Juris effatum. *Quidquid acquirit Monachus, acquirit Monaſterio.* Quod planè congruit cuidam Canoni excerpto de octavo Concilio Generali Conſtantinopolitano, quod habitum eſt annis 869. & 870. relato in Decreto Gratiani (b), in quo ſic legitur: *Abbati vel Monacho Monaſterii ſervum non licebit facere liberum: qui enim nihil proprium habet, libertatem rei alienæ dare non poteſt. Nam ſicut ſæculi etiam Leges ſanxerunt, non poteſt poſſeſſio alienari, niſi à proprio Domino* (c).

(b) Concil. Conſtantinop. in can. *Abbati* 22. diſt. 54.

(c) De Gen. theol. mor. tom. 6. tract. 8. cap. 7. quæſit. 22.

CASUS CXX.

Cassianus Mercator, adulterinum nummum aureum, loco genuini receptum bonâ fide & ex imprudentiâ, in ſolutionem venditarum mercium; uxori ſuæ juſſit, cum genuinis aliis ab eâ inferri in ſolutionem, cujus conficiendæ per ſuam abſentiam, dedit ei mandatum. Quæ quidem, quoniam ipſius animi intemperiem, quippe vir ſit ingenio fervidus, plurimùm reformidabat, facto ſibi mandato paruit: Quâ de re quæritur, num ipſi privato proprioque nomine incumbat, adulterinum iſtum nummum aureum reſtituere; aut ſatis ſit, quòd maritum ſuum moneat de obligatione, quæ ei inducitur, ejuſdem reſtituendi?

R e s p o n s.

Ad reſtitutionem in propoſito caſu tum maritus, tum uxor in ſolidum tenentur, ſiquidem uterque ſit vera cauſa injuſtitiæ & damni, quæ ei irrogata ſunt, cui prædictus adulterinus nummus aureus traditus fuit. Primariò tamen obligatur Caſſianus ad reſtituendum, ſiquidem ex ipſius mandato fuerit illata injuria: Sed eo non ſatisfaciente, ipſius uxor obnoxia quoque eſt reſtitutioni, utpotè quæ injuriam ipſamet irrogaverit. Quamobrem conſcientiæ ſuæ non ſatis totè conſuleret, nec debito, quod ſibi incumbit, quà par eſt, ratione ſatisfaceret, ſi maritum tantummodò faceret certiorem de obligatione reſtituendi, quæ ei inducitur: In eorum probationem, quæ aſſerimus, nulla appellamus authoritatum teſtimonia: quoniam plurima jam allegata ſunt in deciſionibus antecedentibus, & ſpeciatim in eâ, quæ ordine recenſetur centeſima prima, cujuſque ſpecies initium facit à verbo Caninius.

CASUS CXXI.

Sempronia Mæviæ filia natu major, cùm plurimos annos uſui ſuæ Matris impendiſſet, nullâ ſibi repensâ mercede; ſed repetitis nihilominùs promiſſionibus pluribus, futurum, ut ipſa, pro ſuo labore, ſuâque tam diuturni temporis operâ, condignam referret aliquando mercedem; videns propriam ſuam Matrem ſtupore nervorum affectam, uſuque linguæ jam privatam, ſibi dextram premere, animum induxit, ab eâ ſibi ex ejuſmodi indicio inoui, triginta nummos aureos, qui in Cimeliarchio quodam, inſciis duabus aliis ſuis ſororibus recondebantur, ſibi donari. Manum igitur in eoſdem injecit, tanquàm in pecuniam quam exiſtimabat, omni prorſus jure ſibi aliunde debitam. Interea Mævia, nihil quidquam menti reſtituta obiit. Quâ de re quæſtio proponitur, num in eo peccaverit Sempronia, atque utrùm ei jure legitimo cedat prædicta ſumma?

R e s p o n s.

Equidem Sempronia non peccavit contra conſcientiam, quoniam in animum ſuum non induxit, quidquam in eo contra juſtitiam à ſe committi, neque inde Deum offendi: At verò peccavit contra Legem. Lex ſiquidem prohibeat, ne res aliena ſurripiatur. Porro triginta iſti nummi aurei non cedebant Semproniæ jure potiori, quàm duabus aliis ipſius ſororibus. Quod enim ſignum memorat, ab ipsâ Mæviâ ſibi datum fuiſſe ex prædictâ manûs preſſione, nimis ambiguum eſt, ut quidquam inde juvari poſſit, præ duabus aliis ſuis ſororibus; ſiquidem aliquis in eo infirmitatis ſtatu poſitus, in quo Mævia conſtituebatur, poſſit premere manum, ut innuat, ſibi ſpiritualem aliquam opem, aut ſubſidium aliquod afferri corporeum: aut ſignum iſtud adhibere, causâ amicitiæ tantummodò ſignificandæ, aut tandem aliâ de causâ, quam cognoſcere difficile eſt, aut etiam non poſſibile (d); quin etiam iſtâ manûs preſſio contingere poteſt ſecundum ipſammet naturam ex motu, qui nervorum convulſione cietur, nequidem cogitante ipſo infirmo. Quibus de cauſis arbitramur, obligari Semproniam, ad portionem triginta nummorum aureorum, quæ ſuis ſororibus contingit, iiſdem reſtituendam, aut in diſſolvenda legitima debita, quibus materna ſucceſſio poſſet obnoxia eſſe eoſdem conferre.

(d) Sambovius tom 3. Caſu 239.

Cæterùm ex ipsâ operâ, quam Matri ſuæ commendavit, Sempronia ſibi non poteſt prætextum adhibere, neque authoritatem ſibi facere, repetendi ſui juris ex propriâ ſententiâ. 1. Quoniam omnem operam, quâ ſua Mater indiget, cùm poteſt filia, tenetur eidem gratuitò præbere. Iſtud enimverò & pietatem, & gratum animum omnino decet. 2. Propterea quòd ad verum non videatur accedere, duas ipſius ſorores compreſſis manibus ſediſſe, & totos dies deſediſſe in domo ſuæ Matris otioſas; quanquàm ejuſdem fortè utilitatis ac momenti non fuerint, præſtita ab iiſdem officia, cujus utilitatis ac momenti fuit opera, quæ ab earum ſorore natu majore conferebatur.

CASUS CXXII.

Leodegarius, & Landricus argentariæ menſæ exercitores, in faciendâ ſuâ negotiatione, uſum inter ſe ſæpè ſæpiùs conſociaverunt. Mortuo

Landrico,

Landrico, Leodegarius indicavit hæredibus defuncti, ſibi præ manibus relinqui res varias, quæ ipſi Landrico proprietatis jure cedebant, & eaſdem ipſis reſtituit, iiſdem ſimul cum propriâ ſuâ uxore aſſeverant, apud ſe nullam aliam rem remanere, quæ pertineret ad ſucceſſionem defuncti. Obiit Leodegarius poſt quatuor ab illinc annos, & reliquit quatuor liberos, nimirùm duos, quos de priore matrimonio ſuſceperat, & duos alios de conſequente alio matrimonio ſibi procreatos.

Qui de priore thoro nati erant portionem, quæ ſibi de bonis paternis contingebat, à ſuâ novercâ repetierunt. Quæ dixit, equidem ſeſe paratam eſſe, atque expeditam, ad eandem ipſis tradendam, ſed putare ſe, ex conſcientiâ ſibi obligationem induci, iiſdem palam faciendi, ab ipsâ bonorum communione, quæ inter ſe & Leodegarium intercedebat, deberi mille nummos ſucceſſioni Landrici, qui eoſdem mutuos præfatæ communioni dederat ſine ſchedâ, nec Chirographi cautione; quoſque ſeſe certiorem eſſe, non fuiſſe ipſi Landrico reſtitutos: Atque, ut iis omnem dubitationis anſam eximeret, & eos de veritate rei iſtius faceret certiores, ipſa quoniam ſibi vindicabatur dominium bonorum communionis, pro ſuâ parte, quæ ſibi incumbebat, quingentorum nummorum reſtituendorum initium fecit.

Iſti liberi de priore matrimonio procreati quoniam perſuaſum habebant, iſtud debitum eſſe verum ac reale, in ipſius quoque ſolutionem ex ſuâ parte venerunt. At defunctâ præfatâ muliere, non revocatâ ſuâ priori declaratione, liberi de poſteriori thoro, hoc eſt de matrimonio, quo ipſa cum Leodegario jungebatur, ortum habentes, cùm affirmavissent coram Judice, apud quem eâ de re fuerant appellati, ſibi nullatenùs eſſe perſpectum iſtud debitum, de quo impræſentiarum agitur, ex ſententiâ juxta Juris formulas pronunciatâ, ab eâdem, pro parte ſibi contingente, ſolvenda fuerunt liberati.

Quâ de re quæritur, utrùm quâ ratione abſoluti ſunt in foro externo à ferendâ ſuâ parte debiti iſtius, eadem in foro interiori vindicari quoque cenſendi ſint?

Animo pertendunt, obligationis ſibi nihil omnino incumbere, 1. quoniam nulla adversùs ſe ratio affertur, niſi petita ex nudâ ac ſimplici ſuæ Matris declaratione. 2. Propterea quòd, poſito, quòd debitum fuerit reale, potuerit contingere, illud idem à Leodegario ſuo Patre, ſuâ matre proſtue inſciâ, fuiſſe extinctum. 3. Quia ſibi exploratum eſt, quoniam potiſſimùm in ſtatu ſeſe commercium ſui Patris haberet; neque tamen ullâ ratione adverterunt, rem ipſius fuiſſe auctam eo tempore, quo narratur, prætenſum iſtud commodatum locum obtinuiſſe.

Non diffitentur tamen, ſibi nullam legitimam cauſam adeſſe ſuſpicandi, quidquam in ea re interceſſiſſe Matrem ſuam inter & hæredes Landrici colluſionis.

R e s p o n s.

Siquidem ipſa Matris declaratio genuinam videatur referre veritatem, neque ſit locus legitimus ipſi ſuſpicioni injiciendæ, quòd colluſionem fecerit cum hæredibus Landrici, quibus ipſamet pro ſuâ portione quingentos nummos reddidit, & partem quingentorum aliorum nummorum reſiduorum, quæ incumbebat liberis de priori thoro procreatis, ab iiſdem afferendam curavit; videtur, nullâ legitimâ ratione poſſe liberos de poſteriore matrimonio ortos ſubduci à parte & portione iſtius ejuſdem debiti, quæ ad eos pertinet, eodem jure reſtituendâ; quippe qui ratione poſteriori teneantur, ad fidem habendam dictis, & declarationi ſuæ Matris, quam ipſi ſui fratres paterni. Atque reverà quidem illud à vero prorſus abhorret, quòd Mater, cujus virtutem nulla unquam legitima ſuſpicio violavit, voluiſſet, quibus fuiſſet nullatenùs obnoxia, quingentos nummos reſtituere in damnum propriorum ſuorum filiorum, & obligationem inducere ſine causâ liberis ſui Mariti præſtandæ reſtitutionis, cui eoſdem noviſſet non ſubjici. Inde etenim damnum ipſius filiis inferretur, non tantùm in eo, quòd eos ſpoliaret quingentis nummis, quos reſtituiſſet, qui quidem in partem veniſſent bonorum, quæ iiſdem poſt ſuum obitum reliquiſſet; ſed in eo etiam, quòd eoſdem ſuo exemplo excitaviſſet, ad detrahendam eandem ſummam de peculio bonorum paternorum, & eam alienæ ſucceſſioni tranſmittendam. Adducimur autem in eam ſententiam eo lubentiùs, quòd mulier iſta deceſſerit, non revocatâ ſuâ declaratione; & fateantur ipſimet ejus liberi, ſibi nullam legitimam cauſam videri conjiciendi, inter illam & hæredes Landrici quidquam in eâ re acceſſiſſe colluſionis; ut reverà nullus locus eſt ſubodorandi, vel minimam quidem inter eos interceſſiſſe colluſionem (a).

(a) Sambovius tom. 3. caſu 133.

CASUS CXXIII.

Hombertus Bernardo, plurimiſque aliis debet grandem pecuniam, pro quâ Creditores ipſius juſſerunt, univerſas illius poſſeſſiones tradi ſub cuſtodiam. At volens benè mereri de Bernardo, qui ex ipſius intimis familiaribus eſt, de fundo prædictarum poſſeſſionum ei in integrum ſatisfecit. Quod quidem Creditores cæteri reſcientes, contendunt, Bernardo incumbere ex conſcientiâ, quidquid recepit, referre. Ipſi ſuccurrit certiſſima ratio, cujus ope ei datur immunitas nihil omnino referendi. Numquid poteſt iſtam ſibi vindicare ſine injuſtitiâ rationem?

R e s p o n s.

Bernardus rectè conſcientiâ nullatenùs poteſt, ab eo, quod ab *Humberto* recepit, referendo ſeſe ſubducere. Cujus rei ratio ultrò ſeſe prodit. Poſſeſſiones enimverò, quæ traditæ ſunt ſub cuſtodiam, & provenientes inde fructus nullius ſunt juris ſpecialis Creditoris, ſed univerſorum ſunt communes; & inde redire debet ad unumquemque eorum ſua portio, ratione habitâ juris, quod in iiſdem unuſquiſque habet, & prout à Judice determinabitur. Adeòque referendum eſt a Bernardo in fundum communem, quod ei ab Homberto in fraudem, & detrimentum ipſius aliorum Creditorum numeratum fuit: *Qui verò poſt bona poſſeſſa debitum ſuum recepit, hunc in portionem vocandum, exæquandumque cæteris Creditoribus. Neque enim debuit præripere cæteris poſt bona poſſeſſa, cum jam par conditio omnium Creditorum facta eſſet.* Quæ verba habentur in quâdam Lege de Digeſto (b), cui tota congruit, quæ apud nos obtinet, Juriſprudentia.

(b) Leg. Qui autem, ff. § 7. ff. quæ in fraudem Creditorum facta ſunt, reſtituantur. lib. 42. tit. 9.

Quod idem dicendum eſt, quando Debitor de ſuis bonis omnibus ultrò ceſſit Creditoribus ſuis; ſiquidem in eo caſu, quemadmodùm in præcedente, Creditoribus univerſis in commune vindicentur; & ex eis nullus poſſit, in damnum aliorum, ne minimam quidem eorum ſibi præripere portionem.

CASUS CXXIV.

Hildsvertus, cùm munus quoddam, quod vacare ſciebat, & ex quo reditum annuum 800.

librarum poterat recipere, plurimis ſollicitationibus ambiviſſet; Stephanus eum rogavit, ad quem pertinebat eidem muneri præficere, quique animo jam adjecerat, Hildevertum eidem præponere, ne munus iſtud ei conferret; adeo ut de eodem alii fuerit gratificatus. Quâ de re proponitur quæſtio, utrùm non teneatur Stephanus, ad afferendam, quod intulit Hildeverto, detrimenti compenſationem?

RESPONS.

Quanquàm veriſſimè contendatur, tunc reſtitutionis incumbere obligationem, quando quis adhibitis fraudibus aut violentiis, vel etiam validiore atque ejuſmodi rogatu, quo potuerit induci perſuaſio, effecit, ne quis alius, qui jus habebat, ad conſequendum certum quoddam bonum, illud idem adipiſceretur; quoniam in ejuſmodi caſu graviorem prorſus admittit injuſtitiam, aut ſeſe ſaltem reddit illius injuſtitiæ participem ac cauſam efficientem, qui obligabatur, ad illud bonum ſeſe roganti concedendum: & licèt vel etiam teneatur, ad reparandum damnum, quod intulit, impediendo nimirùm, ne quis alius, qui nullo jure gaudebat, ad rem conſequendam, eandem obtineret: ſi eo fine acceſſerint minaciæ, aliquæ falſæ criminationes, ſeu quælibet aliæ ejuſmodi iniquæ rationes: nihilominùs nulla incumbit obligatio reſtitutionis in iſto poſteriori caſu, quando non fuerunt adhibiti, niſi ſimplices rogatus: ratio eſt, quia rogatus ejuſmodi eum relinquunt, qui poteſt iſtud bonum conferre, omnino liberrimum, ut vel concedat, vel abnuat. Ex quibus inferre eſt, Stephanum in propoſitâ ſpecie nulli prorſus obligationi reſtitutionis erga Hildevertum aſtringi; ſiquidem iſti nullum jus ſuccurrebat, ad conſequendum munus iſtud, quod tantis ſollicitationibus quærebat; aliundè verò non niſi ſimplices rogatus adhibuerit, quibus impediret, eum à quo munus iſtud pendebat, ne ei illud idem concederet. Attamen quanquàm Stephanus nihil adversùs Juſtitiam offenderit; nihilominùs peccavit contra Caritatem, ſi ſeſe præbuerit ſine causâ in ſollicitationibus & commodo ipſius Hildeverto adverſarium (a).

(a) Colloq. Condom. tom. 1. Colloq. 14. ſect. 1.

CASUS CXXV.

PATRICIUS, qui in Thomam odium jampridem gerit, cernens, jamjam eidem conferendam eſſe, aut etiam jam fuiſſe collatam quamdam Præbendam, quâ dignus erat, impedivit Collatorem, ſeu Præſentatorem, ne eandem illi concederet; aut etiam obtinuit præſentationis, vel collationis inſtrumentum, quod in ipſius gratiam jam ſcriptum erat, revocari, atque reſcindi. Obnoxiuſne eſt alicui reſtitutioni ipſi Thomæ exhibendæ?

RESPONS.

Ut præſens difficultas ſolvatur, Audiendus eſt Angelicus Doctor (b), qui ſic loquitur: *Aliquis poteſt impedire aliquem, ne habeat Præbendam, multipliciter; uno modo juſtè: putà, ſi intendens honorem Dei, vel utilitatem Eccleſiæ, procuret, quòd detur alicui perſonæ digniori: & tunc nullo modo tenetur ad reſtitutionem, vel ad aliquam recompenſationem faciendam. Alio modo injuſtè, putà, ſi intendat ejus nocumentum, quem impedit propter odium, vel vindictam, aut aliquid hujuſmodi: & tunc ſi impedit, ne Præbenda detur digno, conſulens, quòd non detur, antequàm ſit firmatum, quòd ei detur; tenetur quidem ad aliquam compenſationem: penſatis conditionibus perſonarum & negotii, ſecundùm arbitrium viri ſapientis: non tamen ad æquale: quia illam nondum fuerat adeptus & poterat multipliciter impediri.* Et iterùm alibi (c): *Si damnificet aliquem, impediendo, ne adipiſcatur, quod erat in viâ habendi; & tale damnum non oportet recompenſare ex æquo: quia minus eſt habere aliquid in virtute, quàm habere actu. Qui autem eſt in viâ adipiſcendi aliquid, habet illud ſolùm ſecundùm virtutem, vel potentiam: & ideo ſi adderetur ei, ut haberet hoc in actu; reſtitueretur ei quod eſt ablatum, non ſimplum, ſed multiplicatum: quod non eſt de neceſſitate reſtitutionis ... tenetur tamen aliquam recompenſationem facere, ſecundùm conditionem perſonarum & negotiorum.*

(b) S. Th. 2. 2. q. 62. art. 2. ad 4.

(c) Idem cit. q. 62. art. 4. in corp.

Idem S. Antoninus (d) docet, ſed poſteriora verba S. Thomæ, quæ modo retulimus, interpretatur, dicendo nimirùm, cùm laudatus Angelicus Doctor ait, quòd, quandò quis impedivit, ne Collator Beneficii illud ei conferret, qui eum illud rogabat: *Tenetur tamen aliquam recompenſationem facere, &c.* Id intelligendum eſſe, quandò ſcilicet impedit ex odio atque ex malitiâ; quo quidem animo Patricius adversùs Thomam potiſſimùm egiſſe deprehenditur. *Hoc intelligendum videtur*, inquit ſanctiſſimus Archiepiſcopus, *quandò hoc facit ex odio & malitiâ: Nam ſi faceret, ut ſibi, vel amico ſuo magis provideretur, quàm illi; talis ſecundùm Petrum de Palude in 4. nulli tenetur; quia nulli offert jus ſuum: nam illi nullum erat jus acquiſitum, & nemini facit injuriam, qui utitur jure ſuo: cuilibet enim licet ſe recommendare alteri.*

(d) S. Anton. 2. part. ſum. theol. tit. 2. c. 2. §. 6.

At, ſi Thomas jam haberet certò ſibi deſignatam Præbendam, de quâ quæſtio agit: & Patricius ſine causâ juſtâ obtinuiſſet ejuſdem Collationem aut præſentationem jam in ipſius favorem confectam revocari; ipſi jam in eo caſu incumberet afferre Thomæ tantumdem valentem damni compenſationem. *Si verò*, addit S. Thomas (e), *jam firmatum ſit, quòd alicui detur Præbenda; & aliquis propter indebitam cauſam procuret, quòd revocetur, idem eſt, ac ſi jam habitam ei auferret; & ideo tenetur ad reſtitutionem æqualis: tamen ſecundùm ſuam facultatem.*

(e) S. Th. cit. art. 2. ad 4.

Vide deciſionem præcedentem, & ſubſequentem.

CASUS CXXVI.

EPIMENIDES ſciens, ab uno quodam ex amicis ſuis, ſcripto juxta formulas conſuetas teſtamento, hæredem ex aſſe Lælium fuiſſe deſignatum, apud eum ſic inſtitit, ut eum tandem adduxerit, ad teſtamentum ſuum immutandum, & obtinuerit, in illius locum ſeſe ſuffici illius ex aſſe hæredem. Quo quidem amico, defuncto, adivit Epimenides univerſam illius hæreditatem. Nonnè tenetur ex conſcientiæ debito, ad eandem Lælio vel in integrum, vel ſaltem ex parte reſtituendam; ſiquidem in causâ fuerit, cur ipſa eadem ad illum tota non perveniret?

RESPONS.

Priuſquàm propoſitam difficultatem ſolvendam aggrediamur, Juvat cum Cabaſſutio (f) quædam obſervanda præmittere, nimirùm, quandò quis impeditur, ne bonum iſtud adipiſcatur, quod ipſe quærit, aut quod alius vult ipſi concedere, non induci reſtitutionis obligationem, niſi concurrentibus ſimul tribus iſtis conditionibus.

(f) Joan. Cabaſſut. juris can. theor. & prax. l. 6. c. 14. n. 6.

Tres autem ſimul requiruntur conditiones, ut alterius bonum impediens, inquit laudatus Canoniſta, *teneatur reſtituere: ita ut una, aut altera non ſufficiat ad obligationem reſtituendi. Prima eſt, ut ſic impeditus potuiſſet rem obtinere, niſi hoc impedimentum obſtitiſſet.*

Secunda conditio eſt, ut impeditus potuiſſet juſtè rem conſequi. Si enim juſtè rem obtinere non poterat; is, qui impediverit, non tenetur reſtituere: cùm non abſtulerit jus alienum. Sic, exempli

causà,

cauſâ, ſi impedio, ne beneficium detur alicui indigno; & in eo potiſſimùm agam ex odio, quod gero adversùs illum; nihil mihi incumbit obligationis ei reſtituendi quidquam; quoniam nihil in eo peccatum intercedit adversùs juſtitiam; licèt peccem contra charitatem, ſi ex odio potiſſimùm obſtem, ne beneficium conſequatur.

Tertia denique conditio requiſita eſt, ut impediverit per dolum & fraudem, aut mendacium aliamve quamlibet actionem juſtitiæ oppoſitum; qualis eſt calumnia, detentio perſonæ ne compareat; literarum illius interceptio, ne rem ſperatum proſequi poſſit: aut etiam vis illata: aut minarum intentatio in eum, qui erat bonum illud collaturus.

Quæ tamen obſervatio non intelligenda eſt, niſi de impedimento, quod opponitur ei, qui non habebat jus ad rem, quam impeditur, ne aſſequatur. Enimverò ſi jus aliquod ad eandem ſeu in eâdem fuiſſet jam conſequutus, qui obſtaret ſine juſtâ cauſâ, ne illam adipiſceretur, obligaretur, ad afferendam ei aliquam compenſationem; licèt etiam nullum dolum, nullamque rationem iniquam, ſed ſollicitationes duntaxat atque preces tantùm adhibuiſſet. Quod Cabaſſutius jam laudatus etiam obſervat (a): *Ubicumque penè certam alioquin boni alicujus conſecutionem aliquis fruſtraverit impediendo; putà, tum impeditus jus habebat in re, vel ad rem per juſtam promiſſionem, ſtipulationem, alium-ve contractum; aut per electionem, præſentationem... alium-ve titulum, per quem datur actio ad rem petendam; in his caſibus, quamvis impediens nullam vim aut fraudem adhibuerit, ſed ſolas preces & ſuaſiones, ſi juſta non fuerit cauſa jus illud in rem acquiſitum impediendi; tenetur impediens ad iſtius damni reparationem: quia hoc ipſo peccavit contra juſtitiam, quòd jus alteri acquiſitum ſine legitimâ cauſâ fruſtraverit.* Quibus ſic poſitis,

(a) Idem ibid. n. 8.

Reſpondemus, ad nullam reſtitutionem Lælio præſtandam Epimeniden obligari, 1. quoniam nec violentiâ, nec fraude, nec minarum intentatione in ſuum amicum uſus fuit, ut eum adduceret, ad ſuam diſpoſitionem teſtamentariam invertendam. 2. Quia Lælius nullum jus fuerat conſecutus in iis bonis vel ad ea bona, quæ teſtator præfatus animo decreverat ei legare & poſt ſuum obitum relinquere. 3. Propterea quòd ipſi eidem teſtatori libertas integra remaneret, & teſtamenti ſui reſcindendi, & ejuſdem immutandæ diſpoſitionis: *Reſtituendi nulla ineſt obligatio in ea, qui precibus, blandiſque officiis, aut frequenti adhortatione citra vim & mendacium, mentem alicujus avertit ab inſtituendo illum hæredem, quem priùs intendebat, aut à relinquendo legato, vel à donatione faciendâ.* Ita docetur ab erudito, quem appellavimus Avenionenſi Profeſſore, qui paulò poſt ſubjicit (b): *Reſtituendi obligationi non eſt obnoxius ille, qui ſine vi, vel fraude curavit, teſtamentum revocari & alium hæredem inſtitui: quia neque hæredes, neque Legatarii jus ullum habent ad ſucceſſionem, quandiu teſtator eſt in vivis: cùm ſit libera teſtatori teſtamenti ſui revocatio, habeatque, ut jura loquuntur, deambulatoriam voluntatem uſque ad mortem:* Quæ poſteriora verba memoratus Author mutuatus eſt ex quâdam Lege Digeſti (c), quæ ſic habet: *Ambulatoria enim eſt voluntas defuncti uſque ad vitæ ſupremum ſpiritum.*

(b) Idem ibid. c. 15. n. 6. & 10.

(c) Leg. *Quod* § 4. ff. de adimen dis vel transferendis legatis vel fideicommiſſis lib. 34. tit 4.

Graffius eandem doctrinam ſequitur ac proponit, & illud ipſum affert in exemplum, quod in ſpecie propoſitâ controvertitur (d): *Qui firmiter in animo ſuo conſtituit, rem alteri dare*: inquit, *ſi ego mutavi illius voluntatem atque intentionem: non teneor ad aliquam reſtitutionem.* (Quod non aſſerit eruditus iſte Religioſus, niſi in quantùm impeditus ille alter & fruſtratus beneficio iſtius voluntatis atque intentionis nullum jus habuerit ad rem; atque ut impediam, ne eandem obtineat, nullam fraudem nec violentiam, nec minarum intentationem adhibeam, neque agam ex odio.) Atque ſic proſequitur. *Verbi gratiâ teſtator firmiter in animo ſuo decreverat legare Titio centum. Ego mutavi animum teſtatoris: ut mihi, vel amico relinqueret: non teneor ad reſtitutionem.* Iſtudque probat ex quâdam Lege Codicis (e) *Ratio eſt, quia nullam illi irrogo injuriam, nec facio injuſtitiam: quia non aufero illi jus ſuum: Cùm nihil illi erat debitum. Secus autem, ſi vi, aut fraude mutaſſem animum teſtatoris.* Prævenerant in eâdem doctrinâ Covarruvias, Navarrus & plurimi alii (f). Sed eorum omnia referre teſtimonia res eſſet operoſa nimis, graviorisque ſatietatis. Quamobrem hîc dicendi finem jam facimus: Atque hoc advertemus tantummodò, laudatum Graffium addere, ſi quis alium ex odio, meditatoque ei nocendi animo impediret, ne bonum illud obtineret, quod jamjam conſecuturus erat, quodque, ut omnino conjicere eſt, niſi ille obſtitiſſet, fuiſſet adeptus, tunc in eo caſu alicui reſtitutioni ſubjacendum illum eſſe ex judicio viri alicujus prudentis: *In tali caſu tenetur reſtituere damnum*, inquit Author, quem jam citavimus (g), *non ex æquo, ſed judicio boni viri: quia minus eſt habere rem virtute, quàm actu: & poterat animus teſtatoris mutari*: Quod probat authoritate S. Thomæ, qui eandem doctrinam tenet (h), & unâ quâdam Lege Digeſti (i), quam ad marginem indicamus.

(d) Jac. de Graffiis deciſion. aurear. l. 2. c. 131. n. 2.

(e) Leg. *Judicium.* fin. cod. ſi quis aliquem teſtari prohibuerit. &c. l. 6. tit. 34.

(f) Covarruvias in reg. *Peccatum.* part. 2. § 7. Navarr. Manual. c. 17. n. 69.

(g) Graffius cit. loco n. 3.

(h) S. Thom. 2. 2. q. 62. art. 4.

(i) Leg. *In ſummâ.* §. *Idem.* ff. de aquâ pluviæ arcendæ. lib. 39. tit. 3.

CASUS CXXVII.

Rex, cùm Alexandrum magnæ alicui Provinciæ præpoſuiſſet, aſſignatis ei tùm honorariorum, tùm aliorum utilium jurium triginta librarum millibus, duo quoque librarum millia penſionis annuæ ſtatuit Duci prætorianæ cohortis præfati Gubernatoris, qui, quoniam animo habet vindicare ſibi prædicta librarum duo millia, nobilem quemdam Virum, quem ſuo jam tenet aſtrictum miniſterio, prætorianæ iſti cohorti præficit; & nihil quidquam ei de prædicta duorum millium librarum ſummâ rependit; quanquàm curet, in ſingulos annos apocham ab eo ſcribi, vi cujus ipſemet eandem ſimul cum ſuis honorariis de ærario Regio percipit. Alexander poteſtne tutâ conſcientiâ ſibi tanquàm ſuam aſſerere ſummam iſtam duorum millium librarum, abſque eo quòd ei incumbat, viro nobili, quem prætorianæ ſuæ cohortis Ducis titulo decoravit, quidquàm reſtitutionis referre? Quæ eâdem quæſtio proponitur de Præfecto rei ærariæ, aut de alio quolibet ejuſmodi Miniſtro, qui in rem ſuam vertit mille ducentarum librarum, quæ pro annuo ſtipendio ipſius primarii præfecti aſſignantur, & à Rege perſolvuntur, ſub eo prætextu, quòd iſtam ſummam impendat in penſiones annuas numerandas aliis Miniſtris, quos ſibi adhibet quibuſque ratione proprii ſui officii debet de ære ſuo mercedes ſtatuere convenientes?

RESPONS.

Non poteſt memoratus Provinciæ Rector, niſi ſummâ cum injuſtitiâ ſibi vindicare duo librarum millia, quæ Rex in ſtipendium prætorianæ cohortis Duci ipſius attribuit. Siquidem etenim ipſe Rex iſti Gubernatori pinguiſſima honoraria ſtatuat, & proprium ſtipendium ipſius Duci ſeorſim aſſignet, omnino conjiciendi locus affertur, illud potiſſimùm intendi à Rege, ut Dux iſte ſummâ iſtâ potiatur, nullatenùs verò Gubernator, cui aliunde non minùs dedecori, quàm injuſtitiæ vertit, ut aſſignatam à Rege, Miniſtro inferiori mercedem, ſuam faciat (k). Quod idem determinandum eſt de eo, qui rei ærariæ præficitur.

(k) Sambovius tom. 3. caſu 299.

CASUS

CASUS CXXVIII.

Demetrius nobilis Gallus, pro Imperatore gerens Piſonii montis Gobernatoris, præter nocturnasvigilias, diornas etiam obiri excubias ſemper cu ravit à certis quibuſdam viris, quos jubebat ad duo Civitatis Campsnilia à primâ Luce, quosdi contenebraret, per vices eacobare, ut ab omn dolo caveretur & improvisâ irruptione, & vicini Pagi, datis quibuſdam ſignis, de tranſitu aut acceſſu buſtium commonerentur, atque numerabatur ab unoquoque ex prædictis Pagis certa pecuniæ ſomma vigiliarum iſtarum impenſis ſubventura. Nunc verò, cùm jam pax confecta, rata, promulgataque eſt inter Imperatorem & Turcas, atqua ſeſe receperunt iſti posteriores in ſubjectas ſibi regiooes Demetrio viſum eſt iſtas exenbiss diurnas abolere, nec obiri niſi vigilias nocturnas, qoanquàm prædicti Pagi pesgant eâdem ratione, qua bello ſæviente, conſuetam eunferte pecuniam: Indeque plurimùm extenuantur ſtstionum impenſæ, & Demetsius collatitiæ iſtius pecuniæ reſiduum ſiblmetipſi intercipit. Numquid poteſt iſtud reſiduum ſibi retinere ſine injuſtitiâ, & abſque eo quòd teneatur, ad aliquam ſive prædictis Pagis, ſive ipſimet Imperatori, cojus dominio ſubſunt tùm iſta Civitas, tum tota ibidem Regio adjacens, afferendam reſtitutionem; qoippe qui gaudest ſuis honotariis, quæ ad ipſam præcisè diem ſolutionis accipit; sliunde verò nihil jam redundet utilitatis ex iſtâ ſtatione ad incolas locotum?

Respons.

De propoſitâ difficultate nominis omnino celebrioris Doctor olim cooſolius (a) ſic ei ſatisfecit, reſpondendo, nibil ineſſe juris præfato Gubernstori, retinendi ſibi collatitiæ ipſius pecuniæ reſidui; ſiqoidem ei, qoatenùs Urbis Gubernatori, certa aſſignentur bonoraria, quæ ipſi accuratè omnino perſolvontur. Cenſet tamen laudatus Theolngus non expedire, ut Pagi Civitati vicini à conſuetâ pecuoiæ collatione ſolvantur: atque ita, inquit, doabus potiſſimùm de cauſis; Prior qoidem eſt, quòd contributionis iſtius plurima ratio habeatur. in imperandis, iiſdem, vectigalibus, cæteriſqoe tributis, qoæ leviura prorſus imponuntur, quàm, non compenſatâ eâdem, exigerentur. Poſterior verò, quoniam res eſſet fortaſſe pericoloſa, & gravioris incommodi, eos eximere de iſtâ pecuniæ collatione, quæ aliunde non eſt oimium oneroſa, quamque non ita facile forſitan foret poſtea inducere, tempore alterios belli denoò ſupervenientis. At ex alterâ parte, ſubjicit idem Thrologus, nec expedire videri, reſiduam iſtam pecuniam Priucipi in ore atque oculis omnium referri, ne locus conquærendi populo detor, aut fortè etiam commoveudæ ſeditionis; ſed convenientius eſſe, & ipſimet æquitati magis conſentaneum, ut qoidquid ſibi reſidui præ manibus adeſt, dictus Gubernator pauperibus iſtorom Pagorum incolis clàm eroget, iiſdem ſobveniendi causâ, quautùm ad ſulotionem vectigalium ipſis impoſitorom aot cæterorum, qoibus gravaotur tributorum; quibus deficientibus paoperibos incolis, illud in egentiores effundat, qui præ ſummâ, quâ afficiuntur, miſeriâ, non referuntur inter ærarios; aut tandem ſi & iſti & illi deſint, illud impendat in ſubſidium aliorum vicinorum Pagorum, quibus majora, qoàm par eſt, vectigalia imponontur.

(a) Sambovius tom. 3. caſu 108.

En quâ ratiooe cenſet Theologus, quem appellavimos. Hoc nimitùm ei cooveuit nobiſcum, quòd oon poſſit, niſi ex manifeſtâ prorſus iojuſtitiâ, Demetrius in rem ſoam convertere, quod ex præfatâ collatitiâ pecuniâ, de quâ hîc loci controvertitur, excurrit, & obligationi ſubjaceat reſtituendi qoidqoid inde ſuum effecit: At probari nobis nollatenùs poteſt, ab eo poſſe continuari iſtam pecuoiæ contributionem, neque, quas memoratus Doctor profert in medium, ratiooes ab eodem eo fine initi. Quin potiùs exiſtimamus, jam apud prædictum Gubernatorem babendam eſſe, ut omnimode iniquam iſtam, ut ſeſe impræſentissum habet, tributi collatiooem; atqoe adeo, aut ab eo abrogandam eſſe, aut ſaltem imminuendam, ſi polleat eâ, quam requirunt ejuſmodi abrogatio aot extenuatio, poteſtate; ſi verò rea penès eum non fuerit, ab eo in eâ te conſulendum eſſe rationibus eorom, qoi pecuniam iſtam conferunt, agendo nimirùm apud Priocipem, eumque monendo, licèt io primâ ſuâ inſtitutione oihil niſi joſtom annexum haboerit iſta contributio, & plorimæ fuerit otilitatis tum quantùm ad rem Imperii publicam, tum quoad ſalutem Civitatis & vicinorum populorum cunſervationem; iniquam tamen eandem ex nimiâ, qoæ ei ineſt, immoderatione, poſtmodùm factam fuiſſe; ab eo tempore, quo propter confectam & ſtabilitam pacem, boſtes ſeſe in proprias ſuas Regiones receperunt, nec jam Imperatorios agros incurſant: adeoque nullam jam urgere cauſam, neque quoad ſalutem Imperii, neqoe quoad conſervationem Civitatis & finitimorum Pagorum, quamobrem tributum adeo grave continuetur exigi, quale cogi incœptum eſt, ad Urbem cuſtodiendam atque conſervandam.

Si Princeps arbitrio Demetrii rem permiſerit dijudiesndam, & prout congruentius ei viſum fuerit determinandam: Debet tributum iſtud aut penitùs abolere, aut ſaltem extenoare. 1. Quoniam, ot advertimus modò, obi primùm neceſſarium eſſe deſiit, iniquum eodem inſtanti factum eſt. 2. Propterea quòd nullo fundamento nitatur legitimo metus ille, qui opponitur, ne recrudeſcente novo alio bello, poſſit oiſi difficilè admodùm illud idem tributum deouò imperari, aut iode ſeditionis commovendæ locus populis afferatur. Ut enimverò præteritis temporibus iidem populi eidem ſibi impooendo noo obſtitête; quo potiſſimùm fondameoto cooteoderetur, futurum ut eidem aliquandò refragarentur; ſiquidem eorum unicuique debet eſſe perſpecta, atque explorata neceſſitas ejuſmodi impenſæ tempore belli, præſertim quantùm ad Civitates poſitas in confinio hoſtilium agrorum; aliunde verò ſtationes ejuſmodi atque continuæ excubiæ pluris refcrant ad ipſammet etiam ooiuſcujuſque habitatoris conſervationem & quietem quàm ad ipſam univerſi Imperii ſalotem. 3. Quis, ſiqoidem omnes ſtipendiarii partem ſuam pro facultatum ſuarum modo, tributi iſtius ſuſtineaot; non foret ex æqoitate conſequens, pecuniam inde provenientem certis quibuſdam per modom eleemoſynarum potiori jure, quàm cæteris vindicari: Et eadem æquitas dictat, io uoiverſos, ex iſtâ prædicti vectigalis abrogatione vel diminutione futurâ, commodum ac levamen redundare. 4. Quoniam deoique multò videtor iniquius eſſe, à Pagis vicinis collatam iſtam pecuniam cedere Pagis remotioribos, qui oibil ad eandem contributionem de peculio ſuo contulerunt.

CASUS CXXIX.

Aristides Tullium excitavit, ad corrumpendam mulierem. Obligatur-ne ad afferendam Tullio aliquam damni reparationem?

Respons.

Nullatenùs ambigendum eſt, quin Ariſtides omnino teneatur, quantùm poteſt, ad damoom ſpirituale, quod intulit Tollio reparandum. Enimverò, ſi teoetur quis ad modicam pecuniam, quam proximo ſuo fortivè ſurripoit reſtituendam; procul dubio diſtrictiùs prorſus obbgatur ad agendum

pro

pro virili parte vel per ſemetipſum, vel per alios interpoſitos, ut, quem depravavit, è corruptis moribos traducat ad vitam emendatiorem: quippe præſtent bona gratiæ, multòque ſint pretioſiora univerſis orbis terrarum univerſis theſauris. Eum igitur oportet adhortetur, ad agendam criminis, in quod ipſum induxit; pœnitentiam: ſi nihil exhortationibus ſuis apud eum profecerit, adhibeat rationes quaſcumque Chriſtiana caritas & prudentia ſuggeſſerint; atque preces imprimis ipſe fondat; curetque, apud Deum ab aliis haberi, pro morum viri illius emendatione obtinendâ, ſupplicationes. Atqoe ita docet ſobtilis Doctor (a): *De iſtu dico*, quæ ipſiſſima ſunt illius verba, *quòd tenetur modo ſibi poſſibili reſtituere ſibi damnum, ſcilicet inducendo eum efficaciter ad pœnitentiam & ad actus virtuoſos: & ſi ſola inductio non ſufficiat; quia facilius eſt pervertere, quàm convertere: tenetur & per ſe orando, & per orationes aliorum procuratas impetrare illi converſionem, & per alios perſuaſores efficaces.* Eâdem quoque ratione cenſet Autor Colloquiorum Petrochoiræ (b).

(a) Scotus in 4. diſt. 15. q. 3.

(b) Colloq. Petroch tom. 1. Colloq. 7. q. 2.

CASUS CXXX.

Eustorgius juſſit Raouldum ſuum filium, ut Lollii lumbos dolaret, ei nihilominùs demandans, ut omnino caveret, ne ipſom interficeret, aut etiam privaret aliquo membro. Raouldus juſſa paterna prætergreſſus eſt, & Lollium ſic verberavit, ut eum humi proſtraverit, aut inſigniter mutilaverit. Numquid recidit in Euſtorgium damnorum, quæ inde ſubſecuta ſunt, integra compenſatio?

Respons.

Juxta S. Thomam (c), *quinque .... ſemper obligant ad reſtitutionem Primò juſſio: quia ille, qui jubet, eſt principaliter movens. Unde ipſe principaliter tenetur, ad reſtituendum*: &c, ut habet Alexander III. ſcribens ad Epiſcopum Exoniæ (d), *cùm is committat verè, cujus autoritate vel mandato delictum committi probatur.* Ex quibus inferre eſt, Euſtorgiom obligari, ad omnia damoa, quæ ex delicto Raooldi ſui filii provenêre, reparanda.

(c) S. Th. 2. 2. q. 62 art. 7. in corp.

(d) Alex. III. in c. *Mulieres.* 6. §. 1 de ſent. Excommunicationis: &c. lib. 5. tit. 39.

Neqoe eſt, unde reponat, nihil quidquam à ſe filio ſuo Raooldo fuiſſe mandatum, ut Lollium occideret, vel mutilaret. Siquidem etenim filio ſuo fecerit iniquum adeo mandatum, tenetur, quodcumque damnum inde ſubſecutum fuit præſtare; quoniam locus ei plurimus adfuit conjiciendi atque etiam prævidere debuit, futurum ut Raouldus incaleſcens animi impotentiâ, & abreptus iræ furentis impetu poſſet ipſius mandati terminos facilè prorſus excedere. Adeoque reſidet in eo omnis culpa, quòd Lollios mutilitatus fuerit, aut proſtratus. Atque eâ potiſſimùm de causâ, qui auctores ſunt ejuſmodi mandatorum in irregularitatem incurrunt, quando, licèt ipſis invitis, ac prohibentibos, mors ſeu detruncatio ſequuntur; quemadmodùm declarator à Bonifacio VIII. in unâ ex ipſius Conſtitutionibus (e): *Is, qui mandat, aliquem verberari*, ait laudatus Papa, *licèt expreſſè inhibeat, ne occidatur ullatenùs, vel membro aliquo mutiletur, irregularis efficitur, ſi mandatarius fines mandati excedens mutilet, vel occidat, cùm mandando in culpâ fuerit, & hoc evenire poſſe debuerit cogitare.*

(e) Bonifac. VIII. in c. *Is qui.* fin. de homicidio. &c. in 6. lib. 5. tit. 4.

CASUS CXXXI.

Macrobium, poſt factum Judæ ſoo famulo mandatum, ut adverſarii ipſius Caii equum interimeret, poſtmodùm pœnituit, &, qood iniquè dederat, juſſum revocavit. At verò Judas nihilominùs equum peremit, animum inducens, futorum, ut in rei veritate de Hero ſuo in eâ re benè mereretur. Nùm in eo caſu incumbit Macrobio, pretium interfecti equi Caïo reſtituere?

Respons.

Equidem qoi dedit alteri mandatum irrogandæ alicui alii injuriæ, tenetur, ad eandem reparandam, ſi priùs executioni juſſum fuerit, demandatum; quàm revocatum; ſed ſi revocatum anteà fuerit, quàm executioni demandatum; nullatenùs tenetor. Ita cenſet vulgus Doctorum: *Communiter concludunt Doctores*, inquit quidam inſignioris notæ Canoniſta (f), *eum, qui mandaverat, ſi ante damni executionem mandatum penès Mandatarium revocaverit; eximi ab onere reſtituendi ... ſic enim ſatis ſuperque ceſſat mandati præcedentis influxus.* Navarros (g), Toletus, Azorius, & cæteri eam rei iſtius cauſam reddunt, quam affert idem, quem appellavimus modò Canoniſta, *Mandatum ... datur in gratiam ipſius Mandantis. Undè mandans, ſi retractet mandatum ſuum, re adhuc integrâ; retractat ſimul influxum ſuum, ideoque non tenebitur de damno ſequenti: quatenùs mandatum, cum verſetur circà intereſſe mandantis, revocatio mandati revocat ſimul influxum, qui proficiſcitur ex intereſſe Mandantis.*

(f) Joan. Caballin. Juris can. theor. & prax. l. 6. c. 16. n. 5

(g) Navar. Manual. c. 27. n. 233.

Inde ſequitur, ſiquidem Macrobius, & ſupponitur, revocaverit juſſum ſeu mandatom, quod dederat Judæ, ut equum Caii interficeret, ipſum ſolum Judam obligari, ad reparandum integrum damoum, qood Caïo ex jacturâ ipſius equi fuit illatum; qoippè qui ejuſdem damni ſola cauſa ſit; nec debuerit eum ullo jure animo præſumere, futurum ut rem gratam Hero ſuo faceret, occidendo prædictum equum, poſt recisionem facti mandati verbis expreſſis ſibi ſignificatam.

CASUS CXXXII.

Henricus, cùm Laurentio ſericorum pannorum Mercatori 2000. librarum commodaviſſet, & ex publico rumore audiviſſet, ab eo jamjam præ inopiâ diſſolvendam eſſe argentariam; eum acceſſit, & commodatæ pecuniæ ſolutionem ab eo repetit. Laurentius nihil diſſimulans ei fatetur ingenuè, res ſuas omnino dilapſas eſſe, & conſentit curare ſuas univerſas merces apud quemdam virum nobilitate præſtantem & amicum ſuum exportandas, ac de earumdem vendendarum pretio proveniente, 2000. librarum ab Henrico retineri eâ conditione, quòd ſit, quidquid excurrerit ex iſtâ ſummâ; in manus ejus tradituros: quod ita confectum eſt. At Laurentius nedùm, quod ſibi reſiduum de pretio ſoarum mercium ſupererat, impenderit in expedienda nomina, quæ fecerat, quin immò totum in luſionem atque liberiorem vivendi licentiam intra paucos dies effudarit, exceptâ ſummâ quingentarum librarum, qoam ſoperſtitem habebat in manibus Henrici, qui appellatus apud Judices ab uno quodam è Creditoribus Laurentii cauſam vincit ex auctoritate & gratiâ ſuorum amicorum, & iſtum Creditorem obtinet impenſis ac litis acceſſionibus damnari, quæ quidem ad ſummam ſimilem uſque quingentarum librarum aſſurgunt: quâ de re qoæritur, quid potiſſimum Henrico incumbat obligationis, qui quidem in totâ illâ, quam ſecutus eſt, agendi ratione, perſuaſum habuit, ſeſe ergà Laurentium gerere ex animo benigno prorſus, & ſincerâ omnino caritate, nec putavit, quidquam à ſe ipſo admitti iniquitatis?

Respons.

Siquidem Henricus ſeſe ſocium ac participem immiſcuerit mercimoniis Laurentii ſupprimendis, & injuriam intulerit creditoribus, in quorum fraudem & damnum fuerunt occultata; obligatur ex conſcientiâ, ad afferendam iiſdem damni compenſationem, uſque ad ſommam, quam ille per luxuriam & luſum conſumpſit, & ipſam etiam qoingentarum librarum ſummam, quæ in ſuis manibus relicta fuerat.

Quod pertinet ad duo librarum millia, quæ ei Laurentius debebat, ſi conſtaret in Judicio, ab eo pecuniam iſtam acceptam fuiſſe; damnaretur, ad eandem referendam, ut ipſa creditoribus univerſis divideretur, qui accederent ad contributionem ratione ſolidi unius pro unaquâque librâ: neque eâ tantùm conditione liberaretur; prætereà namque in eum animadverteretur tanquam ſocium ac participem argentariæ diſſolutionis Laurentii, juxtà diſpoſitionem Edicti menſis Maii anni 1609. atque iſtam deciſionem eruditos quidam Theologus propriam ſuam vindicat (a).

(a) Sambovius tom. 3. caſu228.

CASUS CXXXIII.

Caprasius Confeſſarius Titii, eidem intulit damnum centum nummorum, ex dato conſilio, quod juſtitiæ penitùs adverſabatur: exempli causâ, auctor ei fuit, ut ſummam ejuſmodi reſtitueret; quanquàm ei nulla reſtitutionis obligatio incumberet. Obligaturne ad centum nummos Titio reſtituendos?

Respons.

Nos equidem non latet, de propoſitâ hîc loci difficultate, quotquot ſunt, non ſibi conſtare Doctores: quoniam verò Decretalis Gregorii IX. (b) nullum à reſtitutionis obligatione quemquam eximit, cùm de iis ſermonem facit, qui aliquam proximo irrogant injuriam; & laudatus ſummus Pontifex ibidem verbis generalioribus & omni exceptione majoribus declarat, univerſis incumbere coram Deo reſtituendi neceſſitatem; videtur ab iſtâ obligatione Confeſſarios potiori jure, quam quoſlibet alios, non eſſe ſubducendos. En ipſiſſima ſunt memoratæ Decretalis verba, quæ jam in diſſolvendâ aliâ difficultate retulimus. *Si culpâ tuâ datum eſt damnum, vel injuria irrogata, ſeu aliis irrogantibus opem fortè tuliſti; aut hæc imperitiâ tuâ, ſive negligentiâ evenerunt: jure ſuper his te ſatisfacere oportet. Nec ignorantia te excuſat, ſi ſcire debuiſti ex facto tuo injuriam veriſimiliter poſſe contingere, vel jacturam.* Unde arbitramur, ſiquidem Caprasius Titio impoſuerit ſuo pœnitenti obligationem reſtituendorum centum nummorum in caſu, qui nullam ei neceſſitatem reſtitutionis importabat, ipſummet obligari, ad compenſandum Titio damnum, quod ei intulit, ſive in eo egerit ex malitiâ, aut ignorantiâ culpabili; aut tandem ex imprudentiâ, quæ nullam admittere poſſit cauſam excuſationis. Ratio eſt, quia Confeſſarii, cùm regimini animarum præponantur, nullam legitimam cauſam excuſationis poſſunt ſibi quærere ex ſuâ ignorantiâ, vel negligentiâ; propterea quòd nec debuerint, nec potuerint ſuſcipere, quod exercent, formidandum adeo miniſterium, niſi ſcientiâ prædiri & doctrinâ ſaltem competente pollentes.

(b) Greg. IX. in c. *Si culpâ*. fin. de Injuriis & damno dato.

Atque ita cenſet S. Bernardinus Senenſis, qui ſic (c) loquitur: *Si quis ex officio ſuo tenetur à damno alterum defenſare, vel præſervare, non tantùm ſi ex malitiâ; verùm etiam ſi ex notabili negligentiâ, vel incuriâ, aut imperitiâ, officio ſuo notabiliter indebitâ, contingit illum damnificari, cui ſic tenetur, totum illud damnum reſtituere obligatur. Verbi gratiâ … Medici & corporum & animarum, & maximè Confeſſores ignari & negligentes.* En tres rationes, quas hujus rei memorat. *Prima, quia tenentur talia præcavere. Secunda, quia unuſquiſque tenetur ſufficienter ſcire & exequi diligenter artem, quam profitetur; maximè quandò vergit in periculum alterius error ſuus. Tertia, quia eorum imperitia & negligentia habent quamdam efficacem cauſalitatem damnificationis illorum, juxta modum, quo privatio eſt cauſa privationis.* Quod unanimiter quoque docent Baptiſta Trovamala, Angelus de Clavaſio, Navarrus, Petrus Navarra (d) & plurimi alii.

(c) S. Bernardin. ſermo. 34. in Dom. 4. Quadrag. c. 4. tom. 1.

(d) Bapt. Trovamala in Roſella.
Ang. de Clavaſio in ſummâ Angelicâ.
Navarr. Manual. c. 17. n. 82.
Petrus de Navarra lib. 3. de reſtitut. c. 4. n. 125.

Eſt tamen fatendum, ſi Confeſſarius aut Parochus, cui ſcientia competens ineſt, hoc eſt, ejuſmodi, quæ virum quemcumque decet, qui tanto miniſterio præficitur, * erraverit, ſuum pœnitentem efficiendo, cui obnoxius eſt, reſtitutionis immunem, aut ejuſdem ipſi ſine cauſâ inducendo neceſſitatem; ſed ei nihilominùs dando conſilium, quali putabat, eum à ſemetipſo potiſſimùm eſſe juvandum; eidem non videri incumbere obligationem reparandi damni, quod poteſt intuliſſe in prædictis rerum circumſtantiis; modò caverit, extante dubio, viros graves & pollentes eminenti doctrinâ conſulere, niſi fortè ſibi eorumdem copia defuerit.

* Dicitur ſcientia competens, quæ neceſſaria eſt, ad executionem debitam ordinis cujuſcumque, quem habet (Clericus).

CASUS CXXXIV.

Theocritus vir privatus, inſtructus fiſtulâ ferreâ & ignitâ, duobuſque breviſſimi modi ſclopetis, atque ſuo gladio, ſimul tùm quodam ex amicis ſuis, qui iiſdem erat munitus armis, per quemdam vicum Oppiduli, in quo commorabatur, tranſiens, cùm vidiſſet à quodam vicinum ſuum ſpoliari, non curavit Latronem iſtum in fugam convertere, licèt eundem omnino facilè potuiſſet, ſi libuiſſet, fugare, nec iter ſuum intermiſit. Ei-ne obligatio inducitur, fure non ſatisfaciente, damni, quod vicinus iſte inde recepit, eidem afferendæ compenſationis?

Respons.

Conſtat equidem, Theocritum in eo graviſſimè peccaviſſe contra caritatis præceptum, quo præcipitur, ut unuſquiſque, quâ ratione ſe ipſum diligit, eâdem & diligat proximum; atque adeo eum defendat, quandò poteſt, adversùs quoſcumque eidem injuriam aliquam irrogantes: at quoniam homo privatus eſt tantummodò, neque, quantùm ad rem iſtam, ullâ præſtans authoritate, non obligatur, ad reparandum damnum proveniens ex furto, quod ſub ipſius oculis factum eſt: quoniam ex juſtitiâ non tenebatur, ad illud idem impediendum.

Eſt hæc deciſio propria S. Bernardini (e), qui ait: *Si tamen ad hominis officium non ſpectat; & malis, ſeu aliorum damnis, cùm poſſit, non obſtat, licèt mortaliter peccet, quia non diligit proximum, ſicut ſe ipſum; non tamen ſatisfacere obligatur.*

(e) S. Bernardin. loco ſuprà cit.

Quam eandem doctrinam habet S. Thomas (f), quando ait, eum, qui non manifeſtat latronem, aut non obſtat, quominùs faciat furtum, cùm impedire poſſit, non obligari, ad reſarciendum damnum, quod ab iſto Latrone illatum eſt, niſi cùm ex officio tenetur, ad obſtandum, vel impediendum; ut tenentur Principes, Domini locorum, & Magiſtratus, qui publicæ ſunt autoritatis depoſitarii eo potiſſimum fine, ut Juſtitiam curent coli, & integram cuſtodiri; aut cùm, ad impediendum, tenentur ex aliquo pacto vel contractu, quales, qui mercede conducuntur, ad aliquam injuſtitiam procul arcendam. *Non ſemper ille, qui non manifeſtat Latronem, tenetur ad reſtitutionem*, inquit laudatus S. Doctor, *aut qui non obſtat, vel qui non reprehendit: ſed ſolùm, quandò incumbit alicui ex officio, ſicut Principibus terræ, quibus ex hoc multum imminet periculum: propter hoc enim poteſtate publicâ potiuntur, ut ſint juſtitiæ cuſtodes.* Cui doctrinæ Doctoris Angelici adhærent Sylvius & cæteri Theologi, excepto tamen Cajetano, qui quantùm ad iſtud caput, partem paulò duriorem amplectitur.

(f) S. Th. 2. 2. q. 62. art. 7. ad 3. Item in corp.

Docet etiam alibi præfatus Angelicus Doctor, iis induci obligationem reſtituendi, qui, cùm tenean-

teneantur *ex officio*, non manifeſtaot latronem: qualis eſt aliquis Domeſticus, qui ſinit, proprium ſuum Herum expeculari: (*a*) *Similiter etiam mutus dicitur, qui ex officio reclamare tenetur, & non reclamat: nec tunc ſemper tenetur ad reſtitutionem, niſi operetur, ut fiat injuſta ablatio: ſed debet inducere illum, qui abſtulit; ut reddat.* Id eſt, ſi ſilentium ipſius vera cauſa fuerit, cur factum ſit furtum; adeo ut, ſi voluiſſet clamare, furtum factum non fuiſſet; in eo caſu, fure non reſtituente, tenetur ipſemet ad reſtitutionem.

(*a*) Idem in 4. diſt. 15. q. 1. art. 5. quæſt. 3. in corp.

Cæterùm, quæ huc uſque ſumus proſecuti, omnia ſunt potiſſimùm intelligenda de iis tantummodò, qui poſſunt impedire, ne furtum fiat: quoniam, ut fertur in Regulâ Juris: *Culpâ caret qui ſcit, ſed prohibere non poteſt.* (*b*)

(*b*) Leg. *Culpâ.* 50. ff. de diverſis reg. Juris ant. lib. 50. tit. 17.

At verò, qui poteſt furtum impedire, abſque eo quòd incurrat in aliquod notabile damnum, contrahit culpam, & ipſam etiam obligationem reſtitutionis, eo ipſo, quòd furanti non obſtat, cùm ad obſtandum ex debito juſtitiæ teneatur, quemadmodùm obſervatum fuit. *In moralibus enim is, qui poteſt ac debet malum impedire, cenſetur cauſa illius, ſi, ipſâ non impediente evenerit*, inquit Sylvius, (*c*) qui ſic addit: *Dico*: Poteſt ac debet. *Si enim non poſſit abſque notabili detrimento; excuſatur tam à reſtitutione, quàm à peccato. Si autem poſſit, ſed non teneatur ex juſtitiâ: excuſatur à reſtitutione, quamvis non à peccato.*

(*c*) Fr. Sylvius in S. Thom. cit §. de muto non obſtante, &c.

CASUS CXXXV.

Theodamirus rebus tùm capitalibus, tùm ordinariis præpoſitus Judex in quodam Oppidolo de Provinciâ ſcit, à Juliano tutore Jacobi res pupillares uſurpari ac diripi, abſque eo quòd quiſpiam audeat ei obſiſtere, & ipſe, licèt eâ de re poſtulatus, negligit ſuam, impediendi illius cauſâ, interponere autoritatem. Ipſi-ne incumbit ex conſcientiâ, quod indè emerſit præfato pupillo, damnum integrum reſarcire?

Respons.

Quæ protulimus in medium, cùm præcedenti difficultati diſſolvendæ curam impendebamus, propoſitæ huicce ſpeciei expediendæ omnino ſufficiunt: ſiquidem uno ore & verbis loculentiſſimis doceant S. Thomas & S. Bernardinus Senenſis, eos, quibus ex officio muneris, quo funguntur, ut Theodemiro, incumbit comprimere facinoroſos, ſuo præſidio regere Innocentes, viduas ac pupillos, & contrectatam juſtitiam defendere atque ulciſci; obligari, ad reſarcienda damna quæcumque ex eorum tùm negligentiâ, tùm culpâ proveniunt. Atque reverà quidem, ut ait ſummus Pontifex Joannes VIII. (*d*), *facientis culpam procul dubio habet qui quod poteſt corrigere, negligit emendare... & negligere, cùm poſſis deturbare perverſos, nihil aliud eſt, quàm favere: nec caret ſcrupulo conſenſionis occultæ, qui manifeſto facinori deſinit obviare.* Non eſt ergò, undè poſſit in dubium revocari, quin Theodemirus in ſolidum teneatur ſimul cum Juliano, ad damnum, quod, ex indignâ prædicti Tutoris adminiſtratione, ipſius pupillo fuit illatum, in integrum reſtituendum.

(*d*) Joann. VIII. 10 cap. *Facientis.* 3. diſt. 86.

CASUS CXXXVI.

Amaurius Parochus de Parœciâ S. Rufi vidit, rem de Ærario ſeu Fabricâ ſuæ Eccleſiæ divexari ac lacerari à Matriculariis, qui, quoniam plurimâ præſtabant autoritate, eandem iniquâ poſſeſſione audacter uſurpaverunt, ipſo nullatenùs impediente, propterea quòd metueret, ne in eorum incurreret offenſionem, & cùm iiſdem ſuſciperet inimicitias. Num ei incumbit, ipſis Matriculariis non ſatisfacientibus, quod ſua recepit Eccleſia damnum integrum reſtituere?

Respons.

Ex principiis, quæ poſuimus & demonſtravimus ex doctrinâ S. Thomæ, & S. Bernardini cæterorumque, quos appellavimus, autorum in præcedentibus deciſionibus, ipsâ meridianâ luce clariùs evincitur, cùm Amaurius regendis & adminiſtrandis, quæ ſunt ſuæ Eccleſiæ, rebus, primariò ac præcipuè præficiatur, atque ex officio teneatur, ad conſulendum earumdem conſervationi; nullatenùs dubitandum eſſe, quin ex ſuo ſilentio Matriculariorum ſuorum injuſtitiæ reatu ſeſe conſtrinxerit; ſiquidem eos impedire poſſet, aut iiſdem diſſuadendo, ſaltem obſiſtere: quin etiam ei ex ipſo jure ſuccurreretur, ut poſſet, eâ de re, legitimos Judices implorare. Incumbebat igitur prædicto Parocho præfatas rationes adhibere, ſive paternis admonitionibus ob oculos iſtorum Matriculariorum ponendo, quam admittebant, manifeſtam iniquitatem, & eoſdem etiam atque etiam adhortando plurimùm, ad eandem reparandam; aut ipſis non reſipiſcentibus, recurrendo ad Epiſcopum, & eum rogando, ut ſuam vellet, in frangendâ pervicaciâ prædictorum rei ſacræ poſſeſſorum iniquorum interponere autoritatem; aut tandem coram iiſdem apud Judices agendo nomine uſurpationis: quas quidem rationes inire, ut ex officio ſui muneris tenebatur, cùm ipſe neglexerit, iri non poteſt inficias, quin ei ſimul cum ipſius Matriculariis in ſolidum inducatur obligatio damni, quod ab iiſdem Eccleſiæ fuit illatum, reſarciendi. (*e*)

Quæ deciſio autorem habet Cardinalem Hoſtienſem, (*f*) qui ſic habet: *Paſtor enim, qui tacet, vel diſſimulat, conſentire videtur*; quod probat commendandus omninò ac magni nominis iſte Cardinalis ex egregiis iſtis Innocentii I. verbis relatis a Gratiano (*g*): *Negligere quippe, cùm poſſis deturbare perverſos, nihil aliud eſt, quàm fovere; nec caret ſcrupulo ſocietatis occultæ, qui manifeſto facinori deſinit obviare.*

(*e*) Colloq. Condomens. tom 1. Colloq. 14 ſect. 2.
(*f*) Hoſtienſ. in c. *Quamvis* 12. de reg. Juris apud Gregor. IX.
(*g*) Innoc. I. in can. *Error.* 3. diſt. 83.

CASUS CXXXVII.

Timoleon non aliâ, quàm Pariſini Civis dignitate decoratus, cùm vocatus fuiſſet in judicium, teſtimonium de facto quodam furto dicturus, quidquid eâ de re ad ſuam notitiam pervenerat non fuit teſtificatus, ſuoque ſilentio impedivit, ne damnum integrum reſtitueretur. Obligatur-ne ex conſcientiâ, ſi primarius autor iſtius furti non ſatisfaciat, ad ipſum damnum, quod ex eo furto ſubſecutum eſt, reſarciendum?

Respons.

Reſpondet ſubtilis Doctor, quem in eo S. Bernardinus citat, ac ducem habet, (*h*) ejuſmodi teſtem teneri, ad reſtituendum quidquid de damno reparandum ſupereſt, niſi periculum aliquod notabile, putà vitæ amittendæ, aut jacturam bonorum patiendi, ex teſtificatione ipſius ei immineret. Non poteſt ergo Timoleon vindicari ab obligatione reſtituendi totius damni, ſi qui furtum fecit illud in integrum non reſarciat: ſiquidem, ut ſupponitur, ipſius ſilentium in cauſâ fuerit, cur non ſit reparatum.

(*h*) Bernardin. loco ſupra cit.

Ea autem hujuſce rei ratio poteſt afferri, quòd, cùm fuerit in judicio interrogatus, obligaretur non tantùmmodò, ad obediendum Judici, & genuinam rei totius aperiendam ei veritatem, tùm ut ipſius judicium queribundum intendentia commodis ſerviret, tùm ut ipſius utilitati publicæ rei, quæ perverſos exigit puniri, potiſſimùm conſuleret; ſed præterea quoniam utpote vocatus teſtis, quoddam quaſi muneris officium ſuſtinebat, ex quo ei incumbebat, ſimul cum Judice agere, ut. cui debebatur, Jus redderetur. *Tertiò non manifeſtando, & hoc ſecundùm Scotum*, inquit S.

Bernardinus, *dùm quit requiſitus in judicio, ut ſententialiter res furto ſublata, vel aliter injuſtè detenta poſſet reſtitui domino ſuo; & tamen veritatem dicendo, non imminet ſibi periculum ſtatûs, ſeu perſonæ ſuæ. Talis, inquam, non manifeſtando omne damnum, quod inde ſequitur, læſo ſatiſfacere obligatur... ex hoc patet, quòd negans in judicio teſtimonium perhibere in alterius detrimentum, ei ad reſtitutionem recepti damni obligatus eſt.*

CASUS CXXXVIII.

Palladio cùm fuiſſet de re quâdam, quæ ab anno & ampliùs acta erat, teſtificatus, excidit aliquid falſi, quod verum nihiluminùs exiſtimabat, de quâdam circumſtantiâ, ex quâ jactura centum nummorum emerſit parti, quæ carebat omni prorſus culpâ. Numquid ex lapſu ſuæ memoriæ excuſatur à peccato mortali, & eximitur ab obligatione damni iſtius reſtituendi?

Respons.

Si lapſus iſte memoriæ non ſit fucatus, atque ex merâ humani animi infirmitate proveniat, Palladioque; poſt præviam diligentem recognitionem, perſuaſum fuerit, nihil quidquam veritati ex ipſius teſtimonio diſſentire; non poteſt, eâ de re, peccati mortalis teneri manifeſtus. Sic docet S.
(a) S. Thom. 2.2. q.70. art. 4 ad 1.
Thomas, qui ait (a): *Quia contingit ex labilitate humanæ memoriæ, quòd reputat ſe homo quandoque certum eſſe de eo, quod falſum eſt: ſi aliquis hoc cum debitâ ſollicitudine recogitans, æſtimet, ſe certum eſſe de eo, quod falſum eſt: non peccat mortaliter hoc aſſerens: quia non dicit falſum teſtimonium per ſe & ex intentione, ſed per accidens contra id, quod intendit.*

Eandem etiam doctrinam habet S. Antoninus
(b) S. Anton. 2. part. ſum. Theol. tit. 1. c. 19. § 7.
(b), qui, relatis prædictis verbis S. Thomæ, ſic ſubjicit. *Sed nec tenetur ad reſtitutionem damnum paſſo.*

Obſervandum verò eſt, cùm S. Thomas iſthæc verba apponit: *cùm debitâ ſollicitudine recogitans*; ab ipſo potiſſimùm innui, ei, qui ex defectu diligentis eorum recognitionis, quæ ſibi manifeſtanda occurrunt, licèt præter mentem ac voluntatem, falſum teſtificaretur, inducendum eſſe peccati prorſus gravioris reatum, neque ab obligatione reſtituendi eundem fore ideo ſubducendum. *Non autem excuſaretur à peccato* addit S. Antoninus, *Si ex impræmeditatione & negligentiâ, etſi non ex malitiâ, diceret falſum: nec etiam, ut videtur, à reſtitutione, ſi inde proximus damnum incurreret.* Quod probat ipsâ Decretali Gregorii IX. quam retulimus in deciſione centeſimâ trigeſimâ.

Finem ergo dicendi facimus concludendo, ſi Palladius caverit diligenter attendere ad falſum, quod dixit, teſtimonium, neque falſum, niſi ex ſimplici lapſu memoriæ proveniente ex merâ ipſius humani animi infirmitate, ſit teſtificatus, eum culpâ carere, neque obligari ad reſtitutionem; quem-
(c) Cajetan. in S. Thom. cit. Dom. Sotus. l. 5. de juſtitiâ. q. 7. art. 4. ad 1. Sylveſter. v. *Teſtis*. q. 8. Navarr. manual. c. 25. n. 40. Valerius Reginaldus prax. fori pœnitent. l. 24. c. 3. ſect. 5. n. 45. Joann. Cabaſſut. Juris. can. theor. & prax. l. 4. c. 5. n. 4.
admodùm uno ore docent (c) Cardinalis Cajetanus, Dominicus Soto, Sylveſter de Prierio, Navarrus, Reginaldus, Cabaſſutius & nubes ingens aliorum autorum tùm Theologorum, tùm Canoniſtarum.

Nihilominùs juvat advertere, ſi Palladius, aut quilibet alius teſtis poſtmodùm agnoſceret, ſeſe non fuiſſe verè nec rectè teſtificatum, futurum, ut ipſi incumberet partem, quæ in culpâ eſt, & in cujus gratiam teſtificatus eſt, commonere, ut adverſæ ſuæ parti, quod inde damnum ſenſit, integrum reſtitueret; & illâ parte ſatisfacere nolente, teneretur, ad teſtificationem coram Judice revocandam; modò poſſet, nullo notabili damno accedente, eandem reſcindere: Quâ de re foret operæ pretium, eum agere ex conſilio unius aut plurimorum Patronorum, quos ornarent cumulata prudentiæ virtus, & plurima rerum intelligentia.

CASUS CXXXIX.

Tribonianus Judex rerum forenſium intelligentiſſimus, cùm perſpectum haberet, è ſuis Collegis pleroſque largitione fuiſſe corruptos, & animis ſuis adjeciſſe, de re magni momenti, ſententiam ferre iniquam, abſtinuit adeſſe deciſioni litis, quæ dijudicanda erat, ne fortè iiſdem diſpliceret ex adverſâ ſuâ ſententiâ, aut in illius offenſionem caderet, cui favere animo propoſuerant; quanquàm ei perſuaſum eſſet, futurum fuiſſe, ut iiſdem potuiſſet manifeſtum facere, ex rationum momentis omnino validioribus atque inconcuſſis, injuſtitiam, quam admittere intendebant. Nùm obligatur coram Deo, ad reparandum damnum, quod Pars læſa recepit ex iniquâ iſtâ ſententiâ, quam alii Judices tulerunt?

Respons.

Ut Tribonianus tenebatur ex officio muneris, quo inſignitur, adeſſe deciſioni cauſæ, de quâ quæſtio eſt; &, pro ipſius dignitate Judicis, ei incumbebat, neceſſariò ſuſcipere cauſam eorum defendendam, quibus Jus ſuccurrebat; niſi aliunde ex aliquâ legitimâ cauſâ impediretur; videtur, eum obligari, ad præſtandum damnum, quod Pars Læſa ſuſtinuit, & cujus autores ſunt, ipſius Collegæ, primarii atque principales: neque tantummodò quòd non obſtiterit, prout ipſius tùm conſcientia, tum officium exigebant, injuſtitiæ, quam ab iiſdem jamjam admittendam eſſe prævidebat; ſed etiam propterea quòd omnino valeret eandem impedire propter plurimam, quâ præſtat, mentis intelligentiam, & uberiorem, quibus inſtructus erat, copiam validiſſimorum atque inconcuſſorum argumentorum. Quâpropter, ſiquidem officio ac miniſterio ſuo defuerit, abſtinendo à ferendâ ſententiâ, ex merè humanâ conſideratione, & vires addiderit injuſtitiæ ex ſuâ abſentiâ, & ſuo ſilentio, æquum eſt, in ipſum in ſolidum recidere ſimul & in eos, qui judicium dixerunt non rectum, integram provenientis inde detrimenti compenſationem.

Quibus addendum exiſtimamus, eandem quoque fore inducendam obligationem, ſi Tribonianus, cùm ſimul cum aliis ſediſſet cauſâ dijodicandæ litis, & ſeſe fuiſſet expertus ſingulariter ſentientem, ut aliis obſecundaret, in eorum ſententiam diſceſſiſſet: ſiquidem, docente Apoſtolo, (d) (d) Rom. 1. 32.
digni ſunt morte & non ſolum qui ea faciunt; ſed etiam qui conſentiunt facientibus. Tenet eandem ſententiam Sylvius (e), cujus iſtam ſubjicit ratio- (e) Fr. Sylvius in 2. 2. q. 62. art. 7. 3. de mulo, non obſtante.
nem, quia nimirùm *In moralibus... is qui poteſt ac debet malum impedire, cenſetur cauſa illius, ſi, ipſo non impediente, evenerit.*

CASUS CXL.

Lysidio litigante cum Mævio ſuper proprietate cujuſdam domûs, ſeptem Judices, ad quos pertinet de eorum controverſiâ ferre ſententiam, cùm forent Lyſidio inimiciſſimi, quòd iiſdem in aliâ jam cauſâ litem intendiſſet, Mævio domum unanimi ſententiâ adjudicaverunt; licèt perſuaſum omnino haberent, eandem Lyſidio jure proprietatis vindicari. An omnibus & ſingulis incumbit, Lyſidio præſtare reſtitutionem?

Convenit, quatuor, qui primi ſententiam dixerunt, iſtam induci obligationem: at contendunt tres poſteriores, ſeſe nullatenùs eſſe reſtitutioni obnoxios: quoniam, inquiunt, nihil virium ex ſuâ ſententiâ judicio acceſſit, quod effectum ſuum conſecutum fuiſſet, licèt etiam pro Lyſidio ſententiam dixiſſent: adeoque cùm non influxerint efficienter in injuſtitiam, ſeſe non obligari, ad reſarciendum detrimentum, quod præfato viro inde illatum eſt. Nunc legitima eſt iſta ratio, quam ſibi potiſſimùm vindicant?

Res-

RESPONS.

Tres Judices, qui ordine poſteriori ſententiam pro Mævio tulerunt, non minùs, quàm quatuor priores ſubjacent obligationi Lyſidio reſtituendi: quanquàm enimverò prioribus iſtis præfata obligatio primariò, & antequàm alios urgeat, inducatur, nihilominùs, ſi non reſtituant, eâdem ratione in alios poſteriores ſecundariò recidit. Ita determinatur à Cabaſſutio, (a) qui ſic loquitur: *Si per injuſtum judicium reus innocens damnatus fuit omnium Judicum ſuffragiis; illi, qui ultimi dedere ſuffragium poſt completum requiſitum ad ſententiæ validitatem numerum ſuffragiorum; videntur nihilominùs obligari ad reſtitutionem.* Eam verò rationem affert, quod iſti tres poſteriores ex ipsâ lege juſtitiæ tenerentur, non tantùm ad ſuffragandum Lyſidio; verùm etiam, ad commonendos quatuor illos priores de injuſto eorum judicio, & ad ſuadendum iiſdem, domum, de quâ contendebatur, ipſius omnino eſſe propriam. Peccaverunt igitur contra juſtitiam; & conſequenter obnoxii ſunt reſtitutioni erga partem læſam, ſi cæteri priores non reſtituant. *Licèt enim*, ſubjicit laudatus Canoniſta, *à primis ſuffragatoribus jam ſufficienter & efficaciter fuerat præbitus influxus: ſperari tamen poterat, ut poſteriores ſuffragatores admonendo quæ ſui erant officii, & ſuffragium ſuum recuſando adduxiſſent priores, qui jam opinati ſunt, collegas, ad revocanda injuſta ſuffragia. Hoc, inquam, caſu ſupernumerarii ſuffragatores reſtituere tenentur... quia non tantùm ex juſtitiâ tenebantur rectum dare conſilium: ſed etiam admonendo, ſi fieri poſſet, revocare injuſta collegarum judicia.* Quod quidem Cabaſſutius non determinat, niſi fultus authoritate Navarri, (b) qui iiſdem innititur rationum momentis.

(a) Joann. Cabaſſut. Juris can. theor. & prax lib. 6. c. 16. n. 2.

(b) Navarr. Manual. c. 17. n. 21.

CASUS CXLI.

ALPHIUS tres aureos dupliones recepit, ad quidpiam faciendum, ad quod aliundè obligabatur. Teneturne ad ſummam iſtam, ei, à quo eandem accepit, reſtituendam?

RESPONS.

Certum eſt, Alphio incumbere, præfatos tres aureos dupliones, ei, qui ſibi eoſdem dedit, reſtituere, ſi rem aliunde teneretur ex juſtitiâ gerere ac conficere: verbi gratiâ, ſi, cùm eſſet Judex, ſummam iſtam receperit, ad ferendam ſententiam: ſi appellatus, ut teſtimonium diceret, teſtificationem pretio addixerit, & negaverit teſtimonium dicere, niſi ſibi deferretur aliqua pecunia, præter mercedem ipſo jure debitam pro ipſo actu vadimonii obeundi, & pro damni compenſatione ex itinere, quod eo fine ſuſcipitur, emergentis. Si, cùm aliquam pecuniæ ſummam, aut quamlibet aliam rem invenerit, quæ foret aliena, nolit eandem reſtituere, niſi ſibi priùs repenſo aliquo pretio, licèt nihil impenſæ in eandem conſervandam contulerit. Si debens aliquam ſummam exigat, de eâdem ſibi certam quamdam partem condonari, priuſquàm ſolvat. Si, depoſitam habens apud ſe aliquam pecuniam, aut rem aliam, neceſſitatem afferat deponenti ſolvendorum ſibi trium duplionum aureorum, aut rependendæ ſibi majoris aut minoris argenti ſummæ, ſub prætextu diligentiæ & operæ ſuæ in cuſtodiendo depoſito, quanquàm illud apud ſe cuſtodiendum receperit, nullâ pactâ mercede, & ex merâ, quæ decet amicos, animi benevolentiâ. Conſtat, tùm in prædictis caſibus, tùm in cæteris omnibus hujuſmodi, in quibus incumbit ex juſtitiâ aliquid facere, nihil poſſe nec exigi, nec recipi, ad illud faciendum, quin omnimodæ reſtitutionis obligatio inducatur. Ratio eſt, quia; quod eâ ſic ratione fuit receptum, non eſt oblatum niſi invitè, & cum eo potiſſimùm animo ut iniqua quæque vexatio deſugeretur: quòdque, propriè loquendo, qui premium aliquod in ejuſmodi caſibus exigit, quod ſuum non eſt quâdam ratione vendat; aut potiùs proximo nonniſi partem debiti tantummodò rependat.

Ex dictis ſequitur, eâdem quoque conſequentiâ rationis obligationem induci, reſtituendi quidquid receptum eſt, ne res aliqua ageretur, à quâ faciendâ abſtinere ex legibus ipſius æquitatis incumbebat. Atque etiam, licèt iſta obligatio ſequeretur vel ex ipſo tantùm caritatis officio; nihilominùs qui dediſſet aliquid, jure juvaretur, ut pecuniam à ſe ipſo iniquè extortam repetere poſſet; quemadmodùm ex ipsâ Juris diſpoſitione verbis luculentis habetur. (c) Quæ deciſio planè conſentit doctrinæ, quam amplectitur autor colloquiorum Condomienſium. (d)

(c) Leg. Omne. 1. ff. de condictione ob turpem, vel injuſtam cauſam. lib. 12. tit. 5. Leg. Quod evitandi 3. Cod. de condict. ob turpem cauſam. lib 4. tit. 7.

(d) Colloq. condom. tom. 1. Colloq. 15. ſect. 1.

CASUS CXLII.

FULGOSIUS de Curâ ſibi provideri ab Epiſcopo quodam obtinuit, plurimùm agente ipſius Cubiculario, cui rependit ſummam trecentarum librarum, quam ei ſeſe daturum promiſerat, modò negotium iſtud de prædictâ Curâ ſibi obtinendâ ſub illius manus proſperè ſuccederet. Quâ de re quæritur 1. Utrùm ipſi Fulgoſio incumbat ex conſcientiâ beneficium iſtud reſtituere? 2. Utrùm prædictus Cubicularius teneatur, ad trecentas libras Fulgoſio reſtituendas?

RESPONS.

Eſt hoc indubitati ac certiſſimi Juris principium, quòd nullus poſſit jure ſibi retinere, quod alienum acquiſivit, invito Domino. Quod ipſum docet S. Thomas (e) his verbis: *Nullus poteſt licitè retinere id, quod contra voluntatem Domini acquiſivit: putà, ſi aliquis diſpenſator de rebus ſui Domini daret alicui contra voluntatem & ordinationem Domini ſui, ille, qui acciperet, licitè retinere non poſſet.* En principium, quod ponit S. Thomas, & quo utitur in diſſolvendâ propoſitâ difficultate, addendo nimirùm, ſiquidem ipſe Dominus noſter J. Chriſtus Jus verum, ac ſupremum dominium habeat in univerſa bona ſuæ Eccleſiæ, & præceperit Prælatis, qui ipſius nomine eadem adminiſtrant, atque diſpenſant, ut ſpiritualia gratis concederent; ab iis, quibus eadem offeruntur, non poſſe licitè nec recipi, nec retineri, ſi propter aliquod temporale ipſis conferantur. Ex quibus inferuntur duo perinde certiſſima. Prius quidem: ipſis incumbere, quod eâ ratione conſecuti ſunt, reſtituere beneficium; ut liberum collatoribus relinquatur, de eodem eo modo diſponendi, quo Dominus noſter ordinavit. Alterum, pecuniam, quæ ejuſdem obtinendi gratiâ repenſa fuit, reſtituendam eſſe, non quidem ei, qui eandem rependit; ſiquidem meritus ſit, quamobrem eâdem ſpoliaretur, ſed ipſi J. Chriſto, hoc eſt, pauperibus, qui ſunt ipſius membra, aut in alios pios uſus impendendam. En verba ſunt præfati Doctoris Angelici. *Dominus autem, cujus Eccleſiarum Prælati ſunt diſpenſatores & miniſtri, ordinavit, ut ſpiritualia gratis darentur, ſecundùm illud Matthæi 10. Gratis accepiſtis: gratis date. Et ideo, qui muneris interventu ſpiritualia quæcumque aſſequitur, ea licitè retinere non poteſt.* Et iterùm alibi: (f) *Alio verò modo eſt aliquid illicitè acquiſitum: quia ille quidem, qui acquiſivit, retinere non poteſt: nec tamen debetur ei, à quo acquiſivit; quia ſcilicet contra juſtitiam accepit: & alter contra juſtitiam dedit: ſicut contingit in ſimoniâ, in quâ dans & accipiens contra juſtitiam legis Divinæ agit. Unde non debet fieri reſtitutio ei, qui dedit: ſed debet in Eleemoſynas erogari. Et eadem ratio eſt in ſimilibus, in quibus ſcilicet & datio & acceptio eſt contra legem.*

(e) S. Thom. 2. 2. q. 100. art. 6. in corp.

(f) Idem ibid. q. 32. art. 7. in corp.

Quæ doctrina Angeli Scolæ, omnino propria eſt tùm Conciliorum, tùm Patrum, & conſentanea prorſus ipſi doctrinæ plurimorum ſummorum Pontificum, ac nominatim S. Gregorii Magni, Paſchalis I. Alexandri II. Gregorii VII. & Innocentii II. quorum decreta Gratianus (a) refert in primo Corporis Juris Canonici volumine.

(a) Cauſa 1. totâ quæſt. 3.

CASUS CXLIII.

Artemius quâdam Præbendâ gaudebat, de quâ ſibi non fuerat canonicè proviſum; quoniam, ut obtineret de eadem ei provideri, decem nummos aureos ipſius Pater, eo inſcio donaverat. Quâ quidem Simoniâ, poſt binos annos ab initâ ejuſdem Præbendæ poſſeſſione, ei renuntiatâ, eandem, ut propriæ ſuæ conſcientiæ conſuleret, dimiſit in manus Collatoris. Eſt-ne præterea incombit, quos percepit & conſompſit, priuſquam ei innoteſceret, irritas eſſe ſuas proviſiones, fructus reſtituere?

Respons.

Si fructus de ſuâ Præbendâ provenientes Artemius perceperit & conſumpſerit, nihil factus inde locupletior; hoc eſt, nullo confecto ſibi inde peculiolo; ad nullam obligatur reſtitutionem. Eſt hæc enim regula Juris apud omnes paſſim & ubique recepta, quòd *fructus bonæ fidei poſſeſſores reddere cogendi non ſint, niſi ex his locupletiores extiterint*, inquit Lex (b). Si igitur nihil inde reſidui ſuperfuerit Artemio, poſt acceptum ſuum neceſſarium victum & veſtitum, ſive propterea quòd ipſa Præbenda ſit exigui ac pauperis redditûs, ſive quia ſuperfluum iſtius Præbendæ in legitimum uſum contulit; non tenetur ad reſtitutionem. Atverò procul dubio ad eandem teneretur, ſi factus fuiſſet inde locupletior; hoc eſt, ſi ipſi etiamnùm adeſſent præ manibus fructus, qui inde ſuperfuiſſent, aut eorum pretium; aut ſi in iiſdem conſumendis rem ſuam & comparſiſſet, & reddidiſſet eâ ratione cumulatiorem.

(b) Leg. Sena tus-con ultum t. cod. de petitione hæredit. lib. 3. tit. 31.

CASUS CXLIV.

Josephus Simoniam quandam non culpabilem à ſe ipſo commiſſam non agnovit, niſi ſex menſibus a tempore, quo eandem admiſerat; cujus quidem gratiam ſibi fieri, ac de Beneficio, quod jam poſſidebat, novo alio diplomate ſibi iterùm provideri poſtmodùm obtinuit. An obligatur, nihil obſtante quòd fuerit in integrum reſtitutus, ad reſtituendas ducentas libras, quas de prædicto Beneficio percepit, necdum conſumpſit?

Respons.

Siquidem conſtet, ſcriptam primùm in gratiam Joſephi proviſionem eſſe nullam, propterea quòd vitio Simoniæ licèt non culpabilis, quam ipſemet admiſit inficiatur; non eſt unde quidquam poſſit dubitationis afferri, cùm victum ac veſtitum ſibi quæſiverit de fructibus beneficii, quin teneatur ex conſcientiâ, ad reſtituendas ducentas libras, quas in manibus ſuis etiamnùm habet ſuperſtites; quippe ſit extra omnem dubitationis aleam conſtitutum, poſſeſſorem alicujus Beneficii, cujus titulus vitioſus ac nullus eſt, non poſſe ſuos facere, fructus de eodem provenientes: utpote qui ea ipſâ ſuâ reſtitutione Jus non habeat, niſi iiſdem poſteà gaudendi, nullatenùs verò conſequatur effectum, qui ſeſe ad præteritum tempus extendat. Nihilominùs certum eſt, ipſi præberi locum recurrendi ad Summum Pontificem, & habitâ apud eum eâ de re ſupplicatione, quæ rei veritatem diligenter exponat, obtinendi, ab eodem ſibi condonari fructus perceptos, necdum conſumptos. (c).

(c) Sambovius tom. 1. caſu 31.

CASUS CXLV.

Decanus & Canonici de quâdam Eccleſiâ Collegiali ſeſe ſimoniæ crimine innodaverunt, conferendo Præbendam Julio, qui provenientes de eâdem fructus per annum integrum percepit, quanquàm ſibi perſpecta foret Simonia, quam iidem commiſerant. Poteſt-ne aut debet-ne fructus, quos de præfatâ Præbendâ ſibi vindicavit, Eccleſiæ prædictæ reſtituere?

Respons.

Reſpondemus cum S. Thomâ (d), ſi culpam ſimoniæ de quâ quæſtio non eſt, admiſerint omnes Canonici, ſed ex eis tantummodò aliqui; fructus, quos Julius de ſuâ Præbendâ percepit cum malâ fide, ab eodem poſſe reſtitui præfatæ Eccleſiæ, in quâ Præbendam obtinet, adeo ut nihilominùs nihil quidquam commodi ad ipſos ejuſdem ſimoniæ conſcios ac participes inde redeat; excipienda tamen eſt portio quotidianarum ac manualium diſtributionum, quas recepit in damnum & injuriam Canonicorum, qui ejuſdem ſimoniæ nec conſcii fuerunt nec participes. Ipſi namque incumbit, eandem ipſis reſtituere; ſiquidem æquitatis non ſit, ipſos illâ portione fraudari, propter peccatum ſuorum Collegarum. Atverò ſi in eandem ſimoniam conſpiraverint omnia prædicti Capituli membra; obligatur, ad reſtituendum alteri Eccleſiæ, vel pauperibus erogandum. *Pecunia, vel poſſeſſio, vel fructus ſimoniacè accepti, debent reſtitui Eccleſiæ, in cujus injuriam data fuerunt, non obſtante quod Prælatus, vel aliquis de Collegio illius Eccleſiæ fuit in culpâ; quia eorum peccatum non debet aliis nocere: ita tamen, quòd, quantùm fieri poteſt, ipſi qui peccaverunt, inde commodum non conſequantur. Si verò Prælatus & totum collegium ſunt in culpa; tunc debet, cum autoritate ſuperioris, vel pauperibus, vel alteri Eccleſiæ erogari.* En quâ ratione S. Thomas diſſolvit propoſitam quæſtionem.

(d) S. Thom. 2. 2. quæſt. 100. art. 6. ad 4.

CASUS CXLVI.

Fortunatus Sacerdos Prior de S. Pantaleone per ſex menſes integros omiſit Breviarii recitationem. Numquid obligatur ea iſtâ prætermiſſione, ad reſtituendos aliquos fructus de ſuo beneficio, ea quo percipit centum libras annui reditûs?

Respons.

Si Prioratus de S. Pantaleone nullum inducat particulare officium perſolvendum à Titulari; conſtat, ea eodem importari ſaltem recitandarum precum Canonicarum obligationem; atque adeo Fortunato incumbere, ut reſtituat dimidiam reditûs annui ſui partem, eo quòd omiſerit per ſex menſes obligationi prædictæ ſatisfacere. Quæ quidem veritas non aliâ confirmatione indiget, quàm eâ, quæ colligitur ex Conſtitutione Bonifacii VIII. (e), in quâ laudatus Papa ait, Beneficium Beneficiario conferri propter officium, ad quod obligatur. *Officium.... propter quod Beneficium Eccleſiaſticum datur:* Quod quidem non tantummodò intelligendum eſt de Divino Officio perſolvendo; ſed etiam de muniis omnibus aliis, quæ naturæ ipſius Beneficii annectuntur; quemadmodùm declarat Concilium Tridentinum ſermonem habens de Parochis non habentibus actualem reſidentiam in ſuis Parœciis (f). Conſuli poſſunt, quæ eâ de re alibi diſſeruimus in diſſolvendâ non abſimili difficultate.

(e) Bonifac. VIII. in cap. *Quia per ambitioſam.* de reſcriptis in 6. lib. 1. tit. 3.

(f) Concil. Trident. ſeſſ. 23. de reform. c. 1.

Vide V. Beneficiarius. Caſus Ericius.

CASUS CXLVII.

Godefridus vir nobilitate præſtans obtinuit, de tribus aut duobus Beneficiis ſimplicibus provideri Franciſco ſuo alteri filio annos nato undecim tantùm aut duodecim, qui ſtudiorum causâ Gymnaſium etiamnùm frequentat; licèt exploratum haberet, eum nullo vitæ Eccleſiaſticæ inſtituti ſtudio teneri. Franciſcus, quem nullum juvat vitæ Clericalis ſtudium, ut ſatis

ipſemet

ipſemet experitur, qui, reluctante plurimùm animo, de Beneficiis, quibus gaudet, proviſus fuit, quique propter ſuam ætatem nondùm legitimam eadem non poteſt dimittere, niſi conſentiente ſuo Patre, qui vult, ab eodem iſta retineri, ad annum uſque decimum ſextum Breviarium nullatenùs perſolvit, quo quidem anno, cùm ſuus Pater obierit, ſua Beneficia ſtatim abdicavit. Quæ de re, quæſtio proponitur, utrùm coram Deo teneatur ex prætermiſſè Canonicarum precum recitatione, ad reſtituendos fructus de prædictis beneficiis provenientes, licèt ipſe eoſdem non perceperit, ſed ſuus Pater eos adminiſtraverit?

RESPONS.

Videtur in propoſitâ ſpecie, Franciſcum non obligari ad reſtitutionem fructuum, qui de Beneficiis ſuis obvenêre; ſiquidem de iiſdem ipſi invito proviſum fuerit: eadem non retinuerit, niſi quia propter ætatem non legitimam ſibi non licebat eadem dimittere, tum propter ea quòd nondùm proprii ſui juris eſſet, tùm etiam quia non audebat ſuis Beneficiis renuntiare, ne veniret in offenſionem ſui Patris; qui aliundè certò certiùs obtinuiſſet, quam ille de iiſdem intendiſſet conficere, reſignationem, aut abdicationem in Judicio pronuntiari nullam, ac penitùs reſcindi; & tandem neque provenientes inde reditus ipſe perceperit, neque adminiſtraverit.

Nihilominùs, quanquàm Franciſco nulla reſtitutionis obligatio inducatur ex prætermiſſâ recitatione Breviarii, nullum dubium eſt, cùm ipſius Pater, adverſante prorſus omni jure provenientes ex prædictis Beneficiis fructus ſuos effecerit, quin ipſius hæredibus incumbet eorumdem in integrum præſtare reſtitutionem, atque eden ipſe Franciſcus obligetur, utpote hæredes inter locum habeat, ad eoſdem reſtituendos *pro ratâ portione hæreditatis*, eâdem ratione, quâ teneretur, quantùm ad uſurarios proventus, aut quantùm ad debita, quibus poſt obitum Godefridi iſta ſucceſſio deprehenderetur oppignerari. Cæterùm, ſi Franciſcus eâ mentis intelligentiâ præditus fuerit; quâ potuerit ei fieri ſufficienter perſpectæ perverſa ſui Patris in eâ re agendi ratio, ut conjiciendi locus plurimus datur, ipſius prætermiſſionem non omni prorſus extere culpâ intendimus affirmare.

(a) Reg. 64. de reg. juris in 6.

(b) Nullâ eis in hoc dantium remiſſione liberalitate, ſeu gratiâ valiturâ. Greg. X. in c. *Exigit* 2. de cenſibus, &c. in 6. lib. 3. tit. 20. Item Bonif. VIII in cap. *Felicis* 3 eod. tit.

Si quid autem contra conſtitutionem præſentem receperit: ad ipſius reſtitutionem integram teneatur; nullâ eorum quibus reſtitutio facienda fuerit remiſſione ullatenùs profuturâ eidem. Bonifac. VIII. in c. *Statutum*, 11. §. 7. de reſcriptis in 6.

Donec illis, à quibus extorſerint, planè ſatisfecerint de pecuniâ ſic extortâ.. nullis remiſſionibus ſuper hoc valituris. Clemens V. in Clementinâ *Nolentes*. 2. de Hæreticis. l. 5. tit. 3.

(c) Conc Trident. ſeſſ. 14. de reform. c. 12.

CASUS CXLVIII.

BERTRANDUS Canonicus de Cathedrali quâdam Eccleſiâ per ſex menſes abſentatus, nec proinde lucratus quotidianas ac manuarias diſtributiones, eaſdem tamen exegit, à Quæſtore Capitularis ærarii ſibi perſolvi. Cæteri Canonici ipſius Collegæ, qui eum ſummo loco habent, ultrò annuerunt earumdem ipſi concedi integram condonationem. Numquid eâ de cauſâ ſubducitur ab omni lege reſtitutionis?

RESPONS.

Quæcumque condonatio ſeu gratia, quæ fit contra Juris diſpoſitionem, omnino nulla eſt, juxta regulam iſtam Bonifacii VIII (a). *Quæ contra jus fiunt, debent utique pro infectis haberi*. Porro plurimi recenſentur Caſus, quos ad marginem indicamus (b), in quibus jus prohibet; ſcilicet in odium culpæ commiſſæ, atque ut impediatur, quominùs in eumdem fiat lapſus facilis ex ipſâ facilitate fraudandæ obligationis reſtitutionis, quæ incumberet, ne condonatio adhibeatur: atque inter iſtos caſus locum obtinet, qui memoratur in ſpecie propoſitâ; & expreſſis verbis indicatur à Concilio Tridentino (c), quod præcipit, ut Canonici, cæterique Eccleſiaſtici quibus obligatio inducitur aſſiſtendi publico officio, pro ratione temporis, quo ab eodem fuerint abſentati, ſuis diſtributionibus careant, nullâ factâ eorum Collegis licentiâ earumdem ipſis condonandarum, nec vel etiam ullius partis remittendæ *Reliqui, quâvis colluſione aut remiſſione excluſâ; his careant, juxta Bonifacii VIII. Decretum, quod incipit:* Conſuetudinem, *quod ſancta Synodus in uſum revocat.* Ex quibus inferendum eſt, à Bertrando non poſſe rectâ conſcientiâ ſibi vindicari, quam ipſius ei Collegæ annuerunt, condonationem; ſiquidem, cùm eidem recipiendæ ſit inhabilis; ejuſdem concedendæ nullatenùs habeant poteſtatem: adeoque nihilominùs ei incumbat, reſtituere diſtributiones, quas percepit pro tempore Sex menſium, quo Choro non interfuit: quas quidem erogare debet Eccleſiæ, vel pauperibus.

CASUS CXLIX.

GOROTUS Canonicus, cùm precibus Canonicis oſcitanter ſine ullâ attentione nec actuali nec virtuali, ſed cum continuâ voluntariaque mentis evagatione per ſex menſes integros adfuerit: numquid, conſiderato ſummo jure, tenetur ad reſtitutionem fructuum ſuæ Præbendæ pro ratione prædicti totius temporis?

RESPONS.

Circa propoſitam difficultatem diſtrahuntur Autores in contrariis ſententias. Plurimi, qui nominis omninò ſunt inſignioris, quales S. Antoninus, Paludanus, Medina, Gabriel Biel & Toletus, opinantur, licèt præfatus Canonicus graviſſimè peccaverit, ei tamen in caſu propoſito nullius reſtitutionis induci obligationem. Hoc nimirùm fulti principio, quòd, cùm attentio in oratione ſit actus internus, Eccleſia de eâdem non poſſit judicare, neque conſequenter in eos decernere pœnas, qui in orando carent attentione.

Quorum tamen opinioni ſubſcribendum eſſe non exiſtimamus: ſiquidem oppoſita ſententia multò profectò probabilior nobis videatur: eâque de cauſâ ſuos ſibi defenſores vindicat plurimos magni nominis Autores tùm Theologos, tùm Canoniſtas, quales ſunt Gerſonius, Navarrus, Barboſa, Petrus Navarra, & quatuor alii quos Cabaſſutius appellat (d) ipſe præfatorum ſententiæ totus adhærens: *Oppoſitam verò opinionem* inquit laudatus laudandusque plurimùm Profeſſor, *quamvis graves quoque habeat aſſertores, ſanctum Antoninum, Medinam, Paludanum, Gabrielem Biel, Toletum, &c. non teneri ad reſtitutionem, minimè admiſerim.* Deinde, ut ipſum, quo nituntur prædicti Autores, fundamentum penitùs evertat, ſubjicit: *Quod verò pro fundamento prætexunt, Eccleſiam non præcipere internos actus; quamvis alicubi verum ſit; ut in jejunio; cujus obligationi per ſolam materialem abſtinentiam ſatisfieri poteſt; non tamen in omnibus id verum eſt: præſertim circa orationes, de quarum eſſentiâ eſt actus internus & elevatio mentis in Deum, quæ propria eſt orationis definitio.* Conſtat ſaltem, Eccleſiam, præcipiendo certos quoſdam actus externos, putà, adeſſe ſacris, certis quibuſdam indictis diebus; aut divinum officium perſolvi, id potiſſimùm intendere, ut, qui Deum decet, cultus ei exhibeatur ex iſtis actibus, atque adeo prædicti actus eliciantur cum eâ pietate, interiorique attentione, ac mentis elevatione, ſine quibus ipſe nec verè coleretur, nec, niſi labiis, honoraretur. Sic etiam quandò Eccleſia præcipit annuam Confeſſionem, & Paſchalem Communionem omnibus utriuſque ſexûs fidelibus, indirectè præcipit iiſdem atque neceſſariâ quâdam conſequentiâ, actus Pœnitentiæ interioris, ac Religionis, quibuſcum debent ad prædicta ſacramenta accedere; adeo ut, ſi ſatis haberent confeſſionem oretenus tantummodò deponere, aut nullâ prævia præ-

(d) Joan. Cabaſſut. juris can. theor. & prax. lib. 6. c. 14. n. 14.

parâ-

paratione Corpur Chriſti ſumere ; abſque dubio ſit, futurum ni Eccleſiaſtico præcepto nullatenùs ſatisſacerent ; quemadmodùm alibi demonſtravimua, cùm de præſatia Sacramentir habebamur ſermonem. Indeque eſt, quòd Lateranenſe Concilium Generale quartum habitum ſub Innocentio III. anno 1215. (a) obligationem attentionis, & ſinceri cultûs eum præcepto recitationis officii Divini jungat iſtia verbis : *Penitùs jubemur diſtrictè præcipientes in virtute obedientia, ut Divinum Officium nocturnum pariter & diurnum, quantùm eis Deus dederit, ſtudiosè celebrent pariter & devotè.* Ad quæ verba Gloſſa ſic habet : *Studiosè quantùm ad Officium oris. Devotè quantùm ad officium cordis.*

(a) Conc. Lateran. IV. in cap. *Dolentes*, 9. de celebratione Miſſarum, &c. lib. 3. tit. 41.

Ex quibus concludimus, ſiquidem Gordius non niſi corpore, & ſine attentione nec actuali nec virtuali Divino interſuerit officio, eum cenſendum eſſe, quaſi qui nullà ratione eidem adſuiſſet, atque adeo non eſſe ſubducendum ab obligatione reſtituendi *pro ratâ* temporis ratione, quo attentione caruit : Utpotè alienum omnino ſit à juſtitiâ, ei vindicari reditum, qui nonniſi iis deſtinatus eſt, qui Deo & Eccleſiæ, vacando precibus publicis, dignè miniſtrarent.

CASUS CL.

Pompilius Collator cujuſdam præbendæ, cui annectitur annuus 500. librarum reditus, eam contulit Jacobo, qui eâdem non eſt admodùm dignus, quemque potiorem habuit Joanne, qui eandem pluimis ſollicitationibua ambiebat, & ornatus erat præclaris omnino meritia ac ſingulari virtute. Nonne tenetur ad reſtituendum Joanni tantum, quantum referebat Beneficium ; ſiquidem contra juſtitiam peccaverit ?

Responsa.

Præfatua Collator ad nullam obligatur in caſu propoſito reſtitutionem. Ratio eſt, quia quemadmodùm ex violato præcepto charitatis nulla reſtitutionir ſequitur obligatio, ſic etiam neque ex violatâ juſtitiâ tantummodò diſtributivâ, cujus iſtud munus proprium eſt, ut diſtribuat onera, officia, merceder, & pœnas : quoniam in ejuſmodi diſtributione quod alteri defertur totum juris eſt ipſiur deferentis. Jamverò Pompilius non læſit niſi juſtitiam diſtributivam ; quoniam Præbenda Joanni nullo jure proprietatis vindicabatur ; neque ad eandem ne minimum quidem jus habebat. Non ergo tenetur ad tantumdem valens eidem reſtituendum.

Eſt hoc igitur juris certiſſimi ac prorſus indubitati principium, quod tenet S. Thomas cum cæteris paſſim Theologis (b) ; nempe non urgere reſtitutionia obligationem, niſi cùm violata fuit juſtitia commutativa, quæ, docente Caballutio (c), poſt laudatum S. Thomam (d) conſiſtit : *In æqualitate dati & accepti.... & rem cum re ex æquo penſat, ſecluſa omni perſonarum reſpectu, atque ita æqualitatem Arithmeticam obſervat* (e).

(b) S. Thom. 2.2. q. 62. art. 4. in corp.

(c) Joan. Caballut. Juris can. theor. & prax. l. 6. c. 2. n. 1.

(d) S. Thom. loco cit. art. 2. in corp.

(e) Ex Ariſtot. lib. 5. Ethic. ad Nichomach. c. 3. & 4.

Iſtam verò rei iſtius cauſam afferunt Azorius (f), & cæteri, quòd, reddendo quod debetur ex juſtitiâ commutativâ, non reſtituatur proximo, niſi quod ſuum eſt ; contra verò in iis, quæ pertinent ad cæteraa virtutes, eidem, quod noſtrum eſt concedamus. *Omnia quidem officia morum*, ait Caballutiur (g), *à duabus virtutibus pendent, charitate & juſtitiâ.... atque ita, quamvis eleemoſynæ præceptum obliget non rarò ad mortalem culpam : illius tamen omiſſio non aſtringit ad reſtitutionem.... inde ſequitur, ſi defectâ eleemoſynâ pauper interiit, non teneri quicquam reſtituere illum, qui peccaverat, eleemoſynam recuſando, ſolùm enim violavit charitatem.*

(f) Joann. Azor. 3. part. l. 4. c. 11. q. 3. ſub fin.

(g) Joann. Caballut. loco cit. c. 1. n. 2. & 5.

Addit deinde laudatus Doctor ; *Inſuper, ſi Princeps aut Magiſtratus, neglecto digniore, contulit officium digno, non tenetur digniori reſtituere, quia deliquit contra ſolam diſtributivam juſtitiam, quæ reſtitutioni non obligat : niſi per accidens conjungeretur huic aliqua violatio juſtitiæ commutativæ.*

Quam quidem deciſionem propriam ſibi vindicant Soto, Adrianus, Navarrua, & Covarruvias, quos cum plurimis aliia citat laudatus Caballutius (h) ; habet quoque ſuos aſſectas Banneſium, Toletum, Turrianum & alios multoa nominis omnino commendatioris Theologoa (i) ; atque confirmari poteſt ex uno principio, quod licèt etiam adhibere diſſolvendis infinitis propemodùm aliis difficultatibus. Nimirùm, juxta communem Theologorum ſententiam, non niſi è tribur potiſſimùm cauſis oritur obligatio reſtituendi. Prima quidem, quòd res aliena detineatur, licèt inceperit ſine peccato poſſideri : quemadmodùm, quando quis hæres inter res hæreditariaa defuncti rem aliquam reperit, quam putat in partem ſucceſſionis venire, quamque poſtmodùm deprehendit, fuiſſe depoſitam apud defunctum, vel eidem commodatam. Secunda verò proficiſcitur ex acceptione injurioſâ rei alienæ, ut contingit ex uſurâ & furto. Tertia denique ortum habet ex legitimâ conventione ; hoc eſt, ex aliquo contractu. Jamverò Pompiliua, ex nullâ recenſitarum cauſarum, tenetur ad reſtitutionem erga Joannem : quippe Joannes non habeat neque *jus in re*, neque *jus ad rem*, quantùm ad Præbendam, de quâ quæſtio inſtituitur ; nec etiam prædictus Collator ex aliquâ conventione cum eo inierit ejuſdem ipſi conferendæ obligationem.

(h) Idem ibid. n. 6.

(i) Banneſius in 2. 2. q. 62. art. 2. dub. 12. Torrianus diſp. 9. dub. 1. num. 5 & alii.

Sufficit ergò, piacularem ab eo lui pœnam ob iniquum ſuum delectum, quo contulit Præbendam Jacobo, qui eâdem minùs dignus erat, neglecto Joanne, qui eâdem erat multò dignior. Vide Navarrum (k).

(k) Navarr. Manual. c. 17. n. 72. & 73.

CASUS CLI.

Sophronius Canonicus regularis, percipiens ad vitæ ſuæ tempua penſionem, aut gaudens Cænobitico quodam Officio, vel Beneficio, & confecto ſibi de ſuis parſimonniis peculiolo 3000. librarum ; illud totum dono dedit Margaritæ filiæ ſui fratris vel ſuæ ſororis, quæ Margarita annum ducit ætatis ſuæ, à decimo quinto, ad decimum ſextum tantummodò. In eam verò pecuniæ ſummam, quam cuſtodiendam tradiderat Matri ſuæ, manibur injectis ipſius Pater, vir in rebus ſuia egentiſſimua, aliundè verò earumdem tuendarum omnino imperitus, illam intra paucos menſes decoxit ; & paulò poſt diem obivit ſupremum. Margarita, quæ intra eundem annum & in matrimonium fuit collocata, & vidua facta eſt, petit, num ſibi non incumbat ex debito ſuæ conſcientiæ, prædicta 3000. librarum Eccleſiæ, vel pauperibus reſtituere ; licèt inde nihil ſibi commodi quidquam acceſſerit. Dubium eâ de re inde ei potiſſimùm inducitur, quòd audierit, non licere Religioſo, quâlis ipſius Avunculus erat, qui voto paupertatis ligatur, aliquid ſibi proprium habere, neque adeo de quâcumque pecuniæ ſummâ, quam comparare potuiſſet, ullâ ratione diſponere ?

Responsa.

Multum omnino diſcriminis ſtatuendum eſt inter Religioſum, qui ſimplici gaudet penſione ; & eum, qui poſſidet Cænobiticum quoddam Officium, aut aliquod Beneficium. Qui enim penſionem percipit, ejuſdem non habet adminiſtrationem, neque de eâ poteſt, niſi cum licentiâ ſui Superioris regularis diſponere ; qui quidem Superior eandem non poteſt concedere, niſi in quantùm vergit, ad permittendam præfatæ penſionis diſpoſitionem pro iis, quæ vitæ neceſſaria ſunt ; & debet cavere, ut quod inde reſiduum ſupereſt, in neceſſitates Eccleſiæ, vel Monaſterii, ſi egeant, impendatur ; vel pauperibus erogetur : quin etiam debet iſte Superior impedire, quantùm poteſt, ne

Religioſi

Religioſi ſibi ſubditi penſionibus, ſuis privatis neceſſitatibus ſubventuris, ac per proprias ſuas manus percipiendis, gaudeant, atque efficere, ut quotquot ejuſmodi ſunt, in Communionem bonorum Monaſterii referantur. Quod autem pertinet ad eum, qui poſſidet aliquod Cœnobiticum officium, aut aliquod Beneficium, eidem annexos reditus adminiſtrat, ac de iis diſponere poteſt eâ ratione, quâ Beneficiarii ſæculares poſſunt de fructibus ſuorum Beneficiorum diſponere.

Quibus in anteceſſum poſitis, ſcire operæ pretium eſt, ut propoſitæ difficultati ſua ſit reſponſio, utrùm Beneficiarii...., habeant dominium in reditibus ſuorum Beneficiorum, aut utrùm eorumdem, ſint tantùm adminiſtratores, ac meri diſpenſatores. Si fuerint iſtorum redituum proprietarii; poſſunt iiſdem uti, prout ſibi libuerit, abſque eo quòd peccent contra juſtitiam, licèt iis abuterentur; quanquàm in eo violarent.... charitatem, quâ plurimùm obligantur, ad id, quod eorumdem ſuperfluum eſt, in pauperes effundendum. Unde ſequitur eos, quos eorumdem fecerunt participes, nulli obnoxios eſſe reſtitutioni. At verò ſi dictorum redituum ſint tantùm adminiſtratores, ac meri diſpenſatores, ut omnino perſuaſum habemus, & alibi demonſtramus ratione, quâ ut nobis videtur, pertinaciſſimus quiſque pervincatur, id ſolummodò juris eis relinquitur, ut de iiſdem ſtatuant, quantùm ad ſolas vitæ ſuæ neceſſitates, hoc eſt, ad honeſtum ſuum victum & veſtitum: Siquidem quod inde reliquum eſt, debeat jure cedere Eccleſiæ vel pauperibus, ut porè quod ſit eorum patrimonium: Si verò præfati Beneficiarii iſtis reditibus ad alium finem utantur, furti ſe aſtringunt, & quamdam ſacrilegii ſpeciem in ſe ſuſcipiunt, juxta ipſiſſima verba cujuſdam antiqui Concilii (*a*), quod de iis ſic habet: *Quoniam hoc ſacrilegium eſt & par crimini Judæ furis, qui ſacras oblationes aſportabat & furabatur*. Cui conſentiunt Concilium Carthaginenſe tertium, & Bracarenſe celebratum anno 572. (*b*).

(*a*) Concil. Rhemen. in cap. *Inquirendum* 4. de peculio Clericorum. lib. 3. tit. 25.

(*b*) Concil. Carthag. 3. can. 49. Concil Bracarenſ in can. *Quicumque*. 2. 12. q. 4.

Sed quamquàm exiſtimemus, alteram iſtam opinionem indubitatam eſſe ſimul atque certiſſimam, non ideò tamen cenſemus, Margaritæ, quæ receperat ab Avunculo ſuo Sophronio 3000. librarum, quas iſte ſibi confecerat ex ſuis parcimoniis, obligationem induci earumdem reſtituendarum, modò ſummam iſtam cum bonâ fide receperit, ac putans, ab eo poſſe eandem ſibi legitimè donari: quod conjici plurimùm poteſt ea ipſâ juvenili ætate, quam tunc temporis agebat; atque ea eo quòd infinitos prupemodùm homines reperire ſit, quibus etiam perſuaſum eſt, Beneficiariis jus dari, de reditibus ſuorum Beneficiorum perindè, ac de propriis rebus ſuis familiaribus, diſponendi. Ratio eſt, quia ſecundùm doctrinam S. Thomæ, & cæterorum, quotquot eum ſecuti fuêre Theologorum, nulla urget obligatio illius reſtituendi, quod bonâ fide receptum fuit, ac conſumptum; quando res inde nec auctior evaſit, nec locupletior. Jamverò Margarita recepit bonâ fide 3000. librarum, de quibus agitur, ut jure ac meritò ſupponitur. Inde nihil facta eſt ditior: neque ipſamet prædictam ſummam conſumpſit; ſiquidem in eam ipſius Pater manus injecerit, atque eandem in integrum decoxerit. Quibus præterea addendum eſt, locum adeſſe præſumendi, ab ipſius Avunculo ei non fuiſſe collatum munus iſtud, niſi tanquàm pauperi, atque eo potiſſimùm fine, ut faciliùs atque commodiùs in matrimonium ipſa collocaretur; ſiquidem eum latere non poſſet, ipſius Patrem eſſe rerum ſuarum perditorem; atque adeo nullam ſpem affulgere, futurum, ut ipſe aliquando cogitaret propriam filiam nuptui convenienti collocare. Quo quidem in caſu nihil obligationis incumberet Margaritæ, quidquam de prædictâ ſummâ reſtituendi, etiamſi aliquid ei commodi inde acceſſiſſet. Tandem contendi poteſt licèt ipſa pecuniam iſtam immediatè receperit; nihilominùs eandem cenſendam eſſe ab ipſius Patre fuiſſe perceptam: Siquidem filia quindecim annos nata non eâ poteſtate præſtet, quâ valeat donum ejuſmodi acceptare, ac ſibi retinere. At priori rationis argumento, ut omnino perſuaſibili ac enodandæ præſenti difficultati aptiſſimo, ſtandum eſſe ducimus, quippe vel ſolum ſufficit, ut memorata virgo ſubducatur ab omni reſtitutionis obligatione (*c*).

(*c*) Sambovius tom. 3. caſu 137.

CASUS CLII.

ADRIANUS per vindemiam locavit Bertaldo dolia, quæ vitioſa eſſe, ſciebat, ac tota penitùs carie depravata. Bertaldus cùm in eadem vinum ſuum immiſiſſet, illud omnino ſubitò in iis vitiatum eſt, aut ea iiſdem totum effuſum. An Adrianus peccavit mortaliter, & eine inducitur obligatio, damni, quod inde Bertaldus expertus fuit, in integrum reſarciendi?

RESPONS.

Non eſt ambigendum, quin Adrianus in caſu propoſito mortaliter peccaverit. Qui enim rem aliquam vitioſam elocat, tenetur, ad monendum conductorem de vitio, quo res iſta inficitur, & redditur inutilis ad uſum, cui vult eandem adhibere: Atque præterea, quod inde detrimentum accedit conductori, tenetur ipſe ad reſarciendum in integrum.

Ita cenſet S. Antoninus (*d*), qui refert ejuſmodi exemplum. *Si* (quis) *locat rem vitioſam ſcienter, putà, domum ruinoſam, vel equum claudicantem, vel aliquid defectuoſum; peccavit mortaliter*, inquit laudatus Sanctus Archiepiſcopus, *ſi inde ſecutum eſt, vel veriſimiliter ſequi poterat notabile damnum conductori: & tenetur ad ſatisfactionem de damno ſubſecuto.... & hoc, quandò tale vitium.... ignorabatur à conductore.*

(*d*) S. Antonin. 2. parte ſum. theol. tit. 1. c. 15. §. 6.

Ratio quæ afferri poteſt, eſt, quòd eadem ſit natura locationis, quæ contractûs emtionis, atque venditionis. Etenim *iiſdem.... juris regulis conſiſtit*, ut loquitur Imperator Juſtinianus (*e*). Quemadmodùm igitur qui rem aliquam vitio quidem occulto ſed notabili tamen depravatam vendit, tenetur, ad illud idem manifeſtandum emtori, & alioquin ſubjacet obligationi totius, quod inde patitur, damni reſtituendi; ſic etiam ei, qui rem aliquam locat, eadem obligatio inducitur, ſi quid ejuſmodi vitii in re locatâ occurrerit, ejuſdem indicandi conductori. Ut colligitur 1. ex quâdam Lege, quæ refert ſpeciem omnino eandem ac illam, quæ hîc loci proponitur (*f*). En laudatæ Legis verba: *Si quis dolia vitioſa ignarus locaverit, deinde vinum effluxerit; tenebitur in id quod intereſt; nec ignorantia ejus erit excuſata....* * *aliter atque ſi ſaltum paſcuum locaſti, in quo herba mala naſcebatur. Hic enim, ſi pecora, vel demortua ſunt, vel etiam deteriora facta; quod intereſt præſtabitur, ſi ſciſti. Si ignoraſti; penſionem non petes.*

(*e*) Inſtitut. l. 3. tit. 25. init.

(*f*) Leg. Si *quis dolia* ... ff. locati conducti. lib. 19. tit. 2.

* Vide Caſum ſequentem.

Quæ quidem confirmari poſſunt ex aliâ Lege (*g*), quæ circa præſentem, quam diſcutimus, difficultatem luculenta prorſus atque omnino decretoria eſt; ſic namque illa fert: *Qui ſciens vaſa vitioſa commodavit*, inquit laudata Lex, *ſi ibi infuſum vinum, vel oleum, corruptum, effuſumve eſt, condemnandus eo nomine eſt.* Quoniam ex commodato non detrimentum, ſed commodum potiùs proximo debet accedere. Quod quidem à fortiori verum eſt, quantùm ad rem locatam, ſiquidem ex mercede, quæ inde percipitur, lucrum proveniat.

(*g*) Leg. *In rebus*. 18. §. 3. ff. commodati. lib. 13. tit. 7.

CASUS CLIII.

At verò ſi putaverit Adrianus, vitioſa dolia, quæ Bertaldo locavit, ſana eſſe ab nmni vitio, numquid præſtare tenetur damnum, quod conductor inde ſenſit: Si autem non teneamr, poteſt-ne, quam ei Bertaldus promiſit, locationis etiam exigere mercedem?

Respons.

Reſpondemus, ſi bonâ fide, ſua dolia lncaverit Adrianus, nullâ ſibi datâ legitimâ cauſâ ſubodorandi, eadem eſſe vitioſa; atque ea locando Bertaldo, ſimplicıter elocaverir, ac qualia ſeſe habebant, nnn eadem præſtando ab omni vitio ſana atque integra, ſed ei liberum faciendo, ut illa ex omni parte ac penitiùs inſpiceret, quin etiam, ſi ei liberet, eorumdem ſaceret periculum; in eo caſu nnn obligatur, ad compenſandum damnum, quod Bertaldus inde recepit, ſiquidem nullatenùs ejuſdem cauſa ſit, neque ei poſſit ipſius ignorantia culpæ vertere. Adeo ut Bertaldus ſibi tantùm imputare debeat damnum, quod inde ſubſecutum eſt. Nihilominùs, quoniam iſthæc dolia uſum præbere non poterant, cui deſtinabantur, non debet Adrianus pactam cum Bertaldo pro locatione repetere mercedem.

At è contrario, ſi memorata dolia lncaverit Adrianus tanquàm ab omni vitio ſana & eadem integra præſtiterit, tenetur ad reſarciendum damnum: cujus quidem reparationis obligationem in ſemetipſum ultrò ſuſcepiſſe, ex iſtâ præſtandi auctoritate cenſetur: 1. Quoniam nnn debebat inconſultò rem vitioſam præſtare bonam ac ſuis omnibus numeris abſolutam, eandemque, ut ſanam ac perfectam locare; niſi ſibi priùs certò certiſſimè conſtaret, eam nullo vitio laborare. 2. Propterea quòd contractus locationis in gratiam cedat utriuſque contrahentis, atque utrumque etiam aſtringat ex culpâ etiam levi; ut ait S. Antoninus (a): *In hoc etiam contractu venit culpa levis, cum gratiâ utrinſque celebretur.* Quamobrem ex eo ipſo, quòd non adhibuerit omnem diligentiam, quam attuliſſet vir prudens, ut ſeſe certiorem faceret, nùm dolia, quæ locabat, mendoſa forent ac vitioſa, necne; & eadem locaverit, non monendo Conductorem, eadem non fuiſſe à ſe ipſo probata; tenetur ad reparandum damnum, quod prædictus Conductor inde paſſus eſt; atque in eo ſenſu intelligenda ſunt iſthæc verba Legis, quam citavimus in præcedenti deciſione, *ſi quis dolia* vitioſa &c. & hæc alia verba Gloſſæ (b): *Ille tenetur* (damni) *ſive ſcienter, ſive ignoranter locet, vel vendat vas corruptum.*

(a) S. Antonin. 2. part. tit. 1. c. 15. §. 6.

(b) Gloſſa in can. *Inter.* 34. de pœnit. diſt. 3. v. *Vaſe.*

CASUS CLIV.

Daniel vitium addidit pudicitiæ Joannæ, virginis annos natæ decem & octo, injectis ei ſubdolis aliquando futuri matrimonii promiſſionibus, atque violentis in eam uſus inſtigationibus.

Obligatur-ne ad aliquam reſtitutionem; præſertim cùm de iſtâ vitiatione rumoris aliquid afflato jam incœperit? Nùm etiam teneretur, ad aliquam injariæ compenſationem, quanquàm nec fraudem, nec vim adhibuiſſet?

Respons.

Multum diſcriminis intereſt inter duas illas rationes, quibus pudicitia virginis alicujus attentatur. Si namque Daniel non defloraverit Joannam, niſi quia ſeſe depudicari ultro conſenſit, neque dolum ſtruxerit, neque ei vim attulerit, ſed ipſa nihil quidquam, aut minimè ſaltem adverſata ſeſe tntam ei ſtatim permiſerit; ad nullam omnino erga ipſam obligatur reſtitutionem; quippe qui nihil in eo peccaverit contra juſtitiam: juxta regulam iſtam Juris (c): *Scienti & conſentienti non fit injuria, neque dolus.* Atque ita docent Sylveſter Mozolinus, Dominicus Soto, Navarrus & Toletus poſt S. Antoninum (d). Verùm è contrariò ſi ei vim attulerit, aut uſus ſit aliquâ fraude, aut urgentes adeo inſtigationes adhibuerit, ut locum tum violentiæ tum fraudis habere cenſeantur, quò deſtinatum animo perverſum conſilium exequeretur; non eſt. unde dubitationis quidquam moveri poſſit, quin teneatur, ad ſatiſfaciendum injuriæ, quam ei irrogavit; ſive eam aſſumendo ſibi in uxorem (e), ſi ipſa exegerit, & ipſe proprii ſui juris fuerit, neque nimia conditionum inæqualitas aliunde obſiſtat; præſertim verò quando rumor attentatæ pudicitiæ jam prodiit foras: ſive ei pecuniam aliquam largiendo, quæ dotis locum ſuppleat, & ratione cujus nubere poſſit eodem convenienti modo, quem ſperare potuiſſet, antequam cum eo in crimen ſuccumberet (f): Atque ſic adhibitis iſtis circumſcriptionibus, ne in eo potiſſimùm ſenſu accipienda eſt iſta Lex Exodi relata in quâdam Decretali (g): *Si ſeduxerit quis virginem necdum deſponſatam: dormieritque cum eâ, dotabit eam, & habebit eam uxorem. Si Pater virginis dare noluerit. Reddet pecuniam juxta modum dotis, quam virgines accipere conſueverunt:* Et hæc alia Deuteronomii (h), quæ perinde ac præcedens, violentiam ac fraudem acceſſiſſe ſupponit vitiationi: *Si invenerit vir puellam virginem, quæ non habet ſponſum, & apprehendens concubuerit cum illâ, & res ad judicium venerit: dabit qui dormierit cum eâ Patri puellæ 50. ſiclos argenti, & habebit eam uxorem, quia humiliavit illam, &c.*

(c) Reg. 27. de reg. juris in 6.

(d) S. Anton. 2. part. ſum. theol. tit. 5. §. 1.

(e) S. Greg. in cap. *Pervenit.* de adulteriis, & ſtupro lib. 5. tit. 16.

(f) Colloq. Petroch tom. 5. Colloq. 7. q. 2. Colloq. Condom. tom. 1. Colloq. 15. ſect. 2.

(g) Exod. 22. 16. & 17. referturque in cap. *Si ſeduxeris.* 1. de adulteriis & ſtupro. lib 5. tit 16.

(h) Deuteron. 22. v. 28. & 29.

CASUS CLV.

Constantina liberum unum ex adulterio peperit, qui ſimul cum aliis liberis habetur quaſi natus ex juſto matrimonio. Debet-ne Confeſſarius ipſius obligationem ei inducere, illud ipſum manifeſtandi vel ſuo marito, vel iſti libero; quò ſic remedium afferat injuriæ, quam alii inde paſſuri ſunt: vel tandem, quibus ei conditionibus impoſitis, debet ei concedere beneficium Sacramentalis abſolutionis?

Respons.

Antequàm propoſitæ difficultati ſatiſfaciendum ſit, juvat indubitatum ac generale principium proponere, quod ipſo naturali jure innititur, nimirùm obligari neminem, ad inferendam ſibimetipſi infamiam. Ex quo principio ſequitur, Conſtantinam non teneri, ad manifeſtandum ſuum peccatum, neque ſuo marito, neque ſuo libero non legitimo, nec quibuſlibet aliis, nec tandem legitimis ſuis hæredibus, quicumque eſſe poſſint, ſub prætextu reparandi damni, quod iiſdem ex ſuo adulterio intulit. Quod quidem ſuadetur vel ex ipſo ſolo lumine naturali: Enimverò, ſi accuratè loqui voluerimus, tunc non urget obligatio reſtituendorum bonorum ordinis alicujus inferioris, cùm ipſa reddi non poſſunt, niſi cum jacturâ cujuſdam boni Superioris ordinis. Porrò quemadmodùm æterna ſalus, & ipſa vita conſtituunt bona multò pretioſiora atque excellentiora ipſius famæ prærogativâ; ita etiam longè præſtat multòque potius ac ſuperius eſt bonum nomen, ipſis temporalibus bonis ac rebus familiaribus juxta ſapientis iſtud effatum (i): *Melius eſt nomen bonum, quàm divitiæ multæ.* Atque ideo in pluſimis antiquis Canonibus quos Gratianus refert in

(i) Proverb. 22. 1.

ſun

ſuo Decreto (*a*), il perhibentur majori culpâ conſcii, qui notam inurunt iojurioſam alienæ famæ, quàm qui aliena furantur ac diripiunt. *Deteriores ſunt, qui Doctorum vitam moreſque bonos corrumpunt, hîs qui ſubſtantias aliorum, prædiaque diripiunt.* Inquit unus quidam ex laudatis Canonibus.

Quæ diximus plurimùm anthoritatis ac roboris recipiunt ex ſuffragio Innocentii III. qui declarat in onâ ex ſuis Decretalibus (*b*), mulierem, quæ marito ſuo poerum fraodulenter ſubdidit, vel quæ liberum unum ex occulto adulterio peperit, ad pœnitentiam admittendam eſſe; quanquam ex metu impeditur, quominùs peccatum ſuum manifeſtet: quod eſt intelligendum de metu juſto, qualis eſt metus infamiæ (*c*): *Quoniam igitur poſtulas edoceri*, ait laudatus Papa ſcribens ad quemdam Cardinalem, *utrùm ei hâc fraude durante, ſit pœnitentia injungenda; reſpondemus quòd ſicut mulieri, quæ ignorante marito de adulterio prolem ſuſcepit. quamvis id viro ſuo timeat confiteri, non eſt pœnitentia deneganda, ita nec illi debet pœnitentia denegari.* Ratio eſt, quia onn poſſet ſcelus ſuum prodere, quin eo ipſo ſibi infamiam inureret, ac famam ſuam obliteraret, quæ ut advertimus, theſauros eſt ipſis temporalibus bonis excellentior ac multò pretioſior; & de quâ curam habendam eſſe, monet Sapiens iſtis verbis (*d*). *Curam habe de bono nomine. Hoc enim magis permanbit tibi, quàm mille theſauri pretioſi & magni.*

Quibus teſtimoniis addere licet ſententiam doorum commendandi nominis Canoniſtarum. En quo modo loquitur prior, qui Fignanus eſt (*e*): *Cùm mulier non habet unde reſtituat.... tunc conferatur & taceat.* Alterius teſtimoniom eſt, Didaci Covarruviæ, qui ſic habet (*f*): *Creberrimo omnium conſenſu reſponſum eſt, mulierem adulteram, quæ ex adulterio filium peperit, non teneri id revelare marito, ut hoc modo filium excludat à mariti hæreditate, & ea veris hæredibus reſtituatur.* Indeque præfatus Prælatus ſic infert. *Ab hâc tamen obligatione reſtituendi mulier ipſa liberatur, ex eo quòd reſtitutio fieri non poteſt abſque manifeſtâ jacturâ famæ & mortis periculo, majuſque damnum ſequeretur reſtituenti, quàm commodum ipſi, cui reſtitutio facienda eſt.* Eandemque opinionem defendit etiam quantùm ad caſum, qoi nulli mortis periculo foret obnoxius (*g*).

Et verò mulier ejuſmodi revelans ſuam turpitudinem indigna eſſet, cui fides adhiberetur, atque haberetur ut legitimus in foro exteriori filius adulterinus, nihil quidquam obſtante, quòd eum ex adulterino ſanguine oatum fuiſſe affirmaret; quemadmodùm docet Gloſſa iſtis verbis (*h*): *Ipſa non poteſt detegere ſuppoſitionem: quia ei non crederetur, obſtante præſumptione, quæ habetur ex matrimonio. quòd filius natus ſit ex nuptiis.* Illudque probat ex quâdam Lege Digeſti (*i*): Idem quoque docet Panormitanus: *Propter hoc*, inqoit (*k*): *allegatu textum valdè notabilem in Lege* Miles §. defuncto, *de adulteriis, ubi probatur, quòd licèt probetur uxorem fuiſſe adulteram tempore conceptionis filii, ex quo etiam illo tempore jacebat cum marito, præſumitur potiùs filius mariti, quàm adulteri, favore filiationis.* Quod idem etiam docet Azorios (*l*).

Præterea. licèt incumberet adulterino filio, quod jam recepiſſet reſtituere aut à quâcumque re percipiendâ abſtinere; modò fidem vellet dictis ſuæ matris adhibere (*m*): Conſtat tamen, eum neutiquam obligari, ad credendum iis, quæ ſibi à ſuo Patre & ſuâ matre memorentur contra favens ſibi conſtantis matrimonii præjudicium; niſi alionde rei ipſius veritas argumentis adeo certis atque inconcuſſis conſtaret, ut iiſdem refragandi nullus jam locus dari poſſet: qood quidem videtur moraliter impoſſibile. Nihil igitur utilitatis habet ejuſmodi confeſſio, neque alium effectum conſequi poteſt, quàm inurendæ ignominiæ confitenti, inducendi opprobrii ipſius marito & ipſius familiæ, & commovendi diſcordiam, odium, zelotypas ſuſpiciones & ſimilia alia mala, Ut ergo non poteſt præfata molier obligari, ad ſolvendum, aut reſtituendum aliquod debitum cum jacturâ propriæ ſuæ libertatis, ſeſe ſervituti addicendo; ſiquidam antiqua Lex (*n*) novâ Lege fuerit abrogata; cui deinde, qoantùm ad eam rem Leges Civiles (*o*) conſenſêre; dicendum eſt, neque etiam teneri, ad revelandum ſuum adulterium in damnum proprii ſui honoris, qui procol dubio longè præſtat ac multò magis æſtimabilis eſt, quàm ipſius libertas, quiqoe non magis, quam ipſius libertas, pretio pecuniæ poteſt æſtimari.

Quæ huc uſque retulimus, rationum momenta ipſiſſima ſunt, quibus potiſſimùm innititur S. Antoninus in ſuâ ſummâ Theologicâ (*p*), ex quâ textum ſequentem excerpſimus, qui licèt ſtilo paolò longiori procedat, ejuſmodi tamen eſt, quem non poſſumus prætermittere: *Ubi immineat aliquod horum periculorum*, inquit laudatus Sanctus, *non debet revelare marito. Primum periculum eſt infamiæ, ſcilicet mulieris. Secundum periculum eſt ſcandali. Tertium periculum eſt mortis. Quartum periculum eſt improbabilitatis. Primum periculum eſt infamiæ, ſcilicet mulieris: quia hoc taliter revelando, cùm eſſet antea bonæ famæ, ſe ipſam peſſimè & turpiſſimè diffamaret; quod quidem magnum periculum eſt mulieri. Nam.... turpius ac periculoſiùs in honeſtis infamia ingerit notam. Secundum periculum eſt ſcandali, ſcilicet viri & conſanguineorum atque amicorum ejus, ſi illis hoc innoteſceret malum. Nam non ſolùm apud ſe turbarentur ex eo; ſed vix ex tunc poſſent tantâ amicitiam & pacem ac concordem ſocietatem habere; imò fortè maritus dimitteret, & non valentes forſitan continere, utrique adulterium perpetrarent, & ſic innumerabilia mala & irrecuperabilia inter eos orirentur. Tertium eſt periculum mortis, ſcilicet uxoris & ſuæ ſpuriæ prolis. atque adulteri ſui: nam probabiliter timere poſſet, quod ejus maritus, ſive quicumque alius, dum occidere alium quæreret, necaretur. Secundùm Scotum in quartum concurrentibus dictis tribus periculis, quæ videntur valdè probabilia & in pluribus valdè evenientia, non debet talis mulier ſuo Conjugi revelare, & propter bonum incertum reſtituendum hæreditatibus, talibus periculis ſe exponere manifeſtè. Quartum, propter periculum improbabilitatis. Nam nec vir, nec filius, nec etiam publicus Judex mulieri hoc revelanti credere obligatur, niſi probet dicta ſua per infallibilia ſigna, aut per violentas probationes, aut per idoneus teſtes.* Hæc ille. Quæ eadem leguotur apod Angelum de Clavaſio (*q*).

Nihilominùs, ſi vir eâ virtute ac ſapientiâ foret ornatus, quæ molieri afferrent moralem certitudinem de rei veritate detegendâ, abſque ullo periculo ſcandali nec incommodi ipſi imminente, videtur futurum locum concedendi cum S. Antonino, obligandam fore in eo caſu, ad eandem ipſi in integrum aperiendam, ut eâ ratinoe fieret ei copia conſulendi æquitati ac juſtitiæ, quam reddere debet ſuis liberis legitimis. Quo etiam poſſet iſta obligatio matris extendi ad ſpurium oſqoe ſuum filium, ſi vir factus, & plurimum Religione ac pietate non fucatâ præſtans, ipſi locus adeſſet ſubodorandi, futurum, ot ipſius dictis vellet fidem habere, & totum ſeſe devoveret Deo per vota Religionis alicujus, aut aliâ quâcumqoe ratione paternæ hæreditati renontiaret, ſed S. Antoninus prædictam exceptionem non admit-

(*a*) Can. *Ex merito.* 13. Et can. *Deteriores.* 15.6. q. 1. Et can. *Facta.* 15.9. q. 3.

(*b*) Innoc. III. in cap. *Officii.* 9, de pœnitentiis & remiſſionibus. lib 5. tit. 38.

(*c*) Leg. *Iſt.* 8. ff quod metûs causâ geſtum erit. lib. 4. tit. 2.

(*d*) Eccl. 41. 15.

(*e*) Proſper. Fagnan. in cit cap. *Officii*, n. 4.

(*f*) Didacus Covarr. tom. 1. part. 1. relectionis cap. *Peccatum.* de reg. Juris.

(*g*) Idem ibid. n. 6.

(*h*) Gloſſ. in cap. *Officii*, cit. v. *Deneganda.*

(*i*) Leg. *Filium* ff. de his qui ſui vel alieni juris ſunt. lib. 1. tit. 6.

(*k*) Panormit. in cap. *Per tuas.* de probationibus. num. 1.

(*l*) Joann. Azorius inſtit. moral. 3. p. l. 5. c. 6. q. 4.

(*m*) Toler. Inſtruct. Sacerd. lib. 5. c. 11.

(*n*) Levit. 25. 39. 4. reg. 4. 1.

(*o*) Ob æs alienum ſervire liberos Creditoribus jure compelli non patiuntur.

Leg. *Ob æs.* Cod. de actionibus, & obligat. lib. 4. tit. 10.

(*p*) S Antonin. 2. part. tit. 2. c. 7. §. 4.

(*q*) Angelus V. *Adulterium* n. 4. 5. & 6.

tit, *niſi in caſu*, quo Mulier apud ſuum Maritum & alios ſuſpicionem graviſſimam jam haberet ſuſceptæ prolis adulterinæ, & ſimul etiam omnes memoratæ circumſtantiæ coocurrerent; *Aliquandò verò*, ſubjicit laudatus ſanctus Archiepiſcopus .. *tenetur mulier revelare, videlicet ſi hæc tria concurrant ſimul. Primum, ſi apud Maritum & alios ſuper hoc fortis & gravis ſuſpicio impreſſa eſſet, & occaſio dubitandi* taliter: 2. *Si ex certis, ac ſufficientibus cauſis poteſt & debet vehementer & valdè probabiliter credi, quòd nil de primis periculis ſupradictis hìc ſubſequeretur, aut creſceret. ſed potiùs minueretur.* 3. *Si firmiter præſumat, quòd filius bonis mariti voluntariè cedet. Sed ſi parvulus eſt filius. ceſſat iſta ratio: quia mittere poteſt Maritus ad Hoſpitale illum... his autem tribus concurrentibus revelari deberet & poſſet. Sed vix iſta concurrunt, & rariſſimè præſumendum, quòd concurrant.*

Quæ poſteriora verba ſapientem offerunt ac plenam omnino prudentiæ conſiderationem. Veriſſimum namque eſt, perrarum prorſus eſſe ac moraliter impoſſibile, prædicta tria ſimul eodemque tempore concurrere, ac præſertim à marito, cujuſcumque virtutis eſſe ſupponatur, tranquillâ ac ſerenâ fronte, plurimâque cum benignitate atque caritate recipi ejuſmodi confeſſionem: quamobrem præfatæ mulieri nec jubere, nec etiam auctores eſſe vellemus, ut rem ejuſmodi detegeret: ſiquidem talis declaratio non poſſit, niſi animum unius Mariti cum acerbiſſimo doloris ſenſu offendere: atque ipſi ſcimus, quanto exitio fuerit mulieribus quibuſdam imprudentibus, quòd in eo caſu nimiam habuerint Maritorum ſuorum immeritæ virtutis fiduciam. Concludimus ergò, Confeſſarium Conſtantinæ ſufficienter protsùs acturum eſſe, ſi pœnitentiam ei injungat, quæ peccati ipſius atrocitati congruat, nec ei obligationem inducat detegendæ propriæ turpitudinis. *Competens ſatisfactio per diſcretum Sacerdotem ei debet injungi*, inquit Innocentius III. in Decretali, quam allegavimus; neque quid ampliùs præfatus ſummus Pontifex, quantùm ad prædictum caſum, exigit.

CASUS CLVI.

FERRANDUS habuit adulterinam prolem ex Bertâ uxore Theodori. Obligatur-ne ex conſcientiâ, vice ipſius Matris, ad reparandum damnum, quod inde emerget, aut jam emerſit liberis, vel legitimis hæredibus prædictæ conjugis & ipſius Mariti?

RESPONS.

Si conſtiterit, liberum iſtum ortum eſſe ex adulterio, quod cum Bertâ Ferrandus commiſit; nullatenùs ambigendum eſt, quin Ferrandus teneatur ex conſcientiæ debito, ad compenſandum quidquid detrimenti Theodoro, & ipſius liberis legitimis, vel ipſis deficientibus, ejuſdem hæredibus aut jam acceſſit, aut deinceps acceſſurum eſt; ſive ratione habitâ neceſſariarum impenſarum, quas neceſſe fuit conferre in ipſius prolis adulterinæ victum & veſtitum, vel collationem; ſive propter portionem de hæreditate Theodori jam acceptam ab iſto libero, vel ab eodem deinceps accipiendam.

Ita cenſet S. Antoninus (a). *de adultero autem cujus eſt filius*, inquit ſanctus Archiepiſcopus, *dicendum videtur, quòd ſi ſcit, vel credit veriſimiliter, illum eſſe ſuum, ubi Mater ipſa ſatisfacere non valet: videtur, quòd teneatur de expenſis educationis patri putativo: quia cauſam efficacem dedit tali damno.*

(a) S. Ant. 2. part. ſum. theol. tit. 2. c. 7. §. 7.

Quod quidem memoratus ſanctus probat ex Decretali Gregorii IX. qui conſultus de difficultate quâdam circa reſtitutionem faciendam, ſic habet (b): *Si culpâ tuâ datum eſt damnum, vel injuria irrogatu, ſeu aliis irrogantibus opem forte tuliſti, ... jure ſuper his ſatisfacere te oportet: nec ignorantia te excuſat, ſi ſcire debuiſti, ex facto tuo injuriam veriſimiliter poſſe contingere, vel jacturam.* Quibus planè conſentit regula juris, quæ fert (c): *Qui occaſionem damni dat, damnum dediſſe videtur*: quæ regula depromitur è quâdam Lege Digeſti (d), idem prorſus enonciante. Iſti autem effato tota congruit ipſa Gloſſa (e).

(b) Greg. IX. in c. Si culpâ. fin. de injuriis & damno dato.

(c) Idem ibid.

(d) L. Qui occidit. 30. §. 3. ff. ad L. Aquiliam. l. 9. tit. 2.

(e) Gloſſa in c. Presbyterum. 7. de homicidio voluntario vel caſuali.

Addit S. Antoninus, 1. Adulterum obligari, ad reſtituendum quidquid de bonis Mariti proles adulterina percipit: *De hæreditate, vel dote ſi dotaretur à putativo, teneri videtur ad Arbitrium boni viri; attentâ ſuâ facultate*, 2. Obligationi prædictæ ſecretò ſatisfaciendum eſſe, ne, causâ reſtitutionis ſemel divulgatâ, graviſſima ſubſequerentur incommoda: *Quæ tamen ſatisfactio occultè fieri debet, cùm ſine periculo manifeſtari non poſſit.* 3. Tandem ſic habet memoratus Autor; *Si autem dubitat adulter ex eo: quia levis eſt mulier, & cum aliis adulteratur; vel etiam, quia ipſa adultera dubitat utrùm ſit ejus, vel Mariti; ... gravari non videtur de reſtitutione. Indecens eſt enim, ut in re dubiâ certa detur ſententia, ait Gregorius* (f). En quâ ratione difficultatem propoſitam præfatus ſanctus Archiepiſcopus Florentinus expedit.

(f) In Can. Habuiſſe. diſt. 33.

Objici poteſt cum quodam Theologo (g), iſtum adulterum non eſſe cauſam proximam damni, quod attulit ipſius adulterina proles: adeoque non obligari, ad illud idem reparandum. At reſpondendum eſt, falſiſſimum eſſe, Adulterum minùs eſſe cauſam damni proximam, quàm ipſius prolis Matrem: atque, ſiquidem, fatente eodem Theologo, ipſa Mater teneatur, ad illud reſarciendum, non minorem induci Adultero damni compenſandi obligationem. Verùm etiam dato quòd iſtius damni non foret niſi cauſa remota, nihilominùs, ſi non valeat ipſa Mater ſatisfacere, ipſi potiſſimùm incumbit illius vice afferre congruentem detrimenti reparationem. Ratio eſt, quòd adulterium ſit cauſa unica, cur damnum iſtud illatum fuerit; &, ſiquidem adulterium habeat naturam criminis, & prohibeatur quibuſcumque Legibus, obligationem inducat iis omnibus, qui reatum ipſius contrahunt, ſubſequentium inde damnorum quaſi ex neceſſariâ quâdam conſequentiâ, reparandorum. Eâque potiſſimùm de causâ Bonifacius VIII. (h) ſic habet de eo, qui mandaſſet aliquem verberari, & cui mors illata fuiſſet ex inflictis ei vulneribus, licet mandans expreſsè inhibuiſſet, ne occideretur. *Is, qui mandat aliquem verberari, (licèt expreſsè inhibeat, ne occidatur ullatenùs, vel membro aliquo mutiletur) irregularis efficitur. ſi Mandatarius, fines mandati excedens; mutilet vel occidat, cùm mandando in culpâ fuerit; & hoc venire poſſe, debuerit cogitare.* Ex quibus inferendum eſt, ſicut Mandator cenſetur in iſto caſu vera cauſa mortis iſtius hominis, perinde ac ille, qui eundem ultra modum verberavit, & cui commendatum omninò fuerat, ut ab inferendâ morte penitùs abſtineret; quanquàm non ſit, niſi cauſa remota iſtius occiſionis, ſic etiam, quanquàm verè poſſet contendi adulterum non eſſe, niſi cauſam remotam detrimenti, quod ex ipſius crimine ſubſequitur; non ideo tamen dimittendam, ac repudiandam eſſe noſtram ſententiam, quâ plurimùm pertendimus, ipſum, non ſatisfaciente muliere, obligari, ad ſatisfaciendum per integram damni compenſationem. Siquidem non minori fundamento damnum iſtud veniat ei computandum, quàm ipſius hominis malè mulctati mors, ei, qui mandavit, illum verberari, imputatur.

(g) Dom. Sotus. l. 4. de Juſt. & jure q. 7. art. 2.

(h) Bonif. VIII. in c. Is qui. fin. homicidio. 6.

Diximus, *non ſatisfaciente muliere*, ipſi etenim Mulieri primariò incumbit ſatisfacere. Quamobrem, ſi ſufficientibus bonis ſit potens, quorum Dominium habeat, & de quibus poſſit ad libitum diſponere;

obliga-

obligatur coram Deo, ad eadem impendenda in prædictam damni compenſationem; ut evicimus in præcedenti deciſione. Verùm ſi nullis bonis gaviſa fuerit; non obligatur, niſi ad pœnitentiam agendam, & pro virili parte agendum apud Patrem adulterinæ prolis, ut ab eo, quæ ſibi incumbit, obtineat ſuppleri ſatisfactionem.

CASUS CLVII.

Alexander, cùm ex adulterio, quòd cùm Antoniâ uxore Ludovici commiſit, prolem habuerit, ſibi propoſuit ac conſtituit, quod ex ſuo peccato cæteris legitimis liberis Ludovici fuit illatum, congruentem afferre damni reparationem; quamdiù Ludovico vita etiamnum ſuppetit, atque adeo priùs quàm ſuus filius Adulterinus cum eis fuerit hæreditatem partitus. Verùm incertus eſt, quâ ratione, & cuinam ſit reſtituturus. Si namque Ludovico ſatiſfaciat, & Ludovicus deinde deceſſerit; filius adulterinus portionem de hæreditate defuncti non tantùm attinget; ſed etiam partem ſuam referet de eâ, quam præſtiterit, damni compenſatione. Si liberis ex juſto matrimonio natis reſtitutionem rependat; rependet immeritò fortaſſe: quoniam dictus adulterinus filius poteſt mortem obire, antequàm Ludovicus ipſius putativus Pater vitæ finem impleat; atque in eo caſu damnum omnino foret minus ac multò levius; ſiquidem non excederet ultra victum & veſtitum prædicti liberi ad diem uſque vitæ ipſius ſupremum. Quonam potiſſimùm conſilio à ſuo Confeſſario juvandus eſt? Quantam eſſe jubebit, quam ille ei imponet, reſtitutionem? Cuinam verò auctor erit ut reſtituat?

RESPONS.

Nec rationi nec æquitati videtur conſentire, quòd Alexandro obligatio inducatur, nunc actu & de facto reſtituendi filiis legitimis tantùm, quantùm filius adulterinus accepturus eſt de ſucceſſione Ludovici ſui Patris putativi, poſtquàm eandem licuerit adire; ſiquidem poſſit iſte filius decedere priùs, quàm Ludovicus diem ſupremum obierit; in eoque caſu reſtitutio futura eſſet omnino nimis excedens: verùm diligenter inquirere debet, quantæ fuerint impenſæ, quas Ludovicus contulit in ſuſtentandum & educandum iſtum filium, ratione habitâ ipſius ſtatûs conditionis, & eundem in matrimonium, aut quâcumque aliâ ratione collocandum. Si namque jam collocatus ſit; favet occaſio reſtituendi in integrum quidquid Lodovicus expendit, ut eo uſque eum adduceret; atque prætereà ſic animo decet eſſe comparatum, ut poſtmodùm reparetur totum damnum, quod acceſſurum eſt ipſius legitimis hæredibus, ſi deinceps contingat, memoratum filium adulterinum ſimul cum cæteris filiis ex juſto matrimonio natis in partem hæreditatis venire; aut, ſi fuerit ſolus, ab eo univerſam aditi ſucceſſionem in damnum eorum, quibus jure legitimo cedere deberet.

Atque iſtâ prorſus ratione Navarrus propoſitam diſſolvit difficultatem (a): *Itaque*, inquit laudatus Canoniſta, *omnia reſolvendo, dicendum, quòd ſi perſona obligata ad hoc reſtituendum, acceſſerit ad Confeſſarium, priuſquàm pater putativus moriatur; debet ſe informare, quantùm expenderit in filio putativo educando, vel forſan dotem aut ſponſalitiam largitatem ei tradendo, vel in literarum ſtudiis ſuſtentando; & ſic quam & quantam mercedem meruerit filius putativus à ſuo patre putativo; & habitâ horum ratione, præcipiat illi perſonæ, ut id reſiduum quod Patri debetur, ei reſtituat; perſuadeatque illi, ut recipiat propoſitum reſtituendi cui oportuerit id quod præfatus filius putativus de bonis patris putativi acquiſiturus eſt, ſi ſupervixerit illi.*

(a) Navarr. Manual. c. 16. n. 50.

CASUS CLVIII.

Si præfatus Alexander, quo tempore conditionem faciendæ reſtitutionis ultrò offert, ipſam animam agere jam incipiat; quo potiſſimùm modo poterit iſtam adimplere reſtitutionem, ut juſtè ſimul atque convenienter ſatisfaciat? Si enim reſtituat filiis legitimis, aut cæteris hæredibus tantùm, quantùm iiſdem damni poterit adulterinus ſuus filius inferre, non modò propter impendia, quæ Ludovicus ipſius Pater putativus huc uſque contulit in illius educationem, ſed etiam propter partem bonorum, quam poſt Ludovici mortem accepturus eſt; nec juſta videtur neque conveniens ipſa reſtitutio: quoniam nullâ ratione certum eſt, futurum, ut neque Ludovico, neque legitimis ipſius filiis puer prædictus ſit remanſurus ſuperſtes: Quid ergò facto opus eſt, ut Confeſſarius poſſit Alexandri jam animam agentis conſcientiæ tutò conſulere?

RESPONS.

Confeſſarius Alexandri non ei debet inducere obligationem damni, quod incertum eſt, quodque nec legitimi filii Ludovici, nec cæteri ipſius hæredes nunquam fortaſſe ſentient, reparandi. Primùm ergo neceſſe eſt, ut ipſum ſubjiciat obligationi damni, quod certo certius eſt, compenſandi; hoc eſt refundendi quidquid jam ſumtûs Ludovicus rectè fecit in adulterinum filium: Cæterùm, quod pertinet ad damnum dubium & incertum, oportet, ut eum obliget, ad illud idem reſarciendum juxta æſtimationem, quæ haberetur ex judicio viri prudentis; intelligentis, & nullà aliâ ratione niſi illius, quod ex æquitate ducitur, incorruptè atque integrè agentis, penſato tamen dubio, ut indè determinari poſſit, num major aut minor ſtatuenda ſit damni compenſatio. Atque hæc iſtius rei cauſa eſt, quia quod Leges non definiêre, definiendum venit potiſſimùm *judicio viri prudentis*; ut evincere licet non tantùm ex Legibus Romanis (b); ſed etiam ex quâdam Decretali, quam Alexander III. inſcribit Epiſcopo Carnotenſi, in quâ laudatus Papa ait (c), quam alicujus delicti pœnam Canones non determinant, à Judice ſtatuendam eſſe *pro delicti qualitate & cauſa.* Unde inferendum eſt *à ſimili*, in ejuſmodi caſu, qui hîc loci proponitur, ſtandum quoque eſſe judicio viri prudentis & æqui rerum æſtimatoris.

(b) L. Si ſervus. 1. §. 2. ff. de jure deliberandi. l. 28. tit. 8.

(c) Alex. III. in c. *De cauſis.* 4. de officio & poteſtate judicis delegati. lib. 1. tit. 29.

Cui deciſioni ſententia Navarri tota favet iſtis verbis (d): *ſi præfata perſona pœnitens eſt mortis periculo propinqua; relinquat aliis filiis, ut duxit Sotus (e), non tantùm, quantùm deberetur eis, ſi jam hæreditatem accepiſſent, unà cum illis filius putativus; ſed tantò minùs, quantò minoris æſtimari debent bona poſt Patris putativi mortem illi quærenda, ob illam dubietatem, an acquiſiturus ſit, necne: idque facere poterit meliorando, ut Juriſconſultorum vulgus loquitur, alios filios de illa bonorum parte, quam, cuicumque volet, liberè poteſt relinquere juxta varias variorum Regnorum Leges.*

(d) Navar. Manual cit. c. 16. n. 50.

(e) Dom Sotus l. 3 de juſt. & jure q. 7. art. 2.

CASUS CLIX.

Geruntius ex defloratâ quâdam virgine ſuſceptum liberum ſuum ſecretò curavit in Xenodochium puerorum expoſititiorum admitti, tùm ut eâ ratione malo exemplo occurreret, tùm ut ipſius virginis honori ac famæ conſuleret. Obnoxiuſne eſt obligationi neceſſariorum impendiorum, quæ tùm in victum, tùm in veſtitum pueri iſtius admiſſa ſunt, prædicto Xenodochio reſtituendorum?

RESPONS.

Quoniam omnia Xenodochia in gratiam Pauperum & derelictorum maximè inſtituuntur & dotantur; inde non poteſt inficias, quin Geruntius ſit cujuſcumque faciendæ reſtitutionis immunis, ſi, pauper ipſe cùm ſit, non habeat, unde poſſit puero, quem ex depudicatâ virgine ſuſcepit, vitæ ſubſidia ſuppeditare: Siquidem pauperis Patris ſortem, pauper ipſe filius ſequi cenſendus ſit. At è contrariò ſi is fuerit, qui poſſit de propriâ ſubſtantiâ, quod conferre neceſſe eſt in ſuſtentandum & educandum ſuum filium, ſubminiſtrare; proculdubio non poteſt, niſi ex manifeſtâ prorſus injuſtitiâ,

onus iſtud à ſemetipſo inclinare in Xenodochium: & tenetur, ad quidquid impendiorum faciet in victum veſtitum & alia vitæ neceſſaria iſtius pueri eidem refundendum. Ita docet S. Antoninus (a), qui ſic loquitur: *Qui etiam filios per adulterium, vel fornicationem acquirunt; ſed ad occultationem peccati & ad tollendum ſcandalum mittunt ad hoſpitalia, tenentur illos alere expenſis ſuis & eis providere ſi poſſunt.* Quod idem etiam habet Navarrus (b), ut jam obſervavimus alibi, in diſcutiendâ aliâ ferè ejuſmodi difficultate, ubi demonſtravimus, reditus ac bona Xenodochiorum deſtinati ſuſtentandis & alendis pauperibus, atque id potiſſimùm intendiſſe eos, qui eadem aſſignatis reditibus inſtituere, aut piis ſuis contributionibus ac eleemoſynis ſuſtinent, non quidem ut reditus eorum in nutriendos eos conferantur, qui victum ſibi poſſunt & debent aliundè quærere; ſed eos tantummodò, qui cùm verè egeant, miſerandumque in modom habeantur pro derelictis, nullâ aliâ ratione poſſint ſibimetipſis ſuccurrere. *De Xenodochiis & aliis ſimilibus locis*, inquit Summus Pontifex Eugenius (c), *per ſollicitudinem Epiſcoporum, in quorum Diæceſi exiſtunt, ad eaſdem utilitates, quibus conſtituta ſunt ordinentur.*

(a) S. Anton. ſum. theol. part. 2. tit. 1. c. 14. in fine.

(b) Navarr. Manual. c. 16. n. 48.

(c) Eugen. in cap. *De Xenodochiis*. De Religioſis domibus &c. l. 3. tit. 36.

CASUS CLX.

Septem aut octo Creditores, cùm quoddam Mæviæ prædium obtinuiſſent, reali manûs injectione poni in cuſtodiâ, & illud idem, conſtituto annuo reditu duorum millium ducentarum librarum judiciariâ formulâ elocaviſſent; Titius unus ex eis ægrè ferens, dictum prædium jam ab annis ſex in cuſtodiâ poſitum vendi non poſſe, obſtantibus nimirum, quæ in ſuum patrocinium ipſa impetraverat à Conſilio ſanctiori ſibi concedi, diplomatibus, & plurimis litium ambagibus, quas ipſa adhibuerat, ut ejuſdem venditioni moram & impedimentum injiceret; conditionem prædictæ mulieri fecit agendi, ut ipſi, pacto pretio quadraginta millium librarum, cæteris Creditoribus inſciis, adjudicaretur ſub ementito nomine Caïi, à quo cautionis causâ, reciperet antigrapham.

Conditionem oblatam à Titio Mævia lubens acceptavit; atque ut eum cautiùs adduceret, ad eandem exſequendam, fidem ei fecit, ſemetipſam obligando privatâ ſuâ ſyngraphâ, futurum, ut in ipſius tantummodò gratiam, quam intenderat, aſſignari ſibi tanquàm viduæ per conſuetudinem uſusfructûs quindecim millium librarum ſortis actione deſiſteret, modò eo agente, prædium prædictum pro pretio, quod propoſuerat, ſibi adjudicaretur; atque etiam ipſa conſentiret, quod anteà ipſe emerat, & de quo repetendi memorati uſusfructûs ſibi jus cedebat, prædium S. Blandini pleno atque integro jure poſſeſſionis ei remanſurum; jus illud ſibi ſervans in alio prædio, quod etiam manûs injectione reali poſitum in cuſtodiâ fuerat, necdum venditum erat aliquando, quantùm ad iſtud caput exercendum.

Titius, ut conditionem propoſitam exequeretur, ſummoperè precavit, ut quoties licitatores aliqui die indictâ conveniebant, auctionis præconia in alium diem extollerentur: ac tandem, cùm unâ quâdam die ipſe ſolus adeſſet, qui faceret licitationem, appoſitis plurimis forenſibus Procuratoribus, qui ſimulantes, ſeſe nomine variarum perſonatum liceri, nihilominùs cum eo colludebant, judiciariam adjudicationem intercepit eâ ratione in gratiam Caïi, quem Mævia interpoſuerat, conſtituto pretio quadraginta millium librarum, juxta eam, quæ inter ſe & ipſam acceſſerat conventionem.

Cæteri verò Creditores, ubi primùm fuerunt de iſtâ adjudicatione facti certiores, graviſſimam querimoniam habuerunt, & contenderunt, prædium iſtud multò minùs ſuo pretio venditum fuiſſe: quod ut manifeſtum facerent, obtinuerunt, futurum ut in rem præſentem veniretur, ac quæſtio deinde eâdem de re inſtitueretur: & quoniam ſuſpicabantur, ſub ementito nomine Caïi in gratiam Mæviæ confectam fuiſſe adjudicationem, obtinuerunt, ſibi ab Eccleſiâ per ſolemnem & ſacram admonitionem ſuccurri, quo valerent probationes & argumenta rei iſtius undequaque quærere, & eò pervenire, ut præfatum prædium ſub nomine Mæviæ iteratâ adjudicatione juxta formulas juris venumdaretur; verùm ſive ex gratiâ & auctoritate Titii & Mæviæ; ſive quoniam iſti Creditores metuebant, ne ex illâ novâ controverſiâ obnoxii futuri eſſent magnis pecuniæ intertrimentis, aliunde verò incerti erant, nùm res feliciter ſuccederet, ab eâdem ulteriùs urgendâ penitùs abſtinuerunt: adeo ut Mævia prædicti prædii poſſeſſionem retinuerit: At quia non habuit, unde ſolveret pretium adjudicationis in manibus Cuſtodis depoſitorum; iſte Cuſtos egit, ut iterùm venderetur præfatum prædium nomine Caïi, quem interpoſuerat Mævia, cui Vir nobiliſſimus occurrit, qui prædium iſtud omnino ſibi mirè conveniens emit pretio ſexaginta millium librarum & ipſi Mæviæ præterea aſſignavit penſionem duorum millium quingentarum librarum, ad quam ſeſe obligabat ad ipſius vitæ tempus perſolvendam.

Mævia iſtis emolumentis non contenta, præterea curavit, jus, quo gaudebat circa conceſſum ſibi ex diſpoſitione conſuetudinis uſumfructum, collocari in prædium, quod ſupererat vendendum. Sed non favente ſibi, quæ obtinebat in regionibus iſtis, conſuetudine, non potuit ipſa, quantùm ad prædictum jus, niſi in ordinem & locum poſteriorum Creditorum recenſeri; neque etiam, ipſis fundis non ſufficientibus, ſolutionem recipere. Quâ de re recurrit ad Titium, & nihil obſtante, quam ipſi ſcripſerat, privatâ ſyngraphâ, quâ quantùm ad eum pertinebat, uſufructu ſuo deſiſtebat, eum in judicium venire, facto ei vadimonio, juſſit ut condemnaretur ad ei perſolvendum, quidquid ei conſuetudo concedebat uſusfructûs. Titius ad defendendam ſuam cauſam, ſyngrapham ipſius allegabat; verùm poſt exantlatas plurimas tricas forenſes, ſciens, iſtam ſyngrapham nihil in judicio ſibi profuturam, cum eâ pactus eſt, futurum ut ei numeraret ſeptem millia librarum præſentis pecuniæ, quam ſummam ei perſolvendo nihilominùs teſtificatus eſt, eandem futuram eſſe ad onus ipſius conſcientiæ, quòd nimirùm iſtam pecuniam reciperet, adverſante omnino bonâ fide illius, quæ acceſſerat ex utrâque parte præcedentis conventionis. Sed Mævia repoſuit Titio, ſibi nihil religionis eſſe pecuniam iſtam recipere; quin potiùs, nihil quidquam impediente prædictâ iſtâ conventione, ſibi debere in integrum cedere univerſam debiti ſolutionem; neque ſeſe eo, quod præterea excurrebat, deſiſtere, niſi propterea quòd ſibi exploratum eſſet, ex negotio ſecum geſto ei detrimenti plurimum emergere, propterea quòd ei ſupereſſent ultra duodecim millia librarum de creditis poſterioribus cæterorum Creditorum nominibus, quorum non poſſet, fundis non ſufficientibus, percipere ſolutionem.

Neque tamen alienum erit obſervare, cùm Titius advertiſſet, ſeſe urgeri ad ſolutionem prædicti uſusfructûs, eum ſic egiſſe, ut ipſemet obtinuerit, de cæteris aliquibus poſſeſſionibus Mæviæ, quæ non erant in manum Regis traditæ, ſibi perſolvi ſummam quindecim millium librarum, quæ ipſam adæquabat ſummam uſusfructûs, ipſâ Mæviâ cæteriſque omnibus Creditoribus protſus inſciis; atque eâ ratione ei acceſſiſſe integram ſolutionem illius, quod ei debebatur ex credito anteriore nominibus aliorum Creditorum, quin

etiam

etiam octo millium librarum præterea excurrentium, quæ deducenda veniebant ex duodecim millibus librarum ei debitis ex credito posteriore. Quibus præmiſſis, quærit Titius.

1. Utrùm in foro conſcientiæ teneatur præſtare cæteris Creditoribus illud, quo minùs ſuo pretio venditum fuit iſtud prædium?

2. Utrùm ſibi incumbat referre in gratiam eorumdem Creditorum, qui ſuperſunt, & veniunt in partem uſûs-fructûs conceſſi Mæviæ, librarum octo millia. Quatuor verò rationes ſubſequentes allegat, ut ſeſe ſubducat ab iſtius Lege reſtitutionis.

Primam nimirùm, quòd, licèt fecerit cùm Mæviâ totum iſtud negotium per colluſionem, non alio tamen fine egerit, niſi ut, utilitati ſuæ propriæ ſerviens, ſimul etiam rebus conſuleret cæterorum Creditorum. Tot namque cavillationes adhibuerat Mævia adversùs eos à plurimis annis, ut eò pervenire non potuiſſent, quò obtinerent, ejus prædium memoratum venumdari, quod quidem, cùm judiciariâ locatione, non, niſi conſtitutâ annuâ duorum millium ducentarum librarum penſione, fuiſſet elocatum, deterius in dies fiebat; præſertim verò ædes Clientelares, quæ maximè dilacerabantur atque omnino erant ruinoſæ. Adeo ut ſit veriſimile prorſus, futurum fuiſſe ut, niſi prædicta conventio inter ſe & Mæviam interceſſiſſet, prædium ipſius etiamnùm remanſiſſet venale.

Secundam verò cauſam allegat, quòd, cùm uſus-fructus, qui Mæviæ viduæ cedit ex diſpoſitione Conſuetudinis, nulli ſit obnoxius manûs injectioni, proprii Mæviæ juris eſſet; adeoque valeret ipſa vel eundem in integrum donare, vel ex parte tantummodò, cui ſibi videretur ac liberet; proindèque potuerit ei partem illius condonare, abſque eo quod eſſet, unde cæteri Creditores poſſent ullâ ratione iſti condonationi obſtare.

Tertiam dicit, quia ſuadet hoc ipſum naturalis æquitatis dictamen, ut Creditores alicujus, qui alieno ære obrutus eſt, & cujus poſſeſſiones reali manûs injectione in cuſtodiâ ponuntur, eidem relinquant, unde poſſit in ſuâ rerum Anguſtiâ vitam ſuſtentare. Quanquàm ergo verum eſſet, profuiſſe Mæviæ prædictam Colluſionem; nihil quidquam in eâ re foret, quod poſſent alii Creditores jure reprehendere.

Quartam denique rationem ſubdit, quòd equidem Mævia ſuum prædium ſexaginta librarum millibus vendiderit; prætereàque obtinuerit, ſibi à Paſtore conſtitui ad vitæ ſuæ tempus duorum millium quingentarum librarum penſionem; ſed illud emolumentum ipſius induſtriæ ſit attribuendum & fortunæ, quibus ſcilicet agentibus, ei occurrit vir nobiliſſimus, cui mirè conveniebat prædium, quod, niſi ſeſe dediſſet adeo fortunatus eventus, atque ſi præconis voci fuiſſet ex judiciariâ ſententiâ ſubjectum, ad immenſum iſtud pretium nunquàm aſſurrexiſſet. Præterea verò Titius addit, poſito quòd ex adjudicatione non colluſoriâ pretium prædii in ſummam quinquaginta quinque millium librarum exarſiſſet, (quod nullatenùs ad verum accedit), Mæviæ ſemper juris iſtud ſucceſſiſſe, ut inde ſibi retineret quindecim millia librarum in ſolutionem ſui uſûs-fructûs: neque ex iiſdem ſuperfuiſſe ſuperſtitem, niſi ſummam quadraginta millium librarum omnibus Creditoribus ex æquo dividendam.

R E S P O N S.

Eſt hæc noſtra opinio, Titium obligari, ad præſtandum cæteris Creditoribus Mæviæ non tantummodò damnum, quod ex ſuâ colluſione ac malâ fraude iiſdem intulit, ad ſummam uſque, in quam potuiſſet excreſcere pretium iſtius prædii, ſi, bonâ fide, creditoribuſque univerſis conſentientibus, ſervatiſque conſuetis formulis judiciariis, illud ipſum fuiſſet adjudicatum; verùm etiam, ad refundenda iiſdem omnia pecuniæ detrimenta, quibus obnoxii fuerunt ex colluſione, quam adhibuit in fraudulentâ præfati prædii adjudicatione. Quod apertum fiet ex ipsâ rationum confutatione, quas plurimùm laudat, ut ſeſe faciat, quæ ſibi incumbit, reſtituendi obligationis immunem.

Neque verò ullius eſt pretii ratio, quam primo loco cauſatur. Ultrò namque fatemur, ex colluſoriâ iſtâ, quam conficiendam curavit, adjudicatione, paululùm quid cæteris Creditoribus acceſſiſſe ſolutionis. Verùm iſtud, quod ipſi perceperunt, multò minus eſt eo, quod percepiſſent, ſi prædium juſto ſuo pretio venditum fuiſſet. Jamverò res eſt manifeſta, illud prædium ſub ementito confictoque nomine Caii multò minùs ſuo vero pretio Mæviæ adjudicatum fuiſſe; ſiquidem ipſa illud ipſum primò quidem emtum ſibi paulò poſt vendiderit ferè ultra dimidium pretii, quo ſibi conſtiterat; hoc eſt, redeunte ſibi lucro viginti millium librarum quantùm ad ſortem, & conſtitutâ ſibi ad vitæ ſuæ tempus duorum millium quingentarum librarum penſione, quæ æſtimanda eſt pretii quindecim millium librarum ſortis principalis eadem accepta uſuris dextantibus, prout ſolent accipi omnes aliæ ejuſdem conditionis penſiones. Titius ergò damnum iſtud intulit cæteris Creditoribus ex malâ fraude ac colluſione, quam, ſecum agente Mævia, adhibuit, nedùm ex fraudulentâ iſtâ adjudicatione, ut falsò ſupponit, rebus eorum conſuluerit. Igitur obligatur, ad illud idem reſarciendum.

Aliundè licèt daretur, ædes Clientelares iſtius prædii omninò dilaceratas ac ruinoſas eſſe; neque forſitan fuiſſe futurum, ut nonniſi poſt longum admodùm tempus, prædium iſtud venumdaretur; nihil inde Titius juvatur; ſiquidem iſta venditio non illius tantùm intereſſet, neque poſſet in eâ re agere ex ſolâ ſuâ ſententiâ, nec niſi conſentientibus verbis expreſſis univerſis aliis Creditoribus; juxta ſequentem regulam juris (a): *Quod omnes tangit, debet ab omnibus approbari.*

(a) Reg. 29. de reg. juris in 6.

Sed, quam ſecundo loco profert, rationi nihil majoris ponderis adjicitur. Licèt etenim conveniat, proprii juris mulieris viduæ eſſe uſum-fructum, qui ei de bonis ipſius Mariti conceditur, & de eodem, quidquid ei libuerit, poſſe ab ipsâ, cui viſum ipſi fuerit, donari; nihil inde Titius poteſt in ſuum patrocinium inferre quantùm ad propoſitam ſpeciem; ſiquidem omnino conſtet, quam ei condonationem octo millium librarum Mævia indulſit, non habendam eſſe ut meram munificentiam, ſed, quaſi conſectarium quoddam ſubſequens ex iniquâ ac fraudulentâ, quæ inter utrumque in fraudem & injuriam cæterorum creditorum acceſſerat, conventione.

Quod autem vir præfatus ſubjicit, nimirùm iſtam ſibi condonationem indultam fuiſſe à Mæviâ cum eo potiſſimùm animo, ut duodecim millium librarum jacturæ, quæ ſibi aliundè emergebat, & quarum ſolutionem non poterat habere, propterea quòd ſibi deberentur ex credito poſteriore cæterorum Creditorum nominibus, compenſationem reciperet; jugulat ſe ſuis verbis & ſuâ confeſſione. Quum enim cæteri Creditores juvarentur hypothecario jure, quod eâ, quâ gaudebat ipſe potior & antiquius erat, hypothecâ, nihil ipſi juris cedebat de bonis ac poſſeſſionibus Mæviæ ſolutionis accipiendæ crediti. Quibus præterea licet addere, ex calliditate ac ſecretis artibus ei jam acceſſiſſe de aliis prædiis Mæviæ,

quæ

quæ non ponebantur in cuſtodiâ, ſolutionem quindecim millium librarum.

Tertia verò cauſa, quam ſub prætextu pietatis extollit, non magis quàm præcedentes, confe-runt, ad eluendam ipſius iniquam agendi rationem. Etenim licèt juxtà naturalis ipſiuſmet æquitatis dictamen verum ſit, Creditores alicujus, qui demerſus eſt ære alieno, & cujus poſſeſſiones reali manûs injectione undequâque ponuntur in cuſtodiâ, non poſſe eumdem fraudare, unde videat in ipsâ rerum inopiâ, quâ premitur, vitam ſuſtentare, ſecundùm iſthæc verba legis (a): *Nec enim fraudandus eſt alimentis quotidianis*; ad ipſum tamen Titium non pertinebat, illud officium æquitatis ergà Mæviam adimplere, ſed ad univerſos alios Creditores, quibus id muneris ſimul cum eo concordibus animis perficere potiſſimùm incumbebat. Quamobrem cenſetur in culpâ eſſe, quòd ſolus ipſe ex ſententiâ proprioque ſuo marte illud attentaverit: *Non eſt ſine culpâ, qui rei, quæ ad eum non pertinet, ſe immiſcet*, inquit Bonifacius VIII. (b) Præterquàm quòd auxilium, quo eam juvabat, multò plus æquo vitæ ipſius neceſſarium excederet; ut facile eſt ex jam dictis evincere.

(a) L. Qui bonis, 6 ff de ceſſione bonorum. lib. 42. tit. 3.

(b) Reg. 19. de reg. juris in 6.

Quarta denique ratio, quâ Titius innititur, ut procul à ſeſe dimoveat obligationem reſarciendi damni, quod ex ſuâ cum Mæviâ colluſione cæteris creditoribus intulit, futilis omnino eſt, ac nullo certo argumento videtur admittenda. Ut quid enim attribuatur tùm induſtriæ tùm fortunæ præfatæ mulieris, quod virum Nobiliſſimum ceperit, qui voluerit ſibi acquirere prædium ipſius pretio ſexaginta millium librarum, eique prætereà ad ipſius vitæ tempus conſtituere duorum millium quingentarum librarum penſionem? Nonne creditoribus perindè ac ipſi mulieri ſeſe poterat vir ille nobiliſſimus offerre? ſiquidem præfato emtori prædium iſtud prorſus conveniret; nonne locus datur conjiciendi, futurum fuiſſe, ut, pro comparando ſibi dicto prædio, quantùm, pretii mulieri dedit, tantumdem creditoribus rependiſſet? Atque cùm ab annis plurimis poneretur in cuſtodiâ ea reali manûs injectione, numquid res eum poterat aliquâ ratione latere? Quin potiùs tandem nonne eſt, unde videatur ad ipſam rei veritatem magis accedere, eundem prædicti prædii emendi gratiâ fuiſſe venturum in eorumdem conſpectum; aut oblaturum ſeſe fuiſſe ſaltem, ut, inter faciendas auctiones, ſuum ipſemet pretium conſtituere poſſet ubi primùm habuiſſet, unde pretium iſtud perſolveret; quemadmodùm habuit reipsâ paulò poſt completam fraudulentam adjudicationem? Nedùm igitur cæteris Creditoribus incumbat acceptum referre Titio, quòd ſeptem librarum millia numeraverit Mæviæ in partem ſolutionis uſûsfructûs, qui ei conceditur de bonis ipſius Mariti, quâ quidem ſummâ deductâ è quadraginta millibus librarum, quas ipſa dedit in pretium prædii ſibi emti ſub interpoſito nomine Caii, pretium iſtius prædii redigeretur ad triginta tria millia librarum; quin potiùs ipſe Titius obligatur, ad offerendam iis totius damni, quod ex ſuâ colluſione iiſdem induxit, compenſationem, & refundenda quæcumque ipſis inde emerſerunt legitima pecuniæ intertrimenta. Quod etiam locum haberet, licèt concederetur, in eâ re nihil ab eo actum fuiſſe niſi bonâ fide, & remoto quocumque animo injuriæ iiſdem faciendæ: utpotè conſtet, quod quis ex alterius facto damnum patitur, ſive contigerit ea dolo, ſive ea aliquâ culpâ etiam levi, ab autore ſuo reparandum eſſe; juxta iſthæc verba legis (c): *Injuriam autem hic accipere nos oportet, non quemadmodùm circa injuriarum actionem, contumeliam quamdam: ſed quod non jure factum eſt: hoc eſt contra jus... itaque injuriam hic accipimus, culpam datam, etiam ab eo, qui nocere noluit.*

(c) L. Sed & ſi. §. §. 1. ff. ad Leg. Aquiliam.

CASUS CLXI.

Herculus rerum Domeſticarum cujuſdam Ducis ac Paris præpoſitus Procurator, ſarcinatori cuidam proponit conditionem iſtam, quòd, ſi voluerit tùm ſuas, tùm uxoris ſuæ veſtes ſine ullâ ſpe mercedis concinnare, eum præ cæteris electurus ſit, ut veſtes heri ſui, totiuſque ipſius familiæ tradat ei conficiendas. Conditionem oblatam ſibi lubenti animo ſarcinator acceptat; & ab annis ſeptem vel octo perficit. Numquid præfato Procuratori inducenda eſt obligatio alicujus reſtitutionis erga prædictum Sarcinatorem?

Respons.

Jam obſervavimus alibi, obtinere hoc apud univerſos paſſim Theologos tanquàm certiſſimum atque omninò indubitatum principium, nunquam reſtitutioni locum eſſe, niſi cùm adverſus commutativam juſtitiam directè vel indirectè peccatum fuerit. In eo igitur tota quæſtio vertitur, nùm Herculus virtutem iſtam aliquâ ratione violaverit. Quod quidem in caſu propoſito nullo modo nobis comprobari videtur. Quanquam etenim in ipsâ rei veritate jure poſſit contendi, illum non debuiſſe exigere à Sarcinatore, ut ei veſtes concinnaret gratuitò ex animo memori illius lucri, quod ſibi afferebatur ex veſtibus tùm ipſius heri, tùm totius ejus familiæ conficiendis; non ideo tamen peccavit adversùs juſtitiam. 1. Quoniam Sarcinator nedùm ceceperit aliquod damnum ex ſuâ, quæ inter eum & Procuratorem memoratum acceſſit, conventione; quin immò magnum ac plurimum omninò lucrum inde habuit, in pretium exigui iſtius emolumenti, quod ad Herculum rediit. 2. Proptereà quòd nihil cauſæ ſubeſſet Herculo, quamobrem illum haberet cæteris Sarcinatoribus potiorem. 3. Quia nullum dolum adhibuit, ut illum adduceret, ad conditionem, quam ei ferebat, acceptandam. Ex quibus colligendum venit, lucrum iſtud, quod inde ſibi fecit dictus Procurator, honeſtum equidem non eſſe; & propriâ nominis appellatione donandum eſſe illius, quod dicitur *turpe lucrum*, quoniam nullum ei jus cedebat ejuſdem ſibi exigendi; quippe miniſtro ejuſmodi incumbat ex debito tùm proprii honoris, tùm propriæ conſcientiæ, eos ſemper habere potiores abſque ullius privati commodi nec reſpectu, nec exactione, quos noverit officiis hero ſuo præſtandis aptiores: verùm nihilominùs nullam ei obligationem inducendam eſſe quidquam afferendi reſtitutionis Sarcinatori, qui potuit & voluit exiguum illud emolumentum rependere, ex grato animo beneficii, quod ſibi conferebatur. Cui quidem deciſioni, quæ autorem habet inſignem Theologum (d), ſubjicimus; nos nullatenùs intendere eandem noſtram facere, niſi quatenùs conſtiterit, Herculum plurimùm caviſſe, ne prædictus Sarcinator quidquam exigeret præter mercedem ſibi debitam tùm pro manupretio, tùm pro ipsâ veſtium ſuppeditatione. Si quid enim ab ipſis per colluſionem, quantùm ad eam rem, factum fuiſſet; utrique obligatio in ſolidum incumberet, ſatisfaciendi per congruentem reſtitutionem.

(d) Sambevius tom. 3. Caſu 214.

CASUS CLXII.

Fuldradus animo habens virginem quamdam ſibi conſanguineam, cujus tota res conſtat ex duobus tantummodò librarum millibus, in matri-

matrimonium collocare, eandem Euſebio propoſuit, & affirmavit, ipſi rei omnino expeditæ, nec aliquatenùs intricatæ, eſſe ſex librarum millia; quanquàm ſibi contrarium prorſus innoteſceret. Euſebius, qui Fuldrado totus confidebat, conſenſit, futurum ut præfatam virginem ſibi uxorem adjungeret: verbis nihilominùs expreſſis ſignificans, nunquàm futurum, ut eandem in matrimonium eſſet ducturus, niſi rem iſtam ſecum afferret. Fuldradus cùm iterùm, & quidem adhibito juramento, eidem confirmaviſſet, ipſi virgini verè tantùmdem eſſe divitiarum; ſponſalia celebrata ſunt. Euſebius verò, detectâ poſtmodùm fraude, quam Fuldradus ei ſtruxerat, ab eo petiit, ſibi reſtitui quatuor librarum millia, quæ deerant doti virginis memoratæ. Fuldradus repoſuit, in ejuſmodi materiâ nullum locum eſſe reſtitutioni; & ipſi licitum prorsùs fuiſſe, quin etiam eum oportuiſſe, priuſquàm eandem ſibi adjungeret uxorem, de facultatibus ipſius ſeſe reddere certiorem. Utri jus?

Respons.

Euſebio jus in integrum ſucrurrit. Omnes enim qui fraudem alicui injiciunt, aut injicientibus opem ferunt, ſuadendo vel ſimulando, quemdam matrimonio maturum locupletiorem eſſe ac familiaris rei copiis magis pecunioſum, quàm extat in ipsâ rei veritate, ſub eo prætextu, quòd ipſi locus offeratur nubendi in divitias majores, quàm nuberet, ſi conſtaret, ipſi tantùm eſſe res admodum pauperculas nimiumque mendicas; non modò fraudis ac mendacii, ſed etiam injuſtitiæ reatum contrahunt; adeoque reſtitutioni fiunt obnoxii erga perſonam, cui ſubdolis ſuis artibus fucum fecerunt, quando ex eorum teſtimonio matrimonium ſubſecutum eſt; neque aliàs unquàm ſubſecutum fuiſſet. Atqui Fuldradus impoſuit Euſebio, in ipſius animum inducendo falsè, ſuæ conſanguineæ rei omnino expeditæ eſſe ſex librarum millia; quanquàm pro certo haberet, rem, quæ ei erat, totam non aſſurgere ultra ſummam duorum millium librarum: neque Euſebius conſenſit venire in iſtud matrimonium, niſi plurimùm innixus ipſius teſtimonio, & quia totus in eo confidebat; quin etiam apertis verbis indicavit: futurum ut, niſi rem iſtam haberet, nunquàm animo adjiceret eam ſibi adjungere uxorem. Tandem matrimonium non contraxit, niſi ex repetitâ iteratâque aſſeveratione, quâ Fuldradus ei affirmavit, & adhibito etiam juramento confirmavit, verè ac certiſſimè ipſi eſſe duo millia nummorum. Igitur culpam fraudis, perjurii atque injuſtitiæ ſimul admiſit, & obligatur, ad afferendam Euſebio quatuor millium librarum, quæ deerant doti, quam accepturus erat, cùm virginem iſtam ſibi adjungeret uxorem, compenſationem (a).

Neque verò, ut præſens hæc noſtra deciſio roboretur, neceſſe eſt aliunde conquirere autoritatum teſtimonia, quàm ex ſuffragio Gregorii IX. quod jam multoties imploravimus in aliis ejuſmodi difficultatibus enodandis. En ipſius verba ſunt. (b) *Si culpâ tuâ datum eſt damnum, vel injuria irrogata, ſeu aliis irrogantibus opem fortè tuliſti.. Jure ſuper his ſatisfacere te oportet.* Adeſt quoque nobis quædam Lex de Digeſto deprompta (c), quæ ita fert: *Qui occaſionem præſtat, damnum feciſſe videtur.* Quæ prorſus ſuffiriunt, ut aperta fiat ac manifeſta, quæ Fuldrado neceſſitas inducitur damni, quod intulit Euſebio, in integrum reparandi; ſiquidem non occaſionem eidem tantummodò præſtiterit, ſed ipſius fuerit cauſa efficiens, ex ſuâ malâ fraude, ſuoque perjurio.

(a) Sambovius tom. 3. Caſu 232.

(b) Greg. IX. in cap. *Si culpa.* fin. de injuriis & damno dato. l. 5. tit. 36.

(c) Leg. *Qui occidit.* 30. §. 3. ff. ad Legem Aquiliam. lib. 9. tit. 2.

CASUS CLXIII.

Eustasius Rodolpho commodavit quingentas libras ſub Chirographi cautione, cui ſubſcripſit unus tantummodò Notarius, nullis ſecum adhibitis teſtibus. Creditore ſimul & debitore defunctis, reperta eſt inter titulos & inſtrumenta Rodolphi debitoris iſta chirographi cautio. Godefridus ipſius teſtamenti Curator eandem ſubductam tradidit in manum Joannis filii Euſtaſii. Joannes eâ de re ſumpſit à forenſe ſuo Procuratore conſilium, qui ei dixit, ſi nulla apocha appareret, quâ probaretur, iſtam Chirographi cautionem diſſolutam fuiſſe, ab ipſo procul dubio poſſe de hæredibus Rodolphi ejuſdem exigi ſolutionem; ſed operæ pretium eſſe, ut prius caveret, eidem ſecundo loco ab altero Notario ſubſcribi; quod quidem conſilium Joannes ſecutus, quanquam anni jam decem abiiſſent à confectâ illa Chirographi cautione; ſolutionem quingentarum librarum ab hæredibus Rodolphi petiit, & adversùs eoſdem obtento damnatorio judicio, percepit.

Quâ de re quæritur 1. nùm Godefridus rectâ conſcientiâ potuerit iſtam Chirographi cautionem tradere in manus Joannis? 2. Utrùm Joannes peccaverit, ſequendo bonâ fide, ſibi datum à Procuratore ſuo conſilium; hoc eſt, cavendo, Chirographi cautioni ſecundo loco ab altero Notario ſubſcribi, & vi damnatorii judicii, quod in hæredes Rodolphi dari obtinuerat, ſolutionem exigendo quingentarum librarum? 3. An poſito, quòd rectâ conſcientiâ non potuerit earumdem exigere ſolutionem, teneatur ad iſtam ſummam iis reſtituendam, ſimulque litis impendia, quæ ſuſtinuerunt, ut ſeſe ab eâdem ſolvendâ, ſubducerent? 4. Utrùm Notarius, qui ſecundo loco prædictæ Chirographi cautioni ſubſcripſit, abſque peccato potuerit ſubſcribere; & quid ei potiſſimùm obligationis incumbat, poſito quòd abſque peccato ſubſcribere non potuerit? 5. Godefridus obnoxiuſ-ne eſt alicui reſtitutioni? 6. Si prædictæ Chirographi cautioni contigiſſet, à duobus Notariis fuiſſe ſubſcriptum, cùm inter Titulos & inſtrumenta Rodolphi occurrit; Joannes filius Euſtaſii, cui locus omnino adeſſet ſubodorandi, aut ipſam eandem à Rodolpho diſſolutam fuiſſe, aut ab Euſtaſio gratuitò condonatam; Obligaretur-ne in eo caſu, ad quingentas libras, quas ab illis receepiſſet, hæredibus Rodulphi reſtituendas; & eo non ſatisfaciente, nùm recideret in Godefridum, qui eandem in ipſius manus tradidiſſet, ejuſdem obligatio reſtitutionis?

Respons.

1. Godefridus non potuit abſque peccato & abſque injuſtitiâ nec ſubducere, nec tradere Joanni Chirographi cautionem quingentarum librarum, quæ mortuo Euſtaſio, inter titulos & inſtrumenta Rodolphi reperta eſt. Animo namque debebat præſumere, eandem vel diſſolutam fuiſſe à Rodolpho debitore Euſtaſii, vel eidem ab ipſo Euſtaſio gratis condonatam; ſiquidem alioquin nuſquàm contigiſſet, eam in ipſius manus perveniſſe: Adeoque nullo jure ceſſiſſe Joanni filio atque unico hæredi Euſtaſii, in cujus manus illam proinde nullatenùs potuit, niſi violatis juſtitiæ Legibus tradere. Unde ſequitur, Joanni non licitum fuiſſe, eandem ſibi vindicare, neque ejuſdem exigere ab hæredibus Rodolphi ſolutionem; quanquàm nihil in eo egerit, niſi ex conſilio ſui Procuratoris forenſis: quippe conſilium iſtud perniciosum ſit prorſus ſimul & injuſtum; & ſub cujus prætexto non poſſit conjici, illum egiſſe bonâ fide, præſertim verò, quòd caverit ſecundo loco præfatæ Chirographi cautioni ab altero Notario

ſubſcribi poſt decem annos à die eidem appoſitâ, in quâ quidem re Notarium iſtum apertæ falſitatis conſcium faciebat atque participem. Obligatur igitur coram Deo Joannes, non tantùm ad reſtituendas hæredibus Rodolphi quingentas libras, quas ab iiſdem extorſit vi inſtrumenti informia, quod nuſquàm obtinuiſſet in judicio, niſi in illud cautum fuiſſet, intrudi prædictam falſitatem; verùm etiam ad refundenda iiſdem tùm omnia pecuniæ intertrimenta, quæ ipſis induxit, tùm quidquid aliundè, eà de re, illis fuit illatum detrimenti. 2. Neque etiam potuit Notarius, niſi ex mortali peccato & manifeſtâ prorſus injuſtitiâ, ſecundo loco prædictæ Chirographi cautioni poſt decem annos à die eidem appoſitâ ſubſcribere; adeoque tenetur in ſolidum ſimul cum Joanne ad eandem reſtitutionem; ſiquidem efficiens ac vera cauſa ſit totius damni, quod ex falſitate, quam commiſit, hæredibus Rodolphi emerſit. 3. Quod idem extendendum eſt ad Godefridum quantùm ad obligationem reſtituendi, quæ ipſi quoque in ſolidum inducitur; quippe qui ſit primarius Autor injuſtitiæ, in quam cæteri impegerunt. 4. Denique dici poteſt, quanquàm contigiſſet præfatæ Chirographi cautionem à duobus Notariis fuiſſe ſubſcriptum, cùm reperta eſt inter titulos & inſtrumenta Rodolphi, eandem nihilominùs non potuiſſe, niſi ex ſummâ perfidiâ, manifeſtâque injuſtitiâ, ipſi Joanni à Godefrido tradi: quoniam, ut jam advertimus, eo ipſo quòd Creditor è manibus ſuis dimiſit titulum ſui crediti, & titulus iſte pervenit in manus debitoris, omnino locus eſt præſumendi, eundem vel à debitore fuiſſe ſolutum, vel eidem à Creditore gratuitò condonatum. Quæ noſtra deciſio tota prorſus ſibi conſentientem habet ſententiam inſignis omnino Theologi, (a) & nititur Decretali Gregorii IX. cujus verba retulimus in diſcutiendâ præcedenti difficultate (b).

(a) Sambov. tom. 3. Caſu 203.
(b) Greg. IX. in cit. c. *Si culpâ*. de injuriis & damno dato.

CASUS CLXIV.

Macaeus; cùm mutuas credidiſſet Florenti quadringentas libras ad ſuum proprium uſum ſolvendas ex ipſius ſimplici Syngraphâ, earumdem ab annis tribus & ampliùs non petiit ſolutionem; quoniam ab eo tempore ſecum invicem, amico animo ſemper egerunt, & aliunde eiſdem nullatenùs egebat. At verò, ſubortâ deindè inter eos aliquâ controverſiâ, Florentem tandem juſſit apud Judices appellari, ut affirmaret, nùm in rei veritate non ei deberet quadringentas libras. Florens, ſibi in animum inductâ perſuaſione, ſuam Syngrapham à Macæo fuiſſe amiſſam, debitum negavit. Macæus, cùm noluiſſet ipſius Syngrapham exhibere, eo animo ut ex cumulatis judiciariis formulis plurima litis impendia ei inferrentur, atque eâ ratione ſibi vindictam quæreret, eâdem tandem prolatâ in ſummis ſuæ cauſæ anguſtiis, obtinuit, dari in ſuum debitorem judicium damnatorium, quo condemnabatur ad ſolutionem rei judicatæ, & multabatur impenſis, quæ ad ſummam uſque centum quinquaginta librarum aſſurgebant. Quâ de re quæſtio habetur, utrùm Macæus, qui prædictas impenſas exegit ſibi refundi, non teneatur, ad eaſdem Florenti reſtituendas; utpote qui non, niſi ex maleficâ voluntate, & animo ultionis cupido, eidem impenſas ejuſmodi attolerit.

Responsio.

Reſpondemus, Macæum non obligari, ad reſtituendas Florenti centum quinquaginta libras, quibus eundem obtinuit damnari, & quarum ab eodem exegit ſolutionem; quanquàm totâ eâ in re plurimùm peccaverit adversùs Chriſtianam caritatem. Ratio eſt, quia præfatus debitor ſibimetipſi damnatorium iſtud judicium ex ſuâ malâ fraude ac perverſâ fide paravit, inficiando, reluctantibus nequicquam ipſâ rei veritate, propriâque ſuâ conſcientiâ, debitum quadringentarum librarum, quas à Macæo mutuas acceperat, & ipſe potuit illud idem judicium defugere quantùm ad litis impendia, fatendo nimirùm in judicio ipſam rei veritatem; quemadmodùm ad eandem confitendam tenebatur. Adeo ut ſibimetipſi debeat, quod inde recepit, damnum imputare; juxta ſequentem regulam Canonici juris (c): *Damnum, quod quis ſuâ culpâ ſentit, ſibi debet, non aliis, imputare.*

Quoniam verò iniquum foret; aliquid lucri ex propriâ ſuâ fraude atque vindictâ redire ad Macæum; ſecundùm iſtam aliam regulam, quæ autorem habet Innocentium III. (d) fraus & dolus alicui patrocinari non debent: quin immo ſuadeat ipſiuſmet æquitatis dictamen, ab eodem pœnam propriæ ſuæ fraudis ac vindictæ eſſe rependendam atque luendam: *æque enim in omnibus fraus punitur*; ut loquitur Lex (e); non poteſt rectâ conſcientiâ retinere ſibi centum quinquaginta libras impendiorum, quæ ſibi obtinuit adjudicari; exceptis legitimis impenſis, quas de ſuo fecit, in ipſo cauſæ exordio, ſi tamen aliquas bonâ fide admiſerit. Atque adeo ei incumbit eaſdem centum quinquaginta libras pauperibus erogare, aut in alios pios uſus impendere, eâdem ratione, quâ aliqua pecunia, quæ ex ſimoniâ provenit, in pauperes effundenda eſt, aut in pios uſus conferenda, nec ex eâdem quidquam debet apud eum remanere, qui recepit, nec ei, qui dedit, reſtitui; juxta doctrinam S. Thomæ (f), qui ſic habet: *Alio modo eſt aliquid illicitè acquiſitum: quia ille quidem, qui acquiſivit, retinere non poteſt: nec tamen debetur ei, à quo acquiſivit: quia contra juſtitiam accepit, & alter contra juſtitiam dedit; ſicut contingit in ſimoniâ, in quâ dans & accipiens contrà juſtitiam Divinæ Legis agit. Unde non debet fieri reſtitutio ei, qui dedit: ſed debet in Eleemoſynas erogari.*

(c) Bonifac. VIII. in Reg. 86 de regulis juris in 6.
(d) Innoc. III. in c. *Officii*. 14. de teſtam. &c. lib. 3. tit. 26.
Et in c. *Cùm dilectus*. 8. de religioſis Domibus &c. l. 3. tit. 36.
Et in c. *Ad noſtram*. 5. de emp. & venditione. l. 3. tit. 17.
(e) L. *In fraudem*. 45. ff. de jure fiſci. lib. 49. tit. 14.
(f) S. Th. 2. 2. q. 32. art. 7. in corp.

CASUS CLXV.

Theodorus filius familiàs annum agens decimum quintum, Canonicus de Eccleſiâ Cathedrali Mirapiſcenſi, reſignavit ſuam Præbendam in favorem Jacobi etiam filii-familiàs annum ætatis ducentis à decimo ſexto ad decimum ſeptimum, retentâ ſibi quadringentarum librarum penſione. Ædes ipſius Canonicæ, quæ reſignationi non potuerant eſſe obnoxiæ Juliano viciſſitudinis atque ordinis jure obtigerunt; qui quidem, initâ earumdem poſſeſſione, ſic eas dilaceratas ac ruinoſas invenit, ut juſſerit, Theodorum in jus vocari, quò condemnaretur, ad ei ſolvendas impenſas, quas in eaſdem ſarciendas neceſſe erat conferre; niſi mallet ipſemet eas reparare: atque quoniam Theodoro, utpote filio-familiàs, nulla paterna bona adhuc obvenerant, poſt decem menſes denuntiari Jacobo curavit, ſeſe in ipſius manibus intercedere tùm ſolutioni penſionis, tùm redhibitioni, quam de eâdem Theodoro poſſet afferre: quâ de re Jacobus in judicio negavit, agente nimirùm atque inſtigante ſuo Patre, nihil ſeſe Theodoro debere. Julianus, qui Jacobum habebat ut ſinceræ atque integræ fidei virum, judicium urſit contrà Theodorum, & obtinuit eum damnari, ad ſolvendam ſibi ſummam quingentarum librarum pro ſarciendis

prædic-

prædictis ædibus, cujus quidem ſummæ nihil quidquam recepit ſolutionis, propterea quòd Theodorus intereà morte fuerit correptus.

Quâ de re quæritur, quid obligationis incumbat Jacobo in eâ, quæ hîc loci ponitur, hypotheſi? Nonne tenetur ex ſtrictâ conſcientiâ, ad quingentas libras, quas Theodorus ei debebat perſolvere, Juliano numerandas? Nonne etiam obligatur ex falsâ ſuâ declaratinne, ad reſtituendas Juliano omnes impenſas litis, quam in judicin fuit perſecutus, quæ etiam ad ſimilem uſque ſummam aſſurgunt quingentarum librarum?

Respons.

Ad propoſitam difficultatem reſpnndemus, ſi Jacobus declarationem prædictam ediderit, eidemque licèt falſæ, cum plenâ animi advertentiâ, atque integrâ libertate, ſubſcripſerit; eum obligari ex ſtrictâ conſcientiâ, ad ſolvendas Juliano omnes impenſas, quas in ſirciendas ædes Canonicas ipſi, poſt reſignatam à Theodoro Præbendam, obventas, neceſſe erit conſerre; juxta laudatam in centeſimâ quinquageſimâ nonâ deciſione Gregotii IX. (a) Decretalem. At verò, ſi præfatam declarationem invitus, atque ſuo Patre plurimùm eogente, ediderit; aut voluntariò tantùm, propterea quòd ipſius Pater ei impoſuerit, illi falsè ſuadendo, nihil quidquam de penſione Theodori ſupereſſe perſnlvendum; non tenetur, ad reſtituendum Juliano, niſi pro ratâ portione, quam de hæreditate paternâ accepit, ſi eandem ipſe ſolus hæreditario jure non adiverit; atque, quod pertinet, ad complendam in integrum prædictam reſtitutionem, ſatis eſt, ipſius cohæredes ab eo excitari, atque impelli, ad ſuam partem prædictæ reſtitutionis Juliano faciendæ ferendam, *pro ratâ portione hæreditatis.*

(a) Greg. IX. in cir. c. *si culpâ.* de injuriis, &c.

Eâdem ratione ſtatuendom eſt ac determinandum, quantùm ad litis impendia, quæ reciderunt in Julianum ex prædictâ falsâ declaratione, in causâ; quam in Theodorum intendit ac perſecutus eſt. Incumbit namque ei univerſa eidem reſundere, ſi falſam iſtam delarationem ediderit cum plenâ libertate, atque integrâ tùm falſitatis ipſius, tùm eorum omnium, quæ inde poterant conſequi, cognitione; verùm, ſi eandem nonniſi invitus ſignificaverit; aut quoniam in negotiis tractandis minimè verſatus erat, neque adeo prævidere poterat; quæ graviſſima inde ſequerentur incommoda; propterea quòd nec ætatem nec mentis captum adhuc attigiſſet, quibus eiſdem cognoſcendis eſſet aptus, & ipſius Pater tunc adminiſtraret reditus ejus Præbendæ, & impoſita eidem onera perſolveret; aut quia tandem ab eo acceperat, nihil jam reſiduum de penſione Theodoto deberi; non inducitur ei obligatio reſtitutionis quantùm ad ipſam etiam partem, niſi pro ratâ portione hæreditatis, quam attigit.

Cæterùm quæ huc uſque diximus, non intelligenda ſunt, niſi de legitimis impenſis; hoc eſt, de impenſis, quas neceſſe fuit à Juliano conferri poſt ſignificatam à Jacobo falſam declarationem; nullatenùs verò de iis, quæ præceſſiſſent, neque etiam de iis, quæ ei quaſi per accidens acceſſiſſent; putà, ſi Theodorus ex merâ cavillationis prurigine cauſam in ſemetipſum juxta formulas juris intentam à Juliano, transtuliſſet ad aliud Tribunal; in eo etenim caſu Jacobus nullâ ratione foret obnoxius reſtitutioni ejuſmodi impenſarum erga Julianum; quippe qui nec ipſe, nec ipſius Pater iiſdem aliquam occaſionem dediſſent: & Theodoro tantùm incumberet, eas reſtituere; propterea quòd, adverſante ipſo jure, quod debebat; remotâ omni cavillatione, afferre Juliano, litis ad alios Judices translatione ſuiſſet uſus. Atque eâ ratione quidam nominis omnino commendandi Theologus propoſitæ ſpeciei non abſimilem difficultatem expedit (b).

(b) Sambov. tom. 3. Caſu 84.

CASUS CLXVI.

Athanasius ſummâ rerum aggravatus inopiâ, conſpiranteque conſenſu Carcerarii ſui amici, cui promiſit unicum nummum aureum, ſimolans, ſeſe datum fuiſſe in cuſtodiam propter debitum trecentarum librarum, quod contraxit, paucis diebus ante ſolemnia Paſchatis in carcerem ſeſe confert eo fine, ut aliquid ſibi ſubſidii quærat ex Mattonis, quæ caritatis piis inſtitutionibus præficiuntur, quæque juxta prædictos dies conſueverunt eos inviſere, qui in carcere attinentur: & ex eis quoſdam emittere de cuſtodiâ. Atque reverà quidem cùm acceſſiſſent præfatæ Matronæ in carcerem, eundem viſitant, atque motæ miſerabili rerum illius ſtatu; & malâ fortunâ, quâ ſeſe opprimi, dictis ad miſericordiam commovendam paratis, eis comminiſcitur, rogant, creditorem ipſius acceſſi, ut cùm ipſo eâ de re veniant in colluſionem. Athanaſius quemdam virum ſibi fidelem ad eaſdem mittit, in cujus gratiam confictam ſuam Syngrapham pro trecentis libris jam anteà de induſtriâ ſcripſerat, qui conſentit, ſimulatum iſtum vinculis traditum è cuſtodiâ emitti, ſibi numeratis præſentis pecuniæ centum quinquaginta libris, & poſtquam iiſdem in manus dedit ſcriptam generalem apocham, quâ fidem faciebat, ſibi ſolutam in integrum fuiſſe commentitiam illam ſummam trecentarum librarum: atque ſtatim à præfato viro referuntur centum quinquaginta libræ ad Athanaſium, qui eaſdem ſuas facit ac ſibi vindicat.

Quâ de re petitur 1. Utrùm Athanaſius abſque peccato mortali potuerit dolom præfatum commoliri? 2. Utrùm ei incumbat dictam ſummam reſtituere, & cuinam potiſſimùm addicenda ſit iſta reſtitutio?

Respons.

Quod Athanaſius compoſuit, doloſum mendacium, ut ſummam pecuniæ deſtinatam emittendo de cuſtodiâ alicui, qui verè ac realiter in carcere attineretur, nullatenùs habere poteſt eorum, quæ mendaciuncula dicuntur, naturam ac conditionem. Quin immò naturam contrahit graviſſimæ omnino falſitatis, cui vel etiam ex ipsâmet interpoſitâ publicâ fide plurimùm ponderis ac roboris adjicitur. Non eſt igitur, unde poſſit in dubitationem adduci, quin prædictus ille vir, qui ſeſe ſimulavit, in cuſtodiam datum fuiſſe, mortaliter peccaverit in caſu propoſito. Quod quidem eo magis veritati conſentaneum eſſe videtur, quòd ex ſuo mendacio ſibi ſubduxerit centum quinquaginta libras, quas præpoſitæ piis inſtitutionibus caritatis prædictæ Matronæ nullatenùs intenderunt ipſi ſimpliciter tanquàm pauperi erogare; ſed eo tantùm animo, quòd eum haberent quaſi verè ac realiter vinculis traditum; adeo ut, ſi prædicti viri fraus ipſis explorata fuiſſet, certiſſimum ſit, nedùm ei pecuniam iſtam largitæ fuiſſent, quin potiùs futurum fuiſſe, ut aut ei pœnam debitam inducerent, aut indignabundæ cum ignominiâ eum expellerent. Obligatur ergo, ad reſtituendam iſtam ſummam, ſiquidem eandem, adverſante prorsùs omni jure, ſuam fecerit: atque tota impendenda eſt in emittendos è cuſtodiâ pauperes, qui verè ac realiter in carcerem fuêre detruſi, juxta propoſitum animo conſilium, quod habuerunt perſonæ quæ iſtam pecuniam erogaverunt.

RESTITUTIO.

Quæ deciſio fundamentum mutuatur à duabus regulis Juris, quæ ſequuntur; quarum Prior ſic habet. *Fraus & dolus*, inquit Innocentius III *Alicui patrocinari non debent.* (a) Porrò fraudis conſcius eſt Athanaſius. Non poteſt igitur quidquam ex ſuâ fraude ſibi facere emolumenti. Altera Bonifacium VIII. autorem, qui ſic ait: (b) *Locupletari non debet aliquis cum alterius injuriâ, vel jacturâ*: quoniam, ut fert Lex, (c) *Jure naturæ æquum eſt, neminem cum alterius detrimento & injuriâ fieri locupletiorem.* Jamverò Athanaſius rem ſibi confecit ex centum quinquaginta libris, quas accepit cum detrimento & injuriâ eorum, qui verè ac realiter in carcere attinebantur, quibus graviſſimum damnum intulit; ſiquidem quidam ex eis potuiſſent, adhibitâ eâdem ſummâ, è vinculis educi.

(a) Innoc. III. in cap *Officii*. de teſtam. & ultimis voluntatibus. lib. 3. tit. 26.
Item Alex. III. in cap *Audivimus*. 3. De colluſione detegenda lib. 5. tit. 22.
(b) Reg. 48. de Reg. Juris in 6.
(c) Leg. *Jure*. 206. ff de diverſis regulis Juris antiq. lib. 50. tit. 17.

CASUS CLXVII.

Vinebaldus, cui ſuppetit, unde pro ſuâ conditione vitam valeat honeſtè ſuſtentare, ſed cui depreſſus & abjectus animus eſt, qui totus deſidiâ torpens totos dies in rogandâ ſtipe conſumit, ut laborem fugiat, & victum ſibi quæritet abſque ſollicitudine & difficultate, obligatur-ne, ad reſtituendum quidquid ſibi confecit eâ ratione peculioli? Atque poſito, quòd iſta ei obligatio inducatur, cuinam & quâ ratione debet reſtituere?

Respons.

Non eſt ambigendum quin Vinebaldus in ſpecie propoſitâ ſit obnoxius reſtitutioni. Cujus rei ratio per ſe patet: neque enim, niſi ex adhibitâ fraude, quidquid ſibi ſtipis erogatum eſt, acquiſivit, ſiquidem manifeſtum ſit, futurum fuiſſe, ut, qui ei Eleemoſynis ſuis ſuccurrere properaverunt, procul-dubio ab erogandâ ei ſuâ pecuniâ abſtinerent, ſi exploratum habuiſſent, illum mendicitati non eſſe aſſuetum, niſi ex effrenâ libertate, deſidiâ, & avaritiæ ſorde. Quamobrem Catechiſmus Concilii Tridentini (d) ait, ejuſmodi falſos ac ementitos mendicantes habendos eſſe ut proprii ac veri nominis latrones. *Furtum præterea facere videntur, qui fictis ſimulatiſque verbis, qui-ve fallaci mendicitate pecuniam extorquent, quorum eò gravius eſt peccatum, quòd furtum mendacio cumulant.* Ex quibus inferendum eſt, Vinebaldum, & quotquot ſunt, ejuſmodi commentitios egenos coram Deo teneri, quidquid ſibi confecerunt eâ ratione peculioſi, non quidem iis, qui ſtipem eis erogaverunt, etiamſi poſſent, ſed iis, qui verè indigent, reſtituere: quoniam ii, à quibus Eleemoſynas receperunt, id potiſſimùm intenderunt, ut à ſemetipſis ad legitimos & veri nominis pauperes pro ſuo in Deum amore, pecuniæ, quam largiebantur, dominium transferrent: atque adeo Vinebaldus ſic reſtituens iis, qui realiter afflictantur inopiâ, nihil aberrabit à propoſito, quod intenderant, qui ei ſuis Eleemoſynis ſubvenire ſeſe exiſtimaverunt. (e)

(d) Catechiſm. Rom. part. 3. de 7. præcepto n. 17.
(e) Colloq. Condom. tom. 1 Colloq 15. ſect. 1.
De Gen. Theol. mor. tom. 6 tract. 8. cap. 5. quæſt. 57.

CASUS CLXVIII.

Damianus Notarius obligationem uſurariam contractam inter Gildardum & Paulum, qui nec noverunt legere, nec literas exarare, Miniſterio ſuo comprobavit atque confecit; quo quidem obligationis inſtrumento Gildardus ſeſe adſtringebat, ad uſuram, quæ terminos ipſius æquitatis tranſcendebat, Paulo ſuo Creditori perſolvendam. Numquid non incumbit ipſi Damiano, ſi Paulus non ſatisfaciat, ſummam, quam ab eo extorſit, Gildardo reſtituere?

Respons.

Exiſtimamus, ſi Damiano perſpecta ac cognita fuerit ipſa uſura, quam Paulus exigebat, & cujus ſolutionem ex prædicto obligationis inſtrumento ſibi providebat; eum, jure ſervato, reſtitutioni eſſe obnoxium, ſi Paulus ipſe non reſtituerit; quin etiam mereri, quamobrem à munere ſuo deinceps exercendo repellatur, & pecuniariâ mulctâ plectatur, juxta Edictum Ludovici XII. datum anno 1510. (f) Ratio eſt, quia præfatus Notarius, ejuſmodi inſtrumentum ſcribendo, injuſtitiæ Pauli ſeſe conſcium reddidit atque participem; adeoque tenetur ſimul cum illo in ſolidum, ad eandem reparandam: atque id æquitati videtur eo magis conſentire, quòd Damianus in prædictam uſuram efficienter concurrerit; ſiquidem, cùm neque Gildardus, neque Paulus, noviſſent nec legere, nec literas exarare; adeoque non poſſent mutuam inter ſe contrahere obligationem ex ſimplici ſyngraphâ, neque ex privato ſuo chirographo; inſtrumentum à prædicto Notario confectum fœneratorio contractui vires addiderit, atque effecerit, ut poſſet deinde Creditor pactam uſuram exigere.

(f) Edictum anni 1510. art. 65.

Dicimus, *jure ſervato*; excipiendus etenim occurrit caſus, in quo Notarius iſte, non niſi rogante ac plurimùm inſtigante Gildardo, qui redactus ad ſummam rerum ſuarum anguſtiam, inde ſeſe expedire aliâ ratione non poterat, quam ſubeundo impoſitam ſibi à Paulo iniquam uſuræ conditionem, contractum uſurarium miniſterio ſuo comprobaviſſet atque confeciſſet. In eo namque caſu, ſiquidem Damianus nullo alio fine egiſſet, niſi ut Gildardo beneficium afferret, eique præberet opem emergendi ex durâ illâ, quâ premebatur, neceſſitate; non obligaretur ex conſcientiâ, ad reſtitutionem; licèt procul-dubio peccaret mortaliter ex eo quòd falſitatem ſimul admitteret atque perjurium. Quæ omnia ferè ad verbum mutuamur à S. Antonino (g), qui, propoſitâ ſibi iſtâ quæſtione: *Utrùm tales Notarii teneantur ad reſtitutionem uſurarum, de quibus confecerunt inſtrumenta* (ſcienter)? Sic deinde proſequitur: *ſi ſcienter faciunt inſtrumenta, vel chartas de debito uſurarum, ac ſi eſſet legitimum debitum: putà, quia facit inſtrumentum, quòd Martinus mutuaverit Petro centum, hinc ad annum reſtituendas; cùm ſciat, non mutuaſſe niſi octoginta, vel nonaginta; .... tunc tenentur in ſolidum, ſi ipſi uſurarii non reſtituant.* Quibus ſubjicit, quam appoſuimus, exceptionem iſtis verbis. *Et hoc niſi facerent in favorem receptionis mutui: putà, quia ille aliter non volebat mutuare; & Petrus multum indigebat, nec poterat aliter ſibi providere. Tunc enim non tenetur Notarius. Peccaret tamen mortaliter hoc faciens: quia perjurium incurreret, faciens inſtrumentum falſum & in fraudem uſurarum.* (h)

(g) S. Anton. 2. part Sum. Theol. tit. 1. 92. §. 6.

Addit præterea laudatus S. Archiepiſcopus, futurum ut Notarius nulli ſubjaceret obligationi reſtitutionis, ſi ferret inſtrumentum expreſſam de ipsâ uſurâ mentionem: *Si autem in inſtrumento eſt facta expreſſa mentio de uſurâ: tunc non tenetur, ad uſuram reſtituendam.* Cujus rei cauſam iſtam reddit: *Et ratio, quia non efficaciter cooperatur ad illud. Nam poteſt qui mutuum accepit ad uſuram in judicio ſe juvare, ut non ſolvat.* Quod tamen ſic intelligit, modò, quæ recipitur in regione, Conſuetudo ejuſmodi uſurariæ obligationi robur & autoritatem non addat. Si namque ex ipsâ Conſuetudine pondus acciperet; non ſatisfaciente fœneratore, ipſe teneretur, ad reſtitutionem. *Verùm ubi Conſuetudo eſſet, quòd per talia inſtrumenta cogerentur homines*

(h) Fr. Sylvius in 2-2 q. 78 art. 3. quæſito 6. concluſ. 4
Colloq Lucionenſ. tom. 2. colloq. 4. q. 2.
De Gen. Theol. mor. tom. 1 tract. 4. cap. 16. quæſt. 3.

hominis ad ſolvendum uſuras, frivolatas à debitoribus; tunc teneretur; quamvis conſuetudo ſit iniqua, & ſtatutum quod ſuper hoc eſſet.

Juvat etiam eâ de re illud potiſſimùm obſervare nimirùm, quando contrahentes norunt legere ac ſcribere, & Notarius, iis poſtulantibus, inſtrumentum confecit, abſque eo quòd fœneratorem ullâ ratione incitaverit, ad argentum ſuum fœnori dandum; videri, reſtitutionis ei non eſſe inducendam obligationem. quippe qui non ſit in eo caſu, ut advertit quidam notæ celebrioris Theologus, (a) ipſius uſuræ cauſa efficiens; liceatque utrique contrahenti, abſque ipſius miniſterio, ex ſimplici ſyngraphâ, cui debitor ſubſcriberet, eandem exercere.

(a) Sambov. tom. 1. caſu 143. & tom. 2. caſu 146.

CASUS CLXIX.

Marculfus Notarius damnum aliquod intulit Juliano, ex eo quòd imperitè ſcripſerit quoddam inſtrumentum. Ei-ne ex debito conſcientiæ incumbit, afferre prædicti damni compenſationem?

Respons.

Præfato Notario incumbit ex *quaſi delicto*, damnum, quod intulit Juliano, in integrum reſarcire. Namque, ut ait Gloſſa, (b) tenetur ea callere, quæ pertinent ad ſuum officium: atque ſi conficiat ex eorumdem ignorantiâ contractum aliquem illicitum, aut, non ſervatis, quæ legibus induuntur, formulis, inſtrumentum quoddam imperitè ſcribat, unde ſequatur aliquod incommodum; obligatur, ad illud idem reparandum; quoniam non debet exercendo muneri ſeſe immiſcere, niſi eodem fungi peritè velit, & poſſit; & abſque eo quòd ex ipſius imperitiâ quidquam injuriæ ſive publico, ſive privatis perſonis accedat: alioquin jure præſumitur, in quam incurrerit, cùm officio ſuo deeſt, pœnam in ſemetipſum ſubeundam ſponte velle ſuſcipere.

(b) Gloſſa in Leg. *Quicumque* 2. cod. de Tabolariis, ſcribis, &c. l. 10. tit. 69.

CASUS CLXX.

Eligio cùm eſſet grex quadringentorum vervecum, qui diligenter cuſtodiebatur à quodam Paſtore; & Paſtor ille per vim fuiſſet abductus à quodam militum Ductore, qui cum ſuis militibus fortè fortunâ tranſibat per locum, in quo grex depaſcebat, ac miles conſcriptus: omnes verveces irruerunt in ſegetes Medardi. Qui quidem ab Eligio petit, ſibi afferri compenſationem damni, quod ipſius verveces propriis ſuis ſegetibus intulerunt. Eligius verò contendit, ſeſe nullatenùs teneri præſtare illud damnum: propterea quòd neque ex ſuâ culpâ, neque ex incuriâ ſui Paſtoris effecta fuerit iſta vaſtatio. Utri Jus, & quidnam incumbit Eligio obligationis?

Respons.

Equidem ipſo jure Medardo ſuccurritur, ut valeat ab Eligio damni, quod ſibi inductum eſt, exigere compenſationem: iſtud etenim legibus tùm Canonicis, tùm Civilibus cautum eſt, ut Dominus animalium, quæ vaſtitatem effecerunt, teneretur, ad eandem reparandam, aut ad ipſa animalia iis, quibus damnum illatum eſt, cedenda. *Si animalia tua nocuiſſe proponas*, inquit Gregorius IX. in quâdam ex ſuis Decretalibus: (c) *Nihilominùs ad ſatisfactionem teneris, niſi ea dando paſſis damnum, velis liberare te ipſum.* At, quoniam eo potiſſimùm fine prædictæ leges latæ fuerunt, ut puniretur negligentia dominorum animalium, qui non ſtudent, eâ, quâ par eſt, diligentiâ, arcendis ſuis animalibus ab inferendâ injuriâ proximo; & conſtat in caſu propoſito, nec ipſius Eligii, nec ejus ovium cuſtodis ulli culpæ, neque vel etiam minimæ incuriæ poſſe damnum, de quo quæſtio eſt, imputari; videtur, juxta naturalis ipſius æquitatis dictamen, ei non eſſe inducendam obligationem reſarciendi iſtius damni, ſaltem quo uſque ad iſtam injuriæ compenſationem ex ſententiâ Judicis fuerit condemnatus. Ratio autem iſta poteſt afferri, quia, juxta regulam Bonifacii VIII. (d) *In pœnis benignior eſt interpretatio facienda.* 2. Quia non incumbit obligatio reſtituendi, niſi ratione rei alienæ, quæ injuſtè detinetur, aut ratione iniquæ injuriæ, quæ fuit irrogata, aut tandem ratione alicujus contractûs. Atqui in ea, quam diſcutiendam impræſentiarum habemus, ſpecie, Eligius neque culpam ullam admiſit, neque ullius injuſtitiæ reatum contraxit, neque quidquam accepit emolumenti ex vaſtatis illis à ſuis vervecibus ſegetibus: aliundè verò nullum contractûs pactum nec tacitum nec expreſſum inter eum & Medardum interceſſit. Ad nullam igitur obligatur compenſationem damni, niſi ad eandem fuerit ex ſententiâ Judicis condemnatus. Licet etiam tertiam cauſam ſubnectere, quæ proprio ſuo pondere præcedentem, ſi non vincit, ſaltem exæquat. Nimirùm, quòd, ſi morte correptus fuerit Eligius; neque hæredes ipſius habuerint in ſuâ poteſtate nec Paſtorem, nec gregem vervecum; Medardus non poſſet in eos nomine damni, de quo querimoniam inſtituit, habere actionem. Non tenetur igitur Eligius, ad illud compenſandum. Si quid etenim obligationis eâ de re in illum caderet; in ipſius hæredes eâdem quoque ratione recideret; quùm iidem ſimul cum defuncto unicam eandemque perſonam ſuſtinere cenſeantur, (e) & eo ipſo quòd ejuſdem bonorum ac jurium participes eſſe incipiant, eodem tempore iiſdem, quibus defunctus ſubjacebat, fiant oneribus obnoxii, (f)

(c) Greg. IX. in cap. *Si culpâ.* fin. de injuriis, &c.

(d) Reg. 49. de Reg. Juris in 6.

(e) Leg. *Heres.* 22. ff. de uſurpationibus & uſucapionibus. lib. 41. tit. 3

(f) Colloq. Condomenſ. tom. 1. Colloq. 14 ſect. 1. De Gen. Theol. mor. tom. 6 tract. 8. cap. 5. quæſt. 34.

CASUS CLXXI.

Carpophoræ cùm eſſet grex Armentitius, qui per agros paſcebatur, & Armentarium ſomnus arctior fuiſſet complexus; prædictus armentorum grex in quemdam locum ſeſe immiſit, in quo Carpophoras non habebat jus compaſcendi, aut tempore quo Jus iſtud liberum jam nulli permittebatur, vel ſeſe intulit in ſeminarium novellorum arborum, in quo quadrupedes fecerunt pauperiem omnino magnam. Numquid in foro conſcientiæ Carpophoræ incumbit in prædictis caſibus aliqua neceſſitas damni compenſationis?

Respons.

Non eſt, unde, videatur, Carpophoram poſſe ab obligatione reſarciendi damni, quod in memoratis caſibus ipſius armentum induxit, aliquatenùs vindicari. Æquitatis namque eſt, ab eo præſtari tùm injuriam, quam prædictum armentum inferre poteſt, tùm culpam ipſiuſmet armentarii, quem cuſtodiendo gregi ſuo præponit: *Si quadrupes pauperiem feciſſe dicatur; actio ex lege* 12. *tabularum deſcendit*, inquit Lex. (g) *De his, quæ per injuriam depaſta contendis, ex ſententiâ legis Aquiliæ agere minimè prohiberis*, ait alia Lex. (h) Actio verò, quam habet, cui injuria irrogata eſt ab armento prædicto, in eo conſiſtit, ut poſſit urgere judicium damnatorium in proprietarium ſeu poſſeſſorem pecudis, quo condemnetur, ad afferendam ei damni, quod acceptum eſt, integram reparationem; ut colligitur ex iſtâ aliâ lege: (i) *Si quid ex eâ re damnum cæpit, habet proprias actiones.*

Atque eâ de re uſus invaluit ex quibuſdam, quæ obtinent in Regno, conſuetudinibus, ut, qui pecudem alienam in proprio ſuo agro reperit, ei permittatur ex privatâ ſuâ autoritate agere, eandem apud ſe retinendo per aliquantulum temporis,

(g) Leg. *Si quadrupes.* 1. ff. Si quadrupes pauperiem feciſſe dicatur. lib. 9. tit. 1.

(h) Leg. *De his.* fin. Cod. de Leg. Aquiliâ. lib. 3. tit. 35.

(i) Leg. *Quintus.* 39. §. 1. ff. ad Leg. Aquiliam. Item Leg. 1. cod. de fund. & ſalt. rei dominicæ. Et Leg. 2. & ult. cod. de paſc. publ. & privat.

poris, quò ſibi poſſit eſſe argumento injuriæ irrogatæ; quanquàm iſtud idem verbis expreſſis Jure Romano prohiberetur (a).

Quæ deciſio conſentientem ſibi vindicat Legem Exodi (b), in quà ſic legitur: *Si læſerit quiſpiam agrum, vel vineam; & dimiſerit jumentum ſuum, ut depaſcatur aliena, quitquid optimum habuerit in agro ſuo, vel in vineâ, pro damni æſtimatione reſtituet.* Quanquam etenim Carpophoras ſuum ipſemet Armentum de induſtriâ non induxerit in prædicta loca, de quibus mentio fit in propoſitâ ſpecie, eo fine, ut iiſdem inferret vaſtitatem; obligatur nihilominùs, ad præſtandum damnum, quod iis inde acceſſit; ſiquidem, ut jam monuimus, ipſe præſtare teneatur eorum diligentiam, quibus curam committit cuſtodiendorum armentorum ſuorum, & in eum recidere debeat quidquid ex eorum incuriâ detrimenti contingit.

(a) Qui pecus alienum in agro ſuo deprehenderit, non jure id includit e t. L. *Quintus.*
(b) Exod. 22. 5.

Juvat tamen plurimùm obſervare, cùm Carpophoras nihil per ſe ipſum concurrerit in damnum, quod ex illâ prædictorum animalium incurſione ſubſecutum eſt, ei nullam induci ex conſcientiæ debito reparandi ejuſdem obligationem ipſo facto, ſed tantummodò poſtquàm Judicis ſententiâ, ad illud idem reſarciendum condemnatus fuerit. Quod probare licet 1. ex ipſis legibus, quas modò retulimus, quibus id tantùm conceditur iis, qui damnum paſſi ſunt, ut jure valeant in eos actionem intendere, qui præſtare tenentur tùm damnum irrogatum à ſuis Armentis, tùm Armentariorum, qui iiſdem cuſtodiendis præficiuntur, incuriam. 2. Quoniam præfatæ Leges ſunt tantummodò pœnales. Atqui cujuſcumque pœnalis Legis conditio eſt, ut non, niſi poſt datam à Judice damnatoriam ſententiam; obligare poſſit. Atque iſtâ potiſſimùm ratione nituntur Innocentius IV, Aretinus, Joannes de Anania, qui dicitur ex aliâ nominis appellatione Archidiaconus, Felinus, Decius, Jaſon, & alii, quos appellat ac ſequitur Azorius (c). Eandem etiam doctrinam habent Petrus de Navarra, Rebellus, Leſſius Filiucius & Bonacina, qui præcedentes citat (d).

(c) Joann. Azor. inſt. moral. p. 3. l. 4. c. 8.
(d) Bonacina tract. de reſtit. diſput. 1. q. 3. puncto 8. propoſit. 1.

CASUS CLXXII.

Taurus, quem Stephanus habebat, noveratque, damnoſum eſſe atque immanem, ſimul cum aliis de eodem Pago pecudibus in publicis paſcuis compaſcens, equum, aut aliquod aliud animal Renati cornu percuſſit, atque interfecit. Obligatur-ne Stephanus ex ſtrictâ conſcientiâ, ad damnum, quod inde Renatus accepit, reſtituendum, etiam antequàm, ad illud idem compenſandum, ex ſententiâ judicis, condemnatus fuerit?

Respons.

Quanquàm nullum in eum datum fuerit à Judice damnatorium judicium, nihilominùs Stephanus obligatur, ad afferendam Renato detrimenti, quod eidem taurus intulit, compenſationem. Ratio eſt, quia culpâ non caret, quòd ferum damnoſumque ejuſmodi animal ſibi retinuerit, & illud ſimul cum aliis in paſtum propulerit cum periculo detrimenti alieni. Atque eâ ratione fuit determinatum à Gregorio IX. qui ſic declarat (e): *Si animalia tua nocuiſſe proponas, nihilominùs ad ſatisfactionem teneris, niſi, ea dando paſſis damnum, velis liberare te-ipſem: quod tamen ad liberationem non proficit, ſi fera animalia, vel quæ conſueverent nocere, fuiſſent; &, quam debueras, non curaſti diligentiam adhibere.* Tenetur ergo Stephanus, ad reſtituendam Renato ipſius equi, aut cujuſvis alterius animalis cornu ſui tauri percuſſi & occiſi juſtam æſtimationem, licèt in eum Renatus non agat, ut, ad pretium ejuſdem rependendum, condemnetur ſententiâ Judicis: ſiquidem non poſſit propugnari, damnum iſtud abſque ejus culpâ etiam admodùm notabili contigiſſe.

(e) Greg. IX. in c. *Si culpâ.* fin. de injuriis & damno dato.

Quæ deciſio eò magis extra omnem omnino controverſiam reponitur, quòd ſequenti antiquæ Legi de Exodo mirum in modum conſentire deprehendatur (f): *Si bos alienus bovem alterius vulneraverit, & ille mortuus fuerit; vendent bovem vivum & divident pretium. Cadaver autem mortui inter ſe diſpertient. Sin autem ſciebat, quòd bos cornepeta eſſet ab heri & nudiuſtertiùs, & non cuſtodivit eum Dominus ſuus, reddet bovem pro bove & cadaver integrum accipiet.*

(f) Exod. 21. 5. & 36.

CASUS CLXXIII.

Palamedes Lupum apud ſe ſervabat, quem ex rei ipſius inſolentis ſtudio ſummâ cum diligentiâ retinebat incluſum. Quod quidem animal, cùm quâdam forte die ſeptum ſuum confregiſſet, atque ferum erupiſſet, gregi vervecum Juliani maximam fecit jugulationem. Num tenetur Palamedes, ad damnum iſtud reſarciendum?

Respons.

Si Lupus iſte evaſerit ex aliquo fortuito caſu, & abſque culpâ Palamedis; non ei incumbit damnum, quod illatum eſt gregi vervecum Juliani, reſtituere. Licèt namque ſit hoc legibus cautum, & vel ipsâ naturali æquitate conſtitutum, ut, cùm alicui quædam animalia nocuerunt, eorum Dominus injuriam irrogatam reparare teneatur, etiam nondùm accedente ſententiâ Judicis, quando damnum ex ipſius culpâ etiam leviſſimâ ſubſecutum fuit; quemadmodùm evicimus in præcedentibus deciſionibus; non eâdem tamen ratione judicandum eſt de fero aliquo animali, quod, diſruptâ ſuâ cuſtodiâ, evaſit, & aliquod attulit detrimentum. Ratio eſt, quòd ubi primùm erupit, illius Dominio ſubjacere deſierit, in cujus poſſeſſione ac poteſtate anteà remanebat; ſiquidem in primam ſuam libertatem ex ſuâ fugâ reſtitutum fuiſſe cenſeatur. *Cùm verò evaſerit cuſtodiam noſtram, & in libertatem naturalem ſe receperit, noſtrum eſſe deſinit,* inquit Lex (g).

(g) L. *Quod enim* 3. §. 2. ff. de acquirenda rerum Dominio lib. 41. tit. 1.

Dicimus autem, *non eâdem ratione judicandum eſſe* de ejuſmodi animali, quod evaſit: quoniam, ſi ferum non fuerit animal ex ingenitâ ſibi naturâ, licèt aliquatenùs damnoſum eſſe poſſit; ille, cujus Dominio ſubeſt, tenetur, quod dederit, præſtare detrimentum. Exempli causâ, ſi canis, qui tranſeuntes morſu corripere conſuevit, cùm catenâ non retinetur, effugerit & alicui damnum inferat; illius Dominus damnum tenetur præſtare, juxta Legem, quæ ſic habet. *Si canis, cùm duceretur ab aliquo, aſperitate ſuâ evaſerit, & alicui damnum dederit; ſi contineri firmiùs ab alio potuerit, vel ſi per eum locum induci non debuit; hæc actio ceſſabit, & tenebitur qui canem tenebat* (h). Ratio eſt, quia Canis, quantæcumque fuerit aſperitatis, non cenſetur eſſe ferum animal; ſiquidem domum ſui Domini ſemper repetere conſueverit. Si tamen qui damnum ab eodem recepit, illud ſibi propriâ ſuâ culpâ acciviſſet, putà quia provocaviſſet atque laceſſiviſſet iſtud animal; in eo caſu Dominus damnum præſtare nullâ ratione teneretur.

(h) L. *Si quadrupes.* 1. §. ff. ſi quadrupes pauperiem feciſſe dicatur.

Addideramus præterea, Palamedi non incumbere damnum, quod Julianus ſenſit, reſtituere; ſi Lupus ſine ejus culpâ evaſerit: putà, ſi quis, cujus culpam Palamedes non tenetetur præſtare,

custo-

cuſtodiæ, in quâ lupus includebatur, januam aperuerit. In eo etenim caſu in eum non debet recidere damnum, quod ex fugâ lupi ſubſecutum fuit; ut colligitur ex ſequenti Lege (a): *In beſtiis autem propter naturalem feritatem hæc actio locum non habet, & ideo, ſi urſus fugit, & ſic nocuit: non poteſt quondam Dominus conveniri: quia deſinit Dominus eſſe, ubi fera evaſit. Et ideo, ſi eum occidi, meum corpus eſt*: quod etiam confirmatum ab Imperatore Juſtiniano reperitur (b). At verò ſi fugiſſet animal ex incuriâ Domini, aut illius, cujus culpam contrahere tenetur; jam in eo caſu poſitum eſt extra omnem dubitationis aleam, ipſi, eâ, quâ monuimus, ratione inducendum eſſe detrimenti, quod intuliſſet, reparationis obligationem (c).

(a) L. ſi quadrupes. cit. §. 10.

(b) Inſtit. l. 4. tit. 9. init.

(c) Joan. Azor. inſt. mor. part. 3. l. 4. c. 8. Adrianus Covarruvias, Joan. Medina, &c.

CASUS CLXXIV.

ANSBERTI Ducis ac Paris Franciæ Dominio ſubeſt quædam ſilva, quæ magnam habet Cervorum, Cervarum atque Aprorum abundantiam, ex quorum incurſione in vicinos agros, iiſdem depopulatio ingens infertur, atque eorumdem fructus diſſipiuntur ac exinaniuntur. Eum ex ipſius Clientibus ſex ruſtici ſupplicibus verbis oraverunt, ut damnum inde iiſdem emergens vellet reſtituere, aut eis permittere, ut eos interficerent, vel ſaltem ex agris ſuis abigerent. At utrumque negavit Ansbertus, pertendens, id ſibi juris eſſe, ut in ſuâ ſilvâ feras ejuſmodi fulvas ſibi ſervaret ad venationem, quæ ex indubitato ac certiſſimo jure ad ſeſe tota devolvitur. Quæſtio habetur; utrùm prædictus Dominus ex prædictâ detrectatione peccaverit adversùs Juſtitiam; & num obnoxius non ſit afferendæ memoratis ruſticis congruenti & juſtæ damni compenſationi?

RESPONS.

Ad propoſitam difficultatem expediendam non aliunde videtur, hauriendas eſſe rationum & argumentorum probationes, quàm ex ipſiſſimo fonte ſacrarum ſcripturarum, quæ ſic habent (d): *Si læſerit quiſpiam agrum, vel vineam .... pro damni æſtimatione reſtituet.* Neque enim Divina iſta Lex quemquam excipit; ſed Magnates ſimul & viros plebeios ex æquo complectitur. Quando igitur contingit, ab illis vaſtitatem inferri ſegetibus, vineis, atque aliis fructibus ſuorum Clientum, ſive ex propriâ culpâ, ut quandoque cùm venantur; ſive ex injuriâ ferarum fulvarum, quæ in eorum ſilvis abundant; cùm nempè prohibent ruſticis, ne eaſdem interficiant, nec nequidem fugent; obligantur jure naturali, ad damnum, quod inde ſubſequitur, reſtituendum. Ratio eſt, quia jure conſervandarum ejuſmodi ferarum, ac privilegio præſertim venationis non gaudent, niſi relaxationis atque oblectationis ſuæ gratiâ, cui nunquàm ſeſe dare iiſdem licet cum injuriâ & damno ſuorum Clientum. Neque verò ne quidem ipſiſmet Regibus viſum eſt, tutum eſſe, ſibi regulam adhiberi, quæ præſenti morali doctrinæ, quam hîc loci proponimus, vel tantillùm adverſaretur; ſiquidem, ſi fides habeatur teſtimonio Tilletii in ipſius hiſtoriâ, quam inſcripſit de Regibus Franciæ in capitulo de noviſſimis diebus noſtrorum Regum, in quo ſermonem facit de teſtamento, quod Philippus Pulcher confecit 27. Maii 1311. & de eo, quod à Philippo Longo ſcriptum eſt 26. Auguſti 1321. Narrat, ambos præfatos Reges exiſtimaſſe, ſibi ex ſtricto conſcientiæ debito incumbere, ſummam pecuniæ ingentem ſuo teſtamento legare, ut reipſâ legaverunt, ruſticis, qui Regiis ſilvis poſſeſſiones continentes & adjunctas habebant; ut eâ ratione reciperent, quam paſſi fuerant ex incurſione ferarum fulvarum, injuriæ reparationem. Porrò, ſi vel ab ipſis Regibus propoſitum eſt exemplum adeo inſigne juſtitiæ, quam ſuis ſubditis tribuere tenentur; quonam prætextu poſſet Ansbertus vindicari ab obligatione, quæ ei inducitur, referendæ ſuis Clientibus, enormis adeo damni, injuriæque tam apertæ, compenſationis?

(d) Exod. 22. 5.

Ex iſtis igitur juvat inferre, Ansbertum in caſu propoſito teneri ex ſtrictâ conſcientiâ, ad reſtituendum quidquid prædictis Ruſticis acceſſit detrimenti, ex excurſione ferarum fulvarum ſuæ ſilvæ in eorumdem agros atque poſſeſſiones. Quod abſque dubitatione aſſerimus autoritate Petri Bleſenſis nomine & doctrinâ Doctoris omnino commendabilis innixi, qui quidem in deteſtandum adeo ſcelus injuſtitiæ verbis iſtis validioribus invehitur, quibus Epiſcopum Wigurnienſem ſic alloquitur (e): *Illud abſurdum deteſtandumque dicitur, quòd, effractâ Eccleſiarum immunitate & dignitate ſacri ordinis conculcatâ, quidam Principes terræ de ſolâ immunitate cogitant ferarum, &, hominibus gementibus, inter ſerviles Angarias, Cervi, Capreoli, Damæ & Lepores privilegio ſummæ libertatis exultant. Pauperum ſegetes & hortos impunè depaſcunt; nec eſt qui eos arcere præſumat: Lex enim funeſta homines hodie, non ſolùm de captione ferarum, ſed de ſimplici captionis ſuſpicione condemnat.* Quam ob cauſam Inſignis quidam Canoniſta (f) fidenter aſſerit, ejuſmodi Dominos, qui ſeſe tantæ injuſtitiæ reatu conſtringunt, nullâ ratione poſſe à mortali peccato excuſari. *Qui per feras nocet ... prædiis proximi; eo invito, nocuit, peccat mortaliter, etiamſi poſteà cumulatiſſimè damnum reſtituat: & conſequenter oportet, eum non ſolùm pœnitere & confiteri, quod non ſufficienter, vel non debito tempore reſtituerit damnum illatum; ſed etiam quòd intulerit illud invito Domino.*

(e) Petrus Bleſenſis tract. de Inſtitut. Epiſcopi ad Wigornienſem Epiſc. (Edict. Paris. ann. 1667. fol. 454.)

(f) Navarr. Man. c. 17. n. 125.

CASUS CLXXV.

PAMELIUS advertens, ſuas ſegetes, quæ proximam quamdam ſilvam contingebant, à feris fulvis in integrum de nocte depaſci; excogitavit foſſas in altitudinem perducere ibidem in quodam diverticulo atque in aliis locis aliquibus, per quæ conjiciebat illas tranſire, ut ad ſegetes ipſius accederent: at contigit, Matthæum vinitorem iter ſuum per iſtud idem diverticulum, primis ſeſe intendentibus tenebris, fortè fortunâ habentem, nec oculis percipientem quamdam è prædictis foſſis, quæ foliis, ramalibus, atque ramuſculis tantùm obcæcabatur, in eandem decidiſſe præcipitem, indéque ei perfractum fuiſſe cum uno crure brachium unum; quâ de re lecto detentus ultra tres integros menſes, nihil potuit quidquam ex labore ſuo ſibi lucri facere, ad vitam ſuam ſuſtentandam. Pamelius-ne tenetur damnum, quod ex prædicto infortunio Matthæus recepit, tùm ex impenſis in propriam ſuam curationem admiſſis, tùm ex ceſſante lucro, quod ex conſueto labore ſuo ſibi confeciſſet; præſtare, ac reſtituere?

RESPONS.

Videtur, nullum adeſſe locum in dubium adducendi, quin Pamelius teneatur, ad afferendam Matthæo univerſi damni, quod ipſe paſſus eſt ex infortunio, de quo in proponendâ quæſtione ſermo habetur, integram omnino compenſationem. Primò namque jure nullo gaudebat, quo poſſet in ſilvâ, quæ ſibi nullo titulo proprie-

prietatis cedebat, foveas fodere. Secundò licèt potuiſſet id juris ſibi merito vindicare; non proptereà procul eſſet ab omni culpa, ſiquidem fodiſſet foſſas in iis locis, per quæ, qui pedibus eunt ſuum iter conſueverunt habere. Quam deciſionem præbet una quædam ex Legibus Digeſti ſequentibus verbis contentam (a): *Si foſſam feceris in ſilvâ publicâ; & hoc meus in eam inciderit: agere poſſum hoc interdicto: quia in publico factum eſt.* En etiam quâ ratione declarat alia Lex (b): *Qui foveas, urſorum, cervorumque capiendorum causâ, faciunt, ſi in itineribus fecerunt: eoque aliquid decidit, factumque deterius eſt: Lege Aquiliâ obligati ſunt.*

(a) L. *Si aliàs.* 7. §. 8 ff. quod vi, aut clam. e. 43. tit. 24.

(b) L. *Qui foveas.* 28. ff. ad L. Aquiliam.

CASUS CLXXVI.

Adolphus cùm ſereno cœlo ſuppoſuiſſet ignem culmis ac ſtipulis, quæ fuerant in proprio ſuo agro relictæ ſuperſtites, ut eundem faceret meliorem, ex irruente ſubito vento flammæ exagitatæ pervaſerunt ad ſegetes ejus vicini, quæ prædictis ſtipulis adjunctæ erant atque continentes, eaſque in integrum hauſerunt. Nùm in ipſum Adolphum recidere debet damnum, quòd dicto vicino ex incendio prædicto emerſit; quanquàm illud ex caſu merè fortuito contigerit?

Respons.

Leges Civiles eximunt onere reparandi ejuſmodi damni (c), quandò qui ſuis ſtipulis ſubjecit ignem, omnem diligentiam adhibuit, ne proximis ſegetibus incendium inferretur; atque adeo, cùm ſtipulis ſuis ſereno cœlo flammas ſuppoſuerit, non tenetur præſtare caſum fortuitum, qui contigit ex irruente ſubito venti impetu: *At ſi omnia, quæ oportuit, obſervavit, vel ſubita vis venti longiùs ignem produxit caret culpâ*, ut fertur in lege quam ad marginem indicamus. Quam ſententiam quoque Panormitanus amplectitur (d).

(c) L. *Qui occidit.* 30. §. 3. ff ad L. Aquiliam.

Attamen ejuſmodi facilitatem probare nullâ ratione poſſumus. Caſus etenim, quem ſequitur tantum damnum, prævideri potuit, atque debuit: Neque res fuit ſummæ adeo difficultatis, ut Adolphus ab eodem in propoſitâ ſpecie caveret, ſive colligendo ſtipulas & eas in cumulum congerendo, ſufficiente ſervatâ inter eaſdem & ſegetes vicini ſui diſtantiâ; aut eaſdem non ante inflammando, quàm meſſes in integrum abiiſſent. Unde cenſemus, ſiquidem Adolphus iſta precavere omiſerit, teneri eum, ad damnum, quod vicino ſuo ex prædicto incendio acceſſit, præſtandum. Quæ deciſio videtur (e) ſacris ſcripturis tota conſentire, in quibus, neque diſtinctione, neque exceptione ullatenùs admiſſis, hæc habentur: *Si egreſſus* (penſerpendo) *ignis invenerit ſpinas & comprehenderit acervos frugum, ſive ſtantes ſegetes in agris, reddet damnum qui ignem ſuccenderit.* Quem locum ſic interpretatur Cornelius à Lapide (f): *Jubet enim hæc Lex, ut, ſi quis negligentiâ ſuâ igni à ſe excitato malè advigilarit: nec caverit, ne proſerperet: itaque factum ſit, ut ignis ſpinas, quæ ſegetem ſepiebant, atque exinde ipſam ſegetem corripuerit, teneatur de damno.*

(d) Panorm. in c. *Si egreſſus.* 5 de injuriis & damno dato.

(e) Exod. 22. 6.

(f) Cornelius à Lapide, in cit. cap.

CASUS CLXXVII.

Nicasius, cùm ex incuriâ ipſius palea, quæ ſervabatur in horreo Juvenalis, ignem concepiſſet, atque exinde ejuſdem Domus, facto incendio, tota perierit; obligaturne, ad reſtituendum iſtud damnum, ſi nonniſi ex culpâ ipſius leviſſimâ contigerit?

Respons.

Conſtat, futurum ut in foro exteriori Nicaſius, ad reſtituendum damnum, quod in caſu propoſito intulit Juvenali, condemnaretur; licèt nonniſi proveniſſet ex ipſius culpâ leviſſimâ. Ut enim permagni intereſt, ſummâ diligentiâ caſus ejuſmodi præcaveri; qui iiſdem occaſionem præbet vel etiam ex incuriâ leviſſimâ, tenetur afferre injuriam paſſo damni compenſationem. *In Lege Aquilia & leviſſima culpa venit*, inquit Lex (g); quin etiam jus Romanum jubebat, ut, qui in eo caſu non haberet, unde damnum reſtitueret; pœnâ corporali afficeretur. *Qui ædes, acervum ve frumenti, juxta domum poſitum combuſſerit, vinctus, verberatus, igni necari jubetur: ſi modò ſciens, prudenſque id commiſerit. Si verò caſu, id eſt, negligentiâ, aut noxiam * ſarcire jubetur: aut ſi minùs idoneus ſit: leviùs caſtigatur.* Ita fert alia Lex (h). Extat tandem eâ de re Lex tertia, quâ ſtatuitur, ut tùm ei, qui eo quòd obdormiverit, cauſa eſt, cur Domus ſit combuſta, tùm etiam ei, cui cura commiſſa erat, ne eadem combureretur, & ex cujus negligentiâ combuſta eſt, utrique perindè reſtituendi damni obligatio inducatur. *Si fornacarius ſervus coloni ad fornacem abdormiſſet, & villa fuerit exuſta*, inquit citata Lex (i), *Neratius ſcribit ex locato conventum præſtare debere; ſi negligens in eligendis miniſteriis * fuit. Cæterùm ſi alius ignem ſubjecit fornaci: alius negligenter cuſtodierit: an tenebitur qui ſubjecerit? Nam qui cuſtodiit nihil fecit: qui rectè ignem ſubjecit, non peccavit. Quid ergo* (eſt)? *Puto, utilem competere actionem tam in eum, qui ad fornacem obdormivit, quàm in eum, qui negligenter cuſtodiit: nec quiſquam dixerit in eo quòd obdormivit, rem eum humanam paſſum; cùm deberet, vel ignem extinguere, vel ita munire, ne evagaretur.*

(g) L. *In Lege.* 44 ff ad Leg. Aquiliam. lib. 9. tit. 2.

* Noxiam, id eſt damnum. *Gloſſa.*

(h) L. *Qui ædes.* 9. ff de incendio, &c. lib. 47. tit. 9.

(i) Leg *Si ſervus.* 27. §. 9. ff. ad L. Aquiliam

* Id eſt, *Miniſteriis*, ut fert parva Gloſſa.

Diximus, futurum ut Nicaſius in foro judicii condemnaretur, ad reſtituendum damnum, juxta Leges allegatas. At non arbitramur, iſtud ei obligationis incumbere in foro conſcientiæ, antequàm ad reſtitutionem damni fuerit ex judiciariâ ſententiâ condemnatus: quod quidem aſſerimus duabus potiſſimùm de cauſis: Prior eſt, quòd naturalis æquitas ſuadeat, pro modo delicti pœnæ modum irrogandum eſſe; ut declarat Cæleſtinus III. in unâ quâdam ex ſuis Decretalibus (k): *Nec pœna ſit ulterius protrahenda, quàm delictum fuerit in excedente repertum.* Cui in eo conſentiunt plurimi alii ſummi Pontifices, & Autor Gloſſæ (l). Quamobrem, cùm plurimùm levitatis habeat delictum ſeu culpa Nicaſii, & ejuſmodi ſit, in quam vel etiam viri juſti ac ſancti poſſunt incidere; innuit naturalis æquitas, ejuſdem ab eo pœnam expendi leviſſimam; atque adeo tantùm adeo damnum ab eo non eſſe reſtituendum, in pœnam culpæ adeo exiguæ, & in quam poteſt etiam ſapientiſſimus quiſque impingere. Altera ratio eſt, quia, ſicut in materia contractuum & votorum nulla inducitur obligatio, niſi iiſdem conficiendis verus conſenſus, plenaque animi advertentia acceſſerint; eâdem ratione poteſt contendi, neque etiam alicujus damni reſtituendi neceſſitatem coram Deo incumbere, niſi voluntariè fuerit illatum.

(k) Cæleſtin. III. in c. *Quæſivit.* 2. de his, quæ fiunt à majore parte capituli. l. 3. tit. 11.

(l) Alex. III. in c. *Erſi.* 4. de judiciis.

Honorius III. in c. *Ea quæ.* fin. de ſtatu Monachorum. Et ibi Gloſſa.

Gloſſa in c. *Quamvis.* 47. de ſent. Excommunicationis &c.

Et in c. *Providè.* 44. de electione in 6.

Et in Extravagante. *Poſtulatus.* Joan. XXII.

Nihilominùs, quoniam ex culpâ Nicaſii data fuit occaſio comburendis ædibus Juvenalis, Naturalis æquitas exigere videtur, ut in reparationem

rationem damni veniat ex aliquâ ſaltem parte penſandâ ac determinandâ ex judicio prudentis viri, juſtique rerum æſtimatoris, pro ratione & circumſtantiis ipſius culpæ. Atque ſic cenſet Autor Colloquiorum Condomienſium (a).

(a) Colloquior. Condom. tom. 1. Coll. 14 ſect. 1.

CASUS CLXXVIII.

Cum vicina, quæ propiùs contingebat ædes Titii, tota domus arderet, & earumdem faſtigium flammæ jam lamberent; vicinos, ita ſentientibus quotquot aderant, conjicientes, ſi pervaderet incendium ad ædes Titii, futurum ut eodem quoque incendio ſuæ ædes comburerentur, domum Titii excuſſerunt atque dejecerunt. Nùm præſtare tenentur damnum, quod Titius inde recepit?

Respons.

Reſpondemus, prædictos vicinos ad nullam prorſus obligari erga Titium damni reparationem. Conſiderari namque debent ejuſmodi eventus, ut fortuiti omnino caſus, quorum damnum in eos debet recidere tantummodò, qui eodem afficiuntur: *Quod dicitur damnum injuriâ datum Aquiliâ perſequi, ſic erit accipiendum*, loquit Lex (b), *ne videatur damnum injuriâ datum, quod cum damno injuriam attulerit: niſi magnâ vi cogente fuerit factum, ut Celſus ſcribit circa eum, qui, incendii arcendi gratiâ, vicinas ædes intercidit. Nam hic ſcribit, ceſſare Legis Aquiliæ actionem. Juſto enim metu ductus ne ad ſe ignis perveniret, vicinas ædes intercidit: & ſive pervenerit ignis, ſive antè extinctus eſt; exiſtimat, Legis Aquiliæ actionem ceſſare.*

(b) L. *Si quis*, 49. §. 1. ff. ad L. Aquiliam. lib. 9. tit. 2.

Verum tamen eſt, ſummo jure ſervato, vicinos Titii jus non ceſſiſſe ejuſdem ædium privatâ auctoritate intercidendarum: quoniam ejuſmodi rem non licet præſumere, niſi neceſſitate urgente, quæ ſpectet ad publicam utilitatem, cujus privati iſti homines non erant judices legitimi; ſiquidem eidem conſulere pertinet ad ſolos diſciplinæ politicæ præfectos ac miniſtros. At verò ſi in eo caſu, qui controvertitur, abeſſent præfati Miniſtri, & qui populus illùc in magnâ frequentiâ confluxiſſet, judicaverit, ſummæ admodùm urgentiſque neceſſitatis eſſe, ut memoratæ ædes everterentur; jure omninò potuerunt privati iſti homines eaſdem excutere atque dejicere, abſque eo quòd ulli eorum cuiquam incumbat damnum, quod proprietarius inde patitur, resarcire.

Cujus ejuſdem neceſſitatis exemplum, ex quâ nulla obligatio importatur illius reparandi damni, quod ex voluntario etiam facto alicujus inductum eſt, ſuppeditatur iterùm ab aliâ Lege (c), quæ ſimul plurimum roboris adjicit iis omnibus, quæ circa propoſitam difficultatem hucuſque ſumus proſecuti. En ipſiſſima ſunt verba laudatæ Legis. *Labeo ſcribit, ſi enim vi ventorum navis impulſa eſſet in funes anchorarum alterius, & nautæ funes præcidiſſent: ſi nullo alio modo, niſi præciſis funibus, explicare ſe potuit: nullam actionem dandam. Idemque Labeo & Proculus & circa retia piſcatorum, in quæ navis inciderat, æſtimaverunt.* Quoniam nimirùm ejuſmodi caſus ſunt merè fortuiti, ex quibus damnum, quod ſequitur, ab eo tantummodò debet ferri, qui illud idem patitur.

(c) L. *Quemadmodùm*. 29. §. 3. ff. eod tit.

CASUS CLXXIX.

Medardus proprietarius, ſeu principalis conductor quarumdam ædium poſitarum in vico publico urbis Pariſiorum, cùm tabulam quamdam collocandam curaviſſet extra feneſtram ſecundæ contignationis, in quâ florea quædam vaſa ſuſtentabantur: prædicta tabula licèt firmiter retenta, violento furentis venti impetu abrepta eſt & decidit in quoſdam juxta domum iſtam tunc temporis tranſeuntes, inter quos unus graviſſimum omnino vulnus recepit. Obligatur ne dictus Medardus, ad reparandum damnum, quod vir præfatus accepit; licèt contigerit ex caſu merè fortuito, quem non prævidit?

Respons.

Quanquàm viro illi tranſeunti per vicum, non niſi ex merè fortuito caſu vulnus illatum fuerit; nihilominùs obligatur Medardus, ad eidem afferendam univerſi damni, quod ex inflicto ſibi vulnere paſſus eſt, quæ conſtituetur à Judice, compenſationem. Ratio eſt, quia Diſciplinæ politicæ Leges violavit, quibus prohibetur, ne quidpiam extrinſecus ponatur aut ſuſpendatur ſupra vicos & loca, per quæ tranſiri conſuetum eſt, quod decidere poſſit, & proximo detrimentum inferre. Quod quidem apertiſſimè poteſt evinci ex una quâdam Legum digeſti, quà eâ de re omnino luculenta eſt (d); en quibus verbis concipitur: *Prætor ait: ne quis in ſuggrnenda; protecto-ve ſuper eum locum, quo vulgò iter fiet, in-ve quo conſiſtetur, id poſitum habeat, cujus caſus nocere cui poſſit. Qui adversùs ea fecerit, in eum ſolidorum decem in factum judicium dabo. Si ſervus, inſciente domino, feciſſe dicetur, aut æſtimationem dari, aut noxæ dedi jubebo.* Ipſiſſima ſunt verba Edicti Prætoris, quæ Lex memorata refert, ac deindè ſic interpretatur: *Hæc verba*, ne quia, *ad omnes pertinent vel inquilinos, vel Dominos ædium, ſive inhabitent, ſive non: habent tamen aliquid expoſitum in his locis.* Poſteà eâ ratione proſequitur ejuſdem Edicti interpretationem, quantùm ad iſthæc verba, *poſitum habeat*: *Poſitum habere etiam is rectè videtur, qui ipſe quidem non poſuit: verùm ab alio poſitum patitur. Quare, ſi ſervus poſuerit: dominus autem poſitum patiatur; non noxali judicio Dominus, ſed ſuo nomine tenebitur.*

(d) L. *Si verò*, § 5. 6. 7. 8. 10. & 11. ff. de his, qui effuderint vel dejecerint. lib. 9. tit. 3.

At, quoniam non ſolis Romanis Legibus, quantùm ad eam rem, adhæremus; ſufficit adire Diſciplinæ politicæ Leges & Edicta, quibus idem omnino prohibetur, & pecuniaria mulcta iis indicitur, qui incidunt in caſum indicatum in ſpecie propoſitâ; etiamſi nihil inde cuiquam emergeret detrimenti: atque in eo potiſſimùm conſentit uſus noſter uſui, qui Romanorum Imperatorum conſtitutis inductus fuerat (e).

(e) Coercetur autem qui poſitum habuit; ſive nocuit id, quòd poſitum erat, ſive non nocuit. Cit. L. *Si verò*. §. 12.

Diximus: *Quæ conſtituetur à Judice*: proptereà quòd ex conſcientiæ debito Medardo non incumbat ipſo facto reparare damnum, quod contigit ex caſu prædictæ tabulæ, & memoratorum vaſorum; ſed tantummodò poſtquàm in eum datum fuerit eâ de re judicium damnatorium, ob rationes allegatas ſuperiùs in reſponſione ad caſum Carpophoræ.

CASUS CLXXX.

Blandina Theodati Pariſini Civis ancilla, aut privatus aliquis ipſius ædium conductor liquoris aliquid per feneſtram inconſultò projecit, qui quidem delapſus in veſtem cujuſdam Matronæ, eam integram infecit atque inquinavit. Nùm Theodatus erga prædictam Matronam tenetur, quod eidem aut Blandina, aut præfatus inquilinus attulit, damnum præſtare?

Respons.

Naturalis æquitas non patitur, in quemquam immeritum animadverti. Quamobrem pœna non niſi ei, qui culpam ipſemet contraxit, irroganda eſt, *Pœna ſuum auctorem teneat*, inquit Papa Bonifacius VIII. (f) nihilominùs Leges Civiles impu-

(f) Boniſac. VIII. in c. *ſi compromiſſarius*. 37. de electione & elect. poteſt. in 6. l. 1. tit. 6.

imputant ipſis Dominis. quod eo incuriâ eorumdem domeſticorum Miniſtrorum, qui etiamnum apud illos ſunt in famulatu, damnum provenit. *Habitator ſuam, ſuorumque culpam præſtare debet;* inquit una ea dicta Legibus (a). Unde, ſi ſervus aliquis quidpiam in damnum alienum per feneſtram projiciat; Lex Civilis jubet, ut illud idem ab ipſo Domino reſtituatur, quanquàm res evenerit *inſciente Domino*, ut loquitur Lex allegata in præcedenti deciſione. Quod verbis expreſſis fertur in aliâ Lege ſequenti (b): *Si in eum locum, quò vulgo iter fiet, vel in quo conſiſtetur, dejectum, vel effuſum quid erit, quantum ex eâ re damnum datum, factumve erit, in eum, qui ibi habitaverit, in duplum judicium dabo.* Quod locum haber non tantummodò quantùm ad vicos, plateas, cæteroque locs omnia publica; verùm etiam quoad loca alia privata, per quæ conſuetum eſt iter fieri; quemadmodùm eâdem Lege declaratur.

(a) Leg. *Hoc edictum*. 6. §. 2. ff. de his, qui effuderint &c.

(b) L. *Prætor*. 1 ff. eod. tit.

Nihilominùs, quoniam nonniſi pertinent ejuſmodi Leges ad diſciplinam politicam atque externam; verè dici poteſt, cùm Dominus culpæ, quam admiſit ſuus ſervus, aut quilibet alius de numero eorum, qui ſunt ipſius Domeſtici, & in ædibus, quas ipſe occupat, actu commorantur neque conſcius eſt, neque nllâ ratione particeps; eum ad nullam in foro conſcientiæ teneri damni compenſationem, donec ad eandem fuerit in judicio condemnatus: atque etiam in eo caſu jure juvari, ut poſſit ad eum recurrere; qui prædictam culpam commiſit, & cui incumbit ex ipſo jure naturali damnum, quod ex eâdem fuit ſubſecutum, reſtituere. *Cùm autem Legis Aquiliæ actione propter hoc quis condemnatus eſt*, inquit Lex (c), *merito ei, qui ob hoc, quod hoſpes, vel quis alius de cœnaculo dejecit, in factum dandam eſſe Labeo dicit adverſus dejectorem: quod verum eſt.*

(c) Cit. L. *Si vero*. 5. §. 4. eod. tit.

Ea dictis ſequitur, 1. Blandinam ex debito conſcientiæ obligari, ad reſtituendum damnum, quod recepit illa Matrona, cujus veſtem infecit atque inquinavit. 2. Theodato ipſius Domino nullam importari in foro conſcientiæ ejuſdem damni reſarciendi obligationem, donec eadem ei ea ſententiâ Judicis fuerit irrogata. 3. In eo etiam caſu ei ſuccurrere actionem in ipſam Blandinam.

CASUS CLXXXI.

Polybius, cùm duodecim anates feras retibus captas apud ſe per unum menſem ſervaviſſet; ac nutriviſſet in ſepto quodam diligenter admodùm clauſo: januam iſtius cuſtodiæ obmiſit ancilla ejus obſerare; atque in vicinum ſtagnum prædictæ anates evolaverunt. Poſt aliquos ab illinc dies eo unâ ſclopeti amplioris emiſſione Caïus ex ſupra memoratis anatibus ſex occidit. Quarum ab eo Polybius ſtatim repetiit reſtitutionem aut ſolutionem: verùm eandem ipſi Caïus omnino negavit. Nùm iſte nititur aliquo Juris fundamento?

Respons.

Nullâ omnino ratione Caïus tenetur, neque ad prædictas ſex Anates Polybio reſtituendas, neque earum pretium. Licèt namque jure gentium earumdem verum Dominium Polybius eo ipſo acquiſiverit; quò primùm incepit eaſdem poſſidere; quoniam nullius antea juris erant, juxta hæc Imperatoris Juſtiniani verba (d): *Feræ igitur, beſtiæ & volucres & piſces; id eſt, omnia animalia quæ mari, cœlo & terrâ naſcuntur, ſimul atque ab aliquo capta fuerint; jure gentium ſtatim illius eſſe incipiunt;* nihilominùs earumdem proprietatem non retinuit niſi eo tempore, quo eaſdem poſſedit; & earumdem deſiit eſſe Dominus eo ipſo, quò evolaverunt & ſeſe in naturalem libertatem receperunt. In eo etenim caſu juri poteſtatique primi occupantis rurſum fiunt obnoxiæ. *Quidquid autem eorum ceperimus*, ait Lex loquens de feris animalibus (e), *eo uſque noſtrum eſſe intelligitur, donec noſtrâ cuſtodiâ coërcetur. Cùm verò evaſerit cuſtodiam noſtram, & in naturalem libertatem ſe receperit; noſtrum eſſe deſinit & rurſus occupantis fit.* Cui conſentiunt plurimæ aliæ Leges, atque imprimis, quæ ſequitur (f): *Naturalem autem libertatem recipere intelligitur, cùm vel oculos noſtros effugerit, vel ita ſit in conſpectu noſtro, ut difficilis ſit ejus perſecutio.*

(d) Lib. 2 Inſt. tit. 1. §. 12.

(e) Leg. *Quod enim* 5. §. 2. ff. de acquirendo rerum Dominio l. 41. tit. 1.

(f) L. *Naturalem* 5. ibid.

At non eâdem ratione judicandum eſt de cæteris animalibus cicuratis atque Domeſticis, quales ſunt communes Anates, Gallinæ Indicæ, Anſeres atque etiam Columbæ. Quanquàm etenim poſteriora iſta animalia, aves ſint minùs cicuratæ, non tamen fera cenſentur, niſi cùm, ut anteà conſueverant, deſinunt ad columbarium Domini ſui revolare.

Operæpretium quoque eſt obſervare, in ordinem ferarum animalium recenſendas eſſe apes, quarum proindè examina nullius ſunt juris, donec in alvearibus concludantur; & in primam ſuam libertatem reſtituuntur, ubi primùm ex alvearibus, in quibus incluſæ retinebantur, evolaverunt, abſque eò quòd proprietarius jure poſſit eas ſibi tanquàm ſuas aſſerere.

CASUS CLXXXII.

Conradus, cùm ſibi in domo ſuâ ſeu in horto ſuo aquâ opus eſſet, ibidem fodendum puteum curavit, qui plurimis fontibus undequáque ſcaturiens, copiam aquæ dedit ingentem; ſed puteum vicini ſui; aut fontem qui plurimam afferebat abundantiam aquarum ipſius uſibus neceſſariarum exarefecit. Numquid obligatur, ad afferendam vicino prædicto, qui eâ de re graviſſimam habet querimoniam, aliquam damni reparationem?

Respons.

Immeritò prorſus vicinus iſte Conradi conqueritur, neque quidquam ei in propoſito caſu debetur damni compenſationis: nam 1. licet proprietario novum ædificium, quod ſibi libuerit, in proprio ſuo fundo exſtruere, modò animus abſit nocendi proximo, & adſit urgens aliqua neceſſitas. 2. Quia penuria aquæ, quæ contingit puteo vicini, propriè loquendo, caſus merè fortuitus eſt, quem debet pati: aut curſûs ipſius naturæ conſectarium eſt, in quem rem ipſam reſtituere jus habet, qui ipſi rei affert mutationem. Quod tamen ſic intelligendum eſt, modò non afferatur iſta mutatio, vel iſtud novum ædificium non exſtruatur, prohibente aliquâ Lege, vel Conſuetudine, aut aliquo tandem titulo eidem adverſante.

Quæ deciſio fundamentum mutuatur à Lege, quæ ſic habet (g): *In domo meâ puteum aperio, quo aperto, venæ putei tui præciſæ ſunt: an tenear? Ait Trebatius, non teneri me damni infecti: neque enim exiſtimari, operis mei vitio damnum tibi dari in eâ re, in quâ jure meo uſus ſum.*

(g) L. *Fluminum*. 24. §. 12. ff. de damno infecto lib. 39. tit. 2.

Diximus: *Modò animus abſit nocendi proximo, & adſit urgens aliqua neceſſitas.* In eo namque caſu culpam contraheret, ſi novum iſtud ædificium cum malo animo exſtrueret; juxta quod declaratur alia Lege ſic ferente (h); *Marcellus ſcribit, cum eo, qui in ſuo fodiens, vicini fontem avertit, nihil poſſe agi, nec de dolo actionem. Et ſanè non debet habere; ſi non animo vicino nocendi, ſed ſuum agrum meliorem faciendi, id fecit.* Adeo ut in memorato caſu poſſet in

(h) L. *Si tamen*. §. 12. ff de aquâ & aquæ pluviæ arcendæ lib. 39. tit. 3.

ipſum

ipſum Conradi vicinus actionem intendere; quo juſtam ſibi damni compenſationem, quam non poteſt ullo jure Judex denegare, ab eo præſtari ex damnatorio aliquo judicio obtineret. Siquidem æquitas non patiatur, Judicem alterius malitiæ nec indulgere, nec ſavere: *Neque malitiis indulgendum.* Ut habet Lex ſuperiùs allegata. (*a*)

(*a*) Leg. *In fundo.* 18. ff. de rei vindicat. lib. 6. tit. 1.

Poteſt iterùm hæc noſtra deciſio plurimùm confirmationis ac roboris accipere ex ſententiâ Cabaſſutii, (*b*) qui principio iſto, quod apud omnes paſſim recipitur atque comprobatur, in probationem ejusdem rei memorato, *non videtur injuriam facere. qui utitur jure ſuo*, quod principium autorem habet Innocentium III. & legitur in (*c*) unâ quâdam ex ipſius Decretalibus, quam inſcribit Epiſcopo Florentino; addit, ab antiquo quodam veteris Eccleſiæ Doctore plurima, quæ depromuntur ex ſacris paginis, in confirmationem ejusdem veritatis exempla cumulari. En quâ ratione habet laudatus magni nominis Oratorii Sacerdos. *Bonâ fide & convenıente moderatione.... ſimul concurrentibus, excluditur peccatum: & nulla eſt damni alieni reparandi obligatio. Inter ſanctos veteris Eccleſiæ Patres hoc ipſum luculenter docet admirandus ille Sanctus Petrus Alexandriæ Epiſcopus & Martyr in ſuo Canone* XIII. *Idque firmat pluribus ex ſcripturâ deductis exemplis.*

(*b*) Joan. Cabaſſut. Juris can. theor. & prax. l. 6. c. 24. n. 1.

(*c*) Innoc. III. in cap. *Cùm Eccleſia.* 11. de Electione & Electi poteſt. lib. 1. tit. 6.

Plurimas alias probationes ſilemus, quas laudatus autor repetit ex legibus Digeſti & Codicis, ut prædictam confirmet deciſionem; ſatiſque habemus unicam tantummodò legem referre, ex quâ luculenter evinci videtur, poſſe quempiam proprio ſuo jure uti etiam in damnum ſui vicini, & in quâ fertur, eum, qui murum exſtruxit, ut averteret aquas de ſuo fundo, ad nullam prorſus erga vicinum ſuum obligari damni compenſationem, licèt propter constructum iſtum murum aquæ in fundum ipſius effunderentur: *Idem Labeo ait*; quæ ipſiſſima ſunt verba citatæ legis, (*d*) *Si vicinus flumen, vel torrentem averterit, ne aqua ad eum perveniat: & hoc modo ſit effectum, ut vicino noceatur, agi cum eo pluviæ aquæ arcendæ non poſſe: quæ ſententia verior eſt, ſi modò non hoc animo fecit, ut tibi noceat; ſed ne ſibi noceat.* Ex quibus rectè colligitur, ſiquidem Conradus in horto ſuo, vel in areâ ſuâ ſolâ propriæ ſuæ utilitatis gratiâ, puteum aperuerit, neque quidquam in eo intenderit nocere vicino ſuo, eum poſſe proprio ſuo jure uti abſque ullo peccato, & abſque ullâ, quæ ei incumbat eâ de re, damni reparandi neceſſitate.

(*d*) Leg. *In ſummâ.* 2. §. *Idem Labeo.* ff. de aquâ & aquæ pluviæ arcendæ.

CASUS CLXXXIII.

Tarbulus, cùm ex unâ ſclopeti brevioris emiſſione Sylveſtro vulnus graviſſimum ac periculoſiſſimum intulerit non quidem ex meditatâ malitiâ; ſed ex eâ, quæ neminem ſapientem nec diligentem decet, imprudentiâ atque culpâ; petit utrùm ſibi coram Deo, necdùm accedente ſententiâ Judicis, incumbat obligatio reparandi damni, quod iſti viro ex præfato vulnere inductum eſt?

Respons.

Cenſet Innocentius IV. (*e*) Virum in iis rerum circumſtantiis poſitum, in quibus Tarbulus reperitur, ad nullam obligari damni compenſationem. Sic autem habet laudatus Summus Pontifex in ſuo, quod ſcripſit in Decretales Commentario. *Si autem culpâ, vel negligentiâ ſuâ dedit quis damnum; ut ſi bene non cuſtodivit ignem, ut ad domos aliorum vagaretur, tunc tenetur actione legis aquiliæ... ſed tamen in foro pœnitentiali non videtur, quòd teneatur, ad emendam damni: & pœna eſt ei imponenda de negligentiâ, non pœna de damno... Lex autem Civilis, quæ intendit circa conſervationem patrimoniorum, conſtituit, quòd etiam ad reſtitutionem damni tenetur. Item bene fatemur, quòd ſi aliquo modo intenderet per ignem dare damnum, etiam tunc in foro pœnitentiali condemnaretur, & idem dico, ſi non intenderet, ſed lata culpa eſſet, ut ſi ignem projiceret in domum plenam ſtipulâ.* En quâ ratione cenſet appellatus Summus Pontifex.

(*e*) Innoc. IV. ad lib. 5. Decretal tit. 12. de homicidio. cap. *Sicut dignum.* v. 4. & 5.

Cujus tamen ſententiam plurimi non infimi nominis interpretes non ſequuntur: propterea quòd illa, quam ſtatuit, diſtinctio ipſam Decretalem, in quam interpretationem habet, non vindicet ſibi conſentientem. Sermonem enimverò generalem facit de quâcumque culpâ, nullâ adhibitâ exceptione, neque factâ levem inter culpam, & eam, quæ gravis eſt, diſtinctione.

Iſtam verò ſententiam Innocentii IV. Celeberrimus (*f*) Archiepiſcopus Panormitanus miratur omnino ſingularem, quin etiam dubitat admodùm, num in eâ rerum circumſtantiâ neceſſariò ſit adhibenda forum interius inter & exterius diſtinctio; ſiquidem Lex, ut verbis concepta legitur in Decretali, *ſi culpa*, rationi prorſus conſentanea ſit. *Hoc dictum Innocentii eſt valdè ſingulare.* inquit, *de quo multùm dubito. quòd forus animæ debeat diſcrepare à foro contentioſo: cùm hæc Lex ſit valdè rationalis.* Addit præterea memoratus autor in ſuo, quod compoſuit in eamdem Decretalem, *ſi culpa*, commentario. *Nota primò ex textu*, ait celeberrimus iſte Canoniſta, (*g*) *quòd ex ſolâ culpâ, ſeu negligentiâ, tenetur quis ad ſatiſfactionem damni, etiam de jure Canonico; quantumcumque non habuit voluntatem damnificandi. Et cùm hæc litera loquatur indiſtinctè de culpâ, ſeu negligentiâ: debet intelligi de quâlibet culpâ: quia indefinita æquipollet univerſali. Ergo, quòd in hâc actione legis aquiliæ venit leviſſima culpa de jure Canonico, ſicut de jure Civili, ut infra Leg.* Aquilia. *ff. ad legem aquiliam: & dicitur leviſſima culpa, quando diligentiſſimus homo ſcivisset præcavere.... & facit iſte textus, ſic intellectus contra opinionem Innocentii in caput* ſicut dignum. De homicidio; *& dixi in cap.* Si egreſſus... *ut etiam in foro animæ teneatur ad emendam; licèt ex leviſſimâ culpâ damnum illatum ſit: quia, cùm hæc ſit Lex Principis, & valdè rationabilis & non ſit mera pœna, ex parte damnum paſſi deberet obſervari etiam in foro animæ. Nec obſtat cap.* Inebriaverunt. 15. *q.* 1. *ſuper quo fundat ſe Innocentius: quia ibi eſt mera pœna; ſed hîc eſt intereſſe ex parte patientis damnum.*

(*f*) Panorm. in cap. *Si egreſſus.* 5. de injuriis &c.

(*g*) Idem in cap. *Si culpa.* fin. de injuriis & damno dato.

Quæ quidem Panormitani dicta confirmari poſſunt ex ſequenti Juris effato, quod Gloſſa refert iſtis verbis; (*h*) *Ubi Lex non diſtinguit, etiam nec nos diſtinguere debemus.* Unde ſequitur, ſiquidem Gregorius IX. in Decretali *ſi culpâ*, nullâ ratione diſtinguat inter varias culparum ſpecies, nullam quoque eidem ab Innocentio IV. apponi debuiſſe diſtinctionem. Concludimus ergo, Tarbulum in propoſitâ ſpecie coram Deo teneri, etiam nondùm accedente ſententiâ Judicis, ad integrum damnum, quod eidem ex inflicto ex ipſius imprudentiâ vulnere acceſſit, Sylveſtro reſtituendum. (*i*)

(*h*) Gloſſa in cap. *Cùm contingat.* 36. de officio delegati v. *Probationibus.* in addit. Item argum. Leg. *De pretio.* 8. ff. de publicanâ in rem actione.

(*i*) De Gen. Theol. mor. tom. 6. tract. 8. cap. 5. q. 10.

CASUS CLXXXIV.

Si decederet Tarbulus; num in ipſius hæredem recideret reſtitutionis ejuſdem obligatio?

Respons.

Exiſtimat S. Raimundus, futurum ut, quæ inducebatur defuncto obligatio reſtitutionis in præcedente ſpecie, in ipſius hæredem eadem recideret (a). *Ut autem circa hæredes materia latior habeatur*; inquit ſanctiſſimus iſte de Ordine S. Dominici Religioſus, *notà, quòd quilibet hæres, ſive filius, ſive extraneus, non diſtincto, utrùm raptoris, vel alterius, tenetur jure Canonico ad omnia debita defuncti perſolvenda: ſive fuerint ex contractu, vel quaſi*: (putà ex tutelâ, aut adminiſtratâ alienâ re, nullo eâ de re accepto mandato;) *Si ve ex maleficio*, (ut ex furto, homicidio, aliis-ve criminibus ejuſmodi;) *vel quaſi*: (verbi gratiâ, ea imperito vel imprudenti judicio, ſeu ex eo quòd illatum fuerit ea aliquâ culpâ alienum detrimentum;) *Sive pervenerit res illa, pro quâ debitum fuit contractum, ad eum, ſive non; ſive lis fuerit conteſtata cum defuncto, ſive non.* Quod laudatus Autor plurimis Canonibus ac Decretalibus probat, nimirùm; 16. *q.* 1. (Can.) ſi Epiſcopus. *Extra de pignoribus.* (cap.) ex præſentium. De ſolutionibus c. 1. *&* de *uſuris.* (cap.) tua nos. *Et de raptoribus.* (cap.) in litteris. *Et de ſepulturis. c. ult. &* de *ſententiâ excommunicationis.* (cap.). A nobis, 2. in fine, *& argum. ff.* de condictione furtivâ (Legis) ſi pro fure. §. Condictio.

(a) S. Raimundus in ſum. l. 2. tit. 5. §. 24.

Ex quibus omnibus autoritatum teſtimoniis, quæ eo loci citat laudatus inſignioris notæ Canoniſta; unicam allegabimus tantummodò Decretalem *Tua nos*; ea quâ colligitur, conſultum ab Epiſcopo Placentino Alexandrum III. quânam potiſſimùm ratione agendum eſſet cum filiis & hæredibus fœneratorum, quibus res illicitâ ratione partæ à ſuis autoribus hæreditario jure acceſſerant; reſpondere, eos eodem modo compellendos eſſe, ad reſtituendum quo ipſimet defuncti fuiſſent compellendi. En ſunt verba laudati Papæ. *Tuæ igitur quæſtioni literis præſentibus reſpondemus, quòd filii ad reſtituendas uſuras eâ ſunt diſtrictione cogendi, quâ parentes ſui, ſi viverent, cogerentur. Id ipſum etiam contra hæredes extraneos credimus exercendum.*

Ratio eſt quia prædicti filii ſeu hæredes in bona defuncti ſuccedendo, ſuccedere etiam aliquâ ratione cenſentur in vitium quo defunctus in acquirendis iſtis rebus ſeſe conſtrinxerat; juxta ſequens Juris adagium (b): *hæredis ... ſuccedentis in vitium par habenda fortuna eſt*, adeoque obligantur, ad illud idem diluendum ea congruenti, quæ illis debetur, qui damnum inde fuêre paſſi, reſtitutione; juxta aliam iſtam regulam (c), *ex quâ perſonâ quis lucrum capit, ejus factum præſtare debet*: quippe conſtet, quanquam injuſtitiæ, quam defunctus admiſit, nullatenùs fuerint participes, quin potiùs ejuſdem omnino ſint inſcii; ipſis nihilominùs ejuſdem reparandæ obligationem eo ipſo indui, quò eam incipiunt habere perſpectam, quippe qui hæredum nomine gaudeant ejuſque beneficio; ut declaratur iſtâ aliâ Lege (d): *Cùm hæres in jus omne defuncti ſuccedit, ignoratione ſuâ defuncti vitia non excludit.* Quod eo uſque verum eſt, ut Leges Civiles eandem obligationem importent ipſis etiam furioſis & Infantibus; licèt ejuſmodi ſint, qui non poſſint eorum injuſtitiæ fieri participes, quorum hæreditatem adiverunt (e): *Condictione ex causâ furtivâ & furioſi & Infantes obligantur, cùm hæredes neceſſarii extiterunt; quamvis cum eis agi non poſſit.* Enimverò, ut quis damnum ab aliquo illatum præſtare teneatur, ſufficit eum in ipſius bona hæreditario jure ſucceſſiſſe. *Hæredes conveniuntur ex maleficio defuncti; licèt nihil pervenerit ad eos; quamvis lis conteſtata non fuerit cum defuncto, cùm ad eos bona defuncti pervenerint.* Ita fertur in Gloſsâ (f).

(b) L. *Litigator.* 2. Cod. de fructibus & litium expenſis. lib. 7. tit. 5.

(c) L. *Ex quâ.* 291 ff de diverſis reg. Juris antiq.

(d) L. *Cùm hæres.* 11. de diverſis & temporalibus præſcript. &c.

(e) *Si conditione.* 2 ff. de condictione furtivâ, lib. 13. tit. 1.

(f) Gloſſa in c. *Parochiano.* fin. de ſepulturis. v. *Sed eorum hæredes.* lib. 3. tit. 28.

Obſervandum verò venit circa iſthæc verba S. Raimundi, quæ allegavimus; *Sive lis conteſtata fuerit, ſive non*; eadem non eſſe accipienda, niſi de ſolâ damni reparatione, de quo pars offenſa querimoniam habet; neutiquam verò de mulctâ ſeu pœnâ pecuniariâ, ad quam ipſum hæredem obligari, nullâ ratione cenſemus, niſi, dùm adhuc ei vita ſuppeteret, qui damnum intulit, eadem in judicio poſtulata fuiſſet; quo quidem in caſu eidem ferendæ foret obnoxius, juxta Legem, quæ ſic declarat (g): *Omnes pœnales actiones poſt litem inchoatam etiam ad hæredes tranſeunt.* Atque hæc eſt rei iſtius cauſa, quòd quæcumque pœnalis actio proveniens ex delicto, nunquàm in ipſum hæredem delinquentis competat; juxta certiſſimam atque omnino inconcuſſam juris regulam ſequentem (h): *Eſt enim juris certiſſima regula, ex maleficiis pœnales actiones in hæredem rei non competere.*

(g) L. *Omnes.* 26. ff de actionibus & obligat. l. 44. tit. 7.

(h) Inſtitut. lib. 4. tit. 12. de perpetuis & temporal. actionibus, &c. §. *Non autem.*

Jam inferendum ſupereſt, ſi Tarbulus deceſſeret, non reparatâ injuriâ, quam ex negligentiâ ſuâ irrogaverat; futurum, ut ipſius hæredi incumberet eidem ſatisfacere, priuſquàm quidquam poſſet de ipſius hæreditate ſibi vindicare. Quæ deciſio autores habet Covarruviam, cæteroſque plurimos, qui ſententiæ S. Raimundi inſiſtunt (i).

(i) Didacus Covarruvias à Leyva lib. 3. variar. reſolut. c. 3. n. 7. Colloq. Lucionens. tom. 2. Colloq. 45. q. 1. De Gen. Theol. mor. tom 8. tract. 8. c. 5. quæſt. 51.

CASUS CLXXXV.

Ephidius advertens, ædes Tullii vicini ſui omnino ruinoſas eſſe, atque ex earumdem caſu propriis ſuis ædibus plurimùm forſitan inferendum eſſe detrimenti; eundem juſſit, appellari, de iiſdem vel demoliendis, vel ſaltem fulciendis, ut à quocumque periculo tutus eſſet. At ex nimiâ morâ, quam Tullius attulit, ædes conciderunt & in eandem ruinam ſecum traxerunt partem plurimam ædium, quas Ephidius occupabat: indeque ei damnum emerſit ultra librarum ſex millia, propter plurima tabellarum, operumque ſculptilium genera, quæ confracta fuerunt atque penitùs depravata. Tullio-ne inducitur obligatio ſex millium librarum damni Ephidio reſtituendi?

Respons.

Si Tullio facultates adeſſent, per quas ei licebat, quod imminebat ædibus Ephidii, periculo ratione aliquâ occurrere, & noluerit, ſeu moram fecerit; tenetur, quod inde recepit Ephidius, præſtare detrimentum: juxta iſthæc verba cujuſdam Legis de Digeſto (k): *In eum, qui neque caverit, neque in poſſeſſione eſſe, neque poſſidere paſſus erit, judicium dabo, ut tantùm præſtet, quantùm præſtare eum oporteret, ſi de eâ re ex decreto meo, ejus-ve, cujus de eâ re juriſdictio quæ ea re eſt, cautum fuiſſet.* Adeo ut nihil quidquam eâ de re veniat imminuendum. *In hâc ſtipulatione venit, quanti ea res erit*, inquit alia Lex (l). At verò, ſi præ facultatum penuriâ Tullius non poſſet aut proprias ſuas ædes reſarcire, aut in iiſdem fulciendis quidquam ſumtûs facere; & declaraviſſet in ſuis reſponſis ad ſignificatam ſibi ab Ephidio denuntiationem, ſeſe non habere, unde poſſet eidem ullatenùs ſatisfacere; ſed ab eo ſeſe precibus petere, ut, quas in eam rem impenſas conferre neceſſe foret, vellet ipſemet de ſuo in anteceſsùm ſuppeditare, offerendo, futurum ut in pecuniæ ab eo numeratæ cautionem ſua domus oppignerata remaneret; &, rejectâ ab Ephidio iſtâ conditione, ipſa Domus cecidiſſet; videtur, naturalis æquitatis eſſe, ut Tullius ab eâ damni compenſatione; quam Ephidius ſibi deberi contendit, aut omnino ſolvatur, aut præfatæ compenſationi juſtus ſaltem modus ex ſententiâ Judicis alicujus æqui rerum æſtimatoris adhibeatur

(k) L. *Prætor.* 7. ff. de damno infecto. lib. 39. tit. 2.

(l) L. *In hac.* 28. ff. eod. tit.

Quod

Quod pertinet ad tabellas atque opera ſculptilia, quæ, ut habetur in exponendâ quæſtione, confracta fuerunt atque penitùs depravata, Leges, quæ juris & æquitatis ſibi potiſſimùm vindicant fundamentum, non patiuntur, eorumdem jacturam ad ſtrictos apices æſtimari: quoniam, ut quiddam ſuperflui, eorumdem uſus habetur, adeoque non ejuſdem pretii debet eſſe, cujus habetur uſus eorum, quæ neceſſaria ſunt ad vitam ſuſtentandam; qualis eſt Domus. *Ex damni infecti ſtipulatione*, ait Lex (*a*), *non oportet infinitam vel immoderatam æſtimationem fieri: ut putà, ob tectoria & ob picturas, Licèt enim in hac magna erogatio facta eſt; attamen ex damni infecti ſtipulatione moderatam æſtimationem faciendam: quia honeſtus modus ſervandus eſt, non immoderata cujuſque Luxuria ſubſequenda.*

(*a*) L. Ex damni. 40. ff. eod. tit.

Quæ hîc loci habemus iis non adverſantur, quæ alibi docemus ubi ſermonem facimus de conſtruendo aut reparando intergerino pariete coi vicinus picturas curaverat induci, & ex cujus demolitione nihil ei juris tribuitur, ut quidquam poſſit exigere damni compenſationis: quoniam utitur proprio ſuo jure, de quo nullatenùs poteſt cum eo contendi, qui parietem curat exſtrui; & ſine ejus culpâ prædictæ picturæ pereunt. At verò Tullius in caſu, de quo quæſtio eſt, tenetur in culpâ, proindèque debet Ephidio congruentem afferre damni compenſationem.

Addi denique poteſt occaſione propoſitæ difficultatis, ſi ruinoſa aliqua domus cadat ex fortuito caſu, putà ex eluvione ſeu venti impetu, poſtquàm à vicino de eâdem ſarciendâ proprietarius appellatus fuit, iſtum poſſe condemnari, ad afferendam vicino ſuo damni compenſationem, ſi domus ipſius ex alterius caſu damnum aliquod receperit, nec ruinoſa domus deciderit, niſi propterea quòd eadem omnino dilaceraretur: *Idem ait*, inquit Lex (*b*), *Si damni infecti ædium mearum nomine tibi promiſero. Deinde hæ ædes vi tempeſtatis, in tua ædificia ceciderint, eaque diruerint: nihil ex eâ ſtipulatione præſtari: quia nullum damnum vitio mearum ædium tibi contingit: niſi fortè ita vitioſæ meæ ædes fuerint, ut quâlibet, vel minimâ tempeſtate ruerint. Hæc omnia vera ſunt.*

(*b*) L. Fluminum. 24. §. 10. ff. eod. tit.

CASUS CLXXXVI.

Mauro & Adriano ſimul truſatili pilâ colludentibus in areâ quâdam ſpatioſâ, Bernardus iter habens juxta dictam aream, truſatili pilâ, quam Maurus immiſerat, ſecundùm crus ictus eſt, indèque graviſſimo vulnere affectus, adeo ut neceſſe habuerit per dies integros quindecim lecto detineri, & in vulneris ſibi inflicti curationem Chirurgum acceſſere: quâ de re contendit à Mauro ſibi præſtandam eſſe damni compenſationem. 1. Ei reſtituendo libras duodecim, quas in ſolvendum ſtipendium Chirurgo debitum expendit. 2. Rependendo ei ſimilem pecuniæ ſummam, quam ex ſuo labore fuiſſet lucratus. Maurus verò negat quidquam ei compenſationis afferre. 1. Quoniam animum non habuit, ei quidquam vulneris infligendi; & infortunium iſtud cenſendum eſt, ut caſus omnino fortuitus, quod nullâ proinde ratione præſtare tenetur. 2. Propterea quòd Bernardus videns in Sphæriſterio truſatili pilâ ludi, tùm iter ſuum habebat, ſibimetipſi cavere deberet. Numquid ex prædictis duabus rationibus non ſolvitur ab obligatione duplicis iſtius, quam ab eo repetit Bernardus, damni compenſationis?

Respons.

Eſt hoc loco certiſſimi indubitatique principii receptum, ut, quod ex alterius facto damnum quis patitur, ſive contigerit ex imprudentiâ vel ignorantiâ culpabili, ſeu tandem ex aliquâ alia culpâ quantùmcunque levi, ab eo reparandum veniat, qui locum eidem attulit: Quod quidem patet ex Lege, quæ ſic declarat (*c*): *Injuriam autem hîc accipere nos oportet, non quemadmodùm circà injuriarum actionem, contumeliam quandam: ſed quod non jure factum eſt, hoc eſt contra jus ... igitur injuriam hîc damnum accipiemus; culpâ datum etiam ab eo, qui nocere noluit*: In qua citata Lex concinuit alii ſequenti (*d*): *Interdùm injuriæ appellatione damnum culpâ datum ſignificatur, ut in Lege Aquiliâ dicere ſolemus.*

(*c*) L. Sed ſi. 5. § 1. ff. ad L. Aquiliam. lib. 9. tit. 2.

(*d*) L. Injuria. 1. ff. de injuriis & famoſis libellis. lib. 47. tit. 10.

Ex quibus infertur, Maurum obligari, ad reſtituendum damnum, quod ex ſuâ imperitiâ, vel inconſiderantiâ intulit Bernardo; ſiquidem verum ſit, in eâ re ab eo fuiſſe ei illatam injuriam; & vacando ludo, qui detrimentum proximo poterat afferre, cenſendus ſit culpâ non carere: juxta iſthæc verba alius iſtius Legis (*e*): *Luſus quoque noxius in culpâ eſt.* Quod locum etiam haberet, quanquàm ipſius culpa earum culparum naturam, retineret, quæ appellantur in Jure leviſſimæ (*f*). At verò non ita judicandum foret de eo, qui Sphæriſterium permeans imprudenter eo ipſo tempore, quo truſatili pilâ ibidem luditur, pilâ jam immiſsâ sauciaretur. Ut namque innoxium omnino foret illius factum, qui prædictam pilam nullo cum animo nocendi jaculatus fuiſſet; æquum non eſſet, illum teneri, ad præſtandum ejuſmodi caſum, qui illius tantùm imprudentiæ veniret imputandus, qui voluiſſet ultrò eundem adeo intempeſtivè adire. *Si, cùm alii in campo jacularentur, ſervus per eum locum tranſierit; Aquilia ceſſat*, ait Lex (*g*), *quia non debuit per campum jaculatorium iter intempeſtivè facere. Qui tamen datâ operâ in eum jaculatus eſt utique Aquiliâ tenebitur.*

(*e*) L. Nam Luſus. 10. ff. ad L. Aquiliam.

(*f*) Lege Aquiliâ & leviſſima culpa venit. L. In Lege. 44. ff. eod. tit.

(*g*) L. Item. 9. §. fin. ff. eod. tit.

CASUS CLXXXVII.

Stephanus duplones, nummoſque aureos ſæpè ſæpiùs bonâ fide acceptos, quibus, quod ab Edicto ſtatuitur, pondus deerat, eâdem quoque bonâ fide dedit quibuſdam Mercatoribus, qui eoſdem etiam in alios transferebant, quaſi fuiſſent legitimi ponderis, & abſque eo quòd expenderentur, licèt minùs ſuo pondere legitimo quatuor aut quinque micas aliquandò haberent. Nùm eâ de re inducitur ei obligatio alicujus reſtitutionis?

Respons.

Non exiſtimamus, quando generalis uſus obtinuit, ut non expenderentur nummi aurei, ſed reciperentur atque eâdem ratione in commercio faciendo per manus vulgò transferrentur, ut aliquando vidimus, & etiamnùm videmus fieri; quidquam religionis neque ſcrupuli iis incutiendum eſſe, qui nummos aureos præfatâ ratione de propriis manibus in alienas manus dimiſerunt; neque adeo Stephano eâ de re ullius reſtitutionis inducendam eſſe obligationem. Atque hæc poteſt afferri ratio, quòd uſus prædictos conſenſum tacitum ſibi paſſim vindicet, tùm eorum, qui nummos iſtos in ſolutionem offerunt, tùm eorum, qui eoſdem acceptant; adeoque nemini quidquam injurioſum inde accedat; juxta regulam iſtam Jure Romano maximè comprobatam (*h*): *Nemo videtur fraudare eos, qui ſciunt & conſentiunt*: imprimis verò quando generalis ejuſmodi uſus autoritatem mutuatur ex tacito conſenſu & tolerantione Principis, qui eidem non obſtat, quique certiſſimè obſtaret, ſi quid eâ in re ſibi videretur vel ipſi Regno, vel publicæ rei accedere detrimenti (*i*).

(*h*) L. Nemo. 118. ff. de diverſis reg. juris antiqui. lib. 50. tit. 17.

(*i*) Sambov. tom. 3. caſu 19.

CASUS CLXXXVIII.

Tremerius centum libras olim furatus eſt à quodam, cujus ſibi nec nomen, nec manſio, nec patria perſpecta ſunt. Quid facto opus eſt, ut conſcientiæ debito ſatisfaciat?

Respons.

Dicendum eſt, Tremerium ab obligatione reſtituendæ ſummæ, quam furatus eſt, nullatenùs liberari; quanquàm eum non noſcat, cui jure proprietatis cedat prædicta pecunia; ſed eandem ab eo, quà ratione poteſt, eſſe reſtituendam; hoc eſt, eam conferendo in pios aliquos uſus, ac potiſſimùm in Eleemoſynas eo fine, ut illius, à quo furatus eſt, æternæ ſaluti proſit, ſi vita adhuc ei ſuppetat; aut ſi deceſſerit, juvet ipſius animæ quietem. Ita cenſet S. Thomas: (a) *Si ille cui debet fieri reſtitutio, ſit omnino ignotus*, inquit laudatus S. Doctor, *debet homo reſtituere ſecundùm quod poteſt; ſcilicet dando in Eleemoſynas pro ſalute ipſius, ſive ſit mortuus, ſive ſit vivus, præmiſsâ tamen diligenti inquiſitione de perſonâ ejus, cui eſt reſtitutio facienda.* Et alibi; (b) *Quando incertus eſt dominus rerum ablatarum, pauperes ſunt hæredes: & ideo non deobligatur à debito reſtitutionis, niſi det pauperibus pro animâ illius, cui reſtitutio debebatur, adhibitâ tamen priùs diligentiâ debitâ.*

(a) S. Thom. 2. 2. q. 62. art. 5. ad 3.

(b) Idem in 4. diſt. 15. q. 1. art. 5. quæſt. 4. ad 1.

Alexander III. apertiſſimè favet huicce præſenti noſtræ deciſioni in Decretali, quam inſcribit Archiepiſcopo Salernitano. (c) Declarat etenim, fœneratores, qui non poſſunt eos detegere vel perſpectos habere, quibus injuriam irrogaverunt ex uſuris ſuis ab iiſdem extortis, nec ipſorum hæredes ullâ ratione cognoſcere, obligari, ad reſtituendum pauperibus. *Fraternitati tuæ reſpondemus*, inquit laudatus Papa, *quòd ſive antè, ſive poſt interdictum noſtrum uſuras extorſerint, cogendi ſunt per pœnam, quam in Concilio * ſtatuimus, eas his, à quibus eas extorſerunt, vel eorum hæredibus reſtituere; vel his non ſuperſtitibus, pauperibus erogare; cùm juxta verbum Beati Auguſtini, non remittitur peccatum, niſi reſtituatur ablatum.* Atque id-ipſum idem jam antea docuerat S. Hieronymus, qui ſic habet: (d) *Nemo qui rapit, moriens ſi habet, unde reddat, ſalvatur. Si eorum, quorum fuit, invenire non poterit, Eccleſiæ, vel pauperibus tribuat.*

(c) Alex. III. in cap. Cùm tu. 5. de uſuris. lib. 5. tit. 19.

* Scilicet Lateranenſi III anno 1179.

(d) S. Hieron. in can. Nemo. 4. 14. q. 1.

CASUS CLXXXIX.

Rigobertus ducentas libras debet Dominico, qui ab annis ſeptem aut octo commigravit Aſpahamum in urbem Regni Perſarum principem, quâcum ei nullus eſt uſus. Quidnam obligationis ei incumbit, ut ſuam conſcientiam in tuto ponat?

Respons.

Vir prædictus obligatur, ad ducentas libras Dominico tranſmittendas; ſi ſibi ſuppetat aliquis menſarius, aut alia quædam ratio, cujus ope poſſit eaſdem ad eum commodè transferre: ſi verò res iſta ſit admodùm perdifficilis, nec tentari poſſit, quin ei magnum inde detrimentum inferatur, ſive propter uſuram permutandæ pecuniæ nimiùm ingraveſcentem, ſive propter quamlibet aliam cauſam; aut tandem ejuſmodi ſit, cui tutò confidere nequeat; ab eo deponenda eſt iſtius pecuniæ ſumma apud aliquem, cujus fides ſibi ſit explorata; intereàque debet vel per ſemetipſum, vel per alios certis nuntiis monere de eâ re Dominicum, ut poſſit jubere eandem à depoſitario recipi. Ita cenſet S. Thomas, (e) qui ſic habet: *Si verò ille ſit multùm diſtans; debet ſibi tranſmitti quod ei debetur: & præcipuè, ſi ſit res magni valoris, & poſſit commodè tranſmitti: alioque debet in aliquo tuto deponi; ut pro eo conſervetur, & domino ſignificari.*

(e) S. Thom. 2. 2. q. 62. art. 5. ad 3.

Addit idem S. Doctor alibi 1. (f) *Si ſit res magni valoris; debet ſibi tranſmittere, ſi poteſt commodè: nec obſtat damnum, quod de remiſſione patitur: quia ipſe ſibi cauſa fuit, injuſtè auferendo. 2. Si autem tranſmittere non poſſit, vel res non ſit magni valoris: poteſt eam dare propinquis illius, ſi habet; vel alicui Cœnobio, ſi non habet propinquos, cum proteſtatione tali, quod ei reddere teneantur, ſi requiſiverit, vel unquam comparuerit.*

(f) Idem in 4. diſt. 15. q. 1. art. 5. quæſt. 4. ad 2.

Quod S. Thomas, docet, quantùm ad impenſas, quas admitti neceſſe eſt, ut aliqua pecunia, vel quidvis aliud injurioſè acceptum proprietario tranſmittatur; hoc ipſum tenet Cardinalis Cajetanus ejuſdem S. Doctoris fidus interpres. (g) Poſtquàm enimverò recenſuit opinionem Scoti & Richardi, (h) qui opinantur, non induci tunc reſtitutionis obligationem, cùm, ut eidem fiat ſatis, ejuſmodi veniunt ſumtus impendendi, qui rei ipſius reſtituendæ æquent pretium ac æſtimationem; contendit, eorum opinionem veram non eſſe, niſi quando reſtitutionis obligatio cauſam non habet injuſtam rei ipſius acceptionem: ſed, quando res fuerit injuſtè accepta, incumbere ei, qui injuſtè abſtulit, iis omnibus ſumtibus obnoxium fieri, quos impendi neceſſe eſt, ut ipſa eadem res ad dominum perveniat; iniquum utpote ſit, eum propriâ ſuâ re ſpoliari ex eorum iniquitate, qui eandem ab eo injuſtè abſtulerunt: *Mihi autem videtur diſtinguendum*, ait laudatus inſignioris notæ Cardinalis, *de cauſâ reſtitutionis: an ſcilicet fuerit acceptio injuſta; ut furtum, rapina, uſura & hujuſmodi; vel ſine injuſtitiâ; ut inventio, ſucceſſio, mutuum, depoſitum & hujuſmodi. Nam ſi tenetur ad reſtitutionem ratione furti & ſimilium: tenetur ad expenſas etiam in quadruplum, ſi aliter non poteſt facere, quòd res reddatur domino. Et ratio eſt, quia dominus rei ex eo quòd paſſus eſt furtum non debet damnificari. Conſtat autem, quòd damnificaretur, ſi propriis expenſis deberet recuperare rem ſibi ablatam. Cùm ergò ipſe non teneatur ad expenſas: & fur tenetur ad iteratò ſtatuendum dominum rei in poſſeſſione: conſequens eſt, quòd fur tenetur per accidens, ſcilicet propter accidentem diſtantiam, ad plus damni ſuſtinendum, quàm intulerit alteri.... quia tenetur ad conſummatam reſtitutionem, quæ per accidens exquirit expenſas.... nec debet dominus, qui non potuit rem ſuam ablatam ferre ſecum, pati: pateretur autem, ſi ſine ejus voluntate rem ſuam pauperi, aut alteri daret.* Deindè, quantùm ad caſum acceptionis non injuſtæ, ſic proſequitur. *Si verò tenetur ad reſtitutionem ratione acceptionis non injuſtæ: tunc ceſſante morâ, fraude, atque injuſto, quoad hoc, receſſu debitoris: non tenetur debitor, ad damnum ſubeundum propter reſtitutionem faciendam: etiamſi ipſe ſe abſentaverit: quia jure ſuo utebatur, ſe abſentando propter negotium, aut commodum, quando non erat obligatus ſignificare creditori, ſeu domino, ſuum receſſum.*

(g) Thomas De Vio Cardin. Cajet. in S. Thom. cit.

(h) Scotus & Richard. in 4. diſt. 15.

CASUS CXC.

Clotarius damnum mille nummorum illatum Feſto cur non reſtituat hîc & nunc, tres potiſſimùm cauſas allegat. Primam quidem, quòd, cùm vir ſit nobilis, & tres liberos ſuſceperit, nimirùm unicum filium duaſque virgines teneræ etiamnùm ætatis; non poſſit obligationi prædictæ, niſi cum ſuo graviſſimo incommodo, ſatis facere; quin etiam,

niſi

niſi periculo ſeſe committat illius rerum anguſtiæ, quâ non poſſit vel ipſa vitæ neceſſaria ſibimetipſi ſuppeditare, & propriis ſuis liberis educandis conſulere, quos ad mendicitatem cernere detruſos eum plurimùm omnino puderet. Secundam verò, quoniam, etſi ſibi impræſentiarum ſuppeteret, unde poſſet prædictos mille nummos Feſt . reſtituere; putat, non operæ pretium eſſe futurum, ut eoſdem ei reddat, propterea quòd vir ſit omnium libidinum maculis publicè notus, qui, licèt rem ſuam jam ferè totam abliguriverit, & luſionibus atque luxuriis decoxerit, nihilominùs ejusdem vitæ perditiſſimæ propoſito tenaciter inſiſtit; adeoque, ſi ſummam iſtam præ manibus haberet, eandem intra paucos dies ratione eâdem certiſſimè foret dilaceratorus. Tertiam denique, quia ſibi moraliter impoſſibile eſt reſtitutionis iſtius debitum adimplere, quin proprium ſuum peccatum reddat manifeſtum; ac proinde ſemetipſum infamiâ aſpergat. Numquid ex prædictis cauſis conſcientia Clotarii coram Deo liberatur?

Respons.

Exiſtimamus, ex allegatis cauſis poſſe coram Deo Clotario ſuccurrere legitimam excuſationem. Earum verò quamlibet juvat ſeorſum expendere.

Atque quæ ſe primo loco offert, omnino legitima eſt. Quando namque qui obnoxius eſt alicui reſtitutioni, eandem non poteſt, niſi cum graviſſimo ſuo incommodo præſtare; neque ei, cui reſtitutio debetur, ejuſmodi incommodum ex morâ ſuæ ſibi rei reſtituendæ, inducitur: iſte juxta regulas ipſius chriſtianæ caritatis moræ eidem ultrò conſentire præſumendus eſt. Quod probat S. Antoninus, (a) autoritate Doctoris ſubtilis hoc modo: *Ratio hujus eſt, ſcilicet quod talis reſtitutio poſſit differri: quia ſecundùm Scotum.... creditor, id eſt, qui debet habere, magis debet velle in hujuſmodi caſibus, ut maximum incommodum, ſeu damnum ejus, qui habet reſtituere, evitetur in modicâ reſtitutionis dilatione, quàm ſuum incommodum modicum, vel damnum ex carentiâ ad tempus ſuæ rei.* Et paulò poſt laudatus Sanctus Archiepiſcopus primam rationem allegatam in proponendâ quæſtione memorat ut locum obtinentem legitimæ prorſus excuſationis. *Alius caſus eſt*, loquit, *quando ex hujuſmodi reſtitutione ſubitâ ſequi poſſet mors ſpiritualis, ſeu peccatum mortale probabiliter, reſtituendo, vel familiæ ejus: puta reſtituenda quæ habet aliena, ad tantam venit paupertatem, vel miſeriam, quòd non poteſt vivere, vel providere filiis de victu & veſtitu: & cùm ſint alicujus nobilis conditionis, mendicare nimis erubeſcunt, ab amicis ſufficientiam non inveniunt: laborare neſciunt, vel non poſſunt: quia parvuli, vel infirmi: & ſic reſtituendo, exponitur periculo ipſe cum familiâ ſuâ furandi, vel proſtituendi filias, vel deſperationis, ubi retinendo alienum, cum ipſo ex induſtriâ ſuâ providet & parcit ſibi & familiæ, & diſponitur, ad ſatisfaciendum paulatim. Hoc ſentire videtur Scotus in 4. Henricus in 6. quodlibeto. q. 24.*

(a) S. Anton. 2. part. ſum. Theol. tit. 2. c. 8.

Sylvius, (b) agens de viro ejuſmodi, qui ſupponitur in præſenti ſpecie, eandem etiam opinionem amplectitur. *Similiter*, inquit, *ſi priùs non ſolebat ex mendicata vivere, ſed honeſtam artem exercebat: vel in ſtatu honeſto erat, poteſt ea retinere, quæ omnino videt eſſe neceſſaria, ut ſecundum illum ſtatum priſtinum parcè vivat juxta Baneſium & Salonium. Ratio eſt, quia nemo tenetur reſtituere cum tanto detrimento ſtatûs, juſtè acquiſiti, ut ab eo decidat.* Quem eandem doctrinam tenet quoque Cabaſſutius. (c)

(b) Fr Sylvius in 2.2 q. 62. art. 8 quæſito 1. concluſ. 4.

(c) Joann. Cabaſſut. Juris can. theor. & prax. l. 6. c. 22. n. 2.

Eſt hoc autem quod permagni intereſt obſervare, nimirùm, ſi is, cui reſtitutio debetur, eodem anguſtiæ atque neceſſitatis caſu prematur, quo ille afficitur, qui ſubjacet obligationi reſtitutionis, ejusdem faciendæ iſti potiſſimùm obligationem importari; quemadmodùm docetur à Sylvio: (d) *Si quis verò*, inquit, *non poteſt ſtatim reſtituere, aut debita ſolvere, ſine notabili detrimento ſuarum rerum, vel ſui ſtatûs juſte acquiſiti: poteſt reſtitutionem, ſive ſolutionem differre, donec ſine tali detrimento id poſſit: modò tamen ipſe Creditor non patiatur ejuſmodi damnum. Quæ clauſula ideo additur, quia debitor etiam cum magno ſuo damno tenetur ſtatim reſtituere, vel debita ſolvere, ſi alioquin creditor pateretur gravem jacturam: extra caſum enim extremæ, aut quaſi extremæ neceſſitatis in pari causâ damni, potior eſſe debet conditio creditoris:* Quod ipſum etiam habet Cabaſſutius. (e).

(d) Fr. Sylvius loco cit. concluſ. 3.

Iſthæc verba apponuntur à laudato Theologo: *Extra caſum extremæ aut quaſi extremæ neceſſitatis* Quia, juxta ſententiam illius, *Probabile eſt, debitorem valdè gravi neceſſitate naturæ, licèt non extremâ, laborantem, poſſe differre reſtitutionem: etiamſi creditor in ſimili neceſſitate verſetur: quia talis neceſſitas eſt vicina extremæ, in quâ proindè etiam melior videtur eſſe conditio poſſidentis.*

(e) Cabaſſut. lib. 6. cit. c. 21. n. 3.

Quam ſecundo loco Clotarius allegat, ratio eandem quoque, ſicut præcedens, præ ſe fert cauſam legitimæ excuſationis. Poteſt enimvero reſtitutionem rectè differre vel etiam ipſe, qui præ manibus etiamnùm habet, unde ſatisfaciat, cùm ex faciendâ reſtitutione mortale peccatum aliquod quaſi neceſſariò conſequendum eſt. Atque ita docet S. Antoninus in ipſo loco, quem jam citavimus, ubi ſic proſequitur: *Tunc tenens non eſt detentor injuſtus; nam & depoſitum debet redditione ſtrictiſſimâ, cùm repetitus, reddi... & tamen invito domino, voluntate inordinatâ cùm repetit, ut cum eo malum faciat ſibi, vel alteri poteſt retineri. Et Auguſtinus dicit, quòd multa bona ſunt præſtanda invitis, dùm eorum potiùs utilitati, quàm voluntati conſulitur.* Ex quibus idem Sanctus Archiepiſcopus infert, in iſtis caſibus, in quibus ex reſtitutione majus damnum, quàm ex morâ & dilatione reſtitutionis ſine dubio conjicitur imminere; non urgere *hîc & nunc* reſtituendi obligationem. Putà ſi cui debetur reſtitutio, perſpectum ſit, eum uſurum re ſibi reſtitutâ, in publicum detrimentum, aut, ſi fuerit gladius, qui ſit reſtituendus, eodem ab eo aliquem eſſe interficiendum. *Eſt ergo unus caſus*, ait, *cùm imminet ex hujuſmodi reſtitutione ſubitâ periculum damni incomparabiliter prævalentis damno, quod inde habet creditor ex carentiâ rei ſuæ: putà, cùm ipſe creditor habendo illam rem, ſeu pecuniam, quam quis de ſua retinet; magis poſſet repugnare & prævaleſe contra bonum commune. Nam tunc, ſecundùm Richardum in 4. non tenetur illud reſtituere illi: ſed fideliter reſervare, ut reſtituat ſibi, vel hæredibus ſuis, quando hoc fieri poterit ſine præjudicio boni communis; vel depoſitâ re, illud ita ordinando & providendo, quòd tempore ſuo reſtituatur.*

Tertia denique ratio, quam Clotarius cauſatur, ut, cui obnoxius eſt, poſſit differre reſtitutionem, eſt etiam omnino admittenda, modò veritati conſentiat, nec fictitia ſit. Namque, ita docente laudato S. Antonino, cùm ille, qui rem aliquam furtivam injurioſè abſtulit, non poteſt hîc & nunc eandem reſtituere neque per ſemetipſum, neque per aliam interpoſitam perſonam, niſi

Digitized by Google

niſi cum periculo propriæ ſuæ infamiæ, ex conſcientiâ non obligatur ad reſtitutionem. Ratio eſt, quia, juxta dictum illud ſapientis (a): *Melius eſt nomen bonum quàm divitiæ multæ.* Quoniam ergo tenetur unuſquiſque propriam ſuam famam conſervare; poteſt differri reſtitutio eo uſque, donec ipſa fieri poſſit remoto quocumque famæ & honoris diſcrimine ... *Idem videtur dicendum*, Idem S. Antoninus proſequitur, *cùm ex ſubitâ reſtitutione ille, qui reſtitueret rem ablatam per furtum, vel aliud vitium, detegeretur & inde infamaretur: cùm fama ſit quid nobilius, quam ſubſtantia temporalis .... Cùm ergo quilibet debeat providere conſervationi famæ ſuæ ... poteſt talis differre reſtitutionem ad tempus, quo non deprehendatur in crimine & diffametur: ſi aliter provideri non poteſt.*

(a) Proverb. 22. 1.

Atque eâ potiſſimùm de causâ ſummus Pontifex Innocentius III. (b) declarat, mulierem matrimonio junctam non obligari, ad prolem, quam ex adulterio peperit, marito ſuo manifeſtandam, quantùmcumque inde poſſit detrimenti ipſius liberis de juſto matrimonio natis, cæteriſve ejus hæredibus accedere: propterea quòd ipſa non poſſet nec detegere rei veritatem, nec afferre remedium incommodo & injuſtitiæ, quæ inde ſubſequenda ſunt, niſi propriam ſuam famam obliterando, quæ quoddam bonum eſt ordinis omnino pretioſioris ac multò excellentioris atque ſuperioris cæteris omnibus bonorum divitiarumque theſauris. Quibus præterea licet addere, id juberi ac dictari juſtitiâ naturali, ut rem furtivam inter atque rem reſtituendam æqualitas ſervetur. Porrò ſi, in reſtituendâ furtivâ re aliquâ, incumberet propriam ſuam famam devovere, atque ejuſdem ferre diſpendium, procùl dubio omnino læderetur ac violaretur æqualitas; ſiquidem, ut advertimus, bonum nomen ipſâ ſuâ excellentiâ præſtet cæteris bonis fortunæ. Ergò, cùm conſtat, non poſſe reſtitutionem afferri in caſu propoſito niſi cum jacturâ proprii nominis atque honoris; ejuſdem faciendæ nulla neceſſitas importatur.

(b) Innoc. III. in c. Officii. 9. de pœnit. & remiſſionibus. l. 5. tit. 38.

Quibus ita poſitis, cenſemus 1. Clotarium impræſentiarum non obligari, niſi ad defraudandum de ſuo quidquid pro virili parte ſibi licebit inde comparcere, ut ſibi ſuppetat, unde poſſit reſtitutioni, cui obnoxius eſt, paulatim ſatisfacere: aut ſi nihil queat ſeponere, propterea quòd iniquioribus limitibus eorum, quibus non poteſt ipſa vita carere, coanguſtetur, eum ſic oportere eſſe animo affectum, ut ſincerum propoſitum concipiat in integrum reſtituendi Feſto, ſi ſibi detur aliquandò locus, vel ex contingente aliquâ ſucceſſione, vel ex quâlibet aliâ ratione, potiendi fortunâ minùs coarctata, & habendi, unde poſſit ſatisfacere debito reſtitutionis. 2. Si ſolvendo eſſet debitum, reſtitutionis quo conſtringitur & obligatur erga Fauſtum; & vir iſte pergeret ſeſe in Libidines conſuetas immergere, ac rem ſuam exhaurire; futurum ut poſſet afferre moram prædictis mille nummis eidem reſtituendis; quòad uſque vitæ genus & agendi rationem immutaviſſet; adhibitâ nihilominùs quam, dictare ſuadereque poteſt prudentia verè Chriſtiana, quâcumque cautione, ne fidei filiorum aut hæredum facienda reſtitutio committatur; ne mandatis eâ de re ſibi factis forte deeſſent: cui incommodo ut occurreret, operæ pretium foret, ut deponeret iſtam pecuniæ ſummam apud quoſdam viros perſpectæ omnino fidei atque integritatis, quò ſuo tempore vel ad ipſum Feſtum, vel, eo mortuo, ad ipſius hæredes poſſet pervenire: aut ut faciendæ aliquandò prædictorum mille nommorum reſtitutioni vel teſtamento, vel quolibet alio ſcripto inſtrumento provideret, quod viribus & effectu nullatenùs poſſet defraudari; modò prædicta tentari poſſint abſque propriæ ipſius famæ diſpendio; quemadmodùm facilè prorſus tentari poſſunt remoto quocumque ejuſmodi periculo, ſi caveat, adhiberi ſibi tertium aliquem virum probum, qui rem tacitam ſecum habens, reſtitutioni prædictæ ſatisfaciat.

CASUS CXCI.

Artemidorus Notarius Regius, cui filius eſt unicus tantummodò, natus annos viginti, atque ob ipsâ ſuâ infantiâ mente alienatus, & paralyſi tentatus; rem ſuam totam habet intra quatuor librarum millia coarctatam; atque ex ejuſdem ſummæ debito in alienis variorum quorumdam nominibus eſt. Petit, nùm ſibi rectâ conſcientiâ liceat, in prædicto fundo penſionem alimentariam ſuo filio jure potiori conſtituere, quàm creditoribus ſuis ſatisfaciendo, prædicta nomina diſſolvere?

Respons.

Cenſet Cabaſſutius (c), in ejuſmodi caſu poſſe prorſus aliquem patrem ex alimentariâ quâdam penſione vitæ ſui filii ſubſidiis providere. *Penſio alimentaria pupillorum, aut etiam adultorum filiorum honeſtæ conditionis; ſed corpore vel mente impotentium, ex bonis paternis, aut etiam maternis, præferenda eſt aliis quibuſcumque creditoribus præcedentibus.* Atque in argumentum rei iſtius affert laudatus Canoniſta quandam legem de Digeſto (d), quâ ſcitus, nullam moram interponendam eſſe obligationi conſulendi vitæ neceſſariis, atque alimoniis propriorum filiorum. *Si pupillus ex contractu ſuo non defendatur*, inquit Ulpianus in legem citatam, *ideoque bona ejus creditores poſſidere cœperint: diminutio ex his bonis fieri debet veſcendi pupilli causâ.*

(c) Joan. Cabaſſut juris can. theor. & prax. l. 6. c. 13. n. 5.

(d) L. Si Pupillus 18. inſt. ff. de privileg. Creditorum. lib. 42. tit. 6.

Enimverò in eo repoſitum eſt officium, quod ex ipſo jure naturali incumbit Parentibus ejuſmodi filiorum, qui alioquin remanerent omni vitæ ſubſidio nudi atque ſpoliati, & quibuſcumque extremæ miſeriæ incommodis paterent. Atque ita plurimis Arreſtis Pariſienſis Parlamenti comprobatum fuit atque confirmatum. Quâ de re duo potiſſimùm memorat Georgius Loüet (e), quorum unum latum eſt in primario ſupremi Senatûs Tribunali 14 Auguſti 1599. pro duabus virginibus filiis Domini des Arpentis, quibus alimentaria penſio jure priori ac potiori adjudicata eſt, quàm cautum fuerit ſolutioni creditorum earumdem defuncti Patris; licèt nullatenùs nec corpore nec mente forent impotentes: alterum verò prononciatum eſt pro filio quodam, qui ſuæ mentis non erat compos, anno 1604.

(e) Loüet. lit. A n. 17.

CASUS CXCII.

Fulgosius, cùm animo ſuo jam adjeciſſet, ducentas libras, quas ab eodem fuerat furatus, Frederico reſtituere; accipit, ſuum propriom Patrem in ſummâ quarumcumque rerum inopiâ verſari; de quâ eundem nullâ aliâ ratione liberate poteſt, niſi in ejuſdem gratiam adhibendo ducentas libras, quæ pertinent ad Fredericum. Numquid poteſt ad aliud tempus earumdem differre reſtitutionem, ut indigenti ſuo Patri poſſit aliquid levaminis afferre.

Respons.

Non eſt, unde poſſit in dubium afferri, quin Fulgoſius poſſit in propoſito caſu adhibere ſibiducentas libras, quas Frederico jam erat reſtiturus, ut ſuo Patri ſubſidio veniat,

niat, ſi neceſſitatis extremæ patiatur angoſtias, neque poſſit eidem aliâ ratione ſobvenire. Poteſt etenim atque etiam debet in ejuſmodi caſu ex alienâ re ei opem afferre & auxilium; ſiqoidem tunc ſint omnia jure naturali communia. At, ſeclaſo prædicto caſu, qoi rariſſimè contingit, id ipſom ei nullâ omnino ratione licet, quin immò tenetur ad prædictam furtivam ſummam Frederico reſtituendam. Ita deciditur à S. Thomà, qoi ſic habet. (a) *Aliquis de hoc, quod eſt ſibi proprium debet magis ſatisfacere parentibus,* Thom. q. 62. 5. ad 4. *vel his, à quibus accepit majora beneficia. Non autem debet aliquis recompenſare benefactori de alieno: quod contingeret, ſi quod debet, uni, alteri reſtitueret: niſi fortè in caſu extremæ neceſſitatis, in qua poſſet & deberet aliquis etiam auferre aliena, ut Patri ſubveniret.*

CASUS CXCIII.

Valdradus debet Natali ſommam duorum millium librarum ſibi motuam ab eo creditam, & cujus chirographi cautionem ſcripſit, quâ ſe adſtringit, futurum ut eandem ei pecuniæ ſummam intra tres menſes reſtituat. Quod quidem tempus cùm in integrum abierit, Natalis eum acriter urget de ſolutione præſtandâ: quam Valdradus alioquin afferre nullatenus poteſt, niſi tùm domo ſuâ, tùm ſuis meteimmnis viliori prorſus pretio venditis; & omnino notabili damno inde ſibi conſequenter emergente. Numquid nihilominùs, nihil obſtante damno, qood inde acceptutus eſt, obligatur ex conſcientiâ, ad ſatisfaciendum Natali; præſertim verò ſi Natalis ex morâ ſolutionis tantum ejuſmodi damnum non experiatur?

Respons.

Equidem nedum in foro exteriori valeret, quam Valdradus allegat, cauſa, quin potiùs tanquàm futilis & omnino frivola repudiaretur. 1. Quoniam, ſi in judicio foret admittenda; eâdem ſeſe certiſſimè juvarent quotquot ferè reperiuntur debitores, ut moram ſolutionis creditoribus ſuis injicerent: quod maximum prorſus importaret incommodum, & publicæ rei damno totum omnino cederet. 2. Quia in foro judicii conditio creditoris potior habetur ipsâ conditione debitoris, & Judex ſemper animo præſumit, Creditori ſolutionem urgenti damnum hìc & nunc emergere ex detrectatione debitoris, vel ex morâ, quam ipſe ſibi poſtulat concedi: atque eâ potiſſimùm de causâ ſolent eidem uſuræ debitæ pecuniæ adjudicari, quoad uſque ſolutionem ejuſdem integram acceperit. At verò non ita ſe res habet in foro conſcientiæ, quod ipsâ rei veritate & æquitate omnino innititur: quando namque non ſuppetit debitori, unde ſuo creditori ſatisfaciat niſi cum ſuo notabili damno, ut contingit in propoſito caſu; poteſt, nihil inde violata juſtitiâ, differre debiti ſolutionem. Ratio eſt, quòd creditor ipſo jure naturali teneatur, ad agendum cum ſuo debitore eodem modo, quo eum ſecum ſeſe gerere in ſimili caſu peroptaret. Ut ergo extra omnem controverſiam poſitum eſt, futurum ut, ſi ipſemet foret debitor, nollet urgeri de præſtandâ debiti ſolutione cum ſuo notabili detrimento; cenſendus quoqoe eſt nolle cum ſuo debitore juxta ſtrictos Juris apices ſeſe gerere. Ex qoibus licet inferre Valdradum non obligari hìc & nunc ex conſcientiâ, ad prædicta duo librarum millia, quæ debet Natali, reſtituenda; ſiquidem ei per præſentes, quibus potitur, facultates non liceat eadem ſolvere, niſi maximo ei inde emergente damno, quod nec ipſe Natalis in eâdem rerum circumſtantiâ poſitus vellet experiri. Nihilominùs ſi Natalis ex ſolutionis morâ eidem damno verè futurus eſſet obnoxius; tunc incomberet ipſi Valdrado eidem ſatisfacere, nihil obſtante proprio, quod inde ei inferretur, detrimento, ne illud idem creditori ſuo faceſſeret. *Quia procul-dubia in pari causâ melior hîc in re debet eſſe conditio creditoris, utpote domini, quam ejus, qui alienum ob ſuam penuriam detinet.* Quam iſtius rei Cabaſſutius reddit rationem. (b)

Cæterùm obſervare plurimùm juvat, ſi debitum ex furto, vel quolibet alio delicto proveniret; futurum ut debitor obligaretur, ad præſtandum integrum damnum, qood inde creditori accederet; etiamſi debitori juſta ſuccurreret cauſa, quamobrem hic & nunc non reſtitueret. Eamque obſervationem laudatus autor ſubjicit iſtis verbis. *Si ex delicto: tenetur debitor illa omnia damna & jacturas compenſare creditori: quamvis illa dilatio fundetur in rationabili causâ, ſitque tunc temporis licita. Ratio eſt, quia hæc omnia damna ortum habent ex anteriore delicto, quo debitor quivis obligatur, omnia inde emergentia damna compenſare.*

(b) Joan. Caballr. Juris can. theor.& prax. l. 6. c. 21. n. 3.

CASUS CXCIV.

Duodecim ſocietate conjuncti in quibusdam operibus ad modum Sinenſem & generis omnino recentioris atque exquiſiti conficiendis, cùm neceſſe haberent, ſibi privilegio ſuccurri Regio, cum oppoſitâ clauſulâ quâdam ſibi utili mandatum iſtud faciunt Juvenali, qui eorum ſocietati adoptatur; quòd nempe Duciſſam de S. Paulo, quæ plurimâ gratiâ valet apud Principem & ad cujus gratiam atqoe benevolentiam ipſemet facilem habet receptum, ſupplex adeat ab eâdem petiturus, ut ipſa eo fine velit agere, quo privilegium iſtud iis indulgeatur; ſimolque eam rogaturus, ut, quod ex animo beneficii memori, quod ipſa præſtitura eſt, munus offerre conſtituerent 15000. librarum, illud ipſum gratum habere non dedignetur; inſuper ipſi Jovenali factâ copiâ etiam prædictæ ſummæ aliquid ampliùs adjiciendi, ſi ſibi ita expedire videretur. Juvenalis hoc ipſum mandatum exequendum ultrò acceptat, & conditionem 15000. librarum prædictæ Duciſſæ offert: verùm ipſi eidem ſignificat ſeſe ſperare etiam, futurum ut ipſa ei de iiſdem velit aliquam partem largiri. Propoſitum ſibi negotium ſub prædictis legibus gerendum acceptat Duciſſa, & gratiam petitam obtinet. Cui Juvenalis ſtipulata 15000. librarum defert, atque ab eâdem recipit 3000. librarum tanquàm ex gratuitâ liberalitate, quam ipſa ei vult ultrò rependere. Numquid non legitimè cedit Juvenali prædicta ſumma?

Videtur non legitimè cedere; qui enim ſocietate cum aliis junctus eſt, non niſi ipſius ſocietatis utilitati atque commodo conſulere debet, in negotiis gerendis, quæ ſibi ab aliis ſuis ſociis demandantur.

At ex aliâ parte: 1. Juvenalis non obligatur, ad gratiam & autoritatem, quâ plurimùm valet apud prædictam Duciſſam, in eorum utilitatem gratis impendendas. 2. Societas conſenſit abalienandæ in integrum prædictæ ſummæ 15000. librarum, eâ conditione, quòd exoptato privilegio gauderent; adeoque nihil ipſius intereſt, quòd ipſa eadem vel ipſi Duciſſæ, vel quibuſlibet aliis accedat. 3. Juvenalis multa & magna molitus eſt, & plurima itinera habuit tùm ad aulam, tùm ad alia loca, ut res iſta ſub manus ex ſententiâ ſocietatis ſuccederet; quod ſuo premio, ſuâque mercede procul-dubio non debet defrau-

dari, quâcumque ex parte afferantur. 4. Verùm, quâ potiſſimùm ſeſe juvari putat, ratio eſt, quòd, cùm aliquis munus quoddam affert alicui Aulico, qui plurimâ autoritate valet, ut agat. ad obtinendum aliquod donum, aut privilegium à Principe, ſoleat qui munus recipit, ejusdem ſibi offerenti quandam largiri portionem, ſive quartam, ſive tertiam ipſius partem. Qui quidem uſus pervulgatus eſt, & paſſim recipitur apud pleroſque aulicos. aliunde verò cùm Juvenalis nihil verbis apertis exegerit à præfatâ Duciſſâ, cui tantummodò ſatis habuit ſignificare, quis ſoleret in iis rerum circumſtantiis uſus obtinere; & penès eandem eſſet, plus aut minus eidem largiri, aut etiam nihil omnino rependere; videtur, quam ſpontè tradidit, ac dono dedit Juvenali, prædictam ſummam 3000. librarum tanquàm munus omnino gratuitum ac merè voluntarium eſſe conſiderandam.

Respons.

Non aliâ ratione conſiderandus eſt Juvenalis in ſpecie propoſitâ, quàm quaſi ſimplex inſtitor aut mandatarius ſocietatis, qui mandatum voluntariò ſuſcipit rerum ipſius ſocietatis gratuitò gerendarum, & conſulendi communi eorum commodo, qui in eandem inſtituendam ſimul cum ipſo venerunt: jamverò Mandatarius ejuſmodi, aut voluntarius Procurator tenetur ex conſcientiâ, ad providendum rei, & communi intereſſe ſuorum ſociorum, atque iisdem opem pro virili parte gratis afferendam: *mandatum, niſi gratuitum, nullum eſt*, inquit Lex; (*a*) *nam originem ex officio, atque amicitiâ trahit*: atque eâ de re mandatum, quod gratuitò ſuſcipitur, differt à contractibus locationis & conductionis: *Contraria ergo eſt officio merces: interveniente enim pecuniâ, res ad locationem & conductionem potiùs reſpicit.* Debuit igitur Juvenalis ſuæ ſocietati renuntiare, ſummam 1200. librarum tantummodò fuiſſe ab iſta Duciſſâ acceptatam; quippe conſtet omnino, quanquàm ipſius Socii copiam ei fecerint, eidem ſummæ etiam 1500. librarum offerendæ, vel pecuniæ amplioris, ſi opus eſſet; eosdem tamen præſumendos eſſe id potiſſimùm intendiſſe, ut minus donum eidem afferretur, ſi ſufficiens ac probatum haberet; quemadmodum reipsà contigit. Ratio eſt, quia *in mandato conſideranda eſt intentio mandantis*, inquit Daoïz (*b*) poſt Gloſſam; adeoque prædicta 3000. librarum jure cenſentur ipſimet Societati, neutiquàm verò Juvenali cedere; ſiquidem iſte animo benevolo & amico ſuſceperit res ipſius Societatis gerendas.

(*a*) Leg. *Obligatio.* §. 4. ff. Mandati. l. 17. tit. 1.

(*b*) Daoïz. v. *Mandatum.* 1. Gloſſa in c. *Super eo.* 15. de officio deleg. v. *Intentio.*

Quod reverà eo uſque verum eſt, ut. poſt obtentam gratiam, fateri ſuis ſociis prorſus erubuiſſet, ſibi eâ ratione lucrum obveniſſe 1000. nummorum; quoniam, ſi hoc ipſum iisdem innotuiſſet, certiſſimè eum arguiſſent, quaſi qui defuiſſet tùm bonæ fidei, tùm æquitati, quæ tanquam individoæ comites ſemper debent quibuſcumque conventionibus adeſſe: ut declarat iſta alia Lex de Digeſtu: (*c*) *Bona fides, quæ in contractibus exigitur, ſummam æquitatem deſiderat*: ſed prætereà obligationem ipſi induxiſſent eorum in Ærarium commune referendorum; ad quam obligationem ſubeundam in quibuſcumque Tribunalibus condemnatus fuiſſet, in quibus nullatenùs comprobatur, quidquam inter ſocietate junctos inæqualitatis haberi; juxta principium iſtud Gloſſæ: (*d*) *Iniquum eſt inter Socios, quòd unus conſequatur plus, quàm alter.* Quod citata Gloſſa mutuata eſt à quàdam lege de digeſto, (*e*) quæ idem fert; cui præterea addendum venit, ſi prædicta Duciſſa noluiſſet agere, ut privilegium præfatum indulgeretur, niſi factâ ſibi conditione 16000. librarum rependendarum; profectò non futurum fuiſſe, ut ipſe vellet de ſuo 1000. libras adjicere; ſed è contrariò futurum fuiſſe, ut exigeret eandem ſibi ſummam à ſocietate numerari. Quonam ergo jure juvaretur, ut, qui de ſummâ 1500. librarum detracti ſunt, mille nummos ipſe ſibi vindicaret: atque hoc perverſæ fidei genus habetur, ut veri nominis furtum; ſecundùm iſthæc verba legis alterius: (*f*) *Si tibi centum dedero, ut ea Titio dares, tuque non dederis*, (vel in integrum, vel ex parte, quod unum idemque conſideratur,) *ſed conſumpſeris; & mandati, & furti teneri te Proculus ait.*

(*c*) L. *Bona fides.* 31. ff. depoſiti. vel contra. l. 16. tit. 3.

(*d*) Gloſſ. in can. *Decimas.* 1. 16. q. 7. v. *Honorabiliter.*

(*e*) L. *Verùm.* 43. § 5. ff. pro Socio. l. 17. tit. 2.

(*f*) Leg. *Si mandavero.* 22. §. 7. ff. mandati vel contra. l. 17. tit. 1.

Neque verò, quas Juvenalis opponit in contrarium, rationes eum ſufficienter juvant, ut ſubducatur ab obligatione 3000. nummorum ſuis ſociis refundendorum; Primùm etenim, quanquàm, inſpecto ſummo jure, non teneatur, ad impendendum quidquid apud prædictam matronam autoritatis ac gratiæ plurimùm habet; illud ipſum tamen eo ipſo ei incumbit, ubi primùm ad agendum apud eam ultrò ſeſe obligavit; & promiſit, nihil fraudis ac violentiæ accedente ex parte ſuorum ſociorum, futurum ut quidquid apud illam valeret autoritate, ſocietati potiſſimùm valeret; *Nam obligatio mandati in conſenſu contrahentium conſiſtit*, inquit Juriſconſultus Paulus in lege. (*g*) *Mandatum ſuſcipere nemo cogitur, ſed poſt ſuſceptum neceſſe eſt adimplere*; ait Daoïz; (*h*) & rursùm alibi; (*i*) *Mandatum, ex quo quis ſuſcipit, neceſsè habet conſummare.* Quod probat ex ipsâ Gloſſâ.

(*g*) L. *Obligatio.* 1. ff. eod. tit.

Quam ſecundo loco Juvenalis allegat, ratio nullam præ ſe fert cauſam utilitatis nec commodi, quantùm ad ipſum Juvenalem; verùm etenim eſt, ipſius ſocietatem conſenſiſſe 15000. librarum abalienandis, modo res ex voto ſuccederet, & privilegium ſibi concedi obtineretur; at falſiſſimum eſt, eandem abalienandæ prædictæ ſummæ verbis abſolutis conſenſum præbuiſſe; hoc eſt, vel in gratiam prædictæ matronæ, vel in commodum cujoſcumque alterius; ſiquidem vel ipsâ luce meridianâ clariùs evincatur ex ipſiſſimis verbis, quæ ſocii præfati adhibuerunt, eos præciſè ac determinatè, ſecluſis quibuſlibet aliis, ad ſolam Duciſſam intendiſſe ac reſperiſſe.

(*h*) Daoïz. v. *Mandatum* 4. poſt Gloſſ. in cap. *Joannes.* 19 de teſtamentis. v. *Mandatum.*

(*i*) Id. v. *Mandatum.* 1. Gloſſ. in cap. *Publicato.* 58. de Electione. &c.

Nec valet tertia ratio, ut Juvenalem efficiat immunem reſtitutionis; verum etenim eſt, acceptum ab ipsâ ſocietate referri oportere quidquid expenſæ contulit in itinera facienda, in conducendas ſibi vecturas, cæteraque hujuſmodi. *Impenſa facta per ſocium, occaſione ſocietatis, ſocietati imputantur*, inquit Bartholius in ſummario legis cujusdam. (*k*) *Si quid unus ex ſociis neceſſariò de ſuo impendit in communi negotio*, ait alia Lex, (*l*) *judicio ſocietatis ſervabit.* Sed omniſi modicum quid expenſæ admiſiſſe potuit, quam inter & ſummam ſecretò retentam nulla intercedit proportio.

Quarta ratio, quâ ſeſe potiſſimùm juvari præfato viro videtur, uſum ſibi vindicat iis tantummodò familiarem, qui quidquid ad quæſtum quaquà ratione collineare aptum putant, habent venale: certiſſimum namque eſt, gratiam atque autoritatem non eam retinere rerum conditionem, quæ commercium ingrediuntur, & iis, à quibus ex venditione conferuntur in quæſtum, non aliud accedere, quàm quod *turpe lucrum* appellatur: ejuſ-

(*k*) Barthol. in L. *Cum duobus.* 52. §. 15 ff pro Socio. lib 57. tit. 2.

(*l*) L. *Si unus.* 67. §. 2. ff. eod. tit. L. *Si verò* 12. ff. *Mandati.* & L. *Si mutuam.* 56. §. 4. ff. eod. tit.

ejuſdemque reſtituendi incumbere obligationem; quemadmodùm declaratum eſt à ſacrâ Facultate Theologicâ Pariſienſi in 89. Doctrinæ ipſius articulo, qui concipitur iſtis verbis: *Qui gratiâ & auctoritate, quâ pollent apud Magnates, Magiſtratus, aliaſve abutuntur ad quæſtum, ut aliis Dignitates, Munia, Honoris gradus, vel aliqua officia procurent, peccant, & reſtitutionis lege tenentur.* Ex quibus inferendum eſt, Juvenalem non potuiſſe ſeſe immiſcere ejuſmodi prnpudioſo atque illicito commercio; ſiquidem deberet ſeſe virum integrum ac fidum erga ſuam ſocietatem præbere, & obligaretur, ad conſulendum ejuſdem rei communi, eique ſine ullo fuco ſignificandum, iſtam Matronam ſatis ſibi habuiſſe ſummam 12000. librarum; deinde verò ſi viſum fuiſſet iis, quibuſcum inivit ſocietatem, ei mercedem rependere prædictorum 1000. nummorum ex grato animo tùm ipſius operæ & laboris, tùm collati in ſocietatem officii; eoſdem potuiſſet abſque dubio ſibi vindicare atque retinere; juxta quod fertur in lege ibidem ad marginem indicatâ (a).

(a) L. *Si remunerandi.* 6. ff. mandati, &c.

CASUS CXCV.

Cræso locupleti admodùm Publicano, cùm imperata fuiſſent à Curiâ exactionum, 800. millia librarum; & perſuaſum eſſet, ſibi dimidio plus impoſitum fuiſſe; ipſe Paulinam adivit, quæ plurimâ pollet apud Principem autoritate atque gratiâ, eamque ſupplicibus verbis oravit, ut vellet operam ſuam ponere in procurandâ ei imperati tributi diminutione, conditionem ipſi ferens rependendarum ei 10000. librarum pro unaquâque 100. millium librarum ſummâ, quam ipſa obtentura fuerit, ei condonari. Paulina obtinuit, remitti dimidiam partem tributi, quod Cræſo fuerat imperatum, à quo mercedem retulit 40000. librarum. Nonnè Paulina poteſt prædictam ſummam abſque peccato ſuam facere, eandemque ſibi retinere.

Iſtis autem rationibus in eo culpâ ſeſe carere, ipſa animum inducit, 1. quia nullâ aliâ re familiari ferè gaudet, niſi penſione 8000. librarum, quam ex Regio dono percipit, bonæ fortiſque operæ causâ, quam ſuus Maritus dùm viveret, in ipſo, quo fungebatur primarii Ducis ac principis exercitûs, munere ipſi Regi præſtitit, & totius familiaris rei ipſius in duobus bellis noviſſimè confectis exhauſtæ. 2. Quoniam præfatæ penſionis ſolutionem nunquam niſi ægrè admodùm, & ſæpè ſæpiùs ex parte tantummodò recipit, propter enorme illud debitorum pondus, quo Regnum opprimitur; quin etiam ſibi imminet ejuſdem abrogatio & integra exſtinctio, aut ſaltem notabilis omnino illius extenuatio; ut plurimis aliis ejuſmodi penſionibus contigit. 3. Quo quidem ſeſe dante caſu, omni, quâ valet apud Principem, autoritate ſibi potiſſimùm valere neceſſarium haberet; adeoque eandem impendendo gratis in gratiam Cræſi, ſibimetipſi injuriam inde afferret, quòd ipſa, quâ pollet, autoritatem in proprium ſuum uſum jam poſſet nullatenùs convertere; utpote Principi perſuaſum ſit, eam non ſeſe gratuitò profundere, in officium ejuſmodi viro præſtandum: Numquid non fundamento legitimo nituntur allegatæ rationes?

Responsio.

Eſt hoc indubitati certiſſimique principii loco poſitum ac receptum, quòd non poſſint legibus emtionis & venditionis niſi ea potiſſimùm ſubjici, quæ ex uſu ordinario, qui inter homines plurimùm obtinet, commercium ingrediuntur: Porrò ab omni commercio procul amandantur favor, autoritas, atque beneficia: igitur nullâ ratione poſſunt eadem neque vendi, neque emi. Atque illud ipſum jam in præcedenti deciſione confirmavimus, ac demonſtravimus 89. Doctrinæ articulo, quam juris publici fecit ſacra Facultas Pariſienſis adversùs eos, *qui gratiâ & autoritate, quâ pollent apud Magnates ... abutuntur ad quæſtum.* Quo quidem ſufficienter diſſolvuntur atque quaſi comminuuntur in pulverem futiles illi prætextus, quorum velamento Paulina nititur obtegere, quod ex impenſâ ſuâ autoritate in gratiam Cræſi retulit, lucrum propudioſum. Enimverò ſit ipſa divitiis potens, aut egens; ipſius, quâ gaudet, penſio perſeveret, aut Principis Edicto abrogetur, annihilletur, aut imminuatur, iſthæc nihil quidquam ad præſentem quæſtionem pertinent: quippe, quâ ſibimetipſi ſuſtentandæ valere apud Principem neceſſarium habet, autoritas eam nullâ poſſit ratione juvare, ut quæ naturâ ſuâ commercio prorſus interdicuntur, eadem & negotietur, & in quæſtum turpem conferat. Quòd ſi timeat, ne ſibi aliquandò apud Principem, quâ pollet, autoritate futurum ſit opus, nec eandem poſſit in uſum alterius impendere, quin ex eâdem inde conſeneſcente ſibi detrimenti quid emergat; nihil obſtat, cur eam ſibi ſoli non totam ſervet, ſiquidem ei nihil obligationis inducatur, ejuſdem conferendi, ut ipſi Cræſo proſit.

Aliundè verò, ſiquidem iſti erga Regem à ſupremâ Curiâ 800. millia librarum fuerint impoſita, plurimùm cauſæ eſt, cur conjiciatur, meritò in eum animadverſum fuiſſe iſtâ mulctâ, ſeu propter iniquas, quibus populum vexavit, exactiones, ſeu propter lucrum non legitimum, quod in adminiſtrandis rebus publicis corraſit; atque ſic præſumendum eſt eo potiori jure, quòd, quandò Rex, aut Regia nomine judices præpoſiti ejuſmodi hominum generi pecuniarias mulctas tam ingentes indicunt, iiſdem ſemper reſiduum ſuperſit, quod & ultra eorumdem vitæ neceſſarium, & quæ eos decent, tùm ſortem, tùm originem infinitè propemodùm aſſurgat.

Quod quidem ex ipſomet allegato Cræſi exemplo ſic manet probatum, ut nullus eâ de re locus tergiverſationi relinqui videatur; ſiquidem ſupponatur 1. Cræſum Publicanum fuiſſe prorſus locupletiorem. 2. Ipſi à Curiâ vexationum, imperatis 800. millibus librarum, procul dubio reſiduum ac ſuperſtes ſervatum fuiſſe, unde ſufficienter poſſet vitam ſuam honeſtè, atque pro modo conditionis ſuæ ſuſtinere: ſiquidem nunquàm ſoleant ejuſmodi mulctæ pecuniariæ à Judicibus irrogari, niſi ab iiſdem perſpecta anteà fuerit ac penitiùs explorata illius, cui tributum imperatur, facultatum ac bonorum diligens accurataque deſcriptio, quæ ab ipſo etiam recognita ſit tanquàm juſta ac vera, adhibito etiam ſacramento, fuerit affirmata; præterquàm quòd res occultæ, quas celant, & ſub ementitis nominibus ſibi retinent, ad ingentes omnino ſummas plerùmque conſſentur. 3. Quanquàm nihil bonorum fuiſſet Cræſo relictum, ipſi ſupereſſe ex eâ, quam in ejus gratiam Paulina obtinuit, condonatione trecenta ſexaginta millia librarum, quæ referunt decem & octo millia librarum reditûs annui, præter illud, quod de cæteris bonis aliunde ei ſuppetit, poſt pecuniariam mulctam in integrum perſolutam.

Id igitur in animum inducere non poſſumus, potuiſſe 40000. librarum à Paulinâ legitimè percipi, nec perceptas ab eâdem poſſe licitè retineri; juxta iſthæc verba memorati ſuperiùs articuli Doctrinæ: *Peccant, & reſtitutionis lege tenentur.*

Quod idem dictum volumus de Procuratore rerum domeſticarum alicujus viri præpotentis, qui,

Digitized by Google

qui, nimirùm accedente Corollario, quod aiunt gallicè *un pot de vin*, id eſt, aut ingenti pecuniæ ſummâ, aut dono magni alicujus pretii obtinet, alicui conferri aut aliquod argentarii coarctoris munus, aut aliquam conductionem, vel officium quoddam, vel quandam delegatam juriſdictionem: atque ita de infinitis propemodùm hominum generibus: quippe res ſit extra omnem omnino controverſiam poſita, quotquot ſunt ejuſmodi quæſtus, totidem eſſe injurioſas prorſus atque illicitas acceptiones, adeoque, quibus quâquâ ratione ceſſerunt, iiſdem incumbere eos reſtituere, à quibus acceperunt.

CASUS CXCVI.

Ribierius depoſuit apud Auguſtinum ſummas pecuniæ plurimas, ex quibus univerſis exſurgit ſumma integra 3500. librarum, quam apud ſe depoſitam fuiſſe, tradita eidem chirographi cautione, Auguſtinus non tantummodò teſtificatus eſt; verum etiam prætereà ſcripto retulit in ſuam ephemeridem ipſos dies, quibus ſibi creditæ fuerunt prædictæ ſummæ; quas alias inter appoſuit tres ſummas, unamquamque quingentarum librarum; primam quidem, receptam 2. Januarii; ſecundam verò, 23. Februarii; tertiam tandem, 20. Martii.

Poſt ſex ab illinc menſes, Auguſtinus reddidit ex memoratis pecuniæ ſummis quinque ſummas, ex quibus efficiebatur ſumma 3000. librarum; at videns, à Ribierio ſextam, quæ ſupererat & conſtabat ex quingentis libris, quamque referre caverat in ſuam ephemeridem tanquàm receptam 20. Martii, nullatenùs repeti; ipſi declaravit, apud ſeſe prætereà prædictam ſummam ſupereſſe debitam, atque reſtituendam. Quam Ribierius acceptare dubitavit, quoniam cautiſſimè ſervavit omnes ſyngraphas, quas Auguſtinus ſcripſerat, neque ſextam aliam ſyngrapham apud ſeſe ullatenùs reperit.

Auguſtinus verò, cui perſuaſum eſt, ſextam illam pecuniæ ſummam à ſeſe non fuiſſe in ſuam Ephemeridem immerito ſcripto relatam, quique aliundè diligentiam omnimodam adhibet tractandis propriis ſuis rebus domeſticis, quibus tantummodò totum ſeſe devovet; de recipiendâ prædictâ ſummâ 500. librarum iterùm atque iterùm Riberium urſit; qui toties negavit eandem accipere; proptereà quòd non alias ſyngraphas haberet, niſi quinque tantummodò Schedas, quas omnino diſſolverat ex integrâ ſcripti iiſdem argenti ſolutione; neque quidquam juvante, quam apud ſemetipſum habuerat, diligenti rei iſtius inquiſitione, ut in memoriam ſuam aliquando revocaret ejuſdem indicatas circumſtantias, eo uſque pervenire nequiviſſet, quòd fieret certior, ſibi ſextam illam pecuniæ ſummam deberi; quin potiùs remaneret eâ de re ſemper omnino incertus: numquid, poſitâ iſtâ hypotheſi, poteſt, quas Auguſtinus vult ei reſtituere, recipere 500. libras prædictas?

RESPONS.

Exiſtimamus, à Ribierio deponendam eſſe, quam eâ de re animo concepit, religionem; & percipi poſſe, quas reſtituendas Auguſtinus offert, quingentas libras; atque cenſemus ita, tribus potiſſimùm de cauſis.

Prima eſt: quòd ad verum nullatenùs accedat, nec facile ſit illud ſibi in animum inducere, ab aliquo referri in propriam ſuam Ephemeridem quandam pecuniæ ſummam, quam nullâ ratione debet; ſiquidem rem ſcriberet propriæ ſuæ cauſæ prorſus adverſantem, cui quiſquis conſuevit, quam negotiis alienis, curam afferre diligentiorem.

Secunda verò eſt: quia, cùm articulus iſte ſcripto recenſeatur in codices diurnos Auguſtini, argumentum inde habetur certiſſimum, ab eodem, Ribierio deberi memoratam ſummam 500. librarum: Porrò quod certiſſimum eſt argumentum, potiori jure valere debet, quam ſimplex dubium, & lapſus memoriæ Riberii. Atque reverà quidem faciliùs credere eſt, atque majori cum æquitate locus adeſt conjiciendi, aut ab Auguſtino, cùm à Ribierio recepit prædictam ſummam, ſcriptam non fuiſſe eâ de re ſyngrapham eidem Ribierio tradendam; aut ſi ſcriptam tradiderit, eandem ab ipſo Ribierio ſive cæteris inutilibus ſcriptis permixtam, ſive quâlibet aliâ ratione amiſſam fuiſſe. Quæ ratio nititur principio ſequente: *Contra ſcribentem facit fidem ſcriptura ipſius.* (a) Et iſto alio adagio: *ſcripturæ in dubio ſtandum eſt.* Quod ex ipsâ Gloſsâ deducitur. (b)

Tertia tandem eſt, quòd, ut fert propoſita hypotheſis, Auguſtinus ſit vir miræ omnino diligentiæ in propriis rebus ſuis familiaribus adminiſtrandis, quibus ſolis totus invigilat, totoque animo devovetur; quique adeo cenſendus eſt nihil, niſi ipſi veritati conſentaneum, ſcripto mandaſſe, præſertim verò in re, quæ ſibi plurimum nocuiſſet, ſi vel ungue tenùs ab ipsâ rei veritate diſſenſiſſet.

(a) Daois in Lexico Juris Canon. v. *Scribere.* Id. ibid. v. *Scriptura.* n. 3.

(b) Gloſ. in c. *Illo* vos. 4. de pignoribus. v. *Ex formâ* l. 3. tit. 21.

Quibus rationibus eo lubentiori animo ſtamus, quòd, in dubio, ad eas potiſſimùm rationes attendendum ſit, quæ & communi hominum ſenſu, & ipſo vero ſunt propiores, atque ſimul magis concordant cum uſu rerum ordinatio, qui ſolet præſertim ab unoquoque rei familiaris adminiſtrandæ perito frequentari; adeo ut plurimùm cenſeamus, ad præſentem materiam accommodari omnino poſſe dictum illud Alexandri III. de dubio circà rem aliam ſubortu: *In ejuſmodi dubitatione ad conſuetudinem duximus recurrendum.* Quod principium familiare ſibi vindicat quidam non infimi nominis de Regno Navarræo Doctor, (c) à quo illud idem probatur ex quâdam Decretali laudati Summi Pontificis, (d) qui ſuppeditat eâ de re luculentum exemplum.

(c) Stephan. Doiz. in Lexic. Juriscan. v. *Dubium.* n. 1.

(d) Alex. III. in c. *Cum ſint.* 18. de Decimis. l. 3. tit. 30.

CASUS CXCVII.

Emilsanus, cui 500. librarum ſumma adeſt præſentis ac numeratæ pecuniæ, animo habens, eandem ſibi ſervare integram; & advertens aliundè, futurum ut nummi, quibus affingitur valor centum ſolidorum, per ſpatium unumquodque bimeſtre, ex variis de pretio eorumdem deceſſionibus, imminuerentur, donec juſtum ſuum pretium, quod ad tres libras cum ſolidis decem determinatur, attigiſſent; Joannem adivit intimum ſibi amicum, eumque rogavit, ut vellet ipſius pecuniam acceptare, quo ejuſdem imminutionem declinaret, atque aliquem fidum invenire, qui eandem, juvandæ negotiationis ſuæ causâ, non renueret in commercio ponere, de eâdemque, quibus debebat, præſtare ſolutiones. Joannes ex ſolo animo benè faciendi Emiliano, atque ut ipſius pecuniam ſervaret intactam ab imminutione 150. librarum, quas paſſus fuiſſet ex proximis, quas ſubodorabatur, de pretio nummorum deceſſionibus, quæ reipsà deinde contigerunt; eidem dixit, lubenti animo à ſeſe acceptari prædictas 500. libras, ſed eâ conditione, quòd ſibi non incumberet eidem præfatam ſummam numero eandem reſtituere, niſi poſt elapſos aliquos menſes

menſes ab ultimâ de pretio nummorum deceſſione quæ poſt quindecim aut ſexdecim ab illinc menſes erat obventura ; quod libentiſſimè fuit ab Emiliano comprobatum. A quo Joannes recepit 500. libras, & ſcripto retulit in diurnos ſuos codices, à ſeſe Emiliano deberi dictam ſummam, quam ſibi ab eodem traditam acceperat, ne proximis de pretio nummorum deceſſionibus futurus eſſet obnoxius ; atque ſibi induci obligationem, præfatæ ſummæ numero ejoſdem in illius manus poſt ultimam diminutionem reſtituendæ, juxta pactionem, quæ eâ de re inter ſe & Emilianum oretenùs acceſſerat.

Poſt decem circiter aut duodecim ab illinc dies, Joannes ipſe petiit ab amico ſibi quodam, ut vellet ſuſcipere tùm memoratas 500. libras, tùm ſimul etiam numeroſiores alias pecuniæ ſummas ; quas laudatus amicus tradidit ſuo Notario, qui pecuniam iſtam in res proprias conficiendas totam impendit ; præmiſſâ quoque iſtâ conditione, quòd non obligaretur, ad eandem, niſi poſt ultimam diminutionem, reddendam.

Poſteà verò, cùm incredibilis facta eſſet argenti inopia, & nequiviſſet Notarius, ne minimam quidem pecuniæ ſibi ab amico Joannis creditæ partem refundere : Joannes, cui aliundè obvenit ſumma 2000. librarum, ſtatim incœpit referre trecentos aut quadringentos nummos, quos ceceperat à variis quibuſdam, eâdem ratione causâ, & conditionibus iiſdem quibus ab ipſo Emiliano ; quibus etiam ſcriptas eâ de re propriâ manu ſyngraphas tradiderat, quas voluit reſcindere ac diſſolvere præſenti numeratâ pecuniâ, ut de eorumdem manibus eaſdem reciperet.

Nihil jam Joanni ſupererat ſolvendum præter 500. libras Emiliano refundendas : quas de induſtriâ in ſacculum quemdam recondidit cum animo earumdem ei intra quatuor aut quinque dies reſtituendarum, ſperans, futurum ut ſibi ille intra prædictum iſtud ſpatium temporis occurreret ; verùm, ab ipsâ die poſterâ, pretium nummorum, quod ad tres libras cum decem ſolidis determinatum fuerat, iterùm auxit ad valorem uſque 4. librarum ; adeoque lucrum inde acceſſit librarum circiter 50. Quâ de re quæritur, utri, Joanni ſcilicet, an Emiliano, lucrum cedere debeat ?

RESPONS.

Lucrum inde proveniens debet ad ipſum Joannem redire. Ratio eſt : 1. quia, recipiendo 500. libras, in ſemetipſum ſuſcepit, quæ de pretio earumdem contigerunt, deceſſiones, & quanquàm nummi fuiſſent ad tres uſque libras imminuti, nihilominùs obligatus fuiſſet, ad eandem 500. librarum ſummam Emiliano præſtandam. 2. Quoniam non habendus eſt eâ in re tanquàm ſimplex Procurator, qui debet *rem mandantis utiliter gerere*. Præterquam quòd enim eâ, quâ ratione petiverat Emilianus, ipſius rei utiliter conſuluerit ; poterat prædictam pecuniam conferre in diſſolvenda propria debita ; aut eandem mutuam credere alicui negotiatori, ſeu cuilibet alteri ; tandem penès eum omnino erat vel eam abalienare, aut, quâ ratione voluiſſet, eam undequaque diffundere ; ſiquidem locus alioquin non adfuiſſet agendi, ut ad Emilianum intacta ab omni diminutionis damno, atque integra rediret : adeo ut in caſu propoſito non poſſit iri inficias, quin Emilianus iſtam pecuniæ ſummam, verè ac propriè loquendo, ex quâdam quaſi commodati ſpecie alienaverit, eo ipſo quòd eandem tradiderit Joanni eâ conditione, ut ab eo numero eadem ſibi poſt ultimam de pretio nummorum deceſſionem integra reſtitueretur : & quin ipſe Joannes, qui, nonniſi eandem abalienando, potuit intactam atque integram ab omni diminutione ſervare Emiliano, conſiderandus ſit quaſi debitor mutuatarius ; adeoque ei jus ſuccurrat, ut poſſit jure ſibi vindicare lucrum ex ipſo nummorum incremento provenien, quandiù dictam pecuniam apud ſeſe, vel in ſuâ poteſtate habuerit, ſiquidem tunc temporis res fuerit, cujus dominio gaudebat, quæque conſequenter ei debebat fructum referre. Quod verò obſervatur, nempè Joannem animo jam adjeciſſe reddere Emiliano 500. prædictas libras, quin etiam eaſdem jam eo fine fuiſſe in ſacculum quemdam reconditas ; non obſtat quominùs Joannes earumdem ſemper retinuerit dominium ; ſiquidem de manibus ejus dimiſſæ nundùm eſſent, & eaſdem ſemper deberet Emiliano, qui necdum etiam ab eo eaſdem repetierat. Adeo ut, quemadmodùm obligatus fuiſſet, ad referendam prædictam pecuniæ ſummam, etiamſi contigiſſet ab eo fuiſſe præfatum ſacculum furto ſublatum ; eâdem etiam juris ratione æquum eſt, quidquid incrementi pretio nummorum derepentè acceſſit, in ipſius lucrum vertere.

CASUS CXCVIII.

DIOGENES pauperrimus homo ruſticanus, cùm ad extremam uſque neceſſitatem ſeſe detrudi fuiſſet expertus tempore, quo urgebat rei frumentariæ inopia, neque ſibi ab aliquo ne tenuiſſimâ quidem ſtipis erogatione ſubveniretur ; eo uſque miſeriæ devenit, ut fuerit coactus, ne fame periret, farinam de horreo cujuſdam ſibi vicini piſtoris furtivè ſurripere per aliquot menſes. Cui quidem inopiæ cùm ſucceſſiſſet copioſiſſima meſſis, tùm ex Eleemoſynis, quas recepit, tùm ex proprio ſuo labore congeſſit, unde poſſet vitam ſuam ſuſtentare, quin etiam, unde ſibi liceret farinam, quam furatus fuerat, prædicto Piſtori, qui de rebus domeſticis benè conſtitutus eſt, reſtituere ; at ipſius Parochus eum monuit, ſeſe non exiſtimare, in eo caſu quidquam obligationis ei reſtitutionis impertari. Poteſt ne, rectâ conſcientiâ, conſilio ſui Parochi ſtare ; aut ei-ne incumbit, reſtituere juſtam farinæ iſtius æſtimationem ?

RESPONS.

Non eſt, unde vocetur in dubium, quin Diogenes tutâ conſcientiâ poſſit, quo Parochus ipſius eum juvavit, ſequi conſilium : quanquàm enimverò in eo rectè ſeſe gereret, ſi Piſtori, quod ab eo furtivè ſurripuit, reſtitueret, ſiquidem aliunde per præſentes, quibus potitur, facultates ei liceat ; nihilominùs verum eſt, erga eundem in ſpecie propoſitâ nullius obligationi reſtitutionis eſſe obnoxium. Cujus rei cauſa eſt, quòd, farinam ſurripiendo in iis, quibus premebatur, extremæ neceſſitatis anguſtiis, aliunde Piſtori non incumbente eâdem neceſſitate extremâ, nihil accepit, niſi quod poterat ex ipſo jure naturali ſibi recipere ; quemadmodùm docetur à S. Thomâ (a). qui ſic habet : *quia per talem neceſſitatem efficit ſuum id, quod talis accipit, ad ſuſtentandam propriam vitam.* Quam ſententiam unanimi conſenſu tenent Gabriel (b), Angelus, (c), & cæteri quotquot ſunt Theologi morales.

(a) S. Thom. 2. 2. q. 66. art. 7. ad 2.

(a) Gabriel in 4 diſt. 15. q. 2. art 2.

(b) Angelus v. Furtum. q. 57.

Eſt tamen unum, quod obſervare neceſſe eſt, nimirùm ſi Diogenes, quàm à Piſtore furto abſtulit farinam in integrum non conſumpſiſſet, futurum, ut, quidquid inde ſibi ſupereſſet, vel in horreum ipſius referre, vel aliâ quâcumque ratione reſtituere teneretur: quod idem, extendendum eſt ad quamlibet quoque aliam rem quæ furtivè fuiſſet accepta, urgente extremâ neceſſitate, quæque, eâdem jam non perſeverante, in propriâ ſuâ ſpecie reperiretur apud eum, qui eam accepiſſet, extare; quoniam, ut ait Merbeſius (e): *Neceſſitas id duntaxat juris ſurripienti tribuit, ut rebus ad vitam propagandam neceſſariis; & in alieno ſurreptis utatur, non autem, ut earum proprietatem, depulsâ neceſſitate, ſibi vindicet ... ideoque nemini dubium eſt, quin vir neceſſitatem paſſus, & ab eâ liberatus, rem acceptam & extantem, ſuo Domino & ratione rei acceptæ, etſi non ratione acceptionis, reſtituere teneatur.*

(a) Merbeſius part. 2. ſum. Chriſt. q. 161. n. 23. verſu. *Diſtinguendum eſt.* pag. 604.

CASUS CXCIX.

Eraldus vir nobilitate præſtans de Parœciâ S. Ygoini, cùm deprehendiſſet in ſuis maturis ſegetibus octo ſeu decem porcos, qui pertinebant ad Robertum, quos inde non poterat, niſi cum ingentiori earumdem everſione, abigere; ex iiſdem duos occidit unicâ ſclopeti amplioris emiſſione.

1. Peccavit-ne? 2. Ei-ne incumbit obligatio ex conſcientiâ, refundendi eorumdem pretii Roberto, qui eorum cuſtodiæ neminem præpoſuit, ut procul arcerentur ab omni inferendâ vaſtitate?

Respons.

1. Cenſemus nullatenùs ambigendum eſſe, quin peccaverit Eraldus, privatâ ſuâ autoritate duos Roberti porcos occidendo; ſiquidem in eâ re ſeſe propriæ ſuæ cauſæ conſtituerit judicem, adverſante potiſſimùm iſto Juris effato: *nec in ſuâ causâ poteſt quis eſſe Judex* (b). Quin etiam prohibente lege, quæ ait: *Generali lege decernimus, neminem ſibi eſſe judicem, vel jus ſibi dicere debere* (c); dùm præſertim ei licebat Judicis autoritatem eâ de re implorare, & ab eo obtinere, ſibi congruentem adjudicari damni compenſationem. Debebat igitur ſatis habere, aut abigere de ſuis ſegetibus porcos Roberti, quemadmodùm proprios ſuos porcos expuliſſet; ſi ſic fieri poterat: aut in eum agere nomine injuriarum, & reſtitutionis damni, quod inde paſſus fuiſſet. Atque ita agendum eſſe Lex pronunciat, quæ ſic habet: *Quamvis alienum pecus in agro ſuo quis deprehendiſſet, ſic illud expellere debet, quomodo, ſi ſuum deprehendiſſet, quoniam ſi quid ex eâ re damnum cæpit, habet proprias actiones* (d).

(b) Gloſſ. in can. *De Occidendis.* 8. 23. q. 5. v. *Proſe.* Item Gloſſ. in c. *Irrefragabili.* 13. off. ordin. l. 1. tit. 31. v. *Ceſſaverint.* Et verbo. *Super hoc delegatus.*
(c) L. *Generali.* unic. Cod. ne quis in ſuâ cauſa judicet & lib. 3. tit. 5.
(d) L. *Quintus.* 39. §. 1. ff. ad L. Aquiliam. l. 9. tit. 2.

2. Nihilominùs, ſi damnum, quod Eraldus accepit ex illatâ iſtâ à prædictis animalibus ſegetibus ſuis everſione, exæquetur cum juſto pretio duorum porcorum, quos occidit, ad nullam erga Robertum reſtitutionem obligatur, quoad forum conſcientiæ; ſiquidem conſtet, ab ipſo Roberto damnum iſtud ſibi ex conſcientiâ venire præſtandum; atverò ſi minus, aut majus damnum ea prædictâ vaſtitate fuerit ſubſecutum; potuit, ita docente Baldo, incluſos prædictos porcos apud ſe retinere, quoad uſque à Judice ſibi juſta fuiſſet adjudicata damni reparatio, vel ex amicabili compoſitione eâ de re pactio inter ſe & Robertum interceſſiſſet. Quod omninò congruit ſacris etiam ſcripturarum paginis, legum inſtitutis, & diſpoſitioni Juris Canonici; ut colligere licet ex textibus ibidem ad marginem indicatis (e), & iſtis Gregorii IX. (f) verbis: *Si animalia tua nocuiſſe proponas, nihilominùs ad ſatisfactionem teneris, niſi re dando paſſis damnum, velis liberare te ipſum: quod tamen ad liberationem non ſufficit, ſi fera animalia vel quæ conſueverunt nocere, fuiſſent; & quam debueras, non curaſti diligentiam adhibere.*

(e) L. *Lege Aquiliâ.* cit. L. *Quintus.* ff. cod. & L. *Si ſervus.* 4. de injuriis & damno dato. § *Cæterum.* 16. Inſtitut. de L. Aquiliâ. l. 4. tit. 3.
(f) Greg. IX. in c. *Si culpâ.* fin. de injuriis & damno dato.

3. Si per Conſuetudinem, quæ recipitur in Provinciâ, unicuique liceat ſuum proprium jus in ejuſmodi caſu ſibimetipſi vindicare; nihil Eraldo obligationis incumbit, niſi, quæ ab ipſâ Conſuetudine determinatur; quoniam Conſuetudini legitimè inductæ vis ineſt legis, juxta dictum illud S. Auguſtini ſcribentis ad Caſulanum (g): *Mos populi Dei, & Inſtituta Majorum pro lege tenenda ſunt.* Et iſthæc alia verba Juſtiniani, quæ referuntur in Canone (h). Diuturni mores conſenſu utentium approbati, legem imitantur. Jamverò vigent in Galliâ plurimæ Conſuetudines, quibus eâ ratione agi permittitur. Exempli causâ, quæ in Borbonio agro obtinet (i) fert, ſi à primâ die Auguſti uſque ad vindemias in integrum confectas aut porci in vineis, aut capræ deprehendantur, futurum ut confiſcentur, & dimidia confiſcationis una pars Domino jure juſtitiæ gaudenti cedat, altera autem prædictarum vinearum proprietario; ſi verò non poſſint in eoſdem manus injici, futurum ut poſſint occidi, atque inter prædictum utrumque ex æquâ parte dividi. Iis, quæ modo diximus, totus Navarrus (k) adhæret; en etenim, quâ ratione, propoſitam diſſolvit difficultatem: *Qui aliquod animal domeſticum in prædio ſuo damnum inferens occidit, aut graviter percutit, reſtituere debet: quia non eſt ei jus id faciendi; ſed ſolùm expellendi ab eo, & includendi, donec de damno dato Dominus ejus monitus ſatisfaciat niſi conſuetudo ... vel aliquod ſtatutum contra diſponeret.*

(g) S. Aug. in can. *In his.* 7. diſt. 11.
(h) Juſtinian. in can. *Diuturni mores.* 6. diſt. 12.
(i) Conſuet. Borbon. cap. 22. art. 527.
(k) Navarr. Man. c. 17. n. 120.

Præterea cenſemus, poſſe etiam in caſu propoſito Eraldum ab omni reſtitutionis obligatione ſubduci, ſi, querimoniâ eâ de re inſtitutâ à Domino animalium, in judicio pronunciata ſententia fuiſſet, quâ ab omni præſtandâ damni compenſatione abſolveretur: Jure namque gaudet Judex pœnæ in eum irrogandæ, cujus porci damnum intulerunt proximo; & ille, contra quem judicium dictum eſt, obligatur, ad eidem ſeſe ſubjiciendum.

Tandem videtur, illud prorſus ab æquitate abhorrere, quòd ei reſtitutionis imponatur obligatio, qui ſeu jaculando lapides, ſeu canem in prædicta animalia laceſſendo, de ſuo agro abigit; ſi eadem animalia; eo prorſus inſciente neque intendente, ex præcipiti ſuo in aquas lapſu, vel aliâ quâlibet ratione ſibi mortem ultrò proprietaverint; utpote jure non poſſint in ejuſmodi caſu ei imputari, quæ appellatur in Jure, *culpa lata*; quamque Juriſconſulti habere non dubitant ipſi dolo vicinam: *Animalium verò caſus, mortes, quæque ſine culpâ accidunt ... à nullo præſtantur*, ait Lex (l); neque eadem abigendo quidquam aliud egat, niſi quòd proprio ſuo jure utatur: *Nullus videtur dolo facere, qui ſuo jure utitur*; ut declarat alia Lex (m): *Nemo damnum facit, niſi qui id facit, quod facere jus non habet*; inquit iterùm quædam regula juris (n); adeoque contigiſſet occiſio prædictorum animalium præter ipſius voluntatem, neque ex ullo meditato conſilio, ut ſupponimus; atque conſequenter abſque eo quòd, ex ejuſmodi caſu, culpam ullam contraxiſſet, juxta iſthæc verba ſequentis alterius regulæ Juris: *Fraudis interpretatio ſemper in Jure Civili, non ex eventu duntaxat, ſed ex conſilio quoque deſideratur* (o).

(l) L. *Contractus.* 23. ff. de reg. Juris. l. 50. tit. 17.
(m) L. *Nullus.* 55. ff. eod. t.
(n) L. *Nemo.* 193. ibid.
(o) L. *Fraudis.* 79. ibid.

CASUS CC.

Sisinnius Dominus de quâdam Parœciâ, cùm deprehendiſſet in *flagranti delicto*, Lucianum Ruſticum intra limites prædiorum ſuorum

clien-

clientelarium venantem, ſeu columbas ſoas occidentem; in eundem manus injecit, &, quo inſtruebanır, ſclopetum ampliorem ſeſe in modum bacilli colligentem ei detraxit, minis eidem intentis, futurum ut eum urgeret in judicio, quò tùm ad indictam eâ de re mulctam pecuniariam, tùm ad ſubeondas, quæ ferebantur in Edictis, animadverſiones, eondemnaretur. Qoibus minis Lucianus omnioo perterritus ei repoſuit, ultrò ſeſe conſentire, ab eo retineri ſoum ampliorem ſclopetum, quin etiam eidem numerandorum doorum duplionum aureorum obtulit conditionem, ne ab eo eâ de re apud Judices appellaretur. Conditionem oblatam Siſinnius probavit & acceptavit. Nonne obligatur, ad præſtandam Luciano aliqoam reſtitutionem?

RESPONS.

Arbitramor, qoes Siſinnio Lucianos perſolvit, duos dopliones aureos prædicto Domioo de Parœciâ non legitimè cedere. Ratio eſt, quia præfata pecuniæ ſolutio cenſenda eſt locum habere molctæ pecuniariæ, quam per modum ſatisfactionis de ſuâ eulpâ Lucianus tradit in manus Siſinnii. Jamverò quæcomque mulcta pecuniaria nonqoam debetur, nec proinde poteſt exigi, niſi poſtquàm à Judice fuit inflicta. Unde ſequitur, ſiquidem Siſinnio non liceat, in propriâ ſuâ causâ fungi Judicis autoritate, juxta principium iſtud: *Nec in ſuâ causâ poteſt quis eſſe Judex*; (a) ab eodem non poſſe privatâ ſuâ autoritate ſibi vindicari memoratam pecuniæ ſummam, antequam à Judice Luciano fuerit imperata. Attamen fatendum eſt, ſi ſibi à Luciano fuiſſet illatum damnum, quod ad prædictam ſibi ab eo traditam pecuniam ex æquo attingeret, futurum ut eandem ſibi retinere poſſet, quaſi venientem in juſtam, qnod recepiſſet, damni compenſationem; abſque eo quòd eâ de re neceſſarium foret, intervenire Judicis aotoritatem.

(a) Gloſſa in can. de Occidimus. 8. v. Pro ſe.23.q.5.

Qood pertinet ad ampliorem Sclopetum ſeſe in modum bacilli colligentem; nullâ ratione cenſemus, ejuſdem in caſu propoſito Luciano reſtituendi Siſinnio incumbere obligationem, duabus potiſſimùm de cauſis.

Prima, quâ in eam ſententiam plurimùm adducimur, eſt, quòd, ſiquidem Lucianus ex nullo jure poſſit ſuum in ejuſmodi caſu ſibi Sclopetum ampliorem adhibere; quin etiam illod ipſum ei non liceat attentare, quin animadverſionibus quæ Edictis eâ de re indicuntur, obnoxius evadat; quæ quidem animadverſiones omnino graviores ſunt, quantùm ad eos præſertim, qoi columbas Dominorum Parochialium occidunt: cenſeatur, quippe qui Edicta perfregerit, eidem ſibi detrahendo conſenſiſſe, atqoe eo potiori jure, quòd fuerit in flagranti delicto deprehenſos; namque alioquin, ſi prædictus Dominus repertum ejuſmodi Sclopetum ampliorem apud Ruſticum, quem Ruſticus ille ſuæ domi oon habuiſſet niſi propriæ ſuæ tutelæ caosâ, occupaviſſet; proculdubio teneretur, ad eondem ei reſtituendum; atque vel etiam, ſi renoeret, ad prædictam reſtitutionem condemnaretur juxta pronunciatum 26. Januarii 1666. ab Aquiſextano ſupremo Senatu quoddam Arreſtum.

Secunda ratio, quâ prior omnino confirmatur eſt, quia amplioris ejuſmodi Sclopeti ſeſe in modum bacilli colligentis uſus ſeverè prorſus interdicitur, nec neqoidem ejuſmodi venditare liberum permittitur; adeo ut Dominus, eui Ruſticus occurrit ejuſmodi Sclopetu inſtructus, poſſit, abſque ullâ controverſiâ, eundem privatâ ſuâ autoritate, neque eâ de re ullâ ſententiâ Jodicis neceſſariò accedente, comminuere ac penitùs demoliri.

CASUS CCI.

Andronicus Paroehus de S. Clemente accerſitus ad excipiandam confeſſionem Gerardi, qui poſt habitas ſolemnes Monitorii denunciationes, ut manifeſtus furti 1000. librarum, quod illatum foerat Gabrieli, excommunicatus erat, & in extremis conſtitutus; eum ſacramentaliter abſolvit tùm ab ipſius peccatis, tùm ab excommunicationis vinculo, datâ ab eo ſimplicibus tantummodò verbis fide, futorum ut præfato viro prædictas mille libras, ſimul cum cæteris litis acceſſionibus reſtitueret. Verùm Gerardus poſt horas ab illinc quatuor vel quinque, quæ eum ab ipſâ poſterâ die ſepulchro addixit, phrenitide correptus, non potuit datam fidem exſolvere. Quâ de re quæritur, utrùm Andronicus peccaverit, & teneatur, ad quodeumque damni, qood ex delicto Gerardi emerſit Gabrieli, eidem reſtitoendum?

RESPONS.

Summus Pontifex Innocentius III. ſcribens ad Abbatem de Sanctâ Genoveſâ, & ad Cancellarium Pariſienſis oniverſitatis, (b) declarat, eum, qui vinculo excommunicationis innodatur, abſolvendum non eſſe, niſi impoſitâ eidem obligatione damni, quod intulit parti læſæ, in integrom reſtituendi: *Non credimus ſatisfieri congruè, ut relaxetur ſententia* (interdicti vel excommunicationis,) *niſi ſufficiens præſtetur emenda*, oit laudatus Papa; quibus verbis potiſſimùm fulti Doctores communi conſenſu docent, Confeſſarium, qui ſacramentaliter abſolvit in propoſito caſu, non adhibitâ diligenti cautione, quâ ſeſe faciat certiorem de congruente & integrâ ſatisfactione, quam excommunicatus ejuſmodi debet tùm ipſi Eccleſiæ, tùm offenſæ parti præſtare; peccare mortaliter contra juſtitiam & inſtituta Eccleſiaſtica; adeoque coram Deo obligari, ad damnum, quod inde Proximus recipit, in integrum reſtituendum.

(b) Innoc. III. in c. *Ex parte*, 23. de verborum ſignificatione, l. 5. tit. fin.

Suæ verò ſententiæ plurimùm autoritatis atque roboris autores prædicti mutuantur ex antiquo quodam Canone deprompto ex Concilio Generali decimo, quod inter Concilia Lateranenſia ſecundum recenſetur, in quo Innocentius II. (c) ſermonem faciens de quodam incendiario, declarat, futurum ut, qui eundem præſumpſerit abſolvere non anteà compulſum ad reparandum damnum, qood intulit, Archiepiſcopus, vel Epiſcopus ipſemet eidem damni compenſationi fiat obnoxius, & per annum integrum ab Epiſcopali officio ſummotus: *Excommunicetur*, inquit, *& ſi mortuus fuerit incendiarius, Chriſtianorum careat ſepulturâ, nec abſolvatur, niſi priùs damno, cui intulit, ſecundùm facultatem ſuam reſarcito, juret, ſe alterius ignem non appoſiturum... Si quis autem Archiepiſcopus, vel Epiſcopus hoc relaxaverit, damnum reſtituat, & per annum ab Officio Epiſcopali abſtineat.* Quibus verbis alienum omnino foret opponere, agi potiſſimùm in citato Concilio de iis, quæ pertinent ad judiciarias externi fori formulas; neque enim minor obligatio Confeſſario inducitor in foro pœnitentiali agendi, ut Jus proximo reddatur, quàm Judici, in foro externo.

(c) Innoc. II. in can. *Peſſimam*, 32. 23. q. 8.

Juvat igitur inde concludere, Andronicum ex peccato graviſſimo tùm ipſi juſtitiæ, tùm officio, quod ſibi incumbebat, prorſus defuiſſe; atque ſi Gabriel nequeat quidqoid damni recepit, quod ſibi non fuit reſtitutum, recuperare; non

poſſe

poſſe prædictum Parochum ab obligatione ejuſdem in integrum reſarciendi ullâ ratione vindicari ; quippe qui ex imprudentiâ ſuâ, nimiâque*, quam adhibuit, facilitate, in causâ unicâ ſit, cur non fuerit eidem ſatisfactum ; & plurimùm deceret tùm ipſam æquitatem, tùm illud obſequium, quo ſeſe totum debebat Eccleſiaſticis inſtitutis morigerum præbere, quòd Gerardo imponeret obligationem reſtitutionis, quam promittebat, nullâ datâ morâ hìc & nunc adimplendæ ; aut ſaltem, ſi non poſſet in ipſomet temporis articulo præſtari ; quâcomque neceſſariâ ratione ſaltem præcavendi atque conſulendi executioni datæ ſuæ fidei, priuſquam eum ſacramentaliter abſolveret. Quæ quidem plurimùm confirmationis poſſunt recipere ex eorum exemplo, qui quoniam indormierunt rerum enunciatarum in aliquo Monitorio detegendæ veritati ex ſuo ſilentio in causâ ſunt, quamobrem queribunda pars damnum patiatur ; neque enim poteſt ullatenus in dubium vocari, ſiquidem contrahant cauſam damni, quod eadem experitur, quin ipſis incumbat, illud idem in integrum compenſare ; quemadmodùm docet S. Carolus in ſuis ad Confeſſarios inſtitutionibus, juxta principiom, quod S. Thomas adhibet (a), de iis agens, qui ſunt obnoxii obligationi reſtitutionis ; quo quidem principio plurimùm innititur Illuſtriſſimus d'Aranthon d'Alex olim Genevenſis Epiſcopus in Paſtoralibus ſuis enodationibus, (b) in quibus ſummoperè demandat Confeſſariis ſuæ Diœceſeos, quatenùs ſubditos ſibi populos curent prædictam obligationem docere : atqui quiſquis Parochus, cui excidit non imponere alicui, qui in eâdem rerum circumſtantiâ reperitur, in quâ ponitur Gerardus, præſtandæ in ipſo temporis articulo reſtitutionis obligationem, non minus damnum infert parti querimoniam habenti, quam qui nmittit eandem, quibus indiget, ſibi compertorum indiciorum auxilio juvare ; quin etiam jure contendi poteſt, eundem ſeſe majori culpâ conſtringere, propter eam, quâ Eccleſia eum inſtruit, in ipſum excommunicatum, qui ipſius opem implorat, autoritatem in ejuſmodi circumſtantiâ rerum exercendam.

(a) S. Thom. 2. 2. q. 62. art. 4.

(b) D. d'Aranthon d'Alex Epiſcopus Genevenſis, tom. 2. part. 3. tit. 6. cap. 3.

CASUS CCII.

Tatianus 20000. Librarum fœnori dedit Jacobo uſuris quincuncibus ; cui Jacobus inde retulit per integrum quinquennium annuam 1000. librarum penſionem ; quo quidem elapſo tempore prædictam penſionem extinxit, refusâ Tatiano ſortis ipſius integrâ præſtatione. Cùm primum de fœnoris ratione pacti ſunt, neque per totum quinquennii tempus, quod ſubſecutum eſt, & per quod Jacobus pecuniæ fœnori acceptæ penſionem 1000. librarum quolibet anno perſolvit ; neque etiam quando Jacobus integram refudit Tatiano ſortis 20000. librarum præſtationem, nulla de decimo denario, quem tunc temporis Regi ſolvere Proprietariis incumbebat, neutrius mentem ſubiit cogitatio ; adeo ut de ſorte, quam Tatiano rependit, nihil quidquam Jacobus eâ de re deduxerit. Poſt elapſum aliquid temporis à confectâ iſta ſortis præſtatione, Tatianus, cùm ſecum reputaviſſet, ſibi per unumquemque annum penſionem mille librarum fuiſſe numeratam, non reſtitutâ Jacobo parte pro decimo denario obtingente, quæ ad 100. libras aſſurgebat, & timeret, ne ejuſdem ei rependendæ ſibi induceretur eâ de re ex conſcientiâ obligatio, ſibi inde religionem adeſſe, ei ſignificavit ; cui reſpondit Jacobus, equidem futurum fuiſſe, ut ſibi decimus denarius in mentem non veniret ; verùm nihilominùs, ſi putaret, ſeſe obligari, ad eundem illi referendum, ſeſe, ad eundem recipiendum omnino paratum eſſe. Quâ de re quæritur, utrùm Tatianus teneatur, ad reſtituendas Jacobo prædictas illas decimi denarii partes, quæ pro prædicto quinquennio ſummam efficiunt quingentarum librarum ?

Respons.

Antequàm propoſitæ quæſtioni ſua ſit reſponſio, obſervandum eſt, in Edicto, quod uſum denarii decimi induxit, ferri, futurum ut privatus unuſquiſque poſſeſſionum ſuarum decimam partem Regi perſolvat, & poſſit eandem partem de penſionibus, quas ſuis Creditoribus numeraturus eſt, eo ipſo, quo eaſdem ſolvet, deducere. Ipſiſſima eſt ſumma legis.

Quo poſito, jam eo recidit quæſtio, utrùm Jacobus in eâ, quam Regi tradidit, ſuarum poſſeſſionum deſcriptione, recenſuerit 20000. librarum ſortis, quas mutuas acceperat à Tatiano, & fecerit mentionem de 1000. libris, quas ejuſdem ſortis uſurarum loco ei perſolvebat ; necne. Si nec recenſuerit, nec mentionem fecerit, & Regi decimam bonorum ſuorum partem attulerit, Tatianus decimum denarium ei præſtare tenetur, tanquàm quid ei legitimâ ratione debitum. Si verò & recenſuerit, & mentionem fecerit ; ei circa decimum denarium tributum imperatum erit, deductione facta iſtius decimi denarii de cæteris ipſius bonis ; quo quidem in caſu non incumbit Tatiano eundem illi reſtituere, ſiquidem in prædictâ hypotheſi nihil quidquam eâ de re Regi perſolverit.

Aliundè verò, ſi Tatianus in eâ, quam pro Rege deſcripſit ſuorum bonorum ratione, complexus fuerit 20000. librarum, quas mutuas Jacobo credidit ; & juxta deſcriptam ab eo rationem decimus denarius eidem impoſitus ſit ; nihil reſtituere Jacobo debet, ſiquidem alioquin bis perſolveret, quod prorſus alienum eſt ab intento & diſpoſitione Edicti, quo decimus denarius Regi attribuitur.

Tandem ſi denarius iſte decimus neque à Tatiano, neque à Jacobo ſit ſolutus, ex eo quòd non exactus fuerit ab eo, qui ejuſdem coactioni præpoſitus erat ; ſic affectus animo debet eſſe Tatianus, ut, ubi primùm exigetur, Regi perſolvat.

CASUS CCIII.

Farinacius mirâ dicendi facundiâ Patronus omnino præſtantiſſimus, delatam ad ſeſe cauſam, quam iniquiorem prorſus exiſtimabat, orandam ſuſcepit, atque eandem ſic defendit, illâ, quâ plurimùm pollere conſueverat, adhibitâ arte, quæ ex captioſis & fallacibus cavillationibus, hypotheſibuſque à veritate alienis, atque ad errorem injiciendum accommodatis, vel peſſimis ac deſperatiſſimis cauſis ſimilitudinis veri rationem obtendit ; ut in judicio ſuperaverit. Numquid tenetur ex conſcientiâ, ſummoque jure inſpecto, ad viginti dupliones aureos, quos inde mercedis honorariæ loco retulit, reſtituendos ?

Respons.

Patet omnino, viginti prædictos aureos dupliones à præfato Patrono, adverſante prorſus omni jure, receptos fuiſſe ; atque adeo neceſſariò venire reſtituendos. Neque, ut demonſtretur noſtra deciſio, neceſſe eſt, opem ac ſuffragium implorari Theologorum moralium ; ſiquidem verbis conceptis expreſſa legatur apud S. Auguſtinum, (c) in ipſius epiſtolâ ad Macedonium, in quâ dicit, ejuſmodi Patronum iniquitati ac mendacio patrocinatum fuiſſe, Judici fu-

cum

cum feciſſe, Innocenti, juſtitiamque ſibi vindicanti vim intuliſſe; atque, ſi nihil eidem obligationis induceretur, quod à ſuo Cliente recepit, honorarii reſtituendi; jam ab omni reſtitutionis obligatione, quotquot clanculùm furantur, fore ſubducendos: *Si juſtitia ſinceriùs conſulatur*, inquit laudatus Pater. *juſtiùs dicitur advocato: redde, quod accepiſti, quandò contra veritatem ſtetiſti iniquitati adfuiſti, judicem feſelliſti, juſtam cauſam oppreſſiſti. de falſitate viciſti.. quàm cuiquam in quolibet officio militanti: redde quod accepiſti, quandò, jubente Judice, cuicumque cauſæ neceſſarium hominem tenuiſti; ne reſiſteret vinxiſti, ne fugeret, incluſiſti.. ſed illud cur advocato non dicatur in promptu eſt: quia ſcilicet ita non vult homo repetere, quod Patrono, ut malè vinceret, dedit: ſicut non vult reddere. quod ab adverſario, cùm malè viciſſet. accepit: quis tandem Advocatus, aut ex Advocato ita vir optimus facilè reperitur, qui ſuſcepto ſuo dicat: Recipe quod mihi, cum tibi malè adeſſem, dediſti: & redde adverſario tuo quod, me agente, iniquè abſtuliſti? Et tamen quem prioris non rectæ vitæ rectiſſimè pœnitet, etiam hoc facere debet: ut, ſi ille, qui iniquè litigavit, non vult admonitus corrigere iniquitatem, ejus tamen iniquitatis nolit iſte habere mercedem: niſi fortè reſtituendum eſt alienum, quod per furtum clanculò aufertur; & reſtituendum non eſt, quod in ipſo foro; ubi peccata puniuntur, decepto Judice, & circumventis legibus obtinetur.*

Confirmari poteſt iſta deciſio ex conſequente,
(a) S. Th. 2. 2. q. 71. art. 3. in arg. Sed contra.
quod (a) S. Thomas infert ex iſtis ſacrarum paginarum verbis (b): *Impio præbes auxilium, & ideo iram Domini merebêris.* Ex quibus verbis ſic
(b) 2. Paralip. 19.
S. Doctor arguit: *Sed Advocatus defendens cauſam injuſtam, impio præbet auxilium: ergò peccando iram Dei meretur.* Probat iterùm ſuam ſententiam ſequenti argumento, quod fundamenti loco
(c) S. Th. ibid. in corp.
doctrinam Apoſtoli ſibi potiſſimùm vindicat (c): *Illicitum eſt alicui cooperari, ad malum faciendum, ſive conſulendo, ſive adjuvando, ſive qualitercùmque conſentiendo; quia conſilians & coadjuvans, quodammodò eſt faciens: & Apoſtolus dicit ad Rom. 1. Quòd digni ſunt morte non ſolùm qui faciunt peccatum, ſed etiam qui conſentiunt facientibus.* Atqui, proſequitur S. Doctor, *manifeſtum eſt autem, quòd advocatus auxilium & conſilium præſtat ei, cujus cauſæ patrocinatur.* Deinde ſic concludit: *Unde ſi ſcienter injuſtam cauſam defendit, abſque dubio graviter peccat; & ad reſtitutionem ejus damni, quod contra juſtitiam per ejus auxilium altera pars incurrit.*

Quam eandem & autoritatem, & argumenti
(d) Bellarm. l. 2. de arte benè moriendi cap. 2.
rationem Bellarminus mutuatur à S. Thomâ (d), ut, quam hîc loci veritatem aſſerimus, inconcuſſam efficiat atque omnino certiſſimam; eodemque modo eâ de re Merbeſius (e) argumentatur.
(e) Merbes. tom. 1. part. 1. q. 195. Conclus. 7. Navar. Man. c. 25. n. 28.
Eſt ergo jam extra quamcumque dubitationis aleam poſitum, Farinacium obligari; ad Honorarium, quod pro prædictâ cauſâ agendâ recepit, non tantummodò reſtituendum; verùm præterea, ſi qui iniquè cauſam ſuam abſtulit non ſatisfaciat, ad afferendam ipſius vice integram damni, quod adverſaria pars inde ſenſit, compenſationem.

CASUS CCIV.

Heraclides Advocatus auctor fuit Ludovico ſuo Clienti, qui cum Antonio litigabat, ut alicujus rei veritatem negaret, de quâ à Judice interrogandus erat, illumque monuit, ſi eandem fateretur, certiſſimè futurum ut causâ caderet. Ludovicus ſecutus eſt Heraclidis conſilium, & cauſam obtinuit: tenetur-ne prædictus Advocatus, non ſatisfaciente Ludovico, ad damnum, quod ex perverſo ſuo conſilio Antonio intulit, reſarciendum?

Rzsponr.

Priuſquàm propoſitam quæſtionem ingrediamur, eſt ponendum principium omnino conſtans, atque tùm Jure Canonico, tùm Jure Romano maximè comprobatum; ſcilicet eum, cujus conſilio furtum aliquod admiſſum eſt, ejuſdem furti eâdem ratione teneri manifeſtum, quâ ſi ipſemet illud idem feciſſet: *Conſilio cujus quoque furtum admitti videtur* (f), ait Juſtinianus Imperator;
(f) §. Ope. Inſtitut. de obligat. quæ ex delicto naſcuntur. lib. 4. tit. 1.
ſi culpâ tuâ datum eſt damnum, inquit Gregorius IX. (g) *jure ſuper his ſatisfacere te oportet.*
(g) Greg. IX. ine. Si culpâ. fin. de injuriis & damno dato.

Quo tanquàm indubitato ſemel poſito, reſpondemus, ſiquidem Heraclides ex ſuo, quo Ludovicum adjuvit, iniquiore conſilio cauſa ſit totius damni, quod Antonius paſſus eſt, ipſi ſimul cum Ludovico in ſolidum obligationem importari ejuſdem in integrum reparandi; ſi contingat, à Ludovico, qui prædicti damni cauſa principalis eſt atque primaria, non præſtari eâ de re congruentem damni compenſationem.

Habet hæc præſens deciſio auctorem, Interpretem cujuſdam Conſtitutionis Innocentii IV. qui aderat Concilio generali Lugdunenſi (h).
(h) Gloſſa. in c. Statuimus. 1. de confeſſis in 6. v. Statuimus.
Cujus interpretis en ipſiſſima verba: *Scire ... debes quòd Advocatus, qui docet Clientulum. falſum reſpondere. tenetur adverſario illius damna reſarcire. quæ ab hoc pertulit; putà ex onere probandi, vel amiſſione cauſæ .... unde ſolent Advocati dicere Clientibus: ſic hoc confitearis, cauſam perdes, nec dicunt: ſi negaveris, animam perdes.*

CASUS CCV.

Hyginus ex meditatâ cæde, cujus Petrus & Jacobus ſoli fuère teſtes oculati, Paolum Renati Patrem occidit. De prædicto homicidio, Renato poſtulante, quæſtio in Hyginum inſtituta eſt; atque eâ de re Petrus & Jacobus ſimul cum plurimis aliis apud Judicem appellati ſunt, teſtificaturi veritatem; at ex eis nullus Hyginum in crimen memoratum abduxit. Quâ de re quæritur, utrùm Petrus & Jacobus, qui rei veritatem non ſunt teſtificati, quemadmodùm pro teſtimonio veritatis dicendi obligatio iiſdem imponebatur, tùm coram Deo, tùm coram hominibus, non teneantur ad reſtitutionem erga fiſcum, ad quem major pars bonorum Hygini devoluta fuiſſet, poſtquàm idem fuiſſet capite damnatus?

Respons.

Ut, quæ ſeſe offert hîc loci diſcutiendæ difficultati poſſit majori cum perſpicuitate ſatisfieri; quædam in anteceſſum principia præmittenda ſunt.

Primum eſt, quòd Lex merè pœnalis inducta quidem Civilium Magiſtratuum poteſtate, ſed quæ de conſenſu ſaltem tacito ejuſdem poteſtatis neque uſu recipitur, neque invaluit; nihil quidquam in foro conſcientiæ inducat obligationis: *Lex in nihilo recepta, in nihilo obligat*, inquit Navarrus (i).
(i) Navarr. Man. c. 14. n. 62. v. Decimò.
Rationem autem ſubdit Gratianus (k), quòd Lex equidem ex ſuâ promulgatione naturam legis adipiſcatur; verùm, ut
(k) Gratian. §. Leges. ad can. In iſtis. 3. diſt. 4.
luculenter demonſtrant Decius (l) & Felinus, præterea ſit neceſſe, ut vim habeat obligandi, confirmari eandem eorum acceptione, ad
(l) Decius in c. 2. de conſtit. & Felinus in c. de treuga & pace. n. 13.
quos potiſſimùm pertinet; quæ quidem ejuſdem acceptio, juxta uſum receptum in Galliâ, ex ejuſdem perſcriptione in commentarios ſupremæ Galliarum Curiæ fieri conſuevit. *Leges inſtituuntur;*

, cùm promulgantur ; firmantur, cùm moribus entium approbantur : ſicut enim moribus utentium n contrarium nonnullæ Leges hodie abragatæ ſunt ; ita moribus utentium ipſæ Leges confirmantur.

Secundùm : quòd, cùm ſemel Lex aliqua fuerit juxta receptum uſum promulgata, ſecundùm conſcientiam vim obligandi ſurtiatur, atque etiam ex conſcientiâ cuilibet incumbat eidem ſeſe ſubjicere ; ut ex ipſiſſimis verbis S. Pauli S. Thomas evincit.

Tertiùm ; quòd aliqua Lex poſſit recipi, atque invaleſcere quantum ad certa quædam capita, quantum verò ad alia nec obtinere, nec vim obligandi habere : quo quidem in caſu, quantum ad poſteriora capita non obligat.

Quartùm : quòd Lex eo ipſo deſinat obligare, quo fuit ab ipſo Legiſlatore abrogata, aut ex aliquâ contrariâ conſuetudine, quæ & juſta ſit, & legitimè præſcripta.

Quibus poſitis, reſpondemus, Petrum & Jacobum in caſu propoſito nullius reſtitutionis erga Fiſcum obligationi ſobjacere : quoniam Lex pœnalis, quâ bona alicujus capite damnati Fiſco addicuntur, nuſquam obtinet, neque uſu recipitur, donec eâ de re ſententia Judicis acceſſerit. Atque eâ ratione Navarrus non abſimilem difficultatem diſſolvit iſtis verbis (a). *Teſtis, qui in judicio legitimè interrogatus ſuper crimine, ob quod bona publicantur, negat veritatem, propter quod reus abſolvitur, non tenetur ad reſtituendum Fiſco, quod ad eum pertineret, ſi damnaretur..... tùm quia non debetur in animæ ſora ante condemnationem.... tùm quia Leges humanæ, præſertim pœnales, non ligant potiſſimùm in animæ foro, niſi quatenùs ſunt receptæ.... & nullibi ulla Lex damnari jubens aliquem publicatione bonorum, ita eſt recepta, ut ante damnationem bona ad Fiſcum deferantur.*

(a) Navarr. c.25. n. 15.

Atque iis, quæ eâ de re habemus, autoritatis plurimum addi poteſt ex Gloſsâ (b), in quemdam Canonem, qui legitur in Decreto Gratiani : Ipſa namque tanquam quid extra omnem penitùs controverſiam ſupponit, ejuſmodi pœnam non deberi, niſi poſtquàm fuerit ab ipſo Judice inflicta. Quam Navarrus Gloſſam eandem allegans addit præterea, non eâdem ratione deberi damnum, ſeu reparationem damni, quod extrinſecum eſt atque remotum, quâ debetur damnum, quod intrinſecum eſt atque proximum ; quod confirmat unâ quadam ex Legibus Digeſti (c), in quâ fertur, venditorem, qui conſtituto tempore rem venditam omiſit tradere, teneri equidem, ad afferendam emtori congruentem damni reparationem, quantùm ad ipſam rem : *Quæ*, (utilitas temporis,) ita Lex ipſa loquitur, *modò circâ ipſam rem conſiſtit.* Nullatenùs verò quantùm ad id, quod ipſi rei extrinſecum eſt ; ut, verbi gratiâ, in quantum prædictus emtor potuiſſet de eâdem fructum percipere, ſi ſibi fuiſſet opportuno tempore tradita : *Neque enim*, proſequitur Juriſconſultus Paulus in allegatâ Lege, *ſi potuit eo vino, putà negotiari, & lucrum facere, id æſtimandum eſt non magis, quàm ſi triticum emerit, & ob eam rem, quòd non ſit traditum, familia ejus fame laboraverit.*

(b) Gloſſ. in c. Fraternitas. h. 12. q. 2. v. Cum Argumento.

(c) Leg. Si ſterilis. 2. §. Cùm per venditorem. 3. ff. de act. empt. & vendit. lib. 19. tit. 1.

CASUS CCVI.

Christianus, qui erat malè animatus erga Religioſos reformati cujuſdam Ordinis, proptereà quòd litem amiſiſſet, quam in eoſdem intenderat ; ſic egit apud Paulum, qui ab annis decem ſolus in Monaſterio frater erat, qui ſarcinatoris artem exerceret, quò eundem adduceret, ad egrediendum de prædicto Monaſterio, & aliud mitioris obſervantiæ ingrediendum ; ut frater iſte, poſt diſpenſationem obtentam de Curiâ Romanâ, conſilium ipſius ſecutus fuerit atque executus : Obligaturne ex conſcientiâ ad aliquam reſtitutionem erga Monaſterium, in quo præfatus Religioſus commorabatur ?

Respons.

Non exiſtimamus, poſſe Chriſtianum vindicari ab obligatione damni compenſationis exhibendæ prædicto Monaſterio, cui damnum intulit, in eo quòd ſummæ utilitatis Religioſum ab eodem abduxerit, & inde toti Communitati neceſſitas incumbat alterius ſarcinatoriæ operæ jam deinceps conducendæ, donec ſeſe offerat aliquis ſimilis Religioſus & ejuſ induſtriæ devenerit, quòd poſſit eâdem ratione partes Pauli ſuſtinere.

Ratio eſt, quòd ſit prorſus evidens, Chriſtianum non peccaviſſe tantummodò contra charitatem, quæ ei omnino quamcumque ultionis cupidinem interdicebat, ſed prætereà contra juſtitiam, in eo, quòd ex perverſâ ſuâ voluntate damnum intulerit prædicto Monaſterio prorſus ingens. Obligatur ergo ex conſcientiâ ad agendum, vel ut prædictus Religioſus in ſuum Monaſterium redeat, ſi hoc ipſum in ejus animum inducere queat ; vel ut illuc ingrediatur Religioſus alter, qui eodem uſui ibidem eſſe poſſit ; ſeu tandem ad, quidquid inde ſenſerit damni prædicta communitas, de proprio ſuo ære reſtituendum : *Quis enim negaverit*, ait Merbeſius (d), *eum peccare contra juſtitiam, qui cuipiam Monaſterio, vel Ordini ſubtrahit perſonam, ad quam, & in quâ, per ſolemnem legitimamque Profeſſionem jus habet.... Ergo quiſquis illum ſuo Monaſterio vel Ordini ſubduxerit, violavit juſtitiam, atque adeo tenetur ad reſtitutionem.*

(d) Merbeſ. ſumm. Chriſt. tom. 1. part. 2. q. 172. Concluſ. 3. pag. 619.

Cæterùm obſervandum eſt, in eo præſertim reſidere atrocitatem peccati, quo ſeſe Chriſtianus conſtrinxit, quòd in causâ ſit, cur Paulus in quamdam quaſi ſpeciem Apoſtaſiæ inciderit, ejurando Ordinem, cui ſeſe ex liberâ ſolemnium votorum emiſſione totum devoverat, & in quo per decem annos ſummâ cùm fidei, tùm conſtantiæ perſeverantiâ fuerat commoratus, ut tranſvolaret ad alium Ordinem, in quo liberiùs viveret, & mitiori laxiorique obſervantiæ ſubjiceretur ſub ſpecioſo nimis prætextu diſpenſationis, quæ nullo nititur legitimo fundamento, nullâque juvante juſtâ causâ, obtenta eſt.

CASUS CCVII.

Victorico famoſo trapezitæ ſunt tres Vicarii Paulus Petrus atque Claudius, qui ſinguli de mercede ſibi rependendâ cum eo pacti fuerunt ; nempè Paulus de pretio quadringentarum librarum : Petrus, de mercede trecentarum librarum, & Claudius, conſtituto ducentarum librarum pretio ; Petrus & Claudius non minus operæ ſuæ præbent ; quàm Paulus, ac perſuaſum habent omnino, non ſibi minus, quàm ei, mercedis loco rependendas eſſe quadringentas libras. Quo quidem fundamento fulti ſibimetipſis, quod ex ſententiâ propriâ metiuntur, jus propriâ quoque authoritate vindicant, & de nummis, quos Victorici nomine adminiſtrant, ad ſummam uſque quadringentarum librarum clanculum corradunt. Num tenentur ex ſummo jure, ad corollarium iſtud, quod ſibi per unumquemque annum accipiunt, reſtituendum ?

Respons.

Non erubuerunt quidam Theologi morales docere, domeſticos in ejuſmodi caſu poſitos nullius reſtitutio-

reſtitutionis obligationi erga ſuos Heros ſubjacere: *Famuli & Famulæ poſſunt ſurripere occultè Heris, ad compenſandam operam ſuam, quam majorem judicant ſalario, quod accipiunt*: ipſiſſima ſunt verba, quibus concipitur propoſitio recentiorum iſtorum Autorum, quæ ab Epiſcopo Gaudavenſi oblata eſt Theologicis Doctoribus de univerſitate Lovanienſi anno 1657. ut de eâdem dicerent doctrinalem ſententiam, quam ſic enunciaverunt: *Hæc aſſertio falſa eſt, nutrieus hominis de ſe pronam ad malum præcipitans in furta, ac domeſticam pacem perturbans eò vel potiſſimùm, quòd iſta compenſatio ipſorum-met famulorum & famularum judicio relinquatur.*

Quam contagioſam omnino doctrinam Epiſcopi Gallicani virgulâ quoque cenſoriâ notaverunt, atque inter alios Illuſtriſſimus Ludovicus-Henricus de Gondrin Senonenſis Archiepiſcopus, qui eandem contentam in famoſo opere, cui titulus inſcribitur: *Apologia in gratiam Theologorum Moralium*: in quâdam Synodo, quam habuit, damnavit. En verba, quæ leguntur ibidem ad paginam 80. per modum objectionis, ac reſponſionis.

Objectio. *Omnes Theologi Morales ac Jeſuïtæ*, ait Autor, *docent, licitum eſſe famulis, qui de mercedibus ſuis expoſtulant, privatâ ſuâ autoritate de bonis ſuorum Herorum tantùm ſibi vindicare in quibuſdam caſibus, quantùm neceſſarium eſſe ipſis videtur, ut pro modo operæ ſuæ mercedem ſuam compenſent.* Reſponſio. *Quas Theologi Morales præſcribunt ſervandas, conditiones ſi rectè ſerventur*, ipſe eſt Autor Apologiæ laudatæ, qui loquitur, *nihil adeo nefarium habet iſta compenſatio, nihil, quod offendere debeat Heros benè affectos; nihil, quod diſſentiat Eccleſiaſticorum Patrum ſententiis, atque inter alios doctrinæ SS. Ambroſii & Auguſtini.* En ut ſeſe habet Cenſura, quam inuſſit Synodus Senonenſis (a): *Hæc doctrina, quibuſlibet additis reſtrictionibus, pernicioſa eſt; pacem familiarum perturbat; famulorum fidem labefactat; ſanctis Patribus, Ambroſio & Auguſtino falsò, imperitè & injuriosè affingitur.*

(a) Cenſurâ 10.

Quas cenſuras renovavit Congregatio generalis Cleri Gallicani habita anno 1700. in Fano S. Germani in Layâ, ibidemque propoſitio, quam retulimus, damnata fuit (b) iſtis verbis: *Hæc propoſitio falſa eſt, furtis viam aperit, & famulorum fidem labefactat.* Quæ concordant omnino cum Doctrinâ ſacræ facultatis Theologicæ Pariſienſis, quæ ſententiam eâ de re ſic propoſuit (c): *Furti rei ſunt famuli, qui heris ſuis bona ſurripiunt, ad compenſandam operam, quam mercede, de quâ conventum eſt, majorem judicant.*

(b) Convent. general. Cleri Gallicani ann. 1700. art. 10. propoſit. 46.

(c) Art. Doctrinæ S. Facultatis Theol. Pariſ. 1. part. art. 82.

Ex quibus concludimus, Petrum & Claudium obligari, ad reſtituendum Victorico, quidquid, ultrà mercedem, de quâ cum eo pacti fuêre, ſurripuerunt.

CASUS CCVIII.

ALBERTUS vir ſummâ nobilitate præſtans, cùm amiſiſſet ſuum horologium manuale argenteum; de Barnabâ ſuo pediſſequo ſtatim habuit ejuſdem ſibi ſurrepti ſuſpicionem; neque ſuccurrentibus ullis eâ de re indiciis, tùm uxori ſuæ, tùm ſuis liberis atque cæteris ſuis famulis certiſſimè affirmavit, prædictum pediſſequum eſſe unicum furti facti autorem; licèt à vero in eâ re procul aberraret. Obligetur-ne, ad veniam de falsâ iſtâ criminatione petendam à Barnabâ, ut in priſtinum honoris atque fidei nomen præfatum puerum reſtituat?

RESPONSIO.

Conſtat, Albertum rectâ conſcientiâ non poſſe ſeſe ſubducere ab obligatione reparandi honoris, quem Barnabæ injuſtè eripuit; ſed non exigit illa reparatio, ut ſic ſeſe erga eum ſubmiſſiùs gerat; ſiquidem obligationem ejuſmodi ſatisfactionis nec Chriſtiana prudentia, nec ipſamet juſtitia ullatenùs imponant; alioquin jam contendendum eſſet, in ſimili caſu teneri Epiſcopum, aut Communitati alicui regendæ Præpoſitum ſuperiorem, ad veniam etiam ab inferiori Clerico petendam; virum vel etiam, præpotentem, à viliori ſuo puero; Patrem, à ſuo filio; aut Magiſtrum, vel etiam à minimo ſuorum Diſcipulorum; quod nonniſi prorsùs abſurdè dicatur; ſiquidem ejuſmodi damno ſubveniri poſſit infinitis propemodum aliis rationibus, quæ & magis decent, nec minùs conducunt, ad inuſtam alicujus Inferioris famæ labem omnino detergendam.

Sufficit ergo, quam eidem irrogavit, ab eo ſic injuriæ ſatisfieri. 1. Declarando coram iiſdem perſonis, nonniſi ex temerariâ prorſus ac leviori ſuſpicione eum à ſeſe facto furto oneratum fuiſſe. 2. Eundem ſic in quâcumque circumſtantiâ excipiendo, ut palam fiat, nedum eum habeat contemptui, aut ei diffidat, quin potiùs, ei ſeſe totum confidere. 3. Conditionem ei faciendo ipſius famulatûs & operæ ſibi rurſus adhibendorum, ſi jam eum dimiſerit.

Eâdem ferè ratione determinandum eſt de ſuperiore quodam regendo Eccleſiaſticorum alicui Collegio præpoſito, qui famam alicujus è ſuis ſubditis obliteravit; ac de quocumque alio ejuſmodi Prælato, cui non induci debet obligatio, ei ſatisfaciendi, cujus famam attrivit, niſi iis rationibus adhibitis, quæ eum in periculum autoritatis & gradûs, quibus inſignitur, non adducant; quemadmodùm fatetur Merbeſius (d), qui diverſas eâ de re proponit rationes, iſtis verbis: *Poteſt quippe ſuperior illi* (inferiori) *exhibere varia honorum & benevolentiæ ſigna. Poteſt illum verbis amicioribus compellare, & declarare tam ſignis quàm factis, ſe illum non aſpernari; imò magni facere, & datâ occaſione in frequenti cœtu honorificam ei ſedem aſſignare; ſuâ communicare menſâ; & ita paſſim ſeſe cum illo gerere, ut honos, quem ille ſibi injuſtè ademptum expoſtulare poterat, ex cordatorum judicio illi affatim reſtitutus eſſe cenſeatur.* Indeque ſic infert: *Et hæc eſt inſignis regula ſervanda à patribus erga filios, à Dominis erga ſervos, à Magiſtris erga diſcipulos, à Nobilibus erga plebeios.*

(d) Merbeſ. ſum. Chriſt. tom. 1 part. 7. q. 178. Concluſ. 3.

Quæ deciſio confirmari poteſt autoritate S. Auguſtini (e), qui ſcribens ad Moniales quaſdam: quæ animo adjecerant, primariam ſuam ſuperiorem omni gradu ſummovere, quæque, eâ de re, plurimâ cum offenſione omnia miſcuerant atque perturbaverant; ait, aliquandò non oportere, ut ſuperiores ſeſe ſubmittant in nimiam humilitatem, ne quâ iiſdem opus eſt ad ſubditorum regimen, autoritatem enervent. *Quæcumque convicio, vel maledicto, vel etiam criminis objectu, alteram læſerit*, inquit laudatus Pater, *meminerit ſatisfactione quantociùs curare quod fecit .... Quandò autem neceſſitas diſciplinæ minoribus coercendis dicere vos verba dura compellit, ſi etiam in ipſis modum vos exceſſiſſe ſentitis; non à vobis exigitur, ut ab eis veniam poſtuletis, ne apud eas, quas oportet eſſe ſubjectas, dùm nimia ſervatur humilitas, regendi frangatur autoritas.*

(e) S. Aug. Ep. 21. alias 109. n. 14.

CASUS CCIX.

Pysander, qui ab annis triginta Philoſophicis lectionibus excipiendis dabat operam in univerſitate Pariſienſi tunc temporis non juvabatur niſi 330. librarum annuâ penſione, quam ſibi ſuccurendam tum ad ſuum victum, tùm ad cultum & habitationem per unumquemque annum à Patre ſuo percipiebat; adeo ut, finiente ipſius curſu philoſophico, ſolvendo non fuerit ſuo Profeſſori, juxta eum, qui tunc in prædictâ univerſitate uſum obtinebat, honorarium 24. nummorum, prædictuſque Profeſſor ne quidem illud ab eodem unquàm exegerit, atque ipſe apud ſuum Patrem in Provinciam ſeſe receperit. Amplexus poſteà vitæ Eccleſiaſticæ inſtitutum beneficium obtinuit, cujus reditus additus cæteris poſſeſſionibus, quas obtulit ei Divina Providentia, ſummam efficit quaſi 2500. librarum cenſûs annui; indèque ei ſuppetit omnino, unde poſſit ſuis debitis ſatisfacere.

Quâ de re petit, utrùm, poſitâ prædictâ hypotheſi, ſibi incumbat ex debito conſcientiæ, quos, demenſo ſuo curſu philoſophico, non potuit rependere ſuo Profeſſori, præfatos 24. nummos ejuſdem hæredibus reſtituere?

Responsio.

Non exiſtimamus, ad iſtam reſtitutionem Pyſandrum ex ſtrictâ conſcientiâ teneri; quanquàm, generaliter loquendo, Profeſſoribus Jus tunc temporis adeſſet, exigendi ſibi ejuſmodi honorarii, atque agendi in judicio, ut, qui ſolvendo erant, ad illud idem ipſis rependendum condemnarentur.

Iſtâ autem ratione potiſſimùm innitimur, quòd, nonniſi ab iis, quibus ſuppetit, unde ſolvere poſſint, prædictum Honorarium veniat ipſis Profeſſoribus ex ſtricto jure rependendum; alii verò tanquam pauperes habendi ſint, quibus ſub eo reſpectu tradendæ ſunt gratuitò ab iiſdem lectiones: atqui Pyſander debuit tanquàm pauper tunc temporis haberi; ſiquidem ei non ſuppeteret, niſi quod ei tùm ad victum, tùm ad cæteras ipſius vitæ neceſſitates deſiderabatur. Ergò tunc temporis ei nullatenùs incumbebat, prædictum honorarium ſuo Profeſſori rependere.

Neque eſt, unde quis objiciat, ab eodem jam poſſe illud idem impræſentiarum perſolvi; ſiquidem etenim tunc obligationi prædictæ non ſubjiceretur, neque nunc eidem obnoxius evaſiſſe cenſendus eſt, juxta dictum illud Juris, quod refertur in Gloſsâ: *Obligatio ſemel extincta non reviviſcis*, (a) quod quidem dictum Gloſſa citata repetit ex Epiſtolâ S. Auguſtini ad Bonifacium, (b) & ex unâ quâdam è legibus Digeſti; (c) ſeu potiùs ut rectiùs loquamur, quoniam, cùm ex illâ rerum paupertate, quam tunc experiebatur, ab illâ obligatione fuerit præſtitus immunis, quæ cæteris inducebatur, quibus per facultates licebat eidem ſatisfacere; ex ipſius immutatione feventioris fortunæ non poteſt eidem obligatio importari, quam reverà nunquam contraxit. Præterea verò addendum eſt, nedùm Pyſandri Profeſſor eum apud Judices appellaverit, ut ad honorarium ſibi perſolvendum, eum obtineret condemnari; nequidem ei verbum unquam in familiari congreſſu incidiſſe de ſuo honorario ab eodem exigendo; quod quidem ſufficienti argumento eſt, licèt negativo, eundem ab ipſo conſideratum tunc fuiſſe, quaſi pauperem, atque inter eos recenſitum, quos ex officio ſuo ſibi incumbebat gratis erudire; ſi tamen gratis dici poſſit; ſiquidem ab eo jam tempore gauderent ſinguli Profeſſores certis quibuſdam reditibus, ſeu penſionibus, quæ eis attribuebantur de reditu generali, quem per unumquemque annum nunciatus afferunt quatuor Nationibus, ex quibus conſtat Facultas artium; habendis loco mercedis & pretii pro eo, quòd erudiendos curent Burſarios, Domeſticos Collegiorum, atque eos, qui inter externos non habent, unde queant conſuetum honorarium rependere; adeo ut Profeſſor Pyſandri, qui aſſignatam ſibi partem contingentem de prædicto generali reditu percepit, nullum Jus habuerit, ab eodem exigendi honorarium, quod ipſe præ facultatum anguſtiâ nullatenùs poterat rependere. Unde ſequitur, Pyſandrum ad nullam reſtitutionem obligari erga hæredes Profeſſoris; quippe qui nullâ ratione eidem neque damnum, neque injuriam intulerit.

(a) Gloſſ. in C. *de cæteris* ji. de ſent. Excommunic. &c. Ex*ceptionis*. 1. de litis conteſtatione in 6. v. *Finis* l. 2. tit. 2.

(b) S. Aug. in e *Quæris* 129. §. *Poteſt*. de conſecrat. diſt. 4.

(c) Leg. *Qui res*. 98. ff de ſolutionibus, & liberat. §. 8.

Poteſt hæc noſtra deciſio plurimùm confirmari ex multis Decretalibus, quæ paſſim prohibent, ne Magiſtri, ſeu Profeſſores quidquam exigant ab Auditoribus, qui præ ſuarum facultatum tenuitate non habent, unde congruens honorarium afferant; & jubent, ut eorum mercedi Beneficiis aliquibus, ſeu quâcumque aliâ ratione conſulatur: *Ne pauperibus, qui parentum opibus juvari non poſſunt, legendi & proficiendi opportunitas ſubſtrahatur; per unamquamque Cathedralem Eccleſiam, Magiſtro, qui Clericos ejuſdem & ſcholares pauperes gratis doceat, competens aliquod beneficium aſſignetur, quo docentis neceſſitas ſublevetur, & diſcentibus via pateat ad doctrinam.* Quæ verba ſunt Alexandri III. cùm præſens aderet Concilio Generali Lateranenſi. (d) Quod idem quoque commendavit Innocentius III. in quarto Generali ejuſdem nominis Concilio. (e) Eâque potiſſimùm de causâ, ut locus omnis adimeretur Profeſſoribus quidquam exigendi, ſummoperè præceperunt prædicta Concilia, atque laudati ſummi (f) Pontifices, conſtitutis eâ de re ſeverioribus omnino pœnis, ut poteſtas atque licentia docendi iiſdem gratuitò concederetur, ne ſub prætextu, quòd, nonniſi pretio pecuniæ prædictam poteſtatem conſecuti fuiſſent, exigerent ſummo jure, nullâque adhibitâ diſtinctione, ab omnibus ſuis auditoribus honorarium debitum, atque conſuetum ſibi rependi.

(d) Conc. Lateranen. III. c. 18. in c. Quoniam. 1. de Magiſtris &c. l. 5. tit. 5.

(e) Innoc. III. in c. Quia. 4. eod. tit.

(f) Conc. Lateranenſ. utrumque, citatis locis: & Alex. III. in c. *Prohibeas*. 2. & in c. *Quanto*. 3. eod. tit.

CASUS CCX.

Corentinus, lecto quodam libello in Urbe Tolosâ publicè affixo, quo Jacobus promittebat triginta minas ei, qui ipſi reſtitueret divitem admodùm adamantem pretii 2000. nummorum, quem in templo S. Saturnini perdiderat; ſic eum adamantem, adhibitâ omni diligentiâ, undequaque conquiſivit, ut in uno quodam è ſubſelliis prædicti templi reipsà tandem invenerit. Statim adivit Jacobum, à quo petiit triginta minarum promiſſarum ſolutionem, fide ei factâ, futurum ut, accedente iſtâ conditione, neque aliter, ipſius ei reſtitueret adamantem. Jacobus præ gaudio recuperati ſui adamantis, & timens, ne Corentinus, quem nullo modo noverat, eundem ei reddere denegaret; eidem ſolvit præſentis ac numeratæ pecuniæ minas triginta, ac deinde Corentinus in manus ipſius tradidit prædictum adamantem.

Confeſſarius Corentini religionis aliquid ei incuſſit, quòd, nondùm reſtituto Jacobo ipſius adamante, triginta minas exegiſſet. 1. Dixit ille; proptereà quòd, cùm res aliena poſſideretur, incumbat eandem Domino vero reſtituere, abſque ullâ mercedis exactione. 2. Quoniam tenuis ille labor quem impendit in quærendum iſtum adamantem, nonniſi tenuiſſimam prorſus mercedem exigit; adeoque eum ſibi videri obligatum, ad prædictas triginta minas Jacobo reſtituendas.

Cui repoſuit Corentinus, Jacobum ſeſe voluntariò, ac publicè, nemineque ſuadente, aſtrinxiſſe.

xiſſe, ad ſic benignè agendum, qui ipſius adamantem fortè fortunà repertum eidem foret reſtituturus; adeoque, cùm ſibi donum iſtud ex merà benignitate fuerit oblatum, non videtur ſe, quânam de causâ ſibi, eà de re ne leviſſima quidem umbra Religionis poſſet adhiberi uti Jus?

RESPONS.

Eſt hoc nobis omnino perſuaſum, futurum ut, quam de præſenti difficultate amplectimur, infinitis propemodùm qui in eodem, quo Corentinus, caſu vel occurrunt, vel occurrere maximè pertimescent, ſententia noſtra non admodum arrideat; at quoniam nos minimè juvat iiſdem placita loqui, reſpondemus, ab ipſo Corentino prædictas triginta minas aſſe Jacobo reſtituendas, utpotè eaſdem ab ipſo exegerit, antequàm ejus ei adamantem traderet; quin etiam verbis expreſſis ſignificaverit, futurum ut, nonniſi iiſdem numeratis, ac ſibi ſolutis, illum ei reſtitueret.

Ratio eſt, quòd nullus poſſit abſque crimine rem alienam, invito Domino, ſibi retinere: quæ quidem veritas inconcuſſis adeo Patrum Eccleſiaſticorum argumentis conſtat, ut eidem probandæ ſuperfluum omnino ſit immorari. Jamverò manifeſtum eſt, ipſo Jacobo invito, ejus adamantem à Corentino fuiſſe retentum, neque eidem affuiſſe animum, eum ipſi reddere, niſi poſtquam triginta minas ab eo recepiſſet. Jacobus igitur eaſdem ei non rependit ex merà benignitate, ſed propterea quòd metueret, ne adamante ſuo fraudaretur, & Corentinus, qui ei ignotus erat, & in quem ex nullis indiciis agere poterat, eundem ab eo auferret, ac ſibi retineret. Quæ hîc loci habemus congruunt prorſus ſententiæ ſacræ Facultatis Theologicæ Pariſienſis, quæ in 90. è ſuis articulis Doctrinæ, eà de re ſic exponit mentem ſuam: *Si bonorum deperditorum Dominus non innotuerit poſt diligentem inquiſitionem, ea ſunt eroganda pauperibus, aut in alios pios uſus convertenda; nec inventori, niſi titulo paupertatis vindicanda.* Ex quibus ſequitur, ſiquidem ipſi Corentino compertum eſſet, Jacobum eſſe verum Proprietarium illius adamantis, quem invenerat in Templo S. Saturnini; eum ex quocumque prætextu non potuiſſe ſeſe ſubducere, ab obligatione ejuſdem ei reddendi, abſque ullâ mercedis exactione.

Equidem, (atque in eo potiſſimùm tota reſidet fundamenti ratio, quod ſibi poteſt Corentinus vindicare,) Jacobus ex Libello publicè affixo promiſerat loco mercedis triginta minas ei, qui ipſius adamantem foret ipſi redditurus, quem amiſerat; ſed nec meritò contendi poteſt, iſtam ab eo ex plenâ atque integrâ libertate propoſitam fuiſſe conditionem, ſiquidem cauſam inde ſuam habuerit, quòd prorſus timeret, ne ſibi omnino amitteretur; utpotè ſit extra omnem controverſiam poſitum, ſi ſibi ſpes affulſiſſet ejuſdem ſibi recuperandi abſque ejuſmodi promiſſione, nunquam futurum fuiſſe, ut ad eandem exſolvendam ſeſe obligaret. Eſt igitur à vero prorſus alienum, ſolutionem triginta minarum ex merâ benignitate proficiſci, atque præſtitam fuiſſe; quin immò manifeſtum eſt, eaſdem nonniſi eo animo ab eo numeratas fuiſſe Corentino, ut ſeſe ab iniquâ vexatione, quam ſentiebat, ab eo ſibi inferri, expediret; cùm nimirùm præfractè denegabat, niſi adimpletâ conditione, quam legerat in libello publicè affixo, adamantem reſtituere. Quibus prætereà juvat addere, non ultra quadrantes aliquos in eundem diſquirendum impenſum fuiſſe temporis ſpatium; quod nullam prorſus habet cum eâ, quam exegit, pinguiori adeo mercede proportionem. Obligatur ergo, ad prædictas triginta minas Jacobo reſtituendas; atque ipſius arbitrio donum, quodcumque rependere ei viſum fuerit, permittendum, ſeu nihil quidquam ei referendi mercedis.

Quam ſententiam noſtram Covarruvias probat autoritate Panormitani contra Cardinalem Hoſtienſem: *ab Hoſtienſi*, inquit, (*a*), *diſcedit*.... *Panormitanus... non immeritò; etenim tenetur quis rem alienam inventam Domino reſtituere lege juſtitiæ.* Quod confirmat egregiè iſtis verbis S. Auguſtini. (*b*) *Si quid inveniſti, & non reddidiſti, rapuiſti.... Qui alienum negat, ſi poſſet, & tolleret.* Ex quibus infert laudatus Epiſcopus Segovienſis, id, quod inventum fuit, eſſe gratuitò reddendum: *Igitur gratis id facere debet.* Idipſumque probat ex quâdam lege de Digeſto, quæ ſic habet: *Qui alienum quid jacens, lucri faciendi causâ, ſuſtulit, furti obſtringitur.* (*c*) Atverò, ſi illud idem recipiat cum animo reſtituendi, ait nullâ poſſe ratione condemnari; quanquàm in eâdem reſtituendâ ſibi proponat aliquam mercedem percipiendam, ſed ei tamen nihil juris competere ejuſdem exigendæ: (*d*) *Quid ergo, ſi εὕρετρα* (*e*) *quæ dicunt, petat; nec hic videtur furtum facere, etſi non probè petat aliquid.* Confirmat etiam ſuam ſententiam memoratus Epiſcopus ex autoritate Bartholi: (*f*) *Unde Bartholus.... ſcribit propter reſtitutionem rei alienæ, quæ inventa fuerit, nihil juſtè peti poſſe, nec accipi.*

(*a*) Covarruvias, part. 2. relect. regulæ *Peccatum*, de reg. juris in 6. § 3. n. 3.
(*b*) S. Aug. in can. *Si quid*. 6. 14. q. 5.
(*c*) Leg. *Falſus*. 43. §. *Qui alienum*. 4. ff. de furtis. lib. 47. tit. 2.
(*d*) §. 9
(*e*) Cujus interpretatio eſt: *Pretium inventionis*. Gloſſa ibid.
(*f*) Bartol. in d. §. *Qui alienum*.

At quoniam habendi cupiditas huicce noſtræ deciſioni plurimùm adverſatur, eandem iterùm expedit confirmari ex Doctrinâ S. Auguſtini, atque ex ſubjectâ oculis facti cujuſdam hiſtoria, cujus teſtis fuerat oculatus. Sic narrat laudatus Pater, poſtquàm verbis omninò validiſſimis aſſeruit, rem alienam, quæ inventa fuit, Proprietario, quando innoteſcit ex obligatione ſtrictiſſimâ venire reddendam: *Dicam quid fecerit pauperrimus homo, nobis apud Mediolanum conſtitutis; tàm pauper, ut proſcholus eſſet Grammatici, ſed planè chriſtianus; quamvis ille eſſet Paganus Grammaticus, melior ad velum, quàm in cathedrâ, invenit ſacculum, niſi fortè me numerus fallit, cum ſolidis fermè ducentis; memor legis propoſuit pittacium publicè, reddendum enim ſciebat, ſed cui redderet, ignorabat. Propoſuit pittacium publicè: qui ſolidos perdidit, veniat ad locum illum, & quærat hominem illum. Ille, qui plangens circumquaque vagabatur, invento & lecto pittacio, venit ad hominem; & ne fortè quæreret alienum: quæſivit ſigna: interrogavit ſacculi qualitatem, ſigillum, ſolidorum etiam numerum. Et cùm omnia ille fideliter reſpondiſſet, reddidit quod invenerat. Ille autem repletus gaudio, & quærens vicem rependere, tanquàm decimas obtulit ſolidos 20. qui noluit accipere: obtulit vel decem, noluit accipere: ſaltem rogavit vel quinque acciperet, noluit ille. Stomachabundus homo projecit ſacculum. nihil perdidi, ait, ſi non vis à me aliquid accipere: nec ego aliquid perdidi. Quale certamen, fratres mei, quale certamen, qualis pugna, qualis conflictus! Theatrum mundus: ſpectator Deus victus tandem ille, quod offerebatur, accepit; continuò totum pauperibus erogavit: unum ſolidum in domo ſuâ non dimiſit:* (*g*)

(*g*) S. Aug. ſerm. 178. aliàs 19. de verbis Apoſtoli. c. 7. ſeu. n. 8.

Quantùm heu vir ille pauperrimus, de quo ſermonem facit S. Doctor, diſcordat Corentino, de quo quæſtio eſt in ſpecie propoſita! Negat prior ille ac præfractè denegat id accipere, quod ſibi ab eo offerebatur, qui perditos 200. nummos recuperaverat; quanquàm voluntariò prorſùs atque libertimè idipſum ab eo ſibi offerretur; Corentinus verò ab adamante offerendo Jacobo ſummâ cum cautione penitùs abſtinet; quin id primùm maximè intendit, ut pinguiorem prorſus

exigat ſibi mercedem, quam vult ante ſibi vindicare atque aſſerere, quàm reddiderit inventum adamantem eique verbis nullatenùs ambiguis ſignificat, futurum ut, nonniſi traditis ſibi triginta minis, eundem ei nunquam reſtituat.

Sed, ſi Corentinus primò quidem adamantem in manus Jacobi dare incœpiſſet, & deinde ei Jacobus ex mero liberoque benignitatis animo rependiſſet mercedem triginta minarum, nullis anteà præmiſſis nec mercedis petitione, nec de eâdem ullo pacto ſive tacito, ſive verbis expreſſo; in eo caſu donum illud Corentino legitimè cederet, ut ipſe fatetur Covarruvias, qui finem imponit ſuæ deciſioni, ſic concludendo: *Tametſi apud me certiſſimum ſit, poſſe recipi juſtè & retineri quod fuerit datum ob rei inventæ reſtitutionem, modò ſaltem conjecturis quibuſdam appareat Dominum id liberè dediſſe & ſponte*: licèt rectiùs ageret, ſi nihil reciperet, niſi fortaſsè mercedem prædictam haberet, quaſi ſtipis erogationem, quâ ob rerum ſuarum tenuitatem ille indigeret.

CASUS CCXI.

Fregaultus Avunculus & tutor Mariæ ac Ludovicæ, Ludovicam ad Religionem compulit, adhibitis eâ de re plurimis minis atque violentiis, quin etiam multis injuriis ac contumeliis; propterea quòd nullâ voluntatis inclinatione in eandem propenderet, & ipſa ad deformitatem inſignis eſſet. Num in eo caſu inducitur ei reſtitutionis aliqua obligatio; & erga quem potiſſimùm ad reſtitutionem poteſt obligari?

Respons.

Ut propoſita difficultas diſſolvatur, admittendum eſt principium, quod apud omnes certiſſimum eſt, atque prorſus indubitatum; nimirùm libertatem rem eſſe adeo excellentem ac pretioſam, ut nullum ei quantæcumque pecuniæ pretium poſſit ullatenùs exæquari, juxta regulam juris, quæ ſic fert: *Libertas inæſtimabilis res eſt* (a); eandemque cæteris quibuſcumque rebus eſſe multò potiorem, quemadmodùm habet alia regula (b). *Libertas omnibus rebus favorabilior eſt.* Atque eâ de causâ, juxta conſtitutas à primis Imperatoribus Paganis leges, poterant equidem Patres propriis ſuis filiis vitam adimere, non libertatem (c). *Libertati tantùm à Majoribus impenſum eſt*, inquit Conſtantinus Imperator, *ut Patribus, quibus jus vitæ in liberos, necisque poteſtas olim erat permiſſa* (d), *libertatem eripere non liceret.*

(a) Reg. 106. ff. de reg. juris

(b) Reg. 164. ff. eod. tit.

(c) L. Libertati. 10. cod. de patriâ poteſt. lib. 8. tit. 47.

(d) L. In ſuis, in fin. ff. de liberis & poſthumis hæredibus inſtituendis. l. 28 tit. 2.

Quo poſito, manifeſtum eſt, admitti non poſſe peccatum, quod juſtitiæ apertiùs adverſetur, quam alicui libertatem eripiendo; Porrò quodcumque peccatum adverſatur juſtitiæ, reſtitutionis inducit obligationem; proindeque Fregaultus ex obligatione ſtrictiſſimâ tenetur, ad Ludovicam in plenam atque integram libertatem reſtituendam.

1. Palam faciendo, eandem, adverſante prorſus omni jure, inclementer à ſeſe fuiſſe tractatam, ſeu timorem eidem incuſſum fuiſſe, ut compelleretur, ad ingrediendum aliquod vitæ Religioſæ inſtitutum.

2. Eandem certiorem efficiendo, poſſe liberrimè omninò ipſam de Monaſterio diſcedere, in quod ipſa, eo cogente, ſeſe compegit; modò, ſi vota Religionis invita emiſerit, ipſi per tempus etiamnùm liceat votis ſuis refragari, & ipſa velit iiſdem repugnare; quin etiam eidem locum atque copiam faciendo, tùm Superiori legitimo, tùm Epiſcopo cauſarum proponendarum, cur nullius roboris ſit, quam emiſit, Religioſa profeſſio.

3. Conditionem illi ferendo, ejuſdem apud ſe recipiendæ, atque plurimâ tùm benignitate, tùm charitate, excipiendæ.

4. De proprio ſuo ære refundendo quidquid Monaſterio conceſſum, ſeu perſolutum fuit, ſive ſuſceptionis causâ Noviriarum habitûs, ſive ſolemnis votorum nuncupationis gratiâ; ſalvo eo, quòd quidquid impendendum ab eo fuiſſet in ipſius victum, cæteraque vitæ neceſſaria, ſi apud illum convixiſſet, veniat in ſe deducendum (e).

(e) Verbeſius, ſum. Chriſt. tom 1. part. 2 q. 73. Concluſ. 1.

CASUS CCXII.

Lactantius Mercator 2000. libras Joſepho etiam Mercatori mutuas credidit anno 1680. à quo Chirographi cautionem eâ de re recepit recognitam atque comprobatam coram Notariis, cui dies numeris arithmeticis apponebatur. Lactantius, cùm neglexiſſet præfatæ ſummæ urgere ſolutionem, ad diem uſque, quo Joſephus obiit, & timeret, ne Jacobus filius unicus defuncti è caſtris reducis ab aliquibus menſibus, in quibus ſub ſignis Regiis duodecim aut quindecim ſtipendia meruerat, & cui penitùs ignotum erat, quâ ratione ſeſe haberent res familiares ſui Patris, cujus tamen jam adiverat hæreditatem, ipſius debito 1000. librarum eum defraudaret, vindicato ſibi jure præſcriptionis; in locum iſtorum numerorum arithmeticorum 1680. iſtos alios ſufficit 1689. poſteriore numero arithmetico 0 in numerum 9 immutato; atque ex adhibitâ illâ fraude Jacobo eripuit omnem locum, afferendi ſibi præſcriptionis privilegii, eundemque obligavit, ad prædictam pecuniæ ſummam ſibi rependendam. Quâ de re quæritur, utrùm in foro interiori non teneatur, ad aſſerendam Jacobo aliquam reſtitutionem?

Respons.

Habet hoc conſtantiſſimæ veritatis rationem, quòd nunquam abſque peccato poſſit ſuppoſititia ſchedula, ſeu falſum quodcumque aliud inſtrumentum nec confici, nec ſupponi; ut fertur 99. doctrinæ articulorum ſacræ Facultatis Theologicæ Pariſienſis, hoc modo: *Qui ſchedulam, aut aliud quodcumque inſtrumentum amiſerit, cujus defectu lite foret evincendus, falſum conficere, aut ſupponere non poteſt abſque peccato.* Eſt igitur extra omnem tergiverſationem poſitum ex illâ, quam admiſit, falſitate, Lactantium graviſſimè prorſus peccaviſſe, immutando nimirùm verum diem, qui Joſephi Schedulæ fuerat appoſitus; & Jacobum Joſephi filium, utpote bonâ fide gaudentem, neque rerum Patris habentem notitiam, potuiſſe ſine peccato ſibi jus aſſerere præſcriptionis, quò ſeſe ſubduceret ab obligatione prædictarum mille librarum perſolvendarum. Nihilominùs cenſemus, non obligari Lactantium, ad eaſdem ei reſtituendas; Ratio eſt, quod prædicta ſumma jure naturali ei debeatur; nec falſus ille dies, quem aſcripſit, veritatem ipſius inſtrumenti nec imminuerit, nec annihilaverit; ſed tantummodò poſſet ipſi Jacobo, quâ maximè fuiſſet juvatus, omne præſcriptionis intercludere perfugium.

CASUS CCXIII.

Euphrasius Notarius, Creditor Barnabæ, receptâ, ex unâ ſolutione, ſummâ 2000. librarum deducendâ de ampliori ſummâ 6000. librarum, quam ei mutuam tradiderat, ſcriptâ eâ de re Chirographi cautione, cui prima dies Januarii 1660. numeris arithmeticis aſcribebatur; urgendæ ſolutioni 4000. librarum reſiduarum ad primam uſque Martii diem anni 1692. indormivit; quoniam eum habebat, qui prorſus ſolvendo foret, & copioſam pecuniæ ſummam augeſcere intendebat, eo fine, ut illum poſtmodùm adduceret, ad ſibi cedendum, per modum ſolutionis, ſpatioſiſſimum quoddam pratum optimè ſibi conducens; verùm, cùm apud ſe reputaviſſet, jam annos ultra triginta abiiſſe, ab aſcriptâ

aſcriptâ die ipſius Chirographi cautioni, & futurum ut poſſet ipſe Barnabas in propriam defenſionem allegare jus præſcriptionis; de numero arithmetico o numerum 9 exaravit, ut palàm fieret, ipſius Chirographi cautionem non eſſe, niſi 13. annis cum duobus menſibus, antiquiorem; adeoque juri præſcriptionis nondùm ubnoxiam. Barnabas verò, cùm obtinuiſſet, exhiberi ſibi ipſummet ſuæ Chirographi cautionis inſtrumentum Archetypum, perſpectâ, quam Euphraiſius admiſerat, falſitate, propriam Chirographi cautionem falſam eſſe aſſeruit; ſed, poſt ſuſtentam litem per tres annos, de intentâ falſæ Chirographi cautionis accuſatione ſubmotus eſt, & damnatus, ad ſolvenda tùm, quæ ſupererant, 4000. librarum, tùm 1000. libras, ad quas æſtimatæ fuerant tam damni compenſationes ergà Euphraiſium, quàm cæteræ litis ipſius acceſſiones; quod quidem in integrum ad aſſem unum ſibi rependi, ac ſolvi, dictus Euphraiſius exegit. Qui, quoniam Jubilæi tempus aderat, & indulgentiarum ipſius participem ſeſe reddere maximè peroptabat, quemdam adivit Confeſſarium, cui genuinam totius rei veritatem aperuit. Advertens autem, dictum Confeſſarium ei nullâ ratione favere, ad eum accuratiſſimè retulit, Barnabæ exploratum omnino fuiſſe, ſeſe, de propriâ Chirographi cautione, ſummæ 4000. librarum etiamnùm remanere reliquatorem, eandem ab eo, in causâ, falſi fuiſſe potiſſimùm inſimulatam, ut iiſdem eum, allegato jure præſcriptionis, defraudaret; adeoque propriæ ipſius culpæ imputandum eſſe, quòd lite fuiſſet victus; atque conſequenter non exiſtimare, ſibi quidquam obligationis induci erga ipſum reſtitutionis; ſiquidem nec litis acceſſiones, nec intereſſe debitam ſibi ſummam ullatenùs excederent: quid potiſſimùm incumbit ab ipſo Confeſſario, eâ de re, determinandum?

Respons.

Cenſemus, ingens prorſus diſcrimen eſſe ſtatuendum inter 4000. librarum ſortis, & mille libras intereſſe, ac litis acceſſionis: quod etenim pertinet ad 4000. librarum; ſiquidem debebantur Euphraiſio, qui eaſdem mutuas Barnabæ tradiderat, & ejuſmodi debitum juris ſit naturalis; poteſt, rectâ conſcientiâ, ſummam iſtam ſibi retinere; quanquàm ex iniquiori omninò ratione ſolutionem ipſius fuerit conſecutus, atque in eo peccatum admiſerit graviſſimum, quodque ultimo etiam ſupplicio, præſertim quantùm ad Miniſtrum publicum, qualis eſt Notarius, mereretur expiari. Verùm ratione diverſâ prorſus judicandum eſt de 1000. libris intereſſe & acceſſionis litis; incumbit namque Euphraiſio, qui eaſdem adjudicari ſibi in judicio obtinuit, & deinde recepit, eas ex conſcientiæ debito reſtituere Barnabæ; ſiquidem conſtet, à prædicto Notario falſitatem inſignem admiſſam fuiſſe ex immutatâ die, quæ Chirographi cautioni fuerat appoſita; atque inde locum dederit Barnabæ eandem falſitatis arguendi, ut reverà arguit; adeòque eì damnum, quod paſſus eſt, ex illâ depravatione Chirographi cautionis intulerit, juxta ſequentem regulam juris: *Qui occaſionem dat, damnum dediſſe videtur* (a), quam Gregorius (b) omnino comprobatam habet. Quoniam apertum eſt, niſi Barnabas iſtam ſuæ Chirographi cautionis depravationem deprehendiſſet, nunquàm futurum fuiſſe ut eandem falſitatis argueret. Inde igitur originem ſumpſit illa noviſſima cauſa, quam in Euphraiſium intendit, qui nullum ex iſta parte debet commodum percipere, ſecundùm iſtud aliud effatum Innocentii III. *Fraus & dolus alicui patrocinari non debent* (c). Equidem non diffitendum eſt, quantùm ad ipſam rei veritatem, jus omnino cauſæ Euphraiſii ſubveniſſe; ſed non ideo ſolutus ab omni reſtitutionis obligatione cenſendus eſt; neque enim, quidquid ſibi vindicet æquitatis, cauſæ illi defenſionibus iniquis ſuccurrendum eſt, atque in eo potiſſimùm eundem nandus Euphraiſius; ſiquidem, quam ipſemet aſcripſerat, falſam diem, veram eſſe pro æris & fœnis aſſereret. Prætereàque addimus, quin etiam ipſum Euphraiſium obligari, ad præſtandum atque refundendum Barnabæ, quidquid impenſarum contulit in defendendam ac vindicandam, quam in judicio intenderat falſæ Chirographi cautionis accuſationem.

(a) L. Qui occidit. §. In hac. ff. ad Leg. Aquiliam. & Leg. Nihil. ad L. Corneliam. de ſicariis.
(b) Greg. IX. in c. Si culpâ. fin. de injuriis & damno dato. l. 5. tit. 36.
(c) Innoc. III. in c. Offici. 14. de teſtam. & in c. Cùm dilectus. 8. de Religioſis Domibus. l. 3. tit. 36.

CASUS CCXIV.

Pothinus ſex libras recepit pro eo, quòd aliquâ de re, vocatus in Judicium ab ipſomet Judice, dixiſſet teſtimonium. Num tenetur, quod recepit reſtituere?

Respons.

Poteſt propoſita quæſtio in duos, eoſque diverſos, ſenſus accipi. In priorem quidem, nimirùm, quòd Pothinus, pro teſtimonio jam dicto; vel dicendo prædictâ ſummâ fuerit donatus. In poſteriorem verò, nimitùm quod eadem pecuniæ ſumma per modum juſtæ compenſationis impenſarum, quas facere coactus eſt, atque ex ſententiâ Judicis ei fuerit adjudicata.

Si Pothinus ſex libras receperit ab alterutrâ parte, aut ab aliâ quâcumque perſonâ, tanquam pretium teſtimonii, quod dixit; certiſſimum eſt eum ex ſtrictâ conſcientiâ teneri, ad eaſdem reſtituendas, ſiquidem peccaverit contra juſtitiam; cùm non potiori jure liceat teſti aliquam ſibi pecuniæ ſummam tanquàm pretium ſui teſtimonii vindicare, quàm Judici, ſuam ſententiam vendere: *Non ideo debet Judex vendere juſtum judicium*, inquit S. Auguſtinus (d), *aut teſtis verum teſtimonium, quia vendit Advocatus juſtum patrocinium .... Cùm autem judicia & teſtimonia, quæ nec juſta, nec vera vendenda ſunt, iniqua & falſa venduntur, multò ſceleratiùs utique pecunia ſumitur; quia ſcelerate etiam, quamvis à volentibus.* Eàque de causâ Lex *Julia*, quæ refertur in Decreto Gratiani, quod recognitum fuit, emendatum, typis mandatum, ac publicatum juſſu Gregorii XIII. anno 1580. (e) prohibet, ne quis admittatur, ad teſtificandum; *qui-ve ob teſtimonium dicendum, vel non dicendum, pecuniam accepiſſe judicatus, vel convictus erit.* Affert autem Covarruvias (f) rationem iſtam, quia *ad juſtitiam pertinet, quòd quis verum teſtimonium dicat, quoties à Judice vocatus in teſtem fuerit; idque dicere omnino tenetur.* Quam rationem confirmat autoritate S. Auguſtini, in Canone jamjam allegato.

(d) S. Aug. Ep. 153 alias 54. ad Macedonium. n. 23. in can. Non ſanè. 15. 14. q. 5. Item in can. Non licèt. 71. 11. q. 3.
(e) In can. Si teſtes. 3. §. Lege Juliâ. 4 q. 2. & 3.
(f) Covarruvias relect. in reg. Peccatum. de reg. juris in 6. part. 2. §. 3. n. 2.

Sed neque propterea Pothinus obligatur, ad dicendum propriis ſuis impenſis teſtimonium. Ideoque quidquid ſumtûs & laboris impendit, jure venit ab eo præſtandum, qui poſtulante, dicturus teſtimonium apud Judicem appellatus eſt; adeo ut, ſi, verbi gratiâ, longiori diſtantiâ dirimantur tùm locus ipſius domicilii, tùm locus, in quem ſeſe recipiendus eſt, ut ſeſe coram Judice ſiſtat, neque eò uſque pervenire poſſit, niſi factis aliquibus expenſis ſeu victûs, ſeu vecturæ causâ; aut ſi profiteatur aliquam artem, atque pro teſtimonio dicendo neceſſe fuerit, operam diurnam interrumpi; æquum eſt, eidem afferri eâ de re juſtam compenſationem, prout ab ipſo Judice fuerit imperata: *Pro labore tamen & expenſis factis in ferendo teſtimonio, juſtam mercedem poteſt teſtis exigere & recipere*; addit Covarruvias, qui in patrocinium

ſuæ

...iæ ſententiæ Adrianum (a) & Medinam appellat. Quod quidem plurimum ſoboris accipere poteſt ex comparatione Judicis, cui, quanquam incumbat ex officio: jus unicuique gratuitò tribuere; licèt nihilominùs, ſi aliunde de Principis ærario, ſeu ſumtibus publicis ſufficiens honorarium non miniſtretur, juſtum pro modo laboris atque operæ præmium exigere ac recipere (b).

Atque reverà quidem ita declaratur à Bonifacio VIII. in unà quàdam ex ipſius Conſtitutionibus, quæ refertur in ſexto (c), in quà, poſtquam conſtituit, non eſſe vocandos teſtes à Judice, niſi tunc, cùm cauſæ ſtatus requirit, ſic proſequitur: *Sed nec tunc niſi à producente competentes, vocato pro teſtimonio, veniendo, ſtando, & redeundo, faciat miniſtrari expenſas.* Cui etiam rei conſuluerunt leges Civiles; ut colligitur ex Canone, qui citat legem Codicis Juſtiniani, titulo de teſtibus (d) iſtis verbis: *Venturis autem ad Judicium per Accuſatorem, vel ab iis, per quos fuerant poſtulati, ſumtus competentes miniſtrentur.*

...d & ...g. In ...ff. ſi. ...regun... ...n l. 10. ...1. ...noc. III. c. Cùm ab ...m. 10 junc. ...a gloſa. v. ...ratis ſtudea... ...tis. de vità & h neſt. Cleric. lib. 3. tit. 1.
Bonif. VIII. in cit. c. Statuimus. §. Ac. ab ... coſſorem. ii. de Reſcriptis 10 6.
(c) Bonif. VIII. in d. c. Statuimus. ii. §. Proferendo. de Reſcriptis in 6. lib. 1. tit. 3.
(d) Citat. can. Si teſtes. §. Liberi. 4. q. 3. ex Cod. l. 4.

CASUS CCXV.

FULCINIUS vexatum quemdam equum Jacobo de nocte ſurripuit, quem furtivè ſic acceptum repentina mors ſuſtulit poſt horas ab illinc quatuor aut quinque. Obligatur ne ex conſcientià, ad pretium illinc Jacobo reſtituendum?

RESPONSIO.

Circa propoſitam difficultatem Autores in contrarias ſententias diſtrahuntur.

Alii quidem dicunt, ſi res furtiva, quæ periit in manibus furis, ex eodem caſu, quo ſublata eſt, in manibus ipſiuſmet Proprietarii perinde interiiſſet; furi non incumbere, pretium illius reſtituere; quoniam, aiunt, quanquàm, eandem furando, mortaliter peccaverit; nihil tamen quidquam nec cauſæ, nec occaſionis præſtitit, ut eadem periret; ſiquidem in cujuſcumque poteſtate fuiſſet, futurum eſſet haud dubiè, ut caſo eodem interiret.

Contendunt è contrario alii, eo ipſo, quo quis rem aliquam injurioſe accepit, vel ex ipsà injurioſà acceptione fieri eundem obligationi reſtitutionis obnoxium; licèt aliunde conſtaret, etiamſi eam non fuiſſet furatus, futurum fuiſſe, ut in manibus Proprietarii, perinde ac in manibus furis periret.

Priorem ſententiam Covarruvias amplectitur, quæ etiam defenſores habet Decium, Jaſonem, & quoſdam alios, quos citat; & poſt expoſitam alteram opinionem, ſic habet (e): *Ego tamen contrariam opinionem veriorem eſſe opinor in animo judicio: quippe qui videam ratione naturali furem, raptorem, & denique rei alienæ occupatores, teneri tantùm Domino injuriam paſſo reſtituere damnum, quod per acceptionem iniquam ei illatum fuerit. Hæc etenim eſt vera æqualitas & juſtitiæ ratio, ne quis, ex alterius injurià, damnum in propriis rebus patiatur: quod Divus Thomas ... & alii Theologi, reſtitutionis obligationem à jure naturali deducentes, idem præmittunt: quo fit, ut raptor, fur, vel violentus rei alienæ occupator, ad rei æſtimationem minimè teneatur poſt ejus interitum, ſi eadem res eodem modo foret apud Dominum peritura; nec eam antè interitum Dominus eſſet venditurus.* Et paulò poſt: *Re peremptà penès injuſtum ejus occupatorem; quique cum injurià & ſcelere à Domino habuit, eodem modo, quo penes Dominum fuerit peritura, reſtitutionis obligationem extingui, etiam quò ad æſtimationem, probat Textus elegans in lege, item, ſi &c.*

(e) Covarruvias in Reg. Peccatum. part. 2. §. 6. n. 1. Et apud eum Decius, & alii.

Cujus tamen Hiſpani Canoniſtæ opinioni adhærendum eſſe, non putamus in præſenti materià; quippe quæ, furi favens, laxarum opinionum contagionis vicinior aliquatenùs eſſe videtur. Æquiori igitur ſimul ac tutiori ratione conſcientiæ conſuletur, ſi ab ipsà regulà, quam verbis ſequentibus S. Thomas (f) proponit, nullatenus deflectatur: *qui rem furtivam accepit tenetur ad reſtitutionem, non ſolùm ratione rei, ſed etiam ratione injurioſæ acceptionis; etiamſi res apud ipſum non remaneat.* Atque eà doctrinà laudati S. Doctoris potiſſimùm fulta ſacra Facultas Theologica Pariſienſis declarat, in 81. ſuorum Doctrinæ articulorum, nullà adhibità neque exceptione, neque diſtinctione, furem obligari, ad rem furtivam reſtituendam, ſi etiamnum penès eum extet; aut ſi dimiſerit, ejuſdem juſtam æſtimationem: *Furti rapinæ ... & aliorum contrà juſtitiam delictorum rei .... obligantur ad reſtitutionem.* Quæ ipſiſſima ſunt verba citati articuli (g).

(f) S. Th. 2. 2. q. 62. art. 6. in corp.

(g) Art. Doctrinæ S. Facul. Theologiæ Paris. 1. part. art. 81.

Objici poteſt: 1. ex jure naturali non imponi reſtitutionis obligationem, niſi, cùm injuria proximo fuerit irrogata; adeoque furi, de quo hìc loci agitur, nihil inde ei reſtituendi obligationem; ſiquidem nihil contulerit ad interitum prædicti equi, qui poſità noſtrà hypotheſi, ut periit in eo loco, in quem eum Fulcinius adduxeret, eàdem ratione, in equili Jacobi ſervetur, interiiſſet. 2. De præſenti caſo perinde ſtatuendum eſſe, ac de eo, in quo Depoſitarius aliquis conſtitueretur, apud quem res depoſita periiſſet ex caſu merè fortuito; ut licèt probare plurimis legibus de Digeſto; atque ex iſtà comparatione inferendum eſſe, ſicut prædictus depoſitarius in ſimili caſo non obligaretur, ad reſtituendam ipſius rei depoſitæ æſtimationem; ita furem, de quo quæſtio eſt, nullo potiori jure teneri in propoſità ſpecie, ad pretium equi reſtituendum. En, quantùm nobis videtur, quæ poſſunt in patrocinium Fulcinii vindicari, validiora rationum momenta.

Ad propoſitam primo loco objectionem reſpondendum eſt, vel ipſummet actum prædicti furis in ſeipſo conſideratum juri naturali omnino repugnare, atque vel ex ipſo ſolo ab eo præſtandum eſſe prædicti equi pretium; licèt, præter ſuam mentem, nihil inde lucri perceperit; adeoque, eo ipſo, quòd Fulcinius prædictum equum furatus fuerit, ipſum, nullà diſtinctione, exceptione-ve appoſità, omnino teneri, ad reſtitutionem erga Jacobum; quanquàm dictum animal, poſt furtum factum, ex merè fortuito caſu perierit: ſiquidem ex ipſomet actu iniquiori, quem commiſit, cauſam contraxerit, cur quemcumque caſum fortuitum præſtare teneretur; quoniam, eundem eliciendo, meritò præſumendus ſit, in ambiguos quoſlibet caſus ultrò deſcendiſſe. 2. Propterea quòd, cùm obligatio reſtitutionis, quæ incombit, ei qui rem alienam accepit, tamdiù perſeveret, quamdiù Proprietarius manet eàdem ſpoliatus, ille cenſeatur ſemper eſſe *in morà ſolvendi*, juxta iſthæc verba legis (h): *Semper enim moram fur facere videtur*: Quibus conſentit Lex, quæ poſtremo loco legitur in eodem titulo, ex quo præcedens depromitur (i); quod idem etiam fert alia Lex de Codice Juſtiniani (k); quibus legibus aliæ plurimæ poſſent addi, ſi neceſſe foret.

Ad alteram objectionem reſpondetur, plurimùm intereſſe furem inter & Depoſitarium; neque enim peccat Depoſitarius, neque quidquam iniquitatis admittit, accepiendo depoſitum; quin potiùs amicam operam præſtat. Æquitatis igitur eſt, in eum non recidere rei depoſitæ interitum, cùm, ſine ejus culpâ eandem perire, contingit. Atverò, ſiquidem fur culpam contrahat,

(h) L. In furtiva 8. §. ff. de condictione furtiva lib. 13. tit.

(i) L. Ii fin. ff. eod.

(k) L. Ante Cod. eod. lib. 4. tit.

&

& juſtitiam offendat eo ipſo, quò furtum facit, eadem juſtitia exigit etiam, ut quoſcumque caſus fortuitos, quibus res furto ablata perire poteſt, præſtare teneatur: *Si verò ab initio fuit malæ fidei*, inquit Gloſſa (a), *omnino tenetur de caſu: etiamſi eodem modo periiſſet apud alterum.* Quare, quam Covarruvias allegat, ut ejuſmodi furem ab omni reſtitutionis obligatione ſubducat, prima Lex nihil eum prorſus juvat; ſiquidem de Depoſitario potiſſimùm, de fure verò nullatenùs faciat mentionem; neque poſſit inter utrumque inſtitui ulla juſta comparatio, ut jamjam obſervavimus. Aliam quoque Legem citat laudatus Canoniſta, quæ minùs etiam, quàm præcedens, ipſius opinioni favet; ſiquidem unicum tantummodò caſum attingat, in quo ponuntur ii, qui, quam ſuam eſſe aſſerunt, rem aliquam, propriâ ſuâ authoritate, incuſſiſque tum metu, tum violentiâ, occupaverunt, neque voluerunt differre, quoad uſque Judex eâ de re tulerit ſententiam: quod quidem ad præſentem difficultatem nihil quidquam facit.

(a) Gloſſa in Leg. Item ſi. ... de rei vindicat.

Præterea verò juvat addere, iſtud apud ipſummet Covarruviam rationem obtinere conſtantiſſimæ veritatis, obfirmatæ communi S. Thomæ, cæterorumque Theologorum omnium conſenſu, nimirum quòd fur, ſeu quilibet rem alienam injuſtè detinens, quidquid inde proximo detrimenti accedit, reſtituere teneatur. Porrò nonne cum jure plurimo contendi poteſt, ab ipſo Fulcinio aliquid cauſæ collatum fuiſſe ad equi prædicti interitum; ſiquidem extra omnem dubitationis aleam poſitum ſit, poſtquam eum furtivè accepit, nihil aliud ipſum intendiſſe, quàm in fugam præcipitem ſeſe conjicere, ne deprehenderetur, ac furti manifeſtus teneretur. Jamverò non potuit haud dubiè in ejuſmodi fugam ſeſe dare præcipitem, quin equum calcaribus acriter agitaret, atque eum vehementer incitaret, adeo ut eâ ratione eidem properaverit interitum; ſiquidem aliunde jam laboraret iſtud animal morbo, qui eidem virium imminutionem attulerat, & illud efficiebat ſuſtinendis ejuſmodi violentis agitationibus minimè prorſus idoneum.

Quæ deciſio concordat cum doctrinâ Petri de Ancherano celeberrimi Bononienſis Juriſconſulti, ac Diſcipuli Baldi (b), Joannis à Medina (c) Hiſpani Theologi; atque Gloſſæ in duas Leges ibidem ad marginem indicatas (d). Quin etiam Legis à prioris textus eâ de re ſatis luculentius eſt, adeo ut ſuperfluum ſit ad ipſius interpretationem recurrere; fert namque, eo ipſo, quo rei alicui reſtituendæ obligatio inducitur, licèt eam perire contingat apud injuſtum ejuſdem poſſeſſorem, in ipſum integrum ejus damnum recidere debere: *Quod te mihi dare oportuerat, ſi id poſtea perierit, quàm per te factum erit, quominus id mihi dares: tuum fore id detrimentum.* Quæ ipſiſſima ſunt verba laudatæ Legis. Atqui negari non poteſt, quin in ipſomet articulo temporis, quo Fulcinius equum furatus eſt, in obligationem venerit ejuſdem Jacobo reſtituendi, & eadem obligatio ad mortem uſque prædicti animalis neceſſariò perſeveraverit. Ejuſdem igitur damnum ac jacturam ferre debet, & reſtituere proprietario verum ipſius æſtimationem.

(b) Ancharan. in Reg. Peccatum, oppoſit. 5.

(c) Joann. à Medina de reſtit. q. 6.

(d) Gloſſa in Leg. Item ſi. 15. §. fin. ff. de rei vindicat. lib. 6. tit. 1. Et in Leg. Quid ii. 5. ff. de rebus creditis ſi certum petatur. lib. 12. tit. 1.

CASUS CCXVI.

Papyrio, viro mediocri prorſus genere prognato, defuncto; Jacobus hæres ipſius *ab inteſtato*, inter res moventes defuncti, manuale horologium argenteum pretii quadraginta librarum invenit; at quoniam certiſſimè novit, à Papyrio proprio ſuo uſui nunquam adhibitum fuiſſe prædictum manuale horologium; dubitat num ſibi non inducatur in foro conſcientiæ obligatio juſtam ejuſdem reſtituendi pauperibus æſtimationem. Num quid ei ipſius Confeſſarius prædictam obligationem debet inferre?

Responsio.

Reſponſioni, 1. præmittenda eſt duplicis dubitationum generis diſtinctio. Primum dubitationis genus, illius eſt, quæ legitimam cauſam ſibi vindicat. Alterum verò, illius quæ nullo ſufficienti fundamento nititur.

2. Præmittendum quoque eſt principium illud certiſſimum, ſcilicet quòd *in rebus ad ſalutem pertinentibus, nefas ſit certis incerta præponere.* Quæ ipſiſſima ſunt verba, quibus concipitur ſextus articulus Doctrinæ ſacræ Facultatis Theologicæ Pariſienſis (e), quam hauſit ex ipſis fontibus S. Auguſtini.

(e) S. Facult. Theolog. Pariſ. 1. part. art. 6.

Quibus poſitis, cenſemus, ſi Jacobus verſetur in dubio, quod nullo ſufficienti fundamento nitatur, & perſuaſum habeat, cùm prædicti manualis horologii ſit bonâ fide factus Dominus atque poſſeſſor, illud idem abſque peccato à ſeſe poſſe retineri, nec obligari ſeſe, ad illud reſtituendum, poſt adhibitam ſufficientem diligentiam, quâ poſſit de rei ipſius veritate evadere certior: ejuſdem reſtituendi nullam ei inducendam eſſe obligationem. Quæ præſens aſſertio noſtra conſentit omnino doctrinæ cujuſdam celeberrimi nominis Authoris, qui loquendo de dubio, quod nullum ſibi vindicat legitimum fundamentum, quodque *ſpeculativum* appellat; & de dubio, cui legitima cauſa dubitationis innectitur, quod *Practicum* dicit, ſic habet (f): *Conſtat apud omnes, eum, qui contra dubium ſpeculativum duntaxat agit, non peccare, modo contra dubium practicum nihil agat: Unde, qui poſſidet aliquam rem Domini titulo, licèt dubitet, eam rem ſuam eſſe, & ad eum pertinere: tamen non eſt dubius practicus, quippe qui exiſtimet, in hoc dubio poſſe juſtiſſimè eam rem per eum poſſideri titulo Domini: nec interim, donec appareat, quòd aliena ſit, teneri ad reſtitutionem:* Sic etiam cenſent Adrianus (g) citatus ab Authore laudato, Covarruvias, & Joannes Medina (h).

(f) Merbeſius ſumm. Chriſt. 1. tom. part. 2. q. 167. fol. 615. col. 1.

(g) Adrianus in 4. c. de præſcriptionibus. Quolib. 2. verſ. *Ad primam confirmationem.*

Quæ ſententia nititur hoc effato generali; nimirum in dubio potiorem habendam eſſe illius conditionem, qui rem poſſidet, de cujus proprietate venitur in dubium. *De Jure Canonico & etiam Civili* (addit Gloſſa) *melior eſt conditio poſſidentis*, inquit Alexander III. (i), *potior autem ſemper eſt conditio poſſidentis* (k), ait S. Thomas; adeo ut eandem dare ſeu vendere poſſit, modò, quo agitatur, dubium emptori, ſeu donatario ingenuè proponat; atque in eo caſu poſſit Pastor eam emere, & Donatarius eandem acceptare; ſi uterque animum inducat, ita fieri licitum eſſe: *Itaque hanc rem, ratione hujus dubii ſpeculativi bonâ fide quæſitam, & præmiſſâ diligenti inquiſitione, an ſit furtiva, necne: poterit is eam alteri vendere, aut donare: modò emptorem aut Donatarium admoneat hujus dubii, quod ipſe habeat: alioquin, ſi non admonuerit, tenebitur in damnum, quod ex hâc emptione, vel donatione, emptori, vel Donatario emerſerit* (l).

(h) Covarruvias in reg. *Poſſeſſor.* de reg. Juris in 6. part. 2. §. 7. n. 5. Joannes Medina de reſtitut. q. 17.

(i) Alex. III. in c. *Ad aures.* 6. de præſcript. lib. tit. 26.

(k) S. Thom. in 4. diſt. 38. q. 1. art. 3. q. 2. ad 1.

(l) Merbeſ. ead. col. 1.

At verò, ſi Jacobus in dubio verſaretur, quod ſibi legitimam cauſam vindicaret; hoc eſt, cum fundamento dubitaret, an ſibi retinere prædictum iſtud horologium manuale liceret: nullatenus illud idem poſſet ſuum efficere; quoniam tunc contra proprium ſuæ conſcientiæ dictamen ageret: Quod nuſquam licitum eſt, ſecundum Apoſtolicum iſtud dictum (m), *Omne, quod non eſt ex fide*, (id eſt, ex conſcientiâ ad fidem accommodatâ,) *peccatum eſt*: Et iſthæc verba S. Thomæ (n), textum citatum S. Pauli interpretantis: *Omne, quod eſt contra fidem, vel contra conſcientiam, peccatum eſt: etſi ex genere ſuo bonum eſſe videatur.* Et alibi (o), *Quod eſt contra conſcientiam, eſt malum, quamvis non ſit contra Legem.*

(m) Rom. 14. v. fin.

(n) S. Thom. lect. 3. in citat. cap. in fin.

(o) Id. quodlib. 8. art. 13.

Ad cujus principii normam Jacobus in propoſitâ ſpecie propriam ſuam conſcientiam; ipſius verò Confeſſarius ſuam deciſionem debet exigere.

CASUS CCXVII.

Candidianus locuples Ruſticus, volens, quo ſuus ſecundus filius ardebat, ſtudio ſequendi vitæ Religioſæ inſtitutum in quodam Religioſorum mendicantium Monaſterio plurimùm favere, atque obſecundare; pactus eſt cum ſuperiore & Religioſis, qui jure ſuffragii gaudebant in Capitulo, futurum, ut ante profeſſionem Religioſam ab eo emiſſam, 2500. libras Monaſterio afferret, præter ſummam 300. librarum perſolvendam pro integro anno probationis ipſius: quæ quidem omnia fuit, licèt cum plurimis conſcientiæ ſtimulis, executus.

Numquid tùm prædictus ſuperior, tùm ipſe Religioſorum Conventus ex conſcientiâ obligantur, ad præfatam ſummam reſtituendam, & eandem-ne debent ipſi Candidiano rependere.

Respons.

Eſt hoc generale principium, neque ullâ ratione controverſum, ſcilicet quoties aliqua pecuniæ ſumma nullo prorſus jure debita recipitur, toties ejuſdem reſtituendæ induci obligationem; atqui certiſſimum eſt, neque præfato ſuperiori, neque memorato Religioſorum Conventui ullum jus ſuccurriſſe, quo legitimè poſſent, quas iiſdem promiſerat, recipere 2500. libras à Candidiano; ſiquidem eaſdem ipſe prædicto Conventui neque gratuitò, neque ſimpliciter ex animo benevolo largiretur; ſed eâ tantummodò adjectâ conditione, quòd ſuus filius ibidem ad ſolemnem votorum nuncupationem admitteretur, atque ita ageret adversùs id, quod non ſolùm inſtitutis Eccleſiaſticis ſtrictiùs interdicitur; ſed ipſis etiam verbis Domini noſtri tantoperè commendatur (a). *Gratis accepiſtis, gratis date*, quibus ſignificatur, quodcumque ſpirituale eſt, qualis eſt Religioſa Profeſſio, gratis prorſus eſſe concedendum. Ergò Monaſterium, cui prædicta ſumma injuſtè acceſſit; obligatur neceſſariò, ad eandem reſtituendam.

(a) Matth. 10. 8.

Verùm iſta reſtitutio nullatenùs debet in utilitatem ipſius Candidiani vergere; ſiquidem, ut in proponendâ ſpecie obſervatur, ſuam pecuniam cum malâ fide rependerit, ex acerbiſſimis illis conſcientiæ ſtimulis, quos experiebatur, & ex quibus peccati reatum contrahebat, quòd, iiſdem nihil quidquam obſtantibus, rem admitteret tùm contra propriam ſuam conſcientiam, tùm contra eam, quâ imbuebatur, notionem Eccleſiaſticorum Inſtitutorum, quibus eadem ei ſeverè omnino interdicebatur. Eſt ergo reſtitutio prædicta vel pauperibus eroganda, vel in pios aliquos uſus impendenda, abſque eo quòd nec ſuperiori, nec Religioſis ullatenùs liceat, privatâ ſuâ autoritate, de eâdem quidquam in utilitatem ſui Conventûs ſubducere; quippe foret iniquum, eos, utpotè tanti criminis conſcios, in ejuſmodi caſu propriæ ſuæ cauſæ ſeſe conſtituere Judices.

Atque quæ huc uſque eâ de re habuimus, doctrinam S. Thomæ, cujus propria verba referuntur alibi, ſibi vindicent omnino conſentientem. Aliter verò determinandum eſſet, ſi Candidianus bonâ ſuâ fide fuiſſet edjutus, hoc eſt, exiſtimaviſſet, ſibi licere, offerre prædictas 2500. libras, abſque ullius ſimoniæ periculo, ut omnino contingere poteſt imprimis viro Ruſtico, qui non ea novit, quæ pertinent ad Inſtituta Eccleſiaſtica, & cui ex officio nulla ratione incumbit, de iiſdem erudiri: in eo namque caſu, atque in aliis, quotquot ejuſmodi poſſunt occurrere, ei potiſſimùm reſtituendum eſt, à quo pecunia tradita fuit; ut idem aſſeri de eo poteſt, qui, receptis quinquaginta duplionibus aureis, ut iniquis vexationibus deſiſteret, quibus intendebat Beneficiarium aliquem opprimere; ipſi eidem Beneficiario prædictam reſtituere ſummam tenetur: propterea quòd licitè poſſet eandem illi donare, ut ſeſe eb iniquiori vexationum ejuſmodi ratione ſubduceret; quanquàm qui eam receperit, ejuſdem percipiendæ nullo jure fuerit gaviſus.

CASUS CCXVIII.

Audria mulier vidua, mater quinque liberorum, quorum ſecundus adulterinus eſt, cùm ſeſe urgeri periculoſiſſimo morbo adverteret, nec poſſet iſtum adulterinum exhæredare, quoniam lege prohibetur; ſtatuit eos omnes ad ſeſe accerſere, atque in animum inducens, futurum ut eâ potiſſimùm ratione valeat propriæ ſuæ conſcientiæ conſulere, eandemque levare ab onere injuſtitiæ, quam cæteris quatuor irrogabat, ſi dictus adulterinus cum iiſdem veniret in æquam portionem hæreditatis, eos ſic affatur: Equidem vos omnes ipſo jure naturæ tanquam filios meos, quos ipſa peperi, amore complector; at veſtrum unus eſt, quem, fervente ipsâ juvenili ætate, infeliciter enixa ſum ex adulterio. Jam agite inter vos, atque communi conſilio deliberate, nùm placeat, ut, quis inter vos ille ſit, indigitem; an potiùs expediat, ut mutuam injuriæ condonationem, quam ex adulterinâ prole cæteri ſont accepturi, vobis invicem indulgeatis. Quibus inopinatis verbis omnes pariter perculſi, communi conſenſu conſtituunt, magis expedire, ut Mater non manifeſtet adulterinum, ipſi verò conſentiant ſibi-metipſis indulgendæ mutuæ damni, quod quatuor legitimis emerget, ex dividendâ in partes æquas hæreditate, condonationi. Numquid non eâ ratione Audriæ conſcientia coram Deo liberatur?

Respons.

Alciatus (b) narrat, tentatam olim fuiſſe à muliere quâdam viduâ prædictam rationem, ut, quæ ſibi inducebatur, damni reſtituendi ſuis filiis legitimis, quod accepturi erant ex dividendâ cum adulterino, quem ipſa pepererat, hæreditate, obligationi ſatisfaceret; quam cautionem plurimùm ipſe comprobat, atque habet ejuſmodi, ut inde conſcientiæ matris ipſius ſufficienti ratione feciſſe conſultum, omnino ei videatur.

(b) Alciat. l. 3. de præſump. l. 9. d. panerg. c. 12.

Nihilominùs potiorem habendam eſſe ducimus ſententiam Celeberrimi Covarruviæ Hiſpalenſis Epiſcopi, opinione ipſius Alciati. En quibus potiſſimùm verbis ipſimet ſuam proponit deciſionem: *Nec mihi placet cautela, quâ uſam fuiſſe viduam quamdam refert Andræas Alciatus ... ea quippe vidua, cùm plures liberos haberet, quorum unus eſſet adulterio conceptus: eis accerſitis ad mortem veniens, dixit: Filii mei, unus veſtrum natus eſt ex adulterio: & ideo bona Mariti mei detinet indebitè: ego verò priuſquàm ex hâc vitâ migrem, ne moriar in hoc peccato, eum vobis nuncupare intendo, niſi vos invicem remiſeritis omne jus, quod habet alter adversùs alterum. Tunc filii, cùm quilibet de ſe ipſo dubitaret, mutuò ſe ipſos ab eo onere abſolverunt & liberarunt, juſque invicem ſibi remiſerunt. Nam licèt ejuſdem cautelæ meminerit Joannes Major* (c); *tamen per eam minimè tollitur damnum illatum ex adulterio: nec fit liberatio ſufficiens.* Eam verò rationem ſubdit Eruditus Epiſcopus his verbis: *Siquidem mutua hæc abſolutio ſpontanea non eſt, ſed coacta: is etenim filius qui legitimus eſt, nullum ex eâ commodum habet, ſed damnum patitur: nec id remiſiſſet, ſi certò ſciret, alterum fratrem adulterio conceptum fuiſſe: imò coactus metu, ne forſan ipſe à matre ſpurius manifeſtaretur, eidem liberationi conſenſit, qui conſenſus ſufficiens non eſt* (d).

(c) Joan. Major. in 4 diſt. 15. q. 17.

Atque reverà quidem Duplex ille metus tùm plurimi dedecoris adeundi, tùm hæreditatis amittendæ, ſic cenſendus eſt juniores animos afficere, ut inde nihil ejuſdem relinquatur libertatis, in indulgendâ ſibi invicem mutuâ condonatione; quippe manifeſtum ſit, ſi iis, qui legitimi ſunt, ipſius rei veritas innoteſceret; futurum ut penitùs abſtinerent ab exhibendo ejuſmodi conſenſu.

(d) Covarruvias tom. 1. relect. c. Peccatum. de reg. Juris, in 6. part. 2.

Quæ

Quæ noſtra opinio plurimùm confirmari poteſt: 1. Ex iſtis verbis Gloſſæ (a). *metus continet in ſe vim*. 2. Ex ſequenti dicto Alexandri III. (b), quo, præcedenti principio roboris & autoritatis multum adjicitur. *Quæ metu & vi fiunt, debent in irritum revocari*. Atque ex iis, quæ Gloſſa habet in Decretalem laudati ſummi Pontificis (c): *Si quis per metum amiſſionis rerum ſuarum aliquid faciat... poteſt repetere quod tali modo fecit, vel abjuravit: & intelligatur de talibus rebus, ſine quibus vita corporis amittitur, vel patitur gravem jacturam*. 3. Ex teſtimonio Autoris Gloſſæ in quemdam Canonem, quem Gratianus attribuit S. Alexandro, quantùm ad nominis appellationem, Primo (d); qui ſic ait, *Canon hic tria æquiparat, vim, metum & fraudem*.

(a) Gloſſ. in c. 1. *Super eo* §. de Renunciatione. l. 1. tit. 9. v. *Metu*.

(b) Alex. III. in c. *Abbas*. 2. de iis, quæ vi metûs-ve cauſâ fiunt. l. 1. tit. 40.

(c) Gloſſ. ibid. v. *Coactus*. Gloſſ. ibid. v. *Per metum*.

(d) Alex. I. in can. *Si quiaquid*. 1. 15. q. 6.

CASUS CCXIX.

Desiderius, cùm conſtitueretur irregularis ex *delicto occulto*, ab ordinario Collatore obtinuit, ſibi provideri de Curâ S. Godardi, de quâ per binos annos percepit reditus atque penſiones licèt nullam in eâdem ſervaverit reſidentiam, neque vel etiam, per totum illud ſpatium temporis, Breviarium recitaverit. Obtulit deindè ſummo Pontifici ſuam ſupplicationem, in quâ fateri atque exponere erubuit tùm ſuæ reſidentiæ defectum; tùm recitationis Breviarii prætermiſſionem; ibidem enunciatâ tantummodò irregularitate, quâ ligabatur; ac poſtulans, ſeſe in integrum reſtitui, ſibique ſimul indulgeri fructuum condonationem: Quod ultrò conceſſit ſummus Pontifex.

Nùm, quantùm ad conſcientiam, tutus eſt atque ſecurus?

Respons.

Liquet vel ex ipſo ſolo propoſitæ quæſtionis textu, à præfato Deſiderio rectâ conſcientiâ percipi non potuiſſe reditus de Curâ S. Godardi; atque ita, tribus iiſque diverſis potiſſimùm de cauſis.

Prima quidem: quòd conſtitueretur irregularis ex delicto, priuſquàm de eâdem ei provideretur.

Secunda, quoniam in prædictâ Curâ non habuit reſidentiam, ibidem officii, quæ Parochum decent, functurus eâ ratione, quæ ei incumbebat, & ſub pœnâ integræ fructuum reſtitutionis.

Tertia: quia prætermiſit Breviarii recitationem, ad quam, ſub eâdem pœnâ reſtitutionis, obligabatur. Atqui nonniſi primam cauſam expoſuit in ſuâ ſupplicatione, cæteras verò duas prorſus reticuit, quæ tamen majoris culpæ reatum importabant, ipſumque poſtulatâ gratiâ reddebant prorſus indigniorem, & ad eandem concedendam ſummum Pontificem effeciſſent procul dubio difficiliorem: quod igitur obtinuit, ſubreptitium eſt atque nullius effectûs reſcriptum. Sic verbis expreſſis determinatur ab Innocentio III. ſcribente ad Pictavienſem quemdam Canonicum: *Nos igitur*, inquit laudatus Papa, *inter eos, qui per fraudem, vel malitiam, & illos, qui per ſimplicitatem, vel ignorantiam litteras à nobis impetrant, hujuſmodi credimus diſcretionem adhibendam, ut hi, qui primi modo falſitatem exprimunt, vel ſupprimunt veritatem, in ſuæ perverſitatis pœnam, nullum ex iſtis litteris commodum conſequantur*, &c.

Cui deciſioni luminis ac roboris plurimùm addit illius comparatio, qui vinculo trium variarum ſimul excommunicationum innodatus eſt in quas diverſis ex cauſis incurrit; ſi namque tantùm petierit, à primâ excommunicatione ſeſe abſolvi, nullo injecto verbo de cæteris duabus; conſtat, quanquàm à primâ excommunicatione abſolvatur, remanere tamen eum tùm ſecundæ, tùm tertiæ vinculo ligatum, donec ab iiſdem quoque de integro fuerit abſolutus; ut monemus alibi, cùm de prædictâ Cenſurâ ſermonem ex profeſſò habemus; ac quemadmodùm verbis expreſſis definitur ab Innocentio III. in unâ quâdam ex ipſius Decretalibus, quam inſcribit Archiepiſcopo, Decano & Præfecto Cantorum de Eccleſiâ Lugdunenſi (e), in quâ declarat, quemdam Archidiaconum *ob duplicem cauſam excommunicatum*, à quo nonniſi una tantùm excommunicatio fuerat enunciata, manere ſemper excommunicatione ligatum, propterea quòd, duplicem cauſam, ob quam in prædictam Cenſuram incurrerat, non enunciaviſſet. Cujus rei rationem iſtam profert Autor Gloſſæ, *quia per ſubreptionem abſolutio eſt obtenta* (f), & deinde ſic ſubjicit: *Quot enim ſunt excommunicationes, tot debent eſſe abſolutiones, ſicut quot ſunt accuſationes, tot & abſolutiones*.

(e) Innoc. III in c. *Cùm pro cauſâ*. 27. de ſent. Excomm.

(f) Gloſſ. in cit. c. v. *Tanquàm*.

Licèt etiam eâ de re adhibere comparationem alicujus, qui trium diverſæ pecuniæ ſummarum debitor eſt, quique, ut condemnetur ad ſolutionem primæ ſummæ, apud Judicem appellatur; licèt enim eidem, numeratâ præſenti pecuniâ, ſatisfecerit, quin etiam, ſi ſic ſupponere velimus, ipſo præſente Judice, à quo conſequenter eâ de re ſolutus ac liberatus juxta judiciarias formulas ſit declaratus, remanet nihilominùs ex aliâ duplici cauſâ in ære alieno, donec duas alias ſuperſtites ſummas diſſolverit, eodemque modo fuerit iiſdem ſolutus ac liberatus, ut obſervat celeberrimus Juriſconſultus Paulus (g): *Cùm eadem res ab eodem mihi debeatur, ſingulas obligationes ſingulæ cauſæ ſequuntur, nec ulla earum*, (*ſcilicet obligationum vel cauſarum*, addit (h) Gloſſa, *alterius petitione vitiatur*.

(g) In L. *Eadem*. 14 §. 2. ff. de exceptione rei judicatæ lib. 44. tit. 2.

(h) Gloſſ. ibid. v. *Earum*.

Eſt ergo eâdem ratione de Deſiderio judicandum; ac definiendum, ſiquidem fructus de Curâ S. Godardi ſuos efficere jure non potuerit, ob triplicem, eamque diverſam cauſam, cujus de primâ tantummodò in ſuâ ſupplicatione apud ſummum Pontificem ſermonem habuit; neque etiam ab eo potuiſſe veram obtineri eorumdem condonationem, eumque, quantùm ad eam rem, remanſiſſe eâdem, quâ anteà, vinculi conditione ligatum; hoc eſt eorumdem reſtituendorum obligatione. Cui ſententiæ Navarrus adhæret (i), eamque probat plurimis tùm Canonici, tùm Civilis Juris textibus; atque multis rationum momentis, quorum iſtud potiſſimum eſt, quòd ſcilicet ejuſmodi reſcriptum ſubreptitium ſit, in eo quòd Deſiderius reticuerit duas maximi momenti cauſas, quæ quidem enuntiatæ ſimul cum primâ prorſus obſtitiſſent, ne ſummus Pontifex prædictam fructuum condonationem annueret, aut eum ſaltem reddidiſſent, ad eandem concedendam, difficiliorem; ut jam dictum eſt: atque reverà quidem non eſt, unde meritò conjiciatur, fructuum condonationem, quæ ei fuit à ſummo Pontifice indulta quantùm ad defectum legitimi tituli; ſeſe extendere ad duas alias cauſas; quippe quæ nullâ ratione ſummo Pontifici innotuerint, adeoque in eaſdem nullatenùs potuerit intendere.

(i) Navar. l. t. conſil. 16. n. 3. & 4.

Iſtud igitur Deſiderio poteſt ad ſummùm concedi, nimirùm quòd vi reſcripti, quod obtinuit, incœperit fieri novus prædicti Beneficii legitimus Titularis, & ejuſdem fructus facere ſuos pro tempore futuro ab ipſâ die numerando, quâ ei à ſummo Pontifice præfata gratia indulta eſt; at quantùm ad fructus jam ab eo nullo jure perceptos, eos non poſſit, niſi novo alio legitimo reſcripto accedente, ſibi vindicare.

Neque propterea exiſtimamus, ut noſtrum adoptandum eſſe illud, quod acutiùs, quàm veriùs Navarrus excogitavit, nimirùm ſiquidem Beneficii vacantis fructus futuro ſucceſſori cedere conſueverint, & Deſiderius vi ſui reſcripti quodammodò ſibi ſuccedat, aut ſaltem ultimo Titulari, eoſdem poſſe ab eo legitimè retineri: Primò namque, ratio, quâ Canoniſta laudatus innititur, uſui paſſim in Galliâ recepto penitùs adver-

adverſatur. Secundò, quoniam alioquin Deſiderius ex propriâ ſuâ fraude, atque injuſtitiâ commodum perciperet; quod & ab ipsâ æquitate alienum eſt, & ab illo juris effato, quod autores habet Innocentium III. & Lucium III. quo ſic fertur (a), *Fraus & dolus alicui patrocinari non debent.*

(a) Lucius III. in c. *Adverſus.* 7 de Immunitate Eccleſiaſticarum. l. 4. tit. 49. Innoc. III. in c. *Officii.* 14. de teſtament. & in c. *Cùm dilectus* 8. de Religioſis Domibus.

CASUS CCXX.

Anatolius, qui furtivè ſurripoit 500. libras Henrico Abbati Commendatario de S. Paulino & parem pecuniæ ſummam Goediano Patri familias, utramque prædictam ſummam vult & poteſt reſtituere; at in dubio eſt, nùm iiſdem ipſis debeat iſtam exhibere reſtitutionem. Ratio eſt, quia totus uterque ab annis plurimis incumbit in exhauriendas res ſuas lautiſſimis epulis, venatione, luſione, atque omni Luxuriarum omnium genere; quin etiam iidem ipſi mutuam undequàque pecuniam ſibi conquirunt, ut habeant, unde poſſint in impenſas prorſus inſipientes, profuſioneſque diſſolutiones pro more conſueto abire, abſque eò quòd ſpes affulgeat, futurum ut, quam eis animo haber reſtituere, collocent utiliori ratione pecuniam. Quid in iſtâ rei circumſtantiâ eum agere potiſſimùm opus eſt?

Respons.

Quemadmodùm non expedit ei reſtituere gladium, qui præſumitur eodem uſurus, ad occidendum aliquem, aut alicui vulnus infligendum; eodem modo videtur, determinandum eſſe quantùm ad propoſitum caſum. Siquidem etenim Anatolius reſtituendo 500. libras prædicto Commendatario Abbati, rationem eidem offert, iſtam ſummam impendendi in nefarios abuſus; eaſdem debet potiùs Eccleſiæ reſtituere, vel erogare Pauperibus, utpote Beneficiarius Eccleſiaſticorum redituum ſit ſolummodò diſpenſator, & eoſdem Eccleſiaſticos reditus ſoleant SS. PP. appellatione patrimonii Pauperum deſignare: *Si Prælatus eſt dilapidator rerum Eccleſia*, inquit Cajetanus (b), *& , experientiâ teſte, dilapidavit etiam hac: non ei, ſed illi Eccleſiæ, quæ eſt vera Domina, reſtitutio in foro conſcientiæ fieri poteſt, & debet.*

(b) Cajet. in ſummâ, v. *Reſtitutio.* c. 4. n. 2.

Cui ſententiæ, quam propriam ſuam facit, Navarrus (c) addit: *Convertendo reſtituendas res in utilitatem illius Eccleſiæ, habita, ſi fieri commodè poteſt; (ut ſervetur etiam omnis juſtitiæ modus), conſenſu ſuperioris.* Quod idem (d) docet Merbeſius.

(c) Navarr. Man. c. 17. n. 29.

(d) Merbes. tom. 1. part. 2. q. 184. Conclus. 1.

Idem quoque definiendum eſt circa reſtitutionem, quæ debetur Gordiano: nam cùm ſit profligator, & totam rem ſuam iniquè adeo diffunditet; debet Anatolius illius uxori, ſi prudens atque ſapiens ipſa fuerit, 500. libras reſtituere: *Quid, ſi ipſe Dominus ſit rerum ſuarum dilapidatar*, inquit Gangetieus in Cajetanum (e), Navarris veſtigiis inſiſtens, *eritne tunc res ſua ei reſtituenda? Reſpondendum eſt, reſtitutionem eo caſu poſſe, imò debere fiere uxori illius.* Atque rationem iſtam memoratus Hiſpanus Autor proponit, quia *deficiente viri prudentiâ circà rem Domeſticam, pertinet ad uxorem de bonis communibus diſponere.* Adhibitâ tamen ſequenti exceptione: *Si tamen id fiat, ut quoad eſſe poteſt, caveatur omnis perturbatio regiminis Domeſtici*; ſi nimirùm contingeret rem iſtam ab ipſius marito reſciri. Verùm in propoſitâ eo loci ſpecie non eſt, unde timeri poſſit hujus generis perturbatio, quippe ſecretò prorſus fieri poſſit prædicta reſtitutio. Quam eandem opinionem Merbeſius (f) amplectitur: *Marito enim, inquit, familiam ſuâ prodigalitate labefactanti, ſuccedit mulier in adminiſtratione familiæ, modò nihil obſtet: & regiminis Domeſtici perturbatio caveatur.*

(e) Gangericus v. *Furtum.* tit. quibus caſibus liceat uxori &c.

(f) Merbes. loco cit.

CASUS CCXXI.

Alfierus Diaconus annum ætatis ſuæ vigeſimum tertium agens cum ſex menſibus, cùm de Beneficio-Curâ ei proviſum fuiſſet, non curavit, ad ſacerdotium ſeſe intrà annum promoveri, & prædicto Beneficio perrexit gaudere, illiuſque reditibus ac fructibus per aliud integrum biennium potiri; quo tempore elapſo illud idem in Curiâ Romanâ reſignavit in favorem Renati ſui fratris Sacerdotis & Parochi de aliâ quâdam Parœciâ tenuioris admodùm reditûs. Quâ de re habetur quæſtio: 1. Utrùm Alfierus prædictam reſignationem potuerit in favorem ſui fratris validè conferre: atque utrum poſt elapſos prædictos tres annos de memorato Beneficio Canonicè fuerit Renato proviſum? 2. An ei non incumbat ex debito conſcientiæ, quos de præfatâ Curâ percepit, integros fructus reſtituere?

Respons.

Ut propoſita primo loco difficultas expediatur, ſcire operæ pretium eſt, tertium Concilium Lateranenſe habitum ſub Alexandeo III. (g), & relatum in Capite, *quia nonnulli*, jubere, ut ad ejus generis Beneficium *talis perſona quæratur, quæ reſidere in loco, & curam ejus per ſeipſum valeat exercere: quòd ſi aliter fuerit... quod contra ſanctos Canones accepit, amittat.* Gregorius X. cùm adeſſet Lugdunenſi Concilio (h), Lateranenſe Decretum confirmavit, ac voluit, ut quæ in eorum gratiam, qui nondùm annum 25. attigiſſent, præſtitæ eſſent, Beneficiorum-Curarum Collationes ipſo jure viribus omnino carerent, quanquam nulla præcedens acceſſiſſet monitio, & abſque eo, quòd opus eſſet ſententiâ Judicis; ut obſervat Joannes Andræas (i): *Decernimus, collationes de Parochialibus Eccleſiis, his, qui non attigerint 25. annum de cætera faciendas, viribus omnino carere.* Quæ præcedentia duo Decreta Concilium Tridentinum (k) autoritate ſuâ firmat atque comprobat: præcipitque, ut collatio quæcumque, non obſtante interdicto, quod in prædictis Decretis continetur, confecta fuerit, nullius omnino nec roboris ſit, nec effectûs: *Aliter autem facta collatio, ſive proviſio omnino irritetur.* Ex quibus ſequitur, ſiquidem Alfierus poſſet ſacrum Preſbyteratûs ordinem ſuſcipere poſt ſex menſes, à collatâ ſibi Cura, & neglexerit non modo intra primum annum pacificæ ſuæ poſſeſſionis ad ſacerdotium promoveri, ſed præterea per duos etiam alios anno Beneficium ſibi retinuerit; dicendum eſſe, eum eodem privatum evaſiſſe *ipſo jure*, & abſque eo, quòd, ut eodem ſpoliaretur, opus fuerit, quantùm ad forum conſcientiæ, ullâ monitione præcedenti, neque ullâ declaratoriâ ſententiâ; adeoque nullo jure eum gaviſum fuiſſe, quo potuerit illud idem viâ ſimplicis Reſignationis transferre ad Renatum, cui proinde de eo prædictâ ratione non fuit legitimè proviſum.

(g) Concil. Lateran. III. ſub. Alex. III. c. 13. in cap. *Quia nonnul.* 14. de Cleric. non reſident. lib. 1. 3. tit. 4.

(h) Greg. X. in 2. Conc. Lugdun. in c. *Licet.* 14. de elect. in 6.

(i) Joann. Andr. in Gloſſ. ad cit. c. *Licet*, v. *Canon.*

(k) Conc. Trident. ſeſſ. 7. c. 3. de reformat.

Quod pertinet ad alterum quæſitum, cenſemus: 1. Alfierum obligari, ad fructus, quos de Beneficio per duos annos poſteriores recepit, omnino reſtituendos, quippe ejuſdem non extiterit legitimus Poſſeſſor. 2. Quin etiam ad eos reſtituendos, quos per primum annum percepit, ſi de eodem Beneficio ſibi conceſſas proviſiones eo fine, atque animo acceptaverit; quòd intra annum ad Preſbyteratûs ordinem non aſcenderet; cùm æquitas non patiatur, quidquam utilitatis ei ex propriâ ipſius fraude accedere: quam commiſit, acceptando ſcilicet cum malâ fide, quæ ei de prædictâ Curâ Proviſiones offerebantur.

Ita decidit Bonifacius VIII. (l), qui ſic habet: *Si promoveri ad Sacerdotium non intendens, Parochialem receperis Eccleſiam, ut fructum ex eâ per annum percipias, ipſam poſtmodùm dimiſſurus, (niſi, voluntate mutatâ, promotus fueris), teneberis ad reſtitutionem fructuum eorumdem, cùm eos receperis fraudulenter.*

(l) Bonif. VIII. in cap. *Commiſſa.* 35. de elect. in 6.

Advertendum autem eſt: de induſtriâ à nobis addita fuiſſe iſthæc verba: *Si Alfierus neglexerit ad Preſbyteratûs gradum intra annum aſcendere, eum evadere proprio ſuo Beneficio*, ipso Jure, *ſpoliatum*, Conſtat namque, ſi nequiviſſet ex aliquo legi-

legitimo impedimento promoveri id ſacerdotium (a), putà vel ex aliquo morbo, qui tempore Ordinationis eum corripuiſſet, vel ex abſentiâ Epiſcopi; futurum profectò ut Beneficio ſuo non caderet; ut declarat laudatus Papa in allegatâ jamjam Conſtitutione, cujus en ipſiſſima verba ſunt: *Annus autem hujuſmodi, (qui à tempore illo incœpit, quo ipſius regimen commiſſum tibi extitit, & poſſeſſionem ejus pacificam habuiſti; vel per te ſtetit, quominùs haberes eandem,) tibi non currit, ſi promoveri juſto impedimento detentus, infrà tempus hujuſmodi nequiviſti.*

(a) Gloſſa ibid.

Quæ rationum momenta non indigent roborari ſuffragio Canoniſtarum, qui omnes uno ore, quam proponimus ibidem, doctrinam paſſim laudant atque prædicant, ipſo Navarro teſtante (b). Iſtis tamen juvat iterùm aliud annectere, quod profert Felinus, qui ait, eum, qui in eo, quo Alfierus, caſu conſtituitur, hoc eſt, qui abſque ullo titulo per biennium aliquo Beneficio gaviſus eſt, poſſe cum eo comparari, qui ad ejuſmodi Beneficium obrepiſſet. Porrò qui per vim occupavit aliquod Beneficium fructus ejuſdem Beneficii nunquàm poteſt ſuos efficere: ergò tenetur omnino Alfierus, ad reſtituendos fructus, quos recepit, eâdem prorſus ratione, quâ obligaretur, ad eandem reſtitutionem, qui contra Leges Beneficium aliquod adeptus fuiſſet.

(b) Navarr. l. 1. Conſil. de reſcriptis. Conſil. 12. n. 2. 9. & 10.

CASUS CCXXII.

EMERICUS, cùm recepiſſet præſtationem decem millium librarum octo diebus antè quam nummi de pretio ſuo decederent, & adverteret, inde ſibi plurimam iſtius pecuniæ diminutionem imminere: prædictam ſummam convertit apud quemdam Negotiatorem argentarium in Chartaceas Schedas à tribunis ærariis perſolvendas. Juſtinus verò, qui quantùm conjicere eſt, de pecuniâ quâdam ingenti ſolvendâ, quam debebat, urgebatur, conditionem illi tulit, prædictarum Chartacearum Schedarum juxta eum, qui iiſdem intrinſecè affixus erat, valorem accipiendarum, ac de iis certi cujuſdam fœnoris ei aſſerendi penſionis annuæ 500. librarum; quanquàm tunc temporis jam ejuſmodi ſchedis Chartaceis ſic inciperetur ſubdiffidere, ut earumdem pars uſque tertia amitteretur. Emericus neſciens, quâ potiſſimùm ratione collocare poſſet ſuas Chartaceas Schedas abſque notabili illarum detrimento, conditionem ſibi factam à Juſtino ultrò acceptavit, & contractus fœnoris coram Notariis confectus eſt, cujus penſionem Emericus per biennium integrum percepit. Juſtinus, in ſeſe alieno ære expediendum, prædictas Chartaceas ſchedas impendit; ſed poſtmodùm omni aſſeveratione affirmavit Emerico, ſibi damnum emerſiſſe ad tertiam uſque earumdem partem; eumque rogavit, ut vellet ei juſtam eâ de re afferre compenſationem. 1. Emericus obligatur-ne, ad fidem ipſius Juſtini dictis habendam? 2. Ei-ne incumbit, quam ab eo petit; juſtam afferre damni compenſationem; 500. libras, quæ in ipſius fœnoris contractu enunciantur, ad earumdem uſque partem tertiam penitùs recidendo? 3. Debet-ne, eandem ob cauſam acceptam ei referre tertiam partem 1000. librarum, quas pro penſionibus duorum prædictorum annorum ei attulit?

RESPONS.

De propoſitâ difficultate parùm convenit apud omnes Doctores: Habent plurimi chartaceas ejuſmodi Schedas, quaſi ſpeciem mercis quamdam, cujus æſtimatio de pretio, quod eidem ineſſe conſuevit juxta communem uſum, ac de damno, quod iis accedit, qui illam emerunt, potiſſimùm deſumenda eſt; atque, juxta, quam ſequuntur, opinionem, Emptori nullatenùs incumbit, quidquid indè lucri potuit ex induſtriâ ſuâ colligere, reſtituere.

Aliis placet alia, eâ de re, ſententia; & contendunt, ejuſmodi lucrum habere fœnoris non legitimi rationem; neque poteſt iri inficias, quin iſtorum poſteriorum opinio, quantùm ad conſcientiam, tutior ſit; ſiquidem juſtitiæ, quin etiam ipſi naturali juri prorſus adverſetur, aliquem, cum injuriâ proximi, atque ex alieno damno; fieri locupletiorem: *Jure naturæ æquum eſt*, inquit regula Juris Romani *neminem cum alterius detrimento & injuriâ fieri locupletiorem* (c). Cui jus Canonicum totum eâ de re conſentit; ut colligitur ex ſequenti Regulâ, quæ auctorem habet Bonifacium VIII. *locupletari non debet aliquis cum alterius injuria vel jactura* (d). Quo poſito.

(c) Reg. 206. ff. de diverſis reg. Juris antiqui.

(d) Reg. 48. de reg. Juris in 6.

Reſpondemus poſteriori iſti ſententiæ plurimùm adhærentes: 1. Si Emericus dederit argentario Negotiatori prædicta 10000. librarum pecuniæ pro unâ, vel plurimis chartaceis ſchedis continentibus eandem ſummam, & juxta affixum iiſdem valorem intrinſecum acceptis; ab eo potuiſſe, (ſiquidem nihil indè ad eum lucri redierit,) eaſdem fœnori dari Juſtino, conſtitutâ 500. librarum annuâ penſione; quod fœnus Edicto conſentaneum eſt quantùm ad uſuras, quæ conſtituuntur in poſſeſſionibus privatorum; atque ſi Juſtinus deinde jacturam aliquam de prædictis Chartaceis Schedis ex earumdem uſu paſſus fuerit; non imputandum eſſe illi culpæ Emerici, cui proinde nulla obligatio inducitur, quidquam eâ de re Juſtino præſtandi compenſationis.

2. Verùm, ſi Emericus ab argentario Negotiatore receperit, verbi gratiâ 15000. libras in Chartaceis Schedis, ſub eo nempe prætextu, quòd tunc temporis damnum de iiſdem emergeret ad tertiam uſque earumdem partem; æquum non eſſe, ei accedere lucrum tertiæ iſtius partis in damnum Juſtini, qui eandem tertiam earum partem amiſit; modò de jacturâ conſtet, aut etiam Emericus ex legitimis rationibus perſuaſum habeat, ab eo damnum iſtud acceptum fuiſſe. In eo igitur caſu tenetur, ad reparandum damnum, quod Juſtinus paſſus eſt, & de quo querimoniam habet; ſive de conſtituto fœnore 500. librarum reſecando tertiam partem, perindè ac de 1000. libris, quas pro penſionibus duorum annorum percepit; ſive quamcumque ei refundendo aliam ejuſdem damni compenſationem.

3. Si Juſtinus nequiverit Emerico, quam ſupponit ſenſiſſe de tertiâ parte valoris intrinſeci prædictarum Schedarum, jacturam facere perſpectam atque exploratam; Emericum non obligari ſummo jure ſervato, ad fidem ipſius dictis habendam; niſi ipſemet ex graviſſimis aliunde rationum momentis convincatur, Juſtinum in eo nihil loqui, quod à veritate ſit alienum.

4. Tandem, ſi Emericus receperit 15000. libras in Chartaceis Schedis pro decem millibus librarum pecuniæ præſentis, quam Argentario Negotiatori rependit, & eaſdem Schedas abſque damno collocaverit, & nihil ei obligationis importetur quantùm ad Juſtinum; teneri tamen eum ad reſtitutionem tertiæ prædictæ partis erga eum, qui damnum iſtud receperit; ſi poſſit innoteſcere, vel ſi ignoretur, ad prædictam partem aut pauperibus erogandam, aut in alios pios uſus conferendam.

CASUS CCXXIII.

HILDEBALDUS filius familias rixatus cum Henrico, ſic ei fuſtem in caput impegit, ut neceſſe fuerit, calvariam ipſius à Chirurgo terebrâ perforari, &, poſt octo, decemve dies, prædicto vulnere conciderit. Quod infortunium ubi pervenit ad aures Framburgi Patris Hildebaldi, & eidem renunciatum fuiſſet, agente muliere viduâ Henrici, comprehenſionem ipſius filii jam à Judice Decretam fuiſſe, atque contra eum fiduciariâ ſententiâ eidem ducentas libras fuiſſe adjudicatas; ipſe ſuo filio fugam aperit, ne comprehendatur, & pœnas luat homicidii. Quâ de re prædicta vidua jubet,

 ipſum,

ipſummet Framburgum epud Judices venire, & contendit, eum condemnandum eſſe, ad prædictas 200. libras non tantummodò ſolvendas, ſed etiam ad refundendæ tum ipſius operæ Chirurgi mercedem, tum funerarias impenſas. Framburgus poteſt-ne repellere actionem in ſemetipſum intentam in judicio, ut ſeſe ſubducat ab obligatione ſolvendi, quæ proveniunt ex delicto ſui filii, impenſas: atque ſi contingat, eum à Judice litis iſtius, quam ei vidua præfata intulit, condemnari, ad eaſdem perſolvendas; poteſt-ne rectà conſcientià, & remotà omni injuſtitià, tum ipſam executionem judicii, tum prædictarum impenſarum ſolutionem declinare?

Responsio.

Jure tam naturali, quàm Divino interdicitur, ne recidat in Patrem culpa filii. Ita docetur Scripturâ ſacrâ (a), quæ ſic habet: *Anima quæ peccaverit, ipſa morietur: Filius non portabit iniquitatem Patris; neque Pater iniquitatem filii. Juſtitia juſti ſuper eum erit, & impietas impii erit ſuper eum.*

(a) Ezech. 18. 20.

Atque eo potiſſimùm principii fundamento fultus Alexander III. (b) declarat, Patrem, ad nullam pecuniariam mulctam, obligari, propter homicidium factum ab ipſius impubere filio, quæcumque obtineat contraria conſuetudo. Unde ſequitur à fortiori, eum minùs etiam teneri ad ejuſmodi mulctam, ſi factum fuerit homicidium ab ipſius filio, qui ſit ætate provectior. Eâque etiam de causâ prohibent Romanæ Leges, ne puniatur filius ob delictum Patris, ac conſtituunt, ut qui culpæ conſcius eſt, ſolus pœnam ferat, quam ex nefario ſuo actu ſibi paravit: *Namque unuſquiſque ex ſuo admiſſo ſorti ſubjicitur, nec alieni criminis ſucceſſor conſtituitur* (c); inquit Calliſtratus in Lege. Judex ergo non poteſt niſi ſolum Hildebaldum condemnare ad ſolutionem pecuniæ, quæ ex fiduciarià ſententià viduæ adjudicata fuit, & ad refundenda impenſas, damni compenſationes atque intereſſe, quæ poſtulata ſunt ab eâdem viduâ, & ad ſubeundam pœnam capitalem, quæ venit ipſi homicidio, quod fecit, juxta Leges rependenda.

(b) Alex. III. in cap. *Referente.* fin. de delictis puerorum. lib. 5. tit. 23.

(c) Leg. *Crimen.* 26. ff. de pœnis lib. 48. tit. 19.

Neque juvat, quòd Framburgus fugæ ſui filii conſuluerit, & objiciatur, eum prorſus obligari, ad eundem exhibendum, aut ad impenſas, litis acceſſiones atque intereſſe illius vice perſolvenda; ſiquidem vel ex ipſo naturali jure licitum ſit Patri, quin imo Patris officium ſit, providere tum ſaluti, tum libertati proprii ſui filii; aliunde verò iſte ipſius cuſtodiæ non fuerit à Judice commiſſus, cum onere ejuſdem repræſentandi.

Quod manifeſtum omnino facit Julianus Peleus in ſupremâ Pariſienſi Curiâ Patronus (d), ex Arreſto quodam ejuſdem ſupremæ Curiæ pronunciato 4. Septembris 1604. in ſimili causâ, pro Joanne Bobie, cujus cauſam defendendam ſuſceperat, & cui viduæ Joannis Cadet intendebat imputare immoderatas injurias atque verberum contumelias ſuo proprio marito inflictas à Jacobo & Georgio Bobie filiis prædicti Joannis, qui omnimodè ſolutus atque immunis tum ab iiſdem injuriis & contumeliis, tum ab ipſa morte, quæ fuerat ſubſecuta, memorato Arreſto pronunciatus eſt atque declaratus.

(d) Queſtion. Illuſtr. q. 4.

Vide:
- *Emptio.* Leander, &c.
- *Adulterium.* CASUS.
- *Advocatus.* CASUS. Camillus. Salluſtius. Lentulus. Pomponius.
- *Dux.*
- *Contractus.*
- *Compenſatio.*
- *Donatio.* CASUS. Maddalena. Antoninus. Agoardus. Eudoxia. Omerus.
- *Bellum.*
- *Judex.* CASUS. Manilius. Thucydides. Edmundus. Litigium. Cacimirus.
- *Intereſſe.*
- *Poſſeſſio.* CASUS ultimus.
- *Commodatum mutuum.*
- *Commodatum ad uſum.* CASUS Martialis, & ſequentes.
- *Societas.*
- *Tutor.* CASUS. Ariſtarcus. Salvinus. Caſſander. Avircius. Symmachus. Elpidius.
- *Venditio.*
- *Uſura.*

RESTITUTIO

RESTITUTIO IN INTEGRUM.

EN quâ ratione definitur *Reſtitutio in integrum*, quæ loquendi modus eſt in Jure familiaris: *Reſtitutio in integrum, eſt prioris Juris redintegratio, & in priſtinum ſtatum repoſitio*, (Judicis authoritate facta) (*a*).

Doujatius in recentiori, quam edidit, Canonici Juris inſtitutione (*b*) ejuſdem naturam iſtâ aliâ ratione explicat, quæ paucioribus equidem verbis concipitur, ſed nihilominùs eundem, quem definitio præcedens, ſenſum præ ſe fert: *In integrum reſtitutio, eſt rei, vel cauſæ redintegratio.*

(*a*) Polm: part 2. 2. n. 402.
(*b*) In lib. 1. Decretal. tit. 41. pag. 67.

Iſtud remedii genus inductum Jure Romano quoddam conſtituebat auxilium, quo Prætor, qui eâdem ratione, quâ Prætor Urbanus conſuevit in Galliâ noſtrâ, officio Judicis proprii fungebatur, eos potiſſimùm juvabat, qui de aliquâ ſibi irrogatâ injuriâ ex quibuſdam, quæ confecerant, inſtrumentis, meritò conquerebantur; quique eos in ſtatum priſtinum, quo gaudebant antea, reſtituebat. Quo ſubſidio nuſquam tamen opus erat, quando prædictum inſtrumentum vitio aliquo laborabat, ex quo, juxta Juris ipſius diſpoſitionem, reſcindebatur atque viribus omnino carebat.

Eſt hoc uſu receptum in Galliâ, ut à ſolo Principe poſſit indulgeri Reſtitutio in integrum; quemadmodùm obſervat Rebuffus: Quam concedere conſuevit, confectis in officinâ Diplomaticâ quibuſdam Regiis Diplomatibus, quæ dicuntur *Litteræ reſciſionis*, & Regiis Judicibus ſemper inſcribuntur, ad quos proinde ſpectat cognoſcere, num quod iiſdem occaſionem atque cauſam dedit, juſtitiæ ſimul atque veritati conſentiat.

Quæ Regia ejuſmodi Diplomata ſummæ omnino ſunt neceſſitatis in Galliâ, ut quis in integrum reſtituatur; licèt etiam ipſummet inſtrumentum, de quo querimonia habetur, ipſo jure nullum foret atque prorſus irritum: neque enim ullum eſt virium, quo quodcumque poſſit inſtrumentum reſcindi, niſi aut ex aliquo Edicto, aut ipſâ conſuetudine, verbis expreſſis effectum ejuſmodi habere demonſtretur.

Quæ Reſtitutioni in integrum locum dare conſueverant, iſtæ potiſſimùm recenſentur cauſæ; 1. Violentia: 2. Metus gravis, & minæ ab eo intentæ, quem penès eſt authoritas, ut poſſit, & cui vis ineſt ingenii, ut eaſdem exequi velit: 3. Fraus, ſeu perſonalis illius dolus, quocum contractum fuit: 4. Pupillaris ætas, quando notabilis aliqua & manifeſta læſio acceſſit; & non aliter: 5. Abſentia ex juſtâ aliquâ neceſſitate: 6. Atque error facti.

Eccleſia & Regnum conditioni Pupillorum cenſentur ſemper ſubjici: Eâque de cauſâ declarant Alexander III. & Innocentius III. (*c*). Si quid damni receperit Eccleſia ex culpâ Epiſcopi, aut illius negligentiâ, cui potiſſimùm incumbit, ejuſdem commodis atque utilitati conſulere; ipſi jus omnino ſuccurrere, ut poſſit petere, ſeſe in integrum reſtitui; etiamſi petitionem intenderet in aliam Eccleſiam; quemadmodùm declarat laudatus Summus Pontifex Innocentius III. (*d*), juxta quod jam antea conſtitutum fuerat ab Honorio III. (*e*). Quod uſque adeo verum eſt, ut poſſit etiam recurrere ad viam reſtitutionis; quanquàm in eo ageret adversùs judicium vel etiam ab ipſo Summo Pontifice pronunciatum; ut iterùm quoque declarat Innocentius III. (*f*).

Quando minor aliquis obtinuit, ſeſe in integrum reſtitui; ipſius ſponſores nihil inde recipiunt commodi, atque nihilominùs obligari ſemper remanent: Quod æquum eſt, quoniam plurimus conjiciendi locus eſt, nunquàm futurum fuiſſe, ut qui contraxit cum minore, cum eo contraheret, niſi ſponſor aliquis pro eo ſeſe obligaviſſet: At ratio diverſa eſt, ſecluſo caſu pupillaris ætatis: Siquidem, ubi primùm primarius ac principalis contrahens in integrum fuit reſtitutus, eo ipſo ſponſores ab omni prorſus obligatione liberentur.

(*c*) Alex III. in c. *Requiſivit*. 1. Innoc. III. in c. *Cùm venisſſent*. 2. de in integrum reſtitut. lib. 1. tit. 41.
(*d*) Innoc. III. in c. *Auditis*. 3. eod. tit.
(*e*) Honor. III. in c. *Ceterum*. 7. eod. til.
(*f*) Id. Innoc. III. in c. *Tum ex literis* 5. eod. tit.

Cùm alicui damnum emerſit ultra mediam partem ex aliquâ venditione; putà, ſi quo tempore confectus eſt contractus venditionis, domus aliqua valeret triginta millia librarum, atque emptor de eâdem nonniſi pretium quatuordecim millium librarum perſolverit, poteſt obtinere literas reſciſionis, ac petere, ſeſe in integrum reſtitui. At nihilominus id conceditur emtori, ut aut receptis ſuis quatuordecim millibus librarum, domum cedat, aut, quod excurrit ejuſdem pretium, reliquum pecuniæ numerando, eandem ſibi retineat: Ex alterâ verò parte privilegium reſtitutionis nunquàm indulgetur emptori; ſed ſoli venditori reſervatur, niſi caſus intercedat pupillaris ætatis, aut alicujus doli perſonalis ex parte venditoris. Cujus diſcriminis hæc eſt ratio, quòd ex urgente aliquando neceſſitate venditor cogatur malè vendere; contra verò nihil ſubeſſe cauſæ poſſit emptori, cur cariùs emat; niſi cupido, quæ eum inceſſit, ſibi comparandi ipſius rei proprietatem.

Cùm agitur de venditione rerum mobilium, aut jurium hæreditariorum; venditor non admittitur, ad poſtulandum, indulgeri ſibi privilegium reſtitutionis in integrum (*g*).

(*g*) Louet. lit. H. n. 8.

Neque

Neque etiam locum habet ipſa reſtitutio, quando res aliqua non movens vendita eſt, atque ex Decreto coacto adjudicata (a).

(a) Brodeau in Louet litterà D.

Juxta Edictum anni 1510. (b), quod datum eſt Lugduni à Ludovico XII. & Edictum Franciſci I. quod confectum eſt Villieri-Coſtreti, menſe Auguſti 1539. &c. (c). Decem anni tantummodò conceduntur computandi ab ipsâ die, quæ aſcribitur inſtrumento, de quo querimonia habetur; aut ſi vis aut fraus adhibitæ fuerint, numerandi à die, quo violentia ceſſaverit, vel fraus innotuerit; quantùm verò ad minorem, decennium à die tantummodò ipſius juſtæ ac legitimæ ætatis incipit decurrere. In provinciis autem, quæ poſt publicata prædicta Edicta, Regno fuerunt additæ, quatuor anni ſolummodò tribuuntur, ut quis poſſit petere, ſeſe in integrum reſtitui; quod temporis ſpatium præfinitur in Jure Romano ab Imperatore Juſtiniano (d).

(b) Art. 44.

(c) Art. 134.

(d) Leg. fin. cod de temp. in integrum reſtit.

CASUS PRIMUS.

Gorgias minor 25. annis, cùm vendidiſſet Claudio domum quamdam anno 1700. & ſuæ tutelæ factus agnoviſſet, ex iſtâ venditione ſibi notabile damnum emerſiſſe; poſtulavit, prædictam reſcindi venditionem, ac ſeſe reſtitui in integram domûs poſſeſſionem, pretium, quod de eâdem à Claudio ſibi ſolutum fuerat, eidem præſtando. Nonne illius petitio juſta eſt, quocumque tempore ab eo intendatur?

Respons.

Contendi nullatenùs poteſt, minorem propriæ ſuæ tutelæ factum quocumque tempore admittendum eſſe, ad poſtulandum, ſeſe in integrum reſtitui adversùs inſtrumenta, quæ, durante pupillari ſuâ ætate, confecit; neque enim minores, qui volunt, poſt decennium elapſum à juſtâ atque legitimâ ſuâ ætate, agere, ut in integrum reſtituantur; jam admitti poſſunt, ad repugnandum ejuſmodi inſtrumentis, quamcumque læſionis cauſam queant allegare; Ita conſtitutum eſt Edicto Ludovici XII. anni 1510. (e), & duobus aliis Edictis, quæ promulgata ſunt à Franciſco I. annis 1535. & 1539. (f), quoniam præfatis Principibus omnino videbatur, illud potiſſimùm intereſſe publicæ rei, ne facultas accipiendarum litterarum reſciſionis perpetua redderetur; ſed ſummæ prorſus eſſe neceſſitatis, ut eadem determinaretur ad primum tantummodò decennium ab ipsâ juſtâ legitimâque ætate decurrens; quò nimirum eâ ratione domeſtica pax inter familias plurimùm ſervaretur, & quæcumque novorum diſſidiorum ac litium quaſi recrudeſcentium cauſa radicitùs evelleretur. D. Brillon Arreſtum quoddam refert (g), juxta præfatam dictorum Edictorum diſpoſitionem eâ de re pronunciatum à Supremo Pariſienſi Senatu 27. Auguſti 1664. Aliud etiam ſimile memorat latum à Supremo Senatu Tuloſano anno 1666. referente D. Voluſan.

(e) Edict. 1510. art. 46.

(f) Edict. 1535. cap. 8. art. 30. Edict. 1539. art. 134.

(g) D. Brillon Diction. Arreſtorum. v. Tranſactio, n. 147. & 148.

Quâ de re obſervandum eſt: 1. Juxta ſcriptam ab Authore inſtitutionis ad Jus Gallicum adnotationem (h), litteras reſciſionis aliquandò concedi poſt elapſum decennium; cùm ab eo poſtulantur, qui manifeſtis indiciis evincit, ex parte illius, quocum contraxit, vim acceſſiſſe ſeu dolum perſonalem; quo quidem in caſu non ante decennium incipit decurrere, quàm ab ipsâ die, quâ primùm illius violentia deſierit. 2. Majorem ſeu eum, qui propriæ ſuæ tutelæ factus eſt, ubi primùm exhibuit in judicio ſuas litteras reſciſionis, eaſdemque obtinuit ratas haberi, earumdem beneficio non poſſe jam, niſi conſentiente parte adverſariâ, deſiſtere.

(h) Tom. 2. pag. 449.

Jam igitur inquirendum eſt, quonam tempore Gorgias, ſeſe in integrum reſtitui, poſtulaverit; namque, ſi verbi gratiâ, poſt unum annum à confectu cum Claudio contractu venditionis, juſtam atque legitimam ætatem attigerit, neque eidem fuerit refragatus, niſi anno 1712. nullo jure juvatur, ut poſſit, ſeſe in integrum reſtitui, poſtulare; & Claudio jus ſuccurrit, ut ejuſdem domûs, quam emit ab eo, remaneat pacificus poſſeſſor: Verùm, ſi reſtitutionem ſuam fuerit perſecutus, antequàm decem priores anni ab ipſius ætate juſtâ ac legitimâ abierint, admittendus eſt ad ſuam petitionem, probando, ſibi damnum emerſiſſe ex contractu venditionis. Nihilominùs, ſi Claudius aliquam in ſeſe culpam injuſtitiæ ſuſceperit ex emptione prædictæ domûs, remanet, obligatus, ad eandem compenſandam atque omnino reſtituendam.

CASUS II.

Damianus annum agens ætatis ſuæ vigeſimum, necdum adeo ſui juris, quamdam repudiavit hæreditatem contortorum negotiorum ambagibus, plurimoque ære alieno ut ei videbatur, nimis implicatam. Quam Leander, qui poſt eum proximus hæres veniebat, acceptavit, & tùm plurimo ſuo labore, tum venditâ rerum ejuſdem pleràque parte, expedivit, atque venditionis pretium, in diſſolvendum æs alienum, ac tollendas quaſcumque negotiorum ambages, impendit. Damianus propriæ ſuæ tutelæ factus, vult hodiernis diebus adhibere ſibi beneficium reſtitutionis in integrum, & quidquid egit circa repudiatam hæreditatem, reſcindere; ut poſſit eandem capeſſere. Numquid poteſt, nihil inde violatâ juſtitiâ, Leander ei obſiſtere, atque contra litem, quam ei vult eâ de re inferre, ſeſe vindicare?

Respons.

Jure omnino poteſt Leander Damiano reſiſtere, quantùm ad illud jus, quod animo habet ſibi vindicare; quoniam nullo legitimo fundamento innititur. Verum etenim eſt, futurum fuiſſe ut Damiano jus ſuccurreret, quo, juxta Leges, impetraret, penitùs reſcindi, quam confecerat, renunciationem; ſi reſtitutionem ſuam in integrum remanente etiamnum re integrâ, fuiſſet perſecutus, ſecundùm Legem, quæ ſic habet (i): *Minores viginti-quinque annis, non tantùm in his, quæ ex bonis propriis amiſerunt; verùm etiam, ſi hæreditatem ſibi delatam non adierint, poſſe in integrum reſtitutionis auxilium poſtulare, jamdudum placuit.* At, ſiquidem res integra jam non remaneat; & Leander expediverit hæreditatem ab omnibus negotiorum ambagibus, atque ære alieno; æquum eſt, illum fructu ſui laboris ac ſuæ diligentiæ gaudere; & Damianum eodem defraudari. Ita definitur hâc aliâ Lege (k): *Scævola noſter aiebat: Si quis juvenili ætate ductus omiſerit, vel repudiaverit hæreditatem, vel bonorum poſſeſſionem; ſiquidem omnia in integro ſint; omnimodò audiendus eſt. Si verò, jam diſtractâ hæreditate, & negotiis finitis, ad paratam pecuniam laboribus*

(i) Leg. Minores. 1. cod. ſi ut omiſſam hæreditatem vel bonorum poſſeſſ. vel quid aliud acquirat. l. 2. tit. 39.

(k) Leg. Quod ſi Minor. 24. §. 2. ff de minoribus 25. annis. lib. 4. tit. 4.

Digitized by Google

laboribus ſubſtituti veniat; repellendus eſt. Quæ citata Lex ut æquitati naturali conſentit, ſic etiam ad Juriſprudentiam noſtram tota prorſus accommodatur; quemadmodum demonſtrat D. Domat in ſuo, quem ſcripſit, de Legibus Civilibus tractatu (a).

> (a) D. Domat. Leg. Civil. &c. l. 4. tit. 6. ſect. 2. n. 12.

CASUS III.

Cestius annos natus viginti duos tantummodò, acceptavit atque adivit locupletiſſimam hæreditatem, & quo ipſa laborabat, ære alieno in integrum diſſoluto, partim de pretio venditarum ejuſdem rerum mobilium, partim de proprio ſuo argento; ut eâ ratione res immobiles omni onere ac debito liberatæ atque expeditæ ſibi remanerent; poſt unum ab illinc annum, pleraque pars dictarum hæreditariarum rerum penitus dilapſa eſt, ac periit ex plurimis fortuitis caſibus, puta ex Incendio, aquarum effuſione, aut cæteris ſimilibus; Quâ de re Ceſtius animo habet poſtulare, ut ſua prædictæ hæreditatis acceptio in integrum reſcindatur; quò ſibi locus fiat, à Creditoribus iſtius hæreditatis recipiendi, quidquid iiſdem perſolvit. Numquid jure poteſt petitionis illius actionem intendere?

Raſpons.

Non poteſt, niſi violato prorſus omni jure prædictus minor agere, ut actus, quo præfatam hæreditatem accepit, reſcindatur. Ratio eſt, quòd dum eandem adivit, nihil tentaverit, niſi quod quilibet prudens ac ſapiens tentaviſſet aut tentare debuiſſet; neque ex imminutione rerum hæreditariarum, quam attulerunt caſus merè fortuiti, & cui nec etiam occurrere potuiſſent viri prudentiſſimi atque intelligentiſſimi; ei jus tribuatur, obligandi Creditores, ad ei refundendum, quidquid de proprio ipſius æra, causâ ſolutionis, aceptam ab eo retulerant: quoniam non receperunt, niſi quod ſibi legitimo jure deberetur, quodque exigere potuiſſent ſibi perſolvi de pretio rerum hæreditariarum, quas jure omnino valebant haſtæ ſubjicere, antequam prædictis fortuitis caſibus dilaberentur; niſi Ceſtius iſtam hæreditatem accepiſſet; aut niſi, eâdem ab eo acceptâ ac ei vindicatâ, quam diligentiam adhibuiſſent, ut debiti ſolutionem acciperent, ipſe, iiſdem ſatisfaciendo, impediviſſet.

Quæ deciſio probari poteſt iſtis verbis cujuſdam è Legibus Digeſti (b), cui receptus apud noſtram Gallorum gentem uſus omnimodè conſentit. *Si locupleti hæres extitit, & ſubitò hæreditas lapſa ſit, (putà) prædia fuerunt, quæ Chaſmate perierunt; inſulæ exuſtæ ſunt; ſervi fugerunt aut deceſſerunt: Julianus quidem libro 46. ſic loquitur, quaſi poſſit minor in integrum reſtitui. Marcellus autem apud Julianum notat ceſſare in integrum reſtitutionem. Neque enim ætatis lubrico captus eſt, adeundo locupletem hæreditatem: & quod facto contigit, cuivis Patrifamilias, quamvis diligentiſſimo, poſſit contingere.*

> (b) Leg. *Verum.* 11. §. 5. ff. de minoribus 25. annis. lib. 4. tit. 4.

CASUS IV.

Theodebertus minor, annos natus decem & octo mutuatus à Landrico equum pretii minarum quinquaginta, eodem ſic præter modum abuſus eſt, ad longa continuaque itinera conficienda, ut eum ipſi reddiderit omnino deploratum atque deperditum. Landricus, petitâ ab eo congruenti eâ de re damni compenſatione promiſſionem ſcriptam obtinuit, quâ ſeſe obligabat, ad equum alium pretii viginti minarum ei reſtituendum; verùm propriæ ſuæ tutelæ factus noluit fidem ſcripto ſuo factam exſolvere, allegando pupillarem ſuam ætatem; atque ei verbis expreſſis ſignificavit, ſi eum eâ de re in judicium vocaret, futurum ut adversùs ſuam promiſſionem impetraret litteras reſciſſionis. Quâ de re quæritur, utrùm rectâ conſcientiâ poſſit Theodebertus adhibere ſibi litteras reſciſſionis, iiſdemque eo fine uti, ut, quam ſcripto dedit, fides in integrum reſcindatur?

Respons.

Reſpondemus, Theodebertum non poſſe ſine injuſtitiâ ſeſe ſubducere, à fide, quam dedit, exſolvendâ; neque proinde adhibere ſibi litteras reſciſſionis, ut eadem nullius nec momenti nec roboris eſſe declaretur. Ratio eſt, quia Leges non intendunt pupillis ſubvenire auxilio reſciſſionis, quo reſtituantur in integrum, niſi in eo caſu, in quo læſionem acceperunt, aut quaquâ ratione decepti fuerunt; nuſquàm verò in eo caſu, in quo vel alicui fraudem injiciunt, vel injuriam irrogant: *Cùm errantibus, non etiam fallentibus minoribus publica jura ſubveniant.* Quæ ipſiſſima ſunt verba cujuſdam Legum Codicis Juſtiniani (c): *Deceptis, non decipientibus opitulatur* (Senatuſconſultum,) ait alia Lex (d): *Si.... damnum injuria dedit, non ei ſubvenietur*, inquit iterùm alia Lex (e). Jamverò palam fit, in ſpecie propoſitâ ab ipſomet Theodaberto fuiſſe damnum irrogatum Landrico; neque eum quidquam injuriæ ſuiſſe paſſum. Obligatus ergo, ad illud idem reparandum; atque adeo Landrico præſtandam, de quâ cum eo pactus eſt, legitimam damni compenſationem. Quod allegatæ modo poſteriori Legi planè conſentaneum eſt, in quâ ſic legitur: *Nunc videndum, minoribus utrum in contractibus captis duntaxat ſubveniatur; an etiam delinquentibus: ut putà, dolo aliquid minor fecit in re depoſitâ, vel commodatâ, vel aliàs in contractu: an ei ſubveniatur, ſi nihil ad eum pervenit? Et placet in delictis, minoribus non ſubveniri, nec hîc itaque ſubvenietur* (f).

> (c) Leg. *Si is*, 2. Cod. ſi minor ſe majorem dixerit, &c. lib. 2. tit. 42.
>
> (d) Leg. *Et primò.* 2. §. 3. ff. ad Senatuſconſ. Vellejanum. lib. 16. tit. 1.
>
> (e) Leg. *Si ex causâ.* 9. §. 2. ff. de minoribus 25. annis.
>
> (f) Cit. Leg. *Si ex causa.* eod. §. 2. init.

CASUS V.

Andræas natus annos ſexdecim, de bonis Maternis ſat benè conſtitutus, demandat Claudio ſibi conjuncto vinculis propinquitatis curam unius duplionis aurei per unumquemque menſem, ad ſuſtentandam vitam ſui Patris, ſubminiſtrandæ: Quod Claudius exequitur. Verùm Andræas factus legitimæ ac juſtæ ætatis, in prædictum Claudium animo habet litteras reſciſſionis implorare, ut ſeſe ſubducat, à pecuniâ, quam ille, eo jubente, de ſuo impendit, eidem refundendâ; prætextâ nimirùm iſtâ causâ, quòd pupillus etiamnùm foret, quando curam iſtam ei demandavit. Numquid nihil inde læsâ conſcientiâ, poteſt ad ejuſmodi auxilium recurrere?

Respons.

Cenſemus, rectâ conſcientiâ non poſſe Andræam in caſu propoſito litterarum reſciſſionis beneficio ſeſe juvare. Cùm etenim aliquis pupillus, qui petit, ſeſe reſtitui in integrum adversùs actum aliquem, quem confecit; nihil allegat, quod poſſit aut propriæ ipſius ætatis Juvenilis inconſiderantiæ, aut fraudi ei ſtructæ imputari; neque quidquam egit, niſi quod vel proprio ejus commodo conſulebat, vel pertinebat ad ipſius officium; nullâ ratione ſibi conſulere poteſt ex imploratâ ſibi reſtitutione in integrum; quoniam eandem non ſolent Leges minoribus indulgere, niſi cùm propter puerilem ſuam ætatem, & imperitiam, atque experientiæ defectum, aut etiam rationis ac conſilii inopiam, aut ipſi ſemetipſos fallant, aut ab aliis decipiuntur: *Non omnia quæ minores annis viginti-quinque gerunt, irrita ſunt; ſed ea tantum, quæ, causâ cognitâ, ejuſmodi deprehenſa ſunt: ut ſi ab aliis circumventi, vel ſuâ facilitate decepti, quod habuerant amiſerint, aut quod acquirere emolumentum potuerunt, omiſerint; aut ſe oneri, quod non ſuſcipere licuit, obligaverint.* Ita fertur in unâ quâdam Legum Digeſti (g). Atqui nihil Andræas egit in propoſitâ ſpecie, quod ipſius aut officio, aut commodo adverſaretur. Quin etiam ſi

> (g) Leg. *Non omnia.* 44. ff. de minoribus 25. annis.

ei ex ſtricto officio incumbebat, ſou Patri indigenti ſubvenire, eiqoe vitæ neceſſaria ſubminiſtrare; ſiquidem ei per facultates liceret ejuſmodi officio ſatisfacere: atque, ſi eidem defuiſſet, potuiſſet vel etiam in Judicio, ad idem adimplendum, condemnari; ut colligitur ex iſtis verbis legis (*a*): *Filia tua, non ſolùm reverentiam: ſed etiam ſubſidium vitæ, ut exhibeat tibi, Rectoris Provinciæ autoritate compelletur.* Non ergò poteſt, niſi adverſante quâcumque Juſtitiâ, ſeſe ſubducere, à reſtitoendâ iotegrâ pecuniâ. quàm Claudius, eo jubente, ed vitæ ſubſidium ipſius Patris, de ſuo contulit.

(*a*) L. *Filiâ.* cod. de patriâ poteſt. l. 8. tit. 46.

CASUS VI.

Agapius ennis viginti-quinque minor, factâ cum Antonio, dante fidem Lodovico, pactione de se quadam, quam poterat, ebſque ullo negotio, impetrare, reſcindi; literarum reſciſionis beneficio douatus eſt, vi quarum ſententie reſtitutionis in integrum pronunciata eſt. An Luduvici fides inde expeditur?

Responsio.

Certum eſt, beneficio reſtitutionis, quo ſolvitur obligatio, quam Agapius contraxerat, non expediri fidem, qoam Ludovicus ipſius fide-juſſor dedit; niſi, quam contraxit Agapius, obligatio dolum aliquem annexum habeat ex parte Antonii, aut quodlibet aliud vitium, ex quo idem effectus conſeqnatur. quem ipſa via importaret. Quo qnidem in caſu beneficio reſtitutionis in integrum Ludovicus eâdem ratione, quâ ipſemet Agapius jovaretor. Ita definiunt ſex variæ leges. En quibus verbis 1. concipitur (*b*): *Si ea quæ tibi vendidit poſſeſſiones, interpoſito decreto Præſidis, ætatis tantummodo auxilio juvatur: non eſt dubium, fidejuſſorem ex perſonâ ſuâ obnoxium eſſe contractui: verùm, ſi dolo malo apparuerit, contractum interpoſitum eſſe; manifeſti juris eſt, utrique perſonæ, tam venditricis, quàm fidejuſſoris conſulendum.*

(*b*) L. *Si ea.* 2. Cod. de fidejuſſ. minor. lib. 2. tit. 23.

Sic fert ſecunda Lex (*c*): *Poſtqeàm in integrum ætatis Beneficio reſtitutus es, periculum evictionis emptori, cui prædium ex bonis paternis vendidiſti; præſtare non cogeris: ſed eos qui fidejuſſores, qui pro te intervenerunt, excuſare non poteſt. Quare mandati judicio, ſi pecuniam ſolverint, aut condemnati fuerint, convenieris, modo, ſi eo quoque nomine reſtitutionis auxilio non juvaberis.* Quibus duabus relatis legibus ſex aliæ omnino conſentiont: quamobrem nihil juvat earumdem textus hîc loci perſcribere (*d*).

(*c*) L. *Poſt quàm.* 1. Cod. eod. tit.

(*d*) L. *Marcellus.* 25. ff. de fidejuſſ. & Mandatoribus l. 46. tit. 1. L. *Si à reo.* 70. §. 4. ff. eod. tit. L. *Exceptiones.* 7. in fin. ff. de Exceptionibus & præſcriptionibus & præjudiciis. l. 44. tit. 1. L. *In cauſæ cognitione.* 13. ff de minoribus. 25 annis lib. 4. tit. 4.

CASUS VII.

Gedouinus, cùm, adhibitâ in ſe vi, ſibique plurimis intentis minis, prædium quoddam Julio de eâdem Patrocià Domino coactus fuiſſet vendere; & Julius illud idem in ſolotiooem alicujus pecuniæ, quam ei debebat, Gualterio ceſſiſſet; mortuo Julio, literarum reſciſionis auxilio ſibi ſubveniri, obtinuit; atque petivit; à Gualterio ſibi dictum prædium reſtitui. Cui Gualterius reſpondit, prædium illud non ab eo, ſed à Julio ſeſe recepiſſe, ad cujus hæredes recorrere poterat, ſi ſic ei expedire videretur. Gedoüinus ei denunciavit, futurum ut prædium illud reſtituere deneganti ei, eâ de re, litem intenderet. Poteſt-ne ei, nondùm actione intentâ hæredibus Julii, litem inferre, nihil inde violatis legibus juſtitiæ?

Responsio.

Reſpondemus, Gedoüinum poſſe primò quidem ad Gualterium recurrere, eique inferre actionem. Obtinet namque reſciſionis beneficium, non in eos tantummodò, qui locum eidem dederunt ex ſuâ violentiâ, seo quâlibet aliâ injuſtâ ratione, aut in eos, qui eoſdem repræſentant; verùm prætereà contrà tertium quemlibet poſſeſſorem, quanquam nihil quidquàm de ſuâ contulerit ad violentiam ſeu fraodem adhibitam; ſervato tamen ei jure ad eos recurrendi, à quibus rem, quam poſſidet, accepit: *In hâc actione*, ait Lex (*e*), *non quæritur, utrùm is, qui convenitur, an alius metum fecit. Sufficit enim hoc docere, metum ſibi illatum, vel vim; & ex hâc re eum, qui convenitur, etſi crimine caret, lucrum tamen ſenſiſſe.*

(*e*) L. *Item.* 14. §. 3. ff. quod metûs causâ. Et L. *Metum.* 9 §. 1. ff. eod. tit. lib. 4 tit. 2.

Indeque licèt inferre, nullom jus Gualterio ſuccurrere, quo poſſit obſtare, ne Gedoüinos in integrum reſtituator, & ſeſe recipiat in poſſeſſiooem ſoi prædii, reſtituendo pretium, quod ei de ejuſdem venditione acceſſit (*f*); neqoe ei copiam fieri niſi recurrendi ad ipſum Julium, aut ad ipſius hæredes; ut iterùm colligitur ex aliâ lege, quæ ſermonem habens de minore 25. annis, ſic ait (*g*): *Interdùm autem reſtitutio & in rem datur minori, id eſt, adverſùs rei ejus poſſeſſorem; licèt cum eo non ſit contractum. Pone rem à minori emiſti, & alii vendidiſti, poteſt deſiderare interdùm adverſùs poſſeſſorem reſtitui, ne rem ſuam perdat, vel re ſuâ careat.*

Item L. *Non intereſt.* 5. cod. eod. tit. lib. 2. tit. 19.

(*f*) Quidquid ad eum pervenit, vel ex emptione, vel ex venditione, vel ex alio contractu; hoc debet reſtituere. L. *Qui reſtituitur.* unica. cod. de reputationibus, quæ &c. l. 2. tit. 47.

Item L. *Quod ſi.* 24. §. 4. ff. de minoribus 25. annis.

(*g*) Cit. L. *In cauſa cognitione.*

Cujos occaſione difficultatis venit obſervandum, 1. futurum ut ipſius hæredes Gedoüini eodem reſciſionis auxilio juvarentur; quemadmodùm fertur in aliâ lege de Digeſto: *Non ſolùm minoris, verùm eorum quoque, qui reipublicæ causâ abfuerunt. Item omnium, qui ipſi potuerunt reſtitui in integrum, ſucceſſores in integrum reſtitui poſſunt: & ità ſæpiſſimè eſt conſtitutum* (*h*). 2. Jus reſtitutionis in integrum, quamcumque præ ſe ferat cauſam, decenni præſcriptione amitti, quod temporis ſpatium numeratur, quantùm ad eos, qui juſtam ac legitimam ætatem attigerunt; ab ipsâ die, quæ apponitur inſtrumento, de quo querimonia habetur; quantùm verò ad Pupillos, ab ipsâ die, quâ propriæ ſuæ tutelæ facti ſunt; ut fertor in Edictis; ac potiſſimùm in Edicto, quod Ludovicus XII. dedit Lugduni menſe Junii 1510. cujus en ipſiſſima verba ſunt (*i*): „Sanximus & ſancimus, ut quæcumque reſciſiones contractuum, diſtractorum, „atque quorumlibet inſtrumentorum, quæ cauſam habent ex dolo, fraude, captione, fruſtratione, metu ſeu violentiâ, quantùm ad „mediam ultra juſti pretii partem, continuo „lapſu temporis decennii tùm in ſubditis nobis „Regionibus, quæ jure moribus inducto reguntur, tùm in iis, quæ ſcripto Juri ſubjacent, præſcriptiooi deinceps futuræ ſint obnoxiæ„. Atque in Edicto Franciſci I. dato Villieri Coſtreti menſe Auguſti 1539. (*k*). In eoque oſus, qui apud noſtram Gallicam gentem plurimùm invaleſcit, diſſentit uſui, qui Romanis legibus inducebatur (*l*), juxta quas non ultra quatuor annos ſeſe poterat beneficium reſtitutionis, ſeu reſciſionis, extendere.

Item L. *Magis.* 5. §. 15. ff. de rebus eorum, qui ſub tutelâ vel curâ ſunt &c. l. 27. tit. 9.

(*h*) L. *Non ſolùm.* 6. ff. de in integrum reſtitutione l. 4. tit. 1.

(*i*) Edict. anni 1510. art. 46.

(*k*) Edict. an. 1539. art. 134.

(*l*) L. *Supervacuum.* fin. cod. de temporibus in integrum reſtitutionis. &c.

CASUS VIII.

Fredericus Remiglo tutor adſcriptus, cum vendidiſſet Samſoni domum, quæ proprii ſui Pupilli erat, ut de ejuſdem pretio, qoo tenebatur dictus Pupillus, æs alienom diſſolveret; & Samſon præfatæ domûs poſſeſſione per annos ſex aut quinque gaviſus fuiſſet; Remigius proprii ſui factus Juris, poſſeſſioni Samſonis obſtitit; atque cogitat his hodiernis diebus poſtulare confectam à Federico venditionem omnino reſcindi. Num, qood ſibi vindicat, Jus aliquo fundamento nititur?

Responsio.

Antequàm propoſitæ difficultati ſua adjungitur

gatur reſponſio, plurimùm juvat obſervare, alienationem fundorum, ſeu rerum non mobilium, quæ pertinent ad minores 25. annis, Legibus omnino interdici; ſive ab iis conficiatur, ſive ab eorum Tutoribus atque Curatoribus, quâcumque prætextâ causâ (a), ſive permutationis, ſterilitatis fundi, ſeu cujuſcumque rationis alterius. Adeo ut, cùm aliqua neceſſitas omnino urget, rem aliquam pupilli non moventem alienari, ad extinguenda debita, quæ omnino ſolvenda ſunt; qui quidem caſus ſolus eſſe poteſt, in quo eandem vendere licitum ſit; Oportet 1. ut ejuſdem alienatio ex ſententiâ Judicis imperata fuerit. *Ob æs alienum tantùm causâ cognitâ, præſidiali Decreto prædium ruſticum minoris provinciale diſtrahi permittitur*, inquit Lex (b).

(a) Leg. *Imperatores* 1. Et leg. *Si fundus* 13. ff. de rebus eorum, qui ſub tutelâ vel curâ ſunt &c. l. 27. tit. 9. Leg. *Non ſolùm*.4. cod. de prædiis & aliis rebus minorum. Et leg. *Lex quæ*. cod. de adminiſtrat. Tutorum, &c.

(b) Leg. *Ob æs*. 12. cod de prædiis, & aliis reb. minorum, &c. l. 5. tit. 71.

2. Ut prædictorum debitorum ſolutio ſic urgeat, ut nullâ poſſit omnino ratione differri, quin inde pupillo damnum ingens emergat. *Quòd ſi fortè æs alienum tantùm erit*, ait alia Lex (c), *ut ex rebus cæteris non poſſit exolvi; tunc Prætor Urbanus.... adeatur, qui pro ſuâ religione æſtimet, quæ poſſint alienari, obligari-ve debeant, manente pupillo actione, ſi poſtea potuerit probari, obreptum eſſe Prætori*.

(c) Leg. *Imperatores*. ſuprà cit. §. 1.

3. Ut res non alienetur, niſi in caſo, in quo non poſſit æs alienum ullâ aliâ ratione diſſolvi; quemadmodum citata Lex declarat, ac præterea evincitur ex iſtâ aliâ ſequenti (d): *Non paſſim Tutoribus ſub obtentu æris alieni permitti debuit venditio: Namque non eſſe viam eis diſtractionis tributam. Et ideo Prætori arbitrium hujus rei Senatus dedit, cujus officio imprimis convenit, hoc excutere, an aliunde poſſit pecunia, ad extenuandum æs alienum, expediri.*

(d) Leg. *Magis*. 5. §. 9. ff. de rebus eorum &c. lib. 27. tit. 9.

4. Ut priuſquàm ſententiâ Judicis Decreta fuerit abalienatio, conſtet, nec pecuniam numeratam adeſſe, nec res moventes, nec exigenda nomina, nec annuos reditus, nec fructus vel extantes, vel aliquando percipiendos, nec denique quamcumque aliam rem, ex cujus pretio poſſit ſatisfieri debito Creditoris, de quo ſolvendo pupillus, vel ipſius Tutor tantoperè urgetur. *Quærere ergo debet*, addit eadem Lex, *an pecuniam pupillus habeat; vel in numerato, vel in nominibus, quæ conveniri poſſunt; vel in fructibus conditis; vel etiam in redituum ſpe atque obventionum. Item requirat, num alia res ſint præter prædia, quæ diſtrahi poſſint, ex quorum pretio æri alieno ſatisfieri poſſit. Si igitur deprehenderit, non poſſe aliunde exolvi, quàm ex prædiorum diſtractione, tunc permittet diſtrahi, ſi modò urgeat Creditor, aut uſurarum modus parendum æri alieno ſuadeat.* Quamobrem neceſſe eſt, à Tutore Judici exhiberi rerum pupillarium recognitionem, ſimul etiam ab eo referri ſummatim brevem tum accepti, tum expenſi rationem; ut ipſi Judici veritas fiat omnino perſpectior: *Jubere debet* (Prætor) *edi rationes, itemque ſynopſim bonorum pupillarium* (e).

(e) Cit. Leg. *Magis*.

5. Tandem ut, inter fundos pupillares, ii tantummodò vendantur, qui ſunt pretii minoris; & poſtquam eorumdem venditio judiciariâ ſententiâ decreta fuerit, præmiſſis dilationibus legitimis, atque conſuetis denunciationibus conficiatur, ut ad eos, quorum poſſet intereſſe, rumor ejuſdem perveniat; ac denique pretium inde proveniens in diſſolvenda nomina pupilli impendatur.

Ex quibus dictis patet, formulas ſervandas in venditione rerum non mobilium alicujus pupilli, eaſdem eſſe, quæ conſueverunt adhiberi in faciendis præconiis, & voci præconis aliis bonis ſubjiciendis; quæ ſi prætermittantur, inconſultò prorſus ac temerè res pupillares emuntur; ſiquidem copia relinquatur pupillo agendi, ut quidquid alioquin tentatum fuerit, penitus reſcindatur: Ut habetur ex iſtâ aliâ Lege (f). *Tutor, urgentibus Creditoribus, rem pupillarem bonâ fide vendidit, denuntiante tamen Matre & emptoribus. Quæro, cùm urgentibus Creditoribus diſtracta ſit, nec de ſordibus tutoris meritò quippiam dici poſſit; an pupillus integrum reſtitui poſſit? Reſpondi cognitâ causâ æſtimandum: nec idcirco, ſi juſtum ſit reſtitui, denegandum id auxilium, quod Tutor delicto vacaret.*

(f) Leg. *Tutor*. 47. ff. de minoribus &c. l. 4. tit. 4.

Quibus præmiſſis locum habentibus indubitati atque certiſſimi principii, circa propoſitam difficultatem aſſerimus, ſi Federicus Tutor Remigii vendiderit Samſoni domum ſui Pupilli privatâ ſuâ authoritate, neque ſervatis formulis ſervandis; quâcumque bonâ fide ſeſe in eo geſſerit; Remigio jus ſubvenire, ut poſſit poſtulare, ſeſe litterarum reſciſſionis auxilio juvari adversùs venditionem confectam à ſuo Tutore; atque eandem penitùs reſcindi, ſi viſum ei fuerit ſibi plus accedere commodi ex eâdem ſibi recuperatâ, quàm ex pretio ejuſdem ſibi retento: Atque ab eo poſſe Tutorem non tantummodò, ſed ipſum etiam Tutorem, eâ de re conveniri. *Manet actio pupillo*, inquit Lex (g), *ſi poſtea poterit probari obreptum eſſe Prætori. Sed videndum eſt utrùm in rem, aut in perſonam dabimus ei actionem: & magis eſt, ut in rem detur, non tantùm in perſonam adversùs Tutores, ſive Curatores.*

(g) Cit. Leg. *Magis*. §. 15.

Hîc obſervabimus obiter, ſi Samſon Partor prædictæ domûs pupillaris, eidem acceſſionem adjunxerit, aut ad eandem ſarciendam, expenſas vel neceſſarias, vel utiles contulerit; futurum ut Remigius non poſſet in integrum reſtitui, quin eaſdem ei præſtaret: quoniam æquum non eſt; eas accedere pupillo in damnum emptoris; præſertim verò, ſi Tutor ipſius, auctorem ei venditæ ſeſe conſtituiſſet, & aliàs foret ſolvendo: In eo namque caſu pupillo ſuccurreret actio adversùs ipſius Tutorem pro damnis & intereſſe, ſi quædam inde ſibi poſſet jure vindicare. *Vendentibus Curatoribus minoris fundum, emptor extitit Lucius Titius, & ſex ferè annis poſſedit, & longè longèque rem meliorem fecit: Quæro, cùm ſint idonei Curatores, an minor adversùs Titium emptorem in integrum reſtitui poſſit?* En quæſtio, quam Lex proponit, quam deinde verbis ſequentibus expedit (h): *Reſpondi, ex omnibus quæ proponerentur, vix eſſe eum reſtituendum, niſi malnerit omnes expenſas, quas bonâ fide emptor feciſſe approbaverit, ei præſtare, maximè cùm ſit ei paratum promptum auxilium, Curatoribus ejus idoneis conſtitutis.* Cæterùm ſi minùs ſuo pretio legitima prædicta domus vendita fuiſſet, & minori non adeſſet præſens pecunia, quam Partori præſtaret; ſaltem æquitas exigeret, ab eodem Partore pupillo referri pretii legitimam acceſſionem.

(h) Leg. *Intrà*. 39. §. 1. ff. de minoribus. 25. annis, &c.

Quæ eo uſque habuimus, non ſunt intelligenda quantùm ad ætatem, niſi de iis, qui reguntur conſuetudinibus, apud quas, ut in conſuetudine Pariſienſi, ii tantummodò habentur majores atque propriæ ſuæ tutelæ facti, qui vigeſimum quintum ætatis annum expleverunt.

REUS.

VOx Reus deſignat quemvis crimine maculatum: ſed in foro exteriori Reus propriè dicitur.

Quædam crimina vocantur ſtatûs; quædam Publicum; aliaque privatos ſolùm lædunt. De criminibus & pœnis Reorum diſſerunt libri 47. & 48. Digeſtorum, quos ideò Imperator Juſtinianus denominat *duos terribiles libros* (a).

(a) L. Tanta. 2. poſt init. Cod. de veteri jure enucleando l. 5. tit. 17.

Prior liber de criminibus & delictis privatis diſſerit; & alter de criminibus publicis ſic à legibus expreſsè denominatis, & quorum, juxta jus Romanum, quivis privatus poterat eſſe delator Liber IX. Codicis, & quinque primi tituli 4. Juſtiniani Inſtitutionum libri idem perluſtrant argumentum. Tandem 5. Decretalium Gregorii IX. loquitur de criminibus & proceſſibus criminalibus.

Plura crimina, *ipſo jure*, Reos privant Beneficiis, quibus fruuntur. Ut crimen læſæ Majeſtatis, aſſaſſinii, hæreſis publicæ, ſimoniæ & falſi.

Quivis Reus conſcientiâ tenetur ſuum Judici confiteri crimen, quando perfecta, aut ſemi-perfecta adeſt convictio in eum, ut docet ſanctus Thomas.

Quum Reus mortem ſubit, crimen extinguitur, & bæres ejus tenetur adhuc ad intereſſe parti civili debitum.

Reus juxta D. le Pretre, accuſationes adversùs eum factâ, de bonis diſponere nequit donatione, aut alio modo (b): Sed Ricardus ei adverſatur, dicens diſpoſitionem ipſi nondum damnato eſſe licitam, ſolo crimine læſæ Majeſtatis excepto, quod videtur æquitati convenientiùs.

(b) Mandat. Pariam. Pariſi. 22. Maii 1599.

Impuberes nunquam cenſentur rei, ac proinde non puniuntut.

Pater in ſolidum non tenetur ad reparationem civilem, filio ſuo reo licèt puberi, impoſitam.

Quicunque Reus judicari poteſt à Judice loci, in quo crimen perpetratum, ſecundùm Mandarum criminale 1670. (c) & Juriſprudentiam omnium Parlamentorum.

(c) Mandat. criminale 1670. art. 1.

Noſtro uſu, Reum poteſt pars læſa proſequi circa damna ſua & intereſſe, aut tetributionem civilem jacturæ à crimine emergentis; & Apparitor publicus circa pœnam debitam.

Privatus ctimen commiſſum denuntiare poteſt: ſed Apparitor publicus ſolus poteſt eſſe delator * & reum cujuſcumque criminis aut delicti, quod Publicum lædit, poreſt criminaliter proſequi; ut furtum, latrocinium, peculatus, aliudque Societatis ordinem interventens, ut rebellio; aut Religionem, ut impietas; blaſphemia, deſperatio manus ſibi violentas conſciſcentium, aliaque quædam crimina, quorum nomen ſilentio prætermittendum.

* Vide Accuſator.

Hic Appatitot publicus jure, hanc exerit poteſtatem, etiamſi pars læſa abſtinetet à proceſſibus.

Cur privatus non poſſit eſſe delatot, ratio eſt, quia Religio Chriſtiana in novâ lege, tradens Principibus & eorum Miniſtris jus ulciſcendi & puniendi, prohibet privatis omnem vindictam.

Hæc ſunt præcipua præcepta hujus argumenti.

CASUS PRIMUS.

EPhidio & Manlio unanimibus in ſurripiendâ re Jacobi, Ephidius ejus petit domum, è qua Manlius prior marſupium 50. dupliones capiens exportabat. Ephidius octiduo poſt carceri includitur. Judex hac de re eum interrogat, quam acriter negat, nixus ſolis conjecturis, non ſufficientibus ad ejus condemnationem Judex rurſus interrogat de ejus ſociis. Tenetur-ne conſcientiâ dicere Manlium furatum eſſe certior factus reſtitutos quatriduo poſt Jacobo 50. dupliones?

RESPONS.

Cùm Manlius reſtituerit rem Jacobo ſurreptam, Ephidius Judici dicere non tenetur. Ratio eſt, quia Judex jure cognoſcit reos criminis propter rem publicam, aut privatam Jacobi. Rei autem publicæ non intereſt in caſu propoſito, cùm reus in ſuo crimine non perſiſtens illud rependit; Jacobi etiam non intereſt, cùm, à Manlio re ſurreptâ reſtitutâ; non ſupereſt querendi locus. Hæc deciſio convenit cum ſententiâ Navarri & Bail. Obſervandum tamen eſt Ephidio non licere ut contra veritatem dicat, & ſibi quærendam rationem reſpondendi ſine mendacio, quæ Manlio non noceat.

CASUS II.

EUSTOCHIUS ſurreptis Juliano 100. coronatis, ob hoc furtum morti addictus, novit effugere è carcere arte & ſine ullâ violentiâ: potuit-ne abſque peccato, & ſic vitare juſtam à legibus impoſitam pœnam?

RESPONS.

Arbitramur illum potuiſſe è carcere effugere in illis circumſtantiis, ſine ullo peccato. Hæc eſt doctrina ſancti Thomæ (d), qui poſtquàm ſibi objeciſſet Reum poſſe Judici, qui eum jure condemnavit, conſcientiâ reſiſtere; aut illis qui volunt in eo ſententiam Judicis exequi, quum fugâ licèt mortem effugere, & videtur, hoc licito, illud pariter eſſe licitum, reſpondet huic objectioni, dicens, neminem condemnari ut ſibi mortem inferat ipſe, ſed ſolùm illam pati: ideo non tenetur ad id quod ſequitur mors, ut manere, in loco, è quo certè deducetur ad ultimum ſupplicium, attamen jure dum natus tenetur non reſiſtere ſibi mortem infligentibus, quia reſiſteret auctoritati publicæ & juſtis Principis legibus. *Nullus ita condemnatur*, inquit Angelicus Doctor, *quod ipſe ſibi inferat mortem, ſed quod ipſe mortem patiatur: & ideo non tenetur facere*

(d) S. Th. 2. 2. q. 69. art. 4. ad 2.

facere id, unde mors ſequatur, quod eſt manere in loco unde ducatur ad mortem. Tenetur tamen non reſiſtere agenti, quin patiatur quod juſtum eſt eum pati; ſicut etiamſi aliquis ſit condemnatus, ut ſame moriatur; non peccat, ſi cibum, occultè ſibi miniſtratum, ſumat, quia non ſumere; eſſet ſeipſum occidere. Hæc doctrina ſancti Thomæ communis eſt Theologis, imprimis Cardinali Cajetano, Dominico Soto, Bannés & Sylvio eos laudanti (*a*).

(*a*) Sylvius in cit. art. 4. quæſito 1. conclus. 2.

Sic reſpondimus caſui propoſito præciſè, in quo menti ubverſatur gnatus è carcere effugere arte & ſine ullâ violentiâ; nam ſi evadere nequiret abſque vi Miniſtris carceris aut eorum domeſticis illatâ; non eſſet abſque peccato, quia hæc violentia injuriam auctoritati publicæ, & legibus eam ſeveris pœnis interdicentibus, faceret: quidam Auctores eum captivum exiſtimant non poſſe ſine peccato ad fugiendum fores effringere aut clauſtra carceris, innixi Mandatis ea prohibentibus, & legi dicenti (*b*): *De his, qui effractò carcere evaſerunt, ſumendum ſupplicium divi Fratres Æmilio Tironi reſcripſerunt. Saturninus etiam probat, eos qui de carcere eruperunt, ſive effractis foribus, ſive conſpiratione cum cæteris, qui in eâdem cuſtodiâ erant, capite puniendos.* Nihilominùs plures docti Theologi, Cajetanus, Dominicus Soto, Lud. Bannés, Salonius, Azorius & Sylvius, eos citans (*c*), oppoſitæ favent ſententiæ. *Quia reus carcerem effringens*, inquit ultimus Theologus, *utitur jure quod habet ad fugiendum & nulli facit injuriam; neque enim carceres, neque compedes ſunt injuriæ capaces; ipſis autem juſtitiæ miniſtris nihil (ut ſupponitur) facit.* Hæc etiam ſententia Merbeſii (*d*) quem, procul dubio, nemo Moralis laxioris accuſabit.

(*b*) L. *De his.* 1. ff. de effractoribus & expilatoribus l. 47. tit. 18.

(*c*) Sylvius loco cit. quæſito 2.

(*d*) Merbeſius Sum. Chriſtian. tom. 1. q. 194. conclus. 6.

CASUS III.

Carpophoro, ſurreptis vicino 500. libris noctu; in flagranti delicto deprehenſo, poſtea ad mortem à Judice damnato, inſiſtunt duo amici ut ſe ad locum ſupplicii ducendum defendat, certiorem eum facientes ſe adjututos fore ut evadat è manibus juſtitiæ miniſtrorum. Poteſtne ſine peccato, ſaltem mortali, illis obedire, & eorum conſilium effectui dare?

Respons.

Conſtat Carpophorum juſtè condemnatum non poſſe ſine peccato lethali eam adhibere violentiam, qua effugiat mortem: *Aliquis damnatur ad mortem dupliciter*, ait ſanctus Thomas (*e*), *uno modo juſtè; & ſic non licèt damnato ſe defendere: licitum enim eſt Judici eum reſiſtentem impugnare. Unde relinquitur, quod ex parte ejus ſit bellum injuſtum unde indubitanter peccat.*

(*e*) S. Th. 2. 2. q. 69. art. 4. in corp.

Hæc doctrina ſancti Thomæ conſentit cum doctrinâ Apoſtoli, ſcribentis in Epiſtolâ ſuâ ad fideles Romanos (*f*), omnes ſubeſſe Poteſtatibus ſupereminentibus, quia nulla eſt Poteſtas niſi à Deo, & quæ ſunt in terrâ ab ipſo ordinatæ; ac proindè reſiſtentes Poteſtatibus, reſiſtunt Dei ordini ipſius & contrahunt juſtam condemnationem. His Apoſtolus addit Principem eſſe Miniſtrum Dei ad nos tuendos & defendendos, ſi bonum faciamus; ſed ſi malè agimus, timendum nobis eſt, quia fruſtra enſem non fert, cùm ſit Miniſter Dei ad ultionem & pœnam reorum. Inde concludit S. Paulus homines neceſſariò iis ſubdi non ſolùm propter pœnam, ſed & propter conſcientiam. *Omnis anima ſublimioribus poteſtatibus ſubdita ſit: non eſt enim poteſtas, niſi à Deo. Quæ autem ſunt, à Deo ordinata ſunt. Itaque qui reſiſtit poteſtati, Dei ordinationi reſiſtit. Qui autem reſiſtunt, ipſi ſibi damnationem acquirunt: nam Principes non ſunt timori boni operis, ſed mali. Vis autem non timere poteſtatem? Bonum fac; & habebis laudem ex illâ; Dei enim Miniſter eſt tibi in bonum. Si autem malum feceris, time: non enim ſine causâ gladium portat; Dei Miniſter eſt, vindex in iram ei qui malum agit: ideo neceſſitate ſubditi eſtote, non ſolùm propter iram ſed etiam propter conſcientiam.* Sylvius (*g*) huic innititur Apoſtoli loco, probaturus id quod ſanctus Thomas profert hanc in difficultatem.

(*f*) Rom. 13. 1. & ſeqq.

(*g*) Sylvius in cit. loco art. 4.

CASUS IV.

Epiphanius, contumaciâ ad mortem damnatus ob aſſaſſinium, & à tribus Lictoribus, quibus ejus captura demandata, ſecutus, illis reſtitit vivâ vi. Potuitne abſque peccato, ut vitaret carcerem aut ſaltem mortem?

Respons.

Diſtinguendum eſt, nam Epiphanius aut juſtè, aut injuſtè, damnatus fuit. In primo caſu ipſi non licebat ſe defendere: *Aliquis damnatur ad mortem dupliciter. Uno modo, juſtè; & ſic relinquitur quod ex parte ejus ſit bellum injuſtum. Unde indubitanter peccat*, ait ſanctus Thomas (*h*), ſed in ſecundo ipſi defenſio ſui licita erat, ut licèt repellere latronum vim. *Alio modo condemnatur quis injuſtè, & tale judicium ſimile eſt violentiæ latronum*, addit idem ſanctus, *& ideo ſicut licèt reſiſtere latronibus: ita licèt reſiſtere in tali caſu malis Principibus*. Sanctus Thomas addit illum excipiendum caſum, in quo defenſio ingens cauſaretur ſcandalum & gravis metueretur ſeditio. *Niſi fortè propter ſcandalum vitandum, cùm ex hoc aliqua gravis turbatio timeretur.* Vide vocem *occidere*, ibi indicatur modus jure ſe defendendi.

(*h*) S. Th. 2. 2. q. 69. art. 4. in corp.

CASUS V.

Landri, conſors furti, damnatus in quinquennium ad triremes, illud à duobus annis complevit; ſed deſtitutus amicis, & tutelâ, detinetur in triremi ut remigio addictus, Gabrielis, Matrona illuſtris, vult ejus liberationi inſervire, & ejus in gratiam decem nummos aureos offerre ei, qui apud triremis Præfectum requiſitâ valet auctoritate; ſed duo timet; primum, ne hic illicitam adhibeat viam illum ad remos damnatum liberandi; ſecundum, ne remigio addictus, videns domi, redux, duos aut tres liberos, quos uxor ſuſcepit à viro nobili, qui eam, ipſo abſente, corruperat, facinus capitale patret, ultionem ſumpturus de uxore, aut viro nobili. Matrona quærit quid ſibi faciendum eo in metû?

Respons.

Si hæc Matrona illuſtris perſuaſum habeat eum, cui decem tradit nummos aureos ad obtinendam Landri libertatem, illicitam adhibiturum rationem, veritati aut legi naturali divinæ aut humanæ, contrariam ut voti compos fiat; aut Landri, è triremi egreſſum, ſævitiam adhibiturum in ſuam uxorem, aut virum nobilem, qui eam, ipſo captivo, corruperat, aut aliàs illum proximo nociturum; non debet conferre ad ejus libertatem: ſed ſi ſolùm ſit dubia, aut contrarium ipſi ſit notum; poteſt eam exercere charitatem in gratiam hujus ſceleſti. Ipſi ergo perquirendum, quoad poterit, 1. quænam adhibenda ſit ratio, qua educatur è triremi, 2. Quodnam ipſius ingenium, & quid poſſit redux in corruptam uxorem, & ſic ei inſiſtere viæ, quam prudentia Chriſtiana & charitas ſuggerent ipſi.

Cæterum obſervandum illum, cujus ope Gabrielis utitur, jure non exigere decem nummos aureos promiſſos, ut auctoritatem, qua valet apud Præfectum triremium, remuneretur: cùm conſtet auctoritatem non eſſe mercaturam, ut probamus referendo 89. Doctrinæ articulum, quam Facultas ſacra Theologiæ Pariſienſis promulgavit (*i*) 4. Auguſti 1717.

(*i*) 1. Part. art. 89.

CASUS VI.

Rodogunus, ſeditionis publicæ conſcius, damnatus eſt ad virgarum ſupplicium, ad lilii floris notam inuſtam, & ad exilium perpetuum extra Juriſdictionem Parlamenti Pariſienſis, aut ad triremes per quindecim annos. Hinc Miniſtri Domini contendunt mortem ſubiiſſe civilem in primis exilio perpetuo, ac proinde ejus bona Fiſco devoluta. An jus ipſis ſuppetit?

Respons.

Hæ omnes pœnæ quamvis ignominioſiſſimæ, homini non inferunt mortem civilem. Ideo hi Miniſtri errant, & nullo gaudent jure in bona Rodoguni, licèt Provinciam incoleret, in qua confiſcationi locus eſſet. Nam damnatio ad mortem, aut ad remos perpetuos, aut ad exilium perpetuum extra Regnum mortem producunt civilem rei; omnibus aliis pœnis, quibuſcumque, non orbantibus hominem dominio bonorum & deſinentibus ſolùm in infamia publicâ, quam incurrit. Hoc adeo conſtanter verum ut nullus Juriſperitos câ de re litiget, & proinde nullo indiget argumento, quo fulciatur.

Diximus, *etiamſi incoleret Provinciam, in quâ eſſet confiſcationi locus.* Nam advertendum eſſe diſtrictus, civilium inſtitutorum ſequentes, in quibus confiſcatio in uſu non eſt, ut & in regione Juris ſcripti, exceptis criminibus læſæ Majeſtatis, divinæ & humanæ, & monomachiâ: & juxta alia inſtituta, recipitur circa certa quædam bona.

Hic obſervandum, in conſuetudinibus civilibus, quæ confiſcationi locum non dant, damnatum ad pœnam, qua moritur civiliter, non poſſe vendere, aut ſtatuere, de ſuis bonis alio modo; ſed illico poſt damnationem tranſeunt ad ejus hæredes legitimos, quibus jus poſſidendorum competit, quaſi revera vitâ ceſſiſſet naturaliter. Hoc obſervat D. Argou (*a*).

(*a*) Inſtitut. in Jus Gall. l. 3. c. 39.

R E V E L A R E.

Vide Correctio.

Impedimentum in Genere. Caſus VIII. & ſequentes.

R I X A.

Vide Injuria. Caſus ultimus.

ROGATIONES.

Vocabulum: Rogationes, verbum eſt, juxta uſum Eccleſiæ, ſolitum adhiberi, ad ſignificandos tres dies obſecrationum ſolemnium atque publicarum, quæ immediatè ante Feſtum Aſcenſionis Domini noſtri Jeſu Chriſti fundi conſueverunt, quibus tribus diebus ſervatur abſtinentia à carnibus, & habentur ſolemnes ſupplicationes in quibus recitantur magnæ Litaniæ, ad petendam à Deo veniam peccatorum, ad eumque orandum, ut tum ſuas gratias, quibus adjuvari fideles indigent, tum largam ſuam benedictionem effundat in fructus terræ, qui, cùm ſint tunc temporis adhuc teneriores, innumeris propemodùm iiſque nimium deplorandis infortuniis patent, ex quibus fames & ſumma rerum inopia aliquando ſequuntur.

Allegamus in primâ noſtrâ deciſione Decretum Aurelianenſis Concilii primi, quod ineunte ſexto ſæculo habitum eſt, ex quo colligitur, obtinuiſſe jam tunc temporis Rogationum ſolemnia, verùm Authorem ſuum vindicant, quæ per illos dies habentur, ſupplicationes S. Mamertum Epiſcopum Viennenſem in Delphinatu, qui eaſdem eo fine induxit, ut quæ dictæ Civitati videbatur portendi ex horribili ac ſæpiùs iterato terræ motu, ex ululatibus atque nimiùm horrificis vociferationibus, & ex ſpectris, quæ omnibus ac ſingulis Oppidanis terrorem incutiebant ac trepidationem, precibus iracundia Divina flecteretur; quanquàm aliis videatur, S. Leonem ductum conſilio laudati ſancti Epiſcopi juſſiſſe anno 442. ut pius ille plurimùmque laudandus uſus ſervaretur, qui jam invaluerat in quibuſdam Eccleſiis Gallicanis, eâdem ratione, quâ Romæ ſervabatur; atque eidem annecteretur parvarum Litaniarum cántus; atque tandem voluiſſe S. Gregorium Magnum, ut in iſtis ſupplicationibus magnæ Litaniæ cantarentur, atque ſacra effigies S. Lucæ in iiſdem deferretur propter gravem peſtilentiam, quâ tunc temporis Urbs Roma conflictabatur. Atque reverà quidem S. Avitus Viennenſis Epiſcopus in Delphinatu, S. Gregorius Turonenſis, & S. Cæſarius Arelatenſis (*b*) teſtantur, jam labente quinto ſæculo in omnibus ferè Eccleſiis obtinuiſſe uſum prædictarum ſupplicationum atque ſolemnium obſecrationum; At verò genus iſtud cultûs Religionis familiare ſibi potiſſimùm vindicabat Delphinatus, ut quæ in populos regionis iſtius ſævire maximè videbatur ex continuis terræ quaſſationibus, ex frequentibus incendiis,

quæ

(*b*) S. Avitus hom. de Rogat. Edict. Sirmund. S. Cæſar. Arelat. ſerm. 37. S. Greg. Turon. l. 2. hiſt. c. 34.

quæ ex improviſò contingebant, ex graſſante peſtilentiâ, ex flebili vocum horrendarum mugitu, quo aër undequáque perſonabat, ex nocturnis horrendiſque tumultibus, & ex innumeris aliis flagellis, quibus attentabantur, divinæ iracundiæ portentum procul averteretur. Neque prædictis omnibus finis conſtitutus eſt, niſi plurimùm agentibus ſervidis S. Mamerti precibus, atque interveniente voto *Rogationum*, quod Deo ſuſcepit, ad juſtitiam ipſius placandam.

Colligitur etiam, multò poſteà, hoc eſt, anno 813. actum fuiſſe Moguntiaci Concilium (*a*), in quo conſtitutum eſt, ut per tres dies Rogationum magnæ Litaniæ cantarentur, atque, in habendis iiſdem diebus ſupplicationibus, nudis pedibus incederetur cum magno contritionis animo, atque habitu præ ſe ferente ſummæ tùm humilitatis tùm modeſtiæ indicia. Quod D. Baillet in ſuo ſecundo tomo, paginâ 91. ſecundæ partis ex certiſſimis monimentis evincit.

(*a*) Conc. Mogunt. c. 32.

Jam ab ineunte nono ſæculo uſus invaluerat, ut triduum iſtud feſtum haberetur, eâdem ratione, quâ tunc conſueverat haberi integra Paſchalis hebdomada. At ejuſmodi dies feſtos Concilium Trevirenſe congregatum anno 1549. in dimidia feſta deindè convertit, quæ meridiano tempore terminabantur; quemadmodùm noſtris jam temporibus obtinuit, ut ſolemnia diei octavæ Feſti corporis Chriſti, & Commemorationis Defunctorum, ad horam etiam eandem finem acciperent.

Quod pertinet ad generales ſupplicationes, quas tùm in Triduo Rogationum, tùm in aliis temporibus habere conſuetum eſt; illarum uſus vetuſtate antiquiſſimus eſt, quin etiam non immeritò contendi poteſt; earumdem prioris originis veſtigia quædam in lege veteri adumbrata ſeſe offerre, in quâ legentium oculis ſubjicitur illa ſolemnis ſupplicatio, quæ, Davide Jubente, habita eſt cum religione plurimâ, & exquiſito ceremoniarum apparatu, quandò Rex ille ſanctiſſimus, comitante tùm Sacerdotum atque Levitarum omnium, tùm totius Iſraëlitici populi magnâ catervâ, fœderis arcam è domo Obededom in ſanctam Civitatem tranſtulit (*b*).

(*b*) Paralip. 15. 3. & ſeqq.

Priſtinis olim temporibus, atque plurimùm adhuc fervente, quam S. Mamertus induxit, primâ Rogationum Conſtitutione, jejunium ſtrictiſſimum per triduum iſtud ſolitum erat obſervari; ita teſtantibus Alcimo, Avito, & Sidonio Apollinari, qui ſic habet: *In h.s ſupplicationibus jejunatur, oratur, fletur* (*c*); quemadmodùm determinatum atque conſtitutum fuerat ab Aurelianenſi Concilio primo, quod juſſu Clovis congregatum eſt undecimo Julii anni 511. & cui præſentes adfuere Archiepiſcopi Burdigalenſis, Auſcitani, Bituricenſis, atque Rhotomagenſis, cum Epiſcopis viginti ſeptem; at ſenſim ſine ſenſu de priore illo fervoris æſtu remiſſum eſt, qui totus ad meram ac ſimplicem abſtinentiam à carnibus deinde fuit aſtrictus: adeo ut obligatio jejunii noſtris jam temporibus penitùs ceſſaverit, neque quidquam neceſſitatis importet ſub pœnâ peccati mortalis.

(*c*) Sidon. Apollinar. l. 5. c. 14.

CASUS PRIMUS.

SIGONIUS ab aliquibus menſibus ex Italiâ redux in Galliam, carnibus uſus eſt per triduum Rogationum, in eo putans omni peccato, ſaltem quod mortale ſit, omnino ſeſe carere. Eâ de re plurimùm ei Religionis oblatum eſt, quin etiam in animum ipſius tentatum eſt inducere, eum, quoties carnem comederat iſtis diebus, toties incidiſſe in mortalia peccata. Excuſationem inde ſibi prætendi dixit. 1. Quod vel etiam Romæ prædictis diebus carnibus veſci conſuetum ſit; adeoque, ab iiſdem abſtinendi, non poſſit urgere obligatio ſub pœnâ peccati mortalis. 2. Quia non extat eâ de re ullum præceptum Eccleſiæ, quo neceſſitas inducatur ejus generis abſtinentiæ ſervandæ; adeoque, qui frequentari ſolet in Galliâ, uſus iſtius abſtinentiæ habendus eſt, ut actus pietatis omnino gratuitus. Nonne prædictæ rationes juſtam ac legitimam cauſam veritatis ſibi vindicant atque æquitatis?

RESPONS.

Nullatenùs ambigendum eſt, quin Sigonius, utpote generalis uſus, qui frequentatur in Galliâ, nullâ ratione inſcius, mortaliter peccaverit, cùm illum eundem violavit ac perfregit, carnibus veſcendo per totum triduum Rogationum. Cujus noſtræ deciſionis prima ratio eſt, quòd in pleriſque Diœceſibus vigeat Eccleſiaſtica Lex, quæ obligationem, à carnibus per illud triduum abſtinendi, inducit. Secunda verò ratio eſt, quia, quanquàm etiam præfata obligatio ex lege Diœceſanâ non importaretur, ad eandem tamen ſervandam abſtinentiam Sigonius, quantùm ad conſcientiam, atque ſub pœnâ peccati mortalis obligaretur ex illo uſu generali, qui paſſim in toto Regno Gallorum à plurimis retro ſæculis invaleſcit, in quo vel etiam priſtinis olim temporibus, juxta quod teſtantur Sidonius Apollinaris (*d*) & Decretum primi Concilii Aurelianenſis (*e*), ſtrictiſſimum jejunium ſervari conſuetum erat; ſiquidem conſtet, ejuſmodi Conſuetudini, communi totius Eccleſiæ Gallicanæ conſenſu, legitimè conſtitutæ atque comprobatæ, vim ineſſe legis; adeoque non minùs ipſa ſervanda ſit, quàm Lex: quæ etiam ex ſcripto deſcenderet. *Quæ longâ conſuetudine comprobata ſunt*, fert una quædam legum Digeſti (*f*), *ac per plurimos annos obſervata velut tacitâ Civium conventione, non minùs, quàm ea, quæ ſcripta ſunt, jura ſervantur.* Habet etiam alia Lex, quæ mox allegatam immediatè præcedit (*g*): *Diuturna Conſuetudo, pro lege & Jure in h s, quæ non ex ſcripto deſcendunt, obſervari ſolet.* Quod idem quoque tandem conſtituit Juſtinianus Imperator iſtis verbis: *Ex non ſcripto jus venit, quod uſus approbavit. Nam diuturni mores conſenſu utentium comprobati legem imitan-*

(*d*) Sidon. Apollin. l. 5. Ep. 15.

(*e*) Rogationes, id eſt, Litanias ante Aſcenſionem Domini, ab omnibus Eccleſiis placuit celebrari cum triduano jejunio Conc. Aurel. 1. an. 511.

(*f*) L. *Sed &* ea. 35. ff de legibus &c. lib. 1 tit. 3.

(*g*) L. *Diuturna*. 54. ibid.

Digitized by Google

ſantur (*a*). Eo quâ ratione Leges loquuntur de conſuetudine, quantùm ad res temporarias & ſeculares. Ex quibus inferendum eſt, laudandum aliquem uſum, quem induxit atque comprobavit Eccleſia, ſtrictioris quoque Legis vim ſortiri quantùm ad fideles; ut evincitur ea Epiſtolâ S. Gregorii Magni ad S. Auguſtinum Apoſtolum Angliæ (*b*).

(*a*) Lib. 1. Inſtitun. tit. 2. ff. 9.

(*b*) S. Greg. Ep. 3. in Can. *Novit.* 9. diſt. 12.

Quæ deciſio plurimùm confirmari poteſt exemplo uſûs jejunii Sabbati, qui Romæ ſolitus erat, teſtante S. Ambroſio, ſervari, nec Mediolani ſervabatur; ut ipſemet ſcripſit ad S. Auguſtinum, cui ſignificavit, indui obligationem moris uniuſcujuſque Diœceſis, ad quam accedebatur, ſervandi (*c*). *Cùm Romam venio*, inquit, *jejuno Sabbato. Cùm Mediolani ſum, non jejuno. Sic etiam tu, ad quam fortè Eccleſiam veneris, ejus morem ſerva, ſi cuiquam non vis eſſe ſcandalo, nec quempiam tibi.* Quam reſponſionem S. Ambroſii ipſemet S. Auguſtinus refert, ex quâ liquidum ac manifeſtum omnino fit, non poſſe, niſi multâ cum offenſione, adeoque non ſine crimine, violari uſum, quem Eccleſia ſanctiſſimè induxit; hoc eſt, quem unanimis conſenſus Epiſcoporum, qui præcipui ſunt ejuſdem Paſtores, comprobavit, & univerſus cœtus fidelium, qui eorum regimini committuntur, obſervat.

(*c*) S. Aug. in Can. *Illa.* 11. diſt. 12.

SACRAMENTA.

VOcabulum iſtud genericum eſt, atque ſolet in diverſos ſenſus accipi. 1. Namque ſignificat aliquando rem abſconditam. Quâ de re plurima exempla habentur in ſacris paginis tam veteris, quàm novi Teſtamenti; *Non abſcondam à vobis Sacramenta Dei*, inquit Sapiens (*d*). Angelus Raphaël Tobiam alloquens, nomine etiam iſtius appellationis, *Sacramentum*, deſignat, quod paulò poſt dicit *occultum Sermonem. Sacramentum Regis abſcondere bonum eſt*, inquit, *opera autem Dei revelare & confiteri honorificum eſt* (*e*). Daniel Sermonem faciens de ſomnio, quod Nabucodonoſor Rex Babylonis evolvi ſibi, volebat, appellat *Sacramentum*, illud quod ſtatim vocat, *myſterium, ut quærerent miſericordiam à facie Dei, ſuper Sacramento iſto*, inquit textus Sacer, qui deinde ſic addit: *Tunc Danieli myſterium per viſionem nocte revelatum eſt* (*f*). Apoſtolus, in ſuâ Epiſtolâ ad Epheſios, mentionem habens de propoſito, quo Deus conſtituit homines per Jeſum Chriſtum ad ſalutem adducere, eâdem quoque voce utitur; *ut notum faceret nobis Sacramentum voluntatis* (*g*). Tandem S. Joannes loquens de viſionis intelligentiâ, quæ fuerat ipſius oculis objecta, narrat, eandem ſibi ab Angelo, quem ad eum Deus miſerat, explicatam fuiſſe verbis iſtis: *Quare miraris? Ego dicam tibi Sacramentum mulieris & beſtiæ, quæ portat eam* (*h*).

(*d*) Sap. 6. 24.

(*e*) Tob. 12. 7.

(*f*) Dan. 2. 18. & 19.

(*g*) Epheſ. 1. 9. & Coloſ. 1. 26. & 27.

(*h*) Apocal. 17. 7.

2. Vocabulum idem accipitur etiam pro ſigno rei alicujus abſconditæ, juxta illud Apoſtoli (*i*): *Sacramentum hoc magnum eſt: Ego autem dico in Chriſto & in Eccleſiâ.*

(*i*) Epheſ. 5. 32.

Quibus verbis innuit S. Paulus, matrimonium eſſe ſignum prorſus excellens unionis abſconditæ ac ſanctiſſimæ, quæ Chriſtum inter & Eccleſiam intercedit.

Vox iſta accepta in generali ſenſu, cui ſubjiciuntur Sacramenta tam Legis naturæ & Legis Moſaïcæ, quàm ea, quæ ſunt novæ Legis propria; definitur iſtis verbis: *Sacramentum eſt ſignum rei Sacræ*: Quæ verba Polmanus iſtâ ratione ſic interpretatur (*k*): *Sacramentum, quia ſacrat & practicè ſanctificat ſuſcipientem, dedicando & conſecrando illum cultui Divino. Signum divinitùs inſtitutum & practicum rei Sacræ, ſanctitatis moralis, legalis, aut formalis.* Verùm quoniam alienum eſt à propoſito noſtro, ut quidquam attingamus de Sacramentis, quæ duæ Leges priores ſibi vindicaverunt; & loqui præſertim intendimus in hocce præſenti titulo de ſolis Sacramentis Legis Evangelicæ; nihil hic loci, niſi quæ pertineant ad iſthæc poſteriora, ſubjiciemus.

(*k*) Polm. part. 1. n. 118.

Fide docemur, ſeptem eſſe Sacramenra; nimirùm Baptiſmum, Confirmationem, Pœnitentiam, Euchariſtiam, Ordinationem Sacram, Matrimonium, atque Extremam unctionem. De quorum propriis unicuique, diverſiſque effectibus nihil Sermonis hic loci habemus, quoniam eoſdem fuſiùs explicamus, cùm de unoquoque eorum agendi locus ſeſe offert in plurimis titulis hujuſce operis.

Sacramentorum Author ſolus eſt Jeſus Chriſtus: quoniam ſolus potuit annectere ſimplicibus ſignis gratiam habitualem & ſanctificantem, atque iiſdem indere virtutem producendi cæteros effectus, qui uniuſcujuſque eorum proprii ſunt: Siquidem admirabilis illa poteſtas alium auctorem vindicare ſibi nequeat, niſi Deum Supremum tum gratiæ tum naturæ rectorem.

En igitur, quæ de Sacramento ſolet afferri, definitionem: *Sacramentum novæ Legis, eſt inviſibilis gratiæ ſignum viſibile, ad noſtram ſanctificationem divinitùs inſtitutum.* Signum eſt, at ſignum practicum, quod ſignificat operans ex opere operato, hoc eſt, ex inditâ ſibi virtute producens gratiam, quæ quanquàm externis ſenſibus nec percipiatur, nec eoſdem poſſit afficere, realis tamen eſt, habitualis atque ſanctificans; quoniam ſanctum juſtumque efficit peccatorem, qui ad Sacramentum dignè accedit. Signum tandem eſt, quod divinitùs inſtitutum eſt; ſiquidem Authorem habeat ipſum

Jeſum

Jeſum Chriſtum, Deum ſimul atque hominem, nec alium niſi ipſum poſſit ullâ ratione ſibi vindicare.

Materia Sacramentorum tota poſita eſt in rebus corporeis ac permanentibus; Qualia ſunt Aqua naturalis, in Baptiſmo; Panis & vinum, in Euchariſtiâ; Atque Oleum infirmorum, in Extremâ unctione: ſeu conſiſtit in actibus ſub ſenſum cadentibus, qui ad proprium ſuum effectum, accedente formâ, determinantur; Quales ſunt Contritio, Confeſſio & ſatisfactio in Sacramento Pœnitentiæ.

Forma Sacramentorum conſtat ex verbis, quæ proferuntur ab eorumdem Miniſtro; aut ex aliquo alio ſigno tantùmdem valente. Verba expreſſa ſummæ ſunt omnino neceſſitatis, quantùm ad ſex priora Sacramenta; & quantùm ad matrimonium, ſignum aliquod tantumdem valens.

Solent Theologi diſtinguere uniuſcujuſque Sacramenti materiam duplicem. Primam nempe, quam appellant materiam remotam, quæ, verbi gratiâ, eſt in Baptiſmo aqua elementaris: Alteram verò, quam aiunt materiam proximam, quæ eſt, exempli causâ in eodem Sacramento, admotio atque uſus aquæ, hoc eſt ablutio.

Materiæ remotæ vicem ac locum ſupplent peccata pœnitentis in Pœnitentiæ Sacramento; materiæ verò proximæ locum tenent ipſius pœnitentis actus; ſcilicet Contritio, Confeſſio atque Satisfactio.

Habet Extrema unctio oleum infirmorum loco materiæ remotæ, unctionem verò, quâ Sacerdos infirmi corpus inungit, pro materiâ proximâ.

Applicandæ ſunt in eodem temporis inſtanti, moraliter loquendo, tum materia, tum forma Sacramentorum: Si Pœnitentiæ atque Matrimonii Sacramenta excipiantur, in quibus longior aliqua, quam in aliis, poteſt mora temporis adhiberi.

Materiæ & formæ mutatio eſſentialis ipſum Sacramentum efficit nullum; non item quæ tantummodò accidentalis eſt.

Præter adhibendam in Sacramento materiam & formam; ad ejuſdem quoque ſubſtantiam pertinet & eſſentialiter requiritur intentio Miniſtri: adeo ut omnino neceſſe ſit, adeſſe Miniſtro intentionem actualem, aut ſaltem virtualem conferendi Sacramentum, quale Jeſus Chriſtus inſtituit, & Eccleſia conſuevit adminiſtrare. Quâ de re operæ pretium eſt ea conſulere, quæ diſſeruimus de Titulo, *Intentio*.

Theologis etiam placet Sacramenta dividere, in Sacramenta vivorum, & Sacramenta mortuorum. Sacramenta vivorum ea eſſe dicunt, quæ ſuſcipienda ſunt in ſtatu gratiæ; qualia ſunt Confirmatio, Euchariſtia, Ordo, Unctio extrema & Matrimonium, & quæ novam aliam gratiam producunt. Sacramenta verò mortuorum ea ſunt, quæ primam gratiam conferunt iis, qui eâdem nunquàm donati fuêre; Qualis eſt, Baptiſmus; aut quæ in iſtam primam gratiam reſtituunt eos, qui eâdem ex aliquo peccato actuali exciderunt; quale eſt Pœnitentiæ Sacramentum.

Tria potiſſimùm admittunt in unoquoque Sacramento; nimirùm, *Sacramentum tantùm*, *res Sacramenti tantùm*, & *Sacramentum & res*. Per iſthæc verba, *Sacramentum tantùm*, Sacramentum intelligunt à proprio ſuo effectu abſtractum. Per iſthæc alia, *Res Sacramenti tantùm*, ipſummet effectum Sacramenti ſignificant; Per alia verò poſteriora, utrumque ſimul junctum indigitant.

Sacramenta gratiam conferunt *ex opere operato*, ut fert loquendi ſcholaſticus uſus; hoc eſt, *ex vi operis*; neque ratione habitâ nec virtutis Miniſtri, nec meriti ſuſcipientis; ſed ex propriâ ipſique Sacramento inditâ virtute; quando nimirùm dignè ſanctèque ſuſcipitur: Neque verò eam tantummodò; quæ habitualis eſt atque ſanctificans, gratiam producunt; ſed præterea gratias proprias ac peculiares, actuales & ad neceſſitates privatas eorum, qui ad eadem benè diſpoſiti accedunt, accommodatas: Tandemque præter prædictas diverſarum gratiarum ſpecies, quas omnia Sacramenta conferunt; Tria recenſentur, nempe Baptiſmus, Confirmatio, & Sacra Ordinatio, quæ imprimunt in animâ characterem indelebilem, quo diſtinguitur à cæteris hominibus, qui eadem ſuſcipit, aut quo deſtinatur atque conſecratur, ad obeundas ac peragendas res Sacras.

Ex quibus huc uſque dictis jam ſupereſt inferendum, ſi tantâ laudum effuſione ſummam atque infinitam Dei miſericordiam palam benedixerit Propheta Regius atque in Cœlum uſque extulerit, quòd Solem & Lunam ercaverit, qui nobis interdiu noctuque vicibus alternis collucerent; *qui fecit luminaria magna; quoniam in æternùm miſericordia ejus* (*a*); Quantò magis collaudandam à nobis eſſe ſupremam illius miſericordiarum amplitudinem, quòd poſuerit in terrâ Eccleſiæ ſuæ firmamentum, cui decus addidit Sacramentorum, quæ totidem luminarium nobis loco ſunt, è quibus lumen mutuamur, ut inter ſpiſſas hujuſce mundi tenebras ambulemus, quæ nobis etiam commonſtrant veram atque unicam viam, per quam ad perpetuam lucem pervenitur; & tutiora conferunt auxilia, quibus ad eam uſque perveniamus; ſi iiſdem ut par eſt, uti voluerimus. Enimverò noſtra jam Sacramenta non in nudis ſimplicibuſque tantùm

(*a*) Pſalm. 135. 7.

figuris reponuntur, ut ſacramenta veteris legis, quæ S. Paulus appellare non dubitat (a) Galat. 4. 9. *infirma & egena elementa* (a), eâdem ratione, quâ Lex ipſa vetus nec etiam aliud quid (b) Coloſſ. 2. 17. erat, niſi *umbra futurorum* in novâ lege; quemadmodùm habet laudatus Apoſtolus (b): At ſacramenta, quibus Lex gratiæ gloriatur, ſigna ſunt, quæ, quod ſignificant, operantur; hoc eſt, gratiam ſanctificantem producunt in animâ eorum, qui eadem ſuſcipiunt cum iis diſpoſitionibus, quibuſcum convenit ad eadem accedere. Ab ipsâ primâ nativitate habemus, quòd filii ſimus Adami per peccatum; & ſtatim ab eo, quod inter ſacramenta primum eſt, accipimus, quòd filii Dei nominemur & ſimus per gratiam. Equidem remanet etiam in nobis poſt Baptiſmum infirmitas prioris nativitatis; verùm confertur in ſacramento Confirmationis nervoſa quædam firmitas athleticumque robur; quo, plurimùm corroboratâ in nobis fide, Chriſtiani perfectiores evadimus; ſed quoniam robur illud in nobis ut plurimùm facilè flacceſcit, licèt nobis illud idem redintegrare ac quodammodò ſuſcitare, accepto vivificante pane ſacro-ſanctæ Communionis, in quâ cibum noſtrum ſumimus propriam carnem ac verum ſanguinem Jeſu Chriſti. Si verò robur illud infœlici aliquo caſu totum penitùs deperdiderimus, adeſt nobis, unde in illud idem in integrum ex Pœnitentiæ ſacramento iterùm reſtitui poſſimus. Ut ex fetificâ illâ facultate, quam ſibi à naturâ inditam homo accepit, ad generationem aptus eſt, atque habet ex concupiſcentiâ, ut ejuſdem effrenatâ nimis appetentiâ ſerveat; Deus ipſe providit, unde poſſet, citra peccatum, propenſionis illius prurigini ſatisfacere, matrimonium inſtituendo, quod Jeſus Chriſtus ad ſacramenti dignitatem poſtmodùm evexit, cui gratias eas annexuit, quibus poſſent omnino juvari, qui jugum ſubeunt connubii, ſi quis verò ſtudio perfectioris atque altioris vitæ inſtituti adduci ſeſe experiatur, & velit aſſumere ſibi Jeſum Chriſtum tanquàm pretioſiorem hæreditatis ſuæ portionem; ei ſuccurritur Ordinis ſacramento, cujus virtute gratias conſequitur, quibus potiſſimùm indiget, ut ipſi Chriſto totus devoveatur atque fidelis in omnibus exhibeatur Eccleſiæ miniſter. Tandem, quoniam infinitis propemodùm morborum tentationibus ſumus obnoxii; atque, præſertim cùm iidem ingraveſcunt, ſummoperè nobis opus eſt auxilio, quo poſſimus rebus tam adverſis opponere fortia pectora, quodque valeat peccatorum noſtrorum reliquias delere, animis vires addere, ne mortis imminentis horroribus frangamur, quin etiam proſperam valetudinem nobis afferre; quandò ſic videt Deus æternæ noſtræ ſaluri expedire; Auxilium iſtud in ſacramento Extremæ unctionis nobis ſubminiſtratur. Adeoque in quâcumque ætatis, temporis ac conditionis circumſtantiâ conſtituamur, ſic inde nobis ſubvenitur, ut ex uno ſacramentorum uberrimo fonte, quibus vexari poſſumus, malorum atque miſeriarum omnium remedia tutiſſima ſentiamus. Atque ejuſmodi ſunt effectus, eaque virtutis admirabilitas Divinorum illorum ſeptem Canalium, quos inſtituit Jeſus Chriſtus, qui eſt ſapientia infinita, ex quibus in nos profluunt ipſius gratiæ ſontes atque miſericordiæ beneficia.

Tractanda quædam ſupereſſent de Auguſto illo cæremoniarum apparatu, qui ſolet adhiberi in iiſdem fidelibus adminiſtrandis, & quæ, ad nos uſque, ferè omnes ab Apoſtolicâ traditione derivaverunt: at quoniam de üſdem, occaſione captatâ, ſumus acturi plurimis in locis hujuſce noſtri operis, in quibus de quolibet ſacramento ſermo tecurrit, quin etiam de iis jam ex profeſsò egimus in Titulo, *Cærimoniæ ſacramentales*; nihil neceſſitatis eſſe putamus, quamobrem quidquam eâ de re impræſentiarum ſubjiciamus.

Unum addemus tantummodò, nimirùm omnes preces, omneſque cærimoniarum ritus, quibus utuntur ſacramentorum miniſtri, ab Eccleſiâ eo fine inducta fuiſſe, ut tùm eorum effectus, tùm diſpoſitiones, quibuſcum ſuſcipienda ſunt, & obligationes, quas ſuſcipientes contrahunt, ſignificarentur.

CASUS PRIMUS.

RENAULDUS, qui pro certo habet, Felicem ſuum Parochum eſſe cujuſdam criminis conſcium, atque in eodem perſeverare; quærit, nùm ſibi liceat, abſque peccato, ab eo ſuſcipere Pœnitentiæ ſacramentum & ſacram Communionem; quia etiam utrùm poſſit de iiſdem adminiſtrandis ſibi eum urgere?

RESPONS.

Si Felix nec declaratus fuerit ab officio ſummotus, nec denuntiatus excommunicatus, nec de grado dejectus, ſed in ſuo miniſterio toleretur; poteſt Renauldus abſque peccato prædictum utrumque ſacramentum ab eo ſuſcipere. Quoniam quandiù Parochum iſtum ut miniſtrum ſuum Eccleſia complectitur & agnoſcit, Renauldus communicat cum Eccleſiâ, communicando cum ipſius Miniſtro, nec fit ullo modo criminis ejus particeps. At verò ſi ab Eccleſiâ non toleraretur in ſuo miniſterio; hoc eſt, ab officio ſummoveretur, aut foret denuntiatus excommunicatus, aut tandem de ſuo gradu dejectus; in eo caſu Renauldus, ab eo ſuſcipiendo ſacramenta, peccatum contraheret. Ita deciditur à S. Tho-

mâ

(a) S. Thom. 3. part. ſummæ q. 64. art. 6. ad 2. Item in 4. diſt. 24. q. 2. art. 3. quæſtiunc. 5. ad 4.

mâ (a), qui ſic habet : *Ille qui ad Sacramentum accedit, ſuſcipit Sacramento à Miniſtro Eccleſiæ, non in quantùm eſt talis perſona; ſed in quantùm eſt Miniſter Eccleſiæ; Et ideo quandiu ab Eccleſiâ toleratur in miniſterio, ille qui ab eo ſuſcipit Sacramentum non communicat peccato ejus ſed communicat Eccleſiæ, quæ eum tanquàm Miniſtrum exhibet. Si verò ab Eccleſiâ non toleratur, putà, cùm degradatur, vel excommunicatur, vel ſuſpenditur, peccat is, qui ab eo accipit Sacramentum : quia communicat peccato ipſius.*

(b) Nicol. I. in Can. *Sciſcitantibus.* ſin. 15. q. 8.

Quæ doctrina Angeli ſcholæ conſentit deciſioni Summi Pontificis Nicolai I. (b) reſpondentis ad conſultationem Bulgarorum circa difficultates, de quibus ab iiſdem fuerat conſultus, quas inter iſta proponebatur; ſcilicet, utrùm eis liceret de manu Sacerdotis adulteri Sacram ſuſcipere communionem. Iis etenim declarat laudatus Papa, ab eo, quantomcomque ſit nefarius, eamdem omnino ſuſcipi poſſe : modò non fuerit Epiſcoporum judicio reprobatus; hoc eſt, modò etiamnum ab Eccleſiâ toleretur, neque fuerit ab adminiſtrandis Sacramentis remotus. *Idcircò ab eo, uſquequò judicio Epiſcoporum reprobetur, communio percipienda eſt; quoniam mali, bona adminiſtrando, ſe tantummodò lædunt* : Quod probat comparatione petita à cereâ face. *Et cerea fax*, proſequitur, *accenſo ſibi quidem detrimentum præſtat; aliis verò lumen in tenebris adminiſtrat.* Indeque concludit, poſſe igitur abſque ne tenuiſſimo quidem ſcrupulo ab ejuſmodi Sacerdote Sacram percipi Communionem .... *Sumite ergo intrepidi ab omni Sacerdote Chriſti myſteria.*

(c) Lucius III. in cap. *Veſtra.* 7. de cohabit. clericor. & mulierum. lib. 3. tit. 2.

Cum Nicoleo I. totus concordat Summus Pontifex Lucius III. (c) circa non abſimilem difficultatem, conditionemque addit maximi prorſus momenti, nimirùm quòd crimen Sacerdotis nec notum ſit, nec ipſius operis evidentiâ pervulgatum. *Sine dubitatione itaque teneatis*, ait, *quòd à Clericis & Presbyteris, quanquàm fornicariis quomdiu tolerantur, nec habent operis evidentiam, licitè divina myſterio audiantur, & alio recipiantur Sacramenta Eccleſiaſtica.* En quæ dicenda habemus de propoſitâ priori loco quæſtione.

Quod pertinet ad alteram, quæ inſtituitur, ſcilicet, utrùm Renauldus poſſit Parochum ſuum de Sacramentis ſibi adminiſtrandis urgere; Reſpondemus, eum poſſe abſque peccato, cùm legitima neceſſitas adeſt, ad ipſum recurrere, atque, ut eadem ſibi adminiſtrentur, miniſterium ipſius implorare; modò Parochus iſte, ut jam obſervavimus, ab Eccleſiâ toleretur; quanquam aliunde compertum habeat, eundem verſari in habitu peccati mortalis. Verùm conſcientiæ ſuæ non ſatis conſuleret, ſi, remoto caſu neceſſitatis, requireret ipſius miniſterium. Nihilominus, quoniam, egente Divinâ gratiâ, in unico puncto temporis ex peccatore poteſt aliquis evadere ſanctus & juſtus; poſſet etiam Renauldus extra dictum caſum neceſſitatis eum inducere, ad aliquid ordinis ſui peragendum, immutatâ nempe conſcientiâ, & quæ mentem ipſius antea ſubierat, de perverſo ejus ſtatu cogitatione procul abjectâ, modò ſibi perſuadere poſſet ex legitimâ aliquâ causâ, eum eſſe planè emendatum atque ad frugem meliorem receptum; putà, ſi eum videret ingemiſcentem, priori ſuæ vitæ perverſæ lacrymas dantem, pectus tundentem, aut aliâ quâvis externâ ratione dolorem ob errata ſua interiorem cordis prodentem. *Quandiu Miniſter Eccleſiæ, qui eſt in mortali, ab Eccleſiâ ſuſtinetur*, inquit S. Thomas (d), *ab eo Sacramenta recipere ejus ſubditus debet : quia ad hoc eſt ei obligatus. Sed tamen præter neceſſitatis articulum, non eſſet tutum, quòd eum induceret, ad aliquid ſui ordinis exequendum, durante tali conſcientiâ, quòd ille in peccato mortali eſſet : quam tamen deponere poſſet; quia in inſtanti homo à Divinâ gratiâ emendatur.*

(d) S. Thom. citatâ quæſtiunc. 5. ad 3.

(e) Fr. Sylvius in 3. part. ſum. S. Thom q. 64. art. 6. quæſito 3. concluſ. 8.

Rationem verò iſtam affert Sylvius laudati S. Doctoris fidus interpres (e), quia, quantumcomque ſit exploratum, eum in habitu peccati mortalis eſſe, *à Miniſtro quantumvis malo, licèt communiter recipere & petere Sacramenta; imò & ipſum inducere, ad ea miniſtranda, quamdiu toleratur ab Eccleſiâ; ſi ipſe ſit talis, utpote Paſtor, cui incumbat ex officio illa miniſtrare, petens autem ſit Parochianus. Tunc enim, qui petit, utitur jure ſuo, & petit rem bonam, quam alter poteſt & debet benè facere. Dixi* communiter : *quia, ſi æque commodè poſſit haberi Sacramentum ab eo, qui ſine peccato miniſtrabit; ex charitate prætermittendus tunc eſt is, qui noſcitur à peccato non recedere. Nec obſtat, quòd ſit Parochus, à quo habet jus petendi : quia charitas dictat, non eſſe utendum jure ſuo, quando inde ſequitur gravis proximi læſio, & tuâ parùm intereſt, an ab eo petas, an ab alio (f).*

(f) Colloq. Lucionenſ. tom. 3. colloq. 5. q. 3 & tom. 5. colloq. 9. q. 2.

CASUS II.

SI FELIX non eſſet Parochus, ſed ordinarius tantummodò Confeſſarius Renaldi; numquid iſte poſſet ab eo ſuſcipere Sacramentum aliquod; licèt pro comperto haberet, illum Sacerdotem eſſe in ſtatu peccati mortalis?

RESPONS.

(g) Fr. Sylvius in 3. part. ſum. S. Thom. q. 64. art. 6. quæſito 3. concluſ. 2.

Quidam notæ prorſus inſignioris Interpres S. Thomæ (g) cenſet, ſi prædictus Sacerdos aliunde nullâ cenſurâ ſit innodatus, ad eum poſſe Renauldum accedere, Sacramentum illud ab eo ſuſceptorum; modò primò quidem, ejuſdem ſuſcipiendi præceptum urgeat; ut contingere poteſt tempore quindenæ Paſchalis, aut ingraveſcentis alicujus morbi, quantùm ad Sacramenta Pœnitentiæ atque Euchariſtiæ. Secundò, ſi Sacerdotis alterius non adſit copia, quem præſumat eſſe in ſtatu gratiæ. Tertiò, ſi dictus Sacerdos, quem novit eſſe in ſtatu peccati mortalis, jam paratus ſit, ad illud adminiſtrandum Sacramentum, quod ab eo petiturus eſt : putà, ſi nunc actu & de facto ſedeat in tribunali pœnitentiæ, ad confeſſiones accedentium excipiendas. Quas tres conditiones exigit laudatus Duacenſis Profeſſor, & quibuſcum docet, in caſu propoſito licere, ab ejuſmodi Sacerdote petere Sacramenta. En ipſius verba ſunt. *A Miniſtro malo tolerato, cui non incumbit miniſtrare Sacramenta, licet eo petere & recipere, quandò eſt rationabilis cauſa petendi, & ipſe paratus eſt miniſtrare : quia tunc eſt ſufficiens cauſa negligendi peccatum ejus* : Quod probat comparatione illius, cui, cùm opus ſit argento, licitum eſt ab uſurario mutuam pecuniam petere, quando eum novit ſic animo diſpoſitum, ut cuicuique primo petenti fœneretur argentum : *Quâ ratione excuſatur*, inquit; *qui mutuum petit ab uſurario* : Deinde ſubjicit, ſi quæ deſit ex præfatis conditionibus, jam ei non licere, niſi peccando, à prædicto Sacerdote petere Sacramentum; propterea quòd in iſto caſu præberet illi occaſionem Deum offendendi. *Quia cùm is ex officio non teneatur; nec tu habeas jus petendi ab illo, non debes ei offerre occaſionem peccandi. Si paratus quidem ſit, ſed cauſa rationabilis deſit; neque tunc licet ab eo petere, quia hoc eſſet dare illi occaſionem peccandi : quamvis enim ſit paratus; non tamen hîc & nunc peccaret, niſi iſte hic & nunc peteret.*

Diximus : *Si prædictus Sacerdos aliundè nullâ cenſurâ ſit innodatus.* Si namque propter aliquod atrociſſimum ſcelus ei nota aliqua cenſoria manifeſtè fuerit inuſta, aut ipſe de corpore Eccleſiæ reſectus ſit; jam nullâ ratione liceret ad eum acce-

dere, ad ſacramenta ab eu ſuſcipienda: quoniam in eo caſu non cenſeretur tolerari: atque, ſiquidem Eccleſia ab iiſdem miniſtrandis eum ſummoviſſet, peccatum etiam contraheretur vel ex eo ſolo, quòd abſque neceſſitate legitima per ipſius miniſterium eadem ſumerentur; quemadmodùm jam evicimus ex autoritatum teſtimoniis, quæ retulimus in ſuperiori deciſione, quibus addere licèt teſtimonium illud Gregorii IX. (a). *Etſi quemlibet pro mortali peccato, quoad ſe ipſum, conſtet eſſe ſuſpenſum; non debet tamen in officiis evitari: quia, quantùm ad alios, etiam in caſu propoſito* (ſcilicet concubinatùs) *ſuſpenſus non eſt, niſi peccatum hujuſmodi ſit notorium per ſententiam, ſeu confeſſionem factam in jure, aut per evidentiam rei, quæ tergiverſatione aliqua celari non poſſit.* In eoque ſenſu Canon ille accipiendus eſt (b), in quo Gregorius VII. fidelibus interdicit, ne præſentes adſint Divinis officiis, quæ celebrantur ab Eccleſiaſticis ſcortatoribus. Nnque enim laudatus Papa intelligit niſi publicos ſcortatores, ut evidenter colligitur ex plurimis aliis Canonibus (c).

(a) Greg. IX. in c. *Quæſitum* fin. de cohabit. Clericor. & mulierum.

(b) Greg. VII. in can. *Si qui*, 15. diſt. 81.

(c) Alex. II. in can. *Præter* 6. diſt. 32. Nicolaus II. in can. *Nullus* 5. ead. diſt.

Vide { Absolutio. Confessio. Parochus. }

SACRILEGIUM.

PEr verbum, Sacrilegium, propriè loquendo intelligitur, cùm aliquis rebus quibuſdam ſanctis vel ſacris abutitur, ad faciendas eaſdem profanas: ſive quandò quis iiſdem utitur ad uſus naturâ ſuâ flagirioſos; qualia ſunt veneficia atque incantamenta; ſive uſus iſti non aliunde criminis ſortiantur conditionem, quàm ex eo quòd res ad Religionem Divinumque cultum omninò conſecratæ, ad profanum uſum convertantur. Quod quidem Polmanus (d) egregiè prorſus complectitur in iſtâ definitione; *Sacrilegium eſt violatio rei ſacræ.*

(d) Polm. Part. 2. 2. n. 993.

Jam verò, quæ conſecrantur tùm ad cultum Divinum, tùm ad Religionem, rerum enumerantur tres ſpecies diverſæ.

Quarum prima, res ejuſmodi continet, quæ ſunt ex propriâ ſuâ naturâ ſanctæ; qualia ſunt ſacramenta & ſcriptura ſacra; vel quæ Deo dedicantur, aut ab Eccleſiâ deſtinantur cultui, qui tùm Deo, tum Religioni exhibendus eſt; qualia ſunt vaſa ſacra, veſtimenta, quæ proprio ſuo uſu deſtinantur altarium miniſterio, ſeu quæcumque aliæ res, quæ adhibentur ad exornationem templorum.

Secunda ſpecies ſibi vindicat perſonas ſacras; quales ſunt, qui ſacris ordinibus initiati ſunt, & perſonæ Religioſæ.

Tertia verò recenſet loca ſancta; qualia ſunt ea, in quæ conveniunt Fideles, ad exercendam ſuam Religionem, ſeu quæ iiſdem ſepeliendis reſervantur. Quamobrem ſacrilegium admittitur.

1. Profanando ſcripturam ſacram atque ſacramenta, cùm ſcilicet aliquis iis abutitur, eadem ſuſcipiendo, aut adminiſtrando indignè, aut aliâ quâcumque ratione polluendo.

2. Contumelioſè habendo Crucem, quæ Redemptionis noſtræ pretioſum eſt vexillum, ſeu ſacras effigies Jeſu Chriſti, Beatæ virginis, vel ſanctorum.

3. Indignè ſeſe gerendo erga ſanctas Reliquias.

4. Conferendo ad ſeculares atque profanos uſus, veſtimenta, quibus conſueverunt Eccleſiaſtici indui, dùm divinis rebus peragendis vacant; aut cæteras res, quæ templorum aut altarium exornationi deſtinantur; ſeu quæ ſpeciali quâdam conſecratione vel ipſi Deo, vel cultui ſupremo, quo maximè Deus colendus eſt, ab Eccleſia dedicantur: quâ quidem in re ſacrilegii crimen olim contraxit Rex Balthazar (e), quandò voluit, ut, quæ de Templo Jeroſolymitano Nabuchodonoſor ſuus Pater abſtulerat, vaſa ſacra apponerentur, ad bibendum in illo convivio, quo Magnates Imperii ſui excepit: quod quidem ſcelus ultio Divina ſtatim in ipſummet ſacrilegum expiavit.

(e) Daniel. 5. 2. & 3.

5. Committitur quoque ſacrilegium, percutiendo Clericum aliquem in ſacris ordinibus conſtitutum, aut Religioſum aut Monialem, ſeu cum injurioſo quodam facinore in eoſdem ſæviendo; quo quidem in caſu, vel ipſo ſolo facto in excommunicationem incurritur; ut verbis expreſſis declaravit *Innocentius II.* in Concilio Lateranenſi anni 1139. (f); ſeu tandem quandò vel ab ejuſmodi perſonis impudicitiæ crimen admittitur, vel cum iiſdem impudicum quid attentatur.

(f) Conc. Later. in can. *Si quis ſuadente*, 29. 17. q. 4.

6. Tandem ſacrilegii crimen ſuſcipitur ex indigno atque profano abuſu Altarium, Eccleſiarum ſeu Templorum, Cœmeteriorum, aliorumque ſacrorum locorum, ſive in iiſdem indecorum quid agendo, quod dedeceat reverentiam iis debitam, vel propter eam, quæ eis ineſt, ſanctitatem, vel propter divinum cultum, cui deſtinantur; quemadmodùm, verbi gratiâ, quandò fit ibidem homicidium (g), ſeu vel etiam aliqua tantùm detruncatio; vel aliquis percutitur cum effuſione ſanguinis (h): vel etiam res aliqua profana furtivè ſurripitur; aut in prædictis locis profani conventus habentur, qualeſcumque eſſe poſſint; aut ibidem ſceleris aliquid perpetratur; aut aliquis denique denuntiatus excommunicatus ibidem ſepulturæ traditur (i).

(g) Innoc. III. in c. *Propoſuiſti*, 4. de conſecrat. Eccleſiæ &c. l. 3. tit. 40.

(h) Idem in c. *Conſuluiſti*, 7. eod. tit.

(i) Greg. IX. in c. *Eccleſia*. fin. eod. tit. Bonifac. VIII. in c. *Si Eccleſiam* unico. eod. tit. in 6. lib. 3. tit. 21.

CASUS

CASUS PRIMUS.

VITULLIUS, accepto furtivè, in qoodam Templo, horologio mannali argenteo; quærit, utrùm furtum iſtud naturam contraxeris ſacrilegii; nùmqoe ſibi incumbat, verbis expreſſis in confeſſione, quam habiturus eſt, declarare, à ſeipſo præfatum furtum, in loco ſacco, factum fuiſſe?

RESPONS.

Res eſt extra omnem controverſiam poſita, in eo Vitellium ſeſe crimine ſacrilegii conſtrinxiſſe. Enimverò, ut habet ſummus Pontifex Joannes VIII. in Canone quodam, qui refertur in Decreto Gratiani (a), poteſt aliquod furtum triplici ratione naturam concipere ſacrilegii. Primò quidem, quandò ſacra res aliqua ſurripitur de loco ſacro, quale eſt templum. Secundò verò, cùm profana res aliqua de ſancto loco furtivè accipitur; atque is caſus eſt, de quo agitur in propoſitâ ſpecie. Tertiò deniqoe, cùm de profano quodam loco ſacra res aliqua auſertur. *Similiter ſacrilegium committitur, auferendo ſacrum de ſacro, vel non ſacrum de ſacro, ſive ſacrum de non ſacro.* Ex quibus verbis inferendum eſt, ſiquidem, furtum, quod fecit Vitellius, ex circumſtantiâ loci ſpeciem immutaverit, proptereà quòd furtum iſtud admiſerit in loco ſacro, atque in eo peccatum occurrat, quod virtuti Religionis adverſetur; ſiquidem Religio obligationem inducat ſummæ reverentiæ habendarum rerum ſacrarum; eum teneri omninò, ad illud idem in ſacramentali Confeſſione declarandum.

(a) Joan. VIII. in can. *Quiſquis*. 21. 17. q. 4.

CASUS II.

POLYCARPUS cùm teſtamento ſuo reliquiſſet ſummam 300. librarum in neceſſitates Fabricæ Parœciæ ſuæ impendendam; Fauſtinus ipſius hæres in ejus teſtamentum manus injecit, & ne compelleretur, ad iſtam pecuniam in ærarium Eccleſiæ referendam, illud idem flammis tradidit comburendum: nùm poteſt cum aliquo fundamento propugnari, injuſtitiæ, quam in eâ re commiſit, annexam eſſe labem ſacrilegii, quod in Confeſſione ſacramentali teneatur indigitare?

RESPONS.

Eſt hoc principii loco, loquendo generaliter, habendum, quod, ubi res aliqua, quæ legitimo jure cedit alicui Eccleſiæ, defraudatur, culpa contrahatur ſacrilegii; atqui 300. libræ, quas Polycarpus Fabricæ ſuæ Parœciæ teſtamento legaverat, proprii juris illius Eccleſiæ factæ ſunt, eo ipſo, quo Polycarpus deceſſit. Fauſtinus ergo non potuit eaſdem ſibi retinere, quin ipſo facto incurrerit in crimen ſacrilegii; & obligatur ex ſtricto debito conſcientiæ, ad habendam in ſuâ Confeſſione expreſſam hujuſce circumſtantiæ mentionem; ſiquidem in eâ re non occurrat tantummodò furtum, ſed præstereà quædam alia peccati ſpecies, quæ ſacrilegium appellatur, & virtuti Religionis opponitur; Juxtà dictum illud S. Thomæ (b): *Eſt ſpecialé peccatum, & opponitur Religioni.* Atque eâ de re, qui crimen ejus generis admiſit, non dicitur *ſacrilegus*, niſi quia *ſacra legit, id eſt, furatur*; ut loquitur S. Iſidorus Hiſpalenſis (c). Habet hæc noſtra deciſio S. Gregorium magnum autorem, & refertur in Decreto Gratiani verbis iſtis (d): *Sacrilegium & contra leges eſt, ſi quis, quod venerabilibus locis relinquitur, prava voluntatis ſtudiis ſuis tentaverit compendiis retinere.* Sacrilegos etiam eos eſſe, judicat quidam alius Canon, qui temerario auſu res Eccleſiaſticas uſurpant (e): *Damnamus & ſacrilegos eſſe judicamus.* Cui conſentit Doctrina S. Thomæ, qui inter varias ſpecies ſacrilegii, in quas aliquis impingere poteſt, eam potiſſimùm recenſet, quâ quis Eccleſiam aliquam defraudat iis quæ deſtinantur vel ejuſdem exornationi, & ipſius ſarto tecto integroque ædificio, vel ſubminiſtrandis ejus Miniſtris, quæ tùm ad eorum victum; tùm ad eorum cultum neceſſaria ſunt (f). Sic etiam fertur in Concilio Agatenſi (g): *Clerici, aut ſeculares,* (*id eſt, Laïci,* inquit Gloſſa) (h), *qui obligationes parentum, aut donatas, aut Teſtamenta relicitas, retinere perſtiterint, aut id, quod ipſi donaverint Eccleſiis, vel Monaſteriis, crediderint auferendum .... velut necatores pauperum, quouſque reddant, excludantur Eccleſiis*: id eſt, ut habet citata Gloſſa (i), quanquàm ſacrilegii culpam contraxerint, non tamen excommunicantur *ipſa jura*, ſed merentur, quamobrem excommunicationis ſententiæ ſubjiciantur; *Argumentum, quòd ſacrilegi, non ſunt ipſa jure excommunicati.*

(b) S. Th. 2. 2. q. 99. art. 1. in corp.
(c) S. Iſidor. l. X. Etymolog. c. 18.
(d) S. Greg. in can. *Sacrilegium*. 4. 17. q. 4.
(e) Can. *Omnes*. 5. 17. q. 4. Can. *Sicut*. 19. ead. cauſâ & q. Joan. VIII. in can. *Quiſquis*. 21. ibid.
(f) S. Th. 2. 2. q. 99. art. 3. in corp.
(g) Concil. Agatens. in can. *Clerici*. 11. 13. q. 2.
(h) Gloſſ. v. *Seculares*.
(i) Gloſſ. v. *Excludantur*.

SALTATIO.

SALTATIO vox, ſecundùm Menagium, in ſuo Lexico etymologico, & Bochartum, derivatur à *tanza*, voce Arabicâ idem ſignificante; aut ab Italicâ *danza*, aut à Germanicâ *danz*, ſaltatio, aut *dantzen* ſaltare, hoc eſt, ludere, gradu ire, ſe flectere, ſe incurvare, & erigere in numerum.

Variæ diſtinguuntur ſaltationes, ſed noſtrum non eſt de iis nunc dicere, & quæ dicenda haberemus non immutarent deciſiones proponendas, ea ſingulatim enarrare inutile eſt.

Saltatio non eſt ex ſe criminalis, nec illicita, ut probat hoc Sapientis effatum (k): *Omnia tempus habent ... tempus plangendi, tempus ſaltandi*: & ſancto Regi David ipſi actus Religioſus fuit ſaltatio coram Archa fœderis, qua ſummum demonſtrabat gaudium de ejus introitu in urbem Hieroſolyma, ubi Templum erat in monte Sion exſtructum (l), *Michol filia Saül, proſpiciens per feneſtram, vidit Regem David ſubſilientem & ſaltantem coram Domino.* Diverſæ circumſtantiæ, cum ſaltatione conjunctæ, eam non raro faciunt criminalem. Sapientis eſt Chriſtiani ab eâ abſtinere. Ethnici ipſi perſpicaciſſimi eam damnaverunt palàm, teſte Catone, qui putavit L. Murenam nullâ inſigniore afficere injuriâ quàm exprobrando coram omnibus eum in Aſiam miſſum ibi ſaltâſſe. Teſte etiam Cicerone, dicente, inſanos ſolùm, aut immodico obrutos vino ſaltare. *Nemo ſaltat ſobrius, niſi fortè inſanit, neque in ſolitudine, neque in convivio moderato atque honeſto.* In poſterum videbimus Patrum ſententiam hoc in argumento.

(k) Eccl. 3. 1. & 4.
(l) 2. Reg. 6. 16.

Omnibus fidelibus ſumma in ſaltando adhibenda eſt moderatio: ſed potiſſimùm modeſti Eccleſiaſtici eſt ab omni abſtinere ſaltatione, cùm omnia ejus acta exemplo

CASUS II.

Severianus, Parochus oppiduli Provinciæ, non ignarus in amplitudine ſuæ Parœciæ ferè omnibus diebus Dominicis & Feſtis convenire maſculos & filias, palàm ſaltantes in compitis poſt divina officia, & cantantes plerùmque cantilenas venereas, quarum verba pudorem & modeſtiam ſæpè lædunt, aut ad æquivoca; & in caſſum acer in ſuis moralibus Evangelii interpretationibus adverſùs illam conſuetudinem, negavit tandem abſolutionem iis qui ad pœnitentiæ tribunal acceſſerunt & in melius mutari neglexerunt multoties; ſed hac ſeveritate malè audiens apud plerùſque Parochianos, quærit num has poſſit ſufferre ſaltationes, aut num debeat inſiſtere in ablegandis ſine abſolutione iis qui negant bonam recipere frugem, aut qui, poſtquam ſæpè ſpoponderint iis abſtinere, continuò adeunt illis conventibus, & ſaltabunt?

Respons.

Antequam huic fiat difficultati ſatis, præſupponendum eſt certiſſimum præceptum nempe, dies Dominici & Feſti ſolidi conſecrantur cultui divino, & ſanctificationi fidelium; conſtituuntur ad ſatisfaciendum precibus aliiſque pietatis exercitiis pro peccatis quibus operam dederunt reliquis diebus; deſtinantur ſtudio rerum ſpiritualium, hoc eſt, precibus, officiis divinis celebrandis, auditui verbi divini, piorum librorum lectioni: & aliis bonis operibus, juxta uſus vitæ neceſſarios & ingenium cujuſque: & tandem deſtinantur inprimis adorando Deo, celebrandis Religionis Myſteriis, honorandis & invocandis ſanctis, colendæ ſocietati, quæ inter ſanctos in cœlo & juſtos in terrâ intercedit, & ſtudio imitandi ſanctos & ſe addendi exemplis virtutis quam expreſſerunt. *Hic eſt finis ſolemnitatis illorum dierum, & modus eos celebrandi.*

Hoc poſito, dicimus nunquam vacare peccato eos, quovis nomine, qui polluunt dies Dominicos & Feſtos ludis & refocillationibus mundanis, periculoſis aut ſcandaloſis, ut ſunt ſaltationes publicæ à juvenibus diverſi ſexûs habitæ; hæ oblectationes efficacius valent avocare mentem & cor à contemplatione rerum divinarum quàm labor, aut commercium; perſuaſum ſit, inſumentes hoc tempus ſanctum malè populo Dei veteri ſuotiores eſſe, qui huic ſe aſtrinxit violationi, & cui Deus denuntiavit per Prophetam (a) ſe horrere ſo-
(a) Iſai. I. 14. lemnitates malè ſervatas, *kalendas veſtras, & ſolemnitates veſtras odit anima mea: facta mihi ſunt*
(b) Amos 5. 21. *moleſta*; & alibi (b), *Odi & projeci feſtivitates veſtras & non capiam odorem cœtuum veſtro-*
(c) Ibid. c. 8. 10. *rum*; & iterum (c); *Convertam feſtivitates veſtras in luctum*; id eſt, exſecror dies feſtos veſtros, quos inſtitui, quia non ſunt mei, neque meo inſerviunt honori, ſed veſtri, ſunt indignâ pollutione veſtrâ & vitâ diſſolutiore. Sic interpretatur
(d) Tertul. l. 2 contra Marcion. c. 22. Tertullianus (d): *Veſtra Sabbata odit anima mea, veſtra dicendo, quæ ſecundùm libidinem ſuam, non ſecundùm Religionem Dei celebrando, ſua jam, non Dei, fecerant.*

Dicendum eſt igitur, Parochum, de quo in quæſito propoſito, teneri conſcientiâ ut omnibus viribus reſiſtat huic malæ conſuetudini, imò abſolutionem negat nolentibus ab eâ abſtinere, aut demonſtrantibus ſuis in peccatum iteratis lapſibus promiſſa falſa & fide nullâ digna. Experientia patefacit omnibus Confeſſariis quot pariant peccata hæ ſocietates marium cum fœminis. Oculorum contuitus, riſus immodici, verba ambigua, deſideria libidinis, cantilenæ turpes & liberiores, licentiæ in uſu tunc receptæ, ad peccatum trahunt & ſæpiſſimè peccatum mortale quoſvis præſentes; inde dicunt Patres in Concilio Pariſienſi, an. 1212. Pontifice Innocentio III. habito, coacti, majorem eſſe culpam in hiſce ſaltatibus exercendis quàm in arandâ terrâ ſancto die Dominico. *Teſte Gregorio, melius eſt die Dominico arare, vel fodere, quàm choreas ducere.*

Incaſſum repones in quæſito propoſito agi de ſaltantibus poſt divina officia. Totus dies eſt æquè ſacer; ſi non licèt poſt celebrata officia divina operibus inſtare ſervilibus ex eo quod labor à rebus avertat ſpiritualibus, eò minùs inſiſtendum cantionibus profanis & ſaltatibus, quia longè magis valent oblivionem Dei & rerum omnium ſpiritualium inducere quàm difficillimus labor, aut commercium operoſiſſimum. Ideo S. Auguſtinus diu ante Concilium modò citatum dixerat minus peccatum laborare die Feſto quàm adeſſe his ſaltationibus laſcivis. Hanc ratiocinationem inſtituit
S. Thomas (e): En ejus verba: *Quia magis homo impeditur à rebus divinis per opus peccati, quàm per opus licitum, quamvis ſit corporale: idiò magis contra hoc præceptum agit, qui peccat in die Feſto, quàm qui aliud opus licitum facit. Unde Auguſtinus ait in libro de decem chordis:* Melius faceret Judæus in agro ſuo aliquid utile, quàm ſi in theatro ſeditioſus exiſteret; & meliùs fœminæ eorum die Sabbati lanam facerent, quàm quòd totâ die in neomeniis ſuis impudicè ſaltarent. (e) S. Th. 2. 2. q. 122. art. 4. art. 3.

Cum dictis omnino conſentiunt plura Concilia: Laodicenum (f); ſancto Sylveſtro habitum ſaltationes interdicit, & in nuptiis. *Non oportet Chriſtianos ad nuptias venientes, ſe turpiter & indecorè gerere, vel ſaltare, ſed modeſtè cœnare & prandere, ut decet Chriſtianos.* Concilium Toletanum III. an. 589. Pelagio II. collectum (g), impiam decernit conſuetudinem ſaltandi in ſolemnitatibus ſanctorum, & Sacerdotibus & Magiſtratibus injungit ut abrogationi hujus pernicioſi uſus ſint intenti per totam Hiſpaniam. *Exterminanda omnino eſt irreligioſa conſuetudo, quam vulgus per ſanctorum ſolemnitates agere conſuevit: populi qui debent officia divina attendere, ſaltationibus & turpibus invigilant canticis, non ſolùm ſibi nocentes, ſed & Religioſorum officiis. Hoc etenim ut ab omni Hiſpania depellatur, Sacerdotum & Judicum à Concilio ſancto cura committitur.* Aliud Concilium Romæ an. 826. Eugenio II. coactum (h), agens de mulieribus, Eccleſiam petentibus, ut potiùs occaſionem ſaltandi quærant quàm orandi, dicit eas domum redire cum majoribus peccatis, quàm acceſſerint ad Eccleſiam cum minoribus ſunt: *quidam & maximè mulieres, qui feſtis ac ſacris diebus, atque ſanctorum natalitiis, non pro eorum quibus delectantur deſideriis advenire, ſed ballando, turpia verba decantando, choreas tenendo & ducendo, ſimilitudinem Paganorum peragendo advenire procurant. Tales enim, ſi cum minoribus veniant ad Eccleſiam peccatis, cum majoribus revertuntur.*

(f) Conc. Laodicen. can. 53.

(g) Conc. Tolet. III. c. 13. in can. *Irreligioſa*. 2. de conſecrat. diſt. 3.

(h) Conc. Rom. ſub. Eugenio II. c. 15.

Concilium Provinciale Rothomagenſe an. 1581. (i) deflens diſſolutos fidelium mores in diebus Feſtis, dicit Diabolum preces vertiſſe in ſaltatus & inſtitutiones in ſcurriles jocos. *Diabolus eleemoſynas vertit in crapulas, orationem in choreas, & concionem in ſcurrilitatem.* Plura alia Concilia Provincialia uno animo damnant ſaltationes in diebus Dominicis & Feſtis, ut Rhemenſe an. 1583. (k) Turonenſe eodem anno (l); Bituricenſe an. 1584. habitum (m); Aquenſe in Provinciâ an. 1585. (n); Aquileienſe an. 1596. Clemente VIII. collectum (o); Mediolanenſe I. (p) in quo S. Carolus omnino interdicit ſaltatus in his ſacris diebus. *Choreæ, ſaltationes in urbibus, ſuburbiis, oppidis, vicis, aut*

(i) Conc. Rotho. an. 1581. tit. de cultu divino in genere n. 4.

(k) Conc. Rhem. tit. de diebus Feſtis n. 3.

(l) Conc. Turon. tit. de Feſtorum cultu.

(m) Conc. Bitur. tit. de invocat. ſanctorum. &c.

(n) Conc. Aquenſe tit. de feſtorum dierum cultu.

(o) Conc. Aquilei. tit. de feſt. dierum ſanctificat.

(p) Conc. Mediol. I. de feſt. cultu.

uſ-

uſquam omnino, ne agantur. Burdigalenſe anno 1624. habitum (*a*), innovans Decretum primi, an. 1583. collecti, arctè inhibet ludos & ſaltatus, tanquam avocantes animum fidelium ab attentione rebus ſpiritualibus addendâ tempore illo ſacro. *Ut igitur dies feſti contemplationi rerum cœleſtium, & illuminandis fidelium animis inſtituti, à populo ſanctè cuſtodiantur, neque ullis comeſſationibus, ludis, choreis, & aliis exceſſibus profanentur,* Decretum *ultimi* (Concilii) *Provincialis innovantes, præcipimus illud ab omnibus obſervari.*

(*a*) Conc. Burdig. tit. de feſtis.

Reges Galliæ, Legum Eccleſiaſticarum Patroni, multa Edicta Conciliis conſentanea ediderunt. Franciſcus I. Diplomate 7. Januarii 1526. ad Præfectum Urbanum, & ad Meldenſes, Sylvanectenſes & Valeſienſes Baillivios miſſo, prohibet omnes ſaltationes publicas diebus Dominicis & Feſtis. Hoc interdictum iterat Carolus IX. Edicto menſis Januarii 1560. (*b*) & Henricus III. Edicto menſis Maii 1579. (*c*). Hoc confirmatum Edictis Ludovici XIII. an. 1630. & Ludovici Magni 16. Decembris 1698. in Actis Parlamenti 31. ejuſdem menſis perſcripto, relato in ſcriptis Actis rei geſtæ à cœtu generali Cleri Gallici an. 1700. (*d*). His addendum Arreſtum Conſilii de rebus ad Regnum pertinentibus, 1666. promulgatum 14. Decembris 1665. editum in Curiâ Comitiorum, & plura alia in Parlamento relata 15. Octobris 1588. & 3. Septembris 1667. omnia ſaltationes publicas diebus Dominicis vetantia, juxta Decreta Conciliorum laudatorum, quorum plura interminantur anathema non obedientibus.

(*b*) Edict. Caroli IX. art. 1. & 24.

(*c*) Edict. Bleſen. art. 23.

(*d*) Pag. 98.

Hæc deciſio, cui fortè inhæſimus diutiùs, continet præcepta, mundanis ingrata, & hanc ob rem fulcienda rationibus, quibus nihil objici poſſit. Nunc ſupereſt concluſio, quâ quicunque auctoritate valentes, in foro exteriori & in foro interno nihil non agant ut pereat conſuetudo, Paganiſmum potiùs redolens quàm Religionem Chriſtianam, eò faciliùs exequentur Paſtores, quò Edicta Regum, & Arreſta Curiarum Supremarum favent eorum zelo, ut vidimus.

CASUS III.

Julius, in amplâ Urbe clarus ſuo ingenio, & facultate oblectandi populum argutiis, facetiis & variis dexteritatibus & præſtigiis, volens Jubileum obtinere, Oneſiphorum adivit, Parœciæ Confeſſarium, & ſe inſimulavit ſaltaſſe & in fune extento circumegiſſe, voceſque quaſdam æquivocas, honeſtum palàm non lædentes, protuliſſe refocillationis causâ. Oneſiphorus interpellans, niſus eſt animum inducere ut arti valediceret, mundanæ, ipſi & præſentibus nocivæ; Sed Julius, vivens ope artis ſuæ, nec ullam callens aliam, quâ victum quærat, reſpondit Oneſiphoro ſe non teneri conſcientiâ ut ſuæ nuncium mittat arti, quum aliâ ratione vivere nequeat; Leges Principis neminem ab eâ arcere; contra à Judicibus Politicis emanaſſe ſæpè Edicta faventia ſibi, & tandem nullum Confeſſarium hac in re eum anxiſſe, ſaltem negando abſolutionem. Quæritur 1. num rationes, quibus innititur Julius, eum excuſent, & num Confeſſarius poſſit abſolvere, confeſſione nullum obicem ponente? 2. Num præſentes, qui nolunt abſtinere ab iis ſpectaculis, in poſterum poſſint abſolutione admitti ad Jubileum?

Respons.

In Sermone hujus tituli præliminari diximus de ſaltatione in genere, antequam duabus propoſitis ſiat difficultatibus ſatis, ſciendum eſt *funambulum*, ſic à Terentio poſt Meſſalam Corvinum dictum, conſtantem ex *funis* & *ambulo* vocibus, aut *petauriſtam*, ſecundùm Varronem, aut tandem *nerrobaten* & *ſchoïnobaten*, juxta Suetonium in linguâ Græcâ idem ſonantes, eſſe euntem per extentum funem, duobus palis oppoſitis alligatum, ſeptem aut octo pedibus à terrâ altum, cum vel ſine libramento.

Funambulus dicitur ſe circumagere, cùm in fune laxo, quem movet à dextrâ ad ſiniſtram, & à ſiniſtrâ ad dextram, varias agit dexteritates, ſive faciendo quod illi dicunt *eſtrapade* & *dauble eſtrapade*; ſive dejectum fingendo hæret poplite, calce, mento & collo, aut aliâ ratione.

Hæc eſt idea talium ludionum; Qui pleniorem hujus argumenti cognitionem acquirere avent, conſulant doctum opus D. de la Mare, *Tractatus de Politia* inſcriptum (*e*). Nunc perpendamus an hæc ars ſit licita, & an liceat abſque peccato hujuſmodi ſpectaculis ſe oblectare: Reſpondemus 1. hanc artem eſſe illicitam, & eam exercentibus ab eâ abſtinendum eſſe penitùs; quum nequeat cum præcipuis Chriſtiani officiis congruere.

(*e*) D. de la Mare l. 3. tit. 3. pag. 433. & ſeq.

Primum principium, cui hæc innititur deciſio, deducitur è Scripturâ: Divus Paulus, ad primos fideles Corinthios ſcribens (*f*), jubet eos omnia referre ad Dei gloriam: *Sive ergo manducatis, ſive bibitis, ſive aliud quid faciatis; omnia ad Dei gloriam facite.* Hanc doctrinam Apoſtolicam ſequuntur Thomas, & Theologi celeberrimi & oculatiſſimi, eam, non tanquam conſilium, ſed tanquam verum præceptum habentes, ut innumeri Theologiæ Doctores, his Apoſtoli verbis nixi docebunt, „ inſtar præcepti neceſſe eſt, ad Deum „ tanquam ad ultimum finem, referre actus hu„ manos, non ſolùm interpretativè, ſed etiam ac„ tu, aut ſaltem virtualiter „. *Actus humani ad Deum, tanquam ad finem ultimum, non ſolùm interpretativè, ſed etiam actu, aut virtualiter*, ex *præcepto debent referri.* Hæc eorum verba.

(*f*) 1. Cor. 10. 31.

Poteſt-ne aſſeri ſaltantibus & in fune ſe circumagentibus, & ſpectatoribus animum eſſe ut placeant Deo, & gloriâ eum afficiant debitâ, huic jucunditati ſe dare? Poteſtne affirmari eos de eo cogitare in loco & in cœtu, cupiditati & novi deſiderio explendis apprimè idoneo? *An ille recogitabit eo tempore de Deo, poſitus illic, ubi nihil eſt de Deo*, ait Tertullianus (*g*), contra perſpicuum eſt conſtatque inter omnes, funambolum hac turpi arte vanitati & cupiditati ſolùm ſatisfaciendæ intentum; & pecuniâ ſpectatores quærere tantummodo novi deſiderium & voluptatem. Sed ulteriùs progrediamur, & ſupponamus aliquem hanc oblectationem ad Deum, tanquam ad finem ultimum referre, poteſt-ne credere, ſine ignorantiâ altâ & cœcitate ſummâ, hoc ſacrificium fore Deo gratum? Non ſufficit Deo offerre actum ut ipſi placeat; *Quæ enim participatio juſtitiæ cum iniquitate*, ait Apoſtolus (*h*), debet ab eâ abeſſe peccatum: hoc competit ſolitis ſpectacula profana & ſtrictè ab Eccleſiâ interdicta aliorum ſubjicere oculis, nec ad illud aliquid conferentibus. Nam iis indulgere oblectationibus impoſſibile eſt, nec cupiditati ſe dare; quum, ut docet Tertullianus (*i*), poſita eſt in voluptatibus viſûs & auditûs æquè ac in amore divitiarum, honorum & immoderati potûs atque paſtûs: *Nam, ſicut pecuniæ, vel dignitatis, vel gulæ, ita & voluptatis concupiſcentia eſt... ſpecies autem voluptatis.... ſpectacula.... ubi enim voluptas, ibi & ſtudium per quod ſcilicet voluptas ſapit.... nemo ad voluptatem venit ſine affectu: nemo affectum ſine caſibus ſuis patitur.* Solùm, inquit, ſpiritualibus voluptatibus Chriſtianus debet affici. Et quænam volupta-

(*g*) Tertul. de ſpectaculis c. 25.

(*h*) 2. Cor. 6. 15.

(*i*) Idem ibid. c. 15.

voluptates gratæ, quas Deus omnibus Fidelibus delibandas præbet abundè? Noſſe Jeſum Chriſtum eoa morte ſuâ reconciliaviſſe cum Patre; Deum iis pateſeciſſe veritates æternas, & revocare ab erroribus; tot crimina antea patrata condonâſſe, & parere faſtidium & contemptum omnium quæ mundo placent & voluptati ſunt. *Quid tam jucundius quàm Dei Patris & Domini reconciliatia; quàm veritatis revelatio: quàm errorum recognitio, quàm tantorum retrò criminum venia? Quæ major voluptas quàm faſtidium ipſius voluptatis, quàm ſæculi totius contemptus?* Hæ voluptates & ſpectacula Chriſtianis digna, voluptates æquè ſanctæ & perpetuæ ac gratuitæ: *Hæ voluptates, hæc ſpectacula Chriſtianorum Sancta, perpetua & gratuita.* His utendum Chriſtiano, illæque ad Deum, tanquam ad fontem & finem ultimum, referendæ; & ſi abutatur, ingrati animi vitio afficit ejus bonitatem infinitam: *Cur tam ingratus es*, addit idem Auctor (a), *ut tot & tales voluptates à Deo contributas tibi, ſatis non habeas, neque recognoſcas?* Ex ſpectaculis ſæculi Deo ingratis deducendum eſt cum eodem Tertulliano ea eſſe Diaboli figmentum, & ipſi ſoli placere: *Nihil non Diaboli eſt, quicquid Dei non eſt, vel Deo diſplicet. Hoc eſt pompa Diaboli, adversùs quam ſignaculo fidei ejeramus* †: Hoc adeò perſpicuum eſt inter omnes, ut, juxta eundem Auctorem, cum dicerent Ethnici Chriſtianum qui omnia repudiavit ſpectacula: *Atque hinc vel maximè intelligunt factum Chriſtianum de repudio ſpectaculorum.*

(a) Idem ibid. c. 19.

† *Id eſt*, ejuramus, abjuramus, renuntiamus atque abdicamus. *Pamelius.*

Non eſt neceſſe dicere Tertullianum omnibus illis in locis ſpectacula & theatri apparatus in animo habuiſſe: Nam loquitur 1. de omnibus ſpectaculis. 2. Funambulis nonne ſunt theatra ut & Comoedis? Nonne agunt fabulam quam *comicam denominant* ipſi? Pernotus eſt eorum ſermo diſſolutus, inſanorum amorum fabulæ & verba indecentia, cor auditorum corrumpentia. Quàm odioſa igitur ſit hæc ars quibus ſupereſt aliquid Religionis & pudoris. Hæc dicenda videntur ex primo principio, quo nititur noſtra deciſio.

Secundum principium, quo fulcitur noſtra ſententia, eſt. Res per ſe licita poteſt evadere illicita & interdicta, ob periculum peccati, circumſtantiis ſuis adjuncti. Exempli gratiâ, fatentur omnes, juramentum eſſe licitum, & actum religioſum, modò tres, quas exigit Jeremias Propheta (b) adſint conditiones; ut videbimus: Attamen Jeſus Chriſtus illud indiſtinctè vetat his Evangelii verbis (c): *Ego autem dico vobis, non jurare omnino.... ſit autem ſermo veſter, eſt, eſt; non, non; quod autem abundantius eſt, à malo eſt.* Ratio, quam affert Sanctus Auguſtinus, eſt, imminere periculum ne falſum juretur; potiſſimùm cùm mos eſt juramento dicta affirmare (d). *Ita ergo præcepiſſe Dominum intelligitur, ne juretur; ne quiſquam ſicut bonum appetat juſjurandum, & aſſiduitate jurandi ad perjurium per conſuetudinem delabatur: & alibi* (e), *in Novo Teſtamento dictum eſt, ne omnino juremus: quod mihi quidem propterea dictum videtur, non quia verum jurare peccatum eſt; ſed quia pejerare, immane peccatum eſt:* Hæc in ultima verba Auctor Gloſſæ id cum judicio obſervat: *Argumentum, quod quandoque prohibetur aliquid, non propter ſe: ſed propter aliud quod inde ſequi poteſt:* Quod probat Canone ea Scriptis Sancti Hieronymi deprompto (f); alio ex Scriptis S. Iſidori Hiſpalenſis à Gratiano excerpto (g); & aliis hujuſmodi argumentis.

(b) Jerem. 4. 2.

(c) Matth. 5. 34. & 37.

(d) S. Aug. in Can. *Ita* 5. 22. q. 1.

(e) Idem in Can. *In Novo.* 3. & in Can. *Non eſt.* 2. ib.

(f) Can. *Non eſt.* 2. XI. q. 3.

(g) Can. *Idem.* 15. diſt. 37.

Huic principio patrocinatur aliud exemplum ab Apoſtolo ſuppeditatum, dicente (h), ſi quem Fidelem vocat ad convivium Infidelis; omnino poteſt ſine ſcrupulo cibos edere appoſitos; ſed ſi quis dixerit illos cibos idolis oblatos eſſe, ab eorum eſu abſtinendum, ne offendat eum qui indicavit. *Si quis vocat vos Infidelium, & vultis ire; omne quod vobis apponitur, manducate; nihil interrogantes propter conſcientiam: Si quis autem dixerit: hoc immolatum eſt Idolis; nolite manducare propter illum qui indicavit, propter conſcientiam: Conſcientiam autem dico, non tuam, ſed alterius.* Tertium addemus exemplum, nempe, ludos militares, & certamina, verbis depravatæ latinitatis *tornemamenta* dicta, & quæ Gotofredus II. Baro Previlli in Galliam introduxit an. 1066. (i) ſeverè interdicta à Concilio Generali Lateranenſi III. (k) & ab Alexandro III. ſub cujus Pontificatu habitum eſt *an.* 1179. quia plures athletæ, vires & dexteritatem oſtentaturi, vitam finiebant.

(h) 1. Cor. 10. 27. 28. & 29.

(i) Du Cange v. *Tornea-menta.*

(k) Conc. Lateran. III. c. 20. cap. *Felicis.* 1. & cap. *Ad audientiam* 2. de torneamentis. lib. 5. tit. 13.

Nemo autem diffiteri poteſt, per extentum funem eunti & in eo ſe circumagenti imminens eſſe periculum vitæ, aut ſaltem vulneris mortiferi, aut corporis caſis effracti; cùm ad cadendum ſufficiat vertigo, aut caligatio à motu ſuborta; aut pura mentis evagatio, nata debili imaginatione, aut ſubito ſpectatorum clamore, qui eum lapſurum putant, eo temporis intervallo, quo caſum fingit, & ſe continet, capite deorſum ſub fune penſili. Ut igitur nunquam licet ejuſmodi mali periculum ſubire, arbitramur 1. periculum illud adeuntem non poſſe peccato mortali purgari, ac proinde deponendam ipſi eſſe hanc artem; aliàs non poſſe debitè abſolutionem & Jubilæum obtinere. 2. Omnes ſpectatores pecuniâ ſuâ incitantes ad ſe oblectandum primò ſermonibus diſſolutis & verbis æquivocis & indecentibus, graviter peccare; cùm, ut ait Tertullianus (l), vero Chriſtiano ſit horrori quicquid lædit morum ſanctitatem, nec poſſit lubens audire ſine peccato. *Quod ſi nobis omnis impudicitia exſecranda eſt; cur liceat audire quæ loqui non licet?* Sed etiamſi Actor nullos proferret ſermones diſſolutos, & auditorum oppleret aures ſcurrilitate & facetiis jocoſis (quod perrarum) non poſſent audire cum affectu ſine peccato. *Cùm etiam ſcurrilitatem & omne vanum verbum judicatum à Deo ſciamus*; addit idem Auctor, *cur æquè liceat videre, quæ facere flagitioſum eſt?* Tandem ſpectatores, pecuniâ ſuâ non ſolùm ad ſcurrilem dicacitatem & ſermones licentiores, ſed & ad periculum mortis conferunt.

(l) Tertul. loco cit. c. 17.

Cæterum dicta hactenùs de funambulis & in fune ſe circumagentibus demonſtrant, procul dubio, idem indubitanter conſtare pleniùs de uxoribus & filiabus eorum, eandem exercentium artem; quippe exercentes violant omnes regulas, preſſiùs ſexui, à decoro, modeſtiâ & pudore præſcriptas, ac ſanè ſi Romani, licèt Ethnici, meretriciam perſonam ſaltatricibus impoſuerint, ut teſtatur à Rochefort (m), quid cogitaſſent de iis quæ audacter in publicum prodeuntes, interioribus feminalibus, è materiâ levi factis, veſtitæ, circumagunt ſe in fune, ſi ſuo, ut noſtro ævo viſæ fuiſſent.

(m) Cæſar à Rochefort Diction. general. & curioſ. v. *Saltatio.*

SARCINATOR.

VOx gallica, *Tailleur*, plurimos ſortitur intellectus. 1. Namque ſolet uſurpari, juxtà eum, qui obtinet, monetalem uſum. Iſtâ nominis appellatione donatur Miniſter ille generalis, qui monetalibus omnibus officinis in toto Gallorum Regno diffuſis præponitur; eodemque nomine deſignantur inferiores alii miniſtri, qui ſinguli ſingulis urbibus deſtinantur, in quibus nummi cuduntur. Prior Miniſter diſtribuit omnes pungiunculos effigiei, & matrices, quibus uti debent miniſtri poſteriores.

2. Dicitur idiomate Gallico *Tailleur de pierre*, ille qui lapides ſecat atque ita diſponit, ut in ædificandum aliquod opus Architecturæ poſſint venire.

3. Appellatur etiam gallicè *Tailleur*, qui veſtes ſive virorum, ſive mulierum concinnat, latinè verò *ſartor*, aut *ſarcinator*: atque in eo ſenſu poſteriori tantummodò vocem iſtam *Tailleur*, accipimus in hocce præſenti titulo, in quo de iis potiſſimùm agitur, quæ ſarcinatoribus vel licent, vel interdicuntur.

CASUS PRIMUS.

HUBERTUS muliebris ſarcinator ejuſmodi veſtes ab anno conficit, quas ſibi ſolent induere pleræque virgines ac mulieres his hodiernis temporibus, quibuſque pectus illarum ultrà modum adeo nudatur; ut inde facilè poſſint homines in peccatum induci: Plurimùm adhortatus eſt eum ipſius Confeſſarius, ne veſtes ejuſmodi deinceps concinnaret: at ei reſpondit, non poſſe ſe, ab ejuſmodi veſtibus conficiendis, abſtinere, quin eo ipſo, quam dare conſuevit, opera quotidiana penitùs imminuatur, ejuſdemque denique fiat omnino vacuus; quoniam novus ille mos ubique ferè jam obtinuit; adeoque quin inde ſibi periculum immineat, in eam rerum anguſtiam citò citiùs deveniendi, quâ ſibi locus omnis eripiatur, propriæ ſuæ vitæ ſuſtentandæ: nùm poteſt prædictus ſarcinator, ad quem ſeſe conſormare, incepit, novum prædictum morem rectâ conſcientiâ retinere?

RESPONS.

Antequàm propoſitæ difficultati ſua ſit reſponſio, ponendum eſt tanquàm indubitatum principium, extare quaſdam artes ſeu quædam artificia, quæ non poſſunt omnino citra peccatum exerceri; qualis eſt ars, quæ tota repoſita eſt, in effingendis aut fabricandis Idolis; vel in quibuſcumque rebus conficiendis, quâ naturâ ſuâ pertineant ad cultum idololatriæ; quandò eo fine conficiuntur, ut fictis numinibus colendis quaquâ ratione poſſint inſervire. Ratio eſt, quia res ejuſmodi ex ſeipſis atque directè impellunt ad peccatum: at verò quædam aliæ artes, ſeu alia quædam artificia vigent, quæ ſine peccato poſſunt factitari, quanquàm poſſit inde aliquandò conſequi peccatum; quoniam opera, quæ conficiuntur ab iis, qui tractant ejuſmodi artes, ex ſe ipſis non conducunt ad peccatum: Tales ſunt eorum artes, qui dant operam armis fabricandis atque poliendis, & aliæ hujuſmodi. Quod principium autorem habet S. Thomam, qui ſic habet (a): *Si qua ars eſt ad faciendum aliqua opera, quibus homines uti non poſſunt abſque peccato, per conſequens artifices talia faciendo peccarent, ut-potè præbentes directè aliis occaſionem peccandi; putà, ſi quis fabricaret idola, vel aliqua, ad cultum idololatriæ pertinentia. Si qua verò ars ſit, cujus operibus homines poſſunt benè & malè uti, ſicut gladii; ſagittæ & alia hujuſmodi; uſus talium artium non eſt peccatum.*

(a) S.Th.2.2. q. 169. art.2. ad 4.

Quo poſito principio, poſſumus aſſerere, Duce noſtræ ætatis inſigniore quodam Theologo (b), poſſe citra peccatum ab Huberto muliebres veſtes concinnari, quales indui conſueverunt ab aliquo tempore; quoniam certiſſimum eſt, eaſdem ex propriâ ſuâ naturâ non inducere ad impudicitiam; neque obſtare, ne mulieres & virgines poſſint, ut decet, ſuum pectus aliâ ratione velare. Adeoque non ipſarum penitùs vitio veſtium, ſed animo potiùs inverecundo, oſtentationis cupido, ac plurimùm depravato, cui mirum in modum addicuntur, imputandum eſt, quòd nudatas mammas ſuas expudoratâ fronte oſtendant.

CASUS II.

SERGIUS ſarcinator, petente Matronâ, curam ſuſcepit emendarum ipſius nomine duodecim aut quindecim ulnarum ſerici panni, ad eidem tùm pallam, tùm ſupparum inferius, concinnanda; quas quidem panni totidem ulnas reperit apud certum quemdam Mercatorem, & inter eos convenit pro unaquâque ulnâ de pretio 8. librarum; at quoniam advertit, prædicti panni unam ulnam ſimul cùm dimidiâ quantùm ad tincturam peccare, de pacto univerſo pretio nummum unum, conſentiente Mercatore, deducit. Sergius apud ſe redux, eam rationem aſſequitur, ad veſtem prædictæ Matronæ conficiendam, memorati panni ita ſecandi, ut, quod tincturæ vitio fœdatur, intra pallæ ſinus obvolvat. Quâ de re quæritur, utrùm poſſit ſine injuriâ repetere, partem iſtam vitioſi panni ſibi à Matrona perſolvi eodem pecuniæ pretio, quo ei panni ejuſdem reliquum perſolvendum eſt, & nummum ſibi retinere tanquàm induſtriæ ſuæ mercedem?

RESPONS.

Non exiſtimamus, quod, conſentiente Mercatore, Sergius in caſo propoſito deduxit, in rem ipſius atque commodum poſſe legitimâ ullâ ratione vertere; in eamque ſententiam adducimur plurimis potiſſimùm de cauſis.

Primam quidem ducimus ex ipſâmet illius definitione, quod *Mandatum* dicitur, hoc eſt, res quæ committitur alicui gerenda. En quibus verbis concipitur (c): *Mandatum, eſt conventio, quâ roganti fides datur procurandi aliquid ſine mercede*, aut, ut alibi fertur (d), *Mandatum, eſt conventio, quâ is, qui quid rogatur, procuratoris animo id ſe recipis gratuitò daturum facturum-ve.* Seu tandem, ut habet Gloſſa (e): *Mandatum, eſt officium gratuitum ab eo, qui ſuſceperit, exhibendum.* Quibus prædictis definitionibus patet, mandatum quodcumque neceſſariò committendum atque ſuſcipiendum eſſe ſine mercede. *Mandatum, niſi gratuitum, nullum eſt*, inquit

(c) Rubric. tit. 1. libri 17. ff. mandati, vel contra.

(d) Rubric. tit 35. libri 4. cod. mandati &c.

(e) Gloſſa ſ. Mandatum. 1. tit. 27. lib. 3. inſtit.

Lex

Lex (a): *Nam originem ex officio atque amicitiâ trahit.* Alioquin jam non eſſet veri nominis mandatum; ſed contractus locationis, qui ſolet appellari *locatio operarum*, juxta prædictam eandem Legem, quæ ſic ſubjicit; *Contrarium eſt ergo officio merces: interveniente enim pecuniâ, res ad locationem & conductionem potiùs reſpicit.* Ex quibus colligere licet, ſiquidem Sarcinator, de quo quæſtio controvertitur, quod ei Matrona dedit emendi ſibi ſerici panni, Mandatum acceptaverit, ab eo debuiſſe illud gratuitò peragi, eâdemque ratione rem iſtam tractari, quâ revera egiſſet, ſi res ad propriam ipſius cauſam pertinuiſſet, abſque eo quòd poſſet quidquam inde ſperare mercedis; adeòque liceret ei retinere ſibi aliquid ſecreti emolumenti, de prædicto panno, quod emit. Adeo ut, cùm ſeſe aliter geſſerit, damnum præſtare teneatur ipſi Matronæ, quæ ei negotium gerendum mandavit, juxta principium illud, quod habetur ex diſpoſitione alterius Legis (b). *Mandatarius decipiens mandantem, tenetur mandati* (actione). Atque eâ de cauſâ liberum unicuique permittitur mandatum ſibi factum aut acceptare aut omnino denegare. *Voluntatis eſt enim ſuſcipere mandatum* (c). Ut loquitur Imperator Juſtinianus (d): *Mandatum non ſuſcipere, cuilibet liberum eſt.*

Altera ratio, quâ plurimùm innitimur, eſt, quia in ſuſcipiendo aliquo mandato, *intentia mandantis conſideranda eſt*, ait Gloſſa in duas Decretales ad marginem indicatas (e). Jamverò manifeſtum eſt, non intendiſſe, nec tacitè, nec verbis expreſſis, ipſam Matronam, quæ mandatum prædictum Sergio dedit, ut quidquam lucri in emendo dicto panno capeſſeret; quin potiùs plurimus conjiciendi locus adeſt, ſi prævaluiſſet, ejuſmodi lucrum occultum et ceſſurum ex panno quantùm ad tincturam vitioſo, quod in ipſius uſum adhibiturus eſſet; futurum profectò fuiſſe, ut ipſamet pannum ſibi neceſſarium emiſſet, aut ejuſdem emendi mandatum feciſſet cuivis alteri, cujus fidem habuiſſet exploratiorem. Ergo prædictus Sarcinator, invitâ præfatâ Matronâ, lucrum iſtud ſibi vindicavit; adeoque plurimum violavit tum juſtitiâ, tum fide, quibus debebat ipſius mandatum exequi.

In exponendâ quæſtione innuitur, fortaſſe jus illud ei ceſſiſſe, ut pecuniam iſtam tanquàm debitam induſtriæ ſuæ mercedem potuerit clanculum ſibi retinere. At reſpondendum eſt, eum totum, utpote Mandatarium, incumbere debuiſſe in illud potiſſimùm, ut quidquid induſtriæ valebat, converteret in ipſius Matronæ commodum. Videtur etenim certiſſimum, non alio fine eam ipſius operâ fuiſſe uſam in emendo ſuo panno, quam quia perſuaſiſſimum habebat, virum ejuſmodi, qui Sarcinatoris artem exercet, induſtriâ majori valere, & eſſe juſti pannorum pretii æſtimatorem magis expertum, quàm alius quicumque, cujus adhibere ſibi potuiſſet miniſterium. Ipſius igitur induſtria conſideranda eſt in præſenti caſu, tanquàm ipſius perſonæ neceſſaria individuaque comes: nihil proinde lucri inde ſumere ſibi potuit in damnum prædictæ Matronæ: Aliunde verò, quæ tantum extollitur, ipſius induſtria non innititur in prædicto caſu, niſi fraude, quâ uſus eſt, pannum vitioſum ſcilicet ſic obvolvendo, ut poſſet panni ab omni vitio ſani atque integri rationem præ ſe ferre. Induſtriam igitur ejuſmodi nullatenùs potuit in proprium ſuum commodum convertere; ſiquidem fundamentum ſuum ex injuſtitiâ fraudeque potiſſimùm iſta repeteret.

CASUS III.

Arnoolnus Sarcinator, veſtem Hieronymi confecit, cui adhibuit bombycem, globulus, limbos, aſſutum intrinſecus veſti pannum; eliaſque minutiores ſuppeditationes, quæ omnia emit apud quemdam Seplaſiarium librarum 37. pretio: Verùm quoniam in iiſdem emendis temporis omnino plurimum inſumpſit; exegit, ab eo ſibi rependi ſummam 40. librarum, tum ut ereptæ ſibi operæ ſumeret compenſationem, tum etiam propterea quòd prædictas minutiores ſuppeditationes parvo ſibi curaverit, quippe qui ſoleat apud eundem Seplaſiarium quærere ejuſmodi minutas merces, quoties iiſdem ſibi opus eſſe occurrit, eâque de re ipſi vendantur viliori pretio, quàm cuivis alii. Num Arnouldus in eo ſeſe fecit conſcium alicujus injuſtitiæ?

Resposio.

Exiſtimamus, ab Arnouldo non potuiſſe lucrum iſtud ſine injuſtitiâ retineri; neque ei uſpiam licere, de ſuppeditationibus veſti prædicto adhibitis pretium charius repetere, quàm pro iiſdem perſolvit, nihil obſtantibus prætextuum velamentis, quibus nititur malam ſuam fidem obtendere; in eamque ſententiam propendimus tribus potiſſimùm de cauſis.

Prima quidem eſt: quoniam nullam debet illius temporis habere rationem, quod ponit in hujuſmodi rebus emendis, cùm aliunde tempus non inſumitur admodum notabile: utpotè ſoleat omnibus Sarcinatoribus, ſi pauca excipiantur, prædictarum ſuppeditationum juſtum pretium exploratum eſſe atque perſpectum, familiarioreſque iiſdem ſint iſti potiſſimum Seplaſiarii, qui mercium ejuſmodi ſunt omni genere inſtructiſſimi; adeoque poſſint, quæ ſibi neceſſaria ſunt, cito citiùs comparare.

Secunda eſt: quia, qui Sarcinatorum operâ utuntur, nullatenùs intendunt iis aliquantuli temporis & laboris pretium ſeorſum rependere, ſed intelligunt, hoc utrumque ſimul cum manupretio promiſcuum ſolvendum eſſe: Quod uſque adeo verum eſt, ut extra controverſiam poſitum ſit, profectò futurum ut Sarcinator ægrè admodùm ferret, ab eo, qui ipſius operam adhibet, reſciri, aliquam à ſeſe temporis & operæ compenſationem occultam retentam fuiſſe, pro eo quòd prædictis ſuppeditationibus emendis operam aliquantulam dediſſet.

Tertia eſt: propterea quòd, qui jubet; veſtem ſibi concinnari, potuiſſet prædictas ſuppeditationes ipſemet ſibi curare, aut cavere, ut ab alio ſibi emerentur, cujus fidem habuiſſet exploratiſſimam; ſi ei innotuiſſet, futurum ut Sarcinator eaſdem vellet ei juſto cariùs vendere. Quod namque pertinet ad illud vile pretium, quo nimis plus jactitat, cum eo Seplaſiarium egiſſe, prætenſâ cauſâ, quòd ſibi magis, quam cuivis alteri mercium ejuſmodi juſtum pretium innoteſcat; vel quòd prædictus Seplaſiarius velit de pretio eorumdem cauſâ ipſius eoque animo imminuere, ut apud eum ea pergat, quibus opus eſt, ſibi pro conſueto more curare; ratio eſt omnino fictitia, cui plus ineſt vani atque inanis luminis, quàm veritatis; ſiquidem Mercator in ejuſmodi, quod tantoperè jactitatur, viliori pretio juſtum ſuum emolumentum recipiat; ſine quo conſtat, futurum nunquam ut minutas ejuſmodi merces venderet: neque ad verum accedat; futurum ut emolumentum ejuſmodi ab alio ignoto ſibi oblatum denegaret (f).

Verum equidem eſt, aliquando contingere, ut quidam, quibus ſatisfieri vix poteſt, ſuos Sarcinatores per varias officinas paſſim circumferant, & iiſdem operæ multum eripiant; quo quidem in caſu cenſemus à Sarcinatore poſſe exigi carius pretium, quàm petere conſuevit pro manupretio veſtium conficiendarum; ſed ab eo nullatenùs poſſe quidquam clanculum retineri ſub prætextu erep-

(a) Leg. Obligatio. §. 1. ff. mandati, vel contra.

(b) Leg. Si mandavero. 42. ff. eod. tit.

(c) Leg. In commodato. 17. §. 3. ff. commodati, vel contra. lib. 13. tit. 7.

(d) Lib. 3. Inſtit. tit. 27. de Mandato. §. 11.

(e) Gloſſa in cap. Mandatum. 18. de reſcriptis. lib. 1. tit. 3. Item Gloſſa in cap. Super. 15. de officio delegati.

(f) De Gen. theol. mor. tom. 3. cap. 7. q. 3.

tæ ſibi operæ, atque allegando, ſuppeditationes cariori pretio ſtetiſſe quàm revera conſtiterunt.

Videtur, poſſe illud etiam concedi, nimirùm quod Sarcinatori, qui prædictas, quas ſuppeditat, merces acervatim emiſſet, aliquod inde lucrum poſſet legitimâ ratione accedere: modò cariùs eas non venderet, quàm ab aliis Mercatoribus ipſemet particulatim emeret. Ratio eſt, quia, quandò merces aliquæ acervatim emuntur, viliori ſemper pretio accipiuntur, quàm, cùm ſingulatim acquiruntur; nec qui eaſdem acervatim emit, obligatur, ad eas viliori pretio cedendas, quàm vendi ſingulatim conſueverunt. At ejuſmodi exceptio nihil quidquam juvat Arnouldum, ſiquidem in prædicto caſu non reperiatur, & eaſdem merces, ut ſupponitur, particulatim emerit.

CASUS IV.

Christina Matrona ut plurimùm illuſtris, nolens id ſibi laboris facelſere, ut apud Mercatorem accedat; jubet, ad ſibi conficiendam veſtem, à ſarcinatore ſuo emi textilis argentei quindecim ulnas: ſarcinator non adit eà de re Mercatores ordinarios, ſed apud ipſummet textilium ejuſmodi textorem ad extremitatem ſuburbani cujuſdam ruris ſeſe confert, à quo privati nunquàm ejuſmodi merces emere conſueverunt, ſed ſoli tantummodo mercatores tabernarii: Quâ de re quæſtio proponitur; utrùm, ordinariis mercatoribus ementibus ab ipſo textore ulnam prædicti textilis argentei pretio librarum undecim, eandemque vulgò vendentibus librarum duodecim pretio, prædictus ſarcinator, rectâ conſcientiâ, poſſit memoratæ matronæ rationem referre eandem, quaſi ſi illud argenteum textile emiſſet pretio duodecim librarum; modò aliunde certò certiùs ſciat, futurum nunquàm fuiſſe, ut etiamſi ipſa illud idem emiſtet à Mercatore, viliori pretio acciperet?

Respons.

Videtur, injuſtitiæ non arguendum eſſe ſarcinatorem Chriſtinæ quantùm ad ſpeciem propoſitam: 1. Quoniam ad verum non accedit, prædictam Matronam acceſſuram fuiſſe ad ipſummet textorem, ut ſibi textile argenteum compararet; ſiquidem Privati non ſoleant ipſum inviſere, ſed ſolos Mercatores tabernarios, quibus quotidiana eſt ejuſmodi mercium venditio: 2. Propterea quòd, ut ſupponitur, Chriſtina non poſſet ejuſmodi textile argenteum ſibi curare viliori pretio, quàm librarum duodecim apud Mercatorum quemquam, qui illud idem vendere particulatim conſueverunt: 3. Quia cenſendum eſt ejuſmodi lucrum tanquàm merces induſtriæ ſarcinatoris, qui, cùm eâ valeat induſtriâ, ut longè ab ædibus ſuis ſeſe apud prædictum textorem conferat, non minori jure gaudet, quàm Mercatores, qui ab eodem ſibi merces ejuſmodi comparant, lucrum aliquod accipiendi de bonâ ſuâ emptione: 4. Prætereà plus temporis ſarcinator inſumit, ut longiùs adeo progrediatur, quàm poneret, ſi primò ſibi occurrentem Mercatorem inviſeret. Adeoque congruis, ut inſumpti ſui temporis compenſationem ſibi ſumat, ſi Chriſtina nihil ei quidquam eâ de re, mercedis, ut moris eſt, rependat. Ratio eſt, quia nihil cauſæ erat, nihilque obligationis quantùm ad conſcientiam, cur ſeſe longè adeo transferret, bonam emptionem quæſiturus in gratiam Chriſtinæ, cui nullam injuriam profectò irrogaviſſet, ſi, quo ei opus erat, argenteum textile emiſſet ab ordinariis Mercatoribus, qui ei non vendidiſſent illud viliori pretio, quàm duodecim librarum, pro unâquâque ulnâ.

Nihilominùs obſervare plurimùm intereſt, nunquàm licitum futurum, niſi omnino injuſtè; ut ſarcinator prædictus ejuſmodi lucrum ſibi vindicet, niſi compertum prorſus haberet, prædictas merces à ſe comparari eodem pretio, quo textor conſuevit reliquis Mercatoribus ordinariis eaſdem vendere. Ideoque diligenter attendere debet, ne ſibimet ipſi nimio plus blandiatur, abripi ſeſe ſinendo plurimâ lucri cupiditate, cujus illecebræ decipiunt plerumque incautos, & eos, qui non ſunt æqui bonique obſervantiores.

CASUS V.

Jovius ſarcinator, quæ ſibi ſuperſunt de pannis, quos adhibet, particulas, recisamentaque ſolet ſibi retinere; & pro eâ, quâ plurimùm valet, induſtriâ, eadem vendit iis, quibus neceſſaria ſunt, ad conficienda crumenas, pilulas, ſcrinia ſyngrapharum, pileolos ad uſum parvulorum, ſuperficies muliebrium calceorum, plurimaque alia ejuſdem generis opuſcula: Poteſt-ne, remotâ quâcumque injuſtitiâ, & reſtitutionis obligatione, in proprium ſuum commodum particulas ejuſmodi prædictaque reciſamenta convertere, eo præſertim fine, ut temporis, quod ponere conſuevit, in emendis pannis eorum, qui ipſius operâ utuntur, inde recipiat aliquam compenſationem?

Respons.

Idem prorſus aſſerendum eſt de ſarcinatoribus, qui retinent ejuſmodi particulas reciſamentaque pannorum, ac de iis, qui plurima minutiora fruſta faciunt, eâque ratione rem ſuam efficiunt locupletiorem. Ut enim in emendo ac vendendo juſtum pretium rerum deſumendum eſt ex communi hominum æſtimatione, cùm pretium illud non eſt aliquâ publicâ autoritate ſtatutum; neque res vendi poſſunt ultrà juſtum ſuum pretium conſuetum, & communi uſu vulgatum; ſic etiam, quando ſarcinatores pro ſuo manupretio recipiunt, quæ eidem affigi ſolet, mercedem; non poſſunt in proprium ſuum commodum convertere, quæ ſibi ſuperſunt, pannorum reciſamenta, ſub prætextu damni quidpiam compenſandi, eo quòd ipſorum manupretio ſatis congrua merces non rependatur. Aliunde verò, ſiquidem conſentiant, futurum ut, interveniente conſueto pretio, ſuam operam locent; exigit bona fides, ut, quem inierunt cum iis, qui eorum utuntur operâ, exequantur contractum tacitum *do ut facias*, abſque eò quòd eis ullâ ratione liceat, quam cupiditas ſuggerit, prætenſam juſtitiam ſibimetipſis autoritate privatâ vindicare. Concludimus igitur, nullatenùs poſſe à Jovio, niſi conſentientibus iis, quorum juris ſunt, quæ ſuperſunt, pannorum reciſamenta retineri (a).

(a) Colloq. Cond. mentor. t. collq. 1. ſect. 3.

Nec juvat illud, quod prædictus ſarcinator allegat in propriam ſuam excuſationem, nimirùm abs ſeſe temporis & operæ plurimùm inſumi in emendis pannis, neque ſibi eâ de re mercedis quidquam unquàm accedere: ut enimverò jam obſervavimus alibi *, ipſa merces tùm operæ, quam dant ſarcinatores ejuſmodi rebus emendis, temporiſque; quod in iiſdem inſumunt, cenſetur omninò rependi eum ipſâ pecuniâ, quæ pro eorum manupretio perſolvitur. Quamobrem Jovius, cui notus omnino eſt generalis ejuſmodi uſus, qui ubique paſſim obtinet, non poteſt, ſine injuſtitiâ, compenſationem occultam eâ de re ſibi ſumere; Neque revera eſt ullus ſarcinator, qui vel animo adjiciat, vel auſit inter colligendas ſuas rationes recenſere eum articulum, qui ſpectet ad illud tempus, quod ſibi ereptum eſt; propterea quod nimirùm ſit ei omnino perſuaſiſſimum ſeſe quantùm ad eam rem nullatenùs eſſe audiendum.

* V. ſecundam deciſionem.

CASUS VI.

Matthias ſarcinator rogatus à Sebaſtiano, ut vellet ſeſe comitem adjungere cum eo acceſſurus ad aliquem pannorum propolam, quò ei auxilio foret in emendis decem pannorum ulnis,

ulnis, quas ſibi conficiendæ veſti vult adhibere, illum deducit ad quemdam Mercatorem, qui vendit Sebaſtiano ulnam panni duabus libris ultra cariſſimum pretium; cui rei Matthias non audens obſtare, patitur virum prædictum defraudari, ſive propterea quòd Mercator ipſius ſit intimus amicus, ſive quia pecuniam illi debet de pannis, quæ ab eo proprio ſuo nomine emit. Obligaturne prædictus Sarcinator ad aliquam reſtitutionem erga Sebaſtianum?

R e s p o n s.

Prædictus Sarcinator ſimul cum Mercatore tenetur in ſolidum, ad reſtituendum Sebaſtiano. Cujus rei ratio ultrò patet: ipſe etenim eſt author damni, quod Sebaſtianus paſſus fuit; ſiquidem eo ipſo, quo ceſſit ipſius precibus, ſemetipſum tacitè & conſequenter obligavit, ad agendum, ne quâ omnique ratione in emendis ſuis mercibus circumveniretur: Siquidem eum fugere nullatenùs poſſet, non alio fine ſeſe à Sebaſtiano rogari, ut tum ſuâ præſentiâ, tum ſuo conſilio ei adeſſet, niſi potiſſimùm, ne quo ſibi opus erat, pannum cariori pretio emeret. Eſt ergo indubitatum, eum eſſe omnino culpabilem juxta principium iſtud S. Thomæ (a): *Dare alicui occaſionem periculi, vel damni, ſemper eſt illicitum.* Quod quidem principium innititur Decretali quâdam Gregorii IX. (b), in quâ ſic fertur: *Si culpâ tuâ datum eſt damnum, vel injuria irrogata, ſeu aliis irrogantibus opem fortè tuliſti.... jure ſuper his ſatisfacere te oportet.* Neque quidquam è proprio ſuo ſilentio recipit excuſationis, quippe qui obligaretur ad loquendum, ut fraudi & injuſtitiæ Mercatoris locum omnem eriperet; & meritò dici poſſit, eum verè faviſſe ac ſuccurriſſe Mercatori ex ſuo ſilentio, ut venderet iniquiori pretio ſuas merces Sebaſtiano, à quo non fuerat appellatus, niſi, ut de juſto earumdem pretio ſincerè atque apertè judicaret. Quin etiam dicendum eſt, ipſius ſilentium conſiderandum eſſe quaſi realem verique nominis fraudem juxta ſequentia verba S. Thomæ (c): *Fraudem adhibere ad hoc, quòd aliquid plus juſto pretio vendatur, omnino peccatum eſt, in quantum aliquis decipit proximum in damnum ipſius.* Quoniam verò peccatum ejus generis adverſatur juſtitiæ; obligatur, ad illud damnum, quod Matthias inde ſenſit, reparandum; ſi Mercator, cui eadem obligatio principaliter atque primariò inducitur, nullam eâ de re præſtet ei damni compenſationem (d).

(a) S. Thom. 2. 2. q. 77. art. 3. in corp.

(b) Greg IX. in cap. Sicut. fin. de injuriis & damno dato lib. 5. tit. 36.

(c) S. Thom. cit. q. 77 art. 3. in corp.

(d) Fr. de Gen. theol. mor. to. 1. tract. 3. q. 4.

Vide E m p t i o. Caſu XVIII.

SCANDALUM.

Sic ſolent Theologi Scandalum definire (e), *Scandalum, eſt offendiculum ſpirituale quo quis offendit & in peccatum ruit.*

(e) Polm. part. 2. 2. n. 254.

Scandalum vel eſt activum, vel paſſivum; hoc eſt, aut oblatum, aut acceptum.

Placet iiſdem Theologis hæc definitio ſcandali, quod activum dicitur, quæ ſibi potiſſimùm vindicat authoritatem Tertulliani (f): *Dictum vel factum minùs rectum, proximo præbens occaſionem ruinæ ſpiritualis*: Quâ quidem in definitione interponenda ſunt iſthæc verba, *omiſſio dicti vel facti*: Quanquàm enim iſtud ex naturâ ſuâ non habeat conditionem peccati, quòd aliquid prætermittatur aut taceatur; poteſt tamen contingere, propter quaſdam circumſtantias in eo peccatum aliquod intercedere, ſi nimirùm urgeat obligatio vel aliquid loquendi, vel aliquid faciendi, ne proximo præbeatur locus offenſionis.

(f) Tertul. lib. de velandis virg. c. 3.

1. Cùm dicitur, *proximo præbens occaſionem ruinæ ſpiritualis*; ſupponendum eſt, perſonam, quæ præbet occaſionem offenſionis, intendere potiſſimùm vel deditâ operâ, vel interpretativè ſaltem, locum offenſionis afferre proximo; quanquàm contingere poſſit, futurum ut ipſius actus apud eum nullam habeat offenſionem.

2. Si deditâ operâ ſcandalum intendatur; tunc ſcandalum apertum eſt, numeriſque ſuis omnibus prorſus abſolutum: quoniam cum animo expreſſo ac directo agitur, ut in peccatum proximus incidat: At verò ſi animus non habeatur ejuſmodi niſi interpretativus; eo in caſu ſcandalum non erit omni ex parte perfectum, ſed interpretativum tantummodò, quo nempe ruina proximi non niſi modo implicito intenditur; hoc eſt, quanquàm non adſit animus directus atque expreſſus, quòd in peccatum ſeſe præcipitem proximus injiciat; in illud nihilominùs inde poteſt induci; quoniam, quod ſub oculis ipſius agitur, aut dicitur, eſt ejuſmodi, quòd poſſit occaſionem ei præbere aliquo modo peccandi.

Scandalum paſſivum, illud eſt, quod accipitur ex facto, vel dicto alicujus non recto, vel quandoque recto, vel ſaltem indifferente.

Scandali paſſivi duæ ſpecies vulgò diſtinguuntur. Unum quidem, quod ſimul & datur & accipitur, quodque definitur à Polmano iſtâ ratione (g): *Scandalum paſſivum acceptum datumque ſimul, eſt proximi ruina ſpiritualis, orta ex alterius dicto, factove minùs recto.* Alterùm verò, ſcandalum eſt non datum, ſed dumtaxat acceptum. En quibus verbis laudatus Theologus tradit ejuſdem definitionem (h): *Scandalum paſſivum acceptum tantùm, eſt ruina ſpiritualis, propriâ malitiâ, vel infirmitate accepta, orta ex dicto, factove alterius recto, vel indifferenti.* Quâ de re venit obſervandum, ſi ſcandalum accipiatur *propriâ malitiâ*, tunc ſcandalum Phariſaïci ſortiri conditionem: Sed, ſi, nonniſi ex infirmitate atque judicii defectu, nullâ oblatâ

(g) Polm. ibid. n. 259.

(h) Id. ibid. n. 260.

ejuſdem occaſione legitimâ, ſcandalum acceptum fuerit, dicitur *ſcandalum infirmorum acceptum tantùm*, quibus verbis deſignatur diſcrimen illius, quod Theologi conſueverunt appellare *ſcandalum infirmorum acceptum & datum*, cujus adiri poſſunt exempla apud S. Matthæum *(a)*, & S. Paulum (*b*). Ut non poteſt in dubitationem adduci, quin omne ſcandalum, tam apertum, quàm interpretativum, ex naturâ ſuâ peccatum ſit; certiſſimum eſt, ejuſdem in confeſſione declarandi ſtrictiſſimam incumbere obligationem, præter actum, qui ſcandali præbuit occaſionem; quoniam ibidem occurrit circumſtantia omnino notabilis, quæ plurimum perverſitatis adjicit ipſius actûs malitiæ.

(a) Matt. c. 18. 6. & ſeqq. Marc. 9. 41. & Luc. 2. 17. (b) 1. Cor. 8. 9. & Rom. 14. 13.

Mox proſequemur in decurſu præſentis hujuſce tituli, quantùm unicuique Chriſtiano incumbat, ſummâ cum diligentiâ cavere, ne ſcandalum offerat nec activum nec paſſivum; quandònam verò liceat ei, ab actu non abſtinere; nihil quidquam obſtante ſcandalo paſſivo, quod ex ipſius actu accipitur.

CASUS PRIMUS.

CUM Parochus quidam tentaſſet opus aliquod rectum, quod ei videbatur omnino neceſſarium, vel ſaltem perutile, tum ad legitimum ſuæ Parœciæ regimen. inſtituendum, tum ad ſalutem propriarum ſuarum ovium promovendam; inde ferè omnes ejus Parœciani ſumpſerunt occaſionem offenſionis, ex perverſâ illius eâ de re tum dictorum, tum factorum interpretatione: adeo ut, nedum eorum ſaluti auxilio fuerit, quin potiùs plurimum locum eis dederit, peccandi ſuis conqueſtionibus, judiciiſque temerariis ac prorſus iniquis. Num in eo caſu obligatur, ad abſtinendum ab incœpto ſuo bono opere, & eorum infirmitati cedendum: Si verò eodem non deſiſtat, numquid cauſam contrahit ſcandali, cui præbuit occaſionem?

RESPONS.

Obſervandum eſt cum S. Thomâ (*c*), in propoſitâ ejuſmodi quæſtione non moveri niſi de ſcandalo paſſivo difficultatem; ſiquidem ſcandalum activum nunquàm careat peccato: *Quia cum ſcandalum activum ſit dictum, vel factum minùs rectum; nihil eſt cum ſcandalo activo faciendum.* Quæ verba ſunt laudati S. Doctoris. Quo poſito, in diſſolvendâ præſenti difficultate, diſtinctione utendum eſt. Bonum etenim illud opus, quod prædictus Parochus intendit ac tentavit, vel neceſſarium eſt de neceſſitate ſalutis, vel non neceſſarium. Si fuerit de neceſſitate ſalutis, nec poteſt, nec debet eodem deſiſtere ſub prætextu, quòd ſcandalum impediatur; quoniam alioquin peccaret mortaliter: Quod nuſquàm permittitur, quæcumque cauſa poſſit prætendi: quippe jure potiori incumbat unicuique propriæ ſuæ ſaluti, quàm alienæ, conſulere. *Eſt autem in ſpiritualibus bonis diſtinguendum*, ait idem Sanctus, *nam quædam borum ſunt de neceſſitate ſalutis, quæ prætermitti non poſſunt ſine peccato mortali. Manifeſtum eſt autem, quòd nullus debet mortaliter peccare, ut alterius peccatum impediat. Quia ſecundùm ordinem charitatis plus debet homo ſuam ſalutem ſpiritualem diligere, quàm alterius. Et ideo ea, quæ ſunt de neceſſitate ſalutis, prætermitti non debent propter ſcandalum vitandum.*

(c) S Thom. 2. 2. q. 43. art. 7. in corp. Item q. 3. de virtutib. art. 1. ad 3. Et in 4. diſt. 38. q. 2. art. 4. quæſtiunc. 1. & 2.

At verò ſi bonum iſtud opus non ſit neceſſarium de neceſſitate ſalutis; iterùm adhibenda diſtinctio eſt cum S. Thomâ, qui ſic proſequitur. *In his autem ſpiritualibus bonis, quæ non ſunt de neceſſitate ſalutis, videtur diſtinguendum; quia ſcandalum, quod ex eis oritur, quandoque ex malitiâ procedit; cùm ſcilicet aliqui volunt impedire hujuſmodi ſpiritualia bona: ſcandala concitando; & hoc eſt ſcandalum Phariſæorum, qui de doctrinâ Chriſti ſcandalizabantur: quod eſſe contemnendum, Dominus docet; Matth.* 15. Atque in eo caſu Parochus, de quo quæſtio inſtituitur, nullam habere debet ejuſmodi ſcandali rationem; verùm tenetur, ad illud idem contemnendum, nec ab incœpto bono ſuo opere abſtinendum. Quod idem etiam probat S. Baſilius (*d*), eorumdem Phariſæorum exemplo, cui plurima alia adjungit, quæ tum in Evangelio, tum in Epiſtolis S. Pauli leguntur. *Quandoque verò*, addit tandem Doctor Angelicus, *ſcandalum procedit ex infirmitate, vel ignorantiâ: & hujuſmodi eſt ſcandalum puſillorum, propter quod ſpiritualia bona, vel occultanda, vel etiam interdum differenda, ubi periculum non imminet; quò uſque, redditâ ratione, hujuſmodi ſcandalum ceſſet. Si autem poſt redditam rationem, hujuſmodi ſcandalum duret; jam videtur ex malitiâ eſſe; & ſic propter ipſum, non ſunt hujuſmodi ſpiritualia opera dimittenda.* Debet ergo prædictus Parochus illi potiſſimùm principio ſtare: Adeo ut non magis attendendum ſit ad querimonias & murmurationes eorum, apud quos bonum illud opus rationem habet ſcandali, quàm ſapiens aliquis Pater-familias curat conqueſtiones, in quas ſeſe effundit filiorum ſuorum intemperies, dum eorum vitia reprehendit; ſeu eâdem animi tranquillitate, quâ quis induſtriæ prorſus expertæ Medicus perfert querelas & offenſas alicujus ægri, cui aſſidet, & cui præſcribit, quas exigit neceſſitas, medicinas validiores, faſtidiumque maximè moventes.

(d) S. Baſil. in regulis brevioribus. interrogat. 64.

CASUS II.

LEODEGARIUS & Damaſus uterque contendunt, ad Curam S. Jacuti ſibi cedere jus legitimum: Leodegarius quidem, ex reſignatione, quæ in Romanâ Curiâ requiſito tempore admiſſa eſt; Damaſus verò, vi ſuorum graduum. Ambo ſimul accedunt, ad ineundam Curæ iſtius poſſeſſionem. Conſpiratione quaſi factâ conclamitant omnes Parœciani velle, Damaſum ſibi præponi Paſtorem, tumultuosèque, quin etiam vi adhibitâ, obſiſtunt poſſeſſioni à Leodegario inſtituendæ; quanquàm jure gaudeat omni comparatione ſuperiori. Num obligatur, ad cedendum jure ſuo, cùm aliunde compertum habet, non poſſe alioquin ſcandalum impediri?

RESPONS.

Si palam fiat, non alioquin futurum, ut ſcandalo finis imponatur, niſi Leodegarius proprio ſuo jure deſiſtat, atque ita Leodegarius ipſemet pro certo conjecerit; exiſtimamus, ei ex debito conſcientiæ induci obligationem, renunciandi proprio ſuo jure; quantumcumque legitimum atque indubitatum eſſe poſſit. Quâ quidem in deciſione ducem nobis proponimus S. Baſilium (*e*), qui docet,

(e) S. Baſil. cit. interrogat. 64.

docet, cùm de re quàpiam agitur, quæ proprii noſtri juris eſt, quamque facere, vel prætermittere, in poteſtate noſtrâ omnino poſitum eſt; nobis incumbere, eandem interrumpere, vel penitùs etiam dimittere, ſi eam perſequi non liceat, niſi cum alienâ offenſione; atque noſtrâ memoriâ potiſſimùm eſſe repetendum, Dominum noſtrum
(a) Matth. 17. etiam voluiſſe ſolvere tributum (a), ut ſcandalum vitaret, quod ex ejuſdem detrectatione fuiſſet obortum. Memorat etiam S. Doctor, in confirmatio-
(b) 1. Corinth. 8. nem ſuæ ſententiæ, exemplum S. Pauli (b), qui teſtificatur fidelibus urbis Corinthi, potiùs futurum, ut mallet in æternum à comedendis carnibus abſtinere, quàm iiſdem veſcendo, ſuis fratribus eſſe offenſioni & ſcandalo; quique in Epiſtolâ ſuâ ad
(c) Roman. 14. Romanos (c) ait, præſtare, non comedere carnem, nec vinum bibere, nec quidquam aliud facere, quod proximo poſſit offenſionis ac ruinæ ſpiritualis afferre occaſionem. Denique S. Baſilius addit, Chriſtiano ſatis eſſe debere, ut caveat ab omni inferendo ſcandalo in iis, quæ ipſius arbitrio permittuntur, quòd exploratum habeat, à Jeſu Chriſto hoc ipſum penitùs fuiſſe nobis interdictum. *Quod autem metuendum ſit in his, quæ videntur poſita eſſe in poteſtate noſtrâ, pati, ut frater noſter ſcandalizetur, docet præceptum Domini, quo in univerſum modus omnis interdicitur ſcandalizandi, quandò dicit*: videte, ne contemnatis unum ex his puſillis, &c.

Quæ ſententia confirmari poteſt Decretali quâ-
(d) Clem. III. in can. *Super*. 4. de ſtatu Monachorum, &c. lib. 3. tit. 35. dam Clementis III. (d), qui conſultus de Canonico Regulari, qui poſt ſuam mortem deprehenſus fuerat alicujus peculioli manifeſtè proprietarius, atque fuerat in ipſo Templo ſepulturæ traditus, declarat, indignum prorſus fuiſſe Religioſum ejuſmodi, qui ſepulturæ Eccleſiaſticæ decoraretur honoribus, jubetque, cadaver ipſius defoſſum terrâ eruî, ac de loco ſancto projici, modò nulla suboriatur inde offenſio; alioquin, ſi periculum immineat ſcandali, in loco ſacro relinquendum eſſe: *Reſpondemus, quòd ille Canonicus non tantùm fuit Chriſtianâ ſepulturâ privandus, verùm etiam ſi ſine magno ſcandalo potuit fieri, de ipſâ projici dignus eſt Eccleſiâ*. Unde facile eſt inferre, ſiquidem Leodegarius non poſſit uti jure ſuo, niſi cum periculo maximi ſcandali, eum obligari, ad illud idem penitùs dimittendum, juxta principium iſtud S. Tho-
(e) S. Th. 2. 2. q. 43. art. 4. mæ (e), qui ait, quòd ſcandalum *quandoque verò eſt peccatum mortale; ſive quia committit actum peccati mortalis; ſive quia contemnit ſalutem proximi, ut ſi pro eâ conſervandâ, non prætermittat aliquis facere quod ſibi libuerit*. Prætereàque addamus, ſi Leodegarius inceptum acriter perſequeretur, & eò perveniret, ut, invitis ſuis Parœcianis, Curam conſequeretur; futurum ut vitæ conditionem iniret, in quâ nedùm prodeſſet Eccleſiæ, quin potiùs alienum omnino ſeſe proderet: quippè fit moraliter impoſſibile, aliquem Parochum propriis ſuis ovibus prodeſſe; cùm ab illius perſonâ animo ſunt averſiſſimo, & regimen illius non ſuſtinent, præceptioneſque, quibus eas informare contenderet, faſtidiunt.

CASUS III.

Agobardus Parochus de quâdam Eccleſiâ Parœciali, quorumdam fructuum decumam partem percipit ex jure ſibi acquiſito vi Conſuetudinis omni hominum memoriâ antiquioris, aut Inſtrumentorum omnino legitimorum. Quâ de re palam & apertè offenduntur omnes illius Parœciani; qui eum arguentes avaritiâ, quòd jus prædictum ſibi retineat, in ipſum faſtidioſiùs atque impotentiùs ubique debacchantur. Nùm tenetur ex conſcientiâ, ad deſiſtendum jure prædicto, & temporaneum iſtud emolumentum planè dimittendum; cùm alioquin non detur, quâ ratione ſcandalum iſtud, quod à tribus jam annis, ex quibus Parochus eſt, perſeverat, ceſſare poſſit?

Respons.

Eſt hæc noſtra ſententia, non obligari ullo modo Agobardum in caſu propoſito, ad cedendum jure ſuo. Ratio eſt, quia ſtrictè loquendo, non dominus eſt Eccleſiaſticorum redituum, quos de ſuâ Curâ percipit, ſed tantummodò depoſitarius; atque ſub eo reſpectu tenetur, eorumdem percipiendorum integrum Jus ſucceſſoribus ſuis tranſmittere: *Circa temporalia bona diſtinguendum eſt*, ait
S. Thomas (f), *aut enim ſunt noſtra, aut ſunt nobis ad conſervandum pro aliis commiſſa; ſicut bona Eccleſiæ committuntur Prælatis & bona communia quibuſcumque Reipublicæ Rectoribus: & talium conſervatio, ſicut & depoſitorum, imminet his, quibus ſunt commiſſa ex neceſſitate. Et ideo non ſunt propter ſcandalum dimittenda; ſicut nec alia, quæ ſunt de neceſſitate ſalutis*. (f) S. Th. 2. 2. q. 43. art. 8. in corp. Item in 4. dist. 38. q. 2. art. 4. quæst. 3. in corp. Et in Epiſt. ad Rom. c. 14. lect. 3.

Quin etiam licèt Agobardus eorumdem foret veri nominis proprietarius, non tamen obligaretur ex conſcientiæ debito, ad eoſdem dimittendos. Neque enim nobis incumbit, cedere bonis temporalibus, domi in quorum gaudemus, iis; qui ſcandalum inde accipiunt, quòd eadem penès nos ipſos retinere velimus; ſi ſcandalum procedat ex eorum malitiâ, ut inde procedere in propoſitâ ſpecie facilè prorſus evincitur; at verum eſt tantummodò, ſi ſcandalum ex eorum ignorantiâ aut infirmitate ſubnaſcatur, inde nobis induci quandoque obligationem, eorumdem in ipſorum gratiam dimittendorum; cùm alioquin ſcandalum impediri non poteſt: aut ſaltem iiſdem palàm faciendi, injuriâ omninò eos in offenſionem impingere, & futurum ut inſigni prorſus iniquitate ſeſe conſtringerent, ſi bonis iſtis temporalibus aliquandò eorum culpâ defraudaremur. *Temporalia verò bona*, addit iterùm laudatus Angelicus Doctor, *quorum nos ſumus Domini, dimittere, ac tribuendo, ſi penès nos ea habemus; vel non repetendo, ſi apud alios ſint, quandoque quidem debemus, quandoque autem non; ſi enim ſcandalum oriatur propter ignorantiam vel infirmitatem aliorum... tunc vel totaliter dimittenda ſunt temporalia; vel aliter ſcandalum ſedandum, ſcilicet per aliquam admonitionem. Aliquandò verò ſcandalum naſcitur ex malitiâ, quod eſt ſcandalum Phariſæorum, & propter eos qui ſcandala concitant, non ſunt temporalia dimittenda*. Eamque rationem iſtius deciſionis ſubjungit S. Doctor, *quia hoc & noceret bono communi. Daretur enim malis rapiendi occaſio: & noceret rapientibus: quia retinendo aliena in peccato remanerent*: quam rationem laudatus ſanctus confirmat iſtis S. Gregorii verbis, quæ ibidem refert: *Quidam, dùm temporalia à nobis rapiunt, ſolummodò ſunt tolerandi: quidam verò æquitate ſervatâ prohibendi; non ſolâ cura, ne noſtra ſubſtrahantur; ſed ne rapientes non ſua, ſemetipſos perdant*.

CASUS IV.

Arnaldus Epiſcopus Lariſſæus in Theſſaliâ dolens, uſum exercendi non legitimi fœnoris ex Conſuetudine quâdam antiquâ, publicâ atque generali, in totâ ſuâ Diœceſi paſſim invaluiſſe; eandem ſuam Diœceſim inviſurus percurrens, plurimis in Parœciis in enormem abusûs iſtius proluviem eâ, quâ decet Epiſcopum, animi firmitate verbiſque validiſſimis inſurrexit. Quibus nimiùm offenſi quàmplurimi, doctrinam ejus, eâ de re, tanquam perverſæ novitatis fœtum habuerunt, illius perſonam injurioſè diffamaverunt, in eum concitaverunt odium publicum, atque ſic egerunt, ut non potuerit tantùm proficere, quantùm profuiſſet, niſi obſtitiſſet iniquum eorumdem ſcandalum.

Num-

Numquid, nihil obſtantibus tum prædicto ſcandalo, tum deplorandis illis effectibus, qui ſcandalum ſequi conſueverunt, in vitium iſtud eodem ſtudio, qoo incœpit, poteſt invehi pergere; aor debet-ne incœpto deſiſtere, ne deterius aliquid inde ſubſequatur?

R e s p o n s.

Noo debet prædictus Epiſcopus in iſtâ rerum circumſtantiâ prædicandæ veritatis incœpto deſiſtere; ſiquidem ejuſmodi ſcandalum iniquum ſit, nulloque legitimo fundamento nitatur; atque, ut advertit S. Thomas, quem jam appellavimus (a), Phariſaïci ſcandali naturam omnino ſortiatur, quod Phariſæi nimirum ſumpſerunt occaſinne ſalutaris illius doctrinæ, quam Jeſus Christus Judaïco Populo diſpenſabat. Oportet ergo ut Arnaldus Dominum noſtrum imitetur, qui, renunciantibus ſuis Diſcipulis, Phariſæos ex ipſius doctrinâ ſcandalizari, ſic reſpondit (b): *Sinite illos: cæci ſunt & duces cæcorum. Cæcus autem ſi cæco ducatum præſtet; ambo in foveam cadunt.* Debet igitur Epiſcopus pergere inſectari verbis omnino validioribus abuſum ejuſmodi, qui à divinis humaniſque Legibus perinde ſic alienum eſt, atque eos minimè curare, qui inſurgunt in Evangelicas veritates; quidquid inde ſuboriri poſſit offenſionis.

(a) S. Thom. in 4. diſt. 38. q. 2. art. 4. Quæſt. 2. in corp. Item 3. part. q. 42. art. 8.

(b) Matth. 15. 14.

Fundamentum autem mutuatur hæc præſens aſſertio noſtra ex egregiis illis verbis S. Gregorii Magni (c): *In quantùm ſine peccato poſſumus, vita e proximorum ſcandalum debemus. Si autem de veritate ſcandalum ſumitur; utilius permittitur naſci ſcandalum, quàm veritas relinquatur.*

(c) S. Greg. Hom. 7. in Ezech.

1. Quoniam, ut obſervat S. Thomas, ſiquidem ſcandalum iſtud paſſivum ſit duntaxat non activum, non peccat qui eidem præbet occaſionem; licèt peccent qui illud idem immeritò ſumunt: *Poteſt tamen eſſe ſcandalum paſſivum ſine peccato ejus, ex cujus facto aliquis ſcandalizatur, ſicut cùm aliquis ſcandalizatur de his, quæ alius benè facit* (d).

(d) S. Thom. 2. 2. q. 43. art. 2. in corp.

2. Propterea quòd, ut laudatus S. Doctor docet (e): *Bonum commune.... ſemper præferendum ſit bono privato.* Ex quo principio ſequitur, ſi Arnaldus ex concionibus, quas habet adversùs uſuram, offerat aliquem locum offenſionis ac ſcandali; nullam inde ei coram Deo culpam imputari, utpote Jeſus Christus ipſemet ex nullâ ſuâ culpâ cauſam dederit ſcandalo, quemadmodùm jam diximus modò, & juxta quod ab Iſaïâ Propheta pronuntiatum fuerat iſtis verbis (f): *In lapidem autem offenſionis & in Petram ſcandali duabus domibus Iſraël* (erit) *in laqueum & in ruinam habitantibus Jeruſalem, & offendent ex eis plurimi, & cadent & conterentur.*

(e) Idem 2. 2. q. 68. art. 1. ad 3.

(f) Iſai. 8. 14.

C A S U S V.

Apollonius Judex Regius, cùm conſtitueretur in rerum ſtatu quodam iniquiori, in quo ei incombebat ex officio exercere actum juſtitiæ occaſione civici cujuſdam motûs, ſed quem non poterat præſtare, quin ingens omnino ſcandalum inde naſceretur; maluit ab eodem exercendo penitus abſtinere. Num actum ejuſmodi potuit, tutâ conſcientiâ, prætermittere?

R e s p o n s.

Juſtitiæ actus eſt, ait S. Thomas, *reddere unicuique quod ſuum eſt* (g). Jamverò poteſt Judex aliquis duplici modo prædictum actum exercere, ut proſequitur laudatus Doctor. *Dupliciter autem redditur unicuique quod ſuum eſt.* Inquit, *uno modo, quando datur ei illud, quod ſibi directè utile eſt: ut pecunia, vel argentum, vel aliquid hujuſmodi, quod ſibi ſine peccato denegari non poteſt. Unde quantumcumque ſcandalum debeat ſequi, Judex debet facere, quòd jus ſuum iſti reddatur.* Deinde ſic ſubjungit: *Alio modo, quandò opus juſtitiæ, quod ad petitionem alicujus redditur, non directè cedit in bonum petentis; ſed magis in bonum Reipublicæ: ſicut patet in illatione pœnarum, quibus pax in Republicâ conſervatur, malefactoribus repreſſis. Unde ſi Judex, qui curam Reipublicæ gerit, videt ex inflictione pœnæ majus incommodum Reipublicæ provenire, poteſt pœnam, vel prætermittere, vel mitigare: nec alicui in hoc facit injuriam: quia ipſe perſonam Reipublicæ gerit; & hoc etiam facere debet: quia ex officio tenetur utilitati Reipublicæ providere. Hoc autem contingit præcipuè, quando Princeps, vel aliqua multitudo eſt in cauſâ, aut aliquis de cujus pœnâ timetur, ne Schiſma ſequatur.*

(g) S. Thom. in 4. ſent. diſt. 38. q. 2. art. 4. quæſt. ad 1.

Poteſt iis, quæ S. Doctor habet hîc loci, robur addere principium, quod alibi ſtatuit (h), nimirùm infligendas eſſe pœnas eo fine tantùm, ut remedium afferant malis, quibus expiandis indicuntur; adeoque iiſdem in tantùm annexam eſſe juſtitiæ rationem, in quantùm ipſis malis medentur. Unde ſequitur, ſi naſcantur ex pœnis inflictis grandiora mala, pœnis iſtis jam nullam vindicari juſtitiæ rationem. *Pœnæ infliguntur ut medicinæ quædam, ad cohibenda peccata. Et ideo in tantùm habent rationem juſtitiæ, in quantùm per eas peccata cohibentur. Si autem per inflictionem pœnarum manifeſtum ſit, plura & majora peccata ſequi; tunc pœnarum inflictio non continebitur ſub juſtitiâ.*

(h) S. Thom. 2. 2. q. 43. art. 7. ad 1.

Ex quibus principiis inferendum eſt, ſi præviderit Apollonius, futurum ut ex repreſſis malefactoribus in caſu propoſito turbæ periculoſiores excitarentur; eum potuiſſe, nihil inde violatâ ſuâ conſcientiâ, abſtinere, ab infligendis iiſdem pœnis, quas promeriti fuerant: quippe deceat aliquando prudentiam Judicis, malum aliquod obſcurè ferre atque ad tempus diſſimulare, cùm illud idem cohiberi non poteſt niſi cum periculo majoris alicujus incommodi; eamque in ejuſmodi circumſtantiis rationem agendi tenere, quæ magis expedit bono atque utilitati Reipublicæ. At ratione omnino diverſâ judicandum foret, ſi caſus urgeret reddendi alicui viro privato jus, quod ad eundem directè pertineret. Enimverò tunc neceſſariò prorſus incumberet Judici, illud idem ei omnino reddere, quidquid inde ſubſequi poſſet offenſionis.

C A S U S VI.

Briandus propoſitum animo conſilium ingrediendi Capucinorum Ordinis inſtitutum, cùm jam jam executurus eſſet; ſtatim ipſius Pater, Mater, conſanguinei cæterique plurimi ſumpſerunt inde locum & occaſionem offenſionis omnino quamplurimæ; propterea quòd eundem, utpotè filiumfamilias unicum ac dilectum, nobilique aliunde genere natum locupletiſſimo matrimonio conjuncturi jamjam eſſent. Poteſtne Religionem in eo caſu amplecti, nihil obſtante, quòd ſcandalum inde, quantumcumque poſſit eſſe, conſequatur?

R e s p o n s.

Equidem aliquando poteſt ſubeſſe legitima quædam cauſa ſcandalo, quod inde ſumitur, quia filius aliquis adjicit animo, nihil quidquam obſtantibus ſuis Parentibus, aliquam ingredi Religionem. Verbi gratiâ, ſi pater ad anguſtam rerum ſuarum pauperiem redigeretur, & filius, cùm poſſet, ſequendo vitæ ſæcularis conditionem, ex ſuo labore, ſuâ-ve induſtriâ eidem, quantùm ad vitæ neceſſaria,

ceſſaria, ſubvenire; nihilominùs vellet eundem habere derelictum, ut ſeſe Religionis alicujus inſtituto devoveret; meritò protſus inde ſumeretur ſcandalum, modò nihil jam aliunde ſubſidii prædicto Patri ſupereſſet, nec filio remanenti in ſæculo periculum evidens ſalutis æternæ imminerer: Siquidem iſta obligatio tum jure naturali, tum jure divino filio cuivis inducatur, conſulendi in ejuſmodi hypotheſi vitæ neceſſitatibus ſui Patris aut ſuæ Matris. At, ſiquidem Briandus ſit vir nobilitate præſtans, & ipſius Pater ſit de rebus ſuis domeſticis abundè cumolatèque conſtitutus; Habendum eſt, quod ſumitur in propoſitâ ſpecie, ſcandalum, tanquàm irreligionis & impietatis eorum fœtus, qui eodem ſeſe ſinunt offendi atque abripi, ex nimiâ præproperâque illâ, quâ plurimùm effereſcunt, mundi, ſublimque tum honorum ſæcularium, tum bonorum fortunæ cupidine: deſtinatumque animo conſilium ipſe poteſt exequi nihil quidquam retardatus ejuſmodi ſcandalo, quod, quantùm ad eum ſpectat, merè paſſivum eſt. Quod hic loci aſſerimus concordat omnino cum doctrinâ S. Thomæ, cujus en ſunt ipſiſſima verba (a): *In eo, qui Religionem vult intrare diſtinguendum eſt; quia aut ſibi timet de periculo ſalutis imminente, ſi in ſæculo remaneat, & tunc debet omnibus modis obviare periculo vitæ, ſcandalo non obſtante: ſi autem non immineat & voto non obligatur: debet pro vitando juſto ſcandalo parentum, quibus ſubvenire tenetur, ad tempus ſuſpendere propoſitum perfectionis, ut præceptum impleat pro ſuo tempore de honorandis Parentibus; & poſtmodùm conſilium tempore magis idoneo. Si autem ſcandalum propinquorum, vel aliorum, ſit irrationabile; jam accedit ad ſcandalum Phariſæorum. Unde tunc propter ſcandalum non debet prætermittere bonum propoſitum.*

(a) S. Thom. in 4. diſt. 38 q. 2. art. 4. quæſt. 2. ad 2.

Juvat autem obſervare, ſi Briandus voto aliquo ſeſe obligaviſſet ingrediendæ Religionis, futurum ut, ad eandem amplectendam, non jam ex conſilio Evangelico, ſed ex ſtricto prorſus præcepto teneretur, cui deeſſe nec locus ei daretur etiam ex cujuſcumque ſcandali periculo. *Sed ſi voto obligatus ſit*; addit S. Thomas, *jam de conſilio, factum eſt præceptum: & ideo nullo modo propter ſcandalum dimittere debet.*

CASUS VII.

Athenobius Mariam uxorem ſuam non ſolùm oſculatur, ſed & eam in partibus pudibundis aliquando tangit, Claudio & Antonio virtutis modicæ viris præſentibus, ac etiam, illam ipſius uxorem eſſe, neſcientibus: Unde hi concupiſcentiæ motibus urguntur, iiſque aſſenſum præbent. Quæritur, an lethaliter peccet Athenobius, peccato ſcandali; licèt, ad peccandum, Claudium & Antonium inducere non intendat?

Respons.

Graviter peccare Athenobium, certum eſt. Quamvis enim fortè ſine culpâ ſic erga uxorem ſeſe gerere poſſet, ubi nullus teſtis adeſſet, modò id fieret in ordine ad actum conjugalem; non poteſt tamen ſine peccato Scandali id agere, cùm quis præſens eſt & attendit. Non enim ſolùm peccatum, verùm etiam quod peccati ſimilitudinem refert, inducit ſcandalum.

Huic reſponſioni apertè favet Angelicus Doctor (b), poſtquàm enim dixit, ſcandalum eſſe *dictum, vel factum præbens occaſionem ruinæ*, ſubjungit: *Dictum, vel factum alterius poteſt eſſe dupliciter. Uno modo, per ſe; alio modo, per accidens. Per ſe quidem, quando aliquis ſuo malo verbo, vel facto, intendit alium ad peccandum inducere; vel etiamſi ipſe hoc non intendat; & ipſum factum eſt tale quod de ſui ratione habet, quòd ſit inductivum ad peccandum: puta, cùm aliquis publicè facit peccatum, vel quod habet ſimilitudinem peccati: & tunc ille, qui hujuſmodi actum facit, propriè dat occaſionem ruinæ. Unde vocatur ſcandalum activum.*

(b) S. Thom. 2. 2. q. 43. art. 1. ad 4. Idem in 4. diſt. 38. q. c. art. 2. q. 3.

Cur autem in caſu propoſito graviter peccet Athenobius, hæc ratio deſumi poteſt ex eodem S. Thomâ, quia ſcilicet, neglectâ proximi ſalute, ab actu aliàs licito non abſtinet. *Quandoque verò*, inquit, *eſt peccatum mortale: ſive quando committit actum peccati mortalis; ſive quando contemnit ſalutem proximi, ut, ſi pro eâ conſervandâ non prætermittat aliquis facere, quod ſibi libuerit.*

Eâ quidem de causâ, quanquam primis Eccleſiæ fidelibus nuſquam vetitum fuiſſet, Idolis immolatas carnes edere; Paulus tamen Apoſtolus (c) iis veſci prohibet; ne aliis offendiculo ſint, qui ex infirmitate & ignorantiâ judicant eos ſic Idolis cultum deferre. *Videte autem*, inquit, *ne fortè hæc licentia veſtra offendiculum fiat infirmis. Si enim quis viderit eum, qui habet ſcientiam, in Idolio recumbentem: nonne conſcientia ejus, cùm ſit infirma, ædificabitur ad manducandum Idolothyta? Et peribit infirmus in tuâ ſcientiâ frater*, propter quem Chriſtus mortuus eſt? *Sic autem peccantes in fratres & percutientes conſcientiam eorum infirmam, in Chriſtum peccatis. Quâpropter ſi eſca ſcandalizat fratrem meum; non manducabo carnem in æternùm, ne fratrem meum ſcandalizem.*

(c) 1. Corinth. 8. vv. 9. & 10. & ſeqq.

CASUS VIII.

Ludovica virgo modeſtiſſima, miræque omnino oris ac vultûs dignitatis, perſpectum habet Claudium amore ipſius ardere non pudico, & ſingulis ferè diebus adeſſe in Templis, ad quæ ipſa accedit, ut interſit rei divinæ, atque in ambulacro quodam, in quod ſeſe frequenter confert cùm muliere quâdam ſibi conſanguineâ. Obligatur-ne ex conſcientiâ, modò nullâ malâ mente ducatur, ad pedem domo nullatenùs efferendum, ne Claudio faceſſat occaſionem ruinæ ſpiritualis cùm non eam lateat, quoties ipſam obviam habuerit, incidiſſe eum ferè toties in mortale peccatum?

Respons.

Animum inducere non poſſumus, Ludovicam obligari ex conſcientiâ, ad abſtinendum ab Eccleſiâ, aut ab ambulacro, in quo conſuevit ſeſe conferre; licèt conjiciat, futurum ut Claudius ibidem pro more ſolito poſſit adeſſe; Enimverò, ut habet S. Ambroſius (d), naturalis illa vultûs & oris majeſtas nullam ſortitur rationem nec criminis, nec culpæ, neque coram Deo mulier peccatorum conſcia eſt, in quæ vir aliquis libidinoſus incidit, modò nullam præbeat iiſdem voluntariam culpabilemque occaſionem; neque quidquam eo fine agat, ut ſeſe conſpicientes inordinato ſui amore inficiat. *Nihil enim ad nos*, ait laudatus Pater, *ſi petulantibus* oculis aut ætas *expetitur, aut pulchritudo. Ars deſit, nullum eſt crimen decoris. Illecebra faceſſat, inoffenſa eſt ſpecies & forma & gratia.*

(d) S. Ambr. l. 5. Epiſt.

Diximus: *Modò nullam præbeat voluntariam culpabilemque occaſionem peccandi.* Neque enim alioquin vindicari poſſet à peccato, & cenſeretur peccatorum cauſam contrahere, quæ committerentur ab eo, qui eam libidinosè concupiſceret. Putà, ſi frequentiores ac licentiores oculos ipſa Ludovica, deditâ operâ, in Claudium immitteret, cujus exploratam habet animi depravationem; aut, ut oculos ipſius captaret, in cute curandâ, corporeque exornando nimio plus operaretur, ſibique cultum adhiberet nec modeſtum, nec congruentem illi decoro, quod ejus generis virgo debet ſervare; procul dubio peccaret, atque ſemetipſam peccatorum prædicti viri redderet omnino participem.

CASUS IX.

Necessariò futurum eſt, ut ingens omnino publicumque ſcandalum erumpat ex facinore quodam, quod à Titio perpetratum eſt, & cujus rumor hâc hodiernâ die per totam latè viciniam percrebreſcet. Cui quidem ſcandalo facilè poteſt Gaïus occurrere, prætendendo eidem aliquam excuſationem ope mendacii alicujus officioſi. Poteſtne rationem iſtam adhibere, ut tanto malo prævertat, ſimul etiam infinitis aliis propèmodùm peccatis mortalibus, quæ inde conſequentur.

Videtur, hoc ipſum nullo modo licere Gaïo, ſiquidem mendacium Divinâ lege prorsùs interdicatur. Aliunde verò, rationem iſtam iniri ab eo poſſe, omninò videtur, ſiquidem è duobus malis, quod levius eſt accipi poteſt, ut illud, quod graviſſimum eſt, devitetur. Porrò certiſſimum eſt, publicum aliquod ſcandalum eſſe malum omni comparatione ſuperius ſimplici mendacio officioſo, quod leviſſimum eſt tantummodò peccatum. Quidni igitur licitum non foret alterius iſtius ope obſtare priori?

Respons.

Conſtat, nullâ omnino ratione dici licitè poſſe mendacium; quantùmcumque leve eſſe ſupponatur; ut invictis rationum momentis alibi demonſtravimus, cùm locus ſe dedit diſſerendi de iſtâ materiâ; ſiquidem iri non poſſit inficias, quin ejuſmodi mendacium ſit peccatum, nec, ita docente Apoſtolo, liceat uſquàm ne minimum quidem malum admittere, etiam ſub prætextu boni alicujus promovendi, quantumcumque eſſe poſſit (a); *Numquàm malum eſt faciendum propter bonum, quod inde ſequitur*, ait Autor Gloſſæ in quemdam Canonem, quem Gratianus excerpſit de Decretali quâdam Papæ Nicolai (b), & alibi paſſim. Non ergò licèt Gaïo, quidquam adhibere mendacii in propoſito caſu ſub prætextu nimis ſpecioſo boni quidpiam omnino ingentis afferendi, impediendo tùm præfatum ſcandalum, tùm omnia quæ ſecutura ſunt inde graviora prorſus incommoda.

(a) Roman. 3. 8.

(b) Gloſſa in can. *Noſſe*. 3. 30. q. 2. v. *Copulati*. Item in can. *Forìs*. 3. 14 q. 5.

Neque quidquam in eo aſſerimus, cui non tota faveat, quam ſibi propriam vindicat Angelus ſcholæ, Doctrina; ſic enim habet (c): *Homo aliquod peccatum veniale committere, ne alius peccet mortaliter, non tenetur, nec benè facit committendo.* Et paulò poſt: *Nullus autem debet Deum offendere parùm, ne alius offendat multum.* Rationemque ſubdit laudatus S. Doctor, *quia homo debet in infinitum plus diligere Deum, quàm proximum.* Indeque ſic infert. *Et ideo nullus debet facere peccatum veniale, ad vitandum ſcandalum: dummodò actus ex tali cauſa factus, peccatum veniale remaneat.* Quam conditionem conſultè omnino ſubjungit S. Thomas. Si namque quod rationem habet venialis peccati, veniale eſſe deſineret in prædicto caſu; jam prorſus liceret, quin etiam virtutis actus exerceretur, eâ ratione occurrendo ſcandalo, quod certo certiùs imminere cognoſceretur. Exempli causâ, ſi eidem occurri poſſet otioſo quodam verbo, quod iſtius finis gratiâ proferretur; nedùm aliquid mali committeretur, quin potiùs ſummi omnino boni rationem præ ſe ferret uſus ejuſmodi remedii: quoniam ejuſmodi verbum eo fine prolatum, eâ ratione deſinit otioſum eſſe, proindeque peccatum. Quod exemplum adhibetur ab eodem S. Doctore. *Contingit tamen*, inquit, *aliquem actum ex tali causâ factum, non eſſe peccatum veniale, quod aliàs veniale eſſet, ſicut dicere verbum otioſum; jam enim non eſſet otioſum, cùm non careret causâ piæ utilitatis.*

(c) S. Th. in 4. diſt. 38. q. 2. art. 2. ad 2.

Ut noſtræ huic deciſioni majus lumen accedat, juvat aſſignare, quinam potiſſimùm eſſe debeat ſenſus iſtius vulgaris adagii, quod allegatur in defenſionem Gaii: Nimirùm; *è duobus malis eligendum eſſe, quod minimum eſt, ut illud, quod graviſſimum eſt, devitetur*; quod quidem effatum dicimus, depromptum eſſe ex octavo Concilio Toletano, quod habitum eſt anno 653. & refertur in quodam Canone; qui legitur in Decreto Gratiani (d), nec intelligendum eſſe, niſi de caſu, in quo neceſſitas quædam inevitabilis agendi potiſſimùm urget. *Duo mala*, inquiunt Patres antiqui iſtius Concilii, *licèt ſint omnino cautiſſimè præcavenda, tamen, ſi periculi neceſſitas ex his unum perpetrare compulerit; id debemus reſolvere, quod minori nexu noſcitur obligare.* Porrò Gaius in eo caſu certiſſimè non conſtituitur; ſiquidem nulla neceſſitas mentiendi ei inducitur, & penès eum omnino ſit ſilere. Nihil ergo juvat, quòd ex illo perversè accepto effato aliquid ei defenſionis afferre tentetur. Habet hæc aſſertio noſtra patronos Sylveſtrum de Prierio (e), plurimoſque alios autores, quorum textus referre, plus fatietatis moveret, quàm utilitatis; ſiquidem eâdem ratione, quâ S. Thomas, præſentem iſtam materiam omnes proſequantur, neque quiſquam Autor, quem noverimus, eâ de re ſententiam oppoſitam amplectatur.

(d) Conc. Tolet. VIII. c. 2. in can. *Duo mala*. 1. diſt. 13.

(e) Sylveſter v. *Scandalum*. q. 3. §. *Quintum*. 8. & alii communiter.

Vide Mendacium.

CASUS X.

Adelarus ortu Sinenſis, conditione verò ſerviens apud Regem Sinenſis Imperii, cui ex proprio ſui miniſterii officio incumbit, Principem iſtum ſuſtentare, cùm pedibus Idolorum ſuorum provolvitur, atque in aliis occaſionibus, quæ nihil ad Religionem referunt; Chriſtianam fidem amplexus, perrexit operam eandem ei præbere: Nùm peccat Adelarus in obeundo ejuſmodi miniſterio?

Respons.

Non ſufficit, obtendi cuidam actui aliquam mali ſimilitudinem, ut qui eundem exercet, inde cenſeatur aliquam culpam contrahere, quandò ſubeſt ei legitima quædam ejuſdem exercendi neceſſitas, ac præſertim ſummoperè cavet, ne ab iis, quibus poſſet videri prædictus actus dignus reprehenſione, ignoretur ejuſmodi neceſſitas. Atqui Adelarus non exercet ſuum miniſterium, niſi ex legitimâ cauſa: 1. Namque tutò non poſſet illud idem denegare Regi Pagano, ſub eo prætextu, quòd fuiſſet Chriſtianam Religionem amplexus; ſiquidem periculum mortis forſitan adiret, aut rerum ſuarum jacturæ, aut offenſæ ſupremi ſui Principis, ex detrectatione eum juvandi conſueto ſuo Miniſterio, cui aliundè nihil ex naturâ ipſius ineſt criminis; quippe cuivis liceat alteri præbere manum adjutricem, ne forrè ſeſe ſubmiſſiùs inflectendo proruat in terram.

Non poteſt igitur inuri nota veri criminis miniſterio, quo fungitur Adelarus vel etiam in ipſo caſu, qui proponitur.

Quâ de re nobis ſuccurritur luculento prorſus ſcripturæ ſacræ teſtimonio: ibidem etenim habemus (f), Naaman, quem Deus per miniſterium Eliſæi ſui Prophetæ mundum ab omni leprarum labe reddiderat, cùm declaraviſſet, ſeſe jam animo adjeciſſe, futurum ut victimas non ulteriùs immolaret niſi Deo Iſraëlitarum, nec alium, præter ipſum, adoraret: *Non enim faciet*

(f) 4. Reg. 17. & ſeqq.

faciet ultrà ſervus tuus holocauſtum aut victimam Diis alienis, niſi Domino, quanquàm remaneret Gentilis & incircumciſus, nec moris Judaïci ſequeretur inſtitutum; ſummæ omnino Religioni habuiſſe, quòd eâdem, quâ conſueverat anteà: ratione pergeret ſuſtentare Regem Syriæ ſuum Dominum, qui creditur fuiſſe Benadab, quotieſcumque ſeſe neceſſitas offerebat, ac præſertim quando dictus Princeps coram Remnon Idolo ſuo ſeſe adoraturus abjiciebat. quo quidem ſcrupulo mirum in modum pulſatus adivit Prophetam, de dubitatione, quâ ſcindebatur ipſius animus, conſilium ab eo ſumpturus: *Hoc autem ſolum eſt*, propoſuit ille Prophetæ, *de quo depreceris Dominum pro ſervo tuo: quandò ingreditur Dominus meus templum Remnon, ut adoret: ut illo innitente ſuper manum meam, ſi adoravero in templo Remnon, adorante eo in eodem loco*; (hoc eſt, ſi me ipſum incurvavero ſuſtentans Regem, quandò ipſe adorat Remnon,) *ut ignoſcat mihi Dominus ſervo tuo pro hâc re.* Cui protinùs ademit ſcrupulum Propheta iſtis eom allocutus tantummodò verbis: *Vade in pace*: hoc eſt, ſcrupulo jam tuo ne torquearis ampliùs; Perge, quam cœpiſti, operam eandem Regi tuo præbere; adeo ut iſthæc verba ſonent declarationem ſimplicem, quâ nimirùm Eliſæus ei ſignificat, ei prorſus licere, quo fungebatur antea, conſuetum miniſterium pergere; quoniam nihil in eo quidquam occurreret, quod poſſet ullo jure reprehendi: *Unde quod ait Eliſæus*, VADE IN PACE, *non eſt vox diſpenſantis, ſed declarantis, licitum eſſe, quod faciebat*: quam verborum iſtorum Merbeſius tradit interpretationem (*a*); Autor certè, quem nullus dixerit unquàm fuiſſe nec æquivocationum, nec aliarum partium remiſſioris morum diſciplinæ fautorem.

(*a*) Merbeſius ſum. Chriſt. q. 156. Concluſ. unic. tom. 1 part. 2. pag. 568.

Eſt autem neceſſarium obſervare cum Cornelio à Lapide (*b*), circa Naaman, animo non eſſe fingendum, rem aliquam non licitam ab eo Miniſtro Prophetæ fuiſſe propoſitam; hoc eſt, licentiam pergendi ſupremo cultu latriæ adorare ſimul cum Rege Idolum Remnon; ut immeritò contendit Gregorius de Valentiâ (*c*); & iſthæc verba: *Vade in pace*, non habuiſſe locum, niſi ambiguæ cujuſdam atque obſcuræ reſponſionis, quam accipiendam, prout ei liberet, arbitrio Naaman Propheta ſubjiciebat: enimverò fuiſſet in eo uſus diſſimulatione omninò reprehendendâ in negotio Religionis, & mendacio, quod os Propheticum omnino dedecoraſſet; ſiquidem eâ ratione comprobaviſſet, ac tacitè ſaltem permiſiſſet, quod in novâ lege tanquàm ſcelus nefarium, perverſiſſimamque hæreſin in Priſcillianiſtis Eccleſia poſtmodùm deteſtata eſt: Proindeque ſic accipiendam eſſe vocem iſtam, *adorare*, quam adhibet Naaman; quâ ratione laudatus Cornelius à Lapide eandem interpretatur iſtis verbis: *Notà ergo*, inquit, *adorationem hanc Naaman: non fuiſſe propriè dictam; ſic enim fuiſſet impia & idololatrica: ſed impropriam, ſcilicet incurvationem corporis, vel genuflexionem obſequii causâ, ut ſcilicet Regem ex officio ſibi commiſſo fulciret & ſuſtentaret in templo, ut & alibi facere conſueverat; quod facere non poterat; niſi Rege genu-flectente, ipſe pariter genu-flecteret*: Quod prædictus Autor probat hæbraïca illâ voce שחה *ſchacha*, quæ nihil aliud ſonat, quàm *ſe incurvare*, ut interpretatur Arias, & confirmari poteſt textu Græco, qui fert προσκυνεῖν, quod ſignificat, *procumbere & inclinare ſe.*

(*b*) Cornel. à Lapide, in 4. Reg. 5. 17.

(*c*) Greg. de Valentiâ. Diſp. 1. q. 3. puncto. 2. ad 3.

Atque reverà quidem is uſus in Regionibus iſtis obtinebat, ut Reges adhiberent ſibi virum aliquem apud ſe gratioſum & acceptum, cujus humero ſolebant incedentes inniti, quemadmodùm obſervat R. P. Domnus Auguſtinus Calmet Religioſus de Ordine S. Benedicti de Congregatione S. Vanni & S. Hydulphi, à quo citatur in iſtius rei exemplum Joram Rex Iſraël de quo narratur (*d*): *Reſpondit unus de Ducibus, ſuper cujus manibus Rex incumbebat*, &c. Ex quibus verbis infert Cornelius à Lapide: *Erat ergo hæc ejus adoratio non religioſa, ſed politica & Civilis*, qualis nimirùm adoratio Abraham, de quâ memoratur in Geneſi (*e*), & adoratio Jacob (*f*), de quâ facit ſanctus Paulus mentionem; adeo ut Naaman nullam inde præberet occaſionem ſcandali neque Magnatibus, neque cæteris Aulicis de comitatu Regio, ſiquidem non eos lateret, ab ipſo fabuloſorum Deorum cultum palàm repudiatum fuiſſe, neque eum ſeſe nonniſi eo fine provolvere, niſi ut ſuo Domino conſuetam, ordinariam, miniſterioque, quo fungebatur, annexam operam præberet; aliundè verò cadere ſcandalum in eos nullâ ratione poſſet, ut-potè qui forent omnes cultui fictorum Numinum addicti, quemadmodùm uno ore docent Abulenſis, Lyranus, Burgenſis, Cajetanus, Serarius, Sanchez, Salianus & Suarez (*g*), quos omnes appellat Cornelius à Lapide, qui textum quemdam Tertulliani (*h*) omnino luculentiſſimum allegat in confirmationem ſuperioris interpretationis, quem hîc loci referimus non datâ quidem operâ, ſed quaſi per tranſennam, ne lectoribus locus erroris relinquatur ex vocis iſtius amphibologiâ, adorare.

(*d*) 4. Reg. 7. 2.

(*e*) Geneſ. 33. 7.

(*f*) Heb. 11. 21.

(*g*) Suares de fide tract. 1. Diſput. 14. ſect. 4. n. 8.

(*h*) Tertul. lib. de Idololatr. c. 15.

Cæterùm plurimùm juvat ſubjicere, quæ habuimus hucoſque de Adelaro, non eſſe intelligenda, niſi quatenùs officio ſuo fungens nullam offenſionis anſam præbet nec Sinenſibus Chriſtianis, nec aliis illud idem conſpicientibus, aut aliunde reſcientibus; neque enim uſquàm licèt, eſſe ſcandalo proximo ſuo, juxta dictum illud Apoſtolicum (*i*): *Si eſca ſcandalizat fratrem meum, non manducabo carnem in æternùm, ne fratrem meum ſcandalizem.* Et iſtud aliud (*k*): *Bonum eſt, non manducare carnem, & non bibere vinum, neque in quo frater tuus offenditur, aut ſcandalizatur, aut infirmatur*: Ratio eſt, quia, quanquam nihil habeat criminis ex naturâ ſuâ corporis inflexio, crimine tamen non caret, eo ipſo, quòd non poſſit ſine periculo ſcandali fieri; propterea quòd, ut docet S. Paulus (*l*), ab ipſâ vel etiam peccati ſpecie prorſus abſtinendum ſit: *Ab omni ſpecie malâ abſtinete vos.*

(*i*) 1. Cor. 8. 13.

(*k*) Rom. 14. 21.

(*l*) 1. Theſſal. 5. 22.

CASUS XI.

SAVINUS Sacerdos, cùm navigationi ſeſe commiſiſſet, à maritimis prædonibus Algeriæ comprehenſus, & deductus in publicam cuſtodiam, in quâ conſueverunt iſti Barbari Chriſtianos captivos detinere, ad eas uſque rerum anguſtias devenit, ut nil, niſi carnes muriâ conditas, haberet comedendum; quas quidem carnes iſti infideles ei apponebant de induſtriâ per quadrageſimale tempus, in contemptum Religionis, quam profitebatur: Cùm primis diebus de prædictis carnibus paululùm quid comediſſet, inde Fideles graviſſimi ſcandali ſumpſerunt occaſionem: Numquid in eo caſu debuit, ab iiſdem prorſus abſtinere, quanquàm ne ei quidem fruſtulum panis offerretur: Atque obligatus-ne erat, ad veniendum etiam in diſcrimen propriæ ſuæ vitæ, periculo nimirùm imminente, quòd alioquin fame foret evidenter abſumendus?

RESPONS.

Exemplum Eleazari præfractè detrectantis (*m*), quæ ſibi in contemptum Judaicæ Religionis apponebatur, comedere porcinam carnem, & generoſum illud animo propoſitum, cujus ad mortem uſque, conſtanter retinuit perſeverantiam, vitæ

(*m*) 2. Machab. c. 6. & 7.

vitæ potiùs amittendæ, quàm fidelibus ex ejuſmodi ſacinore ſcandali locum incotiendi, planè ſufficiunt, ot inde perſpectom ac manifeſtum fiat Chriſtiano, qui conſtituitur in eo rerum ſtatu, in quo Savinus verſari ſupponitur, eom potiùs juvare, adducere vitam in extremum, qoàm ejuſmodi ſcandali locum afferre. Ratio eſt, quia juxta S. Thomam (a); *nullus debet ſcandalum activum committere.* Quod Dominicis iſtis verbis potiſſimùm innititur (b): *Va mundo à ſcandalis: neceſſe eſt enim, ut veniant ſcandala: Va tamen homini illi, per quem ſcandalum venit.*

(a) S. Th. in 4. diſt. 38. q. 2. art. 4. quæſt. 3.
(b) Matth. 18. 7.

Quod etiam verum eſt, quanquàm Proximus non niſi ex ignorantiâ, aut infirmitate ſcandalom acciperet; ſiquidem ex naturâ ſuâ babeat quodcumque ſcandalom activum, ut malum ſit: atque ita docet S. Thomas, quandò ait (c): *Etiam, quæ babent ſimilitudinem malitiæ, vitare debemus: quia ſcilicet non poſſemus ſervare coram hominibus abſque ſcandalo eorum.*

(c) S. Th. in 1. ad Theſſal. 5. 22.

Quod tamen intelligendum eſt, quandò quis, quod infirmotum judicio videtur præ ſe ferre ſpeciem mali, non urgente neceſſitate inevitabili, & ſine legitimâ caoſa agit: ſi namqoe ejuſdem agendi cauſa ſobſit aliqua rationabilis, ſatis eſt, eum cavere, ut, qui, ſcandalom inde ſumunt, edoceantur, &. quaotùm fieri poteſt, errore ſoo libereotor: Quòd ſi ſoggeſtis ab eo rationibus iſti ſtare noloerint, in eo jam caſu non tenebitur, ab actu prædicto abſtinere; quoniam actus ille non jam ſortietur oblati ſcandali, ſeo activi rationem, ſed, qood inde ſequetur, ſcandalom erit acceptum, id eſt paſſivum, cujus proindè culpam nullâ jam ratione contrahet.

Quam eandem doctrinam ſuam facit Eſtius eruditus ſacrarum ſcripturarum Iuterpres, & propooit iſtis verbis (d): *Si qui, ſive fideles, ſive Infideles, per infirmitatem ſcandalum ex ejus facto ſint paſſuri, durante ſcandalo abſtinendum eſt. etiam cum vita, ſeu valetudinis periculo. Par ratio, ut cederet ejuſmodi comeſtio in detrimentum honoris Divini; ut ſi carnes offerantur in contemptum Religionis, aut legis Divinæ vel Eccleſiaſticæ, quemadmodùm olim Eleazaro ſeni, & 7. Fratribus Machabæis, quorum martyria deſcribuntur L. 2. Machab. c. 6. & 7.* (e). Atqoe caſus ipſiſſimus eſt, in quo Saviouus conſtitutus fuiſſe ſuppooitur.

(d) Eſtius in 1. ad Corint. c. 8.
(e) Apud Merbes. tom. 1. p. 2. q. 158. pag. 593.

Ut nobis videtur, præcipuas, quæ pertineot tùm ad activum, tùm ad paſſivom ſcandalum, difficultates fuiſſe ſufficienter explanatas atque dilucidatas; dicendi de iſtâ materiâ finem faciemus: qoonia m, quæ eâ de re propooi poſſent, nuvæ aliæ difficultates facilè poſſunt expediri atque diſſolvi principiis, quæ ſtatoimos, & iiſdem auctoritatum teſtimoniis, quæ paſſim in præcedeotibus undecim deciſionibus referootur.

SCRUPULUS.

SCRUPULUS, eſt hæſitatio, & quidam angor, quo ſcinditur animus, & tota anima jactatur abſque legitimo ullo fundamento. *Scrupulus, eſt anxietas, futili ratione nixa*, inquit Polmanus (f).

(f) Polm. part. 1. a. n. 578.

Ad efficiendum ſcrupulum, ita docente prædicto Theologo, tria potiſſimùm concurrunt.

Primum quidem: defectus fundamenti rationabilis, quod ab eo non poteſt diſtingui, quod legitimum eſt.

Secundum verò: metus, quo quis ſine causâ torquetur, ne incidat in aliquod peccatum, aut aliquâ ratione deſit officio ſuo.

Tertium denique, quod præcedentis quoddam conſectarium eſt, agitatio, perturbatio atque ſtimulus conſcientiæ.

Scrupulus actum ipſum, circa quem verſatur, poteſt vel præcedere, vel ſubſequi, vel eidem etiam addere ſeſe comitem. Eſt ipſius animæ morbus quidam omninò importunus ac maximè deplorandus, cuique fugiendo nimium diligentiæ poteſt nunquàm opponi; quemadmodùm ipſi ſumus edocti longo rerum uſu, cui anni quinquaginta ſex & ampliùs vindicantur.

Speramus, futurum ut, quæ paſſim occurrunt in ſequentibus deciſionibus, regulæ atque principia ab intelligentiſſimis conſcientiarium Moderatoribus probentur. Quamobrem operæ pretium eſſe non ducimus, de iſto argumento fuſiùs hîc loci diſſerere.

CASUS PRIMUS.

BASILINA mulier pietatis ac Religionis plurimæ animum experitor à tribus menſibos, agitari perturbariqoe infinitis propemodùm, iiſque variis malis cogitationibus, potiſſimùm verò contra Religionem & fidem, modò probroſis in res ſacras maledictis, quibus per moram temporis etiam notabilem mens ipſius afficitur, modò dubitationibus importunis, quæ ei metum incutiunt, ne mortale quid admiſerit in iis, in quibus ne qoidem ſæpè ſæpiùs venialis culpa deprehenditur; indeque plurimùm detinetur de facultate, qoam ei fecit ſnos Confeſſarius, ad ſacram Communionem per ſingulas hebdomadas bis accedendi, ſibi vindicandâ, quin etiam impeditus aliquandò, jubente oecquicquam prædicto Confeſſario, oe Chriſti corpus ſumat certis qoibuſdam diebus. Quâ de re quæritur, 1. utrùm aliquid in eo culpæ contrahat, præſertim, qoandò cogitationibus illis horreadis mens ipſius tota diſcioditur. 2. Utrùm ſapienter agat abſtinendo à ſacrâ Commonione, ex illâ nimirùm intimâ perſuaſione, quòd peccaret, ſi non antè confeſſa ad eandem accederet. 3. Tandem, utrom poſſit, licèt præſcriptam à Cooſeſſario ſuo ſibi negare ſacram Communionem?

RATIONES.

Antequàm iostitutis hîc loci tribus quæſtionibus fiat ſatis, quædam præmittenda ſunt principia, quibus

quibus ſimul etiam poterunt facili negotio diſſolvi quæcumque difficultates, quæ proponi poſſunt circa materiam ſcrupuli, de quâ potiſſimùm expedit, omnes Confeſſarios erudiri, præcipuè verò eos, quibus regimen Monialium, & aliarum ejuſdem ſexûs perſonarum concreditur.

Dicimus ergo: 1. Tenendum eſſe, quid ſint opinio, dubitatio, & ſcrupulus, & quidnam inter iſta tria diſcriminis intercedat?

Opinio, quædam eſt cognitio, quâ quidem mens imbuta judicat, rem aliquam eſſe licitam, vel non licitam; adeoque vel admitti poſſe, vel debere prætermitti, cui tamen cognitioni formido quædam comes adjungitur, ne, quod in contrarium judicaretur; verum ſit: *Opinio autem*,

(a) S. Anton. 2. part. tit. 3. c. 10. §. 9.

inquit S. Antoninus (a), *eſt acceptio unius partis cum formidine alterius; ita tamen quòd ad illam, quam formidat, non habetur ratio expreſſa: formidatur tamen propter debilitatem rationis alterius partis.*

Opinionum variæ ſpecies recenſentur; verùm non eſt, cur de iiſdem hìc loci ſermonis aliquid injiciamus, ſiquidem ſtilo ſtatis fuſiori materiam iſtam alibi excutiamus (b).

(b) V. *Opinio.*

(c) Navarrus Man. c.27. n. 279.

Dubitatio, ait Navarrus (c), *eſt cognitio duarum rerum contrariarum, neutram earum judicando veram.* Quod idem etiam docet S. Antoninus (d). Hoc eſt, abſque eo quod aliquid videatur cauſæ ſubeſſe, cur in partem negantem potiùs, quam in affirmantem inclinetur, adeo ut incertus ac quodammodò ſuſpenſus inter utramque partem animus teneatus.

(d) S. Anton. loco citato.

Scrupulus acceptus in eo ſenſu, quem intelligunt Theologi, qui de rebus moralibus agunt, hoc eſt, pro quâdam anxietate conſcientiæ, definitur à S. Antonino (e), Dubitatio, quæ comitem habet quandam formidinem nullo juſto fundamento fultam, & naſcentem ex incertis atque levibus conjecturis. *Scrupulus ex levibus conjecturis, ſeu mediis, & multum debilibus movetur ad unam partium*, & mentem diſcindit, metumque incutit, ne ibi peccatum occurrat, ubi ne peccati quidem umbra deprehenditur, quamobrem ille veri nominis ſcrupuloſus eſt, juxta Bonacinam (f), *qui dubitat ex levibus fundamentis, ſeu inditiis & motivis*, utrùm res aliqua rationem habeat peccati; aut etiam qui ea dubitatione tranſiit in errorem conſcientiæ, ſeſe, cùm reipſa careat peccato, peccati tamen exiſtimando conſcium; ut docet Idem S. Antoninus (g): indeque palam fit, in quo potiſſimùm differant & ſcrupulus & ſimplex dubitatio; atque ſi nuſquàm liceat, rem aliquam agere, de quâ dubitatur cùm fundamento, quòd ſit peccatum; agendum eſſe è contrario contra ſcrupulum, & cum eo quaſi belligerandum, ut tandem penitùs vincatur; quoniam omniſi levibus conjecturis, futilibuſque prorſus cauſis innititur; atque ſic ſeſe debet gerere ſcrupuloſus, ſive ex diligenti proprii judicii inveſtigatione, aut præteritâ ſuâ experientiâ perſpectum atque exploratum habeat, ſuam dubitationem veri nominis ſcrupulum eſſe; ſive, rem ita ſe babere, ab intelligenti rectore doceatur.

(e) Idem ibidem.

(f) Bonacina tom.1 diſput. 2. q.4. punct. 8. n. 1.

(g) S. Anton. loco citato.

2. Scrupuli poſſunt ex tribus variis cauſis procedere. Prima eſt, Ipſemet homo, qui nequidem de incutiendo ſibi ſcrupulo cogitans, ſcrupulo tamen locum præbet ex propriâ corporis ſui temperatione, & ratione agendi: ſecunda quandòque eſt, ipſe Deus: Tertia denique eſt etiam aliquandò, Diabolus. Quâ de re fuſiorem ſubjicere juvat explicationem,

(h) S. Anton. 1. part. tit. 3. c. 10. §. 9. cit.

(i) Gerſon de diverſis tentationibus Diaboli.

Dicimus, reſidere utplurimùm in ipſomet homine cauſam primam ſcrupulorum; enimverò, ut obſervat S. Antoninus (h), & cum eo Gerſon (i) atque plurimi alii Doctores, ſcrupulus ſæpè ſæpiùs concipitur in aliquâ perſonâ ex frigidiâ ipſius atque melancholicâ conſtitutione. Ratio eſt, quia ejuſmodi conſtitutio naturalem ei quamdam propenſionem inducit ad timorem & ad dubitationem ex inordinatâ nimirùm cerebri diſpoſitione, incujus anteriori parte ſedem habet vis imaginandi, à quâ mutuatur Intellectus rerum ſenſibilium ſpecies; qui quidem intellectus ſæpènumerò judicat, rebus iſtis peccati rationem inhærere, quandò eaſdem ab iſtâ facultate recipit ſub obtento falſarum ſpecierum.

Cauſatur autem iſta ſcrupuloſitas, ſive puſillanimitas, inquit S. Antoninus... *quandòque ex complexione ad timorem idoneâ, ut eſt complexio frigida, putà in feminis, vetulis, & melancholicis: timor enim naturaliter ſecundùm Damaſcenum, cor conſtringit, ſicut & frigida conſtringunt, & congelationem faciunt, ad quem motum contractionis imaginatio movetur à timoris diſpoſitione; ita ut concipiat quis aliquod eſſe futurum malum; & per conſequens fugiendum. Quandoque cauſatur puſillanimitas, ſeu ſcrupulus ex ægritudine maniacâ, vel melancholicâ*, ait Idem S. Archiepiſcopus, *quæ eſt infirmitas capitis, per quam læditur imaginatio, & quandoque ratio. Unde Galenus & Avicenna dicunt, quòd mania, eſt infectio anterioris cellulæ capitis cum diminutione imaginationis; melancholia verò, eſt infectio mediæ cellulæ capitis cum diminutione rationis.* Cui S. Antonino eâ in re Navarrus, Rudericus, Bonacina, Reginaldus, & cæteri omnes Autores adhærent. Quibus prætereà addendum eſt cum eodem ſancto, quòd *aliquandò verò procedit puſillanimitas, ſeu ſcrupulus, ex regiminis corporalis negligentiâ, ſcilicet per nimiam abſtinentiam, vigilias, & ejuſmodi*: Quod S. Archiepiſcopus probat ex quodam S. Hieronymi textu. Contingit etiam, eodem ſcrupulorum morbo aliquem laborare:

1. Quandò, cùm ſit ingenio nimis obtuſo, animum ſuum adjungit, ad legendos libros, qui certas in materias attingunt captum ipſius omninò ſuperantes, aut cum horrore perfundentes; quales occurrere poſſunt libri, in quibus, quæ pertinent ad gratiam & prædeſtinationem, ſcribuntur; quâ quidem in materiâ videntur ei plurima quaſi præter modum rigidiora, atque ab ipſâ Doctrinâ tùm Jeſu Chriſti, tùm ipſius Eccleſiæ prorſus aliena.

2. Cùm inconſulto quodam inordinatæ pietatis fervore exæſtuans, ſpirituales exercitationes, & quoſdam pœnitentiæ labores proprio ſuo marte, nemineque conſulto, aggreditur; fingens, alioquin æternâ ſalute ſeſe periclitari.

3. Quandò ratione prorſus humanâ & nimis imperfectiori incumbit in contemplationem rerum ſanctarum, quæ ſub expreſſâ rerum corporearum imagine repræſentantur; quales ſunt effigies infantis Jeſu Chriſti, aut nudi crucifixi, vel imagines B. Virginis, aut ſanctorum: agente nimirùm mentis ipſius debilitate, atque infirmitate imaginationis adeo ut, quemadmodùm advertit Gerſon (k), de cogitatione piâ & ſanctâ, in cogitationem impuram & ipſis rebus ſanctis injurioſam protinùs abripiatur.

(k) Gerſon tract. de diſcretis exercitiis Devotorum ſimplicium.

4. Quandò ſubtili nimis inquiſitione conſcientiam propriam introſpicit, atque rimatur non ſolùm abſque neceſſitate, ſed ſæpè-ſæpiùs ſuo Confeſſario diſſuadente; & quæ jam diligenter confeſſus eſt, peccata memoriâ revolvit: tunc etenim peccatorum ſuorum atrocitate atque multitudine, quibus nullum veniæ relinqui locum, plurimùm ſuadente Diabolo ei videtur, ſic horrore perfunditur, ac quaſi pondere quodam obruitur, ut nedùm cum integrâ firmâque animi confiſione ad divinam miſericordiam confugiat, tantâ deſperatione

potius afficiatur, quòd Deum jam non habeat, niſi tanquàm Judicem inexorabilem ac vindicem.

Procedit aliquando cauſa ſecunda ſcrupulorum ex ipſo Deo, qui quaſdam electas animas amat, humiliores ſimul ac perfectiores efficere ſcrupulorum ope atque plurimarum mentis anxietatum, quatenùs ſunt tentationes, quibus eaſdem vult probare, ab omnique labe detergere eâdem perinde ratione, quâ probatur aurum in fornace ac purificatur. Cujus rei inſigniora ſunt exempla ſanctus Bonaventura licèt magnum Eccleſiæ lumen foret ac percelebris ejuſdem Doctor; S. Dominicus, de quo ſermonem habent, quanquàm non indicato ejus nomine, S. Antoninus & Sylveſter; ſancta Catharina Genuenſis; ſancta Magdalena de Pazzi; S. Ignatius de Loiola, & plurimorum nubes ingens aliorum Sanctorum.

Si ejuſmodi fuerint animæ, quæ remiſerint pietatis ardorem, intendit eâ ratione eaſdem ad fervorem exacuere, iiſque, quâ plurimùm diligendus eſt, inſpirare ſanctæ dilectionis amorem. Sic cenſet ſancta Thereſia in Epiſtolâ ad Laurentium de Cepede ſuum fratrem (a); ſic etiam Jacobus Alvarez de Paz Hiſpanus è Societate Jeſu (b); & Author Libri, cui titulus eſt, *Chriſtianus interior* (c). Quorum proprios textus legere eſt citatos à. R. P. Gilotte Religioſo Pœnitente de Tertiano Ordine S. Franciſci in ipſius Libro, qui inſcribitur: *Moderator conſcientiarum ſcrupuloſarum* (d).

(a) S. Thereſ. Epiſt. 31. edition. Bruxellenſ. an. 1661.
(b) Alvarez de victoriâ tentationum. part. 3. c. 12.
(c) Chriſtianus interior tract. de vitâ purgativâ, principio 4. §. 18.
(d) Moderator ſcrupuloſarum conſcientiarum. pag. 7. & 8. tertiæ edit. anni 1709.

Tertia denique cauſa ſcrupulorum ſæpè ſæpiùs eſt Diabolus, qui nihil non tentat, & quaquâ ratione agit, ut timidiores animas inducat, ad peccandum, aut conſcientiæ quiete ſaltem defraudet, & quod bonum operantur, ipſe aliquâ labe imperfectionis inficiat; aut iiſdem denique deſperationem ſalutis afferat: Atque in eo feliciter aliquando procedit, movendo jactandoque melancholicos humores, ac ſpecies imaginationis; & imbecilli intellectui ſpeciem rebus inductam omninò contrariam offerendo: Unde timidiori animæ metus incutitur ex horribili nimium illâ cogitatione, quam ei injecit imaginatio propria, & videtur, ei ex eâdem grande nimis acceſſiſſe peccatum; quoniam non novit ex æquo metiri plurimam illam diſtantiam, quâ dirimuntur & conſenſus & ſimplex cogitatio; atque ea ignorantiâ utrumque habet promiſcuum, animum inducendo, eo ipſo, quo ei cogitationis aliquid perverſæ vis imaginandi ad vivum expreſſit, eidem conſenſum ex culpâ ſuâ superveniſſe quanquàm reipſa toto pectore, omnique ope atque operâ eam abhorruerit: *Cauſatur & aliquando ſcrupulus ex tentatione Diabolicâ*; ait iterum S. Antoninus (e), *poteſt enim Diabolus, Deo permittente, movere melancholicos humores in homine, per quos imaginatio vel errare poteſt, aut turbari ad timorem inordinatum. Undè & Avicenna dicit, quod quibuſdam Medicis viſum eſt, quòd melancholia contingat à Dæmonio.*

(e) S. Anton. cit. §. 9.

Ex dictis colligitur evidenter, ad officium prudentis & ſapientis animarum Moderatoris illud potiſſimùm pertinere, ut totus incumbat, in inquirendam veram cauſam ſcrupulorum, quibus ſuus pœnitens torquetur; Atque eâ de re neceſſe eſt 1. ab eo maximè totum animum adjici, ad deprehendendum, quinam ſit ipſius corporis habitus, quod ingenium, quæ naturales animi propenſiones? 2. Quam agendi rationem præteritis temporibus duxerit: utrum moderatus atque temperans fuerit in omnibus vitæ ſuæ partibus; an moribus perditis ac depravatis? Quando namque compertum ei ſit, eum ejuſmodi eſſe, quòd naturâ ſit timidus & melancholicus, aut rudem gerat atquè ſine lumine animum, vel ſaltem hebetatum parumper atque obtuſum aliquatenùs ingenium: conjicere poteſt ex ipſius habitudine, vel ante actâ vitâ omnino procedere, quibus torquetur, ſcrupulos. Si verò vir ſit, qui vitam antea ex virtutis præſcripto egerit verique nominis Chriſtianam, nec ex propriâ ſuâ conſtitutione ſit melancholicus, nec atrâ bili percitus; aliunde verò vena ei ſit ingenii benigna; jam locus datur exiſtimandi, ſcrupulos, quibus diſcinditur, quaſdam eſſe tentationes, quibus eo fine Deus utitur, ut eum ad ſanctitatis apicem uſque magis ac magis perducat; aut quas permittit, ut condigniori pœnâ peccatorum, quibus præteritam vitam contaminavit, expiandorum ei præbeat occaſionem; ſi flagitioſè vixerit.

Tandem illud nobis perſuaſiſſimum eſt, ſæpenumerò contingere, ſcrupulis, quibus fideles jactantur, quâlibet ex cauſâ procedant, Diabolicæ tentationis aliquid immiſceri; quoniam perpetuus ille noſtræ ſalutis adverſarius non nihil ſemper molitur in perniciem noſtram, omneſque nervos ætatis induſtriæque intendit, ut animi noſtri ſenſus ſaltem excutiat, animorumque turbet pacem, quæ Sancti Spiritûs donum eſt quàm pretioſiſſimum pluſimumque conducens ad ſalutem fidelium juvandam.

En quæ nobis viſa ſunt ad propoſitum noſtrum pertinere circa propoſitam materiam ſcrupulorum, ut aliquatenus innoteſcerent eorum tum natura, tum cauſæ atque effectus; indeque prudens Confeſſarius hauriret congruentiora remedia, quibus iiſdem ſuccurrere, tutiùs ſimul atque faciliùs expediret.

Quibus quidem ſic præmiſſis, jam reſponſiones aggredimur, quibus inſtitutis in ſpecie propoſitâ quæſtionibus faciendum ſatis eſt, dicendo nimirùm, 1. Baſilinæ nihil prorſus accedere peccati ex horrendis illis cogitationibus, quibus invita mens illius agitatur; modò eaſdem deteſtetur, ut deteſtari reipſa ſupponitur: Siquidem conſenſus, ſine quo non poteſt ſenſus nocere, pendeat ab arbitrio voluntatis, non ab imaginationis impetu, quæ cœca quædam eſt facultas nullo libertatis arbitrio flecti poſſibilis. 2. Eam non agere prudenter, privatâ ſuâ authoritate, proprioque ſuo motu à Communione ſacrâ ſeſe abſtinendo; ſed, quibus jactatur, angores animi ab eâ ſuo Confeſſario eſſe ingenuè proponendos, atque in eâ re ſicut & in aliis præſtandam eſſe omnimodam obedientiam: Verùm nihilominùs, ſi tempore, quo conſulendi ſui Rectoris ei copia deeſt, verè perſuaſum haberet, futurum ut, ad ſacram ſynaxim accedendo, mortaliter peccaret; perperàm prorſus eam acturam eſſe, ſi nihil iſtâ animi diſpoſitione retardata, ſacram Corporis Chriſti non dubitaret accipere Communionem; ſiquidem ageret contra propriam ſuam conſcientiam; adeoque in eo caſu ei incumberet, eo uſque Communionem prætermittere, quoad vel à ſuo Confeſſario, vel ab alio quovis intelligentiſſimo viro ſumpſiſſet eâ de re conſilium. Quod quidem evidenter probatur: 1. Authoritate S. Thomæ (f), qui docet, licèt nihil peccetur adversùs Legem, quando peragitur aliqua actio, poſſe tamen peccatum inde procedere, quòd eadem actio contra conſcientiæ dictamen admittatur. 2. Decretali quâdam Innocentii III. (g) ſcribentis ad quendam Carthuſianorum Priorem, occaſione cujuſdam Religioſi de eodem Ordine, qui in dubio, quo agitabatur, num Epiſcopus, à quo receperat ſacrum Subdiaconatùs Ordinem, Simoniacus eſſet, ut ei renuntiatum fuerat, nec-ne; non audebat nec functiones exercere prædicti Ordinis, nec ad Diaconatum aſcen-

(f) S. Thom. quodlib. 8. q. 6. ad 3.
(g) Innoc. III. in c. *Per tuas*. 35. de ſimon.

dere. Quâ de re laudatus Summus Pontifex ſic declarat: *Reſpondemus, ut in Ordine ſuſcepto ſecurè miniſtret: Sed contra conſcientiam ad ſuperiores Ordines non aſcendat, ne fortè ædificet ad gehennam; ſicut, ex eo quòd conſcientiam nimis habuerit ſcrupuloſum, in difficultatem hujuſmodi ſit collapſus; quam utique non evadet niſi deponat errorem.* 3. Eam non poſſe abſtinere ſe à ſumendo Corpore Chriſti, cùm jubet ipſius Rector, quin in peccatum impingat inobedientiæ, & ſeſe prodat nimiæ ſui fiduciæ conſciam, agendo nimirùm ex propriâ ſuâ ſententiâ, & animo pertinaci potiorem habendo proprium ſuum ſenſum, ipſo ſui Superioris judicio. Quod tamen aſſerere non intendimus, niſi quatenus ſupponimus, eam non incidiſſe in novum aliud peccatum, ex quo juſſum illud accepit à ſuo Confeſſario.

CASUS II.

Synesius pietate quidem vir inſignis, ſed ultra modum ſcrupuloſus, timet, ne peccatum quoddam, quod arbitratur eſſe mortale, in Sacramentali Confeſſione, quam habuit ab annis ferè duobus, prætermiſerit. Numquid contendi poteſt, eidem obligationem induci, ejuſdem declarandi; cùm accedat ad Sacramentum Pœnitentiæ; adeo ut ſi illud non aperuerit, novum aliud peccatum committat, & nullam efficiat ſuam Confeſſionem?

Respons.

Quò penitiùs expediantur, quæ eâ de re ſeſe ſolent offerre, difficultates; in anteceſſum ponendum eſt, 1. juxta Sylveſtrum de Prierio (*a*), ſcrupulum non inniti niſi levibus admodum conjecturis, quibus mens inclinatur ac movetur, ad fidem alicui rei adhibendam, aut de eâdem dubitandum. *Scrupulus*.... inquit laudatus Author, poſt Albertum Magnum, quem ipſe citat, *eſt motio ad unam partium contradictionis ex levibus & multùm debilibus conjecturis.* 2. Scrupulum, ut jam obſervatum eſt, procedere aliquando, quin etiam frequentiùs ex conſtitutione quâdam frigidâ atque melancholicâ, cui vis naturalis ineſt ad timorem incutiendum; & quandoque etiam ex Diabolicâ tantummodò perverſitate. *Cauſatur* (ſcrupuloſitas) *primò ex complexione ad timorem idoneâ, ut frigidâ & melancholicâ. Item ex Diabolicâ tentatione.* Quæ verba ſunt laudati ſuperiùs Authoris, à quo recenſentur ejuſdem animi morbi quatuor aliæ cauſæ naturales quidem, ſed tamen minùs ordinariæ.

(*a*) Sylveſt. v. *Scrupulus.* &c. init.

Quibus poſitis, reſpondemus, ſi Syneſius, quâ par eſt, requiſitâ cum diligentiâ ſtuduerit deponendæ, de quâ quæſtio eſt, Confeſſioni, ut ex ipſius pietate conjiciendi locus affertur; eum exiſtimare debere, de peccato, cujus occaſione tantis animi angoribus conficitur, à ſe non fuiſſe prætermiſſum in Sacramentali Confeſſione ſermonem; adeoque ſibi non incumbere, illud idem iterum declarare in primâ Confeſſione, quam habiturus eſt. Ita cenſet Cardinalis Cajetanus (*b*), qui ait: *Medicina autem particularis contra præteritorum peccatorum reconfeſſionem, eſt habere credulitatem propriam, quòd de illo peccato confeſſus ſit pro certitudine, ita quòd non ampliùs confiteatur. & in hoc acquieſcant conſilio meo omnes ſcrupuloſi timorem Dei habentes, qui Confeſſionem ſuam diligenter perfecerunt.*

(*b*) Cajetan. in ſum. v. eod. n. 3.

Neque eſt, unde quis opponat, futurum ut Syneſius contra propriam conſcientiam ageret, conſilium ſequendo, cujus author eſt eruditus Cardinalis, quem appellavimus: Quod etenim in moralibus dicitur *conſcientia*, eſt, *quando judicium de agendo, aut non agendo firmatum eſt in unam partem potiùs quàm in alteram oppoſitam*, ut loquitur quidam Author nominis omnino neque prorſus inſignioris (*c*). At verò *ſcrupulus non eſt judicium, ſed potiùs apparentia & argumentum contra judicium*, quemadmodùm habet Navarrus (*d*). Adeo ut nihil cauſæ ſit, cur dicatur, aliquem ſcrupuloſum, qualis Syneſius ſupponitur, agere contra propriæ conſcientiæ dictamen in præſenti ſpecie, quam expedimus; ſed ſolummodò, eum agere contra, nihilque obſtante mentis perturbatione & animi anxietate, quam propter ſcrupulum ſuum experitur, aut ex infirmitate ſuæ timidioris imaginationis, aut fortè etiam ex perverſitate ac tentatione Diabolicâ. Hoc eſt, propriè loquendo, non agit, niſi contra ſcrupulum, qui animum ipſius jactat ac quodammodò ſcindit; atque eo uſque ſe effert, ut ei quoque tranquillitatem ac pacem animæ eripere poſſit, cujus bono gaudere tantoperè juvat unumquemque Chriſtianum. Cui quidem, ut occurrat tanto malo, hoc uno remedio ſuccurritur, nimirùm ut judicio conſilioque ſapientiorum atque intelligentiorum aſſentiatur: Quæ quidem aſſenſio verè locum ſupplet ipſius conſcientiæ, quin imo ipſiſſima eſt ejus conſcientia, juxta quam eum agere, potiſſimùm expedit; atque ita ſeſe gerendo, finget modum ſuum agendi ad conſilium celeberrimi Gerſonis, quod à S. Antonino refertur verbis ſequentibus (*e*); *Conſilium ſalubre eſt frequenter agere contra ſcrupulos leves & tepidos, vitando eos ad aliorum judicium, quatenùs ex conſuetudine fiat homo robuſtus, ſolidus & tranquillus.*

(*c*) Valerius Reginal. praxi fori pœnit. l. 13. c. 15. n. 107.

(*d*) Navarr. in can. Si quis autem. de pœnit. diſt. 7. n. 17. Et poſt eum Reginald. cit.

(*e*) Gerſon. tract. de reg. moralibus. Apud S. Anton. 1. part. tit. 3. c. 10. §. 10.

CASUS III.

Haimonius ſpectatæ virtutis & ſingularis exempli Sacerdos, cùm audierit, ſuum Epiſcopum animo adjeciſſe, eum ampliori numeroſiorique cuidam Monialium cœnobio præponere Confeſſarium, inter quas eum non fugit, plurimas extare, quæ graviſſimos importunioreſque ſcrupulos jampridem patiuntur; priuſquàm provinciam ſibi demandatam ſuſcipiat, cui quidem exequendæ, timet, ne minùs idoneus ſit; petit 1. quæ potiſſimùm animi dotes, quænam-ve facultates deceant Confeſſarium ejuſmodi perſonis præficiendum? 2. Quænam iiſdem debeat remedia præſcribere?

Respons.

Ut eorum conditio, qui ſcrupulis agitantur; eſt admodùm miſeranda, tum propter urentes animi angores, quibus conficiuntur, tum propter interiorem conſcientiæ ſuæ perturbationem, quam ferè continuam experiuntur; iiſdem procul dubio opus eſt eo rectore, qui ſit perſpicaciſſimus, & conſummatâ rerum intelligentiâ ornatiſſimus. Jamverò nobis videtur, primam iſtam dotem in Confeſſario prædictis perſonis præficiendo requirendam eſſe, nimirùm ut quaſi paternis teneræ charitatis viſceribus eoſdem complectatur, adeo ut cum iis agat ſemper plurimâ cum benignitate, tum patientis animi tolerantiâ: nec ei aliquid unquàm excidat, quod tui faſtidium ſapiat, aut plurimæ, quæ ei ab iiſdem infertur, importunitatis ſatietatem: *Non autem debent ſcrupuloſi durè corripi*, ait S. Antonius (*f*), *ſed animari, ad deponendum puſillanimitatem & ſcrupulum.* Eum oportet præterea prudentiorem eſſe ac intelligentiorem, ſummâque cum diligentiâ totum in eorum ſcientiam incumbere, quæ pertinent ad materiam

(*f*) S. Anton. 1. part. tit. 3. c. 10. §. 10.

teriam ſcrupulorum; atque potiſſimùm intendere, ut ſibi perſpecta fiat & penitiùs explorata vera cauſa, quæ iiſdem originem & locum affert; quò poſſit deinde convenientiora adhibere principia, quibus eoſdem regi plurimùm expedit.

Quod pertinet ad remedia, quibus ejuſmodi perſonis debet ſuccurrere: hoc primum omnium, cæteriſque prorſus omni comparatione excellentius eſt, ut ſuadeat ſuis Pœnitentibus neceſſitatem ſummam omnimodæ ac cœcæ cujuſdam obedientiæ, quantùm ad ea omnia, quæ Divinæ legi nec apertè nec certò certiùs adverſantur; ſiquidem, ut jam in aliâ deciſione monuimus, vix poſſit unquàm ſcrupuloſus ſuum animi morbum exuere, qui conſiliis Rectoris ſui non ſtat, ſibique vel etiam ſumit ut ſeſe ejuſdem velit judicem conſtituere: quâ de causâ Roſſellus ait ſcrupuloſum alloquens: *Obedi duntaxat, & mundaberis ab hâc leprâ; & ſicut à ſuâ mandatus eſt Naaman, obediens Eliſæo.* Et verò; addit Autor memoratus pietate omnino inſignis.) *Profectò omnium tentationum & paſſionum graviſſima animæ ægritudo, eſt conſcientia ſcrupuloſa, quæ nec admonitionibus ſpiritualis Medici acquieſcit, nec facilè medicinale conſilium admittit* (a).

(a) Roſellus tractu. ſe prax. deponendi conſcientiam in dubiis & ſcrupulis, &c. Præfat. ad lectorem ſcrupuloſum.

Secundum verò remedium in eo poſitum eſt, quòd conſcientiarum ſcrupuloſarum rector pro virili parte agat, ut ſcrupuloſis perſuaſionem tandem afferat, eos eſſe veri ac proprii nominis ſcrupuloſos; ubi namque eò uſque perventum fuerit, quòd convincantur, iſtas animi anxietates, quibus plurimùm uruntur, non eſſe, niſi meros ſcrupulos; ſic efficientur, ut propoſita ſibi remedia faciliùs admittant, & adhibeant multò lubentiùs: Eadem perinde ratione, quâ quis infirmus, qui certò certiùs novit, ſibi periculum mortis imminere, ſeſe dociliorem præbet in adhibendis ſibi remediis, quæ ab ipſius Medico ei præſcribuntur; cùm è contrariò ſi ſibi fingerent iſti Pœnitentes, pro ſeſe pugnare rationem, nec ſuis ſcrupulis deeſſe legitimum fundamentum; conſilia, quibus à ſuo Confeſſario juvarentur; in eo caſu parvi-penderent; ſuæque inſaniæ perſtacti retinerent perſeverantiam: Portò ſcrupuloſus quilibet, in eam ſeſe perſuaſionem adduci, ſinere debet, nimirùm laborare ſeſe morbo ſcrupulorum: 1. Si eâ de re à proprio ſuo Confeſſario, quem verum habet ſummâ rerum intelligentiâ præditum, certior efficiatur. 2. Si animum ſentiat impiatum, turpium, ridicularumque cogitationum plurimâ farragine perturbari, ex quibus vereatur, ne peccatum aliquod ſibi contigerit, licèt eaſdem abhorreat & penitùs deteſtetur. 3. Si dubium ei facilè ſuboriatur, ne peccaverit in rebus omnino leviſſimis, in quibus, nec vel etiam à viris pietate commendatiſſimis nequidem minima ſpecies culpæ deprehenditur. 4. Si, poſtquàm ab aliquo intelligentiori ſumpſit conſilium, nihilominùs, quas experiebatur anteà, diſcindi pergat iiſdem mentis anxietatibus, ac, licèt conſilium ſibi datum ſequatur, eodem ſemper agitetur metu, ne fortè in eo etiam peccatum aliquod committat. 5. Si quædam imperfecta tantummodò, aut leviores aliquas culpas veniales pro conſueto ſuo more confiteatur tanquàm horrenda peccatorum monſtra, quanquàm rem ita ſeſe non habere, fuerit à ſuo Rectore multoties admonitus. 6. Si quod ſibi dubium fingit, nihil difficultatis præ ſe ferre ſapientibus videatur. 7. Si, cùm piè viveret atque contenderet, ad ſummam cumulatamque virtutem aſcendere; quæ horret hodiernis diebus, ut totidem peccata; tunc temporis haberet, ut prorſus indifferentiora. En quibus potiſſimùm indiciis quis ſeſe poteſt reddere certiorem, utrùm ſit verè ſcrupuloſus. Atque prædictas obſervationes exſcripſit de Tractatu Alvarezii de Paz (b) Reverendus Pater Columbanus Gilotte Religioſus Pœnitens de Tertiano Ordine S. Franciſci (c). Tradit eaſdem etiam eâ de re regulas Roſſellus Carthuſianus, quibus quinque alias ſubjungit in ſuo, quem ſcripſit de iſtâ materiâ, tractatu (d). Addit Alvareſius de Paz, ſi prædictus ille ſcrupuloſus ex aliquibus prædictis indiciis compertum habeat, ſeſe veri nominis eſſe ſcrupuloſum; oportere, ut imitetur Medicos, qui, quanquàm longo rerum uſu edoceantur, & quantæcumque præſtent artis, quam exercent, intelligentiâ; cùm tamen urgentur aliquo graviſſimo morbo, cæterorum Medicorum conſiliis & regimini ſeſe totos permittunt; hoc eſt, debeat ad ſuum Medicum ſpiritualem confugere, & quæ judicat expeditiora, atque, ad removendos ſcrupulos ipſius, aptiora, ex ejuſdem præſcripto remedia recipere, ſibique ſcrupuloſè nimis adhibere.

(b) Jacob Alvarez de Paz, de victoriâ tentationum. l. 1. part. 3.
(c) R. P. Columban Gilotte, moderator conſcientiarum ſcrupuloſarum c. 3.
(d) Roſellus praxis deponendi conſcientiam in dubiis & ſcrupulis. c. 2. pag. 51.

Præbet Tertium remedium adversùs ſcrupulos, plurima Divinæ miſericordiæ fiducia; neque enim ut plurimùm excruciat conſcientia ſcrupuloſa, niſi quia Deus animo fingitur quaſi Judex acerrimus vindex ſcelerum, qui non novit ignoſcere; cùm ſit è contrariò ſemper habendus tanquàm pater, cui ſoli ineſt bonitatis atque miſericordiæ, quique ſic animo comparatus eſt, ut confugientibus ad ſe, & quos peccatorum ſuorum ſincerè pœnitet, faciat ultrò gratiam.

Quartum remedium eſt, ne nimis frangatur animus ex iterato lapſu in peccata, quæ levintra ſunt ac tantummodò venialia; ſiquidem facili negotio poſſit quis iiſdem ſeſe levare, eliciendo actum amoris, fidei, ſpei, aut cujuſlibet alterius virtutis; aliunde verò ejuſmodi peccata non habeant ex ingenitâ ſuâ naturâ, ut ei gratiam eripiant, qui in eadem incidit; quemadmodùm definitum eſt ab Eccleſiâ in ſuo Tridentino Concilio congregatâ.

Quintum remedium eſt, ut ſcrupuli nihil pendantur & contemnantur, præſertimque cogitationes malæ, quandò mentem ſubeunt eamque perturbare incipiunt; atque ſummâ cum diligentiâ procul ab animo arceatur, quidquid iiſdem poteſt locum afferre. Cujus quidem adhibendi remedii autor eſt Gerſonius (e), qui ſic docet: *Frequenter autem hæ impiæ cogitationes meliùs vincuntur, ſi eas nihil pendimus aut curamus; ſed in aliis rebus occupamus animum, quàm ſi eas nitamur vi propellere. Intendant ſcrupuloſi, quòd talia non curent, neque multum cum his litigent; ſed potiùs irrideant dicentes cum illo Patre, in vitis Patrum:* IMMUNDITIA TUA SUPER TE DÆMON: DOMINUS MIHI ADJUTOR: NON TE TIMEBO. Quam Gerſonii ſententiam laudat comprobatque S. Antoninus (f), iſthæc alia verba ejuſdem autoris referendo: *Mille ſurgunt apud aliquos ſcrupuli, more canum ablatrantes, & lacerare minantes ipſos, qui volunt ire per viam Dei, quos convincere & compeſcere meliùs quàm per contemptum nequimus.*

(e) Gerſon. tract. de diverſis tentationib. Diaboli.
(f) S. Anton. cit. §. 10.

Sextum in eo poſitum eſt, ut quæcumque devitetur cum ſcrupuloſis familiaritas; quia, ut S. Antoninus obſervat; *Unus ſcrupuloſus facit alium ſcrupuloſum* (g).

(g) Id. 1. part. tit. 3. c. 10. §. 9.

Septimum eſt, ut ad ſacram Communionem ſæpiùs accedatur, quanquam anteà non habita fuerit confeſſio peccatorum; modò nihil in eo attentetur inconſulto Confeſſario; quânam enimverò tutiori ratione pervenitur ad pacem, quàm ipſummet pacis autorem, & Deum totiùs conſolationis in ſacrâ Communione recipiendo?

Octa-

Octavum remedium eſt, lectio Scripturarum Sacrarum aſſidua: *Debet quis aſſiduus eſſe in lectione Scripturarum*, inquit S. Antoninus (*a*), de
(a) S. Anton. loco cit. §. 10. ſcrupuloſis habens ſermonem: *Unde Hieronymus ad Nepotianum*: SCRIPTURAS SÆPIUS LEGE; IMÒ DE MANU TUA NUNQUAM SACRA LECTIO DEPONATUR. Cui quidem remedio vult S. Archiepiſcopus, tanquàm omnino neceſſariam ſubjungi frequentem orationem: *Orationis devotæ continuatio... præcipuè oratio valet, ad tollendum ſcrupulos, prout procedunt à tentatione Diaboli.* Quod evincit ſex textibus tum Veteris, tum Novi Teſtamenti.

Proponuntur etiam à Roſſello octo alia reme-
(b) Roſſell. cit. tract. c. 13. per totum. dia contra ſcrupulos (*b*); At, quæ modò ſuaſimus, videntur nobis ejuſmodi eſſe, quæ planè ſufficiant cuilibet viro ſapienti, quantùmcumque ſcrupulis diſcindatur; ut ex ejus generis morbo convaleſcat.

CASUS IV.

ACARIUS religioſiſſimus quidem Sacerdos, ſed quem importuna nimis ſcrupulorum phalanx ſolet undequaque circumvenire; confeſſionem deponens apud Ferdinandum rerum plurimarum, quibus aliquid ineſſe mali ſuſpicabatur, & quas peregerat; non potuit eum certiorem facere, utrùm propriam conſcientiam: priùs quàm ad agendum ſeſe determinaret, obfirmaverit; quoniam modò, ſibi perſuaſionem indicebat illud malum eſſe quod agebat, modò, quæ propriam ſuam mentem ſubierat eâ de re, cogitationi prorſus obnitebatur. Quid agendum Confeſſario potiſſimùm incumbit, quonam verò conſilio juvandus Acarius?

RESPONS.

En ipſiſſimus planè eſt, qui ſolet ut plurimùm ſeſe offerre, caſus contortus omninoque importunus, & difficultas, quam ut Confeſſarii graviſſimam experiuntur, ſic etiam graviori labore conſueverunt expedire. Quod ut exorbeatur utrumque, eo potiſſimùm modo, qui prudentiam & rationem decere maximè nobis videtur, agendum eſt, nimirùm ut, quemadmodùm docet Theologus quidam magni certè nominis, & primi
(c) Dom. Habert. prax. Sacram. Pœnit. tract. 8. c. 7. prorſus Ordinis (*c*) Sorbonicus Doctor, qui pro ſuâ, quâ plurimùm ornatus eſt, modeſtiâ noluit, inſcribi ſuum nomen Operi cuidam, cui titulus eſt, *Praxis Sacramenti Pœnitentiæ*, diſcrimen ingens conſtituatur rationem inter & vim imaginandi; fieri namque poteſt, vim noſtram imaginandi perturbari, graviſſimoque perfundi horrore, dum rationi noſtræ compertum eſt, nihil horroris imminere, nihilque cauſæ timoris; „Si „verbi gratiâ, locus aliquis præceps ope alicu„jus tabulæ transeundus occurrat; inquit inclytus iſte Author; licèt ratio certò certiùs ſuadeat, tabulam iſtam ſatis firmam eſſe, ſufficienterque latam, ut per eam abſque periculo poſſit tranſiri; timorem nihilominùs imaginandi vis objicit, & ejuſmodi formidines infert, ut eidem cedere cogatur ratio, quoniam in eam nullâ poteſtate præſtat, nulloque jure gaudet ſummi imperii„.

Memorat etiam vir maximè Commendandus eorum exemplum, qui, per noctis obſcurum, ſpectrorum phantaſmata reformidant; quanquàm enimverò perſuaſum omnino habeant, pavores, quibus percelluntur, vanos eſſe, ac meras aberrantis animi delirationes, quin etiam eoſdem èpſimet conſiderent ut totidem ſuæ mentis infirmitates, quas ſummoperè gerunt abditas, ne derideantur; eos tamen vix ſuperare poſſunt, imò nec ſuperant ſemper, nec niſi plurimis animi anxietatibus exagitati ſuſtinent; ſi verò tandem eo uſque perveniant, ut, adhibitâ multâ rationis ſuæ contentione, ſoli noctu remaneant; nihilominùs propriæ ſuæ imaginationis impetu correpti ſingulis momentis jactantur ac perturbantur, quaſi reipſa ſeſe ipſis ſpectrum aliquod objiciendum eſſet: Hoc eſt, etiamſi habeant ex propriâ ſuâ ratione, ut ſibi perſuadeant, nihil cauſæ eſſe, cur metuant; ex imaginatione tamen ſuâ id experiuntur, ut, ne momento quidem, agitatione & metu valeant eſſe vacui: Denique verò ratio vincit ipſam eorum imaginationis infirmitatem.

En proſequitur laudatus inſignioris notæ Theologus, genuina hæc eſt imago ſcrupuloſi, qui Deum timet & verè amat; vir enimverò ejuſmodi; ratione ſuâ convincitur, nihil occurrere peccati in faciendo ſeu prætermittendo hoc vel illo opere; atque eo fundamento potiſſimùm innixus illud idem vel facit, vel omittit: Nihilominùs timore percellitur, ne quidpiam peccati ſibi in eâ re excidat, quoniam ipſius imaginatio perturbatur ac quodam horrore gehennæ perfunditur, cujus imaginem ad vivum expreſſam ipſius conſtitutio ex inſitâ naturâ in timorem propenſior quaſi ſub oculos ejus indeſinenter ſubjicit; adeo ut, nihil obſtante intimâ animi ſui perſuaſione, nihil etiam juvante, quam mutuatur ex propriâ ſuâ conſcientiâ, notitiâ ſecuritatis omnino certâ atque exploratâ, futili quodam timore, cui nulla juſta cauſa ſuccurrit, detineatur, indeque interiori illâ pace, quâcum agere deberet, penitùs defraudetur. Igitur ex adumbratâ illâ formâ, quæ ſimilitudinem omnino refert ſcrupuloſi, Ferdinandus debet ſuum pœnitentem ſcrupuloſum agnoſcere, & ſubodorari, quos exponit, animi anxietates & timores non procedere ex defectu Divini amoris, ſed ex infirmitate ipſius imaginationis, atque ex conſtitutione, quæ in timorem naturâ ſuâ propenſior eſt; præſertim verò cùm deprehendit, prædictum Sacerdotem iiſdem ſcrupulis & mentis angoribus excruciari, quantùm ad alias res diverſas; Quâ de re certiorem eum efficere; debet pro virili parte eniti, ut inde ſcrupulis, quibus diſcinditur, afferat levamen, & conſcientiæ poſſit reſtituere tranquillitatem; atque præſertim caveat oportet, ne quidquam ejus dubitationibus obſecundet aut aſſentiatur, quin imo juvat, eum maximè agere, ut in ipſius utilitatem vertat, quidquid determinaverit, & idoneum reperiatur, ad evellendum ei conceptum animo timorem; quippe, ſi ſeſe gereret alioquin in ejuſmodi rerum conditione, ſcrupulis Acarii pertinaciam adderet, eoſque redderet prorſus immedicabiles.

CASUS V.

LAUMERUS Sacerdos omnino ſcrupuloſus in animo habens peccatorum ſuorum generalem deponere confeſſionem, ſemetipſum Officium Breviarii perſolventem ſæpè ſæpiùs interpellat, ut, quæ memoriæ ipſius tunc temporis occurrunt, peccata referat ſcripto in ſuas tabulas; quoniam experientiâ novit, cùm eadem prætermittit in ipſo temporis articulo ſcripto mandare, non poſſe ſe conſque poſteà redire, ut ad memoriam eorum ſeſe iterùm revocet: Numquid in eo reprehendendus eſt, præſertim ſi hoc animo fixum habeat, idem prorſus eſſe, aut eadem negligere ſcribere, aut eadem oblivviſci velle?

RESPONS.

Priuſquàm propoſitæ quæſtioni fiat ſatis, non erit abs re alienum obſervare, iſtam opinionem omnium ferè ſcrupuloſorum propriam eſſe, ut animo ſibi fingant, ſuis ſcrupulis afferri levaminis plurimùm ex ineundâ generali peccatorum ſuorum confeſſione: quanquàm in præcedentibus ſuis confeſſionibus nullum mortale peccatum ſeſe reticuiſſe certiſſimè ſciant, nec ſibi defuiſſe quamcumque diligentiam, ut iiſdem, quâ potuerint, accuratiori ratione omnibus numeris ac partibus abſolutam efferrent perfectionem: Atque in eo

ſtolidè prorſus hallucinantur; quoniam experientiâ comprobatur, ſtatim ut functi ſunt ejuſmodi Confeſſione generali, in tranquillo ac tuto non ſeſe ſiſtere magis eorum conſcientiam, & quam ſcrupulorum ſuorum occaſione experiuntur, animi perturbationem eâ ratione, nedum imminuatur, quin potiùs exaſperari. Quamobrem non debet prudens Confeſſarius eos admittere, ad conficiendam generalem Confeſſionem, niſi certiſſimis argumentis demonſtretur neceſſitas ipſius iiſdem permittendæ.

Quâ præmiſsâ obſervatione, jam accedimus ad ſpeciem propoſitam, & reſpondemus, nullatenùs comprobari nobis poſſe Laumerum, aut quemcumque alium, cui ex officio incumbit, Divinum officium perſolvere; obligari, ad recitationem illius interrumpendam, ut peccata, quæ redeunt ad ipſius memoriam, referat in ſuas tabulas; quin imo nec cenſemus, ita ſeſe poſſe eum gerere abſque peccato; utpotè nunquàm licitum ſit animum ſuum ultro avocare, à recitando Divino officio, cui cum intento animo maximè vacandum eſt, ſub prætextu boni quidpiam perficiendi; cùm bonum illud poteſt eâdem ratione, temporeque opportuniori, poſtmodùm persgi. Unde dictum illud eſt omnino falſiſſimum, ſcilicet, hoc ipſum idem eſſe, negligere in iſtâ rerum circumſtantiâ peccata ſcripto mandare, & eadem oblivisci velle; quanquàm enimverò quandoque contingat, eum non poſſe ſe, ad memoriam peccatorum iterùm poſtea revocare, nec aperire eorumdem aliqua in confeſſione, quæ ipſius memoriæ tunc temporis occurrebant; non minùs tamen iſthæc ei ignoſcentur in Sacramento Pœnitentiæ, quàm alia, quorum confeſſionem habuit explicitam. Quod quidem omnino concordat cum Doctrinâ Concilii Tridentini, quod ſic declarat (*a*): *Reliqua autem peccata, quæ diligenter cogitanti non occurrunt, in univerſum eâdem Confeſſione incluſa eſſe intelliguntur.*

(*a*) Concil. Trid. ſeſſ. 14. c. 5.

In noſtram verò ſententiam eò lubentiùs adducimur, quòd, ſi toleraretur illa libertas, quam ſibi Laumerus ſumit peccatorum ſuorum ſcribendorum, quo tempore vacat officio Divino perſolvendo; inde locus daretur voluntariæ mentis evagationi, quæ tandiu perſeverare ſæpè ſæpiùs poſſet, quamdiù recitando ſuo officio operam impertiret; quoniam in illud certiſſimè Diabolus totus incumberet, ut memoriæ ipſius omnia peccata per vices repræſentant, quò nimirum & ipſius maginationi perturbatio plurima eâ ratione afferretur, & qui neceſſarius eſt, ad benè orandum, intentus animus ei omnino totus abriperetur.

CASUS VI.

Ysambergia mulier virtute ſingulari prædita, quæ conſuevit unoquoque octavo die ad Sacramenta accedere, ſed in eo potiſſimùm vitioſa, quòd conſcientiam gerat omnino ſcrupuloſiſſimam ferè nunquàm confitetur, quin iterùm, ac etiam ad tertiam uſque vicem recurrat ad ſuum Confeſſarium, vel culpam aliquam confeſſura, quæ ei ex lapſu memoriæ exciderat; vel aliquid luminis additura, unde quædam circumſtantiæ peccatorum, de quibus Sacramentalem abſolutionem recepit, multò clariores quàm primâ vice efficiantur, & ipſi Confeſſario manifeſtiores. Quâ de re quæritur, utrùm præfatus Confeſſarius, qui ei interdixit, ne ſecundâ vice ad eum accederet; tùm caritati, tum proprio ſuo officio non deeſſet, ſi eandem inauditam dimitteret iis præſertim diebus, quibus ipſa Sacram Corporis Chriſti Communionem receptura eſt?

Respons.

Siquidem, ut ſupponitur, Yſambergia vitam agat ex virtutis ac pietatis præſcripto; & Confeſſarius agnoverit, eam iterum atque etiam ad vicem uſque tertiam non reverti, niſi ut culpas admodum leviores confiteretur; debet primò quidem & antequàm quidquam aliud ſibi proponat, niſi jam in eo, quod ei incumbit, officio fecerit ſatis: 1. Eam docere differentiam, quæ mortale peccatum inter & veniale intercedit; ne poſſit eâ de re cauſam ignorantiæ prætexere. 2. Eandem admonere, licèt obligatio neceſſariò prorſus inducatur, peccatorum omnium, quæ certò creduntur, aut conjiciuntur eſſe mortalia, ſigillatim in confeſſione enumerandorum; eandem tamen neceſſitatem non incumbere, quantùm ad culpas veniales; quoniam earumdem venia non in Sacramento Pœnitentiæ tantùm obtinetur: Sed præterea condonatur atque indulgetur ex actibus fidei, ſpei, amoris, contritionis, humilitatis, ex oratione, jejunio, eleemoſynâ, & aliis ejuſmodi virtutibus, aut bonis operibus; ut alibi jam obſervavimus. 3. Neceſſarium quoque equidem eſſe, omnes & ſingulas enunciari peccatorum mortalium ſpecies, cùm eorumdem ſpeciem aut immutant, aut notabiliter efficiunt graviorem; ſed neceſſe non eſſe circumſtantias illas exprimi, quæ in iſtum ordinem non recenſentur. 4. Quæ quidem cùm præſtiterit Confeſſarius, pro virili parte debet eniti, ut ipſa tandem animo comprehendat, non enarrando tantummodò ſingula ſua peccata, futurum ut eorumdem veniam conſequatur, ſed potiùs eorumdem ipſam verè pœnitendo, animoque ſincerâ fide deſtinando, in eadem deinceps non incidere. 5. Denique prædictus Confeſſarius ſic agere debet, ut Yſambergiæ perſuadeat, poſtquàm habuit ingenuam atque candidam peccatorum ſuorum confeſſionem, quam præceſſit ſufficiens examen conſcientiæ, & de Tribunali pœnitentiæ pedem extulit; in illud tantummodò incumbere, eam juvare, nimirum ut toto animo, totâque cogitatione ſeſe convertat in ſalutaria conſilia, quibus ei auxilio eſſe conatus eſt; nec quidquam aliud ſibi proponat, quam quâ potiſſimùm ratione poſſit ſanctæ dignæque Communionis ſeſe reddere participem; de cæterò dimiſſis miſericordiæ Salvatoris peccatis quibuſcumque, quæ ex memoriâ ipſius potuiſſent excidere, iiſdemque perpetuâ oblivione obrutis.

Poſtea verò, ſi Yſambergia animo obſtinaverit, velle ſe iterùm redire poſt abſolutam confeſſionem, Confeſſarius ex alterâ parte debet obfirmare ſe, nolle ei ullatenùs aures præbere; ac præſcribere, ut ipſa, cum animo quieto ac obedienti, accedat ad Sacram Communionem. Sic ſeſe gerendo, nedum nobis videatur charitati, proprioque ſuo officio deeſſe; quin potiùs cenſemus, futurum ut in eo ſapienter agat, & animum prædictæ mulieris à ſcrupulorum anxietatibus tutiori faciliorique ratione revocet ad tranquillitatem.

CASUS VII.

Lucia eſt virgo, quæ ſcrupulis adeo diſcinditur, occaſione Confeſſionum, quas habuit; quin etiam Confeſſionis cujuſdam generalis peccatorum omnium ac ſingulorum ante-actæ ſuæ vitæ, quam depoſuit, adhibitis eidem tum majori diligentia, tum exquiſitioribus animi diſpoſitionibus, quas potuit; ut nullo jam quiete, nullaque conſcientiæ tranquillitate gaudeat à ſex menſibus & ultra, nec ulla ſpes ei tranquillitatis affulgeat, niſi poſtquàm novam aliam confeſſionem rurſum expediverit, quæ pacem poſſit animo ipſius afferre, & quæ in præteritas ejus confeſſiones irrepſerunt, vitiis mederi; in quibus, ait ipſa, nec ſufficientem adhibuit diligentiam ſingulis variiſque peccatorum ſuorum circumſtantiis enunciandis, neque aliunde de iiſdem veram experta fuit cordis contritionem. Ipſius Confeſſarius, à quo ſupplex ipſa petit ex tribus menſibus & ultra, ut ei gratiam facultatemque annuat novæ alterius confeſſionis generalis habendæ, nonne debet ex officio

cio charitatis levamen iſtud ei indulgere, ut quibus à tanto tempore jactatur, omnes anxietates, atque animi perturbationes tandem exuat?

RESPONS.

In eo potiſſimùm verſatur nodus propoſitæ difficultatis, ut determinetur, quânam animi prudentiâ debeat Confeſſarius in propoſito caſu ſeſe gerere. Quam ſumus ab annis 55. & ampliùs edocti, longa rerum iſtarum experientia nos in eam partem impellit, ut aſſeramus, Confeſſarium Luciæ non debere ſeſe ullatenus præbere lenem precibus, quibus urgetur de copiâ faciendâ novæ generalis alterius iterandæ confeſſionis; ſiquidem omnino conſtet, nedum eâ ratione ſcrupulis ipſius mederetur, quin potiùs certiſſimè futurum, ut inde exaſperarentur, ac quodammodo perpetuarentur; atque, ſi prædictus Confeſſarius ex indulgentiâ molliori; quam ipſa vult habere, confeſſionem exciperet; ei ò citiùs experiretur importunioribus, quam anteà, precibus eandem ſibi gravem atque moleſtam, ut iterum licentiam extorqueret, novæ generalis alterius confeſſionis rurſum ſuſcipiendæ; adeo ut, etiamſi incredibili patientiâ uteretur, & permitteret, ab ipsâ decies uſque repeti confeſſionem eandem; procul dubio videret, ſeſe nihil profeciſſe, & poſtquàm ſuæ pœnitenti plurimùm operæ ac laboris incuſſiſſet, nihil inde curationis acceſſiſſe ipſius malo, quod è contrariò magis ingraveſceret, atque in pejus augeretur. Cujus quidem rei vidimus ipſi plurima exempla, atque ut cætera ſileamus, unum tantummodò ſubjiciemus nimirùm perſonæ cujuſdam ingenium habentis in numeratu, quæque inter homines ſpectatiſſimæ virtutis & vitæ ſanctiſſimæ famam fuerat conſecuta, quæ tamen eo uſque nunquàm potuerat pervenire, ut ex generalibus Confeſſionibus iterum atque iterum repetitis, animo ſuo pacem afferret, quam fruſtra quærebat ac ſollicitabat ex ejuſmodi confeſſionum iteratione; & quæ tandem ab annis ferè 26. nihil aliud egerat, quàm ſeſe totam dare frequentibus examinibus conſcientiæ, quæ proſequebatur identidem cum animo novæ generalis alterius confeſſionis iterandæ, abſque eo quòd tamen ne ſemel quidem, per totum illud temporis ſpatium, nec ad Sacramentum Pœnitentiæ, nec ad Sacram Communionem acceſſerit, ſub eo prætextu, quòd ſanctis illis diſpoſitionibus, quæ Sacramentum iſtud utrumque plurimùm decent, ſeſe ſentiret omnino vacuam ac planè deſtitutam. Atque iſtâ potiſſimùm ratione, ut jam advertimus, Diabolus ſeducit animas ſub ſpecioſo prætextu Religionis larvatæ, & pietatis, cui nequidem ineſt ipſius pietatis externa ſpecies.

Igitur Confeſſarius Luciæ nihil facultatis debet ei concedere, niſi 1. proſequendi ſuas confeſſiones ordinarias.

2. Debet eidem omnino interdicere, ne ſeſe, ad eaſdem habendas, diſponat, adhibitis longioribus propriæ ſuæ conſcientiæ examinibus: quin etiam prudenter ſeſe geret, ſi tempus eidem præfiniat, per quod debeat in ſeipſam deſcendere & perſcrutari propriam conſcientiam; ac de cætero longioris examinis ipſa pro ſuâ charitate velit ſupplere vices, eam aliquatenùs interrogando de peccatis, in quæ poſſet incidiſſe, ſi ſic expedire videatur, quò perfectior inde & accuratior ipſius confeſſio reddatur, & ipſa habeat, quam ex charitatis animo curam ipſius animæ gerit Confeſſarius, exploratiorem.

3. Ei quoque debet ſeveriùs prohibere, ne peccata ante-actæ ſuæ vitæ ullatenus animo volvat, nec iiſdem ſubtiliùs recognoſcendis animum intendat; ſiquidem iſtâ potiſſimùm ratione vanæ atque infinitæ propemodùm ſpecies animo recurſent, quibus mens inquinatur ac percellitur: atque etiam impeditur, ne ſtudeat præſenti vitæ rationi, ut par eſt, recognoſcendæ, videmque Confeſſario ſuo, quâ ratione requiritur, penitiùs evolvendæ; refert etenim ſcrupuloſa conſcientia ſimilitudinem canalis alicujus ex imâ ſui parte admodum lutulenti, cujus aquæ ſuperficies, quamdiù lutum non movetur, limpida pellucidaque decurrit: ſed cujus aqua; eo ipſo quòd lutum agitatur, putrida fit atque omnino turbulenta: Sic etiam, quando quis ſcrupuloſus eo uſque pervenit, ut animo deliberaverit abſtinere jam ab importunis & anxiis illis inquiſitionibus in propriam ſuam vitam, quæ præceſſit, eo purior ac tranquillior eſt ipſius conſcientia; at è contrariò, quando præteritarum ſuarum ſordium lutum vel paululum quid exagitat, eo magis eadem fœdatur atque perturbatur.

Juvat nihilominùs obſervare; ſi Lucia; aut perſona quævis alia ſcrupuloſa foret in mortalia quædam peccata propenſior, & à completâ ſuâ ultimo loco generali Confeſſione retinuiſſet eorumdem perſeverantiam, videri in eo caſu, futurum ut Confeſſarius poſſet ei permittere, ut novam aliam Confeſſionem repeteret, ad vitium præcedentia abſtergendum: ſi judicaret, eam inde potuiſſe eſſe nullam, quòd ſincerum emendationis propoſitum adjunctum non haberet: At nequidem eam indulgentiam adhibere deberet, niſi poſtquàm in meliùs fuiſſet mutata, atque iiſdem incœpiſſet per dignos ac ſinceros fructus pœnitentiæ ſatisfacere; alioquin omnino nullatenùs.

Sed tandem, ut ipſa radix ſcrupulorum, plurimarumque animi anxietatum, quibus Lucia diſcinditur, aut quivis alius ſcrupuloſus jactari poteſt, reſecetur ac penitùs evellatur; hoc potiſſimùm valet remedium, (ne dixerimus unicum eſt) nimirùm, ut jam monuimus, procul abjecto quocumque proprio ſenſu, ſeſe omnino ac quaſi cæcâ quadam mente arbitrio Confeſſarii totum permittere; ſiquidem certiſſimum ſit, etiamſi iis conſiliis ſuis aperiendis aliquatenùs erraret, nunquàm futurum, ut ipſius pœnitenti coram Deo erroris culpa imputaretur, exceptis iis rerum articulis, in quibus ratio peccati certò certiùs deprehenderetur. Quod quidem principium habet omnino familiare S. Bernardus, qui ſic ait (a): *Quidquid vice Dei præcipit homo, quod non ſit tamen certum diſplicere Deo, haud ſecùs omnino accipiendum eſt, quàm ſi præcipiat Deus. Quid enim interest, utrùm per ſe, an per ſuos Miniſtros, ſive homines, ſive Angelos, hominibus innoteſcat ſuum placitum Deus? Sed homines, inqui facilè falli in Dei voluntate de rebus dubiis præcipiendâ & præcipiendâ fallere poſſunt. Sed enim quid, hoc refert tuâ, qui conſcius non es, præſertim cùm teneas de Scripturis* (b): *Quòd labia Sacerdotis cuſtodiunt ſcientiam, & legem ex ore ejus requirunt, quia Angelus Domini exercituum eſt? Requirunt, dixerim, Legem, non quam vel authentica illa Scriptura tradiderit, vel ratio manifeſta probaverit: De hujuſmodi quippe nec Præceptor expectandus, nec prohibitor auſcultandus eſt; ſed quid ita latere aut obſcurum eſſe cognoſcitur, ut in dubium venire poſſit, utrum-nam Deus ſic, aut aliter fortè velit? Si non de labiis cuſtodientibus ſcientiam; & ex ore Angeli Domini exercituum certum reddatur; à quo denique Divina potiùs conſilia requirentur, quàm ab illo, cui tradita eſt diſpenſatio myſteriorum Dei? Ipſum proinde, quem pro Deo habemus, tanquàm Deum, in his, quæ apertè non ſunt contra Deum, audire debemus.*

(a) S. Bernard. l. de præcepto & diſpenſat. cap. 9.

(b) Malach. 2. 8.

Ut infirmetur probationis argumentum, quod ex prædictis verbis conficitur, proponitur hæc objectio, ſcilicet, infinitos extare propemodùm viros ſcrupuloſos, quibus non poteſt ſemper adeſſe copia adeundi ac conſulendi Confeſſarium, ut ab eo

eo diſcant, num ſcrupuli, quibus agitantur occaſione vitæ ſuæ rationis præteritæ, legitimam habeant cauſam, nec-ne; ſive ſit inquirendum, an confeſſio quam depoſuerint fuerit valida; ſive diſcutiendum, utrùm quaſdam peccatorum ſuorum circumſtantias ſufficienter expreſſerint, atque aperuerint; ſive quid aliud ejuſmodi proponendum; neque etiam, ut ab eo ſciſcitari poſſint, utrum hoc vel illud opus licitum ſit, an interdictum; illiſque nihilominus aliquando adeſſe neceſſitatem urgentem agendi, adeoque ſeſe determinandi, ad agendum cum periculo peccandi: At reſpondendum eſt, 1. diſtinguendos eſſe duplicis generis ſcrupuloſos: Alios quidem, quorum adeo timida eſt conſcientia, ut ne minimum quidem peccatum vellent ex deſtinato committere: Alios verò, qui numero ſunt pauciores, nec conſcientiam gerunt adeo ſtrictam, ſed perverſæ ſuæ voluntatis inordinatis motibus aliquando ſeſe ſinunt abripi, quandoque ex ſimplici fragilitate humanâ, quandoque ex impatientis animi impetu, quo jugum ferre renuunt ſuorum ſcrupulorum, atque ex quâdam quaſi deſperatione.

Quod pertinet ad ſcrupuloſos prioris ordinis; quas animo concipiunt, dubitationes, ut meri ſcrupuli ſunt conſiderandæ; & debet Confeſſarius iis injungere, ut eaſdem omnino deponant, quantùm ad ea, quæ ſpectant ad vitam eorum ante-actam, atque animum inducant, ſiquidem præcedentibus ſuis confeſſionibus omnimodam, quam potuerint, adhibuerint diligentiam, iiſdemque fuerint bonâ fide perfuncti, & ritè diſpoſiti eo modo, quo ſupponimus; ſibi pluſimùm adeſſe cauſæ, cur exiſtiment, è ſuâ memoriâ non excidiſſe peccata, quorum occaſione tantoperè perturbantur; ſiquidem, ſi forent mortalia, ad verum non accedat, ipſis eadem non fuiſſe penitùs explorata, adeoque nec in Sacramentali Confeſſione declarata.

Quod ad alios attinet, eandem cum iis ſervandam eſſe rationem agendi, etiam arbitramur; cùm manifeſtum habetur, eorum dubitationibus deeſſe rationabile fundamentum; At ſi revocarent in ſuam memoriam, cùm actum illum perpetraverunt, occaſione cujus anguntur; ſeſe planè ignoraſſe, an peccati mortalis rationem annexam haberet; aut obligatio induceretur, aperiendi in confeſſione circumſtantiam aliquam, quæ peccati ſpeciem immutabat, aut malitiam ipſius in eâdem ſpecie graviſſimè prorſus augebat; & cum poſteà hoc ipſum reſciviſſent, dubitarent, num ſibi incumberet, de iiſdem habere confeſſionem explicitam; conſtat, ſiquidem ejuſmodi dubitatio legitimam cauſam ſibi vindicet, futurum ut obligarentur, ad eidem dubitationi ſtandum, ac de eâ ſeſe accuſandos in proximâ ſuâ confeſſione; neque tamen idcirco tenerentur, quas habuiſſent, durante ejuſmodi ignorantiâ non culpabili repetere confeſſiones, neque etiam confeſſionem generalem peragere.

Verùm tandem eò ſemper radit ſcopus aſſertionis noſtræ, nimirum quod ſcrupuloſus omnino teneatur, ad obediendum ſuo Confeſſario; Atque illud ipſum eſt, quod Gerſonius docuit (a), cùm ait, non poſſe à ſcrupuloſo ſui rectoris imperium detrectari, quin eo ipſo ſeſe prodat ſuperbiæ, nimiæque ſui fiduciæ conſcium; ex eo quòd proprium ſuum ſenſum judicio ſui Superioris habeat potiorem; & quin ſeſe committat periculo vitam agendi cum plurimâ perpetuâque mentis ac conſcientiæ perturbatione: *Caveas ad extremum, ne, dum quæris ſecuritatem, nec illam adipiſcaris, in gravem ruas dijudicationis, & præſumptionis foveam:* Quæ ipſiſſima ſunt celeberrimi Doctoris, quem appellavimus, verba. Cujus eandem ſententiam Yſambertus etiam ſequitur (b): *Stet ſcrupuloſus conſilio viri docti*, inquit, *nec apud ſe examinet, utrùm benè, an malè conſuluerit; ſed cæcâ veluti obedientiâ ei obtemperet, ſicut etiam debet Confeſſario, in iis, quæ circa ſcrupulos occurrent, credere.* Quod idem etiam omnino commendant Navarrus, S. Antoninus, Sylveſter, uno verbo quotquot ſunt cæteri Doctores. En quod præcipuè valet, remedium, quodque maximè idoneum eſt, ad ſcrupulos radicitùs evellendos. Jure ergo RR. PP. Carmelitæ de cœnobio Carentonenſi, gallicè Charenton, veritatem prædictam aſſeruerunt in unâ quâdam è ſuis Theſibus 6. Maii 1692. conceptam iſtis verbis: *Ad evellendos ſcrupulos, unicum requiritur & ſufficit remedium, ut ſapienti Doctori in omnibus, etiam contra proprium lumen obediant ſcrupuloſi.*

(a) Gerſon. tract. de præparat. ad Miſſam. conſideratione 3.

(b) Yſambert. in primam 2. diſput. ult. art. 2. de tract. act. intern. per ordinem ad conſcientiam ſcrupuloſam.

Navarrus. Rodriguez. S. Anton. Sylveſter, & alii.

CASUS VIII.

Demetrias Monialis, lecto libro quodam in quo fuſiùs deſcribebatur, quonam intento animo perſolvendum eſſet Divinum officium; indè facta eſt adeo ſcrupuloſa, ut ſæpè ſæpiùs eadem verba, verſuſque eoſdem, quin etiam eaſdem horas integras iteratâ recitatione repetat; animum inducens ſibi defuiſſe intentum illum animum, qui requiritur, ad illud idem laudabiliter ac dignè recitandum officium: unde impeditur ut plurimùm, quominùs poſſit fungi aliis officiis, quæ Religionis propria ſunt.

Armandus Sacerdos continuam patitur à ſex menſibus, eâdem de re, mentis anxietatem & conſcientiæ perturbationem; atque ponit in perſolvendo ſuo Breviario quinque vel ſex continui temporis horas, quandoque etiam longius temporis ſpatium; indeſinenter repetens eadem verba, verſus eoſdem, ac frequenter etiam eaſdem horas integras, nihil obſtante, quòd ipſius Confeſſarius pro virili parte egerit, ut eum ab ejuſmodi ſcrupuloſâ & inutili repetitione deduceret: Adeo ut iis animi angoribus adeo violenter excrucietur, ut eos jam non poſſit ſuperare, nec modò ſuis aliis officiis ferè quotidiè deſit, ſed etiam ſæpè numerò noctes agat inſomnioſus?

Quâ potiſſimùm ratione cum ejuſmodi perſonis agendum eſt? Numquid eximendæ ſunt ab obligatione perſolvendi Divini officii?

Respons.

Quæ Moniali, de quâ ſermo habetur in propoſitâ ſpecie, ſuperior præficitur, omnino debet ei prohibere, ne quidquam ſubmiſsâ voce repetat, quandiù cum Choro ſuum officium perſolvit. Si verò eam non poſſit eò adducere, ut in recitando Divino officio Chorum ſequatur; & præpoſitæ iſti Primariæ expedire videatur, ut eidem copiam indulgeat, ejuſdem recitandi privatim; ſeveriùs interdicere debet, ne quidquam omnino repetat; atque ut omnis repetitionis ei locum tutiùs eripiat, oportet, ut eidem comitem adjungat aliam Monialem, cui verbis expreſſis mandet, ac ſtrictiùs omnino commendet, ne patiatur, quidquàm prorſus à Demetriade repeti; præcipiat verò ſcrupuloſæ prædictæ Moniali, ut dicto comitis iſtius alterius Monialis audiens ſit atque omnimodè obediens; palamque faciat, eidem à ſeſe dari cujuſcumque recitationis alterius officii Divini immunitatem. At verò, ſi rationes prædictæ ſpem fallant proſperi ſucceſsûs; & propter violentiam ſcrupulorum, quibus exagitatur, non poſſit, quâ par eſt, animi tranquillitate cæteris Religionis officiis perfungi; aut inde notabiliter immutetur ſive corporis ipſius conſtitutio, ſive mentis illius ſedes; poteſt atque etiam debet ipſa primaria eandem omnino eximere ab obligatione perſolvendi Divini officii; præſertim verò accedente tum conſilio, tum conſenſu Superioris; donec tentationis ejuſmodi importuniores anxietates penitùs axuerit;

exuerit; atque in eum ſtatum revocata fuerit, in quo poſſit cum neceſſariâ animi tranquillitate perſolvere Divinum officium. Ita cenſet nominis omnino ac notæ percelebrioris quidam Theologus (a).

(a) Sambovius tom. 2. caſu 151.

Quod pertinet ad Armandum, ſi eò uſque non poſſit adduci, ut ex incitamento obedientiæ aliter recitet ſuum Breviarium; nihilque alioquin ſuccedant, quæ ab ipſius Confeſſario rationes ineuntur ac tentantur; neque importuna illa ſcrupulorum phalanx animum ipſius circumvenire ceſſet; Cenſemus, futurum ut operæ pretium fiat, ſi à Romanâ Curiâ diſpenſationis reſcriptum impetretur, vi cujus, ratione habitâ illius ſtatûs, in quo conſtituitur prædictus Sacerdos, cuique à Confeſſario ſummâ fide deſcribetur, eximatur ab obligatione recitandi Divini officii: Quod quidem diſpenſationis reſcriptum Confeſſarius idem, ſeu quilibet alius exequetur in ſacro Pœnitentiæ Tribunali, injungendo præfato Sacerdoti quædam ſatisfactionis opera, quæ in orationibus vocalibus non conſiſtant. Neque verò futurum eſt, ut è Pœnitentiariâ Romanâ circa diſpenſationem ejuſmodi repulſæ quidquam accipiatur; ſiquidem non abſimiles diſpenſationes ipſi ex eodem Tribunali emanatas olim obtinuerimus in gratiam certorum quorumdam Sacerdotum, qui in eodem miſerabili rerum ſtatu conſtituebantur, cui ſubjici ſupponitur Armandus: Sed nec priùs genus iſtud remedii à nobis adhibitum eſt, quàm experti fuerimus, atque nihil proficientes tentaverimus, quæ in rerum naturâ, ad ejus generis morbum accommodari, cognoſcuntur, quaſcumque diverſi regiminis rationes; & à plurimis Doctoribus, quos intelligentiſſimos Pariſiis habebamus, ſumpſerimus eâ de re conſilium.

SECRETARIUS.

SECRETARIUS, quædam eſt nominis appellatio plurimarum diverſi ordinis perſonarum communis.

Dicuntur ſanctioris Conſilii Secretarii, quatuor illi in Regno Gallorum Miniſtri, qui ſinguli per illum menſem, qui unicuique tribuitur atque aſſignatur, ſcribunt ac expediunt gratioſa Diplomata, quibus ex beneplacito Regio quis aliquâ gratiâ, aliquove beneficio donatur; & per quorum manus tranſeunt quæcumque Litteræ, quæ vel nomine Regis ſcribuntur, vel ipſimet inſcribuntur.

Eſt etiam alius Miniſtrorum Ordo, qui ſolent appellari *Secretarii de ſacro cubiculo, & Secretarii de ſecretioribus Conſiliis*, quorum miniſterium in eo poſitum eſt, ut ipſi Regi in ſcribendis ipſius Litteris auxilio ſuo ſubveniant.

Eâdem quoque donantur nominis appellatione Secretariorum Regiorum, illi Miniſtri, qui ſigillorum Regiorum expeditis Actis ſuum Chirographum ſubſcribunt.

Secretariorum titulo hodiernis hiſce diebus decorantur illi, qui ſortiebantur olim appellationem Scribarum famulantium vel apud Senatores, vel apud alios primarios atque inſigniores de turbâ togatâ Magiſtratus; quorum proprium illud officium eſt, ut ſcripto in pauca referant ſummam inſtrumentorum litium, quæ diſponendæ ſunt, ut de iis ſententia feratur.

Tandem ſuos habent Epiſcopi Miniſtros, quibus Secretariorum appellatio tribuitur, quique vel Clerici ſunt, vel Laïci, atque eo potiſſimùm miniſterio funguntur, ut, quæ pertinent ad Epiſcopalem juriſdictionem, Acta & Reſcripta publica quæcumque conficiant, iiſdemque ſigillo ac Chirographo Epiſcopali munitis inferiùs ſubſcribant. Atque circa poſteriores iſtos tantummodò Secretarios verſatur potiſſimùm totus præſens titulus, in quo diſcutitur, quid iiſdem, juxta Tridentinum Concilium & Edicta Regum Franciæ, mercedis atque operæ pretii loco veniat jure legitimo rependendum?

CASUS PRIMUS.

DOMINICUS Secretarius Epiſcopi Atrienſis enormia prorſus exigit ſalaria atque jura impoſitiva, pro expediendis proviſionum Beneficiorum diplomatibus, Litteris dimiſſoriis vel Ordinationis, aliiſque ejuſmodi Actis; quemadmodùm etiam pro jure ſigilli Epiſcopalis apponendi, quod accepit ab Epiſcopo ſub titulo conductionis. Nonnè in eo peccat; quin etiam Epiſcopus, qui horum omnium non eſt inſcius, nonne contrahit inde crimen iniquioris omnino exactionis?

RESPONS.

Non poteſt in dubitationem adduci, quin Dominicus graviſſimè peccet, & Epiſcopus, quo ſciente atque conſentiente imò etiam participe, quippe impoſitiva ejuſmodi jura ei elocet enormes illæ exactiones extorquentur, graviſſimo quoque peccato ſeſe coram Deo conſtringat. Siquidem, quæ eâ de re tum à Concilio Tridentino, tum Edictis Regum Franciæ, quibus placuit & comprobatum eſt Tridentinum Decretum, conſtituta ſunt, perfringat.

En quibus verbis Patres in Tridentino Concilio congregati eâ de re declarant (b). *Quoniam ab Eccleſiaſtico ordine omnis avaritiæ ſuſpicio abeſſe debet; nihil pro collatione quorumcumque Ordinum, etiam Clericalis tonſuræ; nec pro Litteris dimiſſoriis, aut teſtimonialibus; nec pro ſigillo, nec aliâ quâcumque de causâ, etiam ſponte oblatum, Epiſcopi & alii Ordinum Collatores, aut eorum Miniſtri quovis prætextu accipiant. Notarii verò in his tantùm locis, in quibus non viget laudabilis conſuetudo nihil accipiendi pro ſingulis Litteris dimiſſoriis, aut teſtimonialibus, decimam tantùm unius aurei partem accipere poſſint; dummodò eis nullum ſalarium ſit conſtitutum pro officio exercendo; nec Epiſcopis ex Notarii commodis aliquod emolumentum ex eiſdem Ordinum collationibus directè, vel indirectè provenire poſſit. Tunc enim gratis operam ſuam eos præſtare omnino teneri, decernit; contrarias taxas ac ſtatuta & conſuetudines etiam immemoriales quorumcumque locorum, (quæ potiùs abuſus & corruptelæ, ſimoniacæ pravitati faventes, nuncupari poſſunt,) penitùs caſſando & interdicendo. Et qui ſecùs fecerint, tam dantes, quàm accipientes, ultra Divinam ultionem, pœnas à jure inflictas ipſo facto incurrant.*

(b) Conc. Tridert. ſeſſ. 21. c. 1. de reformat.

En

CASUS PRIMUS.

GEMINIUS certò certiùs novit, crimen quoddam ſecretò fuiſſe perpetratum à Mævio, ex quo nihil prorſus incommodi poteſt neque in publicum, neque in privatum bonum redundare: ipſius Superior, aut Judex, qui hoc ipſum ſubodorator, poteſtne rectà conſcientiâ, non agens tanquàm Judex, nec ſervatis, quæ more conſueto ſervandæ ſunt, formulis Juris, illi præcipere, ut prædictum illud crimen ei retegat; & ipſe-ne Geminio incumbit, eidem, ſi præcipiat, obedire?

Respons.

Prædictus ſuperior aut Judex nullatenùs poteſt, niſi peccando, jubere Geminio, ut ei revelet crimen, in quod Mævius incidit in caſu propoſito; &, ſi quid eidem eâ de re præceperit, non obligatur, ad ipſius voluntati parendum. Atque ità propoſitam quæſtionem diſſolvit S. Thomas iſtis verbis (a): *Præceptum alicui factum à Prælato ſuo de peccato alterius publicando in eo caſu; in quo publicari non debet, poteſt fieri vel in judicio, vel extra judicium. Si extra judicium, peccat præcipiens: nec ille, cui præcipitur, obedire tenetur.* Addit poſteà S. Doctor: *Si autem in judicio, ordine juris exigente, Judex alicui præcipiat, ut peccatum ſuum, vel alterius, confiteatur: non peccat præcipiendo, quia ipſe non exigit, ſed accuſans, cui Judex jus reddere debet: & tunc tenetur quis confiteri, ad præceptum Judicis, peccatum ſuum, vel alterius; vel appellare, ſi contra ordinem juris ei præcipiatur: & tunc publicans peccatum occultum vitat majus malum, ſcilicet diſciplinæ juris enervationem.*

(a) S. Th. in 4. diſt. 19. q. 2. art. 3. quæſt. ad 5.

CASUS II.

CORSINIANUS muliere cælebs annos natus 33. viginti millibus nummorum rei familiaris locuples, quique nullatenùs eſt in ære alieno, Leodegondam ancillam ſuam per tres annos fuit ludificatus, atque prolem ex eâdem ſuſcepit, abſque eo quòd ipſius intemperantia pervulgata fuerit; licèt ejuſdem apud quaſdam perſonas habuerit aliquam ſuſpicionem. Poſt aliquos ab illinc annos, cùm ab eo Leodegunda receſſiſſet, nupſit in divitias ſatis congruentes cum Claudio, qui nihil ad hodiernam uſque diem de fortunâ ipſius reſcivit; atque quoſdam ex eo liberos peperit ab annis ſex, ex quibus matrimonio conjunguntur.

Corſinianus ſeſe correptum videns aſſiduo febris pertinacis æſtu, quo poſtmodùm abſumptus eſt; tradidit in manus Gerardi Parochi de ſuâ Parœciâ, ſuique Confeſſarii, parvulam quamdam crumenam de bombycino ſatino violaceo, proprio ſuo annulo ſigillari obſignatam, in quâ recondebantur 40. nummi aurei, qui fuerant non ita pridem percuſſi, & quorum unicuique valor ineſt 30. librarum; & poſtquàm ſecreti nuſquam efferendi legem impoſuit Petro, Joanni, & Jacobo ſuis familiaribus, qui ibidem aderant, & ei fidem fecerunt, futurum ut rem tacitam religiosè tenerent; eum rogavit, ut juxta mentem, quam ei aperuerat in ſuâ confeſſione, vellet de prædictâ crumenâ diſponere. Defuncto Corſiniano, ipſius hæredes, qui adverterant, apud eum dictam crumenam extare nudius tertius antequàm in morbum incideret, & quibus compertum erat, in eâdem recondi plurimos ejuſdem ſpeciei nummos aureos; eam, adhibitâ diligentiâ quâcumque, exquiſiverunt; ſed nec eam, nec ne unum quidem ex prædictis aureis nummis recentioris fabricationis invenientes, de Guillelmo ſuſpicionem habuerunt, quòd, utpotè cùm eſſet defuncti familiariſſimus amicus, & frequenter eum inviſiſſet diebus noviſſimis ipſius morbi, crumenam iſtam furtivè ſubduxiſſet: Quâ de re, ſuccurri ſibi Monitorio, obtinuerunt, quod curaverunt palàm denuntiari; indeque contigit, à duobus falſis teſtibus dictum fuiſſe adversùs eundem teſtimonium verbis prorſus validiſſimis conceptum, atque ejuſmodi ratione perſcriptum, ut vel ex ipſo ſolo teſtimonio poſſit à ſupremo ſenatu condemnari, ad quem cauſa, quam ei eâ de re intenderunt, delata eſt; adeoque inde veniat in magnum prorſus diſcrimen tùm ſuorum bonorum, tùm propriæ ſuæ famæ, atque honoris.

Ex alterâ verò parte ſermonis aliquid afflavit inter plurimas ejuſdem loci perſonas, iſtam pecuniæ ſummam Leodegondæ deſtinatam fuiſſe, atque eidem à Parocho traditam: de quâ quidem re nihil certum nec exploratum haberi potuit; quoniam nec Petrus, nec Joannes nec Jacobus adfuerunt, cùm iſta crumena Leodegondæ fuit tradita; adeoque rei iſtius non fuerunt oculati teſtes; aliundè verò dictus Parochus, nullâ præviâ ejuſdem rei declaratione factâ, deceſſit. Quâ de re, proponitur quæſtio, utrùm Petrus, Joannes & Jacobus, qui teſtes affuerunt tunc temporis, cùm depoſitum Parocho concreditum fuit, teneantur ex conſcientiâ, ad fidem ſecreti, cujus participes effecti fuêre, eojuſque obligationem ex promiſſo ſuo contraxerunt erga Corſinianum, in eo caſu ſervandam; quidquid inde damni Guillelmo poſſit emergere; aut utrùm teneantur, ad veritatem detegendam, licèt inde damnum fortaſſe recideret in Leodegondam, quæ jam omnino ſuſpecta eſt de percepto lucro ex prædictis 40. nummis aureis; & tùm apud publicum, tùm apud ſuum etiam Maritum infamasetur, & condemnaretur uterque, ad prædictos nummos aureos, quanquàm injuſtè prorſus, reſtituendos; aut nihil obſtante periculo, quod imminet hæredibus defuncti Parochi; ne fortè ab hæredibus Corſiniani apud Judices appellentur condemnandi; vel ad reſtitutionem prædictæ crumenæ, prædictorumque nummorum aureorum; vel ad indicandum eum uſum, in quem Parochus iſtam pecuniam contulerit; & revelandum, ſi id eis innoteſcat, depoſitum iſtud fuiſſe traditum Leodegondæ, quæ inde plurimùm infamaretur, propter improbiſſimos rumores, qui de præteritâ ipſius incontinentiâ diſſeminati ſunt.

Respons.

Eſt hoc principii certiſſimi loco habendum, nimirùm, generaliter loquendo, ſervandæ fidei ſecreti alicujus concrediti obligationem ex ipſo jure naturali derivare; adeoque licere numquàm, eandem violari, etiam ſub prætextu obediendi Superiori legitimo, ſive Eccleſiaſtico, ſive ſæculari: quam doctrinam tenet ex profeſsò S. Thomas (b), cùm ait: *Nullo modo tenetur ea* (ſub ſecreto commiſſa) *prodere, etiam ex præcepto Superioris, quia ſervare fidem, eſt de jure naturali*: quæ quidem Doctrina egregio illo ſapientis effato potiſſimùm innititur: *Qui ambulat fraudulenter, revelat arcana; qui autem fidelis eſt animi, celat amici commiſſum* (c). Quam ſecreti legem adeo Religioſam habebant veteres etiam Imperatores Romani, ut duxerint, incumbere ſibi neceſſitatem, ſeverioribus omnino pœnis indictis, interdicendi ſuis omnibus ſubditis, ne cum Perſis haberent ullum commercium extra fines locorum, quos præſcripſerant; ne, ſub prætextu commercii, de detegendis ac curioſiùs exquirendis ſecretioribus nationis iſtius conſiliis ſuſpecti forent; & morte eos afficerent, qui res ſecretiores pertinentes ad ipſum Imperium ſuis Hoſtibus invidioſâ proditione revelabant (d).

(b) S Th. 2. 2. q. 70. art. 1. ad 2.

(c) Proverb. 13.

Atque ex eo fundamento, juxta Sylvium (e), licèt benigniùs interpretari Superioris mentem, & conjicere, eam nullatenùs ejuſmodi eſſe, ut velit obligare, ad violandam fidem ſecreti, de quo ſervando Lex acceptata eſt; quoniam Superior, quicumque ſit, nunquàm quid exigere jure poteſt ab Inferiore ſuo, quod æquitati jurique naturali repugnet & adverſetur: *Nihil autem poteſt præcipi homini contrà id, quod eſt de jure naturali*, ut loquitur S. Thomas; nihilominùs tam iſte laudatus

(d) L. *Mercatores* 4. de commerciis & Mercatorib. l. 4. tit. 63. L. *Omne.* 6. ff. de re militari. l. 49. tit. 16.

(e) Sylvius reſol. var. v. *Secreta nùm revelanda.*

datus Angelicus Doctor, quàm cæteri, qui poſt ipſum floruerunt, Theologi volunt, ab iſtâ regulâ communi prorſus eximi caſum, in quo res verſatur circa bonum publicum ſpirituale aut temporaneum, aut etiam ſpectat ad intereſſe notabile hominis alicujus privati. Etverò, ſicut juramentum, quo Deus ipſe teſtis innovatur affirmatæ veritatis, eo fine non fuit inductum, *ut eſſet iniquitatis vinculum*, quemadmodùm aiunt S. Auguſtinus (*a*), Innocentius III. Boniſacius VIII. & Gloſſa; ita etiam fides, quæ datur de ſervando ſecreto, nuſquam inducit obligationem in detrimentum præceptorum, quæ pertinent vel ad juſtitiam vel ad caritatem, ad quam obligamur erga publicum, aut etiam erga proximum in individuis conſideratum; quemadmodùm declaratur à memorato ſummo Pontifice Boniſacio VIII. (*b*) ſiquidem unicuique incumbat proximo ſuo pro parte virili & juxta rationem præſentem, quantùm poteſt, ſobvenire; ſecundùm iſthæc verba ſacrarum paginarum (*c*): *Eripite pauperem, & egenum de manu peccatoris liberate.* In eumque ſeoſum accipienda ſunt ſequentia verba S. Ambroſii: *Non ſemper promiſſa omnia ſolvenda ſunt* (*d*).

(*a*) S. Aug. in can. *Inter.* 22. 22. q. 4. Innoc. III. in c. *Quanto.* 18. de jure-jurando. l. 2. tit. 24. Boniſac. VIII. in cap. *Conſuevit.* in 6. & ibi Gloſſa. v. *Vinculum.*

(*b*) Boniſac. VIII. in cap. *Quamvis.* 2. pacts in 6. l. 1. tit. 18.

(*c*) Pſalm. 81. 4.

(*d*) S. Ambroſ. in can. *Non ſemper.* 22. 22. q. 4.

Porrò Petrus, Joannes atque Jacobus in ejuſmodi caſu conſtituuntur; ſiquidem non poſſunt, quam Corſiniano dederunt, de reticendo ſecreto fidem ſervare, quin inde damnum omninò ingens ac prorſus iniquiſſimum, tùm quoad ſuas res, tùm quoad propriam ſuam famam, Guillelmus patiatur. Eorum ergo ſilentium graviſſimi peccati rationem haberet, & plurimùm offenderent tùm juſtitiam, tùm caritatem; ſi virum innocentem, cui tela falſæ criminationis adhærent, quique jamjam eorumdem pondere totus obruendus eſt, indefenſum desererent, cùm ſuo teſtimonio poſſunt eidem auxilio eſſe, atque turpiſſimi criminis falſam criminationem ab eo penitùs amovere; indicando nimirùm, crumenam & quidquid in eâdem auri recondebatur, data fuiſſe ab ipſomet Corſiniano in manus Gerardi ipſius Parochi, mandato eidem facto, ut, juxta eam mentem, quam ipſi in Confeſſione aperuerat, ipſe vellet de iiſdem diſponere; atque ex declaratione ejuſmodi locus eis offertur, non tantùm conſulendi famæ & honori ipſius Guillelmi; ſed etiam eidem afferendi occaſionem, unde ipſe valeat partes ſibi adverſas compellere, ad præſtandam ei, quod iniquè recepit, legitimam damni compenſationem; nihil inde periculo imminente, turpitudinis notam inurendi vitæ ipſius Leodegondæ.

At, forſan quis inquiet, certiſſimè futurum eſt, ut Judex, qui Petrum, Joannem & Jacobum erit interrogaturus, eoſdem urgeat, agentibus ſcilicet & plurimùm requirentibus hæredibus defuncti, de indicando uſu, in quem Parochus crumenam iſtam & aurum in eâdem contentum impendit; ut actionem habeant in hæredes ipſius Parochi, vel in ipſam Leödegondam, vi cujus ab iiſdem valeant tùm ipſam crumenam tùm prædictos nummos aureos repetere. Verùm adeſt in promptu reſponſio; ſiquidem etenim nec Leodegondæ, nec alii cuiquam tradi depoſitum iſtud, viderint; ipſis illud incumbet declarandum tantummodò, ſcilicet nihil ſibi jam ſupereſſe, quod addere poſſint ſuo teſtimonio; & cùm Gerardum ſemper habuerint ut virum ſpectatæ prorſus integritatis, ſibi perſuaſiſſimum eſſe, eum officio ſuo non defuiſſe quantùm ad executionem Juſſorum Corſiniani.

Si tandem Judex interrogatis alias addiderit interrogationes de eo, quod iiſdem notum eſſe poteſt circa rumores, qui divulgati ſunt, nimirùm à Corſiniano prædictos nummos aureos apud Parochum eo animo depoſitos fuiſſe, ut ad Leodegondam pervenirent; iis omnino reſponſis inſiſtendum eſt, ſcilicet, ut jam monuimus, ſeſe nec affuiſſe, nec vidiſſe, pecuniam illam alicui tradi; Gerardum eis non renuntiaſſe, in quem potiſſimùm uſum eandem impendiſſet; imò nec quidquam, eà de re, ab ipſo debuiſſe renuntiari; quippe qui, quatenùs Confeſſarius defuncti, depoſitum iſtud recepiſſet; quod verò pertinet ad rumorem, qui percrebuit, eundem potuiſſe malitioſè vel inconſultè de Leodegondâ diſſeminari; & ejuſmodi ſermonum ſæpè ſæpiùs non alium autorem eſſe, quàm vel unicum virum imprudentem tùm opprobria fingere, tùm concipere ſiniſtras opiniones aſſuetum, cujus dictis adhibent reliqui fidem leviorem: atque in eo nihil aſſerent, niſi quod ab Innocentio III. fuit jam anteà, eâ de re, obſervatum (*e*) iſtis verbis: *Dictum unius facilè ſequitur multitudo.* Quod prorſus concordat cum iſtis aliis verbis S. Auguſtini in ipſius Epiſtolâ ad Comitem Bonifacium: *Facile eſt homini, ſeu vera, ſeu falſa, de altero homine credere* (*f*). Atque quidquid tandem de ſermonibus iſtis eſſe poſſit, pertinere ad officium Judicis, eorumdem veritatem, vel falſitatem, aliundè penitiùs exquirere; ſiquidem ipſi eoſdem nullâ ratione agnoſcant. Quo quidem reſponſo altero tres prædicti teſtes nullam injuriam nec Leodegondæ, nec propriæ ſuæ conſcientiæ irrogabunt; quoniam, cùm nihil certi, nec explorati eâ de re habeant, niſi ex auditione inani atque omnino incertâ, nedùm teneantur, ad teſtimonium ſuum inde fulciendum, quin potiùs eis incumbit levioris adeo incertioriſque fundamenti nullam in dicendo teſtimonio rationem habere; ſiquidem ex teſtimoniis ejuſmodi nihil certi quidquam in Judicio conficiatur, neque quidquam utilitatis haberi poſſit, niſi ut iniquiores litium ambages inde vel emergant, vel ineſtricabiles perpetuæque reddantur, & perſonæ, cui malè dictatur in vulgus, nota turpitudinis inuratur ad ignominiam ſempiternam.

(*e*) Innoc. III. in c. *Cùm in Juventute.* 12. de purgat. can. l. 5. tit. 34.

(*f*) S. Aug. Ep. 185. alias 50. n. 4.

Nec denique periculi quidquam ampliùs imminebit ex teſtimonio prædicto ipſis hæredibus defuncti Parochi, & quocumque periculo liberabuntur, affirmando, eorum, de quibus interrogantur, eſſe ſeſe prorſus inſcios; atque, ſi Gerardus à defuncto receperit aliquod depoſitum, nullatenùs dubitare ſe, ſiquidem res iſta fuerit quaſi Confeſſionis appendix, quam defunctus habuerat; quin ipſius voluntates religioſè fuerit executus, cujus rei nullatenùs incumbit eis, indicia producere, quæ ſint exploratiora.

CASUS III.

Edmundus, cùm acceperit, de ſervando eâ de re ſecreto primùm quidem factâ fide, futurum ut Diodorus horreo vicini ſui faces inferret; nùm tenetur, ad fidem concrediti ſibi ſecreti, quam ex promiſſo dedit, ſervandam; aut poteſt-ne ſine peccato illud idem retegere, atque iis indicare, qui poſſunt obſtare ejuſmodi incendio?

Respona.

Verum eſt equidem, vi juris naturalis eam obligationem induci, ut ſecretum ſervetur; neque adeo quemquam ullatenùs eſſe, ſive Judicem, ſive quemcumque alium cujuſvis autoritatis gradu, quâlibet-ve poteſtate ſuperioris inſignitum, qui poſſit afferre cuiquam neceſſitatem illius ejuſdem revelandi: At iſtud generale principium locum non habere cenſendum eſt, niſi quantùm ad ea, ex quibus nihil infertur damni nec communitati, nec etiam ipſius Communitatis individuis. In eo namque caſu, quando, quod quis animo deſtinavit in perniciem alterutrius, propoſitum nondum perfectum eſt, poteſt quin immò debet ſecretum aperiri; utpotè caritatis præceptum ſit etiam de jure tùm naturali, tùm

Divi-

Divinò, ſtrictioremque procul dubio importet obligationem, ipſâ fidei ſervandæ circa ſecretum neceſſitate. Ex quibus ſequitur, nedùm Edmundus teneatur in caſu propoſito, ad fidem concrediti ſibi ſecreti ſervandam, aut ei peccatum aliquod ex declaratione ejuſdem immineat, quin potiùs ex conſcientiâ eum obligari, ad illud idem revelandum; ut, quod Diodorus ſecum meditatur ex inflammando horreo vicini ſui damnum inferre, impediat (a).

(a) Colloq. Condomens. tom. 1. Colloq. 4. ſect. 3.

CASUS IV.

Gentianus inimiciſſimus Gabrieli, cùm animo adj eſſet, primâ die Martii proficiſci, ad commigrandum in regionem longinquam, Paulo ſuo amico, commendatâ ei fide de ſecreto ſibi ſervando, confidenter animum ſuum credidit, futurum ut per ipſam noctem, quæ ſuæ diſceſſionis diem erat præceſſura, Gabrieli ſurriperet ſacculum quoddam ducentorum nummorum aureorum, quod certò certiùs novit, eſſe in Secretiori quodam cubiculo, in quod faciliùs omnino ſeſe poteſt inferre. Numquid poteſt Paulus, nihil inde peccando contra fidem de ſervando ſecreto, Gabrielem monere non tantummodò de furto, quod in ipſius damnum Gentianus facturus eſt; verùm etiam eidem prætereà ipſius Gentiani nomen indicare?

Respons.

Paulus poteſt & debet Gabrieli furtum, quod intenditur, renuntiare; non verò, niſi peccando omninò graviſſimè, manifeſtare, furtum iſtud eſſe à Gentiano committendum. Ratio eſt, quia revelari non poteſt aliquod ſecretum pertinens ad detrimentum alienum, niſi cum eo tantùm animo, ut, quod acceſſurum eſt, damnum devitetur atque removeatur. Porrò poteſt omninò faciliimè Paulus impedire damnum, quod Gabriel experiretur ex furto, cujus propoſitum Gentianus animo deſtinavit; abſque eo quòd ei manifeſtet, ipſummet Gentianum futurum eſſe furti iſtius autorem; ſiquidem ſufficiat, ab eo virum iſtum commoneri, ut de ſecretiori cubiculo, in quo illud ſervat, ſacculum ſuum ducentorum nummorum aureorum in tutiorem alium locum transferat. Debet ergo nomen Gentiani omnino tacere, ut ipſius famæ conſulat, quam alioquin fruſtrà, nullâque exigente legitimâ causâ, extingueret, ſi Gabrieli nomen ejus indicaret. Cui quidem aſſertioni noſtræ totus favet Navarrus fultus potiſſimùm iſto principio, quod à Doctrinâ S. Thomæ mutuatus eſt (b): *Illa enim Lex inviolabilis eſſe omnibus debet, ut quoties ... corpus & res familiaris proximi ſervari poſſunt, alterius famâ ſalvâ, id omnino fiat.* Quod idem docet Reginaldus in ſequenti conſilio, quo lectores ſuos juvat (c): *Meminiſſe verò oportet, quòd etiamſi revelandum ſit ſecretum, ad obviandum damnis ingruentibus .... revelationem tamen ita faciendam eſſe: ut illud ſolum præcisè manifeſtetur, quod ſatis fuerit, ad obviandum iiſdem damnis.* Indeque memoratus Autor ſic infert: *Quare ſi ad id ſufficiat revelatio delicti committendi ſine revelatione perſonæ; hæc reticenda erit.*

(b) Navarr. in can. Sacerdos. de pœnis diſt. 6. n. 24.

(c) Reginal. l. 24. c. 6. n. 113.

CASUS V.

Paschalis, cùm Renato commiſiſſet ſub fide ſervandi ſecreti, futurum ut ipsâ die poſterâ plebeculam vici, in quo commorabatur: incitaret, ad rebellandum adverſus coactores, ſeu procuratores Regiis juribus exigendis præpoſitos; & deſtinatum animo propoſitum perfeciſſet; ſuſpicionem habuit quòd eſſet Autor ſeditionis, & in vinculis cohibitus eſt. Poſteà verò in eum inquiſitum eſt, atque vocati fuerunt in jus quàm plurimi, inter quos ipſe Renatus appellatus eſt, qui veritatem iſtius rei teſtificarentur. Nùm Renatus obligatur ex ſtricto debito conſcientiæ, ad revelandum Judici, quod ei Renatus commiſit ſub fide ſecreti, quod eidem à ſeſe religiosè ſervandum fore pollicitus eſt?

Responsa.

Renatus tenetur in propoſito caſu, ad manifeſtandum Judici, qui eum juxta formulas juris interrogat, quidquid ei, licèt impoſitâ ſecreti ſervandi lege, Paſchalis commiſit. Cujus rei ratio eſt, quòd ex ejuſmodi crimine damni plurimum redundet non ad publicum tantummodò, ſed etiam ad multos homines privatos: in eoque notabilis omnino injuria irrogatur autoritati Principis, cujus ſolius eſt iſta juris prærogativa, ut abſque omni controverſiâ poſſit, cæteris ex ſuis, exigere tributa; adeoque pertineat ad officium Quæſitoris criminalium quæſtionum, ut de authoribus ejuſmodi criminum ſeſe faciat certiorem, quò deinde poſſit jus reddere ei, cui debetur, & immane adeo ſcelus vindicare; abſque eo quòd liceat iis, ad quos ejuſdem notitia potuit quâcumque ratione pervenire, abſtinere ſe à veritate manifeſtandâ, ſub prætexto ſervandi ſecreti, cujus lege neutiquam in eo caſu tenentur.

Atque ita docetur à S. Thomâ (d), qui poſtquàm aſſeruit, nunquàm poſſe violari in nullo omnino caſu ſecretum, quod non aliâ ratione innoteſcit, quàm viâ ſacramentalis Confeſſionis, ſubjungit, violari tamen illud idem poſſe quantùm ad propoſitum caſum. En, quæ eâ de re S. Doctor habet, verba ſequentia. *Circa ea verò, quæ aliter homini ſub ſecreto committuntur, diſtinguendum eſt. Quandòque enim ſunt talia, quæ ſtatim cùm ad notitiam venerint, homo ea manifeſtare tenetur; puta, ſi pertinent ad corruptionem multitudinis ſpiritualem vel temporalem, vel in grave damnum alicujus perſonæ; vel ſi quid eſt aliud hujuſmodi, quod quis propalare tenetur, vel teſtificando, vel denuntiando: & contra hoc debitum obligari non poteſt per ſecreti commiſſum; quia in hoc frangeret fidem, quam alteri debet, &c.*

(d) S. Th. 2. 2. q. 70. art. 1. ad 2.

Opponi poteſt adverſùs hanc noſtram aſſertionem exemplum Firmi Tagaſtenſis Epiſcopi, qui, teſtante S. Auguſtino (e), cùm requireretur à Miniſtris Imperatoris cujuſdam Pagani, ut eis indicaret, ubinam commoraretur vir quidam, quem comprehendere juſſi erant; audacter reſpondit, nec mentiri ſibi licere, nec detegere illis, ubinam vir ille verſaretur; & maluit ab iiſdem inclementer haberi, quàm ſecreti legem perfringere. At reponendum eſt, ex exemplo memorato nihil prorſus evinci poſſe quod iis, quæ docentur à S. Thomâ, ne minimè quidem adverſetur. Neque enim refertur, virum prædictum ullius criminis conſcium fuiſſe: ſi certò criminis aliquid contraxiſſet; futrè crimen ipſius ejuſmodi erat, quod nec damnum inferebat publico, nec ulli cuiquam privato nocebat. Atque reverà quidem de eodem viro S. Auguſtinus ſic ſcribit: *Ad Imperatorem ductus, uſque adeo mirabilis apparuit, ut ipſi homini, quem ſervabat, indulgentiam ſine ullâ difficultate impetraret.*

(e) S. Aug. l. de mendacio. c. 11 ſeu num. 13.

S. Hieronymus (f) memorat etiam exemplum cujuſdam Sacerdotis, qui mortem potiùs ſuſtinuit, quàm potuerit adigi, ad manifeſtandum ac prodendum virum quemdam nomine Octavianum, qui apud eum latitabat. At ex iſto exemplo non magis quam ex præcedente quidquàm inferri poteſt; ſiquidem nec in eo etiam habeatur mentio, laudatum virum fuiſſe criminis alicujus ſuſpicione notatum.

(f) S. Hieron. in Chronico ad ann. 375.

Quæ quidem exceptiones locum etiam debent obtinere, quanquàm, qui ſecreti legem ſubeun-

dam acceptavit, vel etiam accedente juramento, promiſſionem ſuam confirmaviſſet: Ratio eſt, quia jusjurandum in eo caſu interveniens non modò temerarium eſt, ſed præctereà injuſtum; adeoque nullam poteſt inducere obligationem juxta ſequentem regulam Juris (a): *Non eſt obligatorium, contra bonos mores præſtitum ſacramentum.* Quod etiam confirmari poteſt iſtis verbis venerabilis Bedæ (b): *Si aliquid fortè nos incautiùs juraſſe contigerit, quod obſervatum pejorem vergat in exitum: liberè illud conſilio ſalubriore mutandum noverimus; ac magis, inſtante neceſſitate, pejerandum nobis, quàm, pro vitando perjurio, in aliud crimen gravius eſſe divertendum.*

(a) Reg. 58. de reg. juris. in 6.

(b) Beda in can. *Si aliquid* 16. 22. q. 4. Item in can. *Si aliquid.* 16. ibid. & Alexand. III. in c. *Intimavit.* 18. de teſtibus & atteſtat. lib. 2. tit. 20.

CASUS VI.

Mutius Cæſari conditionem offert, aperiendi ei ſecreti cujuſdam magni momenti eâ lege, quòd illud eâdem ratione ſit ſervaturus, ac ſi recepiſſet ex Confeſſione. Quod quidem ſic à ſeſe ſervandum promittenti Cæſari Mutius ſecretum ſuum indicat. Numquid Cæſar obligatur, ad illud eâdem fide reticendum, quaſi non aliunde ſibi, quàm ſub ſigillo confeſſionis innotuiſſet?

Respons.

Quanquàm utplurimùm non expediat impoſitam ejuſmodi ſecreti legem acceptare, dicendum tamen eſt, ſiquidem Cæſari non, niſi factâ iſtâ conditione, ſecretum fuerit commiſſum, induci ei obligationem ejuſdem eâdem eum religione atque fide ſervandi, ac ſi illud habuiſſet ex ipsâ Confeſſione. Ita docet S. Thomas (c), qui ſic ait, *Homo non de facili debet recipere aliquid hoc modo,* (ſub ſecreto Confeſſionis) *ſi tamen recipiat, ex promiſſione tenetur hoc modo celare, ac ſi in Confeſſione haberet; quamvis ſub ſigillo Confeſſionis non habeat.*

(c) S. Th. in 4. diſt. 21. q. 3. art. 2. quæſt. 2. ad 2.

Eſt tamen excipiendus 1. Caſus, in quo ageretur de causâ Religionis, aut boni publici: neque enim tunc incumbit ſervare ſecretum; quemadmodùm docet alibi Doctor Angelicus jam appellatus. a. Quanquàm etiam res ſub ſecreto commiſſa non pertineret etiam, niſi ad aliquod privatum duntaxat incommodum, putà ad aliquod furtum, quod quis facere meditaretur; qui foret ejuſmodi rei particeps etiam ex ſecreto tantùm ſecundùm regulas caritatis obligaretur, ad eum commonendum, qui eandem ei commiſiſſet, ipſumque à perverſo animi propoſito deducendum, ſi verò vellet ejuſdem pertinacem retinere perſeverantiam, ad renuntiandum ei, cui damnum ex cogitato furto immineret, ſalvâ tamen famâ nocentis. Ratio eſt, quia tunc non inducitur obligatio præſtandæ fidei de ſecreto ſervando, quando non poteſt nocens adjuvari, niſi in damnum innocentis; *Quia potior eſt conditio inſontis;* neque ſolvendum eſt promiſſum de ſecreto reticendo, quando non poteſt exolvi, niſi in detrimentum caritatis; ut colligere eſt ex Canone quodam, in quo fertur (d): *In malis promiſſis reſcinde fidem... impia enim eſt promiſſio, quæ ſcelere adimpletur.* In eumque potiſſimùm ſenſum procul dubio ſunt accipienda iſthæc verba S. Ambroſii (e): *Non ſemper promiſſa omnia ſolvenda ſunt.*

(d) Iſidorus in can. *In malis.* 5. 22. q. 4.

(e) S. Ambr. l. 3. de offic. c. 12. in can. *Unuſquiſque.* 8. in can. *Non ſemper.* 12. ead. cauſâ & quæſt.

CASUS VII.

Vincentius Canonicus de Cathedrali Eccleſiâ Thianenſi, cùm præſens adeſſet Capitulo, in quo ſuffragiorum Collectione concurrebatur, ad eligendum Decanum, & audiviſſet è ſuis Collegis quoſdam omnino faſtidioſè dicentes de uno quodam eorum, qui ibidem proponebantur in vacantem dignitatem ſufficiendi; hoc ipſum eidem, qui ſummus ipſius amicus eſt, renuntiavit. Num potuit rectâ conſcientiâ illud efferre, nec violatâ lege de ſecreto Capituli ſervando?

Respons.

Conſtat, à Vincentio non potuiſſe ſine crimine perjurii ipſius amico revelari faſtidioſam illam rationem, quâ quidam ex ipſius Collegis de eo, congregato Capitulo, ſuſurraverat. Cujus deciſionis ratio ultrò patet: neque enim ullus Canonicus ad ineundam poſſeſſionem admittitur, nec frater recipitur, niſi poſtquàm ſeſe jurejurando obligavit, ad ſervandum ſecretum, quantùm ad ea, quæ dicuntur, aut peraguntur in Capitulo, in quo loquitur unuſquiſque prout affectus eſt, fretus nimirùm illâ bonâ fide ſervandi ſecreti, quam promiſerunt ſinguli, ex quibus Capitulum conſtat, etiam accedente ſolemni jurejurando, quando recepti fuerunt, atque in gremium fratrum aggregati. Atque reverà quidem ſi Canonicis liceret, quidquid in ſuis conventibus peragitur, revelare; quidquid ibidem ſermonis ac deliberationis habetur, extemplo divulgaretur, publicique juris ſtatim fieret; indeque graviſſima prorsùs incommoda ſequerentur; ac ſæpè ſæpiùs contingeret, futurum ut qui iiſdem adſunt, vel timiditate, rerumque humanarum reſpectu, vel nimio ſtudio ſerviendi temporibus abrepti, prorſus abſtinerent à ferendâ, cum ingenuâ ſinceràque fide, ſuâ ſententiâ circa res, quæ quandóque pertinere poſſent ad cauſam ſui Collegii communem, & cum eâdem habere ſummæ utilitatis ac maximi prorſus momenti rationem (f).

(f) Sambovius tom. 3. caſu 51.

CASUS VIII.

Basilius ſecretum quoddam, quod eſt ingentis omnino ponderis ac momenti, fidei concredidit Melchioris, qui Religioſus eſt de Reformato quodam Ordine; Chryſoſtomus Melchioris Regularis ſuperior, præcepit illi, ut ſecretum illud ei detegeret. Num ipſe Melchior obligatur ex conſcientiâ, ad obediendum in eâ re ſuo ſuperiori; aut poteſt.ne ſine peccato detrectare ſecretum prædictum eidem manifeſtare?

Respons.

Propoſitam difficultatem S. Thomas (g) omninò perpiruè diſſolvit. Primò namque ſtatuit tanquàm principium conſtans ac indubitatum, quod autoritate S. Bernardi confirmat (h); Religioſum nempè, ſummo jure conſiderato, non obligari, ad obediendum ſuo ſuperiori, niſi quantùm ad ea, quæ directè, vel indirectè ſaltem pertinent ad Regulam & obſervantiam Ordinis ſui propriam; hoc eſt, quantùm ad ea, quæ vel in regulâ conceptis verbis exprimuntur, vel ad eam aliquâ ratione referuntur. *Sufficiens obedientia eſt,* inquit, *ut Religioſus obediat ſuo Prælato de his, quæ ad regulam pertinent; vel directè, ſicut ea quæ ſunt ſcripta in regulâ: vel indirectè, ſicut ea quæ ad hæc reduci poſſunt, ſicut miniſteria exhibenda fratribus, & pœna pro culpis inflicta.*

(g) S. Thom. quodlib. 1. art. 15. in corp.

(h) S. Bernard. lib. de diſpenſat. & præcepto.

Quo principio præmiſſo, deſcendit in quæſtionem propoſitam, & ad eandem reſpondet, adhibitâ diſtinctione ſecreti, quod non licet ſervare, propterea quòd vergat in damnum alienum; & illius, quod non poteſt ſine crimine prodi. *Eſt enim aliquod ſecretum,* proſequitur ille, *quod illicitum eſt celare; ſicut quod in periculum vergit aliorum, quibus aliquis cavere tenetur... ad præceptum ergo Prælati tenetur Religioſus tale ſecretum pandere; etiamſi promiſit, ſe non revelare; dicente Iſidoro: in malis promiſſis reſcinde fidem; niſi fortè in confeſſione audierit, quia tunc nullo modo eſſet revelandum.*

De genere verò altero ſecreti ſic addit idem S. Tho.

S. Thomas : *Eſt autem aliud ſecretum, quod de ſe celari poteſt ſine peccato : & tale ſecretum Religioſus nullo modo Prælato præcipienti pandere debet, ſi ſit fidei ſuæ commiſſum : peccaret enim, frangendo fidem commiſſi.* Quod planè conſentit huic ſapientis effato (a) : *Qui ambulat fraudulenter, revelat arcana. Qui autem fidelis eſt animi, celat amici commiſſum.* In quæ verba Doctor Angelicus ſic habet (b) : *Revelare ſecreta in malum perſonæ, eſt contra fidelitatem : non autem, ſi revelentur propter bonum commune, quod ſemper præferendum eſt bono privato.*

(a) Proverb. 8. 13.

(b) S. Thom. 2. 2. q. 68. art. 1. ad 3.

CASUS IX.

Hieronymus Seminarii cujuſdam Oſtiarius, cui, quæ commorantibus ibidem inſcribuntur, omnes litteræ reddi conſueverunt ; ex merâ animi curioſitate ſummam earumdem detegendi, aliquas ex eis reſignat, quas, poſtquàm legit, rurſum obſignat tantâ dexteritate, ut neutiquàm poſſit, eaſdem reſolutas fuiſſe, deprehendi. Numquid in eâ re peccat contra Legem ſecreti ?

Respons.

Non obſignantur litteræ, niſi potiſſimùm eo fine, ne quæ in iiſdem ſcribuntur, quos nihil juvat, poſſit ad eos eorum notitia pervenire. Quamobrem Gloſſa ad quamdam Decretalem, quam Innocentius III. inſcribit Archiepiſcopo Senonenſi, fert, in eum, qui temeritatis eo devenit, ut aliquas litteras reſolvat, animadvertendum eſſe eâdem pœnâ, quæ falſarium maneret. *Ideo eſt puniendus, tanquàm falſarius* (c). Quam ſententiam Navarrus amplectitur, cui ſubjungit iſtud probationis argumentum (d), quod confirmat hoc principio S. Thomæ (e) : *Facere injuſtum ex genere ſuo eſt peccatum mortale* : Ex quo ſic memoratus Author infert : *Regulariter omnis injuſtitia eſt peccatum lethale ſecundùm Thomam.... at qui aperit litteras, peccatum injuſtitiæ committit : tollit enim jus alterius, ſcilicet aperiendi litteras, tam mittenti, quàm ei, cui mittuntur.* Ergo. Præterea verò Canoniſta laudatus addit, publicæ fidei magni prorſus intereſſe, ut, quæ litteræ ſolent obſignari, ſigillum ſit quodam modo Sacroſanctum, ac inviolatum ſemper remaneat. Tacemus firmiora rationum momenta, quibus prædictus Author, quæ ſibimetipſi contra propriam ſuam aſſertionem opponit, objecta ſeptem vel octo comminuit in pulverem : & concludimus, ab Hieronymo ſine peccato non poſſe reſolvi litteras, quæ fidei ipſius non concreduntur, niſi ut integræ reddantur iis, quibus inſcribuntur ; quin etiam futurum aliquando, ut poſſet plurimis in caſibus ipſius peccatum evadere mortale, ac potiſſimùm cùm inde periculum aliquod notabile cum aliquo juſto fundamento poſſet imminere, vel ei, qui litteras prædictas ſcripſiſſet, vel ei cui inſcribuntur, ſive quantùm ad famam alterutrius, ſive quantùm ad ſummam earumdem litterarum, quam nuſquàm efferri utriuſque cauſæ aliunde plurimùm intereſſet.

(c) Gloſſa in cap. *Cùm olim* 3. de officio & poteſt. Jud. deleg. v. *Sigilla violanti*.

(d) Navarr. in Can. *Secundo*. penul. de pœnit. diſt. 6. n. 11. & ſeqq.

(e) S. Thom. 2. 2. q. 59. art. 4. in corp.

Neque tamen ideo intendimus damnare eum uſum, qui frequentari ſolet in plurimis Communitatibus tum Regularibus, tum Sæcularibus ; nimirùm in quibus Superior pro nutu ſuo legit litteras, quæ vel ad inferiores ipſius, vel ab ipſis inferioribus mittuntur ; quoniam uſus ejuſmodi non inductus eſt niſi ex cauſis omnino ſapientiſſimis, & plerúmque maximè ſpectantibus tum ad publicum ipſius Communitatis commodum, tum ad propriam eorum ſingulorum, ex quibus ipſa conſtat, utilitatem ; aliundè verò, utpote eorum nemini ſit ignotus, ab omnibus cenſetur approbari, ab omnibus etiam eidem conſenſus unanimis ultrò præberi videtur. Præterea verò addimus, ne quid eorum deſit quæ ad perfectiorem ſubjectæ materiæ intelligentiam neceſſaria ſunt ; plurimis in caſibus alicui privato prorſus licere, ut poſſit abſque peccato litteras nomini alterius inſcriptas aperire ; putà, quando eas non reſolvit, niſi ex conſenſu expreſſo, aut omnino probabiliter præſumpto vel eorum, qui eaſdem ſcribunt, vel eorum, quibus eædem inſcribuntur ; aut non aperit, niſi eo potiſſimùm animo, ut à ſeſe removeat aliquam injuſtitiam, vel damnum aliquod notabile, cujus inferendi ſibi graviſſimam habet ſuſpicionem : *Cenſemus* etiam, nec arguendum eſſe peccati neque maritum aliquem, qui litteras ſuæ conjugi inſcriptas reſolvit, neque Patrem, à quo litteræ ipſius liberis inſcriptæ aperiuntur : Siquidem certiſſimum ſit, aliquando plurimi prorſus intereſſe, ut ad utrumque eorum, quæ in iiſdem ſcribuntur, integra notitia perveniat. Quâ quidem in aſſertione duces ſequimur Cardinalem Cajetanum, Sylveſtrum Mozolinum, Fumum, Navarrum, Reginaldum, cæterorumque Authorum nubem ingentem (f).

Vide { Confessarius I. / Impedimenta *Matrimonii generatim*, Caſus VIII. & ſeqq. / Correctio *fraterna*. / Monitorium. }

(f) Cajetan. in ſum. v. *Litteras*. &c. Sylveſter de Prierio. v. *Falſarius*. q. 1. Bart. Fumus in Armilla. v. eod. Navarr. ſuprà cit. & Manual. c. 18. n. 51. & alii. Reginald. l. 24 prax. fori pœnit. n. 119.

SEPULTURA.

Vocabulo Sepulturæ ſubjiciuntur notiones quatuor, eæque omnino diverſæ, ut obſervat Daoïz (g).

Accipitur etenim 1. pro loco ipſius ſepulturæ : 2. Pro ipſâ ſepulturâ, quâ quis fuit ibidem affectus ; 3. Pro jure ſepulturæ, quo quis gaudet, ut ſepulturæ tradatur in certâ quâdam Eccleſiâ. 4. Pro officio, ſeu miniſterio, quod exercetur, cum fidelibus defunctis honores Eccleſiaſticæ ſepulturæ tribuuntur (h).

Eum locum quocumque tempore ſepultura etiam apud ipſos Paganos obtinuit, ut ſi fides Hiſtoricis adhibeatur, in plurimos Centuriones Romanos conſtitutum fuerit capitis judicium, ex eo quòd militibus, qui ceciderant in prælio, ſepeliendis indormiviſſent (i). Antiqui Patriarchæ, quales Abraham, Jacob, Joſeph, Tobias ; & qui inter Sanctos inſigniores extitêre, propriis ſuis corporibus ſepulchro condendis vel etiam ipſi religioſiſſimè conſuluerunt : & opprobrii prorſus ingentis loco ſemper habitum eſt, ſepulturæ honoribus carere. Atque eâ potiſſimùm de re *ſacris Canonibus inſtitutum eſt*, inquit Innocentius III. (k), *ut quibus non communicavimus vivis, non communicemus*

(g) Daoïz in indice juris Pontificii v. *Sepultura*.

(h) Gloſſ. in Can. *Clericis*. 11. 13. q. 2.

(i) Valer. Max l. 9. c. 18. Diodor. Siculus, l. 13. antiquitat.

(k) Innoc. III. in c. *Sacris*. 12. de ſepulturis l. 3. tit. 28.

defunctis : & ut careant Eccleſiaſticâ ſepulturâ, qui priùs erant Eccleſiaſticâ unitate præciſi, nec in articulo mortis Eccleſiæ reconciliati fuerint : Indeque eſt, quòd Canones, ut inſtitutum illud Eccleſiaſticum religioſiùs obſervandum curent, volunt, ut locus ipſe ſacer, in quo ſepultus fuerit aliquis denunciatus excommunicatus, aut perſona nominatim interdicta, excidat etiam ſuâ conſecratione, pollutuſque fiat atque profanus, & cadaver hominis ejuſmodi, ſi diſtingui poſſit à corporibus aliorum fidelium, eodem loco defoſſum eruatur. Ita præcipitur ab eodem Summo Pontifice (*a*).

Parochi poſſunt abſque ullâ ſimoniacæ labis ſuſpicione honorarium aliquod pro ſepeliendis defunctis exigere, quò eis inde ſuppetat aliquod ſubſidium ad propriam eorum ſuſtentationem; quo quidem in capite Articulus XV. Aurelianenſis Edicti fuit Edicto Bleſenſi revocatus. At verò quidquid olet ſordidam exactionem fuit quâcumque temporis ætate penitùs interdictum, & conſideratum tanquàm aliquid ſimoniæ omnino vicinum (*b*).

Quiſquis habet factionem teſtamenti, jure quoque gaudet, eligendi ſibi ſuæ ſepulturæ locum in quâ ei libuerit Eccleſiâ vel Seculari vel Regulari (*c*). Verùm ſi nihil eâ de re caverit, ipſius corpus ſepeliendum eſt in Parœciâ loci, intra cujus fines deceſſit (*d*).

Juxta Canones antiquos nullus ſunerandus eſt in Eccleſiâ; ſed tantummodò ſub templi porticu, vel in propylæo, vel in cœmeterio. Atque ita conſtitutum fuit in Concilio quodam, quod Namnetum habitum eſt anno 890. & refertur in Decreto Gratiani. En ipſius verba ſunt : *Prohibendum eſt etiam* (*e*), *ſecundùm Majorum inſtituta, ut in Eccleſiâ nullatenùs ſepeliantur* (homines) *ſed in atrio, aut in portica, aut in exhedris Eccleſiæ : intrà Eccleſiam verò.... nullatenùs ſepeliantur.* At non obtinuit ubique hoc interdictum, neque fuit ab omnibus obſervarum; ſiquidem aliqua etiam Concilia gratiam iſtam vel ipſiſmet Laïcis indulſerint, ut poſſent intra Eccleſiam ſepeliri (*f*).

(*a*) Id. ibid. & in c. *Conſuluiſti*. 7. de conſecrat. Eccleſiæ &c. lib. 3. tit. 11. Et Alex. III. Ep. 40.

(*b*) Can. *Dictum eſt*. 106. 1. q. 1.

(*c*) Can. *Quæſta eſt*. 12. & 3. ſeqq. 13. q. 1.

(*d*) Alex. III. in c. *Cùm liberum ſit*. 6. de ſepulturis. Bonifac. VIII. in c. *Animarum*. 1. & in c. ſeq. 5. 1. de ſepultur. in 6.

(*e*) Can. *Præcipiendum*. 15. S. 1. 13. q. 2.

(*f*) Conc. Moſ[illegible] 52. Can[illegible] 18. d[illegible] quæſt. 2. [illegible]

CASUS PRIMUS.

LANDERICUS ab annis plurimis divulgatus ut impius in Deum obtrectator, concubinus atque plurimæ aſſiduæque crapulæ deditus, cuidam indulgens perpotationi nimium feſtinanter mortuus eſt, nullo dato pœnitentiæ ſigno. Debet-ne Parochus de Parœciâ ipſius cadaveri ejus tribuere Eccleſiaſticæ ſepulturæ honores, ut iiſdem cohoneſtantur, qui Chriſtianè pièque decedunt?

RESPONS.

Licèt Landericus obrutus vino deceſſerit, aut quovis alio modo, ob eam, quam induere conſueverat, animi duritiem ne verbo quidem injecto de confeſſione peccatorum; Parochus authoritate privatâ non poteſt eidem denegare ſepulturam Eccleſiaſticam : Quamobrem juvat, priuſquàm ſepeliatur, ut Epiſcopum ſuum de prædicto mortis genere, vel vivâ voce, vel litteris conſulat, & quæ renunciata ſibi ab eo juſſa receperit, diligenter exequatur : Si verò non potuerint ad eum tempore congruenti pervenire; debet defuncti cadaver ſepelire in loco ſancto, adhibitis cum cantu publicis precibus, aquâ benedictâ, Cruce, funalibus cereis, & cæteris ceremoniarum ritibus qui de more frequentantur.

Ratio eſt, quia nemo cenſetur in Galliâ notâ publici peccatoris infamatus, nec poteſt in quemquam animadverti tanquàm in peccatorem publicum; niſi declaratoria aliqua ſententia interceſſerit, & fuerit ab Eccleſiaſtico Judice in ſontem pronunciata.

CASUS II.

TURIBIUM defunctum in viculo quodam de Parœciâ S. Galli pendente, ingentis leucæ ſpatio diſtante ab Eccleſiâ Parœciali & tempore, quo ſolet hyems acriùs ſævire, Vicarius de prædictâ Parœciâ ſepelivit in loco quodam, qui non fuerat Epiſcopali authoritate nec conſecratus, nec ſepulturæ deputatus; ſed in quo nihilominùs habitatores plurimi de memorato viculo jam fuerant inhumati, tum propter longiorem & viculi iſtius & Parœcialis Eccleſiæ diſtantiam, tum quia viæ reddebantur hyemali præſertim tempore ferè omnino inexplicabiliores. Nùm ita ſeſe gerere potuit memoratus Vicarius abſque peccato?

RESPONS.

Quanquàm juxta Romanas Leges, quas adire licet in Gloſsâ (*g*), aliquis locus eo ipſo dicatur ac cenſeatur religioſus, quò in eodem aliquis mortuus ſepultus eſt; non tamen ejuſmodi conſecrationis rationem adeptus judicatur ſecundùm Canones, niſi fuerit authoritate Diœceſani Epiſcopi conſecratus, atque ſepulturæ deputatus. *Locus, ſi Pontificali authoritate eſt ſepultura deputatus, religioſus eſt*, inquit Sylveſter (*h*), *etiamſi nullus ſit ibi ſepultus... ſi verò non eſt ſic deputatus; ſecundùm Canones non eſt religioſus, etiamſi ſit ibi aliquis ſepultus.*

Quod idem obſervat Innocentius IV. ad quamdam Decretalem Innocentii III. (*i*) *terra ſit ſacra, vel religioſa authoritate Pontificis*, inquit Gloſſa, *non ex eo, quòd mortuus infertur ad locum* (*k*). Eamdem doctrinam ſequuntur Cardinalis Hoſtienſis, & Bartholius, quos appellat idem Sylveſter (*l*), qui remittit ad illud, quod enunciatur in Paſtorali, quantùm ad ritum & ceremoniam conſecrationis alicujus cœmeterii. Angelus de Clavaſio idem etiam docet (*m*), & quæcumque eâ de re diſſerit, à Sylveſtro integra tranſcribuntur.

Ex quibus omnibus facilè colligitur, non potuiſſe ſine graviſſimo peccato Turibium à Vicario de Parœciâ S.Galli in loco, qui fertur in inſtituendâ quæſtione, ſepeliri; neque etiam peccato carere tolerationem Parochi, qui paſſus eſt, ibidem affici ſepulturâ alios fideles; ſiquidem ei incumberet

(*g*) Gloſſ. in c. *Abolendæ*. 13. de ſepulturis. v. *Sepultura*.

(*h*) Sylveſt. v. *Sepultura*. init.

(*i*) Innoc. IV. in d. c. *Abolendæ*. 13. de ſepulturis. l. 3. tit. 28.

(*k*) Gloſſ. in c. *In Eccleſiaſtico*. 14. 13. q. 2. v. *Si terram*.

(*l*) Sylveſt. v. *Cœmeterium* n. 1.

(*m*) Angelus de Clavaſ. v. *Sepultura*. init.

ſecundùm

ſecundùm Eccleſiaſtica inſtituta, iiſdem honores ſepulturæ tribuere in ipſo Parœcialis Eccleſiæ Cœmeterio; atque, ſi nimia difficultas obſtaret, ab Epiſcopo licentiam obtinere, novi alterius Cœmeterii in ipſo viculo, de quo ſermo ſit in exponendâ præſenti ſpecie, ex ipsâ Pontificali authoritate inſtituendi ac ſolemni ritu conſecrandi.

CASUS III.

Petronius Parochus de Parœciâ S. Eulaliæ jure gaudens cadaverum ſuorum Parœcianorum in Cœmeterio vicinæ alterius Parœciæ ſepeliendorum, proprium ſuum jus vendendum propoſuit Parocho de dictâ alterâ Parœciâ. Quod Parochus iſte, Matriculariis ſuis conſentientibus, acceptavit, & pro juris ceſſione ſummam 120. librarum Petronio perſolvit; quo pretio pecuniæ accedente, iſte proprio ſuo jure planè deſtitit. Nihil-ne vitioſi olet prædicta venditio?

Respons.

Jus, quo Petronius gaudebat ſepeliendorum ſuorum Parœcianorum defunctorum in Cœmeterio de vicinâ Parœciâ, quiddam importat, quod merè ſpirituale eſt, atque Eccleſiaſticum; nec proinde poteſt ullatenùs ingredi commercium juxta SS. Canones: Quam doctrinam propriam ſibi vindicat Innocentius IV. in ſuo, quem compoſuit in Decretales, Commentario (a): Quod idem quoque docet Archidiaconus (b), totum in eo conſentiens deciſioni, quam habet Gregorius IX. in unâ quâdam ex ſuis Decretalibus (c), in quâ ſic declarat. *Pactiones factæ à vobis.... pro quibuſdam ſpiritualibus obtinendis (cùm in hujuſmodi pactio, omniſque conventio debeat omnino ceſſare) nullius penitùs ſunt momenti.*

Cujus deciſionis iſta poteſt reddi ratio, quam affert Gloſſa (d), *quia hujuſmodi pactiones ſimoniam inducunt*; aut ſaltem ſimoniæ contrahunt graviſſimam omnino ſuſpicionem.

Non potuit ergo Petronius, niſi graviſſimi prorſus peccati ſeſe faciens participem, vendere jus ſepulturæ, quod proprium ipſius non erat, ſed Eccleſiæ, cui Parochus præficitur; nec potuit jus idem emi à Parocho de vicinâ Parœciâ. *Sepultura, id eſt, jus ſepulturæ, vendi non poteſt.... unde licèt in uno Cœmeterio multæ Eccleſiæ poſſint habere jus ſepeliendi ſuos..... tamen una non poſſet alteri vendere ſuum jus.*

Vide { Parochus; Excommunicatio; Simonia. }

(a) Innoc. IV. in cit. c. *Abolendæ.* 13. de ſepulturis l. 3. tit. 28.

(b) Archidiac. in d. cap. *Abolendæ.*

(c) Greg. IX. in c. *Pactiones* fin. de pact. l. 1. tit. 35.

(d) Gloſſ. ibid. v. *Ceſſare.*

SERVITUS.

Hæc vox Servitus in triplici ſenſu accipitur. 1. Ad deſignandum ſubjectionem voluntariam famuli erga herum ſuum.

2. Ad deſignandam ſubjectionem neceſſariam ſeu coactam Jure gentium introductam contra naturæ ordinem juxta quem omnes naſcimur liberi; per quam ſubjectionem Servus libertate ſuâ ſpoliatus alieno dominio aut patrocinio ſubjicitur.

3. Ad deſignandum onus alicui fundo vel domui in favorem ejus qui non eſt proprietarius alligatum; talia ſunt jura itineris, luminis, è puteo vicini aquam hauriendi: Et in illo ſenſu uſusfructus, uſus, & habitatio ſunt veræ ſervitutes. De iſta tertia ſpecie ſervitutis hîc agitur.

Servitus eſt activa, aut paſſiva: Servitus activa & realis de qua hîc loquimur, definitur à Polmano (e), *Jus quo res immediatè habet aliam rem ſibi obnoxiam.* Juriſconſulti duas alias ſervitutis ſpecies diſtinguunt. Prior quæ pertinet ad Urbis ædificia ab ipſis vocatur *ſervitus Urbana.* Poſterior *ſervitus Ruſtica.*

Prior ſic à Polmano definitur (f); *Servitus Urbana eſt jus, quo prædium Urbanum habet aliud ſibi obnoxium.* Tale eſt jus quod habet Proprietarius domûs deducendi aquas è ſuo tecto ſtillantes in vicini ſui aream, aut impediendi ne vicinus ſtillicidia ſuæ domûs in illius aream erivet. Tale eſt præterea jus Proprietarii domûs, quam reædificat trabem aut ligna ſupra murum domûs contiguæ ſtabiliendi, aut impediendi ne vicinus per nimiam ædificii altitudinem lumini officiat.

Ab eodem Authore Ruſtica, aut prædialis ſervitus definitur *jus, quo prædium Ruſticum habet aliud obnoxium.* Tale eſt jus tranſitûs per fundum alienum ad ſuum; tale eſt jus vehendi, tale eſt jus ducendi per fundum vicini equos, boves, aut alia ſimilia animalia, tale etiam eſt jus aquæ ductûs per vicini alveos.

Cum jus ſervitutis ſit odioſum, debet aliquo inniti titulo, ita ut juxta Articulum CLXXXVI. conſuetudinis Pariſienſis nullo temporis lapſu, etiam centum annorum, non poſſit acquiri jus ſervitutis.

Qui ampliorem Regulatum quamdam Juris Communis ſpeciem ſtabilientium explicationem deſiderabunt, conſulant nonum ejuſdem Conſuetudinis Titulum. *De Servitutibus* &c. & Articulos 115. & 116.

(e) Polman. part. 2. 2. num. 349.

(f) Idem n. 352.

CASUS PRIMUS.

Genesius Dominus Parœciæ à ſancto Servino dictæ habens jus vehendi per fundum Petri vult adſtringere Petrum ad reparationem itineris ita interrupti & inextricabilis ut per illud vehicula tranſire non poſſint. Petrus verò reſpondet Geneſium, ſi ſuo Jure uti velit, ad reparationem illius rupti itineris teneri. Quæritur uter teneatur.

Respons.

Qui debet ſervitutem, tenetur equidem permittere, ut opera neceſſaria ad reparationem Locorum ſervituti obnoxiorum fiant, ſed non propriis impenſis opera tenetur præſtare, niſi fortè propter ipſum ſervitutis titulum teneatur, aut propter poſſeſſionem quæ ex parte illius, cui debetur ſervitus, tituli locum habeat. *In omnibus ſervitutibus*, inquit Lex (a), *refectio ad eum pertinet, qui ſibi ſervitutem aſſerit, non ad eum, cujus res ſervit.* Geneſius igitur non habet jus obligandi Petrum ad reparanda propriis impenſis loca per quæ jus tranſvectionis habet, & ſi ſuo jure Geneſius uti velit, debet ipſe ſuis ſumptibus non Petrus iter reficere, niſi præ manibus titulum habeat vi cujus Petrus ad refectionem itineris teneatur, aut niſi tituli loco ſibi poſſeſſionem habeat.

(a) L. *Etſi forte*. 6. §. 2. ſi ſervitus vindicetur &c. lib. 8. tit. 5.

CASUS II.

Nizierus cui eſt ampla domus, cujus pars propter ſervitutem pariete vicini ſuffulta eſt, illum vicinum cogere vult, ut proprio ære iſtum parietem jamjàm caſurum reficiat, & etiam ut faciat omnes impenſas neceſſarias ad fulcienda laquearia & tectum ipſius domûs. Vicinus Nizieri domûs & laquearia & tectum fulcire renuit, dicitque ſeduntaxat teneri mediam contribuere partem ſuptuum ad parietis, quo ſuffulta eſt domus, refectionem neceſſariorum. Utri ratio ſuffragatur?

Respons.

Vicinus debet ferre onera ſumptuum omnium qui ad reſtitutionem muri quo fulta eſt Nizieri domus neceſſarii ſunt. Nam cum murus is eſſe debeat qui ſufficiat ad ferendam Nizieri domûs partem, illum reparare, imò redintegrare, ſi neceſſitas poſtulet, tenetur. *Etiam ſervitute, quæ oneris ferendi causa impoſita erit; actio competit; ut & onera ferat, & ædificia reficiat ad eum modum qui ſervitute impoſitâ comprehenſus eſt.* Hæc ſunt verba legis (b) eâdem de re alia Lex loquitur, ut ſequitur (c). *Eum debere columnam reſtituere, quæ onus vicinarum ædium ferebat, cujus eſſent ædes quæ ſervirent, non eum qui imponere vellet.* Quod tamen intelligendum eſt, dummodo nimio onere muros non fuiſſet vitiatus, aut everſus. Nam in illo caſu qui nimiam molem impoſuiſſet, murum reficere, aut reparare ſuis ſumptibus teneretur, & inſuper damna & intereſſe proprietario domus refundere. *Si paries communis opere abs te facto in ædes meas ſe inclinaverit*, ait alia Lex (d), *potero tecum agere jus tibi non eſſe parietem illum ita habere.*

(b) L. *Etſi forte*. 6. §. 2. ff. ſi ſervitus vindicetur &c. Item L. *Sicut*. 8. ibid.

(c) L. *Cùm*. 33. ff. de ſervit. Urbanorum prædiorum lib. 5. tit. 2.

(d) L. *Si cum*. 14. §. 1. ff. ſi ſervitus vindicetur &c.

Habemus adhuc aliam legem quæ præſentem difficultatem expreſsè ſolvit. Sic habet (e). *Quoties communis parietis vitio quid acciderit, ſocius ſocio nihil præſtare debet; quòd ſi, quia alter compreſſerat, vel oneraverat, idcircò damnum contigit, conſequens eſt dicere detrimentum hoc, quod beneficio ejus contigit ipſum ſarcire debere.* Quod autem ſpectat ad ſumptus neceſſarios ad fulciendam domum, aut etiam ad deſtruendam partem muro ſuperimpoſitam; eos Nizierus qui domûs proprietarius eſt ſolus ſuppeditare tenetur. Ita ſtatutum eſt lege, quæ dicit (f) *ſicut autem refectio parietis ad vicinum pertinet; ita fultura ædificiorum vicini, cui ſervitus debetur, quamdiu paries reficietur, ad inferiorem vicinum non debet pertinere, nam, ſi non vult ſuperior fulcire, deponat, & reſtituat, cum paries fuerit reſtitutus.*

(e) L. *Ex damni*. 40. §. 1. ff. de damno infecto. lib. 39. tit. 2.

(f) L. *Sicut*. 8. ff. de ſervitus &c.

Animadvertendum eſt, ſi in caſu propoſito alteruter ſumptus, etiam notabiles, feciſſet ad murum decorandum, verbi gratiâ, pretioſiſſimis picturis incruſtandum, ſumptuum jacturam in eum cadere qui murum picturis decoravit; ut habet Lex (g). *Parietem communem incruſtare licet ..., ſicut licet mihi pretioſiſſimas picturas habere in pariete communi. Cæterùm ſi demolitus ſit vicinus & ex ſtipulatu actione damni infecti agatur* (h) *non pluris, quam vulgaria tectoria æſtimari debent: quod obſervari & in incruſtatione oportet.*

(g) L. *Quidam* 13 §. 1. ff. de ſervitutibus Urbanorum prædiorum.

(h) Hoc ita ſi culpâ reficientium, non ſuo vitio (naturali) corruit aliâs contra. Gloſſa in cit. L. v. *Agatur*.

CASUS III.

Marcellinus habet domum cujus murus jure ſervitutis ædificium vicini ſuſtinere debet. Ad iſtum murum ruinoſum reficiendum vicinus Marcellinum vocavit. Marcellinus modico bono fruens, & neceſſario ad muri refectionem ſumptui ferendo impar; vicino declaravit ſe malle dimittere proprietatem fundi in quo murus exſtructus eſt. An dimittere poteſt, ita ut à Marcellino cogi non poſſit ad reficiendum, aut reparandum murum?

Respons.

Conſtat Marcellinum vicino ſuo dominium fundi, in quo exſtructus eſt murus, dimittentem non teneri ad muri refectionem aut reparationem. Ratio eſt quia non ipſa Marcellini perſona ſervituti obnoxia eſt, ſed duntaxat fundus quem poſſidet: Adeò ut Marcellinus, derelicto fundo, à ſuo vicino cogi non poſſit ad reficiendum aut reparandum murum. Hoc æquitas naturalis exigit, exigit & Lex quæ ait (i). *Evaluit Servii ſententia in propoſita ſpecie, ut poſſit quis deffendere jus ſibi eſſe cogere adverſarium reficere parietem ad onera ſua ſuſtinenda. Labeo autem hanc ſervitutem non hominem debere, ſed rem: denique licere domino rem derelinquere ſcribit.*

(i) L. *Etſi forte* 6. §. 2. ff ſi ſervitus vindicetur. vel ad alium pertinere negetur.

CASUS IV.

Durandus ſervitutis jure, poterat aquam è fundo Caroli ducere, quod jus viginti nummis præſentibus Paulo vicino ſuo vendidit. Carolus iſti ceſſioni interceſſit, & curſum aquæ deflexit ut impediret ne Paulus eâ uteretur. An jus habet impediendi?

Respons.

Carolus jus habet ſe iſti ceſſioni opponendi, quia Jus ſuum Durandus Paulo concedere non poterat ratio eſt, quia legibus ſtatutum eſt, eum qui jus habet capiendæ aquæ in ſuæ hæreditatis utilitatem, jus iſtud ad neminem transferre poſſe neque venditione, neque commutatione, neque ceſſione purè gratuitâ. Qui enim ſervitutem debet, eam debet ad utilitatem illius ſolius cui debetur; adeò ut, ſtatim atque ſervitute uti deſinit, qui eam debet, eam debere quoque deſinat. *Per plurium prædia aquam ducis,*

quoque-

quoquomodo impoſitâ ſervitute, inquit Lex (*a*) *niſi pactum, vel ſtipulatio etiam de hoc ſubſecuta eſt neque eorum cuivis, neque alii vicino poteris hauſtum ex rivo cedere.* Idem ſtatutum eſt aliâ lege, quæ addit, eum qui iſtud ſervitutis jus habet ad unam fundi ſui partem, ad aliam uti eo non poſſe. *Ex meo aquæductu, Labeo ſcribit cuilibet poſſe me Vicino meo, commodare: Proculus contra; ut ne in meam partem fundi aliam, quàm ad quam ſervitus acquiſita ſit, uti eâ poſſim; Proculi ſententia verior eſt* (*b*).

(*a*) L. *Cùm eſſent*. 33. §. 1. ff. de ſervitutibus prædiorum ruſticorum lib. 8. tit. 3.

(*b*) L. *Ex meo*. 24. ff. eod. tit.

CASUS V.

Pamphilus habet domum Balduino vicino ſuo duplici ſervitute adſtrictam, Priorem ob ſervitutem Pamphilus non poteſt domum ſuam altiùs tollere, ne ſcilicet altitudo Lumen domûs Balduini impediat. Ob poſteriorem domus Pamphili ſtillicidia domûs Balduini recipere debet. Pamphilus priorem ſervitutem ſummâ 300. librarum redemit, poſterioris nullâ factâ mentione in inſtrumento cui ambo ſubſcripſerunt. Pamphilus poſteà domum ſuam, additis duobus tabulatis, altiùs ſuſtulit; Balduinus videns domum altiorem ſuâ domo tolli, opus interpellavit, prætendens domum Pamphili non poſſe tolli tam altè ut ſtillicidia impediantur. Pamphilus contra dicit ſe poſſe domum ſuam ad nutum extollere, cum extollendi ſine ulla reſtrictione licentiam 300. libris emerit, poſterioremque ſervitutem cenſeri debere extinctam. An rectè ratiocinabatur Pamphilus?

Respons.

Hanc difficultatem Romanæ ſolverunt leges, à quibus non eſt recedendum, quando nihil in contrarium aut à principibus, aut à Conſuetudine patriæ ſtatutum eſt, leges autem Romanæ habent, quòd, quando fundus duplici ſervituti obnoxius eſt, ſicut in ſpecie propoſitâ, & quando proprietarius fundi ſervientis unam è duabus ſervitutibus, nullâ factâ mentione alterius, redimit, iſti proprietario non liceat libertatem acquiſitam protendere, niſi ſalvo alterius ſervitutis jure. Unde ſequitur Pamphilum poſſe quidem domum ſuam à priori ſervitute liberatam uſque ad quamdam altitudinem extollere; ſed non tam altè ut ſtillicidia domûs Balduini impediantur. Balduinus enim renuncians priori ſervituti, poſteriori non cenſetur renunciaſſe: quia Pamphilus domum ſuam extollere poteſt uſque ad quamdam altitudinem, quin iſta altitudo noceat ſervituti propter quam domûs vicinæ ſtillicidia recipere debet. *Si domus tua ædificiis meis utramque ſervitutem deberet*, inquit Lex (*c*), *ne altiùs tolleretur, & ut ſtillicidium ædificiorum meorum recipere deberet, & tibi conceſſero, jus eſſe invito me, altiùs tollere ædificia tua; quod ad ſtillicidium attinet ſic ſtatui debebit, ut, ſi altiùs ſublatis ædificiis tuis ſtillicidia mea cadere in ea non poſſint; eâ ratione altiùs tibi ædificare non liceat. Si non impediantur ſtillicidia mea; liceat tibi altiùs tollere.*

(*c*) L. *Si domus* 21. ff. de ſervitutibus Urbanorum prædiorum.

Præſentem difficultatem ita ſolvit peritus Juriſconſultus Regius advocatus in præſidiali Curia Claromuntana in Arvernis (*d*).

(*d*) Domat. Leg. Civil. juxta ordinem naturalem tom. 1. edit. in 4. pag. 425.

CASUS VI.

Blasius habet jus ducendi Jumenta per campum Renati, ſed decem abhinc annis ſuo jure non uſus eſt, viam publicam commodiorem licèt longiorem ſeligens; poſtea cum ſuo jure uti voluiſſet, Renatus obſtitit, dicens illum à tali jure per præſcriptionem excidiſſe, an injuſtè agit Renatus?

Respons.

Jus ſervitutis legitimam pati poteſt præſcriptionem, quando ille ad quem pertinet, per decennium inter perſonas intra eamdem provinciam commorantes, aut per viginti annos inter perſonas in diverſis provinciis habitantes, uti ceſſavit. Localis tamen Conſuetudinis habenda eſt ratio. *Ut omnes ſervitutes non utendo amittantur*, inquit Lex (*e*), *non biennio; quia tantummodo ſolis rebus annexæ ſunt; ſed decennio contra præſentes; vel viginti ſpatio annorum contra abſentes.*

(*e*) Leg. *Sicut*. 13. cod. de ſervitutibus, & aquâ. Item L. *Cum talis*. fin. cod. eod tit. lib. 3. tit. 34.

Sed hoc intelligendum eſt de ſervitutibus aliquam actionem ex parte eorum quibus debentur poſtulantibus. verbi gratiâ de jure tranſitûs ut in ſpecie propoſitâ, de jure capiendi aquam; & aliis ſimilibus juribus quæ *non utendo* amitti poſſunt (*f*). Unde concludimus jus tranſitûs per prædium Renati contra Blaſium qui iſto jure decem abhinc annis non uſus eſt, quamvis præſens eſſet, & uti potuiſſet ſi voluiſſet, fuiſſe præſcriptum; & conſequenter Renatum poſſe claudere iter per quod Blaſius anteà tranſiverat. Cum enim præſcriptio legibus tum civilibus tum Canonicis in odium negligentiæ poſſeſſorum, & ad occurrendum variis litibus quæ procul dubio moverentur, familiarumque pacem perturbarent, ſtatuta ſit; quod per præſcriptionem acquiritur, legitimè acquiritur. Aliæ ſervitutes, quæ conſiſtunt in eo quòd locorum ſtatus ſtabilis efficiatur innovationéſque impediantur, in eo quòd, exempli gratiâ, ædificium altiùs extolli non poſſit, ne lumen vicini ædificii impediatur; præſcribi non poſſunt, niſi superveniat ſtatûs locorum mutatio quæ per omne tempus ad præſcriptionem neceſſarium perſeveret, ſervitutemque extinguat; quæ mutatio ſuperveniret, ſi proprietarius domûs ſervituti obnoxiæ, iſtam domum contra ſervitutem debitam altiùs tolleret, & ſic mutatam domum per omne tempus ad præſcriptionem requiſitum pacificè poſſideret. Hoc clariſſimè explicat Lex cujus verba referre non erit ſupervacaneum (*g*). *Hæc autem jura ſimiliter, ruſticorum quoque prædiorum, tempore non utendo, pereunt; niſi quòd hæc diſſimilitudo eſt. quando non omni modo pereunt, non utendo; ſed ita, ſi vicinus ſimul libertatem uſucapiat: veluti ſi ædes tuæ ædibus meis ſerviant, ne altiùs tollantur ne luminibus mearum ædium officiatur; & ego per ſtatutum tempus feneſtras meas perfixas, vel obſtruxero, ita demùm jus meum amitto, ſi tu per hoc tempus ædes tuas ſublatas habueris. Alioquin ſi nihil novi feceris, retineo ſervitutem.*

(*f*) L. *Nam ſatis*. 6. §. 1. ff. quemadmodum ſervitutes amittantur. lib. 8. tit. 6.

(*g*) L. *Hæc autem*. 6. ff. de ſervitutib. Urban. prædiorum.

Vide Dos Caſ. 15.

Digitized by Google

SYLVA.

IN hoc ritulo exponimus diverſas Sylvas, ut altam & excelſam Sylvam, quæ creſcit per quadraginta annos: cæduam Sylvam cæditur pro more nono quoque anno; aut juxta uſum in quibuſdam regionibus receptum, quindenis quibuſque annis, in quibus cæſura ipſa differtur ad viginti annos, pro ſylvâ fabricæ ſerrariæ deſtinatâ: materies aut utilis ædificiis: lignum foco aptum, ſive recens, ſive ratibus per flumina advectum: mortuum lignum & lignum-mortuum.

Sylvæ quædam ſunt Regis; aliæ Societatum Eccleſiaſticarum, tam ſæcularium, quàm Regularium, & aliæ privatorum.

Quia Abbates aliique Beneficiarii ſunt ſolùm adminiſtratores bonorum Beneficiis ſuis, annexorum. iis non licet ſuas altas & excelſas cædere ſylvas, ſine licentiâ à Rege impetratâ formulis requiſitis; id eſt, ſine Diplomatibus jure ac merito in tabulas publicas relatis. Non poſſunt ipſas cæduas ſylvas cædere, non vocatis Saltuariis Judicibus (a). Quam in rem videre eſt Edictum Henrici II. menſis Februarii 1550. Aurelianenſe (b) & Bleſenſe (c): Teſtimonia Libertatum Eccleſiæ Gillicanæ (d), & Edictum Aquarum & Sylvarum à Ludovico XIV. promulgatum (e).

(a) De la Gueſſiere tom. 2. 2. c. 19.
(b) Art. 29.
(c) Art. 33.
(d) Tom. 1. c. 32. n. 66.
(e) Art. 23.

Sylva alta & excelſa cenſetur res non movens: hine ante cæſionem ſubjacet redhibitioni gentilitiæ, ſed non manûs injectioni, exceptâ reali dictâ.

Cædua ſylva cenſetur res mobilis, imò ante cæſionem; & hanc ab cauſam ſubeſt manus injectioni, & non redhibitioni gentilitiæ: eadem eſt ratio ſylvarum altarum & excelſarum, poſt earum cæſionem. Conſulendi ſunt ſedecim Auctores à D. Brillon laudati (f), & Decreta quæ ex illis deprompſit circa jus uſûs ſylvarum, & jus uſuariorum.

(f) D. Brillon Dictio. Areſt. v. Sylva, n. 77. & 34. ſeqq.

Poſſeſſionem & dominium ſylvarum cognoſcunt Baillivii, ut depopulationes & ſylvarum ſtrages cognoſcunt Domini peculiares Aquarum & ſylvarum.

CASUS PRIMUS.

ULYSSES, miſer Ruſticus, cum uxore & quinque liberis minoribus, premitur neceſſitate hyemandi ſine igne, neque edendi quicquam cocti; quia non eſt ei facultas emendi ligni. Ipſi ſuaſum eſt petere noctu ſylvam vicinam, quæ Regis eſt, & aliam, cujus Proprietarius eſt Dominus loci, & legere lignum ad uſum in ſua egeſtate. Ratio conſilii hujus eſt. 1. Quia hæc neceſſitas, qua per hyemem urgetur, extrema eſſe videtur, cui proinde ſine peccatu occurrere poteſt hoc modu. 2. Quia harum Domini ſylvarum cenſentur cunſentire ut miſer, ad tantam redactus inopiam, legat lignum, minus damnoſum, aliàs cunſendi ſunt diſſentire ſine ullâ juſtâ causâ. 3. Quia non eadem eſt ratio ſylvarum ac ſegetum, aut aliurum froctuum quos terra culta producit: & videntur pauperes naturâ eorum partis participes eſſe. Ulyſes quærit num poſſit conſcientiâ parere iſti cunſilio?

RESPUNS.

Ante reſponſionem, diſtinguenda ſunt duo ligni genera, ad difficoltatem propoſitam. Primum vocatur *lignum-mortuum*, hoc eſt, lignum aridum, ſive rectum, ſive decuſſum & lapſum, quod poteſt ſolùm igni inſervire. Secundum nominatur *mortuum-lignum*, ut ſalices, morſalices, ſambucus, ſpinæ, alni, geniſtæ, juniperi, & rubi: quæ dou ligni genera, & novem mortui-ligni ſpecies exprimuntur in veteribus chartis Normanniæ Ludovici X. an. 1313. aut 1314. & cujus Carolus V. meminit in ſuo Edicto 5. Julii 1376. & Franciſcus I. in Edicto menſis Martii 1515. cujus hæc ſunt verba: *Ut ab ævo diſtrimen interceſſit inter Conſuetudines deſignantes ſignificationem vocum mortui-ligni & ligni-mortui, denotando lignum mortuum id quod mortuum eſt & ſiccum, ſive ſubſiſtens* (g), *aut decuſſum; & denotando mortuum-lignum certum lignum viridi ſubſiſtens; ne plus cædatur. declaratur quod ſic intelligatur, ut dictum eſt, & mortuum-lignum id non eſſe, ut dictum ac declaratum eſt, ut decretum eſt in charta ad Normannos de hoc edita à Rege* LUDOVICU *an.* 1314. *ſuper interpretatione & nominatione dicti mortui-ligni; & ſic exponetur & declarabitur in caſibus occurrentibus & occurrendis, ſpeciatim quoad terram Normanniæ.*

(g) Subſiſtens, id eſt, viride, rectum & truncoſitum, & ſuccum è terra hauriens. Latinè Arbor nixa ſtirpibus. Dict. univerſ. de Furetiere v. Lignum.

Aliud Edictum ejuſdem Regis Franciſci I. 4. Octubris 1533. habet etiam, lignum mortuum, *intelligetur & deſignabitur lignum aridum ſubſiſtens, aut jacens: & his verbis*, mortuum-lignum, *intelligetur & ſignificabitur arbor ſalix, morſalix, ſpina, puine, ſambucus, alnus, geniſta, & juniperus, & non alia* (h).

(h) Fontanon, tom. 1. pag. 257. & 265.

Hac diſtinctione poſitâ, reſpondemus ad difficultatem propoſitam, dicentes, 1. Nullum extare Regis Edictum, quo miſeris ruſticis liceat legere *lignum mortuum*, neque *mortuum lignum* in ſylvis, quæ uſui non ſunt deſtinatæ. Unde ſequitur Conſuetudinem ſolam illis patrocinari ut huc legant lignum; & hæc Cunſuetudo, quatenùs legitima, debet niti conſenſu manifeſto aut tacito Dominorum Sylvarum.

2. Egeſtatem Ulyſſis tamen eſſe tantam ut poſſit ſine peccatu legere, ad ſuam levandam inopiam, in ſylvis, memoratis in quæſitu, lignum-mortuum, aut vepreta, ut ſpinas, rubos, & aliud *mortuum-lignum*, modò depopolatiu inde non oriatur ingens. Ratio eſt, quia Domini cenſentur hoc in caſu conſentire; & adverſarentur immiſericordes, imò inhumani (i).

(i) De Ste. Beuve tom. 1. cas. 163.

CASUS II.

BARTHULOMÆUS & Lucia, matrimoniu conjuncti, commonia fecerunt decem jugera cæduæ ſylvæ; ſed Luciâ fato functâ ſine prole, anno ante cæſionem hujus ſylvæ, Bartholomæus hujus cæſionis partem capere intendit; anno ante mortem Luciæ peractæ, ptu tempore conjugii; quia ſocia ipſi erat cum fato functâ. Eſt-ne ipſi jus? Et ſi ipſi denegatur, poteſt-ne inferre litem hæredibus Luciæ, ut Judex ſibi addicat?

RESP.

RESPONS.

Ante hujus quæſtionis deciſionem, obſervandum eſt 1. In quibuſdam Regionibus cædi ſylvas cæduas decimo quoque anno, & in aliis quindenis quibuſque annis.

2. Sylvas fabricæ ferrariæ deſtinatas plerumque cædi viceſimo quoque anno.

Ex his obſervationibus ſequitur ſponſo ſuperſtiti eſſe jus & commodum maximum in his ſylvis; nec æquitati & juſtitiæ convenire ut in quæſito propoſito, Bartholomæus privetur parte, quam exigit poſt cæſionem ſylvarum: Alias dicendum foret ſi uxor vitâ functa fuiſſet decimo octavo, aut decimo nono anno poſt conjugium, ſocietati nullum eſſe commodum, quando, ſylvâ fabricæ ferrariæ deſtinatâ, matrimonium fuiſſet diſſolutum ſex menſibus, aut anno ante cæſionis diem: quod omnino videtur juſtitiæ repugnare. Quapropter exiſtimamus eum, ſi hæredes uxoris Bartholomæi nolint conferre rationem commodi, naſcentis ex cæſione ſylvæ, quam communem fecerant Lucia & ipſe, poſſe eos vocare in jus ut ſibi adjudicetur emolumentum *pro ratâ* temporis ſocietatis.

Noſtram firmat ſententiam judicium arbitrale 17. Decembris 1696. dictum à D. Balincourt in Parlamento Pariſienſi Senatore & à D. Riparfond & Braquet, peritis Cauſidicis in eodem Parlamento, qui dixerint eam ſylvæ partitionem eſſe faciendam pro tempore (*a*).

(*a*) D. Brillon v. lignum n. 9.

Obſervandum eſt tamen, Bartholomæo obeunte mortem intermedio tempore, parentem ejus, hæredem, non poſſe jura, quibus gaudebat, repetere, ut judicatum fuit Conſulto Parlamenti 7. Septembris 1569. relato à le Veſt (*b*), cùm marito ſoli hoc ſit jus, excluſis ejus hæredibus.

(*b*) Le Veſt. Arreſt. 105.

CASUS III.

MAUBERTUS, agricola, cui eſt domus & horreum in pago Sancti Joannis, & incola, intendit ſe jure deducere lignum ad ſua in integrum reſtituenda ædificia neceſſarium, è ſylvâ amplâ, quæ eſt integra communis pagi iſtius. Alii incolæ contradicunt & tuentur ipſi ſolum eſſe jus lignationis in ſylvâ. Cui eſt jus?

RESPONS.

Quum hujus ſylvæ dominium eſt communis hujus pagi, incola quiſque jus habet lignationis in ſylvâ, & licet educere quidquid neceſſe eſt, præterea ad ædificium ſuum inſtaurandum. Ideo incolarum pagi Sancti Joannis contradictio eſt mala, illique ſine injuſtitiâ imò damno cujuſque arcere nequeunt Maubertum ab uſu juris ſibi in hanc ſylvam communem parti.

Et quidem ſic judicatum fuit Conſulto Parlamenti Divionenſis 2. Martii 1632. à Bouvot relato (*c*), qui hujus eſt ſententiæ, & huic innititur Conſulto: & ſanè hæc ſylva non poteſt cenſeri communis niſi ad levamen & commodum privatorum. Trunci autem vetuſtarum arborum æquè ſunt renovandis ædificiis ruinoſis neceſſarii, ac rami ad focum ſedendo. Igitur nulla eſt ratio coarctandi ad ſolam lignationem eos, quibus præterea neceſſarium eſt aliud lignum, reædificandis, aut inſtaurandis apium ædibus, quas habent in pago, cujus eſt ſylva.

(*c*) Bouvot tom. 2. v. Communauté q. 35.

Hæc confirmatur deciſio alio Parlamenti Divionenſis Conſulto 29. Martii 1686. quo Curia judicavit Vicanum privatum, qui piſtoria opera faciebat, poſſe lignum carpere commune, non ſolùm ad lignationem, ſed & ad piſtoris dulciarii opera coquenda (*d*). Nemo non fatetur neceſſitatem inſtaurandarum ædium longè majorem eſſe quàm coquendorum piſtoris dulciarii operum; quum abſolutè nequeamus eſſe ſine domicilio, & facilè abſtineamus à piſtoris dulciarii operibus.

(*d*) Taiſand. in conſuet. Burgund. tit. 13. art. 6. n. 3.

CASUS IV.

JULUS, Sancti Gordiani Abbas, in ſylvis altis & excelſis, ab Abbatiâ pendentibus, aliquot jugera vult cædere ut lucrum inde emergens ſuum faceret. Num illi licet auctoritate propriâ?

RESPONS.

Abbati huic non licet iſtam ſylvam altam & excelſam decutere; nam Beneficiarius non eſt Dominus bonorum Beneficio annexorum, nec quicquam ſuſcipere poteſt quod ejus fructum minuat, quum aliàs damnum ſucceſſoribus inferret.

Sunt plura Conſulta, tàm antiqua, quàm recentia, à multis Parlamentis pronunciata dictis conſentanea.

Primum eſt Parlamenti Toloſani 13. Februarii 1553. quod omnibus interdicit Beneficiariis cæſionem altarum & excelſarum ſylvarum.

Secundum eſt Parlamenti Britanni 27. Septembris 1554. à du Faïl relatum Conſultum (*e*) quo interdicta fuit Abbati Sancti Meen cæſio ſylvarum altarum & excelſarum Abbatiæ.

(*e*) Du Faïl l. 2. cap. 3.

Tertium eſt ejuſdem Parlamenti Toloſani 20. Julii 1556. quod eamdem ac primum habet interdictionem.

Quartum eſt an. 1556. quo Henricus II. Conſilio aſſidens; decernit capitale vadimonium contra omnes Clericos, qui ſylvas altas & excelſas exciderunt (*f*).

(*f*) Henricus II progymnaſmata Areſt. 38.

Quintum eſt ejuſdem Parlamenti Toloſani 12. Auguſti 1558. quod interdicto vetuit emptionem ſylvarum altarum & excelſarum à *Clero*, ſine Diplomate Regio à venditoribus impetrato, quod facultatem det eas cædendi aut vendendi; hoc Diploma debet ratum fieri à Parlamento, juxta Edictum ab Henrico II. promulgatum menſe Februarii 1558. & Aureliæ menſe an. 1560. Eadem interdicta in Clericos repetiverunt Diplomata Regia an. 1571. rata facta à Parlamento Pariſienſi, menſe Auguſto ejuſdem anni, & à Tabula marmoreâ menſe Novembri ſequenti: & ſtatuta violantes ad ſuum non amandantur Judicem, juxta Conſultum in Quæſitorum tribunali latum 15. Februarii 1625. (*g*).

(*g*) D. Brillon v. lignum

Alia Diplomata Regis evulgata ſunt menſe Junio 1579. & Martio 1583. quæ edicunt de vetuſtis arboribus à tempeſtate & vi ventorum decuſſis ſtatuere Clericos Beneficiarios: quatenùs uſufructuarios poſſe in ſuum commodum ſolùm, & reſiduum Eccleſiæ eſſe. Quâ de re videndus Paponius (*h*).

(*h*) Papon. pag. 1362.

Denique de la Gueſſiere (*i*) Decretum Parlamenti Pariſienſis refert, hanc in rem latum in comitiis Campaniæ 15. Maii 1569. contra Capitula & Societates Eccleſiaſticas, quod interdicit cæſionem ullius ſylvæ altæ & excelſæ, ad inſtaurationes neceſſarias ſine Saltuariis Judicibus præſentibus.

(*i*) De la Gueſſiere. tom. 2. l. 2. cap. 19.

SIMONIA.

SAnctus Thomas (*a*) definit SIMONIAM iſtis verbis : *Simonia eſt ſtudioſa voluntas emendi, vel vendendi aliquid ſpirituale, vel ſpirituali annexum.* Quam definitionem ſic interpretatur S. Antoninus (*b*) : *Studioſa dicitur ; id eſt deliberata : nam ſolâ deliberatione rationis poteſt committi iſtud peccatum : ſed non punitur judicio Eccleſia ; niſi procedat ad extra.*

(*a*) S. Thom. 2. 2. q. 100. art. 1.
(*b*) S. Anton. 2. part. tit. 1. c. 5. §. 1.

Quandò definitur à S. Thoma Simonia, *ſtudioſa voluntas emendi, vel vendendi aliquid ſpirituale ; nomine emptionis & venditionis intelligitur omnis contractus non gratuitus.*

Addit laudatus S. Doctor : *Vel ſpirituale annexum.* Quales ſunt reditus & fructus Beneficiorum, & quale eſt jus iiſdem gaudendi. Neque enim ii tantummodò ſimoniaci ſunt, qui voluntatem ſtudioſam gerunt emendi aliquid merè ſpirituale, putà, gratiam, aut quodlibet aliud donum Spiritûs Sancti ; verùm etiam ii, qui ſuam pecuniam, vel quid aliud tantumdem valens pro aliquo ſpirituali non niſi eo animo offerunt, ut illud ſpirituale convertant in ſuum temporale commodum ; quemadmodùm *Simon Magus*, (qui), inquit Urbanus II. (*c*), *non ſpiritum ſanctum, quo ipſe erat indignus, ſed donum Dei emere voluit ; ut ex venditione ſignorum, quæ per eundem fierent, multiplicatam pecuniam lucraretur.* Atque inde eſt, quòd, quandò S. Petrus verbis iſtis eum allocutus eſt : *Pecunia tua tecum ſit in perditionem* ; illum nonniſi avaritiâ, gloriæque & honorum cupiditate argueret : *Nec Apoſtolus*, ſubjicit laudatus Papa, *emptionem Spiritûs Sancti, quam benè fieri non poſſe noverat ; ſed ambitionem quæſtûs talis & avaritiam, quæ eſt Idolorum ſervitus, in eodem Simone exhorruit, & eum maledictionis jaculo percuſſit.*

(*c*) Urban. II. in Can. *Salvator.* 8. 1. q. 3.

Sive temporale, quod offertur, detur tanquàm pretium Beneficii ; ſive tantummodò, ut incitamentum, ad illud idem obtinendum ; Simoniæ crimen perinde contrahitur : quemadmodùm declaravit Innocentius X. damnatorio judicio, quod 2. Martii 1679. dedit in duas propoſitiones, quibus contrarium aſſerebatur (*d*).

(*d*) Propoſit. 45. & 46.

Simoniæ duæ ſunt ſpecies. Una quidem Divino jure prohibita ; Altera verò, jure tantùm Eccleſiaſtico.

Quæ jure Divino Simonia prohibetur, eſt, cùm datur res aliqua temporalis, ad rem aliquam acquirendam, quæ ſuâpte naturâ ſpiritualis eſt ; qualia ſunt Sacramenta ; aut quæ rei alicui ſpirituali annexa eſt ; qualia ſunt Beneficia, & Vaſa ſacra.

Simonia juris Eccleſiaſtici, ea eſt, quæ Canonibus tantummodò prohibetur, & cùm, etiamſi præcisè non detur temporale pro ſpirituali ; aliquid tamen admittitur, quod idem ferè eſt ; ut, quando quis authoritate ſuâ privatâ Beneficium, cujus titulo gaudet, pro alio Beneficio permutat : Siquidem ejuſmodi permutatio plurimis Summorum Pontificum Decretalibus interdicatur (*e*). Talis etiam foret emptio alicujus officii, ſeu miniſterii, quo jus obtinetur Eccleſiaſticæ juriſdictionis exercendæ (*f*).

(*e*) Urban. I. in cap. *Quæſitum.* 5. & Innoc. III. in c. *Cùm olim.* 7. de rerum permutatione. lib. 3. tit. 18.
(*f*) Urban. II. in Can. *Salvator.* 8. 1. q. 3. Alex. V. in c. *Ad noſtram.* 21. de ſimoniâ. l. 5. tit. 3. Idem in c. *Præterea.* 1. væ Prælati vices. l. 5 tit. 4.

Quæ Simoniarum duæ ſpecies iterùm dividuntur in Simoniam mentalem, Simoniam conventionalem, atque Simoniam realem.

Simonia merè mentalis ; hoc eſt, quæ ſuum effectum non ſortita eſt, tota poſita eſt in ſolâ voluntate perversâ ejuſdem committendæ, nullo præterea accedente actu externo, qui vel verbis expreſſis, vel tacitè ſignificetur.

Simonia conventionalis, ea eſt, in quâ præter perverſam voluntatem, quam quis jam anteà gerebat, accedit aliqua conventio culpabilis, ſive ſit verbis expreſſa, ſive tantummodò tacita : Quâ de re ſcire operæ pretium eſt, ſi ejuſmodi Simonia non eſſet, niſi merè conventionalis, neque ei ſuus effectus acceſſiſſet ; quoniam, verbi gratiâ, ejuſdem pœnituit, & ipſa fuit revocata ac reſciſſa ; tunc non incurri in pœnas latas adversùs Simoniacos : At verò, ſi ſuum effectum habuerit ex parte alterutrius contrahentis ſeu paciſcentis ; tunc eam non eſſe tantùm conſiderandam tanquàm merè conventionalem.

Simonia realis, ea eſt, in quâ conventio Simoniaca, de quâ fuit conventum, ex utrâque parte complerur, dando nimirùm temporale pro ſpirituali.

Explicabimus poſteà tres alios diverſos modos, quibus committitur illa Simonia, quæ dicitur *à manu, ab obſequio, & à linguâ*, de quâ ſermonem facit S. Gregorius relatus in Canone ad marginem indicato (*g*) : Quâ de re poſſunt etiam adiri S. Petrus Damianus (*h*), Gregorius VIII. (*i*), & S. Thomas (*k*).

(*g*) S. Greg. in Can. *Sunt nonnulli.* 114. 1. q. 1.
(*h*) Greg. VII. Epiſt. ad Collaterales Epiſcopos Cardinales.
(*i*) Lib. 7. Regiſt. Ep. 34.
(*k*) S. Thom. in 4. ſentent. diſt. 25. art.

Eſt tandem ultima ſpecies Simoniæ, quæ dicitur confidentialis, quæ omnino ſpecie diverſa eſt ab iis, de quibus ſumus locuti, quamque Pius IV. (*l*), & S. Pius V. (*m*) ut pernicioſiſ-

(*l*) In Bullâ. *Romanum.* 85.
(*m*) In Bullâ. *Intolerabilis.* 85.

pernicioſiſſimam damnaverunt ; ac præterea declaraverunt, Beneficiarios, qui ſunt ejuſdem conſcii atque participes, ſpoliandos eſſe ſuis Beneficiis & officiis Eccleſiaſticis, fierique, ad quævis alia poſſidenda, niſi interveniente legitimâ aliquâ diſpenſatione, prorsùs inhabiles.

Quæ ſimoniæ ſpecies conſiſtit in pacto vel verbis expreſſo, vel tacito, cedendi in gratiam alterius tertii Beneficium, quod obtentum eſt ; aut aliquam partem fructuum de eodem percipiendorum, ſeu ei, qui Beneficium contulit, ſeu cuivis alteri, quem deſignaverit, rependendi. (*a*) (a) S. Thom. 2. 2. q. 100. art. 4. ad 3.

Innoteſcent ex ſexaginta novem deciſionibus, quæ ſubſequuntur, tùm innumeri propèmodùm variique caſus, in quibus incurri poteſt in crimen ſimoniæ ; tùm quas pœnas jus decernat adversùs ſimoniacos. Verùm, ut eâ de re uberior etiam intelligentia habeatur ; neceſſe eſt ſcire, quid ſenſerit Clerus Gallicanus congregatus in Regiis ædibus S. Germani in Layâ anno 1700. Quod quidem facilè colligere eſt ex cenſurâ, quâ Illuſtriſſimi noſtri Gallicani Præſules notaverunt tres propoſitiones pernicioſiſſimas atque ſcandaloſiſſimas, quas in medium proferre quidam autores auſi fuerint, ad vindicandos ab omni prorsùs peccato, in iis etiam caſibus, quibus ne locus quidem tergiverſandi ullatenùs relinquitur, eos, qui Beneficia ope ſimoniæ conſequuntur. En igitur & propoſitiones, & cenſura, quæ iiſdem inuſta fuit.

PROPOSITIO LXIX.

Nòn eſt contra juſtitiam, Beneficia Eccleſiaſtica non conferre gratis, quia Collator conferens illa Beneficia Eccleſiaſtica, pecuniâ interveniente, non exigit illam pro collatione Beneficii ; ſed veluti pro emolumento temporali, quod tibi conferre non tenebatur.

PROPOSITIO LXX.

Dare temporale pro ſpirituali, non eſt Simonia, quando temporale non datur, tanquàm pretium, ſed duntaxat tanquàm motivum conferendi, vel efficiendi ſpirituale, vel etiam quando temporale fit ſolùm gratuita compenſatio pro ſpirituali, aut è contra.

PROPOSITIO LXXI.

Et id quoque locum habet, etiamſi temporale ſit principale motivum dandi ſpirituale ; imò, etiam ſit finis ipſius rei ſpiritualis, ſicut illud pluris æſtimetur, quàm res ſpiritualis.

CENSURA.

Hæ propoſitiones temerariæ ſunt, ſcandaloſæ, pernicioſæ, erroneæ : Hæreſim Simoniacam ſacrâ Scripturâ, Canonibus & Pontificiis Conſtitutionibus reprobatam, mutato tantùm nomine, per fallacem mentis, ſive intentionis directionem, inducunt.

Quarum propoſitionum prima jam anteà fuerat à Sacrâ Facultate Theologicâ Pariſienſi ; & tandem à Summo Pontifice Alexandro VII. condemnata. Secunda verò atque tertia etiam jam fuerant notatæ cenſurâ à Lovanienſibus Doctoribus anno 1657. atque à Summo Pontifice Innocentio XI. poſtmodùm quoque reprobatæ fuerunt.

CASUS PRIMUS.

POTAMONIUS Epiſcopus Gallicanus ſuffragans Pariſienſis, cùm ad eum pertineret collatio Beneficii cujuſdam ingentis, annexam habentis curam animarum, & vacantis ; animoque ſuo adjeciſſet, illud idem non concedere niſi ei, quem foret comperturus digniorem ; inter illos, qui viſi ſunt ipſi magis idonei & capaces, ad illud poſſidendum, ſex potiſſimum electis Sacerdotibus declaravit, futurum ut conferret prædictum Beneficium ei ex eis, qui in concurſu, cui vult, illos omnes adeſſe die 15. menſis proximè ſequentis, ſeſe præ cæteris exhibiturus eſt eruditione doctrinâque ſuperiorum. Sedulius unus ex ſex prædictis, qui timet, ne Sylvanus unus ex competitoribus, propter ſuam, quâ plurimùm valet, præclaram eruditionem atque doctrinam tùm ipſi, tùm cæteris præcellat ; centum ei dupliones aureos offert, eâ conditione, quod ad concurſum non ſit præſens adfuturus. Quam oblatam ſibi pecuniam, ſimulque impoſitam legem Sylvanus acceptat : & Beneficium aſſequitur Sedulius. Nùm in eâ conventione, & quæ conventionem ſecuta eſt, executione occurrit aliqua ſimonia ? Intercederet-ne etiam aliquod Simoniæ vitium, ſi Sedulius, ad impediendum, ne veredi conducerentur Sylvano, qui curſorem extraordinarium Romam feſtinaviſſet, prædicti Beneficii impetrandi causâ, antequam concurſus haberetur, quamdam pecuniæ ſummam alicui veredariorum præbitori tradidiſſet ?

Respons.

Sufficit vel etiam ſimplex notitia definitionis Simoniæ, qualem eam tradit atque explicat S. Thomas, quem jam multoties appellavimus, ut apertum fiat, in primo caſu veri nominis occurrere realem Simoniam. Ecquid enimverò nonnè palàm fit, à Sedulio prædictum Beneficium non obtentum fuiſſe, niſi quia Sylvanu rependit pecuniam, ut illud idem conſequeretur: quânam ergo ratione; quonam-ve prætextûs velamento poſſet à ſimoniæ vitio vindicari; ſiquidem in eo potiſſimùm repoſita ſit eſſentia ſimoniæ, ut tradatur pecunia, vel quodlibet aliud pecuniæ pretio æſtimandum, ſive hoc ipſum conſideretur ut pretium, vel incitamentum, ſive etiam ut gratuita compenſatio, ut ad aliquod Beneficium perveniatur, aut ut res aliqua ſpiritualis, vel quæ ſpirituali annectitur, poſſit obtineri? Ut nihil eâ de re dubitationis ſupereſſe queat, conſulenda ſunt autoritatum teſtimonia, quæ retulimus in deciſionibus, quæ lectoribus inferiùs occurrent, quæque hìc loci referre ſupervacaneum eſt: atque reverà quidem Sedulius Sylvano dando centum dupliones aureos, nihil aliud agit, quàm in rei veritate ab eo emere jus, quod iſte competitor propter ſummam, quâ præſtat, meritorum excellentiam videtur ſibimetipſi jam aſſeruiſſe ad Beneficium, quod ipſe Sedulius ſperabat, à ſeſe obtinendum fore, quodque reipsà ſibi obtinet, eâ ratione illum removendo à concurſu. Non poteſt igitur à ſimoniæ vitio ullatenùs excuſari.

Quod pertinet ad alterum caſum, in quo Sedulius largitione corrupit fidem alicujus veredariorum præbitoris, vel alicujus curſoris, ut obſtaret, ne ſupplicatio ſui competitoris Romam opportuno tempore perveniret, cenſemus de eo eâdem ratione judicandum eſſe ac de priori caſu; ſiquidem verè locus ſit propugnandi, à prædicto viro non obtineri Beneficium, niſi quia pecuniam tradidit eo potiſſimùm fine, ut moram afferret curſori, quem Sylvanus ſuus competitor animo habebat Romam properare; neque ab eo aliâ ratione prædictum Beneficium obtineri: quæ quidem abundè ſufficiunt, ut coram Deo Simoniæ injuſtitiæque conſcius eſſe convincatur.

Ut, quod hic loci de propoſitâ utrâque difficultate aſſerimus, lectori perſpectius fiat, juvat tantùm adire, qui eâ de re diſſeruerunt inſigniores Theologos, ac potiſſimum Doctores de Sacrâ Facultate Theologicâ Pariſienſi, qui omnes unanimi conſenſu docent ſequentes propoſitiones.

Exigere, dare, accipere, aut promittere aliquid temporale pro Beneficio Ecclesiaſtico obtinenda, ſive per modum pretii, ſive per modum motivi; aut gratuitæ compenſationis, ſimoniæ crimen eſt. Quibus verbis utuntur plerique Theologi Pariſienſes, ad doctrinam ſuam eâ de re exprimendam. *Qui munus aliquod, aut officium datâ pecuniâ, aut aliâ re pretio æſtimabili ſibi comparat eâ intentione, ut Beneficia obtineat, Simoniacus eſt.* In prædictis propoſitionibus ne verbum quidem unum occurrit, quod non comminuat in pulverem, intercluſo quocumque tergiverſationis aditu, vana frivolaque ingenii acumina adinventa ab illis indulgentioribus laxioris moralis diſciplinæ fautoribus, qui toti incubuerunt in eo potiſſimùm, ut & hominibus placentia proponerent, & eorum cupiditatibus obſequerentur. Finem igitur dicendi facimus reverendis adeo autoritatum teſtimoniis innixi, & concludimus, ſiquidem in duobus propoſitis caſibus Sedulius nihil aliud intenderit ſuam pecuniam tradendo, quàm ratione tam reprehendendâ pervenire ad Beneficium, quod appetebat; eum verè Simoniacum eſſe; ac mereri; quamobrem ſubeat pœnas, quæ Simoniacis ipſo jure inducuntur.

CASUS II.

Theopompa deſignatus Archiepiſcopus Maërdinæ Urbis Meſopotamiæ, (quæ ſub appellatione Diarbek jam circumfertur,) nec valens ullum dignitati ſuæ munus annexum exercere, quin primò quidem ſummam 10000. librarum præſentis ac numeratæ pecuniæ Mehemeti Bacha Turcæ, prædictæque Provinciæ præfecto perſolverit; poteſtne ſine periculo incurrendi in crimen ſimoniæ dignitatem iſtam Archiepiſcopalem eâ ratione conſequi?

Respons.

Prædictus caſus nec fictus eſt, nec de induſtriâ excogitatus; vidimus ipſi Pariſiorum, Archiepiſcopum quemdam de iiſdem tùm Regione, tùm Urbe, cui ſacrs peragenti pluries miniſtravimus, qui ad iſtam civitatem acceſſerat, ut exiteretur ex ſtipis erogationibus, quas accipiebat, pecuniam illam ingentem conſiſtere, quam ab eo Provinciæ Præfectus exigebat. Quamobrem abs re non eſt alienum, ut difficultati propoſitæ faciamus ſatis, cujus enodatio poteſt aliundè afferre utilitatem non mediocrem doctrinæ Chriſtianæ præconibus apud populos Orientis, inter quos caſus prædictus ſæpè ſæpiùs occurrit.

Ut propoſitam ergo difficultatem diſſolvamus, reſpondemus, utendum eſſe diſtinctione. Nam vel Theopompa electus fuit legitimè ab Epiſcopis comprovincialibus Maërdinæ, aut ab aliis electionis jure gaudentibus; vel non fuit legitimè electus: ſi legitimè fuerit electus: acquiſivit *jus in re*. hoc eſt jus obtinuit, potiendi illâ dignitate: potuitque ſtatim à confectâ ſuâ electione, eâque confirmatâ, in poſſeſſionem venire prædictæ dignitatis, & annexas eidem functiones exercere, juxta illud, quod definitur in Decretali Alexandri III. (*a*), quæ data eſt à præfato Papâ in tertio Concilio generali Lateranenſi, atque in plurimis aliis Decretalibus, quæ ibidem ad marginem indicantur. Adeo ut nec Provinciæ præfectus, nec alius quivis infidelis miniſter poſſint niſi ex vexatione prorsùs apertiſſimâ impedire, ne conſecretur, & in poſſeſſionem ſuæ dignitatis inducatur, nec quidquam ab eo exigere, ut utriuſque licentiam ſibi fieri obtineat: ſi verò non poſſit alioquin jure ſibi acquiſito uti, niſi pecuniæ ſummam ſolvendo, quam Mehemes ab eo exigit; ei profectò licet, abſque periculo contrahendi criminis ullius Simoniæ, eandem perſolvere, ut eâ ratione ſeſe expediat ab iniquiori illâ vexatione, quâ torquetur, quamque alioquin non poteſt ullatenùs vitare. At è contrariò, ſi non fuerit legitimè electus, & Mehemeti largiatur iſtam pecuniæ ſummam eo fine, ut dignitatem Archiepiſcopalem prædictam adipiſcatur, manifeſtum eſt, ex nimiâ illâ, quâ fervet, ambitione eum incidere in Simonram realem; atque eâ ratione incurrere in pœnas, quas SS. Canones Simoniacis indixerunt: quippe qui non ſit in eo minùs reprehendendus, quàm Jaſon frater Oniæ, Menelaus & Lyſimachus, de quibus ſermonem faciunt ſacræ Scripturæ (*b*), qui dignitatem Summi Pontificis Judæorum numeratâ præſentique pecuniâ ſibi comparaverunt.

(*a*) Alexand. III, in cap. *Cùm in cunctis.* & in c. *Noſt.* 9. de elect. &c. 5. *Cum terri.* lib. 1. tit. 6. Innoc. III. in cap *Quaſiter.* 17. & in c. *Nihil eſt.* 44 eod. tit. & in cap. *Cùm jamdudum.* 18 de præb. l. 3. tit. 5.

(*b*) 2. Machab. 4.

Quæ noſtra deciſio roborari confirmarique plurimùm poteſt ex uſu, quem Imperatores autoritate ſuâ prorsùs abutentes, olim induxerunt in Eccleſiam, exigendo & cogendo, ſibi ab iis rependi quamdam pecuniæ ſummam, qui fuerant electi Summi Pontifices, priuſquàm coronarentur. Qui perverſus uſus, ac violentiæ plurimæ coactus per multa ſæcula ſteterunt ad Pontificatum uſque S. Gregorii Magni. Ut etenim tunc temporis non perſolvebant Summi Pontifices pecuniæ ſummam quæ ab eis exigebatur, niſi ut ſeſe redimerent à manifeſtâ

vexatione

Digitized by Google

vexatione, atque licentiam obtinerent exercendarum functionum, quæ ſupremæ eorum dignitati annectebantur, quæ libertas ac licentia eis omninò anteà denegabatur, certiſſimum eſt, ab iis nullam Simoniam commiſſam fuiſſe, cùm ſolvebant illam pecuniam, quæ ab eis iniquiùs eâ ratione exigebatur: ac conſequenter idem rationis argumentum extendendum eſſe ad Archiepiſcopum, de quo quæſtio proponitur; ſi, quemadmodum ſupponimus, ex præſcripto Canonum fuerit electus, ſicut electus ille fuerat, quem Pariſiorum vidimus ab annis ultra quinquaginta.

CASUS III.

Pontitianus Sacerdos, Doctor & Profeſſor Theologicus, vir ſingularis omnino pietatis & præclarâ eruditione commendatiſſimus præſentatus fuit ad Curam de S. Rufo ab Isenæo, qui ejuſdem eſt Patronus-Præſentator. Requiſivit deindè ſuum *viſa* ab Epiſcopo, ut in poſſeſſionem prædictæ Curæ veniret; at præfatus Prælatus illud ei denegavit ex falsâ & iniquiori ſuſpicione, quòd ſanam Doctrinam non teneret. Pontitianus repulſam ejuſmodi habens, tanquàm injuſtam vexationem, ab eâdem ſeſe poſſe expedire, ſatus eſt pecuniam aliquam largiendo: quòd quidem executus eſt, dando ſcilicet ſecretario Epiſcopi viginti nummos aureos, qui ſic egit, ut ipſi collationem & *viſa* prædictæ Curæ concedi obtinuerit. Nonne iſta pecuniæ largitio quandam olet ſpeciem Simoniæ?

RESPONS.

Non ſufficit, ab aliquo jus acquiſitum eſſe, poſtulandi, ſibi conferri quoddam Beneficium, quod quidem jus appellari ſolet *jus ad rem*, ut ipſe poſſit à vexatione quantùmlibet injuſtâ ſeſe redimere. Prætereà namque oportet habeat *jus in re*; hoc eſt, jus Beneficio potiendi. Atqui Pontitianus ex inſtrumento ſuæ præſentationis nullum adipiſcitur jus gaudendi Beneficio, ad quod nominatus eſt: quippe qui jus ejuſmodi non valeat, niſi ex Inſtitutione Canonicâ, obtinere; id eſt, ex collatione Epiſcopi, juxta regulam iſtam juris: *Beneficium Eccleſiaſticum non poteſt licitè ſine Inſtitutione Canonicâ obtineri.* Ad quam regulam Gloſſa (a) ſic habet; *Inſtituere autem, eſt jus Canonicum in Eccleſiâ vel Eccleſiaſtico Beneficio tribuere, ∴ & jure communi ad Epiſcopum ſpectat* (b): Quibus addit, iſtis verbis: *non poteſt licite,* ſignificari ſummam omninò neceſſitatem Inſtitutionis Canonicæ, & vocabulum *licitè* non conſiderandum eſſe niſi quatenùs adjunctum ex abundanti, *ſuperabundat. Id enim dicimus poſſe,* proſequitur citata Gloſſa fulta autoritate S. Auguſtini, (c) *quod licitè poſſumus.* Jamverò de eo convenit, in quæſtione proponendâ, quòd Pontitianus eo jure non gaudeat, quod dicitur *jus in re*; ſiquidem non antè potuerit ab Epiſcopo Canonicam ſuam Inſtitutionem obtinere quam fuerit viginti nummos aureos ipſius ſecretario largitus. Non ergò locus ei fuit, cur repulſam iſtius prælati conſideraret ut injuſtam vexationem, à quâ ſeſe redimere, accedente pecunia, ſibi liceret; ut potè jus ei aliundè ſuccurreret, implorandi autoritatem Metropolitani, ut ab eo obtineret, quod ab Epiſcopo ſentiebat, injuſtè ſibi denegari.

(a) Gloſſ. in reg. *Beneficium* 1. de reg. Juriſ. in 6. v *Licitè*.

(b) Callixt. in can *Nullus omninò*, 16. q 7.

(c) S. Aug. in can. *Fodias.* 15. 22. q. 2.

Ex quibus inferendum eſt, ſiquidem conferri ſibi Curam non obtinuerit, niſi tradendo pecuniam ſecretario, ab eo commiſſum fuiſſe ſimoniæ crimen, ſimul etiam promeritas fuiſſe pœnas quaſcumque, quibus Eccleſia ſolet in ſimoniacos animadvertere; quæ, ut apertum erit in diſſolvendo Caſu Telemacus, in eo conſiſtunt ut: 1. nullæ ſint atque prorsùs irritæ proviſiones. 2. in Excommunicationem incurratus, 3. in ſuſpenſionem, 4. in nullam habilitatem illius poſſidendi Beneficii, quod tranſactum eſt; 5. & in obligationem reſtituendi fructus, qui de eodem percepti fuerunt; ut fuſiùs alibi obſervamus.

CASUS IV.

Judas animo habens obtinere quamdam Curam vacantem, cujus Juvenalis erat Præſentator; & certò ſciens, Juvenali nummorum opus eſſe, ut, quâ morabatur, litem ſepelleret; ei dono dedit triginta nummos aureos eo fine, ut benevolentiam ipſius ſibi conciliaret, & eum induceret, ad concedendum ſibi prædictum Beneficium, licet illud ab eo verbis expreſſis non petiviſſet. Quod reipsa Juvenalis, ut gratiam referret, ei conceſſit, atque jure ipſius præſentationis Judas obtinuit, de eodem ſibi provideri, ac deindè in poſſeſſionem illius ſeſe induci. Num in eo contraxit aliquam culpam ſimoniæ?

RESPONS.

Conſtat, ut crimen admittatur ſimoniæ, non neceſſarium eſſe dare temporale pro ſpirituali, aut vice versâ, tanquàm pretium, quo ſpirituale ratione eâdem ematur, quæ frequentari ſolet in contractu venditionis & emtionis. Sufficit etenim pro ſpirituali dari temporale, vel pro temporali ſpirituale, tanquàm motivum, aut tanquàm principalis finis; & non gratuitò.

Ratio eſt, quia hæc eſt propria ſimoniæ natura atque eſſentia, quòd quis velit obtinere ſpirituale, mediante aliquo temporali, vel aliquid temporalis adipiſci per aliquid quod ſpirituale ſit; ut docet S. Bonaventura (d), qui propoſitâ ſibi iſtâ quæſtione, núm ſimoniacus ſit hæreticus; reſpondet, eum veri nominis hæreticum eſſe, ſi, cùm vendit, aut emit rem aliquam ſpiritualem, eam judicet pretio pecuniæ æſtimabilem, atque ejuſmodi, ut cum aliquâ re temporali poſſit exæquari; at alioquin non eſſe hæreticum, quanquam ſit ſimoniacus, & in ipſius ſimoniâ quædam avaritiæ ſpes contineatur, quæ perniciosiſſima ac maximè abominanda eſt, cùm ſcilicet *Ille, qui emit, & vendit ſpiritualia, non credit, quòd gratia Dei per pecuniam comparetur; ſed tamen ardens avaritiâ nititur aliquid aſſequi, vel impetrare per pecuniam, quod ad humanam ſpectat diſpenſationem: & non eſt peccatum fidei, ſed morum, quoniam talis peroptime novit & malè facit.* Quæ verba Laudatus S. Cardinalis adhibet. Ex quibus ſequitur juxtà doctrinam illius, ſatis eſſe, ut quis ſimoniacus cenſeatur, ab eo aliquid ſpirituale dari non gratuitò; aut temporale non donari, niſi ad obtinendum ſpirituale tanquàm finem principalem. Atque ipſiſſima eſt doctrina S. Thomæ (e); addendum eſt prætereà juxta mentem Patrum octavi Concilii Toletani, quod celebratum eſt anno 652. ſatis fuiſſe, ut quis anathematis opprobrio ſubjiceretur, ab eo datum fuiſſe aliquid temporale, quò faciliùs ad ſacerdotium promoveretur. (f)

(d) S. Bonavent. in 4. diſt. 25. art. 1. q. 4.

(e) S. Thom. in 4. diſt. 25. q. 2. art. 2. quæſtiunculâ 1. in corp.

(f) Quicumque deinceps propter accipiendam ſacerdotii dignitatem quodlibet præmium fuerit detectus obtuliſſe, ex eodem tempore ſe noverit Anathematis opprobrio condemnatum; atque à participatione chriſti corporis & ſanguinis alienum, ex quo illum conſtat execrabile Chriſto perpetraſſe flagitium. Conc. Tol. 8. in can *Reperiuntur.* 7. 1. q. 1.

Denique ut deciſionis hujuſce veritati robur adjiciatur; commemorari poteſt autoritas ſummorum Pontificum Alexandri VII. & Innocentii XI. Quorum Prior ſuo decreto condemnavit 24. ſeptembris 1665. pernicioſam iſtam propoſitionem, quam quidam Theologi morales non erubuerant aſſerere in gratiam ſimoniacorum. (g) *Non eſt contra Juſtitiam, Beneficia Eccleſiaſtica non conferre gratis: quia Collator conferens illa Beneficia Eccleſiaſtica, pecuniâ interveniente, non exigit illam pro collatione Beneficii, ſed veluti pro emolumento temporali, quod tibi conferre non tenebatur.* Dedit etiam Innocentius XI. decretum 2. die Martii 1679. quo quidem inter 65. propoſitiones morales, quas reprobavit, fulmine percuſſit ſequentes, quæ numero recenſentur 45. & 46. verbis iſtis quadrageſima quinta enneiplebatur, *Dare temporale pro ſpirituali, non eſt ſimonia,*

(g) Propoſitio damnata ab Alex. VII. die 24. ſept. 1665.

nia, quandò temporale non datur tanquàm pretium; ſed duntaxat tanquàm motivum conferendi, vel efficiendi ſpirituale: vel etiam quandò temporale ſit ſolùm gratuita compenſatio pro ſpirituali, aut èeontra En etiam quà ratione ſe habet quadrageſima ſeata propoſirio, quæ condemnata eſt: *Et id quoque locum babet, etiamſi temporale ſit principale motivum dandi ſpirituale. Imò etiamſi ſit finis ipſius rei ſpiritualis, ſic ut illud pluris æſtimetur, quàm rei ſpiritualis.*

Quas deteſtandas propoſitiones duas, quæ videntur aliundè quaſi quamdam innuere repugnantiam in iſtis verbis, *gratuita compenſatio*, & illis aliis, *tanquam principale motivum*, Sancta ſedes eo potiori jure condemnavit, quòd fundamenti, principiique loco haberentur à quibuſdam recentioribus moralibus Theologis, ad propugnandum, rem eſſe in praxi ferè non poſſibilem, ullam admittere ſimoniam; ſiquidem, juxta doctrinam illorum, nunquàm poſſit occurrere ulla ſimonia, modò mens duntaxat abſit, rem temporalem exæquandi cum re ſpirituali. Quod omnino tegitur in famoſâ illâ *defenſione Theologorum moralium*, (*a*) quæ condemnata eſt à Facultare Theologicâ Pariſienſi 16. Julii 1658. tanquàm *falſa, temeraria, ſcandaloſa, atque quaſi feneſtram aperiens omnibus cujuſvis generis ſimoniæ, quæ divino juri adverſantur.* (*b*) Eſt prærereà notandum præter ſimoniam jure divino interdictam, extare etiam quamdam alterius ſimoniæ ſpeciem, quæ jure tantùm Eccleſiaſtico prohibetur, & propter quam ſolùm plurimis in caſibus incurri poteſt in pœnas latas adverſù ſimoniacos.

(*a*) Apologia moralium Theolog. pag. 62

(*b*) Colloq. Condom. tom. 2. colloq. 3. ſect. 1. De Gen. theol mor. tom. 2. cap. 1. n. 2.

Ex dictis igitur vel ipsâ meridianâ luce clariùs patet, Judam ſemetipſum reddidiſſe conſcium ſimoniæ realis, atque incurriſſe in omnes pœnas, quæ ſimoniacis indicuntur; quippe qui 30. nummos aureos Juvenali non fuerit largitus, niſi ea principali motivo ab eodem obtinendi Curam, quam ab eo accepit.

CASUS V.

Antonius Præſentatot Curæ de S. Vendelio, vir aurum appetens immoderatiori cupiditate, prædictam Curam vacantem offert Landrico, eâ lege quòd ei largiatur 50. nummos aureos. Qui quidem Landricus exiſtimans, ſeſe in iis eſſe intelligentiſſimum quæ ſpectant ad ſimoniam, & perſuaſiſſimum habens, futurum ut in ſimoniæ crimen incideret, ſi poſtulatos nummos aureos donaret; ſatis habet eoſdem illi, etiam adhibito jure-jurando, promittere; nihilominùs animo prorsùs deſtinans, futurum ut promiſſa non exolveret. Antonius promiſſis fidens, ei tradit inſtrumentum præſentationis, quam in ipſius gratiam confecit, vi cujus iſte ſuas impetrat proviſiones, & ſeſe inducit in poſſeſſionem prædicti Beneficii. Verùm Antonio poſtmodùm ab eo requirenti, ut vocis fidem exhiberet, reſpondet, ſibi non licere, quos ei fuit pollicitus, rependere 50. nummos aureos: quoniam ſibi renunciatum eſt, à ſeſe promiſſa non poſſe ſervari, quin ſemetipſum ſimoniacâ labe inficiat, & conſequentet ſuas proviſiones nullas efficiat. Quâ de re quæritur, utrùm vel ex ſolis promiſſis, quorum quidem Landricus fidem dedit, ſed quibos ſtare ei animus nullatenùs erat, conſtituatur conſcius alicujus ſimoniæ?

Respons.

Nullus eſt ambigendi locus, quin Landricus & Antonius ſeſe reddiderint in caſu propoſito criminis ſimoniæ conſcios & participes. Cujus aſſertionis ratio aperta eſt. Etenim juxta doctrinam S. Thomæ (*c*), eſſentia ſimoniæ tota in eo repoſita eſt, ut obtineatur Beneficium, aut quidvis aliud ſpirituale, interveniente vel pecuniâ, vel quâlibet alià re temporali; ut jam movimus in deciſione præcedenti. Porrò ſive res illa temporalis nunc actu & de facto detur, ſive tantummodò promittatur, ſemper verum eſt, acquiri ſpirituale, ipſo temporali interveniente, quandò ſpirituale obtinetur vi datæ fidei remporalis aliquandò tradendi, neque accedente promiſſo, illud ſpirituale non obtineretur; ut contiogit in ſpecie propoſità, in quâ Landricus non poteſt conſequi Beneficium, quod eidem Antonius offert, niſi datâ fide, futurum ut illi dono donaret 50. nummos aureos. Uterque igitur perindè ſimoniacus eſt; neque aliâ ratione differunt utriuſque crimina, niſi quia crimen ſimoniæ, fallaciæ perjuriique criminibus Landricus cumulat.

(*c*) S. Thom. 2. 2. tota quæſt. 100.

Indèque eſt, quòd Eccleſia non prohibuerit tantùm, ne pecunia daretur, ad obtinenda Beneficia; ſed ne vel etiam promitteretur; ut colligimus ex Concilio quodam, quod Urbanus II. labente undecimo ſæculo in Apuliam indixit, & cui præſentes adfuerunt 70. Epiſcopi, & duodecim Abbates. Qui prælati ſic loquuntur. *Sanctorum Patrum ſententiæ conſona ſententes, Dei & Apoſtolorum ejus parte præcipimus, ne quis ulteriùs dato, vel promiſſo, vel pretio, vel ſervitio eâ intentione impenſo, vel precibus, Epiſcopalem nitatur aſſequi dignitatem; nec ullus eam prætaxato tenore indulgeat. Hoc idem etiam de omni Eccleſiaſticâ dignitate, vel officio, Apoſtolica poteſtatis autoritate præfigimus. Aliàs & dator & acceptor propriè ordinèe dignitate priventur.* (*d*)

Atque eodem principio fultum octavum Concilium Toletanum relatum in Canone, quem in deciſione præcedenti laudavimus, (*e*) eum declarat anathematis opprobrio condemnatum, qui propter accipiendam Sacerdotii dignitatem aliquod temporale præmium obtuliſſet.

(*d*) Conc. Melphitan. ſub Urbano II. Anno 1090. Can. 1.

(*e*) Conc. Toletan. VIII. in cit. can. *Reperiuntur.* 7. primâ q. primâ.

Quæ eadem veritas confirmationem iterùm accipit ex quâdam decretali, quam Alexander III. inſcribit Archiepiſcopo Tolerano, (*f*) de quondam Epiſcopo, qui, ut ſibi aſſereret ſuffragia cujuſdam archidiaconi, & alterius alicujus Clerici, quibus agentibus, eligi poſſet Epiſcopus, utrique promiſerat, futurum ut iis Beneficia conferret, in quâ laudatus ſummus Pontifex declarat, eos omnes eſſe ſimoniacos. &, quæ ſimoniacis indicuntur, iiſdem pœnis eſſe multandos. *De hoc autem*, inquit, *quòd Epiſcopus Exonienſis* (*g*) *Archidiacono Beneficia, & cuidam Clerico ante electionem ſuam Prioratum dicitur promiſiſſe, ut uterque conſentiret eidem: tua prudentia reſpondemus, quòd, ſi manifeſtum eſt, eundem Archidiaconum & Clericum ob cauſam illam promiſſa recepiſſe; aut exinde confeſſi fuerint in Jure, vel legitimè convicti; ab altaris miniſterio ſunt perpetuò deponendi ſi verò id manifeſtum eſt; nec tamen indè convicti, vel confeſſi fuerint; ſed tantùm publicâ laborant infamiâ; eis Canonica purgatio debet indici, in quâ ſi defecerint; tanquàm autores tanti ſunt ſceleris puniendi.*

(*f*) Alexand. III. in cap. *De hoc* 11. de ſimoniâ, &c. lib. 5. tit. 3.

(*g*) Imò, *Exonienſis*, inquit Pithou, ad cit. c.

Denique S. Carolus volens occurrere dolis omnibus, qui poterant adhiberi, ut ad Beneficia perveniretur; præcipit in ſuo primo Concilio Mediolanenſi, quod habitum eſt anno 1565. (*h*), ut Epiſcopus Beneficiarios jurejurando adigat, quo per ſancta Evangelia affirment, nihil nec à ſemetipſis, nec à quâcumque perſonâ interpoſità fuiſſe neque datum, neque promiſſum Præſentarori, Collatori, ſeu cuicumque alii, nihilque commodatum, conductum, aut debiti remiſſum, ut pervenirent ad Beneficia, ad quæ præſentati fuerant, vel electi, aut de quibus eis proviſum fuerat.

(*h*) Conc. Mediol. I. part. 2. tit. 11. quæ pertinent ad collat. Beneficiorum.

fuerat. En Decretum laudati Concilii: *Neminem autem, vel præſentatum, vel nominatum, vel electum, vel ab inferioribus proviſum priùs admittant aut inſtituant Epiſcopi, quàm infrà ſcriptum juſjurandum ab eo exegerint.*

En formula juriſjurandi. *Ego N. præſentatus, vel electus &c. ad Beneficium N. Juro per ſacroſancta Dei Evangelia, quæ meis manibus tango, neque me Beneficii obtinendi causâ, aut ut ad id præſentarer, vel nominarer &c. neque quemquam alium meo nomine, aut conſentiente, vel ſciente me, quidquam Collatori Patrono, ſeu alii cuiquam eâ de causâ promiſiſſe, aut dediſſe, aut compenſaſſe, aut priùs datum confirmaſſe, vel apud quemquam depoſuiſſe: neque mutuò dediſſe, vel locaſſe, vel priùs mutuò datum, commodatum, locatum, aut quocumque modo debitum remiſiſſe aut relaxaſſe; nec de domibus, terris, prædiis, reditibus ejus Eccleſiæ fructibus-ve, decimis, aut oblationibus ejuſdem præteritis, præſentibus ac futuris, donationem, remiſſionem, locationem me feciſſe, promiſiſſe aut iniviſſe, aut alium, mandante vel conſentiente me, promiſiſſe, feciſſe, aut iniviſſe. Ita me Deus adjuvet & hæc ſancta Dei Evangelia.*

CASUS VI.

Albertus Titularis de Capellaniâ S. Albini, cùm ſtudio vitæ Clericalis ſeſe nullatenùs duci ſentiret, indicat Ludovicæ ſuæ Materteræ, à ſeipſo, quâ gaudebat, Capellaniam jamjam fuiſſe in favorem Brunonis ſui Conſanguinei ſimpliciter ac purè reſignatam Petit ab eo Ludovica, nùm intendat ab eâ pro collato beneficio quidpiam accipere; reponit iſte, nihil ſe ab eâ, eâ de re, expetere, neque cum aliquâ ſpe mercedis à ſe confectam fuiſſe prædictam reſignationem: Poſt dies ab illinc octo vel decem Albertus accedit ad ſuam Materteram, eamque rogat, ut velit ei, quibus ipſi opus eſt, centum nummos accommodare. Ludovica, conſulto priùs conſentienteque ſuo Confeſſario, commodat ei præfatam pecuniæ ſummam; quâ de re petit, utrùm, cùm pecuniam iſtam Alberto crediderit per illud temporis intervallum, quo etiamnùm licebat ei ſuam reſignationem reſcindere; non inciderit in aliquam ſimoniam?

Respons.

Si Ludovica nullâ ratione nec verbis expreſſâ, nec tacitâ, cum Alberto pacta fuerit, nec, commodando eidem 100. nummos, eum induxerit, ad promittendum, futurum ut, quam de ſuâ Capellaniâ in favorem Brunonis ipſius filii mox præſtiterat, non reſcinderet reſignationem; nec ſimoniacam labem contraxit, nec ne vel minimum quidem peccatum: ſiquidem animo recto ab omnique commodi temporalis cupiditate puro ſeſe geſſerit; neque mutuum ſuum argentum dederit, niſi ſuadente ſuo Confeſſario. At verò, ſi pecuniam iſtam Alberto commodaviſſet ſibimetipſi ſecretò proponens eâ ratione obſtare, ne ſuam reſignationem revocaret; ſimoniæ mentalis ſeſe conſciam effeciſſet; licèt eâ de re nihil inter eos conventionis acceſſiſſet: quod idem aſſerendum quoque eſt de Alberto; ſi nimirùm ſic animo comparatus eſſet, ut, Ludovicâ nolente ei commodare prædictos centum nummos, ſuam reſignationem reſcidiſſet: Verùm in eo caſu neuter incurriſſet in nullam ex pœnis Canonicis, quæ ſimoniacis indicuntur: quoniam in eaſdem nunquam incurritur propter ſimoniam merè mentalem (a), ut poſteà obſervabimus.

(a) Sambovius tom. 2. caſu 47.

CASUS VII.

Attilius Sacerdos ſeſe dedit in miniſterium Eleemoſynarii apud quemdam Adminiſtrum Regni, id potiſſimùm intendens, ut, poſt aliquos annos in prædicto miniſterio completos, agente viro iſto nobiliſſimo, abbatiam aliquam aſſequeretur. Officiis ſuis egregiè functus eſt per integrum decennium; ac, præter 400. libras annui ſtipendii, quod percipiebat, ultrà 1000. libras de patriis ſuis rebus per illud ſpatium temporis impendit, tùm in facienda plurima itinera, quæ ei ex officio ſuo incubuit habere, ut in aulâ verſaretur cum prædicto Regni adminiſtro, tùm ut munditer ſe haberet propter miniſterium, cui addicebatur. Tandem conſecutus eſt Abbatiam, cui cenſus annuus 400. librarum annectitur. At inde cœpit cum aliqua Religio, quòd eâ ratione fuiſſet iſtud Beneficium adeptus; & quærit, nùm ſua agendi ratio ſimoniam aliquatenùs non redoleat?

Respons.

Exiſtimamus, futurum ut poſſet ab omni prorſus ſimoniæ vitio vindicari Attilius, ſi ſibi tanquàm primarium ac magis principalem finem propoſuiſſet, cùm primùm ſeſe cedit in miniſterium Eleemoſynarii apud adminiſtrum Regni prædictum, ipſius rebus domeſticis conſulere, quantum ad ea, quæ pertinent ad ſpirituale regimen, & quibuſcumque officiis, quæ miniſterio ſuo annectuntur, egregiè ſummâque cum fide perfungi; quanquàm ſecundarium ac minùs principalem finem habuiſſet, futurum fortaſsè aliquandò, ut ſic ſeſe dignè laudabiliterque gerens mereretur, quamobrem aliquod Beneficium obtineret. At, ſiquidem id primariò ac potiſſimùm intenderit, ut ſupponitur, ut ad aliquod Beneficium ſibi viam aperiret, tùm ipſo miniſterio, quo perfuncturus erat apud virum illum nobiliſſimum, tùm etiam ſumptibus extraordinariis, quos eo fine admiſit, ut ei gratior fieret, quoſque procul dubio non feciſſet, niſi fuiſſet innixus ſpe ad deſtinatum animo propoſitum aliquandò perveniendi: nullus ambigendi locus ſupereſſe debet, quin iſta ratio, quâ fuit uſus, ut obtineret Abbatiam, quam vir ille nobiliſſimus eidem attulit, ſimoniam omnino redoleat. Tenendum enim eſt, totuplici modo poſſe ſimoniæ peccatum admitti, quotuplex recenſetur diverſa ſimoniæ ſpecies. Porrò ſicut hoc primum caput eſt ſimoniæ generatim conſideratæ, ut Beneficium non detur gratuitò; ſic eo ipſo, quòd quis aliquid temporale rependit, ad illud idem conſequendum; ſimoniæ labem contrahit; ſive pecuniam donet, aut quidvis aliud tantumdem valens; quod S. Gregorius Papa dicit *munus à manu*: ſive laudes, aſſentatiunculas, ſeu preces adhibeat; quod appellat *munus à linguâ*: ſive tandem operam ſuam eo fine præbeat; quod laudatus ſummus Pontifex vocat *munus ab obſequio*. Quæ quidem omnia proſequitur in Canone quodam, quem Gratianus refert (b), & in quo ſic legitur. *Cùm juſtum virum deſcriberet Propheta, ait* (Beatus) qui excutit manus ſuas ab omni munere. *Neque enim dicit*: qui excutit manus ſuas à munere; *ſed adjunxit*, ab omni: *Quia aliud eſt munus ab obſequio, aliud munus à manu; aliud munus à linguâ. Munus quippe ab obſequio, eſt ſubjectio indebitè impenſa: munus à manu, pecunia eſt; munus à linguâ, favor.*

(b) S. Gregorius in c. Sunt nonnulli. 1. q. 1. Iſaii. 33.

Quæ quidem varia munerum genera quæcumque varias res temporales complectuntur, quæ dari poſſunt, ad obtinendam rem aliquam ſpiritualem; ut obſervat S. Thomas; & ſimoniæ crimen omnino contrahitur, eo ipſo, quòd quis, adhibito vel etiam uno ex tribus iſtis variis munerum generibus, aliquod Beneficium conſequitur;

Digitized by Google

tur. En verba ſunt, quibus doctrinam ſuam eâ de re S. Doctor proponit (a). *Simonia ... conſiſtit in emtione & venditione ſpiritualis, vel eorum, quæ ſunt ei annexa. Emptio autem vel venditio conſiſtit, non ſolùm in datione & acceptione pecuniæ; ſed omnium rerum, quarum poteſt pretium numiſmate menſurari. In his enim eſt liberalitas, ſecundum Philoſophum: conſtat autem, quòd in eiſdem eſt liberalis datio & venditio, quæ eſt ei contraria: omnis autem temporalis commodi pretium poteſt numiſmate menſurari.* Indeque laudatus S. Doctor ſic infert; *& ideo quicumque pro aliquo temporali commodo dat aliquod ſpirituale, vel annexum, ſimoniam committit. Bonum autem temporale*, addit idem Doctor Angelicus, *quod poteſt aliquis ab alio expectare, vel eſt ex parte animæ, ſicut amicitia, aut favor; & quantùm ad hoc eſt munus à linguâ: vel ex parte corporis, ſicut aliquis actus corporaliter exercitus: & quantùm ad hoc eſt munus ab obſequio. Vel eſt aliquid exteriorum bonorum, & ſic eſt munus à manu.* Qualis eſt aliqua largitio pecuniæ. Tandem concludit idem ſanctus; poſſe aliquem tribus prædictis modis ſeſe reddere conſcium ac participem ſimoniæ; *quantùm ad primum*, inquit, *committitur ſimonia per munus à linguâ; quia lingua opinionem exprimit & gratiam conceptam: quantùm ad ſecundum, per munus ab obſequio: quantùm ad tertium, per munus à manu.*

(a) S. Tho. in quartum diſt. 25. q. 3. art. 3 in corp.

Beatus Cardinalis Petrus Damianus Oſtienſis Epiſcopus (b) eandem materiam proſequitur ſtilo tam perſpicuo, tam firmis rationibus, rationeque adeo commovendis animis idoneâ, in quâdam Epiſtolâ, quam ſcribit ad alios Cardinales, Epiſcopos Collaterales S. Sedis; ut confidamus, futurum ut non diſpliceat lectoribus, quæ eâ de re habet, hîc loci eorum oculis ſubjici. En igitur quâ ratione loquitur interpretando textum Iſaiæ, quem citat S. Gregorius, in quo Propheta ait, oportere, ut vir manus ſuas ab omni munere excutiat, & vacuas omninò ſervet atque puras. *Planè prophetica ſententia ſic exponitur, ut tria dicantur munerum genera, ſcilicet, munus à manu: munus ab obſequio: munus à linguâ. Siquidem munus à manu, pecunia: munus ab obſequio, obedientia ſubjectionis: munus à linguâ, favor adulationis: & cùm ab unoquoque horum manus excutiendas Propheta denuntiet; omnibus his manus implicaſſe convincitur, qui naneiſcendæ dignitatis ambitu poteſtatum ſublimium caſtra ſectatur. Nam dùm in vehiculis acquirendis, diverſorumque ſumptuum apparatibus non modica ſumma profunditur, hic procul-dubio data pecuniæ obnoxius invenitur.* Addit idem S. Cardinalis. *Qui etiam nulli dubium, quin & obſequium præbeat, cui factus aſſecla ſub tanto laboris & itineris faſce deſudat. Poſtremò, dùm Domino ſuo blandiri, ejuſque voluntati congruere per omnia nititur, ſæpè ipſi quibuſdam adulatoris favoribus aſſentatur.* Deinde ſic ſequit idem B. Petrus Damianus. *Parvò autem quiſquis in dandis, accipiendiſve dignitatibus Eccleſiaſticis, unâ duntaxat earum, quæ prædicta ſunt, peſte corrumpitur, ſimoniacæ hæreſeos teneri crimine judicatur.* Concluditque vir ſanctiſſimus hoc modo. *Quam ergò ſui afferent excuſationem, qui licèt verbis non contraxerint venalis pacta commercii; operatione tamen, non uno, ſed omnibus his probantur laqueis irretiti: verùmtamen jactant ſe & eò glorientur innoxios, quia nullam talenti ſummam pro ſuſcipiendis honoribus ſe pepigere daturos. Sed dic mihi, ô Clerice, quiſquis es, ſi redempto quolibet aureo vaſe, vel prædia, diſtractor exigeret, ut retenti apud te vice pretii, hujuſmodi ſibi ſedulitatis impendium exhiberet; numquid poſtmodùm conſtanter aſſereres, te, quod acceptum eſt, juſto pretio comparaſſe? Diceres enim, & non fortaſſis impudenter aſtrueres; cariùs emi, dùm tanto me labore vexarem; dùm toties facultatum mearum ſumptus expenderem, quàm ſi ſemel præfixæ quantitatis pecuniam numeraſſem.* Denique ſic finem eâ de re dicendi facit laudatus S. Cardinalis. *Nequaquam ergò ſibi innocentiam ſpondeant, & à ſimoniacæ hæreſeos maculis ſe mundos eſſe confidant, qui licet metalla vibrantia non appendunt, pretium tamen pro ſuſcipiendis honoribus per ſubjectionis & obſequii quædam quaſi talenta perſolvunt.* Plurimùm tamen juvat, meminiſſe, quæ eo loci proſequuntur præfati SS. Doctores, non eſſe intelligenda, niſi de iis, qui eo potiſſimùm animo ſeſe alicui miniſterio aſtringunt apud potentiores & magnates, ut Beneficium aliquod eâ ratione conſequantur.

(b) S. Petr. Damiani. Epiſt ad Collaterales Epiſcopos Cardinales.

Eſt obſervandum, 1. Circà tres ſimoniarum ſpecies, de quibus agit S. Thomas, Jus non accipiendum eſſe, niſi de ſolâ ſimoniâ *à manu*, cùm quæſtio eſt de ſubeundis pœnis Canonicis, quæ ſtatuuntur ibidem adversùs ſimoniacos: adeo ut in caſu, quo ſimonia tantùm procedit *à linguâ*, vel *ab obſequio*, non incurratur in pœnas, quas Jus ſimoniacis indixit, neque adeo impetrabilia fiant eorum Beneficia. 2. Nihilominùs eum, qui conſecutus eſt aliquod Beneficium, adhibitâ eâ ſimonia, quæ dicitur *à linguâ*, vel eâ, quæ nominatur *ab obſequio*; verè nominis titularem illius non eſſe in foro interiori conſcientiæ & coram Deo; atque conſequenter ab eodem non poſſe prædictum Beneficium tutâ conſcientiâ nec reſignari, nec retineri; niſi licentiam eâ de re à ſuo Confeſſario ex causâ aliquâ legitimâ obtinuerit, vi nimirùm juris, quo gaudet Confeſſarius unuſquiſque, ut penitiùs inſpiciat interiora facta ſui Pœnitentis, de iiſdemque ferat judicium.

CASUS VIII.

Lucillus Sacerdos ac Theologus Doctor apud quemdam Epiſcopum ingreſſus eſt, miniſterio functurus vicarii Generalis, vel Doctrinæ Chriſtianæ, Præconis apud populos univerſæ prædicti Epiſcopi Diœceſeos, id ſibi proponens tanquàm principalem finem, futurum ut totus ſic incumbens functionibus ejuſmodi, quæ ſunt merè ſpirituales, poſſit eâ ratione conſequi aliquam ex Dignitatibus vel Præbendis, quæ annexæ ſunt Eccleſiæ Cathedrali. Nùm finis ille quamdam ſimoniam, quoddam-ve vitium non habet annexum?

RESPONS:

Quod intendit animo Lucillus vitio certiſſimè non caret quoniam, ut ait S. Bernardus (c), naturalem rerum ordinem invertit, adhibendo res ſpirituales, ut media, quorum ope perveniat ad temporale, & eâ ratione referendo finem ad media; cùm è contrariò media ſint fini ſubjicienda; hoc eſt, ipſi Deo & Eccleſiæ famulando, ut habeat, undè valeat ſuſtentari; cùm potiùs eo potiſſimùm fine vita ſuſtentanda ſit, ut & Deo, & Eccleſiæ dignus famulatus exhibeatur. *Qui .... Evangelizat, ut manducet, perverſo nimis ordine cœleſtibus terrena mercatur*, inquit laudatus ſanctus. Eâque de causâ ſic docet S. Thomas (d): *Clericus, qui vadit ad Eccleſiam principaliter propter diſtributiones, quas recipit, tanquàm finem ſui operis, committit ſimoniam.* Quæ ipſiſſima ſunt verba memorati Doctoris Angelici, qui iterum alibi ſic habet (e): *Si enim hujuſmodi diſtributiones recipit, quaſi finem ſui operis principaliter intentum; ſimoniam committit, & ita mortaliter peccat.*

(c) S. Bernard. de vitâ & moribus Clericorum. c. 5.

(d) S. Thom. quodl. 5. art. 21. in corp.

(e) Idem quodlib. 8. q. 6. art. 11.

Ex

Ex quibus idem inferri debet de iis omnibus, qui eo animo ducti, eoque fine primario ac magis principali quodommodò accenſi, ſunt in miniſterio vel apud aliquem Epiſcopum, vel apud alium quemlibet, ad quem pertinet nominatio, ſeu collatio plurimorum Beneficiorum; quanquàm eorum miniſterium totum in officiis merè ſpiritualibus repoſitum ſit; quando ſcilicet id potiſſimùm ac ſuper omnia ſibi proponunt, ut poſſint eâ ratione ſibi viam aperire ad aliqua beneficia.

At è contrariò, ſi id animo maximè primariòque intendant, ut & Divinam gloriam juvent, & ipſius Eccleſiæ proſint, dum obſequium ei impendunt, à quo ſperant, ſeſe conſecuturos eſſe aliquod Beneficium; profectò non poteſt iis ſimoniæ crimen imputari; quanquàm finis eorum minùs principalis, qui dicitur à Theologis *intentio ſecundaria*, eò etiam collimere poſſit, ut aliquod Beneficium inde ſimul adipiſcentur; quemadmodùm ait idem S. Thomas, qui ſic concludit (*b*): *Ergo dicendum, quòd, ſi aliquis Clericus alicui Prælato impendat obſequium honeſtum & ad ſpiritualia ordinatum; putà, ad Eccleſiæ utilitatem, vel Miniſtrorum ejus auxilium; ex ipsâ devotione obſequii redditur dignus Eccleſiaſtico Beneficio, ſicut & propter alia bona opera, unde non intelligitur eſſe munus ab obſequio.* Deinde ſubjicit, judicandum fore omnino contrarium, ſi, quod impendunt, obſequium totum nec verteret, nec ordinaretur directè ac primariò ad gloriam Dei, aut ipſius Eccleſiæ utilitatem. *Si verò ſit inhoneſtum obſequium & ad carnalia ordinatum: putà, qui ſervivit Prælato ad utilitatem conſanguineorum ſuorum, vel Patrimonii ſui, vel aliquid hujuſmodi; erit munus ab obſequio, & eſt ſimoniacum.*

(*a*) Idem 2. 2. q. 100. art. 5. ad 2.

Vide inferiùs in præſenti titulo Caſum: *Quidam Epiſcopus.*

CASUS IX.

Sidonius Epiſcopus Traviſienſis contulit Præbendam de ſuâ Eccleſiâ Cathedrali cuidam ſuo nepoti, & aliam de eâdem Eccleſiâ Præbendam alteri cuidam ſibi conſanguineo, id maximè ſibi proponens tanquàm principalem finem, ut eâ ratione majorem in capitulum teneat authoritatem, inter cujus membra plurimos experitur à ſeſe omnino diverſos; quin etiam, ut inde tota ſua gens inſigniori claritudine ſplendeſcat: Numquid in eo peccatum aliquod admiſit ſimoniæ mentalis?

Respons.

Habentur apud S. Thomam (*c*) ejus generis intentiones tanquàm omnino ſimoniacæ. Ideoque nullatenùs ambigendum eſt, quin Sidonius ſimoniacam labem contraxerit, conferendo prædictam utramque Præbendam tum ſuo nepoti, tum ſuo conſanguineo, propter finem illum principalem, quem ſupponitur intendiſſe. En quomodo loquitur S. Thomas: *Ille, qui dat ratione conſanguinitatis præbendam alicui principaliter; aut intendit bonum temporale illius, cui datur, & non alterius, & ſic peccat graviter; ſed ſimoniam non committit; quia non vendit, cùm nihil accipiat: aut intendit aliquod bonum in ſe ipſum redundans, ſic quòd magnificetur per hoc & nobilitetur domus ſua; vel quòd ipſe in conſanguineis ſit fortior; & ſic ipſe aliquid accipere ſperat, pro quo ſpiritualia dat; & ſimoniam committit; & reducitur ad id munus, in quo continetur commodum, quod ex tali datione ſperat.*

(*b*) S. Thom. in 4. diſt. 25. q. 3. art. 3. ad 7.

CASUS X.

Didacius, Decanus de Eccleſiâ Cathedrali Morburgenſi, temporalibus quibuſdem Beneficiis complexus eſt Jacobum Canonicum de eâdem Eccleſiâ, & quoſdam alios ex ſuis Collegis cum eo potiſſimùm animo, ut eos ſibi redderet propitios atque favorabiles, & in partes ſuas eâ ratione traheret; non quidem in eo quidquam ad privatum ſuum commodum attendens; ſed id intendens tantummodò, ut tum conſulat Divinæ gloriæ, tum Eccleſiam juvet, & proximi ſalutem, in deliberationibus ac concluſionibus, quæ habentur in Capitulo, in quibus Jacobum, & prædictos alios Canonicos ſibi ſæpè ſæpiùs adverſatos fuiſſe, expertus eſt: Nonne in eo incidit in aliquem ſimoniæ ſpeciem?

Respons.

In ejuſmodi caſu S. Thomas (d) ne ſimoniæ quidem umbram agnoſcit; En quâ ratione ſuam eâ de re ſententiam aperit in ſuâ quartâ quæſtione quodlibetariâ. *Si Beneficiis temporalibus aliquis aliquem alliciat, ut eum ſavorabilem ſibi reddat, non intendens gloriam propriam, ſed gloriam Dei & proximi ſalutem, laudabile eſt.... Deus etiam aliquos temporalibus beneficiis allicit, ad benè agendum. In Eccleſiis etiam, quibuſdam temporalium diſtributionibus alliciuntur aliqui, ad Eccleſiæ deſerviendum: non quòd præmium accipiant; ſed ſunt quædam ſecundariò illectiva, ad ſerviendum Deo.* Quam eandem doctrinam idem S. Doctor iterùm habet in ſuo decimo ſeptimo Opuſculo, in quo ſic ait. *Si qua alia Beneficia terrena alicui conferantur, ut ex hoc ejus familiaritate captatâ provocetur ad melius, non eſt illicitum; eſſet autem illicitum, ſi aliqua pactio, vel conventio interveniret. alioquin ſi non liceret aliquem per temporalia Beneficia provocare ad aliquod ſpirituale bonum; illicitum eſſet, quòd in quibuſdam Eccleſiis quædam diſtribuuntur his, qui ad Divinum officium accedunt.* Quibus rationum argumentis omnino patet, Didacium in propoſitâ ſpecie in nullum prorſus incidiſſe ſimoniæ peccatum, in quâ, quemadmodùm ſupponimus, nullo pactio, nullaque conventio intervenit inter illum & eos, quibus beneficia quædam temporalie eo fine contulit, ut eoſdem totos ſibi devictos adjungeret.

(*c*) S. Thom. quodl. 4. art. 23. in corp. Item opuſc. 17. c. 13.

CASUS XI.

Quidam Epiſcopus habet apud ſe quemdam Eccleſiaſticum ab eleemoſynis, qui ei plurimum ab annis multis impendit obſequiom, & cui maximè peroptaret, propter præſtitam ab eo bonam operam, Beneficium aliquod conferre. Poteſt-ne ejuſmodi mercedem ei rependere abſque periculo incurrendi in aliquod ſimoniæ peccatum?

Respons.

Ut ſolvatur propoſita difficultas, diſtinguendum eſt cum S. Thomâ (*e*) duplicis generis obſequium, quod poteſt quis Eleemoſynarius Epiſcopo ſuo exhibere: Prioris generis obſequium, illud eſt, quod ordinatur ad ſpirituale; hoc eſt, ad Divinam gloriam, vel ad utilitatem Eccleſiæ, vel ad auxilium ejus Miniſtrorum; ut ſunt obſequia, quæ impenduntur ob Officialibus, Promotoribus, Vicariis Generalibus, Prædicatoribus, & aliis ejuſmodi; poſterioris generis obſequium, illud eſt, quòd nullatenùs ordinatur ad res ſpirituales; Quale foret obſequium, quod prædictus Eleemoſynarius exhiberet Epiſcopo, quantùm ad adminiſtrationem ipſius rei familiaris, aut rerum ipſius conſanguineorum, vel quantùm ad agendas apud Judices cauſas, quæ familiæ ejus aliquâ ratione intereſſent.

(*d*) S. Thom. 2. 2. q. 100. art. 5. ad primum.

Quibus præmiſſis, reſpondemus cum laudato S. Doctore, ex obſeqoio, quod ordinatur ad res ſpirituales, nedùm aliquis Eleemoſynarius, aut alius quivis Eccleſiaſticus, efficiatur indignus cui conferatur aliquod Beneficium Eccleſiaſticum, quin potius eum inde reddi omnino digniorem: At non eâdem ratione judicandum eſſe de quolibet generis alterius officio ſive obſeqoio: neque enim Epiſcopus poteſt ejuſdem mercedem abſque ſimoniâ perſolvere, conferendo aliquod Eccleſiaſticum Beneficium,

ficium; Siquidem in eo caſu jam pro temporali ſpirituale rependeretur. Abſtinemus à perſcribendis hîc loci verbis ipſiſſimis S. Thomæ; quoniam eadem jam fuere relata ſuperiùs in caſu *Lucillus*, cùm reſpondebamus ad aliam difficultatem, quæ in propoſitam ſpeciem proximè attingit.

Quæ præfatus Doctor Angelicus docet quantùm ad eos, quorum obſequium refertur ad res ſpirituales, planè concordat cum ſententiâ S. Gregorii magni, cujus propria verba Gratianus refert in Canone. (a) *Eccleſiaſticis utilitatibus deſudantes*, inquit memoratus Papa, *Eccleſiaſticâ dignum eſt remuneratione gaudere; ut qui ſe voluntariis obſequiorum neceſſitatibus ſpontè ſubjiciunt, dignè noſtris proviſionibus conſolentur.*

(a) S. Greg. Papa in can. *Eccleſiaſticis*, 67. 12. q. 2.

Quod autem idem S. Thomas aſſerit de aliis, à quibus non impenduntur niſi temporalia ac quaſi profana obſequia, confirmatum reperitur 1. Decretali quâdam, quam Alexander III. inſcribit Eboracenſi Archiepiſcopo (b), in quâ dictus Papa declarat, non poſſe ſine Simoniâ dari, promittive Beneficium aliquod Eccleſiaſticum, ad compenſandum aliquod obſequium, quod ſit merè temporale. 2. Concilio Remenſi, quod actum eſt à Cardinale Borbonio & ipſius Comprovincialibus Epiſcopis anno 1583. & poſtmodùm à Gregorio XIII. comprobatum, (c) in quo leguntur ſequentia verba. *Si quis Beneficium propter obſequium, vel impenſæ ſervitutis mercedem conferat... Simoniacus eſſe cenſeatur.* Undè colligitur, quanti interſit, ab Epiſcopis, atque aliis quibuſcumque, ad quos pertinet Eccleſiaſtica Beneficia diſpenſare atque conferre, congruentes aſſignari mercedes in gratiam eorum Eccleſiaſticorum, qui apud illos famulantur; ne fortè ſtipendiis careant, intendant potiſſimum Beneficia conſequi tanquàm debitas obſequiis ſuis mercedes. Quo quidem conſilio maximè juvantur à S. Carolo Borromæo in ipſius Provinciali Concilio primo Mediolanenſi. (d) *Monemus*, ait laudatus S. Archiepiſcopus, *& obteſtamur Epiſcopos, alioſque, quibus eſt jus conferendi Beneficia, ut familiaribus ſuis certam mercedem conſtituant, ne illi hoc ſubſidio deſtituti Beneficia Eccleſiaſtica, tanquàm ſua operæ & laboris pretium præcipuè ſibi proponant.*

(b) Alexand. III. In cap. *cùm eſſent*. 12. 13. de ſimoniâ, &c.

(c) Conc. Rem. tit. 22. de ſimoniacis & fiduciariis, n. 7.

(d) Conc. Mediol. 1 part. 2. tit. Quæ pertinent ad collat. Beneficiorum.

Vide quartam deciſionem.

CASUS XII.

Alexander Abbatiâ quâdam gaudet, quæ reditibus quidem tenuior eſt, ſed jure plurimarum collationum omnino inſignior. Ut ei ſunt multi conſanguinei, quorum res penitùs anguſtæ ſunt, nec valet omnium neceſſitatibus ſubvenire; adjecit animo dare Prioratum quemdam, cui 1000. nummorum cenſus annuus annectitur, & cujus occurrit vacatio; Joanni ſuo conſanguineo, quem novit eſſe beneficentiſſimum amicum; ſibi præcipuè proponens, futurum ut, cùm ab eo receperit tam pingue Beneficium, ipſius familiam ex animo tùm grato tùm benevolo ſit ſuſtentaturus; cujus quidem rei niſi ſpes ei affulgeret, prædictum Beneficium alteri concederet. Nonnè laborat aliquâ ſimoniacâ labe finis ille, quem intendit; adeo ut eam ob cauſam debeat impediri, quominùs de præfato Prioratu diſponat in favorem Joannis?

Respons.

Equidem in eo non occurrit veri nominis Simonia, quòd quis cuidem ſibi conſanguineo Beneficium gratuitò conferat ob eam præcisè, quâ propendet in illum, voluntatis inclinationem; ſiquidem pro collato Beneficio nihil quidquam rependatur; & in eâ re reperiatur tantùm *illicita & carnalis collatio*, ut loquitur S. Thomas. (e) Nihilominùs tunc veri nominis eſt Simonia, quando Beneficium confertur, accedente pacto, quin etiam vel ſolâ intentione principali movente, futurum ut is, cui de eodem providetur, ſit collatoris conſanguineorum neceſſitatibus aliquando ſubventurus. Non poteſt igitur Alexander, niſi diſcedens à rectâ conſcientiâ conferre Joanni prædictum Prioratum cùm eâ intentione, quòd ipſius conſanguineis in ſummâ rerum Anguſtiâ conſtitutis proviſorus ſit. *Si tamen aliquis dat Beneficium Eccleſiaſticum alicui hoc pacto, vel intentione ut exindè ſuis conſanguineis provideat, eſt manifeſta ſimonia.* Quæ deciſio & ipſiſſima verba ſunt laudati Doctoris Angelici.

(e) S. Thom. 2. 2. q. 100. art. 5. ad. 2.

CASUS XIII.

Archambaldus Præſentator Curæ de S. Calerino, quemdam Sacerdotem ad prædictum Beneficium nominavit rationem habens tantummodò cujuſdam ſibi familiaris amici commendationis, de cætero nullatenùs attendens ad proprium illius meritum, in cujus gratiam à ſeſe Beneficium poſtulatum eſt. Numquid præfatus Præſentator ex ejuſmodi nominatione non impegit in ſimoniæ vitium, præſertim, ſi fuerit is Eccleſiaſticus, qui Beneficio ſit omnino indignus?

Respons.

Nullatenùs ambigit S. Thomas, (f) quin occurrat in propoſito caſu manifeſta ſimonia. Sic enim eâ de re propriam ſuam mentem aperit: *Munus à linguâ dicitur, vel ipſa laus pertinens ad favorem humanum qui ſub pretio cadit; vel etiam preces, ex quibus acquiritur favor humanus, vel contrarium evitatur. & ideò ſi aliquis principaliter ad hoc intendit: ſimoniam committit: videtur autem hoc principaliter intendere, qui preces pro indigno porrectas exaudit. Undè ipſum factum eſt ſimoniacum.*

(f) S. Thom. 2. 2. q. 100. art. 5. ad. 3.

Fatendum eſt tamen, ſi, cui de Beneficio providetur, verè dignus fuerit; tunc omnem prorſùs abeſſe ſimoniæ ſpeciem; licèt eidem Beneficium non conferatur, niſi propter preces alienas, & alicujus amici commendationem; quia ſubeſt cauſa legitima, nimirùm meritum illius, cur ei Beneficium concedatur: nihilominùs, ſi nec ad ipſius meritum attenderetur, & Beneficium non conferretur, niſi præcipuè propter favorem & reſpectum tantummodò humanum, & propterea quòd haberetur commendationis ſolius cujuſdam amici ratio: ſicut ſupponitur contigiſſe in præſenti, quam diſcutimus, ſpecie, vel ex ſolâ vitioſâ intentione, quæ intenderetur, incurreretur in peccatum ſimoniæ. Quod etiam docet Angelus Scholæ, cùm ſic addit; *Si autem preces pro digno porrigantur; ipſum factum non eſt ſimoniacum: quia ſubeſt debita cauſa, ex quâ illi, pro quo preces porriguntur, ſpirituale aliquid confertur. Tamen poteſt eſſe ſimonia in intentione: ſi non attendatur ad dignitatem perſonæ, ſed ad favorem humanum.*

Quam eandem doctrinam fuſiùs etiam alibi laudatus S. Doctor exponit (g), quam fuerat mutuatus à S. Gregorio Magno, (h) in ipſius Epiſtolâ ad Antonium Subdiaconum, in quâ ſic habet de electione ad quoddam Beneficium. *Illud quidem præ omnibus tibi curæ ſit, ut in hâc electione nec datio quibuſcumque modis interveniat præmiorum, nec quarumlibet perſonarum patrocinia convaleſcant.* Quod idem etiam in alio loco repetit (i), ſcribens ad quemdam Numidiæ Primatem, cui nomen erat Adeodatus. Eam verò rei iſtius rationem affert

(g) Idem in quartum diſt. 25. q. 3. art. 3. ad. 4.

(h) S. Greg. lib. 2. Epiſt. 22.

(i) Idem cit. lib. 2. Epiſt. 48.

affert in libro nono ſoarum inſtitutionum moralium, (a) quòd aſſentatiuncolæ, favor, benevoleotia, & obſequia, quæ præſtanda ſperantur ex eorum parte, quibus conferuntor gratiæ ſpiritua-les, veri pretii loco ſint, qood percipitur in ſolutionem rei alicujus, quæ fuerat fide vendita; quam ob cauſam debent imprimis cavere Beneficiorum diſpenſatores, ſi juſtitiæ velint conſequi meritum, ut & ſoas manus & ſuum animum excutiant ab omni favore humano, & quocunque proprii commodi reſpectu. *Tres verò ſunt acceptiones munerum,* inquit laudatus Sanctus Papa, *ad quae ex frunde feſtinatur. Munus namque à carde, eſt captata gratia à cognatione. Munus ab ore, eſt gloria per favorem. Munus à manu, eſt præmium per donationem. Sed juſtus, quippe ab omni munere manus excutit: quia in eo, quod rectè agit, nec ab humana corde inanem gloriam, nec ab ore laudem, nec à manu recipere donationem quærit.* Licèt etiam adire, quod eâ de re proſequitur S. Hieronymus in commentario, quem ſcripſit in Iſaïam Prophetam. (b)

(a) Item lib. 9. moral. c. 17.

(b) S. Hieron. in c. 57. Iſaiæ.

CASUS XIV.

Jeremias Collator Beneficii cujuſdam illud conceſſit Leofrido viro prorſus digniſſimo, id potiſſimum intendens, ut, quæ ſibi rependenda videbatur ob electam ejuſmodi perſonam, omnium bonorum approbationem, laudationem atque exiſtimationem inde conſequeretur. Quâ de re quæſtio proponitur, utrùm, quod prædictus Collator contraxit ex ſibi propoſito tam vitioſo fine, peccatum ceoſeri oon poſſit ipſius eſſe ſimoniæ labes?

Respons.

Si Jeremiae id ſibi propoſuerit tanquàm finem primarium atque principalem, quemadmodùm ſupponitur, ut ſibi colligeret humanam exiſtimationem; crimen admiſit Simoniæ mentalis; ſiquidem in eo caſu dici non poſſit, ab eo conceſſum gratuitò fuiſſe Leofrido prædictum Beneficium: Ita aſſeritur à S. Thomâ (c). *Qui enim dat aliquod ſpiritnale pro favore vel laude acquirendâ, non eſt dubium, quin ſimoniam committat.* Quæ propria ſunt S. Doctoris verba, qui in eo totus conſentit S. Gregorio Papæ (d) condemnantur, ut ſimoniaci, quicumque pro humanâ tantùm gratiâ, & cum eo animo, ut ab hominibus laudentur, ſacros ordines conferunt. *Sunt nonnulli*, ait laudatus Pater, *qui quidem nummorum præmia ex ordinatione non accipiunt, & tamen ſacros ordines pro humanâ gratiâ largiuntur; atque de largitate eâdem. laudis tantummodò retributionem quærunt: hi nimirùm quod gratis acceptum eſt, gratis non tribuunt; quia de impenſa officia ſanctitatis nummum expetunt favoris.* Jam verò eadem ratione, quantùm ad præſentem materiam, judicandum eſt de Beneficiis, ac de ſacris ordinibus; quippè ſint utrobique res verè ſpirituales, quæ conſequenter & gratuitò, & ſine mercedis ullius temporalis intuitu conferendæ ſunt.

(c) S. Thom. in 4. diſt. 25. q. 3. art. 3. ad 4.

(d) S. Greg. in c. ſunt nonnulli. 114. primâ q. primâ.

CASUS XV.

Junianus cogitans quamdam aſſequi capellaniam Sacerdotalem, quam ſuus avunculus poſſidebat, & cujus aliquandò conſequendæ ſpem ei faciebat; eo conſilio ſuſcepit quoſcumque Sacros ordines, ut poſſet impetrare, de eâdem ſibi provideri: atque inde ſibi ſuppeteret, unde viveret tùm faciliùs tùm fortunatiùs. Núm ipſius intentio fuit ab omni vitio ſimoniam labis expurgata?

Respons.

Concilium Tolosanum (e) celebratum à decem & octo Epiſcopis ſub Pontificato Victoris II. regnante verò Henrico I. Rege Galliarum, anno 1056. ſic habet: *Statuit item Sancta Synodus, ut ſi quis Clericorum, adipiſcendæ abbatiæ causâ, Monachus effectus fuerit.... ad ipſum honorem, ad quem aſpirabat, nullatenùs accedat; quòd ſi præſumpſerit excommunicetur.* Quæ ipſiſſima ſunt verba memorati Concilii, cujus Decretum confirmatum fuit poſt trés ab illinc annos à 113. Epiſcopis congregatis in quodam Romano Concilio, quod habitum eſt ſub Nicolao II. (f) *ut nullus habitum Monachi ſuſcipiat*, inquiunt PP. citati Concilii, *ſpem aut promiſſionem habens, ut Abbas fiat*: Ex quibus videtur, inferri poſſe *à pari*, non licere Clerico juxtà rectam conſcientiam, agere, ut ad Sacerdotium promoveatur cum eo tantùm animo, ut Beneficium aliquod adipiſcatur; atque adeo Junianum non potuiſſe ſine peccato Sacrum Presbyteratus ordinem ſuſcipere cum eo potiſſimùm animo, ut in eum ſtatum ſe conſtitueret, in quo poſſet ei provideri de Sacerdotali Capellaniâ, cujus aliquandò poſſidendæ ſpem ei avunculus ipſius injiciebat. Ita cenſet quidam inſignioris notæ Canoniſta, (g) qui contendit, eos, qui non ſuſcipiunt ordines niſi ut Beneficium aliquod obtineant, ſeſe conſtituere conſcios Simoniæ ſaltem mentalis; indeque obligari ad peccatum ejuſmodi per ſatisfactionem convenientem expiandum, licèt ipſis obligatio non inducatur, renuntiandi Beneficio, quandò de eodem eis fuit proviſum. *Sic videmus*, inquit Eruditus iſte Canonici Juris interpres, *Clericum ſæcularem, qui ordines ſuſcipit, ut Beneficium conſequatur, ſimoniam committere ſaltem mentalem, quæ non obligat, ad Beneficii dimiſſionem, ſed tantummodò, ad ſatisfaciendum Deo per pœnitentiam; niſi pactum præceſſerit, ut cap. finali de ſimoniâ.*

(e) Concil. Toloſ. can. 5. (*Labbe tom. 9. Concil. col.* 1850.)

(f) Conc. Rom. an. 1056 Can. 7. (*Labbe tom. 9. Conciliorum pag.* 1150.)

(g) Fagnanus in primum lib. Decretalium part. 2 in cap. Cùm *ad noſtram.* de electione &c. num. 19.

Atque eâ de cauſâ Synodus Exonienſis acta à Petro Quivil civitatis ejuſdem nominis Epiſcopo, anno 1287. regnante Eduardo I. Rege Angliæ, vacante verò ſede Romanâ propter obitum Honorii IV. eos omnes adhortatur, qui ſpirant ad Sacros Ordines, ut cautiſſimè in ſemetipſos deſcendant, animum penitiùs inſpecturi, quo potiſſimùm in eâ re ducuntur, iiſdemque notum facit, ab ipſis non poſſe, ſine peccato ſimoniæ, Sacros Ordines ſuſcipi, ſi id ſibi tantùm propoſuerint, ut ſibi de quibuſdam Beneficiis à proprio ſuo Epiſcopo provideatur. En ipſiſſima prædicti Concilii verba. (h) *Item ad propriam recurrant conſcientiam, quo fine ad Ordines aſpirent, ut Deo & Eccleſiæ virtuoſiùs & gratioſiùs famulentur; non pro temporali quæſtu, nec Beneficiis à ſuis Ordinatoribus extorquendis; quoniam tales ſimoniacos reputamus.*

(h) Conc. Exonienſ. c. 8. de ordine in genere.

Quæ tamen ad eos extendenda non ſunt, quibus Beneficium non habetur, niſi ut medium quoddam, ad inſerviendum Eccleſiæ; quique nihil aliud intendunt, quàm Divinam tantummodò gloriam, & ſalutem proximi; ſed de iis duntaxat intelligenda ſunt, qui eâdem ratione, quâ Junianus, in Beneficiis Eccleſiaſticis potiſſimùm coſectantur temporalia commoda, divitias aut honores, qui iiſdem annectuntur, & toti collimant, ut inter iſta bona temporalia poſſint abundè laſcivire. Neque enim iſti poſſunt ſuſcipere Sacros Ordines cum animo conſequendi alicujus Beneficii, quin quamdam quaſi Simoniam admittant, in eo quòd ſpiritualibus utantur, ad temporalia capeſſenda; atque eâ ratione conſequenter prodant, ut obſervat S. Auguſtinus, (i) à ſe ipſis temporalia pluris æſtimari, quàm ſpiritualia; ſiquidem *Quæcumque res propter aliud quæritur*, inquit Laudatus Pater, *ſine dubio inferior eſt; quàm id, propter quòd quæritur; & ideo illud primum eſt, propter quòd iſtam rem quæris, non iſta res, quam propter illud quæris; Quapropter, ſi Evangelium & Regnum*

(i) S. Aug. l. 2. de ſerm. Domini in monte. c. 16. ſeu num. 55.

Regnum Dei propter cibum quærimus. priorem facimus cibum, & poſterius Regnum Dei.

Quod idem babet verbis prorſus expreſſis S. Bernardus (*a*) de iis, qui nun promoveri ſeſe deſiderant ad gradus Eccleſiaſticos, niſi eo potiſſimùm intuitu, ut habeant bujuſce vitæ neceſſaria. *Quis eâ intentione gradus Eccleſiaſticos, & miniſteria Sanctuarii quærit*; inquit; *ut ſine curis ſæculi in ſanctimoniâ cordis & corporis illuminandus accedat ad Dominum, & ſuam pariter & proximorum operetur ſalutem, orationis ſtudio deditus & verbo prædicationis; nam ſi eos eo quærit aut tenet animo, eoque intuitu, ut hujus vitæ habeat neceſſaria; evangelizat, ut manducet; & perverſo nimis ordine cœleſtibus terrena mercatur.*

(*a*) S. Bernard. declamat. in hæc verba: *Ecce nos*, &c.

Uno verbo, ejuſmodi genus hominum ex ſuâ vitioſâ nimis perversâque animi intentione oſtendit, Eccleſiaſticæ vitæ rationem à ſe ipſo conſiderari, non quidem ut ſanctitatis & virtutum omnium exemplar; ſed tantummodò ut medium quaſi quoddam perveniendi ad vitam commodiorem; *Cujus quidem rei argumento eſt*, ut ait Catechiſmus Concilii Tridentini (*b*), *quòd, niſi aliquod opulentum Eccleſiaſticum Beneficium iis deferatur, nullam ſacri Ordinis cogitationem habent.*

(*b*) Catech. Conc. Trid. de Sacram. Ordinis n. 7.

CASUS XVI.

PALLADIUS Parochus de S. Lamberto conditionem offert Lucio prædictæ ſuæ Curæ eidem reſignandæ eâ Lege, ut ei refundat 20. libras, quas ipſe de ſuo ſolvit pro ſuis proviſionibus è Curiâ Romanâ recipiendis; & centum libras, quas Forenſi ſuo Procuratori numeravit, pro litis cujuſdam impenſis, quà, prædicti ſui Beneficii occaſione, prorſus iniquè detinebatur.

Petit, num ſibi non liceat, abſque periculo tum injuſtitiæ, tum ſimoniæ; quam in ipsâ rei veritate de proprio ſuo argento impendit, utramque prædictam pecuniæ ſummam à Lucio recipere: cùm Lucius ultrò conſentiat, futurum ut, ſtatim atque ſubſcripſerit procurationi *ad reſignandum* in ipſius favorem, totam ipſi rependat prædictam pecuniam?

(*c*) S. Thom. 2. 2. q. 100. art. 2. ad 5.

RESPONS.

Quam repetit à Lucio, pecuniam non poteſt prædictus Parochus ſub quocumque prætextûs velamento recipere, quin ſeſe ſimoniæ realis manifeſtum efficiat; ſiquidem in eo caſu pecunia foret medium, quo Beneficium Lucio tranſmitteretur: cùm alioquin Palladius nolit, niſi conditione interveniente prædictæ pecuniæ ſibi refundendæ, ſuum in ipſius favorem reſignare Beneficium. Atqui, juxta S. Thomam (*c*), ibi ſimonia eſt, cùm adhibetur pecunia tanquàm medium, quo perveniri poſſit, ad aliquam rem ſpiritualem obtinendam, quale eſt Beneficium. *Simoniacum eſſet.... ſic enim per pecuniam pararet ſibi viam ad rem ſpiritualem obtinendam.* Quæ propria ſunt laudati S. Doctoris verba. Vitioſa ergo eſt ac prorſus illicita ejuſmodi conventio, nec poteſt ſine ſimoniâ compleri: quippe omnis conventio, cujuſcumque naturæ & conditionis eſſe queat, eo fine conflata, ut Beneficium aliquod obtineatur, à ſeptem diverſis Summis Pontificibus omnino ſeveriùs interdicatur, nimirùm, (*d*) à Bonifacio I., Alexandro III., Cœleſtino III., Lucio III., Urbano III. Innocentio III. atque Gregorio IX. in octo eorum ipſorum Decretalibus, inter quas ex illâ Decretali, quam Alexander inſcribit Epiſcopis Exonienſi & (*e*) Vigornienſi, indubitatum & omni tergiverſatione ſuperius habemus eâ de re argumentum. In eâ namque agitur de Clerico quodam, qui de Beneficio litigat cum quibuſdam Religioſis, quibuſcum pactus erat, futurum ut eodem deſiſteret eâ conditione, quòd ei perſolverent tres argenti beſſes, ad impenſas præſtandas, quas ipſe contulerat, ad illod idem impetrandum: Quâ de re cùm ſupplicationem apud Papam habuiſſent tum dictus Clericus, tum Religioſi præfati, quò ſua ab eo conventio comprobaretur; laudatus Summus Pontifex eorum petitionem ut illicitam repudiavit iſtis verbis: *Cùm pridem Procurator Prioris & Monachorum de Acta, & P. Clericus pro causâ, quæ inter eos prædictum P. ac fratrem ejus... vertebatur ſuper Eccleſiâ & Capellâ de L. ad noſtram præſentiam acceſſiſſent, inter ſe convenerunt, quòd eidem P. pro expenſis, quas fecerat, tres marcha argenti ſolverentur; & idem P. liti cederet & à Monachorum infeſtatione ceſſaret: eumque compoſitionem authoritate Apoſtolicâ peterent confirmari; nos eam non duximus admittendam pro eo quòd videbatur pravam illicitæ pactionis ſpeciem continere.* Et verò, ſi tolerarentur ejuſmodi conventiones, ſic ad ſimoniam aditus undequaque panderentur, ut ejuſdem impuniùs admittendæ locus ex omnibus iſtis prætextuum velamentis acciperetur, quin etiam litium communi conſenſu nectendarum, quarum velo criminis ejuſmodi turpitudo ut cautiùs ſic etiam calidiùs obtegeretur.

(*d*) Bonifac. I. in Can. *Quam pio.* 2. 1. q. 2.
Alexand. III. in Cap. *Conſtitutus.* 4. & 10 cap. *Super.* 7. de tranſactionibus. lib. 1. tit. 36.
Et in cap. *Cùm pridem.* 4. de pactis. cit. lib. 1. tit. 35.
Cœleſtinus III. in c. *Præterea.* 10. de tranſact.
Lucius III. in cap. *Præterea.* 9. eod. tit.
Urban. III. in cap. *Quæſitum.* 5. de rerum permutatione. lib. 3. tit. 19.
Innoc. III. in cap. *Tuæ nos.* 34. de ſimoniâ &c. lib. 5. tit. 3.
Gregor. IX. in cap. *Paſſionis.* 8. de pactis.
(*e*) Alex. III. in cit. cap. *Cùm pridem.*

Cæterùm, ſi Palladius impenderit 20. libras, pro ſuis proviſionibus, & centum libras, quantùm ad expenſas litis cujuſdam, quam ſuſtinuit; abundam recepit de fructibus Beneficii, quo gaviſus eſt, compenſationem: Aliunde verò, ſiquidem pecuniam iſtam non contulerit, niſi ad propriam ſuam utilitatem; æquum non eſt, eandem ei à Lucio ſuo Reſignatorio præſtari.

CASUS XVII.

RUTILIUS Parochus de S. Eucherio duas novas Cameras ædibus Curialibus adjecit, & emptum quemdam hortum aliis Curæ ſundis addixit. Beneficium deinde ſuum in favorem Cæſaris reſignavit ea conditione, quòd ab iſto Reſignatario ſibi refunderetur ſumma 600. librarum, quam in caſtruendas prædictas duas Cameras, impendit; & ſumma 100. librarum, quam in pretium empti horti perſolvit. Nihilne vitii reprehendendum eſt in iſtâ reſignatione?

RESPONS.

Manifeſtum eſt, prædictam reſignationem eſſe omnino ſimoniacam. Duæ etenim prædictæ Cameræ, & hortus memoratus jure proprietatis ipſi Beneficio cedunt, atque in ejuſdem partem veniunt. Beneficium igitur ipſummet emitur, propriè loquendo, cùm pecunia traditur pro iſtâ acceſſione Curialibus ædibus adjunctâ, & pro horto, quem ipſemet Rutilius Curialibus fundis, vel ex ipſo etiam contractu emptionis, addixit. Præterea verò, ſi prædictæ duæ Cameræ neceſſariæ non fuerint, atque eas ad ſuam tantummodò privatam utilitatem curaverit conſtruendas: nullo jure poteſt, quas in acceſſionem ejuſmodi contulit, impenſarum præſtationem accipere. Si autem non tantùm ei forent utiles, ſed etiam omnino neceſſariæ ad ipſius habitationem; incumbebat ipſius Parœcianis eaſdem propriis ſuis impenſis extruendas curare, ut ſtatutum eſt Arreſto Supremi Senatûs Pariſienſis 12. Decembris 1540. Et alio Arreſto Supremi Senatûs Britanniæ minoris 22. Auguſti 1556. & etiam duobus aliis Arreſtis Parlamenti Toluſani 16. Februarii 1639. & 25. Maii 1643. quæ omnia prædicta Arreſta concordant cum Edicto Bleſenſi, Edicto Melodunenſi (*f*), Declarationi menſis Februarii 1651. & Declarationi 18. ejuſdem menſis 1661. (*g*). Denique ſi neceſſe

(*f*) Edict. Bleſenſe art. 52.
Edict. Melodun. art. 3.
(*g*) Commentarior. Cleri tom. 1. p. 225.

neceſſe tantùm eſſet, ædes curiales reparari, vel iiſdem acceſſionem adjungi aliquam; pertinebat etiam tùm ad ipſum Parochum, tùm ad ipſius Parœcianos ſimul ſubvenire neceſſariis eâ de re impenſis, juxtà quod fertur in Edicto citato Bleſenſi, in præfatâ Declaratione anni 1661. & in Arreſto perſcriptionis 18. Julii 1664. (*a*). Adeo ut, ſive prædictas impenſas vel ipſe ſolus fecerit, vel ipſius tantummodò Parœciani, vel denique tùm ipſe tum ipſius ſimul cum eo Parœciani; manet ſemper certiſſimum, ei nihil juris cedere, quo poſſit prædictarum impenſarum à ſuo Reſignatario repetere ſolutionem. Uno tandem verbo quæcumque conventio intervenit in rebus Beneficialibus, damnanda eſt atque ſimoniaca, quemadmodùm in præcedenti deciſione demonſtravimus, niſi fuerit à ſummo Pontifice comprobata, quem ſolum penès eſt, purgare à ſimoniâ, quæ eſt juris Eccleſiaſtici. Quæ deciſio proprius fœtus eſt Autoris Condomenſium Colloquiorum (*b*).

(*a*) D. Brillon Dictionar. de Arreſtis. v. *Ædes Curiales*, n. 2. & ſeqq.

(*b*) Colloq. Condom. tom. 2. col. log. 3. ſect. 1.

CASUS XVIII.

Statylius reſignatam in ſui favorem à proprio ſuo Avunculo Curam de S. Petro eâ conditione acceptavit, quòd Pauperibus Parœciæ foret 200. libras erogaturus; quam quidem conditionem executus eſt. Numquid habet aliquid ſimoniacæ labis iſta conventio?

Respons.

Nullum dubium eſſe debet, quin omnino ſimoniaca ſit ejuſmodi reſignatio. Primò, quoniam quæcumque conventiones, cujuſcumque conditionis ac naturæ ſint, exceptis iis, tantummodò pertinent ad opera ipſimet Beneficio annexa, reddunt reſignationes; permutationes, & dimiſſiones prorſus illicitas atque ſimoniacas; ut evicimus in decimâ ſextâ deciſione ex octo Decretalibus, quas ibidem citavimus: & penès eſt ſolum Papam eas ab omni ſimoniæ vitio expurgare. Secundò, quia, quanquàm ejuſmodi conventio ſit de re laudabili ac naturâ ſuâ, licitâ; non poteſt tamen in materiâ beneficiali ſine peccato ſimoniæ accedere: proptereà quòd Eleemoſyna, licèt ſit aliquid religioſum ac pium, contineat rem temporalem, quæ pretio pecuniæ æſtimabili eſt, de quâ proinde ſtipulatio nulla eſſe poteſt, ad conſequendum Beneficium, quin inde peccatum ſimoniæ contrahatur. Ita cenſet Cabaſſutius (*c*). *Licèt enim*, ait laudatus Canoniſta, *ſint hæc pietatis opera; habent tamen materiam temporalem, pretio æſtimabilem: & ſi fiant ex pacto conſequendi rem ſacram, in ſimoniam degenerant.* Indeque eſt, quòd S. Gregorius citatus in Canone ibidem ad marginem indicato (*d*), ſequentia verba proſequatur: *Nimis ergò declinandum eſt, dilectiſſimi fratres, ſub obtentu Eleemoſynæ, peccata ſimoniacæ hæreſeos perpetrare. Nam aliud eſt, propter peccata, Eleemoſynas facere; aliud, propter Eleemoſynas, peccata committere.* Cui S. Papæ totus conſenſit Alexander II. qui verbis expreſſis ejuſmodi conventiones ſequenti ratione deteſtatur atque reprobat (*e*): *Conſtituimus & eodem modo firmamus, ut nullius cujuſcumque gradûs Clericus, pro Eccleſiæ Beneficio, aliquid audeat conferre, aut Fabricæ Eccleſiarum, vel donariis Eccleſiarum, ſeu etiam quod pauperibus ſit tribuendum; quia, teſte ſcripturâ (f), qui aliquid malè accipit, ut quaſi benè diſpenſet, potiùs gravatur, quàm juvatur.*

(*c*) Joan. Caballut. juris. can. theor. & prax. l. 5. c. 3. n. 5.

(*d*) S. Greg. in can. *Non eſt*, 27. 1. q. 1.

(*e*) Alexand. II. in can. *Ex multis*. 9. 1. q. 3.

(*f*) Proverb. 22. & Eccl. 34.

CASUS XIX.

Telemacus & Saturninus ab anno & ultrà litigant inter ſe de Curâ S. Calvomontis, ad quam contendit uterque, ſibi dari jus, quod, eorum Advocatis ita ſentientibus, indubitatum eſt & omni controverſiâ ſuperius. Quidam utriuſque communis amicus litem componit, ſuadendo, ab iiſdem pactionem iniri, in quâ fertur 1. futurum ut Telemacus proprium ſuum jus cedat Saturnino per modum permutationis cum ſimplici Capellaniâ S. Ludovici, quæ pendet è Laïco Patronatu, cujus titulo Saturninus quidem non gaudet; ſed cujus dimiſſionem ſeſe obligat, ad accipiendam ab eo, qui ejuſdem poſſeſſor eſt, & Telemaco præſtandam, ac deinde eidem afferendam nominationem Præſentatoris. 2. futurum prætereà, ut Saturninus rependat viginti nummos aureos, ad ſolvendas expenſas legitimas, quas in urgendam iſtam litem, impendit.

Quâ de re quæritur 1. utrùm iſta pactio Canonibus conſentiat: 2. Utrùm non poſſit tandem contendi, prædictos viginti nummos aureos non fuiſſe ſolutos à Saturnino, niſi ut ſeſe ab iniquâ illâ vexatione, quam ei Telemacus inferebat, expediret. 3. Utrùm, poſito, quòd iſta ratio non ſufficiat, ad impediendum, ne pactio ſit ſimoniaca; propter ſuam, quâ plurimùm juvati ſunt, bonam fidem, non vindicentur à pœnis, quæ latæ ſunt in ſimoniacos, atque ab obligatione fructuum reſtituendorum; ſiquidem uterque in prædictas conditiones eo potiſſimùm animo deſcenderit, ut & pacis bonum conſequerentur; & longioris litis importunas ambages prorsùs reſcinderet?

Respons.

Reſpondemus, 1. prædictam pactionem nullatenùs fuiſſe conflatam juxta normas à Canonibus præſcriptas; omnis namque permutatio, ut ſit Canonica, debet eſſe de duobus Beneficiis, quibus ex utrâque parte fuerint proviſi compermutantes, atque tunc temporis, cùm permutant, actu gaudeant; ſicut colligitur ex diſpoſitione plurimarum Decretalium, ac præſertim ea Decretali, quam Innocentius III. inſcribit Colonienſi Archiepiſcopo (*g*), relatâ in decimum nonum titulum tertii libri Decretalium. Atqui Saturnino non fuit ullatenùs de Capellaniâ S. Ludovici proviſum, neque eâdem tunc temporis, cùm permutavit, illa non actu gaudebat: ibi igitur non occurrit veri nominis permutatio; ſed reſignatio tantùm, ſeu ceſſio juris, quo Telemacus deſiſtit, pacto verbis expreſſis adhibito, futurum ut Saturninus Reſignatarius agat, ut ad Capellaniam S. Ludovici, quam Titularis dimiſſurus eſt, nominetur; ac prætereà, futurum ut idem Saturninus viginti nummos aureos Telemaco, prætenſâ causâ præſtandarum ei, quas ſuſtinuit, expenſarum, perſolvat; quod quidem apertè ſimoniacum eſt; ut colligitur ex Decretali Urbani III. (*h*), qui ſermonem faciens de non abſimili conventione, ſic habet. *Quæ circa ſpiritualia, vel connexa ſpiritualibus, labem continet ſemper ſimoniæ.* Allegari etiam eâ de re poteſt Decretalis Alexandri III. quam in integrum deſcripſimus in diſſolvendo caſu *Palladiæ*, & in quâ præſens, quam inſpicimus, quæſtio prorsùs luculenter deciditur (*i*); ut etiam omnino explanatur à Lucio III. (*k*), qui ſermonem habens de Prælato quodam; qui conſenſerat, ab amico quodam ſuo pecuniam ingentem tribui Canonico cuidam, qui ſimul cum aliquibus aliis ex ſuis collegiis ipſius electioni totus adverſabatur, quique eâ ratione deductus fuerat, ne eidem ulteriùs obſiſteret; declarat prædictum Prælatum in ſimoniæ crimen incidiſſe, atque adeo eum oportuiſſe potiùs, ſeſe ab omni regimine Eccleſiaſtico abſtinére, ne in periculum veniret æternæ damnationis. *Reſpondemus*, eum alloquitur laudatus ſummus Pontifex, *quòd multùm tibi conſulis, ſi adminiſtrationem celeriter ac ſponte dimittas, illius verbi memor: nihil prodeſt homini, ſi univerſum mundum lucretur, animæ verò ſuæ detrimentum patiatur.* En caſus ferè referens eandem ſpeciem, de quâ agitur in præſenti quæſtione: nam Saturninus contendit cum Telemaco

(*g*) Innoc. III. 10 c. *Cum univerſorum*, 8. de rerum permutat.

(*h*) Urban. III. in cap. *Quæſitum*. 5. de rerum permutat.

(*i*) Alexand. III in c. *Cùm pridem*. ſuprà cit. de pactis

(*k*) Lucius III in c. Matth. 23. de ſimoniâ, &c.

maco ſuper jure, quod iſte propugnat, ineſſe ſibi ad Curam S. Calvomontis: quo qoidem jure Telemacus non deſiſtit, niſi promiſſo Saturnini accedente, futurum ut ſub prætextu præſtandarum impenſarum, quas in ſuſtinendam litem adhibuit, viginti nummos aureos perſolvat; prætereàque pro eâ, quâ valet apud Præſentatorem, autoritate & gratiâ agat, ut ad Capellaniam quamdam nominetur. Saturninus ergo non evadit prædictæ Curæ pacificus Poſſeſſor, niſi propter pecuniam, quam Telemaco largitur, & propter fidem, quam eidem facit, futurum ut eum efficiat prædictæ Capellaniæ poſſeſſorem. Seſe igitur manifeſtè facit ſimoniæ realis conſcium.

Quæ prætenditur, ratio, ut Saturninus poſſit aliquam habere excuſationem, ſupponendo ſcilicet, ab eo non fuiſſe datam pecuniam Telemaco, niſi, ut, quam iniquè patiebatur, ipſius vexationi ſemetipſum eriperet, nihil aliud eſt, quàm ementitus quidam prætextus, quo propriam ſuam culpam nititur obtegere. Neque enim unquàm licèt in materiâ Beneficiali, ſeſe redimere à vexatione, niſi cùm apertè injuſta eſt. Atqui certum eſt, ex parte Telemaci nihil eidem iniquioris vexationis acceſſiſſe; ſiquidem, ut de eo convenit in propoſitâ ſpecie, jus, quod uterque ſibi aſſerebat; perinde videretur bonum ac juſtum, quin etiam, quos ex utrâque parte conſuluerant, Advocatis ita ſentientibus, omnino indubitatum, neque ulli prorſus obnoxium controverſiæ. Poterat igitur uterque ſine ullâ injuſtitiâ proprium ſuum jus perſequi, propriamque ſuam cauſam acriter defendere, abſque eo quòd meritò poſſet alteruter de vexatione alterius conqueri.

Atqui ita prorſus differit quidam celebrioris omnino notæ Theologus (*a*) de difficultate non abſimili, quam anno 1618. diſſolvit. *Oſtenditur*, ait, *non eſſe excuſandus ob redemptionem vexæ, quia his non cenſetur vexare, qui juſtè proſequitur id, ad quod habet jus: & conſequenter neque is vexam redimit, qui tollit impedimentum, quod alius juſtè, juſtiſque ac bonis rationibus ponebat.* Cui deciſioni mirum in modum favent tùm, quæ propria eſt S. Thomæ (*b*) doctrina, tùm ſententia Sylveſtri Mazolini, Malderi Antverpienſis Epiſcopi (*c*), & cæterorum quotquot eâ de re ſcripſerunt.

(*a*) Fr. Sylvius reſol. var v. *Beneficium*. 2. com. 5.

(*b*) S. Th. 2. 2. q. 100. art. 2. ad 5.

(*c*) Sylveſter de Prierio. v. *Simonia* q. 3. Reg 4. Malderus dubio 17. de ſimoniâ.

Quod pertinet ad bonam illam fidem, quâ potiſſimùm juvari Telemacus & Saturninus in confiando ſuo pacto ſupponuntur; conſtat, non eos proptereà eximi pœnis ſubeundis, quæ latæ ſunt adversùs ſimoniacos in Conſtitutione Pauli II. 23. Novembris anni 1464. confirmatâ autoritate ſubſequentis alterius Bullæ Pii V. primæ diei Aprilis 1566. (*d*). Quæ quidem pœnæ in eo conſiſtunt, nempe in Excommunicatione, ſuſpenſione, reſciſſione Proviſionum, inhabilitate ad poſſidendum Beneficium, circà quod pactum ſimoniacum acceſſit, & obligatione reſtituendi fructus perceptos; à quibus pœnis nullatenùs expedire ſeſe valent Telemacus nec Saturninus, prætenſo quanquàm ſuæ, quam jactitant, bonæ fidei ſpecioſo velamento; ſiquidem illa bona fides ignorantiæ culpabilis & craſſæ fundamento duntaxat innitatur; quæ quidem ejuſmodi ignorantia nec eis excuſationem affert à ſimoniæ peccato, nec pœnarum, quæ peccatum illud conſequuntur, immunitatem.

(*d*) Paulus II. in Extravag. *Cùm deteſtabile*. t. de ſimoniâ.

CASUS XX.

Bertinus & Albertus ſimul contendunt à ſex menſibus ſuper Curâ quâdam, cui 1800. librarum annuus reditus annectitur. Tres ex unâ parte primi prorſus ordinis Advocati cenſent, jus, quo Bertinus innititur, eſſe luculentiſſimum; tres ex alterâ parte alii Advocati ferunt idem judicium de jure, quod Albertus aſſerit, ad illud idem Beneficium ſibi vindicari: At quoniam Albertus propter facultatum ſuarum Anguſtiam non poteſt litis longioris moras ſuſtinere; conditionem offert Bertino, futurum ut, accedente ſummâ quinquaginta duplionum, hiſpanicorum, jure ſuo prorſus cedat. Oblatam ſibi conditionem Bertinus acceptat, & largitur Alberto prædictam pecuniam a quo recipit ſtatim juris ipſius ceſſionem. 1. Nunnè aliquid ſimoniacæ labis occurrit in illâ amicabili compoſitione? 2. Si è contrario Bertinus Alberto ſuum jus concederet eâ conditione, quòd Albertus ei rependeret quinquaginta minas ſub prætextu præſtitorum ab ipſo in prædictâ Curâ Paſtoralium munniorum per ſex integros menſes; & quoniam nihil adhuc percepit de fructibus annuis, qui prædicto Beneficio annectuntur; aliquid ne occurreret in prædictâ conventione, quod poſſet cum aliquo jure reprehendi?

Respons.

Pactum, quod inter ſe Bertinus & Albertus inierunt, vi cujus Albertus proprio ſuo juri renunciat in favorem Bertini, accedentibus quinquaginta duplionibus hiſpanicis, quos ab eodem iſto recipit Albertus, vitioſum eſt ac manifeſtè ſimoniarum. Ratio eſt, quia jus, quod aliquis habet ad aliquod Beneficium, non poteſt æſtimari pecuniæ pretio, ſiquidem ſit res merè ſpiritualis, quæ proinde non poteſt abſque ſimoniâ, mediante aliquo pecuniæ pretio, comparari; ut jam alibi monuimus atque demonſtravimus. At non eâdem omnino ratione judicandum eſt de quæſtione, quæ ſecundo loco proponitur, & omnino ſpecie diverſa eſt ab eâ, quæ priori loco inſtituta fuit: quoniam, licèt nullâ ratione poſſit Bertinus nec exigere, nec recipere quinquaginta prædictos duplionis, proptereà quod præciſè jus ſuum Alberto concedat: jure tamen ſuccurritur, ut eoſdem repetere valeat tanquàm ſibi omnino legitimè debitos, quòd per ſex menſes quaſi Titularis deſervierit Curæ, cui 1800. librarum reditibus annuus annectitur. Si namque nihil de fructibus dicti Beneficii perceperit, ut ſupponitur: æquum eſt, ei afferri ſolutionem ipſius Curæ reditibus accommodatam. At non debet Bertinus quidquam mentionis ſcribere in conventione, quam paciſcitur pro concedendo jure ſuo, de conditione quinquaginta minarum ſibi perſolvendarum, ut quæcumque ſimoniæ ſuſpicio; & minima vel etiam umbra devitetur. Oportet igitur, jus ſuum cedat purè ac ſimpliciter, ſibi nihilominùs ſervatâ facultate, quæ ſibi legitimo jure debentur, quinquaginta minas poſteà repetendi: ſi verò poſtmodùm denegaverit Albertus jus ei reddere, poteſt juxtà conſuetas juris formulas in eum agere, ut ad ſolutionem condemnetur. Cujus rei ratio potiſſimùm iſta poteſt afferri, quòd Bertinus ex proprii ſui juris ceſſione commodum illud capeſſeret, recipiendo hic & nunc quinquaginta minas pro ſuâ portione redituum annorum, quòd non obligaretur, ad expectandum donec fructus illi annui fuerint ab Alberto collecti ac percepti, neque veniret in diſcrimen infortuniorum, quæ contingere poſſunt, antequàm eoſdem Albertus perceperit; quod quidem commodum, cùm pecuniæ pretio ſit æſtimabile, ipſius ceſſioni conſequenter labem ſimoniacam importaret; præterquàm quòd Bertinus fortuitis ac quotidianis Curæ prædictæ obventionibus jam gaviſus fuerit per illud tempus, per quod eidem inſerviit; & juſtum ſit, emolumenti iſtius rationem haberi, ipſumque in eorum partem venire, quæ deberi ſibi contendit.

CASUS XXI.

{ Jacobus reſignans in favorem Joannis cum conditione reſervatæ ſibi 400. librarum penſionis.
Joannes Reſignatarius. }

Jacobus reſignavit in favorem Joannis Curam de S. Andreâ, retentâ, ſibi de reditibus ejuſdem Curæ penſione 400. librarum. Poſt tres ab illinc menſes Petrus Parochus de S. Paulo permutavit ſuam Curam cum Joanne pro Curâ de S. Andreâ, quæ fuerat ei a Jacobo reſignata. Verùm, ne Petrus remaneret obligatus, ad prædictam 400. librarum penſionem, poſt Joannis obitum, Jacobo perſolvendam; ſi contingeret, futurum ut priùs, quàm Jacobus, decederet; quamdam rationem adhibuit in permutando, quam quidam ex amicis ipſius Doctor excogitavit eique propoſuit, quæ nimirùm in eo repoſita erat. 1. Ut ſibi retineret de ſuâ Curâ S. Pauli 300. librarum penſionem, quam Joannes ſuus compermutans ei perſolveret. 2. ut conſentiret privato quodam ſcripto, cui protinus in eâdem horâ propriâ ſua manu ſubſcriberet, quodque deponeretur apud præſatum doctorem: futurum ut iſta 300. librarum penſio non quidem ſibimetipſi, ſed Jacobo pro Joanne ſolveretur. 3. ut ſeſe obligaret eâdem ſyngraphâ ſeu privato ſcripto, ad ſummam 100. librarum per complementi modum unoquoque anno Jacobo prætereà rependendam. 4. ut denique Petrus agnoſceret, futurum ut quam ſibi retinuiſſet, penſio 300. librarum non ſibi numeraretur niſi per id ſpatium temporis tantummodò, per quod penſio 400. librarum Jacobo perſolveretur. Quod quidem in integrum juxta conventionem obtinuit.

1. Quæritur, utrùm prædicta conventio non contineat aliquam labem ſimoniæ: atque, ſi ſimoniaca ſit; utrùm neceſſe ſit, à Joanne & Petro Romam mitti; ad obtinendum reſcriptum tùm abſolutionis, tùm condonationis fructuum; & utrùm intereà non poſſint ab Epiſcopo Diœceſano in integrum reſtitui, atque abſolvi, quantùm ad illud, quòd poſſint ſuas exercere functiones, quoadusque ad eos pervenerit obtentum atque expeditum prædictum reſcriptum; ut eâ ratione occurrant ſcandalo, quod alioquin certiſſimè conſequeretur.

2. Utrùm, poſito, quòd in prædictâ conventione nihil ſimoniacæ labis interveniat; Petrus non debeat Jacobo ſolvere prædictam 400. librarum penſionem, priusquàm ipſe Jacobus agat in eum, ut in judicio condemnetur, ad eandem perſolvendam, non quidem vi pactionis ac privatæ ſyngraphæ, quæ fuit depoſita; ſed tantummodò quia, cùm ſit titularis, incumbit ei eandem ſolvere; quanquàm non teneatur ex ſuâ privatâ pactione, ad eam in integrum, ſed ſolùm quantùm ad quartam ejuſdem partem, numerandam.

3. Utrùm, poſito quod condemnetur, ad illam in integrum perſolvendam; Petrus non poſſit exigere 300. librarum penſionem, quam de Curâ S. Pauli ſibi retinuit; licèt eandem ſibi non retinuerit, niſi eâ conditione, quòd Jacobo tùm pro ſeipſo, tùm pro Joanne, qui ex utrâque parte ſuum pactum ut Canonicum habuerunt, perſolveretur. Videtur namque, futurum omnino ut juſtitiam æquitatemque decent, quòd Petrus rectâ conſcientiâ poſſet præſatam exigere penſionem; ſiquidem non intenderit Joannes ipſius compermutans, ut in eum recideret integræ penſionis 400. librarum ſolutio; ſed quartæ partis tantummodò: & quando pactum acceſſit, ſi Petrus ſubodoratus fuiſſet, rem aliter ſeſe habere, nunquàm permutaviſſet, nec præbuiſſet ſuum conſenſum clauſulis, quæ enunciatur ac ſtipulatione feruntur in ſuo ſcripto privato. Adeo ut, ſi Petrus non poſſet repetere penſionem 300. librarum; eo graviùs læderetur; quòd ab omni ſpe nudus omnino remaneret; ſiquidem conſtet, nunquàm futurum ut poſſit Romæ obtinere, ſibi novam aliam penſionem inſtitui neque in Datariâ, neque in Pœnitentiariâ. Aliundè verò, ſi titulus, quo gaudet Petrus, ſit vitioſum, quantùm ad penſionis inſtitutionem; non poſſet omnino rectâ conſcientiâ agere in Joannem, ut condemnaretur ad illi compenſationem afferendam penſionis 400. librarum; cujus mentionem nullam habuit in conventione permutationis, quæ ex utrâque eorum parte acceſſit: quanquàm nihilominùs ſi prædicta conventio ſit ſimoniaca, eâdem perindè ſimoniacâ labe Petrus & Joannes conſtringantur.

4. Obſervandum autem venit, Jacobum, qui vi prædictæ conventionis ſolutionem recepit à Joanne ſummæ 300. librarum, & à Petro ſummæ centum librarum, (quemadmodùm inter illos conventum fuerat;) quippe prædictam pecuniam acceptam ſoli tantummodò Joanni ſcripto fecit; ultrò conceſſiſſe centum libras per unumquemque annum de ſuâ penſione 400. librarum; ſatiſque habuiſſe, quòd trecentarum tantummodò librarum penſio ſibi deinceps perſolveretur. Quâ de re quæſtio proponitur, in cujus gratiam Petri nimirùm aut Joannis iſta condonatio conceſſa cenſenda ſit, poſito quòd eorum conventio vitio ſimoniæ inficiatur?

5. Si 400. librarum penſio Jacobo fuerit à ſolo Petro rependenda, nec potuerit rectâ conſcientiâ Joannes ſolvere 300. libras pacto conſtitutas; ut eâ de re inter ipſum & Petrum convenerat; petitur, quid jam facto ſit opus. Ab annis etenim jam plurimis pactum ex utrâque parte cum bonâ fide locum & effectum habuit; & Joannes 300. libras Jacobo ſolvit, cui Petrus alias ſuperſtites 100. libras numeravit; juxta quod, inſciente Jacobo, pactum inter eos acceſſerat. Nùm in eo caſu locus occurrit alicujus faciendæ reſtitutionis? Si verò occurrat; à quo potiſſimùm, cuive, & quâ ratione ejuſmodi reſtitutio præſtanda eſt.

6. Nunc in animo Petrus habet cum Titio permutare: ſed quoniam Titius non vult prædictæ permutationi conſentire, niſi poſitâ conditione, quòd Jacobus ei condonaturus eſt centum libras de ſuâ penſione, ſicut eandem ſummam tùm Joanni, tùm Petro remiſit: Petrus quærit, nùm jam ab hodiernâ die, & antequàm cogitatam ex utrâque parte permutationem fuerint executi, poſſit rogare Jacobum, ut velit eandem condonationem in favorem Titii futuri ipſius ſucceſſoris prorogare; & ſcriptam eâ de re ipſi tradere cautionem.

7. Si, quæ Joannem inter & Petrum intervenit, conventio Simoniam oleat; petitur, utrùm Petrus, in quem ſolum eâ de re Religio inceſſit, quique etiam, ut propriæ ſuæ conſcientiæ tutiùs conſuleret, jam in anteceſſum obtinuit, à Romanâ Pœnitentiariâ ſibi ſuccurri reſcripto abſolutionis; teneatur, ad Joannem ſuum compermutantem eâ de re commonendum, qui ſemper verſatur in bonâ ſuâ fide?

8. Denique, poſito quòd Petrus teneatur, aut ultrò velit commonere Joannem de Simoniâ, ſi quæ tamen in prædictâ conventione verè deprehendatur; atque indicet, ſibi jam per conſcientiam non licere, prædictas 300. libras ulteriùs exigere, nec etiam tolerare, eaſdem deinceps perſolvi Jacobo, quâ ratione fuerat in memoratam privato ſcripto conventum; quæritur, nùm Petrus rectâ conſcientiâ poſſit, præfatæ penſionis accipere ſolutionem; aut ſaltem permittere, ut eadem, ſicut anteà, Jacobo ab ipſomet Joanne rependatur; modò Joannes ipſe ex animo Benefico, ſeu pro ſuâ in Petrum benevolentiâ, velit ejuſdem continuare ſolutionem?

Respons.

Primò quidem & in anteceſſum monemus, conventionem de quâ quæſtio inſtituitur, eſſe manifeſtè ſimoniacam; quemadmodùm apertè colligitur ex Decretalibus ſeptem ſummorum Pontificum, quas ſuperiùs allegavimus, in enodando caſu *Palladius*, in quibus declarantur prorſus illicitæ atque evidenter ſimoniacæ quæcumque conventiones, quæ præſentationibus, collationibus, reſignationibus atque permutationibus Beneficiorum accedunt: niſi ſanctæ ſedis autoritate ratæ fiant ac comprobentur. Quibus prædictis Decretalibus Concilium Provinciale Rothomagenſe habitum anno 1581. & cui præſidebat Cardinalis Borbonnius nominis ejuſdem
Conc.Rotomag. tit. de Epiſcopis & capitulis. n. 2. Civitatis Archiepiſcopus (*a*) in integrum omnino conſentit, quandò ſic eâ de re declarat: *Omnes penſiones & pactiones ſuper Beneficiis, in quibus non intervenit ſedis Apoſtolicæ approbatio, illicitas & ſimoniacas declaramus.*

Quæ cùm ita ſe habeant, jam venimus ad ſingula quæſtionum capita, quæ in enunciatâ ſpecie proponuntur; & cenſemus.

1. Summoperè opus eſſe, ut Petrus atque Joannes impetrent à ſummo Pontifice tùm ſuam abſolutionem, & fructuum perceptorum condonationem, tùm ſuam quoque in integrum reſtitutionem: atque interea, donec rereperint è Româ ſuum reſcriptum poſſe ab eâdem autoritatem implorari Diœceſani Epiſcopi eo fine, ut ab eodem obtineant licentiam obeundorum ſuorum Paſtoralium muniorum, quam quidem iis facere penès ipſum eſt, quantùm ad præſentem ejuſmodi caſum; ſiquidem ab iis obeundis non poſſent per ſpatium aliquod temporis notabile abſtinere, quin & occaſionem offenſionis præberent ſuis Parœcianis, & ſibimetipſis infamiæ notam inurerent; quo quidem in caſu non eſt, unde conjiciatur: ſummum Pontificem velle, ut ejuſmodi poteſtas ſibi reſervetur, quæ ex naturâ ſuâ olim erat proprii juris Epiſcoporum: præterquàm quòd poteſtatis prærogativa, quâ donatur ſummus Pontifex, quantamcumque habeat extenſionem, ad eum non pertineat, niſi ut eandem exerceat, ad promovendam tùm fidelium ſalutem, tùm Eccleſiæ ipſius utilitatem; nullatenùs autem in ipſorum & ruinam & deſtructionem; ſicut docemur ab Apoſtolo, dùm ſermonem facit de ſpirituali poteſtate eorum omnium, qui proponuntur Eccleſiæ Paſtores (*b*).

(*b*) Corinth. 10.8. Ephes. 4. 11. & 13. 10.

2. Petrum non poſſe ſeſe ſubducere obligationi penſionis 400. librarum Jacobo in integrum ſolvendæ, licèt inter ipſum & Joannem conventum fuerit, futurum ut quartam ipſius tantummodò partem perſolveret. Quùm etenim Jacobus non reſignaverit ſuam Curam de S. Andræâ, niſi cum clauſulâ ſibi retinendæ penſionis 400. librarum; accipiendâ eſt prædicta penſio de fructibus ac reditibus ipſiuſmet Beneficii, in quaſcumque manus deinde tranſeat. Ideoque ipſa cautio, quam Petrus adhibuit ergà Joannem, quâ ſcilicet non ſuſcepit in ſeipſum, niſi quartam ſolummodò penſionis partem perſolvendam, nullius roboris eſt quantùm ad Jacobum, nec quidquam obſtare poteſt juri, quo gaudet, 400. librarum ſummæ. de fructibus, qui proveniunt ex reditibus Curæ ipſius de S. Andreâ, in integrum percipiendæ; ſiquidem eam non reſignaverit Joanni, niſi verbis expreſſis adjectâ iſtâ clauſulâ, nullatenùs verò aliter.

3. Cùm certum maneat, quæ inter Petrum & Joannem acceſſit, conventionem eſſe ſimoniacam; & eorum pactum, quo inter eos conventum fuit, futurum ut Joannes in reditibus Curæ S. Pauli trecentarum librarum penſionem Petro conſtitueret, ut eâ ratione aliquam ex parte reciperet compenſationem penſionis 400. librarum, ad quam perſolvendam remanebat obligatus ergà Jacobum; caducum omnino ſit atque proinde nullum; Petro nullum jus ineſſe, quo poſſit à Joanne repetere 300. librarum ſolutionem; licèt enim Joannes eodem, quo ipſemet, ſimoniacæ labis peccato detineatur; liquidum ſemper eſt, titulum, quo gaudet, nullius prorſus eſſe roboris; quippè nunquàm licitum ſit, penſionem in ullo beneficio inſtitui, niſi interveniente ſummi Pontificis autoritate; quin etiam illicitum ſemper ſit, inconſulto legitimo Superiore; eodemque non conſentiente nec approbante, aliquam perfici beneficiorum permutationem; ſicut apertis verbis definitum eſt ac conſtitutum ab Innocentio III. in unâ quâdam ex ipſius Decretalibus, quam inſcribit Archiepiſcopo Senonenſi (*c*); (*c*) Innoc. III. in cap. Cùm olim. 7. de rerum permutatione. lib. 3. tit. 19.
ſi tamen eam licentiam faceret, quod à Pœnitentiariâ Romanâ Petrus obtinuit reſcriptum, ut Joannes continuaret ei 300. librarum penſionem perſolvere; in eo caſu poſſet omnino Petrus, illæſâ ſuâ conſcientiâ, eandem percipere.

4. Quod pertinet ad ſpontaneam illam 100. librarum per unumquemque annum relaxationem, quas Jacobus condonavit, ſatis habendo, ſibi perſolvi 300. libras pro 400. librarum penſione, quam ſibi reſervaverat reſignando ſuam Curam de S. Andræâ in favorem Joannis; exiſtimamus, eandem convertendam eſſe in lucrum atque commodum ſolius Petri; ſiquidem Eccleſiaſtica penſio nihil aliud ſit, quàm reſervata retentaque portio quædam fructuum provenientium de Beneficio aliquo, quæ quidem ab eo percipitur, qui in illud idem Reſignanti ſucceſſurus eſt. Ut ergò Petrus Jacobo ſucceſſit in Curam de S. Andræâ, atque ejuſdem factus fuerit titularis, æquum eſt, ſiquidem penſio in fructibus inde provenientibus aſſignata ſit, in ipſius utilitatem tantùm cedere, quod de eâdem penſione poſtmodùm detrahitur; cùm aliunde manifeſtum ſit, eam eſſe mentem ipſius Jacobi, qui prorſus inſcius eſt conventionis, quam Joannes & Petrus inter ſe privatim inierunt; atque nulla etiam ſit ejuſmodi conventio, utpotè quæ locum non habuerit niſi vi pacti, quod apertè ſimoniacum eſt. Nihilominùs videtur nobis, ſi juxtà textum atque diſpoſitionem reſcripti, quod à Romanâ Pœnitentiariâ fuit impetratum Petro liceret penſionem 300. librarum à Joanne exigere, propter copiam, quæ ibidem fieret Joanni ejuſdem ei perſolvendæ, futurum profectò æquitatis ac juſtitiæ, ut, ſervatâ proportione, penſionem imminueret, quæ ſibi à Joanne numeraretur.

5. Siquidem in ſolum Petrum, utpote titularem Curæ de S. Andræâ recideret onus perſolvendæ Jacobo penſionis 400. librarum, & exegerit ipſe, per unumquemque annum à Joanne ſibi numerari 300 libras, ſub prætextu percipiendi aliquam prædictæ penſionis compenſationem; eum fieri reſtitutioni obnoxium; ſiquidem titulus, vi cujus exegit iſtam pecuniæ ſummam, omnino nullus ſit; ut jam obſervatum eſt. At, quoniam, ita docente S. Thomâ, quæ præſtanda occurrit, cùm agitur de ſimoniâ, reſtitutio eſt eroganda pauperibus, vel in uſum Eccleſiæ convertenda, non debet Petrus eandem exhibere Joanni; ſed eam impendere vel in eleemoſynas, vel in alios quoſdam pios uſus, ac potiſſimùm in utilitatem ipſius Eccleſiæ, ſeu pauperum de Parœciâ S. Pauli; cùm Joannes iſtam pecuniæ ſummam extraxerit de fructibus prædicti Beneficii; & niſi ita contigiſſet, potuiſſet ac debuiſſet eandem conferre, ad ſubveniendum neceſſitatibus ſuorum egenorum Parœcianorum, aut propriæ ſuæ Eccleſiæ modicis reditibus ſupplendum.

6. Licere Petro, ut à Jacobo petat, in favorem Titii, quocum jamjam permutaturus eſt, quas antea condonaverat ipſi Petro, centum librarum prorogari relaxationem; ipſiuſque eâ de re conſenſum

cau-

cautionis causâ ſcripto confirmari; ſiquidem ejuſmodi condonatio ex arbitrio ſolius Jacobi pendeat, & tota collimet in commodum Titularis, atque onerum, quæ incumbunt ipſimet Beneficio, diminutionem. Verùm nihilominùs, ſi Petrus prædictam condonationem nonniſi eâ conditione obtineret, quòd propoſitam cum Titio foret executurus permutationem, & alioquin Jacobus nollet, iſtam pecuniam de ſuâ penſione detrahi; profectò pactum illud ſimoniæ labe vitiaretur.

7. Petrum ex ſtrictâ conſcientiâ teneri, ad Joannem de eâ, quam ſimul commiſerunt, ſimoniâ commonendum; poſito quòd Joannes illud ignoret. Alioquin namque in causâ eſſet, cur verſaretur in ejuſmodi ignorantiâ, quæ nullam admitteret excuſationem, & poſſeſſionem retineret Beneficii, de quo ei nullatenùs fuit ex Canonum præſcripto proviſum; adeoque remaneret in evidenti periculo damnationis æternæ.

8. Denique, poſtquàm Petrus Joannem certiorem fecerit, ſibi jam rectâ conſcientiâ non licere, 300. librarum ab eo recipere penſionem, nec conſentire, eandem ab ipſo perſolvi Jacobo, quâ ratione fuerat inter eos eâ de re conventum in privatâ eorum pactione; ſi Joannes nihilominùs velit ex animo beneſico, & pro ſuâ in Petrum benevolentiâ, ejuſdem continuare ſolutionem; poſſe omnino eandem à Petro percipi; modò eam Joannes ei ſolvat de patriis ſuis rebus, neutiquàm verò de fructibus aut reditibus ſui Beneficii, qui toti impendendi ſunt in pios duntaxat uſus acceptis inde priùs iis, quæ tùm ad victum, tùm ad honeſtum Titularis cultum neceſſariò pertinent.

CASUS XXII.

Frodulfus Religioſus, titulo gaudens Capellaniæ de S. Joſſo, cui reditus annuus annectitur 200. tantummodò librarum, petivit ab Abbate ſuo, atque dimiſſâ in illius manibus prædictâ ſuâ Capellaniâ, obtinuit Prioratum quemdam 800. librarum cenſûs annui, qui jamjam vacaverat. Quod ubi reſciſſet Gilbertus ejuſdem Monaſterii Religioſus, obtulit Frodulfo Prioratum alterum 1500. librarum annui reditûs, quem poſſidebat; ſed qui poſitus erat in Provinciâ longinquiori; eâ conditione 1. Quòd apud Abbatem eo fine ageret, ut, qui 800. libras refert, Prioratum obtineret in ipſius favorem, utpotè dictus Prioratus ei magis conduceret: 2. Quòd ei præterea conſtitueret penſionem 300. librarum, quò poſſet anguſtè minùs vivere. Frodulfus Abbatem convenit, & indicatam Gilberti propoſitionem ei probat eâ tamen conditione, quòd deſideratam à dicto Gilberto penſionem 300. librarum non foret perſoluturus de reditibus Prioratûs 1500. librarum; ſed de quâdam penſione reditûs ejuſdem, quæ ei relicta fuerat ab ipſius matre moriente, & conſtituta erat in certis quibuſdam prædiis, quæ remanerent ipſi Gilberto, ad cautionem ipſius penſionis, addicta atque oppignerata. Quam conditionem cùm primùm Frodulfus acceptaviſſet, cum Gilberto deinde juxtà prædictam legem pactus eſt, & conventioni ſimul cum Notariis, qui eam confecerant, ex utrâque parte ſubſcripſerunt: atque in ipſomet articulo temporis Frodulfus Gilbertuſque purè ac ſimpliciter dimiſerunt in manibus ſui Abbatis, nimirùm Frodulfus ſuam capellaniam 200. librarum, Gilbertus verò ſuum Prioratum 1500. librarum. Qui quidem Abbas Prioratum 800. librarum Gilberto contulit; & Prioratum 1500. librarum, quem Gilbertus poſſidebat, Frodulfo tranſmiſit. Nonne ſimoniam olet caſus propoſitus, licèt ibidem ſuperioris conſenſus intervenerit?

RESPONS.

Nullatenùs ambigendum eſt, quin prædicta conventio plurimis de cauſis ſimoniaca ſit.

1. In eo ſimoniaca labes occurrit, quod Frodulfus, nonniſi ſpecie tenùs, purè ac ſimpliciter dimiſerit ſuam Capellaniam 200. librarum, nec niſi adhibito pacto, accedenteque conditione, quòd ſuus Abbas ei conferret Prioratum 1500. librarum, quem Gilbertus in ipſius manibus dimiſſurus erat; cujus etiam dimiſſionem ipſe Gilbertus non tradidit niſi eâ conditione, quòd Abbas ei concederet Proviſiones de Prioratu 800. librarum, quem Frodulpho promiſerat; atque præterea dictus Frodulfus propter ipſius dimiſſionem ei perſolveret merè laïcam 300. librarum penſionem: Ex quibus omnibus ſequitur, Frodulfum, Gilbertum & Abbatem omnes eodem modo incurriſſe in pœnas latas adverſùs ſimoniacos in *Beneficio* vi Conſtitutionis Pauli II. datæ 23. Novembris 1464. (*a*), & locum obtinentis in Galliâ.

(*a*) Paulus II. in Extravagante. *Cùm deteſtabile*. 2. de ſimoniâ. Lib. 5. Extravag. tit. 1.

1. In eo etiam peccat iſta conventio, quòd in eâdem fertur de penſione 300. librarum expreſſa ſtipulatio: finis etenim, propter quem prædicta penſio conceditur Gilberto, qui nimirùm eſt, ut ei ſit, unde minùs anguſtè vivere poſſit, prorſus adverſatur voto paupertatis, quod emiſit in ſolemni ſuâ profeſſione; ut ſatis apertè colligitur ex diſpoſitione Concilii Tridentini (*b*). Præterea verò vitioſa in eo etiam eſt prædicta conventio, quòd in eâ enuncietur, Abbate ſuadente, futurum ut prædia, in quibus mater Frodulfi penſionem ad vitæ tempus ei conſtituit, remaneant ipſi Gilberto, ad cautionem ipſi perſolvendæ penſionis quam exegit, hypothecâ quâdam ſpeciali addicta atque oppignerata. Enimverò Gilbertus eâ ratione tranſit in proprietatem iſtius penſionis, propter hypothecam ſpecialem, quæ ei tribuitur in prædictis prædiis; quæ proprietas Religioſo crimini vertitur propter paupertatis votum, quo ligatur; & condemnatur non tantùm ab Innocentio III. in quâdam Decretali, quam inſcribit Abbati & Monachis de Monaſterio Civitatis Sublaco in Campaniâ Romanâ (*c*); verùm etiam à memorato Concilio Tridentino, cujus Decretum concipitur iſtis verbis: *Nemini igitur Regularium, tam virorum, quàm mulierum, liceat bona immobilia vel mobilia, cujuſcumque qualitatis fuerint, etiam quovis modo ab eis acquiſita, tanquàm propria, aut etiam nomine Conventûs, poſſidere vel tenere: ſed ſtatim ea ſuperiori tradantur, Conventuique incorporentur. Nec deinceps liceat ſuperioribus bona ſtabilia alicui Regulari concedere, etiam ad uſum-fructum vel uſum, adminiſtrationem aut commendam: mobilium verò uſum ita ſuperiores permittant, ut eorum ſupellex ſtatui paupertatis, quam profeſſi ſunt, conveniat.*

(*b*) Conc. Trident. ſeſſ. 25. de Regularibus & Monialibus, cap. 2.

(*c*) Innoc. III. in c. *Cùm ad Monaſterium*. 6. de ſtatu Monachorum, & Canonicorum Regularium. lib. 3. tit. 35.

Neque quidquam Frodulfum Gilbertumque juvat, quòd in propriam ſuam defenſionem jactitent autoritatem & conſenſum ſui Abbatis: nullo namque jure gaudet ullus Abbas, quo valeat cum ſuis Religioſis eâ in re diſpenſare. *Nec æſtimet Abbas*, inquit Innocentius III. in Decretali modò citatâ, *quòd ſuper habendâ proprietate poſſit cum aliquo Monacho diſpenſare*; rationem autem iſtam laudatus Papa ſubjicit, quia cujuſcumque proprietatis abdicatio eâdem ratione, quâ ipſamet continentia pertinet ad eſſentiam inſtituti Religioſi.

Tandem habet etiam illud vitii atque injuſtitiæ prædicta conventio, quòd Frodulfus privatâ ſuâ autoritate, neque requiſito eâ de re conſenſu Communitatis, diſponat de fructibus memoratorum prædiorum, qui nullo prorſùs jure proprietatis ei cedunt, ſed ſoli Monaſterio: ſiquidem, utpotè Religioſus, conſtituitur inhabilis ad quidquam acquirendum ſibi proprium ſive emptione, donatione, ſive quocumque alio modo, &c. juxta illud effatum Aurelianenſis primi Concilii, quod habitum eſt anno 511. (*d*). *Omnia, quæ acquiſierit* (Monachus) *ab Abbatibus auferantur, Monaſterio ſecundùm regulam profutura.* Frodulfus ergo non potuit tranſmittere Gilberto jus percipiendi prædictas 300. libras,

(*d*) Conc. Aurelian. 1. in can. *Abbates*. 16. 18. q. 2.

bras, quanquàm ejuſmodi ceſſioni conſenſus ipſius ſuperioris intervenerit; cùm nulli ſuperiori Regulari liceat ejus generis ceſſionem autoritate ſuâ comprobare ac ratam efficere (a).

(a) Samboვius tom. 3. caſu 91.

CASUS XXIII.

Ausonius reſignavit ſuam Curam de ſanctâ Luciâ in favorem Simeonis, cum clauſulâ retinendæ ſibi 400. librarum penſionis, ad cujus ſolutionem aſſerendam, Simeon ei dedit civicam cautionem: quanquam nihilominùs pactum illud acceſſerit ſub beneplacito Papæ. Ibi-ne occurrit aliqua ſimonia?

Respons.

Licèt ſecundùm inſtituta Canonica, prædes, ad cautionem Beneficialium penſionum, nunquàm ſint nec exigendi, nec accipiendi; tamen, cùm iidem non exiguntur, nec accipiuntur, niſi ſub beneplacito Papæ atque ipſo conſentiente & approbante, in eo nulla committitur ſimonia. Ratio eſt, quia, juxta doctrinam S. Thomæ (a), *Quæcumque ſunt inſtituta per Eccleſiam, vel Eccleſiæ Prælatos, ſunt diſpenſabilia à Papâ; hæc enim ſunt, quæ dicuntur eſſe juris humani, vel juris poſitivi.* Quæ ipſiſſima ſunt verba laudati Doctoris Angelici (b). Atqui certum eſt, ſi quæ reperiatur in caſu propoſito ſimonia, eandem non eſſe niſi juris Eccleſiaſtici. Poteſt ergo Papa eandem tollere, accedente nimirùm ipſius diſpenſatione: Unde ſequitur ſiquidem Auſonius non exegerit nec acceperit prædem, qui ſolvendo foret, ad cautionem perſolvendæ ſuæ penſionis, niſi interveniente Summi Pontificis beneplacito; nec illum, nec ipſius Reſignatarium Simeonem ullo jure poſſe tanquàm ſimoniacos condemnari. Sic cenſet quidam recentior Author, cujus deciſiones ipſi præ manibus habemus (c).

(a) S Thom. 1.2.q. 97. a. 3. in corp. & art.4.in corp. & ad 2. & quodlib. 4 q. 8. art. 13. in corp.
(b) Cit. art. 13.
(c) Samboვius tom. 2. caſu 122.

CASUS XXIV.

Mainfrido Clerico primâ Tonſurâ, initiato cùm inſtituiſſet ac reditibus aſſignatis dotaviſſet unam Præbendam in Collegiali quâdam Eccleſiâ, eo conſilio, ut Capitulum eandem illi conferret; de eâdem reverâ fuit proviſum. Nonne in eo commiſit aliquam ſimoniam?

Respons.

Propoſita difficultas facili negotio diſſolvitur authoritate Decretalis cujuſdam Innocentii III. (d), in quâ laudatus Papa reſpondens ad ſimilem quæſtionem, quam ei propoſuerat Decanus de Eccleſiâ Bellovacenſi; apertè declarat, non poſſe ſine ſimoniâ Clericum admitti in Canonicum, qui fundum aliquem in favorem alicujus Eccleſiæ aſſignans ac donans, intendit eâ ratione fieri Canonicus. *Si tamen*, inquit, *is, qui talem donationem facit, eâ intentione ducatur, ut per temporalia bona, quæ offert, ſpiritualia valeat adipiſci, & Clerici, qui eum in fratrem admittunt, non eſſent eum, niſi commoda temporalia perciperent, admiſſuri; ſine dubio tam ille, quàm iſti apud diſtrictum Judicem, qui ſcrutator eſt cordium & cognitor ſecretorum, culpabiles judicantur.*

(d) Innoc. III. in cap. *Tua nos.* 34. de ſimoniâ. &c.

Atque reverà quidem, ſi Clericus ejuſmodi non donet Eccleſiæ temporale niſi eo conſilio ac fine, ut perveniat ad aliquam dignitatem ſpiritualem, ſeu Eccleſiaſticam; atque ſi Capitulum ipſum non recipiat in Canonicum, niſi propter commodum illud temporale; ſeſe produnt criminis ſimoniæ ſaltem mentalis apertè conſcios, juxta doctrinam S. Thomæ. cui plurimùm in eo favet Decretum celeberrimi Concilii Calcedonenſis, quod celebratum eſt anno 451. relatum ab Alexandro II. ſcribente ad Clerum & Populum Lucenſem, ex cujus ejuſdem nominis Civitate laudatus Summus Pontifex oriundus erat (e).

(e) Alex. II. in Can. *Ex multis.* 9. 1. q. 3.

Equidem Innocentius III. aſſerit, quòd, *ſi verò purè ac ſine pacto, vel conditione quâlibet* (Clericus ille) *offerat, rogans humiliter & ut in Canonicum admittatur, & bona ſua retinere ſibi liceat pro præbendâ;* (adeo ut licèt ei Præbenda denegaretur, bona ſua nihilominùs largiretur.) *& Clerici ejuſdem Eccleſiæ purè conſentiant; hujuſmodi receptio fieri poterit abſque ſcrupulo ſimoniacæ pravitatis.* Modò aliunde Canonici ſic eſſent animo diſpoſiti, ut illum in fratrem admitterent, licèt eorum Eccleſiæ nullam afferret donationem. At in caſu propoſito Mainfridus non offert ſuum bonum temporale niſi cum eo potiſſimùm animo, ut Præbendam adipiſcatur. Ideoque nullatenùs adduci poteſt in dubitationem, quin ſit verè Simoniacus. Fagnanus olim Secretarius Sacræ Congregationis Cardinalium Interpretum Tridentini Concilii eandem ſententiam amplectitur, cùm ſic ait (f): *Nota eſſe ſimoniam, fundare, vel dotare Canonicatum, vel aliud Beneficium Eccleſiaſticum, eo pacto, ut Beneficium illud ſibi conferatur... undè cùm quidam Clericus non ita pridem ſua bona patrimonialia contuliſſet pro erectione Archipresbyteratûs in Cathedrali Eccleſiâ cum reſervatione juris patronatûs, eo pacto adjecto, ut poſſit ſe ipſum præſentare, & non aliàs; conſultus ab eodem Clerico, reſpondi, erectionem & inſtitutionem inde ſecutam fuiſſe ſimoniacam & nullam per hanc Decretalem;* (nimirùm illam Decretalem, in quam ſcribit, citatam ſuperiùs ad marginem;) *& opus eſſe novâ erectione & proviſione Sedis Apoſtolicæ, quam poſtea idem Clericus impetravit à S. D. noſtro Urbano VIII.*

(f) Fagnan. in cap. *Tua nos.* 34. de ſimoniâ. n. 3. & 4.

Cui quidem deciſioni plurimum roboris adjici poteſt ex ſpecie omnino ſimili. Quæ ſcilicet eorum eſt, qui Religionem ingredientes, ſecum res patrias ſuas in eandem afferunt cum eo meditato conſilio, ut poſſint aliquando vel Beneficium aliquod, vel Prælaturam aliquam regularem adipiſci. Nam etiamſi nullum ineant pactum, nullamve ſimoniacam conventionem; nihilominùs ſeſe vitio pravitatis ſimoniacæ conſtringunt; quemadmodùm declaratum eſt à Concilio Baſilienſi celebrato anno 1431. & quæ eâ ratione conſequuntur, ſunt Beneficiis omnino ſpoliandi. Patet vel ipsâ meridianâ luce clariùs, allegatam ejuſmodi ſpeciem quàm appſimè poſſe ad præſentem, quam inſpicimus, ſpeciem accommodari (g).

(g) P. Thomaſſin. Diſciplin. Eccleſ. part. 4. lib. 2. cap. 13.

Vide ſequentem Deciſionem.

CASUS XXV.

Polydorus, cui cupido conſequendi Canonicatûs de Cathedrali Eccleſiâ Burdigalenſi inceſſerat, ſciens Patricium de prædictâ Eccleſiâ Canonicum ſic animo comparatum eſſe, ut Præbendam ſuam foret cum aliquo Beneficio ſimplici permutaturus; ut deſtinatum animo conſilium aſſequeretur, quamdam Capellaniam fundavit, quam aſſignatis eidem reditibus ad ſummam uſque 600. librarum cenſûs annui, dotavit, quæque ei deinde collata eſt. Poſtea prædictam Capellaniam obtulit Patricio pro Præbendâ ipſius permutandam; quod quidem ultrò Patricius annuit, & permutatio ſecuta eſt. Polydorus petit, num in iſtâ permutatione non occurrat ex ſuâ parte aliqua ſimonia vel aliquod peccatum?

Respons.

Abſque dubio Polydorus in propoſitâ ſpecie ſeſe ſimoniacæ pravitatis labe fœdavit: ut enim jam probavimus in diſcutiendâ præcedenti difficultate; Ille ſeſe ſimoniæ peccato conſtringit, qui Beneficium eo conſilio dotat eâque conditione,

ut

ut ſibi conferatur. *Conſtituimus itaque, & præſenti Decreto firmamus*, inquit Alexander II. (*a*) in confirmando Decreto Concilii Calcedonenſis, quod refertur à Gratiano (*b*) *Sicut olim prædeceſſores noſtri feciſſe noſcuntur, ut nullus deinceps Epiſcoporum Beneficium Eccleſiæ, quod quidam Canonicam vel Præbendas ſeu etiam ordines vacant, pro aliquo pretio vel munere Clericis audeat unquam conferre ... Conſtituimus .. & eodem modo firmamus, ut nullus cujuſcumque gradûs Clericus pro Eccleſia Beneficiis aliquid audeat conferre, aut fabrica Eccleſiarum vel donatariis Eccleſiarum ſeu etiam quod pauperibus ſit tribuendum.* Atqui Polydorus non potuit inſtituere ac dotare Capellaniam, de quâ quæſtio eſt, cum animo ejuſdem aliquandò permutandæ pro Præbendâ Patricii, quin illud potiſſimùm intenderit, nimirùm ut ſibi conferretur; cùm alioquin eandem non potuiſſet permutare: Ergò ipſius fundatio ſimoniaca eſt, & permutatio illius, omnino vitioſa.

(*a*) Alexand. II. in cit. can. *Ex multis*. 9. 1. q. 3.
(*b*) Conc. Calced. in can. *Si quis*. 8. 1. q. 1.

Licèt plurima alia eâ de re afferre rationum momenta, quæ depromuntur ex Decretali Innocentii III. atque ex iis, quæ Fagnanus habet in ſuo in Decretalem eandem Commentario, quæ retulimus in præcedenti Deciſione, quæque proindè iterùm hîc loci perſcribere foret omnino ſupervacaneum. Addemus tantummodò in eorum confirmationem, quæ ibidem adduximus in medium, quamdam Bullam Pauli IV. quæ inter eas, quarum autor eſt iſte Papa, numero recenſetur duodecimo, & fuit data die 27. Novembris 1557. quæque plurimùm poteſt ad præſentem caſum accommodari ſic etenim in citatâ Bullâ laudatus ſummus Pontifex (*c*) declarat: *Decernimus, quòd de cætero omnes & ſinguli .. qui .. Beneficia animo & intentione ea poſtmodùm in favorem aliorum, etiam quantùmvis idoneorum & benè meritorum, cum ſimili penſione, aut commodo, aut etiam ſine eo, reſignandi, obtinere procuraverint, cujuſcumque ſtatûs, gradûs, ordinis & conditionis exiſtant ... excommunicationis & Anathematis ac maledictionis æternæ ſententiam, à quâ, niſi à nobis, aut à Romano Pontifice pro tempore exſtente, præterquàm in mortis articulo conſtituti, abſolvi nequeant; nec non privationis omnium & ſingulorum beneficiorum Eccleſiaſticorum cum curâ & ſine Curâ... pœnam eo ipſo, abſque aliâ deſuper faciendâ declaratione, incurrant.*

(*c*) Paulus IV. in Bullâ: *Inter cæteras curas*.

Polydorus præterea vel ex ſolo prædictæ Bullæ textu configitur, proptereà quòd memoratam Capellaniam non eo animo dotaverit, ut poſtquàm de eâdem ſibi fuiſſet proviſum, eam retineret, ſed ut eam in permutationem Patricio tranſmitteret; adeoque in eum caſum inciderit, qui ſecundùm diſpoſitionem præfatæ Bullæ excommunicationis anathemati obnoxius eſt.

Denique Polydorus in eo quoque reprehendendus eſt, quòd egerit, ut, quam poſſidere dignus non erat, Capellania ſibi conferretur. Ut namque quis aliquo Beneficio dignus cenſeatur, oportet, eum non tantùm poſſe, ſed & animo ſincero velle eidem ſervire; ut evidenter colligitur ex Decretali, quam dedit Innocentius III. cùm adeſſet Concilio Oecumenico Lateranenſi, quod congregatum eſt anno 1215. (*d*) in quâ laudatus Papa declarat, cùm aliqua Beneficia conferuntur Eccleſiaſticis, qui iiſdem digni ſunt, oportere: *ut Deo & Eccleſiis velint & valeant gratum impendere famulatum*, cui conſentit Gregorius IX. ſcribens ad Epiſcopum Argentoratenſem (*e*), qui ſic habet. *Cùm ... illi ſint in Eccleſiâ idonei reputandi, qui ſervire poſſunt & volunt.* Atqui Polydorus agens, ut ſibi provideretur de Capellaniâ, quam fundavit, nullatenùs cogitavit eidem ſervire, quin potiùs animo verſabatur ac conſtitutum ei erat, eam permutare ſtatim pro Præbendâ Patricii, quam appetebat. Quæ quidem omnia graviora ſunt, quàm ut poſſit in dubium vocari, quin Polydorus graviter omnino peccaverit; quin etiam ſeſe reddiderit ſimoniæ conſcium. Poteſt quoque Cabaſſutius eâ de re conſuli ſimul cum Melchiore Paſtore (*f*), à quo refertur Arreſtum quoddam pronunciatum à Provinciali Parlamento, quo declaratur ſimoniaca, quæ, ſimili fundatione juvante, fuerat confecta, permutatio.

(*d*) Innoc. III. in c. *Grave*. 29 de Præbendis, & dignit. lib. 3. tit. 5.
(*e*) Greg. IX. in c. *Super*. 35. eod. tit.

(*f*) Cabaſſut. Jur. can theor. & prax. l 5. c. 4. n. 4.
Melch. Paſtor. lib. 3. tit. 21.
Du Caſſe Prax. Juriſdict. Eccleſiaſt. voluntariæ. cap. 5. §. 4.
Colloq Condomenſ. tom. 2. Colloq. 2. ſect 3.
Sambovius tom 2. Caſib. 34. 41. & 52.
D Gen. theol. mor. tom. 2. tract. 2. c. 3. quæſt. 4.

CASUS XXVI.

Sempronius titulo gaudens Capellaniæ ſimplicis de S. Aurâ, quæ fundatur in Eccleſiâ Cathedrali Ruremundæ, cùm animo adjeciſſet eandem cum Theodato pro aliâ Capellaniâ tenuioris reditûs permutare; expertus eſt, adverſari ſibi Capitulum dæ prædictâ Eccleſiâ, ad quod ſpectat jus utramque prædictam Capellaniam conferendi, quodque memoratam permutationem prorſus repudiavit, proptereà quòd vi tituli præfatæ Capellaniæ fuiſſet ad ſacrum ſubdiaconatûs ordinem promotus. Quam difficultatem Pater Theodati volens penitùs reſecare, offert, futurum ut in propriis ſuis bonis titulum inſtituat in favorem Sempronii, ut ipſius Capellania nullius jam tituli quaſi hypothecâ oppignoretur; & Capitulum rogat, ut iſti rei velit ſuum præbere conſenſum. Nùm oblata prædicta conditio Canonicis inſtitutis conſentit, & vacat omni ſimoniæ peccato?

Respons.

Licèt, ſummo jure conſiderato, poſſit beneficio Tituli Clericalis onus eximi per inſtitutionem Tituli paterni; modò ſuperioris autoritas ejuſmodi immutationi accedat; in animum tamen noſtrum inducere non poſſumus, approbandam eſſe ut Canonicam, quam Theodati Pater proponit, conditionem. Ratio eſt, quia, quanquàm Theodatus nihil donet nihil-ve promittat Sempronio rei temporalis, ut cogitatam permutationem perficiat; ſufficit, ut ſimoniæ labem contineat, ab aliquo tertio, qui ipſe eſt in caſu propoſito Pater Theodati, medium exhiberi, quo prædicta permutatio poſſit locum habere. 1. Quoniam conditio, quam offert, tituli conſtituendi in favorem Sempronii, beneficium importat, quod eſt merè temporale & pecuniæ pretio prorsùs æſtimandum. 2. Quia non offert Sempronio, futurum ut in ipſius gratiam titulum dictum inſtituat, niſi eo fine ut permutatio, quam ſuus filius & Sempronius ſibi propoſuerunt, negotio faciliori conficiatur; atque adeo, ſi permutatio, medio iſto accedente, abſolveratur; jure omnino dici poſſet, eandem non obtinuiſſe niſi propter illud temporale, quod Pater Theodati compermutanti proprii ſui filii largitus fuiſſet; atque proindè ab ipſo actum fuiſſe, ut ſuus filius conſequeretur Beneficium Eccleſiaſticum, propter temporale donum, quod Sempronius accepiſſet; quod quidem nullatenùs poteſt à ſimoniacæ pravitatis vitio vindicari.

Cui noſtræ ſententiæ Doctrina S. Thomæ ſuffragatur (*g*). Aſſerit namque S. Doctor, quòd, cùm agitur de Beneficio & ſimoniâ, *nomine emptionis & venditionis, intelligitur omnis contractus non gratuitus*: Hoc eſt, quæcumque conventio, quâ, quod ſpirituale eſt, aut ſpirituali annexum, datur pro aliquo temporali, & pecuniæ pretio æſtimabili, cujuſcumque naturæ eſſe poſſit. *Malitia ſiquidem ſimoniæ*, inquit Sylvius (*h*), *in hoc conſiſtit, quòd res temporalis, quæ, comparatione rei ſpiritualis, eſt vilis & nullius momenti, tradatur in commutationem & quaſi appretiationem ſeu æſtimationem rei ſpiritualis. Hoc enim eſt, eam tradi, quaſi pretium rei ſpiritualis.* En planè hoc ipſiſſimum eſt: quod intendit Pater Theodati,

(*g*) S. Th. 2. 2. q. 100. art. 4. ad 5.
(*h*) Fr. Sylvius reſolut. var. v. *Simonia*. 4.

dati, cujus conditio, quam proponit, continet conventionem non gratuitam, ſiquidem, niſi accedente permutatione quam Sempronius conficiendam offert cum Theodato, nequidem cogitaret, eidem ejuſmodi proponere conditionem; neque eandem ei ferat niſi eo fine, ut ad eam perveniat, & proprio ſuo filio, ex ejuſmodi dono temporali, afferat Capellaniam Sempronii, quæ annexo ſibi reditu annexo pinquior eſt ipsâ Capellaniâ, cujus titulo Theodatus inſignitur.

CASUS XXVII.

Prioratus de S. Amabili, cui 3000. librarum cenſus annuus annectitur, quique pendet ab Abbatiâ de S. Cyrillo Ciſtercienſis ordinis, ſic conducit Monaſterio ordinis alterius, intra cujus prædiorum limites ponitur, ut Religioſi, ex quibus conſtat prædicti Monaſterii Capitulum, animo deſtinaverint, illum eundem ſibimetipſis unire. Cui unioni tùm Abbas, tùm Capitulum Regulare de S. Cyrillo conſenſerunt eâ conditione, ut Communitas de præfato Monaſterio foret in favorem Abbatiæ perpetuam annuamque 300. librarum conſtituta penſionem. In quam quidem conditionem lubenter deſcendit tota Communitas, atque eâ ratione conventionis contractus locum ex utrâque parte obtinuit. Quâ de re quæſtio habetur, utrùm nihil ſimoniacæ labis contineat ac vitii prædicta conventio; adeo ut licitè poſſint tùm Abbas, tùm ipſius Capitulum de S. Cyrillo percipere vel conventam iſtam penſionem, vel integram ejuſdem ſortis præſtationem?

Responsio.

Abbatia de S. Cyrillo nec prædictam penſionem, nec integram ejuſdem ſortis ſolutionem poteſt percipere vi contractûs conventionis, quem Abbas & Religioſi de prædictâ Abbatiâ cum Abbate & Religioſis de altero Monaſterio pepigerunt. Contractus etenim prædictæ conventionis apertè ſimoniacus eſt, adeoque non poteſt nec habere locum, nec effectum ullum inducere. Ratio eſt, quia jus, quo potitur iſta Abbatia, circa Prioratum de S. Amabili, res eſt merè ſpiritualis. Porrò non poteſt, ſine ſimoniâ, res aliqua ſpiritualis, interveniente vel aliquâ pecuniâ, vel adhibito pacto cujuſdam ſolvendæ penſionis neque vendi, neque concedi. Quod quidem docetur à S. Thomâ (a) ſequentibus verbis: *Res ſpiritualis non poteſt aliquo terreno pretio compenſari*: & plurimis autoritatum teſtimoniis depromptis è ſcripturâ ſacrâ fuſiùs ab eodem demonſtratur (b).

(a) S. Th. 2. 2. q. 100. art. 1. in corp. & art. 4. & ſeq.

(b) Sambovius tom. 3. caſu 18.

CASUS XXVIII.

Cajetanus, cui proviſum fuit de Præbendâ annexâ Cathedrali Eccleſiæ Andegavenſi, ſeſe offert Capitulo in ejuſdem poſſeſſionem inducendum, ad quam ineundam non priùs admittitur, quam perſolverit ſummam 200. librarum, quam vulgò aiunt *jus ſacræ trabeæ*, quæque ab omni hominum memoriâ conſuevit in iſtâ Eccleſia numerari ab omnibus Canonicis, antequàm in poſſeſſionem veniant ſuarum Præbendarum. Cajetanus vir omnino religioſus timet, ne inde in aliquam ſimoniam inciderit; & petit, num timor ille, quo conſcientia ſua ſcinditur, fundamento aliquo gravi fulciatur?

Responsio.

Nihil juvant rationum argumenta, ad diſſolvendas difficultates; cùm supremâ Eccleſiæ authoritate fuerunt eædem omnino explanatæ. Quapropter, in decidendâ propoſitâ difficultate, nonniſi ipſiſſima verba Tridentini Concilii adhibebimus (c). *In pluribus Eccleſiis, tam Cathedralibus, quàm Collegiatis & Parochialibus, ex earum conſtitutionibus, aut ex pravâ conſuetudine obſervari intelligitur, ut in electione, præſentatione, nominatione, inſtitutione, confirmatione, collatione, aut aliâ proviſione ſive admiſſione ad poſſeſſionem alicujus Cathedralis Eccleſiæ vel beneficii, canonicatuum aut Præbendarum vel partem proventuum, ſeu ad diſtributiones quotidianas, certæ conditiones ex fructibus, ſolutiones, promiſſiones, compenſationes-ve illicitæ, aut etiam quæ in aliquibus Eccleſiis dicuntur turnorum lucra, interponantur. Hæc cùm ſancta Synodus deteſtetur; mandat Epiſcopis, ut quæcumque hujuſmodi in uſus pios non convertuntur, atque ingreſſus eos, qui ſimoniacæ labis, aut ſordidæ avaritiæ ſuſpicionem habent, fieri non permittant.* Ex quibus verbis ſequitur evidenter, non licere Canonicis, qui jus illud exegerunt à Cajetano, ſine labe conſcientiæ 200. libras prædictas inter ſe diſtribuere: quippe hoc ipſum condemnetur ut ſimoniacum ex iſtis verbis Innocentii II. (d), qui vel etiam prohibet, ne eis in circumſtantiis ullus cibus exigatur. *Nec pro paſtu, nec ſub obtentu alicujus antè, vel poſt, à quoquam exigatur, vel ipſe dare præſumat; quoniam ſimoniacum eſt: ſed liberè & abſque diminutione aliquâ collatâ ſibi dignitate atque beneficio perfruatur*: ſiquidem Concilium Tridentinum ejuſmodi non toleret conſuetudinem, niſi eâ conditione, ut, quidquid perceptum inde fuerit, illud totum ab ipſo Capitulo in pios uſus impendatur. Quæ quidem eadem Conſuetudo jam anteà condemnata ac reprobata fuerat à tertio Concilio Oecumenico Lateranenſi (e) celebrato anno 1179. ſub Alexandro III. à Concilio ejuſdem nominis quarto habito anno 1215. ſub Innocentio III. atque à Gregorio IX. ut colligi poteſt ex tribus Decretalibus, quas ibidem ad marginem indicamus.

(c) Conc. Trid. ſeſſ. 4. de reform. c. 4.

(d) Innoc. II. in c. 1. *Si quis.* ſin. 1. q. 3.

(e) Conc. Lateran. III. can. 7. in cap. *cùm in Eccleſia.* 9. de ſimoniâ. &c. Conc. Lateran. IV. can. 66. in *Ad Apoſtolicam.* 42. eod. tit. Greg. IX. in c. *Jacobus.* 44. eod. tit.

Debet igitur iſta pecunia in utilitatem ipſius Eccleſiæ tantummodò vertere, aut ad alios pios uſus conferri, ut conſtituitur à Concilio Tridentino, & ut ſtatutum eſt Arreſto ſupremi Pariſienſis Senatûs lato anno 1540. in causâ provocationis tanquàm ex abuſu à Capitulari quodam ſtatuto de Cathedrali Eccleſiâ Turonenſi, quo quidem ſtatuto ferebatur, futurum ut integer reditus Canonicatûs vacantis, in damnum recentioris Titularis, priori anno Eccleſiæ cederet, ad ipſius reparationes, atque Divini cultûs amplificationem: atque prædicto Arreſto Provocans, qui contendebat, memoratum ſtatutum abuſivum eſſe, appellatione ſuâ ſubmotus eſt, & declaratus non admittendus; quemadmodùm refertur à Carolo Fevret in ipſius de abuſu tractatu. Cui deciſioni favent Felinus (f), Abbas qui à prædicto citatur, & Navarrus (g), qui obſervat, aliquatenùs fuiſſe derogatum à Concilio de eo, quod Alexander II. eâ de re determinaverat in Canone, quem Gratianus refert (h).

(f) Fel. Sandeus in c. *De Franciâ* de ſponſalibus &c. n. 18.

(g) Navarrus. l. 5. Conſil. de pœnitent. & remiſſ. conſil. 18. n. 5.

(h) Alex. II. in c. *Ex multis* 9. 1. q. 3.

CASUS XXIX.

Ovidius vacantem quemdam Prioratum, cujus Diodorus eſt Collator, animo plurimùm intendens obtinere; & certiſſimè ſciens, Lucillum amicum intimum Diodori nihil non omittere, ut in eum mala officia in iſtâ occaſione conferat, nititur conatus ipſius infringere, obicemque, quem iſte ponit, prorſus removere, dono ei donans manuale quoddam horologium, cui theca aurea ineſt. Quod Lucillus cùm acceptavit, ceſſat reſiſtere Ovidio, qui deinde dictum Prioratum ab ipſo Diodoro facilè conſequitur. Ovidius, cui incuſſa eſt eâ de re religio, propter donum ſcilicet, quod obtulit Lucillo, ut obicem removeret, qui forſitan obſtitiſſet, ne beneficium iſtud aſſequeretur, petit, num in eo peccaverit, atque

utrùm

otrùm alieujus ſimuniæ ſeſe inde reddiderit conſcium?

RESPONS.

Videtur diſſolvi poſſe propoſita difficultas autoritate Decretalis Lucii III. (a) in quà laudatos Papa conſultus à Prælatu quodam, quem maxima pars Canunicurum jure ſuffragii in Capitulu gaudentium elegerat in Epiſcopum, ut ſciret, quid ſibi facto opus eſſet, propterea quod aliquia ex ipſius amicis lacgitus fuiſſet pecuniam cuidam, qui ipſius electioni pro virili parte adverſabatur, ne, ſi diutiùs eundem ſibi adverſantem experiretur, electionis beneficio caderet; ſic reſpundet, præſatum alloquendu Prælatum. *Quia igitur conſilium requiſiſti, quid tibi ſit faciendum: reſpondemus, quòd multùm tibi conſulis, ſi adminiſtrationem celeriter ac ſpontè dimittas, illius verbi memor exiſtens*: nihil prodeſt homini, ſi univerſum mundum lucretur, animæ verò ſuæ detrimentum patiatur.

(a) Lucius III. in c. *Matthæus* 23. de ſimonià, &c.

Nec eſt, onde qois ubjiciat, iſthæe verba, *multùm tibi conſulis*, nun ſunare præceptum, ſed ſimplex tantummodò conſiliom, adeoque Luciu III. nun omninu viſam fuiſſe electionem iſtius Prælati tanquàm apertè ſimoniacam. Neque enim laodarus ſummus Puntifex utitur prædictis verbis, niſi quia agebatoı de peccato occulto, de quo non poteſt Eccleſia judicare, juxtà dictum illud Tridentini Concilii (b): *Eccleſia ... de occultis non judicat*: ac proinde penès eum non erat conſulenti verbis apertis præcipere, ut Beneficium ſuum dimitteret: ideòque ſatis babet eum monere, nihil ab eo rectiùs puſſe peragi, quàm eidem prurſùs renuntiando; ſiquidem iſta eum obligatiu omnino maneret; ſecondùm qood declaratur ab Alexandro III. in unà quàdam ea ipſius Decretalibus (c): quam quidem obligatinnem reverà Lucius III. ſatis indicat, cùm addit, non expedire, ut, pru commodo temporali, ſalus æterna in diſerimen addocatur.

(b) Conc. Trid. ſeſſ. 24. de reformat matrim. c. 1.

(c) Alexand. III. in c. *Ex tuæ.* 10. de ſimonià. &c.

Atque ita prædictam ubjectionem Gloſſa diluit (d). *Licèt dicatur* Conſulis, *hoc ideò dicit*, ipſius ſunt verba, *quia etiam peccatum occultum erat. Unde illum expreſsè non poterat prohibere, niſi conſulendo: neceſſitatem tamen importat, ſi vult ſalvari; quia niſi renuntiet, ſalvari non poteſt, ut dixi ſuprà, eodem* (tit. cap. ea tuæ) *& hoc idem dicit littera in fine.*

(d) Gloſſa in cit. cap. *Matthæus*. v. *Conſulis*.

Cuncludimus igitur, & aſſerimus, cùm maniſeſtum ſit, ab Ovidio Priuratum in prupuſità ſpecie dictum ubtentom fuiſſe ufferendu munus manualis horolugii aurei Lucillu, qui ei priùs umnino adverſabatur; & ab eo ei munus illud collatum fuiſſe, antequàm quidquam juris ad iſtud Beneficium fuerit adeptus; meritò contendi poſſe, reverà præſatum Prioratum nun fuiſſe ei conceſſum à Diodoro, niſi propter munus illud, quod dunatum eſt eidem Lucillu familiariſſimo Collatoris memorati Priuratûs amicu; adeòque collationem ipſius vitio ſimuniacæ pravitatis omninò laborare (e). Quod quidem ſit apertiſſimum ex textu S. Thomæ, quem in integrum exſcribimus in ſequenti deciſione, in quo S. Doctor planè docet, nunquàm licere, quidquam uſſerri ſub prætextu ſeſe redimendi ab iniquà vexatione, niſi, cùm jam ad Beneficiom jus aliquod comparatum eſt.

(e) De Gen. theol. mor. tom. 2. tract. 2. c. 1. quæſt. 4. & 5.

CASUS XXX.

Cum à Capitulo Friſingenſe Barthulomæus fuiſſet ex præſcripto Canunum electus Epiſcopus; & qostuur vel quinque Canonici in eundem malè animati ubſtitiſſent ſine ullà legitimà causà, ne induceretur in poſſeſſionem ſuæ dignitatis Epiſcopalis; providit, nt eiſdem auominæ ſecretò donarentur, quò, eà ratione, ab iniquis ſuis conſiliis deducerentur: quo ſic facto, iſti revera ab injuſtà ſuà interceſſione abiverunt; & Barthulomæus in poſſeſſionem inductus eſt. Nùm in eu commiſit aliquam ſimoniam?

RESPONS.

Eſt extra umnem pruſectò puſitum controverſiam, futurum fuiſſe, ut Bartholomæus ſimuniam realem apertè committeret, ſi prædictas centum minas quatuor vel quinque præfatis Canunicis antè dediſſet, quàm aſſecotus fuiſſet jus in Friſingenſi Epiſcopatu, hoc eſt, priùs quàm, ſervatis, quæ de jure ſervanda ſunt, fuiſſet electus; ſiquidem ipſius pecunia effeciſſet, ut perveniret ad dignitatem Epiſcopalem, quæ res eſt omninu ſpiritualis. At, quoniam non largitus fuit ſuam pecuniam, niſi poſtquàm fuerit Canunicè legitimeque electus; nihil umninu ſimoniæ commiſit: propterea quòd iſtam dignitatem nun ſit propter ſuam pecuniam conſecutus, neque eandem rependerit niſi, ut ſeſe potiſſimùm expediret ab iniquiori prorsùs vexatione, quæ ſibi, moleſtiæ duntaxat exhibendæ causà, ſine ullo fundamento inſerebatur.

Quæ noſtra deciſio tota conſentit Doctrinæ Angeli Scholæ (f), qui ſic habet: *Antequàm alicui acquiratur jus in Epiſcopatu, vel quâcumque dignitate, vel Præbendâ, per electionem vel proviſionem, ſeu Collationem, ſimoniacum eſſet adverſantium obſtacula pecuniâ redimere: ſic enim per pecuniam pararet ſibi viam, ad rem ſpiritualem obtinendam. Sed poſtquàm jus alicui acquiſitum eſt, licèt per pecuniam injuſta impedimenta removere.*

(f) S. Th. 2. 2. q. 100. art. 2. ad 5. Item in 4. diſt. 25. q. 3. art. 2. quæſt. 1. ad 7.

Vide ſequentem deciſionem, in quâ eadem difficultas fuſiuri ſtilu diſcutitur.

CASUS XXXI.

Cum Chriſtianu fuiſſet de Curà S. Albini proviſum: Cecilius ipſius interturbavit poſſeſſionem; & litem ei intulit contendens, ſibi jus ad eandem vindicari. Cui eidem Chriſtianu litem quoque alteram concurdi cum Ceciliu animo ac voluntate Epigonius intendit, molitus in eum falſum crimen, cui, pru ſuâ atrucitate, pœna depoſitionis debetur. Quam duplicem vexationem Chriſtianus excuſſit, datis Cecilio, tutidemque Epigoniu, viginti minis. Nùm in eo ſeſe coſtrinxit aliquâ ſimuniâ, vel aliquo peccatu?

RESPONS.

Quæ ſumus proſecuti, in diſſulvendà præcedenti difficultate, ſufficiunt, ut, quæ hîc loci proponitur, poſſit penitùs enodari. Si namque jus, quod Chriſtianus babebat in Curâ, cujus extabat poſſeſſur, legitimum eſſet atque indubitatum; potuit, ſine ulla ſimuniæ labe, & ſine peccatu, vel pecuniæ pretio, vel quâcumque alia ratione ſeſe expedire ab illâ duplici vexatione, quam ei Cecilius & Epigonius intulerant. At verò, ſi jus ipſius nec legitimum, nec indubitatum foret; ſed ſuppoſititium, aut vel etiam tantummodò dubium; nun potuit, niſi ſimoniacè, removere pecuniæ pretiu impedimenta, quæ ſibi ab iiſdem allata fuerunt.

Ita cenſet S. Thomas, ut colligere licèt ex ipſius textu, quem memoravimus in præcedenti deciſione. Quam eandem quoque ſententiam S. Antoninus amplectitur (*a*), in eo totus inſiſtens veſtigiis S. Thomæ. *Ratione redimendæ vexationis*, ait laudatus S. Archiepiſcopus, *& antequàm jus acqeiratur alicei in Beneficio, vel dignitate, non licit dare* (pecuniam), *ad redimendam vexationem ſuam. Aliàs ſimonia eſt. Sed poſtquàm fuerit adeptus* (beneficium) *& jus ſibi acquiſitem; vexationem ſibi injuſtè factam ſuper Eccleſiâ. vel Beneficio, vel dignitate, licèt pecuniâ redimere.* Quod idem docent Rebuffus (*b*) & Panormitanus ab eo citatus (*c*); quorum prior recenſitus innititur quâdam Decretali Celeſtini III. (*d*) quæ tota noſtræ Doctrinæ favet.

(*a*) S. Anton. 2. part. ſum. theol. tit. 1. c. 4. §. 2.

(*b*) Petrus Rebuff. prax. Benefic. de ſimoniacâ reſignat.

(*c*) Panormit. in c. *Cùm pridem.* de pactis.

(*d*) Celeſt. III. in c. *Dilectus.* 28 de ſimoniâ. &c. lib. 5. tit. 3.

(*e*) Lucius III. in cap *Matthæus.* 23. de ſimoniâ &c.

Poteſt adversùs hanc noſtram aſſertionem objici, quod definitur à Lucio III. in unâ ex ipſius Decretalibus (*e*), in quâ declarat cuidam Prælato, qui jam electus à maximâ parte Canonicorum, qui jure ſuffragii gaudebant in Capitulo, conſenſerat, ab uno quodam ex amicis ſuis pecuniam dari pauciſſimis Canonicis, qui adverſabantur ipſius electioni; ipſum oportere Epiſcopali ſuæ dignitati renuntiare, ne veniat in periculum damnationis æternæ. Ex quâ ſummi Pontificis deciſione colligitur, quanquàm prædictus Prælatus verum jus fuerit aſſecutus, ſiquidem electus fuiſſet à majori parte Canonicorum; atque in eo caſu Canonicis inſtitutis ipſius electio conſentiret; eum nihilominùs à præfato ſummo Pontifice condemnari tanquàm ſimoniæ conſcium. Undè videtur, inferri poſſe, non ergò licere, redimere vexationem; licèt acquiſitum ſit jus legitimum atque prorsùs indubitatum; quale jus illud erat, quo dictus gaudebat Prælatus.

Ad quam objectionem affertur reſponſio prima hæc, quam Gloſſa ſuggerit (*f*), nimirùm tanquàm certum ponendum eſſe, paucioribus iſtis Canonicis jure ſuffragii donatis in Capitulo, qui reſiſtebant electioni prædicti Prælati, procul dubio ſubiiſſe legitimam aliquam cauſam, cur, eandem jure nullam eſſe, contenderent: quo quidem in caſu para major vincere non debet partem minorem, ut verbis omnino expreſſis declaratur à Generali Concilio Lateranenſi (*g*), quod ſtatuens, ut electio confecta *à majori & ſaniori parte Capituli* tanquàm valida ac legitima habeatur, iſtam clauſulam excipientem appoſuit, *niſi à paucioribus & inferioribus aliquid rationabiliter objectum fuerit & oſtenſum.* Adeo ut, cùm prædicti Prælati jus non eſſet indubitatum, ſed ad ſummum duntaxat dubium, non ſit, unde mirum videatur, ſi ipſius agendi ratio ſummo Pontifici non comprobetur: ſiquidem nunquàm liceat pecuniæ pretio vexationem excutere, niſi, cùm Jus acquiſitum eſt, quod indubitatum ſit, & ſuprà omnem omnino controverſiam poſitum. *Licèt pauci eſſent*, ait prædicta Gloſſa, *poterant tamen ſe opponere: quòd fortè erant contempti ... vel aliam exceptionem poterant opponere electo: fortè quòd erat maritus corrupta; & ita jus habebant contradicendi. Unde nihil eis dare debuit: & quia, eo ſciente & non contradicente, pecunia dota eſt, ſimoniacus eſt.*

(*f*) Gloſſa in c. *Matthæus* v. *Paucis.*

(*g*) Conc. Lateran. III. in cap. *Cùm in cunctis.* tit. de his, quæ fiunt à majori parte Capit. lib. 3. tit. 11.

Altera reſponſio autores habet Navarrum (*h*), Rebuffum & plurimos alios Canoniſtas qui aiunt, jure prorsùs à prædicto Papâ declarari, non debuiſſe Prælatum iſtum conſentire pecuniæ ab amico ſuo eo fine tradendæ, ut, quam patiebatur licèt injuſtè, redimeret vexationem: quoniam tunc temporis jus ſufficiens nondùm fuerat ex ſolâ ſuâ electione conſecutus in dignitate Præſulis: quippe jus iſtud non evadat conſtans atque indubitatum, niſi poſtquàm electio Canonica confirmata eſt, aut electus obtinuit Canonicam inſtitutionem ſui Beneficii: hoc eſt, uno verbo habebat forſitan quidem *jus ad rem*; ſed nondum *jus in re*; atque adeo non poterat, de quâ conquerebatur, vexationi pecuniæ pretio ſeſe eripere; utpotè non liceat ſeſe ab injuſtâ vexatione redimere, niſi cùm obtinetur *jus in re*, hoc eſt, jus quæſitum, ut loquitur (*i*) S. Raimundus. Quæ igitur petitur ex Decretali Lucii III. objectio nihil probat adversùs Chriſtianum; ſiquidem, ut ſupponitur, ei jam fuiſſet legitimè proviſum de Curâ, de quâ Cecilius ei litem intulit; & jam adeptus *jus in re*, jus quæſitum, poſſet omnino ab injuſtâ vexatione ſeſe expedire, quæ ſibi afferebatur. Quam rationem ſubjicit Gloſſa, quandò ſic habet (*k*): *Qui recipit, ſimoniam committit, qui dat; nullum jus acquirit; ſed dat, ut jus acquiſitum retineat, vel redimat, quod licitum eſt. Argum.* 1. *q.* 3. (Can.) *quæſitum eſt, & infrà, de uſuris.* c. 1.

(*h*) Navarrus Manual. c. 23. n. 102.

(*i*) S. Raimundus in ſum. l. 1. tit. 1. § 20. de ſimoniâ

(*k*) Gloſſ. in c. *Dilectus.* 28. de ſimoniâ v. *Reſiſtere.*

Atque ex eodem prædicto principio, poſſunt infiniti propèmodum alii caſus dirimi, verbi gratiâ: 1. Utrùm Graduatus, qui dotibus pollet quibuſcumque neceſſariis, cujuſque litteræ nominationis ſeu tituli numeris ſuis omnibuſque partibus abſolvuntur; ſed cui Tabularius publicarum tabularum denegat ſine ullâ legitimâ cauſâ, eoque animo ut pecuniam aliquantulam ab eo eâ de re extorqueat, ipſius litteras in prædictas tabulas referre; poſſit ſine ullâ ſimoniæ labe ſeſe ab iniquiori illâ vexatione redimere, prædicto Tabulario ſummam aliquam pecuniæ rependendo, eâque ratione eum impediendo, ne malis cavillationibus ei moleſtiam diutiùs faceſſat. Quanquàm etenim neceſſe ſit juxtà Edictum. titulos ipſius in publicas tabulas referri, ad eorum tamen ſubſtantiam atque eſſentiam non pertinet ut illuc referantur; poteſtque in judicio agere in ipſummet ſcribam, ut condemnetur ad eoſdem in publicas tabulas referendos, conſtitutam ei eâ de re ſolvendo mercedem: præterquàm quòd ex titulis illis in publicas tabulas relatis nihil Graduato novi juris accedat; ſiquidem, ut ſupponitur, jus illud jam fuerit omnino integrum aſſecutus.

2. Utrùm Patronus proprio ſuo jure ab Hæreticis injuſtè ſpoliatus, poſſit ſine ſimoniâ pecuniam eis aliquam largiri, ut ſeſe reſtituat in illius poſſeſſionem; modò aliundè non valeat illud idem recuperare.

Cæterùm, quoniam ſæpe-ſæpiùs contingit, in occaſionibus ejuſmodi nimio plus unumquemque propriæ ſuæ cupiditati ſervire, atque vel ignorantiâ. vel auri ſacrâ fame proruere paſſim in ſimoniacam pravitatem; potiùs juvat, ſeſe à nullâ redimere omnino vexatione, niſi conſulto priùs Epiſcopo Diœceſano, ab eodemque obtento eâ de re conſenſu. Atque hoc ipſiſſimum eſt, quod præcipitur à S. Carolo Borromæo in ipſius Provinciali primo Mediolanenſi Concilio (*l*), in quo Cardinalis iſte ſanctiſſimus probibet, ne quis redimere pecuniâ præſumat vexationes etiam in caſu jure permiſſo, niſi Prælato ipſius approbante.

(*l*) Conc. Mediol. I. tit. quæ pertinent ad Collar Benefic.

Neceſſe eſt etiam obſervare, ut nihil eorum prætermittamus, quæ ad abundantiorem hujuſce materiæ pertinent intelligentiam, circà crimen, quod objicitur alicui Beneficiario eo fine, ut Beneficio ſuo ſpolietur; ſi crimen illud verum ſit, atque ita immane, ut vel ex eo ipſo Beneficiarius indignus ſuo Beneficio conſtituatur; non ei prorsùs licere, ut ab illa excuſatione ſeſe per aliquam pecuniam intervenientem expediat. *Vexationem ſibi injuſtè factam ſuper Eccleſiâ, vel Beneficio, vel dignitate*

nitate, licèt pecunia redimere; ſed non juſtam vexationem; ut, ſi juſtè accuſaretur, & hujuſmodi. Ita determinatur à S. Antonino, poſt S. Thomam, quem ipſemet in ſuum eâ de re patrocinium appellat (*a*).

(*a*) S. Anton. loco ſuprà cit.

CASUS XXXII.

NARCISSO cùm de Præbendâ quâdam de Eccleſiâ Cathedrali fuiſſet ab Epiſcopo Canonicè proviſum; Palemon vir, ad negotia tùm impedienda, tùm expedienda; callidus, plurimaque valens autoritate, eundem injuſtè perturbavit, litemque ei intulit, quam Narciſſus non poterat repellere niſi cum ingentibus pecuniæ intertrimentis, quibus ipſius tenuiores facultates nullatenus ſufficiebant. At Epiſcopus, qui peroptabat, ut Narciſſus Canonicus remaneret, cujus etiam intererat aliunde, moderatè tractare Palemonem; iſtum rogavit, ut lite deſiſteret, eique fidem dedit, futurum ut in eo caſu eum inſtitueret ſuum vicarium Generalem, atque ſuum officialem: Quod quidem Palemon acceptavit, & reliquit Narciſſum præbendæ, quo gaudebat, pacificum poſſeſſorem, eo ipſo, quòd ſeſe ſenſit nova ſuâ dignitate inſignitum. Nihil-ne habet iſta compoſitio, quod poſſit cum aliquâ ratione reprehendi?

RESPONS.

Demonſtravimus in præcedentibus deciſionibus, juxtà doctrinam S. Thomæ, vexationem, interturbatam poſſeſſionem, ſeu litem injuſtam, conſiderandas eſſe, quaſi quid veri nominis merè temporale; ſiquidem prædictus S. Doctor docet, licere, ab ejuſmodi rebus ſeſe pecuniæ pretio redimere: quod quidem haud dubiè non aſſereret, ſi prædicta haberet, ut aliquid ſpirituale; ſiquidem liceat nunquàm, nec temporale quid, pro re ſpirituali; nec ſpirituale aliquid pro re temporali rependere. Unde ſequitur evidenter, cùm dignitates vicarii Generalis & officialis ſint res merè ſpirituales; non potuiſſe ſine ſimoniâ Palemonem ab Epiſcopo iiſdem inſigniri, accedente pacto ſeu conditione, quòd, quam intenderat Narciſſo, iniquiori lite deſiſteret, &, quâ eum cœperat urgere, vexationem dimitteret (*b*). Ideoque Narciſſus poteſt remanere ſuæ Præbendæ pacificus poſſeſſor, nihilque, quantùm ad conſcientiam, perturbationis admittere.

(*b*) Fr. de Gen. theol. mor. tom. 2. tract. 2. c. 2. quæſt. 8.

CASUS XXXIII.

MELCHIOR Clericus initiatus primâ Tonſurâ 50. nummos aureos, qui pertinent ad Titium Abbatem, fidei ſuæ commiſſos recepit, quos eidem reſtituere jampridem detrectat. Qui quidem Abbas aliquâ ratione volens eum inducere, ad eoſdem ſibi reſtituendos, ei contulit quemdam Prioratum, qui 500. libras cenſûs annui referre conſuevit; quem Melchior acceptavit, & paucos poſt ab illinc dies ei reddidit prædictos nummos aureos 50. Numquid Titius potuit ejuſmodi rationem adhibere, ad ſuam pecuniam de manibus Melchioris recipiendam abſque eo quòd ſimoniacam labem contraheret?

RESPONS.

Non potuit Titius, niſi ſimoniacam in pravitatem incurrens, conferre Melchiori prædictum Beneficium cum eo potiſſimùm animo, ut eum induceret, ad quinquaginta nummos aureos, quos ei debebat, ſibi reſtituendos: ſiquidem en in caſu pro temporali daretur res ſpiritualis. Ita deciditur à S. Thomâ (*c*), qui ſic habet: *Non eſt autem dubium, quòd ſimoniam committeret, ſi quis aliquod ſpirituale debitori ſuo daret, ut, quod ſuum eſt, recuperaret.*

(*c*) S. Th. in 4. diſt. 25. q. 3. art. 3. ad 2.

CASUS XXXIV.

VINCENTIUS ab aliquot annis gaudens titulo cujuſdam Prioratûs, qui reddebat ei 4000. libras cenſus annui; cùm eum Eccleſiaſticæ vitæ ſatietas teneret, apud ſe conſtitui, uxorem ſibi conjungere Mariam hæredem ditiſſimam, quæ eſt in tutelâ Pauli proprii ſui Avunculi Sacerdotis. Ut res feliciùs ſuccedat, innuit Paulo, futurum ut in ipſius favorem ſuum reſignet Prioratum. Paulus intendens principaliter aſſequi Beneficium iſtud, prædicto matrimonio præbet conſenſum: Vincentius illud Beneficium in ipſius favorem reſignat in Curiâ Romanâ, & poſt octo vel decem dies Mariam ducit in matrimonium. Poteſt-ne tanquam ſimoniaca condemnari iſta tùm Vincentii, tùm Pauli agendi ratio, atque contendi, Paulum incurriſſe in pœnas Canonicas latas adversùs eos, qui vel ſimoniæ, vel confidentiæ criminis conſcii ſunt?

RESPONS.

Quæ proponitur in enunciato caſu, ſpecies ita frequenter his hodiernis diebus obtinere conſuevit apud eos maximè, qui generis aliquâ claritudine præcellunt; ut, quamquàm facillimè poſſit diſſolvi; putaverimus, operæ pretium facturos nos eſſe, ſi ſilentio eandem non prætermitteremus: quoniam nihil jam apud viros ſæculares reſidere deprehenditur eâ de re ne tenuiſſimi quidem ſcrupuli, modò poſſint eâ ratione ad ditiſſimas nuptias convolare.

Reſpondemus igitur, eſſe hoc prorſus indubitatum, ſcilicet quamcumque conventionem ſive verbis expreſſis enunciatam, ſive tacitam reſignandi Beneficium cum eo potiſſimùm animo ac fine principali, ut eâ ratione commodum aliquod vel temporale, vel pretio pecuniæ æſtimabile, obtineatur; inducere tùm reſignanti, tùm reſignatario labem ſimoniæ realis, ſeu conventionalis; quemadmodùm jam evicimus plurimis Canonibus atque Decretalibus, quæ retulimus in præcedentibus deciſionibus, ac potiſſimùm in diſcutiendo caſu *Palladius*: in quo probavimus autoritate Bonifacii I. & ſuffragio variarum octo Decretalium, omnem conventionem, quæ, non accedente Eccleſiaſticâ approbatione, in rebus Beneficialibus intervenit, conſiderandam eſſe ut apertè ſimoniacam.

Jamverò Vincentius non reſignavit in favorem Pauli ſuum Prioratum, niſi cum eo potiſſimùm animo ac principali fine, ut inde reciperet ingens prorſus temporale commodum, nimirùm conjungendæ ſibi uxoris omnino ditiſſimæ. Adeo ut verè dicatur, ab eo Beneficium ſuum Paulo datum fuiſſe pro re temporali; quod planè idem eſt, ac ſi illud idem præſenti numeratâque pecuniâ ei vendidiſſet; *Cùm enim omne temporale in pecuniam poſſit redigi; omne tale nomine pecuniæ continetur*, ut loquitur Celeberrimus Cardinalis Hoſtienſis (*d*), qui, quod ipſe ſic aſſerit, probat autoritate S. Auguſtini relatâ à Gratiano in ipſius Decreto (*e*), quam eandem etiam laudat S. Antoninus in ejuſdem effati confirmationem (*f*). Igitur inciderunt ambo ſimul in ſimoniæ peccatum. Siquidem omne Beneficium Eccleſiaſticum ſit aliquid ſpirituale, vel annexum ſpirituali, ſecundùm doctrinam tùm S. Thomæ, tùm Theologorum Canoniſtarumque omnium quorum plurima jam alibi laudavimus autoritatum teſtimonia, quibus operæ pretium eſſe ducimus hic loci adjungi ſuffragium S. Antonini, quod ſic ſe habet (*g*): *Dicuntur etiam ſpiritualia, vel annexa ſpiritualibus ..., cura animarum, ingreſſus monaſ-*

(*d*) Hoſtienſis in c. *Non ſatis.* 8. de ſimoniâ. &c.

(*e*) S. Aug. in can. *Totum.* 6. 1. q. q. 3. 3.

(*f*) S. Ant. 2. part. ſummæ theol. tit. 1. c. 4. §. 2.

(*g*) Idem ibid. §. 3.

monaſterii, vel religionis; Eccleſia ſeu Beneficium ſimplex, vel curatum; Præbenda, dignitas Eccleſiaſtica ... & alia hujuſmodi. Permutatio dignitatis, vel Beneficiorum Eccleſiaſticorum pro commodo temporali. Igitur exigere, vel exactus ſolvere, aut promittere, aut paciſci pro aliquo ſpirituali prædictorum conſequendo pro pecuniâ, ſeu pro re, quæ pretio poteſt æſtimari, aliàs ipſum ſpirituale habere non paſſet, expreſſa ſimonia eſt. Quibus in verbis omnino redditur caſus, in quo Vincentius conſtituitur, qui quidem non pervenit ad matrimonium, quod contraxit cum Mariâ, niſi accedente reſignatione ſui Prioratûs, quam in favorem Pauli præſtitit.

Diximus, ambos ſimul ex utrâque parte incidiſſe *in ſimoniæ peccatum.* Neque enim ſimoniacæ pravitatis Vincentius potiori jure, quàm Paulus arguendus eſt; ſiquidem iſte ſuum conſenſum non præbuerit filiæ ſui fratris vel ſuæ ſororis Vincentio collocandæ, niſi cum eo potiſſimùm animo ac fine principali, ut eâ ratione Prioratum ipſius aſſequeretur, cui rei alioquin, ut ſupponimus, non conſenſiſſet (*a*); atque ſimiliter Vincentius non reſignaviſſet in favorem ipſius ſuum Beneficium, ſi noluiſſet aſſentiri prædicto matrimonio. Quod quidem apertiſſimè probatur iſta definitione ſimoniæ confidentialis, quam tradit Cardinalis Hoſtienſis (*b*). *Simonia, eſt ſpiritualium, vel annexorum ſpiritualibus, præcedente pacto promiſſionis, conditionis, modi, ſervitii, precum, vel cujuſcumque temporalitatis receptio, ſeu donatio.* Aſſerendum eſt itaque, ambos ſimul ex utrâque parte incurriſſe in pœnas Canonibus conſtitutas adversùs ſimoniacos; ſiquidem, quam contraxerant, fuerunt executi conventionem.

(*a*) Idem ibid. §. 3.

(*b*) Hoſtienſis in c. *Tua nos* 54. de ſimoniâ.

Nihilominùs obſervandum eſt, ſi Paulus ſic animo fuiſſet diſpoſitus, ut matrimonio, de quo agitur, conſenſurus eſſet, etiam non prælucente ſpe Prioratûs à Vincentio conſequendi, ſive quia fuiſſent ei probatæ tùm res ipſius, tùm bona animi indoles; ſive propereà quòd ex quâlibet aliâ legitimâ causâ ad illud idem matrimonium inclinaviſſet; & quanquàm pro certo habuiſſet, futurum ut Vincentius promiſſis non ſtaret, perinde matrimonio ſuum exhibuiſſet conſenſum; nobis videri, eum non eſſe arguendum ſimoniæ quòd cum eo animo probatam habuiſſet ipſius Prioratûs reſignationem: quoniam, ut ait Cardinalis Hoſtienſis (*c*), *gratis poteſt recipi, quod gratis offertur.* Atverò quoniam ſæpè ſæpiùs contingit, in ejuſmodi circumſtantiis unumquemque proprio ſuo ſtudio favere; atque perrarum admodùm eſſe, ejuſmodi animi diſpoſitiones occurrere, quæ ſint ab omni cupiditatis contagio puræ prorſus, ac planè defæcatæ; aliundeque talibus reſignationibus plurimum ineſſe peſſimi exempli, indeque locum dari ſiniſtris ſuſpicionibus, atque iniquioribus judiciis; nunquàm ſunt, regulariter loquendo, nec approbandæ, nec ſuadendæ.

(*c*) Hoſtienſ. in c. *Cùm ſanctùm.* 36. de ſimoniâ.

CASUS XXXV.

Tichonius, cùm in poſſeſſionem veniſſet cujuſdam Canonicatûs, de quo fuerat ei proviſum; per unum digitalium ſingulis Canonicis ao. diſtribuit, ex quibus Capitulum conſtat, juxta conſuetudinem in iſto Capitulo receptam, atque ab omni hominum memoriâ frequentatam. Nonne in eo aliquid ſimoniacum occurrit?

Responsio.

Equidem Alexander III. ſcribens ad Strigonienſem Archiepiſcopum (*d*) ſic declarat: *In accipiendis vel dandis muneribus tria ſunt maximè attendenda, perſonæ, ſcilicet dantis & accipientis, qualitas: quantitas muneris & donationis tempus ... ſi ipſa etiam perſona electi offerat ordinatori, vel conſecratori ſuo electuarium, vel de vino, ſive de aliis hujuſmodi, quæ modici pretii fuerint, & quæ voluntatem recipientis inclinare, vel movere non debeant; non tamen Eccleſia Romana interpretari conſuevit, accipientem in his delinquere, vel donantem.*

(*d*) Alex. III. in cap. *Etſi quæſtiones.* 18. de ſimoniâ.

Nihilominùs conſtat, quanquàm in foro exteriori Eccleſia non præſumat, munera modici iſtius pretii ejuſmodi eſſe, quæ voluntatem recipientis inclinare, vel movere non debeant, ad conferendum Beneficium, ſi recipiens ex prædictis ejus generis muneribus inducatur, ad illud idem concedendum, aut donans intendat, iiſdem incitari Collatorem ad donandum ſibi beneficium; neutrum omnino poſſe à ſimoniæ peccato vindicari. *Recurrendum eſt in rebus ad intentionem, & ex intentione iſta conſiderantur,* ut loquitur Bernardus de Botono in ſuâ gloſſa in Decretalem allegatam (*e*).

Atque eâ potiſſimùm de causâ conſulta ſacra Congregatio Tridentini Concilii, num Conſuetudo, de quâ habetur ſermo in ſpecie propoſitâ, digitalium nempè diſtribuendorum Canonicis, poſtquàm novus Titularis in poſſeſſionem inductus eſt ſuæ Præbendæ, fuiſſet interdicta tùm à Concilio Tridentino (*f*), tùm Bullâ *Durum* S. Pii V. Cardinales, ex quibus prædicta congregatio conſtabat, reſponderunt, eandem interdictam fuiſſe; quemadmodùm teſtatur Fagnanus (*g*). Ratio eſt, quia quanquàm prædicta munuſcula non afferri conſueverint, niſi poſt obtentam Collationem atque poſſeſſionem inſtitutam, non ſunt tamen conſideranda quaſi gratuita, nec tanquàm dona ſine ullo pacto oblata; quoniam Conſuetudo vim habet, locumque quaſi tenet coactionis atque pacti: unde ſacra Congregatio declaravit, munuſcula ejuſmodi, quæ dantur in iſtis rerum circumſtantiis, à Concilio Tridentino (*h*) damnata fuiſſe ut ſimoniaca, aut quaſi ſimoniacam pravitatem redolentia, ut teſtatur Fagnanus (*i*): *Sed poteſt dici munus illud non ſponte offerri vel donari, ſed jure Conſuetudinis cogente; quia donari videtur, quod nullo jure cogente conceditur* (*k*)*.... Unde non mirum, ſi ea Conſuetudo à Concilio & Conſtitutione Pii V. ſublata fuerit.* Quæ ipſiſſima ſunt verba laudati Canoniſtæ.

(*e*) Bernard. de Botono in cit. cap. *Etſi quæſtiones.* v. *Conſtat, &c.*

(*f*) Conc. Trid. ſeſſ. 24. c. 14. de reformat.

(*g*) Fagn. cap. *Tua nos.* de ſimoniâ. n. 38.

(*h*) Conc. Trid. ſeſſ. 24. c. 14. de reformat.

(*i*) Fagn. loco. cit.

(*k*) L. *Donari.* ff. de Reg. Juris.

Nec animo debet illius, quod obſervavimus, excidere memoria nimirùm, *modò prædicta munuſcula ſint pretii tam modici, ut voluntatem recipientis inclinare, vel movere non cenſeantur, ad conferendam ordinem*: Quod de conferendis beneficiis, ac de ſacris ordinationibus eſt perinde intelligendum; quanquàm etenim aliquandò cenſeantur ejuſmodi munuſcula eſſe adeo exigua, ut non valeant collatorem inducere ad conferendum Beneficium, ſi res, quantùm ad externum forum, conſiderentur; in foro tamen interiori, de quo non poteſt Eccleſia judicare, quoniam, quæ ibidem fiunt, occulta ſunt ac ſoli Deo cognita; (Eccleſia) *non judicat de occultis* (*l*); occurrere poteſt ſimonia, ſi vel donantis, vel recipientis intentio vitioſa ſit, ac largitionibus iſtius generis corrupta; ut explicat S. Thomas (*m*); atque reverà quidem, ita obſervante S. Hieronimo, poteſt quis ſimoniacus evadere ex munuſculo etiam tenuiori; vel obolorum quinque, qui ſicli quartam tantummodò partem efficiunt, de quo ſcripturæ mentionem habent (*n*); adeo ut idem prorſus poſſit judicari de peccato ſimoniæ, ac de furto aut uſurâ: quemadmodùm enim poteſt quis furti ſeſe aſtringere in rebus etiam minoribus, ſecundùm iſthæc verba S. Hieronymi, *fur autem non ſolùm in majoribus, ſed etiam in minoribus judicatur: Non enim id, quod furto ablatum eſt; ſed mens furantis attenditur ... quantumcumque quis abſtulerit, furti crimen incurrit* (*o*). Ac ſicut uſuræ crimen admitti poteſt, juxtà S. Ambroſium (*p*) & Urbanum III. (*q*) licèt res, quæ recipitur propter eam-

(*l*) Innoc. III. in c. *Sicut* 33. de ſimoniâ. Item Urbanus II. in can. *Erubeſcant.* diſt. 32. Conc. Trid. cit.

(*m*) S. Th. in 4. diſt. 25. q. 3. art. 3. ad 1.

(*n*) 1. Reg. 9. S. Hieron. in can. *Judices.* 23. 1. q. 1.

(*o*) S. Hieron. in can. *Fur.* fin. 14. q. 6.

(*p*) S. Ambroſ. l. de Tobiâ. c. 14. in can. *Plerique.* 3. 14. q. 3.

(*q*) Urb. III. c. *Conſuluit.* 10. de uſuris.

commodatum, pretii ſit omnino modici; ità poteſt quis ſimoniæ culpam contrahere, ſi Beneficium aliquod Eccleſiaſticum conferat, propter munuſculum aliquod, quantumcumque modicum eſſe poſſit.

CASUS XXXVI.

Sylvinus Solſonienſis Epiſcopur in Catalaniâ, & Alexander Epiſcopus Vicquscenſis contendunt de juribus collationis & inſpectionis circa Parœcialem quamdam Eccleſiam, quæ poſita eſt in Confinio eorum Diœceſeos. Poſt litem per ſes integror menſes agitatam, tranſactionem confecerunt, juxtà quam fertur, futurum ut Sylvinus jure quidem Collationis, Aleſsnder verò Jure ſit gaviſurus inſpectionis. Numqoid ſimoniacum aliquid habet ejuſmodi conventio?

Respons.

Ut caſus propoſitus ſimul & alii plurimi, qui poſſunt in præſenti materiâ occurrere, ſolvantur; loco principii ſtatuendum eſt, duo potiſſimùm requiri, ut, quæ inter Partes intervenit, conventio labis ſimoniacæ ſit immunis.

Prius, eſt autoritas ſuperioris legitimi.

Poſterius, ut nunquàm pro ſpirituali detur aliquid temporalis: quibus ita poſitis:

Reſpondemur, quæ Sylvinum inter & Alexandrum acceſſit, tranſactionem omni prorſus carere ſimoniâ: 1. Quoniam fuit ab ipſiſmet ſuperioribus tranſactum. 2. Quia alteri non rependitur ab altero res temporalir pro re ſpirituali quippe merè ſpiritualia ſint jura tùmCollationis,tùm inſpectionis; adeo ut non altericoncedatur ab altero niſi res ſpiritualis, pro re quæ eâdem ratione ſpiritualis eſt.

Atverò non ita judicandum foret, atque ibidem eſſet veri nominis ſimonia, ſi, contendentibus duobus quibuſdam de unâ eâdemque re, alter alteri donaret aliquam rem temporalem eo fine, ut ab eo rem aliquam ſpiritualem obtineret: Exempli causâ, ſi litigantibos Epiſcopo ac Domino cujuſdam Parœciæ de jure Patronatûs circa Curam ejuſdem loci, lis dirimeretur, interveniente iſtâ tranſactione, quòd nimirùm Epiſcopo dictur Dominus cederet jus Patronatûs, & Domino concederet Epiſcopus quamdam ſilvam cæduam, quæ de Beneficio anteà pendebat; neque enim ſilva cædua, quæ quiddam eſt merè temporale, poteſt abſque ſimoniâ donari pro jure Patronatûs, quod eſt aliquid omnino ſpirituale. Sic etiam Epiſcopus ac Dominus alicujor Parœciæ, qui ſimul invicem contendunt ſuper aliquo jure venationis aut piſcatûs non poſſunt litem ſuam componere tranſigendo, futurum ut Epiſcopo jus venationis eâ lege remaneat, ut inde eidem Epiſcopo ſit inducenda obligatio conferendi filio prædicti Domini, quæ primùm vacatura eſt, Præbendam; cùm enim jus venationis aut piſcatûs ſit res temporalir, non poteſt dari pro Beneficio, quod res eſt aut ſpiritualis, aut annexa ſpirituali. Sic etiam ſi Petrus & Paulus Sacerdotes ſibi jus vindicantes ad unum idemque Beneficium paciſcantur, futurum ut Petrus cedat jus ſuum atque quidqui dejuſdem ſpei præſumit Paulo, eâ conditione appoſitâ, quòd Paolus ſit acturus, ut ei afferat quædam annua ſacra in perpetuùm facienda, quorum fundatio refert 300. libras cenſûs annui, in eo caſu occurrit manifeſta ſimonia; ſiquidem Petrus cedat jus ſpirituale pro re temporali; hoc eſt pro merâ procuratione, quæ reddere debet 300. librar ei, qui eandem habet. Ita quoque Religioſi de aliquo Monaſterio & Matricularii ſuum officium actu exercentes in aliquâ Parœciali Eccleſiâ, invicem litigantes de jure præſentandi ad Curam, non poſſunt ſine ſimoniâ tranſigere ac paciſci, futurum ut jus cedar Matriculariis eâ conditione, ut Religioſi de fructibus ejuſdem Beneficii, ſeu de reditibur Fabricæ penſionem annuam centum librarum ſint percepturi. Ratio eſt, quia rem temporalem acciperent Religioſi pro jure ſpirituali, quod dimitterent. Tandem Eccleſiaſticus aliquir gaudens titulo ſimplicis alicujus Prioratûs pendentis ab Abbatiâ quâdam, de quâ Monachi aſſerunt ut ſuum tractum quemdam decimarum ex quibus ferè in integrùm conflatur reditus, qui Prioratui ipſius annectitur, non poteſt cum iiſdem privatâ ſuâ autoritate tranſigere, futurum ut Monachis decimæ cedant, ipſi verò Monachi conferant beneficium quoddam, quod vacat; quanquàm etenim jus decimarum & Beneficium ſint duæ res ſpirituales; omnino requiritur, eorum tranſactionem non accedere niſi ſub beneplacito legitimi ſuperiorir, ipſoque eandem expreſſo ſuo conſenſu approbante. Quod idem dicendum eſt de omnibur conventionibur, quæ ferunt, futurum ut alter contendentium in favorem alterius aſſignet penſionem. Denique memorari poſſunt multa alia ejuſdem generis exempla, ac, quæ retulimus, & pertinentia ad ſimiles difficultates, quibus diſſolvendis idem adhibetur principium.

CASUS XXXVII.

Joannes, cùm beneficium quoddam fuiſſet conſecutus, accedente pretio centum nummorum, quos ſolvit; peccatum ſuum deinde confeſſus eſt, atque fuit à cenſuris abſolutus. Nonne poteſt, rectâ conſcientiâ, prædictum beneficium retinere, eodemque gaudere, excuſſo prorſùs omni ſcrupulo: ſi verò jam fuerit illo potitus, fructus inde provenientes nùm ſuor efficit?

Respons.

Etiamſi Joannes fuerit tùm à peccato ſuo, tùm à cenſuris eidem annexis abſolutus; non poteſt tamen rectâ conſcientiâ, quod per viam ſimoniacam adeptus eſt, retinere Beneficium, atque ſub pœnâ peccati mortalis obligatur, ad illud idem prorsùs dimittendum, ne quidem et relictâ facultate ejuſdem nec reſignandi, nec permutandi, ſervatâ tamen copiâ ſuperiori legitimo eidem de eo iterùm providendi eâ ratione, quâ vitium prioris Proviſionis omnino ſuppleatur; ſi ſic ei viſum fuerit expedire utilitati Eccleſiæ: tenetur etiam, ad reſtituendos fructus inde provenientes, quoniam eoſdem non potuit in propoſito caſo ſuos efficere. *Si aliquis ſcienter & propriâ ſponte ſimoniacè accipiat... Eccleſiaſticam Beneficium*, ait S. Thomas (a), *non ſolùm privatur eo, quod accepit, ut ſcilicet... beneficium reſignet cum fructibus inde perceptis; ſed etiam alteriùs punitur, &c.* Cujus rei rationem affert laudatus S. Doctor, cùm dicit (b), eos, à quibus Beneficia conferuntur, eorumdem non eſſe nec Dominos, nec proprietarios; ſed ſimplices tantummodò diſpenſatores, ac proindè iis non licere de iiſdem contrà voluntatem atque ordinationem Domini noſtri diſponere, cùm juſſerit (c) ſpiritualia, qualia Beneficia ſunt, donari gratuitò. Unde ſequitur, in iiſdem vel donandis, vel accipiendis pro re aliquâ temporali, prorsùs agi contra voluntatem illius, qui eorumdem Dominus conſtituitur ſupremus. Adeoque, qui eadem prædictâ ratione conſecutus eſt, nullatenùs poteſt ea retinere; ſiquidem nuſquàm licitum ſit rem aliquam alienam, invito ipſius Domino, retinere. *Nullus poteſt licitè retinere id, quod contra voluntatem Domini acquiſivit*, ait laudatus Angelicus Doctor, *putà, ſi aliquis*

(a) S. Th. 2. 2. q. 100. art. 6. ad 3.

(b) Idem ibid. in corp.

(c) Matt. 10. 8.

diſpenſator de rebus Domini ſui daret alicui contra voluntatem & ordinationem Domini ſui; ille, qui acciperet retinere non poſſet: Dominus autem, cujus Eccleſiarum Prælati ſunt diſpenſatores & Miniſtri, ordinavit, ut ſpiritualia gratis darentur, ſecundùm illud Matthæi 10. gratis accepiſtis, gratis date; & ideò qui muneris interventu ſpiritualia quæcumque aſſequitur, ea licitè retinere non poteſt.

Eâque de causâ S. Pius V. plurimique alii ſummi Pontifices declaraverunt ſimoniacos in *Beneficio*, non tantùm inhabiles, ad retinenda Beneficia, quæ per ſimoniam adepti ſunt; ſed etiam ad quæcumque alia Beneficia poſſidenda, quæ quis vellet iiſdem conferre. *Qui Beneficium aut officium Eccleſiaſticum ſimoniacè adeptus fuerit*, inquit S. Pius V. in ſuâ quintâ Bullâ 23. Novembris 1566. (a). *Illis ſimiliter ſit ipſo jure privatus .... & perpetuò ſit inhabilis ad ea, & quæcumque alia Beneficia Eccleſiaſtica obtinenda.*

(a) S. Pius V. in Bullâ *Cùm Primùm*. 5. §. 8. die 23. Novemb. 1566.

Quæ quidem Doctrina locum etiam habet quantùm ad eum, cui de aliquo Beneficio fuit ſimoniacè proviſum, quanquam nullatenùs fuerit ſimoniæ nec conſcius nec particeps: quo tamen in caſu non tenetur ad reſtitutionem fructuum, quos bonâ fide conſumpſit; ſed eorum tantummodò qui in ſuâ naturâ ac ſpecie etiamnùm remanerent.

Si verò, eo neſciente, nec volente, per alios alicujus promotio ſimoniacè procuratur, inquit ſuprà laudatus S. Doctor (b). *Caret quidem ordinis executione, & tenetur reſignare Beneficium, quod eſt conſecutus, cum fructibus extantibus: non autem tenetur reſtituere fructus conſumptos, quia bonâ fide poſſedit.*

(b) Idem S. Th. cit. art. 6. ad 3.

Quæ diximus de obligatione reſtituendorum fructuum, qui percepti fuêre, ſunt intelligenda quoque de fructibus, qui percipi potuiſſent ac debuiſſent, deductis tamen impenſis legitimè factis fructuum perceptorum causâ, qui etiamnùm extant, & exceptis fructibus, qui in utilitatem Eccleſiæ collati fuiſſent. *Tenetur*, addit S. Thomas, *ad reſtituendos fructus, non tantùm perceptos; ſed etiam eos, qui percipi potuerunt à poſſeſſore diligenti: quod tamen intelligendum eſt de fructibus illis, qui ſuperſunt, deductis expenſis factis cauſâ fructuum: exceptis fructibus illis, qui aliàs expenſi ſunt in utilitatem Eccleſiæ.*

Paulus II, in ſuâ Conſtitutione datâ 23. Novembris 1464. præter alias pœnas, in quas occurrunt *ipſo facto* ſimoniaci, declarat, etiam ab iiſdem non acquiri fructus de Beneficio (c) provenientes, quod per ſimoniam conſecuti fuerunt; & eos obligari, ad perceptos fructus reſtituendos. *Nec inde faciat aliquis fructus ſuos, ſed ad illorum omnium, quæ percepit, reſtitutionem ſub animæ ſuæ periculo ſit adſtrictus.* Quæ Conſtitutio fuit à Pio IV. & S. Pio V. poſtmodùm confirmata.

(c) Paulus II. in Extravag. *Cùm deteſtabile*. 2. de ſimoniâ, lib. 5. tit. 1.

Eadem reſtitutionis obligatio quantùm ad ejuſmodi fructus verbis expreſſis etiam probatur autoritate Alexandri III. in Decretali quâdam, quam inſcribit Archiepiſcopo Toletano (d), & autoritate S. Gregorii Magni ſcribentis ad Rhotomagenſem Archiepiſcopum (e) de eo, qui fuit ex interveniente aliquâ ſimoniâ conſecutus Beneficium.

(d) Alexand. III. in c. *De hoc* 1. de ſimoniâ. &c.

(e) S. Greg. in c. *Si quis*. 2. 1. q. 3.

CASUS XXXVIII.

VICTORIUS Pater Petri volens agere, ut ſuus filius ſimplex aliquod Beneficium obtineret; ad illud idem conſequendum, illo prorsùs inſcio, pecuniam largitus eſt. Poſt unum ab illinc annum reſcivit Petrus, quam ſuus Pater admiſerat, ſimoniam. 1. Teneturne, ad dimittendum ſuum Beneficium, aut ad agendum in Curiâ Romanâ, ut ſibi de eodem novâ inſtitutione iterùm provideatur? 2. Nùm incurrit in pœnas Canonicas latas adversùs ſimoniacos?

RESPONS.

Siquidem Petrus, quam ſuus Pater commiſit, ſimoniæ fuerat nullatenùs particeps, quin etiam eandem nonniſi poſt unum annum reſciverit; non eſt, unde contendi poſſit, ipſum incurriſſe in pœnas adversùs ſimoniacos pronunciatas à Paulo II. (f); cùm iniquum foret, aliquem puniri, cùm culpâ vacat. Nihilominùs verò obligatur, ad renunciandum ſuo Beneficio; quoniam ipſius proviſiones nullæ ſunt. Quæ ſumus in præcedenti deciſione proſecuti, poſſent abundè ſufficere ad veritatis hujuſce confirmationem; ſed addemus tamen alias probationes, quibus non minus ineſt roboris.

(f) Paulus II. cit. Extravaganti. *Cùm deteſtabile*. 2. de ſimoniâ.

Prior deſumitur ex Decretali quâdam Clementis III. (g). In quâ ratione ſummus ipſemet Pontifex quæſtionem refert, de quâ conſulitur, quæque propoſiti casûs omnino conſimilis eſt. *Ex inſinuatione tuâ nobis innotuit, Quod Pater tuus, interveniente pecuniâ, olim tibi Præbendæ Beneficium acquiſivit: cùmque ad annos diſcretionis perveniens accepiſſes Dominicæ crucis ſignum, dictam Præbendam in manu Præpoſiti & fratrum liberè reſignaſti. Sed iidem, tibi compatientes, de novo in ſuum Canonicum elegerunt: ita quòd per electionem iſtam poſtremum locum in Choro & in aliis obtineret.* In eâ de re quod à prædicto ſummo Pontifice determinatur. *Reſpondemus, ut indulgentiâ, quam fratres tui miſericorditer tibi feciſſe noſcuntur, contentus exiſtens, ratione primæ receptionis nihil audeas in ipsâ Eccleſiâ vindicare.*

(g) Clem. III. c. *Ex inſin*. 16. de ſimoniâ. &c.

Altera probatio legitur in aliâ quâdam Decretali (h), in quâ Celeſtinus III. eâdem ratione ſimilem difficultatem diſſolvit; atque evidenter colligitur ex utrâque prædictorum ſummorum Pontificum reſponſione, licèt Beneficiarius non ſit particeps illius ſimoniæ, quæ, inſciente eo, commiſſa eſt, ipſius tamen titulum eſſe prorsùs nullum; adeoque non poſſe Beneficium ab eodem retineri, niſi poſtquàm impetraverit novam aliam Proviſionem, ſeu Canonicam Inſtitutionem.

(h) Celeſtin. III. in c. *Nobis*. 27. eod. tit.

Quæ quidem obligatio, quæ Petro indicitur ſui Beneficii dimittendi, non habenda eſt ut pœna, quam ipſe promeritus fuerit; ſed tantummodò tanquàm conſectarium quoddam vitii, quo titulus ipſius inficitur. Nam, ut ait S. Thomas (i), *ad hoc quòd aliquis privetur eo, quod accepit, non ſolùm eſt pœna peccati, ſed etiam quandoque eſt effectus acquiſitionis injuſtæ; putà, cùm aliquis emit rem aliquam ab eo, qui vendere non poteſt.* At verò, ut poſſit ex diſpenſatione in ſuum Beneficium ſimplex reſtitui; non neceſſe eſt, eum Romam recurrere; ſed ad proprium duntaxat Epiſcopum; ſiquidem culpam non contraxerit ſimoniæ, quam ipſius Pater, inſciente eo, & clanculum commiſit. Namque verum eſt, penès ſolum Papam eſſe, cum eo diſpenſare, qui ſimoniæ voluntariæ conſcius eſt; ut fertur in Canone (k), qui depromptus eſt è Concilio quodam, quod fuit Placentiæ celebratum anno 1095. & legitur in Decreto Gratiani; ſed, quantum ad ſimoniam, cujus culpam Beneficiarius non contraxit, Epiſcopus jure gaudet diſpenſandi, poſtquàm tamen laudatus Beneficiarius in ipſius manibus purè ac ſimpliciter dimiſit Beneficium, quod ſimoniacè conſecutus eſt. *Diſpenſare cum eo; qui eſt beneficiatus ſimoniacè ſcienter,*

(i) S. Thom. [illegible] q. 100. art. 6. ad 3.

(k) Can. *Qui cumque*. 1. [illegible] q. 5.

ſolus

(a) S.Th. cit. art. 6. ad 7.

ſolus Papa poteſt, ait S. Thomas (*a*), *in aliis autem caſibus poteſt etiam Epiſcopus diſpenſare; ita tamen quòd priùs abrenuntiet quod ſimoniacè acquiſivit, & tunc diſpenſationem conſequatur.*

Cui doctrinæ S. Thomæ favent eâ in re Decretales ſummorum Pontificum, ac præcipuè Decretalis Gregocii IX. (*b*) qui ſic habet: *Si alicujus electionem propter ſimoniam, eo ignorante, ac ratum non habente, commiſſam, contigerit reprobari, cum eo ſuper prælatione; ad quam taliter fuerat electus, illa vice non poteſt Epiſcopus diſpenſare; quamvis circà eum, qui ignoranter recipit ſimplex Beneficium per ſimoniacam pravitatem, poſt liberam reſignationem Epiſcopi diſpenſatio tolretur.* Prædictæ etiam conſentiunt Doctrinæ Decretales (*c*) Clementis III. & Celeſtini III. atque Concilium Tcidentinum (*d*).

(b) Greg. IX. in c. *Si alicujus*, 59. de electione &c lib. 1. tit. 6.

(c) Clem III. in cit c. *Ex inſinuatione.* Celeſtin. III. in cit. c. *Nobis* de ſimoniâ &c.

(d) Conc. Trid. ſeſſ. 24. c. 6.

CASUS XXXIX.

Urbanus Saeerdos ordines ſacros ſuſcepit ex ſimoniâ, quam ipſius Pater, eo prorsùs ignorante, commiſit; nonne poteſt ſine peccato, functiones ordinum ſuorum exercere, poſtquàm de veritate illius, quod factum eſt, certior evaſit?

Reſpons.

Quanquàm Urbanus ſuſceperit ordines ex ſimoniâ, quæ eo nec volente, nec ſciente commiſſa eſt; non poteſt tamen eorumdem exercere functiones, poſtquàm ei innotuit ſimonia, quam ſuus Pater commiſit. *Si verò eo neſciente, nec volente*, inquit S. Thomas (*e*), *per alios alicujus promotio ſimoniacè procuratur, caret quidem ordinis executione.* Rationem verò ſubjicit S. Doctor, quam in alio rei argumento jam retulimus, nimirùm, quia, quod contra voluntatem ſui Domini receptum fuit, non poteſt retineri. Atqui, quandò quis pecuniæ pretio promovetur ad aliquem ordinem, illum ordinem ſuſcipit contrà voluntatem Domini noſtri, cujus Epiſcopi ſimplices ſunt tantummodò Miniſtri: ſiquidem J. C. ſic præceperit (*f*): *Gratis accepiſtis, gratis date.* Ex quibus inferendum eſt; eum, qui ſic fuit promotus ad ordines, nullo jure gaudere, quo valeat ordinum ſuorum functiones exercere, licet eoſdem abſque peccato receperit: *quia nullus*, inquit laudatus Angelicus Doctor (*g*), *poteſt licitè retinere id, quod contrà voluntatem Domini acquiſivit .... Dominus autem, cujus Eccleſiarum Prælati ſunt diſpenſatores & Miniſtri, ordinavit, ut ſpiritualia gratis darentur.* Atque eâ potiſſimùm de causâ Paulus II. in ſuâ Conſtitutione, quæ relata eſt in præcedenti Deciſione, eos omnes declarat *ipſo jure* ſuſpenſos, qui fuerunt ad ordines ſimoniacè promoti, nullâ adhibitâ diſtinctione inter eos, qui ſimoniam compertam habuerunt ante ſuam ordinationem, & eos, quibus non fuit niſi poſtmodùm explorata. Sententiam S. Thomæ fuerunt in eo amplexi Felinus Sandeus, Avila, Sylveſter (*h*), plurimique aliæ notæ procsùs inſignioris Doctores. Non poſſumus attamen nec debemus diſſimulare, plurimos alios; ut Navarrum, Sayrum, Suarezium, & Bonacinam abire in contrariam ſententiam (*i*); At quoniam conſcientiæ ſine controverſiâ minùs tutè conſulit, Doctrinæ Doctoris Angelici potiſſimùm ſtamus.

(e) S.Th. 2.2. q. 100. art. 6. ad 3.

(f) Matth. 10.

(g) S.Th. cit. art 6. in corp.

(h) Felinus in c. *Per tuas*. de ſimoniâ. Avila 3. part. diſp. 5. dub. 9. Sylveſter de Prierio v. *Suſpenſio*. n. 7.

(i) Navarr. Manual. c. 25. n. 68. Greg. Sayrus in clavi Regiâ. Suarez lib. 4. de ſimon. c. 56. n. 9. & de cenſuris. diſput 31. ſect. 1. & 4. n. 4.

CASUS XL.

Clodius legitimo titulo gaudens cujuſdam Prioratûs, quem poſſidet ab annis decem, ex interveniente ſimoniâ jamjam alterum adeptus eſt. Numquid priori privatur *ipſo jure* perindè ac poſteriori?

Reſpons.

Placet Autoribus quibuſdam illa ſententia (*k*), juxtà quam Titularis ejuſmodi fit ipſo jure privatus non beneficio tantùm, quod ſimoniacè conſecutus fuit; ſed iis etiam omnibus, de quibus eidem anteà Canonicè proviſum erat. Eâque ratione potiſſimùm innituntur, quòd Paulus II. verbis expreſſis declaret in Conſtitutione, quam dedit 24. Novembris 1464. (*l*) eos omnes, qui ſeſe ſimoniæ peccato conſtringunt, *ipſo jure* incurrere in pœnas quaſcumque contra ſimoniacos antiquo Jure decretas. *Nos ... omnes & ſingulas excommunicationis, ſuſpenſionis, privationis & interdicti ſententias, cenſuras, & pœnas dudum à Romanis Pontificibus prædictis contra ſimoniacos quomodolibet latas ..., confirmantes & innovantes Apoſtolicâ authoritate, &c.* Quæ ipſiſſima verba ſunt Bullæ laudati ſummi Pontificis. Atqui jus antiquum, inquiunt prædicti Autores, privat generaliter omnes ſimoniacos omnibus Beneficiis, quibus ante ſuam ſimoniam gaudebant: quod probant Decretali quâdam Innocentii III. (*m*), quam iſte Papa inſcribit Canonicis Bethléem in Palæſtinâ, qua declarat quemdam Canonicum omnibus ſuis Beneficiis privatum propterea quod ſimoniam in electione quâdam commiſiſſet.

(k) Colloq. Condom. tom. 2. Colloq. 3. ſect. 2.

(l) Paul. II. in Extravag. *Cùm deteſtabile* 2. de ſimoniâ. Lib. .Extravag. com. tit. 2.

(m) Innoc. III. in c. *Super* 2. de confeſſis. lib. 2. tit. 18.

Quam laudatorum autorum opinionem amplecti tamen non poſſumus, & contrarium potiùs ſequentes contendimus, in ſpecie propoſitâ Clodium ipſo jure ſpoliatum non fieri priori Prioratu, quem, ante ſimoniam commiſſam in acquirendo altero, canonicè fuerat conſecutus.

Atque ita docet Navarrus (*n*), qui explicans quintam Bullam S. Pii V. quæ per iſthæc verba incipit; *Cùm primùm*, & quæ data fuit primo die Aprilis 1566. (*o*) ſic habet. *Illa extravagans non habet locum in Beneficiis ante ſimoniam adeptis.*

(n) Navarr. lib. 5. conſiliorum. de ſimoniâ. conſ. 92.

(o) S. Pius V. in Bullâ *Cùm primùm*. 5. § 8. in magno Bullar. tom. 1. p. 180.

Primamque rei iſtius rationem affert, *tùm quia de ipſis non facit expreſſam mentionem*; aliunde verò, cùm ſit Lex pœnalis, reſtringenda eſt ad proprium ſuum ſenſum, nec ad latiorem interpretationem extendenda.

Secundam verò rationem ſic reddit: *Tùm quia inhabilitas & irregularitas poſt Beneficium quaſitum incurſa, non inducit vacationem illius pro jure & ante ſententiam Judicis.* Quod probat exemplo homicidii & irregularitatis inde provenientis, vi quorum Beneficiarius non fit ſuo beneficio ſpoliatus, niſi poſt ſententiam declarantem, eum ſpoliatum eſſe, juxtà doctrinam Innocentii IV. in ipſos in Decretales Commentario (*p*), qui ait: *Nam in homicidas & irregulares cadere poteſt jus cujuſlibet dignitatis: quia etiam juſtè habent eam, ſi cum eis fuerit diſpenſatum: & etiam ſine diſpenſatione juſtè tenent prædicti dignitates ſuas, quouſque renuntient, vel deponantur.* Cui autoritati Navarrus adjicit pondus ac robur Decretalium duarum (*q*), prioris quidem, quæ autorem habet Alexandrum III. poſterioris verò, quæ ſibi vindicat Innocentium III.

(p) Innocent. IV. ad c. *Cùm noſtris*. 6. de conceſſ. præbendæ, vel &c. ſub init.

(q) Alex. III. in c. *Clericis*. 5. ne Clerici vel Monachi, &c. lib. 3 tit. 1. Innoc. III. in c. *Ex litteris*. 10. de exceſſib. Prælatorum. lib. 5. tit. 31. Et ibi Panormitanus.

Tertia ratio, quâ Doctor laudatus innititur, ſic ſe habet: *Tùm quia*, inquit, *non eſt recedendum à jure antiquo, niſi quatenùs per novum exprimitur.* Quod verbis conceptis enunciatur in unâ quâdam è legibus Codicis (*r*), quam ibidem ad marginem indicamus. Porrò Jus antiquum ſimoniacum non ſpoliat beneficiis, quæ fuit legitimè conſecutus, antequàm in ſimoniam inciderit; atque in eo prorsùs hallucinantur, qui tenent opinionem contrà quam pugnamus; neque enim Innocentius III. apertè loquitur in Decretali, quam allegant, de Beneficiis ante ſimoniam acquiſitis: atque, etiamſi verba laudati Papæ poſſent in iſtum ſenſum accipi; non inde poſſet

(r) L. *Præcipimus*. cod. de appellat.

inferri, Beneficia ejuſmodi fieri *ipſo jure* vacantia & ante ſententiam judicis eâ de re declaratoriam; ſiquidem Canonicus Bethléem, de quo agitur in iſtâ Decretali ibidem non declaretur ſpoliatus omni tùm Beneficio, tùm officio, niſi vi ſententiæ, quam in eum fert laudatus ſummus Pontifex, & poſtquàm ſuum crimen ipſemet confeſſus eſt coram Judice, qui in eundem primùm inquiſiverat. *Nos, quoniam vitium hujuſmodi proſequi volumus, ut debemus, ipſum per definitivam ſententiam duximus ab omni Beneficio & officio Eccleſiaſtico deponendum.* Ipſiſſima ſunt verba laudati ſummi Pontificis.

Quartam rationem memoratus Canoniſta ſubjungit iſtis verbis: *Sed & præfata extravagans videtur intelligenda, ut non cenſeatur habere locum in foro conſcientiæ ante ſententiam. 1. Tum quia pœna non ligat conſcientiam ante illam inflictam,* & declaratum priuſquam fuerit à Judice, in eandem reum incurriſſe: quod probat Gloſsâ in Canonem quemdam Decreti Gratiani (*a*).

Quinta ratio, eſt, quia, cùm agitur de materiâ pœnali, & Lex non ſatis aperta eſt, eam benigniùs interpretari debemus, atque in ſenſum minus ſtrictum accipere juxtà regulam iſtam Juris (*b*): *Semper in obſcuris, quod minimum eſt, ſequimur*: & iſtam aliam (*c*): *Semper in dubiis benigniora præferenda ſunt*: & iſtam aliam (*d*): *Interpretatione legum pœnæ molliendæ ſunt potiùs quam aſperandæ.* Quæ regula tota congruit Juri Canonico (*e*), quod eandem ſibi adoptavit.

Sexta & ultima ratio, quæ Navarro fundamenti loco eſt, quo potiſſimùm ſuam ſententiam ſtabilit: eſt, quia *in dubio pœna per verba futuri temporis ſtatuta non cenſetur ipſo jure impoſita: & pœnæ præfata* [nimirùm in Bullâ] *per verba futuri temporis exprimuntur.*

(*a*) Gloſſa in can. *In tantum* 11. q. 3. c. 2. V. *Circa augmenta.*
(*b*) Ulpianus in reg. 9. ff. de diverſis reg. juris ant. Lib. 5. tit. 17.
(*c*) Gaius in reg. 56. ibid.
(*d*) L. *Interpretatione.* 42. ff. de pœnis. Lib. 48. tit. 19.
(*e*) Can. *Pœna* 18. de pœnit. diſt. 1.

Quibus rationibus addi poteſt alia deciſio laudati Canoniſtæ (*f*), in quâ fuſiori ſtilo determinat ſenſum, in quem accipienda eſt Bulla Pii IV. & Bulla S. Pii V. quæ ſuperiorem confirmat, quantùm ad pœnas prædictis duabus Conſtitutionibus adverſùs ſimoniacos ſtatutas. Suarezius, Avila, Bonacina & Caballutius a quo memorati citantur Authores (*g*) circà præſentem difficultatem idem ſentiunt, quod Navarrus, & iiſdem rationibus innituntur, ſicut etiam Gaugericus in ſuis annotationibus in ſummam Cajetani (*h*), & Corradus poſt Gloſſam, & Leſſius ab iſto citatus (*i*).

(*f*) Navarr. lib. 1. Conſil. de Conſtitutionibus. Conſilio 11.
(*g*) Suarez de Religione tom. 3. 4. c. 56. n. 19. & c. 52. n. 3. Avila de cenſuris. part. 3. diſp. 5. ſub fin. Bonacina de ſimonia diſp. 1. q. 7. puncto 2. difficult. 1. n. 1. & 2. Caballut. Juris. can. theor. & prax. lib. 5. c. 8. n. 7.
(*h*) Gaugericus ad v. *Simonia.* art. de pœnitentia ſimoniæ v. *Cæterum.*

Vide Possesso, Caſus I.

CASUS XLI.

Gerundio jam jam ad Beneficium quoddam promovendo, Joannes ipſius inimicus ex animo maleſico dat aut promittit pecuniam ei, qui jam jam erat ei beneficium iſtud collaturus, ut Gerundius, qui rei iſtius inſcius prorsùs eſt, Beneficio excidat; aut, ſi Gerundius de illâ re certior eſt, pro virili parte ſimoniæ Joannis totus obſiſtit, neque eidem ullatenùs conſentit: Num in eo caſu tenetur, ad Beneficium, quod ſibi fuit eâ ratione collatum, dimittendum?

Respons.

Juxtà Doctrinam S. Thomæ (*k*), non obligatur Gerundius ex conſcientiâ, ad Beneficium ſuum in propoſito caſu dimittendum. *Tenetur reſignare Beneficium*, ait laudatus ſanctus, ... *niſi fortè inimicus ejus fraudulenter pecuniam daret pro alicujus promotione, vel niſi ipſe expreſsè contradixerit: tunc enim non tenetur, ad renuntiandum; niſi fortè poſtmodum pacto conſenſerit, ſolvendo quod fuit promiſſum.*

Quæ ſententia confirmari plurimùm poteſt auctoritate ſummi Pontificis Celeſtini III. (*l*), qui de iis ſermonem faciens, qui promoti fuerunt ad Beneficium aliquod, ex interveniente pecuniâ, quæ promiſſa fuerat Electoribus, ſic declarat: *Conſultationi tuæ breviter reſpondemus, quòd, niſi conſtaret. illos, qui promiſſum tale fecerunt, per fraudem in diſpendium illius, qui eligendus erat, id malitioſè feciſſe; quamvis ipſe promiſſionis conſcius non fuerit; ejus tamen electio, tanquàm ſimoniacâ pravitate præſumptâ, eſt penitùs reprobanda.* Gloſſa ad verbum *malitioſe*, rationem iſtam affert, quia *malitiis hominum non eſt indulgendum*: Quod tamen contingeret, ſi malitia Joannis in cauſâ foret, cur Gerundius excideret ſuo Beneficio. Autor allegatæ Gloſſæ ſubjungit, æquum non eſſe, virum innocentem ex alterius maleficâ voluntate lædi: *Alterius odio alius prægravari non debet.* Quas rationes omnes probat quatuor Decretalibus, & duabus Romanis legibus de Digeſto & Codice depromptis, quas referre ſupervacaneum eſſe ducimus, quoniam ipſa res ſatis evidenter patet.

(*i*) Pirrhus Corradus prax. diſpenſ. Apoſtolic. lib. 5. c. 10. n. 9. & 10. & apud eum Gloſſ. in cap. *Fraternitas.* 12. q. 1. & Leſſius lib. 2. c. 35. dub. 16.
(*k*) S. Th. 2. 2. q. 100. art. 6. ad 3.
(*l*) Celeſtin. III. in c. *Nobis* 27. de ſimoniâ, &c.

CASUS XLII.

Rollandus ex occultâ, quam commiſit. ſimoniâ Curam quamdam aſſecutus eſt, atque ab annis tribus *ejuſdem* gaudet pacificâ poſſeſſione: nonnè poteſt ſibi vindicare privilegium quo ei ſuccurritur ex regulâ *de triennali poſſeſſione*, quâ velatur ac planè tollitur vitium tituli colorati; ſi verò ejuſmodi privilegio uti non poſſit, & teneatur, ad renuntiandum ſuæ Curæ; obligatur-ne, ad fructus, quos per prædictum triennium percepit, per quod totus aſſiduuſque incubuit in omnibus muneribus præfato Beneficio annexis obeundis, reſtituendos?

Respons.

Quando pacifica Beneficii alicujus *poſſeſſio* fuit per tres annos integros continuata, & aliundè titulus adeſt coloratus; eſt hæc equidem triennalis poſſeſſionis prærogativa, ut quæcumque vitia diluat ac penitùs tollat, quibus prædictus titulus illicitus effi iebatur ac non legitimus, ſive peccet ſecundùm formam, ſive vitium illud proveniat ex parte Titularis aut ipſius etiam Collatoris; adeo ut rectâ conſcientiâ liceat eo Beneficio potiri, ut fert regula *de triennali poſſeſſione*; & famoſum pactum, quod Leonem X. inter & Franciſcum I. (*m*) initum fuit. Atque generali prædictæ regulæ ſtare conſuetum eſt in Galliâ; verùm exſis excipitur ſimoniæ. *Abſque ſimoniaco ingreſſu*, ait præfata Regula. Cujus ejuſdem exceptionis Molineus in Regulâ *de publicandis*, facit mentionem (*n*). *Ingreſſo per ſimoniam non prodeſt triennalis poſſeſſio pacifica*, inquit laudatus Juriſconſultus. Ratio eſt, quia crimen iſtud nimis deteſtandum eſt, quàm ut poſſit tolerari aut legitimam habere excuſationem. Ideoque, quanquam Rollandus per multos annos poſſediſſet ſuam Curam, nihilominùs obligaretur, ad eidem renuntiandum: ſiquidem ſit illud prorsùs indubitatum, non poſſe ab ullo Beneficiario rectâ conſcientiâ Beneficium nec obtineri, nec poſſideri ſine Canonicâ inſtitutione, quemadmodùm declarat Bonifacius VIII. in ſequenti Regulâ Juris (*o*): *Beneficium Eccleſiaſticum non poteſt ſine inſtitutione Canonicâ obtineri.* Jamverò titulus per ſimoniam acquiſitus, nec Canonicus eſt, nec cenſeri poteſt coloratus: quin potiùs certò certiſſimè nullus eſt atque illicitus, ut declaratur à Paulo II. in Conſtitutione jam totiès allegatâ (*p*). Ergò conſequenter Rollandus debet beneficium ſuum dimittere; nec poteſt illud rectâ conſcientiâ retinere, etiamſi illud idem per annos uſque quinquaginta poſſediſſet; atque obligatur, ad fructus quoſcumque inde perceptos reſtituendos, quemadmo-

(*m*) Concordat. tit. de pacificis poſſeſ.
(*n*) Carolus Molineus in reg. *De publicandis.* n. 30.
(*o*) Reg. 1. de reg. juris. in 6.
(*p*) Paul. II. in cit. Extravagante. *Cum deteſtabile.* de ſimoniâ.

admodùm apertiſſimum eſt ex argumentis & probationibus, quæ retulimus in trigeſimâ primâ deciſione, quæ incipit per iſtud verbum, *Joannes.*

Obſervant tamen Canoniſtæ plurimi, ut Gomeſius (a), Rebuffus, Bonacina atque Cabaſſutius, eum, qui pervenit ad aliquod Beneficium ope alicujus ſimoniæ, quam, eo inſciente, alii commiſerunt, & cùm poſſidet illud Beneficium per triennium integrum bonâ fide, poſſe ſibi vindicare Regulam Cancellariæ Romanæ de poſſeſſione triennali, & juxtà ejuſdem privilegium Beneficium illud ſibi retinere: at verò, ſi prædictus Beneficiarius reſciret iſtam ſimoniam antequàm in integrum abiiſſet triennium, jam futurum ut obligaretur, ad illud idem dimittendum vel in manibus Papæ, vel duntaxat in manibus proprii Diœceſani Epiſcopi, qui poteſt, ſi ſic expedire viſum ei fuerit, eidem novâ inſtitutione de eodem iterùm providere, quemadmodùm de eo convenit apud Canoniſtas & Juriſconſultos; atque inter alios, apud Durandum, Joannem Andræam, Navarrum, Zerolam, de Selva & plurimos alios (b), & ſicut Cabaſſutius illud probat non ſolùm eorum ſuffragio; verùm etiam autoritate Gloſſæ (c), quæ ait, in eum ſenſum accipiendam eſſe aliam Decretalem, quæ videtur eidem aliquantulùm adverſari (d). Equidem fatendum eſt, nec Concordatum, nec regulam *de triennali poſſeſſione*, neque Molineum attingere in caſum, de quo quæſtio inſtituitur; ſed loqui tantummodò de iis, qui contraxerunt culpam ſimoniæ. Nemo tamen iverit inficias, quin ſententia, quam ſumus amplexi, tutiùs omnino conſulat conſcientiæ.

(a) Ludovicus Gomeſius ad Reg. de Triennali poſſeſſ. q. 12. Petrus Rebuff. de pacificis poſſeſſ. n. 241. Joannes Cabaſſutius Juris can. theor. & prax. l. 5. c. 8. n. 3.

(b) Guillelmus Durandus ſpecul. lib. 2. tit. de diverſis ſententiarum formis.

(c) Gloſſa in c. *De ſimoniacè ordinatis*. 22. de ſimoniâ. &c. Et in c. *Ex infinuatione*. 26. eod. tit.

(d) C. *Nobis fuit*. fin. eod. tit.

CASUS XLIII.

Si quis Epiſcopus ſeſe ſentiret implicitum occultæ cujuſdam ſimoniæ peccato, propterea quòd recepiſſet 1000. libras ab homine, cui, prædictâ interveniente pecuniâ, curam aliquam contuliſſet; obligaretur-ne, ad recurrendum ad ſummum Pontificem, ſeu ſaltem ad ſuum Metropolitanum, ut obtineret abſolutionem à cenſuris, & ſolveretur irregularitate; an potiùs à proprio ſuo Confeſſario poſſet tùm abſolvi, tùm in integrum reſtitui.

Respons.

Poſſet omnino prædictus Epiſcopus & quidem validè tùm abſolvi, tùm in integrum reſtitui à quocumque Confeſſario, quem ſibi vellet ad hoc aſſumere: Gaudet etenim eo jure Epiſcopus ex Decretali Gregorii IX. (e), quæ ſic ſeit: *Ne pro dilatione pœnitentiæ periculum immineat animarum; permittimus Epiſcopis & aliis ſuperioribus, nec non minoribus prælatis exemptis. ut etiam præter ſui ſuperioris licentiam, providum & diſcretum ſibi poſſint eligere Confeſſorem.* Non eſſet ei igitur opus recurrere ad ſummum Pontificem: adeoque à fortiori nec ad proprium ſuum Metropolitanum; ſiquidem juxtà Concilium Tridentinum (f), ipſemet jure gaudet abſolvendi atque in integrum reſtituendi in ejuſmodi caſu proprios ſuos Diœceſanos; hoc eſt, cùm crimen occultum eſt, ſive per ſemetipſum abſolvat ac reſtituat, ſive per Sacerdotem à ſeſe ad hoc delegatum. *Liceat Epiſcopis in omnibus irregularitatibus & ſuſpenſionibus ex delicto occulto provenientibus (exceptâ eâ, quæ oritur ex homicidio voluntario, & exceptis aliis deductis ad forum contentioſum) diſpenſare; & in quibuſcumque caſibus occultis, etiam Sedi Apoſtolicæ reſervatis. delinquentes quoſcumque ſibi ſubditos in Diœceſi ſuâ per ſe ipſos, aut vicarium ad id ſpecialiter deputandum in foro conſcientiæ gratis abſolvere impoſitâ pœnitentiâ ſalutari.* Quæ verba ſunt memorati ſacro-ſancti Concilii. Excipit tamen S. Antoninus unum caſum, ut jam alibi obſervavimus, cùm egimus de confidentiâ. *Excepto*, inquit laudatus S. Archiepiſcopus, *in ſententiâ latâ à ſuperiori, putà ab Archiepiſcopo, contra ſuffraganeum ſuum ... ab hujuſmodi enim* (cenſuris) *non poteſt abſolvere talis Confeſſor electus.*

(e) Greg. IX. in c. *Ne pro dilatione*, ſit. de pœnit. & remiſſionibus lib. 5. tit. 38.

(f) Conc. Trid. ſeſſ. 24. c. 6. de reform.

CASUS XLIV.

Hubertus Diaconus ſimoniæ peccatum admiſit ex intentione, quâ animo propoſuit dare centum nummos ad Beneficium quoddam obtinendum: at verò ejuſmodi ſimonia nonniſi fuit mentalis; quoniam ſuum non habuit effectum: numquid nihilominùs ſubjicitur pœnis adversùs ſimoniacos conſtitutis?

Respons.

Antequàm reſpondeatur, præſupponendum eſt 1. ſimoniam, juxta definitionem, quam tradit S. Thomas, eſſe deliberatam voluntatem emendi, aut vendendi rem ſpiritualem, aut ſpirituali annexam: hoc eſt. eandem conſequendi quâcumque ratione non gratuitâ. 2. Tres diſtingui ſimoniarum ſpecies, nimirùm mentalem, conventionalem, atque realem. Simonia mentalis, ea eſt, quæ tota conſiſtit in ſolâ intentione, nec ad effectum uſque tranſit: aut, ſi ſuum conſequatur effectum, ita contigit ex nullo quocumque interveniente pacto nec explicito, nec etiam implicito. Conventionalis, eſt ea, quæ conficitur ex pacto, quod nihilominùs à Partibus non perficitur. Tandem ſimonia realis, ea eſt, quæ conſiſtit in executione conventionis vel verbis expreſſæ, vel tacitæ, cùm alteri danti temporale alter reponit ſpirituale.

Quibus in antecurſùm poſitis, ad propoſitam difficultatem Reſpondemus, & dicimus, certiſſimum eſſe, ita docente S. Thomâ (g), non incurri in pœnas latas adversùs ſimoniacos ex ſolâ ſimoniâ mentali: quanquàm etenim inde quis veri peccati conſtituatur conſcius coram Deo, qui profunda novit peccatoris; non tamen cenſetur in foro exteriori conſtringi peccato ſimoniæ; adeoque pœnarum eidem conſtitutarum immunis eſt, quas alioquin ſubiret, ſi peccatum ipſius innotuiſſet Eccleſiæ, hoc eſt, intentionem criminis, quam ſibi propoſuit, conſecuta fuiſſet executio. *Quoad Deum ſola voluntas facit ſimoniam*, inquit Doctor Angelicus, *ſed quoad pœnam Eccleſiaſticam exteriorem non punitur ut ſimoniacus, ut abrenuntiare teneatur; ſed debet de malâ intentione pœnitere.*

(g) S. Th. 2. 2. q. 100. art. 6. ad 6.

Quod idem præfatus Sanctus probat etiam alibi (h) hoc textu ſacrarum paginarum (i): *Homines judicant ea, quæ foris patent; ſed Deus intuetur cor.* Ac deinde ſic ſubjicit: *Et ideo in ſimoniâ & in omnibus aliis peccatis, ex ſolâ voluntate efficitur aliquis peccator ſecundùm reatum pœnæ, quæ ad judicium Dei pertinet; ſed non quantùm ad reatum pœnæ, quæ pertinet ad judicium Eccleſiæ: unde Homicida voluntate incurrit reatum pœnæ æternæ, ſed non irregularitatem vel excommunicationem, vel aliquid hujuſmodi: & ſimiliter dicendum eſt de ſimoniâ.*

(h) Idem in 4. diſt. 25. q. 3. art. 1. q. 1. ad 1.

(i) 1. Reg. 19.

Ex quibus ſequitur, Hubertum in nullam Canonicam pœnam incurriſſe; ſatiſque eſſe, quòd confiteatur & eum pœniteat peccati ſui. Navarrus Pœnitentiarius Romanus, Filliutius, qui per longum omnino tempus ſuas lectiones Theologicas in eâdem Civitate tradidit, & quaſi ſub ipſis etiam oculis Papæ ſua Theologica opera compoſuit; Gomeſius, Zerola & Cabaſſutius ſimul cum plurimis aliis Doctoribus Doctrinæ S. Thomæ rà in re inhærent, ac teſtantur eum uſum [illegible]ſſimùm obtinere tùm in Pœnitentiariâ, tùm in Tribunali Rotæ (k).

(k) Navarr. Manual. c. 23. n. 104. Ludovicus Gomeſius in regul. Cancellariæ de triennali poſſeſſ. q. 12. Zerola part. 1. v. *Simoniâ*. n. 7. Joannes Cabaſſut. juris can. theor. & prax. l. 5. c. 8. n. 2.

CASUS XLV.

Evandrum viginti minarum Bonaventuræ donatarum pro Capellaniâ ſimplici, quam ab eo obtinuit, pœnituit, ipſeque, eâ de re peractâ pœnitentiâ, novas proviſiones accerſivit è Româ, & curavit à cenſuris, in quas incurrerat, ſeſe ibidem abſolvi. Bonaventura, quantùm ad eum ſpectabat, obtinuit etiam à Cenſuris abſolutionem, atque Evandro prædictas viginti minas reſtituit; nonnè ſunt ambo ſimul, quantùm ad conſcientiam, ſecuri?

Respons.

Non exiſtimamus, Bonaventuram nec Evandrum ſecuros eſſe debere quantùm ad ſuam conſcientiam: neque enim viginti minæ fuerunt à Bonaventurâ ipſi Evandro reſtituendæ, ſiquidem ad eum ipſæ nullâ ratione pertinerent, ſed addicendæ fuerunt Eccleſiæ, cui jure debent ejuſmodi reſtitutiones cedere, quemadmodùm patet ex Decretali quâdam Alexandri III. ſcribentis ad Archiepiſcopum Toletanum (a), quando tamen aſſerimus, eas Eccleſiæ jure quodam peculiari cedere, animo non habemus pauperes excludere, qui ejuſdem digna adeo membra ſunt, nec etiam alios pios uſus. Ratione verò iſtâ potiſſimùm innitimur, cur Bonaventura non potuerit Evandro præſtare prædictam reſtitutionem, quæ etiam S. Thomæ ſibi vindicat autoritatem (b), quandò nimirùm ſic ait: *Alio verò modo eſt aliquid illicitè acquiſitum, quia ille quidem, qui acquiſivit, retinere non poteſt; nec tamen debetur ei, à quo acquiſivit: quia ſcilicet contra juſtitiam accepit, & alter contra juſtitiam dedit: ſicut contingit in ſimoniâ, in quâ dans & accipiens contra juſtitiam divinæ legis agit. Unde non debet fieri reſtitutio ei, qui dedit, ſed debet in eleemoſynas erogari. Et eadem ratio eſt in ſimilibus, in quibus ſcilicet, & datio & acceptio eſt contra legem.* Hæc manet ergo Evandrum obligatio reſtituendi nimirùm vel Eccleſiæ vel Pauperibus viginti minas, quas ei Bonaventura reddidit: quin etiam videtur, locum omnino eſſe contendendi, Evandro prorsùs denegante reſtitutionem iſtam exhibere, Bonaventuræ eſſe, ſupplere vices ipſius; reſtituendo parem pecuniæ ſummam Eccleſiæ vel Pauperibus; ſiquidem conſtet, cùm malè reſtituerit, eum cenſeri nullatenùs reſtituiſſe, atque adeo, quæ ipſi anteà inducebatur, eandem obligationem remanere.

(a) Alex. III. in c. *De hoc.* 11. de ſimoniâ, &c.

(b) S. Th. 2. 2. q. 32. art. 7. in corp.

CASUS XLVI.

Bercarius Religioſus emit pretio pecuniæ, ſeu aliâ quâcumque largitione, ſuffragia quorumdam è ſuis confratribus, ut eligeretur ſui ordinis Provincialis, atque reverà Provincialis eâ ratione factus eſt. Numquid in majorem excommunicationem *ipſo facto* incurrit; licèt prædicta dignitas ſimplex tantummodò ſit officium, non Beneficium?

Respons.

Non adducendum eſt in dubium, quin Bercarius incurrerit *ipſo facto* in excommunicationem, ut verbis expreſſis fertur in Conſtitutione Pauli II. datâ 24. Novembris 1464. (c), in quâ laudatus Papa, poſtquam ſic declaravit, *Nos ... omnes & ſingulas excommunicationis, ſuſpenſionis, privationis & interdicti ſententias, cenſuras & pœnas à Romanis Pontificibus .... contra ſimoniacos quomodolibet latas ... confirmantes & innovantes*, addit; *Per electiones verò poſtulationes, confirmationes, proviſiones, ſeu quaſcumque alias diſpoſitiones, quas ſimoniacâ contigerit labe fieri, & quæ viribus omnino careant in Eccleſiis, Monaſteriis, Dignitatibus, Perſonatibus, officiis Eccleſiaſticis, aut quibuſve Beneficiis, aut aliquo eorum cuiquam jus nullatenùs acquiratur ... ſtatuentes præterea, quòd univerſi & ſinguli ... qui, quomodolibet dando, vel recipiendo, ſimoniam commiſerint; aut, quòd illa fiat, mediatores extiterint, ſeu procuraverint, ſententiam excommunicationis incurrant, à quâ, niſi à Romano Pontifice pro tempore exiſtente, non poſſint abſolvi, præterquàm in mortis articulo conſtituti.* Quibus verbis patet, à laudato ſummo Pontifice inter ſimoniacos *ipſo facto* excommunicatos eos recenſeri, qui ſeſe ſimoniæ reddiderunt conſcios in electionibus, quæ peraguntur in Monaſteriis, perindè ac, quæ in aliis locis habentur, & quantùm ad Dignitates, ad quas promoventur, eâdem ratione, quâ, qui promoventur vel ad ordines, vel ad Beneficia, quemadmodùm obſervant (d) Cardinalis Cajetanus, Fumus, Navarrus, Cabaſſutius & alii, quos poſtremo loco citatus Author recenſet. Unde ſequitur, ipſum actum electionis Bercarii eſſe *ipſo jure* nullum; adeoque ipſum oportere eidem renuntiare, ipſam ſuam dignitatem, vel officium Provincialis ultrò prorsùs abdicando.

(c) Paulus II. in Extravag. *Cum detestabile.* 1. de ſimoniâ.

(d) Cajet. in ſum. v. *Excommunicatio.* c. 72. Bartholom. Fumus in aureâ armillâ. v. eod. c. 59. Navarrus Manual. c. 23. n. cxi. & c. 27. n. 106 Joan Cabaſſutius juris can. theor. & prax. l. 5. c. 8. n. 5. & alii.

CASUS XLVII.

Valerius Clericus initiatus primâ Tonſurâ, natus annos viginti quinque videns, eum eſſe Regis morem ordinarium, ut, in diſtribuendis Beneficiis, eos potiores haberet, qui operam ſuam apud eum præbere ſtudebant; munus emit Eleemoſynarii, ſeu primarii ſacello Regio præfecti, eo potiſſimùm animo, ut aliquam deinde conſequi eâ ratione poſſet Abbatiam. Quæſtio proponitur, utrùm ſeſe ſimul duplicis ſimoniæ peccato non conſtrinxerit, unius quidem, quæ realis eſt, nimirùm ex empto prædicto Eccleſiaſtico officio; alterius verò, quæ mentalis eſt, ex intentione, quam ſibi propoſuit in illo officio emendo, ſcilicet eâ ratione perveniendi ad aliquod Beneficium?

Respons.

Munus Eleemoſynarii Regii poteſt vel in ſe-ipſo conſiderari; vel relativè ad principalem finem, qui intenditur in eodem emendo. Si in ſe-ipſo conſideretur, & abſtrahendo ab intentione Emptoris; videtur, propugnari poſſe, licere prorsùs illud idem emere, modò nihil ſpirituale deprehendatur eidem annexum: alioquin nullatenùs emi poteſt abſque ſimoniâ. Dicimus, modò nihil muneris ſpiritualis annexum prædicto officio deprehendatur; de eo namque controvertitur quæſtio, quæ certè ſuam habet difficultatem & quidem non mediocrem; ſiquidem Regii Eleemoſynarii ſeſe conſiderent ut vicarios Primarii Galliarum Eleemoſynarii, ac contendunt, ſibi quatenùs ipſius vicariis prærogativam juris illam concedi, ut poſſint, abſente ſuo capite, dependenter ab ipſius autoritate in Aulâ Curionias exercere functiones, ipſum ſuum caput habentes ut ordinarium Aulæ Epiſcopum, quorum corpus quoddam efficiunt, cui juriſdictionis Epiſcopi Diœceſani vindicant immunitatem vi privilegiorum iiſdem à ſummis Pontificibus indultorum.

At è contrariò propugnant tùm Epiſcopi, tùm Parochi, Magnum ac primarium Eleemoſynarium non eſſe Aulæ Epiſcopum: vel etiam ab ipſo Rege, totâque Regiâ domo Epiſcopum & Parochum loci, in quo Rex ordinariam habet reſidentiam, ut ſuos legitimos ſoloſque Paſtores agnoſci; atque adeò tùm ipſum Primarium Eleemoſynarium, tùm alios ordinarios Eleemoſynarios non cenſendos eſſe de familiâ Regiâ, niſi quantùm ad ea, quæ non ſpectant ad ordinem & Eccleſiaſticam Juriſdictionem; quod quidem probant, convellendo fundamenta, quibus prædicti Miniſtri nituntur immunitatem ſuam ſuffulcire.

Primum,

Primum, quod allegant Primarius Eleemoſynarius, & ordinarii Eleemoſynarii, fundamentum, eſt, quòd magnus Hiſpanienſis Eleemoſynarius fuerit inſtitutus Epiſcopus Aulæ privilegio, quod eidem conceſſit Paulus V. ſuâ Bullâ 17. Februarii 1614. Præterea que addunt, hoc idem privilegium indultum fuiſſe quantùm ad Regna Portugaliæ Neapolis, & Siciliæ, quemadmodum quidam antiquus Author (a) teſtatur, & perſuaſiſſimum eſſe debere, gaudere pari privilegio magnum Eleemoſynarium Galliæ.

(a) Turturetus l. de Capellis & Capellani Regum. c. 76. art. 77.

Reponunt Epiſcopus Diœceſanus & Parochus hoc uno verbo, in præſenti hujuſce modi materiâ non valere argumentum *à pari*, quippe privilegia juri communi adverſentur: Quod omnino conſentit Regulæ Bonifacii VIII. quæ ſic fert (b): *Quæ à jure communi exorbitant, nequaquàm ad conſequentiam ſunt trahenda.* Subjicituo etiam ea, quæ ſpectant ad materiam odioſam, non eſſe extendenda ultra ſenſum verborum, quæ eandem enunciant, juxta ſequens iſtud aliud ejuſdem Summi Pontificis effatum (c), *odioſa reſtringi..... convenit.*

(b) Bonifac. VIII. regula 18. de regulis juris in 6.

(c) Idem ibid. reg. 15.

Secundum fundamentum, quo magnus Eleemoſynarius innititur, eſt, quòd ſuccedat in vicem illius Miniſtri, qui olim dicebatur *Apocriſarius*, ſeu Archicapellanus, cujus juriſdictioni totus Clerus de familiâ ſeu Aulâ Principis ſubjiciebatur. *Apocriſarius autem*, ait Hincmarus Archiepiſcopus Remenſis (d), *quem noſtrates Capellanum, vel Palatii cuſtodem appellant, omnem Clerum Palatii ſub curâ & diſpoſitione ſuâ regebat.* Et alibi (e), *Apocriſarius autem, id eſt, Capellanus, vel Palatii cuſtos & Camerarius ſemper intererant. Idcircò cum ſummo ſtudio tales eligebantur aut electi inſtruebantur... Hilduinus qui Apocriſarius fuit, appellatur Eccleſiaſticorum Magiſter à Lupo Ferrarienſi Epiſt. 110. ad eundem.*

(d) Hincmar. opuſc. 14. n. 16.

(e) Idem ibid. n. 32.

Reſpondent Diœceſanus Epiſcopus & Parochus, Apocriſarium nunquàm eâ authoritate valuiſſe in Regum Galliæ Palatiis vi ullius Romani privilegii; ſed ex delegatâ tantummodò juriſdictione ab Epiſcopis, quorum conſenſu promovebatur ad prædictam dignitatem, ut obſervat Florens (f); undè ſequitur, ejuſmodi poteſtatem non eſſe magno Eleemoſynario Gallico in Clerum Sacelli Regii attribuendam, ſiquidem his hodiernis temporibus, cùm nominetur atque inſtituatur, non accedente conſenſu Epiſcoporum, ab ipſis non cenſeatur iſtam authoritatem mutuari.

(f) Florens. diſſertat ſelect juris can. c. 2.

Tertium denique fundamentum, quod ſibi vindicat Magnus Eleemoſynarius, eſt, ipſa poſſeſſio, quâ jampridem gaudet, quamque probat ex antiquis tabulis ſuorum anteceſſorum, ac potiſſimùm Caroli d'Humieres anno 1559. & Jacobi Amyot anno 1560.

Epiſcopi verò Diœceſani & Parochi in contrarium arguunt, ex allegatâ poſſeſſione nihil juris ei tribui, non ſolùm quia nullum ſibi vindicat titulum, adeoque non habenda eſt niſi ut injuſta poſſeſſio atque uſurpatio; ſed etiam, quia non eſt pacifica, atque vel ipſis hodiernis temporibus contradicta fuit ab illuſtriſſimo Pariſienſi Archiepiſcopo, qui ritè etiamnum rem divinam exequitur, præſente ibidem Rege, ornatus propriis omnibus ſuæ dignitatis inſignibus, atque ab aliis Prælatis, in quorum Diœceſi Rex aliquando commoratus eſt; ſicut etiam ab ipſis Parochis, qui conſpiratione quaſi factâ, omnes acerrimè propugnaverunt, ejuſmodi uſum omninò inordinatum eſſe atque perverſum, & à communi jure, cui reverâ adverſatur, prorſus alienum.

Verum eſt equidem, inter authentica Sacrarii Carnotenſis (g) reperiri Bullas, quibus Clemens VI. facit copiam Eleemoſynariis Regis ac Reginæ abſolvendi eorum tum famulos atque domeſticos, tum eos, qui ſunt de eorum comitatu. Sed Epiſcopi meritò prorſus reſpondent, ex ejuſmodi gratiâ non ſufficienter probari juriſdictionis Epiſcopalis immunitatem.

(g) Tit. Bullæ Papales.

Quæ quidem reſponſiones ſic validiores videntur, ut mirum eſſe non debeat, ſi Author, qui ſcripſit pro defenſione juris, quod ſibi vindicant Magni Primariique Eleemoſynarii (h), ſic tamen fateri coactus fuerit: Nihilominùs, ut quæcumque difficultas planè reſecetur, & tollatur conſcientiæ omnis omnino locus ſcrupuli; exiſtimo, ſatius eſſe futurum, quòd à Summo Pontifice Bulla eâ de re obtineretur, quemadmodùm Rex Philippus III. unam obtinuit in gratiam ſui Magni Capellani, qui Epiſcopus eſt totius Aulæ.

(h) Du Peiras de antiquitatibus Capellæ & ſacelli Regum Gallicorum. cap. 61.

Ex quibus omnibus concludimus, & aſſerimus, ſi Eleemoſynarii Regii, ex ſpeciali privilegio Summi Pontificis, nullâ donentur ſpirituali poteſtate; neque habeant ex ſuâ inſtitutione, ut functiones Eccleſiaſticas ſive Ordinis, ſive juriſdictionis jure valeant exercere; poſſe omnino abſque ſimonia emi ejuſmodi officia. At verò ſi Magnus Eleemoſynarius fuerit Epiſcopus Aulæ, & Eleemoſynarii ordinarii ſint ipſius Vicarii, & eo vel præſente, vel abſente, jure poſſint Eccleſiaſticas peragere functiones; jam emi non poſſe ſine ſimoniâ prorſus apertiſſimâ. Quod ſic probari poteſt 1. authoritate Summi Pontificis Paſchalis (i), qui ſic habet: *Nullus igitur emat Eccleſiam, vel Præbendam, vel aliquid Eccleſiaſticum.* 2. Authoritate Urbani II. (k), qui de quæſtione iſtâ conſultus: *Utrùm vendere Eccleſiaſticam rem ſit ſimoniacum.* Reſpondet iſtis verbis: *Hoc ſimoniacum patenter colligitur.*

(i) Paſchalis in can. *Si quis* 7. 1. q. 3.

(k) Urban. II. in can. *Salvator.* 8. §. 1. eâd. causâ & q.

Nec eſt, undè objiciatur, officia Regiorum Eleemoſynariorum nec eſſe ſtabilia, nec perpetua: Siquidem ſic habeant Proviſiones, ſuorum ſcilicet, ut, qui iiſdem inſigniuntur, functionibus iis anneais non fungantur niſi per illud tantummodò tempus, quo Regi libuerit; adeoque eos non eſſe niſi Vicarios ſimplices ad nutum amovendos. Eſt idem namque judicium de quocumque Vicarii munere ferendum, ac de Beneficio Eccleſiaſtico, cùm neutrum poſſit unquàm abſque ſimoniâ pecuniæ pretio acquiri, ut evidenter colligitur ex Decretali quâdam Alexandri III. (l), qui ſcribens ad Herfordienſem Epiſcopum in Angliâ, ait: *Mandamus quatenùs pro miniſterio Eccleſiaſtico exercendo, ſive pro Vicariis aſſignandis..... nullam pecuniam exigatis.* Cui congruit alia Decretalis (m), quam laudatus Papa Cantuarienſi Archiepiſcopo inſcribit. Quæ eo uſque diximus, indubitatiora etiam ſunt, ſi Regiis Eleemoſynariis ex eorum officio jus cedit, ut poſſint certis quibuſdam diebus, præſente Rege, ſacra celebrare.

(l) Alex. III. in cap. *Ad noſtram.* 21. de ſimonia, &c.

(m) Idem in cap. *Licet.* 3. de pœn. lib. 5. tit. 36.

Jam diſcutienda ſupereſt quæſtio propoſita; conſideratâ emptione muneris Eleemoſynarii relativè ad intentionem, quæ in eodem emendo animo obſervatur: Quæ difficultas ut poſſit tutiùs enodari, diſtinguendi ſunt cum S. Thomâ (n) fines duplicis generis, nimirum, finis principalis ac primarius, & finis ſecundarius vel minùs principalis. Qui non emunt ejuſmodi munus niſi cum principali fine, ut ope ſui miniſterii Beneficium aliquod adipiſcantur, non minùs reputandi ſunt ſimoniaci, quàm ſimoniacus foret Canonicus aliquis, qui, cùm adeſt Divino officio, ſibi propoſuit finem principalem adipiſcendi pecuniam: Quæ ſimoniæ ſpecies nominatur tum à S. Gregorio Papâ, tum à S. Thomâ (o) *munus ab obſequio.* At verò, ſi tanquàm finem principalem intendant, ſuo miniſterio dignè laudabiliterque perfungi; in eodem emendo ſeſe peccato ſimoniæ nullâ ratione conſtringunt; licèt finem ſecundarium ac minùs principalem habeant, ad

(n) S. Thom. quodl. 8. q. 6. art. 11.

(o) S. Greg. in can. *Sunt nonnulli* 114. 1. q. 1. S. Thom. in 4. dist. 25. q. 3. art. 3. in corp.

aliquod

aliquod Beneficium perveniendi, ut ducet Ac thot Gloſſæ (*a*).

Nititur hæc doctrina Canone quodam antiquò deprompto ex Epiſtolâ Summi Pontificis Zozimi ad Iſichium Epiſcopum Salonienſem in Dalmatiâ, quæ refertur in Decreto Gratiani (*b*), & alio Canone (c), in quo Celeſtinus I. ſcribens ad Epiſcopos Apuliæ & Calabriæ declarat, Eccleſiaſticis illud licere, ut in Eccleſiis Deo ſerviant ſpem ſibi proponendo dignitates ibidem inſtitutas aſſequendi. Quin etiam vult Gelaſius Summus Pontifex (*d*), *ut hâc ſaltem ratione conſtricti honorem, quem fugerant, appetere nitantur & quæſtum:* Quocum concordat S. Gregorius Magnus (*e*), qui ait: *Eccleſiaſticis utilitatibus deſudantes Eccleſiaſticâ dignum eſt remuneratione gaudere; ut qui ſe voluntariis obſequiorum neceſſitatibus ſponte ſubjiciunt, dignè noſtris proviſionibus conſolentur.*

Quibus ita poſitis, Valerius debet in ſeipſum diligenter ac coram Deo inquirere. 1. Utrùm emendo munus Eleemoſynarii Regii, perſuaſum habuerit, ex eodem ſibi jus dari, quaſdam functiones ſpirituales vel Eccleſiaſticas exercendi. 2. Utrùm ſibi propoſuerit, in eodem emendo, tanquàm finem principalem, eâ ratione pervenire ad aliquod Beneficium. In utroque namque caſu, certiſſimum eſt, eum in ſimoniæ peccatum incidiſſe, atque obligari, ad renuntiandum ſuo muneri; at verò ſi e contrariò perſuaſum ei fuerit: ut ſufficientis ei locus aderat perſuaſionis, nihil prædicto muneri annexum eſſe functionis Eccleſiaſticæ, neque ſeſe eidem immiſcuiſſe cum intentione principali conſequendi aliquod Beneficium, non arguendus eſt ſimoniæ, licèt ſecundariam intentionem habuerit, tum Deo tum Regi famulando, aliquod Beneficium aliquandò promerendi. Ipſius igitur intereſt, ſe ipſum eâ de re diligenter expendere, ac meminiſſe, à ſeipſo quidem homines falli poſſe, Deum verò nullatenùs. Quæ deciſio Authorem habet quemdam primi prorſus Ordinis Theologum, & Sorbonicum quondam Profeſſorem (*f*).

(*a*) Gloſſa in can. *Hoc ad nos.* diſt. 59. Io can. *Conſuluit.* & in can *Quid proderit.* diſt. 7. 4. in cap. *Cùm eſſent.* de ſimoniâ &c. In cap. *Cùm ad noſtram.* de electione. &c. & in cap. unic. de cleric. non reſident. in 6.
(*b*) Zozim. Io can. *Officia* 2. diſt. 59.
(*c*) Celeſt. I. in can. *Quid proderit.* 7. diſt. 61.
(*d*) Gelaſius in cit. can. *Conſuluit.* diſt 74.
(*e*) S Greg. in can. *Eccleſiaſticis.* 67. 12. q. 2.
(*f*) Sambovius tom. 2. caſu 53.

CASUS XLVIII.

Theotimus cogitat emere munus Ordinarii Regii Capellani. Deterret eum quidam ex ipſius amicis ab illo propoſito, quod animo ſuo deſtinavit, iſtâ nimirùm adductus perſuaſione, quòd illud idem abſque ſimoniâ non poſſit emere. Quærit, nùm ſuus amicus jure eum ab iſto propoſito nitatur dimovere, nihil obſtante conſuetudine contrariâ, quæ paſſim & ab omni ætate obtinet, emendorum ejuſmodi munerum, abſque eo quòd Religioni quiſquam illud habeat?

Respons.

Siquidem Regiis Capellanis ex officio munerum, quibus decorantur, hæc inducatur obligatio, ut præſente Rege, ſacra celebrent, quin etiam iſta functio ſit quædam juris prærogativa ipſorum muneribus annexa; Conſtat munus illud à Theotimo non poſſe pecuniæ pretio legitimè comparari, quin ſeſe ſimoniacæ pravitatis labe inficiat, cùm munus illud omnino ſit Eccleſiaſticum: Siquidem ſacris Canonibus interdicatur, ne quidquam Eccleſiaſticæ rei acquiratur pecuniæ pretio, ut patet ex iis, quas citavimus in antecedenti deciſione. Quin etiam plurimi Canones extant, quibus verbis expreſſis prohibetur, ne munus ullum ematur, cujus functiones in eo tantummodò conſiſtunt, ut temporale Eccleſiæ alicujus adminiſtretur, qualia olim erant munera Procuratoris, Defenſoris, ſeu Adminiſtratoris, quemadmodùm fertur in ſecundo Canone Concilii Calcedonenſis, cui præſentes adfuerunt 630. Epiſcopi anno 451. En ipſius laudati Canonis verba ſunt, qualia referuntur à Gratiano (*g*). *Si quis Epiſcopus.... promoverit per pecunias diſpenſatorem, aut defenſorem, vel manſionarium, vel quemquam omninò, qui ſubjectus eſt regulæ pro ſuo turpiſſimi lucri commodo; is qui hoc attentaſſe probatus fuerit, proprii gradûs periculo ſubjacebit.* Qui quidem Canon explicatur ab Urbano II. in alio quodam Canone, quem refert Gratianus (*h*), in quo prædictus Papa declarat, per hæc verba, *quemquam omninò, qui ſubjectus eſt regulæ*, intelligendos eſſe, *Archipresbyterum, Archidiaconum, Canonicum, Monachum, vel quemlibet Eccleſiaſtico mancipatum officio:* Quod confirmat plurimis Scripturæ Sacræ textibus, authoritate memorati Concilii Calcedonenſis, & ſuffragio S. Auguſtini.

Cui reſponſioni roboris poteſt addi plurimum ex Decretali, quam Alexander III. inſcribit Epiſcopo Herſordienſi in Angliâ (*i*), cujus verba eâ de re aperta ſunt ac planè decretoria. Inferendum ergo nobis eſt, 1. Nullatenùs poſſe, ſine reali ſimoniâ, Regii Capellani munus à Theotimo pretio pecuniæ comparari, ſiquidem illud munus ſit aliquid omninò merè ſpirituale: cùm ea ſit prædicti Eccleſiaſtici præcipua functio, ut ſacra peragat.

2. Contractum emptionis quem conficeret, futurum prorſus nullum: quippe contractus omnis ſimoniacus, ſit planè non legitimus, & nullius effectûs. Cæterùm quod modò diximus de eo, qui munus emit Capellani, aſſerendum quoque eſt de eo, qui pecuniæ pretio munus Clerici Capellæ acquirit; genus etenim illud muneris abſque controverſiâ eſt Eccleſiaſticum; non tantùm propterea quòd functiones eidem annexæ in eo poſitæ ſint, ut Altari ſerviat, verùm etiam quia ut quis illud poſſit poſſidere, neceſſe eſt, eum primâ Tonſurâ Clericali initiatum eſſe. Ideoque non poteſt acquiri pecuniâ ſine ſimoniâ reali, non magis quam munus Capellani.

(*g*) Calc can 8. 1. q
(*h*) Urb II. in can. S vator. 8 5 1. q. 2.
(*i*) Alex III. in cap. *Ad noſtram.* 21. de ſimoniâ. &c.

CASUS XLIX.

Theotimus, qui ſimoniæ peccatum commiſit ex emptione muneris Capellani Regii, quod pecuniæ pretio ſibi comparavit; illud idem peccatum ſuo Confeſſario aperuit, qui ei renuntiavit, eum incurriſſe *ipſo jure* in excommunicationem majorem, & eum remiſit ad ipſius Epiſcopum; ut ab eodem abſolveretur. Nonne prædictus Confeſſarius rectè egit eâ ratione ſeſe gerendo?

Respons.

Certiſſimum eſt, antiquos Canones, quibus excommunicatio ſtatuitur in pœnam ſimoniæ, *in officiis Eccleſiaſticis*, non pronunciare, eâ de re *ipſo jure* incurri in excommunicationem: quippe excommunicatio *ipſo jure* nonniſi jure recentiori fuerit inducta, ac tantummodò in pœnam ſimoniæ commiſſæ, *in ordine, aut in beneficio*; nullatenùs verò in pœnam illius ſimoniæ, quæ aliter committitur, ut in caſu propoſito. Undè ſequitur, Theotimum non incurriſſe in iſtam cenſuram *ipſo jure*; adeoque neceſſarium non eſſe, eum ad ſuum Epiſcopum recurrere, ut à ſuo peccato abſolvatur. Præterea addere licet, eum nequidem inhabilem conſtitui, ad poſſidendum iſtud munus; quanquam illud acquiſiverit pretio pecuniæ; quâ ratione inhabilis conſtitueretur, ad poſſidendum Beneficium, aut ad aliquem exercendum ordinem, ad quæ fuiſſet ſimili ratione promotus: quippe jure nulla determinetur inhabilitas quantùm ad ejuſmodi caſum. Satis eſt

ergo,

ergo, eum confiteri proprio ſuo Ordinarioque Confeſſario peccatum, quod commiſit emendo ſuum munus: Atque eâ de re ab ipſo peragi pœnitentiam (a).

(a) Sambovius tom. 2. caſu 53.

Nihilominùs obſervandum eſt, quando aſſerimus, excommunicationem latam *non* fuiſſe *niſi* in ſimoniacos *in ordine*, *aut beneficio*, animo non eſſe excludere eam, quæ pronunciata eſt ab Urbano IV. quæque legitur in Corpore Juris (b), in quo laudatus Papa ſic habet: *Tam dantes, quam accipientes, hujuſmodi excommunicationis... ſententiis eo ipſo decernimus ſubjacere: à quibus (præter quàm in mortis articulo) abſolvi nequeant abſque Sedis Apoſtolicæ licentiâ ſpeciali.* Quibus verbis innixus Sylvius ait: *Quando aliquis ſimoniacè Religionem ingreditur, tam dantes, quam recipientes, incurrunt excommunicationem ipſo facto* (c).

(b) Urban. IV. in cap. *Sanè.* de ſimoniâ. lib. 5. extravag. com.

(c) Sylvius in 2. 2. q. 100. art. 6. quæſit. 2. concluſ. 5.

Verum equidem eſt, à S. *Antonino*, Sylveſtro, Felino, Archidiacono, Navarro, Leſſio, Cabaſſutio, & aliis quibuſdam (d) contrariam opinionem defendi, ac propugnari, Conſtitutionem Urbani IV. revocatam fuiſſe, eidemque eſſe temperamentum adhibitum à Martino V. quantùm ad excommunicationem latam adversùs Moniales ſimoniacas. S. Antoninus inter alios teſtatur, ſeſe ab Authoribus locupletiſſimis accepiſſe, ſic fuiſſe declaratum à Martino V. Nihilominus Sylvius non ſtat ejuſmodi famæ atque auditioni, quod tamen fundamentum unicum eſt, quo fulciuntur omnes Authores prædicti; & ait, ſiquidem nullum reperiatur ejuſmodi Decretum, neque ulla Conſtitutio Martini V. nec in magno Bullario, nec alibi; neque ab eorum quopiam fiat fides, à ſeſe Decretum ejuſmodi vel Conſtitutionem lectam fuiſſe, vel viſam; ſtandum eſſe Conſtitutioni Urbani IV. & propter ſolam ignorantiam non culpabilem; aut bonam fidem tantummodò poſſe eos ex communicationi ſeſe eripere, qui ſimoniam committunt quantùm ad ſuum in Religionem ingreſſum. *Quia tamen eam Bullam, ſeu declarationem Martini non reperimus, neque ullus eſt, quantùm quidem ſciri poteſt, qui aſſerat ſe eam legiſſe, vel vidiſſe; ideò ſi Moniales veram ſimoniam committerent in alicujus ad ſuam Congregationem admiſſione: non credimus, quòd excommunicationem evaderent, niſi fortè per ignorantiam, aut bonam fidem poſſent excuſari.* Quam Sylvii ſententiam amplectitur Dominus Godeau Vincienſis Epiſcopus in ſuâ morali Chriſtianâ (e) Pariſiorum poſt ipſius obitum typis impreſſâ: Eandemque ſequitur Dominus Sangermanus agendo de ſimoniâ. Tandem addit Cabaſſutius ex auditione, quam acceperit à Sylveſtro, ab Innocentio VIII. & Clemente VII. Conſtitutionem Urbani IV. fuiſſe mitigatam, atque prorſus idem eſſe declaratum, quod Martinus V. declaraverat, ſed eâ de re nullam affert probationem. Atque reverà quidem nihil eâ de re reperimus in decem & novem Conſtitutionibus Innocentii VIII. nec in quadraginta & unâ Conſtitutionibus Clementis VII. quæ in primo tomo magni Bullarii referuntur.

(d) S. Ant. 2. part. ſumm. Theol. tit. 24. c. 67.
Sylveſter v. *Simonia.* q. 15. in fine. & v. *Excommunicatio.* 7. n. 1. & apud eum Archidiaconus.
Felinus in cap. *Quoniam* 4. de ſimoniâ.
Leſſius l. 2. c. 35. dub. 23. n. 111.
Navarr. Manual. c. 23. n. 111. v. *Quarto.*
Cabaſſ. juris can. theor. & prax. l. 5. n. 17.

(e) D. Ant. Godeau. moral. Chriſtian. 4. ... tom. 2. de S. Germain Exam. generale omnium vitæ coadr... torum. tom. 1. pag 84.

Quanquàm hæc obſervatio nonniſi quâdam ex acceſſione pertineat ad propoſitam ſpeciem; operæ pretium facturos nos eſſe rati ſumus, ſi eam ſilentio non prætermitteremus, ut nihil, quod attineret ad intelligentiam hujuſce materiæ, poſſet ulterius deſiderari.

CASUS L.

Sylvester, cùm promotus fuiſſet ad ſacrum Presbyteratûs Ordinem ex interveniente quâdam pecuniæ ſummâ, quam dedit; peccatum ſuum confeſſus ab eodem fuit abſolutus. Poteſtne deinde, ſine ſcrupulo, rem divinam peragere?

Respons.

Non ſufficit, quòd Sylveſter crimen ſimoniæ, quo ſeſe conſtrinxit, fuerit confeſſus, ut poſſit ſacra licitè celebrare; atque ita cenſemus pluribus de cauſis. 1. Quoniam per commiſſam ejuſmodi ſimoniam incidit in excommunicationem majorem, quæ graviſſimam pœnam conſtituit, quæ fuerit *ipſo facto* lata in ſimoniacos *in ordine*, vel *in Beneficio*. 2. Propterea quòd qui ſe criminis ejuſmodi conſcium efficit, incidat præterea in ſuſpenſionem atque in interdictum; ut declarat Paulus II. in ſuâ Conſtitutione, quam multoties jam allegavimus (f), in quâ Papa præfatus renovando & confirmando omnes cenſuras, & omnes pœnas ſtatutas contra ſimoniacos à Summis Pontificibus, qui illum præceſſerunt, ſic ait: *Apoſtolicâ authoritate declaramus, quòd omnes illi, qui ſimoniacè ordinati fuerint, à ſuorum ſint ordinum executione ſuſpenſi.* Atque citata Conſtitutio fuit confirmata à S. Pio V. cujus Bulla habet adſcriptam primam diem Aprilis anni 1566 (g) & quinta recenſetur in magno Bullario. Quam doctrinam proponit etiam S. Thomas (h), qui ait: *Si dicatur Simoniacus ex hoc, quòd recipit ordinem per ſimoniam; non recipit executionem, & eſt ipſo jure ſuſpenſus & quantùm ad ſe, & quoad alios: & punitur ulterius per depoſitionem, quando conſtiterit de crimine Judici.*

(f) Paul. II. in extravag. *Cum deteſtabile.* 2. de ſimoniâ. l. 5. Extravag. tit. 1.

(g) S. Pius V. in Bullâ. *Cum primùm.* §. 8.

(h) S. Thom. in 4. diſt. 25. 3. art. quæſtiunc. 3. in corp.

Neceſſe eſt ergo; Sylveſtrum, in quas incurrit, cenſuris primùm quidem abſolvi, deinde ſuo peccato, antè quàm poſſit vel ſacra celebrare, vel aliquam aliam ordinum ſuorum exercere functionem: alioquin incideret in irregularitatem, ut evidenter colligitur ex integro titulo *de Clerico excommunicato, depoſito, vel interdicto miniſtrante* (i).

(i) Lib. 5. Decreta. tit. 25.

CASUS LI.

Qui præeſt Colloquiis Eccleſiaſticis, quæ habentur in Diœceſi Rupellenſi, propoſuit Eccleſiaſticis, qui aderant primo Colloquio, quod ibidem habitum eſt, quæſtionem iſtam: ſcilicèt, utrùm poſſit Summus Pontifex ex plenitudine poteſtatis, quâ gaudet, omnem omninò ſpeciem ſimoniæ tollere atque abolere; licitum illud reddendo, quod, ipſius nec authoritate, nec diſpenſatione intervenientibus, non liceret niſi ſimoniacè peragere: quâ de re diviſæ fuerunt ſententiæ. Quid de propoſitâ quæſtione ſentiendum?

Respons.

Eſt hoc indubitatum apud omnes Theologos, non poſſe Summum Pontificem vi plenitudinis illius, quâ gaudet, poteſtatis, ab omni omninò ſpecie ſimoniæ purgare. Neque enim ex ullâ quâcumque diſpenſatione poteſt efficere, ut, quod jure tum divino, tum naturali ſimoniæ labem continet licitum ſit: neque eâ valet authoritate, niſi quantùm ad ſolam ſimoniam, quæ juris eſt Eccleſiaſtici.

Ea autem ratio potiſſimùm afferri poteſt, quòd jus tum naturale tum divinum proficiſcatur ab ipſo naturalis æquitatis fonte, & divinâ voluntate innitatur, quam voluntatem divinam, naturalemque æquitatem immutare penes nullum eſt penitùs hominem; jus verò humanum, Eccleſiaſticum aut Civile non fulciatur niſi voluntate humanâ, ſeu hominis Legiſlatoris, quæ immutationi omnino obnoxia eſt: *Omnis Lex proficiſcitur à ratione & voluntate Legiſlatoris*, inquit S. Thomas (k), *Lex quidem Divina & naturalis, à rationabili Dei voluntate: Lex autem humana, à voluntate hominis, ratione regulatâ.* Ideoque qui populis regendis præponitur, qualis eſt Summus Pontifex in iis, quæ pertinent ad ſpirituale, jure quidem gaudet, quo poſſit immunitatem afferre circà Leges humanas, utpotè quæ non fuerint niſi

(k) S. Thom. 1. 2. q 97. art. 3. in corp.

ab ipſis hominibus conſtitutæ : *Ille qui habet regere multitudinem*, ait laudatus S. Doctor (*a*), *habet poteſtatem diſpenſandi in Lege humanâ, quæ ſuæ authoritati innititur.* At non attingit ipſa eadem ejus poteſtas ad diſpenſationem uſque Legum Divinarum, in quas nihil habet authoritatis, & quibus ipſemet ſubjicitur. *In præceptis juris Divini, quæ ſunt à Deo, nullus poteſt diſpenſare, niſi Deus, vel is, cui ipſe ſpecialiter committeret.*

(*a*) Idem ib. art. 4. in corp.

Juxtà quod principium idem Doctor Angelicus (*b*), diſſerens de poteſtate Summi Pontificis ait, quòd *Papa habet plenitudinem poteſtatis in Eccleſiâ; ita ſcilicet; quòd quæcumque ſunt inſtituta per Eccleſiam, vel Eccleſiæ Prælatos, ſunt diſpenſabilia à Papâ. Hæc enim ſunt, quæ dicuntur juris humani, vel juris poſitivi. Circà verò ea, quæ ſunt juris Divini, vel juris naturalis, diſpenſare non poteſt : quia iſta habent efficaciam ex inſtitutione Divinâ.* Quod uſque adeo verum eſt, ut alibi ſic doceat (*c*) : *Papa poteſt incurrere vitium ſimoniæ, ſicut & quilibet alius homo.... & ideo ſi reciperet pro aliquâ re ſpirituali pecuniam de reditibus Eccleſiæ alicujus, non careret vitio ſimoniæ.* Quod quidem aſſerendi locus nullus foret, ſi verum eſſet, ipſi poteſtatem ineſſe efficiendi, ut quod de ſe ſimoniacum eſt, vitio ſimoniacæ pravitatis ceſſet eſſe obnoxium.

(*b*) Idem quodl. 4. art. 13. in corp.

(*c*) 2. 2. q. 100. art. 1. ad 7.

CASUS LII.

Cum Nicaſius & Gildardus Sacerdotes primò quidem prenſaviſſent unuſquiſque in ſuimetipſius gratiam pro Officio Æditui de quâdam Eccleſiâ Parœciali, cui officio de more annectitur obligatio Sacramenta tum Sacro-ſanctæ Euchariſtiæ, tum Unctionis extremæ infirmis miniſtrandi; Gildardus deindè cum Nicaſio pactus eſt, futurum ut ei aſſereret eorum ſuffragia, qui promiſerant ſeſe ipſi Gildardo ſuffragaturos, eâ conditione, quòd poſtquam foret tum à Parocho tum à Matriculariis admiſſos, rependeret ei modicam aliquam ſuorum ſtipendiorum ſeu emolumentorum portionem : Quod juxtà conventionem effectum obtinuit. Quâ de re petitur : 1. Utrùm peccaverint ambitioſè ſibi unuſquiſque eorum proſequendo prædictum Officium ? 2. Utrùm non oleat ſimoniam, quæ inter eos poſtmodùm acceſſit, conventio ? 3. Si ſeſe aliquâ labe ſimoniacâ indè vitiaverint, nùm incurrerint in pœnas Canonicas, quibus Eccleſia ſolet in ſimoniacos animadvertere?

Responsio.

Circa ſpeciem, quæ proponitur, dicimus, 1. Nullatenùs licere, Officium aliquod, cui Sacramentorum adminiſtratio annectitur, nec ambire, nec ambitioſè proſequi; adeoque neque Nicaſium, neque Gildardum, quantùm ad eam rem poſſe ab omni prorſus peccato vindicari. 2. Conventionem, quæ inter eos acceſſit, juxtà quam Gildardus fidem fecit Nicaſio ſuo Competitori, futurum ut ei afferret ſuffragia ſuorum amicorum, ut certò certiùs officium illud aſſequeretur, eâ Lege, quòd inter ſe dividerent ſtipendia atque emolumenta, quæ Nicaſius indè percepturus eſt; eſſe planè ſimoniacam, ut apertum eſt ex Concilio Calcedonenſi, & illius interpretatione, quam tradit Urbanus II. cujus adire licet verba in quadrageſimâ deciſione : Cui S. Thomas etiam totus conſentit (d). 3. Nicaſium & Gildardum non indè tamen incurriſſe in pœnam ullam Canonicam : quoniam, ut jam aſſeruimus alibi, non incurritur jure in pœnas latas in ſimoniacos niſi ab iis tantummodo, qui ſimoniaci ſunt *in ordine* vel in *Beneficio* ſicut obſervatur (*e*) à Sylveſtro Mozolino, Cardinali Toleto, Navarro, & plurimis aliis. Conſule ſuperiùs additam obſervationem de ſimoniacis quantùm ad ingreſſum in Religionem in Caſu Theotimus 45.

(*d*) S. Thom. 2. 2. q. 100. art. 2. in corp.

(*e*) Sylveſter v. Simonia. q. 19. Fr. Tolet. Inſtruct. Sacerd. l. 5. c. 93. § 4. Navarr. Manual. c. 23. n. 111.

Indè ſequitur, à Nicaſio dimittendum eſſe iſtud Officium Æditui, ſiquidem eodem ea ſimoniâ, quam commiſit, ſeſe omnino prodiderit indignum : Cùm hoc genus Eccleſiaſtici miniſterii quoddam quaſi ſit Vicariis munus, quod non poteſt rectâ conſcientiâ retineri, quando fuit ad illud ratione ſimoniacâ perventum, ut docetur à Navarro, qui ait : *De emente, conducente, vel per alium quemlibet contractum non gratuitum quærente vicariam, & quamvis juriſdictionem vel poteſtatem ſpiritualem, etiam ad tempus Epiſcopi vel Parochi, vel cujuſlibet alius Beneficiarii, reſpondeo in ſummâ,... primò, quòd committit ſimoniam cap.* Licet. *de Præbendis. Et cap.* Ad noſtram. *de Simoniâ. Secundò, quòd meretur privari, ſed non ipſo jure privatur officio Clericali, ſecundùm Haſtienſem, Panormitanum & communem.... Tertiò quòd ipſo jure talis Contractus eſt nullus; & conſequenter non quærit talem vicariam ; & ita tenetur eam relinquere, ut juſtè pœniteat, argum. Can.* Si res 14. *q.* 6. Recentior quidam noſtræ ætatis Theologus eandem Navarri ſententiam ſecutus eſt (*f*).

(*f*) Sambovius tom 1. Caſu 54.

CASUS LIII.

Sabinianus Parochus de S. Verano 30. duplices aureos exegit à Salvio, ut eum admitteret in Vicarium de ſuâ Parœciâ. Nùm in eo commiſit aliquam ſimoniam; ſi verò aliquid occurrat ſimoniæ, nùm ejuſdem etiam Salvius eſt particeps atque conſcius ?

Responsum.

Certiſſimum eſt, Sabinianum & Salvium ambos contraxiſſe ſimoniæ peccatum. Cujus veritatis aſſertioni probandæ ſufficiunt ipſa, quæ retulimus in præcedenti deciſione atque in aliis plurimis, authoritatum teſtimonia. Papa Paſchalis (*g*) apertiſſimè damnat eos, qui emunt non tantùm aliquod Beneficium, ſed etiam quodcumque Eccleſiaſticum qualecumque ſit. Urbanus II. idem prohibet (*h*), & declarat emptores ejuſmodi planè ſimoniacos : Atque ita, juxta Calcedonenſe Concilium, quod citavimus in reſponſione ad Caſum *Theotimus*, cujus proindè verba iterùm hîc loci perſcribere nihil juvat, neque etiam verba Alexandri III. (*i*) ſcribentis ad Herfordienſem Epiſcopum, quæ circà propoſitam difficultatem omninò luculenta ſunt, quæque licet adire in eandem deciſionem. Nec minùs luculentus eſt idem Summus Pontifex in aliâ quâdam è ſuis Decretalibus, quam inſcribit Archiepiſcopo Cantuarienſi, quamque etiam allegavimus quidem, ſed ipſius verba non retulimus (*k*). En qualia ſe habent. *Accepimus, quòd Archidiaconi Conventrenſis Epiſcopatûs.... à Vicariis denarios, ut eos in Eccleſiis cantare permittant, exigere non formidant & alia agunt, quæ Canonicis obviant inſtitutis, & de radice cupiditatis & avaritiæ prodire videntur... mandamus, quatenùs Archidiaconis prædicti Epiſcopatûs hoc diſtrictiùs interdicas. Si autem contravenire præſumpſerint; eos appellatione ceſſante, Eccleſiaſticis cenſuris compellas.* Quæ duæ Decretales conſtituunt præcipua fundamenta, quibus Navarrus innititur, ad aſſerendam eandem ſententiam, quam hîc loci propugnamus, ut colligere licet ex fine præcedentis deciſionis.

(*g*) Paſchal. in can. *Si quis* 7. 1. q.

(*h*) Urban. II. in can. *Salvator.* 8. §. 1. eâd. cauſa & q.

(*i*) Alex. III. in cap. *Ad noſtram.* 21. de ſimoniâ. &c.

(*k*) Idem in cap. *Licet.* 3. de pœnit.

CASUS LIV.

Capitulum & ſex Canonici qui extant in Eccleſiâ Collegiali de S. Urbano, duos Clericos, qui ſunt ultrà numerum, aggregaverunt in ſuum Collegium & cooptaverunt; confecto eâ de re contractu coram duobus Notariis, ut venirent unuſquiſque ex ordine ſuo in partem obventionum & emolumentorum atque officiorum prædictæ eorum Eccleſiæ, iiſdemque gauderent, cùm occurret vacatio alicujus muneris Habituati ; eâ conditione, ut dictorum Clericorum quiſque,

cùm

eùm recipietur, ſummam 200. librarum Canonicis ceſſuram ſit ſoluturus. Quâ de re quæritur: 1. Utrùm prædicta Conventio & ipſius executio vitio ſimoniacæ labis inficiantur. 2. Utrùm eadem Conventio labem ſimoniæ contineret, ſi Contractus enunciaret, futurum ut pecunia, de quâ ſtipulatio acceſſit, foret impendenda in augendos ipſius Eccleſiæ reditus. 3. Utrùm Canonici poſſint Clericos, quos ipſi eâ ratione ſic receperunt excludere ab omni reditu ſuæ Eccleſiæ: quippe non fuerint ultra numerum aggregati, niſi interveniente iſtâ conditione, in quam ipſimet ultrò deſcenderunt. 4. Utrùm, poſito quòd contractus ſit ſimoniacus, Beneficia Canonicorum tanquàm caduca poſſint obtineri. 5. Nùm in eo caſu alia Beneficia, quæ fuerunt poſtmodùm conſecuti, poſſint quoque jure caduci impetrari. 6. Utrùm in iſto etiam caſu prædicti Clerici de Eccleſiâ S. Urbani expellendi ſint; atque utrum locus eorum cenſendus ſit vacuus & obnoxius impetrationi?

RESPONS.

Reſpondemus, duce quodam inſignioris notæ Theologo, cui non abſimilis difficultas olim pro-
(a) Sambovius, caſu 83. tom. 3. poſita fuit (a), & dicimus: 1. Inhærere procul dubio tùm prædictæ conventioni, tùm ejuſdem executioni labem ſimoniæ manifeſtiſſimam. Ratio eſt, quia, in aliquam Eccleſiam cooptari in Clericum ultrà numerum, ut ibidem Eccleſiaſticæ functiones exerceantur, & perveniatur ad munus Habituati, & in partem obventionum emolumentorumque eidem annexorum, eùm ipſius occurret vacatio vel ex obitu, vel ex abdicatione unius eorum, qui ibidem etiamnùm ut habituati degunt, eſt res omninò merè ſpiritualis. Atqui non poteſt niſi ſimoniacè pecunia recipi pro ſpirituali aliquâ re rependendâ, ut alibi probamus Doctrinâ S. Tho-
(b) S. Th. 2. 2. q. 100. art. 1. 3. & 4. mæ (b), in diſſolvendis aliis ejuſdem naturæ difficultatis. Ergò prædicti Canonici potuerunt abſque peccato ſimoniæ recipere pecuniam à duobus prædictis Clericis, quos ultrà numerum in ſuam Eccleſiam, accedentibus conditionibus, quæ ſtatuntur in exponendâ quæſtione, cooptaverunt.

2. prædictum contractum futurum nihilominùs ſimoniacum, etiamſi ibidem enunciaretur, futurum ut pecunia, de quâ ſtipulatio intervenit, foret impendenda in ipſius Eccleſiæ reditus augendos. Neque enim licèt, adhibito ejuſmodi prætextu, nec alio quocumque, vendere rem ſpiritualem: *ac proindè ejuſmodi contractus propriâ ſuâ naturâ nullus eſt, nec poteſt ullam inducere contrahentibus obligationem, quia nullum eſt vinculum iniquitatis.*

3. *Siquidem prædicti Canonici, nonniſi futuros ultrà numerum, prædictos duos Clericos admiſerint, iſtos poſſe ab iiſdem excludi ab omnibus reditibus, emolumentis & obventionibus eorum Eccleſiæ; quippe qui non fuerint recepti eâ conditione, ut eorumdem participes efficerentur, quamdiu remanerent ultrà numerum, ſed tantummodò poſtquàm ad aliquod Habituatorum munus perveniſſent.*

4. *Præbendas ſex prædictorum Canonicorum non poſſe jure caduci impetrari, propterea quòd contractus ejuſmodi intervenerit. Cujus rei hæc vera ratio eſt quia, quam in eo commiſerunt, ſimonia non pertinet ad Beneficium; & ex ſolâ ſimoniâ in ordine vel in Beneficio, poteſt alicujus ſimoniaci Beneficium tanquàm caducum impetrari.*

5. *Eâdem ratione, alia Beneficia, quæ prædicti Canonici fuiſſent, poſt confectum contractum, aſſecuti, nec etiam futura jure caduci impetrando.*

6. *Præfatos duos Clericos eſſe de Eccleſiâ S. Urbani expellendos, ut prorsùs indignos, qui locum ibidem habeant, & perveniant ad munus Habituatorum: utpotè qui in eandem aggregati fuerint ratione non legitimâ, & vi contractûs, qui ipſo jure nullus eſt.* At, quanquàm indigni ſint, qui locum iſtum ſibi retineant, nihilominùs eos idcircò non conſtitui inhabiles ad Beneficia, de quibus poſſet eis poſtmodùm provideri; ſiquidem ſimonia, quam commiſerunt, non ſit circà Beneficium

CASUS LV.

FABIANUS Parochus de S. Balduino pecuniam ſolet accipere, cùm ſacramenta Parœcianis ſuis adminiſtrat. Nonnè in eo ſimoniæ peccato ſeſe conſtringit, qui verò pecuniam ei rependunt, poſſunt-ne pecuniam iſtam citrà peccatum donare?

RESPONS.

S. Thomas docet (c), non poſſe citrà ſimoniæ peccatum pecuniæ pretio conferri ſacramenta. Cujus Doctrinæ ſuæ tres ſubjicit rationes. (c) S. Th. in 4. diſt. 25. q. 2. art. 2. q. 1. in corp.
Cùm ſacramenta contineant & cauſent gratiam, inquit, *non poſſunt licitè emi, aut vendi, propter tria. Primò, quia diſpenſator ſacramenti non eſt Dominus, ſed Miniſter. Emptio autem debet fieri à Domino rei.*

2. *Quia pretium emptionis ponitur quaſi menſura adæquans illud, quod emitur .... gratia autem non poteſt commenſurari alicui corporali.*

3. *Quia gratia ex hoc nomen accepit, quòd gratis datur. Undè contra rationem gratiæ facit, qui ſacramenta gratiæ quaſi venalia tractat.*

Nihilominùs, quoniam non poſſunt niſi à Miniſtris Eccleſiæ ſacramenta fidelibus diſpenſari, & æquum eſt, quin etiam neceſſarium, iſtis Miniſtris, quæ neceſſaria ſunt ad eorum ſuſtentationem à populo ſuppeditari, juxtà dictum illud Apoſtolicum (d), *neſcitis, quoniam, qui in ſacrario operantur, quæ de ſacrario ſunt, edunt; & qui altari deſerviunt, cum Altari participant.* (d) 1. Cor. 9. 13.
Idem eâ de re ſentiendum eſt, quod Doctor Angelicus, qui alibi ſic habet (e): *Sic ergò dicendum eſt, quòd accipere pecuniam pro ſpiritualis ſacramentorum gratiâ, eſt crimen ſimoniæ, quod nullâ* (e) S. Th. 2. 2. q. 100. art. 2. in corp.
conſuetudine poteſt excuſari: quia conſuetudo non præjudicat juri naturali, vel divino. Per pecuniam autem intelligitur omne illud, cujus pretium poteſt pecuniâ æſtimari... accipere autem aliqua ad ſuſtentationem eorum, qui ſacramenta Chriſti miniſtrant, ſecundùm ordinationem Eccleſiæ, & conſuetudines approbatas, non eſt ſimonia, neque peccatum. Quorum quidem rationem affert laudatus S. Doctor, ſequentia verba ſubjungendo: *Non enim ſumitur, tanquàm pretium mercedis; ſed tanquàm ſtipendium neceſſitatis. Undè ſuper illud 1. ad Timoth. 5. qui benè præſunt Presbyteri &c. dicit Gloſſa Auguſtini: accipiant ſuſtentationem neceſſitatis à populo, mercedem diſpenſationis à Domino.* Et iteràm alibi (f) *vendere quod ſpirituale eſt pro hujuſmodi actibus, aut emere, ſimoniacum eſt. Sed accipere, aut dare aliquid pro* (f) Idem cit. q. 100. art. 3. in corp.
ſuſtentatione miniſtrantium ſpiritualia ſecundùm ordinationem Eccleſiæ & conſuetudinem approbatam, licitum eſt: ita tamen, quòd deſit intentio emptionis, vel venditionis; & quòd ab invitis non exigatur per ſpiritualium ſubſtractionem, quæ ſunt exhibenda: hoc enim haberet quandam venditionis ſpeciem. Gratis tamen ſpiritualibus priùs exhibitis, licitè poſſunt ſtatuta & conſueta oblationes, & quicumque alii proventus exigi à nolentibus & valentibus ſolvere, autoritate ſuperioris interveniente.

En quâ ratione S. Thomas excutit totam iſtam difficultatem. Undè ſequitur, cùm Fabianus non exigat, nec recipiat pecuniam tanquàm pretium gratiæ ſacramentorum, ſed tanquàm juſtam mercedem ſuo miniſterio debitam, ab ipſo nullatenùs committi ſimoniæ peccatum.

Quæ doctrina Angeli Scholæ eſt ipſius Eccleſiæ propria. Licet namque tertium Generale Concilium Lateranenſe anno 1179. ſub Alexandro III. congregatum, quod potiſſimùm intendebat omnes conſuetudines, quæ ſimoniam ſapiebant, quaſque quædam cupiditatis & avaritiæ prurigo in adminiſtrandas res ſanctas induxerat, abolere ac penitùs reſecare, nullâ factâ diſtinctione, prohibeat, ne quidquam exigatur etiam pro mortuorum exequiis, & benedictionibus nubentium, adeo ut iidem pauperes fruſtrentur; nihilominùs quartum Concilium ejuſdem nominis Oecumenicum, cui præſens Innocentius III. præerat anno 1215. eâ de re loquitur iiſdem ferè verbis, quibus S. Thomas ſic etenim habet (a): *Ad Apoſtolicam audientiam frequenti relatione pervenit, quòd quidam Clerici pro exequiis mortuorum & benedictionibus nubentium, & ſimilibus, pecuniam exigunt & extorquent; & ſi fortè eorum cupiditati non fuerit ſatisfactum, impedimenta fictitia fraudulenter opponunt. E contra verò quidam Laici laudabilem conſuetudinem erga Sanctam Eccleſiam, piâ devotione fidelium introductam, ex fermento hæreticæ pravitatis nituntur infringere ſub prætextu Canonicæ pietatis. Quapropter ſuper his pravas exactiones fieri prohibemus, & pias conſuetudines præcipimus obſervari: Statuentes, ut liberè conferantur Eccleſiaſtica ſacramenta, ſed per Epiſcopum loci, veritate cognitâ, compeſcantur, qui malitiosè nituntur laudabilem conſuetudinem immutare.*

(a) Conc. Lateran. IV. can. 66. in cap. *Ad Apoſtolicam.* 42. de ſimoniâ. &c.

Quod Decretum ſecutum fuit Rhotomagenſe Concilium actum anno 1581. (b). En etenim quâ ratione mentem eâ de re ſuam aperit: *Non tantùm ingrati animi ſed contra naturæ debitum & jus Divinum nitentis & corrupti eſſe judicamus, diſpenſanti Sacramenta, ad ſalutem requiſita, non ſuppeditare victui neceſſaria & operæ pretium & laboris mercedem non reddere. Scriptum eſt enim: Non alligabis os bovi trituranti, &c.... Proindè noverint omnes Chriſtiani, non libertatis eſſe, ſed debiti, miniſtranti Sacramenta atque alia ſpiritualia ſtipendium aliquod ſolvere, undè vivat.*

(b) Conc. Rhotomag. tit. de Curatorum & aliorum Presbyterorum ac Parochianorum officiis. n. 26.

Quin etiam Reges memorata Decreta defenderunt, ſuâque authoritate plurimùm vindicaverunt, ut colligere licet ex Edicto Bleſenſi (c), in quo Henricus III. cùm percepiſſet, Aurelianenſis Edicti, quod promulgaverat Carolus IX. anno 1560. verba eâ de re eſſe generaliora, articulum, qui in materiam iſtam attingebat, reſcindit. En quâ ratione loquitur. „Volumus ac jubemus ut Parochi „tum de Urbibus, tum de locis aliis quibuſcum„que, conſerventur in poſſeſſione juris percipien„darum oblationum, & gaudendi juribus aliis „Parochialibus, quæ conſueverunt accipere ex „antiquis ac plurimùm laudandis conſuetudini„bus, nihil obſtante Aurelianenſi Edicto, de quo „quantùm ad eam rem, derogavimus ac dero„gamus „.

(c) Edict. Bleſenſ. art. 51.

Eodem principio, eâdemque ratione comprobari poteſt uſus donandi, vel recipiendi honorarii alicujus pro conficiendo ſacrificio, quemadmodùm ab Angelico Doctore docetur (d).

(d) S. Thom. in 4. diſt. 25. q. 3. art. 2. quæſtiunc. 1. ad 4. Et 2. 2. q. 100. art. 2. ad 6.

Minùs etiam difficultatis illud habet, teſte laudato S. Doctore, quòd aliquid recipiatur pro nuptiis celebrandis; quoniam, inquit, matrimonium non eſt tantummodò conſiderandum, quâ ratione Sacramentum eſt, ſed etiam ut Contractus Civilis, & quatenùs inſtitutum in *officium naturæ*. Undè concludit, quanquàm licitè non poſſit exigi pecunia præcisè pro ipsâ nuptiali benedictione, nec ſub reſpectu Sacramenti; licere tamen temporalis aliquid exigere, matrimonio conſiderato ſub reſpectu Civilis Contractûs, & quatenus in officium *naturæ* fuit inſtitutum. En ipſiſſima ſunt verba S. Thomæ (e); *Matrimonium non eſt ſolum Sacramentum, ſed etiam naturæ officium, & ideò ex illâ parte, quâ eſt Sacramentum in diſpenſatione Miniſtrorum Eccleſiæ conſiſtens, non cadit ſub emptione; ſed ex illâ parte quâ eſt in officium naturæ, nihil prohibet pro matrimonio pretium accipere, vel conditionem de re temporali accipiendâ interponere, ſicut nec in aliis civilibus & corporalibus.* Atque adeo Parochus omnino poteſt, rectâ conſcientiâ, ab iis, qui ſeſe Matrimonio conjungendos offerunt, jus exigere quod conſuetudine fuit inductum, aut ab Epiſcopo conſtitutum eſt, dirigendo nimirùm ſuam intentionem juxta memoratam S. Thomæ diſtinctionem, ac relativè ad illud, quòd matrimonium ſit Contractus Civilis, & in officium naturæ inſtitutum.

(e) Idem in 4. cit. quæſtiunc. 1. ad 2.

CASUS LVI.

Jacobus Parochus de S. Amando rogatus, ut quemdam baptizaret infantem, baptiſmum ei conferre noluit, niſi ſibi pecuniæ totidem rependeretur, quantum exigere ſolebat pro unoquoque baptiſmate, quod adminiſtrabat. Quâ de re quæritur: 1. Utrùm poſſit, quod exegit, argentum ei ſine ſimoniâ numerari? 2. Utrùm, poſito quòd iſtud non liceat, poſſit prædictus infans offerri primo occurrenti Laïco, ab eodem, etiam ibidem præſente præfato Parocho, baptizandus?

Responsa.

Propoſitam difficultatem S. Thomas (f) diſſolvit, & aſſerit, ſiquidem nunquàm liceat pecuniam dare pro pretio Sacramenti Baptiſmatis, in eo caſu eâdem eſſe ratione ſeſe gerendum, quâ gereretur, ſi prædictus Parochus foret abſens, adeoque ſi, qui ei baptizandus offertur, infans conſtituatur in periculo mortis, ab ipſo Patre, vel ab eo qui curam ejus gerit, eum eſſe baptizandum, aut curandum, eundem à primo occurrente, ibi ſem etiam prædicto Parocho præſente, baptizari: At ſi caſus mortis infanti non immineat, & copia fiat, antequàm baptiſmus ei conferatur, recurrendi ad Superiorem; authoritatem illius eſſe eâ de re prorſus implorandam (g). *In caſu neceſſitatis quilibet poteſt baptizare: & quia nullo modo eſt peccandum, pro eodem eſt habendum, ſi Sacerdos abſque pretio baptizare non velit, ac ſi non eſſet, qui baptizaret: undè ille, qui curam gerit pueri, in tali caſu licitè poteſt eum baptizare, vel à quocumque alio facere baptizari* Quibus præterea S. Doctor addit, quòd ſi non adeſſet ibidem aqua, in eo caſu aliquis *poſſet tamen licitè aquam à Sacerdote emere, quæ eſt purum elementum corporale.* Et quoniam opponi poſſet, aquam, quam prædictus Parochus offerret, futuram fortè conſecratam ex admiſtione ſacri Chriſmatis, & Sacerdotali benedictione; adeoque futurum ut emi ipſa non poſſet abſque peccato: Sic reſpondet laudatus S. Doctor (h): *Quia aqua non eſt Sacrum quid ſed & ſi ſit ſanctificata, non operatur ad Baptiſmum, de neceſſitate ejus exiſtens, quaſi ſanctificata, ſed quaſi aqua: & ideò non emit aquam ſanctificatam, ſed aquam,*

(f) S. Thom. 2. 2. q. 100. art. 2. ad 1.

(g) Idem in 4. diſt. 25. c. 3. art. 2. q. 1. ad 3.

(h) S. Thom. in 4. diſt. 5. q. 2. art 2. quæſt 5. ad 2.

Addit denique idem S. Doctor: *Si autem eſſet adultus, qui Baptiſmum deſideraret, & immineret mortis periculum, nec Sacerdos eum vellet ſine pretio baptizare; deberet, ſi poſſet, per alium baptizari, Quòd ſi non poſſet ad alium habere recurſum; nullo modo deberet pretium pro Baptiſmo dare: ſed potiùs abſque Baptiſmo decedere: ſuppleret enim ei ex Baptiſmo flaminis, quod ei ex Sacramento deeſſet.*

CASUS LVII.

Riberius Sacerdos delegatus ab Epiſcopo Diœceſano, ad Fabium ab excommunicatione, in quam incurrerat, abſolvendum; antequam eum abſolveret, ab eodem quamdam pecuniæ ſummam exegit: Num potuit eandem exigere abſque eo, quòd ſimoniacâ pravitate ſeſe contingeret?

Resp.

RESPONS.

Nullum omninò dubium eſt, quin prædictus Sacerdos ſeſe ſimoniacâ labe infecerit, ſi pecuniam iſtam exegerit à Fabio pro indulgendâ gratiâ abſolutionis: atverò, ſi eandem ab eo non exegerit, niſi ut pœnam illi peccato debitam, propter quod in excommunicationem incurrerat; nihil prorsùs commiſit ſimoniæ. Quam diſtinctionem ſuggerit S. Thomas: (a) *Pecunia*, ait Laudatus S. Doctor, *non exigitur ab eo, qui abſolvitur, quaſi pretium abſolutionis; hoc enim eſſet ſimoniacum; ſed quaſi pœna culpa præcedentis, pro quâ fuit excommunicatus.* Et iterum alibi: (b) *Pro abſolutione non debet exigi pecunia: ſed tamen ei, qui abſolvitur, poteſt imponi pecuniaria pœna, unde licet exigere quaſi peccati pœnam.*

(a) Idem. 2. 2. q. 100. art. 2. ad 3.

(b) Idem in 4. diſt. 25. q. 2. art. 2. quæſt. 1. ad 6.

Nihilominùs, quoniam illud nimiam cupiditatem olet, atque indè conſequi poteſt facilè multorum offenſio non levis, nequaquàm approbandum eſt: quàm ob cauſam S. Thomas ſubjicit: *In quo tamen Cavendum eſt, ne talis exactio magis cupiditati, quàm correctioni aſcribatur.*

CASUS LVIII.

POLICHRONIUS Epiſcopus Albenſis ſolet exigere nummum unum, & aliquando quidpiam ampliùs pro unàquaque diſpenſatione, quam ſuis indulget Diœceſanis: Num iſta res poteſt omni penitùs carere ſimoniâ?

RESPONS.

Præcipit Epiſcopis Concilium Tridentinum, ut, quas (c) concedunt, diſpenſationes gratis indulgeant; hoc eſt, ne pecuniæ quidquam indè percipiant, quod in eorum queſtum vergat: quoniam diſpenſare, actus eſt poteſtatis Eccleſiaſticæ ac ſpiritualis, quæ eis fuit gratuitò conceſſa, quamque proindè debent omnino gratis exercere, juxtà verbum illud Evangelicum (d) *Gratis accepiſtis, gratis date.* Polichronius ergo non poteſt citra ſimoniæ peccatum ſibi quidquam lucri ſumere de diſpenſationibus, quas indulget. Quam deciſionem Cabaſſutius habet, (e) cùm ait: *Pro certo ſtatuendum eſt, nihil poſſe exigi, vel dari in pretium diſpenſationis nec ſummo ipſi Pontifici; cùm diſpenſatio ſit actus Eccleſiaſticæ & ſpiritualis poteſtatis, quæ non poteſt citrà ſimoniam juri divino oppoſitam pecuniâ compenſari.*

(c) Conc. Trid. ſeſſ. 25. c. 18.

(d) Matth. 10. 8.

(e) Joannes Cabaſſ. juris can. theor. & prax. l. 5. c. 6. n. 6.

Obſervat tamen Canoniſta Laudator & quidem conſultè prorsùs, ab Epiſcopo poſſe ſine ullo peccato poſtulantibus diſpenſationes quamdam pecuniæ ſummam ex præſcripto rationis & æquitatis ordinatam imponi, modò eandem nullatenùs ſibi vindicare præſumat; ſed aut in utilitatem ipſius Eccleſiæ, aut in ſubſidium pauperum impendat: atque in eo ſenſu Tridentini Concilii decretum accipiendum eſt. *Sanè hàc voce, ſubjungit autor ille memoratus, gratis, non vetat* (Concilium) *unus imponere erogandi eleemoſynam pauperibus, vel Eccleſiæ; ſed hoc ſolum prohibet, ne ipſe Prælatus in diſpenſatione lucrum ſibi ſuiſque captet.*

CASUS LIX.

TUSSANUS *Doctor Theologus præpoſitus ab Epiſcopo, perpendendæ eorum eruditioni ac doctrinæ, qui, ut inſtituantur Parochi, accedunt, ſæpè ſæpiùs ab unoquoque Parocho, cujus eruditionem ac doctrinam expendit, recepit unum nummum, in pretium tùm temporis, tùm laboris, quæ in prædicto munere peragendo poſuit: Nonnè in eo quædam occurit ſpecies ſimoniæ?*

RESPONS.

Non potuit prædictus alienæ Doctrinæ Judex pecuniam iſtam rectâ conſcientiâ recipere, nec antè, nec poſt tentatam eorum eruditionem, qui ad eum acceſſerunt, ut ad Beneficia promoverentur. Quin etiam, cùm ejuſmodi ſimonia ſit realis, Concilium Tridentinum ſic declarat: *Caveantque* (Examinatores) *ne quidquam prorsùs occaſione hujus examinis, nec ante, nec poſt accipiant: alioquin ſimoniæ vitium, tam ipſi, quàm alii dantes incurrant, à quâ abſolvi nequeant, niſi dimiſſis Beneficiis, quæ quomodocumque etiam anteà obtinebant; & ad alia in poſterùm inhabiles reddantur.* Quæ verba ſunt ipſiſſima laudati Concilii.

CASUS LX

EUSTRATES Sacerdos calicem habens tres pondens beſſes pendentem, cujus bes unuſquiſque addito manu-pretio, pretii erat librarum triginta quinque; eum Hieronymo vendidit pretio 115. librarum, propterea quòd iſte conſecratus eſſet, & niſi fuiſſet conſecratione donatus, Hieronymo incubuiſſet iter decem leucarum ſuſcipere, ut eum ſecum deferret conſecrandum. Num ejuſmodi venditio vacat omni ſimoniæ vitio?

RESPONS.

Non licuit prædicto ſacerdoti Calicem, de quo quæſtio proponitur, ultra veram illius æſtimationem Hieronymo vendere ratione conſecrationis, quâ donatus erat; quin ſeſe conſtringeret realis ſimoniæ peccato, quæ divino jure prorsùs interdicta eſt. Cùm enim conſecratio Calicis ſit quidpiam merè ſpirituale, nec æſtimanda eſt pretio pecuniæ, nec in quocumque caſu poteſt ingredi commercium, *vaſa ſacra*, ait S. Thomas, (f) *nullo modo ratione conſecrationis vendenda ſunt, ut ſcilicet pro conſecratione eorum aliquid plus exigatur. Tamen in neceſſitate Eccleſiæ poſſunt vendi ex parte ejus, quod in eis non eſt ſpirituale; ſcilicet materia auri & argenti. Et tunc, ſi vendantur Eccleſiaſticæ perſonæ, poſſunt integra vendi. Si autem vendantur aliis non ad uſum Eccleſiæ, debent priùs frangi præmiſsâ oratione, ne ſancta ab aliis tractentur, quàm à miniſtris Eccleſiæ.*

(f) S. Thom. in 4. diſt. 25. q. 3. art. 2. quæſt. 3. ad 1.

CASUS LXI.

CALLEPUS quem tenebat deſiderium adipiſcendi quamdam ſacrarum Reliquiarum thecam argenteam plenam ſanctorum oſſibus, quam Metellus poſſidebat, cùm de eâdem duas minas eidem obtuliſſet, Metellus eam ei ceſſit pro conſtituto prædicto pretio. Nonne aliquid ſimoniacum habet iſta venditio?

RESPONS.

Eſt idem judicium ferendum de venditâ iſtâ ſacrarum Reliquiarum thecâ, quod S. Thomas ſtatuit de venditione vaſorum ſacrorum, hoc eſt, quemadmodùm poteſt, abſque ſimoniâ vas aliquod ſacrum vendi juſto pretio, quod materia valet, ex quâ conſtat, nec vendi poteſt aut emi cariùs ratione ſuæ conſecrationis, quin in ſe incurratur in ſimoniam: ita poſſe vel emi, vel vendi aliquam ſacrarum Reliquiarum thecam; modò nec ematur nec vendatur ultrà pretium juſtum materiæ, ex quâ conſtitur: Quoniam, ſi pretium excederet valorem materiæ, ſimoniacum foret; ſiquidem, quod ulteriùs excurreret, non poſſet dari niſi ratione reliquiarum ſacrarum, quæ in eâdem continerentur; quæ quidem Reliquiæ, cùm ſint aliquid rei ſacræ, non poſſunt pretio pecuniæ ullatenùs æſtimari. Atque hoc ipſum eſt, quod fuit omninò ſtrictiſſimè prohibitum à IV. Generali Concilio Lateranenſi, cui præſidebat Innocentius III. cujus Decretum legitur in corpore Decretalium. (g) Quod idem quoque plurimis ſæculis ante celebrationem præfati Concilii prohibuerunt Imperatores Honorius atque Theodoſius, ut colligitur ex unâ quâdam ex eorum legibus in Codice relatâ (h), quæ concipitur iſtis verbis: *Nemo Martyres diſtrahat,*

(g) Cap. cum ex eo. fin. de reliquiis & veneratione ſanctorum. lib. 3. tit. 45.

(h) Leg. Nemo. 2. cod. de ſacroſanctis Eccleſiis &c. lib. 1. tit. 3.

diſtrahat, nemo mercetur. Ad quæ verba Gloſſa notat in Græco legi *μηδεὶς ἁγίων λείψανα πραγματευέσθω*, *id eſt nemo ſanctorum reliquias mercetur.*

Quæ deciſio tota conſentit communi omnium tùm Theologorum, tùm Canoniſtarum Doctrinæ (*a*). At operæ pretium eſt obſervare, de eo apud eos convenire, ſcilicet, prorsùs licere Reliquias ſacras emere, cùm eo fine emuntur, ut manibus Infidelium, hæreticorum-ve eripiantur; eâdem ratione, quâ licet pecuniam donare, ut quis ab iniquâ vexatione, quam patitur occaſione Beneficii alicujus, de quo ſibi fuit legitimè proviſum, ſeſe poſſit expedire.

(*a*) Fr. Suarez. tom. 1. de Religione l. 4. c. 14. n. 24. Abbas in cit. c. *Cùm ex eo.* Sylveſter de Prierio. v. *Reliquia.* Joan. Cabaſ. ſut. juris can. theor. & prax. l. 5. c. 6. n. 1. &c.

CASUS LXII.

Germana, cùm acceſſiſſet ad Monaſterium de S. Gertrude, exigenti Communitati perſolvit 150. libras loco penſionis, quæ per annum ſuæ probationis decurrerat, quanquàm prædictum Monaſterium magnis admodùm opibus abundaret. Nonne in eo ſimoniacum aliquid occurrit?

Respons.

Conſtat, in eo nihil quidquam occurrere ſimoniacæ pravitatis, quoniam virgo Novitia jure non gaudet, ſeſe ſuſtentandi Monaſterii ſumptibus, in quo Religioſæ probationis curriculum peragit, quibuſcumque divitiis & opibus valeat illud Monaſterium: cùm jus ejuſmodi non acquiratur niſi ex ſolemni Religionis votorum nuncupatione. Quamobrem, quandò Concilium Tridentinum prohibet, ne quidquam ante Religioſam profeſſionem emiſſam donetur, excipit quæ neceſſaria ſunt tùm ad victum tùm ad veſtitum currente tempore probationis. *Sed neque ante profeſſionem, excepto victu & veſtitu novitii, vel novitiæ illius temporis, quo in probatione eſt, quocumque prætextu à parentibus, vel propinquis, aut Curatoribus ejus Monaſterio aliquid ex bonis ejuſdem tribuatur* (*b*).

(*b*) Conc. Trident. ſeſſ. 25. de Regular. & Monial. c. 16.

CASUS LXIII.

Aubiergia in animo habens Religionem ingredi in quodam Monaſterio Monialium de ordine S. Bernardi, fuit à Primariâ & Communitate prædicti Monaſterii ad probationem admiſſa, confecto priùs inter præfatas Moniales & ipſius Patrem juxtà formas conſuetas contractu, quo ſtipulatione verbis expreſſis conceptâ fertur: 1. Præter ſummam 300. librarum, quam ipſe numeraturus eſt loco penſionis, quæ decurret per annum probationis ſuæ filiæ, futurum etiam, ut teneatur, ad ſolvendas impenſas tùm Medicorum, tùm medicaminum, quibus ipſi futurum opus eſt, occurrente caſu, quòd currente prædicto anno, morbum aliquem contrahat. 2. Si per eundem annum ipſa decedat, futurum quoque, ut ſummam 300. librarum Monaſterio memorato perſolvat, tam pro aliis expenſis, quæ durante ipſius morbo, fuerint factæ, quàm pro funerariis impenſis ipſius exequiarum. Nùm prædicta ſtipulatio vitio caret ſimoniæ?

Respons.

Nihil ſimoniacæ labis habet conventio, de quâ quæſtio eſt in propoſitâ ſpecie. Neque etenim ullâ ratione ſpectat ad coaptationem Aubiergiæ in Religionem, nec ad eandem ad ſolemnium Religionis votorum nuncupationem admittendam. Adeo ut præfata virgo non conſideranda ſit per curriculum ſuæ probationis, niſi ut alia perſona quæcumque privata, quæ, pactâ aliquâ mercede, de ſæcularis alicujus Communitatis menſâ convivaretur. Sicut igitur Pater aliquis obligaretur, ad præſtandas prædictæ Communitati impenſas omnes conferendas in curandum morbum ſuæ filiæ, & funerarias expenſas, ſi ipſa morbo eodem abſumeretur; ſic etiam juſtum eſt, Religioſæ Communitati refundi ſumptus ejuſmodi ac prædictas impenſas; cùm aliqua ibidem virgo morbo corripitur, aut decedit intrà annum ſuæ probationis; ſiquidem Religioſa Communitas non ſit pejoris conditionis, quam quælibet alia ſæcularis Communitas (*c*).

(*c*) Sambovius tom. 2. caſu 50.

CASUS LXIV.

Petronilla cupiens inſtitutum ſequi vitæ Religioſæ in Monaſterio quodam locupletiſſimo, Primariam, quæ eidem præponitur, adit; & mentem ei ſuam eâ de re aperiens, offert omnia bona ſua donare Monaſterio, quæ quidem illius bona conſiſtunt in prædio quodam luculentiſſimo, quod reddere conſuevit 1000. nummos cenſûs annui. Primaria ea unanimi ſuæ Communitatis conſenſu eam recipit, factamque ab eâdem conditionem acceptat, & peracto probationis illius anno, ad ſolemnem Profeſſionem admittit. Nonne in toto prædicto negotio ſimoniacum aliquid occurrit?

Respons.

Ne ſimoniæ quidem umbra deprehènditur in toto illo negotio, ſi recta fuerit ex utrâque parte intentio & ab omni fæce terrenæ cupiditatis expurgata. Ratio eſt, quia nunquàm fuit ab Eccleſiâ prohibitum, ne, quod Monaſteriis ultrò, nemineque exigente, ab ingredientibus Religionem offertur, acceptetur. Quin potiùs ejuſmodi donationes habuit ſemper ut omnino legitimas quemadmodùm apertum eſt ex Regulâ S. Benedicti (*d*): unde declarant Epiſcopi congregati in poſtremo Provinciali Concilio Remenſi, quod habitum fuit à Cardinali de Guiſe anno 1583. & confirmatum atque approbatum à ſummo Pontifice Gregorio XIII. 30. Julii anni ſequentis (*e*). *Approbamus tamen & laudamus eleemoſynas, etiam copioſas, ab ingredientibus ſponte collatas.*

(*d*) Reg. S. Benedicti. c. 59.

(*e*) Conc. Rhem. de ſimoniacis & fiduciariis. c. 10.

Dixìmus: *ſi recta fuerit ex utrâque parte intentio & ab omni fæce terrenæ cupiditatis expurgata;* hoc eſt, modò: 1. Petronilla non intendat propter bonum, quod ſeſe donaturam offert, inducere Communitatem, ad illam recipiendam. 2. Nec Primaria Monaſterii, nec Moniales, ex quibus cùm eâdem conſtat Communitas, Petronillam admittant ad ſolemnem votorum nuncupationem, propter bonum, quod ſecum Monaſterio affert; ſed potiùs eam gratis admittant ad profeſſionem emittendam, acceptando ipſius donum, propter ſufficientes ipſius animi dotes, quippe nunquàm Eccleſiæ probatæ fuerint ejuſmodi donationes, niſi quatenùs cum eo animo conficiuntur. Atque hoc ipſum Celeberrimus Cantor de Eccleſiâ Pariſienſi (*f*) apertè prorsùs explicat iſtis verbis: *Sit quòd aliquis accedens ad Eccleſiam vel Monaſterium dicat; offero me & mea huic Eccleſiæ, vel Monaſterio, ad ſerviendum in eo perpetuò. Si ſine diſtinctione recipitur, ſanus erit ingreſſus ejus: ſi autem plura, quam oblata ab eo exigantur, vel ſi diſtinguatur inter ſua & illum; ut ſua ſcilicet ſint cauſa, cur recipiatur, vitioſus erit ingreſſus: ſi autem inter ſua & illam diſtinguatur, ut ſcilicet ille ſit cauſa, cur ſua cum ipſo recipiantur; ſanus & licitus erit ingreſſus.*

(*f*) Petrus Cantor. verbi abbreviati, c. 38.

Juvat obſervare, perſonas, à quibus exhibentur ejuſmodi donationes, ſtipulari non poſſe, futurum ut ipſæ donationes eas ſequantur, ſi diſcedant è Monaſterio, in quo profeſſionem Religioſam emittunt, & in alios conventus tranſeant: quæ enim ſic donata fuerunt, bona non perſonæ, quæ eadem donavit, ſed ipſi Monaſterio cedunt jure proprietatis. Quâ de causâ, ſi timet, ne poſſit in ipſâ domo, in quâ profitetur, reſidentiam perpetuam ſervare; oportet, ut donationi, quam Monaſterio largitur, penſionem ad vitæ ſuæ tempus adjiciat, quæ poſſit ſibi perſolvi in Monaſterio, in quod ſeſe aliquandò recipiet (*g*).

(*g*) Sambovius tom. 1. caſu 53.

CASUS LXV.

Eutrepia, cùm acceſſiſſet ad Monaſterium quoddam, ut ibidem ad Religionem admitteretur, non potuit ad ſolemnem Religioſorum votorum nuncupationem recipi, niſi fide priùs factâ, futurum ut ipſa nummos 1000. perſolveret, quos reipsâ numeravit. Renuntiatum ei poſtmodùm fuit ab

ipſâ

ipſâ commiſſum eſſe peccatum ſimoniæ: quâ de re, quærit, nùm ita ſe res habeat?

RESPONS.

(a) S. Thom. in 4. diſt. 25. q. 3. art. 2. quæſtiunculâ 2. ad 7.

Priuſquàm propoſita ſolvatur difficultas, ſcire omninò intereſt, quòd juxtà S. Thomam (a): *Cum poſſeſſiones alicujus loci Religioſi non ſufficiunt, ad ſuſtentandum plures, tunc poteſt exigi ab eo, qui in loco illo vult Deo ſervire, non quaſi pretium Religionis; ſed ut habeat Monaſterium, undè ei poſſit providere: & ideo non committitur ſimonia.* Quam eandem doctrinam iterùm alibi proponit (b). *Pro ingreſſu Monaſterii*, inquit, *non licet aliquid exigere, vel accipere quaſi pretium. Licet tamen, ſi Monaſterium ſit tenue, quod non ſufficiat, ad tot perſonas nutriendas, gratis quidem ingreſſum Monaſterii exhibere, ſed accipere aliquid pro victu perſonæ, quæ in Monaſterio fuerit recipienda, ſi ad hoc non ſufficiunt Monaſterii opes.*

(b) Idem 2. 2. q. 100. art. 3. ad 4.

Eam autem doctrinam S. Thomas ſtabilit authoritate cujuſdam antiqui Canonis, qui Authorem habet Bonifacium I. ſcribentem ad univerſa Monaſteria de Diœceſi Calaritanâ in Sardiniâ (c), quem adire licèt in Gratiani Decretom; Gloſſa (d) ad quandam Innocentii III. Decretalem eandem ſententiam tenet, quandò ſic ait: *Poſſet dici, quòd ſi ita pauperes ſunt, quòd non poſſunt ibi aliàs aliquo modo aliquem recipere, quia non haberent ibi victum, ſub hâc forma... poſſent recipi: non habemus, quid demus tibi pro victu; niſi tu portes tecum, undè vivas: dùm tamen hoc non dicatur in fraudem. & ſine aliquo pacto.* Quam doctrinam ſuam etiam efficit S. Raimundus (e): *Credo* inquit, *quòd poſſunt dicere: non ſufficiunt nobis* (reditus): *Libenter ſuſcipimus te ad ſpiritualia; ad temporalia non poſſumus, niſi habeamus plures poſſeſſiones: & tunc ille offerat ſe & ſua.*

(c) Boniſac. I. in can. *Quam pie.* 2. 1. q. 2.

(d) Gloſſa in cap. *Quoniam* de ſimoniâ. &c. v. *paupertatis.*

(e) S. Raimund. in ſum lib. 1. tit. 1. §. 22.

(f) S. Bonaventura libello Apologetico in eos, qui Ordini Fratrum minorum adverſantur q. 18.

S. Bonaventora (f) in ſuâ Apologiâ pro Monialibos de Ordine ſanctæ Claræ, poſtquàm ſic initium dicendi fecit: *Quadraplex eſt forma recipiendi ad Ordinem qualemcumque.* Nimirùm primò, pro Deo; hoc eſt, nec propter pecuniam, nec cum pecuniâ. Secundo loco, cum pecunia quidem, non verò propter pecuniam; adeo ut, perſona, quæ ſeſe offert, propter ipſum amorem Dei nihilominùs admitteretur, etiamſi nihil quidquam omnino ſecum afferret. deindè ſic proſequitur laudatus S. Cardinalis: *Tertia, quandò quis recipitur, non pro pecuniâ; nec tamen reciperetur ſine pecuniâ, eò quòd non habent aliter ei, qui eum recipiunt. in neceſſitatibus corporis providere; cùm tenues facultates domûs vix ſufficiant jam receptis: nec ad eos audeant plures recipere. & iſtas ſuis neceſſitatibus ſpoliare; ita quòd talis perſona, quæ ſic recipitur; ſi abundaret locus, ſine pecunia reciperetur... Et hoc non eſt impurum; licet non appareat forſitan pulchrum.* Et poſtquam aſſerit, ibi ſemper occurrere ſimoniam, quandò Monaſterium aliquod, tenue licet, recipit aliquem propter ipſius pecuniam, cùm è contrariò non ſit recipienda pecunia, niſi propter perſonam; addit: *Ubi verò pecunia recipitur propter perſonam, quam alias libenter reciperent. ſi haberent, unde eam paſcerent; non videtur eſſe ſimonia, dummodò forma cum intentione concordet.* En quam tenent doctrinam, Viri ſancti, Theologi, & Canoniſtæ, quibus congruunt plurima Concilia, atque inter alia (g) Concilia Senonenſe anni 1528. Mediolanenſe anni 1565. & Turonenſe.

(g) Conc. Senon. an. 1528. Conc. Mediol. 1. & Conc. Turon de Monialibus.

Quâ ſemel in antecesſum poſitâ ac ſtabilitâ veritate, facili negotio diſſolvitur difficultas, quæ proponitur circà modum, quo Eutrepia Religionem ingreſſa eſt. Eſt namque poſitum extrà omnem prorſus controverſiam, ſimoniacum planè eſſe ipſius ingreſſum, ſi Monaſterium, in quo profeſſionem emiſit, cùm facultatibus ſufficientibus valeat, quibus tum alimenta tum cætera vitæ neceſſaria miniſtrare poſſit iis, qui illuc accedunt, ut ibidem admittantur, pro eâ recipiendâ 3000. libras exegerit.

Quod omnino fit apertum ex authoritate IV. Concilii Generalis Lateranenſis (h), quod habitum eſt à 412. Epiſcopis ſub Innocentio III. En enim quâ ratione loquitur. *Quoniam ſimoniaca labes uſque adeo pleraſque Moniales infecit, ut vix aliquas ſine pretio recipiant in Sorores, paupertatis prætextu volentes hujuſmodi vitium palliare; ne id de cætero fiat, penitùs prohibemus, ſtatuentes, ut quæcumque de cætero talem commiſerint pravitatem, tam recipiens, quàm recepta, ſive ſit ſubdita, ſive prælata, ſine ſpe reſtitutionis de ſuo Monaſterio expellatur, in locum arctioris regulæ ad agendam perpetuam pœnitentiam retrudenda.* Deinde prædictum Concilium ſic ſtatuit quantùm ad eas, quæ, nondum promulgato prædicto Decreto, præfata ratione receptæ fuerunt: *De his autem, quæ ante hoc Synodale ſtatutum taliter ſunt receptæ, ita duximus providendum, ut remotæ de Monaſteriis, quæ perperam ſunt ingreſſæ in aliis locis ejuſdem Ordinis collocentur: quòd ſi fortè propter nimiam multitudinem alibi nequiverint commodè collocari; ne damnabiliter in ſæculo evagentur, recipiantur in iiſdem Monaſteriis diſpenſativè de novo, mutatis prioribus locis, & inferioribus aſſignatis.* Jubent denique laudati Sacro-ſancti Concilii Patres, ut memoratum ſuum Decretum eâdem ratione quantùm ad Regulares, quâ quantum ad Moniales locum & effectum obtineat. *Hoc etiam circa Monachos & alios Regulares decernimus obſervandum:* En quâ ratione Eccleſia mentem ſuam aperit in famoſo producto Concilio, cujus Decretum ita perſpicuum eſt ac definitum, ut nullâ prorſus indigeat interpretatione.

(h) Conc. Lateran. IV. ſub Innocentio III. c. 64. in cap. *Quoniam.* 40. de ſimoniâ. &c.

Addemus prætereà: 1. Statutum illud omninò conſentire Decreto, quod II. Concilium Nicænum (i) celebratum anno 787. ſub Pontificatu Adriani I. jam eâdem de re fecerat. *In tantùm inolevit avaritiæ facinus in Rectores Eccleſiarum,* ipſa verba ſunt Concilii proximè laudati, *ut etiam quidam eorum, qui dicuntur Religioſi, viri atque mulieres obliviſcentes mandatorum Domini, decipiantur, & per aurum intrantes accedentium tam ad ſacratum Ordinem, quàm ad Monaſticam vitam efficiant. Undè fit, ut quorum initium improbabile eſt, omnia ſint projicienda, ut Magnus ait Baſilius; neque enim Deo per Mammona ſervire licet. Si quis ergo inventus fuerit hoc faciens; ſiquidem Epiſcopus vel Abbas extiterit, vel quilibet de ſacrato Collegio; aut deſinat, aut deponatur juxta ſecundam regulam ſancti Calcedonenſis Concilii; Abbatiſſa verò ejiciatur de Monaſterio, & tradatur in alio Monaſterio ad ſubjectionem.*

(i) Conc. Nicænum II. Act. 8. Can. 19.

2. Hoc idem ſtatutum concordat etiam cum quâdam Decretali, quam Alexander III. inſcribit (k) Epiſcopo Herfordienſi in Angliâ occaſione Abbatis & Monachorum de quodam Monaſterio, quos ſuſpenſos declarat, quòd; ad Sacerdotem quemdam in ſuum ordinem aggregandum, aliquam pecuniæ ſummam recepiſſent, & vult, ut prædictus Sacerdos in aliud Monaſterium diſcedat. En verba ſequuntur laudatæ Decretalis: *Quoniam erga factum hujuſmodi perniciofum videtur; mandamus Abbatem & Monachos, ad reſtituendam pecuniam præfato F. Presbytero, tam indignè acceptam, compellas: & Abbatem & Majores perſonas Monaſterii pro tanta pravitatis exceſſu ab officii executione ſuſpendens, præcipias dicto F. ut in alio Monaſterio in habitu Monaſtico Deo ſtudeat deſervire.*

(k) Alex. III. in cap. *Veniens.* 19. de ſimoniâ. &c.

3. Quadrat quoque Decretum ſuperiùs allegatum ad aliam Decretalem, quæ Authorem habet Clementem III. (l), & refertur in Corpus Juris; atque ad alias plurimas Decretales (m), quas compendii causâ, ſatis eſt ibidem ad marginem indicare.

(l) Clem. III. in cap. *De Regularibus.* 25. eod. tit.

(m) Innoc. III. in cap. *Dilectus.* 30. eod. tit. Greg. IX in cap. *Mandato* fin. eod. tit.

4. Qui-

 SIM[illegible]IA.

4. *Quibus prædictis authoritatum teſtimoniis addi tandem poteſt pondus Concilii Francofordienſis, quod actum eſt anno 794. Concilii Turonenſis ſub Alexandro III. anni 1163. Concilii Senonenſis anni 1485. Et Concilii in eâdem Provinciâ à Cardinali du Prat anno 1528. congregati (a).*

Quâ quidem ex prædictarum authoritatum tantâ nube concludimus cum S. Antonino Archiepiſcopo Florentino (b), inordinatum prorſus ac perverſum in Eccleſiâ eum uſum eſſe, ut nonniſi perſonæ, quibus ſuppetit, unde nummos plurimos ſecum afferant, ad Religioſam profeſſionem admittantur: Quod quidem ait laudatus Sanctus, eo magis deplorandum eſt, quòd, quo locupletiora ſunt Monaſteria, eo ſummæ pecuniarum ingentiores ab iis exigantur, qui ibidem, ſeſe recipi, petunt. *Secunda* (concluſio) *quòd ſi Monaſterium ſit abundans; nullus debet ibi eſſe tractatus de temporalibus in receptione: & hoc eſt contra communem abuſionem; quia quantò Monaſterium eſt abundantius, tantò volunt & majores dotes.* Atque revera quidem, cùm ſecundùm communem omnium tùm Theologorum, tùm Canoniſtarum, committatur peccatum ſimoniæ, quandò pro ſpirituali, vel pro ſpirituali annexo recipitur aliqua res temporalis. & Monaſterium non poſſit cenſeri aliquid recipere niſi pro ſpirituali; quoniam, ſiquidem opibus ac poſſeſſionibus abundet, habet, unde temporalia poſſit receptis ad Religioſam profeſſionem ſubminiſtrare, & tenetur, ad eadem iis ſuppeditanda eò ipſo, quòd de reditibus ſuis benè conſtitutum ſit, ut præcipiunt Concilia; ſequitur quidquid exigit, prætextâ causâ ſuſtentationis, illud idem ab eo ſub ementito prætextu prorſus exigi; quemadmodùm contingeret Patri alicui benè nummato, qui emendicaret, unde poſſet eum ſuſtinere, quem pauperem eſſe ſimularet, quemque, utpotè filium ſuum obligaretur, ad gratuito ſuſtentandum de proprio ære ſuo.

Quanquàm prædicta omnia argumenta ſint omni omninò tergiverſatione ſuperiora, neque ulli obnoxia controverſiæ; fortè non diſplicebit, hîc loci ſeſe offerre iterùm unum aliud quoddam authoritatis teſtimonium, quod ſummâ dignum eſt veneratione ac reverentiâ. Veterem quamdam intelligimus Sacræ Facultatis Theologicæ Pariſienſis deciſionem, quæ refertur à Dionyſio Richel, ad annum 1471. (c). En eam exſcribimus, qualem legimus in ipſo prædicti Authoris Archetypo. *Quia nuper mota eſt controverſia inter aliquos Doctores ſuper deciſione hujus quæſtionis, utrùm in aliquo Monaſterio fœminarum liceat recipere aliquam fœminam ultra numerum perſonarum, quæ de bonis Monaſterii commodè ſine penuriâ poſſunt ſuſtentari, & à perſonâ recipiendâ, oblatis gratis ſpiritualibus, exigere temporalia: inſtantiâque à nobis Magiſtris in Facultate Theologiæ, Pariſiis congregatis, quæſitum eſt, ut in eâ re conſilium dare, & ſuper ejuſdem quæſtionis determinatione quid ſentimus dicere vellemus. Nos autem ad pacem conſcientiarum & ædificationem animarum pro viribus laborare cupientes, ea, quæ nobis ſuper his videntur, in modum ſequentem exponere duximus. Imprimis dicimus, quod attento tenore Conſtitutionis Apoſtolicæ felicis recordationis Papæ Bonifacii VIII. incipientis*, Periculoſo (d) *de ſtatu Regularium libro ſexto, non licet recipere aliquam fœminam in aliquo Monaſterio non mendicantium ultra numerum perſonarum, quæ de bonis Monaſterii ſine penuriâ ſuſtentari poſſunt: nec in hoc oportet apponere illum terminum commodè; cùm in textu ipſius Conſtitutionis non ponatur: & illud dicimus non licere, ubi non habetur de hoc conſuetudo communis & diuturna, quam Papa ſcire & tolerare veri[illegible] credim[illegible] & [illegible] poſſet præfatæ Conſti[illegible] eſſe derogatum. Idem dicimus, quod à f[illegible] recipiendâ in Monaſterio, oblatis gratis ſpiritu[illegible], non licet exigere temporalia pro ipſis ſpiritualibus, tanquam pretium ſpiritualium, vel annexorum ſpiritualibus, faciendo commutationem unius pro altero. Dicimus ulterius, quòd ubi Monaſterium eſt [illegible], quòd fœmina, quæ recipi petit, non poſſit de bonis ipſius Monaſterii ſuſtentari ſine penuriâ; oblatis gratis ſpiritualibus & receptione perſonæ liberè factâ ad ſpiritualia, ſi perſona illa ſic recepta habeat bona temporalia, de quibus juxtà conſuetudinem Regionis poteſt diſponere, & ea Monaſterio conferre; tunc poteſt ab eâ aliquid peti ſolùm pro neceſſitate ſui victûs ſine fraude; ut habeat Monaſterium, unde ſibi providere poſſit: & hoc [illegible] intelligendo de exactione coactoriâ, ita quòd ejiciatur, ſi non dederit; ſed quòd in omnibus ſervetur debitus modus & recta intentio; & quòd hoc habeat locum, ubi eſt conſuetudo communis & diuturna, ſicut ſuprà tactum eſt, per quam & antè dicta Conſtitutioni Bonifacii, & alteri Urbani V, incipienti:* Ne in vineâ Domini, *prohibenti, hujuſmodi temporalia ab ingredientibus Monaſteria quovis modo peti, vel exigi, derogatum exiſtit. Tutius tamen eſt, quòd nihil petatur, vel exigatur, nec in hujuſmodi Monaſteriis ultra numerum earum, quæ ſine penuriâ ſuſtentari poſſunt, aliqua fœmina recipiatur; & ſi aliqua petit recipi, dicatur ei, quòd Monaſterium non poteſt eam recipere; quia non habet, unde ipſam valeat ſuſtentare.*

Cui celeberrimæ deciſioni totus congruit (e) Dionyſius Carthuſianus; poſt relatas etenim ab ipſo Conſtitutionem Bonifacii VIII. & Conſtitutionem Urbani V., quas citant prædicti Doctores, ponit primo loco ac ſtatuit illud principium: *Secundùm Philoſophum in Ethicis Epikeia neceſſaria eſt in Legibus humanis, in quibus magis attendendum eſt ad cauſam, quæ movet Legiſlatorem, quàm ad verba Legis*; quod probat iſtis verbis S. Hilarii (f): *Non ſermoni res, ſed rei debet ſermo eſſe ſubjectus.* Quod principium ubi laudatus inſignis prorſus pietatis Author aſſeruit, ſic habet: *Intentio autem prædictarum Conſtitutionum, primæ videlicet, videtur eſſe, ne graventur Monaſteria per nimiam & immoderatam perſonarum receptionem, & tandem, deficientibus temporalibus, deficiant ſpiritualia, quæ ſine eis ſubſiſtere nequeunt: & ita ſi aliqua habens & comportans ſufficientiam temporalem pro victu, veſtitu, aliiſque vitæ neceſſariis, recipiatur; non læditur intentio Legiſlatoris; ſed cum eâ ampliatur ſalus animarum. Secunda autem Conſtitutionis intentio eſſe videtur, ne exigatur aliquod temporale à perſonâ recipiendâ, tanquàm pretium Religionis: quod eſſet manifeſtè ſimoniacum. Secus autem, ſi exigatur aliquod temporale ex aliis causâ & intentione, ſcilicet pro neceſſariâ ſuſtentatione perſonæ recipiendæ, cui Monaſterium de ſuis bonis non ſufficit providere.*

Quanquàm hæc præſens deciſio noſtra longiùs jam proceſſerit, non poſſumus tamen omittere quaſdam huicce materiæ neceſſariò ſubjiciendas obſervationes, tùm ut ipſa fiat apertior, tùm ut etiam, quæ poſſent opponi, difficultates penitùs reſecentur, aut ſcrupuli conſcientiæ tollantur, qui circa eamdem poſſent recrudeſcere.

Primum, quod juvat obſervare (g), eſt quòd teneantur Superiores ac Præpoſiti Monaſteriorum Monialium privilegio immunitatis ſive donatarum, ſive eodem non gaudentium, ad definiendum, quis eſſe debeat Monialium numerus, ratione habitâ tùm redituum ordinariorum Monaſterii, tùm eleemoſynarum, quæ de more conſue-

verunt

(a) Conc. Francford. can. 16. Conc. Turon. in cap. Satis 8. de ſimoniâ. Conc. Senonenſ. an. 1485. art. 3. cap. 3. Conc. Senon. an. 1518. part. 2. c. 28. Decreto de moribus.

(b) S. Anton. 2. part. ſumm. theol. tit. 1. c. 5. §. 18.

(c) Dyoniſ. Carthuſianus l. 2. de ſimoniâ initio.

(d) Bonifac. VIII. in c. Periculoſo. 1. §. 10. de ſtatu Regularium, &c. in 6.

(e) Dyoniſ. Carthuſ. loco citato [illegible]

(f) S. Hilarius lib. [illegible] Trinit.

(g) Sambovius. tom. 3. caſu 97.

verunt eidem erogari, & quorum ope valent tam quòad victum, quàm quòad veſtitum honeſtè ſuſtentari. Ita enim fuit conſtitutum (a) ab Arelatenſi Concilio ſexto anno 813. celebrato; à Concilio Turonenſi tertio ejuſdem etiam anni, à Concilio Moguntino anni ejuſdem. à Concilio, quod apud ſanctam Macram (hodiè Fiſmer) habitum eſt anno 881. ſub Joanne VIII. à Tridentinâ Synodo œcumenicâ, à Mediolanenſi Concilio Primo, quod actum eſt anno 1565. à Concilio Rhotomagenſi anni 1581. à Bituricenſi, quod anno ſequenti fuit habitum; ab Aquenſi in Provinciâ, quod congregatum eſt anno 1585. & à Toloſano, quod fuit anno 1590. celebratum.

(a) Conc. Arelat. VI. c. 8. Conc. Mogunt. c. 19. Conc. Turon III. c. 31. Conc. apud ſanctam Macram (hodie Fiſmes) c. 4. Boniſac. VIII. in cit c. Periculoſo. de ſt. u Regularium in 6. Conc. Trid. ſeſſ. 25. de Regular. & monial. c. 3. Conc. Mediol. I part. 3 tit. de Monialium numero. Conc. Rhotom. tit. de Monial. n. 31. Conc. Rhemens. tit. de Regular. n. 22. Conc. Bituric tit. 37. can. 10. Conc. Aquens. tit de Monial. Conc. Toloſan. part. 1. c. 7. n. 10

Secunda obſervatio, quæ ſummoperè perpendenda eſt, in eo potiſſimùm reponitur quòd ut tutiùs agnoſcatur, nùm Monaſterium ſit de redditibus ſuis benè, an malè conſtitutum, neceſſe ſit ea deducere, quæ poſſunt eſſe ſuperflua, non tantummodò quantùm ad ædificia, & cœteras vitæ commodioris acceſſiones, quæ parùm juvant; ſed etiam quantùm ad ſumptus cibarios, & ſuppellectilia, quæ vel Domeſtica ſunt, vel cedunt in uſum ſacrarii. Quibus deductis, ſi nihil ſupereſit, niſi quod neceſſariò conducit tùm ad victum, tùm ad veſtitum Religioſarum perſonarum, quæ jam in Monaſterio degunt, & ipſi Monaſterio nihil aliunde ſuppetat, unde poſſit aliis providere, quæ poſtulant, ſeſe ad Religionem admitti; poteſt quantùm ad eam rationem aſſeri, Monaſterium penuriâ angoſtiâque ſuarum rerum omnino affici: quod quidem nec juſtè, nec verè diceretur, niſi prædicta penitùs circumciderentur; quin potiùs Monaſterium conferret ſummas pecuniarum ingentiores, in ædificia ſumptuoſiora vel ſupervacua, in epulas delicatiores ac nimis exquiſitas, in ſuppellectilia vel pretioſiora, vel quæ munditiam præ ſe ferrent exquiſitiorem, quin etiam in ornamenta Eccleſiæ pretio nimis impenſo parata.

Quibus prædictâ ratione definitis ac ſemel reciſis, facili negotio diſſolvuntur infinitæ propemodùm difficultates, quæ alioquin forent omnino difficiliores ac intricatiores; poſitâ namque deductione, quam indicamus; Præpoſita Monaſterii ſimùl & Moniales facilè poſſunt ac debent ſeſe accommodare ad præfiniendum ſuum numerum in deliberationibus, quæ habentur de Poſtulantibus admittendis. Nam 1 ſi, juxtà præfinitum ac determinatum ſemel certum, qui ſuſtentari poteſt, numerum Monialium, ſuperfuerit *locus* aliquis vacuus; *non* poteſt tutâ conſcientiâ rejici virgo aliqua, quæ ſeſe offert ad *religionem recipienda; ſi* aliunde præ ſe ferat indubitata quædam vocationis ad prædictum Religionis inſtitutum indicia, & cæteris præſtet animi dotibus. quibus eam, ad ſuſtinendum ac ſequendum *illud* vitæ inſtitutum, pullere, neceſſe ſit, licèt nec *ipſa*, nec parentes ipſius dotis nec penſionis quidquam afferrent. 2. Si nullus ſit locus vacuus, & virgo aliqua petat, ſeſe ultrà *numerum* admitti; nulla, ſummo jure conſideratu, obligatio inducitur, ejuſdem recipiendæ: & Monaſterii *Primaria* de ſententia Conſilii ſui poteſt, etiam inconſultâ ſuâ Communitate, eandem dimittere; recipi tamen *ipſa* poteſt, modò ſecum afferat ſufficientem ac *certam* ad vitæ ſuæ tempus penſionem, cujus ope Monaſterio non ſit oneri; quemadmodùm docetur à *S. Thomâ*, quem in primo *hujuſce* deciſionis ingreſſu citavimus. Dicimus: *Modò ſecum afferat ſufficientem ac certam ad vita ſua tempus penſionem.* Si namque prædicta iſta penſio in perpetuum inſtitueretur, aut ultrà modum exigeretur paulò pinguior ſub eo prætextu, quòd præterita damna, quæ Monaſterio emerſiſſent, forent reſarcienda; ibidem occurreret ſimoniæ labis vitium, quippè quæ, cùm fuiſſet exacta vel ab ipsâ virgine, vel ab ipſius Parentibus, non poſſet dici cauſâ ſolius compenſationis oblata Monaſterio; ſed reipsâ intuitu virginis ipſius in Religionem ingreſſûs (*b*): quod tamen dictum volumus, iis omnibus integris, quæ poſſent oltrò offerri, & gratuitò, nullàque interveniente nec exactione, nec ſtipulatione, donari Monaſterio vel ab ipsâmet virgine, vel ab ipſius Parentibus. Ut etenim jam obſervatum eſt, ejuſmodi donationes poſſunt, remoto prorsùs omni ſimoniæ periculo, & confici & acceptari.

(*b*) S. Th. 2. 2. q. 100. art 3. ad 4.

Tandem, ut omnis eximatur locus ſcrupulo, circa penſionem, qualem eam conveniat exigere à virgine, quæ ultrà numerum admittitur, eſt accommodanda tota ratio agendi ad acceptorum & expenſorum rationes, quæ præteritis annis acceptæ fuerunt, quibus potiſſimùm conſtabit, quid ſumptûs factum fuerit per unum vel plurimos annos, & juxta regulam iſtam definienda penſio, quæ exigetur: adeo ut, ſi viginti Moniales extiterint in Monaſterio, & in impenſas verbi gratiâ 10000. librarum per ſingulos annos abierit; ſingulis Monialibus ceſſurus ſit ſumptus 500. librarum per annum unumquemque: adeoque futurum ſit, ut meritò prorsùs exigi poſſit à Poſtulante penſio 500. librarum, atque ita ſervatâ peræquâ proportione.

Cæterùm intereſt hoc ſcire, nimirùm à Rege Galliarum in ipſius Edicto dato 28. Aprilis 1693. cujus autoritas à ſupremo Senatu comprobata fuit 8. Maii ejuſdem anni, plurima eâ de re conſtitota fuiſſe, quibus potiſſimùm ſtandum eſt. Primum ſtatutum fert, futurum ut Monaſteria poſſint exigere 500. libras penſionis ad vitæ tempus Pariſiorum, & 350. libras alibi, nec quidquam ulteriùs; quæcumque poſſit cauſa prætendi; quod quidem ſtatutum Decretum eſt in gratiam Carmelitarum Monialium, Religioſarum de Viſitatione, & aliarum fundatarum atque inſtitutarum ab anno 1600. ſecundum ſtatutum habet, futurum ut Moniales queant recipere duo millia librarum loco ſuppellectilium Domeſticorum, veſtium, cæterarumque ejuſmodi neceſſitatum; quod quidem ſic obtenturum eſt quantùm ad Pariſios: & 1200. libras, quantùm ad alia loca. Tertio ſtatuto conſtituitur, ſi Parentes non poſſint certas penſiones inſtituere; licere recipere ad ſummum octo millia librarum, aut prædia ſeu res non moventes tantùmdem valentes, quarum æſtimatio indicetur à viris æſtimatoribus, qui fuerint à Regiis Judicibus deputati; atque ita quantùm ad prædictas urbes, & ſex millia librarum, quantùm ad alia loca. Quartum ſtatutum vult, ut dotes aſſignatæ antè annum 1693, atque ab anno 1667. imminuantur juxta diſpoſitionem præſentis Edicti; ſi ſic fuerit à Patribus matribus &c. poſtulatum intrà ſex menſes à die, quâ præſens Edictum in tabulas ſupremi Galliarum Senatûs relatum eſt. Atque ita mem[...]t Horri (*c*).

(*c*) Claudius Horri Inſtitut. ad praxim Beneficialem & Eccleſiaſticam. pag. 833.

CASUS LXVI.

Dionysius dedit mille nummos, qui à ſeipſo exigebantur, antequàm admitteretur ad Religioſam Profeſſionem in quodam Monaſterio, cujus loca ſunt ſufficienti redituum aſſignatione dotata; ſed cujus præcipuas partes majoris ædificii neceſſe erat, ferè in integrum ſarcire, quas quidem in ſarciendas tota prædicta pecunia collata fuit. *Dionyſius* in eâ re bonâ fide egit, non putans, ſeſe ullo peccato inde conſtringere. 1. Quoniam noverat, eum ibidem invaleſcere uſum, ut nullus admitteretur, niſi conſtituto ſibi fundo quodam, qui dotis locum obtineret, ſicut in plurimis aliis Religioſis domibus; aut, ut Poſtulantes pro parte ſuâ ad iſtas refectiones conferrent. 2. Quia ei ſignificatum eſt, pecuniam iſtam, quæ ab eo exigebatur, tantùm eſſe addicendam prædictis refectionibus, quæ apertè erant

neceſſariæ atque urgentes. Quâ de re petit? 1. Utrùm, nihil obſtante ſuâ bonâ fide, peccaverit in eo mortaliter? 2. Nùm, propter commiſſam prædictam ſimoniam, incurrerit in aliquas pœnas Canonicas?

RESPONS.

Ipſa bona fides Dionyſii, cui præterea illud fundamento erat, quòd noviſſet, eum uſum tùm in prædicto Monaſterio, tùm in infinitis propemodùm aliis invaleſcere, ut dos exigeretur à Poſtulantibus, priuſquàm ad Religioſam Profeſſionem admitterentur; ipſique comperta eſſet illa neceſſitas urgens, quæ Monaſterio incumbebat. Religioſas ædea reſtituere; eum prorsùs vindicat à peccato mortali: adeoque ab excommunicatione majori, ſiquidem in eam nunquàm poſſit incurri, niſi propter mortale peccatum, atque in eo tantùm caſu, in quo peccato mortali pertinacia adjungitur; quemadmodùm declaratur à Concilio Meldenſi, quod habitum fuit anno 845. (a), iſtis verbis: *Anathema eſt æternæ mortis damnatio; & nonniſi pro mortali debet imponi crimine; & illi, qui aliter non potuerit corrigi.* At verò ſi ignorantia Dionyſii fuiſſet voluntatia aut craſſa, adeo ut, ex ſuâ bonâ fide non vindicatus eſſet à peccato mortali; exiſtimamus, in eo caſu nec propter eandem bonam fidem fore vindicandum ab excommunicatione: quâ de re conſulenda ſunt ea, quæ ſumus proſecuti in obſervatione ſuperiùs appoſitâ in fine deciſionis casûs *Thertimus*.

(a) Conc. Meldens. in can. Nemo. 41. 11. q. 3.

CASUS LXVII.

DOMITILLA Religioſa Novitia in Monaſterio S. Bertini, cùm jam jam profeſſionem erat emiſſura, poſtulat à Rollando ſuo Patre, ut de dote ipſius cum Primariâ ſimùl & Communitate prædicti Monaſterii paciſcatur. Ab eo exigitur dimidio plus, quam neceſſe eſt, quamque, pro dote inſtituendâ in gratiam unius Monialis, exigere conſuetum eſt. Quâ de re conditionem fert rationi perindè ac æquitati omnino conſentaneam, quæ prorsùs reſpuitur: quoniam compertum eſt, eum opibus abundare, atque votis omnibus peroptare, ut ſua filia vitæ Religioſæ ſequatur inſtitutum. Tandem, quidquid exigitur à ſeipſo, ille concedit; propterea quòd aliam non poſſit inire rationem; & timeat, ne, ſibi neganti in impoſitas conditiones deſcendere, reddatur ſua filia, quæ præ ſe fert incredibile ſtudium, in prædicto Monaſterio profeſſionis emittendæ. Non latet Rollandum, prædictas Moniales peccare omnino graviter, & ſeſe apertæ ſimoniæ prodere conſcias. Quærit, nùm eâdem ratione, quâ ille, pravitatis ſimoniacæ contraxerit vitium?

RESPONS.

Eſt hoc extra omnem controverſiam poſitum, ſanctis Canonibus, quibus ingreſſus ſimoniacus in Religionem interdicitur, non minùs dantes perſtringi, quàm recipientes, atque ab iiſdem ex utrâque parte coram Deo perindè contrahi ſimoniæ peccatum. Ideoque, ſi Monaſterium S. Bertini ſit adeo tenue, ut Domitillam non poſſit gratis admittere; ipſa Domitilla vel ipſius Pater ejus nomine poteſt paciſci de inſtituendâ ad vitæ tempus penſione, quæ ſufficiat ad ipſius victum & veſtitum tam per adverſam, quam per proſperam illius valetudinem, & ad cætera Monaſterii onera, eorum habitâ ratione & proportione ſervatâ; aut non inſtituendo penſionem, numerare quandam pecuniæ ſummam accommodatam ad rationem, quâ ſolent exſtingui penſiones ad vitæ tempus. Non eſt ergo in dubitationem adducendum, quin Rollandus ſeſe ſimoniacâ labe infecerit in caſu propoſito; ſiquidem in duplum ſolverit, quod noverat neceſſarium eſſe ac conveniens ad inſtituendam in gratiam ſuæ filiæ dotem legitimam; neque ignorare poſſet; illud, quod ab eo ulteriùs exigebant Moniales S. Bertini, non ſibi imponi niſi tanquàm pretium recipiendæ Domitillæ, non verò causâ ejuſdem ſuſtentandæ atque ei cæterorum ſuppeditandorum vitæ neceſſariorum; quippe eum non lateret, vel dimidium illius, quod concedebat, omninò ad prædicta ſufficere. Quam deciſionem ſuggerit celeberrimus quidam Theologus Pariſienſis (b).

(b) Sambovius tom. 1. caſu 50. & 205.

CASUS LXVIII.

AMBROSIUS plurimâ gratiâ valens apud Guſtavium unum è Proceribus Aulæ, qui gratioſiſſimus eſt apud Regem, ad eum adivit, eumque ſupplicibus verbis oravit, ut apud Regem vellet agere, quò ei concederetur in favorem cujuſdam ex ejus filiabus aliquis locus Monialis in quodam Monaſterio, in quo prædictus Princeps jus nominationis obtinet, vel aliqua Abbatia in gratiam ipſius filii; & verbis de induſtriâ paratis eidem innuit; futurum ut ei dono daret tabulam quamdam pretii 200. nummorum aureorum, quam noverat, ab eo cupidè prorsùs appeti. Guſtavius petitum à Rege locum prædictum, vel præfatam Abbatiam obtinuit; Ambroſius verò dono dedit memoratam tabulam. Quâ de re quæſtio habetur: 1. Utrùm Guſtavius rectâ conſcientiâ potuerit acceptare iſtud donum, poſtquàm prædicta filia nominata à Rege ingreſſa fuit ac recepta in Monaſterium: 2. Utrùm, poſito, quòd illud acceptare nefas fuerit, teneatur ad illud Ambroſio reſtituendum?

RESPONS.

Cenſemus, agendi rationem tùm Ambroſii, tùm Guſtavii, planè eſſe ſimoniacam; quoniam inter eos tacitè ſaltem intervenit quoddam pactum, quod effectum ſuum obtinuit ex dono ab Ambroſio Guſtavio dato, & ab iſto eodem acceptato. Quod quidem cùm ſe ſic habeat, Guſtavius obligatur ad reſtitutionem tabulæ, vel juſti ejuſdem pretii, quod eſt 200. nummorum aureorum, non quidem ipſi præſtandam Ambroſio; quoniam iſtâ reſtitutione ſibi exhibendâ indignum prorsùs ſeſe ſuâ, quam commiſit, ſimoniâ reddidit, juxta iſthæc verba S. Thomæ (c): *Nec poteſt repetere pecuniam, quam turpiter dedit; licèt alius injuſtè detineat.* Sed, ſecundùm ejuſdem ſancti Doctoris ſententiam, vel Eccleſiæ, vel pauperibus erogandam.

(c) S. Th. 2. 2. q. 100. art. 6. ad 1.

Quod idem aſſerendum eſt quantùm ad Abbatiam, quam Guſtavius obtinuiſſet in favorem filii Ambroſii, accedente conditione tacitâ, quam iſte eidem tuliſſet, futurum ut ei de memoratâ ſuâ tabulâ, vel de quâcumque aliâ re temporali gratificaretur, foret etenim in propoſitâ ſpecie impetratio Abbatiæ ipſius apertè ſimoniaca, & Guſtavio eadem induceretur ex conſcientiâ obligatio reſtitutionis: Atque ut eâ de re nihil poſſit ſuboriri dubitationis, animo tenendum eſt, quadruplici modo ſimoniam aliquam poſſe contrahi.

Primus modus, eſt: cùm ſimonia committitur tùm ab ipſo Collatore, tùm ab eo, cui de beneficio providetur; quandò nimirùm ab iſto poſtremo pecunia, vel quidvis aliud tantùmdem valens alteri datur, ad aliquod Beneficium ab eodem obtinendum (d). Secundus modus, eſt: quandò Collator confert Beneficium pro pecuniâ, vel quâcumque aliâ re temporali, quam recipit à tertio quodam, vel etiam eo inſciente, cui Beneficium confertur; ut apertum ac manifeſtum habetur ex duabus Decretalibus, quæ leguntur in corpore Juris, quarum unam ſibi vindicat Clemens III, alteram verò Celeſtinus III. (e). Tertius modus, eſt: cùm contrahitur ſimoniæ peccatum ab eo ſolo, cui de Beneficio providetur, quandò ſcilicet, inſcio Collatore, largi-

(d) S. Th. 2. 2. q. 100. art. 1. in corp.

(e) Clem. III. in c. *Ex inſinuatione.* 26. de ſimoniâ, &c. Celeſt. III. in c. *Nobis.* 27. eod. tit.

largitus fecit vel pecuniam, vel rem aliam quamlibet ei, quo plurimùm agente, Beneficium adeptus eſt. Ut evidenter colligitur ex duobus Canonibus ibidem ad marginem indicatis, (a) quorum prior autorem habet Nicolaum II. poſterior autem Uurbanum II. qui ſederunt ambo in ſede Romanâ, currente undecimo ſæculo. Quartus denique modus, eſt: cùm vel ab amico, vel à Conſanguineo illius, cui de Beneficio proviſum fuit, pecunia vel dunum aliquod amico Collatoris fuit donatum; ut etiam habetur ex citatis Canonibus; atque ipſiſſimus caſus eſt, de quo agitur in propoſitâ ſpecie, in quo Pater illius, cui de Beneficio providetur à Rege, dedit tabulam pretii 200. nummorum aureorum Guſtavio, qui propter plurimam gratiam, quâ valebat apud Regem, egit, interveniente nimirùm prædicto dono, ut ipſius filius Abbatiam quamdam conſequeretur.

(a) Nicolaus II in cau. *Salvator.* 107.1. q. 1. Urban. II. in can. *Si quis*. 108. ibid.

Ex quibus inferendum venit: 1. Ambroſium, qui dedit tabulam, eſſe peccati ſimoniæ conſcium: 2. Guſtavium, qui eandem recepit eſſe quemdam ſimoniæ ſequeſtrum: 3. utrumque incurriſſe in excommunicationem: 4. ſi alteruter, vel ambo ſimul Clerici forent, futurum ut incidiſſent in ſuſpenſionem; 5. Proviſionem ſcriptam in favorem filii Ambroſii planè eſſe nullam, ut patet ex Conſtitutione Pauli II. quæ refertur in primo titulo quinti libri Extravagantium Communium, (b) atque ex Doctrinâ S. Thomæ (c) qui ſic habet: *Qui muneris interventu ſpiritualia quæcumque aſſequitur, ea licitè retinere non poteſt. Similiter autem ſimoniaci, tam vendentes, quàm ementes ſpiritualia, aut etiam mediatores aliis pœnis puniuntur; ſcilicet infamiâ & depoſitione, ſi ſint Clerici; & excommunicatione ſi ſint Laici; ut habetur* 1. *q.* 1. *can.* Si Epiſcopus. Nunc ad ea veniamus, quæ contra noſtram deciſionem poſſunt opponi, quidverò ad ea reſponderi poſſit, inſpiciamus juxta doctrinam unius cujuſdam inſignis ætatis noſtræ Theologi. (d)

(b) Paulus II. in Extravag. *Cum deteſtabile*. de ſimoniâ.

(c) S. Thom. cit. q. 100. art. 6. in corp.

(d) Sambovius tom 3. Caſu 92.

Primum, quod objici poteſt, eſt, ſi prædicta Abbatia fuiſſet Ambroſii filio reſignata, futurum fuiſſe, ut ad eandem jus obtineret vi reſignationis à Titulari confectæ: adeo ut Rex non poſſet alium nominare. Undè concluditur; cùm pecunia, vel quidvis aliud temporale datur pro obtinendo Regio conſenſu, illud præcisè ac directè non donari pro Beneficio acquirendo, ſiquidem ad illud idem jus jam ſit acquiſitum.

At futilis & infirma illa objectio facilè prorsùs refellitur; non tantùm ex jam dictis in recenſendo quarto modo, quo poteſt aliqua ſimonia committi; ſed etiam; quia falſiſſimum eſt, ab eo, in cujus favorem fuit Beneficium aliquod conſiſtoriale ſub beneplacito Regio reſignatum, jus obtineri ad illud idem Beneficium vi ſolius reſignationis, necdum Regiâ accedente approbatione: Quanquàm etenim Rex non poſſit alterum nominare, quamdiù vivit Reſignans; non tamen tenetur, ad nominandum Reſignatarium; quin immò jure gaudet cujus alterius nominandi, eo, ipſo quòd occurret vacatio Beneficii ex obitu Titularis Reſignantis, abſque eo quòd poſſit Reſignatarius eidem ullatenùs obſiſtere, neque de eâ re cum ullo juris prætextu conqueri. Tunc etenim Reſignatio ſeu dimiſſio ſit ipſo jure nullius effectûs; ſiquidem effectum ſuum non conſecuta fuerit conditio, quâ accedente, confecta eſt; hoc eſt, ſiquidem eam Rex noluerit eandem approbatione ſuâ nec acceptam habere, nec ratam efficere.

Secundum, quod opponi poteſt, eſt, ſolam Regiam nominationem non cenſeri actum eſſe ſpiritualem; ſed ſolam tantummodò, quæ à ſummo Pontifice conceditur, Inſtitutionem; adeoque non comitti ſimoniam, ex eo quòd quis iſtam nominationem, vel pecunia, vel aliquo dono interveniente, conſequatur.

Ad quam objectionem reſpondendum eſt, Regiam nominationem veri nominis eſſe ſpiritualem actum; ſi namque jus nominandi ad aliquod Beneficium, non foret ſpirituale; indè ſequeretur: 1. futurum ut poſſet vendi & emi jus Patronatûs, non venditâ nec emtâ Glebâ, cui inhæret: quod tamen abhorret prorsùs à vero, & omninò alienum eſt à decretalibus ſummorum Pontificum, & ab unanimi tùm Theologorum, tùm Canoniſtarum conſenſu. 2. futurum etiam ut Electores ſua ſuffragia vendere poſſent, cùm jure non gaudent collationis; quod tamen abſque controverſia ſimoniacum eſt. (e)

(e) Toto tit. de ſimoniâ, &c.

Tertia, quæ proponi poteſt, objectio, eſt: ab ipſis etiam ſummis Pontificibus quondam datam fuiſſe quamdam pecuniæ ſummam Imperatoribus ſuæ ætatis: ut electionem ſuam obtinerent confirmari; nec legis iſtius immunem fuiſſe vel etiam ipſummet S. Gregorium Magnum, ſiquidem pecuniam Imperatori Mauritio donaverit, quanquàm noluiſſet ſummum acceptare Pontificatum. Undè infertur, nullam igitur in eo occurrere ſimoniam, ut vel pecunia, vel donum aliquod rependatur pro obtinendo Regio conſenſu, vel Regiâ nominatione ad aliquod Beneficium.

Reſpondemus fatentes, equidem verum eſſe, à Regibus Gothorum, qui Arianam ſectabantur hæreſim, ficititium illud jus uſurpatum fuiſſe ac per vim occupatum, ut ſibi arrogarent prærogativam confirmandæ electionis ſummi Pontificis, atque eâ de re ſummam pecuniæ quamdam exigendi; Eccleſiamque iniquâ iſtâ tyrannide oppreſſam per aliquod temporis ſpatium ingemuiſſe, ut obſervat quidam antiquius autor in ſuo, quem in ſeptem pœnitentiales Pſalmos compoſuit, commentario: (f) quod ab aliquibus S. Gregorio vindicatur. At, ſiquidem prædictus author aſſerat, in eo uſu deteſtandam prorsùs ſimoniam occurriſſe, quam, verbis adhibitis validioribus, omninò condemnat, & cui notam hæreſeos etiam inurit; & ſummus prædictus Pontifex adeo Laudandus fuerit inconſultus confirmatus, atque vel in ipſo temporis intervallo, quo litteram exaraverat eo animo, ne confirmaretur, quæ à Romano præfecto fuit intercepta, à quo alia littera in contrarium, eo inſcio, exarata eſt quâ ipſius confirmatio poſtulabatur: non poteſt cum aliquâ ſimilitudine veri contendi, ab ipſo datam eo fine fuiſſe pecuniam, ut iſtam confirmationem obtineret; quippè qui è contrariò ſeſe abdidiſſet, ne ſibi vis inferretur, ut conſecraretur ſummus Pontifex. Atque reverà quidem nec à Joanne Diacono, qui vitam ſanctiſſimi prædicti Papæ ſcriptis mandavit, nec à quoquam vitæ ipſius ſcriptore uſpiam memoratur, ipſum pecuniam dediſſe, quò confirmari ſuam electionem, obtineret; verùm etiam, poſito, quòd aliquam pecuniam eâ de causâ donaviſſet, non ideò ſeſe ſimoniacæ ullius pravitatis infeciſſet peccato; ſiquidem, cùm ex præſcripto Canonum ritè fuerit electus, verè ſummus Pontifex eſſet inſtitutus, abſque eò quòd ullatenùs neceſſarium foret ipſius electioni quidquam autoritatis adjici ex ejuſmodi confirmatione, ut legitimè conſecraretur; neque pecuniam, quæ tunc temporis pro Imperatore exigebatur, perſolviſſet, niſi præter ſuam voluntatem, atque eo tantùm fine, ut ab iniquâ, quâ preſſus fuiſſet, vexatione ſeſe poſſet expedire. At non ita ſe res habet quantùm ad difficultatem, quæ hìc loci proponitur circa Ambroſium, ſiquidem iſte rependat donum pretii 200. nummo-

(f) Apud S. Gregor. Papam in Pſalm 5. pœnitent. v. 9.

nummorum aureorum, ad obtinendum titulum, quo nullo jure gaudet, quemque non poteſt, niſi interveniente dono, conſequi, de quo Guſtavio gratificatur.

Quartò tandem objicitur, ejuſmodi nominationem juris Regii non eſſe propriam; nec Regi competere niſi ex ſimplici conceſſione.

Sed arguimus in contrarium, falſiſſimam eſſe iſtam propoſitionem. Rex etenim jure gaudet, nominandi ad prædicti generis iſtius Beneficia vi famoſi Pacti, quod inter Leonem X. & Franciſcum I. anno 1516. Bononiæ conflatum eſt; ac proinde Rex ejuſdem poſſeſſione gaudeat ab annis ultrà 200. nullatenùs eâdem unquàm interturbata à Curiâ Romanâ. Aliundè verò, ſi cum aliquâ juris ſpecie de prædicto jure poſſet fieri Regi controverſia, ſub eo prætextu quòd Regi non competeret niſi ex ſimplici conceſſione; inde ſequeretur, futurum ut eâdem ratione liceret cum Summo Pontifice contendere ſuper jure percipiendarum in Galliæ Regno annatarum; ſiquidem nec etiam eodem gaudeat, niſi ex conceſſione, quæ exprimitur in laudato famoſo Pacto, quod Sanctam Sedem inter & Regem Gallicarum intervenit.

CASUS LXIX.

Justina, cùm haberet quamdam magni prorſus momenti litem, cujus judicium inſtabat, quibuſdam Pauperibus, quos ut viros ſpectatæ virtutis habebat, eleemoſynas erogavit, ut ſupplices ad Deum manus attollerent, tum ipſius causâ, tum ut ipſius res feliciter ſuccederent. Num in eo non occurrit aliqua ſpecies ſimoniæ?

Responsa.

(a) S. Thom. in 4. diſt. 25. q. 3. art. 2. quæſt. 2. ad 9.

Conſtat, juxta Doctrinam S. Thomæ (a), cùm orationes ſint ſpirituale quidpiam, eaſdem nec emi poſſe nec vendi pecuniæ pretio: Verùm tamen poteſt alicui pecunia dari, ut in partem ipſius orationum ac precum veniatur; quoniam iſta pecunia non donatur tanquam pretium ipſarum precum; ſed tanquàm aliquid, quò perſona incitatur, ad orandum gratuitò ac lubentiùs in gratiam illius, à quo pecuniam iſtam recipit; & impetrentur hâc eleemoſynâ temporali, quæ erogatur ex virtute Religionis, atque, ut eandem præcipienti Deo præſtetur obſequium, bona ſpiritualia; hoc eſt, gratiæ, benedictiones & vita æterna, quas loco mercedis ipſe Deus iis promittit, qui ſuis bonis temporalibus pauperes adjuvant. *Oratio eſt ſpiritualis*, ait Angelus ſcholæ, *quæ ex ſpirituali devotione efficaciam habet, & aliquid ſpirituale debet in eâ peti. Undè nullo modo debet ſub pretio poni; nec illi, qui dant pecuniam pauperibus, ut pro eis orent, orationem emunt; ſed animos pauperum alliciunt ad orandum pro ſe; & eos ſibi faciunt debitores.* Et iterùm alibi (b), *Illi, qui dant eleemoſynam pauperibus, ut orationum ab ipſis ſuffragia impetrent, non eo tenore dant, quaſi intendentes orationes emere; ſed per gratuitam beneficentiam pauperum animos provocant ad hoc, quòd pro eis gratis & ex charitate orent.*

(b) Idem 2. 2. q. 100. art. 2. ad 3.

Juſtina igitur in propoſito caſu nullo ſeſe ſimoniæ peccato conſtrinxit; quippè quæ eleemoſynam erogaverit ex animo charitatis, atque eo potiſſimùm fine, ut excitaret pauperes, quibus eandem dedit, ad offerendas Deo ſuas preces animo lubentiori & gratiori pro ſalute ipſius animæ, & pro fortunato rerum ipſius eventu.

CASUS LXX.

Balduinus Judex Regius paciſcitur de quâdam pecuniæ ſummâ, quam recipit pro ferendâ quâdam ſententiâ. Poteſt-ne aſſeri, eum ſeſe ſimoniæ conſcium efficere ex prædictâ pecuniæ tum conventione, tum receptione? An eâdem ratione ſe res habet de teſte, qui pecuniam recipit, ad dicendum, de veritate rei alicujus teſtimonium & de Advocato, qui pecuniam exigit, ad cauſam aliquam actitandam, aut ſententiam ſuam de re quâpiam aperiendam?

Responsa.

Ingens prorſus diſcrimen conſtituendum eſt inter tres illas prædictarum perſonarum ſpecies. Judex etenim obligatur *ex officio*, ad jus reddendum cui debetur; neque poteſt illud ſine crimine vendere; quin etiam ſine vitio ſimoniæ, ſi ſit Judex Eccleſiaſticus. Sic etiam teſtis, cùm ex conſcientiâ teneatur, ad obediendum Judici, qui ei præcipit, ut rei veritatem ei indicet, obligatur, ad eandem ipſi aperiendam, quandò juxta judicii formas interrogatur; adeo ut ei liceat ſuum teſtimonium vendere ſine magno peccato. Sed Advocato non incumbit, nec cauſam gratis agere, nec de re, de quâ conſulitur, ſine quodam honorario ſententiam dicere.

Quam diſtinctionem ſuggerit S. Thomas (c), qui ait: *Judex ex officio ſuo tenetur judicium reddere. Similiter etiam quilibet tenetur, ex hoc quòd eſt judicio ſubditus, ad verum teſtimonium reddendum. Sed Advocatus non tenetur patrocinium ſuum cauſæ præſtare, nec Juriſperitus dare conſilium. Et ideò, ſicut dicit Auguſtinus ad Macedonium*: Non debet Judex vendere verum judicium, aut teſtis, verum teſtimonium; quia Advocatus vendit juſtum patrocinium, & Juriſperitus, verum conſilium. *Non enim Advocatus vendens juſtum patrocinium, juſtitiam vendit, quæ eſt ſpiritualis, ſed actum ſuum & ſimiliter dicendum eſt de conſilio Juriſperiti. Sed Judex vendendo verum judicium, ſimoniam committit; ſi ſit ſpiritualis Judex, aliàs non committit ſed graviter peccat: & ſimiliter dicendum eſt* de teſte. Quod idem S. Doctor etiam alibi docet (d) de Judice in eo etiam caſu, in quo Judex non niſi res levioris pretii recepiſſet. *Apud Deum, qui cor videt, ſimonia eſt & in parvis & in magnis muneribus; ſi animus Judicis ex eis flectatur.* Quæ ipſiſſima ſunt laudati Doctoris verba.

(c) S. Thom. in 4. diſt. 25. q. 3. art. 2. quæſt. 2.

(d) Idem ib. art. 3. ad 1.

Fatetur tamen iſte Doctor Angelicus, quantùm ad teſtem, ab eo poſſe juſtè omnino pecuniam recipi, non quidem pro vero, quod dicit, teſtimonio, ſed pro mercede juſtâ, quæ labori ipſius atque operæ debetur (e). *Teſtes accipiunt non quaſi pretium teſtimonii; ſed quaſi ſtipendium laboris, expenſas, vel ab utrâque parte, vel ab eâ, à quâ inducuntur: quia* nemo militat ſtipendiis ſuis unquam, *ut dicitur 1. ad Corinthios 9.* Juxtà prædicta principia, & memoratas diſtinctiones judicium tum de Balduino, tum de aliis ferendum eſt, de quibus agitur in propoſitâ ſpecie.

(e) Idem 2. 2. q. 71. art 4. ad 3.

Vide {
- Beneficium.
- Beneficiarius.
- Collatio.
- Confidentia.
- Dimissio.
- Litteræ Dimissoriæ.
- Jus caduci ſeu Devolutum.
- Patronus.
- Permutatio & Restitutio.
}

SINUS

SINUS.

THEOLOGI conſueverunt vocem iſtam per metaphoram adhibere, ad ſignificandum locum illum quietis, in quo reponuntur animæ, poſtquàm ex hominum vitâ demigraverunt. Atque in eo ſenſu dicitur : quieſcit in ſinu Abrahæ (*a*) ; hoc eſt, in ſede quietis æternæ, in quâ tutò atque in perpetuum perfrui licet gratiis ac magnâ nimis illâ mercede, quas Deus repromiſit Abrahæ Patri omnium verè credentium, & iis omnibus, qui ſunt ipſius filii ſecundùm Spiritum : At vox iſta ſecundùm genuinum ſuum ſenſum & notionem, in quâ, eandem accipimus in hocce præſenti titulo, ſignificat externam partem corporis, cui in perſonis ſexûs alterius adhærent mamillæ: *Sinus, eſt pars illa corporis, quæ eſt intrà pectus brachiorumque complexum.* Quam ejus definitionem tradit De Rocheſort in ſuo generali Dictionario (*b*), eamque fuit ab alio Authore, quem citat, mutuatus.

(*a*) Luc. 16. 22. & 23 & Matth. 8. 11.

(*b*) De Rochefort. dict. general. v. *Sinus.*

Sinus mulieris, qui aliter dicitur *pectus*, conſtituit ipſius corporis quamdam partem, quam pudor præcipit, ſemper velari : adeo ut poſſit abſque controverſiâ affirmari, mulierem, quæ adeo fronte expudoratâ eſt, ut pectus nudatum gerat, nullatenùs habendam eſſe nec caſtam, nec honeſtam. Atque hoc ipſum jamjam ſumus in toto hocce titulo penitiùs expenſuri.

CASUS PRIMUS.

AGAPIA cujuſdam Aulici Proceris uxor, ut ſeſe accommodet ad generalem uſum, qui ferè paſſim obtinet apud omnes illuſtriores Matronas, veſtes induere conſuevit ab anteriori parte ſic patentes, ut pectus habeat omnino nudatum. Nùm poteſt propter invaleſcentem ejuſmodi conſuetodinem à peccato vindicari ; cùm nihil in eo ſibi proponit aliud niſi peoprio ſuo marito placere ; neque animo habet, niſi non videri veſtita ratione ſingulari, & quæ ſit à communi perſonarum tum ſui ſexûs, tum ſui ordinis conſuetudine aliena.

RESPONS.

Priuſquàm propoſitam difficultatem diſſolvendam aggrediamur, tria potiſſimùm præmittenda ſunt.

Primum : eam eſſe viris diſſolutis familiarem ac conſuetam loquendi rationem, ut, ad excuſandum ſuum peccatum, cauſentur conſuetudinem, cùm Divinæ, vel Eccleſiaſticæ Legi parere recuſant, quaſi conſuetudo foret ipſâ veritate vel potentior vel ſuperior, quippe conſuetudo ſine veritate nihil aliud ſit, quàm vetuſtas erroris ; ut dicitur à S. Cypriano, qui refertur in Decreto Gratiani (*c*) : *Conſuetudo, quæ apud quoſdam irrepſerat, impedire non debet, quominùs veritas prævaleat & vincat. Nam conſuetudo ſine veritate vetuſtas erroris eſt.* Quæ verba ſunt laudati S. Martyris, qui iterum alibi ſic habet (*d*) : *Neque enim hominis conſuetudinem ſequi oportet, ſed Dei veritatem.*

(*c*) S. Cyprian. in can. *Conſuetudo.* 8. diſt. 8.

(*d*) Idem in can. *Si ſolus.* fin. diſt. eâdem.

Secundum : hoc certiſſimi juris eſſe debere, quòd quæ jure tum naturali, tum divino interdicuntur, nunquàm poſſint ex contrariâ conſuetudine fieri licita ; quoniam verò prædictum jus eſt immutabile nec poteſt ullatenùs variari, non valeat vi conſuetudinis cujuſcumque etiam generalis aboleri in quoquam caſu, nec de medio tolli. *Nulla conſuetudo*, ait S. Antoninus (*e*), *quantumcumque generalis, vel antiqua ſit ; poteſt præjudicare, ſeu tollere id, quod eſt de Lege naturali, ſeu etiam divinâ, quoad moralia præcepta.* Quod laudatus S. Archiepiſcopus probat plurimis Canonibus, qui referuntur à Gratiano (*f*).

(*e*) S. Anton. 2. part. ſumm theol. tit. 16. §. 6.

(*f*) Totâ diſt. 81. cit.

Tertium denique : poſſe aliquando legitimis de cauſis vi conſuetudinis derogari de jure poſitivo humano, quo nova quædam obligatio nobis inducebatur, ad quam anteà non obligabamur.

Quibus tribus principiis indubitatis ac ſummæ penitùs veritatis in anteceſſum poſitis, reſpondemus, Agapiam & omnes mulieres, quæ palàm incedunt pectus nudatum gerentes, non poſſe vindicari à peccato, vi conſuetudinis etiam generalis Regionis in quâ degunt, quam vulgò cauſati conſuevere. Ratio eſt, quia ex jure tum naturali, tum Divino tenentur ad ſervandas regulas pudoris, ac decori Chriſtiani, à quibus prorſus abhorret ejuſmodi conſuetudo. Nunquam ergo licitum eſſe poteſt mulieribus, ut uſum ſequantur adeo perverſum atque inordinatum ; ut enim ait S. Clemens Alexandrinus (*g*) *Nullo modo permittendum eſt mulieribus, ut nudam aliquam corporis partem offerant viris ; ne ambo prolabantur : hi quidem, ut qui ad videndum incitantur : Illæ verò, ut quæ in ſe virorum intuitum attrahant.*

(*g*) S. Clem. Alex. Pedagogi lib. 2. c. 2.

Quæ deciſio Authorem habet S. Antoninum (*h*), qui ſic loquitur : *Si enim de uſu patriæ eſt, ut mulieres deferant veſtes, versùs collum ſciſſas & apertas uſque ad oſtentationem pectoris & mamillarum ; ... valdè turpis & impudicus eſt talis uſus : & ideo non ſervandus... non ſequaris turbam in malum, ait Dominus in veteri Lege* (*i*).

(*h*) S. Anton. 2. part. ſum. theol. tit. 4. c. 5. §. 3.

(*i*) Fr. de Gen. theol. mor. tom. 1. tract. 1 c. 17. quæſ. 4. & 7.

Atque hoc ipſum non aſſerit præfatus ſanctiſſimus Archiepiſcopus, niſi veſtigiis inſiſtens Tertulliani (*k*) qui materiam eandem verbis omnino graviſſimis atque acerrimis inſectatur. En quâ ratione compellat mulierem quamdam ejuſdem, ac illa noſtra Agapia, naturæ atque indolis. *Tu es Diaboli janua : Tu es Divinæ Legis prima deſertrix : Tu es, qui eum ſuaſiſti, quem Diabolus aggredi non valuit : tu imaginem Dei, hominem, tam facilè eliſiſti.... Omnia iſta damnatæ & mortuæ mulieris impedimenta ſunt, quaſi ad pompam funeris conſtituta... Habitus fœminæ duplicem ſpeciem circumfert, cultum & ornatum. Cultum dicimus, quem mundum muliebrem vocant : ornatum, quem immundum muliebrem convenit, dici. Ille in auro & argento & gemmis & veſtibus deputatur : iſte in curâ capilli & cutis & earum partium corporis, quæ oculos trahunt : Alteri ambitionis crimen intendimus : Alteri, proſtitutionis.*

(*k*) Tertull. de habitu muliebri.

CASUS II.

Leocadiæ Matronæ nobili, cùm acceſſiſſet ad Cæleſtem menſam Sacro-ſanctæ Communionis cum pectore præter modum nudato, & vultu tum fucato, tum maculis ſericis exornato; Alexander ipſius Parochus Sacram Communionem denegavit in ore atque oculis omnium: Quæ quidem repulſa graviter eam offendit, se de eâdem tanquàm de injuriâ ac contumeliâ ſibi impoſita verbis prorſus acerrimis cum Epiſcopo conqueſta eſt. Alexander-ne culpam aliquam contraxit ex illâ plurimâ offenſione, quæ fuit prædictam repulſam ſubſecut.

Respons.

Nullam Alexander prorſus contraxit culpam ex illâ plurimâ offenſione, quæ in prædictâ rerum circumſtantiâ ſuborta fuit: quoniam nonniſi, quæ ipſius erant officii, præſtitit, & ſoli Leocadiæ culpæ venit imputanda iſta plurima offenſio. Conſentitque hæc aſſertio noſtra doctrinæ S. Caroli Borromæi (a), qui ſtrictiùs omninò prohibet, ne mulieres, nec virgines ad Sacram Communionem admittantur, quæ eo uſque animo ſunt inverecundo, ut cum nudo pectore, vultuque maculis ſericis illito, ac cæteris ornatûs profani, pompæque ſæcularis indiciis non erubeſcant ad eandem accedere; ſiquidem è contrariò illuc non ſit accedendum niſi cum plurimâ ſummæ Religionis, ſingularis exempli pietatis, ac verè Chriſtianæ humilitatis ſignificatione, atque cum eo corporis habitu, qui demonſtret ſummum horrorem ab omni falſæ & inanis gloriæ cultu, quem apertè aden Dominus noſter deteſtatur ac reprobat ex illo humilioris conditionis ſtatu, in quo obſcurum ſeſe quodammodò ac velatum voluit conſtituere in auguſtiſſimo Sacrorum noſtrorum Altarium myſterio. En quibus verbis loquitur S. Cardinalis, quem ipſi jamjam appellavimus: *Hac Parochus præmonebit & curabit, ut ſummâ reverentiâ fideles accedant & ſumant.... mulieres... non fuco, aut pigmentis vultu illito, non pectore nudo. aut tenui velo obtecto, ſed ita veſtito, ut ne præter faciem quidquam cernatur, &c.* Et alibi (b): *Mulieres quælibet, cujuſcumque ſtatûs, aut conditionis ſint, ad S. Communionem non accedant cum fuco, pigmentis, &c.*

(a) S. Carol. act. Eccleſiæ Mediol. part. 4. inſtruct. de Sacram. Euchar. tit. de præparat. Corporis. tom. 1. pag 425. & ſeq.

(b) Idem ib. inſtruct. de Sacram Commun. pag. 61.

SOCIETAS.

Societas eſt pactio in licitis & honeſtis contracta à duobus aut pluribus, qui congerunt ſimul pecuniam aut quidvis aliud, pretio pecuniæ æſtimandum, ut commodiùs percipiatur majus lucrum.

Dicimus 1. *in licitis & honeſtis*: Nam Societas non eſt pactio, à duobus latronibus contracta, dividendi inter ſe ſurrepta. Eâ pactione probis moribus & Legibus adverſante.

2. *Qui congerunt ſimul pecuniam ſuam* &c. quia ſpes Societatis ſit paciſcentibus communis: ita ut quiſque particeps ſit lucri aut jacturæ futuræ.

3. Additur denique: *Ut commodiùs percipiatur majus lucrum*: Quod denotat ſcopum Sociorum, qui Societatem ineunt.

Duæ diſtinguuntur præcipuæ Societates: Prior contrahitur commercio pecorum: Poſterior pecuniâ Mercatori creditâ, aut quavis aliâ re pretio æſtimandâ.

Tres requiruntur naturâ conditiones, ut legitima ſit Societas.

Prima, qui pecuniam aut aliud quid confert ad Societatem, periculum ſortis ſubeat; & creditum non liceat ipſi certum habere, nec ex eo ullum percipere lucrum: Quia naturæ Societatis repugnat lucrum percipere ſine diſcrimine ſortis, ut patet ex mente Legis in margine laudatæ (c), Hoc prohibet Bulla *Deteſtabilis*, quadrageſima quinta Sixti V. 25. Octobris 1586. Quiſque Socius dividit ſolùm cum aliis lucrum quod Societas peperit. Idque pro ratâ ſortis ſuæ.

(c) Leg. *Si non fuerint* 29 ff. pro Socio §. 2. lib. 17. tit. 2.

Secunda: Quivis Socius aliquid pretio æſtimabile conſerat ad Societatem, ſive pecuniam, merces, laborem, induſtriam, aut quid hujuſmodi.

Tertia: Æqualitas diligenter ſervetur, ita ut alius præ alio non lædatur; & lucrum, jactura, impendia & detrimenta communicent inter omnes Socios, pro ratâ cujuſque ſortis. Abſque his tribus conditionibus nulla eſt genuina Societas.

Animadvertentur in triginta deciſionibus ſequentibus aliæ conditiones, requiſitæ in Societate pecorum, & perpendetur futilis ſubtilitas trium contractuum à quibuſdam Caſuiſtis ficta. En propoſitionem ab his Auctoribus allatam, & cenſuram à Clero Gallico dictam in Cœtu 1700.

PROPOSITIO LIV.

Contractus mohatra, (*id eſt, ille contractus, quo à Mercatore res majore pretio, ab eodem, ſtante eo Contractu, minore pretio præſente pecuniâ redimuntur*) licitus eſt etiam reſpectu ejuſdem perſonæ, & cum Contractu retrovenditionis prævię inito cum intentione lucri.

Cenſura

Cenſura hujus propoſitionis quatuorque aliarum de uſurâ illi conjunctarum, quas videre eſt in Titulo Uſura, eſt concepta verbis ſequentibus.

Censura.

Hæ propoſitiones, in quibus mutato tantùm mutui & uſuræ nomine, licèt res eodem recidat, per falſas venditiones & alienationes, ſimulataſque ſocietates, aliaſque ejuſmodi artes & fraudes vis divinæ legis eluditur, Doctrinam continent falſam, ſcandaloſam, cavillatoriam; in praxi pernicioſam, palliativam uſurarum; verbo Dei ſcripto & non ſcripto contrariam; jam à Clero Gallicano reprobatam: Conciliorum ac Pontificum decretis ſæpè damnatam.

Cæterum obſervare intereſt in contractu Societatis nullum Socium ſine uſurâ tutam poſſe ſibi præſtare ſortem à conſortibus, tunc enim erga ſe ſocietas ſpecioſa eſt, & uſura re ſimulata & palliativa nomine ſpecioſo Societatis, ut jam dictum eſt.

Casus Primus.

Reynerius, gemmarius ſolers, ſocietatem coiit cum Raimundo ad quatuor annos Raimodus ad eam 20000. libras, & Reynerius ſolam adhibuit induſtriam & totam conſumpſit ſummam emptione gemmarum, conſentiente Raimundo, bujus commercii ignaro. Hæ 20000. libræ ſic conſumptæ intra quadriennium pepererunt 20000. libras lucrum, quod in æquas diviſerunt partes juxta pactionem. Ea ſocietas eſt ne legitima; & Reynerius poteſt-ne, ſine injuſtitiâ, dividere cum Raymundo hoc lucrum?

Respons.

Ea ſocietas eſt licita, & Reynerius poteſt ſine peccato cum Raimundo dividere lucrum inde natum. Verùm nonnulli autumarunt Juriſperiti hujuſmodi ſocietatem non poſſe componi duas ob rationes. Prima, quia, inquiebant, induſtria viri tanti eſſe nequit quanti pecunia, ab alio collata ad ſpem ſocietatis, ac proinde qui ſolam adhibuit induſtriam ſine injuſtitiâ nequit in æquas partiri partes lucrum cum eo qui, pecuniam credidit. Seconda, quia, ceſſante ſocietate, nullum forte aderit lucrum: quo in caſu qui pecuniam credidiſſet nihil perciperet nec perderet, dum alius amiſiſſet tempus, induſtriam & curam, qua in re nulla videtur juſtitiæ, quum æquitas abeſt.

Et quidem Jus Civile fuit huic patrocinatum ſocietati in lege Codicis (a), quæ habet: *Societatem, uno pecuniam conferente; alio operam, poſſe contrahi magis obtinuit.* Imperator Juſtinianus idem ſtatuit his verbis (b): *Ita coiri poſſe ſocietatem non dubitatur ut alter pecuniam conferat; alter non conferat; & tamen lucrum inter eos commune ſit.* Ratio, quam affert, eſt, quia induſtria & opera pecuniam non conferentis ad ſocietatem habent locum præſentis pecuniæ: *quia ſæpè opera alicujus pro pecunia valet*, & perſæpè unius induſtria utilior eſt ſocietati alterius pecuniâ: *Quia ſæpè quorumdam ita pretioſa eſt opera in ſocietate, ut eos juſtum ſit conditione meliore in ſocietatem admitti.*

(a) L. *Societatem*. 1. Cod. pro ſocio l. 4. tit. 37.
(b) Lib. 1. Inſtitut. tit. 26. §. De illâ. de ſocietate.

Reipſa duæ rationes contrariæ nullius ſunt: nam quoad primam, tantùm abeſt ut induſtria unius Socii nunquam tanti ſit quanta alterius pecunia ut ſæpè, ſicut ait Juſtinianus, pretioſior ſit pecuniâ, quæ, utpote naturâ ſterilis, nihil ex ſe generans, ſolâ induſtriâ & operâ fœcunda fit. Secunda quoque admitti nequit: nam, ſi jactura eveniat, eam debet qui tempus, curam, operam & induſtriam adhibuit, ſous pati, quum hæc ipſi ſunt ſpes in ſocietate, & *res perit Domino rei*. Hoc fuſiùs deducemus in deciſione ſequenti (c).

(c) Colloq. Condom. tom. colloq. 10. ſect. 1.

Casus II.

Raimundus, pecuniâ præſenti dives, & commercii ignarus, contrahens, ad quadriennium, ſocietatem cum Reynerio, Mercatore Gemmario, tradidit 2000. libras ipſius in manus, & Reynerius ſolam intendit induſtriam & curam. Tempore ſocietatis elapſo, & remanentibus in mercimonio ſolùm 2000. libris abſque lucro; Raimundus contendit ſe eas jure in æquas diſpertiri partes, ut induſtriæ & curæ, aliàs ſibi inutilium, damnum præſtet. Raimundus contrà ait hanc compenſationem eſſe nimiam & strictè nullam deberi Reynerio, in caſu propoſito: utri jus?

Respons.

Antequam huic fiat difficultati ſatis, obſervandum eſt ſocietatem eſſe æquam quatuor his legibus. Primo, ſocii faciant commune deſtinatum ad ſocietatem, pecuniam, merces aut aliud æquipollens. Secunda, jactura & lucrum è ſocietate emergentia ſint ſociis communia. Tertia, quiſque pro ratâ collati participet lucrum (d). Quarta denique, quiſque ſubeat privatim periculum jacturæ ſortis ad ſocietatem collatæ.

(d) L. *Si non fuerint*. 29. & L. *Verùm*. 63. ff. pro ſocio. lib. 17. tit. 2.

Hoc poſito, reſpondemus, quum induſtria, cura & opera Reynerii æquè pretioſæ fuerint ac pecunia à Raimundo collata; & quiſque ſubeat periculum jacturæ concrediti in ſocietate; jacturam induſtriæ & operarum Reynerio ſoli ferendam eſſe quum eæ ſortis locum habent; & eamdem ob rem Raymundo licere ſummam reſumere integram ſine ullâ diviſione cum Reynerio. *Ad juſtam ſocietatem quatuor requiruntur*, inquit Cabaſſutius (e), *quartò ut ſinguli ſubeant damna & expenſas pro ratâ quoque eorum, quæ ex parte ſuâ contulerunt; atque ſeorſim totam incurrant jacturam eorum quæ in ſortem contulerunt; ut qui pecuniam contulit, totum pecuniæ ſuæ periculum ſubeat: ſi abſque ſocii culpâ, levi aut latâ pereat: ſi verò ſalvâ pecuniâ nihil obveniat lucri; ſocius alter, qui ſuum laborem, vel induſtriam contulit, ſubeat ſolus jacturam induſtriæ ſuæ laboris; pecunia vero tota ad eos redeat, qui eam contulerunt.*

(e) Joan. Cabaſſut. Juris. can. theor. & prax. c. 6. c. 13. n. 3.

Ratio hujus deciſionis eſt quia pecunia, ad ſocietatem collata, ſolius eſt ejus qui eam contulit, ut docet ſanctus Thomas, & poſt eum Sotus, Cardinales Cajetanus & Toletus, Navarrus, Azorius permultique alii (f), ait Doctor Angelicus, *qui committit pecuniam ſuam, vel mercatori, vel artifici per modum ſocietatis cujuſdam, non transfert Dominium pecuniæ ſuæ; ſed remanet ejus ita quod cum periculo ipſius mercator de ea negotiatur, vel artifex operatur.* Unde Cabaſſutius concludit (g), jure agitur cum, qui pecuniam in ſortem ſocie-

(f) S. Th. 2. 2. q. 78. art. 2. ad 5. Dom. Soto lib. 6. q. 6. art. 1. ad 2. Cajetan. in ſumma. v. *Societas*. Fr. Tolet. inſt. Sacerdot. lib. 5. c. 4. Azorius 3. part. lib 9. c. 3. q. 1. & c. 3. q. 1. Navarr. Manual. c. 17. n. 253.
(g) Cabaſſ. loco cit. n. 7.

ſocietatis contulit, eam recuperare, ſi ſuperſit. *Si pecunia pereat, perire illi debet qui eam contulit: ergo ſi ſuperſit, eidem tradenda eſt, ut qui ſentit onus, ſentiat quoque commodum.* Cap. qui ſentit onus. *De reg. juris in 6. & ſecundùm naturam eſt commoda cujuſque rei eum ſequi, quem ſequuntur incommoda leg.* Secundùm naturam (a) *ff. eodem titulo.* Addit hic doctus Profeſſor Avenionenſis ſic decretum fuiſſe à Bullâ Sixti V. 21. Octobris 1586. quadrageſimâ-quintâ ejus magno in Bullario (b): *His adde Sixtum V. in extravagante:* Deteſtabilis avaritiæ: *ita ſancire: ſortem finitâ ſocietate tradendam eſſe illi, qui eam contulit, ſi extat.*

(a) Cabaſſ. loco cit. n. 7.

(b) Sixt. V. in Bullâ *Deteſtabilis* 45. Bullar. mag. tom. 2. pag. 557.

Obſervandum tamen 1. Hic ſic intelligendum poſt impendia ad bonum ſocietatis commune facta ab eo, qui tantùm adhibuit induſtriam & curas, ei refuſa, ut, verbi gratiâ, expenſas in itineribus, aut aliter, ut declarat idem Pontifex (c), & præſcribunt leges (d). 2. Eum, qui ad ſocietatem contulit tantùm ſortem propriam, hoc eſt, curas & induſtriam, ſi ſic inter partes convenerit, reſumpturum mediam ſortem alterius; aut ſi uſus ſit generatim receptos & obſervatus in regione contractûs poſſet effectui dari pactum, aut ſe ad hunc uſum componere. *Sicubi tamen*, addit Cabaſſutius (e), *contraria vigeret conſuetudo, aut aliter inter partes convenerit; id poterit ſervari.*

(c) Idem ibid. §. 2.

(d) Leg. *Secundùm* 6. & *leg. ſi quis.* 67. ff. pro ſocio

(e) Cabaſſ. loc. cit. n. 6.

CASUS III.

Athenodorus & Landrius ſe contulerunt in ſocietatem officinæ ſuſcipienda. Prior, peritus opiſex, in ſocietate adhibuit tantùm operam & induſtriam: poſterior contulit 12000. libras præſentes. Ambo amici & bonâ fide verſantes non ſtipulati ſunt quæ pars lucri cuique eſſet in ſocietate, aut quam jacturæ partem quiſque ferret, ſi eveniat. Societas per triennium ſic ſubſiſtit, poſtea ſimultate inter ſe habuerunt, & in ratione ſubductâ lucrum habuerunt 2000. libras, de cujus diviſione vehementer rixati ſunt: nam Landrius voluit tres percipere quadrantes ob pecuniam præſentem ad ſocietatem collatam. Athenodorus contrà poſtulat ut totum lucrum in æquas dividatur, partes inter ſe, quum ſine ſuâ induſtriâ & operibus ſuis, pecunia Landrii nihil peperiſſet, quomodo inſtituenda eſt hæc diviſio ut juſtitia ſervetur?

Respons.

Quando partes lucri aut jactura non fuerunt aſſignatæ pacto ſocietatis, æquales ſint ſociis partes; Nam ubi pactio non diſtinguit, uni non amplius lucrum nec major jactura eſſe debet quam alteri. *Si non fuerint partes ſocietatis adjectæ æquas eas eſſe conſtat*, habet lex (f). Unde ſequitur Athenodoro, qui non contulit pecuniam ad ſocietatem cum Landrio contractam, dimidium tamen fore; quia induſtria, labor & curæ eodem pretio habentur ac pecunia ab altero collata: quum ſæpè ſoleat induſtriæ & curæ ſocii magis prodeſſe ſocietati quàm alterius pecunia, ut probavimus reſpondentes ad primam difficultatem: ita ut inferendum ſit Landrium, qui 12000. libras contulit præſentes, & non ignorabat Athenodorum ſolùm adhibere induſtriam & laborem, tacitè conſenſiſſe partes lucri eſſe æquales inter ſe; quam nihil ſtipulatus eſt contrarii ſi voluiſſet. Hanc in rem videre eſt leges in margine indicatas (g).

(f) Leg. Si ... 29. ... ſocio.

Ratio hujus deciſionis eſt quia, ut partes lucri in ſocietate evadant æquæ, non eſt neceſſe ſocium quamvis tantam pecuniæ vim aut induſtriam adhibere, quantam alter confert: ſed ex majori pecuniæ vi ab uno collato aut utiliori induſtriâ ab altero intentâ, eorum ſors poteſt æquari paritate commodorum à diverſis collationibus paſcentium. Quod manifeſtum eſt ex duabus primis legibus, in primâ deciſione citatis, & quibus concordat hæc alia lex (h): *Societas autem coiri poteſt & valet etiam inter eos, qui non ſunt æquis facultatibus, cùm plerumque pauperior opera ſuppleat, quantùm ei per comparationem patrimonii deeſt.*

(g) Leg Si non fuerint cit. leg. Quid enim 30. ff. pro ſocio §. Et quidem 10. inſtitut. de ſocietate lib. 3. tit. 26.

(h) Leg. Societate 5. §. 1. ff. pro ſocio.

CASUS IV.

Geranus Licinio confert ad ſocietatem 1000. Coronatos, lege lucri admodum modici, quia ei tutam præſtat ſortem & totum ſibi ſumit periculum. Gerani Confeſſarius hunc culpat contractum, vultque ut reſcendat ſed Geranus duas cauſatur rationes. Prima hoc in ratiocinio includitur: in contractu *commodati*, depoſiti aut locationis, licet convenire inter me & paciſcentes, ut jactura rei commodatæ, depoſitæ aut locatæ, ne ſit lapſura in me; licèt non transferam dominium hujus rei commodatario, depoſitario & inquilino; & ſemper verus permaneam ejus Dominus. Exempli gratia, licet mihi commodare librum Joanni, eâ lege ut, ſi pereat, imò ſine ejus culpâ, mihi ſit pretium ſoluturus, quamvis meus ſit. Cur igitur mihi, conferenti per modum ſocietatis Sicinio 1000. Coronatos, non licuerit mediocre percipere lucrum, licèt eorum periculum non ſubeam, dominium ſemper penes me ſit, modò ſaltem periculum quod ſuſcipit, ei præſtem, concedens amplius lucrum in ſocietate. Hoc Gerani ratiocinium nonne eſt æquum?

Secunda, cui innititur, ratio eſt, quia, quum non transferat dominium 1000. Coronatorum cautione ſortis à Licinio præſtitâ, non dicitur eſſe *mutuum* quia naturâ hujuſmodi mutui dominium rei mutuatæ transfertur mutuanti. Probatur exemplo commodati, locationis, depoſiti, in quo cautione rei commodatæ, locatæ, aut depoſitæ, non transfertur dominium hæc ſecunda nonne eſt quoque legitima?

Respons.

Non diffitemur auctores inclytos, ut Cardinalem Hoſtienſem, cenſere eam ſocietatem eſſe licitam. In eam iverunt ſententiam nonnulli Recentiores (i), qui putant, pacto ſocietatis contracto, ſecundum licitè contrahi, nempe, cautionem ſortis, minus percipiendo lucrum pro ratâ periculorum, quæ ſuſcipit acceptator.

(i) Colloq. Condom. tom. 1. colloq. 10. ſect. 2.

Innituntur Theologis & Canoniſtis, à Doctore, quem vidimus Eccleſiæ Pariſienſis Pœnitentiarii Vicarium, laudati (k), & ad auctoritatem Sixti V. ipſis objectam, quæ penitùs adverſatur eorum ſententiæ, quia hic Pontifex pacta improbat omnia, quibus dator ſortis cautionem habet, reſpondent Bullam hujus Pontificis non eſſe uſu receptam in Galliâ ut & aliis in regionibus pluribus, in qui conſuetudo valet contraria. Addunt 1. eſſe articulum diſciplinæ & politicæ meræ. 2. Naturâ ſocietatis pericula & damna non eſſe inter ſocios communia, ſed conditione non naturali, quod probat, inquiunt, ipſa pacti ſocietatis definitio, quæ hoc ſilet. 3. Judicandum eſſe de ſocietate ut de commodato, depoſito & locatione, quibus in pactis Commodatarius, depoſitarius & inquilinus, licèt non gravati caſibus fortuitis ſine eorum culpâ evenientibus, poſſunt tamen ſuis recipere periculis ſecundo pacto; ita ſocietatis pactum naturâ ſtare, etiamſi adjungatur cautio ſortis. En paucis omnia fundamenta, quibus ſuam auctores hi firmant ſententiam, juxta quam Geranus, in caſu propoſito, non eſt damnandus ſortis cautionem habendo à Licinio.

(k) Lod Bail. 3. part. ſimplicis examinis de exam. pœnitent.

Huic non valemus ſuffragari ſententiæ; & arbitramur eam non poſſe defendi; quod clarè demonſtratum imus, primùm labefactando horum Auctorum rationes.

1. Dicimus

1. Dicimus ergo Geranum non valere hoc inire pactum conſcientiâ; quia eſt fœneratorium: Sed ante diſcuſſionem rationum objectarum, referre ſtatim juvat incentiva Bullæ Sixti V. quadrageſimæ-quintæ (a), qoia melius erit judicium de momento difficultatis propoſitæ.. Hic Pontifex ab Initio Conſtitutionis dicit inſatiabilem habendi cupiditatem eo uſque homines excæcare ut eos in laqueos Dæmonis detrudat variis fraudibus & dolis, quibus utitur ut eos dulcedine lucri ſpecioſâ perdat, cui inhiat & quo blanditur.

Deteſtabilis avaritiæ ingluvies & inſatiabilis lucrandi cupiditas, malorum omnium radix, uſque adeo excæcat mortalium mentes: ut multi avidè lucro inhiantes in laqueos & inſidias Diaboli miſerè incidant, irrepit enim verſutè & callidè antiquus humani generis hoſtis per varios dolos & fallacias, & incautos homines quaſtûs dulcedine captos ac delinitos opprimit.

Poſtea hic Summus Pontifex apponit exemplum Societatum vitioſarum, præcipuè Societatis, quam perpendimus, in qua alter Socius ſortem ſuam ſalvam fore cavet ab altero, ſine periculis & damnis futuris. imò certam percipiens ſummam in ſingulos annos & menſes contra æquitatem. *Multi ſpecioſum & honeſtum Societatis nomen ſuis funeratitiis contractibus prætexenda, hoc quaſi colore & fuco mercatoribus, opificibus negotiatoribus, & aliis perſonis ſuper eorum mercibus ... aliiſque rebus ac bonis pecunias ſuas aut alias res Societatis nomine conferunt, vel greges armenta, aut certa animalia agricolis ſeu terrarum cultoribus, paſtoribus aliiſque ruſticis, ſeu quibuſvis perſonis dant in Societatem, eâ conditione, ut ſors ipſa ſeu caput, quod vulgò dicitur capitale, tam pecuniarum, quàm animalium & rerum ſalvum ſemper & integrum exiſtat, pro eo qui non induſtriam aut operas, ſed animalia aut res hujuſmodi in Societatem confert; atque omne periculum & damnum ab altero Socio recipiente ſuſtineatur ... eoſdemque Socios ... ad ſortem ſeu capitale reſtituendum, quicumque tandem caſus & rerum eventus conſequatur, pacto & obligatione obſtringunt; ſimulque etiam certam lucri quantitatem & ſummam veluti tot pro quolibet centenario, in ſingulos annos aut menſes per alterum Socium durante Societate, ſolvendum præfiniunt ac praſcribunt.* Denique hic Pontifex omnes hujuſmodi contractus damnat verbis adeò claris & urgentibus ut, poſt ejus deciſionem, miremur Caſuiſtas ejus auctoritatem infringentes. En ejus verba. *De attributæ nobis Apoſtolicæ poteſtatis plenitudine hac noſtra perpetuò valitura Conſtitutione damnamus & reprobamus omnes & quoſcumque contractus, conventiones & pactiones, poſthac ineundos ſeu ineundas, per quos ſeu per quas eorbitur perſonis pecunias, animalia, aut quaslibet alias res Societatis nomine tradentibus, ut etiamſi fortuito caſu quamlibet jacturam, damnum aut amiſſionem ſequi contingat, ſors ipſa, ſeu capitale ſemper ſalvum ſit ac integrum à Socio recipiente reſtituatur; ſive ut de certâ quantitate, vel ſummâ, in ſingulos annos aut menſes, durante Societate, reſpondeatur. Statuimuſque hujuſmodi contractus, conventiones & pactiones uſurarios & illicitos poſthac cenſeri debere.*

Ea deciſio Sixti V. non reſpicit meram diſciplinam aut ſolam politicam externam, ut falsò ſupponitur, ſed articulum Ethicæ momentoſiſſimum, cui ſe accommodare expedit à quo Leges Regni non ſunt alienæ.

Patroni ſententiæ adverſæ contendunt omnibus Sociis damnum ot lucrum eſſe commune non ea naturâ Societatis: ſed ex conditione iſti pacto non ingenitâ, quod firmant definitione ipſâ Societatis. Sed facilis eſt reſponſio definitione quæ concipitur: nam quando Societas dicitur pactum à pluribus initum, quo quiſque aliquid facit commune ut lucrum fiat commune. *Duorum, pluriumve conventio conferentium aliquid in communem uſum, vel quaſtum* (b). Sequitur neceſſariò, quod juri naturæ innititur, quemvis aliquid commune facientem nomine Societatis, ſubire pericula & damnum eventura pro queſtu, nam aliàs nulla eſſet æquitas, juſtitiæ commutativæ ingenita, quod huic convenit juris regulæ (c); *Secundùm naturam eſt, commoda cujuſque rei eum ſequi, quem ſequuntur incommoda.* Sic diſſerit Sylvius, poſtquam dixit Societatem, ut ſit legitima, habere rem juſtam & honeſtam, & ſuam conferentem pecuniam ejus ſubire pericula, ita ut ſi pereat, ipſi pereat ſoli; addit neceſſariò æqualitatem tùm in lucro, cùm in damno eſſe ſervandam inter Socios. *Ut in omnibus ſervetur æqualitas inter Socios pro quantitate partium in Societatem collatarum; ac proinde qui æquales ſortes dederint, æqualiter lucrum participent, qui inæquales, pro ratâ: & ſimile judicium de damno, quod vel æqualiter, vel proportionaliter eſt dividendum pro æqualitate vel proportione ſortium.* En expoſitionem definitionis pacti Societatis, alias non accuratæ: definitionis nomen non adhibet, ſed dicit: *Deſcribi autem poteſt Societas, quòd ſit duorum &c.*

Tantùm abeſt ut hic doctus Profeſſor & Vice-Cancellarius Univerſitatis Duacenſis autumet commune lucrum & damnum non eſſe genuinæ Societati congenitum, ut tractans ex profeſſo quam agitamus, quæſtionem, allatis quatuor quinqueve rationibus, quibus innituntur adverſæ ſententiæ Patroni, eas arguat fortiſſimis & firmis rationibus, & demonſtret nulli Socio licere conſcientiâ ut ſalvam fore ſortem ad Societatem collatam ſibi caveat, & neceſſariò ipſi ſubeunda ſint pericula & damna ſicut quæſtus: quod firmat auctoritate Bullæ Sixti V. cujus textum deſcripſimus; & defendit hunc Pontificem non tantùm damnare tanquam fœneratitia pacta Societatis, in quibus alter Socius ſortem ſuam ſibi fore ſalvum ab altero cavet, contracta in fraudem Legum Eccleſiaſticarum & ad vitandas pœnas in fœneratores latas; ſed generatim damnare ea pacta in ſe & ex eorum naturâ, quemcumque in finem contracta.

Idem cenſet Sotus (d), Bannés (e), Azorius (f), qui dicit: *Meo judicio*, Pontifex (Sixtus V.) *condemnare videtur, tanquam, fœneratitiam & uſurariam per ſe talem Societatem: eam enim fœneratitiam & uſurariam appellat.* Addit Navarro placuiſſe, ut Pontifex licitam declaraſſet cautionem ſortis; ſed contrarium dixit. *Optabat Navarrus ut Pontifex declararet tale pactum in Societate licitum eſſe & juſtum; at contrarium Pontifex declaravit ac definivit.* Tandem idem Sylveſter, quinque ſexve alii Auctores, quos laudat (g).

Et quidem Pontifex hujuſmodi Societates futuras damnat: ſed jam contractarum executionem prohibet: id eſt, repetere ſortem quæ ſine recipientis culpâ periiſſet, aut exigere, eo in caſu, quæſtum ab eo qui eam præſtitiſſet ſalvam, pollicitum: quo patet palàm hunc Pontificem pactum illud reprobare tanquam illicitum & fœneratitium per ſe.

Diximus quaſi per tranſennam Sylvium noluiſſe accuratam pacti Societatis definitionem apponere, ideò aliam proponimus, hanc ſcil. *Societas eſt damni & lucri ex conſenſu facta communicatio honeſta & juſta.* Hæc eſt inter alios Joris periti definitio (h), quæ indicat commune lucrum & damnum eſſe naturam genuinæ Societatis; & contrà communicationem non requiri tanquam conditionem non congenitam.

(a) Sixt. V. Bulla Deteſtabilis ſupra cit.

(b) Fr. Sylvius in 2. 2. q. 18. art. 9. concluſ. 3. Joan Polmanus Breviar. Theol. pag. 322.

(c) Leg. Secundùm ff. de reg. Juris Lib. 50. tit. 17.

(d) Dom. Sotus lib. 6. q. 6.

(e) Dom. Bannés in 2. 2. q. 78. art. 4.

(f) Joan. Azorius inſtit. moral. part. 3. l. 9. c. 4.

(g) Sylveſter v. *Societas* q. 2. & apud eum Azo. Arcurſius, Angelus de Peruſio 3. Goffredus, Calderinus & alii.

(h) Argum. tituli pro ſocios 2. lib. 17. Digeſtorum.

Supereſt reſpondendum ud duas rationes in gratiam Gerani appoſitas in quæſito propoſito. Dicimus igitur priorem rationem nullius eſſe ponderis; & Gerani Confeſſarium ſuo facere officio ſatis, volentem ut contractam cum Licinio ſocietatem diſſulvaret, quum ſit fœneratitia, ut demonſtravimus & probatum imus auctoritate ſancti Antonini (*a*), quæ dixerat, ſecundùm mentem Gloſſæ in Canonem, è ſcriptis S. Ambroſii depromptum (*b*), ſocietatis pactum in quo conferens pecuniam Mercatori ad negotiandum, aut opifici ad laborandum, paciſcitur, aut præcipuè intendit ſuam ſortem non venire in dubium, & quæſtum ab eo percipere, eſſe vitioſum & illicitum: hoc pactum, inquam, eſſe fœneratitium, & ſocietatem nunquam eſſe legitimam niſi periculum ſortis incidat in eum qui contulit: addit non idem eſſe judicium de aliis cootractibus: nam licèt poſſit aliquod adjungi pactum præter id quod vulgò poſtulant, quo recipiens ſibi ſomit periculum; non poteſt idem affirmari de pacto ſocietatis: quia imponere omne periculum recipienti pecuniam collatam eſt repugnare non ſolùm ei quod, res poſtulat, ſed & naturæ genuinæ ſocietatis. En ſancti Antonini verba: *Et ſi Hoſtienſis velit defendere, quod etiamſi damnum ſuſcipiet in ſe recipiens, talis ſocietas eſt licita... quia in aliis contractibus valet pactum appoſitum præter naturam contractûs, ut damnum ſpectet ad ſuſcipientem, ut in commodato & ſimilibus: & ſic tenet ex vi pacti; quia contractus ex conventione legem accipiunt; & tamen Azo & Accur. In dictâ legi* (*c*) *tenent contrarium, quia talis non eſt vera ſocietas. cùm ſit contra ejus naturam. Societas enim eſt quædam fraternitas ff. pro ſocis leg.* Si Verum. *Unde ſequatur, quod tale pactum non ſit præter, ſed contra naturam contractûs. Unde non valet ... de naturâ enim contractûs ſocietatis eſt, quod partes ſint æquales. niſi aliud ſit dictum. Unde opinio Hoſtienſis in hoc non eſt tenenda, cùm non ſit æqua; ſed opinio contraria quam tenet Goffredus & Joannes Calderinus. Dicit enim Goffredus*: Vis quòd ſit vera ſocietas fac ut damna & lucra ſint communia.

(*a*) S. Anton. 2. part ſum. theol. tit. 1. c. 7. §. 37.
(*b*) Gloſſa in can. *Plerique*, 3. 14. q. 3.
(*c*) Leg. *Si non fuerint*. 29. ff pro ſocio.

Verum ut diſtinctius exponatur hoc diſcrimen inter pactum ſocietatis & alios contractus, dicendum eſt, licèt quaſi ex ſe periculum libri commodati, Equi locati, aut ſummæ depoſitæ, incidat in ejus rei Dominum; tamen ex naturâ hujuſmodi pactorum, commodantem, locantem, aut deponentem rem, ſemper ſubire hujus rei periculum: nam natura *commodati* eſt concedere gratis uſum rei commodatæ, ſine Dominii jacturâ, natura locationis eſt condere uſum rei locatæ. juſto pretio; natura depoſiti eſt cuſtodire rem depoſitariis propriam. Ideò ſicut in pacto locationis, ſtipulari nequit, inquilinum non uſurum re locatâ; & in depoſito, eum, cui creditur, non cuſtoditurum; quia talia pacta horum naturam contractuum evertunt, non poteſt ſtipulari, in ſocietatis pacto, conferentem ad eam ſortem non aditurum ejus pericula: contra naturam contractûs ſocius quæſtum percipit ſi non ſubeat diſcrimen ſortis ad ſocietatem collatæ. Hæc dicenda nobis erant ad labefactandam priorem rationem, cui Geranus præſumitur ut à ſe declinet uſuram in caſu propoſito.

Poſterior non majoris eſt ponderis priore: nam in contractibus commodati, locati & depoſiti cautio ſortis non eſt cauſa ut is cui commodatur, locatur & deponitur res, poſſit de eâ pro lubitu ſtatuere, quod tamen eſt Dominii natura: non eadem eſt ratio pacti ſocietatis, in quo Licinius, qui à Gerano accepit 1000. Coronatos, & eos ſalvos ipſi præſtitit, ſolus omne periculum ſubiens, is eſt Dominus hujus ſummæ qui poteſt aut emere; quas volet, merces, aut alii commodare, aut in ludum effundere; aut donare, nec Geranus ab eo petere poteſt eoſdem 1000. Coronatos: Licinius ſolùm tenetur ei æqualem rependere ſummam; imò Geranus nequit ex æquo paciſci, ut Licinius hanc impendat pecuniam ad hanc aut illam emptionem: quia uſu pecuniæ non diſtincto ab ejus Dominio, ut obſervat ſanctus Thomas, ubi primum uſus conceſſus fuit, cenſetur Dominium conceſſum, ac proinde nequit ſine, injuſtitiâ præpedire uſum quem volet. Unde inferendum eſt eam cautionem, in ſocietatis pacto, & eſſe verum mutuum, nomine ſocietatis coloratum, ut obſervat Gloſſa à ſancto Antonino laudata (*d*); ac proinde Geranus, cui Licinius ſalvos præſtitit 1000. Coronatos, nullum percipere poteſt quæſtum ſine uſurâ; quum, juxta Doctrinam ſancti Thomæ (*e*), ſancti Auguſtini (*f*), omniumque Theologorum & Canoniſtarum, ex mutuo nullus quæſtus emergere poteſt ſine fœnore.

(*d*) Gloſſa cit. can. *Plerique*. v. *Negotiatoribus*.
(*e*) S. Th. 2. 2. q. 78. art. 1. ad 5.
(*f*) S. Aug. in can. *Si fœneraveris*, 1. 14. q. 1.

CASUS V.

Lazarus cum Lyſimacho contraxit ſocietatem, cui tradidit 1000. Coronatos, quibus, adjunctis pari ſummæ ad hanc ſocietatem collatæ à Lyſimacho, negotiaretur, qua inter eos convenit quemque ſubiturum ſortis ſuæ pericula; & quæſtum ac damnum fore communia & paria. Poſtea Lazarus Bauduino, amico, proponit hanc conditionem, ſe, ſi velit ſalvos præſtare 1000. Coronatos, ad ſocietatem cum Lyſimacho collatos; cum tenui lucro certo; ipſi ceſſurum ſuum lucrum, quod è ſocietate percepturus eſt; quod, etiamſi incertum, probabiliter erit ampliſſimum, Bauduinus hanc conditionem oblatam habet gratam. Eorum conventio eſt-ne legitima & licita?

Reſponſa.

Exiſtimamus cum Auctore nominis (*g*) Lazaro non licere ut à Bauduino nec à Lyſimacho ipſo caveat ſibi ſalvos fore 1000. Coronatos ad ſocietatem cum Lyſimacho collatos; quum ſine iniquitate ullum quæſtum è ſocietate carpere nequit niſi periculum 1000. Coronatorum ſubeat. Ita ut ceſſet jus Dominii, ubi primùm pecunia non venit in dubiam aleam. Ad ſummum poſſet ſolùm jus ſuum ſocietatis concedere. Verùm ſicut evertitur penitùs cautione ſortis, quàm Bauduinus præſtat, & nullum ampliùs diſcrimen ipſi ſubeundum eſt; videtur Lazarus, concedens omnia jura Bauduino, ſuſcipienti diſcrimina 1000. Coronatorum, non poſſe è ſocietate fructum facere, quæ ipſi non eſt ampliùs ſocietas realis & vera, quum cautione, à Bauduino ipſi conceſſâ, ceſſat participare jacturam aut periculum. Sed etiamſi Lazaro liceret hoc conventum contrahere cum Bauduino, inde non ſequitur conſtanter ipſi licere idem paciſcis cum Lyſimacho, quum eſſet verum mutuum, non verò ſocietas cum eo contracta, eſſetque ars ac fraus qua celaret fœnus, ut patet ex omnibus argumentis in quartâ deciſione allatis.

(*g*) De Gen. theol. mor. tom. 1. tract. 4. c. 14. quæſt. 3.

CASUS VI.

Maximianus confert 10000. libras præſentes ad ſocietatem, quam init cum Bertrando, parem ſummam conferente. Inter Bertrandum, imperitum commercii, quod factitat Maximianus, & ſocium convenit de quadam ſummâ, quam quovis anno ipſi ſoluturus eſt Maximianus, etiamſi deeſſet quæſtus in commercio, ob periculum ſortis quod ſuſcipit. Bertrandus hoc in caſu, non-ne poteſt ſummam, de quâ inter ſe & Maximianum convenit, recipere?

Reſp.

RESPONS.

Bertrando non licet, hoc in caſu: percipere quæſtum ratum, de quo inter ipſum & Maximianum convenit. Nam prætendens periculum ſortis non poteſt convenire cum Socio de ſummâ certâ & determinatâ, quæ habeat locum lucri, etiamſi abeſſet Socio quæſtus. Ratio eſt quia conditio, qua Bertrandus cum Maximiano contrahit, naturam Societatis evertit, quæ nec ſtare, nec vera eſſe Societas poteſt, niſi ambo participent damnum futurum, ut & lucrum percipiendum, ſicut in præcedentibus demonſtravimus deciſionibus, & patet ex ipsâ ſocietatis definitione jam allatâ: *Societas eſt damni & lucri ex conſenſu facta communicatio honeſta & juſta.* Si vero Bertrando ſalva eſſet certa ſumma determinata, quæ vicem lucri haberet, quam Maximianus perderet aut ipſi deeſſet lucrum, non poſſet dici ſocietate & commodis conjunctus cum eo; quum commodum fixum, ope illius conventionis perceptum, non eſſet fructus commercium, ad quod pecunia fuit collata; ſed ſumma certa, à Maximiano ſoluta ob uſum 10000. Librarum, quod conſtituit fœnoris crimen, juxta hæc Sancti Thomæ verba (*a*): *Secundùm ſe eſt illicitum pro uſu pecuniæ accipere pretium, quod dicitur uſura.* Pontifex Sixtus V. diſtinctè reprobat hoc pactum Conſtitutione 21. Octobris 1586. cujus verba in quarta recenſuimus deciſione, quæque nunc repetere non juvat.

(*a*) S. Thom. 2. 2. q. 78. art. 1. in corp.

Nec juvat quoque dicere, Bertrando, ſortis ſuæ diſcrimen ſubeunti, licere de certo convenire lucro minori pro incerto quæſtu, probabiliter ampliſſimo. Nam hic contractus, qui non eſt vera Societas eſt ſolùm mutuum, nomine Societatis colocatum, & ſolo ſortis diſcrimine non eſt ſat juris ad percipiendum hoc commodum ex pecuniâ mutuatâ, ut definivit Gregorius IX. in Decretali (*b*). Ratio eſt, quia ex juſtâ conjecturâ, qui tradidit pecuniam, eâ conſulit mente ut ex mutuo fructum caperet, & ſuſcepit ſortis periculum ut ſtrictiùs mercatorem mutuantem compelleret ad hoc commodum concedendum, in quo non abeſt uſura, ut docet Auctor Opuſculi inter Sancti Thomæ opera inſerti, ipſique adſcripti (*c*). Hæc deciſio concordat ſententiæ Colloquiorum Luconenſium Auctoris (*d*), & Sancto Bernardino (*e*) qui dicit: *Si intendit habere lucrum & non damnum; uſura eſt.*

(*b*) Greg. IX. in cap. *Navigantis* fin. de uſuris Lib. 5. tit. 19.

(*c*) Apud S. Thom. opuſc. 73. de uſuris c. 6.

(*d*) Colloq. Lucon. tom. 2. colloq. 39. q. 3.

(*e*) S. Bernardinus ſerm. 39. in feria 6. poſt Dom. 4. Quadrag. c. 3.

CASUS VII.

NICANDER & Pamphilus ſpeciem Societatis inſtituerunt. Nicander 8000. Libras contulit præſentes; & Pamphilus induſtriam & operas adhibuit. Nicander poteſt-ne abſque injuſtitiâ & uſurâ Pamphilo ſalvam præſtare certam ſummam fixam in partem quæſtûs quem pariet Societas.

RESPONS.

Reſpondemus Nicandrum, in caſu propoſito, poſſe Pamphilo ſalvam præſtare certam ſummam definitam, quæ in contractu eorum vicem quæſtûs habeat.

Sed ut certiores dicti fiamus, memores ſimus ejus quod alibi diximus, ſcil. 1. Societas eſt conventio (*f*) duorum aut plurium in licitis, & conferentium pecuniam, aut induſtriam & operam, aut quidvis aliud pretio æſtimandum (*g*) in uſum communem, aut ampliorem quæſtum: 2. Duplex eſt Societas: altera pecorum, ut vaccarum, ovium aliorumque hujuſmodi animalium. Altera creditur pecunia Mercatori ut fructum faciat commercio. 3. Quævis Societas legitima tria complectitur.

(*f*) Lib. 17. Digeſt. tit. 6. Lib. 3 Inſtit. tit. 26.

(*g*) Fr. Sylvius in 2. 2. q. 78. art. 2. concl. 3.

Primum: ut conferens pecuniam aut aliud ſortis diſcrimen ſubeat. *Ut pecunia, in Societatem collata, ſubjaceat periculo eam conferentis*, inquit Sylvius (*h*), *ita nimirum; ut ſi pereat; illi, qui eam contulit pereat.* Ita ut quivis Socius participet lucrum ut & damnum, & nequeat ipſi eſſe ſors nec quæſtus ſalvus: ut Sixtum V. qui ſic definit, vidimus (*i*), & in hoc præſertim conventio Societatis differt à pacto mutui: nam in Societate, quilibet Socius permanet collati Dominus, & nemini transfert dominium, quum in mutuo dominium rei commodatæ à commodante transferatur mutuanti. Quapropter, ſi pereat res, illi, cui commodata eſt, ſoli pereat. Sic docet Sanctus Thomas, qui dicit: *Ille qui mutuat pecuniam transfert dominium pecuniæ in eum, cui mutuat. Unde ille cui pecunia mutuatur, ſub ſuo periculo tenet eam. Et tenetur eam reſtituere integrè, unde non debet ampliùs exigere ille qui mutuavit. Sed ille qui committit pecuniam ſuam vel mercatori, vel artifici per modum Societatis cujuſdam, non transfert dominium pecuniæ ſuæ in illum; ſed remanet ejus, ita quod cum periculo ipſius mercator de eâ negotiatur, vel artifex operatur: & ideò ſic licitè poteſt partem lucri inde provenientis expetere, tanquam de re ſuâ.*

(*h*) Idem ibid. Item Navarr. man. c. 17. n. 152. Azorius, part. 3. l. 9. c. 1. & alii.

(*i*) In ſuprà cit. Bullâ *Deteſtabilis*. data die 21. Octob. 1586.

Secundum requiſitum in Societate legitimâ eſt, ut quilibet Socius conferat aliquid, ſive pecuniam, pecora, merces aut induſtriam.

Tertium, denique: ut æqualitas juſtitiæ ſervetur; id eſt, lucrum jactura & expenſæ ſint omnibus Sociis communia pro ratâ collati ad Societatem; ita ut plus conferens majorem quæſtum aut jacturam habeat; & minus conferens, minus lucrum aut damnum carpat. *Tertia* (conditio) *ut in omnibus ſervetur æqualitas inter Socios pro quantitate partium in Societate collocatarum*, inquit Sylvius (*k*), *Ac proinde qui æquales ſortes dederint æqualiter lucrum participent; qui inæquales pro rata: & ſimile judicium eſt de damno, quod vel æqualiter, vel proportionaliter eſt dividendum pro æqualitate vel proportione ſortium.* Quod conſentit Legi (*l*), quæ habet: *quoniam cùm ſocietas contrahitur, tàm lucri, quàm damni communio initur*: & huic alii (*m*): *iniquiſſimum enim genus Societatis, ex quo quis damnum, non etiam lucrum ſpectet.*

(*k*) Fr. Sylvius in cit. art. 2.

(*l*) Leg. *Si non* 67. ff. pro ſocio.

(*m*) Leg. *Si non fuerint* 29. §. 2. ff. eod. tit.

His principiis omnibus poſitis, tanquam neceſſariis ad deciſionem difficultatis propoſitæ cæterarumque omnium hanc in rem objiciendarum, reſpondemus ad caſum, quo quæritur, num Nicandro liceat lucrum certum & fixum Pamphilo, induſtriam ac operas conferenti ad Societatem, ſalvum præſtare? & dicimus manifeſtum eſſe ex prædictis, horum duorum contractum non eſſe conventionem veræ Societatis: quum inter eos nulla ſit vera communicatio lucri & damni; ſed contractum locationis, dictum *locationem operarum*, quo Pamphilus commodat Nicandro operam, curas & induſtriam, in quo nihil illiciti nec iniqui, modò omne periculum aut damnum eventurum in ſolum incidat Nicandrum, qui ſemper 8000. Librarum ab ipſo Collocatorum dominus permanet (*n*).

(*n*) Colloq. Cond. tom. 1. colloq. 10. ſect. 1. De Gen. tom. 1. tract. 4 cap. 12. quæſt. 4.

CASUS VIII.

EMMANUEL, dux opificii tapetum novâ arte textorum, debet Margaritæ 10000. Libras, quas ab eâ mutuas ſumpſit in commercium. Advertens Margarita nullum fructum pecuniæ, cogat Emmanuelem aut ut ſibi reſtituat aut eam adhibeat Sociam in opificio. Sex denariolis pro librâ. Emmanuel vult eam ſibi adjungere Sociam, & inſtrumentum ſigno privato conſignatum

ſcribit, habens ſe eam admittere ſociam conditione propoſitâ; eam participaturam lucrum è commercio proventurum ſex denariolis pro librâ; eam aditoram diſcrimina ſocietatis, & participaturam damnum futurum pro ratâ ſummæ in ſocietate collocatæ.

Hæc pericula, quæ ſequuntur damna, ſunt 1. Conſtitutione opificii innixâ ſoli Regia privilegio, Rex eam poteſt infectam facere improviſo; quo in caſu ſocietas in gravem conjiceretur confuſionem, propter ſumtus immodicos, quos Emmanuel & novem alii conſocii fecerunt in ædificia, emptiones plurium mercium arti idonearum: in mercedem locutum opportunorum; præterquam quod pecunia arcæ communis vacaret fructu. 2. Bellum poteſt inſtare & diuturnum eſſe: quo in caſu permodica ipſis eſſet venditio tapetum quos texunt: 3. Exteri Alienigenæ velent hujuſmodi opificia inſtituere quæ ipſis ruinoſa admodum forent.

Margarita, hæc omnis iniens pericula, intendit ſe re eiſe conſortem. Sed ſcrupulus ex eo exurgit quòd Emmanuel, conſentiens cum ſuis conſociis, præfinivit, inſtrumento cum eâ conſignato, lucrum è ſocietate percipiendum, ad ſummam 1200. librarum in ſingulos annos: ut vitentur tricæ rationis, quo tannis putandæ. Quæ longinris inquiſitionis & difficilis foret, præſertim mulieri, commercii, & longè magis ſocietatis inſciæ Margarita quærit, num poſſit, illæsâ conſcientiâ, percipere 1200. libras quovis anno, ſecundùm conventionem.

R e s p o n s.

Ut propoſitæ fiat difficultati ſatis, ſciendum eſt, num exempli causâ dentur triplicia pericula in quæſito memorata; aut an pericula deſinant ad hæc tria: nam ſi triplicia pericula apponantur tanquam exempla omnium diſcriminum futurorum; & Margarita ex æquo teneatur ſubire reliqua omnia pro ratâ partis in ſocietate collocatæ; ſocietas eſt legitima, & poteſt participare quæſtum obventurum. Si verò inſtrumentum, ab ipsâ conſignatum, habet eam participaturam damnum hac triplici ratione eventurum; non aliud, ſocietas eſt illegitima & iniqua. Nam cuivis ſocietatis pacto naturâ inhæret ut omnes ſocii omnia adeant diſcrimina, & participent omnes damnum futurum, quiſque pro ratâ partis ad ſocietatem collatæ: ita ut lucrum, aliàs perceptum, eſſet fœneratocium. Ipſi igitur perpendendâ ſunt inſtrumenti verba, & exequendom prædictum ad illæſam ſervandam conſcientiam.

Quoad quæſtum certum ad 1200. libras præfinitum, conſentientibus partibus, ut fugerent tricas & curam inquirendæ rationis ipſi graviſſimæ, quis commercii & ſocietatis inſcia eſt omninò; exiſtimamus, poſitâ ſocietate legitimâ modo jam expoſito, ipſi licere ſine ſcrupulo 1200. libras capere in ſingulos annos, de quibus inter ſe & Emmanuelem convenit. Suo & aliorum nomine. Ratio eſt, quia quantus major incertus ſine injuſtitiâ tranſit & determinatur ad quæſtum minorem certum. Hæc omnia Sancti Thomæ (a) Sylvii, & reliquorum Theologorum Doctrinæ conſentaneo, ut & quadrageſimæ quintæ Conſtitutioni Sixti V. quorum auctoritates pluries recenſuimus.

(a) S. Thom. 2. 2. cit. q. 78. art. 2. ad 5. Fr. ſylvius ibid.

C A S U S IX.

Gosselinus adhibuit Andræam ſocium in duplici commercio, tritici & vini. Eorum ſocietas, ad quam ambo ſummam contulerunt æqualem, habet, ut Goſſelino beſſis lucri, in frumenti commercio, & tertia damni in vini commercio ſit pars. Hæc ſocietas eſt-ne juſta, & Goſſelino licuit-ne ſic paciſci abque peccato, nec adſtricto ad ullam reſtitutionem Andreæ præſtandam?

R e s p o n s.

Hæc ſocietas eſt æqua: nam penes ſocios eſt convenire, ut uni ſit majus lucrum quàm damnum, & contrà alteri ſit majus damnum quàm quæſtus: quod ita interpretandum ut ſi in pluribus commerciis aut ſocietatibus, lucrum huic quidem adeſt, illi verò damnum, quæſtus cenſeatur quod deductis expenſis ſupereſt. *De illâ ſanè conventione quæſitum eſt*, inquit Juſtinianus (b), *Si Titius & Seius inter ſe pacti ſunt, ut ad Titium lucri duæ partes pertineant; damni tertia, ad Seium duæ partes damni, lucri tertia, an rata debeat haberi conventio. Quintus Mucius contra naturam ſocietatis talem pactionem eſſe exiſtimavit; & ob id non eſſe ratam habendam. Servius Sulpicius, cujus ſententia prævaluit, contrà ſenſit: quia ſæpe quorumdam ita pretioſa eſt opera in ſocietate, ut eos juſtum ſit conditione meliori in ſocietatem admitti.* Hæc verba: *ſæpè quorumdam ita pretioſa opera, &c.* demonſtrant inæqualibus Sociorum partibus fieri juſtam poſſe ſocietatem in quâ convenit ut uni amplius ſit lucrum quàm alteri. Hinc inferendum, ſi induſtria, opera & gratia Goſſelini, aut pericula, quæ adit in mari, aut alias, multùm proſint ſocietati, & Andreas nihil præter ſortem creditam, æqualem Goſſelini ſorti, conferat, juris eſſe ut Goſſelinus majus illo lucrum percipiat. Quod ſic dilatandum, videlicet, Goſſelinus ſibi hoc majus arroget lucrum ex eo quod deductis omnibus damnis, in duplici ſocietatis commercio illatis, ſupereſt, ut idem ait Imperator his verbis (c): *Quod tamen ita intelligi oportet, ut ſi in aliâ lucrum, in aliâ illatum ſit, compenſatione factâ, ſolùm quod ſupereſt intelligatur lucro eſſe.* Quod concordat huic Digeſtorum legi (d): *Neque enim lucrum intelligitur, niſi omni damno deducto.*

(b) §. De illâ. inſtit. lib. 3. tit. 26. de ſocietate. Item leg. Mucius. 30. ff. pro ſocio.

(c) Cit. leg. De illâ.

(d) Cit. leg. Mucius.

C A S U S X.

Oldradus Antonius Gabriel & Bernardus ſe contulerunt in ſocietatem exſiccandæ paludis. Oldradus præter partem, in ſocietate collocatam, aliorum parti coæqualem, poſtea in anteceſſum præſtitit 15000. libras, rogantibus aliis, eâ lege ut quiſque intra annum ſuam refunderet partem. Antonius cùm ſolvendo non fuiſſet, intendit Oldradus ſibi totam ſuam ſummam è ſorte communi eſſe percipiendam; contrà duo diſceptant, & volunt defungi ſolutione propriæ partis, ſeorſim à parte Antonii. Cui jus?

R e s p o n s.

Oldrado eſt jus: nam quum ſocius in anteceſſum ſuppeditat in commodum ſocietatis, quivis tenetur eum ſalvum præſtare pro ratâ: & quando ſolutionem ſummæ percipere nequit ab alio, quia ſolvendo non eſt aut aliam ob cauſam, jure refunditur è ſorte ſocietatis, quia in ejus commodum ſuppeditavit ſummam in anteceſſum, & lucra ut & damna communia ſunt. Ita ut priuſquàm ullum è ſocietate percipiant fructum Gabriel & Bernardus, Oldrado diſſolvendæ ſint 15000. libræ, & poſtea ſuperfluum lucrum dividendum ſit inter ſe & duos ſocios. *An, ſi non omnes ſocii ſolvendo ſint*, habet lex (e), *quod à quibuſdam ſervari non poteſt: à cæteris debeat ferre* (ſocius); *ſed Proculus putat, hoc ad cæterorum onus pertinere, quod ab aliquibus ſervari non poteſt, rationeque defendi poſſe, quoniam cùm ſocietas contrahitur, tam lucri, quàm damni communio initur.*

(e) Si unus. 67. ff. pro ſocio.

C A S U S XI.

Florus, Mercator Gemmarius, ſocietatem cum quatuor ejuſdem mercimonii mercatoribus contraxit; quilibet ad ſortem ſocietatis communem confert gemmas pretio 10000. librarum. Quatuor Flori conſortes ei demandant iter in Hispaniam ut vendat merces communes pretio & modo commodis utiliori. Florus duobus Mercatoribus

bus Hiſpanis vendit carbunculus adamanteſque pretio 25000. librarum, & in ſolutionem admittit chirographa intra quadrimeſtre permutanda cum pecuniâ. Hi duo Mercatoribus, qui ea conſignaverunt, foro cedunt argentario & ſolvendo non ſunt dobus poſt menſibus. Florus tenetur-ne ſolus hoc damno?

R e s p o n s.

Si duo Mercatores, qui chirographis comparatunt carbunculos ac adamantes, a Floro ſibi venditos, innotuiſſent aliis ejuſdem mercimonii Mercatoribus; & Florus nullo modo dubiam haberet eorum bonam fidem & ſolvendo; damnum 25000. librarum in ipſum non eſt incidendum ſolum, ſed in omnes conſortes; ita ut Floro cum quatuor cæteris, cuique, pereant 5000. libræ. Hoc requirit æquitas naturæ, ſicque definit lex, quæ habet (a): *Magiſtri ſocietatum pactum & prodeſſe & obeſſe conſtat.* Magiſter autem ſocietaris dicitur is, cui, ut Floro, demandatur cura præcipua mercium omnibus conſortibus communium, ut habet hæc alia lex (b): *Cui præcipua cura rerum incumbit; & cui magis quàm cæteri diligentiam & ſollicitudinem rebus, quibus præſunt: debent, hi Magiſtri appellantur.* Sicut igitur venditio, à Floro cùm duobus Hiſpanis mercatoribus exæquata ſolutione, intra quadrimeſtre, conſignati in chirographis, poſſet quàm maximè ſibi & quatuor conſortibus prodeſſe, convenit ut cùm ſine ejus culpâ, ipſis obfuerit argentariæ diſſolutione duobus poſt menſibus editâ; damnum ex equo incidat in ſe & conſortes; quum ſit eventus merè fortuitus quem præſtare non debet.

(a) Leg. Item 14. ff. de pactio lib. 2. tit. 14.

(b) Leg. Cui præcipua. 57. ff. de verbor. ſignific. lib. 50. tit. 16.

CASUS XII.

Lombardus & Jacobus ſe contulerunt in ſocietatem commercii, Jacobus ſuſcepit iter in Provinciam conſentiente Lombardo, in commodum ſocietatis; latrones ei, iter facienti, ſurripuerunt ſarcinas & pecuniam ad iter neceſſariam, eum & ſervum comite vulnerarunt. Redux, voluit ut compenſaretur ſorte ſocietatis jactura pactum ſibi illata, & pecunia quam impedit, ut curarentur vulnera ſibi & domeſtico inflicta Lombardus contrà intendit. Cujus eſt jus?

R e s p o n s.

Jacobi eſt jus: nam quum hoc damnum ipſi, res ſocietatis gerenti, incubuit, convenit ut compenſetur expenſis ſortis communis; cùm hoc damnum ipſi occurrerit ſine culpâ ſuâ. *Quidam ſagariam negociationem coïerunt*, habet lex (b), *alter ex his ad merces comparandas profectus in latrones incidit, ſuamque pecuniam perdidit, ſervi ejus vulnerati ſunt, reſque proprias perdidit. Dicit Julianus damnum eſſe commune: ideoque actione pro ſocio damni partem dimidiam agnoſcere debere, tam pecuniæ, quàm rerum cæterarum quas ſecum non tuliſſet ſocius, niſi ad merces communi nomine comparandas proficiſceretur. Sed & ſi quid in Medicos impenſum fuit, pro parte ſocium agnoſcere debere, rectiſſimè Julianus probat, proinde, ſi naufragio quid periit, cùm non aliàs merces, quàm navi ſolerent advehi; damnum ambo ſentient. Nam ſicuti lucrum ita damnum quoque commune eſſe oportet, quod non ſocii culpâ contingit.*

Sagariam id eſt, ſallis vel ſauſter eam vel vilium veſtium attritarum. Gloſſa.

(c) Leg. Cum duobus. 52. §. 4. ff. pro ſocio.

Obſervare intereſt hanc legem indicare pecuniam ad ſumptus itinerarios, & commodum ſocietatis neceſſariam. Unde ſequitur, ſi Jacobus geſtaviſſet pecuniam in ſuam rem privatam, occaſione itineris ſuſcepti, qua latrones eum ſpoliaſſent, Lombardus non teneretur, Jacobus jure non compenſaretur ſorte ſocietatis; ſed damnum ipſi incumberet ſoli.

Obſervandum quoque, non ſat eſſe, ut pecunia ſocietati pereat, ut conſors, in cujus manibus perit, eam ſolùm deſtinaſſet, in ſocietate collocandum. Nam conferri & communem fieri eſt neceſſe. Ideò cujus pecuniæ priùs ipſi ſurreptæ damnum ſolius ipſius, non verò ſocietatis, eſſet damnum. Sed communis factæ, & in pericula ſocietatis tranſlatæ, tum à latronibus ereptæ, damnum commune inter conſortes. Hoc decernit alia lex, quæ habet (c): *Item Celſus tractat: ſi pecuniam contuliſſemus ad mercem emendam, & mea pecunia periiſſet: cui perient ea? Et ait: ſi poſt collationem evenit ut pecunia periret quod non fieret, niſi ſocietas coïta eſſet utrique perire; ut puta, ſi pecuniæ cùm peregrè portaretur ad mercem emendam periit. Si verò ante collationem, poſteà quàm eam deſtinaſſet tunc perierit, nihil eo nomine conſequeris, inquit; quia non ſocietati periit.*

(d) Leg. Si ut. 58. §. 1. ff. eod. tit.

CASUS XIII.

Guerinus & Julus, vini Negotiatores, ad quatuor annos ſe contulerunt in ſocietatem vini. Guerinus pluriès in Campaniam, Burgundiam & Occitaniam profectus eſt, empturus vina ad quæſtum ſocietatis. Ejus longæ ipſius rei familiari intulerunt damnum 1200. librar excedens, cui providere non voluit; & plures privati, quibus vini copiam vendere ſolebat, noluerunt ab ipſo comparare poſteà, odio ſocietatis cum Julo eorum inimici contractæ: qua de re quæritur an omnia damna, ob ſocietatem ſibi illata, ſint reſarcienda expenſis ſortis communis, aut an Julus poſſit ſine injuſtitiâ ei denegare compenſationem?

R e s p o n s.

Conſtat Guerino non eſſe jus ut reſarciantur hujuſmodi damna expenſis ſortis ſocietatis, ſicque Julus poſſit, illæsâ juſtitiâ ipſi denegare partem. Ratio eſt, quia hi eventus oriuntur à Guerini conſilio peculiari, nihilque attinet ad commodum ſociorum commune: ita ut habendi ſint eventus fortuiti. Penitùs a ſocietate alieni, ac proinde in Guerinum ſolum incidendi. Et eamdem ob cauſam ſi Guerinus lucro feciſſet ſpecialia occaſione ſocietatis, vel in itineribus ſuis, vel aliàs, Julo nullum eſſet jus quicquam conſequendi. *Non conſecuturum actione pro ſocio labeo ait*, habet lex Digeſtorum (d), *quia id non in ſocietatem, quamvis propter ſocietatem impenſum ſit: ſicut ſi propter ſocietatem eum hæredem quis inſtituere deſiiſſet, aut legatum prætermiſiſſet, aut patrimonium ſuum negligentiùs adminiſtraſſet. Nam nec compendium quod propter ſocietatem ei contigiſſet veniret in medium: veluti ſi propter ſocietatem hæres fuiſſet inſtitutus, aut quid ei donatum eſſet.* Guerino igitur incumbunt ſoli hujuſmodi damna, quæ declinare poterat, ſocietatem cum Julo non contrahens, & quæ ſibi dare debet, quum ea prævidit, aut prævidere debuit, attamen lubens ea adivit.

(e) Leg. Socium. 60. ff. §. 1. ff. pro ſocio.

CASUS XIV.

Fabricio & quinque conſociis, cùm eſſet navis, onuſta permultis mercibus quarum pars non mediocris, Fabricio propria, fuit ſublevanda in naviculam, ut navis tutiùs introduceretur in fluvium, quo vehitur ad portum, & naviculâ excuſsâ vento improviſo, Fabricius intendit jacturam mercium ſuarum fore, communem quinque conſociis. An eſt ipſi jus ut merces, in navi relictæ, ſint adjumento?

R e s p o n s.

Quum merces Fabricio ablevatæ fuerint in commodum omnium, procuidubio eſt ei jus exigendi ut relictæ in navi ſint adjumento, & damnum in naviculam tranſvectarum ſit quoque omnibus comunis

(a) Leg. Navis inic. ff. de lege Rhadiâ de jactu. Sic decidit Lex (a), quæ habet: *Navis onuſtæ levandæ cauſâ; quia intrare flumen vel portum non potuerat cum onere, ſi quædam merces in ſcapham trajectæ ſunt, ne aut extra flumen periclitetur, aut in ipſo oſtio vel portu; eaque ſcapha ſummerſa eſt, ratio haberi debet inter eos, qui in nave merces ſalvas habent, cum his qui in ſcapha perdiderint, perinde tanquam ſi jactura facta eſſet.*

CASUS XV.

Rodulphus & Samſon ſocietatem commercii contraxerunt coi contigit damnum ingens imprudentiâ Rodulphi cujus culpa eſt naturâ *culpa levis*, ut in Jure vocatur. Samſon tenetor ne participare hoc damnum, & ejos partem injicere poteſt ne conſcientiâ Rodulphos?

Respons.

Samſon non tenetur participare hoc damnum. Nam in ſocietate, ſocius damnum inſerens ſuâ culpâ, ſive gravi, qoæ dicitur *lata culpa*, ſive tenui, quam Leges vocant *levem culpam*, & qua abeſt à peritis artis, aot perfunctoriè res agitur quæ ſolet diligenter fieri, nt quando per meſſes levis eſt enra dici aprici, cui ſuccedit pluvia; is, inqoam, tenetur ſolus damno Societati illato: quia, etiamſi ſtudio accuratiſſimo non adſtrictus, tenebatur tantam commodorum ſuorum & Socii; quantam propriorum curam habere.

Si verò culpa Rodulphi eſſet *culpa leviſſima*, ut Juriſperiti & Leges perhibent, id eſt, vitium accuratiſſimi ſtudii, quod in re ſua ſolet omitti: Samſon teneretur parte damni: reu hujuſmodi culpæ totum damnum incumbere non debet, at manifeſtum eſt ex his Imperatoris Juſtiniani verbis (b): *Culpa autem non ad exactiſſimam diligentiam dirigenda eſt: ſufficit enim talem diligentiam in communibus rebus adhibere Socium, qualem ſuis rebus adhibere ſolet.* Hicque Imperator eam affert rationem proximè: *Nam qui parùm diligentem Socium ſibi adſumit; de ſe queri, ſibique hoc imputare debet.*

(b) Lib. 9. Inſtit. tit. 26. §. 9. fin.

Dictis addimus, ea principio, Socium debere quandoque præſtare caſum fortuitum, cui occaſionem præbuit ejus neglectus: exempli gratiâ, ſi ſorrepta fuerit ſumma pecuniæ Societati communis, aut quid aliud, cujus cuſtodia ipſi incumbebat, & curam eamdem non habuit ac ſuæ rei. Eſt deciſio Legis, quæ habet (c): *Quod ſi à furibus ſubreptum ſit; proprium ejus detrimentum eſt; quia cuſtodiam præſtare debuit qui æſtimatum accepit. Hæc vera ſunt & pro Socio erit actio: ſi modò Societatis contrahendæ cauſâ poſcenda data ſunt, quamvis æſtimata.* Id quoque cenſet Cabaſſutius (d).

(c) Leg. Cum duobus 51. §. 1. ff. pro Socio lib. 17. tit. 2.

(d) Joan. Cabaſſut. juris can. theor. & prax. lib. 6. §. 13. n. 4.

CASUS XVI.

Paulus, Andreæ conſocius in commercio, bonum Societatis amiſit ſuâ negligentiâ, pretio 300. Librarum, cujus cuſtodiam ſibi ſumpſerat. Andreas vult ut illud præſtet. Sed pro ſe dicit curis immenſis auctam fuiſſe Societatem 2000. Libris & plus, dum minor ipſi incombebat diligentia, ſicqoe longè minorem comparaſſet quæſtom; ac proinde juri compenſationis locos eſſe debet. Andreæ non jus eſt ut imponat Paulo totum damnum 300. Librarum ſine ullâ ratione ampli lucri qood Societati intulit & quod medium participat Andreas?

Respons.

Andreæ eſt jus, & poteſt conſcientiâ, ad normam rationis loquendo, imponere Paulo ſoli damnum 300. Librarum, non obſtante 2000. Librarum quæſtu; quas ejus diligentia ſumma comparavit Societati. Ratio eſt, quia Socius augere tenetur Societatis ſortem quovis lucro poſſibile ſine ſpe compenſandorum damnorum ſibi obvenientium culpâ ſuâ, nomine quæſtuum quos attulit. Hanc difficultatem ſic decidit Lex, quæ habent (e): *Non ob eam rem minùs ad periculum Socii pertinent quod negligentiâ ejus periiſſet, quod in pleriſque aliis induſtria ejus Societas aucta fuiſſet: & hoc ex appellatione Imperator Antoninus pronuntiavit. Et ideò ſi Socius quadam negligenter in Societatem egiſſet; in pleriſque autem Societatem auxiſſet, non compenſatur compendium cum negligentiâ, ut Marcellus libro ſexto Digeſtorum ſcripſit.*

(e) Leg. Non ob eam. 25. & leg. Et ideo 26. ff. pro Socio item leg. 23. 1. ff. eod. tit.

Diximus Andream poſſe hoc damnum imponere Paulo, *ad normam rationis loquendo*, Leges enim laudatæ ſunt apertæ. Attamen ſi hoc damnum occurriſſet ſine ullo dolo aut culpâ gravi Pauli, levi verò præ immenſo quæſtu ſorti Societatis illato; videtur æquitati conſonum ut Andreas non agat ſummo jure, & ſocio totum damnum det.

CASUS XVII.

Medericus, Negotiator aulæorum, & tres alii ejuſdem artis, conſocii, emerunt omnem ſupellectilem in inventariis duorum genere illuſtrium, & partem poſtea vendiderunt particulatim variis. Medericus, advertens eorum non admodum exactum, putavit omnium intereſſe ut publica impetraretur venditio à Magiſtrato, ut in recenſione: qood fecit præſentibos & conſciis tribos Sociis, ſine ullâ interceſſione. His venditis, aliqood apparuit damnom quod alii Mederico voluerunt inponere; quia proprio motu & ſine eorum conſenſu manifeſto fecerat. Medericus defendit contrà illis licitè & neceſſariò eſſe facto intercedendum, poſito quod diſpliceret; ac proinde, omiſſâ interceſſione, cenſeri annuiſſe, quam ob cauſam damnum incidere in eos & in ſe debebat. Medericos nonne legitimâ nititor intentione?

Respons.

Certum eſt Socium nihil poſſe in ſorte communi ſuſcipere ſine conſenſu conſociorum; & ſi quid moliatur, cuique jus eſſe intercedendi & prohibendi: *Sabinus ait in re communi neminem dominorum jure facere quicquam invito altero poſſe*, habet Lex Digeſtorom (f), *unde manifeſtum eſt prohibendi jus eſſe.* Ratio eſt, quia quorum intereſt in eadem re, melius eſt jus prohibendi, quàm innovantium, *In re enim pari potiorem cauſam eſſe prohibentis conſtat*, addit eadem Lex.

(f) Leg. Sabinus 28. ff. de communi dividundo Lib. 10. tit. 3.

Nihilominus mutatione aot innovatione ab altero Socio factâ, præſentibus & conſciis omnibus conſociis, ſine eorum interceſſione, ſingoli tenentur ſimul ac innovator; quum juxta Juris regulam, ſilentium ſervatum, quando non eſt tacendum, vicem conſenſûs habet. *Qui tacet conſentire videtur* (g). Unde ſequitur, in caſu propoſito, conſocios Mederici, præſentes, facto noo intercedentes, ut ipſis licebat, ſi voluiſſent, cenſeri jure conſenſiſſe; ac proinde teneri facto, licèt damnoſo. Sic decidit eadem Lex laudata, quæ adjongit (h): *Sed etſi in communi prohiberi Socius à Socio, ne quis faciat, poteſt: ut tamen factum opus tollat, cogi non poteſt: ſi, cùm prohibere poterat, hoc prætermiſit.* Ita ut tres conſocii Mederici nequeant jure in eum agere, ut ipſi imponatur damnum à venditione publicâ generatum. *Sin autem facienti conſenſit, nec pro damno habet actionem*, habet eadem Lex, qoæ concordat huic Bonifacii VIII. regulæ (i): *Scienti & conſentienti non fit injuria neque dolus.*

(g) Reg. 43. de regulis juris in 6.

(h) Cit. Leg. Sabinus.

(i) Reg. 27. de reg. juris in 6.

CASUS XVIII.

Lamberto eſt fundus, qoem vult locare, aut in

ſocietatem conſerre, inſtructus quatuor equis, ſex bobus, decem vaccis, & grege quater centum ovium. Henricus ſeſe offert ad annnum vectigal ei attribuendum, nudo & ſine pecore, pretio quater centum Coronatorum, aut ad ſolvendas 1500. libras, eâ lege ut Lambertus pecora ſit per quoddam tempus relicturus, de quo inter eos conveniet. quo elapſo Henricus ea reſtituet juxta æſtimationem inſtituendam. Lambertus poteſt-ne hanc ſecundam gratam habere propoſitionem, ſine uſurâ?

RESPONS.

Certum eſt, Lambertum hanc ſecundam nequire propoſitionem ſine uſurâ gratam habere. Ratio eſt, quia iſte mutuat Henrico pecora; quum eorum Dominus permaneat, ſine ullo diſcrimine, quod ipſi adeundum eſſet, ſi vera foret ſocietas.

Nec juvat Lambertum objicere, pecora æquè fructum producere ac fundum; ac proinde ſi fundo annuum vectigal poſſit aſſignari, item pecori, quæſtu menſtruo aut annuo: Magnum enim intercedit diſcrimen inter locationem fundi, & locationem pecorum; quia fundi locatio non eſt mutuum, locatore ſemper fundi Domino, nec in recipientem transferente Dominium; quod ita certum, ut, ſi agri eluvione aquarum perirent, damnum in ſolum locatorem, non verò conductorem incideret; ſed locatio pecorum, in æſtimationem conceſſorum, eſt merum mutuum, quo recipienti transfertur pecorum Dominium, cui, prout volet, ſtatuere de iis licet, ſolvendo ea juxta æſtimationem. His addendum, ſecundùm legis diſpoſitionem (a), æſtimationem pro venditione valere: *Æſtimatio venditio eſt* (b). Dominium autem rei venditæ re transfertur venditionis vendentis in emptorem. Quam ob cauſam accipiens rem in æſtimationem ſolus ſubit pericula. *Si æſtimata res data ſit*. habet alia Lex (c). *omne periculum præſtandum ab eo, qui æſtimationem ſe præſtaturum recepit*. Manifeſtum eſt igitur non eſſe judicandum à locatione pecorum Henrico datâ à Lamberto ad locationem agrorum, & quamvis ei liceat quæſtum capere annuum è locatione fundi, nullum licet percipere è locatione pecorum, quæ ad tempus in ſuo fundo relinquit.

(a) L. *Æſtimatæ* 1. ff. ſoluto matrim. l. 24. tit. 3.
(b) L. *Plerumque*. 10. §. 5. ff. de jure dotium lib. 23. tit. 3.
(c) L. *Ut commodati* 5. §. 3. ff. commodati vel contra lib. 13. tit. 6.

Nec juvat quoque objicere, hoc pecus habendum eſſe inſtar rei Henrico locatæ à Lamberto, ac proinde jure quæſtum percipiendum, ut ex æquo locato. Nam quodvis pecus cenſetur quum conducitur ad quemdam uſum, ut quum conducuntur boves vel equi ad vectandum aut arandum; non verò ad uſum-fructûs à pecoribus, quæ locari non licet, producti, ut vaccæ. oves, aliaque hujuſmodi. Ratio eſt, quia conducens boves ad colendum fundum. aut equum ad vectandum, aut ad iter faciendum, tenetur eoſdem boves locatos aut eundem equum locatum reſtituere, uno verbo, eadem animantia. Sed quum pecora accipiuntur in æſtimationem, ut quæſtus, quem pariunt, percipiatur; non tenetur abſolutè reſtitutione ipſiſſimorum animalium; ſed pretii ſolùm quo æſtimata ſunt, aut alia ejuſdem pretii; ut jam dictum, in hoc ſita eſt natura *mutui*, ut habet Lex (d).

(d) Leg. *Mutuum*. 2. §. 2. ff. de creditis rebus ſi certum petatur lib. 12. tit. 1.

Addamus ingens interponi diſcrimen inter equum, verbi gratiâ, qui locatus, & inter pecora, quæ conceduntur in æſtimationem: nam hic equus, aut quidvis aliud, conductitium, teritur uſu à conductore; ſic aliquem comparare fructum eſt juſtum: ſed pecora attributa in æſtimationem non teruntur, nec deteriora fiunt à dante; quum recipiens tenetur, juxta æſtimationem, reddere parem numerum æqualis pretii, aut ſaltem pretium æſtimatione præfinitum (e).

(e) De Gen. theol. mor. tom. 2 tract. 4. c. 13. quæſt. 4. 5. & 6.

CASUS XIX.

LENTULUS attribuit ad triennium in æſtimationem 500. oves & 20. vaccas villico, eâ lege ut hæc pecora teneretur, elapſo tempore, reſtituere juxta æſtimationem habitam, aut ei perſolveret pretium; & præterea ſuppeditaret in ſingulos menſes certum numerum lactis, caſei aut lanæ. Hoc pactum eſt-ne legitimum?

RESPONS.

Conſtat ſocietatis pecorum contractum, qui dicitur *redditio beſtiæ*, eſſe iniquum, quando dans nullum ſubit periculum, paciſcens conventum, quo recipiens tenetur ei reſtituere, elapſo tempore, ſuam ſortem juxta æſtimationem habitam, & dans nihil poteſt accipere ultra ſortem præcipuam, quum in verâ ſocietate, omnes ſocii participent damnum aut quæſtum: ac proinde pactum à Lentulo & Villico contractum non eſt vera ſocietas. Ratio eſt, quia habendum eſt hoc pactum tanquam mutuum, aut tanquam venditio. Si mutuum eſt, eſt fœneratitium, quum nullus poſſit percipi quæſtus è mutuo, ſine uſurâ: & ſi venditio eſt, nihil poteſt, ſine injuſtitiâ, percipi pretii præter æſtimationem. Meritò autem dicitur mutuum implicitum & nomine ſocietatis coloratum. Quando enim dans ſua præbet pecora in æſtimationem, liber eſt recipienti eorum uſus pro libitu, ita ut poſſit ea vendere, nec teneatur pretium ſolvere, ſi nolit danti reſtituere parem numerum æqualis pretii: ſic idem ac ſi dans mutuaretur recipienti ſummam pecuniæ ad quam abit æſtimatio. Dicitur etiam venditio, quum, ſecundùm leges (f), æſtimatio ſit venditio, hoc eſt, ei aliqua ratione æquipolleat; quo in caſu dans ſolum poteſt percipere pretium pecorum ſine ullo alio quæſtu. Hæc deciſio conſentit Concilio Mediolanenſi I. à ſancto Carolo Borromeo an. 1565. habito.

(f) L. *Æſtimata* 1. ff. ſoluto matrim. l. 24. tit. 3. L. *Plerumque*. 10. ff. de jure dotium lib. 23. tit. 3.

Hoc poſito, dicendum eſt Lentulum, qui Villico aſſignavit in æſtimationem pecora, nihil poſſe ab eo accipere nec lacticinia, nec lanas, nec quid aliud, niſi ad juſtum pretium paſcuorum, ſi ipſe, non verò Villicus, ea præbeat, aliàs nequit purgari uſurâ, ut patet ex rationibus in deciſione præcedenti allatis (g).

(g) Colloq. Lucon. tom. 2. colloq 42. q. 3. Fr. De Gen. c. 13. cit. quæſt. 2. & 3.

CASUS XX.

GENUCIUS ſuppeditat ſex boves, duodecim vaccas, & triginta porcos Thierrio, qui ſuſcipit ut fundum agrorum meliorem faceret, eâ lege 1. ut ea ſit nutriturus, tectum præbiturus & curaturus. 2. Ut Genucio ſit traditurus medium auctum horum animantium. Hæc ſocietas nonne eſt fœneratoria?

RESPONS.

Ne hic contractus ſit fœneratitius, duabus conditionibus in quæſito propoſito deſignatis tertia ſubjungenda eſt videlicet, Genutius ſuſcipiat periculum animalium ſuorum, ita ut pereuntia, ſine culpâ Thierrii, pereant ſibi ſoli, nec Villicus participet damnum obventurum. Hæc tertia conditio duabus aliis appoſita, hunc contractum faciet licitum; quia tunc eſt vera ſocietas.

Hæc eſt deciſio ſancti Thomæ (h), cujus verba in ſecunda deciſione recenſuimus ad aliam rem; & concordat Conſtitutioni Sixti V. pluribus vicibus jam laudatæ (i), quam videre eſt in ſecundo Magni Bullarii Tomo.

(h) S. Th. 2. 2. q. 78. art. 1. ad 5.
(i) Sixt. V. in Bullâ *Deteſtabilis*. 45. mag. Bullarii tom. 2. p. 557.

CASUS XXI.

APPIUS tradit Benedicto, Agricolæ duodecim vaccas, ſex equos & gregem quater centum ovium nomine ſocietatis duabus legibus: Prima, ut Benedictus ſolus ſit pecorum periculum aditurus, & tempore

pore de quo convenit elapſo, Appio ſit reſtituturus parem numerum æqualis pretii, aut ſit ſoluturus pecuniâ, juxta æſtimationem ſtatutam. Secunda, ut dum Benedictus ſibi ſumit pecorum diſcrimen, & tenetur Appio reſtituere ſortem collocatam, locatione finitâ; Appius eum remuneraturus longè ampliorem ſit ceſſuros quæſtum à pecore producendum, quàm ipſi foret proprius ſine hac primâ lege cui ſubjacet: Appius poteſt-ne hoc inire pactum licitè, quum periculo, quod ſuſcipit Benedictus, pretium imponitur, cumque compenſat majorem partem in Societate relinquens quàm aliàs liceret?

R e s p o n s.

Dicta Societas eſt eadem ac memorata in deciſione præcedenti. Dicimus igitur eam eſſe fœneratoriam, uſurâ nomine mercedis coloratâ; ac proinde Appio non licere, tutâ conſcientiâ, hunc cum Benedicto inſtituere contractum.

Ratio eſt, quia conventio, qua pecoris periculum ſubit Benedictus, & tenetur ſortem Appio ſalvam præſtare, penitùs evertit naturam contractûs Societatis, quo dans nunquam ſortem fore ſalvam ſibi cavere poteſt, nec compellere recipientem ut quod perit ſine ſuâ culpâ ſibi pereat; nam conſtat enim debere quod ſuâ perit culpâ præſtare, ut ait Imperator Juſtinianus (a): ita ut hac lege injuſtâ, dicta Societas fiat verum mutuum, quum per æſtimationem, Appius transferat dominium animalium, Benedicto adſtricto ad reſtituendum Appio, non eadem, quæ accepit, ſed alio æqualis pretii, aut pretium ipſum præſente pecuniâ: quod eſt natura mutui, ac veræ Societatis naturam evertit, in qua danti ſubeundum eſt ſemper diſcrimen ſortis præcipuæ, nec unquam recipienti imponendum, niſi hoc in caſu ſolùm quo fraus aut ſupina ejus negligentia adeſſet. Unde ſequitur cùm nullus planè poteſt percipi quæſtus ex mutuo ſine uſurâ, Appium nequire è pecore capere, quod tradidit Benedicto, cujus eſt totum lucrum; quum omne adeat periculum ipſe, non verò Appius, nihil periclitans; nemini licet carpere fructum, è Societate, verâ quidem & legitimâ, ſi ſors ejus non periclitetur, penitúſque neceſſe eſt in Societate ut lucrum & damnum ſint communia inter omnes Socios.

(a) Lib. 3. Inſtit. tit. 26. de ſocietate §. fin.

In quarta deciſione videre eſt dicta conſentire Conſtitutioni Sixti V. & doctrinæ Sancti Thomæ, Sancti Antonini, cæterorumque à nobis laudatorum (b).

(b) De Gen. Theol. mor. tom. 1. tract. 4. cap. 14. quæſt. 13.

C A S U S XXII.

Desiderius dedit Philberto ſex boves ad quinque annos, lege 1. Ut pro ſuſcipiente ſibi ſit ſumpturus totum horum animalium damnum, ſi contingat irruptione hoſtium, fulmine, aut morbis propriis. 2. Ut Philbertus ſit alios eventus futuros præſtiturus; & ſuum ſit futurum alere, curare & cuſtodire hos boves tanquam ſuos. 3. Ut ſit Deſiderio largiturus à meſſe, in quemque bovem, octo tritici modios, ſimul æſtimatos undecim Libris. 4. Ut quinquennio excurſo, ſex boves futuri ſint vendendi, & pretium in æquales partes dividendum inter duos. Hæc Societas eſt-ne legitima?

R e s p o n s.

Primâ & ſecundâ legibus in hoc contractu indicatis ſit iniquus: nam jactura boum, illata ab irruptione hoſtium, fulmine, aut tandem morbis propriis, in dantem recidere debet; præterea tenetur ſolus omni alio damno aut detrimento, quod abſque latâ recipientis culpâ poteſt obvenire, ſic decrevit Concilium Mediolanenſe I. (c) quod habet; *In Societate animalium, quæ inæſtimata alicui dantur ad cuſtodiam, ſive ut operas præſtet; omnes caſus etiam fortuiti, ſemper ſint pericula ejus qui dederit, niſi id alterius Socii dolo, vel magnâ negligentiâ accidiſſe conſtiterit .... Si autem animalia dentur æſtimata, ita ut ſors danti ſalva ſit, nihil omninò percipi poſſit.* Quod concordat Bullæ Sixti V. (d) & deciſioni Cleri Gallici, Meloduni an. 1579. coacti (e).

(c) Conc. Mediol. I. part. 2. tit. 68. de uſu.

(d) Sixt. V. in cit. Bullâ Deteſtabilis §. 2.

Sed ut meliùs concipiantur partes Deſiderii & Philberti, ſciendum eſt primùm hoc commercium includere duos contractus, hunc quidem venditionis, illum verò locationis. Venditionis contractu, recipiens quovis anno comparat quintam partem pretii boum: Locationis contractu, dans locat in ſolidum boves recipienti ad primi anni finem uſque, quo devoluto, recipiens fit quinti denarii dominus. Idem dans poſtea locat ſolidum, infra quintum denarium recipienti ad ſecundi anni finem uſque, quo tempore, obtinet recipiens quintum denarium alterum. Locat poſteu ſolidum infra quintos denarios duos ad tertii anni terminum uſque, à quo hic recipiens quintum denarium tertium adipiſcitur: item locat ſolidum infra quintos denarios tres ad quarti anni finem uſque. & tunc recipiens quintum denarium quartum; & denique ſolidum locat infra quintos denarios quatuor ad quinti anni, qui eſt ultimi locationis, finem uſque; quo elapſo comparat recipiens quintum denarium quintum.

(e) Conſtit. Conventûs Melodunenſis tit. de uſuris.

Secundò, ſciendum eſt dominium rei transferri in emptorem à venditore venditione; & hoc dictum extra dubium eſſe, nempe, damnum rei neceſſariò in dominum incidere, quum non obvenit dolo vel fraude tertii cujus intereſt. *Quoties, omni debitoris culpâ ſecluſâ, res debita perit, domino ſuo perit*, inquit Gregorius IX. (f) Sed non eſt idem judicium in locatione; nam dominus, locans rem, ejus dominium inquilino non transfert, ſed uſum ſolùm.

(f) Greg. IX. in cap. Cum gratia. Unico de commodato lib. 3. tit. 15.

Ex his principiis inferendum. Deſiderium, juxta Juſtitiæ regulas, dantem, teneri detrimento boum perfecto, quod dolo aut fraude Philberti non obvenit, exceptâ Philberti re partâ; hoc eſt, excepto quinto denario, poſt primum annum elapſum: quintis denariis duobus, poſt ſecundum: quintis denariis tribus, poſt tertium: & ſic de cæteris annis ſequentibus.

Addimus contractum, cujus meminit quæſitum, eſſe illicitum lucro quod Deſiderius percipit, quod videatur enorme. Nihilominùs ut ſanum feratur judicium de æquo lucro, faciendum eſt arbitratu peritorum, proborum, qui perpendant quod licitè ipſius ſit, tum venditione, cùm locatione, pro expenſis curis & operis Philberti, ut & commodo, quod idem recipiens è ſex bobus percepit, quinquennio Societatis durante (g).

(g) De Sainte Beuve. tom. 3. caſ. 153.

C A S U S XXIII.

Ladislaus, dives, & Servaſius, agricola, ſe conferunt in Societatem animalium ad quinquennium, ingrediendo à trimeſtre, & convenit inter eos quemque collaturum decem boves aut vaccas, & gregem quingentarum ovium. Tempus, quo ineunda erat Societas, cùm veniſſet, Servaſius nequit ſuam conferre partem, tùm ob defectum pecuniæ, ad emptionem boum aut vaccarum neceſſariæ, tum ob morbum, qui, in oves ſuas graſſans, ferè omnes necavit. Ladiſlaus pollicetur ſolos ſuppeditare 1000. oves; ac 20. boves aut vaccas, dummodo dimidium hujus pecoris Servaſio mutuatum, & dimidium, ejus pars, æſtimanda fuerint, æquo pretio, à peritis de quibus inter eos conveniet.

Æſti-

Digitized by Google

Æſtimatione inſtitutâ Ladiſlaus mutuatur Servaſio quingentas oves, & decem boves & vaccas, pretio æſtimationis, quod Servaſius gratum habet; & vi Societatis contractæ, Servaſius pollicetur 1. ſe curare totum pecus, & alere, & tectum præbere. 2. In mercedem & compenſationem, convenit cum Ladiſlao ſibi fore ſoli omnem ad ipem, arationem & fimum; & Societate finitâ, ambos diviſuros pro æquâ portione augmentum animalium. 3. Et damnum, quòd acciderit ſine alterutrius culpâ, ambobus fore commune pro æquâ & dimidiâ parte. 4. Sed ante viſum pecoris augmentum & ejus diviſionem, Servaſium Ladiſlao reſtituturum quingentas oves, ac decem boves, aut vaccas, ſibi mutuo datas, pretio æſtimationis ab ineunte Societate inſtitutæ; & inſuper lucrum diviſum iri pro æquâ portione. Hic Societatis Contractus, dictus *Chaptel* vel *Cheptel*, vacat-ne uſurâ?

RESPONS.

Hic Societatis Contractus eſt legitimus, & ab eo abeſt omnis uſura, modò quingentæ oves & decem aut vaccæ à Ladiſlao bonâ fide fuerint mutuo datæ Servaſio, ex hypotheſi. Nam quum vi hujus mutui dimidium ſolidi in Societate ſit Ladiſlao proprium, æquum eſt ut ante rationem quæſtûs aut damni, mutuò datum à Servaſio refundatur; ſicque ſi totum pecus fuerit 1200. Coronatis æſtimatum, Servaſius tenetur in primis reſtituere Ladiſlao 600. poſtea ſi ſpes Societatis abeat ad 1400. Coronatos, quæ augmento fuit aucta fuit 200. Servaſio ſunt 100. dandi pro dimidio auctûs, & reliqui centum ſibi ſervandi: & contrà ſi æſtimatio ſpei in Societate abeat tantùm ad 1000. Coronatos, Ladiſlaus, qui 600. mutuò datos impſit, tenetur Servaſio tradere centum Coronatos pro dimidio ducentorum, ad quos abit damnum, quod per quinquennium irrepſit in pecus, morbo, aut aliis eventibus fortuitis, ſine Sociorum culpâ.

Nihil in Contracto hoc eſt adverſum quadrageſimæ quintæ Bullæ Sixti V. (a) cujus verba in deciſione quartâ recenſuimus. Similiter conſentaneum eſt Concilio Mediolanenſi I. & Conventui Melodunenſi, in proximâ deciſione laudatis, & Concilio Provinciali Burdigalenſi an. 1583. (b). Et quidem Ladiſlaus & Servaſius non peccant in regulas Societatis licitæ & æquæ, & eorum conventiones nullo evertunt modo conditiones legitimæ.

(a) Sixt. V. in Bullâ *Deteſtabilis*. cit.

(b) Concil. Burdig. c. 29. de uſuris & illicitis Contract.

Sed ut nullum ſuperſit dubium ad hanc difficultatem juvat reſpondere ad objectionem, quæ dictis opponitur; hæc eſt. Nunquam poteſt, inquiunt, lucrum quæri propter mutuum, abſque peccato uſuræ. Ladiſlaus autem, dans in caſu propoſito, mutuò dedit Servaſio quingentas oves, ac decem boves aut vaccas, quæ faciunt dimidium ſuum in Societate, aut (quod coincidit) mutuò dedit pecuniam ad emptionem pecoris, & Servaſius, recipiens, licèt per hoc mutuum præbeat dimidium ſortis in Societate, pollicetur paſcere, cuſtodire & tectum præbere toti pecori, & operam dare neceſſariam ut conſervetur & fructum pariat, & tamen capit dimidium totius quæſtûs, vi juris Societatis. Dicendum eſt igitur hunc dantem capeſcere dimidium quæſtûs, propter mutuum dimidii ſortis, Servaſio conceſſi; & hic quæſtus è mutuo effluens non poteſt vacare uſurâ.

Reſpondemus ad hanc objectionem, falſum eſſe quod intenditur, in quæſito propoſito, dantem percipere dimidium quæſtûs ob mutuum recipienti datum. Nam conſtat eum percipere ex animalibus ſuis, quæ contulit in Societatem cum recipiente cui relinquit æqualem quæſtum propter aliud dimidium pecoris quod idem contulit recipiens. Falſum eſt quoque recipientem ſolum ſuſcipere curam, cuſtodiam, alimentum, expenſas & tectum animalium; quum ſat confert dans de ſe, privans quæſtu lacticiniorum, adipum, fimorum & arationis, qui ſolet percipi ex ovibus, bobus & vaccis; ac eum deſerens totum recipienti, cui hac viâ ſat mercedis eſt ob alimentum & operas quæ ipſi incumbunt. Si fortè recipienti non ſat compenſationis eſſet hac ratione, dans teneretur ad illum remunerandum legitimè.

Concludimus igitur quæſtum, quem Ladiſlaus percipit è Societate, non planè manare à mutuo quod Servaſio dedit: ſed à pecore proprio. Nequit igitur damnari uſuræ, quamvis ſit verum talem quæſtum fore fœneratorium in dictâ Societate in qua ſocius mutuò dediſſet alteri totam ſortem: nam hoc in caſu totâ ſorte ſalvâ per mutuum, nullum ſubiret periculum, nec poſſet ſine uſurâ participare lucrum, quod eo in caſu totum recipientis eſſet. Sic judicat Auctor Colloquiorum Luconenſium (c).

(c) Colloq. Lucon. tom. 2. colloq. 42. q. 2.

CASUS XXIV.

PATERNUS locat Clementi ſex vaccas ac ſex equas ad triennium; Lege 1. Ut primo anno Paternus gravatus erit jacturâ aut depravatione animalium, ſi accedat ſine culpâ Clementis. 2. Ut duobus annis ſequentibus Clementis fuerit tota jactura aut damnum, quod obveniet ſine ſuâ culpâ. 3. Ut hac ratione Clementi fuerint tertiæ partes duæ quæſtûs, quem pariet Societas per duos poſteriores annos, quæ pro compenſatione valeant ob periculum hujus jacturæ quod ſubiit. Qua in re quæritur, num hic Societatis Contractus à *Chaptel* poſſit tolerari tanquam licitus in Provinciâ in qua conſuetudo generalis illi patrocinatur poſt hominum memoriam, & hic uſus ſtat juſtitiâ ſæculari, quia dans contentus eſt tertiâ parte quæſtûs per ſecundum & tertium annos, & recipienti concedit duas alias tertias partes?

RESPONS.

Conſtat contractum eſſe fœneratitium, eo quod Paternus Clementi totam imponit jacturam aut depravationem animalium per duos poſteriores annos Societatis, licèt obveniant eventibus merè fortuitis & ſine ſuâ culpâ. Nam Paternus, Dominus rei, integram debet ſolus ferre jacturam, quæ abſque recipientis culpâ contingit, juxta hoc Juris dictum, *res perit Domino*, cui patrocinatur Gregorius IX. in Decretali jam citato (d).

(d) Greg. IX. in cit. cap. *Cùm gratiâ* unico de commodato.

Huic quoque fundamento innixus Sixtus V. in ſuâ quadrageſimâ quintâ Conſtitutione, in ſequenti deciſione afferendâ, reprobavit & damnavit, tanquam fœneratoriam, eam Societatem, quam jam hujuſmodi dixerant Sanctus Carolus in Concilio Mediolanenſi I. an. 1565. habito, & Epiſcopi Gallici in Conventu generali Melodunenſi, an. 1579. quorum videre eſt decreta ſuperiùs in reſponſione ad Caſum *Deſiderius*.

Lucrum majus, quod Clementi concedit Paternus, nomine jacturæ compenſandæ quam adit ſecundo & tertio annis, nequit eum contractum uſurâ liberare; quum juxta naturam cujuſvis Societatis contractûs res pereat Domino.

Conſuetudo inolita, poſt hominum memoriam, à Summis Magiſtratibus Provinciæ in qua hæc Societas eſt uſu recepta, nequit quoque uſuram amovere ab hujuſmodi contractibus; hæc conſuetudo cum ſit perniciosa & fraus manifeſta, nunquam toleranda. *Perniciosa conſuetudo nequaquam eſt*

recipienda, inquit Concilium Toletanum IV. an. 633. coactum (a). *Conſuetudo, quæ Canonicis obviat inſtitutis, nullius debet eſſe momentis*, inquit Pontifex Innocentius III. (b) & diuturnus hic uſus non minùs reos efficit eum ſequentes, neglectis Eccleſiæ regulis, *diuturnitas temporis, non minuit peccata, ſed auget* (c), ait Alexander III. in Concilio Turonibus habito an. 1163. Nam, licèt conſuetudo non vitioſa, à longo recepta tempore, magni ſit ponderis, nunquam tamen obſtare poteſt rationi aut legi, ut dicit Imperator Conſtantinus (d) *Conſuetudinis uſuſque longævi non vilis autoritas eſt verùm non uſque adeo ſui valitura momenta ut aut rationem vincat, aut legem.* Hæc verba hujus legis Imperialis, è qua Gratianus fecit Canonem ſui decreti (e), quæque conſentit his Sancti Auguſtini verbis (f): *ratio & veritas conſuetudini præponenda eſt.*

Opponenda igitur ſunt iis, qui volunt hujuſmodi conſuetudinem uſurâ vacuam, hæc Gregorii VII. verba (g). Si objicias conſuetudinem, memento Jeſum Chriſtum dixiſſe, ſe eſſe, non conſuetudinem; ſed veritatem; & ut verbis Sancti Cypriani utar, veritatem ſemper anteferendam conſuetudini, vetuſtiſſimæ quidem & generaliſſimæ; & uſum quemvis contrarium abolendum. *Si conſuetudinem fortaſſis opponas; advertendum, quod Dominus dixit*: Ego ſum veritas & vita (h) *non dixit: Ego ſum conſuetudo, ſed* veritas: *& certè, ut beati Cypriani utamur ſententiâ, quælibet conſuetudo, quantumvis vetuſta, quantumvis vulgata, veritati omninò eſt poſtponenda, & uſus, qui eſt contrarius abolendus,*

Addere juvat, ut confirmentur dicta, ſtrictè interdixiſſe Edictum Ludovici XII. edictum Bleſis menſe Martio 1499. (i) omnibus Tabellionibus ne ullum ſcriberent contractum uſurarium, „Interdiximus & prohibuimus interdicimus & „prohibemus quibuſvis Tabellionibus, ne ullum „contractum fœneratorium ſcribant, pœna pri„vandæ dignitatis & mulctæ arbitrariæ „. Unde ſequitur quoſlibet Tabelliones Provinciæ, quorum meminit quæſitum, non poſſe excipere, abſque peccato, contractum Societatis à *Chaptel*, de quo verba facimus (k).

(a) Conc. Tolet. IV. can. 8.
(b) Innoc. III. in cap. *Ad noſtram*. 3. de conſuetudine lib 1. tit. 4.
(c) Alex. III. in cap. *Jam*. 8. de ſimonia.
(d) Leg. *Conſuetudinis*. 2. Cod. quæ ſit longa conſuetudo lib. 8. tit. 53.
(e) Can. *Conſuetudinis*. 4. diſt. 11.
(f) S. Aug. lib. 4. de bapt. contra Donat. c. 5. in can. *Fruſtra*. 7. diſt. 8.
(g) Greg. VII. in can. *Si conſuetudinem*. 5. diſt. 8.
(h) Joan. XIV. 6.
(i) Edict. Lud. XII art. 85. Fontanon tom. 2. p 706.
(k) Fr. de Genet. Theol mor tom. 1. tract. 4. cap. 13. quæſt. 1.

CASUS XXV.

Valerianus præbuit Paulo, nomine Societatis, ad ſexennium, armenta aliudve majus pecus, lege 1. Ut Paulus illud ſit nutriturus, & quavis alia ratione curaturus; & traditurus Valeriano quatuor tritici modios, quatuor libris æſtimatos, quoque anno, pro quolibet animali. 2. Ut Paulus duodecimam-partem ſortis ſit ſumpturus uno quoque anno. 3. Ut ſexennio elapſo ſors & augmentum ſint inter eos dividenda. Hæc Societas eſt-ne licita?

Respons.

Hic contractus, quibusdam in Provinciis dictus *Gazaille d'Arregues*, qui non eſt mera & nuda Societas, ſed mixta, quia venditionem continet, eſt licitus, modò omnia in Societatibus *Gazaille* requiſita occurrant, ſine additione iniquarum conditionum. Cuivis autem contractui *Gazaille*, ut ſit legitimus, tres ſunt conditiones, quarum prima hæc, jactura animalium, ſine recipientis culpâ pereuntium, unicè incidit in dantem, quo ſublato, contractus foret fœneratorius ut demonſtravimus auctoritatibus Sancti Thomæ, Concilii Mediolanenſis I. Sixti V. (l) Conventus Melodunenſis & Concilii Burdigalenſis, quibus conſentaneæ ſunt conſuetudines Bituricenſes, Borboniæ & Nivernenſes (m). Secunda conditio, recipiens ſit fidus: 1. in non mutandis animalibus. 2. In iis ſervandis, ne deceſſio interveniat: 3. In ſupputandis bonâ fide lucris cum dante. Tertia denique, æquitas ſervetur in diviſione quæſtuum, ita ut recipientis lucrum æquivaleat curis, induſtriæ & expenſis faciendis; & dans æquam lucri partem percipiat quatenùs animalium dominus, & teneatur jacturâ pereuntium ſine culpâ recipientis. Hæc eſt ſententia docti Theologi (n).

(l) Sixt. V. in cit. Bullâ *Detestabilis*, 45. §. 1.
(m) Conſuet. Bitur. tom. 1. tit. 17. n. 10. Conſuetud. Borbon. tom. 2. cap. 25. pag. 408. Conſuet Nivern. cap. 21. art. 3. & 15.
(n) De Sainte Beuve. tom. 1. caſ. 110. 117. 141. 142. & 144.

CASUS XXVI.

Sylvanus, qui gregem 400. ovium contulit in Societatem cum Roberto, agricolâ, contractam juxta omnia requiſita, Robertus dixit deſinente Societate deeſſe viginti, quæ morbo perierant: Sylvanus contendit eas ejus periiſſe culpâ: quomodo dirimenda eſt hæc contentio juxta conſcientiam?

Respons.

Regula obſervanda hæc eſt, recipiens probet viginti oves, quæ deſunt, finitâ Societate, periiſſe ſine ſuâ culpâ. Hoc cenſet Coquille in Commentario ad conſuetudinem Nivernenſem: „Quoad cuſtodiam pecoris, qua tenetur reci„piens, puto ipſi probandum ſe non eſſe in cul„pâ, ſi jactura aut mors contingat *Leg.* ſi cre„ditor 9. vel non probat Cod, *de pignoratitiâ* „*actione* .... (o) Quoad diligentiam accuratam, „qua tenetur recipiens pecus à *Cheptel*, puto ipſi „probandum ſe penitùs officio functum fuiſſe; „ac proinde probandum quovis in caſu à ſe abeſ„ſe culpam. *Argum. Legis* 1. §. Sed etſi ff. *de* „*Magiſtratibus conveniendis* (p).

Mauduit ad conſuetudinem Bituricenſem idem cenſet, quum tenetur cuſtodiâ, inquit hic Juriſperitus de recipiente dicens, *Habet cuſtodiam, & debet diligentiam*, Non eſt igitur dubium, addit, quin reus cenſeatur, niſi palam faciat innocentiam, qua non ſit officioſus. *Qui enim excipit probare debet quod excipitur. Leg.* Si pactum ff. *de probationibus* (q). Unde concludimus, ſi Robertus non probat viginti oves periiſſe ſine ſuâ culpâ; Sylvano licere, illæſa conſcientiâ, pretium exigere, ſi aliunde contrarium non pateat (r).

(o) Cod lib. 4. tit. 24.
(p) Leg. *In ordinem*. § 12. ff. de Magiſtrat. convent. lib. 27. tit. 8.
(q) Digeſt, l. 22. tit. 3.
(r) De Sainte Beuve. tom. 1. caſ. 149.

CASUS XXVII.

Barnabas ſibi Socios adjungit tres pannorum textores; unus fato fungitur. An mortuus finem imponit Societati, à Barnabâ aut ejus hæredibus, cum duobus Sociis contractæ?

Respons.

Societas quæcunque ſtat coitu eorum qui ſe invicem in numerum Sociorum cooptârunt, plerumque induſtriâ, operâ & auctoritate unius Socii. Ideò dicendum eſt mortem unius finire eam ex ſe, & interturbare inter ſuperſtites, niſi, ut habet Lex (s), incœptam perſequi Societatem conveniat inter omnes ſuperſtites. *Morte unius Societas diſſolvitur, & ſi conſenſu omnium coita ſit, plures verò ſuperſint, niſi in coeundo Societate aliter convenerit*: aut inter omnes. Societatem contrahentes convenerit eam permanſuram, non obſtante hac morte, quo in caſu hæres defuncti, ſi vellet, ejus partes ſuſciperet, & perſequeretur Societatem ut habet alia Lex (t), *Planè ſi hi, qui Sociis hæredes extiterint, animum inierint Societatis, in eâ hæreditate, novo conſenſu, quod poſtea geſſerint, efficitur, ut in pro Socio actionem deducatur.*

Obſervandum eſt, 1. Idem eſſe judicium de morte civili ac de naturali; quum morti addictus civili

(s) Leg. *Actione*. 65. §. 9. ff. pro ſocio lib. 17. tit. 2.
(t) Leg. *Planè* 37 ff. eod. tit.

civili non valet agere, & ejus bona fiſco publicata ſunt; ac proinde in ſocietate habendus inſtar fato functi. *Publicatione quoque diſtrahi ſocietatem diximus: quod videtur ſpectare ad univerſorum bonorum publicationem, ſi ſocii bona publicentur: nam cùm in ejus locum alius ſuccedat, pro mortuo habetur.* Hæc verba alius legis (a) Digeſtorum, ab Imperatore Juſtiniano firmatæ (b).

(a) L. Actione. §. 12. ff. pro ſocio.
(b) §. 17. Inſt. eod. tit.

Obſervandum eſt quoque, non eſſe omnino judicium idem de ſocietatibus Villicorum aut redemptorum operis: nam hujuſmodi in ſocietatibus duæ ſunt diverſæ ſponſiones; prior eſt omnium ſociorum, qui ſibi invicem pollicentur. Poſterior eſt eorumdem ſociorum, qui locatori pollicentur, aut ei cujus opus ſuſcipiunt; & ex hac ſecundâ ſponſione ad hæredes defuncti ſocii notos tranſeuntes, *ex conducto actionem etiam ad heredem tranſire palam eſt*, ut habet Lex (c), ſequitur ſponſione communi cum ſociis ſuperſtitibus devinctos inter ſe coaleſcere. Quapropter hæc connexio, licèt non ſit vera ſocietas, æque ac connexio eorum qui ſeſe lubentes cooptârunt in numerum ſociorum, hoc efficit tamen ut hæredi Villici conditionibus locationi adſtricto jus ſit etiam dicam ſcribere in villicationem ad conſulendum ſuo commodo; hæc ſponſio & hoc jus diſtinguunt eum ab hæredibus alius generis ſociorum, quia excludi nequit à villicatione, etiamſi dica fuiſſet ſcripta ante mortem ſocii in cujus bona venit. Sic judicat inclytus Auctor, qui leges Romanas in ordinem naturalem redegit (d), & firmat hanc diſtinctionem duabus legibus Digeſtorum, quarum prior his concipitur verbis (e): *In ſocietate vectigalium nihilominus manet ſocietas, & poſt mortem alicujus.* Ex qua patet hæredibus ſuperſtitibus non licere ſocietatem abdicare à morte alicujus ob ſponſionem quam contraxerunt ſinguli ſocietate cum eo cujus prædium conduxerunt. Poſterior ſpectat hæredem. En quod habet (f): *Licèt enim (hæres) ſocius non ſit; attamen emolumenti ſucceſſor eſt, & circa ſocietates vectigalium, cæterarumque idem obſervamus, ut hæres ſocius non ſit; niſi fuerit adſcitus, veruntamen non emolumentum ſocietatis ad eum pertineat: ſimili modo & damnum agnoſcat, quod contingit ſive adhuc vivo ſocio vectigalis, ſive poſtea, quod non ſimiliter involuntariâ ſocietate obſervatur.* Vide *Hæres.*

(c) L. Sed addes. 19. §. 7. ff. locati conducti lib. 19. tit. 2.
(d) d. Domat. nacl. L. civil. juxta ordin. natur. lib. 1. tit. 8. ſect. 6. art. 5.
(e) L. Adeo. 5. ff. pro ſocio.
(f) L. Verum eſt 63. §. 8. ff. eod. tit.

Operæ pretium duximus has duas obſervationes apponere deciſioni noſtræ, ut huic rei majus affulgeat lumen, & ne dicta affigerentur quibuſvis ſociis indiſtinctè.

CASUS XXVIII.

Patricius & Romanus 6000. Coronatos ſinguli contulerunt in ſocietatem; Patricio vitâ functo anno ante finitam ſocietatem uno, Romanus contendit ſocietatem, cujus exitus non accidet tranſire ad hæredem Patricii: ſed hic hæres non vult omnino inire. Utri jus?

Respons.

Ex jam dictis in reſponſione ad difficultatem proximam patet hæredem Patricii nullâ teneri ratione ad perſequendam ſocietatem de qua quæſtio eſt: nam certò contractus hujuſmodi ſocietatis diſſolvitur morte ſocii, & juxta normam loquendo, non tranſit ad hæredem, imò hæredem ex aſſe, licèt hic hæres participet lucrum aut damnum, juxta ac defunctus, præteritum. Ratio, quam affert Imperator Juſtinianus, eſt, quia contrahens ſocietatem cum alio ſe ipſe reſpicit unicè, & ſolus eligit ſibi ſocium. *Qui ſocietatem contrahit, certam perſonam ſibi eligit* (g). Hæres igitur Patricii meritò non vult inire ſocietatem, quam Romanus cum eo contraxerat (h).

(g) Lib. 3. Inſt. tit. 26. §. 5.
(h) Colloq. Cond. tom. 1. colloq. 10. ſect. 1.

Ea eſt ſententia Bonacinæ (i), qui rationem apponit hanc, quia contrahens ſocietatem reſpicit ingenium & induſtriam, propriam ſocio, qui eligitur, & ſæpè ignoratur induſtria hæredis futuri. *Ratio eſt*, inquit hic Doctor, *quia in ſocietate eligitur induſtria perſonæ: ignoratur autem, qualis futura ſit induſtria hæredis.*

(i) Bonacin. de contract. diſp. 3. q. 6. puncto ult.

Diximus cum eodem Auctore, *juxta normam loquendo*. Nam obſervat quaſdam caſus peculiares eſſe excipiendos à regulâ generali. Hujuſmodi eſt, exempli gratiâ, hic, quo duo ſe conferunt in ſocietatem percipiendorum tributorum Principi debitorum: hæres ſocii defuncti, hoc in caſu tenetur continuâ perſecutione ſocietatis & executione clauſularum & conditionum.

CASUS XXIX.

Galerius & Servius ſe contulerunt in ſocietatem mercimonii lanarum, & inter eos convenit ut hæredes ſocietatem continuam facerent, ſi alter decederet vitâ. Galerius moritur ſex pòſt menſibus. Ejus hæredes tenentur-ne, inviti, ſocietatem perſequi cum Servio, aut ſi velint eam perſequi, *Servius* tenetur-ne, invitus, eam facere continuam?

Respons.

Ut fiat ſatis quæſito propoſito, tria ſunt ponenda dicta certa.

Primum: ſocietas contrahitur conſenſu omnium ſociorum, qui ſe eligere & gratos habere mutuò debent. *Conſenſu fiunt obligationes in emptionibus, venditionibus, locationibus, conductionibus ſocietatibus*, ait Juſtinianus (k), & hanc ob cauſam dicitur fraternitas (l). *Cùm ſocietas jus quodammodo fraternitatis habeat*, habet Lex.

(k) Lib. 3. Inſt. tit. 23. de obligat. ex conſenſu.
(l) L. Verum. 63. §. In hæredem. 8. ff. pro ſocio lib. 17. tit. 2.

Secundum, ſequela primi, eſt, ſecundùm leges, hæredes ſociorum non ſunt ſocii, *quamvis hæres ſocius non ſit*, habet alia Lex (m), *nec hæres ſocii ſuccedit*, habet alia Lex (n): quam ob cauſam ſocietatem ad tempus præfinitum contractam finit mors alterius ſocii, ut habet eadem Lex (o).

(m) L. Eadem. §. 8.
(n) L. Actione, 65. §. 9. ff. eod. tit.
(o) L. cit. §. 9. Item L. 52. §. 9. ff. eod. tit.

Tertium denique: conventione clarâ, qua inter ſocios conveniret ut ſocietas fieret continua poſt mortem cum hæredibus, non tenentur ſtrictè nec ſocii ſuperſtites, nec hæredes defuncti ad perſequendam ſocietatem. *Adeò morte ſocii ſolvitur ſocietas, ut nec ab initio paciſci poſſimus, ut hæres etiam ſuccedat ſocietati.* Hæc verba legis (p).

(p) L. Adeo. 59. ff. eod. tit. Item L. Nemo. 35. ibid.

Ex his tribus dictis facilis eſt concluſio. Hæredes Galerii non cenſentur ſocietate conjuncti cum Servio, vi conventionis inter Galerium & ipſum pactæ; & penès ipſos eſt ſocietatem non inire: & Servius non tenetur eos adſciſcere, etiamſi poſtulaſſent, ita ut ſocietas nequeat continua eſſe inter Servium & ipſos ſine novo conſenſu mutuo.

CASUS XXX.

Eutropius & Valentinus contraxerunt ſocietatem, lege. 1. Ut Eutropius 10000. libras ſit collaturus ad ſortem, & Valentinus ſit ſolùm adhibiturus induſtriam, curas & operas. 2. Ut pericula & expenſæ ſint futura communia inter ſe, & participaturi ſunt lucrum & damnum pro æquâ portione.

Eutropius, ignarus commercii quod habet Valentinus, & timens ne amittat 10000. libras, petit poſtea à Valentino ut ſibi ſalvas eas præſtet, & ei ſimul pollicetur, in mercedem periculi quod ſuſcipiet, tres partes lucri ſpe habendi pro duabus partibus ſolùm; quas perciperet, ſi periculum non ſubiret, quod Valentinus gratum habet.

Tandem Eutropius, qui ſpe lucraturus eſt decem pro centum hoc pacto, proponit emptionem quæſtûs incerti, admodum veriſimilis, minore pretio certo & præfinito, nempe, quinque pro cen-

centum, quo contentus erit, nec tenebitur Valentinus edere rationes, nec procedere ad inquiſitionem expenſarum in Societatis commodum factarum, neque lucri, aliàs dividendi: quod etiam placet Valentino. Ita ut Eotropius, his variis conventionibus, ſibi ſalvas habeat 10000. libras, & 500. libras lucrum in ſingulos annos, quocunque ſucceſſu Societatis: & Valentino, qui nullam contulit pecuniam ad Societatem, erit veriſimillimè lucrum 15. aut 20. pro centum. Hoc poteſtne eſſe ſine uſurâ?

R E S P O N S I O.

En re quod dicitur tres contractus, ad unicum redacti qui pervulgati ſunt apud Caſuiſtas, & quorum iniquitatem damnavit Sixtus V. quadrageſimâ quintâ Bullâ 21. Octobris 1586 (a), cujus hæc verba. „Reprobamus & damnamus quoſcunque contractus, conventiones & pacta in „ poſterum ineunda, quibus cavebitur ſors præcipua iis, qui tradiderint, nomine Societatis, „ pecuniam, animalia, quodcunque detrimentum „ aut damnum contingat; & quibus pollicebitur, in ſingulos menſes, aut annos, certam „ ſummam ſolvendam, durante Societate. Mandamus hujuſmodi contractus, conventiones & „ pacta cenſeri fœneratitia & illicita; & ſtrictè „ interdicimus quibuſcunque hujuſmodi Societates his conditionibus in poſterum contrahendas, quæ uſuræ injuſtitiam redolent „. *Hujuſmodi mali contagionem, antequàm in communem fidelium perniciem latiùs ſerpat... tollere cupientes, de attributa nobis Apoſtolicæ poteſtatis plenitudine, hac noſtrâ perpetuò valiturâ conſtitutione damnamus & reprobamus omnes & quoſcunque contractus, conventiones & pactiones poſthac ineundos, ſeu ineundas, per quos, ſeu per quas cavebitur perſonis pecunias, animalia, aut quaſlibet alias res Societatis nomine tradentibus; ut etiamſi fortuito caſu quamlibet jacturam, damnum, aut amiſſionem ſequi contingat, ſors ipſa, ſeu capitale ſemper ſalvum ſit & integrum à Socio recipiente reſtituatur, ſive ut de certâ quantitate, vel ſummâ; in ſingulos annos, aut menſes, durante Societate, reſpondeatur. Statuimuſque ut hujuſmodi contractus, conventiones & pactiones uſurarias & illicitos poſthac cenſeri debere, atque in poſterum non licere iis, qui pecunias, vel animalia, aut alias res in Societatem tradent, de certo lucro, ut præfertur, percipiendo inter ſe paciſci & concordare: neque etiam, ſive ad certum, ſive ad incertum lucrum convenerint, Socios qui ea recipient, ad ſortem, ſeu capitale ſalvum & integrum ubi illud fortuito caſu perierit, vel amiſſum erit, reddendum quovis pacto, aut promiſſione ſibi obligare; ac ne de cætero Societates ineantur ſub hujuſmodi pactis & conditionibus, quæ uſurariam pravitatem ſapiunt diſtrictè interdicimus & prohibemus.*

(a) Sixt. V. in Bullâ *Deteſtabilis* 45. §. [illegible]

En verba Summi hujus Pontificis, qui generatim & ſine exceptione aut diſtinctione dicens fœneratitia omnia pacta & conventiones, quibus cavetur ſortem ſalvam fore tradentibus pecuniam aliis, aut quidvis aliud, nomine Societatis, damnat ex conſecutione evidenti & neceſſariâ, quoſcunque, ſalvam præſtantes ſecundo contractu ſortem præcipuam iis quîcum Societatem inierunt. Et quidem hic Contractus ſecundus & tertius labefactant penitùs primum; quum nulla unquam ſit Societas legitima, qua Socii non participent juxta damnum atque lucrum, ut dicit Sixtus V. Unde ſequitur, quum Europius integras ſervet 10000. libras, præter quæſtum quinque pro centum. quodcumque Valentino obveniat damnum; manifeſtum eſſe eum hoc non percipere lucrum ullo Societatis jure; quum nulla ſit vera inter eos; ſed ſolùm vi mutui Valentino commiſſi, nomine ſpecinſo Societatis; ut apparet ex his Sylvii verbis (b): *Qui enim ſic uni tradit mille aureos, & eidem pro illorum aſſecuratione numerat quinquaginta; paciſciturque de lucro ſexaginta; quid aliud facit, quàm mutuare mille, quinquaginta ut recipiat.... ille ſexaginta?*

(b) Fr. Sylvius 2.2.q.78. art. 2. concluſ. 3.

Bullæ Sixti V. adjungimus Bullam ſancti Pii V. 19. Januarii 1569. (c) & 79. in Magno Bullario, qua hic ſanctus Pontifex occupavit uno verbo omnia falſa acumina patrocinantium tribus contractibus. Nam ſic mentem aperit: Nullas dicimus omnes conventiones, quæ directè aut indirectè imponunt caſus fortuitos iis, quibus naturâ contractûs non incumbunt. *Conventiones directè aut indirectè obligantes ad caſus fortuitos eum, qui aliàs ex naturâ contractûs non tenetur, nullo modo valere volumus.* Tribus autem Contractibus conferens pecuniam imponit caſus fortuitos recipienti, qui ex contractûs naturâ iis non tenetur. Ergo hæc Bulla damnat apertè ſecundum ex tribus contractibus.

(c) S Pius V. in Bullâ *Cum omnes* §. 4.

Juxta doctrinam ab his Sixti V. & ſancti Pii Conſtitutionibus ſtatutam, inclyta Facultas Theologiæ Pariſienſis in cenſurâ famoſæ Apologiæ Caſuiſtarum, & in cenſurâ, editâ an. 1664. Libri, qui inſcribitur *Amedeus Garmenius*, (nomen ſuppoſititium) damnavit hanc propoſitionem: Si contractui Societatis apponatur contractus, quo ſors cavetur, & venditionis lucri incerti pro lucro certo; vi trium horum contractuum, licet exigere lucrum certum cum cautione ſortis præcipuæ, & hanc dicit propoſitionem falſam, ſcandaloſam ducentem ad fœnus & varias aperientem vias illud colorandi & violandi juſtitiam & charitatem. *Doctrina harum propoſitionum falſa eſt, ſcandaloſa, inducens ad uſuras committendas, variaſque aperit artes eas palliandi, juſtitiam & charitatem violandi, & à ſacrâ Facultate jam damnata.* Hæc ſunt Cenſuræ verba Auctoritatibus adeò fortibus & venerandis non putamus addendos permultos Theologos, quorum verba recenſere in promptu eſſet.

Obſervare intereſt nonnullos Caſuiſtas, ſententiæ contrariæ patronos, ut Majorem, Sylveſtrum, Navarrum, Cajetanum, Bonacinam, pluresque alios, arbitratos eſſe, Bullam Sixti V. non dicere cautionem ſortis præcipuæ & commoda ſtipulata, uſuram juri naturali & divino contrariam; & ſolùm has conventiones declarare ſuſpectas uſuræ. Unde concludunt non habendos eſſe duos poſteriores contractus, tanquam prohibitos à jure Eccleſiaſtico, in locis tantùm, in quibus hæc Bulla promolgata fuit, & uſu recepta, quum verò hoc in Galliâ non factum, nequit ligare pœnâ peccati.

Ut hoc falſum argumentum evertatur & demonſtretur hunc Pontificem eos contractus dixiſſe contrarios juri naturali & Divino, ipſa ſunt legenda ſolùm verba ejus: nam indicant apertè eum dixiſſe eos fraudem & dolum, quo Dæmon irretit avidiſſimè inhiantes divitiis terreſtribus, & inducit hac viâ ad uſuram committendam, odioſam Deo & hominibus, à Sacris Canonibus damnatam, & charitati Chriſtianæ adverſam. *Irrepit enim*, inquit hic Summus Pontifex, *verſutè & callidè antiquus humani generis hoſtis per varios dolos & fallacias; & incautos homines quæſtûs dulcedine captos & delinitos, opprimit; atque eò perducit, ut ſeipſos in uſurarum voraginem, Deo, hominibuſque odioſam, ſacris Canonibus damnatam & Chriſtianæ charitati contrariam, fœdè emergant; & dum vanas & terrenas divitias quærunt, veras ac cæleſtes amittant, ſicuti nuper cum magno dolore audivimus, hoc malum in quaſdam Provincias pervaſiſſe. Nam multi ſpecioſum & honeſtum Societatis nomen ſuis fœneratitiis contractibus prætexendo hoc quaſi*

ſi

ſi colore & fuco mercatoribus, opificibus & aliis perſonis... pecunias ſuas, aut alias res Societatis nomine conferunt, &c. Ex verbis ita certis & urgentibus nequit ullum ſuperaſſe dubium quominùs uſura, quam hic Pontifex prohibet Conſtitutione damnatur jure naturali & Divino.

Addimus hanc Bullam damnare & dicera fœneratorias quaſcunqua conventiones & pacta, quibus alter Socius ſibi cavat ſalvam fore ſortem præcipuam cum fœnoribus, nec ullum ſubit periculum. Sive igitur ſalva ſit unico Societatis contractu, aut aliis convantionibus appoſitis, adeſt uſura, ut docet Sanctus Carolus Borromæus in Concilio Madiolanenſi I. & ejus exemplum ſecutus inclytus conventus Cleri Gallici, Meloduni habitus, & Concilium Burdigalenſe an. 1583. Juxta atqua Sanctus Antoninus, Florentinus Archiapiſcopus, Cardinalis Cajetanus, Dominicus Sotus, & Azorius, quibus ſuffragatur Sylvius, jam alibi laudati omnes. Et re ſin hoc eſſet, ſequeretur nullam fora uſuram, nam facillimè vitaretur, tradendo Mercatori pecuniam, quicum conveniret de cautione ſortis & certi lucri præfiniti, ſine inquiſitione lucri aut damni: & hoc colore eraſſo tribueratur uſuræ fœdiſſimæ nomen ſpecioſum Societatis.

(a) Leg. Si *non fuerint* 29. §. 1. pro ſocio lib. 17. tit. 2.

Caſuiſtæ trium contractuum Patroni ulteriùs progreſſi ſunt. Nam confugerunt ad Leges Civiles ut infringerent Leges Dei & Eccleſiæ. En ſecundum ratiocinium. Lex *ſi non fuerint* (a) habet poſſe cavere pacto ſalvam fora ſortem præcipuam in Sociatate & fructum percipere nec participara damnum. Sed eorum ratiocinium directè, væ illis, opponitur eidem Legi cui inniti volunt. Sic anim habet. *Ita coiri Societatem poſſe, ut nullam partem damni alter ſentiat, lucrum verò commune ſit. Caſſius putat, quod ita demum valebit, ut & Sabinus ſcribit, ſi tanti ſit opera, quanti damnum eſt. Plerumque enim tanta eſt induſtria Socii, ut plus Societati conferat, quàm pecunia; id eſt, ſi Socius, naviget ſolus; ſi ſolus peregrinetur; pericula ſubeat ſolus.* Hæc verba illuſtris Juriſconſulti Ulpiani ad hanc Legem, in quibus tantùm abeſt ut ſors poſſit licitè fieri ſalva pacto in Societate, ut contrà excludat quodcumque hujuſmodi pactum; quum daclaret contrahi unico in caſu, in quo induſtria Socii æquè pretioſa eſt ac jactura ſummæ ab altero collatæ ad Societatem: cùm reipſa induſtria Socii plus quandoqua Societati aunferat quàm pecunia alterius. Inda patet ex mente Legis non poſſe in quibuſcunqua Sociatatibus ſalvam eſſe ſortem pacto; ſed ſolùm in eâ Societate, in quâ lucro & damno communibus, induſtria unius eſt utilior, aut ſaltem æquè pretioſa ac pecunia alterius: quo in caſu non æquum eſt ut eam adhibens induſtriam, quæ locum ſortis haber, participet periculum pecuniæ alterius; quia ſi hoc eſſet, prævaleret periculum quæſtui in Societate, licèt uterque idem contuliſſet pretium, ex hypotheſi; ita ut, dicta affigendo caſui, de quo in quæſito propoſito agitur, Valentinus periclitaretur tres partes in Societate cum Eutropio contractâ, ſcilicet, induſtriam, operas & curas, inſuperqua partem ſortis Entropii, quam ei ſalvam præſtitit, & cujus periculum ſuſcepit, dum Eutropius nihil periclitaretur: quod penitus aboleret æqualitatem, in qua ſita eſt natura juſtitiæ, neceſſariò obſervandæ inter Socios in Societate Legitimâ.

Sic Lex objecta vult ut lucrum è Societate perceptum ſemper æquivaleat periculo; ac proinda qui nullum ſubit periculum, nullum percipiat quæſtum.

Hi Auctores tertium objiciunt argumentum, deductum *à ſimili*. Hoc aſt. Induſtria quandoque plus confert quàm pecunia alterius; pecunia item ſæpè pretioſior eſt induſtriâ. Ergo ut, in primo caſu, poteſt percipi quæſtus ſine periculo pecuniæ ab altero Socio collatæ, ita percipi poteſt ex pecuniâ collatâ ſina ullo damno, quum induſtria eſt pretioſa, & modicum periculum ſubeundum.

Hæc objactio ſolidi nihil habet. Nam ut ei fiat ſatis, dicendum eſt pecuniam naturâ eſſe ſterilem, nec ullum ex ſe ferre fructum, cùm ſola utentis induſtria eam faciat fœcundam. Quapropter conferens tantùm pecuniam ad Societatem percipit quæſtum, ſubiens ſortis periculum: Cùm hoc periculum ſit pretio æſtimandum, æquum eſt ut plus vel minus accipiat pro ratione periculi, ut docet ſanctus Thomas (b). Similiter quando diximus, adhibenti ſolùm induſtriam licere quæſtum percipere, etiamſi non ſubeat periculum ſortis ejus qui pecuniam contulit, quum induſtria juxta atque pacunia Socii eſt pretioſa, verum eſſe, quia periclitatur induſtriam, curas & operas: Si commercii exitus non ſit felix, & damnum ſit ferendum. Nam quum periclitetur induſtriam & operam, quæ æqualis aut pluris pretii ſunt pecuniâ, quam Socius ad Sociatatem contulit, convenit, ut ſibi non majus, & Socio ſoli ſit periculum ſortis, à qua nullo in caſu licet ullum accipere quæſtum; quamcumqua mercedem concedat ut ramoveat periculum pecuniæ, cùm ſolo periculi nomine ipſi liceat percipera.

(b) S. Thom. cit. q. 78. art. 2. ad 5.

Perpendamus quartum argumentum, cui innituntur Patroni trium contractuum, id depromunt è Decretali ab Innocentio III. ad Archiepiſcopum & Archidiaconum Genuenſem ſcriptu (c), in quo hic Pontifex, conſultus de dote, quæ non erat in tuto penès maritum, quia erat pauper, reſpondat ſatis habendam cautionem, quam maritus præſtabit, aut ſaltem tradendam ſummam in manus Mercatoris, nomine Societatis, ut maritus percipiat lucrum honeſtum, quo poſſit matrimonii onera ferre. Hic autem Pontifex, inquiunt, non ſic reſpondiſſet ſi putâſſet non fuiſſe licitum ſortem dotis præcipuam ſalvam præſtare; quum abduceretur è manibus mariti, quia non erat in tuto; cui incommodo obviare nequibat quàm ſupponendo Mercatorem ſuſcepturum hujus ſummæ periculum, & intermedio tempora ſoluturum fœnus æquum & honeſtum, compenſando ſe quæſtu quem Societas pararet. *Mandamus*, ait Innocantius III. *quatenùs dotem aſſignari faciatis eidem ſub eâ quam poteſt cautione præſtari; vel ſaltem alicui mercatori committi; ut de parte honeſti lucri dictus vir onera poſſit matrimonii ſuſtentara.*

(c) Innoc. III. in cap. *Per veſtras* 7. de donat. inter virum & uxorem lib. 4. tit. 20.

Reſpondemus hoc Decretala nullo patrocinari modo cautioni ſortis præcipuæ ad Societatem collatæ. Nam dicit tantùm credendam eſſe in Societata Mercatori ſummam dotis ut maritus percipiat lucrum honeſtum, quo poſſit hâc viâ matrimonii ferre onera. Quæſtus autem non eſſet legitimus, ſi fœneratorius eſſet; profectò eſſet uſurarius, ſi Mercator ſummæ ad Societatem collatæ periculum ſuſciperet; quum repugnet naturæ Societatis ut alter Socius caveat ſibi ſalvam fore ſortem, & interim quæſtum accipiat, talis contractus quum ſit mutuum per ſpeciem Societatis coloratum, è quo nequit abſqua uſurâ percipi ullum fœnus aut lucrum. Quod probavimus auctoritatibus extra omne dubium poſitis.

Dicendum eſt igitur Innocentium III. ne verbum quidem de ſortis cautione efferentem, ſic loqui, ſupponendo, tanquam verum, ſortem hujus dotis longè magis fore in tuto in manibus Marcatoris nullâ re indigenti, quàm mariti egeni, qui veriſimillimè nequiret vadem ſolvendo & legitimum habere ad præſtandam ſalvam ſummam apud eum relictam; quum uſu frequentiori pauper conſumat pecuniam cujus Dominus eſt,

quàm Mercator, nullius rei indigens, amittat eam commercio, & prudentiæ ſit è duobus incommodis minus eligere. Sic interpretatur Panormitanus hoc Decretale (a): *Reſpondet*, inquit hic Profeſſus Duacenſis, *non voluiſſe* (Innocentium III.) *ut dos aſſecuraretur, præſertim per eundem illum Mercatorem, qui eam ſuſciperet ad negotiandum: ſed ejus intentio fuit ut committeretur mercatori ad negociationem, unde veriſimiliter ſperaretur lucrum, quod ad onera matrimonii ſuſtentanda valeret: neque refert quod hoc fuiſſet exponere dotem periculo: quia cùm maritus eſſet dilapidator, dos erat ſecurior apud mercatorem, negotiis, atque adeo periculis quidem, ſed ſimul etiam lucris expoſita, quàm apud ejuſmodi maritum.* Addere juvat tenuitatem trium contractuum nondum ævo Innocentii III. nec ſancti Thomæ fuiſſe effictam.

(a) Panorm. in cit. c. *Per veſtras.*

Denique huic fuſæ deciſioni finem imponimus diſcuſſione alius objectionis, opponendæ ad probandum cautionem ſortis eſſe licitam in ſocietate. Deſumitur ex collatione contractûs ſocietatis cum commodato aut depoſito. Licèt, inquiunt, cavere ſibi ſalvam fore ſortem in duobus poſterioribus contractibus, ut apparet ex Jure (b). Cur non liceret in contractu ſocietatis?

(b) In c. *Cùm gratiâ*, unico de commodato lib. 3. tit. 15. In c. *Bona fides* fin. de depoſito cod. lib. tit. 16.

Reſpondeo collationem non eſſe parem, ſeque conſecutionem deductam non eſſe legitimam: ratio eſt, quia, ut dicimus alibi, non eſt natura commodati, aut depoſiti, ut commodans aut deponens rem, ſemper tenetur tanquam Dominus hujus rei: quapropter poteſt convenire, cum ſuſcipiente ut ſit periculum ſubiturus: ſed contrà hujuſmodi pactum actu evertis naturam ſocietatis, ut alibi probavimus, ubi aliis argumentis interſeruimus legem, quæ habet (c); contractum ſocietatis præ ſe ferre fraternitatem: *Cùm ſocietas jus quodam fraternitatis in ſe habeat.* Unde ſequitur, quum ſors fratrum exigat, & juſtitia velit ut non poſſint inter ſe dividere parentis hæreditatem ſine ferendis pro æquâ portione oneribus; ſocii non contrahunt inſtar fratrum, nec obſervant æqualitatem juſtitiæ, quum alter cavet ſibi ſalvam fore ſortem præcipuam, & tamen participat lucrum ſine participandis periculis ſocietatis; hujuſmodi contractu differente à *mutuo* nomine tantùm. Hoc eſt rationium ſancti Antonini (d), quem jam laudavimus ad aliam difficultatem, huic accedentem (e).

(c) L. *Verùm*, 63. ff. pro ſocio.

(d) Antonin. 2. part. ſum. theol. tit. 1. c. 1. §. 37.

(e) Joan. Azorius inſtit. moral. l. 9. part. 3. c. 3. q. 6. & c. 4 q. 5. De Gen. theol. mor. tom. 1. tract. 4. c. 14 Colloq Lucon. tom 2. colloq. 39. q. 3. Colloq. Petrocori. tom. 5. colloq 6. q. 3 De Ste. Beuve tom 1 cas. 195. & tom. 2. cas. 131.

Vide Mutuum, Usura.

SOLLICITATOR *Vide* Lis.

SOLVERE.

SOLVERE, juxta ſenſum naturalem, ſibi vult tradere alicui quæ illi debentur; ſive ob mutuum, emptionem, mercedem, aut aliter.

Quemadmodum debita differunt naturâ, cùm alia ſint privilegio donata, alia pigneratitia, & alia ſimplicia, vel Chirographaria; ita ſunt variæ regulæ obſervandæ in ſolutione pendendâ, ut ſolutio ſit certa, nec periculum adſit ſolvendi bis idem. Quod exponemus in aliis Titulis, & præſertim Debiti Jurare & Promissi, quos conſulere eſt neceſſe ut bene concipiatur hoc argumentum.

CASUS PRIMUS.

Landradus cùm dediſſet legitimam auctoritatem ſcriptam recuperandarum plurium ſummarum ſibi debitarum, & irritam feciſſet ſuam auctoritatem ſcriptam uno pòſt menſe; Gratianus tamen eâ uſus recepit 300. libras, quas Joannes debebat Landrado. Joannes nihil-ne debet ampliùs Landrado, & quidem in ſoro conſcientiæ?

Responsio.

Joannes malè ſolvit Gratiano 300. libras, ſi innotuerit ipſi reſciſſio auctoritatis ſcriptæ à Landrado facta: & hoc in caſu eam non ſolvit ſummam ſolutione quam Gratiano præſtitit. Contrà verò ſi ignoraverit hanc reſciſſionem, & bonâ fide ſolverit Gratiano 300. libras cogitans Gratianum eſſe Landradi Procuratorem ex eo quod eum auctoritate ſcriptâ legitima inſtructum videret, ſine reſciſſione adjunctâ, cenſetur re ſolviſſe Landradum ipſum, & nihil ei debet ampliùs, tum in foro conſcientiæ, cùm in foro exteriori: adeò ut ſibi tribuat quod Joanni debitori cognoſcendam non dederit reſciſſionem auctoritatis ſcriptæ, quam Gratiano præbuerat, cui ſummam non præſtitiſſet commonitus. Quod facilè probatur his legis verbis (f): *Sed & ſi quis mandaverit, ut Titio ſolvam; deinde vetuerit eum accipere: ſi ignorans prohibitum eum accipere, ſolvam liberabor: ſed ſi ſciero; non liberabar.* En aliam legem, quæ eamdem definit difficultatem his verbis (g): *Si Titium omnibus negotiis meis præpoſuero, deinde vetuero eum ignorantibus debitoribus adminiſtrare; debitores, ei ſolvendo, liberabuntur. Nam is qui omnibus negotiis ſuis aliquem præpoſuit, intelligitur etiam debitoribus mandare, ut procuratori ſolvant.*

(f) L. *Verò*. 12. §. 2. de ſolutionibus & liberat lib. 46. tit. 3.

(g) L. *Qui hominem*. 34. §. 3. eod. tit.

CASUS II.

Andreas debet Titio 1. Summam 500. librarum, mutuo datarum, quarum chirographum ſcripſit. 2. 400. libras, Mævio vade. 3. 500. libras, quas ſalvas præſtitit pigneratis ædibus. 4. Aliàs 400. libras, fœnus parientes, vi ſententiæ quam in eum dici curavit. Omnibus his ſummis abeuntibus ad 1800. libras: Andreas Titio ſolvit deducendas 900. libras, quod nulli ſummæ privatim addictum fuit poſtea Titius fœnora 400. librarum dictarum exacturus Andreas ſolvere non vult, dicens 900. libras jam ſolutas, deducendas de totâ ſummâ debitâ debere primùm addici dictæ ſummæ 550. librarum, pigneratis ædibus præſtitarum. Contrà Titius contendit ſuum eſſe 900. libras affigere, quibus volet ſummis, & primùm ſummæ 500. librarum, quam præſtat ſalvam ſolum ejus Chirographum. Titio nonne eſt jus?

Resp.

RESPONS.

Titio non eſt jus. Nam quando debitor varias debet creditori ſuo ſummas, ipſius eſt in arbitrio ſolvere quas vult ſummas, nec & creditori eſt jus ſolutionem abnuendi modò ſit integra. *Quoties quis debitor pluribus cauſis unum debitum ſolvit*, habet lex (*a*); *eſt in arbitrio ſolventis dicere quid potiùs debitum voluerit ſolutum, & quod dixerit, id erit ſolutum; Poſſumus enim certam legem dicere ei, quod ſolvimus.* Et debitor, præſtans pecuniæ ſummam indiſtinctè & deducendam de pluribus, quas debet, quod ſolvit poteſt dicere ſolutam, quam volet, ſummam, & eodem modo quo Creditor, debitoris locum habens, rem ageret ſuam, qui procul dubio, debitor, vellet ſolutas eas eſſe ſummas, quæ majori ſunt oneri; id eſt, ſolvere primum ſummas fœnus parientes aut pigneratitias. Hoc æquitati naturali videtur conſentaneum: ſic etiam decidit eadem lex jam allata, quæ ſubjungit (*b*): *Quoties verò non dicimus id, quod ſolutum ſit, in arbitrio eſt accipientis, cui potiùs debito acceptum ferat; dummodò in id conſtituat ſolutum, in quod ipſe ſi deberet, eſſet ſoluturus, quoque debito ſe exoneraturus eſſet ſi deberet.* Sic habet lex, iſtam rationem ſubjungens, æquitatis eſſe ut creditor debitoris rem, ut ſuam agat. *Æquiſſimum enim viſum eſt, creditorem ita agere rem debitoris, ut ſuam ageret.* Quod firmat alia lex his verbis (*c*): *Hac res efficiet, ut in duriorem cauſam ſemper videatur* (creditor) *ſibi debere accepto ferre: ita enim & in ſuo conſtitueret nomine.* Addimus tandem tertiam legem, quæ idem habet (*d*): *In his verò qui præſenti die debentur conſtat, quotiens indiſtinctè quid ſolvitur, in graviorem cauſam videri ſolutum.* Sic Ulpianus loquitur in hac lege.

(*a*) Leg. *Quoties*. 1. ff. de ſolutionibus & liberat.

(*b*) Leg. cit. §. 1.

(*c*) Leg. *Caterùm*. 3. ff. eod. tit.

(*d*) Leg. *In his*. 5. ff. eod. tit.

Concludimus igitur Andream affigere 900. libras, quas Titio ſolvit, deducendo, ſummæ 500. librarum, pigneratis ædibus acceptarum, & 400. librarum de quibus fœnus dabat priùs præſtito fœnore cujus dies exiit, addictio cùm fiat ſorti fœnus parienti, poſtquam ſolutum eſt, ut habent complures leges in margine notatæ (*e*).

Vide { DEBITUM, HYPOTHECA, RESTITUTIO }

(*e*) Leg. *In his*. cit. §. 2. Leg. *Titia*. 48. ff. eod. tit. Leg. *Is cui*. §. 21. ff. ut in poſſeſſione legatorem, vel fideicom. cauſâ eſſe liceat. Leg. *Cùm & ſortis*. 35. ff. de pignoratitiâ actione, vel contra.

SOMNIUM.

SOMNIUM, inquit Richelet, eſt motus vis imaginandi, quæ dormientis in ſenſibus exprimit formam rei effictæ conformem: & hoc veſtigium quandoque eſt adeò impreſſum ut homo, quamvis ſomno obrutus, terreatur, juxta hoc Jobi verbum (*f*): *Terrebis me per ſomnia, & per viſiones horrore concuties*: ut diſtincta efferat verba & reſpondeat interrogantibus: ut cachinnetur, aut irâ percitus loquatur; aut è lecto ſurgat aliquid exterius facturus: ut fertur de quodam Stoico, nomine Theon, quem memorat Ariſtoteles (*g*), & Dupleix poſt eum (*h*) in tractatu de vigiliâ & ſomno. Novimus & noſcimus etiamnum hujuſmodi homines plures.

(*f*) Job. VII. 14.

(*g*) Ariſtot. de ſomno & vigiliâ. c. 2. Cœlius Rhodiginus. l. 30. lection. antiq. c. 4.

(*h*) Dupleix pag. 37.

Hiſtoria præbet exemplum mirum veſtigii vividi quod imprimunt ſomnia in vi imaginandi. Afer quidam, nomine Ceſſelius, cùm ſomniaſſet, alto preſſus ſomno ſe inveniſſe, ingentem auri infecti vim in ſpecu prope Carthaginem, ita perſuaſum habuit eſſe verum, ut migraret Romam, moniturus Neronem, qui miſit triremes in Africam ut auferrent hujus Theſauri umbram. Sed tandem Ceſſelius, aſſiduâ reputatione, accepit merum eſſe ſomnium, & fame mortem ſibi conſcivit ne morte plecteretur tanquam impoſtor ab hoc ſævo Imperatore.

Plerumque ſomniorum cauſa eſt noſter habitus corporis; Inde voluptati deditus ſomniare ſolet quæ voluptate afficiunt; violentus vindictam; atrâ bile percitus tragica, Poëta poëſin & avarus opes.

Quandoque oriuntur ab objectis, quibus vis imaginandi vehementer affecta fuit interdiu: animæ dormientis cùm liceat fingere ſolùm chimæras & deliramenta.

Ortum etiam ducunt à Dæmonis malitiâ, malos ob fines quos fingit.

Non diffitemur quorumdam auctorem eſſe Deum; quibus patefecit quibuſdam in occaſionibus myſteria & voluntatem hominibus; ut oſtendemus in ſequentibus Jacobi, Joſephi plurimorumque aliorum ſomniantium exemplis.

Pleraque ſomnia (exceptis inſpiratis à Deo) ſunt tot ideæ vanæ & inanes, quibus nequaquam eſt credendum. *Ubi multa ſunt ſomnia, plurima ſunt vanitates*: inquit Sapiens (*i*) quæque inducunt in errorem eos qui fidem adhibent. *Multos enim* (*k*) *errare fecerunt ſomnia & exciderunt ſperantes in illis.* Ideò Propheta Jeremias iis attendere vetat (*l*): *Ne attendatis ad Somnia veſtra, qua ſomniatis*: & ſcriptura accenſet impietatibus Regis Manaſſis fidem, quam adhibebat ſomniis: *Obſervabat ſomnia* (*m*) Deus quandoque permittit ſomnia comprobari experientiâ. Et ideo Socrates, Nero, Galba Caracalla, Domitianus, Genſericus, Conſtans & Ariſtodamus ſomniarunt diem mortis, ſi Dupleix fides (*n*); & Mauricius ſomniavit ſibi mortem illaturum militem, quod re evenit Valerius Maximus (*o*) Herodotus (*p*) aliique Hiſtorici plura alia afferunt exempla. Veſpaſianus in Achaia ſomniavit dormiens ſe fore felicem, quando Neroni excidiſſet dens: quod factum eſt promotione ſuâ ad imperium aliquantò poſt, ut recenſet Coeffteau (*p*).

Videre eſt alia hujuſmodi exempla apud Ciceronem (*q*), & complures alios, quos referre non juvat.

(*i*) Eccl. V. 6.

(*k*) Eccl. XXXIV. 7.

(*l*) Jerem. XXIX. 8.

(*m*) 2. Paral. XXXIII.

(*n*) Dupleix de ſomnii. pag. 101.

(*o*) Valer. max. l. 1. c. 7.

(*p*) L. 3. & 10.

(*q*) Coeffeteau. l. 7. Hiſt. Rom. vita Veſpaſiani.

(*r*) Cicer. l. 2. de divinat. n. 57. maxim. 9. l. 1. c. 8. &c.

CASUS PRIMUS.

MARSILIUS, cùm accepiſſet variis ſomniis præteritis nonnulla ſibi eveniſſe poſtea addit aliis ſuis ſomniis fidem; & ſtudet, eorum interpretatione, certos prævidere eventus, quos timet aut deſiderat. Religio ipſi fuit incuſſa, & dictum eſt eum peccare graviter; & hanc divinationis ſpeciem eſſe vanam & noxiam. Quærit num hoc ſit verum?

RESPONS.

Ut decidatur hæc difficultas, ſupponendum eſt quadruplicia eſſe ſomnia diverſa, quorum quædam ſunt bona, alia verò mala.

Quorundam Auctor eſt Deus, qui quandoque Angelorum miniſterio patefacit quædam hominibus, *Spiritualis autem cauſa*, inquit Sanctus Thomas (a), *eſt quandoque quidem à Deo, qui miniſteriis Angelorum aliqua hominibus revelat in ſomniis.* Quibus ſomniis proinde adhiberi fidem, eaque ſequi neceſſe eſt, quando ſanctè conſtat Deum eſſe eorum Auctorem: quod cognoſcendum dat evidenter lumine interiori, quo illuſtrat mentem ejus qui eſt iis uſus.

(a) S. Thom. 2. 2. q. 95. art. 6. in corp.

Hujuſmodi ſomnia memorat Liber Numerorum (b), in quo dicit Deus: *Si quis fuerit inter vos Propheta Domini; in viſione apparebo ei, vel per ſomnium loquar ad illum.* Et de quibus loquitur Jobus, dicens (c): *Per ſomnium in viſione nocturnâ, quando irruit ſopor inter homines, & dormiunt in lectulo; tunc aperit* (Deus) *aures virorum, & erudiens eos inſtituit diſciplinâ.* Scriptura nobis plura ſuppeditat exempla. Nam Patriarcha Joſephus cognovit in ſomniis (d), fore ut ipſe præemineret fratribus ſuis: Deus eâdem viâ revelavit Nabuchodonozori caſum futurum prout Daniel ipſi declaravit (e). Tres Magi eâdem ſunt moniti viâ ne redirent ad Herodem, viſo & adorato Jeſu Chriſto Bethlehem (f). Sanctus Joſephus Beatæ Virginis ſponſus accepit etiam in ſomnio ſibi fugiendum eſſe quàm ocyùs in Ægyptum (g). Tacemus plura alia exempla, totidem argumenta hujus veritatis indubitata.

(b) Num. XII, 6.
(c) Job. XXXIII, 15. & 16.
(d) Gen. XXXVII, 5.
(e) Dan. II. 1. & ſeqq.
(f) Matth. II. 12.
(g) Ibid. 19.

Alia ſomnia merè naturalia ortum ducunt ab habitu corporis ſomniantis; & hanc ob cauſam, ut obſervat Sanctus Thomas, ea attendunt in ægris ut melius ſit judicium de eorum diſpoſitione; iis, quibus bilis prævalet aliis humoribus, objiciuntur frequentiſſimè certa ſomnia quæ ferè nunquam phlegmaticis obverſantur. *Quandoque verò*, adjungit Sanctus Thomas, *cauſa intrinſeca ſomniorum eſt corporalis, nam ex interiori diſpoſitione corporis formatur aliquis motus in phantaſiâ, conveniens tali diſpoſitioni; ſicut homini, in quo abundant frigidi humores occurrunt in ſomniis, quod ſit, vel in aquâ, vel nive: & propter hoc Medici dicunt intendendum eſſe ſomniis ad cognoſcendum interiores diſpoſitiones.*

Aliorum cauſa ordinaria eſt ſtudia, cogitationes & deſideria, in mente verſata interdiu, & ſæpiùs repetita in vi imaginandi per ſomnum varias pariunt ſpecies. *Interiorum autem ſomniorum cauſa eſt duplex*, ſic pergit Angelicus Doctor, *una quidem animalis; in quantum ſcilicet occurrunt hominis phantaſiæ in dormiendo quæ ejus cogitatio & affectio fuit immoderata in vigilando.* Quapropter Sapiens dicit ingentes curas ſequi ſomnia (h): *multas curas ſequuntur ſomnia.*

(h) Eccl. V. 2.

Alia tandem naſcuntur malitia & dolo Dæmonis: *Quandoque verò operatione aliquâ phantaſiæ dormientibus apparent, ex quibus quandoque aliqua futura revelant his, qui cum eis habent pacta illicita*: quod hic generis humani hoſtis exequitur incredibili facilitate: *ingerunt* (dæmones) *nobis cogitationes & ſomnia*, inquit Sanctus Auguſtinus (i), *atque id fit mirâ facilitate.* De hujuſmodi ſomniis verba facit Scriptura (k), quum dicit ſomnia & fallacia viſa multos induxiſſe in errorem, *multos enim errare fecerunt ſomnia, & exciderunt ſperantes in illis.* Quam quidem ob cauſam Deus vetuerat populo ſuo fidem adhibere auguribus, ſomniaque obſervare (l). *Non augurabimini, nec obſervabitis ſomnia.* Et alibi (m): *nec inveniatur in te, qui .... obſervet ſomnia.*

(i) S. Aug. Epiſt. 9. alias 115. n. 3.
(k) Eccl. XXXIV. 7.
(l) Levit. XIX, 26.
(m) Deuter. XVIII. 10.

Hoc poſito, videtur cauſis ſomniorum adeò æquivocis & incertis erga nos, adeò diverſis inſe & multiplicibus non facilis adhibenda eſſe fides; quia difficillimè vera dignoſcitur. Nam quandoque Dæmon in ſomnio pollicetur opes & res proſperas terreſtres inhiantibus earum uſui. Quandoque aliis minatur res adverſas & infortunia; conſtanti animo irretiendi homines diverſis objectis quæ offert variis partibus quibus novit infirmos. Hoc docet Sanctus Gregorius Magnus: dicens (n): *Cùm ſomnia tot rerum qualitatibus alternent, tantò eis credi difficiliùs debet, quanto & ex impulſu veniant faciliùs non elucet, ſæpè namque malignus ſpiritus his, quos amore vitæ præſentis vigilantes intercipit, proſpera etiam dormientibus promittit; & quos formidare adverſa conſiderat, eis hæc duriùs ſomnii imaginibus intentat; quatenùs indirectam mentem diverſâ qualitate afficiat; eamque, aut ſpe ſublevans, aut deprimens timore confundat.*

(n) S. Greg. lib. 8. moral. in cap. VII. Job. c. 13.

Non eſt mirum ſi malus ſpiritus ita agat cum vulgo hominum; quum, ut dicit idem Sanctus Pontifex (o), ſtudet omnibus viribus corda Sanctorum movere ut faciliùs decipiat. *Sæpe autem etiam Sanctorum corda afficere ſomniis nititur, ut ab intentione cogitationis ſolidæ ad tempus ſaltem momentumque deriventur; quamvis ipſi protinùs animum ab illuſionis imaginatione diſcutiant: ſed hoſtis inſidians quò eos vigilantes minimè ſuperat, eò dormientes graviùs impugnat.* Hæc verba Patris illius, quibus patet apertè, Dæmone cauſâ ſomniorum frequentiſſimâ, hominem ut plurimùm addici ſuperſtitioni noxiæ, quum ei fides eſt, cognoſcendos intendit per ea eventus fortuitos, ad quos naturâ non referuntur. Hoc dicit Sanctus Thomas (p), *Si autem hujuſmodi divinatio* (per ſomnia) *cauſetur ex revelatione dæmonum, cum quibus pacta habentur expreſſa; quia ad hoc invocantur, vel tacita; quia hujuſmodi divinatio extenditur ad quod ſe non poteſt extendere: erit divinatio illicita & ſuperſtitioſa.*

(o) Idem ibid.
(p) S. Thom. cit. art. 6. in corp.

Meritò igitur divinatio ſomniorum generatim prohibetur, non ſolùm locis Scripturæ allatis, ſed & pluribus Conciliis, & præſertim Ancyrano, Pariſienſi & Mediolanenſi. Ancyranum Concilium an. 314. habitum (q) perhibet, interprete Iſidoro, nomine *Mercatore* aut *Peccatore*, obſervantes ſomnia & auguria pœnitentiam acturos per quinquennium. *Qui auguria, vel auſpicia, ſive ſomnia, ſive divinationes quaſlibet, ſecundùm morem Gentilium, obſervant .... Confeſſi, quinquennio pœnitentiam agant ſecundùm regulas antiquitùs conſtitutas.* Pariſienſe, hujus nominis VI. an 829. coactum (r) ſic habet: *extant & alia pernicioſiſſima mala, quæ ex ritu Gentilium remanſiſſe dubium non eſt, ut ſunt .... ſomniatorum conjectores, quas divina lex irretractabiliter puniri jubet.* Mediolanenſe hujus nominis I. Sancto Carolo an. 1565. habitum (s) mandat Epiſcopis Provinciæ ut amoveant & puniant quaſcunque divinationes ſive inſpectis lineamentis corporis, ſive ſomniis, aut aliter eductas. *Omnem divinationem ex aëre, aquâ, terrâ, ex inanimatis, ex unguium & lineamentorum corporis*

(q) Conc. Ancyran. can. 23.
(r) Conc. Paris. VI. lib. 3. c. 2. de diverſorum malorum patratoribus.
(s) Conc. Mediol. I. part. 1. tit. 10. de Magicis artibus, &c.

poris inſpectione, eâ ſortibus, iſomniis, mortuis, aliiſque rebus, quibus per Dæmonum ſignificationem incerta pro certis affirmantur . . . & hujus generis reliqua, per quæ curioſorum & imperitorum hominum mentes facile decipiuntur, coërceant & ejiciant.

Concludamus igitur, reſponſuri ad caſum peculiarem propoſitum de Marſilio, hunc qui feriò intendit cognoſcere & prævidere caſus ſortuitos, bonos aut malos ſomniis, ſe adſtingere ſuperſtitioſæ divinationis, vanæ & noxiæ, Scripturâ, Conciliis & Patribus damnatæ (*a*).

(*a*) Colloq. Lucon. tom. 2. colloq. 5. q. 2. & Colloq. Petrotor. tom. 4. colloq. 3. q. 1.

CASUS II.

Lactancius, ſemper caſtiſſimus ſomniat ſæpè pudicitiæ contraria, & imaginatur in altiſſimo ſomno turpiſſima patrare. Nonne peccatum, ſaltem veniale, admittit?

Respons.

Conſtat, ut in deciſione proximâ animadverſum (*b*), Dæmonem eſſe plerorumque auctorem malorum ſomniorum menti impreſſorum noctu; verùm æquè elucet ejus malitiam & effectus malos, quos in noſtrâ vi imaginandi, noſtroque corpore, gignit, nunquam ex ſe nocere: *Cùm viſis corporalibus Diabolus fallit*, inquit Sanctus Auguſtinus (*c*), *nihil obeſt, ſi ludificet animam ſpiritali viſione imaginibus corporum, ut putet corpus eſſe quod non eſt, non aliquid obeſt animæ.* Hoc reſtringit iſte Pater ad nullo conſentientes modos; Ideò adjungit proximè hæc verba; *Si, pernicioſa perſuaſioni non conſentiat.*

(*b*) Exſtat in Lexico.

(*c*) S. Aug. de Genes. ad litt. lib. 12. n. 30.

Certum eſt enim hominem, qui conſenſit ejus cauſæ & modo nocenti, nec ante ſomnum ſincerè reſipuit, eſſe reum; quum quicumque vult cauſam cenſetur velle effectum quem parit, ex conſenſu omnium Theologorum.

Dicimus, *modo nocenti*, nam facilè inſurgunt peſſima ſomnia, è cauſſâ voluntariâ, innocenti tamen, orta; exempli gratiâ, Medico, Chirurgo, Caſuiſtæ, Confeſſario, qui legiſſent libros, aut habuiſſent ſermones, unicè inſervientes propriæ eruditioni, aut ſanationi corporis vel animæ proximi quo in caſu hæc ſomnia, aut impuritates corporales, per ſomnum noctis ſequentis impreſſa, non ſunt ipſis vitio vertenda, quia cauſa non eſt noxia.

Vide Superstitio.

SORTILEGUS.

Sortilegus dicitur is, qui de poteſtate Dæmonis perſuaſus, ſtudet aliquid operari artibus Diabolicis; utens faſcinis & Sortilegiis: quam in rem videre eſt Delrio in *diſquiſitionibus magicis*; & Bodinum in *Demonomaniâ*, in qua fuſus & doctus eſt ſermo de Sortilegis.

Criminis Sortilegii & magicæ artis execratio eſt tanta ut Deus velit ut iis dediti exſcindantur tanquam vitâ indigni: *Omnia enim hæc abominatur Dominus; & propter iſtiuſmodi ſcelera delebit eos in introitu tuo* (*d*).

(*d*) Deuter. XVIII. 12.

Famoſiſſimus Sortilegus, aut Magus, cujus meminerunt Actus Apoſtolici (*e*), eſt incantator Simon, ex urbe Gytta oriundus, qui Romæ ſe exhibebat in aëra ſublatum, currui igneo inſidentem, inſtar avis volantem; qui pro lubitu obtutum effugiebat: qui in aëre homines ſpecie vivos fingebat: qui flammas trajiciebat, illæſus qui bifrons videbatur, ut alter Janus; prout teſtatur Auctor Conſtitutionum Apoſtolicarum (*f*), & Arnobius (*g*), quique tandem tot prodigia exercebat adeò mira, *arte Dæmonis*, ut Senatus Romanus eum in album ſuorum retulerit Deorum.

(*e*) Act. VIII. 9.

(*f*) L. 2. & 6. conſtit. Apoſt. c. 9.

(*g*) L. 2. adverſus Gentiles.

Quovis ævo exſtiterunt iſtiuſmodi homines: nam ubique adeò corrupti ſunt ut deſerant Deum, dedituri totos impetui affectuum ſuorum, quique digni ſunt quos Deus tradat ſervituti & malitiæ Dæmonis; Ii fuerunt primò Gentiles Epheſii, qui, oratione Sancti Pauli converſi, tradiderunt omnes libros ſortilegii & magices, quo nomine eos inſigniunt Venerandus Beda & Oecumenius, ut palàm igni ſubjicerentur, ut te conſumpti fuerunt jubente eodem Apoſtolo (*h*).

(*h*) Act. XIX. 19.

CASUS PRIMUS.

Idacius, junior Parochus, audit confitentem Parochianum, qui declarat ſe exercuiſſe 15. vel 20. vicibus Sortilegium & Magicem intra annum, eumque precatur interroget de toto hoc argumento; quia neſcit ſitè loqui. Quid faciendum Idacio qui neminem unquam audivit hujus criminis reum, & quæſtiones ipſi proponendæ?

Respons.

10. In primis huic Parocho ſciendum eſt, vocem Sortilegum eſſe, vocem univerſaliſſimam, plures Sortilegii & magices complectentem ſpecies, quas omnes includit hæc definitio à Sancto Bonaventurâ concepta: *Sortilegium eſt divinatio per ſortes* (*i*) Et alibi: *Divinatio eſt ſuperſtitioſa inveſtigatio præſcientiæ futurorum* (*k*) Hinc, ſecundùm eumdem Sanctum Doctorem *Sortilegus eſt, qui ſub nomine fictæ Religionis, divinationis ſcientiam profitetur, vel ex inſpectione aliquarum Scripturarum prædicit futura*: Quod ex Sancto Iſidoro Hiſpalenſi excerpſit (*l*), in Canone Decreti Gratiani laudato (*m*), qui idem dicit, & fermè iiſdem verbis.

(*i*) S. Bonaventura in opuſculos Declaratio terminorum Theologiæ tom. 6. pag. 203. col. 1.

(*k*) Idem in centiloquio 1. part. ſect. 39. tom 6.

(*l*) S. Iſidor. l. 8. Etymol. c. 9.

(*m*) Idem in can. *Sortilegi* 1. 26. q. 1.

20. Has diverſas ſpeciis eſſe 10. Aſtrologiam Judiciariam, qua quis, Dæmone ſeductus, in animum imperitæ multitudinis inducere ſtudet, ejus factum, id eſt, proſperam aut adverſam fortunam, curriculum vitæ, & varios eventus fauſtos aut infauſtos, ejus comites, unicè pendere à ſiderum vi felici aut infelici 20. Necromantiam, *quæ eſt divinatio facta in cadaveribus mortuorum* ſic loquitur Sanctus Bonaventurâ (*n*), à Necron, *quod eſt mortuus*, Montia *divinatio*. 30. Geomantiam *quæ eſt divinatio facta in terrâ*, inquit Doctor Seraphicus. 40. Hydromantiam, *quæ eſt*

(*n*) S. Bonac. cit. ſcit. 29.

eſt divinatio facta in aqua, dicit idem Doctor. 5°. Aëromantiam, *quæ eſt divinatio facta in aëre*, Idem Sanctus loquitur, prout in ſequentibus. 6°. Pyromantiam, *quæ eſt divinatio facta in igne*.

3°. Maleficium, factum quibuſdam ligaminibus ut noceat proximo, quod deſcribit Sanctus Bonaventura his verbis: *Maleficium eſt peritia per quam mulieres faciunt aliquas ligaturas in damnum vel incommodum alicujus*. Et hoc maleficium aliis exercitur artibus.

4°. Inſuper *Sortilegium*, propriè dictum, quod nihil aliud eſt, juxta vim vocum ipſarum, quàm *ratio divinandi per ſortes*: continuò laudamus Sanctum Bonaventuram, qui ſubjungit: *Uſus tamen divinationis fuit in Teſtamento. Sorte etiam uſi ſunt Apoſtoli ante Spiritûs Sancti plenitudinem.*

5°. Alias etiam eſſe divinationis ſpecies præcipuas diſtinctè exprimit is Sanctus Cardinalis his verbis: *Eſt quæ extra vel inteſtina pecudum inſpicit: eſt quæ in aris idolorum à dæmonibus reſponſa accipit . . . eſt quæ ſomnia obſervat.* Augurium, ſic dictum ex *garritu avium*. Faſcinum, aut præſtigias, quo evocantur falſa objecta & quædam alia.

6°. Idacio denique ſciendum omnem divinationem eſſe nocentem, complectique pactum expreſſum, aut ſaltem tacitum cum Dæmone: *Eſt autem omnis divinatio, deceptio & Deluſio Diabolica; ideò maledicta à Deo, & ab Eccleſia interdicta*, inquit Sanctus Bonaventura, *nec poteſt aa ex voluntario commercio quiſquam uti ſine peccato.* En rationem quam apponit: *Aut enim eſt ibi peccatum infidelitatis, dum aliquid divinum Diabolo attribuitur quod deeſt: aut eſt peccatum idololatriæ, utpote in oblationibus & ſacrificiis, aut eſt peccatum inobedientiæ, quia fit contra prohibitionem Dei & Eccleſiæ.*

Verbis hujus Sancti addamus horrorem, quem Deus populo teſtatus eſt ſuo ob hujuſmodi crimina: quod legere eſt in Exodo (*a*) Levitico (*b*), & in Deuteronomio (*c*), in quibus ſe eſſe deleturum, in eorum introitu in Terram promiſſam, Cananæos, Amorrhæos, alioſque populos infideles ob abominationes, quas patrabant, conſulentes Hariolos, ſortilegos & incantatores, quorum crimina jam tum morte erant plectenda, ut poſtea mandarunt Leges Imperatorum Romanorum, tum Ethnicorum, cùm Chriſtianorum tandem permultæ Leges Eccleſiaſticæ, id eſt Canones & Concilia, quæ recenſere longius foret & quorum quædam videnda in Decreto Gratiani, diſtrictè admodum interdicunt hanc artem Diabolicam, ut prohibuerunt plures Reges Chriſtianiſſimi pluribus Edictis, quorum ampliſſimum & ſapientiſſimum fuit Edictum Ludovici Magni editum Verſaliis menſe Julio an. 1682.

(*a*) Exod. XXII. 18.
(*b*) Levit. XIX. 31. &c. XX. 6. & 27.
(*c*) Deuter. XVIII. 9. & ſeq.

His veritatibus poſitis, & Idacio iis perſuaſo, ut par eſt, primò compellere debet Pœnitentem, ut ruſticum, ut deſignet ſingulare peccatum quod arguit, & quoad poterit circumſtantias declaret. Secundò debet ipſum rogare 1°. Nom contraxerit pactum expreſſum ac ore prium cum Dæmone, quod hoc pactum, qua in re ſitum ſit; quem in finem, quo modo, quibus cum circumſtantiis, ad quod tempus & quibus conditionibus, tam à ſe, quàm à Dæmone: num hoc pactum contineat blaſphemiam, impietatem aut hæreſim, & poſtea compellere ut illud infringat, lacerans inſtrumentum in quo ſcriptum eſt, ejurans Dæmonem, & rediens ad Deum ſincerâ pœnitentiâ. 2°. Num uſus fuerit ad eximen, quod arguit, admittendum; quænam ſint, quis exitus, & potiſſimùm num aliquod contigerit damnum proximo ſive in ejus vitâ, valetudine aut bonis 3°. Quibus intulit hoc damnum, & qua ratione effecit. 4°. Num interfuerit cœtui aliorum Sortilegorum quid fecerit & quid actum ſit contra Deum Religionem, Eccleſiam, proximum, aut caſtitatem. En quæ exigenda à charitate, prudentiâ, & diligentia hujus Parochi junioris, cui poſtea incumbendum omnibus viribus ut hovemertantem ad Deum adducat & illum acriter moneat quàm gravia ſint ejus peccata, & quanti interſit ut reſarciat ea diuturnâ & rigidâ pœnitentiâ.

CASUS II.

Flavianus, captivus, poſtulatur ſortilegii. Indicia in eum ſunt 1°. in depoſitione correorum. 2°. in tranſlatione è domo ſuâ in cœtum ſortilegorum, qui ſolet dici *Sabbatum* 3°. In eo quod figura unguis impreſſa in quadam corporis parte videtur, quæ ſenſu caret.

Mauricius, Judex hujus rei, & inſcius quæ ſententia ſit dicenda, quærit 1°. Nom conſtet dari hodie veros Sortilegos: quod admodum incertum judicat; quum nonnulla, inquiunt, Galliæ Parlamenta neminem unquam damnârunt diſtinctè ob caſum Sortilegii, à maleficio ſecreti. 2°. An duo Flaviani correi ſint teſtes admittendi in eum. 3°. An poſito quod ſint teſtes admittendi & integri, ſufficiant in hoc crimine, ut damnetur reus. 4°. Nom tranſlatio è loco in locum ſit indicium Sortilegii certum. 5°, An ſignum unguis, impreſſum brachio aut alii corporis partis eamque ſenſûs expertem ſit argumentum, aut ſaltem ſemiplena probatio Sortilegii?

Respons.

1°. Negari nequit dari Sortilegos, quum Scriptura eorum meminerit apertè variis in locis (*d*), & permulta Concilia, tum vetera, cùm recentiora eos damnant: & in aliis Nicænum Generale I. Sancto Sylveſtro habitum initio IV. ſæculi (*e*), Laodicenum (*f*) vetuſtius adhuc Narbonenſe (*g*) an 589. coactum Pelagio II. quod mandat ut Sortilegi fuſtibus cædantur palam, & veneant poſtea inſtar mancipiorum, & pretium eorum pauperibus erogetur. Quibus addendum Tullenſe II. an 860. Tousi hujus Diœceſis oppido habitum, ut indicat Epiſtola hujus Concilii ab Hincmaro ſcripta (*h*) Poſteriora Galliæ Concilia de iis verba faciunt (*i*) Rhemenſe an. 1583. Burdigalenſe eodem anno, Turonenſe eodem etiam anno & Bituricenſe anno proximo collecta, quatuor illa à Pontifice Gregorio XIII. probata. Quomodo igitur diceretur hodie non dari Sortilegos; quum ſingulis diebus Dominicis excommunicentur etiamnum in oratione ad populum in Evangelium inter Miſſam Paræcialem, ex mandato ab omnibus Epiſcopis præſcripto in Ritualibus, juxta Concilia tum vetera, cùm recentiora.

2°. Dicimus correos Flaviani cum eo ejuſdem criminis accuſatos admitti non poſſe teſtes in eum de tranſlatione ipſius è domo ſuâ in locum qui ſupponitur eſſe Sabbatum. Quod probatur verbis veteris Canonis in Decreto Gratiani allati (*k*), quo patet eas tranſlationes dictas meras eſſe Dæmonis fraudes, quibus nulla eſt fides adhibenda En locum, licèt prolixum, dignum tamen qui totus excerpatur. *Illud etiam non eſt omittendum, quod quædam ſceleratæ mulieres, retrò poſt ſatanam converſæ, dæmonum illuſionibus & phantaſmatibus ſeductæ, credunt & profitentur ſe nocturnis horis cum Dianâ, Deâ Paganorum vel cum Herodiade & innumerâ multitudine mulierum equitare, ſuper quaſdam beſtias; & multarum terrarum ſpatia, intempeſtæ noctis ſilentio pertranſire, ejuſque juſſionibus, velut* Do-

(*d*) Exod. VII. 11. &c. IX. 11. Deut. XVIII. 1. 2. Paralip. XXXIII. 6. Jerem. XXVII. 9. Dan. II. 2. Mald. III. 5.
(*e*) Conc. Nicæn. can. 22.
(*f*) Conc. Laodic. can. 36.
(*g*) Conc. Narbon. can. 14.
(*h*) Apud Philip. Labbe Conc. Gen. tom. 8. col. 716.
(*i*) Conc. Rhem. tit. 6. de ſortilegiis &c. c. 6.
Conc. Burdig. c. 7.
Conc. Turon. tit. de matrim.
Conc. Bituric. tit. 40.
(*k*) Can. *Epiſcopi* 12. 26. q. 5. §. 1. & 2.

Domina obedire, & certis noctibus ad ejus ſervitium evocari. Sed utinam hæ ſolæ in perfidiâ ſuâ periiſſent, & non multas ſecum ad infidelitatis interitum pertraxiſſent. Nam innumera multitudo hac falsâ opinione decepta, hæc vera eſſe credunt... Quapropter Sacerdotes per Eccleſias ſibi commiſſas, populo Dei omni inſtantiâ prædicare debent, ut noverint, hæc omnia falſa eſſe & non à divino, ſed à maligno ſpiritu talia phantaſmata mentibus fidelium irrogari, ſi quidem ipſe Satanas, qui transfigurat ſe in Angelum lucis, cùm mentem cujuſcumque mulierculæ ceperit, & hanc ſibi per infidelitatem ſubjugaverit, illicò transformat ſe in diverſarum ſpecies perſonarum atque ſimilitudines, & mentem quam captivam tenet in ſomniis deludens, modò læta, modò triſtia modò cognitas, modò incognitas perſonas oſtendens, per devia quæque deducit; & cùm ſolus ſpiritus hoc patitur; infidelis mens hoc non in animo, ſed in corpore evenire opinatur.

Quamvis hic Canon re in nullo legatur Concilio Ancyrano, ut adnotant Correctores Romani, exſtat tamen in opere vetuſtiſſimo. (*a*), teſte Patre Labbeo; & ejus auctoritati innixi ſunt permulti Doctores inclyti, quâ probant hujuſmodi translationes ut plurimum eſſe Dæmonis fallacias. Illuſtriſſimi Doctores ſunt 1. Autor libri, cujus titulus *de ſpiritu & animâ*, qui Sancti Auguſtini operibus interſeritur, quique veriſſimillimè eſt Alcheri, ut obſervârunt R. R. P. P. Benedictini (*b*), qui fermè ipſiſſima hujus veteris Canonis verba recenſet, & ſententiæ ſuffragatur. 2o. Cardinalis Sanctus Xiſtus, vulgò dictus *Joannes de Turrecremata* (*c*), qui defendit quoque translationes aliaque facta memorata eſſe totidem falſa, ſoli Dæmonis malitiæ innixa. *Omnia iſta phantaſmata à maligno ſpiritu Fidelium mentibus inferuntur, nec credendum eſt, quod ea quæ apparent in phantaſiâ, in virtute corporali accidere.* 3o. Joannes Saliſberienſis, Joannes Baptiſta à Porta Alciatus, Camerarius, Ulricus Molitor, ac très quatuor-ve, quos laudat Delrio (*d*), qui idem docent omnes, quamvis hic illuſtris Jeſuita contrariam abeat in ſententiam cum pluribus aliis quos laudat, quorumque nonnulli, quos procul dubio non legit, ut Cardinalis de *Turrecremata*, Sylveſter Cajetanus (*e*), ei non faveant, primo dicente contrarium quod iſti volunt, duobusque aliis dicentibus eam translationem, licèt quandoque ſit realis & corporalis, quod negarè nolumus, quum Scriptura (*f*) nobis argumenta præbeat, plerumque tamen eſſe falſam & mendacem: quod ſat eſt ad deciſionem difficultatis in quæſito propoſito relatæ.

(*a*) In libello ſex decim librorum partialium l. 6. c. 6. Apud Philip. Lab. tom. 1. Conc. Gener. col. 2476.

(*b*) Alcherus lib. de ſpiritu & anima c. 28. apud S. Aug.

(*c*) Joan de Turrecremata in can. *Epiſcopi* cit. n. 2. & 4.

(*d*) Joan ſoliſber. l. 2. Policrates c. 17. io fin. Joan. Bapt. à Portal 2. Magia naturalis Philip. Camerarius extremo opere ſucciſivæ c. 77. Alciat l. 8. Parerg. cap. 22. Ulri. Molitor de Pythoniſſis mulier. c. 8. & alii apud Mart. Delrio diſquis. Magia. l. 2. 4. 16.

(*e*) Joan. de Turrecrem. loc. cit. Sylveſter de Pricrio v. *hæreſes* 3. q. 6. Cajet. 2. 2. q. 95. art 3.

(*f*) Dan. XIV. 35. Matth. IV. 5. & 8. Luc. IV. 5. & 9.

Exiſtimamus igitur ex verbis Canonis allati & teſtimonio horum omnium Auctorum inferendum, hac translatione ut plurimùm falsâ, & perrarò reali ac corporali, correos Flaviani, ejuſdem criminis accuſatos, eſſe dicturos in eum falſum teſtimonium, aut ſaltem habendum eſſe illud tanquam dubium & incertum, quamvis id crederent verum & certum, ac proinde eorum teſtimonium non eſſe admittendum à Judice, ſicque Mauricio, Flaviani Judici, ejus nullam eſſe habendam rationem, niſi ipſi ſint alia indicia conſtantia.

3o. Verum eſt duos teſtes integros, nec ejuſdem criminis accuſatos, teſtimonio dicturos translationem in Sabbatum & abominationes quæ peragi intenduntur, tanquam vera, realia & corporalia, non ſufficere ad damnandum reum ſed qui ſunt hoc teſtimonium dicturi, quum certè hæc omnia ſint falsâ, & malitiâ Dæmonis facta, ut jam demonſtravimus; aut obverſentur per ſomnum ſine ullâ Dæmonis operâ.

4o. Translatio, non falſa, imò vera, realis & corporalis, è domo Flaviani in locum dicti Sabbati, in quo abominanda committuntur, eſſet argumentum ſortilegii certum: ſed Judex non eſſet damnaturus reum niſi ſibi certa eſſent translationis veræ argumenta; & difficilimè concipitur ſibi fore indubitata. Nam etiamſi duo Flaviani correi aſſererent ſe illum vidiſſe in ſabbato, eum ediſſe, bibiſſe & ſaltâſſe ſecum, eorum teſtimonium niteretur teſtimonio ſensûs corporei, id eſt, visûs: quod teſtimonium admittendum eſt poſito 1o. Organo hujus ſensûs bene affecto. 2o. Medio, quo viſa percipiuntur, non immutato à Dæmone 3o. Spatio legitimo inter viſa & organum: Atqui perſuaſum eſt hoc organum ſortilegi malè affici præſtigiis à Dæmone genitis in vi imaginandi quam adeò invertit, interturbat, evertit, ut altiſſimo obrutus ſomno Sortilegus præſentes habeat res à veris omninò alienas, & patet actu videre res nunquam viſa. Sed etiamſi translatio in ſabbatum foret realis, fatendum eſt Dæmonem faſcinare, pro lubitu, oculos translatorum, & effingere eos, quos volet homines, eaque viſa, quæ volet, quum ſe tranſmutet ipſe in eas, quas vult, figuras, ad decipiendos homines, & illudendum eorum ignorantiæ & debilitati.

Sic ratiocinatur inclytus Doctor Germanus, qui olim profitebatur Jus Francofurti (*g*) in ſuis Diſſertationibus legatibus.

(*g*) Strykius in diſſertationibus legalibus edit. an. 1664.

5o. Quoad figuram unguis impreſſam corpori & partem, cui hæc nota eſt appoſita, ſenſûs expertem; dicimus dari multiplica ſigna naturâ impreſſa corpori; ſine ullâ Dæmonis operâ. ac proinde hanc notam non eſſe argumentum certum, neque ſemiplenam probationem ſortilegii. Et quidem nemo neſcit matres, quarum, prægnantium, vis imaginandi vehementer afficitur quodam viſo, imprimere ut plurimum notam corporibus infantium. Pars corporis, cui hæc ineſt nota, ſenſus expers, non Theologis, ſed Medicis eſt perpendenda. Quicquid dicendum habemus hac de re, eſt, experientia innoteſcere, corpora eſſe infirmà, quorum quamdam partem naturâ deſtituat ſenſu ſola infirmitatis cauſa. Judici igitur hæc pars ſenſûs expers non eſt habenda tanquam argumentum ſortilegii conſtans; niſi præterea alia ſint argumenta indubitata, hoc oriri ab operâ Dæmonis: ſed non putamus unquam hujuſmodi argumenta haberi (*h*).

(*h*) De Sainte Beuve tom. 3. cas. 171.

SPONSALIA.

SPONSALIA de futuro nihil aliud ſunr quàm promiſſio matrimonii futuri mutua, facta inter duos ad contrahendum habiles: *Sponſalia ſunt futuri matrimonii mutua promiſſio acceptata inter perſonas habiles.* Eſt definitio Polmani. (*a*)

Dicimus, *ad contrahendum habiles* id eſt, 1°. Qui ſint ætatis congtuæ ſcilicet ſeptem annorum ad minimum. 2°. Qui, præter hanc ætatem uſu rationis polleant ſufficienti. 3°. Quibus nullum ſit impedimentum dirimens, aut non ceſſans ſine immunitate, ut votum ſimplex caſtitatis aut Religionis. Aliàs inhabiles eſſenr ad contrahenda validè ſponſalia.

Sponſalia celebrantur inter puberes, aut impuberes abſolutè aut certis legibus, modò ſint poſſibiles, licitæ & honeſtæ.

Ur matrimonium eſt penitùs liberum, deſponſatis convenite non licèt de poenâ pecuniariâ, ſolvendâ à negante contrahendum, Leges canonicæ & civiles ex æquo damnant hujuſmodi pacta ut libertati matrimonii adverſa (*b*).

Impuberibus, à ſuis parentibus deſponſatis, pubertatem hoc eſt, filiabus duodecimum annum completum, & pueris quartum & decimum itidem perfectum aſſecutis, jus eſt refragandi ſuis ſponſalibus; ſed quando alteruter hanc nondum attigit ætatem, alteri expectandum donec fuerit eam conſecutus impuber, antequam deſiſtere poſſit, & tunc, quando ambo ſunt puberes, alter poteſt, altero inviro renunciare (*c*).

Quum impuber, & puber, vel duo impuberes, contrahunt verbis de præſenti, & *malitia*, id eſt, *congrediendi poteſtas, in eis non ſupplet ætatem*, eorum præſumpto matrimonio eſt vis verorum ſponſalium, & parit impedimentum dirimens honeſtatis publicæ (*d*): quòd nullo viget modo in matrimonio clandeſtino à Concilio Tridentino, nec in contracto cum conſenſu ficto, cùm nunquam ſianr ſponſalia abſque conſenſu vero (*e*).

Sponſalia, jure jurando confirmata, poſſunt diſſolvi 1°. conſenſu mutuo deſponſatorum (*f*).

2°. Nimiâ alterutrius abſentiâ (*g*); hoc eſt, trienii abſentiâ, juxra ſententiam Gloſſæ.

3°. Introitu alterutrius in Religionem (*h*).

4°. Cooptatione in Ordinem ſacrum (*i*).

5°. Matrimonio, validè poſtea, licèt illicitè, contracto, cum aliâ perſonâ (*k*).

6°. Fornicatione alterutrius ſequente; quo caſu innocenti ſoli licèt matrimonio renuntiare promiſſioni matrimonii factæ alteri (*l*).

7°. Impedimento dirimente inter eos interveniente, ſcil. affinitatis: exempli gratiâ, ſi alter crimen fornicationis admiſerit cum cognato aut cognatâ alterius in primo aut ſecundo gradu.

8°. Deformitate aut infirmitate inſigni & diutinâ; ſcil. leprâ, qua alteruter laborat. (*m*) Idem dicendum quando magnâ ſupervenit mutatio ſive in Religione, ſive in honore, ſive in bonis.

9°. Simultate Capitali inter deſponſatos interveniente (*n*).

Hæc ſunt præcipua hujus argumenti effata, quæ pluribus explanabuntur verbis in ſexaginta deciſionibus ſequentibus.

(*a*) Polman breviar. Theolog. 3. part. n. 481.
(*b*) Greg. IX. in c. *Gemma* 29. deſponſalibus.
(*c*) Alex. III. in cap. *De illis* 2. de deſponſat impuber. l. 4. tit. 2.
(*d*) Innoc. III. in c. *Tua nobis* 14. eod. tit.
(*e*) Innoc. III. in c. *Tua nos duxit* 16. de ſponſal. &c. & matrimonii
(*f*) Idem. in c. *Præterea* 2. eod. tit. l. 4. tit. 1.
(*g*) Alex. III. in c. *De illis* 5. ibid.
(*h*) Alex. III. in cap. *commiſſum* 16. ibid.
(*i*) Boniſac. VIII. in cap. *Quod votum* unic. de voto in 6.
(*k*) Innoc. III. in c. ſicut 22. de ſpons. & matrim.
(*l*) Idem in c. *Quemadmodum* 22. de jurejuran. l. 2. tit. 24.
(*m*) Cit. c. *Quemadmodum.*
(*n*) Lucius III. in cap. *Requiſivit* 7. de ſpons.

CASUS PRIMUS.

ELOI, Thereſiam, puellam, annum ſextum cum ſex menſibus agentem, deſponſavit Joſepho coætaneo. Hæc Sponſalia ſont ne valida, & poteſt ne eſſe peccatum mortale in illis contrahendis ante hanc ætatem?

RESPONS.

Sponſalia, quæ, ut Nicolaus I. in Reſponſo ad Bulgaros dicit, (*o*) nihil aliud quàm promiſſio mutua ſe conjungendi in matrimonium, data liberè inter duos diverſi ſexûs, non ſunt valida ante ſeptimum annum completum, ſicut declarant Alexander III. & Innocentius III. in pluribus Decretalibus (*p*), quibus Leges concordant Romanæ. (*q*)

Nihilominùs ſi infantes ſeptem annis minores ſuperant judicium & cognitionem ſeptennium, adeò ut ſciant ipſi obligationem, quam contrahunt [quod in praxi admodum rarum] Sponſalia forent valida in foro interiori, ſic dicit Sanctus Thomas, (*r*) dicens: *In ſponſalibus etiam ſi appropinquant contrahentes ad tempus ſeptennii, contractus ſponſalium habent robur, quia ſecundùm Philoſophum in ſecundo Phyſicorum, quod parum deeſt, nihil deeſſe videtur. Hac autem propinquitas à quibusdam determinatur tempus ſex menſium, ſed melius eſt quod determinetur ſecundùm conditionem contrahentium, quia in quibuſdam magis acceleratur rationis uſus, quàm in aliis.* Et rurſus (*ſ*) *Ante primum ſeptennium nulli contractui homo aptus eſt, & ita nec in ſponſalibus, ſed in fine primi ſeptennii incipit eſſe aptus ad aliqua promittendum in futurum præcipuè de his ad*

(*o*) Nicolaus I. in can. *Noſtrates*, 3. 30. q. 5.
(*p*) Alex. III in cap. *literas* 4. in cap. *Acceſſit* 5. de deſpons. impuberum. lib. 4. tit. 2. in c. ad *diſſolvendum*, 13. eod. tit. & Innoc. III. in c. *ex parte* 14 de reſtitut ſpoliator. lib. 2. tit. 13.
(*q*) L. *Sponſalibus* 14. ff. de ſponſal.
(*r*) S. Thom. in 4. diſt. 27. q. 2. art. 2. ad 7.
(*ſ*) Idem ibid. in Corp.

ad quæ ratio naturalis inclinat magis, non autem ad obligandum ſe perpetuo vinculo, quia adhuc non habet firmam voluntatem: & ideò poſſunt tali tempore contrahi ſponſalia, S. Antoninus, (a) Covarruvias, (b) Gloſſa, (c) Cardinalis Hoſtienſis, Sylveſter & plures alii idem docent; & revera ſi matrimonium in foro conſcientiæ validum eſt ante pubertatem, hoc eſt, ante quartum & decimum annum completum in filiis, & duodecimum in filiabus, quum *malitia ſupplet ætatem*, prout dicunt Canoniſtæ, id eſt, quando illis eſt ante hoc tempus congrediendi poteſtas (d); potiori ratione Sponſalia valida ſunt cenſenda, ubi primùm infantes, ante tempus à Canonibus definitum contrahent, judicio, quo obligationis naturam ſciant ipſi, pollent. Igitur juxta has regulas judicandum de validitate aut nullitate Sponſalium Joſephi cum Thereſiâ: adeò ut, juxta illas, nulla ſint *ipſo jure*, quum nondum ſeptimum compleverint annum (e) niſi eo valeant quo quid contrahunt capiant, judicio. Hæc ad primum reſponſum.

(a) S. Anton. 3. part. ſum. Theol. tit. 1. c. 17.
(b) Didacus Covar. à Layva de ſpons. part. 1. c. 2.
(c) Gloſſ. in c. *Juvenis* 3 de Sponſal.
(d) Iſidor. in c. *Puberes* 3. de deſponſat. impub.
(e) Alex. III. in cap. *Literas* 4. eod. tit.

Quoad ſecundam quæſtionem, arbitramur peccatum eſſe mortale in contrahendis ſponſalibus ante ſeptennium completum, tum ab infantibus cum notitiâ ſufficienti interdicti Eccleſiæ contrahentibus, cùm à parentibus ſpondentibus: nam violatur Lex ejuſdem Eccleſiæ in re momentoſiſſimâ. *Diſtrictiùs inhibemus*, ait Nicolaus Papa (f), *ne ali qui, quorum uterque vel alter ad ætatem; Legibus vel Canonibus determinatam, non pervenerit, conjungantur.* Et interdictum Eccleſiæ generale, circa matrimonium, & circa Sponſalia, cui patrocinatur uſus ubique receptus, & naturæ innixus rationi, quæ approbationi ſufficienti ineptis non permittit contractum. Attamen quia perrarò infantes noſcunt leges ab Eccleſiâ latas hanc in rem, & parentes urgenti neceſſitate tempus iiſdem à legibus præſcriptum præoccupant: hoc in caſu non peccant lethaliter, ut hac probatur exceptione à Pontifici Nicolao adjunctâ: *Niſi fortè aliquâ urgentiſſima neceſſitate interveniente, ut pote bono pacis, talis conjunctio toleretur.*

(f) Nicolaus I. in c. *Ubi* 2. eod. tit.

CASUS II.

Bertrandus & Gabrielis uxor, Joannem puerum, ſex annis cum quatuor menſibus natum, deſponſaverunt Ludovicæ. Joannes teneturne, uſum rationis aſſecutus, quod parentes pro eo pacti ſunt, ratum habere, aut poteſt ne ſine peccato ſponſalibus repugnare.

Respons.

Cùm, ut modò dictum, ſponſalia, ante ſeptennium pacta, *ipſo jure* ſint nulla, conſtat infantes, ante hoc tempus à parentibus deſponſatos, nullâ ratione teneri ut illa habeant poſtea rata; hoc apertè declarat Alexander III. in multis Decretalibus in deciſione præcedenti laudatis (g), & poſt eum Bonifacius VIII. in quadam Conſtitutione in ſexto relatâ (h), quibus congruit Nicolaus I. dicens (i): *Ubi non eſt conſenſus utrinſque, non eſt conjugium. Ergo qui pueris dant puellas in cunabulis, & è converſo, nil faciunt, niſi uterque puerum, poſtquam venerit ad annos diſcretionis conſentiat, etiamſi pater & mater hoc voluerint & fecerint.* Ratio eſt, quia, quamvis pater poſſit puerum deſpondere, ad matrimonium tamen cogere nequit. *Cùm in matrimonio ſit quadam quaſi ſervitus perpetua*, ait Sanctus Thomas (k) *non poteſt cogere filium ad matrimonium per præceptum, cùm ſit liberæ conditionis.*

(g) Alex. III. in tit. c. *Literas* 4. & in cap. *Acceſſit* 5. de deſponſat. impub.
(h) Bonif. VIII. in cap. *ſi infantes* eod. tit. in 6.
(i) Nicolaus I. in can. *Ubi* unic. 30. q. 2.
(k) S. Thom. in 4. diſt. 29. art. 4.

Sed ſi hic filius, prudentem conſecutus ætatem, habeat quod à patre pactum ratum, tenetur executione, & ad id ſufficit ratihabitio tacita, modò abſit metus; eo enim in caſu viget hæc Juris regula (l) *Qui tacet, conſentire videtur.* Hoc effatum certum in caſu qui tacentis utilitatem ſpectat, nec, ubi contradicendum pacto pro ſe, contradicit & ſilet, aliàs hic filius non obligatur niſi honeſtate & decoro, hoc eſt mens Decretalis in margine indicatæ. (m) Ita ut pueri, à parentibus deſponſati ante prudentem ætatem, obligantur ſolùm contrahere matrimonium quum ad pubertatem venerint, nec ei refragentur quod parentes pro iis ſunt pacti *Porrò ex ſponſalibus*, ait Bonifacius VIII. (n) *quæ parentes pro filiis puberibus vel impuberibus plerumque contrahunt, ipſi filii, ſi expreſſè conſenſerint, vel tacitè, aut ſi præſentes fuerint, nec contradixerint, obligantur. . . & eſt idem; ſi filii tempore ſponſaliorum abſente, vel etiam ignorantes eadem Sponſalia poſt ſcientes, ratificaverunt tacitè vel expreſſè: aliàs ex ſponſalibus pro contractis à parentibus pro filiis nec ipſi filii obligantur, nec publicæ honeſtatis juſtitia inde ſurgit.* Ex dictis patet, Joannem, prudentem conſecutum ætatem, nec ratum quod parentes, pro eo pacti ſunt, ſine ullo peccato poſſe effectui non dare.

(l) Reg. 43. de regul. juris in 6.
(m) Hormid. in cap. *Tua* 1. de deſponſ. impub. 6. tit. 2.
(n) Bonifac. VIII. in cap. *ſi infantes.* unic. de deſpons impub. in 6.

CASUS III.

Joannes & Maria, ſeptennium ſuperantes, ſed nondum congruo valentes rationis uſu, à parentibus communibus deſponſati ſunt. Hæc Sponſalia ſunt ne valida, cum hoc vitio?

Respons.

Hæc Sponſalia non ſunt valida. Ratio eſt quia non eſt planè judicandum de validitate Sponſalium ex contrahentium ætate minore vel majore, ſed ex legitimo conſenſu. Quemadmodum igitur Sponſalia, licèt ante ſeptennium completum contracta ſunt valida, cùm contrahentibus ſat rationis & judicii eſt ut quod faciunt, ſciant & obligationem ſuam, ita ſunt invalida, cùm octavum complentibus annum, aut ſuperantibus non eſt judicium, quo obligationem capiant ſuam.

Noſtra nititur ſententia auctoritate Sancti Thomæ, (o) dicentis, perfectionem requiri uſum rationis ad contrahenda validè Sponſalia, quàm ad peccatum mortale perpetrandum. Ratio quam affert eſt, quia in ſponſalibus requiritur conſenſus in futurum, quod majus eſt conſenſu in actum præſentem. *Ad peccatum mortale, ais ſufficit etiam conſenſus præſens: ſed in ſponſalibus eſt conſenſus in futurum. Major autem diſcretionis ratio requiritur ad providendum in futurum, quàm ad conſentiendum in actum unum præſentem. Et ideo ante homo poteſt peccare mortaliter, quam poſſit ſe obligare ad aliquid in futurum.* Nemo autem aſſerere poteſt eum priùs peccare lethaliter, quàm uſu rationis polleat. Igitur Sponſalia non poſſunt ante contrahi validè, quam perfectus adſit uſus rationis.

(o) S. Thom. in 5. diſt. 27. q. 2. art. 3. ad 2.

CASUS IV.

Vitellius & Fulvia, intra decimum & undecimum annum deſponſati ſunt Fulvia, pubertatem aſſecuta, vult conſenſum datum ſine ullâ ratione revocare. Poteſt-ne abſque peccato?

Respons.

Quamvis impuberes deſponſati non poſſint ſe conſenſu in ſponſalibus legitimè contractis dato liberare, poſſunt tamen pubertatem aſſecuti. Ideirco Fulvia, duodecimum complens annum, poteſt conſenſum revocare, & à Judice Eccleſiaſtico ſponſalium, quæ impuber contraxerat, diſſolutionem obtinere.

Sic decidit Alexander III. in duobus Decretalibus, ad Epiſcopum Bathonienſem in Angliâ miſſis (a); En verba primi: *De illis qui infra annos aptes matrimoniis ſponſalia contrahunt, ſive uterque ſive alter reclamet antequam ad annos matrimoniis aptos pervenerint, & poſtulent ſeparari; non ſunt ullatenus audiendi. Si vero alteruter illorum ad annos pubertatis pervenerit, infra eoſdem annos altero exiſtente, cùm ſponſalia contrahuntur; ſi is qui minoris ætatis eſt, cùm ad annos illos pervenerit, reclamaverit, nec in alterum voluerit conſentire, judicio Eccleſiæ poterunt ab invicem ſeparari.* Sic ſe habet alterum hujus Pontificis Decretum: *Reſpondemus quod pro eo quod ante nubiles annos conjugalem conſenſum non habent, uſque ad legitimam ætatem exſpectare tenentur; & tunc aut confirmetur matrimonium, aut (ſi ſimul eſſe noluerint) ſeparentur.* Hic ſummus Pontifex eam addit ſapientem exceptionem: *Niſi carnalis commixtio ante intervenerit, cùm interdum illa tempus anticipare ſoleat pubertatis.*

(a) Alex III. in cap. De illis 7. de deſpons impub. & in cap. *A nobis* 8. eod. tit.

Sanctus Thomas (b) idem docet, de ſponſalibus puerorum à parentibus contractis dicens his verbis *Si ante annos pubertatis fiat contractus ſponſalium per alium, ambo vel alter reclamare poſſunt: unde tunc nihil eſt actum .... & ideo ſponſalia quæ inter aliquos per perſonas alias contrahuntur, robur habent in quantùm illi, inter quos contrahuntur, ad debitam ætatem venientes non reclamant, ex quo intelliguntur conſentire his quæ per alios facta ſunt.*

(b) S. Thom in 2. diſt. 27. q. 4. art. 2. ad 2.

CASUS V.

Angelica, octennis, deſponſata Bernardo, triennio poſt ſuum revocavit conſenſum; ſed annos pubertatis conſecuta non confirmavit retractationem. Nonne validus eſt, etiamſi no iteretur?

Respons.

Licèt quidam Auctores autument retractationem ante annos pubertatis prolatam ſuum ſortiri effectum ſimul ac hos annos attigerit quis, nec quicquam fecerit quo judicetur perſiſtere in conſenſu; quia inquiunt, hæc retractatio in voluntate reponitur & cenſetur in eâ perſtare hanc non putamus opinionem carere difficultate; nam invalidum fuiſſe conſtat hunc conſenſum ante pubertatem revocatum, jure cum nullum declarante in duobus Alexandri III. decretis in deciſione præcedenti laudatis, & proinde abolere contractum aut conſenſum mutuum matrimonii non valet juxta Bonifacium VIII. dicentem in regulis Juris (c) *Utile per inutile non debet vitiari.* Hæc igitur retractatio nulla non modò obligationem mutuam Angelicæ & Bernardi deſtruere, ſed & nullum poſt pubertatem ſortiri effectum nequivit, ſi Angelica, hos annos conſecuta, non firmaverit, juxta hanc Juris regulam: *Non firmatur tractu temporis quod de jure ab initio non ſubſiſtit* (d); & aliam: *Non præſtat impedimentum, quod de jure non ſortitur effectum* (e) Innovanda igitur hæc retractatio à puellâ ut ſtet poſt pubertatem, ſaltem tacitè & ratione qua Bernardus eam immutato eſſe animo percipiat.

(c) Reg. 37. de regul. juris in 6.

(d) Ibidem. reg. 18.

(e) Ibid. reg. 52.

CASUS VI.

Marcellus & Cæcilia, ambo undecim nati annos, à parentibus deſponſati fuerunt, & jurejurando matrimonii conſenſum firmârunt. Poteſt ne alter, annos pubertatis aſſecutus, conſenſum revocare.

Respons.

Hic conſenſus ſine crimine non revocatur, ut declarat Alexander III. ad Epiſcopum Pictavienſem ſcribens, (f) quem jubet corripere Eccleſiæ cenſuris impuberem, matrimonii ita juramento firmati conſenſum implere nolentem: *Quia igitur prædicto* (impuberi) *periculoſum eſt contra ſuum juramentum venire*, ait hic Papa, *fraternitati tuæ mandamus quatenus, ſi hoc tibi conſtiterit, eum moneas; & ſi non acquieverit monitis, Eccleſiaſticis Cenſuris compellas, ut ipſam* (etiam impuberem) *niſi rationabilis cauſa obſtiterit, in uxorem recipiat, & maritali affectione pertractet.*

(f) Alex. III. in cap. *Ex litteris* de Sponſal. & matrim

Lucius III. temperavit ſeveritatem Cenſurarum, iis ſufficiendo ſimplicem exhortationem illo in caſu, quia è matrimoniis coactis graviſſima oriuntur incommoda. Hæc ejus verba (g): *Cùm libera debeant eſſe matrimonia, monenda eſt potiùs quàm cogenda* (mulier) *cùm coactiones difficiles ſoleant exitus frequenter habere.*

(g) Lucius III. in c. *Requiſivit* 17 eod tit.

Objicitur: Juramentum idem eſt ac actus aut contractus, cui adjungitur, quoad vim obligandi, ut habet lex Codicis (h) *Quæ enim differentia eſt in hujuſmodi exceptione*, ait hæc Lex *ſive jusjurandum païctum eſt, ſive non; ſive in fœneratitiis cautionibus, quàm in aliis inſtrumentis, quæ talem exceptionem recipit?* Contractus igitur impuberum præſumitur hac ſolâ lege pactus *Niſi factus pubes reſilierim.* Jusjurandum igitur non eſt cenſendum aliâ lege præſtitum ſed reſpondemus uno verbo cum Covarruviâ, docto Segoviæ Epiſcopo (i), Jus aliud ſtatuiſſe, & ejus inſtituto inhærendum.

(h) Leg. *Indubitati* fin Cod. de non numeratâ pecuniâ l. 4. tit. 30.

(i) Didac. Covarr. à Leyva de Sponſal part 1. c. 5. §. 1.

CASUS VII.

Pascalis & Agatha, intra decimum-octavum & vigeſimum annum deſponſati mutuò, tenenturne, pœnâ peccati mortalis, mutuum contrahendi matrimonii conſenſum adimplere, nullam cauſantes legitimam rationem?

Respons.

Priuſquam fiat quæſtioni propoſitæ ſatis, præſupponendum conſenſum, in ſponſalibus ad obligandum datum, juxta jus, eſſe liberum, mutuum, & acceptatum, aliquo ſigno indicatum externo, & à paribus ſpondendo pactum: *Liberum*, quia obligat & ſine conſenſu voluntatis obligare nequit: *Mutuum*, quia aliàs non eſſet contractus, quum nihil aliud quàm *pactio duorum pluriumve in idem placitum conſenſus*; ut dicit Lex (k), & nemo cenſetur velle ſe Sponſione ligatum eum alio niſi ipſe ſe obliget, potiſſimum in actu onoroſo & in matrimonio. *Acceptatum*, quia non alio animo cenſetur Sponſione obligari ſuâ quam eâ lege ut alter acceptet: *Aliquo ſigno declaratum exteriori*, quia non pateret ſatis aliàs ei cui ſpondetur. In hoc iſta Sponſio differt à voto, intùs concepto, abſque ullo ſigno ſenſibili, Deo perfecte notis voventis

(k) Leg. *Huius* 1. §. 2. ff. de pactis.

corde

corde & voluntate. Diximus, *juxta jus*, quia conſtat ſpondentem cum animo ſe obligandi, non obſtante alterius, cui ſpondet, ſilentio, verè teneri, ſi alter ſponſionem nondum revocatam acceptet, modò hic ſilens perſtet liber.

Hoc poſito, dicimus ſi in quæſito propoſito, ſponſalia fuerunt valida, & ab utroque bonâ ſide contracta, Paſcalem & Agatham teneri mutuò, ut, pœnâ peccati mortalis, contrahendo de facto promiſſum conficiant, cùm, ut ſupponitur, nullam cauſantur rationem legitimam.

Hoc indubitanter probat non modò auctoritas Innocentii III. ad Epiſcopum Exonienſem ſcribentis (*a*), dicentis eos qui in matrimonium conſenſerunt *commonendos eſſe, & modis omnibus inducendos, ut præſtitam fidem obſervent*: ſed & ſtrictiùs Alexandri III. auctoritas (*b*), qui privatum, conſenſum in matrimonium jurejurando firmatum effectui dare nolentem, mandat Epiſcopo Pictavienſi, compellere excommunicatione ut fidem præſtitam & conſenſum ſponſæ datum obſervet. En verba: *Mandamus, quatenùs...... cum moneas; & ſi non acquieverit monitis, Eccleſiaſticis Cenſuris compellas, ut ipſam (ni ſi rationabilis cauſa obſtiterit) in uxorem recipiat.* Pœna autem excommunicationis nunquam infligitur niſi in peccatum mortale, *nonniſi pro mortali debet imponi crimine* ſicut ait Concilium Meldenſe anno 845. habitum (*c*), huic concordat Gloſſa (*d*) in Decretali ab Innocentio III. ad Abbatem S. Genovevæ Pariſienſis miſſo: Iſtud Eccleſia ſapientiſſimè ſtatuit, cùm nullâ majori pœnâ affici poſſunt rei, ut patet verbis hujus Concilii: *anathema eſt æternæ mortis damnatio*: & idem obſervat Sanctus Auguſtinus in Canone Decreti Gratiani laudatus (*e*) *Quâ pœnâ*, ait, *in Eccleſiâ nulla major eſt.* Statuit igitur apertè alterum deſponſatum non fallere fidem datam alteri ſine peccato mortali. Reverà hodierna Eccleſia non utitus hoc terrendâ Cenſurâ. in caſu propoſito, ſed monita potiùs adhibet quàm minas. juxta conſilium Lucii III. (*f*) qui Alexandro III. ſucceſſit, ſed peccatum eſt mortale: eâ mente ſeveritati anteponit lenitetem anteponit ut à matrimonia invito & coacto graves amoveantur exitus, *cùm coactiones difficiles ſoleant exitus frequenter habere* Hanc rationem affert hic ultimus Pontifex, innixus eximio S. Leonis effato (*g*) à Gratiano relato. *Difficile eſt ut bono peragantur exitu, quæ malo ſunt inchoata principio.*

(*a*) Innoc. III. in cap. *Præterea* 2. de ſponſal. & matrim.
(*b*) Alex. III. in cap. *Ex literis* in eod. tit.
(*c*) Conc. Meld. in Can. *Nemo* 41. 11. q. 3.
(*d*) Gloſſa in cap. *Ex parte* 23. v. *Pie* de verb. ſignificatione.
(*e*) S. Aug. L. de corrept. & Gratia cap. 15 in Can. *Corripiantur* 17. 24. q. 3.
(*f*) Lucius III in c. *Requiſivit* 17. de ſponſal. & matrim.
(*g*) S. Leo Epiſt 85. aliàs 87. in Can. *Principatus* 25. r. q. 1.

Revere ſponſalia ſunt pactio à deſponſatis facta in re maximâ Obligatio mutua ex eâ promanans eſt igitur maxima, & propterea violatio iniqua non poteſt eſſe levis, cùm deſtruit bonam fidem, violatque, juſtitiæ commutativæ adverſatur, imò honori à Fidelibus Eccleſiæ & ejus Legibus præſtando: hinc dicit Sanctus Auguſtinus (*h*), committentibus illud peccatum pœnitentiâ expiandum: *Si aliam duxerit, pœnitentiam debet agere de fide mentita.*

(*h*) S. Aug. in c. *Duobus* 1. de ſponſâ duorum l. 4. tit. 4.

Dicta hactenùs confirmantur Decreto Concilii Eliberitani an. 305. habiti (*i*), quo jubetur ut ea mentita fides, dicta crimen grave, puniatur privatione communionis per tres annos. En verba: *Si qui parentes fidem fregerint ſponſaliorum, triennii tempore abſtineant ſe à communione. Si tamen idem ſponſus vel ſponſa in illo gravi crimine non fuerint* (*k*) *deprehenſi, excuſati erunt parentes.*

(*i*) Conc. Eliberit. Can. 54. in Can. *Si quis* unico 31. q. 3.
(*k*) Apud Yvonem & in originali abeſt negat. Correct. Rom. ad cit. Can.

Haud mirum ideò, Sanctum Thomam, Sanctum Antoninum, Paludanum, Dominicum Sotum, Sylveſtrum de Prierio, Covarruviam, Cardinalem Toletum, (*l*) & innumeros Auctores eandem unanimes docuiſſe doctrinam. Non laudamus hic locos Paludani & aliorum, utpote conſentaneos his Sancti Thomæ verbis: *Ex tali promiſſione* (ſc. ſponſalium) *obligatur unus alii ad matrimonium contrahendum; & peccat mortaliter non ſolvens promiſſum, niſi legitimum impedimentum interveniat.*

(*l*) S. Thom. in 4. diſt. 27. q. 2. art. ad 2. S. Anton. 3. part Sum. Theol. tit. c. 18. §. 1. Fr. Sylvius in ſupplem. 3. part. ſum. S. Thom. q. 43. art. 1. Toler. Inſtruct. Sacerd. l. 7. c. 21. & 22. Sylveſter v. *Sponſalia*. Dom. Sotus in quartum. Didac. Covarr. de ſpons. part 2. c. 4. n. 3.

CASUS VIII.

HIERONYMUS Juſtinæ deſponſatus fuit metu gravi, & viro conſtanti labefactando apto; imò coactus juramento conſenſum in matrimonium huic filiæ præſtitum firmare, vocando Deum teſtem ſinceritatis ſimulatæ. Hæc ſponſalia ſunt-ne valida in foro interno conſcientiæ?

RESPONSIO.

Theologi diſſentiunt hac in difficultate. Quidam arbitrantur Sponſalia eſſe valida, quia quivis conſcientiâ tenetur quodlibet ſervare juſjurandum cùm poteſt abſque peccato. Hieronymus autem in caſu propoſito ſine peccato in Deum ſervare juramentum. Tenetur ergò ducendo Juſtinam.

Hi Theologi probant ſuam opinionem & rationem, qui innituntur, auctoritate Alexandri III. in Decretali ad Archiepiſcopum Senonenſem ſcripto (*m*) dicentis circa juramentum metu graviſſimo catorium: *Non eſt tutum quemlibet contra juramentum ſuum venire, niſi tale ſit quod ſervatum vergat in interitum ſalutis æternæ.* Huic addendum aliud Decretum (*n*) ejuſdem Pontificis, literis ad Epiſcopum Vigiliarum in Apuliâ dicentis, eum qui juravit de ſolvendo fœnore, teneri ad ejus ſolutionem. *Debitores ad ſolvendas uſuras, quibus ſe obligaverunt, cogi non debent. Si verò de ipſorum ſolutione juraverint, cogendi ſunt Domino reddere juramentum.* Sic effatur hic Papa ſanctus Antoninus Archiepiſcopus Florentinus & Covarruvias Segovienſis Epiſcopus (*o*) hanc defendunt opinionem.

(*m*) Alex. III. in cap. *Si verò* 8. de jurejurando, & ibi Gloſſa v. *Moveantur* lib 2. tit 24.
(*n*) Idem in cap. *Debitores* 6. eod. tit.

Alii, Dominicus ſotus (*p*), meliùs tuentur, ut videtur, contrariam ſententiam, & probant Decreto Alexandri III. ad Wigornienſem Epiſcopum inſcripto (*q*), cui hic Pontifex declarat omnia quæ fiunt vi vel metu eſſe jure nulla. *Quæ metu & vi fiunt, de jure debent in irritum revocari.* Hinc illi Auctores ea ſponſalia eſſe nulla, ut & juramentum, quo confirmata, concludent. Ac revera ſunt irrita, quia matrimonium ipſum tali metu contractum eſt nullum, nec validum evadit pari metu perfectum. 2°. Hi Auctores ſententiam tuentur voto Religionis ſolemni: nam certò votum hoc votum metu gravi ſuſceptum eſt nullum, ſic id Pontifex Alexander III. promulgat in alio Decreto. (*r*) Votum Religionis ſolemne, inquiunt æque præſtans ac juſjurandum: Igitur juſjurandum, parâ metu præſtitum, eſt nullum.

(*o*) S. Anton. 2. part. Sum. Theol. tit. 1. c. §. 1. Didac. Covarr. in 2. parr. de ſponſ. c. 3. §. 5. c. 4.
(*p*) Dom. Sotus in 4. diſt. 29. q. 1. art. 3. § *Aliud deinde*.
(*q*) Alex. III. in c. *Abbas* 2. de his quæ vi, metûſve cauſâ fiunt lib. 1. tit. 40.
(*r*) Idem in c. *Perlatum* 2. eod. tit.

Ex comparatione, ab obligatione uſurarum juramento ſolvendarum deſumptâ, dicendum Pontificem non compellere ad earum ſolutionem planè tanquam jurejurando debitarum, quum condemnat accipientes ad reſtitutionem perceptarum. *Et cùm uſuræ ſolutæ fuerint, creditores ad eas reſtituendas ſunt Eccleſiaſticâ ſeveritate, ſi neceſſe fuerit, compellendi.* Sed intendit ut debitores eas ſolvant, non modò ad honorem Deo, in teſtem promiſſi vocato exhibendum, ſed & ne videantur perjurio favere. & aliis juramento perfringendo præbeant occaſionem. Ita clarè dicit idem Pontifex (*s*) cui innituntur Sanc-

(*s*) Alex. III. in cit. cap. *Si verò*.

Digitized by Google

tus Antonius & Covarruvias: *Nec nos alicui dare materiam volumus veniendi contra juramentum proprium, ne auctores perjurii videamur.* Hanc ob rem tutiſſimum putamus ut Epiſcopum adeat Hieronymus ut immunitatem à juramento obtineat.

CASUS IX.

Titia à parente deſponſata Camillo, & aſſenſa ſolo ejus admodum ſeveri metu, vellet nunc non adimplere conſenſum. Poteſt ne abſtinere ſine peccato, ſolâ ratione illius metûs.

Respons.

Licèt forum externum non attendat ad metum reverentem, ut indicant plures Leges Romanæ (*a*) videtur tamen in foro conſcientiæ ille ſufficere ut purgetur Titia, potiſſimum ingens, ut ex quæſito propoſito patet, quod exhibet parentem filiæ in eam ſævientem, & filiam conſenſiſſe in ſponſalia cum Camillo ad vitandam patris admodum ſævitiam, qui metus metui gravi eſt affinis.

(*a*) Leg. *Metum* 5. & Leg. *Nec timorem*, 7. ff. quod metûs cauſâ geſtum erit l. 4. t. 2.

Dictum confirmamus argumento, quo utitur Navarrus (*b*) nempe, in fœminam major cadit metus propter debilitatem ſexûs, quam in virum, ac proinde minor metus ſufficit ne adimpleat promiſſum. *Quia minor metus ſufficit in fæmina.* Id aſſerit Covarruvias (*c*) probans Gloſſâ, (*d*) dicente: *Minor tamen metus magis excuſat fœminam quàm virum.* Id etiam affirmant Panormitanus, Cardinalis Ioannes Antonius à Sancto Georgio, vulgò nomine *Præpoſiti* laudato,

(*b*) Navarr. L. 1. Conſ. de iis quæ vi &c. Conſ. 10. n. 3.

(*c*) Didac. Covarr. de matrim. part. 2. c. 3. §. 4. n. 16.

(*d*) Gloſſa in v. *Cum locum* 14. de ſponſa. lib. &c. v. *Metus.*

Navarrus aliud addit argumentum, exemplum liberti, de quo Lex (*e*), qui promittit patrono aliquid, in damnum jacturam libertatis metu reverenti adactus, & dicit tale promiſſum non obligare, & eſſe tanquam nullum. Huic fundamento innititur alia Gloſſa (*f*) dicens, mulierem, quæ metu & reverentiâ mariti immodicis alienavit & opigneravit rem ſuam, poſſe alienationem revocare: *Mulier, quæ rem ſuam vendidit, vel hypothecavit, ſi renunciavit metu vel reverentiâ, revocare* (poteſt.) Ratio Auctoris hujus Gloſſæ eſt quia non debet differre reverentiam immodicam à metu: *Reverentia nimia & metus, paria.*

(*e*) Leg. *Jusjurandum*, 1. §. 5. & 6. ff. quarum rerum actio non datur lib 44. tit. 5.

(*f*) Gloſſa in leg. cit.

Noſter Juris Canonnici peritus inde concludit, filiam, inductam ſolo metu & reverentiâ nimiâ patris, nec aliter, poſſe ſuum revocare conſenſum (*g*) *Non omnis præſentia patris, quam conſtat aliquam reverentiam inducere in filium, ſufficit ad reſciadendum vel annullandum actum, ſed illa, ob quam fit, qui alioquin nullatenùs fieret.* Unde ſequitur Titiam excuſari, ſaltem in foro conſcientiæ, ſi non adimpleat conſenſum, quia conſenſit in ſponſalia inter ſe & Camillum contracta auctoritate patris ſui, cui contumâciter reſiſtere non eſt auſa, ob nimiam ſeveritatem, &, libera, in ea non conſenſiſſet.

(*g*) Navarr. loco cit. n. 4.

CASUS X.

Ambrosio Paulæ deſponſato coram ſuo Parocho & parentibus communibus; Paula, quæ non conſenſit internè ſed externè, & poſtea non vult perficere matrimonio conſenſum fictum, ſiſtit ſe ſacramento pœnitentiæ. Quid agendum eſt hac in re Confeſſario quem adit?

Respons.

Conſtat ea ſponſalia in foro conſcientiæ eſſe nulla, in quo Deus intuetur internum & cor hominis, juxta hæc eximia Sancti Gregorii Magni verba (*h*): *Humanæ aures verba noſtra talia judicant, qualia foris ſonant: divina verò judicia talia ea audiunt, qualia ex intimis proferuntur.* Idem aſſerit Innocentius III, in ſua Decretali (*i*) Quum Paulæ non fuit animus ſe obligandi in matrimonium cum Ambroſio, & conſenſit in ſponſalia exteriùs & ore tenùs, non eſt dubium quin ſint nullæ, licèt, in foro exteriori, in quo judicium fertur de animo ex verbis, cenſeantur valida. Unde ſequitur filiam non teneri planè, ut vi illorum ſponſalium conſenſum impleat, contrahendo matrimonium cum eo cum quo non intendit ſe obligare; ſed quia *ex cauſâ poteſt una pars contractûs tolli, aliâ remanente*, ut dicitur in Jure, (*k*), tamen tenetur conſcientiâ, ob fraudem & injuriam illatam Ambroſio, quem fefellit, aut ſcandalum quod pareret ejus negatio: aut ſi non poſſit induci, ſaltem tenetur cum eo convenire de juſtâ compenſatione, ſi velit exigere, ita ut Confeſſarius Paulæ alterutri obligationi cedere nequeat. Hæc eſt ſententia Sylvii (*l*) *Ut ſponſalia ſint valida*, ait hic doctus Theologus, *promiſſio nuptiarum debet eſſe vera deliberata: ſignis exterioribus expreſſa, libera, mutua. Vera, quia promiſſio facta, qua quis ſimulatè promittit, non habens verè animum promittendi, non eſt veri nominis promiſſionis...., Quamvis autem ejuſmodi ſimulator non obligetur vi ſponſalium, quæ, nulla ſunt, obligatur tamen ad contrahendum vel componendum cum perſonâ cui illuſit, tum propter injuriam ei factam, tum propter ſcandalum.*

(*h*) S. Greg. in Can. *Humanæ* 11. 22. q. 5.

(*i*) Inno. III. in cap. *Tuanos* 26. de ſponſa. lib. & matrim

(*k*) Argum. Legis *ſiconvenerit*. 56. ff. 6. pactis l. 2. tit. 14.

(*l*) Fr. Sylvius in ſuppl S. Thom. q. 43. art. 1. init.

CASUS XI.

Victorius & Maria, quorum ſors & fortuna fermè pares, deſponſati ſunt; ſed conſenſus Victorii in matrimonium fuit fictus: nec ei alio animo datus quàm ut faciliùs peccaret cum illâ, ſine ullâ intentione eum perficiendi. Quâ de re quæritur, num iſte, corruptâ actu hac filiâ, quæ in infamiam acceſſit per viciniam, conſcientiâ omninò eam ducere teneatur, poſito quod nolit juſtam damni compenſationem?

Respons.

Ex dictis in reſponſione præcedenti conſtat Victorium non teneri ad matrimonium cum Mariâ, vi ſponſalium cum eâ contractorum, cùm nulla ſunt vitio veri conſenſûs. Nihilominus planè tenetur ad id, quia ſtupravit eam, fidem matrimonii obtendens, & non modò eam ſeduxit, ſed & infamiæ notam inuſſit & publico fuit ſcandalo: injuria ſolo matrimonio reſarcienda, cùm nullam aliam velit accipere compenſationem minorem, reverà injuſtæ ejus famæ labi detergendæ ineptam; ac ſanè niſi hoc eſſet, fraus verteret auctoris commodo: quod repugnat æquitati naturali & effato Juris ab Innocentio III. ſtatuto (*m*), *Fraus & dolus alicui patrocinari non debent.* Quum igitur ſors Victorii & Mariæ eadem, eorum fortuna fermè par, & Victorius nullam cauſatur legitimam rationem, quæ eum eximat à matrimonio cum Mariâ quam fefellit, illexit in ſtuprum & offendit crimine cum

(*m*) Innoc. III. in cap. *Officii* 14. de teſtam &c. & in cap *Cum dilectus* 8 de religioſis domibus &c. l. 3. tit. 26. & 36.

eâ

eâ patrato, putamus nihil eum eximere ab eâ ducendâ in uxorem.

CASUS XII.

Atilius, voto caſtitatis perpetuæ nuncupato, cum Julitta ſponſalia contrahit, & juramento conſenſum in matrimonium firmat. Tenetur-ne illum perficere non obſtante voto præmiſſo?

Respons.

Sanctus Antoninus, eamdem ſibi objiciens difficultatem, ei reſpondet, dicens, voto præmiſſo ſponſalia fieri non ſolùm illicita, ſed & invalida: *Si præcedit votum ſponſalia*, ait hic Sanctus Archiepiſcopus, *tunc impedit & dirimit etiam ſponſalia de futuro jurata*. Ratio quam affert eſt, quia eo in caſu jusjurandum eſt injuſtum & illicitum, cùm juret facere contra votum & promiſſum Deo nuncupatum .... *Quia hoc caſu juramentum eſt illicitum, cùm jures facere contra id quod voverat.* Unde concludit ei, qui ſic juravit, juramentum non eſſe ſervandum: *Unde non eſt obſervandum.* Hoc probat auctoritate Sancti Auguſtini (*b*), ſic dicentis: *juramentum non ob hoc fuiſſe inſtitutum invenitur, ut eſſet vinculum iniquitatis ..... ſeu cujuſcumque criminis*: idem dicit Innocentius III. ad Regem Aragoniæ ſcribens (*c*).

Hæc eſt deciſio Celeſtini III. (*d*) qui, conſultus ſimili de difficultate, reſpondet ne dum is homo poſſit eum conſenſum complere illudque juramentum ſervare, ut contrà ſtrictè teneatur votum fideliter ſolvere, & piacularem luere pœnam ut jusjurandum temerarium & injuſtum: *Cùm ſimplex votum*, ait hic Pontifex, *apud Deum non minùs obliget quàm ſolemne, pro eo quod juravit temerè, pœnitentiam agat, & votum quod Deo fecit ſtudeat obſervare* (*e*).

(*b*) S. Aug. in can. *Inter* 22. q. 4.

(*c*) Innoc. III. in cap. *Quia perſonam* 18. de jurejurando.

(*d*) Celeſtin. III. in cap. *Rurſus* 6. qui Clerici, vel voventes matrim. contrah. poſſunt lib. 5. tit. 6.

(*e*) Joan. Cabaſ. juris can. theor. & prax. l. 3. c. 27. n. 10. & alii communiter cum Panormitano in cit. cap. *Rurſus* n. 3.

Vide Fornicatio caſ. Calliſtratus.

CASUS XIII.

Julianus, Urſulæ deſponſatus, poteſt-ne conſcientiâ emittere votum caſtitatis perpetuæ, ut ſic abſtineat à complendo conſenſu in matrimonium ipſi dato?

Respons.

Auctores admodum diſſentiunt hac in difficultate, hi quidem negativam defendentes, illi verò affirmativam tuentes.

Priores, innixi auctoritati Sancti Antonini (*f*), autumant votum ſimplex caſtitatis, ſponſalia ſequens, ea non impedire nec diſſolvere; & ſic illud nuncupantem votum nihilominus teneri ad complendum conſenſum, contrahendo matrimonium, aut ad ſe addicendum ſolemnibus Religionis inſtitutis: *Aut ſponſalia præcedunt votum*, ait Sanctus Antoninus, *& tunc votum non impedit vel dirimit ſponſalia; ſed eo caſu cogi debet vel votum ſolemnizare, ſcilicet profitendo in Religione, & ſic ſoluta eſſent ſponſalia: vel ſponſalia profiteri, id eſt, contrahere matrimonium.*

Horum Doctorum ſententia innititur Decreto Alexandri III. (*g*) in quo hic Pontifex mandat ut pœnitentiam agat mulier, quæ, vitatura matrimonium cum viro ſibi deſponſato, emiſerat votum caſtitatis ſimplex, & in causâ fuit ut aliam duxerit; & hic Pontifex declarat hoc nuncupantem votum patrâſſe peccatum *de fide mentitâ*: Gloſſa addit iſtam mulierem, deſponſato devinctam, ad matrimonium cogi poſſe, niſi jam duxiſſet aliam.

(*f*) S. Anton. 3. part. Sum. Theol. tit. 1. c. 18. §. 2. Theol. Mor. Grattanop. tom. 4. part. 2. tract. 9. cap. 1. n. 5. Colloq. Lucon. tom. 9. colloq. 4. q. 3. Colloq. Condom. tom. 2. colloq. 14. part. 1. Navar. Manual. c. 22. n. 27. Item Hoſtienſis, Innoc. & Joan. Andreas in cap. *Rurſus* 6. qui Clerici vel voventes &c. Barthol. Fumus in Armilla. v. *Matrimonium*. n. 2. Joan Cabaſ. juris can. theor. & prax. lib. 3. c. 17. n. 10. &c.

(*g*) Alex. III. in cit. cap. *Rurſus*.

Patroni ſententiæ affirmativæ, nempe votum poſterius eſſe validum, & dirimere ſponſalia præmiſſa, obſervant prudenter duas regulas à Sancto Antonino poſitas, ad ſolvendas ejuſmodi difficultates, videri labefactantes ſententiam nedum ut firment: nam votum eſt ſtrictius ſponſalibus. En his regulas. *Prima regula eſt, quoties contrahuntur duo vincula æqualis potentiæ incompoſſibilia, primum præjudicat ſecundo. Secunda regula eſt, ſi duo vincula diſparis potentiæ incompoſſibilia contrahuntur, fortius repellit minùs forte.* Unde videtur concludendum contra id quod concludit Sanctus Antoninus, id eſt, Julianum poſſe, in caſu propoſito, abſtinere à complemento conſenſûs in matrimonium cum Urſulâ, & debere votum perſolvere ſuum, quippe obligatio, in Deum voto contracta, eſt ſtrictior eâ, quam contraxerat cum filiâ iſtâ ſimplici conſenſu in matrimonium, vinculo fortiori debiliora repellente, juxta regulam Sancti Antonini, & effatum ab Innocentio III. conſtitutum in pluribus Decretalibus (*h*).

Hanc ſecundam ſententiam firmat conſenſus in matrimonium, qui ſemper cenſetur hac lege tacitâ datus: *Niſi Deus me ad ſanctiorem vitæ ſtatum vocaverit.* Extra controverſiæ aleam eſt, cœlibatum longè digniorem & ſanctiorem matrimonio, ſic definivit Concilium Tridentinum (*i*) his verbis: *Si quis dixerit ſtatum conjugalem anteponendum ſtatui virginitatis vel cœlibatûs, & non eſſe melius ac beatius manere in virginitate aut cœlibatu, quàm jungi matrimonio, anathema ſit.*

(*h*) Innoc. III. in cap. *Verum* 2. de conver. conjugat. lib. 3. tit. 32. in cap. *Veniens* 15. de ſponſal. & matrim. & in c. *Sicut* 22. eod. tit.

(*i*) Conc. Trid. ſeſſ. 24. de matrim. can. 10.

Auctoritas Sancti Thomæ (*k*) tanta eſt ut ſilentio non ſit prætermittenda: Principiis hujus Doctoris plures inclyti Theologi ſtatuunt ſententiam, quam amplectimur. Sic loquitur Sylvius (*l*): *Cùm majus ſit vinculum voti, quàm promiſſionis homini factæ, etiamſi juramento confirmaretur, cumque in ſponſalibus intelligatur*: Niſi contingat notabilis mutatio vitæ in melius, *poſt beatum Thomam q. 53. art. 1. ad primum ..., dicendum exiſtimamus, quod votum ſimplex ſponſalibus ſuperveniens ea dirimit, ut proinde ſimul ac alter id intellexerit, poſſit cum alio inire ſponſalia.* His addit Theologus iſte, devinctum tali voto, à ſponſalibus emiſſo, non teneri ad matrimonium cum ſibi deſponſatâ, etiamſi ei addiceret ſententia juridica: *Si vovens trahatur in judicium, debet abſolvi ... Quod ſi condemnaretur, non eſſet in conſcientiâ obligatus parere.* Denique idem Auctor, meliùs veritatem ſuæ ſententiæ firmaturus, reſpondet Decreto Alexandri III. contrariæ ſententiæ fundamento, dicens, hunc Pontificem compellere ad pœnitentiam *pro fide mentitâ*, mulierem, quæ voverat, ſolummodo quia votum nuncuparat fraude & malâ fide, ut hoc nomine deſponſatum non ducat, nec ſincero intendat animo continentiam ſervare. Hoc apertè demonſtrat immunitas ab hoc Pontifice conceſſa, ut nubat, non obſtante voto, ob periculum incontinentiæ. *Sed cùm Pontifex*, addit idem Theologus, *non ſolùm pro fide ſponſo mentitâ, ſed etiam pro voto violato jubeat imponi pœnitentiam; ſciendum eſt quod votum emiſerat, eo tantùm fine, ut non cogeretur illi ſponſo copulari, cùm interim non eſſet ad continentiam plenè reſoluta. Unde, quia periculum erat fornicationis, diſpenſatum eſt ut matrimonium poſſet inire.*

(*k*) Supplem. S. Thom. q. 53. art. 1. ad 2. Idem in 4. diſt. 38. art. 3. quæſtione. 2. ad 1.

(*l*) Fr. Sylvius in ſuppl. cit. art. 3. Et apud eum Richardus & Dominicus Sotus.

Alii Sancti Thomæ Commentatores eamdem habent doctrinam ac Sylvius, & præſertim Paludanus, Richardus, Sotus, Major & Cajetanus (*a*).

(*a*) Petr. Palud. in 4. diſt. 38 q. 1. art. 3. Richard de Mediavilla ib. diſt. 27. art. 3. q. 2. Dominic. Sotus ib. diſt. 6. q. 1. art. 5. §. *Verum*. Joannes Major ib. diſt. 27 q. 5. Cajet. v. *Perjurium*. c. 2.

Objicitur in hanc difficultatem. Non licet, nec poteſt nuncupari votum, cujus complementum nocet proximo, & tale votum eſſet votum iniquitatis. Sed reſpondendum votum caſtitatis perpetuæ, ab altero deſponſato emiſſum, non eſſe injuſtum, & alteri non eſſe juſtam quærendi cauſam, 1. Quia, ut diximus poſt Sylvium, ſpondens matrimonium alteri, cenſetur ſemper ſpondere hac lege tacitâ: *Niſi Deus me ad ſanctiorem vitæ ſtatum vocaverit*: alioquin dicendum foret, contra deciſionem Eccleſiæ (*b*), conjugato non licere matrimonium, invito ſponſo, relinquere, profitendo votum Religionis ſolemne, ante completum matrimonium. Dicendum ergo eſt, cùm matrimonium ipſum contrahatur ſolâ hac lege tacitâ, & hanc ob cauſam Eccleſia bimeſtre concedat tempus ad deliberandum de optione Religionis (*c*); potiori ratione eamdem legem ſubintelligi utrinque in contractu ſponſalium, ac proinde Urſulæ non eſſe quærendi cauſam quòd Julianus deſponſatus voto ſuo relinquerit matrimonium, & ſtatum vitæ perfectiorem & ſanctiorem elegerit, cùm in eo nihil fecerit quàm quod ipſa facere poterat.

(*b*) Alex. III. in cap. *Verum* 2. & toto tit. de convers. de conjug. lib 3. tit. 32.

(*c*) Idem in c. *Ex publico* 7. eod. tit.

2. Hiſce omnibus rationibus addendum effatum Theologorum (*d*), probatum à Navarro ipſo, quamvis ſententiæ, quam defendimus, contrario, ſponſalia fieri diſſoluta *per aliquid novè ſuperveniens, quod ſi præceſſiſſet, non fuiſſent contracta*, ſic fatur hic Juris Canonici peritus (*e*). Liquet autem, ſi votum præceſſiſſet ſponſalia, ea non fuiſſe validè contracta: ergo hoc votum poſterius pariter eſt cauſa ſufficiens ea dirimendi.

(*d*) Fr. Sylvius ſupra cit. art. 3.

(*e*) Martin Navar. Manual. c. 22. n. 27. cit.

CASUS XIV.

Rutilius, Paulinæ deſponſatus, patravit peccatum fornicationis cum filiâ, agnatâ in tertio gradu cum deſponſatâ. Impedimentum affinitatis, quam ſic contraxit cum Paulinâ, facit-ne ſponſalia nulla?

Responsa.

Conſtat affinitatem, hoc crimine contractam, reſcindere ſponſalia, ut declarat Innocentius III. in duobus Decretalibus, ad Archiepiſcopum Veſuntinum & Magdeburgenſem inſcriptis (*f*) & ut docet Sanctus Thomas (*g*).

Nihilominus cùm Concilium Tridentinum reduxerit ad ſecundum gradum incluſivè impedimenta dirimentia, à crimine naſcentia, dicimus ſponſalia, à Rutilio cum Paulinâ contracta, non evaſiſſe nulla peccato, perpetrato cum cognatâ hujus filiæ, cùm, ut habet quæſtio, ſit illi affinis ultra ſecundum gradum, ac proinde affinitas, cum Paulinâ contracta, nullum pariat impedimentum dirimens inter ipſum & illam. En verba Decreti, hanc in rem traditi à Concilio Tridentino. *Sancta Synodus . . . impedimentum quod propter affinitatem ex fornicatione contractam inducitur, & matrimonium poſtea factum dirimit, ad eos tantùm qui in primo & ſecundo gradu conjunguntur, reſtringit. In ulterioribus verò gradibus ſtatuit hujuſmodi affinitatem matrimonium poſtea contractum non dirimere.*

(*f*) Innoc. III. in c. *Fraternitatis* 7. & in cap. *Veniens* 9. de eo qui cognovit conſang. uxoris ſuæ, vel ſponſæ l. 4. tit. 13.

(*g*) S. Thom. in 4. diſt. 27. q. 2. art. ad 4.

CASUS XV.

Hugo, deſponſatus Thereſiæ, ad declinandas nuptias, deliberatè & malitioſè inducit impedimentum dirimens, peccato fornicationis cum matre aut ſorore hujus filiæ perpetrato. Eximitur-ne coram Deo à conſenſu in matrimonium illi dato, ob impoſſibilitatem nuptiarum ea impedimento dirimente, per peccatum cum eâ concepto?

Responsa.

Quando impedimentum dirimens intercedit inter contrahentes ſponſalia, aut intervenit poſtea, ut memoratum in quæſito propoſito, ſponſalia verè fiunt nulla, ut docet Sanctus Thomas (*h*), & ut ſtatuunt Alexander III. ad Epiſcopum Pictavienſem ſcribens, & Urbanus III. in Decretali ad Archiepiſcopum Burdigalenſem miſſo (*i*).

(*h*) S. Thom. loco proximè cit.

(*i*) Alex III. in c. *Veniens*. 2. de eo qui cognovit conſang. uxoris ſuæ vel ſponſæ. Et Urban. III. in cap. *Super* 2. in conſang. & affinit.

Nihilominus, in caſu propoſito, Hugo non eximitur penitùs à conſenſu, quia, juxta regulas à Jure, tum Canonico, cùm Civili, ſtatutas, reus doli & fraudis, inſtar Hugonis, commodum percipere nequit, ut probavimus duobus Decretalibus Innocentii III., reſpondentes ad undecimam difficultatem. Conſtat igitur eum coram Deo teneri ad reſarciendum malum, pro viribus, quærendo à Superiore legitimo immunitatem hinc impedimento requiſitam, & ducendo Thereſiam, eâ impetratâ, aut tandem, ſi impetrare nequeat, ſat compenſando aliâ viâ, *judicio viri prudentis*.

CASUS XVI.

Luciano & Marcellina deſponſatis, Marcellinam invaſerat rumor publicus, Lucianum cum ſorore peccatum impudicitiæ admiſiſſe. Poteſt-ne negare complementum conſenſûs in matrimonium, non perſpectâ rumoris hujus veritate aut falſitate.

Respons.

Exiſtimamus Marcellinam poſſe conſcientiâ negare complementum conſenſûs in matrimonium Luciano deſponſato dati, licèt impedimentum dirimens, ex crimine Luciani ortum, ſit incertum: ſufficit enim conſtare inter omnes, *& famam tamen loci hoc habere*, ut dicit Urbanus III. ad Archiepiſcopum Burdigalenſem ſcribens (*k*).

Hæc eſt deciſio Sancti Raimundi & Cardinalis Hoſtienſis, à Sancto Antonino laudatorum (*l*), qui dicit: *In novem caſibus ſolvuntur ſponſalia de jure & ſine peccato, ſecundùm Raimundum . . . Nonus, ſecundùm Hoſtienſem, ſi fama habeat quod inter eos ſit aliquod impedimentum, & de famâ doceatur.* Quod Sanctus Archiepiſcopus probat Decretali (*m*) Innocentii III. ad Abbatem & Religioſos Sancti Zenonis in Dalmatiâ ſcripto: cui addenda auctoritas Sancti Thomæ, dicentis *ad hoc probandum ſolam famam ſufficere propter ſcandalum vitandum* (*n*). Hæc ratio Doctoris Angelici eſt prudentiæ plena: nam vulgus, proclive ad temere de aliis judicandum, & ad damnandum ſimplici ſuſpicione ductum, certiſſimè offenderet tale matrimonium & nullum haberet. Subjungimus Marcellinam, ſi hac in circumſtantiâ nuberet Luciano, lubenter contrahere matrimonium nullum; quod non poſſet ſine grandi peccato.

(*k*) Urban. III. in cap. *Super* proximè cit.

(*l*) S. Anton. 3. part. Sum. Theol. tit. 1. de ſponſal. c. 18. §. 1.

(*m*) Innoc. III. in c. *Cùm inter* 13. de ſententiâ & re judic. lib. 2. tit. 27.

(*n*) S. Thom in 4. diſt. 27. q. 2. art. 3. ad 4.

CASUS XVII.

Optatus, Roſinæ deſponſatus, matrimonium poſteà contraxit cum Iſabellâ. Potuit-ne ſine pecca-

peccato mortali, imò validè, non obſtantibus ſponſalibus prætetitis, quibus refragandi nulla ipſi fuit cauſa juſta?

Rasponsa.

Certum eſt Optatum peccare mortaliter in caſu propoſito, ut manifeſtè liquet reſponſione ad ſeptimam difficultatem noſtrâ. & ut apud omnes Doctores, qui hanc agitârunt quæſtionem convenit: ſed matrimonium contractum nihilo ſecius eſt validum. Ratio eſt, quia, ſimul ut altet deſponſatus contrahit matrimonium cum alio, ſponſalia fiunt nulla, *ipſa jure*, ut docent ſanctus Thomas, ſanctus Antoninus, & omnes Theologi & Canoniſtæ, ita ut nequeant impedire validitatem matrimonii cum alio contracti. *Si aliquis alicui mulieri fidem fecerit pactionis*, ait Sanctus Auguſtinus (a). *non debet aliam ducere, ſi aliam duxerit pœnitentiam debet agere de fide mentitâ. Maneat tamen cum illâ quam duxit; non enim reſcindi tantùm debet ſacramentum.*

Idem clarè decidunt Innocentius III. & Gregorius IX. in Decretalibus notatis in margine (b). Quapropter Sanctus Thomas (c) dicit eo in caſu nullum neceſſariò intervenire judicium, quo ſponſalia declarantur, nulla, quia evadunt *ipſa jure*. Quod etiam dicit ſanctus Antoninus poſt ſanctum Raimundum. (d)

(a) S. Aug. in cap. *Duobus*. 1. de ſponſa duorum.

(b) Innoc. III in cap. *Sicut*. 22. de ſponſal. & matrim. Greg. IX. in c. *Si inter*. 31. & in c. *Adoleſcens*. 60. eod tit.

(c) S. Thom. in 4. diſt. 27. q. 2. art. 3. in corp.

(d) S. Anton. 3. part. ſum. theol. tit. 1. c. 18. §. 1 Et apud eum ſanctus Raimundus.

CASUS XVIII.

Theophrastus Cathatinæ deſponſatus fuit, poſteà fidem ei datam fregit ducendo Antoniam. Hæc è vita decedit poſt menſem. Theophraſtus, viduus; tenetur-ne adhuc ad contrahendum matrimonium cum Catharinâ, etiamnum virgine?

Responsa.

Hic non tenetur plenè ad ducendam Catharinam, vi ſponſalium cum eâ contractorum. Ratio eſt, quia evaſerunt nulla *ipſo jure* matrimonio poſteà contracto cum Antoniâ; ut patet duobus Decretalibus, (e) quorum hoc Innocentii III. illud verò Gregorii IX. videre eſt in Corpore Juris. Attamen tenetur obligatione naturali quam peperit pactio: nam licet hæc ſponſio non potuerit impleri dum matrimonium cum Antoniâ extitit, tedit ejus vis ad tempus, quo poteſt valere, quia non excidit penitùs quoad illam, ſed ſolùm ſuſpenſa matrimonio poſteà contracto.

Quod poteſt probari exemplo profeſſi ſolemniter Religionem, inſciâ uxore; nam, ſuperſtes, non poteſt ducere aliam; ſed reverà tenetur perſolvere votum, quod, licèt ſuſpenſum cohabitatione, cui aſtringebatur, non obſtante voto, etiamnum viget in ſe, & compellit eum; qui vovit ad perſolvendum, ubi primùm liber eſt morte uxoris. Sic ſtatuit Alexander III. ad Archiepiſcopum Piſanum ſcribens (f). Ideò dicendum, in caſu propoſito. obligationem Theophraſti ad ducendum Catharinam non expirâſſe penitùs quoad ſe, quamvis expiraverit quoad deſponſatam; ſed ſolùm ſuſpenſam, &, liberum, teneri ad complendum, ſi Catharina velit.

Hæc eſt deciſio docti Theologi (g), cujus hæc ſunt verba: *Obligatio quam generant* (ſponſalia *variis caſibus evenientibus* .·. *poteſt ſolvi* .·. *ſecundus caſus eſt, quando alter deſponſatorum contrahit matrimonium cum alio. Alter verò propter inſolubilitatem matrimonii, non poteſt redire ad ſponſam. Sed ſi contingat illam uxorem mori, tenebitur priorem accipere, ſi illa valet; non vi ſponſalium, quæ jam ſunt, ſed ratione promiſſi quod* *contra, propter mutationem materiæ de licitâ in illicitam, non poterat impleri.*

(e) Innoc. III. in cap. 6. *Sicut*. 22. de ſponſal. & matrim. Gregor. IX. in cap. *Si inter*. 31. eod. tit.

(f) Alex. III. in cap. *Quidam*. 3. de converſ. conjugat.

(g) Fr. Sylvius in ſuppl. S. Thomæ q. 43. art. 3.

CASUS XIX.

Sponsalia à Theophraſto contracta cum Catharinâ fuerunt clandeſtina. Generant ne obligationem ei parem de qua in deciſione præcedenti, & generaliter loquendo, compellunt-ne, pœnâ peccati mortalis, ut publica & ſolemnia, ad ineundum matrimonium cùm nulla adeſt abſtinendi legitima cauſa?

Responsa.

Conſtat ſponſalia clandeſtina æquè valida eſſe ac publica, ac proinde utraque eamdem parere obligationem: Ratio eſt; quia Concilium Tridentinum, reſciſſis ſolùm matrimoniis clandeſtinis, cenſetur legi veteri non derogâſſe, quoad validitatem ſponſalium clandeſtinorum, juxta decimam-quintam Juris regulam, quæ ſic habet (h): *Odia reſtringi & favores convenit ampliari*: & hoc Juris Romani ſtatutum (i): *A jure veteri non diſcedendum, niſi per novum exprimatur*: aut ut dicit Auctor Gloſſæ (k): *A jure veteri non recedimus, niſi in quantum reperitur expreſſum.* Quemadmodum igitur Concilium Tridentinum non exigit diſtinctè præſentiam Parochi & teſtium ad validitatem ſponſalium, non eſt dubium quin clandeſtina ipſa ſint valida coram Deo, ac proinde compellant, pœnâ peccati mortalis, contrahentes ad ea implenda, quum nulla ipſis eſt cauſa legitima, qua abſtineant.

In hac deciſione ſequimur ſententiam Sylvii (l). En verba ejus: *Cæterum, an clandeſtinè contrahantur ſponſalia, an publicè, nihil refert ad valorem.* Synodus *enim Tridentina de illis nihil decrevit. Non eſt autem recedendum à jure veteri, niſi quatenus fuerit expreſſum in novo.. Quamvis ergo tum ex conſuetudine, tum ex* Statutis *Synodalibus oporteat ea contrahi coram Parocho & teſtibus, in loco ſacro, juxta caput ſextum tit, de matrimonio in primâ ſynodo Provinciali Cameracenſi; aliter tamen contracta ſunt valida.*

Attamen ſponſalia clandeſtina neque conſulenda, neque ad praxim revocanda ſunt; & contrà permagni intereſt congruere cum conſuetudine Eccleſiæ generali, quæ vult ut ſemper contrahantur coram proprio Parocho & quibuſdam teſtibus, ad plura repellenda incommoda, ex clandeſtinis oritura; & prætcrea non præſumuntur, in foro exteriori, ſponſalia valida, niſi ſponſiones matrimonii ſcripto mandentur coram quatuor genere proximis duabus partibus, licèt infimâ conditione & fortunâ Edicto Ludovici XIII. an. 1639, (m) interdicenta omnibus Judicibus, tam Eccleſiaſticis, quàm ſæcularibus, ne aliâ ratione quàm ſcripto mandata admittant, à quibuſvis.

(h) Boniſac. VIII. in reg. 15. de regulis juris in 6.

(i) Leg. *Præcipimus*. 31. cod. de appellat. lib. 7. tit. 62.

(k) Gloſſa in Clementina. *Multorum*. 1. §. 1. de hæret. v. *Contra nos*. lib. 1. tit. 3.

(l) Fr. Sylvius in ſupplem. ſancti Thomæ q. 43. art. 1.

(m) Edict. 1639. art. 7.

CASUS XX.

Cajetano & Magdalena deſponſatis. Cajetanus violat conſenſum ſine ullâ cauſâ; & purâ inconſtantiâ ducit Bertham; poſteà Magdalena init matrimonium cum Joanne. Quinque aut ſex menſibus poſt Joannes & Bertha vitam finiunt, adeò ut Cajetanus & Magdalena evadant liberi; Qua de re quæritur num Cajetanus, qui primus fidem fregit, teneatur conſcientiâ ad ducendam Magdalenam, qui prius fuerat deſponſatus quàm duceret Bertham?

RESPONS.

Reipſa quidam Auctores affirmativam tuentur ſententiam; ſed negativam exiſtimamus veriorem, ac proinde Cajetanum non teneri, in caſu propoſito, ad ducendam Magdalenam. Hæc eſt Paludani ſententia (*a*). Hic doctus Theologus rationem ſubjungit, obligationem, quam ſponſus contraxerat cum ſponſâ omnino perire matrimonio alterutrius; ita ut, juxta ejus ſententiam, poſtquam Cajetanus duxiſſet Bertham, & Magdalena nupſiſſet Joanni, Cajetanus ſolvatur obligatione, non planè quia matrimonium iniit contra fidem Magdalenæ præſtitam, ſed quia Magdalena, nubens Joanni, abdicavit jus quod Cajetani ſponſio fuerat ei largitus, & cenſetur ei ceſſiſſe obligationem ſe ducendi uxorem. Obligatio autem, deſtructa penitùs ſemel, poſteà reviviſcere nequit: *Obligatio ſemel extincta, non reviviſcit*. Sic loquitur Gloſſa in Decretali Alexandri III. (*b*) quod conſentit pluribus Canonibus & pluribus Decretalibus, ab Auctore hujus Gloſſæ laudatis.

(*a*) Petr. Palud. in 4. diſt. 28. q. 3.

(*b*) Gloſſ. in c. *De cætero*. 11. de ſentent. excom. v. *Suſcepturus*. & in c. *Exceptionis*. 2. de litis conteſt. in 6. v. *Finita*. ſexti l. 2. tit. 3.

CASUS XXI.

VINCENTIUS, annus natus quindecim, & Sebaſtiana quatuordecim, pares conditione, conſenſerunt mutuò in matrimonium coram Parocho ſuo, inſciis parentibus. Tenentur-ne conſcientiâ perficere conſenſum, præſertim ſecutâ fornicatione?

RESPONS.

Diſtinguendum. Si parentes illorum puberum non adverſentur conſenſui mutuo in matrimonium implendo, conſtat eos conſcientiâ teneri complemento. Sed ſi parentes adverſentur, ſive quia ſuâ, aut puberum intereſt, quorum debent damnum avertere, & commodum promovere, eorum conſenſus caret effectu, nec eos ligat: quod eò juſtius videtur, quòd ii, qui non ſunt *ſui juris*, hoc eſt, Domini ſui & actionum, non poſſunt prudenter ſibi utile aut noxium diſcernere. Quam etiam ob cauſam ipſis ſtatuuntur Tutores & Curatores, deficientibus parentibus, ut curent eos & bona; & leges illis adimunt facultatem ſtatuendi de alterutro, donec certam aſſecuti ſint ætatem, qua poſſint ipſi agere & in ſuâ poteſtate habere & nutum & commoda.

Quod dicimus eſt verum, licèt peccatum fornicationis admiſerint poſt ſponſiones ſuas, ita ut Vincentius nullâ aliâ ratione poſſit efficere promiſſum Sebaſtianæ, dum alii ſubeſt. Exiſtimamus tamen eum teneri juſtitiâ & ſcandali causâ promiſſo implendo, ubi primùm penes eum erit, ac proinde ſibi exſpectandum donec ætatem à lege requiſitam attigerit, ſi illi, quibus ſubjacet, nolint aliter conſentire.

Noſtram confirmat ſententiam hoc, nempe, ante Concilium Tridentinum ſponſalia, ſecutâ fornicatione, fiebant verum matrimonium, imò in foro conſcientiæ, ut videre eſt in pluribus Pontificum Decretalibus (*c*). Unde inferendum, juxta mentem Eccleſiæ, eum *qui copulam perfectam habuit cum deſponſatâ*, teneri conſcientiâ eam ducere, ſimul ac penes ipſum eſt, nec ipſi ulla adeſt legitima abſtinendi cauſa.

(*c*) Alex. III. in c. *Veniens*. 15. de ſponſal. & matrim. Greg. IX. in c. *Is qui*. 30. & in c. *Adoleſcens*. fin. eod. tit.

CASUS XXII.

PROTAIS, Luciæ deſponſatus, fidem ipſi datam fregit, & recentius contraxit ſponſalia cum Elizabeth, eaque firmavit juramento. Tenetur-ne, in foro conſcientiæ, complementum poſterioris conſenſûs anteponere priori, propter jusjurandum?

RESPONS.

Sponſalia, ut jam diximus, imponunt conſcientiæ matrimonium contrahendum, licèt non firmentur jurejurando. Nam, ut dicit vetus Auctor, in vivis an. 400. (*d*) Deus nullum vult intercedere diſcrimen inter veritatem, quam juramentum ſemper comitetur, & veritatem, quæ ſemper inſit ſimplicibus verbis, perjurii perfidiâ & mendacio ipſi exoſis: *Dominus inter juramentum & loquelam noſtram, nullam vult eſſe diſtantiam: quia ſicut in juramento nullam convenit eſſe perfidiam, ita quoque in verbis noſtris nullum debet eſſe mendacium.* Quapropter Protais tenetur Luciam ducere, non obſtante conſenſu, jurejurando præſtito Elizabeth firmato; hoc recentiori conſenſu hocque juramento pugnantibus cum juſtitiâ Luciæ debitâ, ac proinde nullis, nec valentibus rursum Deo ligare, quum juramentum non ſit vinculum iniquitatis: *Cùm juramentum, non ut eſſet iniquitatis vinculum, fuerit inſtitutum*, ut loquitur Innocentius III, ad Regem Aragoniæ ſcribens (*e*). Nulla igitur ipſi habenda ratio poſterioris ſponſionis, juxta hæc Canonis verba (*f*): *In malis promiſſis reſcinde fidem ... impia eſt enim promiſſio quæ ſcelere adimpletur.*

(*d*) Chromatius in can. *Juramenti*. 12. 22. q. 5.

Hæc eſt deciſio ſancti Raimundi à Pegnafort, Cardinalis Hoſtienſis & Richardi de Mediavilla à ſancto Antonino iis ſuffragante laudatorum (*g*); ut & Alberti Magni, Paludani, Sylveſtri, Covarruviæ, Joannis Andreæ, & complurium, tum Theologorum cùm Canoniſtarum (*h*).

(*e*) Innoc. III. in c. *Quia perſonam*. 18. de jurejurando lib. 2 tit 24.

(*f*) Iſidor. in c. *In malis*. 5. 22. q. 4.

(*g*) S. Anton. 3. part. ſum. Theol. tit. 1. c. 4. §. 1. & apud eum S. Raimundus. Hoſtienſis, & Richardus de Mediavilla.

(*h*) Albertus Magnus in 4. diſt. 27. art. 14. Petr. Palud. ibid. q. 1. Abbas, Innoc. & Joan. Andr. in c. *Sicut*. 22. de ſponſal. &c.

Vide Caſum ſequentem.

CASUS XXIII.

EDUARDUS, annis natus triginta, ac proinde Dominus ſui & actionum, Euphemiæ deſponſatus, poſteà ſpopondit matrimonium Faræ cum juramento, & cum eâ peccavit illam obtendens ſponſionem. Utram tenetur ducere?

RESPONS.

Reſpondemus, ſanctè loquendo, Eduardum teneri Euphemiam ducere, quia injuria, in Faram illata, nequit deſponſatam privare jure ipſi pacto ſponſalibus præmiſſis, ab utraque parte contractis bonâ fide, quæ, contractus oneroſos, compellunt ex æquo utramque partem ad iis ſatisfaciendum, nec poſſunt illa repudiare fraude aut malâ fide.

Nec juvat objicere Eduardum ſponſionem roboráſſe jurejurando, quia hoc juramentum eſt injuſtum, & nequit eum, qui præſtitit, ligare, ut demonſtravimus in deciſione præcedenti, & ut probari poteſt ſtatuto Decretalis, ab Innocentio III. ad Epiſcopum Belluvacenſem miſſi (*i*): hinc dictum Venerandi Bedæ, relatum in Canone Decreti Gratiani (*k*): *Si aliquid fortè nos incautiùs juráſſe contigerit, quod obſervatum pejorem vergat in exitum, liberè illud conſilio ſalubriore mutandum noverimus, ac magis inſtante neceſſitate pejerandum nobis, quam pro vitando perjurio in aliud crimen gravius eſſe divertendum.* His congruunt ea verba ſancti Hieronymi eximia, dicentis veritatem, judicium & juſtitiam non eſſe à juramento disjungenda (*l*): *Animadvertendum hos habeat comites, veritatem, judicium atque juſtitiam; ſi iſta defuerint, nequaquam*

(*i*) Innoc. III. in cap. *Cùm contingat*. 28. de jurejurando.

(*k*) Beda in can. *Si aliquid* 6. 22. q. 4.

(*l*) S. Hieron. in can. *Animadvertendum*. 2. 22. q. 2.

quam erit juramentum, ſed perjurium. Juſtitia autem non ineſt in juramento Eduardi, quum ſe adſtringit Faræ concedere quod jam Euphemiæ ſpopondit: nec veritas in eo occurrit: nam, ut dicit Sanctus Auguſtinus (a): *Homines falſum jurant, vel cùm fallunt, vel cùm falluntur.* Unde ſequitur ipſi non ſervandum eſſe juſjurandum, quia non obſervando minus mali facit quàm fieret ejus obſervatione; & ſic imitandum Regem David, qui cùm juraſſet necem Nabalis, conſilium mutavit, non obſtante juramento (b): *Juravit David temerè*, ait ſanctus Auguſtinus, *ſed non implevit jurationem majori pietate. De duobus peccatis elegit minus.*

(a) S. Aug. in can. *Homines* 3. eâdem causâ & q.

(b) S. Aug. in can. *Juravit* 4. 22. q. 4.

Objicitur auctoritas Sancti Antonini, ſententiæ jamjam allatæ adverſi, quando dicit (c): *In novem caſibus ſolvuntur ſponſalia de jure & ſine peccato.... Septimus, quando ſponſus vel ſponſa contrahit cum altero viro per verba de præſenti, vel etiam per verba de futuro, & ſequitur carnalis copula. Peccavit talis tamen mortaliter, quod fidem fregit.* Sed hoc ſancto Archiepiſcopo ſcribente ante Concilium Tridentinum, ævo, quo, ut obſervavimus, ſponſalia fiebant verum matrimonium fornicatione inter deſponſatos, ſententia ejus hodie non admittitur, cùm hoc ſanctum Concilium agnoſcit matrimonium, contractum coram proprio Parocho & teſtibus (d).

(c) S. Anton. 3. part. ſum. theol. tit. 1. c. 18. §. 2.

(d) Petr. Pelud. Dominic. Sotus Didacus Covarr. de ſponſal. 1. part. c. n. 3. &c.

Vide Caſum præcedentem.

CASUS XXIV.

Sylvester non ſpopondit, verbis aſſerentibus, Mariæ ſe ipſam, ſed ſolùm non aliam ducturum. Num hæc ſponſio eum aſtringit coram Deo ad eam ducendam?

Respons.

Complures Auctores, à docto Coverruviâ laudati, exiſtimant ſponſionem, verbis in quæſito propoſito conceptam, non continere ſenſum conditionalem, ſed ſimplicem exceptionem; ita ut ſenſus ejus verus & naturalis ſit: *Nunquam aliam, ſed te ſolam ducam uxorem.* Unde hi Auctores concludunt eam ſponſionem conſcientiâ compellere ad contrahendum matrimonium.

Nihilominus ut hæc ſponſio concipitur verbis negativis, non putamus eam compellere Sylveſtrum in caſu propoſito, ſi velit manere cœlebs. Ratio eſt, quia hæc elocutio ſenſum conditionalem complectitur, quaſi haberet: *Si ineam matrimonium, nunquam aliam, ſed te ſolam ducam uxorem.* Ea autem elocutio non comprehendit conſenſum actualem & abſolutum, niſi aliàs aliſint quædam circumſtantiæ peculiares, quæ indicant eam mentem, quâ homo reapſe ſpondet matrimonii contractum. Covarruvias, fusè hanc agitans quæſtionem (e), & pondus addens, exemplis multis evidentiſſimis, ſententiæ ſuæ, quam tuemur, concludit his verbis: *Ex quibus audacter opinor nec matrimonium, nec ſponſalia per verba ſuprà concepta contrahi: tota namque oratio negativa eſt, atque hunc ſenſum habet: promittentem contracturum matrimonium cum illâ fœminâ, ſeu illam habiturum in uxorem, ſi conjugalem vitam promittens elegerit: non tamen promittit ſe abſolutè conjugalem ſtatum electurum, eritque promiſſio ſponſalicum ſub conditione, ſi conjugalem vitam promittens elegerit. Poterit tamen ſe continere, atque in cælibatu vivere, nec reus erit fractæ promiſſionis.*

(e) Didac. Covarruv. à Leyva de matrim. part. 2. c. 4. §. 1. n. 6. & ſeq. contra Joan. Andream, Cardinal. Abbatem & Præpoſitum in c. *Ex parte* de ſponſal. & matri. Et contra Alex. de Imola Conſ. 152. tom. 5. Sylveſtrum v. *Matrimonium* 2. q. 10. Barboſ. Conſ. 6. 1. vol. col. 4. & alios.

Ut major lux huic affulgeat difficultati, juvabit opponere duo præcipua exempla ab hoc Canoniſtâ adducta. En primum: *Si enim quis promittat non alienare domum extra familiam, non promittit ſe omninò alienaturum intra familiam: nec ponit hæc negativa oratio quidquam ex ſeipſâ.* En ſecundum: *Item, ſi Cæſar promittit non gerere hoc anno bellum, niſi contra Turcam, non promittit ex hac oratione ſe geſturum hoc anno bellum contra Turcam; ſed tunc dictio niſi reſolvitur in conditionem hoc pacto: Si bellum geſturus eſt hoc anno Cæſar, illud promittit gerere contra Turcam; non tamen promittit purè illud gerere.* Alia prætermittimus ſilentio brevitatis causâ. Cæterum Covarruvias hanc amplexatur ſententiam poſt Paludanum (f).

(f) Petr. Palud. in 4. diſt. 27. q. 1. art. 1. col. 2.

CASUS XXV.

Aubinus, Mariæ, Joannæ & Martinæ Parens, unâ ex tribus filiabus Barnabæ deſponsâ, Barnabas peccat cum Martinâ. Quam Aubinus, hujus peccati conſcius, tenetur illi in matrimonium dare?

Respons.

Hic nullam tenetur dare Barnabæ in matrimonium. Nam 1. non tenetur illi collocare Martinam, quia peccatum ob eâ commiſſum, parentis ſui libertati nocere nequit. Nec Mariam, nec Joannam, imò, quando vellet, non poſſet, quia, peccato cum Martinâ patrato, contraxit impedimentum dirimens affinitatis cum duabus ejus ſororibus; impedimento, ex *nefario coitu* emanante, ad ſecundum uſque gradum incluſive progrediente, ut declaravit Concilium Tridentinum (g). Aubinus igitur ſolvitur omninò promiſſo, Barnabæ pacto, cui nullum eſt querendi jus, quum culpâ ſuâ exciderit jure ſuo; & ſi aliquod ſufferet damnum, id ſibi tribuendum, juxta hanc Bonifacii VIII. regulam (h). *Damnum, quod quis ſuâ culpâ ſentit, ſibi debet, non aliis, imputare.* Obſervandum eſt ſi Barnabas cum Martina non peccâſſet, nec cum aliis, & Aubinus Mariam ei offerret, eum promiſſa exſolutum iri, ſi Barnabas eam nollet, aliamque vellet; quia, ut ſupponitur, electio è tribus patris, non Barnabæ eſt. Fatendum eſt expedire, in caſu propoſito, ut Aubinus Martinam offerret Barnabæ, ad prævertendos effectus incontinentiæ in Martinâ, cui difficulter alius eſſet maritus.

(g) Concil. Trid. ſeſſ. 24. de matrim. c. 4.

(h) Reg. 86. de reg. Juris in 6.

CASUS XXVI.

Gabinius & Sylvia deſponſati ſunt eâ Lege clarâ, ut matrimonium priùs non compleretur quam Gabinius creatus & aggregatus foret Conſiliarius Supremæ Curiæ Pariſienſis. Gabinius poſteà curat ſe cooptari in numerum Conſiliariorum Supremæ Curiæ Rotomagenſis. Sylvia poteſt-ne conſcientiâ relinquere matrimonium?

Respons.

Quando ſponſalia ſunt contracta Lege clarâ, licitâ & honeſtâ, non adimpletâ, poſſunt tutâ conſcientiâ diſſolvi. Ratio eſt, quia tenent ſecundùm mentem ſpondentis. Quando autem Lege clarâ contrahuntur, non alio animo deviaciunt quàm ſuppoſito conditionis ſtipulatæ implemento: *Stante conditione, ſtat promiſſio; & non ſtante, non ſtat*, ait ſanctus Thomas (i). Quod probari poteſt 1. Auctoritate Alexandri III. ad Archiepiſcopum Panormitanum ſcribentis (k), qui

(i) S. Thom. in 4. diſt. 27. q. 2. art. 1. in corp.

(k) Alex. III. in cap. *De illis* 3. de condit. appoſitis in deſponſat. & c. l. 4. tit. 5.

qui declarat deſponſatum non teneri matrimonio cum deſponſatâ, ſi nolit donacn quod tempore ſtipolato ſolvendum promiſeret. *Si verò*, ait hic Pontifex, *aliquis ſub hujuſmodi verbis juramentum alicui mulieri præſtitit: Ego te in uxorem accipiam, ſi tantum mihi donaveris; reus perjurii non habebitur, ſi eam nolentem ſibi ſolvere quod ſibi dari petiit, non accipiat in uxorem.* 1. Duobus aliis Decretalibus (*a*) Urbani III. & Innocentii III. idem decernentium: quod valet, etiamſi penes deſponſatam non ſit ſummam ſolvere promiſſam. Hæc eſt ſententia vulgaris Theologorum & Canoniſtarum celeberrimorum (*b*).

(*a*) Urban. III. in cap. *Super* 5. Et Innoc. III. in cap. *Per tuas* 6. eod. tit.

Idem dicendum, quando altere pars præterfluere ſuâ culpâ ſinat tempus ad celebrandas nuptias conventum, & apertè ſtipulatum, non ſolùm ad ſe edornandum matrimonio, ſed & ad finibus circumſcribendam obligationem mutuam. Quod clarè decernit idem Pontifex Innocentius III. in Decretali (*c*): Nam is per quem non ſtetit quominùs contraheret, ſolvitur obligatione cum tenente; licèt culpâ ſuâ auctor moræ teneatur contrehere ſi alter velit, imò poſt tempus, è partibus definitum, clapſum. *Si ex parte ejus non defuit quin matrimonium impleret*, inquit ſanctus Thomas (*d*), *poteſt licitè alteri nubere ſine aliquo peccato.*

(*b*) Hoſtienſis in cap. 1. de ſponſa duorum.
Joan. Andræas in cit. cap. *De illis.*
Fr. Sylvius in ſuppl. S. Thom q. 43. art. 3.
Tolet. Inſtruct. Sacerd l. 7. c. 21.
Angel. de Clavaſio.
Sylveſt. de Prierio.
Dominic. Sotus, Navarr. &c.

Ex bis argumentis perſpicitur, quando altera pars conditionem apertè ſtipulatam non implet, elterem ſimul eximi obligatione; hanc ob cauſam Sylvia poteſt conſcientiâ relinquere matrimonium cum Gabinio, quum conditionem inter eos ſtipulatam noluerit adimplere, curando ut Conſiliarius alius Supremæ Curiæ crearetur quàm Pariſienſis.

(*c*) Innoc. III. in cap. *Sicut* de ſponſal. & matrim.
(*d*) S. Thom. in 4. diſt. 27. q. 2. art. 3. ad 2.

Dicimus, *Lege clarâ*, quia conditio tacite & ſubintellecta actum conditionalem non efficit nullum, ut habet Lex (*e*). Revera ſi ſponſalia, lege mentali & tacitâ contracta, cenſerentur conditionalia, ſequeretur Titium Berthæ deſponſatum hac lege tacitâ, *ſi non fuerit fornicata*, poſſe, poſt eorum ſolutionem, ducere validè & licitè Mariam Berthæ ſororem, quia, ut ſtatuit Bonifacius VIII. (*f*) ſponſalia, quibus adjecta eſt conditio, impedimentum dirimens honeſtatis publicæ non generant. Abſurdum autem eſt, Titium poſſe, in pari caſu, Mariam accipere, quum certiſſimè ejus ſponſalia cum Berthâ hoc generâſſent impedimentum, ac proinde inire validè nequiret matrimonium cum Mariâ.

(*e*) Leg. *Conditiones*. 99 ff. de condit. & demonſtrat. &c. lib. 35. tit. 1.
(*f*) Bonifac. VIII. in cap. unico, de ſponſal. &c. in 6.

CASUS XXVII.

PALLADIUS Dianæ deſponſatus fuit, eâ lege, ut ſe poculo efficeret ſterilem, cui conſentit Diana. Num uterque tenetur promiſſa exequi mutua ineundo matrimonium?

RESPONS.

Hæc ſponſalia ſunt abſolutè nulla, ac proinde neutri imponunt obligationem contrahendi matrimonium. Hæc deciſio Gregorii IX. cujus verba hæc (*g*): *Si conditiones contra ſubſtantiam conjugii inſerantur, putà ſi alter dicat alteri: Contraho tecum, ſi generationem prolis evites.... matrimonialis contractus, quantumcunque ſit favorabilis, caret effectu.* Idem docet ſanctus Antoninus (*h*): *Si verò*, inquit, *conditio ſit... contraria bonis matrimonii, ut: Accipiam te, ſi veneno ſterilitatem procures, tunc ſponſalia non contrahuntur.*

(*g*) Greg. IX. in cap. *Si conditiones*, fin. de condition. appoſitis in deſponſat. &c. l. 4. tit. 5.
(*h*) S. Anton. 3. part. ſum. Theol.
(*i*) S. Thom. in 4. diſt. 27. q. 2. art. 1. in corp. ad 4. Et io ſupplem. 3. part. ſum. Theol. q. 43. art. 1. in corp.

Sanctus Thomas idem docet Commentario in quartum Magiſtri ſententiarum Librum (*i*), & hæc legimus in Supplemento tertiæ partis Summæ Theologicæ, en ejus verba: *Diſtinguendum eſt, quia aut eſt conditio honeſta: ut cùm dicitur: Accipiam te, ſi parentibus placeat, & tunc, ſtante conditione, ſtat promiſſio, & non ſtante, non ſtat. Aut eſt inhoneſta, & hoc dupliciter: quia aut eſt contraria bonis matrimonii, ut ſi dicam: Accipiam te, ſi venena ſterilitatis procures, & tunc non contrahuntur ſponſalia: aut* &c. Commentarii hujus Sancti & Magiſtri ſententiarum eamdem ſequuntur verbotenùs doctrinam (*k*).

(*k*) Dom. Sotus in 4. diſt. 29 q. 2. art 3. conclus. 3.
Fr. Sylvius in ſuppl. S. Thom q 43. art. 1. quæſito concluſ. 5. & alii communiter.

CASUS XXVIII.

THEODEBERTUS deſpondit Paulinæ coram Parocho & Parentibus utriuſque; ſed Paulinæ privatim indicavit ſe non accepturum eam aliâ mente quàm eâ lege ſibi fœnoris exercendi & faciendorum furtorum ſit adjutrix. Num hæc ſponſalia in foro conſcientiæ ſunt valida, ita ut Theodebertus ducere Paulinam teneatur?

RESPONS.

Conditiones bonis moribus contrariæ; etiamſi non adverſentur tribus bonis matrimonii, cenſentur nullæ *ipſo jure*, & nullo modo eæ reſpiciendæ, ut & impoſſibiles. Idcirco ſponſalia, eâ lege contracta, ſunt valida, ſi conſiderentur tanquam nulli annexa conditioni, & abſolutè; modò non intenderit præcisè judicium cohibere, uſque ad complementum conditionis. Quapropter Theodebertus, ſi eo fuerit animo, devincitur ſponſalibus cum Paulinâ contractis, & proinde tenetur eam ducere, quamvis ejus commercio uſurario & furtis conſentire nolit.

Gregorius IX. ſic hanc diremit difficultatem in Decretali, jam relato in reſponſione ad difficultatem præcedentem: hic enim Pontifex, poſtquam dixiſſet de conditionibus bonis matrimonii contrariis, & ejus ſubſtantiam deſtruentibus, hæc ſubjungit verba (*l*): *Licèt aliæ conditiones appoſitæ in matrimonio, ſi turpes aut impoſſibiles fuerint, debeant propter favorem ejus* (matrimonii) *pro non adjectis haberi.* Quod intelligi debet non ſolùm quoad forum exterius, ſed & quoad forum conſcientiæ, *quando re verâ fuit conſenſus*, ut loquitur Sylvius (*m*) hujus Decretalis ſenſum exponens.

(*l*) Greg. IX in cap. *Si conditiones*, fin. de condit. appoſit. &c.
(*m*) Sylvius infra hic citando loco.

Ea eſt doctrina ſancti Thomæ (*n*), dicentis: *Si autem fiat promiſſio ſub conditione.... aut eſt conditio honeſta.... aut eſt inhoneſta.... ut, ſi dicam: Accipiam te, ſi furtis meis conſentias; & tunc ſtat promiſſio, ſed tollenda eſt conditio.* Et paulò poſt: *Conditio illa quæ apponitur, non tollit matrimonii libertatem, quia ſi eſt inhoneſta, debet tolli.* Sanctus Antoninus, Richardus, Durandus, Sylvius, & alii Theologi & Canoniſtæ idem docent unanimes (*o*).

(*n*) S. Thom. in 4. ſuprà cit. diſt. 27. q. 2. art. 1. in corp. & ad 4

CASUS XXIX.

GILBERTA Petro deſponſata, facie & ſtaturâ eleganti, aliquandiu poſt fit gibba caſu improviſo, amittit colorem variolis, quibus turpiſſima evaſit, aut tandem oculos vel oculum perdit. Num poteſt conſcientiâ detrectare matrimonium propter quodpiam vitium à ſponſalibus adnatum?

(*o*) S. Anton. 3. part. ſum. Theol. tit. 1. c. 18. §. 2.
Richardus in 4. diſt. 28. art. 1. q. 2.
Durand. ib. q. 2. ad 1.
Fr. Sylvius in ſuppl. S. Thom. q. 43. art. 1. quæſito 1. concluſ. 4.

RESPONS.

Petrus poteſt ſine peccato negare complementum conſenſùs in matrimonium Gilbertæ præſtiti, in

in caſibus notatis in quæſito; nam omnis mutatio inſignis, poſt ſponſalia naſcens, quæ prævisa, ea impediviſſet, ſufficit ad diſſolvendam obligationem. Vitia autem modò dicta, omnia hujuſmodi videntur eſſe, ac proinde Petrus cenſetur ſolutus obligatione, ſponſalibus contractâ cum Gilbertâ. Ratio quæ afferri poteſt, eſt quia, ſi ad eam accipiendam cogeretur, metus foret gravis, ne matrimonium, contractum faſtidio, quod ex mutatio parere ſupponitur, malos ſortiretur exitus, ſecundùm hoc Lucii III. (a) ſtatutum: *Cùm coactiones difficiles ſoleant habere exitus; atque ne Petri amor, qui debet eſſe ſpiritualis & Chriſtianus inter ſponſos, abeat in contemptum & animum averſum, fragilitate & debilitate humanâ.*

(a) Lucius III. in cap. *Requiſivit.* 17. de ſponſal. & matrim.

Hæc deciſio congruit ſententiæ Summorum Theologorum & Canoniſtarum illuſtriſſimorum. *Si ante contractum matrimonium*, inquit ſanctus Thomas (b), *aliquam gravem infirmitatem incurrat; alter eorum, inter quos ſunt contracta ſponſalia, quæ ipſum nimis debilitet, ut epilepſia vel paralyſis, aut eum deformet, ut abſciſſio naſi, vel orbitas oculorum, vel aliquid hujuſmodi.... poſſunt ſponſalia dirimi, ne ſibi invicem diſpliceant, & matrimonium ſic contractum malum exitum ſortiatur.* His ſubjungit, ut objectioni faciendæ occurrat: *Nec pro pœna punitur aliquis, ſed ex pœna damnum reportat, quod non eſt inconveniens* (c).

(b) S.Thom. in 4. diſt. 27. q. 2. art.3.ad 3.

Hanc deciſionem firmare poteſt Decretale, ab Alexandro III ad Archiepiſcopum Genuenſem datum (d), in quo hic Pontifex ſtatuit ſponſalia, licèt juramento roborata, poſſe diſſolvi bis in caſibus: *Si poſt juramentum mulier fieret non ſolùm leproſa, ſed etiam paralytica, vel oculos, vel naſum amitteret, vel quicquam ei turpius eveniret.*

(c) Joan.Cabaſ. Juris can. theor & prax. lib 3. c. 17. n. 4. Sylveſt v. *Sponſalia* q.6.

(d) Alex.III. in cap.*Quemadmodum* 25. de jurejur. l. 2. tit. 24.

His auctoritatibus ſanctus Antoninus & complures alii amplexati ſunt ſententiam (e): *In novem caſibus ſolvuntur ſponſalia de jure & ſine peccato*, ait hic ſanctus Archiepiſcopus, poſt Raimundum, quem laudat.... *Tertius eſt, ſi alter ſponſorum poſt contracta ſponſalia incurrat lepram aut paralyſim, amittat oculum aut naſum, ſeu quicquam turpius ei eveniat.* Idem aſſerit Sylvius, ac dicit in genere, *notabilis deformitas* (f).

(e) S.Anton. 2. part. ſom. Theol. tit. 1. c. 18. §. 1.

(f) Fr. Sylvius in ſuppl. S. Thom. q. 43.cit. art. 3.

Juvat obſervare non eamdem eſſe penitùs rationem deformitatis, quæ deſponſato eveniret, niſi turpiſſima, admodùm augeret alienum deſponſatæ animum. Ratio eſt, quia inter homines forma mulieris, non viri inſpicitur.

CASUS XXX.

Clodio ſolemniter cum Franciſcâ deſponſato, ſcribitur & ſubſcribitur tabula nuptialis, ſecondùm quam Franciſcæ afferendi ſunt decem mille coronati Clodio; ſed domus, præcipua pars dotis, igne aduſta fuit dies ante celebrationem nuptiarum; quâ de re Clodius eam non vult accipere, obtendens huic filiæ tenuiſſimam ſupereſſe facultatem. Poteſtne abſque peccato in hac perſtare recuſatione?

Respons.

Exiſtimamus Clodium poſſe abſque peccato manere in recuſatione ducendi Franciſcam in caſu propoſito, juxta hoc præceptum generale, ſpondens alteri ſemper cenſetur nolle ſponſionem quàm eâ Lege *niſi mutatio notabilis acciderit*. Ita ut, eveniente notabili mutatione in perſonâ aut facultate, quæ ſponſionem impediviſſet, prævisa; ſolvatur promiſſo ſuo, ut docent ſanctus Thomas, Sylvius, Navarrus & plures alii (g) poſt Panormitanum. Mutatio autem facta in facultate Franciſcæ poſt ſponſalia, eſt certè notabiliſſima; & ex interceſſione, qua Clodius init matrimonium cum eâ, conſtat eum non ſpopondiſſe, ſi ipſi præviſum fuiſſet incendium domûs deſponſatæ. *Quod ſi fuiſſet præviſum, veriſimiliter non fuiſſent contracta ſponſalia.* Hoc tamen eſt cum quibuſdam Auctoribus excipiendum, *niſi dos ad levanda matrimonii onera ſufficiens remaneat*, quod apponunt Covarruvias & Gloſſa (h); id eſt, qui in caſu Clodii eſt non poteſt abſtinere à nuptiis cum deſponſatâ.

(g) Supplem. S. Thom. q. 43. art. 3. ad 3. & ibi Sylv. Panorm. in cap. *Quemadmodum*. de jurejurando. Navarr. c. 22. n. 27. Abelius Medul. Theol. c. 8. ſect. 6. &c.

(h) Covarr. à Leyva de ſponſ. 1.part. c. 5. n.4 & 7. Gloſſa in cap. *Quemadmodum*. cit. v. *Oculos*.

CASUS XXXI.

Polybio & Eleonorâ deſponſatis, atque Eleonore paciſcente Polybio afferre bis mille coronatos; huic filiæ, aliquantò poſt, obvenit hæreditas materteræ, quæ ei reliquit 45000. libras. Idcirco dives ultra 50000. libras, & ſibi aſſumptura longè ditiorem Polybio, non vult ei nubere. Poteſt-ne abſque peccato in ſuâ manere detrectatione, & alii longè ditiori nubere?

Respons.

Non exiſtimamus, in caſu propoſito, Eleonoram poſſe conſcientiâ & ſine peccato perſtare in recuſatione implendi conſenſûs in matrimonium Polybio, ac proinde alii nubere. Ratio eſt, quia alter deſponſatorum, ditior ante contractum matrimonium, poſt ſponſalia, non poteſt queri ob aliquam mutationem realem quæ in perſonâ aut fortunâ alterius ſupervenerit, quum mutatio, hoc in caſu, ipſam ſpectet, *in quam, propriè loquendo, non fertur ejus conſenſus.* Hinc præſumi non datur voluiſſe contrahere hac lege generali, ut plurimum ſubintellectâ, & in deciſione præcedenti notatâ: *Niſi mutatio notabilis ſupervenerit*; hæc lege, non de ſe, ſed de eo, cum quo contrahitur, intelligendâ. Unde concludimus eam, quum nulla deterior mutatio, ſive in Polybio, ſive in ejus opibus ſupervenerit, ac proinde Eleonoræ de eo querendi non ſit cauſa, non poſſe, ſine peccato, rejicere matrimonium cum eo, licèt poſt ſponſalia majorem habeat rem quàm antea.

CASUS XXXII.

Praxedis, Blaſio deſponſata, accipit eum evaſiſſe hæreticum; ſed aliquantò poſt pertæſum criminis reverti ad Eccleſiam damnatione hæreſis publicâ. Tenetur-ne ei nubere hac in circumſtantiâ?

Respons.

Exiſtimamus Praxedem non teneri conſcientiâ ad nuptias cum Blaſio celebrandas in circumſtantiâ indicatâ in quæſito; ratio, quæ adjungi poteſt, eſt, quia non teneretur, ſi peccatum copulæ carnalis admiſiſſet, ut perſpicuum eſt ex his verbis Innocentii III. ad Archiepiſcopum Genuenſem ſcribentis (i): *Pro fornicatione, quam poſtea perpetraret* (ſponſa) *eam dimittere poſſet, non obſtante hujuſmodi juramento*: Quod utrumque ſpectat deſponſatum, ut docent Sylveſter, Toletus, Sylvius, Cabaſſutius, Navarrus (k), & complures alii Auctores, omnes auctoritate Innocentii III. niſi. Unde ſequitur eam potiori ratione non teneri, quum hæreſis fornicationis ſpiritualis, ſe aſtrinxit, ut docet Sanctus Auguſtinus, dicentis. *Quamlibet noxiam ſuperſtitionem, fornicationem eſſe* (l). Quod docet Sanctus Antoninus, in præcedenti deciſione relatus, Sylvius & Navarrus, quibus adjungendus Panormitanus,

(i) Innoc. III. in cit. cap. *Quemadmodum*.25 de jurejurando.

(k) Sylveſter v. *Sponſalia* q. Tolet. Inſtruct. ſacer. l. 7. c. 21. n. 3. §. *Undecimus* Sylvius in ſupplem. q. 43. art. 3. §. *Septimus*. Joan. Cabaſſut. l. 3. c. 17. n. 3. Nav. Moral c. 22. n. 27

(l) S. Aug. in can. *Idololatria*. §. 28. q. 1.

mitunus, à Covarruviâ, qui ei ſuffragatur, laudatus.

Noſtra Sententia confirmatur ex eo quod hæreſis ſit gravius peccatum fornicatione, ac proinde quemadmodum inſons non tenetur conſenſui, Sponſalibus contracto, ſatisfacere; quamvis reus peccati fornicationis pœnitentiam egerit, minùs teneatur parem exequi conſenſum, quando alter in hæreſim lapſus eſt, licèt poſtea videatur rejeciſſe. 2. Inſons non tenetur; juxta regulas prudentiæ, ei fidere damnationi & contrà poteſt conjicere eum, qui ſuam ejuravit Religionem, paſſurum eſſe frangi eâdem, cui ſuccubuit, tentatione: & ex eo conjectura ſit juſtior, quod ipſi in dubium veniat damnatio ejus ſincera, & metuit ne commodum temporarium aut improbus amor prævaleant amori Religionis & ſalutis ejus qui eam ejuravit.

CASUS XXXIII.

Danielis deſponſata Damaſo, tanto eum proſecuta eſt odio, ut nolit ei nubere. Poteſt-ne conſcientiâ cœlebs manere, aut alteri nubere?

Responsio.

Quando novus amor propendet à levitate perſonæ, non eſt cauſa juſta reclamandi pacto & ejus exitum abnoendi. Quopropter huic Juris regulæ (a), *mutare conſilium quis non poteſt in alterius detrimentum*; & huic alii (b), *quod ſemel placuit, ampliùs diſplicere non poteſt*, hoc in caſu tota eſt ſua amplitudo & vis. Nihilominus ſi novus amor in tantum habeat odium, ut metuantur graviſſima matrimonii incommoda, quod contraheretur; dicendum poſt Cardinalem Hoſtienſem, Danieli in quæſito propoſito, petendam eſſe à judice Eccleſiaſtico diſſolutionem ſponſalium cum Damaſo contractorum; quia non debet imminens ſubire periculum vitæ agendæ cum viro, quem odit, & qui contemptus, viciſſim eam habebit odio. Eâdem ratione petenda eſt ipſi facultas nubendi cum alio, cum quo vivere poſſit in illum amore & in pace: & Eccleſiâ improbante Matrimonia coacta ob malos eorum exitus, Officialis procul dubio feret Sententiam, ejus petitioni conſentaneam: huic ſoli viæ eſt ipſi inſiſtendum, quia ipſi, non auctoritate privata, ſed Eccleſiaſticâ ſolum licet Sponſalia diſſolvere, ut docent Cardinalis Hoſtienſis, Joannes Andreas, Navarrus, Cabaſſutius & alii permulti (c).

(a) Reg. 33. de regul. juris in 6.
(b) Reg. 21. ibid.
(c) Navarr. Manual. c. 22. n. 27. §. *Undecimo*. Et apud eum Hoſtienſis Cabaſſut. l. 3. c. 17. n. 3.

CASUS XXXIV.

Lamberto & Henrica deſponſatis, Henrica vitam arctiorem aſperioremque ingreſſa eſt octiduo poſt. Anne ſic Sponſalia evaſerunt nulla *ipſo jure*?

Responsio.

Auctores multi (d), ut Sylveſter de Prierio, Navarrus, Toletus, Dominicus Sotus, Joannes Major, & Joannes Andreas, exiſtimant Sponſalia, in caſu propoſito, fieri ſoluta *ipſo jure*: Ita ut neceſſaria non ſit ſolemnis votorum nuncupatio ad reſcindendum conſenſum deſponſatorum in Matrimonium.

Rationes eorum 1. Quia Spondens alteri cenſetur teneri hac lege tacitâ; *Niſi Deus me ad ſanctiorem vitæ ſtatum elegerit*. 2. Quia aliâ nullum intercederet diſcrimen inter obligationem, ex ſimplici conſenſu in Matrimonium orientem, & vinculum ipſum Matrimonii; quum matrimonium ipſum *per verba de præſenti* contractum, poteſt ſolemni votorum nuncupatione diſſolvi, ante complementum ejus, ut declarat Alexander III. (e) Ergo, concludunt Auctores, ſolemnis votorum nuncupatio, ad ſolvendum ſponſalium vinculum, non eſt neceſſaria; ſed ſolus in Religionem introitus ſufficit ut à promiſſo ſolvatur; hac Sponſione longè minùs ſtringente quàm conſenſu in Matrimonium, licèt rato ſolùm habito, & nondum perfecto 3. Addunt introitum in Religionem & votum continentiæ ſimplex, haberi in jure tanquam cauſam eorumdem effectuum, & aliquâ ratione vis æqualis; ut probant verbis quibus utitur idem Pontifex Alexander III. in Decretali (f), ad Epiſcopum Lucenſem ſcripto. Votum autem ſimplex, ſaltem quando Sponſalia antecedit, ea reſcindit, ut definivit Celeſtinus III. (g) Idem igitur dicendum de introitu in Religionem, & hic ſenſus affigendus eſt collationi Alexandri III. in Decretali modò laudata: *Sicut ſimplex votum Matrimonium impedit contrahendum, & non dirimit jam contractum; ita habitus, ſine profeſſione ſuſceptus, ne contrahatur impedit, ſed contractum nequaquam diſſolvit.* Hæ ſunt rationes & argumenta, quibus hi Auctores ſuam ſtatuunt ſententiam:

(d) Sylveſter v. *Sponſalia*. Navarr. Manual. c. 22. n. 26.
Fr. Tolet. Inſtruct. Sacerd. l. 7. c. 21.
Joan. Major in 4 diſt. 27. q. 3. caſu 10.
Dom. Sotus ib. diſt. 27. q. 2. art. 5. vel 5. & alii.
(e) Alex. III. in cap. *Ex publico* 7. de convers. conjugat.
(f) Idem in cap. *Conſuluit* 4. qui Clerici, vel vovent. matrim. contrah. paſſunt. Lib. 4. tit. 6.
(g) Celeſtin. III. in cap. *Rurſus* 6. eod. tit.

Nihilominus exiſtimamus, cum pluribus Theologis celeberrimis, ut Paludano, Durando, Alberto Magno, Richardo, Covarruviâ & Sylvio (h), id ſolùm de eo intelligi qui in vulgari hominum Societate vivit, & non de eo, qui veſtem Religionis induit, qui cenſetur verè ſolutus obligatione profitendo actu Religionem ſolemniter. Idcircò, *ſi tamen egrederetur* (Inquit Sylvius) *antequam ſua compars inierit Sponſalia cum alio; ſic egreſſus teneretur eam in Matrimonium accipere, partim vi Sponſalium præcedentium, quæ fuerant reſciſſa ſine culpa remanentis in ſæculo; partim ratione injuriæ ſi ad illudendum, eam deſeruerat.* Sic procul dubio interpretatur Sanctus Antoninus (i): nam dicit hanc in rem. *In novem caſibus ſolvuntur Sponſalia de jure & ſine peccato, ſecundùm Raimundum. Primus eſt ſi alter Sponſorum tranſit ad Religionem: quod etiam facere poteſt contracto Matrimonio de præſenti & nondum coſummato, etiam altero invito, & ſi ille qui manet in ſæculo, ſolvitur à Sponſalibus & etiam à Matrimonio.* Hæc verba, *quod etiam facere poteſt &c.* manifeſtè indicant hunc Sanctum Archiepiſcopum, quando dicit. *Solvuntur Sponſalia de jure…ſi alter Sponſorum tranſit ad Religionem*, non loqui de ſolo introitu in Religionem ſed de ejus profeſſione ſolemni, quum aliàs dicere nequiret Matrimonium non conſummatum diſſolvi, conſtat ſolum introitum non ſolvere ſed profeſſioni ſolemni actu hanc eſſe vim, & ſine qua ſartum ratumque manet.

(h) Petr. Palud. in 4. diſt. 27. q. 1. n. 25.
Durandus ibid. q. 3.
Richard. Middeleton ib. art. 2. q. 4.
Albertus Magn. ibid. art. 10.
Didacus Covarruvias de Spons. 2. part. c. 5. n. 11.
Fr. Sylvius in ſupplem. S. Thom. q. 43. art. 3. init.
Barthol. Fumus in aurea Armil. & alii.
(i) S. Anton. 3. part. ſum. Theol. tit. 1. c. 18. §. 1.

Supplementum tertiæ partis Summæ Sancti Thomæ (k) ſic etiam interpretatur, quando verba fiunt de obligatione ex conſenſu in Matrimonium oriente, quæ, inquit introitu in Religionem extinguitur tanquam morte Spiritu*ali: talis promiſſio ſolvitur per mortem ſpiritualem.* Simplex autem introitus in Religionem nunquam in Jure nec alibi dicitur mors ſpiritualis: nam reverà mundo valedicit profeſſione ſolemni, quæ ſola facultatem in eum redeundi eripit. Ergo Sanctus Thomas indicat introitum quem ſequitur profeſſio: hæc etiam ſubjungit verba, *ut dicitur*, quibus ad quæſtionem 61. amandat (l) ibi docet mulierem poſſe ſolemniter profiteri Religionem, ante conſummatum Matrimonium, nam ſtatus quem tunc inquit, eſt mors ſpiritualis quo vivit Deo ſoli. *Religio eſt quædam mors ſpiritualis, qua aliquis ſæculo moriens*

(k) Suppl. S. Thom. q. 42. art. 3. ad 1.
(l) Ibid. q. 61 art. 2. in Corp.

moriens vivit Deo. Unde apertè liquet eum ſignificare profeſſionem actualem in caſu, de quo hîc agitur, ut & in quæſtione ad quam amandat his verbis, *ut dicetur.* Et quidem modò dictum in eàdem quæſtione 61. repetit (a). *Non intelligitur mortuus ſæculo per Religionis ingreſſum, quouſque profeſſionem emiſerit.* Hanc interpretationem affirmimus primo loco, è quadrageſimâ ſecundâ quæſtione deprompto.

(a) Cit. q.61. tit. 3. ad 2.

Ut elucidetur hæc difficultas, juvat tribus reſpondere argumentis, quibus nituntur ſententiæ contrariæ patroni.

Dicimus igitur ad primum, verum eſt, eum qui conſenſu in matrimonium devincitur, exiſtimari ligatum hac lege: *Niſi Deus me ad ſanctiorem vitæ ſtatum vocaverit:* ſed defendimus æquè verum eſſe eum qui ſe ad ſtatum vitæ perfectiorem novit vocatum, cenſeri optionem ab eo factam actu, perpetuo. Solus autem Religionis ingreſſus non eſt vinculum perpetuum ſtatûs religioſi: nam, propriè loquendo, mutatio ſtatûs non eſt induere veſtem Religionis, quum Novitius poſſit à poſtero die exuere & ad ſæculum redire: conditio ſubintellecta igitur debet de ſtatu ſtabili & meliore vitâ perſeverante intelligi, cui addicit profeſſio ſolemnis: aliàs inconſtantia aut ſtudium malum multorum illis faveret, & contrà noceret deſponſato, in ſæculo manenti. Nullius igitur ponderis primum, quod objicitur, argumentum.

Secundum non ſtringit preſſius primò: quia, poſito quod ſolus Religionis ingreſſus non ſufficiat ad reſcindenda *ipſo jure* ſponſalia, & neceſſariò ei adjungatur Profeſſio ſolemnis, ut tuemur; prætereà intercedit ingens diſcrimen inter obligationem ſponſalibus contractam, & obligationem à matrimonio rato & nondum confecto orientem: nam obligatio ſponſalium ex ſe poteſt diſſolvi, & pluribus in caſibus ceſſare imò ſolo conſenſu deſponſatorum mutuo. Sed matrimonium ratum & nondum conſommatum poteſt diſſolvi ſolo in caſu à Jure obſervato, nempe, actuali profeſſione Religionis ſolemni; & hoc diſcrimen ſufficit, cùm aſſeri nequeat abſolutè neceſſarium eſſe differentiam generalem & omnimodam inter ſponſalia & matrimonium ratum, ſed nondum perfectum, imò certum eſt in pluribus utrumque convenire.

Denique tertium argumentum quo prioris ſententiæ Auctores nituntur, non probat quod intendunt, proponunt enim exemplum ſimplicis voti quod fuit ante ſponſalia, & hîc agitur de voto & Religionis ingreſſu ea ſecutis. Patemur ſponſalium ab unâ parte, & ab alterâ voti aut in Religionem introitûs vim quandoque conferri inter ſe; ſed hoc probat ſententiam quam defendimus. Nam ſi eorum vis eſt æqualis quomodo poſſet unius vis frangere & reſcindere alterius vim. Nonne potiùs ſequitur priùs vinculum vincere poſterius, nempe, introitûs in Religionem, juxta hanc ſancti Antonini regulam (b): *Quoties contrahuntur duo vincula æqualis potentiæ incompoſſibilia, primum præjudicat ſecundo.* Et quidem, ſi ſoli Religionis ingreſſui ea eſſet vis *ipſo jure* & ex ſe, nullâ fide hominis ſufficeret, ut ſolveretur ſuo conſenſui in matrimonium, ingreſſus in Monaſterium, poſtea exitus ſibi opportunus, quod manifeſtè juſtitiam perverteret, bonam fidem & probos mores deſtrueret, & fraudem ſuam quæſtuoſam haberet, contra regulam Innocentii III. dicentis (c): *Fraus & dolus alicui patrocinari non debent.*

(b) S. Anton. 3. part. ſum. theol. tit. 1. c. 18. §. 2.

(c) Innoc. III. in c. *Ex tenore.* 16. de reſcriptis lib. 1. tit. 3.

Concludamus igitur, cùm Jus nullibi faveat ſententiæ adverſæ, ſolum Religionis ingreſſum non ſufficere ut ſponſalia legitimè contracta diſſolvantur, ac proinde Henricam, de qua in quæſito propoſito ſermo, ſemper teneri ad celebrandas nuptias cum Lamberto, ubi primum è Monaſterio exitura eſt & depoſitura veſtimentum Religionis; & contrà Lambertum penitùs ſolvi ſuo pacto, illo die quo Henrica veſtem Novitiatûs induit; quum, ingreſſa in Religionem, cenſeatur ipſi abſolutè conceſſiſſe conſenſum inter eos contractum.

CASUS XXXV.

ALEXANDER Hortenſiæ deſponſatus, fregit ei fidem ſine ullâ causâ, & ſubdiaconatum accepit. Sponſalia ſolvuntur-ne *ipſo jure?*

RESPONS.

Conſtat ſponſalia ſolvi *ipſo jure*, in caſu propoſito. Quod probatur. 1. Quia, ut ſæpiſſimè dictum, ſpondens alteri cenſetur teneri hac lege tacitâ: *Niſi Deus me ad ſanctiorem vitæ ſtatum vocaverit*, ut docet Sylvius (d). Quia ſubdiaconatus continet caſtitatem ei annexam, ut declarat Bonifacius VIII. (e) his verbis: *Quod votum dici debeat ſolemne, ad dirimendum matrimonium efficax, nos conſulere voluiſti ... præſentis declarandum duximus oraculo ſanctionis, illud ſolum votum debere dici ſolemne, quantum ad poſt contractum matrimonium dirimendum, quod ſolemnizatum fuerit per ſuſceptionem ſacri Ordinis, aut per profeſſionem ... factam alicui de Religionibus per ſedem Apoſtolicam approbatis.* Unde ſequitur non ampliùs per Alexandrum ſtare ut conſenſus in matrimonium Hortenſiæ datus adimpleatur, etiamſi vellet, & utrumque penitùs ſolvi à conſenſu mutuo; quippe omnis Ordo Sacer, ut hodie ſubdiaconatus, eſt impedimentum dirimens matrimonii contrahendi, ut declarat Joannes XXII. (f) & poſt hos duos Pontifices Concilium Tridentinum (g), quod dicit: *Si quis dixerit Clericos in ſacris Ordinibus conſtitutos ... poſſe matrimonium contrahere, contractumque validum eſſe, non obſtante lege Eccleſiaſticâ, vel voto ... anathema ſit.*

(d) Fr. Sylvius in ſuppl. 1. part. ſum. S. Tho q. 43. art. 3.

(e) Bonif. VIII. in cap. *Quod votum.* unic. de voto & voti redemptione in 6. lib. 3. tit. 20.

(f) Joan. XXII. in extravag. *Antiquæ.* de voto & voti redempt. tit. 6

(g) Conc. Trid. ſeſſ. 24. can. 9.

Hæc omnia conſentiunt veteri Juri, ab ævo ſancti Leonis ſtatuto, & ſæculis ſequioribus confirmato à ſancto Gregorio Magno, à Concilio Conſtantinopoli habito in regia Imperatoris, *in Trullo*, nomine *Quini-Sexto*, & à Nicolao I. (h). Ea eſt Doctrina, ſancti Thomæ (i), cui pariter ſuffragantur Theologi & Canoniſtæ (k).

(h) S. Leo in c. *Omnium.* 1. diſt. 32. S. Greg. in can. *Ante.* 1. diſt. 31. & in can. *Multorum.* 2. & in can. *Si qui.* 3. & in can. *Subdiaconis* 9. ead. diſt. Quini-Sexta Synodus c. 6. in can. *Si quis* 7. ib. Nicolaus I. in can. *De illo.* 4. ib.

(i) S. Th. in 4. diſt. 37. q. 1. art. 1. in corpore.

(k) Petr. Palud in 4. diſt. 27. q. 1. n. 21. Dom. Sotus ibid. q. 2. art. 5. Propoſitus in c. *De illis.* 5. de ſponſal. & matrim. Sylveſt. *V. Sponſalia.* q. 10. Navar. man. c. 23. n. 29. & alii communiter.

CASUS XXXVI.

GERMANA, Paulino deſponſata, quem credebat virtute & modeſtiâ præditum, accepit, paucis diebus, eſſe violentum, & animi perciti; & ſæpè pro re vili iraſcentem. Tenetur-ne coram Deo ad promiſſum abſolvendum, non obſtante hoc vitio?

RESPONS.

Hæc cauſa procul dubio ex iis, quæ Germanam arcuiſſent à conſenſu ſponſalium cum Paulino ſi innotuiſſet: ideo exiſtimamus ſufficere ut eximatur à nuptiis. Hoc probatur diſpoſitione Conſtitutionis Alexandri III. in quarto Decretalium libro relatæ (l). Ea eſt Sylvii ſententia: nam variis cauſis legitimis dirimendorum ſponſalium accenſet hanc decimam. *Decimus* (Caſus) *quando magnum vitium alterutrius innoteſcit, priùs ignotum.*

Ex eo confirmatur noſtra ſententia, quod hoc vitium ſufficeret ad petendam ſolutionem ipſam matrimonii, quoad thorum & cohabitationem, ſi maritus ſævitiam jungeret ſuæ animi impotentiæ, quod non rarò fit. Unde multo magis concludendum filiam, licèt jam deſponſatam, non poſſe matrimonio conjungi viro, à quo fortè ſe cerneret divulſam, ad ſui ingens damnum, aut cum quo agenda eſſet vita perturba-

(l) Alex. III. in c. *Veniens.* 5 qui Clerici, vel voventes &c.

turbationis & dolorum plena, incommodis & injuriis, quæ veriſimiliter paſſura eſſet; & quidem ſi deformitas corporis notabilis eſt juſta cauſa ſolutionis ſponſalium, cur inſigne animi vitium non ſufficeret ad refragandum conſenſui contracto? Nec juvat objicere vitium hoc non eſſe mutationem, quæ ſponſalibus intervenit, ac proinde ejus rationem non eſſe habendam: nam hoc vitium, quatenùs vitium debet inſpici, quia in jure, *aliquid ſupervenire, & aliquid de novo apparere*, cenſetur idem, ut *non eſſe*, & *non apparere* (*a*). Cardinalis Toleti, Navarri, pluriumque aliorum eadem eſt ſententia (*b*).

(*a*) L. *In lege*. 77. ff. de contrahenda empt. l. 18. tit. 1.
(*b*) Fr. Toletus Inſtruct. Sacerd. l. 7. c. 21. Navarr. man. c. 22. n. 17. & apud eum Panorm. in cap. *Veniens*, cit. Thom. Sanchez. l. 1. de ſpons. diſp. 58. n. 2.

CASUS XXXVII.

Cassiodoro & Columbâ deſponſatis, Athanaſius vim intulit Columbæ, quæ nullo modo conſenſit crimini. Caſſiodorus, ejus conſcius, poteſt-ne hoc nomine denegare nuptias Columbæ?

Respons.

Exiſtimat Doctus Canoniſta (*c*), cum pluribus aliis (*d*), deſponſatum, eo in caſu, poſſe nuptias denegare deſponſatæ, quia injuria & dedecus filiæ recideret in eum, ſi eam acciperet: quod hic Auctor probat auctoritate Gloſſæ (*e*) quæ idem cenſet & nititur veteri Canone è Capitularibus Caroli Magni deprompto (*f*), en verba: *Raptor pœnitentiâ publicâ mulctetur: rapta verò, ſi eam ſponſus recipere noluerit, & ipſa eidem crimini conſentiens non fuerit; licentia nubendi alii non negetur*: quem Canonem confirmat aliud (*g*), quo licitum eſt ſponſo conſenſum perficere vel negare complementum. Verum exiſtimamus hos Canones eſſe intelligendos de ſtupro aliis, non ſponſo, cognito, & quando ſolus hujus eſt conſcius, nec ipſi ullus infamiæ metus, non poſſe juſtè ex eo caſu ſuum ejurare conſenſum & negare nuptias celebrandas: aliàs ſponſæ imponeret pœnam criminis, cujus ſupponitur inſons, ſine ullâ aliâ causâ juſtâ; quum flagitii penitùs occulti labes non poſſet aſpergi. *Sine culpa, niſi ſubſit cauſa, non eſt aliquis puniendus*, inquit Boniſacius VIII. (*h*).

(*c*) Navarr. loco cit.
(*d*) Sylveſt. v. *Sponſalia*. q. 7. & apud eum Joan. Andræas. Covarr. de ſpons. part. 2. c. 5. n. 2. & apud eum idem Joan. Andræas, Abbas & Imola.
(*e*) Gloſſa in c. *Quemadmodum*. 25. de jurejur. v. *Oculos*.
(*f*) Can. *Raptor*. 33. 27. q. 2. & ibi. Gloſſa.
(*g*) Can. *Statutum*. 34. eadem causâ & quæſt.
(*h*) Reg. 23. de reg. juris in 6.

Quod dicimus poteſt confirmari ex eo quod marito viro non liceat diſcedere ab uxore, quoad thorum, obtendendo eam per vim fuiſſe ſtupratam. Cur igitur liceret ſponſo frangere fidem ſponſæ, inſonti & cujus facinus occultum? Hæc igitur mens affigenda eſt Sylvio, Navarro, Toleto & Auctori Gloſſæ, quæ Canones laudat, memorantes ſtuprum cognitum, quod infamiæ notam inurit ſponſo, qui matrimonium init cum filiâ apud omnes ſic infamata. Hic etiam Canones imponunt reo pœnitentiam publicam, quæ tunc & etiamnum hodie injungitur ob peccatum notum.

Hæc diciſio conſentit ſententiæ ſancti Antonini (*i*), qui, poſtquam dixiſſet cum Cardinali Hoſtienſe quando alter ſponſorum fornicationem admiſit, alterum non teneri nuptiis, hanc ſubjungit exceptionem: *Pro fornicatione verò non voluntariè commiſſâ, putà ſi ſponſa violenter ab alio cognita fuit, ſecundùm Hoſtienſem non debet repelli ſponſa*: quod debet intelligi, ut jam dictum, de facto occulto; nam cognitum infamiæ notam inurit; ideò, quatenùs cognitum, cogi non poſſet ſponſus promiſſa abſolvere: *Vir etiam cogi non debet ducere talem*, ſubjungit idem ſanctus Archiepiſcopus.

(*i*) S. Anton. 3. part. ſum. theol. tit. 1. c. 18. §. 2.

Obſervandum tamen, ſi Colomba gravida fieret vi ſibi illatâ ab Athanaſio, Caſſiodorum non teneri nuptiis, ut occultum foret hoc facinus; nam ſi duceret, cenſeretur pater infantis futuri; & hic infans quatenùs legitimus, ſuccederet bonis ejus & Colombæ: quod omnino repugnaret æquitati.

CASUS XXXVIII.

Si Colomba voluntariam admiſerit fornicationem ante ſponſalia. Caſſiodorus, ſponſus, ejus conſcius peccati, poteſt-ne in conſcientiâ, negare ei nuptias, cùm idem peccatum non patraverit?

Respons.

Diſtinguendum: nam ſi Caſſiodoro innotuit peccatum Colombæ die ſponſalium cum eâ contractorum, hoc nomine nuptias ei nequit ampliùs, quia cenſetur eo in caſu ipſi non ſolùm condonâſſe culpam, ſed & infamiam futuram. Sed ſi accepit poſt ſponſalia, non tenetur contrahere matrimonium cum eâ. 1. Quia, ſecundùm ſanctum Thomam (*k*), non poſſet eam accipere ſine irregularitate & inhabilitate recipiendi Ordines, ſi aliquando poſſit aut velit eos recipere, cui incommodo non tenetur ſubjacere. 2. Quia infamia Colombæ reapſe recideret in eum, fornicatione non occultâ. 3. Quia Colomba malâ agendi ratione debet ei eſſe eò ſuſpectior incontinentiæ & infidelitatis, quò eventus externi, à crimine vulgò producti, velo matrimonii, faciliùs regi poſſunt. 4. Quia metus eſt ne qui peccavit cum filiâ non celet perpetuò peccatum; & ſic aliquando infamiæ nota ipſi inuratur. 5. Quia ſponſus cenſetur velle ſpondere filiæ hac lege tacitâ: *Modò incontinentiæ rea non fueris*; ut patet ex Gloſâ (*l*), cùm moraliter certum ſit eum non daturum illi fidem, ſi ei dedecus impreſſum, vel eam corruptam nôſſet. Ea eſt Navarri ſententia (*m*).

(*k*) S. Th. in 4. diſt. 33. q. 3. art. 2. ad 7.
(*l*) Gloſſa in c. *Quemadmodum*. 25. de jurejur.
(*m*) Navarr. Man. c. 22. n. 27.

Innocentius III. (*n*) ad Archiepiſcopum Genuenſem ſcribens, ſic hanc definivit difficultatem: *Quemadmodum ſi vir mulieri juràſſet, quando contraxit cum illâ, quod eam ſemper pro legitima uxore teneret, pro fornicatione quam mulier antea commiſiſſet, non poſſet eam dimittere; ſed pro fornicatione quam poſtea perpetraret, eam dimittere poſſet, non obſtante hujuſmodi juramento, quoniam in eo talis erat ſub intelligenda conditio: ſi videlicet in legem conjugii illa non peccaret. Ita ſi quis juraverit ſe ducturum aliquam in uxorem, non poteſt ei fornicationem opponere præcedentem, ſed ſubſequentem.* Hæc leguntur verba in Decretali hujus Pontificis, intelligenda eâ notione quam indicavimus: id eſt, diſtinguendo inter fornicationem ſponſo cognitam, die quo ſpopondit deſponſatæ, & de qua hîc dicit ſummus Pontifex; & fornicationem quam ignorabat (*o*).

(*n*) Innoc. III. in cit. cap. *Quemadmodum*.
(*o*) Th. Sanchez l. 1. de ſponſal. diſ. 63. conclus. 2. n. 4. & apud eum Baptiſta Trovamala in *Roſillâ*. Angelus de Clavaſio. Joan. Tagnatius, vulgò Tabiena. Barthol. Fumus in *Aurea Armillâ*. Anton. de Corduba. Dom. Sotus. Barthol. à Ledeſma. Vivaldus & Ludovic. Lopez.

CASUS XXXIX.

Victoria, accepit Romanum, ſponſum, admiſiſſe ante ſponſalia peccatum fornicationis. Poteſt-ne in conſcientiâ ei negare nuptias?

Respons.

Hoc in caſu non videtur eadem libertas deſponſatæ æquè facilè ac ſponſo concedenda: 1. Quia peccatum deſponſati præteritum labem deſponſatæ non aſpergit. 2. Quia, peccato ante ſponſalia commiſſo, non poteſt dici peccâſſe *contra fidem deſponſationis*. Nihilominus ſi, accu-

satè

ratè perpenſis variis circumſtantiis loci, temporis & perſonarum, veriſimilis metus ſit ne in idem relabatur flagitium ſponſus poſt matrimonium, deſponſata poteſt ei negare nuptias. Victoriæ igitur priùs expendendum, an Romanus iis ſit in circumſtantiis, quàm refragetur ſponſalibus cum eo contractis. Hoc fusè docet Sanchez (a).

(a) Th. Sanchez loco cit. conclus. 3. n. 9.

CASUS XL.

Tullia novit Ruſticum, ſponſum, ſtuprum admiſiſſe poſt ſponſalia contracta. Poteſt-ne ei nuptias negare?

Respons.

Extra controverſiæ aleam eſt ut ſponſo liceat negare deſponſatæ nuptias quæ fidem fregit ſtuprum faciendo poſt ſponſalia; item deſponſatam conſcientia non teneri nuptiis cum ſponſo, quando, poſt deſponſationem, in idem lapſus eſt flagitium, utroque ex æquo reo & puniendo ob eam perfidiam. Ideò Tulliæ nullo tenetur modo nubere Ruſtico, in caſu propoſito, cùm certum ſit alterum non alio animo deſpondere alteri quàm hac lege tacitâ, *modò continentiam ſervaveris*; & prætereà in ſontem meritò inſpicere reum, tanquam ſuſpectiſſimum incontinentiæ in poſterum; & tandem alteri è duobus, qui non ſervat fidem à ſe præſtitam, nullo jure exſpectandum complementum promiſſi facti, ſecundùm regulam Juris Canonici, quæ habet (b); *Fruſtra ſibi fidem quis poſtulat ab eo ſervari, cùm fidem à ſe præſtitam ſervare recuſat.*

(b) Reg. 75. de reg. juris in 6.

Ea eſt deciſio ſancti Antonini (c), qui dicit: *In novem caſibus ſolvuntur ſponſalia de jure & ſine peccato ... Sextus* (caſus), *ſi alter eorum fuerit fornicatus poſt ſponſalia: in quo caſu licet alteri repellere fornicantem.* Tacemus non ſolùm Paludanum, Panormitanum, Covarruviam, & complures alios Auctores à Sanchez laudatos, & quibus ſuffragatur (d), ſed & (e) Sylveſtrum de Prierio, Cardinalem Toletum, Navarrum, Sylvium & Cabaſſutium, quorum ſententiæ deciſio noſtra omnino concordat.

(c) S. Anton. 3. part. ſum. theol. l.

(d) Th. Sanchez l. 1. deſpon. diſp. 55. concl. 3. & apud eum Palud. Abbas, Covarr. Ludov. Lopez, Vivaldus & alii.

Tandem hæc deciſio confirmatur auctoritate Innocentii III. qui declarat in Decretali, ad Archiepiſcopum Genuenſem ſcripto (f), deſponſatum cenſeri fidem matrimonii pollicitum eſſe deſponſatæ hac lege: *Si videlicet illa contra regulam deſponſationis non venerit*: Æquitas enim vult ut ex æquo ſpectet utrumque. Stuprum autem poſt ſponſalia factum eſt crimen fidei matrimonium inter deſponſatos datæ è diametro oppoſitum, & efficit reum, incontinentiæ ſuſpectum in poſterum. *Ex hoc*, inquit ſanctus Thomas (g), *efficiuntur ſibi invicem ſuſpecti de non ſervanda fide in futurum. Ideò poteſt ſibi præcavere unus contra alium, ſponſalia dirimendo.* Hæc eſt cauſa admodum legitima & ſufficientiſſima ſolvendæ deſponſationis; nam, ut obſervat idem Pontifex, maritus ipſe poteſt ab uxore, ſibi infidâ, diſcedere, quoad thorum & cohabitationem. Unde multò magis ſponſus non tenetur accipere in uxorem, nec ſponſa virum, eum, qui ante matrimonium contractum fidem violavit.

(e) Sylveſt. v. *Sponſalia* q. 7. Tolet. Inſtruct Sacerd. l. 7. c. 21. n. 3. §. *Undecimus*. Navar. Man. c. 22. n. 7. Sylvius in ſuppl. q. 41. art. 3. §. *Septimus*. Cabaſſut Juris. can. theor. & prax. l. 3. c. 17. n. 3.

(f) Innoc. III. in cap. *Quemadmodum*. 25. de jurejur.

(g) S. Th. in 4. diſt. 27. q. 2. art. 3. ad 6.

CASUS XLI.

Sylveria, Emanueli deſponſata, Luciano permiſit quaſdam licentiores agendi rationes, ut oſcula laſciva aut tactus impudicos. Ob hoc duntaxat poteſt-ne requirere ſolutionem ſponſalium?

Respons.

Hoc ſufficit Emanueli ad urgendam ſolutionem ſponſalium cum Sylveriâ contractorum. Ratio eſt, 1. Quia filia, eas permittens licentiores agendi rationes, inſpicienda eſt meritò tanquam incontinentiæ ſuſpecta. 2. Quia ea liberior agendi ratio eſt deſponſato contumelioſa. 3. Quia ſi hic ſponſus prævidiſſet deſponſatam adeò facilem his licentioribus agendi rationibus in ſe concedendis, conjiciendum eſt eum nunquam illi fidem ſponſurum. Sanchez (h) hanc ſibi objicit difficultatem, & ei reſpondet his verbis: *Poteſt vir à ſponſalibus recedere, ſi poſt fœminæ tactus impudicos alterius ut amplexus & oſcula patiatur: quia eſt notabilis mutatio, idque in magnum viri dedecus cedit. Item quia hujuſmodi fœmina dicitur impudicè vivere, legatumque ſibi relictum ea lege ut caſtè & honeſtè vivat, amittit, ut cum Baldo probat Covarruvias* (i).

(h) Th. Sanchez l. 1. deſpons. diſp. 55. concl. 4.

(i) Didac. Covar. 4. decret. 2. part. c. 7. §. 6. n. 3.

CASUS XLII.

Isidori, Apollinæ deſponſati, cui juramento promiſit ſe eam ducturum, conſuetudo cum eâ ſubſequens præbuit ei anſam peccatum fornicationis committendi cum eâ. Poſtea metuens, ne hæc filia, quæ faciles ſeductioni præbuit aures, ipſi foret infida poſt matrimonium, decrevit virum eſſe Religioſum, & conſilii ſui participem fecit, Confeſſarium ſuum. Quid agendum Confeſſario? Debet-ne conſentire Iſidori conſilio?

Respons.

Confeſſarius Iſidori non debet, nec poteſt conſentire conſilio ingrediendi in Religionem, quia perficere nequit ſine conſenſu claro & libero Apollinæ. Prima ratio eſt, quia hoc conſilium æquitati adverſatur, quæ coram Deo compellit eum ad reſarciendum injuriam huic filiæ illatam; quod, abſolutè loquendo, effectui dat contrahendo matrimonium cum eâ & illud conſummando, niſi alias quædam cauſa urgens & juſta eum eximat, ut fornicatio poſt cum alio admiſſa, aut alia compenſatio ipſi ſufficiat: obligatio enim ſarciendæ infamiæ corruptione huic filiæ illatæ, quæ eſt juris naturalis, anteponitur Profeſſioni Religioſæ, quæ eſt conſilii tantùm. Juramentum, fidei adjunctum, arctiùs eum aſtringit ad eam perficiendam. Ulterius progredimur: nam ſi Iſidorus, in caſu propoſito, voviſſet ingredi Religionem, votum ſolvere nequiret, abſque peccato mortali, probrum Apollinæ impreſſum non eripiendo; quia votum, non injuſtitiæ, ſed juſtitiæ vinculum (k), nunquam poteſt ad quid injuſti adigere. Hinc dicit vetus Auctor à Gratiano laudatus (l): *In malis promiſſis reſcinde fidem: in turpi voto muta Decretum: quod incautè voviſti, ne facias: impia eſt enim promiſſio quæ ſcelere adimpletur.* Quod Bonifacius VIII. paucioribus exprimit verbis (m): *In malis promiſſis fidem non expedit obſervari.*

(k) S. Aug. in can. *Inter.* 22. q. 4.

(l) Iſid. in can. *In malis*. 5. ead. cauſa & quæſt.

(m) Reg. 69. de reg. juris in 6.

Secunda ratio, primæ innixa, eſt, 1. Quia ſecundùm ſanctum Antoninum (n), quando duæ contrahuntur obligationes diſſociabiles & æqualis vis, prima deſtruit ſecundam, & debet ei prævalere. *Prima regula eſt: Quoties contrahuntur duo vincula æqualis potentiæ incompoſſibilia, primum præjudicat ſecundo.* 2. Si duæ obligationes inæqualis ſunt vis, & hæc illius vim ſuperat longè, ut votum ſolemne Religionis ſupereminet ſponſalibus; ſemper majorem, licèt poſteriorem aliis perficere neceſſe eſt. *Secunda regula eſt, ſi duo vincula diſparis potentiæ incompoſſibilia contrahuntur, fortius repellit minus forte.* Quod hic ſanctus Archiepiſcopus probat Decretali Gregorii IX. (o) in quo utraque regula clarè ſtatuitur.

(n) S. Anton. 3. part. ſum. theol. lib. 1. c. 18. §. 2.

(o) Greg. IX. in c. *Si inter.* 31 de ſponſal. & matr.

In quæſito autem propoſito duæ obligationes non ſunt æqualis vis, aut, ut meliùs dicam, unicâ obligatione juris naturalis reſarcitur injuria virgini illata dedecoris labe, ſimulatione deſponſationis, & profeſſio Religionis eſt ſimplicis conſilii. Unde concludendum Iſidorum neceſſariò teneri ad implendam ſponſionem & ſervandum

juramentum Apollinæ præſtita. Ea eſt ſententia Sanchez (a) & complurium aliorum, quos laudat.

(a) Thom. Sanchez l. 1. de ſponſal. diſp. 44. concl. 1. & alii apud eum.

CASUS XLIII.

Quando Iſidorus peccavit cum Apollinâ ſponſâ, cauſa refragandi ſponſalibus erat juſta ipſi, noſcenti, poſt ea contracta, illam ſtuprum feciſſe cum Jacobo exempli gratiâ. An continuò tenetur eam ducere, nec poſſe intrare Religionem?

RESPONS.

Peccatum præcedens ab Apollinâ perpetratum, hoc in caſu, non ſufficit Iſidoro ut ingrediatur Religionem, & continuò tenetur eam ducere. Ratio eſt, quia peccans cum eâ, conſcius primi peccati cenſetur illi condonaſſe & conceſſiſſe jus expetendi ſponſalium ſolutionem, ac proinde illi præſidere nequit. *Sponſus accedens carnaliter ad ſponſam, cenſetur remittere jus reſcindendi ſponſalia ratione præcedentis cauſæ ignoratæ, vel ſubſequentis, ſi illius cauſa, tempore copulæ conſcius erat.* Sic loquitur doctus Jeſuita Hiſpanus (b), qui ſuam firmat ſententiam collatione duorum matrimonio conjunctorum, quorum alter adulteratur, alter verò, conſcius, concedit uſum matrimonii; nam ſimul ut inſontis criminis conſcius requirit aut præſtat debitum conjugale, excidit penitùs jure diſcedendi, & cenſetur ei peccatum condonâſſe, & remiſiſſe injuriam ipſi illatam. Unde ſequitur idem de Iſidoro dicendum, qui fornicatione cum eâ factâ, conſcius idem jam feciſſe cum Jacobo peccatum, innovavit & corroboravit hoc facto primam ſponſionem.

(b) Thom. Sanchez l. 1. de ſponſ. diſp. 66. concl. 1. & 2. Et apud eum Ludovic. Lopez, Corduba & alii.

CASUS XLIV.

Publius, Juſtinæ deſponſatus in hæreſim lapſus eſt. Num huic filiæ jus eſt ſponſalium ſolutionem poſtulandi ut alii nubat?

RESPONS.

Certum eſt illi hoc eſſe jus: nam quando ſponſorum alter in hæreſim aut infidelitatem labitur, aut magus vel veneficus fit, alter ſine injuſtitiâ negare poteſt complementum matrimonii. Ratio eſt quia ipſe matrimonio conjunctus poteſt legitimè quoad thorum & cohabitationem, relinquere horum reum criminum; ut docet Sanctus Auguſtinus in Decreto Gratiani laudatus (c). Unde ſequitur potiori ratione matrimonio non conjunctum coram Deo non teneri ad ſibi adjungendum horum reum criminum; quum, jam matrimonio conjunctus, poſſet eam relinquere, & teneretur quibuſdam in caſibus, ut dicit idem Sanctus (d). Juſtina ergo poteſt & debet Publio negare nuptias, in quæſito propoſito, cùm hæreticum connubio jungere non liceat Catholico, ut alibi demonſtravimus.

(c) S. Aug. in can. Idololatria. 5. & in can. Non ſolum. 6. 28. q. 1.

(d) Idem in cit. can. Non ſolum.

Sanctus Antoninus, Archiepiſcopus Florentinus (e), novem caſibus, in quibus ſponſalia licet reſcindere accenſet hunc ſextum: *Sextus*, inquit, *ſi alter eorum fuerit fornicatus poſt ſponſalia*: in *quo caſu licet alteri repellere fornicantem... & hoc de fornicatione carnali, & multo magis de ſpirituali, ſcilicet hæreſi vel infidelitate.*

(e) S. Anton. 3. part. Sum. Theol. tit. 1. c. 18. §. 1. cit.

Hæc ſententia nititur effato, jam à nobis conſtituto doctrinâ Sancti Thomæ omniumque Doctorum, tum Theologorum cùm Canoniſtarum, nempè, quum notabilis ſupervenit mutatio in perſonâ aut bonis alterius ſponſorum, alter non tenetur fidem perficere. Quæ autem mutatio gravior & major quàm veræ Religionis (f).

(f) Panorm. in cap. Quemadmodum, ſupra cit. Fr. Sylvius in ſupplem. q. 43. art. 3. Petr. Palud. in 4. diſt. 28. q. 3. n. 19. Navarr. Man. c. 22. n. 17. Fr. Toler. Inſtruct. Sacerd. l. 7. c. 21. Sylv. de Prierio. v. Sponſalia q. 10. §. Septimo. Dom. Sotus &c.

CASUS XLV.

Renaudus, Michaëlidi deſponſatus poſt ſponſalia ſtuprum fecit cum Nicolaide, Peccavit etiam Michaëlis cum Gervaſio, & peccatum mutuum utrique innoteſcit. Hoc in caſu poteſt-ne Renaudus Michaëlidem rejicere, quia ejus crimini, quàm ſuo, majus ineſt ſcandalum & gravior infamia?

RESPONS.

Renaudo & Michaëlide ex æquo ejuſdem infidelitatis reis, alter non poteſt alterum repellere, cùm nihil alteri, cujus ipſemet ſit reus objicere poſſit: nam hujus eadem eſt ratio ac mariti & uxoris, qui adulterati ſunt, quo in caſu maritus negare uxori ſuæ nequit debitum conjugale, nec ab eâ diſcedere, etiamſi flagitium uxoris crimine mariti ſit gravius. Item quamvis fornicationi ſponſæ major, quàm ſtupro ſponſi adhæreat infamia, huic fidem revocandi dictam non eſt jus, cum re & coram Deo æquè reus ſit ac ſponſa.

Dictum confirmatur hac Juris regulâ, jam à nobis relatâ (g): *Fruſtra ſibi fidem quis poſtulat ab eo ſervari, cùm fidem à ſe præſtitam ſervare recuſat*; & hoc Innocentii III. effato (h); *Cùm... paria delicta mutuâ compenſatione tollantur.* Ea eſt ſententia docti Paludani (i), quamvis adverſetur quibuſdam Theologis (k).

(g) Reg. 75. de reg. juris in 6.

(h) Innoc. III. in cap *Intelleximus*. 6. de adult. & ſtupro. & ibi Gloſſa v. *Sponſe*.

(i) Petr. Palud. in 4. diſt. 27. q. 1. art. 3. n. 17. v. Quarto.

(k) Thom. Sanches l. 1. de ſponſ. diſp. 55. n. 9. & apud eum Henriquez l. 11. de matrim. c. 14. n. 6.

CASUS XLVI.

Gennadius, Carolinæ deſponſatus, ſtuprum fecit occultum cum Joanna poſt ſponſalia; ac proinde, conſcia peccati Carolina nuptias ei poſſet denegare Gennadius, reus, poteſt-ne Carolinam, ſine ullâ aliâ legitimâ cauſâ adjunctâ, compellere ad nuptias celebrandas, ſi gravetur?

RESPONS.

Reſpondemus Gennadium poſſe Carolinam adigere ad fidem datam præſtandam; nam, licèt reus, non tenetur ſuâ ſponte ſubire pœnam, pro peccato ſibi imponendam, potiſſimùm quia non incurrit *ipſo jure*, & Judicis eſt infligere pœnas, ut probat Gloſſa (l) pluribus Canonibus & Decretalibus. Deſiſtens autem matrimonio in ſe adverteret ipſe privatione commodi. Igitur quemadmodum filia, non virgo, & cujus peccatum occultum, non tenetur ob hoc matrimonio deſiſtere quod ſponſus cum eâ contraxit, licèt, conſcius peccati re non teneretur ipſâ, imo poteſt eum invitum compellere ad fidem datam præſtandam. Ita Gennadius, in caſu propoſito, poteſt Carolinam impellere ad deſponſationem perficiendam, non obſtante peccato occulto, quum aliàs nulla cauſa legitima eximere queat.

(l) Gloſſa in c. *Sicut* 9 de Judæis & Sarracenis v. *Sine judicio*. & in extrav. *Antiqua* Joan. XXII. v. *Eſt conjundam*.

CASUS XLVII.

Hermogenes, legitimo deſponſatus modo Ameliæ, hanc filiam in fornicationem lapſam, poſt ſponſalia, noluit accipere in uxorem, & matrimonium iniit cum Adrianâ, non curans Judicem Eccleſiaſticum pronuntiare ſponſalia Ameliæ diſſoluto. Peccat-ne mortaliter?

RESPONS.

Quamvis Hermogenes ad literam non ſervaverit regulas Eccleſiæ ordinarias, non putamus eam culpam peccatum mortale habendam, niſi comes ſit aut ſequatur ſcandalum graviſſimum. Aſſeri poteſt minori incommodo ſponſalia diſſolvi quandoque eâ ratione, quàm repetendo ſolutionem in foro exteriori, Exempli gratiâ, ſi Hermogenes perſuaſum haberet Ameliam, poteſt ſponſalia, ſtuprum feciſſe, & auctoritate privatâ matrimonium iniens, vellet hujus filiæ honori proſpicere, peccatum ejus non evulgando cujus argueret coram Judice: tunc enim obſervaret præceptum charitatis, quod vetat proximi famam lædere. Ea eſt ſententia Sylveſtri (m), à Navarro, ipſi ſuffragante, laudato (n).

(m) Sylveſter de Prierio v. *ſponſalia* q. 11. in fine.

(n) Navarr. Man. c. 22. n. 28. & 72.

Certum eſt tamen Hermogeni facile fuiſſe ut obediret Eccleſiæ regulis, & ſimul proſpiceret Ameliæ honori, ei clam aperiendo ſibi pernotum crimen ab eâ factum, & illi conſulendo ut à Judice Eccleſiæ poſtulet ipſa ſolutionem ſponſalium: eo enim in caſu, Hermogene libenter conſentiente, Judex diceret ſententiam conformiter Ameliæ petitioni, nec huic filiæ nota infamiæ

famiæ inuteretur; & huic viæ Hermogenes debebat potiùs inſiſtere quàm ducere aliam auctoritate privatâ, ut comprobavit.

Cæterum obſervare neceſſe eſt dicta intelligi de ſponſalibus poblicis: nam conſtat ſponſalia clandeſtina & occulta poſſe per ſe diſſolvi, quando juſta eſt cauſa, nec neceſſariò ad Eccleſiam tecurrendum, ut docet Sylvius (*a*), cum duobus Canoniſtis modò laudatis.

(*a*) Fr. Sylvius in ſuppl. S. Thom. q. 43. art. 3. in fine. Sylveſt. & Navarr. locis cit.

CASUS XLVIII.

Madardo, Julittæ deſponſato eſt cauſa legitima, quâ deſponſationem non abſolvat. Tenetur-ne, cauſâ omnibus notâ, recurrere ad Judicem Eccleſiaſticum ut ſolutionem ſponſalium roget: & omittens; eſt ne reus peccati?

Respons.

Auctores quidam, Sylveſter & Navarrus (*b*), tuentur ad ſolutionem ſponſalium neceſſariam non eſſe auctoritatem Judicis Eccleſiaſtici, quum adeſt cauſa, juſta & notoria, niſi ſit ſcandali metus. Ratio, quam nonnulli appununt Doctores, eſt quia de ſponſalibus judicandum ut de pacto conſociationis. Auctoritas autem Judicis, inquiunt non eſt neceſſaria ad pactum conſociationis tollendum: ſponſalia igitur poſſunt ſolvi ſine ullo Superioris Eccleſiaſtici judicio. *Quin & generaliter dici poteſt, ait Navarrus* (*c*), *quod in nullo caſu, in quo cauſa diſſolvendi ſponſalia iſt manifeſta, tam quoad veritatem, quàm quoad juſtitiam, prædicta Eccl ſiæ auctoritas non requiritur: quia tales ab ipſo jure diſſolvuntur.*

(*b*) Sylveſter de Prierio v. *ſponſalia* q. 11. Navarr. cit. & apud eum Hoſtienſis, in ſum. de ſponſalib. §. fin. & Joan. Andr. in c. *De illis* de condit. appoſitis &c.

(*c*) Navarr. Man. c. 12. n. 28.

Alii Auctores, quorum ſententiam putamus priorum ſententiæ anteponendam, docent non poſſe ſponſalia ſine peccato diſſolvi, validè contracta, niſi auctoritate Judicis Eccleſiaſtici, exceptis caſibus, de quibus dicemus in ſequentibus.

Ea eſt ſententia Gloſſæ in Decretali Innocentii III. (*d*) quæ probat alio Decretali ab Alexandro III. ad Epiſcopum Bathonienſem ſcripto (*e*), in quo hic Pontifex, agens de deſponſato ante pubertatem, & repugnante ſponſalibus, poſtquam hanc attigit ætatem, dicit ea poſſe diſſolvi auctoritate Eccleſiæ. *Si is qui minoris ætatis eſt, cùm ad annos illos pervenerit, reclamaverit, nec in alterum voluerit conſentire, judicio Eccleſiæ poterunt ab invicem ſeparari.* Sic diſſerit hic Pontifex. Et quidem hoc obſervatur nunc in omnibus ferè Diœceſibus: juxta inſtitutum complurium Conciliorum, & præcipuè Carnotenſis an 1526. habiti.

(*d*) Gloſſa in c. *Ex parte* 14. de reſtitut. ſpoliat. v. *Nonnum* Lib 2. tit. 13.

(*e*) Alex III. in cap. *De illis* 7. de deſponſat. impub. Lib. 4. tit. 2.

Primaria ratio, cui hæc innititur ſententia, eſt cùm ſponſalia ſint inchoatio Sacramenti matrimonii, *ſponſalitium inchoatio quædam eſt conjugii*, ut dicit Cardinalis Cajetanus (*f*), ea eſſe æquè Juris publici ac ſeparationem conjugii. Separatio autem conjugii, quoad thorum & cohabitationem ſimul, eſt juriſdictionis fori publici, nec poteſt effectum ſortiri auctoritate privatâ, ſed ſolùm Eccleſiaſticâ, ut mandat vetus Concilium Agatenſe an 506. (*g*) Ergo contractus ſponſalium poteſt ſolùm ſolvi cauſâ juſtâ & ab Eccleſiâ probatâ, ut manifeſtè patet Decretali Clementis III. (*h*)

(*f*) Thom. de Vic. Card. Cajet. in 2. 2. q. 154. art. 4.

(*g*) Conc. Agath. in can. *Seculares* 1. 33. q. 2.

(*h*) Clem. III. in c. *Duo pueri* 12. de deſp. impub.

Nihilominus in certis caſibus ſolotis *ipſo jure* auctoritas Judicis Eccleſiaſtici non eſt abſolutè neceſſaria ad ſolutionem ſponſalium. Primus eſt, quando alter ſponſorum ſtatum amplexus eſt Religioſum. Secundus, quando alter Matrimonium cum alio contraxit, ut notat Gloſſa (*i*), quæ habet: *Sponſalia diſſolvi debent judicio Eccleſiæ tantùm, niſi fortius vinculum ſupervenniat, putà Matrimonium cum alis, vel votum ſolemne quia tunc ipſo jure ſolvuntur.* Quod ponit in Decretali Gregorii IX. (*k*) & in Canone cujus verba aliud efficiunt Decretale, legendum in compilatione, ejuſdem Pontificis juſſu, editâ (*l*).

(*i*) Gloſſa in cit. cap. *De illis* 7. de deſpons. impub. v. *Judicio Eccleſiæ.*

(*k*) Greg. IX. in cap. *Si inter* 3. de ſponſal. & matrim.

(*l*) Can *Duobus* fin. 27. q. 2. &c. *Duobus* 1. de ſponſa duorum.

Sanctus Thomas (*m*), quando dicit: *In omnibus prædictis caſibus ſponſalia dirimuntur, ſed diverſimodè: quia in duobus, ſcilicet cùm quis ad Religionem confugit, & cùm alter conjugium cum altero per verba de præſenti contrahit ipſo jure ſponſalia dirimuntur: ſed in aliis caſibus dirimi debent ſecundùm judicium Eccleſiæ.* Sanctus Antoninus (*n*), & poſt eum Baptiſta Trovamala in Summâ, cujus titulus Roſella, adjungunt tertium caſum, cui dirimendo exiſtimant neceſſariam non eſſe auctoritatem Eccleſiæ, nempe quando fornicatio eſt manifeſta. Alii quartum attexunt ſcilicet; cùm poſt ſponſalia deprehenditur impedimentum dirimens cognationis aut affinitatis. Denique alii quintum annectunt, videlicet cùm ſponſus Sacro initiatus fuit Ordini.

(*m*) S. Thom. in 4. diſt. 27. q. 2. art 3. in corp. Item quodlibet 4. art. 23. ad 19.

(*n*) S. Anton. 3 part. ſum Theol. tit 1. c. 18. §. 1. in fine. Et Bapt. Trovamala in *Roſella* v. *ſponſalia* n. 9.

Omittendum non eſt Sylvium indicare poſt Sanctum Antoninum (*o*), quum ſponſalia ſunt omninò occultà, nec cum ritu contracta coram Parocho, neceſſe non eſſe ut diſſolutio à Judice indicatur, cùm nullum inde ſcandalum oriri poſſit, & præterea Eccleſia non judicet de ſibi ignotis.

(*o*) Si ſponſalia omninò eſſent clandeſtina, etiam ſine judicio Eccleſiæ poſſuns diſſolvi.

CASUS XLIX.

Aurtana, Eduardo deſponſatâ, & aliquantò poſt lapſa in ſtuprum cum Arnaldo; Eduardus ei ſignificavit coram Parocho ſe deſponſationem cum eâ contractam revocare, quia ipſi erant indicia manifeſta infidelitatis. Num ſufficit hæc ſignificatio & Parochus an cenſetur hac in re Superior legitimus?

Respons.

Significatio, ab Eduardo indicata ſponſæ, non ſufficit ad ſolutionem ſponſalium. Ratio eſt, quia Superior legitimus hac in re ſolus habetur Epiſcopus, aut ejus Officialis, aut alius ab eo delegatus; Parochus cenſeri nequit Judex competens hac in re, quia deſtitutus omni juriſdictione in foro exteriori, nullum poteſt dicere judicium Juridicum. Ea eſt deciſio illuſtris Paludani (*p*), cui ſuffragantur Sanchez, Aloyſius Riccius & alii.

(*p*) Petr. Palud. in 4. diſt. 27. q. 1. n. 28. quæſt. 1. ſub finem conclus. 5. Thom. ſanchez l. 1. de ſponſal diſp. 69. concl. ult.

CASUS L.

Philogonius & Lævia, qui conſenſerunt in Matrimonium coram Sacro Sacramento, & juramento firmârunt mutuum conſenſum, vocando teſtem Jeſum Chriſtum præſentem, poſtea conſuetudine clandeſtinâ uſi ſunt plurimùm, & peccârunt ſimul pluribus vicibus. Parentes Philogonii, hujus conſuetudinis moniti, eum Moguntiis tranſmiſerunt Taurinum, obtendentes eum commercio ſuo daturum operam. Philogonius, profecturus innovavit Læviæ conſenſum, quæ affirmavit ſe perſtituram in fide ei datâ. Frequentes Taurini moram dedit literas ad hanc filiam per biennium, ſemper affirmans ſe illi fore fidum; ſed poſtea ſex circiter anni elapſi ſunt ſine ullis literis aut nunciis ab eo acceptis. Qua de re quæritur nunc, his in circumſtantiis, poſſit ſine crimine perjurii, ſine longiori morâ & ſine monitis, ad Philogonium miſſis nubere ad divitias maximas ſibi præſentes, & num, ſi poſſit, abſolutè ſit ut obtineat laxamentum juriſjurandi?

Respons.

Lævia, quæ ſpectavit per longius tempus complementum fidei ſibi à Philogonio datæ, nec à ſex annis ullos ab eo accepit nuncios; poteſt ſine peccato nubere præſenti, nec tenetur eum monere, quia jure merito conjicit illi novum eſſe amorem, & remiſiſſe jus eam ducendi. Et quidem nec Canones nec Leges neminem compellunt, hoc in caſu, ad longum tempus.

Verum eſt Leges definiviſſe biennium in gratiam abſentium, qui in eâdem habitant Provinciâ; & triennium (*q*) in gratiam abſentium, qui in duabus morantur Provinciis diſſitis: ſed nulla longius

(*q*) Leg *Sæpe* 2. Cod. de ſponſal & leg. *Liberum* 2. Cod. de repud. Lib. 5. tit. 17.

gius requirit tempus. Ita ut, etiamſi leges Romanæ hunc in articolum uſu eſſent receptæ in patriâ Læviæ, nunc omninò ſolveretur ſuâ ſponſione, & poſſet alii nubere, cùm non tres, ſed ſex anni & plus effluxerunt, nec juſtè devinciatur per vitam ea deſponſatione, cui facere per eam non ſtetit ſatis.

Huic deciſioni patrocinatur Decretali Alexandri III. ad Archiepiſcopum Palermitanum ſcriptum, in quo ſtatuit hic Pontifex, quando promittentes jurejurando accipere uxores, è regione exeunt, iis inſciis, has mulieres poſſe, ſine longiori morâ, aliis nubere. *De illis autem*, inquit hic ſummus Pontifex (a), *qui præſtito juramento promittunt ſe aliquas mulieres ducturos, & poſtea, iis incognitis, dimittunt terram, ſe ad partes alias transferentes; hoc tibi volumus innoteſcere, quod liberum eſt mulieribus ipſis .. ad alia ſe vota transferre.*

(a) Alex. III. in cap. *De illis.* 5. de ſponſ. & matrim.

Verum eſt Philogonium è terrâ non exiviſſe, Læviâ inſciâ; ſed viciſſim octennium ſperevit completum & patienti animo per ſex annos caruit ejus famâ, & ægrè tulit ſe ipſi non eſſe cordi, quum nullas dederit literas, nec quicquam de eo accepit tamdiu. Æquum eſt igitur ut ipſi perfecta concedatur facultas nubendi præſenti, id eſt non teneretur Philogonium monere conſilii. nam ſi teneretur, verum non diceretur ſibi hanc eſſe libertatem, deſignatam his Decreti verbis: *liberum erit mulieribus ipſis .·. ad alia ſe vota transferre*: his verbis conſenſum abſentis excludentibus, ut & reditum, ut obſervant doctiſſimus Epiſcopus Segovienſis Covarruvias, & Sanchez (b), qui ſubjungit aliàs filiam ſubire periculum incontinentiæ morâ longiore & iniquâ: præterea occaſionem fortè fugere ne nubat ad opes maximas.

(b) Didac. Covarr. à Leyva part. 1. variar. in reſolut. de ſponſ. in cit. cap. *De illis.* §. 1. n. 7.
Thom. Sanchez lib. 1. de ſponſal. diſp. 54. n. 6. & plures alii apud eum.

Tandem Læviæ non eſt neceſſe obtinere à ſuperiore Eccleſiaſtico laxamentum juriſjurandi niſi deſponſatio apud omnes innotuiſſet [nec alteri poſſet nubere ſine ſcandalo (c). Quod indicat idem Decretale, à nobis laudatum, in quo non mandat Pontifex, ut, in eo caſu, mulier impetret laxamentum juriajurandi, ſed ſolùm, ſi per eam ſteterit ne matrimonium perfectum fuerit, pœnitentiam peccati agat: *Receptâ de perjurio pœnitentiâ, ſi per eas ſtetit quominùs fuerit matrimonium conſummatum.* Eamdem ferè deciſionem annexuit Sylvius huic difficultati 28. Auguſti 1643. (d)

(c) Idem Sanchez ibid. n. 18.
Dom. Sotus in 4 diſt. 27. q. 2. art. 5.
Baſilius Pontius lib. 12. c. 18. & alii.
(d) Fr Sylvius reſolut. var. v. *Matrimonium*, 17.

CASUS LI.

Ludovicus & Lydia cùm conſenſerint in matrimonium mutuum intra ſemeſtre conſummandum ad ſummum, Ludovicus per annum circiter Lydiam non inviſit, nec ei teſtatur, ſive vivâ voce, ſive literis, ſe perſtare animo fidem datam præſtandi. Lydia, tam negligenti irata, ſpondet alii, ſed Ludovicus, accipiens, intercedit matrimonio contrahendo contra fidem ſibi datam. Tenetur-ne conſcientiâ ejus cedere interceſſioni?

(e) Innoc. III. in cap. *Sicut.* 21. de ſponſ. & matrim.
(f) Gloſ. in cit. cap. *Sicut.* v. *Terminum.*

Respons.

Lydia non tenetur deferre interceſſioni, quam Ludovicus poſuit matrimonio, cum alio contrahendo: 1. Quia tempus, quod fixerat cum hac filiâ tanquam terminum ſuæ deſponſationis effluxit, nec quicquàm molitus eſt ad fidem præſtandam. 2. Quia, neglectâ tamdiu Lydia, urgentiſſima eſt conjectura eum alio eſſe animo & illam ſpernere, ac proinde illi remiſiſſe ſponſionem. Ea eſt deciſio Innocentii III. (e) qui dicit: *Ubi terminus apponitur, ultra terminum non tenetur ad contrahendum. aliàs nihil operaretur appoſitio termini.* Cui congruunt Gloſſa (f), Sylveſter de Prierio, Navarrus, Sylvius & Sanchez, qui, præter ſanctum Thomam, laudat quindecim Auctores tum Theologos, cùm Canoniſtas, omnes idem docentes, & inter alios, ſanctum Antoninum Paludanum & Dominicum Sotum (g).

Sylveſt. v. *Sponſalia.* q. 10. §. *Quinto.*
Navar. man. c. 22. n. 27.
Fr. Sylvius in ſuppl. S. Thom. q. 43. art. 3.
Thom. Sanchez. lib. 1. de ſponſal. diſp. 54. n. 4.
(g) S. Anton. 3. part. ſum. theol. tit. 1. c. 18. §. 1. in fine.
Petr. Palud. in 4 diſt. 27. q. 1. art. 3. caſu. 4. n. 10.
Dom. Sotus ibid q. 2. art. 5. caſu. 5.

CASUS LII.

Sebastianus, Monicæ deſponſatus, exivit negotiaturus aut iter facturus in regione admodum diſſitâ, huicque ne verbum quidem dixit filiæ, & abeſt à longiſſimo permultis annis tempore. Monica poteſt-ne, hoc in caſu, petere à Superiore legitimo ſolutionem ſponſalium, & facultatem alii nubendi?

Respons.

Monica poteſt haud dubiè ſolutionem ſponſalium cum Sebaſtiano contractorum requirere quum in regionem ſeceſſerit remotam, eâ inconſultâ nec ejus conſenſu ab eâ impetrato, & jam diutiſſimè abeſt. Ea eſt deciſio expreſſa Alexandri III. in Decretali ad Archiepiſcopum Palermitanum dato, & legenda in Reſponſione ad quinquageſimam difficultatem, quæ huic convenit. Albertus Magnus, ſanctus Thomas, ſanctus Antoninus, Panormitanus, Navarrus, Sylvius, Toletus (h), & innumeri alii idem unanimes docent.

CASUS LIII.

Si Sebastianus petiviſſet regionem non admodum diſſitam à loco in quo Monica certam ſedem habet, poſſet-ne etiam rogare ſponſalium ſolutionem, ſi abiiſſet abſque ejus conſenſu?

Respons.

Videtur, hoc in caſu, juſtum ut maneat ſponſum reducem, aut ſaltem ei innueret juxta formam, ſe ſi non redux definito tempore eſſet, in matrimonium bene collocaturam; & tunc, ſi negligeret reditum, poſſet adire Judicem Eccleſiaſticum ut ſuâ auctoritate definiret tempus congruens, quo elapſo ſine Sebaſtiani reſponſo nec ſatisfactione præſtita mandato Judicis ipſi in manus dato, cenſeretur illi concedere ſponſionem & efficere facultatem alii nubendi. Hæc eſt ſententia ſancti Antonini, qui poſtquam dixiſſet præſenti, ſecundùm ſanctum Raimundum, non eſſe ultra biennium exſpectandum abſentem, juxta leges Civiles, ſubjongit poſſe judicem tempus contrahere, præfiniendo diem reditûs: cui conſentit Cardinalis Hoſtienſis (i): *Tamen, ſecundùm Hoſtienſem, Judex poterit prolongare vel abbreviare tempus, inſpectâ qualitate perſonarum.*

(h) Albertus magn. in 4. diſt. 27. art. 16. caſu 2.
S. Thom. eadem diſt. q. 2. art. 3. ad 2.
S. Anton. citato loco.
Panorm. in cap. *De illis.* 5. de ſponſ. & matrim.
Navar. man. c. 22. n. 26.
Fr. Sylvius in ſuppl. S. Thom. q. 43. art. 3.
Fr Tolet. Inſtr. ſacerd. l. 7. c. 21.
(i) S. Anton. tit. 3. part. tit. 1. c. 18 §. 1.

Neceſſe eſt obſervare ſi, in duobus caſibus præcedentibus, ſponſus abeſſet, conſentiente ſponſâ, tunc, ſecundùm quoſdam Auctores, (k) obſervandum eſſe diſpoſitionem legum Romanarum in deciſione quinquageſimè laudatarum, quæ ſignificant ſi ſponſus moretur, ſaltem ut omnes aiunt, in eadem Provinciâ, quam incolit ſponſa, nec certa ſit notitia ſedis, ipſi exſpectandum eſſe per biennium ejus reditum; & ſi in aliâ commoretur Provinciâ per triennium manendum eſſe: cui ſententiæ adverſantur plures alii inclyti Doctores (l), & ex illis Cardinalis Joannes Antonius à ſancto Georgio, Major, Dominicus Sotus Didacus Covarruvias è Leyva, Angelus de Clavaſio, & complures alii, qui tuentur non eſſe diſtrictiùs his obediendum legibus, idque ſtatuendum à Judice Eccleſiaſtico, ut dicit Cardinalis Hoſtienſis: quod videtur multò magis juſtitiæ & rationi conſentaneum. Id eſt quoque uſu receptum in Galliâ.

(k) Henric. Cardin. Epiſcop. Hoſtienſis in cit. cap. *De illis.* 5. de ſponſ. & matrim.
Joan. Andreas ibid.
Sylv. de Prierio v. *Sponſalia.* q. 10. §. *Quarto.* & alii.
(l) Præpoſit. in cit. cap. *De illis.*
Joan. Major. in 4. diſt. 27. q. 3. caſu 10.
Dominic. Sotus ibid q. 2. art. 5. caſu to
Didac. Covarr. de ſponſ. 1. part. c. 5. §. 7.
Angelus de Clavaſio v. *Sponſalia.* & alii.

CASUS LIV.

Sempronius & Simonida à ſeptem aut octo menſibus deſponſatis, Sempronius dicit quidem ſe Simonidam ducturum; ſed varia obtendens ſemper protrahit. Simonida, hoc in caſu, poteſt-ne fidem perdere, & alii nubere, tamdiu deluſa falſis hujus viri dictis?

Respons.

Reſpondemus, ut res firmiter procedat & ex regulis juſtitiæ, in caſu propoſito, Simonidæ vocandum Sempronium, ſponſum, ad ſuperiorem, legitimum, & judicio ejus obediendum, ſive morando tempore præſtituto, ſive nubendo alii ſine ulteriori morâ, ſi hic Superior ipſi eam concedat facultatem.

Sententia

(a) Gloſſa in c. *De occidendis*. 8. 23. q. 5. v. *Pro ſe.*
(b) Leg. *Generalis*. unic. cod. ne quis in ſua cauſa judicet, vel jus ſibi dicat.

Sententia nititur noſtra hoc Gloſſæ effatu (*a*): *Nec in ſua cauſa quis poteſt eſſe Judex* : quæ legi concordat, quæ habet (*b*) : *Lege generali decernimus neminem ſibi eſſe Judicem* : æquum enim non eſt ut, in quæſito propoſito, in quo ſponſalia ſunt valida, quæ nulla jure reſcindit nulla, Simonida, Si cujus intereſt, ſibi jus dicat ipſa, ſine refugio ad auctoritatem ſuperioris, cujus eſt dignoſcere.

CASUS LV.

FLORINUS peccavit cum Conſtantiâ. Pater hujus filiæ advertens eam gravidam, fruſtra omnem movit lapidem ut eam duceret. Sed quia Florinus, eam accepturus, non corruperat, & præterea longè nobiliori genere erat natus, ſemper reſtitit acriter omnibus tentationibus hanc in rem adhibitis, dicens, ut rejiceret nuptias, parentes ſuos. Quibus placere pluris intererat, nunquam conſenſuros. Tandem pater filiæ promiſit Florino ſe tantam dotem additurum filiæ, ut parentes ſibi adjumento eſſe non foret neceſſe; pollicitus eſt ſincerè & apertè ſe Conſtantiam ducturum, coram Parocho ſpopondit & corroboravit juramento, Deum vocando teſtem ſinceri promiſſi. Quo præſtito, urſit patrem per plures menſes, ſine ſucceſſu. Qua de re quæritur num Florinus teneatur conſcientiâ, præſertim ob juramentum, hanc accipere filiam in uxorem, licèt pater ejus promiſſo non ſteterit, & offerat tertiam dotis promiſſæ partem?

RESPONSIO.

(c) Fr. Sylvius reſolut. variar v. *Promiſſio matrimonii.*

Exiſtimamus Florinum, in quæſito propoſito, non teneri conſcientiâ ad ducendam Conſtantiam. Ea eſt ſententia Sylvii, cui 22. Januarii 1616. propoſita fuit ſimilis quæſtio (*c*). Ratio, quam apponit hic doctus Theologus, eſt, quia qui pollicetur & promiſſum firmat juramento intendit ſe devinctum hac lege tacitâ, quâ apponens aliud promiſſum facturus eſt ut promiſſa appareant, quo deficiente cenſetur nolle : *quia ſolùm promiſit, eorum praviis attractas promiſſionibus*, inquit hic auctor.

(d) Navar. man. c. 18. n. 7.

Navarri (*d*) eadem eſt ſententia : nam verbis dicit claris, promiſſum non obligare, cùm is cui factum eſt, promiſſo non facit ipſe ſatis, & quod vera fuit cauſa promiſſi. *Si altera pars*, inquit hic Canoniſta, *pro ſua parte non impleat id, cujus causâ promiſſio facta eſt* : quia, ait paulò poſt, ſi qui pollicitus eſt prævidiſſet nullam executionem promiſſi mutui, nequaquam pollicitus eſſet. *Judicio prudentis viri, conſideratis negotii circumſtantiis, nequaquam promiſiſſet, ſi illud præcogitaſſet.*

(e) Angelus de Clavaſio v. *Juramentum*. 5. q. 17 & 18.
(f) Sylveſt. v. *Juramentum* 4. q. 22.
(g) Cap. *pervenit*. 3. de jure-jur. lib. 2. tit. 24.

Angelus de Clavaſio (*e*), & Sylveſter de Prierio (*f*) idem docent cum pluribus aliis Navarrus & Sylvius ſuam firmant ſententiam his verbis Decretalis Pontificis, ad Regem Galliæ ſcribentis (*g*) : *Nec tu ei, etiamſi promiſſum tuum juramento vel fidei obligatione, interpoſita conditione firmaſſes, aliquatenùs teneris, ſi conſtat, eum conditioni minimè paruiſſe.* Verùm hæc verba ſupponunt Regem illum promiſiſſe cum conditione, & in quæſito, cui reſpondemus, videtur Florinus promiſiſſe & juràſſe abſolutè : ſed evidentiſſimè patet, ut notat Sylvius, cauſam qua promiſit juramento ſe Conſtantiam ducturum, eſſe promiſſum mutuum à patre filiæ factum, quod proinde habet pro conditione, ſaltem tacitâ, quod ſufficit. *Quamvis enim Titius cum juramento promiſerit ſine conditione*, inquit hic Theologus, *cauſa tamen quæ eam induxit, vel habet rationem cujuſdam tacitæ conditionis in ipſius intentione, vel eſt ejuſdem virtutis.*

CASUS LVI.

ANTONIUS & Reineldа deſponſati, amicitiâ mutuâ aliquanto poſt oblangueſcente, conſenſerunt mutuò non plus ultra, & remiſerunt viciſſim conſenſum ſponſalibus contractum. Num potuerunt ſine peccato deſiſtere ſuâ auctoritate privatâ & ſine judicio Superioris Eccleſiaſtici?

RESPONSIO.

(h) Innoc. III. in cap. *Præterea*. 2. de ſponſal. & matrim.

Duo hi potuerunt conſenſum mutuum, ſponſalibus contractum, licèt juramento firmatum libenter remittere. Quod definivit Innocentius III. ad Epiſcopum Exonienſem ſcribens (*h*). *Si autem ſe ad invicem admittere voluerint*, inquit hic Pontifex, *ne forſè deteriùs inde contingat, ut talem ſcilicet ducat quam odio habeat ; videtur quod ad inſtar eorum qui ſocietatem interpoſitione fidei contrahunt, & poſtea eandem ſibi remittunt, hoc poſſit in patientia tolerari.*

Ratio, quæ ſubjungi poteſt, eſt quia fides & jusjurandum cenſentur præſtita ad amborum commodum mutuum. Ideò ſimul ac liberè & ſine ullâ coactione nec fraude innuunt remittere fidem mutuam, & eam habere otiſem, fides & juramentum non ampliùs ligant.

(i) Reg. 1. de reg. Juris apud Greg. IX. lib. 5. Decret. tit. 41.

Hæc deciſio iſtâ nititur Juris regulâ (*i*) : *Omnis res per quaſcumque cauſas naſcitur, per eaſdem diſſolvitur.* Quod intelligitur de quibuſvis contractibus, excepto matrimonio, indiſſoluto, quia ſacramentum eſt, exprimens 1. Unionem hypoſtaticam naturæ divinæ & humanæ, indivulſam, juxta hæc verba : *Quod ſemel aſſumpſit nunquam dimittit.* 2. Unionem Jeſu-Chriſti cum Eccleſiæ, etiam indiſſolutam, juxta alia Domini noſtri verba (*k*) ; *Ecce ego vobiſcum ſum omnibus diebus, uſque ad conſummationem ſæculi.* Sanctus Thomas, ſanctus Antoninus, Paludanus, Panormitanus, Durandus, Covarruvias, Navarrus, Toletus (*l*), cenſent idem quod ſtatuimus.

(k) Matth. 28. v. *fin.*

(l) S. Thom. in 4. diſt. 27. q. 2. art. 3. ad 5.
S. Anton. 3. part. ſum. Theol. tit. 1. c. 18. §. 1.
Petr. Palud. in 4. diſt. 27. q. 1. n. 18.
Nicol. de Tudeſchis Archiepiſc. Panormit. in cit. cap. *Præterea.*
Durandus in 4. eod. diſt. 27. q. 3.
Covarr. 2. part. de ſponſal. cap. 5. n. 1.
Navarr. Man. c. 22. n. 27.
Fr. Tolet. Inſtruct. ſacerd. l. 5. c. 21. &c.
(m) Sylveſt. de Prierio v. *ſponſalia.*
Dom. Sotus & Joan. Andreas.
(n) S Thom. 2. 2. q. 89. art. 9. ad 2.
(o) Idem in 4. cit. diſt. 27. q. 2. art. 3. in corp.

Verùm nonnulli Auctores (*m*) aſſerunt juramentum eſſe in cauſa ne ſponſalia ſolemniter contracta, ſic ſolvantur ſolo partium conſenſu. Sed hoc conſtat quando promiſſum ad inſtar juramenti præſtitum, directè ad Deum, & indirectè ſolùm ad hominem tendit, ac ſi Antonius diceret : *Tibi promitto, mi Deus, aut promitto Deo me ducturum Raineldam in uxorem* : hoc enim in caſu Raineldæ non eſſet facultas diſſolvendi fidem Antonii : *Tunc ille cui promittitur*, inquit ſanctus Thomas (*n*), *non poteſt abſolvere promittentem : quia promiſſio non eſt facta ei principaliter, ſed Deo.* Ideo hoc in caſu qui ſic ligatus eſt ſuperiorem Eccleſiaſticum adire debet ut ſuâ ſolvatur fide : & quidem ex regulis in Eccleſiâ uſu receptis, deſponſati in quibuſvis promiſſis, ſuum remiſſuri conſenſum mutuum, Officialem debent convenire ut pronuntiet ſolutionem ſponſalium, ut probamus ſynodo Carnutenſi an. 1526. cui adjungimus Synodum Pariſienſem an. 1557. quæ, excommunicationis pœnâ, alium prohibet uſum ; quod intelligitur ſolùm de caſibus, in quibus ſponſalia publica & ſolemnia non reſcinduntur *ipſo jure* prout adnotat ſanctus Thomas (*o*), tunc enim non eſt neceſſaria Judicis ſententia.

CASUS LVII.

HOBERTO & Andreide deſponſatis, Andreis, quam Hubertus à poſtero ſponſalium die donaverat horologio manuali pyxidi argenteæ incluſo, & texto denticulato tenui ob triginta duplіones, renuens poſtea ei nubere ; Hubertus, qui hæc largitus eſt munera ad inſtar arrhabonis fidei ſuæ, contendit eam teneri ad reſtitutionem. Teneтur-ne conſcientiâ? Num etiam teneretur Si vellet ei nubere, & ipſe nollet ex inconſtantiâ?

RESPONSIO.

Dicimus, ad primam quæſtionem, Andreidem procul dubio teneri conſcientia ad reſtituendas

arrhas

arrhas ab Huberto acceptas, ſi renuenti illi nubere ſit cauſa legitima; ut, exempli cauſâ, peccatum, fornicationis contra fidem ſponſalium factum; quo in caſu non teneretur ad reſtitutionem earum, quum hoc in caſu nollat jure ei nubere, & renſeretur, violatione fidei lubens amittere arrhas conceſſas.

Quoad ſecundam quæſtionem, conſtat Hubertum, renuentem ſine cauſâ legitimâ fidem exſolvere, perdere munera Andreidi oblata vi ſponſalium & in futurum matrimonium. Ea eſt deciſio legis (a) cum qua ſentiendum, legibus Ecclesiaſticis nihil oppoſiti ſtatuentibus. Quòd etiam docet ſanctus Antoninus (b), qui eidem legi, in margine indicatæ, innititur. *Arrha ſponſalitiæ*, inquit hic ſanctus Archiepiſcopus, *ab ea parte qua cauſam præſtat ut nuptiæ non ſequantur, amittuntur. Receptæ verò reſtituuntur in duplum.* Quæ poſtrema verba intelliguntur, ſolùm *poſt condemnationem à Judice latam.* Si ampliora deſiderentur argumenta hujus deciſionis, videndus Sanchez, qui fusè differit hac de re (c) & laudat permultos Doctores, idem ſentientes.

(a) Leg. *Arrhis*. 3. cod. de ſpons. & arrhis ſponſalitiis & proxeneticis lib. 5. tit. 1.

(b) S. Anton. 3. part. ſum. Theol. tit. 1. c. 18.

(c) Thom. Sanchez lib. 1. deſpons. diſp. 36. & diſp. 68. n. 10. Et apud eum Hoſtienſis, Abbas, Præpoſitus, Angelus, Sylveſter, Covarruvias & alii plures.

CASUS LVIII.

Martinus & Joanna deſponſati ſunt, & certam ſunt ſtipulati pœnam, ferendam ab alterutro qui alterius rejiciet connubium Martinus non vult ad matrimonium procedere. Joanna nonne exigit jure ut hanc ferat pœnam, in ſolutione mille librarum ſitam?

Respons.

Joanna non exigit jure ut hanc ſolvat pecuniæ ſummam Martinus: Ratio eſt, quia quævis pœnæ ſtipulatio, ſive pecuniaria aut alia, quæ ſupervenit inter duos; conſentientes in matrimonium mutuum, eſt nulla.

Primum argumentum, quod ſubjungi poteſt, deducitur à legibus Romanis, quarum deciſiones merentur obſervantiam: *Veneranda Romana leges*, inquit Pontifex Nicolaus I. (d) Sic habet hanc in rem quæ lex digeſtorum (e): *Reſpondit ex ſtipulatione quæ proponeretur; cùm non ſecundùm bonos mores interpoſita ſit agenti exceptionem doli mali obſtaturam: quia inhoneſtum viſum eſt vinculo pœna matrimonia obſtringi, ſive futura, ſive jam conſecuta.* En verba legis recentioris (f): *Libera matrimonia eſſe antiquitùs placuit: ideòque pacta ne liceret divertere, non valere; & ſtipulationes, quibus pœna irrogantur ei qui, quave divortium feciſſet ratas non haberi conſtat.*

(d) Nicol. I. in can. *Ita*. 1. 30. q. 3.

(e) Leg. *Titia*. 134. ff. de verbor. obligat lib. 45. tit. 1.

(f) Leg. *Libera* 2. cod. de inutilibus ſtipulat. 1. 8. tit. 39.

Secundum deſumitur argumentum à jure Canonico, quod hac in re convenit cum legibus Civilibus, & eas firmat. Quod videre eſt ex Decretali Gregorii IX. (g) qui dicit: *Cùm itaque libera matrimonia eſſe debeant, & ideo talis ſtipulatio propter pœnæ interpoſitionem ſit meritò improbanda; mandamus, quatenùs, ſi ita eſt, eumdem B. ut ab extorſione prædictæ pœnæ deſiſtat, Eccleſiaſticâ cenſurâ compellas.* Hi Textus adeò clari ut nullâ indigeant explicatione, & demonſtrant apertè alterum ſponſorum, nollentem matrimonio ſe conjungere cum altero licèt deſtitutum cauſâ, non teneri ad ferendam inter ſe ſtipulatam pœnam.

(g) Greg. IX. in cap. *Gemma*. 29. de ſponſal. & matrim.

Gregorius IX. & leges laudatæ indicant, cationem qua hujuſmodi ſtipulationes ſunt nullæ, ſtatuentes eas perfectæ matrimoniorum libertati repugnare. Et quidem illæ alterum ſponſorum compellerent ad alterum ducendum; metu pœnæ inter ſe ſtipulatæ patiendæ; & aut cognatus, hanc pœnam ejus nomine ſtipulatus cogeretur ad eam ubeundam. Idcircò, licèt juramento firmatæ, nunquam tenent, nec in foro interiori, nec in exteriori; cùm non liceat jusjurandum ſervare præſtitum ob rem à legibus Eccleſiaſticis vetitam, nec efficiendam ſine peccato ſaltem veniali.

Eamdem huic difficultati deciſionem apponit ſanctus Thomas (h), *Quandoque autem*, ait hic ſanctus Doctor, *apponitur conditio pecuniæ per modum pœnæ: & tunc quia matrimonia debent eſſe libera, talis conditio non ſtat; nec poteſt exigi pœna ab illa ab eo qui non vult matrimonium complere.* ſanctus Antoninus ſequitur ſanctum Thomam dicentem (i) En verba ejus, quibus deciſioni finem imponimus: *licèt ſponſalia poſſint contrahi ſub conditione promiſſæ pecuniæ, non tamen poteſt pecunia promitti per modum pœnæ: & ſi promiſſa fuerit, non tenet promiſſio, nec poteſt peti, ut ſi dicatur: Niſi tecum contraxero, dabo tibi centum marchas: nam conjugia debent eſſe libera* (k).

(h) S. Thom. in 4. diſt. 27. q. 2. art. 3. ad 4.

(i) S. Anton. 3. part. ſum. theol. tit. 1. c. 18. init.

CASUS LIX.

Dionysius, re admodum tenui, deſponſaturus Noelidi, filiæ ditiſſimæ, ſtipulari intendit fore ut, ſi conjugium non impleatur ſine peccato, quod in ipſo reſidet, teneatur detrimentum, ex lucro ceſſante oriundum, ſarcire, hoc eſt, privatione commodi quod illud peperiſſet matrimonium, ſi completum fuiſſet. Hæc ſtipulatio eſtne æqua?

(k) Panorm. in cit. cap. *Gemma*.

Barthol. in leg. *Titia*. cit.

Cajet. v. *Sponſalia*.

Fr. Sylvius in ſuppl. S. Thom. q. 43. art. 1. & apud eum ſynodus Camer. an. 1604.

Angel. de Clavaſio.

Covarr. & alii communiter.

Respons.

Hanc ſtipulationem eſſe iniquam certum eſt, nec Noelidem teneri ad damnum eo modo reſarciendum 1. Quia nullum habet jus commodum hoc ante celebrationem nuptiarum. 2. Quia ea ſtipulatio perfectæ adverſatur libertati, qua conjugia contrahi debent: cùm ea forſan, à qua alter peteret hanc damni compenſationem, conſentiret in matrimonium, invita & metu coactionis. Et quidem abſolutè loquendo ſtipularetur pœna pecuniaria, quæ nunquam licite eſt in matrimonium, ut jam demonſtravimus. Sanchez hac de re copioſiſſimè diſſerens (l), & ſententiam, quam tuemur probans innumeris auctoritatibus, quas recenſere piget, idem ſubjungit argumentum (m): *Ne timore pœnæ coactè ineatur* (matrimonium), & dicta firmat his Decretalis Gregorii IX. verbis, jam relatis. *Cùm itaque libera, matrimonia eſſe debeant, & ideò talis ſtipulatio, propter pœnæ interpoſitionem, ſit meritò improbanda; mandamus, quatenùs ſi ita eſt, eumdem B. ut ab extorſione prædictæ pœnæ deſiſtat, Eccleſiaſticâ cenſurâ compellas* (n).

(l) Th. Sanchez l. 1. de ſponſal. diſput. 30. 31. & 32.

(m) Idem cit. diſp. 30. concl. 1.

(n) Greg. IX. in cap. *Gemma*. 29. de ſponſal. & matrim.

CASUS LX.

Julia, Thomæ deſponſata, poteſt-ne pecuniæ ſummam accipere, ob damnum quo eam afficit Thomas, injuſtè rejiciens nuptias?

Respons.

Non eſt dubium quin Julia jure accipiat per modum damni compenſationis pecuniæ ſummam à Thomâ oblatam. Nam æquum eſt, exempli gratiâ impenſas legitimas, ob ſponſalia factas, refundi à negante, ſine juſta cauſa, fidei complementum, & deſiderans conjugium poteſt hanc ob rem ad Judicem vocare renuentem, & ab eo accipere ſummam, cui renuens addicetur ſententia laturâ. Diximus: *per modum damni compenſationis*, id eſt, poſito Juliam re affectam fuiſſe damno reali: nam ſi nullum ſit paſſa detrimentum, nihil à Thomâ exigere aut accipere poteſt.

Vide { Donationem. / Impedimentum Matrimonii in Genere. / Fornicationem. }

STABU-

STABULARIUS.

STABULARIUS is eſt qui cauponam occupat, id eſt, domum, aut tabernam, ad quam viator divertit & cibo utitur, pretio ſoluto.

Hi Caupones perſæpè præſtare debent ſarcinas & alia viatoribus apud ſe divertentibus propria.

Dicimus *perſæpè*; quia quandoque occurrunt circumſtantiæ, eos ab hoc officio eximentes: exempli causâ, ſi viator manè exeat cubiculo, & clavem tradat Stabulario, hic præſtare debet pecuniam aut ſarcinas in eo ſitas, & ablatas; potiſſimum ſi ſera non fuit depravata; ſed ſi viator is clavem ſeræ inhærentem, aut januam cubiculi patentem reliquerit, nec ejus monuerit Stabularium, non habet actionem in eum, & damnum ſuæ debet tribuere imprudentiæ; imò conjicere licet ipſum petita avertiſſe.

Quia hi Stabularii ſæpè impares ſunt ipſi officio ſuo faciendo, & illis neceſſaria eſt opera vicariorum & domeſticorum, æquum eſt ut bonam præſtent eorum fidem, ut & familiarium: *Caupo*, habet Lex (*a*), *præſtat factum eorum, qui in eâ cauponâ, ejus caupona exercenda causâ, ibi ſunt*: Alia Lex hanc ſubjungit rationem: *quia is, qui eos hujuſmodi officio præponit, committi eis permittit* (*b*).

Stabularius non modò tenetur culpâ, in Jure dictâ *latâ & levi*, ſed & *leviſſimâ*, & eximitur ſolis caſibus fortuitis, quibus vigilantia occurrere nequit. *Hoc edicto omni modo qui recepit tenetur; etiamſi ſine culpâ ejus res perierit, vel damnum datum eſt; niſi ſi quid damno fatali contingit.* Sic habent Leges (*c*), quæ hanc apponunt rationem: *Maxima utilitas eſt hujus Edicti: quia neceſſe eſt plerumque eorum fidem ſequi, & res eorum cuſtodia committere: neque quiſpiam putet graviter hoc adversùs eos conſtitutum. Nam eſt in ipſorum arbitrio, ne quem recipiant: & niſi hoc eſſet ſtatutum, materia daretur cum furibus adversùs eos, quos recipiunt, coeundi: cùm ne nunc quidem abſtineant hujuſmodi fraudibus* (*d*).

Dicta intelliguntur de eo quod geritur in cauponâ; nam ſi hi domeſtici alibi furta facerent, Stabularius non teneretur (*e*). Vide titulos *Caupo* & *Caupona*, qui in pluribus conveniunt.

(*a*) Leg. unicâ §. fin. ff. furtis adversùs Nautas, Caupones, Stabularios. lib. 47. tit. 5.
(*b*) Leg. *Ait Prætor*. 1. §. 3. ff. Nautæ, Caupo &c. lib. 4. tit. 9.
(*c*) Leg. *Et ita*. 3. §. 1. ff. idem tit.
(*d*) Cit. Leg. *Ait Prætor*. 1. §. 1. ff. eod. tit. Item Leg. *Nautæ* 5 eod. tit.
(*e*) Leg. *Debet*. fin. ff. eod. tit.

CASUS PRIMUS.

ALBERTUS, in Galliâ iter faciens, devenit in Cauponam, à Macæo occupatam, in qua pernoctat. Equo ſtabuli præpoſito & vidulo ancillæ, in cujus erant claves cubiculorum, commiſſis; accipit poſtero die mane ignotum noctu veniſſe, & ſtabulo non clauſo, equum ſubduxiſſe; advertit etiam ſuum vidulum recluſum, è quo ſubtractum textum denticulatum viginti duplionum; quâ de re poſtulat Macæum, intendens ipſi ſurrepta præſtanda eſſe, & teneri ad ſolutionem pretii. Macæus contrà tuetur ſe non debere Alberti equum ſubductum præſtare. 1. Quia Stabularius non tenetur damno ejus cuſtodiæ non commiſſi, ut declarat Pius IV. in Bullâ 10. Decembris 1563. (*f*) his verbis: *Statuimus & ordinamus.... quaſcumque merces, pecuniarum ſummas, alias res & bona.... per eoſdem hoſpites & advenas, ac alios albergatorios ſibi quomodocumque & qualitercumque furto ſubtracta & ſublata fore aſſerentes ac prætendentes, à dictis hoſpitibus, albergatoribus & cauponibus... niſi illa priùs per eoſdem advenas, ac hoſpitalarios & albergatorios eiſdem hoſpitibus, albergatoribus & cauponibus in cuſtodiam data & conſignata fuerint, minimè reperi; nec eoſdem hoſpites.... deſuper conveniri, capi, arreſtari, incarcerari, detineri, aut quoquo modo realiter, vel perſonaliter moleſtari ac vexari poſſe, neque debere.* 2. Quia furtum non fecit domeſticus ejus, ſed ignotus, qui, ipſo inſcio, irrepſit domum noctu. 3. Quia equus fuit ſtabulo incluſus, quod capiebat aliorum equos viatorum & proprium, nec poterat tutiori committere loco, ac proinde non debet detrimentum pati.

(*f*) Pius IV. in Bullâ *Cum ſicut*. §. 1. tom. 2. Bullarii magni pag. 101.

Macæus tuetur etiam ſe non debere textum denticulatum, furto ſublatum, præſtare, quia Albertus illud in cuſtodiam ſibi non conſignavit: huic addit eum nullam equi & viduli mercedem dare.

Quâ de re quæritur num Albertus jure exigat hæc duo furta à Macæo, qui non eſt in culpâ?

RESPONS.

Priuſquam difficultati propoſitæ fiat ſatis, præſupponendum eſt effatum certum: nempe, intercedit ſemper pactum expreſſum, aut tacitum, inter Viatorem & Stabularium, quo Stabularius tenetur Viatorem recipere, & omnia propria ipſe ſervare; & Viator impendia ſolvere. Quod probatur Lege, quæ habet (*g*): *Ait Prætor: Nautæ, Caupones, Stabularii, quod cujuſque ſalvum fore receperint, niſi reſtituent, in eos judicium dabo.*

Dicimus, *pactum expreſſum aut tacitum*. Nam ſolet eſſe tacitum, illudque parit Viatoris introitus in cauponam, & depoſitum quod ſuum eſt, ſive in manus Stabularii ipſius, aut cauponæ præpoſiti tradat. Hoc videre eſt ex his ejuſdem Legis verbis: *Sunt quidam in navibus, qui cuſtodiæ gratiâ navibus præponuntur, ut ναυφύλακες* (*h*), *& Diætarii. Si quis igitur ex his receperit; puto in exercitorem dandam actionem: quia is, qui eos hujuſmodi officio præponit, committi eis permittit* (*i*).

Hoc effato poſito, dicimus Albertum jure exigere à Macæo duo furta in ædibus hujus Stabularii commiſſa. Ratio eſt, quia quivis Stabularius tenetur facto domeſticorum, quos domui præfecit. Ideo quum Albertus equum in manus ſtabulo præpoſiti dederit, & vidulum in cuſtodiam

(*g*) Leg. *Ait Prætor*. 1. ff. *Nautæ*, Caupones, Stabularii ut recepta reſtituant. lib. 4. tit. 9.
(*h*) Id eſt, navium cuſtodes. Gloſſa in leg. cit.
(*i*) Cit. Leg. *Ait Prætor*. §. 3.

conſignârit ancillæ in cujus manu ſunt claves cubiculorum; Macæus debet ipſe privatim præſtare, ſalvo recurſu ad domeſticos. *Caupo præſtat factum eorum, qui in eâ cauponâ, ejus caupona exercenda causâ ibi ſunt*, habet Lex, quæ ſubjungit: *Item eorum, qui habitandi causâ ibi ſunt ...., namque viatorem ſibi eligere caupo vel Stabularius non videtur, nec repellere poteſt iter agentes; inhabitatorea verò perpetuos ipſe elegit, qui non rejecit: quorum factum oportet eos præſtare.* Cui omninò conſentit Lex præcedens.

(a) Leg. *In eos*. un. §. fiu. ff. furti adverſùs Nautas, Caupones &c. lib. 47. tit. 5.

Prima ratio, qua hic Stabularius non putat ſe debere equi pretium Alberto, non eſt admittenda. Nam, ut demonſtravimus, Stabularius tenetur facto domeſticorum, & ſervare diligentiſſimè rem Viatoris apud ſe diverſantis, ſive in ſuas traditam manus, ſive creditam iis quos cuſtodiæ præpoſuit; ita ut præſtat leviores culpas eorum. *In locato-conducto culpa, in depoſito dolus duntaxat præſtatur: ad hoc edicto omnimodo qui recepit, tenetur, etiamſi ſine culpâ ejus res periit, vel damnum datum eſt; niſi ſi quid damno fatali contingit.* Sic habet alia Lex Digeſtorum (*b*): & ea eſt mens Bullæ Pii IV. æquitati, cui Leges innituntur, conſentaneæ.

(*b*) Leg. *Et ita*. 3. §. 1. ff. Nautæ Caupones, &c.

Secunda ratio, quam Macæus ſubjungit, primâ non eſt juſtior. Nam licèt Stabulario non compenſetur in ſpecie cuſtodia rei in cauponâ depoſitæ; ſed cibus ſolùm & habitatio Viatorum; tamen tenetur eamdem curam ac diligentiam adhibere, ac ſi præcisè compenſaretur horum cuſtodia: quia eſt acceſſio & ſequela neceſſaria commercii ſui: & quia neceſſariò ipſi fideodum, omnium intereſt ut accuratâ utatur diligentiâ & furta in ſuis commiſſa ædibus præſtet; quum aliàs ipſe facere impunè poſſet. *Quia neceſſe eſt plerumque eorum fidem ſequi, & res cuſtodia eorum committere*, habet Lex: *Nec quiſquam putet graviter hoc adversùs eos conſtitutum. Nam eſt in ipſorum arbitrio, ne quem recipiant, & niſi hoc eſſet ſtatutum materia daretur cum furibus adversùs eos, quos recipiunt, coëundi; cùm ne nunc quidem abſtineant hujuſmodi fraudibus* (*c*). En tandem aliam Legem, probando dictum non ineptam (d): *Nauta & Caupo & Stabularius mercedem accipiunt, non pro cuſtodiâ; ſed Nauta, ut trajiciat vectores; Caupo, ut Viatores manere in cauponâ patiatur; Stabularius, ut permittat jumenta apud eum ſtabulari: & tamen cuſtodia nomine tenentur.*

(*c*) Cit. Leg. *Ait Prætor*. §. 1.

(*d*) Leg. *Nauta*. 5. ff. eod. tit.

Obſervandum eſt tamen, dictum hic de officio, quo Stabularii tenentur præſtare domeſticorum factum, intelligi de eo quod in cauponâ evenit ipsâ, ut in caſu propoſito: ac proinde, ſi ſtabuli præpoſitus apud Macæum exiviſſet, oppreſſurus Albertum in viâ, qua iturus eſt, & eum ſpoliaſſet equo aut quavis alia re, Stabularius non deberet præſtare, ut videre eſt ex diſpoſitione Legis, quæ, agens de Navarcho, habet (*e*): *Debet exercitor omnium Nautarum ſuorum... factum præſtare. Nec immeritò factum eorum præſtat; cùm ipſe eos ſuo periculo adhibuerit. Sed non aliàs præſtat, quàm ſi in ipsâ nave damnum datum ſit. Cæterùm ſi extra navem, licèt à Nautis, non præſtabit.*

(*e*) Leg. *Debet* fin ff. eod. tit.

Cæterum, dicta hactenùs de Stabulariis pariter reſpiciunt alia exercentes commercia publica, ut exercitores & muliones, qui debent ſuam non ſolùm præſtare culpam, quaſi navigarent ſine nauclero, ſed & culpam Vicariorum & domeſticorum ſuorum in officio ſuo faciendo, ſive malitiâ, ſive imprudentiâ, ut manifeſtum eſt ex permultis Legibus, quas brevitatis causâ, indicare (*f*) nobis eſt ſatis.

Vide CAUPONAM.

(*f*) Cit. Leg *Ait Prætor*. §. 1. & 3. Cit. Leg. *Debet*, & leg. *Titia* 3 ff. eod. tit.
Leg. *Utilitatem*. 1. §. 2. ff. de exercitatoria actione lib. 14. tit. 1.
Leg. 13. §. 1. & 2. Leg. 25. § 7. ff locati conducti lib 19. tit. 2.
Leg *Ubique* 16. §. 1. ff. de rei vindicatione lib. 6. tit. 1.
Leg. *Idem*. 8. §. 1. ff. de lege æquilia lib. 9. tit. 1.
Leg. *Æquum* 1.
Leg. *Inſtitor* 3.
Leg. *Cuicumque* 5. §. 1. & 2. & leg. *Inſtitor eſt* 18. ff. de inſtitoria actione. lib. 4. tit. 3. & §. 7. inſtit. de lege æquilia.

STRUMÆ.

STRUMÆ, Scroſæ, & Sodellæ, eſt morbus, ſitus in tumoribus ſanguineis plenis humorum frigidorum, qui partibus corporis inſunt glandulоſis, ac præſertim faucibus. Eas ſæpè creat uſus aquæ vividioris aut frigidioris. Ideò hic morbus eſt admodum frequens in Hiſpaniâ. Auctor, quem memorat Hoſmannus (*g*), ſcripſit Deum tribuiſſe quibuſdam Regibus donum ſanandi ſtrumas; interim nullus in Europâ hoc ſibi arrogat donum, ſoli Regi Chriſtianiſſimo tribuendum eſt, ut cernere eſt in duabus deciſionibus ſequentibus. Nam Rex Angliæ eo intendit gaudere dono vi juris falſi & commentitii in Regnum Galliæ: non ſibi ſumit quoque.

(*g*) Becmannus notit. dignit. illuſt. diſſorm. 5. c. 2. apud Hoſman. v. *Strumas*.

CASUS PRIMUS.

TIBURTIUS habuit ſeptem ordine maſculos ex uxore Angadrema; Marculum ſeptimum, Sacerdotio initiatum, adire ſolent incolæ terræ vicinæ quicunque, ſtrumis laborantes, ut iſtum expellerent morbum ejus tactus & benedictio: innixi ſententiæ in univerſum receptæ, qua ſeptimo maſculo eſt donum ſanandi eum. Nonne eſt abuſus deſtruendus?

RESPONSIO.

Hæc praxis videtur abuſus: hæc dicta virtus, à vulgo tributa ſeptimo maſculo, eſt vaga & ſine auctore. Et quidem, ſi ſeptimus maſculus emendaret ſtrumas, hoc haberet vel ex virtute naturali, vel ex dono ſupernaturali, à Deo ipſi conceſſo. Non autem ex virtute naturali: nam aſſeri nequit ſeptimi maſculi naturæ quicquam ineſſe, quo poſſit ſanitatem iſtam reddere; alias ſupponendum foret conceptum ejus aut ortum hanc impreſſiſſe vim modo extraordinario; quod perfalſum, ars Medica nihil unquam agnovit in eo alienum à cæteris ante eum natis. Non etiam ex dono Dei ſupernaturali: Nam Eccleſia & Traditio nunquam par agnovit donum in ſeptimis maſculis. Hiſtoria, tum Sacra, cùm profana, tacet omnino. Nullus Auctor mentionem fecit; & præterea conſtat experientiam non patrocinari

trocinari vulgi ſententiæ hac de re, quum nulla ſanatio, ab iis patrata, appareat comperta.

CASUS II.

Catullus à ſex annis & plus laborans ſtrumis, cùm accepiſſet Deum Regi Galliæ fuiſſe largitum vim ſupernaturalem & donum peculiare eos curandi, in conſpectum hujus Principis ſe dedit, ut & plures alii ægri; & perfectè ſanatus eſt à morbo, quem Rex ſolà tetigit manu, quaſdam efferendo voces. In hoc nonne eſt ſuperſtitio, aut abuſus?

Respons.

Hic æger nullius ſuperſtitionis aut abusûs reus eſt, in caſu propoſito. Nam donum, quo gaudent Reges Chriſtianiſſimi, ſanandi ægros ſtrumis, eſt gratia ſingularis, à Deo ipſis conceſſa per unctionem Sacram, die, quo Corona imponitur, effuſam; ſic docet vetus Auctor (a), qui, teſtis oculatus hujus doni in Ludovico VI. Pingui nomine, qui Philippo I. parenti ſucceſſit, 29. Julii 1108. his exprimit verbis. *Quid quod Dominum noſtrum Ludovicum Regem conſuetudinario uti videmus prodigio? Hos ſanè qui ſcrofas circa jugulum aut uſpiam in corpore patiuntur ad tactum ejus, ſuperaddito crucis ſigno vidi catervatim, me ei cohærente & etiam prohibente concurrere. quos tamen ille ingenitâ liberalitate ad ſe manu obuncans, humillimè conſignabat.* Poſtea ſubjungit Regem Philippum parentem hoc, quo fruebatur, dono fuiſſe fruſtratum peccatis ſuis *Cujus gloriam miraculi, cùm Philippus, pater ejus, alacriter exerceret, neſcio quibus incidentibus culpis amiſit.*

(a) Guilbert. l. 1. de pignoribus Sanctorum c. 1.

Gulielmus de Nangis (b), qui vitam Sancti Ludovici ſcripſit, idem in hoc opere præſtat teſtimonium in gratiam Regum Galliæ ſic, de hoc loquens Sancto Rege, fatur. *In tangendo infirmitates, quæ vulgo ſcrofellæ vocantur, ſuper quibus curandis. Franciæ Regibus Dominus contulit gratiam ſingularem, pius Rex modum hunc, præter Reges cæteros voluit obſervare: cùm enim alii Reges prædeceſſores ſui, tangendo ſolummodo locum morbi, verba ad hoc appropriata & conſueta proferrent, quæ quidem verba ſancta ſunt atque Catholica, nec facere conſuevißent aliquod ſignum crucis, ipſe ſuper aliorum conſuetudinem hoc addidit, quod, dicendo verba, ſuper locum morbi ſanctæ crucis ſignaculum imprimebat, ut ſequens curatio virtuti crucis attribueretur potiùs quàm Regiæ dignitati.*

(b) Guli. de Nangia apud Fr. du Cheſne de Scriptoribus Hiſtoriæ Francorum tom. 5. pag. 369.

Stephanus de Conti, Monachus Corbeïenſis, ejuſdem mentionem habet doni ſupernaturalis, à Deo collati in Regem Galliæ, qui, ſuo ævo, poſtquam manu dexterâ tetigiſſet ægros in loco morbi, ſe colluebat aquâ, quam hi ægri jejuni hauriebant novem continuis diebus, & certiſſimè ſanabantur ſine alio remedio. En ejus verba: *Prædicti Reges ſingulares, quilibet ipſorum fecit pluries miracula in vitâ ſuâ; videlicet ſanando omnino de venenoſa, turpi & incommoda ſcabie, quæ Gallicè vocatur* Ecroüelles: *modus ſanandi iſte eſt: Poſtquam Rex audivit Miſſam, offertur ante eum vas aquæ plenum; ſtatim tunc facit orationem ſuam ante altare, & poſtea manu dexterâ tangit infirmitatem & lavat in dictâ aquâ: infirmi verò accipientes de dicta aqua, & potantes per novem dies jejuni cum devotione, ſine alia medicina omnino ſanantur; & eſt rei veritas, quod innumerabiles ſic de dicta infirmitate fuerint ſanati per plures Reges Franciæ.*

Auctor, qui nobis hæc præbuit teſtimonia (c), laudat opus vetus, cujus mentionem habet Camuſat in miſcellaneis hiſtoricis, & cujus exceptum legitur in teſtimoniis Libertatum Eccleſiæ Gallicanæ (d) his verbis: *Pariter Francorum Rex Chriſtianiſſimus ad ſolum manûs tactum certos infirmos ſanare eſt aſſuetus, & geſta ipſa miracula Prophetarum exemplo ſecundùm Joannem Andream.* Hic Joannes Andræas, ſcribens an. 1330. teſtatur hoc donum ſupernaturale noſtrorum Regum Commentario ſuo in Decretale Pontificis Honorii III. (e) his verbis: *Quædam verò* (miracula) *procedunt ex dono Dei, ut in Rege Franciæ & in Prophetis.*

(c) De ſainte Beuve, tom. 3. caſ. 170.

(d) Teſtimon. Libertat. Eccleſ. Gallic. tom. 1. c. 1. p. 15. ſecundæ Editionis 1652.

(e) Joan. Andræas in cap. *Venerabili* 52. de teſtibus & atteſtat. lib. 2. tit. 20.

Alius denique Auctor, decimi tertii ſæculi, qui dicitur Gilles Romanus, cujus opus extat apud Sanctum Thomam (f), hujus meminit doni cœleſtis, à Deo conceſſi Regibus Chriſtianiſſimis, & affigit unctioni Sacræ, qua fuerunt ſemper affuſi à Clodovæo. En verba ejus: *Cujus ſanctitatis etiam argumentum aſſumimus ex geſtis Francorum & beati Remigii ſuper Clodovæum Regem primum Chriſtianum inter Reges Francorum, & delatione olei deſuper columbam, quo Rex præfatus fuit inunctus, & inunguntur poſteri ſignis & portentis ac variis curis apparentibus in eis ex unctione prædicta.*

(f) Apud S. Thom. de regimine Principum. l. 2. c. 16. opuſc. 20.

En teſtimonia perantiqua & illuſtriſſima in gratiam doni ſupernaturalis, à Deo collati in Reges Chriſtianiſſimos; & plura alia ſilentio prætermittimus (g).

(g) Lud. Bail. de triplici exam. part. 2. q. 7. pag. 167.

SUPERSTITIO

Nusquam leguntur in Veteri Teſtamento nec vox *ſuperſtitio*, nec verbum *ſuperſtitioſus*: ſed occurrunt paſſim plurimis in locis Novi Teſtamenti, ut in Actis Apoſtolorum, & in Epiſtolâ S. Pauli ad Coloſſenſes (h).

S. Thomas (i) explicat iſtis verbis naturam *ſuperſtitionis*. *Eſt vitium, ſecundùm exceſſum, Religioni oppoſitum, eò quod cultum adferat; vel ei, cui non oportet: vel eo modo, quo non oportet.* Ex quibus verbis Doctoris Angelici Polmanus iſtam, quam tradit, compoſuit ſuperſtitionis definitionem: *Superſtitio eſt veri, falſive numinis cultus vitioſus*; & iſtam aliam, quæ ſic ſe habet: *Falſa religio, exhibens cultum numini indebito, vel indebitum vere* (k).

Per hæc verba: *falſa Religio*, intelligit, ut S. Thomas, *vitium, Religioni oppoſitum per exceſſum; ſicut irreligioſitas* (*quæ eſt oppoſita*) *per defectum.*

(h) Act. 17. 22. & 25. 19. Coloſſ. 2. 23.

(i) S. Thom. 2. 2. q. 92. art. 1.

(k) Polman. part. 2. 2. n. 937.

Vulgaris hæc eſt hujuſce primæ ſpeciei ſuperſtitionis diviſio in idololatriam, divinationem, vanam obſervationem & artem magicam.

Idololatria, eſt divinus cultus exhibitus alicui Creaturæ, quæ ut Deus habetur; atque illa Creatura dicitur Idolum; hoc eſt, falſum alicujus ficti numinis ſimulacrum: quâ de cauſâ dicit Apoſtolus (a), *ſcimus, quia nihil eſt idolum in mundo; & quòd nullus eſt Deus, niſi unus.*

(a) 1. Cor. 8. 4.

Poteſt hæc Idololatria ſignis externis manifeſtari, vel intùs duntaxat abſcondi; aut ſimul & intùs reſidere, & extrinſecùs manifeſtari: quo quidem in alterutro caſu ſemper occurrit mortale peccatum.

Divinatio definitur iſtis verbis: *Futurorum contingentium*; id eſt, *provenientium à cauſâ indeterminatâ, prædictio.* Neque iſtâ nominis appellatione donatur, niſi, quia proprius eſt actus ſolius Dei, ſecundùm iſtud Iſaïæ (b): *Annuntiate, quæ ventura ſunt in futurum: & ſciemus, quia Dii eſtis vos*: adeò ut, qui ſibi ſumit, ut tanquàm certa divinet, quæ futura ſunt ac contingentia, aut etiam præſentia, quæ cognitionem hominum fugiunt atque Angelorum, ſibi velit impiè prorsùs arrogare cognitionem, quæ ſolius eſt juris Divini; quamque nititur ope Dæmonis aſſequi; hoc eſt, eundem invocando vel nominatim, vel tacitè atque implicitè.

(b) Iſai. 41. 23.

Solet dividi divinatio plurimas in ſpecies, quas proſequemur in hujuſce tituli decurſu.

Definitur obſervatio vana verbis iſtis (c): *Obſervantia vana, eſt eventûs fortuiti ſuperſtitioſa conſideratio: medii-ve inefficacis adhibitio, ad conſequendum certum effectum*; hoc eſt, in eo conſiſtit obſervatio vana, ut modus quidam adhibeatur, cui nulla vis ineſt ordinaria, nec à ſuâpte naturâ indita, nec proveniens ex Divinâ, Eccleſiaſticâ-ve inſtitutione, effectûs, qui indè ſperatur, certiſſimè producendi.

(c) Polman. ibid. n. 979.

Quanquàm iſta ſuperſtitionis ſpecies habeat ex propriâ ſuâ naturâ, ut ſit mortale peccatum, ſecundùm iſtæc verba Regii Prophetæ (d): *odiſti obſervantes vanitates ſupervacuè*; poteſt nihilominùs aliquando duntaxat evadere veniale peccatum, ſive ex defectu ſufficientis obſervationis, ſive propter ſimplicitatem, bonam fidem, ut ignorantiam illius, qui eandem adhibet; putà, ſi Miles aliquis ex ignorantiâ ſcapulare aliquod aſſiduè gereret, quoniam ei dictum fuiſſet cum aſſeveratione, modò illud idem ſemper indueret, nunquàm futurum ut læderetur, aut, ſi læderetur aliquandò, futurum nunquàm, ut inconfeſſus ex vulneribus moreretur.

(d) Pſalm. 30. 7.

Tandem ars magica ſuperſtitioſa, ea eſt, quæ definitur: *Ratio operandi mira, ope dæmonis, per ſigna ab eo inſtituta*: aut, *invocatio dæmonis expreſſa, vel implicita ad miri operis patrationem* (e).

(e) Polman. ibid. n. 286.

Dicitur: *mira*, non verò, *miracula*: ſiquidem nec Dæmon, nec ipſius adminiſtri ullâ poteſtate valeant edere veri nominis miracula; ſed quædam tantummodò, quæ videntur inſolita, & animos adſtantium admiratione defigunt, quoniam eos latet, quæ ſit eorundem vera cauſa.

Ex quibus patet, poſſe ſuperſtitionis eſſe duplex objectum contrarium; nimirùm cultum falſi numinis, aut cultum, qui vero Deo exhibetur ratione indebitâ & oppoſitâ cultui, quocum ipſi ſerviendum eſt, *qui Divino inſtituto, rationique eſt diſſentaneus*, addit Polmanus: Atque de ſupperſtitione ſub altero iſto reſpectu conſideratâ agitur in hoc præſenti titulo.

Jam verò cultus iſte, vel falſus eſt, vel ſupervacuus. Prior à Theologis definitur (f) *veri Dei cultus non verus*: quia *falſus eſt in ſe*; qualis illa eſt cultûs ſpecies, qui in eo conſiſtit, ut confingantur falſa miracula ſub prætextu vel honorandi Deum, vel agendi, ut ab aliis ei ſummi tribuantur honores; *vel in ſuâ ſignificatione*, qualis ille cultus foret, quo veteres obſervarentur Judaïcarum Cærimoniarum ritus, qui intendunt in Meſſiam venturum. Quæ ſpecies cultûs annexum ſemper habet mortale peccatum.

(f) Polman. ibid. n. 941.

Poſterior definitur (g): *Veri Dei cultus, ab illius inſtituto alienus*; hoc eſt, cultus, qui à communi uſu, Doctrinâ, & Eccleſiaſtico inſtituto prorsùs abhorret; qualis eſt oratio quædam, quæ funditur, adjunctis quibuſdam vanis circumſtantiis, quæ nullatenùs referuntur ad honorem & cultum, qui Deo debentur; putà Oratio, quam quis ſibi fingit non recitandam niſi certis quibuſdam diebus, aut conſtitutis quibuſdam horis, aut ex quâ non putat, effectum nullum ſeſe conſecuturum eſſe; niſi eâdem certis quibuſdam repetitis vicibus iteratâ, aut ab ejuſdem fine illius exordio ſumpto, & ab illius initio fine eidem impoſitâ; vel tandem eâdem recitatâ cum quodam corporis habitu, vel ſeſe ad Occidentem potiùs, quàm ad Orientem convertendo.

(g) Ibid. n. 942.

D. Thiers compoſuit in quatuor Tomis quemdam de ſuperſtitionibus tractatum,

in cujus

in cujus primo vel etiam duntaxat Tomo variarum ſuperſtitionum exempla congerit uſque ad trecenta, vel quadringenta, quorum pleraque ſpectant ad morbos tam Hominum, quàm animalium curandos; quæque in eo potiſſimùm conſiſtunt, ut quædam, nullis prolatis verbis, fiant; alia verò, fundendo certas quaſdam orationes, vel pronunciando quædam vocabula Græca, Latina, Gallica, hæbraica, aut quæ ſub intelligentiam nullatenùs cadunt.

Generatim loquendo, ſuperſtitiones omnes, cujuſcumque ſint ſpeciei, primo Decalogi præcepto interdicuntur: *Omnes ſuperſtitiones intelliguntur prohiberi in hoc quod dicitur, non habebis Deos alienos coràm me.* Quæ verba ſunt S. Thomæ. Quod idem etiam declarat Eboracenſe Concilium, quod anno 1466. celebratum eſt. Ratio eſt, quia quæcumque ſuperſtitio neceſſariò continet aliquod pactum cum Dæmone ſaltem implicitum, vel tacitum; quemadmodùm verbis expreſſis docent S. Auguſtinus (*a*) & S. Thomas (*b*). Cui quidem Doctrinæ tota conſenſit ſacra Facultas Theologica Pariſienſis in octavo Cenſuræ articulo 19. Septembris 1498. qui refertur à Gerſonio.

(*a*) S. Aug. l. 2. de Doctrin. Chriſtianâ c. 20. & c. 22.
(*b*) S. Thom. l. 2. q. 122. art. 1. ad 3.

CASUS PRIMUS.

FLORENTIUS Parochus de S. Petro ſequitur antiquum quemdam uſum, non tantùm ab anteceſſoribus ſuis, verùm etiam à plurimis Diœceſanis Parochis frequentatum; qui nimirùm ejuſmodi eſt, ut ipſius Eccleſiæ Clavis igne rubeſcens admoveatur ad caput Boum, Canum, cæterorum-ve animalium, ne rabiem contrahant: vigente ſcilicet in totâ paſſim Provinciâ generali illâ conſuetudine, ut capitibus animalium Clavis alicujus Eccleſiæ, quæ ſub invocatione S. Petri dedicatur, applicanda eâdem ratione curetur: qui quidem uſus ſolet ut plurimùm obtinere tùm in toto Avenionenſi Comitatu, tùm apud multas Galliarum Provincias, abſque eo quòd quidquàm in eâ re vitii, aut dignum reprehenſione deprehendatur; poteſt-ne prædictus uſus tanquàm ſuperſtitioſus condemnari?

RESPONS.

Uſus prædictus plurimam prorsùs olet ſuperſtitionem. Quonam etenim fundamento propugnari poteſt, virtutem eam ineſſe Clavi alicujus Eccleſiæ, quæ Deo conſecratur ſub invocatione & Patrocinio S. Petri, ut potiori jure, quàm Clavis alicujus Eccleſiæ, quæ ſub invocatione cujuſvis alterius Sancti dedicatur, aliquod animal aut à contrahendâ rabie defendat, aut à contractâ liberet? Quo jure fingi poteſt, poſito, quòd ejuſmodi Clavi tanta vis indita ſit, futurum ut, ſi frigida admoveretur, omni jam virtutis efficaciâ careret? An inde nimirùm; quòd jactitata illa tanta virtus ſit quid calori ignis neceſſariò annexum? Si namque contendatur, iſtam clavem non agere, niſi interveniente deprecatione S. Petri; jam, eandem calidam admoveri, prorsùs inane eſt; ſiquidem non major inde S. Petro honor accedat. Sed iterùm, quâ de cauſâ animo pertenditur, clavi alicujus Eccleſiæ de S. Petro tribui tantam ejuſmodi virtutis efficaciam, & eandem Ornamentis, aut etiam Sacris Vaſibus, quæ in uſum cedunt ejuſdem Eccleſiæ, denegari?

Cenſemus igitur, ſi talis uſus non præ ſe ferat vanæ ſuperſtitionis argumenta omninò indubitata, aut cultûs ſaltem inanis ac ſupervacui; procùl dubio plurimùm adeſſe locum exiſtimandi eundem eſſe ſuperſtitioni vanæ aut inani ſaltem ac ſupervacuo cultui proximum, neque quidquam aliud eſſe, niſi quoddam erroris figmentum, cui nullum aliud fundamentum ſuccurrit, quàm ex ignorantiâ fidelium, aut ſordidâ turpis lucri cupiditate, quâ flagrant quidam Eccleſiaſtici nimiâ populorum ſimplicitate atque credulitate abutentes.

Poſſent etiam, ut videtur, in eundem locum ac ordinem recenſeri prædictarum ſuperſtitionum, uſus, qui quibuſdam in locis frequentatur, adhibendi ſibi primum nummum, qui Crucifixo fuit oblatus in Paraſceve; conſuetudo ſeſe tangendum offerendi ſeptimo infanti maſculo, ut ex illâ tactione ſtrumæ penitùs ſanentur, & plurimæ ejuſmodi, quæ paſſim occurrunt uſuum variorum conſuetudines.

Exiſtimamus ergò, futurum profectò, ut Florentius Parochus de S. Petro ſeſe Sapientiùs gereret, ſi conſuetudinem ejuſmodi de ſuâ Parœciâ planè tolleret ac reſecaret, modò poſſit id ipſum tentari abſque periculo concitandæ offenſionis in Populo, qui conſuevit inſitas penitùs habere venas generis iſtius ſuperſtitiones; atque; quò faciliùs ac feliciùs res ſuccederet, operæpretium eſſe futurum, ut ad ſuum Epiſcopum recurreret, & juſſa ſibi ab eodem renunciata exequeretur. Nihilominùs, ſi eò uſque nullâ ratione pervenire poſſit, ut eandem totam extinguat propter obſtinationem ignorantis populi pertinaciam; eam partem debet potiſſimùm amplecti, ut eandem toleret; quod abſque peccato fieri ab eo poſſe, præſumimus, uſque dùm Eccleſia eâ de re judicium ſuum tulerit: ſiquidem, qui conſuetudinem ejuſmodi ſequuntur; non committant indè peccatum ſaltem mortale propter ſuam, quâ ſcilicet excuſantur, bonam fidem atque ſimplicitatem; cùm ſcilicet ex ſe non habeat ejuſmodi conſuetudo, ut ſit vera ſuperſtitio potiùs, quàm quod ſolet ſub appellatione ſupervacui cultûs circumferri.

Cui deciſioni favet ſententia Cardinalis Cajetani (*a*), qui eâ de re ſic habet: *Adverte, quòd multa obſervantur in his, quæ pro Dei reverentiâ aguntur, quæ ſuperſtitioſa apparent; & tamen fiunt, & dicunt, ſe excuſari; quia habent talem devotionem.* En, quod memoratur ab erudito ipſo Cardinali; exemplum. *Verbi gratiâ, patientes contractionem nervorum accipiunt primum Carlinum oblatum crucifixo in paraſceve, cùm adoratur; & ex eo fit annulus, qui geſtatus valet contra illam paſſionem. Dicunt, quòd habent devotionem ad hoc; quia ſic didicerunt & experiuntur... videntur ergò ſimplici corde ſimilia credentes & facientes ex devotione, excuſandi; quia non peccant, aut venialiter tantum: ex quo principale, putà, quòd divina aſſiſtat virtus, poteſt ſuſtineri, licet neſciat aliam reddere rationem, quare has conditiones, quæ vana ſunt, obſervant; niſi quia ſic*

(*a*) Thom. De vio. Card. Cajet. in 2. 2. q. 96. art. 4.

 ita-

acceperunt à majoribus. Difficile eſt enim confutare, quod ſeniorum traditione & auctoritate firmatam vulgares acceperant. Non ſunt tamen hæc extendenda, ſed prudenter declaranda: ab his arcendi homines, ubi fructus ſperatur, ne deteriora eveniant; videntur enim hæc ſic ſimplici corde ex devotione facta valdè imperfectè, Superſtitionem ſapere. (a)

(a) Colloq. Petrocor. tom. 4. Colloq. 3. q. 1. Sambovius tom. 2. Caſu 12.

CASUS II.

Valentinus, qui nomen gerit viri ſingularis omninò pietatis, aliquos ægros ſanavit, recitando Evangelium ſecundùm S. Joannem, *In principio*, quinquiès *Pater & Ave Maria*, cùm quibuſdam aliis adjunctis orationibus. Nunquid indè Superſtitionis alicujus arguendus eſt?

Responsio.

Illud non poteſt dici Superſtitioſum, quòd plurimâ cum reverentiâ Divinum nomen invocetur, aut certa quædam Oratio recitetur, quam Eccleſia comprobat; modò non aliundè ſperetur effectus aliquis optatus, niſi ex ſolâ Dei bonitate, unicâque ipſius omnipotentiâ; alioquin, ſi aliter expectaretur, profectò contraheretur peccatum Superſtitionis. *Etiam proferre verba divina, aut invocare Divinum nomen*, ait S. Thom. (b) *ſi reſpectus habeatur ſolùm ad Dei reverentiam, à quâ expectatur effectus, licitum erit. Si verò habeatur reſpectus ad aliquid aliud vanè obſervatum, illicitum erit.* Et paulò poſt: (c) *eadem ratio eſt de portatione reliquiarum: quia, ſi portentur ex fiduciâ Dei & Sanctorum, quorum ſunt reliquiæ, non erit illicitum; ſi autem circa hoc attenderetur aliquid aliud vanum; putà quòd vas eſſet triangulare, aut aliquid aliud hujuſmodi, quod non pertineat ad reverentiam Dei & Sanctorum, eſſet ſuperſtitioſum.*

(b) S. Thom. 2. 2. q. 96. art. 4. ad 1.

(c) Idem ibid ad 3.

Ex quibus inferre licet, ſi Valentinus in orationibus, quas conſuevit recitare, nihil aliud intendat, quàm debitum Deo obſequium exhibere, nec niſi ab ipſius ſupremâ bonitate ſanationem ægrotorum ſperare, in quorum gratiam prædictas fundit preces; eum nullo jure poſſe ſuperſtitionis argui; at ejuſdem conſcium omninò cenſendum eum eſſe, ſi verbi gratiâ, confidat, futurum ut ex certis quibuſdam orationibus, potiùs quàm ex aliis quibuslibet, ſuum effectum conſequatur; aut ſi eundem ſperet ex certis quibuſdam vicibus, quibus recitaverit orationes; quaſi ei perſuaſum foret, nihil ſibi profuturas, quantùm ad optatum effectum, orationes, quæ per totidem vices non recitarentur.

Atque his potiſſimùm de cauſis, generaliter aſſeri poteſt, formulas orationum ſingularium eſſe de Superſtitione prorsùs ſuſpectas, ſi ex iiſdem potiùs, quàm ex quacumque alia poſtulatus effectus ſperetur, præſertim verò cùm ab Eccleſiâ non comprobantur: Ratio eſt, quia plurimus datur locus conjiciendi, effectum, qui indè ſequitur, procedere à Dæmone, qui ſummâ cum induſtria totus in illud ſemper incumbit, 1. ut fideles deterreat ab Ordinariis Conſuetudinibus, quæ ab Eccleſiâ comprobantur, & alias quaſdam eis ſuggerat, quas autoritate ſua non approbavit; quo eâ ratione eos faciat ab ejus mente & inſtitutis prorsùs alienos: 2. ut afferat privatis perſonis occaſiones, ex quibus efferantur ſuperbia, & inanibus ac vanis ſtudeant inquiſitionibus; 3. ut ſeſe transformet in Angelum Lucis, quo faciliùs decipiat ſimplices ac credulos. Indéque eſt, quòd Petrus Simon Epiſcopus Iprenſis, de ſententiâ ſui conſilii, damnaverit tanquàm illicitam, ac interdixerit ut omninò Superſtioſam, quamdam Orationem, quantùm ad ſanationes, quas afferebat, quam ſolebat quidam Dux militum adhibere, ad ſananda vulnera ſuorum militum; quanquàm illa oratio foret pia prorsùs ac Religioſa, ſi ſola verba conſiderentur, quibus ipſa concipiebatur. En qualia referuntur à Delrio: (d) „ Per Jeſum Chriſtum, „ cum Chriſto Jeſu, & in Chriſto Jeſu, tibi „ Deo Patri omnipotenti, omnis honor & gloria „ in unitate Sancti Spiritûs in omnia ſæcula ſæ„ culorum. Oremus. Præceptis ſalutaribus mo„ niti, & Divinâ inſtitutione formati, audemus „ dicere: Pater noſter, qui es in Cœlis, ſancti„ ficetur nomen tuum, &c. omnipotentia Patris, „ ſapientia Filii, virtus Spiritûs Sancti, ſanet hoc „ præſens vulnus & defendat ab omni malo. „ *Amen, Jeſus.* Domine mi Jeſu Chriſte, credo „ per noctem Sacræ Feriæ quintæ, in cœnâ, poſt „ lavatos à te pedes Apoſtolorum tuorum, ac„ ceptum fuiſſe panem in Sanctas ac venerabiles „ manus tuas, benedictum, fractum ac datum „ tuis Sanctiſſimis Diſcipulis, te dicente; Accipite „ & manducate. Hoc eſt enim corpus meum: „ ſimiliter acceptum fuiſſe Calicem in Sanctas „ manus tuas; & gratias à te actas fuiſſe; & eun„ dem illis à te fuiſſe datum, te nimirùm dicente; „ accipite & bibite; hic eſt enim ſanguis meus „ novi Teſtamenti, qui pro multis effundetur in „ remiſſionem peccatorum: hæc quotieſcumque „ feceritis, in mei memoriam facietis.

(d) Delrio diſquiſit. magic. lib 3. p. 2. q. 4. ſect. 9.

„ Supplex rogo te Domine mi Jeſu Chriſte, „ ut velis hocce vulnus & præſens malum ſanare „ per iſthæc Sacro-ſancta verba, per eorum effica„ ciam ac virtutem, & per meritum Sanctiſſimæ „ tuæ Paſſionis. Amen. Jeſus. In nomine Patris, „ Filii & Spiritûs Sancti. Amen, Jeſus „. En qualis ſe habet iſta oratio, quæ licèt omnino pia videatur, nihilominus interdicta fuit omnibus Epiſcopi præfati Diœceſanis; quod quidem interdictum ipſe Delrio vindicat plurimis ex cauſis. Primò: quoniam non eſt penès homines privatos, proprio ſuo marte privatâque ſuâ autoritate novas invenire formulas orationum; quippe inventa ejuſmodi ab uſu ipſius Eccleſiæ ſint prorsùs aliena, quæ prohibet in ſuis libris Ritualibus, ne recens adinventæ preces, ad avertendos morbos adhibeantur; nec ſinit, adhiberi niſi Benedictiones, exorciſmos, & orationes, quibus autoritatis & approbationis ſuæ pondus addiderit. Secundò: quoniam in eo Deus tentatur, quòd contendatur, certæ cuidam orationis formulæ vim eam ineſſe, ut quoties libuerit alicui perſonæ privatæ eandem recitare, ſtatim indè gratia quædam curationum inſtar miraculi conſequatur. Atque reverà quidem, ſi propiùs preces inſpiciantur, quibus uſi ſunt viri Sancti, cùm ſtupendas illas ac miraculi plenas patravêre ſanationes; nunquàm deprehendetur, eos uſos fuiſſe eâdem orationis formulâ; ſed eorum unuſquiſque ſuam fundebat orationem, prout ſibi, divino Spiritu afflante, ſuggerebatur. Tertiò; propterea quòd in prædictâ formulâ memorentur verba conſecrationis Corporis & ſanguinis Jeſu Chriſti, quanquàm nihil connexionis habeant cum effectu, qui indè ſperabatur ab illo militari Duce, qui eandem eo fine proferebat, ut ſuos ſanaret milites; & Sacro-ſancta illa verba fuerint ad finem prorsùs diverſum inſtituta; adeoque in ejuſmodi conferantur uſum, qui toto Cœlo aberrat ab illâ mente, quam habuit Dominus noſter, quandò eadem, pronunciavit.

Narrat etiam Bodin factum aliud, quod hic loci referre non eſt à propoſito noſtro alienum; ſiquidem apprimè conducat ad materiam, de quâ agitur in propoſita ſpecie. In eo deſcribitur hiſtoria cujuſdam mulieris, cui nomen erat Barbara Dorea, quæ confeſſa fuit, ſeſe

ſeſe à Diabolo accepiſſe verba, quæ memorantur à Laudato Bodin in eâ, quam de iſtâ moliere ſcriptis mandavit, hiſtoriâ ſequentibus verbis. (a) *Barbara Dorea, quæ decreto Curiæ ſententiam Præfecti Sancto Chriſtophoro ad Sanliſium confirmante, cremata fuit 19. Januarii 1577. fatebatur, ſe iis, quos faſcinaverat, medicinam feciſſe diffiſſâ columbâ & ægroti ſtamacho impoſitâ cum his verbis: In nomine Patris, & Filii & Spiritûs Sancti, Domini Sancti Antonii & Domini Sancti Michaëlis Angeli, curari poſſis ab hoc malo: & mandaviſſe, ut novem diebus miſſam in Templa illius viri curarent celebrari.*

(a) Bodin lib. 3. Dæmonomaniæ c. 5.

Quæ quidem exempla eo potiſſimùm animo memoravimus, ut indè confirmaretur, quæ de Valentino proſecuti ſumus; & manifeſtum fieret, in prædictas ejuſmodi ſingularium orationum formulas graviſſimam ut plurimum cadere ſuſpicionem Superſtitionis.

CASUS III.

Nicephorus vir militaris, cùm jamjam ad bellum profecturus eraт, nomen ſuum dedit Sacro cuidam de ſcapulari ſodalitio, quoniam fuerat ei facta plurima fides, atque perſuaſum ipſimet erat, pro certo futurum, ut omnibus, qui prædictum ſcapulare gerunt, & Sacro præfato ſodalitio addicti, ſingulis diebus recitant quinquiès *Pater & Ave*, gratiam reſervari de vitâ nunquam demigrandi niſi cum Beneficio Sacramentalis Confeſſionis. Nonnè vir prædictus aliquam indè contrahit culpam ſuperſtitionis?

Responsio.

Nullatenus ambigendum eſt, quin Nicephorus apertæ Superſtitionis culpam contraxerit, cùm ex falſâ illa perſuaſione, quam animo induit ſuo, nomen dedit Sacro de ſcapulari ſodalitio.

Quanquàm etenim uſus gerendi ſcapularis eâdem ratione, quâ conſuetudo recitandi Roſarii B. Virginis, ſit pius ac laudandus, ſi conſideretur duntaxat ut externa ſignificatio cultus illius interioris, qui exhibetur Sanctiſſimæ Virgini, & tanquam teſſera quædam, quâ revocatur in memoriam propoſitum illud, quod fuit animo deſtinatum, privatas aliquas preces quotidiè recitandi, aut Religioſa quædam opera perficiendi: Nihilominùs conſtat, in eo occurrere errorem omninò condemnandum, ſi animo fingatur, prædictis annecti vim & efficaciam certiſſimi cujuſdam antidoti, quo procùl arceatur quivis repentinæ mortis acceſſus, niſi primùm præceſſerit Sacramentalis Confeſſionis Beneficium, quod quidem Privilegium prorsùs fictitium eſt, ac delirantis animi merum figmentum, quippe cui nec divina ſuffragentur promiſſa, nec ſuccurrat loco fundamenti ullius viri Sancti Doctrina, neque cujuſquam Orthodoxi Doctoris; ac tandem nec penès ſummum Pontificem, nec penès ipſam Eccleſiam ſit ejuſmodi prærogativam ulli cuipiam facere; utpotè hoc ipſum Divini ſit omninò juris, ac ſummi ipſius dominii.

Quamobrem defleri nimiùm nuſquàm poteſt ignorantia craſſa, quâ laborant infiniti propemodùm homines hebetiores ac planè rudes, qui non geſtant ſcapulare, niſi cum eo potiſſimùm animo atque fine; quique nedùm ex ejuſmodi praxi reddantur attentiores, ad fugiendum peccatum; quin potiùs faciliùs ac frequentiùs in illud proruunt ex ſollicitatione Dæmonis, qui iiſdem imponit, eoſque promiſſis ac fallaci ſpe circumvenit, futurum ut ipſis ſufficiens temporis ſpatium certiſſimè concedatur, quo poſſint antè ſuum obitum confiteri; quanquàm ſæpè ſæpius, quo momento magis inopinatâ eſt, morte corripiantur.

CASUS IV.

Miroclès, qui vir eſt omninò celebratus ex plurimis remediis non vulgaribus, quorum ope novit febrem, inteſtini plenioris morbum, & dentium dolorem depellere; tres ægroti causâ morborum quibus afflictabantur adiverunt; ſcilicet Ludovicus, qui febricitabat, quemque ille febre liberavit ab ipsâ die primâ, admota ad ipſius pugni brachiique commiſſuram quadam herba per tres varias vices unius circiter horæ ſpatio à ſeſe invicem disjunctas. Antonius, qui ex inteſtino pleniori graviſſimè laborabat, quemque in ipſo temporis articulo ab omni penitus dolore levavit, verbis quibuſdam idiomate peregrino prolatis, & *Pater* poſtmodum recitato. Et Petrus qui dolorem dentium voce queribunda dolebat, quemque eâdem ratione reddidit cujuſcumque doloris immunem, dentem ei dando, qui fuerat alteri cuidam propter ſimilem dolorem evulſus, & curando eundem ad dentem admoveri, qui eſt dolorem inurebat.

Irenæus aliorum fere ſimilium non vulgaris uſus remediorum peritus eſt, quibus morbos depellere tentat à bovibus, vaccis, equis, canibus atque ovibus. Eorum Parochus prædictas ejuſmodi ſanationes condemnat, ac contendit in iiſdem contineri pactum tacitum cum Dæmone: Irenæus ex alterâ parte aſſeverat, nihil quidquam in iis occurrere, quod vel etiam pacto ſit proximum; nihil ſeſe in iiſdem fingere; à ſeſe cum intentione rectâ ac bono animo remedia, quæ novit, adhiberi eoque fine duntaxat, ut Beneficium in eos conferat, qui ipſum adeunt, abſque ne minimâ quidem mercede; atque ei moribundum Patrem ſuum eorumdem tradidiſſe notitiam, qui quidem, priuſquàm vitâ migraret, voluit eum docere præclaram iſtorum ſingularium remediorum rationem, ut haberet undè poſſet pauperibus ruſticis, qui in ipſius vicinia degunt, ex animo caritatis, ſubvenire. Ambo prædicti petunt, num in eo peccent quòd eâ, qua dictum eſt, mente ſingularem præfatorum remediorum uſum adhibeant?

Responsio.

Ut ſua ſit difficultatibus propoſitis Reſponſio; ſimul etiam plurimis aliis, quæ circà præſentem materiam proponi poſſunt; aſſerimus, duce S. Thoma (b), poſſe res naturales, abſque ne minima quidem umbra vel Superſtitionis vel etiam peccati, adhiberi, ad certos quoſdam effectus producendos, cùm illud habetur comperto, nimirum iiſdem virtutem ineſſe, eorumdem producendorum; atque res illæ cum animo recto ac ſimplici adhibentur. Si ſit ergo Mirocle perſuaſum, illi prædictæ herbæ, quam admovet pugni brachiique commiſſuræ, virtutis efficaciam illam, quam jactitat eſſe inditam; proculdubio nullatenus indè condemnandus eſt, quòd eandem ad uſum, ad quem conferre ſolet, adhibeat. At verò ſi quæ figuræ aut certi quidam caracteres eidem adjungantur; ſi quæ verba aut inanes aliquæ obſervationes in ipſius uſu interveniant, ex quibus ſatis manifeſtum ſit, nihil quidquam effectum, qui ſperatur juvari, ſaltem conſiderato ordinario rerum ordine; profectò contrahitur culpa Superſtitionis; atque indè potiſſimum condemnandus eſt idem Miroclès quantum ad ſanationes, quas exequitur. Quânam etenim naturali ratione cohæret inter ſe morbus inteſtini plenioris, & quædam quæ profert verba nuſquam intelligi poſſibilia, quibus tamen ineſſe vim & efficaciam quamdam vult perſuadere ſub eo prætextu, quod iiſdem continuo contextu Dominicalem addat Orationem?

(b) S. Thom. cit. 2. 2. q. 96. art. 2. ad 2.

Quæ

Quæ virtus inhærere poteſt denti, quem quis ſibi juſſerit evelli præ nimio, quem ille inurebat, dolore, ut in ipſo temporis momento dolorem, quo quis alter dens laborat, exerceat? Hæc omnia ergo manifeſtam prorsùs ſapiunt ſuperſtitionem; cùm conſtet, omnes rationes vanas nullamque proportionem habentes, quæ adhibentur, ad ſanationem vel hominibus, vel animalibus afferendam, eſſe omnino ſuperſtitioſas ac criminoſas, juxtà eam, quæ ſanctorum propria eſt, doctrinam. *Cùm tribulatione quâpiam affligamur*, inquit S. Baſilius (*a*), *ad omnia potiùs, quam ad ipſum Deum recurrimus. Unus tibi puſio ægrotat? Quaquaverſùm circumfers oculos, requirens incantatorem, aut certè eum, qui ſupervacaneos vanoſque caracteres ſeu figuras puerorum innocentium collo circumliget, in quâcumque neceſſitate imminente deprehenderis; verbo tantùm te oſtendis Deum refugium habere; re autem ipsâ ex inutilibus vaniſque rebus auxilium adſciſcere.*

(*a*) S. Baſil. in Pſalm. 45.

S. Auguſtinus ſic etiam ait (*b*): *Ad hoc genus pertinent omnes etiam ligaturæ atque remedia quæ Medicorum quoque diſciplina condemnat*: Subditque eâ de re exempla, deſignando varios modos, quibus utplurimùm ſolent exerceri ſuperſtitiones. *Sive in præcantationibus; ſive in quibuſdam notis, quas caracteres vocant; ſive in quibuſque rebus ſuſpendendis atque illigandis, vel etiam aptandis quodammodò, non ad temperationem corporum, ſed ad quaſdam ſignificationes aut occultas, aut etiam manifeſtas, quæ mitiore nomine Phyſica vocantur; ut quaſi non ſuperſtitione implicare, ſed naturâ prodeſſe videantur.*

(*b*) S. Aug. l. 2. de Doctr. Chriſtianâ. c. 20. ſeu n. 30.

Cui quidem Antiquorum Eccleſiæ Patrum Doctrinæ S. Thomas (*c*) totus conſentiens, prædictas vanas obſervationes condemnat iſtis verbis: *Si naturaliter non videantur poſſe tales effectus cauſare; conſequens eſt, quòd non adhibeantur ad hos effectus cauſandos tanquàm cauſæ; ſed ſolùm quaſi ſigna: & ſic pertinent ad pacta ſignificationum cum Dæmonibus inita. Undè Auguſtinus dicit* (*d*): Alliciuntur Dæmones per creaturas, delectationibus pro ſuâ diverſitate diverſis; non ut animalia cibis, ſed ut ſpiritus ſignis, quæ cujuſque delectationi congruunt; per varia genera lapidum, herbarum, lignorum, animalium, carminum, rituum, *&c.* Subjicit deinde paulò poſt Doctor Angelicus. *Si ſimpliciter adhibentur res naturales ad aliquos effectus producendos, ad quos putantur naturalem habere virtutem; non eſt ſuperſtitioſum vel illicitum. Si verò adjungantur caracteres aliqui, vel aliqua nomina, vel aliæ quæcumque obſervationes variæ, quas manifeſtum eſt, naturaliter efficaciam non habere, erit ſuperſtitioſum & illicitum.*

(*c*) S. Th. cit. art. 2. in corp.

(*d*) S. Aug. l. 21. de civit. Dei c. 6.

Jure prorsùs ergò ſuperſtitionis arguuntur à ſuo Parocho tùm Miroclès, tùm Irenæus, ſi caſus tamen excipiatur, in quo Miroclès febrem depellit; atque totus in eo concordat prædictus Parochus cum Concilio Toloſano, quod habitum eſt à Franciſco Cardinali de Joïeuſe nominis ejuſdem Civitatis Archiepiſcopo, & ab aliis Epiſcopis Provincialibus anno 1590. ſub Pontificatu Sixti V. ſic namque præcipit laudatum Concilium (*e*): *Quæ ignorantiâ ſimplicitateque hominum ſuperſtitioſè depellendorum morborum, aliarumque rerum inanes obſervationes temerè irrepſerunt, eas omnes frequenti adhortatione, adductiſque rationibus Confeſſarii & Concionatores à populorum animis evellere, & ab iis declinari curabunt.* Quæ verba ſunt ipſiſſima memorati Concilii.

(*e*) Conc. Toloſ. an. 1590. part. 4. de hæreticis, magis, ſortilegis, & aſtrologis. c. 12. ſeſſ. 5.

Concilium aliud antiquius congregatum Rhotomagi 15. Decembris anni 1445. ſub Ranuldo Rooſſel prædictæ Civitatis Archiepiſcopo (*f*) de iis, qui memoratarum ſuperſtitionum conſcii deprehenduntur, ſic ſtatuit: *De aliis autem ſortilegiis & aliis ſuperſtitionibus; putà, Carminatoribus, & brevia ad collum hominum & equorum, ſeu alibi ſuſpendentibus, ordinat hæc ſancta Synodus, quòd pœnâ jejunii & carceris unius menſis puniantur pro primâ vice. Si verò perſeveraverint, pœnâ graviori ad arbitrium Epiſcopi compeſcantur.*

(*f*) Conc. Rhotomag. an. 1445. c. 6.

Quin etiam Concilium Mediolanenſe Primum ſub S. Carolo Borromæo (*g*), jubet, ut ejuſmodi perſonas *Epiſcopi acriter puniant, & è ſocietate fidelium exterminent.* Severiùs etiam omnino condemnantur à Concilio Burdigalenſi primo, & à Generali Conventu Cleri Gallicani acto Meloduni anno 1579. (*h*).

(*g*) Conc. Mediol. 1. Conſtitut. part. 1. tit. 10.

(*h*) Conc. Burdigal. 1. tit. 7. de magicis artibus. Conventus Melodunenſ. eod. tit.

Uno verbo ferendum eſt idem judicium de quibuſcumque aliis vanis obſervationibus, qualeſcumque ſint, cùm ad aliquem effectum adhibentur, quocum naturalem nullam habent proportionem. Atque ejuſmodi ſunt inanes illæ obſervationes, quæ ſub appellatione vulgari circumferuntur *artis notoriæ*, de quâ arte ſic loquitur S. Thomas (*i*): *Ars notoria eſt illicita & inefficax. Illicita quidem eſt, quia utitur quibuſdam ad ſcientiam acquirendam; quæ non habent ſecundùm ſe virtutem cauſandi ſcientiam; ſicuti inſpectione quarumdam figurarum & prolatione quorumdam ignotorum verborum, & aliis hujuſmodi.*

(*i*) S. Th. cit. q. 96. art. 1. in corp.

Tales ſunt etiam obſervationes dierum, qui ſupponuntur eſſe vel fortunati, vel infortunati & quotì lunæ dies, ad obſervationem cujus periodi contractus accommodantur, diſponuntur itinera, & alia quæcumque determinantur, quæ ſunt agenda, in quas acerrimis omnino verbis invehitur S. Chryſoſtomus (*k*), ut etiam S. Ambroſius, S. Auguſtinus & Nicolaus I. (*l*). Atque ex prædictis criminoſis ſuperſtitionibus illud potiſſimùm oritur, quod audimus his noſtris temporibus, quotidiè frequentari: 1. Scilicet, quòd Ancilla die veneris ingredi novum famulatum horreat: 2. Quòd, tempus amœnum vel infauſtum futurum, conjiciatur, ex tempore vel ſereno vel pluvioſo, quod occurrerit in die feſto alicujus ſancti memoriæ dedicato: 3. Quòd exiſtimetur futurum ut infauſtæ forent nuptiæ, quæ die veneris celebrarentur: Quòd fingatur, quandò tredecim accumbunt menſæ, futurum ut unus ex eis intra eundem annum decedat: 5. Quòd infans, qui naſcitur operto capite pelliculâ quâdam, futurus ſit omnino fortunatus. Unde ſumpſit originem vulgatum illud proverbium: *Cum tegumento capitis prodiit in mundum*, ad proſperam fortunam alicujus ſignificandam: 6. Quòd aliquis ex morbo convaleſcens in alteram ejuſdem morbi tentationem non ſit lapſurus, ſi pro primâ vice pedem è domo die veneris efferat: 7. Quòd quibuſdam herbis certa quædam virtus non inſit, niſi quandò die Nativitatis S. Joannis decerptæ fuerunt, 8. Quòd non expediat iter aliquod aggredi ipſo die, quo ſævîit aliqua tempeſtas, aut luna viſa eſt in certo quodam ſtatu: 9. Quòd vinea non ſit inſtituenda anno currente intercalari; & ſexcentas alias obſervationes ejuſdem generis omnino vanas ac prorsùs abſurdas, de quibus jure dici poteſt cum S. Auguſtino (*m*). *Totum hoc ad eoſdem ipſos Dæmones pertinet, ludificatores animarum ſibimet ſubditarum, & voluptuaria ſibi ludibria de hominum erroribus exhibentes.* Neque reverà quidem quidquam ſunt aliud memoratæ ſuperſtitiones, niſi relicta quædam priſtinæ Gentilitatis veſtigia, & quaſi quædam Idololatriæ ſpecies, ut obſervat Origenes (*n*), & poſt eum S. Gaudentius Breſſienſis Epiſcopus (*o*): neque poteſt iri inficias, quin pactum quoddam cum Dæmone ſaltem implicitum annexum habeant, ut jam advertimus, & quemadmodùm declaravere Doctores S. Facultatis Theologicæ Pariſienſis 19. Septembris 1398. iſtis verbis: *Intendimus.*

(*k*) S. Chryſoſtomus in eos, qui novilunia obſervant.

(*l*) S. Amb. in c. 4. Epiſt. ad Galatas. S. Aug. Epiſt. 55. aliàs 119 c. 7. ſeu num. 12. & ſeq. Nicolaus I. ad Conſulta Bulgarorum art. 35.

(*m*) S. Aug. lib. 10. de civit. Dei. c. 12.

(*n*) Orig. lib. 3 in Job.

(*o*) S. Gaud. de lect. Exod. tract. 4.

mus, pactum eſſe implicitum in omni ſuperſtitioſâ obſervatione, cujus effectus non debet à Deo, vel à naturâ rationabiliter expectari.

Sapienter igitur ac meritò prorsùs Tertium Concilium Turonenſe celebratum anno 813. jubet Parochis, ut Fideles admoneant, ne ſeſe ſinant decipi prædictis ejuſmodi ſuperſtitionibus, & eos edoceant earumdem pravitatem; En quâ ratione concipitur illius eâ de re Decretum (a). *Admoneant Sacerdotes fideles populos, ut noverint, magicas artes, incantationeſque quibuſlibet infirmitatibus hominum nihil poſſe remedii conferre; non animalibus languentibus, claudicantibus-ve, vel etiam moribundis, quicquam mederi, vel ligaturas oſſium, vel herbarum, cuiquam mortalium adhibitas prodeſſe; ſed hæc eſſe laqueos & inſidias antiqui hoſtis, quibus ille perfidus genus humanum decipere nititur.*

(a) Conc. Tur. III. in can. *Admoneat.* 15. 26. q. 7.

Qui fuſiorem eâ de re diſſertationem legere amabunt, poſſunt adire Sylvium (b), qui prædicta proſequitur ſtilo prorsùs abundantiori in unâ quâdam è ſuis deciſionibus, quam dedit 30. Novembris 1642. in quâ, poſtquam plurimam iſtius generis ſuperſtitionum farraginem recenſuit, ſic ſubjungit: *Hæc autem omnia eſſe ſuperſtitioſa & magica, doceri poteſt ex iſtâ regulâ. Dùm aliqua ſunt ad eos effectus habendos, ad quos neque valent naturaliter; neque ex Dei, aut Eccleſiæ inſtitutione ſunt ad ejuſmodi ordinata, procul dubio ſuperſtitioſa ſunt & magica. Talium enim effectus, cùm non expectentur ex causâ naturali; quandoquidem nulla ſit cauſa, quæ naturaliter valeat eos cauſare; nec etiam expectentur à Deo: nam Deus nec per ſe, nec per Eccleſiam, quæ ſpiritu Dei regitur, talia ordinavit ad habendos ejuſmodi effectus; reſtat, ut expectentur à Dæmone.* Quæ regula, quam proponit Sylvius, quamque ſequuntur Heſſellius, Cardinalis Tolerus, Navarrus (c) & vulgus Theologorum atque Canoniſtarum, plurimùm juvare poteſt, ad ſimiles ejuſmodi difficultates, quæ circà præſentem materiam poſſunt proponi, penitùs enodandas.

(b) Fr. Sylvius. reſolut. var. v. *Sortilegium.* 2.

(c) Joan. Heſſellius in Decalog c. 58

Fr. Tolet. Inſtruct. Sacerd. lib 4. c. 14.

Navarr. Manual. c. 13. n. 25.

CASUS V.

CHRYSOSTOMUS habitator de Parœciâ S. Benignæ timens, ne Canis quidam, cujus morſu fuerat apprehenſus, rabidus foret: & auditione iſtâ acceptâ, nimirùm benedicto pani virtutem ineſſe liberandi, ac defendendi à rabie, quandò ſummâ cum pietatis reverentiâ ſumebatur; rogavit ſuum Parochum, ut particulam aliquam benedicti panis vellet ei præbere, quam cum eo potiſſimùm fine comedit. Nùm potuit abſque peccato Parochus ei particulam ejuſmodi eo fine comedendam præbere? Potuit-ne etiam eidem ejuſdem panis fruſtum donare, ut uni cuidam è ſuis vervecibus, quem idem Canis momorderat, edendum offerret?

RESPONSIO.

Potuit, abſque peccato, Chryſoſtomi Parochus ei præbere fruſtum aliquod panis benedicti eâ de causâ, propter quam à ſeſe petebatur; & licuit Chryſoſtomo illud etiam ſummo cum pietatis obſequio propter eumdem finem comedere. Ratio eſt, quòd hæc virtus pani benedicto tribuatur, ut non proſit ad ſolam duntaxat animarum ſalutem, ſed etiam ad ipſam corporum ſanitatem; ut apertum eſt ex ipſiſmet verbis, quæ in benedicendo pane ſolet Eccleſia adhibere: *Ut omnes ex eo guſtantes, inde corporis & animæ percipiant ſanitatem* (d), quemadmodùm fert vulgaris librorum ritualium formula. *Ut ſit omnibus ſumentibus ſalus mentis & corporis, atque contra morbos & univerſas inimicorum inſidias tutamentum.* Quæ formola benedictionis ab ultimâ antiquitate ad nos uſque derivavit. Occurrit etenim in quâdam Remenſi Synodo, quæ fuit ab Hincmaro celebrata anno 874. (e) verbis ſequentibus concepta: *Domine ſancte, Pater omnipotens, æterne Deus benedicere digneris hunc panem tuâ ſanctâ & ſpirituali benedictione, ut ſit omnibus cum fide & reverentiâ, ac gratiarum tuarum actione ſumentibus, ſalus mentis & corporis atque contra omnes morbos & univerſas cunctorum inimicorum inſidias tutamentum. Per Dominum noſtrum, Jeſum Chriſtum, Filium tuum, panem vitæ, qui de Cælo deſcendit & dat vitam ac ſalutem mundo & tecum vivit & regnat Deus in unitate ſpiritus ſancti per omnia ſæcula ſæculorum, amen.* At verò concedi non poteſt, licere quidquam de benedicto pane offerre verveci, vel cuilibet alii animali, quod fuiſſet morſu rabidi Canis apprehenſum: quippe panis benedictus ab Eccleſiâ non deſtinetur niſi ad uſum fidelium, nullatenùs verò ad ſanitatem animalium; ut ſatis apertè colligitur ex relatis modò verbis. Atque ita deciditur à quodam inſignioris notæ Theologo (f).

(d) Ritual. Pariſiens. tit. de bened. panis.

(e) Synod. Remens. c. 7. apud Philip. Labbe tom. 8. Concil. pag. 570.

(f) Sambovius tom. 2. caſu 12.

CASUS VI.

QUINTINUS Nauta cernens Delphinos in ſuperficie maris ſupernatantes atque in gyros euntes, indubitanter prædicit, brevi futurum, ut terribilis ſæviat tempeſtas. Et Euphemianus quidam ruſticanus, cùm circà mediam noctem audiviſſet propè januam ſuarum ædium canem ululantem, & corvum crocientem; in animum inducit ſuum & aſſeverat, brevi futurum, ut aliquis è ſuis vel conſanguineis, vel vicinis decedat. Nùm ambo viri memorati conſcii ſunt ſuperſtitionis, aut peccati, quod dicitur divinatio ex auguriis, vel præſagiis?

RESPONSIO.

Ex dictis in ſuperiori deciſione de ſuperſtitionibus in univerſùm propoſita difficultas faciliùs omnino quidem diſſolvitur: at quoniam hic loci quæſtio proponitur de quâdam ſingularis ſuperſtitionis ſpecie, quæ conſiſtit in divinatione ex auguriis; operæ pretium eſſe ducimus, lucis iterùm aliquid eidem materiæ afferre.

Aſſerimus igitur, in propoſitâ ſpecie Quintinum non eſſe condemnandum propter illud, quod ex prognoſticis Delphinorum prædicit; at Euphemianum arguendum eſſe ſuperſtitionis. Diſtinguendum namque eſt auguriorum ſeu præſagiorum duplex genus ſive ea ex avibus accipiantur, ſive ex aliis quibuſvis animalibus; ex plantis aut ex quibuſlibet aliis rebus vel animatis vel inanimatis. Alia naturalia ſunt, alia verò nullatenùs naturalia.

Auguria naturalia, ea ſunt, quæ pendent ab ordine, quem Deus in naturâ rerum inſtituit, quæque ſolent homines ex rerum quarumdam eventu conjicere, aut ex quibus ipſi longâ tutiſſimâque rerum experientiâ ſobodorari norunt futuros eventus, qui ſemper inde ſequi conſueverunt. Atque ejuſmodi eſt præſagium, quo Quintinus innititur: cum ſcilicet illud pro comperto atque explorato habeant, quotquot maria percurrere aſſueti ſunt, in quocumque tempore, quocumque Maris tractu, quibuſcumque cæli variis inclinationibus, cùm jamjam in proximo eſt, ut inceſſat aliqua tempeſtas, ſolere delphinos in aquarum ſuperficie ſupernatare atque ſeſe in gyros circumagere. Quæ generis iſtius auguria, ex quibus certi rerum eventus præſagiuntur, qui ſolent procedere ex cauſis neceſſariis & nullatenùs liberis, omninò licita ſunt, & accipi poſſunt remoto quocumque ſuperſtitionis periculo; quoniam res, ex quibus prædicta ejuſmodi habentur auguria, eadem juxtà rerum ordinem certiſſimè portendunt. Sicut, cùm cernuntur hirundines verno tempore; inde certò certiùs inferri poteſt, futurum ut frigus omnino remittat ad tempus uſque, quò ſunt eædem in priorem ſuam regionem revolaturæ.

Cujus quidem rei præbet argumentum ſcriptura ſacra: quandò ſic ait (g), *Milvus in cælo cog-*

(g) Jerem. 8. 7.

novit tempus ſuum. Turtur & Hirundo & Ciconia cuſtodierunt tempus adventûs ſui ; populus autem meus non cognovit judicium Domini.

Auguria, quæ naturalia non ſunt, & quæ aptè dici poſſunt artificialia, pendent è contrariò ab inſanâ mentis hominum impiorum, vel ignorantium deliratione. ſunt vera veſtigia ad nos uſque perpetuata ſuperſtitionum, quæ apud omnes Paganos antiquitùs obtinuerunt, de quibus ſic teſtatur quidam ex ipſorum hiſtoricis (a) *Apud antiquos, non ſolùm publicè, ſed etiam privatim nihil gerebatur, niſi auſpicio priùs ſumpto.* Quam ob cauſam non poteſt abſque crimine iiſdem haberi fides, nec eadem adhibere licet, ad prædicendum, quod pendet vel à Divino nutu, vel ab humanâ voluntate, aut ad ſuſcipiendas vel omittendas res quaſdam, quibuſcum auguria prædicta nullam habent convenientiam naturalem. Indeque eſt, quòd plurimis in locis ſcripturæ ſacræ eadem condemnent: ſapiente nimirùm fidem faciente, iſta non eſſe niſi vanitates atque mendacia : (b) *Divinatio erroris & auguria, mendacia, & ſomnia malefacientium, vanitas eſt* ; Deoque eadem interdicente ſuâ Lege, quam dedit antiquo populo ſuo : (c) Quâ de re conſulendus eſt S. Thomas (d), qui plurimâ cum eruditione fuſioriqne ſtilo proſequitur omnes difficultates, quæ pertinent ad prædictum genus divinationis.

(a) Valerius maxim lib. 1. c. 1.

(b) Eccl. 34. 5.

(c) Non augurabimini. *Levit.* 19. 26. Non inveniatur in te, qui obſervet auguria. *Deuter.* 18. 10.

(d) S. Thom. 2 q. 2. 95. art. 7. in corp.

Jure prorsùs ergo quidam antiquus autor, quem S. Bonifacius Moguntinus Archiepiſcopus cenſuit, eſſe Sanctum Auguſtinum, & cujus opus à plurimis eruditioris notæ Criticis attribuitur Sancto Cæſario Epiſcopo Arelatenſi, ſic declarat : (e) *Auguria nolite obſervare, nec in itinere poſiti aliquas aviculas attendite ; nec ex illarum cantu diabolicas divinationes annuntiare præſumite. Nam qui prædictis malis ; id eſt, caragis & divinis, auſpicibus : vel philacteriis & aliis quibuſlibet auguriis crediderit, & ſi jejunet, & ſi oret, etſi jugiter ad Eccleſiam currat ; etſi largas eleemoſynas faciat ; etſi corpuſculum in omni afflictione ſuum cruciaverit, nihil ei proderit, quamdiù illa ſacrilegia non reliquerit: quia illa impia Sacrilegii obſervatio iſta omnia bona obruit & evertit.* Manet ergò certiſſimum, non poſſe ab Euphemiano auguriis adhiberi fidem, de quibus agitur in proponendâ ſpecie, ſine peccato prorsùs ingenti ; neque poſſe abſque crimine, inſaniâ, & apertâ omninò inſulſitate, attendi ad cantum ſive volatum avium, ad ululatum animalium, neque ad alia ſimilia, ad ſumendum inde præſagium ullum alicujus eventûs, quicumque eſſe poſſit, fauſtus vel infauſtus: quippè conſtet, quandoquidem clamori aut ululatui animalium nihil cauſæ naturalis ſubſit, quam eorum inſtinctus ; Dæmonem nihil minùs plerùmque iiſdem uti ; ad animos ſimplicium errore circumveniendos. *Inſtinctus hujuſmodi*, ait S. Thomas, (f) *cauſantur . . . etiam ex Dæmonibus, qui utuntur hujuſmodi operationibus brutorum animalium ad implicandos animos hominum vanis opinionibus.* Undè ſic concludit. *Ergò dicendum ; quòd omnis hujuſmodi divinatio, ſi extendatur ultrà illud, ad quod poteſt pertingere ſecundùm ordinem naturæ, vel divinæ providentiæ, eſt ſuperſtitioſa & illicita.* Cui quidem Doctrinæ totus conſenſit S. Carolus Borromæus, in Primo Concilio Provinciali, quod habuit paulò poſt Tridentinum Concilium celebratum, (g) in quo ſic ait ; *pœnas ſumant Epiſcopi de iis omnibus, qui in itineris ſuſceptione, aut cujuſvis rei inſtitutione, vel progreſſione, dies tempora & momenta obſervantes, quadrupedum voces, avium garritum aut volatum notantes . . . ſuſcipiendi operis felicitatem augurantur.*

(e) Apud S. Auguſt. ſerm. 28. de temp. n. 1. & 5. in append. aliàs ſerm. 144. de temp.

(f) S. Thom. cit. art. 7. in corp.

(g) Conc. Med. 1. conſtitut. part. 1. c. 10. de magicis artibus. &c.

CASUS VII.

Placidia mulier omninò addicta cultui B. ac ſanctiſſimæ virginis, ſerotinas preces frequentans, quæ dùm funduntur, adorationi fidelium exponitur ſacrum Sanctum Sacramentum ; ſolet orationes ſuas habere coram imagine quâdam virginis, quæ cernitur in uno quodam ſacello de eâdem Eccleſiâ, in qua fama eſt, plurima ac celebrata nimis edita fuiſſe miracula. Nonnè condemnanda eſt præfata mulier tanquàm conſcia craſſæ prorsùs atque intolerandæ ſuperſtitionis, quippè quæ potiùs amet ſuas orationes fundere coràm imagine prædictâ, quàm antè majus Altare, in quo venerandum Eucharistiæ Sacramentum adorationi publicæ ſubjicitur ?

Respons.

Certiſſimum eſt, ſi Placidia ſeſe transferat in conſpectum iſtius imaginis, ut ibidem preces ſuas fundat, conſideratâ tantummodò B. virgine tanquàm advocatâ, quæ plurimùm valet apud Deum, nullatenùs autem eandem habendo, ut ipſi Chriſto Jeſu Poteſtate parem, neque ipſius coæqualem ; non eſſe prorsùs, undè poſſit, ullâ ratione, ſuperſtitionis argui ; ſiquidem in eo caſu nihil ſentiat, quod ab Orthodoxâ fide ſit alienum ; ac ſeſe, eam eſſe judicans, quæ ex propriorum ſuorum inopiâ non audeat ipſummet Jeſum Chriſtum compellare ſuis deprecationibus, poſſit ex animo abjectiſſimæ humilitatis, atque, vero intimoque propriæ egeſtatis ſenſu, ad Sanctiſſimam virginem confugere, eamque orare, ut ſeſe deprecatricem interponens apud ſuum Filium, ei velit ipſius preces offerre, & ab ejus infinitâ bonitate gratias ac virtutes impetrare, quibus ei opus eſt. At è contrariò, ſi nihil curaret orationes ſuas habere coram Auguſtiſſimo Sacramento, atque tota tantùm conſideret, non quidem in Chriſto Jeſu, ſed ſanctiſſimâ virgine ; profectò in manifeſtum errorem impingeret, & illam ſpeciem ſuperſtitionis admitteret, quæ omninò criminoſiſſima eſt, atque omnibus anathematibus percutienda.

Quæ quidem ſic ultrò aperta ſunt, ut nihil opus ſit iiſdem ullius adjicere pondus autoritatis.

Vide { Astrologia divinans. Impedimentum Impotentiæ. *caſus* 16. Somnium. }

SURDUS & MUTUS.

DUPLICES ſunt Surdi. Hi quidem toto audiendi ſenſu carent, adeo ut ipſum campanæ ſonum audire nequeant, licèt ei ſint proximi. Illi verò non ſunt ita deſtituti audiendi ſenſu ut ſibi dicta audire nequeant, modò eos voce admodum clarâ alloquamur, imò voce mediocri, ipſis dicendo in aurem, ope cornu. Vidimus & audivimus confitentes plures utriuſque generis.

Alia eſt ſurditatis ſpecies dicta ſpiritualis, de qua David loquitur, dicens nonnullos aures occludere inſpirationibus Spiritûs Sancti. *Noluit intelligere, ut bene ageret* (h): Sed hic titulus reſtringitur ad ſurditatem corporalem.

(h) Pſal. XXXV. 4.

Vox *Mutus* derivatur à Græco μῦθος, aut à verbo *mutire*, quod denotat conatum hominis muti, quo cogitata loqui vult, has efferendo ſyllabas *Mu-mut*.

Attis, Crœſi, Lydorum Regis, filius, licèt natus mutus, tantâ operâ naturali

rali eniaus eſt, ut videns militem hoſtem, ſuum Parentem in receſſu Baſilicæ latentem, interempurum die quo Cyrus Perſarum Rex, expugnavit Sardes, Lydiæ Metropolim, ejus linguâ ſolutâ, exclamaverit hæc efferens verba: Cohlbe, miles, ne manus parenti meo inferas (*b*).

Probamus in hoc Titulo Eccleſiam non excludere Surdos & Mutos natos à communicatione Sacramentorum ad eorum ſalutem neccceſſariorum.

CASUS PRIMUS.

PAMPHILI, ſurdi & mui nati periculoſiſſimo affecti morbo, parentes celeriter accerſunt Lucianum Parochum, eumque rogant ut abſolvat illum Hic Parochus advertens neminem ſalvari ſine fide; & Pamphilum, ſurdum & mutum natum, convenienti ejus cognitione non imbutum, quærie num liceat eum abſolvere & ſi ſit licitum num poſſit corpus Chriſti in Viaticum illi præbere?

RESPONS.

(*a*) Marc. XVI. 16.

Verum eſt nullum adultum ſalvari ſine fide, juxta hæc Evangeli verba (*a*): *Qui verò non crediderit, condemnabitur.* At boni Theologi eſt dicere Surdos & mutos natos à ſummâ Dei bonitate impetrare donum fidei, quum ſe componunt ad normam rectæ rationis & luminis naturalis; nec in corde ſuo ſuffocant deſideria eruditionis, quæ inſpirat. Nam aut Deus eos illuminat ipſe interiùs; aut utitur ope cujuſdam cauſæ ſecundæ, id eſt, aut Angelorum aut hominum miniſterio. Ea eſt Sancti Thomæ doctrina (*b*), quæ penitùs convenit credendis de infinitâ Dei bonitate, volentis ut omnes ſalventur homines, & ſalvantis re omnes adultos, qui nullum ſaluti obicem ponunt: *Hoc enim ad divinam providentiam pertinet*, ait hic Sanctus Doctor, *ut cuilibet provideat de neceſſariis ad ſalutem*: *dummodo ex parte ejus non impediatur ſi autem taliter nutritus* (ſcil. in ſylvis) *ductum naturalis rationis ſequeretur in appetitu boni & fuga mali*; *certiſſimum eſt quod ei Deus vel per internam inſpirationem revelaret ea quæ ſunt ad credendum neceſſaria, vel aliquem fidei prædicatorem ad eum dirigeret, ſicut miſit Petrum ad Cornelium* Act. X.

(*b*) S. Thom. q. 14. de veritate art. 11. de fide ad 1.

Eamdem hic Sanctus Doctor edocet alibi doctrinam (*c*). *In his quæ ſunt neceſſaria ad ſalutem, nunquam Deus quærenti ſuam ſalutem deeſt vel defuit; niſi ex culpa ſua. Unde explicatio eorum quæ ſunt de neceſſitate ſalutis, vel divinitùs providentur homini per prædicatorem fidei . . . vel per revelationem: qua ſuppoſita, in poteſtate liberi arbitrii eſt, ut in actum fidei exeat.* Hæc verba hujus Sancti Doctoris, qui ſententiam hauſerat iſtam ex ſcriptis Sancti Auguſtini, hæc de redicentis iſtis verbis (*d*): *Intelligebant* (S. S. Cyprianus & Ambroſius) *pauciſſimis eſſe donatum ut nullo ſibi homine prædicante, per ipſum Deum, vel per Angelos cælorum doctrinam ſalutis accipiant multis verè id eſſe donatum, ut Deo per homines credant.* Hic Pater edocet alibi eadem (*e*), ubi de Evangelio diſſerens ait non aliâ erudiri ratione de eo quàm operâ hominum; illudque probat Apoſtoli verbis, dicentis in ſuâ ad Galatas Epiſtolâ (*f*); *Neque enim ego ab homine accepi illud, neque didici ſed per revelationem Jeſu-Chriſti.*

(*c*) Idem in 3. ſentent. diſt. 25. q. 2. art. 1. ad. 1.

(*d*) S. Aug. lib. de dono perſeverantiæ c. 19. ſeu num. 48.

(*e*) Idem lib. de corrept & gratia c. 5. ſeu num. 8.

(*f*) Galat. II. 12.

Theologi eidem inhærentes principio, quo Sanctus Thomas ſuam ſtabilit doctrinam, dicunt ſurdum & mutum, qui ſuſcepit Baptiſmum, à Deo erudiri interiùs de credendis quibuſvis, modò lumen non extinguat peccato mortali. Alexander Halenſis id cenſet (*g*). *de ſurdo verò oportet dici, quod ſi lumen gratiæ non fuerit extinctum per peccatum, cùm pervenerit ad perfectam ætatem, gratia baptiſmalis docebit eum de omnibus, vel implicitè, vel explicitè credendis, ſcilicet ut credat quicquid credit Eccleſia, ſi conferre poteſt & percipere quid ſit Eccleſia. Si autem non; poteſt ſanctificatio baptiſmalis ſufficere ad ſalutem ſibi, ſicut parvulo.*

(*g*) Alex. Halenſis 3. part. q. 82. memb. 5. art. 3. fol. 302.

Unde concludimus, ſi Pamphilus, baptizatus, quædam præbuerit indicia exteriora ſuæ fidei, ut vitam verè Catholicam, profeſſionem veræ Religionis exteriorem, celebrationem divinorum Officiorum modeſtam & reverentem, Lucianum Parochum, non temerè credere eum eſſe inſtitutum inſpiratione divinâ, aut miniſterio Angelorum, ac proinde ei gratiam abſolutionis concedere, præſertim ſi quoddam pœnitentiæ ſignum exhibeat, nec ipſam denegare ei Sacram Communionem ſi prodat notas adorationis & reverentiæ in hoc auguſtum Myſterium, & his ſignis exterioribus ſignificet ſe ſpiritualem hunc cibum ſecernere a materiali. (*b*) Modò enim hujuſmodi homines doceantur veritates, quas Cathechiſmus Diœceſanus docet de hoc auguſto Sacramento, non conjiciendum eſt Deum & Eccleſiam perfectiorem exigere eruditionem; quum primis in ſeculis Eccleſia ad communionem Corporis & ſanguinis Jeſu-Chriſti admittebat infantes ipſos ubera ſugentes: conſuetudo, quæ etiamnum viget in Eccleſiâ Græcâ, teſtibus Arcudio & Leone Allactio, illuſtribus Auctoribus Græcis, & quam plures Eccleſiæ Latinæ peculiares obſervabant duodecimo in ſeculo. Sed omiſſis argumentis è vetuſtate deſumptis, quæ dictis patrocinentur, notum eſt hodienum concedi Sanctum Viaticum ægris, qui, poſtquam quæſiverint, mente defecerunt, quum adminiſtrari poteſt ſine ullo irreverentiæ periculo.

(*b*) Colloq. Pericor. tom. 4. colloq. 1. q. 1.
De Sainte Beuve tom. 2. cas 10. 95. & 151. & tom. 3. cas. 17.

CASUS II.

CLODIONIS Parochi in Parœciâ eſt adoleſcens ſurdus & mutus, cujus ſaluti non provider, obtundens eum nullâ poſſe ratione edoceri ad ſalutem neceſſaria. Hic Parochus nonne peccat?

RESPONS.

Exiſtimamus Clodionem graviſſimè peccare, quum certum ſit natum ſurdum & mutum poſſe congruente imbui ſcientiâ præcipuarum Religionis veritatum, varia adhibendo ſigna docendis conſentientia. Nam ut verba ſunt lingua quæ aures afficiuntur, ita alia ſigna ſunt loquela oculorum, *ſignorum igitur, quibus inter ſe homines ſua ſenſa communicant*, inquit Sanctus Auguſtinus (*i*), *quædam pertinent ad oculorum ſenſum, pleraque ad animum pauciſſima ad cæteros ſenſus.* Sicut igitur erudìtur verbis mutus, non ſurdus, ita mutus & ſurdus, difficiliùs quidem, imbuitur ſignis & geſtibus convenientibus, modò oculis non privetur: ſignis inſtitutis ut pateant & innoteſcant, docente Sancto Auguſtino (*k*), aliis cogitata & cognita. *Nec ulla cauſa eſt nobis ſignificandi, id eſt, ſigni dandi, niſi ad depromendum & trajiciendum in alterius animum, quod animo gerit is qui ſignum dat.* Et quidem, adjungit hic Sanctus, bruta ipſa patefaciunt aliis naturâ ſenſa . . . . *Habent etiam beſtiæ inter ſe ſigna quibus produnt appetitum animi ſui. Nam & gallus gallinaceus, reperto cibo, dat ſignum vocis gallinæ, ut accurrat, & columbus gemitu columbam vocat.* Cur igitur homines, uſu & auxilio rationis pollentes, nequirent cogitata nota facere ſignis & geſtibus; & faciliorem oculato licèt loquelâ & auditu privato, cognitionem præbere.

(*i*) S. Auguſt. l. 2. de Doctrin. Chriſt. n. 3.

(*k*) S. Auguſt. loc. cit.

Atqui ratio imbuendi nobis aptiſſima videtur uſus imaginum, quæ præſertim objiciunt 1o. Creationem hominis, 2o, Ortum Jeſu Chriſti. 3o. Ejus adorationem à Paſtoribus & Magis exhibitam. 4o. præci-

Plæcipua miracula per vitam mortalem edita. 50, inſtitutionem ſacræ Euchariſtiæ. 60. Præcipua Paſſionum & Crucifixi ipſius circumſtantias. 70. Ejus Reſurrectionem 80. Ejus aſcenſum in cœlum. 9. Deſcenſum Sancti Spiritûs die Pentecoſter. Quatuor ultimos hominis fines, ſcil, Moriem, Judicium, Paradiſum & Infernum : hæ imagines ſunt ſurdo & muto objiciendæ ſeorſim ordine prænotato: & apponendi ſunt geſtus cuique convenientes, tanquam aptiſſimi producendis actibus adorationis, reverentiæ, timoris, gaudii, doloris aliorumque hujuſmodi, qui adjuncti toti coltui exteriori, quem vident Deo & Sacræ Euchariſtiæ à Fidelibus præſtitum, valent ſat eos imbuere momentoſiſſimis Religionis Myſteriis, adjuvante Dei gratiâ, ipſis non defuturâ, modò peccatis obicem non ponant, ut jam auctoritatibus reverendiſſimis demonſtravimus.

Hæc deciſio concordat ei quod ſtatutum eſt in Colloquiis Diœceſis Andegavenſis menſe Julio an 1704. habitis (a).

(a) Colloq. Andegav. mens. Julio 1704. q.

SUSPENSIO.

SUSPENSIO, vox Eccleſiaſtica, eſt cenſura Eccleſiaſtica, qua Clericus, peccati ingentis reus, punitur privatione usûs Ordinis, aut Officii, aut adminiſtrationis Beneficii; id eſt, poſſeſſionis aut perceptionis fructuum illi annexorum, ſive ex toto aut ex parte ſive ad tempus aut in ſempiternum. *Suſpenſio*, inquit Polmanus (b), *eſt cenſura, privans Clericum uſu Ordinis, Beneficii & Officii Clericalis ex toto, vel ex parte.*

(b) Polm. 3. part. n. 403.

Ex hac definitione diſtinguenda eſt triplex ſuſpenſio; ſcilicet Ordinis, Officii & Beneficii. Prima privat Officiis actualibus Ordinum receptorum. Secunda privat uſu Juriſdictionis, cæterorumque omnium Clerici officiorum, ratione cujuſdam Beneficii aut Muneris Eccleſiaſtici. Tertia privat fructibus, tum amplis, & decimis, cùm diſtributionibus & oblationibus, ut & aliis commodis huic Beneficio aut Muneri annexis.

Hæc triplex ſuſpenſio poteſt ſimul exprimi ſententiâ ſuperioris, & tunc ſuſpenſio vocatur totalis, aliàs partialis dicitur.

Priorem ſic definit Polmanus (c); *Suſpenſio totalis, eſt cenſura, privans Clericum uſu Ordinis, Beneficii & Officii Clericalis ſimul*; & poſteriorem *Suſpenſio partialis, eſt cenſura, privans Clericum uſu Ordinis tantùm, vel Beneficii, Officii-ve tantùm*, Utraque eſt mera pœna; quia finis præcipuus eſt punitio criminis ab eo, in quem incidit, perpetrati.

(c) Ibid. n. 404.

Suſpenſio *ab ordine ſuperiore tantùm* non extenditur ad ſuſpenſionem ab Ordinibus Inſerioribus. Sic Sacerdos, ſuſpenſus ſolùm *à celebratione Miſſa* poteſt licitè munia Subdiaconi & Diaconi obire: quod veteri innititur Eccleſiæ uſui, quæ pluribus in Conciliis Sacerdotes, in pœnam peccatorum, redigebat ad ſimplicem uſum Ordinum inferiorum. Sed huic è diametro opponitur ſuſpenſio ab uſu Ordinis inferioris; nam ex æquo ad ſuſpenſionem ab uſu Ordinis ſuperioris extenditur: adeo ut Clericus, à Diaconatu ſuſpenſus, nullum poſſit gerere Ordinem ſuperiorem, ſine irregularitate: quod hac nititur Juris regulâ: *Cui non licet quod minus eſt, nec ei licere debet, quod eſt majus*, in primus, quum Ordinem gerere ſuperiorem nequit ſine quodam actu Ordinis inferioris, ut legere Epiſtolam aut Evangelium in Miſſâ; officia quæ ſunt Subdiaconatui aut Diaconatui propria.

Exiſtimat Polmanus (d) Sacerdotem, à Diaconatu ſuſpenſum tantùm, poſſe veriſimiliter officia Sacerdotii obire, quæ eum non tangunt, ut concionem habere, adminiſtrare Sacramenta Baptiſmi ſolemnis, Pœnitentiæ, Euchatiſtiæ & Extremæ Unctionis.

(d) Id ibid. n. 408.

Supenſio affixa ei, qui eam incurrit, inhæret quamcumque aliam perar Diœceſin: & propterea Concilium Antiochenum (e) interminatur Epiſcopo pœnas graviſſimas, qui iſti Clerico permittit in ſuâ Diœceſi fungi officiis Ordinum, à quibus ſuſpenſum declaravit Epiſcopus Diœceſanus, & is eſt etiamnum Eccleſæ uſus. Quod ita eſt ut declaratus *à Beneficio* ſuſpenſus, judicio juridico, eamdem ob cauſam ſuſpendatur à Beneficiis quæ aliâ in Diœceſi habet: quia hic Beneficiarius, ob ſuam ſedem ſubditus Epiſcopo, qui eum declaravit ſuſpenſum, & hac ſuſpenſione ut jam diximus, ipſi inhærente, majore non valet facultate adminiſtrandi Beneficia aliis in Diœceſibus, quàm in Diœceſi in quâ ſedet, ſita.

(e) Cap. *Poſtulaſti* 14. de foro competenti lib. 2. tit. 2.

Addendum eſt tranſlatione aut permutatione neceſſariò ſupponente jus ad Beneficium, Beneficiario ſuſpenſo non licere, ſecundùm Canones transferre aut permutare; quum ipſi non liceat ſine jure, cujus uſu eum privavit ſuſpenſio. Interim ex Juriſprudentiâ Parlamentorum Gallicorum, poteſt, licèt ſententiâ ſpoliatus, transferre, donec privatus fuerit judicio definitivo. Eadem Juriſprudentia favet quoque uſui fructuum.

Clericus ſuſpenſus fit *ipſo* jure 1. in Diœceſibus Gallicis, in quibus Epiſcopi hanc ſtatuerunt pœnam in eos qui ſe inſtitui curarunt titulo ſimulati Beneficii, aut titulo paterno ficto: aliàs non incurrunt ſuſpenſionem, licèt eo in caſu latam à Bullâ *Romani* Pontificis Sancti Pii V. quia hæc Bulla in hoc regno non eſt uſu recepta, ut obſervat Caballutius (f) & ut indicat deciſio D. de Sainte Beuve (g).

(f) L. 5. c. 16.
(g) Tom. 1. cap. 24.

2. In-

2. Ineundo ſacros Ordines ante ætatem legitimam, aut extra tempus præſtitutum à Canonibus, aut ſine literis dimiſſoriis Epiſcopi Diœceſani.

3. Eodem die duos ineundo Ordines ſacros.

4. Sacrum ineundo Ordinem ante Ordinem ſactum ipſi inferiorem, ut Diaconatum ante ſubdiaconatum; aut Sacerdotium ante Diaconatum (*a*). Eadem eſt ratio eorum, qui mulctati excommunicatione: aut rei ſimoniæ in quemdam veniunt Ordinem (*b*).

5. Qui, alio, in eorum locum ſuffecto furtivè ſubreptitiè ad examen, poſtea curant ut inſtituantur. (*c*).

6. Curando ut creentur ab Epiſcopo qui notoriè eſt excommunicatus, ſuſpenſus aut interdictis denunciatus (*d*).

7. Suſcipiendo Ordines ab Epiſcopo, qui abdicavit Epiſcopatum & officia Epiſcopalia (*e*).

8. Suſcipiendo Ordinem poſt contractum, licèt non conſummatum matrimonium (*f*).

9. Quivis Sacerdos ſecularis: aut Regularis, celebrans matrimonium aut benedictionem adhibens nuptialem alius Parœciæ hominibus, ſine licentiâ Parochi aut Epiſcopi Contrahentium (*g*).

Hæ ſunt præcipuæ Juris ſuſpenſiones. Plures alias ſilentio prætermittimus, quas videre eſt in corpore Juris Canonici, tacentes latas à ſtatutis & Edictis Epiſcoporum.

Videre quoque eſt in textibus hîc laudatis, quibus in caſibus Regulares incurrunt ſuſpenſionem (*h*).

Quicunque ſuſpenſi ***ab Ordine***, & quibuſdam ſungentes Ordinis ſui officiis peccant mortaliter, & incurrunt irregularitatem (*i*).

Ad hæc ſciendum, præter pœnam, quam incurrunt violantes ſuſpenſionem ab uſu Ordinum, præter peccatum mortale eos incurrere irregularitatem.

Obſervandum eſt nos dicere: ſuſpenſionem ab uſu Ordinum. Nam ſuſpenſio à juriſdictione litigioſâ non punitur irregularitate: quum ſimplex Clericus, qui nullos ſuſcepit Ordines, eam exercere poteſt. Eadem eſt ratio eorum, qui, ſuſpenſi *à Beneficio*, ejus tamen percipiunt fructus, faciunt locationes aut aliis hujuſmodi funguntur officiis ei annexis: nam, licèt illis non liceat ſine gravi peccato, non incurrunt tamen irregularitatem. Navarrus & vulgus cæterorum Canoniſtarum aſſerunt idem de eo, qui. ſuſpenſus ab officio concionem habendi, violat ſuſpenſionem, quia, inquiunt, hoc miniſterium non adhæret ordini ita, ut quandoque nequeat utiliter credi ſimplici Clerico tonſurâ inſignito, ut illuſtre exemplum nobis præbuit Dominus Abbas Gaillard, qui, nullo conſtitutus in Ordine, conciones habuit, cum licentiâ multorum Galliæ Antiſtitum, ad octogeſimum uſque annum, in omnibus Miſſionibus, quas in eorum confecit Diœceſibus.

CASUS I.

ARCHAMBAUDUS Citta-Nova, urbis Iſtriæ, Epiſcopus, nominatim declaratus ſuſpenſus *ab Ordine*, vel *à Juriſdictione*, quia contulerat Diaconatum & ſacerdotium eodem die in ſubdiaconum Diœceſanum, poteſt ne hoc non obſtante fungi quibuſdam officiis Epiſcopalibus?

RESPONS

In Jure duo diverſiſſima ſunt Ordo & Juriſdictio; Ideo pœnæ canonicæ ſunt odia, quæ limitantur; ſuſpenſus *ab Ordine* nunquam cenſetur ſuſpenſus *à Juriſdictione* [*& vice verſâ*,] niſi juriſdictio neceſſario affigatur vinculo uſui Ordinis ut Sacramento Pœnitentiæ, quod Sacerdoti, *ab Ordine* ſuſpenſo, non licet adminiſtrare.

Dicendum igitur ad difficultatem propoſitam, Archambaudum ſolommodo ſuſpenſum *ab Ordine*, non poſſe reapſe Pontificali pompâ celebrare, nec Ordines conferre, nec conſecrare Eccleſias, nec Altaria; quia hujoſmodi officia ſunt poteſtatis Ordinis, quo ſupponitur ſuſpenſus: ſed poteſt facere partes Juriſdictionis Epiſcopalis, ut proponere ad Beneficia, & ea conferre quorum collatio à ſe pendet, probare Confeſſarios, dicere ſuſpenſionem, interdictum & excommunicationem, & ab iis abſolvere in foro exteriori tantùm; quia hæc omnia officia, non Ordinis, ſed Juriſdictionis ſunt partes.

Contrà declarato ſuſpenſo ſolùm *à Juriſdictione* licet facere quaſvis partes Ordinis, non verò partes Juriſdictionis. Verùm addere intereſt Epiſcopum, *à Pontificalibus* ſuſpenſum, 1. non poſſe *cum apparatu* Pontificali celebrare, etiamſi ei liceat ſine ullo ornatu Pontificali, & modò celebrandi ſacerdotibus ſolito; id eſt, ſine mitrâ, ſine. pallio, & alio apparato Epiſcopis proprio, ut videre eſt illuſtre exemplum in Concilio, à Leone IX. Rhemis collecto an. 1049. Rege Henrico I. in quo Patres hujus Concilii Epiſcopo Nannetenſi, quatenùs ſimoniaco remoto, permiſerunt fungi ſolùm officio Sacerdotis, ut hæc habent verba. *Accedens denique* (Epiſcopus) *Nannetenſis, confeſſus eſt genitorem ſuum, Epiſcopum fuiſſe civitatis, & in ejus vitâ donum Epiſcopi ſe percepiſſe, mortuoque illi ſubrogatum per largitionem pecuniæ: qua propter judicio Synodi, ſublato annulo & paſtorali pedo, privatus eſt Pontificali Miniſterio, condonato ei intervenientibus Epiſcopis tantummodo Preſbyteratus Officio* 2. Non poſſe confirmationem conferre, nec ullum Ordinem, nec conſecrare Eccleſias, Altaria, Calices. Hæc eſt ſententia Panormitani & Sylveſtri de Prierio, eum laudantis (*k*), & Auctoris, qui collegit & in lucem edidit Colloquia Andegavenſia (*l*), qui, iiſdem innixus principiis, dicit: 1. Sacerdotem, ſuſpenſum *à celebratione Miſſæ*, poſſe Sacramenta Pœnitentiæ & Euchariſtiæ adminiſtrare, concionem habere, fungique officiis Diaconi & Subdiaconi, modò non ſit ſuſpenſus

(*a*) Innoc. III. in cap. *Tuæ litteræ* unic. de Clerico per ſaltum promoto l. 5. tit. 29.

(*b*) Innoc. III. in cap. *Per tuas* 37. de

(*c*) Alex. III. in cap. *Veniens* 1. Et Celeſt. III. in c. *Innotuit* 3 de eo qui furtivè ord. ſuſcepit. l. 5. tit. 30.

(*d*) Urban. II. in can. *Si quis à Simoniacis* 108. t. q. 1.

(*e*) Alex. III. in cap. *Requiſivit*, & Greg. IX. in c. *Cùm Clerici* 2. de Ordinatis ab Epiſcopo, qui Epiſcopatui renuntiavit Lib. 1. tit. 13.

(*f*) Joan. XXII. in Extravag. *Antiquæ* unic. de voto tit. 6.

(*g*) Conc. Trid. ſeſſ. 24. c. 1.

(*h*) Clement *Monaſteriorum* 1. de rebus Eccleſiæ non alienandis l. 3. tit. 4. Clem. in c. *Religioſi* 1. de privilegiis l. 5. tit. 7. Conc. Viennens. in *Religioſi* 1. de decimis &c. l. 3 tit. 13.

(*i*) Innoc. IV. in cap. *Cum æterni* 1. de ſentent. & re judicatâ in 6. lib. 2. tit. 14. Idem in cap. *Cum medicinalis* 1. de excom. in 6. lib. 5. tit. 11. Fagnan in c. *Si quis Preſbyter* de Clerico excommunicato miniſtrante.

(*k*) Sylveſter v *Suſpenſio*. q. 5 & apud eum Panorm.

(*l*) Colloq. Andeg. menſis Auguſti. 1702. q. 1. p. 149.

à *Sacerdotio* 2. ſolummodo ſuſpenſum *ab excipiendis Confeſſionibus*, poſſe celebrare & adminiſtrare alia Sacramenta 3. Parochum, à partibus Parochi ſuſpenſum, poſſe in ſuâ Parœciâ celebrare, modò non ſit Miſſa Parochialis; poſſe quoque Officium canere divinum cum aliis, modò Choro non præſit, & ſic de cæteris.

Obſervare juvat nullam ſuſpenſionem in Epiſcopum incidere, niſi nominatim denuncietur, ut alibi dicimus.

CASUS II.

Metrodorus Parœciæ ruralis Parochus in popinam divertit ut baſilico victu duos exciperet amicos, contra Edictum Epiſcopi, omnibus Clericis cauponam interdicentis, pœnâ ſuſpenſionis *ipſo facto*, ad ſemeſtre, & à quo abſolvendi facultatem ſibi ſervavit 1. Peccat-ne mortaliter? 2. Eſt-ne ſuſpenſus non ſolùm ab uſu Sacrorum Ordinum ſed & ab omnibus Parochi partibus? 3. A quo poteſt abſolvi in foro Pœnitentiæ?

Respons.

Antequam huic fiat difficultati ſatis, ſciendum eſt 1. Suſpenſionem, in genere, eſſe cenſuram, qua Clericus privatur uſu Ordinum & Beneficii, ex toto, aut tantùm ex parte, ad ſempiternum aut ad tempus præſtitutum, in pœnam peccati grandis ab eo commiſſi. 2. Triplicem eſſe ſuſpenſionem (*a*) Prima, dicta *ab Ordine*, eum privat uſu præſenti partium ſuſceptorum Ordinum. Secunda, dicta *ab Officio*, eum privat officiis Beneficii aut Muneris, quo gaudet in Eccleſiâ, cauſa impoſitis Tertia, à Theologis atque Canoniſtis dicta à *Beneficio* Clericum privat Officio & Juriſdictione Clericalibus, ipſi demandatis ex Beneficio & Munere, de quo eſt proviſus; imò fructibus, ſaltem ex parte, quando Beneficium eſt ſacerdotale. Epiſcopo de parte ſtatuere valente in gratiam præpoſiti qui fungetur muneribus Sacerdotii.

(*a*) Navarr. Manual. c. 27. n. 154.

Hoc poſito, reſpondemus 1. Metrodorum peccaviſſe mortaliter, ut probatur his ſancti Gregorii verbis (*b*): *Si quis venerit contra decretum Epiſcopi, ab Eccleſia abjiciatur. In libro Regum* (*c*) *legitur*: qui non obedierit principi, morte moriatur & *in Concilio Agathenſi, quod anathematiſetur*. Ex quibus verbis videtur hæc inobedientia eſſe peccatum mortale, quum pœna anathematis non infligatur in minus peccatum, ut habet Concilium Meldenſe, an. 845. habitum; in Decreto Gratiani relatum (*d*) *Anathema eſt æternæ mortis damnatio & non niſi pro mortali debet imponi crimine.*

(*b*) S. Greg. in cap. *Si quis* 2. de majoritate & obedientiâ Lib. 1. tit. 33.

(*c*) Reg. 13.

(*d*) Conc. Meldens in can. *Nemo* 41. 11. q. 3.

Dicimus ſecundò, ſuſpenſionem verbis comprehenſam generalibus, & ſine ullâ reſtrictione, aut diſtinctione, debere ad triplicem ſuſpenſionem, de qua diximus, extendi, ac proinde Metrodorum revera privari omnibus officiis Clericalibus, & omnibus juribus Beneficii ſui ad tempus à Decreto Epiſcopi præfixum, qui ſolus eum poteſt in integrum reſtituere ante elapſum ſemeſtre: quo elapſo, cenſura jure ceſſat: & hic Parochus, qui implevit ſibi impoſitam pœnam, iterùm ſua munia obtinet, ſine ullâ prævià abſolutione, qua in integrum reſtituatur. Sed obſervandum eſt 1. Eum, ſolum modò ſuſpenſum *ab Ordine*, ſervaturum, eo in caſu (*e*) alia jura Beneficii ſui: & illorum uſum ei licere, ſine irregularitate quam incurrunt tranſgreſſores cenſuræ quicunque 2. Sacerdotem, ſuſpenſum ab Ordine Diaconi, cenſeri ſuſpenſum ab Ordine ſuperiori, ſacerdotio, niſi contrarium clarè & apertè pateret ex ipſis ſententiæ verbis. Prima, quæ afferri poteſt, ratio eſt, quia indignus Ordine inferiore longè indignior eſt ſuperiore. *Qui indignus eſt inferiore Ordine, indignior eſt ſuperiore* (*f*). Secunda: quia omnes Sacerdotii partes ſunt nobiliores & eminentiores partibus Diaconatûs, ut officia Diaconatûs ſuperant præſtantiâ partes ſubdiaconatûs, & eam ob rem, cui munia Diaconatus interdicta, cenſetur privatus jure uſûs Sacerdotii. *Cùm majora intelliguntur illis prohibita, quibus vetita ſunt minora*: ſic dicit Innocentius III. ad Epiſcopum Londinenſem ſcribens (*g*), quod ſic intelligitur, quum majus neceſſariò connectitur cum minore, ut in hoc caſu Ordo ſuperior ſupponit inferiorem, quatenùs ejus baſin. *Hoc tam intelligitur*, inquit Bonacina (*h*), *quando majus habet connexionem cum minori, tunc quia ſuperior Ordo eſt adnexus inferiori, & ſupponit inferiorem tanquam fundamentum.* Idem dicunt Cardinalis Toletus, Sayrus, Reginaldus, Ugolinus, Henriquez pluresque alii.

(*e*) Navarr. cit. cap. 27. n. 160.

(*f*) Leg. *Qui indignus* 4 ff. de ſenatoribus lib. 1. tit. 9

(*g*) Innoc. III. in cap. *Cum illorum* 32. de ſent. excom. Lib. 5. tit. 39.

(*h*) Bonacinæ tract. de cenſuris diſput. 3. puncto 2. n. 7. tom. 1.

Hæc deciſio conſentit ſententiæ Auctorum doctorum Colloquiorum Lucionenſium & Andegavenſium (*i*), aliiſque Doctoribus modò laudatis.

(*i*) Colloq. Lucion tom. 7. colloq. 19. q. 1. Colloq. Andegav. menſis Julii 1715. q. 4. p. 257.

CASUS III.

Dominicus, Sancti Aubini, in Diœceſi Trecorenſi Parochus, inviſens Parochum in Diœceſi Venetâ, ad cauponam in amplitudine poſterioris Diœceſis ſitam, divertit, non obſtante Statuto proprii Epiſcopi, omnibus Clericis interdicentis ejus introitum ad popinandum, pœnâ ſuſpenſionis *ipſo facto*. Num hanc incurrit cenſuram?

Respons.

Dicendum eſt Dominicum, in caſu propoſito, non incurriſſe ſuſpenſionem. Nam ſciendum eſt longum intereſſe diſcrimen inter obligationem ſententiâ & mandato peculiari contractam, atque illam cui quis ſubeſt ſtatuto. Quia obligatio ſententiâ & juſſu contracta, perſonalis eſt, ac proinde ei, quocunque pergat, inhæret, modò ſuperioris, qui dixit ſententiam, juriſdictioni ſubjaceat (*k*). Unde ſequitur Sacerdotem, à ſuperiore legitimo interdictum juridicè continuò perſtare interdictum, licèt in aliam, ſeceſſerit Diœceſim. At eadem non eſt ratio obligationis cui ſubjicitur ſtatuto. Statutum enim Diœceſanum eſt lex territorio Diœceſis affixa, ac proinde obligans ſolùm te ſedem habentes in eo ita ut qui, extra limites, ſtatutum non ſervant, non incurrant pœnam, tranſgreſſoribus impoſitam. Quod patet ex Conſtitutione Bonifacii VIII. (*l*) in qua hic dicit Pontifex, ſtatuto ab Epiſcopo in ſuâ Diœceſi promulgato, quo excommunicatos declarat furtum facientes; ſubditum Diœceſanum rem proximi ſurripientem, aliâ in Diœceſi, non incurrere excommunicationem. *Statuto Epiſcopi, quo in omnes, qui furtum commiſerint excommunicationis ſententia promulgatur, ſubditi ejus furtum extra ipſius Diœceſin committentes, minimè ligari noſcuntur; cùm extra territorium dicenti non pareatur impunè.* Idem judicium eſt de aliis cenſuris, ut dicit Auctor Colloquiorum Condomenſium (*m*).

(*k*) Clemens III. in cap. *Anobis* 21. de ſent. excom. &c. Lib. 5. tit. 39.

(*l*) Bonifac. VIII. in cap. *Ut animarum* de Conſtitutionibus in 6.

(*m*) Colloq. Condom. tom. 1. colloq. 1. ſect. 2.

CASUS IV.

Gerasimus Cenomanenſis Diœceſis Sacerdos demigravit in Diœceſin Vaſaticam in qua

Cle-

Clericis ingreſſue in cauponam interdictus eſt pœna ſuſpenſionis *ipſo facto*. Sede paulò poſt ibi fixâ, cibum cœpit in cauponâ, & præbuit quibuſdam amicis, ignorans tabernam Clericis interdictam hac pœnâ in illâ Diœceſi. Num ignorantia eum purgat coram Deo, & præſtat ſalvum à ſuſpenſione & irregularitate, ſi poſtea celebraverit?

Respons.

Conſtat ignorantiam, tum juris Clericalis, cùm facti, non affectatam nec nocentem, purgare omnibus cenſuris, ut declarat Boniſacius VIII. his verbis (a): *Ut animarum periculis obvietur ſententiis per ſtatuta quorumcunque ordinariorum prolatis ligari nolumus ignorantes; dum tamen eorum ignorantia craſſa non fuerit aut ſupina.* Unde ſequitur Geraſimum, qui paucis a diebus ſedem fixerat in Diœceſi Vaſaticâ, & pro tempore meritò conjicitur nequiviſſe de ſtatutis in eâ promulgatis quærere, non incurriſſe cenſuram, in Clericos popinantes latam.

(a) Boniſac. VIII. in cap. *Ut animarum* 2. de Conſtitut. in 6. Lib. 1. tit. 2.

Ratio hujus Deciſionis, quæ afferri poteſt, eſt, quia cenſura non incurritur ſine præviâ monitione legitimâ Eccleſiâ eas inferente ſolùm in contumaces, ut declarat Concilium Meldenſe, in primâ Deciſione, laudatum, agens de excommunicatione in ſpecie (b). Ideò Innocentius III. in Decretali, quod promulgavit in Concilio Lateranenſi generali (c), & poſt eum Innocentius IV. (d) declarant monitionem neceſſario præire ut validè infligatur cenſura Geraſimo autem, ex hypotheſi, non innotuit interdictum, à ſtatuto, de quo agitur, latum, nec ſe pœnam incurriſſe Clericalem arbitratus eſt, quia cibum ſumpſerat in tabernâ. Non eſt igitur habendus ſuſpenſus, nec irregularis, quia poſtea celebravit ignorantiâ nec craſſâ, nec ſupinâ affectus.

(b) Conc. Meldena in cit. can. *Nemo* 41. 11. q. 3.
(c) Innoc. III. in cap. *Sacro* 48. de ſent. excomm. &c.
(d) Innoc. IV. in cap. *Romana* 5. eod. tit. in 6.

Dictis patrocinandum eſt his verbis Decretalis, à Gregorio IX. miſſi ad duos Eccleſiæ Pragenſis Canonicos (e) qui, ſe non habentes ſuſpenſos, celebraverant poſtea bona fide: *Quia tempore ſuſpenſionis celebraſtis ignari; vos reddit ignorantia probabilis excuſatos.* Quam in rem Gloſſa habet (f): *Non eſt hic aliqua diſpenſatio neceſſaria; quia neſciebant ſe ſuſpenſos, unde non peccaverunt.*

(e) Greg. IX. in cap. *Apoſtolica* 9. de Clerico excom. depoſit. vel interdict. miniſtrante lib. 5. tit. 27.
(f) Gloſſa ibi v. *Probabilis*.

Cabaſſutius idem cenſet cum pluribus Auctoribus, quos laudat. Sylveſter, Mozolinus, Navarrus, Sylvius & Sanchez (g).

(g) Joan Cabas. juris can. theor. & prax. l. 5. v. 13. n. 5. Sylveſter de Prierio v. *Excommunicatio* q. 3. Navarr. Manual. c. 27. n. 16. Fr. Sylvius n. 1. 2. q. 76. art. 1. Thom Sanchez lib. 9 de matrim. diſp. 32. n. 13. Suarez de cenſuris diſp. 4. num. 8.

CASUS V.

Eluazar, Giennæ Epiſcopus, promulgavit Edictum, quo in univerſum interdicit omnibus in Ordinibus conſtitutis divertere ad cauponam, pœnâ ſuſpenſionis *ipſo facto* 1. Hieronymus, Acolythus, divertit, num eſt ab Ordinibus ſuſpenſus? 2. Eſt ne irregularis, quia poſteà partibus eſt functus?

Respons.

Juxta rationis normam, dicendum eſt Hieronymum non incurriſſe ſuſpenſionem, nec irregularitatem, 1. Quia, juxta uſum loquendi receptum, Clericus dicitur in Ordinibus conſtitutus, quando primum, nomine ſacrum, hoc eſt ſubdiaconatum, ſuſcepit. 2. Quia pœnæ quæ ſunt odia, non debent ampliari juxta hanc regulam Boniſacii VIII. (h) *Odia reſtringi, & favores convenit ampliari.*

(h) Reg. 15. de regul. juris in 6.

Quum Epiſcopo liceat in ſtatuto includere Clericos majores, ut & minores tutius, eſt hanc ut & minores, in difficultatem, eum, conſulere, ab eo quærere mentem ſtatuti, & ad ejus deciſionem ſe accommodare, nam ſolius eſt Legiſlatoris mentem legie aperire, ut habet lex Romana, in margine laudata (i), & dicunt Ariſtoteles & Plato (k).

(i) Leg. *Inter* 1. Cod. de legibus.
(k) Ariſtot. l. 1. Ethicorum Plato de Regno.

CASUS VI.

Voconius, modico diffiſus ingenio, vigilantiæ Epiſcopi fucum fecit, & die Ordinationis adjungens ſe Diaconis, ſine ullo prævio, examine Ordinibus initiari curavit, Nonne incurrit ſuſpenſionem *ab Ordine*.

Respons.

Non eſt dubium quominùs Voconius incurrerit ſuſpenſionem, ut patet ex Decretali Celeſtini III. (l) qui, verba faciens de tribus Clericis qui furtivè Ordines ſuſceperant, non obſtante interdicto, ab Epiſcopo pœnâ excommunicationis ipſis dicto, ait: *Reſpondemus, quòd Ordinati in ſuſceptis Ordinibus de juris rigore miniſtrare non debent.* Addit hic Pontifex volentibus ſtatum ſuſcipere Religioſum Epiſcopum conceſſurum poſteà immunitatem neceſſariam, utpote dignis: *Si ... ibidem* (in Religione) *laudobiliter fuerint converſati, proceſſu temporis cum eis poterit de noſtrâ licentiâ diſpenſare ut poſtmodum ſuſceptorum Ordinum executione lætentur.*

(l) Celeſt. III. in cap. *Innotuit* 3. de eo qui furtive Ord ſuſcepit. lib. 5. tit. 30.

Idem legitur in duobus Decretalibus aliis Pontificis Alexandri III. (m) Cabaſſutius (n); cæterique Canoniſtæ hanc probant deciſionem iiſdem auctoritatibus jam relatis.

Cæterum patet, ex iſtorum Pontificum verbis, eum qui ſic Ordines ſuſcepit poſſe immunitatem obtinere ab Epiſcopo.

(m) Idem in c. *Cum H. Lator* 2. de & Alex. tit in c. *Veniens* eod. tit.
(n) Cabaſſut. juris can. theor. & prax. L. 5. c. 16. n. 15.

CASUS VII.

Mummolus, Diœceſanus Dienſis, ſuſcepit ſubdiaconatum ab Epiſcopo Graſſenſi, ementitis dimiſſoriis Epiſcopi proprii. Num incurrit ſuſpenſionem *ab Ordine*?

Respons.

Mummolum exiſtimamus incurriſſe ſuſpenſionem, nam patet ex veteri Concilio, Aureliæ habito, Pontifice Vigilio ſedente an. 549. à 50. Epiſcopis, & 20. Procuratoribus Epiſcoporum abſentium (o), iſtum Clericum eſſe hac puniendum cenſurâ: *Ut nullus Clericum ſeu Lectorem alienum ſine ſui ceſſione Epiſcopi, vel ſibi quibuslibet conditionibus audeat vindicare* inquiunt Patres bujus Concilii, *quod ſi quis hanc Conſtitutionem fuerit quacumque præſumptione tranſgreſſus memoratæ perſonæ, eo, cui ſunt debita, ſeu Eccleſiaſtico jura, ſeu proprio revocata... ab honore, vel Officio, ſuſcepto, juxta arbitrium ſui Pontificis ſuſpendantur; Epiſcopus verò qui ordinaverit, ſex menſibus Miſſas tantùm facere non præſumat.*

(o) Conc. Aurelian V. can. 5.

Verum eſt vocem, *ſuſpendantur*, non notare ſuſpenſionem *ipſo jure*: ſed ſupponere tantùm neceſſariò intervenire ſententiam juridicam: ſed legimus in Bullario magno Conſtitutionem Pii II. (p) quæ hanc imponit ſuſpenſionem *ipſo jure* Clericis qui ſuſceperunt ſine veris dimiſſoriis: *Statuimus & ordinavimus quod omnes & ſinguli qui.... abſque dimiſſoriis Litteris.... ad aliquem ex ſacris ordinibus ſe fecerint promoveri, à ſuorum Ordinum executione ipſo jure ſuſpenſi ſint.* Adjungit hic ſummus Pontifex, ſi conſtituti ſic in Ordinibus faciant partes ſuorum Ordinum temerè, in irregularitatem labi, *eo ipſo irregularitatem incurrant.*

(p) Pius II. in Bulla *Cum ex Sacrorum* 7. die 17. Novemb. an. 1461. §. 1.

Alia

Digitized by Google

(a) Sixt. V. in Bullâ *Sanctum*. 91. §. 3. & ſeqq.

Alis Sixti V. Bulla (a) 5. Junii 1589. firmat præcedentem, & eaſdem imponit pœnas de quibus ſibi ſervat abſolutionem & immunitatem.

Verum eſt quoque banc Pii II. Bullam non fuiſſe promulgatam, nec proinde hoc in Regno receptam ex formulis ſolitis; ſed ſat receptam uſu, qui, ut prudenter obſervat Autor Colloquiorum Andegavenſium (b), conſentit, hoc in Diſciplinæ articulo menti Concilii Aurelianenſis V. laudati, & cujus ſtatutum clarè confirmatum eſt ab ultimo Concilio generali (c), his verbis: *Si quis ab alio promoveri petat, nullatenùs id ei ... permittatur; niſi ejus probitas & mores Ordinarii ſui teſtimonio commendentur: ſi ſecùs fiat, Ordinans à collatione Ordinum & Ordinatus à ſuſceptorum Ordinum executione, quandiu proprio Ordinario videbitur expedire, ſit ſuſpenſus* (d).

(b) Colloq. Andevag. menſis Septemb. 1718. q. 2.

(c) Conc. Trid. ſeſſ. 23. c. 8. de reformat.

(d) Statut. Synod. Rupell. 1710. Colloq. Lucon. Agat. & Andegav. &c.

CASUS VIII.

Cyriacus, viceſimum-tertium agens annum cum ſex menſibus, ope falſarum Baptiſterii literarum, ſuſcepit Sacerdotium. Incurrit-ne ſuſpenſionem? Si verò incurrerit, & crimen ejus ſit omnibus notum, & celebraverit hoc in ſtatu; à quo abſolvi poteſt?

Respons.

Certum eſt Cyriacum incurriſſe jure ſuſpenſionem, & ſi eo in ſtatu celebraverit eſſe irregularem: nam ætas legitima ad veniendum in Sacerdotium eſt vigeſimus quintus annus inchoatus. *Nullus in poſterùm ... ad Ordinem Presbyteratûs ante vigeſimum quintum ætatis ſuæ annum promoveatur*, ait Concilium Tridentinum (e): & ſine peccato mortali & lapſu hanc in cenſuram, nequit ſuſcipere ullum alium Ordinem ſacrum ante ætatem à Canonibus requiſitam. *peccat mortaliter*, inquit doctus Canoniſta (f), *qui ordinatur ordine ſacro extra tempora à Jure ſtatuta, vel ante legitimam ætatem ... & eſt ipſo jure ſuſpenſus & ſi Ordine utitur, fit irregularis.* Quod probat ſeptimâ Bullâ Pii II. 17. Novembris 1461. (g) in qua fatur hic Pontifex his verbis: *Autoritate Apoſtolicâ, hac Conſtitutione perpetuò valiturâ ſtatuimus & ordinamus, quòd omnes & ſinguli, qui abſque diſpenſatione Canonicâ, aut legitimâ licentiâ ... ante legitimam ætatem ... ad aliquem ex ſacris Ordinibus ſe fecerint promoveri, à ſuorum Ordinum executione ipſo jure ſuſpenſi ſint; & ſi hujuſmodi ſuſpenſione durante in eiſdem Ordinibus miniſtrare præſumpſerint, eo ipſo irregularitatem incurrant.*

(e) Conc. Trid. ſeſſ. 23. de reformat. c. 12.

(f) Navar. Manual. c. 25. n. 70.

(g) Pius II. in Bullâ *Cum ex ſacrorum*. §. 2.

Hac Conſtitutione & Decreto Concilii Tridentini in Galliâ uſu receptis, Cyriacus debet abſolvi à cenſurâ, & honorem ac gradum reddi ad munia ſuorum Ordinum. At etiamſi Navarrus, Romæ ſcribens, Pœnitentiarius ibi Pontificem ſolum diſpenſare hoc in caſu, *in quo ſolus Papa diſpenſat*; nihilominùs conſtat hunc Sacerdotem poſſe abſolvi legitimè, & reſtitui ab Epiſcopo, ſi crimen foret occultum, ut Cabaſſutius probat Bullâ Clementis VIII. *Verumtamen*, inquit hic Canoniſta (h), *Clemens VIII. in Bullâ incipiente*, Romanum Pontificem debet, *redigit* (hanc ſuſpenſionem) *ad diſpoſitionem Concilii Tridentini. Itaque poteſt Epiſcopus in hac ſuſpenſione, ſi ſit occulta, diſpenſare.* Quod jam docuerant Barboſa plureſque alii priores hoc Canoniſtâ recentiori. *Notatur ad hoc*, inquit Barboſa (i) *poſſe Epiſcopum diſpenſare, ut ad Sacerdotium promoveatur. Verùm in irregularitate, quam quis contraxit, exercendo ordines, quos non habebat, ſolum ſummum Pontificem diſpenſare poſſe ut ad altiorem promoveatur ordinem ..., ſi verò delictum ſit occultum; tunc Epiſcopus diſpenſare poterit ut alios ſuſcipiat, per Concilium Tridentinum ſeſſione 24.* Sed quando culpa eſt omnibus nota ut proponitur in quæſito, de Cyriaco, recurrendum eſt neceſſariò Romam, & immunitas impetranda ab ipsâ Curiâ Romanâ; nam, hoc in caſu, non ſufficeret immunitas à Pœnitentiario imò ab Epiſcopo; utraque ad forum interius reſtrictâ, & in caſibus occultis, ſecundùm Decretum Concilii Tridentini. *Liceat Epiſcopis in irregularitatibus omnibus & in ſuſpenſionibus, ex delicto occulto provenientibus, exceptâ eâ, quæ oritur ex homicidio voluntario, & exceptis aliis deductis ad forum contentioſum diſpenſare* (k).

(h) Joan. Caballut. cit. lib. 5. c. 16. n. 6. & apud eum Sayrus, &c.

(i) Auguſt. Barboſa in tit. de Clerico non ordinato miniſtrante.

(k) Conc. Trid. ſeſſ. 24. c. 6. de reform.

CASUS IX.

Mutius, Acolytus, copiam ſibi fecit Subdiaconatûs ab Archiepiſcopo ſuſcepti qui Epiſcopatus abiverat ſuo & partes reliquerat Epiſcopales, & de cujus Epiſcopatu alius fuerat proviſus ac venerat ipſe in poſſeſſionem. Num incurrit ſuſpenſionem?

Respons.

Hic Acolytus in ſuſpenſionem incidit. *Suſpenditur ab ordine ſuſcepto*, inquit Cabaſſutius (l), *quis quis ordinem ſacrum ſuſceperit ab Epiſcopo, qui Epiſcopatui & ordinis Epiſcopalis uſui renunciavit. & hæc ſuſpenſio reſervatur Papæ.* Quod probari poteſt Decretali Alexandri III. (m) qui, conſultus de quæſtione huic æquipollente, reſpondet et his verbis: *Sanè ſi ab eodem* (Epiſcopo) *ſacros ordines ſcienter quis receperit; quia indignum ſe fecit, executionem officii non habebit. Ubi autem non ſcienter, poterit* (*niſi craſſa & ſupina fuerit ignorantia*) *diſcretus Pontifex diſpenſare.* Idem docet Ducaſſe (n), & addit hoc crimen Pontifici reſervatum.

(l) Joan. Caball. juris can. theor. & prax.

(m) Alex. III. in c. *Requiſivis*. 1. de ordinatis ab Epiſcopo qui renuntiavit Epiſcopatui lib. 1. tit. 13.

(n) Fr. Ducaſſe, tract. de juridict. Eccleſiaſt. volunt. c. 12. n. 4.

CASUS X.

Hombertus, è Diœceſi Baſileenſi oriundus, apud Epiſcopum Sedunenſem commoratus ut Domeſticus per octennium, Subdiaconatum ſuſcepit ab hoc Antiſtite ſine dimiſſoriis literis à Baſileenſi Præſule impetratis. Epiſcopi Sedunenſis, tribus pòſt menſibus fato functi ſucceſſor Hombertum elegit à largitionibus; & poſtquam biennio miniſtrâſſet creavit, eum Diaconum, & Sacerdotem. Qua de re quæritur nùm Hombertus decennio commoratus apud duos Epiſcopos, potuerit ſine incursû ſuſpenſione, ſuſcipere Ordines ab iis, abſque dimiſſoriis literis ab Epiſcopo Diœceſano miſſis.

Respons.

Duas quæſitum habet difficultates à ſe invicem diſtinctas, ad quas ſeorsùm eſt reſpondendum. Ad priorem dicimus Hombertum non incurriſſe ſuſpenſionem jure, quia ſuſcepit ſubdiaconatum ab Epiſcopo Sedunenſi ſine dimiſſoriis ab Epiſcopo Baſileenſi ſcriptis, quum per octennium fuerit ejus Domeſticus. Ratio eſt, quia, ſecundùm Concilium Tridentinum (o); Epiſcopo licet conferre Ordines licitè Domeſtico per triennium completum commorato. Etiamſi non ſit Diœceſanus, & deſtituatur dimiſſoriis à proprio Epiſcopo datis. *Epiſcopus familiarem ſuum, non ſubditum, ordinare non poſſit, niſi per triennium ſecum fuerit commoratus.* Hæc Concilii verba.

(o) Conc. Trid. ſeſſ. 23 c. 9.

Ad poſteriorem dicimus, Diaconatum & Sacerdotium, ad quæ cum admiſit ſucceſſor hujus Epiſcopi, cujus erat à biennio tantùm familiaris, nequiviſſe ſuſcipere per diſpoſitionem iſtius

Conci-

Concilii, concedentis hoc privilegium Epiſcopis, in gratiam extraneorum, poſt miniſterium trienio completo præſtitum; quod ipſorum ſucceſſores reſpicere nequit: privilegio quatenùs odio, reſtringendo ad ipſamet verba, juxta hanc Juris regulam (a), *odia reſtringi ... convenit*. Verum eſt tamen Hombertum licitè creatum fuiſſe Diaconum & Sacerdotem à ſucceſſore Epiſcopi Sedunenſis, à quo Subdiaconatum ſuſceperit, ut à proprio Domicilii Epiſcopo, modò actu commoraretur in Diœceſi Sedunenſi, ut hæc ſupponitur re eſſe illi ſedes; ac præterea ſincerus eſſet animus eam habendi perpetuam; ita ut Ordines duos fraude non ſuſceperit, ne ſe à juriſdictione Epiſcopi Baſileenſis ſubduxerit. Nam aliàs foret ſuſpenſus jure ut docet Navarrus, æquipollenti reſpondens difficultati (b). Ratio quam hic apponit Canonica eſt, quia tempus minus ſufficit ut quis jus Domicilii nanciſcatur; & fiat ſubditus Epiſcopo ſedis in qua inſtitutus eſt. *Per qua probatur contrahere quem Domicilium in loco, ubi conſtituit habitare, animo perpetuò habitandi, vel manendi ibi; etiamſi parvo tempore manſerit: quia per manſionem talem quaritur Domicilium etiam momento temporis, ut poſt alios tradit Philippus Francus in cap.* Nulla, *De tempor. ordinat. ubi loquitur de Domicilio, quod ſufficit per illum textum ad effectum faciendi ſe ſubditum Epiſcopo, ad hoc, ut ordinari poſſit ab ipſo ratione Domicilii; quod per illum textum eſt unus modus, per quem quis ſortitur forum & ſubjectionem Epiſcopi ad Ordines ſuſcipiendos.* Sic Navarrus conſentit legi, quæ habet (c): *In eodem loco ſingulos habere Domicilium non ambigitur, ubi larem rerumque ac fortunarum ſuarum ſummam conſtituit, unde rurſùs non ſit diſceſſurus, ſi nihil avocet.*

(a) Reg. 15. de regulis juris in 6.

(b) Navar. l. 1. conſil. de temporibus ordinat. conſ. 2.

(c) L. Cives 7. Cod. de incolis lib. 10. tit. 39.

CASUS XI.

Martinus, in Diœceſi natus Auſcitanâ, vitaturus ſeverum Antiſtitis examen, copiam ſibi fecit minoris Canonicatûs in Diœceſi Auxenſi, ſolo animo ſuſcipiendi Sacerdotium ab Epiſcopo Beneficii, in fraudem juriſdictionis Archiepiſcopi Ordinarii, & iterùm repetendi Diœceſim Auſcitanam: quod effecit poſt ſuſceptum & præſtitum Ordinem Sacerdotii, & tranſlatam nepoti Præbendam, antequam veniſſet ipſe in poſſeſſionem. Nonne poteſt haberi ſuſpenſus, jure: quia ſic ordines ſuſcepit?

Respons.

Arbitramur Martinum, ſic creatum Sacerdotem, ſine dimiſſoriis à ſuo Antiſtite ſcriptis, & animo ſe ab ejus juriſdictione ſubducendi, incurriſſe cenſuram, à Concilio Tridentino latam in eos qui ſuſcipiunt Ordines ab alieno Epiſcopo. En Decreti hujus ſancti Concilii verba (d): *Si quis ab alio promoveri petat; nullatenùs id ei, etiam cujuſvis generalis, aut ſpecialis reſcripti, vel privilegii prætextu, etiam ſtatutis temporibus permittatur: niſi ejus probitas ac mores Ordinarii ſui teſtimonio commendentur. Si ſecùs fiat.·.· Ordinatus à ſuſceptorum ordinum executione, quandiu proprio Ordinario videbitur expedire, ſit ſuſpenſus*: Nec juvat Martinum pro ſe dicere quod fuerit creatus à proprio Beneficii Epiſcopo: nam, juxta ſententiam periti Theologi (e), hic Epiſcopus non cenſetur, hoc in caſu, ejus Epiſcopus; quia iſte Canonicus ſuâ eſt uſus Præbendâ, ſolo animo ſe à juriſdictione Antiſtitis ſubducendi, & iniquum eſt ut fructum capiat è fraude, juxta hanc Juris regulam, ab Innocentio III. latam (f). *Fraus & dolus alicui patrocinari non debent.* Ratio eſt, quia, ut ait Gloſſa, quicquid facit in fraudem legis, ipſam tranſgreditur legem (g), *qui facit in fraudem legis, contra ipſam legem videtur facere.*

(d) Conc. Trid. ſeſſ. 23. c. 8. de reformat.

(e) De Ste. Beuve tom. 1. cas. 14.

Huic deciſioni pondus addit ſacra Congregatio Cardinalium, Concilii Tridentini Interpretum, quæ, ab Epiſcopo Caducenſi quæſita, reſpondit 7. Octobris 1662. his verbis: *Congregatio Concilii ſæpiùs declaravit, tametſi quis poſſit ordinari ab Epiſcopo loci Beneficii; ſi tamen adeptus ſit Beneficium in fraudem, eſſe malè promotum; ac ſi in ſuſceptis ordinibus miniſtraverit, irregularitatem contrahere: etenim an ipſa fraus intercesſerit, ex legitimis conjecturis ad præſcriptum juris eſſe dignoſcendum.* Hinc ſequitur Martinum in ſuſpenſionem lapſum eſſe & incurriſſe irregularitatem, quia illo in ſtatu geſſit ſuſceptos ordines. Ipſi ergo eſt Romam recurrendum, & exponendum tempus, per quod partes fecit Sacerdotales ut abſolvatur & reſtituatur. Si verò ejus delictum omnino ſit occultum, poteſt à proprio Epiſcopo abſolvi de ſuſpenſione & reſtitui de irregularitate, quoad forum interius ſolùm, juxta Decretum Concilii Tridentini, in octavâ Deciſione laudatum.

(f) Innoc. III. in cap. Officii 14. de teſtam. & ultimis volunt. lib. 3. tit. 26. & in c. Cum dilectus 8. de religioſis Domibus, ut Epiſcopo ſint ſubjectæ l. 1. Cod. tit. 36.

(g) Gloſſa in c. Quanto 26. de privilegiis & exceſſibus privilegiat. v. In fraudem. l. 5. tit. 33.

CASUS XII.

Manilius, Diœceſis Andegavenſis Sacerdos, cùm veniſſet Pariſios ſine poteſtate exeundi ab Epiſcopo ſuo datâ finxit ementitam octiduo poſt adventum, cujus ope celebrandi licentiam habuit, & poſtea in Eccleſiam ſancti Pauli ſe admitti curavit, in qua quotidie ſacrum facit ſex abhinc menſibus. Patefactâ falſitate, Confeſſarius dixit eum incurriſſe ſuſpenſionem *ipſo facto*, duas ob ratione. Prima, quia ementita fingere exeundi poteſtatem, eſt caſus reſervatus, cui annectitur hæc cenſura in Diœceſi Andegavenſi. Secundo, quia, juxta duodecimum articulum ſtatutorum Synodalium, ab Eminentiſſimo Cardinali de Noailles Archiepiſcopo Pariſienſi Editorum 2. Januarii 1697. Sacerdos, celebrans in Diœceſi quindenis diebus poſt adventum, ſine licentiâ legitimâ, ſit ſuſpenſus *ipſo facto.* Licentia autem, Manilio ab Eminent. conceſſa, legitima cenſeri nequit; quia ope ementitæ exeundi poteſtatis habuit. Huic Confeſſario nonne eſt jus? Videtur. Nam ut immunitas Romana, obreptione aut ſubreptione impetrata, eſt nulla, ſic hæc licentia eſt nulla, quum ſit obreptitia.

Respons.

Hic Sacerdos non incurrit ſuſpenſionem *ipſo facto*, in quæſito propoſito. Nam 1. non incurrit ſuſpenſionem ab Epiſcopo Andegavenſi latam; quia falſitatem finxit, cui ſuſpenſio annectitur extra limites Diœceſis hujus Epiſcopi; & ſtatutum aut mandatum Epiſcopi obligat ſolùm qui re ſunt intra terminos ſuæ juriſdictionis, ut declarat Bonifacius VIII. in Conſtitutione, quæ habet (h): *Statuto Epiſcopi, quo in omnes qui furtum commiſerint, excommunicationis ſententia promulgatur, ſubditi ejus, furtum extra ipſius Diœceſim committentes minimè ligari noſcuntur; cùm extra territorium jus dicenti non pareatur impunè.*

(h) Bonifac. VIII. in c. Ut animarum. fin. de conſtitutionibus tit. 6.

2. Manilius non incurrit quoque ſuſpenſionem, duodecimo articulo ſtatutorum Synodalium Diœceſis Pariſienſis notatam. Nam hanc incurrunt cenſuram qui, quindenis diebus ſedis

commotati celebrant & Miſſarum honorarium capiunt, ſine licentia Archiepiſcopi. Hic autem ſe eam obtinuit; nam etiamſi mens Eminentiæ, hoc ſtatutum ferentis, fuerit ut concederet quibus exeundi poteſtas eſſet, ab Epiſcopo Diœceſano ſubſcripta; licentia tamen celebrandi eſt vera & legitima, verbis abſolutis & ſine reſtrictione conceſſa. Ratio eſt, quia auctoritas rata hujus licentiæ non pendet per ſe ex poteſtate exeundi tanquam à causâ; quum conſtet concedi à Superiore, ſeorſum ab illo inſtrumento, quo deſtituitur petens, cùm expedire judicat: ideò ſtatutum Synodale Pariſienſe non habet licentiam, ſine *exeundi poteſtate* conceſſam, fore nullam. Inſpicienda ergo *exeundi poteſtas* tanquam ſimplex conditio, ſine qua non ſolet Superior facile largiri licentiam celebrandi; quia perſuaſam habere vult jure probitatem Sacerdotis, eam petentis; & certiorem eum facit *exeundi poteſtas*, quando ut moris eſt, commendat eum.

Licentia igitur, Manilio impetrata, eſt realis & vera, quamvis obreptitiè habuerit, fucum faciens. Hinc concludendum iſtum Sacerdotem non accenſeri celebrantibus Miſſam mercedis causâ, ſine licentia, quorum meminit duodecimum ſtatutum Synodale Pariſienſe; nam cenſura & irregularitas odioſæ ſemper ſunt reſtringendæ ad ipſa Legis verba, & nullatenus ampliandæ, ſecundùm hanc regulam Bonifacii VIII. *Odia reſtringi....convenit*, in decimâ deciſione laudatam (*a*). Et hanc aliam: *In pœnis benignior eſt interpretatio facienda.* Ita ut pœnæ in reum ſtatutæ in caſu peculiari nequeat eſſe locus in alio, *proprium caſum* (pœnæ) *non excedunt*, inquit Gratianus (*b*).

(*a*) Cit. reg. 15. de reg. juris in 6. Reg. 49. ibid.

(*b*) Gratian. §. *Atque adeo* de pœnis diſt. 1. ad can. 18.

Collatio immunitatum Romanarum, quæ nullæ ſunt, quando obreptitiæ aut ſubreptitiæ exſtant, cum licentiâ celebrandi, Sacerdoti conceſſa ope ementitæ *exeundi poteſtatis*, eſt iniqua: quia hæ immunitates, à Pontifice impetratæ, quia jus hujuſmodi declarat, ut habent Decretalia in margine, indicata (*c*). Sed non eſt eadem ratio licentiæ, de qua hîc agitur; quum nullus Canon, nullum ſtatutum Synodale, nullum Mandatum Ordinarii, licentiam celebrandi Sacerdoti verâ *exeundi poteſtate* deſtituto, conceſſam declaret nullam.

(*c*) Innoc. III. in cap. *Super* 20. de reſcriptis lib. 1. tit. 3. cap. quia circa 6. de conſanguinitate & affinit. lib. 4. tit 14. Bonifac. VIII in cap. *Si motu* 23. de præbendis in 6. lib. 3. tit. 4.

Ex præſenti difficultate obſervandum eſt hunc Sacerdotem, ſi adulterinam ſcripſiſſet licentiam, ipſum eſſe in caſum duodecimi ſtatuti Synodi Pariſienſis, ac proinde incurriſſe irregularitatem, ſi celebrâſſet: quia revera diceretur celebrâſſe ſine licentiâ. Sed nihil inde concludendum contra noſtram deciſionem; quum ut jam diximus, *Proprium caſum à jure determinatum pœnæ non excedunt*: & in Legibus pœnalibus, quum agitur de criminibus diverſis. *Non valet argumentum à minori ad majus.*

Cœterum à perito Theologo difficultate quadam in hanc deciſionem objectâ, conſuluimus noſtros Superiores, qui eam probarunt.

CASUS XIII.

Faustinus, Sacerdos non obſervatis ceremoniis in Eccleſiâ uſu receptis in celebrando Sacro Sacramento, declaratus eſt ſuſpenſus à munibus Sacerdotii ſententiâ Officialis. Poſtea fecit ſolemniter partes Diaconi. Num incurrit irregularitatem?

Respons.

Suſpenſus ab Ordine ſuperiore eâ de causâ non cenſetur ſuſpenſus ab aliis Ordinibus inferioribus, ac proinde Fauſtinus non incurrit irregularitatem in caſu propoſito: Ratio eſt quia cenſura, quatenus odioſa, non debet ampliari ultra ipſiſſima verba, & in pœnis quoad fieri poteſt, benigna interpretatio eſt facienda, ut habet hæc juris Romani regula: *In cauſis pœnalibus benignius interpretandum eſt* (*d*). Navarrus idem cenſet (*e*): *Sacerdos*, inquit, *ſuſpenſus ab Officiis Sacerdotalibus, adminiſtrando in Ordine inferiori non peccat: neque eſt irregularis.*

(*d*) Leg. *Factum* §. 2. ff. de diverſis regulis juris ant. l. 50. tit. 17.

(*e*) Navarr. Manual. c. 27. n. 163.

CASUS XIV.

Octavianus, Eccleſiæ Collegiatæ Canonicus declaratus fuit ſuſpenſus *à Beneficio*. Num amittit titulum Beneficii hâc cenſurâ?

Respons.

Certum eſt Octavianum ſuſpenſione, quam incurrit, non amittere jus Præbendæ, ſed ſolùm jus adminiſtrandi toto tempore quo ipſi inhærebit iſta cenſura. Hoc apertè probatur diſpoſitione Conſtitutionis Nicolai III. (*f*), in qua hic mandat Pontifex ut Electores, electione perfectâ, non tradentes in electorum manus electionis inſtrumentum; ſuſpendantur *à Beneficiis* per triennium: & ſi audeant quid moliri in hanc cenſuram, priventur *ipſo jure* Beneficiis. *Cæterum*, inquit hic ſummus Pontifex, *Si eligentes electiones ipſas concorditer, vel in diſcordiâ celebratas, infra octo dies, poſtquam commodè poterunt, electis præſentare diſtulerint ipſos qui culpabiles in hoc extiterint, (quoad ſe) à proceſſûs proſecutione totaliter excludentes, omnibus Beneficiis ſuis, quæ in ipsâ Eccleſiâ, de cujus electione agitur, obtinent, per triennium continuum, ex tunc inchoandum, volumus eo ipſo fore ſuſpenſos: ad quæ, ſi infra illud tempus, ſe propriâ temeritate, vel alio quæſito colore ingeſſerint, illis ipſo jure perpetuò ſint privati.* Ex quibus verbis patet: 1. Beneficiarios iſtos electores ſervare jus Beneficiorum, non obſtante ſuſpenſione & perdere hac cenſurâ, ſolum uſum juris, ut ea elocare & reditus ſuos facere 2. Ea tunc amittere ſi eam violare auderent.

(*f*) Nicol III. in cap. *Cupientes* 16. de electione &c. in 6. lib. 1. tit. 6

CASUS XV.

Guido, Sancti Georgii Parochus, ſuſpenſus *à Beneficio* declaratus per annum advertens ſe tamdiu non eſſe percepturum fructus, accepit permutationem cum Canonicatu ſibi oblatam, in cujus poſſeſſionem venit; vel nepoti ſuo Parochiam tranſtulit. Potuit-ne permutare, aut transferre validè, imò licitè?

Respons.

Hoc principium certum ſupponendum eſt, Beneficiarium, licèt ſimplex ſuſpenſio *à Beneficio* eum non privet jure Beneficii, ut probavimus in reſponſione ad caſum *Octavianus*, & ſemper prius jus ſervet, ſpoliari uſu juris, & adminiſtratione fructuum Beneficii: exceptâ parte vitæ ſuſtentandæ neceſſariâ.

Hoc poſito, dicimus, ſi quis ſtat Juri Canonico, Guidonem non potuiſſe Parochiam permutare, nec eam transferre licitè aut validè, quum ſic de Beneficio ſtatuere nequiverit ſine juris ſibi parti uſu; ac proinde abſque violatione ſuſpenſionis *à Beneficio*, qua ligabatur, ſpoliabatur hujus uſu juris; eamdem ob rem is Beneficiarius percipere nequit fructus Bene-

Beneficii exceptâ modicâ parte, ſibi ad victum omnino neceſſariâ, ſi aliunde non ſuppetat vivendi facultas: *Tamen modicam ſuſtentationem debent tunc habere*, ait Gloſſa in Decretali Innocentii III. (a) *Ne ex toto egeant; ſed ſi tales ſuſpenſi à Beneficio haberent patrimonium, vel aliunde vivere poſſent; tunc ex Beneficio nihil habere deberent.* Dictum Auctoris hujus Gloſſæ item valet, ſi Beneficiarius, ſuſpenſus declaratus in pœnam obſtinati animi, nollet ad meliorem redire frugem, & negligeret petere abſolutionem ſuſpenſionis: tunc enim contumaciâ voluntariâ indignus foret qui ullos caperet fructus à Beneficio. Colloquiorum Andegavenſium Auctor vult ut is Beneficiarius validè nequeat locare fructus Beneficii; cui contradicit Sylveſter, huic innixus Gloſſæ (b).

(a) Gloſſa in c. *Cùm Wintonienſis* 25. v. *Admiſerant*, de electione.

(b) Gloſſa in c. *Cùm Wintonienſis* cit.

At ſcire permagni intereſt, Beneficiarium, ex uſu in Galliâ recepto, ſimpliciter ſuſpenſum à *Beneficio*, qui à jure Beneficii non fuit remotus, nec eo ſpoliatus ſententiâ Juridicâ, poſſe Beneficium transferre cui volet, aut permutare cum alio proventus adminiſtrare, eos locare & percipere.

CASUS XVI.

Eparchius, Floriopolenſis Parochus, ſuſpenſus *ab Officio* fuit declaratus à Judice Eccleſiaſtico Diœceſis. Poteſt-ne, hac gravatus cenſurâ, fructus Beneficii percipere ut priùs?

Responsio.

Difficultas in eo ſita eſt, ſi ſuſpenſus *ab Officio* cenſeatur ſuſpenſus *à Beneficio*: qua in re diſſentiunt Auctores. Nam quidam tuentur affirmativam: & huic Pontificis Bonifacii VIII. effato innituntur (c). *Beneficium.... propter Officium datur.* Aut ut habet Concilium Conſtantienſe (d) *Beneficia propter Officia conceduntur.* Unde concludunt ſuſpenſum *ab Officio* cenſendum eſſe ſuſpenſum *à Beneficio*, ſecundùm hanc Juris regulam (e): *Ad acceſſorium naturam ſequi congruit principalis*: Ac proinde cùm Beneficium ſit caput rei, ac Beneficium acceſſio ſolùm, ſuſpenſus à Beneficio eſt quoque ſuſpenſus ab Officio; ſi que jure nequit percipere fructus, qui, inquiunt, hoc in caſu ſunt Eccleſiæ aut pauperum.

(c) Boniſac. VIII. in cap. *Quia per ambitioſam*. fin. de reſcriptis in 6. lib. 1. tit. 3.

(d) Concil. Conſtantienſe ſeſſ. 43. decreto de diſpenſation.

(e) Reg. 42. de regul. juris in 6.

Alii contrà autumant ſuſpenſum *ab Officio* ſolùm nunquam cenſendum eſſe ſuſpenſum *à Beneficio*: Ac proinde ipſi non licere fructus Beneficii percipere, ſuoſque facere modo, quem Canones Beneficiario concedunt; id eſt, quantum ad victum & cultum decorum neceſſarium: reliquum cùm ſit jure pauperum, etiamſi nullâ gravaretur cenſurâ: quod hac lege limitandum ut alium committat Clericum qui Beneficii munia præſtet debita; quum aliàs fructus carpere nequiret: cùm conſtet fructus Beneficii reſpicere Beneficiarium *ratione Officii*.

Hæc poſterior ſententia nobis verior videtur. Nam, ut pluribus diximus vicibus, dictum Juris certum & apertum eſt. Voces quamdam indicantes pœnam, non ſunt extendendæ ultra ſignificationem naturalem (f). *Vires ſententiæ ultra intentionem proferentis non ſe extendunt*, inquit peritus Canoniſta: cui concordat hæc Juris Romani regula (g): *Expreſſa nocent: non expreſſa non nocent*, ut reliquæ in deciſionibus præcedentibus jam relatæ. Adde quod, in dubio, benignior Legis interpretatio ſemper anteponenda eſt notioni ſtrictæ (h). *Semper in dubiis benigniora præferenda ſunt*: Quod verum eſt in caſibus hujuſmodi, in quibus infligendæ ſunt pœnæ æquè

(f) Petr. de Ancharano in Clem. *Cupientes*. de pœnis apud S. Ant. 3. part. ſum. Theol. tit. 27. c. 4.

(g) Reg. 197. ff. de diverſis regulis juris antiqui.

(h) Leg. *Semper*. 56. ff. eod. tit.

graves ac cenſuræ, ut probavimus reſpondentes ad duodecimam difficultatem. Quapropter Canones varias diſtinguunt ſuſpenſiones; & ſuſpenſioni *ab Officio*, addunt ſuſpenſionem à *Beneficio*, cùm declarant Clericum utràque gravatum; ut apparet in Decretali ab Innocentio III. ad Archiepiſcopum Lugduoenſem ſcripto (i), & in alio (k), in quibus idem Pontifex dicit: *Mandamus quatenus.... Archipresbyterum Lucan. & G. Sacriſtam.... ab Officio & Beneficio denuncietis eſſe ſuſpenſos.* Alexandri III. Bonifacii VIII. & aliorum Pontificum eadem eſt mens (l). *Ceteri verò*, ait Bonifacius VIII. *ab Officio & Beneficio... noverint ſe ſuſpenſos.* Quod neceſſe non foret, ſi ſuſpenſio ab Officio in ſe haberet ſuſpenſionem à Beneficio.

(i) Innoc. III. in cap. *Tuarum*. 11. de privilegiis & exceſſib. privilegiat. lib. 5. tit. 33.

(k) Idem in cap. *Tam litteris*. 33. de teſtib. & atteſtationib. lib. 2. tit. 2.

(l) Alex. III. in cap. *Capellanum*. 1. de ſecundis nuptiis lib. 4. tit. fin.

Bonifac. VIII. in cap. *Præſenti*. 9. de officio Ordinarii in 6. lib. 1. tit. 16.

Sententiam noſtram firmant alia Decretalia, quæ quandoque alterutram ſuſpenſionem imponunt. Sic Decretale Innocentii III. qui, loquens de Clerico vino dedito, dicit (m) eum puniendum ſuſpenſione ab Officio vel ſuſpenſione à Beneficio. *A crapulâ & ebrietate omnes Clerici diligenter abſtineant: unde vinum ſibi temperent, & ſe à vino.... ſi quis autem ſuper his ſe culpabilem exhibuerit, niſi à Superiore commonitus, ſatisfecerit: ab Officio vel Beneficio ſuſpendatur.* In his manifeſta eſt mentio alterutrius duarum ſuſpenſionum. Aptè alterutram diſtinguit aliud Decretale ab eodem Pontifice ad Archiepiſcopum Senonenſem miſſum, his verbis (n): *Licèt ergo Eccleſiaſtica Conſtitutio talem ab Officio tantùm uſque ad purgationem Canonicam deceat ſuſpendendum: quia eum etiam à Beneficio propter immunitatem criminis ſuſpendiſti, nolumus improbare... purgatione verò receptâ, Beneficium ei reſtituere non poſtponas. In pœnam autem familiaritatis illius quam cum hæreticis ſcienter habuiſſe dignoſcitur, eum ab Officio volumus manere ſuſpenſum, donec ſcandalum ſopiatur.... quod ſi forſan in purgatione defecerit, eum Eccleſiaſticâ diſciplinâ mucrone percellas, & ab Officio & Beneficio depoſitum ad agendam pœnitentiam in arctum Monaſterium detrudere non omittas.*

(m) Innoc. III. in cap. *A crapula*. 14. de vita & honeſt. Cleric. lib. 3. tit. 1.

(n) Idem in cap. *Inter*. 10. de purgat. Canonica lib. 5. tit. 34.

Gloſſa (o), diſtinctè & fusè nominans varias ſuſpenſionum ſpecies, concludit, ab exemplis jam citatis, non confundendas duas, de quibus hîc agitur, nec primam in ſe habere ſecundam. *Videtur quod ſuſpenſus ab Officio, non per hoc ſit ſuſpenſus à Beneficio, aliàs ſuperfluè adderetur ſecunda, ſi includeretur ſub prima.* Hæc ejus verba. Verùm addit 1. Cardinalis Hoſtienſis mentem eam non eſſe de ſuſpenſione *ab homine*, ſed ſolùm de ſuſpenſione à Jure dictâ: cui adverſantur alii Canoniſtæ. 2. Complures alios Doctores limitare mentem hujus Cardinalis, defendentes ſuſpenſionem Juris *à Beneficio* vigere, quando ſuſpenditur *ab Officio* ob crimen ingens, ob infamiam, ob grave ſcandalum, aut tandem ob cauſam ingentem quamcumque; alios verò Auctores excludere infamiam & ſcandalum: At ſunt ſententiæ privatæ, in quibus nihil certi poteſt ſtatui. Ita ut tutior & juſtior baſis ſit effata, quibus noſtra innititur ſententia, quæ ad literam interpretamur voces ſuſpenſionem nominantes, ſine ulteriori ſignificatione; & quemadmodum ſuſpenſus ſolùm *à Juriſdictione* non eſt profectò ſuſpenſus *ab Ordine*, ita ſuſpenſus tantùm *ab Officio*, non eſt *à Beneficio*: quod intelligendum eſt *quoad ea quæ dantur non intereſſenti divinis Officiis*, ut inquit Navarrus (p). Cæterùm rationes, à patronis ſententiæ contrariæ objectæ, non ſunt urgentes, quia in cenſuris ratiocinium eſt irritum, quando Jus nihil certi ſtatuit.

(o) Gloſſa in Clementina *Cupientes* de pœnis v. *Suſpenſi*. lib. 5. tit. 8.

(p) Navarr. Manual. c. 27. n. 162.

CASUS XVII.

Gervasius, Sancti Faroni in Diœceſi Meldenſi Parochus, & Sancti Ludovici in Diœceſi Pariſienſi Prior, incurrit Meldis ſuſpenſionem à *Beneficia*. Hæc ſuſpenſio ab Epiſcopo Meldenſi dicta, incidit-ne in Gervaſium, quatenus Prioratum gerentem in Diœceſi Pariſienſi?

Respons.

Diſtinguendum: Nam, aut ſuſpenſio, quam incurrit Gervaſius, lata fuit in eum *per modum ſtatuti*, aut *per modum ſententia*. Si in eum lata fuit *per modum ſtatuti*; id eſt, ſi ſit ſtatutum in Diœceſi Meldenſi, univerſim dicens ſuſpenſos à *Beneficia* quoſcunque qui admiſerunt peccatum cujus Gervaſius eſt reus, non incidit in eum, quatenus Prioratum gerentem in Diœceſi Pariſienſi: Nam ſuſpenſio aut alia cenſura à ſtatuto lata includitur in territorio Juriſdictionis Epiſcopi, qui ſtatutum evulgavit; & nullum ſortitur effectum extra terminos illius territorii; ut declarat Bonifacius VIII. in Conſtitutione inſertâ in ſexto (*a*). At ſi ſuſpenſio fuerit in Gervaſium lata *per modum ſententiæ*: id eſt, Judex Eccleſiaſticus dixerit in eum ſententiam indiſtinctè generatim, diſtrictè & ſine limitatione, hæc cenſura eum rectà afficit & gravat quocunque ſecedat: ac proinde eum ligat & labitur in eum, quatenùs Prioratum ſancti Ludovici, cæteraque omnia Beneficia in aliis Diœceſibus gerentem. Ratio eſt, quia, ubi Jus non diſtinguit, non eſt diſtinguendum, juxta hoc Juris dictum (*b*): *Ubi Lex non diſtinguit; nec nos diſtinguere debemus.*

(*a*) Boniſ. VIII. in cap. *Ut animarum* fin. de conſtit. in 6. lib. 1. tit. 2.

(*b*) Argum. leg. *De pretio* ff. de Publicanâ in rem actione lib. 6. tit. 2.

Ubicunque autem Jus memorat ſuſpenſionem à Beneficio non diſtinguit Beneficia in propriâ Diœceſi ſita à Beneficiis in aliis Diœceſibus poſitis; ſed dicit verbis generalibus & abſolutis: *Eccleſiaſticis Beneficiis noverint ſe ſuſpenſos*, ut loquitur Alexander III. cùm intereſſet Concilio Lateranenſi an. 1179. (*c*) cui conſentiunt plura Decretalia, quæ eaſdem ſuſpenſiones *à Beneficio* memorant iiſdem verbis generalibus & indefinitis, ſine ullâ diſtinctione unius Beneficii aut plurium, nec locorum in quibus ſunt ſita. Idem igitur judicium eſt ferendum de ſuſpenſione *à Beneficiis*, latâ *per modum ſententiæ*, cùm exprimitur verbis generalibus & ſine diſtinctione nec limitatione, ita ut ejus eadem poſſit eſſe ratio ac ſuſpenſionis *ab Ordine*, quæ, verbis generalibus lata, & ſine diſtinctione Ordinis quem reſpicit, cenſetur quoſvis complecti Ordines indiſcriminatim, & cujuſvis uſum tollere. Eamdem ob cauſam Clericus declaratus ſuſpenſus verbis generalibus, & ſine diſtinctione, Ordinis, Beneficii, Officii, cenſetur ſe ſuſpenſus ab omnibus.

(*c*) Alex. III. in cap. *Cum in cunctis.* 7. §. fin. de elect. & electi poteſtate lib. 1. tit. 6. Item Clem. IV. in cap. *Sepè.* 1. de tempor. Ordinat. & qualit. ordinand. in 6. l. 1. tit. 9.

Diximus: *Si ſuſpenſio in Gervaſium fuerit lata* per modum ſententiæ *indiſtinctè* &c. Nam aliàs premenda foret ſignificatio literalis & naturalis vocum ſententiæ ſuſpenſionem imponentis, nec proferenda ultra genuinam ſignificationem: & hac de causâ ſententia, Gervaſium dicens tantùm ſuſpenſum à Beneficio Parochiæ, non pateret ad Prioratum Sancti Ludovici, in Diœceſi Pariſienſi ſitum.

Vide Caſum ſequentem.

CASUS XVIII.

Marculfus, Parœciæ ruralis in Diœceſi Vauri Vicarius, declaratus fuit juridicè ſuſpenſus *ab Ordine, & Beneficio, & Officio* ob improbam rationem, illico deceſſit & petivit Burdegalam ottûs locum. Quærit num extra Juriſdictionem Epiſcopi Vauri, perſtet ita gravatus hac cenſurâ ut non liceat celebrare ſine irregularitate?

Respons.

Iſtam difficultatem apertè decidit Concilium Antiochenum, an. 341. habitum, laudatum in Decreto Gratiani (*d*), quod habet Clericum, quem Epiſcopus proprius dixit ſuſpenſum ab Officio, permanere hac gravatum cenſurâ, in quamcumque aliam ſecedat Diœceſin, & hoc vetus Concilium minatur graviſſimis objurgationibus à ſedente Concilio, Epiſcopos, permiſſuros eum Clericum officio fungi ſuo in amplitudine Diœceſium ſuarum. En Decretum: *Si quis Presbyter, vel Diaconus, vel quilibet Clericus.... poſt evocationem ſui Epiſcopi non obedierit, ſed inobediens perſeveraverit; omni modò ab Officio ſuo deponi debere.... ſi verò propter hanc culpam depoſitum alius Epiſcopus ſuſceperit, & ipſe à communi Synodo pœnam merebitur increpationis, tanquam Eccleſiaſtica jura diſſolvens.*

(*d*) Concil. Antioch. in can. *Si quis.* 24. 7. q. 1.

Auctor Gloſſæ in hunc Canonem idem docet (*e*): *Si ab uno Epiſcopo quis ſuſpenditur*, inquit, *ubique habendus eſt ſuſpenſus.... quia quantum ad Officium ſententia jus facit.* Ratio quam alibi affert idem Auctor (*f*) eſt, quia, quum ſit unica Eccleſia Catholica, ſuſpenſus in Eccleſiâ particulari cenſetur ex æquo ſuſpenſus in quavis aliâ. *Arg. quod qui eſt ſuſpenſus in unâ Eccleſiâ, & in alterâ; quia cùm ſit tantùm una Eccleſia, non poteſt eſſe partim intra, & partim extra Eccleſiam.* Addendum eſt ſuſpenſionem efficere eâ gravatum inhabilem partibus ſuis faciendis. Inhabilis autem in una ſede eſt ubique ſimiliter, & in eo genuinum intercedit diſcrimen inter ſuſpenſionem & ſimplex interdictum. Simplici interdicto, juxta Navarri mentem (*g*), non efficiente Clericum penitùs inhabilem officiis vetitis faciendis. Dictum à nobis ſtatutum accommodando Marculfo, dicendum eſt huic Vicario non licere ſine crimine & irregularitate fungi officiis Burdegalæ aut alibi, priuſquam in integrum reſtitutus fuerit, & qua gravatur ſuſpenſione ſit abſolutus (*h*).

(*e*) Gloſſa in cit. can. *Si quis. v. Alius.*

(*f*) Gloſſa in can. *Quiſquis.* 1. 4. q. 5. v. *Communicet.*

(*g*) Navar. Manual. c. 87. n. 151.

(*h*) Colloq. Condom. tom. 1. Colloq. 5. ſect. 1. Colloq. Andegav. menſis Auguſti 1712. q. 2. pag. 253.

CASUS XIX.

Elsonorus, Diœceſis Noviodunenſis Sacerdos, ab Epiſcopo ſuo declaratus ſuſpenſus *ab Ordine & Officio*, copiam ſibi fecit Parochiæ ſancti Eutropii in Diœceſi Sueſſionenſi: Num collatio eſt Canonica?

Respons.

Antequam propoſitæ difficultati fiat ſatis, ſciendum eſt 1. Quid ſit Beneficium. 2. Quem in ſcopum concedatur. 3. Cuinam poſſit concedi.

Dicimus igitur Beneficium nihil aliud eſſe quàm jus, à Pontifice aut Epiſcopo conſtitutum, percipiendi quædam bona Deo dicata, collatum Clerico ad quoddam Officium ſpirituale: nam bona Eccleſiaſtica conceduntur ut Deus colatur & Eccleſia ædificetur, ſive celebrando Sacram Miſſam, recitando Horas Canonicas, adminiſtrando Sacramenta, aut fungendo quovis hujuſmodi Officio, ut habet Concilium Conſtantienſe generale, & ut declarant plura Decretalia aut Conſtitutiones Pontificum, alibi laudata. Unde inferendum eſt Beneficium legitimè concedi digno qui bene fungatur Officio & Miniſterio illi annexo. *Inferiora Beneficia Eccleſiaſtica perſonis dignis & habilibus conferantur*, inquit Concilium Tridenti-

Tridentinum (*a*); quod non eſt intelligendum de ſolâ ſcientiâ congruente, ſed & de integritate & probitate morum. Nam, ut ait Clemens V. (*b*) debet eſſe vitæ ac morum inculpatorum exemplum, ut ſit dignus qui de Beneficio provideatur: *Vita laudabilis & converſationis honeſta*; quas dotes Innocentius III. jam diu indicaverat requiſitas in eligendo ad Beneficium. *Sanè adjicimus*, inquit hic ſummus Pontifex (*c*), *ut illos repræſentare procurent, quos vel converſatio notos reddit, vel commendat probabile teſtimonium Prælatorum.*

(*a*) Conc. Trid. ſeſſ. 7 c. 3. de reformat.

(*b*) Clemens V. in Clementina. *Cùm ei*, 1. de conceſſ. præbendæ &c. lib. 3. tit. 3.

(*c*) Innoc. III. in c. *In Lateranenſi*. 31. de præbend. & dignit.

His veris, tanquam minime dubiis, poſitis, facilè concludendum, Eleonoro cenſurâ gravato ac proinde his vacuo dotibus, & declarato indigno, qui fungatur officiis Ordinum & miniſterii, collationem Curæ ſancti Eutropii, qua gaudet in aliâ Diœceſi, non poſſe canonicam nec legitimam eſſe

Veritas hujus deciſionis firmatur reſponſione, quam Innocentius III. Decano Eccleſiæ Colonienſis dedit (*d*) in Decretali ad eum ſcripto, in quo nullam dicit collationem Beneficii excommunicato conceſſi, & Collatores ſuſpendit à jure conferendi in poſterum. Unde concludendum *à ſimili* eamdem eſſe rationem collationis Clerico *ab Ordine & Officia* ſuſpenſo conceſſæ. Hæc conſecutio juſta innititur alii ejuſdem Pontificia Decretali, in quo electionem Clerici ſuſpenſi reprobat tanquam illegitimam & nullam, his verbis (*e*): *Quia nobis conſtitit electionem ipſam à ſuſpenſis & de ſuſpenſo etiam celebratam, eam juſtitiâ caſſamus exigente.*

(*d*) Idem in c. *Poſtulaſtis*. 7. de Clerico excom. depoſito vel in terdict. miniſtrante l. 5. tit. 27.

(*e*) Idem in c. *Cùm dilectus*. 8. de conſuetud. l. 1. tit. 4.

Tandem difficultatem, quam agitamus, maniſeſtiſſimè decidit alius Pontifex Celeſtinus III. (*f*) qui, conſultus num Clericis ſuſpenſis denominatis in pœnam inobedientiæ, licuiſſet canonicè habere Beneficia, &, durante ſuſpenſione, eorum proviſionem ſibi comparare, (is eſt caſus Eleonori) reſpondet his verbis: *Quia utrum Beneficia ſic recepta poſſint rationabiliter retinere, nos conſulere voluiſtis: reſpondemus quod non licet eis illa quæ habuerunt Beneficia, vel quæ poſtmodum ſunt adepti: aliquatenùs retinere.*

(*f*) Celeſt. III. in c. *Cum bona*. 8. de ætate & qualit. præficiend.

Verùm Pontifex meminit Clericorum, qui erant ſuſpenſi denominati: *In eos fecit ſententiam ſuſpenſionis promulgari*: Et ſpoliantur Beneficiis ſententiâ juridicâ. Aſt in inobedientes ſummo Pontifici & pertinaces tribus abhinc annis, neceſſariò ferendum erat judicium quo graviſſimè damnarentur. Hic Pontifex mandat ut ad pœnæ cumulum accedat privatio beneficiorum ante ſuſpenſionem adeptorum. *Unde Baran. Archiepiſcopo dedimus in mandatis, ut eos pro tantâ pertinaciâ & contemptu Apoſtolico, Beneficiis, quæ habent, non differat ſpoliare.* Quapropter præciſè & potiſſimum erant privandi ſententiâ cum formulis requiſitis dictâ; quum non eſſent *ipſo jure* ſpoliati iis, quia ſimpliciter inciderant in ſuſpenſionem.

CASUS XX.

Maclo, ſancti Marci Parocho, denominato ſuſpenſo *à Beneficio*, collatus eſt aliquantò poſt Canonicatus. Nùm de eo legitimè proviſus eſt; non obſtante ſuſpenſione?

Respons.

Dicendum eſt, Maclo declarato ſuſpenſo *ab omni Beneficia*, id eſt, ſuſpenſione verbis generalibus, & abſolutis, & ſine ullâ diſtinctione, exceptione aut limitatione, imò tacitâ, conceptâ, illum hac cenſurâ fieri indignum qui novum adipiſcatur Beneficium, quia Beneficium conceditur ad Officium, cui eſt ineptus hac ſuſpenſione, licèt occultâ: quod apertè firmat Conſtitutio Innocentii III. in margine notata (*g*): Aſt ſi ſententia eum declaravit ſolùm ſuſpenſum à Parochiâ ſancti Marci, potuit canonicè de Præbendâ ipſi collatâ provideri. Ratio eſt, quia leges pœnales ſemper ſunt benigniùs interpretandæ, ut demonſtravimus pluribus regulis tum Juris Canonici, cùm Juris Romani, laudatis in deciſionibus anterioribus, nec juvat in hac repetere, in qua ſuffragamur Auctori Colloquiorum Condomenſium (*h*).

(*g*) Innoc. III. in c. *Cum dilectus*. 8 de conſuetudine.

(*h*) Colloq. Condom. tom. 1. colloq. 5. ſect. 2.

CASUS XXI.

Leporius, ſancti Evremond Parochus, declaratus ſuſpenſus *à Beneficio*, tenetur conſcientiâ ſuam ejurare Parochiam. Poteſt-ne ex ejus reſignatione penſionem percipere, & ſuſpenſione nonne irrita ſit creatio penſionis?

Respons.

Suſpenſio Beneficiarium non efficit inhabilem uſui penſionis. Ideò Leporius poteſt in fructus Parochiæ penſionem reponere, ſi ipſi liceat eam retinere, hoc eſt, ſi meruit ſervitiis anterioribus, & ſi ie neceſſaria eſt ad victum honeſtum; hac lege omnes expetuntur penſiones à Pontifice. *Subventionis causâ, & ne reſignans nimium pateretur diſpendium ex ſuâ reſignatione.* Hæc verba Supplicationis in Procurationibus *ad reſignandum* inſertæ; hocque notat Gloſſa in Decretali Innocentii III. (*i*). Ratio, ob quam penſio poteſt colligi è Beneficio in gratiam Clerici ſuſpenſi eſt, quia penſio admodum à Beneficio diſcrepat. Nam Beneficium ſupponit neceſſariò Officium, & eſt ejus acceſſio, quia conceditur propter Officium, ut dicit Concilium Tridentinum, & declarat Boniſacius VIII. cujus verba in aliâ deciſione recenſentur. Contrà penſio non poſtulat ut beneficiarius Officii muneribus fungatur, neque illum ita fungendi præbet jus. Quapropter creationem penſionis irritam facere nequit ſuſpenſio, neque beneficiarium uſui inhabilem, modò aliàs ſit eâ dignus.

(*i*) Gloſſa in c. *Cum Wintonienſis*. 25. v. *Admiſerant* de electione &c.

CASUS XXII.

Philostratus, contracto cum Titiâ conjugio, ſuſcepit Subdiaconatum & Diaconatum, eâ inſcia. Num incurrit ſuſpenſionem, quæ eum avocet ab Officiis Ordinum? 2. Si incurrit ſuſpenſionem, à quo poteſt abſolvi?

Respons.

Difficultatem hanc deciſam habet Conſtitutio Joannis XXII 1. Decembris 1322. hic Pontifex cùm eſſet Avenione (*k*), in qua declarat conjunctos matrimonio, licèt nondum conſummato, tunc ſuſcipientes ſacros Ordines, incurrere ſuſpenſionem, *ipſo jure*, tam Ordinis, quàm Officii & Beneficii. En verba Conſtitutionis: *Autoritate Apoſtolicâ diſtrictiùs inhibentes, ne quiſpiam durante matrimonio, nondum etiam conſummata, aliquem de Sacris Ordinibus præſumat ſuſcipere, niſi prout ſacris Canonibus noverit convenire. Quòd ſi ſecùs à quoquam forſitan attentatum fuerit, ordinamus, quod nec matrimonio ſoluto, in ſic ſuſcepto Ordine miniſtrare; nec ad aliquod Beneficium vel Officium Eccleſiaſticum valeat promoveri.* Hic addit Pontifex talia temerè auſos poſſe ſolùm abſolvi à ſanctâ ſede niſi

(*k*) Joan. XXII. in Extrav. *Antiquæ*. unicâ de voto & votâ redempt. tit. 6.

profiteantur ſolemniter Religionem ante conſummatum matrimonium; quo in caſu Epiſcopus abſolvet à cenſurâ. *Quo caſu Diœceſanus ſuper præmiſſis & ſingulis præmiſſorum cum eo diſpenſare valeat.* Philoſtratus igitur in ſuſpenſionem incidit, & non conſummato, cum Titiâ matrimonio, ingrediatur in Religionem. *Ad ingreſſum hujuſmodi* (Religionis approbatæ) *ſic ordinatum, ſi matrimonium conſummatum non fuerit, per Diœceſanum inſtanter moneri præcipimus & induci.* Idem ſummus Pontifex ſic loquens addit, ſi Clericus ingredi in Religionem penitùs nolit, ab Epiſcopo compellendum eſſe cenſuris ad conſummandum matrimonium, ſi mulier velit. *Quod ſi forſitan renuerit adimplere, ipſum ſi ſponſa ejus inſtiterit, per cenſuram Eccleſiaſticam compellendum decernimus contractum matrimonium conſummare.*

(a) Fr. Sylvius in ſuppl. S. Thomæ q. 53. art. 4. conc. 2.

Sylvius hanc firmat deciſionem eâdem Conſtitutione (a), *Qui uxore non conſentiente, nec tanſam divortii dante, recipit ſacrum Ordinem, mortaliter peccat, & niſi Religionem profiteatur, neque poteſt etiam ſoluto matrimonio, actum ordinis exercere, neque ad ſuperiorem aſcendere, neque Beneficium aut Officium Eccleſiaſticum obtinere,* &c. Cabaſſutius verbotenus Sylvio ſuffragatur (b).

(b) Joan. Cabaſſu. juris can. theor. & prax l. 5. c. 26. n. 6.

Idem Sylvius obſervat, univerſim loquendo, eum non teneri introire Religionis, quia Joannes XXII. dicit ſolùm eum eſſe enixè monendum, *inſtanter moneri præcipimus*, & ſi nolit, eum eſſe ad matrimonii conſummationem compellendum, ſi ſponſa velit. *Sic ordinatus*, inquit hic Theologus *ante conſummationem matrimonii poteſt liberè ad Religionem tranſire, non videtur tamen ad hoc obligatus, nam Joannes XXII. præcipit eum inſtanter moneri ad Religionis ingreſſum; quod ſi facere noluerit, per cenſuras compelli ad reddendum uxori petenti debitum.* Cæterum du Caſſe (c) fatetur hanc ſuſpenſionem Pontifici ſervatam; ſed de Sainte Beuve æſtimat Epiſcopo licitam eſſe diſpenſationem in Regno Galliæ,

(c) Du Caſſe tract. juriſd. Eccleſiaſt. volunt. cap. 12. n. 4.

CASUS XXIII.

Bortulfus, Diaconus aut Sacerdos, relictâ domicilii Provinciâ, in aliam ſe recepit, & palam matrimonio concubinam ſibi conjunxit: num ſuſpenſio adhæret ejus crimini?

Respons.

Diaconus hic ſuſpenſionem incurrit, juxta Concilium Romæ an 1059. habitum à 113. Epiſcopis, aliiſque legatis. Sic nomine omnium diſſerit Nicolaus II. in Decreto ad Archiepiſcopos, Abbates reliquoſque Clericos Galliæ ſcripto. *Quicumque ſacerdotum Diaconorum, & ſubdiaconorum, poſt conſtitutum beatæ memoriæ prædeceſſoris noſtri ſanctiſſimi Leonis Papæ de caſtitate Clericorum Concubinam palam duxit, vel ductam non reliquit, ex parte Omnipotentis Dei, autoritate Beatorum Apoſtolorum Petri & Pauli præcipimus, & omnino contradicimus, ut Miſſam non cantent, neque Evangelium pronuntient, neque Epiſtolam ad Miſſam legant, neque in Preſbyterio ad divina Officia cum his, qui præfatæ inſtitutioni obedientes fuerunt, maneant; neque partes ab Eccleſiâ recipiant* (d). Eadem eſt Antonii Auguſtini, Tarragonenſis Archiepiſcopi, peritiſſimi Hiſpani Canoniſtæ, doctrina (e) in Canone Concilii Neocæſarienſis, in decreto Gratiani citato (f), in duobus aliis Conciliis, Pariſienſi & Moguntino, ſuffragio Martini, Bracarenſis Archiepiſcopi, Burcardi Wormatienſis Epiſcopi, Ivonis Carnotenſis, & Panormitani.

(d) Apud Philipp. Labbe tom. 9. Conc. Gen. Col. 1096.

(e) Anton. Aug. Ep. juris ll. 3. part. lib. 38. tit. 13. c. 3. pag 229.

(f) Conc. Neocæs in in can. Preſbyter 9. diſt. 28.

CASUS XXIV.

Nydphidius, Sacerdos ſæcularis, interfuit matrimonio Joannis cum Mariâ, idque celebravit ſine licentiâ ſponſorum Parochi ut & Ordinarii loci: Nonne incurrit ſuſpenſionem?

Respons.

Conſtat illum Sacerdotem incurriſſe, à qua ſolvere eum poteſt Epiſcopus contrahentium Parochi ut habet Decretum clarum Concilii Tridentini (g) & Rituales Epiſcoporum libri. En Decreti verba: *Si quis Parochus, vel alius Sacerdos, ſive regularis ſit, etiamſi id ſibi ex privilegio vel immemorabili conſuetudine licere contendat, alterius Parochiæ ſponſos, ſine illorum Parochi licentiâ matrimonio conjungere; aut benedicere auſus fuerit, ipſo jure tamdiu ſuſpenſus maneat, quamdiu ab Ordinario ejus Parochi, qui matrimonio intereſſe debebat, ſeu à quo benedictio ſuſcipienda erat, abſolvatur.*

(g) Conc. Trid. ſeſſ 24. de reformat. matrim. c. 1.

CASUS XXV.

Parmenianus, Religioſus Apoſtata, callidè ſuum fefellit Epiſcopum, & ſuſcepit tres Ordines majores, ab apoſtaſiâ non reſtitutus in integrum. 1. Num incurrit ſuſpenſionem. 2. Si incurrerit, à quo poteſt validè abſolvi?

Respons.

Is Apoſtata, ſic durante apoſtaſiâ, ordinatus, incurrit ſuſpenſionem ab Ordinibus *ipſo jure*, à qua cenſura eum poteſt abſolvere ſolus Pontifex, cui reſervatum eſt, hoc in caſu, manifeſtè. Hoc præcisè deciſum oſtendit Decretale, ab Honorio III. ad Archiepiſcopum Lugdunenſem ſcriptum (h); En verba: *Reſpondemus; quod Monachus aliquem ſacrum ordinem in apoſtaſiâ recipiens, quantumlibet ſuo fuerit reconciliatus Abbati, & receperit pœnitentiam, abſque diſpenſatione Romani Pontificis miniſtrare non poterit in ordine ſuſcepto.* Ea eſt deciſio periti Auctoris, Canonici, Archidiaconi, Vicarii Generalis, & Officialis Condomenſis (i).

(h) Honor. III. in cap. Conſultationi, fin de Apoſtatis & reiterant. baptiſma l. 5. tit. 9.

(i) Du Caſſe prax. juriſd. Eccleſiaſt. volunt. cap. 12. n. 4.

CASUS XXVII.

Baſilius, in examine ad Sacerdotium rejectus, ſibi conciliavit Cubicularium Epiſcopi qui eum ad ordinationem admitti curavit duodecim nummis aureis, pollicitis & præſtitis. Num incurrit ſuſpenſionem?

Respons.

Præter alias pœnas Canonicas in Simoniacos decretas *in Ordine*, profectò hic Diaconus incurrit ſuſpenſionem. Quod habet Conſtitutio Pauli II. (k) 24. Novembris 1464. qui dicit: *Declaramus, quod omnes illi, qui Simoniacè ordinati fuerint, à ſuorum ſint Ordinum executione ſuſpenſi.* Cabaſſutius (l) hac potiſſimùm auctoritate firmat deciſionem iſtam. Hæc ſuſpenſio Pontifici reſervatur. Quapropter Epiſcopus abſolvere nequit, niſi delictum ſit occultum.

(k) Paul. II. in Extravag. Cum detestabile, 2. de ſimonia l. 5. extravag. com.

(l) Jo. Cabaſſ. juris can theor. & prax. l. 5. c. 16. n. 13.

CASUS XXVII.

Boleslaus, majori gravatus excommunicatione ob Sacerdotem graviter percuſſum, ſuſcepit Subdiaconatum ante abſolutionem, conſcius ſibi non licere abſque crimine. Num incurrit ſuſpenſionem?

Respons.

Respons.

Decretale Innocentii III. Corpori juris inſertum, hanc quæſtionem diſtinctè deciſam habet (*a*); hoc Pontifice dicente, in caſu propoſito, ſuſcipientem Ordinem ſactum *ipſo jure* incurrere ſuſpenſionem. Huic potiſſimùm rationi innititur Cabaſſutius (*b*), *Qui ſcienter Ordinem in excommunicatione ſuſcepit*, ait hic Canoniſta, *ſuſpenſus eſt ab Ordine ſic ſuſcepto*, cap. Cùm illorum, *de ſent. excom. ubi quoque hæc ſuſpenſio reſervatur Papæ.* Et quidem ſic diſſerit Pontifex in Decretali: *Si fuerint ſæculares Clerici; à ſuſceptis Ordinibus cenſemus in perpetuum deponendos .·. tam Archiepiſcopi quàm Epiſcopi abſque mandato ſedis Apoſtolicæ ſpeciali, diſpenſandi facultatem ſe noverint non habere; quibus etiam eſt abſolutio talium interdicta; cùm majora intelligantur illis prohibita, quibus veti ta ſunt minora.* Quæ in poſtrema verba Gloſſa habet (*c*): *minora vocat, abſolutionem; majora, diſpenſationem: & ita cui probibetur minus, & majus prohibitum intelligitur.* 74. *diſtinct.* (can.) *illud*.

(*a*) Innoc. III. in cap. *Cùm illorum.* 32. de ſent. excom. &c. lib. 5. tit. 39.
(*b*) Joan. Cabaſſut. juris. can. theor. & prax. lib. 5. c. 16. n. 14.
(*c*) Gloſ. in cit. cap. *Cùm illorum* v. *Minora.*

CASUS XXVIII.

In Bartholomeum, Sacerdotem, grandis criminis reum, Judex ſæcularis ex concluſionibus Procuratoris Regum, aut Judex Eccleſiaſticus ex dictis Promotoris, dixit Capitale vadimonium, aut decrevit comprehenſionem. Poteſt-ne continuas facere partes Clericales, ante ſui purgationem?

Respons.

Longum intervenit diſcrimen inter affectus duplicis decreti. Nam ſicut decretum comprehenſionis ſtatuitur in crimen graviſſimum & durâ dignum pœnâ, tanto Clericum afficit dedecore ut eum privet facultate fungendi officiis miniſterii & Beneficii, ſi habet, etiamſi provocaviſſet, aut decretum dicendi cauſam obtinuiſſet; prout habent verba Edicti menſis Aprilis 1695. (*d*) quoad juriſdictionem Eccleſiaſticam: *Et Clerici, provocaturi à Decretis comprehenſionis, nullis poterunt fungi officiis Beneficiorum & miniſterii, vel decretorum dicendæ cauſa ſibi partorum, donec provocationes ultimâ cognitione judicatæ fuerint, aut Archiepiſcopi, Epiſcopi, aut eorum Officiales aliàs ſtatuerint.* At hanc non incurrit interdictionem ſolo capitali vadimonio, multò minùs ſolâ in jus vocatione qua admittatur ad cauſam dicendam: hanc Juris interdictionem patiente capitali vadimonio quoad Judices ſæculares aut ſummos Magiſtratus; quod ad alios non transferendum, juxta hanc Juris Romani regulam (*e*), *in pœnalibus cauſis benigniùs interpretandum eſt*; & hanc Juris Canonici (*f*): *odia reſtringi, & favores convenit ampliari*; quod conſentit his verbis Canonis, à Gratiano citati (*g*) è lege Digeſtorum deprompti (*h*); *pœnæ legum interpretatione molliendæ ſunt, potiùs, quàm exaſperandæ.*

(*d*) Edict. 1695. art. 40.
(*e*) Reg. 197. §. 2. ff. de diverſ. regulis Juris antiqui.
(*f*) Bonif. VIII in reg. 15. de regulis juris in 6.
(*g*) Can. *Pœnæ.* 18 de pœnit. diſt. 1.
(*h*) Leg. *Interpretatione.* 42. ff de pœnis lib. 48. tit. 19.

Hujuſmodi Decretorum effectuum diſcrimen innititur diſcrimini inter utrumque intercedenti. Num decretum comprehenſionis habet ut *reus comprehendatur, & tutis cuſtodibus ſtipatus deducatur in carcerem*; quod infamiæ notam inurit reo, ac proinde efficit inhabilem exequendis officiis ſacris miniſterii ſui imò indignum qui provideatur de Beneficio, ut dicit D. Brillon in lexico Edictorum (*i*), in quo laudat Decretum Parlamenti Burdegalenſis, dictum 18. Auguſti 1688. in Joſephum Riviere, comprehendendum decretum; tranſcribentem Prioratum. At vadimonii per ſe obeundi denuntiatio eſt, propriè loquendo, in jus vocatio, aut addictio ad vadimonium obeundum & dicendum, non per Procuratorem, ſed per ſe, quod infamiæ notam Clerico non inurit ut decretum comprehenſionis. Hæc deciſio penitùs convenit ſententiæ docti auctoris, qui longo uſu munus Officialis geſſit, & qui, Opere in lucem edito demonſtravit ſe hujus rei peritiſſimum (*k*).

(*i*) D. Brillon. Diction. Arreſt. v. *Beneficium.* n. 9.
(*k*) Du Caſſe tract. juriſd. contentioſæ cap. 9. n. 2.

Objicitur. Secundùm Edictum (*l*), Decretum vadimonii capitalis includit jure interdictionem Judicum. Unde inferendum *à ſimili* videtur, ergo includit interdictionem Clericorum, ex identitate rationis, ut probatur (*m*) Legibus & his docti Juriſconſulti verbis: *Caſus; quos nectit paritas æquitatis & identitas rationis, non ſunt, quoad juris diſpoſitionem, ſeparandi.*

(*l*) Tit. 10. 11.
(*m*) Leg. *Non poſſunt.* 12. ff. de legibus &c. lib. tit. 3.

Sed futilem eſſe objectionem facilè demonſtratur. Nam conſtat, ut peritus probat Canoniſta (*n*), argumentum *à ſimili* non valere in legibus pœnalibus: quia pœnæ *proprium caſum non excedunt*, ut fatur Gratianus (*o*), nec pœna caſûs ad alium proferenda, ſpecie cujuſdam paritatis. *Pœnalia jura, loquentia in certo caſu, non debent extendi ad alium caſum non expreſſum.* Hæc verba illuſtris Doctoris Hiſpani (*p*), hoc dictum probantis Conſtitutione Bonifacii VIII. (*q*) aliiſque Textibus. Sicut lex, pœnam interdictionis decernens in Judices ad vadimonium capitale vocatos, nullius meminit alius; nihil inde inferendum eſt in Clericos pari in caſu ſitos. *De pœnis non arguimus ad ſimilia* (*r*). Præterea pœnæ diverſæ ſunt, in pari caſu, juxta diverſam perſonarum conditionem. *Pœnæ diverſæ ſtatuuntur propter diverſitatem perſonarum.* Ut poſt Gloſſam dicit idem Doctor Hiſpanus (*s*): Ideò cùm maximum intercedat diſcrimen inter Judices & privatos, Clericos aut ſeculares, mirari non ſubit, ſi pœnæ, in priores ſtatutæ, non cenſeantur, pari in caſu, latæ in poſteriores.

Oldradus in argument. legis. *Illud.* 32. ff. ad legem Aquiliam lib. 9. tit. 2.
(*n*) Navarr. in can *Pœnæ.* 18. de pœnit. diſt. 1. n. 3.
(*o*) Gratian. §. *Atque adeo*, ad can. *Pœnales.*
(*p*) Stephan. Daoyz indice juris Pontificii v. *Pœnalis.*
(*q*) Boniface. VIII. in cap. *Quamquam.* 18. de elect. n. 6.
(*r*) Gloſſa in reg. 49. de reg. juris in 6. v. *in pœnis.*
(*s*) Idem Daoyz v. *Pœnæ.* n. 29. & Gloſſa. in can. *Si res.* 1. 14. q. 6. v. *Diverſitas.*

Inſuper, leges objectæ nihil faciunt ad quæſtionem, quam hic agitamus. Prima enim memorat judicia in Tribunalibus ſecularibus pronuntiata. *Is qui juriſdictioni præeſt*, habet hæc lex, *ad ſimilia procedere, atque ita jus dicere debet*: & ratio, quam affert, eſt quia, quum omnes caſus, de quibus Judex debet judicare, non deſignantur in Legibus, componendum eſt judicium ad id quod affinius eſt rei decidendæ. Sed nihil facit hoc ad noſtram difficultatem, in qua ſcire expedit num cenſura ſit ſupponenda in caſu, cujus non meminit jus. Secunda lex memorat ſententiam damnationis, à Judice ferendam in eum qui certum admiſit furtum. Sic ad rem noſtram nihil facit.

Ex dictis concludimus Bartholomæum, comprehendendum decretum, cenſendum eſſe interdictum ab officiis miniſterii, ob infamiam ex illo decreto manantem; ſed ſi ſimplex vadimonii per ſe obeundi denuntiatio ſit, non eſſe habendum interdictum; quia in toto Jure nulla hujuſmodi decernitur pœna eo in caſu; nec ſine ineptiâ ſupponi poteſt; quum non exprimatur, juxta regulam, quæ habet: *Expreſſa nocent; non expreſſa non nocent* (*t*), hæcque Gloſſæ verba (*u*): *pœna non debet imponi niſi exprimatur* (in jure) *quod ſit imponenda.*

(*t*) Reg. 155. ff. de diverſis regulis juris ant. lib. 50. tit. 17. Item Gloſſa in cap. fin. de procuratoribus v. *Expreſſ.* & in cap. 1. de ſponſal. & matrim. in 6. v. *Conditionem.* in fine. Item Bonif. VIII. in cap. *Is qui.* 18. de ſent. excom. in 6. lib. 5. tit. 11.
(*u*) Gloſſa in cap. fin de jure patronat. v. *Ex vi.*

Advertere tamen intereſt, in Diœceſibus quibuſdam, ut in Pariſienſi, inſeri juſſum Epiſcopi in inſtrumento vadimonii per ſe obeundi denuntiationis, Clerico miſſæ, quo interdicitur executio officiorum Ordinis ſui: quo in caſu ſe habere debet tanquam re ſuſpenſum; & nequit interdictum violare ſine irregularitate.

CASUS XXIX.

Pomponios, Sanctæ Avoiæ Parochus,

quaſdam

quaſdam exactiones ſordidas commiſit in adminiſtratione Sacramentorum & in ſepulturis, non obſtante Diœceſis ſtatuto, eas interdicente, pœnis Juris, omnibus Parochis; tres Parochi eum urſerunt coram Officiali, qui tulit ſententiam qua damnatus eſt reſtituendorum duorum duplionum, cum inhibitione celebrandi per menſem; quo de re quæritur num hæc inhibitio genuina ſit cenſura, ita ut celebrans ante menſem elapſum incurrat irregularitatem?

Respons.

Ut decidatur hæc difficultas, noſſe ſat eſt quid ſit cenſura, & quid ſit Suſpenſio. En definitionem cenſuræ à Navarro conceptam (*a*): *Cenſura, qua alicui perſona Eccleſiaſtica prohibetur exercitium ſui officii, vel Beneficii Eccleſiaſtici in totum vel in partem, in certum tempus, vel in perpetuum, quoad partem ob ſuam culpam, à Judice vel à lege.* Aut ut dicit Sylvius (*b*): *Cenſura* (eſt) *Juris Eccleſiaſtici pœna, in tempus correctionis, aut ſatisfactionis impoſita.*

(*a*) Navarr. Manual. c. 2.
(*b*) Fr. Sylvius 3. part. ſum. S. Thom. q. 21. init.

Suſpenſionis definitio, à Sylveſtro Mozolino concepta (*c*), eſt cenſura Eccleſiæ, qua interdicitur Clerico exercitium Officiorum Ordinum, aut muneris Eccleſiaſtici, ſive à jure, ſive à ſuperiore prolata legitimo. *Suſpenſio eſt cenſura Eccleſiaſtica, qua interdicitur aliquod officium Eccleſiaſticum, vel exercitium competens certæ perſonæ Eccleſiaſticæ aliquando à jure, aliquando ab homine prolata.* Quo recidit hæc Sancti Antonii definitio (d): *Suſpenſio eſt inhabilitas ad Ordinum vel officiorum executionem, ex aliquo impedimento.* Hæcque Cardinalis Toleti (*e*): *Suſpenſio eſt cenſura Eccleſiaſtica, privans uſu Eccleſiaſtici officii aut Beneficii.*

(*c*) Sylveſt. de Prierio v. *Suſpenſio* n. 1.
(*d*) S. Ant. 2. part. ſum. Theol. tit. 37. c. 1. init.
(*e*) Fr. Tolet. inſtruct. Sacerd. l. 1. c. 43. n. 1.

Ex his definitionibus facilè concludimus 1. Inhibitionem, Pomponio dictam ab Officia i. celebrandi per menſem, eſſe genuinam cenſuram Eccleſiaſticam, qua Superior legitimus interdixit in præſtitutum tempus, *in certum tempus*, exercitium partis officiorum Ordinis Sacerdotalis *quoad partem*; id eſt, celebrare Miſſam in pœnam culpæ ab ipſo admiſſæ *ob culpam ſuam* 2. Hanc cenſuram eſſe ſuſpenſionem; quia *prohibitio Divinorum eſt ſuſpenſio*; ut loquitur Fagnanus (*f*); & eſt pœna quo Eccleſia auſert Clerico facultatem fungendi officiis, *privans uſu Eccleſiaſtici officii*, inquit Toletus, *qua interdicitur aliquod officium Eccleſiaſticum vel exercitium competens* &c. ait Sylveſter. Primarium, maximum & Sanctiſſimum Sacerdotis, officium eſt Sacram celebrare Miſſam, pro certo eſt igitur eum, de quo in quæſito agitur, re ſuſpenſum eſſe per menſem, nec poſſe ante menſem elapſum celebrare ſine violatione hujus cenſuræ ac proinde ſine irregularitate.

(*f*) Proſper. Fagnan. in cap. *Accuſatum* de ſimonia n. 5.

Auctor Colloquiorum Andegavenſium (*g*) nobis contradicit: Nam dicit ſuſpenſionem, ad præfixum tempus determinatam, non cenſendam eſſe genuinam cenſuram propriè, ſed ſolùm ſimplicem pœnam. Ejus ratio eſt, quia cenſura eſt pœna medicinalis, qua utitur Eccleſia ut vincatur contumacia ejus in quem fertur, & compellatur ad obedientiam, Eccleſiæ debitam; quum hujuſmodi ſuſpenſiones *ad tempus* ſint mera pœna ob culpam antecedentem impoſita, ceſſans cum tempore præſtituto, nec ſit neceſſariò obtinenda à Superiore ulla abſolutio. Unde hic Auctor concludit eum qui hujuſmodi violat inhibitionem, peccare revera graviſſimè, ſed non incurrere irregularitatem.

(*g*) Colloq. Andegav. menſis Julii 1712. q. 3.

1. Lubentes fatemur ſuſpenſionem *ad tempus* eſſe pœnam ob culpam antecedentem impoſitam: ſed Auctor horum Colloquiorum fateri quoque debet, ſuſpenſionem perpetuam, aut verbis abſolutis & ſine determinato tempore latam, eſſe ſimiliter pœnam, utramque medicinalem; ſuſpenſionis ad præfixum tempus latæ ſcopum ſimiliter eſſe ut compellatur ad obedientiam reus & contumacia ejus poniatur, ac proinde nullo differre modo à perpetuâ, quàm hac circumſtantiâ qua limitatur ad certum tempus quum Eccleſia judicat reum majori pœnâ non eſſe dignum. Utraque igitur eſt genuina ſuſpenſio; in eo hæc ab alia diſtans quod effectu perpetuæ non ceſſante, ſemper neceſſaria eſt abſolutio ut reus reſtituatur; contra verò effectum ſuſpenſionis ad tempus ceſſare ſimul ac tempus effluxit, ac proinde abſolutionem tunc non eſſe neceſſariam.

2. Addendum eſt omnes fermè Auctores, hanc cenſuram definientes, obſervare manifeſtè, eam poſſe à Superiore ferri aut in æternum, aut ſolùm in limitatum tempus; ut videre eſt apud Sylveſtrum Navarrum, Toletum, Graſſium, Cabaſſutium, Bonacinam, Sayrum, Avilam, Suarez, Valentiam, Auctorem Colloquiorum Lucionenſium, Ugolinum, Auctorem Libri cujus titulus eſt *Theoria & praxis Sacramentorum Cenſurarum & Monitoriorum*. impreſſi Pariſiis an. 1713. (*h*) aliique plures, qui loquuntur omnes de ſuſpenſione propriè dictâ, & tanquam genuinâ cenſurâ, ac proinde qui fatentur eam non violari ſine irregularitate, quamvis Superior impoſuerit tantùm in tempus determinatum.

(*h*) Sylveſt. v. *Suſpenſio* q. 1. §. *Quantum.*
Navarr. Manual. c. 27. n. 151.
Tolet. l. 1. c. 42. n. 3.
Jacob. de Graffiis decis. aurear. l. 3. c. 25. n. 8.
Joan. Caballut. l. 5. c. 16. n. 1.
Colloq. Lucon. tom. 7. pag. 306.
Bonacina de cenſuris diſput. 3. puncto 1. & apud eum Sayrus, Avila, Suarez, Valentia & alii.
Theoria & Praxis &c. tom. 3. p. 362.

CASUS XXX.

Olivarius, Diaconus declaratus ſuſpenſus ab officiis Ordinum per trimeſtre, ſententiâ Officialis, functus eſt ſolemniter officiis Diaconatûs, ut primum trimeſtre effluxit, ſine prævia abſolutione ſuſpenſionis, quam incurrerat. Num potuit ſine irregularitate?

Respons.

Exiſtimamus Olivario licuiſſe licitè fungi officiis Ordinum poſt tempus ſuſpenſionis elapſum, ſine neceſſariâ abſolutione hujus cenſuræ: ratio eſt, quia non eadem eſt ſuſpenſionis ratio ac excommunicationis: nam excommunicatio nunquam ceſſare poteſt niſi abſolutione Superioris legitimi; quum ſuſpenſio *ad certum tempus* vigeat ſolùm in tempus à Sententiâ determinatum; & ceſſat per ſe ubi primum effluxit tempus. *Suſpenſio aliquando aufertur abſque abſolutione nulla*, ait Cardinalis Toletus (*i*), *in quo ab excommunicatione differt, quæ nunquam abſque abſolutione tollitur: Quando enim ſuſpenſio eſt ad tempus aliquod impoſita; tempore tranſacto ceſſat ſuſpenſio abſque abſolutione; & ſuſpenſus poteſt exercere id, in quo ſuſpenſus erat, etiam ſine abſolutione... iſta procedunt de ſuſpenſione temporali, tam à jure quam ab homine, impleto tempore ſuſpenſionis.* Idem docet Navarrus (*k*); *Suſpenſio*, inquit, *tam lata ab homine, quam à jure, quæ certo tempore aut facto aut omiſſione facti alicujus terminatur, tollitur lapſo tempore & adveniente termino ipſo facto abſque ullâ abſolutione.*

(*i*) Fr. Tolet. inſtruct. Sacerd. lib. 1. c. 46. n. 2.
(*k*) Navarr. Manual. c. 26. n. 101.

Alius doctus Canoniſta recentior eandem amplectitur ſententiam, is Zeger-Bernardus van-Eſpen, in Libro cujus eſt titulus *Jus Eccleſiaſticum univerſum* (*l*): En verba: *Suſpenſio autem ita ad tempus limitata, ultra tempus non durat, ſed lapſo tempore expirat, etiam ſine Judicis abſolutione:* quod probat Gloſſa & conſenſu Doctorum, *quemadmodum docent communiter Doctores poſt Gloſſam* (*m*).

(*l*) Zeger-Bernard. van-Eſpen Jus Eccleſ. univ. part. 3. tit. 10. de pœnis & cenſuris Eccleſ. 13.
(*m*) Gloſſâ in cap. *Sacrò* 48. de ſent. excom. & *Per menſem* & in Clement. *Si Beneficiorum* 1. de decimis v. *Donec.* lib. 5 tit. 8.

CASUS

CASUS XXXI.

Laurantius, Sacerdos Lugdunenſis, Pariſiis incurrit in ſuſpenſionem, quia interdictum, à ſtatuto Diœceſis latum, violavit. Poſtea demigravit Lugdunum. Qua de re quæritur 1. Num poſſit eum ab hac cenſurâ abſolvere Antiſtes Diœceſanus ſine conſenſu Pariſienſis Præſulis? 2. An lapſo in irregularitatem quia in ſuſpenſione celebravit, neceſſariò ſit recurrendum ad Pontificem ut in integrum reſtituatur?

Respons.

Reſpondemus ad primam difficultatem, Laurentium poſſe à ſuſpenſione, quam incurrit Pariſiis, abſolvi ab Archiepiſcopo Lugdunenſi, Antiſtite Diœceſano; quum non moretur ampliùs in Pariſienſi Diœceſi, & in Lugdunenſi ſedem fixerit. Ratio eſt, quia Epiſcopus domicilii habet locum ejus qui tulit legem, cujus infractione quis incurrit ſuſpenſionem (a).

(a) De Sainte Beuve tom. 1. cas. 35. & tom. 2. cas. 79. & 104.

Hoc docent Innocentius IV. Gloſſa, Jacobus de Graffiis, Gregorius Sayrus, Reginaldus, pluresque alii quos laudant (b) Sic quæſtionem proponit poſtremus Auctor: *Utrum Epiſcopus poſſit abſolvere ſuum ſubditum, qui ſe tranſtulit ad aliam Diœceſim, ibique fecit contra legem continentem cenſuram latam ab Epiſcopo illius Diœceſis ad quam ſe tranſtulit. v. g. Utrum Archiepiſcopus Mediolanenſis poſſet abſolvere civem Mediolanenſem, qui ſe tranſtulit Novocomum, ibique Moniales inviſit, cùm Novocomi lata ſit excommunicatio, vel ſuſpenſio contra viſitantes, vel alloquentes Moniales?* Reſpondet his verbis; *Reſpondeo... Archiepiſcopum Mediolanenſem, vel eum, qui habet ſpecialem facultatem abſolvendi à cenſuris hîc Mediolani, poſſe prædicto civi Mediolanenſi abſolutionem impendere.* Ratio quam hic affert Doctor eſt, quia ita eſt uſus communis & congruentem præbet juriſdictionem hoc in caſu. *Ratio eſt, quia uſu id videtur receptum,... uſus autem & conſuetudo conferre ſolet juriſdictionem; & eſt legitima legum interpres, quando dubitatur de mente Legiſlatoris.* Addit Concilium ipſum Tridentinum huic patrocinari uſui. *Quia videtur expreſſum in Tridentino* (c) *iis verbis* etiam ſedi Apoſtolicæ reſervatis: *Ex quibus verbis à fortiori colligitur, Epiſcopis conceſſam eſſe facultatem abſolvendi à caſibus inferiorum* (Papa) *Prælatorum.* Bonacina ita decidit hac lege: *modo illa cenſura lata ſit per ſtatutum, vel per ſententiam generalem,* & excipit caſum, quo cenſura fuiſſet lata ſententiâ ſpeciali & juridica in Clericum: quia tunc, inquit, cenſura eſt publica, & abſolutio poteſt ſolùm denontiari à Præſule ipſo qui ſententiam tulit, aut ab Antiſtite ſuperiore aut à ſucceſſore. *Quia juriſdictio ratione cauſa inchoata, permanet apud illum qui excommunicavit, alioquin juriſdictiones confunderentur*: quod, ante Bonacinam docuerunt ſex Auctores quos laudat: & de Sainte Beuve idem cenſet (d), ut & Auctor Colloquiorum Andegavenſium.

(b) Innoc. IV. ad c. *Quorumdam* 2. de ſolutionibus l. 3. tit. 23.
Gloſſa in Clement. *Multorum* 1. de hæreticis lib. 5. tit. 3.
Jacob. de Graffiis decis. aurean. l. 4. c. 15. n. 72. & alii apud eor.
Bonacina tract. de cenſuris, in com. diſp. 1. q. 3. punct. 1.
(c) Conc. Trid. ſeſſ. 24. c. 6. de reformat.
(d) De Sainte Beuve tom. 2. cas. 79. p. 245.
Colloq. Andegav. menſis Auguſti 1712. q. 2. p. 255.

Dicimus ad ſecundam difficultatem idem eſſe judicium irregularitatis à Laurentio contractæ in caſu propoſito. Id cenſet Theologus in margine laudatus (e): quod firmatur auctoritate Innocentii IV. quem Federicus de Senis vocat Monarcham juris divini & humani, *monarcha juris divini & humani*. & quem Paulus de Caſtro nominat Patrem veritatis, *cum ipſe ſit pater veritatis*: nam is doctus Pontifex docet (f) Epiſcopo licere violatores propriæ Conſtitutionis ſolvere ſine ullâ diſtinctione cenſurarum & irregularitatis. *Joannes Andreas* id ſentit quod Sylveſter, qui dicit (g): *Tenet* (Innocentius IV.) *quod Conditori Canonis licet contra ſuam Conſtitutionem diſpenſare etiam ſine cauſa; & idem Joannes Andreas.*

(e) De Sainte Beuve loc. cit.
(f) Innoc. IV. ad cap. *Cùm ad Monaſterium.* 6. de ſtatu Monachorum &c.
(g) Sylveſt. de Prierio v. *Diſpenſatio* q. 12.

Sed obſervate refert Theologum prædictum non ſibi conſtare circa diſpenſationem hujus irregularitatis, quando evaſit publica, *quando in totâ viciniâ nullâ tergiverſatione celari poteſt*: aut quando ad forum contentioſum delata fuit: nam dicit in deciſionibus citatis, ſecundùm Concilium Tridentinum & uſum in Eccleſiâ Gallicâ receptum, hoc in caſu recurrendum eſſe ad Pontificem ut legitima ſit diſpenſatio, quod non probat; & alibi eamdem tractans rem (h), tuetur, Epiſcopum Diœceſanum poſſe eum in integrum reſtituere, licèt irregularitas, à Sacerdote contracta ſimili in caſu, omnibus innotuiſſet. Rationes, quas affert, ſunt 1. Quia hujuſmodi reſtitutiones Pontifici reſervari non indicat Concilium Tridentinum. 2. Quia Innocentius IV. in duobus Decretalibus (i), in Concilio generali Lugdunenſi I. an 1245. habito, ſtatutis, non dicit has irregularitates Sanctæ, reſervari Sedi, & caſum indigitat peculiarem de pœnâ Judicis Eccleſiaſtici, qui ſuſpenſionem, qua gravabatur, violavit, 3. Quia nonnulli Canoniſtæ idem cenſent cum eo. 4. Quia hæc reſervatio, quatenus odioſa, debuiſſet in Jure exprimi: quod concordat his Gloſſæ verbis (k), quæ, de poteſtate Epiſcoporum agens, habet: *Ubicunque non eſt eis prohibita diſpenſatio, ibi poſſunt diſpenſare*: dictum Decretali Alexandri III. probatum (l), & alio Innocentii III. & allegat duodecim variorum caſuum exempla in quibus Epiſcopo licet diſpenſare quia Jus ipſi non aufert apertè facultatem ut non tollit ſpecialiter in caſu peculiari de quo agitur, ac proinde quoque non debet; quum Juriſdictio Epiſcopalis & diſciplina Eccleſiaſtica confunderentur juxta hæc Sancti Pontificis verba (m): *Si ſua unicuique Epiſcopo non ſervatur juriſdictio quid aliud agitur, niſi ut per nos per quos Eccleſiaſticus cuſtodiri debuit Ordo, confundatur?* Idem Theologus quintam ſubjungit rationem, nempe quia ea Pontifici annexa reſervatio graviſſimos poſſet parere conſcientiæ ſcrupulos.

(h) De Sainte Beuve tom. 2. cas 64.
(i) Innoc. IV. in cap. *Cùm æternus* 1. de ſentent. & re judicata in 6. Et in cap. *Cùm medicinalis* 1. de ſententiâ excommunicationis, &c. in 6.
(k) Gloſſa in §. *Niſi rigor.* 1. q. 7. v. *In pleriſque.*
(l) Alex. III. in cap. *Porrò* 1 de Clericis pugnant. in duello l. 5. tit. 14.
Innoc. III. in cap. *Nuper* 29. de ſent. excommunicationis &c.
(m) S. Greg. iocan. *Pervenit* 39. 11. q. 3.

Eminentiſſimus Cardinalis de Noailles, Archiepiſcopus Pariſienſis, non abs re eximit dubium hac de re conceptum, ſuo mandato an. 1709. (n) Sic mentem aperit, poſt mentionem Concilii Tridentini factam, (o) ſine ullâ diſtinctione irregularitatis occultæ aut notæ: *Declarat porrò D. Archiepiſcopus ſua intentionis non eſſe hanc iis delictis quibus in Statutis Synodalibus, aliiſve decretis ſuis cenſura aliqua ipſo facto incurrenda, irrogatur pœnam imponere, ut ii qui ob delicta iſta in cenſuram inciderint, violatâ hâc, quod abſit, cenſura in irregularitatem ejuſmodi incidant, propter quam neceſſe ſit recurrere ad ſummum Pontificem: quare ad D. Archiepiſcopum pertinet in iis irregularitatibus diſpenſare, quæ exurgunt è violatâ cenſura aliquâ, neque à jure, neque à Conciliis, neque à ſummo Pontifice, ſed ab ipſo D. Archiepiſcopo lata. v. g. Si quis Sacerdos non hujus Diœceſeos ob Miſſam in hac Diœceſi poſt dies ab acceſſu ſuo quindecim, abſque licentiâ D. Archiepiſcopi celebratam ſuſpenſus ipſo facto rurſum ante receptam abſolutionem celebraverit.*

(n) Mandat. Emin. Card. Archiep. Pariſ. de caſibus reſervatis, de diſpens. in irregularitatibus n. 3.
(o) Conc. Trid. ſeſſ. 24. de re form. c. 6.

Vide Irregularitatem Cas. 67.

CASUS XXXII.

Hieronymus, ſancti Aulaſii Parochus, declaratus ſuſpenſus ab Ordinibus, officio & Beneficio, ſententiâ ab Officiali Diœceſano latâ; provocavit ad Metropolitanum aliquanto ante Jubilæi inſtaurationem, præſumens ſententiam eſſe perverſam. Sed prævidens tempus ad obtinendum Jubilæum præſcriptum, tranſactum iri, antequam judicium definitivum habere poſſit, & ſincerè avens illum

illum obtinere; quærit num poſſit abſolvi *ad cautelam*, ut uſus habet in excommunicationis caſu; ut celebrare imò ſuis fungi Officiis poſſit in utilitatem ſpiritualem Parochianorum, qui aliàs omneo ægerrimè obtinerent Jubilæum, quia ipſi deeſt Vicarius?

Reſponſio.

Hic Parocbus *ad cautelam* abſolvi poteſt à Metropolitano aut à Proto-vicario; ut probat Decretale Honorii III. qui ad Decanos Eccleſiarum Bituricenſium & Carnutenſium ſcribens (*a*) ait, Epiſcopum Cenomanum ab Officiis ſuſpenſum declaratum ab Archiepiſcopo Turonenſi, ejus Metropolitano, à ſe abſolutum fuiſſe *ad cautelam*, quia juraverat coram Procuratore Metropolitani ſe obediturum præſcriptis, ſi reus eſſet. *Nos ſententiam relaxavimus ad cautelam*, ait hic Pontifex. *ipſo Epiſcopo in præſentiâ dicti Procuratoris præſtante corporaliter juramentum quod parebit mandatis, quæ idem Archiepiſcopus ſibi propter hoc fecerit; ſi conſtiterit ipſum in eo, quo fuit lata prædicta ſententia culpabilem extitiſſe.*

(*a*) Honorius III. in c. *Venerabili*. 52. de ſent, excommunicationis &c.

Verùm obſervare intereſt cum Docto Carcaſſonenſi, poſtea Condomenſi Officiali (*b*): 1. Hieronymum, aut quemvis alium ſimili in caſu, debere, ut abſolutionem obtineat *ad cautelam*, Metropolitano exponere, ſententiam in ſe latam eſſe nullam; aut quia poſt legitimam provocationem lata fuit, poſito vero, aut ſaltem probabili; aut quia errore nititur intolerabili; aut quia fuit à Superiore, non ſuo legitimo Judice; dictâ; aut quis, ſi eſſet, ipſe erat excommunicatus aut ſuſpenſus à Juriſdictione; aut ſaltem quia alia adeſt cauſa juſta, aut ſpecie æqua viſa (*c*): & poſtea parti diem dicere hanc in rem ad Metropolitanum.

(*b*) Fr. Ducaſſe tract. de juriſd. Eccleſ. cont. c.21.§.2. n.2.

(*c*) Gloſſa in c. *Præſenti*. ſupra cit. v. *Ad cautelam*. Hoſtienſis in a. *Solet*. 2. de ſent. excom. in 6.

2. Ipſi non eſſe ſat hanc exponere nullitatem, petitioni præterea enim neceſſariò adjungenda eſt ratio, ſaltem ſummarie, quæ dicitur *Probatio ſemi plena*. Exempli gratiâ, ſi ſententia poſt provocationem lata fuiſſet, duo perpendenda forent. Primum, ſi provocatio eſſet; & hoc probetur ſummatim. Secundum, ſi eſſet legitima; quod Supplici probare non incumberet, quia hæc circumſtantia eſt caput rei, ſine cujus judicio Superior major poteſt ad hanc procedere abſolutionem. Hoc manifeſtum eſt ex duabus Innocentii IV. Conſtitutionibus (*d*), in Concilio Generali Lugdunenſi ſedentis. Si pars ad vadimonium obeundum denuntiata intercederet abſolutionis impetrationi, & intra octiduum, tempus à Jure præſtitutum, probaret cenſuram fuiſſe inflictam *pro causâ manifeſtâ*, Metropolitanus jure nequiret abſolvere *ad cautelam* ſupplicem. Hæ cautiones ſapienter ſtatutæ fuerunt, ne rei cenſuras declinent Eccleſiaſticas, nec efficiant Ordinariorum juriſdictionem irritam aut contemptu dignam, nomine ſimplicis quæſiti quod exponerent, ita ut, ſi Superior major, *in limine litis*, concederet abſolutionem *ad cautelam*, non obſervatis omnibus his cautionibus hujus ſolùm foret uſûs illi qui adeptus eſſet, ut *ſtet in judicio* * non verò ut priſtinum in ſtatum reſtituatur.

(*d*) Innoc. IV. in c. *Solet*. 2. in c. *Venerabilibus* 7. §. *Si ex causâ*. & §. *Similiter*, & ibi Gloſſa eod. tit. in 6.

* *Eſſer* in jure aut judicio, *ſtare in judicio* eſt ſiſtere ſe judicio; quod declarato excommunicato ſententiâ non licet ſine prævia abſolutione *ad cautelam*.

3. Denique hoc etiam obſervandum. Supplex prædem det, aut cautionem convenientem, qua, ſi causâ cadat in rei cardine, executurus ſit omnia ſibi mandanda, tum ut peccatum expietur, cùm ſatiſfaciat parti ſuæ, ſi verbis claris decernit idem Pontifex in primâ Conſtitutione laudatâ (*e*).

(*e*) Innoc. IV. in c. *Solet* cit.

Ex præſenti difficultate addemus, hujuſmodi, ut Gloſſa adnotat in Conſtitutionem Gregorii X. (*f*) abſolutionem poſſe etiam admitti, quum eſt interdictio propria, qua durante interdictus eſt ſuſcipiendis ſacramentis inhabilis; etiamſi non eadem ſit ratio interdictionis in urbem aut Parœciam ſtatutæ, quæ abſolvi nequit *ad cautelam*, ut declarat idem Pontifex Gregorius X. his verbis (*g*) *Præſenti generali declaramus Edicto; beneficium relaxationis ad cautelam, quoad interdicti ſententias, in civitates, caſtra, vel qualibet alia loca, ſive terras aliquas generaliter promulgatas, locum aliquatenùs non habere.* In quod Gloſſa laudata habet: *Quid, ſi feratur non generaliter in loca, ſed ſpecialiter in perſonam? Dic, quod bene poterit fieri relaxatio ad cautelam argumento à contrario iſtius literæ: quia ſpecialiter interdicto omnia Sacramenta aeguntur ante abſolutionem: & ſic idem quod in excommunicato.* Ratio hujus diſcriminis eſt, quia in interdictione generali non eſt neceſſitas urgens, ut in interdictione propriâ; quia durante interdictione generali, adminiſtrantur Sacramenta ad ſalutem neceſſaria, & peraguntur quoque Officia divina modo à Jure præſcripto, in Conſtitutione clarâ Bonifacii VIII. deſignato (*h*). Qui plura volent de diverſis ſuſpenſionibus, conſulant Gloſſam, quam in margine indicamus (*i*), quæ permultas recenſet, & potiſſimum dictas à Jure

(*f*) Gloſſa in c. *Præſenti* 10. de ſent. excom. in 6. v. *Generaliter*. lib. 5. tit. 11.

(*g*) Greg. X. in c. *Præſenti*.

(*h*) Bonifac. VIII. in cap. *Alma*. fin. de ſent excom. &c. in 6.

(*i*) Gloſſa in Clement. *Cupientes*. 3. v. *Suſpenſi*. de pœnis l. 5. tit. 8.

CASUS XXXIII.

Aloysius & Hilarius, Canoniſtæ, quæſtionem agitantes; nempe, num Clericus quandoque poſſit declarari ſuſpenſus ob alterius culpam, & ſine ſuâ culpâ, convenire nequiverunt de hac difficultate: hoc quidem affirmativam, illo verò negativam defendente, nixo Juris regulâ, quæ habet: *Sine culpâ, non eſt aliquis puniendus*, & exemplo excommunicationis, quæ nullo in caſu validè dici poteſt in innoxium. Utri jus?

Reſponſio.

Priori, qui affirmativam defendit, eſt procul dubio, & attulit conſentaneum Doctrinæ ſancti Thomæ (*k*), qui exemplum excommunicationis objectum evertit, & dicit longum intercedere diſcrimen inter pœnam excommunicationis & ſuſpenſionis; quia ſuſpenſione non privatur uſu bonorum ſpiritualium Eccleſiæ communium, nec ab ejus reſecatur Corpore, ut excommunicatione; & ſic collatio eſt iniqua. *Suſpenſio*, inquit Doctor Angelicus, *non tanta pœna eſt, quanta excommunicatio, quia ſuſpenſi non fraudantur Eccleſiæ ſuffragiis ſicut excommunicati; unde etiam aliquis ſine peccato proprio ſuſpenditur, ſicut & totum Regnum ſupponitur interdicto pro peccatis Regis; & ideò non eſt ſimile de excommunicatione & ſuſpenſione.* Huic alia adjungitur ratio, nempe, quia in re pœnali non argumentatur nec concluditur *à ſimili* ſine frequenti abſurdo.

(*k*) S. Th. in 4. diſt. 18. q. 2. art. 3. quæſt. 2. ad 1.

Sancti hujus Doctoris ſententia pluribus innititur Decretalibus; in primis Decrutali Honorii III. ad Epiſcopum & Archidiaconum Legionenſem in Hiſpaniâ miſſo (*l*), in quo hic declarat Pontifex, filium tredecim natum annos, qui, contra Eccleſiæ regulas, creatus fuerat Diaconus ab alio Epiſcopo, permanere ſuſpenſum ab Officiis Diaconatûs; uſquedum ætatem, à Canonibus præfixam attingerit; idque odio Epiſcopi illius, & ut pudore ſuffunderetur. *Quem ab executione Officii Diaconi uſque ad ætatem legitimam in injuriam ſuſpendimus Ordinantis.* Hæc verba ſummi Pontificis. In quod Gloſſa habet: *Nota quod aliquis punitur odio alterius.* Quod firmat decimo-octavo & decimo nono Concilii Sardicenſis Canonibus, & Concilio Toletano IX. à Gratiano citatis in ſuo Decreto (*m*).

(*l*) Honor. III. 12 c. *Vel memoli compos* 14 de temp. Ordinat. l. 1. tit. 2.

(*m*) Conc Sardic. in can. *Illud*. 1. diſt. 71. Conc. Tolet. IX. in can. *Decernimus*. 32. 16. q. 7.

Huic rationi apponitur aliud Decretale Alexandri III. ad Archiepiſcopum Toletanum ſcribentia (*n*), in quo videntur Clerici, qui bonâ fide ſuſceperunt Ordines Diaconatûs aut Sacerdotii, ab Epiſcopo, quem dignitatem Epiſcopalem abdicâſſe ignorabant, ſuſpenſi ab Ordinibus

(*n*) Alex. III. in c. *Requiſivit*. 1. de Ordinatis ab Epiſcopo qui renuntiavit Epiſcopatui l. 1. tit. 21.

&

& non licet illis fungi niſi poſt legitimam diſpenſationem, non obſtante ignorantiâ non noxiâ qua ſuſceperunt eos: *Licèt probabilis ſit ignorantia, neceſſaria tamen eſt diſpenſatio: quia, cùm in talibus Ordinato non haberet executionem Officii ſui, eam alii conferre non potuit ... quia quod non habet, dare non poteſt.* Sic interpretatur Auctor Gloſſæ (c). Gregorius IX. idem dicit de iis, qui, inſcii, ſuſceperunt Ordines ab Epiſcopo excommunicato (d).

Supereſt reſpondendum ad Juris regulam objectam, ex qua probatur non licere ſine injuſtitiâ punire innoxium. Dicimus igitur hanc regulam non reſtringi ad ſolum caſum, in quo pœna infligeretur ſine causâ juſtâ & æqua; in caſu autem Decretalis Honorii III. ſolus ætatis, à Canonibus ſtatutæ, defectus eſt cauſa maximè legitima, ut privetur Ordinatus exercitio Ordinis ſuſcepti: Bonifacius VIII. apertè dicit in Juris regulâ objectâ cujus pars fuit tantùm allata; *Sine culpâ, niſi ſubſit cauſa, non eſt aliquis puniendus* (e). Gloſſa exemplis pœnæ patiendæ ſine culpâ, quum quædam adeſt cauſa juſta accenſet exemplum ejus qui ſcortum duxiſſet, nam etiamſi nullum fecerit peccatum ducens, eſt tamen bigamus & incurrit irregularitatem, quæ ſufficit ne Ordine ſuſcipiat, mortua uxore.

Taremus quatuor aut quinque hujuſmodi exempla, quibus Auctor hujus Gloſſæ probat eam eſſe hujus regulæ Juris mentem.

Vide { ABBATISSA Cas. V. / APPELLATIO Cas. XI. / INTERDICTUM / ORDO. / TITULUS. }

(c) Gloſſa in cit. c. *Requiſivit. v. Ignorantia.*

(d) Greg. IX. in c. *Cùm Clericus.* fin. eod. tit.

(e) Bonifac. VIII. in reg. 23. de reg. juris in 6.

SUSPICIO.

SUSPICIO eſt mens dubia de bonâ vivendi ratione, aut probitate alicujus, qua iniquum fit judicium: *Suſpicio eſt intellectûs propenſio ad aſſentiendum* (f). Vox, *propenſio*, denotat, auctore Polmanno, motum intellectûs imperfectum, qui re non aſſentitur; ſed ad aſſenſum propendet ob aliquam veri ſpeciem. *Motus imperfectus intellectûs non aſſentientis, ſed ad aſſentiendum inclinati; quia videt aliquam veri ſpeciem, ſublucentem in unâ parte, quæ in alterâ non apparet.*

Suſpiciones malæ, hoc eſt, fundamento carentes legitimo, damnantur à ſancto Paulo, & accenſentur invidiis, rixis, contentionibus, & blaſphemiis. *Invidia, contentiones, blaſphemia, ſuſpiciones malæ* (g).

1. Obſervandæ ſunt cum ſancto Thoma (h) triplices ſuſpiciones, aut tres gradus diverſi ſuſpicionis. *Eſt autem triplex gradus ſuſpicionis.*

Primus eſt, quum dubium invadit, ex levibus indiciis, de probitate proximi. Hoc eſt fragilitatis humanæ quod perrarò vitatur.

Secundus eſt, quum admittitur, quodam cum dubio conjunctum, tanquam certum, alium eſſe malum, aut malum admiſiſſe facinus, licèt leves tantùm adſint conjectiones. Textum ſancti Thomæ de his duabus primis gradibus recenſemus in tertiâ deciſione.

Tertius denique eſt, quem Judex damnat reum ex aliquâ ſuſpicione: quod peccato mortali purgari nequit. *Tertius gradus eſt, cùm aliquis Judex ex ſuſpicione procedit ad condemnandum. Et hoc directè ad injuſtitiam pertinet. Unde eſt peccatum mortale.*

2. Obſervandum eſt etiam malum facilè dicere, alium eſſe malum: Et hoc nobis vult ſapiens (i) indicare dicens: *In via ſtultus ambulans, cùm ipſe inſipiens ſit, omnes ſtultoe æſtimat.*

3. Major eſt propenſio ſuſpicionis in eum, quem odio, quàm in eum, quem amore & pretio proſequimur: *Cùm enim aliquis contemnit, vel odit aliquem vel invidet ei; ex levibus ſignis opinatur mala de ipſo; quia unuſquiſque faciliter credit quod appetit.* Hæc etiam verba ſancti Thomæ.

(f) Polm. part. 2. 2. num. 699.

(g) 1. Tim. VI. 4.

(h) S. Th. 2. 2. q. 60. art. 3. in corp.

(i) Eccle. X. 3.

CASUS PRIMUS.

BERENICE, mater familias, ſuſpicatur filiam, naturâ hilaris admodum animi, permittere licentiores agendi rationes adoleſcenti, vicini filio, qui eam ardenter amare videtur; & ex hac ſuſpicione, cujus leviſſima ſunt indicia, acriter prohibet filiæ ne unquam ſola ſit cum adoleſcente, hucuſque ſapientiſſimo. Nonne peccat graviter ſuſpicione iniquâ?

RESPONS.

Non putamus Berenicen eſſe peccati, levis quidem, damnandum, quum ſuſpicio, in caſu propoſito, ſpectans malum antevertendum, non ſit illicita, & cautio pars prudentiæ. *Neceſſaria eſt cautio ad prudentiam, ut ſic accipiantur bona, quod vitentur mala*, prout dicit ſanctus Thomas, (k), quod eò verius, quò malum frequentius eſſe ſolet. *Malorum, quæ homini vitanda occurrunt*, ait Doctor Angelicus (l), *quædam ſunt, quæ ut in pluribus accidere ſolent & talia comprehendi ratione poſſunt: & contra hæc ordinatur cautio, ut totaliter vitentur, vel ut minùs noceant.* Atqui frequentiſſimè amicitia, honeſta ipſa, qua adoleſcentes diverſi ſexûs ſe invicem proſequuntur, utut ſapientes, deſinit brevi in amorem criminoſum & inordinatum, quum licet ſolos eſſe unà. Nemo neſcit quàm frequentia ſint ea exempla, & quam funeſtæ eorum conſecutiones. Inde, tantùm abeſt ut ſuſpicionis iniquæ ſit damnanda Berenice, ut contra ſit laudanda ejus prudentia & cautio, qua filiam eripiat è periculo in quod ne incidat timet,

(k) S. Th. 2. 2. q. 49. art. 8. in corp.

(l) Idem ibid. ad 3.

timet, confabulationem permittendo ipſi ſoli cum adoleſcente, quem novit illam amare.

CASUS II.

Domitius, cùm percepiſſet Amatam, uxorem, nimio ardere amore in Fargeau, vicinum, tantam habuit ſuſpicionem in eam, ut vehementer propendeat eam deſerere, ſaltem quoad thorum. Poteſt-ne abſque peccato?

Respons.

Antequam fiat ſatis, diſtinguenda eſt cum Gloſſa (a) triplex ſuſpicio; prima eſt temeraria; id eſt, concepta ſine fundamento legitimo, quæ nequit purgari à peccato. *Triplex eſt ſuſpicio*, dicit ſanctus Antoninus (b), *prima eſt temeraria.* De hac primâ ſuſpicione loquitur vetus Canon, quem Pontifici Melchiadi adſcribit Gratianus, in quo dicitur: *Neminem condemnetis ante verum & juſtum judicium; nullum ſuſpicionis arbitrio judiceris. Sed primùm probate & caritativam proferte ſententiam, & quod vobis non vultis fieri, alteri nolite facere* (c).

(a) Gloſſa in can. *Dixit* 32. q. 1. v. *Suſpicio.*
(b) S. Ant. 3. part. tit. 9. c. 12.
(c) Can *Primi*. 13. 2. q. 1.

Secunda eſt probabilis, & poteſt excuſari & purgari de peccato. *Secunda eſt probabilis*, pergit idem ſanctus: *Et hæc purgationem inducit, non autem prima.* Videre eſt exemplum ipſiſſimum in Canone è Concilio Ilerdenſi deprompto, in Decreto Gratiani allatu (d), ſuſpicionis conceptæ de vitâ Parochi.

(d) Conc. Ilerdens. 10 can. *Presbyter*. 13. 2. q. 5.

Tertia denique eſt violenta dicta, *tertia eſt violenta, quæ condemnationem inducit*; id eſt, nititur violentis conjectionibus, & vehementer inducit condemnationem ejus de quo ſuſpicio eſt. Hoc poſito.

Dicimus, Domitio ſi ſuſpicio ejus ſit temeraria aut ſolùm probabilis, non licere abſque peccato relinquere uxorem, imò quoad thorum; ſed ſi ſuſpicio ſit violenta, nec poſſit ab uxore impetrare ut vitam agat ſapientem, quæ eludat malam ſuſpicionem quamlibet, poteſt ſine crimine eam relinquere quoad thorum juxta Doctrinam ſancti Hieronymi (e). in Canone laudati. qui habet: *Ubicumque eſt igitur fornicatio, vel fornicationis ſuſpicio; liberè uxor dimittitur*: nam, ut ait Gloſſa (f), *prò eodem reputatur fornicatio & fornicationis ſuſpicio, nam probatâ ſuſpicione probata eſt fornicatio.* Jus Romanum eò proceſſit hac in re, ut marito permiſerit ex ſola ſuſpicione violentâ fidei uxoris, occidere eum qui audebat verſari cum eâ in domo ſuâ, aut in domo uxoris, aut in cauponâ, aut in domo ſuburbiorum urbis, tribus vicibus iteratis monitus coram tribus teſtibus (g), ita ut leges haberint violentam ſuſpicionem ſicut crimen ipſum. Interim eas non afferimus quaſi probaremus, ea Lex nobis injuſta, crudelis, inhumana, & cuivis Chriſtiano debet eſſe odio; quum ipſi viro non liceat vitam eripere uxori, licèt deprehenderet *in flagranti delicto*, ut probamus alibi rationibus, quibus nihil poteſt objici.

(e) Hieron. in c. 19. Matt. in cit. can. *Dixit*. 2. 32. q. 1.
(f) Gloſſ. in d. can. v. *Suſpicio.*
(g) Authent. *Si quis*. Cod. ad leg. *Juliam de adulteriis*, lib. 9. tit. 9.

CASUS III.

Arsacius, advertens duos adoleſcentes, nimiâ conſuetudine & licentioribus agendi rationibus unà utentes, perſuaſum habet, aut violentam habet ſuſpicionem eos libidinosè vivere. Habendum-ne eſt judicium, aut ſuſpicio ejus temerarium, & peccatum mortale?

Respons.

Judicium iniquum de vitâ proximi non eſt peccatum, niſi ſit planè temerarium, ait ſanctus Thomas (h); ſed judicium, leviſſimo nixum fundamento, & perfectum de re magnâ eſt peccatum mortale; quia proximi, qui contemnitur, caritati adverſatur.

(h) S. Thom. quodl. 12. art. 34.

At non idem eſt judicium de ſuſpicione; quia ſuſpicio non eſt judicium, ſed quid ei affine, & imperfectum. Ideò non eſt ex ſe peccatum mortale, licèt fiat poſteà, legitimo deſtitutum fundamento, & de re ingenti, invidiâ aut odio; quia tunc affectus voluntarius excæcat, ut non advertatur iniquitas ſuſpicionis & rationum ejus ineptarum. *Judicium autem de perſonis*, ait ſanctus Thomas, *licèt quandoque ſit falſum; non tamen ſemper eſt peccatum; niſi quando eſt omnino temerarium... ſed quando ex levi re judicium procedit firmum in corde, aliquando eſt peccatum mortale: quia eſt cum contemptu proximi. Suſpicio autem eſt quid imperfectum in genere judicii: & ideò eſt imperfectus motus: & ideò non eſt mortale ex genere; quamvis ſi fiat ex odio, erit aliquando mortale.*

Hinc Arſacius non peccat mortaliter ſuſpicione de malâ duorum adoleſcentium vitâ conceptâ, de qua in quæſito propoſito agitur, ſi ſoli inhæreat dubio. Nam, ut ait Doctor Angelicus (i); *Primus quidem* (ſuſpicionis) *gradus eſt, ut homo ex levibus indiciis de bonitate alicujus dubitare incipiat: & hoc eſt veniale & leve peccatum: pertinet enim ad tentationem humanam, ſine qua vita iſta non ducitur.* Si verò, præter hanc ſuſpicionem, judicium firmum & præfinitum conciperet de licentiori vitâ ex levibus conjectionibus, non purgaretur peccato graviſſimo. *Secundus gradus*, adjungit ſanctus Thomas, *cùm aliquis pro certo* (*aliquâ tamen haſitatione admiſtâ*, apponit Cajetanus,) *malitiam alterius æſtimat ex levibus indiciis, & hoc ſi ſit de aliquo gravi, eſt peccatum mortale, in quantum non eſt ſine contemptu proximi.*

(i) Idem 2. 2. q. 60. art. 3. in corp.

Diſcrimen quod inter judicium temerarium & meram ſuſpicionem interponimus, eo nititur quod judicium temerarium ſit omnino voluntarium; & injuſtitia nullâ poſſit probari ratione legitimâ; quum ſuſpicio oriri ſoleat ex errore intellectûs, qui credit rationes ſuſpicionis de malâ cujuſdam vitâ ſufficere ut noſtro faveant dubio; ac proinde peccati, non mortalis, venialis ſolùm damnari poteſt, quum rationes non ſufficiunt: quia ea ſuſpicio tunc eſt tentatio humana, inter homines adeò uſitata ut ægre vitari queat. Quod probatur his ſancti Auguſtini verbis (k): *Ignoſcatur nobis quod de occultis hominum aliquando, imò aſſiduè non vera ſentimus. Hoc enim ad humanam tentationem pertinere arbitror, ſine qua duci iſta non poteſt vita; ita ut Apoſtolus diceret* (l): Tentatio vos non apprehendat niſi humana. *Quid enim tam humanum, quàm non poſſe inſpicere cor humanum; & ideò non ejus latebras ſcrutari; ſed plerumque aliud, quàm id quod ibi agitur, ſuſpicari?* Et quidem dicendum eſt ſuſpicionem non ex malitiâ determinatâ aut odio in proximum, ſed ex debilitate ingenii non perſpicacis ortam, eum inſigni non afficere injuriâ.

(k) S. Aug. tract. 90. in Joan. n. 1.
(l) 1. Cor. X. 13.

TACTUS.

NOLUMUS hîc dicere de tactu, in genere, qui permultis in caſibus poteſt eſſe abſque ullo peccato. Nec nobis eſt mens dicere de tactu, qui ex ſe provocat ad peccatum fornicationis: ſed ſolùm de tactibus, inter deſponſatos, aut conjugatos habitis, quorum quidam ſunt mortales alii veniales, aliique ab omni immunes peccato. Pauca, quæ ſumus in deciſionibus ſequentibus dicturi, ſufficient ad diſcernendum illicitum & licitum, nec neceſſe erit hîc ſpecialiorem inſtituere narrationem.

CASUS PRIMUS.

FIRMINUS, frequentiùs Mariam, ſibi deſponſatam inviſens, illi ſæpè blanditur, tangens ejus faciem, manus & brachia, imò figens oſcula cum quadam delectatione breviori, ſed ſine ullâ intentione malâ. Poteſt-ne aſſeri eum peccare mortaliter in hoc?

RESPONSIO.

Auctores varias abeunt in ſententias circa difficultatem propoſitam. Alii volunt deſponſatos lethaliter peccare, ſi delectatio ſit ingens, & perſiſtat, etiamſi tactus afficerent ſolùm partes corporis honeſtas, quales ſunt facies & manus. Duabus nituntur rationibus. Primâ, quia delectatio moroſa eſt de ſe peccatum mortale, ut probat ejus definitio, hæc eſt, *ipſa carnis titillatio cum quadam ſpirituum genitalium commotione, adjunctâ complacentiâ poſitivâ ad illam poſt advertentiam.* Secundâ, quia, etſi verum ſit conſenſum huic delectationi adhibitum, ſi levis & imperfectus, poſſe, etiamſi perrarò, eſſe ſolummodo peccatum veniale, tales tamen licentiæ fere nunquam adhibentur ſine periculo incontinentiæ: quia, quamvis deſponſati ad legitimam fovendam amicitiam iis uti, velint; delectatio, quæ ab iis naturâ non ſeparatur, eos ſæpius efficit reos peccati mortalis. Cardinalis Cajetanus in Commentario ad ſanctum Thomam, (*a*) hanc acriter tuetur ſententiam, illamque fusè confirmat.

(*a*) S. Thom. de Vio Cajetan in 2. 2. q. 154. art. 4.

Alii contrà defendunt, illos tactus, illaque oſcula inter deſponſatos non eſſe peccata mortalia, *modò abſit omnino periculum pollutionis & conſenſûs omnis impudici.*

Non improbantes omninò utrorumque ſententiam, credimus diſtinguendum eſſe, & dicendum ejuſmodi licentias, inter ipſos deſponſatos habitas, eſſe peccata mortalia; cùm ſunt carnales, & quorum propenſio vulgò in iis excitat mala deſideria ſolo aditu ad ſexum alium, quia hæc propenſio corrupta eſt ipſis evidens incontinentiæ periculum, cui nemo unquam ſe permittit abſque peccato mortali, juxta hæc Sapientis verba, (*b*) *qui amat periculum, in illo peribit.* Sed ſi contrà illi nonniſi perrarò his ſe dedunt malis deſideriis ejuſmodi in occaſionibus, & iis obſiſtere ſint ſolliciti, ut videtur, peccati mortalis non ſunt accuſandi. Ratio eſt, quia ut ſanctus Thomas (*c*) expreſsè docet, ejuſmodi licentiæ non ſunt de ſe peccatum lethale, nec evadunt illicitæ niſi animo corrupto iis utentium, & periculo, quo imminet lapſus in incontinentiam. *Poſſunt enim hæc abſque libidine fieri*, inquit hic ſanctus, *vel propter conſuetudinem patriæ, vel propter aliquam neceſſitatem, aut rationabilem cauſam.* Supponimus autem Firmino non eſſe mentem corruptam; & periculum, in quo implicatur, non videtur periculum incontinentiæ proximum, ſed ſolummodo remotum, reſpectu ſtatûs, circumſtantiæ deſponſatam ſpectanti, convenientis: quæ circumſtantia videtur ipſi eſſe rationabilis cauſa agendi erga eam eâ modo teneriori & blandiore quàm aliàs illi liceret.

(*b*) Eccleſ. 3. 27.

(*c*) S. Thom. 2. 2. q. 154. art. 4.

Cardinalis Toletus (*d*) hanc adoptat ſententiam. Nam poſtquam dixerat, *oſcula tactus, complexus ob carnalem delectationem eſſe peccata mortalia; quamvis homo non intendat copulam, ſed ſolùm delectationem carnalem, ex his inſurgentem* ∴, *quia talis delectatio ex ſe ad copulam ordinatur*; illico addit: *licerent tamen iſta inter ſponſos, dummodo non eſſet periculum probabile pollutionis, tunc enim eſſet mortale; etiam inter conjuges.*

(*d*) Franc. Toletus Inſtruct. ſacerd. l. 5. c. 14. n. 1.

Navarrus (*e*) eandem adoptat ſententiam. Sic enim mentem aperit, (deſponſati) *quamvis ſponſalia tantùm de futuro contraxerint, licèt eis non liceat copula, ſine propoſito ſaltem antea in matrimonium conſentiendi, neque hodie poſt Concilium Tridentinum ſeſſione 24. in Decreto de matrimonio cum tali propoſito; licitè tamen poſſunt non ſolùm ſecernere & alloqui & frui gaudio & voluptate, quæ inde naſcitur; ſed etiam ſe oſculari mutuo, amplecti & tangere ſe tactibus, qui de ſe non ſunt impudici, & frui voluptate, quæ oritur ex eis, ſine voluptate tamen carnea ampliori.* En rationem, quam affert: *ſponſalia enim, quæ initium matrimonii ſunt, faciunt facultatem fruendi voluptate præambulâ voluptate matrimoniali* ∴, *quæ tamen* (determinatio) *intelligenda venit, quando id fit cum cautelâ ne contingat pollutio, nec periculum probabile illine incurrendæ vel conſentiendi in eam.*

(*e*) Navarr. Manual. c. 16. n. 12. Et in can. *Si cui.* de Pœnit. diſt. 1.

Sylvius idem etiam docet poſt plures alios Auctores, quos laudat (*f*) quibus addimus Bail. (*g*) Sed dictis non obſtantibus priorem patet ſententiam eſſe ſolam in praxi tutam, & Confeſſario prudenti & ſagaci nunquam cedendum eſſe reſpectu occaſionum & circumſtantiarum, in quibus Firminus & Maria, ipſi deſponſata, verſantur. Miſeria & fragilitas humana tanta eſt ut ſummus ſit metus ne ejuſmodi homines tandem in fortiorem incidant tentationem, & ei ſuccombant, ea ſibi permittentes licentiam, quæ ea ſe ad lapſum agunt; & quas, ſub ſpecioſo ſponſaliorum nomine, ſibi putant licere. Longo Confeſſionalis uſu, quem a quinquaginta-quinque annis, & ultra habemus & malis ſequelis, quas ex his præmaturis blanditiis ortas vidimus, tenemur hoc conſulere Confeſſariis, qui, lumine aut prudentiâ deſtituti, leviùs ad rem adeò delicatam & momentoſam attendunt.

(*f*) Franc. Sylvius in 2. 2. q. 154. art. 4. concluſ. 4. Et apud eum Gabriel, Scotus Joan Molanus Jacob. de Graſſia, Sanchez. Joan. Azorius part. 3. l. 3. c. 25. & alii.

(*g*) Lud. Bail. de triplici examine, part. 2. quæſito 33.

Conjugatus qui libidinoſa oſcula, tactus aut amplexus impudicos erga conjugem habet, toties lethaliter peccat, quoties ex iis pollutio extra vas debitum accidit; illiuſve periculum proximum ſibi, aut compari imminet: ſecus verò uterque venialiter duntaxat offendit; ac ne venialiter quidem, qui citra libidinis appe-

Dominus in nobis, annon? Cujus etiam criminis ſeſe conſcium plurimis in occaſionibus reddidit populus iſte nimiùm infidelis atque ingratus, & in cujus pœnam Deus tunc temporis noluit eum in Terram promiſſam introducere: *Tentaverunt me jam per decem vices. Non videbunt Terram, pro quâ juravi Patribus eorum* (a).

Jure prorsùs ergo peccatum illud à Theologis definitur iſtis verbis. *Tentatio Dei.... eſt dictum, vel factum ad capiendum de Deo experimentum per extraordinarium effectum, ab eo temerè expectatum* (b). Polmanus, qui prædictæ definitionis eſt Author, eandem explicat, aſſerendo, per iſthæc verba: *Dictum vel factum*, hæc alia intelligenda quoque eſſe, *omiſſio dicti vel facti.* Per iſthæc alia: *Ad capiendum de Deo experimentum*, priora accipienda eſſe, *ad capiendum*, additis verbis iſtis, *expreſſè, vel implicitè*: Et iſthæc alia: *De Deo*, adjungendo etiam *ejus-ve attributo:* Neque etenim omne divinum attributum quidquam aliud eſt, quàm ipſemet Deus. In poſteriori iſtâ voce *experimentum*, neceſſariò continetur finis, qui in illo experimento intenditur, nimirùm ſciendi, nùm verè Deus aliquis exiſtat, cui omnia ſint perſpecta atque explorata, qui poſſit omnia quæcumque facere, & ſit in promiſſis ſuis fidelis. Subſequentia hæc alia verba: *Per extraordinarium effectum*, innuunt, effectum expectari, non quidem ex naturali rerum ordine, & curſu ordinario, quem Deus inſtituit; ſed ex eventu prodigioſo ac pleno miraculi, quique juxta naturæ vires ordinarias à Creaturâ nequit ullatenùs procedere. Tandem poſterioribus iſtis verbis: *Temerè expectatum*, ſignificatur nihil ſubeſſe legitimæ cauſæ, cur effectus ejuſmodi ſperetur; neque enim tentaretur Deus, ſi legitima cauſa ſuccurreret, cur poſſet expectari; putà, ſi, verbi gratiâ, ageretur ex afflante Divino Spiritu, aut fundamentum aliquod daretur ex Divinis promiſſis; aut agendi neceſſitas ſic urgeret, ut nullatenùs adeſſet locus non agendi; aut ipſe Deus edendorum miraculorum donum conceſſiſſet; aut denique res ageretur, quæ vel ad Divinam gloriam, vel ad defendendam Religionem, vel ad ipſius Eccleſiam vindicandam aliquâ ratione pertineret: Quâ quidem in re plurimâ veri nominis intelligentiâ judicioque prorsùs peracerrimo opus eſt, ne in eo, quod ſuſcipitur, aliquis error ſubrepat. Nunc inſpiciendum eſt ſtilo continuo, quænam ſit ſpecies prædicti peccati, atque utrùm poſſit aliquando rationem habere peccati tantummodò venialis.

(a) Num. 14. 22. & 23.

(b) Polm. part. 2. 2. n. 990.

CASUS PRIMUS.

SCIPIO iter habens Aureliam ex ſimplici tantummodò curioſitate, certò certiùs accipit, in publicâ viâ ſylvæ, per quam tranſit, inſidiari latronum ingentem catervam, qui ſolent omnes illâc tranſeuntes ſpoliare atque interficere: Nihilominùs obſtinati animo viam ſuam progredi, licèt nullâ urgente neceſſitate, ac negligit ex illâ viâ publicâ divertere ſeſe totum Providentiæ Divinæ committendo. Poteſt-ne cum aliquo fundamento contendi, Deum à prædicto viro tentari, & eumdem in eo peccare, quippe qui nullis ſit inſtructus armis ad propriam ſuam defenſionem, aliundè verò generoſo non admodùm equo inſideat?

RESPONS.

Quando ergo, inquit S. Thomas (c), *Propter aliquam neceſſitatem ſeu utilitatem committit ſe aliquis divino auxilio in ſuis petitionibus vel factis; hoc non eſt Deum tentare: dicitur enim in 2. Paralipomenon.* 2. Cum ignoramus, quid agere debeamus, hoc ſolùm habemus reſidui; ut oculos noſtros dirigamus ad te. At verò, quando nulla neceſſitas inſtat aut rei ipſius utilitas, quemadmodùm occurrit in propoſitâ ſpecie, tunc Deus tentatur modo ſaltem interpretativo: ſiquidem illud idem prorsùs agatur, quod planè gereretur, ſi voluntas adeſſet deliberata eundem ex profeſsò tentandi. *Quando verò*, ſubjicit laudatus S. Thomas, *hoc agitur abſque utilitate & neceſſitate, hoc eſt interpretativè Deum tentare: unde ſuper illud Deuteronomii* 6. Non tentabis Dominum Deum tuum, *dicit Gloſſa*, Deum tentat, qui habens quod faciat, ſine ratione committit ſe periculo, experiens, utrùm poſſit liberari à Deo. Ex quibus ſequitur, ſiquidem eſſet penès Scipionem viam ſuam ulteriùs non progredi, aut, ſi nollet ſuſceptum iter dimittere, deflectere in viam aliam diverſam, aut quâlibet aliâ tandem ratione ſeſe ab imminenti periculo liberare; & eidem periculo ſeſe ſine neceſſitate nec utilitate commiſerit, certiſſimum eſſe, Deum ab eo fuiſſe in prædictâ rerum circumſtantiâ tentatum, ex eo quòd vitam ſuam imprudenter adduxerit in periculum evidens, ex quo non poterat niſi quodam quaſi miraculo incolumis evadere: quoniam tunc verè tentatur Deus, *quando prætermittit homo facere quod poteſt ad pericula evadenda, reſpiciens ſolùm ad auxilium Divinum*, ut loquitur idem Angelicus Doctor (d). Quamobrem vir prædictus contraxit propriè dictum peccatum; ſiquidem non poſſit Deus iſtâ ratione tentari ſine peccato: quemadmodùm rursùm ab eodem S. Doctore docetur, cùm ait, genus iſtud peccati eſſe Religioni prorsùs oppoſitum. *Manifeſtum eſt autem, quòd tentare aliquem, ad irreverentiam ejus pertinet: nullus enim præſumit tentare eum, de cujus excellentiâ certus eſt. Undè manifeſtum eſt, quòd tentare Deum, eſt peccatum Religioni oppoſitum.*

(c) S. Thom. 1. 2. q. 97. art. 1. in corp. Item in 2. ſent. diſt. 21. q. 1 art. 1. in corp.

(d) Idem cit. art. 1. ad argum. *Sed contra.*

CASUS II.

ARNOULPHUS Parochus de Parœciâ S. Liouberæ exhortationem Sacram habens ad ſuos Parœcianos in hæc verba Deuteronomii: *Non tentabis Dominum Deum tuum*, quæ referuntur in Evangelio primæ Dominicæ intra Quadrageſimam occurrentis; aſſeruit, à quocumque, qui tentat Deum, committi mortale peccatum. Numquid iſta propoſitio cum veritate concurdat?

RESP.

Respons.

Arbitramur in ejuſmodi ratione tentandi Dei peccatum occurrere, quod naturâ ſuâ mortale eſt: quoniam peccatum eſt ſummæ prorsùs irreverentiæ in Deum, ab eo ſperare, aut velle, ut Divinæ ſuæ Providentiæ Leges immutabiles invertat, ad ſerviendum arbitrio ſuæ Creaturæ. Atque ita docetur à S. Auguſtino (a), occaſione Abrahami, cùm dicit, à prædicto S. Patriarchâ Deum tentatum fuiſſe, ſi, nolens adhibere ſibi rationem, quæ ſeſe ultrò dabat, propriæ vitæ ſuæ conſulendi, in cujus amittendæ periculum incurrebat, propter dignitatem formæ, quâ præcellebat ipſius uxor Sara; commiſiſſet ſoli Divinæ Providentiæ curam illum à periculo, quod imminere ſibi putabat, incolumem efficiendi, animo obſtinans nolle ſibimetipſi illâ ratione cavere, quam ei prudentia ſuggerebat. *Pertinet autem ad ſanam Doctrinam*, inquit laudatus Pater, *quando habet quid faciat homo, non tentare Dominum ſuum:* Quod quidem probat tribus celeberrimis exemplis.

(a) S. Aug. lib. 22. contra Fauſtum. c. 36.

Primum exemplum deſumitur ab Apoſtolis, quibus ipſe Salvator præcepit, ut ſibi fugâ conſulerent adversùs ſuos oppugnatores, licèt omnino potuiſſet ſolâ ſuâ potentiâ ſervare ab omni periculo incolumes, ſi ſic ei placuiſſet. *Neque enim & ipſe Salvator non poterat tueri Diſcipulos ſuos, quibus tamen ait:* Si vos perſecuti fuerint in una Civitate; fugite in aliam (b).

(b) Matth. 10. 23.

Secundum exemplum petitur ab ipsâmet agendi ratione Jeſu Chriſti, qui, *cùm poteſtatem haberet ponendi animam ſuam* (c); *nec tam poneret, niſi cùm vellet, in Ægyptum tamen infans portantibus Parentibus fugit* (d); ne ſcilicet in partem veniret generalis illius Innocentium internecionis, quam Herodes juſſerat. Deindè laudatus ſanctus Doctor infert, inde Dominum noſtrum voluiſſe ſignificare homini, ei non licere tentare Deum, neglectis mediis humanis, quæ ſibi à Divinâ Providentiâ offeruntur. *Idem tamen fugiendo, latendo, hominis inſtruebat infirmitatem, ne Deum tentare audeat, quando habet quod faciat, ut, quod cavere oportet, evadat.*

(c) Joann. 10. 18.
(d) Matt. 2. 14.

Tertium tandem exemplum, affert idem S. Doctor, quod in S. Paulo habetur, qui, ne videretur velle tentare Deum, libenter conſenſit, iis, qui voluerunt illum demittere corbis ope de mœnibus Civitatis, in quâ tunc temporis degebat, ut manibus inimicorum ſuorum ſeſe eriperet, quanquàm omnipotentiam Salvatoris nequaquàm in dubium revocaret.

Denique S. Auguſtinus redit ad prædictum exemplum Abrahami; & ait, licèt ei perſuaſiſſimum fuerit, Deo nihil eſſe, quod non ſit poſſibile; eum tamen uſum fuiſſe, ad ſervandam ſuam vitam, ratione, quæ ſine periculo peccati ſeſe ei ſponte offerebat; ne Deum tentaret. *Ne Deum tentaret, fecit quod potuit.*

Diximus, peccatum iſtud habere ex naturâ ſuâ, quòd mortale ſit, quale foret alicujus peccatum, qui motus ex falsâ confidentiâ, quam ipſe ſibi finxiſſet, adhuc ſperaret, futurum ut eum ad tempus anni reliquum vita maneret, & tamen negligeret præterita ſua crimina per condignam pœnitentiam expiare; aut futurum ut ei Deus vitam ſervaret, licèt nullo cibo curaret ipſe eandem ſuſtentare.

Quam igitur Arnobius aſſeruit, propoſitio omnino veriſſima eſt, quanquàm in aliquibus caſibus prorsùs extraordinariis peccatum iſtud poſſit aliquando omniſi fieri veniale, nimirùm ex quibuſdam peculiaribus circumſtantiis, quæ gravitatem illius imminuunt, atque in causâ ſunt, cur, qui in illud incidit, minorem indè culpam contrahat, quàm alioqoin contraheret.

CASUS III.

Diadocus junior Beneficiarius, qui jampridem animum gerit à quodam è ſuis Collegis prorsùs alienatum, ſolet ſuas omnes preces fundere, quin etiam Divinum Officium recitare abſque ullâ quâcumque animi præparatione. Nonne dici poteſt, Deum in eâ re ab eo tentari; ſiquidem illud non faciat, quod poteſt ac debet, ut mereatur, quamobrem à Deo ſuæ preces exaudiantur?

Respons.

S. Thomas (e) agitans quæſtionem non abſimilem, aſſerit ab eo, qui ſicut Diadocus, nullam animi præparationem affert, quandò orat, tentari Deum ſaltem interpretativè, ſiquidem eâdem ratione ſe gerat, quâ ab eo ageretur, qui de induſtriâ animo deſtinaret tentare Deum; ſperando ſcilicet, ſuas preces exaudiendas eſſe: quanquàm illas fundat ſine ullo pietatis ac Religionis ſenſu; ſine reverentiâ ergà Deum, & ſine ullâ attentione. En ipſiſſima verba laudati S. Doctoris: *Ille, qui ante orationem animam ſuam non præparat, dimittendo, ſi quid adversùs aliquem habet, vel aliàs ad devotionem ſe non diſponendo, non facit, quod in ſe eſt, ut exaudiatur à Deo: & ideo quaſi interpretativè tentat Deum.*

(e) S. Thom. 2. 2. q. 97. art. 3. ad 2.

Rationemque ſubjungit iſtam, quòd vir ejuſmodi ſuis indignis precibus Deum compellans, in eum agat ex damnandâ omnino confidentiâ, & ſine venerabundâ illa animi reverentiâ, quæ ei debetur; quaſi Deus obligaretur, ad ipſum exaudiendum labiis quidem orantem, corde verò nullatenùs gementem; aut quaſi Deus poſſet ei ſuæ tum caritatis, tum miſericordiæ beneficia indulgere, quamdiù conſervat in intimo ſuo pectore quamdam inveteratam à ſuo proximo cordis alienationem. *Hoc ipſum ad irreverentiam Dei pertinet, ut homo præſumptuosè & ſine debitâ diligentiâ ſe habeat in his, quæ ad Deum pertinent; dicitur enim...* (f). Sollicite cura te ipſum probabilem exhibere Deo. *Undè hujuſmodi tentatio irreligioſitatis ſpecies eſt.*

(f) Ad Timoth. 2. 15.

TESTAMENTUM.

Vox Testamentum paſſim legitur plurimis in locis Sacrarum Paginarum, in quibus ut plurimùm accipitur pro ſignificando fœdere & pacto, vel ſenſum innuit & Legis & promiſſorum (g): Atque eâ de causâ Sacra Scriptura per analogiam appellatur *Vetus Teſtamentum*, & *Novum Teſtamentum*; quia Deus illius potiſſimùm ope

(g) Geneſ. 49. 33. Exod 29. 20. & 30. 26. Deuter. 29. 1. & ſeq. Joſue 24 25. & 26. & 27. Eccli. 45. 30. & 47. 13. Pſalm. 73. 20. Iſai. 14. 13. Malach. 3. 1. Matth. 26. 28. Marc 7. 8. Galat. 3. 15. 16. & 17. Hebr. 9. 15. 16. & 17. &c. p.

ope voluntatem ſuam voluit hominibus, quantùm ad omnia eorum officia diverſa, revelare. Verùm hæc nominis appellatio ratione quâdam ſpeciali ſcripturæ illius propria eſt, quam dicimus Novum Teſtamentum; quoniam Jeſus Chriſtus proprio ſuo ſanguine obſignavit, & confirmavit morte ſuâ novum fœdus, ac plurimas, quas repromiſit diligentibus ſe, voluntatemque ſuam ſummâ cum fidelitate exequentibus, mercedes (*a*).

(*a*) Hebr. 9. 15.

Si prædicta vox in proprio ſuo ſenſu ſumatur, & quâ ratione hic loci intelligimus, *Teſtamentum* nihil aliud eſt, quàm declaratio illius, quod Teſtator vult poſt obitum ſuum fieri. *Et voluntatis noſtræ ſententia de eo, quod poſt mortem noſtram fieri volumus.* Quæ vulgaris eſt definitio Teſtamenti: five; *ultima voluntatis diſpoſitio*, ; ; *ſeu ordinatio*, ut Polmanus loquitur (*b*).

(*b*) Polmanus part. 2. 2. n. 5. 5.

Ex tribus potiſſimùm cognoſcitur, an validum ſit aliquod *Teſtamentum*, an verò nullum? Primum, eſt qualitas Teſtatoris. Secundum, eſt conditio illius, in cujus favorem cedit vel ex integro, vel aliquâ tantummodò parte, Teſtamentum. Tertium: exterior illius inſtrumenti forma, quo continetur Teſtamentum.

Sicut apud Romanos nullus habebat factionem *Teſtamenti*, niſi foret Civis Romanus ac liberæ conditionis; ſic etiam apud noſtram Gallicam Gentem, ut quis jure poſſit prædictæ factionis gaudere, eum oportet, vel eſſe naturâ Francum, vel ex Regio Diplomate Francorum privilegio donari.

Filiis-familias etiamnùm extantibus *ſub patriâ poteſtate*, ne quidem accedente conſenſu ſui Patris, licebat Teſtari, juxta Romanas Leges, exceptis iis, qui bona quædam vel in militiâ, vel in foro ſibi paraverant, quæ quidem bona dicebantur *peculium Caſtrenſe* & *peculium quaſi Caſtrenſe*. Atque hæc Juriſprudentia locum etiam obtinet hiſce noſtris temporibus in Galliâ apud Regiones, in quibus jus poteſtatis Paternæ conſervatum fuit, & quæ ad normam juris ſcripti reguntur.

Non permittitur impuberis, ut Teſtamentum conſcribant; quoniam judicio minùs firmo præditi ſunt. Quod idem à fortiori extendendum eſt ad Imbecilles, & mente captos (*c*). Idem etiam conſtituitur de iis, qui civili morti addicuntur.

(*c*) §. 1. & 21. Inſtitut. quibus non eſt permiſſum &c.

Privatur eâdem facultate quiſquis à naturâ ſurdus eſt & mutus (*d*); at, ſi ſit tantummodò ſurdus, vel duntaxat mutus; Teſtari poteſt, modò ſciat literas exarare: cui rei conſentit jus apud nos moribus inductum.

Juxtà jus Romanum cœcus habet factionem Teſtamenti: ac præter ſeptem Teſtes, qui requiruntur ad illius auctoritatem ac fidem, prætereà neceſſe eſt, aut ibidem unum Notarium adeſſe; aut ſaltem accerſi quendam alium octavum Teſtem, qui ſcribat, atque legat altâ voce Teſtamentum tum coram Teſtatore, tùm præſentibus ibidem omnibus Teſtibus (*e*).

(*d*) Leg. *Diſcretis*. 9. 10. cod. qui Teſtam. facere poſſunt, vel non lib. 6. tit. 22.

(*e*) Leg. *Hac conſultiſſimâ*, 8. cod. eod. tit.

Secundùm Pariſienſem conſuetudinem non conceditur, ut quis diſponat de ſuis rebus moventibus, ac bonis partis, niſi vigeſimum ætatis annum expleverit; neque de quintâ parte patriorum bonorum, niſi poſt annum ætatis vigeſimum quintum; at, quandò Teſtator nullis rebus moventibus gaudet nec bonis partis; ei licet de quintâ patriorum bonorum parte diſponere, poſtquàm annum ætatis ſuæ vigeſimum complevit (*f*). De cæteris conſuetudinibus: propterea quòd câ de re aliæ ab aliis prorſus diſcrepent. Satis eſt igitur, hoc unum ab unoquoque retineri, nimirùm conſuetudini Regionis, in quâ degit, potiſſimùm eſſe inſiſtendum, tanquàm Legi, cui parere tenetur.

(*f*) Conſuetud. Pariſ. art. 293. & ſeq.

Juxtà receptum apud Gallicam noſtram gentem uſum, non licet quidquam Teſtamento legare Monaſteriis, quæ non ſunt ex Regiis diplomatibus inſtituta.

Monaſteria, qualiacumque ſint, ac licet jure Regiorum diplomatum inſtituta; ſunt inhabilia prorſùs ad acceptanda legata, quæ iiſdem ab eis relinquerentur, qui, cùm ſunt novitii, volunt de ſuis bonis diſponere: Quod verbis expreſſis fertur in Edictis Aurelianenſi (*g*), & Bleſenſi (*h*).

(*g*) Art. 10.
(*h*) Art. 28.

Ex jure moribus apud Gallos inducto, nihil Teſtamento legari poteſt nec Notario, nec Parocho ſeu Vicario, qui recepit Teſtamentum, nec etiam Teſtibus, qui eidem ſubſcripſerunt (*i*); quâ quidem in re diſcordant noſtræ conſuetudines à Legibus Romanis; quæ ſatis habebant ejuſmodi teſtibus denegare facultatem, quâ poſſent ipſius inſtitui Teſtatoris hæredes.

(*i*) Ricardus tract. de Donationibus, l. 1. c. 3. n. 10.

Tutores, Curatores & eorum filii, durante vitâ ſui patris, non gaudent facultate recipiendi legati quidquam à ſuis minoribus vel pupillis, donec adminiſtratæ tutelæ rationes ſuas retulerint; quod ita conſtituitur Edicto anni 1539. (*k*) & Declaratione anni 1549. Obſervat tamen Ricardus, à Parlamentis prædictæ Legis exceptione excluſos fuiſſe Patres, qui Tutores propriis ſuis filiis præficiuntur (*l*), ſicut etiam ab eâdem regulâ excipiuntur honorarii Tutores.

(*k*) Art. 15.

(*l*) Ricard. tract. de Donationib. l. 1. c. 3. ſect. 9.

Secundùm Pariſienſem conſuetudinem (*a*) nec maritus, nec uxor poſſunt quidquam ſibi invicem Teſtamento legare; verùm plurimis aliis conſuetudinibus iſta facultas iiſdem libera permittitur quibuſdam in caſibus, & certis conditionibus appoſitis.

Ut poſſit quis aliquod ſibi vindicare legatum, ſatis non eſt, eum ad illud idem habilem fuiſſe, quo tempore Teſtamentum factum eſt: præterea namque requiritur, cum ad illud etiamnùm remanere habilem, cùm decedit Teſtator; niſi legarum quaſdam conditiones haberet adjunctas; quo quidem in caſu ſufficeret, Legatarium habilem ad illud fieri, quo tempore conditio incideret; ut obſervat D. Argou poſt Godefridum ab eo citatum (*b*). Quod pertinet ad qualitatem & quantitatem bonorum, de quibus diſponere Teſtatori permittitur, conſuetudines eâ de re ſecum invicem non concordant.

Quantùm verò eſt de ſolemnitatibus neceſſariò ſervandis in inſtrumento alicujus Teſtamenti; eſt hæc conſtans ac indubitata regula, nimirùm eas duntaxat obſervandas eſſe, quæ ſecundùm uſum Regionis, quæcumque ſit, in quâ Teſtamentum confectum eſt, præſcribuntur, nullâ ratione habitâ formularum illarum ac ſolemnitatum, quæ frequentari ſolent in Regione, in quâ Teſtator ſuum habet domicilium ordinarium, aut in loco; in quo bona ipſius poſita ſunt. Atque ita docetur à Ricardo (*c*). Adeoque in Regionibus, quæ juriſdictioni ſubjiciuntur Parlamentorum Toloſani, Gratianopolitani, & Aquiſextani, requiritur ex præſcripto Juris Romani, ut Teſtamentum conficiatur coram ſeptem Teſtibus, & ab iiſdem ei ſubſcribatur ſicut ab ipſo Teſtatore, ſi uſum habeat apponendi proprium ſuum chirographum; aut ab octavo Teſte, ſi uſum non habeat: adeo ut nullatenùs opus ſit accerſere miniſterium Notariorum, ſi non lubeat illud idem adhibere: ſi verò ſit è teſtibus aliquis, qui ſubſcribere neſciat; neceſſe eſt, dictari Teſtamentum Notario cuidam, qui memoret in ejuſdem inſtrumenro, priùs appellatis prædictis teſtibus juxtà diſpoſitionem edicti, ut ſubſcriberent, talem ac talem declaraviſſe, ſeſe ſubſcribendi eſſe prorsùs imperitos.

Licet etiam ſecretum Teſtamentum ſcribere, incluſum involucro quodam, cui ſigillum Teſtatoris apponatur; deinde illud idem apud aliquem Notarium deponere, præſentibus ibidem ſeptem teſtibus à Teſtatore requiſitis; arque in eo caſu neceſſe eſt, à Notario ſcribi in ipſomet involucro, apud ſe à rali, præſentibus ibidem ralibus teſtibus requiſitis atque vocatis, quâdam tali die depoſitam fuiſſe chartam quamdam obſignatam, quam declaravit eſſe, quod propriâ ſuâ manu conſcripſit, aut alienâ manu ſcribi curavit, Teſtamentum, quod ut ita factum conſtaret, petivit Teſtator ſcriptum à Notario inſtrumentum, & à teſtibus ſubſcriptum; quos rogavit, eâ de re velle teſtificari; atque eâ de causâ prædicto inſtrumento tùm ſuum chirographum, tùm propria ſua ſigilla apponere; quod quidem fuerunt executi cum ipſomet Teſtatore ſimùl ac Notario, adhibito ab unoquoque eorum rali ſigillo. Quâ de re operæ pretium eſt obſervare: 1. Non eſſe omninò neceſſarium, ab unoquoque Teſtium proprium adhiberi ſigillum, quippe qui poſſint omnes eodem uti ſigillo: 2. Si Teſtator non habeat uſum apponendi propriâ manu ſuum Chirographum; illius vice ſubſcribendum eſſe ab octavo aliquo teſte: 3. Liberam relinqui copiam cuicumque Patri, qui animo deſtinavit de ſuis rebus in favorem filiorum ſuorum diſponere, ſcribendi propriâ manu ſuum Teſtamentum, non ſervatis omnibus prædictis formulis, iiſdemque filiis ſuis indicandi, quam velit, unicuique eorum cedere, portionem; imò etiam, ſi ſic ei placuerit, addendi aliquod aliud legatum. Verùm, ſi Teſtamentum prædictum animo poſtmodùm adjiciat reſcindere; nullatenùs illud ei conceditur niſi eâ lege, quòd aliud Teſtamentum conficiat juxta ſolemnitates omnes conſuetas, aut declaret coram ſeptem teſtibus, prædictum Teſtamentum à ſeipſo fuiſſe declaratum (*d*).

En, quæ vigent, in Regionibus ſubjectis juriſdictioni trium Parlamentorum mox memoratorum, variæ conficiendi Teſtamenti tationes, in quibus potiſſimùm obtinent, quæ præſcribuntur jure Romano, formulæ. Obſervat tamen D. Argou, inter opiniones, quas Doctores tenent, eam eſſe rutiſſimam ac certiſſimam, quæ docet, ab eo, qui nec legere novit, nec ſcribere, non poſſe confici Teſtamentum ſecretum; quoniam, cùm neſcit legere, licet poſſit nomen ſuum exarare, facilè poſſet in errorem induci ab eo, cujus, ad ſcribendum ſuum Teſtamentum, miniſterium imploraret: atque in eo ſenſu, inquit ille, prædictæ opinionis defenſores contendunt, eſſe intelligenda verba Legis ſequentia (*e*): *Si litteras Teſtator ignorat.*

(*a*) Art. 282.

(*b*) D. Argou. Inſtit. ad jus Gallicum. tom. 1. l. 1. c. 12. pag. 287.

(*c*) Ricardus de Donat. part. 1. cap. ſect. 1.

(*d*) Authent. *Inter liberos.* cod. de Teſtam.

(*e*) Reg. *Hâc conſultiſſimâ.* 21. de Teſtamentis. lib. 6. tit. 23.

Cæte-

Cæterùm priúſquàm de prædicto teſtamenti genere dicendi finem faciamus, plurimùm juvat obſervare, circà Teſtamenta, quæ conficiuntur in Regionibus ad normam ſcripti Juris regi conſuetis; neceſſariò prorsùs requiri, ut valida ſint: 1. In iiſdem hæredem aliquem inſtitui, qui defuncto ſuccedat in omnia quæcumque ipſius jura tùm activa, tùm paſſiva: 2. Inſtitutum hæredem ejuſmodi Teſtatori vivere ſuperſtitem: 3. Ab eodem acceptari ſucceſſionem: alioquin teſtamentum fit prorsùs caducum ac nullius roboris, quantùm ad omnia, quæ in eo continentur; ſi tamen hæres ſucceſſionem ex fraude repudiaret, ut eadem tanquam *ab inteſtato* cujuſcumque oneris ex legato vacua tranſmitteretur vel ſuo Patri, vel alii cuilibet, quocum de prædictâ renunciatione deliberaviſſet; in eo caſu nulla ratio renunciationis iſtius haberetur: quoniam *fraus & dolus alicui patrocinari non debent*, ut loquitur Innocentius III. (*a*) &, quemadmodùm fertur in Lege, *aquè enim in omnibus* fraus punitur (*b*): 4. Quanquàm ex repudiatâ ab hærede ſucceſſione, inſtitutio nulla fiat ac omninò caduca, quæ Teſtamento caventur, Legata ac fidei-commiſſa nihilominùs obtinere, & perſolvenda eſſe ab hærede, in quem *ab inteſtato* transfertur hæreditas; modò Teſtamento apponatur clauſula, quam ajunt codicillarem, quæ in eo potiſſimùm conſiſtit, ut declaretur à Teſtatore, ſi contingat, ſuum Teſtamentum ſuo fraudati effectu, neque prout Teſtamentum obtinere, ſeſe vellet, ut vim conſequatur codicilli, ac donationis propter obitum. Ratio eſt, quia, ut diſponeretur de ſummis aliquibus pecuniæ, vel de quibuſdam rebus moventibus, neceſſe non erat eâ de re conſcribere teſtamentum: cùm ſatis fuiſſet adhiberi codicillos. Atque prædicta iſta cautio ut plurimùm obſervatur in Teſtamentis, quæ conficiuntur in Regionibus ſubjectis ſcripti Juris diſpoſitionibus.

(*a*) Innoc. III in cap. *Officii.* 14. de Teſtamentis.
(*b*) Leg. *In fraudem.* 45. ff. de jure fiſci. lib. 49. tit. 4.

Plurimas de materiâ Teſtamentorum, quæ ſcribuntur in Regionibus ad normam ſcripti juris regi ſolitis, egregias adnotationes adire licet apud eruditum illum Juriſconſultum, qui Autor eſt *Inſtitutionis ad jus Gallicum* (*c*), à quo, quas modò ſubjecimus, obſervationes ſumus mutuati. Illud addemus tantummodò: 1. Quandò Teſtatori deeſt vel tempus, vel copia conficiendi alterius Teſtamenti, quo priùs ſcriptum reſcindat, ipſi licere facili prorsùs negotio illud irritum ac nullum facere, delendo nempe nomina eorum omnium hæredum, qui in eodem indigitantur, aut totum ipſummet Teſtamentum expungendo, quod eâ ratione caducum evadit atque nullius effectûs. 2. Hoc eſſe receptum apud conſuetudines ferè omnes, quæ in Regno Galliarum, vigent, ut nullâ ſit opus hæredis inſtitutione, ad validum efficiendum aliquod Teſtamentum, quin etiam Teſtatori nullatenùs liceat eum hæredem inſtituere, qui ſit à conſanguinitate illius alienus: atque eâ de cauſâ diſpoſitiones cauſâ mortis factæ in Regionibus uſu conſuetudinum regi conſuetis, non ſunt Teſtamenta proprìè dicta, ſed ſimplices tantummodò codicilli.

(*c*) Pag. 298. & ſeq.

Juxtà jus Romanum: 1. Valebat Codicillus, declaratâ tantùm voluntate Teſtatoris coram quinque teſtibus, nulliſque adhibitis aliis ſolemnitatibus. 2. Non poteſt verbis expreſſis ex ſimplici Codicillo nec tranſmitti, nec adimi ſucceſſio: at verò poteſt nihilominùs tacitè tranſmitti ex *fidei-commiſſo*, rogando nimirùm eum, qui vel hæres inſtitutus eſt, vel *ab inteſtato* pervenit ad hæreditatem, ut alicui, qui deſignatur, ſucceſſio reſtituatur (*d*). 3. Conſtituitur, eum, qui non habet factionem Teſtamenti, nec habere quoque factionem Codicilli (*e*): 4. Ab una eâdemque perſonâ poſſe plurimos confici Codicillos, modò ſibi invicem non adverſentur; ſi verò ſibi invicem adverſarentur, futurum jam ut poſterioribus ſtandum eſſet (*f*). 5. Codicillum poſſe referri vel ad Teſtamentum anterius, vel ad illud nullatenùs revocari. Si cum priori Teſtamento nullam habeat connexionem, caſu contingente quòd Teſtamentum nullum atque irritum declaretur, nihilominùs Codicillum obtinere. At, ſi aliquam habeat cum eo connexionem, jam omni quocumque fraudari effectu (*g*).

(*d*) Leg. *Hæreditatem.* 2. cod. de Codicillis. Inſt. tit. de Codicillis §. 2.
(*e*) Leg. *Cùm propenatis.* 3. de Codicillis. lib. 6. tit. 36.
(*f*) Leg. *Ante tabulas.* 5. ff. eod. tit. Lib. 29. tit. 7.
(*g*) Leg. *Rupto.* 1. Cod. de Codicillis.

In Regionibus Gallicis, quæ reguntur ex jure moribus inducto, Codicilli, hoc eſt, quod ſub appellatione *Teſtamentorum* impropriè dictâ circumfertur, vel conficiuntur coram publico miniſtro, vel tantummodò ſunt olographi: utrumque Codicillorum genus perindè validum eſt. Prioris generis Codicilli varias requirunt formulas ex parte illius, qui eos recipit, & quantùm ad numerum, ætatem ac qualitatem Teſtium. Juxtà Pariſienſem conſuetudinem, Teſtamentum debet confici coram duobus Notariis, aut unico tantùm Notario, cui duo teſtes adjungantur; aut recipi à Parocho Teſtatoris, aut ab ipſius Vicario generali, cui tres adſint Teſtes; vel tandem à Parocho ſeu Vicario, cui Notarius adjungatur (*h*). Debent Teſtes eſſe maſculi, annum ætatis ſuæ vigeſimum expleviſſe, nec Legatarii. Eſt prætereà neceſſe, verbis expreſſis in inſtrumento ferri, Teſtamentum fuiſſe Notariis, Parocho; ſeu vicario dictatum atque ſuggeſtum à Teſtatore, & eidem Teſtatori re-

(*h*) Conſuetud. Pariſ. art. 289.

lectum præſentibus ibidem prædictis Notariis, Parocho, ſeu Vicario ipſius generali, & Teſtibus; deindè eidem Teſtamento ſubſcribi tùm à Teſtatore, tùm à Teſtibus; aut cauſam, cur ipſi non potuerint ſubſcribere, ab eo ibidem referri, qui recepit Teſtamentum. En, quæ ſervanda ſunt, ut ex præſcripto laudatæ conſuetudinis aliquod Teſtamentum ſit validum ac eſſentialibus ſuis partibus abſolutum. At formulas alias diverſas plurimæ aliæ conſuetudines requirunt: & unicuique conſuetudini ſuæ Regionis ſtare debet unus quiſque, ut jam monuimus; ac potiſſimùm meminiſſe, illud admodùm eſſe ſummæ neceſſitatis, ut ipſiſſima verba adhibeantur, quæ ipſâmet conſuetudine præſcribuntur atque exprimuntur, neque alia verba, licèt idem ſonantia, fututa ſufficientia, ad efficiendum validum aliquod Teſtamentum, quemadmodùm ſtatutum eſt plurimis Arreſtis ſupremarum Curiarum.

Equidem verum eſt, currente decimo tertio ſæculo plurima celebrata fuiſſe Concilia, qualia ſunt Arelatenſe anno 1234. Avenionenſe anno 1282. & Bituricenſe anno 1286. quibus prohibitum eſt omnibus omninò perſonis, ne Teſtamentum ullum conficerent, niſi præſente ibidem ſuo Parocho, non ſolùm propter faciendas rerum alienarum injuſtè acceptarum reſtitutiones, aut reparanda damna, quæ fuerant illata proximo: ſed eo præſertim fine, ut Teſtatores eâ ratione impedirentur, quominùs legata Teſtamento relinquerent Albigenſibus, qui tunc temporis adversùs Eccleſiam inſurrexerant. At abſolevit uſus iſte jam à plurimis ſæculis.

Licet eâ de re ſermo noſter diffuſior proceſſiſſe fortaſsè videatur, non poſſumus tamen aliquid non ſubjicere de Teſtamentis, quæ militaria dicuntur: proptereà quòd eandem vim conſequantur in Galliâ, quam olim apud Romanos. Addemus igitur: 1. Militibus immunitatem tribui ſervandarum prædictarum omnium formularum, quantùm ad Teſtamentum conficiendum, cùm nimirùm illud perficiunt in ipſo temporis actu, quo militari alicui vacant expeditioni: ac ſufficit, ut validum cenſeatur, illud certò certius conſtare, ſcilicet ejuſmodi fuiſſe voluntatem Teſtatoris.

Dicimus: in ipſo temporis actu, quo militari alicui vacant expeditioni, ſeu, ut loqui vulgò amant, quo tempore educti ſunt ad militares expeditiones. Neque etenim prædicto privilegio donantur milites præſidiarii, aut ii, qui in hiberna dimiſſi ſunt.

2. Supremi Senatus Regionum ſcripti juris tanquàm rata ac legitima habent ejuſmodi Teſtamenta: atque ut valida reputentur; ſatis eſt, ab iis, qui eidem conficiendo Teſtes adſuêre, ſeſe recipere apud primarium Ducem Legionis, eidem voluntatem defuncti militis declaraturos, quam quidem præfatus Dux curat ſcriptis mandari. Excipienda tamen ſunt Parlamenta Pariſienſe, & Burdigalenſe, quibus jam non comprobatur probatio Teſtamenti militaris à ſolis tantummodò Teſtibus miniſtrata, quæ quidem probatio jure Romano quondam admittebatur.

3. Qui fuerunt capite damnati propter crimen aliquod militare jure gaudent conficiendi ſui Teſtamenti: eadem etiam facultas conceditur filiis-familias militibus, quantùm ad eorum peculium militare, vel quaſi militare.

4. Jus Romanum, quocum ea omnia concordant, quæ jamjam obſervavimus, præſcribit etiam, ut milites poſſint ex ſimplici Codicillo hæredem aliquem inſtituere, ſive quantùm ad integra ſua bona, ſive quantùm ad aliquam ſolummodò partem eorumdem: atque Teſtamentum ejuſmodi vim habet, quanquàm in eodem ne verbum quidem unum de liberis Teſtatoris injiciatur.

5. Militare Teſtamentum omni robore atque quocumque effectu fraudatur poſt elapſum unum annum ab obtentâ à milite Teſtatore ſuâ miſſione: ſi verò propter facinus aliquod indignum fuerit aliquis miles exauctoratus, eo ipſo Teſtamentum ejus ſit omninò caducum ac nullius roboris.

6. Quiſquis Miniſter, cui incumbit ex officio ſequi militares copias, jure gaudet factionis militaris Teſtamenti: atque ejuſmodi ſunt rebus militaribus præfecti, rerum militarium curatores & cæteri ſimiles.

De iis, quæ pertinent ad executionem Teſtamentorum, nihil hîc loci agemus: quoniam in hujuſce tituli decurſu in iſtam materiam attingemus. Sed oculis ſubjicienda ſunt quædam alia principia, quæ reſponſionem ad ſequentem caſum antecedunt.

CASUS PRIMUS.

HARDUINUS Junior pupillus annos natus tredecim cum ſex menſibus, & eruditus ab iiſdem Doctoribus, quibus Martialis utebatur, cùm incidiſſet in morbum quàm periculoſiſſimum, ſuum Teſtamentum fecit, quo poſt mortem ſuam legat prædicto Martiali libras 300. Ipſius frater, cui ſoli tota cedit ex hæreditario jure

jure illius hæreditas, contendit, præfatum Teſtamentum omnino nullum eſſe, adeoque ſeſe non obligati, ad illud legatum perſolvendum. Ei-ne jus favet?

R E S P O N S.

Antequàm ſpeciales caſus, qui pertinent ad materiam Teſtamentorum, excutiendos aggrediamur, juvat quædam in antecesſùm ponere principia ac ſtatuta aliqua generalia, quæ publici juris fecit D. Bretonnier inſignis omninò ac commendationis notæ Advocatus in ſupremâ Galliarum Curiâ, in eximio illo opere, quod nuper in lucem edidit, & cui titulum inſcripſit: *Collectanea redacta juxtà literarum ordinem, præcipuarum Juris quæſtionum, de quibus variè judicatur in variis Regni Tribunalibus, &c.* (a) A quo quidem Auctore lumen plurimum accipientes ac quaſi noſtrum facientes, dicimus ergò: 1. Ex præſcripto Romani juris, ætatis annum, qui requiritur ad Teſtamentum validè faciendum, eſſe pubertatis ætatem, id eſt, annum 14. expletum quantum ad Mares, & 12. etiam expletum quantùm ad fœminas (b). 2 Legibus Romanis admitti tria genera Teſtamentorum, ſcilicet, Teſtamentum nuncupativum, ſolemne, atque olographum. Nuncupativum illud dicitur, quod fit vivâ voce, cùm Teſtator declarat ſuam ultimam voluntatem coram ſeptem teſtibus, ut fertur quâdam Lege Imperatoris Juſtiniani (c). Quæ ſpecies Teſtamenti, quanquàm graviſſimis prorsùs incommodis obnoxia, quæ contingere poſſunt ex abſentiâ, morte, memoriæ lapſu, ſeu etiam ex corruptâ fide aliquorum è teſtibus prædictis, nihilominùs invaleſcit ac frequentatur in totâ paſſim Juriſdictione Parlamentorum Toloſani, atque Grationopolitani. Teſtamentum ſolemne, cui nominis etiam appellatio tribuitur myſtici, ſeu ſecreti, & occluſi atque obſignati, Lege quâdam Imperatorum inductum fuit Theodoſii nimirùm & Valentiniani (d), debetque confici coram eodem numero Teſtium, qui debent omnes eidem proprium ſuum chirographum ſubſcribere, & ſigillum ſuum apponere involuero prædictæ ſpeciei Teſtamenti, quod ſcribatur, & cui ſubſcribatur à Teſtatore; quo quidem neſciente literas exarare, illud ſcribi, eidemque ſubſcribi oportet ab octavo Teſte, qui in eo caſu poteſt prorsùs illius vice chirographum ſuum adſcribere: atque ſic neceſſariò ſervanda prædicta, ut, quibuſdam è prædictis formulis deficientibus, nullum omninò ſit Teſtamentum. Quod ſecundum Teſtamenti genus uſu recipitur apud plurimos ſupremos ſenatus, ſed ratione penitùs diverſâ. In Parlamentis namque Toloſano & Aquiſextano, qui litteras ignorant non habent factionem Teſtamenti, quod fiat Teſtem aliquem octavum accerſendo: Quæ tamen facultas eiſdem conceditur in juriſdictione Parlamenti Burdigalenſis; cùm è contrariò in Regionibus ad normam ſcripti juris regi conſuetis, quæ ſubjectæ ſunt juriſdictioni ſupremi Pariſienſis Senatûs, neceſſe ſit, ejuſmodi conficiendo Teſtamento præter ſeptem Teſtes unius Notarii miniſterium adhiberi.

Tandem Teſtamentum olographum, quod eſt illud, quod quis ſolâ ſuâ facit auctoritate privatâ, & abſque eo quòd ullatenùs neceſſe ſit, prædictas eidem accedere formulas, uſu recipitur in omnibus Regionibus, quæ jure moribus inducto reguntur, atque etiam in iis locis, in quibus obtinet jus ſcriptum, & quæ obnoxia ſunt juriſdictioni ſupremi Senatûs Pariſienſis (e), modò tria potiſſimùm in eodem ſcribendo ſerventur. Primum eſt: quòd ſcriptum non præ ſe ferat rationem ſimplicis memorialis libelli aut nudi tantummodò conſilii, ſed eam habeat formam, quæ Teſtamento congruat. Secundum eſt, quòd integrum exaratum fuerit; eique ſit ſubſcriptum propriâ manu Teſtatoris. Tertium eſt: ut caveatur, ne ſuper illius auctoritate oriatur aliquandò controverſia quædam, quòd eidem dies adſcribatur & locus ibidem exprimatur, in quo confectum fuerit à Teſtatore. Poſtremam iſtam Teſtamenti ſpeciem Edictum anno 1629. (f) promulgatum auctoritate ſuâ roboraverat, non impoſitâ Lege formularum, quæ in aliis ſcribendis Teſtamentis requiruntur ſervandarum; atque dictum illud Edictum fuerat in pleriſque Parlamentis Galliarum præſcriptum. Nihilominùs illius nullam habent rationem Parlamenta, quæ juxta formam ſcripti Juris judicant, nec admittunt olographa Teſtamenta tanquàm legitima, niſi duobus in caſibus. Quorum Prior eſt: quandò ſcribuntur à patre & matre, ad ſuas hæreditarias res, quas relinquunt, inter filios ac liberos ſuos dividendas. Poſterior verò, cùm agitur de legatis piis Eccleſiæ, vel Pauperibus Teſtamento relictis.

Atque juvat occaſione præſentis hujuſce materiæ ſubjicere pauca de Teſtamento mutuo, quod locum habere poteſt inter conjuges, & frequentatur paſſim in toto Galliarum Imperio, licet ratione quantùm ad illius executionem prorsùs diverſâ. Quandò ſemel prædictum Teſtamentum confectum eſt, atque eidem fuit ſubſcriptum: 1. Jam non licet, illud idem reſcindi ab alterutro conjugum, non conſentiente altero, niſi caveatur, ad formam juris alteri denuntiari inſtrumentum illius improbationis: 2. Cùm alteruter deceſſit, qui ſuperſtes relinquitur, illud idem non valet improbare nec revocare, niſi in eo caſu, quòd res in eodem ſtatu adhuc integræ remaneant, in quo tunc temporis extabant, quo Teſtamentum confectum eſt; ſed iſta Lex ex officio pietatis ac Religionis inducitur nihilominùs, ut illud exequatur quantùm ad ea, quæ pertinent ad exequias primi decedentis & funerarias impenſas, etiamſi nihil novæ mutationis acceſſiſſet. At non invaleſcit idem uſus in Parlamentis Toloſano, Veſuntino, Gratianopolitano, & Burdigalenſi, in quibus obtinet illa conſuetudo, ut alteruter poſſit ad nutum Teſtamentum nudè ac ſimpliciter revocare, nullâ ei impoſitâ neceſſitate agendi, ut alteri ipſius improbatio denuntietur. Hoc unum diſcrimen occurrit, quòd juxtà Juriſprudentiam, quæ ſervatur in ſupremo Senatu Burdigalenſi, qui Teſtamentum illud reſcindit poſt obitum alterius, eo ipſo fit ſpoliatus omnibus commodis atque emolumentis, quæ ei acceſſerant ex Teſtamento illius, qui prior deceſſit; in pœnam ſuæ levitatis.

3. Denique nec alienum erit à propoſito noſtro hic loci ſubjungere, apud jus Romanum haberi quoque ſermonem de Teſtamentis, quæ fiunt tempore graſſantis ac ſævientis peſtis, de quibus nullam fecimus mentionem in præmiſſa hujuſce tituli præfatione. Ab Imperatoribus Diocletiano & Maximiano permittitur, ut, durante illo luctuoſo tempore calamitatis, pleræque reſecentur, quæ ſervandæ ſunt in aliis temporibus, ſolemnitates, ſed eâ de re nihil determinant niſi verbis prorsùs generalioribus, nec quidquam habent, quod in eam rem ex profeſſo attingat. *Adverſùs timorem contagionis, quæ Teſtes deterret, licet aliquid de jure laxatum eſt*, ait Lex (g), *non tamen prorsùs reliqua Teſtamentorum ſolemnitas perempta eſt*. Indè Juriſprudentia ſupremorum Galliæ Senatuum diverſa prorsùs effecta eſt. Parlamentum etenim Burdigalenſe ſtatuit omnem omninò immunitatem in ejuſmodi tempore ſolemnitatum omnium, quæ jure Romano præſcribuntur, ſervandarum. Nequidem exigit, à Teſtibus vi-

(a) D. Bretonnier. v. *Teſtamentum*. pag. 432.

(b) Leg. *Qui ætate*. 5. ff. qui Teſtamenta facere poſſunt, &c. lib. 28. tit. 1.

(c) Leg. *Hâc conſultiſſima*. 8. cod. qui Teſtament. facere poſſunt, &c. lib. 6. tit. 22.

(d) Leg. *Hâc conſultiſſimâ*. 21. cod. de Teſtamentis, &c. L. 6. tit. 23.

(e) Henry, tom. 2. l. 5. q. 1.

(f) Art. 126.

(g) Leg. *Caſu*. 8 cod. de Teſtament. &c.

deri Teſtatorem, nec ipſius Teſtamento ſubſcribi; ſatiſque eſt, ibidem adeſſe duos Teſtes ſive mares, ſive fœminas, abſque eo quòd neceſſarium ſit, nequidem ab ipſo Teſtatore nec à Teſtibus ſubſcribi Teſtamentum. Parlamentum Gratianopolitanum, à quo nihil quidquam aliud exigitur, nihilominùs præſcribit, ut, ſi Teſtator à contagioſo morbo recreetur, novum aliud Teſtamentum intrà annum conficiat, in quo ſolemnitates aliundè ſervandæ ſerventur. Verùm è contrariò, nullam ex requiſitis ſolemnitatibus omitti, permittit Supremus Senatus Pariſienſis. Plurima adhuc occurrunt obſervanda circa materiam Teſtamentorum, qualia ſunt clauſula Codicillaris; juxtà quam quinque Teſtes ſufficiunt ad validitatem Teſtamenti, in quo exprimitur, clauſula derogans, hæredis inſtitutio; portio legitima hæreditatis; & falcidia. Sed remittimus Lectorem ad tractatum, ex quo deprompſimus, quas præmiſimus, obſervationes, quæ videntur nobis ſufficere ad eorum intelligentiam, quæ dicenda ſuperſunt circa difficultates omnes, quas ſumus expedituri.

Quibus poſitis, diſſolvendam jam aggredimur difficultatem, quæ proponitur occaſione Teſtamenti confecti ab Harduino, & aſſerimus, illud habendum eſſe loco certiſſimi principii, ſcilicet nullum eſſe omninò quodcumque Teſtamentum, ſi ab eo fuerit ſcriptum, qui non habebat illius factionem. *Si quæramus; an valeat Teſtamentum,* ait Lex (*a*), *in primis animadvertere debemus, an is, qui fecerit Teſtamentum, habuerit Teſtamenti factionem.* Jamverò quiſquis annum pubertatis nondùm attigit, omninò inhabilis eſt, ad faciendum Teſtamentum. Ergò Teſtamentum Harduini nullum eſt ex defectu pubertatis; ſiquidem annos non ſit natus niſi tredecim cum ſex menſibus, nec annus pubertatis attingatur, niſi cùm annus ætatis decimus quartus explctus eſt, quantum ad Mares; & duodecimus etiam excurſus, quantùm ad fœminas. En quâ ratione legitur eâ de re in Jure Romano (*b*): *Quâ ætate Teſtamentum vel maſculi, vel fœminæ facere poſſunt, videamus. Verius eſt in maſculis quidem quartum decimum ſpectandum; in fœminis verò duodecimum completum.* Ratio eſt, quam affert Imperator Juſtinianus, quia impuberes non habent judicium ſatis firmum, nec ſatis ſolidum, ut poſſint conficere inſtrumentum tanti momenti (*c*). *Teſtamentum facere non poſſunt impuberes*, inquit, *quia nullum eorum animi judicium eſt.*

(*a*) Leg. *Si quæramus.* 4 ff. qui Teſtamenta facere poſſunt, &c. lib. 28. tit. 1.

(*b*) Leg. *Quâ ætate.* 5. ff. eod. tit.

(*c*) §. *Præterea.* 1. Inſtit. quibus non eſt permiſſum facere Teſtam. lib. 2. tit. 12.

Cæterùm operæ pretium eſt obſervare, in ejuſmodi materiâ ſervandum eſſe ad ſtrictos apices litteræ, quod de eâdem præſcribitur jure moribus inducto in Provinciis, in quibus conficitur Teſtamentum, in quarum pleràque parte conſuetudines non permittunt maſculis, ut teſtentur, niſi cùm annum ætatis vigeſimum expleverunt, & fœminis, quandò annum ætatis decimum octavum excurrerunt, quantùm ad bona, quæ non ſunt patria; ac volunt, ut tam mares quàm fœminæ non poſſint diſponere de ſuis bonis patriis, niſi poſt annum ætatis vigeſimum quintum expletum.

Conſuetudo Pariſienſis (*d*), cui conſentiunt conſuetudines Aurelianenſis, & Caletenſis, ita fert: „Ad teſtandum quantum ad res moventes, bona „parta & acquiſita non moventia, neceſſe eſt „annum expletum eſſe vigeſimum. Et ad teſ„tandum quantùm ad quintam partem bonorum „patriorum, oportet annum excurſum eſſe æta„tis vigeſimum quintum. Tamen (*e*) ſi Teſta„tor non habeat nec bona moventia, nec bona „parta nec acquiſita non moventia; poteſt in eo „caſo Teſtamento diſponere de quintâ portione „bonorum ſuorum patriorum poſtquàm attigerit „annum ætatis vigeſimum completum.

(*d*) Conſuetud. Pariſ. art. 295.

(*e*) Ibid. art. 294.

Pleræque aliæ conſuetudines Regni Gallici in eo concordant cum Pariſienſi conſuetudine: exceptis quibuſdam, quibus ætas Teſtatoris determinatur ad annum decimum octavum; & quibuſdam aliis, quales Arverna, Valeſienſis & Calvomuntenſis, quæ nihil de illâ ætate definiunt: quo quidem in caſu ſtandum eſt diſpoſitioni Juris Romani, ita ſentientibus Tournet & Tronçon ad prædictum articulum, & Ricardo in ſuo tractatu de Donationibus (*f*). Nihilominùs exigit è contrariò Carondas, ut in eo caſu ſtetur conſuetudini Pariſienſi; ſiquidem iſta civitas ſit Imperii Gallarum urbs princeps. D. de Ferriere refert octo Arreſta, quæ lata fuerunt juxta ſententiam Tournet, in Commentario, quem dictus de Ferriere ſcripſit in Pariſienſem conſuetudinem: Primum pronunciatum eſt 7. Januarii anni 1581. Secundum, 10. Aprilis 1600. Tertium, anno 1601. Quartum, 28. Februarii 1615. Quintum, 24. Maii 1632. Sextum, 11. Januarii 1641. Septimum, 19. Junii 1670. Et octavum, 9. Septembris 1673. Extant tamen plurima alia Arreſta, quibus conſtitutum fuit, ut Pariſienſis conſuetudo ſola obtineret in Regionibus juri moribus inducto ſubjectis, in quibus ætas Teſtatorum non determinatur: ac potiſſimùm unum latum 5. Julii 1636. unum aliud 23. Auguſti 1652. unum aliud 3. Septembris 1671. & aliud 5. Aprilis 1672.

(*f*) Ricardus tract. de Donat. part. 1. n. 183.

CASUS II.

Diomedes adhuc impubes fecit ſuum Teſtamentum, quo legat 1000. libras Lucæ ſuo amico. Poſt annos quatuor aut quinque ab illinc decedit annum ætatis pubertatis conſecutus, nec confecto iterùm ſuo Teſtamento. Lucas petit ſuum legatum ab hærede Diomedis, qui præſtationem illius denegat ſub eo prætextu, quòd Teſtamentum ſit nullum, propterea quòd Teſtator non haberet factionem Teſtamenti tunc temporis cum illud ſcripſit, nimirùm propter defectum ætatis, quæ requiritur Legibus. Lucas autem ex alterâ parte contendit, ſiquidem Diomedes per plurimos annos vixerit, poſtquàm pervenit ad annum pubertatis, nec ſuum improbaverit Teſtamentum, illud ab eo cenſendum eſſe tacitè comprobatum atque ratum effectum. Numquid non Lucæ jus favet?

Responsio.

Lucas nullo juris fundamento nititur in petitione ſui legati, quam urget; nec inducitur obligatio hæredi Diomedis illius eidem præſtandi. Ratio eſt, quòd legatum iſtud ab origine ſuâ vitioſum ſit atque nullum. Neque etenim ullum uſquàm eſſe poteſt legatum legitimum, niſi valeat Teſtamentum, quo legatum relinquitur. Atqui Teſtamentum ab impubere factum nullâ prorsùs valet auctoritate; ut monuimus in præcedenti deciſione adeoque donationes quæcumque causâ mortis ibidem enunciatæ, nullum omninò conſequi poſſunt effectum.

Nec quidquam Lucam juvat, quòd opponat Diomedem non deceſſiſſe, niſi plurimos annos, poſtquàm attigit ætatem pubertatis; & cùm nullum aliud novum Teſtamentum de integrò fecerit, eum cenſeri illud approbaviſſe tacitè ac ratum effeciſſe, quod antè pubertatis ætatem confecerat. Manet etenim certiſſimum, Teſtamentum illud eſſe nullum, nec poſſe fieri validum ex illâ ratione, quam Lucas allegat, ut apertè colligitur ex Lege, quæ ait (*g*): *Si filius-familias aut pupillus .... tabulas Teſtamenti fecerit, ſignaverit; ſecundùm eas bonorum poſſeſſio dari non poteſt; licet filius-familias ſui juris, aut pupillus pubes ... factus deceſſerit:*

(*g*) Leg. *Si filius-familias.* 19. ff. qui Teſtam. facere poſſunt, &c.

ceſſerit: quia nullæ ſunt tabulæ Teſtamenti, quas is fecit, qui Teſtamenti faciendi facultatem non habuerit.

Atque reverà quidem defectus ætatis, propter quem prædictum Teſtamentum ab origine ſuâ nullum fuit, non poteſt corrigi ex ſolo tempore ſubſequente, ſecundùm iſtam regulam juris (*a*): *Quæ contra jus fiunt, debent utique pro infectis haberi.* Et iſtam aliam (*b*): *Non firmatur tractu temporis, quod de jure ab initio non ſubſiſtit.* Quas quidem regulas Bonifacius VIII. deprompſit ex Regulâ Juris Romani quæ ſic fert (*c*): *Quod initio vitioſum eſt, non poteſt tractu temporis convaleſcere.* Adeo ut legatum Teſtamento relictum à Teſtatore in favorem cujuſdam amici, ſit prorsùs nullum, quandò Teſtamentum, quo legatum illud relictum fuit, ab initio non valuit; quanquàm Teſtator poſtmodùm conſecutus fuerit teſtandi facultatem: defectus etenim facultatis, propter quem inhabilis erat ad teſtandum, quo tempore Teſtamentum confecit; non deletur ex facultate, quam poſtmodùm adipiſcitur, quæque tempori, quod præceſſit, nullam prorsùs affert mutationem; ut patet ex aliâ Lege Digeſti (*d*). Cæterùm quod hic loci habemus de impubere, ad quemvis alium extendendum eſt, qui nondùm pervenit ad ætatem, quam vel jus ſcriptum, vel jus moribus conſtitutum determinat, ut quis valeat teſtari validè.

(*a*) Bonif. VIII. in reg. 64. de regulis juris in 6.
(*b*) Idem ib. reg. 18.
(*c*) Leg. *Quod initio* 29. ff. de diverſis regulis juris antiqui. Lib. 50. tit. 17.
(*d*) Leg. *Catoniana*. 1. ff. de reg. Catoniana. Lib. 34. tit. 7.

CASUS III.

Leander filius-familias annos natus viginti, ſed etiamnùm patriæ ſubjectus poteſtati fecit Teſtamentum, quo duo millia librarum Ferdinando & Gaſtoni relinquit: prædictum-ne Teſtamentum valet ſaltem in foro conſcientiæ?

Respons.

Teſtamentum Leandri nullatenùs valet nequidem in foro interiori: Qui etenim adhuc patriæ poteſtati ſubjiciuntur, filii-familias nullâ gaudent faciendi Teſtamenti facultate, etiam, præſcribente ita Jure Romano, accedente ſui Patris tùm licentiâ, tùm conſenſu; quemadmodùm declaratur ab Imperatore Juſtiniano (*e*): *Hi, qui alieno juri ſubjecti ſunt*, inquit, *Teſtamenti faciendi jus non habent, adeo quidem ut, quamvis parentes eis permiſerint, nihilomagis jure teſtari poſſunt.*

(*e*) Lib. 2. Inſtitut. tit. 12. quibus non eſt permiſſum facere teſtamentum.

Caſum nihilominùs excipit prædictus Imperator, in quo ejuſmodi filii-familias ſibi paraviſſent aliquod peculium vel caſtra ſequendo, vel occaſione militiæ, *peculium caſtrenſe*; vel in foro, nimirùm officium exercendo Judicis, Advocati, Procuratoris, & quodcumque aliud ejuſmodi munus, quod Juriſconſulti conſueverunt appellare, *peculium quaſi Caſtrenſe*; nam facultatem habent Teſtamento diſponendi de prædictis bonorum duobus generibus, etiam non conſentiente ſuo Patre. In eoque prædictæ Conſtitutioni favet Doctrina Bonifacii VIII. (*f*) *Filius-familias pro animâ tamen ſuâ præter ipſius* (Patris) *aſſenſum, niſi peculium caſtrenſe, aut quaſi caſtrenſe habeat, aliquid judicare non poteſt*: hoc eſt, ſecundùm interpretationem Gloſſæ ad verbum *judicare*, *aliquid in ultimâ voluntate relinquere: judicium enim hîc ſumitur pro ultimâ voluntate.* Quâ de re notandum eſt, iſtæc verba Bonifacii VIII. *præter ipſius aſſenſum*, ſignificare in foro ſaltem interiori Teſtamentum confectum à filio-familias, conſentiente ſuo Patre, valere quantùm ad ea quæ pertinent ad pia legata, ut innuunt iſtæc alia verba, *pro animâ tamen ſuâ.*

(*f*) Bonif. VIII. in cap. *Licet*. 4. de ſepulturis. in 6. Lib. 3. tit. 12.

CASUS IV.

Arsenius, qui factus eſt *ſui juris*, Ingreſſus Monaſterium quoddam Carthuſianorum poſitus ibidem diſciplinæ Religioſæ tirocinium; ibidemque admiſſus ad ſolemnem emittendam Profeſſionem, poſt annum ſuæ probationis expletum, pridiè quàm profiteretur, teſtatus eſt in favorem quorundam è ſuis conſanguineis, & amicis familiaribus, Valet-ne iſtud Teſtamentum?

Respons.

Nullatenùs ambigendum eſt, quin valeat Arſenii Teſtamentum: neque etenim Religioſi conſtituuntur inhabiles, ad teſtandum, niſi poſtquàm fuère ſolemniter profeſſi: ideoque, quoniam, ut ait Concilium Tridentinum (*g*), *Habitus non facit Monachum*: quanquàm religioſum habitum induant, currente tempore ſuæ probationis, iis tamen relinquitur libera facultas diſponendi de ſuis bonis ſive ex donatione inter vivos, ſive ex Teſtamento: Ratio eſt, quia non cenſetur quis mortuus mundo, niſi ex validè emiſsâ Religioſâ Profeſſione.

(*g*) Concil. Trid. ſeſſ. 14. c. 6. de reform.

Verum equidem eſt, ab Imperatore Juſtiniano fuiſſe conſtitutum (*h*), bona eorum, qui Religionem ingrediebantur, fieri Dominii ipſius Monaſterii, in quo recipiebantur, neque illis ampliùs liberam permitti copiam de iiſdem diſponendi; illo tantùm jure gaudentibus eorum filiis propriis, ut valerent de iiſdem portionem ſuam tantummodò legitimam accipere: at ſic ſe res non habet juxta receptum apud noſtram Gallicam gentem uſum; in Galliâ etenim eſt hoc in uſu poſitum, ut bona illius, qui Religioſum aliquod inſtitutum amplectitur, propria non tantùm fiant illius Monaſterii, quod ingreditur, ſed nequidem ille poſſit de iiſdem Teſtamento diſponere in favorem illius domûs Religioſæ, cùm illa ei tantummodò fiat facultas, ut de iiſdem diſponere valeat in favorem ſuorum conſanguineorum, aut aliarum perſonarum, antequàm ſolemnem emittat votorum ſuorum nuncupationem, quâ quidem ſemel emiſsâ, ipſius Teſtamentum ſtatim ſuum effectum conſequitur. Quod evidenter habetur ex diſpoſitione Bleſenſis Edicti, quod datum eſt menſe Maii anni 1579. ab Henrico III. qui jubet (*i*), ut juxtà Tridentini Concilii Decretum (*k*), ſolemnis Religioſorum ac Monialium Profeſſio non poſſit niſi poſt annum decimum ſextum expletum emitti, & ei, qui ante tempus prædictum profiterentur, etiam poſſint intrà tres primos menſes profeſſionem eorum ſubſequentes teſtari. „Profeſſio tam Religioſorum, quàm Monialium, „ait laudatus Princeps, non emittetur antè decimum ſextum annum ætatis expletum; poteruntque, qui prædictum ætatis annum nondùm „conſecuti profeſſi fuerint, diſponere de bonis „ſuis, ac ſucceſſionibus jam obventis, aut aliquandò obveniendis tùm in directo limite, tùm „in tranſverſo cognationis gradu, in gratiam illius è ſuis conſanguineis, vel alterius cujuſvis, „prout ipſis libuerit: non tamen in favorem ullius Monaſterii nec directè nec indirectè (*l*); atque ita poſt tres menſes ab eo temporis puncto, quo pervenerint ad prædictum ætatis annum decimum ſextum.

(*h*) Ipſe quidem ſciat... res... quaſcumque habuerit, dùm in Monaſterium intrabat, eas Dominii eſſe Monaſterii. *Novellâ*. 5. c. 5.
(*i*) Edict. Bleſens. art. 28.
(*k*) Conc. Trident. ſeſſ. 25. de Regular. & monialib. c. 15.
(*l*) *Item*. Edict. Aurelian. art. 19.

CASUS V.

Freculfus Sacerdos, cujus non alia ſunt bona, quàm quæ fuit conſecutus ex Beneficiis, quibus ab annis viginti atque ampliùs gaviſus eſt, petit, utrùm ſibi per rectam conſcientiam liceat, quidquid poſſidet bonorum, vel ſuis conſanguineis vel ſuis amicis Teſtamento legare?

Respons.

Jam alibi monuimus, ſermonem facientes de donatione, quæ poteſt confici quantùm ad Eccleſiaſtica bona; à quocumque, qui tutiùs conſulere amat propriæ ſuæ conſcientiæ, non poſſe de prædictis bonis diſponi, niſi in gratiam ipſius Eccle-

Eccleſiæ vel *Pauperum* : quoniam Teſtatores Beneficiarii nullâ ratione ſeſe debent habere tanquam Beneficiorum ſuorum proprietarios, ſed tantùm ut eorumdem adminiſtratores atque diſpenſatores, quemadmodùm certiſſimis jam argumentis demonſtravimus ex autoritate plurimorum Conciliorum, Canonum ac Decretalium atque textuum depromptorum ex Patribus Eccleſiaſticis, cæteriſque ſacris ſcriptoribus : *Eccleſiaſticorum bonorum ſunt Epiſcopi diſpenſatores vel procuratores*, ait S. Thomas ſpecialiorem habens de Epiſcopis ſermonem, (*a*) quam propoſitionem confirmat laudatus S. Doctor teſtimonio S. Auguſtini verbis iſtis : *Dicit enim Auguſtinus ad Bonifacium* : Si privatum poſſidemus, quod nobis ſufficiat ; non ſunt illa bona noſtra, ſed illorum, quorum procurationem gerimus, non proprietatem nobis uſurpatione damnabili vindicamus.

(*a*) S. Thom. 2. 2. q. 185. art. 7. in corp.

Atque nihil in eo *novitatis* S. Thomas aſſeruit ; ipſiuſque Doctrina planè concordat cum antiquis ac perpetuis Inſtitutis Eccleſiæ : En namque quâ ratione habet quidam Canon (*b*) excerptus de numero eorum, qui dicuntur Apoſtolici ac relatus à Gratiano : *Sint manifeſta res propriæ Epiſcopi, ſi tamen habet proprias, & manifeſtæ dominicæ, ut poteſtatem habeat de propriis moriens Epiſcopus, ſicut voluerit, & quibus voluerit, derelinquere ; nec ſub occaſione Eccleſiaſticarum rerum, ea, quæ Epiſcopi eſſe probantur, intercidant .·. & juſtum eſt apud Deum pariter & homines, ut nec Eccleſia detrimentum patiatur ignoratione rerum Pontificis ; nec Epiſcopus, vel ejus propinqui ſub obtentu Eccleſiæ proſcribantur ; & in cauſas incidant qui ad eum pertinent, morſque ejus injuriis malæ famæ ſubjiciatur.*

(*b*) Can. *Sint manifeſta*. 21. 12. q. 1.

Cui Conſtituto adeo ſapienti Concilium Antiochenum celebratum anno 341. (*c*) totum conſentit ; en verba ſunt ipſiſſima laudati Concilii : *Manifeſtæ verò ſint, quæ pertinere videntur ad Eccleſiam cum notitiâ Preſbyterorum & diaconorum .·. ut, ſi contigerit, Epiſcopum migrare de ſeculo certis exiſtentibus rebus, quæ ſunt Eccleſiæ, nec ipſæ collapſæ depereant ; nec, quæ propria probantur Epiſcopi, ſub occaſione rerum pervadantur Eccleſiæ : juſtum namque & acceptum eſt coram Deo & hominibus, ut ſua Epiſcopus, quibus voluerit, derelinquat, & quæ Eccleſiæ ſunt, eidem conſerventur Eccleſiæ.*

(*c*) Conc. antioch. n. can. 24.

Atque juxta Decretum tam juſtum, eoque fine ut nullus tergiverſandi locus relinqueretur, ac penitùs occurreretur omnibus, quæ poſſent eâ de re moveri, controverſiis Eccleſiam inter & Eccleſiaſticorum conſanguineos, Concilium Tertium Cartaginenſe habitum anno 397. (d) ſic ſancivit atque declaravit : *Placuit, ut Epiſcopi, Preſbyteri, Diaconi, vel quicumque Clerici, qui nihil habentes ordinantur, & tempore Epiſcopatûs, vel Clericatûs ſui agros, vel quæcumque prædia nomine ſuo comparant, tanquàm rerum Dominicarum invaſionis crimine teneantur, niſi admoniti, Eccleſiæ eadem ipſa contulerint. Si autem ipſis propria aliquid liberalitate alicujus, vel ſucceſſione cognationis obvenerit, faciant indè quod ipſorum propoſito congruit.*

(*d*) Con. Cartag. III. can 49. in can. *Placuit*. 1. 12 q. 3.

Quam eandem ſententiam S. Hieronymus (*e*) apertè profitetur, cùm ſic habet : *ſugillat non ſolùm illius temporis ſacerdotes & principes, ſed noſtri quoque, qui ditiores ſiunt ſacerdotes dignitate, & præter quæ ſibi Domini diſpenſatione debentur, tollunt à pauperibus per violentiam, vel ſub honoris nomine divites ſpoliant, ut ipſis quoque filiis ſuis, quibus paterna debetur hæreditas, nihil debeant derelinquere, niſi quod ſibi à parentibus derelictum eſt. Ergo qui ditior eſt ſacerdos, quàm venit ad ſacerdotium, quidquid plus habuerit, non filiis debet dare, ſed pauperibus & ſanctis fratribus & domeſticis fidei, qui vincant meritu liberorum ; ut reddat ea, quæ Domini ſunt, Domino ſuo.*

(*e*) S. Hieron. lib 14. in Ezechiel. ad cap. 46.

Proponitur nobis hujuſce principii tanti ponderis famoſum exemplar in Epiſtolâ quâdam S. Gregorii magni ſcribentis ad filium cujuſdam Epiſcopi (*f*), qui contendebat, id ſibi vindicari juris, ut ſine ullâ diſtinctione poſſet in dominium venire bonorum omnium, quæ fuerant à moriente ſuo Patre derelicta : præcipit namque ei S. Papa, ut ſine morâ egrediatur ex Epiſcopalibus ædibus, ſimulque prohibet, ne quidquam inde auferat rerum nec mobilium, nec immobilium ; quas præfatus Epiſcopus ex bonis Eccleſiaſticis ſibi paraverat. Eo quibus loquitur verbis : *Quòd & Epiſcopium ipſius Eccleſiæ hactenùs detineas, & occaſione blandiaris, ut Epiſcopi patris tui veſtes tibi vel alia, quæ in Epiſcopio inventa ſunt, applices ; & ideò, ſi ita eſt, & ab Epiſcopio te præcipimus ſine morâ recedere ; & quidquid prædictus Pater tuus Epiſcopatûs ſui tempore de proprio Eccleſiæ conſtiterit conquiſiſſe, ne tollas : quia & ſacris Canonum legibus eſſe noſcitur definitum, ut in his, quæ antiſtes Epiſcopatûs tempore acquiſiverit, non alius, niſi ſola ſuccedat Eccleſia.*

(*f*) S. Greg. lib. 9 Ep. 14.

Quibus omnibus conſentiunt omninò Concilium Agathenſe relatum à Gratiano, (*g*) Concilium ſextum Pariſienſe congregatum anno 829. (*h*), & Concilium œcumenicum Lateranenſe tertium habitum anno 1179. (*i*) & Paſchalis II. ſcribens ad Epiſcopum Auguſtodunenſem. (*k*) ſic autem eâdem de re declarat Alexander III. in (*l*) Decretali quâdam, quæ refertur in Corpore Juris. *Clerici de mobilibus, quæ per Eccleſiam ſunt adepti, de jure teſtari non poſſunt ; viventes tamen & ſui compotes moderatè valent aliqua de bonis ipſis : non ratione teſtamenti ; ſed eleemoſynæ intuitu erogare in ægritudine conſtituti.* Quod idem etiam repetit laudatus Papa (*m*) in aliâ Decretali quam inſcribit Epiſcopo Biſeglienſe in Apuliâ.

(*g*) Concil. Agath. c. 48. in can. *Epiſcopi*. 19. 12. q. 1.
(*h*) Conc. Paris. VI. c. 16.
(*i*) Conc. Lateran III. ſub Alex. III. can. 15. in cap. *Cum in officiis*. 7. de Teſtamen. &c.
(*k*) Paſchalis II. Ep. 38.
(*l*) Alex. III. in cap. *Ad hæc*. 8 de Teſtament &c.
(*m*) Idem in cap. *Quia nos*. 9. eod. tit.

Quibus omnibus Teſtimoniis addi poteſt ſynodus Colonienſis acta anno circiter 1300. à Wichboldo Archiepiſcopo Civitatis ejuſdem nominis (*n*), quæ eſt quam maximè conſentiens Decretali Alexandri III. En verba ſunt quinti illius ſtatuti. *Clerici bona, maximè immobilia, & quæ per Eccleſiam ſunt adepti, ſive per modum Teſtamenti, ſive aliàs non transferant ad nepotes ſuos, aut ad alios ſuos conſanguineos ; ſed relinquant ea Eccleſiæ, à quâ ſunt profecta, ſed intuitu eleemoſynæ pauperibus Religioſis & piis locis, & illis, qui ipſis ſervierunt, ſive conſanguinei ſint, ſive alii, juxtà ſervitii meritum de mobilibus dare poſſunt. De aliisverò bonis, quæ ex hæreditate, artificio, vel doctrinâ ; vel aliàs non ex bonis Eccleſiaſticis ad Clericos pervenerint, Clerici poſſunt diſponere pro ſuo arbitrio.* Atque quotquot futuri ſunt ſibi non parentes, Eccleſiaſticos prædictum idem ſtatutum declarat excummunicationis pœnæ ſubjacere : *Excommunicamus & Excommunicatos denuntiamus omnes Clericos, qui bona mobilia Eccleſiarum, filiis ſuis, nepotibus vel conſanguineis, ſeu aliis conferunt, vel in ipſos transferunt.*

(*n*) Synodus Colonienſ. ſub Wichboldo. ſtatuto 5. Apud labbe tom. 11. Concil. p. 1441. col. 2.

Denique vel ipſæ leges etiam Romanæ legibus Eccleſiaſticis in eo conſentaneæ ſunt. Eâdemque ratione prohibent Eccleſiaſticis, ne Teſtamento diſponant de bonis Eccleſiæ ; ut colligitur ex Conſtitutione quâdam Imperatoris Juſtiniani ; ac conſtituunt, eadem bona non poſſideri ab ipſis, niſi quatenùs Depoſitariis, adminiſtratoribus, vel diſpenſatoribus ; adeoque eorumdem proprietatem transferri ab iis nequaquàm poſſe in quamcumque perſonam ; ſiquidem ipſâ proprietate nequidem ipſi non gaudeant, juxtà regulam iſtam juris. (*o*) *Nemo poteſt plus juris transferre in alium, quàm ſibi competere*

(*o*) Reg. 79. de reg. juris in 6.

competere dignoſcatur. En ipſiſſima verba Juſtiniani referimus : (*a*) *De his verò Epiſcopis, qui nunc ſunt, vel futuri ſunt : ſancimus, nullo modo habere eos facultatem teſtandi, vel donandi, vel per aliam quamcumque excogitationem alienandi quid de rebus ſuis, quas, poſtquam facti fuerint Epiſcopi, poſſederint & acquiſierint vel ex teſtamento, vel donationibus, vel ex aliâ quâcumque causâ, exceptis duntaxat his, quæ ante Epiſcopatum à parentibus & theiis, hoc eſt patruis vel avunculis, & à fratribus ad ipſos pervenerunt, perventuraque ſunt. Quæcunque enim poſt ordinationem ex quâcumque cauſâ, extrà præfatas perſonas, ad ipſos pervenerunt, ea jubemus ad ſanctiſſimam Eccleſiam, cujus Epiſcopatum tenuerint, pertinere, & ab ea vindicari & evinci, nullâ aliâ perſonâ poteſtatem habente ex eo proprium aliquid auferre lucrum.*

(*a*) Leg. Omnem 41. Cod. de Epiſcop. & Clericis §. 2.

Fatemur nihilominùs, eam Juriſprudentiam in Galliâ paſſim jampridem obtinere, ut poſſint Eccleſiaſtici de ſuis omnibus bonis, nullâ factâ diſtinctione, teſtamento diſponere; & ipſorum hæredes iis decedentibus inteſtatis in eadem ſuccedere. Attamen Stephanus Poncher, Pariſienſis Epiſcopus, in ſuâ Synodo anni 1503, nullâ veteris iſtius conſuetudinis habitâ ratione, ſic ſtatuit : *Prohibemus Clericis, eorum rebus malè uti, & bonis eorum Eccleſiaſticis teſtari & legare aliis locis & perſonis quam eorum Eccleſiis, ſi voluerint ſacrilegium & ultionem evitare divinam, ſicuti ſacræ Sanctiones prohibuerint.*

Nec minùs acriter perſtringit Cabaſſutius, (*b*) eandem conſuetudinem, cùm de eâ verba facit, ſiquidem illam tanquàm pernicioſam neque Beneficiariorum æternæ ſaluti prorsùs adverſantem condemnet. *Sed non obſtat perverſa illa conſuetudo*, inquit, *quominùs, qui de proventibus Eccleſiaſticis in res profanas diſponunt, ſive inter vivos, ſive per ultimas voluntates, peccent mortaliter & æternæ damnationi ſe obſtringant.... validè quidem hoc fieri videmus, ut per ultimam voluntatem Clerici de fructibus acquiſitis Beneficiorum diſponant extrà pias cauſas; atque in his etiam ſuccedant inteſtatis Clericis ſanguine propinquiores. Licitè tamen ac citrà diſpendium ſalutis æternæ ita diſponere de hujuſmodi fructibus Clerici non poſſunt, niſi de ſolis illis, quos parciùs vivendo, ſibi aſſervarunt, cùm potuiſſent abſque peccato propriis uſibus ſtatui ſuo convenientibus, eoſdem impendere.* Quæ etiam exceptio à prædicto autore hic loci appoſita, ſuos habet, & primi quidem ordinis, adverſarios.

(*b*) Joanni Cabaſſut. juris can. theor. & prax. l. 1. c. 24. nu. 4 & 6.

Bernardus van-Eſpen (*c*), poſtquam abundantiori ſtilo materiam iſtam excuſſit, atque attentiſſimo animo penitiùs inſpexit, tandem concludit iſtis verbis : *Sicuti ergo Electio ad Beneficium Eccleſiaſticum minùs digni, omiſſo digniore, non reprobatur, quantùm ad forum contentioſum; quamvis eligens in foro conſcientiæ incurrat peccatum acceptationis perſonarum, & violationis juſtitiæ diſtributivæ ſit reus.... Ita teſtamenta Clericorum de proventibus Eccleſiaſticis in uſus profanos; aut favorem conſanguineorum non indigentium, non reprobantur, ſive non declarantur invalida in foro contentioſo propter odia litium; ſed non eximunt ipſos diſponentes ab injuſtitiâ, dùm proventus Eccleſiaſticos ſimili modo diſpenſant contra intentionem offerentium & naturam ipſorum bonorum.*

(*c*) Zegerus Bernar. van-Eſpen. jus Eccleſiaſt. univerſ. part. 2. tit. 32. c. 7. n. 32. & ſeqq.

Cæterùm, quæ Cabaſſutius habet eo loci, & interdictum, quod eâ de re fert Synodus Pariſienſis, in eo ſunt intelligenda ſenſu, quem innuit Alexander III. (*d*), qui ait : *Licet autem mobilia per Eccleſiam acquiſita, de jure in alios pro morientis arbitrio transferri non poſſint; conſuetudinis tamen non eſt improbanda, ut de his pauperibus & religioſis locis, & illis, qui viventi ſervierant, ſive ſint conſanguinei, ſive alii, aliqua, juxtà ſervitii meritum, conferantur.* Neque enim habet prædicta conſuetudo quidquam, quod ab Eccleſiaſticis alienum ſit inſtitutis. Quod idem quoque conſtituunt Synodus Nemauſenſis habita anno 1284. & Synodus Colonienſis anno 1300. celebrata. (*e*)

(*d*) Alex. III. in cap. Relatum 12. de teſtamentis &c. lib. 3. tit. 28.

(*e*) Synod. Nemauſenſ. anno 1284. tit. de teſtam. & Synod. Colonienſ. cum 1300. cap. 5.

Poſt tantam teſtimoniorum indubitatæ adeo fidei ac ſuprà omnem omninò controverſiam poſitorum nubem, Cenſemus, Freculfum, de quo quæſtio proponitur, poſſe equidem teſtamento diſponere de bonis Eccleſiaſticis, quæ conſecutus eſt, in gratiam ſuorum vel amicarum vel conſanguineorum, ſi egeant, modò eis non relinquat, undè divitiis abundent; ſed tantummodò tantum, quantum iis abſolutè neceſſarium ſit, ut vitam ſuam poſſint ſuſtentare; at, ſi nullatenùs egeant, ſuorum jam, ut de iiſdem diſponeret, ratione, quæ foret ab inſtitutis Eccleſiaſticis omnino aliena.

Fatendum tamen eſt, abſque nequidem vel minimo peccandi periculo tam Epiſcopos, quam quoſcumque alios Beneficiarios poſſe de portione bonorum Eccleſiaſticorum diſponere teſtamento in favorem eorum, qui operam ſuam illis contulerunt, ſive fuerint ipſorum Domeſtici, ſive alii quimque, vel pro ſolvendâ iiſdem debitâ mecede, vel ut indè, ſi ſint pauperes in neceſſitate conſtituti, ab illâ rerum omnium inopiâ liberentur; quemadmodùm definitum fuit à Concilio (*f*) Toletano Quarto, quod actum eſt anno 633., verbis illis : *Quicumque Epiſcopi ſuffragio * cujuslibet aliquid Eccleſiaſticæ utilitatis providerint* (alicui;) *& pro eo quodcumque commodum in remunerationem promiſerint; promiſſi ſolutionem eos exolvere oportebit.... quia, ſicut Paulus ait :* (*g*) Dignus operarius mercede ſuâ. Atque ita docet Fagnanus (*h*) poſt Covarruviam Segovienſem Epiſcopum (*i*), & Navarrus ab iſto citatus.

(*f*) Conc. Tolet. IV. c. 36. in can. *Quicumque.* 66. 12. q. 2.

* Id eſt, qui ſuffragium præſtitit Eccleſiæ, conſilio, vel auxilio. Gloſſa in can. *ſuffragio.*

(*g*) 1. ad Timoth. 5.

(*h*) Proſp. Fagnan in cap. *ſi quis* 5. de peculio Clericorum. n. 21.

(*i*) Didacus Covarruvias à Leyva in cap. *Officii.* 14 de teſtamentis, &c. n. 10. & apud eum Navarrus.

Tandem addendum etiam eſt, licere prorsùs Eccleſiaſtico non Beneficiario, qui bonum, quod poſſidet, adeptus eſt ex præſtitâ ſuâ operâ Eccleſiæ, quâcumque ratione eandem præſtiterit, de eodem abſque conſcientiæ ſuæ diſpendio teſtamento diſponere; cùm conſtet, eos, qui illud ei contulerunt, nihil aliud intendiſſe, quàm ut ejuſdem proprietarius evaderet; præterquàm quòd genus iſtud boni non ſit conſiderandum niſi ut fructus ac premium ipſius laborum. Ita cenſent Fagnanus, (*k*) Major, & Navarrus. Atque eâ de causâ Laudatus Cabaſſutius (*l*) etiam excipit bona, quæ proveniunt ex diſtributionibus quotidianis ſeu manualibus, quæ quidem opinatur, poſſe teſtamento legari non diſſimili ratione, quâ ipſa bona, quæ ex hæreditate patriâ proveniunt, juxta ſententiam plurimorum magni nominis Canoniſtarum, quos appellat. (*m*) *Diſtributiones autem*, inquit, *cùm perſolvantur quaſi merces & ſtipendium quotidianæ operæ ac laboris;* cap. *de cætero.* De Clericis non reſidentibus. Et cap. *Licet.* De Præbendis *nec in fructibus computari debent, nec habent obligationem annexam; ut ad opera pia prorsùs applicentur, non magis quàm bona patrimonialia, aut ex cauſis profanis quæſita, communiter tradunt Doctores.*

(*k*) Proſp. Fagnan. in cap. *ſi quis ſanè.* 5. de teſtam. 23. & apud eum Joana Major in 4. diſt. 24.

(*l*) Idem Cabaſſutius cit. cap. 24. n. 6.

(*m*) Philipp Decius conſilio 280. col. 2. Petrus Ancharanus in Clement. un. de conceſſio. Præbendæ, &c. q. 5. Rota deciſ. 134. in noviſ.

Petrus Rebuff. tract. de nominat. q. 9. n. 30. & ſeqq. S. Anto. ſum. Theolo part. 2. c. 1. § fin. Sylveſter de Prierio v. Clericus. q. 4. & velit.

CASUS VI,

Firminus, Cui judicis autoritate fuerat interdictum bonorum adminiſtratione, propthereà quòd foret prodigus, cùm deceſſit, repertum eſt inter illius tabulas atque inſtrumenta teſtamentum quoddam, quo plurima legata ſuis amicis relinquebat : nùm valet illud teſtamentum?

Respons.

Conſtat, nullum omninò eſſe Firmini teſtamentum, ſi fecerit illud ab eo tempore, ex quo fuit ei adminiſtratione bonorum interdictum. *Is, cui Lege bonis interdictum eſt, teſtamentum facere non poteſt; & ſi fecerit, ipſo jure non valet*, inquit lex quædam de Digeſto. (*a*) Verùm Juri Romano comprobantur teſtamenta, quæ fuerant à prodigis priùs facta, quàm eis fuiſſet interdictum bonorum adminiſtratione, ut colligitur ex prædictâ eâdem lege, quæ ſic ſubjungit: *Quod tamen interdictione vetuſtiùs habuerit teſtamentum, hoc valebit.* Quod ab Imperatore Juſtiniano confirmatum eſt (*b*) iſtis verbis: *Teſtamentum. . . . quod ante fecerit* (prodigus) *quàm interdictio bonorum ſuorum ei fiat, ratum eſt.* Quin etiam Imperator Leo teſtamenta prodigorum autoritate ſuâ rata fecerat, quæ facta fuerant poſt eorum interdictionem, cùm rationi congruebant eorum teſtamentariæ diſpoſitiones.

(*a*) Leg. Is cui 18. ff. Qui teſtam. facere poſſunt, &c. Item §. 2. Inſtit. Quibus non eſt permiſſum facere teſtam.

(*b*) Inſtit. lib. 2. tit. 2. §. Item prodigus. 2.

Quæ apud Gallos invaleſcit, Juriſprudentia Conſtitutioni poſtremi illius Imperatoris penitùs adverſatur: quantùmcumque enim juſtæ videantur teſtamentariæ diſpoſitiones, quas juſſerunt prodigi poſt ſuam interdictionem, ſemper cenſentur nullius eſſe roboris nec autoritatis. Atque etiam contendunt quidam Juriſconſulti (*c*), æquius eſſe ſimulque tutius: ad conſervandam pacem ac concordiam familiarum, quòd teſtamentum à prodigo factum ſive ante, ſive poſt ipſius interdictionem, omnino nullum habeatur. Cujus rei trés afferunt rationes; primam quidem, propterea quod iſti prodigo non fuerit interdictum bonorum adminiſtratione, niſi propter prodigam illius agendi rationem, quæ præceſſit ipſius interdictionem, & propter quam juſtè promeruit, quamobrem ſpoliaretur jure de ſuis bonis teſtamento diſponendi, ut jam eorumdem alienandorum, atque etiam adminiſtrandorum facultate ſpoliatus eſt. Secundam verò, quia eadem ratio, quæ vult, ut teſtamentum, quod à prodigo factum eſt, poſt ipſius interdictionem, nullius ſit auctoritatis: ſuadet quoque, illud idem eſſe nullum, ſi factum fuerit ante ipſius interdictionem: Locus etenim adeſt plurimus & quidem cum fundamento conjiciendi, ab ejuſmodi hominum genere non animo deſtinari ut plurimùm facere teſtamentum, niſi ad hoc excitentur ab aliis ejuſdem perditiſſimæ vitæ ſociis, quibus hoc ſolum animo eſt, ut, quæ ſua ſunt, quærant. Tertiam denique quòd ab eo tempore, ex quo prodigus feciſſet ſuum teſtamentum, poſſet contigiſſe ea rerum immutatio tùm in ipſius familiâ, tùm in ſtatu bonorum ipſius, ut opus eſſet, teſtamentum in alium diſpoſitionis ordinem reduci: Quod tamen nullâ ratione fieri poſſet, ſiquidem, cùm ei ſit interdictum bonorum adminiſtratione, jam inhabilis foret, ad afferendam teſtamento ſuo ullam mutationem ex teſtamento alio de integro conficiendo.

(*c*) Doms. Leg. Civil. in ſuo ordine naturali. l. 3. de teſtam. tit. 1. ſect. n. 6.

Quæ tamen rationes nec ſatis indubitatæ nec ad convincendum ſatis idoneæ nobis probantur, ut iis abſque diſtinctione ſtare proponamus. Facturos igitur operæ pretium eſſe putamus, ſi, juſtum medium quoddam ſequentes, aſſerimus, in eo Romanis Legibus inſiſtendum eſſe & conſtitutæ ab iiſdem Juriſprudentiæ quantùm ad eam rem, ac probanda, tanquàm legitima, teſtamenta prodigorum, cùm eorum interdictionem præceſſerunt, 1. Quandò certitudo moralis adeſt, non fuiſſe diem, quàm par eſt, antiquiorem iiſdem adſcriptam; qualia ſunt teſtamenta, quæ confecta fuêre coram miniſtris atque teſtibus, qui juxta diſpoſitionem Edictorum & arreſtorum requiruntur. 2. Quandò juſtæ continentur in iiſdem teſtamentariæ diſpoſitiones, ac potiſſimum, quandò, quo tempore Teſtator ſuum fecit teſtamentum, nondùm effusè vivebat.

Quod probari poteſt regulâ juris, quæ fert; id, quod ſemel valuit, ſemper valere, licet contingat poſtmodùm, illud idem jam validè non poſſe confici. (*d*) *Non eſt novum, ut, quæ ſemel utiliter conſtituta ſunt, durent; licet ille caſus extiterit, à quo initium capere non potuerunt.* Ideoque ſequens illud effatum legis, in quo ſic habetur: (*e*) *quæ in eam cauſam pervenerunt, à quâ incipere non poterant, pro non ſcriptis habentur*; generaliter non eſt verum, & ſæpè ſæpiùs in errorem inducit: Exempli causâ, matrimonium aliquod non fit nullum propter dementiam, quæ vel marito vel uxori ſupervenit: nec contractus venditionis, aut donationis ab eo confectus, cui poſtmodùm interdicitur bonorum adminiſtratione. Quemadmodùm igitur prodigus aliquis non conſtituitur inhabilis, ad gerendas res ſuas, nec ad diſponendum de iiſdem pro ſuo arbitrio, quoad uſque eidem fuerit juxtà judiciarias formulas interdictum bonorum adminiſtratione; & niſi ſententia, quâ denuntiatur, ei bonorum adminiſtrationem interdici, ſimùl etiam reſcindat, quidquid huc uſque fuerit ab eo confectum; ſed tantummodò rationem eorum habeat, quæ poſſent ab ipſo deindè confici; quâ de causâ jus ei denegaretur faciendi antè ſuam interdictionem teſtamentum juſtum ac rationabile, ac præſertim ſi perditiſſimam illam vitam nondùm duceret, quo tempore illud confecit?

(*d*) Leg. In ambiguis 85. §. 1. ff. de diverſis reg. juris antiqui.

(*e*) Leg. ſi in metallum. 3. §. fin. ff. de his quæ pro non ſcriptis habentur. Lib. 34. tit. 8.

Eâdem igitur ratione judicandum eſt in caſu propoſito de teſtamento Firmini, ac de teſtamento illius, qui cùm teſtatus fuiſſet adhuc mentis compos, poſtmodùm incidiſſet vel in inſaniam, vel in furiam; ac dicendum, ſicut teſtamentum ejuſmodi viri ſemper validum eſt, quanquàm in inſaniam lapſus fuerit, poſtquam illud fecit; ita etiam teſtamentum Firmini & cujuſvis alterius prodigi, eâdem ratione debere validum cenſeri; quandò tùm rationi tùm æquitati conſentaneum eſt, & factum fuit, antè quàm judicium latum fuiſſet, ei bonorum adminiſtrationem interdici: Quod etiam magìs conſtat, quandò non adſunt indicia certiſſima, Teſtatorem illius tunc temporis jam incepiſſe actu prodigè atque effusè vivere.

Quibus addamus prætereà, juxtà jus Romanum ei, qui tantummodò ſurdus erat, aut tantummodò mutus, non competiiſſe teſtamenti factionem; ac nihilominùs, ſi prædicta alterutra vel etiam utraque infirmitas poſtmodùm ſuperveniret, poſt teſtamentum confectum, illud legitimum ac ratum habitum fuiſſe, ut habemus ex duabus legibus, quarum Prior verbis iſtis concipitur (*f*): *Surdus, mutus teſtamentum facere non poſſunt: ſed ſi quis poſt teſtamentum factum, valetudine, aut quolibet alio caſu mutus, aut ſurdus eſſe cœperit; ratum nihilominùs permanet teſtamentum.* Poſterior, quæ ſumitur de jure novo fert: (*g*) *ſancimus, ſi quis utroque morbo ſimul laboret, id eſt, ut neque audire, neque loqui poſſit; & hoc ex ipsâ naturâ habeat; neque teſtamentum facere, neque codicillos, neque fideicommiſſum relinquere, neque mortis causâ donationem celebrare concedatur . . . Ubi autem & hujuſmodi vitii non naturalis, ſive maſculo, ſive fœminæ accidet calamitas; ſed morbus poſteà ſuperveniens & vocem abſtulit, & aures concluſit; ſi ponamus hujuſmodi perſonam literas ſcientem, omnia, quæ priori interdiximus, hæc ei ſuâ manu ſcribenti permittimus.* Ex quibus licet inferre, ſi ejuſmodi corporis infirmitates quæ ſuperveniunt alicui, qui teſtatus eſt, quod præceſſit ipſius teſtamentum non reddant nullum; aſſerendum quoque eſſe, ex infirmitate animæ, quâ quis corripitur, non poſſe reddi nullas ac ſine auctoritate illius teſtamentarias diſpoſitiones, cùm aliundè ſunt

(*f*) Leg. Qui in poteſtate. 6. §. 1. ff. qui teſtam. facere poſſunt, &c. Lib. 28. tit. 1.

(*g*) Leg. Diſcretis. 10. Cod. Qui teſtamenta facere poſſunt, vel non. Lib. 6. tit. 22.

juſtæ

juſtæ & rationabiles ac mandatæ ſcriptis juxtà formas jure requiſitas, antequàm inhabilis, ad eaſdem jubendas fuerit denuntiatus; Quòd à fortiori dicendum eſt, ſi eas diſpoſitiones teſtamento juſſerit, antequàm in iſtam infirmitatem incideret.

CASUS VII.

Ælsus, cùm ab annis duobus incidiſſet in dementiam, ſed lucida tamen intervalla quædam haberet, in quibus agit ut vir omninò mentis compos, ſuum teſtamentum fecit. Poteſt-ne teſtamentum illud ut validum haberi?

Respons.

Si prædictum teſtamentum factum fuerit ab Ælio juxta requiſitas formas, atque durante lucido intervallo, quod ſufficiens fuerit, ut ipſe poſſet aperire atque indicare ſuam voluntatem eum perfectâ mentis intelligentiâ atque integrâ libertate, & teſtamentum illud incœperit atque abſolverit durante prædicto intervallo; nullateoùs ambigendum eſt, quin valeat; ut colligi poteſt ex diſpoſitione Legis Digeſti, quæ ait: (a) *In eo, qui teſtatur, ejus temporis, quo teſtamentum facit, integritas mentis, non corporis ſanitas exigenda eſt.* De eo namque modo eodem judicandum eſt, ac de ægro lapſo in phrenitidam, quam febris æſtus excitat, qui reſtitutus ſanæ ſuæ menti ſatis temporis habet, ad teſtandum: ſiquidem conſtet, in ejuſmodi caſu valere factum à prædicto ægro teſtamentum, licet, poſtquàm illud fecit, ſtatim phrenetide iterùm correptus decedat. *Si verò voluerit in dilucidis intervallis aliquod condere teſtamentum, vel ultimam voluntatem*, inquit quædam alia lex, (b) *& hoc ſanâ mente incœperit facere, & conſummaverit; nullo tali morbo interveniente, ſtare teſtamentum, ſive quamcunque ultimam voluntatem cenſemus; ſi & alia omnia acceſſerint, quæ in hujuſmodi actibus legitima obſervatio requirit.* Alibi etiam jus antiquum confirmavit Imperator Juſtinianus hoc articulo, (c) *Furioſi autem ſi per id tempus fecerint teſtamentum, quo furor eorum intermiſſus eſt, jure teſtati eſſe videntur.*

(a) Leg. in eo. 2. ff. qui teſtament. facere poſſunt, &c.

(b) Leg. Furioſum. 9. qui teſtament. facere poſſunt, vel non. Lib. 6. tit. 22.

(c) Inſtit. lib. 2. tit. 12. §. 1.

CASUS VIII.

Lysimacus, cùm ſit naturâ mutus, ſed non ſurdus, fecit ſuum teſtamentum, quo Juvenali legat 500. libras; verùm Alexander ipſius hæres contendit, actionem ſibi dari, ut poſſit petere à judicibus, illud idem nullum pronunciari; quò valeat à legato ſolvendo ſeſe ſubducere. Nùm, quod ſibi vindicat, jus aliquo fundamento nititur?

Respons.

Jus, quod ſibi ſuccurri contendit Alexander, omninò juſtum eſt, ſi, quo tempore Lyſimacus teſtatus eſt, litterarum foret imperitus: Ratio eſt, quia mutus ſimul & litterarum imperitus, non poteſt niſi quibuſdam ſignis aperire mentem ſuam; at verò, ſi litteras ſciret, apertum eſt, ipſius teſtamentum eſſe legitimum; ſiquidem potuerit voluntatem ſuam certò certiſſimè indicare ſcriptis ſignificatam. *Sin verò aures quidem apertæ ſint, & vocem recipientes*, inquit lex, (d) *lingua autem ejus penitùs præpedita, licet à veteribus auctoribus ſæpiùs ad hoc variatum eſt, attamen, ſi hunc peritum eſſe litterarum proponamus; nihil prohibet eum ſcribentem hæc omnia facere, ſive naturaliter, ſive per interventum morbi, hujuſmodi infortunium ei acceſſerit, nullo diſcrimine, neque in maſculis, neque in fœminis in omni iſtâ conſtitutione ſervando.*

(d) Leg. Diſcretis. 10. Cod. qui teſt. facere poſſunt, vel non.

Cujus aſſertionis hæc eſt ratio, quòd teſtamentum nihil aliud ſit, quàm declaratio voluntatis Teſtatoris; nec iſta declaratio accedare debeat ex interrogatis alterius perſonæ; adeoque non poſſit valere teſtamentum, niſi Teſtator ipſemet propriam ſuam voluntatem aperiat; ut docet Molinæus (e) veſtigiis inſiſtens plurimorum Juriſconſultorum, qui eandem ſententiam amplectuntur: atque refert Chopin (f) pronunciatum à ſupremo Pariſienſi ſenatu 27. Octobris 1595. Arreſtum quoddam, quo ſic fuit judicatum pro hæredibus Arnouldi de Cabatblanc, contra eos, quos prædictus ille vir inſtituerat legatarios, licet ipſius teſtamentum non tantummodò præſente ibidem uno notario confectum fuiſſet, verùm etiam coram D. Amalby ſenatore, & D. de Saygnes ſummo Procuratore Parlamenti Burdigalenſis, quos memoratum Parlamentum legaverat, ut ibidem præſentes adeſſent ita requirente præfato Cabatblanc, qui ſuum eâ de re libellum ſupplicem obtulerat, propter quandam paralyſim, quâ ipſius lingua omninò præpediebatur.

(e) Carolus Molinæus conſil. 34. & alii plures ad leg. Pamphilo. 39. §. Propoſitum. ff. de legatis. 3.

(f) Renatus Chop. et 21. & 22.

Nihilominùs juvat obſervare, extare circa caſum ejuſmodi alium aliud Arreſtum latum in primario Tribunali ſenatûs ſupremi Pariſienſis 9. Auguſti 1683. quo pronunciatur validum teſtamentum, quoddam factum 14. Martii anni præcedentis, & receptum à Faverjon notario, præſentibus ibidem octo teſtibus; quanquàm Teſtator, cui nomen erat Petrus Roſſignol, non poſſet loqui nec proferre niſi iſtæc duo duntaxat verba, *ita* & *non*. Quod teſtamentum in integrum refertur à Domino de Ferriere in ipſius in conſuetudinem Pariſienſem Commentario. (g)

(g) *Claudi de Ferriere. conſuetud. Pariſ. tom. 3. pag 344.*

CASUS IX.

Vindonius de thoro non legitimo natus fecit teſtamentum, quo relinquit amico ſuo Blaſio duo millia librarum: poſt ipſius obitum miniſtri fiſco Regio præpoſiti volunt manus injicere in omnes illius poſſeſſiones tanquàm jure proprio Regi cedentes; ac denegant Blaſio ſolutionem prædictorum duorum millium librarum: Nùm poſſunt ita ſeſe gerere abſque injuſtitiâ?

Respons.

Equidem, ſi quis ſpurius decedat nullis relictis liberis de juſto matrimonio natis, & ſine præviâ ullâ ſuorum bonorum diſpoſitione teſtamentariâ; ipſius ſucceſſio tota atque integra Regi vindicatur ex jure, quod gallicè aiunt *de bâtardiſe*: quoniam, cùm nullo legitimæ conſanguinitatis vinculo conjungatur, non poteſt quoque habere legitimum ullum hæredem, qui ei inteſtato ſuccedat; juxtà iſtæc verba legis: (h) *ſi Spurius inteſtato deceſſerit, jure conſanguinitatis, aut agnationis, hæreditas ejus ad nullum pertinet.* Quod ab Imperatore Juſtiniano fuit confirmatum iſtis verbis: (i) *vulgò quæſitos, nullos habere agnatos, manifeſtum eſt.* At verò, ſi præfatus ſpurius de juſto matrimonio liberos ſuſceperit; eidem inteſtato pleno jure ſuccedunt, ſi autem aliquam juſſerit teſtamentariam diſpoſitionem, omninò valet. Undè concludimus, ſiquidem Vindonius teſtatus ſit, à miniſtris fiſco præpoſitis non poſſe, niſi violato prorsùs omni jure, Blaſio denegari, quæ ei legata fuerunt, duorum millium librarum præſtationem.

(h) Leg. ſi Spurius. 4. ff. unde cognati. lib. 3. tit. 9.

(i) §. vulgò. 4. Inſtitut. de ſucceſſione cognatorum. Lib. 3. tit. 5.

CASUS X.

Hilarinus, poſtquàm fecit ſuum teſtamentum, quo plurima legata reliquit, tùm ſuis conſanguineis, tùm ſuis amicis, deindè commiſit facinus quoddam, in cujus pœnam datus fuit ad

remum perpetuum, ipſius omnibus bonis fiſco addictis: Num ex illo ſtatu, in quo conſtituitur, ipſius teſtamentum nullum evadit, præſertim ſi de ſententiâ, quâ condemnatus fuit, provocaverit?

Respons.

Eſt hoc extra controverſiam omnem poſitum, quòd is, qui vel capite damnatus eſt, vel ad aliam quamlibet pœnam, cui annexa ſit omnium illius bonorum confiſcatio, non tantummodò ſit inhabilis, ad faciendum ullum teſtamentum; verum etiam quòd nullum ſit illud teſtamentum, quod potuiſſet facere, antequàm damnatorium ejuſmodi judicium accederet. *Si cui aquâ & igne interdictum ſit*; ait lex (*a*), *nec illud teſtamentum valet, quod antè fecit, nec id, quod poſteà fecerit.*

(*a*) Leg. *ejus.* 8. §. 1. ff. qui teſtam. facere poſſunt &c. Item leg. *Si interrus* 1. §. 2. ff. de legatis. Et leg. *Si quis.* 6. §. 5. ff. de injuſto, rupto & irrito teſtam. facto. Lib. 28. tit. 3.

At non minùs certum eſt, ſi vir iſte condemnatus à damnatorio judicio, quod in ſe latum eſt, provocaverit, teſtamentum, quod poſtmodùm facit, vel quod jam fecit, ratum ac validum ſtare, uſque dùm judicium, à quo provocaverit, ultimo ac decretorio judicio fuerit confirmatum; ac proindè, ſi decedat, antequàm provocationi judicium acceſſerit, non fraudandum eſſe effectu ſuo ipſius teſtamentum. *Provocationis remedio*, ait lex, (*b*) *condemnationis extinguitur pronunciatio.* Ratio eſt, quia in materiâ criminali, provocationis remedio effectus extinguitur judicii damnatorii, ut probatur ex verbis legis citatæ, & confirmatur iterùm iſtâ aliâ lege ſequenti: (*c*) *Si quis, cum capitali pœnâ, vel deportatione damnatus eſſet, appellatione interpoſitâ, & in ſuſpenſo conſtituta, fati diem functus eſt; crimen morte finitum eſt.*

(*b*) Leg. *Accuſatorem.* 1. §. fin. ff ad Senatuſconſultum Turpilianum. lib. 48. tit. 16.

(*c*) Leg. *Si quis.* fin Cod. ſi reus vel accuſator mortuus fuerit, lib, 9. tit. 6.

Ex quibus ſequitur, quemadmodùm in mortuum reum aliquem jam nullum poteſt ferri judicium damnatorium (exceptis quibuſdam criminibus, quale eſt crimen perduellionis, cujus accuſatio, etiam mortuo reo, urgetur) ipſius ſtatum remanere eundem, qualis erat antequam judicium damnatorium pronunciatum fuiſſet. *Si quis in capitali crimine damnatus, appellaverit*, fert alia lex digeſti, (*d*) *& medio tempore, pendente appellatione, fecerit teſtamentum, & ita deceſſerit; valet ejus teſtamentum.* En etiam quâ ratione loquitur alia lex, quæ eandem exceptionem à nobis appoſitam memorat: (*e*) *Ex judiciorum publicorum admiſſis non aliàs tranſeunt adverſus hæredes pœna bonorum ademptionis, quam ſi lis conteſtata & condemnatio fuerit ſecuta, (excepto repetundarum & majeſtatis judicia, quæ etiam mortuis reis, cum quibus nihil actum eſt, adhuc exerceri placuit, ut bona eorum fiſco vindicentur) adeo ut Divus Severus & Antoninus reſcripſerint, ex quo quis aliquod ex his cauſis crimen contraxit, nihil ex bonis ſuis alienare, aut manu mittere eum poſſe.*

(*d*) Leg. *Qui à latronibus.* 13. §. 2. ff. qui teſtam. facere poſſunt, &c.

(*e*) Leg. *Ex judiciorum* 20. ff. de accuſationibus & inſcriptionibus. l. 48. tit. 2.

Ex dictis patet, S. Hilarinus decedat poſt interpoſitam à damnatorio judicio, quod in eum pronunciatum eſt, provocationem, ipſius teſtamentum eſſe validum, ac nullatenùs eſſe executione ſuâ defraudandum; quoad uſque ultimo decretorioque alio judicio fuerit condemnatus; at verò, ſi moriatur, priuſquàm provocaverit, aut poſtquàm ultimo ac decretorio judicio, quæ in eum pronunciata eſt, damnatoria ſententia confirmata fuerit, ipſius teſtamentum, licet ipsâ ſententiâ antiquius, nullius eſſe nec roboris, nec autoritatis.

CASUS XI.

Domnus Joſephus de Moncada Hiſpanus, cùm in Galliam peregrinaturus acceſſiſſet, ibidemque fuiſſet morbo correptus, ſuum fecit teſtamentum, & ab ipsâ die poſterâ deceſſit: valet-ne ipſius teſtamentum?

Respons.

Non valet confectum à præfato peregrino teſtamentum, niſi jure Gallorum à Rege ex Regio diplomate donatus fuerit: ut enim, juxtà civiles leges, quilibet peregrinus conſtituitur inhabilis, ad quidquam ex teſtamento recipiendum: (*f*) ſic etiam, quandiù degit extrà ſuam patriam, nullâ ratione poteſt validè teſtari.

(*f*) Leg. *Qui deportantur.* 1. Cod. de hæredib. inſt. lib. 6. tit. 24.

Quæ regula generalis aliquas tamen admittit exceptiones: Prima obtinet quantùm ad peregrinos, qui vel liberos habent, vel alios conſanguineos, qui vel naturâ Galli ſunt, vel Gallorum privilegiis fuerunt ex Regiis diplomatibus adſcripti: iſtis namque decedentibus poſſunt prædicti peregrini ſuccedere frequentant nundinas Lugdunenſes: nam ſecundùm edicta Regom Gallicorum data annis 1463. 1569. & 1583. factionem habent teſtamenti, & ipſorum hæredibus facultas relinquitur, iiſdem inteſtatis ſuccedendi. Tertia pertinet ad Habitatores quarumdam extranearum Regionum, quibus à Galliarum Regibus collatum eſt jus Regnicolarum; hoc eſt, naturalium Gallorum, quales ſunt omnes oppidani urbis Avenionis, & habitatores vindaſcini comitatûs, quibus iſtud privilegium indultum fuit ex Regio diplomate Ludovici XII. 8. Maii 1479. ut notat Joannea Bacquet: (*g*) quique proindè poſſunt ſibi comparare ac poſſidere quæcumque bona mobilia vel immobilia intrà limites imperii Gallici, ac pro ſuo arbitrio de iiſdem diſponere in eorum favorem, quibus ſibi libuerit gratificari; ſicut iis etiam permittitur, ut ibidem quæcumque munera atque officia exerceant, Beneficiis ac Dignitatibus gaudeant, uno denique verbo juribus iiſdem, privilegiis, immunitatibus, libertatibus atque onerum vacationibus potiantur, quibus ipſiſſimi Franci naturales donantur, nullâ eis impoſitâ legis neceſſitate obtinendi, vel poſtulandi à Principe alia diplomata peculiaria, ut fertur in quodam Arreſto Conſilii de rebus ad Regnum pertinentibus 5. Auguſti 1698. (*h*)

(*g*) Jean. Bacquet traſt de jure obventitio, Gallice d'Aubaine. 9. 7.

(*h*) Fr. de Geſne. Breviar. de inſtitut. Inſinuari, tit. 12. n. 9.

Quæ diximus de privato aliquo peregrino, locum non habent quantùm ad eos, qui legatorum munere funguntur: conſtat etenim, in quâcumque Regione degant eos gaudere facultate teſtamenti faciendi; ut de eo convenit apud omnes Gallicos Juriſconſultos, (*i*) juxtà legem, quæ ait; (*k*) *qui apud externos legatione funguntur, poſſunt facere teſtamentum*; quod locum quoque habet: *etiamſi ſint capti, cùm capi non debuerint.*

(*i*) Jean. Taunat Dictionar. Civili & Canon. V. legatus. Bouvot tom. part. 3. V. teſtator. q. 9.

(*k*) Leg. *Qui à latronibus.* 13. §. 1. & ibi gloſſa. V. *funguntur.* ff. qui teſtam. facere poſſunt.

CASUS XII.

Garbartus natus in Hollandiâ, ibidem facit ſuum teſtamentum: poſt tres ab illinc menſes Maſſiliam commigrat, ibique plurimùm negotiatus, ac lucratus multas divitias, moritur. Ipſius frater, cui cedit ex hæreditario jure univerſa illius hæreditas, nonnè jure gaudet, ex Hollandiâ in Galliam ſeſe transferendi, ad hæreditatem ejus adeundam, quippè teſtamentum ipſius priùs factum fuerit, quàm peregrinus fieret?

Respons.

Frater Gerberti jure quidem poteſt, quæ poſitæ ſunt in Hollandiâ, res hæreditarias à defuncto relictas percipere; ſed nullatenùs valet ſibi vindicare bona, quæ Maſſiliæ conſtituuntur, aut in alio quocumque loco, qui ſit intra limites Regni Gallici; quoniam, juxta leges, quæ apud iſtum Regnum obtinent, omnia bona peregrini alicujus, qui jure Gallorum

aa

ea Regio diplomate non fuit donatus, ipſi Regi vindicantur; quanquàm teſtatus ſuerit etiam antequàm ſeſe axtrà patrios limites recepiſſet; ſiquidem iſtud teſtamentum nullatenùs valear quantùm nd illum reſpectum: neque à prædictâ regulâ eacipiantur, niſi ii, de quibus fecimus in præcedenti deciſionem ſermonem.

CASUS XIII.

Patilianus habens duos nepotes, filios utriuſque fratris ſui, qnibus nomen erat Joannes, fecit ſuum teſtamentum, quo declarat, Joannem filium fratris ſui à ſeſe inſtitui univerſæ ſuæ hæreditatis ea aſſe legatarium. Quo mortuo, quilibet eorum contendit, ſeſe eum eſſe, qui legatarius eſt teſtamenio prædicto deſignatus, atque ut iſtam controverſiam componerent, pacti ſunt, futurum ut inter ſe res hæreditarias memoratæ ſucceſſionis ex æquo dividerenr. At Martinus, cui jus ſuccurrit inteſtato deſuncto ſuccedendi, contendit, in eo caſu integram ad ſeſe devolvi ſucceſſionem: Qnà de re petitur, nùm, quod ſuum jus eſſe ſibi vindicat, ad ipſum reverà devolvatur?

Respons.

Eſt hæc ſervanda regula generalis in materiâ teſtamentariâ, nt, cùm verba, quibus Teſtator uſus eſt in inſtituendo ſuo hærede, ſic obſcura atque ambigua ſunt, ut facilè non dignoſcatur ex iis, quem potiſſimùm voluerit inſtituere; indè nulla fiat ipſius inſtitutio; ſiquidem tutè non poſſit ſuum effectum conſequi; atque ea ipsâ verborum ambiguitate, quibus ipſa jure cedere deberet inſtitutio, ii potiſſimùm ab hæreditate excluderentur. Videtur ergò æquitati congruere, ut, cui vindicabatur tanquàm hæredi ſoli inteſtati Petiliani ſucceſſio univerſa, ipſa eadem in propoſitâ ſpecie à Martino percipiatur. Neque enimvetò contendi poteſt, utrumque filium fratris utriuſque deſuncti eſſe ſimùl ipſius bæredes vel ea aſſe legatarios; ntpotè vel ea ipſiſſimis verbis teſtamenti ejus apertum fiat, eam ipſi mentem non adfuiſſe; niſi ut unicum tantummodò deſignaret: neque etiam locus eſt contendendi, alium jure potiori eſſe inſtitutum ea aſſe nomen Joannes; & ambo ſint eâdem ratione nepotes Teſtatoris. Tandem nec aſſeri poteſt, unum quidem eſſe legitimum bæredem, alterum verò cohæredem; cùm ſemper ſit incertum, cui potiſſimùm titulus hæredis competat; & titulus cohæredis immediati alicujus deſuncti non poſſit acquiri ea ſolo illius conſenſu, cui nequidem certo certiùs vindicatur titulus hæredis aut univerſi legatarii.

Quæ deciſio omninò æquitati conſentanea eſt, & legibus roboratur iſtis verbis: (*a*) *Quoties non apparet, qui hæres inſtitutus ſit, inſtitutio non valet: quippe evenire poteſt, ſi teſtator complures amicos eodem nomine habeat: & ad deſignationem nominis ſingulari nomine utatur: niſi ex aliis apertiſſimis probationibus fuerit revelatum pro quâ perſonâ teſtator ſenſerit.* Quam eandem ſententiam amplectitur gloſſa. *Seius habens plures amicos*, quorum quilibet nominabatur Titius, *inſtituit Titium hæredem: & ita non apparet de quo Titio ſenſerit: certè inſtitutio non valet.* Sic ipſa loquitur; atque in iſtis verbis ipſiſſima ſpecies refertur, quam nunc diſcutimus.

(*a*) Leg. In tempus. 62. §. 1. ff. de hæred. inſtituendis. lib. 28. tit. 5.

Primò quidem obſervavimus, præſentem deciſionem intelligendam duntaxat eſſe de caſu, in qno non poteſt dignoſci, quis ille ſit, quem voluerit Teſtator deſignare. Si namque id poſſet aliquâ ratione detegi, & alteruter amborum nepotum Petiliani poſſet certiſſimis argumentis evincere, ſe eum eſſe, quem voluit Teſtator ſignificare; ipſi profectò vindicarentur bona Petiliani; atqne eâdem foret ratione judicandum, ſi Teſtator erraviſſet in deſignando nomine, vel cognomine, & aliundè conſtaret dn perſonâ, quam intendiſſet: quo quidem in caſu nullius rationis nec momenti foret error ejuſmodi: ut ipsâ lege declaratnr, qnæ ſic habet: (*b*) *ſive in nomine vel in prænomine, ſeu cognomine, ſeu agnomine, teſtator erraverit; nec tamen, de quo ſenſerit, incertum ſit; error hujuſmodi nihil officit veritati.*

(*b*) Leg. Si in nomine. 4. Cod. de teſtam. & quemadmodùm teſtamenta ordinentur. lib. 6. tit. 23.

CASUS XIV.

Cùm Bonifacius duas tabulas ſui teſtamenti ſcripſiſſet, iiſdemque tempore eodem mann propriâ ſubſcripſiſſet, & ea eis unam depoſuiſſet in manus unius amici ſibi cujuſdam nullo munitam nec obſignatam ſigillo; poſt ipſius obitum, repertum eſt, tabulâ teſtamentariâ, quam depoſuerat, Mathurinum ipſius ex aſſe legatarium inſtitui; aliâ verò, quam apud ſe ſervaverat, deſignari ſub eodem legatarii titulo Medardum: nùm duplex illud teſtamentum, cui nullum aliud aliundè vitium ineſt, valet? ſi valeat, nter amborum futurus eſt ea aſſe legatarius defuncti? aut uterque ſimùl erit ne legatarius?

Respons.

Qnidam notæ prorsùs inſignioris Juriſconſultus, in laborioſe atque omninò perutili opere, qnod publicavit, in quo reduxit Leges Civiles in eorum naturalem ordinem (*c*), cenſet, valere ejuſmodi reſtamentum; ſiquidem ea ejuſmodi variatione duæ teſtamentariæ tabulæ fieri nullæ poſſint. Rationemque iſtam affert, quòd variatio ejuſmodi poſſit aliquâ ratione juſtâ ac legitimâ ea parte Teſtatoris inniti, qualis illa ratio ſubeſſe poteſt, nimirùm, ut occultæ remaneant diſpoſitiones unius ea ejns tabulis teſtamentariis, quamdiù non occultabat diſpoſitiones in aliâ tabulâ contentas. Conſiderandæ ſunt ergò ambæ prædictæ tabulæ teſtamentariæ, tanquàm ſolum atque unicum teſtamentum: adeout tùm Mathurinus, tùm Medardus ea æquo debeant eſſe univerſæ hæreditatis à defuncto relictæ legatarii, atque ea æquâ portione eandem inter ſe dividere. Habemus legem quamdam in Digeſto, quæ de peculiari iſto caſu prorsùs apertiſſima eſt. An ipſiſſima ſunt ejus verba: (*d*) *Sed etſi in duobus Codicibus ſimul ſignatis alios, atque alios hæredes ſcripſerit, & utrumque extet, ex utroque quaſi ex uno competit bonorum poſſeſſio: quia pro unis tabulis habendum eſt, & ſupremum utrumque accipiemus.*

(*c*) D. Domat. tom. 3. pag. 17. Editon. in 4.

(*d*) Leg. Tabulas. §. 6. ff. de bonorum poſſeſſionibus ſecundùm Tabulas. lib. 37. tit. 11.

Præter D. Domat, licet etiam in patrocinium hujuſce deciſionis appellare Bonacinam, (*e*) à quo plurimùm ipſa comprobatur; aſſerit namque, quandò duo legatarii *re tantùm* occurrunt conjuncti, ut conjunguntur in præſenti noſtrâ ſpecie; nnicuique ſuam partem debere cedere da legato, quod iis relinquitur; quin etiam, portionem ab uno repudiatam, alterius portioni eſſe adjungendam. En verba ſunr autoris laudati, *Tunc contingit conjunctio* re tantùm, *quandò eadem res relinquitur duobus ſub diversâ verborum clauſulâ! ut, ſi dicatur*: Fundum meum Mediolanenſem lego Petro. Eodem fundum Mediolanenſem lego Paulo, *In hoc caſu datur jus accreſcendi: quia eadem res in ſolidum relinquitur utrinque. Conſequenter, ſi unus non acceptet, ſeu non conſequatur partem ſuam; alter conſequitur totum; ſive legatum factum ſit utrique in eodem teſtamento; ſive uni, in teſtamento; alteri, in Codicillo.* Qui Laudatus Canoniſta citat, nt ſuæ ſententiæ patronos, Molſeſium, (*f*) & quatuor alios Doctores.

(*e*) Bonacina de contract. diſp. 3. q. 57. puncto 8. §. 5.

(*f*) Molſeſius in ſumm. part. 2, tract. 13. c. 5. n. 79. & ſeq. & alii.

CASUS XV.

Dominicus teſtamento ſuo juſſit, ut Daniel unus è ſuis hæredibus primariis, cui legat prædium quoddam

quoddam 2000. librarum cenſûs annui teneretur, ad concedendum Deodato alteri ipſius hæredi prædium 500. librarum reditûs, quod eſt prioris prædii appendix, quodque putabat, à ſeſe eſſe legitimè acquiſitum. Poſtquàm Daniel tradidit Deodato prædictum prædium, contigit, minorem quédam juſtæ ac legitimæ ætatis ſactum à Deodato prædium illud evicíſſe, ut potè quod in partem illius bonorum olim veniſſet. Deodatus contendit, à Daniele ſibi legatum prædium eſſe præſtandum; Daniel verò pernegat, id obligationis ſibi incumbere: utri jus?

Respons.

Reſpondemus, ſi Dominicus teſtamento ſuo juſſerit, ut iſtud prædium Deodeto per modū partitionis accederet, hoc eſt, ſuas poſſeſſiones inter duos prædictos hæredes diſtribuerit; & Danieli reliquerit prædium 2000. librarum reditûs annui, abſtracto indè prædio, quod voluerit, in portionem illius hæreditatis Deodato cedere; certiſſimum eſſe, caſu contingente quod Deodatus ſine ſuâ culpâ poſſeſſione dicti prædii ſubmoveatur, Danielis eſſe illud idê ei præſtare. Ratio eſt, quod ſingulis cohæredibus ſita quælibet hæreditatis portio debeatur ex eodem jure ac tituli ſundamento, quod omnium commune eſt: Ideoque debet eſſe eadem eorum conditio, quantùm ad tuſā partium conditionem, quæ illis obveniunt. *Judex familiæ erciſcundæ*, ait, Lex, (*a*) *curare debet, ut de evictione caveatur his, quibus adjudicat.*

(*a*) L. *Heredes*. 25. §. 21. ff. familiæ erciſcundæ. lib. 10. tit. 2. Item. leg. *ſi familiæ* 14. c. eod. tit. lib. 3. tit. 14.

At verò, ſi tùm ex ipſo teſtamenti contextu, tùm ex ipſiſmet verbis, quibus concipitur, deprehēdatur, prædium à Dominico non tradendum fuiſſe Deodato, niſi ut ſimplex, quod ei relinquebatur, legatum; Daniel hæres nihil quidquam tenetur præſtare, poſtquàm Deodatum induxit in prædicti prædii poſſeſſionem, quæcumque poſtmodùm obtineat contrà legatarium evictio: *Evictis prædiis*, inquit lex, (*b*) *quæ Pater, qui ſe Dominum eſſe crediderit, verbis fidei-commiſſi filio reliquit; nulla cum fratribus & cohæredibus actio erit. Si tamen inter filios diviſionem fecit, arbiter conjecturâ voluntatis non patietur, eum partes cohæredibus prælegatas reſtituere; niſi parati fuerint & ipſi Patris judicium fratri conſervari.*

(*b*) Leg. *cum Pater* 77. §. 8. ff. de legatis & fidei-com. 2. lib. 31. tit. 1.

Nihilominus obſervandum eſt, ſi, caſu obtinente evictionis, qui evincit à legatario, teneatur, ad pretium ipſius evictæ rei reſtituendum; pecuniam indè provenientem eſſe legatario vindicandam: quoniam in diſpoſitione, quâ Teſtator juſſerat, ut ei legata res accederet, neceſſariò continetur voluntas, ut illius pretiū ſaltem conſequatur; quemadmodùm fertur in aliâ lege. (*c*)

(*c*) Leg. *Qui ſoindum*. 78. §. 8. ff. eod. tit.

CASUS XVI.

Marcus habens duos filios, nempè Joannem annos natum 25, & Gildardum annum ætatis agentem 12. utrique ſua bona diviſit, & juniori dedit prædium referens 600. libras reditûs annui, ac præterea mandavit natu majori, ut eidem juſtam ac legitimam ætatem conſecuto traderet 1000. nummos, volens, ut intereà prædicti prædii reditibus gaudeat, eâ conditione, ut ſingulis annis loco penſionis ſui fratris ducentas libras perſolvat. Joannes cùm poſt tres aut quatuor annos ab obitu Marci ſui Patris deceſſiſſet: & filium unicum ſuum hæredem reliquiſſet: Tutor præpoſitus ipſius filio contendit, jus, quo Joannes gaudebat percipiendorum de memorato prædio redituum, præfato filio legitimè eſſe tranſmiſſum ex morte Patris ipſius, adimplendo conditionem ducentarum librarum pro penſione Gildardi perſolvendarum: at ex alterâ parte Tutor Gildardi pertendit, integram poſſeſſionem iſtius prædii ad ſuum pupillum ex morte Joannis ejus fratris pleno jure devolvi: Quâ de re quæſtio proponitur, utri prædictorum Tutorum jus faveat?

Respons.

Habemus hujuſce difficultatis enodationem in ipſo jure planè explicatam, ex quâ colligitur, in ſpecie propoſitâ, occurrente natu majoris obitu, priuſquam Gildardus ipſo junior ad juſtam legitimamque ætatem pervenerit; ex ipſius morte poſſeſſionem prædii, quâ defunctus gaudebat, penitùs ceſſare: adeo ut non poſſit eadem ad hæredem transferri, quem defunctus reliquit. Ratio eſt, quia, quanquàm iſta poſſeſſio continuaviſſet ad tempus uſque, quod teſtamento Patris eorum Marci fuerat præfinitum: ei tamen conceſſa non erat, niſi tanquàm perſonale beneficium annexum curæ, quam habere tenebatur tùm ſuſtentationis tùm educationis ſui fratris Junioris. Quamobrem incitamentum, quo Marcus adductus fuerat, quodque perſonæ filii ſui natu majoris alligaverat, cùm finierit ex obitu ejuſdem filii natu majoris; jus prædii retinendi cenſendum quoque eſt ceſſatum atque penitùs extinctum: ſiquidem Teſtator communis eorum Pater nonniſi eo animo gratiam iſtam ei conceſſiſſet. En quâ ratione Lex eâ de re loquitur: (*d*) *Pater duos filios æquis ex partibus inſtituit hæredes, majorem & minorem, qui etiam impubes erat, & in partem ejus certa prædia reliquit, & cùm quatuordecim annos impleverit:* (quæ ætas ipſa erat, quâ tutela finiebat, juxtà jus Romanum;) *certam pecuniam ei legavit, idque fratris ejus fidei commiſit, a quo petiit in hæc verba*: à te peto, ſei, ut ab annis duodecim ætatis ad ſtudia liberalis fratris tui inſeras matri ejus annua tot, uſque ad annos quatuordecim; eo ampliùs tributa fratris tui pro cenſu ejus dependas, donec bona reſtituas, & ad te reditus prædiorum illorum pertineant quoad perveniat frater tuus ad annos quatuordecim. *Quæſitum eſt, defuncto majore fratre, hærede alio relicto, utrùm omnis conditio percipiendi reditus fundorum anniverſaria præſtetur, alia, quæ præſtaturus eſſet, ſi viveret Seius, ad hæredem tranſierint; an verò id omne protinùs ad pupillum & tutores transferri debeat? Reſpondit ſecundùm ea quæ proponerentur, intelligitur Teſtator, quaſi cum tutore locutus, ut tempore, quo tutela reſtituenda eſt, hæc quæ pro annuis præſtari juſſiſſet, percipiendiſque fructibus finiantur: ſed cùm major frater morte præventus, omnia, quæ relicta ſunt, ad pupillum & tutores ejus confeſtim poſt mortem fratris tranſiſſe.* Quæ citata lex tota favet, quæ viget apud gallicam noſtram Gentem, Juriſprudentiæ. (*e*)

(*d*) Leg. *Lierru*. 21. §. n. de annis legatis. lib. 33. tit. 1.

(*e*) D. Domat. loco ſuprà cit. tom. 3. pag. 38. edit. in 4.

CASUS XVII.

Firmilianus vir opulentiſſimus, & cujus tota res conſiſtit in præſenti pecuniâ, atque in aliis inſtrumentis domeſticis mobilibus, cùm per annos ſeptem aut octo vitam cum Lucianâ duxiſſet omnino perditiſſimam ac flagitioſiſſimam, eandem omnium bonorum ſuorum hæredem ex aſſe ſuo teſtamento conſtituit, in damnum quinque aut ſex è ſuis conſanguineis, qui de rebus ſuis anguſtè penitùs ac malè conſtituti ſunt, & quibus, juxta leges, ipſius ſucceſſio debeat tota cedere. Poſſunt-ne, nihil deflectentes à rectâ conſcientiâ, ultimæ voluntati firmiliani obſiſtere, atque agere, ut ipſius teſtamentum irritum pronuncietur, ac penitùs reſcindatur?

Respons.

Quinque vel ſex conſanguineis hæredibus ipſo jure conſtitutis hæreditatis Firmiliani prorſus licet, ſine ullo conſcientiæ eorum diſpendio, agere apud judices, ut ipſius teſtamentum totum improbetur, teſta-

teſtamentum etenim ejuſmodi totum alienum eſt ab æquitate naturali, ab honeſtate, & à bonis moribus: æquitati quidem naturali diſſentit, quæ non ſinit, propriis conſanguineis ullum extraneum ſine graviſſimâ causâ præferri: ac potiſſimùm cùm eorum res acciſæ ſunt & malè ſe habent: honeſtati verò boniſque moribus; quippe quæ non patiantur, premium crimini conſtitui, adeoque, ab eo tantis beneficiis ornari mulierem, qui cum eâ perditiſſimè ac flagitioſiſſimè vixerit; ſiquidem id perferri nullatenùs queat, quin indè plurimis mulieribus occaſio præbeatur, proprium ſuum corpus publicandi, prælucente nimirùm iis ejuſmodi ſpe, quòd ſibi ſua pudicitia proſtituta ex ære alieno lucrum aliquandò ſit comparatura.

Iiſque de cauſis Jus Romanum ſtatuebat, ne Milites ullatenùs valerent quidquam ſuo teſtamento legare mulieribus, quarum nomen turpis ac ſiniſtra ſuſpicio violabat. *Mulier, in quam turpi ſuſpicio cadere poteſt, nec ex teſtamento militis aliquid capere poteſt*, ait lex. (*a*) *Mulierem*, inquit alia lex, (*b*) *quæ ſtupro cognita in contubernio militis fuit, & ſi ſacramento miles ſolutus intrà annum mortem obierit, non admitti ad teſtamentum jure militiæ factum; & id, quod relictum eſt, ad fiſcum pertinere proximè tibi reſpondit.* Porrò, quemadmodùm cæteris quibuslibet non minor inducitur obligatio, quàm militibus, accommodandò vitam ſuam ad normam tùm bonis moribus tùm honeſtate præſcriptam, apertum eſt, extendendam eandem eſſe legem ad teſtamentarias quaſcumque diſpoſitiones, à quibuslibet hominum generibus ordinentur.

(a) Leg. Miles 41. §. 1. ff. de teſtamento militis. lib. 29. tit. 1.

(b) Leg. Mulierem 14. ff. de his, quæ ut indignis offeruntur. Lib. 34. tit. 9.

CASUS XVIII.

Marius, cui nulli legitimi liberi de ejus cum Thereſiâ matrimonio ſunt ſuperſtites, ſed tantummodò conſanguinei, quibus ipſius ſucceſſio vindicatur, petit, nùm rectâ poſſit conſcientiâ hæredem, vel univerſum ſuum Legatarium, Appium inſtituere, quem ſuſcepit ex adulterio *conſtante matrimonio*, aut ex inceſtu, quem commiſit cum quâdam virgine, quæ erat ei in tertio vel quarto gradu ſanguine conjuncta.

Respons.

Omnes liberi, qui, juxtà modum loquendi Juri familiarem, *ſpurii* dicuntur, hoc eſt, qui de Patre & Matre nati ſunt, quibus non licebat inter ſe matrimonium contrahere tunc temporis, cum prædicti liberi prodierunt in lucem, quoniam vel cum aliis matrimonio jam conjuncti erant, aut ſibi invicem in prohibito cognationis gradu cohærentes, nullatenùs poſſunt à ſuo Patre vi cujuſcumque teſtamenti ipſius inſtitui hæredes, quippè qui legibus prohibeantur & ab iiſdem omni beneficio ſecludantur in odium criminis, quod locum attulit eorum nativitati. *Qui ex damnato ſunt coïtu, ab omni prorsùs beneficio ſecludantur*, inquit lex. (*c*)

Nihilominùs verum eſt, Patribus ejuſmodi liberorum ex obligatione juris naturalis incumbere, juxtà facultates ſuas eorum ſuſtentationi providere, ſiquidem, ut fert alia lex, (*d*) *Necare videtur, non tantùm is, qui partum præfocat, ſed & is, qui abjicit, & qui alimonia denegat.* Atque hoc ipſiſſimum eſt, quod iiſdem Clemens III. commendat in unâ quâdam è ſuis decretalibus (*e*) occaſione viri cujuſdam, qui decem liberos ex adulterio ſuſceperat: *ſollicitudinis tamen tua intereerit*, ait Laudatus Papa, *ut uterque Liberis ſuis, ſecundùm quod eis ſuppetunt facultates, neceſſaria ſubminiſtret.*

(c) Authent. Licet. Cod. de naturalibus liberis, & matribus eorum. lib. 5. tit. 27.

(d) Leg. Necare. 4. ff. de agnoſcendis vel alendis liberis, &c. lib. 25. tit. 30.

(e) Clem. III. in cap. *Cùm haberet*. 5. de eo, qui duxit in matrimonium, quam polluit per adulterium. lib. 4. tit. 7.

Ex quibus inferimus, non licere Mario quidquam ampliùs Appi ſuo filio, præter neceſſaria tùm ad ipſius victum, tùm ad honeſtum, ejus cultum providere; ac ſi quid ultrà quâcumque ratione ei relinqueret, futurum ut Appius non poſſet illud ſibi retinere in damnum legitimorum hæredum Marii, quibus ad reſtituendum illud idem meritò condemnaretur: Quoniam, ut habet ſummus Pontifex Joannes VIII. (*f*) ſcribens ad Imperatorem Ludovicum mitem: *Quod contrà leges accipitur, per leges diſſolvi meretur*: & ad ſuccedendum ſuo Patri inhabilis conſtituitur legibus Civilibus, quæ in eo juſtiſſimæ ſunt, atque adeo eâdem ratione quantùm ad forum interius obligant, quâ quantum ad forum exterius, juxta iſtæc verba S. Thomæ: (*g*) *Leges poſitæ ſunt humanitùs... Siquidem juſtæ ſint, habent vim obligandi in foro conſcientiæ à lege æternâ, à quâ derivantur.* Cui doctrinæ favent antiqua Eccleſiaſtica Inſtituta. (*h*) Habet hæc noſtra deciſio plurimos magni nominis Autores patronos, quorum Doctrina paſſim commendatur ut probatiſſima. (i)

(f) Joann. VIII. in Can. *videt* 10. diſt. 10.

(g) S. Thom. 1. 2. q. 96. art. 4. in corp.

(h) Leo IV. in Can. *De Capitulis*. 9. & in Can. *veſtram*. fin. diſt. 10. Gelaſius in Can. *Quis* 11. Et in Can. *Certum eſt*. 12. eâd. diſt.

(i) Colloq. Condom. tom. 1. Colloq. 13. ſect. 1. *De Gen. Theol. mor.* tom. 1. tract. 7. cap. 4. q. 3. & 4.

CASUS XIX.

Anatolius, ſcripto juxta formulas uſu ſervandas ac jure requiſitas teſtamento, quo Stephanum ſuum ex aſſe hæredem impoſitis quibuſdam conditionibus inſtituebat: alterum rursùm fecit poſt unum ab illinc annum, quo conſtituit etiam Antonium ſuum univerſum legatarium, impoſito ei onere Petro quidem perſolvendarum 300. librarum; Paulo verò librarum 600. Antonius, Petrus & Paulus ante Anatolium obierunt; qui & ipſe deceſſit poſt tres ab illinc menſes, nihil prorsùs immutato altero ſuo teſtamento. Quâ de re quæritur, nùm, quod primo loco ſcripſerat, teſtamentum non reviviſcat; atque adeo, utrùm Stephanus, qui ibidem erat hæres ex aſſe deſignatus, non debeat iſtâ juris prærogativâ gaudere, cùm alterum teſtamentum caducum jam factum fuerit atque omnis executionis loco defraudatum propter mortem eorum, in quorum gratiam Anatolius illud ſecundo loco fecerat.

Respons.

Si ſcriptum ſecundo loco ab Anatolio teſtamentum quantùm ad formam peccaret, non poſſet illud, quod priori loco præceſſit, reſcindere; at, ſi formulis omnibus jure vel conſuetudine requiſitis foret inſtructum, certum eſt, futurum ut, illo interveniente, prius nullum redderetur: *Tunc autem prius teſtamentum rumpitur*, inquit lex, (*k*) *cùm poſterius ritè perfectum eſt*; quanquàm poſterius iſtud teſtamentum ſuo fraudetur effectu, ſive ex obitu eorum, in quorum gratiam ſcriptum fuerat, ſive ex eorum renunciatione, ſive tandem propterea quòd conſtituantur inhabiles, ad ullum indè fructum percipiendum quo tempore decedit Teſtator: Undè ſequitur, cùm teſtamentum priori loco ſcriptum ab Anatolio, nullum factum fuerit ex interveniente poſteriore, quod ab eodem ſcriptum eſt juxta formulas requiſitas poſt unum ab illinc annum; & iſtud poſterius nullum effectum obtinuerit propter obitum Antonij, Petri & Pauli; Stephano, qui priori teſtamento legatarius univerſus conſtitutus fuerat, nihil juris relinqui, ex quo poſſit indè ullum ſibi vindicare emolumentum; adeo ut tota ſucceſſio defuncti Teſtatoris ſoli cedat hæredi legitimo, qui eidem inteſtato debet ex pleno jure ſuccedere.

(k) Leg. *Tunc autem* 2. ff. de injuſto, rupto & irrito facto teſtam. lib. 28. tit. 3.

Cui deciſioni favet Juſtinianus Imperator (*l*), qui ait; *Poſteriore teſtamento, quod jure perfectum eſt, ſuperius rumpitur; nec intereſt, extiterit aliquis hæres ex eo, an non; hoc enim ſolùm ſpectatur, an aliquo caſu exiſtere potuerit. Ideoque ſi quis aut noluerit, hæres eſſe, aut*

(l) §. *Poſteriore* 2. Inſtit. quibus modis teſtamenta infirmentur. lib. 2. tit. 17.

uivo

Digitized by Google

vivo teſtatore, aut poſt mortem ejus, antequàm hæreditatem adiret, deceſſerit; aut conditione, ſub quâ hæres inſtitutus eſt, defectus ſit; in his caſibus paterfamilias inteſtatus moritur; nam & prius teſtamentum non valet, neptum à poſteriore; & poſterius æque nullas habet vires; cùm ex eo nemo hæres extiterit.

Quæ legum diſpoſitio indè fundamentum mutuatur, quòd pro nutu ſuo Teſtator poſſit ultimas ſuas voluntates immutare. *Ambulatoria enim eſt voluntas defuncti uſque ad vitæ ſupremum ſpiritum*: (*a*) Et noviſſima ipſius voluntas priore ſemper potior habeatur: (*b*) *noviſſima enim voluntas ſervatur.*

(*a*) Leg. *Quod ſi* 4. ff. de adimendis vel transfer. legatis &c. lib. 34. tit. 4.
(*b*) Leg. *Tranſlatio*. 6. ff. eod. tit.

Quæ aſſcrimus de teſtamento, quod juxta requiſitas ſolemnitates ſecundo loco ſcriptum eſt, ſunt etiam intelligenda de eo, quod appellatur militare, ad quod conficiendum jus non præſcribit, ut obſerventur omnes ſolemnitates ad ſtrictos juris apices, quæ neceſſariò ſunt, ad aliud teſtamentum faciendum, ſervandæ (*c*), ſicut nec adhibentur in teſtamento, quod tempore peſtis ſævientis ſcribitur.

(*c*) Cit. Leg. *Tunc autem.* Item Leg. *Caſus.* 8. Cod. de teſtamentis, & quemadmodùm teſtamenta ordinentur. Lib. 6. tit. 23.

Atque circà materiam præſentem advertendum eſt, à regulâ generali, juxtà jus ſcriptum, caſum excipiendum eſſe, in quo Teſtator, cùm priori teſtamento alium hæredem inſtituiſſet, quàm eum, qui debebat eidem inteſtato ſuccedere; poſteriore deſignaviſſet iſtum hæredem; in eo namque caſu poſteriori teſtamento licet irrito prius revocatur, modò id in eo tantummodò cautum ſit, ut fuerit coram teſtibus quinque confectum. Sic illâ lege conſtituitur, quam jam citavimus, (*d*) cui conſentanea eſt iſta alia lea Codicis: (*e*) *Niſi fortè poſterius vel jure militari ſit factum; vel in eo ſcriptus eſt, qui ab inteſtato venire poteſt: tunc enim & poſteriore non perfecto ſuperius rumpitur.*

(*d*) Citat. Leg. *Tunc autem.*
(*e*) Leg. *Hâc conſultiſſimâ.* 2. in fin. Cod. de teſtamentis, &c.

CASUS XX.

Hidulfus, Colonus ſeſe cernens oppreſſum morbo graviſſimo, facit ſuum teſtamentum coram uno Notario, præſente ibidem amico quodam, qui ſolus teſtis eidem adjungitur, quo teſtamento legat Fabiano quidem ſummam 50. librarum; Natali verò ſuo amico ſummam centum librarum; & conſanguineo cuidam in gradu remoto libras 200. Quo teſtatore mortuo, ipſius filii negant, velle ſeſe prædicta legata perſolvere, propterea quòd, inquiunt, nullum omninò ſit illud teſtamentum; cùm Legibus Gallici Regni cautum ſit, ne teſtamentum valere cenſeatur, niſi fuerit confectum coram duobus Notariis; aut ſaltem coram uno Notario, cui duo teſtes adjungantur; vel denique niſi recipiatur à proprio Parocho, cui quatuor præterea teſtes adhibeantur: (*f*) undè concludunt, ſiquidem teſtamentum Hidulfi ſui Patris non fuerit confectum niſi coram unico Notario cui teſtis aderat unicus tantummodò; illud nullius prorsùs roboris eſſe cenſendum, neque ex eo quidquam proindè ſibi induci obligationis. Quæſtio habetur, nùm prædictis liberis jus ſuccurrat, atque utrùm rectâ conſcientiâ poſſint ſeſe à tradendis præfatis tribus legatis ſubducere.

(*f*) Edict. *Bleſenſ.* art. 63.

Responsio.

Extant plurimi Autores tam Theologi, quàm Juris tùm Canonici, tùm Civilis interpretes, (*g*) qui cenſent, teſtamentum vi juris naturalis nihilominùs valere; licet in eo deeſſe reperiantur vel una, vel plurimæ ſolemnitates legibus præſcriptæ.

(*g*) Dom. Sotus. l. 4. de juſt. & jure. q. 5. Petrus de Arragonâ in 2. 2. de juſtitiâ. q. 62. vallis. Reginaldus prax. fori pænit. lib. 25. n. 105. Abbas in cap. *Quia plerique* de immunit. Eccleſiæ. Petrus Ancharanus in Reg. *Poſſeſſor.* de Reg. Juris in 6. S. Anton. ſum. theol. 2. cap. *Quia plerique.* Innocentius in cap. *Quod ſicut.* de Electione &c. Bartholus tract. de minorit. c. 3. Jaſon. in Leg. *ſi non ſortem.* init. ff. de condict. indebit.

Quam ſuam opinionem probant præfati Doctores: 1. Lege quâdam Codicis, (*h*) in quâ fertur, adversùs eum, qui tradidit fideicommiſſum, quod ſibi fuerat ab aliquo moriente mandatum, eâ de re non ſuccurrere actionem hæredibus defuncti; quanquàm in teſtamento defuncti de eo nihil ſermonis occurrat; neque poſſe ab eo rem repeti, quàm dedit; quoniam non ipſa tantummodò conſideranda ſunt verba teſtamenti, ſed inſpicienda præterea eſt voluntas Teſtatoris, quam debet ille teſtificari, cui concreditum fuerat fideicommiſſum. *Fruſtrà ab hæredibus ejus* (defuncti) *de eâ re quæſtio tibi movetur; cùm non ex eâ ſolâ ſcripturâ, ſed ex conſcientiâ relicti fideicommiſſi defuncti voluntati ſatisfactum eſſe videatur*: 2. Autoritate Imperatoris Juſtiniani (*i*), qui ſtatuit, ſi quis moriens hæredi ſuo mandatum fecerit, ut alicui, quem ille eidem indigitaviſſet, rem aliquam traderet; & hæres deneget rem illam in manus illius deponere ſub eo prætextu, quòd eâ de re nihil in teſtamento caveatur, aut quia teſtamentum illud nullum eſt ex defectu ſolemnitatum quæ Legibus præſcribuntur; eſſe *neceſſe eum* (hæredem) *habere, vel jusjurandum ſubire, quòd nihil tale à teſtatore audiverit, vel recuſantem ad fideicommiſſi vel univerſalis, vel ſpecialis ſolutionem coarctari; ne deperent ultima voluntas teſtatoris fidei hæredis commiſſa.* Quæ ipſiſſima verba ſunt Imperatoris Laudati: Ex quibus inferunt Autores appellati, ad illud leges potiſſimùm attendere, ut Teſtatorum voluntas perficiatur; atque adeo ſolemnitates, quas ipſæ conſtituerunt, nihil aliud eſſe, quàm ſimplices tantummodò cautiones, quas omninò neceſſarias judicaverunt, tùm ut de earum autoritate certò certiùs conſtaret, tùm ut dolis & fraudibus occurreretur, quæ poſſent adhiberi, ut ultimæ voluntates alicujus morientis executione ſuâ defraudarentur: proindèque, ſi verbis expreſſis non ratum faciant teſtamentum, in quo deſunt prædictæ ſolemnitates ac formulæ; indè præſertim fieri, quòd fraudem aliquam in eo ſubodorentur: atque conſequenter, cùm nihil ambigitur de voluntate Teſtatoris, induci obligationem ejuſdem exequendæ; licet vitioſum ſit ipſius teſtamentum; ſiquidem nihil magis conſentiat æquitati naturali, quàm ut cuilibet liberum permittatur, ut de ſuis rebus poſſit, quâ ſibi ratione libuerit, & in gratiam illius, qui ſibi magis placuerit, diſponere; quemadmodùm ait Laudatus Imperator iſtis verbis: (*k*) *Nihil enim tam conveniens eſt naturali æquitati, quàm voluntatem Domini volentis rem ſuam in alium transferre, ratam haberi.*

(*h*) Leg. *Eiſ.* 2. Cod. de fideicommiſſis. lib. 6. tit. 42.
(*i*) Lib. 2. Inſtitut. tit. 23. de fideicom. hæreditatibus §. fin.
(*k*) Lib. 2. Inſtitut. tit. 1. de rerum diviſione. §. *Per traditionem.* 4.

En, fatemur, rationum argumenta, quæ videntur certè ponderis eſſe omninò gravioris: nihilominùs iis opponuntur alia rationum argumenta, quæ nec ſuo pondere ſunt inferiora, nec ad convincendum minùs idonea; quibus vel etiam multò luculentiùs favent Civiles Leges, quæ apertè declarant, teſtamentum cenſendum eſſe ut non factum, cui deeſt aliqua ſolemnitas requiſita: *Imperfectum teſtamentum ſine dubio nullum eſt*, inquit, Imperatnr Juſtinisnus; (*l*) Quod idem ex profeſſo conſtituitur unâ quâdam è Legibus prædictis, in quâ fertur: (*m*) *Non ſubſcriptum autem à teſtibus, ac non ſignatum teſtamentum pro infecto haberi convenit.* Quæ citata lea non excipit à conſtitutâ iſtâ regulâ, niſi unicum duntaxat caſum, qui ſpectat ad liberos ipſius Teſtatoris in quorum gratiam imperfectum etiam teſtamentum effectum ſuum debet obtinere; nequaquàm verò in nullius alterius favorem, quicumque eſſe poſſit.

(*l*) Lib. 2. Inſtit. 17. §. *Ex eo.* 7.
(*m*) Leg. *Hâc conſultiſſimâ.* 21. Cod. de teſtam. &c.

Equidem verum eſt, id potiſſimùm intendi Romanis Legibus, ut voluntas Teſtatoris perficiatur: at nullatenùs verum eſt eaſdem conſtituendo formulas ac ſolemnitates, quas præſcribunt, ut ratum fiat aliquod teſtamentum, ad nihil aliud attendiſſe, quàm ut fraudibus occurretur, quarum ope pnſſet illius effectus impediri.

Conſtat

Conſtat etenim, illas prætereà voluiſſe certas regulas conſtituere, quibus poſſet illud idem legitimè confici: quibus quidem regulis, utpotè fuerint à ſuperioribus præſcriptæ, æquum ac neceſſarium eſt, ſubditos parere.

Videtur ergo hæc altera opinio priore potior habenda: ultrò namque fatemur, occurrere plurima, quæ, licet ad normam ac præſcriptum Legum non accommodata, nihilominùs valent ſaltem plurimis in Regionibus; qualia ſunt matrimonia filiorum familias, invitis eorum Patribus aut matribus, Tutoribus vel Curatoribus, contracta. Talia ſunt etiam matrimonia celebrata, non præviis ſolemnibus futurarum nuptiarum denuntiationibus, vel non obtentâ temporis Eccleſiâ prohibiti diſpenſatione: quâ de causâ ſummus Pontifex Innocentius III. ſcribens ad Piſanum Archiepiſcopum (*a*), ait: *Multa fieri prohibentur, quæ ſi facta fuerint, obtinent roboris firmitatem.* At de eo etiam conſentiendum eſt, nempè, cùm lex præſcribit aliquam formam, quæ neceſſario debet alicui inſtrumento accedere, nec illa forma obſervatur, omninò nullum eſſe ejuſmodi inſtrumentum: atque in eo ſenſu intelligenda eſt iſta regula juris: (*b*) *Quæ contrà jus fiunt, debent utique pro infectis haberi*; & lex, quæ ait: (*c*) *Mutata forma propè interimit ſubſtantiam.*

(*a*) Innoc. III. in cap. *Ad apoſtolicam.* 16. de Regularibus & tranſeuntibus ad Religionem. lib. 3. tit. 31.

(*b*) Reg. 64. de reg. Juris in 6.

(*c*) Leg. *ſi quis* 3. ff. ad exhibendum.

Jam verò facili negotio dignoſcitur, quandònam forma requiratur, tanquam pertinens ad ſubſtantiam alicujus inſtrumenti: Nam quâ lege conſtituitur, ſemper occurrit clauſula reſcindens, quæ declarat illud inſtrumentum totiès irritum eſſe quoties in eo præſcripta formula omittitur; Atque hoc ipſum deprehenditur in præſenti, quam inſpicimus, difficultate. Eſt hæc etenim lex totius Galliarum Imperii lata in Edicto Bleſenſi, quod in proponendo caſu allegatur, ut omne teſtamentum, quò valeat, neceſſariò recipiendum ſit, quemadmodùm obſervatum eſt, à duobus Notariis, aut ſaltem ab uno Notario, præſentibus ibidem duobus teſtibus, aut tandem a proprio Parocho, vel ipſius Vicario, qui ſit ex litteris Vicarii Generalis Inſtitutus, quæ fuerint ut par eſt, in publicas tabulas relatæ, cui Parocho, vel Vicario teſtes quatuor adjungantur: undè ſequitur, teſtamentum Hidulfi eſſe nullum, quippè quod peccet quantùm ad formam ſuam eſſentialem.

Quæ noſtra ſententia confirmari poteſt Decretali quâdam Alexandri III. (*d*) in quâ, quanquàm Laudatus ſummus Pontifex moneat judices, quibus illam inſcribit, ne ſententiam ferant ad ſtrictos Legum Civilium apices omninò accommodatam, cùm agitur de teſtamentis factis propter pias cauſas, hoc eſt, in favorem Eccleſiæ, vel Xenodochiorum; licet in iis deſiderentur quædam formulæ legibus præſcriptæ, atque ut rata ac valida denuntient iſtius generis teſtamenta; jubet nihilominùs, ut eadem nec rata nec valida comprobent, niſi cùm confecta fuerint coram duobus aut tribus teſtibus. *Mandamus*, inquit, *quatenùs, cùm aliqua cauſa talis ad veſtrum fuerit examen deducta, eam non ſecundùm leges; ſed ſecundùm Decretorum ſtatuta tractetis, tribus aut duobus legitimis teſtibus requiſitis*: Exigitque in aliâ quâdam Decretali, quam inſcribit Epiſcopo Hoſtienſi, (*e*) eundem numerum teſtium adhiberi, ad conficiendum quodcumque aliud teſtamentum. At prædictæ Decretales non debent apud nos, abſolutè loquendo, vim obtinere ſtatutorum; Inhærendum enim eſt Legi Principis, juxtà quam, teſtamentum irritum eſt. Quam ſententiam Sylvius tenet, (*f*) cui etiam adhæret celeberrimus Covarruvias, qui eandem probat plurimis autoritatum teſtimoniis ſtilo fuſiori deductis, (*g*) ac refellit omninò copioſè atque luculenter rationum argumenta, quæ ab iis proferuntur, qui tuentur ſententiam oppoſitam.

(*d*) Alex. III. in Cap. *Relatum.* 11. de teſtamentis &c. lib. 3. tit. 26.

(*e*) Idem in Cap. *Cùm eſſet.* 10. eod. tit.

(*f*) Fr. Sylvius reſol. variarum. v. *Contractus.* 2. reſp. ad quæſitum. 2.

(*g*) Covarruvias in c. *cùm eſſet.* de teſtam. n. 14.

Quoniam verò videtur iſta difficultas plurimis intricata nodis, non abs re futurum eſſe putamus, quòd intermedia quædam inter opinionem utramque ſententia excogitaretur, quâ ſtatueretur, in foro quidem conſcientiæ judicandum eſſe in eorum favorem, qui poſſidere deprehenduntur, donec ſententia Judicis circà teſtamentum intervenerit, ſi ſuper eo moveatur aliqua controverſia; cum ea ſit mentis Legum, ut poſſeſſio iis vindicetur, qui eandem bonâ fide retinent, quoad uſque jura ab iiſdem præſumpta diſcuſſa pleniùs fuerint, atque ultimo ac ſupremo judicio determinata: atque adeo non induci obligationem Legatario, vel hæredi rem reſtituendi, quam poſſidet ex teſtamento informi, quandù reverà voluit Teſtator, ut eidem ipſa relinqueretur; ſiquidem ad veram prorsùs accedat, ex poſſeſſione illo jure roboratâ, quod, juxtà Patronos propoſitæ priori loco ſententiæ, ex iſto imperfecto teſtamento conſecutus eſt, poſſe in foro interiori exurgere jus ſufficiens, vi cujus poſſit ejuſdem rei ſibi retinere poſſeſſionem, quemadmodùm in aliis caſibus, qui nimium præ ſe ferunt difficultatem & obſcuritatem. (*h*) At ex alterâ parte non impediuntur hæredes naturales, quominùs agant in ipſum teſtamentum, atque ſuper ejus autoritate in judicio contendant; licet ſint de voluntate Teſtatoris omninò certiores; & unicuique proindè permittatur, ut jus ſuum pro bonâ ſuâ fide defendat. Sic cenſet Cabaſſutius, (*i*) qui, præſenti difficultate in utramque partem agitatâ, tandem concludit, juſto prædicto medio potiſſimùm ſtandum eſſe. *Si tamen lis intentetur*, inquit eruditus iſte Profeſſor, *ſtandum erit ultimæ ac ſupremæ Judicis ſententiæ.* Quam eandem partem plurimi etiam Autores amplectuntur. (*k*)

De ſolemnibus teſtamentis & teſtibus. t. 1. pag. 52. *Colloq. Condom. tom.* 1. *Coll.* 1. *ſect.* 4.

(*h*) Lucius III. in cap. *Ex literis.* 3. de probationibus. lib. 2. tit. 19.

(*i*) Jann. Cabaſſut juris can. theor. & prax. lib. 6. c. 3.

(*k*) Soto de juſt. et jure lib. 4. q. 5. art. 3. Bannes. diſp. 3. ad q. 62. Ludovic. Beia puncto de furto et damno dato. caſu 2. Thom. Sanchez lib. 4. conſil. c. 1. Colloq. Petroccor. tom. 5. colloq. 6. q. 1.

CASUS XXI.

Honoratus, ſcripto teſtamento, quo rebus Placidi unius è ſuis conſanguineis plurimùm providebat, voluntatem paulò poſt immutavit, & cùm declaraviſſet duobus aut tribus quibuſdam, jam omninò nolle ſe, ut prædictum teſtamentum locum obtineret: cæpit alterum facere: ſed non potuit illud abſolvere, quanquàm ad finem illius ferè perveniſſet, & morte correptus eſt, priuſquàm eidem chirographum ſuum appoſuiſſet. Quâ de re habetur quæſtio, utrùm, nihil obſtante prædictâ declaratione, quam vivâ voce ſignificavit, & ex iis, quæ modò ſcripſerat, uberiùs confirmavit; prius teſtamentum roboris ſui firmitatem obtineat; ac debeat effectum ſuum conſequi, præſertim quantùm ad Placidum?

Respons.

Exiſtimamus, nec ex declaratione, quam Honorius ſignificavit, nec ex poſteriore teſtamento, quod incœpit ſcriptis mandare, nequaquàm poſſe reſcindi, nec aboleri, quod ſcripſerat priori loco, teſtamentum. Ut enim habet Autor operis cujuſdam, quod reperitur inter Opera S. Chryſoſtomi, [*l*] *omnis res, per quaſcumque cauſas naſcitur, per eaſdem diſſolvitur.* Atqui, quòd teſtamentum valeat, non habetur ex ſolâ voluntate Teſtatoris, ſed ex ſolemnitatum formulis, ac conditionibus, quæ jure requiruntur. Ergò non poteſt irritum fieri, nec reſcindi, niſi per aliud inſtrumentum, in quo prædictæ earumdem formularum ac ſolemnitatum conditiones ritè fuerint obſervatæ;

[*l*] Autor Operis imperfecti in Matth. apud S. Chryſoſt. in Can. *Omnis.* 4. 27. q. 2. & cap. *Omnis.* de Regulis Juris in Antiq.

juxta regulam iſtam à Bonifacio VIII. conſtitutam; (*a*) *utile non debet per inutile vitiari.* Ex quibus inſertur, ſiquidem nec Declaratio, quam Honorius habuit, nec informis tabula poſterioris teſtamenti, quod animo adjecit conficere, non ſufficiant juxtà diſpoſitionem juris, ad reſcindendum inſtrumentum tam ſolemne tantique momenti, ac teſtamentum legitimum; priori ipſius teſtamento robur totum conſervandum eſſe, ac locum conſequendi proprium ſuum effectum; nihil obſtante, quòd ſenſum eâ de re contrarium iis oſtenderit, qui memorantur in ſpecie propoſitâ, nec adverſante teſtamento, quod ſcriptis jam inceperat mandare; cum jure nihil quidquam uſpiàm conferatur autoritatis neque ejuſmodi declarationi, neque ejus generis ſcripto, adversùs inſtrumentum tanto robore firmatum: Quod quidem confirmari poteſt iſtâ aliâ regulâ præfati ſummi Pontificis Bonifacii VIII. (*b*) *Non præſtat impedimentum, quod de jure non ſortitur effectum.* Quam deciſionem ſuggerit Dominus de Genêt (*c*), qui eandem accommodavit ad ſequentem Legem Imperatoris Juſtiniani. *Ex eo autem ſolo non poteſt infirmari teſtamentum, quòd poſtea teſtator id noluerit valere: uſque adeo, ut & ſi quis poſt factum prius teſtamentum poſterius facere cœperit, & aut morte præventus, aut quia eum ejus rei pœnituit, id non perfecerit; divi Pertinacis oratione cautum ſit, ne aliàs tabulæ priores jure factæ irritæ fiant, niſi ſequentes jure ordinatæ & perfectæ fuerint, nam imperfectum teſtamentum ſine dubio nullum eſt.*

(*a*) Reg. 37. de reg. Juris. in 6.

(*b*) Reg. 52. ibid.

(*c*) De Gen. *ſynopſis Inſtitut. Juſtiniani l. 2. tit. 17. n. 2. tom. 8. Theolog. Moralis.*

CASUS. XXII.

Sixtus Pariſinus Civis, cùm dictaviſſet ſuum teſtamentum, idemque curaviſſet ſcribi propriâ manu Antonii ſui amici, atque ei ſubſcripſiſſet, poſt dies ab illinc paucos deceſſit. Ipſius hæredes controverſiam Legatariis faciunt de plurimis legatis, quæ prædicto teſtamento reliquit, propterea quòd, juxtà legem à Principe conſtitutam, non tantùm inſtrumenti ipſius contextui ſubſcribendum ſit à Teſtatore, verùm etiam ipſe totus propriâ ejus manu ſcribendus ſit, pœnâ alioquin impoſitâ, quòd ipſum inſtrumentum vitioſum ac nullum habeatur. Numquid poſſunt hæredes prædicti præfatorum legatorum ſub ejuſmodi prætextu denegare tutâ conſcientiâ ſolutionem?

Respons.

De propoſitâ difficultate variæ ſunt Doctorum opiniones ut ſuperiùs jam monuimus. Sylveſter Mozolinus (*d*), & cum eo alii quidam cenſent, valere teſtamentum, ex eodemque juxtà conſcientiam hæredibus obligationem induci ſolvendorum legatorum, etiamſi Teſtator in eo ſolemnitates vel formulas legibus præſcriptas omiſerit, quin etiam licet illud non niſi vivâ voce fuerit.

(*d*) Sylveſt. de Prierio. v. *Teſtamentum.* 2. q. 5. §. *Quartum.*

In aliam ſententiam ex adverſo oppoſitam diſcedunt alii Autores, ut Covarruvias, atque plurimi alij, quos laudatus Hiſpanus Epiſcopus appellat: Quanquàm autem in eorumdem ſententiam abeat Sylvius, (*e*) opinatur nihilominùs, ut probabilem poſſe defendi priorem opinionem.

(*e*) Fr. ſylv. reſol. var. v. *Teſtamentum.* 4. reſp. ad 1. quæſitum.

Juxtà receptum apud noſtram Gentem uſum, abſolutè neceſſarium eſt, teſtamentum, quod non conficitur à Notariis, *ſcribi in integrum propriâ manu Teſtatoris, eidemque ab eo ſubſcribi*, ut fertur in Conſuetudine Pariſienſi, (*f*) ad cujus normam plurima fuerunt à ſupremo Pariſienſi Senatu pronunciata arreſta, quibus irrita denunciata ſunt teſtamenta, in quibus prædictus formulæ defectus occurrebat. Quorum duo referuntur à D. de Ferriere (*g*) in ipſius in præfatam Conſuetudinem Commentario, prius quidem latum ſecundo Maii 1601. alterum verò pronunciatum in primario Tribunali die Lunæ 8. Martii 1638. quo confirmabatur ſententia Ballivii Ambianenſis, qui declaraverat quoddam teſtamentum irritum ex defectu chirographi Teſtatoris, quanquàm, quo tempore illud fecit, eum attigerit peſtilentia; atque illud idem ex feneſtrâ ſui cubiculi propter contagionis periculum Notariis dictaviſſet.

(*f*) Conſuet. Pariſiens. art. 289.

(*g*) D. de Ferriere in Conſuetud. Pariſ. tom. 3. Pag. 353.

Quæ Juriſprudentia Regum Gallicorum Edictis inducta eſt, ac potiſſimùm Edictis Aurelianenſi anni 1560. & Bleſenſi (*h*) anni 1579. quibus cautum eſt, atque Notariis injunctum, ut curent, quæcumque ſunt confecturi, tùm ab ipſis partibus, tùm à teſtibus, omnibus inſtrumentis, ſive teſtamentis, ſive cæteris quibuslibet apponi chirographum, *alioquin tùm contractus, tùm teſtamenta ſive alia quæcumque inſtrumenta nullius ſint nec roboris nec effectûs.* Quæ ipſiſſima verba ſunt Edictorum memoratorum.

(*h*) *Edict. aurelian. art.* 185. Edict. Ble*ſenſ. art.* 63. & 563.

Juvat nihilominùs obſervare, prædictorum Edictorum articulos, quantùm ad Chirographum teſtamentis adſcribendum, non fuiſſe receptos in aliquibus Gallici Regni Parlamentis, ut in Toloſano Parlamento, & in ſupremo minoris Britanniæ Senatu, quemadmodùm notat prædictus Conſuetudinis Pariſienſis ſcriptor; atque adeo ſtandum eſſe uſui, qui ſervatur in juriſdictionibus Parlamentorum, in quibus invaluit Juriſprudentia contraria.

Ex dictis colligitur, cùm Sixtus, de quo quæſtio proponitur, ſubjiciatur juriſdictioni ſupremi Pariſienſis Senatûs, in quo plurimùm obtinent Edicta Aurelianenſe & Bleſenſe; habendum eſſe illius teſtamentum ut nullum; ſiquidem illud propriâ manu non ſcripſerit, quâ ratione præſcribitur Conſuetudine Pariſienſi, quæ quidem verbis expreſſis jubet, ut Teſtator proprio ſuo teſtamento non tantummodò ſubſcribat, ſed & ipſius contextum integrum manu propriâ ſcribat: atque ita procul dubio judicaretur in foro judicii externo. Et reverâ quidem Narrat D. Brillon (*i*) pronunciatum fuiſſe à ſupremis Senatoribus rubricis togis indutis Arreſtum quoddam in causâ, quæ fuerat inſcripta Decreto Conſilii 21. Martii 1581. occaſione cujuſdam legati, quod fuerat pauperibus relictum anno 1559. à viro quodam, cui nomen erat Jacobus Preſtjan, teſtamento quidem, cui propriâ ſuâ manu ſubſcripſerat, ſed quod alienâ famuli ipſius manu totum fuerat ſcriptum; quo quidem Arreſto teſtamentum illud declaratur vitioſum, nec legitimum, quanquàm in eo contineretur cauſa pii legati. Addit præterea memoratus Auctor, idem judicatum fuiſſe menſe Januarij anni 1586. ut licet legere in Bibliothecâ Canonicâ Bouchel; (*k*) Item alio Arreſto, quod latum eſt 7. Februarii 1622. alio, 22. Februarij 1638. & alio, 31. Januarij 1645.

(*i*) D. Brillon *Diction.* arreſtorum. v. *Teſtamentum. n.* 837. 339. 343. 344.

(*k*) Ludovic. Bouchel. Bibliothec. Can. v. *Teſtamentum.*

CASUS XXIII.

Sidonius habens domicilium ſuum in Pago quodam ſex circiter Leucas ab urbe diſtanti, & poſito intrà limites Juriſdictionis Conſuetudinis Pariſienſis, fecit ſuum teſtamentum coram Vicario ſuæ Parœciæ, præſentibus ibidem quatuor locupletiſſimæ fidei teſtibus, qui eidem ſuum appoſuerunt chirographum, Parocho Pago abſente, in quo nullus inſtituitur nec reſidentiam habet Notarius. Nùm valet iſtud teſtamentum; & ipſiſne hæredibus incumbit ex officio conſcientiæ, illud idem executioni mandare; præſertim cùm perſpectam & exploratam habeant voluntatem ipſius Teſtatoris.

Respons.

Sidonii teſtamentum ratum eſt atque validum, ſi Vicarius, à quo receptum fuit, habeat literas inſtitu-

inſtitutionis Vicarij generalis, quibus ſit ab ipſius Parocho ſubſcriptum & quæ fuerint in publicas Fori ſeculari tabulas relatæ: In eo namque caſu perſonam proprii ſui Parochi gerit ac repræſentat, penès quem de jure eſt, ut valeat omnia quæcumque teſtamenta recipere; modò tres ei teſtes adjungantur juxtà Pariſienſem Conſuetudinem: [a] alioquin nullius roboris eſt, ſecundùm eam, quæ apud noſtros Gallos invaleſcit, Juriſprudentiam, quà prædicta formula requiritur ad illius autoritatem: "Obligabuntur prædicti Parochi, ait Conſuetudo Pariſienſis,[b] „ad concedendas literas Inſtitutionis Vicarii „Generalis; eaſdemque curandum referri in „publicas Tabolariorum forenſium Regiorum „tabulas, quantùm ad Paræcias intra limites „urbium conſtitutas, & in quibus ſedet aliquis „Regius Judex; quantùm verò ad alia loca, „in tabulas ordinarii eorumdem locorum Fori, „priuſquàm Vicarii jure gaudeant ullius recipiendi teſtamenti. „ Ex quibus verbis inferre licet, non eſſe quidquam obligationis, quam obrem hæres ſidonii ad ſtrictos litterarum apices, atque ſummo conſiderato jure, demandent executioni, quas providit in ſuo teſtamento, diſpoſitiones, ſi Vicarius, quo præſente, confectum fuit, non ſit ex litteris ejuſmodi inſtitutus.

[a] *Conſuet. Pariſien. Art* 289.

[b] *Idem. art.* 290.

Nihilominùs verum eſt, eatare rationum argumenta, quæ videntur eſſe ponderis prorsùs graviſſimi, & quibus opinio contraria videtur plurimùm roborari, ut jam diximus in deciſione vigeſimâ; quin etiam hic loci quædam ea eis ſubjiciemus, quæ nondùm allegata fuerunt. Gregorius IX. [c] verbis expreſſis declarat, obligationem induci. ſolvendorum legatorum, licet nullo ſolemniori teſtamento juſſa fuerint, ſed merâ tantummodò declaratione verbis ipſius Teſtatoris ſimpliciter expreſsâ. *Cognovimus,* ait Laudatus ſummus Pontifex, *quòd moriens uxor redempti concham argenteam nudis verbis juſſit venumdari, & ſuis dari libertis; & ſcutellam argenteam cuidam Monaſterio reliquiſſe; in quibus voluntatem ejus per omnia volumus adimpleri.* Atqui patet in propoſitâ ſpecie, quiddam occurrere, quod nudis tantùm verbis expreſsâ à Teſtatore declaratione ſimplici multò locupletius eſt; ſiquidè præterea ſcriptum accedat, cui tùm chirographum, tùm teſtimonium à ſacerdote & quatuor fidei locupletiſſimæ teſtibus apponitur. Plurimas alias Decretales, Legeſque Romanas memoravimus, quæ prorsùs favent iis, quæ Gregorius IX. eo loci declarat. Sic etiam eâ de re S. Antoninus habet: [d] *Nota, quod, cùm quis ſanus; vel infirmus, qui eſt ſanæ mentis, ultimò diſponit de bonis ſuis, de quibus poteſt diſponere, per ſimplicem ſcripturam, vel per verba ſolùm, non violentatus; vel circumventus; ſed liberè ſine Notario & teſtibus debitis; ſtandum eſt ejus tali diſpoſitioni in foro conſcientiæ, & hæredes, quibus hoc conſtat, certitudinaliter tenentur ad obſervandum illud; etiamſi priùs per ſolemne teſtamentum aliter diſpoſuerat.*

[c] Greg. IX. in Cap. *Judicante.* 4. *de teſtã.* &c.

[d] S. Anton. 3. part. ſumm. theol. tit. 10. art. 3.

En autoritatum teſtimonia, quibus ſimul & iis, quæ ſuperiùs laudata ſunt, debetur equidem plurima veneratio: At Juriſprudentia noſtra frequentata paſſim in omnibus Gallici Regni Curiis ſupremis nullum ſibi fundamentum vindicat neque ex Decretalis ſummorum Pontificum, neque ex legibus Romanis, neque ex opinione Doctorum, qui degunt ultrà montes, ſed ex ſolâ voluntate Principis manifeſtatâ per publicam legem, quæ fuerit & comprobata & acceptata, vel ipſa Conſuetudo, quæ apud varias Provincias invaleſcit, loco regulæ nobis eſſe debet in ipſo etiam interiori conſcientiæ foro quantùm ad diſpoſitionem bonorum temporalium teſtamento ordinatam.

CASUS XXIV.

Romualdus fecit ſuum teſtamentum coram ono Notario; & duo quidam, qui tunc temporis viri erant vitæ prorsùs integerrimæ, eidem tanquàm teſtes ſubſcripſerunt: At unus ex iiſdem, facto poſtmodùm homicidio, capite fuit damnatus vel datus ad remum perpetuum; alter verò factus eſt omninò inſanus: Numquid nihilominùs prædictum teſtamentum retinet roboris ſui firmitatem?

Respons.

Ad propoſitam quæſtionem reſpondemus, nihilominùs ſtare Romualdi teſtamentum, non obſtante prædictorum duorum teſtium ſtatûs immutatione: ſufficit etenim, ut valeat aliquod teſtamentum, teſtibus, qui eidem ſubſcripſerunt, eam conditionem competiiſſe, quæ in illis requiritur, tunc temporis, cum ibidem adfuerunt; licet poſtmodùm iis aliquid accedat, undè fiant ad hoc ipſum aliquatenùs inhabiles. Ita lege conſtituitur, quæ fert: [e] *Conditionem teſtium tunc inſpicere debemus, cùm ſignarent, non mortis tempore: ſi igitur tunc, cùm ſignarent, tales fuerint, ut adhiberi poſſint; nihil nocet, ſi quid poſteà eis contigerit.* Quod idem fit apertum ex diſpoſitione alterius legis, quam adire licet in codicem Juſtiniani. [f]

[e] Leg. *Ad teſtium* 22. §. 1. ff qui teſtament. facere poſſunt, &c. Lib. 28. tit 1.

[f] Leg. *Teſtes.* 1. Cod de teſtamen. &c. Lib. 6. tit. 3.

CASUS XXV.

Varanus Civis Macloivienſis, qui rem totam, quâ gaudet, retulit ex negotiatione, cuique nulli ſunt Conſanguinei, niſi in gradu cognationis remotiſſimo, quibuſcum nullo neceſſitudinis vinculo conjungitur; facit ſuum teſtamentum, quo liberum omnino permittit Henrico antiquo ſuo atque intimo amico, ut, ipſemet quemcumque libuerit, ejus hæredem vel ex aſſe legatarium inſtituat cum onere piorum quorumdam legatorum ſolvendorum. Poſt dies ab illinc octo, mortuo Varano, Henricus conſtituit Benedictum in quinto conſanguinitatis gradu cum defuncto conjunctum. Num valet iſtud teſtamentum, & Jus-ne Benedicto cedit ſucceſſionem Varani?

Respons.

Equidem verum eſt, eum uſum in regionibus quibuſdam invaleſcere, ut poſſit aliquis ſibi quemdam eligere, cui poteſtatem faciat diſponendi de ſuis bonis, atque, eâ de causâ, nomine ſuo, quemcumque libuerit, inſtituendi hæredem. Atque hoc ipſum permittunt Hiſpanæ leges, cùm in Regno Hiſpaniæ in uſu obtineat, ut cui commiſſa fuit à defuncto cura ipſius teſtamenti conficiendi, quem Hiſpani conſueverunt appellare, *Cometido à fazer teſtamento*, is valeat quemcumque voluerit hæredem defuncti nominare, non ei tamen permiſſâ poteſtate ſemetipſum inſtituendi. [g] At ejus generis teſtamentum, juxtà receptam apud noſtros Gallos Juriſprudentiam, nequaquàm ratum habetur: Neque enim in Galliâ teſtamentum ullum, ut ratum ac validum, admittitur, niſi illud ſolummodò in quo verbis expreſſa continetur propria voluntas teſtatoris circà diſpoſitionem illius bonorum, non verò aliena voluntas: Neque reverà quidem illud videtur nec æquitati, nec prudentiæ eſſe conſentaneum, ut inſtitutio hæredis alij permittatur, quàm ei, qui vult de propriis ſuis bonis diſponere; quoniam facilè poſſet contingere, mandatarium abuti poteſtate, quæ ei relinqueretur à Teſtatore; utendo non legitimè bonis, quæ fuiſſent ejus diſpoſitioni commiſſa: præterquàm quòd, qui ab ejuſmodi mandatario deſignaretur, beneficiũ iſtud magis acceptum referret ei, à quo fuiſſet hæres defuncti conſtitutus, quàm vagæ atque incertæ voluntati ipſiuſmet defuncti.

[g] Leg. 11 *de toto* E1 additam. ad Leges Alphonſi IX. part. 6.

Atque in eo Juri Romano conſentit, quæ apud Gallicam gentem juriſprudentia frequentatur: En namque quâ ratione quantùm ad eam rem

concipitur ana quædam lex deprompta de legibus digeſti: [a] *Illa inſtitutio:* Quos Titius voluerit, *ideo vitioſa eſt, quòd alieno arbitrio permiſſa eſt: nam ſatis conſtanter veteres decreverunt teſtamentorum jura ipſa per ſe oportere; non ex alieno arbitrio pendere.* Aſſerendum ergò eſt, teſtamentariam diſpoſitionem verani, quâ poteſtatem Henrico fecit, ſibi conſtituendi hæredem aut legatarium univerſum, eſſe pernitùs vitioſam ac inordinatam; atque adeo nullum jus Benedicto ſuccurrere, quo valeat in poſſeſſionem bonorum defuncti venire [b] cum damno conſanguineorum, qui propinquiori cognationis gradu cum eo conjunguntur.

[a] Leg. *Illa.* 32. ff. de hæredibus inſtituẽdis. Lib. 28. tit. 5.

[b] *D. Domat. Leg. Civil. &c. tom.* 2. *pag.* 301. Edition. in 4.

CASUS XXVI.

Simaon commorans intrà limites juriſdictionis Pariſienſia Tribuni, propter anguſtiaa temporis coactuabic & nunc ſuum ſcribero teſtamentum, nec ad manom habens teſtes, quos adhibere ſibi vellet; illud ſcribendum mandat cuidam Notario de vico, in quo ipſe habitat, cui teſtem unum adjungit quemdam juniorem annos natum tredecim, ſimùl cum ejuſdem junioris matre & materterâ, à quibus ſuo teſtamento facit ſubſcribi. Nùm validum ac ratum eſt ejuſmodi teſtamentum?

Respons.

Ad autoritatem aſſerendam teſtamento Simeonis nullatenùs ſufficiunt prædicti teſtes; 1. namque conſtituuntur impuberes prorsùs inhabiles ad dicendum in præſenti materiâ teſtimonium. (c) 2. Nec valent quoque Mulieres teſtamento conficiendo loco teſtium adeſſe: [d] *Mulier in teſtamento quidem teſtimonium dicere non poterit*, ait lex: Quod ſtatutum robur novum accepit ex recentiore Jure Romano, in quo Juſtinianus Imperator [e] ſic conſtituit: *Neque mulier, neque impuberes . . . poſſunt in numero teſtium adhiberi.* Rationem verò ſubdit Gloſſa quantùm ad mulierem, quia nimirùm eſt *fragilis & corruptibilis.*

Exigit Conſuetudo Pariſienſis [f], ut, qui teſtis adhibetur in aliquo teſtamento, annos ſit natus 20., nec inter legatarios recenſeatur: *ſint prædicti teſtes idonei, ſufficientes, mares, & annos* 20, *nati, nec legatarii.* Patet ex iſtâ voce, *mares*, juxtà memoratam conſuetudinem mulieres etiam non magis poſſe ſcribendo aliquo teſtamento loco teſtium adeſſe, quàm ſecundùm leges Romanas [g], quibus vel etiam in iis Regionibus inſiſtendum eſt, in quibus conſuetudines nihil eâ de re ferunt expreſſum; ut obſervat D. de Ferriere in conſuetudinem Pariſienſem. [h]

Neque verò abs re erit advertere, exiſtimaſſe tùm ipſam Gloſſam [i], tùm plurimos Doctores, mulieres adhiberi poſſe loco teſtium in faciendis Codicillis, qui, licet ſint quædam quaſi voluntatis ultimæ ſpecies, non requirunt tamen ejuſmodi ſolemnitates, quas exigunt teſtamenta, in quibus adeò poſſunt mulieres in numero teſtium adhiberi, ſaltem in iſtis Regionibus, quarum Conſuetudines nihil eâ de re determinant. At reponendum eſt: 1. Neque Gloſſam, neque ſententiam prædictorum Doctorum ullatenùs inniti legis autoritate: 2. Nuſpiàm occurrere legem, vi cujus iſtâ prærogativâ mulieres gaudeant, atque, ſiquidem legibus excludantur quantùm ad teſtamenta, cenſendas quoque eſſe quantùm ad codicillos excludi; Cùm ſecundùm ipſammet Gloſſam mulier ſit & *fragilis & corruptibilis.* 3. Quæ apud Galliam obtinent, teſtamenta, licet poſſint non haberi, niſi tanquàm Codicilli juris Romani, habere nihilominus ſolemnium veri nominis inſtrumentorum rationem, qualia ineſſe poterat teſtamentis, de quibus jus memoratum facit mentionem: Quanquàm etenim in teſtamentis conficiendis bis noſtris temporibus apud noſtram Gallicam gentem, quæ antiquitùs obſervabantur ſolemnitatum formulæ jam adhiberi ceſſaverint; Jure moribus inducto, aliæ ſucceſſerunt, quibus non minùs ſolemnis redduntur, quàm teſtamenta ſcribi conſueta in Regionibus juri ſcripto ſubjectis: Quod quidem ſic obſervatur à ſcriptore totiès jam appellato in conſuetudinem Pariſienſem.

[c] Leg. *Hâc conſultiſſimâ.* 21. Cod. de teſtam. & quemadmodum teſtaméta ordinentur. Lib. 6. tit. 23.

[d] Leg. *Qui teſtamẽto.* 20. §. 6. ff. Qui teſtam. facere poſſunt &c. Lib. 28. tit. 1.

[e] §. *Teſtes.* 6. Inſtitut. de teſt. ordinandis. Lib. 2. tit. 10.

[f] *Conſuet. Pariſienſ.* art. 289.

[g] Cit. §. *Teſtes.* & Leg. Cit. *Qui teſtamento.*

[h] *Claud. De Ferriere tom.* 3. *pag.* 341. *n.* 11.

[i] Gloſſa in Leg. fin. Cod. de Codicillis. v. *Quinque teſtes.*

Juvat ergò concludere, teſtamentum Simeonis irritum prorsùs eſſe ac nullius roboris ex defectu nimirùm teſtium idoneorum. Nam quod ſpectat ad illum juniorem, qui natus eſt annos tantummodò tredecim, nihil in eo peculiaris eſt difficultatis; ſiquidem, ut quis valet teſtamento ſcribendo teſtis adeſſe, eum oporteat juxtà conſuetudinem Pariſienſem ad annum ætatis vigeſimum perveniſſe. Sed neque ulli obnoxium eſt controverſiæ illud, quod attinet ad matrem & materteram ejuſdem junioris; cùm eâdem conſuetudine Mulieres abſque exceptione prorsùs interdicantur. Memorat eâ de re D. de Ferriere Arreſtum, quod refert Tournet, quodque pronunciatò fuit 8. Maii 1598. circà Pentecoſten à ſupremo Pariſienſi Senatu, quo nullum declaratur teſtamentum quoddam, cui Mulier una ſubſcripſerat, complens numerum trium teſtium; qui cùm Parocho [k] ſeu Generali ipſius Vicario debent adeſſe præſentes.

Cæterùm plurimi intereſt hoc meminiſſe, ſcilicet teſtes adhiberi nequaquàm valere in ſcribendo aliquo teſtamento nec mente captos, nec infames, nec publicos feneratores, neque etiam eos, qui legatarii ſunt. Imò nec ipſi etiam Religioſi poſſunt loco teſtium ibidem adeſſe, juxtà Arreſtum Pariſienſis Parlamenti latum in prætorio Primarii Tribunalis 24. Martii 1659. [l]. Nihilominùs iidem in regionibus ad normam ſcripti juris regi conſuetis admittuntur. Ut notat Guido Papa, [m] qui fidem facit, ſe vidiſſe ſic judicari in ſupremâ Gratianopolia Curiâ, in quâ munere Senatorio inſigniebatur. Quod idem quoque Paponus teſtatur [n] in ſuis Arreſtorum collectaneis, in quibus unum recenſet pronunciatum anno 1469. Et Cambolas ſimiliter aſſerit, [o] eum invaleſcere uſum apud ſupremum Senatum Toloſanum; atque reverâ quidem videtur, iſtâ prærogativâ eos potiſſimum fore donandos tùm in regionibus ex præſcripto Conſuetudinum ſolitis regi, tùm in iis locis in quibus ad normam ſcripti juris degitur; ſiquidem ipſum vitæ ſanctiſſimæ, quod ſequuntur, inſtitutum eos in rei veritate digniores præ cæteris efficiat, qui veniant in ultimæ voluntatis alicujus teſtatoris teſtimonium: ſed in eâ re abuſu, qui frequentatur, nullatenùs recedendum eſt.

[k] D. *de Ferriere* Ibid. n. 13.

[l] Idem ibid. n. 8.

[m] Guido Papa q. 517.

[n] Papon. l. 9. tit. 1. n. 32.

[o] Cambolas lib. 5. c. 37.

CASUS XXVII.

Chrysantus ſuum condidit teſtamentum; quo prohibet Leoni filio fratris ſui vel ſororis ſuæ, atque ſuo jure Legum hæredi primario, ne poſt ipſius obitum hæreditatem ejus adeat ex beneficio rerum hæreditariarum recenſionis, ſibi animo fingens, futurum ut indè tùm famæ, tùm memoriæ ſui nominis dedecoris plurimùm inureretur; atque prætereà clauſulam addidit, contingente caſu, quòd ipſius hæreditatem eâ ratione cerneret, à ſeſe ſuo conſanguineo Bertrando ſummam relinqui 2000. librarum: Poſt ipſius deceſſum Leo ſeſe tulit pro hærede Beneficiario: quâ de re Bertrandus exigit, ſibi ſuum 2000. librarum perſolvi. Nùm inducitur obligatio Leoni ex conſcientiâ prædicti legati eidem tradendi?

Respons.

Nihil inducitur obligationis Leoni 2000. librarum Bertrando perſolvendarum: Ratio eſt, quòd

Chryſan-

Chryſantus non potuerit obligare Leonem, ad ſuam hæreditatem nudè ac ſimpliciter adeundam, hoc nimirùm obſtante, quod præſcribitur diſpoſitione Legum, quæ liberum faciunt hæredi cuicumque, ut ſucceſſionem aliquam non niſi ex beneficio recenſionis cernat, cùm ſic ei videtur propriis ſuis rebus congruere: Undè ſequitur, cùm conditio, quam ſuo hæredi Chryſantus impoſuit apertiſſimè diſſentiat Litteræ, menti atque intentioni Legum; neque eam in ſuo teſtamento ſcripſerit, niſi eo animo ut inanis ac falſæ gloriæ ſtudio, quo ducebatur, aut animi ſui levitati ſatisfacaret; eandem ut nullam habendam eſſe, aut tanquàm non appoſitam in teſtamento, juxta principium iſtud Juri familiare: (*a*) *Nemo poteſt in teſtamento ſuo cavere, ne leges in ſuo teſtamento locum habeant.* Cujus præfati principij rationem iſtam Gloſſa ſubjicit; *Quia privati hominis voluntatem plus virium habere non oportet, quàm leges.* Verùm res ita ſe non haberet, ſi quæſtio proponeretur de diſpoſitione teſtamentariâ, quæ de diſpoſitione legis non derogaret, niſi quantùm ad aliquam peculiarem circumſtantiam, quæ non adverſaretur intentioni legis, aut quæ procederet ex aliquo motivo, quod iſta lex non improbaret etenim ejuſmodi teſtamentaria diſpoſitio, licet videretur ipſi litteræ legis ex adverſo aliquatenùs oppoſita; ut obſervat D. Domat in ſuo eximio Opere legum Civilium in ſuum ordinem naturalem diſpoſitarum. (*b*)

(*a*) Leg. Nemo. 55. ff de Legatis & fideicommiſſis 2.º Lib. 30 tit. 1.

(*b*) D. Domat. tom. 3. p. 416. Edit. in 4.

CASUS XXVIII.

Laurianus vir nobilis habens filium natu majorem, qui, ſpretis conſiliis, quibus eum ſæpè ſæpiùs adjuvit, nec quidquam obſtante interdicto, quod eidem verbis expreſſis ſignificavit artem Comædi ſeu Hiſtrionis ſecutus eſt, vel ſeſe ad turbam perditiſſimorum hominum adjunxit; fecit teſtamentum, in quo prædictum filium exhæredem ſcripſit, & alteri ſuo filio integram ſuam hæreditatem reliquit: Numquid iſte poteſt prædictam ſucceſſionem in integrum rectâ conſcientiâ ſibi retinere, nihil ejuſdem cum præfato ſuo fratre participans?

Respons.

Eſt hoc extrà controverſiam omninò poſitum, poſſe, quam ei reliquit ipſius Pater ex ſuo teſtamento, totam hæreditatem ab altero filio ſine injuſtitiâ retineri; quoniam cauſa, cur filius natu major exhæres ſcriptus fuerit, juſta eſt; ut probari poteſt ex Conſtitutione quâdam Imperatoris Juſtiniani, (*c*) qui, poſtquam declaravit, non licere Patri, Matri, Avo, nec Proavo, ut exhæredent ſuos filios, niſi de gravi cauſâ, ſequentes cauſas deſignat tanquàm legitimas. *Si præter voluntatem Parentum inter arenarios, vel mimos ſeſe filius ſociaverit; & in hàc profeſſione permanſerit; niſi forſitan etiam Parentes ejuſdem profeſſionis fuerint.* Et iterùm: *ſi cum maleficis hominibus, ut maleficus verſatur.*

(*c*) Novella 115. c. 3. §. 4. & 10.

Cæterùm operæ pretium eſt obſervare, quò ſimùl expediantur plurimæ aliæ difficultates ejuſmodi, quæ proponi poſſent, recenſeri in prædictâ Conſtitutione plurimas alias cauſas, juſtas propter quas permittitur Patri, matri vel cæteris aſcendentibus, ut aliquem liberum exhæredent: Prima eſt, (*d*) *ſi eos in criminalibus cauſis accuſaverit, quæ non ſunt adversùs Principem, ſive Rempublicam.* Secunda, (*e*) *ſi novercæ ſuæ.... filius ſeſe immiſcuerit.* Tertia, (*f*) *ſi quemlibet de prædictis Parentibus incluſum eſſe contigerit.. & in ſuâ tum noluerit fidejuſſione ſuſcipere, vel pro perſonâ, vel pro debito, in quantùm eſſe, qui petitur, probatur idoneus.* Cui tertiæ cauſæ ſequentem exceptionem Imperator Juſtinianus ſubjicit. *Hoc tamen, quod de fidejuſſione ſanximus, ad maſculos tantùm liberos volumus pertinere.* Quod idem conſtituit, cùm contingit, quemlibet ex prædictis opprimi ſervitute. (*g*) Quarta: (*h*) *ſi alicui ex prædictis Parentibus, volenti ſuæ filiæ, vel nepti maritum dare, & dotem ſecundùm vires ſubſtantiæ ſuæ pro eâ præſtare, illa non conſenſerit; ſed Luxurioſam degere vitam elegerit.* Quinta: (*i*) *ſi quis de prædictis Parentibus furioſus fuerit, & ejus liberi vel quidam ex his... obſequium ei & curam competentem non præbuerint.* Sexta: ſi liber iſte vim adhibuerit, aut quamlibet aliam injurioſam agendi rationem, ut impediret, ne quis è ſuis prædictis Parentibus conderet teſtamentum. (*k*) *ſi convictus fuerit aliquis Liberorum ex eo, quia prohibuerit Parentes ſuos condere teſtamentum.* Septima denique, (*l*) *ſi quis de prædictis Parentibus Orthodoxus conſtitutus, ſenſerit ſuum filium, vel liberos non eſſe Catholicæ fidei; nec in ſacro ſanctâ Eccleſiâ communicare.... licentiam habeant pro hàc maximâ cauſâ ingratos eos & exhæredes in ſuo ſcribere teſtamento.*

(*d*) Ibid. §. 3.

(*e*) Ibid. §. 6.

(*f*) Ibid. §. 8.

(*g*) Ibid. §. 13.

(*h*) Ibid. §. 11.

(*i*) Ibid. §. 12.

(*k*) Ibid. §. 9.

(*l*) Ibid. §. 14.

Eſt addenda quoque octava cauſa exhæredationis, quæ locum habet in Galliâ: quæ nimirùm eſt, quandò quis filius invitis ſuis Parentibus, ſeu Tutoribus vel Curatoribus contrahit matrimonium, niſi filius, anno ætatis expleto trigeſimo, conſenſum ab iiſdem ſcripto requiſiverit. "Volumus, ait Henricus III. in Edicto "Bleſenſi, (*m*) ut, quæ jam ſancita fuerunt E-"dicta contrà filios, invitis ſuis Parentibus, Tu-"toribus & Curatoribus matrimonium contra-"hentes, obſerventur, quin etiam obtineant "illa Edicta, quibus in ejuſmodi caſibus per-"mittuntur exhæredationes." Quibus poſterioribus verbis Laudatus Princeps potiſſimùm innuit Edictum promulgatum ab Henrico II. anno 1556. quo verbis apertiſſimis eadem injungitur pœna, quod quidem Edictum renovatum fuit atque confirmatum à Ludovico XIII. in ipſius Edicto anni 1639. (*n*)

(*m*) Edict. Bleſens. art. 41.

(*n*) Edict. ann. 1639. art. 2.

CASUS XXIX.

Sylvanus filius de juſto matrimonio Joannem inter & Mariam contracto natus, cùm ex negotiatione lucri plurimum retuliſſet, & ſeſe jam jam moribundum in lecto jacentem ſentiret, ſcripſit ſuum teſtamentum, quo proprium ſuum Patrem exhæredavit; propterea quòd vitam ipſius Matris petiviſſet veneno, quod ei infudit, & quo penè fuit interempta; aut quoniam eum voluit perdere, contextâ in eum apud judices capitali criminatione, quæ nec ad Principem, nec ad Rempublicam ſpectabat. Num valent prædictæ cauſæ, ut poſſit ſine peccato ſuum Patrem exhæredem ſcribere, qui ipſi jure Legum hæres eſt unius ac primarius?

Respons.

Allegatæ duæ cauſæ perindè planè ſufficiunt, ut indè jus fiat Sylvano eripiendi ſuo Patri, vel cuilibet alteri aſcendenti, ſuam hæreditatem; ut declaratur ab Imperatore Juſtiniano in unâ quâdam ex ipſius Conſtitutionibus iſtis verbis: (*o*) *Si contigerit autem, virum uxori ſuæ ad interitum, aut alienationem mentis dare venenum; aut uxorem marito, vel alio modo alterum vitæ alterius inſidiari; tale quidem utpote publicum crimen conſtitutum, ſecundùm leges examinari & vindictam legitimam promereri decernimus: Liberis autem eſſe licentiam nihil in ſuis teſtamentis de facultatibus ſuis illi perſonæ relinquere, quæ tale ſcelus noſcitur commiſiſſe.* Comprobatur etiam altera cauſa tanquam legitima in allegatâ eâdem Conſtitutione. En ipſius verba ſunt: (*p*) *Si parentes ad interitum vitæ liberos ſuos tradiderint, citrà tamen cauſam, quæ ad Majeſtatem pertinere cognoſcitur.*

(*o*) Novellâ 115. c. 4. §. 5.

(*p*) Ibid. §. 1.

Atque

Digitized by Google

(a) Ibid. §. 2. Atque ratione eâdem judicandum eſt : 1. [a] *ſi venenis aut maleficiis, aut alio modo parentes filio* (b) Ibid. §. 3. *rum vitæ inſidiari probabuntur.* 2. [b] *ſi pater nurui ſuæ . . . ſeſe immiſcuerit.* 3. Si, adhibitâ vi, aut aliâ quâdam injurioſâ nec licitâ agendi ratione, prohibuerit ſuum filium ne conderet teſtamen- (c) Ibid. §. 4. tùm. [c] *Si parentes filios ſuos teſtamentum condere prohibuerint in rebus, in quibus habent teſtandi licen-* (d) Ibid. §. 6. & 73. *tiam.* 4. Denique [d] *ſi liberis vel uno ex his in furore conſtituto, parentes eos curare neglexerint . . . his caſibus etiam cladem captivitatis adjungimus.*

At juvat plurimùm obſervare, in prædictis omnibus non ſatis eſſe, quòd Teſtator enunciet cauſam, ob quam exhæredat eum, cui jure legum tanquàm hæredi legitimo ſucceſſio ipſius vindicatur. Ut enim eſt hoc indubitati principii, quòd accuſatio ſit priùs certis argumentis aſſerenda, quàm admittatur; Eſt omninò neceſſarium probari cauſas exhæredationis; quemadmodùm fuit ſapientiſſimè cautum ab eodem Impe- [e] Cit. Novellâ 115. & 31. §. fin. ratore Juſtiniano [e], de exhæredandis liberis faciente ſermonem.

CASUS XXX.

Cum Mucius ſuo teſtamento caviſſet, ut ſuæ ſint ædes vendendæ, &, quod ex iiſdem accedet, pretium ſit totum in eleemoſynas ac pios alios uſus impendendum : Gallus, cui ejuſdem executio mandata fuit, videns, ipſas ædes vendi non poſſe niſi dimidio minùs ſuo juſto pretio, propter ſævientis belli tempus; & ſpem prælucere ejuſdem belli citò citiùs ad ſummum anno proximè ſequente pacis nomine componendi; valdè peroptaret ad præfatum uſque tempus differre prædictarum ædium venditionem, quo quidem ſpes eſt, futurum ut multò cariori pretio ſine dubio vendantur; ut recipiens ex iiſdem venditis pecuniæ ſummam ampliorem, ſibi ſuppetat, undè poſſit largiores eleemoſynas effundere, quibus magis ſublevetur ipſius anima teſtatoris. Ei ne licet prædictarum ædium venditionem ad propoſitũ uſque tempus tutâ conſcientiâ differre?

RESPONS.

Gallo, cui commiſſa fuit executio teſtamenti Mucii, neququàm permittitur, ut in tantum tempus differat memoratarum ædium venditionem, ſub prætextu quòd ex iiſdem pretio cariori venditis ſuppetat ei ſumma pecuniæ pinguior in largiores eleemoſynas effundenda, ad animæ defuncti majorem afferendam allevationem. Cujus rei ratio hæc reddi poteſt, quam ſuggerit S. Tomas [f], nimirùm *quia ex tarditate eleemoſynarum* [f] S. Thom. quodlib. 6. art. 14. in Argum. *ſed contrà.* *ſequitur retardatio remedii, quo fortè defunctus indiget.* Concluditque Laudatus S. Doctor; *Ergò videtur, quòd hujuſmodi retardatione gravetur defunctus, potiùs quàm juvetur.*

Equidem, proſequitur idem ſanctus, *in morâ modici temporis non videtur eſſe magnum periculum : unde ſi executor per modicum tempus eleemoſynam dare differat, ut, rebus defuncti meliùs venditis, ampliores eleemoſynas dare poſſit; laudabiliter hoc facit. Si verò è converſo,* loqui pergit appellatus Doctor Angelicus, *per multum tempus* (quale foret anni ſpatium) *differat eleemoſynas diſtribuere,* ut non *multò ampliores eleemoſynas faciat; non videtur eſſe abſque culpâ; quia fortè defunctus à Purgatorio liberaretur, in quo exiſtenti remedium ſuffragiorum maximè neceſſarium erat.*

Ex quibus inferri poſſe videtur, Gallo nullatenùs, licere, ut in annum integrum differat ſolutionem piorum legatorum quæ Mucius voluit, perſolvi de pretio ex ſuis venditis ædibus proveniente, ſub eo prætextu quòd, ſi pax intrà annum obtinuerit, futurum ſit, ut largiores eleemoſynas erogare poſſit ad teſtatoris animæ levamen. Præterquàm quòd enim mora illa temporis ſit nimis longior, ut jam advertimus, poteſt contingere, inanem eſſe ſpem, illius; ac futurum, ut, exardeſcente, bello, ædes fiant deteriores, aut etiam pretio plurimùm minuantur. At verò, ſi tandem prædictæ ædes non poſſent niſi viliori pretio vendi propter penuriam emptorum, atque defuncto ſpiritualia quædam remedia fuiſſent aliundè ſubminiſtrata, jam agendum eſſet ex præſcripto prudentiæ Chriſtianæ ſtando nimirùm conſilio vel proprii ſui Prælati, vel Paſtoris, vel quorumdam aliorum prudentiſſimorum virorum. Ideoque S. Thomas deciſioni ſuæ meritò ſubjungit : *Hoc autem requirit prudentis executoris examen, ut ſcilicet conſideratis dilatione temporis & conditione perſonæ, quæ creditur citiùs vel tardiùs liberanda; & etiam quantitate augmenti eleemoſynarum, faciat quod videbitur expedire defuncto.*

CASUS XXXI.

Nicolaus, qui depoſitarius erat teſtamenti Publii Civis Pariſini, eodem reſignato ac lecto poſt mortem teſtatoris, vidit, ejuſdem ſeſe in eo ſcribi executorem, atque ibidem relinqui Paulino legatum librarum 3000. Nicolaus extemplò ſolvit illud legatum tùm ex animo merè benefico, tùm ut nomini defuncti decus plurimum conciliaret.

Quod ubi poſt unum ab illinc menſem Bertinus hæres Publii reſciviſſet, ei dixit, nunquàm futurum, ut patiatur, ab ipſo in rationes hæreditariarum rerum prædicti legati ſolutionem induci, propterea quòd Paulinus anno proximè elapſo fuiſſet à ſupremo Burdigalenſi Senatu capite damnatus in pœnam ſingularis certaminis, in quod ſeſe proruerat : quâ quidem ex condemnatione capitis ad ſibi vindicandum iſtud legatum prorsùs inhabilis conſtituitur. Bertinus jure ne poteſt prædictum articulum in rationes Nicolai relatum non comprobare, nihil obſtante bonâ fide, quâ fuit adjutus, cùm memoratam pecuniæ ſummam Paulino perſolvit?

RESPONS.

Reſpondemus, jus omninò favere Bertino in eo quòd nolit, quam in conſideratè præſtitit Paulino, 3000. librarum ſolutionem in rationes Nicolai relatam comprobare.

1. namque, Quandò Nicolaus legatum iſtud tradidit, nondùm venerat in poſſeſſionem bonorum defuncti : ſiquidem non poſſit teſtamentarius Executor priùs hæreditatem aliquam occupare, quàm curaverit, rerum hæreditariarum indicem deſcribi; quemadmodùm hæc ei lex imponitur juxta Pariſienſem Conſuetudinem [g], & teſta- [g] Conſuet. Pariſ. art. 297. toris hæredes ibidem præſentes adfuerint, aut debitâ ratione ſint illuc vocati; cùm eorum interſit, habere tùm bonorum, tùm debitorum tàm activorum, quàm paſſivorum defuncti, cujus ſucceſſio ſibi vindicatur, notitiam perſpectam atque penitùs exploratam, ut, ſi contingeret, hæreditatem illis oneri eſſe, poſſint eam ſibi de bonis patris portionem tantummodò retinere, quam Conſuetudo eis tribuit. [h]

[h] Ricard. tract. de Donationibus. part. 2. cap. 2. Gloſſ. 7. 2. Quoniam teſtamentarius Executor, non debet legata perſolvere, [i] niſi priùs hæredi renuntiet : quinam ſint legatarii; atque ita potiſſimùm quatuor de cauſis. [i] Id ibid. Gloſſ. 7.

Prima quidem : quia abſolutè neceſſarium eſt, ejuſmodi legatarios eſſe, qui conſtituantur habiles ad eadem recipienda : quam habilitatem non habet, verbi gratiâ, conjux, cui maritus, prohibente conſuetudine, legatum reliquit; Extraneus, aut vir quidam addictus morti civili; qualis eſt Paulinus in ſpecie propoſitâ.

Secunda verò, quæ priore non eſt minoris momenti : quoniam Teſtator poteſt plus legaviſſe, quàm ei Cõſuetudine permittitur; aut ſucceſſio ſic

poteſt

poteſt oneribus debitorum gravari , ut neceſſitas afferatur, in judicio agendi, ut ex legibus æquitatis eadem inter ipſum & legatarios componantur.

Tertia : quoniam tot poſſent legata teſtamento juberi, ut iiſdem ſucceſſio tota foret abſumenda, ſi in integrum perſolverentur : atque in eo caſu jus hæredi cederet, urgendi in judicio eorumdem imminutionem.

Quarta denique : quia juſtæ cauſæ poſſunt hæredi ſuccurrere, propter quas petat, à judicibus reſcindi defuncti teſtamentum. Ex quibus omnibus evidenter patet, à Nicolao perperàm prorsùs fuiſſe Paulino traditum prædictum legatum ; atque, ſiquidem præfatus legatarius conſtitueretur inhabilis, ad ejuſdem ſolutionem accipiendam, Executorem prædictum propriæ ſuæ culpæ imputare debere jacturam iſtius pecuniæ ; cùm poſſit Bertinus eandem in ipſius rationes relatam non comprobare.

CASUS XXXII.

Emilianus Sacerdos aut Religioſus de reformato quodam ordine, ſcriptus fuit teſtamentarius Executor Mævij ſui conſanguinei : Poteſtne, remoto omni peccandi periculo, munus iſtud in ſe ipſum ſuſcipere, & prædictum teſtamentum validè ac juſtè exequi ?

Respons.

1\. Reſpondemus, ſi ſecularis ſacerdos Emilianus fuerit, ab eo poſſe curam executionis teſtamentariæ ſibi à Mævio demandatam ſuſcipi. Licet etenim antiqui juris diſpoſitione prohiberetur Eccleſiaſticis, ne curam ullius executionis teſtamentariæ in ſeipſos ſuſciperent ; illa tamen facultas iiſdem libera novo jure permittitur ; quemadmodùm colligitur ex Decretali quâdam, quam Gregorius IX. inſcribit Gallico cuidam Epiſcopo (*a*), quæ Decretalis refertur in corpore juris, in quâ Laudatus Papa mandat præfato Prælato, ut invigilet executioni teſtamentorum, cujus curam in ſeipſos ſuſceperunt Clerici ſeculares, Laïci, atque ipſi etiam Religioſi. *Mandamus*, inquit, *quatenùs executores teſtamentorum hujuſmodi, ut bona ipſa fideliter & plenariè in uſus prædictos, monitione præviâ compellas.*

2\. Dicimus, ex ejuſdem Juris Canonici diſpoſitione, poſſe Religioſis etiam committi teſtamentariam executionem, iis exceptis, quibus ejuſmodi munus interdicitur peculiaribus ordinis eorum Conſtitutionibus. Quod quidem probatur non tantummodò Decretali modò citatâ ; ſed etiam Conſtitutione Clementis V. (*b*), quâ iiſdem iſta poteſtas conceditur, eâ nihilominùs conditione : 1. Quòd licentiam ſui ſuperioris Regularis ea de re ſint obtenturi, quemadmodùm jam anteà fuerat à Bonifacio VIII. conſtitutum : (*c*) 2. Quòd rationē ſint relaturi adminiſtrationis ſuæ coram Epiſcopo Diæceſano, ad quē pertinebit, malè teſtamentarias executiones tractantibus debitas pœnas irrogare. *Statuimus*, inquit laudatus Papa, *quòd tales* (Religioſi) *etiamſi Prælationis fungantur officio, locorum ordinariis debitam reddere* ; (*d*) *ipſique ordinarii ab iiſdem abſque dolo, fraude, ſeu negligentiâ de ſuſceptæ executionis officio teneantur exigere rationem : illos, quos circà id deliquiſſe repererint, in aliorum exemplum, pœnâ debitâ, quocumque non obſtante privilegio, puniturì.* Ex quibus concludimus, ſi ſtatutis, ſeu Conſtitutionibus ordinis reformati, in quo Emilianus profeſſus eſt, non interdicatur Religioſis, ne curam ſuſcipiant teſtamentariarum executionum ; ei prorsùs licere, curam executionis teſtamentariæ ſibi à Mævio commiſſam gerere.

Extant nihilominùs quidam Juriſconſulti, qualis D. de Ferriere in Conſuetudinem Pariſienſem, (e) & alii quidam, quos appellat, qui cenſent, quoniam Religioſi ſunt inhabiles ad effectus Civiles, & Executori teſtamentario incumbit, adminiſtrationis ſuæ referre rationes, & ſolvere, quod ei præ manibus poteſt ſupereſſe reſiduum, cui quidem obligationi omnia ipſius bona ſubjiciuntur ; hæredes defuncti poſſe prorsùs, ut ſuis propriis rebus tutiùs provideant, obſtare, ne Religioſus ullus in ſeipſum provinciam iſtam ſuſcipiat, quanquàm eandem jam cum licentiâ ſui ſuperioris acceptaviſſet : at verò alii ſunt, qualis Trouçon, qui in oppoſitam ex de re ſententiam diſcedunt : Quidquid ſit, ſemper inhærendum eſt tùm uſui, tùm Conſuetudini, quæ in Regionibus quibuslibet obtinent ; atque meminiſſe juxtà receptum apud Gallos uſum, non apud Epiſcopum, ſed apud ſolum fori Civilis judicem teſtamentariarum executionum rationes eſſe referendas.

(a) Greg. IX. in cap. *Tua nobis*. 17. de teſtam. & ultimis voluntatibus. lib. 3. tit. 26.

(b) Clement. *Religioſis* unic. de teſt. et ultim. voluntatib. lib. 3. tit. 5.

(c) Bonif. VIII. in cap. *Religioſus*. fin. eod. tit. in 6. lib. 3. tit. 11.

(d) Rationem teneantur. addit *Gloſſa*.

(e) D. de *Ferriere* tom. 3. pag. 428. n. 11.

Vide *LEGATA*.

TESTIS.

Dicitur *teſtis*, ille, qui teſtimonium de eo dixit, quod vel vidit, vel audivit ſive ad accuſandum aliquem reum, ſive ad eundem extrà culpam ponendum. *Teſtis*, inquit Polmanus, *is eſt, qui aſſeveratione ſuâ rei fidem facit.*

Sunt teſtes, vel fidei locupletiſſimæ, quique nullâ de causâ rejici poſſunt, vel nullius fidei, quique aliquâ de causâ poſſunt repudiari, & quibus locus eſt criminis alicujus objiciendi, ex quo nota infamiæ inuratur, aut vitii, propter quod eorum teſtimonium non eſt admittendum ; ſive vitium illud hoc habeat *ex naturâ rei*, qualis eſt defectus rationis in ipſo teſte ; aut ex diſpoſitione juris ; putà, quandò allegatur atque certiſſimis argumentis demonſtratur, ab eodem teſte jam anteà fuiſſe dictum in judicio falſum aliquod teſtimonium, aut pecuniâ eum corruptum eſſe (*a*), aut aliâ quâvis ratione. Omnes cauſæ criminales teſtium auditione, iteratâ eorumdem interrogatione, ac cum reo compoſitione conſueverunt inſtrui.

Teſtis, quicumque ſit, non poteſt ab eo reo repudiari, à quo non fuit antè iteratam interrogationem improbatus ; hoc eſt, quando poſt ſuam cum reo compoſitionem in dicto teſtimonio perſeverat ; nec poteſt variationis eſſentialis argui nec quantùm ad teſtificationem, nec quantùm ad ſuam cum reo compoſitionem.

(a) Leg. *Teſtium fides* 3. & toto tit. ff. de teſtibus lib. 22. tit. 5.

Falſi

(a) Deuter c. 9. 19.

Falſi teſtes pœnæ talionis ſubjiciebantur in veteri lege, (a) in quâ legitur: *omninò facietisei (falſo teſti) quemadmodùm molitus fuerat facere fratri ſuo; ut tollas malum de medio tui.* Ab Ægiptis conſtitutum erat, ut ejuſmodi teſtes falſo teſtimonio pœnas morte expenderent, ita referente Diodoro ſiculo (b) Eſt etiam more poſitum in Galliâ, ut capite condemnentur, quandò eorum teſtimonium contrà aliquem innocentem vergit in mortem ipſius: ſed in aliis caſibus pœnis levioribus afficiuntur. Nihilominùs Edictum Franciſci I. anni 1539. cujus autoritatem, ſupremus Senatus comprobavit, decernit pœnam mortis adversùs teſtes quoſcumque circà quamcumque materiam: at non obſervatur ad ſtrictos literæ apices quantùm ad civiles materias, in quibus leviores à Judicibus pœnæ tantum irrogantur.

(b) Diodor. ſiculus Bibliot. L. 31. c. 3.

In materiâ rerum Civilium, non admittuntur Parentes ad quartum uſque cognationis gradum ad dicendum teſtimonium tam in foro Eccleſiaſtico, quàm in foro ſeculari ſive pro ſuis conſanguineis, ſive contrà: Caſibus exceptis, in quibus quæſtio habetur de ætate, vel propinquitatis vinculo, quantùm ad matrimonium contrahendum; Nihilominùs ad gradum cognationis ab ipſis judicibus aliquandò attenditur in quibuſdam materiis, atque in certis quibuſdam rerum circumſtantiis.

(c) Edict anni 1569. art. 54.

Probatio recipitur ex teſtificatione teſtium, quantùm ad pecuniæ ſummam 100. libris inferiorem, juxtà diſpoſitionem Molinenſis Edicti (c), quanquàm chitographi cautionem, ſeu ſyngrapham ſui Debitoris Creditor in judicio proferret, &, qui huc uſque obtinuerat in contrarium, uſus proſcriptus eſt, ſuadentibus Parlamenti Toloſani Legatis, qui expoſuerunt in ſolemnibus trium Ordinum Comitiis, omninò intereſſe, ut in materiâ conventionum locus non daretur probationi ex teſtificatione teſtium: ſed in rebus tantummodò, quæ forent gravioris alicujus momenti, juxtà quam eorum ſuaſionem Rex Edictum prædictum tulit.

Ut Beneficiarius nullus eſſe poteſt ſine Canonicâ inſtitutione; nec etiam ullus admittitur, ad inſtituendam quætimoniam in materiâ Beneficiali, niſi titulis priùs exhibitis. Verùm ſic ſe res non habet quantùm ad profanam materiam, in quâ ſæpè ſæpiùs judicium intervenit poſt auditam ſimplicem teſtium teſtificationem. Hoc ſolum obſervandum eſt, in materiâ ſimoniæ probationis alicujus initium, quæ repetatur ex ſcripto, ſecundùm Edictum Molinenſe (d) neceſſariò præmittendum eſſe. Quamobrem non auditur, qui Beneficium aliquod tanquàm caducum impetravit, cùm nihil aliud probationis arguit, quàm ex teſtibus producendis: quoniam alioquin quàm pauciſſimi reperirentur Titulares. qui poſſent ſuis Beneficiis tutò gaudere. Quandò tamen lis ſecundùm formulas extraordinarias fuit inſtructa, judex teſtium teſtificationis debet aliquam habere rationem.

(d) Art. 54.

Teſtis nec vocatus, nec veri teſtimonii dicendi ſacramento coram judice obligatus, nunquàm ad dicendum in judicio teſtimonium admittendus eſt. A quâ tamen regulâ caſus excipitur, in quo quis, qui jam in judicium appellatus fuit, ibidemque præſens adeſt, obligatur à Judice ad teſtificandum de rei alicujus veritate. Tunc enim ipſius teſtimonium, licet dictum non præviâ vadimonii denuntiatione, aut in jus vocatione, non eſt ſuſpectum. (e)

(e) Menard. l. 4. c. 57.

(f) Tit. 6. art. 3.

In Galliâ coguntur Eccleſiaſtici, pigneratis eorum bonis Clericalibus, ad ſeſe tanquàm teſtes coram judice ſiſtendos teſtimonium dicturos ſive in materiâ Civili, ſive in causâ Criminali, juxtà Edictum menſe Auguſti anni 1670. (f) promulgatum.

(g) Deuter. 19. 15.

(h) Alex. III. in c. Licet. 23. Cælestin. in c. Nobis. 28. & Innoc. III. in c. Licet. 47. de teſtibus.

Non licet Judici judicium in aliquem reum ferre damnatorium ex ſimplici teſtis unius teſtificatione: ad ejuſmodi namque judicium duo ſaltem teſtes requiruntur, juxtà iſtæc verba ſcripturæ (g), *non ſtabit teſtis unus contrà aliquem, quicquid illud peccati & facinoris fuerit, ſed in ore duorum, aut trium teſtium ſtabit omne verbum.* At ex teſtimonio duorum teſtium occulatorum, nec ſuſpectorum, nec improbatorum exurgit numeris omnibus abſoluta probatio. Atque illud ſtrictè prorsùs obſervatur in Juriſprudentiâ tam Eccleſiaſticâ, (h) quàm ſeculari. Quin etiam ipſis Paganis iſtud principium fuit comprobatum, ut apertum fit ex iſtis verbis Senecæ, (i) *uni teſti, etiam de minore ſcelere, non creditur.* Atque vel etiam *in criminalibus*, inquit Mornacius, (k) *ſi teſtis ante repetitionem obierit; irritum manet teſtimonium.* Ita pronunciatum fuit à ſupremo Pariſienſi Senatu Arreſto 20. Martii 1510. quod refert Paponus. (l) Sic etiam judicatum eſt à Parlamento Britanniæ minoris Arreſto 30. Aprilis 1554. quod du Fail (m) memorat.

L. 3. tit. 20.

(i) Seneca l. 7. controvers.

(k) Mornacius in Leg. 1. ff. de teſtibus fol. 836.

(l) L. 9. tit. 2. n. 13.

(m) L. 3. cap. 175.

CASUS PRIMUS.

FLORIANUS Rollandum interfecit: Nemini crimen iſtud innotuit, niſi ipſius fratri, uxori & Confeſſario, cui peccatum ſuum confeſſus eſt in Tribunali Pœnitentiæ: Qui tres ſimul omnes prædicti in judicium vocati fuerunt, ad teſtimonium adversùs eum dicendum; Núm iiſdem inducitur ex ſtrictâ conſcientiâ ejuſmodi obligatio?

Respons.

Nequaquam prædicti tres obligantur, ad teſtimonium adverſus Florianum dicendum: ut enim filio non incumbit adversùs Patrem ſuum teſtificari, nec Patri, contrà proprium ſuum filium (*a*); ſic etiam æquitati naturali congruit, à fratre proprium fratrem non accuſari, nec ab uxore maritum; niſi res agatur de caſibus prorsùs extraordinariis & privilegiatis, & in prædictis caſibus obligatio teſtificandi diſpoſitione legum, quæ in loco domicilii vigent, ejuſmodi perſonis neceſſariò inducatur. *Lege Juliâ publicorum judiciorum cavetur*, ait quidam Canon de Decreto Gratiani, (*b*) *ne invito denuncietur, ut teſtimonium litis dicat adverſus ſocerum, generum, vitricum, privignum, ſobrinum, ſobrinam, ſobrinove natum, eoſve, qui priore gradu ſunt.*

(*a*) Teſtis idoneus Pater filio, aut filius Patri non eſt... Parentes & Liberi invicem adversùs ſe nec volentes ad teſtimonium admittendi ſunt. Can. *Si teſtes.* 3. 4. q. 2. & 3. Item Gloſſa in cap. *Cum nuncius* v. Repellendi. de teſtibus. &c.

(*b*) Cit. Can. *Si teſtes.* 3. 4. q. 2 & 3.

Quod pertinet ad Confeſſarium, eſt hoc indubitati principii, ac extra controverſiam prorsùs omnem conſtitutum, tùm ſecundum doctrinam S. Thomæ, (*c*) tum juxta communem omnium Theologorum ſententiam, cùm ei res aliqua non innoteſcit niſi ex ſigillo confeſſionis, nunquàm poſſe eandem ab ipſo in quocumque caſu declarari: 1°. Quia, cùm eam non acceperit niſi ex iſtâ ratione, non cenſetur eandem quatenùs homo ſcire, ſed tantummodò quatenùs Dei vicem occupans; eâque de causâ non ſolùm ipſi licet planè denegare teſtimonium in ejuſmodi caſu dicendum; ſed etiam negativè reſpondere ad interrogata, & affirmare ſibi nihil eâ de re eſſe perſpectum, abſque eò quod poſſit ei mendacii nota ullâ ratione inuri; ſiquidem ad ipſam mentem ac intentionem judicis accommodet ſua reſponſa, aut ſaltem ad mentem & intentionem, quam ipſe Judex interrogans ſibi debet proponere; cùm jure valeat præſumere, Judicem iſtum, à quo interrogatur, nec uſque adeo injuſtum eſſe nec imperitum, ut velit ipſum obligare, ad eam rem aperiendam, quam nonniſi ex ſigillo confeſſionis accepit. 2°. Quoniam nullum penès eſt hominem, obligatione generis ejuſmodi ſigilli quam religioſiſſimè ſervandi ſolvere Confeſſarium. Quæ quidem prædicta omnia mutuamur è doctrinâ S. Thomæ. *De illis*, inquit, *quæ homini ſunt commiſſa in ſecreto per Confeſſionem, nullo modo debet teſtimonium ferre, quia hujuſmodi non ſcit ut homo, ſed tanquam Dei Miniſter: & majus eſt vinculum ſacramenti, quolibet hominis præcepto.* Licet eâ de re inſpicere, quàm acerrimis ac validioribus argumentis veritatem iſtam propugnet atque fulciat Cardinalis du Perron in ſuâ ad Regem Britanniæ majoris reſponſione. (*d*)

(*c*) S. Thom. 2. 2. q. 70. art. 1. ad 2.

(*d*) Cardin. du Perron. *Reſponſ. ad Regem majoris Britanniæ. pag.* 652.

CASUS II.

BABYLAS homicidium occultum fecit, in trucidando viro quodam mendico: nihilominùs jam invaleſcit adversùs eum ſemi-probatio; quàpropter neceſſe habuit eâ de re Tullium intelligentiſſimum Patronum adire, ab eo ſumpturus conſilium, quâ ſcilicet potiſſimum ratione ſeſe gereret in ejuſmodi negotio, in quo agebatur de propriâ ſuâ ſalute. Poſt ſecundum ab illinc diem Tullius appellatus eſt apud Judices, ad teſtimonium de iis, quæ circà factum iſtud noverat, ferendum. Num obligatur, ad dicendam adversùs Babylan teſtificationem, ex eo quòd in eundem jam obtinuerit ſemi-probatio?

Respons.

Tullius non obligatur, ad dicendum teſtimonium contrà Babylam in propoſitâ ſpecie, in quâ res non ſpectat præcisè, nec ad damnum aliquod publicum, nec ad damnum privatum, quod etiamnùm poſſit vel devitari, vel reſarciri: atque ita docetur à Navarro (*e*), à quo ſeptem allegantur cauſæ, propter quas quis conſtituitur immunis obligationis teſtimonii dicendi, licet eo fine fuerit in judicium appellatus, quarum cauſarum hæc poſtrema recenſetur: *Quod per ſolam conſultationem pro conſilio habendo novit.*

(*e*) Navarr. Manual. c. 25. n. 46. & in Can. Inter. ij q. 3. Concluſ. 6. n. 21.

Sic etiam habet Merbeſius Navarri ſententiæ totus adhærens: (*f*) *Teſtis non tenetur occultum proferre crimen, ſi illi, vel conſilii, vel auxilii petendi gratiâ, patefactum fuerit ad procurandam malefactori vel animæ, vel corporis, vel utriuſque ſalutem, quæ ob admiſſum crimen periclitatur, etiamſi de autore eſſet infamia, vel ſemi-plena probatio, quæ Judici ſcilicet probabilem ſuſpicionem, ſive opinionem de perpetrato ſcelere ingeneraret.*

(*f*) Merbeſ. tom. 1. ſum. Chriſt. part. 3. q. 192. Concluſ. 4. n. 3.

CASUS III.

ERMELIUS, cùm peculatûs accuſaretur, petivit à Paulo, ne contra eum diceret teſtimonium; cujus rei fidem dedit ei Paulus, & promiſſis ſuis etiam addidit jusjurandum, teſtem invocando Deum, nunquàm futurum, ut adversùs eum quidquam teſtificetur. Paulus à Judice paulò poſt appellatur, ad teſtimonium ferendum de eorum veritate, quæ ſibi circa prædictam accuſationem innotuerunt. Obligatur ne, ad ſtandum ſuo juri jurando, nihil aperiendo, quod poſſit impoſitam Ermelio criminationem aggravare; aut tenetur ne, nihil ſuo jure jurando retardatus, quam novit, integram rei veritatem reſerare?

Respons.

Jusjurandum, quo ſeſe Paulus aſtrinxit, planè temerarium eſt, injuſtum, atque illicitum: neque proindè poteſt illud idem ſine novo peccato ſervare. Adeo ut Judex omninò jure valeat ab eo exigere, ut veritatem aperiat; & ipſi incumbat; nullâ habitâ ſui juramenti ratione, eandem in integrum ex debito conſcientiæ detegere. Quod evidenter probatur ex Decretali quâdam Alexandri III. ſcribentis ad Exionenſem Epiſcopum (*g*), in quâ Laudatus Papa declarat, ab iſto Prælato ſine ullâ dubitatione in teſtimonium dicendum admittendos eſſe Clericum, & plurimos alios adversùs quemdam Sacerdotem; licet eos omnes jurejurando adegiſſet, futurum ut adversùs eum non teſtificarentur. *Injungimus ut...., eos, qui ſunt juramento aſtricti..... in teſtimonium recipere non poſtponas.* Ad quæ verba Gloſſa ſic habet, (*h*) *non obſtante juramento tali, quod iniquè ſuis extortum, jurabant dicere veritatem ſuper negotio principali: cùm illud juramentum illicitum fuerit, & ſine peccato ſervari non poſſet: cùm celare veritatem ſit peccatum mortale.* Quod Autor prædictæ Gloſſæ cujuſdam autoritate Canonis evincit, in quo fertur: *Quiſquis metu cujuslibet poteſtatis veritatem*, (Gloſſa (*i*) ſubjicit, *tunc ſcilicet, cùm inducitur in teſtem*) *iram Dei ſuper ſe provocat: quia magis timet hominem, quàm Deum. Uterque reus eſt, & qui veritatem occultat, & qui mendacium dicit: quia & ille prodeſſe non vult, & iſte nocere deſiderat.* (*k*) Idem etiam Innocentius III. (*l*) declarat occaſione cujuſdam Archiepiſcopi, qui ſimoniæ fuerat accuſatus à quodam Canonico, quique plurimos è conſanguineis ipſius fide ſacramenti obligaverat, ne teſtimonium adversùs eum dicerent. Tandem Gregorius IX. (*m*) cæterorum ſummorum Pontificum eâ de re determinationi totus conſentit.

(*g*) Alex. III. in cap. *Intimavit.* 18. de teſt. & atteſtat.

(*h*) Gloſſ. in d. cap. v. *Juramento.*

(*i*) Gloſſ. ibid. v. *Occultat.*

(*k*) Can. *Quiſquis.* 80. 11. q. 3.

(*l*) Innoc. III. in cap. *Conſtitutis* 45 de teſtib. & atteſtat.

(*m*) Greg. IX in c. *Olim.* 26. de accuſat. l. 5. tit. 1.

Cujus deciſionis prima hæc eſt ratio; quòd officium ſive munus teſtis pertineat ad jus publicum: Porrò non licet viro cuidam privato, publico juri nec derogare, nec renuntiare, quodcumque juſjurandum eâ in re intervenıat, quemadmodùm apertè declarat Innocentius III. in unâ quâdam è ſuis Decretalibus, quam inſcribit Archiepiſcopo Piſano, (*a*) juxta plurimos textus tùm Juris Canonici, tùm Juris Romani, quos citat autor Gloſſæ in allegatam decretalē. (*b*) Eandē doctrinâ Abbas amplectitur. (*c*)

Secunda ratio eſt, quia alienum eſt à bonis moribus, quòd quis inducatur ad celandam illam veritatem, quam aperiri publicæ utilitatis intereſt, ſiquidem alioquin multa impunitaque plurima crimina relinquerentur, adverſantibus iſtis verbis Laudati Papæ. (*d*) *Cùm.... publicæ utilitatis interſit, ne crimina remaneant impunita, & per impunitatis audaciam fiant, qui nequam fuerant, nequiores.*

(*a*) Innoc. III. in cap. *ſi diligenti.* 12. de foro compet. l. 2. tit. 2.
(*b*) Abbas in d. cap *intimavit.* initio.
(*c*) Innoc. III. in cap. *in fame.* 35. de ſent. excomm.
Leg. *Eum qui.* ff. de injuriis.
Leg. *Ita vulneratus.* ff. ad legem Aquiliam.
Leg. *Si longius.* ff. de judicus. &c.
(*d*) Gloſſ. in d. cap. *Si diligenti.* in expoſit. caſûs. & v. *Pacto privatorum.*

CASUS IV.

Contigit ab aliquibus diebus ab Auguſto, qui nomen decuſque gerit viri ſapientiſſimi, occultè facinus quoddam fuiſſe perpetratum, cui pœna mortis aut ſaltem remi legibus Principis conſtituitur. Jacobus ipſius vicinus propinquior ſolus eſt, cui facinus iſtud innoteſcat; neque apud alium quemquam ſceleris illius habet ſuſpicionem. Paulus rerum Capitalium Judex, qui eidē infenſiſſimus eſt, in animum inducens, futurum ut ipſius vitam maculis aſpergat, ſi crimen prædictū ei imputet, in eum agit, requirente Regio Procuratore, cujus libelli ſupplicis virtute jubet, quatuor ex vicinis ejuſdem in judicium venire, inter quos Jacobus appellatur, ad teſtimonium in eundem Auguſtum ferendum. Tres ex prædictis ipſius vicinis ad interrogata reſponſuri vadimonium jam obierunt, ac declaraverunt, ad ſeſe ne minimam quidem ejus rei notitiam perveniſſe, nec vel etiam ullâ ratione ſeſe ſuſpicari, Auguſtum eſſe ſceleris prædicti conſcium. Jacobus, qui jamjam ad interrogata ejuſmodi reſponſurus eſt, petit, nùm ſibi coram Deo obligatio inducatur, indicandi Judici memorato, prædictum virum eſſe reverà criminis iſtius conſcium?

Respons.

Jacobo nullatenùs inducitur obligatio ex debito conſcientiæ, genuinæ rei ipſius veritatis, de quâ quæſtio proponitur, Judici rerum capitalium aperiendæ; ratio eſt, quia nullus obligatur ad teſtimonium in reum aliquem ferendum, niſi quandò juxtà formulas judiciarias atque ex præſcripto juris à Judice inquiritur; hoc eſt, cùm res de quâ quis interrogatur, eſt evidens, aut ſaltem, quandò reus in infamiam venit circa rem, de quâ quæſtio habetur: quemadmodùm apertum eſt ex decretali quâdam Innocentii, quam ad marginem indicamus. (*e*) Atqui crimen prorſùs occultum eſt in propoſito caſu; nec in Auguſtū quidquam eâ de re cadit infamiæ, nec vel etiam leviſſimæ ſuſpicionis. Siquidem Judex in eum non inquiſiverit, niſi quia totus incumbit in ipſius perniciem. Jacobus ergò poteſt abſtinere, ab ullo teſtimonio adverſùs eum ferendo. Atque ſic deciditur à S. Thomâ (*f*), qui ait: *Si requiritur teſtimonium alicujus ſubditi autoritate ſuperioris, cui in his, quæ ad juſtitiam pertinent obedire tenetur, non eſt dubium, quin teneatur teſtimonium ferre in his, in quibus ſecundùm ordinem Juris teſtimonium ab eo exigitur; putà in manifeſtis & in his, de quibus infamia præceſſit. Si autem exigatur ab eo teſtimonium in aliis, puta in occultis, & de quibus infamia non præceſſit, non tenetur, ad teſtificandum.*

(*e*) Innoc. III. in cap: *Inquiſitionis* 21. §. *ad hæc.* de accuſationib. lib. 5. tit. 5.
(*f*) S. Thom. q. 70. art. cit. 2. in corp.

Quam eandem partem ſequuntur plurimi Autores (*g*) tum Theologi, tùm Canoniſtæ, in oppoſitam licet abeant Dominicus Soto & Azorius.

Caſus tamen excipiendus eſt, in quo reſarciendum foret damnum omnino notabile, quod reus injuſtè intuliſſet; aut impediendum, ne ab eodem aliqua injuria ſive publico, ſive cuidam viro privato importaretur. Sic cenſent S. Thomas & alii, quos ibidem ad marginem indigitamus.

(*g*) Joann. Caballut. jur. can. theor. & prax. lib. 4. c. 4. n. 7. Merbes ſum. Chriſt. tom. 1. 1 part. q. 19e. conc. 10.
F1 apud eum Sylveſter. de Prierio v. *Teſtis.*
Petrus Nava. lib. 2. de reſtit. c. 4. n. 167. & 168.
Fr. Toler. in inſtruct. ſacerd. lib. 5. cap. 40. n. 1. & 2.
Reginaldus prax fori pœnitentialis l. 24. c. 3. ſect. 5.
Joan. à Cruce & alii.

CASUS V.

Thomas in jus vocatur, ad teſtimonium de rei alicujus veritate dicendum, de quâ inquiritur in Henricum. Poteſt-ne rectâ conſcientiâ denegare ſuum teſtimonium de prædictâ veritate ferendum coram Judice, à quo ſecundùm ordinem juris interrogatur; propterea quòd ab ipſo reo, interpoſitâ fide ſecreti, quidquid eâ de re ſibi innoteſcit, fuerit commiſſum, quam quidem fidem Secreti religioſè ſervandam eſſe putat?

Respons.

In ſolvendâ propoſitâ difficultate, quam S. Thomas adhibet, diſtinctione utendum eſt; (*h*) Sic enim habet Laudatus S. Doctor: *Circa ea verò, quæ aliter homini ſub ſecreto committuntur, diſtinguendum eſt. Quandoque enim ſunt talia, quæ ſtatim, cùm ad notitiam hominis venerint, homo ea manifeſtare tenetur; putà, ſi pertinent ad corruptionem multitudinis ſpiritualem vel corporalem; vel in grave damnum alicujus perſonæ; vel ſi quid aliud eſt hujuſmodi, quod quis propalare tenetur, vel teſtificando, vel denuntiando; & contra hoc debitum obligari non poteſt per ſecreti commiſſum; quia in hoc frangeret fidem, quam alteri debet.* In eumque ſenſum accipienda ſunt iſtæc verba cujuſdam Decretalis (*i*), quæ Merbeſius in errorem inductus à Gratiano, S. Auguſtino perperam attribuit, quæque S. Iſidoro vindicanda ſunt. *Uterque reus eſt, & qui veritatem occultat, & qui mendacium dicit: quia & ille prodeſſe non vult, & iſte nocere deſiderat.*

(*h*) S. Thom. 2. 2. q. 70. art. 1. ad. 2.
(*i*) S. Iſidor. l. 3. de ſum. bono. c. 59. in cap. *falſidicus.* 9. de crimine falſi L. 5. tit. 20. & in can. *Quiſquis* 8. 11. q. 3.

Nihilominùs omninò operæ pretium eſt obſervare, illud, quod eâ de re aſſeritur à S. Thomâ, intelligendum eſſe de caſu, in quo crimen nondùm perpetratum eſt, & cujus executio poteſt impediri ex ejuſdem declaratione: (*k*) Si namque ſcelus jam admiſſum ſit; nec jam agatur, niſi ut, qui ejuſdem conſcius eſt debitâ pœnâ afficiatur; videtur, in eo caſu nullam induci obligationē illud detegendi cujus notitia, non niſi interpoſita fide ſecreti naturalis, accepta eſt. Sed incumbit tamen ejuſmodi teſti reum monere, ut quàm citò citiùs, quod proximo poteſt irrogaviſſe, reſarciat detrimentum, eique minitari, niſi damnum compenſet, cùm poſſit; futurum alioquin ut adverſùs eum ferat teſtimonium.

(*k*) De Gen. Theol. mor. tom. 6. tract. 9. cap 3. q. 2.

Subjungit Angelicus Doctor, ſi quod alicui amico ſub fide Secreti commiſſum eſt, nullum inferat alicui damnum; prædictum amicum nullatenùs in eo caſu teneri, ad illud idem detegendum. Quod eâdem ratione eſt extendendum ad advocatum, Forenſem Procuratorem, medicum, chirurgum, obſtetricem, & ad quemvis alium, cui criminis alicujus conſcius animum ſuum confidenter aperuiſſet, quemadmodùm obſervatur à Caballutio. (*l*) Cujus rei ratio eſt, cur ſcilicet amicus prædictus non obligetur, ad illud declarandum, quod non novit niſi ex fide ſecreti, nec ad obediendum in eo caſu neque Judici, neque cuicumque alii Superiori; quòd, quandò obligatio inducitur fidei Secreti ex ipſo naturali jure ſervandæ, penès nullum quemquam eſſe queat contrariam injungere obligationem. *Quandòque verò ſunt talia* ipſiſſima ſunt verba S. Thomæ, *quæ quis prodere non tenetur, undè*

(*l*) Joann. Cabaſſ. juris can. theor. & prax. l. 4. c. 5. n. 3.

poteſt

poteſt obligari ex hoc, quòd ſibi ſub ſecreto committuntur, & tunc nullo modo tenentur ea prodere, etiam ex præcepto ſuperioris, quia ſervare fidem eſt de jure naturali: nihil autem poteſt præcipi homini contra id, quod eſt de jure naturali.

Eſt igitur inſerendum, ſi crimen de quo in judicio inquiritur in Henricum, nec publico, nec privato cuiqnam noceat; aut ſi alterutri fuerit injurioſum, jam ſit ab ipſo Henrico perpetratum; nec jam agatur niſi eo fine ut pœnæ ab eodem repetantur; Thomam ex debito conſcientiæ nullatenùs obligari, ad ferendum adversùs eum teſtimonium; ſiquidem ipſius rei notitia ad eum nonniſi, interpoſitâ ſecreti fide, pervenerit; neque etiam incumbere rem aliquam ſub ſecreto commiſſam aperire, cùm ſecretum pertinet ad rem aliquam, quæ fieri debet, & ex cujus executione nihil injurioſum nec publico, nec privato cuiquam acceſſurum eſt.

CASUS VI.

Si Thomæ neceſſitas incumbat ad interrogata Judicis reſpondendi, qui ei detrectanti reſpondere vel carcerem, vel graviorem, aliquam aliam pœnam minitetur; nec alioqnin, niſi reſpondendo, poſſit intentas ſibi minas effugere: quâ ratione, cùm teneatur ad fidem ſecreti ſervandam, injunctam ſibi teſtimonii dicendi legem poteſt eludere? Licet-ne ei in ejuſmodi rerum anguſtiis conſtituto, aliquam adhibere mentalem reſtrictionem?

RESPONS.

1°. Reſpondemus, nullam verborum ambiguitatem, nec mentalem reſtrictionem à Thomâ poſſe ſine peccato, quin etiam ſine perjurio, adhiberi. Ratio eſt, quòd teſtis interrogatus à Judice juxtà conſuetum juris ordinem, quique in jure-jurando, qno ab ipſo Judice aſtringitur, teſtem Deum invocat, futurum ut genuinam ipſius rei veritatem detegat; nihil poſſit contrà propriam ſuam conſcientiam proferre; ſiquidem alioquin veritati deeſſet, & teneatur, in reſponſis, quæ Judici miniſtraturus eſt, ſeſe accommodare ad ſenſum, juxtà quem ab eodem interrogatur, quoniam *quâcumque arte verborum quiſque juret*, inquit Canon, (a) *Deus tamen, qui conſcientiæ teſtis eſt, ita hoc accipit, ſicut ille, cui juratur, intelligit.* Undè ſequitur, eum, qui quâcumque arte aut verborum ambiguitate in ejuſmodi caſu reſpondendo utitur, eſſe fallacem ſimul ac perjurum. *Dupliciter autem reus fit; quia & Dei nomen in vanum aſſumit, & proximum dolo capit;* ſubjicit idem Canon: In quæ verba Gratianus, qui refert iſtam autoritatem in ſuo Decreto, ſic habet: (b) *Deus autem duplicitatis aſpernator ſimplicem intentionem utriuſque conſiderat; & tam ex parte recipientis, quam ex parte præſtantis* (juramentum) *verborum artem aſpernatur, & odit.*

(a) Iſidorus in Can. Quicumque. 22. q. 5.

(b) Gratian. §. Ex his. ibid.

2°. Quod cùm ita ſit, ſiquidem Thomas in eo caſu conſtituatur, in quo vinculo ſecreti ſervandi tenetur; neceſſe eſt, adhibeat quidquid poteſt ei Chriſtiana prudentia ſuggerere, ut caveat, ne illud idem aperiat. *Nullus pluribus uti defenſionibus prohibetur* (c): ſive nihil intentatum relinquendo, quò ſeſe poſſit ex aliquâ prnbabili causâ à juriſdictione Judicis præfati ſubducere; aut ad alium ſuperiorem Judicem provocando; ſive ſeſe affirmando reſpondere, nihil ſibi ſuppetere, quod de iis, de quibus à Judice interrogatur, quidquam poſſit aperire; aut, ſi fieri poſſit, per aliquod tempus ab eo loco ſeſe procul abſentando. At tandem, ſi nihil eum prædicta omnia juvent; & ſubodoretur, ex ſuâ pertinaci detrectatione periculum evidens imminere ſibi indignorum quorumdam modorum; aut inducendæ ſibi neceſſitatis teſtificandi; ab eo detegenda eſt nuda ac genuina rei ipſius veritas; cùm non teneatur ad fidem ſervandam ſecreti, nec ad eandem ultatenùs obligaviſſe ſe cenſendus ſit, niſi ſub tacitâ conditione, quòd futurum ſit, ut eam ſine notabili damno poſſit religioſam ac ſanctam habere; alioquin verò nullatenùs reprehendi poſſit, ex eo quòd veritatem detegat Judici, quandò in eâ neceſſitate conſtituitur, ut ipſi interroganti reſpondeat, juxta regulam iſtam Juris: (d) *Quod quis mandato Judicis facit, dolo facere non videtur; cùm habeat parere neceſſe.* Quam eandem ſententiam Caballutius cum plurimis aliis amplectitur. (e)

(c) Reg. 20. de Reg. Juris in 6.

(d) Reg. 24. ibid.

(e) Joann. Caballut. Juris Can. theol. & prax. l. 4. c. 5. n. 1.

CASUS VII.

HENRICUS, cùm ſit teſtis oculatus, Gualterium ab Hieronymo fuiſſe interfectum, ex quâ cæde damnum prorsùs ingens acceſſit familiæ defuncti, vocatur in judicium, ut de genuinâ rei ipſius veritate ferat coram Judice teſtimonium. Quâ de re quærit 1°. nùm ſibi incumbat eandem aperire, Si Hieronymus non interfecerit Gualterium, qui prior in eum impetum fecit, niſi cum moderamine inculpatæ tutelæ, nec alioquin valens propriæ ſuæ conſulere ſaluti. 2°. Nùm obligaretur, ad teſtimonium dicendum in eo caſu, in quo, cùm ſolus foret teſtis furti cujuſdam, quod factum fuiſſet à Joanne, ſibi compertum eſſet, illud idem à Joanne non fuiſſe commiſſum, niſi ex titulo juſtæ alicujus compenſationis?

RESPONS.

Exiſtimamus, in propoſitis duobus caſibus Henrico nihil obligationis induci, ferendi contra Hieronymum, vel Joannem teſtimonium. Ratio eſt, quòd Hieronymus ex homicidio, quod commiſit; non ſit promeritus, quàmobrem alicui capitali pœnæ ſubjiceretur; nec Joannes, ex furto, quod fecit; quippè conſtet, à neutro eorum in unoque caſu, nihil fuiſſe peccatum ſaltem mortaliter. Hyeronimus quidem non peccavit, cùm jure vel ipſo naturali liceat propriam ſuam vitam adversùs alicujus aggredientis impetum defendere, quin etiam eundem interficere, cùm alioquin eidem providendi nullus alius locus offertur, ut alibi demonſtramus; * & ab ipsâ proprii corporis tutelâ omnis interficiendi animus abeſt. Sed neque Joannes etiam peccavit mortaliter; cum permittatur uſus compenſationis, clanculùm ſcilicet accipiendo, quod cum injuſtitiâ detinetur à debitore nolente illud reſtituere, quandò aliter non poteſt de manibus ipſius recuperari.

* Vide Occidere.

Ideoque, ſiquidem Hieronymus nullum vitium ex interfecto Gualterio contraxerit; cujus vim atque impetum non poterat alioquin, niſi cum periculo proprii ſui capitis, effugere; Henricus coram Deo non obligatur, ad teſtimonium adversùs eum occaſione prædicti homicidii ferendum: atque eâdem eſt ratione judicandum de Joanne, qui nullius culpæ conſcius eſt, quòd uſus fuerit viâ compenſationis, ad recuperandum ſuum, quod non poterat aliâ ratione recipere. (f)

Quam deciſionem tradit Caballutius (g), qui ait: *Non tenetur aliquis teſtificari, etiam requiſitus, citatus, & ſub pœnâ excommunicationis obteſtatus... qui ſcit rem de quâ inquiritur, factam fuiſſe ſine culpâ ſaltem mortali, ut ſi, qui furti accuſatur, rem ſubripuerit titulo juſtæ compenſationis, aut homicidium, de quo inquiritur, fuiſſe factum cum moderamine inculpatæ tutelæ.*

(f) Navarr. Manual. c. 25. n. 40.

(g) Joann. Caballut. Juris Can. theor. & prax. l. 4. c. 5. n. 1.

CASUS VIII.

Si Henricus & ipſius frater ſoli teſtes citati à Judice, qui ab eis exegit ſacramentum, quo obligentur ad indicandam veritatem circà cædem factam ab Andræâ, à quo trucidatus fuit Auguſtus; ſimpliciter teſtificentur, Auguſtum ab Andreâ necatum fuiſſe, nec addant, Auguſtum priorem aggreſſum eſſe, nec ab Andræâ fuiſſe eundem interfectum, niſi per modum defenſionis, atque ut ipſe incolumis evaderet: peccant-ne mortaliter, & perjuri-ne culpam contrahunt ex tacitâ ejuſmodi circumſtantiâ; quin etiam ipſis-ne incumbit, quod indè ſubſecutum fuit, damnum integrum reſarcire?

Respons.

Prædicti duo teſtes conſcii ſunt mortalia peccati, ſimul & perjurii: Intentio namqoe Judicis, ad quam teſtimonium dicentes tenentur reſponſa ſua componere, eſt ejuſmodi, nimirùm ut obligentur, ad aperiendam rei veritatem, tam ad aggravandam criminationem reo impoſitam, quàm ad eundem extra omnem prorſùs criminis accuſationem ponendum, atque hæc ipſis inducitur obligatio ex jure jurando, cui ſeſe adigerunt: *Uterque reus eſt, & qui veritatem occultat, & qui mendacium dicit: quia & ille prodeſſe non vult, & iſte nocere deſiderat*, ut fert quædam Decretalis, cujus ex errore, cui locum dedit Gratianus, à Merbeſio verba contra rei veritatem tribuuntur S. Auguſtino, quorum tamen S. Iſidorus autor habetur. (*a*) Sed neque etiam dubium eſſe poteſt, quin teneantur, ad reſarciendum quodcumque ſubſecutum indè fuit detrimenti, ex tacitâ ſcilicet ejuſmodi circumſtantiæ veritate; quippe qui eandem ſilentio prementes, peccaverint adverſùs juſtitiam.

(*a*) Iſidor. l. 3. de ſum. bono. c. 59. in cap. *falſidicus*. 1. de crimine falſi. Lib. 5. item in can. *Quiſquis*. tit. 20. F. 11. q. 3.

Quæ deciſio ſibi vindicat Autorem, eruditum quemdam Canoniſtam; (*b*) qui ſic habet: *Indubitatum eſt calumnioſum teſtem, aut falſum aut per veri ſuppreſſionem in præjudicium partis, quamvis nihil falſum poſitive protuliſſet, ut, ſi ſiluerit reum, contrà quem teſtificatus eſt, fortaſſè primum injuſtâ conquerentis aggreſſione laceſſitum, non modò peccare mortaliter, tùm propter injuſtitiam, tùm ratione perjurii; ſed etiam teneri ad reparationem damni.* Quam eandem doctrinam Reginaldus tenet (*c*) Farinacii, Mariani, Sucini, Fagnani plurimorumque aliorum celeberrimorum autorum veſtigiis inſiſtens. (*d*)

(*b*) Joann. Cabaſſut ju is can. theor. & prax. l. 4. c. 5. n. 2.

(*c*) Valerius Reginald. prax. fori pœnitential. l. 24. c. 7. ſect. 9. n. 163.

(*d*) Farinacius prax. crimin. part. 2. q. 67. n. 253. Socinus & alii in d. c. *Falſidicus*.

CASUS IX.

Marculfus, qui Lucium accuſat, quod occiderit Paulum, producit teſtes Jacobum & Joannem, qui teſtificantur, Lucium eſſe homicidii iſtius conſcium; duo alii teſtes fidei perindè locupletis ac Jacobus & Joannes ex alterâ parte pro teſtimonio dicunt, Lucium omni prorſùs culpâ carere, & Paulum à Stephano fuiſſe interfectum. Nonnè poteſt Judex & rectâ quidem conſcientiâ Lucium extrà criminationem ponere, eumque omni crimine ſolutum dimittere ex duorum poſteriorum teſtium teſtificatione; præſertim verò, ſi quatuor prædicti ſint omninò dignitate pares?

Respons.

S. Thomas de propoſito caſu ſic habet: (*e*) *Si in talibus omninò diſcordaverint teſtes actoris & rei, ſi ſint æquales numero, & pares dignitate; ſtatur pro reo: quia facilior debet eſſe Judex ad abſolvendum, quàm ad condemnandum*,

(*e*) S. Thom. 2.2. q. 70. art. 2. ad 2.

CASUS X.

Siranus à Felice arguitur in Judicio Paulum occidiſſe. Quos Felix producit teſtes, Jacobus & Joannes teſtificantur equidem communi teſtimonio, eum eſſe conſcium iſtius homicidii: verùm Jacobus affirmat, illud idem ab eo fuiſſe factum quodam die Lunæ, qui in primum menſis incidebat; Joannes verò dicit, Paulum à Sirano quodam die Martis, fuiſſe occiſum: vel Jacobus declarat, interfectum eum fuiſſe in certâ quâdam domo; Joannes autem ex alterâ parte ait, cædem prædictam à Sirano fuiſſe factam in viâ domum præfatam proximè contingente. Nùm licet Judici duobus tantummodò ſtare prædictis teſtimoniis, & juxtà eadem allegata damnatorium in Siranum abſque ullo ſuæ conſcientiæ diſpendio ferre judicium?

Respons.

Aſſerendum eſt, nequaquàm à Judice poſſe rectâ conſcientiâ Siranum condemnari, tanquàm homicidii, de qoo quæſtio eſt in ſpecie propoſitâ, conſcium: Neque enim ſatis validum eſt, neque ſufficienter plenum aliquod teſtimonium, ut vi illius poſſit Judex damnatorium in aliquem reum ferre teſtimonium, quandò *diſcordia teſtium in aliquibus principalibus circumſtantiis*, ait S. Thomas, (*f*) *quæ variant ſubſtantiam facti; putà in tempore, vel in loco, vel in perſonis, de quibus principaliter agitur, aufert efficaciam teſtimonii: quia ſi diſcordant in talibus; videntur eſſe ſingulares in ſuis teſtimoniis, & de diverſis factis loqui; putà, ſi unus dicat, hoc factum eſſe tali tempore vel loco; alius alio tempore vel loco; non videntur de eodem facto loqui.* Porro in eâ, quæ proponitur ſpecie Jacobus & Joannes non ſibi invicem conſtant in teſtimoniis ſuis; cùm Jacobus teſtificetur, à Sirano Paulum occiſum fuiſſe die quodam Lunæ primo certi cujuſdam menſis, aut interfectum fuiſſe in tali domo, quam deſignat; & Joannes affirmet è contrario, prædictam cædem perpetratam eſſe die quodam Martis, aut factam in viâ, quæ domum deſignatam proximè contingit. Si Judici igitur nulla alia ſuccurrant probationis argumenta, non poteſt in Siranum pœnam capitis decernere, quæ conſtituitur Homicidis.

(*f*) S. Thom. cit. q. 70. art. 2. ad 2.

Cui deciſioni ſavet lex relata in Decreto Gratiani, (*g*) quæ etiam jubet, ut teſtes, *qui falsò, vel variè teſtimonia dixerunt, vel utrique parti prodiderunt, à Judicibus competenter puniantur.*

(*g*) Can. *ſi teſtes* 3. §. 10. 4. q. 3.

CASUS XI.

Jacobus & Joannes, quos teſtes tantummodò producit Laurentius adverſùs Lucium, quem arguit, quòd interfecerit Albertum; diſcordant circà circumſtantias quaſdam, quæ nihil equidem pertinent ad ſubſtantiam facti; ſed cum eâdem aliquatenùs conjunguntur. Jacobus etenim interrogatus de tempore & loco, teſtificatur, cùm Lucius Albertum occidit, cœlum fuiſſe pluvioſum; & domum, in quâ cædes prædicta facta eſt, fuiſſe recens conſtructam ſive coloribus obductam. Joannes è contrario, aſſerit, clarum tunc temporis ſolem reſplenduiſſe; neqoe in prædictâ domo quidquam apparuiſſe veſtigii, quod aut recens conſtructa eſſet, aut coloribus obducta. Judexne poteſt, nihil obſtante illâ teſtimoniorum varietate, condemnare Lucium ad eandem pœnam ſubeundam, quam Homicidæ promerentur?

Respons.

Reſpondemus, in caſu propoſito poſſe prorſùs ac debere Lucium à Judice condemnari: Ratio eſt, quia, ut ajuſmodi circumſtantiæ levioris omninò ſunt momenti quantùm ad ipſam ſubſtantiam facti; ſæpè ſæpiùs contingit, iiſdem nullatenùs affici teſtes, qoorum aliundè tota animi attentio fertur ad ipſummet factum, quod propriis ſuis oculis viderunt perpetrari. Ideoque non debet Judex ejus generis teſtimoniorum diſcordiam multùm perpendere, in quam facilè prorſus incidere homines conſue-

Digitized by Google

conſueverunt, ſive ex defectu memoriæ, ſive quoniam leviorea ejuſmodi circumſtantias non attenderunt, quæ videbantur ad ipſam facti ſubſtantiam nullâ ratione referendæ, de quo potiſſimùm teſtimonium erant dicturi.

(a) S. Thom. 2. 2. q. 70. art. 2. ad 2. cit.

Atque ipſiſſima eſt ſententia, quam S. Thomaa amplectitur, (a) cùm ait: *ſi verò ſit diſcordia teſtimonii in aliquibus circumſtantiis non pertinentibus ad ſubſtantiam facti; putà, ſi tempus fuerit nubiloſum, vel ſerenum; vel ſi domus fuerit picta, aut non, aut aliquid hujuſmodi, talis diſcordia non præjudicat teſtimonio, quia homines non conſueverunt circà talia multùm ſollicitari: Undè facilè à memoria elabuntur.* Additque prætereà laudatus S. Doctor: *Quin immò aliqua diſcordia in talibus facit teſtimonium credibilius, ut Chryſoſtomus dicit ſuper Matthæum; (b) quia ſi in omnibus concordarent, etiam in minimis, viderentur ex condicto eundem ſermonem proferre.* Nihilominùs memoratus Angelicus Doctor eâ de re propriæ ſuæ ſententiæ non adeo pertinaciter adhæret, quàm ut nolit, hoc ipſum tùm prudentiæ tùm ſapientiæ juſti alicujus judicis relinqui diſcernendum. *Quod tamen prudentia judicii*, ait ille, *relinquitur diſcernendum.*

(b) S. Chryſoſt. 1. in Matth.

CASUS XII.

Si Jacobus & Joannes teſtificentur, Albertum quidem à Lucio fuiſſe interfectum; & alteruter dicat, ſuæ memoriæ ſatis non occurrere nec diem, nec locum; alter verò, tùm diem, tùm locum deſignet; Numquid nihilominùs poteſt judex in Lucium damnatorium judicium conſtituere?

RESPONS.

(c) S. Thom. ſuprà cit. art. 2. ad 2.

Quæſtionem propoſitam S. Thomas (c) diſſolvit, aſſerendo, poſſe reum in ejuſmodi caſu à judice condemnari; rationemque iſtam reddit, quia *non præjudicatur teſtimonio, ſi unus dicat, ſe non recordari, & alius aſſerat determinatum tempus vel locum.* Quæ igitur occurrit inter teſtimonia prædictorum duorum teſtium diſſimilitudo, qui criminationem impoſitam Lucio ex æquo aggravant, non debet obſtare, quominùs judex ei decernat pœnam Homicidis debitam.

CASUS XIII.

Petrus & Paulus ambo ſimul exiſtimatione damnati propter falſitates & improbiſſima facinora, quæ ſæpè ſæpiùs admiſerunt, & in quorum pœnam judicarias ſubiverunt animadverſiones; ſoli ſunt teſtes, qui teſtificentur adverſus Joannem, qui reus in jus ducitur criminis homicidii. Nùm poteſt Judex ſervato ſummo jure, ex dicto ab iiſdem teſtimonio, Joannem condemnare?

RESPONS.

Eſt hoc in jure receptum loco generalis principii, quòd teſtes ejuſmodi debeant eſſe, ut nullâ ratione arguantur; atque eâ de causâ declarat Eugenius III. ut nullam ſententiam quamdam, quæ quorumdam teſtium infamiâ notatorum teſtimonio intervenerat, quorum aliqui tanquàm latrones, aut perjuri divulgabantur. (d) Idem conſtituitur à Gregorio IX. (e); atque Canonibus antiquis perjuri denuntiantur infames & inhabiles ad ferendum teſtimonium: (f) Eâdemque etiam de causâ judex nullatenùs attendere debet teſtimonium Teſtium, qui fuerunt vel pecuniâ, vel quoquo alio modo corrupti, ut declarat Innocentius III. ſcribens ad Epiſcopum Bellovacenſem (g) quod idem quoque de eo ſtatuit, qui criminis ejuſdem eſt particeps, quo ipſe reus accuſatur. (h) Eamque etiam ob rem propinquiores conſanguinei ſecundùm diſpoſitionem juris habentur ut omnino ſuſpecti, nec ullâ ratione in judicium ad teſtimonium dicendum admittendi. (i) Indèque etiam eſt, quòd juxtà deciſionem Gregorij IX. qui criminis alicujus reus in judicium ducitur, licet ejuſdem nondum manifeſtus teneatur, non debet recipi, ad ferendum adverſùs alium teſtimonium. (k)

(d) Eugen. III. in cap. *Ex parte.* 7. de teſtibus & atteſt. L. 2. tit. 20.

(e) Greg. IX. in c. *Teſtimonium.* 54. eod. tit.

(f) Can. *Quicumque.* 18. 6. q. 1.

(g) Alex. III. in c. *Sicut.* 9. de teſtibus, &c.

(h) Idem in c. *venientes.* 10 ibid.

Idem in c. *Perſonas.* 20. Ibid.

(i) Idem in c. *In Litteris.* 24. eod. tit.

(k) Greg. IX. in Can. *Non debet.* fin. eod. tit. 2.

Ex quibus ſequitur, ſi Judici, de quo quæſtio proponitur, nulla alia ſuccurrant probationis argumenta, quàm ex ſolâ tùm Petri, tùm Pauli teſtificatione; Joanni locum afferendum eſſe, eoſdem arguendi vivâ quidem voce rejectionis ſuæ cauſas aſſerendo, non ſcripto, &, quas habet eâ de re, probationes proferendo ſecundùm Juriſprudentiam Arreſtorum: nec licet in eo caſu judici reum condemnare ad pœnam capitis, quæ conſtituitur crimini, quo inſimulatur.

Neceſſe tamen eſt obſervare, principio generali, quòd modò ſtabilimus, ſuas nihilominùs aliquandò dari exceptiones: neque enim obtinet quantùm ad crimen Majeſtatis, quemadmodùm conſentit eâ de re Innocentius III. ſcribens ad Priorem de S. Victore, & ad duos Canonicos, (l) quo quidem in caſu poſſunt in teſtes admitti, ut judicatum eſt à ſupremo Pariſienſi Senatu, ita referente Papono (m), niſi, quemadmodùm obſervat Gloſſa Joannis Andreæ (n), criminis ejuſdem conſcij ſint atque participes.

(l) Innoc. III. in c. *Licet.* 31. de ſimoniâ. L. 5. tit. 3. §. *cum igitur.*

(m) Papon: L. 9. tit. 3. n. 16.

(n) Joann. Andræas in cap. *Mediatores.* 1. de teſtibus, &c. in 6. §. *Nota, unum.*

CASUS XIV.

Quidam Theologus, & Canoniſta quidam de quæſtione iſtâ diſſeruerunt, nimirùm, an aliqui poſſint caſus occurrere, in quibus vel uni tantummodò teſti ſit habenda fides, & in quibus ſufficiat ipſius teſtimonium?

Negativam Theologus tenuit, oppoſitam verò Canoniſta. Utri jus?

RESPONS.

Si res agatur, de quibuſdam, quæ fuerint in foro contentioſo denunciata, theologo jus favet. Neque enim ullum judicium juxtà juris ordinem ferri poteſt ex unius tantummodò teſtificatione; ſiquidem, ipſo vel etiam teſtante Jeſu Chriſto, ſaltem duorum in ejuſmodi judicio neceſſe ſit, teſtimonium accedat. *In ore duorum, vel trium teſtium ſtet omne verbum.* (o)

(o) Matth. 18 16.

At verò, ſi quæſtio ſit de caſibus extrajudiciariis; conſtat ejus generis occurrere quamplurimos, in quibus vel unius tantummodò teſtis teſtimonium ſufficit, ad alicujus rei fidem aſſerendã.

Primus ſcilicet eſt, cùm nullius damno vertit ejuſmodi teſtimonium. *Licet autem communiter non ſufficiat unus teſtis*, ait S. Antoninus, (p) *in quibuſdam tamen caſibus ſtatur teſtimonio unius; & primò in his, quibus non ſit alteri præjudicium.*

(p) S. Ant. 3. part. tit. 9. c. 11. initio.

Exempla verò ſubjicit hujuſce rei laudatus S. Archiepiſcopus, *putà, cùm dubitatur de aliquo, an ſit baptizatus: an Eccleſia ſit conſecrata: an aliquis petierit Confeſſorem, & hujuſmodi.* Quibus quidem in caſibus vel unius etiam teſtimonio fides adhibenda eſt.

Secundò cùm (in caſu nempe vel dubii, vel litigii) *hoc eſt de conſenſu partium*, proſequitur S. Antoninus, *ut unius ſtetur teſtimonio, cùm & teſtimonio adverſarii ſtari poſſit. Item cùm quæritur, an aliquis ſit emendatus de crimine; ſtatur teſtimonio ſacerdotis.* (q)

Tertiò, *Item in correctione fraternâ ſuper perſona caritativâ correctione.* (r)

(q) Gloſſa in c. *Teſtimonium.* 54. v. *In hoc caſu* de teſtibus & atteſtationibus. & in c. *Nuper.* 51. eod. tit. v. Niſi Juratus

(r) Cap. *In omni.* 8. ibid. & ibi Gloſſa.

CASUS XV.

Cum Ulbertus, qui vir eſt inviſus omnibus ſuis vicinis, vinebaldum indignis modis accepiſſet, eumque fuiſſet contumeliis inſecutus; duo de prædictis vicinis, qui ſunt teſtes ejuſmodi contumelia-

tumeliarum, nemine requirente, atque ultrò venerunt in judicium teſtimonium eâ de re dicturi. Numquid ratum eſt eorum teſtimonium; atque nonnè poteſt Judex, eorumdem audito teſtimonio, virum prædictum condemnare?

Respons.

Conſtat, ratum non eſſe, quod latum fuit à vicinis Ulberti, teſtimonium; neque ex ſolo eorumdem teſtimonio Judici, eum ad ullam pœnam ſubeundam condemnare. Ratio eſt, quia neceſſe eſt, teſti conſtitui libello vadimonium, eundemque ſeſe coram Judice jurejurando obligare, futurum ut genuinam aperiat rei de quâ teſtificaturus eſt, veritatem: alioquin nihil quidquam juvat ipſius teſtimonium. *Nulli, quantæcumque religionis fuerit, creditur, ſcilicet in cauſis; niſi juraverit*, ait S. Antoninus, (a) *ad eſſentiam enim dicti teſtis, ut ſit validum* (ejus dictum) *requiritur juramentum & coram judice competente examinatio ejus.* Quæ verba laudatus S. Archiepiſcopus mutuatus eſt è Decretali quâdam ſummi Pontificis Honorii III. (b), qui ſic ſtatuit: nullius teſtimonio, quantùmcumque Religioſus exiſtat, niſi juratus depoſuerit, in alterius præjudicium debet credi. Quam eandem quoque Doctrinam proponit Bouchel in ſuâ Gallici juris Bibliothecâ, (c) in quâ preſcribit integrum, quem Guillelmus Jaudin ſcripſit in teſtes, atque inquiſitiones, tractatum, (d) quo quidem in tractatu prædictus Autor evincit ex quâdam authenticâ codicis Juſtiniani, (e) quemcumque teſtem, ut poſſit audiri, primùm quidem ac præ cæteris omnibus oportere in judicium, conſtituto vadimonii libello, vocari ad dicendum teſtimonium, ſive de mandato Judicis, ſive ea ſimplici vadimonii denuntiatione, prout vel ſtilo atque uſu curiæ, in quâ lis eſt, requiritur. Nam, ait ille, ſi teſtis, non „ ſibi conſtitoto vadimonio, nec ullâ parte poſtulante ultrò ſeſe in teſtimonium ferendū interpo- „ neret; illius adverſarius præſumeretur, in quem „ geſtit ac pro virili parte nititur teſtificari; adeo- „ que ſuſpectus haberetur, atque extra omnem „ omninò controverſiam repellendus. Quod con- „ firmat autoritate Gloſſæ ac Bartoli teſtimonio. „ (f) Adeo ut, ſiquidem Lex omnibus teſtibus interdicat, ne niſi vocati, ſeſe offerant, ad teſtimonium ferendum; eorum teſtimonium alioquin dictum nullius debeat eſſe roboris; juxtà ſequens illud effatum Imperatorum Theodoſii ac Valentiniani: (g) *ea, quæ lege fieri prohibentur, ſi fuerint facta, non ſolum inutilia: ſed pro infectis etiam habeantur.*

(a) S. Ant. 3. part. tit. 9. c. ij §. 1. in fin.

(b) Honor. III. in cap. *Nuper.* 51. de teſtibus & atteſtat. L. 2. tit. 20.

(c) Bouchel. Biblioth. Gallici juris. v. *Teſtis.*

(d) Jaudin tract. de teſtibus & inquiſitionibus, cap. 2.

(e) Auth. *Rogati* Cod. de teſtibus. authentic. L. 4. tit. 20.

(f) Gloſſa & Bartolus in Leg. *Poſt legatum* §. *his verò* ff. de his, quibus ut indignis, &c. & Leg. *Quæ omnia.* §. *ſed ſi adverſarius.* ff. de procuratoribus.

(g) In Leg. *Non dubium eſt.* 5. Cod. de Legibus, &c. l. 1. tit. 14.

CASUS XVI.

Ariſtides falſum teſtificatus eſt atque in ſuâ cum reo compoſitione teſtimonio jam dicto firmus adhæſit, dicens à Juſtino fuiſſe Ludovicum interfectum; cujus quidem teſtificationi, cùm accedant quàm graviſſimæ conjecturæ, quanquàm Juſtinus omni prorſùs careat crimine, jamjam futurum eſt, ut iſte reus capite certiſſimè condemnetur: Quâ de re quæſtio proponitur, utrùm falſus iſte teſtis ex conſcientiâ teneatur ad revocandum, quod tulit teſtimonium, ut vitæ Juſtini conſulat, quanquàm illud idem revocare non poſſit, quin in periculum ipſemet certò certiùs incurrat ejuſdem pœnæ ſubeundæ, tanquàm falſus teſtis?

Respons.

Nequaquàm dubium eſt, quin Ariſtides ex conſcientiâ teneatur, atque etiam cum proprii ſui capitis diſcrimine, ad teſtimonium, quod dixit, revocandum, ut condemnationi Juſtinum eripiat. *Si ex falſâ depoſitione reus verſetur in periculo vitæ*, ait Cabaſſutius, (h) *tenetur teſtis, ſicut & calumnioſus accuſator Judicem certum facere de calumniâ & falſitate, omnemque operam adhibere, ut reum eripiat, etiam cum periculo propriæ vitæ.* Rationemque iſtam Canoniſta laudatus affert, his verbis: *Nam in pari crimine potior eſt innocentis conditio quàm calumniatoris, aut alterius, qui ſuâ malitiâ immeritum hominem in id periculum adegit.*

(h) Joan. Cabaſſut. juris can. theor. & prax. L. 4. c. 5. n. 6.

Qui præfatus Autor in ſua deciſione nonniſi veſtigiis aliorum inſiſtit, qui eum præceſſerunt, quales ſunt Dominicus Soto, Medina, Navarrus, Covarruvias, Azorius & Reginaldus, qui omnes unanimi conſenſu doctrinam eandem amplectuntur. (i)

(i) Sotus in 4. de juſt. & jure. q. 6. art. 3. ad 4. dub. 3. Medina in C. de rebus reſtituendis. q. 3. cauſâ 4. ad 4. Navar. Manual. c. 15. n. 17. Didacus Covarruvias à Leyva ad reg. *Peccatum* 2. part. n. 6. v. *Tertio.* Valerius Reginaldus prax. fori pœnit. 14. c. 7. ſec. 9. n. 167. &c.

CASUS XVII.

Joſſelinus in jus vocatus, ad ferendum teſtimonium de rei alicujus veritate, quàm certiſſimè noverat, nullius prorſùs eſſe momenti; coram Judice falſum teſtificatus eſt. Poteſt-ne contendi, peccatum ipſius eſſe mortale?

Respons.

Omne perjurium, quod ab aliquo teſte coram Judice committitur, habet rationem peccati mortalis. Atqui Joſſelinus, falſum teſtificando, perjurium admittit: teſtem ad teſtimonium ferendum niſi poſtquàm eum adegit ſacramento, futurum ut verum diceret Joſſelinus ergò nullâ ratione poteſt à perjurio vindicari; neque proindè à peccato mortali. Aliundè verò vir prædictus non potuit ferre falſum teſtimonium, quin peccaret non tantum modò contrà veritatem, quin etiam ipſum Deum, quem teſtem appellavit ſuo ſacramento, vellet conſtituere mendacii defenſorem; ſed præterea, quin offenderet ſimul tùm juſtitiam, tùm publicam fidem. Atque eâ ratione propoſitam difficultatem S. Thomas diſſolvit. (h) *Falſum teſtimonium*, ait, *habet triplicem difformitatem. Uno modo, ex perjurio: quia teſtes non admittuntur, niſi jurati: & ex hoc ſemper eſt peccatum mortale. Alio modo, ex violatione juſtitiæ: & hoc modo eſt peccatum mortale in ſuo genere, Sicut & qualibet injuſtitia... Tertio modo, ex ipſa falſitate.* Et iterùm alibi (i) *Juramentum eſt duplex, quoddam, in quo aliquis percepit, ſe jurare; & tunc, ſi falſum jurat, credo, quod ſemper peccet mortaliter; ſive ſit juramentum ſolemne, ſive non ſolemne; & præcipuè, quando percipit, eſſe falſum, quod jurat.* Atque hoc idem ipſum docet Cardinalis Cajetanus in ſuo commentario in ſummam theologicam laudati S. Doctoris (k) in quo veritatem prædictam probat fuſioribus rationum argumentis.

(i) S. Thom. 2. 2. q. 70. art. 4 in corp.

(l) Idem in 3. diſt. 39. q. un. art. 5. quæſtiunculâ. 1. in corp.

(m) Thomas de vio Cardinal. Cajetan. in 2. 2. q. 89. art. 7.

CASUS XVIII.

Roſantus & Antonius in jus vocati, ad ferendum coram Judice teſtimonium de eo, quod noverunt circà quoddam homicidium, cujus Petrus accuſatur; & premente eos neceſſitate conſcendendi ad longam itineris longinquioris peregrinationem; adeunt unuſquiſque ſuos Notarios coràm iiſdem ſuum eâ de re dicturi teſtimonium, ac declarant, ſeſe propriis oculis vidiſſe, prædictum crimen à reo perpetrari; cui quidem teſtimonio ſuo poſtquàm ſubſcripſerunt, illud idem Judici per certum nuntium mittunt, & navem conſcendunt. Judex-ne prædictus poteſt ex conſcientiâ, quæ Legibus conſtituitur Homicidis, ad eandem pœnam ſubeundam, ipſum Petrum ea duplici ſic dicto teſtimonio condemnare?

Respons

Nullum dubium eſt, quin prædictus Judex ex conſcientiâ non poſſit ejuſmodi ferre judicium. Teſtificatio namque teſtium quantùmcumque ſit indubitata, non ad hoc ſufficit, quod ex eorum teſtimonio in judicio conficiendum eſt, niſi ipſa fuerit

lata

lata coram judice; & ipſi priùs ab ipſomet judice jurejurando obligati, futurum ut veritatem nudam detegant, ab ipſo eodem interrogentur, (a) quemadmodùm legibus & Edictis Regum Galliæ noſtræ præſcribitur. Quod habetur ex lege Digeſti, (b) in quâ ſic legitur: *Divus Hadrianus Junio Rufino Proconſuli Macedoniæ reſcripſit, teſtibus ſe, non teſtimoniis crediturum. Verba Epiſtolæ ad hanc partem pertinentia, hæc ſunt. Quod crimina objecerit apud me Alexander Apro, & quia non probabat, nec teſtes producebat; ſed teſtimoniis uti volebat, quibus apud me locus non eſt: nam ipſos interrogare ſoleo, quæ remiſi ad Provinciæ Præſidem, ut is de fide teſtium quæreret; & niſi impleſſet, quod intenderat, relegaretur.* Et Paulò poſt, *Gabinio quoque maximo idem Princeps in hæc verba reſcripſit: alia eſt autoritas præſentium teſtium; alia teſtimoniorum, quæ recitari ſolent.*

(a) *Jurisjurandi Religione teſtes, priuſquam perhibeant teſtimonium jamdudùm arctari præcipimus.* Leg. Juris-jurandi 9. Cod. de teſtibus. Item Edict. ann. 1667. tit. 22. art. 9.

(b) Leg. *Teſtium.* 2. §. 3. & 4. ff. de teſtibus. lib. 22. tit. 5.

Quidquid ergò à Judice neceſſe eſt in ejuſmodi rerum ſtatu præſtari, illud in eo conſiſtit, ut vel ſeſe in eum locum transferat, in quo teſtes prædicti ſeſe receperunt; ſi poſſit iiſdem occurrere; (c) vel munus iſtud alteri judici demandet pro tempore & ratione, quibus Patriæ leges & receptus uſus hoc ipſum ipſi permittunt.

(c) Leg. *A perſonas.* 75. ff. de jure-jur. lib. 12. tit. 2.

CASUS XIX.

DEBETUR Deſiderio ab Ambroſio ſumma 95. librarum. Deſiderius, cùm ſibi non ſit nec chirographi cautio, nec ulla ſyngrapha, de propria manu Ambroſii, petivit, ſeſe in judicium admitti, ad ſuum debitum ſubſidio probationis aſſerendum, & teſtem produxit Godefridum, qui nonniſi cum ipſius filiâ per verba de futuro conjungitur; duos è ſuis conſanguineis in gradu cognationis remotiori, & quemdam domeſticum veterem famulum. Num debet judex ex prædictorum teſtimonio condemnare Ambroſium, ad memoratam pecuniæ ſummam Deſiderio perſolvendam?

RESPONS.

Reſpondemus, quantùm ad Godefridum, illum eſſe teſtem, cujus teſtimonio Deſiderius nihil in caſu propoſito juvatur: quoniam inter eos, qui vel ſanguine, vel aliquo ſunt affinitatis vinculo conjuncti cum iis, quorum res, de quâ teſtimonium ferendum eſt, intereſt, quos prohibetur, in teſtes admittere; ii potiſſimùm recenſendi ſunt, qui ratione ſimplicium duntaxat ſponſaliorum ſunt affines. (d)

(d) *Generi appellatione ſponſum quoque filiæ contineri placet.* Leg. *In legibus.* 5. ff. de teſtibus.

Quod ſpectat ad duos conſanguineos Deſiderii, diſtinguendum eſt; vel enim continentur intrà gradus legibus determinatos; vel conſtituuntur in gradu remotiori. In priori caſu, nihil poſſunt Deſiderio prodeſſe ſuo teſtimonio; ſed in poſteriori, ſine dubio poſſunt. Jam verò juxtà receptum apud Gallorum gentem uſum, quem conſtituit Edictum menſis Aprilis anni 1667. (e) Teſtificatio conſanguinitate vel affinitate cum partibus conjunctorum, ad liberos uſque cognatorum, qui de ſanguine patruelium fratrum progeniti ſunt, comprehenſos, in civilibus cauſis tanquàm ſpuria repudiatur, ſive prædictis partibus proſit, ſive iiſdem noceat. Eodemque modo cenſet Avila apud Caballutium. (f) Undè inferendum eſt, ſi prædicti duo cum Deſiderio conſanguinitate conjuncti, reperiantur intrà gradus memoratos; nullius perindè eorum teſtimonium eſſe momenti, ac illud, quod Godefridus perhibuit; nec licete judici vi prædicti eorum teſtimonii pro Deſiderio pronunciare; at judicium pro eodem ferre abſque omni omninò controverſiâ poteſt, ſi fuerint in remotiori cognationis gradu conſtituti.

(e) *Edict. ann. 1667. tit. 22. art. 11.*

(f) Caball. Can. jur. theor. & prax. l. 4. c. 5. n. 1.

Tandem, quantùm eſt ad antiquum illum Deſiderii domeſticum famulum, dicendum eſt, ſervato juris ordine, juxta leges ipſius teſtificationem eſſe penitùs rejiciendam. *Teſtes eos, quos accuſator de domo produxerit, interrogari non placuit*, inquit lex; (g) *etiam jure Civili domeſtici teſtimonii fides improbatur*, fert alia lex. (h) Atque hæc potiſſimùm ratio eſt, quod periculum ſemper immineat, ne Dominus domeſtici eum quaquâ ratione cogat, ad teſtimonium pro ſe ferendum. *Idonei non videntur eſſe teſtes, quibus imperari poteſt, ut teſtes fiant.* Quâ ratione alia quoque lex habet. (i) In eoque prædictæ Leges omninò quadrant ad Canonicas Conſtitutiones, ut colligere licet ex verbis apertiſſimis Canonum, quos ibidem ad marginem (k) indicamus.

(g) Leg. *Teſtes.* 24. ff. de teſtibus.

(h) Leg. *Etiam.* 3. Cod. eod. tit.

(i) Leg. *Idonei.* 6. ff. eod. tit.

(k) Can. *Conſanguinei.* Can. *Accuſatoribus.* 3. Can. *Conſtituimus.* 9. 3. q. 5. Conc. Carthag. 7. in Can. *Teſtes.* 1. Can. *Si teſtes.* 3. 4. q. 3.

In cauſâ tamen criminali crimen excipiendum eſt imminutæ majeſtatis, & quodlibet aliud facinus, quod Publico injurioſum eſt; quemadmodùm obſervatur à Caballutio. (l) Præterea notandum eſt, domeſticum ad teſtimonium pro Domino ſuo ferendum admitti: 1°. cùm quæſtio eſt de facto aliquo domeſtico, quod alioquin ægrè admodùm poteſt ex teſtimonio extraneo comprobari. Sic cenſet Mornacius (m), qui citat eâ de re Arreſtum, quod 9. Auguſti 1612. pronunciatum eſt. 2°. Quantum ad facinorum caſus, quæ fuerunt intrà domeſticos parietes noctu perpetrata, ſive adulteria, cædes, furta aut alia ejuſmodi, ut advertit Papon (n); quod quidem Juri Romano prorsùs conſentaneum eſt. (o)

(l) Idem Caballut. loc. cit.

(m) *Mornac. 19. lib. 9. tit. n. 28.*

(n) Papon. l. 9 tit. 1. n. 28.

(o) Authent. *Ut liceat.* &c Relata in leg 8. Cod. de Repudiis. (Lib. 5. tit. 17.)

Cæterùm, eſt hoc indubitatum, ex teſtimonio unius tantùmmodò teſtis, quâcumque dignitate fulgeat, & cujuſcumque fidei excellentiâ præſtet, nequaquam poſſe confici ſufficiens probationis argumentum. Nec in quæſtione criminali, nec in materiâ civili. *Simili modo ſancimus*, fert una lex, quam allegavimus in præcedenti deciſione (p) *ut unius teſtimonium nemo judicum in quâcumque cauſâ facilè patiatur admitti: & nunc manifeſtè ſancimus, ut unius omninò teſtis reſponſio non audiatur, etiamſi præclaræ Curiæ honore fulgeat.* Adeo ut in omnibus caſibus, in quibus argumentum probationis ò teſtimonio teſtium petitæ recipitur, neceſſe ſit, duorum ſaltem intervenire teſtimonium; quod planè ſufficit, niſi, quantum ad ſpeciales aliquos caſus, quam Princeps conſtituerit, teſtes numero plures lege requirantur *Ubi numerus teſtium non adjicitur, etiam duo ſufficiunt; pluralis enim locutio duorum numero contenta eſt*, (q) ut loquitur alia lex.

(p) Cit. leg. Juris-jurandi. 6. §. 1. Cod. de teſtibus.

(q) Leg. *Ubi.* 12. ff. eod. tit.

Eſt addendum præterea, ut aliquod teſtimonium ſufficiat; illud eſſe oportere certum, neque ullâ ex parte vacillans, aut dubium, ſecundùm iſtæc verba legis alterius: (r) *Teſtes, qui adverſus fidem ſuam teſtationis vacillant, audiendi non ſunt.* Ideoque, quemadmodùm teſtis, qui nihil novit de aliquo crimine, niſi quod accepit ex auditione fidei nullius autorum, non obligatur ad teſtificandum adverſùs eum, qui reus ejuſdem inſtimulatur: (ſ) ſic etiam ipſius teſtimonium nullatenùs habendum eſt ut legitimum ac ſufficiens. En quæ obſervanda potiſſimùm eſſe duximus ad intelligentiam hujuſce materiæ præſentis uberiorem.

(r) Leg. *In teſtimoniis.* 2. ff. eod. tit.

(ſ) J. Caballut. loc. cit.

CASUS XX.

MAUGERIO habitatore de Paræciâ Sanctæ Boviæ, & Luperco Parocho de Paræciâ eâdem, litigantibus ſuper proprietate ſilvæ cæduæ cujuſdam, cujus Maugerius eſt poſſeſſor; Judex pronunciavit ac juſſit, ut poſſeſſori incumberet poſſeſſionis ſuæ tempus ex dictis teſtium aſſerere. Quatuor teſtes teſtificantur, eum gaudere ab annis 30. proprietate prædictæ ſilvæ; aſſeveranter aiunt ſex alii, jam annos obiiſſe ultrà 40. à quo tempore prædictam ſilvam poſſidet. Debetne Judex, nihil obſtante præfatorum teſtium diſcordiâ, memoratæ ſilvæ proprietatem adjudicare Maugerio?

RESPONS.

Primum omnium, in quod Judex totus incumbere debet, eſt, ut pro virili parte nitatur, ſi poſſit,

dicta

Digitized by Google

dicta præfatorum decem teſtium ad concordiam revocare : *Si autem plures teſtes contradicunt pluribus teſtibus, ſive omnes, ſive producti ex eadem parte, ſive ex oppoſitis partibus;* ait S. Antoninus (*a*), *Judex, ſi poterit, concordabit teſtimoniorum contrarietatem, ſicut Auguſtinus concordat dicta Evangeliorum.*

(*a*) S. Ant. 3. part. tit. 9. c. 13. §. 2.

Si vero prædicta teſtimonia concordare ad invicem nullatenùs poſſint; juxtà teſtificationem ſex teſtium pronunciare debet, niſi iiſdem habendi ſint potiores alii quatuor propter ſuam dignitatem & mores ſuos integerrimos, vel iſtorum teſtimonium teſtificatione ſex aliorum teſtium ex evidenti aliquâ circumſtantiâ propiùs ad verùm accedere videatur. *Si non poteſt teſtimonium concordare*, addit idem Sanctus, *teſtimonium plurium prævalebit: niſi ex alterâ parte ſit tanta dignitas perſonarum, quòd meritò debeat præjudicare numero, vel niſi pauciores dicent veriſimiliora & aptiora negotio, vel quòd per pauciores plura probantur, quàm per plures.... tunc prævalet teſtimonium paucorum.*

En, quod eâ de re ſubjicit S. Antoninus, exemplum: *ut, ſi plures probant, me poſſediſſe rem* 40. *annis, pauciores probant poſſediſſe per* 50. *annos: & ultra hoc, titulum poſſidendi.*

Quæ deciſio eadem omninò eſt, quam eâ de re tradit Innocentius III. (*b*) qui ſic habet: *Ad multitudinem tantum reſpicere non oportet; ſed ad teſtium qualitatem & ad ipſorum depoſita, quibus potiùs Lux veritatis aſſiſtit.* Atque juxtà principium iſtud idem ſummus Pontifex, ad quem confugerant Epiſcopi Londinenſis & Elienſis, ut ab eodem diſcerent, quid facto opus eſſet, ad componendam quamdam litem, quæ inter quemdam Archidiaconum & Religioſos quoſdam intervenerat; ſic declarat: *Mandamus, quatenùs, ſi teſtes utrimque producti ejuſdem honeſtatis & æſtimationis extiterint; cùm conſtet teſtes Monachorum eſſe teſtibus Archidiaconi numero pauciores, pro Archidiacono ſententiam feratis. Si verò teſtes ex parte Monachorum producti, tantæ præeminentiæ fuerint, quòd eorum auctoritas aliorum ſit meritò multitudini præferenda;* (addit Gloſſa: *vel ſaltem coæquanda*) *quia tunc judicabitur pro reo* (*c*) *ab impetitione Archidiaconi abſolvatis eoſdem.*

(*b*) Innoc. III. in c. *In noſtrâ*. 32. de teſtib. & atteſt.

(*c*) Gloſſ. in d. c. *In noſtrâ.* v. Præferenda.

CASUS XXI.

Hierophilus Parochus de S. Guilaino Diæceſis Tornacenſis, matrimonium quoddam celebravit, cui præſentes non adfuerunt niſi duo tantummodò teſtes, adverſante nequicquàm Edicto menſis Martii 1697. quo Ludovicus Magnus declarat, futurum ut matrimonia coram quatuor teſtibus celebrentur; atque ea, quæ cum pauciori numero teſtium celebrabuntur, ſint non validè contracta: tentatum eſt adversùm eum aſſerere, eum in eo peccaviſſe mortaliter: quin immò contendit ille, ne quidem à ſe ipſo fuiſſe commiſſum veniale peccatum. 1°. Quia Concilium Tridentinum, quod, quantùm ad iſtud Diſciplinæ caput, paſſim obtinet intra limites omnes Gallici Regni, nonniſi teſtes duos exigit, ut matrimonium aliquod valeat; adeoque, conſiderato ſummo jure, ſibi non incumbit, ad ejuſdem celebrationem ſuperiorem numerum teſtium acceſſere: 2°. Quoniam Lex merè humana, quale eſt allegatum Edictum, non poteſt obligare ſub pœnâ peccati mortalis: 3°. Propterea quòd virum Eccleſiaſticum illud maximè deceat, ut ſtet conſtitutis ab Eccleſiâ Legibus potiori ratione, quàm Legi Civili, quæ ad eaſdem non quadrat. Quæritur, nùm Hierophilus in propoſito caſu non poſſit ex prædictis rationibus à mortali peccato vindicari?

Respons.

Quanquàm verum ſit, matrimonium valere, cùm fuit coràm proprio Parocho, præſentibus ibidem teſtibus tantummodò duobus, celebratum; ſiquidem ex iſtis tota forma conſtet, quam Concilium Tridentinum exigit; nihilominùs cenſemus; non potuiſſe ſine peccato mortali propoſitum matrimonium coràm duobus duntaxat teſtibus ab Hierophilo celebrari, contra diſpoſitionem Edicti Regii, quod legis locum atque vim in toto Galliarum Regno paſſim obtinet, utpotè quòd æquitati ſit prorsùs conſentaneum, ibidemque promulgatum fuerit atque, nemine contradicente, receptum: Ratio eſt, quia, licet Edictum iſtud Lex omninò ſit merè humana, non potuit tamen præfatus Parochus eidem non parere, quoniam eſt hoc prorsùs indubitatum, ex Legibus humanis obligationem importari ſub pœnâ peccati, quin etiam aliquandò ſub pœnâ peccati mortalis, ut evincere licet ex plurimis rationum argumentis, quæ leguntur apud S. Thomam. (*d*) Jamverò ut dignoſcatur, utrùm prædictæ Leges obligationem ſub pœnâ peccati mortalis inducant, earumdem expendenda ſunt: 1°. Materia: 2°. Verba: 3°. Pœna in eos lata, qui iiſdem non obtemperant.

(*d*) S. Thom. 2. 2. q. 90. art. 3. & 6. & q. 95. art. 4. 2. 2. q. 60. art. 5. & q. 67. art. 1.

1°. Si materia Legis ſit graviſſimi momenti; ſtrictam atque abſolutam inducit obligationem; atque graviſſimi momenti certò certiùs eſſe judicatur, non ſolùm, quandò pertinet ad bonum publicum, ſed etiam, cùm in illud potiſſimùm intendit, ut caritati, juſtitiæ, pietati atque Religioni conſulat; quemadmodùm docet antiquus quidam inſignioris notæ Canoniſta. (*e*) Porrò materia prædicti Edicti tota vergit in communem utilitatem, nec alium ſibi finem proponit, quàm ut in familiis omnibus, juſtitiam, pacem, atque caritatem integras inviolataſque conſervari, provideat, efficiendo nimirùm, ut matrimonia ea præſentiâ teſtium numero plurium certiora reddantur ac indubitatiora, & Liberorum ſtatus, qui ex iiſdem naſcentur, tutiùs aſſeratur. Atque reverâ quidem hoc ipſum ipſemet Rex declarat inter cauſas Edicti ſui, quas recenſet, iſtis verbis: „ Cum fuerit cautum à ſacro-Sanctis Conciliis, tanquàm quid ſolemne pertinens „ ad ſubſtantiam Sacramenti Matrimonii, ut il„ lud idem contrahentibus præſens proprius Pa„ rochus adeſſet; invigilaverunt Reges ante„ ceſſores noſtri plurimis Edictis inſtituto tam „ ſapienti quàm ſtrictiſſimè ſervando, & ex quo „ poterant adeo utiliter impediri illæ nimiùm „ infælices conjunctiones, quibus quies pertur„ batur, & decus obſoleſcit plurimarum fami„ liarum ratione ſcilicet affinitatum, quæ etiam „ ſunt morum corruptione, quàm conditionum „ diſparitate turpiores. At, quoniam non ſine „ ſenſu doloris quàm maximo cernimus, nec juſ„ titiam æquitatemque dictarum Legum, nec plu„ rimam, quæ debetur utrique Poteſtati, à quâ „ ortum habent, reverentiam, nihil quidquam „ *huc uſque* ſufficienter obſtitiſſe libidinoſorum „ ejuſmodi motuum impetui, quo juniores in „ matrimonia ejus generis abripiuntur; &, tur„ pis lucri gratiâ, ſæpè ſæpiùs teſtes, quin etiam „ Sacerdotes occurrere, qui ſuum miniſterium „ perindè ac ſuam fidem proſtituant, ad illud, „ quod tùm in Religione, tùm in Civili ſocieta„ te ſanctiſſimum habetur, communi quaſi con„ ſenſu violandum; exiſtimavimus, operæ pre„ tium facturos nos eſſe, ſi conſtitueremus verbis „ expreſſioribus, quàm huc uſque determinatum „ fuerat, quale deberet eſſe domicilium, ut requi„ ritur, ut quis poſſit, quatenùs habitator de aliquâ „ Paræciâ, contrahere matrimonium: ac pœnas „ ſtatueremus, quarum juſtâ ſeveritate poſſent „ deinceps aboleri penitùs fallaciæ, quibus uti „ præſumpſerunt interpoſitæ perſonæ, corruptique teſtes, tùm ut concederentur diſpenſatio„ nes, tùm ut matrimonia celebrarentur, atque „ retinerentur in debito ſuo officio Parochi,

(*e*) Abbas in cap. *Clericus* de vitâ & honeſt. Clericorum.

„ aliique

Digitized by Google

„ aliique ſacerdotes tam ſeculares, quàm Regu-
„ lares qui quidem obliti caracteris ſui dignita-
„ tis & excellentiæ, quas iiſdem Eccleſia con-
„ ſtituit, Leges ac regulas ipſimet perfringunt.
„ Quibus de cauſis, &c.

En habentur ex prædictis veræ cauſæ, propter quas Rex animo ſuo adjecerit, ferre Legem, de quâ quæſtio eſt, quantùm ad omnia loca imperio ſuo ſubjecta; ex quibus cauſis vel ipsâ luce meridianâ clariùs evincitur, quantùm prædicta Lex communis utilitatis interſit. Undè ſequitur, eandem perfringere non licere, niſi ex peccato prorsùs graviſſimo.

2°. Si verba, quibus Lex concipitur, ſenſum iſtum importent, nimirùm eam eſſe Legislatoris mentem, ut ſtrictam inducat ſuis ſubditis obligationem; locus eſt exiſtimandi, cùm aliundè materia legis iſtius eſt maximi momenti, eam violari non poſſe ſine mortali peccato; Porrò hoc ipſum apertiſſimum efficiunt ipſa verba, quibus prædicta Lex enunciatur; en etenim quâ ratione proſequitur. „ Quâ quidem re in noſtro Conſilio ad-
„ ductâ in deliberationem, atque de ipſius ſen-
„ tentiâ, ac noſtrâ certâ ſcientiâ, plenâ poteſtate
„ autoritateque Regiâ, præſenti noſtro Edicto
„ conſtituimus & ſanximus, conſtituimus, ſanci-
„ mus, volumus ac nobis placet, ut diſpoſitiones
„ ſacrorum Canonum, & Edicta Regum anteceſ-
„ ſorum noſtrorum, quæ pertinent ad matrimo-
„ niorum celebrationem ..... quàm religioſiſ-
„ ſimè ſerventur .... Eoque fine injungimus
„ omnibus Parochis atque aliis Sacerdotibus, qui-
„ bus incumbit celebrare matrimonia ut diligen-
„ ter inquirant, priuſquam cærimonias eorumdé
„ aggrediantur, atque præſentibus ibidem, qui
„ iiſdem celebrandis adſunt, ex teſtimonio qua-
„ tuor teſtium fidei locupletiſſimæ, quibus cer-
„ tum fixumque ſit domicilium ..... de domici-
„ lio ſimul atque de ætate & conditione eorum,
„ qui matrimonium contrahunt ..... curentque
„ poſt celebratum matrimonium, ejuſdem inſtru-
„ mentis, quæ conficientur, à prædictis ſubſcri-
„ bi, &c.

Ex quibus verbis apertum eſt, Regem non hortari tantummodò, ut ſuum ſervetur Edictum, ſed abſolutè jubere, ut ad ſtrictos litterarum apices ſuum conſequatur effectum tam ex parte omnium nubentium, quàm ex parte omnium Parochorum, aut aliorum ſacerdotum, à quibus eorum matrimonia celebrantur. Ex quibus iterum inferendum eſt, Legem ejuſmodi tam juſtam, tam neceſſariam, adeoque communi bono conſulentem non poſſe ſine graviſſimo peccato perfringi.

3°. Denique, quandò Lex ſeveriores pœnas indicit parere recuſantibus, nullum dubium eſſe poteſt, quin legislator intendat obligare ſubditos ad ſummam ſtrictiſſimamque ejuſdem obſervationem. Atqui quæ pœna ſeverior excogitari poteſt, quàm, ut contrahentes matrimonium contrà diſpoſitionem prædicti Edicti in numerum & ordinem recenſeantur eorum, qui concubinas habent, ex declarato nimirùm eorum matrimonio non validè contracto, & filii eorum ſpurii reputentur; quemadmodùm jam anteà verbis expreſſis ferebatur in Edicto Bleſenſi, (*a*) quod confirmatur Edicto Ludovici Magni, quod ſimul roboris plurimum adjicit Edicto anni 1606. (*b*) & Edictis Ludovici XIII, anni 1629. & 1639. (*c*)

(*a*) Edict. Bleſens. art. 40.
(*b*) Edict. ann. 1606. art. 12.
(*c*) Edict. ann. 1629. art. 39. & 1639. art. 1.

Illud jam duntaxat ſupereſt, nimirùm ut paucis refellamus rationis argumentum, quod Hierophilus tertio loco proponit, ut ſeſe peccati mortalis in caſu propoſito vacuum efficiat; quanquàm, quæ ſuperiùs eâ de re habuimus, abundè ſufficiant, ad illud idem ſimul cum duobus prioribus in pulverem comminuendum. Allegat igitur, viro Eccleſiaſtico nequaquàm incumbere, ex debito conſcientiæ, ſe accommodare ad diſpoſitionem Legis Civilis, atque eam eidem induci duntaxat obligationem, ut tantummodò ſtet Inſtitutis ab Eccleſiâ Legibus. Cui reſpondemus, ſi Leges excipiantur, quæ alienæ ſunt à juribus & immunitatibus, ſeu privilegiis Eccleſiaſticis, quæ confirmantur à ſupremis Principibus, & de quibus ſermo fuſior habetur in tertio tomo Commentariorum Cleri Gallicani; conſtare, non minùs obligari viros Eccleſiaſticos quàm cæteros quoſcumque vitæ privatæ homines, ad obtemperandum Civilibus Legibus. Quanquàm enim verò viri Eccleſiaſtici ſint Miniſtri Jeſu Chriſti atque ipſius Eccleſiæ, tamen, ut Laïci, veniunt in partem politici Regiminis, ejuſdemque cenſentur eſſe membra. Æquum igitur eſt, eos eidem congruere eâdem ratione, quâ convenit partem aliquam ad ſuum totum quadrare; totam ſcilicet rationem agendi ſuam ad ipſius Leges componendo: *turpis enim omnis pars eſt, ſuo univerſo non congruens.* Inquit S. Auguſtinus in libro tertio ſuarum confeſſionum: (*d*) Atque hæc ipſiſſima obligatio iiſdem imponitur ex præſcripto Canonum. Indèque eſt, quòd & ipſimet ſummi Pontifices tan. à ſollicitudine olim invigilaverint Imperii Legibus obſervandis; ut facili negotio evincatur ex plurimis Canonibus, qui referuntur à Gratiano: (*e*) atque etiam plurimas difficultates ſibi propoſitas earum Legum authoritate expedierint; cujus rei exemplum occurrit in Decretali quâdam Lucii III. qui ſcribens ad Epiſcopum Patavinum, irritum omnino denuntiat quidquid in certo quodam negotio fuerat, adverſantibus Legibus Civilibus, confectum: (*f*) Quod idem quoque Gregorius IX. exequitur in aliâ Decretali, (*g*) in quâ penitùs improbat atque omninò reſcindit ſententiam quamdam, quæ fuerat ab Eccleſiaſtico aliquo Judice pronunciata, propterea quòd illa cum Legibus Imperatorum non concordaret.

(*d*) S. Aug. in Can. *Quæ contrà.* 2. diſt. 8.
(*e*) Nicol. I. in Can. *Lege*, 1. diſt. 10.
Leo IV. in Can. *De Capitulis.* 9. & in Can. *Veſtram.* 15. ibid.
Gelaſius I. in Can. *Quis autem.* 11. & in Can. *Certum eſt.* ibid.
(*f*) Lucius III. in Cap. *Intelleximus.* 2. de Novi operis Nuntiatione. Lib. 5. tit. 32.
(*g*) Greg. IX. in Cap. *Innotuit.* 2. de Arbitris. Lib. 1. tit. 43.

Vide IMPEDIMENTUM EX MATRIMONIO CLANDESTINE CONTRACTO PROVENIENS. Caſus 25. & 26.

THEOLOGUS.

Qui Theologus dicitur, ille eſt, qui, cùm ſit Laureâ Sacræ (*h*) Theologiæ Doctoris inſignitus, eligitur inter Canonicos, atque tùm nuntiando Divino verbo, tùm tradendis theologicis lectionibus aliis Canonicis, qui ſacræ iſtius Scientiæ ſunt imperiti, præponitur.

(*h*) Edicti Aurelianens. art. 8.

Erat olim præcipuum munus illud atque Epiſcopis ipſis familiare: ut de rebus Divinis ad populum dicerent: eò etiam ut nequidem ulli ſacerdoti permitteretur, ut, iiſdem præſentibus, nihil quidquam de verbo Divino ſine eorum licentiâ publici ſermonis haberet. Verùm, creſcente nimis fidelium multitudine prodigioſâ, indèque neceſſariò multiplicatis eorumdem ſollicitudinibus, ac ipſimet variis undequàque & aſſi-

duis occupationibus diſtenti, aliis etiam accedentibus legitimis cauſis, coacti ſunt adhibere ſibi ſubſidium ſacerdotum, ad implendum Divini verbi miniſterium. Quin etiam, progrediente temporis ſucceſſu, judicaverunt, hoc pertinere ad ſummam Fidelium utilitatem, ut aliquos conſtituerent in ſuis Eccleſiis, qui ibidem munus exequerentur ordinariorum Divini verbi præconum: Atque curaverunt, iiſdem ad vitæ neceſſaria competentem reditum aſſignari, quâ ratione explicamus in reſponſione ad Caſum, qui ſecundo loco proponitur in decurſu præſentis Tituli, in quâ, quæ pertinent ad Inſtitutionem Theologorum, & ad eorum officia præcipua, hiſtorico ſtilo complectimur.

Præbendæ, quæ Theologis jure peculiari reſervantur, & quibus appellatio communis Theologicarum eâ de re potiſſimùm vindicatur, juri Graduatorum obnoxiæ ſunt, ac præſertim ab eo tempore, ex quo ſic fuit à ſupremo Pariſienſi Senatu conſtitum Arreſto pronunciato 17. Februarii 1642. in cauſâ Præbendæ Theologicæ de Bellovacenſi Eccleſiâ; quemadmodùm jam obſervavimus in Titulo, Graduatus. Indèque, quantùm videtur, repetit ſuum fundamentum ejuſmodi juriſprudentia, quòd nempè conjiciatur, ſufficientes dotes ineſſe Graduato, ad implendum Divini verbi miniſterium.

Cæterùm, qui munus implendum Theologi ſuſcipit, eum oportet non eſſe tantummodò rerum theologicarum, ac præſertim eorum, quæ pertinent ad moralem Diſciplinam, peritiſſimum, ſed prætereà requiſitis aliis dotibus inſtructum eſſe, quæ conducunt, ad verbum in publico plurimâ cum fandi copiâ faciendum; qualia ſunt, latera firma, validaque corporis conſtitutio, clara vox ac omnimodè ad dicendum accommodata, & memoria tenax; eum exemplo prælucere tùm integritate morum, tùm vivendi ratione, quam nulla ſiniſtra ſuſpicio violare poſſit; eumque tandem nullo lucri turpis intuitu duci in iis omnibus, quæ ſpectant ad tam auguſtas adeoque Sacras altiſſimi hujuſce miniſterii functiones. Quas prædictas egregias dotes ſummus Pontifex Honorius requirit in Doctore, & pauciſſimis iſtis verbis complectitur: *Qui velut ſtellæ, in perpetuas æternitates manſuri, ad juſtitiam valeant plurimos erudire.* (a)

(a) Honor. III. in c. *ſuper.* ſin. de Magiſtris. &c. lib. 5. tit. 5.

CASUS PRIMUS.

Vranius Epiſcopus de quâdam intrà limites Imperij Gallici conſtitutâ Diœceſi, cùm in prædictâ ſuâ Diœceſi neminem haberet laureâ Sacræ Theologiæ Doctoris inſignitum, quem eum eſſe judicaret, qui poſſet Munus Theologi in ipſius Eccleſiâ Cathedrali laudabiliter ſuſtinere, ad illud idem exequendum deſignavit Paulum Canonici Juris Doctorem, virum, ut præclaræ prorsùs eruditionis, ſic etiam virtutis omninò ſpectatiſſimæ. Numquid hoc ipſum tentare potuit juxtà mentem ipſius Eccleſiæ, &, quæ ab eâdem eâ de re conſtituantur, inſtituta?

Respons.

Neque tertio, neque quarto Concilio Lateranenſi (b), quæ Concilii Baſileenſis celebrationẽ præceſſerunt, uſquàm cautum fuit, ut in Theologo requireretur ejuſmodi laurea Doctoratûs, ſed tantummodò conſtitutum eſt, ut Epiſcopi curarent ejuſmodi muneri præficiendos viros eâ Doctrinâ morumque integritate præditos, ut illud idem exequi dignè ſummâque cum laude poſſent. Neque verò quidquam eâ de re magis expreſſum occurrit apud Concilium Tridentinum: (c) adeo ut meritò poſſit aſſeri, lauream in Sacrâ Theologiâ Doctoralem Eccleſiæ viſam fuiſſe, quantùm ad rationem iſtam, prorsùs indifferentem; ſatiſque eſſe, quòd Theologus, quem putavit eſſe neceſſariò inſtituendum, cæteris dotibus inſigniretur, quæ in eo requiruntur, qui nuntiando Divino Verbo, ſeu tradendis Theologicis Lectionibus præponeretur; quemadmodùm reverà reperiuntur infiniti propemodùm in plurimis inſignioris notæ Congregationibus tùm ſecularibus, tùm Regularibus, in quibus, ut plurimùm, ad lectiones theologicas tradendas adhibentur, qui rerum ſunt theologicarum peritiſſimi; quanquàm ad nullum nec Doctoris, nec Baccalaurei Gradum fuerint unquàm in aliquâ ex Univerſitatibus Regni promoti.

(b) Conc. Lateran. III. & IV. c. 10.

(c) Conc. Trid. ſeſſ. 5. c. 1. de Reform.

Nihilominùs Fagnanus (d) loquens de Cremonenſi Epiſcopo, narrat, cum prædictus Prælatus nullum in ſuâ Diœceſi reperiret Theologiæ peritum, qui foret idoneus ad Theologi munus exequendum, ab eo Canoniſtam ejuſmodi muneri fuiſſe præpoſitum, quanquàm tamen dubitaret, an id ſibi liceret. Quâ de re laudatus Autor, qui depoſitarius erat Codicum Sacræ Congregationis, fidem facit, nihil in iiſdem occurriſſe ſibi deciſionis, quod probaret, aut improbaret iſtam ab Epiſcopo prædicto præſtitam nominationem, ſed annotationem tantùm appoſitam ibidem à Cardinali Alciato, quâ fertur, non potuiſſe Canoniſtam in Theologum ab Epiſcopo conſtitui; addit prætereà, ſibi legenti ſubjectam fuiſſe aliam annotationem, quâ enunciatur quædam eâ de re deciſio à Cardinali de S. Sixto propoſita, iſtis verbis: *ſi non invenitur Theologus, factâ diligentiâ non ſolùm in loco, ſed etiam extrà, poterit non ſolùm Canoniſta aſſignari, ſed cuilibet.*

(d) Fagnanus in C. *Quia nonnullis.* 4. de Magiſtris, &c. lib. 5. tit. 4.

Equidem verum eſt, ſi loqui velimus ad ſtrictos juris apices, Theologum eſſe debere aut Laureâ Sacræ Theologiæ Doctorali inſignitum, aut in eâdem Facultate deſignatum ſaltem Doctorem; ut præſcribitur Baſileenſi Concilio, Pragmaticâ, Concordato, atque Edicto Aurelianenſi, quæ referuntur in ſequenti Deciſione; & conſequenter ad iſtud principium juxtà Probum (e) in Pragmaticam, citatum à D. Brillon, (f) Theologus non poteſt reſignare ſuum Beneficium niſi Doctori, aut Licentiato, ſeu Baccalaureo Sacræ Theologiæ formato, ut aiunt.

(e) Probus tit. de collationibus. §. 10. v. De aliis.

(f) D. Brillon v. Theologus. n. 1.

Exiſtimamus, in præſenti ſpecie potuiſſe prorsùs ab Vranio, abſque eo quòd quidquam in eo tentaverit adversùs mentem Eccleſiæ, nec Legem ab eâdem, quantùm ad iſtud caput conſtitutam, eligi Paulum in Theologum ſuæ Eccleſiæ; ſiquidem duabus eſſentialibus dotibus polleat, ad munus iſtud exequendum, nimirùm præclarâ eru-

ditione

Digitized by Google

ditione, pietateque omninò ſingulari; atque prædictis à Prælatus aliundè reperire non potuerit in ſuâ Diœceſi ullum Sacræ Theologiæ Doctorem, quem præfato muneri judicaret idoneum.

Conſentit hæc aſſertio noſtra ſententiæ Rebuffi in ipſius in Concordatum Commentario (*a*), in quo ait, Præbendam, cujus occurrit vacatio, conferendam eſſe Doctori Sacræ Theologiæ, ſi verò non inveniatur, Doctori Canonici Juris (*b*). Nihilominùs non diffitendum eſt, quin caſus ille videatur parùmper metaphiſicus præſertim in Galliâ, in quâ paſſim occurrunt infiniti propè modùm Doctores ac Licentiati in Sacrâ Theologiâ, & in quâ proindè facile eſt cuicumque Epiſcopo, in cujus Diœceſi ejuſmodi virorum penuria eſt, aliquem ex vicinâ Diœceſi accerſere, aut etiam directè confugere ad ipſammet Sacram Facultatem Theologicam Pariſienſem, ut ab eâ petat virum aliquem idoneum, ad officium ejuſmodi ſuſtinendum, juxtà receptum atque paſſim obſervatum in toto Regno uſum, in quo certum eſt, nunquàm futurum, ut Canoniſtæ, cui de Theologicâ aliquâ Præbendâ fuiſſet proviſum, ejuſdem adjudicaretur poſſeſſio, rejecto vel Doctore, vel Licentiato Sacræ Theologiæ, qui ſeſe, ad eandem poſſidendam offerret,

(*a*) Rebuff. tit. de Collation.

(*b*) D. Brillon. v. Theologus. n. 1.

CASUS II.

Fulgentius Theologus de Metropolitanâ Taurinenſi Eccleſiâ conſuevit per quinque circiter menſes intrà varias uniuſcujuſque anni tempeſtates abſentari de loco ſuæ reſidentiæ. Eâ verò ratione potiſſimùm innititur, quòd Theologus non teneatur adeſſe Choro, propter obligationem nimirùm quæ Theologis omnibus incumbit Sacras orationes quibuſdam diebus habendi, & lectionum Theologicarum tradendarum, Undè concludit, ſibi igitur non imponi jugum continuæ reſidentiæ. Nùm conteodi poteſt, Fulgentium à rectâ conſcientiâ nullatenùs diſcedere, præſertim, cùm abſentatur tempore Quadrageſimali aut Adventûs, per quod ab omni Sacrâ oratione vacat, quoniam ab Archiepiſcopo atque à Capitulo vicibus alternis deſignantur Extranei Prædicatores, qui divini verbi miniſterio per totum prædicti temporis ſpatium perſunguntur?

Respons.

Non eſt, undè poſſit ullâ ratione contendi, Fulgentium in ſpecie propoſitâ tutiori conſcientiâ gaudere. Eadē etenim obligatio reſidentiæ Theologis omnibus inducitur, quæ cæteris Canonicis.

Atque ut eâ de re nihil relinquatur dubitationis, tenendum eſt, Theologos habere ſuam primam inſtitutionem in Eccleſiis Metropolitanis à Concilio quarto Lateranenſi, quod actum eſt anno 1215. ſub Innocentio III. (*c*), quemadmodùm eandem poſtmodùm acceperunt, quantùm ad alias Eccleſias Cathedrales, à Concilio Baſileenſi, quod celebratum fuit anno 1438. (*d*). Porrò en ipſiſſima verba Decreti poſterioris iſtius Concilij, qoibus eorum officia atque obligationes diſſertiſſimè ſignificantur. *Ordinat hæc Sancta Synodus, quod . . quilibet Collator ipſarum Præbendarum teneatur & debeat Canonicatum & Præbendam, quam primùm facultas ſe obtulerit & inveniri poterit, uni Magiſtro, Licentiato, vel in Theologiâ Baccalaureo formato conferre, qui . . . onus reſidentiæ ac lecturæ & prædicationis ſubire voluerit; quique bis, aut ſemel ad minus per ſingulas hebdomadas, ceſſante legitimo impedimento, legere habeat: & quoties ipſum in ejuſmodi lecturâ deficere contigerit, ad arbitrium Capituli in ſubſtractione diſtributionum totius hebdomadæ puniri poſſit; & ſi reſidentiam deſeruerit; de alio provideatur.*

(*c*) Conc. Later. IV. c. 11.

(*d*) Conc. Baſileens. cit. ſeſſ. 11.

Famoſa Pragmatica Caroli VII. confecta in Comitiis Eccleſiæ Gallicanæ, quæ fuerunt coram Rege ac Principibus anno 1437. Biturigis habita; Et Concordatum, quod initum eſt, & cui ſubſcriptum fuit (*e*) Bononiæ anno 1516. à Cardinalibus qoidem Anconenſi, atque de ſantiquatro, nomine ſummi Pontificis Leonis X.; à Cancellario verò Duprat, pro Franciſco I. quodque refertur in Concilio Lateranenſi V. (*f*) atque tandem perſcriptum fuit in tabulas ſupremi Senatûs Pariſienſis 22. Martii 1517. ac Regiis diplomatibus comprobatum & confirmatom 13. Maij ſequentis, concordant in integrum cum Decreto Concilij Baſileenſis, quemadmodùm etiam Edictum Aurelianenſe (*g*) promulgatum à Carolo IX. anno 1560., quo obligantur omnes Theologi ad ſacram orationem ad populum habendam non tantummodò diebus Dominicis, verùm etiam feſtis ſolemnioribus, atque lectiones publicas de Scripturâ Sacrâ ter per unamquamque intrà annum hebdomadam tradendas; quibus abſque controverſiâ innuitur, iiſdem neceſſariò imponi onus perſonalis atque continuæ reſidentiæ, cujus quidem obligationem eis importari, eâdem ſemper ratione judicaverunt quotquot extant in Galliarum Regno Curiæ ſupremæ, ac nominatim Pariſienſe Parlamentum; ut colligitur ex famoſo quodam Arreſto, quod memorat Bouchel (*h*), pronunciato 14. Novembris anni 1587. pro Capitulo Sueſſionenſi, poſtulante ac requirente D. Faye Regiarum Cauſarum Æcumenico Patrono, contrà Andræam Pecquet Sueſſionenſem Theologum, qui actione ſubmotus eſt ac libello ſupplici, quem obtulerat Curiæ, ut ſibi copia fieret Pariſiorum commorandi ad Feſtum uſque Purificationis proximè ſequentis tantummodò, quò poſſet intereà laureâ Doctoratûs ibidem inſigniri. Quibus tot rationum argumentis indubitatis adeo, ac tantâ dignis veneratione, ne minimus quidem ambigendi locus permittitur, quin Fulgentius nequeat abſque conſcientiæ ſuæ diſpendio jugum excutere reſidentiæ, quantùm ad locum, in quo ratione ſui Beneficii domicilium habere tenetur. Quod pertinet ad cauſam, quam allegat, cur ſeſe contendat eſſe reſidendi oneris imunem, ex ſequenti deciſione jamjam apertū erit, quàm ſit illa inanis ac omni prorsùs fundamento carens.

(*e*) Pragmat. Sanctio. tit. de Collationibus. §. Ordinamus. I. Concordat. eod tit. §. ſtatuimus.

(*f*) Conc. Lat. V. ſeſſ. 11.

(*g*) Edict. Aurelia. art. 8.

(*h*) Laurentius Bouchel Biblioth. Can. Gallicans Juris. v. Theologus.

CASUS III.

Felicianus, cui proviſum fuit de Theologicâ Præbendâ Eccleſiæ Eboracenſis, conſuevit per dimidiam temporis partem officio Canonico non intereſſe ſub eo prætextu, quòd iſtâ obligatione ratione ſui Beneficij ſit omninò ſolutus, ex eo quòd teneatur ad orationes Sacras ad Populum habendas, adeoque ſtudio vacandum, quò ſacras iſtas conciones excodat. Numquid quantùm ad conſcientiam tutus eſt ac ſecurus?

Respons.

Eſt hæc officij Theologi pars præcipua, ut de Divino verbo dicat ad populum, & tradendis lectionibus incumbat, ut demonſtravimus in deciſione ſuperiori: atque juxtà principium iſtud, debet præſentiam ſuam in Divinis componere, quibus quidem, ſic definientibus tùm Concilio Baſileenſi, tùm Concordato, præſens ſemper adeſſe non cenſetur, niſi causâ neceſſitatis ſtudiorum. Extant quædam in Galliarum Regno Eccleſiæ, quales Meldenſis, Conſtantiacaſtrenſis, atque aliæ plurimæ, in quibus conſuevit Theologus ſingulis octo diebus ſacras habere conciones: Aliæ verò reperiuntur, ut Pariſienſis, in quibus ejuſmodi cōciones nonniſi quater intrà añum à Theologo habentur, nimirum diebus Dominicis ſeptuageſimæ, primâ & quartâ Adventûs, & quartâ intrà Quadrageſimam Sunt aliæ denique, in quibus uſus viget, ut Theologi teneantur ad theologicas lectiones proponendas Eccleſiaſticis illarum Eccleſiarū, in quibus inſtituuntur. Arreſto quodam 4. Janu. 1657 Regienſis Theologus condamnatur ad dicendū de verbo Divino ſemel per ſingulos mēſes, & ad lectiones habendas ter per unāquamq; hebdomadam ſub pœnâ fructuū eidem de beneficio, quo gaudet, adimendorum, & Canonicis obligatione inducit iiſdem ſub eâdē pœnâ aſſiſtendi. Adeoq; nullatenùs aſſeri

 THEOLOGUS.

afferi poteſt, poſitò, quòd uſus varij prædicti legitimi ſint, omnes Theologos obligari ad præſentiam in Divinis æqualitér aſſiduam, ſiquidem aliis incumbat multò magis, quàm aliis, ſtudio vacare. Ex quibus conficimus, ſi Felicianus à Choro non abſit, niſi cùm neceſſitas eum urget ſtudio vacandi, ut quæ potiſſimùm incumbit Theologo, Officii parti faciat ſatis, eum, quantùm ad conſcientiam, tutum prorsùs eſſe atque ſecurum, ac cenſendum eſſe præſentem in Divinis eâdem ratione, ac ſi reverà Choro intereſſet. En, quibus hæc noſtra deciſio potiſſimùm innititur, præcipua rationum momenta.

Primò quidem, ut jam monuimus in diſſolvendâ præcedenti difficultate, Theologi fuerunt, quantùm ad Eccleſias Metropolitanas, ab æcumenico Concilio Lateranenſi quarto (a) conſtituti, quo quidem Concilio determinatum eſt, præter Magiſtros, qui fuerant in ſingulis Cathedralibus Eccleſiis inſtituti à Conſilio ejuſdem nominis tertio, quod celebratum fuit ſub Alexandro III. (b) ut in ſingulis Metropolitanis Eccleſiis unus Theologus inſtitueretur: *Sanè Metropolitana Eccleſia Theologum nihilominùs habeat, qui Sacerdotes & alios in Sacrâ paginâ doceat, & in his præſertim informet, quæ ad curam animarum ſpectare noſcuntur.* Quæ ipſiſſima ſunt memorati Concilij verba, quibus addit: *aſſignetur autem cuilibet Magiſtrorum à Capitulo unius Præbendæ proventus, & pro Theologo à Metropolitano tantùndem; non quod propter hoc efficiatur Canonicus, ſed tamdiù reditus ipſius percipiat, quamdiù perſtiterit in docendo.* Ex quibus Verbis inferendum eſt, ſi Theologus gauderet reditu unius Præbendæ ipſius officio annexo; quanquàm tunc tēporis nec fuerit titularis, nec proindè ipſi incubuerit officio Canonico adeſſe; æquum non eſſe, propterea quòd hodiernis temporibus ſit titularis, ut reverà nunc eſt, eidem imponi gravius onus, cùm totus inſudat in implendis officij ſui partibus, nimirùm Sacras conciones habendi, atque proponendi lectiones, ipſo onere, quod ei fuit impoſitum à primâ ipſius inſtitutione.

(a) Cit. cap. 51.

(b) Conc. Lat. III. c. 18.

Habemus ex Baſileenſi Concilio aliud probationis argumentum diſertioribus verbis adhuc conceptum ac multò loculentius: jubet etenim, ut ejuſmodi Theologus inſtituatur in omnibus Eccleſiis Cathedralibus, & titulo gaudeat unius Præbendæ abſque eo quòd nihilominùs à Choro abeſſe cenſeatur, cùm iis vacat, quæ pertinent ad ipſius officium Theologi. *Verumtamen*, inquiunt Patres iſtius Concilij, (c) *ut liberiùs ſtudio vacare poſſit, nihil perdat, cùm abſens fuerit à Divinis.* Quibus verbis nihil magis expreſſum deſiderari poteſt, ut probetur, Theologo vindicandas eſſe omnes diſtributiones quotidianas, quanquàm Divinis non interſit, quandò ab iiſdem non abeſt, niſi neceſſitatis ſtudiorum causâ, ut vel Sacras conciones habeat, vel ſuas Lectiones proponat. Sic diſſerit Guymierus (d) qui ſic habet: *Etiam de diſtributionibus quotidianis* (nihil perdat), *quæ dicantur tantùm intereſſentibus horis divinis, per verbum* nihil, *quod eſt univerſale negativum, nihil excludens: de groſſis enim fructibus non erat dubium: aliàs enim nihil novi concederet iſta Conſtitutio, nam cenſetur Canonicus Theologalis, ſtudendo pro lecturâ, aut prædicatione, non ſolùm eſſe præſens; ſed etiam reſidere, & intereſſe Divinis.*

(c) Conc. Baſilcens. ſeſſ. 31.

(d) Guymier. in Prag. tit. de collat. §. 11. v. Nihil perdat.

Rebuffus (e) in hæc verba Pragmaticæ, *Habeatur pro præſente*, advertit, in Concordato ferri verba pro Theologo adhuc expreſſiora, quàm in Pragmaticâ; & ait, quod in contrarium à Capitulo conficeretur, ſtatutum, futurum ut inordinatum, atque nullius roboris eſſe, pronunciaretur: quod probat Arreſtis duobus latis à ſupremo Pariſienſi Senatu. En verba ſunt Autoris Laudati: *ſunt verba addita ultrà Pragmaticam; & ſunt valdè rationabilia; nam, qui abeſt a Civitate, causâ ſtudiorum, dicitur eſſe in Civitate .... & has diſtributiones recipiet, etiam non obſtante ſtatuto Canonicorum in contrarium, quod non valet in præjudicium iſtius Theologi, cùm inferior Legem ſuperioris tollere non poſſit .... (f) ut fuit aliàs prolatum Arreſtum in hoc Senatu contrà Canonicos Rhemenſis Eccleſiæ, qui ſic ſtatuerant contrà Theologum anno 1523. die 4. Januarii.* Quibus idem Author addit prætereà monitum illud. *Vide Arreſtum contrà Canonicos Carnutenſis Diæceſis pro Theologo latum hoc anno 1544. quia ſolent ignari Canonici hos doctos & probos odio proſequi & lacerare.*

(e) Petrus Rebuff. in Cōcordat. tit. de Collationibus, §. 1. v. Habeantur.

(f) Clemente, ne Romani. de electione. &c.

Tandem Concilium Tridentinum, quod inſtitutionem Theologorum ut jam obtinentem admittit, (g) nihil pronuntiat circâ diſtributiones quotidianas, quod iiſdem ullatenùs adverſetur: & Sacra Congregatio Cardinalium prædicti Concilij Interpretum in iis, quæ pertinent ad Mores & ad Diſciplinam, pro iiſdem fert ſententiam, ita referente Barbosâ, (h) *Dubitatum fuit, an obtinens Theologalem, impeditus ſtudio & lectione ad ejuſmodi Præbendam ſpectante, lucrari poſſit diſtributiones & emolumenta quæcumque perſonaliter intereſſentibus dari ſolita; etiamſi Choro non inſerviant.* Quibus verbis Eruditus iſte Canoniſta refert quæſtionem, quæ diſſolvendâ proponebatur. Poſteàque ſic proſequitur; *Et cenſuit* (Sacra Congregatio) *diſtributiones lucrari: ſed quoad alia emolumenta, conſulendum Sanctiſſimum & viſum fuit, ea etiam deberi ex identitate rationis. Refero in collectaneis ad dictum caput primum num. 33. & de Canonicis c. 27. n. 34. cum ſeqq.* (i)

(g) Concil. Trid. ſeſſ. 5. de reform. c. 1.

(h) Auguſt. Barboſa in in. Apoſt. deciſionum Collect. 95. n. 11.

(i) Sambovius tom. 1. Caſu 44.

CASUS IV.

Ferdinandus Theologus de Cathedrali Eccleſiâ Cremonenſi, cùm ſibi permiſſis induciis, vacationis causâ, fuiſſet gaviſus, ut reliquis Canonicis ſolent indulgeri; vocatus à proprio ſuo Epiſcopo, duos integros menſes inſumpſit in quâdam miſſione, ut ad aliquas urbes ac vicos quosdam de Diœceſi ſacras haberet orationes, atque per illud temporis ſpatium commiſſit quemdam Divini verbi præconem, qui vice illius omnibus Dominicis ſacras conciones ad Populum faceret, quâ ratione ipſimet Theologo incumbit. Numquid in eo caſu poteſt quotidianas diſtributiones abſque ullo conſcientiæ ſcrupulo ſibi vindicare?

Respons.

Obtinet hæc regula tanquàm omninò indubitata, quòd nempè à Lege generali Canonibus conſtitutâ non ſint excipiendi niſi caſus tantummodò, quos immunitatis privilegio donari, jus ipſummet declarat: *Ubi Lex non diſtinguit, neque nos diſtinguere debemus.* (k) Porrò Lex, id eſt, Concilis Baſileenſe, & Tridentinum, Pragmatica, nec Concordatum non excipiunt caſum, in quo Theologus à proprio ſuo Epiſcopo adhiberetur, ad Sacras orationes faciendas in ipſius Diæceſi extrà Cathedralem Eccleſiam. Ergò nec prædictus caſus excipiendus eſt, nec aſſerendum, ei licere tutâ conſcientiâ percipere diſtributiones quotidianas, nec eas, quas ſub appellatione manualium circumferre conſuetum eſt, per tempus ejuſmodi abſentiæ; quanquàm in proprium ſuum locum Concionatorem alium ſuffecerit: ſiquidem alioquin indè directè adverſaretur Legibus conſtitutis ab Eccleſiâ; quæ, cùm Theologos inſtituit, iiſdem ſimul induxit obligationem reſidendi, & impoſitis ſibi officiis per ſeipſos fungendi, quemadmodùm evidenter habetur vel ex ipſis verbis Conſilij Baſileenſis, quæ retulimus in primâ deciſione. Enimverò, ſi Canonicis non liceat alios Eccleſiaſticos in ſuum locum ſubrogare, qui nomine ac vice eorum Divinis interſint, ut alibi demonſtravimus; Quonam fundamento Theologi pertenderent, ſibi liberum fieri, ut alios prædicatores committant

(k) Argum. Legis. De pretio. 8. ff. de Publicand. in rem actione. Lib. 6. tit.

mittant in ſuum locum, cùm poſſunt ſuis officiis per ſe ipſos ſatisfacere? Atque in eâ re ſententiæ Theologi cujuſdam magni nominis inhæremus, (a) qui docet, ab Epiſcopo non adhibendum eſſe Theologum ad ejuſmodi functiones, qui eaſdem in ſe ſuſcipiens, non poteſt cenſeri præſens, neque adeo ſuas diſtributiones omnis imminutionis expertes lucrari. Vide caſum ſequentem.

(a) Sambovuer tom. 3. Caſu 44.

CASUS V.

Lucilius Theologus, jus habens Præbendæ in Eccleſiâ Metropolitanâ Mechlinienſi, animo adjecit ſuum beneficium reſignare in favorem filij fratris ſui, vel ſororis ſuæ, qui quidem annum ætatis attigit requiſitum, ut ei poſſit de eodem provideri, & cujus aliundè pietas omnibus nota ac perſpecta eſt, ſed, qui nihilominùs nudus eſt tùm Scientiâ, tùm cæteris dotibus neceſſariis, ad proponendas lectiones, & Sacras conciones faciendas. Poteſt-ne prædictus iſte deſtinatum animo propoſitum tutâ conſcientiâ exequi; cùm aliundè certò certiùs noſcat, futurum ut, à præfato filio viri prorsùs idonei in ipſius locum ſubſtituantur, qui impoſita ei quatenùs Theologo officia ritè Laudabiliterque pro eo perficiant?

Responsa.

Eâdem ratione diſſerendum eſt de præſenti difficultate, ac de eâ, quæ proponeretur circa quemdam ſingularis prorsùs pietatis Sacerdotem, in cujus favorem vellet quis beneficium cum curâ animarum reſignare, licet exploratum haberet, eundem nec Scientiâ nec cæteris dotibus in Paſtore requiſitis ullatenùs eſſe inſtructum, ſub eo prætextu, quod curaret, ab idoneo aliquo Vicario vices ſuas ſuppleri. Porrò nullo cum jure contendi poteſt, licere tale Beneficium prædicto ejuſmodi ſacerdoti reſignare; cùm conſtet, omnem ſacerdotem, vel etiam ſummâ laude pietatis inſignem, omninò indignum eſſe, qui cæteris Paſtor præficiatur, eo ipſo, quo minimè idoneus eſt ad inſtruendum, regendum, atque paſcendum gregem ſibi à Deo commiſſum. Sic nec etiam, ullâ cum ratione poteſt propugnari, licere Lucilio, Præbendam Theologicam, quâ gaudet, niſi ex peccato graviſſimo in favorem filij fratris ſui, vel ſororis ſuæ, reſignare; ſiquidem manifeſtum ei ſit, eundem prorsùs ineptum ac mancum eſſe ad officia eidem annexa laudabiliter ac ritè adimplenda. Neque verò abs re futurum eſt, ut, quæ modò aſſeruimus comprobentur, ac plurimùm roborentur, roborentur, hìc loci referre verba cujuſdam inſignioris notæ Profeſſoris Avenionenſis, qui Scribebat anno circiter 1684., quique de Theologia facit ex profeſsò Sermonem: (b) En qualia ſe habent: *Quia verò, dicente Apoſtolo:* Omnes quæ ſua ſunt quærunt, non quæ Jeſu Chriſti, *abuſus paſſim in hoc Regno invaluit, ut his proviſi Præbendis, eas vel cum aliis commutent, vel cum onere penſionum reſignent in eorum favorem, qui munus docendi, & prædicandi, vel nunquàm, vel rariſſimè perſolvent. Meminerint quicumque ſic agunt, aut agentibus favent, & opitulantur, quale judicium apud Chriſtum Eccleſiæ ſponſum, & animarum tremendo ſanguine redemptarum Zelatorem, immineat, qui ſanctiſſimas œcumenicorum Conciliorum proviſiones circa Cleri & Chriſtianæ plebis per Divini verbi prædicationem & ſacrarum Literarum expoſitionem eludant & aboleant, ſolo retento Theologalis Canonici nomine & ſtipendiis ſine ſpirituali uſu aut fructu.*

(b) Joann. Cabaſſut. Juris Can theor. & prax. L. 2. C. 24. n. 19.

Vide *CANONICUS.*

DISTRIRUTIONES.

THESAURUS.

Prædictæ voci quinque ſubjiciuntur variæ notiones. 1°. namque adhibetur aliquandó, ad ſignificandam quandam Juriſdictionem, qualis obtinet una Pariſiorum in foro Regio, quæ dicitur *Curia quæſtoriæ juridictionis*, gallicè *Chambre du Treſor*, ad quam eorum cognitio, quæ ſpectant ad Regium Dominium. 2°. ſolet etiam uſurpari pro ſignificando illo loco, in quem defertur pecunia proveniens è vectigalibus, ac cæteris reditibus Regiis, quique eâ de cauſâ ſortitur nominis appellationem *Theſauri* ſeu potiùs ærarii Regii. 3°. ſumitur per metaphoram ad ſignificandam quamcumque rerum pretioſarum ſive ſacrarum, ſive profanarum ſupellectilem. Eâque de re conſueverunt iſtæ voces paſſim circumferri, *Theſaurus ſacer de S. Dionyſio. Theſaurus ſeu Tabularium Regij juris auctoritatum & inſtrumentorum*, id eſt locus, in quo ſervantur ac cuſtodiuntur omnes tabulæ, atque omnia inſtrumenta gravioris alicujus momenti, quæ pertinent ad Regia jura: aut ad exprimendas quaſdam dotes, quæ vel excellentiâ ſuâ ſunt admirabiles, vel omninò raræ ac ſingulares. 4°. Dicitur quoque *Theſaurus*, *Eccleſiæ*, de præclara illâ multitudine meritorum Corporis illius Myſtici; cujus quidem Jeſus Chriſtus eſt Caput, Viri verò ſanctitate præcellentes ſunt membra. 5°. Tandem appellatur in ſenſu proprio *theſaurus*, vetus depoſitio Auri, argenti, aut cujuſvis alterius pretioſæ rei in aliquo loco recondita, quæ invenitur, abſque eo quòd poſſit illius ejuſdem Proprietarius innoteſcere, juxta definitionem, quam de eodem tradit Lex, quæ ad marginem indicatur, & cujus propria verba referuntur in deciſione, quæ primum in hoc præſenti Titulo tenet locum.

Allucinantur profectò nec orationem Chriſtianam prædicant, qui aiunt, Theſauros non inveniri niſi ex caſu merè fortuito, aut cæcâ quâdam agente fortuna: Inventio etenim ejuſmodi eſt potiſſimùm referenda ad aliquam ſupremam intelligentiam, quâ res aliqua regitur ac movetur determinaturque ad rem aliam licet naturâ diverſam, ut indè effectus idem exurgat. Atque ita docetur à S. Auguſtino, (c) quandò ſic habet: *Nos enim eas cauſas, quæ dicuntur fortuitæ, undè etiam fortuna nomen accepit* non

(c) S. Aug. lib. 5. de Civit. Dei. c. 9. n. 4.

non eſſe dicimus nullas : ſed latentes eaſque tribuimus , vel Dei veri , vel quorumlibet ſpirituum voluntati : ipſaſque naturales nequaquàm ab illius voluntate ſejungimus , qui eſt author omnis conditorque naturæ.

Quoniam verò in deciſionibus , quæ ſequuntur , explicamus , quænam circà Theſauros viguerit Juris Romani Juriſprudentia , quænam autem in Galliarum Regno jam obtineat ; nihil hîc loci de præſenti materiâ fuſiùs ſubjiciemus.

CASUS PRIMUS.

GAUTIERUS conductor ſex jugerum arationum , quæ pertinent ad Gabrielem Parochum de S. Framburgo , agros prædictos exarans invenit 200. nummos aureos , inter quos aliqui nonniſi ab annis tribus aut quatuor cuſi fuerunt. Nùm cenſendi ſunt habere rationem theſauri, adeo ut Conductor , qui eos invenit , Parochus & Eccleſia , quibus arationes prædictæ jure proprietatis cedunt, & Fiſcus Principis poſſint de iiſdem ſinguli ſuam ſibi partem vindicare ?

RESPONS.

Equidem verum eſt , illud , quod propriâ nominis appellatione theſaurus dicitur , non ei cedere , in cujus fundo reperitur ; quoniam verus ejuſdem non eſt poſſeſſor , *is enim , qui neſcit , non poſſidet theſaurum ; quamvis fundum poſſideat* , ait Lex (*a*) , *nulla poſſeſſio acquiri , niſi animo & corpore poteſt* , inquit alia Lex (*b*). At contendi nequaquam poteſt, 200. nummos aureos, quos Gautierus invenit in agris Eccleſiæ de S. Framburgo, cenſendos eſſe habere propriè dictam theſauri rationem ; ſed conſiderandos eſſe tanquam quid veniens in partem boni alieni , quod quis amiſit , & cui rerum illarum ineſt natura, de quibus S. Thomas ſic habet : (*c*) *res inventæ , quæ fuerunt de propinquo in alicujus bonis.* Nam , cùm ex prædictis nummis aureis quidam non cuſi fuerint niſi ab annis tribus aut quatuor ; indè manifeſtè arguitur , nonniſi ab eodem ſpatio temporis totam iſtam pecuniæ ſummam amiſſam fuiſſe : adeoque nullo jure poteſt haberi tanquàm theſaurus. Neque etiam locus ullus eſt conjiciendi , ab eo , qui Dominus illius eſt , proprietatem ejuſdem fuiſſe ſponte dimiſſam : quoniam non cenſetur quis derelinquere, niſi quod non vult jam in numero ſuorum bonorum retinere.

(*a*) Leg. Poſſideri. 3. §. 13. ff. de acquirendâ vel amitt. poſſeſſione. lib. 41. tit. 2.

(*b*) Leg. Quemadmodum. 8. ff. eod. tit.

(*c*) S. Thom. 2. 2. q. 66. art. 5. in corp.

Quæ quidem prædicta ſuam recipiunt confirmationem ex iſtâ definitione theſauri, quæ traditur à Lege (*d*) *Theſaurus , eſt vetus quædam depoſitio pecuniæ , cujus non extat memoria , ut jam Dominum non habeat.* Atqui , quos Gautierus invenit , ducenti nummi aurei non ſunt *vetus depoſitio pecuniæ , cujus non extat memoria* ; quippè quidam ex eis noviſſimè cuſi fuerint. Nec aſſerendum quoque eſt , nullum jam eſſe prædictæ ſummæ Dominum, *ut jam Dominum non habeat* : quin potiùs exiſtimandum eſt , à ſuo Domino eandem fuiſſe amiſſam , vel in eo loco abſconditam , in quo Gautierus eam invenit, ut nimirum illam ſibi tutiùs conſervaret, atque ut caveret , ne ſibi ſurriperetur : adeoque non poſſe cenſeri rationem habere veri nominis theſauri : *alioquin*, addit citata Lex , *ſi quis aliquid , vel lucri causâ , vel metus, vel cuſtodiæ condiderit ſub terra , non eſt theſaurus.*

(*d*) Leg. Nunquam. 31. §. 1. ff. de acquirendo rerum dominio. lib. 41. tit. 1.

Ex quibus ſequitur , verum prædictæ pecuniæ proprietarium ſummis procul dubio votis optare , ut eadem ſibi reſtitueretur ; ac futurum ut ipſi Gautiero incumberet , eam ipſi reddere , ſi ſibi innoteſcaret : at verò , ſi eum nequeat noſcere , nihilominùs ipſum obligari , ad eandem , quâ ratione poteſt, reſtituendam , ſive eam erogando pauperibus , aut in alios pios uſus eo animo impendendo , ut poſſint ejuſdem Domino prodeſſe. *Si ille , cui fieri debet reſtitutio , ſit omninò ignotus* , inquit S. Thomas (*e*), in enodando caſu non abſimili , *debet homo reſtituere , ſecundùm quod poteſt , ſcilicet dando in eleemoſynas pro ſalute ipſius , ſive ſit mortuus, ſive ſit vivus , præmiſſa tamen diligenti inquiſitione de perſonâ ejus , cui eſt reſtitutio facienda.* Cui S. Doctori conſenſit S. Bernardinus Senenſis , (*f*) qui hujuſce rei poſt Doctorem ſubtilem rationem iſtam ſuggerit. *Quia , ſecundùm Scotum , cui non poteſt temporaliter reddi , debet ei ſpiritualiter ſatisfieri.*

(*e*) S. Thom. 1. 2. q. 62. art. 5. ad 3.

(*f*) S. Bernardin. Senenſ. ſerm. 33. in Dominicam quartam Quadrag. art. 1. c. 1. tom. 2.

Doctrinam laudatorum ſanctorum religioſè Navarrus amplectitur , En ipſiſſima ejus verba ſunt : (*g*) *Pecuniam diſperſam per agrum . . . reſtituere tenetur , quia non eſt theſaurus . . . . idem eſt de illo , qui aliquam pecuniam metu belli occultatam, aut , quo melius ſervaretur , repoſitam invenit : quia propriè non eſt theſaurus . . . quare nullum jus ſibi acquirit : quia eam invenit : imò tenetur reſtituere illi , qui abſcondit, aut ejus hæredibus.* Leg. Authore ff. *de rei vindicat. aut pauperibus ; quod ſi non facit , mortiferè peccat . ſi ex conjecturis apparet , non multum temporis fluxiſſe , ex quo poſita ſint.*

(*g*) Navarr. Manual. c. 17. n. 175.

Non abs re tamen erit, advertere, ſi Gautierus ipſe indigeat , poſſe ab ipſius Confeſſario partem inventæ pecuniæ , aut etiam integram ipſammet ſummam eidem addici , poſt præviam tamen diligentiſſimam inquiſitionem , quâ ratione convenit , habitam, neque ullatenùs innoteſcente vero ejuſdem proprietario. *Si ipſe indigens foret,* ait S. Bernardinus (*h*), *eam rem retinere poteſt.*

(*h*) S. Bernardin. loco cit.

Cæterùm illud prætereà obſervandum addemus occaſione propoſitæ difficultatis , Leges Romanas velle, (*i*) ut qui Theſaurum invenit in alieno fundo, ejuſdem ſibi partem dimidiam vindicet ; reliquam verò cedat Domino fundi : Quod fuit ab Imperatore Juſtiniano confirmatum : (*k*) at verò , ſi theſaurum iſtum in proprio ſuo fundo repererit , integer eidem accedat cum oneribus , quæ Legibus Patriis in ejuſmodi caſu imponuntur : Differt etenim uſus , qui recipitur apud noſtram Gallorum gentem quantùm ad Theſauros , à Jure Romano ; ac ſtandum eſt ad ſtrictos literæ ac verborum apices etiam in foro conſcientiæ Edicta eâ de re à Regibus Galliarum conſtituta , juxtà quorum diſpoſitionem theſaurus repertus in fundo alieno dividendus eſt in tres partes, quarum prima ei , à quo inventus eſt , accadit , ſecunda fundi proprietario , Tertia tandem Domino jus habenti Altæ Juſtitiæ vindicatur. Sed , ſi repertus fuerit ab ipſomet fundi proprietario in ipſius fundo, jure omninò poteſt ejuſdem partem dimidiam ſibi retinere, alteram verò tenetur Domino concedere, ut aiunt Chopin , Carondas , & Papon , (*l*) à quibus refertur Arreſtum quoddam juxtà Juriſprudentiam prædictam 29. Julii 1570. pronunciatum ; Atque contingente caſu, quòd, qui theſaurum invenit, eos non moneat, quorum

(*i*) Leg. Nemo. unic. cod. de Theſauris. lib. 10. tit. 15.

(*k*) §. Theſauros. Inſtit. de rerum diviſione lib. 2. tit. 1. & Leg. unic. cod. de theſaur. & 39. Leg. 7. ff. ſoluto matrim. Novell. Leon. 51.

(*l*) Carondas Le Caron. l. 3. reſponſ. 30. Renat. Chopin. l. 2. Domini. Gallici. tit. 5. 5. art. 11. Papon. L. 13. tit. 7. n. 2.

ras

Digitized by Google

res intereſt, in eum agitur tanquàm in reum cauſæ Capitalis, ut ſtatutum eſt Arreſto Parlamenti Gratianopolitani lato 24. Junij 1613. relato à Baſſet, (*a*) qui citatur à D. Brillon in ipſius Dictionario Arreſtorum.

(*a*) *D. Brillon. v.* Theſaurus. *n.* 15. *Baſſetto.* 2. *l.* 7 *tit.* 10 *c.* 1.

CASUS II.

SIGEBERTUS, cùm totus incumberet in foſsâ quâdam in altitudinem perducendâ, ſummam 10000. librarum invenit, quæ in terrâ altiſſimè ſimùl & à tempore plurimo defodiebatur: poteſtne, abſque ullo conſcientiæ ſuæ diſpendio, pecuniam iſtam ſibi retinere, eandem habens, ut aliquid, cujus jam nullus extat Dominus, quodque proindè poteſt primi illud idem occupantis juris ac dominii fieri?

RESPONS.

Ut ſua ſit propoſitæ difficultati reſponſio, diſtinguendum eſt: Sigebertus namque vel invenit prædictum theſaurum in proprio ſuo fundo, vel in alieno. Si in proprio fundo, jura poteſt illum ſibi vindicare, quaſi quid, cujus ad ſeſe totum devolvitur dominium: Atque ita docet S. Thomas, ſententiæ ſuæ probationem repetens ex Parabolâ XIII. Capitis S. Matthæi; (*b*) *Propter quod*, inquit, *in Parabolâ Evangelii dicitur Matth.* 13. *de inventione theſauri abſconditi in agro, quod emit agrum, quaſi ut haberet jus poſſidendi totum theſaurum.* At ſi theſaurum illum repererit in alieno fundo, ei non vindicatur niſi pars ejuſdem dimidia, altera autem cedit ejuſdem fondi Domino.

(*b*) S. Thom. 2-2. q. 66. art. 5. ad 2.

Ratio eſt, juxtà Theologos, quia theſaurus ejuſmodi à tempore tam remoto ut plurimùm remanſit abſconditus, ut locus omninò ſit conjiciendi, eos, ad quos pertinere deberet, jam vitæ non ſupereſſe ſuperſtites; adeoque nullius jam eſſe eundem cenſeri, juxtà definitionem, quam ejuſdem Lex tradit iſtis verbis: (*c*) *Theſaurus eſt vetus quadam depoſitio pecuniæ, cujus non extat memoria, ut jam Dominum non habeat.* En quâ ratione eâ de re diſſerit Doctor Angelicus: (*d*) *Eadem ratio eſt de theſauris antiquo tempore ſub terrâ occultatis, quorum non eſt aliquis poſſeſſor, niſi quòd ſecundùm Leges Civiles tenetur inventor dare medietatem Domino agri: ſi in alieno agro invenerit.*

(*c*) Leg. 31. ff. de acquirendo rerum dominio.

(*d*) Id ibid.

En generalis regula, quæ eâ de re conſtituitur à S. Doctore. At, quoniam monet ibidem, habendam eſſe Legum Civilium rationem, ad eaſdemque normam agendi totam eſſe componendam; meminiſſe juvat, quæ in Regno Gallorum invaleſcit Juriſprudentiâ, præſcribere, ut qui abſconditum in agro alieno quemdam theſaurum invenit, non poſſit ſibi retinere, niſi partem ejuſdem tantùm tertiam; tertiam quoque aliam partem afferat fundi proprietario, & tertiam partem poſteriorem vel Regi, ſi degat aut fundus extet intrà limites prædij aut Dominij Regij, vel Domino jure gaudenti Altæ Juſtitiæ, ſi fundus extet intrà limites clientelaris ipſius prædij, vel Dominij: atque in eo recedimus à juriſprudentiâ, quæ fuerat Romano jure conſtituta, juxtà quam de inventis ejuſmodi Theſauris aliâ prorſùs ratione ſtatuebatur, Principe (*e*) nimirùm in partem veniente Theſaurorum tantummodò, qui in ipſius fundo reperiebantur, cæterorum verò nullatenùs admiſſo participe.

(*e*) Leg. un. Cod de Theſaur. Cod. Theodoſ. de Theſaur. §. 39. Inſtitut. de rerum diviſione. Leg. 3. §. penult. & ult. ff. de jure fiſci.

Eſt prætereà obſervandum, quæ apud Gallos obtinet eâ de re Juriſprudentiam, nullo fundamento Regij Edicti fulciri, quo tertia prædicta pars Regi tribuatur, ſed Arreſtis duntaxat Curiarum ſupremarum, quæ fuerunt, agentibus Regij Dominij Miniſtris, pronunciata, quibus prædicta partitio in tres partes jubetur, nimirùm inter eum, qui theſaurum invenit in alieno fundo, inter ipſius fundi proprietarium, & Regem, vel Dominum, cui jus altæ juſtitiæ vindicatur: Cui diſpoſitioni pleræque conſentiunt Conſuetudines, quæ vim Legis apud nos obtinent.

TITULUS CLERICALIS.

VOx TITULUS in decem varios ſenſus poteſt accipi. 1°. Deſignat aliquandò Beneficium Eccleſiaſticum. In eoque ſenſu vocabulum illud intelligitur in antiquo Canone quodam, qui refertur à Gratiano, (*f*) & in Concilio, quod Placentiæ fuit anno 1095. ſub Urbano II. (*g*) celebratum.

(*f*) Can. Epiſcopi. 3. diſt. 80.

(*g*) Conc. Placent. in Can. *Sanctorum.* 2. diſt. 70.

2°. Juxta ſtilum Juriſprudentiæ familiarem *Titulus* ſumitur aut pro Contractu, aut pro quolibet alio conditionis ejuſdem (*h*) Inſtrumento, aut pro vel etiam ipſo jure, quod quis habet vel in re quâpiam, vel ad rem ſive ſecularum, ſive Eccleſiaſticam. In eoque ſenſu definitur à Polmano, iſtis verbis: *Titulus, eſt radix & fundamentum juris prætenſi, undè oritur, & in quo fundatur poſſeſſio, dominium, aliud-ve jus, quod prætenditur.* (*i*)

(*h*) Leg. Hunc titulum: 1. ff. de pollulando. lib. 3. tit. 1. Leg. Non eſt ambiguum. 9. Cod. familiæ erciſcundæ lib. 3. tit. 26.

(*i*) Polm. part. 2. n. 2. 365.

3°. Uſurpatur, ad ſignificandam operis alicujus Inſcriptionem, aut eam, quæ rei alicujus fronti imponitur, ut ipſa indicetur. Atque in eo ſenſu quandóque dicitur de aliquo Libro, qui nullo loco habetur, nihil in eo, quod alicujus pretij ſit, præter ipſius Titulum occurrere; atque ex iſtis verbis: *Jeſus Nazarenus, Rex Judæorum*, Titulum componi Crucis Salvatoris Noſtri Jeſu Chriſti.

4°. Senſum etiam importat, *Qualitatis, Dignitatis, Gradûs, coditionis Domini* ſeu *Diſtinctionis*: Qualis eſt, exempli causâ, Titulus *Chriſtianiſſimi* quem ſibi Rex Gallorum attribuit: Titulus *Catholici*, qui Regi Hiſpaniæ defertur, & Titulus *Sanctitatis*, qui ſummo Pontifici vindicatur. Solet etiam uſu recipi hæc loquendi ratio, *Titulus* Ducis, Marchionis, Comitis, aut Baronis: *Titulus* Præſidis, ſenatoris, Doctoris, & aliorum ejuſmodi.

5°. Prædicto vocabulo notio juris aliquandó ſubjicitur; ut, cùm ſic uſu circumfertur iſta dicendi formula, Nec iniquo titulo vir ille eruditus celebratur.

6°. *Tituli*

6°. *Tituli* appellatione donatur, quod plurima ad eandem materiam pertinentia complectitur. Atque ita vulgò aiunt, quinquaginta Libros Digeſti, duodecim Codicis, & quatuor inſtitutorum, in *Titulos* dividi.

7°. Quæ vox etiam familiaris eſt uſui Monetali, quâ nimirùm indicatur intrinſeca ipſa vel auri, vel argenti æſtimatio. Adeoque, juxta varia terrarum Imperia, in quibus nummi cuduntur, *Tituli* vel pretio ſuperant, ut in Galliâ, vel pretio imminuuntur, quemadmodùm in Alemanniâ.

8°. In uſu Typographico *Titulus* nihil aliud ſonat, quàm tenuiſſimum quoddam lineamentum Litteræ cuidam inſcriptum, ut, brevitatis alicujus vocabuli cauſâ, Litteræ alterius vicem ac locum ſuppleat.

9°. Vox, *Titulus*, etiam adhiberi conſuevit in uſu venatico, ad ſignificandum locum, in quo ſtant ſubſidiarii Canes, ut in feram, cui intercipiendæ ſtudetur, cùm tempus ſeſe dederit oopportunum immittantur.

10° Tandem appellatur *Titulus Sacerdotalis*, inſtrumentum, quo manifeſtum fit, Eccleſiaſtico, qui poſtulat, ſeſe ad Sacros Ordines promoveri, ſufficienter ſuppetere, undè poſſit ſeſe ſuſtentare; in eumque ſenſum tantummodò ſumimus hîc loci prædictam vocem.

Titulus conſiſtit, vel in reditu Beneficiali, vel in certâ quâdam parte boni de patrimonio, vel in quâlibet aliâ re temporali, quâcumque fuerit legitimâ ratione acquiſita.

Non permittitur, ut Beneficium, quod loco *Tituli* habetur, poſſit reſignari, exceptis quatuor caſibus ſpecialibus, quos in decurſu hujuſce tituli explicabimus.

Quandò *Titulus* poſitus eſt in aliâ boni ſpecie; juxtà Edictum Aurelianenſe requiritur, (*a*) ut verus ac cujuſcumque fraudis immunis coram Judice proprio à quatuor Habitatoribus loci affirmetur, atque ita, quantùm ad Pariſienſem Diæceſem, ad ſummam uſque 150. librarum annui reditûs, quam quidem proprio ſuo nomine privatâque autoritate præſtare tenentur: Quâ de re obſervandum eſt, eandem adhibendam eſſe formularum ſolemnitatem, quantùm ad Titulos inferioris, vel Superioris pretii, quos exigere conſuetum eſt his noſtris temporibus in Diæceſibus quibuſdam, pro majori vel minori ibidem eorum abundantiâ, quæ ſunt ad vitam neceſſariâ, aut eorumdem penuriâ, vel difficultate, aut eorumdem caritate, vel utilitate, ut obſervatur in primo Tomo Commentariotum Cleri. (*b*)

Fert Laudatum Edictum Aurelianenſe, fundum, in quo Titulus conſtitutus eſt, poſſe nunquàm abalienari; neque obnoxium eſſe ullis obligationibus, nec ullis hypothecis, quæ incæperint ab eo tempore, ex quo Clericus fuerit ad Sacros Ordines promotus quamdiù nimirùm vivit prædictus Clericus: Atque vel etiam eâ de re Supremus Senatus Pariſienſis declaravit Arreſto menſis Decembris 1693. ipſam Tituli Clericalis ſolemnem denuntiationem nocere Creditoribus anterioribus, qui eidem non intercedebant; quantùm verò ad Creditores poſteriores, ſatis eſſe, quòd Titulus in publicas tabulas referretur, nec opus eſſe aliâ denuntiatione. Conſtituitur alio Arreſto, quod fuit 29. Maii 1504. pronunciatum, penſionem loco Tituli Clericalis inſtituram cenſeri, Clerico vivente, obtinere fundi rationem; adeoque ipſi non poſſe in[illegible]ci obligationem ſortis ejuſdem accipiendæ.

Addit prætereà prædictum Edictum, (*c*) futurum ut Epiſcopus, qui alioquin acturus eſt, teneatur, ad vitæ neceſſaria ei, quem ad Ordines ſine titulo promoverit, tamdiù ſubminiſtranda, quamdiù eidem de Beneficio ſufficienti non providerit; quin etiam futurum, ut poſſit, ad eadem ſuppeditanda, obligari per traditionem ſuorum redituum temporalium ſub Regiam Cuſtodiam; quâ quidem in re concordat iſtud Edictum cum Jure Canonico, ut cernere eſt apud Decretales Alexandri III. & Innocentii III., quas ibidem indicamus; (*d*) Quæ ipſæ etiam antiquo Juri conſentiunt, quod continetur in Decreto Gratiani. (*e*)

Atque eâ potiſſimùm de cauſâ Pariſienſe. Parlamentum tulit Arreſtum in Indice Pictonico 15. Junii 1643. quo pronunciatur, donationem cujuſdam fundi exhibitam ab Antonio de Chantelouve, Clariſſimo viro Joanni de Chantelouve ipſius Conſanguineo habendam ipſi loco *Tituli Clericalis*, non poſſe ab ipſomet Donatore revocari; quanquàm poſtmodùm ſuſcepiſſet liberos. Quod Arreſtum Legitur in primo Tomo Commentariotum Cleri, quem ſuperiùs jam allegavimus. (*f*) Et in quo Cauſæ dictiones à duobus utriuſque Partis Advocatis eâ de re habitæ in integrum exſcribuntur.

(*a*) Art. 12.

(*b*) Pag. 1851.

(*c*) Art. 13.

(*d*) Alex. III. in c. *Epiſcopus*. 4. Et Innoc. III. in c. *Eccleſia*. 10. de Conſtitutionibus. lib. 1. tit. 2. & in c. *Cùm ſecundùm*. 16. de Præbend, &c.

(*e*) S. Hieron. in Can. *Clericos*. 6. 1. q. 2. & in C. *Quoniam*. fra. §. *Clericos*. 16, q. 1.

(*f*) Ibid.

CASUS

CASUS PRIMUS.

TUssanus Clericus primâ Tonſurâ initiatus, ſeſe ad Ordinem Subdiaconatûs promoveri, obtinuit, oblato Titulo fraudulento, in eo quòd Amico cuidam ſibi titulum conſtituenti, ſcripto fidem fecerit, nunquàm futurum, ut ab ipſo eundem exigeret: Nonnè indè incurrit in aliquam pœnam Canonicam?

Respons.

Nos equidem non latet, quoſdam Autores occurrere [a], qui cenſent, eum uſum invaleſcere in Galliâ, ut Clericus, qui ſacrum Subdiaconatûs ordinem ſuſcipit vi fraudulenti ac ſuppoſititii falsò tituli, non incurrat indè in pœnam ſuſpenſionis, niſi prædicta pœna ſtatuto alicujus Diœceſani Synodi, aut ſpeciali mandato Epiſcopi fuerit denuntiata. *Nec propterea ſuſpenſus eſt ab executione Ordinis*, ait Baile, [b] *quamvis etiam cum falſo titulo ordinatus ſit, ſaltem in Galliâ, in quâ talis ſuſpenſio non habet locum, nec publicata eſt Bulla Urbani VIII. quæ Incipit*: Secretis æternæ Providentiæ. 11. *Decemb.* 1624. *& quâ ſuſpenduntur in perpetuum, promoti cum falſo titulo, aut cum fiduciario, cùm quis pollicitus eſt, ſe reſtituturum bona contenta in titulo, etiam Beneficio non adepto.* Verùm laudatus Doctor, quem olim vidimus vices gerentem Proprœnitentiarii in Eccleſiâ Pariſienſi, conſentit nihilominùs, ſuam ſententiam non omninò eſſe certam, quando ſic addit: *Mira autem eſt diverſitas Autorum in hâc controverſiâ.* Cabaſſutius è contrariò [c], poſtquàm aſſeruit, Clericum in caſu propoſito incurrere in ſuſpenſionem, addit etiam ſed dubitanter, eum non videri in Galliâ in eandem incurrere. *Suſpenditur Clericus*, ait citatus Autor, *recipiens Ordines ficto patrimonio, vel Beneficio, ex Decreto Pii V. incipiente*: Romanus. *Hæc ſuſpenſio*, inquit Bonacina, [d] *videtur Epiſcopo reſervata: cui addo, non videri in Galliâ receptam.*

[a] Lud. Baile. *Sambovius*. tom. 1. *Caſu* 24.

[b] Lud. Bail. tripl. examin. part. 1. de examin. Pœnitentium. q. 15. §. 8.

[c] Joan. Cabaſſut. juris Can. theor. & prax. l. 5. c. 26. n. 4.

[d] Bonacina diſput. 3. punct. 5. §. 1. n. 1.

Non exiſtimamus tamen, prædictam ſententiam poſſe ullo rationis momento defendi, quippè quæ penitùs adverſetur juri, quod refertur in Decretali quâdam Innocentii III. (e), in quâ proponitur exemplum promiſſi cujuſdam culpabilis, quo Clericus ſeſe obligat, ad nihil unquàm exigendum de Titulo, quem eidem Amicus aut Conſanguineus quidam inſtituit, ut ad Ordines obtineat, ſeſe promoveri; & ſuſpenſionis, in quam ex prædictâ agendi ratione incurrit, atque irregularitatis, in quam incidit, ſi nihilominùs, nec conſecutus legitimam diſpenſationem, Ordinum ſuorum exequatur functiones. En quâ ratione ſe res habet. Quidam volens ad ſubdiaconatum promoveri, nec habens titulum, rogavit Parochum quemdam ſuum Amicum, ut unum aſſignaret ei in reditibus ſuæ Curæ; nolenti verò prædicto Parocho titulum ejuſmodi eidem conſtituere, ne teneretur poſteà, ad aliquam portionem de Bonis ſuæ Curæ ei concedendam, Clericus fidem fecit, nunquàm futurum ut quidquam ab eo eâ de re repeteret, animo ſcilicet inducens ſuum promiſſum omni prorsùs culpâ carere: Quâ de causâ, quod à Parocho ſupplex petebat, gaudens obtinuit. *Per tuas literas intimaſti*, inquit ſummus Pontifex, *quod, cùm D. Lator præſentium vellet in Subdiaconum ordinari, & certum titulum non haberet, quemdam Preſbyterum exoravit, ut ipſum ad Eccleſiæ ſuæ titulum præſentaret; quod cùm ille facere recuſaret, ipſe illi firmiter repromiſit, quòd nunquam, ſi præſentaret eundem in Eccleſiâ ſuâ, aliquam peteret portionem; & ſic ad præſentationem ejus extitit Ordinatus; nec ſe in hoc egiſſe aliquid illicitum intellexerit.* Cujus occaſione rei declarat laudatus Papa, à prædicto Subdiacono graviſſimè prorsùs fuiſſe peccatum ex ejuſmodi conventione, quæ inter eum & Parochum intervenerat; neque eidem licere functiones exercere Subdiaconatûs, ad quem ſic promotus fuerat, nec ad Gradum Diaconatûs aſcendere, niſi priùs diſpenſationem à S. Seda obtinuerit. *Nos inquiſitioni tuæ taliter reſpondemus, quod, niſi cum eo fuerit miſericorditer diſpenſatum; nec ad ſuperiores Ordines, nec in ſuſcepto debet Ordine miniſtrare.* En quibus verbis concipitur deciſio laudati ſum. Pontificis.

[e] Innoc. III. in cap. *Per tuas*. 37. de Simoniâ. &c.

Quod idem etiam Gregorius IX. [f] ſtatuit in aliâ Decretali, in quâ verbis expreſſis ſic habet: *Si quis ordinaverit, ſeu ad Ordinem præſentaverit aliquem, promiſſionem ſeu juramentum ab illo recipiens, quod ſuper proviſione ſuâ non inquietet eundem; Ordinator, à collatione, præſentator verò, ab executione Ordinum per triennium, & Ordinatus ab Ordine ſic ſuſcepto, donec diſpenſationem ſuper hoc per Sedem Apoſtolicam obtinere meruerint, noverint ſe ſuſpenſos.*

[f] Greg. IX. in cap. *Si quis*. 45. eod. tit.

Nec quidquam juvat, quòd allegatis Decretalibus, Decretalis opponatur, quàm Innocentius III. inſcribit Epiſcopo Zamorenſi in Hiſpaniâ: [g] quoniam in eâdem laudatus Papa non attingit, niſi in caſum quemdam ſingularem, qui totus ab iis differt, in quibus, inſcio Epiſcopo, dolus occurrit. Atque reverâ docet Fagnanus [h], eandem de Jure antiquo nullatenùs derogare. *Tutior & ſalubrior videtur opinio*, inquit, *ut pœna ſuſpenſionis non ſit ſublata per hanc Decretalem*: quod probat communi teſtimonio plurimorum Canoniſtarum, [i] atque rationum momentis omninò firmiſſimis, quæ referre hic loci non vacat, ne longiùs, quàm par eſt, procedat hæc præſens noſtra deciſio; & quoniam aliundè licet facilè prorsùs negotio eadem apud ipſoſmet Autores adire. Præterquàm quòd prædictæ duæ Decretales innitantur antiquo Jure, quod fuerat inductum autoritate Concilii Calcedonenſis [k] celebrati anno 451. relati verò tùm à Gratiano, tùm ab Urbano II, cùm præſens intererat Placentino Concilio, quod habitum eſt anno 1095. & refertur à laudato Gratiano [l] in ipſius Decreto iſtis verbis: *Sanctorum Canonum ſtatutis conſonâ ſanctione decernimus, ut ſine titulo facta ordinatio irrita habeatur.*

[g] Innoc. III. in cap. 1. *Cùm ſecundùm*. 16. de Præbend. & dignit. lib. 3, tit. 5.

[h] Proſper Fagnan. in cit. cap. *Cùm ſecundùm*. n. 68.

[i] Anton. de Butrio. Philip. Decius, & Navarrus, Conſult. de temp. ordin.

[k] Conc. Calcedonenſe. Can. 6. in Can. *Neminem*. 1. diſt. 70.

[l] Urbanus II. in Can. *Sanctorum*. 2. eâdem diſt.

Quos antiquos Canones [m] Tridentinum Concilium autoritate ſuâ plurimùm confirmavit. *Statuit ſancta Synodus*, inquiunt Patres memorati Concilii, *ne quis deinceps Clericus Secularis .... ad ſacros Ordines promoveatur; niſi priùs legitimè conſtet, eum beneficium Eccleſiaſticum, quod ſibi ad victum honeſtè ſufficiat, pacificè poſſidere .... Patrimonium verò, vel penſionem obtinentes ordinari poſthac non poſſint, niſi .... eo quoque priùs perſpecto, patrimonium illud, vel penſionem verè ab eis obtineri; taliaque eſſe, quæ eis ad vitam ſuſtentandam ſatis ſint: Atque illa deinceps ſine licentiâ Epiſcopi alienari, aut extingui, vel remitti nullatenùs poſſint; donec Beneficium ſufficiens ſint adepti, vel aliundè habeant, undè vivere poſſint: Antiquorum Canonum pœnas ſuper his innovando.*

[m] Conc. Trid. Seſſ. 21. de reform. c. 2.

Autoritas etiam atque plurima confirmatio eidem antiquo Juri poſt celebratum Concilium Tridentinum additæ fuerunt: 1°. à S. Pio V. [n] in ipſius 75. Bullâ, quæ fert adſcriptam diem 14. Octobris 1568. in quâ, poſtquàm retulit Decretum memorati Concilii, eidem inhæret, ac ſic declarat: *Statuentes & decernentes, promotiones ... etiam cujuſvis licentiæ, illis ab Apoſtolicâ ſede .... conceſſæ prætextu factas, executione prædictorum Ordinum omninò carere; nullaſque prorſus & irritas exiſtere;*

[n] S. Pius V. *In Bullâ Romanus*. §. 4.

Sicque promotas perſonas in altaris miniſterio miniſtrare non poſſe : quin imò, miniſtrantes privilegiis, exemptionibus, immunitatibus & aliis gratiis Clericis conceſſis, omninò privari ; & irregularitatis, aliaſque in dicto Decreto contentas pœnas eo ipſo incurrere, à quibus, niſi à Romano Pontifice, vel in mortis periculo, minimè abſolvi poſſint. Quæ ipſiſſima ſunt verba conſtitutionis laudati ſummi Pontificis. 2. Jus antiquum confirmatur etiam à Sixto V. in ipſius 91. Bullâ, (*a*) quæ data eſt 5. Januarij 1589. & Bullâ Urbani VIII. quæ inter eas, quæ ab iſto Pontifice promulgatæ ſunt, numero 35. eſt, & de qua Bail facit mentionem.

(*a*) Sixt. V. in Bullâ *Sanctum*. § 1. & 3. Vide Bullam. *Romanum* 40. Clem. VIII. die 28. Febr. 1595.

Sacra Congregatio Cardinalium à Pio IV. primùm quidem inſtituta ipſius Bullâ, aliàs 81. 2. Auguſti 1564. confirmata verò à Sixto V. ipſius 74. Bulla incipiente ab iſtis verbis, *immenſo* (*b*), ac poſt modùm iterùm confirmata à S. Pio V. anno 1566. verbis etiam diſertiſſimis declarat, ejuſmodi Clericum, qui ſuum Epiſcopum ex conficto titulo decepit, ipſo jure ſuſpenſum eſſe, carereque Ordinum executione. *Die 27. Novembris 1610. Sacra Congregatio Concilii, propoſito ſuprà ſcripto dubio, omnium ſententiis cenſuit, hoc caſu pœnam ſuſpenſionis ante Concilium non fuiſſe correctam, & hodiè a Tridentino Concilio eſſe innovatam: & propterea hujuſmodi Clericum, qui, adhibito dolo, confictoque titulo, ordinatorem decepit, eſſe ipſo jure ſuſpenſum, carereque ordinum executione.* Quibus verbis Fagnanus loquitur, qui Secretarius erat prædictæ Congregationis. (*c*)

(*b*) Bullar. magn. tom. 2. pag. CXI.

(*c*) Proſper. Fagnan in cit. cap. *Cùm ſecundùm*. n. fin.

Sententiam eandem tenet Navarrus. (*d*) *Noſtrâ ſententiâ ſuſpenditur*, ait laudatus Canoniſta, *qui ordinatur cum patrimonio, vel alimentis promiſſis ; vel donatis ab aliquo pactus, antequàm ordinaretur, ſe non petiturum, poſtquàm ordinatus fuerit.* Cui Navarro Cardinal Toletus adhæret (*e*): En quâ ratione habet. *Quinta* (juris ſuſpenſio) *habetur cap.* Si quis ordinaverit, *de ſimoniâ. Ubi ordinans, vel præſentans aliquem ad ordinem, & ab eo promiſſionem, vel juramentum recipiens, quòd ſuper promiſſione ſuâ eundem ordinatus non inquietabit, ſuſpenſi ſunt per triennium ; ordinans quidem, à collatione Ordinum ; præſentans verò, ab executione ; & ſic Ordinatus, ab Ordine ſuſcepto in perpetuum : nec poſſunt hi tres diſpenſationem, niſi a Sede Apoſtolicâ, hujus ſuſpenſionis obtinere.* Quidam ætatis noſtræ Doctor, qui vices implevit Generalis Vicarii Carcaſonenſis, ac deindè Canonicus extitit, ſimùl etiam Archidiaconus, Vicarius Generalis, atque Officialis Condomienſis, & cui perſpectiſſimus erat uſus, qui eâ de re in Gallico Regno ſervandus eſt, idem docet, (*f*) quemadmodum etiam Autor Theologiæ moralis, quæ vulgò dicitur Gratianopolitana. (*g*)

(*d*) Navar. Manual. c. 27. n. 158.

(*e*) Fr. Tolet. inſtruct. ſacer. lib. 1. c. 48. n. 5.

(*f*) D. Ducaſſe prax Juriſdictionis Eccleſiaſt. volum. cap. 12. n. 4.

(*g*) De Gene theol. moral. tom. 5. aut part. 2. tom. 4. tract. 8. cap. 5. q. 9.

Tandem, juxta Cononicam iſtam Juriſprudentiam, plurimi notæ commendatiſſimæ Prælati Gallicani, quantùm ad iſtud caput Diſciplinæ, ſtatuta ex profeſſo tulerunt, quibus adhæſere conſtitutionibus Summorum Pontificum, quas allegavimus, declarando *ipſo facto* ſuſpenſos eos quoſcumque, qui temeritatis atque audaciæ eò devenirent, ut, oblato fraudulento, Sacros reciperent Ordines Atque eâ ratione declaratum eſt ab Eminentiſſimo Cardinali de Noailles, Archiepiſcopo Pariſienſi, ipſius mandato 2. Januarii 1709. iſtis verbis : *Suſpenſionem reſervatam incurrit ipſo facto, qui ordinatur .... ſuppoſito ad majores Ordines requiſito.* (*h*) Poſt tantam tantæ autoritatis teſtimoniorum nubem in animum nequaquàm inducimus, poſſe cum vel minimâ quidem juris ſpecie contendi, licitum fuiſſe in propoſito caſu Tuſſano, ex conficto titulo promoveri ad ſubdiaconatum, abſque eò quòd indè inciderit in ſuſpenſionem.

(*h*) Mandat Eminent. Card. Lodov. Anton. de Noailles. Archiepiſc. Pariſiens. de caſibus reſervatis 4. Nonas Jan 1709. tit. cen uræ. quæ reſervat D. Archiep. n.

CASUS II.

Aniſtius ſeſe diſponens ad Subdiaconatum jam jam recipiendum, exhibet titulum patrimonii 150. librarum annui reditûs : at nequidem ſuſſicit ipſemet prædicti tituli fundus, ad extinguenda debita, quæ ſuus ei Pater reliquit, quæ ſaltem aſſurgunt ad quatuor librarum millia. An judicandum eſt, ipſius titulum eſſe falſum ?

Respons.

Diſtinguendum eſt : Debita namque Aniſtii vel ex jure contracta ſunt hypothecæ, vel non contracta : ſi fundus ipſius tituli pro iiſdem debitis oppigneretur, procul dubio judicandum eſt, ipſius titulum fraudulentum eſſe ac proindè nullum ; quoniam in iſto caſu jus ipſius creditoribus cedit, ut fundum ipſum ſub manum Regis tradant, ac deindè obtineant, eundem ſibi loco ſolutionis adjudicari, adeo ut Aniſtius omnis tituli nudus ac vacuus remaneret, præter mentem atque intentionem Eccleſiæ, ac Decretum Concilii Tridentini ; (*i*) verùm, ſi debita nullius alterius conditionis ſint, quàm eorū, quæ vulgò dicuntur Chirographaria, ipſius titulus nihilominùs valet, quanquam ejuſdem fundi pretio, debita, ad quæ obligatur, longiùs excurrant ; quoniam ipſius creditores nullatenùs poſſunt eum cogere, ad illum eundem vendendum, neque agere, ut ſibi addicatur : Ita cenſet Bonacina, (*k*) qui docet in primo caſu eum, qui ſuſcipit Ordines, ſuſpenſum ipſo jure fieri ; eamque reddit rationem, quòd ſit manifeſtum, ipſius titulum nullatenùs eſſe realem, ſed tantummodò imaginarium ac fictitium, ſiquidem ex inſtitutione tituli Clericalis, non poſſint creditores ſpoliari jure hypothecæ, quo gaudent, quantùm ad bona, in quibus prædictus titulus conſtituitur. Quæ quidem opinio non ſolùs tantummodò Bonacinæ propria eſt; quippe qui eandem ſuam non faciat, niſi Navarri, Suarezii, Garſiæ, atque Flaminii Pariſii, quos ipſemet appellat, veſtigiis inſiſtens. Quorum Doctorum ſententiam Bail amplectitur. (*l*)

(*i*) Conc. Trid. ſeſſ. 21. c. 2. de reformat.

(*k*) Bonacin. de Sacram. diſp. 8. quæſt. unic. puncto. 5. n. 34.

(*l*) Bail. part. 1 de examen. Pœnitent. n. 15. v. Quid ſi. pag. 427.

CASUS III.

Astraus, qui vi tituli patrimonii fuit ad ſacerdotium promotus, contendit, ſibi jus fieri, ſeſe recipiendi extrà ſuam Diæceſim abſque litteris, quæ vulgò dicuntur *exeat*, ad exercendas Vicarii functiones; hoc eſt, abſque licentiâ ſui Epiſcopi; atque ait, ſibi nequaquàm poſſe obligationem inferri ſerviendi Eccleſiæ intra ſuam propriam Diæceſim, in quâ nullum poſſidet Beneficium. Num, quod ſibi vindicat, jus aliquo legitimo fundamento innititur ?

Respons.

Verum eſt equidem, Panormitanum in ſuo, quod ſcripſit in duas Innocentii *III.* Decretales (*m*), Commentario, exiſtimare, eum, qui fuit ordinatus non vi Beneficialis tituli, ſed ex titulo duntaxat patrimonii, non poſſe invitum retineri in ſuâ propriâ Diæceſi, atque ei prorſùs licere, inconſulto ſuo Epiſcopo, in alienam Diæceſim diſcedere: *Nam patrimonium non ligat eum; cùm reſpectu illius non ſit obligatus officiare certam Eccleſiam.*

(*m*) Panormitanus in c. *Tuis.* 23. n. 7. & in c. *Cum ſam.* 18. de præbendis, &c. Id. in c. *Fraternitas* 5. de Clericis non reſidentibus in Eccleſiâ vel Præbendâ l. 3. tit. 4.

Nihilominùs locum jàm non debet hodiernis hiſce temporibus obtinere, quæ inter Titulum Beneficii, & Patrimonii titulum excogitata eſt diſtinctio, ab eo præſertim tempore, ex quo Tridentinum Concilium, cujus Decretum uſui paſſim in Galliâ frequentato conſentit, verbis apertiſſimis declaravit, quòd *Patrimonium verò, vel penſionem obtinentes, ordinari poſthac non poſſint, niſi illi, quos Epiſcopus judicaverit aſſumendos pro neceſſitate, vel commoditate Eccleſiarum ſuarum* (*n*). Cui quidem decreto totum conſentaneum eſt aliud ejuſdem Concilii (*o*) Decretum, quo conſtituitur abſque ullâ diſtinctione factâ prædictorum generis duplicis titulorū, ut ōnes, qui ordinati ſunt, æqualiter incūbat, ac

(*n*) Conc. Trid. ſeſſ. 23. c. 2. de reform.

(*o*) Id. ſeſſ. 23. c. 16. de reform.

ac alligentur miniſterio Eccleſiaſtico intrà Diæceſim proprii ſui Epiſcopi, *cùm nullus debeat ordinari, qui judicio ſui Epiſcopi non ſit utilis, aut neceſſarius ſuis Eccleſiis; ſanctâ Synodus, veſtigiis ſexti Canonis Concilii Calchedonenſis inhærendo, ſtatuit, ut nullus in poſterùm ordinetur, qui illi Eccleſiæ, aut pia loca, pro cujus neceſſitate aut utilitate aſſumitur, non aſcribatur, ubi ſuis fungatur muneribus, nec incertis vagetur ſedibus, qui ſi locum, inconſulto Epiſcopo, deſeruerint, ei ſacrorum exercitium interdicatur.*

Quibus Decretis, cùm accedat prætereà robur univerſæ conſuetudinis, evidenter demonſtratur, nequaquàm defendi poſſe jus, quod ſuum eſſe Aſterus aſſerit, neque ei licere ex ſuâ propriâ Diæceſi in alienam migrare, vicarii munus ibidem obiturus, non requiſito eâ de re priùs Epiſcopi ſui conſenſu.

CASUS IV.

Vitalis Acolytus de Prioratu quodam proviſus fuit ratione quidem Simoniacâ, ſed cujus nec particeps, nec conſcius ullo modo fuit, ſi quidem eandem non antè reſciverit, quàm venerit in prædicti Beneficii poſſeſſionem. Quâ de re quæſtio inſtituitur, utrùm, cùm aliundè non poſſit vi tituli prædicti Prioratûs ad Subdiaconatum promoveri ſeſe, curare, nihil quidquam impediente Simoniâ; quam ſcit à Patre ſuo fuiſſe commiſſam, ut illum eundem in gratiam illius aſſequeretur?

Respons.

Reſpondemus, licet Vitalis nullatenùs fuerit particeps Simoniæ, quam ipſius Pater adhibuit, ut obtineret, eidem de Prioratu provideri; atque proindè in nullam Canonicam pœnam incurrerit; eum tamen non poſſe ſeſe offerre, ut vi ejuſmodi tituli ad Ordines promoveatur. Ratio eſt, quia titulus iſte planè nullus eſt, ut patet ex duabus Decretalibus, unâ quidem; quæ autorem habet Clementem III. aliâ verò, quæ autorem ſibi vindicat Celeſtinum III. relatis in copore Juris (*a*), quibus evidenter patet, omnem ſimoniacam ratione obtentam, nullam omninò eſſe; quanquàm ei cui proviſum fuit, nulla penitùs innotuerit. Rationem verò iſtam affert S. Thomas, (*b*) quòd hujuſcemodi titulus non modò nullus cenſeatur ratione peccati, quod commiſſum eſt ab eo, qui Simoniam admiſit; ſed etiam quia fuit injuſtè acquiſitus. *Ad hoc, quod aliquis privetur eo, quod accepit*, inquit Laudatus S. Doctor, *non ſolum eſt pœna peccati; ſed etiam quandòque eſt effectus acquiſitionis injuſtæ; putà, cùm aliquis emit rem aliquam ab eo, qui vendere non poteſt:* Quod principium deindè accommodans ad caſû ſpecialem ſimoniacæ proviſionis, ſic proſequitur: *Si verò eo neſciente nec volente, per alios alicujus promotio ſimoniacè procuratur . . ., tenetur reſignare Beneficium, quod eſt conſecutus, cum fructibus extantibus.* Nihilominùs Vitalis poteſt novam iterùm Prioratûs proviſionem obtinere, eodem priùs purè ac ſimpliciter dimiſſo; ac deindè illum eundem ſibi loco legitimi tituli adhibere. (*c*)

(*a*) Clem. III. in cap. *Ex inſinuatione.* 26. & Cæleſtinus III. in cap. *nobis.* 27. de Simoniâ &c. lib. 5. tit. 3.

(*b*) S. Thom. 2. 2. q. 100. art. 6. ad 3.

(*c*) *Samboving* tom. 1. *Caſu* 33.

CASUS V.

Balthasar quâdam gaudet preſtimoniâ 200. Librarum cenſûs annui; poteſt-ne illa eidem eſſe loco tituli Sacerdotalis?

Respons.

Hîc opus eſt diſtinctione: extant etenim præſtimoniæ quædã, quarum poſſeſſores in perpetuũ inſtituuntur, aliæ verò, quibus poſſunt, Poſſeſſores *ad nutum* ſpoliari. Si præſtimonia perpetua fuerit; hoc eſt, ejuſdem Poſſeſſor non poſſit ex illius poſſeſſione dimoveri: eidem eſſe poteſt loco legitimi tituli; at verò ſi eadem adimi poſſit *ad nutum*, & poſſeſſor queat ex illius poſſeſſione dimoveri; nullatenùs ei permittitur, ut eandem ſibi tituli loco adhibeat; ſiquidem continuo periculo ejoſdem privationis ſemper ſubjaceret; ac proindè ſine titulo remanendi, adeòque ſine eorum ſubſidio, quæ ad vitam ſuſtentandam neceſſaria ſunt; cui incommodo occurrere Eccleſia ſemper intendit, nolens in ordinem ſuorum Miniſtrorum admittere niſi eos potiſſimùm, qui paupertatem expellere poſſent. Ex quibus concludimus, ſi quâ Balthazar gaudet, præſtimonia fuerit ſtabilis atque perpetua, eandẽ poſſe ei eſſe loco legitimi tituli ad Sacros Ordines ſuſcipiendos; at verò, ſi ſit revocabilis, ab eâdem ejuſdem vices nequaquàm poſſe ſuppleri. Quæ deciſio tota quadrat ad ſententiam cujuſdam non infimi nominis Hiſpani Doctoris. (*d*)

(*d*) Garcias de Beneficiis. tit. 1. part 5. c. 2. n. 112.

CASUS VI.

Henricus Epiſcopus Tuders, videns, Julianum Clericum primâ Tonſurâ initiatum, cujus virtutem atque eruditionem habet prorſùs exploratas ac perſpectas, omni facultate nudum deſtitutumque eſſe, ex quâ poſſit ſibi de titulo providere, ad Ordines ſuſcipiendos; poteſt-ne eum ad Ordines promovere, ſeſe obligando ad conferendum eidem officium ſive Beneficium aliquod competens in ſuâ Diæceſi quod ipſi loco eſſe poſſit tituli Sacerdotalis?

Respons.

Poteſt abſque dubio prædictus Epiſcopus Julianum ad omnes Sacros Ordines promovere, obligando ſeſe vel verbis expreſſis, vel tacitè, ad eidem providendum de officio aliquo Eccleſiaſtico, quod ſufficiat ad illius ſuſtentationem, quemadmodum conſtitutum eſt à Mechlinienſi Concilio quod habitum fuit anno 1570. ſub pontificatu S. Pii V. (*e*) En ipſius Decretum. *Poſſint nihilominùs Epiſcopi ob Eccleſiæ neceſſitatem quoſdam ætate & moribus idoneos, etiam ſine titulo ad Sacros Ordines promovere, cum conditione tamen, quòd illis de congruo titulo providebunt.* Quæ conditio fundamentum ſuum habet in conſtitutione Bonifacii VIII. (*f*) in quâ fertur, Epiſcopum in eo caſu teneri ad conferendum ei, quem ſic ordinaverit, aliquod Beneficium, quod ei tituli locum ſuppleat. *Si Epiſcopus . . . ad Sacros Ordines promoverit quempiam titulum non habentem; ei . . . . tenebitur vitæ neceſſaria miniſtrare, donec ſibi eum, vel alium, de competenti Beneficio ſit proviſum.* Atque eâdem ratione diſertis verbis jam fuerat præcautũ ab Innocentio III. in unâ ex ipſius Decretalibus (*g*); quam inſcribit Epiſcopo Zamorenſi in Hiſpaniâ. Atqui quemadmodùm prædictis conſtitutionibus non ſtatuitur, ut de aliquo Beneficio ei provideatur, qui ſic fuit promotus ad Ordines, niſi ut habeat, undè poſſit ſuſtentari, & ab indigentiâ ſeſe ſubducere; meritò poteſt aſſeri, Epiſcopum, qui eidem ſubminiſtrat vitæ neceſſaria, eidem providendo de aliquo ſufficienti Eccleſiaſtico officio, ſatisfacere ipſius Eccleſiæ menti, & intentioni, quam ſummi Pontifices ſibi propoſuerunt in Decretalibus, quas eâ de re ſcripſerunt; atque hoc ipſiſſimum reverà eſt, quod jam fuerat à Concilio Lateranenſi III. declaratum anno 1179. in quo Alexander III. ſic loquitur: *Epiſcopus; ſi aliquem ſine certo titulo, de quo neceſſaria vitæ percipiat, in Diaconum, vel Preſbyterum ordinaverit: tandiù ei neceſſaria ſubminiſtret, donec in aliquâ Eccleſiâ ei convenientia ſtipendia militiæ Clericalis aſſignet; niſi talis ordinatus de ſuâ, vel paternâ hæreditate ſubſidium vitæ poſſit habere.* (*h*)

(*e*) Concil. Mechlinienſ. de ordinandis c. 5. apud Labbe tom. 15. Concil. general. pag. 794.

(*f*) Boniſ. VIII. in cap. *Si Epiſcopus* 37. de præbendis & dignitatibus in 6.

(*g*) Innoc. III. in cap. *Cùm ſecundùm* 16. de præbend. & dignit.

(*h*) Alex. III. in Conc. Later. in cap. *Epiſcopus.* 4. eod. tit.

Non ergò abſoluta obligatio Epiſcopo inducitur, conferendi Beneficium, ei, quem ad ordines ſine certo titulo promovit, ut obſervat Gloſſa ad iſtud verbum, *ſubſidium*: ſatisque eſt, quòd ei ſubminiſtret vitæ neceſſaria ex aliquo officio Eccleſiaſtico, quemadmodùm rurſùm exprimitur in aliâ Decretali. (*a*)

(*a*) Cap. *Non liceat*. 2. ibid.

Eſt addendum præterea eum Fagnano (*b*), ſi ſuo defuerit Epiſcopus officio quantùm ad eam rem, ipſius incumbere ſucceſſori eidem ſatisfacere. *Collige*, ait Laudatus Autor, *ſucceſſorem teneri* . . . . *ex facto defuncti* . . . alioquin Eccleſiaſticus ejuſmodi ad ipſos inopiæ mendicitatiſque terminos ſeſe redactum experiretur. *Ne Clericus cogatur in opprobrium ordinis Clericalis mendicare*: Res Eccleſiæ certè probroſa, & de quâ conqueritur S. Hieronymus iſtis verbis: (*c*) *Mendicat infelix Clericus in plateis; & civili operi mancipatus, publicam à quolibet depoſcit alimoniam, & quidem ex eo deſpicitur cunctis Sacerdotale officium, dùm miſericordiâ deſolatus, juſtè putatur ad hanc ignominiam deveniſſe.* Quam eandem doctrinam tenuerant plurimis ſeculis ante Fagnanum Innocentius IV. Cardinalis Hoſtienſis, Joannes Andræas, Antonius de Butrio, Cardinalis Zabatella, Petrus Ancharanus, & Joannes de Anania. (*d*)

(*b*) Fagnan. in c. *accepimus* 13. de ætate & qualit. & ord. præficiend. n. 12.

(*c*) S. Hieron. in can. *Diaconi ſunt*. 23. ſ. 5. diſt. 93.

(*d*) Innoc. IV. & ſex alii in d. cap. *accepimus*.

CASUS VII.

Didymus Religioſus Profeſſus de familia S. Franciſci ſeſe offert Epiſcopo Subdiaconum ordinandum: poteſt ne Epiſcopus eundem licet titulo carentem inter ordinandos admittere?

Respons.

Poteſt Epiſcopus Didymum inter ordinandos admittere: ad Religioſos namque non ſpectant Canones, quibus conſtituitur, futurum ut Eccleſiaſtici Seculares non poſſint ad Ordines promoveri, niſi iiſdem de competenti titulo ſive Beneficii ſive patrimonii vel donationis provideatur; cùm ſolus titulus Religionis quàntùm ad eam rem ſufficiat; modò, juxtà conſtitutionem S. Papæ Pii V. Religioſus, qui petit, ſeſe ad Ordines admitti, præ ſe ferat conſignatam literis ſui Superioris Regularis teſtificationem, quâ certum fiat, ab eodem emiſſam fuiſſe Religioſam profeſſionem; & prædictus Religioſus aſſerat, adhibitâ etiam jurisjurandi Religione, coram Epiſcopo, atque ſcripto eâ de re confecto, cui propriâ manu ſubſcribat, à ſeſe nemine cogente, ſed ſponte prorſùs eandem emiſſam fuiſſe. Quam quidem cautionem vult S. Carolus Borromæus ab Epiſcopis adhiberi, quantùm ad Religioſos, qui ſeſe offerunt ad Sacros Ordines. *Ut quod Summus Pontifex Pius* V. * inquit Laudatus S. Cardinalis in ſuo ſecundo Concilio Provinciali habito Mediolani anno 1569. (*e*) *in explicatione Decreti Concilii Tridentini. quod eſt ſeſſ. 22. c. 2. conſtituit, executionem habeat. Epiſcopus, ne Clericum ullum regularem, neque ſecularem, qui Regularium more in communi vita diſciplinâ ſit, Beneficiumque Eccleſiaſticum non habeat, Ordinibus Sacris adſcribat, niſi à ſuperiore fidem ille attulerit, ſe Religionis, cui ille adſcriptus eſt, profeſſionem confeciſſe; juratusque affirmet ſcripto manu ſuâ ſubſignato coram Epiſcopo, ſe id ſponte feciſſe, aut ratum habuiſſe. Illud autem ſcriptum in Archivio aſſervandum Epiſcopus curet.*

* S. Pius V. pridie Idus Octobris 1568.

(*e*) Concil. Mediolan. 2. tit. 1. decreto 32.

Cui cautioni, quam S. Carolus adhiberi juſſerat, Clerus Gallicanus in ſuis generalibus comitiis annorum 1628. 1635. & 1645. (*f*) novum aliud addidit conſtitutum, quod ſic, „ Quoniam „ experientiâ ſæpè ſæpiùs comprobatum eſt, „ plurimos Regulares variis de cauſis exturbari „ atque expelli de Monaſteriis & Communitatibus Religioſis, poſtquàm ſub titulo communionis ac paupertatis Religioſæ fuerunt ad „ Ordines promoti; atque eoſdem è prædictis „ Monaſteriis exeuntes fieri quocumque certo „ titulo prorſùs deſtitutos, in opprobriumque „ Eccleſiæ remanere pauperes ac indigêtes: quod „ quidem totū alienū eſt à Sanctiſſimis Decretis: „ Ut occuratur incommodo præfato, curabunt „ Epiſcopi, antequàm ullum Religioſum ad Ordines Sacros admittant, iſtam potiſſimùm obligationem à Monaſterio, cui dictus Religioſus „ addicetur, ſuſcipi ut eundem retineat atque „ apud ſe conſervet, aut eidem indè diſcedenti quàcumque de cauſâ, aut ſub cujuſcumque „ prætextus velamento, provideat de vitæ neceſſariis. Si verò prædictum Monaſterium nullis fundis, nec certis reditibus dotetur ſtipulatione iſtâ appoſitâ, cavebit Epiſcopus, ne „ prædictus Religioſus indè poſſit expelli, niſi „ de ſuâ, aut ſui Vicarii Generalis, ſententiâ.

(*f*) *Comitia generalia anni* 1645. *art.* 48.

Atque conſtitutum illud tam ſapiens idem prorſùs eſt, quod fuerat jam determinatum à duobus Provincialibus Conciliis, quorum prius eſt, Rothomagenſe Concilium anni 1581. autoritate Gregorii XIII. firmatum atque comprobatum. (*g*) Alterum verò eſt, Concilium Burdigalenſe anni 1624. (*h*) in quo reperitur ſequens iſtud Decretum. *Regulares autem quicumque ſine literis Superiorum ſuorum, quibus conſtet, eos vota Religionis emiſiſſe, non ordinentur. Promoti verò, ſi ab hujuſmodi Superioribus pro criminis exigentiâ puniri conveniat, & urgeat neceſſitas; ne poſſint tamen habitu Religionis privari; ita ut extrà Monaſteria in contemptum Eccleſiæ dejiciantur mendicaturi: ſed intra eorumdem Monaſteriorum ſepta detineri; puniri & ſuſtentari; & ad id prædicti Superiores per ordinarios compellantur.*

(*g*) Conc. Rothomag. tit. de Monaſteriis. §. 34.

(*h*) Conc. Burdigal. tit. de ordinat. c. 2. §. 4. de ſubdiaconis in fin.

Quæ eadem diſciplina fuit ſimili quoque ratione conſtituta in Eccleſiâ Aquenſi in Provinciâ ut habetur ex ſtatutis Synodalibus autoritate Illuſtriſſimi Cardinalis Grimaldi confectis. (*i*)

(*i*) Statut. Synodal. Eccleſ. Aquenſis de ordinat. part. 21.

CASUS VIII.

Benignus, cùm promotus fuiſſet ad Ordines ſub titulo ſimplicis cujuſdam Capellaniæ referentis 300. libras cenſûs annui, nec quidquam præterea bonorum haberet, undè ſeſe poſſe ſuſtentare; eandem reſignavit in Curiâ Romanâ in favorem Hieronimi filii fratris ſui, vel ſororis ſuæ, ut eidem foret loco etiam tituli, nullo verbo injecto in Procuratione ſuâ ad reſignandum, prædictum Beneficium ſibi loco eſſe tituli Sacerdotalis: eâ de re Religionis ei aliquid incuſſum eſt: Quin etiam tentatum fuit ei perſuadere, reſignationem ejuſmodi nullius prorſùs eſſe roboris quantùm ad forum conſcientiæ: Quâ de re petit, utrùm reverà non potuerit ſine peccato prædictam conficere reſignationem, atque verum ſit, eandem, quantùm ad forum conſcientiæ, nullam omninò eſſe?

Respons.

Patet ex Decreto, quod Concilium Tridentinum eâ de re conſtituit, (*k*) non tantummodò à Benigno perperàm prorſùs actum fuiſſe, quod prædictam Capellaniam in favorem filii fratris ſui, vel ſororis ſuæ reſignaverit, ſiquidem ei loco eſſet tituli Eccleſiaſtici; & aliundè nihil ei ſuppeteret nec de bonis Eccleſiaſticis, nec de patrimonio, undè ſeſe ſuſtentaret; verùm præterea reſignationem ejuſmodi tanquàm omninò nullam cenſendam eſſe quantùm ad forum conſcientiæ, juxtà laudatum Decretum: En ipſius verba ſunt. *Id verò reſignare beneficium non poſſit, niſi factâ mentione quòd ad illius Beneficii titulum ſit promotus; neque ea reſignatio admittatur: niſi conſtiterit, quòd aliundè vivere poſſit: & aliter facta reſignatio nulla ſit.*

(*k*) Conc. Trident. ſeſſ. 21. de reform. c. 2.

Atque

Atque juxtà memoratum decretum Concilium Mechlinienſe actum anno 1607. ſob Pontificatu Pauli V. (a) ſic ſtatuit: *Juret deinceps quilibet ordinandus ad titulum .... Beneficialem, quod titulum, quem pro ſuâ promotione exhibet ..... non reſignabit .... niſi ei de alio ſufficienti titulo ſit proſpectum: neque tunc quidem aliter, quam ſcitu & conſenſu Epiſcopi in literis ipſius reſignationis .... exprimendo.* Quæ ipſiſſima ſunt verba Concilii Laudati.

(a) Conc. Mechlinienſ. anno 1607. tit p. c. 8.

Diximus, reſignationem ejuſmodi, ut nullam, cenſendam eſſe, juxtà Tridentinum Decretum. Neque enim Romæ admiſſa fuit, niſi quia obreptitia erat; quoniam præſumitur, eandem à ſummo Pontifice prorſùs repudiatam fuiſſe, ſi rei veritas ei innotuiſſet. Quod quidem ita conjiciendi locus datur potior, quòd Romæ ſemper conſuetum ſit iſtam verborum formulam apponere, *aliundè vivere habens*, omnibus proviſionibus quæ conſequenter ſcribuntur ibidem ad eorum reſignationes, qui mentionem faciunt, reſignatum à ſe Beneficium ſibi tituli loco eſſe addictum.

Decreto Concilii nihilominùs adhibentur temperamenta quædam, etiam in iis regionibus, in quibus vim legis obtinet.

Primùm quidem: quandò non reſignatur Beneficium niſi cùm conditione retinendæ congruæ alicujus penſionis.

Secundùm: cùm permutatur pro alio Beneficio, quod ſit aut æqualis reditûs, aut pinguioris.

Tertium: quandò reſignans aliundè gaudet ſufficienti Beneficio.

Quartum denique: cum ſuppetit ipſi Reſignanti de bonis temporalibus ſufficienter, undè poſſit honeſtè ſeſe ſuſtentare. Siquidem etenim in iſto poſteriori caſu poſſit Acolytus quiſquis ad Sacros Ordines promoveri, quanquàm eidem loco tituli non provideatur niſi de bonis patrimonii, modò ſufficiant ad ipſius ſuſtentationem, ut declaratur ab Innocentio III. ſcribente ad Veſuntinum Archiepiſcopum, (b) poteſt eadem ratione reſignare Beneficium, in quo titulus ipſius conſtituitur, quandò aliundè ſuppetit ei, undè poſſit honeſtè ſeſe ſuſtentare: atque eodem modo diſſerendum eſt, quantùm ad alios tres caſus ſuprà memoratos; ſiquidem nihil in iis ageretur, quod nec Concilii menti, nec ipſius Eccleſiæ intentioni adverſaretur, cùm Eccleſia non induxerit neceſſitatem titulorum Eccleſiaſticorum, niſi ut menditatis incommodo eriperentur, cujus quidem periculo nullatenùs obnoxii ſunt quantùm ad quatuor caſus, quos à regulâ generali ſubducimus.

(b) Innoc. III. in cap. *Tuis.* 23. de præbend. & dignit.

At obſervandum eſt, Decretum illud non obtinere in Galliâ quantùm ad illud caput, quòd reſignatio nempè nulla ſit; ut notat D. Brillon in ſuo Dictionario Arreſtorum, (c) in quo ſic loquitur: Qui fuit ad Ordines promotus ſub titulo ſui Beneficii, licet aliundè nihil habeat, undè ſuſtentetur, poteſt illud idem reſignere; atque is uſus frequentatur in Galliâ, nihil obſtante, quòd in contrarium fuerit à Tridentino Concilio conſtitutum ..... atque quanquàm prædictus uſus ſtilo miniſtrorum Datariæ totus adverſetur, qui ſolent ſignaturis indultorum *extra tempora* ſub titulo Beneficiorum, clauſulam iſtam ſemper apponere. *Conſtituto priùs, quòd idem Orator Capellaniam hujuſmodi verè realiter & pacificè poſſideat, & Capellaniæ hujuſmodi fructus ad congruam ſui ſuſtentationem ſufficiant.* Quam eandem obſervationem habuerant Sollier in Melchior, Paſtor & Pinſſon, (d) ante D. Brillon, qui addit, (e) ita judicatum fuiſſe Arreſto Pariſienſis Parlamenti in Urbe Turonum tunc temporis ſedenti, quod 16. menſis Aprilis 1592. pronunciatum eſt. At, quanquàm Arreſta ſupremarum Curiarum non infirment ejuſmodi reſignationes,

(c) D. Brillon Diction. Arreſtorum. v. *Reſignatio.* n. 392.

(d) *Sollier* in Melchior. Paſtor. l. 3. tit. 3. Paſtor. lib. 3. tit. de renuntiat. n. 14. Piſſon. de titulo Beneficiorum. n. 10.

(e) D. Brillon ibid. n. 393. & v. Titulus. n. 107. & 109.

ſaltem manet certiſſimum, ab iis, qui ſic reſignant, peccari quàm graviſſimè; ſiquidem in eo perſtringant unum ex inſtitutis Eccleſiaſticis, quæ ut antiquitate ſuâ, ſic etiam plurimâ ſapientiâ omnium commendatiſſima ſunt; ac ſeſe faciant ſuâ causâ, nec neceſſitate, obnoxios periculo vitæ, in opprobrium ſtatûs Eccleſiaſtici, quæ ſibi ſupereſt, in ſummâ rerum inopiâ tranſigendæ.

Neque à propoſito noſtro futurum eſt alienum, quòd occaſione propoſitæ difficultatis ſubjiciamus unam obſervationem, nimirùm, ſi verbi gratiâ Petrus de titulo aliquo, Benigno providiſſet, appoſitâ verbis expreſſis conditione, quòd locum non foret habiturus, niſi ad illud uſque tempus, quod ei fuiſſet de competenti aliquo Beneficio proviſum; futurum jam, ut Benignus, poſtquàm ſibi de Beneficio aliquo provideri obtinuiſſet, jure nequaquàm poſſet prædictum titulum exigere, vel etiam reſignato præfato ſuo Beneficio, cujus rei ratio eſt, 1. quòd conditiones, de quibus in contrahendo fuit ex utrâque parte conventum, quantùm ad contrahentes vim legis obtineant, ut colligitur ex iſtis verbis regulæ juris, (f) quam Boniſacius VIII. deduxit ex unâ quâdam de Legibus Digeſti. (g) *Contractus ex conventione legem accipere dignoſcuntur*: Adeoque, cùm Petrus ſeſe non obligaverit ergà Benignum, niſi ſub clauſulâ conditionis ejuſmodi; jam non teneretur, ad ei continuandam in eo caſu, de quo eidem providiſſet, tituli ſolutionem. 2. Quoniam in eâ, quam ponimus, hypotheſi, Beneficium, quod quis Eccleſiaſticus conſequitur, eidem fit loco propriè dicti tituli, quem non poteſt dimittere niſi de conſenſu verbis expreſſis concepto ſui Epiſcopi, qui quidem Epiſcopus nequidem eundem ei præbere debet, ſi non ſuppetat ei aliundè, ex quo ſibi poſſit providere de vitæ neceſſariis: proindèque Benignus ſuæ culpæ duntaxat imputare deberet quòd Beneficio ſuo, proprio marte, autoritateque privatâ renunciaviſſet, juxtà iſtam aliam Juris Canonici regulam: (h) *Damnum, quod quis ſuâ culpâ ſentit, ſibi debet non aliis, imputare.*

(f) Boniſ. VIII. in reg. 85. de reg. juris in 6.

(g) Leg. *Depoſitum.* 1. §. 6. ff. depoſiti, vel contrà. Lib. 16. tit. 3.

Item Leg. *Si ut certò.* §. 2. ff. commodati &c. Lib. 13. tit. 6.

(h) Reg. 86. de reg. juris in 6.

CASUS IX.

Achilles, cùm obtinuiſſet, ad Subdiaconatum, ac deindè ad alios ordines ſeſe promoveri ſub titulo patrimonii 100 librarum reditûs annui, quem eidem Anſelmus ipſius Pater inſtituit in prædio quodam; & Anſelmus poſt annos ab illinc ſeptem vel octo prædium illud idem Briando vendidiſſet, non ei indicato, quòd ei oppignetaretur pro titulo Clericali proprii ipſius filii; prædictus Achilles, ne Patri ſuo moleſtiam faceſſeret, noluit venditioni, quæ de eodem prædio confecta fuerat, intercedere. Quâ de re petitur. 1. Utrum Achilles peccaverit, non impediendo, ne ſuus titulus Clericalis ſic abalienaretur; 2. Utrùm non poſſit rectâ conſcientiâ in ipſum Briandum agere, ut ab eo ſibi prædictæ 100. Libræ penſionis annuæ perſolvantur, quin etiam uſuræ ſeptem aut octo annorum, quarum nunc contigit ſolutionis tempus, relictâ ei facultate recurrendi in alia bona, quæ ſuus Pater per obitum ſuum reliquit?

Respons.

Ad quæſtionem primo loco inſtitutam reſpondemus, ſiquidem Achilles noluerit intercedere venditioni prædii, in quo titulus ipſius conſtitutus erat, ob eam tantummodò cauſam, quod retentus fuerit plurimâ veneratione, quâ ſuum Patrem proſequebatur; atque etiam, ne eidem aliquam moleſtiam inferret; poſſe omninò aſſeri, eum in eo omni prorſùs culpâ carere.

Quantùm ad alteram propoſitam quæſtionem, dicimus, Achillem poſſe, remotâ prorſus omnis injuſtitiæ notâ, in ipſummet Briandum agere, ab

aoque

eoque exigere ſolutionem centum librarum penſionis annuæ non tantummodò ſibi deinceps præſtandam ; ſed etiam uſurarum, quæ ſibi debentur, ſi jus conſuetudinis in Provinciâ receptum eidem non obſtet quantum ad poſterius iſtud caput. Ratio eſt, quòd omnis titulus Clericalis hoc habeat ex naturâ ſuâ, ut nequaquàm poſſit abalienari, juxtà Edictum Aurelianeuſe (*a*) menſis Januarii 1560. in quo Rex Carolus IX. poſtquam prohibuit Epiſcopis, ne quemquam ſine certo titulo promoveant ad Sacerdotium,
„ ſic proſequitur : Item declaravimus, reditum
„ temporalem prædicti tituli nequaquàm ullâ
„ de cauſâ poſſe abalienari, nec fieri obnoxium
„ ullis obligationibus nec hypothecis ab eo tem-
„ pore, ex quo Clericus fuerit ad ſacerdotium
„ promotus, nec toto illo tempore, quo vitæ
„ ſuperſtes relictus fuerit.

(*a*) *Edict. Aurelian. art.* 12.

Atque eâ potiſſimùm de cauſâ Concilium Provinciale Senonenſe anni 1528. (*b*) jubet, ut tùm à donatoribus titulorum, tùm ab ipſis etiam donatariis jusjurandum adhibendum deinceps foret, inter ſeſe nullum acceſſiſſe pactum, nullamve conventionem eorumdem reſtituendorum, ac prædicti tituli cenſerentur nulli abalienationi prorſùs obnoxii ; aut ſaltem alienari non poſſent ſine espreſſo Diœceſani Epiſcopi conſenſu, quanquàm etiam Eccleſiaſtico copia bonorum ſufficiens adeſſet, ad vitam ſuam ſuſtentandam. Quod ferè idem cavetur à Narbonenſi Concilio (*c*), quod anno 1551. celebratum eſt. Concilia Cameracenſe quidem anni 1565. (*d*), & Mechlinienſe conſtituunt etiam, titulos Clericales à propriâ ſuâ naturâ habere, ut abalienari nullatenùs poſſint. In eamque ſententiam abeunt quotquot ſunt apud nos notæ commendatiſſimæ Juriſconſulti, quales D. le Prêtre, D. le Maitre, du Frêne. (*e*) Bellordeau, à quo citatur eâ de re Arreſtum juxtà juriſprudentiam iſtam à ſupremo minoris Britanniæ Senatu 16. Februarii 1604. pronuntiatum, & Bardet à quo memoratur aliud Arreſtum ſupremi Pariſienſis Senatûs 7. Julii 1622. Quibus omnibus rationum momentis addendum eſt ponderis loco famoſum aliud Arreſtum latum à Pariſienſi Parlamento 15. Junii 1643. & exſcriptum in primo tomo Commentariorum Cleri (*f*), pro Joanne de Chantelouve, cui Antonius de Chantelouve ipſius conſanguineus titulum inſtituerat, quem volebat reſcindere, contrà quem pronunciatum eſt damnatorium judicium ad hoc, quòd ſuum donatarium permitteret, prædicti tituli beneficio pacificè gaudere. Tandem extat aliud Arreſtum menſis Auguſti 1664. contrà tertium quemdam paſtorem, qui per annos ultrà 30. poſſederat bona Sacerdotali titulo cuidam addicta. (*g*)

(*b*) Conc. Senonenſ. can. 4. & 5.

(*c*) Conc. Narbonenſ. can. 8.

(*d*) Conc. Cameracenſ. art. 7.

(*e*) *Le Prêtre 3. centur. cap.* 3. *Le Maitre c. 23. de praebendis. Du Freſne l. 4. c.* 25. *Bellordeau part. 2. controverſ.* 20. *Bardet tom.* 1. *l.* 1. *c.* 100.

(*f*) *Commentar. Cleri. tom.* 1. *pag.* 851.

(*g*) *D. Brillon Dictionar. Arreſt. v. Titulus. n.* 97.

CASUS X.

Polybius vir viduus, cui Liberi nulli ſuperſunt, mirans optimam indolem Joſephi, cujuſdam Acolyti, filii pauperis hominis ruſticani, in eum iſtam caritatem exercuit, ut titulum Clericalem eidem conſtitueret 150. librarum penſionis annuæ, quò poſſet illius ope promoveri ad ſubdiaconatum. Joſepho autem jàm facto ſubdiacono atque etiam Diacono, Polybius, qui ad ſecundas nuptias cum Athaliâ convolaverat, ſuſcepit unum liberum ; quâ de re Joſephum monuit, ut, quam in ipſius gratiam præſtiterat, jam revocaret donationem, quæ aliundè nulla ipſo jure eſſe debebat ob natum ſibi liberum unum. Joſephus ex alterâ parte ei demonſtravit, indè ſibi obicem poni, ne poſſet ordinari Sacerdos ; at Polybius propoſiti tenax remanſit, propterea quod ipſius bonum eſſet omninò modicæ tenuitatis, atque aliundè ea ipſo jure naturali ſibi potiori jure incumberet, utilitati atque commodis proprii ſui liberi, quàm alieni, conſulere. Jure-ne poteſt, ac conſcientiâ rectâ debet-ne ſuam donationem reſcindere ?

Respons.

Verum eſt equidem, cum aliquis Donator ſuſcipit de juſto matrimonio liberos, nec tempore confectæ donationis ullos habebat, ei jus iſtud cedere, ut quam præſtitit, poſſit penitùs reſcindere donationem : quoniam animo non eſt præſumendum, iſtam eidem mentem affuiſſe, ut in damnum ſuorum liberorum donationem ſuam exequeretur. *Si unquàm*, ait Lex, *libertis patronus filios non habens, bona omnia, vel partem aliquam facultatum fuerit donatione largitus ; & poſteà ſuſceperit Liberos ; totum quidquid largitus fuerat, revertatur in ejuſdem donatoris arbitrio.* (*h*)

Confirmatur verò principium iſtud naturalis æquitatis aliâ quâdam Digeſti lege, quæ autorem habet celeberrimum Juriſconſultum Paulum, (*i*) & agendi ratione plurimorum Epiſcoporum ſanctitate commendatiſſimorum ; ac potiſſimùm S. Auguſtini Hiponenſis Epiſcopi, atque Aureliani Epiſcopi Carthaginenſis, de quo laudatus Pater ſermonem facit iſtis verbis : *quam laudabile factum Sancti & Venerandi Epiſcopi Aurelii Carthaginenſis! Quomodò os implevit omnium, qui ſciunt, laudibus Dei! Quidam enim, cum filios non haberet, neque ſperaret, res ſuas omnes . . . donavit Eccleſiæ. Nati ſunt ei poſteà ; & reddidit Epiſcopus ; nec etiam opinanti illi, qui donaverat.* Addit deindè S. Auguſtinus plurimùm laudans atque approbans beneficam illam virtutem Laudati Sanctiſſimi Epiſcopi, ab eo nihil in eâ re fuiſſe geſtum, niſi quod juxtà dictamen naturalis æquitatis agere tenebatur. *In poteſtate habebat Epiſcopus non reddere ; ſed jure fori, non jure poli.* (*k*)

(*h*) Conſtantinus & Conſtantius in Leg. *Si unquam.* ff. Cod. de revocandis dona.

(*i*) Paulus in Leg. *Cum Avus* 102. ff. condit. & demonſtrat. lib. 35. tit. 1.

(*k*) S. Aug. in can. *Quicumque.* ſn. 17. q. 4.

Nihilominùs eſt hæc ſtatûs Eccleſiaſtici prærogativa, eidemque is honor præſtitus, ut in omnibus temporibus Eccleſia ſemper judicaverit neceſſariò congruere, in eundem ſine certo titulo poſſe neminem admitti ; hoc eſt, quin ab Epiſcopo miniſterio Eccleſiæ alicujus alligaretur, ex quâ poſſet ſic accipere vitæ neceſſaria, ut ab omni mendicitatis periculo vindicaretur, nec ex ejuſmodi vitæ genere foret inſtituto quidem tam ſancto, dedecori, ipſius verò Eccleſiæ, opprobrio. Quod colligitur ex antiquo Canone quodam, quem Gratianus refert in ſuo Decreto (*l*) & ex alio Canone Concilii Calcedonenſis, in quo ſic legitur : (*m*) *Neminem abſolutè ordinari ; nec Preſbyterum, nec Diaconum, nec omninò aliquem eorum, qui ſunt in Ordine Eccleſiaſtico* ; niſi *ſpecialiter in Eccleſiâ Civitatis, vel Pagi, vel martyrio, vel monaſterio is, qui ordinatur, deſignetur.* Reperitur idem Canon in Decreto Gratiani, à quo ibidem redditur ſecundùm Iſidori Mercatoris interpretationem. (*n*).

(*l*) Can. *Epiſcopi.* 3. diſt. 80.

(*m*) Conc. Calcedon. act. 15. can. 6. gentiano Hervet. interprete.)

(*n*) Can. *Neminem* 1. diſt. 70.

Quoniam verò progreſſu ſæculorum magis ac magis aucta eſt multitudo fidelium, & numerus crevit Miniſtrorum Eccleſiaſticorum, prout opus erat Eccleſiæ eorumdem regimini providere, atque tandem numerum Eccleſiarum privatarum multò ſuperabat numerus Miniſtrorum Eccleſiaſticorum, quibus omnibus vitæ neceſſaria de reditibus prædictarum Eccleſiarum ſubminiſtrari non poterant ; viſum eſt Concilio Lateranenſi, quod fuit habitum ſub Alexandro III. permittere Epiſcopis, ut ad Ordines illos promoverent, quibus ſuppeteret de titulo patrimonii, vel de reditu aliundè certò ac ſtabili, undè ſeſe poſſent honeſtè ſuſtentare. En ipſiſſima ſunt verba decreti, quod eâ de re ſtatutum fuit qualia leguntur in corpore Decretalium (*o*) : *Epiſcopus, ſi aliquem ſine certo titulo, de quo neceſſaria*

(*o*) Conc. Later. ſub Alex. III. in cap. *Epiſcopus* 4. de præbend. & dignit. lib. 3. tit. 5.

vita

vitæ percipiat, in Diaconum, vel Preſbyterum ordinaverit, tandiu ei neceſſaria ſubminiſtret, donec in aliquâ Eccleſiâ ei convenientia ſtipendia militiæ Clericalis aſſignet; niſi talis ordinatus de ſuâ, vel paternâ hæreditate ſubſidium vitæ poſſit habere.

Quâ de re venit obſervandum: 1. Quanquàm in laudato Concilio non niſi de Diaconia ac Preſbyteria habeatur mentio, eandem nihilominùs ad Subdiaconos extendendam eſſe, quemadmodùm ſtatutum eſt ab Innocentio III. (*a*) 2. Si Epiſcopi conſtitutæ regulæ non inhæraeant, ipſis incumbere, de ſuo ſubminiſtrare iiſdem vitæ ſubſidia, donec occaſio ſeſe dederit, iis providendi de aliquo Beneficio, vel officio Eccleſiaſtico competenti.

(*a*) Innoc. III. in c. Cùm *ſecundum.* 16. *§. inde eſt.* eod. tit.

Denique, Tridentinum Concilium novo alio Decreto caput prædictum diſciplinæ confirmavit atque roboravit, iſtis verbis: *Statuit Sancta Synodus, ne quis deinceps Clericus Secularis .... ad ſacros Ordines promoveatur; niſi prius legitimè conſtet, eum Beneficium Eccleſiaſticum, quod ſibi ad victum honeſte ſufficiat, pacificè poſſidere .. patrimonium, vel penſionem obtinentes ordinari poſthàc non poſſint; niſi illis quos Epiſcopus judicaverit aſſumendos pro neceſſitate, vel commoditate Eccleſiarum ſuarum: eoque quoque perſpecto, patrimonium illud, vel penſionem, verè ab eis obtineri; taliaque eſſe, quæ eis, ad vitam ſuſtentandam, ſatis ſint; atque illa deinceps, quod ſine licentiâ Epiſcopi alienari, aut extingui, vel remitti nullatenus poſſint; donec Beneficium Eccleſiaſticum ſufficiens ſint adepti; vel aliundè habeant, undè vivere poſſint: antiquorum Canonum pænas ſuper his innovando.* (*b*)

(*b*) Conc. Trid. ſeſſ. 21. de reformat. c. 2.

Edictum Aurelianenſe (*c*) prædictum Decretum autoritate ſuâ tacitè confirmat, inducendo illud idem Diſciplinæ caput, ac titulo patrimonii prærogativam eandem idemque privilegium adjiciens, quibus gaudet titulus ille, qui merè Clericalis eſt, declarando nimirùm utrumque perindè ſtabilem eſſe, neque ullâ de cauſâ poſſe abalienari: Quod iterùm fulciri ac roborari reperitur plurimis Conciliis Provincialibus Galliarum, ac nominatim Conciliis Remenſi, (*d*) ac Turonenſi tertio. (*e*).

(*c*) Edict. Aurelianenſ. art. 12.

(*d*) Conc. Rem. 5. can. 20.

(*e*) Conc. Turon. can. 14.

Quin etiam Concilium Cameracenſe actum anno 1565. requirit ad tutiorem cautionem, ut, qui titulum exhibet, ſeſe eâ in re juriſjurandi religione adigat: (*f*) *Jure autem promovendus, non alienaturum à ſe hujuſmodi titulum patrimonialem; niſi aliundè ſit ſibi proviſum. Agaturque cum civili poteſtate, ut edicto caveatur, ne hujuſmodi titulus alienetur.*

(*f*) Conc. Camerac. tit. de miniſteriis Eccleſiaſt. c. 4.

Quæ utique omnia prorſùs concordant cum Jure Romano, juxtà quod nequidem permittebatur, ut deduceretur falcidia, id eſt, quarta pars bonorum, quæ fuerant Eccleſiæ legata. *Quomodo enim ferendum eſt*, ait Imperator Juſtinianus, *hoc, quod in Sacrum venerit, per falcidiam, vel aliam occaſionem, minui?* (*g*) Quod idem fertur in Authenticâ quâdam, quam habemus in Codice ejuſdem Imperatoris, iſtis verbis: *ſimiliter falcidia ceſſat in his, quæ ad pias cauſas relicta ſunt.* (*h*)

(*g*) Leg. *Si quis ad declinandum.* §. 2. Cod. de Epiſcopis & Clericis.

Ex quibus argumento à fortiori conficiendum eſt, quod datum fuit alicui Clerico loco tituli Clericalis, nequaquàm debere ullo in caſu revocari, neque etiam imminui ſub ullo omninò prætextu, etiam legitimæ alicujus portionis vel partis ejuſdem cujuſdam. Atque reipſâ ſic judicatum fuit à Parlamento Pariſienſi 3. Aprilis 1629. instante D. Talon tunc temporis Advocato Regio Generali.

(*h*) Authenticâ *Similiter.* eod. ad Leg. Falcid. l. 6. tit. 50.

Quod idem quoque determinatum eſt alio arreſto pronunciato ab Illuſtriſſimo Præſide Molè 15. Junii 1643. relato in Ephemeride Audientiarum (*i*) lato in indice Pictavienſi, ita poſtulante laudato Advocato Generali, pro clariſſimo viro Joanne de Chantelouve, contrà Antonium de Chantelouve ipſius conſanguineum, qui eidem ceſſerat prædia quædam, quæ ipſi futura erant loco tituli, quique eundem in jus venire, vadimonio conſtituto juſſerat, ut in eum ferretur ſententia, quâ confecta donatio nulla eſſe declararetur, ſub eo prætextu, quòd à tempore prædictæ donationis exhibitæ liberos ſuſcepiſſet; quique tandem provocatione ſubmotus eſt, quam oppoſuerat ſententiæ judicis locorum, qui primùm quidem edixerat, ut partes de ipſo jure diſceptarent.

(*i*) Ephemerid. Audient. pag. 393. anni 1718.

Ea verò cauſa, quâ potiſſimùm fulciuntur tùm laudata ſanctiſſima decreta, tùm allegata arreſta, eſt, ut jam monuimus: *ne panem oſtiatim mendicare cogatur infelix Clericus, in opprobrium & dedecus ordinis*, quemadmodùm fertur in Concilio Narbonenſi, quod actum eſt anno 1551. (*k*) aut ne ei neceſſitas inferatur ſordidæ cujuſdam artis exercitio victum quærendi in dedecus ſuæ conditionis, & Eccleſiæ ipſius opprobrium, ut declaratur à Patribus Concilii Tridentini verbis iſtis: *cùm non deceat eos, qui divino miniſterio aſcripti ſunt, cum ordinis dedecore mendicare, aut ſordidum aliquem quæſtum exercere.*

(*k*) Conc. Narbon. tit. 11. can. 8.

Ut ergò propoſitæ difficultati ſua reſponſio jam accedat, aſſerimus Polybio nullum jus relinqui, quo poſſit, quam Joſepho largitus eſt, reſcindere donationem: licet liberum unum de matrimonio ſuo altero ſuſceperit; neque eidem conſequenter litem intendere, ut obtineat, ſuam eandem donationem, nullam atque irritam, in judicio denuntiari: Siquidem prætenſum illius jus intentioni Eccleſiæ, quantùm ad iſtud diſciplinæ caput, atque Juriſprudentiæ arreſtorum, quibus illa diſciplina roboratur plurimùm, totum penitùs adverſetur.

CASUS XI.

Ursinus plebeius vir, commorans in Provinciâ quâdam, in quâ vectigalia perſonalia ſunt, cùm Sacerdos ordinatus fuiſſet, oblato titulo quodam, quem pater ipſius ei conſtituerat in prædiolo quodam clientelari 100 librarum reditûs annui, juxtà eam, quæ in ipſius Diæceſi frequentatur, titulorum Clericalium taxationem, ac ſeſe ſentiret, urgeri à Regiis Publicanis, quantùm ad ſolutionem jurium quorumdam, quæ Rex jubebat exigi à viris plebeiis, qui prædia clientelaria poſſidebant; ab eorumdem ſolutione ſeſe ſubduxit, aſſerendo nimirùm, prædictum illud prædiolum, ſaltem quandiù viveret, eſſe habendum, ut bonum quoddam Eccleſiaſticum, ſiquidem illud idem ipſi eſſet loco tituli ſacerdotalis. Qui quidem Publicani in eundem agere deſierunt ab eo tempore, ſive quia animum induxerunt, ab eo nihil ſibi quidquam eâ de re deberi, ſive quia vel ſunt obliti, vel neglexerunt, illum prætereà urgere. Poteſt ne, quoad conſcientiam, tutus atque ſecurus remanere, cùm nihil quidquam jurium prædictorum perſolverit?

Respons.

Quidam notæ prorſùs commendatioris Theologus (*l*), de eâdem olim difficultate conſultus, eam habet paucis verbis reſponſionem, aſſerendo, modò Urſinus ſic actu ſit animo comparatus, ut prædicta jura ſit ſtatim perſoluturus, ubi primùm à ſeſe exigentur, ſi conſtet, in rei veritate eadem eſſe perſolvenda, eum tutum prorſùs ac ſecurum, quantùm ad conſcientiam, remanere, quanquàm eorumdem ſolutionem eluſerit: ad ipſos namque Publicanos hoc pertinet, nimirùm, ut detrectantem eum ſolvere,

(*l*) *Sambovius* tom. 1. *caſu* 204.

ſolvere, apud Judices appellent, in eumque agant, ut judicio condemnari eundem ad ſolvendum, obtineant, ſi jura, quæ Regi vindicari de dicto prædiolo contendunt, ipſi reverà debeantur. Ratio eſt, quòd non certò certiùs conſtet, id Regem intendere, ut in caſu propoſito prædicta ejuſmodi jura exigantur. In eamque ſententiam eò lubentiùs adducimur, quòd Concilia, Decretales ſummorum Pontificum, Edicta Gallicorum Regum, atque nubes prorsùs immenſa Arreſtorum ſupremarum Curiarum Gallici Regni omnibus omninò faveant, quibus proviſum eſt de titulis Sacerdotalibus tùm patrimonialibus, quàm ſubſidiariis; cùm ipſius Eccleſiæ interſit tùm utilitatis, tùm honoris causâ, qui eidem aſcribuntur, Miniſtris, ſuppetere de miniſterio, quod exhibent, undè ſeſe poſſint honeſtè ſuſtentare, neque eos ad probroſæ mendicitatis terminos detrudi.

TONSOR.

Vide DIES, TUM DOMINICOS, TUM FESTOS.

TONSURA.

S. Hieronymus ait, (*a*) duo Chriſtianorum eſſe genera, quorum alii ſeſe cultui Divino ſpeciali ratione mancipant, aliis dimittentes, quæ pertinent ad ſollicitudinem & operoſam rerum ſecularium implicationem. Eàque de causâ latino quidem idiomate dicuntur *Clerici*, græco autem κλῆρος; quo vocabulo ſignificatur ſors, hæreditas, aut pars, ad indicandum, eos à Deo potiſſimùm eſſe quâdam quaſi ſpecie ſortis electos. *Indè hujuſmodi homines vocantur Clerici, id eſt, ſorte electi: omnes enim Deus in ſuos elegit.* Aut quoniam ipſimet Deum ſibi tanquàm ſuam ſortem, ſuamque portionem hæreditatis aſſumunt; quemadmodùm jamjàm videbimus, hoc ipſum à laudato Sancto alibi verbis expreſſis enunciari. (*b*)

(*a*) S. Hieron. in Can. *Duo ſunt*. 7. 12. q. 1.

(*b*) Idem in Can. *Clericus*. 5. eâd. c. & q.

Corona vel *Tonſura*, quam geſtant, caracter eſt ac nota Regiæ poteſtatis ſpiritualis, quam conſequuntur in regendis aliis fidelibus, ac ſemetipſos ad normam Chriſtianarum virtutum accommodando; eoſdem erudiendo arte coercendi averſas, quas experiuntur, à ratione animi ſenſuum commotiones, & cupiditatibus ſuis imperandi, non præceptis tantummodò, ſed etiam bonorum exemplorum efficaciâ, quibus iiſdem debent potiſſimùm prælucere. En ipſiſſima verba ſunt Patris, quem appellavimus modò. *Hi nempè ſunt Reges; id eſt, ſe & alios in virtutibus regentes, & ita in Deo Regnum habent, & hoc deſignat corona in capite. Hanc coronam habent ab inſtitutione Romanæ Eccleſiæ in ſignum Regni, quod in Chriſto expectatur. Ratio verò capitis, eſt temporalium omnium depoſitio* (*c*). *Si enim* κλῆρος *græcè, ſors latinè appellatur; propterea vocantur Clerici; vel quia de ſorte Domini ſunt, vel quia Dominus ſors, id eſt, pars Clericorum eſt. Qui autem vel ipſe pars Domini eſt, vel Dominum partem habet, talem ſe exhibere debet, ut & ipſe poſſideat Dominum & poſſideatur à Domino.*

(*c*) Idem citat. Can. *Duo ſunt*.

Chriſtiani alii vocantur *Laïci*, à verbo græco λαός, *populus*; neque ab iſtis eaſdem perfectas cumulataſque virtutes exigit Religio, quas à Clericis; poſſuntque omninò ſalutem æternam conſequi, modò aliundè ſtudeant ex præſcripto vitæ Chriſtianæ ſeſe gerere. *His licet temporalia poſſidere.... uxorem ducere; terram colere; inter virum & virum judicare; cauſas agere; oblationes ſuper altari apponere; decimas ſolvere: & ita ſalvari poterunt, ſi vitia tamen beneſaciendo evitaverint.* (*d*)

(*d*) Idem ibid.

Ex Tonſurà quis Clericus initiatur; & quanquàm ipſa eadem non habeat rationem alicujus Ordinis, ſed ſimplicis duntaxat cæremoniæ, quam Eccleſia inſtituit; eſt tamen diſpoſitio, ac quaſi Janua, quæ conducit ad Ordines. Atque ita docetur à Polmano (*e*) in iſtâ definitione, quâ Tonſuræ naturam explicat iſtis verbis: *Tonſura, eſt Cæremonia ſacra, quâ per Capillitii circumciſuram baptizatus Clericus eligitur in Clerum.*

(*e*) Polm. part. 3. n. 457.

Primam ſuam originem Tonſura repetit ſecundùm Iſidorum, (*f*) & Concilium Aquiſgranenſe (*g*), à conſuetudine, quam frequentare Nazaræi conſueverant, qui, poſtquàm continentiam ſervaverant, ac tempus ſui voti compleverant, afferebant in ſacrificium Deo ſuos capillos, quos radebant, ut colligitur ex iſtis Scripturæ ſacræ verbis: (*h*) *Tunc radetur Nazaræus ante oſtium Tabernaculi federis Cæſariæ conſecrationis ſuæ; tolletque Capillos ejus; & ponet ſuper ignem, qui ſuppoſitus eſt ſacrificio pacificorum.* A quâ quidem conſuetudine uſus derivavit radendi capitis, cùm votum aliquod emittebatur, ut legitur in Actis Apoſtolorum, (*i*) ad ſignificandum eâ Cærimoniâ, animo eſſe, quæcumque vitia, in quæ propendebatur, penitùs abolere ac radicitùs extirpare.

(*f*) Iſidor. l. 2. de offic. c. 4.

(*g*) Conc. Aquiſgranenſ. ann. 816. cit. apud Labbe. tom. 7. Conciliorum. pag. 1313.

(*h*) Num. c. 18.

(*i*) Actor. 18. 13. & 21. 24.

Igitur

Igitur, juxtà Nazaræorum exemplum, ab ipſis etiam Apoſtolicis temporibus Tonſura cœpit locum obtinere. Nihilominùs Toſtatus opinatur, primam eúſdem inſtitutionis cauſam eam fuiſſe, quòd juſſerint Antiocheni, ut capilli verticis S. Petri per irriſionem raderentur: quod opprobrium laudatus Apoſtolorum Princeps ob amorem Jeſu Chriſti ſummo cum gaudio ſuſtinuit, ac voluit etiam, ut ejuſmodi contemptus in ipſius Domini gloriam totus verteret ex inſtitutione Tonſuræ. *Petrus Apoſtolus*, ait S. Gregorius Turonenſis, (*a*) *ad humilitatem docendam, deſuper caput tonderi inſtituit*: Ex quo factum eſt, ut plurima omninò Concilia ſtatuerint, ab omnibus Clericis tonſuram deferri, comamque circumcidi. (*b*)

Nullum poteſt Eccleſiaſticum miniſterium exerceri, nullumque poſſideri Beneficium, niſi Tonſurâ primùm quidem ſuſceptâ, quemadmodùm fertur Bituricenſi Concilio, quod habitum eſt anno 1031. (*c*) atque eo, quod fuit Montiſpeſſulani anno 1214. celebratum. (*d*)

Numquàm admittitur Clericus primâ tonſurâ initiatus, ad petendum aliquod Beneficium, aut ſuper eodem contendendum, niſi priùs exhibuerit Archetypum ſuarum Litterarum Tonſuræ, juxtà Edictum Molinenſe: (*e*) Quod etiam ſervatur, licet eo tantùm ageretur fine, ut de deſerto vadimonio ſententia Judicis expoſceretur: neque uſu recipiuntur in Galliâ Pontificia Reſcripta, quibus poſſet de obligatione earumdem exhibendarum diſpenſari. Quâ de re memorat Bouchel (*f*) Arreſtum Pariſienſis Parlamenti 3. Decembris 1624. contrà Sacerdotem quemdam pronunciatum, qui ſuis Litteris Tonſuræ munitus non erat, quanquàm ſtatum ſuum ſufficienter aſſereret ex omnibus ſuis Litteris Ordinis, quas in medium proferebat. Nihilominùs, ſi fuiſſent ipſæ exdam vel ex incendio, vel ex naufragio, vel aliâ quâcumque ratione amiſſæ, locus daretur eaſdem ex argumento probationis evincendi (*g*) Quin etiam Bouchel (*h*) refert Arreſtum ſupremi Senatûs Pariſienſis 25. Maij 1315. quo Eccleſiaſticus ejuſmodi immunis declaratur obligationis proferendarum Litterarum Tonſuræ, atque, præſtito à ſeſe eâ de re jurejurando, ſervatur in poſſeſſione Beneficii cujuſdam, de quo ei actio intendebatur poſt poſſeſſionem 30. vel 40. annorum. Nihilominùs, occurrente caſu vel intruſionis, vel Simoniæ, nihil quidquam ex ſimili Arreſto conſcientia juvaretur, ut alibi dicemus.

Juxtà jus antiquum, annus ætatis ſeptimus ſufficiens cenſebatur, ut quis primâ tonſurâ poſſet initiari, ut habetur ex ſecundo Concilio Toletano, quod actum eſt anno 531. (*i*) ex veteri quodam Canone, qui depromptus eſt ex certâ quâdam Epiſtolâ Papæ Zozimi, (*k*) & ex diſpoſitione cujuſdam Conſtitutionis Bonifacii VIII. (*l*) Quod ſic fleut ad ſæculum uſque decimum ſextum. (*m*) Verùm his hodiernis temporibus à pleriſque Gallicanorum Epiſcoporum annus, qui ſit ætatis provectioris, & meritò quidem, exigitur: cùm ætatis annum habenti tantummodò ſeptimum, ei nondùm adſit animi judiciique maturitas, quâ idoneus cenſeatur, ad amplectendum vitæ conditioniſque tam ſublimis inſtitutum. Cæterùm, ut quis poſſit tonſurâ Clericus initiari, eum neceſſe eſt.

1°. Litterarum tùm exarandarum, tùm legendarum peritum eſſe, ac præcipuorum articulorum fidei cognitione imbutum.

2°. Sacro Confirmationis oleo eſſe inunctum. Atque hoc ipſum à Concilio Tridenitno requiritur. (*n*)

3°. Tandem, vult Concilium Rothomagenſe, quod habitum fuit anno 1582. (*o*) ut, qui ſeſe primâ tonſurâ offert initiandum, præ ſe ferat conſignatam literis ſui Parochi teſtificationem, quâ certum fiat, eum de juſto matrimonio ortum eſſe, ac Apoſtolorum ſymbuli peritum.

Nonniſi penès eſt ſolum proprium Epiſcopum, Tonſuram ſuo Diæceſano conferre: adeo, ut, qui ab alieno Epiſcopo tonſuram ſuſcepit, teneatur ad Litteras à ſummo Pontifice obtinendas, quæ appellantur *perindè valere*, quibus ſummus Pontifex eum autoritatis gradum adjicit Tonſuræ, quem conſecuta fuiſſet, ſi collata fuiſſet ab Epiſcopo proprio, qui quidem, quantùm ad Tonſuram, nullus alius eſt, quàm Epiſcopus originis, quidquid jactitet Rebuffus in contrarium (*p*)

Ex iteratione Tonſuræ non inducitur irregularitas. Ita ſentiunt Doctorum plerique: atque eâ ratione ſic judicatum fuit ab Ampliori Concilio, Arreſto eâ de re pronuntiato 17. Octobris 1673., quod refertur à De la Gueſſiere. (*q*) Quod indè ſuum repetit fundamentum, quia nimirùm, ut jam monuimus, Tonſura non eſt Ordo, ſed prævia duntaxat diſpoſitio, & quædam quaſi præparatio Sacris Ordinibus præmittenda: undè licet inferre, id potiſſimùm in ſuſcipiendâ Tonſurâ ſibi proponendum eſſe, ut ſpecialiori ratione tùm Chriſto Jeſu, tùm ipſius Eccleſiæ tota vita conſecretur, neutiquàm verò, ut indè bona temporalia cumulentur, aut via ſeſe offerat

(*a*) S. Greg Turonens. 1. de gloriâ Martyr. c. 28.

(*b*) Conc. Tolet. IV. an. 633. Can. 41. Conc. Trid. ſeſſ. 21. c. 28. &c.

(*c*) Conc. Bituric. Can. 7. Apud Labbe. tom. 9. Concil. pag. 866.

(*d*) Conc. monſpell. can. 4. ib. tom. 2. col. 108.

(*e*) Art. 55.

(*f*) Bouchel. biblioth. Canon. tom. 2. pag. 647. col. 1.

(*g*) Chorier. in Juris prudentiam Guidonis Papæ. pag. 18.

(*h*) Biblioth. Can. v. *Electio*. pag. 980.

(*i*) Concil. Tolet. 2. in can. *De eiſ.* 5. diſt. 28.

(*k*) Zozimus in Can. *In ſingulis*. 2. diſt. 77.

(*l*) Bonif. VIII. in c. *Nullus*. fin. de temporib. Ordin. & in 16. lib. 1. tit. 9.

(*m*) Conc. Narbon. an. 1551. Can 4.

(*n*) Conc. Trid. ſeſſ. 22. c. 3. de reformat.

(*o*) Conc. Rothomag. tit. de Epiſcop. officiis.

(*p*) Rebuff in prax. tit. de Clericis.

(*q*) De la Gueſſiere tom. 4. l. 7. cap. 19.

ſerat ad comparandas dignitates, & ſecularium honorum vanitates. Undè ſequitur, graviſſimè peccari prorsùs ab iis Parentibus, qui ſuos filios impellunt ad eandem ſuſcipiendam, cùm in eo ſeſe gerunt nihil curantes, utrùm à Deo vocentur ad ejuſmodi vitæ Eccleſiaſticæ inſtitutum, ad quod ſæpè ſæpiùs eos impellunt, non niſi propter cauſas omninò profanas: undè fit, ut Eccleſiæ non afferant niſi miniſtros indignos, qui nedùm eidem deindè proſint, ac cum laude ſerviant, quin potiùs immoderatâ ſuâ agendi ratione, ac plurimâ, quâ toti inquinantur, labe vitiorum eidem ſunt ſimul & dedecori & opprobrio.

Meldenſ. in can. Nemo. 41. n. 1. q. 3.

Legere licet apud Bouchel, quânam potiſſimùm formâ ſcriptas eſſe oporteat Litteras Tonſuræ ut auctoritatem habeant (a).

(a) Bouchel v. *Tonſura.* pag. 646. & ſeqq.

CASUS PRIMUS.

GUERICUS Subdiaconus & Canonicus de S. Paulo nunquàm ſolet nec tonſuram Clericalem, nec circumciſam comam deferre: Poteſt-ne indè argui peccati mortalis?

RESPONS.

1. Dicimus, omninò conſtare, viris Eccleſiaſticis omnibus, qui ſacris quibuſdã ordinibus inſigniuntur, aut aliquo gaudent beneficio, induci obligationem & quidem ex conſcientiâ, tùm tonſuræ, tùm comæ circumciſæ deferendarum, quèadmodùm facilè evincitur: 1°. ex iſtis verbis cujuſdam antiqui Canonis, (b) qui refertur in Decreto Gratiani; *Prohibete, fratres, per univerſas regionum veſtrarum Eccleſias, ut Clerici, juxtà Apoſtolum comam non nutriant; & deſuper caput in modum ſpheræ radant.* 2°. Ex alio Canone, qui excerptus fuit è Concilio quodam acto anno 572. & refertur à Gratiano, qui quidem ſeſe ſic habet (c): *Nec oportet, Clericos comam nutrire & miniſtrare; ſed attonſo capite, patentibus auribus, & ſecundùm Aaron, talarem veſtem induere, ut ſint in habitu ornato.* 3°. Ex Alexandro III. Scribente ad Cantuarienſem Epiſcopum iſtis verbis (d) *Clerici, qui comam nutriunt ... etiam inviti à ſuis Archidiaconis tondeantur.* Quod idem jam fuerat anteà a Concilio quarto Carthaginenſi conſtitutum. (e) 4°. Ex Gregorio IX. in unâ quâdam ex ipſius Decretalibus (f), & ex S. Carolo in ipſius Concilio quinto Mediolanenſi anni 1579. (g) in quo confirmat Decretum, quod eâ de re jam ſtatuerat in ſuo primo Provinciali Concilio anno 1565. congregato. Ac denique ex Concilio Rothomagenſi habito anno 1581. ex Generalibus Gallicani Clerici Comitiis, quæ habita ſunt Meloduni, ex Concilio Remenſi celebrato anno 1583. & Burdigalenſi anni ejuſdem: Ex Concilio Aquenſi anni 1585. & alio Concilio Burdigalenſi, quod fuit actum anno 1624. (h)

(b) Can. *Prohibete.* 21. diſt. 23.

(c) Can. *Non liceat.* 32. eâd diſt.

(d) Alex. III. in cap. *Clericus.* 7. de vitâ & honeſt. Clericor. Lib. 3. tit. 1.

(e) Concil. Carthag. 4. in C. *Clericus.* 5. eod tit.

(f) Greg. IX. in cap. *Si quis.* 4. eod. tit.

(g) Concil. mediol. 5. Cõſtitut. part. 3. tit. 4.

(h) Concil. Rothom. tit. de Cuſtodum &c. officiis. c. 9.

Conventus Melodun. de ſacram. Ordinis. 5. *Tres. cauſæ.*

Conc. Remens. tit. de Clericis in genere.

Conc. Burdigal. c. 21. de vitâ & moribus Clericor.

Conc. Aquens. tit. de vitâ & honeſt. Cleric.

Conc. Burdigal. ann. 1624. c. 13.

(i) Concil.

2°. Locus eſt aſſerendi, ab iis, qui prædictis Decretis refragantur, mortaliter etiam peccari, ſi eorum inobedientia ſeſe protrahat ad longioris alicujus temporis ſpatium. Ratio verò iſta poteſt afferri, quòd Gregorius IX. in ſuâ Decretali modò citatâ jubeat, ut, *ſi quis ex Clericis comam relaxaverit, anathema ſit.* Quæ ſunt ipſiſſima illius verba. Atqui nunquàm poteſt locum habere excommunicatio, niſi quantùm ad peccatum, quod ſit naturâ ſuâ mortale. Ut enimverò fertur in Concilio Meldenſi, quod actum eſt anno 845. (i) *Anathema, eſt æterna mortis damnatio; & nonniſi pro mortali debet imponi crimine.* Quod pertinet ad Coronam Clericalem, eâdem ratione præſcribunt tùm antiqui Canones, tùm Decretales, ut ipſa deferatur, quâ jubent, comam circumcidi. Si poſſit ergò quandòque fieri mortale, eorum peccatum, qui comam nutriunt ac relaxant, ſequitur, eâdem ratione denegare etiam in mortale, peccatum eorum, qui nolunt congruentem ſuo Ordini deferre coronam Clericalem.

Ut prædictis ſuum jam robur adjungatur, memorabimus præterea Decretum Concilij Ravennenſis, quod habitum eſt anno 1286. (k), quo Patres laudati Concilij judicaverunt, id prorsùs expedire ut, mulcta pecuniaris iis indiceretur, qui, inter Eccleſiaſticos ſuæ ætatis, Leges eâ de re ab Eccleſiâ conſtitutas parvi pendebant. En quibus verbis Decretum iſtud enunciatur: *Licet ſit Canonicâ ſanctione ſtatutum, excommunicentur Clerici arma portantes, & ut habitum, Coronam & tonſuram deferant congruentem: & ſæpè ab Eccleſiarum Prælatis juriſdictionem habentibus Clerici noſtræ Provinciæ moneantur, ne in præmiſſis excedant; eorum tamen parvi pendentes monitionem, non videntur de excommunicatione curare; volentes prædictos ſpiritualia vincula contemnentes temporali pœnâ ab his compeſci ... Statuimus, ut, ſi quis de cætero poſt publicationem Concilii compertus fuerit .... habitum, coronam vel tonſuram incongruentem portare notabiliter, pro vice quâlibet in quinquaginta ſolidos condemnetur.*

(k) Conc. Ravenn. rubrica 3.

En, quæ circà propoſitam difficultatem in genere poſſumus proferre, rationum momenta: ex quibus inferre licet, cùm Guericus nunquàm ſoleat neque tonſuram, neque comam circumciſam deſerre, quibus potiſſimùm exterioribus ſignis vir Eccleſiaſticus à Laico ſecernitur; locum omnino eſſe, cur ſeſe habeat ut conſcium peccati mortalis, atque eo potiori jure, quòd Eccleſiaſticas Leges non tantummodò contemnat, neque Sanctitatem ſui ſtatûs duntaxat violet, quem plurimùm dedecorat; ſed prætereà fidelibus, ac nominatim Eccleſiaſticis ordinatis atque compoſitis plurimam afferat offenſionem (l).

(l) P. de Gen. theol. mor. tom. 5. tract. 1. c. 8. q. 5.
Colloq. Condom. tom. 2. colloq. 5. Sect. 1.

CASUS II.

MÆVIUS primâ tantummodò tonſurâ Clericus initiatus, neque ullo Beneficio gaudens, petit, nùm ſibi incumbat, ex debito conſcientiæ, Divinum aliquod officium perſolvere, aut eidem aliquandò intereſſe?

RESPONS.

Clericis primâ tonſurâ duntaxat initiatis Eccleſia nullam inducit obligationem, recitandi ullam partem officii Breviarii, neque perſolvendi ullas alias peculiares preces, cùm nec Beneficio ullo gaudent, nec Clericali aliquâ penſione: unde ſequitur, ſiquidem Mævius in ejuſmodi caſu conſtituatur, eum nullatenùs obligari vi ullius Eccleſiaſtici præcepti, ad ullum Divinum officium, quodcumque ſit, perſolven-

ſolvendum. Verùm, quod ſpectat ad illud, quòd aſſiſtat publicis officiis Eccleſiæ, Eſt hoc extrà omnem prorsùs controverſiam poſitum, eam eidem obligationem imponi ſaltem quantùm ad dies tùm Dominicas, tùm feſtas. En quæ verba facit eâ de re Synodus Aquenſis habita ſub Illuſtriſſimo Cardinali Grimaldi nominis ejuſdem Civitatis Archiepiſcopo: (a) *Clericali tonſurâ initiatos illam ſemper deferre, & in habitu Clericali continuò incedere: Dominicis & diebus feſtis cum ſuperpelliceo in Eccleſiâ Parochiali deſervire & ſacerdotibus miniſtrare præcipimus & jubemus. Si ſecùs fecerint: privilegiis Clericatûs ſui non gaudere; & ab ordinibus ac Beneficiis rejiciendos, tanquàm inhabiles declaramus.*

(a) Synod. Aquens. §. 72.

Quod quidem ſtatutum eo juſtius atque prudentius eſt, quòd Clericus initiatus primâ tonſurâ non minùs teneatur ad Eccleſiæ ſerviendum in ſtatu Clericali, quàm Religioſus Novitius, ad ſubeundas & exercendas regulas Religionis, quam ingreſſus eſt; quamque animo habet aliquandò profiteri; ſiquidem Clericalis ſtatus, eſt quædam quaſi tirocinii ſpecies in eorum gratiam ab Eccleſiâ inſtituta, qui nituntur ad Sacros Ordines. Jamverò abſurdè prorsùs quis contenderet, non obligari Religioſum aliquem Novitium, ad aſſiſtendum Choro diebus ſaltem tùm Dominicis, tùm feſtis, neque ad exercendas regulas Inſtituti Religioſi, quod vult amplecti. Nec etiam igitur à ratione atque æquitate minùs alienum eſt, quòd quis velit Clerico tonſurâ initiato eam immunitatem facere, quòd Divinis Officiis nequidem prædictis diebus interſit, quibus etiam ipſis Laicis quatenùs Chriſtianis obligatio ejuſmodi imponitur.

Atque reverà quidem quâ ratione locus Epiſcopo daretur, prædictorum Clericorum habendi fidem perſpectam ac penitùs exploratam quantùm ad miniſterium iis Ordinibus annexum, quos iiſdem poſtmodùm conferret, ac ſubodorandi futurum ut vitæ rationis imitatione dignæ, ſuoque ſtatui omninò congruentis perſeverantiam retinerent, ſi ab ipſo eorum primo in Eccleſiam ingreſſo eoſdem perſpiceret, ſeſe totos agendi rationi devovere, quæ Diſciplinæ Eccleſiaſticæ penitùs repugnaret?

CASUS III.

Theophanes, cùm ei Prioratûs cujuſdam inceſſiſſet cupido, qui plurimùm ei conveniebat, eo potiſſimùm fine ſeſe Clericali tonſurâ curavit initiari, ut ſibi de eodem provideretur, nullatenùs animo habens ad ſuperiores ſtatûs Eccleſiaſtici gradus aſcendere: In eo-ne ſeſe grandioris alicujus peccati conſcium exhibuit.

Respons.

Quanquàm ex ſusceptâ ſemel tonſurâ Clericali, non omninò neceſſitas importetur, quod vitæ reliquum ſupereſt, in Clericali militiâ tranſigendi, nihilominùs conſtat, vel ex eo ipſo incurri in peccatum quàm graviſſimum, quòd ſine animo in ſtatu Clericorum perſeverandi Clericalis tonſura ſuſcipiatur: 1. Quoniam Epiſcopo mendacium dicitur impudentiſſimum, atque ipſi Eccleſiæ imponitur in re momenti prorsùs maximi, animum ſcilicet occultando, deſtinatumque menti propoſitum obſcurè ferendo, cùm primùm ſeſe locus dabit, ab ipſius Miniſterio diſcedendi, vel etiam in ipſo temporis inſtanti, quo ſolemni teſtimonio ipſaſque ad Aras affirmatur, eam eſſe voluntatem, ut ad extremum uſque ſpiritum, eidem ſpeciali conſecratione devoveatur, & Chriſtus Dominus tanquàm pars hæreditatis accipiatur: Ideòque meritò poſſunt in indignos ejuſmodi violatores cæremoniæ tam ſanctæ contorqueri illa verba Principis Apoſtolorum [b]; *Non es mentitus hominibus, ſed Deo:* ac locus eſt aſſerendi, eos, qui ex ejuſmodi dolo vitæ Eccleſiaſticæ inſtitutum aggrediuntur, non ingredi per verum oſtium, ſiquidem ad Eccleſiam, adhibitâ fraude, viam ſibi aditumque parent, & omnis omninò ſemper iiſdem aditus ad eandem intercluderetur, juxtà Decretum Concilij Tridentini [c] ſi, quam ferunt in intimis pectoribus eorum Epiſcopo perverſa mens innoteſceret. Adeoque jure poſſint dici, juxta verbum ipſiuſmet Chriſti Jeſu, [d] fures ac latrones, quibus peccatum eo gravius vindicatur, quòd ſint domeſtici: *Qui non intrat per oſtium in ovile oſtium ſed aſcendit aliundè, ille fur eſt & latro.* Ex quibus omnibus locus datur, inferendi, Theophanem peccaviſſe mortaliter ex Clericali tonſurâ cum animo tam alieno ab ipſis inſtitutis Eccleſiaſticis ſusceptâ: quippè qui nequaquàm intenderit ſeſe totum illius Eccleſiæ miniſterio devovere, ſed potiùs eandem propriis ſuis commodis adhibere, ac ſummâ cum aviditate perſequi temporalem reditum Beneficii, quod ſibi proponebat, utendo clericali tonſurâ tanquàm humanâ merè ratione, cujus ope poſſet ad illud pervenire, nihil aliundè ſollicitus de ratione aliquandò à ſeſe referendâ apud ipſummet Deum, fraudulentiæ illius promiſſionis, quâ teſtificatus eſt, à ſeſe Jeſum Chriſtum tanquàm hæreditatis ſuæ portionem eligi, &, quidquid rerum terrenarum cupiditatis eſt, penitùs dimitti.

(b) Act. 5. 4.

(c) Primâ tonſurâ non initientur, de quibus probabile non ſit, eos non ſecularis judicii fugiendi fraude ſed ut Deo fidelem cultum præſtent, hoc vitæ genus elegiſſe. Conc. Trid. ſeſſ. 23. de reform. c. 4.

(d) Joann. 10. 1.

Cui noſtræ deciſioni robur addi poteſt ex Decretis plurimorum Conciliorum, putà ex Decreto Concilij Mexicani in Americâ acti anno 1585. comprobati 27. Octobris 1589. à ſummo Pontifice Sixto V. ac pro primâ vice typis mandati anno 1622. quo quidem, ut pernicioſæ adeo conſuetudini, occurreretur, ſic conſtituitur: [e] *Nullus niſi priùs juramento præſtito de intentione permanendi in habitu Clericali, admittatur; nec ad primam tonſuram promoveatur.* Quod idem juramentum exigitur Tarentino Concilio, quod, agente Cardinali Cajetano, Congregatum eſt [f]. Statuit verò Concilium Provinciale Toletanum quartum Actum anno 656. ſub Pontificatu ſummi Pontificis Vitalian. [g], ut peccatum ejuſmodi excommunicationis cenſurâ puniatur. *Quiſquis autem*, aiunt Patres prædicti Concilii de junioribus clericali tonſurâ initiatis habentes mentionem, *vel abolitione tonſuræ, vel ſecularis veſtis aſſumptione detectus fuerit attigiſſe tranſgreſſionem, & excommunicationis cenſuram accipiat, & Religioni ſemper inhæreat.* Tandem fertur in ſtatutis Eccleſiæ Remenſis anni 1633. [h], Sicut canibus, qui filiorum eſt, panis non eſt projiciendus, nec ſpiritualia danda ſunt amatoribus ſeculi, ita etiam nec conferendam eſſe clericalem tonſuram niſi iis, quos probabile eſt, aliquandò aſcenſuros ad Superiores ordines. Quibus omnibus autoritatum teſtimoniis Theophanes apertè condemnatur; ac manifeſtum fit, quàm ab Eccleſiæ mente ſit averſus perverſus ille animus, quem gerit. Cæterùm, cùm eidem malè ſic affecto de prædicto Prioratu non ſit tantummodò proviſum, ſed ipſemet egerit, ut ſibi provideretur, non ei licet illum eundem rectâ conſcientiâ retinere.

(e) Conc. Mexican l. 1. tit. 4. §. 2.

(f) Conc. Tarent. tit. 16. c. 2.

(g) Conc. Tol. IV. can. 6.

(h) Stat. Rem. Eccleſ. c. 13.

CASUS IV.

Mathurinus, qui in irregularitatem incurrit ex matrimonio bis contracto, cùm factus eſſet viduus, animo adjecit inſtituti Eccleſiaſtici rationem amplecti, & ſeſe obtulit, ut Clericus initiaretur primâ tonſurâ, non indicatâ,

quà tenebatur, irregularitate, in illud tempus differens ab eâdem urgere diſpenſationem, cùm ſeſe accingeret, ad recipiendos tùm Minores Ordines, tùm ſubdiaconatum. Nùm potuit id exequi, non violato Eccleſiaſtico interdicto, quo irregulares excluduntur à numero & Ordine Miniſtrorum Eccleſiæ, juxta iſtæc verba Leonis IX. (a) *Nec Laicus non virginem ſortitus uxorem aut bigamus ad Clericatum poteſt aſcendere.*

(a) Leo IV. in can. *Seriatim.* 24. diſt. 32.

Respons.

Pendet ab aliâ difficultate propoſitæ quæſtionis deciſio, quæ difficultas in eo poſita eſt, nimirùm, utrùm Tonſura ſit in numerum Eccleſiaſticorum Ordinum recenſenda: circà quam variæ ſunt tùm Theologorum, tùm Canoniſtarum ſententiæ; prioribus ſcilicet contendentibus contrà ſententiam poſteriorum, Tonſuram non eſſe Ordinem, ſed tantummodò ſimplex *præambulum ad Ordines*, ut loquitur S. Thomas, ac meram tantummodò cæremoniam, quæ ab Eccleſiâ inſtituta eſt.

Canoniſtæ, quemadmodùm Joannes Andreas, Joannes de Anania, Felinus Sandæus, Covarruvias atque alii plurimi nituntur iſtis verbis cujuſdam Decretalis Innocentij III. cuidam Archiepiſcopo Rotbomagenſi inſcriptam (b). *Per primam tonſuram juxtà formam Eccleſiæ datam* (Abbatibus ſolemniter benedictis & Presbyteris, *Clericalis Ordo* (ipſorum Monachis) *confertur.* In quæ verba Gloſſa ſic habet (c): *Quidam dixerunt* (Pſalmiſtatum; id eſt, primam Clericalem Tonſuram) *non eſſe ordinem: ſed eorum opinio corrigitur hic in fine, ubi dicitur, quod per primam tonſuram Clericalis Ordo confertur.*

(b) Innoc. III. in cap. *Cum contingat.* De ætat. & qualit. & ordine præficiendorum. lib. 1. tit. 14.

(c) Gloſſa. ibid. v. *Abbati.*

Theologi verò (d), quibus etiam adhærent nominis commendatiſſimi quidam Canoniſtæ, quos Fagnanus appellat (e), plurima è contrariò ſibi vindicant rationum momenta, quorum novem præcipua hic loci jamjàm ſubjecturi ſumus.

(d) S. Thom. in 4. diſt. 24. q. 2. art. 1. quæſtiunc. 2. & in ſupplem. q. 40. art. 2. & art. 3. in arg. ſed contrà. S. Bonaventura, Albertus magnus, Petrus Paludanus, Dominicus ſotus, Robert. Bellarminus & alij communiter.

(e) Proſp. Fagnan in cit. cap. *Cum contingat.* n. 11.

Primum reperitur ex antiquo Canone quodam, in quo recenſentur Ordines varii, quos admittit Eccleſia, nullâ ibidem de Tonſurâ Clericali factâ mentione. En quibus verbis concipitur (f): *Si quis Epiſcopus eſſe meretur, ſit primùm Oſtiarius: deindè Lector: poſteà Exorciſta: inde Sacretur Acolythus, Demùm verò Subdiaconus: deindè Diaconus & poſtea Presbyter: & exinde, ſi meretur; Epiſcopus ordinetur.*

(f) Can. *Illud.* 1. diſt. 77.

Secundum deſumitur ex Leone IX. (g) qui ſermonem habens de minoribus Ordinibus, non memorat, niſi *Oſtiarios, Lectores, Exorciſtas, Acolytos &c.*; ne uno quidem injecto verbo de Tonſurâ.

(g) Leo IX. in c. 4. *Seriatim.* ſupra cit.

Tertium præbet Romana quædam Synodus acta anno 324. à S. Sylveſtro, in quâ mentio habetur de ſingulis Ordinibus, & eorum officiis, qui fuerunt ad eoſdem promoti, abſque eo quòd quidquam fiat de Tonſurâ Sermonis. En ipſius verba (h): *A Subdiacono uſque ad Lectores, omnes ſubditi ſint Diacono . . . Porrò Pontifici, Presbyter: Presbytero, Diaconus: Diacono, Subdiaconus: Subdiacono, Acolythus, Acolytho, Exorciſta. Exorciſtæ, Lector: Lectori, Oſtiarius . . . in omni loco repræſentent obſequium.* Quanquàm autem tria prædicta rationum argumenta ſint tantummodò negativa, nihilominùs autoritatis ſunt omninò graviſſimæ, ad evincendum, ſimplicem tonſuram nunquàm fuiſſe conſideratam ut habentem rationem Ordinis: cùm certum ſit, ſi eidem accederet ejuſmodi prærogativa, nunquàm futurum fuiſſe, ut eandem ſilentio prædicti antiqui Canones omiſiſſent.

(h) Can. *à Subdiacono.* 5. diſt. 93.

Quartum probationis argumentum innititur iſta ratione, quòd nimirùm ex ſingulis Ordinibus ſpecialis atque diſtincta quædam poteſtas iis accedat, qui ad eoſdem promoti fuerunt, quemadmodùm probat S. Gregorius Magnus autoritate S. Pauli (i): *Singula Eccleſiaſtici juris officia ſingulis quibuſque perſonis ſingulatim committi jubemus*, ait laudatus Pater, *ſicut enim in uno corpore multa membra habemus* (k), *omnia autem membra non eundem actum habent: ita in Eccleſiæ corpore, ſecundùm veridicam Pauli ſententiam in uno eodemque ſpiritu alii conferendum eſt hoc officium; alij committendum eſt illud:* Quod planè concordat cum eo, quod conſtitutum eſt à Concilio Tridentino (l). Porrò officium Pſalmiſtæ, quod Plerique Canoniſtarum volunt ad dignitatem Ordinis tollere, Chriſtianorum omnium commune eſt, inquit S. Bonaventura; ſiquidem in eo totum ſit conſtitutum, ut laudes Divinæ, adhibito cantu, perſolvantur, [*Pſalmiſta; id eſt Cantor*] (m), neque tantummodò ad eos, ex quibus Chorus conſtat; ſed ad omnes etiam fideles pertineat illa eadem poteſtas. Ergò prædictum iſtud officium nullâ ratione poteſt conſiderari tanquàm Eccleſiaſticus aliquis Ordo, qui ſit à quatuor aliis Ordinibus non Sacris ſeparatus atque diſtinctus: eâque de causâ non Ordinis conſequitur appellationem, ſed Officii tantummodo. Ita diſſerit S. Thomas (n): *Pſalmiſtatus non eſt Ordo*, inquit, *ſed officium Ordini annexum. Quia enim Pſalmi cum cantu pronunciantur, ideo dicitur Pſalmiſta & Cantor. Cantor autem non eſt nomen Ordinis ſpecialis; tùm quia cantare pertinet ad totum Chorum; tùm quia non habet aliquam ſpecialem relationem ad Eucbariſtiæ Sacramentum, tùm quia officium quoddam eſt, quod, inter Ordines largo modo acceptos, computatur quandoque.* Atque in eum omninò ſenſum, propriè loquendo, ſunt accipienda verba Innocentii III., quibus potiſſimùm innituntur opinionis oppoſitæ Defenſores, & quidam Canones, in quibus de Pſalmiſtis, ſeu Cantorum officio mentio occurrit (o).

(i) S. Greg. In can. *ſingula.* 10. diſt. 89.

(k) Rom. 12.

(l) Conc. Trid. ſeſſ. 23. c. 4. & can. 6. de ſacram. ordinis.

(m) Conc. Carthag. IV. c. 10. in Can. *Pſalmiſta.* 10. diſt. 23.

(n) S. Thom. cit. quæſt. 2. ad 5.

(o) Cit. Can. *Pſalmiſta* Can. *Cleros* 1. diſt. 21. Can. *Perlectis.* 1. diſt. 25. & cit. cap. *Cum contingat.*

Quintum rationis momentum, quod in medium adducunt Theologi, fundamentum mutuatur ab ipſius autoritate Concilij Tridentini (p), quo declaratur, nonniſi ad ſolum Epiſcopum pertinere Miniſtris Eccleſiaſticis Ordines conferre. Porrò id vel ex ipſâ quotidianâ experientiâ comprobatur, quòd, *Pſalmiſta; id eſt, Cantor, poteſt abſque licentiâ Epiſcopi, ſolâ juſſione Presbyteri officium ſuſcipere cantandi: dicente ſibi Presbytero: vide, ut quod ore cantas, corde credas; & quod corde credis, operibus comprobes:* Quæ ipſiſſima verba ſunt Concilii quarti Carthaginenſis (q) ex quibus ſequitur, iſtud ergò officium non eſſe veri nominis Ordinem; ſed ſimplex tantummodò Miniſterium, quod annectitur Ordini Lectoris, ipſiuſque omninò proprium eſt.

(p) Conc. Trid. cit. ſeſſ. 23. c. 4. a Can. 7. de Ordine.

(q) Conc. Carthag. IV. in cit. can. *Pſalmiſta.*

Sextum, quod adhibet Autor ſupplementi S. Thomæ, (r) ſic ſe habet: Juxtà quod fertur Pontificali Romano, (s) ab Epiſcopo *nullus Ordo datur, niſi in miſſæ celebratione. Sed corona datur, etiam abſque Officio Miſſæ* [nimirùm in quocumque loco & tempore, atque in horâ quâcumque]. *Ergò non eſt Ordo*, juxtà mentem Eccleſiæ, ſed ſimplex ac nuda tantummodò cæremonia, quodDamque quaſi præambulum ad Ordines.

(r) Suppl. tertiæ partis ſum. S. Thomæ q. 40. art. 5. arg. ſed contrà

(s) Pontifical. Rom. rubrici de Ord. conferend.

Septimum eſt, quia, ut etiam argumentatur Autor prædictus ſupplementi S. Thomæ, *Præterea in collatione cujuſlibet Ordinis fit mentio de aliquâ poteſtate datâ: non autem in Collatione Coronæ. Ergò non eſt Ordo . . . . ſed ad ipſum potiùs præambulum.*

Octavum in eo conſiſtit, quòd nullum extare poſſit Sacramentum ſine materiâ nec formâ, ut Conciliis tùm Florentino, tùm Tridentino (t) fuit definitum, & materia Ordinis in eo repoſita ſit, quod Epiſcopus præbet Ordinando tangendum, ut declaratur ab Eugenio IV. (u). Jamverò nihil porrigit Epiſcopus ab eo tangendum, cui confert Tonſuram clericalem. Ergo nullum ei confert ordinem: Linteum etenim amiculum, quo Clericus tonſurâ initiatus induitur ad quemdam potiùs congruentem

(t) Conc. Florent. in Decreto Eugen. IV. §. 5. Conc. Trid. ſeſſ. 14. de ſacram. Pœnit. & Extremæ unctionis. c. 2.

(u) Eugen. IV. cit. Decreto §. *Sextum ſacramentum.*

tem decentiam offertur, quàm ad ſtrictam nullam neceſſitatem.

Tandem Theologi nonum adjiciunt rationis momentum, nimirùm, quam tuentur, ſententiam eſſe Tridentino Concilio planè conſentaneam, quod quidem, quoties de Tonſurâ clericali verba facit, de eâ ſic ſententiam ſuam aperit, ut manifeſtum prorsùs fiat, ab eo ipſam non Ordinis loco haberi, quin potiùs ab aliis Ordinibus omninò diſtingui, ac præcipuè, cùm de Sacramento Ordinis agens, (a) ait: *Nullus primâ tonſurâ initiatus, aut etiam in minoribus Ordinibus conſtitutus, &c.* Quibus verbis ſimplex Tonſura apertiſſimè diſtinguitur à Minoribus Ordinis, tanquam ab iiſdem omninò diverſa, *aut etiam*: Quam diſtinctionem certiſſimè non appoſuiſſet, ſi eam eâdem ratione, quâ prædictos Ordines, conſideraviſſet. Enimverò, cùm tantòperè commendatur à laudato Concilio, ut priſtinus uſus ille exercendorum, quæ uniuſcujuſque Ordinis propria ſunt, officiorum in Eccleſiam revocetur, potiſſimum optat, ut prædictus uſus reviviſcat Ordinis quidem initium ſumendo ab officio Diaconi, ad officium Oſtiarii, & ab unoquoque proprium Ordinis ſui officium adimpleatur, ne verbo quidem vel minimo injecto de iis, qui primâ tonſurâ duntaxat initiantur. *Ut Sanctorum Ordinum, à Diaconatu ad Oſtiariatum, functiones ab Apoſtolorum temporibus in Eccleſiâ laudabiliter receptæ & pluribus in locis aliquamdiù intermiſſæ, in uſum juxtà Sacros Canones revocentur . . . . Illius priſtini moris reſtituendi deſiderio flagrans Sancta Synodus decernit, &c.* Quæ verba Concilium laudatum adhibet (b), quibus ſufficienter innuit, ſibi perſpectum penitùs fuiſſe, iis, qui ſimplici tantummodò tonſurâ initiantur clerici, nullas proprias competere functiones; ſiquidem certiſſimè caviſſet etiam, ut iiſdem earumdem exercendarum, quemadmodùm aliis, induceretur obligatio. Atque reverà quidem ſic, referente Fagnano, qui ejuſdem erat Secretarius, à Sacra Congregatione ſæpè ſæpiùs declaratum eſt, cujus rei citatus Autor tria potiſſimùm ſubjicit exempla [c].

(a) Conc. Trid. ſeſſ. 13. de Reformat. mat. c. 6.

(b) Conc. Trid. cit. ſeſſ. 23. c. 17. de Reformat.

(c) Proſp. Fagnan. in cit. cap. *Cum contingat*. n. 37. 38. & 39.

Longiùs abiret ac tædium fortaſsè afferret propoſitæ difficultatis ulterior conſideratio, videnturque nobis allegata rationum momenta tùm ponderoſa ſatis, tùm ad convincendum ſufficienter idonea, ut à communi ſententiâ non recedamus tot tanti nominis Theologorum, inter quos quidam ſanctitate ſuæ vitæ meruerunt, cur ab Eccleſiâ Cælitibus annumerarentur. Quâ de causâ concludimus, ut propoſitæ ſpeciei ſua ſit reſponſio, poſſe meritò quidem propugnari, nequaquàm à Mathurino violatum fuiſſe interdictum Eccleſiæ, licet irregularitatis vinculo tunc temporis innodaretur, neque eâdem abſolutus fuerit, cùm primâ tonſurâ Clericus initiatus eſt. Irregularitas etenim nihil aliud eſt, quàm inhabilitas ad recipiendum, vel exercendum aliquem Ordinem; juxta vulgarem illius definitionem. Adeo ut, cùm ſimplici Tonſuræ non competat Ordinis prærogativa, ſed ratio nudæ tantùm Cæremoniæ, quæ loco diſpoſitionis recipiendis Ordinibus præmittitur; non poſſit jure contendi, in eo eum ſeſe Eccleſiæ non obedientem præſtitiſſe: quanquàm nihilominùs verùm ſit, ab eo perperàm prorsùs aliundè factum fuiſſe, quòd irregularitatis ſuæ vinculum Epiſcopo non indicaverit, à quo procul dubio non accepiſſet tonſuram, priùs quam ſuam ab eodem irregularitatis vinculo fuiſſet conſecutus diſpenſationem.

CASUS V.

Sostenes Patronus præſentator ſimplicis cujuſdam Capellaniæ poſitæ in Ebroicenſi Diœceſi, eandem obtulit Gerardo Baiocis oriundo, qui commoratur ab annis decem & ampliùs in Diœceſi Lexovienſi. Quoniam verò nondùm primâ tonſurâ Clericus initiatus eſt, petit, nùm ſibi liceat quemcumque voluerit è tribus prædictis Epiſcopis adire, ab eo tonſuram recapturus.

Respons.

Equidem ſolet in jure triplex Epiſcoporum propriorum ordo diſtingui; nimirùm Epiſcopus originis, Epiſcopus Beneficij, & Epiſcopus domicilij. At illa diſtinctio locum habere non intelligitur niſi quantùm ad Ordines; nequaquàm verò quantùm ad Tonſuram, de quâ nihil fertur in Jure quantùm ad propoſitam quæſtionem. Ratio, quæ poteſt afferri, eſt, quòd, cùm Tonſura cenſeatur prima diſpoſitio tùm ad Beneficia, tùm ad Ordines, Epiſcopus loci, in quo ſitum eſt beneficium, ad quod contendit qui nondùm ſuſcepit tonſuram, nullo jure gaudeat, quo poſſit eandem illi conferre, quidquid ſentiat Rebuffus in contrarium (d); ſiquidem non cenſendus ſit Epiſcopus proprius Beneficii, niſi quantùm ad eos, quibus de eodem jam fuit proviſum, & quibus proindè Clericalis tonſura jam collata eſt, quæ quidem collationi Beneficiorum neceſſariò præmittenda eſt. Gerardus igitur non poteſt Epiſcopum Ebroicenſem adire, tonſuram ab eodem recepturus.

(d) Petrus Rebuff. in praxi Benefic. de Clericis, à quibus & quomodò creentur.

Sed neque Gerardus valet ad eandem Tonſuram ab Epiſcopo Lexovienſi promoveri: quoniàm jure Canonico non admittuntur Epiſcopi domicilii, quantùm ad Laïcos, ſed tantummodò quantùm ad Eccleſiaſticos. Atqui Gerardus etiam nùm numeratur inter Laïcos, quippè qui nondùm fuerit primâ tonſurâ clericali initiatus. Eâdem igitur initiari non poteſt, niſi à ſolo tantùm originis Epiſcopo, qui Epiſcopus eſt Bajocenſis.

CASUS VI.

Raimundus, cùm natus eſſet in Diœceſi Trecorienſi, ibidemque fuiſſet propter urgentem neceſſitatem à ſuo Parocho ſalutaribus aquis ablutus, in Diœceſim deindè Venetenſem translatus eſt mammis nutriendus, in quâ fuerunt eidè Sacri Baptiſmatis ritus ſuppleti, inditâ ei Raimundi nominis appellatione: Poſt annos ab illinc duodecim vel quindecim ex literis dimiſſoriis Epiſcopi Venetenſis fuit ab Epiſcopo Rhedonenſi ad Tonſuram promotus. Jam animo habet ad Superiores Ordines aſcendere, & quærit: 1. Nùm tonſurâ clericali validè fuerit initiatus. 2. Nùm ſibi liceat ad Acolytatum & Subdiaconatum ſuſcipiendos ſeſe offerre vi literarum dimiſſoriarum ejuſdem Venetenſis Epiſcopi, in Diœceſi cujus & ſui nominis appellationem, & ſalutarium baptiſmi cæremoniarum complementum accepit; aut ſibi neceſſariò incumbat, literas dimiſſorias obtinere ab Epiſcopo Trecorienſi, in cujus Diœceſi fuit in lucem ſuſceptus?

Respons.

Eſt primò loco principium iſtud tanquàm indubitatæ fidei ponendum, non licere, niſi à proprio Epiſcopo ſuſcipere tonſuram, ut declaratur à Bonifacio VIII. in unâ quâdam ex ipſius Conſtitutionibus (e), iſtis verbis: *Cùm nullus Clericum Parochiæ alienæ, præter Superioris ipſius licentiam, debeat ordinare; Superior intelligitur in hoc caſu Epiſcopus, de cujus Diœceſi*

(e) Bonif. VIII. in cap. *Cùm nullus*. 3. de temporib. Ordinationum, & qualit. Ordinandorum. in 6. lib. 1. tit. 9.

eſt

eſt is, qui ad ordines promoveri deſiderat, oriundus: Quod idem conſtituitur tùm à Concilio Tridentino (*a*), tùm ab Urbano VIII. in ipſius Conſtitutione 11. Decembris 1624. (*b*) quam refert Barboſa; in quâ habetur, futurum ut Epiſcopus, qui tonſuram Clericalem ei conferet, qui ipſius Diæceſanus non erit, eâdem ratione maneat ſuſpenſus, quâ, ſi ſine dimiſſoriis literis contuliſſet Ordines. Jamverò proprius Epiſcopus, juxtà jus novum, eſt vel Epiſcopus originis, vel Epiſcopus Beneficij, vel Epiſcopus domicilij, ut patet eâdem Conſtitutione Bonifacij VIII., in quâ prætereà additur: *Seu in cujus Diæceſi Beneficium obtinet Eccleſiaſticum; ſeu habet, licet alibi natus fuerit, Domicilium in eâdem;* quanquàm uſus invaleſcat in Galliis, ut alius non habeatur proprius Epiſcopus, quàm Epiſcopus originis.

(*a*) Conc. Trid. ſeſſ. 14. de reform. c. 2.

(*b*) Urbanus VIII. in Bullâ. Secretis. apud Auguſt. Barboſam. de officio & poteſt. Epiſcopi. pag. 2. allegat. 8.

At duæ ſunt opinionum diverſitates, quantùm ad Epiſcopum originis: Extant etenim Autores quidam, qualis Rebuffus & cum eo aliqui, qui cenſent, eum non tantummodò proprium Epiſcopum eſſe cenſendum, in cujus Diæceſi quis in Lucem editus eſt, quamvis ibidem non fuerit baptiſatus, ſed etiam eum, in cujus Diæceſi quis baptiſatus eſt, quanquàm ibidem non ortus. At nullus reperitur Autor, quem noverimus, qui contendat, eum habendum eſſe ut proprium Epiſcopum, in cujus Diæceſi quis nec ortus nec baptiſatus eſt, ſed ſolius nominis appellationem ſacrorumque baptiſmi rituum complementum duntaxat accepit. Quæ cùm ita ſe habeant, ſequitur, Raimundum non debuiſſe ab Epiſcopo Venetenſi promoveri ad Tonſuram, neque proindè ab Epiſcopo Rhedonenſi vi dimiſſoriarum Litterarum Epiſcopi Venetenſis.

Nihilominùs quoniam Tonſura nec Eccleſiaſticis Ordinibus annumeratur, neque adeò ullum imprimit characterem, ut monuimus ac demonſtravimus in quartâ deciſione, in quâ probavimus ex communi Theologorum ſententiâ, eidem non competere niſi ſimplicis tantummodò Cæremoniæ prærogativam, non intendimus aſſerere, eandem nullius penitùs eſſe nec roboris nec momenti, quòd fuerit ab alio, quàm à proprio Epiſcopo, collata: cùm nihil eâ de re Jus ferat, quod ſit certum ac determinatum. Quàpropter exiſtimamus, prorsùs expedire, quantùm ad propoſitam ſpeciem, ut, cùm dubium ſit, an valeat tonſura, quam Raimundus accepit, eidem ad majorem cautelam ab Epiſcopo Trecorienſi denuò conferatur: quo quidem ſic præſtito, ei jam abſque dubio licebit, ab Epiſcopo ſuo Sacros Ordines ſuſcipere.

Supereſt tamen aliquid difficultatis vel etiam in caſu, quòd in propoſitam partem diſcedatur. Quæ nimirùm eſt, quòd, ſi Raimundus conſequeretur, aut fuiſſet jam adeptus aliquod Beneficium, locus forſitan eſſet, cur in eum eâ de re lis intenderetur in foro exteriori: Cui quidem incommodo non alio remedio juxtà Navarrum ſuccurreretur (*c*), quàm accedente ex parte proprij Epiſcopi Tonſuræ ab altero Epiſcopo collatæ comprobatione, atque ut aiunt, ratihabitione: aut, ut docet Gamachæus (*d*), quàm proprio Epiſcopo approbante, quod ab altero Epiſcopo factum fuiſſet, ſervando quod præſcriptum eſt ab Urbano II. ſcribente ad Hugonem Lugdunenſem Archiepiſcopum (*e*), de eo, qui non fuit ab Epiſcopo ſuo proprio Ordinatus; hoc eſt, perſpecto priùs, utrùm iſtâ gratiâ dignum ſeſe Raimundus ex moribus ſuis emendatiſſimis exhibuerit, injunctâque ei congruente pœna ſatisfactionis, quâ poſſit aliquatenùs ſatisfacere Eccleſiæ, quam offendit, rationem agendi ſuam non componendo ad normam Legum ipſius Diſciplinæ. *Si tamen eorum probabilem vitam id indulgentiæ perſpexeris promereri . . . injunctâ, ſatisfactionis gratiâ, propter Eccleſiam, quam offenderunt, congruâ pœnitentiâ.* Quæ laudati ſummi Pontificis ipſiſſima ſunt verba. At remedium, quod omnium tutiſſimum adhiberi poteſt, illud eſt, quod Rebuffus proponit (*f*): Undè, inquit Citatus Canoniſta, *ſi quis à non ſuo Epiſcopo tonſuram ſumpſerit ſine Dimiſſoriis, cautela eſt, ut impetret Literas* perindè valere *à Papâ; ut illa Tonſura perindè valeat, ac ſi data & conceſſa à ſuo fuiſſet Epiſcopo; & hoc, antequàm alios ſumat Ordines, & antequàm ei conferatur beneficium: & hoc, à Papâ, & non à Pœnitentiariis, qui ſuper hoc diſpenſare non poſſunt.* Cap. 1. in fine, de temporibus Ordinationum.

(*c*) Navarr. l. 1. Conſil. de temp. ordinat. Conſil. 1. ad 4.

(*d*) Gamachæus de Sacram. ordinis. c. 13.

(*e*) Urbanus II. in Can. Lugdunenſis. ſin. 9. q. 2.

(*f*) Petrus. Rebuff. prax. benefic. part. 1. de literis dimiſſoriis. n. 5.

Ex quibus inferamus, in partem tutiorem debere Raimundum abire, quæ nimirùm eſt: 1. ut denuò ſumat tonſuram ab Epiſcopo Trecorienſi, qui ipſius eſt proprius Originis Epiſcopus, quo ſcilicet omnem excutiat locum ſcrupuli quantùm ad forum conſcientiæ, tam circà dubium de validitate Tonſuræ, quam ab alieno Epiſcopo ſuſcepit, quàm circà Superiores Ordines, ad quos deſiderat aſcendere. 2. Quò ſeſe ſubducat ab omni lite, quæ poſſet ei inferri in foro exteriori, quantùm ad poſſeſſionem alicujus Beneficij, quo forſitan gauderet, ut obtineat à ſummo Pontifice reſcriptum, quod vulgò dicitur *perindè valere* (*g*), antequàm ei de eodem provideatur, quemadmodùm annotat D. Brillon in ſuo Dictionario Arreſtorum (*h*), in quo refert etiam de eâ re Arreſtũ Amplioris Conſilij 17. Octobris 1673. quo judicatum fuit Tonſuram omninò poſſe ſine periculo Irregularitatis iterari: undè robur accedit iis, quæ Superiùs aſſeruimus.

(*g*) Sambovius tom. 2. Caſu 18.

(*h*) D. Brillon. Dictionar. Arreſtor. v. Tonſura. n. 13. & 31.

Vide ORDINES, Caſus 18. & 19.

TRANSACTIO.

TRANSACTIO, inquit Domatus (*i*) eſt pactio duorum vel plurium, ad prævertendam aut finiendam litem, componentium diſſidia, mutuo conſenſu, modo de quo inter eos convenit, quodque ſpei lucrandi, cum perdendi periculo conjuncta, quiſque anteponit.

Hæc vox quoque paucioribus definitur verbis à Polmanno (*k*): *Tranſactio*, inquit, *eſt conventio onerosa, qua res dubia & incerta componitur inter partes:* Dicit, *res dubia & incerta*, quia, quando jus Partis eſt certum & manifeſtum, altera tranſigere nequit, ſecundùm hæc Legis verba (*l*): *Qui tranſigit, quaſi de re dubiâ & lite incertâ, neque finitâ tranſigit.*

Tranſactione igitur finitur aut prævertitur lis, qua deſiſtit à jure controverſo concepto, aut ſat habet gaudere ſolùm parte, aut quandoque acquirit totum. Sic ſi mihi lis eſt de ſummâ petitâ, tranſigo cum petitore, ex quo ſolvo, vel ſolutionem polliceor, vel à petitione exſolvor, aut ex toto, aut ex parte.

Tranſactio nunquam diſſidium componit, de quo non cogitârunt contrahentes, juxta hæc Legis verba (*m*): *iniquum eſt, perimi pacto id, de quo cogitatum non docetur*, ſed illud ſolùm, de quo inter Partes convenit verbis manifeſtis, aut ejus conſequês neceſſarium. Tranſactio

(*i*) D. Domat. Leg. Civil. lib. 1. tit. 13. ſect. 1. n. 1.

(*k*) Polman. part. 2. n. 508.

(*l*) Leg. Qui tranſigit. 1. ff. de tranſact. l. 2. tit. 15.

(*m*) Leg. Qui cum tutoribus. 9. in fine. leg. Cum quidam 5. eod. tit.

quacum-

quæcumque ſit, habet alia Lex (*a*), *de his tantùm, de quibus inter convenientes placuit interpoſita creditur.*

Quando lis eſt cum duobus de eâdem re, cum alterutro licet tranſigi, pactaque cum eo contracta nequeunt alteri prodeſſe. Quod apertè his Legis Codicis indicatur verbis. *Neque pactio, neque tranſactio, cum quibuſdam ex curatoribus, ſive tutoribus, facta, auxilio cæteris eſt, in his quæ ſeparatim communiter-ne geſſerunt, vel gerere debuerunt.* Et eâdem de causâ licet mihi tranſigere cum ſponſore debitoris mei, fidem ſponſoris expediendo, quod debitori nequit eſſe adjumento contra me (*b*).

Cuivis tranſactioni eſt auctoritas rei judicatæ: quia vicem habet judicii eò valentioris, quò contrahentes liberè conſenſerint. *Non minorem auctoritatem tranſactionum, quàm rerum judicatarum eſſe, rectâ ratione placuit*, habet alia Lex (*c*).

Licet, imò ſolet convenire in tranſactione de pœna in eum qui nolet explere quo in caſu pœna exigi poteſt ab alio. Ea eſt deciſio Legis, quæ habet: *Promiſſis tranſactionis causâ non expletis, pœnam in ſtipulationem deductam, ſi contrà factum fuerit, exigi poſſe conſtat.*

Quævis tranſactio evadit nulla fraude, quæ dat ei cauſam (*d*), quod cum cæteris omnibus contractibus habet commune, in quibus adeſt dolus. *Cùm dolus dat cauſam contractui . . . non tenet contractus* (*e*): quippe iniquum eſt ut auctor fraudis emolumentum capiat, juxta hoc Innocentij III. effatum (*f*) *Fraus & dolus alicui patrocinari non debent.*

Jus teſtamento partum ſtat ſemper, non obſtante quavis tranſactione contrariâ, cum hærede contractâ, quando hoc latebat jus tempore tranſactionis, & deinde pateſcit teſtamento hactenus occulto. Sic, exempli gratiâ, debebam Titio 1000. Libras, tranſegi cum Mævio ejus hærede, & ſolvi: teſtamentum apparet, & deinde habet defunctum mihi conceſſiſſe hanc ſummam; jus mihi eſt reſcindendi tranſactionem contractam, etiamſi Titium latuiſſet teſtamentum. Ratio eſt, quia ignorantia facti, quod ſcire non teneor, mihi vitio verti nequit, nec proinde obeſſe, ut docet Gratianus (*g*), & probant complures Leges (*h*).

Perinde non eſſet, ſi ageretur de tranſactione generali de omnibus controverſis juribus & rebus mutuis partium contractâ; & poſtea alter contrahens recuperaret quoddam jus novum ſibi acceptum: tunc enim tranſactio ſtaret. Quod ſtabilit Lex, quæ habet: *Sub prætextu ſpecierum poſt repertarum, generali tranſactione finitâ* (id eſt ea quæ *ſunt finita*, ait Gloſſa) (*i*) *reſcindi prohibent jura.*

Contrahens, inducens ſe tranſactione fuiſſe læſum, non eſt ad querelam admittendus; nam hujuſmodi læſiones compenſandæ ſunt utilitate qua lis finitur hac viâ, & prævertitur incertus eventus. Præterea aperiretur via innumeris novis litibus iterum intendendis, nomine læſionis: quod tamen ſic intelligendum ſi nullus fuerit, ex hypotheſi, dolus.

Tranſactio, contracta litis causâ, quæ ignorabatur judicata, eſt nulla, ſi lis coram Supremo Principe fuerit judicata: nam eo in caſu nulla ſupererat lis tempore quo fuit contracta: verùm ſi judicata ſit in Juriſdictione ſubalternâ, è qua proinde provocari liceat, debet ſuum ſortiri effectum; quia lis non cenſetur finita, & incertus eventus ſemper ſtat (*k*). Ex his principiis dirimendæ ſunt difficultates, quæ fiunt circa tranſactionem.

CASUS I.

Tiburtius & Philbertus, litigantes de pluribus rebus, quiſque ſua defendit jura ardentiſſimo ſtudio, & potiſſimùm Tiburtius, contendens Philbertum ſibi plures debere ſummas, & præ cæteris de ratiunculâ 1200. reliquum Librarum, tranſegerunt univerſim ad omnes finiendas lites, quo Philbertus hunc ob articulum pollicitus eſt ſolutionem 1000. Librarum Tiburtio, qui ex ſuâ parte reliquis omnibus controverſis juribus renunciavit, per ſolutionem hujus ſummæ, quam numeratam accepit. Sed Philbertus poſt menſem quaſdam detexit apochas, ex quibus patet ſe de hoc capite 600. reliquum Librarum debere ſolùm. Non-ne licet petere ob læſionem incumbentem, tranſactionis reſciſſionem?

RESPONS.

Quando tranſigenti uni incumbit læſio dolo alterius: ut ſi, deſtitutus jure, quod habet pars adverſa, dereſeret quod defendere non licebat, verum eſt tranſactionem eſſe nullam, eumque in ſuum redire jus, ubi primùm pateſcit veritas. *Si per ſe, vel per alium, ſubtractis inſtrumentis, quibus veritas argui potuit, deciſionem litis extorſiſſe probetur*, habet Lex (*l*), *ſiquidem actio ſupereſt replicationis auxilio doli mali, pacti exceptio removetur.*

Iterum conſtat, renunciantis, tranſactione peculiari, cuidam juri, teſtamento ſibi parto, cujus erat inſcius, tranſactionem illam carere effectu, etiamſi hæres, cum quo tranſegit, ejus pariter eſſet inſcius, ut habent plures aliæ Leges (*m*).

Sed eadem non eſt ratio tranſactionum generalium, ut ejus de quo in quæſito propoſito agitur. Nam quando tranſigens abſque alterius dolo fuit læſus, & ſolùm quia ipſi omnia non erant inſtrumenta ad ſuum defendendum jus neceſſaria; ea tranſactio ſtat. Ratio eſt, quia partium mens fuit compenſatione uti, omniaque controverſa jura mutua extinguere. *Sub prætextu ſpecierum poſt repertarum, generali tranſactione finitâ, reſcindi prohibent jura*, habet alia Lex (*n*). Judicandum eſt igitur damnum, quod Philiberto ingruit, cõpenſandum eſſe utilitate finiendorũ litium eùm Tiburtio, quæ utilitas habenda eſt maxima, effectuſq; ſolitus tranſactionũ ut tollantur lites, ſic dicit Auctor Gloſſæ (*o*), *recta & naturalis cauſa trãſactionis fuit*.

(*a*) Cit. Leg. Qui cum tutoribus 5, 2.

(*b*) Leg. Et poſt rem 7. §. 1. ff. de tranſact.

(*c*) Leg. Non minorem. 20. Cod. de tranſact. l. 2. tit. 4.

(*d*) Leg. Sub prætextu 19. Cod. de tranſact. & leg. Qui cum tutoribus 9. §. 2. eod. tit.

(*e*) Gloſſ. in c. Cum dilecti 3. de empt. & vendit. l. 3. tit. 17.

(*f*) Innoc. III. in cap. Officii 14. de teſtam. &c. l. 3. tit. 36. & in c. Cum dilectus 8. de relig. domibus l. 3. tit. 36.

(*g*) Can. Turbatur 12. 9. 4. §. Notandum.

(*h*) Leg. Imperatores 3. §. 1. leg. De his 6. & leg. Non eſt 12. ff. de tranſact.

(*i*) Cit. Leg. Sub prætextu 19. Cod. de tranſact.

(*k*) Leg. Et poſt rem 7. & leg. poſt. rem 11. ff de tranſact. & leg. Eleganter 23. §. 1. de conditione indebiti lib. 12. tit. 6.

(*l*) Leg. Sub prætextu 19. Cod. de tranſact. lib. 2. tit. 4.

(*m*) Leg. Imperatores 3. § 1. ff. de tranſact. Leg. De his 6. & leg. Non eſt 12. ff. eod. tit. lib. 2. tit. 15.

(*n*) Leg. Sub prætextu 19. Cod. eod. tit. & cit. leg 19.

(*o*) Gloſſ. in leg. Cum te 2. v. Rectè cauſa Cod. de tranſact. lib. 2. tit. 4.

ſuit timor litis. Et quidem, ſi bujuſmodi transactiones liceret labefactare, locus daretur novis litibus, frequenter recurrentibus: quod amovere omnium intereſt: Hoc quoque præſtiterunt Leges Romanæ, noſtraque Edicta (*a*), ut obſervat Domatus (*b*) in eximio Opere Legum Civilium in ordinem naturalem redactarum, qui hanc probat deciſionem Edicto Caroli IX. an, 1560.

(*a*) Leg. Lucius 78. §. fin. ff. ad ſenatusconſultum Trebellianum. lib. 36. tit. 1. Edictum an. 1560.

(*b*) D. Domat. Leg. civil. juxta ordin. nat. tom. 1. pag. 438. & 479. Edit. in 4. & pag. 122. Edit. in fol.

CASUS II.

Frobertus & Natalia, litigantes ab hinc anno, de ſucceſſione inter ſe dividendâ, amboque litigationis pertæſi, tranſegerunt ſimul controverſias, ad eas finiendas; & Frobertus remiſit plura capita ponderis: ſed tranſactione ſubſcriptâ, acceperunt cognitorem litis & relatorem bis terve definiviſſe priùs litem ſecundùm Frobertû. Nihilominùs ex tranſactione Froberto, qui eam ſubſcripſerat, damnoſiore, quàm ſententiâ dictâ, contendit eam carere effectu; Natalis è contra defendit eam valere, non obſtante ſententiâ interpoſitâ, inſcio utroque. Cui jus?

Respons.

Tranſactio, poſt litem judicatam, in ſuis partibus, contracta debet ſuum ſortiri effectum, quum ſententia non eſt dicta in juriſdictione ſupremâ; & appellandi datur locus. *Poſt rem judicatam*, habet Lex (*c*) *tranſactio valet; ſi vel appellatio interceſſerit, vel appellare potuerit.* Alia Lex habet etiam (*d*); *Poſt rem judicatam, etiamſi provocatio non eſt interpoſita; tamen ſi negetur, judicatum eſſe, vel ignorari poteſt, an judicatum ſit: quia lis adhuc ſubeſſe poſſit, tranſactio fieri poteſt.* Ratio, quæ afferri poteſt, eſt, quia lis poterat diu protrahi provocatione ab unâ parte interpoſitâ, & eventus erat incertus.

(*c*) Leg. Et poſt rem 7. ff. de tranſact.

(*d*) Leg. Poſt rem 21. init. ff. eod. tit.

Si verò ſententia, coram Tribunali Summo dicatur, ac proinde provocandi locus detur, debet tranſactio carere effectu; quum, eo in caſu, nulla ſupereſſet lis, tempore tranſactionis; & tranſactio fuit, quia ſupererat lis, nondum deciſa, ex hypotheſi, & neutri erat tranſigenti jus partum; quod tamen re non erat, quum tranſactio fuit contracta: ſic interpretata alia Lex habet (*e*): *Si poſt rem judicatam quis tranſegit, & ſolverit, repetere poterit. Idcircò quia placuit tranſactionem nullius eſſe momenti: hoc enim Imperator Antoninus cum divo patre ſuo reſcripſit.* Eadem Lex apertè noſtram firmat ſententiam, adjungens: *Quid ergo, ſi appellatum, vel hoc ipſum incertum ſit, an judicatum ſit, vel an ſententia valeat? magis eſt ut tranſactio vires habeat: tunc enim reſcriptis locum eſſe credendum eſt, cùm de ſententiâ indubitatâ, quæ nullo remedio attentari poteſt, tranſigitur.*

(*e*) Leg. Eleganter 23. §. 1. ff. de condictione indebiti l. 12. tit. 6.

Concludamus igitur & dicamus, ſi ſententiâ inter Frobertum & Natalem latâ poſſit provocari ad Tribunal ſuperius; eorum tranſactio vigere debet: quia hac ſententiâ jus partium non fit indubitatum; & qui vicit poteſt causâ cadere coram Tribunali ſummo: ſi verò controverſiæ fuerunt definitæ à ſententiâ Curiæ Supremæ juxta Edicta latâ; autoritate Judicum vincendus eſt error, aut ignorantia, quibus laborabant tranſigentes; ambo cùm tranſegerint, alterque jus ſuum ceſſerit, ſuppoſuerunt periculum, aut incertum, quod, ſententiâ peremptoriâ latâ, non ſupererat. Ea eſt deciſio D. Domati (*f*), ex qua ſemper pari in caſu adhærendum eſt ſententiæ latæ, ſalvâ actione quam læſus habet libello civili in judicatum, poſito quod poſſit, & legitimum ſit jus.

(*f*) D. Domat. Leg. Civil. juxta ordinar. l. 1. de tranſact. tit. 13. ſect. 2. n. 7.

CASUS III.

Richardo, Archidiacono Eccleſiæ Metropolitanæ Terraconenſis, cujus dignitati præbenda annectebatur, emortuo, Mauricius & Paulinus, hic proviſus in Curiâ Romanâ, ille ab Ordinario, litigant cujus erit hoc Beneficium. Sed quia uterque de jure ſuo dubitat, inter eos convenit tranſactione ante litis ſententiam contractâ, ut Mauricius ſit futurus Archidiaconus, & Paulino præbendam ceſſurus: poſtea uterque in poſſeſſionem Beneficij venit, non Capitulo, nec ullo alio intercedente. Quæritur num hæc tranſactio ſit legitima?

Respons.

Conſtat hanc tranſactionem eſſe illegitimam & nullam. Nam privatorum non eſt inter ſe dividere duo Beneficia annexa, ſolius Superioris legitimi eſt ea disjungere. *Qui Eccleſias unire poſſunt*, ait doctus Profeſſor Lovanienſis (*g*), *iidem & uniones diſſolvere. Unde Epiſcopum uniones … diſſolvere poſſe, nemo negat.* Ideo debuerunt Mauricius & Paulinus eum adire, ut diceret eos non eſſe Canonicè proviſos, & juxta diſſolutionis ſententiam quiſque provideatur: quo neglecto, conſtat eorum tranſactionem eſſe vitioſam, imò Simoniacam, & diviſionem duorum Beneficiorum eſſe nullam; nec proindè illis gaudere (*h*).

(*g*) Zeger Bern. van Eſpen. jus Eccleſiaſt. univers. tit. 19. de unionibus benefic. c. 4. de diſſolut. unionis n. 5.

(*h*) De Sainte Beuve tom. 1. cas. 39.

CASUS IV.

Nereus, Comes & Dominus Fundi Sancti Baſilij, & Andreas, litigantes de appendicibus prædii beneficiarii nobilis, convenerunt amicè tranſactione quam contraxerunt, qua Andreas deſtitit à controverſis juribus, lege ut Nereus ipſi duos traderet equos venando cervo aptos. Nereus, cui ſex hujuſmodi erant in equili, duos deſtinabat Andreæ; ſed ſex ſimul incendio combuſtis, contendit ſe non teneri ad emendos alios Andreæ, qui è contra defendit eum teneri: Huic eſt-ne jus, & Nereus tenetur-ne, conſcientiâ, ad duos alios emendos & tradendos Andreæ?

Respons.

Si Nereus ſolùm ſit pollicitus, tranſactione cum Andreâ contractâ, ipſi duos ex ſuis equis, nec ſit *in morâ ſolvendi*, quum incendium evenit caſu merè fortuito, liberatur obligatione cum Andreâ contractâ. Ratio eſt, quia, quando corpus debetur certum, non conſtans pondere, nec menſurâ, nec quantitate, obligatio debitoris fit extincta, quum corpus perit fortuitò ſine ſuâ culpâ, modò debitor non ſit in morâ: ſic decidit Pomponius (*i*).

(*i*) Leg. Si mihi 92. ff. de ſolut. & liberat. L. 46. tit. 1.

Dicimus: *non conſtans pondere, nec menſurâ, nec quantitate*, ut duo modij vini, triginta tritici modii, aut viginti Coronati: tunc enim debitor non liberatur obligatione; quamvis vinum, triticum, aut argentum pereant quocunque caſu fortuito; quia res promiſſa non periit, quia debitor duorum vini modiorum, 30. tritici modiorum, non debebat hos ipſiſſimos duos modios aut triginta modios potiùs quàm duos alios aut triginta alios modios; ſpecies ſemper ſtat certa hoc in caſu, quamvis corpus ſpeciale ſit incertum.

Sed ut non patet, in quæſito propoſito, Nereum pollicitum fuiſſe Andreæ traditionem duorum ex ſuis equis, & Andream petiviſſe generatim duos equos, conſtat Nereum non ſolviſſe cum damno ſex equorum, licet accideret ſine ſuâ culpâ; quum neuter deſignaverit hos vel illos equos, ſed tranſactionem habere verbis generalibus; *duos equos venando cervo aptos.* Tenetur igitur, conſcientiâ, ad emendos duos alios & Andreæ tradendos.

Vide *ABBAS* Caſ. VII.

TRIBU-

TRIBUTUM ANNUUM.

Tributum Annuum nihil aliud eſt quàm vectigal à Principe ſubditis impoſitum, ad eminentiam fovendam & onera Regni ſuſtinenda deſtinatum. *Vectigal*, inquit Polmannus (*a*) *eſt penſio impoſita ſubditis, ad Principis dignitatem, impendia-ve communia ſuſtinenda.*

Ortum ducit à Sancto Ludovico, qui tributum exegit à ſubditis, bello tranſmarino in gratiam Religionis Chriſtianæ ſuſcepto: Et tunc impoſitum fuit conſentientibus tribus Ordinibus. Ludovicus XI. tanto uſus eſt imperio, ut in poſterum Ordines non fuerint convocati. Carolo VII. Rege annexum fuit Ordini Populari, hoc eſt, Ignobilibus: Et hodie, in Concilio Regis limitatur ſumma imponenda. Poſtea Rex jubet Theſaurarios primarios, in XXIII. Regni Generalitatibus conſtitutos, exigere ſummam in Curiis Generalitatum, quæ triburum deſcribunt, ſtatutam. Inſuper, Theſaurarii deſcriptiones inſtituunt de quavis Curiâ, quas ad Conſilium Regis mittunt: Et Rex iterùm jubet quamque Curiam, mandans Electis, ut ſummam exigant præſtitutam, quam rursùs partiti ſunt in quodvis Oppidum & Vicum Curiæ ſuæ: & mittunt indicem quotæ partis notatum, ad quamlibet Paroeciam, cujus Incolæ unum pluresve Collectores eligunt, ut ſummam exigant impoſitam.

Æquitas hujus tributi in dubium revocari nequit. Nam, quum Regnum componat Corpus, cujus quilibet privatus eſt pars, ut ſubſiſtat, neceſſe eſt ut quiſque pro virili conferat ad ejus conſervationem, onera & expenſas, bonum commune Corporis hujus ſpectantia; ut bellum; ad victum & cultum familiæ Principis neceſſaria; Legationes; ſolutio omnium Miniſtrorum publicorum; Viæ regiæ; Navigatio maritima; conſervatio Pontium & Molium fluminum, aliaque hujuſmodi.

Hæc Tributa ſunt varia: ſed hic agitur de iis, quæ dicuntur *Tributa annua*, quæ uſu recipiuntur in pleriſque Regni Provinciis.

Dividitur *Tributum annuum* in Capitale, & Reale.

Prius eſt illud, quod quiſque ſolvit ex omnibus rebus, tum mobilibus, cùm immobilibus, & ex induſtriâ: quod Lex vocat *Tributum capitis* (*b*).

Poſterius exigitur ex quotis partibus, quarum hæc res attingit immobiles, illa verò res induſtriâ partas, quarum fit quandoque unica quota pars.

Inſuper, aliud eſt Tributum annuum, quod propriè eſt Tributi augmentum: Latinè dicitur *Tributi acceſſio*. Henricus II. illud conſtituit, ut augeret militum ſtipendium.

Alia Tributa, exacta in locis, in quibus verſantur vinum, ſal, annona aut merces, tempore quo hoc tributum ſolvendum eſt, dicuntur Subſidia, Portoria, Salaria, Vectigalia, mercium evectus, &c.

Tributa Realia fundorum uſu recipiebantur apud Romanos. *Qui agrum in aliâ civitate habet*, ait Lex (*c*), *in ea civitate profiteri debet in qua ager eſt, agri enim tributum in eam civitatem debet levari, in cujus territorio poſſidetur.* Alia tributa exigebantur etiam, ut apud Leges eſt fides (*d*).

Omnia hæc Tributa ſunt neceſſaria & æqua ex ſe, cùm Jeſus Chriſtus dixerit ipſe Principi ea eſſe ſolvenda: *Reddit ergo quæ ſunt Cæſaris, Cæſari* (*e*): & Apoſtolus dicit, teneri conſcientiâ (*f*). Quapropter fraudantes ea injuſtitiam admittunt, quam dicunt crimen Leges Romanæ: *Fraudati vectigalis crimen* (*g*). Et noſtra Edicta puniunt confiſcatione aliiſque pœnis auctores hujus fraudis: Polmannus ſic eam definit: *Penſio taxata ſuper rebus in Provinciam civitatem-ve invectis, aut evectis* (*h*).

Stipendiariorum res ita Principi addicuntur, ut tributum cuivis alii debito anteponatur privato, non ſpeciale habenti privilegium. *Fiſcus ſemper habet jus pignoris*, habet Lex (*i*). *Reſpublica creditrix omnibus Chirographariis creditoribus præfertur*, habet alia Lex (*k*).

Plures non ſubſunt tributo annuo: hi quidem ſolâ dignitate; ut Clerici, nobili genere nati; imò plures Miniſtri, ob munerum dignitatem: Illi verò privilegiis privatis, ſibi ſoli quandoque adhærentibus, & quandoque ad poſteros euntibus.

Quædam merces ſunt etiam privilegio donatæ, hoc eſt, de quibus nullum exigitur tributum, ut Libri, quædamque aliæ à Principe immunes dictæ; ſive in quibuſdam locis; ſive in toto Regno.

Qui plura volent hanc in rem, conſulant Domatum de jure publico differentem (*l*).

(*a*) Polman. part. 2. 2. n. 649.

(*b*) Leg. Ætatem 3. ff. de cenſibus l. 50. tit. 15.

(*c*) Leg. Forma 4. §. 2. ff. de cenſibus.

(*d*) Leg Omnium 6. Cod. de vectigalibus & cõmiſſis: & toto tit. ff. de publicanis & vectigalibus l. 4. tit. 61. & l. 39. tit. 4.

(*e*) Matth. XXII. 21. Marc. XII. 17. Luc. XX. 25.

(*f*) Rom. XIII. 5.

(*g*) Leg. Fraudati 8 ff. de publicanis & vectigalibus lib. 39. tit. 4.

(*h*) Polman. part. 2. 2. n. 650.

(*i*) Leg. Aufertur 46. §. 1. ff. de jure fiſci lib. 49. tit. 14.

(*k*) Leg. Bonis 24. §. 1. ff. de privilegiis creditorum l. 42. tit. 6.

(*l*) Domat, tom. 2. l. 1. tit. 5. ſect. 1. & 7. & ſeq.

CASUS PRIMUS.

HOMBERTUS & Arnaldus, miſeri ruſtici, tributorum deſcriptioni aut impoſitioni præpoſiti, Jacobo oppidi ditiſſimo non auſi ſunt imponere ſummam, pro ratâ rerum jure ſolvendam, ſed dimidio minorem; unde cæteri Incolæ ſuperfluo ab ipſo ſolvendo prægravati ſunt.

Qua de re quæritur 1. Num peccaverint. 2. Num, poſito peccato, teneantur, conſcientiâ remunerari pro viribus reliquos incolas? Exiſtimant ſibi licuiſſe, abſque injuſtitiâ, Jacobo minorem imponere pecuniæ ſummam, ac proinde non teneri ad remunerandos alios Incolas. Prima ratio eſt, quia conduxerunt Jacobi ædes, & pleraque prædia, quibus gaudent; ipſi debent biennale fœnus, & iis minabatur ſolutionem ſummo jure exigendam, totam eorum rem in cuſtodiâ ponendo, ſi majorem auderent imponere ſummam. Secunda eſt, quia victum quærunt, continuò ipſi laborantes, & iis interminatur ſe in futurum eorum operas non adhibiturum: quod ad ſummam redigeret inopiam. Tertia: quia anteriores hujus provinciæ præpoſiti majorem ipſi non impoſuarunt ſummam; & antiquo inſiſtunt indici. Quarta: quia Jacobus minatur ſe domicilium fixurum in Provinciâ vicinâ, in qua ſibi ſunt ampla prædia, ſi eamdem ipſi non imponant ſummam; unde damnum accreſceret ſodalitati, quæ portione Tributi annui, quod ſolvit, prægravaretur. Quinta: quia cumpenſationi aliis Incolis debitæ, ſatisfaciendum eſſet Jacobo, non verò ipſis, quibus non prodeſt modica impoſitio, quibuſque damno eſt ut & cæteris. Sexta denique: quia, in deſcriptione Tributi annui agunt, quatenus ſodalitatis Legati, quæ non neſcit Jacobo longè minus, quam par eſt, imponi tributum; & quia non eſt conjiciendum hujus Sodalitatis, eos eligentis & legantis, mentem eſſe ut teneantur, pœnâ reſtitutionis, augere tributum Jacobi, ut & quorumdam Judicum ſtipendiariorum, quinque aſſes ſolventium, pretio, quo habentur, & metu eos lædendi. Hæ rationes nonne Homberto & Arnaldo purgandis pares ſunt?

RESPONS.

Hæ ſingulæ rationes Homberto & Arnaldo ab injuſtitiâ liberandis impares ſunt. Ratio eſt, quia quilibet deſcribendo tributo aut privatis imponendo præpoſiti tenentur Edictis & Mandatis imponere juſtitiâ diligentiori, quoad fieri poterit, pœnâ reſtituendi oppreſſos iniquâ impoſitione. Edictum Aurelianenſe, à Carolo IX an. 1560. ſtatutum (a), apprimè conſentit. En verba. „Injungimus quibuslibet Miniſtris, tributis deſ„cribendis Præpoſitis & Collectoriis noſtrorum „tributorum, ut noſtros levent ſubditos miſeros, „tum ratione exigendi Tributi, & ex eo enatorum, „cùm ſolutione, pœnâ præſtandi nomine priva„to .... quibuslibet ſtipendiariis ſua imperabi„tur ſtipendii pars, fortiore minus juvante, & quo„tam ſolvere partem cogentur, pœnâ ſolvenda„rum à Tributis deſcribendis Præpoſitis & Colle„ctariis ſummarum, quibus miſeri prægravabun„tur ſubditi.

(a) Edict. Aureli. art. 122. & 123.

Edictum Bleſenſe (b) idem habet. „Injungi„mus quibuslibet Miniſtris, inquit Henricus III. „aliiſque præpoſitis & præponendis ſubditorum „noſtrorum Tributis deſcribendis & diſtribuen„dis, ut cum pari æqualitate ſublevent pauperes, „nulli faventes ... pœnâ transferendi ea in ipſiſ„ſimos tributis deſcribendis præpoſitos." Et Edictum denique an. 1614. (c) vult ut nullus ſtipendiarius ſit immunis, conſentientibus ipſis loci Incolis: quod firmavit Declaratio an. 1634. (d) in qua Ludovicus XIII. his utitur verbis: Nullus Tributorum annuorum erit immunis ſimplici Parroecianorum conſenſu, neque ab iis mancipata certis ſummis quævis Tributa damno aliorum; cuique Incolæ pars imperabitur pro ratâ facultatum. His omnibus addendum eſt Edictum an. 1600. (e) quod habet, eoſdem, quìn bonos, fore in futurum tributis deſcribendis Præpoſitos & Collectarios in eodem muneris ſui anno. Ea ſunt hujus Edicti verba, quæ impediunt quominùs pauperibus & tenuibus pars imponatur major quàm par eſt, ne procedant eorum Tributa.

(b) Edict. Bleſ. art. 341.

(c) Edict. 1614. art. 23.

(d) Declarat. 1634. art. 35.

(e) Edict. 1600. art. 18.

Edicta Regum noſtrorum nituntur Legibus Romanis, quæ perhibent, juſtitiam, in æqualitate ſitam, diligenter obſervari in partiendis vectigalibus: *Ita ut relevato onere rei, quod imminet fatigatis*, habet Lex (f), *translatio in eos, qui integris viribus florent, & ad ſcriptio tributorum æquâ lance dividatur*, & quæ mandant ut contrà facientes pœnas luant: *Per æquatores ac diſcuſſores*, habet alia Lex (g), *ſi incurrerint culpam negligentiæ vel gratiæ, non ſolùm bonorum jacturam; verùm etiam annonarum in quadruplum mulctam ſubire debebunt.*

(f) Leg. Fundos 9. Cod. de fundis patrimonialibus &c. Lib. 11 tit. 61.

(g) Leg. Per æquatores 6. Cod. de cenſibus &c. Lib. 11. tit. 5.

Unde concludendum Hombertum & Arnaldum proprio & privato nomine teneri, & inſolidum deficiente Jacobo, compenſare Incolas vici prægravatos, modico Tributo ipſi impoſito; quum dimidio majus ei imponendum & ſolvendum erat: & hunc ob cauſam primus tenetur prægravatis reſtituere damnum, quod ipſi profuit ſoli, & Homberto & Arnaldo: ſi jam reſtituerint, aut poſtea reſtituant, eo deficiente.

Rationes, à Præpoſitis tributis deſcribendis allatæ eos coram Deo non purgant injuſtitiâ perpetratâ; quia nunquam licet iniquitatem facere. Præterea amovere poterant mala, quibus interminabatur eos Jacobus, monentes per ſe vel per alios rei ærariæ & judicariæ in provinciâ Præfectum, vel Miniſtros Regios tributo præpoſitos, injuſtitiæ qua afficiuntur miſeri Incolæ modicâ Jacobi impoſitione, ut ei ex officio imperent ſummam, quam licitè valebat ſolvere. Si hoc non ſunt uſi auxilio, non ſunt ideo immunes iniquitatis in jus naturæ, ac Edicta Mandataque Regum noſtrorum illatæ.

Periculum ſolvendi quod debent Jacobo; ſeque videndi ejus vexationibus expoſitos in odium juſtitiæ, qua ipſi ſummam impoſuiſſent majorem, non eſt ipſis excuſatio; quum Chriſtiano, juxta Evangelium patiendum eſt cum gaudio juſtitiæ causâ; & metus mali temporalis nemini valet unquam favere peccanti. Præterea ſi vexatio, quam Jacobus iis minabatur, eſſet iniqua, iis erat facultas flagitandi auxilium Miniſtrorum Judicum, qui tenentur ex officio quibuslibet petentibus & dignis illud concedere.

Ad exemplum anteceſſorum in munere imponendi tributa, qui minorem, quàm par erat, imperârunt ſummam Jacobo aut aliis divitibus, non erat iis componendum, quum iste actum apertè adverſatur juri naturæ & Legi Principis, interdicenti manifeſtiſſimè quibuſvis Præpoſitis tributis deſcribendis reliquiſque Miniſtris eorum impoſitioni præfectis favere divitibus detrimento pauperum.

Minis, quibus Jacobus ſeù Parœciâ emigraturum dixit, ſi majus imponeretur tributum quàm priùs, opponendum eſt. 1. Hoc forſan non eventurum. Nam licet id Jacobus ſit interminatus fortaſſe ex privatis rationibus aliud domicilium non habebit. 2. Etiamſi hoc fieret, præſtare non deberent Sodalidari damnum inde proventurum; quum ipſi non eſſent in culpâ, ſed è contra partes ſuas exercuiſſent.

Denique verum eſt Hombertum & Arnaldum eſſe legatos Sodalitatis Incolarum, quatenus deſcribendis tributis præpoſitos, hanc verò provinciam eſſe demandatam ut deſcribant duce juſtitiâ & nutu Principis, ut obſervetur jubentis, pœnâ reſtituendi prægravatis, ut habens omnia

omnia Edicta allata. Incaſſum igitur intendunt Sodalitatem cenſendam eſſe adverſâ mente affectam: nam ſummo jure, juxta hanc Juris regulam (*a*), *quod omnes tangit, debet ab omnibus approbari*; par eſſet ut eos faceret certiores deliberatio voluntaria & unanimis ab omnibus Sodalitatis membris ſubſcripta potiſſimum à pauperibus quorum plurimi intereſt, ac ut gratia in deliberatione habita à Jacobo accepta feratur, in cujus gratiam fuerat lata: aliàs conjiciendum eſt mentem Sodalitatis conſentire juſſo Principis & juſtitiæ regulis, vetantis à divitibus in pauperes declinare. Adde Edictum an. 1614. prohibens ne faveat conſenſui ipſi à Sodalitate Incolarum pari in caſu præſtito.

(*a*) Reg. 29. de reg. juris in 6.

Concludamus iterùm Hombertum & Arnaldum teneri in ſolidum reſtitutione totius damni quo cæteros affecerunt Incolas, Jacobo negligente, qui prior tenetur.

CASUS II.

Gerardus, ditiſſimus Sanctæ Claræ Parœcianus, ſolitus, quindenis abhinc annis & plus, ſolus imponere Tributum, à quovis privato ſolvendum, unanimi totius Sodalitatis conſenſu, imperavit nonnullis affinibus & amicis partem dimidio minorem, quàm imponenda & ſolvenda ipſis erat. Petrus & Paulus, munus tributis deſcribendis Præpoſitorum & Collectariorum agentes debent-ne præſtare hanc iniquitatem, cujus non ſunt participes?

Respons.

Nullum eſt dubium quin præſtare debeant Petrus & Paulus, negligente Gerardo, iniquitatem ab eo commiſſam. Ratio eſt, quia deſcribendis tributis Præpoſitis & Collectariis eſt facultas ſolis illa imponendi, ut apertè perhibent Edicta, Mandata & Declarationes, & præſertim Edictum an. 1634. (*b*). Declaratio 17. Junii an. 1635. ratum habitum in Parlamento 16. Julii ejuſdem anni: octiduo poſt nominationem ſecundùm Declarationem 12. Febr. 1663. & Decretum ratihabitionis 21. Junij ſequentis. Petro ac Paulo igitur non permittendo ſtat ut Gerardus ullus-ve alius imponeret tributum; & cùm permiſerint, præſtare debent omnes iniquitates factas; & cenſentur illarum auctores, juxta hanc Bonifacij VIII. regulam (*c*): *Qui facit per alium, perinde eſt ac ſi faciat per ſeipſum*: quod concordat Gregorij IX. dicto, dicentis (*d*) eum, qui dat cauſam damno proximum prementi videri veram ejus cauſam. *Si culpâ tuâ datum eſt damnum, vel injuria irrogata, ſeu aliis irrogantibus opem fortè tuliſti, aut hæc imperitiâ tuâ, ſive negligentiâ evenerunt, jure ſuper his ſatisfacere te oportet.* Huic conſentanea eſt Lex, habens (*e*): *Qui occaſionem præſtat, damnum feciſſe videtur.*

(*b*) Edict. 1634. art. 46.

(*c*) Reg. 72. de reg. juris in 6.

(*d*) Greg. IX. in cap. Si culpâ fin. de injuriis & damno dato lib. 5. tit. 36.

(*e*) Leg. Qui occidit 30. ff. ad leg. Aquiliam lib. 9. tit. 2.

Dicta eò magis valent quò hi duo Collectarij tenerentur, conſcientiâ, Gerardi iniquitati obviare; cùmque neglexerint reverentiâ humanâ, metu aut aliàs, cenſentur conſenſiſſe, ac proinde ſubſunt pœnæ reſtitutionis, juxta hoc Nicolai I. dictum (*f*): *facientem & conſentientem par pœna conſtringit.* Ratio eſt, quia non obſtantea ne alius agat in re noſtrâ, quando noſtrum eſt officium & per nos ſtat, aut actione ratum habentes factum, cenſemur ei mandare. *Semper qui non prohibet pro ſe intervenire, mandare creditur; ſed & ſi quis ratum habuerit quod geſtum eſt, obſtringitur mandati actione.* Ea eſt Juris Romani regula [*g*].

(*f*) Nicol. I. in can. Notum 10. 2. q. 1.

[*g*] Leg. Semper 60. ff. de diverſis regulis juris art. lib. 50. tit. 17.

CASUS III.

Petrus an. 1712. Tributis deſcribendis Præpoſitus & Collectarius in Parœciâ Sancti Boneti, cum Joanne & Ludovico, ac proinde eorum Socius in deſcribendis tributis anni proximi, egeſtate preſſus fuit petere Provinciam remotam, in qua meſſi operam det ut lucretur

quo proprium ſolveret tributum, ſeque ſuſtentaret ac familiam per hyemem proximam: ante diſceſſum mandavit amico, quem probum putabat virum, curam ſuas ſuſtinendi partes, eo abſente; & præcepit nequid faciat iniqui. Sed redux accepit plures egenos valdè fuiſſe prægravatos, & divitibus ſummam impoſitam fuiſſe longè minorem quàm par erat; non valuit tamen advertere an amicus cum Joanne & Ludovico contuliſſet ad hanc injuſtitiam, quia, eo reduce, è vitâ deceſſit. Qua de re quærit num tenentur reſtitutione?

Respons.

Petrum, abſentem tempore, quo deſcriptio imponendorum Tributorum inſtituenda erat, ex cauſâ legitimâ ut neceſſitate victum quæritandi ad ſui familiæque ſuſtentationem per hyemem, per quam pluribus opera vita non eſt, dicendum nullâ teneri reſtitutione, in quæſtio propoſito: quia, ut ait Sanctus Gregorius Magnus [*h*], *Rem, quæ culpâ caret, in damnum vocari non convenit:* Cum quo coincidit hæc Bonifacij VIII. regula [*i*]: *Imputari non debet ei, per quem non ſtat, ſi faciat quod per eum fuerat faciendum*: & hic excuſatione eò dignior eſt quò mandaviſſet amico, cujus probitatem habebat perſpectam, curam ſuas ſuſtinendi partes, eo abſente, & prudenter præcepiſſe ne quid faciat iniqui. Nam jure conjicere licet amicum ſuo functum eſſe officio, neque participem fuiſſe iniquæ impoſitionis præſtitæ: quod ſat eſt allevandæ conſcientiæ; quum præſens, ſuo feciſſet officio ſatis mentem verbis aperiens aliis Tributis deſcribendis Præpoſitis ſecundùm jus, nec præſtitiſſet deinde injuſtitiam ab iis irrogatam, prout integer Judex non præſtaret quod admiſiſſent alij Judices, collegæ, dicentes ſententiam iniquam, ipſo diſſidente [*k*].

[*h*] S. Greg. in cap. Cognoſcentes 2. de conſtitutionibus lib. 1. tit 2.

[*i*] Reg. 41. de reg. juris in 6.

[*k*] De ſainte Beuve tom. 3. Caſ. 214.

CASUS IV.

Ex uſu quindenis abhinc annis & ultra recepto in Parœciâ Sanctæ Columbæ, ditiſſimi duobus tantùm minus ſolvunt tributum; omneſque egeni valdè prægravantur. Dionyſius unicus Collectarij hæres, qui in vivis erat denis abhinc annis, quærit num teneatur reſtituere egenos Incolas, hac iniquitate preſſos per annum quo parens fuit Tributis deſcribendis Præpoſitus & Collectarius?

Respons.

Dionysium, in caſu propoſito non autumamus teneri reſtitutione: ratio eſt, quia perſuaſum non habet egenos Incolas, annuente parente, prægravatos fuiſſe; & de dubio debiliori affecto judicium gratum eſt ferendum, juxta hanc Juris regulam [*l*], *In obſcuris minimum eſt ſequendum.* Hancque aliam [*m*]: *Semper in dubiis benigniora præferenda ſunt.* Sed inſuper licet dubium amovere & conjicere parentem ſuo functum eſſe officio tempore quo tributorum deſcribendorum cura fuit demandata, & iniquitatis tum admiſſæ non fuiſſe participem. *Qui in alterius locum ſuccedunt*, habet Lex [*n*], *juſtam habent cauſam ignorantiæ, an id, quod peteretur, deberetur* [*o*].

[*l*] Reg. 30. de reg. juris in 6.

[*m*] Leg. ſemper 56. ff. de diverſis regulis juris ant.

[*n*] Leg. Qui in alterius 42. ff. eod. tit.

[*o*] De ſainte Beuve tom. 3. Caſ. 214.

CASUS V.

Maximinus, Cauſidicus ditiſſimus, habitans in Oppido vectigali, cui plerique loci Incolæ debent, hi quidem pecuniam aut triticum, mutuo datum, illi verò penſiones annuas, ſolvit 20. Libras in tributum, licèt commodè ſoluturus ſit 200. Libras. His incolis, tum debitoribus & ejus ope utentibus, cùm aliis, metuentibus ne ejus iram in ſe concitent, non audentibus majorem imponere ſummam; eſt-ne, tutâ conſcientiâ, ſolvens 20. Libras quovis anno, & nonne tenetur coram Deo majorem ſibi imponere ſummam, quam jure ſolvere valet pro ratâ facultatum

tatum ſuarum, pœnâ reſtituendi prægravatis?

Respons.

Videtur, in quæſito propoſito, Maximinus teneri, in foro conſcientiæ, ſibi imponere ſummam 200. Librarum, quam commodè ſolvere valet, nec ipſi imponunt tributis deſcribendis Præpoſiti aut Collectarii, non auſi ex rationibus in quæſito memoratis, & conſtat hiſce rationibus non motos ei hanc impoſituros eſſe ſummam. Sic tenendum eſt eum, hac in occaſione, ſontem eſſe juxta ac rem ſuam, tributi æqui fraudandi causâ, ſubducentes, qui tenentur Sodalitati Incolarum reſtituere ſuperfluum ſolvendorum. Sic docet Sylveſter Mozolinus (*a*); *Quoties tallia licitè exiguntur*, inquit, *toties ſubditi illicitè eas defraudant, occultando bona ſua, vel aliter, & reſtituere tenentur his, qui damna paſſi ſunt, ſive ſint communitas, ſive cives; aut pauperibus, ſi ipſi ignorant . . . ſi autem licitè tallient, aut imponant; cives bona mobilia vel immobilia occultantes aut fingentes ea minùs valere, aut ſe habere debita, ut eis minùs imponatur, ſunt fures.* Si igitur occultantes bona ſua, majoris tributi vitandi causâ, tenentur compenſare gravatos; quo fundamento excuſandus eſt dives, via decimam partem ſummæ, jure ſolvendæ, perſolvens, ſeque liberans à ſolvendo legitimo tributo, quia cum pauperibus metuendum efficit auctoritas & malum quo eos afficere poteſt.

(*a*) Sylveſt. de Prierio v. Gabella 4. q. 5.

CASUS VI.

Sex ſummi Magiſtratus urbiculæ Sancti Lamberti, aſſignantes tributa, æſtimationes, aliaſque impoſitiones, commutârunt à biennio triennio-ve antiquum morem imponendi tributum pecori, inibi copioſo, quod maximus proventus, cum tributo imponendo prædiis ſolùm, quæ mutatio eſt damnoſiſſima incolis pauperibus, qui opibus deſtituti, comparare nequeunt equos, nec boves, nec vaccas, nec oves; eſtque utiliſſima ſex his Miniſtris, pluribuſque aliis divitibus pecore quibus pauci ſunt fundi. Quæritur hac de re num his Miniſtris licuerit, conſcientiâ, hanc inſtituere mutationem; & ſi non licuerit ſine injuſtitiâ, num teneantur compenſare pauperes Incolas?

Respons.

Ut huic fiat difficultati ſatis, ſciendum eſt an ſex Miniſtri eam inſtituerint mutationem auctoritate privatâ aut legitimâ. Si auctoritate fuerint uſi legitimâ, & ſic intenderint Sodalitatis bonum, non ſunt damnandi injuſtitiâ; nec proinde cogendi ad ullam compenſationem pauperibus Incolis patientibus præſtandam; quia bonum publicum eſt ſemper privato anteponendum. Sed ſi eo ſolùm jure fuerint uſi quo Incolæ in eorum fide depoſuerunt deſcriptionem tributi, non licuit iis hanc inducere mutationem; quia adverſatur Juri Romano, & diſpoſitioni plurium Decretorum Curiarum Supremarum, niſi inſtituerint, monente & conſentiente totâ Sodalitate, juxta regulam Juris, quæ habet, rem communem eſſe ab omnibus approbandam (*b*): *Quod omnes tangit, debet ab omnibus approbari.* Nihilominus ſi, cùm inſtituerint, inconſultis Incolis, bonâ uſi ſint fide & intenderint bonum promovere commune; videntur non compellendi ad compenſandos læſos, licèt caſu ipſis profit. Si verò è contra hanc induxerint mutationem auctoritate privatâ & malâ fide, intendentes proprium commodum, damno pauperum, quibus non eſt pecus; aut modicum, dum ipſis eſt multum; & hac viâ intenderint ſe à tributis, antea pecori impoſitis, exſolvere; non eſt dubium quin, eo in caſu, teneantur compenſare eos qui paſſi ſunt, aut patiuntur, ſive pauperes, ſive divites. Ea eſt deciſio docti Theologi, Ethicæ peritiſſimi, cujus deciſiones ſunt apud omnes (*c*).

(*b*) Boni. VIII. reg. 29. de reg. juris in 6.

(*c*) De ſainte Beuve tom. 3. Caſ. 215.

CASUS VII.

Alexander, magnam habens auctoritatem in Aulâ, cùm obtinuiſſet à Miniſtro ut Parœcia Sancti Claudi, cujus eſt Dominus, ſolveret 1200. non verò 2400. Libras, ut antea, ſignificavit tributis deſcribendis Præpoſitis aut Collectariis, hac impetratâ diminutione, intendiſſe ut ſuis parcerent Villicis, & tenuis imponeretur ſumma; Qua de re Collectarii, monentibus & conſentientibus pleriſque Incolis, impoſuerunt cuique Villico 30. Libras, gratum teſtaturi animum de gratiâ quam Alexander Parœciæ comparaverat. Certum eſt tamen cuique Villico, ejuſdem gratiæ participi, commodè licuiſſe 100. Libras perſolvere Tributis deſcribendis Præpoſiti an injuſtitiâ affecerunt reliquos Incolas, qua eos compenſare teneantur?

Respons.

Cum eodem Theologo in reſponſione ad præcedentem difficultatem laudato reſpondemus (*d*) Tributis deſcribendis Præpoſitos & Collectarios Parœciæ Sancti Claudi, iniquitatem feciſſe, imponendo Villicis Alexandri ſummam minorem, quàm par erat diminutione non æquivalente diminutioni aliorum Incolarum. Ratio eſt, quia mens Regis aut ejus Miniſtri, huic Parœciæ concedentis 1200. Libras diminuendi tributi, profectò ea fuit ut diſtributio fieret ex æquo, & potiſſimùm in pauperum gratiam, non verò ut hujus Domini Villicis magis quàm aliis prodeſſet. Collectarij igitur ſe geſſerunt contra mentem Principis & contra jus; ac proinde tenentur, negligente Alexandro ac ejus Villicis, reſarcire damnum quod prægravatis incubuit. Quod patet ex Decretali Gregorii IX. & Lege in ſecundâ Deciſione allatâ, in qua videre eſt.

(*d*) Idem ibid. Caſ. 214.

Nec juvat dicere ut culpa ab his amoveatur Collectariis, eos modicum impoſuiſſe tributum gratos ſe Alexandro præbentes; ac egiſſe, monentibus & conſentientibus pluribus Parœcianis; nam beneficii memoria non eſt recolenda tranſgreſſione legum juſtitiæ, & inſuper non eſt quod rependatur. Atqui 1. injuſtitia, in quæſito propoſito, eſt manifeſta. 2. Per tributis deſcribendis Præpoſitos non ſtabat gratum teſtari animum Alexandro auctoritate privatâ, ac ſine conſenſu totius Sodalitatis, præſertim pauperiorum Incolarum, unanimi, quatenùs quorum intererat plurimi, juxta hanc Juris Canonici regulam in deciſione, præcedenti allatam (*e*): *Quod omnes tangit debet ab omnibus approbari.* Tenentur igitur, conſcientiâ, reſarcire damnum prægravatis illatum, niſi à cæteris obtineant Incolis ratihabitionem gratiæ Villicis conceſſæ.

(*e*) Cit. reg. 29. de reg. juris in 6.

Obſervandum eſt tamen Collectarium teneri reſtitutione ut reſarciat injuſtitias in diſtribuendis tributis commiſſas, juxta ordinem in reſtitutionibus ſervandum; id eſt, teneri 1. negligentibus iis quibus iniquitas profuit. 2. Poſt eos, qui minis, aut aliàs ad id compulerunt; & poſt hos Collectarium. Addimus hanc obligationem in ſolidum ſingulos ſpectare.

CASUS VIII.

Ruffinus, filiam ſuam Franciſco, genere nobili orto, collocans; ei conſtituit ſpecioſum prædium 2000. Librarum penſionis, & ab eo Epiſtolam accipit, ex qua advertitur ſolvere re 1500. Libras; & hac arte ſe eximit à tributo annuo, quod huic prædij quartæ parti incumbendum erat. 1. Tenetur ne reſtituere Incolis loci. 2. Franciſcus & Tabellio, qui Epiſtolam conſcripſit, tenenturne, eo negligente? Ruffinus defendit ſe non teneri, quia in multo ære alieno eſt, & præterea perſuaſum habet ſibi tantum incumbere tributum quan-

quantum imponendum & ſolvendum eſt: ex quo Franciſcua & Tabellio tuentur ſe igitur non teneri.

RASPONS.

Ruffinus, dominus prædij 500. Librarum penſionis, tenetur, conſcientiâ, reſtituere incolis quartam partem tributi annui, quod prædio 2000. Librarum proventûs imponendum eſt. Nam æquum non eſt ut gaudens hac quartâ parte ſubtrahat Sodalitati indicationem tributi annui pro ratâ, juxta hoc Innocentij III. dictum (a) *Fraus & dolus alicui patrocinari non debent.* Hanc que Bonifacij VIII. aliam (b): *Locupletari non debet aliquis cum alterius injuſtitiâ, vel jacturâ*, quæ regula jure naturæ nititur, ut habet hæc Lex (c): *Jure naturæ æquum eſt, neminem cum alterius detrimento fieri locupletiorem.*

(a) Innoc. III. in c. Officii 14 de teſtamentis &c. lib. 3. tit. 26.
(b) Reg. 48. de reg. juris in 6.
(c) Leg. 206. ff. de diverſis reg. juris antiqui.

Ruffini, regerentis ſe eſſe in multo ære alieno; & tantum ſolvere tributum, quantum incumbit, rationes non ſunt admittendæ: 1. Quia poteſt prædij partem vendere ut exeat ære alieno, ſi aliter ſatisfacere nequeat. 2. Quia tributum annuum eſt debitum privilegio donatum, & præ omni alio, ſolvendum Regi. 3. Quia iniquum eſt ut ſit judex in ſuâ causâ: *Nec in ſuâ causâ poteſt quis eſſe Judex* (d) Lex eſt generalis: *Lege generali decernimus neminem ſibi eſſe judicem* (e). Quia conjiciendum eſt nomen, quo partem tributi annui ſubducit, eſſe falſum; quum tributis deſcribendix Præpoſiti, quotâ parte ipſi imperatâ, exiſtimaverint majorem quàm ſolvere intendit, ſummam eſſe imponendam, quum ampliores, quàm præ ſe fert, ſint ipſi facultates.

(d) Gloſſ. in can. de occidend. 8. 23. q. 5. v. Pro ſe.
(e) Leg. Generali unicâ Cod. Ne quis in ſua cauſa judicet, vel jus ſibi dicat.

Dicendum eſt nobili genere ortum, concordi voluntate fautorem fraudis, qua Ruffinus planè exſolveretur à tributo annuo debito de quartâ parte, ex æquo teneri reſtitutione, deficiente ſocero; ſi verò bonâ uſus ſit fide, nec particeps conſilij ſoceri, non tenetur.

Denique idem judicium eſt ferendum de Tabellione qui Epiſtolæ inſtrumentum conſcripſit: nam ſi bonâ conſcripſit fide, nolens Ruffini fraudi patrocinari, cujus mala mens cum latebat, nec malos prævidit eventus, ſecuturos hanc Epiſtolá; nullâ tenetur reſtitutione; quia non cenſetur, eo in caſu, cauſa damni futuri, juxta hoc Sancti Gregorij Magni verbum (f): *Rem quæ culpâ caret, in damnum vocari non convenit.*

(f) S. Greg. in cap. Cognoſcentes 3. de conſt. lib. 1. tit. 2.

CASUS IX.

In Colloquio Eccleſiaſtico hæc agitata fuit quæſtio: videlicet, num Principibus, quorum Miniſtri & Familiares ſunt tributi annui immunes gratiâ ſpeciali, à Rege iis conceſsâ, liceat ſine injuſtitiâ Antonium inſerere indici, quem ad ſupremam rei tributariæ Curiam eſt facultas mittẽdi, inſigniendo eum nomine & privilegio Miniſtri aut Familiaris, quamvis eum ab omni eximant famulitio nec ullâ mercede eum compenſent. Hi quidem defenderunt Principibus licere, quia per eos ſtat admittere Miniſtrum aut Familiarem pro lubitu, & famulitij imunem reddere, mercede non compenſanda. Illi verò contrariam abiverunt in ſententiam: num prioribus jus?

RESPONS.

Prioribus non eſt jus: nam conſtat his Principibus neminem licere ſine injuſtitiâ inſerere indici Miniſtrorum, qui non ſit juxta verba Edictorum Mandatorum & Declarationum. Atqui Edicta & Declarationes perhibent gaviſuros immunitate tributorum annuorum famulantes re in domo horum Principum, & merentes ſtipendia 60. ad minimum Librarum; tandemque ſcriptum teſtimonium fidum Theſaurarij, qui ſolverit, exhibentes. En verba Edicti Aurelianenſis, menſis Januarij an. 1560. (g) „Miniſtri noſtri, aut noſtræ „honoratiſſimæ Matronæ & Matris, noſtrorum ca„riſſimorum Fratrum, noſtræ cariſſimæ Sororis „Reginæ Mariæ, noſtrarũ cariſſimarum Materte„rarum Duciſſarum Ferrariæ & Sabaudiæ, habe„buntur imunes ſi inſerantur indici Familiarium & „Ordinariorũ, famulantiũ re & merentium ſtipen„dia, Officio adnexa, ſine fraude, & Theſaurarius „ſcripto teſtabitur nomine propriâ manu ſubſcrip„to.„ His utitur verbis Carolus IX. eo in Edicto.

(g) Edict. Aurel. art. 125.

Henricus III. aliis non utitur verbis in Edicto Bleſenſi, menſis Maij an. 1579. (h) „Miniſtri no„ſtræ familiæ, ait hic Princeps, & Reginæ noſtræ „honoratiſſimæ Matronæ & Matris, noſtræ ca„riſſimæ & dilectiſſimæ Sponſæ Reginæ, noſtro„rum dilectiſſimorum Fratrum & Sororis Ducis „Andegavenſis, Regis & Reginæ Navarræ, no„ſtrarum cariſſimarum & dilectiſſimarum Sororũ „uxoris Reginæ Scotiæ & Yſſabellæ, Viduarum „Galliæ, non erunt immunes imponendorum tri„butorum, niſi inſerantur indicibus Familiarum & „Ordinariorum, ad minimum ſtipẽdia viginti Co„ronatorum merentium, & re famulantium, de „quibus Theſaurarij ſcripto teſtabuntur nomine „propriâ manu ſubſcripto, ſine fraude, pœnâ in „ſe transferendâ.

(h) Edict. Bleſen. 1341.

Declaratio 8. Septembris 1610. à Parlamento approbata, idem habet his verbis: „Poſthac nemo „noſtrorum Miniſtrorum, aliorumque Principũ & „Principiſſarum gaudeat immunitate tributorum „annuorum, licèt in album detentorum referantur, „& inſerantur indicibus ad ſummam rei tributa„riæ Curiam miſſis, niſi re trimeſtre obeundo mu„nus. . . . Et ut amoveantur fraudes & fallaciæ „olim introductæ ab iis qui eo ſolum ſine nomen „Miniſtri quæſiverunt ut gauderent immunitate „tributorum annuorum, quique famulitio vacant, „volumus ut Incolæ locorum, in quibus hujus „nominis verſabuntur Miniſtri, imponant & im„perent ipſis, ut & aliis ſubditis ignobilitas dicta „tributa & contributiones,

Edictum 1614. idem quoque perhibet his verbis (i): „Nemo Miniſtrorum Familiarum domûs „noſtræ, cæterorumque omnium domeſticorum „inſertorum & merentium in indicibus ad noſtras „ſupremas rei tributariæ Curias emiſſis, gaviſu„rus noſtris privilegiis, erit immunis de collatio„ne noſtrorum tributorum, niſi mereant in dictis „indicibus ſtipendia ad minimum 60. Librarum, „niſi re famulentur, juxta articulum 342. Edicti Bleſenſis. Edicti 1634. (k) & Declarationis 20 Maij 1645. probaræ 24. Septembris ejuſdem anni, eadem eſt interpretatio.

(i) Edict. 1614. 25. art.
(k) Edict. 1634. 8. art. & 20.

Hæc omnia Edicta ſunt conſentanea Edicto Caroli VI. Pariſiis edito 16. Januarij 1386. quod habet, privilegia commenſalium domûs Regiæ in . . . . immunitates vectigalium aliorumque ſortitura effectum in gratiam ſtipendium merentium ordinarium, & re indici inſeriorum (l).

(l) Acta Parlamenti 2. fol. 117.
Acta ſiet curiæ E. fol. 99. verſo.
Occitania. plures an. 10. fol. 140.
Acta Caſtelleti Lib. rubi ant. fol. 170. verſo.
D. à Mare in tract. de politia.

Concludimus igitur Antonium, cujus meminit quæſitum propoſitum, non poſſe immunitate tributi annui gaudere, & illicitè inſertum indici, ad ſummam rei tributariæ Curiam miſſo. 1. Quia ipſe actu non famulatur Principi, qui eum deſtinavit. 2. Quia nullum habet ſtipendium. 3. Quia ipſi eſſe nequit ſcriptum teſtimonium fidum, quo Theſaurarius Principis vero teſtatur ſcripto, illum re famulari & merere ſtipendia: Adde Principem, qui hanc concedere gratiam intendit, abuſurum eâ quam Regis mens eſt ſolis concedere veris Miniſtris & Familiaribus, non verò aliis, nomen tantùm præ ſe ferentibus: ac proinde hic Princeps damnum inſerret Incolis loci, in quo Antonio eſt domicilium, & teneretur reſarcire, aut injuriâ afficeret domeſticum, in cujus locum iniquè ſubſtitueretur Antonius in indice.

Indicat quæſitũ Principi licere quem volet admittere Domeſticum, & famulitij immunem facere, mercede non compenſando. Verùm reſpondemus 1. Principi, eo in caſu, non eſſe licitum à famulitio eximere: quia hoc prohibetur, excepto

caſu

Digitized by Google

caſu ægritudinis Domeſtici, à Judice & Procuratore Regis certioratæ, aut Fiſcali loci, & inſtrumento ſubſcriptn à Tabulario, nt habet Edictum 1614. (a) & 1634. (b). 2. Expertes ſtipendiorum nullo jure gaudera immunitate, ut perhibent Edicta & Declarationes jam laudatæ (c).

CASUS X.

Marcella, cui ſunt 150. Libræ penſionis, peſſimè ſolutæ, per 24. annos tributo gravi 100. Librarum perſoluto, patefecit Collectaris Tributorum annuorum Parœciæ an. 1700, ſe recepturam eſſe ad Alexin filium, alius Parœciæ vicinæ Parochum, nec tributum annuum ei in poſterum impoſitum iri, excepto anno proximo, ſecundùm verba Edictorum. Illo anno ſolvit tributum, & declarationem iteravit Syndico Procuratori & Incolis Parociæ è qua exibat & adivit filium ſuum, qui eam inſcribi curavit catalogo Parœciæ, cujus erat Parœchus, imponique 15. Libras; Alexis pollicitus eſt matri erogare 12. Libras, quæ cum aliis ſummis reſtaurandæ Eccleſiæ Parœcisli deſtinatis nſumerentur, ea lege ut tributum matri ſuæ nunquam imponeretur. Incolæ gratum teſtari animum optantes de curis & impendiis à Parocho factis in Eccleſiam ſuam, eò lubentiùs acceperunt conditionem, quòd notum eſſet Parochum brevi venturum in poſſeſſionem aliùs Curæ, in qua tributum non ſolvebatur, & quam Marcella petitura erat & filium inviſura.

1. Alexis nihil-ne fecit quod afficiat conſcientiam?

2. Marcella eſt-ne tuta conſcientiâ, quod tantùm ſolverit 15. Libras per octennium decennium-ve?

3. Num licuit per Syndicum procuratorem nonnulloſque amicos exigere immunitatem impoſiti tributi, cui ſuberat in primâ Parœciâ, licèt non obtinuerit ſententiam, quæ diceret ejus nomen ex indice expunctum iri: formulam quam Electi abſolutè neceſſariam putant deſiderantibus immunitatem tributi annui?

4. Marcella, quæ tempore ſtatuti decuncia fidelem facultatum ſuarum indicem tradidit Jacobo fratri, his declarationibus excipiendis præpoſito, & à qua nihil fuit petitum, quia declaratio forte non venit ad eos quibus illa æſtimanda erat, licèt Jacobus aſſerat ſe eam tradidiſſe, aut forſan periiſſe, ſolvit ſolùm decuncem in aliis locis in quibus ipſi ſunt facultates, nec ſolvit ob fundum quo ſiuebatur in loco, in quo declarationem porrexerat. Nonne tenetur, eo in caſu, reſtitutione?

(a) Edict. 1614. art. 27.
(b) Edict. 1634. art. 31.
(c) De Sainte-Beuve tom. 1. caſ. 110.

Respons.

Non arbitramur Alexin quicquam feciſſe in conſcientiam in caſu propoſito. Ratio, cui innitimur eſt 1. quia bonâ uſus eſt fide, & ſine ullâ fraude, nec aliâ viâ illicitâ. 2. Quia Incolæ inſpicientes Parochi virtutem & operam quam navabat ſaluti eorum, optârunt ipſi teſtatum habere gratum animum, imponentes Marcellæ ejus matri ſummam tenuiſſimam pro tributi annui portione; quod, nedum iniquum, è contra laude dignum eſt.

Dicta de tributo annuo veriora ſunt de decunce, quæ ut reliqua tributa aut indicationes, petenda eſt ab eo cui demandatur provincia recuperandi & recipiendi; nam quum Jacobo exhibuerit declarationem, à rei judiciariæ in Provinciâ Præfecto, aut ejus Legato; præpoſito recipiendis Incolarum declarationibus, & Jacobus aſſerat ſe tradidiſſe exacturo decuncem ab eo, perſtare poteſt in bonâ fide qua uſus eſt, juxta Juris regulam, quæ habet (d): *Contrà eum qui Legem dicere potuit, apertiùs eſt interpretatio facienda.* Adde decuncem, quam non ſolvit, non illabi in alios Incolas. Regi ſolventes ſolùm ſibi impoſitam, nec teneri ea quam nonnulli non ſolvont, ſive oblivione, ſive aliter. Sed Regem affectura injuriâ prætò ſolvat neceſſe eſt, quum eam petiturus litis cui recuperandi cura mandatur.

Circa ſententiam ſolutionis quam Marcella non curavit dici, quia neceſſarium non crediderat, exiſtimamus omiſſionem hujus formulæ non ſpectare forum interius; & quum palam fecit Incolis duabus vicibus repetitis, ſe demigraturam eſſe è primâ Parœciâ, & ex Edicto ſolvit tributum anno declarationem ſecuto, non teneri conſcientiâ, ad ſolvendas 100. Libras, quæ ipſi impoſitæ erant, quarum immunitatem obtinuerunt ſollicitationes quorumdam amicorum: *Quod ob gratiam alicujus conceditur, non eſt in ejus diſpendium retorquendum*, ait Bonifacius VIII. (e).

(d) Idem reg. 57. ibid.
(e) Idem Boniſ. Reg. 16. ibid.

TUTOR.

IMperator Juſtinianus (f) tutelam definit his verbis, ut & J. C^tus^ Servius. *Eſt tutela, ut definit Servius, vis ac poteſtas in capite libero, ad tuendum eum, qui, propter ætatem, ſe defendere nequit, jure civili data ac permiſſa*: hanc adjungit definitionem Tutoris: *Tutores autem ſunt qui eam vim ac poteſtatem habent.*

Vox, *Minor*, deſignat eum qui vigeſimum-quintum non complevit annum, ac qui, nondum ſe gerere valens, operamque dare adminiſtrandis & conſervandis facultatibus & juribus, eget ope Tutoris aut Curatoris, juxta hæc Legis verba: *Tutor non rebus duntaxat, ſed etiam moribus pupilli præponitur* (g): Hæcque alia Imperatoris Juſtiniani (h); *Maſculi, puberes, & fœminæ viri-potentes uſque ad vigeſimum quintum annum completum curatores accipiunt: quia, licèt puberes ſint; adhuc tamen ejus ætatis ſunt, ut ſua negotia tueri non poſſint.*

Tutela per ſe eſt proximiori cognato deferenda. Sed, quia dantur vitia ab hoc munere excludentia, aut cauſæ legitimæ immunem reddentes, nominatur alius cognatus aut propinquitate conjunctus, aut, iis abſentibus, extraneus (i): & quando opus eſt, plures Tutores præponuntur minori (k).

Parens ex ſe tutor eſt liberorum minorum. Lex hanc apponit rationem: *Quis enim talis affectus extraneus inveniatur, ut vincat paternum; vel cui alii credendum res liberorum gubernandas, parentibus derelictis* (l).

Licèt parentibus nominare liceat Tutorem liberis, alius quandoque nominatur, quum legitima adeſt cauſa mutandi [m].

Secundùm noſtram Juriſprudentiam, nullus Tutor ſatiſdare tenetur, nec in Jure Romano nominati à parente (n): Si tamen è re ſuâ judicet vadem offerre, quia quærit conſervationem

(f) §. 1. & 2. Inſtit. de tutel & leg. Tutela eſt 1. §. 1. ff. de tutelis l. 26. tit. 1.
(g) Leg. Quia Perſonæ 4. ff. de teſtament. tutelâ lib. 26. tit. 2.
(h) Inſtit. de Curator. l. 1. tit. 23.
(i) Leg. Legitimæ 1. ff. de Legitimis tutoribus l. 26. tit. 4.
Leg. Sive 2. ff. de tutor. & curator. datis &c. Cod. lib. tit. 5.
Leg. In ordinem 1. §. 10. ff. de Magiſtr. conveni. l. 27. tit. 8. & Leg. Quæro 32. ff. de teſtament. tutelâ.
(k) Leg. Cùm quidam, 2. ff. de tutor. & curator. datis &c. Leg. Si plures 3. & Leg. Decreto 24. §. 1. ff. de adminiſtrat. & periculo tutorum l. 26. tit. 7.
(l) Leg. cum Furioſus 7. Cod. de curator. furioſi l. 5. tit. 70.
(m) Leg. Tutela 1. & leg. Quod dicitur 4. ff. de teſtament. tutelâ. Leg. Utilitatem 10. ff. de confirmando tutore &c. l. 26. tit. 3. & cit. leg. Decreto.
(n) Leg. Teſtamento 17. ff. de teſtam. tutelâ.

vationem minoris opum; præferendus eſt, niſi alius eligendi eſſet cauſa, ob vitium minoribus inhærens, aut aliter.

Tutor quicunque confirmandus eſt in foro à Judice tutelæ Minoris, id eſt, Domicilii minoris (*a*); ſed ſecundùm uſum noſtrum, nominatus à parente confirmandus eſt à Judice, aſſenſu cognatorum.

Tutor à Judice confirmatus juret neceſſe eſt in foro ſe impleturum officium, & promoturum res minoris in omnibus (*b*).

Antequam in adminiſtrandis minoris rebus ſe immiſceat Tutor, primò index deſcribendus eſt autoritate Judicis, ut ſciat quæ cura ipſi demandetur. Si quid tamen improviſi aut urgentis fieret ante indicem deſcriptum, tutori liceret conſulere ei, prout opus: *Nihil itaque gerere ante inventarium factum eum oportet; niſi id quod dilationem, nec modicam, exſpectare poſſit* (*c*).

Indice deſcripto omnia jura chartæque in manus Tutoris reponenda ſunt ut ſibi ſint auxilio in rebus minoris (*d*); Prædia verò locanda ſunt poſt eorum promulgationem, & aſſenſu cognatorum: & ſi nullus adſit villicus, Tutor iis gaudebit juxta conditiones, de quibus inter eum & cognatos minoris convenerit, qua in re diſſidemus à Jure Romano, ut & in ſupellectili: nam Edictum Aurelianenſe (*e*) exigit ut ſtatim ab indice deſcripto Tutores & Curatores vendant auctoritate Judicum inutilem minori, & nomine caducam, ac pretio hoc ſolvantur debita patientis, ſi adſint, aut comparetur penſio, aut prædium, aſſenſu cognatorum, aut amicorum, *ex mobilibus prædia idonea comparentur* (*f*): pœnâ præſtandi damnum quod minori immineret. Interim ut difficilis quandoque occurrit legitimus ejus uſus, Tutori ſolet, monentibus & conſentientibus cognatis, limitari tempus ut ſit uſui. Qua de re obſervandum eſt, ſibi non eſſe comparandam, nec per ſe, nec per alium, ut habent Leges (*g*).

Circa uſum denariorum pupillarium, aut cujuſdam rei difficultati obnoxiæ, moris eſt noſtri, ut Tutori nihil ſit ſuſcipiendum ſuâ auctoritate ſolâ: ſed quærenda ſit à Judice nominatio quorumdam cognatorum, aut, iis abſentibus, aliorum, quorum arbitrio tenetur ſtare: nam eorum arbitrio probatur aut improbatur geſtum; & huic fundamento innitenda eſt poteſtas, auctoritas & adminiſtratio Tutoris: aliàs incumberet præſtare ipſiſſimo & privato nomine, quo geſſiſſet proprio motu, aut neglexiſſet, in detrimentum & injuriam minoris (*h*). Item ex eodem conſequitur principio generali neceſſariò Tutori, ſi lis minori intendatur, aut in tertium litem agere neceſſe putet. Tutor, ſtandum eſſe eorum arbitrio quos conſulere licet.

Si minori deſint facultates, aut non ſufficiant ad victum cultumque, Tutor non tenetur implere de ſuo. *Si egeni ſunt pupilli; de ſuo eos alere tutor non compellatur*, habet Lex (*i*).

Tutor, qui rem bene geſſit, non tenetur præſtare malos eventus: *Sufficit tutori bene & diligenter negotia geſſiſſe*, habet alia Lex, *etſi eventum adverſum habuit, quod geſtum eſt* (*k*) perinde eſt de caſibus fortuitis, *Tutoribus vel Curatoribus fortuitos caſus, adverſùs quos caveri non potuit, imputari non oportere ſæpè reſcriptum eſt* (*l*).

Quum minori ſunt plures contutores, quorum adminiſtratio eſt communis, omnes & ſinguli privatim adſtringuntur minori in ſolidum, quodcunque inter ſe contraxerint pactum adverſum (*m*): nihilominus minori, majorenni, exigenti rationes, inquirendus eſt priùs quiſque ſeorſim de ſuâ adminiſtratione, quàm transferat in eos qui non geſſiſſent: niſi nonnulli eſſent non ſolvendo (*n*).

Minor, majorennis, nullo inſtrumento, ſeu tranſactione, ſeu apochâ, poteſt validè eximere Tutorem à referendâ ratione. Sic uſu apud nos receptum eſt.

Fundi ſinguli Tutoris oppignerantur minori à die quo accepit tutelam (*o*).

Quum Mater liberorum Tutrix iterùm nubit, nec illis Tutorem dari curavit, nec rationem edidit, nec complevit aut ſalvum præſtitit ipſis debitum, ſingulæ facultates ſecundi viri oppignerantur eis, tam de præterito, quàm de futuro (*p*): optandum foret ut hic uſus adeò æquus diligentiùs obſervaretur poſtea.

Quum Tutor non eſt ſolvendo; Minor, majorennis, nequit Judicem, qui eum nominavit, rogare ut præſtet: nam nominans eum confirmavit nominationem cognatorum, & audivit jusjurandum Tutoris nominati; qua in re noſter uſus legibus adverſatur Romanis (*q*).

Tutoris vitâ functi hæredes omnia adeunt pericula, iiſdemque ſubſunt oneribus (*r*): imò ſi hæres tutelæ gerendæ eſſet par; teneretur de rebus ipſi pernotis, aut jam à Tutore defuncto actis, uſquedum novus Tutor fuiſſet electus (*s*) & ſi hic hæres ultrò ſe tutelæ gerendæ immiſcat ipſe; eadem ipſi incumbit cura, quæ impendebat defuncto, quatenùs tutori (*t*).

Tutor, cui minor, majorennis, è ſua ratione debet pignori omnium minoris fundorum (*u*); privilegio donatur ad ſolutionem ſummarum expenſarum ad recuperandas & conſervandas res pupillares. Tute-

(*a*) Leg. Magiſtratus unic. Cod. ubi petantur tutor. & curator. l. 5. tit. 32. toto tit. ff. de confirmando tutor vel & curator. l. 26. tit. 3.
(*b*) Novell. 72. cap. fin.
(*c*) Leg. Tutor. 7. ff. de adminiſt. & periculo tutor. & Leg. Veterie fin. Cod. arbitrium tutelæ l. 5. tit. 51.
(*d*) Cit. Leg. Veteris fin. §. 1. Cod. eod. tit.
(*e*) Art. 102.
(*f*) Leg. Tutores 24. Cod. de adminiſtr. tutor. &c.
(*g*) Leg. Pupillus 5. §. 2. & 3. ff. de auctoritate & conſenſu tutorum &c. l. 26. tit. 8.
(*h*) Leg. Gerere 1. §. & Leg. Ita autem 5. ff. de adminiſt. tutor. Leg. de omnibus 1. ff de tutelâ & rationibus diſtrahendis &c. lib. 27. tit. 3.
(*i*) Leg. Jus 3. §. fin. ff. ubi pupillus educari vel morari debeat &c. lib. 27. tit. 2.
(*k*) Leg. Quid ergo 3. §. 7 ff. de contrariâ tutelæ & utili actione lib. 27 tit. 4.
(*l*) Leg. Tutoribus 4. Cod de periculo tutor. &c. lib. 5. tit. 38.
(*m*) Leg. Si Plures 3. § 1. ff. de adminiſt. & periculo tutor. Leg. Si diviſio 2. §. 1. Cod de dividenda tutelâ &c. lib. 5. tit. 52.
(*n*) Leg. Licet fin. Cod. de dividendâ tutelâ &c. & Leg. De omnibus 1. §. 9. ff. de tutelæ & rationibus &c.
(*o*) Leg. Pro officio 20. Cod. de adminiſt. tutor. vel curator &c. lib. 5. tit. 37. Leg. Ne lucrum 5. in fin. Cod. de Curatore furioſi &c. & Novell. 118. c. 5. in fine lib. 5. tit. 70.
(*p*) Si mater 6. Cod. in quibus cauſis pignus vel hypotheca tacite contrahitur lib. 8. tit. 15.
(*q*) Leg. adversùs 4. Cod. de Magiſtratib. conveniendis lib. 5. tit. 75.
(*r*) Leg. Pater 2. & leg. Hæredes fin. Cod. de hæred. tutor. lib. 5. tit. 54. Leg. Nomina 2. Cod. arbitrium tutelæ &c.
(*s*) Leg. Quamvis 1. ff. de fidejuſſor. nominator. & hæredibus tutor. lib. 27. tit. 7.
(*t*) Leg. Cum oſtendimus 4. ff. idem tit.
(*u*) Leg. Rem præſenti fin. §. 1. Cod. de rei uxoriæ actione &c. lib. 5. tit. 13.

Tutelam finit minoris majorennitas (a); Tutor tamen debet continuam dare operam rebus, quas deſerere nequiret ſine damno majorenni minori illato; & proſpicere cuivis negotio, quod dilationem non patitur, donec rationes ediderit; aut ſaltem in manu repoſuerit jura & inſtrumenta ad ſe defendendum neceſſaria (b): & perinde eſt in caſu mortis minoris: tutor enim tenetur hæredi, uſquedum hic eum exſolvere à tutelâ poſſit.

Tutelam finit quoque Tutoris mors civilis, ut & minoris; ſed in caſu mortis civilis minoris, Tutori gerenda eſt jugis adminiſtratio in gratiam eorum, quibus rationes erunt reddendæ.

Denique, tutelam finit depulſio juridica Tutoris: quæ à pluribus oriri poteſt, ſive prævaricatione, malâ fide, aut negligentiâ ſupinâ (c).

Uxor ſuorum ſolùm poteſt eſſe tutrix liberorum, *fæminæ tutores dari non poſſunt; quia id munus maſculorum eſt*, habet Lex (d); Avia poteſt quoque nepotum tutrix eſſe, ut mater liberorum; imù tutela poteſt ſecundo imponi viro (e).

Homo quâdam laborans valetudine notabili, quâ rebus nequit attendere ſuis, ab omni tutelâ eſt eximendus; ii ſunt ſurdi, cæci, muti, paralytici, fatui, aliique hujuſmodi (f).

Minor nunquam dari poteſt tutor (g).

Vir ſeptuageſimum complens añum poteſt à ſe tutelam amovere (h); *excuſantur à tutelâ & curatoriâ qui 70. annos compleverunt*, habet Lex: ſi vero hæc ætas, durante tutelâ, compleretur, hoc non faceret ad immunitatem: *exceſſiſſe autem oportet 70. annos tempore illo, quo creantur*: ſi tamen huic 68. verbi gratiâ, vel 69. annos agenti quatuor liberorum cura demandaretur, videtur æquitas exigere, ut Judex eum tutelæ immunem faciat.

Quibus quinque liberi legitimi ſunt, vivi, exſolvuntur à tutelâ; imò liberi filiorum & filiarum emortuorum, his accenſentur: ſed plures liberi filii & filiæ habentur unum caput: *quotcunque autem avo nepotes fuerint ex uno filio, pro uno filio numerantur* (i). Eo in caſu non computandi ſunt liberi poſt acceptam tutelam ſublati.

Is, cui tres jam incumbunt tutelæ, tribus adminiſtrationibus diverſis regendæ, non eſt ad quartam acceptandam compellendus; *tria onera tutelarum dant excuſationem*, habet Lex, *tria autem onera ſic ſunt accipienda, ut non numerus pupillorum plures tutelas faciat; ſed patrimoniorum ſeparatio* (k). Si unicæ tutelæ adminiſtratio foret gravior, ſecundæ negatio à tutore admitteretur (l).

Quando minoris parens odio proſecutus eſt capitali eum, qui nominaretur tutor; is eſt eximendus, ſi odium ad mortem uſque perductum ſit (m).

Univerſim loquendo, æquum eſt ut minoris tutor nominatus gerat tutelam eo affectu, quo minori proſit: quapropter prudentis eſt Judicis non confirmare nominationem tutoris malè animati erga minorem, aut ejus familiam; ſive litibus graviſſimis in quibus ageretur de dignitate aut majore minoris rerum parte; ſive malo hujus minoris affectu in propinquos cognatos ejus qui dandus eſſet tutur; hoc perhibent plures Leges eorumdem titulorum laudatorum.

Excuſatur ab accipiendâ tutelâ, donatus privilegio immunitatis, Edicto aut Declarationi Regiæ innixo, non verò aliàs: ſed obſervandum eſt, privilegium nominationi poſterius, non exſolvere à tutelâ eum, qui poſtea illud impetravit (n).

Clerici in Majoribus Ordinibus conſtituti, non compelluntur ad accipiendam tutelam nec curatelam; ſed iis licitum eſt accipere tutelam orphanorum cognatorum: quod conſentit Juri Romano (o).

Quilibet, qui, nominatus tutor, provocavit de electione à Judice inferiore ad ſuperiorem, tenetur tutelam gerere donec comparaverit immunitatem (p).

Ubi primum tutelam accepit vir, non licet exigere ſolutionem excuſatione, quam non appoſuit (q): ſed licet excuſari aliâ de causâ poſt acceptationem ortâ, ut jam notatum (r).

Conſulendus hanc in rem Domatus, è quo exprompſimus pleraque ſcita (s):

CASUS I.

THEOTIMUS electus Tutor Honorati, pueri triennalis, & cujus parens erat Procurator Caſtelleti Pariſienſis, deſcripto indice omnium hujus minoris facultatum, ferme totam ſervavit ſupellectilem, & præ cæteris peripetaſmatum ſeriem triginta ulnas ambitu colligentem, poſt annum à tineis admodum corroſam, & ut & chlamydem è panno Anglico confectam, arcæ incluſam: Qua de re quæritur, num Theotimus damnum hoc Minori debeat præſtare, an verò minori illud ferendum ſit?

RESPONS.

Minori non eſt ferendum hoc damnum; non enim ſatis eſt Tutorem accuratè deſcribere facultates minoris, ut eum ad id compellunt Leges (t), par eſt inſuper, ut, cùm inter eas, res ſint, quæ perire, aut deteriores fieri valeant, vendat eas ſine morâ, & paret earum pretio rem minori utilem: ita ut, ommittens per diuturnum tempus, teneatur, proprio nomine, de damno futuro. *Si Tutor ceſſaverit in diſtractione earum rerum, quæ tempore depereunt; ſuum periculum facit*, habet

(a) Inſtit. quibus modis tutela finitur & Leg. Si Curatores. 2. Cod. quando tutor vel curator. eſſe deſinat l. 5. tit. 60.
(b) Leg. Tutores unica Cod. ut cauſæ poſt pubertatem adſit tutor li. 5. tit. 48.
(c) Leg. Tutor 3. § 5. ff. de ſuſpectis tutor. lib. 26. tit. 10. Leg. Impuberibus 7. §. fin. eod. tit. &c.
(d) Leg. Feminæ fin. ff. de tutelis lib. 26. tit. & 1. leg. Feminæ 2. ff. de reg. juris lib. 50. tit. 17.
(e) Leg. ſi Pater 3. Cod. de contrario judicio tutelæ lib. 5. tit. 58.
(f) Leg. Tutelæ 1. ff. de tutelis. Leg. Adgnato 10. §. 1. ff. de legitima tutor. lib. 26. tit. 4. leg. Luminibus unicâ Cod. qui morboſe excuſãt. lib. 5. tit. 67. Leg. Herennius 10. in fin. ff. de excuſationibus lib. 27. tit. 1. & §. 7. inſtit. eod. tit.
(g) §. 13. Inſtit. de excuſat. tutor. vel. curator. lib. 1. tit 25. & leg. Nemo fin. Cod. de legit. tutelâ lib. 5. tit. 30.
(h) Leg. A tutelâ 2. ff. de excuſat. §. 13. & leg. Pater 1. unicâ Cod. qui ætate ſe excuſant lib. 5. tit. 68.
(i) Leg. A tutelâ. ff. de excuſat. lib. 27. tit. 1. & leg. Qui ad tutelã 1. Cod. qui numero liberorũ lib. 5. tit. 66.
(k) Leg. Tria onera 3. ff. de excuſat. cit. Leg. A tutelâ 2. §. fin. ibid. & leg. Si tres unic. Cod. qui numero tutelarum ſe excuſant. lib. 5. tit. 69.

(l) Leg. Si is 31. §. 4. ff. de excuſat. (m) §. 1. Inſtit. de excuſat. tutor. & leg. Si duas 6. §. 17. ff. de excuſat. (n) Leg. Tutor. 18. ff. de excuſat. (o) Leg. Sancimus 52. Cod. de Epiſcopis & Clericis & Novell. 123. c. 5. (p) Leg. Tutor 20. ff. de adminiſtrat. & periculo tutorum &c. & leg. Si plures 3. §. 6. ibid. (q) Leg. Tutores 21. Cod. Si tutor vel curator falſis allegationibus excuſatus ſit lib. 5. tit. 63. & leg. Non tant m 17. §. 4. ff. de excuſat. (r) Leg. Poſt ſuſceptam 40. ff. de excuſat. (s) D. Domat. leg. civil lib. 2. tit. 1. ſect. 2. & ſeq. (t) Tutores, vel Curatores, mox qui fuerint ordinati ſub præſentiâ publicarum perſonarum, inventarium rerum omnium & inſtrumentorum ſolemniter facere curabunt, leg. Tutores 24. Cod. de adminiſtratione tutorum lib. 5. tit. 37.

(a) Leg. Tutor 7. §. 1. ff. de adminiſt. & periculo tutorum &c. lib. 26. tit. 7. Item leg. Sancimus fin. §. fin. Cod. eod. tit.

habet Lex (a): *debuit enim confeſtim Officio ſuo fungi. . . non quidem præcipiti feſtinatione, ſed nec moratoriâ cunctatione.*

Unde concludimus Theotimum debere Honorato, pupillo, quodvis damnum ab inertiâ ortum quâ corruptæ ſunt res in quæſito memoratæ; quũ poſt tantam dilationem non eſſent vendendæ.

(b) Edict. Aurelianenſe art. 102.

Hoc firmat Edictum Aurelianenſe à Carolo IX 9. Januarij 1560. promulgatum (b), quod habet: „ Tutores & Curatores Minorum tenebuntur, confeſtim ab indice facultatum pupillis „ſuis propriarum deſcripto, vendere auctorita „te Judicum ſupellectilem perituram, & acqui„rere penſionem aut prædium, aſſentientibus „cognatis & amicis, denariis collectis cum nu„meratâ pecuniâ quæ adfuerat, pœnâ à ſe ſol„vendi fœnus ſummæ.

Excipiendæ tamen ſunt res mobiles, quarum uſus juvat minorem, ut pecus conductitium, cupæ ad opus vinarium neceſſariæ, aliaque hujuſmodi; nam tutor, ea vendens, magnum inferret damnum pupillo: Hoc patet ex diſpoſitione plurium Legum (c).

(c) Leg. Lex quæ 22. in fine Cod. de adminiſtrat. tutorum.

Excipitur quoque 1. Supellex, corruptioni non ſubjacens, & minoris dignitatem decens, ut tabulæ pictæ Majorum, currus & ejus inſtrumentũ, aliaque ejuſmodi. 2. Alia ſuppellex minori majorennitatem aſſecuturo utilis, qui, majorennis, parem cariùs emere teneretur.

CASUS II.

Hortansius, tutor Eugenij minoris, quindenos nati annos, & cujus reditus annuus eſt 3000. Librarum, 1500. Libris, quovis anno, aluit & educavit pupillum, cæteraque tutelæ onera neceſſaria tulit. Eugenius, majorennitatem adeptus, petiit ab Hortenſio rationes, qui retulit, & qui, cùm probâſſet ſe impendiſſe 500. Coronatos, quolibet anno, ipſius causâ, obtulit ſolutionem ſuperflui, per quindenos annos, quibus tutelam geſſit, abeuntis ad 15000. Libras, quas collegit è reditibus ejus. Verùm Eugenius, intendens eum malè uſum fuiſſe pecuniâ, in eum inquiſivit, eumque damnare curavit fœnoribus è propriâ ipſius pecuniâ ſolvendis. Qua de re quæritur num Eugenio liceat, conſcientiâ, hæc excipere fœnora, & ſuum facere fructum, ſi Hortenſius actu ſepoſuerit 500. Coronatos, quovis anno, ſine eorum uſu?

Respons.

Priuſquam fiat difficultati propoſitæ ſatis, quædam obſervanda ex quibus deciſio manat.

Primum, juxta normam dicendo, tutor tenetur, ex legibus, pecuniâ pupillari, è venditâ ſupellectili, nominibus actuoſis, redemptis penſionibus, aut aliàs collectâ, parare prædia aut penſionem annuam, in minoris emolumentum, ut ejus creſcat reditus: quo neglecto, tenetur fœnora à ſe ſolvere. *Si poſt depoſitionem pecuniæ comparare prædia Tutores neglexerunt*, habet Lex (d), *incipient in uſuras conveniri. Quamquam enim a Prætore cogi eos oportet ad comparandum; tamen ſi ceſſent; etiam uſuris plectendi ſunt, tarditatis gratiâ, niſi per eos factum non eſt quominus compararent.*

(d) Leg. Tutor 7. §. 3. ff. de adminiſtrat. & periculo tutorum &c.

Diximus, *juxta normam dicendo*, quia fortè nulla affulget occaſio certa utiliter pecuniâ utendi, quo in caſu Tutor ab illâ occupatione eximeretur, modò ſibi ritè præcaviſſet, id eſt, diligentiam adhibuiſſet, & inſtrumenta ederet ſententiæ eorum quos conſulere tenebatur, ex quibus pateret uſui fuiſſe locum. Hoc probant duæ Leges, quarum prior, è Codice Juſtinianeo excerpta, his concipitur verbis (e): *Si pecuniam pupillarem neque idoneis hominibus credere, neque in emptionem poſſeſſionum convertere potuiſti: non ignorabit Judex uſuras ejus à te exigi non oportere.* Poſterior, è D. geſtis deprompta, idem habet; en ejus verba (f): *Si Tutor pecuniam pupillarem credere non potuit, quod non erat qui crederet; pupillo vacabit.*

(e) Leg. Si pecuniam 3. Cod. de uſuris pupillaribus lib. 5. tit. 56.

(f) Leg. Cum plures 12. §. fin. ff. de adminiſt. & periculo tutorum.

Secundum. Uſura pecuniæ pupillaris non ducitur in Tutorem à die quo eam accepit: nam legitimum conceditur tempus ut eâ utatur, quod majus aut minus ex variis circumſtantiis ſummarum & difficilis uſûs, quam in rem Tutoris eſt ſibi præcavere ſententiâ cognatorum minoris. Summas è parſimoniis natas ad congerendas ſolet limitari tempus & ad ſummam faciendam, nempe, triennium quodque ut plurimùm, ex uſu noſtro: & ſemeſtris mora ut ejus fiat uſus. *Uſuræ à Tutoribus non ſtatim exiguntur*, habet eadem Lex modò laudata (g) *ſed interjecto tempore ad exigendum & collocandum duum* * *menſium, idque in judicio tutelæ ſervari ſolet: quod ſpatium ſeu laxamentum temporis tribui non oportet his qui nummos impuberum vel adoleſcentium in ſuos uſus converterant.*

(g) Cit. Leg. Tutor §. 11. * Id eſt, Duorum.

Ex his duobus notatis manifeſtè patet Hortenſium non debuiſſe per decennium quo tutelam Eugenij geſſit, ſervare 1500. Libras è parſimoniâ coactas, quas quovis anno habuit, nec ullam adhibuiſſe diligentiam ut in uſus pupilli converteret juxta ſuum & poſt dilationes prædictas; & quia neglexit, jure damnatus fuit uſuris Eugenio debitis, quas, tutâ conſcientiâ, capere licet. *Ita autem depoſitioni pecuniarum locus eſt*, habet Lex (h), *ſi ea ſumma corradi, id eſt, colligi poſſit, ut comparari ager poſſit. Si enim tam exiguam eſſe tutelam facilè probatur; ut ex nummo reſerto prædium puero comparari non poſſet: depoſitio ceſſat: * quæ ergo tutelæ quantitas depoſitionem inducat, videamus: & cùm cauſa depoſitionis exprimatur: ut prædia pupillis comparentur: manifeſtum eſt, ut ad minimas ſummas non videatur pertinere: quibus modis præfiniri generaliter non poteſt: cùm facilius cauſa cognita per ſingulos poſſit examinari.*

(h) Leg. Ita 5. ff. eod. tit.

* Nota, ex uſu Juris Romani, Tutorem teneri pecuniam pupillarem è parſimoniâ natam deponere; ſed, ex uſu noſtro, eſt penes Tutorem, nec tenetur deponere.

CASUS III.

Aristarchus, Ambroſii Tutor, qui quæſtuoſos facere tenetur 1000. nummos Coronatos, pupillo proprios, accepit fœnus juxta uſuram Edicti mero mutuo quod Julio dedit quolibet anno, non aliam habens viam faciliorem ac certiorem eâ utendi pecuniâ, quam tenetur quæſtuoſam facere pœnâ ſolvendi a ſe fœnus. Tenetur ne has uſuras reſtituere fœneratorias? Videtur teneri; quum licitè non ſint pupillo partæ, & ipſe ſit in culpâ. Videtur aliâ ex parte non teneri, quia locupletior non evaſit; his fœnoribus non in ſuum, ſed Ambroſij quæſtum converſis?

Respons.

Si Ariſtarcho perſpectum ſit ſibi, conſcientiâ, non licere eum uſum pecuniæ pupillaris; ſicque ſubleſtâ fuiſſe fide, tenetur proprio nomine reſtituere fœnora, quæ à Julio accepit: nam abſolutè dicere non eſt eum non evaſiſſe locupletiorem; quum Edictum Aurelianenſe (i) exigat ut Tutores teneantur pecuniæ pupillaris uſuris, quum legitimus non fuit ejus uſus, ac proinde reſtituendæ ſunt ipſis propriâ fortunâ, in pœnam culpæ admiſſæ; alias locupletiores evaderent, eas non reſtituentes.

(i) Edict. Aurelian. art 102

Sed ſi Ariſtarchus bonâ fuerit fide, minimè dubius ſe malè agere, & ſincerus fuerit animus quæſtuoſos faciendi 1000. Coronatos uſu legitimo, ſi ſciviſſet Tutoribus interdictum eum pecuniæ pupillaris uſum; dicere eſt ex principio à Sancto Thomâ ſtatuto, non teneri, conſcientiâ, reſtituere propriâ pecuniâ; quum defendi poſſit, eo in caſu, non factum ditiorem: bonâ fide cum à reſtitutione exſolvente, nec permittente ut pauperior evadat: ea eſt ſententia Auctoris doctorum Colloquiorum Luconenſium (k).

(k) Colloq. Luconenſ. tom. 2. colloq. 35. q. 3.

CASUS IV.

Salvina, vidua, 3000. Libras in manu habens, liberis ſuis, quatenus parentis hæredibus, pro-

prias, quorum eſt Tutrix, compulſa à Judice ut rationibus referat, non ſolùm ſortem, ſed & fœnora, hanc ſummam credit mutuam Nummulario ſimplici chirographo, & fœnus habet 150. Libras quovis anno in liberorum ſuorum emolumentum, non putans ſe malè agere; quia ex Conſuetudine generali regionis id eſt in uſu hujuſmodi in occaſionibus. Quadriennio poſt ſecundò nubit Lamberto Negotiatori, qui quatenùs Societatis Dominus, continuas bonâ fide percipit eaſdem uſuras ab eodem Nummulario, non eâ tamen mente ut ita apud eum ſtet hæc ſumma; ſed è contra rogans eam obnixè, animo eam faciendi quæſtuoſam in propriâ negotiatione, quam nequivit ab eo retrahere, nec voluit ſententiam erngare damnatoriam in cum ne inimicitias cum eo ſuſciperet.

Qua de re quæritur 1. Num Salvina teneatur, conſcientiâ, has uſuras reſtituere fœneratorias Nummulario? 2. Nom à ſe perceptas reſtituere teneatur Lambertus? 3. Num minores ſimiliter teneantur, abſentibus matre & ſocero?

RESPONS.

Articulus 102. Edicti Aurelianenſis, in primâ deciſione allatus, hæc aperta habet verba: Minoribus licet fœnus propriæ pecuniæ percipere. Unde concludendum minores Salvinæ æquo & bono niti, percipientes 3000. Librarum fœnus, live viâ legitimâ & fœneratoriâ perceptum à matre & ſocero: nam à matre perceptum viâ legitima ipſis eſſet ejus poſſeſſio licita, quatenùs fructus ſortis, cujus ſunt domini. Si è contra perceptum viâ fœneratoriâ par ipſis eſt jus habendi ab eâ nec tenentur quærere rationem qua ductum fuit; quum lege teneatur, quatenus tutrix, id ſolvere, cùm neglexerit ſorte parare prædia aut penſionem annuam, aut ad ſocietatem conſerre cum negotiante aut alio. Hoc poſito nullâ tenentur reſtitutione in caſu propoſito.

Ex reſponſione ad præcedentem difficultatem patet Salvinam à reſtitutione eximendam eſſe ob bonam fidem, qua ex hypotheſi uſa eſt has percipiens uſuras fœneratorias, & quia non evaſit ditior, ſuas non faciens, & ex hypotheſi noſtrâ legitimum adhibuiſſet uſum, ſi ſe malè agere putâſſet.

Idem dicimus de Lamberto, ſecundo Salvinæ viro: nam ejus bona fides & ſincerus animus retrahendi 3000. Libras à Nummulario ut legitimum facerent quæſtum minoribus, eum quoque exſolvità reſtitutione, quamvis ſententiam impetrare neglexerit damnatoriam fœnore in Nummularium, hanc reſtituere ſummam nolentem, ut ex jure tenebatur. Ea eſt deciſio inclyti Theologi, olim Sorbonenſis Profeſſoris (a).

(a) De Sainte Beuve tom. 3. caſ. 243.

CASUS V.

CASSANDER, Jeremiæ Totor, cùm deterius fieri permiſiſſet jugerum vitium, pupillo proprium, non *latâ*, ſed *levi culpâ*, quæ media eſt inter latiſſimam & leviſſimam. Teneturne, conſcientiâ, reſarcire damnum quod Jeremiæ incubuit?

RESPONS.

Hic Tutor reſarcire tenetur damnum culpâ ſuâ licèt levi, illatum popillo. Hoc apertè decidit viceſima tertia Juris Romani regula his verbis (b): *Contractus quidam dolum malum duntaxat recipiunt: quidam & dolum & culpam . . . dolum & culpam . . . tutela, negotia geſta: in his quidem & diligentiam.* Et quidem Tutor tenetur, conſcientiâ, patrisfamilias vices explere in utilitatem pupilli quamcumque id eſt, eâ uti prudentiâ & affectu quo proſequeretur liberum bonus paterfamilias. Atqui Caſſander huic defuit; quum culpam admiſerit, quæ, licèt levis, eum efficit ſontem, hoc in caſu. Nam culpæ levis ſontem eſſe, prout omnas interpretaatur Leges, nihil aliud eſt quàm agere aut omittere quod prudens, peritus & ſtudioſus vir non ageret aut non omitteret in re, de qua agitor.

(b) Leg. contractu 23 ff. de diverſis reg. juris antiqui lib. 50. tit. 17.

CASUS VI.

AVIRCIVA affecit damno Dionyſium pupillum; culpâ leviſſimâ. Teneturne ad reſarcire.

RESPONS.

Reſpondemus hunc Tutorem non teneri, conſcientiâ, in caſu propoſito, ad reſarciendam injuriam qua affecit Dionyſium pupillum. Nam in tutelâ tenetor ſolùm culpâ, à Jure dictâ *latâ culpâ*; hoc eſt, culpâ maximâ, & à Legibus dicta *levi culpâ*.

Quapropter, quando conſtat culpam, damnum generantem, eſſe leviſſimam, non tenetur reſarcire, niſi auctor culpæ apertè conveniſſet eam præſtare; ut obſervant hæc Legis verba [c]: *Niſi, ſi quid nominatim convenit, vel plus, vel minus in ſingulis contractibus. Nam hoc ſervabitur quod initio convenit: legem enim contractui dedit.* Nobis eſt alia Lex, quæ habet hanc in rem verba clara & definitiva. En verba [d] *Quidquid tutoris dolo, vel latâ culpâ aut levi, ſeu Curatoris, minores amiſerint, vel, cùm poſſent, non acquiſierint, hoc in tutelæ, ſeu negotiorum geſtorum, utile judicium venire non eſt incerti juris.* Hæc apponenda eſt ratio; ſat eſt ut Tutor eamdem adhibeat curam in adminiſtrandis pupilli rebus, quam præbere ſolet bonus paterfamilias in ſuis, ut habet hæc alia Lex [e]: *à tutoribus & curatoribus pupillorum eadem diligentia exigenda eſt circa adminiſtrationem rerum pupillarum, quam paterfamilias rebus ſuis ex bonâ fide præbere debet*: ac proinde culpâ non tenetur leviſſimâ; quum in eam bonus paterfamilias incidere queat inculpatus.

[c] Leg. Contractus ſupra cit. ff. de diverſis reg. juris ant.

[d] Leg. Quidquid 7. Cod. arbitrium tutelæ lib. 5. tit. 51.

[e] Leg. A tutoribus 33. ff. de adminiſt. & periculo tutorum &c. Item leg. de omnibus 1. ff. de tutelæ & rationibus diſtrahendis &c. lib. 27. tit. 3.

CASUS VII.

SYMMACHUS & Fauſtinus, Cyrilli Tutores nominati à teſtamento parentis, confirmati ſunt à Judice, aſſentientibus hujus minoris cognatis. Fauſtinus, cui convenit cum Symmacho ut tutelam gereret, eamque ipſi impoſuiſſet Symmachus 300. Libris collatis, dilapidavit, infra biennium, ferè totam rem pupillarem, evaſitque non ſolvendo. Cyrillus, majorennitatem adeptus, contendit Symmachum teneri in ſolidum cum Fauſtino præſtare adminiſtrationem tutelæ, ac proinde reſarcire damnum quod intulit infidelitas & mala Fauſtini geſtio. Symmachus è contra defendit ſe non teneri ex toto; quum nihil tractaverit; & ad ſummum ſibi præſtandum eſſe dimidium, quum duo eſſent, & jure Fauſtinum, Contutorem, teneri altero dimidio ſolum. Cujus eſt jus?

RESPONS.

Diſtinguendum. Nam nominatione duorum Tutorum, vel cuique ſeorſim annexum eſt munus & adminiſtratio, vel onus fuit commune. Priore in caſu, unus alterius adminiſtratione non tenetur, *in diviſionem autem adminiſtratione deductâ*, habet Lex (f) *ſive à Præſide, ſive à Teſtatoris voluntate, unumquemque pro ſuâ adminiſtratione convenire poteſt* (adoleſcens) *periculum invicem Tutoribus ſeu Curatoribus non ſuſtinentibus.* Sed res aliter ſe habet in poſteriore caſu; quia eâdem adminiſtratione pluribus impoſitâ ſinguli tenentur in ſolidum, quodcumque pactum inter ſe contraxerint. *Si diviſio adminiſtrationis inter Tutores, ſive Curatores, in eodem loco ſeu provinciâ conſtitutos facta necdum fuerit*, habet eadem Lex (g) *licentiam habet adoleſcens & unum eorum eligere, & totum debitum exigere.*

(f) Leg. Si diviſio Cod. de dividendâ tutelâ &c. lib. 5. tit. 52.

Dicendum igitur, Symmacho & Fauſtino ſimul Contutorib' Cyrilli nominatis ſine adminiſtrationis

(g) Leg. Si diviſio cit. Item leg. De omnibus 1. §. 11. & 12. ff. de tut. & rationibus diſtrahendis l. 27. tit. 3.

nis diſtinctione, Symmachum toto teneri damno quod in minorem intulit Fauſtinua: *Sin verò*, habet eadem Lex, *ipſi inter ſe rer adminiſtrationis diviſerunt; non prohibetur adoleſcens unum ex his in ſolidum convenire.* Eadem eſt deciſio alius Legis, [a] quæ habet. *Si quidam ex his* (qui non adminiſtrârunt) *idonei non ſint, onerabuntur ſine dubio cæteri; nec iniquè, cùm ſingulorum contumacia pupillo damnum in ſolidum dederit.* Id concordat noſtro uſui, ut patet pluribus Decretis, à Paponio & Carondâ allatis, à D. Brillon laudatis in Lexico Arreſtorum [b].

[a] Leg. Si plures 38. § 1. de adminiſt. & periculo tutorum &c.

[b] D. Brillon Lex Arreſt. v. Tutor. n. 146. & 147.

Obſervandum eſt, ſi Fauſtinus ſatis dediſſet in ſe tutelam recipiens, Cyrillo licere Symmachum convenire poſt diſcuſſionem facultatum fidejuſſoris, & non ſolvendo dictum. *Uſque adeo autem ad Contutores non venitur*, habet Lea [c], *ſi qui ſint ſolvendo Contutores, ut prius ad . . . fidejuſſores veniatur.*

[c] Cit. leg. De omnibus §. 15.

CASUS VIII.

Aventinus, tutelæ ſibi impoſitæ partibus præpeditus, emit Officium, cujus Edictum primigenium largitur hujus muneris, cæterorumque hujuſmodi immunitatem: poſtea ſignificavit ſe deponere tutelam, & deſiit ejus partes agere. Num licet hac viâ ſe eximere?

Respons.

Aventino, cui munus, cum tutelæ immunitate conjunctum, eſt delatum, non eſt facultas abdicandi impoſitum ante Officium partum & acceptum; nec proinde ejus partes negligendi. Ratio eſt, quia mens Principis non eſt ut hæc immunitas partes officij jam exercentibus concedatur, ſed ſolum tribuatur iis, qui nondum inierunt, privilegium, quo inviti non compellantur ad accipiendum. Hoc Juri Romano [d] conſentit, quod ex eo Legem tulit expreſſam, bis conceptam verbis: *Tutor petitus ante decreti diem, ſi aliquod privilegium quærit; rectè, petitionem inſtitutam excludere non poterit.*

[d] Leg. Tutor 19. ff. de excuſationibus l. 27. tit. 1.

CASUS IX.

Leontius, Tutor Alphonſi nominatus, non obſtantibus rationibus, quibus ſe eximebat, provocavit ab electione, legitimam obtendens cauſam ne tutelam acciperet. Quæſtione per trimeſtre inſtitutâ in minoris cognatos, qui eum elegerant, obtinuit ſententiam qua exemptus eſt. Sed quia, intermedio tempore, noluit pupilli rem curare, qui centum amiſit Coronatos, ut præſtet quæritur: Tenetur ne hunc minorem præſtare indemnem?

Respons.

Arbitramur, Leontium ad Alphonſum, cujus nominatus fuit tutor, remunerandum teneri. Nam, ſicut plurimi intereſt ut pupilli ſtatim cura habeatur neceſſariâ, & ejus res adminiſtretur, nominatus tutor, licèt nolit ejus partes exercere, & agat in ſui nominationem, tamen cenſetur tutor, & proviſus tenetur partes implere, donec ſententiâ fuerit exſolutus juridicâ; quum aliàs minor ejuſque facultates negligerentur inter contentionem, diu fortaſſis indeciſam. Hæc deciſio conſentit æquitati naturali, & Legi, quæ habet [e]: *Ipſo jure tutor eſt, & antequam excuſetur.* Habet alia Lea [f]: *Tutor datus adverſus ipſam creationem provocavit; hæres ejus poſtea victus præteriti temporis periculum præſtabit.* Ratio, quam affert, eſt, *quia non videtur levis culpa, contra juris auctoritatem mandatum tutelæ Officium detrectare.* D. Brillon Arreſtum Parlamenti Pariſienſis conformiter latum 27. Aprilis 1534. recenſet [g].

[e] Leg. Sin 31. ff. cod. tit. de excuſar.

[f] Leg. Tutores 39. §. 6. ff. de adminiſt. & periculo tutorum &c.

[g] D. Brillon Lex. Arreſt. v. Tutor. n. 52.

CASUS X.

Elpidius, filius familias, annos 25. complens, at paternæ poteſtati adhuc ſubjacens, nominatus eſt Tutor Florentini, luſtrici filioli, cujus rem

ſemel totam decoxit. Florentinus, majorennis, cùm agnoviſſet quàm malè ſe haberent res ſuæ, & Elpidium tutorem non ſolvendo, contendit hodie ut parens ejus præſtet damnum quod tulit. Parens hujus Tutoris tenetur ne?

Respons.

Ut huic fiat difficultati ſatis diſtinguendum eſt. Nam ſi parens Elpidii ſimpliciter conſenſit, id eſt, non interceſſit ne tutor Florentini foret filius, præſtare non debet damnum quod hic tulit minor, juxta hæc Legis verba [h]: *nec multum videri in hoc caſu facere patris ſcientiam & conſenſum ad obligandum eum in ſolidum.* Quod Gloſſa interpretatur ſenſu modò edito: *Conſenſum hic accipere oportet pro taciturnitate & patientiâ patris.*

[h] Leg. Lucius 21. ff. de adminiſt. & peric. tutorum &c. & ibi gloſſa.

Si verò hujus Tutoris parens ſe adminiſtrandis minoris rebus admiſcuerit, & ipſe, filij nomine, tutelam geſſerit; aut filius geſſerit parentis juſſu & ope; tacitam contraxit obligationem, qua præſtare debet damnum quod Florentinus tulit. *Si filius familias a prætore datus ſit*, habet Lex [i], *ſi quidem pater tutelam agnovit; in ſolidum debet teneri; ſi verò non agnovit, duntaxat de peculio. Agnoviſſe autem videtur, ſive geſſit, ſive gerenti filio conſenſit, ſive omnino attigit tutelam.*

[i] Leg. Si filiusfamilias 7. ff. de tutelis lib. 26. tit. 1.

CASUS XI.

Pelagius, Tutor Joannis nominatus teſtamento Hieronymi, Negotiatoris Telonenſis & parentis minoris, hac clauſulâ, qua non eſt præſtiturus eventum in gratiam Joannis geſti de conſilio matris ejus, litem adortus eſt iniquam nomine pupilli, monente & conſentiente palam matre. Victo & impendiis damnato, Joannes majorennis noluit in ratione a Pelagio editâ comprobare expenſas in urgendâ lite factas, nec damnum ſecutum, ita ut ex hac contentione ſint in litem iuri: Pelagio contendente hoc damnum in pupillum iuabi, quum conſentiente matre tractaverit. Joannes non-ne tenetur conſcientiâ comprobare Pelagio hunc articulum, impendiiſque ac damno, de quibus agitur, gravari?

Respons.

Joannes, in quæſito propoſito, non tenetur Pelagio cõprobare articulum, de quo lis eſt. Nam jure non tenetur culpâ Tutoris, licèt è malo matris conſilio perpetratâ, in quod ſibi non erat abeundum, cùm eruditi Cauſidici, aliique judicandæ liti æquæ aut iniquæ pares, adhibendi eſſent in conſilium, neque inſiſtendum. Ea [illegible] Legis deciſio, [illegible] quæ habet: *Pater tutelam filiorum conſilio matris geri mandavit; & eo nomine tutores liberavit. Non idcircò minus officium tutorum integrum erit: ſed viris bonis conveniet, ſalubre matris conſilium admittere. Tametſi neque liberatio tutoris neque voluntas patris, aut interceſſio matris, tutoris officium infringat.*

[k] Leg. Ita 5. §. 8. de adminiſt. & peric. tutorum &c. lib. 26. tit. 7.

Nec juvat Pelagium inducere teſtamentum parentis pupilli. Nam re conjiciendum eſt teſtatorem in animo habuiſſe conſilium filio utile, non verò exitioſum, aut damnoſum. Igitur, ut dictum, ipſi alius rerum peritus in conſilium erat adhibendus; non ignorans mulierem juvando imparem eâ in occaſione. Ideò negligenti ipſi præſtandus eſt malus litis, perperam nomine pupilli illatæ eventus, juxta Legem [l], quæ habet: *De omnibus, quæ fecit tutor, cùm facere non deberet; item de his, quæ non fecit, rationem reddet hoc judicio.*

[l] Leg. De omnibus 1 ff. de tutelæ & rationibus diſtrahen. l. 2. &c.

Hæc deciſio Juris nititur ſcito, quod fert autoritatem tutoris non eſſe obſtaculo quin pupillus læſus eo, quod tutor, bonâ fide, geſſit, releventur [m]: *Tutor in re pupilli tunc domini loco habetur, cùm tutelam adminiſtrat; non, cùm pupillum ſpoliat.* Ea ſunt verba Legis Digeſtorum, cui apponenda eſt hæc altera Lex [n] Codicis Juſtinianæi; *Minoribus 25. annis, etiam in his, quæ præſentibus tutoribus vel curatoribus in judicio, vel extra judicium geſta*

[m] Leg. Quæ fundus 7. § 3. ff. pro emptore lib. 41. tit. 5.

[n] Leg. Minoribus 2. Cod. ſi tutor vel curator intervenerit lib. 2. tit. 24.

geſta fuerint, in integrum reſtitutionis auxilium ſupereſſe, ſi circumventi ſunt, placuit.

CASUS XII.

Annibal Tiburtium, genere propinquum virumque probum, teſtamento nominavit Tutorem Theodorici, filii unigeniti. Sed, eo emortuo, quinque ſex-ve cognati auſi ſunt huic minori alium adſcribere tutorem. Licét-ne illis, tutâ conſcientiâ?

Respons.

Conſtat licere bis quinque ſex-ve cognatis, legitimâ cauſâ motis, alium Theodorico inſtituere Tutorem, obſervando tamen regulas apud nos uſu receptas, ex quo tutor quicunque eſt nominandus & confirmandus à Judice tutelæ minoris, id eſt, proprio, quod hic agit Judex, monentibus cognatis. Nam, etiamſi, ſecundùm Jus Romanum, Tutor, teſtamento patris nominatus, ſit cuivis alij anteponendus; & genere proximus, omiſſâ hac nominatione (*a*) Gallica Jurisprudentia, in regionibus in quibus viget Jus Conſuetudinarium, penitùs non inhæret nominationi teſtamento patris minoris dictæ, neque proximæ affinitati, licèt hoc naturæ propius videatur (*b*); Sed ex uſu fit ad Judicem acceſſus ut coram ipſo tutor eligatur minori inſtituendus, nullâ ratione habitâ deſignati à patre, nec genere proximi; quum legitima adeſt cauſa alius eligendi; ut ſi illi dotibus boni tutoris deſtituantur, ſive ob corruptos mores, ſive imperitiam ingenitam, ſive non ſolvendo, ſive ex aliis legitimis rationibus non accipiendo tutelam. Hic uſus à Decretis Curiarum ſupremarum comprobatus, conſentit ipſi Juri Romano, in quo eſt Lex, quæ habet (*c*): *Utilitatem pupillorum Prætor ſequitur, non ſcripturam teſtamenti, vel codicillorum. Nam patris voluntatem Prætor ita accipere debet, ſi non fuit ignarus ſcilicet eorum, quæ ipſe Prætor de tutore comperta habet.* En alteram Legem, huic conſentaneam (*d*): *Quamvis autem ei potiſſimum ſit tutelam commiſſurum Prætor dicat, cui teſtator delegavit: Attamen non nunquam ab hoc recedet; ut puta, ſi pater, minùs penſo conſilio, hoc fecit; fortè minor 25. annis; vel eo tempore fecit, quo iſte tutor bonæ vitæ, vel frugi videbatur; deinde poſtea idem cœpit malè converſari, ignorante teſtatore: vel ſi contemplatione facultatum ejus res ei commiſſa eſt, quibus poſtea exutus eſt.*

(*a*) Leg. Lege 1. ff. de teſtamentariâ tutelâ lib. 26. tit. 2. Leg. 4. ff. de legitimis tutoribus Cod. lib. tit. 4. Novell. 118. c. 5.

(*b*) Leg. Legitimæ 1. ff de legitimis tutoribus.

(*c*) Leg. Utilitatem 10. ff. de confirmando tutore vel curatore lib. 26. tit. 3.

(*d*) Leg. Si plures 3. §. 2. ff de adminiſt. & peric. tutorum, &c.

CASUS XIII.

Quibuſdam diſſidiis de eo quod Gratianus ſit ſolvendo interpoſitis, qui Germani nepotis tutor erat eligendus; Godefridus ſcripto teſtatus eſt eum eſſe ſolvendo, unde electus fuit. Sed cùm eſſet non ſolvendo, & Germano ingens intulerit damnum inter gerendam tutelam; Germanus majorennitatem adeptus, actionem in Gratianum intendit, & non ſolvendo agnovit, contendit Godefridum teneri damno quod Gratianus intulit. Qua de re quæritur num Germanus jure Godefridum urgeat; & compellat ad præſtandum damnum, à Gratiano illatum?

Respons.

Germano licet urgere Godefridum, & repetere ab eo damnum, quo eum affecit Gratianus non ſolvendo, tutor. Leges enim, æquitati naturæ innixæ, ferunt ut qui teſtati ſunt tutorem eſſe ſolvendo, pro ipſo ſpondeant; ac ſi fide ſuâ eſſe juſſiſſent. *Eadem cauſa videtur affirmatorum*, habet Lex, (*e*) *qui ſcilicet cùm idoneos eſſe tutores affirmaverint; fidejuſſorum vices ſuſtineant.*

(*e*) Leg. Cùm oſtendimus 4. §. 3. ff. de fidejuſſoribus & nominatoribus, & hæredibus tutor. & curator. lib. 27. tit. 7.

CASUS XIV.

Arnulphus, tutor Alexandri, cui 1000. Libræ, à patrino legatæ, ſunt proventus annuus, parte earum, intra tutelæ tempus, ſuppeditavit fratri & ſorori pupilli, inopiâ laborantibus, alimenta neceſſaria Alexander, majorennitatem adeptus, noluit hoc ferre expenſum in ratione ab Arnulpho oblatâ. Licet ne jure negare comprobationem?

Respons.

Alexander iniquè negat, ſi Arnulphus tutor ſibi licitè præcaverit. Nam minor quilibet, majorennis factus, non modò tenetur ferre, in ratione tutelæ à tutore editâ, expenſum, ſui, reique ſuæ causâ (*f*), ſed & ad præbenda patri, matri, fratribus & ſororibus alimenta neceſſaria factum, ut perhibet Lex, quæ habet (*g*): *Aliud eſt, ſi matri fortè aut ſorori pupilli tutor, ea quæ ad victum neceſſaria ſunt, præſtiterit, cùm ſemet ipſa ſuſtinere non poſſit: nam ratum id habendum eſt.* Alia Lex idem præcipit his verbis (*h*): *Exiſtimo & ſi contra Magiſtratuum decretum tutor ſororem pupilli ſui aluerit, & liberalibus artibus inſtituerit, cùm hæc aliter ei contingere non poſſent; nihil eo nomine tutelæ judicio pupillo, aut ſubſtitutis pupilli præſtare debere.*

Obſervandum tamen eſt noſtrum uſum penitùs non convenire his Legibus. Tutoribus enim, ex noſtrâ Juriſprudentiâ, hujuſmodi expenſæ non ſunt faciendæ, niſi à Judice mandatæ. Idcircò, quando dicimus Alexandrum iniquè negare, hoc tenendum ſi Arnulphus providerit ut Judex ordinaverit expenſas ad præbenda ſorori & fratri pupilli ad victum neceſſaria factas.

(*f*) Leg. Contrariam 1. §. 4. ff. de contrariâ tutelæ & utili actione lib. 27 tit. 4.

(*g*) Leg. Tutor 3. §. 2. ff. de adminiſt. & peric. tutorum, &c.

(*h*) Leg. Cùm filium 4. in fin. ff. ubi pupillus educari vel morari debeat &c. lib. 27. tit. 2.

CASUS XV.

Titius, Andronij tutor, minori præbuit in anteceſſum ſumptus, ad 1200. Libras abeuntes; hic minor majorennitatem aſſecutus, ſtatim mutuas accepit à Mævio 3000. Libras, cui prædium unicum, ſibi proprium, oppigneravit. Aliquantò poſt Mævio, manu in hujus proventus prædij injectâ ut ſolverentur 3000 Libræ, Titius interceſſit, contendens ſibi priori ſummam eſſe ſolvendam. An æquum eſt ut Mævio anteponatur, cui pignus eſt ſpeciale jure ſuo in prædiú?

Respons.

Æquum eſt ut Titij ſumma prior ſolvatur: Nam, quemadmodum minoris pignus naturale eſt facultates tutoris de debito adminiſtrationis causâ (*i*), ita tutoris pignus eſt facultates pupilli de ſumptibus legitimis in anteceſſum ſuppeditatis ejus gratiâ. *Hoc autem caſu mutuæ ſunt actiones*, ait Imperator Juſtinianus (*k*). Hæc hypotheca conſequitur naturâ adminiſtrationem tutoris, eſtque acceſſio obligationis mutuæ inter tutorem & minorem contractæ. Quod palam facit hæc alia Lex (*l*): *Ut pleniùs dotibus ſubveniatur, quemadmodum in adminiſtratione pupillarium rerum & in aliis multis juris articulis tacitas hypothecas ineſſe accipimus; ita & in hujuſmodi actione damus ex utroque latere hypothecam.*

Hoc poſito, Andronius tradere nequivit Mævio prædium in hypothecam, quæ minuat hypothecam tacitam Titij quatenùs tutoris: quia eum cuivis alij creditori anteponit. Addendum, præter hanc hypothecam tacitam, tutori eſſe privilegium ſpeciale de ſummis in anteceſſum præſtitis ad conſervanda bona aut nomina activa pupilli; & hinc aliis quibuſvis creditoribus anteponendum eſſe in bona & nomina ejus.

(*i*) Arreſt. Pariam. Dixi-on. 7. Martii 1706. Bouvot. tom. 2. v. Hypotheca & diſcuſſio q. 17.

(*k*) §. 2. Inſtit. de obligationibus quæ ex quaſi contractu naſcuntur lib. 3. tit. 28. Item leg. ſi quis 5. §. 1. de obligationibus & action. lib. 44. tit. 7.

(*l*) Leg. Rem in præſenti un. § 1. Cod. de rei uxoriæ actione lib. 5. tit. 13.

CASUS XVI.

Domitius cùm nominaſſet teſtamento Theophilum, tutorem Vincentij unigeniti ſui, 18. annos nati, & ſignificâſſet ſe eum eximere à ratione tutelæ reddendâ; Theophilus electus & confirmatus fuit, conſentientibus cognatis, auctoritate Judicis, tutelamque geſſit ad Vincentij majorennitatem uſque, qui poſtea voluit ab eo rationem exigere. Qua de re quæritur, num Theophilo, quem geſtio tutelæ non incuſat probri, non liceat ſe immunem facere; quum parentis teſtamentum eximat eum penitùs: & num Vincentio liceat ſine injuſtitiâ in negantem intendere actionem ut compellatur ad rationem reſerendam?

Respons.

Respons.

Rationem edat Tutor adeò neceſſe eſt, ut ad id teneatur, quamvis pater minoris eum abſolverit ab eâ teſtamento, cum filij tutorem nominans. Ratio eſt, quia aliàs mala geſtio & fides plurium tutorum pœnas non darent: quod bono omnium damnoſiſſimum, & à probis moribus alieniſſimum. Ea eſt deciſio Legis, quæ habet (*a*): *Quidam decedens filiis ſuis dederat tutores, & adjecerat: eoſque aneclogiſtos * eſſe volo. Et ait Julianus, tutores, niſi bonam fidem in adminiſtratione præſtiterint, damnari debere: quamvis teſtamento comprehenſum ſit: ut aneclogiſti eſſent . . . & eſt vera ſententia. Nemo enim jus publicum remittere poteſt hujuſmodi cautionibus, nec mutare formam antiquitùs conſtitutam.*

(*a*) Leg. Ita 5. 7. ff. de adminiſt. & peric. tutorum &c.

* *Anecloɡiſti*, id eſt, immunes reddendæ rationis, gloſſ in d. leg.

Vincentio igitur licet jure Theophilum urgere, eumque addicere rationi referendæ. Nam fortè Domicius hunc exemit tutorem à ratione edendâ, ut teſtaretur fiduciam & probitatem quam habebat in eo, & erravit in judicio ejus æquo; aut Theophilus tunc re vir probus poſtea malæ fuit frugis, & perversè adminiſtravit tutelam: quod re innoteſcet quando accuratam geſtionis tutelam edet.

Hic conſiderationem dicta firmantem apponemus. Etiamſi minor, majorennis factus, cum tutore tranſegiſſet, de adminiſtratione tutelæ, eique ſcripſiſſet apocham aut quodlibet aliud inſtrumentum, quo eum dixiſſet ſolutum directè vel indirectè, antequam hic tutor formulis uſitatis rationem retuliſſet; hoc non juvaret tutorem, & ejuſmodi inſtrumenta ſemper eſſent à probis moribus aliena, & doli ſuſpecta à tutore, qui jure cenſendus eſſet pupulo occultaſſe ſuo verum locum rei ejus; quum, ut dictum, penitùs pernoſci queat ſolâ ratione à tutore edendâ. Hoc apud nos eſt in uſu, licèt duabus Legibus Romanis in margine citatis adverſum (*b*).

(*b*) Leg. Actione 4. & leg. Cùm te 5. Cod. de tranſactionibus l. 2. tit. 4.

CASUS XVII.

Gennadius, Armandi Tutor, conſentientibus pupilli cognatis, agebat litem, in ejus gratiam, ut ipſi adjudicaretur hæreditas 2000. Coronatorum, de qua lis erat iniqua, & meris cavillationibus nixa, è vitâ deceſſit lite nondum deciſâ; Armandi cognati nominare alium tutorem neglexerunt per ſemeſtre, quo pars adverſa hæreditatem ſibi adſcribi curavit, Gennadij hæredes, ejuſque cognati, licet huic pares, pro eo dicere operam non navârunt. Hic minor, majorennitatem aſſecutus, à tutoris hæredibus rationem repopoſcit; & contendit ipſis compenſandum damnum litis. Hæredes defendunt, ſe, quamvis in bona Gennadij venerint, non eſſe tamen pupilli tutores, juxta hanc Legis regulam (*c*): *Sciendum eſt nullam tutelam hæreditario jure ad alium tranſire.* Ac proinde non teneri ejus gerere rem, nec pro lite vigilare. Num his hæredibus eſt jus?

(*c*) Leg. Tutela 16. §. 1. ff. de tutelis l. 26. tit. 1.

Respons.

Gennadij hæredibus non eſt jus. Nam, quum pro Armando dicere pares eſſent, abſente defuncto, & ageretur de re magnâ & urgentiſſimâ, tenebantur ei navare operam, donec alius fuiſſet electus tutor; aut cognati aliàs providiſſent: adeo ut, ſi neglexerint malâ fide, ut odio, aut vindictâ, aut eorum negligentia fuerit craſſiſſima, præſtandum ſit ipſis damnum Armando illatum. Sic definit Lex his verbis (*d*): *Quamvis hæres tutoris tutor non eſt: tamen ea quæ per defunctum inchoata ſunt, per hæredem, ſi legitimæ ætatis & maſculus ſit, explicari debent, in quibus dolus ejus admitti poteſt.* Idem patet ex hac aliâ Lege (*e*): *Hæredes tutorum ob negligentiam, quæ non latæ culpæ comparari poſſit, condemnari non oportet.* Quibus ex verbis conſtat, ſi negligentia hæredum ſit ſupina & damnanda, & patrocinari minori pares eſſent, aut alias providere, eos non eximi à præſtando damno quod culpâ eorum illatum eſt.

(*d*) Leg. Quævis 1. ff. de fidejuſſor. & nominator. & hæredibus tutorum & curat. l. 27. tit. 7.

(*e*) Leg. Hæredes 1. Cod. de hæredibus tutorum vel curat. l. 5. tit. 53.

Probatur reſponſio hæc exemplo tutoris ipſius qui à tutelâ non eximitur, ex quo ceſſavit. Nam omnia tutelam attingentia deſerere nequit; ſed ſemper tenetur iis continuam dare operam quæ ſine damno obventuro negligere non valeret, & providere ei quod nullam patitur cunctionem, donec geſtionis rationem retulerit, aut antequam edat, chartas inſtrumentaque neceſſaria reſtituerit ei, cujus erat tutor, ut ſuis attendat rebus. *Tutores*, habet Lex Codicis (*f*), *qui necdum adminiſtrationem ad curatores tranſtulerunt, defenſioni cauſarum pupillarium aſſiſtere opportere ſæpe reſcriptum eſt. Et ideo, ſi, ut proponis, inſtrumenta, quibus aſſeri poſſunt cauſæ provocationis, etiamnum hi, quorum meminiſti, apud ſe detinent; aditus Præſes Provinciæ periculi ſui eos admoneri præcipiet:* Unde concludendum, quamvis, abſolutè, tutela deſinat morte tutoris; *finitur* (tutela) *morte tutoris*, (*g*) hæredem tutoris gerentem defuncti perſonam, teneri negotiis, quæ habebat is cujus partes ſuſtinet: cùm in ejus bona, ut & munera, venerit, quamvis, juxta normam dicendo tutela ceſſet morte tutoris, juxta ac majorennitate minoris: quia hujuſmodi res ſunt acceſſio tutelæ; & hæredi ſunt implendæ, abſente ac emortuo tutore: *Quaſi connexum ſit hoc tutelæ officio*, ut habet Lex (*h*).

(*f*) Leg. Tutores unicâ. Cod. ut cauſæ poſt pubertatem adſit tutor. l. 5. tit. 48.

(*g*) Leg. Niſi 4. ff. de tutelæ & rationibus diſtrahendis &c. l. 27. tit. 3. Item §. 3. Inſtit. quibus modis tutela finitur l. 1. tit. 22.

(*h*) Leg. Ita 5. §. 5. ff. de adminiſt. & peric. tutorum &c. lib. 26. tit. 7.

Sed quævis aliâ re, quæ vivo tutore, licèt, ipſo negligente, non fuit inchoata, hæredes non tenentur erga minorem: quia, ut habet Lex (*i*), *negligentia propria hæredi non imputabitur.* Inſuper, in re tutelari, ſtandum eſt variis uſibus, ſtatutis & probatis jure Conſuetudinario, in Provinciis, in quibus viget. Nam conſuetudini, ut Legi, obtemperandum eſt ipſo in foro conſcientiæ.

(*i*) Leg. Cùm oſtendimus 4. §. 1. de fidejuſſor. nominat. & hæredibus tutorum & curatorum.

VECTI-

VECTIGALIA.

HOc in titulo ſex ſtatuimus dicta, quorum quinque eos attingunt quorum eſt imponere vectigalia, quibus de cauſis & quo tempore, & ſextum reſpicit obligationem, qua tenentur vectigales ſolvere, juxta hæc Domini noſtri verba : *Reddite ergo, quæ ſunt Cæſaris, Cæſari* (a) ; hæcque Apoſtoli : *Neceſſitate ſubditi eſtote, non ſolùm propter iram, ſed etiam propter conſcientiam. Ideò enim & tributa præſtatis . . . reddite ergo omnibus (Principibus) debita. Cui tributum, tributum ; cui vectigal, vectigal* (b) ; & hæc obligatio, conſcientiæ officium, neceſſitati inevitabili horum adjumentorum ad bonum commune innixum, violari quibuſdam in caſibus nequit abſque peccato mortali, ut exponemus. Hinc, juxta jus Romanum, fraudare vectigalia eſt crimen, juxta hæc Legis verba (c) : *Fraudatis Vectigalis crimen.*

(a) Matth. XXII. 21. Marc. XII. 17. & Luc. XX. 25.

(b) Rom. XIII. 5.

(c) Leg. Fraudati 8. ff de Publicanis & vectigalibus &c. lib. 39. tit. 4.

Triplex diſtinguitur tributum aut vectigal, quorum hæc quidem ſunt omnibus communia ; illa verò à ſolis exiguntur ignobilibus.

Primum imponitur perſonis pro ratâ facultatum, tum moventium, cùm non moventium, & emolumentorum induſtriâ comparatorum : quod dicitur Vectigal Capitale.

Secundum ſolis imponitur fundis, nulla perſonarum habitâ ratione, quod vocatur Vectigal eale.

Tertium denique levatur de rebus mobilibus, nullâ perſonatum ratione habitâ, ut vectigalia ſali, vino, ligno, aliiſque annonis & mercibus impoſita.

Impoſitum capitale Vectigal 1°. mandatur à Principe, ſummam in toto Regno imponendam limitante. 2°. Hæc ſumma tota dividitur in viginti-tres Regni Generaliitares ; & Galliæ Theſaurarij, primarii Miniſtri, iterum dividunt in centum ſexaginta-novem Curias, & quævis Curia tertiam inſtituit diviſionem, quæ dicitur *Tributorum deſcriptio*, eamque mittunt in Civitates, Oppida & Vicos, in quibus Præpoſiti partibus tributi capitalibus imperandis, ſcribunt Indices, in quibus cuique imponitur ſumma ſolvenda pro facultatibus.

In imponendo Vectigali eali idem obſervatur ordo quavis in Civitate, Oppido, aut Vico Provinciæ in qua uſu recipitur : idque pro ratione imponendorum hæreditatibus in deſcriptionibus, quibus inſunt, ſitis : quod eſt officium huic rei Præpoſitorum.

Denique Vectigal annonis & mercibus, ei ſubjacentibus, impoſitum levatur in locis quà tranſeunt, aut venales ſunt, juxta earum naturam, aut ſecundùm numerum, pondus vel menſuram, & Inſtituta Principis, tributa Indicibus limitantia, quæ habent portorium quod pro ſingulis mercimoniis ſolvitur.

Diximus, *ſubjacentes*, nam quædam ſunt liberæ, ut Libri.

Vectigalia capitalia imponuntur in loco ſedis cuilibet familiæ capiti, cujuſcunque ſexûs, pro ratione facultatum, induſtriæ & poteſtatis ; & hanc ob cauſam conjugibus, à viris non ſejunctis, non imperatur pars tributi, quum viri ſoli ſunt capita familiæ, & pars tributi ipſis imponitur, non ſolùm pro propriâ, ſed etiam uxorum fortunâ.

Vectigalia realia imponuntur in locis ipſis, in quibus poſiti ſunt fundi, licèt abſint Domini. Hoc in uſu erat apud Romanos. *Is qui agrum in aliâ civitate habet, in eâ civitate profiteri debet, in qua ager eſt. Agri enim tributum in eam civitatem debet levari in cujus territorio poſſidetur* (d). Ejuſmodi Vectigalia ſolvenda ſunt, non ſolùm à Dominis ; ſed etiam ab oppigneratoribus, uſufructuariis & villicis, & cæteris fundi poſſeſſoribus, quorum bonis præſtanda eſt ſumma impoſita, ſive divites, ſive pauperes ſint : quum hic fundus cenſeatur ſpecialiter addictus & oppigneratus Regi in hoc Vectigal

(d) Leg. Forma 4. §. 2. ff. de cenſibus lib. 50. tit. 15.

Quoad vectigalia & tributa, quæ levantur ab annonis & mercibus, dominis, fraude, eorum ſolutionis vitandæ causâ, utentibus, detectis ; merces actu & re addicuntur fiſco. Quapropter tum ipſi, cùm hæredes, tenentur jacturam ſubire. *Fraudati vectigalis crimen*, habet Lex, *ad hæredem ejus qui fraudem contraxit, commiſſi ratione transmittitur* (e).

(e) Cit. Leg. Fraudati 8. de publicanis & vectigalibus &c.

Hoc eſt dictum conſtans & regula generalis. Vectigales quicunque carceribus nequeunt includi ob vectigalia, niſi delictum ſit comes. Et quidem, ſi res ſe aliter haberet, omnes carceres brevi impleret inhumanitas præpoſitorum levandis vectigalibus & tributis.

Aliud vectigal, nomine *denarii conceſſionis*, non inditur Theſauro Regio ; ſed inſumitur in uſibus civitatum neceſſariis ; ſive in pavimento & expurgandis viis, ſive in ſartis tectis mœnibus aliiſque impenſis hujuſmodi, quod tantùm exigitur cum licentiâ Regis clarâ, tum ut amoveantur abuſus, committendi à præpoſitis huic exactioni & uſui deſtinato, cùm quia indirectè conferunt ad Principis commodum, cujus intereſt ut omnes civitates ſint bene moratæ & per bono habeantur loco. Clerici, Nobiles & Miniſtri non ſecernuntur à civibus, quando toti Civitati hoc imponitur tributum, ſinguli ex æquo ſubſunt.

CA

CASUS I.

MAURICIUS, negotians variis in Provinciis intra & extra Regnum, fecit ſibi copiam vectigalia fraudandi, quæ ſolvuntur pro portorio mercium ſuarum, eas tranſportans per itinera avia, aut quibuſdam ſtratagematibus Diribitorio Præfectos fallens. Licet-ne ſine peccato, præſertim quia, inquit, vectigalia ſunt enormia, & præterea autumant boni Auctores Legem vectigalium eſſe pœnalem, ac proinde ea deberi ad ſummum poſtquam iis addixerit illos quibus impoſita fuerunt? RESPONS.

Ut bene concipiatur æquitas vectigalium, credimus, neceſſariò indicare quibus conditionibus ſint legitima. Cabaſſutius quinque apponit, à Cardinale Cajetano excerpta [a].

[a] Joan. Caballer. Juris can. Theor. & prax. l. 6. c. 49. n. 2.

Prima: Exigenda ſunt à Poteſtate ſupremâ in Statu politico, ſive præſit unus, aut plures. *Prima conditio*, inquit hic Canoniſta, *eſt legitima poteſtas, quæ debet eſſe ſuprema in ſtatu politico; hoc eſt, in Principibus & Rebus-publicis ſuperiorem non agnoſcentibus.* Ratio, quam affert, eſt, quia Princeps, ſuperiorem non agnoſcens in terrâ, gaudet poteſtate, à populo, poſt Deum oriundâ. Æquum eſt igitur ut populus neceſſaria ad ſortem & dignitatem ſuſtentandam præbeat.

Secunda: Vectigalia causâ nitantur legitimâ, & Princeps non poſſit non licitè exigere. *Secunda conditio eſt, ut vectigal, ſeu tributum, ſit ob juſtam cauſam, cui aliter provideri commodè non poſſit;* id eſt, quum Princeps emineat ad protegendum populum & amovendas miſerias & ærumnas, hic populus tenetur ſuppeditare neceſſaria tributo ſolvendo.

Tertia quæ neceſſariò conſequitur ſecundam: Vectigalia legitimæ correſpondeant neceſſitati Principis. *Tertia conditio, ut vectigal neceſſitatem non excedat: qua enim parte excedet, tranſiliet fines juſtæ inſtitutionis, & injuſtum erit.*

Quarta, quæ ſecundam rurſus conſequitur: Princeps non abutatur vectigalibus quæ à ſubditis exigit. *Quarta: ne inſumatur in alienos uſus; ut in prodigas largitiones, voluptuarios Principis ſumptus, qui modum excedant, alias ve inutiles expenſas.* Et hanc ob cauſam Principes vectigalia exigentes ad ſovendum luxum, libidinem, effuſionem & voluptatem, ſunt coram Deo nocentiſſimi, juxta hoc Sancti Auguſtini eximium verbum [b]: *Remotâ juſtitiâ, quid ſunt regna, niſi magna latrocinia?* Inde ait Sanctus Thomas [c], exigentes vectigalia iniqua teneri iis reſtituere qui ea ſolverunt; & eò nocentiores eſſe, quò juſtitiam violent publicam, ad cujus conſervationem conſcenderunt in ſublimem locum quo eminent. *Tales Reges & Principes ad reſtitutionem tenentur, ſicut & latrones, & tanto graviùs peccant quàm latrones, quantò periculoſiùs & communiùs contra juſtitiam agunt, cujus cuſtodes ſunt poſiti.*

[b] S. Aug. l. 4. de civit. Dei c. 4.
[c] S. Thom. 2. 2. q. 66. art. 8. & ad 3.

Quinta denique: Princeps vectigalia exigat per totum tempus quo neceſſitas urget legitima. *Quinta demum conditio: ne diutiùs continuetur vectigal, quàm poſtulat cauſa ob quam indictum fuerit, niſi fortè nova cauſa ſupervenerit, propter quam imponi licuiſſet:* quod intelligendum eſt de neceſſitatibus tranſitoriis, quæ Principi incumbunt bello juſto ad tegendum vel nocendum. Nam quoad perennes neceſſitates, ut expenſas continuò tum ſibi & familiæ, cùm bono Regni, faciendas, æquum eſt ut vectigalia eas ob cauſas exacta ſimiliter perennia ſint & continua, modò hujuſmodi correſpondeant neceſſitatibus.

Hoc poſito, reſpondemus non affirmandum Mauricio licere ſine ſcrupulo fraudare vectigalia legitima à Principe impoſita. Nam Principi Supremo jus eſt vectigalia exigendi à ſubditis, ut ſuis conſulat neceſſitatibus & onera Regni ſuſtineat. Ratio, quam Mauricius apponit, dicens vectigalia eſſe enormia & indeſinenter creſcere, non eſt quæ excuſet. Nam ejus ut & reliquorum privatorum non eſt dicere nimia vectigalia; quum nec liceat nec debeat Regni neceſſitates habere perſpectas, ob quas ſubditis imperatur ſumma, & ad quas quiſque conferre tenetur.

Ea deciſio his innititur Apoſtoli verbis (d): *Ideo enim tributa præſtatis. Miniſtri enim Dei ſunt, in hoc ipſum ſervientes. Cui vectigal, vectigal.* Sanctus Paulus ſequitur Dominum Noſtrum ipſum in Evangelio dicentem [e]: *Reddite ergo quæ ſunt Cæſaris Cæſari:* & iterum alibi [f]: *Reges terræ à quibus accipiunt tributum vel cenſum? à filiis ſuis, an ab alienis?*

(d) Rom XIII. 6.
[e] Matth. XXII. 21.
[f] Ibid. c. XVII. 24.

Eamdem Sanctus Thomas docet doctrinam [g]. *Si Principes*, inquit, *à ſubditis exigant quod eis ſecundùm juſtitiam debetur propter bonum commune conſervandum, etiamſi violentia adhibeatur, non eſt rapina.* Idem Sylvius profert, aſſerens licèt quædam vectigalia neceſſariò ſolvenda ſint, quando exigantur, non tamen licere ea fraudare, occultando merces, quibus imponuntur, aut per avia traducendo. En ejus verba [h]: *Illa enim vectigalia, quæ ad portam civitatis, aut ad pontem, ſeu viam publicam ſolvi debent juxta quorumdam locorum conſuetudinem, non neceſſariò ſolvenda ſunt, ſi non petuntur, modò nihil fraude agatur, ut abſcondendo merces divertendo à viis publicis, ne exactori occurratur, fugiendo, vel aliter decipiendo exactores.*

[g] S. Thom. 2. 2. q. 66. art. 8. ad 3. Idem opuſc. 40. aliàs 21.
[h] Fr. Sylvius in cit. art. 8. concluſ. 7.

Verum eſt hunc Theologorum, poſt nonnullos alios Doctores, dicere [i]: *Si quis ergo fraudet de illis vectigalibus quantum bonâ fide exiſtimat ſe plus æquo gravari; neque peccat, neque tenetur ad reſtitutionem:* Sed nullus Auctor docet univerſim licitè penitùs vectigalia fraudare quoad poteſt: è contra dicendum univerſim ea fraudare ſine crimine non licere, ut habent Leges [k].

[i] Idem ibid. §. præterea
[k] Leg. Fraudati 8. ff. de publicanis & vectigalibus &c. lib. 39 tit. 4.

Si Mauricius intendat vectigalia non deberi, conſcientiâ, ante Judicis ſententiam; revera Auctores nonnulli, ut Angelus de Clavaſio (l), & Navarrus (m) affirmant vectigalium Legem eſſe pœnalem; ac proinde ligare, in foro conſcientiæ, poſtquam damnaverit debentes ea. Verùm privata eſt illorum Auctorum ſententia, cui non eſt ſtandum; oppoſita ſolùm eſt ſequenda, quum pœnitùs conſentiat locis Evangelij & Epiſtolæ ad Romanos laudatis; quippe eam tuentur plures Auctores, in quibus [n] Dominicus Sotus, Covarruvias, Cardinalis Toletus, pluresque alij à Cabaſſutio, ſic ſuffragantes laudati.

(l) Ang. de Clavaſio. v. pedagium 6.
(m) Navarr. in manuali c. 17. n. 201.
[n] Dom. Sotus l. 4. de juſtit. q. art. 4. Didac. Covar. à Leyva in cap. peccatum part. 2. relect. §. 5. Franc. Toletus inſtruct. Surd. l. 5. c. 7. n. 2. & alii apud Joan. Caballut. ſupra cit. c. 19. n. 8.

CASUS II.

GUIBERTUS clandeſtinam ſalis mercaturam habet, quem tranſverſis itineribus è Britanniâ tranſportat in Normanniam, in qua ſalem illius Provinciæ interdicunt Regia Edicta, capitis pœnam, aut ſaltem triremes iis, qui non paruerint, conſtituentia. 1. Guibertus peccat-ne mortaliter? Ementes peccant-ne etiam?

RESPONS.

Quin mortaliter peccet Guibertus nullum eſt dubium, hanc habens mercaturam, non ſolùm quia eo peccat in Edicta Principis; ſed potiſſimùm quia ſubit eâ periculum imminens capitis aut libertatis, à ſalarij vectigalis vigilibus deprehenſus: quod periculum nemo lubens ſubire poteſt deſiderio quæſtûs, ſine peccato mortali. His addendum eſt Guibertum, cæteroſque, eamdem exercentes mercaturam, ſæpe deſerere omnia Chriſtiani officia, & imprimis intereſſe ſacræ Miſſæ diebus ſtatutis. Unde ementes ſalem ab eo allatum nequeunt purgari peccato, quum ei anſam præbeant Principis interdicta violandi, & pœnam capitis, aut ſaltem triremes ſubeundi, & denique nullos dies Dominicos nec Feſtos celebrandi, quia præſertim hic, cæterique ſui ſimiles huic mercaturæ inſiſtunt illis diebus qui tranſportando furtim ſali aptiſſimi & tutiſſimi videntur [o].

[o] De ſainte Beuve tom. 3. caſ. 238.

VENATIO.

UT feræ, ante capturam nullius ſunt aſſerendum foret venationem jure naturali eſſe hominibus licitam. Interim Reges ſemper ſibi aſſeruerunt jus de eâ diſponendis, reſpectu variarum circumſtantiarum, quæ conjunguntur, & ſequi poſſunt. Hoc patet Edicto regulas venationum præſcribente. Compendij 6. Auguſti 1547. dato, Declarationibus menſium Aprilis & Maii 1548. & Mandato 1669. edito, quo omnibus Ignobilibus, cujuſcunque ſtatûs & ſortis, Feuda, Ditiones & Supremam Juriſdictionem non habentibus, interdicitur venatio, centum Libris primâ vice mulctandis; 200. Libris ſecundâ; & torque & exilio triennali extra diſtrictum Dominii Aquarum & Silvarum tertiâ; licèt hæ pœnæ ſæpe temperentur ab Arreſtis.

Omnibus Dominis & Nobilibus eſt jus venandi in ſuis Feudis & Ditionibus; dummodo leucâ abſint à deliciis Regis.

Prima & præcipua ratio his Mandatis fuit hæc: ne Ruricolæ negligentiores forent, aut omnino ceſſarent in colendis terris, & ne toti ſe venationi manciparent, ut hodiernus eſt uſus Americanorum

Secunda: ut Principes æquum exiſtimârunt Nobilibus ſolùm concedere privilegium & delectationem venationis ut bene merita in gratiam Regis & Patriæ contra hoſtes Statûs tempore belli præſtita compenſentur. A Mandatis tamen interdicitur omnibus venatio certis anni tempeſtatibus, ne noceant frugibus terræ.

Venatio interdicitur Eccleſiaſticis, ut videre eſt in illo titulo. Et ſi quibuſdam ſit jus venandi ob quoddam dominium ipſis competens, non poſſunt ipſi uti eo, ſine tranſgreſſione Regularum Canonicarum, ſed ſolum Laici quibus conceduntur.

CASUS I.

CAPITULUM Eccleſiæ Ratishonenſis amplam poſſidet Terram, aut Ditionem, in qua gaudet jure venationis aliiſque juribus honorificis. Maximilianus, vir illuſtris, Capituli Canonicus, petit, num, vi hujus juris, ipſi liceat venari, cùm hac verſatur in Terrâ, & potiſſimum, cùm Capitulum obicem non ponit?

RESPONS.

Maximilianus, obtendens Capitulo jus eſſe venationis, ipſe venari nequit. Nam hoc interdicunt ſtrictiſſimè omnibus Eccleſiaſticis permulta Concilia & Patres, ut alibi invictè probamus, dicentes de moribus & officiis eorum, qui hunc induerunt ſtatum. Quod igitur Canonici Ratisbonenſes, vi juris venandi, ditioni qua gaudent affixi, obtinere poſſunt, eſt ut Laicis venatio permittatur, conſentiente Capitulo: nec ſatis deflenda eorum cœcitas, qui ſibi contrarium arrogant uſum. Ac ſane, ſi hoc jus Eccleſiaſticis, qui eo gaudent, favere poſſet ut ipſi venarentur, ſequeretur etiam Epiſcopum poſſe venari in Terrâ ſuo Epiſcopatui adjacente, cui hoc adhæreret jus. Idem etiam dicendum eſſet de Religioſis, imò de Monaſteriis ſtrictiorem obſervantibus normam, quibus talis eſt Terra; quod omnino abſurdum & aſſeri nequit.

CASUS II.

STEPHANUS, Eccleſiaſticus, apud ſuum Patrem, Parœciæ Dominum, habitans, aliquando tenetur obſequio venari cum eo leporem & perdicem. Poteſt-ne abſque peccato?

RESPONS.

Stephanum ſic patri ſuo obſequi non poſſe abſque peccato patet: Concilia enim venationem Eccleſiaſticis prohibent. Concilium Agathenſe, Papâ Symmacho, anno 506. habitum (*a*), eam interdicit mulctâ ſuſpenſionis, his verbis: *Si Epiſcopus eſt, tribus menſibus ſe ſuſpendat à communione: ſi Presbyter, duobus menſibus ſe abſtineat: Diaconus vero ab omni officio vel communione ceſſabit.* Hoc exercitium mundanum pariter inhibet II. Concilium Matiſconenſe, Pontifice Pelagio II. habitum anno 585. (*b*) Vermerienſe, (*c*) Concilium Turonenſe III. Leone III. habitum anno 813. (*d*) Pariſienſe anno 1212. (*e*): quod ſic ſe habet: *Prohibemus etiam univerſis Clericis beneficiatis, ne canes aut aves habeant ad venandum, vel aucupandum, aut venationi, ſive aucupationi inſerviant.* Concilium Nannetenſe à Vincentio Turonenſi Archiepiſcopo coactum an. 1264. quod habet: (*f*). *Quia nullum Venatorem invenimus ſanctum, præcipimus, ut Prælati ſolliciti ſint & intenti in puniendo Clericos Venatores, & præcipuè Presbyteros & Religioſos, quibus majus ſcandalum generatur.* Concilium Ravennatenſe IV. an. 1317. habitum (*g*). Senonenſe, à Cardinali Duprat & ejus ſuffraganeis, Clemente VII. Pontifice, collectum an. 1528. (*h*) cujus Decretum eſt: *Contra Clericos Venatores vel negotiis ſæcularibus implicitos, ſi à venandi negotiandive conſuetudine moniti non deſiſtant, ad pœnam Aurelianenſis Concilij & alterius Lateranenſis procedetur.* Rhemenſe anno 1583. coactum. (*i*) Uno verbo, in ſolâ Binij collectione plura congeruntur quàm triginta Concilia diverſa, omnibus Eccleſiaſticis venationem interdicentia. Concilium Lateranenſe IV. Generale, Innocentio III. Papâ, habitum, ſolum ſufficit ſine ulteriori probatione, cùm illam indiſcriminatim & abſque ullâ exceptione interdicit, his verbis: *Venationem & aucupationem univerſis Clericis interdicimus* (*k*)

Divus Hieronimus perſuaſum habebat venationem non eſſe Eccleſiaſtici opus, quum dicit: (*l*) *Eſau Venator erat, quia peccator erat: & penitùs non invenimus in Scripturis Sanctis ſanctum aliquem Venatorem.*

Excipienda tamen venatio, quæ retibus peragitur: nam uſus retium, quibus fit aucupatio avium, cenſetur potiùs oblectatio honeſta quàm vera venatio.

Hanc exceptionem videtur etiam Concilium Tridentinum intendiſſe, ſolam interdicendo venationem illicitam: *ab illicitis venationibus .... abſtineant.* Hæc venatio non eſt illicita, dummodo fiat temperatè & tempore opportuno; quia non multùm abducit, nec adverſatur ſtudiis, & aliis muneribus aut officiis veri Eccleſiaſtici, ut aliæ venationes.

(a) Conc. Agathenſ. Can. 55.

(b) Conc. Matiſcon. can. 13

(c) Conc. Vermer. can. 6.

(d) Conc. Turon. III. can. 8.

(e) Conc. Pariſ. an. 1212. part 2. c. 13.

(f) Conc. Nannet. can. 3.

(g) Conc. Ravennat. IV. ſ. Rubrica 17.

(h) Conc. Senon. ann. 1528. art. 26.

(i) Conc. Rhemenſ. tit. de Clericis in genere n. 6.

(k) Conc. Later. IV. can. 15.

(l) S. Hieron. in cap. Eſau diſt. 86.

(m) Conc. Trid. ſeſſ. 24. de Reform. cap. 12.

Auctor

(a) Gloſſa in cap. *Epiſcopū* de Clerico Venatore.

Auctor Gloſſæ (*a*) manifeſtò videtur ejus eſſe ſententiæ, quum dicit: *Saltuoſa & clamoſa venatio licita eſt Laicis: ſed Clericis omnino non licet talis venatio, ſed quieta .... causâ neceſſitatis, vel recreationis.* Cardinalis Hoſtienſis (*b*) idem docet, dicens: *Quieta & recreativa conceditur Clericis, quando fit, non causâ voluptatis, ſed recreationis, ad incitandum forſan appetitum, vel calorem naturalem.* Hanc autem adjungit legem: *dummodo frequenter non inſiſtant.* Toſtatus, Abulenſis Epiſcopus (*c*), paucis eundem affigit ſenſum Canonibus venationem prohibentibus: *Venatio*, inquit, *quæ eſt cum canibus, vagando; & cum avibus, Clericis non eſt licita: venatio tamen, quæ eſt quieta & ſine clamore, ut ponere laqueum vel rete, ubi nec eſt clamor nec canes, & illa licita eſt Clericis causâ neceſſitatis vel recreationis.* Hæc etiam ſententia Sancti Raimundi à Pegnafort.

(b) Hoſtienſ. in tit. cap. *Epiſcopum*.

(c) Alphonſ. Toſtat. Abulenſ. in cap. 6. Matth. q. 43.

Quod hactenùs diximus indicat Eccleſiaſticorum opus nunquam fore venationem, de qua in propoſito caſu, abſque peccato contra vetitum Eccleſiæ, toties iteratum ab ejus Conciliis, & renovatum ab Epiſcopo Pariſienſi, in octavo Synodi articulo, 7. Septembris 1797. habitæ. Eorum officium eſſentiale eſt vacare precibus publicis, aut peculiaribus; ſtudiis & exercitiis pietatis & charitatis; & iis intendere attentione ſeriâ; ac proinde ſummo vitare ſtudio venationem; cùm nullum exercitium magis avocet & minùs deceat in Ordinibus ſacris ſitos: revera quid dicent mundani, videntes Eccleſiaſticum Altari aſſiſtentem, ſanctum offerentem ſacrificium; aut miniſtrantem, aut ſuum manu habentem Breviarium, aut tandem cuidam vacantem partem Miniſterii ſui ſacri; & paulò poſt venationi inſiſtentem, ſclopum humero imponentem, aut avem manui inſidentem, inſtar furioſi vagantem in agris cum canibus, aut poſt feram? Nonne ſolo ſenſu communi utens, judicabit hoc opus omninò repugnare ſancto ejus ſtatui; & æquiſſimè Eccleſiam illud omnibus Eccleſiaſticis interdixiſſe.

CASUS III.

Duo ruſtici, Sancti Gaudi Parœciani, ſæpe venantur, contra inhibitionem à Domino loci editam. 1. Poſſunt-ne, ſaltem clam abſque peccato? 2. Si peccant, teneanturne ad reſtitutionem beſtiæ, quam occidunt, aut ad ejus pretium.

RESPONS.

Hoc in caſu multi Caſuiſtæ non dubitant decidere in gratiam ignobilium (*d*) imò doctus Epiſcopus Hiſpanus (*e*) Principi non eſſe jus prohibendi illis venationem aſſerit.

(d) Binfeldius

(e) Covarruvias.

In ſententiam horum duorum Auctorum ire nequimus: contrà credimus nullum eſſe Ruſticis jus venandi, & venando, peccare aliquando graviſſimè.

Ut hoc confirmetur, ſupponendum eſt principium hoc, ab Apoſtolo Sancto Paulo in ſuâ ad Romanos Epiſtolâ (*f*) poſitum. Omnis homo ſubſit Poteſtatibus ſupereminentibus; quia nulla eſt Poteſtas in terra niſi à Deo, & qui ei reſiſtit non ſubjacet ordini ab eo inter homines conſtituto, ac proinde juſtam incurrit damnationem: *Omnis anima Poteſtatibus ſublimioribus ſubdita ſit: non eſt enim Poteſtas, niſi à Deo. Quæ autem ſunt, à Deo ordinatæ ſunt. Itaque qui reſiſtit Poteſtati, Dei ordinationi reſiſtit: qui autem reſiſtunt, ipſi ſibi damnationem acquirunt.*

(f) Rom. 13. 1. 2.

Principes autem omnibus inhibent venationem ignobilibus: & quidam Reges noſtri, Franciſcus I. (*g*) & Henricus IV. (*h*) eam pœna mortis interdixerunt obſtinatis. Verum, ut hæc pœna ſeverior viſa fuit, illaque mandata nunc ſuâ deſtituuntur vi, nobis aliorum mandatis Principum inſiſtendum, qui iniquum putârunt ſuis vitam eripere ſubditis ob necem beſtiarum.

(g) Mandat. 1615.

(h) Mandat. 1601.

Henrico III. (*i*) ergo ſat fuit pura venationis inhibitio, voluitque ipſius argumenta evulgare, quorum præcipua hæc: 1. Ruſtici à labore ceſſant ut venentur. 2. Regionis depopulantur beſtias. 3. Et libertas portandi arma eos redderet voluntarios aut vagos. His addendum ei, qui contra inhibitiones venans deprehenditur in mentem quandoque venire ut eum interficiat qui vult arma ipſi avellere, ut multoties vidimus, imprimis in Domino, qui nobis notus & Comitis filius natu major, in cujus terris quidam ſine licentiâ venabatur, & eum occidit ne cum pudore ſuum remitteret ſclopetum.

(i) Mandat. 10. Decembr. 1587.

Rex Ludovicus XIV. ſuo de Aquis & Sylvis mandato (*k*) pariter pœnam mortis abrogavit: ſed redintegravit ſupplicium virgarum, exilii aut triremium, prout caſus exigit. In Arreſtis juxta hæc varia Mandata pronunciatis legitimus Arreſtum à Parlamento Divionenſe (*l*) editum 26. Julij an. 1566. à Bouvot (*m*) relatum, & aliud 18. Aprilis 1609. prolatum; & tertium a Parlamento Gratianopolitano 30. Aprilis 1668. pronunciatum (*n*).

(k) Mandat. 1669. tit. *Venationum* art. 2.

(l) Arreſt. Divion. Parlamenti an. 1566

(m) Bouvot. tom. I. v. *Venatio* q. 1. ubi ſupra.

(n) D. Brillon. Diction. Arreſtor v. *Venatio* n. 19.

Inde colligimus peccatum, à duobus hiſce Ruſticis perpetratum, poſſe graviſſimum eſſe, imò mortale, ſi periculum has patiendi pœnas ineant ſuâ pertinaci inobedientiâ: cùm nemini liceat periculum incurrere quo privetur libertate, aut ignominiæ nota ipſi aut familiæ inuratur: Iſtud hoc nititur axiomate, quod Pater Alexander (*o*) docet, quo enormitas peccati deducitur gravitate pœnarum contra Legis tranſgreſſores enunciatarum: *Quoties Lex humana præcipit aliquid, vel prohibet ſub gravi pœnâ: v. g. mortis, mutilationis, exilii, damnationis ad triremes, &c. rectè colligitur legem aut præceptum ſub mortali peccato obligare; nec levis momenti rem eſſe quæ præcipitur vel prohibetur.* Sed quicquid ſit, & licèt Ruſticus moraliter perſuaſum habeat ſuum Dominum non eſſe eum in jus vocaturum ut ipſi infamiæ pœnæ infligantur, liquet tamen ipſum peccare, ſibi arrogando jus, non ſuum, & ſibi expreſsè interdictum, non ſolùm à Domino loci; ſed & ab æquis Principis mandatis, cui omnis ſubditus obedire conſcientiâ tenetur. Hæc de primâ quæſtione nobis dicenda erant.

(o) Natal. Alex. Theolog. dogm. tom. 2 L. 4. de Decalogo c. 10. art. 30. reg. 5.

Quod ad ſecundam: Illos duos Ruſticos exiſtimamus non teneri ad reſtitutionem Domino Parœciæ, in qua beſtiam occiderunt. Ratio eſt, quia animal ſæpè vagatur de Feudo in Feudum ſuâ libertate naturali; & varia ſunt tranſitoria ut ruſticulæ, coturnices, palumbi, odes, turdi, & plura alia ejuſmodi, quæ certâ anni tempeſtate è regione prætervolant in aliam calidiorem aut frigidiorem: quo fit ut Dominus loci non poſſideat jure.

Excipiendi ſunt illi qui cuniculos perimunt Dominorum, quibus eſt jus Leporarum, aut qui interficiunt, vel aucupantur eorum columbos; aut, qui tandem in eorum ſtagnis piſcantur piſces: illi enim, latronum inſtar, ad reſtitutionem tenentur, ſic eos denominant noſtræ Conſuetudines, ut Cenomanenſis (*p*), Britannica, Aurelianenſis, Nivernenſis, Burdigalenſis & Dordanenſis, quæ præcipiunt ut illi corpore luant. Sic decidit Auctor recentior, nuper fato functus origine & animi dotibus illuſtris (*q*).

(p) Conſuetudo Cenoman. art. 162. &c.

(q) D. Roger. Andr. à Paleſelle Reſolut. caſ. conſcient. pag 43. & ſeq.

CASUS IV.

VITALIANUS, vir nobilis, in diſtrictu Ditionis Sancti Algot commorans, ſæpè venatur, contra inhibitionem Domini ſummi Judicis. Poteſt-ne pure?

RESPONS.

Diſtinguendi ſunt duo viri nobiles, in Parœcia reſidentes: quibuſdam enim eſt Feudum Parœciæ, nobiliter Domino ſubjacens æqui obſervantiſſimo Judici, & alij deſtituuntur Feudo: Prio-

ribus eſt jus venandi in limitibus ſui Fendi, ut habet Mandatum Aquarum & Sylvarum anni 1669. (a) poſſunt etiam domeſticis ſuis permittere venationem, non obſtante declaratione 1. Martii 1604. qua Henricus IV. hanc concedebat prærogativam ſexagenariis ſolùm, aut alias venando imparibus. Nam mandatum Ludovici XIV. (b) præcipit ut Mandata 1601. & 1602. obſerventur, ſine ullâ mentione Mandati 1604. Hinc ſequitur art. 5. Mandati 1601. quo omnibus dominis licet permittere venationem ſuis Acceptatoribus roborarii cuſtodibus & aliis Miniſtris Domeſticis, debere ſuam ſervare vim & ſuum ſortiri effectum.

(a) Mandat. Aquar. & Sylvar. tit. de venation. art 26.

(b) Mandat. Lud. XIV. tit. *de venation.* art. 1.

Ratio hujus diſcriminis fulcitur in eo quod viri nobiles Feuda poſſidentes, Nobilitatis evocationi ſubſunt, cum Rex neceſſe exiſtimat eſſe cogendos ad quod ſimplices viri nobiles non tenentur.

Obſervandum eſt Dominos Feodales non poſſe ſuum venandi jus in ignobiles traducere, quibus ſuas tradunt terras cenſui obnoxias; quia ignobiles non ſunt pares eo gaudere, ita ut jus tanquam à Domino directo, quod retinent indiviſum ipſis adhæreat. Hoc probat Mandatum Franciſci I. an. 1533. quo hic Princeps nullas & irritas facit omnes conventiones, in gratiam venationis inter Dominos & eorum Vaſſallos, infeudando illis ſuas ditiones, factas. Hujus vi Mandati Bonifacius (c) laudat Arreſtum illi conſentaneum editum à Parlamento Aquenſi 14. Maii 1661.

(c) Hyacinthus Bonifacius tom. 2. tit. 9. cap. 3.

Colligendum ergo eſt, venationem, ſi Vitaliano ſit Feudum, eſſe licitam in tota latitudine Fendi, ſed, ſi ſimplex ſit vir nobilis, Feudo deſtitutus, non poſſe ſine injuſtitia venari, contra inhibitionem Domini loci.

CASUS V.

Euthymus Parœciæ ruralis Dominus, venationi vacat ſæpè pluribus diebus Dominicis & Feſtis, poſtquam interfuerit Miſſæ privatæ. 1°. Non-ne peccat contra præceptum ſanctificandorum Feſtorum? Quod ; ejus peccatum ?

Respons.

Nullus dubito quin Ethymus violet mandatum ſanctificandorum dierum Dominicorum & Feſtorum, quis merito ſanctificaturus teneatur non ſolùm audire Miſſam, ſed intereſſe aliis Officiis divinis, & concionibus & inſtitutionibus in Eccleſiâ Parœciali habitis & vacare aliis operibus ſpiritualibus, quantum tempus & commodum permittunt. *In obſervantiâ Sabbati duo ſunt conſideranda*, inquit Sanctus Thomas, (d) *quorum unum eſt ſicut finis, & hoc eſt ut homo vacet in rebus divinis, quod ſignificatur in hoc quod dicit ;* Memento ut diem Sabbati ſanctifices : *Illa enim dicuntur ſanctificari in lege quæ divino cultui applicantur : aliud autem eſt ceſſatio operum.* Ad hoc, ut par eſt, fungendum officio, non ſolum Miſſæ intereſſe opus eſt, ſed & aliis Officiis, ut Veſperis, quas Eccleſia præſcripſit ut fideles horas ſanctificarent pomeridianas his precibus publicis, ut matutinæ conſecrantur Sacro adſtando Sacrificio. Hoc jam demonſtravimus Conciliis Provincialibus Rhemenſi & Mediolanenſi præcedenti in deciſione relatis, eo quod Imperator Carolus Magnus ſtrictè pluribus ante ſæculis injunxerat Edicto ſuo 22. Martii 789. quod inter ejus Capitularia extat (e), in quo dicit, quandoquidem Ethnici quoſdam dies conſecrant totos cultui ſuorum falſorum Numinum, & Judæi ad literam obſervant totum diem Sabbati, Chriſtianos arctius teneri in vero Deo, quem adorant, ſanctificando & ſerviendo per totum diem Dominicum : *Et illo die . . . ad Veſperas & ad Matutinas, ſive ad Miſſam cum eorum oblationibus, ſi fieri poteſt, omnes canendo Kyrie eleiſon, veniant & eundo & redeundo Kyrie eleiſon decantent.*

(d) S. Thom. 2. 2. q. 122. art. 4. ad 3.

(e) Baluſius tom. 1. Capitular. Reg. Franc. c. 79. col. 239.

Hinc concipiendum quàm culpandus Euthymus, hiſce ſacris diebus, ferè integris, inſiſtens venationi, adeo alienæ à ſanctis exercitiis devotionis, Chriſtianis veris impoſitis eo die quem Deus ſibi conſecravit ipſe, & Eccleſia potiſſimùm ejus cultui deſtinavit.

Sanctus Ambroſius (f) damnat venatum diebus pœnitentiæ & jejunii exercitum: *Quid prodeſt jejunare viſceribus, & luxuriari venatibus* inquit hic Pater, & paulò poſt, *An putatis illum jejunare, fratres, qui primo diluculo, non ad Eccleſiam vigilat ; non beatorum Martyrum loca ſancta perquirit, ſed ſurgens congregat ſervulos, diſponit retia, canes producit, ſaltus ſylvaſque perluſtrat ; Servulos, inquam, ſecum pertrahit, fortaſſe magis ad Eccleſiam feſtinantes, & voluptatibus peccata accumulat aliena, neſciens ſe reum futurum, tam de ſuo delicto, quam de perditione ſervorum.* Si hic Sanctus ea dicit de venantibus diebus jejunii quid concipiendum de profanantibus dies Domeſticos & Feſtos eo exercitio. Non poteſt ergo non accuſari Euthymus peccati in caſu propoſito ; imò dicendum eum coram Deo fore reum peccatorum, ab iis quos ſacris illis diebus adigit ſecum venari, patratorum. Nulli dubitamus quin peccatum ejus ſit grave, imprimis ſi ſaltem ſemel in menſe non interſit Miſſæ Parœciali, mortale non audemus aſſerere ſine adjuncto contemptu præcepti expreſſo aut ſine vitâ, ſcandalum ſummum ingenerante, (g) aut cum obice ne Domeſtici, aut alii qui ipſi ſubſunt, à Paſtore ſuo ritè inſtituantur.

(f) S. Amb. in can. *Quid prodeſt*, & in can. *An putatis* 13. diſt. 26.

(g) Colloq. Lucon. tom. 1. colloq. 13. q. 3. De Sainte Beuve tom. 3. Caſ. 175.

CASUS VI.

Ferdinandus, amplæ Parœciæ Dominus, ſingulis ferè diebus anni profeſtis venatione ſeſe oblectat. Quæritur num ipſi liceat quotidie venari quævis anni tempeſtate ?

Respons.

Reſpondemus 1°. Differendum de oblectatione venationis ut de aliis voluptatibus licitis, & ut aliarum abuſus voluptatum non caret peccato, idem judicium de venationis voluptate immoderatâ ferendum ; hoc ſolo argumento aſſerendum Ferdinandum non eſſe à peccato immunem.

2°. Ferdinandum peccare graviter, ſi in ſatis venetur, cum triticum in arundinem ſurgit ad meſſem uſque ; & in vitibus cùm pullulant, imprimis à menſe Maio ad vindemiam uſque. Ratio eſt, quia non poteſt non ingens inferri damnum iis, quorum ſunt ſata aut vineæ, ſtrictè tenetur damnum compenſare illatum. Ideò Reges noſtri venationem prohibuerunt Dominis tempore prædicto Mandatis ſuis ; præſertim Carolus IX. Mandato Aurelianenſi (h), Henricus III. Bleſenſi, (i) & Ludovicus XIV. Mandato 1669 (k).

Juriſprudentia Arreſtorum his innixa eſt Mandatis. Bonifacius (l) laudat Parlamentum Aquenſe 15. Junii 1686. prolatum in virum nobilem cui mulctam impoſuit propter venationem tempore prohibito inſtitutam.

Ratio Juriſprudentiæ iſtius eſt, quia arundo tritici, ſemel preſſa, verſa & diſrupta non creſcit ; hinc Bouchel (m) colligit contravenientes his Mandatorum præſcriptis teneri ad damnum rependendum, depopulatione illatum in ſegetibus aut vineis ſuorum Vaſſallorum.

(h) Mandat. Aurelian. 1560. Art. 67. & 108.

(i) Mandat. Bleſenſ. 1579. Art. 285.

(k) Mandat. 1669. Art. 18.

(l) Bonifac. tom. 4. L. 2. tit. 4. c. 6.

(m) Bouchel Bibliot. Juris Gallici V. *Venatio*

VENDIT.

VENDITIO,

VENDITIO eſt pactum quo Venditor cedit Emptori dominium rei ipſi neceſſariæ, ſummâ pecuniæ; de qua inter utrumque convenit (*a*): *Si pecuniam dem, ut rem accipiam; emptio & venditio eſt*, habet Lex (*b*).

Dicitur, *ſumma pecuniæ*, nam aliàs nulla eſſet venditio, *ſine pretio nulla venditio eſt*, habet alia Lex (*c*) juxta hæc Juſtiniani verba: *Pretium in numeratâ pecuniâ conſiſtere debet* (*d*): Et quidem eſſet permutatio, non venditio, ſi res cum aliâ permutaretur.

Præceptum hac in re primarium eſt, venditionem ſolo adimpleri conſenſu mutuo contrahentium; licèt pretium non ſit ſolutum, & res vendita emptori non ſit tradita: *Emptio & venditio contrahitur ſimul atque de pretio convenerit, quamvis pretium nondum numeratum ſit*: ut effatur Imperator Juſtinianus (*e*), qui alibi dicit (*f*): *Conſenſu fiunt obligationes in emptionibus venditionibus.*

Conſenſus hic à præſentibus præſtatur vivâ voce aut ſcripto, vel ab abſentibus literis aut procuratione ſcriptâ. Ita ut, poſtquam partes hoc conſenſerint modo, una ſuum nequeat ampliùs negare conſenſum, niſi altera aſſentiatur (*g*)

Quicquid negotiationi, aut æſtimationi per ſe pretio pecuniæ ſubeſt, vendi poteſt; modò leges Eccleſiæ aut Principis iis non adverſentur; ſic poſſunt vendi 1°. res moventes, & res non moventes, aut aliæ res corporales 2°. Debita activa, ſervitus & omnia alia jura incorporalia. 3°. Res futuræ, ut fructus, quos edet fundus, & animalia è grege aut quodam pecore naſcitura, juxta hæc Legis verba (*h*): *Fructus & partus futuri rectè emuntur* 4°. Ipſa vendi poteſt ſpes rei omnino incertæ, ut captus venatoris aut jactus piſcatoris: *Aliquando .... ſine re venditio intelligitur*, habet Lex, *vel uti cùm quaſi alea emitur: quod fit cum captus piſcium vel avium .... emitur: emptio enim contrahitur etiamſi nihil inciderit; quia ſpei emptio eſt* (*i*).

Rerum, qua numerantur, metiuntur, & aut ponderantur, minutatim fuerunt venditæ, perficitur venditio poſtquam fuere numeratæ, menſuratæ, aut ponderatæ; nam tempus iis numerandis menſurandis aut ponderandis neceſſarium eſt loco conditionis, venditionem ſuſpendentis, donec fuerint numeratæ, menſuratæ, aut ponderatæ (*k*): Et eadem eſt ratio rerum quarum periculum vel tentamen faciendi ſibi facultatem ſervavit emptor: nam reſervare pariter eſt loco conditionis, è qua complementum vel ſolutio venditionis pendet (*l*).

Abſolutè loquendo, quævis pars, aut acceſſio rei venditæ, cenſetur vendita cum re, niſi quid manifeſtè reſervaverit venditor in pacto, conſentiente emptore (*m*).

Quædam tamen ſunt acceſſiones rerum mobilium, quæ, venditori non productæ. venditionem non ingrediuntur, ut frena, ephippia, & ſtrata ab equis ſecreta, quum nudi ſunt venditori expoſiti (*n*).

Diximus *quicquid negotiationi aut æſtimationi per ſe pretio pecuniæ poſſe vendi.* Unde ſequitur 1°. Omnia quæ natura & Leges faciunt communia omnibus hominibus, aut toti populo, aut civitati, & quorum commercium non eſt uſu publico, vendi nequeunt (EMI NON POSSUNT) *quorum commercium non ſit*, habet Lex (*o*): 2°. Eamdem eſſe rationem rerum ſanctarum (*p*).

Pactum venditionis triplicem complectitur pignoris obligationem. Prima ligat in eo enuntiatos; quia, ut habet Lex: *Contractus legem ex conventione accipiunt* (*q*). Sive hæ obligationes poſitæ ſint in pactis, conditionibus, clauſulis aut aliis ſimilibus. Secunda reſpicit eos qui per ſe venditioni inſunt, ſive enuntiati ſint aut non. *Quod ſi nihil convenit*, habet Lex, *tunc ea præſtabuntur quæ naturaliter inſunt* (*r*). Tertia ſpectat deſignatos à Legibus, Conſuetudine, aut uſu in regione recepto. *Ea enim quæ ſunt moris & conſuetudinis, in bonæ fidei judiciis debent venire* (*s*).

Prima Venditoris obligatio eſt in manus emptoris tradere rem venditam, pretio convento ab emptore ſoluto; & illam ſartam tectamque præſtare, amovendo omnia obſtacula à tertio objicienda, qui ei intercederet. Jus enim, propriè loquendo, rem poſſidendi eáque fruendi emit; ideò, ſi eveniat interceſſio, recurrit emptor ad venditorem, ſecundùm Legem, quæ habet: *Sive tota res evincatur, ſive pars; habet regreſſum emptor in venditorem* (*t*). Ratio eſt, quia obligatio tradendi rem venditam & ſolutam ſequitur naturâ & neceſſariò obligationem à venditore contractam cum emptore. Excipiendi tamen ſunt ex hac regulâ caſus fortuiti & geſta Principis, quorum Venditor non eſt cautio.

Præter hanc cautionem naturalem, qua tenetur venditor quilibet, quæque dici poteſt cautio juris, alia eſt, dicta conventionalis, ſita in conventionibus contrahentium, & tantæ amplitudinis quanta in eorum fuit animo (*u*).

Quando Venditor rem non dedit tempore & loco quibus tradenda erat, tenetur damnis & commodis emptoris: *Si res vendita non traditur, in id quod intereſt, agitur:* hoc

(*a*) D. Demat. leg. tit. 1. 2. tit. 2.
(*b*) Leg. *Naturalis* 5. §. 2. ff. de præſcriptis verbis lib. 19. tit. 25.
(*c*) Leg. *Inter* 2. §. 1. ff. de contrahendâ empt. l. 18. tit. 1.
(*d*) §. 2. Inſtit. de empt. & vendit.
(*e*) Inſtit. de empt. & vendit.
(*f*) Inſtit. de obligatione ex conſenſu.
(*g*) Leg. *in vendentis* 3. Cod. de contrah. empt. & vendit. l. 4. tit. 38.
(*h*) Leg. *Nec emptio* 8. ff. de contrahendâ emptione.
(*i*) Cit. Leg. *Nec emptio.*
(*k*) Leg. *Quod ſæpè* 35. ff. eod. tit.
(*l*) Leg. *Quod ſi nolit* 31. §. 22. ff. de ædilit. edicto lib. 21. tit. 1. leg. *Si res* 3. & leg. *Si in emptione* 34. ff. de contrahendâ empt.
(*m*) Leg. *Julianus* 13. §. 10. & fin. ff. de actionibus empti & venditi lib. 19. tit. 1. leg. *Fundi* 17. §. 7. & 8. in fine ff. eod. tit. leg. *Semper* 34. & leg. *Nemo* 168. §. 1. ff. de reg. juris l. 50. tit. 17.
(*n*) Leg. *Ædiles* 38. §. 19 de ædilit. edicto.
(*o*) Leg. *Sed Celſus* 6. ff. contrah. empt.
(*p*) Cit. leg. 6.
(*q*) Leg. *Depoſitum* 1. §. 6. ff. depoſiti vel contra lib. 16. tit. 3.
(*r*) Leg. *Ex empto* §. 1. ff. de actionibus empti & venditi.
(*s*) Leg. *Quod ſi* 31. §. 20. de ædilit. edicto.
(*t*) Leg. *Sive* 1. & leg. *Evicta* 70. ff. de evictionibus l. 21. tit. 2. Item leg. *Ex empto* 11. §. 1. 8 & 17 ff. de action. empti & venditi.
(*u*) Leg. *Ex empto* cit. §. 1. & 18.

hoc eſt, quod rem habere intereſt emptoris (a). Sic ſi emi à Joanne 10. modios tritici aut vini, Novembri menſe, ut mihi tradantur menſe Januario, & hoc triticum aut vinum tertiâ parte carius ſit Paſchatis ævo; Joannes, faciens tunc moram traditionis, mihi præſtare debet hoc pretij augmentum, ſi in causâ ſit cur ad meum uſum aliud emerim æquè carum, aut hac morâ orbatus fuerim quæſtu. ex eo quod emptum vili, cariùs vendidiſſem, carpendo (b). Ut verbo dicam, Venditor quivis, qui rem non tradit tempore & loco præſtituto, tenetur omnibus conſecutionibus naturalibus, proximis & immediatis, & de ſe fluentibus ab illâ morâ, & ab hoc errore manantibus, ſed non tenetur conſecutionibus tantùm remotis, aut improviſis, & extraordinariis; & idem eſt, quando rei traditioni in obſtaculo fuit caſus merè fortuitus, ut quum res fuit priùs ipſi rapta vi, quàm moram fecerit in manus emptoris tradendi eam (c).

Venditor, qui rem venditam non præſtitit, arctè tenetur eam cuſtodire ad traditionem uſque; & ejus longè majorem curam quàm in re ſuâ, aut ſibi mutuatâ ad uſum, adhibere. *Cuſtodiam venditor talem præſtare debet, quam præſtant hi, quibus res commodata eſt, ut diligentiam præſtet exactiorem, quàm in ſuis rebus adhiberet:* hæc verba Legis Digeſtorum (d). *Talis cuſtodia deſideranda eſt à venditore*, habet alia Lex, *qualem bonus pater-familias ſuis rebus adhibet* (e). Si fortè nequiret rei cuſtodiam habere, ſine impenſis, aut ſine detrimento, emptoris eſſet (f).

Quando Venditor rem retinere aut reſumere compellitur, deficiente ſolutione, & re vilioris pretij, licèt ab emptore petere compenſationem deceſſioni accommodatam; quia, ut habet Lex, *poſt perfectam venditionem omne commodum & incommodum, quod rei venditæ contingit, ad emptorem pertinet* (g).

Cæterum ſi uterque contrahens moram faciat ex æquo; hic quidem rem non det venditam, ille verò oblatam non accipiat; tunc emptoris queritatio non eſt audienda ob traditionis moram in venditorem. Hoc apertè definiverunt Leges in margine laudatæ (h). Sed ſi traditionem requirat, & venditor continuam faciat moram rem tradendi jactura aut detrimentum venditorem ſpectat ſolum, quia moram poſterior facit, & *vice versâ*.

Traditio rerum venditarum, ſive mobilium aut immobilium, corporalium aut incorporalium, variis fit modis, quos hîc enumerare longius foret, & parùm intereſt. Sat eſt igitur ſi dicam fieri, quotieſcunque Venditor eo in ſtatu emptorem conſtituit, ut non ſolùm rem venditam poſſideat, ſed & eâ fruatur, & quatenùs Dominus de eâ poſſit ſtatuere.

Si venditor rem, cujus eſt Dominus, vendidiſſet ſeorsùm duobus diverſis emptoribus, qui prior in poſſeſſionem veniſſet, alteri præponeretur: nam æquitatis & juris manifeſti eſt ne pellatur poſſeſſor venditionibus clandeſtinis, aut quibus antiquior dies adſcriptus eſt: *Quoties duobus in ſolidum prædium jure diſtrahitur*, habet Lex Codicis, *manifeſti juris eſt, eum, cui prior traditum eſt, in detinendo dominio eſſe potiorem* (i).

Pactum venditionis admittit, ut cætera omnia, conditiones omnigenas & clauſulas licitas.

Quando complementum venditionis pendet ab evêtu conditionis appoſitæ, venditor, manet rei Dominus, & venditio tum ſuum ſortitur effectum cùm conditio fuit perfecta. *Conditionales venditiones tunc perficiuntur, cùm impleta fuerit conditio* (k). Unde ſequitur eum eſſe quoque Dominum fructuum è re manandorum, juxta hæc alius Legis verba: *Fructus medii temporis venditoris ſunt* (l). Et eamdem ob cauſam debet pati jacturam rei ante impletam conditionem illatam, etiamſi conditio poſtea perficeretur (m). Sed ſi rei ſimplex foret detrimentum, emptoris eſſet: quia ſi melior fuiſſet, ipſius quoque eſſet, non venditoris, cui rei cuſtodia inhærebat (n). Sed, venditione perfectâ emptor eſt Dominus rei & ejus fructuum, etiamſi in pacto ſtipulatum ſit venditionem ſolutum iri eventu cujuſdam conditionis, ad hunc uſque eventum (o): & eamdem ob rem jactura in eum recidere debet.

Hæc eſt regula conſtans. Mutationes rei, priores conditione impletâ, ſolum reſpiciunt venditorem, poſteriores verò emptorem, re nondum ipſi traditâ, quia eſt illius Dominus & ipſi licet exigere traditionem à venditore: *Periculum rei venditæ ſtatim ad emptorem pertinet; tametſi adhuc ea res emptori tradita non ſit* (p). Plures aliæ Leges (q) idem decidunt. Quod dici non debet de venditore, qui moram fecit rem tradendi: nam hoc in caſu ipſi ſunt ferenda omnia damna non exceptis iis quæ à caſibus merè fortuitis oriuntur.

Si in gratiam alterius contrahentis adjecta fuit conditio, aut ſi poſſit ipſi prodeſſe, & ejus eventus ab alio pendeat, hic ſine injuſtitiâ ejus implementum avertere nequit ut fructum inde capiat. Exempli gratiâ Petrus à Paulo emit modium tritici, eâ lege ut Paulus ſit primo die Maii tradituros in mercatu Pariſienſi, ſi pretium hujus tritici augeatur ante traditionem factam, Paulus hujus conditionis perfectiònem nequit declinare, ut ſibi poſſit illud augmentum, quum Petri interſit ut impleatur.

Tandem ſi inter contrahentes conveniſſet de quibuſdam clauſulis, alienis à regulis, modò

(a) Leg. *Si res vendita* ff. de actionibus empti & venditi & de leg. §. 9.

(b) Leg. *Si ſterilis* 21. §. 3 & leg. *Si ea res* 31. §. 1. ff. eod. tit. leg. *Cum filiusfamilias* 59. ff. de verb. obligationib. l. 45 tit. & leg. *Si mere* fin. ff. de condictione triticaria l. 13 tit. 3.

(c) Cit. leg. *Ex ea* 31. ff. de act. empti & venditi & inſt. §. 3. de empt.

(d) Leg. *Cuſtodiam* 3. ff. de periculo & incommodò rei venditæ l. 18. tit. 6.

(e) Lex. *Quod ſæpè* 35 §. 4. ff. de contrahendâ empt.

(f) Leg. *Si is* 9. & leg. *Julianus* 13 §. 22. ff. de action. empt. & vend.

(g) Leg. *Poſt perfectam* 1. Cod. de periculo & commodo rei venditæ lib. 4 tit. 48.

(h) Leg. *Si & per* 51. ff. de act. empti & vend. tit. & leg. *Qui à quolibet* 27 ff. de contrahendâ empt.

(i) Leg. *Quotiens* 15. Cod. de rei vendicatione l. 3. tit. 32.

(k) Leg. *Hæc venditio* 7. ff. de contrahendi empt.

(l) Leg. *Neceſſario* 8. ff. de peric. & commodo rei venditæ.

(m) Leg. *Plerumque* 10 §. 5. ff. de jure dotium l. 23. tit. 3.

(n) Cit. leg. *Neceſſario* & leg. *ſecundum* 10. ff. de reg. juris l. 50. tit. 17.

(o) Leg. *Quotiens* 2. ff. de in diem ad dict. l. 8. tit. 2.

(p) §. 3. Inſt. de empt. & vend.

(q) Leg. *Poſt perfectam* 1. & leg. *Mortis* 6. Cod. de peric. & commodo rei venditæ lib. 4. tit. 48.

Digitized by Google

modò ſtatutis circa mutationes rei venditæ, aut aliis à nobis non relatis, ſemper inſiſtendum exemplo contractùs & ſervandæ conventiones ad literam.

Minores, fatui, interdicti & quicunque rerum ſuarum adminiſtratione excidentes non poſſunt vendere. Eadem eſt ratio uſufructuarii & hæredis, cujus res in alium ſubſtituitur, niſi eà lege ut emptor eam ſit reſtituturus tempore rogato ei cujus erit (*a*).

Tutor, Curator & alius Adminiſtrator quivis emere nequit rem Minorum, Pupillorum, aut aliorum qui ipſis ſubſunt. *Tutor rem pupilli emere non poteſt; idemque porrigendum eſt ad ſimilia; id eſt, ad Curatores.* Sic habent Leges (*b*).

Venditio quævis, errore contracta, eſt nulla; quia error adverſatur conſenſui, in naturâ pacti ſito, *Quid enim tam contrarium conſenſui quàm error?* habet Lex (*c*): Ideo regula Juris habet: *Non videntur qui errant conſentire* (*d*). Regula quam Jus Canonicum adoptavit (*e*). Unde ſequitur, ſi Venditor rem hujuſmodi vendere intenderit & emptor exiſtimaverit aliam emere, venditionem eſſe nullam. Si tamen qualitatem ſpectaret error, venditio ex ſe non foret nulla, ſed Judici dicendum eſſet ſecundùm varias circumſtantias.

Multò magis nulla habenda eſt venditio dolo, vi aut metu gravi contracta quum conſenſus contrahentium debeat eſſe perfectè liber, & hæc vitia eum labefacient (*f*).

Judex nullam dicit venditionem, juxta uſum noſtrum, quando venditor ultra mediam partem læſus fuit: ſive oriatur hæc læſio bonâ fide, aut dolo ab emptore. *Et ſi nullus dolus interceſſit ſtipulantis; ſed ipſa res in ſe dolum habet*, ut habet Lex Digeſtorum (*g*).

Obſervare intereſt, venditorem nullo in caſu, imò pacto manifeſto ſolvi cautione proprij facti: Eo repugnante bonæ fidei, ac proinde probis moribus (*h*).

Emptori, ſi evictio evenerit, licet petere ſolutionem impenſarum utilium & neceſſariarum ad meliorandam rem, deductis tamen, fructibus quos hæc peperiſſet melioratio: qui ſi ſuperarent impenſarum ſortem, hæc ſors extincta eſſet.: & quod excurrit bonâ fide & ante evictionem perceptum ipſius eſſet (*i*).

Quando venditor ſe evinci patitur ſine patrocinio & delatione vexationis in ſe concitatæ, aut tranſigit auctoritate privatâ cum vexante; aut denique alio obeſt modo conditioni venditoris; is non tenetur cautione evictionis. Emptor enim ſibi evictionem tribuere debet hoc in caſu (*k*).

Verùm alia ex parte ſola ſignificatio vexationis, in ſe illatæ, venditori indicata, eum prorsùs eximit ab omni obligatione pro ſe dicendi, efficitque ut venditor perſtet cautio eventûs actionis intentæ (*l*).

Quando venditor in re venali noſcit vitia, quibus uſus ſit, aut omninò inutilis, aut ita gravis ut non emiſſet aut viliori pretio acquiſiviſſet emptor, ſi ipſi innotuiſſent; (*m*) tunc emptor actionem poteſt intendere in venditorem ut reſumat rem & venditionem dicat nullam: aut ſaltem eum compenſet, juxta vitii naturam. Conſuetudines notare ſolent caſus in quibus valet ſolutio venditionis, in Jure dicta *redhibitio* (*n*), & caſus in quibus venditor ſolùm tenetur deceſſione pretij ſoluti: ſi verò vitium ſit majus, dicendum eſt Judici.

Eadem quoque eſt ratio, quando vitia ipſe ignoraverit venditor. Ea eſt deciſio Legis quæ habet: *Si quidem ignorabat venditor; ipſius rei nomine teneri* (*o*).

Sed ſi vitium novit aut cognoſcere debuit, & emptor damnum tulit, tenetur non ſolùm reſumere rem, aut pretium attenuare, prout caſus poſtulat; ſed præterea omnes conſecutiones præſtare debet; id eſt, damna quævis ab hoc vitio manantia (*p*).

Quando viget redhibitio, venditor pretium acceptum reſtituere debet, & emptori refundere impenſas quaſvis ad cuſtodiam rei & ad reliquas venditionis conſecutiones factas, imò fœnus ſolvendum: & emptor venditori debet reſtituere rem cum quovis lucro ab eâ percepto: *Factâ redhibitione omnia in integrum reſtituuntur, perinde ac ſi neque emptio, neque venditio interceſſit* (*q*).

Ex hoc principio dicendum eſt meliorationem aut deteriorationem rei, cujus culpâ non tenetur emptor, ſolum reſpicere venditorem (*r*).

Quando vitium adeò manifeſtum ut emptor ignorare nequiverit, aut quando venditor illud ſignificavit, hic emptor nullam coram Judice habere poteſt actionem in venditorem: *Hoc enim tantùm intuendum eſt, ne emptor decipiatur.* Hac ratione Lex firmat iſtud ſtatutum (*s*).

Hactenùs dicta de vitiis, quæ redhibitioni, aut deceſſioni pretii ſoluti, aut denique rogationi damnorum præbent locum, affigenda ſunt venditionibus inter privatos; non verò Judicis auctoritate contractis, qui Domini jus exerit, & locum venditoris habet, judicans rem prout in ſe eſt.

Dominus quibuſdam in caſibus cogitur ſuum vendere fundum. 1. Decreto à Judice lato, in gratiam Creditorum. 2. Viâ licitationis, cùm fundi diviſio nequit eſſe facilis inter plures hæredes. 3. Quando Publico neceſſarius eſt fundus: exempli gratiâ, ad urbē munitionibus ſepiendâ: ad cœmeterium Eccleſiæ neceſſarium extruendum, & aliis hujuſ-

(*a*) Leg. *Sancimus* 7. Cod de rebus alienis non alienandis &c. l. 4. tit. 51.
(*b*) Leg. *Si in emptione* 34. §. fin. de contrah. empt.
(*c*) Leg. *Si per errorem* 15. ff. de juriſd. omnium judicum l. 2. tit. 1.
(*d*) Leg *Nihil* 116. §. 2. ff. de reg. juris.
(*e*) Innoc. III. in c. *Super* 20. de reſcriptis l. 1. tit. 3. & in c. *Quia circa* 9. de conſang. & affinit. l. 4. tit. 14.
(*f*) Cit. Leg. *Nihil* & leg. *Titius* 8. ff. de reſcindenda venditione l. 18. tit. 5.
(*g*) Leg. *Si quis* 36. ff. de verborum obligationibus lib. 45. tit. 1.
(*h*) Leg. *Hujus* 1. §. 9. & leg. *Si unus* 27. §. 4. ff. de pactis l. 2. tit. 14.
(*i*) Cit. leg *Super* 16. Cod. de evictionib. & leg. *Sumptus* 48. & leg *Emptor*. 65. ff. de rei vindicat.
(*l*) Leg. *Si fundo* 53. §. 1. leg. *Si ideo* 55. & leg *Si dictum* 56 ff. de evictionibus &c. l. 21. tit. 2.
(*l*) Leg. *Herennius* 63. §. 2. ff. eod. tit.
(*m*) Leg. *Quæro* 39 ff. de action. empti & venditi l. 19. tit. 1.
(*n*) Leg. *Redhibere* 21. ff. de ædil. edict.
(*o*) Leg. *Labeo* 1. §. 2. de ædil. edict. ité leg. *Labeo* 45. ff. de contrahen. empt. & vendit l. 18. tit. 1.
(*p*) Leg. *Julianus* 13. ff. de act. empti & venditi. item citatis legib. 1. & leg. 45.
(*q*) Leg. *Pomponius* 6. ff. de ædil edict. Itē cit. leg. *Labeo* 1. §. 1. & leg. *Cum aut* 23. §. 7. ff eod. tit.
(*r*) Leg. *Quod ſi nolit* 31. ff. 1. & 11. & leg. *Ædiles* 38. §. 3. ff. eod. tit.
(*s*) Cit. leg. *Labeo* 1. §. 6. cit. ff. de ædil edicto. & leg. *Labeo* 45. § 1. ff. de contrahen. empt.

hujuſmodi in caſibus. Hoc apertè habet Edictum Philippi Pulchri an. 1363. Ex juxta hoc ſtatutum, rei frumentariæ inopiâ ingraveſcente, instructi cibariâ annonâ compelluntur eam vendere, & politicæ diſciplinæ Magiſtratus cogunt Piſtores panem & lanios carnem pretio juſto & legitimo vendere: quod diſpoſitioni Legum Romanarum, Edictis Regum Galliæ (a) & æquitati naturali concordat,

(a) Leg. Annonam 6. ff. de extraord. criminibus l. 47. tit. 2. Leg. Lege Juliâ 2. ff. de leg. Juliâ, de Annonâ l. 48. tit. 12. Leg. Omnia r. §. 2 ff. de officio Præfecti urbis l. 1. tit. 12.

Privatus ipſe compellitur privato vendere uſum partis ſui fundi: videlicet quum duo prædia contigua duobus obtigerunt in partem ita ut alter ſuo gaudere nequeat niſi tranſeundo per alterius fundum; tunc Dominus fundi tranſitus cogitur hanc vendere ſervitutem alii cui neceſſarius eſt tranſitus ut ſuo fruatur prædio: ſic compoſuit Jus Romanum (b).

(b) Leg. Si quis 12. ff. de religioſis & ſumptibus funerum l. 8. tit. 7.

CASUS PRIMUS.

FABIUS fundum, ſibi ab affine legatum, ot & ſubſtitutum liberorum in gratiam, habet. Gravi premitur egeſtate, & amicum habet, qui eum, ut ut ſubſtitutum empturus eſt. Poteſt-ne vendere tutâ conſcientiâ?

Respons.

Conſtat, fundum nec quicquam aliud, cujus ſibi non eſt dominium, poſſe vendi. Fabio autem non eſt fundi dominium, quum affinis ei legavit illum in ejus liberos ſubſtitutum. Ipſi igitur ſolus eſt uſufructus; & ſolis liberis dominium. Ac proinde nemini vendere ſine injuſtitiâ manifeſtâ. Hoc probatur Lege quæ habet (c): *Sancimus, ſive lex alienationem inhibuerit, ſive teſtator hoc fecerit, ſive pactio contrahentium hoc admiſerit, non ſolum dominii alienationem, vel mancipiorum manumiſſionem eſſe prohibendam; ſed & &c.* Quapropter ſi Fabius hunc vendidiſſet fundum amico, liberi jure curarent ut emptor prædio deſerendo damnaretur, nec tenerentur ullo compenſare modo emptorem, cui recurrendum eſſet ſolùm ad ementitum venditorem: aliàs hæ ſubſtitutiones, quibus Leges & Conſuetudo patrocinantur, evaderent illuſoriæ & irrita.

(c) Leg. Sancimus fin. Cod de rebus alienis non alienandis &c. l. 5. tit. 51.

CASUS II.

EPARCHIUS, Conſtantini, minoris, Curetor vendidit Juliano villam ejuſdem minoris, qui conſenſit: hac venditione pretio 6000. Librarum contractâ, eâ lege ut ſumma hæc ſit Conſtantino, majorenni, ſolvenda; & medio tempore Julianus ei fœnus ſit ſoluturus juxta uſuram Edicti. Hoc venditionis pactum eſt ne validum?

Respons.

Venditionis pactum, de quo agitur, eſt nullum. Nam qui *ſui juris* poſſunt ſolùm alienare fundos. Minor autem haud eſt ſui juris. Conſtantini igitur, minoris, conſenſus, ad alienationem fundorum ſuorum præſtitus, eſt omninò inutilis; ac proinde Eparchius, obtendens ſui conſenſum minoris, Juliano nequivit illum vendere, nec ſervans formulas ab Edictis exactas ſi verò eas obſerveverit, venditio eſt legitima, & partor eſt in tuto.

Stipulatio, quæ habet, Julianum Conſtantino, pretium venditionis ſoluturum, jam majorenni, & ſartam tectamque habituro alienationem ab Eparchio, Curatore, factam; & medio tempore partorem ſoluturum fœnus 6000. Librarum, non poteſt haberi injuſta: quia licet fundi venditi fœnus carpere, quando partor pretium non ſolvit & illo gaudet fundo, ut ſancitur à Lege (d), quæ habet: *Veniunt autem in hoc judicio infra ſcripta: imprimis, pretium quanti res venit. Item uſura pretij poſt diem traditionis: nam cùm emptor fruatur, æquiſſimum eſt eum uſuras pretij pendere.* Idem definitur aliâ Lege (e) his verbis: *Curabit Præſes Provinciæ compellere emptorem, qui, nactus poſſeſſionem, fructus percepit, partem pretij quam penes ſe habet, cum uſuris reſtituere, quas & perceptorum fructuum ratio & minoris ætatis favor, licet nulla mora interceſſerit, generaunt.* Cui addenda eſt ſententia Gloſſæ in Decretali Alexandri III. (f) quæ habet: *Uſuræ poſſunt peti, etiam ſecundùm Canones... cùm vendo tibi prædium & trado & percipio fructus, nec ſolvis mihi pretium ad terminum... quia hujuſmodi uſuræ, non quaſi uſuræ, ſed quaſi intereſſe petuntur.* Covarruvias, Navarrus. Lonet (g) & complures alii Auctores idem ſentiunt.

(d) Leg. Julianus 13. §. 19. ff. de actionibus empti & venditi l. 19. tit. 1.

(e) Leg. Curabit 5. Cod. eod. tit. 1. l. 4. tit. 49.

(f) Gloſſa in cap. Conqueſtus. S. vſeu. do de uſuris l. 5. tit. 19.

(g) Didac. Covarr. à Leyva l. 3. variar. reſolut. c. 4. §. 5. Navarrus l. 5. Conſiliorum Conſ. 11. n. 2.

CASUS III.

SIGONIUS, Theogenis tutor, quem Herculus urſit ad ſolutionem mille coronatorum, à minore ipſi debitorum, vendidit auctoritate privatâ prædium, partem fundi hujus minoris, pari ſummâ, ut levaret Theogenem ære alieno, & vitaret implicationem & expenſas litis, quæ in eum incidiſſent. Herculus ſex annis hoc potitus eſt prædio, è quo ducentas percepit Libras quolibet anno [deductis expenſis & impendiis ad colendam terram & percipiendos fructus] Theogenes major, petiit ut reſtitueretur in poſſeſſionem prædij hujus, & Herculo obtulit, emptori, & creditori, mille-octingentas Libras præſentes; contendens mille-ducentas Libras, per ſex poſſeſſionis annos perceptas, priùs deducendas eſſe è ſummâ præcipuâ, cui Herculus celiter interceſſit. Cujus eſt jus?

Respons.

Jus eſt Theogenis. Nam Sigonius non erat Dominus venditi prædij, quod erat Theogeni pupillo ſuo proprium: nequivit ergò ejus dominium Herculo transferre, juxta hanc Juris Canonici regulam (h): *Nemo poteſt plus juris transferre in alium, quam ſibi competere dignoſcatur.* Habenda eſt igitur ad ſummum hæc venditio tanquam mera fiduciarij fundi poſſeſſio: atqui in poſſeſſione fundi fiduciarij creditori à debitore commiſſi, fructus à poſſidente fundum fiduciarium percepti ſunt numerandi in ſolutionem ſortis præcipuæ, ſecundùm hæc Decretalis ab Alexandro III. Concilio Turonenſi aſſidente ſtatuti verba (i): *Si quis alicujus poſſeſſionem, datâ pecuniâ ſub hac ſpecie vel conditione in pignus acceperit, ſi ſortem ſuam* [deductis expenſis] *de fructibus jam percepit, abſolutè poſſeſſionem reſtituat debitori: ſi autem aliquid minus habet: eo recepto, poſſeſſio liberè ad dominum revertatur.* Unde Herculo priùs deducendæ ſunt mille ducentæ Libræ, è fructibus prædij perceptæ ex mille Coronatis ſibi debitis: ſicque mille-octingintæ Libræ à Theogene oblatæ ſunt quid rationi & æquitati conſonum; ſalvo tamen recurſu ad Sigonium propter damna & fenora, quæ poteſt exigere ob malam venditionem: qua de re Judex dicet quod ſibi æquum videbitur.

(h) Bonifac. VIII. in reg. 79. de regulis juris in 6.

(i) Alex. III. in c. plures 11 de uſur.

CASUS IV.

NICOLAO, miſero ruſtico, eſt ædicula, circiter quadringentas valens Libras, & viridarium, muris, duobus jugeribus fundo Renati, divitis, contiguis, ejuſdem pretij. Renatus, qui deſideret ea, ab eo petit num velit hanc vendere hæreditatem.

Nicolaus

Nicolaus novit ſe venditurum, ad ſummum 800. Libras capturum: ſed ex eo vivens cum ſuo labore, & prævidens hanc ſummam laceratum iri in ſuis manibus, nec ejus uſum fore utilem juxtà atque herediolum, iſtud quærit à Renato 1200. Libras qui eas pollicetur ea illius deſiderio prædii. Nicolaus poteſt-ne, tutà conſcientià, vendere 400. Libris ultra æſtimationem expertorum nullâ mercedis ſpe ductorum?

R e s p o n s.

Huic ruſtico licet abſque peccato vendere domum & viridarium Renato ſummâ ſibi oblatâ. Ratio eſt, quia jure compenſatur damnum à privatione hujus herediolì illatum. Nam, ut ait Sanctus Thomas in ſimilem difficultatem (*a*), licet res vendita, in ſe ſpectata, minoris ſit pretii, plus valet ob damnum quod infert ſibi venditio emptori ſollicitanti facta, cui, ut gratum faciat, vendit. *Cùm aliquis multùm indiget habere rem aliquam*, inquit hic Sanctus, *& alius læditur, ſi eâ careat in tali caſu juſtum pretium erit, ut non ſolùm reſpiciatur ad rem quæ venditur; ſed ad damnum quod venditor ex venditione incurrit; & ſic licitè poterit aliquid vendi plus, quàm valeat ſecundùm ſe, quamvis non vendatur plùs, quàm valeat habenti.* Qua de re obſervandum non fore idem: 1°. Si Nicolaus ex venditione non pateretur. Nam, hoc in caſu, ei non liceret ſine injuſtitià, domum & viridarium Renato vendere ultrà juſtum pretium, hoc eſt, 800. Libras, licet multum Renato prodeſſet; ſolo emptoris commodo non ſufficiente ut patrocinetur venditori in emptoris gratiam. *Si aliquis verò*; ſubjungit Sanctus Thomas, *multùm juvetur ex re alterius quam accepit; ille verò qui vendit, non damnificatur, carendo re illa; non debet eam ſupervendere: quia utilitas quæ alteri accreſſit, non eſt ex venditione, ſed ex conditione ementis. Nullus autem debet vendere alteri quod non eſt ſuum, licet ei poſſit vendere damnum quod patitur.* Sylvius (*b*) ad literam ſuffragatur ſententiæ hujus Sancti Doctoris. 2°. Obſervandum eſt quoque Nicolao, ſi eum rerum inopia premeret vendere herediolum, non licere cariùs vendere juſtâ expertorum æſtimatione, quia ipſi non eſſet jus imponendi emptori damnum poſtea ferendum abſentiâ heredioli; quum non emptor, ſed rerum ſuarum inopiâ eſſet ſola & vera cauſa, quæ eum compelleret ad vendendum. Ideò Renatus, ſolvens eo in caſu pretium prædii & domûs, octingentas nempe Libras, ex hypotheſi juſtum eorum pretium ſolveret quod licitè Nicolao deberetur. *Qui enim emit rem aliquam*, ait alibi idem Doctor Angelicus (*c*), *tantum pro eà juſtè dat, quantùm valet, non autem quantum ille qui vendit, ex ejus carentià damnificatur.* Cæterum dicta de venditore intelligenda ſunt de emptore, emente viliori pretio.

(*a*) S. Thom. 2. q. 77. art. 3. in corp.

(*b*) Fr. Sylvius in 2. 2. q. 77. art. 2. conclus. 3. & 4.

(*c*) S. Thom. q. 13. de malo art. 4. ad 14.

C A S U S V.

Aubertus vendidit & tradidit domum Jacobo cum hac clauſula in contractu enuntiatâ, venditionem fore diſſolutam & irritam ſi Jacobus intra trimeſtre in integrum non ſolvat pretium, & Jacobus non habet tunc præſto totam ſummam ad diem ſolutionis; hic venditor, quem cætera pœnitet vendidiſſe domum, hanc obtendit clauſulam, & vult ut ſibi reſtituatur. Jacobus tenetur-ne conſcientià eam reſtituere?

R e s p o n s.

Nulla executio clauſulæ non priùs diſſolvit venditionem quam Judex dixerit diſſolutam & ſic interpretanda Lex (*d*), quæ habet. *Cùm venditor, fundi in lege ita caverit; ſi ad diem pecunia ſoluta non ſit, ut fundus inemptus ſit.* Et hæc alia (*e*): *Non impletà promiſſi fide dominii tui jus in ſuam cauſam reverti conveniat.* Spectanda igitur eſt hæc clauſula tanquam comminatoria, ſicque habetur coram omnibus Tribunalibus, donec Judex venditionem dixerit diſſolutam: nam æquitatis naturalis eſt emptori concedere moram legitimam, quum per eum non ſtat præciſè die dicto ſolvere: Judex quippe ſolet concedere, venditore negante ut habet hæc Digeſtorum Lex (*f*): *Si quando dies, quà pecunia daretur, ſententia arbitri comprehenſa non eſſet; modicum ſpatium datum videri hoc idem dicendum, & cùm quid eâ lege venierit, ut niſi ad diem pretium ſolutum fuerit, inempta res fiat.* Indè Jacobus non tenetur conſcientià, in caſu propoſito, reſtituere Auberto domum ab eo emptam, donec juridica ſententià dicta fuerit in eũ.

(*d*) Leg. Cùm venditor 2. ff. de lege commiſſorià lib. 18. tit. 3.

(*e*) Leg. Cùm te 6. cod. de pactis inter emptorem & venditorem compoſitis lib. 4. tit. 54.

(*f*) Leg. Trajectitiæ 3. in fin. ff. de obligationibus & actionibus lib. 44. tit. 7.

Excipiendus tamen eſt caſus, in quo mora præſtandi promiſſi nequiret concedi ſine gravi damno, ut ſi venditor traderet mercem promiſſam ad eum ipſum diem conſcenſionis in navem aut nundinarum; ſed hac de re non agitur.

C A S U S VI.

Cledonius verbo vendidit Cajo adamantem pretio 3000 Librarum eâ lege ut Cajus ſit intra octiduum pretium ſoluturus, quo omiſſo venditio erit nulla. Cajus tamen duos nummos aureos præbuit arrhas Cledonio in executionem promiſſi: ſed pluribus tranſactis diebus ultrà diem dictum nec lege impletà: Cledonius adamantem tradere noluit, & pretium capere, imò arrhas reſtituere Cledonii denegatio non-ne juſtitiæ adverſatur, præſertim duorum aureorum nummorum in arrhas conceſſorum?

R e s p o n s.

Reſpondemus in hiſce venditionibus poſſe pacta interponi eas diſſolventia & quaſi veritas ſcientia, invito ipſo contrahente ea non implente. *Poſſunt ... interveniſſe pacta quædam ab initio*, inquit Cabaſſutius, (*g*) *per quæ contractus iſte alterà etiam invitâ parte, dirimatur ex poſt facto.* Hocce pactum contraxerunt Cledonius & Caïus, dictum in jure *pactum legis commiſſoriæ*, juxtà quod inter cõtrahentes convenit, pretio rei vẽditæ venditori ab emptore non ſoluto ad diem dictum, venditionem fore nullam & planè irritam. Unde Cledonio licet ſine injuſtitià negare traditionem adamantis Caïo; quum vendiderit eâ lege, quæ non impleta ab emptore, venditionem efficit nullã.

(*g*) Joan. Cabaſ. juris can. theor & prax. l. 6. c. 9. n. 10.

Inſuper Cledonius non tenetur reſtituere duos aureos nummos, à Caïo in arrhas emptionis & executionem promiſſi conceſſos; cùm eorum jactura ſit æqua ob omiſſionem impletæ conditionis inter eos pactæ.

Hæc deciſio conſentit Legibus Romanis (*h*): Sic habet tertia in margine notata: *De lege commiſſoria interrogatus, ita reſpondit. Si per emptorem factum ſit, quominus legi* (commiſſariæ) *pareretur, & ea lege uti venditor velit fundos inemptos fore: & id quod arrhæ, vel alio nomine datum eſſet apud venditorem remanſurum.*

(*h*) Leg. *Si fundus* 4. init. & §. 1. & leg. *De lege* 6. ff. de lege commiſſorià l. 18. tit. 3. leg. *Sed & Celſus* 6. §. 1. ff. de contrahendâ emptione &c. l. 18. tit. 1. leg. *cum venditor* 2. ibid.

C A S U S VII.

Cyrillus emit à Paſcale jugerum vinearum, vi aut fraude, pretio juſti pretii dimidio minore, Paſchalis nactus clientelam, in Cyrillum inquiſivit ut dirimeret venditionem; & ſimul quærit reſtitutionem omnium fructuum ab emptione perceptorum. Judici licet-ne ſine injuſtitià Cyrillum addicere huic reſtitutioni?

R e s p o n s.

Judici licet damnare Cyrillum reſtitutione jugeri vinearum, omniumque fructuum perceptorum; nam emptor, nec fraude nec vi uſus, non ſit damnandus reſtitutione fructuum, aut fœnore ſubſtitutionis in legitimum pretium, ſi velit

rem

rem emptam habere niſi à die inquiſitionis coram Judiee prolâtæ ab emptore in venditorem; non perinde eſt, ſi alterutrius ſit reus; cùm juris non ſit ut vis aut fraus illi proſit, juxta hanc Juris Romani regulam (*a*) *Jure naturæ æquum eſt neminem cum alterius detrimento & injuriâ fieri locupletiorem.* Et hanc Juris Canonici (*b*) *Locupletari non debet aliquis cum alterius injuriâ vel jacturâ.* Quod dicit etiam Innocentius III. in pluribus Decretalibus. (*c*) Quapropter Cyrillus eſt damnandus reſtitutione fructuum à die poſſeſſionis; quum iniquæ emptioni addidit vim aut fraudem, ſalvo Judicis juſſu ut deducatur fœnus à ſummâ ſolutâ. *Si fundum veſtrum*, habet Lex (*d*) *vobis per denuntiationem admonentibus, volentem ad emptionem accedere, quod diſtrahentis non fuerit: non rectè is contra quem preces funditis, comparavit, vel alio modo malâ fide contraxit; tam fundum veſtrum conſtitutum probantibus, quam fructus quos cum malâ fide percepiſſe fuerit probatum, aditus Præſes Provinciæ reſtitui jubebit.*

(*a*) Leg. *Jure* naturæ ff. de diverſis reg. juris antiq. l. 50. tit. 17.
(*b*) Reg. 48. de reg. juris in 6.
(*c*) Innoc. III. in cap. *Oſſen* 14. de teſtam. &c. l. 3. tit. 26. & in cap *Cum dilectus* 8. de religioſis domibus &c. l. 3. tit. 36.
(*d*) Leg. *Si fundum* 17. Cod. de rei vindicat. 3. tit. 32.

CASUS VIII.

Ignacius, Architectus, ædes Mævij viliſſimo pretio emere cogitans, in ejus animum induxit eas eſſe à fundamentis ruinoſas, quia quædam conſpiciebantur vitia, quæ Mævius, ipſo teſte, credidit eſſe ruinæ proximæ indicia, licèt re non magna, nec difficulter reſtauranda. Mævius non ſat opum habens ut inſtauraret, conſenſit eam vendere Ignacio, 10000. Libris, licèt, conſcius malæ Ignacij fidei, non vendidiſſet, aut ſaltem non ceſſiſſet infra 15000. Libras. Qua de re quæritur num hæc venditio ſit valida, aut an Ignacius teneatur conſcientiâ deſerere contractum, aut Mævium remunerari?

Respons.

Huic venditionis contractui ineſt error non comes ſolum, ſed verus. Atqui error verus ita cauſatur contractum, ut contrahens errans, ejus conſcius, non pactus eſſet, ac proinde excludit conſenſum: *Cum nullus ſit errantis conſenſus*, ut habet Lex (*e*): errare nihil aliud eſt quàm cogitare hoc pro illo. *Errare id eſt, aliud pro alio putare* (*f*). Ex hac ſolâ ratione venditionis contractus, de quo in quæſito propoſito agitur, eſſet nullus, deficiente conſenſu ſufficiente venditoris. *Quid enim tam contrarium conſenſui quam error?* habet Lex (*g*): regula quoque juris habet (*h*), *Non videntur qui errant conſentire.* Cui conſentaneum Jus Canonicum (*i*).

Sed, præter errorem, huic contractui ineſt dolus, vera ejus cauſa; quum Mævius, ab Ignatio non deceptus, domum non vendidiſſet, aut ſaltem pretio tertiâ parte majore. Unde concludendum hanc venditionem eſſe nullam *ipſo jure*, ſecundùm verba Gloſſæ in Decretale ab Alexandro III. ad Epiſcopum Atrebatenſem miſſum: (*k*) *Cùm dolus dat cauſam contractui, putà, cùm dolo induxi te ad vendendam rem, alias non venditurum, non tenet contractus.* Quod conſonum his Canonis verbis (*l*). *Quod ſi calliditate uſus fuerit, & à colono, vel à Clerico emerit, Princeps agrum, irrita ſit venditio*: Quibus ſimiliter concordant Leges Civiles (*m*).

Ratio ſenſibus percipitur: dolus enim, ut error, detinet liberum conſenſum, ſine quo nullus unquam eſt verus conſenſus, quum contractus nihil aliud ſit quàm *duorum vel plurium in idem placitum conſenſus.* Sive inſpiciatur ergo error Mævij, aut dolus Ignacij, concludendum venditionem, de qua agitur, eſſe nullam, deficiente vero & libero conſenſu Mævij: & neceſſariò Ignacium teneri, conſcientiâ, contractum deſerere, aut Mævium compenſare, venditorem, quem feſellit (*n*).

(*e*) Leg. *Non idcirco* 9. Cod. de juris & facti ignorantia l. 1. tit. 18.
(*f*) Can. *In quibus* 6. 22. q. 2.
(*g*) Leg. *Si per errorem* 15 ff. de juriſdictione omnium judicum l. 2. tit. 1.
(*h*) Leg. 116. §. 2 ff. de diverſis reg juris antiq.
(*i*) Innoc. III. in cap *Super* 20. de reſcriptis; & in cap. *Quia circa* 6. de côſanguin. & affinit.
(*k*) Gloſ. in cap. *Cum dilecti* 3. de empt. & venditione v. *Deceptione* lib. 3. tit 17.
(*l*) Can. *Quiſquis* 19. §. 2. 12. q. 2.
(*m*) Leg. *Et eleganter* 7. ff. de dolo malo lib. 4. tit. 3.
(*n*) De Genet. Theol. mor. tom. 1. tract. 2. cap. 2. q. 3. & cap. 3. q. 3.

CASUS IX.

Si error & fraus fuerint ſolùm comites in contractu venditionis: exempli gratiâ, ſi Mævius, domum venditâſſet tabulâ publicâ; & Ignacius, ſibi deſtinans eum induxerit, minori obtenturus pretio, ejus domui longè plura ineſſe vitia, quàm re ſunt; contractus eſt-ne validus; & Ignacius debet-ne Mævio aliquam mercedem?

Respons.

Hic error comes, aut hæc fraus, non vera contractus cauſa, non dicitur arcere ejus validitatem. Id cenſet Auctor Gloſſæ in deciſione proximâ laudatæ. En verba (*o*): *Si vero* (dolus) *incidit in contractum; quia venditurus eram, ſed per dolum tuum minùs vendidi, vel per dolum meum plus emiſti; tenet quidem contractus.* Nihilominùs Mævius, hac in venditione læſus, poteſt à Mævio petere ſupplementum juſti pretij domûs; & Ignacius tenetur conſcientiâ ei tradere: hoc etiam docet eadem Gloſſa, ſubjungens: *ſed agitur ad ſupplementum reſidui.* Et eâdem de cauſâ, Mævius, qui Ignatium decepit in contractu, teneretur eum compenſare, ut probant hæc Legis verba (*p*): *Si venditor dolo fecerit, ut rem pluris venderet ... empti eum judicio teneri, ut præſtet emptori quanto plura ſervum emiſſet* (*q*).

(*o*) Gloſ. in cit. cap. *Cum dilectis* 3. de empt. & vendit. v. *Deceptione.*
(*p*) Leg. *Julianus* 13. ff de action. empti & venditi §. 4. lib. 19 tit. 1
(*q*) Idem De Gen. loc. ſuprà cit. cap. 4. q. 4.

CASUS X.

Chrysologo, aquarum vitæ ſolidario & minutario negotiatori, ſunt aquæ vitæ acres & generoſæ quibus immiſcet circiter quintam aut ſextam partem aquæ communis, nec ea mixtio earum vim ita frangit ut ſub ſenſus cadat, aut facilè percipiatur. Poteſt-ne, vacuus à reſtitutione, eas ſic dilutas vendere omnibus pro aquis vitæ puris? Rationes, quæ inducunt ſibi licere, ſunt. 1. Quia omnes, aut fermè omnes negotiatores ſuæ artis eidem inſiſtunt viæ. 2. Quia, ſi omitteret, nihil lucri pareret hoc commercium quia cogeretur cariùs vendere, dum alij minori venderent pretio, & invitarent omnes qui ipſum adire ſolent. 3. Quia hæc mixtio non nocet ſanitati utentium hoc liquore?

Respons.

Doctor Angelicus (*r*) dicit primũ vitium in quod incidunt negotiatores, eſſe quum vendunt mercẽ pro aliâ, ut in quæſito hic propoſito, Chryſologus vendit aquam communem pro aquâ vitæ, & negotiatorem admittere eo in caſu fraudem, qua peccator fit. *Unus defectus eſt ſecundùm ſpeciem rei*, inquit Sanctus Thomas. *& hunc quidem defectum ſi vẽditor cognoſcat in re quam vendit, fraudem committit in venditione. Unde venditio illicita redditur.* Poſtea ſubjungit hic Sanctus hujuſmodi fraude, ut & quæ quantitatem rei venditæ ſpectat, teneri reſtitutione peccantem. *Et in omnibus talibus non ſolùm aliquis peccat, injuſtam venditionem faciendo; ſed etiam ad reſtitutionem tenetur.*

Videtur tamẽ, in quæſito propoſito, poſſe excuſari Chryſologus rationibus quas apponit, modò vẽdata quam. vitæ ſic dilutam infra pretiũ puræ, & deceſſio de pretio æquivaleret mixtioni. Hoc probatur auctoritate Sancti Antonini (*s*), qui putat poſſe negotiatores excuſari, qui vendunt merces corruptas aut mixtas ut compenſent detrimentum, quod iis incumberet aliàs: quia alij negotiatores, idem exercentes commercium, eas ſic corruptas vendunt minori pretio: ſemper hac conditione obſervatâ, ut minùs vẽdantur quàm venderent non mixtas: cui adjungit aliam conditionem, nempe, hanc depravationem aut mixtionem non nocere ſanitati. En verba: *Verùm cùm aliqui ſophiſticant ea qua vendunt, ut ſe ſervent indemnes & cum aliquo lucro congruo; quia ſi venderent puras res, & emptores non vellent dare juſtum pretium; quia alij vendunt talia ſic ſophiſticata & mixta*

(*r*) S. Thom. 2.2. q. 77. art. 2. in corp.
(*s*) S. Anton. 2. part. Sum. Theol. tit. 1. c. 17. §. 4.

Digitized by Google

mixta minori pretio, videntur poſſe excuſari : dummodò non ſiant tales mixturæ, quæ noceant humanis corporibus : quod accidere poteſt in his quæ venduntur in cibum & potum hominum ; & præcipuè in medicinalibus. Nihilominùs obſervandum eſt hunc Archiepiſcopum ancipiti animo loqui, ut patet ex his verbis : *videntur poſſe excuſari.* Unde inferendum eſt tutâ conſcientiâ vendi res non depravatas, nec mistas, in periculo quo deſiderium irretit negotiatorem nimium confidere pretio quo vendit mercem, & aliquam committere injuſtitiam, juxta hoc eximium Sancti Leonis verbum. (*a*) *Difficile eſt inter ementis vendentiſque commercium non intervenire peccatum.* Sed quicquid ſit, planè neceſſarium eſt ad tutam conſcientiam ſervandam vendere merces mistas aut corruptas minori pretio quàm valerent, ſi puræ eſſent. *Debent tamen venditores*, adjungit Sanctus Antoninus, *in hujuſmodi caſibus minùs vendere, quàm ſi eſſet purum, aliàs venderent aquam pro vino ; & ſic de aliis ſimilibus.* Et ad hoc Chryſologo aliiſque qui eodem in caſu ſunt componendum eſt ne committant injuſtitiam.

(*a*) S. Leo in Can. *Qualitas.* 2. de pœnit. diſt. 5.

CASUS XI.

JOACHIM, Negotiator lanarius, ſolet lanam in loco humido aſſervare, ut gravior majus pariat lucrum, nonne peccat contra juſtitiam ?

RESPONS.

Huic difficultati reſpondet Sanctus Antoninus (*b*), damnatque hunc uſum tanquam injuſtum ac fraudulentum, loquens de texentibus aut vendentibus pannos laneos, quos in loco aſſervat humido, ut in longitudinem porrigantur majorem, ulnâ metientes. *Lanifices*, inquit hic Sanctus Archiepiſcopus. *Qui faciunt pannos trahere ad tractorium ultra debitum artis : unde poſtea madefactus & tonſus, ut moris eſt, retrahitur ad longè minorem menſuram, quàm debet, fraudem faciunt.* Unde Joachim lanam efficiens humore, quem imbibit, graviorem quæ poſtea longè levior fit, aliquandiu aſſervata apud emptorem in loco arido, non poteſt excuſari falſo pondere, ut Negotiatores, de quo Sanctus Antoninus loquitur, falsâque menſurâ vendere ; ita ut utrique hoc dolo peccant in juſtitiam, ac proinde tenentur reſtitutione damni emptoribus illati : nam Joachim iſtique Negotiatores perinde ſe habent ac ſi mercem, ut par eſt, ſiccam venderent falſo pondere falsâque menſurâ, cùm omnibus ſit notum mercem ex humidâ ſiccàm minoris eſſe ponderis, minoriſque menſuræ quàm antea. Hanc quoque artem damnat Sanctus Thomas (*c*), quando dicit : *Si quis ſcienter utatur deficienti menſurâ in vendendo, fraudem committit, & eſt illicita venditio. Unde dicitur Deuter.* XXV. Non habebis in ſacculo diverſa pondera, majus & minus, nec erit in domo tuâ modius major & minor : *Et poſtea ſubditur*, abominatur enim Dominus qui facit & averſatur omnem injuſtitiam.

(*b*) S. Anton. 2. part. ſum. tit. 1. c. 17. §. 5.

(*c*) S. Thom. 2. 2. q. 77. art. 2. in corp.

CASUS XII.

ANTHIMO, pannorum Propolæ ſunt in tabernâ plura pannorum atrorum volumina, quos novit vitioſos tincturâ ardentiori, quæ eos uſſit : quod ſolo uſu percipi poteſt. Eodem tamen pretio vendit ulnam hujus panni ac ſi tinctura eſſet legitima ; quia, inquit, à ſe non oritur tinctura, & inſuper æquum eſt ut debilius compenſetur à fortiori : Peccat-ne & tenetur-ne aliquâ reſtitutione ?

RESPONS.

Tertiâ hac fraude, judice Sancto Thomâ (*d*), utuntur aliquando Negotiatores, qua juſtitiæ adversâ, tenetur ad reſtitutionem damni, quo afficiuntur emptores harum mercium vitioſarum. *Tertius defectus* (in venditione) *eſt ex parte qualitatis*, inquit hic Sanctus, *putà, ſi aliquod animal infirmum vendat quaſi ſanum ; quod ſi quis ſcienter fecerit, fraudem committit in venditione ; unde eſt illicita venditio, & in omnibus talibus non ſolùm aliquis peccat, injuſtam venditionem faciendo, ſed etiam ad reſtitutionem tenetur.* Anthimus igitur non liberatur peccato & injuſtitiâ, in quæſito propoſito, nec proinde eximitur à reſtitutione detrimenti emptoribus illati.

(*d*) S. Thom. 2. 2. q. 77. art. 2. in corp.

Sanctus Antoninus eidem Sancti Thomæ principio, idem docet, & in exemplum præponit eumdem caſum hîc appoſitum cum pluribus aliis. (*e*) *In qualitate rerum fit fraus*, inquit, *cùm ſcilicet venduntur carnes infectæ pro ſanis ; aromata antiquata & ſic virtute debilitata, pro recentibus, liber corruptus & falſus, pro fideli ; & corium fragile pro durabili ; vinum corruptum pro ſano ; domus ruitura pro ſtabili ; animal infirmum pro ſano ; pannus defectuoſus pro indefectuoſo, & hujuſmodi.* Hæ duæ auctoritates ſufficiunt ut pateat Anthimum peccare, non ſolùm pannum intinctu ardenti corruptum, & hoc vitio deterioris uſus ; ſed etiam teneri ad compenſandos emptores ſi eum eodem pretio ac hoc vitio deſtitutum emerint.

(*e*) S. Anton. 2. part. ſum. Theol. tit. 1. c. 17. §. 6.

CASUS XIII.

HIPPARCHUS, pannorum Propola, vendidit Soſtheni panni coccinei volumen, cujus duas poſtremas ulnas noſcebat non infectas æquè vivido & lucenti colore atque reliquas. Soſthenem celavit hoc vitium ut venderet : verùm minuit pretium pro colore vitioſo ; Peccavit-ne hoc celans vitium ?

RESPONS.

Reſpondemus Hipparchum non peccaviſſe, tacendo hoc vitium Soſtheni. 1. Quia minùs vendidit totum quàm vendidiſſet ſine hoc vitio. 2. Quia non tenebatur hoc vitium palam facere, quo cognito fortè non vendidiſſet totum panni volumen, cùm emptor detrimento non gravetur ; & conſenſiſſet neceſſariò emptioni eâdem ſummâ præſtitâ quæſitæ. *Si ergo vitium rei venditæ*, inquit Sanctus Thomas (*f*), *non faciat rem minùs valere, quàm pretium impoſitum ; quia fortè venditor minus pretium imponit propter vitium ; tunc non peccat, tacens vitium : quia venditio non eſt injuſta ; & fortè eſſet ſibi damnoſum, ſi vitium diceret : quia emptor, vellet habere rem, etiam minori pretio, quàm valeret.*

(*f*) S. Thom. Quod liber 2. art. 10. in corp.

Verum eſt tamen, ſi, in caſu propoſito, hic pannus non eſſet bono uſui emptoris, ut viri nobilis, & ei eſſet damnoſus ; fore ut Negotiator teneretur eum remunerari, non obſtante deceſſione de pretio duarum ulnarum vitioſarum, aut eum recipere legitimo ſuo pretio.

CASUS XIV.

SAMUEL vendidit Laurentio fundum 20000. Libris, exceptis ſylvis, quas ſibi ſervavit, fidens Laurentio quem juſſit conſcribi contractum ; hic contractui inſeruit Samuelem ſibi vendidiſſe fundum & quicquid in eo habebat, exceptis ſylvis, nomine Sanctâ Helenâ & Valle. Laurentius, ſolutis 20000. Libris, & contractu ab utrâque parte ſubſcripto, in fundi poſſeſſionem venit, & eo potitus eſt per biennium. Aliquantò poſt, Samuel, qui omnem fundum penitùs non pernoſcebat, quique ad Laurentii arbitrium ſe retulerat, ut dictum, accepit ſupereſſe aliam ſilvulam, pretio 1000. Librarum, nominatim non exceptam, quia Laurentius, ut & ipſe, eam ignorabat, tempore conſcripti contractûs. Hac de re queritur à Laurentio deluſus ; & contendit ſuam hanc ſilvam ; quum vendens fundum exceperit ſilvas. Laurentius reſpondet, duabus ſolùm ſilvis in contractu exceptis, tertiam nihil ad eum facere, quæ cum fundo cenſenda eſt vendita interea tamen ſignificaturus ſe emiſſe fundum pretio perfecto, dicit

ſe præſto conſentire reſciſſioni contractûs, ſi velit 20000. Libras reſtituere intra trimeſtre. Quâ de re, quæritur an, tempore præſtituto elapſo, nec ſummâ hac à Samuele reſtitutâ, liceat tenere, tutâ conſcientiâ, hanc ſilvam cum fundo?

Respons.

Quum nullo utatur dolo Laurentius, & præterea hæc ſilvula nominatim in contractu venditionis non excipiatur, Samueli nullum debet ſupplementum, & Samuel ſibi vertere vitio debet imperfectam omnium fundi appendicum cognitionem, antequam venditaret. Ideò damnum ſibi, non emptori, incumbit, juxta hanc Boniſacii VIII. regulam [a]: *Damnum quod quis ſuâ culpâ ſentit, ſibi debet, non aliis imputare.* Laurentio igitur, qui bonâ uſ.a eſt fide, licet inſiſtere verbis contractûs, juxta Legem, quæ habet [b]: *Ait Prætor pacta conventa, quæ neque dolo malo, neque adversùs leges.... neque quò fraus cui eorum fiat, facta erunt, ſervabo* Sed hoc Laurentium prorsus ab omni reſtitutione ſartum tectumque ſervat, quod Samueli læſo liceret contractûs reſciſſionem ſibi oblatam acceptam ferre. Tandem dubiâ juris utrinſque juſtitiâ poſitâ, æquitatis eſſet ut pronuntiaretur potiùs in Laurentii, quàm venditoris, gratiam, ſecundùm hanc aliam ejuſdem Pontificis Boniſacii VIII. regulam [c]: *Cùm ſunt partium jura obſcura, reo ſavendum eſt potiùs quàm actori.* Quod eò certius, quò poſſeſſio ſemper ſavet poſſidenti bonâ fide [d]: *In pari cauſa potior eſt conditio poſſidentis.*

[a] Reg. 86. de reg. juris in 6. Item leg. 203. ff. de diverſis reg. juris antiqui.
[b] Leg. Juris Gent. 7. §. 7. ff. de pactis lib. 2. tit. 14.
[c] Reg. 11. de reg. juris in 6.
[d] Reg. 65. ib.

CASUS XV.

Julus, dominus ædium, quas putabat ruinoſas, quia plures conſpiciebantur hiatus in muris, producti vi & efficaciâ gypſi, iis illiti, illas vendidit Luciano ſex mille Libris. Menſe à contractu venditionis ſcripto, peritus Architectus ei eripuit errorem; illique dixit ædes ad minimum valere 14000. Libris, ſeque præſto hanc ſoluturum ſummam, ſi vellet ut reſcinderetur venditio cum Luciano contracta. Quâ de re Julus quærit num liceat, conſcientiâ, in Lucianum inquirere, & coram Judice contractûs reſciſſionem petere?

Respons.

Leges permittunt ut in pari caſu venditionem diſſolvat auctoritas Judicis. *Rem majoris pretii, ſi tu, vel pater tuus minoris diſtraxerit*, habet Lex [e], *humanum eſt, ut vel pretium te reſtituente emptori fundum venundatum recipias, autoritate Judicis intercedente; vel, ſi emptor elegerit quod deeſt juſto pretio recipias. Minus autem pretium eſſe videtur, ſi nec dimidia pars veri pretii ſoluta ſit.* Nobis eſt alia Lex, quæ idem definit [f].

Hæ Leges conſentiunt Sancti Thomæ doctrinæ, qui dicit [g]: *etiam lex humana cogit ad reſtituendum.... ſi aliquis ſit deceptus ultra dimidium juſti pretii quantitatem.* Quod verum ſive emptor bonæ aut malæ fidei fuerit, id eſt, ſive noverit aut ignoraverit juſtum rei venditæ, tempore venditionis contractæ. *Et ſi nullus dolus interceſſit ſtipulanti: ſed ipſa res in ſe dolum habet*, habet alia Lex [h]: ſed ut juſtum de læſione feratur judicium conformandum eſt pretio quo res valebat tempore venditionis ipſo [i], non verò pretio quo valitura eſſet poſtea: quia multis modis fundus poteſt creſcere pretio, dimidio, à die alienationis: quo in caſu venditor inſurgere nequit adversùs emptorem. Concludimus igitur licere Julo inquirere in Lucianum ut reſcindatur contractus venditarum ædium: quum ultra dimidium læſus fuerit; & venditione dictâ à Judice diremptâ, licebit, illæſâ conſcientiâ, redire in poſſeſſionem ædium Luciano ſex mille Libras acceptas reſtituendo.

[e] Leg. Rem majoris 2. Cod. de reſcind. vendit. lib. 4. tit. 44.
[f] Leg. Si voluntate 8. Cod. eod. tit.
[g] S. Thom. 2. 2. q. 77. art. 1. ad 1.
[h] Leg. Si quis 36. ff. de verbor. obligat.
[i] Cit. Leg. *Si voluntate.*

CASUS XVI.

Amandus, Bibliopola, cui Tomi libri perrari, quatuor voluminibus impreſſi, proſtant tres, cujus Studioſus ipſi tres offert dupliones, quæſivit diu quartum, qui deerat, & tandem invenit apud Balduinum, Confratrem, qui non ignarus quàm neceſſe ſit ut adderetur tribus aliis Tomis, & ingentis lucri inde proventuri, noluit vendere infra duodecim Libras; licèt hic liber ſeparatus valeret ad ſummum quinque Libris, & Balduinus, eum cedens poſteriori pretio, haberet circiter dimidium pretii. Qua de re quæritur num, Balduino licuerit, conſcientiâ & ſine ullâ reſtitutione præſtandâ vendere hunc librum duodecim Libris ratione circumſtantiarum modò indicatarum?

Respons.

Exiſtimamus Balduino non licuiſſe, conſcientiâ & ſine injuſtitiâ planè manifeſtâ, vendere hunc Librum duodecim Libris. Nam vendidit rem, non ſuam, vendendo commodum alienum, nec valet ullum obtendere damnum, vendendo juſto pretio; quum ex hypotheſi, verum ſit, librum ſeparatum minoris eſſe pretii, quàm junctum aliis quorum eſt pars, & perceperit maximum lucrum præ conſtito pretio.

Hæc reſponſio conſentit Angelici Doctoris doctrinæ [k]; cujus hæc verba: *Si verò aliquis multùm juvetur ex re alterius quam accipit, ille verò qui vendit, non damnificatur carendo illâ re; non debet eam ſupervendere, quia utilitas, quæ alteri accreſcit, non eſt ex venditione, ſed ex conditione ementis. Nullus autem debet vendere alteri quod non eſt ſuum; licèt ei poſſit vendere damnum quod patitur.* Subjungit hic Sanctus Doctor venditorem illâ in circumſtantiâ poſſe aliquid ultra legitimum pretium accipere ſi emptor generoſus velit concedere. *Ille tamen, qui ea re alterius acceptâ multùm juvatur, poteſt propriâ ſponte aliquid vendenti ſupererogare, quod pertinet ad ejus honeſtatem.* At Balduinus non eſt eo in caſu, quum duodecim Libras exegerit diſtrictè in pretium Libri, dimidio non valentis. Vide caſum ſequentem.

[k] S. Thom. 2. 2. q. 77. art. 1. in corp.

CASUS XVII.

Josepho & Claudio ſunt duo horologia manualia, repetendis horis confecta, prorſus paria in omnibus, unumquoque viginti quinque duplionibus valens. Jacobus Claudii cubicularius heri ſui horologium amittit, & ejus indignationem remoturus rogat Joſephum ut ſibi vendat ſuum, quod in locum amiſſi ſubſtituet nullum alibi ei par habendo, nec proinde alia ratione herum celando jacturam. Joſephus conſentit venditioni, ſed ex occaſione triginta quinque dupliones erogat; licèt horologii manualis abſentia non ſit damno neque laborem faceſſat. Licet-ne exigere, conſcientiâ, hoc pretium eâ in circumſtantiâ?

Respons.

Joſephus horologium manuale; cujus legitimum eſt viginti-quinque dupliones, nequit triginta-quinque vendere: ratio eſt, quia ex alterius neceſſitate lucrum haberet, alterique faceret quod ſibi fieri nollet. Ea eſt Sancti Thomæ ſententia, tanquam iniquam damnantis hujuſmodi venditionem, qua pretium proveniens longè ſuperat legitimum rei venditæ pretium. En verba hujus Sancti Doctoris [l]. *Si quis alicui in neceſſitate conſtituto, venderet aliquam rem multò ampliùs quàm valeret: eſſet..., injuſta venditio.*

Ut dicta confirmentur, ſciendum eſt ex dicto certò & apud omnes Theologos in confeſſo, nunquam rem poſſe majori quàm legitimo pretio vendi aut emi; quia, ut dicit Sanctus Thomas [m], contractus

[l] S. Thom. q. 13. De malo. art. 4. ad 7.
[m] S. Thom. 2. 2. q. 77. art. 1. in corp.

contractus venditionis & venditionis in bonum commune emptorum & venditorum fuit poſitus, ac proindè huic quàm illi utilior eſſe non debet; æqualitate, in qua juſtitia commutativa eſt ſita, ſemper ſervandâ. Quod locum non haberet, ſi pretium ſuperaret legitimùm rei pretium, aut res pretium. *Emptio & venditio*, ait Doctor Angelicus, *videtur eſſe introducta pro communi utilitate utriuſque, dum ſcilicet unus indiget re alterius & è converſo . . . quod autem pro communi utilitate inductum eſt, non debet eſſe magis in gravamen unius quam alterius. Et ideo debet ſecundùm æqualitatem rei inter eos contractus inſtitui . . . & ideò, ſi vel pretium excedat quantitatem valoris rei; vel è converſo res excedat pretium, tollitur juſtitiæ æqualitas*. Ex quo principio hic ſanctus infert nunquam licere cariùs vendere aut viliùs emere quàm res valet. *Et ideò cariùs vendere, vel viliùs emere rem, quàm valeat, eſt ſecundùm ſe injuſtum & illicitum.*

Evidenter concluditur ex hoc principio Joſepho non licere, ſine injuſtitiâ apertâ, Claudii cubiculario vendere horologium manuale decem duplionibus ultra pretium. Nam, licet horologii manualis pretium non conſtituat lex Principis aut Edictum Magiſtratûs Politici, quodqun, propriè loquendo, legitimum dicitur, nec ſine injuſtitiâ poteſt violari, ei tamen inhæret pretium congenitum & commune, pretium, nempe à docto & intelligenti æquoque æſtimatore inditum: ac pretium, non indiviſum, ſed ex æquo mediocre, ſolet tres gradus habere, ſcilicet, ſummum medium & imum, ut obſervat Sanctus Antoninus (*a*), qui dicit. *Poteſt etiam diſtingui triplex limitationis gradus, etiam juſtus. Primus poteſt nominari pius; Secundus diſcretus, Tertius verò rigidus. Primus eſt pretii minoris, Secundus eſt mediocris, Tertius eſt majoris.* Ita ut exempli gratiâ, horologio manuali eo modo, hocque ex metallo confecto non ſit pretium indiviſum, & valeat planè viginti quinque duplionibus, nihil amplius, minuſve: verùm quando ejus medium pretium limitat doctus & intelligens æſtimator viginti duobus duplionibus, imum pretium poteſt æſtimari viginti duplionibus, & ſummum viginti quinque. Atque hujuſmodi res conſcientiâ, nequeunt emi infrà imum pretium, neque vendi ſuprà ſummum earum pretium: quia tunc, ut dicit Sanctus Thomas (*b*), æqualitas juſtitiæ non ſervaretur. Si igitur pretium horologii manualis Joſephi infimum ſit viginti duplioues, & mediocre viginti duo, aut viginti quinque; ſummum nequit eſſe triginta quinque, ac proindè hoc vendi pretio ſine injuſtitiâ, deficiente penitùs æqualitate morali eo in caſu inter rem & pretium. Sic ſolùm interpretanda hæc verba Autoris operis Sancto Thomæ adſcripti (*c*): *Res tantùm juſtè valet, quantùm ſine fraude vendi poteſt.* Nam, id eſt, *quantùm vendi poteſt habitâ ratione juſti valoris ejus*: Adeo ut non vendatur ſupra ſummum pretium, nempe hunc ſolum verum ſenſum hujus Auctoris, ut manifeſtè legitur in loco ipſo indicato in margine, & in permultis aliis, in quibus defenditur ſemper conſtanter & ſine ullâ mutatione eadem doctrina.

(*a*) S. Anton. 2. part. ſum. Theol. tit. 1. c. 9. §. 1.

(*b*) S. Thom. 2. 2. quæſt. 77. art. 1. ad 1.

(*c*) Apud S. Thom. opuſc. 73. c. 9.

CASUS XVIII.

Coſmus vendidit Clementi ædes decem mille Libris: contractus venditionis à duobus Tabellionibus exceptus habet, Coſmum ſibi ſervare reſciſſionem contractûs ſi alius duodecim mille Libras ſolvat. Menſe elapſo ædes fulmine ictæ in cineres penitùs ſunt redactæ. Cujus eſt damnum? Non ne vẽditoris, quum, incendii momento, tempus, ad reſciſſionem cõtractûs ſtipulatum, non dum effluxiſſet?

Respons.

Ruina harum ædium debet Clementi, emptori, non verò Coſmo venditori, incumbere. Nam, contractu emptionis & venditionis perfecto, venditoris non ſunt caſus fortuiti ſine ſuâ culpâ obvenientes: etiamſi res vendita emptori nondũ fuiſſet tradita. *Cùm autem emptio & venditio contracta ſit*, habet Lex (*d*) . . . *periculum rei venditæ ſtatim ad emptorem pertinet; tametſi adhuc ea res emptori tradita non ſit. Itaque ſi . . . ædes tota vel aliquâ ex parte incendio conſumpta fuerint, emptoris damnum eſt. Quidquid enim ſine dolo & culpâ venditoris accidit & in eo venditor ſecurus eſt.*

(*d*) Cùm autem 3. Inſtit. de empt. & vendit. lib. 3. tit. 24.

Verum eſt, conditionem, è qua conventi implementum pendet, plenum ſortiri effectum poſt eventum, & ſequendam parere tranſmutationem. *Conditionales autem venditiones tunc perficiuntur, cùm impleta fuerit conditio*, habet Lex Digeſtorum. (*e*) Sed perindè non eſt in conventis jam impletis. Nam, licet poſſint dirimi eventu conditionis, omnia tamen permanent in perſcriptis conventi rationibus; & effectus conditionis, ſuſpenditur, donec accidat, quia contractus ſuum ſortitur effectum cùm conditio impletur. *Si ſub conditione res venierit, ſiquidem defecerit conditio; nulla eſt emptio.* (*f*) Ideo conſtat Clementem verum eſſe ædium, à Coſmo venditarum dominum, nec poſſe ab earum poſſeſſione dejici niſi alter offerret venditori, tempore ſtipulato, duodecim mille Libras, quæ momento, quo fulmine ictæ ædes conſumptæ fuerunt incendio non erant oblatæ, tranquillâ gaudentem poſſeſſione. In ipſum ergò, non in venditorem damnum incidendum eſt. Hæc eſt clara Legis deciſio, quæ habet (*g*): *Si quidem hoc actum eſt, ut meliore allatâ conditione ab emptione cedatur: erit pura emptio, quæ ſub conditione reſolvitur . . . ubi igitur, ſecundùm quod diſtinximus, pura venditio eſt, Julianus ſcribit, hunc, cui res in diem addicta eſt, & uſu capere poſſe, & fructus, & acceſſiones lucrari; & periculum ad eum pertinere, ſi res interierit.*

(*e*) Leg. Hæc venditio 7. ff. de contrahendâ empt. &c. lib. 18. tit. 1.

(*f*) Leg. Neceſſario 8. ff. de periculo & commodo rei venditæ cit. lib. 18. tit. 6.

(*g*) Leg. Quotiens. 2. ff. de in diem conditione init. & §. 1. cit. lib. 18. tit. 2.

CASUS XIX.

Isaac vendidit 10. Aprilis Petro vellus ovilli gregis, eâ lege ut 10. Julii ſequentis illud traderet, quo deficiente, venditio permanebit nulla & irrita. Iſaac non tradidit, quia eum pœnituit pacti: venditio perſtat nulla, Iſaac ſic volente?

Respons.

Quum ex conditione apertâ venditio manebit diſſoluta ſi alter contrahentium non præſtet promiſſa, clauſula reſciſſoria non eſt cenſenda in gratiam ejus qui ſuæ deeſt pollicitationi appoſita, ſed ſolum in alterius contrahentis cauſam, cujus optio eſt utrum eum compellat ad præſtanda promiſſa, aut ad reſcindendum pactum, aut adjudicanda damna & fenora, ſi debeantur. Hoc iſti Juris dicto eſt conſonum (*h*) *Quod favore quorumdam conſtitutum eſt, quibuſdam caſibus ad læſionem eorum nolumus inventum videri.*

(*h*) Leg. Quod favore 6. codice de legibus &c. lib. 1. tit. 14.

Et quidem, ſi res aliter ſe haberet, ſæpe is qui aliquam poſſet utilitatem capere ex præſtitâ conditione, aut clauſulâ ſtipulatâ, fruſtraretur iniquè malâ alterius fide, cui commodum eſſet ſuæ non facere pollicitationi ſatis. Exempli gratiâ, in quæſito propoſito, Iſaac vendidit 10. Aprilis Petro vellus ovilli gregis 150. Libris, pretio quo tunc valebat; & pollicitus eſt ei tradere 10. Julii, ſed lana crevit copioſiſſimè menſe Junio. ſic ejus intereſt ut venditio contracta non valeat, quia venditurus eſt alii longè cariùs vellus ſuum: & eum in finem conditionem, quam erat

pollicitus, non præſtat, nec Petro tradit lanam tempore convento. Certum eſt, hoc in caſu, nullum ipſi accreſcendum lucrum è nullâ pollicitationis executione in damnum Petri, cujus intereſt ut conditio adimpleatur; quique proinde compellere, ſi velit, venditorem poteſt ad præſtandam conditionem, qua vellus vendidit. Item ſi, menſe Maio aut Junio, lanæ pretium longè vilius eſſet Petrum Iſaaco pollicitam ſummam ſolvere tempore præſtituto neceſſe foret; ut aliam emeret minori pretio; quia omittere nequiret ſine damno venditori illato, cujus intereſt ut venditio effectui detur, ac proinde cui jus eſt emptorem adigendi ut clauſulam, qua pollicitus eſt eum 10. Julii ſolvere, impleendam. Hæc omnia æquitati naturali innituntur, quam obſervârunt in ſuis deciſionibus Leges. *Cùm venditor fundi ita caverit*, habet Lex iſta (a), *ſi ad diem ſoluta pecunia non ſit, ut fundus inemptus ſit; ita accipitur, inemptum eſſe fundum; ſi venditor inemptum eum eſſe velit: quia id venditoris causâ caveretur.*

(a) Leg. Cùm venditor. 2. ff. de lege commiſſoriâ lib. 18. tit. 3.

CASUS XX.

Otho menſe Octobri vendit Philberto, inopiâ laboranti, ſex ſextarios tritici, eâ lege ut Philbertus ſummam ſit ei ſoluturus ſummo pretio quo venierit ad primum uſque Octobris diem anni ſequentis. Hic venditionis contractus eſt ne licitus?

Respons.

Is contractus eſt illicitus & reprobatus à Concilio Pariſienſi VI. Pontifice Gregorio IV. habito an. 829. (b) En verba Patrum ei aſſidentium: *Famis præterea tempore, cùm quiſpiam pauper, omnium rerum penuriâ attenuatus, ad aliquem feneratorem venit, utpote frater ad fratrem, quos conſtat uno pretioſo Chriſti ſanguine redemptos petens ab eo ſuas miſerabiles neceſſitates ſublevari; ſibique id, quod indiget, commodari, taliter ſibi ab eo ſolet reſponderi: Non eſt mihi frumentum, aut aliud quid, quod in cibum tibi ſumere vis ad mutuandum ſed magis ad vendendum; ſi vis emere, fer pretium & tolle: Cùm pauper: non eſt mihi, inquit, quicquam pretii, quo emere id, quo indigeo, valeam; ſed peto abs te, ut miſerearis mei: &, quomodocumque vis, mihi quod peto ne fame peream, mutuum porrige: Fenerator è contra: quot modo denariis poſſum modium frumenti mei vendere; aut tot denarios tempore fructûs novi mihi redde, aut certè eorum pretium in frumento & vino & cæteris quibus libet aliis frugibus ad plenum ſupple. Unde evenire ſolet, ut pro uno frumenti modio taliter mutuato, tres aut certè quatuor modii a pauperibus tempore meſſis violenter exigantur.*

(b) Conc. Pariſ. VI. c. 53.

Hunc contractum damnant Innocentius III. in Decretali & Urbanus III. in alio (c). Ut & plura Concilia Provincialia, & præ cæteris Mediolanenſe & Burdigalenſe. Ratio iniquitatis hujus contractûs eſt, quia ſex tritici ſextarii, tempeſtate anni, qua carior annona, majori pretio ſunt habendi quàm par numerus, tempeſtate qua vilius eſt pretium.

(c) Innoc. III. in cap. *In civitate*. & Urban. III. in cap. *Conſuluit* 10. de uſuris.

Fatemur tamen Othonem, ſi ſincero & pleno eſſet animo ſuum aſſervare triticum, verbi gratiâ, ad menſem Junium aut Julium uſque, tempeſtatem anni, qua ſolet eſſe carius, & tunc temporis vendere, poſſe ſine injuſtitiâ vendere Philberto, ferè eodem, quo totum valeret pretio. Dicimus ferè, id eſt, deducendo aliquid, *judicio viri prudentis*, , ob cuſtodiam, periculum & imminutionem (d).

(d) De Sainte Beuve tom. 1 Caſ. 129. & tom. 2. Caſ. 138.

Vide Caſum triceſimum-quintum.

CASUS XXI.

Jodocus vendidit Julio quinquaginta tritici modios, ex horreo ſuo depromendos, & inter eos ſtipulatum eſt Julium intra menſem eos eſſe menſurum & ſublaturum. Quindenis diebus poſt hanc concluſam venditionem, triticum fuit admodum deterius factum, formicis, quæ irrepſerant, ita ut Julius, eo accepto, nolit pactum cum Jodoco contractum effectui dare, & intendit ei præbere tertiam partem infra pretium, de quo inter eos convenerat. Jodocus è contra defendit triticum non evaſiſſe ſuâ culpâ deterius; ſicque conventum ad literam effectûs dandum eſſe à Julio. Utrius eſt jus?

Respons.

Julius hoc in circumſtantiâ non tenetur venditoris ſui triticum recipere, nec & pretium, de quo inter eos convenit, ſolvere. Ratio eſt, quia rerum menſurâ, pondere, & numero venientium, venditio cenſetur perfecta, poſtquam numeratæ, penſæ & menſuratæ fuerint; ſic habet hæc Lex (e). *Si omne vinum, vel oleum, vel frumentum, vel argentum, quantumcumque eſſet, uno pretio venierit; idem juris eſt quod in cæteris rebus. Quod ſi vinum ita venierit, ut in ſingulas amphoras; item oleum ut in ſingulas metretas; item frumentum ut in ſingulos modios; item argentum, in ſingulas libras certum pretium diceretur: quæritur quando videatur emptio perfici? Quod ſimiliter quæritur & de his quæ numero conſtant, ſi pro numero corporum pretium fuerit ſtatutum? Sabinus & Caſſius tunc perfici emptionem exiſtimant, cùm adnumerata, adpenſa, admenſave ſint, quia venditio ſub hac conditione videtur fieri, ut in ſingulas metretas, aut in ſingulos modios quos, quaſve admenſus eris; aut in ſingulas libras, quas adpenderis; aut in ſingula corpora, quæ adnumeraveris.*

(e) Leg. Quod ſæpe 35. §. 5. ff. de contrahendi emptione &c.

Unde ſequitur, venditione non perfectâ antequam res hujuſmodi emptæ fuerint numeratæ, penſæ aut menſuratæ, damnum obveniens in ſolum venditorem, non in emptorem, eſſe illabendum: ſi verò, in quæſito propoſito, triticum menſuratum, numeratum & ſecretum fuiſſet in ipſo venditoris horreo, damnum aut depravatio, obventura poſtea, unius eſſet emptoris, non verò venditoris. Sic quoque habet hæc alia Lex (f): *Priuſquam enim admetiatur vinum propè quaſi nondum venit poſt menſuram factam venditoris deſinit eſſe periculum.*

(f) Leg. Si vinum 1. §. 5. ff. de periculo & commodo rei venditæ.

CASUS XXII.

Lucius, duos boves Sebaſtiano venditos cum ſtipulatione apertâ ſe illos traditurum intra octiduum, diſtulit merâ negligentiâ ferè per menſem tradere, quo poſt tempore oblatâ Sebaſtiano eorum traditione, hic neglexit viciſſim per triduum tantùm eos recipere; quarto die alter boum periit mero caſu & ſine Lucii culpâ: damnum eſt-ne incidendum in Sebaſtianum?

Respons.

Venditor ſolus morans tradere tempore convento rem venditam debet ſibi dare moram & damnum obveniens; ita ut, ſi mutatio deſtruens rem, aut minuens pretium medio tempore inter venditionem & traditionem, accidat poſtquam venditor ſuâ moretur culpâ, damnum ipſius fit, quamvis res merè fortuitò periiſſet caſu. *Quod te mihi dare oporteat*, habet Lex (g), *ſi id poſtea perierit, quàm per te factum erit, quo minus id mihi dares, tuum fore id detrimentum conſtat.* Ratio eſt quia ſi rem tradidiſſet tempore præſtituto emptor eam vendidiſſet, aut aliter antevertiſſet damnum: *Si ſervus petitus, vel*

(g) Leg. Quod te 5. ff. de rebus creditis lib. 12. tit. 1.

aliud

aliud animal demortuum ſit ſine dolo malo, & culpâ poſſeſſoris; pretium non eſſe præſtandum plerique aiunt. Sed eſt verius, ſi forte diſtracturus erat petitor, ſi accepiſſet, moram paſſo debere præſtari. Nam ſi ei reſtituiſſet; diſtraxiſſet & pretium eſſet lucratus. Sic habet alia Lex (*a*).

Verùm licèt venditor rem venditam tradere ſit moratus; ſi poſtea emptori offerat ejus traditionem, (re integrâ) & emptor viciſſim recipere moretur, aut è contra emptor, moratus rem, à venditore oblatam, recipere, quæſierit ejus traditionem, venditorque moretur; mutatio per poſteriorem moram obveniens, incidenda eſt in ultimò moratum. *Quid enim*, habet Lex (*b*), *ſi interpellavero venditorem, & non dederit id quod emeram: deinde, poſteriore offerente illo, ego non acceperim? Sane hoc caſu nocere mihi deberet. Sed ſi per emptorem mora fuiſſet; deinde, cùm omnia in integro eſſent, venditor moram adhibuerit, cùm poſſet ſe exolvere; æquum eſt poſteriorem moram venditori nocere.*

Huic quæſito reſpondemus ipſi. Nam, Lucius, venditor, re primus eſt moratus duos boves tradere Sebaſtiano, emptori; ſed ſuam compenſavit negligentiam oblatâ ipſi eorum traditione Sebaſtianus eos recipere eſt moratus. Æquum eſt igitur ut damnum bovis, qui poſtea periit, in eum, non in Lucium, incidat.

(*a*) Leg. Item 15. §. fin. ff. de rei vindicat. lib. 6. tit. 1.

(*b*) Leg. Illud 17. ff. de periculo & comm. rei venditæ.

CASUS XXIII.

Eudas vendit equum Romano, polliceturque intra triduum ipſi tradere 200. Libris eâ lege: ſi ſervus, quem ad nundinas empturum ſibi alium miſit, equum emat. Biduo poſt equus venditus periit morte naturali, præcipiti; & duabus poſt horis ſervus è nundinis venit cum equo, quem Eudes emi juſſerat. Qua de re quæritur num Romanus Eudi ducentas Libras ſolvere teneatur ob equum, licèt ante ſervi adventum, ac proinde ante conditionem ſtipulatam adimpletam, demortuum pollicitas?

Respons.

Romanus pretium equi ſolvere non tenetur Eudi. Ratio eſt, quia in venditione, huic annexâ lege, ſi res vendita ante conditionis ſtipulatæ eventum pereat, damnum obveniens in venditorem, non verò in emptorem eſt illabendum; quamvis conditio poſtea impleatur: nam permanet ſemper rei dominus, donec conditio re impleatur: & cùm hæc res perierit, nulla eſt venditio: æquitate naturali exigente ut ſubintelligatur vendi, quod integrum erit tempore conditionis impletæ. *Si ante nuptias mancipia æſtimata deperierint*, habet Lex (*c*): *an mulieris damnum ſit & hoc conſequens eſt dicere. Nam ſi ſit conditionalis venditio; pendente autem conditione mors contingens extinguat venditionem conſequens eſt dicere mulieri periiſſe: quia nondum erat impleta conditio.* Habet alia Lex (*d*): *Conditionales autem venditiones tunc perficiuntur, cùm impleta fuerit conditio.*

Ex eodem principio concludendum equi, non demortui quidem, ſed ſolùm depravati, imò inſigni ratione, damnum in emptorem illabi. Nam eventus conditionis quum venditionem effecerit perfectam, fieret equi dominus, qui venditori cuſtodiendus erat donec conditio fuerit impleta. *Si extet res* (vendita ſub conditione) *licet deterior effecta; poteſt dici eſſe damnum emptoris*, habet alia Lex (*e*): & eadem ratione res melior effecta debet juvare emptorem juxta hanc Juris regulam (*f*): *Secundum naturam eſt, commoda, cujuſque rei eum ſequi, quem ſequuntur incommoda.*

(*c*) Leg. Plerumque 10. §. 5. ff. de jure dotium lib. 23 tit. 3.

(*d*) Leg. *Hæc venditio* 7. ſupra cit. ff. de contrah. empt. & vendit.

(*e*) Leg. *Neceſſario* 8. ff. de periculo & com. rei venditæ lib. 18. tit. 6.

(*f*) Leg. *Secundum* 10. ff. de diverſis reg. juris antiqui.

CASUS XXIV.

Guibertus cùm Martiali duos vendidiſſet equos, ambo contrahentes moram faciunt ſimul: Guibertus non tradit intra triduum, & Martialis non accipit: quia poſtero die à clauſo pacto ambo aggreſſi ſunt iter oblectationis causâ, quiſque in ſuas partes. Duo equi intermedio illo tempore interierunt. Cujus eſt damnum? ſit venditoris, an emptoris, an utriuſque.

Respons.

Quando traditio rei venditæ ab emptore & venditore ſimul, ac utriuſque culpâ interpellatur; & hæc res depravatur aut penitùs perit, emptori non eſt unio vertendi moram venditori, quum ipſe moram faciens abſentiâ & negligentiâ ſuâ, quæri jure nequeat venditorem ſibi non tradidiſſe. Unde concludimus, in quæſito propoſito, Martiali ſoli damnum duorum equorum incumbere. Sic definit Jus Romanum, cui hoc in articulo inſiſtendum, tanquam æquitati naturali conſentaneo. *Si & per emptorem & venditorem mora fuiſſet*, habet Lex Digeſtorum (*g*), *quominus vinum præberetur, & traderetur: perinde eſſe ait, quaſi ſi per emptorem ſolum ſtetiſſet. Non enim poteſt videri mora per venditorem emptori facta eſſe, ipſo moram faciente emptore.*

(*g*) Leg. Si & 51. ff. de actionibus empti & venditi lib. 19. tit. 1.

CASUS XXV.

Juvenalis vendidit equum periclitandum, eumque tradidit Ludovico, qui 30. duplones præbere ſtipulatus eſt ſi bonæ equi dotes faciant ipſi per octiduum ſatis. Quinque ſed vix diebus poſt equile Ludovici fulmine icto, equus occiſus eſt. Juvenalis pretium petit à Ludovico, quia è contra contendit damnum in Juvenalem illabendum. Cui jus?

Respons.

Reſpondemus nullo modo teneri Ludovicum ad ſolvendum equi pretium Juvenali: Nam 1. tenetur, quatenùs depoſitarius, quum depoſitarius præſtare non debet caſus merè fortuitos, ut mortem fulmine illatam. 2. Non tenetur ex venditione. Quando enim res vendita ad certum tempus periclitanda, & eâ lege ut res fuerit actu vendita, modò placeat emptori; venditio tum non cenſetur re perfecta, ut hæc Lex (*h*): *Si ſub conditione res venierit, ſi quidem defecerit conditio; nulla eſt emptio.* Quapropter omnes mutationes, damna, deceſſiones, jacturæ & lucra ante & per periclitationem rei, quam experitur emptor, incumbunt ſoli venditori; quia ejus eſt dominus ſic difficultatem hanc ſolvit Lex ſequens (*i*): *Si mulas tibi dedero, ut experiaris; Et, ſi placuiſſent, emeres: ſi diſplicuiſſent, ut in dies ſingulos aliquid præſtares: deinde mulæ à graſſatoribus fuerint ablatæ intra dies experimenti; quid eſſet præſtandum? Utrum pretium aut merces; an merces tantùm? Et ait Mela, intereſſe utrum emptio jam erat contracta, an futura; ut, ſi facta pretium petatur; ſi futura; merces petatur.* Idem probatur quoque diſpoſitione alius Legis (*k*). *Si quem quæſtum fecit is, qui experiendum quid accepit; veluti, ſi jumenta fuerint, eaque locata ſint, id ipſum præſtabit ei, qui experiendum dedit: neque enim ante eam rem quæſtui cuiquam eſſe oportet, priuſquam periculo ejus ſit.*

(*h*) Leg. *Neceſſario* 8. ff. de periculo & com. rei venditæ lib. 18. tit. 6.

Item Leg. *Si quis* 37. ff. de contrah. emptione &c. eod. lib. tit. 1.

(*i*) Leg. *Apud* 20. §. 1. ff. de præſcriptis verbis &c. lib. 19. tit. 1.

(*k*) Leg. *Is qui* 13. §. 1. ff. com modati vel contra lib. 13. tit. 6.

CASUS XXVI.

Nicomedes, equorum Negoriator, vendit Bar-

Bartholomæo equum, loris duriorem, aut meticuloſum, vinginti coronatis, pro 80. quibus valeret, vitiis vacuus. Peccat-ne non dicens equi vitium, & tenetur-ne reſtitutione?

Respons.

1°. Verum eſt Nicomedem peccaturum in veritatem & juſtitiam, ſi aſſereret equum, quem Bartholomæo vendit, eſſe ſanum & vitio vacuum; quum ſit durior loris, aut meticuloſus. Sed Bartholomæo non roganti Nicomedes non tenetur, in caſu propoſito, indicare equi vitium, nam quando rei venditæ vitio nullum accreſcit venditori damnum non eſt cauſa ut indicetur vitium, ſive occultum, ſive manifeſtum, & venditio eſt valida. *Res bonâ fide vendita propter minimam cauſam, inempta fieri non debet*, habet Lex (a), atqui aſſeri poteſt Nicomedem nullo damno, nullâque injuſtitia afficere Bartholomæum; quum minuat pretium equi ratione vitii, eum vendendo vinginti coronatis ob vitium, pro 80. quibus valeret vitio vacuus. Eam rem igitur nulla ipſi imponitur compenſatio. *Si ergo vitium rei venditæ, faciat rem minùs valere, quam pretium impoſitum a venditore*, inquit Sanctus Thomas (b), *injuſta erit venditio. Unde peccat occultans vitium ſi autem non faciat rem minùs valere, quàm pretium impoſitum, quia forte venditor minùs pretium imponit propter vitium; tunc non peccat, tacens vitium: quia venditio non eſt injuſta; & forte eſſet ſibi damnoſum ſi vitium diceret: quia emptor vellet rem habere etiam pro minori pretio, quàm valeret.*

(a) Leg. *Res* 54. ff. de contrah. emptione &c.

(b) S. Thom. quodlib. 2. art. 10. in corp.

Sed ſi equo eſſet vitium occultum, quo inutilis aut damnoſus fieret Bartholomæo, verbi gratiâ, ſi eſſet curvatus, * mucoſus, aut anhelator, aut ſaginatus quâdam materiâ, cujus adeps non eſt diuturna; aut tandem limis oculis, quos Nicomedes nitentes feciſſet ope quorumdam pulverum, clariorem oculorum aciem facientium ad aliquot tantùm dies; tunc Bartholomæo damnum inferretur quod Nicomedi eſſent reſarciendum. Nam, ut ait Sanctus Thomas (c), *dare alicui occaſionem periculi, vel damni, ſemper eſt illicitum .... venditor autem qui rem vendendam proponit ex hoc ipſo dat emptori damni, vel periculi occaſionem, quod rem vitioſam ei offert, ſi ex ejus vitio damnum, vel periculum incurrere poſſit.*

* *Curvatura* morbus, afficiens equum calore alieno, producto obſtructionibus pulmonum & inteſtinorum.

Anhelatio pulſus & alteratio illum, impediens quominus equus ſpiret obſtructione pulmonum, & venarum, & arteriarum, & imprimis viæ & exitûs pulmonum per viam renum.

(c) S. Thom. 2. 2. q. 77. art. 3. in corp.

Diximus, *ſi equo eſſet vitium occultum, quo inutilis & damnoſus fieret emptori.* Nam ſi vitium eſſet notorium: verbi gratiâ, ſi eſſet cœcus aut claudus; Nicomedes hoc detegere vitium non teneretur; & ex hypotheſi ſi equus, judicio doctorum intelligentiumque æſtimatorum, valeret re viginti coronatis, non obſtante hoc vitio, nullo compenſare modo teneretur Bartholomæum, qui cognovit, aut facile noſſe valuit hoc vitium. *Si quis hominem luminibus effoſſis emat*, habet Lex, (d) *& de ſanitate ſtipuletur ... de cætera parte corporis potiùs ſtipulatus videtur, quam de eo, in quo ſe ipſe decipiebat.* Sed teneretur ſi equo vitium eſſet occultum, ut jam dictum, & emptori damnum accreſceret, venditor cùm teneatur illud detegere, licet minuat pretium; & omittens tenetur damnum reſarcire, juxtà hoc Gregorii IX. dictum (e) *Qui occaſionem damni dat, damnum dediſſe videtur.* Cui conſentit Sanctus Thomas (f), dicens: *Si hujuſmodi vitia ſint occulta: & ipſe non detegat, erit illicita & doloſa venditio: & tenetur venditor ad damni recompenſationem.* Venditor ipſe eo in caſu teneretur recipere equum & pretium refundere, ſi emptor ſervare nollet. Contractus venditionis cùm ſit nullus deficiente conſenſu congruente: cùm conſtet emptorem, ſi noviſſet vitium, venditioni non conſenſiſſe, cui aſſenſum præbuit ſolâ venditoris fraude. *Si quid tale fuerit vitii, ſive morbi*, habet Lex (g): *quod uſum, miniſteriumque hominis impediat, id dabit redhibitioni locum, dummodo meminerimus, non utique quodlibet quàm leviſſimum efficere, ut morboſus vitioſuſque habeatur.* Hoc vitii genus ſic interpretatur alia Lex (h) his verbis: *Qui fortè ſi hoc cognoviſſet; vel empturus non eſſet; vel minoris empturus eſſet; ſi certioratus de hoc loco fuiſſet.* Ea eſt ſententia Gloſſæ in Decretale ab Alexandro III. ad Epiſcopum Atrebatenſem ſcriptum (i), quæ habet. *Cùm dolus dat cauſam contractui ... non tenet contractus.* Denique ſic judicatur in foro exteriori, in quo admittitur emptor ad habendam actionem in emptotorem ad certum uſque tempus, ſcilicet ad 40. dies juxta conſuetudinem quibuſdam in Provinciis uſo receptam; aut ad minus tempus, ſcilicet, novem ſolùm dies, juxta conſuetudinem Pariſienſem, ubi ſupponitur hoc tempus ſufficere ad agnoſcenda equi vitia quæcunque: Quod valet, quum venditor ipſe iſtud ignorat vitium: quæ Juriſprudentia conſentit Juri Romano, quod habet (k): *Cauſa hujus Edicti proponendi eſt, ut occurratur fallaciis vendentium & emptoribus ſuccurratur, quicumque decepti à venditoribus fuerint, dummodo ſciamus venditorem, etiamſi ignoravit, ea quæ ædiles præſtari jubent, tamen teneri debere, nec eſt hoc iniquum.* Adjungit alia lex, venditorem hæc perſpecta habentem vitia, nec emptori detegentem, teneri damnis & fenoribus. En verba (l): *Si quidem ignorabat venditor ipſius rei nomine teneri. Si ſciebat, etiam damni quod ex eo contingit.* Denique alia Lex (m) idem habet his verbis. *Si verò ſciens reticuit, & emptorem decepit; omnia detrimenta, quæ ex ea emptione emptor traxerit, præſtaturum ei.*

(d) Leg. *Ea quæ* 43. §. 1. ff. de contrah. empti. &c. lib. 18. tit. 1.

(e) Greg. IX. in cap. *Si culpâ* fin. de injuriis & damno dato.

(f) S. Thom. 2. 2. cit. q. 77. art. 3. in corp.

(g) Leg. *Labeo* 1. §. 8. ff. de ædelit. edicto lib. 21. tit. 1.

(h) Leg. *Quæro* 39. ff. de action. empti & venditi lib. 19. tit. 1.

(i) Gloſſ. in c. *Cùm dilecti* 3. de empt. & vend. v. in *deceptione*. lib. 3. tit. 17.

(k) Leg. *Labeo* 1. §. 2. ff. de contrah. empt. &c.

(l) Leg. *Labeo* 45. ff. eod. tit.

(m) Leg. *Labeo* 23. ff. de actionibus empti & vend.

CASUS XXVII.

Camillus Herculi vendit equum unoculum 150. Libris, licet Hercules temerè & ſine legitima exploratione credat ei duos eſſe claros oculos. Camillus tenetur-ne reſtitutione; quia Herculi hoc non detexit vitium, qui profectò non emiſſet equum, aut ſaltem non ſolviſſet ultrà 100. Libras, ſi hoc perſpectum habuiſſet vitium?

Respons.

Huic diu non hærebimus difficultati. Nam ante in deciſione proximâ dicta ſufficiunt, ut pateat, hoc vitio admodum obvio, Camillum non teneri conſcientiâ illud Herculi detegere, qui non quæſiverat, quique ſibi debet dare negligentiam equi, quem emebat, explorandi. Ea eadem ratione Camillus qui vendidit equum legitimo, quo valebat, pretio, non tenetur ullâ ratione Herculem compenſare. Nobis igitur ſat erit locus Sancti Thomæ (n) hic adjunctus, quem non recenſuimus, huic ſolvendæ difficultati aptiſſimus: En locum: *Si verò vitium ſit manifeſtum: putà, ſi equus ſit monoculus; vel cùm uſus rei, & ſi non competat venditori, poteſt tamen conveniens eſſe aliis; & ſi ipſe propter hujuſmodi vitium ſubtrahat quantùm oportet de pretio non tenetur ad manifeſtandum vitium rei: quia forte propter hujuſmodi vitium emptor vellet plus ſubtrahi de pretio, quàm eſſet ſubtrahendum. Undè poteſt licitè venditor indemnitati ſuæ conſulere, vitium rei reticendo.*

(n) S. Thom. 2. 2. q. 77. art. 3. in corp.

CASUS XXVIII.

Darius vendidit equum infirmis oculis, Publio

100. Libris, legitimo, quo erat cum hoc vitio æſtimandus, pretio. Atqui Publius caligans oculis, percipere id nequivit, & putavit equum vitio vacuum. Equo tradito, ejuſque pretio convento ſoluto, amicus eum docuit equum oculorum valetudine gravi laborare, quæ de re rogavit Darium, venditorem, ut reciperet equum, pretiumque rependeret: aut ſaltem ex æquo remuneraretur, quia ſibi, oculis caliganti, neceſſarius eſt equus acutis oculis. Darius tenetur-ne conſcientiâ?

Respons.

Arbitramur teneri Darium, conſcientiâ, ad recipiendum equum, centumque Libras Publio rependendas, aut ad paciſcendum cum eo de legitimâ compenſatione; quia eum decepit: ratio eſt, quia equi vitium, ex ſe notum, non eſt ſic obſervandum Publio, oculorum valetudine laboranti. Ea eſt deciſio Sylvii (*a*), dicentis, judicandum de hoc caſu ut de eo quo emptor, dubium habens vitium, illud objiceret venditori contrarium aſſerenti. *Alioquin ſi fraus intercedat*, inquit hic Doctus Theologus, *utſi emptor nequiverit vitium advertere, ut potè cæcus, aut viſu debilis: vel ſi venditor interrogatus de defectu, etiam manifeſto eum occultavit; injuſtus eſt contractus*: quia hoc ultimo in caſu venditor vera dicere emptori ſemper tenetur, circa vitia ipſa manifeſta, quando quærit ea, & potiſſimùm quando perſpectum habet; aut emptor ipſi indicat, ſe non empturum, hoc vitio infectum. *Quandocumque enim rogatur ab emptore an res ſua defectum aliquem habeat, ex juſtitia tenetur eum ſive occultum, ſive manifeſtum indicare; præſertim ſi emptor declaret ſe nolle emere eam, quæ qualemcumque defectum habeat.* (*b*)

(*a*) Fr. Sylvius in 2. 2. q. 77. art. 3. concl. 4.

(*b*) Colloq. Lucon. tom. 2. colloq. 42. q. 3.

CASUS XXIX.

Joannes vendidit Jacobo amiciſſimo equum admodum claudum, cui ſat fuit eum in equili videre, ſine exploratione, fiduciâ venditoris, licet ipſe ſit Doctus & intelligens equorum æſtimator. Joannes, perſuaſus Jacobum emere equum quo iter Pariſiis Pictavium haberet, & nullius et fore uſûs ad hoc iter, tenetur ne conſcientiâ & ſummo jure eum monere vitii equo inhærentis: & omittens peccat-ne in charitatem aut juſtitiam, quamvis eum vendat legitimo, quo iſto gravatus vitio valet, pretio?

Respons.

Indicant admodum apertè doctrinâ Sancti Thomæ, compluresque leges in viceſimâ quartâ deciſione allatæ Joannem peccare in charitatem. Quapropter Sylvius (*c*) merito dicit, venditorem teneri eo in caſu emptorem monere vitii, quo equus, quem vendit, eſt contaminatus; & omittens graviter peccat in charitatem, abutendo fiduciâ amici ſui. *Imò*, ait hic Theologus, *tametſi emptor judicio ſuo fidens nihil interrogaverit, potueritque ipſe vitium, ut potè ſatis manifeſtum advertere; poteſt tamen eſſe peccatum, etiam grave contra charitatem eum non monere ante contractum, ut ſi venditor videt emptorem ex ſimplicitate decipi; vel rem illam fore ipſi inutilem.* Et quidem conſtat venditorem nolle ut in pari caſu ipſum ſic errare permitteren. Igitur quum charitas non ſinat aliter rem habere cum proximo quàm ſibi fieri vellet, nequit conſcientiâ emptori tacere errorem & falſam ejus fiduciam, illæſis charitatis Chriſtianæ regulis: quamvis purgetur injuſtitiâ, modò emptori nullum obveniat damnum; quod in caſu propoſito veriſimile non videtur, licet, ſanctè loquendo hoc fieri poſſit.

(*c*) Fr. Sylvius cit. concluſ. 4.

CASUS XXX.

Hercules vendit 200, Libris equum vexatum * Claudio pro 300. libris quibus hoc vacuus vitio valeret. Claudius eum interrogat num huic inſit equo vitium. Hercules reſpondet ei equum explorandum, ſe eum vendere prout eſt affectus, nec velle vitiorum poſtea detegendorum auctorem eſſe. Claudius non obſtante reſponſo parum æquo, pactum perficit, ſpecie ductus ab equo vitium abeſſe, ſaltem magnum: ſed octiduo poſt, conſcenſurus, advertit eum vexatum: Qua de re quærit ab Hercule ut equum recipiat, aut ſaltem damnum illatum raſarciat. Hercules tenetur-ne reſtitutione, non obſtante teſtificatione Claudio exhibitâ ſe non præſtare equum vitio vacuum?

* *Vexatura*. Epiphora in nervos cruralés equi, eos ita rigidos efficiens ut fiant motûs expertes quod evenit equo ad aquam citiùs deducto à nimio calore aut labore.

Vide apud Solleyſel perfectum fabrum ferrarium pag. 350. & ſeq. ubi triplicem indicat vexaturam.

Respons.

Licet equi vexatura non accenſeatur tribus caſibus, nomine *Redhibitoriis*, ut ſunt *anhelatio mucus curvatura*, & Conſuetudo Pariſienſis eos ſic deſignet; tamen reſponſum ab Hercule datum Claudio emptori non liberat coram Deo à reſarciendo damno illato, vitium, non ſolâ equi inſpectione, ſed propria declaratione noſcendum, tacendo. *Si vitia rei, quæ vendenda proponitur, ſint occulta, niſi per venditorem manifeſtentur*, inquit Sanctus Thomas, (*d*) *non ſufficienter committitur emptori judicium; ſecus autem eſſet, ſi eſſent vitia manifeſta.* Claudio licet compellere Herculem in foro conſcientiæ ad recipiendum equum aut refundendum pretium, vel compenſationem ipſi debitam. *Si verò ſciens reticuit* (vitium) *& emptorem decepit*, habet Lex (*e*), *omnia detrimenta, quæ ex eâ emptione emptor traxerit, præſtaturum ei.*

Sed ſi Hercules ignoraret hoc vitium occultum, & vendiderit equum bonâ fide, teſtificatione Claudio additâ, iniquum eſſet addicere compenſationi cuidam venditorem; quum in venditione pretium, quod exegit, æquaverit periculo vitii equo inhærentis, & ideò pretio vendiderit viliori nam eo in caſu venditio non eſt iniqua, contrà verò, ſi non temperaſſet pretio equi definito; & animus eſſet in ſolidum gravare emptorem, quo in caſu teneretur compenſatione ejus quod ipſi minuendum erat. (*f*)

(*d*) S. Thom. 2. 2. q. 77. art. 3. ad 1.

(*e*) Leg. Labeo 13. ff. de action. empti & vendit.

(*f*) Fr. de Genet. Theol. mor. tom. 1. tract. 3. cap. 10. q. 5.

CASUS XXXI.

Gasto poſtquam Paulo vendidiſſet equum curvatum * (id eſt, calore laborantem alieno, à fermento humorum in pulmone & viſceribus contentorum genito, (aut anhelatorem, (id eſt, anhelatione affectum, obſtructione pulmonis, venarum & arteriarum, & ductûs aut ſtillicidii pulmonum) Paulus in eum intendit actionem tempore à conſuetudine provinciali ſtatuto, ut addiceretur recipiendo equo, aut reſtituendo pretio ſoluto. Verum pendente lite equus perit caſu merè fortuito. Utrius eſt damnum?

* Vide notam. Curvatura in caſu 20.

Respons.

Venditori incumbit jactura equi in quæſito propoſito: nam quando vitium rei venditæ ſufficiat ut locus ſit redhibitioni & diſſolutioni venditionis, ut in caſu propoſito, emptor & venditor habendi ſunt ac ſi non contraxiſſent venditionem & emptionem inter ſe. *Factâ redhibitione*, habet lex (*g*), *omnia in integrum reſtituuntur, perinde ac ſi neque emptio, neque venditio interceſſit.* Ita ut omnes mutationes, damnoſæ ipſæ rem venditam poſt venditionem & ante redhibitionem afficientes, ſine culpâ venditoris eorûque qui præſtare debent, in ſolum recidant venditorem. *Si mortuum fuerit jumentum*, habet alia lex (*h*), *pari modo redhiberi poteritquemadmodum mancipium poteſt.* En aliam legem, cujus diſpoſitio idem firmat (*i*): *Si mancipium, quod redhiberi oportet, mortuum erit,* hoc

(*g*) Leg. facta 60. ff. de ædilitio edicto &c. lib. 21. tit. 1. item leg. 23. §. 7. ibid.

(*h*) Leg. ædiles 38. §. 3. eod. tit.

Item leg. Quod ſi 31. §. 6. ibid.

(*i*) Leg. Quod ſi 31. §. 11. ff. eod. tit.

hoc quæritur; numquid culpâ emptoris, vel familia ejus, vel procuratoris, homo demortuus ſit: nam ſi culpâ ejus deceſſit, pro vivo habendus eſt, & præſtarentur omnia, quæ præſtarentur, ſi viveret. Unde ſequitur equi, à Gaſtone venditi, caſu merè fortuito demortui, & ſine culpâ Pauli, qui eum emerat, jacturam incumbendam eſſe Gaſtoni ſoli, ut diximus.

CASUS XXXII.

Eduardus ſejuges equos rhedarios vendidit Juſtino 1200. Coronatis, quos præſentes habuit, uniquo equo, muco vel anhelatione laborante. Juſtinus ex eo habere actionem intendit in eum ut condemnetur recipiendis ſex equis & reſtituendis 1200 Coronatis, quos perſolvit. Eduardus defendit ſe teneri ſolùm recipiendo equo vitioſo, & reſtituendo ejus pretio ratione 600. Librarum. Qua de re quæritur num Juſtinus teneatur conſcientiâ conditionem accipere; & num liceat cum judicio perſequi ut compellatur ad recipiendos ſex equos?

Respons.

Juſtinus non tenetur uti conditione ab Eduardo lata, & licet ei curare ut Judex eum addicat recipiendis ſejugibus equis rhedariis. Ratio eſt, quia plurium rerum convenientium, ut equorum jugatoriorum, una vitio laborat ſufficienti quo contractus venditionis dirimatur, in ſolidum poteſt diſſolvi, cùm ex æquo tum venditoris, cùm emptoris, interſit ut hujuſmodi res non diſparentur. Præterea emptor non cenſetur, in caſu propoſito, emiſſe partem equorum, ſed totum; nec tenetur quærere ſextum equum, qui ætate, magnitudine, crine, aliiſque dotibus conveniret quinque equis, quibus oneraretur. Cui quoque proſpiciunt Leges his verbis (a): *Cum autem jumenta paria veneunt, edicto expreſſum eſt, ut cùm alterum in ea cauſa ſit, redhiberi debeat; utrumque redhibeatur; in qua re, tam emptori quàm venditori conſulitur, dum jumenta non ſeparantur. Simili modo & ſi triga venierit, redhibenda erit tota: & ſi quadriga redhibeatur*

(a) Leg. Ædiles 38. §. 6o. ff. de ædilitio edicto &c. Item leg. 34. & 35. ibid.

Attamen obſervare juvat redhibitionem, nec deceſſionem à pretio, propter vitium rei venditæ, valere in venditionibus palàm auctoritate Judicum contractis; quia Judex venditoris locum habens, non verò dominus, vendit, qui, nulli ſubjacens auctoritati, rem vendit purè & ſimpliciter. Eam quoque ob cauſam res ſic venditæ minori, quàm valent, pretio ſolent addici. Hæc exceptio depromitur è Lege Digeſtorum (b), quæ habet. *Illud ſciendum eſt edictum hoc non pertinere ad venditiones fiſcales.*

(b) Leg. Labeo 1. §. 3. ff. eod. tit.

Rurſus obſervandum, tempus, juxta normam loquendo, quo ad redbibendum quis, admittitur, labi tantùm à die, quo emptor vitium, quod eſt in cauſa, cognoſcere potuit, niſi Jus Conſuetudinarium regionis tempus definiverit, aut præſtitutum fuerit à venditore & emptore pacto manifeſto. *Si quid ita venierit*, habet lex (c), *ut placuerit intra præfinitum tempus redhibeatur; ea conventio rata habetur. Si autem de tempore nihil convenerit; in factum actio intra 60. dies utiles accommodatur emptori ad redhibendum, ultra, non. Si verò convenerit, ut in perpetuum redhibitio fiat; puto hanc conventionem valere.*

(c) Leg. Quod ſi 31. §. 22. ff. eod. tit.

CASUS XXXIII.

Demetrius Sempronio ædes vendit 28000. Libris; emptor octo mille Libras ſolvit præſentes, & pollicetur pacto conſtituere Demetrio mille libras adventitiam penſionem ob vicies mille libras ſolvendas, eâ lege 1. ut Demetrio non liceerit ad ſolutionem ſortis eum compellere, quamdiu ei ſit aſcititiam penſionem ſoluturus. 2. ut per ſe ſteterit ab eâ ſe redimere, pro lubitu, Demetrio præſentes ſolvendo vicies mille Libras, eumque ſex menſibus præmonendo, non verò aliter, Hinc contractus nonne eſt vitioſus?

Respons.

Legitimus eſt hic contractus: quia conditiones inhærentes ſunt pars pretii ædium. Verum eſt generatim loquendo, conditionem hodie inſertam in pleriſque hujuſmodi contractibus, qua venditor adſtringit emptorem ut tribus ſex-ve menſibus præmoneat ante ſolutionem aſcititiæ penſionis, videri iniquam, ut obſervat Auctor recentior (d), eo quod plenè debitori non ſit liberum ſe levare ære creditoris, quando placet, illudque ad certum tempus præfiniendo, quamvis huic clauſulæ patrocinentur, nec Jus Canonicum, nec ullum Edictum, Declaratio, Conſultum; eaque ſit uſu recepta non ita pridem: nihilominùs toleratur: quia ejus injuſtitia illegitimum non efficit contractum, cui inſeritur: & licèt hunc ſortiretur effectum, hoc non valeret in quæſito propoſito; quum, ut jam diximus, habenda eſt tanquam conditio pretii ædium venditarum.

(d) De Sainte Beuve tom. 1. Caſ. 203.

CASUS XXXIV.

Nicostratum, qui à Rege emit munus Conſiliarii in Parlamento Burdigalenſi Libris 35000. rogat Camillus ut illud ſibi vendat, eique offert 40000. Libras poſtero die quo in ejus poſſeſſionem venit. Licet-ne ei hoc percipere lucrum, cariùs vendendo?

Respons.

Nicoſtrato licet hunc carpere quæſtum à munere, id vendendo Camillo. Ratio eſt, quia pretium muneris, ab auctore ejuſque creatione empti, ſemper cenſetur minus eo quo habetur poſtquam alii illud geſſerunt. Ideò pretio rerum, quod auctoritate publicâ non definitur, unicè à communi hominum æſtimatione pendente, conſtat hujus Muneris, eâ in circumſtantiâ, minùs vulgò æſtimati quàm in venditione poſteriore, primum emptorem potuiſſe vendere ſine injuſtitiâ cariùs quàm ipſe emit (e).

(e) De Sainte Beuve tom. 3. Caſ. 197.

CASUS XXXV.

Germanus, famoſus & dives Frumentarius, accipiens quinque ſex-ve Frumentarios decreviſſe inſciis aliis ſeque invicem, vectare magnam tritici copiam, certo nundinarum die, in urbem, in qua cariſſimum eſt frumentum; unde veriſimillimè pretium ejus multùm minuet affluentia; ita cautè agit ut ſuum ante aliorum Frumentariorum triticum tribus horis præveniat. Poteſt-ne, hac in circumſtantiâ ſuum vendere pretio communi ultimi emporii, aut dici ipſius adventûs, nec tenetur manifeſtare paucas intra horas ingentem ad futuram copiam, qua pretium vilius fiet: egentibus eo inſciis?

Respons.

Arbitramur Germano licere, tutâ conſcientiâ, uti induſtriâ & diligentiâ ſuâ, triticum vendendo pretio communi in urbe die adventûs, nec tenetur patefacere emptoribus magnam ad futuram copiam. Ea eſt Sancti Thomæ ſententia (f), qui hujuſmodi difficultati objectæ reſpondet his verbis: *In caſu præmiſſo in futurum res expectatur eſſe minoris valoris per ſuperventum negotiatorum, qui ab ementibus ignorantur. Unde venditor, qui vendit rem ſecundùm pretium quod invenit, non videtur*

(f) S. Thom. 2. 2. q. 77. art. 3. ad quartum.

contra

contra juſtitiam facere, ſi quod futurum eſt non exponat. Si tamen exponeret, vel de pretio ſubtraheret; abundantioris eſſet virtutis, quamvis ad hoc non videatur teneri ex juſtitiæ debito. Huic Sancto Doctori ſuffragatur Cajetanus (*a*), ut & Sylvius, quatuor rationibus ſequentibus innixus (*b*).

(*a*) Thom. de Vio Cardin. Cajetan. in cit. art. 3.

(*b*) Fr. Sylvius in cit. art. 3. quæſito unico concluſ. 1.

Prima eſt, eum venditorem non vendere ultra legitimum pretium: quia legitimum pretium, à Magiſtratu non præſtitutum, in communi ſitum eſt æſtimatione; & re triticum, quod vendit, tunc eodem haberi pretio, quod exigit: quum ſit pretium emptori commune.

Secunda, quia venditor bonâ fide, & ignarus mutationis futuræ, ſuam mercem vendens pretio communi quod tunc eſt in uſu, nullam debet reſtitutionem emptori; quamvis agnoſcat pretium haud multò poſt diminutum ob affluentiam, quæ ſupervenit. Ergo rursùs non debet; licèt ſciat pretium brevi minutum iri ex eâdem causâ: nam quum vendat, duobus hiſce in caſibus, eamdem mercem eodem in loco, eodem tempore & eodem pretio: id eſt, communi, quod eſt in uſu, ex hypotheſi, non debet potiùs reſtitutionem in uno caſu quàm in altero.

Tertia; quia Negotiatori licet conſcientiâ vendere ſuam mercem pretio communi, quo venditur in loco moræ ſuæ; licèt dimidio minus vendatur in alio propter abundantiam. *Res quæ uno loco valent centum juxta communem uſum fori*, ait Sylvius; *poſſunt illic vendi centum, etiamſi alibi ſolùm vendantur quinquaginta propter abundantiam, quæ ibi eſt.* Ergo res, quæ actu & vulgò venditur centum Libris, poteſt eodem vendi pretio ſine injuſtitiâ, licèt brevi ſit vendenda quinquaginta propter affluentiam adventuram. *Ergo ſimiliter res, quæ hoc tempore paſſim venditur centum, poteſt nunc vendi centum, etiamſi tempore proximo ſolùm ſint vendenda quinquaginta propter copiam tunc adfuturam.* Ratio eſt, quia in contractibus venditionis & emptionis de circumſtantiâ temporis perinde eſt ac de loci circumſtantiâ: & pretia, quæ variant diverſis in locis, varianda ſunt diverſis in temporibus. *In his enim contractibus*, ſubjungit hic Theologus, *quæ eſt ratio loci ad locum, eadem eſt temporis ad tempus: quia ſicut pro diverſis locis diverſa ſunt pretia, ita & pro diverſis temporibus.*

Quarta: quia Negotiator proſpiciens haud dubiè mercem quamdam brevi cariorem fore ob ejus penuriam, non debet conſcientiâ majori quàm communi quod in uſu eſt pretio, emere, ut patet Joſephi exemplo, qui prævidens famem in Ægypto futuram, ingentem frumenti copiam emit modico pretio, quod poſtea cariùs vendidit. *Emptor, ſciens inopiam rei paulò poſt futuram, non tenetur nunc emere merces alio pretio, quam quod modo currit. Unde Joſeph Geneſ.* XLI. *cùm prævidiſſet famem futuram, frumenta emit vili pretio, tunc currente, quæ poſtea cariùs vendidit.* Sunt verba Sylvii. Ergo prævidens mercis inopiam fore non debet minore vendere quàm tunc currente: *Ergo etiam venditor, poteſt vendere magno pretio, quod jam currit, etiamſi ſciat; illud poſtea futurum minus.* Ea eſt eiuſdem Theologi concluſio, qui obſervat eum Negotiatorem, non peccantem contra juſtitiam, in quæſito propoſito, fortè peccaturum quandoque contra charitatem. Exempli causâ, ſi venderet triticum, non diverſis emptoribus, ſed illi ſoli, qui emeret illud ſervaturus, ut cariùs venderet poſtea, quique magno afficeretur damno, compulſus longè minori vendere pretio propter copiam adfuturam, quam prior Negotiator proximam ſciebat. Verùm extra hunc caſum non peccat in juſtitiam, neque in caritatem. *Sin autem eas* (merces) *minutatim diſtraheret in varios emptores, neque contra caritatem, neque contra juſtitiam faceret, modò abſint fraus & dolus.*

Hic Sancti Thomæ doctus interpres reſpondet ſex objectionibus in opinionem, quam tuetur, conceptis. Sed earum ſolutiones faciles, quas apud ipſum Auctorem videre eſt, non putamus neceſſe hìc recenſere: hæ rationes, auctoritati Sancti Thomæ innixæ, ſufficiunt ſolvendis omnibus nodis hanc in rem objiciendis. Indicamus in margine complures Autores nominis eamdem defendentes ſententiam, quorum textus hìc referre pigeret (*c*).

(*c*) Sylveſt. de Pretio v. Emptio q. 15. Dom. Sotus lib. 6. q. 3. art. 2. ad tertium. Didac. Covarr. ad reg. Peccatum &c part. 2. §. 4. n. 5. & 6. Barthol. Fumus in aurea armilla v. Emptio n. 20. Petr. Navar. lib. 3. de reſtitut. c. 2. n. 6. Joan. Caballut juris can. theor. & prax. lib. 6. c. 9. n. 15. & alii apud eum.

CASUS XXXVI.

DIOGENI ſunt menſe Septembri tritici decem modii venales; ſed quia frumenti modius tunc valet 60. Libris, nec pecuniâ eget, decrevit illud ſervare ad menſem uſque Junium ſequentem, in quo ſolet cariùs vendi quàm aliâ quavis tempeſtate, potiſſimùm quando meſſis non eſt copioſa, Antonius ei inſtat ut ſibi vendat modium, ſuâque det fide ad feſtum uſque Sancti Joannis. Diogenes vendit 80. Libris, intendens veriſimillimè tunc tritici fore hoc pretium, imò majus. Hæc venditio eſt-ne legitima, vacuaque uſurâ quavis?

RESPONS.

Cenſente antiquo Auctore, cujus opus Sancti Thomæ opuſculis interſeritur (*d*), nihil vitii eſt in venditione, de qua agitur in quæſito propoſito: Ratio eſt, quia Diogenes cariùs non vendit triticum, in primis fide Antonii datum, ſed re quia veriſimiliter hoc erit ejus pretium tempore quo vendere decreverat. *Ponamus igitur*, inquit hic Auctor, *quod aliquis poſt Auguſtum multùm de blado, vel de vino habeat venalia; & pro illo tempore menſura bladi tres ſolidos tantùm valeat & modius vini decem, & vendat bladum pro quatuor, & vinum pro duodecim; recepturus tamen pecuniam in feſto Sancti Joannis; quia nec volebat dare pro minori pretio, etiamſi ſtatim reciperet; eo quod rem ſuam æſtimabat tantùm valituram probabiliter in prædicto tempore ſolutionis, dico, quod non committit uſuram; licet plus accipiat in ſpe quàm det tempore venditionis, quia illud non accipit causâ temporis, ſed pro naturâ rei quam veriſimiliter & probabiliter dubitari poteſt, tantùm valituram in tempore pro quo vendidit, etiamſi non valuit tantùm in tempore, pro quo vendidit.*

(*d*) Apud S. Thom. opuſc. 73. c. 6.

Obſervandum tamen eſt Diogeni, ſi perſuaſum habeat ſui tritici modium feſto Divi Joannis planè valiturum eſſe tantùm 80. Libras, non licere eodem pretio vendere Antonio 1. quia hoc eſt incertum, & pretium, quo tunc erit, ab ampla aut pauperiore meſſe viſâ pendet. 2. quia ex æquo eſt juſtum & neceſſe ut hujus pretii quid deducat ad cuſtodiam, periculum, deceſſionem & expenſas tunc faciendas ut vendat: quippe ſi nihil ad hoc deduceret, plus reciperet quàm ipſi juſtè deberetur ad compenſationem. Oportet igitur *ut expenſas deducat*, ait Cabaſſutius (*e*), *quas facturus idem venditor fuerat ad ſervandum merces ſuas uſque ad præfinitum diem; ut eſt pretium conductionis horreorum, apothecarum, cellariorum.... præterea æſtimationem computet diminutionis, deteriorationis & periculi harum mercium, in id tempus reſervandarum: Cùm enim venditor aut creditor fiat ab his omnibus expenſis & damnis immunis ex quo res iſtas vendidit, aut mutuavit: ſi iſta non computaret: plus exigeret quam ſibi ex juſtitiâ deberetur & ultra ſuam indemnitatem in illâ anticipatâ pretii aut mutui taxatione.* * Hic Canoniſta ſic dicens ſequitur (*f*) Angelum de Clavaſio, Navarrum, Navarram & Covarruviam quos laudat.

(*e*) Joan. Cabaſſ. Juris can. theor. & prax. lib. 6. c. 9. n. 13.

* Vide Caſum XX.

(*f*) Angelus v. Uſura 1. §. 36. Navarr. Manual. c. 17. n. 219. Petr. Navarr. lib. 3. de reſtit. c. 2. n. 262. Didac. Covarr. lib. 2. variar. reſol. c. 3. n. 6.

Digitized by Google

Idem Cabaſſutius cum judicio obſervat ut ab omni peccato immunis ſit is qui frumentum ſervat cariùs vendat inopiâ ingruente, oportere ipſi licitum eſſe; id eſt, hoc frumentum è fundo ſuo aut proprio reditu naſci, non verò habere ex emptione aut coactione apertâ qua eo ſervet animo ut longè cariùs vendat indigentiâ creſcente. Ratio eſt, quia hujuſmodi coactiones tritici inopiam introducere ſolent in injuriam magnam miſeri vulgi. Quapropter etiam maledictionem Dei interminatur ſapiens eam inducentibus

(a) Proverb. II.

hac viâ (a): *Qui abſcondit frumenta, maledicetur in populis; benedictio autem ſuper caput vendentium*: & hanc corradendi rationem ſtrictè damnant & in-

(b) Can. *Quicumque* 9. 14. q. 4.

terdicunt Sancti Canones (b).

Vide Caſum ſequentem.

CASUS XXXVII.

Balthazari, vini Negotiatori ſunt in cellâ decem generoſi vini veteris modii, cujus medium menſe Novembri volventis anni eſt 40. Coronatis: ſed eodem anno vini ex immaturis & immitibus uvis & parcâ copiâ coacti pluribus in Provinciis ob inclementem tempeſtatem, quæ menſibus Auguſto & Septembri ingruit, pretium proſpicit fore duplum eo quod ſolvit, ante elapſum ſemeſtre, & decrevit id ſervare ad Paſcha uſque ut majorem carpat quæſtum Landri, vini quoque Negotiator, & ejus amicus, eum obnixè ſollicitat ut vinum ſibi vendat; Balthazar ſignificat ſe firmo eſſe animo id quinque ſex-ve menſibus aſſervandi, quia perſuaſum habet vini pretium duplo, quod conſtitit, majus fore, hoc eſt, 80. Coronatis: nihilominùs ipſius in gratiam illi eſt venditurus 70. Coronatis præſentibus. Qua de re quæritur num Balthazari liceat tantum percipere quæſtum è vino dum pretium currens eſt ſolùm 40. Coronatis?

Respons.

Hæc difficultas non procul diſtat à præcedenti, cujus deciſio faciet huic ſatis. Dicimus ergo Balthazarem non peccare in juſtitiam, Landri vendendo vini modium 70. Coronatis; quum ſincerus ſit animus illud aſſervandi ad tempus quo probabiliter vendetur 80. Coronatis, & vendit emptori roganti, qui doctus & intelligens vini æſtimator cenſetur; quum vini ſit Negotiator, ut & Balthazar: Ratio afferenda eſt, quia æquum eſt ut damnum futurum compenſet vendens minori pretio quam eſſet tempeſtate in quam aſſervare volebat. Hoc probatur his Sancti Antonini

(c) S. Anton. 2. part. ſum. Theol. tit. 1. c. 8. §. 1.

verbis (c): *Cùm quis vendit merces quaſcumque, lanam, linum, pannos, victualia & hujuſmodi, certo pretio majori quàm ſit illud, quò tunc valent, cùm venduntur, ex eo quod non intendebat eas vendere, ſed ſervare uſque ad tempus quo probabiliter æſtimabat, tantùm tunc valituras, vel plus, quantùm nunc vendit, ſed ad inſtantiam alterius vendit; iſtud eſt etiam pretium juſtificatum & licitum, ut expreſſè dicitur in cap.* de Civitate *de uſuris.* Poſtea ſubjungit hic Sanctus, è contra quando Negotiatori non eſt ſincerus animus mercem ſervandi ſuam ad tempus uſque quo probabiliter pretium ſit longè majus futurum, aut eo cum animo, non videbatur pretium tunc fore majus: nam eo in caſu non liceret vendere ultra pretium quod actu valet, quo emenda poſcitur; quippe non in compenſationem cariùs venderet. *Secùs autem ſi non intendebat ea ſervare, ſed tunc vendere; vel etiam ſi non eſt ſtabibile, ſeu veriſimile, quod eo tempore quo valeat in futurum vendere, tantùm debebat valere.*

(d) Greg. IX. in cap. *Navigant* 19. de uſuris & ibi Gloſſa.

Hæc deciſio conſentit Decretali Gregorii IX. (d) qui dicit negotiatorem ſincerè ſuam ſervare mercem intendentem ad tempus uſque, in quo carior eſſe ſolet, non admittere uſuram, quum vendere eum ſollicitanti conſentit, illique tradit eâ lege ut ſit ſoluturus pretium quod valebit tempore, quo vendere decreverat. *Ratione hujus dubii*, ait hic Pontifex, *etiam excuſatur qui pannos, granum, vinum, oleum, vel alias merces vendit, ut ampliùs, quàm tunc valeant, in certo termino recipiat pro eiſdem; ſi tamen ea tempore contractùs non fuerat venditurus.* Quæ in poſtrema verba Gloſſa dicit: *Aliàs non excuſatur; quia ſi tunc fuerat venditurus pro minori, & ex certâ ſcientiâ plus recipiat alio termino, uſura eſt.*

Cæterum obſervare eſt neceſſe Balthazaris generoſi vini modium, ex hypotheſi probabiliſſimè in feſto Paſchatis eſſe valiturum 80. Coronatos, & vendidiſſe ſolùm 70. Coronatis Landri, qua in re juſtitiâ uſus eſt, non vendens 80. quia debuit minus vendere ob incertum, deceſſionem, pericula & expenſas faciendas ſervando ſex menſibus.

CASUS XXXVIII.

Sulpicius, Aromatarius ſolidarius, cariùs vendere ſolet fide aliùs, quàm præſenti pecuniâ; licèt viliori pretio mallet vendere, præſente pecuniâ. Peccat ne in eo?

Respons.

Pontifex Urbanus III. (e) conſultus num peccet Negotiator, quum mercem vendit cariùs, prorogando tempus ſolutionis admodum longius. *An negotiator pœnâ conſimili debeat condemnari, qui merces ſuas longè majori pretio diſtrahit ſi ad ſolutionem faciendam prolixioris temporis dilatio prorogetur, quam ſi ei incontinenti pretium ſolvatur*, reſpondet mutuo dandum, dicente Jeſu Chriſto, nihil lucri ſperando ex mutuo. *Verum quia quid in his caſibus tenendum ſit ex Evangelio manifeſtè cognoſcitur, in quo dicitur.* Date mutuum nihil inde ſperantes; ac proinde vendentes cariùs ob mutuum, ſpe majoris quæſtûs, contaminari uſurâ & teneri reſtitutione. *Hujuſmodi homines pro intentione lucri quam habent, cùm omnis uſura & ſuperabundantia prohibeatur in lege judicandi ſunt malè agere; & ad ea quæ taliter ſunt accepta reſtituenda in animarum judicio efficaciter inducendi.*

(e) Urban. III. in cap. *Conſuluit* 10. de uſuris lib. 5. tit. 19.

Idem declarant Concilium Mediolanenſe I. (f) an. 1565. habitum, & Burdigalenſe an. 1583. collectum (g). *Ne quis rem aliquam ob dilatam ſolutionem cariùs vendat juſto pretio*, habet Mediolanenſe. *Ne quis ob dilatam ſolutionis diem cariùs vendat, quàm juſti pretii ratio ferat*, habet Burdigalenſe.

(f) Conc. Mediol. I. 2. part. tit. 68. de uſuris.

(g) Conc. Burdigal. eod. tit.

Eamdem docet doctrinam Sanctus Thomas (h), dicens nullum interponi diſcrimen inter vendentem cariùs fide alterius & inter dantem mutuo pecuniam: hic enim ea orbat ſe ad tempus, de quo convenit inter ſe & debitorem; ille verò orbat ſe pecuniâ, pretio mercium ſuarum, committendo curæ emptoris ad tempus inter ſe pactum. *Si aliquis cariùs velit vendere res ſuas, quàm ſit juſtum pretium, ut de pecuniâ ſolvendâ emptorem expectet; manifeſtè uſura committitur, quia hujuſmodi expectatio pretii ſolvendi habet rationem mutui.* Ea ſunt verba Doctoris Angelici, inde concludentis, hunc Negotiatorem, vendentem cariùs ob tempus emptori conceſſum, æque pollui uſurâ, ac dantem mutuo ſummam pecuniæ ad tempus, & fenus ex ea carpentem; quum cariùs vendat ut majorem percipiat quæſtum è fide emptoris. *Unde quidquid ultra juſtum pretium pro hujuſmodi expectatione igitur, eſt quaſi pretium mutui; quod pertinet ad rationem uſuræ.*

(h) S. Thom. 2. 2. q. 78. art. 2. ad 7.

Sed perinde non eſt de Negotiatore, intendente majorem habere quæſtum vendendo cariùs; & re malente, quid pretii mercium cedere, præſenti

præſenti acceptâ pecuniâ, quàm vendere cariùs fide alterius. Atqui, ea hypotheſi, in quæſito cui reſpondemus, Sulpicius his verſatur in circumſtantiis; quum minus pretium mercium, præſente pecuniâ, anteponeret majori fide alterius expectando; & cariùs vendit fide alterius, quia aliàs nequiret commercium exercere ſe ſuſtentando admodum aptum, ob damnum quod ſæpiſſimè ab expectatione ſolutionis divelli non poteſt. Ideo putamus eum non eſſe uſurâ condemnandum, in caſu propoſito, neque ullâ injuſtitiâ, modò merces non vendat ultra pretium rigidum & altius. Ea eſt deciſio plurium Auctorum, qui laxioris diſciplinæ accuſari nequeunt (a), quique premunt veſtigia antiqui Auctoris (b), qui idem diu ante eos docuerat his verbis: *Si enim venditor intendat rem ſuam vendere carius, non propter tempus tantùm; ſed tantùm propter damnum quod ſibi videt imminere ex dilatione perſolutionis recuperandæ; ſeu propter vexationem ſuam redimendam, quam probabiliter timet futuram ſibi in repetitione debiti ſui propter malitiam vel impotentiam debitoris, tunc excuſatur à vitio, & fit æqualitas æſtimationis in hujuſmodi contractibus per recompenſationem damni; vel quando probabiliter timentur hæc in credentiâ accidere.* Poſtea ſubjungit: *Et tunc rectitudo intentionis hujuſmodi apparet, quando venditor optaret potiùs non vendere talibus, quam vendere ad credentiam; & quando lubentius daret aliis pro minori pretio incontinenti perſolvendo, quàm vendere ad credentiam talibus pro pretio majori.*

(a) De Gen. Theol. mor. tom. 1. tract. 3. cap. 3. q. 8. De Sainte Beuve tom. 2. Caſ. 151. & tom. 3. Caſ. 144. 155. & 156.

(b) Apud S. Thom. opuſc. 73.

CASUS XXXIX.

Fulbertus, cui erat adamas minor, judicio omnium intelligentium æſtimatorum, valens ad ſummum 200. Libras, cujuſque pretium ignorabat. Probo vendidit 400. Libris, qui eum deſiderabat, cujuſque etiam ignorabat pretium. Sic ambo bonæ fidei erant: ſed Probus cùm eum dediſſet æſtimandum experto Gemmario, qui eum certiorem fecit valere 200. Libras, largè ſolvendo petit ſupplementum a Fulberto. Hic teneturne conſcientiâ remunerari Probum?

Respons.

Reſpondemus Fulbertum teneri ad compenſandum Probum; & bonam fidem cum non eximere ab æquo debito faciendo, licèt peccato purget. Ea eſt mens Legis (c), quæ habet, eum, qui dolo quid præſtare eſt pollicitus, jure exigere compenſationem damni illati; licet à neutrius contrahentis malitiâ ortus fuerit dolus; ſed ſolùm ab ignorantiâ juſti rei pretii: *Si quis..., per dolum obligatus eſt; competit ei exceptio. Idem eſt, & ſi nullus dolus interceſſit ſtipulantis.*

(c) Leg. Si quis 36. ff. de verbor. obligat. lib. 45. tit. 1.

Huic ſententiæ manifeſtè adhæret Sanctus Thomas (d). Nam ſic interpretatur. *Si vero, eo ignorante, aliquis prædictorum defectuum in re vendita fuerit; venditor quippe non peccat: quia facit injuſtum materialiter, nec ejus operatio eſt injuſta..., tenetur tamen, cùm ad ejus notitiam pervenerit, damnum recompenſare emptori: & quod dictum eſt de venditore etiam intelligendum eſt ex parte emptoris.*

(d) S. Thom. 2. 2. q. 77. art. 2. in corp.

Nihilominùs hic Sanctus Doctor alibi dictum ponit (e), ea quo Fulbertus, unico in caſu, poteſt à quavis reſtitutione eximi. Scilicet quando, durante bonâ fide, nec ditiore effecto, decoxit quæſtum, ex illo adamante percipiendum: quum quilibet bonâ fide poſſidens non tenetur reſtitutione fructuum compenſatorum. *Non autem tenetur reſtituere fructus conſumptos: quia bonâ fide poſſedit* (f).

(e) Idem 2. 2. q. 100. art. 6. ad 3.

(f) De Gen. Theol. mor. tom. 2. tract. 2. cap. 3. q. 5.

CASUS XL.

Lucilius picturam Sempronio vendit, cujus pretium ignorat uterque. Julianus, hujus

conciliator venditionis, aſſerit, invitâ conſcientiâ & læsâ veritate, eſſe exemplar illuſtris Titiani. Lucilius & Sempronius, Juliano aſſerente, perficiunt pactum bis mille Coronatis. Sed Sempronius certò accipit poſtea, hanc picturam eſſe exemplum, vix 50 dupliones valens. Qua de re quæritur 1. An hic venditionis contractus ſit validus? 2. An Sempronio liceat exigere compenſationem, & à quo?

Respons.

Contractus de quo in quæſito agitur, eſt validus: quia Lucilius & Sempronius verè conſenſerunt. Sed conſtat Sempronio licere jure cum Lucilio, venditore, agere, & ſi deſit cum Juliano. Cum Lucilio: quia uſu eſt 2000. Coronatis, & eâ de causâ primus tenetur reſtituere Sempronio. Cum Juliano: quia fuit auctor venditionis, ac proinde tenetur compenſare Sempronium, ſi Lucilius deſit.

Ea eſt deciſio Auctoris Gloſſæ (g), in Decretale, ab Alexandro III. ad Epiſcopum Atrebatenſem miſſum, circa validum contractum & mediatorem. En verba: *In contractibus bonæ fidei, ſi dolus dat cauſam contractus, non per contrahentes, ſed per intermediam perſonam; tenet contractus; ſed datur actio contra mediatorem.* Cui concordat Jus Romanum (h).

(g) Gloſ. in cap. Cum dilecti 3 de empt. & vendit. v. Deceptionis.

(h) Leg. Ex elegantes 7. ff. de dolo malo. lib 4. tit. 3.

CASUS XLI.

Martialis Rollando vendidit domum & amplum viridarium, novellis arboribus frugiferis conſitum, 3000. Libris. Rollandus eo eſt potitus quinquennio, per quod melioravit domum auctibus commodis ultra 3000. Libras. Poſtea Joannes, qui Martiali hoc vendiderat prædium, nondumque pretium acceperat, inquiſivit in eum & ſententiam evictionis impetravit contra Rollandum, cujus vi poſſeſſionem ejus adire voluit: quam in rem Rollandus quæſivit ut ſibi adſcriberetur melioratio domûs; cui Joannes reſpondit ſe hoc non attingere, & illi ad Martialem eſſe recurrendum. Hic verò opibus admodum modicis & debito detentis gaudens, intendit Joannis eſſe, cui prædium addicitur, ut ſit indemnis. Qua in re quæruntur duo. Primum; nam controverſum jus Rollandi, compenſationem exigentis, ſit juſtum? Secundum; à quo hæc debetur compenſatio?

Respons.

Conſtat Rollando recurrendum eſſe ad Martialem venditorem, ut compenſetur: quia venditor quilibet emptori tenetur præſtare venditum. *Sive tota res evincatur, ſive pars; habet regreſſum emptor in venditorem*, habet Lex (i), *quod ſi nihil convenit*, habet alia Lex (k), *tunc ea præſtabuntur, quæ naturaliter inſunt hujuſmodi poteſtate.* Et ſoli ſunt excipiendi caſus fortuiti (l) erga Principem & vias facti purè. Ita ut, venditione quam Martialis cum Rollando pactus eſt, diremptâ ab evictionis ſententiâ impetratâ à Joanne, Martialis teneatur 1. Rollando reſtituere 3000. Libras, & damna præſtare omnia: *Evictâ re, actio non ad pretium recipiendum duntaxat; ſed ad id quod intereſt competit*: habet alia Lex (m). 2. Tenetur expenſum ferre quod valebat prædium evictionis tempore, ac proinde reditus, quos viridarium, arboribus frugiferis conſitum, tunc reddebat: quum re hunc Rollandus amittat fructum evictione; ejuſque non ſit deterior facienda hoc eventu, quem Martialis, venditor, præſtare tenetur. *Ut quantî ſuâ intereſt, actor conſequatur*, habet alia Digeſtorum Lex (n). *Scilicet ut melioris, aut deterioris agri facti causâ, finem pretii, quo fuerat tempore diviſionis æſtimatus, diminuat, vel* excedat.

(i) Leg. Sive 1. ff. de actionib. empti & venditi lib. 19. tit. 1.

(k) Leg. Exemptio 11. §. 1. ff. eod. tit.

(l) Leg. Lucius 11. ff. de evictionibus &c.

(m) Leg. Evictâ 70. ff. eod. tit.

(n) Leg. Si cùm 66. in fine ff. eod. tit.

excedat. 3. Martialis tandem rependere tenetur Rollando omnes expenſas, ad domûs meliorationem factas, juxta hanc Codicis Juſtinianæi regulam (*a*) : *Conſequeris* (à venditore) *quanti tuâ intereſt : in quo continetur etiam eorum perſecutio, quæ in rem emptam, à te, ut melior fieret, erogata ſunt.* Attamen Joannes, bujus prædii ſibi addicti poſſeſſionem adira volens, tenetur primus reſarcire Rollaudo hanc meliorationem; quum æquum non ſit ut ſibi proſit impendiis hujus emptoris, ut patet ex duarum Legum in margine notatarum diſpoſitione (*b*).

(*a*) Leg. *Si controverſia* 9. Cod. eod. tit. lib. 8. tit. 45.

(*b*) Leg. *Idque* 45. §. 1. ff. de action. empti & venditi. Leg. *Super* 16 Cod. de evictionibus.

Hanc in rem obſervare intereſt, quando æſtimantur expenſæ, ab acquiſitore factæ ad meliorandum prædium emptum, ut ſi ſeminarium ſtruxerit, exequandas eſſe expenſas fructibus ex melioratione perceptis, qui reditus prædii auxerunt. Ita ut, ſi borum fructuum proventus æquet pretium ſortis & ſenora ſumptuum in nnteceſſum præſtitorum ad meliorationem, nulla debeatur refuſio : quia eo in caſu nullo aſficitur damno emptor. Si verò fructuum quæſtus ſortem excedat; auctarium receptum ante quæſtionem evictionis coram Judice latam, et eſt profuturum vi poſſeſſionis bonâ fide, & ſi minor, quod excurrit ipſi eſt rependendum : cùm ſit iniquum ut quid perdat. Dicta his duabus nituntur Legibus, quarum prima habet (*c*). *Super empti agri quæſtione, diſceptabit Præſes Provinciæ : Et ſi portionem diverſæ partis eſſe cognoverit; impenſas, quas ad meliorandam rem vos erogaſſe conſtiterit; habitâ fructuum ratione reſtitui vobis jubebit.* Secunda concipitue his verbis : *Sumptus in prædium quod alienum eſſe apparuit à bonæ fidei poſſeſſore facti, neque ab eo, qui prædium donavit, neque à Domino peti poſſunt : verum exceptione doli poſitâ, per officium Judicis æquitatis ratione ſervantur : ſcilicet, ſi fructuum ante litem conteſtatam perceptorum ſummam accedant. Etenim, admiſſâ compenſatione, ſuperfluum ſumptum, meliore prædio facto, Dominus reſtituere cogitur.* Cæterùm noſſe intereſt omnes Leges, laudatas, conſentire uſui apud nos recepto (*d*).

(*c*) Supra cit. Leg. Super. Leg. *Sumptus* 48. ff. de re vindic. & Leg. *Emptor* 65. ff. eod. tit. lib. 6. tit. 1.

(*d*) D. Domat Leg. Civil. juxta ordin. natural. tom. 1. pag. 158. Edit. in 4.

CASUS XLII.

Laurenum, qui emit à Baſilio hortum, inqoe ejus poſſeſſionem venit, vexavit aliquot poſt menſibus Alexander, obtinens in eum ſententiam evictionis; & tantùm abeſt ut deſerret Baſilio, venditori vexationem qua premebatur, ut ſe evinci paſſus ſit ab Alexandro, cum quo paciſci ſibi fuit ſaris de parte compenſarionis ob meliorationem factam; poſtea petivit Baſilium, eumque auctorem in jus vocavit contra evictionem ab Alexandro impetratam, & ab eo quæſivit ſuperfluam compenſationem : Baſilius è contra defendit, quum neglexerit eum monere vexationis ipſi illatæ, ſibi dandum quod quodvis damnum, quod ipſi incubuit. Baſilio nonne eſt jus ?

Respons.

Baſilio eſt jus. Nam quando emptor prædii, à tertio vexatus, ſe à Judice vinci permittit, non deſerendo venditori vexationem illatam, aut quando tranſigit, inſcio venditore, cùm vexante, cenſetur auctoritatem naturalem repudiâſſe ſibi debitam; ac proinde ſibi vertenda eſt evictio. Atqni Leufridus ab Alexandro ſe evinci paſſus eſt, nec Baſilio vexationem in ſe concitatam denuntiavit. Item auctoritate ſuâ privatâ tranſegit cum Alexandro vexante. Baſilius igitur à neceſſitate naturali, præſtandi Leufrido venditionem, cum eo contractam, eſt liberandus. Sic edicit Lex ſequens (*e*) : *Si cùm poſſet emptor auctori denuntiare, non denuntiaſſet; idemque victus fuiſſet; quoniam parum inſtructus eſſet hoc ipſo videtur dolo feciſſe; & ex ſtipulato agere non poteſt.* En verba alius Legis (*f*) : *Si compromiſero, & contra me data fuerit ſententia; nulla mihi actio de evictione danda eſt adverſùs venditorem : nullâ enim neceſſitate cogente id feci.*

(*e*) Leg. *Si fundo* 53. §. 1. ff. de evictionibus.

(*f*) Leg. *Si dictum* 56. §. 1. ff. eod. tit.

Et quidem eo minus excuſationis habet Leufridus, quò denuncians Baſilio, venditori, vexationem ab Alexandro in ſe concitatam, non teneretur nec pro ſe dicere, nec ad ſuperiorem Judicem provocare : venditore per ſe præſtante omnes litis eventus, ut habet Jus (*g*). Addamus emptorem, ſe evinci permittentem, non monendo venditorem, impedit eum quominùs compeſcat vexationem ratione legitimâ; & dicat pro ſe contra eum qui evictionem ſequitur. Æquum igitur eſt ut hic emptor negligentiæ pœnas det, & quodvis damnum emergens in eum recidat. Hæc deciſio conſentit uſui apud nos recepto, eſtque D. Domat (*h*). Eſt etiam Bouchel in Juris Gallici Bibliothecâ (*i*).

(*g*) Leg. *Herennius* 63. §. 1. ff. eod. tit.

(*h*) D. Domat Leg. Civil. juxta ordin. natural. l. 1. tit. 2. ſect. 10. n. 11.

(*i*) Laur. Bouchel. Bibliot. Juris Gallici v *Eviction* tom 1. pag. 1077 col. 1. & 2.

CASUS XLIII.

Cæcilius vendidit purè & ſimpliciter Caio nomen centum Coronatorum in Mævium, eique ceſſit 150. Libris, Caius omnem adhibuit curam in Mævium, qui omuinò non erat ſolvendo. Cecilius, quatenus naturalis auctor venditionis, tenetur ne reſtituere 150. Libras Caio ?

Respons.

Si Cecilius bonâ ſit uſus fide, vendens Caio nomen 100. Coronatorum in Mævium, neque ſe dixerit auctorem, literis aut vivâ voce; non tenetur, conſcientiâ, reſtituere 150. Libras ab eo acceptas, quia vendens jura quædam tenetur realitatem & veritatem eorum præſtare, ut conſpicitur diſpoſitione plurium Legum, & præ cæteris quinque in margine indicatarum (*k*), niſi cedens apertè pollicitus ſit auctoritatem rei ceſſæ ceſſionario. *Qui nomen, quale fuit, vendidit,* habet Lex (*l*), *duntaxat ut ſit, non ut exigi etiam aliquid poſſit, & dolum præſtare cogitur.*

(*k*) Leg. *Si hæreditas* 1. ff. de hæreditate vel actione venditâ lib. 18. tit. 4. Leg. *Si nomen* 4. Leg. *Cum hæreditatem* 7. Leg. *Quod ſi* 8. & Leg. *Etſi* 9. ff. eod. tit.

(*l*) Leg. *Si plus* 74. in fine ff. de evictionib. & dupl. ſtipulatione.

CASUS XLIV.

Germanus cui eſt contractus 1000. Librarum penſionis annuæ in Baſilicam Pariſienſem, ad ſortem 25000. Librarum, quorum reliquorumque omnium ſolutionem Rex mandavit Edicto Concilii 31. Auguſti 1719. juxta ſortem; primo Septembris die adiens Tabellionem, ut ſolutionis apocham ſubſcriberet, & abrogaret contractûs perſcriptionem; intendens 25000. Libris comparare domum; de cujus pretio jam convenit inter ſe & venditorem; incidit in Imbertum, amicum, qui incontinenti numerare offert 25000. Libras : imo quincuncem præbere uſuram : quia ex iis facere vult actiones in Societatem Indicam, unde amplum quæſtum ſperat percipiendum ſequiore tempore : ſed harum traditionem Societas commotat ſolùm cum hujuſmodi contractibus, aut ſchedis regni, aut aliis chartis regiis.

Germanus, qui incaſſum tentaverat octuncem uſuram habere, uſus eſt conditione Imberti, qui numeravit 25000. Libras cum quincunce uſurâ, ad 1250. Libras abeunte. Hic quæſtus nonne eſt licitus, & Germanus nonne eximitur omni obligatione reſtituendi 1250. Libras Imberto ?

Respons.

Non arbitramur quæſtum, quem Germanus è venditione contractûs accepit, tanquam legitimum probandum. Ut noſtra firmetur ſententia, primò ſopponenda ſunt duo principia, ab omnibus, nullo excepto, Theologis, Canoniſtiſque admiſſa.

Primum : Leges à Principibus ſummis ſancitæ ad ſalutem ſubditorum & ad fauſtum regni conven-

Digitized by Google

conventuum imperium, tenent conſcientiâ ut & leges Eccleſiaſticæ, formulis requiſitis promulgatæ. Hoc extra dubium eſt; quum, ut alibi probavimus, Sanctus Thomas, omneſque Theologi, eum ſequentes, idem unanimes docent, claræ Jeſu Chriſti & Apoſtolorum doctrinæ inniai.

Secundum: Principis ſolius eſt, cæteris omnibus excluſis, validos facere contractus penſionis annuæ conſtitutæ, patrocinari effectis, limitare fenus percipiendum, præſcribere omnes conditiones ipſorum naturæ convenientes. Atqui præcipua conditio ea eſt, quis ſolutio horum contractuum ſit ſortis in eis enunciatæ, nec perceptionem (a) negare, nec quid ulteriùs exigere liceat. Ergo ſuperfluum quodcunque eſt illicitum & iniquum: ita ut, exempli causâ, Joanni, qui debet Jacobo 100. Libras penſionis annuæ vi contractûs fenoris, cujus ſors eſt 2000. Librarum, paremque penſionem Julo, vi alius contractûs, cujus ſors eſt 2500. Librarum, liceat ſe exſolvere ab his duabus penſionibus, quotieſcunque libebit, refundendo 2000. Libras Jacobo, & Julo 2500, Libras; pretio horum contractuum integro unicè ſito in ſummâ præcipuâ deſignatâ & determinatâ mutuo contrahentium conſenſu, quorum pactum Lex eſt, juxta hanc Juris regulam: *Contractus ex conventione Legem accipere dignoſcuntur* (b). Princeps quum prædefiniverit fenus quincuncibus uſuris, ut fœneratoribus non liceat majores exigere.

(a) Argum. legis Creditor Cod. de pignorib.

(b) Reg. 75. reg. juris in 6. item leg. depoſitum 1.5.6. ff. depoſiti.

Eadem eſt ratio penſionum à Rege conſtitutarum in poſſeſſiones & reditus ſuos ſubditis utiles, ac penſionum à Privatis conſtitutarum: cùm Regi quoque liceat ſe ab iis eximere, præſtando villicis ſortem, deſignatam contractibus in eorum gratiam ſcriptis: ita ut Rex, qui, fœnus limitans, ſimul definivit ſortem, id producentem villicis, offerendo præſtationem 25000. Librarum Germano, Germanus, cui non eſt querendi locus, ullâ injuſtitiâ eum afficere hanc ſolutionem, abſque peccato nequeat contra juſtitiam exigere ſummam majorem, ſive à Rege, ſive à Privato, cui cedit, quod tamen fecit cùm exegerit & acceperit ab Imberto quincuncem uſuram ſuperfluam, ad 1250. Libras abeuntem, quas conſequenter ei reſtituere tenetur.

Dicta nituntur diſcrimine quod intercedit inter pretium nomine *legitimum*, & aliud nomine *vulgare*. Nam pretium *legitimum*, eſt à Principe ipſo, aut ab iis qui ejus auctoritate valent. *Rerum venalium pretium duplex diſtinguitur*, inquit doctus Theologus, Avenionenſis Profeſſor (c), *ſcilicet legitimum, quod à Magiſtratu; vel à Principe, vel à Republicâ præfixum eſt.* Et è contra pretium *vulgare* pendet ab æſtimatione communi ſapientum & prudentium circa juſtum pretium rerum venalium: *& vulgare*, adjungit idem Auctor, *quod à communi prudentium æſtimatione dependet.* Quod Gloſſæ (d) conſentit, Lege Digeſtorum nixæ (e), quæ habet: *Pretia rerum non ex affectu, nec utilitate ſingulorum, ſed communiter funguntur*, id eſt, juxta interpretationem Gloſſæ: *Communi pretio æſtimantur res ..... vel ..... tale pretium imponitur quod æquivaleat rei: ut commune & æquale ſit, habere rem, vel pretium.* Definitio hujuſmodi pretii à Polmanno concepta conſentanea eſt Cabaſſutii definitioni. *Pretium legitimum*, inquit, *eſt illud, quod à publicâ poteſtate taxatum eſt*, (ob bonum commune) *Pretium vulgare eſt illud, quod communi arbitrio peritorum eſt æſtimatum.*

(c) Cabaſſ. l. 6. c. 9. n. 4.

(d) Gloſ. in Clement. Exivi de verb. ſignif. v. Utilitatem lib. 5. tit. 11.

(e) Leg. Pretia 63. ff. ad legem falcidiam lib. 35. tit. 2.

Atqui ſors contractûs penſionis annuæ in Baſilicam perinde præfigitur à Principe ac fœnus percipiendum: quum horum fœnorum quota pars neceſſariò à ſorte dependet. Ideò idem ſemper eſt, nec variare poteſt. *Pretium legitimum*, pergit Cabaſſutius, *conſiſtit in indiviſibili, ut non liceat illud tantiſper augere.* Ita ut, quotieſcunque percipiuntur fœnora, aut ſolutionem perfectam offert creditor, augeri non liceat. *Ubi prævalet legitimum pretium, non licet illud ſupergredi*; quamvis re liceat quandoque minus quum finitio eſt obex ne majus exigatur pretium. *Si autem ſit taxatum*, inquit Polmannus, *quia exceſſus illius eſt injuſtus, tunc non peccabit emens infra, manendo intra terminos pretii vulgaris: peccabit autem ſupra vendens, cui ſoli pretium eſt taxatum.*

Complures afferuntur in hanc deciſionem objectiones, quibus nunc reſpondebimus ut perfectè illuſtretur & evaneſcat fallax viſum, mentem contrariæ adhærentium ſententiæ occupans.

Prima hæc eſt: ex quo penſiones annuæ in Baſilicam civilis conſilii introductæ ſunt, ferè nunquam juxta earum ſortem ſunt venditæ, ſed ſemper uſurâ longè minore, & quandocunque dimidio damni: 1. quia emptori periculum imminebat ne temporibus calamitoſis ipſi non ſolvantur in ſolidum omnia fœnera, aut chartis fiat ſatis, damno. 2. Quia in urgentibus Regni calamitatibus, fortè Rex teneretur partem detrahere, aut finitionem ſortis annectere uſuræ majori, ut vidimus an. 1715. factum, & his in caſibus emptori nullus eſt in venditorem regreſſus, qui Principis geſta, non præſtat. 3. Quia emptori non licet in jus vocare Principem ut compellat ad ſolutionem in ſolidum, aut die dicto, ut privatum vocare licet. Nam quando ſolutionem prorogat Fiſcus, cogi nequit, ait Bouchel in Juris Gallici Bibliothecâ (f). Idcirco hi contractus, quorum pretium ſemper variavit, habiti ſunt ſpecies mercium, quibus ineſt plus & minus pro variis temporum circumſtantiis, juxta hæc Gloſſæ verba (g), quæ è Lege excerpſit (h). *Pretia rerum in quibuſdam locis variantur ſecundùm plus & minus.* Unde concludendum ſicut quæſtus eſt licitus ex ædibus & prædio vili pretio emptis, bello ingruente, quo rareſcit pecunia, longè majori nerum vendendo tempore quo pecunia abundat, ita quæſtum eſſe licitum ex his contractibus, eos vendendo ultra ſortem; præſertim hoc die quo omninò ſunt extincti.

(f) Bouchel. Biblioт. Jur. Gallic. tom. 3. v. *Penſio* pag. 210.

(g) Gloſ. in Can. *Legimus* 14. diſt. 93. v. *Pretioſus*

(h) Leg. *Idem* 3. ff. de eo quod certo loco dari oportet lib. 13.

Reſpondemus hujuſmodi re fuiſſe ut plurimum venditos infra uſuram conſtitutam; ſed quæſtione non agitatâ, an liceat eos viliori emere pretio infra ſortem, à quo non abeſt difficultas, id non probat licere eos vendere ſupra ſortem. Emptores enim cum Tabellionibus, qui venditionis contractus ſcripſerunt, conſentientes; ſemper pretium tacuerunt conceſſum, ementientes venditionem contrahi juxta ſortem; ut ſic vitent, in gratiam venditoris, vitent addictionem reſtitutioni deficientis ſummæ: certum argumentum, Principem hujuſmodi contractibus non patrocinari. Hac etiam ratione pœnas luerunt Actionarii, qui an. 1708. & 1709. hos emerant contractus minori pretio, ut cariùs venderent, aut rem ſuam majorem facerent, duas ſortis quintas partes detrahentes, quum an. 1715. reducti fuerunt, ultimaque Curia Juris rigidi irrogavit graves mulctas iis qui eamdem fecerant mercaturam ſchedarum monetalium aliarumque chartarum regiarum.

Dicendum eſt igitur domum, quæ 15000. Libris vendita fuit, licèt conſtiterit 18000. non licere conſcientiâ plus vendi, ſi ſummum ejus pretium ſit 18000. Librarum, æſtimatione doctorum & intelligentium æſtimatorum, aut eorum fide à Judice præfixum fuerit illud pretium; quia æqualitas, dicente Sancto Thomâ, cujuſvis venditionis & emptionis contractui propria,

propria, non obſervaretur, quum ſors contractûs penſionis annuæ conſtitutæ in Baſilicam civilis conſilii, à Principe limitata legitimum ſit ejus pretium, majus admitti nequit: quod longè minùs licitum, cùm à Rege offertur re ſolutio in ſolidum: quum aliàs nulla intercederet æqualitas inter pretium contractuum & pretium percipiendum. Item conſtat, antiquis temporibus, eorum pretium variâſſe ſolùm quoad minus pretium oblatum, quia, ut judicatum fuit Edicto Conſilii privati in gratiam urbis Altiſſiodori an. 1666. promulgato, emptor venditori non præſtat pericula, quibus continuò gravatur, nec unquam venditi fuerant ſupra ſortem. Sed etiamſi pluris venditi fuiſſent, ut nonnulli venditores, quæſtui inhiantes, pauciſſimi tamen numero, tentârunt an. 1696. unicum exemplum Pariſiis à nobis viſum 60. abhinc annis & plus, cui nullum conſequens fuit, non potuiſſet contrahi, illæſis juſtitiæ regulis: præterquam quod, ut ait Fagnanus, doctrinæ Patrum inſiſtens (a), nunquam licet mala premere exempla. *Non . . eſt judicandum exemplis; nec quod aliquando factum eſt; ſed quod fieri debet ſpectandum eſt.*

(a) Fagnan. in c. Ex litteris de cognat. ſpirit. n. 16. & Leg. *Sed licet* ff. de offic. Præſidio.

Patet igitur rationem, à Germano allatam, ut & collationem inter hos contractus & ædes aut prædium inſtitutam, eſſe irritam: nam, licèt alterutrum, vili emptum, cariùs vendatur, non licet tamen ultra legitimum vendi pretium, æſtimationi communi innixum, & circumſtantiæ temporis competens, ut alibi diximus: & inſuper pretium ædium & prædiorum non fuit præfixum, nec limitatum à Principe, ut ſors hujuſmodi contractuum.

Quoad hypotheſim, qua hi omnes contractus Edicto Conſilii Regni 31. Auguſti proximè elapſi nunc extinguuntur; quo Rex ſolutionem eorum juſſit; ac proinde habendi juxta ac aliæ res, quæ venales eſſe ſolent, dicimus hanc hypotheſim eſſe falſam, quia quilibet contractus naturam contractûs ſemper ſervat, & cenſetur extinctus ſolutione acceptâ per apocham à creditore conſtituenti collatam, quæ à Tabellione, perſcriptionem amovente, ſcribenda eſt. Atqui ſolutio, licèt jam mandata, menſe Januario an. 1720. eſt facienda, ad quod uſque tempus oppigneratores continuant uſum contractuum & perceptionem fœnorum ad 31. Decembris currentis anni incluſum uſque. Falſus igitur eſt ſermo, exactè loquendo, quum nunc penitùs extincti dicuntur.

Sed ponamus Germani contractum jam extingui, quum illum ceſſit Imberto ipſique erat Scheda Cuſtodis Theſauri Regii, jubens Arcarium Argentariæ Regiæ ei tradere ſolutionem die, ab Edicto Conſilii Regni deſignato, eumque, ſi ſolutionem nondum accepiſſet, non eſſe in culpâ, quum recipere per eum non ſtaret ante menſem Januarium; tandemque hoc non impedire quin extingueretur contractus, omni jure utendi privatus, cùm in ejus locum ſuffecerit puram ſchedam gerenti ſolvendam.

Cauſa Germani non eſt melior hac in hypotheſi: nam quum ejus contractus eſſet res immobilis, ex conſuetudine Pariſienſi, ſcheda, quam in ejus locum ſubſtituit, eſt res purè mobilis facta mutatione, nec proinde differt à purâ ſchedâ, privati in privatum, gerenti numerandâ, quæ cum legitimo ſuo pretio, conſenſu mutuo creditoris & debitoris præfixo, facillimè exigenda die dicto, plus vendi nequit: quamvis minus vendi liceat quibuſdam in circumſtantiis, quibus ſolutio fieret incerta & difficillima.

Atqui quem hoc valeat in ſchedis & nominibus privatorum, quò magis valiturum eſt in ſolutione quam Princeps ipſe limitavit 25000. Libris, ſorti contractûs, ex hypotheſi, extincti. Nam ſolutio Germani eſt realis, & certa, imo præſens conditione; quam ipſi offert Imbertus: Quo nomine igitur quincuncem uſuram liceret ultra ſortem exigere?

Secunda objectio: Germanus decuncem amiſit uſuram ex alio contractu paris pretii, quem à quinquennio vendidit, quo tempore hujuſmodi contractuum apud populum exiſtimatio viliſſima erat. Cur igitur, inquit, recuperare non liceret ſaltem hujus damni partem, hoc die quo avidè appetuntur ab iis qui actiones comparare volunt in Societatem Indicam?

Reſpondemus 1. Germano ſine ullâ injuſtitiâ licuiſſe, à ſe, imò ab emptore, quibuſdam in circumſtantiis & rationibus jam allatis, ſuum cedere contractum minori quàm pretio finito ſortis, tum ob temporum calamitatem, in quibus pecunia rara vulgò majori habebatur pretio quàm hujuſmodi contractus; ſicque minor ſumma tunc cenſebatur ſorti æquivalere. Sed non ſequitur ipſi licere hoc die, quo Rex ſolutionem ei offert, majori vendere pretio. 2. Damnum ſibi ex hypotheſi incumbens, vendendo primum contractum decuncis jacturâ, non eſſe imponendum, neque ex toto, neque ex parte, Imberto, qui hoc non cauſatus eſt damnum. Nam ſupponendo eum aliquâ affectum fuiſſe injuſtitiâ in emptione hujus contractûs; culpa in eum ſolum, cui vendidiſſet, transferenda eſſet, utendo compenſatione, ſi nequiret, ex hypotheſi, aliàs agere, non verò in Imbertum.

Dicta firmat Sancti Thomæ effatum (b), probatum & adoptatum ab omnibus Theologis, alibi in titulo emptionis à nobis allatum, nempe, contractus venditionis & emptionis introducti in commodum venditoris, qui pecuniâ emptoris eget, & in emptoris commodum, qui re emptâ indiget. Atqui introductum in utriuſque contrahentis utilitatem, non debet huic obeſſe, dum alteri prodeſt: *Quod autem pro communi utilitate inductum eſt*, inquit Doctor Angelicus, *non debet eſſe magis in gravamen unius, quam alterius; & ideò debet ſecundum æqualitatem inter eos contractus inſtitui.* Aliàs commodum commune non ineſſet, nec æqualitas, ſine qua contractûs juſtitia ſtare nequit. Ergo Germano nihil ultra ſortem accipere licet, quum alias nulla intercederet utilitas mutua, nec æqualitas inter ipſum qui præter legitimum contractûs pretium quid acciperet, & Imberto cui damno eſſet ſolutio quincuncis uſuræ ultra ſummam. Conſequens hoc idem Sanctus Doctor elicit ex principio ſtabilito. *Et ideò*, inquit, *ſi vel pretium excedat quantitatem valoris rei, vel è converſo res excedat pretium; tollitur juſtitiæ æqualitas.*

(b) S. Thom. 2. 2. q. 77. art. 1. in corp.

Tertia objectio hoc continet ratiocinium. Sanctus Antoninus (c), ab omnibus Theologis admiſſus ait in omnibus rebus venalibus triplex ineſſe pretium, ſcilicet. *Summum, medium & intimum*, ut dicit Caballutius (d). Atqui in contractibus Baſilicæ conſilii civilis inſpicitur triplex hoc pretium. Summum ſuperabat ſortem & ſequebatur æſtimationem communem, pro circumſtantiâ temporis. Medium erat pretium ſortis in contractu deſignatum; & imum erat pretium, quo ex uſu ordinario & communi, peribat, modò quadrans, modò tertia pars, & quandoque plus, juxta majorem vel minorem pecuniæ inopiam, aut tempus, quo avidius vel lentiùs appetebantur.

(c) S. Anton. 2. part tit. 1. c. 8. §. 1.

(d) Cabaſſ. 6. c. 9. n. 4.

Reſpondemus 1. Hoc ratiocinium eſſe inane & falſum penitùs: nec præſenti caſui accommodari. Nam hic Sanctus Archiepiſcopus, dicens triplex diſtinguendum eſſe pretium rerum venalium, nullâ ratione verba facit de iis, quarum pretium fuit à Principe vel poteſtate publicâ

præfixum;

præfixum; ſed onicè de iis, quarum legitimum prenium pendet ab æſtimatione hominum communi, ut quæ vieneunt in emporiis publicis, in tabernis. Mercatorum, in apothecis. Negotiatorum, aut alibi, ut panni, telæ, frumentum, pania, vinom, fructua, ædea, prædia, munera aut officia, innumeraque alia ad vitam, ſocietatemque civilem neceſſaria.

2. Poſito non conceſſo, contractus eſſe juxta atque alias rea, quæ hnc triplex admittunt pretium, non dicendum eſſet ſortem eſſe pretium mediom; conſtat enim eſſe ſummum, utpote à Principe præfixom Edicto ſolemni, omnibua formulis ad Legem ſanciendam in Regno neceſſariis veſtito.

Hanc qunque oh cauſam ait Sanctus Thomas [a], quando rea venales, quæ menſurantur minori vel majori, habentur pretio, in diverſis locis, ob affluentiam aot inopiam. Magiſtratuum eſſe ut vi auctoritatis, qua Princeps eos cohoneſtavit, legitimam præſcribant menſuram, quam ſupergredi nemini licet. *Menſuras rerum venalium neceſſe eſt in diverſis locis eſſe diverſas propter diverſitatem copia & inopia rerum: quia ubi res magis abundat, conſueverunt eſſe majores menſuræ in unoquoque tamen loco ad rectores civitatis pertinet determinare qua ſint juſtæ menſura rerum venalium, penſatis conditionibus locorum & rerum: & ideo has menſuras, publicâ auctoritate, vel conſuetudine inſtitutas praterire non licet.* Peccatum eſt igitur non ſervare mandatum hanc præſcribens menſuram; pretium rei venditæ, à ſupremâ auctoritate definitum, ſupergredi etiam non licet. Ergo ratiocinium juxta effatum, quo nititur Germanus, conceptum eſt falſum, ac proinde incaſſum ſibi favere tentat.

[a] S.Thom. 2. 2. q. 77. art. 1. ad 2.

Quarta objectio è Navarro excerpitur, qui in Commentario *de uſuris* [b]. Sententiæ à noſtra alienæ adhæret. Hoc nituur fundamento, mercea, quas venditor emptori offert, minoris eſſe pretii, ſecundùm hoc vulgare Caſuiſtarum dictum: *Merces ultroneæ vileſcunt*: Quod valet, inquit, potiſſimum quum plurimi venditores, amptores verò perpauci adſuot: *Quia multi ſunt venditores talium & pauci emptores; propter quod valor rerum vendendarum minus ſolet.* Unde concludit ratione contrariâ licere, conſcieotiâ, penſionem annuam ultra ſortem conſtitutam, quum plurimi emptores adſunt vendentibus. Fatetur difficilius eſſe in foro exteriori, at permitti tamen quibuſdam in aircumſtantiis, utendo cautionibus requiſitis & par in caſu permiſſis.

[b] Navarr. Comment. de uſuris n. 122.

Manifeſtum eſt ex dictis in tertiam objectionem, principium Navarri non poſſe venditioni contractuum accommodari. Nam primum, quo nititur; dictum ſpectat, fatentibua omnibus Caſuiſtis, rea vulgo & communiter venales, & merces, quæ ſunt veoditari ſolitæ ad uſus vitæ neceſſarioa & commodos, quarumque legitimum pretium [c] ab hominum æſtimatiooe pendet, ob earum, ut & pecuniæ, copiam, aut inopiam. Sed non viget in iis, quarum pretium legitimum à Principe præfixum eſt, ut ſunt penſiones, quaa in ſe conſtituit: nam earum finitione pretium ſimiliter fit legitimum & indiviſum. Idem dicendum eſt de ſecundo effato, ab hoc Caoniſtâ appoſito. Nam pauci vel multi emptores nunquam augent pretium ab auctoritate ſupremâ definitum.

[c] Leg. *Ideo* 3. ff. de eo quod certo loco dari oportet. L. 13. tit. 4.

Dicta ſtabiliturua appooit quod Romæ eſt in uſu, ubi, inqoit, penſiones io Montea pietatia conſtitutæ væneunt modò plus, modò minùs. Verùm harum penſionem pretium aut à Pontifice, vel Magiſtratibua determinatur; aut non. Si non limitatur, boc eaemplum omninò eſt abſonum, nec probat quod quæritur. Si præfigitur, conſuetudo eſt perverſa & à juſtitiâ aliena: ſic inclytus Doctor & Profeſtor Sorbonneoſis [d] propemndum arguit ſententiam Navarri diſſolutiorem in deciſione 25. Februarii 1670. dictâ; in quâ per tranſennam adjungit, cognituro legitimom penſionum pretium non ſequandam eſſe Bullam *Cum onus* Pii V. Sancti; licèt ſententiæ noſtræ penitùs conſentaneam; quia nunquam in Gallia fuit accepta; ſed finitionem à Rege determinatam conſuetudine univerſali roboratam, citius in toto Regni praxis eſt in uſu.

[d] De Sainte Beuve reſol.caſ.conſci. tom. 2. Caſ. 145. pag. 48. Edit. in 4.

Quinta objectio. Quæſtûs quinconcis uſuræ primò ab Imberto oblatus fuit, ſponte Germano, ſuum adeunti Tabellionem ot contractûs ſui perſcriptionem amoveret, & ſolutionis apocham ſubſcriberet. Conditio igitur ab Imberto oblatâ habenda eſt dooum & liberalitas, non verò quæſtus iniquus: cùm oihil æquiùs partum quàm donatum liberè, ſine dolo aut vi.

Reſponſio ad hanc rationem à Germano appoſitam non eſt difficilis. Nam etiamſi conſtet ſibi licuiſſe bunc accipere quæſtum, munificè ac largè ab Imberto oblatum poſt venditionem completam, juxta hæc Doctoris Angelici verba [e]: *Ille tamen qui ex re alterius accepta multum juvatur; poteſt propriâ ſponte aliquid vendenti ſupererogare: quod pertinet ad ejus honeſtatem.* Nihilominùs non licuit percipere ex noſtrâ bypotheſi.

[e] S.Thom. loco cit. art. 1. in corp.

1. Quia conventio quincuncis uſuræ quæſtûs, ab Imberto oblatæ, & à Germano acceptæ, eſt conditio apertè in venditiona contractûs ſtipulara.

2. Quia majorem carpere quæſtum teotavit, octuncem uſuram pro quincuoce ab Imberto oblatâ, petens: ex quo aſſeri oequit hunc quæſtum manare à merâ Imberti liberalitate, qui nullum obtuliſſet quæſtum ſi potuiſſet contractum emere ſummâ fortis. Atqui ea intentio non ſufficit ut venditor à peccato injuſtitiæ & reſtituendi neceſſitate exſolvatur, aliàs dicendum eſſet in fœnus mutuo dantes non peccare, nec ad reſtitutionem teneri; quia, etiamſi libeat eis quæſtum tradere fœneratorium, quem erogant; conſtat præbentibus eum libere, quia non ignorant fœneratorem ſibi gratis non mutuaturum, neqoe ſe fœnore verſuram facturos, ſi potuiſſeot ab eo aut à quovis alio mutuo accipere ſioe fœnoris ſolutione.

Sexta objectio à Germano appoſita eſt, præſente pecuniâ unam aut plures adoptando actiones in Societatem Indicam, quæ poſtea maximum parerent quæſtum, bodie impetrandas eſſe damno decuncis, quum contractua admitteretur in ſolidum, nec quicquam perderet. Quæſtum igitur hunc noo habet vendendo. Ergo æqoum eſt ut emptor eum compenſet, ſaltem ex parte.

Reſpondemus quaotâcuoque calliditate libido faſcinet oculoa ejus deſiderio ſatisfacientium, inſtar Germani, facilè tamen caliginem diſcuti, oſteodendo ratiooem, quâ nituntur, fallacem eſſe. Nam diſtinguendum eſt verum lucrum ceſſans à à ſpecioſo. Duplex igitur, juxta omnes Theologos, eſt lucrum ceſſana, ſcilicet, *proximum*, & *remotum*. Lucrum ceſſanx proximum in ſe ſemper habet damnum naſcena, ex more certum, quum remotum cum nullo jungatur damno, nec præſente; nec ex more certo. Exempli gratiâ, ſunt Jacobo 2000. Coronati, quibus prope diem eſt mercea empturua, quarum venditione ſe lucraturum eſſe viceſimum denarium ex more perſuaſum habet; Julus, amicus, in quem Paulus ſententiam Conſulum impetravit, quæ eum, comprehenſione, damnat pari ſummâ, intra triduum ſolvendâ, refugiens ad Jacobum, eum rogat, ut ſibi 2000. Coronatus det mutuo, quibus carcerem, ſibi immioentem vitet, & injuriam incumbentem cum famæ jacturâ. En caſum, in quo Jacobo eſt lucrum ceſſana proximum, quod comitatur damnum

èmergens

amergens ex more certum, ac proinde æquum eſt, ut 2000. Coronatos mutuo dans Julo percipiat compenſationem legitimam lucri quod ſe percapturum eſſa ex more perſuaſum habet de mercibus, quas empturus erat, cuique mutuum Julo datum eſt obes

E contra ſi Jacobo hi 2000. Coronati eſſent in areâ, nec ei mens aut opus fuent iis negotiari aut aliâ viâ quæſtuoſos eſſe; & Julus eos ero get mutuo, certò nullâ poteſt ratione obtendere lucrum ceſſans quo percipiat compenſationem aut quæſtum; quia hoc lucrum ceſſans eſt remotum & inane: cùm pecunia mutuo data nullum generet damnum es more certum. *Recompenſationem verò damni*, ait Sanctus Thomas (a), *quod conſideratur in hoc quod de pecuniâ non lucratur, non poteſt in pactum deducere; quia non debet vendere quod non habet; & poteſt multipliciter impediri ab habendo.* Atqui hic perinde eſt: nam vendentibus contractus quincunce aut octunce uſurâ quæſtûs non eſt animus, iſtâ pecuniâ, faciendi actiones in Societatem Indicam, quum præſentes ipſia appendendi eſſent huic Societati, quæ eos reciperet toto illorum valore, quum præſens pecunia numeranda eſſet decunce damni. Hoc igitur dictum lucrum ceſſans eſt remotum, aut, ut diſertius dicam, falſum & commentitium; Quapropter in caſſum hac utitur ratione Germanus, qua probet lucrum ab Imberto perceptum.

(a) S. Thom. 2. 2. q. 62. art. 5. ad 3.

Septima ratio, quam Germanus objicit, eſt hæc. Princeps, cui commercium hujuſmodi contractuum pernotum eſt, cenſetur probare, quum non prohibeat, ſicque vult ut Legi derogetur, quæ quotam partem ſummæ præcipuæ, in contractu deſignatæ, præfinit; unde concludit ſe, quincuncem uſuram è ſuo contractu percipientem, nullam admittere injuſtitiam.

Reſpondemus, juxta Sanctum Auguſtinum, in aliâ deciſione laudatum, Principes non planè teneri ad puniendа omnia crimina in Regno patrata; quum illud auſi nunquam voti compotes fierent. Idcirco ipſis ſat eſt imponere pœnas perturbantibus pacem Regni & Societatem civilem. Si princeps igitur non prohibeat hoc injuſtum commercium, ut intendit Germanus, non eſt quòd probet, ſed ſolùm tolerat tanquam malum cui obſtare nequit, non ignorans hujuſmodi commercium exercentibus faciles fore rationes occultas illi inſiſtendi, interdicto neglecto. Atqui mera tolerationon habetur approbatio, quæ nondum ſufficeret ut abſolvatur conſcientia fruſtra tenetantium purgationem: Nemo enim neſcit varia in Regnis plura fieri auctoritate Principis abientâ, quæ tamen coram Deo nequeunt ſolis uſuræ & comœdiæ exemplis convincuntur ambigentes.

Denique octava objectio à Germano oppoſita eſt hæc. Aurum argentumque præſens, quo Imbertus contractum ſuum ſolvit, nunc tantæ eſt indicationis ut fermè dimidium valoris nummorum intrinſeci ſuperet, quorum deceſſio hanc ob rem indicta fuit, & in futurum procedet donec ad legitimum venerint pretium. Ideo Germanus damno afficitur inevitabili contractûs venditione, accipiendo nummos indicatione, quæ hodie eſt in uſu. Cur igitur ipſi negaretur facultas recuperandi ſaltem damni partem, quod ſibi illaturam conſtat de pretio nummorum deceſſionem in pecuniâ, qua Imbertus ſolvit.

Hæc ultima ratio perinde falſa & fallax eſt ac præmiſſæ: nam Regi ſoli, regni juribus, licet limitare pretium nummorum pro lubitu, & pront poſcit ſuum & Regni opus. Hæc veritas negari nequit, & jus eſt extra dubium omnibus Principibus ſummis commune. Magna indicatio hodiernorum nummorum aureorum & argenteorum non eſt par ut Germanus dicat pretium, quo contractum ſolvit Imbertus, non æquare valorem; quum nummi aurei, Coronati, cæterique omnes univerſim in uſu recipiebantur ſine minimâ repugnantiâ apud omnes & ſingulos, indicatione, quam valebant die, quo ſummam perſolvit Imbertus, de qua convenerat inter ſe, & Germanum, venditorem. Non licet igitur defendere eum nullâ affeciſſe injuriâ, ipſi perſolvendo 25000. Libris contractum ex uſu ordinario & communi nummorum: Res quum juſſerit ſolutionem, & voluerit ut aurum & argentum, quo fit, recipiatur pront in uſu eſſe ſolet. Addamus 1. conſtare Germanum, ſi ſolutionem recepiſſet nummis Regis eam offerentis menſe Januario proximo, eam recepturum paribus nummis nec ullam ipſi fore querendi anſam. Immeritò igitur intendit damnum ſibi intuliſſe. Imbertum occaſionem magnæ nummorum indicationis arripiendo. 2. Similiter conſtare, Germanum ipſum ædium ſoluturum pretium, de quo convenit, & eâdem indicatione, nec venditori ullam fore querendi anſam, nec ullam compenſationem ſperandam; & Germanum ſperanti nullam conceſſurum.

Inſuper verum eſt deceſſionem de nummorum pretio, quam Germanus, ſi eos otiantes habeat in arcâ, illaturam, damnum in poſterum. Sed 1. poteſt ſe levare ære alieno, ſi eo gravetur; aut quæſtuoſas efficere 25000. Libras emptione, ſocietate, mercaturâ, aut aliàs. 2. Hæc deceſſio dependet ab auctoritate ſupremâ Principis, & ex æquo omnes attingit ſubditos, quorum cuique privato damnum aliquod eò lubentius eſt ferendum, quò ingens perceperint lucrum, quum Res pretium auxerit admodum, transferendo indicationem nummorum aureorum olim 30. Librarum ad 36. & Coronatos centum aſſium ærariorum ad 6 Libras, reliquoſque nummos pro ratâ. Quo juſtitiæ nomine Germano liceret igitur Imberto imponere hoc damnum, quum ipſe non ſit illaturus, & damnum unicè illabendum ſit in eum, qui, tempore deceſſionis, futurus ſit argenti ſignati dominus, id eſt, Germanus ſolus, ejus dominus factus, recipiendo ab Imberto ſolutionem contractûs, juxta hoc Juris dictum: *poſt venditionem periculum rei ad emptorem pertinet?*

Concludimus igitur omnes rationes à Germano appoſitas, ipſi eſſe colorem injuſtitiæ perpetratæ, quam reſarcire tenetur, reſtituens Imberto 1250. Libras quæſtûs quas ab eo percepit, præter legitimum contractûs venditi pretium.

CASUS XLV.

Adrianus pecuniâ indigus, bonâ fide vendit Marculfo ſex jugerum prædium 1000. Libris, vel penſionis annuæ contractum cujus pars ſumma eſt ſors, his duabus legibus: prior eſt: ut Adrianus; ſit redempturus, ſi placet, prædium aut contractum intra quinquennium, Marculfo 1000. Libras reſtituens: poſterior eſt, ut Marculfus non ſit de ſorte deducturus fructus è prædio perceptos, aut fœnora penſionis annuæ acceptas. Qua de re quæritur. 1. Num æqua ſit prior lex. 2. Num poſterior uſuram non ſapiat?

Respons.

Contractus venditionis, pacto redhibendi addito, eſt licitus; hoc probat 1. Scriptura (b), quæ hujuſmodi pactis patrocinatur 2. Leges civiles (c), illos permittentes. *Si fundum parentes tui eâ lege vendiderunt*, habet Lex, *ut ſive ipſi, ſive hæredes eorum emptori pretium quandocumque*

(b) Levit. xxv. 10. & ſeq.

(c) Leg. *Si fundum* 2. & leg. *Si à te* 7. Cod. de pactis &c. Leg. *Si vir* 12. ff. de præſcriptis verbis &c. lib. 19. tit. 5.

vel

vel intra certa tempora obtuliſſent; teque parato ſatiſfacere conditioni dictæ, hæres emptoris non paret, ut contractûs fides ſervetur; actio ex præſcriptis verbis, vel ex venditione tibi dabitur. 3. Auctor Gloſſa in Decretale Innocentij III. (*a*) qui hujuſmodi improbat alibi venditionem in caſu peculiari ſibi objecto, in quo uſuram ineſſe putabat; quia res, vendita longè infra pretium legitimum, videbatur ſolùm oppignerata, nomine venditionis ſpecioſo, ut ſalvum eſſet mutuo datum: quod eò magis conjiciendum quò qui hanc contraxerat emptionem ſimulatam inſuper fœnerator haberetur, quod patebat in caſu ipſo, propoſito in hujus Pontificis Decretali, in quo legitur venditori, pecuniam quam mutuo accipiendam rogaverat, emptor negaſſe, & hac emptionis viâ uſus, ut hoc nomine quæſtum amplum carperet ex mutuo, vitaturus hoc dolo pœnas à Concilio Generali Lateranenſi III. an. 1179. habito, Alexandro III. ſedente, latas in fœneratores. Sic hoc ultimum Innocentij III. Decretale (*b*) nullâ attingit ratione caſum in quæſito, quod agitamus, propoſitum.

(a) Gloſ. in cap. Ad noſtram 5. de empt. & vendit. lib. 3. tit. 17.

(b) Innoc. III. in cap. Illos 4. de pignoribus &c. lib. 3. tit. 21.

Ut contractus penſionis annuæ, pacto redhibendi addito, ſit licitus, tres conſpirent leges neceſſe eſt prima, ut res vendita fiat emptori propria: in quo differt hic contractus à contractu oppigneratitio, quo oppignerans dominus rei oppigneratæ perſtat, non verò pignus accipiens,, cui proinde prodeſſe nequit, quia ſoli domino oppigneranti, quæſtum generat.

Secunda, ut pretium rei venditæ ſolutum legitimo exæquetur valori ipſius rei cum lege conjunctæ ut venditori liceat intra certum tempus eam redimere. Atqui videtur pretium admodum præponderari deceſſione quadrantis, aut ad ſummum tertiæ partis de valore, ſi venditio pura & ſimplex eſſet; non addictâ pacti redhibendi adjuncti clauſulâ. Si verò pretium longè vilius eſſet, hic contractus, non venditio, ſed ſolùm pignoris obligatio cenſeretur, ut docent complures Canoniſtæ in primum a nobis laudatum Decretale (*c*).

(c) Ad cit. cap. Ad noſtram

Tertia denique lex eſt, ut tempus ad redimendum ſtipulatum ſit utrique contrahenti opportunum.

Contractus igitur, de quo in quæſito agitur, legibus modò notatis annexus, non eſt iniquus; quum ſit, non mutuum, nec mera pignoris obligatio, ſed venditio vera, ſincera, & legitima. Et quidem prima lex, facultatem redimendi habens, nullomodo repugnat naturæ contractûs venditionis. Secunda, exigens ut emptor de ſorte non ſit deducturus fructus aut fœnora, nihil habet vitij pariter. Nam emptione prædij aut contractûs penſionis annuæ comparatur re dominium, & fructus aut fœnora ex iis fluentia. Unde Marculfus non tenetur fructus, è prædio perceptos, aut fœnora, è contractu penſioni annuæ accepta, deducere de ſorte ab Adriano reſtituendâ.

Hanc deciſionem, nullâ preſtam difficultate, ſtabilit ſuffragium Sancti Raimundi (*d*), quæſtionem ſibi objicientis ſimilem his verbis: *Si vendidi, tali conditione adjectâ, ut quandocumque ſolvatur pretium à me, vel hærede meo, rehabeam prædium ego, vel hæres meus, quandocumque à ſeptennio uſque ad novennium, vel ſimile; numquid eſt uſurarum contractus?* Cui reſpondet: *Ad hoc dico, quod non eſt mutuum; & emptor facit fructus ſuos ſine periculo uſuræ, licèt venditor juxta venditionis formam, poſtea recuperet prædium . . . niſi in fraudem uſurarum ſit facta talis venditio.*

(d) S. Raimund. l. 2. tit. 7. de uſuris §. 4.

(e) Mart. V. in cap. Regimini 1. de empt. & vend. in Extravag. com. lib. 3. tit. 5. Calixt. III. in cap. Regimini 2. ibidem

Tandem hanc deciſionem firmant duæ Bullæ, Martini V. an. 1420. edita hæc, illa verò Calixti III. an. 1455. promulgata, hinæ in tertio Extravagantium communium Libro recenſitæ (*e*): *Præfator contractus*, inquit Prior Pontifex, *licitos & juri communi conformes, ac ipſorum cenſuum venditores ad illorum ſolutiones remoto contradictionis obſtaculo, obligari auctoritate Apoſtolicâ, tenore præſentium ex certâ ſcientia declaramus.* Et paulo antea: *& ſemper in ipſis contractibus expreſſe ipſis venditoribus data ſuit facultas atque gratia, quod ipſum annuum cenſum in toto vel in parte pro eâdem ſummâ denariorum, quam ab ipſis emptoribus receperunt quandocumque vellent liberè abſque alicujus requiſitione, contradictione vel aſſenſu poſſent extinguere & redimere; ac ſe ab ipſius cenſûs ſolutione ex tunc penitus liberare.* Verum præter leges in quæſito propoſito deſignatas, neceſſe eſt ut emptori pretium ſolutum à venditore repetere non liceat, deſiſtendo prædio aut contractu penſionis annuæ, quem emit; ut manifeſta ſunt duorum Pontificum verba: *Sed ad hoc hujuſmodi cenſûs venditores inviti nequaquam per emptores arctari, vel adſtringi valerent etiam ipſis poſſeſſionibus & bonis obligatis penitus interemptis ſeu deſtractis.* Nam tunc, ſi emptori facultas eſſet ab emptione deſiſtendi; non contractus venditionis, ſed verum eſſet mutuum, è quo hac perciperentur ratione fœnora.

CASUS XLVI.

Theodatus pratum 25. jugerum Pamelio vendidit 2000. Libris, licet longè pluribus ſit Libris, lege ut ſibi ſit futura redimendi illud copia intra triennium, Pamelio 2200. Libras reſtituendo: hic venditionis contractus non ne eſt vitioſus?

Respons.

Hic contractus eſt fœneratorius, & indicium, quo patet, in eo ponitur quod rei venditæ pretium legitimo ejus valore longè inferiùs ſit, & venditor polliceatur emptori reſtituere præter acceptum. Atqui hoc inhæret quæſito, ad quod reſpondemus, in quo pratum 25. jugerum Pamelio venditum à Theodato, longè majoris eſt pretium, quam 2000. Libræ, ab emptore ſolutæ, & in quo ſtipulatio obvenit aperta, qua venditor in prædij poſſeſſionem ſit rediturus ſolvendo 200. Libras emptori ultra ſortem.

Hæc eſt deciſio Sancti Raimundi à Pegnafort (*f*), *Ex hoc intelligas*, ait hic Sanctus, *niſi in fraudem uſurarum ſit facta talis venditio: quod præſumitur ex his conjecturis; ſcilicet ex eo quod modicum eſt pretium reſpectu valoris rei. Item ex eo quod aliquid perſolvitur ultra ſummam receptam.*

(f) S. Raimund. lib. 2. ſumma tit. 7. §. 6.

Quod diſſerit Sanctus Raimundus ſtabiliter diſpoſitione Decretalis Innocentij III. in Juris Canonici corpore allati (*g*), qui declarat non immeritò habendum eſſe contractum fœneratorium, quum emptor pollicetur venditori reſtituere rem emptam, lege ut venditor idem ſit ei ſummam pecuniæ largiturus, ultra pretium, de quo inter eos convenit. Nam is eſt præcisè caſus, in quo, ex hypotheſi, Pamelius pollicetur Theodato reſtituere pratum 25. jugerum, ab eo emptum, acceptis 200. Libris ultra 2000. numeratas.

(g) Innoc. III. in cap. Illos 4. de pignoribus & aliis cautionibus lib. 3. tit. 21.

CASUS XLVII.

Burcardus cùm vendiſſet Christophoro decem vitium jugera, addito redhibendi pacto; Chriſtophorus, dirutis vitibus, ſolum fecit pratum, qua mutatione proventus dimidio amplior evaſit. Chriſtophoro inter hæc vitâ functo, Georgius ejus filius, unicuſque hæres, cui ſumma pecuniæ inopia erat, hoc venditavit ſolum, ſimulque Burcardo ſignificavit ſe præſto cedere ſolum, ſi reſumpturus eſſet ac reſtituturus pretium à patre perſolutum; aut aliàs, ſibi deſiſtendum à clauſulâ; facultatem redimendi habente. Bur-

eardus, poſtremum conſtitutum habens, deſtitit. Poſtea Georgius vendidit triplo cariùs, quàm nmerat pater decem jugera. Non-ne tenetur Burcardum recompenſare, quum læſio ultrà dimidium ſuperet pretium, & à Judice addiceretur, decennio nondum elapſo?

Respons.

Georgius non tenetur Burcardum remunerari in quæſito propoſito: Ratio eſt, quia per quemque ſtat de ſuo remittere jure. *Cùm quilibet ad renuntiandum juri ſuo liberam habeat facultatem*, ut dicit Innocentius III. (*a*) juxta Leges Romanas (*b*). Atqui Burcardus deſtitit lubens, ſine vi & fraude facultatis decem ſoli jugera redimendi quam ſibi caverat, ſine fœnore aut mercede à Georgio petendis. His addendum eſt hoc ſolum unice melius factum fuiſſe operis & induſtria Chriſtophori cujus partes agit Georgius, *quaſi una perſona cum ipſo*, ut ait Sanctus Thomas (*c*), cui proinde prodeſſe debet, quum ſit ejus filius, unicuſque hæres.

(*a*) Innoc. III. in cap. ex conſcientia t. de crimine falſi l. 5. tit. 20.
(*b*) Leg. Si quis 29. Cod. de pactis lib. 2. tit. 3. Leg. Si Judex 41. ff. de minoribus 25. annis lib. 4. tit. 4.
(*c*) S. Thom. 2. 2. q. 62. art. 5. ad 3.

CASUS XLVIII.

Eleazar cùm vendidiſſet 300. Libris numeratis Marcellino jugerum prati, ſibique contractu caviſſet facultatem redimendi intra quinquennium decimo die Maii 1707. elapſum, ei ſignificavit, formulis requiſitis, pridie diem dictum, offerens reſtitutionem 300. Librarum; Marcellinus fenum collecturus hujus prati demetendi, variis nominibus declinavit ditiones ab Eleazare oblatas, acceptas ferre; interim fenum demeſſuit & abſtulit; poſtea Eleazari obtulit reſtitutionem prati jugeri, & acceptionem 300. Librarum: Verùm Eleazar contendit fenum ſuum eſſe, quum ipſi ſignificavit & obtulit, cùm fenum adhuc in prato virebat. E contra Marcellinus defendit, nondum interpoſitâ ſententiâ damnatoriâ, ſibi fructum faciendum ex gramine prati tum maturo. Quæritur num jus Eleazaris ſit licitum?

Respons.

Videtur jus Eleazaris eſſe æquum, quia leges volunt ut, venditore facultatem redimendæ hæreditatis venditæ exercente, emptor fructus ſit reſtiturus, à die petitionis & oblatæ ſolutionis formulis requiſitis perceptos: *habitâ ratione eorum, quæ poſt oblatam ex pacto quantitatem ex eo fundo ad adverſarium pervenerunt*, inquit Lex (*d*); Atqui, in quæſito propoſito, Eleazar petivit & obtulit Marcellino ante falcem immiſſam & fenum collectum à jugero prati latum. Jus igitur eſt ipſi reſtitutionem petendi à Marcellino, aut valorem deducendi de 300. Libris rependendis, quum, ex pacto, Marcellinus deſiit eſſe verus dominus à die, quo Eleazar facultatem redimendi exercuit, nec proinde ipſi licuit fructum facere. Hæc eſt ſententia periti Juriſconſulti (*e*).

(*d*) Leg. Si fundum 2. cod. de pactis inter emptorem & vendit. compoſitis lib. 4. tit. 54.
(*e*) D. Domat. tract. leg. civil. juxta ord. nat. tom. 1. pag. 74. Edit. in 4.

CASUS XLIX.

Victori, armorum politori, duos in vico advertenti in ſe invicem accenſos, eum rogantes duos gladios pares emendos, licet-ne illis eos vendere, potiſſimum quum ipſi ſit ſumma pecuniæ inopia, ſi perſuaſum habeat, eos empturos ut ſtrictis enſibus inter ſe digladientur?

Respons.

Quum crimini operam conferre mutuam nunquam ſit licitum, conſtat Victori non licere ſine gravi peccato vendere his duobus gladios; quum perſuaſum habeat nos emere ut digladientur: Nam, hoc in caſu, efficacem conferret operam crimini patrando, præbens illis arma. Nam, ut ait Apoſtolus (*f*) non ſolùm patrantes malum, ſed & operam conferentes & conſentientes peccato, rei ſunt. *Qui talia agunt, digni ſunt morte, & non ſolum qui ea faciunt, ſed etiam qui conſentiunt facientibus.* Si vero hic armorum politor perſuaſum non haberet malum animum & dubio niteretur incerto, liceret vendere, nec conferret peccato in futurum perpetrando (*g*); modò dubium priùs depoſuerit.

(*f*) Rom. I. 37.
(*g*) De Sainte Beuve tom. 3. Cas 113.

CASUS L.

Incolæ Parœciæ Sancti Romani, exſtructis Eccleſiâ & Presbyterio in fundo empto, quibus non erat Cœmeterium, voluerunt quartam jugeri partem, propriam Paulo emere, in qua conficeretur. Sed Paulum vendere nolentem, juſſit Judex ut illis cederet pretio ab expertis definito, de quo inter eos & Paulum conveniret, aut, eo renuente, aliquem deſignaret ex officio. Qua de re quæritur num Judici licuerit hanc dicere & effectui dare ſententiam?

Respons.

Reſpondemus huic licuiſſe Judici iſtam dicere & effectui dare ſententiam. Ratio eſt, quia quum res privato propria eſt ad uſum publicum neceſſaria, & privatus eam vendere non vult, jure poteſt compelli auctoritate Magiſtratûs: quia commodum privatum ſemper publico poſtponendum eſt. Exempli gratiâ, Ædium, in vico neceſſariò in latitudinem laxando ad commodum & utilitatem incolarum urbis, aut in quarum fundo Eccleſia exſtruatur neceſſe eſt, aut munitiones ad amoliendum hoſtem, dominus poteſt ſine injuſtitiâ compelli ad eam vendendam legitimo, quo habetur pretio.

Hoc probat Mandatum an 1303. in quo Philippus pulcher his utitur verbis: *Poſſeſſiones quas pro Eccleſiis aut domibus Eccleſiarum Parochialium de novo fundandis aut ampliandis infra villas, non ad ſuperfluitatem, ſed convenientem neceſſitatem acquiri contingat: de cætero apud Eccleſias remaneant abſque coactione vendendi, vel extra manum ipſarum ponendi; & poſſeſſores illarum poſſeſſionum ad eas dimittendum juſto pretio compellantur, pro Eccleſiis Parochialibus, cœmeteriis & domibus Parochialibus Rectorum extra villam fundandis, vel applicandis, illud idem concedimus.*

Eamdem quoque ob cauſam, inopiâ ingruente, quibus eſt major frumenti copia quàm ad victum par eſt, compelli licet ad illud pretio convenienti vendendum, ut habent plures Leges, & in primis hæc (*h*): *Lege Juliâ de annonâ ſtatuitur adverſùs eum qui contra annonam fecerit, ſocietatemve coierit, quo annona carior fiat.* Et hæc alia (i) *Præterea debebis cuſtodire, ne Dardanarii ullius mercis ſint, ne aut ab his coemptas merces ſupprimant, aut à locupletioribus qui fructus ſuos æquis pretiis vendere nollent, dum minus uberes proventus exſpectant, ne annona oneretur.*

(*h*) Leg. Lege Juliâ 2. ff. de lege Juliâ de annona lib. 48. tit. 12.
(i) Leg. Annonam 6. ff. de extraordinariis criminibus lib. 47. tit. 11.

CASUS LI.

Atticus, Sanctæ Faræ Abbas, cui ſunt ſex altæ & excelſæ Sylvæ jugera, Abbatiæ ſubjacentia, vendidit jugerum Alano Lignario, intendens pretio exſtrui partem domûs, qua opus eſt in loco ſuæ ſedis ſolitæ. Non-ne, conſcientiâ, licuit vendere ſuo Marte?

Respons.

Huic Abbati non licuit decutere & vendere hoc altæ & excelſæ ſylvæ jugerum, auctoritate

privata:

privatâ : nam Mandata, tum vetera, cùm recentiora, interdicunt Clericis vendere hujuſmodi ſylvas, ut illud menſe Februario an. 1558. ab Henrico II. editum, Mandata Aurelianenſia an. 1560. & 1564. quibus Carolus IX. idem interdicit; & Mandatum an. 1669. (a) quo Ludovicus Magnus ſimiliter prohibet quo decutiatur ulla altæ & excelſæ ſylvæ arbor, neque ulli ſylvæ cæduæ ſtolones, niſi impetraverint facultatem à Rege Diplomatibus debito modo in tabulas publicas relatis : & Rex hoc Mandato declarat iſta Diplomata ipſis conceſſum iri in caſu incendij, aut ruinæ ædium, aut aliorum damnorum inſolitorum, bellis, eluvionibus, aliiſque hujuſmodi caſibus fortuitis prodoctorum. Unde, tantum abeſt ut Attico liceat, conſcientiâ & ſuo Marte, vendere ſylvam, de qua agitur, quo laxiùs habitet in loco ſuæ ſedis ſolitæ, ut ipſi non liceret, quando intenderet eâ uti ad utilitatem & commodum Abbatiæ, ſine licentiâ à Rege priùs impetratâ formulis præſcriptis. Et quidem ſapientiſſimum eſt mandatum; quum aliàs religioſior aut parùm moderatus Abbas arbitrium omnium altæ & excelſæ ſylvæ arborum ageret; licèt non eſſent *in fructu*, ſicque rem Abbatiarum præſtantiſſimam diſperderet, non ſollicitus uſuum momentoſorum quibus in futurum ſucceſſores indigerent. Hanc quoque ob cauſam & ad bonum publicum Parlamenta ſemper defenderunt Edictis ſuis & juſſerunt effectui dare accuratiùs & ſummo jure hunc Juriſprudentiæ articulum.

(a) Tit. de ſylvis ad Clericos & homines manus plane emortuæ pertinentibus

Vide { EMPTIO. CAUPO. OFFICIALIS Caſ. 14. USURA. }

V E R B E R A R E.

NOn agitur hìc de ſignificatione generali hujus vocis, ſed de peculiari, quâ indigitatur caſtigatio quam merentur inferiores, ut Infantes, reſpectivè ad parentes; Mariti reſpectivè ad uxores : & Domeſtici reſpectivè ad heros. Oſtendemus 1°. aliquando verberibus utendum certis in caſibus, cùm verba & minæ ſuum non producunt effectum. 2°. periculoſam tamen eſſe Periculoſa tamen eſt, ut plurimùm talem inferiorum caſtigationem talis inferiorum caſtigatio, quia ut homo iræ aliiſque affectibus obnoxius & pronus eſt ad iram, perrarus eſt hujus correctionis uſus ſine adjuncto impetu hujus affectûs, nec fit cum eâ charitate & moderamine quibus tegi poteſt peccatum verberantis alium, licèt inferior ſit & bono agat animo.

CASUS I.

QUintinus, cujus domeſtici ſunt immorigeri & voluntarij, quos ſeveræ objurgationes non corrigunt, Poteſt-ne abſque ullo peccato eos verberare, cùm putat neceſſe; ut eos corrigat?

RESPONS.

Poteſt, modò impetu affectûs aut odio non agatur. Ratio eſt, quia ſervus auctoritati & juriſdictioni ſui heri ſubeſt ſtatim ac ejus famulitium aſſumpſit & ab eo ſtipendium recipit, & quia hic herus ſuos curare debet domeſticos, ut proprios liberos. Negandum autem non eſt, patri jus eſſe ſuos caſtigendi liberos, & ad id, quando neceſſe eſt, conſcientiâ teneri, juxta hoc Sapientis effatum : (b) *Qui parcit virgæ odit filium ſuum, qui autem diligit illum inſtanter erudit.* Item (c) : *Noli ſubtrahere à puero diſciplinam : ſi enim percuſſeris eum virgâ, non morietur. Tu virgâ percuties eum, & animam ejus de inferno liberabis.* Idem affirmandum de Hero erga ſervum. Ideo dicit iterum Sapiens : (d) *Servo malevolo tortura & compedes..... quod ſi non obaudierit, curva illum compedibus ..... verùm ſine judicio nihil facias grave.*

Hanc quæſtionem ſic decidimus cum Sancto Thoma : [e] *Per verberationem*, inquit, *nocumentum quoddam infertur corpori ejus, qui verberatur ..... nocumentum autem alicui inferre non licet; niſi per modum propter juſtitiam. Nullus autem juſtè punit aliquem, niſi ſit ejus juriſdictioni ſubjectus. Et ideò verberare aliquem non licèt, habenti poteſtatem aliquam ſuper illum qui verberatur licitè.* En principium à Sancto Doctore ſtatutum. Concluſio, quam elicit hæc eſt. *Et quia filius ſubditur poteſtati patris, & ſervus poteſtati Domini, licitè poteſt verberare pater filium, & Dominus ſervum, causâ correctionis & diſciplinæ* [f].

Cùm affectus ad hanc correctionem plus confert quàm vera charitas, potiſſimùm in Dominis erga ſervos ſuos, periculosè iis inſinuatur niſi eorum ſapientia & moderatio moraliter ſit manifeſta. Ideò expedit ſequi conſilium Apoſtoli, volentis ut Domini minas, ſervis ſuis intentatas non exequantur, & errata, ab iis commiſſa, ſæpè remittant [g]. *Et vos, Domini, eadem facite illis, remittentes minas, quia & illorum & veſter Dominus eſt in cœlis.* Quod non intelligendum de iis qui in peccato perſtant, & quos minæ abſterrere, & eorum propenſioni mederi nequeunt.

(b) Prov. 13. 24.
(c) Ibid. c. 23. ℣ 13. & 14.
(d) Eccli. 33. ℣ 28. & 30.
(e) S. Thom. 2. 2. q. 65. a 2. in corp.
(f) Idem docet q. 72. art. 2. ad 2.
[g] Epheſ. 6. 9.

CASUS II.

ULADISLAUS, Nataliæ uxori ſuæ fidus, ejuſque adulterij, cum vicino quodam commiſſi, conſcius, eam metu verberum correcturus percuſſit. Poteſt-ne abſque peccato verberibus uti, cùm ejus minæ ſunt inutiles?

RESPONS.

Si iſte percipit ſuas objurgationes fuiſſe inutiles, & perſuaſus ſe uxorem verberibus ad meliorem frugem redacturum, poteſt ſine peccato minis addere verbera, modò requiſita adſit moderatio, & impetus abſit affectûs, quod tamen in praxi perdifficile. Ratio eſt quia maritus juſe ſuam corrigit & caſtigat uxorem, quum ejus monitiones ſunt inutiles. *Debet enim tenere in vinculis & caſtigare; cùm hoc ei permiſſum ſit*, ait Gloſſa [h] quod. Probat canone, quem è Concilio Toletano I. [i] anno 400. habito, depromit, in quo imponitur Clericis, ut ſuas uxores adulteras ædibus ſuis incluſas habeant, & eas jejuniis ſalutarib⁹ puniant. *Accipiant mariti earum poteſtatem præter necem cuſtodiendi, ac ligandi in domo ſua, ad jejunia ſalutaria, non mortifera, eas cogentes*, ait hoc Concilium. Alia Gloſſa [k] dicit marito, licèt ipſe in genere non debeat ſuam verberare uxorem, licitũ eſſe eam juſtâ cum moderatione caſtigare. *Sed temperatè poteſt eam caſtigare, qui eſt de familiâ ſuâ.... ſicut Dominus ſervum.* Tandem idem Auctor hujus Gloſſæ [l] dicit alibi, virũ poſſe ſuã verberare uxorem, ſi obnixè inducat ad aliquod peccatum mortale patrandum. *Si uxor Chriſtiana pertrahat virum ad peccatũ mortale, verberet*

[h] Gloſſa in cap. *Quemadmodum* 25. de jure jurando. v. *Denunciare*
[i] Conc. Toler. I. in Can. *Placuit.* 10. 33. q. 2.
[k] Gloſſa in Can. *Satis* 14. v. *Caſtigatur* 33. q. 5. Et in Can. *Sicut* 39. 7. q. 1. v. *Judicari.*
[l] Gloſſa in Can. *Uxor* 4. *eadem* 28. q. 1.

eam, & caſtiget, ſi poteſt; & non conſentiat ei. Sed eò progredi non debet maritus, niſi motus charitate, & perſuaſus hunc rigorem fore ſuæ uxori ſalutarem, cum qua ipſi agendum ut cum phrenetico, qui ligatur, & cum lethargico, cujus corpori remedia apponuntur dolorifica, quibus ſopor, quo premitur, lethalis ejicitur. *Qui phreneticum ligat & qui lethargicum excitat*, ait Sanctus Auguſtinus, *ambobus moleſtus, ambos amat* (a).

(a) S. Aug. in Can. *Non omnis* 2.5.q.5. Et in Can. *Nimium* 37. 23. q. 4.

Hæc deciſio convenit cum doctrinâ Angelici (b) Doctoris, dicentis, maritum, in caſu propoſito, poſſe verbis addere verbera, cùm ejus minæ ſuo carent effectu, his verbis. *Peccatum fornicationis in uxore poteſt corrigi non tantùm tali pœnâ;* [ſeparationis quoad thorum] *ſed etiam verbis & verbere.*

(b) S. Thom. in 4. diſt. 35. q. un. art. 2. ad 1.

Cæterum quum difficillimè & perrarò eâ, quam ſupponimus requiſitam, agatur moderatione illo in caſu, & contrà affectus ſæpiſſimè emittat contumeliam, è qua vulgò naſcuntur ſcandalum, lites, odia, aliaque graviſſima mala; prudentis non eſt hoc conſulere viro, ut, in gratiam ſuæ corrigendæ uxoris, verberibus utatur. Revera, ſi ſic agit, memor ſit illius eximij effati, à Sancto Gregorio Magno prolati (c): *Diſciplina vel miſericordia multùm deſtituitur, ſi una ſine alterâ tenеatur.* Cùm neceſſariò rigor demulceri debeat lenitate & moderatione: *Miſcenda eſt ergo lenitas cum ſeveritate; faciendumque quoddam ex utrâque temperamentum* ut idem effatur Papa. Nam nimia ſeveritas ut plurimum neque meliorem emendationem frugem; neque, ſalutem ejus, in quem exercitur, producit, ut obſervat antiquum Concilium, Braccaræ in Luſitaniâ habitum anno 675. à Gratiano (d) in ſuo Decreto laudatum, his verbis: *Leviter caſtigatus reverentiam exhibet caſtiganti; aſperitatis autem nimiæ increpatio, nec correctionem recipit, nec ſalutem.* Procul dubio hoc nixi fundamento, Duces Burgundiæ conceſſerunt uxoribus privilegium ne verberarentur à maritis ſuis; cujus vi Parlamentum Divionenſe Arreſtum protulit 6. Martij 1597. quo maritus duobus coronatis mulctatus eſt, quia ſuam percuſſerat uxorem, inhibendo ne iteraret verbera. D. Brillon hoc refert Arreſtum, quod meritò confirmandum foret ab aliis Curiis Supremis, & affigendum valvis permultorum maritorum. (e) Cardinalis Hoſtienſis omninò ei quod jam jam diximus congruit; (f) & probat propoſitum Canonibus & Legibus, in margine laudatis (g).

(c) S. Greg. l. 20. Moral. c. 4. in Can. *Diſciplina* 9. diſt. 45.

(d) Conc. Braccar. in Can. *Cum beatus* 7. diſt. ead.

(e) D. Brillon. Diction. Arreſtorum v. *Battre* n. 7.

(f) Hoſtienſis in cap *Dudum* de converſ. conjugat. n. 10. & 11.

(g) S. Aug. in can. *Iſta duo* 33 23. q. 4. Idè in can. *Eſt ordo* 12. Idè in can. *Hæc imago* 23. 33. q. 5. Stephanus V. in can. *Admonere* 8. 33. q. 2. Clem. III. in cap. *Ad audientiam* 12. de homicidio &c. & Leg. *Præceptoris* 6. ff. ad leg. *Aquiliam* l. 9. tit. 2.

VERBUM

Vide BLASPHEMIA. CALUMNIA. IRONIA. DETRACTIO. PECCATUM.

VESTIS.

VESTIS, in genere, denotat omnes veſtes, ſive viriles aut muliebres, ſive Eccleſiaſticas aut laicas. Eccleſiaſtica veſtis eſt præcipuum hujus tituli argumentum. Duplex diſtinguitur pro Clericis ſecularibus, videlicet, veſtis talaris, conſtans ex tunicâ & pallio ad imos uſque pedes protenſis; & veſtis brevis. Et pro Religioſis tot ſunt veſtes quot Ordines Religioſorum, utriuſque ſexûs, quarum delectum non juvat hic enarrare ſingulatim.

In hujus Tituli deciſionibus oſtendimus 1°. Quibuſnam liceat uſus veſtium pretioſarum 2°. Clericos teneri uſu veſtis, conditioni aut Ordini congruentis; & veſtis talaris ſolius uſum eſſe à Sacris Canonibus permiſſum Beneficiariis, & initiatis in Ordinibus Sacris. 3°. Et quibuſvis Laicis eſſe uſum veſtis, ſexui & conditioni convenientis, ſine uſu veſtium diverſo ſexui aptarum, niſi propter cauſam legitimam & maximam.

CASUS PRIMUS.

BARTHOLOMÆUS, Antiſtes nobilis, & Dominicus Magiſtratus urbanus, aliique in dignitatis Eccleſiaſticæ aut ſecularis gradu ampliſſimo collocati, ſolent indui panno pretioſiori & nitidiori quàm eo quo conficiuntur veſtes aliorum. Nullone Peccant modo in hoc?

RESPONS.

Sanctus Thomas (h) hanc dirimit quæſtionem, dicens in ampliſſimo dignitatis grado collocatos ornari veſtibus pretioſioribus quam alios, juxta conſuetudinem à viris probis, paris ſortis, uſu receptam: modò abſit oſtentatio, & aliis obverſetur ſolùm præſtantia & veneratio dignitati debita: & eamdem ob cauſam Miniſtri altaris veſtibus induuntur pretioſis, non ſolùm ut objiciatur populo Sanctitas miniſterij, ſed & cultus divinus Religionis Chriſtianæ appareat auguſtior & venerabilior. *Illi, qui in dignitate conſtituuntur,* inquit Angelus Scholæ, *vel etiam miniſtri altaris, pretioſioribus veſtibus, quàm cæteri, induuntur; non propter ſui gloriam; ſed ad ſignificandam excellentiam ſui Miniſterij, vel cultûs divini: & ideo in eis non eſt vitioſum. Unde Auguſtinus dicit in tertio de doctrinâ chriſtianâ* (i): *Quiſquis ſic utitur exterioribus rebus, ut metas conſuetudinis bonorum, inter quos verſatur, excedat, aut aliquid ſignificat, aut flagitioſum eſt, dum ſcilicet propter delicias, aut oſtentationem, talibus utitur.*

(h) S. Thom. 2. 2. q. 169. art. 1. ad 2.

(i) Cap. 12.

Hic Sanctus Doctor idem alibi docet (k), poſtquam dixiſſet dignitate eminentes ornari veſtibus pretioſioribus quàm reliquos, *ut dignitatis auctoritas*

(k) Idè quidlib. 10. art. 14. in corp.

ritas veniat in contemptum .... & ... ad reverentiam auctoritatis inducendam, ſunt ejus verba: addit non eamdem eſſe in genere rationem privatorum, quiſqua enim tenetur ſequi conſuetudinem regionis in qua verſatur, nec metas modeſtiæ, à patibus in praaim revocatæ, excedat. *Licitum eſt autem*, inquit, *ut ſecundùm modum propria perſona pretioſis utatur: ſed peccatum eſt, ſi proprium modum excedat.*

Peccati igitur non ſunt accuſandi Bartholomæus, neque alij, quorum mentio eſt in quæſito, pretioſiotibus induti veſtibus quàm plebeij, modò veſtes non ſint extra modum conditionis, & animus careat vanitate, id eſt, intendatur ſolùm auctoritas, quam Deus iis largitus eſt, & non ſui gloria.

CASUS II.

Alaxis Sacris Ordinibus initiatus, & Beneficiatus, quærit ſi conſuetâ induta, veſte brevi ad majus commodum, ſat præſtet mandatum Concilij Tridentini, cui, non diſtinguenti veſtem talarem aut breviorem, ſat eſt imponere Beneficiariis & aliis in Ordinibus majoribus conſtitutis, uſum continuum veſtis Clericalis. Confeſſarius, quem Alexis ſevetiorem autumat hac in re, ei nunciavit ſe negaturum abſolutionem, ſi pergeret in uſu veſtis bravioris.

Cauſatur 1. quia veſtis cenſetur Clericalis quando ſat diſtinguitur à Laïcali, tum colore, cùm formâ. 2. Exemplum notum plurium Clericorum motibus compoſitorum, pallio breviori & tuniculâ conſuetis indutorum, quibus alij religionem non injiciunt, nec ipſi habent religioni. Nonne poteſt abſque peccato eos imitari?

Responsio.

Antequam huic difficultati fiat ſatis, non abs re obſervabimus in quatuor primis Eccleſiæ ſæculis veſtem Clericalem non differre à Laïcali; quia, ut in perſecutionibus continuis Ethnici erant præſertim Paſtoribus & Clero, multùm conferebat ne facilè dignoſcerentur: & hæc conſuetudo adhuc vigebat an. 428. ut patet ex epiſtolâ quam Celeſtinus I. ſcripſit 26. Julij ejuſdem anni ad Epiſcopos Provinciarum Viennenſis & Narbonenſis, in quibus Clerus primùm ſecernebatur à Laicis veſte: quod hic Pontifaa vitio vertit, dicens, Clericos non diſtingui à vulgo Fidelium veſte, ſed ſolùm ſcientiâ, doctrinâ & ſanctitate vitæ, & hanc novitatem, poſitam tantùm in cingulo & pallio, injuriam facere antiquis Patribus & primis Eccleſiæ Paſtoribus. En ejus verba (a): *Unde hic habitus in Eccleſiis Gallicanis, ut tot annorum, tantorumque Pontificum in alterum habitum conſuetudo vertatur? Diſcernendi à plebe vel cæteris ſumus doctrinâ, non veſte: converſatione, non habitu: mentis puritate, non cultu; nam ſi ſtudere incipiamus novitati, traditum nobis à patribus ordinem calcabimus, ut locum ſupervacuis ſuperſtitionibus faciamus.*

(a) Celeſtin. I. epiſt. 2. ad Epiſcop. &c.

Nihilominus hæc epiſtola non fuit obſtaculo quin hæc recens conſuetudo irrepſerit & generali uſu fuerit recepta in Galliâ, ut patet ea Concilio Agathenſi, à Sancto Ceſario, Arelatenſi Archiepiſcopo, & à 35. Epiſcopis habito an. 506. Sedenta Pontifice Symmacho, & ultimo imperii Alarici, Gothorum Regis, Arriani, anno. *Clerici*, inquiunt Patres hujus Concilij ... (b), *veſtimenta etiam vel calceamenta eis, niſi quæ religionem deceant uti, aut habere non liceat.* Quod interdictum objicit veſtem ſecularem & laicalem, ut clara eſt mens Concilij Matiſconenſis I. an. 581. coacti, Pelagio II. Pontifice (c).

(b) Conc. Agath. can. 20.

(c) Conc. Matiſcon. I. can. 5.

Cæteræ omnes Eccleſiæ, tum Occidentales, cùm Orientales, illicò obſervârunt eamdem conſuetudinem, ut liquet ea Concilio Conſtantinopolitano, nomine *Trullano*, an. 692. habito, quod ſuſpenſos dicit Clericos veſte laïcali ornatos, ſive in urbe, ſive rure. En decretum (d): *Nullus eorum qui in Cleri catalogum relati ſunt veſtem ſibi non convenientem induat, neque in civitate degens, neque iter ingrediens; ſed utatur veſtibus quæ iis qui in Clerum relati ſunt, attributa fuere. Si quis autem tale quid fecerit, unâ ſeptimanâ ſegregetur.* Eadem ferè hujus Decreti verba refert Gratianus (e)

(d) Conc. in Trullo can. 27.

(e) Can. Nullus 2. 21. q. 4.

Hac ergo conſuetudine generali permultis in nià Canonibus, dicimus, ut fiat caſui propoſito ſatis, Clericum quemvis, ut Aleain, Ordinibus ſacris initiatum & beneficiatum, certò teneri uſu conſueto veſtis talaria, id eſt, tunicæ, pœnâ peccati. Nam, ut habet Concilium Tridentinum (f), licèt ea veſte non dignoſcatur Monachus, omnes Clerici tenentut tamen uſu continuo veſtis Ordini congruentis, ut probitatem morum præ ſe ferat veſtis. *Quio verò, etſi habitus non facit Monachum: oportet tamen Clericos veſtes proprio convenientes ordini ſemper deferre, ut per decentiam habitûs extrinſeci morum honeſtatem intrinſecam oſtendant.* Hæc verba iſtius Sancti Concilii, ſubjungentis, Clericos quoſque, qui Sacris initiati Ordinibus, aut quodam gaudentes beneficio, huic non obedient Decreto, nec veſte induentur ſuo conveniente ſtatui, juxta modum ab Epiſcopo præſcriptum, coactum iri, primâ vice, Ordininis ſui interdictione; & privatione redituum Beneficio annexorum, & ſi inobedientes permaneant, privatione ipſorum Beneficiorum. *Propterea omnes Eccleſiaſticæ perſonæ, quantumcunque exemptæ*, addunt Patres hujus Concilij, *quæ in ſacris fuerint aut dignitates, perſonatus, officia, aut Beneficia qualiacumque Eccleſiaſtica obtinuerint ſi, poſtquam ab Epiſcopo ſuo etiam per edictum publicum moniti fuerint, honeſtum habitum clericalem illorum ordini & dignitati congruentem & juxta Epiſcopi ordinationem & mandatum, non detulerint, per ſuſpenſionem ab ordinibus ac officio & Beneficio, ac fructibus, reditibus & proventibus ipſorum Beneficiorum: nec non ſi ſemel correpti denuò in hoc deliquerint, etiam per privationem officiorum & beneficiorum hujuſmodi coerceri poſſint & debeant.*

(f) Conc. Trid. ſeſſ. 14. de refor. c. 6.

Apprimè hoc Decretum concordat ſtatutis veterum Conciliorum; & Pontifea Zacharias in alio Concilio, Romæ an. 743. collecto, ſolum excipit caſum, quo quis longum compelleretur habere iter (g): *Præter ſi in itenere longo ambulaverint.*

(g) Zachar. in can. *Epiſcopi* 3. ibid.

En verum adeò invictè firmatum ut ſit extra controverſiæ aleam poſitum. Sed ſupereſt difficultas elucidanda, nempe, ſi verba, *veſtis congruens*, quibus utitur Concilium Tridentinum, denotent *veſtem talarem*, exclusâ veſte breviore: & de eo non eſt dubium, ſaltem de tunicâ, ad talos uſque demiſsâ, ut jam jam demonſtramus.

Primùm, ſic Pontifices Summi, Concilio Tridentino poſteriores, ſignificârunt, ut patet ex nonageſimâ-ſecundâ Bullâ Sixti V. 9. Januarij 1589. (h), in qua hic Pontifex mandat omnibus in Ordinibus Sacris conſtitutis, imò ſimplici Tonſurâ Clericali inſignitis, quodam gaudentibus Beneficio aut quadam penſione Clericali annuâ; quam-ve immunitatem quod-ve privilegium obtendant ob uſum Tonſuræ & veſtis Clericalis, id eſt, ſubjungit Pontifea, tunicam ad talos uſque demiſſam, pœnâ privationis *ipſo facto* Beneficiorum ſuorum aut penſionum, ſine prævio ullo monito aut judicio juridico. En ipſa hujus Bullæ verba: *Hac noſtrâ perpetuò valiturâ Conſtitutione præcipimus & mandamus omnibus & quibuſcumque Clericis, non ſolùm in ſacris, ſed etiam in aliis minoribus Ordinibus conſtitutis, & Clericali Tonſurâ inſignitis, & nedum Eccleſiaſtica Beneficia qualiacumque,*

(h) Sixtus V. in Bullâ *cum Sacroſanctam* §. 2. & 3.

cumque, etiam ſimplicia nunc & pro tempore obtinentibus.... verùm etiam penſiones .... ex quacumque conceſſione ſeu diſpenſatione apoſtolicâ percipientibus.... ut ipſi & eorum quilibet, quantumvis exempti exiſtant, & quovis privilegio, vel immunitate gaudeant.... Tonſuram & habitum Clericalem, veſtes ſcilicet talares, quacumque dilatione aut tergiverſatione poſtpoſitâ, debeant omninò.... aſſumere & jugiter deferre.... alioquin ipſos & ipſorum quemlibet, qui quò ad geſtandum habitum Clericalem.... non obedíverint, præter alias pœnas contra eos inflictas, quibuſcumque.... Eccleſiaſticis beneficiis, etiam ſimplicibus.... necnon penſionibus.... harum ſerie ex certâ noſtrâ ſcientiâ, deque apoſtolicæ poteſtatis plenitudine privamus, ac ſine ullâ aliâ monitione, citatione, judicis decreto aut miniſterio ipſo facto privatos declaramus.

Sanctus Carolus Borromæus eâdem ratione interpretatur verba Concilij, dicens, veſtitum Clericalem deſignare veſtem ſimplicem ad talos uſque demiſſam. En ſermonem primæ Synodi Provincialis, quam habuit Mediolani, ſtatim poſt Concilium Tridentinum finitum (a): *Externa veſtis ſimplex ac talaris erit.* Sed quia dicere quis poſſet *veſtem externam* denotare pallium, non tunicam, hic Sanctus Archiepiſcopus ſubjungit veſtem internam longitudine æquare externam.... *Interior ejuſdem generis ad talos demittatur.* Ruſsùs idem in ſecunda Synodo, in eâdem urbe Mediolano habitâ, menſe Junio an. 1571. declarat, in qua dicit non indui tunicâ per longum tempus peccatum eſſe graviſſimum, ſibi ſervans ipſe abſolutionem, ut eum poſtea ſecutus eſt Archiepiſcopus Veſuntinus. Hæc ejus verba (b): *Cùm ad populi chriſtiani diſciplinam & religionem conſervandam ſanctiſſimorum Patrum ſententiis & multorum Conciliorum decretis, tum Tridentino Concilio perpetuoque univerſæ Eccleſiæ uſu & conſuetudine illud obſervatum ſit, ut quæ graviora eſſent peccata, non à quibuſvis ſacerdotibus, ſed ab Epiſcopis ſolùm abſolverentur: Nos propterea quorumdam gravium caſuum abſolutionem nobis reſervavimus, eoſque unà cum illis quos Concilio noſtro Provinciali nobis item reſervavimus, hoc Decreto infra ordine quodam deſcriptos explicari & promulgari volumus, &c. qui Clerici, item quævis Eccleſiaſtica Beneficia obtinentes, habitum Clericalem non induunt.*

(a) S. Carol. Borrom. Cõſt. part. 2. tit. de Cleric. veſtitu &c.

(b) Idem in 2. Synodo Decreto 18.

Ex hoc patet ſtatuto iſtud peccatum à Cardinali Sancto cenſeri graviſſimum; quum accenſeat iis quorum abſolutionem ſibi ſervat. Et ut oſtendat hæc verba, *habitum clericalem non induunt*, denotare tunicam, & excludere tuniculam, in eâdem Synodo declarat ſe permittere uſum veſtis brevioris Clericis, iter facientibus, & certâ lege. 1. Veſtem eſſe decentem, & apertè eos ſecernere à Laicis. 2. Poſtquam venerint ad locum optatum, indui tunicâ, aliquamdiu morantes (c). *Clericis iter habentibus*, inquit, *quovis veſtitu contractiori uti licebit: at decentem tamen illum, atque ejuſmodi eſſe oportet, ex quo eos eſſe Eccleſiaſtici ordinis homines agneſci facilè poſſit. Cùm verò eò ... venerint, quò pervenire contendunt; etiamſi locus non ſit in noſtræ Diœceſis finibus, talarem togam ... induant.* Unde concludendum, ſi ob viarum aſperitatem uti liceat tuniculâ ruræ, non eamdem eſſe rationem ſedis conſuetæ; quum idem cauſari nequeat, & hæc exceptio ſingularis firmet interdictum generale, juxta hoc commune effectum: *Exceptio firmat regulam in caſibus non exceptis* (d).

(c) Idem ibid. Decreto. 19.

(d) Autentic. de non alienãdis aut permutandis rebus Eccleſiaſtic. &c. §. ut autem. Et ibi Gloſſa.

Idem habent plura Concilia Gallica, poſt Tridentinum Concilium coacta: & ex iis Senonenſe, Pariſiis an. 1528. habitum, Pontifice Clemente VII. ſedente, quod, agens de Clericis, in majoribus Ordinibus conſtitutis, aut Beneficiariis, habet (e) ut Burdigalenſe an. 1583. (f) *Veſtes eorum ſint talares.* Habet etiam Concilium Bituricenſe, anno proximè ſequuto coactum [g]: *Clerici omnes tonſuram gerant.... veſtibus talaribus utantur.* Concilium Burdigalenſe an. 1624. [h] firmat ſtatutum Concilij an. 1583 & graviores apponit pœnas, potiſſimùm Beneficio non gaudentibus inhabilitatem futuram eo fruendi.

(e) Conc. Senonenſ. in Decreto morum art. 24.

(f) Conc. Burdigal. an. 1583. tit. 21.

[g] Conc. Bituric. an. 1584. de Clericis tit. 25. can. 2.

[h] Conc. Burdigal. an. 1624. c. 23.

Ea mens Sixti V. Sancti Caroli & quatuor Synodorum Provincialium laudatarum abſolutè conſentit veteri Concilio an. 572. collecto, cujus Decretum narrat Gratianus his verbis [i]: *Nec oportet Clericos comam nutrire & miniſtrare; ſed attonſo capite, patentibus auribus & ſecundùm Aaron talarem veſtem induere, ut ſint in habitu ornato.*

[i] Can. non liceat 32. Diſt. 23.

Tot auctoritatibus adeò claris & tanti momenti, non putamus poſſe peccato purgari eos qui *in ſacris* & Beneficiis fruentes conſueſcunt indui tuniculâ; ſed contrà poſſe à proprio loci Epiſcopo compelli ut tunicam induant; & ſi pervicaces velint induere tuniculam & pallium brevius, poſſe meritò addici pœnis, memoratis in Conſtitutione Sixti V. in primâ & ſecundâ Synodis Burdigalenſibus, & in pluribus aliis.

Nec juvat objicere, ut Alexis in quæſito propoſito, conſuetudinem oppoſitam quorumdam Clericorum, minùs eruditorum in hoc diſciplinæ articulo. Nam, quandoquidem lex & ratio præſtent malæ conſuetudini, ut habet Canon [k]: *Pravum uſum lex & ratio vincat;* nulla eſt habenda ratio primi obtentûs, hac conſuetudine prorsùs alienâ à regulis Eccleſiæ. *Conſuetudo*, ait Innocentius III. ad Epiſcopum ſcribens Pictavienſem [l], *quæ Canonicis obviat inſtitutis, nullius debet eſſe momenti*, his conveniunt verba Concilij Toletani IV. [m]. *Pernicioſa conſuetudo nequaquam eſt recipienda, quæ, majorum ſtatuta præteriens, omnem Eccleſiæ ordinem perturbat.* Concilium Tridentinum [n] jubet veteres conſuetudines, quæ exoleverunt circa vitam & mores Clericorum, illicò reſtitui. *Si quas verò ex his in deſuetudinem abiiſſe comperermt* [Epiſcopi] *eas quam primum in uſum revocari & ab omnibus accuratè cuſtodiri ſtudeant, non obſtantibus conſuetudinibus quibuſcumque.*

[k] Iſidor. in in can. uſus 2. Diſt. 11.

[l] Innoc. III in c. ad noſtram 3. de cõſuetudin. Lib. 1. tit. 4.

[m] Conc. Tolet. IV. c. 19.

[n] Conc. Trid. ſeſſ. 22. c. 1. de reformat.

Minùs juvat quod quidam dicunt Clerici; quorum meminit Sanctus Bernardus [o], ſcilicet; Deum reſpicere bonos mores, non veſtitum: *Solent dicere: num de veſtibus cura eſt Deo, & non magis de moribus?* Nam, ut ait hic Sanctus, deformitas veſtis exterioris eſt indicium pravitatis internæ. *At forma hæc veſtium, deformitatis mentium & morum indicium eſt:* bique ſunt Clerici ad ſui commodum, & ſæpè eo ſunt indigni nomine. *Quid ſibi vult*, ſubjungit hic Sanctus, *quod Clerici aliud eſſe, aliud videri volunt? nempe, habitu, milites; quæſtu, Clerici; actu, neutrum.*

[o] S Bernar. l. 3. de conſiderat. c. 5.

Non arbitramur tamen peccatum induentis tuniculam æquè eſſe grave, ac illorum, quorum Tridentinum meminit Concilium [p], qui induunt *veſtes ... publicè Laïcales.* Nam aſſeri nequit tuniculam & pallium brevius eſſe *veſtem publicè Laïcalem*; quum Laici hunc non induunt veſtitum; & contrà aſſeri poteſt breviorem veſtem *proprio Clericorum ordini & dignitati congruere*; & cum Concilio vocari, *honeſtum habitum Clericalem ... ordini & dignitati congruentem*, quibus in circumſtantiis, ut iter faciendo & laborando manu domi. Extra hos caſus nequit uſus probari; quum Eccleſia illum manifeſte damnet & interdicat gravioribus pœnis.

[p] Conc. Trid. ſeſſ. 14. cit. c. 6. de reform.

Cæterùm admodum à ratione alienum eſt dicere, peccatum induentium, pro tunicâ, veſtem breviorem, videri leviſſimum: ac proinde non argui meritò cenſuris, pœnis ſoli peccato mortali annexis. Nam non tam reſpicienda eſt res ipſa, quàm finis, quem Eccleſia habet jubendo

bendo aut prohibendo. Hoc manifeſtat interdictum Adamo indictum à Deo ne ederet fructum: nam nihil levius videbatur re ipſâ, ſed nihil majus ſine Dei, qui intendebat hominis obedientiam & obſequium. Quapropter licet Adamus credidiſſet peccatum eſſe leve & culpam venialem, nihilominùs maximi reus fuit peccati. *Inexpertus divinæ ſeveritatis* (Adam) *in eo falli potuit, ut veniale crederet eſſe commiſſum*, ait Sanctus Auguſtinus. (a) Item dicendum licet minus diſcrimen inter tunicam & tuniculam poſſit in animum inducere rem non eſſe grandem in ſe; & violationem præcepti eſſe culpam levem; tamen ſic non judicandum, ſi attendatur finis Conciliorum & Pontificum, mandantium uſum tunicæ, & vetantium tuniculæ uſum: cùm Eccleſia voluerit ut hæc veſtis eſſet indicium exterius dignitatis Clericalis, & ſymbolum ſanctitatis, modeſtiæ, ſapientiæ & proborum morum, quibus à plebe dignoſcatur Clericus: *ut per decentiam habitus extrinſeci morum honeſtatem intrinſecam oſtendant*, ut dicunt Patres Concilii Tridentini. Quapropter Epiſcopi peculiari ſtudio interdixerunt ſemper veſtem breviorem Benificiariis & in Sacris Ordinibus conſtitutis. Auctor Colloquiorum Veſuntinorum indicat interdictum, ab ultimâ illius Diœceſis Synodo latum ſæpiſſimè repetitum à præcedentibus Synodis, præſertim an. 1599. 1600. 1631. 1648. 1663. 1673. 1675. & 1687. (b) Huic fundamento innixus doctus Theologus (c) conſultus num Beneficiarius de duobus proviſus Sacellis 400. aut 500. Librarum redituis, teneretur togam induere talarem, & tonſurâ inſigniri, pœnâ peccati mortalis, reſpondet affirmativè, & excipit alibi (d) Parochos rurales, qui, ipſo judice, induunt tuniculam, domi ſolùm, quum ipſorum Epiſcopus nullum promulgavit ſtatutum prohibitorium.

(a) S. Aug. l. 14. de Civit. Dei c. 11. n. 1.

(b) Colloq. Veſunt. tom. 1. Colloq. 3. art. 1.

(c) De Sainte Beuve tom. 3. Cas 47.

(d) Idem ibid. Cas 43.

CASUS III.

Theodulphus Archiepiſcopus Ulyſſipponenſis, cùm mandaſſet ſtatuto Synodali omnibus Clericis Diœceſanis, in Sacris Ordinibus conſtitutis, aut Beneficiariis, ut continuò tunicam & pallium talaria induerent in urbibus & oppidis ſedis ipſorum; Hyacynthus, Cathedralis Præcentor, cui eſt juriſdictio exterior in urbe, ſuburbiis, & primo lapide civitatis primariæ in Diœceſi, ipſi à Theodulphi prædeceſſoribus conceſſa, aliud emiſit ſtatutum, quo Clericis, ſuæ ſubjacentibus juriſdictioni, permittit uſum tuniculæ, pallio talari opertæ, in urbe Jacobus, Clericus, ſic indutus continuò incedit, perſuaſus ſibi licere vi ſtatuti à Superiore immediato lati. 1o. Poteſt-ne abſque peccato? 2o. Num Præcentor potuit hoc edere ſtatutum, illæſa conſcientiâ?

Respons.

Jacobus ſine peccato ſic induere nequit tuniculam, pallio talari tectam, in urbe contra manifeſtum Archiepiſcopi interdictum, obtendens ſtatutum ab Eccleſiæ Cathedralis Præcentore editum, hoc ſtatuto perverſo, inobedientiam non purgante peccati (e). Hoc probatur duobus argumentis plauſibilibus. Primum: quia juriſdictio huic Præcentori conceſſa fuit ut Antiſtitem juvaret in regendâ Diœceſi, non in ejus ſtatutis reſcindendis aut debilitandis, ſtatutis contrariis, & infamiâ in Archiepiſcopum inferendâ. Secundùm; quia hic Præcentor eò majori eſt vituperio dignus, quo ſtatutum ſuum à mente Eccleſiæ & Sanctorum Canonum, à multis Conciliis latorum, eſt alienius, & contrà Archiepiſcopi ſtatutum ne prorſus congruit. Hic igitur Præcentor ſuâ abuſus eſt juriſdictione, & eam perdere meruit, juxta hoc Innocentii III. effatum (f). *Privilegium meretur amittere, qui conceſſâ ſibi abutitur poteſtate.*

(e) De Sainte Beuve tom. 3. Cas. 46.

(f) Innoc. III. in cap. *licet* 18. regular. & tranſeunt ad relig. lib. 3. tit. 31.

Confirmatur hæc deciſio Decretali, quæ Leoni IV. tribuitur (g), qui dicit, illegitimum eſſe Decretum aut ſtatutum, ab Archipreſbytero latum, Epiſcopi ſtatuto oppoſitum. *Sicut ipſe* (Epiſcopus) *matrici Eccleſiæ præeſt, ita Archipreſbyteri præſint plebibus, ut in nullo titubet Eccleſiaſtica ſolicitudo. Cuncta tamen referant ad Epiſcopum, nec aliquid contra ejus Decretum ordinare præſumant.* Hæc verba Decretalis; unde *à ſimili* concludendum. Cantori Eccleſiæ Epiſcopalis nullam eſſe facultatem quicquam ſtatuendi contra autoritatem & ſtatuta Epiſcopi.

(g) Leo Papa IV. in c. *ut ſingula* fin. de officio Archipreſbyteri lib. 1. tit. 24.

CASUS IV.

Flavius, Sacerdos Diœceſis Mediolanenſis, iter è loco natalitio Romam habens, & indutus tuniculâ in itinere, ſæpe Miſſam celebravit in Eccleſiis obviis ſine tunicâ talari. Scrupulus ipſi injicitur quod ipſi non licuerit ſine graviſſimo peccato. Sed cauſatur quod Sanctus Carolus in ſecundâ Synodo, an. 1571. habitâ, permittit uſum tuniculæ in itinere; ac proindè conjiciendum eſt intendiſſe licentiam celebrandi ſine tunicâ talari eo in caſu. Num ejus purgatio eſt legitimâ, & non-ne peccavit?

Respons.

Certum eſt Flavio iter habenti non licuiſſe abſque peccato celebrare Sacram Miſſam cum tuniculâ: & ratio, quam cauſatur, nullo modo defendi poteſt. Nam quamvis Sanctus Carolus permiſerit in itinere uſum tuniculæ, non ſequitur eum voluiſſe eamdem concedere licentiam ad celebrationem Miſſæ: quia in itinere permiſit ob aſperitatem viarum: cui nullus eſt omninò locus ad celebrandum Sacrum Sacrificium. Id etiam ſtrictè interdicit Rubrica Miſſalis Romani, quod habet (h): *Sacerdos celebret veſtibus ſibi convenientibus, quarum exterior ſaltem talum pedis attingat.* Idem præſcribit Synodus Amalphitana, an. 1639. habita (i) quæ hoc habet ſtatutum: *Clerici omnes, ac Sacerdotes, præſertim in Miſſarum celebratione veſtibus talaribus utantur.* Synodus Florentina an. 1645. interdicit omnibus Parochis, Superioribus & Sacriſtis Eccleſiæ ne patiantur unquam ullum Sacerdotem celebrare ſine tunicâ talari (k), *Præcipimus omnibus Sacriſtis & Rectoribus .... ne in poſterum audeant admittere ullum Sacerdotem ad celebrandam Miſſam, qui non ſit in habitu talari* (l). Hæc ſtatuta conſentiunt veteri Canoni (m), cujus verba laudavimus in ſecundâ deciſione.

(h) Rubric. Miſſal. Rom. de præparat. Sacerdotis celebraturi.

(i) Synod. Amalphitana an. 1639.

(k) Synod. Florentina an 1645.

Tandem Eminentiſſimus Cardinalis à Noailles, Archiepiſcopus Pariſienſis, pateſecit peccatum eſſe graviſſimum; quum ſuſpenſos denunciet delinquentes: *Interdicimus muneris obeundi interdictione*, ipſo facto, *omnibus Sacerdotibus ne celebrent Miſſam ſine tunicâ talari, imò in itinere* (n) Hæc verba quarti ſtatuti Synodalis.

(l) F. de Genet Theol. mor. tom. 2. tract. 1. cap. 9. n. 5.

(m) Cit. can. *non liceat* 32. Diſt. 23.

(n) Statut. Sinod. Diœces. Paris. edita 26. Septembris an 1697. art. 4.

CASUS V.

Gilberta, Argentorato profectura Pariſios ad cernendam hæreditatem quæ ipſi obtigerat, & timēs ne incideret in militum, in Alſatiâ commorantium, poteſtatem, cultum induit virilem, & iter fecit veſte ruſticâ induta. Nonne in hoc peccavit?

Respons.

Peccati damnari nequit Gilberta in propoſito. Nam Sanctus Thomas (o) poſtquam damnaviſſet peccati mulieres, contra conſuetudinem uſu generali receptam, virilem induentes cultum, dicit ipſis licere juxtà ex causâ, nempe, ad pudicitiam ſervandam tutam adverſus periculum illis imminens ob veſtes muliebres, aut defectu alterius veſtis: addi poteſt illis licere alienam mentiri formam ſexûs, cùm ſervanda eſt libertas, aut vita ſua, aut proximi vita. *Poteſt tamen*, ait Doctor Angelicus, *quandoque hoc fieri ſine peccato propter aliquam neceſſitatem, vel cauſâ ſe occultandi ab hoſtibus; vel propter defectum alterius veſtimenti, vel propter aliquid aliud hujuſmodi*

(o) S. Thom. 2. 2. q. 169. art. 2. ad 3.

VETERAN.

VETERANUS.

Dicitur Veteranus forenſis ille Miniſter, qui per ſpatium temporis Edictis præſcriptum, quod eſt annorum viginti, munus ſuum obiit; quique conſequenter ad præſtitum ſuum munus obtinuit de Franciæ Cancellarij juridiciali prætorio, ſibi literas expediri, quibus ſit fides exhibiti ab eo miniſterij in Munere, quo fuit inſignitus, & eidem eâ de causâ vindicatur omnes honoris gradus, jura honoraria, privilegiaque quibus gaudebat, cùm illo munere fungebatur: Quod deveniſſe videtur ab antiquo jure Romano, in quo plurimis in locis tùm Digeſti, tùm Codicis (a) habetur mentio de veteranis militibus, qui poſt ſtipendium annorum viginti iiſdem privilegiis donabantur, quibus gaudebant ipſi etiam, qui ſub vexillis Reipublicæ etiamnùm arma gerebant; & in quo ſermo ſit de illis honorum gradibus privilegiorumque prærogativis, quæ poſt certum quoddam temporis ſpatium Profeſſoribus Grammaticès, Philoſophiæ ac ſcientiæ Juris concedi, Theodoſius atque valentinianus conſtituerunt. (b)

(a) Lib. 38. ff. tit. 12. & Lib. 49. tit. 18. Cod. lib. 10. tit. 54. & 55. Et Lib. 12. tit. 47. Cod. Theodos. lib. 7. tit. 20. & 21.

(b) Leg. *Grammaticos*. unicâ. Cod. de Profeſſor. qui in urbe Conſtantinop. &c. lib. 12. tit. 15.

Quædam ſunt judiciaria munera in Provinciis Gallici Regni, quæ miniſterium exigunt per ſpatium longioris temporis, quàm annorum viginti, adimplendum: verùm penès eſt ipſum Regem veterani Litteras indulgere, cui libuerit, & quandòcumque ei placuerit.

Judex veteranus poteſt judicio de Litibus occurrentibus ferendo intereſſe, ibidemque jure gaudere ſuffragij, quâ ratione anteà jus iſtud ei competebat: verùm facultatis non habet prærogativam, eidem præſidendi; propterea quòd munus jam non obtineat Magiſtratûs.

CASUS I.

Aristoxolus, poſtquàm per annos jam decem & novem judiciarium munus quoddam ſuſtinuit, tandem agnoſcit, ſeſe obeundi muneris ejuſmodi prorsùs imperitum eſſe, quippè qui ſeſe deſtitutum experiatur ſufficienti ſcientiâ, quâ opus eſt, ut Judicis officia ritè perficiat: atque jam animo deſtinavit, ipſo vel etiam ejus Confeſſario plurimùm ſuadente, penitùs abdicare Magiſtratum. Quoniam verò jus iſtud devolvitur ad Judiciarium forenſemque Miniſtrum, ut, poſtquàm per annos viginti miniſterium ſuum præſtitit, poſſit ſibi Literas veterani quærere: atque aliundè plurimùm ſervit ipſius commodis, quod Rex conſuevit concedere, ejuſmodi privilegium, tùm quia eodem donatos, immunes vindicat à vectigalibus perſolvendis, tùm propter honoris gradus, cæteraſque prærogativas, quæ eidem annectuntur, omninò peroptaret, per unum adhuc annum, quo inſignitur, Magiſtratum retinere, ut, quod, ad illud privilegium conſequendum, definitur, integrum temporis ſpatium perficiat. Nùm ad prædictum uſque tempus poteſt in exercendo ſuo munere tutâ conſcientiâ perſeverare?

Respons.

Modò non ex levi temereque concepto ſcrupulo ſeſe ſentiat Ariſtobulus gerendi muneris, quod ſuſtinet, imperitum, ſed reverà ſit ad illud exercendum omninò mancus atque ineptus, certiſſimum eſt, ei nullatenùs licere, illud idem per unum adhuc annum ſibi retinere ſub prætextu temporis illius ſpatij complendi, per quod neceſſe eſt munus iſtud obiri, quò jus detur, ad conſequendum Veterani privilegium. Ratio eſt: 1. Quòd nullus debeat retinere perſeverantiam muneris vel officij alicujus exequendi, nec illius vitæ ſtatûs aut conditionis tranſigendorum, niſi, poſſit, quæ iiſdem annectuntur, officiis perfungi: quæ quidem veritas etiam jure potiori locum obtinet quantùm ad judiciarium munus, quo fortunæ, honor eſt ipſa vita privatorum hominum ſæpè ſæpiùs committuntur illius judicio, qui eodem fulget atque inſignitur, quique, vel ex imperitiâ, vel ex improbitate, poteſt in eos errores incidere, quibus nullum adhiberi queat remedium, quorum tamen periculo ultrò ſeſe facit obnoxium, pergendo munus illud exercere: Quod proindè ei non licet niſi cum peccato exequi, ſecundùm illud ſapientis (c): *Qui amat periculum, in illo peribit.* 2. Quia privilegium veterani, & titulus ille, quem confert, honorarij Miniſtri, nonniſi iis debentur, qui per annos viginti completos ex præſtitâ bonâ operâ tùm de Rege, tùm de Publico fuerunt optimè meriti; non iis verò, qui ſunt imperiti gerendorum ſuorum munerum, atque iiſdem conſequenter prorsùs indigni; Cùm privilegium ejuſmodi non ſit à Principe conſtitutum, niſi tanquàm juſtum veri meriti præmium (d).

(c) Eccl. 3 27.

(d) Sambovius tom. 2. Caſu 140.

VIATICUM.

Vide COMMUNIO.

VICA-

VICARIUS.

Licet prædicta vox uſurpetur aliquandò pro ſignificandis variis officiis vel functionibus; nihilominùs hæc vulgaris eſt notio vocis, *Vicarius*, ut is intelligatur, qui functiones peragit Paſtorales, vel Eccleſiaſticas, illius Vice, cui naturali quâdam officii vel obligationis ratione eædem incumbunt: Atque ejuſmodi ſunt Generalis Vicarius Epiſcopi, & qui Vicarius adjungitur alicui Parocho, quorum Prior quidem Vice ſui Prælati, quæ ſpectant ad voluntariam juriſdictionem, in totâ paſſim Diœceſi functiones exercet, quomodò Officialis, qui Jure dicitur etiam *Vicarius Epiſcopi*, ea, quæ pertinent ad Juriſdictionem contentioſam, exequitur; Poſterior verò Parochialia munera, vel abſente Parocho, vel loco ac nomine Parochi, adimplet.

In cumque tantummodò ſenſum accipimus eò loci vocem, *Vicarius*. Neque enim agitur in præſenti titulo de uſu, ad quem accommodatur eadem nominis appellatio, nec de dignitate Vicarij, quà tùm apud Carthuſianos, tùm apud Fratres minores, ſeu Funeligatos gallicè *Cordeliers*, Recollectos, Capucinos, Minimos, atque quoſdam alios Religioſos Ordines, is inſigniri ſolet, qui ſuperioris Ordinarij abſentis perſonam gerit ac repræſentat, viceque illius atque nomine autoritatem ſupplet & functiones exequitur: Neque etiam magis animo intendimus de Principibus loqui, aut de aliis Magnatibus ſecularibus qui ſibi nomen ſumunt Vicariorum Imperij, nec de iis, quos Imperator nominat ac præponit tam in Italiâ, quàm in aliis locis, ſuos Vicarios.

Diſtinguitur duplex genus Vicariorum. Eorum nempè, qui ad certum duntaxat tempus inſtituuntur; hoc eſt, ad illius nutum præficiuntur, à quo poteſtatem ſuam receperunt, qualis eſt Generalis alicujus Prælati Vicarius, aut Vicarius alicujus Parochi. Alij verò perpetui ſunt; atque ex Canonico titulo, quo nullatenùs revocari poſſunt, inſtituuntur.

Juxtà Edictum Bleſenſe, (*a*) nullus valet inſtitui generalis alicujus Epiſcopi Vicarius, niſi fuerit tùm Sacerdos, tùm Graduatus, neque ulla bona habere conductitia, quæ ſint ipſius Prælato, ut fertur in eodem Edicto, quo, quantùm ad eam rem, Edictum Aurelianenſe confirmatur (*b*).

Prætereà neceſſariò requiritur, ut Vicarius generalis ex ipſo Regno ſit oriundus, nequaquàm autem alienigena; ut præſcribitur Edicto Henrici II. dato Villieri-Coſtreti menſe Septembris 1554. cujus auctoritas fuit à ſupremo Senatu 8. Octobris ſequentis comprobata: ad idque compelli etiam poteſt Epiſcopus traditis in cuſtodiam Regiam reditibus ipſius temporalibus: quâ de re conſuli poſſunt Cleri Gallicani Commentaria (*c*). Atque ſecundùm prædictam Juriſprudentiam Parlamentum Provinciale juſſit Arreſto primi Decembris 1597. ut Avenionenſis Archiepiſcopus teneretur inſtituere in Provinciâ, quantùm ad Epiſcopatus Comitatûs Avenionenſis, Vicarios Generales, atque Officiales, qui forent Indigenæ Franci (*d*).

Omnes Vicarij generales Prælatorum, qui ex literis, quo præficiuntur Vicarii, poteſtatem habent ſpecialem ac conceptis verbis expreſſam præſentandi ad Beneficia, aut ad eadem nominandi, neceſſariò debent eaſdem in publicas tabulas Eccleſiaſticas referendas curare, quemadmodùm fertur in Commentariis Gallicani Cleri: (*e*) Et neceſſe eſt prædictis Literis à teſtibus duobus ſubſcribi.

Quod pertinet ad Vicarios, qui perpetui dicuntur; ſuam primam inſtitutionem à Concilio Lateranenſi quarto receperunt. quo conſtitutum fuit, ut in locum Vicariorum revocabilium perpetui deinceps ſufficerentur ex inſtitutione Canonicâ in omnibus Beneficiis, quibus cura animarum annectitur, nequidem iis exceptis, quæ alicui Monaſterij forent alligata (*f*): Quod quidèm ſtatutum prudentiſſimum Patrum Laudati Concilij fuit innovatum, atque ſuam planè obtinuit executionem ex Edicto, quod Galliarum Rex dedit Verſaliarum 29. Januarij 1686. quodque fuit in tabulas Supremi Senatûs 11. Februarij ſequentis relatum.

Quod attinet ad alios Vicarios revocabiles, pertinet ad proprium locorum Epiſcopum judicare, an eoſdem neceſſe ſit in Curis inſtituere? (*g*)

Nominatio prædictorum Vicariorum non proprij juris eſt primariorum Parochorum, ſed ſolius perpetui Vicarij (*h*).

Cùm præſenti materiâ conjunguntur etiam quædam alia principia, quæ in hujuſce tituli decurſu ſeſe Lectoribus offerent.

(*a*) Art. 45.

(*b*) Art. 17.

(*c*) Commentarior. Cleri tom. 1. part. 1. pag. 157. & tom. 3. part. 3. pag. 308.

(*d*) Boniface. tom. 3. l. 5. tit. 7. cap. 9. & probation. de Immunit. Eccles. Gallicanæ. tom. 2. cap. 30. n. 4.

(*e*) Commentar. Cleri tom. 1. part 1. pag. 161. n. 6.

(*f*) Ibid. tom. 1 part. 1. pag. 200. & ſeqq. & pag. 996. n. 24. & tom. 2. part. 2. pag. 922. & ſeqq.

(*g*) Ibid. tom. 2. part. 2. pag. 319.

(*h*) Arreſtorum Catelan. lib. 1. cap. 10.

CASUS I.

Claudianus Epiſcopus Oloronenſis, cùm, rerum cauſâ pertinentium ad ſuam Eccleſiã, Pariſiorum etiamnùm conſiſteret, accepit, jamjàm obiiſſe Vicarium ſuum Generalem: quâ de reſcripſit ad Georgium Pariſienſem Doctorem; eique mandavit, id animo ſuo deſtinatum eſſe, ut eum in locum defuncti ſufficiendum eligeret; atque à ſe ei conferri omnes facultates ordinarias Vicarij Generalis; nequidem exceptâ poteſtate conferendi Beneficia, quorum vacatio fortaſsè poſſet occurrere per illud temporis reliquum, per quod obligaretur, ad commorandum Pariſiorum: quibus addidit, futurum ut ad ipſum ſine morâ mitteret Litteras, quibus eum Vicarium ſuum Generalem inſtitueret; Poſt duos aut tres dies à receptis à Georgio literis Claudiani, cùm Cura Sanctæ Apollinæ per obitum vacaviſſet; Gerbertus Dominus Parœciæ & Præſentator prædicti Beneficij, nominavit ad eandem Bertinum ſuum conſanguineum, Georgius verò ratus eſt, ſibi ſufficientem acceſſiſſe poteſtatem, quâ valeret tùm Gerberti præſentationem admittere, tùm Bertino de præfatâ Curâ providere, ratione ſcilicet novæ ſuæ dignitatis Vicarij Generalis, & eidem adjecti ab Epiſcopo juris conferendi Beneficia. Numquid non fuit Bertino canonicè, vel ſaltem validè proviſum; ac potiſſimùm, quantùm ad forum conſcientiæ, juxtà vulgare, quod paſſim obtinet, iſtud effatum: *Verbo ſit* gratia?

R e s p o n s.

Conſtat, collationem ſeu proviſionem, quam Bertino Georgius conceſſit, nequidem in foro interiori valere, neque ullâ ratione eſſe canonicam. Ratio eſt, quòd Epiſcopus nequaquàm poſſit, nec vivâ voce, nec miſſis literis ullum inſtituere Vicarium Generalem; ſed neceſſariò oporteat, ut eum Vicarium Generalem præficiat ex literis, quæ juxtà formulas requiſitas expediantur, hoc eſt, quibus tùm ipſe propriâ manu, tùm duo teſtes cum eo ſubſcripſerint; & inſtrumentum prædictarum literarum fuerit ſaltem relatum in tabulas Eccleſiaſticas Diœceſis. Alioquin Inſtrumentum foret omninò nullum, atque ex quodam quaſi neceſſario conſectario indè quoque fieret prorsùs irritum, quidquid vi ejuſdem inſtrumenti functionum exerceret ille, qui fuiſſet aliâ ratione Vicarius Generalis inſtitutus.

Atque ea eſt Diſciplina, quæ paſſim in Galliâ frequentatur, ſecundùm diſpoſitionem Edicti menſis Decembris 1691. „ Poteſtates „ Vicariorum, ait citatum Edictum (*a*), „ nullum poterunt effectum conſequi, neque „ jure earumdem ulla nominatio, ſeu Colla„ tio poterit præſtari, donec in tabulas Diœ„ ceſis relatæ eædem fuerint, in quâ conſi„ ſtit ac ponitur locus princeps Prælaturarum, „ Capitulorum, atque Dignitatum, è quibus „ Beneficia pendent.

(*a*) Edict. 1691. &c.

Quùm igitur id ſibi Georgius ſumpſerit, ut proviſiones Curæ Sanctæ Apollinæ conferret vi ſimplicis Epiſtolæ, quæ ad eum miſſa fuerat, quamque nonniſi ut internuntiam habere debebat, & nondùm eſſet ex literis inſtitutus Vicarius Generalis; neceſſe eſt, ab eo corrigi, quod perperàm actum eſt, conferendo nimirùm novas alias proviſiones, ſtatim atque fuerit ex literis juxta præſcriptas formas expeditis inſtitutus; & Gerbertum iterùm denuò venire in novam aliam prædicti Beneficij poſſeſſionem. Alioquin tutus nequaquàm foret, quantùm ad conſcientiam; quin etiam de ejuſdè poſſeſſione poſſet dimoveri vel ab aliquo, qui beneficium idem tanquam caducum impetraviſſet, aut ab alio, cui fuiſſet ab Epiſcopo jam antea collatum. Nec quidquam juvat, quòd iſtud effatum opponatur, *verbo ſit gratia*. Nam locum non poteſt obtinere niſi quantùm ad eos caſus, in quibus jus non reperitur eidem adverſari. Porrò, quod inductum eſt Edicto anni 1691. jus ab eodem penitùs alienum eſt quantùm ad caſum, de quo quæſtio proponitur; adeoque nullius momenti loco hic loci habendum eſt.

Cæterùm quod aſſeruimus de novâ alterâ proviſione à Georgio Gerberto concedendâ, ſic intelligendum eſt, modò juxta miſſas ad eum ab Epiſcopo Literas, Litteris, quibus fuerit inſtitutus Vicarius Generalis, verbis expreſſis ſignificetur atque enuntietur poteſtas beneficiorum conferendorum, neque aliter: cùm generalis poteſtas regendæ Diœceſeos non ſufficiat, ut alibi obſervamus, juxta uſum apud Gallos receptum; & Conſtitutionem Bonifacii VIII. qui fundamentum exceptioni prædictæ præbet ex iſtis ſuæ regulæ juris octogeſimæ primæ (*b*): *In generali conceſſione non veniunt ea, quæ quis non eſſet veriſimiliter in ſpecie conceſſurus.* Quod idem docet Auctor Gloſſæ in citatam regulam, & probat exemplo quodam deducto ex alia ſummi Pontificia ejuſdem Conſtitutione, (*c*) in quâ fertur, copiam factam ab Epiſcopo viro alicui privato deponendi ſuorum peccatorum confeſſionem apud quemcumque ſibi liberit ſacerdotem, non intelligendam eſſe niſi de confeſſione peccatorum ordinariorum, non verò de eorum confeſſione, quæ reſervantur ipſimet Epiſcopo, qui non cenſetur voluiſſe concedere licentiam ampliorem.

(*b*) Bonif. VIII. in Reg. 81. de Reg. Juris in 6.

(*c*) Idem in c. *Si Epiſcopus*. 2. de pœnit. & remiſſ. in 6. l. 5. tit. 10.

Cujus occaſione præſentis deciſionis eſt obſervandum: 1. juxtà citatum Edictum, quandò Epiſcopus vult revocare delegatam Juriſdictionem ac poteſtates, quas ſuo Vicario Generali conceſſit, oportere, eaſdem ſcripto revocari: ac revocationis inſtrumentum ipſimet denuntiari; atque deindè referri in tabulas Eccleſiaſticas Diœceſis; quo ſic præſtito, quidquid à Vicario Generali poſſet Juriſdictionis exerceri, nullius prorsùs fieri nec roboris nec effectûs. Nihilominùs exiſtimamus, eo ipsò quòd alicui Vicario Generali ſua revocatio innotuerit, ei jam non licere quantùm ad forum conſcientiæ ſeſe ullâ ratione immiſcere negotiis, quæ pertinent ad regimen Diœceſeos, quanquàm ipſius inſtrumentum juxtà conſuetas formas eidem non fuerit denuntiatum. 2. Inſtitutiones, quæ inſcribuntur Officialibus, atque Officialium vices gerentibus, ſicut etiam Commiſſiones Promotorum, atque Tabulariorum Officialitatis ſcripto quoque eſſe expediendas ac referendas in tabulas Eccleſiaſticas eâdem ratione, quâ Inſtitutiones Vicariorum Generalium, propter eam ſcilicet cauſam quòd Officialis ſit Vicarius Epiſcopi in iis, quæ pertinent ad Juriſdictionem contentioſam; atque referre ad publicam utilitatem, quòd appareat, quandònam ejuſmodi Miniſtri inſtituantur & revocentur. Atque reverà quidem ita præſcribitur eodem Edicto anni 1691.

CASUS II.

Archiepiscopus Armachanus, cùm propter imminentem ſibi perſecutionis furorem coactus fuiſſet Hiberniam fugere, ut ſeſe eidem eriperet, Naves conſcendit Corkæ, ut ſeſe in quemdam alium locum tutum indè transferret, poſtquàm Palladium inſtituit ſuum Vicarium Generalem: at navis, quam conſcenderat, cùm capta fuiſſet ab Algerienſibus Piratis, ipſe datus ab iiſdem fuit in ſervitutem. Numquid inſtitutiones Palladio conceſſæ, ex prædicto infortunij caſu ſolvuntur?

Re-

Reſpons.

Inſtitutio Vicarii Generalis Palladio conceſſa, non finitur ſervitute, in quam datus eſt Armachanus Archiepiſcopus.

Ratio eſt, quia poteſtas Vicarii Generalis non poteſt, niſi revocatione ejuſdem factâ ab Epiſcopo, aut morte ejuſdem Epiſcopi vel naturali, vel civili: Porrò prædictus Archiepiſcopus morti civili non eſt addictus, quanquàm ſervus detineatur à Piratis Turcis; ſervitus namque, de quâ Romanæ Leges faciunt ſermonem & quidam Canones loquuntur, non cenſetur *fictione Juris*, mors civilis, niſi in caſibus, quos exprimit Jus; qualis eſt caſus ſolemnis profeſſionis Religioſæ. (*a*) *Hoc teneas pro Regulâ*, ait Autor Gloſſæ, (*b*) *quòd in ſolis illis caſibus civilis mors æquiparatur morti naturali; ubi hoc in jure cautum invenitur.* Ex quibus inferendum eſt, licet proprii nominis ſervitus mortis civilis rationem referat; non ita cenſendum eſſe de ſervitute, in quam Chriſtiani dantur ex injuſtitiâ atque violentiâ Paganorum, Infidelium, aut Hæreticorum; ſiquidem ita non enuntietur in jure, neque in nullo Canone. *In Chriſtianis captis à Turcis, vel Saracenis, hoc non obtinet*, ait Fagnanus, (*c*) *quia ſervi capientium nullatenùs efficiuntur, nec quantùm ad hoc ſunt ſervandæ Leges Romanæ, quæ de captivis apud hoſtes loquuntur; nec ſunt neceſſariæ fictiones legis Corneliæ & poſtliminii.* Atque reverà ità ſolidioribus argumentis probatur à Celeberrimo quodam Hiſpano Canoniſtâ, (*d*) adverſùs opinionem Gloſſæ. (*e*) *Opinor, ergà Chriſtianos captos à Turcis, vel Saracenis, non eſſe ſervandos Leges Romanorum, quæ de captivis apud hoſtes loquuntur; nec eſſe neceſſarias functiones Legis* [*f*] *Corneliæ & poſtliminii ... nec enim Reipublicæ Chriſtianæ convenit, præter ipſam captivitatis afflictionem, damnum aliud aut detrimentum Chriſtianis apud Saracenos, aut Turcas, captivis irrogari.* Quæ ipſiſſima ſunt verba laudati Segovienſis Epiſcopi. Atque eâ potiſſimùm de cauſâ, juxtà Canones [*g*]. reſtituendi ſunt atque denuò inducendi in poſſeſſionem jurium omnium, quibus ante ſuam ſervitutem gaudebant.

Geminianus & cum eo quidam alii contendunt in caſu, de quo agitur, Epiſcopalem juriſdictionem totam devolvi ad Capitulum Eccleſiæ Cathedralis; quanquàm ipſa ſemper remaneat in Epiſcopo *quoad habitum*, licet ejuſdem actu atque exercitio careat quandiù ſub jugo ſervitutis detinetur, *donec liberari contigerit*, ut loquitur Bonifacius VIII. [*h*] Eadem ergò ratione judicandum eſt de Epiſcopo in ejuſmodi rei circonſtanniâ conſtituto, ac de eo, qui foret inhabilis ad ſuas functiones obeundas, propterеà quòd vel mente alienatus eſſet, vel alio quodam oppreſſus eſſet ejus generis infortunio; [quam comparationem inſtituit ipſe Fagnanus] [*i*], aſſerendumque, quemadmodum ex ejuſmodi caſu non fit ſuâ juriſdictione privatus, ita etiam ab ipſius Vicario Generali poſſe ejuſdem continuari exercitium.

Ergò, ſic Fagnanus concludit, [*k*] *ſimiliter, ſi Prælatus impediatur officium exercere propter captivitatem; non eſt officio removendus; ſed ei dandus eſt Adminiſtrator, vel Vicarius, qui durante captivitate, vices illius ſuppleat in exercitio juriſdictionis.* Quod planè concordat cum iſtis egregiis verbis Sancti Gregorii Magni, quæ referuntur à Gratiano: [*l*] *ſatis perverſum & contra Eccleſiaſticam probatur eſſe cenſuram, ut fruſtra quorumdam voluntatibus quis privetur, quem ſua culpa vel facinus ab officii, quo fungitur gradu non dejicit.*

Nihil enimverò videtur nobis ad juſtitiam

(*a*) Eugen. in C. *Placuit.* 8. 16. q. 1.
(*b*) Gloſſ. in D. C. *Placuit.* v. *mortuis.*
(*c*) Fagnan. in cap. *Per tuas.* 32. de Simon. n. 19. & ſeqq.
(*d*) Poſtliminium eſt jus amiſſæ rei recuperandæ ab extraneo & in ſtatum priſtinum reſtaurandæ.
Leg. *Poſtliminium.* ff. de captivis & poſtliminio reverſis.
(*e*) Covarruvias in reg. *Peccatum.* de reg. juris in 6. part. 2. §. 11. n. 6.
[*f*] Gloſſ. in c. *Si Epiſcopus* v. *Liberari.* de ſupplend. negligent. Prælatorum in 6.
[*g*] S. Greg. in can. *Paſtorales* 47. 7 q. 1.
Con. Hiſpalenſ. 2. in can. *Primâ.* 13. 16. q. 3.
S. Leo in can. *Cùm per Bellicam.* 1. 34. q. 1. & 2 junctâ Gloſſâ, v. *Conjugiorum.*
Bonif. VIII. in c. *Epiſcopus* 3. de ſuppl. neglig. Prælat. l. 1, tit. 8.
[*h*] Bonif. VIII. in d. c. *Si Epiſcopus.*
[*i*] Fagn in cit. cap. *Per tuas.* n. 22.
[*k*] Fagn. cit. n. 21. in d. cap. *Per tuas.*
[*l*] S. Greg. in can. *Satis.* 7. diſt. 56.

caritatemque propiùs accedere, quam ut ejuſmodi Prælatus non interturbetur in poſſeſſione juris, quod ipſius dignitati æque neceſſariò connectitur, ac Epiſcopalis ejus juriſdictio: Siquidem alioquin locus non eſſet quidquam eâ de re negotii eidem faceſſendi, quin ei nova cauſa novæ afflictionis novique doloris ei afferretur, cui quidem rei penitùs adverſantur ipſa mens atque intentio Eccleſiæ: *Cùm .... nec afflicto afflictio ſit addenda: imò potiùs ipſius miſeriæ miſerendum;* quemadmodùm habet Innocentius III. ſcribens ad Arelatenſem Archiepiſcopum [*m*]. Atque propriis oculis ipſi vidimus, nihil obſtantibus nec captivitate nec fugâ Cardinalis de Rets Pariſienſis quondam Archiepiſcopi, ab ipſius Generalibus Vicariis adminiſtrationem Diœceſeos, nemine contradicente fuiſſe ſemper continuatam ad ipſam uſque diem, quâ voluit ipſe ſuæ dignitatis abdicationem in manibus Regis facere: cui exemplo poteſt memoriæ recentioris aliud ſubjici, quod habemus in Illuſtriſſimo Quebekenſi Epiſcopo, qui, cùm per mare iret ſervaturus in iſta nominis ejuſdem Civitate reſidentiam, captus fuiſſet ab Anglis, in Angliam ductus eſt, ibique captivus per plurimos annos detentus, nequaquàm deſinentibus ipſius Vicariis Generalibus, quæ pertinent ad juriſdictionem Epiſcopalem, exercere functiones.

[*m*] Innoc. III. in c. *Ex parte* 5. de Clerico ægrotante. vel debilitato. lib. 3. tit. 7.

CASUS III.

Pollanoius Sacerdos, Senator-Clericus in ſupremâ Curiâ Britanniæ minoris, ac Sorbonicus Doctor, cum ſummâ morum integritate miraque prorſùs eorum ſcientiâ, quæ pertinent ad res Eccleſiaſticas, vir præcellens haberetur, à Bernardo de Fano S. Pauli Leonini Epiſcopo Vicarius ipſius Generalis deſignatus eſt. Non-ne poteſt functiones obire, quæ propriæ ſunt iſtius dignitatis?

Reſpons.

A prædicto Senatore nullatenùs poſſunt functiones Vicarii Generalis exerceri: Ratio eſt, quòd Edictum Bleſenſe [*n*] verbis omninò diſertiſſimis interdicat non omnibus tantùm Senatoribus, ſed etiam quibuſcumque aliis Miniſtris Parlamentorum Regni, amplioris Concilii, Curiæ rationum Regiarum, ac generatim omnibus omninò Miniſtris inferiorum Curiarum, ne ſuſcipiant in ſe gerenda Vicariorum Generalium officia pro Epiſcopis, nec quantùm ad eorum Sedes Epiſcopales; nec quantùm ad Abbatias, vel Prioratus, quibus prædicti Prælati gauderent: atque ſic ab omni ævo fuit obſervatum in toto paſſim Galliarum Imperio, ut colligitur ex antiquo quodam Arreſto ſupremi Pariſienſis Senatûs; quod Du Luc (*o*) refert, atque plurimis aliis Arreſtis.

Ita etiam docetur à Rebuffo, qui ſic habet: (*p*) *Conſiliarii Præſides & alii Officiales Regii non poſſunt eſſe Officiales, ſeu Vicarii Prælatorum Generales, cùm ſint Regiis negotiis detenti .... collatio tamen facta ab iſtis non eſſet nulla, quia ibidem non annullatur .... ſed hodie privantur ſuis officiis.*

Rebuffo Fevretus adhæret ac refert ingentes ac varias difficultates, quas Divionenſe Parlamentum objecit 4. Julii 1558. ut ſeſe ſubduceret ab admittendâ diſpenſatione in formâ Regiorum diplomatum, quam Rex indulſerat viro

[*n*] Edict. Bleſenſ. art. 12.
[*o*] Du Luc. Lib. 4. tit. 5. n. 9.
[*p*] Rebuff. praxis Beneficiorum. tit. de Vicariis Epiſcoporum. n. 34.

Clariſſimo Berbis uni ea ſenatoribus prædictæ ſupremæ Curiæ, quâ concedebatur ei à Rege, ut acceptaret officium Vicarii Generalis Illuſtriſſimi Cardinalis de Givri Lingonenſis Epiſcopi. Rationem verò iſtam potiſſimum allegabat, ait Févretus, „ quòd Miniſtri negotiis „ operam dantes, quæ pertinerent ad officium „ ſuum Vicariorum Generalium, plurimùm ab„ ſtraherentur à jure ei, quâ par eſt, aſſidui„ tate, unicuique reddendo; atque adeo mi„ niſterium Regium negligeretur; quòd nedùm „ munus Judicum exequantur, quin potiùs of„ ficio fungerentur, quæ Prælatorum ſunt, ne„ gotiorum gerendorum atque perſequendo„ rum... Ex certamine Juriſdictionis inter Cu„ rias Eccleſiaſticas, & eas, quæ ſunt ſecula„ res, ut plurimùm naſcerentur contentiones, „ de quibus quotidiè ferè judicium ferendum „ eſt; & plurimo foret incommodò, quod ſe„ natores, qui munus exercent Vicariorum Ge„ neralium, de cauſis ejuſmodi dicerent ſuam „ ſententiam; cùm certò certius futurum ſit, „ ut uni Juriſdictioni libentius faverent, quàm „ alteri. Tandem prædictis diplomatibus Regis approbatio non acceſſit niſi appoſitâ iſtâ conditione, quòd prædictus D. Berbis propter res ad ſuum officium Vicarii Generalis ſpectantes Regium miniſterium nec negligaret, nec derelinqueret, quòd non intereſſet judicio de cauſa Cardinalis ferendo; neque jus earumdem perſequeretur: quòd denique nihil omninò ageret, quod vel tantillum poſſet cum dignitate ſenatoris non concordare.

Juvat autem obſervare: 1. Juxtà Edictum anni 1554. datum ab Henrico II. Villieri-Cottrati, omnes Vicarios Generales Epiſcoporum eſſe debere Francos & Regnicolas. 2. Eandem legem ſeſe extendere ad Generales Vicarios, quos Religioſi Generales Ordinum externorum inſtituant in Galliâ; ſi namque ejuſmodi officio præponerent alienigenas: in tali inſtitutione abuſus argueretur; ſic judicatum eſt è ſupremo Pariſienſi ſenatu 13. Junii 1574. contra Patrem Cavalli Generalem Ordinis S. Dominici, pro Patre Nicolao Bourrin ex Galliis oriundo, quem præfatus Generalis de ipſius officio Vicarii Generalis ſubmoverat, ut in illius locum quemdam alienigenam ſubrogaret.

3. Literas illas, quibus Vicarii Generales inſtituuntur, expediendas eſſe ab Epiſcopo, ipſius ſigillo muniendas, & iiſdem ſubſcribendum tùm ab ejus ſecretario, tùm ab adjunctis eidem duobus teſtibus, eaſque deindè eſſe referendas in tabulas Eccleſiaſticas ſedis Epiſcopalis, ſecundùm Edictum anni 1513. articulo 10. quem Févretus citat. (a)

(a) Févretus tract. de abuſu. L. 3. c. 5. n. 14.

4. Officium Vicarii Generalis oportere generalioribus iſtis verbis conferri: *in ſpiritualibus & temporalibus*, nec aliter.

5. Non poſſe a Generali Vicario Beneficium ullum conferri nec ſibimetipſi, nec Epiſcopo, *Cùm inter dantem & accipientem dari debeat diſtinctio perſonalis*: ut loquitur Innocentius III. (b) quæ quidem ratio nullum jam locum haberet, ſiquidem, quæcumque illa ſit poteſtas conferendi, quam Vicarius Generalis ab Epiſcopo recepit, non tamen conferat niſi vi juris, quod ipſius Epiſcopi proprium eſt; adeoque, ſi Beneficium aliquot Epiſcopo conferret; idem prorsùs eſſet, ac ſi illud idem ſibimetipſi Epiſcopus conferret, ut obſervat Rebuffus, (c) qui ſic ait: *Quamvis Epiſcopus, aut alius collator, poſſit creare vicarium, vel Vicarios ad conferendum Beneficia*, capite finali de officio Vicarii in 6. *tamen iſte Vicarius, vel Vicarii non poterunt conferre Epiſcopo, qui illum creavit, quia ſibi ipſi per ſe non poteſt conferre, nec poteſtatem conferendi dare*; (d) Quibus addit, ſeſe ſic vidiſſe judicari à ſupremo Pariſienſi ſenatu, nimirùm in eo abuſum occurrere, quandò quis Epiſcopus jubebat ſub prætextu Pontificiæ cujuſdam diſpenſationis, ut ſibi à ſuo Vicario Generali Beneficium aliquod conferretur, atque tales Vicariorum Generalium functiones dicit *Reipublicæ peſtilentes*. Et reverâ quidem in ejuſmodi ratione agendi reperiretur perverſitas nuſquàm tolcranda; ſiquidem, ut advertit citatus Juriſconſultus, Collatores, qui religionem minimè curarent, omnia Beneficia, quæ ſuæ forent obnoxia collationi, & reditûs eſſent pinguioris, obtinerent eâ ratione ſibi conferri, ac collata ſibi retinerent. *Alioqui omnia Beneficia poſſent Collatores retinere.*

(b) Innoc. III. in c. *Cum ad noſtram* ſin. de Inſtitutionib. L. 3. tit. 7.

(c) Rebuff. in Prax. Benef. tit. *Forma Vicariatûs Archiepiſcoporû & Collatorum* n. 81.

(d) D. c. fin. de Inſtitutionibus. Felinus in c. *Sanè* 2. in fin. de offic. delegati.

6. Si Vicarius Generalis indigno etiam alicui Beneficium quoddam contulerit ſive ex errore, ſive aliâ quâcumque de cauſâ; ipſi eidem jam non licere, ut idem Beneficium alteri conferat ſub pretextu proprii ſui erroris corrigendi: ſed eum recurrere debere ad ipſummet Epiſcopum, cujus collationis juri nequaquàm potuit nocere. (e)

(e) Bonif. VIII. in c. *Si compromiſſarius* 37. de elect. in 6.

7. In Provinciâ, in quâ uſus obtinet, ut collatio vicibus alternis modò à ſummo Pontifice, modò ab Epiſcopo præſtetur, qualis uſus frequentatur in minori Britanniâ, non poſſe nomine ac loco Epiſcopi à Generali Vicario conferri, niſi: 1. in Literis, quibus Vicarius Generalis inſtitutus fuit, verbis expreſſis contineatur ejuſmodi poteſtas. 2. Et Epiſcopus actualem habeat reſidentiam: quoniam jure collationis alternæ non gaudet niſi præcisè ratione ſuæ reſidentiæ. Ideoque collatio, quam ipſemet exhiberet, inordinata foret ac planè nulla, ſi eandem præſtaret ipſe poſitus extra ſuam Diœceſim, ut Févretus obſervat (f) poſt Bellordeau. (g) Quas obſervationes non ingratas fore Lectori, plurimùm nobis viſum eſt.

(f) Févret. L. 3. c. 5. n. 20.

(g) Bellordeau part. 2. L. 5. controverſ. 54.

CASUS IV.

Bernardinus Vicarius Generalis, Cracovienſis Epiſcopi, contulit plurima beneficia, Litteras conceſſit dimiſſorias, aliaſque fuit executus functiones, quæ dignitatis ſuæ propriæ erant, per illud tempus, per quod prædictus Epiſcopus iter habuerat Leopoldum, ubi deceſſit die à ſuo in illam Civitatem adventu octavo. Quâ de re quæſtio proponitur, utrùm, quidquid Bernardinus egit ab obitu ſui Prælati, cujus omninò fuit inſcius per unum menſem & ampliùs, valeat ac Canonibus ſit conſentaneum?

Respons.

Ut ſua ſit propoſitæ difficultati reſponſio, tanquàm principium indubitatæ fidei ponendum eſt illud, ſcilicet Epiſcopum & ipſius Vicarium generalem in Jure non cenſeri niſi unam eandemque perſonam, neque utrique competere niſi unam eandemque Juriſdictionem. Atque indè eſt, quòd, cùm in Jure ſermo ſit de Locorum Ordinario, vox illa non intelligatur de Epiſcopo tantùm, verùm etiam de ipſius Vicario Generali: eâque de cauſâ non valeat à Vicario Generali Epiſcopi ad ipſummet Epiſcopum appellari, quemadmodùm licet appellationem habere à delegato Judice ad eum, è quo delegatur, ut declarant Bonifacius VIII. & Innocentius IV. cùm intereſſent Concilio Lugdunenſi Generali primo, quod actum eſt anno 1245. (b) Quemadmodùm etenim Juriſdictio Pontificii Legati ordinaria eſt, nec delegata, quanquàm eandem nonniſi à ſummo Pontifice receperit, ut fertur in Conſtitutione quâdam

(b) Non putamus, illam conſuetudinē, quâ rocumque tempore de facto ſervatā, conſonam rationi, quòd ab officiali Epiſcopi ad eumdem Epiſcopum valeat appellari; nec ab eodem ad ſe ipſū. (Cùm ſit idem auditorium utriuſque) Appellatio interpoſita videatur. Bonifac. VIII. in cap. *Non putamus* 2. de conſuetudine in 6. Innoc. IV. in c. *Romana* 3. de appellationib. in 6.

quâdam ejuſdem Innocentii IV. (*a*), quæ refertur in ſextum; ſic etiam Juriſdictio alicujus Vicarii Generalis ordinaria eſt, licet eadem eb Epiſcopo fuerit cum eo communicata, ſicut probatur à Zachariâ Paſqualigi de Ordice Theatinorum, (*b*) tùm eutoritate Gloſſæ, tùm ſuffragio viginti aliorum Auctorum.

(*a*) Innoc. IV. in cap. *Legatos* 2. de officio legati in 6.

(*b*) Zachar. Paſqualig.var. qq.moral.can. Centuria. 1. q. 97. n. 4.

Quo quidem es principio ſequitur, poteſtates, quæ al cui Vicario Generali factæ ſunt, obitu ipſius Epiſcopi penitùs ſolvi. Adeo ut ei non liceat in ejuſmodi caſu de re aliquâ, de quâ jam cognoſcere inceperit, continuara judicare: in eoque potiſſimùm differt à delegato Judice, cujus Juriſdictio non estinguitur morte illius, qui eum delegavit, quaotùm ad cauſas, de quibus ei incumbebat cognoſcere, antèquàm delegans decederet, nt declaratur ab Urbano III. in unâ quâdam es ipſius Decretalibus, (*c*) quod ita ſe habet es eo quòd diverſi tribunalia diverſâ gau leant juriſdictione.

(*c*) Urban. III. in cap. *Gratum* 10. de offic. & poteſt. Judicis delegatis tit. 29 lib. 1.

Nihilominùs, ut attingamus in ſpecialem caſum, de quo quæſtio potiſſimùm habetur in propoſitâ ſpecie, aſſerendum eſt, quidquid actum fuit à Bernardino, validum cenſendum eſſe, nequidem esceptis nec collatione Beneficiorum ab eo præſtitâ, nec Literis dimiſſorus eb eo conceſſis, modò ab Epiſcopo habuerit duplicem iſtam poteſtatem ex ſpeciali ac diſtinctâ conceſſione, (Neque etenim Vicario Generali competit es ipſo jure prædicta utraque poteſtas.) Ratio eſt, quia nuntius obitûs Epiſcopi cùm nundùm in iſtam Regionem delatus fuiſſet, quin potiùs palàm ac publicè etiamnùm vivens haberetur, Bernardinus ipſe ſecundùm communem omnium esiſtimationem Vicarius Generalis ducebatur: Quamobrem quidquid juriſdictionis actûs per illud tempus poſuit, omninò Canonicum eſt, neque ulli prorsùs obnoxium controverſiæ; quoniam in ejuſmodi rerum circumſtantiis Eccleſia cenſetur, quidquid humani duntaxat juris eſt, ſupplere, non tantùm, ut tuta ſervetur conſcientiarum tranquillitas; verùm etiam ut occurrat & contentionibus & ſcandalis, quæ alioquin certò certiùs poſſent contingere.

Quæ deciſio confirmari poteſt exemplo quodam, de quo memoratur in Jure, in quo dicitur, ſi ſervus aliquis, quantumcùmque ſit inhabilis ad jus reddendum & esercendum officium Judicis ſive proprii, ſive delegati, palam ac publicè habeatur tùm ut Liber, tum ut Judes, judicia, quæ ab eodem feruntur, quandiù omnes in iſto errore verſantur, eſſa legitima, neque executione ſuâ debere carere. Quod quidem apertum manet ex Lega (*d*), quæ verba faciens de ſervo quodam, cui nomen erat *Barbarus*, qui liber exiſtimabatur, quique factus aſt Romanus Prætor, declarat, quæcumque ab eodem pronuntiata fuêre, judicia habenda eſſe tanquàm legitime. *Barbarius Philippus*, ait Ulpianus in citatâ Lega, *cùm ſervus fugitivus eſſet, Romæ Præturam petiit, & Prætor deſignatus eſt. Sed nihil ei ſervitutem obſtitiſſe ait Pomponius, quaſi Prætor non fuerit ..... tamen videamus, ſi ſervus, quamdiu latuit, dignitate Prætoriâ functus ſit: Quid dicemus? Quæ edixit, quæ decrevit, nullius fore momenti? An fore propter utilitatem eorum, qui apud eum egerunt, vel Lege, vel quo alio jure? & verum puto, nihil eorum reprobari: hoc enim humanius eſt*: Ex quibus meritò quidem inferri poteſt, actus Juriſdictionis ab eo poſitos, qui palàm ac juxtà communem omnium exiſtimationem habetur Generalis Vicarius, aſſe conſiderandos ut omninò Canonicos ac validos, ſiquidem, ut fert Gloſſe, communis omnium error in ejuſmodi caſibus juris locum obtineat: (*e*) *Circà factum error .... communis facit jus.*

(*d*) Leg. *Barbarius* 3. ff. de offici. Prætorum lib. 1. tit. 14.

(*e*) Gloſſ. in cit. Leg. *Barbarius*.

Eâdem ratione recipitur iſtud adagium à Canoniſtis. En quomodò de eo loquitur Gratianus: (*f*) *Si ſervus, dùm putaretur Liber, ex delegatione ſententiam dixit; quamvis poſteà in ſervitutem depulſus ſit; ſententia ab eo dicta rei judicatæ firmitatem tenet.* Quam eandem veritatem aſſerit Gloſſa (*g*) probatque auctoritate novem vel decem Canonum, Decretalium, ſeu Legum.

(*f*) Gratian. §. *Verùm tamen* 3. q. 7.

(*g*) Gloſſa ibid.

CASUS V.

Aristophanes Generalis Vicarius Spirenſis admiſit permutationem factam à duobus Beneficiariis Diœceſanis, aut recepit abdicationem, quam Parochus aliquis in manibus ejus de ſuâ propriâ Curâ fecit. Nùm potuit prædictas functiones legitimè esequi; quanquàm ab Epiſcopo concepus ac diſtinctis verbis non conſecutus fuerit autoritatem conferendorum Beneficiorum?

Respons.

Nullum dubium eſt, quin à præfato Vicario Generali nequaquam potuerit in propoſito caſu permutatio admitti, de quâ quæſtio eſt, nec recipi confecta à Parocho dimiſſio, ſine ſpeciali poteſtate ipſi factâ ab Epiſcopo: Eâdem namque poteſtate opus eſt, ad recipiendam aliquam dimiſſionem, aut aliquam permutationem admittendam, quæ requiritur, ad aliquod Beneficium conferendum: *Ejuſdem namque poteſtatis eſt exuere, cujus eſt inveſtire*, inquit Cabaſſutius (*h*), qui addit prætereà, permutationem alioquin nullam obtinere poſſe, quin collatio duplex accedat, quam quidem concedere non eſt penès ullum Vicarium Generalem, niſi eidem ab Epiſcopo conferendi poteſtas facta fuerit diſtinctis omninò verbis. Quam ſuam ſententiam laudatus Canoniſta confirmat iſtâ regulâ Juris Canonici: (*i*) *Omnis res, per quaſcumque cauſas naſcitur, per eaſdem diſſolvitur*: Cui regulæ hæc alia Juris Romani planè conſentanea eſt: (*k*) *Nihil tam naturale eſt, quàm eo genere quidque diſſolvere, quo colligatum eſt.* Indèque citatus Canoniſta ſic concludit: *Ideoque non poteſt reſignationem admittere, qui non poteſt conferre.*

(*h*) Joann. Cabaſſut. Juris Can theor. & prax lib. 1. c. 23. n. 6.

(*i*) Reg. 1. de Reg. Juris antiqui lib. 5. Decretal. tit. 41.

(*k*) Reg. 35. ff. de diverſis Regulis Juris antiq.

Atque de prædicto principio Rebuffus conſentit; (*l*) *In Vicariatu etiam clauſula decima apponi conſuevit recipiendi reſignationes, & beneficia reſignata conferendi*, quæ ipſiſſime ſunt ejus verba, *nempè Vicarius non poteſt dare autoritatem permutare volentibus; niſi hoc expreſſè illi conceſſum fuerit ....., Imò habens poteſtatem recipiendi reſignationem beneficiorum causâ permutationis, vel ſimpliciter, non poteſt beneficia ſic reſignata poſteà conferre; cùm ſpeciale mandatum requiratur etiam in collatione*: Quod verbis diſertiſſimis enuntiatur iſtis verbis Conſtitutionis cujuſdam Boniſacii VIII. (*m*) *Officialis aut Vicarius Generalis Epiſcopi Beneficia conferre non poſſunt, niſi Beneficiorum collatio ipſis ſpecialiter ſit commiſſa.* Ex quibus laudatus Rebuffus ſic conficit: *Ideo debet in Vicariatu inſeri, quòd Epiſcopus dedit facultatem recipiendi reſignationes & Beneficia reſignata conferendi.* Et citat in patrocinium prædictæ ſententiæ (*n*) deciſionem Tribunalis Rotæ, de Selva, Caldernum, & Felinum, quibus adjungimus Ancharanum, atque Zarolam. (*o*)

(*l*) Petrus Rebuff in prax benefic. 1. part. tit. forma Vicariatûs Archiepiſc. & aliorum Collatorum n. 104 & 105.

(*m*) Boniſac. VIII. in cap. *Cùm in generali* de offic. Vicarii in 6. lib. 1. tit. 13.

(*n*) Rotæ deciſ. 33. in antiquis. Joann. de Selva tract. de beneſ. 2. part. q. 2. Joann. Caldernus Conſil. 3. de renunc. Sandæus Felinus in cap. *Audiris*. col. 6. n. 13. de præſcript.

(*o*) Petrus de Ancharano in cap. unic. de Permutat. in 6. n. 2. Thom. Zerola in prax. 1. part. n. 10.

Cujus

Cujus quidem occaſione præſentis difficultatis, abs re non erit obſervare, juxta eam, quæ frequentatur paſſim apud Gallicam noſtram Gentem, juriſprudentiam, poſſe à Vicario Generali alicujus Capituli, *Sede vacante*, graduatis etiam ſimplicibus, quæ ab ipſis requiruntur, conferri Beneficia, ſecundùm Arreſtum Parlamenti Toloſani 8. Aprilis 1604. relatum à Cambolas inter ipſius notabiles deciſiones, atque à Laureotio Jovet in ipſius Bibliothecâ Arreſtorum, in quâ Rebuffum etiam appellat in ejuſdem opinionis ſuffragium. (*a*)

(*a*) Cambol. l. 3. c. 39. *Laur. Jovet v.* Vicarius Generalis.
Rebuff. in praxi. tit. de nominationibus n. 4. & 14.

CASUS VI.

Archilochus Vicarius Generalis Epiſcopi Soiſſonienſis contulit Gabrieli Curam quandam vacantem, vi ſpecialis poteſtatis, quæ ei facta eſt, conferendi Epiſcopus iſtius Collationis à ſuo Vicario Generali præſtitæ prorsùs inſcius, beneficium idem Bertrando contulit. Utra duarum prædictarum collationum valida eſt, ac legitimâ?

Respons.

Aſſerendum eſt, quæ ab Epiſcopo Bertrando conceſſa fuit, collationem potiori jure obtinere debere, quàm eam, quæ præſtita eſt ab ipſius Vicario Generali in gratiam Gabrielis, *propter conferentis ampliorem prærogativam*, ut loquitur Boniſacius VIII. (*b*) Atque ita docet Rebuffus, (*c*) quandò ſic habet: *Collatio facta extra Diœceſim ab Epiſcopo, valet; licet à Vicario in Diœceſi eâdem die fiat.* Quæ ipſius verba ſunt: Rationemque iſtam primo loco affert, quamque mutuatus fuit à Boniſacio VIII. quem modò appellavimus, nimirùm *quia eſt facta à majori; & ideo prævalet:* Quod idem probat aliâ Conſtitutione ejuſdem ſummi Pontificis: (*d*) Alteram verò ſecundo loco proponit cauſam, quòd, cùm Epiſcopus contulerit Beneficium, cenſeatur quoad iſtam collationem revocaviſſe mandatum ſuo Vicario Generali commiſſum, *& quia cenſetur revocatus Vicarius quoad illam collationem*, eadem ratione, quâ Procurator deſignatus, ad gerendum aliquod negotium, cenſetur revocatus, quandò ab ipſomet Mandatario negotium idem abſolvitur, ſecundùm iſtæc verba laudati ſummi Pontificis: (*e*) *Tractando ipſam* [cauſam] *eum* [Procuratorem] *revocare cenſeris*; & quomodò Judex aliquis ſubſtitutus etiam revocatur, cùm is, à quo delegatus eſt, ipſemet agit in eàdem cauſâ, ad cujus judicium deſignatus fuerat, quemadmodúm fertur in Jure. (*f*) Veſtigia Rebuffi proximè premit Cabaſſutius, (*g*) & eaſdem adhibet, quæ ab ipſo eodem Aurore proponuntur, rationes.

Ut præſenti huicce deciſioni ſuum robur, ſuaque confirmatio accedat, alienum à propoſito noſtro non erit, hîc loci referre ipſiſſima verba unius cujuſdam è Conſtitutionibus Boniſacii VIII. quam citat Rebuffus. (*h*) Ibidem enim declaratur à laudato ſummo Pontifice, ſi à ſeſe conceſſa alicui fuerit aliqua Præbenda, ſuam collationem jure potiori valere, quàm, quæ à ſuo Legato præſtita ſuiſſet in gratiam cujuſdam alterius; *penès nos tamen*, inquit, *nihilominùs remanſit major, licet eadem poteſtas etiam in prædictis, propter quod noſtra, qui eandem præoccupavimus poteſtatem, potior debet eſſe conditio: præſertim quòd ſecundùm Canonicas ſanctiones per ſpeciem generi derogatur; quanquam de genere in derogante ſpecie mentio nulla fiat.* Eàdem igitur procul dubio ratione arguendum eſt quantùm ad duplicem collationem præſtitam eàdem die tùm ab ipſomet Epiſcopo, tùm ab ipſius Vicario Generali in gratiam duarum diverſarum perſonarum; & inferendum ex principio, quod ſtatuit Boniſacius VIII. collationem, quæ ab Epiſcopo facta eſt, eâ, quæ ab ipſius Generali Vicario conceſſa fuit, eſſe debere potiorem.

(*b*) Bonif. VIII. in cap. *Si à ſede* 31. de Præbend. & Dignit. in 6.
(*c*) Petrus Rebuff. in praxi Benefic. 1. part. titulo forma Vicariatûs &c. n. 12. & ſeqq.
(*d*) Bonif. VIII. in cap. *Dudùm* 14. de Præbend. &c. in 6. lib. 3. tit. 4.
(*e*) Idem in cap. *Si quem* 8. de Procuratorib. in 6. lib. 1. tit. 19.
(*f*) S. Greg. IX. in cap. *Intimaſti* 68. de appellationibus recuſat. & relationib. lib. 2. tit 28.
(*g*) Joan. Caball. juris Can. theor. & prax. l. 1. c. 13. n. 10.
(*h*) Bonif. VIII. in cit. cap. *Dudùm.*

Atque reverà quidem judicatum eſt à ſupremo ſenatu Pariſienſi ipſius Arreſto pronunciato 19. Auguſti 1564. & relato à Chopin (*i*), ut teſtatur Laurentius Jovet in ſuâ Bibliothecâ Arreſtorum. (*k*) Quod idem Arreſtum refert etiam D. Brillon in ſuo Dictionario; (*l*) Rebuffus tamen obſervat, ſi (*m*) is, cui fuiſſet à Vicario Generali proviſum, in poſſeſſionem Beneficii jam veniſſet, antèquàm Epiſcopus hoc idem contuliſſet beneficium; ipſum potiorem eo futurum eſſe, qui nonniſi ſimplicem collationem Epiſcopi fuiſſet adhuc conſecutus: quoniam in ejuſmodi caſu locum habet iſta regula Juris: (*n*) *In pari..... causâ potior eſt conditio poſſidentis:* quemadmodùm Boniſacius VIII. autor prædictæ regulæ, hoc ipſum idem declarat in unâ quâdam è ſuis Conſtitutionibus: (*o*) En quibus verbis loquitur Rebuffus. *Quod eſt verum, quandò æquo jure procederent ambæ collationes, & æquales eſſent. Secùs, ſi proviſus à Vicario accepiſſet poſſeſſionem, ante proviſum ab Epiſcopo: quia tunc is, qui eſt priùs adeptus poſſeſſionem, præfertur.*

(*i*) Renatus Chopin l. 1. de ſacrâ Politiâ tit. 6. n. 7.
(*k*) Laurent. *Jovet Biblioth. Arreſtorum v.* Vicarius Generalis.
(*l*) *D. Petrus Jacobus Brillon. Dictionar. Arreſtorum n.* 48.
(*m*) Petrus Rebuff. cit. loc. n. 123.
(*n*) Reg. 68 de reg. Juris in 6.
(*o*) Bonif. VIII. in cap. *Si à ſede.* ſuprà cit.

CASUS VII.

Archippum Vicarium generalem Archiepiſcopi Capuani, cùm Neapolim acceſſiſſet rerum ſuarum familiarium conficiendarum causâ, & ibidem quoſdam actus exercuiſſet, qui non ſpectant niſi ad juriſdictionem voluntariam; Archiepiſcopus, quo prohibente, iſtod iter ſuſceperat, ſcripto juxtà præſcriptas formas inſtrumento, revocavit. Quâ de re quæritur, utrùm Juriſdictionis actus, quos poſuit, antequàm ad eum perveniſſet ipſius revocationis inſtrumenti denunciatio, valeant, ac Canonibus conſentiant?

Respons.

Variæ ſunt circà propoſitam quæſtionem ſententiæ Canoniſtarum. Alii quidem, ut Guimierus, contendunt, ſi Vicarius aliquis generalis fuerit ob aliquod à ſeſe perpetratum ſcelus, cujus reipsà conſcius ſit, revocatus; quos in caſu propoſito ponit, Juriſdictionis actus omninò nullos eſſe alioquin autem eoſdem valere. Quoniam vero hujuſce diſtinctionis ne vel minimum quidem veſtigium occurrit in ipſo Canonico jure, planè repudiatur à Cæteris Canoniſtis, quibus placet abſque nllâ diſtinctione in ejuſmodi caſu ratos ac legitimos habere tales juriſdictionis actus, ſive Vicarius generalis ſit conſcius criminis, ſive ponatur extra omnem criminis rationem. Quorum Poſteriorum veſtigiis Rebuffus inhæret: (*p*) *Si collatio Beneficii Eccleſiaſtici facta per primum, quem revocatum apparet, non valet; ſi facta illi erat intimatio & notificatio alterius Vicarii creati. Aliàs valebit..... & per hoc patet, quod Vicarius conſtitutus ad conferendum, poteſt conferre, antequàm notificata ſibi fuerit revocatio*, Quæ ipſiſſima ſunt verba Rebuffi, qui citat in patrocinium opinionis, quam amplectitur, plorimos alios non infimi nominis Juriſconſultos, quales ſunt Calderinus, quem filium adoptavit ſibi Joannes Andræas, circà medium ſeculi decimi quarti; Decius & Felinus Lucenſis Epiſcopus & moltorum aliorum inſignioris notæ Canoniſtarum numerus, quibus adjungimus Cabaſſutium, (*q*) qui ſic ait: *Quandiù enim aliquis quantùmvis perverſus ſuſtinetur in officio, valent ejus Acta, ut communiter*

(*p*) Petrus Rebuff. prax. benef. part. 1. tit. forma Vicariatûs Archiepiſcop. & aliorum Collatorum n. 210. & 214. Et apud eum Philip. Decius Conſil. 395. Sandæus Felinus in cap. *Cæterùm* de reſcriptis & in cap. fin. de accuſat.
(*q*) Joann. Caball. juris Can. theor. & prax. l. 1. c. 13. n. 15.

munitèr docent Juris Interpretes ad D. Legem Barbarius. Eadem doctrinam tenet Panormitanus, ut obſervat Laurentius Jovet in ſuà Bibliothecà Arreſtorum ad verbum Vicarij Generalis, quemadmodum etiam Févretus annotat poſt Boërium (*a*). Tandem Rebuffus memorat (*b*) Arreſtum juxtà prædictam ſententiam pronunciatum à ſupremo Pariſienſi Senatu 18. Julij 1514. Quibus autoritatum teſtimoniis ſit nobis omninò perſuaſum, nihil prorsùs juvare inventam a Guimierio diſtinctionem, niſi ad ſcrupulos conſcientiis incutiendos, & contentiones afferendas circà valorem atque autoritatem actuum Juriſdictionis, qui ſæpiùs in dubium adducerentur ea incerto, in quo ferè ſemper verſaretur circà cauſam ejuſmodi revocationis.

(*a*) Fevret. tract. de abuſu. l. 3. cap. 5. n. 23. & Boerius q. 347

(*b*) Petrus Rebuff. loc. cit. o. 198.

CASUS VIII.

Namsajus Generalis Nicænæ Diœceſeos Vicarius, quibuſdam inimicitiis atque ſimultatibus cum Epiſcopo ſuo ſuſceptis: à dicto Prælato vivâ tantummodò voce ac ſecretò fuit de ſuo officio ſubmotus ac revocatus. At nihilominùs Nemeſius quoſdam Confeſſarios poſtmodum approbavit, alioſque actus Juriſdictionis exercuit. Quâ de quæſtio habetur, utrùm quidquid à ſuâ revocatione præſtitit, valeat; atque, utrùm illud totum, quod Juriſdictionis executus fuit, ſit habendum tanquam Canonicum?

Respons.

Conſtat, actus Juriſdictionis, quos Nemeſius poſt ſuam revocationem ſecretam, ac verbis tantummodò declaratam ab Epiſcopo exercuit, valere ac Canonicos omninò eſſe. Ratio eſt, quòd, cùm ejuſmodi revocatio palam ac publicè non innotuerit, nequaquam poſſit illius extinguere Juriſdictionem; ſiquidem non obſtet, quin palam ac juxta communem omnium exiſtimationem habeatur tanquàm Vicarius Generalis legitimè inſtitutus. Quam ob cauſam jus in ejuſmodi caſu ratos ſemper efficit actus quoſcumque, qui ab hujuſmodi Miniſtro peraguntur, uſque dùm ad omnium notitiam pervenerit ipſius poteſtatum revocatio, ſecundùm principium iſtud, quod jam alibi citavimus. *Circà factum error ..... communis facit jus:* (*c*) Neceſſe eſt igitur, revocatio Nemeſij procedat juxta conſuetas formas, & palàm innoteſcat eâdem ratione, quâ ipſius innotuit inſtitutio, antequàm actus, quos poſuit, poſſint haberi tanquam non legitimi; hoc eſt neceſſariò requiritur, iſtam revocationem ſcripto confici, & ipſius inſtrumentum in tabulas Eccleſiaſticas Diœceſeos referri; quemadmodùm præſcribitur Edicto 1691. (*d*) non tantummodò quantùm ad Vicarios Generales, verùm etiam quantùm ad Officiales, officialium vices gerentes ac Promotores. Quam deciſionem proponit D. Du Caſſe Vicarius Generalis primùm quidem Carcaſonenſis, poſtmodùm verò Condomienſis (*e*). Abſtinemus ibi à fuſiori ſermone circa præſentem difficultatem, quoniam in aliam ejuſdem propemodùm conditionis diſſolvendam alibi jam attigimus. *

(*c*) Gloſſa. in Leg. *Barbarius.* 3. ff. de officio Prætorum. lib. 1. tit. 14.

(*d*) Edict. anni 1691. art. 21. & 22.

(*e*) *Du Caſſe tract. de Juriſ. Eccleſ. voluntar. cap. 2 n 4.*

* *Prima deciſio.*

CASUS IX.

Pantaleo, Vicarius Generalis Segeſteronenſis Diœceſeos inſtitutus ab Adolpho, qui fuerat ad iſtam Epiſcopalem ſedem deſignatus à Rege, quique jam eâ de re Diploma Regium acceperat, plurimos Confeſſarios approbavit, alioſque Juriſdictionis voluntariæ actus exercuit. Nùm valent ejuſmodi actus, quanquàm Adolphus nondùm in poſſeſſionem prædicti Epiſcopatus inductus fuerit, neque nequidem adhuc Bullas Pontificias ſit conſecutus?

Respons.

Qui deſignatus fuit à Rege ad ſedem aliquam Epiſcopalem, & nondùm adeptus eſt niſi Regium tantummodò Diploma, non poteſt niſi perversè prorsùs atque omninò inordinatè præficere Vicarium Generalem ſpirituali ſuæ Diœceſeos regimini; ſiquidem ipſemet poteſtate careat ullius exercendæ quantùm ad eam rem Juriſdictionis, antè quam à ſummo Pontifice ſuas Bullas ſeu Proviſiones impetraverit, juxtà Concordatum, quod nunc legis locum obtinet in Galliâ. Quamobrem inſtitutio prædicti Vicarij Generalis nedùm Canonibus conſentiat, quin potiùs omninò perverſa eſt atque inordinata, adeoque quidquid ab eodem actûs Juriſdictionis poſitum eſt, omni robore penitùs caret; ſiquidem à Vicario Generali, & Officiali tantummodò Capituli poſſit *ſede vacante* exerceri Juriſdictionem ſpiritualem, tam voluntariam quàm contentioſam. At conſtat etiam, eo ipſo quòd fuerit ſuas Bullas conſecutus ei pleno prorsùs jure licere, vel etiam quanquàm in poſſeſſionem nondùm venerit, Epiſcopalem exercere Juriſdictionem; atque adeo unum vel plures inſtituere Vicarios Generales, qui eandem ipſius loco ac nomine exerceant. Quod ita docetur à Panormitano (*f*): *Sicut electus & conſecratus*, ait commendatiſſimus iſte Canoniſta, *poteſt exercere ea, quæ ſunt Ordinis, ut in capite* TRANSMISSAM *infrà eodem; ita electus & confirmatus, nondùm conſecratus, poteſt exercere ea, quæ ſunt Juriſdictionis.*

(*f*) Panorm. in c. de *ſuffraganeis.* ij. de elect. n 1.

Quæ deciſio tota quadrat ad jus Commune; quin etiam Févretus (*g*) quanquàm toto animo inclinet, ad favendum juriſdictioni ſeculari, & abuſus exaggerandos, qui quandoque poſſunt in exercitio Juriſdictionis Eccleſiaſticæ reperiri, luculenter admodùm aſſerit iſtud Diſciplinæ caput in ſuâ interpretatione ad iſtæc verba Ruſæi: *Epiſcopus nondùm conſecratus, non eſt Epiſcopus, nec talis dici poteſt.* Aſſerit iſtæc de iis eſſe potiſſimùm intelligenda, *quæ ſunt Ordinis, quæ Epiſcopo non competunt, niſi conſecrato: non autem de iis, quæ ſunt Juriſdictionis, quorum ratione ſufficit habere titulum; licet non ſit adepta poſſeſſio, nec ſubſecuta conſecratio.* Quæ tamen à nobis dicta ſic volumus intelligi, ut omnis animus deſit nocendi juribus Capitulorum quorumdam, quorum exercendorum poſſeſſione in contrarium eadem Capitula gauderent ad initam uſque ab Epiſcopo ſedis Epiſcopalis poſſeſſionem, ut paſſim in Gallia frequentatur.

(*g*) Fevret. tract. de abuſu l. 3. cap. 5. n. 6.

CASUS X.

Pomponio Parocho de Curâ S. Tiberi; mortuo; Leonardus ejus Vicarius perrexit nihilominùs conſuetas obire ſuas functiones, ſcilicet benedicendis matrimoniis aſſiſtendo; &, quidquid, vivente ſuo Parocho, peragere conſueverat, hoc ipſum idem exequendo. Nùm habebat ejuſmodi poteſtatem?

Respons.

Quanquàm aſſeruerimus alibi, poteſtatem, alicujus

alicujus Pœnitentiarij, ac cujuslibet alterius Confeſſarij, mortuo Epiſcopo, nihilominùs in integrum perſeverare, quòad uſque ab ipſius ſucceſſore fuerit diſtinctis verbis revocata; non indè tamen inferri poteſt, poteſtatem alicujus Vicarij in integrum perſeverare quantùm ad omnes omninò functiones Paſtorales. Cujus rei ratio hæc eſt, quòd, ſicut generalis Vicarius alicujus Epiſcopi non cenſetur *fictione Juris*, niſi unicam eandemque cum ipſomet Epiſcopo conſtituere perſonam, quoniam uterque non habet niſi unicam eandemque voluntariam juriſdictionem; ita etiam Vicarius alicujus Parochi, cum ipſomet Parocho nonniſi unam eandemque perſonam conſtituere cenſeatur. Ideoque, quemadmodùm, decedente Epiſcopo, Vicarij Generalis poteſtas planè extinguitur, *in morte Epiſcopi perit tribunal Vicarii*, ut loquitur Bailus, (*a*) ſic etiam poteſtas Vicarij, decedente Parocho, ſimiliter expirat ac planè ſolvitur.

(*a*) Bail. 3. part. de exam. pœnit. art. 19. v. *Non eſt.* pag. 693.

Ex quibus concludimus, Leonardum non potuiſſe nuptiis celebrandis, ſeu benedicendis, adeſſe poſt mortem Pomponij; Quum non fuerit à Concilio Tridentino conceſſa ejuſmodi poteſtas niſi ſoli perſonæ proprij Parochi, ſeu Sacerdotis, & Sacerdos ille ſeu Parochus deceſſiſſe ponatur; adeoque jam non valens delegare Leonardum.

Eſt nihilominùs verum Leonardo licitum fuiſſe continuare munus excipiendarum Confeſſionum. Ut namque habet citatus Doctor, *non eſt enim idem de Vicario ac de Confeſſario ... quia ... Confeſſarius ... delegatus habet aliud Tribunal à Tribunali delegantis. Undè, hoc everſo, illud ſubſiſtit*, hoc eſt, approbatio ab Epiſcopo conceſſa nihilominùs perſeverat, licet, expirante Parocho, quam ille ſuo Vicario fecerat, poteſtas cum eo ſimul expiret ac penitus extinguatur.

CASUS XI.

Leonardus Vicarius de Pago quodam ſpeciali, qui pendet è Curâ de S. Amando, & ab eodem diſtat circiter unam leucam, cùm factus eſſet valetudinis omninò infirmæ, commiſit ſacerdotem quemdam ſibi conſanguineum, ad exercendas nomine ac loco ſuo functiones Curiales, quibus obeundis ipſe præficiebatur, nequidem Parocho loci conſulto. Nùm potuit validè delegare?

Respons.

Ad propoſitam difficultatem reſpondemus, à Vicario nequaquàm poſſe Sacerdotem alium delegari, qui ipſius exerceat omnes in genere functiones; atque in eo potiſſimùm ſenſu intelligendum eſſe iſtud vulgare juris adagium: *Delegatus delegare non poteſt*: quod probatur Gloſsâ in Decretalem quandam, quam Alexander III. inſcribit Epiſcopo Norvickenſi, quæ ſic fert (*b*): *In nullo caſu licet Vicario alium ſibi Vicarium ſubſtituere.* At nihilominùs poteſt cum eo aliquatenùs communicare ſuam poteſtatem, quantùm ad ſpeciales aliquas functiones exercendas. Ratio eſt, quòd præſumatur is, qui Sacerdotem aliquem adjungit ſibi Vicarium id potiſſimùm intendere, ut ab eo, quas ei mandat, quâ ratione poſſunt, functiones adimpleantur. Porrò ſæpè numerò contingit, eum per ſemetipſum non poſſe, quæ ſibi incumbunt, omnibus functionibus ſatisfacere: Quâ de causâ animo præſumendum eſt, ab eo, à quo delegatus fuit, tacitè conſentiri, ipſum curare, ab alio adimpleri functiones, quibus ipſemet ſatisfacere non valet. Atque ſic arguitur à S. Thomâ, (*c*) qui ait: *Ille, qui conſtituitur Vicarius, non poteſt totam ſuam poteſtatem committere; ſed poteſt partem: quia intentio committentis eſt, ut exequatur ſecundùm quod poteſt ille, cui committit: & fortè non poteſt totum facere, quod ſibi committitur; & ideò poteſt aliquid alteri committere.*

(*b*) Gloſſ. in cap. Clericos. 3. de officio Vicarii lib. tit. 28.

(*c*) S. Thom. quod l. 12. art. 31.

Undè conſicimus, in propoſitâ ſpecie potuiſſe prorsùs à Leonardo tùm licitè, tùm validè committi Sacerdotem ipſius conſanguineum, à quo functiones illæ adimplerentur, quas propter infirmam ſuam valetudinem, aut propter quodvis aliud impedimentum, ipſe non valebat exequi; Sed eundem non potuiſſe validè delegari ad functiones omnes omnino exercendas, quæ pertinent ad Vicarium, niſi conſentiente atque approbante Parocho de Curâ S. Amandi, vel Epiſcopo Diœceſano.

Vide { COLLATIO. LITERÆ DIMISSORIÆ. EXCOMMUNICATIO }

VISA.

Donantur appellatione nominis *Viſa* Literæ, quibus Ordinarius fidem facit, à ſe viſas fuiſſe proviſiones, quas è Curiâ Romanâ Beneficiarius aliquis impetravit, eundemque à ſe rite examinatum tùm quantùm ad doctrinam, ejuſmodi repertum fuiſſe, qui foret idoneus, ad poſſidendum beneficium, de quo fuit ei proviſum, eidemque inſerviendum: Quam quidem Clauſulam tanti conſtat, eſſe momenti, ut Mornacius (*d*) aſſerere non dubitaverit, in *Viſa* reperiri prorsùs inordinatum abuſum, quandò conceditur ei, cui ſuit proviſum proviſionibus, quas aiunt *in formâ dignum*, nec fert iſtam clauſulam, nimirum eum, cui proviſum eſt, examinatum fuiſſe atque repertum idoneum. Eâ verò causâ potiſſimùm innititur Laudatus Juriſconſultus, quòd Edictis Bleſenſi ac Melodunenſi verbis diſertiſſimis enuncietur, futurum ut nullum deinceps concedatur *viſa* niſi prævio examine. Atque reverâ quidem ſic fuit judicatum à ſupremo Pariſienſi Senatu primo Decembris 1654. & 14. Januarij 1659. La Rocheflavin (*e*) memorat etiam aliud ejuſmodi Arreſtum antiquius, quod pronunciatum fuit 29. Januarij 1606. quo Rhute-

(*d*) Mornac. ad Leg. 1. ff. de procuratoribus.

(*e*) La Rocheflavin lib. 6. litterâ A. tit. 5. Arreſt. 6.

Rhutenenſi Epiſcopo mulcta centum ſol'dorum irrogata eſt propterea quod iſtæc verba omiſiſſet : *Examinato & idoneo reperto*, in quodam *viſa*, quod conceſſerat occaſione proviſion's cujuſdam expeditæ in formâ commiſſoriâ.

Deficiente e,uſmodi viſa, non poteſt Beficiarius venire in poſſeſſionem ſui beneficii, quin ſeſe reddat criminis intruſionis conſcium ; atque adeo beneficium ſuum faciat periculo impetrationis obnoxium. Verùm, ut omnis abſit cauſa querelæ, Epiſcopis, ſeu Vicariis eorum Generalibus, quibus iſta ſibi videtur ex conſcientia obligatio induci, ut poſtulantem *viſa* repellant, incumbit eidem inſtrumentum ſuæ recuſationis ſcripto expedire, ibidemque cauſam ejuſdem apponere, quâ ratione præſcribitur Edictis tùm Bleſenſi (*a*) tùm Melodunenſi, (*b*) ac tandem Edicto, quod promulgatum eſt menſe Aprilis 1695. cujus autoritas fuit in Curiâ ſupremâ comprobata 14. Maij ſequentis ; ut detur locus ei, qui ſic repulſam paſſus eſt, eâ de re recurrendi atque agendi apud Superiorem Eccleſiaſticum. Nam, quod ſpectat ad Licentias, quas Judices ſeculares faciunt eis, quibus proviſum fuit, ſeſe inducendi in poſſeſſionem ad conſervationem ſuorum Jurium ; omninò juvat tenere, juxtà citatum Edictum (*c*) ex ejuſmodi poſſeſſione inſtitutâ, quæ Civilis dicitur, nullum jus importari eandem conſequenti exercendi ullas functiones ſpirituales atque Eccleſiaſticas, quæcumque eſſe poſſint, donec obtinuerit ſuum *viſa* ab Epiſcopo proprio,, aut eo denegante, ab ejuſdem immediato ſuperiore, penès quem ſolum eſt, illud idem concedere, juxtà Decretum Conventuum Gallicani Cleri annorum 1635. & 1636. cui robur atque auctoritas addita fuerunt duobus Arreſtis Conſilii Sanctioris 16. Martij 1646. & 16. Aprilis 1658. Item & tertio alio Arreſto 27. Januarij 1667. ac tandem duobus aliis Arreſtis 11 Martii, & 11. Julii 1670. quæ ſimul cum Decreto juncta referuntur in ſecundo tomo Commentariorum ejuſdem Cleri (*d*), & pronunciata fuerunt pro plurimis Epiſcopis, atque innovata in Commitiis habitis anno 1665.

(*a*) Art. 12. & 13.
(*b*) Art. 14. & 15.
(*c*) Art. 7.
(*d*) Commentar. Cleri tom 2. part. 2. tit. 4. pag. 52. 61. & 65.

Quandò quis, cui de Beneficio aliquo fuit proviſum, repulſus eſt ab Epiſcopo, Metropolitano, ac tandem ab ipſo Primate ; jam non admittitur ad agendum contrà triplicem iſtam recuſationem. Sic cavet lex lata in Edicto menſis Februarii 1657. (*e*) & Edicto menſis Martii 1666. (*f*).

(*e*) Art. 5.
(*f*) Art. 6.

Sed neque jure ei permittitur ut agat apud ſeculares Judices contra repulſam, quam paſſus fuit occaſione ſui *Viſa* ; nec valent ipſi Judices pronunciare, futurum ut ſuæ ſententiæ, vel ſua Arreſta proviſionis ſeu *Viſa* locum ſuppleant, cùm hoc ipſum fuerit iiſdem ſtrictè prorsùs interdictum Arreſto quodam Conſilii Secretioris 30. Julij 1630. quo penitùs infirmatur atque irritum declaratur Arreſtum Parlamenti Rhotomagenſis, quo contrarium judicatum fuerat contrà Sagienſem Epiſcopum, atque altero Arreſto Conſilij ejuſdem 31. Julij 1631. (*g*) prius illud Arreſtum fuit poſtmodùm confirmatum.

(*g*) Commentar. Cleri. cit. pag. 50.

Non eadem eſt conditio Regiarum Collationum, quæ cæterarum ; neque enim *Viſa* ſunt obnoxiæ, ſi excipiantur dignitates Capituli : quas Rex currente Regij juris tempore contulit (*h*).

(*h*) Blondeau in Bouchel additamento ad verbum *Patronatus*. L. 91.

Quantùm ad eos attinet, quibus proviſum fuit *in formâ gratioſâ*, non ita ſe res habet, quomodò quantùm ad eos, qui ſuas proviſiones conſecuti ſunt *in formâ dignum*. Scriptum etenim ab Epiſcopo de vitâ ac moribus integerrimus, ſimulque de ſanâ Doctrinâ ; teſtimonium, quod poſtulans mittit Romam ad impetrandam vi ejuſdem hujuſmodi proviſionem, locum habet *viſa* : quoniam ſummus Pontifex non remittit ad Epiſcopum eum, cui providet, ut examinetur : adeo ut is poſſit ſeſe in poſſeſſionem ſtatim inducere, ubi primùm recepit ſuas proviſiones, ſervatis tamen formulis, quæ de more ſervandæ ſunt, ac potiſſimùm, poſtquàm venerit in conſpectum Epiſcopi, ſi beneficium, de quo agitur, annexam habeat curam animarum ; quemadmodùm præſcribitur, quod noviſſimè promulgatum eſt, Edicto pertinente ad Eccleſiaſticam juriſdictionem (*i*) : Atque ita graviſſimis de cauſis conſtitutum eſt : propterea quod Romæ conſuetum eſſet admittere conſignatas Literis Epiſcopi domicilij Illius, qui eaſdem producebat, teſtificationes, atque indè ſæpius contingeret, fucum fieri Papæ, ipſumque plurimùm circumveniri, conferendo proviſiones in formâ gratioſâ ſub,ectis prorsùs ineptis, qui iiſdem abutebantur, ut ſeſe Beneficiis-Curis obtruderent, nullo ſubito examine. Eâque de causâ conſtitutum fuit ac Decretum in Concilio Provinciali Burdigalenſi anni 1624. ut ejuſmodi teſtificationes quantùm ad Curas nequaquàm ampl·ùs concederentur. Adeo ut nulla jam teſtificatio recipi ſoleret, niſi ſcripta fuiſſet literis'Epiſcopi beneficij, cujus potiſſimùm ac præ cæteris intereſt, Parochos ſuæ Diœceſeos idoneos eſſe tùm quòad doctrinam, tùm quòad mores. Sed tandem is uſus hodiernis temporibus jam invaluit ex articulo III. Edicti 1695. ut licet impetrata fuerit alicujus Curæ proviſio quantùmcumque gra-

(*i*) Edict. anni 1695. art. 2. & 3.

tioſa eſſe poſſit; neceſſariò ſemper incumbat ei, cui conceſſa fuit ejuſmodi proviſio, ſeſe ſiſtere præſentem ad examen Epiſcopi, in cujus Diœceſi Beneficium poſitum eſt.

Quibus regulis ſuperiùs in medium adductis, à propoſito noſtro non erit alienum addere, ab eo, cui de Beneficio aliquo fuit proviſum, illud idem omninò poſſe reſignari, *Etiam poſſeſſione non adeptâ*, nec *Viſa* obtento (*a*); Rationem rei iſtius ſuggerit D. Du Perrai, quòd nempe *Viſa* non magis ſit de ſubſtantiâ gratiæ conceſſæ, quàm inſtituta poſſeſſio, quæ tantummodò venit in partem ipſius executionis: Atque indè eſt quòd in caſu intentæ litis de titulo alicujus Beneficij, numquàm recurratur ad diem, quæ *viſa* adſcribitur; ſed ad ipſam tantummodò diem appoſitam Proviſionibus, quæ fuerunt obtentæ.

(*a*) Du Perrai tract. de ſtatu & capacitate Eccleſiaſticorum. l. 7. cap. 8. n. 33.

CASUS I.

Aichardus Acolytus, cùm à tribus menſibus verſaretur in Seminario Epiſcopali, indè fuit expulſus, ita jubente Epiſcopo, cui non viſus eſt ad inſtitutum vitæ Clericalis idoneus. Poſt tres ab illinc menſes Antonius Parochus de S. Donato in Diœceſi præfati Epiſcopi, atque Acolyti ejuſdem Avunculus, in ipſius favorem ſuam Curam reſignavit in Curiâ Romanâ. Cùm iſtè, cui de prædictâ Curâ recens proviſum erat, ad Epiſcopum acceſſiſſet, *Viſa* ſuum ab eodem conſecuturus, atque eâ de re repulſam accepiſſet ab Epiſcopo, qui etiam enunciavit in inſtrumento ſuæ recuſationis, eum nequaquàm vocari ad Sacros Ordines propter perverſam ſuam vivendi rationem, cujus etiam argumenta legitima prorsùs indicat; Aichardus agit eâ de causâ apud Metropolitanum, à quo viſa ſuum obtinuit, vi cujus ſtatim fuit in poſſeſſionem inductus ſuæ Curæ. Quâ de re petitur: 1. Utrùm Epiſcopus abſque injuſtitiæ notâ potuerit Aichardo *Viſa* denegare, non indicatis aliis cauſis ſuæ recuſationis. 2. Utrùm Metropolitanus potuerit abſque peccato eidem *Viſa* concedere. 3o. Nùm valeat Aichardus prædictam Curam rectâ conſcientiâ ſibi retinere?

R e s p o n s.

1. Reſpondemus, ab Epiſcopo non tantùm abſque injuſtitiæ notâ potuiſſe Aichardo *Viſa* denegari; ſed etiam ex conſcientiâ obligationem iſtam eidem inductam fuiſſe ſiquidem è ſuo Seminario illum eundem ejeciſſet tanquàm ſibi meritò Viſum, ejuſmodi eſſe, qui nullatenùs à Deo ad inſtitutum Eccleſiaſticæ vitæ vocaretur. Conſtat etenim, cùm is fuerit, qui Sanctiſſimo illo vitæ inſtituto foret omninò indignus, eundem ſine dubio extitiſſe multò indigniorem, qui regimini integræ alicujus Parœciæ præficeretur. Nihil igitur quidquam juvat prædictum Acolytum, quòd contendat, ſibi prodeſſe proviſiones, quas è Romanâ Curiâ fuit adeptus: quoniam, cùm à ſummo Pontifice non concedantur niſi *in formâ dignum*; hoc eſt, in formâ Commiſſoriâ, eâ ratione dimittitur conſcientiæ Epiſcopi; qui eaſdem ratas habet ex *Viſa*, quod expedit, utrùm is, cui proviſum fuit, ſit indignus Beneficio, ſive ex ignorantiâ ſuâ, ſive ex perverſitate morum ſuorum.

2. Metropolitanus non potuit rectâ conſcientiâ ab ipsâ primâ illius petitione, quod ipſius jam Epiſcopus denegaverat, Aichardo *Viſa* concedere. Cùm namque ex ipſo recuſationis inſtrumento manifeſtum fieret, eum eſſe moribus penitùs prolapſum, adeoque indignum, qui cæterorum moribus invigilaturus præponeretur, quale eſt officium omnis Parochi; indè judicare debuit Epiſcopo ſuum Diœceſanum multò tutiùs innoteſcere, quàm ille idem poterat ipſi eſſe perſpectum; proindèque Epiſcopum non falli quantùm ad judicium, quod de eodem ferebat. Egit igitur contrà propriæ ſuæ conſcientiæ dictamen, ſimul & contrà cauſam Eccleſiæ, expediendo in illius gratiam *Viſa*, quod poſtulabat, & virum, qui erat indignus Paſtorali regimine, eâ ratione fidelium Paſtorem inſtituendo.

Diximus, *ab ipsâ primâ illius petitione* Viſa *Concedere*. Nam ſic procedere primùm quidem debuiſſe videtur, declarando nimirùm Aichardo, ipſi hoc ipſum antè cætera incumbere, ut ſuam vivendi rationem Epiſcopo ſuo probet, & niſi intrà certum quoddam tempus præfinitum innocentiæ ſuæ referret indicia certiora, nunquàm futurum, ut ab eo *Viſa* ſuum impetraret. Quod planè concordat cum Edicto Bleſenſi, in quo ſic fertur: (*b*) „ Et caſu contingente, quòd „ Impetrantes prædicti reperirentur inſufficien„ tes ac minimè capaces, ſuperior, ad quem re„ current, nequaquàm poterit iiſdem provide„ re, niſi habitâ de cauſis eorum repulſæ inquiſitione prævià.

(*b*) *Edict. Bleſens. art.* 13. Item *Edict. Melodun. art.* 15.

3. Indè apertè colligitur, ab Aichardo non poſſe Curam de S. Donato tutâ conſcientiâ retineri, cujus quidem perperam prorsùs poſſeſſionem inivit vi *Viſa*, quod ei fuit omninò injuſtè conceſſum, ipſique obligationem induci ejuſdem ſine morâ dimittendæ.

Primum, quod ſibi vindicat hæc præſens deciſio, fundamentum illud eſt, quòd in iis, quæ pertinent ad voluntariam juriſdictionem, Epiſcopus non habeat niſi Deum ſolum ſibi Superiorem. Porrò tùm Ordinatio, tùm Ordinum recuſatio omninò pertinent ad Juriſdictionem Epiſcopi merè voluntariam. Atque hæc eſt Doctrina, quam proponunt Sacro-Sancti Canones, & confirmat, quæ in omnibus ſupremis Galliarum Imperij Curiis frequentatur, Juriſprudentia. Ideoque, quandò quis Epiſcopus aliquem è Sacris Ordinibus repellit, *ſatis ei eſt, quòd juxtà propriæ ſuæ conſcientiæ dictamen eundem judicet indignum, qui ad eoſdem promoveatur, nec obligatur, ad rationem ſuæ recuſationis cuiquam alij, quàm ſibimetipſi, referendam*, quemadmodùm ait Fèvretus in ſuo tractatu de abuſu (*c*).

(*c*) *Carolus Fevretus tract. de abuſu. l.* 2. *cap.* 1. §. 6.

Secundum fundamentum in eo repoſitum eſt, quòd Metropolitanus in ſuos ſuffrâganeos nullo jure gaudeat, niſi quantùm ad caſus, qui indigitantur in Decretali (*d*), quam Innocentius III. inſcribit Epiſcopo Elienſi in Angliâ; nul latenùs verò, *cùm id non inveniatur à jure conceſſum*, ut loquitur Innocentius IV. (*e*). Jamverò caſus, in quo Epiſcopus aliquis repellit à Sacrâ Ordinatione, nec in prædictâ Conſtitutione, neque alibi in Jure omninò enuntiatur. Ergò Metropolitano non licet in caſu, de quo quæſtio inſtituitur in propoſitâ ſpecie, *Viſa* concedere.

(*d*) Innoc. III. in cap. *Paſtoralis.* 11. de offic. Judicis ordinarij. lib. 1. tit. 31.

(*e*) Innoc. IV. in cap. *Romana.* de ſupplendâ neglig. Prælatorum. in 6. lib. 1. tit. 18.

Tandem ita definitum fuit à Sacrâ Congregatione Cardinalium Interpretum Tridentini Concilij in iis, quæ ſpectant tam ad Diſciplinam,

Bullar. magn. tom. 2. pag. 111.

nam, quàm ad mores (a), requirente Cardinali Antonio Barberin, ad quem ſcripſit iſtis verbis: *Cùm nullus ordinari debeat, quem ſuus Epiſcopus ſuæ Eccleſiæ utilem, aut neceſſarium non judicavit, congregatio non ſemel declaravit, ab ejuſmodi judicio nullam dari appellationem.*

CASUS II.

Cordulphus Sacerdos, cùm impetraviſſet quoddam Beneficium Curam ea reſignatione, quæ in ſuum favorem in Curiâ Romanâ confecta fuerat, adivit Epiſcopum Diœceſanum, ut ab eodem *Viſa* ſuum conſequeretur, & in poſſeſſionem ejuſdem ſeſe induceret. Epiſcopus, poſtquàm eundem examinavit, & ille ſibi propoſitis circà materiam Sacramentorum 7. vel 8. quæſtionibus admodùm imperitè ſatisfecit, eidem expedivit inſtrumentum recuſationis, in quo recuſationis cauſam enunciavit. Poſt aliquantulum tempus Cordulphus recurrit ad Metropolitanum, à quo iterùm examinatus ac repertus ſufficienter idoneus atque capax *Viſa* ſuum obtinuit, jure cujus venit in prædictæ Curæ poſſeſſionem. Nùm præfatus Metropolitanus rectâ conſcientiâ potuit eidem quod petebat, *Viſa* concedere?

Respons.

Eſt hoc poſitum extrà controverſiam, quòd ſatis non ſit, ab Ordinario recuſationis inſtrumentum verbis tantùm conceptum generalioribus expediri; tenetur namque juxtà diſpoſitionem Edicti Bleſenſis (b) & Edicti Melodunenſis, ed cauſas recuſationis ſuæ in ipſo inſtrumento, quod eâ de re ſcribitur, verbis diſtinctis exprimendas: *quas quidem recuſationis cauſas eo fine Ordinariis incumbet enuntiare, atque recuſationis ſuæ apponere inſerereque inſtrumento*, ſerunt Edicta citata. Neque verò ſufficit, eaſdem verbis generalioribus indicari, oportet etenim prætereà, iiſdem ſuæ probationes adjiciantur; eàque de causâ, quandò recuſatio cauſam habet ignorantiæ, omninò decet prudentiam Epiſcopi, vel ipſius Vicarij Generalis, quòd ſcriptis mandentur reſponſiones ab eo datæ, cui fuit in Curiâ Romanâ proviſum, & iſte compellatur, ad iiſdem manu propriâ ſubſcribendum; ac perſcriptum rei geſtæ actum ad ipſummet Metropolitanum mittatur. Similiter, ſi recuſationi cauſa ſubſit perditorum ac diſſolutorum morum Eccleſiaſtici petentis ſuum *Viſa*, eâdem ratione neceſſe eſt, ed manum adſint illius ejuſdem cauſæ probationum argumenta, quæ repetantur ea quæſtionibus, agente Promotore, de vitâ ipſius inſtitutis, alioquin recuſationis inſtrumentum nequaquàm foret ad judiciarias formas accommodatum; ſiquidem non congrueret regulis diſpoſitione Edictorum inductis, ac, juxtà eum, qui apud Gallicam noſtram Gentem invaleſcit, plurimùm requiſitis: Atque adeo Metropolitanus non obligaretur ſub pœnâ peccati, ad habendam ullam omninò ejuſmodi inſtrumenti rationem.

(b) Edict. Bleſ. art. 13. Edict. melodun. art. 15.

Quo principio ſemel poſito tanquàm fidei prorsùs indubitatæ, apertum eſt, in propoſitâ ſpecie rectâ conſcientiâ non potuiſſe à Metropolitano concedi *Viſa* Cordulpho eâ ratione agendo, quæ fertur in inſtitutâ quæſtione, ſi fuerint ab Epiſcopo in ejus inſtrumento ſcriptæ verbis diſtinctis cauſæ ſpeciales recuſationis ipſius, ab ipſoque actum ſit, adhibitis prædictis cautionibus. Ratio eſt, quòd Metropolitano jus non vindicetur, examinandi denuò eum, qui ab ipſius ſuffraganeo repulſus eſt, niſi priùs compertum ſit ea inſpectâ perſcriptâ rei geſtæ ab Epiſcopo ratione, cauſas recuſationis eſſe injuſtas. Si namque cauſæ, quæ proferuntur à ſuffraganeo, nihil contineant iniquitatis; (putà, ſi in perſcriptâ rei geſtæ ratione feratur, Cordulphum de talibus quæſtionibus interrogatum, iiſdem imperitè omninò ſatisfeciſſe,) Metropolitanus non debet ulteriùs agere; niſi, qui fuit repulſus, evincat rationem rei geſtæ perſcriptam à veritate penitùs alienam eſſe; aut ſibi propoſitas ab Epiſcopo quæſtiones pertinere ad materias, de quibus nullius eſt neceſſitatis, erudiri Parochum; adeo ut in eo tota reſideat poteſtas Metropolitani, quandò, qui repulſam accepit, perſcriptam rei geſtæ rationem falſi nullatenùs arguit, ut appellationem de recuſatione factâ à ſuffraganeo interpoſitam pronunciet eſſe frivolam. Alioquin ſæpiſſimè contingeret, agendi rationem Epiſcopi, qui juſtæ recuſationis inſtrumentum ſcripſit atque expedivit ob ignorantiæ cauſam, temerariò prorsùs atque injuſtè fore condemnandum à Metropolitano, qui vellet admittere repulſum, poſt habitum denuò de ejus doctrinâ alterum examen; ſiquidem accidere facilè poſſet, eundem, ex quo rejectus fuit, ſeſe ſtudio adjeciſſe, & factum fuiſſe eorum peritum, quæ tunc temporis ignorabat, cùm examinandus venit in conſpectum ſui Epiſcopi.

Quæ jamjam aſſeruimus, planè quadrant ad eam, quæ paſſim in toto Gallico Regno obtinet, juriſprudentiam, ut colligitur ex iſtis verbis Edicti menſis Auguſti anni 1539. dati à Franciſco I. Villieri Coſtreti (c): „In „ omnibus appellationibus judicabitur, *an benè*, „ *vel malè*, abſque eo quòd licitum ſit jubere, „ appellationes manere irritas, niſi in noſtris „ Curiis ſupremis; ſi ſic viderint, expedire ea „ cauſis magnis atque urgentibus.

(c) Edict. anni 1539. art. 128.

Quod idem extendendum eſt ad Epiſcopos ad hoc delegatos à ſummo Pontifice, quod de Metropolitanis modò diximus. Neque enim iis licet eos admittere, qui fuerunt ab Ordinariis meritò repulſi, non perpenſis priùs repulſæ eorumdem cauſis. Eâ quâ ratione eâ de re habet Edictum Bleſenſe anni 1579. cujus autoritas à ſupremo Senatu comprobata eſt 25. Auguſti 1580. quo quidem Edicto tota nititur, quæ eâ de materiâ apud Gallos obtinet, Juriſprudentia: (d) „Qui impetraverint in Curiâ „ Romanâ Proviſiones Beneficiales in formâ, „ quæ dicitur, *dignum*, non poterunt inire poſ„ ſeſſionem prædictorum Beneficiorum, neque „ ſeſe immiſcere eorumdem reditibus, percipi„ endis, niſi primùm acceſſerint apud Archie„ piſcopum, aut Epiſcopum Diœceſanum ordi„ narium: iiſdemque abſentibus, apud eorum „ Vicarios Generales, ut examinentur, & con„ ſequantur ſuum *Viſa*, quod quidem concede„ re nequaquàm licebit, niſi viſis priùs atque „ examinatis iis, quibus proviſum fuerit.... at„ que caſu occurrente, in quo præfati impe„ trantes reperirentur non ſufficientes nec capa„ ces, ſuperior, ad quem recurrent, non po„ terit iiſdem providere, niſi priùs habitâ cau„ ſarum recuſationis inquiſitione, quas quidem „ eo fine Ordinariis incumbet inſtrumento ſuæ „ recuſationis inſerere. Cui Juriſprudentiæ conſentaneum famoſum Arreſtum tulit Supremus Pariſienſis Senatus 8. Maij 1660. pronuntiando, futurum ut Officiales Metropolitanorum obligarentur, ad judicandum de appellationibus juxta præſcriptum Edicti, *an benè, vel malè appellatum fuerit*, abſque eo quòd poſſint jubere, ut ad defenſionem agatur, nec cauſæ ſibi cognitionem adſciſcere. Tandem conſentit hæc noſtra deciſio, iis, quæ fuerunt à S. Carolo Borromæo in ipſius Concilio Provinciali Mediolanenſi quarto (e) decreta.

(d) Edict. Bleſens. art. 12. & 13.

(e) Conſ. Mediol. IV. part. 2. tit. de beneſic. collatione & proviſione.

CASUS III.

Claonicus Bellicenſis Epiſcopus, cùm ei juſta cauſa ſubeſſet dubitandi de probitate morum Alphonſi, qui apud eum acceſſit conſequendi gratiâ ſuum *Viſa*: ut ſeſe induceret in poſſeſſionem Curæ cujuſdam, de quà fuit ei Romæ proviſum *in formâ dignum*; hoc eſt, *in formâ commiſſoriâ*, judicavit prorsùs expedire, ut antequàm illud idem ei concederet, juberet, eundem ſeſe in ipſins ſeminarium, ad ſpatium uſque menſium octo, recipere. Alphonſus, qui in rei veritate Sacerdos eſt moribus omninò inculpatus, quique non venit in ſuſpicionem diſſolutæ vivendi rationis niſi ex falsâ ſuorum adverſariorum criminatione, nùm in eo caſu obligatur, ad obediendum juſſis Epiſcopi ſui, atque veniendum in periculum amittendi ſui Beneficij, ut reipsà veniret, ſi ſuus reſignans etiam nùm ſuæ Curæ remanenx poſſeſſor intrà ſex menſes decederet, antequàm ipſe poſſeſſionem ejuſdem inivisſet; & nonoè eâ de re poteſt agere apud Metropolitanum?

Respons.

Nequaquàm poteſt Alphonlus ſeſe, ab exeqoendis juſſis Epiſcopi ſui, ſubducere. Quanquàm enim omni culpâ careat, nihilominùs Epiſcopus jure poteſt ſeſe facere de probitate morum illius certiorem, eundemque probare atque intùs & in cute explorare in ſuo ſeminario, cùm hujuſmodi rationem aliunde legitimam atque ordinariam ipſi prorsùs liceat & prudentiſſimè quidem in ejuſmodi rerum circumſtantiis adhibere.

Metus, quo angitur, ne ſeſe ſubjiciens prædictis juſſis, & vitam degens ab omni negotiorum ambage remotam in Seminario per ſpatium octo menſium, beneficio ſuo cadat, nullo fundamento penitùs innititur; Verum namque eſt, requiri, reſignationem de beneficio aliquo confectam intrà ſex menſes fuiſſe promulgatam juxtà regulam Cancellariæ Romanæ, *de publicandis*; ſed non eſt abſolutè neceſſarium, promulgationem iſtam fieri ex inſtitutâ beneficij poſſeſſione: Satiſque eſt, quòd ex certis indiciis evincatur, poſſeſſioni ejuſdem ineundæ obſtitiſſe legitimum aliquod impedimentum, & opportuno tempore fuiſſe poſtulatum *Viſa*, eo fine, ut ad ineundam poſſeſſionem perveniretur: quod quidem facili negotio poteſt Alphonſus evincere, petendo ab Epiſcopo ſibi provideri de teſtimonio literis ipſius conſignato, quo fide fiat, ab ipſo *Viſa* fuiſſe poſtulatum: quod teſtimonium ei non poteſt niſi prorsùs injuſtè denegari; atque ſic ſeſe eripiet periculo, quod ſibi imminet ex regulâ modò citatâ, quæ, juxta ſententiam communem Gallicanorum Juriſconſultorum, nullam aliam importat obligationem, niſi reſignationis intrà ſex menſes publicandæ, & petendi fieri facultatem veniendi in poſſeſſionem Beneficij, de quo proviſum fuit, ut vel ex ipſis citatæ regulæ verbis habetur, in quâ ſic legitur: *Niſi .... poſſeſſio illorum ab eis, quos id contingit, petita fuerit* (*a*): Adeo ut Alphonſo præ ſe ferenti ejuſmodi teſtimonium, quo Epiſcopus fidem facit, eum apud ſeſe acceſſiſſe, & petiiſſe *Viſa*, ut poſſet in poſſeſſionem Curæ, de quâ quæſtio eſt, induci; ſatis futurum ſit, ad publicandam reſignationem, quæ de eâdem in ipſius favorem fuit confecta, licet ipſius reſignans etiam antè decederet quàm fuiſſet de poſſeſſione Curæ prædictæ dimotus (*b*).

(a) Reg. de publicandis Reſignat.

(b) *Du Caſſe praxis Juriſdict. Eccleſiaſt. volum. cap. 5. §. 3. n. 4.*

CASUS IV.

Reinixrus Sacerdos de Diœceſi Burdigalenſi, cui fuit in Curiâ Romanâ de Curâ S. Godardi proviſum, cùm non potuiſſet ab Archiepiſcopo *Viſa* ſuum conſequi, quoniam, ait, animum gerit ab illo prorsùs averſum atque abalienatum, licet eâ de re nullam ei cauſam injecerit; obtinuit à Supremo Senatu Arreſtum, quo ſit eidem copia recurrendi ad primum, qui ſeſe obtulerit intra Juriſdictionem præfati Parlamenti, Epiſcopum, ad illud idem obtinendum. Vi cujus Arreſti adeptus eſt ſuum *Viſa* à Vicario Generali Epiſcopi, ad quem acceſſit; & venit deindè in poſſeſſionem prædictæ Curæ. Nùm ipſius *Viſa* ſufficientis eſt auctoritatis, &, quam inſtituit, poſſeſſio Canonibus. ne conſentanea eſt?

Respons.

Quod Reinierus adeptus eſt, viſa nullius roboris eſt, nec auctoritatis, nec, quam inivit, poſſeſſio ullatenùs Canonica. Ratio eſt, quòd, quandò recipitur aliqua repulſa ab Epiſcopo Diœceſano circà aliquod Beneficium, inducatur obligatio agendi ex rationibus jure præſcriptis apud ipſius Superiorem, ut conſtituitur non modò Regiis diplomatibus Caroli IX. ſexti Aprilis 1551. (*c*) Verùm etiam Edictis tùm Bleſenſi (*d*), tùm Melodunenſi (*e*) menſis Februarij 1580. cujus auctoritas poſterioris Edicti in Pariſienſi Parlamento fuit 8. Martij ſequentis comprobata, quodque datum eſt occaſione querelarum ac plurimarum ſuaſionum Conventûs Cleri Gallicani, Acti Meloduni anno 1576. „Prohibemus, ait Henricus III. in Edicto „Bleſenſi (*f*), noſtris Curiis Parlamentorum, & aliis autoritate noſtrâ conſtitutis „Judicibus, ne cogant Prælatos, alioſque „Ordinarios Collatores, ad concedendas „proviſiones de Beneficiis pendentibus è ſuis „Collationibus; ſed potiùs Volumus, ut partes remittant ad Superiores prædictorum „Prælatorum atque Collatorum, ut coram „iiſdem agant juxtà formulas ipſo Jure conſtitutas. Quam eandem Diſciplinæ diſpoſitionem Ludovicus XIII. auctoritate ſui Edicti anni 1629. confirmavit. Cui conſentit Decretum Comitiorum generalium Cleri annorum 1635. & 1636. roboratum Arreſto Secretioris ac Sanctioris Conſilij pronunciato 6. Martij 1646. ac Declaratione quâdam menſe Februarij 1657. promulgatâ.

(c) Art. 11.

(d) *Edict. Bleſens. art. 64.*

(e) *Edict. Melodun. art. 15.*

(f) *Edict. Ludovici XIII. art. 22.*

Atqui nec Vicarius Generalis Epiſcopi, de quo ſermo ſit in proponendâ quæſtione, nec ipſemet Epiſcopus Metropolitano ſunt Superiores conſtituti, ſiquidem nullus eo Superior ſit niſi Primus, aut ſummus Pontifex. Non ergò poteſt, niſi apertè peſſumdatis ac penitùs everſis Eccleſiaſticæ Diſciplinæ inſtitutis, concedere ejuſmodi *Viſa* ſub prætextu, quòd fuerit à ſupremo Provinciæ Senatu vel juſſum, vel permiſſum. Nam, ut jamjam advertimus, Rex non intendit, ſupremos Senatus id arrogare ſibi, ut ejus generis Arreſta ferant, quibus perturbatur atque ad nihilum redigitur illa Ordinatio, quæ ab Eccleſiâ inducta eſt, & per omnia retrò ſæcula perſeveravit. Eâque de cauſâ Ludo-

vicus

vicus Magnus, infirmavit atque irritum eſſe voluit Arreſto ſui Conſilij 4 Februarij 1667. Arreſtum, quod fuerat 17. Martij 1663. à Supremo Burdigalenſi Senatu pronunciatum, quo prædictum Parlamentum remittebat Eccleſiaſticum quemdam, qui fuerat ab Epiſcopo Lemovicenſi rejectus, ad primum intrà limites ſuæ Juriſdictionis occurentem Epiſcopum; Et aliud Arreſtum ejuſdem Supremi Senatûs 15. Novembris 1664. quo jubebatur ut quidam, cui fuerat Romæ proviſum, quique tùm ab Epiſcopo Sarlatenſi, tùm à Metropolitano deindè repulſam, quantùm ad *Viſa* pertinens ad Curam, paſſus erat, contrà prædictorum recuſationes ageret apud primum occurrentem Sacerdotem, qui foret inſignitus aliquâ dignitate, ad illud idem obtinendum; ac tandem tertium aliud Arreſtum ejuſdem Parlamenti 23. Februarij 1670. quo prorsùs idem pronunciabatur, eodem modo fuerunt infirmata ac nulla declarata Arreſto Regij Conſilij 11. Martij ejuſdem anni, & altero Arreſto 11. Julij ſequentis & is, cui proviſum fuerat, remiſſus, poſt acceptam repulſam à Metropolitano Archiepiſcopo Burdigalenſi, ad Papam, tanquàm ad ſolùm, qui Primatibus Superior legitimus præponitur. Indèque tandem coactum eſt prædictum illud Parlamentum, ad pronuncianda ſua Arreſta ſecundùm præfatam Juriſprudentiam inductamque quidem auctoritate Regiorum Edictorum, Secretiori verò ac Sanctiori Conſilio Regis poſtmodùm confirmatam. Ex quibus omnibus inferimus, Reinierum nullatenùs ſeſe poſſe juvare iniquo illo Arreſto, quod obtinuit; neque ei ſupereſſe aliud appellationis perfugium, niſi quòd Romam eâ de re recurrat. (a).

(a) *Du Caſſe prax. Juriſdict. Eccleſiaſt. volum. cap. 5. §. 5.*

CASUS V.

Carolus conſecutus Proviſiones Decanatûs de Metropolitanâ Turonenſi Eccleſiâ vi reſignationis, quam de eodem in favorem ipſius Avunculus ſuus in Curiâ Romanâ præſtiterat, in poſſeſſionem illius ſeſe induat jure viſa, quod ſibi ſuper præfatas Proviſiones fuit à Capitulo conceſſum. Nùm legitima ſunt tùm iſtud viſa, tum, quæ jure illius conſecuta eſt, poſſeſſio?

Respons.

Conſtat, à prædicto Capitulo ſumptum atque vindicatum ſibi fuiſſe jus, quod ſolius Archiepiſcopi, cæteris omnibus excluſis, proprium eſt. Atque ità manifeſtum habetur ex perſcriptâ rerum geſtarum ratione in Comitiis generalibus Gallicani anni 1700. in quâ refertur Arreſtum Supremi Senatûs Pariſienſis pronunciatum 30. Decembris 1698. quo declaratur, occurrere inordinatum prorsùs atque perverſum abuſum in Capitulari Concluſione, & *Viſa*, quod a Capitulo de Metropolitanâ Remenſi Eccleſiâ fuerat conceſſum cuidam dicto Nicolao Bachelier Doctori Sorbonæ, atque Remenſi Canonico, oblatis Proviſionibus, quas præfatus conſecutus erat in Curiâ Romanâ de Decanatu prædictæ Eccleſiæ; & jubetur, ut iſte, cui recanter proviſum fuerat, acceſſurus ſit ad illuſtriſſimum Archiepiſcopum, quò ab eodem, oblatis iterùm memorati Decanatûs Proviſionibus, obtineat ſuum *Viſa*, vi cujus ipſi eidem incumbet, ſeſe denuò inſtallare, atque venire rursùm in alteram ejuſdem ſuæ dignitatis poſſeſſionem (b).

(b) *Perſcript. rerum geſtarum à Clero Gallican. ann. 1700. pag. 124.*

Vide { EXAMEN. GRADUATUS. }

UNIO BENEFICIORUM.

Juxta uſum Canonico Juri familiarem, appellatur *Unio Beneficiorum*, unius Beneficij ad alterum adjunctio accedens autoritate vel ſummi Pontificis, vel Epiſcopi, ut unum ex utroque conficiatur.

Jure Decretalium duæ ſpecies unionum admittuntur. Una quidem, quæ inſtituitur ad tempus tantùmmodò, atque in gratiam ipſiuſmet Beneficiarii, & ejus morte ſolvitur. Altera, quæ ſola uſu recipitur in Galliâ, conficitur in perpetuitatem, nec locum obtinet niſi in gratiam utilitatis Eccleſiæ communis.

Triplici ratione diverſâ conſtitui poteſt unio Beneficiorum. Prima quidem: quandò de duobus Beneficiis unum duntaxat conficitur. Secunda verò: cùm una Eccleſia ſubjicitur alteri, cui fit ex unione quaſi quodammodò adventitia. Tertia tandem eſt, quandò duarum Eccleſiarum ſecùm invicem junctarum unicuique ſua propria bona, ſua jura, ſuæ qualitates, ſuorumque privilegiorum prærogativæ reſervantur: Putà, quandò utraque Eccleſia rationem habet Parœciæ, & eadem Parœciæ conditio utrique remanet eodem modo, quo anteà. Atque ejuſmodi eſt Parœcia vulgò dicta, *Chezy-l'Abbaye*, remota duas circiter Leucas citrà Caſtello-Thierium in Diœceſi Sueſſionenſi, in quâ diebus hodiernis extant Eccleſiæ duæ, quibus olim, atque etiam nùm duabus ſimul competit ratio ac conditio Parœciæ; quarum utrique ſua eſt Fabrica, ſuum proprium ærarium, ſuique æditimi diſtincti, & in quibus ſingulis diebus Dominicis Parochus ſolet res Divinas vicibus alternis peragere. Occurrunt infinita propè

propè modùm unionum iſtius generis exempla, etiam Eccleſiarum Epiſcopalium; præſertim in Italiâ. Eâ de re poteſt unum Exemplum haberi ex Gratiani Decreto, in quo ſermo fit de quâdam ejuſmodi unione, quæ fuit à S. Gregorio Magno confecta (a).

Unio Curarum, Præbendarum, aliorumque ſimplicium Beneficiorum, jure pertinet ad Epiſcopum Diœceſanum, ut præſcribunt Edicta, atque inter alia, Edicta Aurelianenſe (b), & Bleſenſe, (c) ac declarat etiam Concilium Tridentinum (d), à quo fruſtrà prorsùs habentur Epiſcopi, quantùm ad ejuſmodi functionem, ut delegatam à ſummo Pontifice Juriſdictionem exercentes; ſiquidem in ejuſmodi functionibus peragendis jus occurrat, quod independenter à Papâ proprium omninò eſt Epiſcopalis Dignitatis, quemadmodùm ipſemet Cæleſtinus III. verbis prorsùs conceptis fatetur (e).

Quamcumque Beneficiorum unionem, ut obtineat, præcedere debet inquiſitio, quæ dicitur *de commodo, & incommodo*, habita juxtà ſolemnitatum formulas, quæ veniunt in ejuſmodi caſibus de more ſervandæ. Quâ de causâ unio Eccleſiæ S. Saturnini de urbe Carnuto cum Capitulo, quæ juſſa fuerat ab ipſo etiam Sixto IV. anno 1475. non habitâ prævià prædictâ inquiſitione, nec vocatis neque Epiſcopo, neque Parœcianis, abuſiva atque nulla declarata eſt Arreſto ſupremi Senatûs Pariſienſis 24. Martij 1664. ita poſtulante viro Clariſſimo Talon Advocato Regio generali, (f) præterquàm quòd liceat nunquàm ſub quocumque causæ prætextu Curam ullam cum aliquo Capitulo unire: Cùm uniones ejuſmodi ſecundùm eam, quæ frequentatur in Galliâ, Juriſprudentiam penitùs improbentur, quemadmodùm apertum eſt ex Arreſto quodam ejuſdem ſupremi Senatûs 23. Februarij anni ſuperiùs memorati, quo tanquàm abuſiva denunciata eſt unio Curæ de SS. Petro & Paulo urbis Lingonarum, cum Capitulo de Cathedrali Civitatis ejuſdem Eccleſiâ (g). Uno denique verbo, ac loquendo generaliter, nulla Romana Reſcripta in Galliarum Imperio conſueverunt unquàm admitti, quæ expediuntur *in formâ gratioſâ*, quantùm ad materiam unionis Beneficiorum, ſed illa tantummodò, quæ ſcribuntur *in formâ commiſſoriâ*, & in quibus exequendis ſervantur omnes formulæ Regni ipſius uſu requiſitæ ac quâdam quaſi ratione conſecratæ, quemadmodùm docet Chopin (h): Adeo ut neceſſariò oporteat, ejuſmodi Reſcripta, de conficiendâ unione, viris Eccleſiaſticis inſcribantur, qui ſint in Dignitate conſtituti, ex Galliâ oriundi, aut donati ſaltem Francorum jure, & habeant ſuum domicilium intrà limites Juriſdictionis Parlamenti, ac Diœceſeos, in quibus poſita ſunt Beneficia, quæ ſunt unienda, quemadmodùm obſervatur ab eodem Chopin (i) & du Luc (k) *citatis à Blondaquâ in Bouchel*; (l) ac tandem ad eandem unionem conficiendam vocentur Patroni, generalimque alij omnes, quorum ipſa poteſt intereſſe, quorum quidem numero Titulares non accedunt: quoniam ex unione non privantur facultate ſuis beneficiis gaudendi, quandiù vixerint, ſiquidem ipſa unio non antè incipiat obtinere, quàm ipſi deceſſerint.

Eſt penès ſolum Papam unire ſedes Epiſcopales, & Beneficia conſiſtorio Pontificio ſubjecta. Cujus rei ratio eſt, quòd eorumdem ab eo duntaxat Bullæ concedantur, ſeu Proviſiones, quod ità fuit famoſo Concordato conſtitutum, ac deinceps ſic locum conſecutum eſt, adeóque plurimùm congruat, eorumdem unionem ipſi ſoli, cæteris quibuſcumque Prælatis, atque vel ipſis etiam legatis *à latere* excluſis, reſervari.

Solus etiam poteſtatem habet, unum ordinem Religioſum uniendi cum alio, aut duos Religioſos Ordines disjungendi: at verò res iſta nequaquàm tentari poteſt, niſi priùs Princeps eâ de re monitus fuerit, ac ipſe eidem conſentiat; quod quidem cùm Inocentius VIII. omiſiſſet in unione, quam juſſit ordinis S. Lazari cum Ordine Melitenſi, datâ eâ de causâ Bullâ 28. Martij 1490. Procurator Regius generalis ab eâdem Bullâ tanquàm ex abusûs gravamine interpoſuit appellationem, quæ ſupremo Pariſienſi Senatui fuit prorsùs comprobata, ut teſtatur Du Luc (m).

Epiſcopali ſede vacante, jure gaudet Capitulum conficiendæ unionis; quoniam unio nihil aliud eſt, quàm actus Juriſdictionis Ordinariæ quæ ad ipſum devolvitur Epiſcopi Diœceſani, *quia ea, quæ ſunt Juriſdictionis, ad Capitulum, ſede vacante, tranſeunt*, ait Rebuffus (n).

Non poteſt Epiſcopus, quæ ſuæ juriſdictioni non ſunt obnoxia, Beneficia unire, niſi *cum conſilio & aſſenſu Adbatum*; ut loquitur Clemens V. (o) Obſervandum etenim eſt, licet iſtæc Monaſteria privilegium ſibi vindicent immunitatis, eorum unionem non poſſe confici ab ipſis Abbatibus, ſed à ſolo duntaxat Epiſcopo; quemadmodùm de eo conſentit Autor Gloſſæ: (p) Niſi faveat Abbati vel aliquod Privilegium, vel aliqua conſuetudo legitimè præſcripta: quo quidem in caſu ex ipſâ unione nihil quidquam incommodi poteſt accedere Epiſcopo, quantùm ad jus juriſdictionis, quod in beneficiis unitis poſſidet.

(a) S. Greg. in Cap. *Et temporis*. 48. 16. q. 1.
(b) Art. 18.
(c) Art. 22. & 23.
(d) Conc. Trid. ſeſſ. 21. c. 5. de reform.
(e) Cæleſtin. III. in cap. *Sicut unire* 8. de exceſſibus Prælator. lib. 5. tit. 31.
(f) Ephemerid. Audientiarû. tom. 2. l. 6. cap. 12. pag. 645.
(g) Idem. tom. 1. L. 6. cap. 15.
(h) Chopin. de ſacrâ Polit. lib. 3. tit. 5. n. 16.
(i) Ibid tit. 6. n. 14
(k) *Du Luc. Placit. l. 2. tit. 5. art. ij.*
(l) V. unio.
(m) Du Luc placitorum. l. 2. Arreſto. 2.
(n) Rebuff. prax. Benefic. tit. de unionibus Benefic. n. 36. & ad tit. de devolutionib. n. 100.
(o) In Clementinâ. *Ne in agro*. 1. §. 6. de ſtatu monachorum. lib. 3. tit. 10.
(p) Gloſſ. in Clement. 2. de rebus Eccleſiæ non alienandis. V. Proprij-

Unio

Unio Beneficiorum ſimplicium non poteſt ab Epiſcopo fieri in gratiam menſæ Epiſcopalis, nec menſæ Capituli etiamſi conſenſus ipſiusmet Capituli diſertiſſimis verbis unioni prædictæ accederet. *Quòd ſi Epiſcopus, ſui etiam Capituli accedente conſenſu, menſæ ſuæ, vel ipſi Capitulo aliquam duxerit Eccleſiam uniendam; hoc irritum eſſe decernimus & inane, contrariâ quâvis conſuetudine nonobſtante*: quæ ipſiſſima ſunt verba cujuſdam Conſtitutionis datæ à Clemente V. in Concilio generali Viennenſi; (*a*) *nec* [enim] *in ſuâ cauſâ poteſt quis eſſe Judex.* (*b*)

Poteſt equidem una Commenda Melitenſis uniri cum aliâ Commendâ, nequaquàm veró cum ullo Beneficio; cùm ejuſmodi Commendis ratio non inſit veri nominis Benificiorum, ſed ſimplicium duntaxat Adminiſtrationum, ut obſervat Févreius. (*c*)

De præſenti denique materiâ finem dicendi facimus, addendo, non poſſe Beneficium aliquod liberum uniri cum alio Beneficio, quod pertineat ad Laicum Patronatum; ſiquidem indè plurimùm Eccleſia gravaretur, amittendo nimirùm Beneficium, quod ex vi ipſius unionis ejuſmodi tranſiret ad nominationem Patroni Laici, nequaquàm obſtante ac contrà definiente Concilio Tridentino: *ſicut legitima patronatuum jura tollere, piaſque fidelium voluntates in eorum inſtitutione violare æquum non eſt, ſic etiam, ut hoc colore beneficia Eccleſiaſtica in ſervitutem .... redigantur, non eſt permittendum* (*d*).

(*a*) Clement. Si una. 2. de rebus Eccleſ. non alienandis v. *Epiſcopum.* l. 3. tit. 4.
(*b*) Gloſſ. in Can. *De occidendis.* 8. 25. q. 5. v. *Proſe.*
(*c*) Févret. tract. de abuſu. l. 2. cap. 4. n. 30
(*d*) Conc. Trid. ſeſſ. 25. c. 9. de reformat.

CASUS I.

Laurentius Decanus de Eccleſiâ Cathedrali de Balbaſtro, filius fratris, vel Sororis Epiſcopi nominis ejuſdem Civitatis, ſic egit apud ſuum Avunculum, ut obtinuerit, unionem fieri Prioratûs cujuſdam octingentarum librarum cenſûs annui, cum ſuo Decanatu, ex quo ſingulis annis accipit ultrà quatuor millie librarum: quâ quidem unione interveniente, abſolutum fecit Epiſcopum à ſolutione quingentarum librarum, quæ ipſi incumbebat annis ſingulis præſtanda, tanquàm ſupplementum annui reditûs, qui Decano debetur ab Epiſcopo jure donationis ejuſdem valoris ſummæ quondam exhibitæ ab uno quodam Epiſcopo ex ipſius Anteceſſoribus. Quâ de re quæritur, utrum prædictus Epiſcopus potuerit, rectâ conſcientiâ, præfatam unionem jubere poſitâ iſtâ conditione?

Responſ.

Fatemur equidem, poſſe prorsùs ab Epiſcopo uniri duo Beneficia juxtà Canonicas inſtitutiones, ut patet ex Decretali quâdam Cæleſtini III. (*e*) qui ſic habet: *Epiſcopi eſt Eccleſiarum ſuæ Diœceſis unio, & ſubjectio earumdem.* Cui Laudato ſummo Pontifici conſonat Tridentinum Concilium (*f*), cujus Decretum Edicto Bleſenſi acceptatum eſt (*g*).

Quoniam verò, ſecundùm Doctrinam Apoſtolicam (*h*), non poteſt Epiſcopus uti ſuâ poteſtate, niſi in ædificationem & commune bonum Corporis Myſtici Jeſu Chriſti, quod eſt Eccleſia; non licet ei jure poteſtatis ſuæ gaudere ad unienda duo Beneficia, niſi cùm id expedit neceſſitati vel utilitati ipſius ejuſdem Eccleſiæ. Porrò nec neceſſitatem, nec utilitatem Eccleſiæ quidquam juvet unio, de quâ quæſtio eſt, in ſpecie propoſitâ; ſiquidem manifeſtum ſit, Epiſcopum de Balbaſtro non conſenſiſſe conficiendæ prædictæ unioni, niſi propter privatum ſuum commodum, nec ob eodem Eccleſiam, in jubendâ ejuſmodi unione, titulo uno ſpoliari, niſi ut propriis ſuis rebus conſulat, quod omninò improbandum eſt, atque crimen etiam omninò olet Simoniæ. Non eſt ergò, undè meritò contendi poſſit, iſtam unionem conſentire Canonicis inſtitutis: Præter quàm quòd Decano de Balbaſtro, qui de Beneficij ſui reditibus percipit ultrà quatuor librarum millia penſionis annuæ, ſuppetat pluſquàm abundè, undè Eccleſiaſticus ejuſmodi cenſeatur poſſe ſeſe eâ ratione honeſtè ſuſtentare, quæ decet quemcumque alium Beneficiarium.

(*e*) Cæleſtin. III. in cap. *Sicut* 8. de exceſſibus Prælatorum. lib. 3. tit. 31.
(*f*) Conc. Trid. ſeſſ. 14. c. 9. de reform. & ſeſſ. 24. c. 13. de reform.
(*g*) Edict. *Bleſenſ. art.* 22. & 23.
(*h*) 2. Cor. 10. 8. & c. 13. 10.

CASUS II.

Romanus Gratianopolitanus Epiſcopus univit cum ſuo Seminario, quod inſtituit in ejuſdem nominis Civitate, Prioratum quemdam ſimplicem regularem, ſolâ ſuâ privatâ autoritate; nullatenùs implorato Papæ ſuffragio. Canonica-ne eſt ejuſmodi unio; Potuitque-ne eandem rectâ conſcientiâ conſtituere?

Responſ.

Canonicis Regulis prædicta unio conſentanea eſt, eamque prorsùs inſtituere potuit Epiſcopus, abſque eo quòd opus ullâ ratione ei fuerit Romam recurrere, nec obtinere à ſummo Pontifice Bullam, ut eadem rata efficeretur. Quod probari poteſt plurimis rationum momentis.

Primum eſt, quòd Concilio Tridentino (*i*) permittatur ac libera relinquatur Epiſcopis unio Beneficiorum ſimplicium in gratiam Seminariorum, ſive ſecularia ſint ſive regularia. *Nec-non Beneficia aliquot ſimplicia, cujuſcumque qualitatis & dignitatis fuerint; .... huic collegio applicabunt & incorporabunt* (Epiſcopi); Quæ ipſiſſima ſunt præfati Concilij verba, quibus regularia perindè ac ſecularia Beneficia continentur.

Secundum eſt, quòd Edictum Bleſenſe (*k*) faciat Epiſcopis eandem facultatem quantùm ad eorum Seminaria, nequidem exceptis Beneficiis ſimplicibus reguleribus; dicendo verbis generalioribus, eoſdem prorsùs poſſe ſuis Seminariis inſtituendis atque dotandis unione Beneficiorum providere. En ipſiſſima verba ſunt laudati Edicti: „Quoniam inſtitutio „ſeminariorum ac Collegiorum, quæ inducta ſunt in aliquibus Epiſcopatibus prædicti noſtri Imperij in educationem Juniorum eorumque inſtitutionem tam quantùm „ad bonos mores & Sanctiores Literas, „quàm quantùm ad Divinum cultum, „plurimùm Eccleſiæ profuit .... Admonemus,

(*i*) Conc. Trid. ſeſſ. de reform. c. 18.
(*k*) Edict. *Bleſenſ. art.* 24.

ad

„ ac nihilominùs injungimus Archiepiſcopis & „ Epiſcopis, ut ejuſmodi Seminaria atque Collegia in ſuis Diœceſibus erigant, atque inſtituant; ac eorumdem formæ, quâ ratione „ magis expedire viſum iiſdem fuerit, conſulent, prout congruet neceſſitati ac conditioni locorum, iiſdemque dotandis atque inſtituendis provideant unione Beneficiorum, „ penſiones aſſignando, ſeu quâlibet aliâ ratione, quam judicabunt, prædictis rerum Circumſtantiis magis congruere.

Tertium eſt, quia *conſuetudo approbata*, quæ, autore Innocentio III (*a*), *optima eſt legum interpres*, omninò favet prædicto Diſciplinæ Capiti: Siquidem Epiſcopi quotidianæ poſſeſſionis jure gaudeant, conficiendarum ejuſmodi Unionum; atque is uſus in Regno invaleſcat, ut iidem non obligentur, ad unienda ſimplicia tantummodò Beneficia, de quibus ſolis loquitur Concilium, cum ſuis Seminariis, ſed etiam Beneficia regularia licet conventualia.

(*a*) Innocentius III. in cap. *Cum Dilectus*. 8. de conſuetudine lib. 1. tit. 4. Item. Leg. *ſi de interpretatione*. 37 ff. de Legibus &c. lib. 3. tit. 3.

Cujus quidem rei ſuppeditantur nobis exempla duo omninò famoſiſſima. Primum, eſt unio menſæ Conventualis, atque Officiorum Cœnobiticorum de Abbatiâ Sanctæ Quiteræ du Mas, cum Atyrenſi Seminario vi Regiorum Diplomatum ab ipſo Rege conceſſorum menſe Auguſti anni 1645. Alterum, eſt inſtitutio Seminarij Macloviensis, cui Epiſcopus addixit menſam Conventualem, Officia Cœnobitica atque ædificia Abbatiæ de S. *Meen* ex privilegio Regiorum Diplomatum menſis Martij 1646.

Præter iſtæc duo citata exempla, quæ referuntur à quodam magni nominis Theologo, & repetuntur ex Commentariis Cleri, (*b*) in quibus eadem nobis ipſiſmet ibidem legentibus etiam occurrerunt, ab eodem (*c*) allegatur adhuc aliud eâ de re exemplum, de quo Citata Commentaria (*d*) faciunt mentionem occaſione Seminarij, quod Illuſtriſſimus felicis memoriæ Nicolaus Colbert Epiſcopus Lucionenſis animo quondam deſtinaverat inſtituere in urbe ſuâ Epiſcopali, aut in Vico, qui vulgò dicitur *des Moutiers*, vi Regiorum Diplomatum menſis Julij 1663. comprobatorum in ſupremâ Curiâ 13. Auguſti ejuſdem anni; quibus ferebatur, ſi illud idem inſtitueret in præfato Vico, futurum ut ei liceret, eidem adjungere Prioratum, Curam, Sacrarium, atque alia Beneficia fundata in Eccleſiâ loci ejuſdem.

(*b*) *Commentaria Cleri tom. 1. Part. 2. cap. 6. art. 12. & 18. pag. 302. & 310.*
(*c*) *Sambovius tom. 1. caſu 119.*
(*d*) Ibid. art. 21. pag. 319

Quæ deciſio poteſt confirmari unâ quâdam Decretali, quam jam citavimus in ſolvendâ propoſitâ primo loco difficultate, & quæ Autorem habet Cæleſtinum III. ſcribentem ad Epiſcopum Faënzenſem in Romandiolâ, in quâ Laudatus Summus Pontifex nullam adhibet omninò diſtinctionem inter Beneficia ſecularia aut Regularia, cùm verbis generalioribus ſic declaret (*e*): *Sicut unire Epiſcopatus atque poteſtati ſubjicere alienæ, ad ſummum Pontificem pertinere dignoſcitur, ita Epiſcopi eſt Eccleſiarum ſuæ Diœceſis unio & ſubjectio earumdem.*

(*e*) Cæleſtin. III. in cit. cap. *ſicut*. 8. de exceſſ. Prælat.

Eſt autem operæ pretium obſervare: 1. Non poſſe ab ullo Epiſcopo ſub quocumque ullo prætextu Beneficium ullum uniri, niſi illud idem intra ipſius Diœceſim ſit Conſtitutum, quemadmodùm decrevit Tridentinum Concilium (*f*) ſequenti Decreto: *Ut Ordo Eccleſiaſticus non confundatur, aut una & eadem Eccleſia duarum quodammodo Diœceſum fiat . . Beneficia unius Diœceſis; etiamſi Parochiales Eccleſiæ, Vicariæ perpetuæ, aut ſimplicia Beneficia, ſeu præſtimonia, aut præſtimoniales portiones fuerint, etiam ratione augendi cultum divinum, aut numerum Beneficiatorum, aut aliâ quâcumque de causâ, alterius Diœceſis Beneficio, aut Monaſterio ſeu Collegio, vel loco, etiam pio, perpetuò non uniantur.*

(*f*) Conc. Trid. ſeſſ. 14. de reform. c. 9.

2. Si Patronus, à quo pendet Regulare Beneficium, non conſenſiſſet unioni niſi ſub beneplacito ſummi Pontificis, futurum nihilominùs, ut Epiſcopus poſſet illius ejuſdem Unionem inſtituere, abſque eo quòd ei quidquam opus foret Pontificiâ autoritate. Conjiciendum namque eſt, iſtam Clauſulam à Patrono non appoſitam fuiſſe, niſi propterea quod putaverit, neceſſarium eſſe Bullam Romanam eam ob rem obtineri, utpote qui non eſſet eorum peritus, quæ pertinerent ad poteſtatem Epiſcopi; non verò quòd intenderit non aliâ conditione præbere conſenſum unioni, niſi ut ipſa eadem à ſummo Pontifice tantùm conficeretur, cùm non ipſius arbitrio permittatur, ut poteſtatem ordinariam Epiſcopi limitibus iniquioribus circumſcribat, aut quâcumque ratione reſtringat (*g*).

(*g*) Sambovius tom. 1. Casu 115.

CASUS III.

Quidam Prioratus ſimplex 1000. librarum annui reditûs ab antiquo quidem tempore regularis, ſed ab omni hominum memoriâ poſſeſſus à Titularibus ſecularibus, à 30. ferè circiter annis ab Epiſcopo Diœceſano, adhibitis omnibus ſolemnitatum formulis requiſitis, unitus fuit cum Seminario Diœceſis, in quâ poſitus eſt. Abbas Commendatarius & Religioſi de vicinâ quâdam Abbatiâ præfati Prioratûs, in quem jura quædam ſibi vindicabant, eidem unioni conficiendæ ſuum præbuêre conſenſum, appoſitâ tamen iſtâ conditione, ut Seminarium ſingulis annis in perpetuitatem perſolveret Abbatiæ modium unum tritici; cujus pretium, juxtà communem regionis iſtius æſtimationem, aſſurgit ad libras uſque 60. per modum compenſationis jurium ac prætenſionum, quæ poſſent habere quantùm ad dictum Prioratum, vi cujuſdam commutationis inſtrumenti anni 1300. (ſic fert clauſula, quæ tranſactioni acceſſit, de quâ Religioſos inter ac Seminarij Rectores tùnc temporis conventum eſt; cùm unio prædicti Beneficij fuit inſtituta.) Titularis quoque conſenſit prædictæ unioni, reſignato ſuo Beneficio, ac de reditibus prædicti Prioratûs retentâ ſibi librarum 700. penſione. En quâ ratione ſe res habet; verùm ut iis, undè nodus difficultatis repetitur, uberior intelligentia afferatur, tria potiſſimùm adjungenda ſunt.

Primum quidem: quòd jura, quæ Religioſi præfati ſibi vindicabant in Prioratu, nullo fulcirentur alio fundamento, quàm titulo confecto anno 1300. de quo jamjam habuimus mentionem, cujus abſque ullo prævio examine veritas à Superioribus ac Rectoribus Seminarij tanquàm fidei prorſus indubitatæ admiſſa eſt eo tempore, quo agi cœptum fuit de conficiendâ unione, & inter eos ac Religioſos locum obtinuit tranſactio; ex quâ hypotheſi contigit, ex fundamento ejuſdem bonæ fidei, clauſulam memoratam, Decreto unionis ab Epiſcopo Diœceſano pronunciato, atque Diplomatibus Regiis, quibus rata eadem effecta eſt, fuiſſe eâdem ratione inſertam: ſed ab aliquibus annis, cùm lis ſuborta fuiſſet Religioſos inter ac Seminarium propter aliquid ab iis novatum in ipſo territorio Prioratûs, exhibuerint in judicio ſuum titulum anni 1300. quem quidem penitùs inſpectum Rectores Seminarij & eorum Advocatus repererunt à veritate ſic alienum, quin etiam fabulæ rationi ſic propiùs accedere, ut illud inſtrumentum arguere falſi nequaquàm dubitaverint; adeo ut Religioſi non auſi fuerint illud idem verum aſſerere, & ipſum rejectum fuerit ut fictum ac commentitium Arreſto ſupremi Senatûs, ad quem cauſa delata fuerit, & à quo pro Seminario pronunciata ac planè judicata eſt.

Secundum: quòd jura, quæ Religioſi ſibi vindicabant circà dictum Prioratum, & quæ in medium adduxerunt loco fundamenti, ut inſtrumento unionis adſcriberetur clauſula reditûs modij tritici, nonniſi reponerentur ante tranſactionem

in

in ſimplici jure ſeſe reſtituendi in Prioratum, aut ſaltem in jure eundem conferendi, occurrente ipſius vacatione: Quod uſque adeo verum eſt, ut conſtet, antequam unioni conſtituendæ conſenſerint, nullum de dicto Prioratu perciperent nec reditum, nec quidquam temporalis commodi.

Tertium: quod unio inſtituta ſit non ex ullâ Bullâ ſummi Pontificis, ſed ex Decreto Epiſcopi Diœceſani, in quo ſermo ſit de prætenſo iſto reditu vi fundamenti prædicti tituli 1300. qui tunc temporis fuit à Religioſis duntaxat productus, neque ullâ ratione diſcuſſus neque à Rectoribus Seminarij neque ab ipſo Epiſcopo, ut jam fuit obſervatum. Quibus de cauſis quæſtiones ſequentes inſtituuntur.

1. Utrùm Clauſula inſerta inſtrumento unionis non ſit Simoniaca nec diſſentiens tùm Canonibus, tùm Edictis?

2. Utrùm, poſito quòd prædicta Clauſula ſit ſimoniaca, conſenſus unioni datus tùm ab Abbate Comendatario, tùm à Religioſis nihilominùs valeat; aut nullius nec momenti ſit, nec effectûs?

3. Utrùm, poſito quòd prædictus conſenſus nihil quidquam valeat, unio conſequenter nulla ſit?

4. Utrùm Decretum unionis ab Epiſcopo confectum, licet autoritate Regionem Diplomatum confirmatum, in quibus mentio habetur de clauſulâ debiti modij tritici, nullius quoque roboris ſit nec pretij.

5. Utrùm tandem, poſito quòd prædicta omnia ſint prorsùs irrita, non ſufficeret, quòd obtinerentur Literæ reſciſionis, quibus infirmaretur clauſula debiti modij Tritici, ut unio. Prioratûs cum ſeminario intacta totaque nihilominùs ſervaretur?

RESPONS.

Eſt hoc ſuprà omnem omninò controverſiam repoſitum, (a) quòd quæcumque unio Beneficij alicujus accedens ſive alteri Beneficio, ſive alicui Seminario, ſit prorsùs abuſiva ac nullius pretij. 1. Quandò nulla cogente neceſſitate, nullàve requirente Eccleſiæ utilitate, fuit inſtituta.

(a) D. d'Hericourt. Leg. Eccleſ. Gallic. cap. 2. n. 25.

2. Cùm in eàdem conficiendâ non ſunt ſervatæ formularum ſolemnitates, quæ tùm Canonibus, tùm uſibus Regni præſcribuntur.

3. Quandò inſtrumentum unionis confectæ labem continet ſimoniæ.

Jamverò manifeſtè deprehenditur, tranſactionem, quæ acceſſit Religioſos inter ac Seminarij Moderatores, eſſe planè Simoniacam; ſiquidem tùm prædicti Religioſi, tùm eorum Commendatarius Abbas non præbuerint ſuum conſenſum inſtituendæ prædictæ unioni, niſi exigendo cenſum annuum modij tritici, ſub prætextu confictæ ſuppoſititij cujuſdam tituli anni 1300. in quo nequidem ulla mentio occurrit de prætenſo illo cenſu; & cujus falſitatem ipſimet exploratam habuerunt; ſiquidem id eo uſque non fuerint, ut eundem verum aſſererent, poſtquàm eum in Judicio non dubitaverunt etiam proferre, in quo tanquàm ſpurius repudiatus eſt in decurſu litis iniquioris, quam ſeminario intulerant. Eſt ergo unio prædicta vitioſa prorsùs ac nulla, neque poteſt unquàm corrigi, neque valida fieri ex poſſeſſione Beneficii uniti, quam Seminarium ſibi vindicat ab annis 30.: Cùm vitium ſimoniæ tegi non poſſit ex lapſu temporis etiam omni hominum memoriâ antiquioris: aliundè verò iſta poſſeſſione non innitatur, niſi commutationis inſtrumento, quod apertè habetur ut falſum ac ſuppoſititium; nullum poteſt effectum conſequi, nec inducere præſcriptionem, licet etiam ad annos ultrà 40. ſeſe extenderet. Atque ita docetur iſtâ regulâ Juris, quam Bonifacius VIII. mutuatus eſt ex Lege Juris Romani, quæ ſic fert: *non firmatur tractu temporis, quod de jure ab initio non ſubſiſtit* (b). Cui regulæ poteſt adjici iſta alia, quâ eadem veritas aſſeritur.. *Quæ contra jus fiunt, debent utique pro infectis haberi* (c). Quod etiam idem habet S. Gregorius citatus à Gratiano: (d) Undè inferendum eſt, ſiquidem in caſu, de quo agitur, tranſactio ſit nulla propter vitium ſimoniæ, quod continet; Decretum Epiſcopi, Regiaque Diplomata nullius quoque eſſe momenti, adeoque ipſam unionem nullius etiam eſſe nec pretij nec roboris; quoniam ut fertur in aliâ Regulâ Juris Canonici. *Cùm quod prohibetur, prohibentur omnia, quæ ſequuntur ex illo* (e).

(b) Bonif. VIII. in Reg. 18. de Reg. Juris in 6. Leg. *Quod ab initio* ff. de Reg. Juris.

(c) Id Bonif. VIII. in reg. 64. loco citato.

(d) In can. *Imperia* i. 13. 25. q. 2.

(e) Bonif. VIII. in reg. 38. de reg. Juris. in 6.

Quam quidem Juriſprudentiam D. de Hericourt tractans de unionibus Beneficiorum (f), obſervat roborari ingenti propemodùm Arreſtorum nube, quæ fuerunt à plurimis ſupremis Regni Senatibus pronunciata.

(f) D. D'hericourt loco cit.

Atque, juxta principium iſtud, declaratum eſt, unionem ab Epiſcopo quodam eo fine inſtitutam, ut illâ accedente penſio quædam extingueretur, eſſe prorsùs inordinatam ac perverſam, ita ferentibus plurimis Arreſtis, quæ (g) memorat Tournet: quâ de re poteſt etiam adiri Guido Papa (h) in ipſius Collectanea deciſionum Parlamenti Gratianopolitani.

(g) Tournet l. V. n. 4.

(h) Guid. Pap. deciſ. 179.

Ex quibus apertum fit, quid reſponſionis potiſſimùm opponendum ſit quatuor prioribus quæſtionibus in ſpecie enunciatâ propoſitis.

Quod pertinet ad inſtitutam quinto loco quæſtionem, exiſtimamus, ex Literis reſciſionis nequaquàm afferri poſſe remedium vitio ſimoniæ, quo prædicta unio tota inficitur: adeo ut Canonica via, quæ poteſt iniri, ea maximè ſit: 1. Quòd aliquis obtineat, de Prioratu unito in Curiâ Romanâ ſibi provideri: 2. in ejuſdem poſſeſſionem veniat: 3o. cùm inturbabitur in ſuâ poſſeſſione, provocationem interponat tanquàm ex abuſu de Decreto unionis ejuſdem confectæ in gratiam ſeminarij. 4. Poſtquàm judicio viceris, nova unio denuò inſtituatur ſervatis formulis Canonicis, & iis omnibus accerſitis, quorum quàcumque ratione intereſt, ut ibidem adſint præſentes, ac habitâ prævià inquiſitione *de commodo & incommodo*, in quâ teſtificationes colligantur circa ea, quæ poſſunt unionem conficiendam juvare, atque tandem obtineatur conſenſus tùm ab Abbate tùm à Religioſis, ſi ſint Beneficij Collatores: cùm conſenſus ſolius Abbatis, licet Collatoris, non ſufficiat; proptereà quòd non jure gaudeat abalienandorum ullorum jurium utilium, nec honorariorum Monaſterij, niſi accedente conſenſu regularis Capituli. Cæterùm, quoniam nec Canones, nec Edicta neceſſariò non requirunt, ad autoritatem unionis alicujus conficiendæ, neque conſenſum Titularis, neque conſenſum populi; poteſt, auditis eorū rationibus, nihilominùs ipſa unio confici atque conſummari, nullâ ratione habitâ interpellationis, quam eidem opponere poſſent, & abſque eo quòd vel etiam neceſſe ſit agere, ut eadem repudienda neque ullatenùs admittenda declaretur.

Juvat autem hic loci obſervare, quoniam Religioſi poſſent aliquid faceſſere difficultatis in propoſito caſu, ad exhibendum unioni memoratæ conſenſum ſuum, propterea quòd jam privarentur modio tritici, quem ſibi deberi à Seminario contendunt jure tranſactionis, de quâ ſuperiùs locuti ſumus; operæ pretium eſſe futurum, ut obtinente caſu, quòd nollent conſentire, judicium in eos pronunciari obtineretur; quod eorum conſenſûs locum obtineret ac ſuppleret.

CASUS IV.

RIQUIZAUS Titularis cujuſdam Prioratûs de S. Geneſio, qui pertinet ad præſentationem Ab-

baris de S. Gordiano, cùm plurimùm urgeretur ab Epiſcopo ſuo, de præbendo ſuo conſenſu Prioratui ſuo uniendo cum ſeminario Diœceſano, eidem adjungendo prædicto Seminario conſenſit eà conditione, quòd omnibus fructibus ac reditibus ſui Beneficij foret ad reliquom uſque tempus vitæ ſuæ gaviſurus; Epiſcopus verò conditionem ab eo factam ultrò acceptavit, & ipſam unionem, accedente conſenſu Collatoris inferioris, conſummavit: Quà de re quæritur, utrùm nihil in eo vitioſæ labis occurrat, ſive ex parte Epiſcopi, ſive ex parte Riqnieri?

Ratio dubitandi, eſt, quòd Epiſcopus facultatem non habeat recipiendarum reſignationum, quibus opponuntur aliquæ conditiones, neque reſervandorum in gratiam Reſignantis omnium fructuum de Beneficio reſignato. Quæ tamen fieri deprehenduntur in præſenti ſpecie in quâ Riquierus non reſignat ſuum Prioratum, niſi poſitâ iſtâ conditione, 1. quòd Epiſcopali Seminario ſit adjungendus. 2. Quòd ipſe ſit ad reliquum vitæ ſuæ tempus quibuſcumque fructibus ac reditibus provenientibus de eodem gaviſurus?

Respons.

Unio, de quâ quæſtio habetur in propoſitâ ſpecie Canonibus omninò conſentit; quùm etenim ipſo jure copia fiat Epiſcopis uniendorum Beneficiorum; neceſſariò ſequitur, ipſis iiſdem eodem jure facultatem concedi peragendi etiam quidquid ad eaſdem conſummandas convenit ac juſtum eſt; ſecundùm iſtam regulam Juris (a), quæ fert: *Acceſſorium naturam ſequi congruit principalis.*

(a) Reg. 42. de reg. Juris in 6.

Quod facili negotio probari poteſt ex comparatione quâdam, quæ deducitur ex Decretali Cæleſtini III. (b), in quâ laudatus ſummus Pontifex declarat, delegatis Judicibus ad componendam litem aliquam, quâ duo vel plures dirimuntur, facultatem dari Partem unam, quæ cauſam coram iiſdem peragit, à vinculo excommunicationis abſolvendi, ſi contigerit eam eodem innodari licet in mandato iis facto nihil mentionis expreſſæ concipiatur de ſpeciali iſtâ poteſtate: Ratio eſt quòd iſta prævia abſolutio ſit actori prorsùs neceſſaria, ut cauſam ſuam poſſit in Judicio contrà reum defendere; &, deficiente præviâ iſtâ abſolutione, Judices nequaquàm poſſent de re, cujus judicium ſibi mandatum eſt, definitivam ferre ſententiam. *Explorati ſiquidem juris exiſtit*, inquit Laudatus Papa, *ut delegatis Judicibus, quibus principale committitur, & acceſſorium committatur.* Undè poteſt concludi à ſimili, ſiquidem Epiſcopis ex ipsâmet juris conceſſione autoritas vindicetur uniendorum Beneficiorum, ut evicimus in ſuperioribus deciſionibus, eoſdem etiam uti poſſe mediis, ſine quibus nullatenùs valerent pervenire ad ejuſmodi uniones decernendas.

(b) Cæleſt. III. in cap. *prudentiam.* 21. §. 2. de officio & poteſt. Judicis delegati. lib. 1. tit. 29.

Quibus præteretà addamus quoddam Romani Juris adagium, quo prædicta confirmantur: quodque occurrit in unâ quâdam à Legibus Digeſti verbis iſtis (c). *Cui juriſdictio data eſt, ea quoque conceſſa eſſe videntur; ſine quibus juriſdictio explicari non poteſt.*

(c) Leg. Cui. 2. ff. de juriſdictione omnium Judicum. l. 1. tit. 2.

Cum igitur ſeſe dent aliquandò quidam Caſus, in quibus Epiſopus non poteſt conſummare unionem Beneficij alicujus in gratiam ſui Seminarij, niſi recipiat conditionatam reſignationem, qualis ea eſt, de quâ agitur in expoſitâ quæſtione, hoc eſt, niſi fructus vel in integrum, vel ex parte tantummodò reſervet Reſignantibus ad tempus vitæ eorum reliquum; nullum dubium eſſe debet, quin illud idem poſſit in præſenti rerum ſtatu peragere; ſiquidem nihil in eo agat niſi ob neceſſitatem aut ſaltem apertam Eccleſiæ ſuæ utilitatem. Atque eà de causâ talis uſus in Eccleſiâ Gallicâ paſſim frequentatur (d).

(d) *Ducaſſe trax Juriſd. Eccleſ. volunt. cap. 6. n. 2.*

CASUS V.

Catallaniam Sanctæ Claræ, cujus Prior de S. Albino eſt Patronus, cùm vacare contigiſſet, Diœceſanus Epiſcopus, non obtento, nec requiſito prædicti Patroni conſenſu, Capitulo cuidam de Eccleſiâ quâdam Collegiali ſuæ Diœceſeos adjunxit. Numquid hujuſmodi unio legitima eſt?

Respons.

Unio prædicta, quam Epiſcopus decrevit atque inſtituit abſque conſenſu Patroni, aut illius, qui foret memoratæ Capellaniæ Collator inferior, non eſt legitima. Conſenſus namque Patronorum atque Collatorum Beneficiorum, quorum uniendorum conſilium ſumitur, omninò neceſſarius eſt.

Equidem in Edicto Bleſenſi (e) mentio non habetur niſi de ſolo duntaxat conſenſu Patronorum Laïcorum juxtà depoſitionem Concilij Tridentini (f), quod præcipit, ne poſſint Epiſcopi Beneficiorum uniones ullatenùs decernere niſi *cum Patronum conſenſu, ſi de jure Patronatûs Laïcorum ſint*: Verùm Edicto promulgato anno 1606. (g) conſenſus Patronorum ac Collatorum, nullâ factâ Patronos Eccleſiaſticos inter ac Laïcos diſtinctione. „Sanximus & Sancimus, ait Henri„cus IV. ut Archiepiſcopi, atque Epiſcopi ſin„guli in ſuis Diœceſibus prædictis unionibus „tam Beneficiorum Secularium quàm Regulari„um providere poſſint in poſterùm, prout iiſdem „videbitur expedire commodo ac utilitati Eccle„ſiæ, modò tamen accedat tùm Patronorum, tùm „Collatorum conſenſus. Quæ quidem verba, cùm generaliora ſint neque determinata, ad Patronos tum Eccleſiaſticos, tùm Laïcos ſeſe perindè procùl dubio extendunt: In eoque citatum Edictum totum concordat cum Decretali quâdam, quam Alexander III. Inſcribit Eboracenſi Archiepiſcopo (h): Eâdem ratione concludendum eſt, ſi Beneficium, quod Epiſcopus animo deſtinaviſſet unire, Juri Regio factum fuiſſet obnoxium, futurum ſimiliter neceſſe, ut conſenſus Regii Procuratoris de Seneſcalli Juriſdictione, intrà cujus limites poſitum iſtud eſſet Beneficium, accederet unioni, quò ſuis partibus ac numeris omnibus ipſa legitimè compleretur.

(e) *Edict. Bleſens. art.* 23.

(f) Conc. Trid. ſeſſ. 24. c. 15. de reform.

(g) *Edict. ann. 1606. art.* 18.

(h) Alex. III. in cap. *ſuggeſtum.* 20. de jure Patronatûs. lib. 3. tit. 38.

CASUS VI.

Cum Canonici de Collegiali Eccleſiâ S. Marci non poſſent ſinguli de ſuis Præbendis per quoslibet annos niſi 30. nummos ad ſummum percipere; viſum eſt Epiſcopo Diœceſano eorumdem reditibus adjungere Capellaniam quandam, quæ Libras annui cenſûs reddit 400. At, quoniam contigit, memoratam Capellaniam obnoxiam eſſe Patronatui Laïco, Juſtinus, qui ejuſdem Patronus eſt, ad eam nominavit Jacobum filium vel fratris ſui, vel Sororis ſuæ, qui Acolytus eſt ac moribus emendatiſſimis, quin etiam aliquâ tùm doctrinæ tùm eruditionis laude Commendatus. Quâ de re, quæritur, utrùm, cùm unio fuerit juxtà requiſitas omnes ſolemnitatum formulas confecta, Epiſcopus jure non poſſit novo iſti præſentato denegare de prædictâ Capellania proviſiones?

Respons.

Non poteſt Epiſcopus ullà ratione ſeſe ſubducere à neceſſitate de præfatâ Capellaniâ Jacobo providendi: quoniam unio, quam à ſe putavit inſtitui poſſe de eâdem cum Collegiali Eccleſiâ de Sancto Marco, nullius omnino momenti ſit: ſiquidem penès Ordinarium non ſit, unire aliquod Beneficium, quod ſit ſub jure Laïci Patronatûs, ſine conſenſu expreſſo ipſius ejuſdem

(a) Petrus Rebuff. prax. benef. tit. de unio benef. n. 28.

(b) Innoc. III in cap. *Cùm dilectus* 18. de jure Patronatûs lib. 3. tit. 38.

(c) Gloſſ. in cap. *Nobis* 25 eod. tit.

(d) Edict. Bleſenſ. art. 231.

(e) Joan. Cabassut. juris Can. theor. & prax. lib. 2. c. 11. n. 5. & 7.

ejuſdem Patroni. Quod ita docetur à Rebuff. (a), qui loquens de Legato *à latere* ſic aſſerit *Item hoc non poteſt unire Legatus, quando Eccleſia eſſet ſub jure patronatûs laici ... ſine conſenſu Patroni.* Quam aſſertionem laudatus notæ prorſùs inſignioris Juriſconſultus probat ex diſpoſitione Decretalis cujuſdam Innocentii III. (b) & autoritate Gloſſæ in aliam Decretalem, quæ ſibi vindicat Autorem Clementem III. (c) Quibus addimus prætereà ſic cautum fuiſſe Edicto Bleſenſi, quod citavimus in præcedenti deciſione, (d) quodque vim legis obtinet in toto paſſim Galliarum Imperio; (e) quam nulli Prælato licet ullâ de cauſâ perſringere.

CASUS VII.

Theotimo titulari Capellaniæ de Sancta Euphemiâ nolente præbere ſuum conſenſum unioni Capellaniæ ſuæ, quam Epiſcopus animo habebat ſuo Seminario adjungere, Epiſcopus nihilominùs eandem promovit atque conſummavit. Canonica-ne eſt unio prædicta, ac potuit ne Epiſcopus eandem ſine notâ injuſtitiæ decernere?

Respons.

Valet ac Canonicis inſtitutis conſona eſt unio prædicta; potuitque Diœceſanus Epiſcopus ſine minimâ quidem injuſtitiæ notâ eandem decernere cum conſenſu Patroni, ſi quis adſit; quoniam neceſſariò non requiritur ad ipſius autoritatem, ut eidem ab ipſo Titulari Beneficii conſentiatur, ſiquidem ipſi nullâ ratione noceat ejus generis unio, ut reverà nullum ei debet indè incommodum inferri juxtà Concilium Tridentinum (f), quòd faciens poteſtatem Epiſcopis unionum ejuſmodi conficiendarum, clauſulam ſequentem apponit, *ſine tamen præjudicio obtinentium*: Ratio ex iſtâ unione non cadat nec poſſeſſione, nec perceptionis jure fructuum uniti Beneficii, quandiu vitæ ſuperſtes relinquitur, neque ipſa eadem anteà poſſit in integrum obtinere, quàm ipſe vel deceſſerit, vel ſuum Beneficium ſponte dimiſerit. Quin etiam quidam extant plurimæ prorſùs eruditionis ac Doctrinæ Scriptores, quales Flaminius Pariſius, Melchior Paſtor, & San Legerius, quos Ducaſſe appellat, (g) qui contendunt, indè non eripi Titulari libertatem diſponendi de ſuo Beneficio, quandò eodem non conſentiente, unio acceſſit; atque eidem remanere ſemper jus, illud idem in gratiam alterius purè ac ſimpliciter reſignandi, aut permutandi in Romanâ Curiâ, exponendo Summo Pontifici unionem, quæ de Beneficio jam confecta eſt, cui quidem unioni Sanctus Pater poteſt pro illâ vice derogare: adduntque prætereà, quòd aliundè iſta unio, quæ tota vertit in bonum Eccleſiæ, poſſit effectum ſuum citò citiùs conſequi, ſi Reſignatarii deceſſus ante contingat, quàm reſignans morte corripiatur.

(f) Conc. Trid. Seſſ. 21. c. 5.

(g) Ducaſſe prax. Juriſd. Eccleſ. volunt. cap. 6. n. 3.

Quæ deciſio quadrat ad quamdam Clementis V. (h) Conſtitutionem, quâ Laudatus Papa declarat, ex deficiente conſenſu Titularis nequaquàm infirmari, neque nullam effici, quæ de Beneficio ipſius pronunciata fuit, unionem. *Si una Eccleſia*, inquit, *alteri Eccleſiæ, ſeu dignitati alicui, vel Præbenda per Epiſcopum, ſuo conſentiente Capitulo, uniatur ... ex eo quod Rector ipſius ad hoc vocatus ..., non extitit; nequaquàm id poterit impugnari.*

(h) Clementina. *Si una* de rebus Eccleſ. non alienandis lib. 3. Clement. tit. 4.

CASUS VIII.

Canonici de Collegiali Eccleſiâ de Sancto Vinoso, cùm ſingulis eorum de ſuis Præbendis non contingeret ad ſummùm niſi reditus 150. Librarum, ſuo Epiſcopo ſupplicem obtulerunt libellum, quo poſtulaverunt, de ſuâ Eccleſiâ ſupprimi duos, aut tres Canonicatus, qui vacabant, & eorumdem reditus ſuis præbendis adjungi, quò ſibi ſuppeteret eâ ratione, undè poſſent honeſtam recipere ſuſtentationem: quorum petitionibus annuens Epiſcopus, ſuppreſſorum trium Canonicatuum reditus adjunxit reliquis eorum Canonicatibus. Joannes unus ex dictis Canonicis quærit utrùm ſibi liceat partem lucri provenientis ex prædictâ unione ſibi contingentem tutâ conſcientia percipere?

Respons.

Exiſtimamus, à Joanne poſſe tutâ conſcientiâ percipi lucri partem ex prædictâ unione ei obvenientem; quoniam trium Canonicatuum abrogatio, qui in eorum Eccleſiâ vacabant, & eorumdem redituum adjunctio Canonicatibus Canonicorum, in quorum gratiam unio ejuſmodi confecta eſt, Canonibus perindè conſentiunt, modò Libellus ab iiſdem oblatus à veritate non recedat. Quod ita manifeſtum fit ex iſtis verbis Concilii Tridentini: (i) *In Eccleſiis Cathedralibus & Collegiatis inſignibus, ubi frequentes adeoque tenues ſint præbendæ ſimul cum diſtributionibus quotidianis, ut ſuſtinendo decenti Canonicorum gradui pro loci & perſonarum qualitate non ſufficiant, liceat Epiſcopis cum conſenſu Capituli, vel aliquot Beneficia ſimplicia, non tamen regularia, iis unire; vel ſi hâc ratione provideri non poſſit, aliquibus ex iis ſuppreſſis ... quarum fructus & proventus reliquarum præbendarum diſtributionibus quotidianis applicentur, eas ad pauciorum numerum reducere.* Quam Epiſcoporum poteſtatem à Laudato S. Concilio primùm quidem inductam uſus generalis, qui frequentatur ac viget in Galliâ, roboravit atque confirmavit vi Bleſenſis Edicti, (k) in quo ſic habet Henricus III. “ſimiliter, quantùm ad Eccleſias Cathedrales, „vel Collegiatas, in quibus ingens adeo Præbendarum numerus occurret, ut earumdem „reditus ſimul cum diſtributionibus quotidianis „ſuſtinendo decenti Canonicorum gradui pro „loci & perſonarum qualitate non ſufficiant; „memoratis tùm Archiepiſcopis, tùm Epiſcopis, „licebit earumdem reditibus amplificandis atque „adaugendis providere, iiſdem adjungendo Beneficia ſimplicia, modò regularia non extiterint; * aut reducendo prædictas præbendas „ad minorem numerum; modò numerus ille ſufficiat tùm peragendo Divino officio, tùm ſuſtinendo, quâ par eſt, dignitate Miniſterio Eccleſiaſtico; in prædictis omnibus nihilominùs „interveniente conſenſu tùm ipſius Capituli, „tùm Patronorum, quibus dictarum Præbendarum præſentatio vindicatur, ſi eædem Præbendæ, ſeu Beneficia fuerint obnoxia juri Laici „Patronatûs.„ Atque priſtino uſui tota conſentit iſta Diſciplina, ut colligi poteſt ex Decretali Cœleſtini III. quam retulimus in diſcutiendâ propoſitâ ſecundo loco difficultate.

(i) Conc. Trid. Seſſ. 24 c. 15.

(k) Edict. Bleſenſ. art. 23.

* *Jam ſemus locuti de iſtâ exceptione, in deciſione ſecunda.*

CASUS IX.

Capitulo de Collegiatâ Eccleſiâ S. Andreæ, quod conſtat ex tribus Dignitatibus, ac decem & octo Canonicis, non annectuntur niſi 1200. Libræ cenſûs annui, comprehenſis ſeptingentis vel octingentis Libris, quæ proveniunt ex fundationibus Precum ſerotinarum, atque obituum, adjunctis ſimul fortuitis obventionibus ſacrarum ſodalitatum, quæ non poſſunt in numerum ſtabilium redituum, recenſeri: ſiquidem prædictæ ſacræ ſodalitates, vel diſſolvi poſſint, vel in aliam Eccleſiam transferri: adeo ut, cùm nullatenùs fieri poſſit, ſingulis eorum de contingente cuilibet portione congruentem miniſtrari ſuſtentationem; duodecim ex eis ab Eccleſiâ ſuâ ferè ſemper abeſſe conſueverint, atque in ruralibus

Eccleſiis vel munus Vicariorum; vel alia officia peragere; & etiam ii, qui reſidentiam habens, vix ac ne vix quidem vitam ſuſtinere poſſint, tùm propter modicorum ſuorum redituum tenuitatem, tùm propter annonæ caritatem: quibus de cauſis Capitulum deſtinavit Curam loci, cujus nominatio, ac collatio ad idem Capitulum pertinent, uni cuidam ex prædictis Canonicatibus adjungere; quod propoſitum conſilium, quâ ratione ſequitur, cùm primùm vacare illa incœpit, executum eſt.

1. Congregato Capitulo pro ſolito more, Syndicus propoſuit, ut Cura cum Canonicatu quodam uniretur, atque quò faciliùs res ſuccederet, Cura cuidam Canonico conferretur; quæ quidem propoſito omnibus ac ſingulis Canonicis, qui præſentes ibidem aderant, admodùm placuit.

2. Concordibus animis determinatum fuit atque conſtitutum, futurum ut prædicta unio locum baberet duabus potiſſimùm accedentibus conditionibus.

Prima quidem: quòd antè nominationem omnes & ſinguli eorum ſeſe ſacramento forent obligaturi coram Decano, quo, qui nominandus eſſet, adigeret ſemetipſum, ad conſentiendum prædictæ unioni inſtituendæ.

Secunda: Quòd Capitulum gauderet quibuſdam juribus Curialibus, quorum ceſſione ac detractione Novo Parocho jam non accederet, niſi reditus Librarum circiter 600. cùm è contrario priſtinus reditus aſſurgeret ad annuum uſque cenſum 800. circiter Librarum; quod ſic obtineres propter exhibitum conſenſum inſtituendæ unioni, cujus beneficio quinque aliæ Præbendæ pinguiores aliquatenùs redderentur, quàm anteà.

Quæ quidem omnia cum bonâ fide locum habuerunt, atque conſpirante communi omnium conſenſu tam ex parte ipſius Capituli, quàm ex parte Leoniani, unius ex Canonicis, qui Parochus electus eſt ſub prædictis conditionibus, quas acceptavit, atque ſuis executus: Quâ de re petitur: 1. Utrùm ejuſmodi unio valeat ac ſit Canonica: 2. Utrùm præfati Canonici electores ex prædictis conventionibus, atque earumdem executione, in aliqua cenſuras non incurrerint: 3. Utrùm iiſdem cenſuris Leonianus ipſe non factus fuerit obnoxius; atque utrùm tandem propter ſuam plurimam bonam fidem, quâcum egerant, & ignorantiam, quâ laborabant, omnes ab iiſdem cenſuris, non vindicentur, poſito quòd in eo peregiſſent, aliquid, quod Canonicis Inſtitutis diſſentiret?

Respons.

Ut ſolvatur propoſita primo loco difficultas, in anteceſſum ponendum eſt: 1. obtinere paſſim in toto Galliarum Imperio, atque generali uſu quodammodò conſecrari hoc Diſciplinæ caput, ut nulli liceat, Canonicatum, ſimul ac Curam eodem tempore poſſidere. Quod principium eo nempe fundamento fulcitur, quòd prædicta duo generis iſtius Beneficia onus & obligationem importent non tantùm reſidentiæ perſonalis, ſed prætereà annexas habeans functiones omninò diſpararas atque diverſas, quæ ſæpè ſæpiùs ſecum invicem non poſſunt ſimul conſiſtere, quam ob cauſam nunquàm permittitur, ut unus. Idemque Eccleſiaſticus duo generis iſtius Beneficia ſimul eodem tempore poſſideat, nihil quidquam obſtantibus quibuſdam privilegiis in contrarium conceſſis aliquibus Eccleſiis tùm Cathedralibus, tùm Collegiatis, quibus ſummus Pontifex priſtinis olim temporibus fecerat poſſidendorum ſimul tùm Canonicatûs, tùm Curæ, facultatem: Cùm ejuſmodi privilegiorum rationem nullam habeat ſupremus Pariſienſis ſenatus, & declaraverit abſque ullâ diſtinctione celeberrimo Arreſto per modum ſtatuti pronunciato 15. Martii 1661. (a) prædictos ejuſmodi Canonicatus, ſeu Præbendas cum Curis eſſe penitùs inſociabiles. En quibus verbis laudatum Arreſtum concipitur: „ Curia „ pronuncians, poſt excepta ac communicata „ poſtulata Regii Procuratoris Generalis, de„ clarat omnes Canonicatus Eccleſiarum tam „ Cathedralium, quàm Collegiatarum, cum „ Curis eſſe prorsùs inſociabiles. „ Quod quidem Arreſtum concordat: 1. cum Decreto Tridentini Concilii (b), in quo ſic verbis diſertiſſimis fertur: *In unionibus verò quibuslibet ..... Eccleſiæ Parochiales ..... Præbendis Eccleſiæ Cathedralis, vel Collegiatæ ...... non uniantur.* 2. Cum Declaratione, quam Rex promulgavit 7. Januarii 1681, circa Beneficiorum repugnantiam, juxtà quam Declarationem non tribuuntur Beneficiariis à Principe, niſi percipiendi fructus de alterutro Beneficiorum inſociabilium, quod poſſident, & cui per ſe ipſo inſerviunt per annum, qui eis indulgetur ex tolerantiâ, ut poſſint alterutrum optare; atque etiam jubetur, ut reditus alterius Beneficii totus impendatur in commodum atque neceſſitates Fabricæ Eccleſiæ, & in ſolvendas honorarias Mercedes Vicarii, ſeu Vicariorum, qui eidem annexas exercuerint functiones.

(a) Ephemer. Audient. tom. 2. l. 4.

(b) Conc. Trid. Seſſ. 24. c. 13. de reformat.

2. Duo generis iſtius Beneficia adhuc eſſe magis inſociabilia, ſic poſſideantur ſimul in unâ eâdemque Eccleſiâ *ſub eodem tecto*, niſi eâ de re è Curiâ Romanâ fuerit impetrata diſpenſatio, quæ nequidem poteſt uſquàm eſſe legitima, niſi rem ipſam Eccleſiæ communem, utilitatemque fidelium potiſſimùm intendat: ſed neque unquàm recipiuntur in Galliâ diſpenſationes ejuſmodi quantùm ad duo Beneficia conditionis ac qualitatis ejuſdem, quales ſunt duæ Dignitates, vel duæ Præbendæ unius ejuſdemque Eccleſiæ. (c)

3. Eſt tamen verum, ex uſu quodam hominum memoriâ remotiori, qui plurimas in Eccleſias Cathedrales inductus eſt, obtinuiſſe, ut ab uno eodemque tùm Dignitas, tùm Canonicatus ibidem ſimùl poſſiderentur, quin etiam extare Eccleſias ejuſmodi, in quibus non poteſt quis aliquâ Dignitate inſigniri, niſi ei fuerit ibidem de unâ Præbendâ proviſum: ſed uſus iſte nihil quidquam ſpectat ad præſentem, de quâ agitur, difficultatem.

(c) Probationes immunitatum Eccleſiæ Gallic. relatæ à Pithou art. 73. tom. 1. init.

Quibus in anteceſſùm ſic poſitis, reſpondemus: 1. ut jam monuimus, poſſe ab aliquo Titulari equidem poſſideri ſimul unam Curam unamque Præbendam in unâ atque eâdem Eccleſiâ, cùm unio earumdem fuit à Superiori Canonicè ac legitimè confecta; at Superiorem iſtum nullum alium eſſe niſi Diœceſanum Epiſcopum ſolum, nequaquàm autem Capitulum, quantùmcumque ſit immune, & quantâcumque gaudeat Juriſdictione, quemadmodùm apertiſſimè evincitur ex certiſſimis argumentis, quæ legere licet in Deciſione, quam proponimus occaſione Caſûs *Adeodatus*. Quamobrem unio Canonicatûs & Curæ, de quâ quæſtio eſt, confecta ſolâ autoritate Capituli de S. Andræâ, nec valet, nec Canonibus ullâ ratione conſonat.

2. Cùm præfati Canonici non adducti fuerint, ad Curam ſuo Collegæ conferendam niſi conditionibus, ex quibus referebatur lucrum temporale Librarum circiter 200. cenſûs annui inter illos dividendarum; neque eos, neque eum, cui Curam contulerunt, excuſari nequaquàm poſſe à vitio ſimoniæ, quæ quidem ex conventionali, qualis erant anteà, vi executionis, quam utrâque parte conſecuta fuit, realis effecta eſt. In materiâ namque Beneficiali, quæcumque conventio, quæ non comprobatur autoritate ſummi Pontificis, eſt illicita atque Simoniaca: *Etenim, res Sacræ ut poſſideantur aliquo dato vel retento, ſive promiſſo, ſpeciem credimus habere Simoniæ*, inquit Alexander

(a) Alex. III. in c. *Super* 7. de tranſact. Lib. 1. tit. 36.
(b) Urban. III. in c. *Ex parte*? 5. de rerum permut. l. 3. tit. 19.

Alexander III. (a) Urbanus III. declarat etiam, quamcumque conventionem præviam eſſe Simoniacam, quantùm ad ea, quæ vel ſpiritualia ſunt, vel ſpiritualibus annexa. *Circà ſpiritualia, vel connexa ſpiritualibus labem ſemper continet Simonia.* (b) Etiamſi igitur ipſa unio juxta Canonicas Regulas, vel etiam ab Epiſcopo fuiſſet inſtituta, eorum tamen conventioni non minus indè Simoniæ vitium accederet; ſiquidem ipſam unionem non confecerint, niſi eo potiſſimùm animo atque fine, ut ex eâdem perciperent commodum illud temporali; de quo jam anteâ fuerat inter eos conventum. Ex quibus ſequitur: 1. Eos incurriſſe in omnes pœnas Jure conſtitutas adverſus eos, qui Simoniacæ labis vitio ſeſe inficiunt, ut alibi fuſiùs explicamus.

(c) Bonif. VIII. in Reg. *Ignorantia* 13 de Reg. Juris in 6.
(d) Gratian. ad Can. *Turbatur* 12. 1. q. 4. §. *Notandum.*
(e) Cœleſt. in Can. *Nullis* 4. diſt. 38.

2. Eoſdem ab iſtâ culpâ vindicari nequaquàm poſſe ſub prætextu prætenſæ bonæ eorum fidei; utpote quæ nullum aliud fundamentum habeat, quàm ignorantiam craſſam ejus rei, quæ jure tùm Divino, tùm Canonico prohibetur, quæque proindè eos nequaquàm poteſt ſub ipſius Dei oculis excuſatos ullatenùs efficere, ſecundùm regulam iſtam Bonifacii VIII. *Ignorantia facti, non juris, excuſat.* (c) Quod Gratianus Luculentiſſimis verbis facit manifeſtum in ſuo Decreto, adductis eâ de re exemplis quàm plurimis, (d) quodque vel ex ſeipſo ſatis patet quantùm ad Sacerdotes, quibus non licet, ea, quæ ſibi Canonicis Inſtitutis interdicuntur, ignorare, quemadmodùm hoc ipſum declarat Papa Cœleſtinus. *Nulli Sacerdotum liceat Canones ignorare, nec quicquam facere, quod Patrum poſſit regulis obviare.* (e)

CASUS X.

Optatus Archidiaconus de Eccleſiâ Navarrenſi, cùm Archidiaconatui ſuo ſubjectas habeat ferè 200. Parœcias, quas tenetur ſingulis annis viſitare, & onus ei incumbat defendendi atque urgendi lites omnes, quas neceſſe eſt incidere, ad mores Eccleſiaſticorum emendandos; quanquàm non gaudeat niſi groſſo annuoque reditu Librarum 200. quoſdam habuit, qui ei ſuaderent, ut Libellum ſupplicem offerret Epiſcopo, quo peteret ab eo, ut vellet ipſius Beneficio adjungere tractum quemdam Decumarum pretii 300. Librarum reditûs annui, pendentem ea Curâ de Sancto Yvo, cui cenſus annuus annectitur 2000. Librarum, & cujus Parochus conſenſit prædicto decumarum tractui detrahendo atque uniendo. Quærit, núm tutâ conſcientiâ poſſit apud Epiſcopum prædictam unionem urgere, cùm Epiſcopi prædicti Anteceſſor ſeſe obligaviſſet ergà Optatum, futurum ut ipſius Archidiaconatui Beneficium aliquod adjungeret ad ſummam uſque Librarum 400. cenſûs annui, vi tranſactionis inter eundem & ipſum Optatum confectæ, propterea quòd in gratiam Epiſcopi de quibuſdam juribus ceſſiſſet?

Respons.

Prædictus Archidiaconus non poteſt ſine propriæ ſuæ conſcientiæ diſpendio libellum ſupplicem offerre ſuo Epiſcopo, ut ab eodem obtineat unionem tractûs decumarum, de quo mentio fit in propoſitâ ſpecie. Atque ita cenſemus quinque potiſſimùm de cauſis.

Prima: quoniam acceſſiones Eccleſiaſtici cujuſdam reditûs ad aliquod Beneficium nunquàm inſtituendæ ſunt, niſi propter neceſſitatem aut utilitatem Eccleſiæ. Porrò ejuſmodi neceſſitas, vel utilitas locum non habet quantùm ad Archidiaconatum: Ratio eſt, quòd, ejuſdem occurrente vacatione, Epiſcopus poſſit illum conferre alicui Canonico, aut cuilibet alii perſonæ vel de Capitulo, vel de Diœceſi, quæ, cùm ei jam aliundè ſuppetat ſufficiens reditus ſive de Beneficio, ſive de patrimonio, poterit abſque ullo negotio onera eidem Archidiaconatui annexa ſuſtinere, quin etiam, quantùm pertinet ad ipſummet nominatim Optatum, valeat Epiſcopus eidem concedere Præbendam, quæ primo loco vacatura eſt, aut quodcumque aliud Beneficium, quod ſimul poſſit cum ipſius Archidiaconatu conſiſtere; ſi verum ſit, ut ſupponitur, ei non adeſſe reditum ſufficientem.

(f) Conc. Trid. Seſſ. 24. cap. 13.
(g) Idem ibid. c. 15.

Secunda: propterea quód, etiam poſito, quòd neceſſe foret adaugere reditum iſtius Archidiaconatûs, iſta reditûs acceſſio deſumenda foret de aliquo ſimplici Beneficio; non verò de fructibus, qui ab aliquâ Curâ disjungerentur: Quum etenim Concilium Tridentinum verba faciens de tenuitate reditûs ſedis Epiſcopalis, non permittat, ut cum Epiſcopatu Curæ jungantur, quemadmodum patet ex iſtis ipſius verbis: (f) *Interim verò.... hujuſmodi Epiſcopis, qui fructuum ſubventione, pro Diœceſis ſuæ tenuitate indigent, poterit de Beneficiis aliquibus, dum tamen curata non ſint..... à ſummo Pontifice provideri;* à fortiori dicendum eſt, nequaquam disjungendam eſſe ullam Curialium redituum partem, ad eandem uniendam cum Archidiaconatu. Prætereà verò laudatum Concilium (g) agens de tenuitate redituum Præbendarum, nonniſi permittit, ut cùm iiſdem uniantur *aliqua ſimplicia Beneficia:* undè apertum fit, ab eo nullâ ratione probari, disjunctionem fructuum alicujus Curæ, quam quis eo animo conficí vellet, ut alterius Beneficii: quodcumque eſſe poſſit, reditibus accederent.

Tertia: quia potior ratio daretur partis alicujus annuorum fructuum alicujus Curæ diſſociandæ, ut quibuſdam Curis, quibus nimis modicus reditus annecteretur, quales ejuſmodi frequenter occurrunt, adjungeretur, quam ejuſdam diſtrahendæ in gratiam unius Archidiaconatûs: verùm tamen nuſquàm auditur, aliquam partem de reditibus alicujus Curæ, licet omninò & quantùmcumque ſint pinguiores, disjungi, ut illa eadem alteri, quantùmcumque modica eſſe poſſit, adjungatur: quânam igitur ratione poſſet approbari, ejuſmodi disjunctionem decerni, ut adaugendo Archidiaconatui cuidam accederet?

Quarta: quoniam aliquod Beneficium Cura numquàm poteſt cenſeri reditûs eſſe pinguioris: Quùm etenim, juxtà Concilia atque Patres, ſuperfluum unius Beneficii, ac maximè unius Curæ, ſit neceſſarium pauperum, qui intrà Parœciæ limites degunt; Optatus auferret in ſpecie propoſitâ bonum Pauperum, ut ſibimetipſi illud idem vindicaret. Ex quibus ſequitur, à Parocho in eo perperàm omninò agi, quòd conſentiat diſtrahendo tractui decumarum, quem Optatus cogitat Archidiaconatui ſuo proſequi adjungendum; ſiquidem ſibi ſeſe gerens ignavè deſit cauſæ ſuorum Parœcianorum pauperum, ut totus faveat cauſæ Archidiaconi, de quo caſus proponitur.

Quinta: quoniam manifeſtè deprehenditur, non ex annuis groſſiſque tantummodò fructibus judicandum eſſe de reditu alicujus Archidiaconatûs, ſiquidem Archidiacono prætereà cedant jus tùm viſitationis, tùm Deportûs. Porrò, ſiquidem Optatus habeat ferè ducentas Parœciales Eccleſias Archidiaconatui ſuo ſubjectas; iri non poteſt inficias, præter 200. Libras cenſûs groſſi atque annui, quos percipit, quin ei etiam accedat tùm ex jure viſitationis, tùm ex jure Deportûs Curarum, quarum ſingulis annis occurrit vacatio, ſumma pecuniæ ad illum prædictum cenſum ſaltem propiùs accedentis; atque adeo reditus, quo gaudet, multùm excedat cenſum iſtum, quem allegat eſſe Archidiaconatui ſuo annexum. Addamus prætereà, ſi prædictus Epiſcopus unionem memoratam

memoratam eo fine conſiceret, ut tranſactionem, quam ipſius Anteceſſor fecit, eaequeretur, futurum profectò, ut vitii, quo prædicta tranſactio laborat, quæ Simoniacam labem omninò ſapit, ſeſe conſcium exhiberet atque participem.

Ca terùm hîc loci non immoramur penitiùs inſpiciendo, nùm memoratus Archidiaconus aliis quibuſdam Eccleſiaſticis reditibus non gaudeat, quin immò ſupponimus, ei nullum alium reditum aliundè præterea accedere; ſiquidem conſtet, ſi quem alium reditum aliundè perciperet, eum futurum ſub oculis ipſius Dei magis arguendum, magiſque inexcuſabilem, quòd eâ ratione vellet reditus, quibus jam gaudet, aliis prætereà reditibus cumulare. Conſulendus eâ de re Autor, quem ibidem indicamus ad marginem. (a)

(a) Sambovius tom. 1. Caſu 182.

CASUS XI.

Hercules Dux de Sancto Eugenio babet eximium prorsùs Caſtellum poſitum in Parœciâ S. Clari, cujus Lælius vir ſimplici fulgens notabilitatis titulo, Dominus eſt, & in quâ juribus omnibus honorariis gauder. Non vult præfatus Dux pedes in Eccleſiam ullatenùs inferre, in quâ nonniſi ſecundo loco poſt Lælium bonoribus donaretur: Quàpropter, animus ſuus aliquâ ægritudine indè conficiatur; & ut quamcumque litis ac querelæ occaſionem, quæ poſſet inter eum ac Lælium, ſuboriri, decliner, agit apud Epiſcopum, ut vel t transferre ad aliam Eccleſiam Parœcialem vicinam, cujus ipſe Dominus eſt, ejus Caſtellum, illudque eidem adjungere; cùm Parochus de Sancto Claro prædicto Caſtello à ſuâ Curâ disjungendo ſpontè conſentiat, & certior ſit, futurum ut habitatores ſuos abſque ullo negotio adducat, ad conſenſum prædictæ disjunctioni exhibendum. 1. Hercules numquid poteſt, excuſſo omni ſcrupulo, quas jam habere incepit apud Epiſcopum, eâ ereurgere ſollicitationes? 2. Parochus noſiè in eo malè ſe gerit, quòd prædictæ disjunctioni portionis unius de ſuâ Parœciæ conficiendæ aſſentiatur? 3. Promotor Epiſcopi, qui in præfatâ unione promovendâ aget, poteſt ne poſtulare, ut locum ac effectum conſequatur iſta disjunctio portionis de Parœciâ Sancti Clari? 4. Denique, eandemne poteſt Epiſcopus propter rationes ab Hercule allegatas decernere? Responsa.

Licet equidem ſit penès Epiſcopum Diœceſanum, ejuſmodi disjunctionem de unâ Parœciâ in gratiam alterius inſtituere, cùm ejuſdem inſtituendæ ſubeſt aliqua cauſa legitima; non eſt tamen, undè cum ullo jure concedi poſſit, rectâ conſcientiâ poſſe ab Hercule prædictam disjunctionem urgeri; quoniam in ipsâ rei veritate nulla eâ de re ſuccurrit eidem cauſa legitima: ſiquidem, quem animo concipit mœror, quòd cernat, virum ſimplici titulo nobilitatis eximium juribus honorariis donari in Parœciâ, cujus Dominus eſt, iniquior omninò ſit, atque quocumque juſto fundamento planè deſtitutus; quùm vel etiam in ipſo Gallico Regno reperiantur Eccleſiæ Parœciales quàmplurimæ, quarum ipſe Rex non eſt Dominus niſi ſimùl cum viris ſimplici nobilitatis titulo inſignitis, quibus etiam ſolis in Eccleſiâ tribui conſueverunt jura ejuſmodi honoraria, quandò nempè Eccleſia ſita eſt intrà limites eorum prædiorum Clientelarium, non in ipſis prædiis Regiis Clientelaribus: Quibus prætereà addi poteſt, extare etiam ingentia prædia poſſeſſa à viris primâ ac ſingulari generis claritudine eximiis, quæ tamen pendent è prædiis Beneficiariis minimis, quæ nullo proprietatis jure viris iiſdem vindicantur. Res eſt igitur, quæ nihil habet innſitati, neque ea quâ locus ullus mœroris Herculi valeat afferri, quòd ipſius Caſtellum in eâ Parœciâ ponatur, cujus juribus non gaudet honorariis: 1. Namque, cùm eadem ei nullo jure attribuantur, eadem non debet invidere Lælio, cui jure peculiari vindicantur. Aliundè verò adeſt, undè Hercules conceptum animo mœrorem cavat, emendo nimirùm jus Domini, quod annectitur Parœciæ S. Clari, ſi Lælius illud idem velit abalienare, aut ipſemet vel Lælio, vel cuilibet alteri ſuum Caſtellum vendendo.

2. Parochus in eo perperàm prorsùs agit, quòd aſſentiatur unioni, quam Epiſcopus vellet pronunciare, jubendo nimirùm, Caſtellum Herculis fieri juris alienæ Parœciæ: Ratio eſt, quòd ei inducatur obligatio, & quidem ex conſcientiâ, jurium quæ ſuæ Curæ propria ſunt, defendendorum atque conſervandorum, & eidem nihilominùs plurimùm inferret detrimenti ea ſuo, quod exhiberet, ejuſmodi disjunctioni conſenſu. Aliundè verò non poteſt prædictus Parochus, niſi temerè prorsùs atque imprudenter, in ſcipſum curam ſuſcipere, adducendi habitatores ad conſentiendum eidem disjunctioni; ſiquidem ita agendo, in offenſionem Lælii atque in animum ejuſdem à ſeſe alienum incurreret; undè ſequeretur omninò periculoſa diſſenſio tùm Dominum inter & Parochum, tùm Dominum inter & eos, qui inter ipſius Clientes partibus ac ſententiæ Parochi ſtarent.

3. Nec etiam poteſt Promotor poſtulare, ut prædicta disjunctio locum habeat, nec Epiſcopus eandem decernere, niſi ſubſit aliqua cauſa alia juſta, quæ pertinear ad cauſam atque utilitatem Eccleſiæ; neque enim ulla deprehenditur in ſpecie propoſitâ utilitas ſpectans ad Eccleſiam; quin potiùs disjungi non poteſt Caſtellum Herculis à Parœciâ, in quâ ſitum eſt, & illud adjungi alienæ Parœciæ, quin priori damni plurimum accedat. Præter quàm quòd ejuſmodi disjunctionis decretum valdè noceret juribus Lælii legitimi Domini, qui quidem ſimul cum ſuis Clientibus ejuſdem partibus adhærentibus, ac juſtitiæ cauſam in eo defendentibus ac tuentibus, meritò poſſet obſiſtere executioni ejuſmodi Decreti, ac poſtulare, illud idem infirmari, ac penitùs reſcindi. Sic propoſita difficultas deciditur, aut ferè ſimilis, à viro quodam notæ prorsùs inſignioris Theologo. (b)

(b) Sambovius tom. 1. Caſu 151.

CASUS XII.

Adeodatus, Regularis Abbas de S. Paulo, jure gaudet plenæ juriſdictionis in plurimas Eccleſias Parœciales, & in unam quamdam Collegiatam Eccleſiam, in quâ extant ſex Canonici, totidemque Capellani, qui ab eodem pendent, quantùm ad ea omnia, quæ pertinent ad ſpirituale regimen. Cùm ſex Canonicatus ſint reditûs adeo modici, ut via ſufficiant ad honeſtam Canonicorum ſuſtentationem, ſtatuit atque animo adjecit iiſdem aliquam addere reditûs acceſſionem, cum iiſdem nimirùm uniendo tres de prædictis Capellanis, quæ impræſentiarum vacant. Numquid poteſt privatâ ſuâ duntaxat autoritate unionem prædictam exequi? Responsa.

Unio Beneficiorũ juris eſt omninò Epiſcopalis, quod proindè nunquàm poteſt à quocũque inferiori Prælato exerceri. Undè ſequitur, Adeodato nullam ineſſe poteſtatẽ unionẽ triumCapellaniarũ cũ ſexCanonicatibus, quã ſecum animo deſtinavit, exequẽdi. Quod omninò concordat cum deciſione Cæleſtini III. qui ſic habet in unâ quãdamẽ ſuis decretalibus (c); *Sicut unire Epiſcopatus, atque poteſtati ſubjicere aliena, ad ſum̃um Pontificem pertinere dignoſcitur; ita Epiſcopi eſt Eccleſiarũ ſuæ Diœceſis unio & ſubjectio earumdem.* Atque eâ de cauſâ idem ſum̃us Pontifex declarat inordinatè factam atque nullã, quamdam unionem duorum Monaſteriorum, quæ decreta fuerat atque inſtituta conſentiente quidẽ Metropolitano, ſed non accedente *Diœceſani* Epiſcopi nec autoritate, nec conſenſu; *Nos quoq; decernimus irritandum*, ac permittit Epiſcopo, ut eandem infirmet, ac pronunciet, nullius eſſe momenti. Quod Diſciplinæ caput diſertiſſimis verbis confirmatum fuit à Concilio Tridentino (d), quod, quantùm ad eam rem, in Galliâ recipitur.

(c) Cælest. III cap. ſicut 2 de excess. Prælat. & ſubdit. l. 5. tit. 31.

(d) Conc. Trid. ſeſſ. 21. de reform. c. 5. & c. 24. de reform.

Quæ

Quæ deciſio patronos atque Autores habet Abbatem, qui dicitur (antiquus) (*a*), Joannem Andream, Henricum Boich, Antonium de Butrio, Zabarellam, Ancharanum, Marianum Socinum, Cardinalem Hoſtienſem, Archidiaconum, & Gloſſam, qui quidem omnes unanimi ore docent, jus ejuſmodi nequaquàm eſſe Abbatis proprium; ab eodemque nullatenùs exerceri poſſe, etiamſi ex aliquo peculiari privilegio immunitatis ſolutus ac liber eſſet ab Epiſcopali Juriſdictione; ut docent Zenzelinus (*b*), Guillelmus de Monte Landano, Henricus Boich, & Fagnanus, à quo præcedentes Autores citantur; aut licet jure gauderet juriſdictionis quaſi Epiſcopalis; quemadmodùm contendunt Laudatus Cardinalis Zabarella (*c*), Innocentius IV. (*d*) in ſuo in Decretalia Commentario, & idem Fagnanus, qui fidem facit (*e*), à Sacrâ Congregatione, quæ primùm quidem, quantùm ad illud caput, non omninò ſibi conſtiterat, fuiſſe poſtmodùm tandem eâ ratione ſic determinatum, atque conſtitutum.

Vide JURISDICTIO.

(*a*) Abbas antiquus in d. c. *ſicut.* v. *&* *nota.* Joann. Andræas n. 4. v. *uno* n. 7. & in Clementini. *ne in agro.* v. de ſtatu monachorum. Henric. Boich poſt. init. v. *Et nota.* Anton. de Butrio n. 4. Cardinal. n. 3. oppoſit. 2. Ancharanus n. 3. Marian Socinus in 2. Notabili. & in 5. art. principali. q. 7. n. 41. Hoſtiens. in c. *Nonnullis.* v. *Parochiales.* de Clericis non reſidentib. &c. Archidiac. in c. *Cum ſingula.* v. *Annexa* de Præbendis in 6. Gloſſ. in citat. Clementin. *Ne in agro.* 1. v. *Ordinarios.*

(*b*) Zenzelinus Guillelmus de Monte Lauduno in Clement. *Quia Regulares* unicam. de ſupplendâ negligentiâ Prælatorum. v. *Appiicentes.* Henric. Boich. loc. cit. & Fagnan. in d. c. *ſicut.* n. 13.

(*c*) Cardinal. loc. citat. & apud eum Gloſſ. in d. Clement. unic.

(*d*) Innocent. IV. in cap. *Cum dilectus.* De conſuetud. v. *Joannes dixit.*

(*e*) Fagnan. loc. cit. n. 14. n. 15.

VOTUM.

POSSUNT afferri quàmplurimæ *voti* definitiones. Ricardus in Commentario, quod edidit in Magiſtrum ſententiarum, iſtam tradit prædictæ vocis definitionem: *Votum, eſt propoſiti ſupererogantis promiſſio, Deo facta propter bonum finem, ex deliberatione firmata* (*f*). Ab aliis quibuſdam Theologis ſic definitur iſtis verbis: *Promiſſio deliberata facta Deo de aliquo meliori bono.* Quæ definitio Polmanum ſibi vindicans autorem (*g*) conſtat ac deducitur ex ipſiſſimis verbis S. Thomæ, qui ſic habet: *Votum, eſt promiſſio Deo facta . . . . propriè loquendo, votum dicitur eſſe de meliori bono* (*h*).

Dicitur: *Promiſſio deliberata*, hoc eſt, *ſpontanea fidei obligatio*; Quod intelligendum eſt de re, quæ ſit poſſibilis, atque ex ſuâpte naturâ bona.

Adjicitur: *Deo facta*; quoniam actus eſt Religionis, ſive fiat prædicta promiſſio ipſi Deo immediatè, ſive Sanctis eâ ratione, quæ ad ipſum Deum referatur: adeo ut cum S. Thomâ meritò poſſit aſſeri, votum alterutrâ præfatâ ratione factum, verè loquendo, ſoli Deo fieri: *Votum ſoli Deo fit* (*i*).

Subjicitur poſtremo denique loco: *de meliori bono*; hoc eſt, prômiſſio boni alicujus, quod melius ſit oppoſito alio ſibi bono, quod ipſi Deo ſit magis gratum & acceptabile, quodque tandem ejuſmodi non ſit, ut cum alio majori ac laudabiliori bono conſiſtere nequaquàm poſſit.

Quâ quidem ex definitione patet, non in ſimplici tantummodò animi propoſito reponi voti naturam, ſed in reali ac veri nominis intentione ſeſe obligandi, ad rem aliquam exequendam ex factâ promiſſione; *ex ſolâ conceptione boni explicandi non obligatur quis, ad bonum conceptum exequendum*, (*k*) & pertinere ad eſſentiam voti, quòd accedat iſta promiſſio cum perfectâ ac integrâ animi deliberatione. Ut namque promiſſio conſectarium quoddam eſt atque quidam effectus propoſiti, quod animo conceptum fuit, ejuſdem exequenda, eidem neceſſario debet aliqua deliberatio præmitti; ſiquidem actus ſit deliberatæ voluntatis. Atque ſic arguit S. Thomas, qui ait: *Promiſſio . . . . procedit ex propoſito faciendi: propoſitum autem aliquam deliberationem præexigit, cùm ſit actus voluntatis deliberatæ* (*l*). Ex quibus laudatus S. D. ſic concludit: *Sic ergò ad votum tria ex neceſſitate requiruntur.* 1. *Quidem, deliberatio*: 2. *Propoſitum voluntatis*: 3. *Promiſſio, in quâ perficitur ratio voti.*

Uſus vototum æquævus eſt ipſi Religioni, ut manifeſtum eſt ex Sacris Paginis, in quibus eorumdem mentio frequentiùs occurrit apud veterem Legem (*m*).

Vulgaris hæc eſt voti diviſio, in votum abſolutum; votum conditionatum, votum reale, votum perſonale; votum reale ſimul ac perſonale; votum ſimplex, & votum ſolemne.

Votum abſolutum, illud eſt, quod fit abſque ullâ interveniente conditione, & obligationem executionis inducit ſtatim, atque factum eſt. Atque de primâ illâ ſpecie voti Sacræ Scripturæ loquuntur, cùm ſic aiunt (*n*): *Cùm votum voveris Domino Deo tuo, non tardabis reddere: quia requiret illud Dominus Deus tuus, & ſi moratus fueris; reputabitur tibi in peccatum.*

Votum conditionatum, eſt illud, quod cum aliquâ conditione acceſſit; neque obligat niſi poſt adimpletam iſtam conditionem. Atque ejuſmodi eſt, votum illud, de quo Scriptura facit mentionem: *Si tradideris populum iſtum, in manu meâ, delebo urbes ejus* (*o*).

Votum reale, eſt illud, quod materiam aliquam intendit poſitam extrà perſonam ipſius, qui vovet, putà, verbi gratiâ, quandò promittitur Deo, futurum ut certa quædam pecuniæ ſumma per modum Eleemoſynæ in Pauperes effundatur.

Votum perſonale complectitur illius generis votum, cujus materia tota poſita eſt tùm in noſtris perſonis, tùm in noſtris actibus; ut exempli causâ, quandò quis vovet Deo, futurum ut aliquam Religionem ingrediatur, aut Sacram aliquam obeat peregrinationem, aut certum quoddam Jejunium celebret, vel talem orationem perſolvat.

(*f*) Ricard. in 4. diſt. 38. art. 3.

(*g*) Polman. part. 2. n. 840.

(*h*) S. Thom. 2. 2. q. 38. art. 2. in corp.

(*i*) Ibid. art. 5. ad 3.

(*k*) Argum. cap. Literarum. 3. de voto &c.

(*l*) S. Thom. loc. cit. art. 2. in corpore.

(*m*) Geneſ. 28. 20. Levit. 27. 2. 9. 14. 15. 16. 17. 20. 23. & 26. Num. 6. 2. & 21. & c. 21. 2. & c. 30. 3. & ſeqq. Deuter. 12. 6. 11. 17. & 26. & c. 23. 21. Eccleſ. 5. 3. Proverb. 20. 25. Pſalm. 115. 5. & ult.

(*n*) Deuteron 23. 21.

(*o*) Num. 21. 2.

Votum

Votum reale ſimul ac perſonale, quod aliâ nominis appellatione mixtum dicitur, eſt illud, cujus materia reponitur tùm in noſtris perſonis, aut actibus, tùm in noſtris bonis; quemadmodùm, cùm aliquis votum ſuſcripit ſacræ alicujus peregrinationis habendæ in certam quamdam Eccleſiam, ibidemque vel tale donum, vel talem eleemoſynam offerendi.

Obligatio reddendi voti realis tranſit ad hæredes defuncti voventis, ut conſtitutum eſt ab Innocentio III. (*a*) atque in eo Votum prædictum differt à voto perſonali, quod nonniſi voventi inducit obligationem.

(a) Innoc. III. in cap. *Ex parte* 18. de cenſibus l. 3. tit. 39.

Votum ſimplex ſeſe extendit ad quodcumque votum, vel privatim factum, vel etiam palam ac publicè. Quod verò ſolemnis voti ſortitur appellationem, eſt illud, quod ſuſcipitur ex ſolemni Profeſſione emiſsâ in aliquâ Religione ab Eccleſiâ approbatâ, aut ex ſuſceptione Sacrorum Ordinum. Atque hoc ipſum docet S. Antoninus, (*b*) cùm ait: *Voti ſolemnis aliud eſt, quod ſolemnizatur per profeſſionem approbatæ Religionis; aliud quod ſolemnizatur per ſuſceptionem Sacri Ordinis, ſcilicet Subdiaconatûs, & ſuprà. Omne autem votum, quod non eſt ſolemne, eſt ſimplex ſive illud fiat publicè, ſive privatim, ſive ore, ſive tantùm corde.*

(b) S. Anton. in ſumm. part. 2. tit. 11. c. 2. §. 1.

Votum ſolemne Religionis triplex peculiarium votorum genus diverſum continet, nempè paupertatis, caſtitatis & obedientiæ. Hæc illa vota ſunt, quæ ſunt gravioris momenti, quæ principaliora ſunt, & ad Chriſtianam perfectionem tutiori ratione conducunt: quoniam eorumdem ope penitùs removentur tria potiſſimùm, quæ obſtant ac impediunt, ne fideles ad eandem perveniant: ſcilicet, 1. terrenarum rerum ac divitiarum mundanarum cupiditas: 2. Naturalis ad oblectamenta & commoda corporis propenſio; 3: inordinata nimis ac diſſolutior noſtræ voluntatis immoderatio.

Paupertatis voto tollitur primum impedimentum, avertendo ſcilicet eum, qui ſeſe eodem obſtrinxit, ab amore falſorum bonorum hujuſce mundi, in quem corrupta natura nimiùm impellit.

Votum Caſtitatis totum obſiſtit immoderato voluptatum appetitui, in quem homo fertur cum vehementiori etiam impetu tùm propriâ, quæ ei innata eſt, concupiſcentiâ, tùm ſuggeſtionibus atque tentationibus, quæ frequenter emergunt ex illâ, quæ ei à naturâ ineſt, depravatione. Tandem obedientiæ votum corrigit atque ad æqui rectique normam componit ipſius voluntatem eandem ſubjiciendo alienæ illius voluntati, quem ſibi ſuperiorem elegit.

Quanquàm etenim verum ſit, regulariter loquendo, auxiliante Divinâ gratiâ, tres prædictas virtutes in memoratis votis contentas poſſe ſervari, licet iiſdem inhærendi obligatio verbis expreſſis non ſuſcipiatur; eſt tamen verius, futurum ut multò difficiliùs obſervarentur, niſi perſonæ Religioſæ ſanctiſſimæ ejuſmodi obligationi ſeſe alligarent, in cujus executione tota eorum vitæ inſtituti perfecta cumulataque virtus conſiſtit. Siquidem in eâdem occurrat quoddam quaſi potentiſſimumfrenum, quo ſiſtitur inconſtantia voluntatis, & excitatur ad executionem promiſſionum Deo factarum cum perſeverantiâ retinendam: undè D. Godeau (*c*) Vincienſis Epiſcopus aſſerit, nequaquàm adeſſe locum dubitandi, quin actus eliciti ex obligatione voti ſolemnis Religionis ſint iis excellentiores, qui ſine ullâ votorum obligatione perficiuntur; quoniam ſolemne votum eſt omnimodo propriæ ſuæ voluntatis renunciatio, & vitæ rationis obligatio, quâ Deo ſimul & arbor & fructus addicuntur atque conſecrantur. Quæ ipſiſſima ſunt verba digniſſimi illius Prælati, qui iſtam adjicit magni prorsùs ponderis obſervationem. „Sciendum eſt, inquit, „ex amore Divino potiſſimùm tribui pretium Chriſtianis actibus, atque ex eo„dem alios ab aliis diſtingui: adeo ut aliquis actus ſine amore ac tantummodò „vi ligaminis voti peractus non tam Deo placeret, quàm ille, qui, nullo cogen„te voto, cum amore perageretur. "Quod laudatus ſingularis pietatis Epiſcopus tùm Sacrarum paginarum autoritate, tùm S. Auguſtini teſtimonio confirmat.

(c) D. Godeau *Moralis Chriſtian. tom.* 2. *pag.* 181.

Denique, ut dicendi finis imponatur diviſioni votorum diverſorum, quæ poſſunt emitti, addimus, vota quædam occurrere de rebus in ſe ipſis bonis quidem ac laudabilibus, ſed quæ nullâ ratione præceptæ ſunt: Quale eſt votum, quod quis ſuſciperet, jejunandi ſingulis anni Mercurij diebus, vel omnes poſſeſſiones ſuas largiendi pauperibus; atque ejuſmodi procul dubio extitit votum Ananiæ & Saphiræ uxoris ipſius, qui fuêre ſubitâ morte perculſi, quòd non attuliſſent S. Petro niſi partem mediam pretij provenientis ex venditâ ſuâ hæreditate: Alia verò vota reperiri, quæ verſantur circà res præceptas.

Inter varia votorum genera, de quibus modò ſumus locuti, nullo alio, niſi ſolemni, conſtituitur illud impedimentum, quod paſſim circumfertur ſub appellatione impedimenti matrimonium dirimentis: adeo ut, qui promotus fuit ad aliquem è tribus Sacris Ordinibus, non poſſit matrimonium validè contrahere, non

magis

magis quàm perſona, quæ Religionem aliquam, emiſsâ ſolemni profeſſione, fuiſſet ingreſſa: ut declaratum eſt à Bonifacio VIII. *(a)*

(a) Bonifac. VIII. in c. Quod votum unic. de voto. in 6.

Eccleſia, ſeu potiùs ij, qui in eâdem præponuntur Superiores Majores, quales ſunt ſummus Pontifex & Epiſcopi, poſſunt gratiam facere votorum, aut eadẽ cōmutare, quandò res, quæ fuit vota, vel pernicioſa ſit, vel inutilis, vel contraria meliori bono.

Eorum diſpenſatio, quæ facta ſunt, Romam accedendi ad viſitanda ſepulchra Apoſtolorum, proficiſcendi Religionis ac pietatis cauſâ ad ſanctum ſepulchrum Domini noſtri, aliaque loca ſacra Hieroſolymitana inviſenda, & ſacræ peregrinationis obeundæ apud S. Jacobum de Compoſtellâ in Gallæciâ, ipſi ſummo Pontifici de jure reſervatur, ſunt & alia quædam vota, quæ, quantùm ad diſpenſationem, eidem etiam ab antiquo uſu reſervantur, ex jure eorumdem, quod ab Epiſcopis ipſe Legitimo uſu ſuum effecit. Qualia ſunt vota perpetuæ caſtitatis, ac Religionis, atque plurima alia, quorum pleraque pertinent ad impedimenta matrimonium dirimentia.

Plurimi tamen Epiſcopi conſtanter ſteterunt in poſſeſſione, quam ſemper retinuerant, quibuſdam in caſibus diſpenſandi circa quædam impedimenta etiam dirimentia; quemadmodùm omnibus perindè competit jus diſpenſandi quantùm ad vota, quæ dubia ſunt, & eâ, quæ non ſuſcepta fuerunt niſi quâdam accedente conditione, quæ locum nondùm habuit: Exempli cauſâ, circà votum illud, quod aliqua virgo feciſſet, ad vitæ ſuæ reliquum tempus perpetuæ ſervandæ caſtitatis; modò ſuus Pater à bello, in quo ſtipendia mereretur; rediret ſanus atque incolumis, aut à prælio, quod jamjam foret committendum; vel ad certum quoddam tempus conſtitutum, quod nondum elapſum eſt: ſicut etiam circà quædam alia vota, quorum materia principaliter intenta non continet niſi conſequenter atque indirectè materiam illam, circà quam diſpenſandi non haberet Epiſcopus poteſtatem, ſi ipſa fuiſſet primariò ac principaliter intenta; quale eſt votum, quod quis feciſſet ſuſcipiendi ſacrum aliquem Ordinem non advertens, onus eidem annecti ſervandæ perpetuæ continentiæ, tanquam aliquid eidem neceſſariò accedens; aut non veniendi in matrimonium, quod quidem omninò induit ejuſmodi continentiæ neceſſitatem. De quibus hîc loci nihil amplioris ſermonis habebimus, quoniam eadem materia occurret penitùs omninò ac fuſiſſimè tractata in 121. deciſionibus novem Titulorum, in quibus agitur de diſpenſationibus, quæ poſſunt tùm à ſummo Pontifice, tùm ab Epiſcopis, indulgeri.

CASUS I.

Liebaldus, cùm Eccleſiaſticorum conventui cuidam occurriſſet, in quo quæſtio agebatur, nimirùm, utrùm liceret vota facere tùm virgini, tùm ſanctis, quemadmodùm ipſi Deo; invitatus fuit, ad ferendam de propoſitâ quæſtione ſuam ſententiam; atque diſceſſit in partem affirmantem: *nonnè hallucinatus eſt?*

(b) Durandus in 4. diſt. 38. q. 1. Ricard. ibid. art. 2. q. 1. Angelus de Clavaſio. v. votum. 1. n. 2. Sylveſter de Prierio eod. v. Cajetan. in S. Thom. Bellarmin. l. 2. de Monachis. c. 14. & lib. 3. de cultu ſanctorum. c. 9. Azor. part. 1. lib. 11. cap. 13. Raphael de la Torre Malderus, Corduba, &c.

Respons.

Sententia, quam tulit Liebaldus, vera eſt, modò concordet cum ſenſu, in quo eundem S. Thomas intelligit, cujus Doctrinæ adhærent quicumque de materiâ illâ ſcripſerunt, ac nominatim Durandus, Ricardus à Sancto Victore, Angelus, Sylveſter, Cardinales Cajetanus & Bellarminus, atque alij plurimi (b). Aſſerit igitur laudatus S. Doctor (c), poſſe fieri vota tùm Sanctis, tùm etiam Prælatis viventibus, quibus obedientiæ voto ſeſe Religioſi ſubjiciunt, modò vota ſiant relativè ad Deum, atque de iis rebus, quæ nos excitent ad cultum ipſi debitum. *Per hunc modum,* inquit appellatus Angelicus Doctor (d), *intelligendum eſt votum, quo quis vovet aliquid Sanctis vel Prælatis; ut ipſa promiſſio facta ſanctis, vel Prælatis, cadat ſub voto materialiter, in quantùm ſcilicet homo vovet Deo, ſe impleturum quod ſanctis, vel Prælatis promittit.* Et alibi (e), *votum non fit Sanctis, niſi ſecundùm quod per ſuffragia ſunt mediatores inter nos & Deum:* hoc eſt propriè loquendo, vota ejuſmodi ſuot facienda Deo coram Sanctis, qui non tantùm invocantur ut teſtes rei illius, quam promittimus Deo, ſed etiam tanquàm deprecatores apud ſupremam illius Majeſtatem; ut faciliùs conſequamur gratiam; quâ eidem fideliter ſtare poſſimus. Atque proponit Sylvius in unâ quâdam è ſuis deciſionibus, cui dies adſcribitur 3. Maij 1625. (f). *Dicendum eſt, vota, quæ Sanctis fiunt, habere hunc ſenſum, vel quòd fiunt coram ſanctis, tanquàm teſtibus & ſuffragatoribus pro petendo auxilio ad illorum impletionem; vel quod fiunt Deo ſecundùm quod habent rationem voti; Sanctis autem, ſecundùm quod habent rationem promiſſionis: quæ tamen promiſſio etiam cadat ſub votum; quia Deo vovetur, quod promiſſio ſanctis facta implebitur.*

(c) S. Thom. in 4. diſt. 38. q. 1. art. 1. ad 4. quæſtione 1.

(d) Idem 2. 2. q. 88. art. 5. ad 3.

(e) In 4. loco cit.

(f) Fr. Sylvius reſol. …at v. Profeſ- … Monaſtica. … ra.

Atque reverà primævorum Eccleſiæ ſæculorum Doctores eâ de re ſunt in eodem ſenſu locuti; & inter alios Euſebius Cæſarienſis (g) qui ſic habet: *Veræ pietatis milites (Chriſti) ut Dei amicos honorantes, ad monumenta quoque illorum accedimus, votaque ipſis facimus, quorum interceſſione ad Deum non parùm juvari profitemur.* Quâ etiam de re Theodoretus (h) eâdem ratione ſententiam ſuam aperit, quandò ait: *fideliterque precatos ea maximè conſequi, quæ deſiderant, teſtantur, quæ votorum rei perſolvunt, manifeſta nimirùm adeptæ ſanitatis indicia.* Teſtatur quoque S. Gregorius Turonenſis, eum uſum obtinuiſſe, ut voto fierent Sancto Martino (i); *vota Beato Confeſſori promittentes.*

(g) Euſeb. Cæſari. de præpar. Evāgelicâ. c. 7.

(h) Theodoret. l. 8. de Martyribus.

(i) S. Greg. Turon. l. 2. hiſt. Francor. c. 37.

Denique in eodem etiam ſenſu ſunt intelligendæ formulæ quædam votorum etiam ſolemnium, quæ uſu recipiuntur apud quoſdam Religioſos Ordines. Qualis eſt iſta, quæ conſuevit emitti quibuſdam in Monaſteriis Monialium Ordinis S. Benedicti reformatarum, quæque ſequentibus verbis concipitur: *Profiteor & promitto Deo omnipotenti, Benedictæ Virgini Mariæ, Sanctis Apoſtolis Petro & Paulo, Patri noſtro Sancto Benedicto, omnibus Sanctis & vobis, reverendiſſime mi Domine Epiſcope. ... & Reverendæ Abbatiſſæ hujus Monaſterij, & veſtris legitimis ſucceſſoribus obedientiam, paupertatem, caſtitatem, immutationem morum & clauſuram perpetuam, &c.* Quæ formula reperitur de verbo ad verbum in Conſtitutionibus, quas Congregatio Romæ habita de iis, quæ ſpectabant ad Regulares, declaravit 6. Martij 1615. dignas approbatione ſummi Pontificis Pauli V. à quo reipsâ fuerunt approbatæ ſecundo die Julij ejuſdem anni, Sylvius, quem hujuſce rei autorẽ habemus, fidem facit, prædictã

formulam etiamnùm frequentari apud Moniales Ordinis S. Benedicti reformatas de Atrebate, Namurcenſi & plurimis aliis Diœceſibus. Neque verò iſta faciendorum votorum ejuſmodi ſolemnium formula propria tantummodò eſt Monialium de Ordine S. Benedicti, quemadmodùm plurimi teſtantur Autores; ſiquidem is uſus obtineat apud alios Ordines Regulares, ut vota non tantùm fiant ipſi Deo; ſed prætereà nomina tùm Beatæ virginis, tùm Auctoris ac Parentis Religioſæ familiæ, in quâ profeſſio ſolemnis emittitur, appellentur, & adjiciantur illæc verba, *& omnibus Sanctis.* Quod quidem diſertis verbis aſſerit Cardinalis Cajetanus [*a*], quemadmodùm Raphael de la Torre & Arragonius: ſed tandem ejuſmodi vota nec nuncupantur, nec intelligenda ſunt niſi in eo ſenſu, quem innuunt S. Thomas, Sylvius, atque alij Theologi, quos ſuperiùs appellavimus.

[*a*] Cajet. Raphael de la Torre, & Arragonius in 2. 2. q. 88. art. 5.

CASUS II.

Balduina Virgo, cui res familiaris valdè exigua eſt, annos nata vel decem, vel undecim tantummodò, lecto libro, in quo Virginitas ſummis laudibus in cœlum efferebatur; & cùm accepiſſet ex colloquio quodam, quod habuit cum Sorore ſuâ, quæ eſt Monialis, quàm vitæ Religioſæ inſtitutum eſſet perfectum atque Deo acceptum, votum ſuſcepit tùm virginitatis, tùm Religionis ingrediendæ eo ipſo, quòd ad annum perveniſſet, in quo poſſet admitti ad ſolemnem profeſſionem. 1. Num votum ipſius validum eſt? 2. Si nihil ei roboris inſit, nonne cum eâdem non poteſt niſi ab ipſo ſummo Pontifice diſpenſari?

Respons.

Circà propoſitam difficultatem non unâ eademque ratione ſentiunt autores: eorum opinionem primò quidem loco referemus, qui negativam partem ſuêre ſecuti; ſententiam deindè ſubjiciemus eorum, qui votum ejuſmodi habuerunt ut validum. S. Antoninus (*b*) impuberes in numero eorum recenſet, quorum vota nullius ſunt effectûs, & opinionem ſuam totam fulcit autoritate S. Thomæ atque Paludani: *Nota*, inquit, *quod ſunt quædam perſonæ, quarum vota non ſunt obligatoria.* En ſubjicit inter alia hujuſce rei exempla iſtud potiſſimùm: *pueri antè annos pubertatis; ſcilicet maſculus ante decimum quartum annum; fœmina ante duodecimum completum.* Quod confirmat illis rationum momentis: *tùm quia in pluribus patiuntur rationis defectum, tùm quia ſunt in poteſtate parentum & tutorum, & ſi voveant,* [votum eorum] *non habet effectum ... & licet Hugo dixerit, quod ſtatim cùm malitia ſupplet ætatem, poſſit ſe vovere Deo, ſicut & dare Diabolo; tamen contrarium tenent communiter Canoniſtæ.*

(*b*) S. Ant. 2. part. ſummæ Theol. tit. 11. cap. 2. §. 6.

Angelus de Clavaſio propugnat etiam [*c*], vota Impuberum nullius eſſe roboris: *Impubes*, ait, *non poteſt facere votum Religionis: etiam de conſenſu Patris; & ſi facit, non tenet etiam poſt pubertatem, qualitercunque intenderet, cùm fecit.* Deindè referens opinionem S. Thomæ, ſic addit: *Thomas ... tenet, quòd, ſi impubes habet uſum rationis, obligatur quantùm in ſe eſt, niſi irritetur; de quo dicto ego dubito.*

[*c*] Angelus de Clavaſio v. votum. n. 2. 3. & 6.

Baptiſta Trovamala eidem adhæret opinioni in ſua ſummâ, cui titulus inſcribitur *Roſella* (*d*), cùm ſibi proponens quæſtionem iſtam, ſcilicet, utrùm impubes, qui ſeſe obſtrinxit voto vel continentiæ, vel Religionis, ejuſdem vinculo teneatur poſtquam ipſius Pater deceſſit, aut cùm attigit annum pubertatis, reſpondet, eum ad illud idem adimplendum non obligari, niſi legitimæ factus ætatis hoc ipſum ratum habuerit. *Licet in dicto caſu non obligetur ex voto, quod in minori fecit ætate; ſi tamen major poſtea factus, illud ratum habuit, quod vovit, obligatus erit.*

(*d*) Bapt. Trova-mala in ſum. Roſellæ. v. votum 2. n. 4.

Cui Laudatorum Autorum opinioni S. Thomas [*e*] videtur ſatis apertè favere, cùm Sermonem generalem faciens de voto, neque adhibitâ ulla ſimplex inter ac ſolemne votum diſtinctione ſic habet: *Illi, qui non habent uſum liberi arbitrii, ſicut aliqui, qui non ſunt ſanæ mentis, vovere non poſſunt, nec etiam pueri ante annos pubertatis.*

(*e*) S. Thom. in 4. dist. 38. q. 1. art. 1. q. 3. in corp.

Non eſt tamen diſſimulandum, cùm de prædictâ materiâ diſſerit ex profeſſo in ſuâ ſummâ, [*f*] ab eo ratione tantiſper diverſâ eâ de re ſententiam proponi: poſtquàm etenim aſſeruit, ab impuberibus non poſſe ſuſcipi vota, quæ teneant, *quia & rationis patiuntur defectum, ut in pluribus, & ſunt naturaliter ſub curâ Parentum .... & ideo eorum vota ex duplici causâ robur non habent:* Apponit iſtam exceptionem: *Contingit tamen propter naturæ diſpoſitionem, quæ Legibus humanis non ſubditur, in aliquibus licet paucis accelerari uſum rationis, qui ob hoc dicuntur doli capaces* * Adeo ut judicio maturo priùs donentur, quàm annum attigerint pubertatis, & tunc valeant ſeſe obligare ex voto ſimplici ad ea, quæ juri eorum proprio ſubjacent, quanquàm diſpoſitione Legum Eccleſiaſticarum conſtituantur inhabiles, ad ullam obligationem ex voto ſolemni ſuſcipiendam. Sic habet Doctor Angelicus, qui deindè ſequenti ratione concludit. *Eſt ergo dicendum, quòd ſi puer, vel puella ante pubertatis annos nondùm habeat uſum rationis, nullo modo poteſt ad aliquid ſe obligare; ſi verò ante pubertatis annos attingit uſum rationis poteſt quidem, quantùm in ipſo eſt; ſe obligare.* Quæ quidem poſteriora verba quoniam apertè recedunt à ſententiâ autorum, quos appellavimus, plurimos alios tam Theologos, quàm Canoniſtas adduxerunt ad amplectendam ſententiam eidem ex adverſo oppoſitam, atque ad contendendum, quandòque poſſe alicui Impuberi eam adeſſe judicij maturitatem, quæ ſufficiat, ut poſſit ſuſcipere validè votum ſimplex caſtitatis, vel Religionis, & quodcumque aliud votum ſimplex, quantùm ad ea, circà quæ poteſtati eorum quibus ſubjicitur, nequaquàm obnoxius eſt.

(*f*) Idem 2. 2. q. 88. art. 9. in corp.

* Quòd ſcilicet habeat uſum rationis liberum. Cajetan. hîc.

Quorum alterius iſtius opinionis Patronorum numero ſeſe Sylveſter de Prierio adjunxit; & ait S. Thomam rectè non intellectum fuiſſe neque ab Angelo de Clavaſio, neque à Baptiſtâ Trovamalâ. *Sed Ego Dico, quòd iſte non bene vidit Sanctum Thomam, qui diſtinguit dicens, quòd ante pubertatem non poteſt quis facere votum ſolemne Religionis ... ſed ſecus de ſimplici, & multò minùs eum vidit ſumma Roſellæ, quæ attribuit, quòd, ſecundùm eum, antè pubertatem non poſſit puer ſe voto Religionis obligare* [*g*].

[*g*] Sylveſt. v. votum. 3. q. 5.

Eidem opinioni Fumus adhæret, atque aſſerit, eo ipſo, quòd aliquis impubes fuerit uſum rationis conſecutus, poſſe eundem erga Deum ex voto ſimplici ſemetipſum obligare: *In aliis autem* (non ſolemnibus) *votis non eſt reſpectus ad ætatem quatuordecim, vel ſeptem annorum, ſed ad liberum uſum rationis: nam quandocumque homo eſt doli capax, poteſt ſe ad votum obligare* (*h*).

(*h*) Barthol. Fumus in armillâ, v. votum n. 6.

Cardinalis Cajetanus, & ante eum Cardinalis Joannes de Turre-crematâ, ac poſt eos Cardinalis Toletus atque Navarrus (*i*) ſequuntur quoque eandem opinionem. En, quas iſte poſtremo loco recenſitus autor affert, rationes: *Licet qui carent ætate ſufficienti ad contrahendum matrimonium, ſi eo judicio polleant, ut poſſint jam & mereri & peccare, quæcumque vota ſive perſonalia, ſive realia regulariter emittere poſſunt, quibus obligentur, juxtà Gloſſam inſignem ab omnibus receptam in c. Mulier. 32. quæſt.*

(*i*) Joann. de Turre-Crematâ vulgò Cardinalis Xiſti in can. ſint quidam. 2. 17. q. 1. n. 7. Cajetan. in 3. loco cit. & in ſumm. v. votum. Fr. Tolet. inſtruct. Sacerdot. l. 4. c. 17. n. 17. Navar. manual. c. 12. n. 68.

32. *quæſt.* 2. *Panormitan. cum communi in cap. de voto . . dixi : regulariter , quoniam voto ſolenni Religionis ſe non poſſunt obſtringere . . . bene tamen voto ſimplici.* Fatetur tamen celeberrimus ſimul ac eruditiſſimus Pœnitentiarius Romanus fultus autoritate S. Thomæ , S. Raymundi (*a*), S. Antonini , atque aliorum , in poteſtate Patris eſſe, ſi velit, filij ſui impuberis votum irritare ; & Tutoris , votum ſui pupilli. *Nihilominus parentes illorum , vel Tutores omnia illa rectè poſſunt irritare.*

(*a*) S. Raymund. lib. 4. ſummæ tit. 5. §. 2. S. Anton. loco cit.

Tandem Sylvius [*b*] iiſdem totus conſentit. *Pueri* , inquit , iſte primi Ordinis Theologus , *qui antè annos pubertatis non habent uſum rationis , non poſſunt validè ſe per votum obligare . . . qui autem ante pubertatem illam uſum illum habent , poſſunt , (quantùm eſt ex parte ſuâ) votis ſe obſtringere : ſed ea non ſunt firma , quandòquidem poſſint irritari per Patrem aut Tutorem : obligant tamen quandiù non irritantur.*

(*b*) Fr. Sylvius in 2. 2. q. 80. art. 9. Conclus. 1.

Ex quibus omnibus prædictis patet, non poſſe eâ quâ neceſſe foret , indubitatâ ac certâ ratione propoſitam difficultatem enodari. Cùm etenim S. Thomas in duobus locis operum ſuorum ſententiam eâ de re ſuam non uno eodemque modo proponat, videtur poſſe nec ſine quâdam veri ſimilitudine, in alterutram partem negantem vel affirmantem perindè propugnari , ſiquidem utraque ſuos habeat notæ prorsùs inſignioris Autores.

At obſervandum venit propoſitam ſecundo loco opinionem , juxtà quam votum Impuberis, qui rationis uſu pollet , eſt validum , recidere in novam aliam difficultatem, quæ nimirùm in eo poſita eſt , nùm ſufficiat ad validitatem ipſius voti, quòd poſſit mortale peccatum à veniali dijudicare ac diſtinguere , quemadmodùm contendunt Author ſummæ , cui titulus eſt *Armilla*, & Navarrus, aut utrum prætereà neceſſe ſit , eum imbui notitiâ naturæ voti , quod emittit , & plurimi , qui poteſt occurrere in eodem adimplendo , laboris. Porrò de ipsâ difficultate omnes ſententiæ prædictæ patroni nihil habent , quod indubitatum ſit ac planè determinatum , quandòquidem ſatis habent verbis generalioribus ac tantummodò aſſerere , ad robur & autoritatem voti rationis uſum eſſe omninò ſufficientem.

Quod ad nos ſpectat , ſi ſenſum proprium innuere nobis detur , videtur , iſtæc verba non ad ſtrictos Literæ apices , nec in ſenſu , quem abſolutè important , eſſe de judicio firmo ac ſatis perfecto, ut poſſit , quæ procedit ex voto , naturæ obligationis eſſe perſpecta atque explorata, ac potiſſimùm ſi agatur de voto continentiæ & Religionis : quod quidem S. Thomas verbis non obſcuris ſufficienter innuit vel ex ipſis vocibus , quibus utitur in textibus , quos repetiimus ex ipſius Commentario in Magiſtrum ſententiarum , & ejus ſummâ, in quibus ait, raro prorsùs impuberes inveniri eo rationis uſu pollentes , qui ſufficiat ad validitatem voti , ac frequentius multò contingere , eos eodem omnino carere. *Ante annos pubertatis. patiuntur rationis defectum , ut in pluribus.* Et iterùm : *In aliquibus , licet paucis , accelerari rationis uſum , qui ob hoc dicuntur doli capaces.*

Enimverò nequaquàm ad verum accedit , quòd exiſtimetur laudatus S. Doctor voluiſſe dicere , rarò impuberem occurrere, qui eo polleat uſu rationis , quo poſſit mortale perpetrare peccatum : Cùm è contrariò ſit illud extrà omnem controverſiam poſitum , rariſſimè reperiri, puerum aliquem natum annos duodecim vel tredecim , & puellam , quæ ætatis ſuæ duodecimum annum ferè attingit , ſic eſſe obtuſi atque hebetioris ingenij , & eo uſque ignaros ac imperitos eſſe , ut ignorent ea , quæ Lege tùm Divinâ ; tùm Eccleſiaſticâ ſub pœnâ mortalis peccati prohibentur. Eſt igitur abſque dubio rationi magis conſentaneum , illud aſſeri , ſcilicet à S. Thomâ aliiſque Doctoribus non haberi tanquàm validum votum Religionis ac continentiæ , niſi quantùm ad eos , qui ſunt tam de naturâ votorum ejuſmodi , quàm difficultatum , quæ fidelem eorumdem executionem per totum vitæ tempus reliquum comitantur , ſufficienter eruditi. Jamverò quâ veriſimilitudine contendi poteſt , parvulam , quæ annum ætatis ſuæ decimum , vel undecimum tantummodò decurrit , quæ , ut omninò frequenter contingit parvulis ejuſmodi ætatis , nondùm fuit primos appetitus concupiſcentiæ experta , cuique proindè inauditæ , neque ullâ ratione perſpectæ ſunt plurimæ , quæ in iiſdem vincendis ſuperandæ ſunt, difficultates; poſſe ſufficienter erudiri de tentationum æſtu, quibus non antè ſubjici incipitur, quàm fuerit ad annos perventum integræ ac plenæ pubertatis ? Quânam ergò ratione Balduina , de quâ propoſita quæſtio potiſſimùm inſtituitur , poteſt emiſiſſe validè votum virginitatis aut Religionis , ſi votum illud non fecerit niſi cum complicatâ quâdam atque omnino confuſâ obligationis tanti momenti notione, neque ullâ tentationum experientiâ edocta , quæ ſæpè ſæpiùs quàm acerrimè obſiſtunt voti ejuſdem obſervationi ? Atque eâ potiſſimum de causâ S. Thomas , (*c*) S. Antoninus , S. Raymundus , atque ij omnes , qui in iſtam materiam attigerunt , conſentiunt, vota impuberum nuſquam eſſe ſtabilia , ſed eo uſque poſſe tùm ab eorum Parentibus , tùm etiam ab eorum Tutoribus infirmari , ut nequidem, ita ſentientibus Doctoribus quamplurimis , ullam imponent iiſdem , conſecutis etiam pubertatis annum , obligationem.

(*c*) *Sed votum ejus poteſt irritari per parentes ejus , quorum curæ remanet adhuc ſubjectus.* S. Thom. cit. art. 9.

Nihilominùs , quoniam fieri poteſt ex bonâ quâdam indolis habitudine, ac fortunâtâ præcocis cujuſdam atque præter ſolitam naturæ conſuetudinem indui ingenij diſpoſitione , Balduinæ in eâ, in quâ ſupponitur conſtitui , annorum ſuorum ætate , idem adeſſe judicium intelligens circà naturam ſui voti , ac laborum plurimorum , qui poſſunt in executione ejuſdem occurrere , quod ei adeſſet, cùm annum fuiſſet ætatis ſuæ duodecimum expletum conſecuta ; in eo caſu præſumendum eſt , ipſius votum omninò valere , niſi ſubſint graviſſimæ aliquæ cauſæ , cur aliter de eodem judicetur.

In eam verò ſententiam lubentiùs adducimur , quòd Alexander III. ab Epiſcopo Norvvikenſi de quodam Juniori parvulo * conſultus , qui voto ſeſe obſtrinxerat ſuſcipiendæ Sacræ cujuſdam peregrinationis in Urbem Jeroſolymam , nedùm votum ejuſmodi declaret infirmum atque irritum , quanquàm plurimus locus daretur conjiciendi , prædicto parvulo nondùm eam adeſſe judicii maturitatem ; quo poſſet labores omnes , omniaque incommoda, quæ occurrebant in eodem adimplendo , prævidere atque habere penitùs explorata ; quin immò ſupponat , illud idem omninò valere , atque obligare ; ſiquidem gratiam ejuſdem ei indulgeat , impoſitâ eleemoſynarum erogandarum obligatione [*d*]. *Nos autem ipſum à voto , quod in ætate tenerâ , facilitate potiùs , quàm ex arbitrio diſcretionis promiſit , abſolvimus : Ita tamen , quòd idem votum Eleemoſynis redimat.*

* *In puerili ætate conſtitutus.*

[*d*] Alex. III. in cap. venientis 2. de Voto & voti redemptione. lib. 2. tit. 33.

Ex quibus concludimus , tutius eſſe , aſſerere , Balduinæ , quod ipſa ſuſcepit , voti perficiendi induci obligationem , niſi ejuſdem gratiam ſibi fieri conſequatur ex legitimâ diſpenſatione , quæ quidem , tum propter puerilem ipſius

ætatem, & propterea quòd incertum ſit, utrum fuerit eâ firmitate ac maturitate judicii donota, quo poſſet ipſa vinculo obligationis alicujus ſeſe innodare, tùm propter rerum ipſius familiarium tenuitatem, poteſt ab ipſius Epiſcopo concedi, nullâ aliundè urgente causâ, cur eâ de re Romam recurrat: utpotè quòd nonniſi vota, de quibus conſtat ſummo Pontifici reſerventur, atque in eo tantummodò caſu, in quo per facultates proprias licet ipſius autoritatem implorare.

CASUS III.

Lucilia puella annum agens ætatis ſuæ decimum cum tribus menſibus, cùm jamjam eſſet ad Sactam menſam acceſſura causâ Myſteriorum Sacro-Sanctæ Euchariſtiæ pro primâ vice percipiendorum, voto ſeſe obſtrinxit perpetuæ Virginitatis, nec conſulto ſuo Confeſſore, nec omninò aliâ quâcumque perſonâ. Sex annos deindè esplevit nihil prorsùs cogitans de voto, quod ſecerat, & cùm in matrimonium veniſſet, non ſuit ejuſdem recordata niſi poſtridiè matrimonium ſuum, quod ſuerat conſummatum: quâ quidem de re graviſſimè prorsùs fuit perturbata; & quæſtio proponitur. 1. Utrùm votum illud ut validum conſiderandum ſit, quanquàm illud idem emiſerit ex ſubito, quo correpta ſuerat, pietatis ardore, atque etiamnùm agens ætatem penitùs puerilem? 2. Quid ab ipsâ ſit peragendum, ut propriæ ſuæ conſulat conſcientiæ, poſito; quòd ipſius votum valeat atque aliquam inducat obligationem?

Respons.

Reſpondemus: 1. Si Lucilia votum ſuum fecerit cùm plenâ animi deliberatione, nec ea ignorans, quæ ſpectabant ad illam, quam contrahebat, obligationem; nihil dubitationis eſſe debere, quin ipſius votum omninò valeat, ac validè ſuſceptum fuerit; licet annum ætatis ſuæ nonniſi duodecimum cum tribus menſibus fuiſſet conſecuta tunc temporis, quandò ejuſdem religione ſeſe obſtrinxit. Conſtat namque, cùm ad annum pubertatis perventum eſt, qui numeratur duodecimus, quantùm ad puellas, facultatem adeſſe voti validè conficiendi; quemadmodùm eâ de re convenit unanimi conſenſu tùm apud omnes Theologos, tùm apud, quotquot ſunt Canoniſtas.

2. Neceſſe eſt igitur, Luciliam, quo tutè poſſit conſcientiæ ſuæ providere, recurrere ad ſummum Pontificem, & diſpenſationem fieri ſibi de voto conſequi ex Romanâ Pœnitentiariâ. Ei nihilominùs licet abſque ullo peccandi ſcrupulo conjugale debitum Marito ſuo continuare intereà reddere: Sed non poteſt niſi cum peccato, quod adverſaretur ipſius voto, illud idem ipſa ab eo petere, donec diſpenſationem indulgeri ſibi è Româ impetraverit. Si nequiret Romam recurrere vel propter facultatum ſuarum tenuitatem, vel propter quamlibet aliam cauſam legitimam; ſufficeret, ab eâ vel Epiſcopi, vel ejus Vicarij Generalis autoritatem implorari, ut ab alterutro ſecum obtineret diſpenſari in foro interiori Pœnitentiæ, in quo generis iſtius diſpenſatio debet effectum ſuum obtinere.

3. Poſitò, quòd adeſſet juſta aliqua cauſa dubitandi, nùm votum præſatæ puellæ foret dubium ea defectu cognitionis, vel deliberationis; tum nihil opus eſſet, ipſam Romam recurrere: Nam Epiſcopus, ejus Vicarius Generalis, ſeu quilibet etiam alius Confeſſarius ad hoc ab alterutro ex profeſsò deſignatus poſſet eidem gatiam voti ipſius indulgere, aut illud in pia quædam alia opera commutare; aut etiam declarate, cùm illud nullum ſit, nullam quoque ea eo importari obligationem. Sed iſtæc omnia non ſunt peragenda niſi *in foro Pænitentiæ*, ut jamjam monuimus. Quæ deciſio Autorem habet eruditi nominis quemdam Theologum, cujus opus publici juris jam factum eſt (*a*).

(*a*) Sainte-Beuve tom. 3. *Caſu* 123.

CASUS IV.

Rutilia annoanata ſexdecim, eorum prorsùs hoſpea & imperita, quæ ſpectant ad naturam voti, tùm ad procedentem ex vinculo ipſius obligationam, cùm ſacræ cuidam orationi interfuiſſet, quæ habebatur intrà ſolemnia profeſſionis Religioſæ, quam una ex ejus conſanguineis jamjam erat emiſſura, & in quâ ſacer Orator in medium proferebat Virginum illarum pretioſa emolumenta, quæ ſeſe Deo voto virginitatis totas conſecrant, promiſit Deo in ſuo, quem toto pectore exhalabat, pietatis æſtu, ſuturum, ut nunquàm in matrimonium veniret, & ad tempus vitæ ſuæ reliquum continentiam ac virginitatem perpetuò ſervaret, non tamen advertens, utrùm obligationem iſtam ſibimetipſi induceret vel vi voti, vel nullo voto interveniente; licet fuerit ſui ſatis compos, ut quæ faceret, ipſa poſſe ſecum recogitare. Poſt aliquos ab illinc annos oblata eidem fuit conditio matrimonium ineundi cum viro ditiſſimo, & eadem etiamnùm ei conditio proponitur. Quam quidem acceptare totus ejus animus ardet, ac ſibi licere pro comperto atque explorato ducit: quoniam, cùm ſuâ ſeſe obligavit ergà Deum promiſſione, eandem non habuit, niſi quemadmodùm quæ accedunt, aliæ promiſſiones vulgò ſolent conſiderari; aut nonniſi tanquàm ſimplicis conſilia, quæ animo concipiuntur; de cætero non intendens, nec ullâ ratione cogitans, ſuturum ut ex ejuſmodi promiſſione ſibi foret inducenda obligatio eâ ratione, quâ poſtmodùm ſibi renuntiatum ſuit, votum obligare; Quid potiſſimùm agar neceſſe eſt, ut conſcientiæ ſuæ tutiori, quâ poterit, viâ provideat?

Respons.

Requiritur equidem neceſſariò ad validitatem voti, ut intentio ſeſe obligandi interveniat: quoniam votum Legis cujuſdam rationem conſtituit, quæ voluntario ac lubenti animo ſuſcipitur, quæque adeo non obligat niſi quantùm animo ſuit, ſibi obligationis induci: At eâ ipſiſſimâ de causâ promiſſum, quo Rutilia ſeſe ergà Deum obſtrinxit, conſiderandum eſt, ut veri ac proprij nominis votum; adeoque obligatur ex debito ſuæ conſcientiæ ad illud idem religiosè ſervandum. Ratio eſt, quòd, cùm promiſerit cum plenâ mentis advertentiâ & integrâ voluntatis deliberatione, futurum ut ad tempus vitæ ſuæ reliquum continentiam perpetuò ſervaret; non poſſit ulàtenùs iri inficias, quin ipſa ſufficientem habuerit intentionem obligationis ejuſmodi contrahendæ: quandòquidem in ejus generis promiſſione naturali quâdam connexione contineatur obligatio dictæ promiſſionis exolvendæ. *Nam promiſſio ex naturâ ſuâ parit obligationem*, inquit quidam notæ certè celebrioris Theologus Hiſpanus: (*b*) *Ad fidelitatem hominis pertinet, ut ſolvat promiſſa*, ait quidam vitæ ſuæ Sanctitate conſpicuus omninò Archiepiſcopus (*c*). Atque reverà quidem, ſi ſtrictè quis teneatur ad

(*b*) Dominicus Sotus de juſt. & jure l. 7. q. 1. art. 2.

(*c*) S. Anton. 2. part ſumm. theolog. tit. 11. c. 1. §. 2.

ſerran-

ſervandum, atque perſolvendum initum aſiquem bonâ fide contractum cum Hominibus, ut docet S. Thomas; (*a*) quantò magis incumbit ee præſtare, quæ promiſſa Deo fuerunt? Sie diſſeritur à S. Gregorio, quem Gratianus refert in uno quodam è Canonibus Decreto ipſius inſertis: (*b*) *ſi enim*, inquit laudatus Pater, *inter homines ſolent bonæ fidei contractum nullâ ratione diſſolvi; quanto magis iſta pollicitatio, quam cum Deo pepigit, ſolvi ſine vindictâ non poterit?*

(*a*) S. Thom. 2. 2. q. 88. art. 3. ad 2.
(*b*) Greg. in can. *vidnas.* 2. §. 1. 27. q. 1.

Animo nihilominùs non eſt diffiteri, poſſe Ruilliam abſque ne minimo quidem peccato recurrere ad legiumum ſuperiorem, quò valeas ab eo conſequi, ſibi indulgeri de voto diſpenſationem, modò ejuſdem poſceudæ ſubeſſet ei aliqua juſta cauſa.

CASUS V.

Nummius, cùm eo uſque pervenire non potuiſſet, ut petitum à Mariâ uxore ſuâ per tres menſes & ampliùs ab eâdem obtineret ſibi reddi conjugale debitum, licet eidem nulla juſta cauſa ſubeſſet Mariti votis non annuendi; iram tandem eâ de re graviſſimam concepit, atqoe in ipſomet, quo plorimùm abripiebatur, impotentis animi impetu declaravit ei, ſeſe religione voti obligare, ad illud idem nunquàm ab eâ repetendum. Num ejuſmodi votum hebet alicujus roboris firmitatem?

Respons.

Autor Gloſſæ (*c*) in quamdam Gregorij IX. Decretalem cenſet, votum ejus generis nullum prorsùs eſſe, niſi qui, abreptus iracundiæ ſuæ motu impotenti, vovit, compreſsâ tandem iracundiâ, illud idem ratum habeat; *niſi poſt calorem iracundiæ conſentiat.* En ipſiſſima ſunt Autoris laudati verba: ſuamque confirmat opinionem plurimis teatibus, inter quos qui cæteris luculentior eſt atque ad concludendum magis aptus, deducitur ea Decretali quâdam Innocentii III, (*d*), in quâ laudatus Papa declarat, quòd *poſitus extra mentem, ac per hoc non valeat conſentire, niſi, poſtquàm mentis ſuæ factus eſt compos, ſpontaneâ voluntate profeſſionem fecerit Monachalem.* Cui prædictæ opinioni Ludovicus Romanus, Felinus (*e*), Jaſonius (*f*) etque alij quidam adhæſerunt: At plurimi non infimi nominis Canoniſtæ contendunt, iſtam opinionem eſſe falſam, niſi, quemadmodùm monet Navarrus, (*g*) intelligatur de motu quodam iracundiæ, cujus impetus eo uſque ſit impotens, ut voventis mentem ab omni tùm rationis uſu, tum judicio prorsùs alienet. *Valet votum per iracundiam emiſſum à vovente, non penitùs à ſuo judicio deturbato.* Et iterùm, *planè falſa eſt, niſi intelligatur de irâ alienante voventem prorsùs à Judicio.* Quod idem jam docuerat Joannes Andræas (*h*) plurimis ſeculis ante Navarrum, atque in eo veſtigiis inceſſeras celeberrimi Canoniſtæ Oldradi Laudenſis, qui eum in eâdem doctrinâ anteceſſerat. Doctrinam quoque eandem Panormitenus ſequitur: neque prædictis duobus placet opinio Gloſſæ niſi verbis ſequentibus reſtricta. *Quandò turbatio eſt talis & tanta, quòd ſapit quandam mentis alienationem ex multo furore.*

(*c*) Gloſſa in C. *Dud.* m. 20. do convers. Conjugat. v. *Calore iracundiæ.*
(*d*) Inno. III. in d. c. *Sicut.* 15. de Regulas.
(*e*) Felinus in c. *Mathæu.* de ſimoniâ.
(*f*) Jaſon in lib. *ſi filiam.* Cod. de inofficioſo teſtamento
(*g*) Navar. in C. in. *Divortium,* de Pœnit. diſt. 1. r. 12. in fine. & n. 17. tom. 1. fol. 23e. verſo.
(*h*) Joann. Andr in cit c. *Dudùm.* n. 20.

Enimverò iracundia, qualis ea eſt, quam hic loci ſupponimus; hoc eſt, ille, quæ mentem non alienat ab uſu rationis, non eſt cauſa, cur infirmetur ac reddatur nullum, bonum aliquod opus, quod peragitur; licet ipſum opus nihil prorsùs juvet quantùm ad vitam æternam: exempli causâ, pauper aliquis à me petit eleemoſynam; illum repello: inſtat ac ſtipis erogationem importunus urget, ei iraſcor, neque petitam eleemoſynam cedo niſi, ut eum à me ipſo remittam: iſta eleemoſyna, nihil iracundiâ obſtante, pauperi prædicto juſtè ac legitimè vindicatur: ſic etiam Nummius promittit Deo, ac voti religione ſe obligat, ad conjugale debitum nunquàm petendum, quoniam cum uxore ſuâ ſibi non obediente ſtomachatur: votum ipſius ceuſendum eſt ratum ac validum, ipſique ſub oculis ipſius Dei inducit obligationem; modò non eo uſque æſtuet irâ, quòd expers omnis cujuſcumque rationis uſus efficiatur.

Habemus etiam ex ipſo Jure aliunde exemplum, ex quo poteſt hæc præſens noſtra deciſio plurimùm confirmari. Quod quidem occurrit in Decretali quâdam Urbani III. (*i*), qui declarat, quemdam virum, qui *iracundiæ calore ſuccenſus* jure jurando affirmaverat, futurum ut de Monaſterio, in quo commorabatur, diſcederet, nolens ibidem habitare ſimul cum Religioſo quodam, à quo aversus erat; obligaudum eſſe, ad habendam ibidem ſtabilitatem perpetuam, atque ad temeratum, quo ſeſe obſtinaerat, juramentum pœnitendo corrigendum: *Talis ei pœnitentia injungatur, ut alius quilibet exemplo ejus deterritus ſimile aliquid facere pertimeſcat: ipſe verò in Clauſtro, quod abjurare non potuit, cum ſtabilitate perpetuâ ſuam pœnitentiam exequatur.* Ex quibus verbis apertum eſt, à laudato ſummo Pontifice habitum fuiſſe juramentum prædicti Religioſi, ut veri nominis juramentum, licet temerarium foret ac injuſtum, & quanquàm illud idem iracundiæ calore ſuccenſus dixiſſet. Quidni igitur votum emiſſum ex ſimili iracundiæ motu coram Deo non valeret?

(*i*) Urban. III. in c. Sicut 1. de Jure jurando.

Tandem poſſumus addere teſtimonium ejuſdem Navarri circà Tribunal Romanæ Pœnitentiariæ, cujus uſus crat laudato Canoniſtæ omninò perſpectus ac familiaris: Sic ergò loquitur: *Prætorium Sacræ Pœnitentiariæ omnia vota per iracundiam, vel aliam paſſionem & perturbationem facta, judicat eſſe valida, niſi tanta fuerit iracundia, tantaque paſſio & turbatio, quæ voventem extra mentem ad inſaniam trahat.*

CASUS VI.

Pavinus profectus ex Inſulis in Flandriâ, obiturus Romam Sacram peregrinationem, & voto ſuſcepto diem alterum ab adventu ſuo jejunum agendi, illuc acceſſit die Sabbati in hebdomadâ Sanctâ ſub horis veſpertinis. Nùm obligatur ad abſtinendum ipſo die Paſchatis?

Respons.

Non videtur, quâ ratione poſſit negari, quin Pavinus teneatur in poſitâ hypotheſi Sacrum etiam diem Paſchatis jejunum habere, ſi eundem excipere non expreſsè intenderit. Ita deciditur à Joanne Andræâ (*k*), qui nullâ adhibitâ nec diſtinctione, nec exceptione, aſſerit, eum, qui votum ſuſcepit abſtinendi ipſo die, quo ſacram ſuem obierit peregrinationem, obligari, ad votum ſuum adimplendum. Ratio eſt, quòd, cùm non intenderit iſtum diem excipere, cenſeatur animum habuiſſe ſaltem tacitum ſeſe obligandi ad illud votum tam ipſo die, quàm cæteris diebus. Sic etiam determinatur à Fagnano (*l*), qui ait. *Idemque dicendum eſſet, ſi voviſſet abſtinere die, in quâ perveniet ad locum peregrinationis . . . nam, ſi pervenerit ad locum deſtinatum in die Dominico, imò*

(*k*) Joann Andræas in cap. *Explicari.* 3. de obſervatione jejuniorum. v. voto. (lib. 3. tit. 46.)
(*l*) Fagnan. in c. *Explicari.* 3. eod. tit.

& in

& in Paſchate Reſurrectionis ; utique teneretur abſtinere.

(a) Honor. III. in c. cap. Explicari. eod. tit.

Atque eâ de causâ Hoororius III. (*a*) declarat Epiſcopo Pragenſi, ad quem ſcribit, non licere carnes edere die Navitatis Domini noſtri, incidente in feriam ſextam, cùm votum ſuſceptum fuit, ab omni carne quâlibet feriâ ſextâ ſemper abſtinendi. Quod idem habet Fagnanus (*b*) poſt Sylveſtrum (*c*).

(b) Fagnan. in d. c. Explicari. n. 14.

(c) Sylveſt. v. Jejuni in. q 10. ſeu n. 7.

Memorat quoque Cardinalis Zabarella illius exemplum, qui feciſſet votum abſtinendi ſingulis annis die Annunciationis, nullatenùs cagitana, Feſtum Paſchatis poſſe in ipſum etiam diem aliquandò incidere ; quo quidem die non dubitat aſſerere, futurum ut obligaretur, ad abſtinendum, quantùmcumque ſit ſolemnis. *Nam, ſi hoc Feſtum contingeret die Dominico*, ait adhuc Fagnanus, *abſque dubio teneretur abſtinere, etiam in Dominicâ Reſurrectionis.*

CASUS VII.

Constantanus annos natus viginti ſeptem, poſtquàm votum ſuſcepit Religionis ingrediendæ, fuit ad Epiſcopatum promotus. Nonnè voti vinculo ſolvitur ex iſtâ promotione ; ſiquidem Epiſcopatus ſit ſtatu Monachali longè ſublimior ac oobilior ?

Respons.

Nodus difficultatis non in eo cooſtitutos eſt, oimirùm, uter prædictorum duorum ſtatuum ſit ſublimior ac nobilior ; ſed quæſtio eſt de obligatione voti, quo ſeſe Conſtantinus obſtrinxit. Conſtat autem, ex prædicto voto tantùm ei induci obligationem ejuſdem adimplendi, ut illius vinculo ſolvi nequaquàm poſſit coram Deo, niſi ex impotentiâ aliquâ phiſicâ, vel morali. Eſt ergò aſſerendum, eum teneri ad amplectendum vitæ Religioſæ inſtiutum ; ſiquidem, quanquàm Epiſcopalis infulæ fulgeat honoribus, omninò poſſit, abdicato ſuo Epiſcopatu, votum ſuum adimplere. *Qui vovit Religionem ingredi*, ait Fagnanus (*d*), *& voto non completo, factus eſt Epiſcopus, per hoc..., non eſt ſolutus voto. Imò, ſi ſuam velit ſanare conſcientiam, debet cedere & votum implere.*

(d) Fagnan. in c. Sane. de Regul. &c. n. 27.

Atque ita definitum verbis luculentis legitur in Decretali quâdam Innocentij III. (*e*) in quâ Laudatus Papa conſultus ab Epiſcopo Genevenſi de non abſimili difficultate, eidem reſpondens ſic declarat : *Nos igitur tuæ diſcretioni conſulimus, ut, ſi tuam ſanare deſideras conſcientiam, regimen reſignes Eccleſiæ memoratæ, ac reddas Altiſſimo vota tua.* * Cujus deciſionis Gloſſa rationem iſtam reddit : *Quia Dominus exigit oblatum, quod non exigeret offerendum.* Quam rationem Autor citatæ gloſſæ mutuatus eſt ex verbis S. Auguſtini, quæ referuntur ad aliam cauſam in Canone quodam Decreti Gratiani (*f*).

(e) Innoc. III. in c. Per tuas. 10. de voto. &c. l. 3. tit. 34.

* Pſalm. 75.

(f) S. Aug. in c. Nuptiarum 4. 27. q. 1, in fine.

Obſervandum verò eſt : 1. Quanquam ſummus Pontifex vocem adhibeat *Conſulimus*, eandem nihilominùs intelligendam eſſe de vero ac propriè dicto præcepto, quemadmodùm innuunt iſtæc verba, quæ ſubſequuntur : *Si tuam ſanare deſideras conſcientiam :* quæ quidem verba non ſubjiceret Innocentius III. ſi res eſſet ſimplicis tantummodò conſilij, ſiquidem ex violato conſilio non poſſit offendi conſcientia : Neque aliâ de causâ laudatus ſummus Pontifex ſic loquitur, quam quia non ferebat ſententiam judiciariam ; quo quidem in caſu pronunciaviſſet tanquàm Judex, & quaſi poteſtatem habens ; & quoniam præfatus Epiſcopus nonniſi ſimplex conſilium ab eo poſtulabat. Quam interpretationem tradit Innocentius IV. in eo, quod ſcripſit in prædictam Decretalem, commentario ; (*g*) Quæ eadem interpretatio autorea etiam habet Cardinalem Hoſtienſem, (*h*) Joannem Andræam, (*i*) Petrum Ancharanum (*k*) & Zabarellam (*l*).

(g) Innoc. IV. in d. cap. Per tuas. v. Conſulimus.

(h) Hoſtienſ. ibid n. 1. v eod.

(i) Joan. Andreas. ibid n. 4.

(k) Petrus Anchar. ib n. 3. Notabil. 4.

(l) Card. ibid. Notabil. 1.

2. Ab Innocentio III. addi, poſtquàm, qui fuerat ad Epiſcopatum promotus, votum ſuum adimplevit, eum iterùm poſſe in Epiſcopum eligi. *Quòd ſi Capitulum Gebennenſis Eccleſiæ te poſtmodùm canonicè duxerit eligendum ; electionem recipere poteris de te factam.*

Cæterùm, quàm eâ de re Laodatus ſummus Pontifex propooit, S. Thomas ſuam quoque facit deciſionem (*m*) fultus ejuſdem Decretalis autoritate, quæ citatur à Fagnano (*n*). Quam partem Sanchez (*o*) amplectitur, atque patronos ejuſdem opinionis appellat Hoſtienſem, Joannem Andræam, Cajetanum, Majorem, Abulenſem, Angelum, Sylveſtrum, Tabienam & Armillam.

(m) S. Thom. 2. 2. q. 189. art 3. ad 2.

(n) Fagnan. in c. Sane. de Regul. &c. n. 68.

(o) Sanchez de Decalogo l. 4. c. 17. n. 5.

CASUS VIII.

Lælia, ſuſcepto voto virginitatis ad reliquum vitæ ſuæ tempus ſervandæ, brevi poſteà permiſit, ſeſe à Juvenali corrumpi atque deflorari, proindèque amiſit quod Deo voverat. Numquid poſteà tenetur vinculo voti, quo ſeſe obſtrinxit, ad ſervandam ad reliquum vitæ ſuæ tempus continentiam, licèt nihil aliud intenderit, quàm ſuam vovere virginitatem ?

Respons.

Propoſitam ſibi non abſimilem quæſtionem S: Thomas (*p*) ſic diſſolvit. *Illa ergò, quæ virginitatem vovit*, ait laudatus Sanctus, *ſi corrupta eſt ; quamvis non poſſit virginitatem reddere ; tamen poteſt reddere continentiam ; & ad hoc remanet obligata, & ulteriùs ad pœnitentiæ lamentum, per quod Virginitatem amiſſam Deo recompenſet : quod quidem, & ſi non ſit æquivalens ſimpliciter, eſt tamen æquivalens, quantùm ad reputationem Dei, qui non exigit ab homine ultrà poſſe.* Obligatio igitur Læliæ inducitur, vi ſuſcepti ab eâ voti vovendæ Deo ſuæ virginitatis, ad reliquum vitæ ſuæ tempus ſervandi continentiam.

(p) S. Thom. in 4. diſt. 38. q. 1. art. 3. quæſtiuncul. 1. ad 1. Item 2. 2. q. 88. art. 3. ad 2.

CASUS IX.

Ennonius vir de rebus ſuis familiaribus optimè conſtitutus vovit, futurum ut occurrenti ſibi primo Pauperi quinque largiretur aſſes, ad ſatisfactionem alterius pauperis à ſeſe inclementiùs accepti. Obligatur-ne ſub pœnâ peccati mortalis, ad votum ſuum adimplendum ?

Ratio dubij, quâ ſimul etiam poteſt à mortali peccato vindicari, ſi votum ſuum nolit perficere, eſt quia materia prædicti voti videtur omninò leviſſima ; &, quemadmodùm votum eſt Lex, quam aliquis ſibi voluntariò imponit ; videtur, obligationem, quæ inducitur ejuſdem adimplendi, non cenſendam eſſe majorem illâ obligatione, quæ ex aliis Legibus ſequitur. Porrò obligatio, quam cæteræ Leges important, nequidem exceptâ lege naturali, petitur à gravitate, vel Levitate materiæ prædictarum Legum : adeo ut ſi materia earumdem levis fuerit, violatio quoque illarum non ſit niſi levis ac venialis, juxta principium iſtud S. Thomæ (*q*) : *Illud, quod modicum eſt, ratio apprehendit quaſi nihil ;* aut, ficut loquitur S. Antoninus (*r*) *parum pro nihilo reputatur :* Quod quidem uterque Sanctus non

(q) S. Thom. 2. 2. q. 66. art. 6. ad 3.

(r) S. Anton. 2. part. Summ. Theol. tit. 9. c. 10. §. 1.

non aſſerit, niſi duce S. Ambroſio, qui citatur à Gratiano (a).

(a) S. Ambr. in can. Revere vo 469. de conſecra. diſt. 2.

Respons.

Exiſtimamus, nihil obſtantibus rationibus enunciatis in inſtituendâ quæſtione, quæque eo fine allegantur, ut Ennodio non exequenti ſuum votum cauſam præbeant excuſationis, eundem tamen nullatenùs eſſe à mortali culpâ vindicandum. Quanquàm etenim indubitatum ſit, ſi votum ſuum ex aliquâ parte adimpleverit, putà ſi, verbi gratia, dederit pauperibus tres vel quatuor aſſes eo animo, ut votum ſuum adimpleret, eum poſſe à peccato mortali excuſari; quoniam illud idem, quantùm ad partem magis præcipuam, perfecit, & quod de eodem ſupereſt adimpleudum levioris prorsùs eſt momenti: Si tamen nihil omninò velit ejuſdem perficere, ſeſe reatu conſtringit peccati mortalis; ſiquidem habenda non ſit ut materia levis, integra voti alicujus violatio, quod quidem cum ſit promiſſum ipſi Deo factum, non poteſt ullatenùs omitti, quin indè ſequatur graviſſimæ prorsùs perfidiæ peccatum. *Votum*, inquit S. Thomas, (b) *eſt promiſſio, non quæcunque, ſed Deo facta, cui infidelem eſſe graviſſimum eſt.*

(b) S. Thom. 2. 2. q. 89. art. 8. ad 1.

Quam deciſionem ſuggerit Cardinalis Cajetanus, (c) qui quidem ut diluat objectionem propoſitam in præſenti ſpecie, & interpretetur iſtud vulgare adagium: *Parum pro nihilo reputatur*, affert in exemplum votum, quod quis feciſſet recitandi unius verſiculi de aliquo Pſalmo; & contendit in eo caſu, cùm verſiculus iſte conſideretur tanquàm aliquid totum, nullatenùs verò tanquàm pars, non poſſe niſi cum peccato mortali votum ejus generis non adimpleri. *Malè applicatur hoc principium ad propoſitum*, ait iſte notæ celebrioris Cardinalis; *Modicum namque, ſive parum, relativè cùm dicatur ad aliquid, reſpectu cujus eſt modicum, aut parum, tunc pro nihilo intelligendum eſt, quando ut pars, aut quaſi pars alterius reſpicitur; quando verò ut totum quoddam ſecundum ſe ſumitur, tunc non modici, ſed totius habet rationem. Verbi gratiâ, voveat quis dicere die Dominico Pſalterium: Si dicendum omittit unum verſum, non eſt reus fracti voti, quia modicum pro nihilo reputatur; at ſi ſolum voviſſet dicere unum verſum, & omiſiſſet illum, eſſet procul dubio reus fracti voti. Ubi manifeſtè vides, quod unus verſiculus, diverſimodè cadens ſub præcepto divino de ſervandis votis, ut pars modica, & quod dum totum, diverſimodè cadit ſub obligatione. Nam ad illum verſum, ut modicam partem; non obligatur, niſi ſub peccato veniali, propter imperfectionem actûs, quia modicum pro nihilo reputatur: ad eumdem verſum, ut totum, obligatur ſub peccato mortali; habet enim rationem perfecti actûs.*

(c) Cajetan. loc. cit. q. 89. art. 5.

Cui ſententiæ Cardinalis Toletus (d) ſubſcribit. De voto namque faciens Sermonem, cujus materia non cadit aliundè ſub præcepto, quin immò leviſſima eſt, ait: *Tale votum obligat ſub mortali; adeo ut, qui agit contrà votum, etiam in re antè non debitâ, vel minimâ, peccet mortaliter.*

(d) Tolet. Inſtruct. ſacerd. l. 4. cap. 17. n. 9.

Igitur juxtà prædictas autoritates Ennodius in propoſito caſu à peccato mortali nequaquàm excuſandus eſt. Si tamen non peccaret niſi ex ſolâ morâ, & voluntatem ſinceram re ipsâ gereret adimplendi ſuum votum, non putamus, ex ſuâ negligentiâ, quam eidem exequendo affert, eum ad peccati mortalis uſque malitiam ac reatum devenire; ſiquidem ipſius voti materia leviſſimi ſit omninò momenti. Quin etiam fatemur, extare quoſdam Autores, quemadmodùm Sotum & Navarrum, qui ſententiam tenent oppoſitam, opinioni Cardinalium Cajetani & Toleti; & cenſent, in caſu propoſito non occurrere niſi veniale peccatum. At plurimùm juvat in ejuſmodi materiâ ſequi, quæ ſaluti magis conſulit, opinionem; ſecundùm iſtud dictum Innocentii III. ſcribentis ad Capitulum de Eccleſia Wurſburgenſi: (e) *In dubiis via eſt eligenda tutior* (f).

(e) Innoc. III. in cap. Illud de Clerico Excomm. depoſito. vel interd. miniſtrante. l. 5. tit. 27.
Item Clement. III. in cap. *Ad audientiam.* 12. de homicidio. &c.
(f) *Colloq. Petrocor. tom. 4. Colloq. 2. q. 3.*

Casus X.

Enguerrandus Abbas, atque generis nobilitate Commendatiſſimus ex animo non vulgaris humilitatis vovit, futurum ut oblatos Epiſcopatûs honores nunquàm acceptaret. Num potuit ſeſe religione ejuſmodi voti obſtringere?

Ad propoſitam quæſtionem diſſolvendam, eſt adhibenda diſtinctio: Namque aut Enguerrandus animum habuit ſeſe ſuo voto obligandi ad oblatos Epiſcopatûs honores, etiam jubente legitimo ſuperiore, nunquàm acceptandos; atque in eo caſu votum illius foret illicitum: aut non intendit niſi ſibi inducere iſtam obligationem, quòd nunquàm foret eoſdem ſollicitaturus, ac denegaturus eoſdem etiam ſibi oblatos, quantùm ex ſuo arbitrio penderet; quo quidem in caſu votum ipſius licitum ac juſtum foret, & ei ſub oculis Dei ipſius importaret obligationem. Quam diſtinctionem S. Thomas ſuggerit (g), cùm ait: *Qui autem votum emittit de non ſuſcipiendo Epiſcopatum, ſi per hoc intendat ſe obligare ad hoc, quod nec per obedientiam Superioris Prælati accipiat, illicitè vovet. Si autem intendat ad hoc ſe obligare, ut quantùm eſt de ſe, Epiſcopatum non quærat, nec ſuſcipiat, niſi imminente neceſſitate, licitum eſt votum, quia vovet ſe facturum id, quod hominem facere decet.*

(g) S. Thom. 2. 2. q. 185. art. 2. ad 3.

Casus XI.

Hector Pater familias, Parœcianus de Sancto Paulo, vovit, futurum ut per unum annum integrum ſingulis tùm Dominicis, tùm feſtivis diebus primariis, Miſſæ privatæ cuidam adeſſet in certo quodam Monaſterio horâ decimâ matutinâ, quæ ipſa hora eſt, quâ Miſſa Parochialis celebratur. Illud autem potiſſimùm intendit in voto ſuo, nimirùm, quòd, cùm quidam Religioſus vitæ ſuæ Sanctitate commendatiſſimus, quem ſuæ conſcientiæ moderatorem ſibi elegit, divinum Sacrificium prædictâ horâ conſueverit offerre; eidem Sacra peragenti ſummoperè peroptet ſimul cum ſuâ conjuge, ſuiſque liberis, intereſſe. Nùm obligatur ſub pœnâ peccati mortalis ad exequendum ſuum votum?

Respons.

Exiſtimamus, Hectori, nullatenùs induci obligationem votum ſuum adimplendi. Ratio eſt, quòd juxtà doctrinam S. Thomæ, non cadat ſub voto res, quæ vel de ſe eſt illicita, vel minùs bona, licet de ſe non illicita ſit: *Sicut juramentum, quod vergit in deteriorem exitum, non eſt ſervandum*, inquit Laudatus S. Doctor, (h) *ita nec votum. Unde Iſidorus dicit*: In turpi voto muta decretum: *quia votum non extendit ſe ad illicita, vel minùs bona.* Porrò votum, quod Hector ſuſcepit, prorsùs illicitum eſt; obligatur etenim ad aſſiſtendum, quantùm ipſi per rerum ſuarum opportunitatem licet, Miſſæ Parochiali ſingulis diebus tùm Dominicis, tùm feſtis ſolemnioribus: à quâ quidem obligatione adimplendâ deterreretur, ſi ſuum votum ſervaret. Non debet igitur illud exequi, ſiquidem, etiamſi ex conſcientiâ non teneretur prædictis diebus Miſſæ Parochiali intereſſe; ſaltem cenſet

(h) S. Thom. in 4. diſt. 38. q. 1. art. 2. quæſtiunc. 1. ad 3.

conſtet, opus eſſe tùm utilius, tùm mercede potiori dignum eidem Miſſæ adeſſe, quàm Miſſæ privatæ in Eccleſiâ extraneâ; quod planè ſufficit, ut votum ejuſmodi indè nullum efficiatur, cùm neceſſe ſit, quodcumque votum fiat *de meliori bono*, ut loquitur appellatus Angelicus Doctor (*a*), quò Deo ſit acceptum. Quibus præterea addere juvat mali exempli rationem, quod vir iſte Parœcianis omnibus aliis præberet, in eo quòd à ſuâ Parœciâ ipſe cum totâ domo ſua ex inordinato pietatis affectu per annum integrum abeſſet.

(*a*) Id. ib. art. 1. quæſtiunc. 2. in corp. & 2. 2. q. 88. art. 2. in corp.

CASUS XII.

Gildardus Scholaſticus Rhetoricæ ſtudens, cùm ſibi pateant ad Collegium duæ viæ perindè commodiores, ſed quarum ei una magis arridet, quàm altera; vovit, futurum ut eam potiſſimùm capeſſeret, quæ ſibi magis arridet. Obligaturne coram Deo ad votum ſuum ſervandum?

Respons.

Nullum unquàm ſuſcipiendum eſt votum, niſi de aliquo virtutis actu, ait S. Thomas (*b*) *Vota verò*, inquit idem Sanctus (*c*), *quæ ſunt de rebus vanis & inutilibus, ſunt magis deridenda, quam ſervanda.* Adeoque nulla ſunt, & conſequenter non obligant. Quod idem etiam Doctor Angelicus docet de muliere, quæ voviſſet, futurum ut certâ quâdam die capillos ſuos non pecteret: (*d*) *Talia vota Mulierum ſunt ſortilegia magis, quàm vota: ſunt enim reliquiæ quadam Idololatriæ. ſecundùm quam obſervabantur dies & menſes; & ideo pro non votis habenda ſunt; & peccant talia voventes.*

(*b*) S. Thom. 2. 2. q. 88. art. 2. in corp.
(*c*) Idem ibid. ad 3.
(*d*) Idem in 4 diſt. 38. q. 1. art. 1. quæſt. 2. ad 2.

Patet igitur, cùm ſit res Gildardo prorsùs indifferens, alterutram prædictarum viarum eligere, ad petendum Collegium; ſiquidem ambæ perindè illuc conducant, & unam capeſſens potiùs quàm alteram nullum exerceat actum virtutis, ab eo votum fieri non potuiſſe de unâ potiori ratione, quam alterâ, aſſumendâ.

Eſt nihilominùs obſervandum, ſi res, quæ de ſe eſt indifferens, ex adjunctâ aliquâ circumſtantiâ mala fieret, quemadmodùm, ſi transſiretur per viam aliquam, in quâ ſeſe daret occaſio peccandi; futurum ut in ejuſmodi caſu induceretur obligatio ex ſtrictâ conſcientiâ ſervandi voti, quod factum fuiſſet, de viâ aliâ aſſumendâ; ſiquidem tunc ceſſet materia voti eſſe indifferens, quemadmodùm obſervatur ab autore Colloquiorum Lucionenſium (*e*).

(*e*) Colloq. Lucionenſ. to. 1. Colloq. 7

CASUS XIII.

Yvo ſeſe ſentiens morbo periculoſiſſimo oppreſſum, votum fecit, futurum ut curaret, novendialia ſacra celebrari in Abbatiâ de S. Victore Pariſiorum, ad Altare Sancto Claro dedicatum, in quâ ſub ejuſdem Sancti nomine ſacra quædam ſodalitas inſtituta eſt: Cùm ſanitati reſtitutus fuit, commigravit in locum quemdam ſex circiter leucas diſſitum ab urbe prædictâ, in cujus loci Parœciâ, quæ ſub invocatione S. Clari erigitur, extat etiam ſimilis ſodalitas: Nonnè poteſt voto ſuo ſatisfacere jubendo, prædicta Novendialia Sacra in Eccleſiâ Parochiali de Sancto Claro celebrari?

Respons.

Reſpondemus, Yvonem nequaquàm poſſe voto ſuo facere ſatis jubendo, prædicta Novendialia Sacra celebrari in Eccleſiâ Parochiali, quæ ſub invocatione S. Clari dedicatur. Cujus deciſionis hæc reddi ratio poteſt, quòd ſit votum obſervandum quantùm ad ſingulas ſuas circumſtantias, ſive pertineant ad locum, tempus, perſonam, ſive cum ipſâ re connectantur, abſque eò quòd unquam liceat quidquam in eodem exequendo mutare, cùm copia adeſt ejuſdem integrum adimplendi. Porrò duæ potiſſimùm occurrunt circumſtantiæ in voto, quod Yvo ſuſcepit, quarum alteri deeſſet, ſi juberet, prædictas Miſſas in Eccleſiâ S. Clari celebrari. Prior quidem, eſt numerus Sacrorum duodenarius; Poſterior verò, eſt locus ſpecialis, in quo promiſit Deo, futurum ut numerus ſacrorum prædictus celebraretur: Cui poſteriori circumſtantiæ non faceret ſatis; ſiquidem locus, in quo vovit, futurum ut curaret, Novendialia Sacra prædicta peragi, ſit Altare Sancto Claro, dedicatum, quod extat in Eccleſiâ Abbatiali de S. Victore Pariſiorum, nullatenùs verò Altare Parochialis Eccleſiæ de Sancto Claro, quod à prædicto altari diſtat ſex circiter leucas. Obligatur igitur, ad exequendum ſuum votum in priori prædictâ Eccleſiâ; non autem in poſteriori. Quùm novum ipſius, quod ſibi conſtituit, domicilium nullâ ratione connectatur voto, quo ſeſe obſtrinxit neque indè poſſit ejuſdem obligatio, nec executio, vel etiam tantiſper immutari (*f*)?

(*f*) Sainbeuf. tom. 2. Caſu 33.

CASUS XIV.

Dorothæa uxor Gilberti, ſeſe cernens graviſſimè ſimul ac periculosè febricitantem, proprio ſuo marte, maritoque inconſulto, votum ſuſcepit ſacræ cujuſdam Peregrinationis, Pariſiis in quâ urbe commoratur, apud Noſtram Dominam de liberatione in Normanniam obeundæ, ſi convaleſceret; Item ſingulis diebus *Pater* & *Ave* quinquies recitandorum, ac quoslibet tùm Mercurii, tùm Sabbati, dies anni habendi jejunos: Numquid à morbo ſuo recreata tenetur iſta præfata tria vota ſervare, quanquàm adverſantem ſibi, quantùm ad eorum executionem, præfatum Maritum ſuum experiatur; & Gilbertus poteſt-ne, rectâ conſcientiâ, eandem impedire, ne vota ſua reddat?

Respons.

Eſt hæc regula generalis, quam ſtatuit S. Thomas plurimis in locis operum ſuorum, nempè quòd, licet perſona, quæ juris eſt alieni, poſſit ſeſe voto obligare quantùm ad ea, quæ ipſius arbitrio & poteſtati ſubjiciuntur nequeat tamen votum ullum ſuſcipere, ex quo quidquam ille patiatur, cui ſubjacet, niſi obtento prius ab eodem ipſius conſenſu vel expreſſo, vel ſaltem tacito. Rationem verò iſtam reddit, quia *votum*, inquit Laudatus Sanctus (*g*): *eſt promiſſio quædam Deo facta. Nullus autem poteſt per promiſſionem ſe firmiter obligare ad id, quod eſt in poteſtate alterius; ſed ſolùm ad id, quod eſt omninò in ſua poteſtate. Quicumque autem eſt ſubjectus alicui, quantum ad id, in quo eſt ſubjectus, non eſt ſuæ poteſtatis facere quod vult, ſed dependet ex voluntate alterius: & ideò non poteſt ſe per votum firmiter obligare in his, in quibus alteri ſubjicitur ſine conſenſu ſui ſuperioris.*

(*g*) S. Thom. 2. 2. q. 88. art. 8. in corp.

In eoque S. Thomas totus conſentit doctrinæ S. Auguſtini, qui ſermonem generatim inſtituens de votis omnibus, quæ mulier juncta viro poteſt ſuſcipere, ſic habet (*h*): *Fœminam ſub Patre antequam nubat, & ſub viro nuptam noluit Lex ita vovere aliquid Deo adversùs animum ſuum, id eſt, in aliquarum licitarum atque conceſſarum abſtinentiâ; ut in eiſdem votis fœminea valeat autoritas, ſed virilis.* Cujus textûs ſignificatio fuſiori ſermone deſcribitur in Canone quodam apud Decretum Gratiani (*i*).

(*h*) S. Aug. q. 59. in Numerus. n. 1.

Quo quidem præmiſſo principio, aſſerimus, Dorothæam non obligari, ad votum peregrinationis Sacræ, quod ſuſcepit, obeundum, ſi Maritus ejus non conſentiat; ſiquidem ipſius arbitrio non relinquatur, peregrinationis ejuſmodi causâ, è domo ſuâ diſcedendi. Eâque de causâ

(*i*) S. Aug. in Can. Manifeſtum. 33. q. 5.

(a) S. Thom. cit. art. 8. ad 3.

cauſâ, poſtquàm S. Thomas (a) dixit, à Religioſo non poſſe votum ullum emitti, niſi conſentiente ſuperiore ipſius, *nullum votum Religioſi eſt firmum, niſi ſit de conſenſu Prælati*; ſic addit: *ſicut nec votum puellæ exiſtentis in domo, niſi ſit de conſenſu Patris; nec uxoris, niſi ſit de conſenſu viri.*

Non conſideranda ſunt ergo generis iſtius vota, quaſi vota abſoluta; ſed tantummodò, tanquàm conditionata, ut obſervatur ab eodem Sancto (b): *Quia in eorum voto intelligitur debita conditio, ſcilicet, ſi ſuis ſuperioribus placuerit, vel non renitantur.* Eo ipſo namque, quòd is, cui ſubjicitur, qualis eſt Maritus reſpectu ſuæ uxoris, executioni voti obſiſtit, ipſum votum infirmatur: adeo ut, ſicut maritus non peccet ex eo, quòd nolit adimplendo voto conſentire; quia nihil agit, niſi quod agere omninò valet; ita etiam uxor ipſa non peccet, ſiquidem votum, quod fecit, non valeat niſi dependenter à conſenſu mariti ſui. *Irritatio poteſt fieri ſine causâ*: ait Sanctus quidam Archiepiſcopus, (c) *& ad libitum irritantis: ſicut vir ad libitum irritat votum conjugis; ita quod nec ipſe peccat irritando; quia nemini facit injuriam, qui utitur jure ſuo, nec illa, omittendo; cùm fuerit inefficax à principio.*

(b) Idem ibid. ad 4.

(c) S. Ant. 2. part. Summæ theol. tit. 11. c. 2. §. 6.

Neque verò eâdem ratione judicandum eſt de re aliquâ, quæ omninò juris eſt perſonæ ſubjectæ, & ex quâ nihil quidquam injuriæ accedit juri ſuperioris; quale eſt votum, quo Dorothæa ſeſe conſtrinxit, quantùm ad *Pater* & *Ave* quinquies quotidie recitanda. Obligatur etenim coram Deo, ad partem iſtam voti ſui religiosè ſervandam: Cùm non poſſit Maritus ipſius eidem, quantum ad eam rem, neque eum ullo jure, neque ullâ de causâ, obſiſtere.

Quod idem extendendum quoque eſt ad jejunia, quorum obligationem ex voto ſibimetipſi induxit, niſi fortè nocerent juri, quod maritus habet in illam, quantùm ad ea, quæ ſpectant uſum matrimonii. Si namque præfata jejunia, aut aliæ hujuſmodi voluntariæ corporis afflictiones eandem inhabilem efficerent *ad copulam carnalem*; nequaquam poſſet, renitente ſuo marito, eadem adimplere. *Mulier*, inquit Eruditiſſimus quidam Canoniſta, (d) *quæ vovet abſtinentiam vel peregrinationem, ſine Mariti licentiâ, non tenetur eas adimplere.... ſi maritus repugnaverit.*

(d) Navarr. Manual. 12. n. 61.

CASUS XV.

Si Dorothæa voto ſeſe obligaviſſet, antequàm cum Gilberto matrimonio conjungeretur, ad ſuſcipiendam ſacram illam peregrinationem apud noſtram Dominam de liberatione, atque ad binos per unamquamque hebdomadam dies jejunos habendos; Num obligaretur, repugnante quanquam marito ſuo, ad ſervandum ſuum votum?

RESPONS.

Eſt hoc omni prorsùs controverſiâ ſuperius, ſi Dorothæa vota, quibus ligabatur, Gilberto non aperuiſſet, neque ab eodem eorumdem adimplendorum obtinuiſſet priùs licentiam, quàm cum eo nuberet; nunquàm futurum ut ei liceret eadem exequi, renitente ipſius marito; ſiquidem non permittatur ullius uxoris arbitrio derelinquendi tùm domum ſuam, tùm curam rerum ſuarum domeſticarum, ſub prætextu ſuſcipiendæ, religionis causâ, ſacræ alicujus peregrinationis; neque etiam ipſi à fortiori liceat plurimos uniuſcujuſque hebdomadæ dies habere jejunos; ſiquidem ex ejuſmodi corporis afflictatione poſſet facilè incurrere in pericu-

lum inhabilitatis *ad copulam* … men viro ſuo ſuperſtes vi… retur ei obligatio votis ſ… eà ratione, mortuo ſuo … proprij ſui juris. Atque … ro (e), quandò ſic ait: … *tequam nuberet, aliqua vo… nupſit, non poteſt abſque … plere, excuſabitur ab … nonquàm præbeat aſſenſum … tenebitur eadem implere.* … plectitur Baptiſta Trov…

Tr… ſum v. … §. 8.

CASUS XVI.

SAMSON, & Lucia ejus uxor, clam apud ſeſe ſinguli animo ſuo deſtinaverunt, votum facere; Samſon quidem, de nomine ſuo Sacræ militiæ dando, ad ſeſe transferendum in Orientem, ſubſidio ſuo juvaturum Chriſtianos, qui vexantur ab Infidelibus, eorumque gravi jugo opprimuntur; Lucia verò, de obeundâ Romàm Sacra Peregrinatione, quin etiam Jeroſolymam, ad inviſenda ſacra loca. 1. Poteſt-ne Samſon votum ſuum, uxore ſuâ non conſentiente, exequi? 2. Si poſſit; quid-ni & mulier ipſius eodem jure non gaudebit?

RESPONS.

Videtur, futurum profectò, ut Samſon poſſet, etiam invitâ ſuâ uxore, votum ſuum tùm facere, tùm exequi, *poſito*; 1. Quòd Chriſtianos eadem hodiernis diebus, quæ eos olim in Terrâ ſanctâ premebat, neceſſitas ſeu Calamitas urgeret: 2. Modò in eo ſincerum animum gereret, vel iiſdem auxilio ſuo ſubvenire, vel operam ſuam præbere regioni iſti recuperandæ, quæ, repugnante prorsùs omni jure, fuit à Turcis adversùs Chriſtianos injuſtâ poſſeſſione occupata, atque uſurpata.

Quod iſtâ ratione declarat Innocentius III. ſcribens ad Cantuarienſem Archiepiſcopum (g): *In tantâ quoque neceſſitate populi Chriſtiani*, inquit Laudatus Papa, *ne terræ Sanctæ impediatur ſubſidium, viri, præter uxorum aſſenſum, hujus peregrinationis propoſitum vovere liberè valent, & quod voverint, liberè adimplere.*

(g) Innoc. III. in cap. Ex multâ. 9. §. 2. de voto & voti red. p. lib. 3. tit. 34.

Quam ſententiam S. Thomas (h) confirmat èxemplo unius vaſſalli, qui poteſt liberè militare ſine illius Domini conſenſu, à quo tenet aliquem Feudum. *Satis probabile eſt*, ipſiſſima ſunt ejus verba, *quòd uxor debet velle continere ad tempus pro ſubveniendo neceſſitati Eccleſiæ generalis. Et ideo in favorem negotii, pro quo crux ſibi* (viro) *datur, inſtitutum eſt, quòd vir poſſit abſque conſenſu uxoris crucem accipere; ſicut etiam poſſet Domino ſuo terreno, à quo feudum tenet, abſque ejus conſenſu militare.*

(h) S. Thom. in 4. diſt. 32. q. un. art. 4. ad 1.

At verò Samſon nec ſuſcipere, nec exequi poteſt ejuſmodi votum, niſi in prædicto caſu: quoniam damni plurimum afferret uxori ſuæ quantum ad ea potiſſimùm, quæ ſpectant uſum matrimonii. Quin etiam omninò juvat in caſu licito, maritum ab ejuſmodi voto emittendo, ſine conſenſu uxoris ſuæ, penitùs abſtinere; cùm enim ipſa ſequi non poteſt, & periculum imminet, ne eo abſente, incidat in peccatum incontinentiæ.

Quod autem attinet ad ipſam Uxorem, equidem quidam extant Autores non infimi certè nominis, quales Archiepiſcopus Panormitanus, Cardinalis Hoſtienſis & Navarrus, à quo citatur uterque (i) qui ſentiunt, eidem perindè, ac ipſius marito, licere votum ejus generis, etiam repugnante marito, & facere & exequi. Sed videtur nobis, quæ eorum opinioni

(i) Panorm. & Hoſtienſ. in cit. cap. Ex multa. Apud. Navarrum in Manual. c. 12. n. 61.

opinioni adverſatur, ſententiam eidem etiam eſſe præferendam; neque mulieri, nobili licet, potenti, & conſtitutæ extrà quodcumque periculum incontinentiæ ſuſpicionis, dari ejuſmodi facultatem: 1. Quoniam nullo Canone jus ſimile ei conceditur: 2. Quia de mulieribus ne verbum quidem unum habet Innocentius III. in ſuâ Decretali: 3. Propterea quòd copiam iſtam non faciat ipſis viris, niſi eo fine, eoque animo, quòd armorum auxilio ſubvenire poſſint Chriſtianis oppreſſis, eoſdemque tutari ac defendere; quòd genus auxilii à muliere penitùs alienum eſt. Præterquàm quòd Mulieris, quæ ſic in terras longinquas peregrinaretur, continentia in frequentiora, graviora, periculoſioraque pericula veniret, quàm continentia viri. Quâ quidem in ſententiâ ducem ſequimur S. Thomam, qui verbis ſuperiùs relatis adjicit ſequentia: *Nec eſt ſimile de uxore ad virum: quia ...... uxor cum majori periculo caſtitatis diſcurreret per terras, & cum minori Eccleſiæ utilitate. & ideò uxor non poteſt hujuſmodi votum facere ſine viri conſenſu.*

CASUS XVII.

Adelarus & Columba ipſius uxor, ambo ſimul vitam agunt plurimæ pietatis ac Religionis laude conſpicuam: Adelarus peroptaret, ab uſu matrimonii penitùs abſtinere, id potiſſimum in eo ſibi proponens, ut ad virtutem ampliorem atque cumulatiorem eâ ratione perveniat: Poteſt-ne inconſultâ uxore ſuâ, abſtinentiam iſtius generis vovere?

Respons.

Eſt hoc principium certiſſimæ prorsùs fidei, atque indubitatæ omninò veritatis, nequaquàm poſſe ab Adelaro votum ejuſmodi fieri, inſciâ, nec conſentiente Columbâ ipſius uxore; neque votum iſtud futurum injuſtum tantummodò, ſed etiam nullius roboris & effectûs: ratio eſt, quod voveri nequeat id, quod in voventis poteſtate non eſt, ut docet S. Thomas. (a) Atqui non eſt in poteſtate alterutrius conjugum, à quo petitur conjugale debitum, illud idem denegare. Ergò non poteſt Adelarus, ſine conſenſu uxoris ſuæ, votum, cujus propoſitum animo deſtinat, emittere; ſiquidem non indè ſibi tantummodò obligationem induceret, debitum non amplius exigendi; ſed etiam ipſi Columbæ illud idem petendi nullatenùs deinceps reddendi; Quod alienum omninò foret ab obligatione, in quam deſcendit, cùm matrimonium contraxit, & à divino præcepto, quod in ſcripturâ ſacrâ verbis tam apertis proponitur. *Vovere voluntatis eſt, ut etiam ipſum nomen oſtendit*, inquit S. Thomas, (b) *undè de illis tantùm bonis poteſt eſſe votum, quæ noſtræ ſubjacent voluntati, qualia non ſunt ea, in quibus unus alteri tenetur; & ideò in talibus non poteſt aliquis votum emittere ſine conſenſu ejus, cui tenetur: undè cùm conjuges ſibi invicem teneantur in redditione debiti, per quod continentia impeditur, non poteſt unus abſque conſenſu alterius continentiam vovere; &, ſi voverit, peccat, nec debet ſervare votum, ſed agere pœnitentiam de malo voto facto.* Quæ Doctrina S. Thomæ planè concordat cum eâ, quæ S. Auguſtini propria eſt, qui quidem ſcribens ad Armentarium, eumque plurimùm hortans, ut votum, quo ſeſe obſtrinxerat, ſervandæ continentiæ multâ cum religione teneret, ſic eum compellat verbis iſtis (c) *Una ſola cauſa eſſe poſſet, quâ te id, quod voviſti, non ſolùm non hortaremur, verùm etiam prohiberemus implere; ſi fortè tua Conjux hoc tecum ſuſcipere animi, ſeu carnis, infirmitate recuſaret; nam & vovenda talia non ſunt a Conjugatis, niſi ex conſenſu & voluntate communi: & ſi præpropere factum fuerit, magis eſt corrigenda temeritas, quàm perſolvenda promiſſio. Neque enim Deus exigit, ſi quis ex alieno aliquid vovet; ſed potius uſurpare vetat alienum.*

(a) S. Thom. 2. 2. q. 88. art. 8. in corp. ſupr. cit.

(b) Idem in 4. diſt. 32. art. 4. in corp.

(c) S. Aug. Ep. 127. aliàs 45. in fin.

CASUS XVII.

Adelarus maritus Columbæ, cùm ſine conſenſu ſuæ uxoris continentiam abſolutè vovere rectâ conſcientiâ non poſſit, vult unum ſaltem votum emittere, quo ſeſe obligaturus eſt, ad conjugale debitum ab eâdem nunquàm petendum; ſiquidem jus iſtud ipſius ſubjaceat poteſtati: Nonnè votum iſtud non poteſt facere?

Respons.

Circà propoſitam difficultatem duæ opiniones occurrunt ex adverſo ſibi invicem oppoſitæ. Prior eorum eſt, qui exiſtimant, votum ejuſmodi licitum ſimul eſſe atque prorsùs laudabile: quoniam, licet non ſit in unius poteſtate, debitum alteri denegare; nihilominùs in ipſius poteſtate eſt, illud idem non exigere; adeoque ab eo poteſt votum emitti, abſque alterius injuriâ, proprio ſuo jure non utendi; ſiquidem jus alteri remaneat, illud idem petendi ac petitum ſic urgendi, ut tandem obtineatur.

Cujus ſententiæ defenſores innituntur Decretali quâdam, quam Alexander III. inſcribit Epiſcopo Piſano, (d) in quâ Laudatus Papa conſultus de viro quodam, qui in Religionem, invitâ ſuâ uxore fuerat ingreſſus, declarat, ipſius votum non tenere, & obligationem ei induci, redeundi apud ſuam uxorem, eique reddendi debitum conjugale, abſque eo, quòd nihilominùs illud ab eâdem petere poſſit: &, quanquam, defunctâ ſuâ uxore, non teneatur in Monaſterium reverti, eum tamen propter votum, quod ſuſcepit, obligari ad continentiam ſervandam: *Promiſit enim*, inquit iſte ſummus Pontifex, *ſe non exigere debitum, quod in ejus poteſtate erat; & ideò, quoad hoc, votum tenuit, non reddere autem, non erat in ejus, ſed mulieris poteſtate. Undè Apoſtolus:* Vir non habet poteſtatem ſui corporis. Quod idem ita conſtitutum fuit circiter poſt annos quinque à datâ ab Alexandro III. prædictâ deciſione, ſedente tunc ſummo Pontifice Cœleſtino III. (e), quemadmodùm habemus ex aliâ Decretali occaſione Mulieris cujuſdam, quæ exiſtimans, ſuum virum eſſe mortuum, licet reipsâ viveret, vitæ Religioſæ ſecuta fuerat inſtitutum.

(d) Alex. III. in cap. *Quidam.* 3. de converſione Conjugat.

(e) Cœleſt. III. in cap. *Placet.* 12. eod. tit.

Undè ſequitur, alterutrum conjugum, qui poſt conſummatum Matrimonium abſolutum continentiæ votum emittit, ex conſcientiâ nihilominùs obligari, ad reddendum alteri petenti debitum conjugale; ſiquidem nequaquàm in ipſius poteſtate ſit eum eodem privare; licet poſt votum ſuſceptum jam non poſſit illud idem amplius exigere.

Altera opinio eorum eſt, qui diſcedunt in partem oppoſitam; & S. Thomas (f) exiſtimat, eandem eſſe priori probabiliorem: iſtamque rationem ſubjicit: *Sed quia, ſi alter nunquàm peteret debitum, ex hoc alteri matrimonium oneroſum redderetur, dùm oporteret, unum ſemper confuſionem petendi debiti ſubire; ideò alii probabilius dicunt, quòd neutrum poteſt unus abſque conſenſu alterius vovere.* Quod locum potiſſimùm habet quantùm ad mulierem, quæ propter inſitum ſibi à naturâ pudorem, plus gravatur, quàm vir, ac rubore magis ſuffunditur in exigendo debito.

(f) S. Thom. in 4. diſt. 32. art. 4. ad 3.

Quâ quidem ex utrâque opinione concludimus, juxtà S. Thomam, ab Adelaro nequaquàm ſuſcipiendum eſſe votum, de quo agitur in propoſitâ ſpecie; atque nihilominùs ſi illud emittat, ratum ac validum eſſe, ipſique ſub oculis ipſius Dei obligatio-

obligationem importare quemadmodùm evidenter patet ex duabus Decretalibus Alexandri III. & Cæleſtini III.

CASUS XIX.

Ecdicia, mulier juncta viro, vellet votum facere debiti conjugalis à ſuo viro nunquàm exigendi. Poteſt-ne votum ejuſmodi ſine ullo peccato ſuſcipere?

Respons.

Quanquàm S. Thomas cenſeat (a), eorum opinionem ad verum magis accedere, qui contendunt, neque viro, neque mulieri licere votum ejuſmodi facere; tamen exiſtimamus, illud poſſe non licitè tantummodò à muliere, ſed etiam plurimo cum merito ſuſcipi. Ratio namque, quam Laudatus S. Doctor complectitur iſtis verbis: *Quia .... ex hoc alteri matrimonium oneroſius redderetur, dum oporteret, unum ſemper confuſionem petendi debiti ſubire*, non attinet niſi ad ipſam mulierem, nullatenùs autem ad virum, qui nihil omnino gravatur in petendo debito conjugali, cùm è contrariò raró contingat, illud idem à muliere exigi ſine rubore ac quâdam quaſi naturalis pudoris repugnantiâ: quippe ei ſunt à naturâ, quàm viro, tùm pudor, tùm timiditas ſine controverſiâ altius indita. Poteſt igitur Ecdicia votum prædictum & facere, & exequi; ſiquidem votum illud ſuſcipiens nihil voveat, quàm quod juri ſuo omninò ſubjacet, nec quidquam afferat injuriæ juri, in quo proprio ſuo viro ſubjicitur; ac ſemper animo parata remaneat, ad debitum eidem reddendum, cùm illud volet exigere.

(a) S. Thom. ad 4. cit. diſt. 32. art. 4. ad 3.

Neque verò rationum argumenta, quibus opinio noſtra roboretur, aliundè mutuabimur, quàm ex duabus Decretalibus Alexandri III. & Cæleſtini III. quas jam retulimus in ſuperiori difficultate diſſolvendâ, in quâ eaſdem adire licet, abſque eo quòd neceſſe ſit iterùm eas hìc loci memorare, neque ſummam eorum iterato ſermone legentium oculis ſubjicere. Id unum addemus tantummodò, obtinere hoc principium juris tanquàm poſitum extra quamcumque controverſiam; nimirùm liberè quemque poſſe proprio ſuo juri renuntiare, ut ait Innocentius III. (b) juxta diſpoſitionem Legum Romanarum, (c) ac potiſſimùm, cùm ejuſmodi renuntiatio juri alieno nihil nocet; quemadmodùm contingit in propoſito caſu.

(b) *Cùm qui liber ad renuntiandum juri ſuo liberam habeat facultatem* Innoc. III. in cap. *Ex conſcienti* 1. 9. de crimine falſi. lib. 5. tit. 20.

(c) Leg. *Si quis*. 29. cod de pactis. lib. 2. tit. 3.

CASUS XX.

Synesius & Mævia deſponſati, coram Auguſtiſſimo Sacrorum Altarium Sacramento, & poſt Sacramentalem Confeſſionem, communi ac mutuo conſenſu votum abſolutum emiſerunt caſtitatis & continentiæ ad vitæ ſuæ reliquum tempus religioſè ſervandæ; cui voto mutuum etiam jus jurandum addiderunt, quo Jeſum Chriſtum teſtè appellaverunt promiſſionis, quam Deo ſpondebant, futurum, ut, cùm in matrimonium veniſſet, ſimul viverent cum illâ modeſtiâ, illâque continentiâ, quæ fratrem ac ſororem decent: Quin etiam Synesius ipſi Mæviæ conſenſum ſuum prædictis exhibitum ſcripto confirmavit, ſcriptumque ad manum tradidit. Cùm aliquandiù poſt ſimul invicem matrimonio conjuncti fuerunt, Synesius ab uxore ſuâ petivit debitum conjugale, contendens, ſeſe voto, quod ſimul cum eâ ſuſcepit, nullâ ratione conſenſiſſe. Mævia propoſitione ejuſmodi omninò percuſſa, negavit abſolutè, velle ſe, conſummari matrimonium, ac detrectationis ſuæ retinuit per dies octo perſeverantiam; quo ſpatio temporis elapſo, cùm ipſius Confeſſarius ei ſuaſiſſet, eam obligari, ad obtemperandum marito ſuo quantum ad illam rem, tandem ceſſit ac petitis ipſius annuit. Verùm experiens, animum ſuum indè continuis angoribus conſcientiæ premi, confugit poſtmodùm apud Doctorem quemdam, qui ei renuntiavit, votum ipſius eſſe validum: & cùm illud ex ſubſequenti matrimonio non fuerit infirmatum, eam non poſſe ſine peccato mortali debito conjugali viro ſuo reddendo inſiſtere quamvis matrimonio conſummando ſuum jam exhibuiſſet conſenſum. Quæ Doctoris ſententia eam adduxit in propoſitum ſeſe in Monaſterium aliquod recipiendi; atque reverà quoddam unum ingreſſa eſt; ut eâ ratione ſeſe tùm manibus Synesii, tùm violentiæ ipſius eriperet: ac ſimul periculum, quod ſibi imminebat incidendi in incontinentiam, effugeret. Quam quidem ubi primùm vir audiviſſet, ſeſe in Monaſterium recepiſſe, ſtatim appellari juſſit Primariam de Monaſterio, ut eam ſibi reſtitueret, ad ſimul convivendum eâ ratione, quæ conjuges decet.

Quâ de re quæſtio proponitur: 1°. Utrùm Mævia rectâ conſcientiâ poſſit, aut teneatur apud ſuum virum reverti? 2°. poſito, quòd reverti nolit apud illum, utrum Primaria Monaſterii debeat eandem de ſuo Monaſterio dimittere?

Respons.

Dicimus: 1°. dictis Synesii nullam in foro exteriori fidem eſſe adhibendam, quandò, repugnantibus tùm ſuis anterioribus verbis, tùm vel etiam ſuo ſcripto, nihilominùs aſſerit, ſeſe, quam dedi: promiſſioni nullatenùs conſenſiſſe; *Cùm nimis indignum ſit juxtà ſanctiſſimas ſanctiones, ut quod ſuâ quiſque voce proteſtatus eſt dilucidè, in eundem caſum proprio valeat teſtimonio infirmare*, ut loquitur Innocentius III. in Decretali quâdam, quam inſcribit Epiſcopo Tiburtino. (d)

2°. Vir prædictus non poteſt ſine crimine conjugale debitum exigere, donec cum eo ſuper votò, quod acceſſit, fuerit legitimè diſpenſatum; quoniam votum eâ ratione ſuſceptum, quæ fertur in inſtituendâ quæſtione, nullatenùs fuit ex matrimonio ſubſequenti infirmatum; cùm utrumque ſimul conſiſtere poſſit; ut habetur ex diſpoſitione plurimorum Canonum, quos Gratianus deprompſit de Operibus S. Auguſtini, & ex iſtis verbis ejuſdem Gratiani: (e) *Si autem conſenſu alterius eorum ab altero promiſſa fuerit* (continentia) *& ſi poſtmodum in irritum deducere voluerit, qui permiſit, non tamen valet.*

(d) Innoc. III. in cap. *Per tuas*. 10. de probationibus. lib. 2. tit. 19.

(e) S. Aug. in can. *Manifeſtum*. 11. in can. *Quod Deo*. 4. & in can. *Uxo*. 6. 33. q. 2.

Ratio autem, cur Synesius non poſſit conjugale debitum exigere, quanquàm acquiſierit ex ſuo matrimonio verum jus in corpore ſuæ uxoris eſt, quia renuntiavit iſtius juris uſui, votum emittendo perpetuæ caſtitatis, & liberum faciendo Mæviæ ſuſcipiendi ſimile votum; quin etiam cùm ſeſe obligaverit ex conſenſu, quem eidem exhibuit, ad eidem copiam faciendam voti liberè adimplendi juxtà iſtæc verba ſacrarum paginarum: (f) *Mulierem quæ eſt in domo Patris ſui* (*& eſt affidata, ut exponit Liranus*) .... *ſi maritum habuerit & voverit aliquid, & ſemel de ore ejus verbum egrediens animam ejus obligaverit juramento; quo die audierit vir, & non contradixerit, voti rea erit; reddetque quodcumque promiſerat.*

(f) Num. 30. 4. 7. & 8.

3°. Quanquàm conſummando matrimonio Mævia conſenſerit, non ideo tenetur inſiſtere reddendo Synesio conjugali debito, quaſi juri ſuo de-

rogaviſ-

rogaviſſet ; ſiquidem nihil in eo egeritnisi ex juſſu ſui Confeſſarii, quem intelligentem ac rerum moralium peritum eſſe, exiſtimat, & cujus ignorantiam non tenetur præſtare, cujus proindè pœnam non debet in ſemetipſam ſuſcipere. Nihilominùs, ſi Syneſius, poſtquàm integram facti veritatem expoſuerit, hoc eſt, naturam obligationis mutuæ, quam contraxit, tùm voti ſui, tùm juris jurandi gratiam ſibi fieri obtinuiſſet ex legitimâ diſpenſatione ; atque eâ ratione in eum ſtatum redintegraretur, in quo ſibi liceret ab uxore ſuâ conjugale debitum exigere ; in eo caſu obligaretur, nihil obſtante voto, quo ſeſe conſtrinxit, ad illud eidem reddendum, atque revertendum apud ipſum, ad ſimul cum eo convivendum eâ ratione, quæ Conjuges decet ; verùm illud debitum ab eo nequaquàm exigere poſſet, quin fracti voti ſeſe conſciam redderet ; niſi fortè cum eâ etiam fuiſſet eodem modo diſpenſatum, atque ità proprio ſuo juri in integrum reſtitueretur.

4. Primaria Monaſterii, in quod Mævia ſeſe recepit, nullo prorsùs jure gaudet eandem retinendi invito Syneſio, qui ipſam tanquàm ſuam uxorem ſibi vindicat. Id unum tantummodò poteſt, ut mulieri prædictæ quantùm in ſe eſt ſaveat, nimirùm differre, donec eâ de re Judex tulerit ſententiam, cæterùm animo paratæ ad ſeſe, quæ in Judicio pronunciata fuerit, ſententiæ ſubjiciendum.

CASUS XXI.

Philologus graviſſimè ægrotans duo vota fecit, præſentibus ibidem teſtibus quàm-plurimis ; Prius quidem, quo Religioni devovebat filiarum ſuarum illam, quæ natu minor eſt, & quæ annum ætatis ſuæ ſeptimum non excurrerat : Poſterius verò, quo Deo promittebat, futurum ut Theodoricus ſuus filius ſactam peregrinationem obiret apud virginem Lætienſem, ibique in gratiam converſionis peccatorum novendiales preces haberet. Philologo defuncto, puella cuidam Monaſterio concredita eſt : verùm Theodoricus adimplendo voto indormivit, cauſam prætexens, quòd votum illud ipſemet non emiſiſſet. Quâ de re quæritur : Utrùm poſſit abſque peccato voluntatem & votum ſui Patris non exequi ? 2. Utrùm ipſius filia, quæ ad legitimam ætatem jam pervenit, obligetur ad inſtitutum vitæ Religioſæ amplectendum ?

Respons.

Theodoricus non obligatur coram Deo, ad votum, quod *Philologus* ſuus Pater emiſit, adimplendum ; *niſi illud* ratum habuerit, eidem promittendo, futurum ut illud exequeretur ; & idem aſſerendum eſt, quantùm ad filiam defuncti : Neque enim obligatio unquàm inducitur adimplendi voti perſonalis, quod ſuſceptum non fuit, neque cujus exequendi onus acceptatum eſt.

Videtur equidem ex quibuſdam Canonibus, liberos obligari, ad ingrediendam Religionem, cùm eidem fuerunt à ſuis Parentibus devoti ; atque exemplo Samuëlis, quem Anna ſua Mater divino miniſterio conſecraverat, ab eis eſſe tenenda vota, quæ ſui Parentes in eorum gratiam ſuſceperunt, ut jubetur ac conſtituitur à Concilio Toletano quarto, quod habitum fuit anno 633. & refertur apud Decretum Gratiani in Canone quodam, cujus titulus inſcribitur iſtis verbis : (*a*) *Aut propria profeſſio, aut Paterna devotio Monachum facit.* En ipſiſſima verba ſunt laudati Canonis : *Monachum, aut paterna devotio, aut propria profeſſio facit : Quidquid horum fuerit, alligatum tenebit : proinde his ad mundum revertendi intercludimus aditum, & omnes ad ſeculum interdicimus regreſſus.* Quod idem alius Canon enuntiat verbis adhuc diſertioribus, (*b*) ſic habens : *Quicumque à Parentibus propriis in Monaſterio fuerit delegatus, noverit ſe ibi perpetuo permanſurum : nam Anna Samuelem puerum natum & ablactatum Deo cum pietate obtulit, qui & in miniſterio templi, quò à Matre fuerat deputatus, permanſit, & ubi conſtitutus eſt, deſervivit.* Quibus addi prætereà poteſt, iſtos liberos ſic à parentibus devotos, obligatos etiam fuiſſe, ad inſtituta quæcumque Religioſæ diſciplinæ eâdem religione ſervanda, quâ ab iis obſervabantur, qui ſolâ ac propriâ ſuâ voluntate ſeſe Religioni devoverant : Atque ita habetur ex ſequenti Decreto Concilii Triburienſis, quod actum eſt anno 895. (*c*) *Quem Primogenitores ad Monaſterium tradiderunt, & in Eccleſiâ cœpit canere & legere, nec uxorem ducere, nec Monaſterium deſerere poterit : ſed ſi diſceſſerit, reducatur : ſi Tonſuram dimiſerit, rurſus tondeatur : uxorem ſi uſurpaverit, dimittere compellatur.*

(a) Concil. Tolet. IV. Can. 49. in Can. Monachum. 3. 20. q. 2.

(b) Can. Quicumque. 4 ibid.

(c) Concil. Triburiensi in Can. Quem. 8. ibid.

Verùm omnes prædicti Canones, & quotquot occurrunt, qui ad eoſdem accedunt, non intelligendi ſunt niſi de liberis, qui, poſtquàm ad annum pubertatis venerant, votum à ſuis parentibus emiſſum liberâ voluntate animoque lubentiori ratum habuerant, ut obſervat Gloſſa, (*d*) quæ fert : *Et hoc probatur exemplo Samuelis, qui oblatus ab Annâ, cùm jam eſſet ablactatus à Matre, in ſervitio Dei permanſit..... & intelligitur hoc caput de aliis, qui poſt legitimam ætatem conſenſerunt, vel qui tempore oblationis erant doli capaces..... ſola oblatio non ſuffeciſſet, niſi ipſe* (Samuel) *poſteà ratum habuiſſet.*

(d) Gloſſa in Can. Quemque ſupra cit. ... v. Ablactatum.

Atque ita reipsâ fit apettiſſimum ex aliis etiam plurimis Canonibus, qui referuntur à laudato Gratinno, & tres allegatos Canones proximè ſubſequuntur : In iis namque luculenter fertur ; ejuſmodi vota irrita prorsùs eſſe, ac nullius tùm roboris, tùm effectus, fieri ; niſi liberi, qui ſic fuère Monaſticæ Diſciplinæ devoti, poſtmodùm conſenſerint. Atque ea ſemper extitit tùm Doctrina, tùm mens Eccleſiæ, ut invictiſſimè probari poteſt ſecundo Concilio Toletano, quod celebratum eſt anno 531. (*e*) ſub Pontificatu Bonifacii II. quo Concilio ſtatuitur ac determinatur, quo potiſſimùm modo ſit agendum quantùm ad liberos, quos tunc temporis eorum Parentum voluntas vel Religioni, vel Eccleſiaſtico miniſterio mancipaverat, & cavetur : 1. Ut, poſtquàm eorum capilli tonſi fuiſſent, Epiſcopus eorum educandorum curam in ſe ſuſciperet. *De his, quos voluntas Parentum à primis infantiæ annis Clericatûs officio manciparit, ſtatuimus obſervandum, ut mox, cùm detonſi, vel miniſterio electorum contraditi fuerint, in domo Eccleſiæ, ſub Epiſcopali præſentiâ à præpoſito ibi debeant erudiri.*

(e) Concil. Tolet. II. c. 1.

2. *At ubi octavum-decimum ætatis ſuæ compleverint annum, coram totius Cleri, plebiſque conſpectu, voluntas eorum de expetendo conjugio ab Epiſcopo perſcrutetur ; quibus, ſi gratia caſtitatis, Deo inſpirante, placuit, profeſſionem caſtimoniæ ſuæ abſque conjugali neceſſitate ſe ſpoponderint ſervaturos ; hi tanquam appetitores arctiſſimæ vitæ leniſſimo Domini jugo ſubdantur ; ac primùm Subdiaconatûs miniſterium habitu probationis ſuæ à viceſimo anno ſuſcipiant.* 3. Si vitam cælibem agere nollent, ut eorum arbitrio relinquantur, quod vitæ genus iiſdem magis arriſerit, ejuſdem eligendi plena, atque integra facultas..... *His*

autem

*nuerint, quibus voluntas propria interrogationis tempore deſiderium nubendi perſuaſerit, conceſſam ab Apoſtolis licentiam *...... auferre non poſſumus; ita ut, cùm perfectæ ætatis in conjugio poſiti, renuntiaturos ſe pari conſenſu operibus carnis ſpoponderint, ad ſacratos gradus aſpirent.*

* Aliàs ſententiam.

Quod decretum omnino conſentaneum eſt, tùm Doctrinæ Priſtinorum Eccleſiaſticorum Patrum, tùm deciſionibus quamplurimorum ſummorum Pontificum. Quod pertinet ad Eccleſiaſticos Patres, ſatis erit ſolius S. Baſilii (*a*) teſtimonium eo loci allegaviſſe. Poſtquam enim aſſeruit, illam ſolam cenſendam eſſe veri nominis virginem, quæ propriâ voluntate; ſuâque ſponte ſeſe totam Deo conſecravit, addit, oblatas voluntate parentum ſuorum non antè recipiendas eſſe, quàm declaraverint, ſeſe Religioſæ profeſſioni emittendæ liberè conſentire. *Multas enim parentes & fratres offerunt, & quidam eorum, qui eas cognatione attingunt, ante ætatem, non ex ſe ipſis ad cœlibatum incitatas, ſed ſeculare quippiam procurantes, * quas non facilè admittere oportet, donec apertè propriam ſuam ſententiam perſcrutati fuerimus.*

(a) S. Baſil. Epiſt. ad Amphilochium c. 18.

* Vel, Sed aliquid, quod ad victum ſuû pertinet, procurantes.

Quod idem definierunt plurimi etiam ſummi Pontifices; atque inter alios Alexander III. qui ſcribens ad Epiſcopum Bellovacenſem, declarat, ejuſmodi profeſſiones eſſe nullas, niſi ipſæ fuerint à Liberis ipſis, poſtquàm ad legitimam ætatem pervenerint, comprobatæ ac ratæ habitæ. *Mandamus*, ait Laudatus Papa, (*b*) *quatenùs, ſi inveneris, quod G. non fuiſſet à Parentibus oblatus, & infrà decimum quartum annum facti voti pœnitens à Religione receſſerit; ab illo voto profeſſionis, quod fecit, denunties abſolutum: ſi autem à Parentibus fuerit oblatus, ſeu decimum quartum annum compleverit, cùm Religionem intravit, ſeu poſt decimum quartum annum profeſſionem à ſe priùs factam, ratam habuerit, eum ad eamdem, vel ad aliam Religionem, tranſire compellas.*

(b) Alex. III in cap. *Significatum* 1. de Regularibus &c. lib. 3. tit. 31.

Clemens III. etiam conſultus de quâdam puellâ, quæ fuerat à ſuis Parentibus Monaſterio cuidam oblata, in quo tùm Benedictionem, tùm ſacrum virginitatis habitum ſuſceperat, & ex quo deindè diſceſſerat, atque in matrimonium venerat; reſpondet juxtà diſpoſitionem Toletani Decreti, quod ſuperiùs retulimus: (*c*) *Conſultationi tuæ taliter reſpondemus*, inquit laudatus Papa, *quòd, cùm juxta Concilii Toletani cenſuram Monachum aut paterna devotio, aut propria, profeſſio faciat, quidquid horum fuerit alligatum tenebit, revertendi ad ſeculum aditu penitùs interdicto: Non enim videtur illa Monaſticæ profeſſionis à ſe poſſe jugum excutere; cùm eam non conſtet evidenter contradixiſſe, cùm Benedictionem accepit, quam nonniſi in ætate diſcretionis recipiunt, quæ velantur, præſertim ſi ratihabitione ſecutâ, etſi eam quandòque contradixiſſe conſtiterit, quod antè geſtum fuerat; roboratur.* Addit deindè idem ſummus Pontifex, ſuam deciſionem nequaquàm diſſentire Decretali unius cujuſdam è ſuis Anteceſſoribus, quæ tota eſt in gratiam puellarum, quæ coactæ Parentum ſuorum imperio in Monaſterium invitæ Miſſæ fuerant; quia puella, de quâ potiſſimùm ſermonem facit, ſiquidem ad annum diſcretionis venerit, & profeſſionem religioſam deindè emiſerit, nullatenùs repugnans voto ſuorum Parentum, cenſenda erat eandem profeſſionem cum pleno atque libero conſenſu emiſiſſe. *Nec obloquitur quod de prædeceſſoris noſtri Leonis Papæ conſtitutione per contrarium ſenſum ſumitur, ut puellæ, quæ coactæ Parentum imperio virginitatis habitum ſuſceperunt, ipſum poſſint ſine prævaricatione deſerere; cùm de eâ rectè poſſit intelligi, quæ in eâ ætate nubili noſcitur conſtituta: tunc enim, quia liberum habet arbitrium in electione propoſiti ſequi parentum non cogitur voluntatem.*

(c) Clem. III. in cap. *Cùm virum.* 12. eod. tit.

Cæterùm obſervandum eſt, quemadmodùm alibi monuimus, ætatem, quæ his hodiernis temporibus neceſſariò requiritur, quò tam viri, quam puellæ religioſam profeſſionem validè emittant, ad annum decimum ſextum fuiſſe determinatam à Concilio Tridentino (*d*), quod, quantùm ad eam rem, ab Edicto (*e*) Bleſenſi recipitur atque comprobatur.

(d) Concil. Trid. Seſſ. 25. de Regularibus & Monial. C. 15.

(e) Edict. Bleſenſ. art. 28.

Ex dictis invictiſſimè probatur, quodcumque votum perſonale alienâ voluntate emiſſum, & cui exequendo, nec ſuſcipiendo, propria non acceſſit voluntas, nullatenùs ergà Deum obligare; adeoque filiam Philologi nequaquam obligari vi ſolius voti, quod ſuus Pater fecit, ad Religionem ingrediendam; neque Theodoricum, ad obeundam, quam idem Philologus vovit, ſacram peregrinationem; niſi promiſſionem Deo factam à ſuo Patre, ratam ipſe habuerit, obligando ſeſe, ad illam eandem adimplendam, quo quidem in caſu teneretur religione voti, ad dictam promiſſionem in integrum præſtandam.

CASUS XXII.

Flaccus ſeſe videns, ſanum atque incolumem ereptum fuiſſe graviſſimo cuidam periculo, quod ſibi impenderat, vovit præſentibus ibidem iis, ad quos ſua hæreditas integra de jure pertinebat, futurum ut ſacram peregrinationem ſuſciperet apud Eccleſiam quamdam à ſuo domicilio viginti circiter leucis diremtam, & ſtatim atque domum ſuam repetiiſſet, quingentas libras Pauperibus ſuæ Parœciæ largiretur. Verùm diſceſſit è vitâ, cùm de prædictâ peregrinatione revertebatur. Quâ de re quæritur, utrùm ipſius hæredibus onus incumbat voti ipſius adimplendi quantùm ad largitionem quingentarum librarum, atque prædictam pecuniæ ſummam defuncti nomine pauperibus erogandi, juxta intentionem, quam ſibi propoſuit, quandò voti religione ſeſe obſtrinxit?

Respons.

Verum eſt, ut jam diximus, votum, quod eſt tantummodò perſonale, hoc eſt, cujus materia nihil aliud eſt, quàm vel perſona vovens, vel perſonæ voventis actus; quale eſt votum certos quoſdam dies ſervandi jejunos, effundendi certas quaſdam preces, obeundi certas quaſdam ſacras peregrinationes, non pertinere niſi ad eum tantummodò, qui ſeſe voto conſtrinxit; atque ipſius ejuſdem onus illius morte planè ceſſare quantùm ad ejus hæredes. At non eadem eſt conditio voti realis; id eſt, voti, cujus materiam ſubminiſtrant res extrà nos poſitæ, qualia ſunt bona temporalia, verbi gratiâ, quandò vovetur, futurum ut certa quædam pecuniæ ſumma pauperibus erogetur. Quemadmodùm etenim votum illud ab alio quocumque, quàm à vovente, poteſt adimpleri; obligatio ejuſdem exequendi tranſit ad ipſos hæredes. Quâ de causâ Hæredes Flacci ex debito conſcientiæ tenentur, ad quingentas libras pauperibus Parœciæ, in quâ defunctus domicilium ſuum habebat, erogandas, ut

eâ ra-

eà ratione, quam ex voto contraxerat, obligationi ſaciant ſatis.

Quod probari poteſt diſpoſitione Decretalis cujuſdam, quam Innocentius III. inſcribit Epiſcopis Zamorenſi, atque Salmanticenſi, (*a*). & quâdam Lege de Digeſto (*b*), quâ fertur, ſi quis voverit, futurum ut certam quamdam decimam Eccleſiæ donaret, &. voto non impleto, mortuus ſit, onus adimplendi voti ad ipſius hæredes tranſire. *Hæres ipſius hæreditario nomine decimæ obſtrictus eſt: voti enim obligationem ad hæredes tranſire conſtat.* Ratio eſt, quòd votum ejuſmodi non impletum, cujuſdam oneris habeat rationem. Atqui *Hæredes onera hæreditaria agnoſcere .... placuit*: ait Lex. (c)

Equidem votum, quod Flaccus ſuſcepit, mixtum eſt; hoc eſt perſonale ſimul ac reale: perſonale quidem, quantùm ad ſacram peregrinationem; reale verò, quantùm ad 500. Librarum erogationem; ideoque licet vir iſte diem ſuum ſupremum obiiſſet, non adimpleto voto ſuo ſacræ peregrinationis, ipſius hæredes non obligarentur ad illam ſuſcipiendam ſacram peregrinationem quanquàm eos obligatio maneat exequendi partem voti, quâ votum ejus efficiebatur reale.

Quæ deciſio tota quadrat ad ſententiam communem omnium tùm Theologorum, tùm Canoniſtarum. *Hæredes*, inquit Sylvius, (*d*) *teneri ad perſolvenda vota defuncti realia, & ſi non ea, quæ ſunt merè perſonalia, certiſſimum eſt apud ..... Sotum, Sylveſtrum, Navarrum & alios communiter. Quod & nos docuimus* 2. 2. q. 88. *art.* 3. q. 3. *Concluſ.* 1. & 2.

Denique S. Antoninus propoſitam difficultatem adeo luculenter elucidat, ut facturos nos eſſe putemus operæ veluti pretium, ſi ad uberiorem eorum, quæ eâ de re protulimus in medium, confirmationem, ipſiſſima illius verba in integrum hic loci excribamus. Eo igitur quâ ratione habet, poſt celebrem Paludanum. (*e*) *Si eſt votum tantùm reale, ut fundandi Monaſterium, vel dandi tantum pro Deo, ut oblationem mittendi .... tunc hæres tenetur, ſicut in aliis debitis. Si autem eſt tantum perſonale; ut jejunare ... vel ire ultrà mare, hæres non tenetur; niſi ſponte obligaverit ſe .... ſi autem eſt ſimul reale & perſonale & expreſſum utrumque, tunc tenetur ad reale; ut, ſi vovit ire ad Sanctum Jacobum, & ibi offerre unum equum, hæres non tenetur ire, ſed offerre unum equum .... Si autem eſt perſonale & reale; ſed perſonale eſt principaliter expreſſum; reale tacitum & acceſſorium; ut, ire ad Sanctum Jacobum; non tenetur hæres expenſas, quas feciſſet ille eundo, ſtando, offerendo & redeundo, dare; ſicut nec tenetur ire.*

(*a*) Innoc. III. in cap. *Ex parte.* 18. de cenſibus exactionibus & procurationibus lib. 3. tit. 39.

(*b*) Leg. *Si quis.* 2. §. 2. ff. de pollicitationibus lib. 50. tit. 12.

(*c*) Leg. *Pro hæreditariis.* 2. cod. de hæreditariis actionibus. lib. 4. tit. 16.

(*d*) Fr. Sylvius reſol. var. v. *Votum.* 4. & & apud eum Sotus lib. 7. de juſt. & jure q. 2. art. 1. Sylveſter v. *Votum.* 1. q. 11. & Navarrus Manual. c. 12. n. 56.

(*e*) S. Anton. part. 2. ſumm. Theol. tit. 11. c. 2. §. 5. & apud eum Paludanus.

CASUS XXIII.

Matthæus annum ætatis ſuæ peragens decimum octavum ea ardenti, quo tunc æſtuabat, fervore pietatis vovit, futurum ut ſingulis diebus veneris jejunium ſervaret. Non tamen habet pro comperto, utrùm votum fuerit propriè dictum, aut ſimplex tantummodò, quod concipiebat animi propoſitum. Quid opus eſt, agat in ejuſmodi dubio? Poteſt ne aſſeri, ei obligationem induci prædictum jejunium ſervandi ſub pœnâ peccati mortalis?

Respons.

In dubiis pars tutior ſemper eligenda eſt, ac via potiſſimùm tenenda, quæ ſaluti vicinior eſt. Quod principium juris adeo eſt indubitatæ fidei, ut ab eo non poſſit nequidem ungue tenùs diſcedi, quin eo ipſo in periculum evidens peccandi veniatur: *In his quæ dubia ſunt, quod certius exiſtimamus, tenere debemus*, inquit Summus Pontifex Eugenius I. (*f*) *In dubiis via eligenda eſt tutior*, ait Innocentius III. (*g*) *Cùm in dubiis ſemitam debeamus eligere tutiorem*, ut loquitur Clemens III. (*h*) Quamobrem aſſerendum eſt, Matthæum, ut pote verſantem in ejuſmodi dubio, obligari ex conſcientiâ, ad partem tenendam tutiorem, quæ nimirum eſt, ut ſingulis veneris diebus obſervet jejunium, ſi dubium ipſius, ut ſupponimus, juſtam aliquam cauſam habeat, nec ſit merus ſcrupulus omni prorſùs legitimo fundamento deſtitutus: atque in eo ducem ſequimur Angelum Scolæ; (*i*) qui verba faciens de eo, qui dubitat, utrùm ex ſimplici voto, quo emiſit religionis ingrediendæ, intenderit tali familiæ Religioſorum ſeſe dare, aut tantùm ſequi Monaſticæ Diſciplinæ inſtitutum, non determinans, quo potiſſimum in Ordine illud ſequeretur; ait, etiamſi, poſitò quòd ei conſtaret, votum ſuum non fuiſſe niſi de ingrediendâ tali Religione, obligatione ſui voti ſolveretur, ſi in illâ Religione non adeſſet voluntas eum recipiendi: nihilominus, quoniam eâ de re animus illius eſt anceps, nec certò certius novit, quâ ductus fuerit intentione, quandò vovit ab eo teneri oportere viam tutiorem, quæ nimirum in eo poſita eſt, ut alienam Religionem petat, ſi aditus ipſi intercluditur in iſtud Monaſterium, vel in iſtum ſpecialem Ordinem; quoniam alioquin ſeſe diſcrimini committeret voti ſui frangendi. *Obligatio voti ex propriâ voluntate cauſatur*, ait Laudatus S. Doctor, *undè, ſi in vovendo priùs cogitavit de Religionem intrando, & poſteà elegit talem Religionem, vel talem locum; obligatur ſimpliciter ad Religionem Undè ſi non poteſt in illâ, quam elegit, recipi; debet aliam quærere; ſi autem primò & principaliter cogitavit de tali Religione, vel tali loco, in voto ſuo intelligitur hæc conditio: Si illi volunt eum recipere, aliàs eſſet indiſcretum votum. Undè, conditione non extante, non obligatur. Si autem dubitet, quomodò ſe in vovendo habuerit: debet tutiorem viam eligere; ne ſe diſcrimini committat.*

Quam eandem doctrinam verbis expreſſis proponit quoque S. Antoninus (*k*), cum ſic docet: *Exiſtens in dubio, an tranſgrediatur votum, & per conſequens peccet mortaliter, tenetur ſe ponere in tuto, ut ſcilicet votum non tranſgrediatur.*

(*f*) Eugen. I. in cap. *Juvenis* 3. de ſponſalib. & matrim. l. 4. tit. 1.

(*g*) Innoc. III. in cap. *Illud.* 5. de Clerico excommunicato miniſtrante.

(*h*) Clem. III. in cap. *Ad audientiam* 12. de homicidio volunt. vel caſuali.

(*i*) S. Thom. in 4. diſt. 38. q. 1. art. 3. quæſt. 1. ad 6.

(*k*) S. Anton. 2. ſum. Theol. tit. 11. c. 2. §. 10. in fine.

CASUS XXIV.

Anastasia ingreſſa celeberrimam quandam virginum Congregationem, inſtitutam atque approbatam ab Epiſcopo, Regiiſque Diplomatibus comprobatam, vovit virginitatem ac continentiam perpetuam, præſentibus ibidem perſonis quam plurimis cujuſcumque conditionis ac ſexus, quandò fuit admiſſa à Communitate, quæ conſtat ex centum filiis & amplius, quæ omnes præſentes adfuere cœremoniæ, quam ipſemet Epiſcopus præſentiâ ſuâ decoravit. Num votum ejuſmodi non eſt cenſendum veri nominis ſolemne votum?

Respons.

Conſtat, votum Anaſtaſiæ, quanquàm publicè fuerit

fuerit emiſſum, non conſiderandum eſſe, niſi ut ſimplex votum, nihil obſtante magnifico illo ſolemnitatum ac cæremoniarum apparatu, qui voto emittendo acceſſit. Ratio eſt, quòd Eccleſia non agnoſcat ullum aliud ſolemne votum, quam illud, quod emittitur in aliquâ Religione approbatâ à S. Sede, aut in ſuſceptione Sacrorum Ordinum: cum alia, licet publicè emittantur, non habeantur niſi tanquàm ſimplicia vota. *Vota*, ait S. Thomas, (*a*) *ex hoc, quod fiunt in publico, poſſunt habere quandam ſolemnitatem humanam; non autem ſolemnitatem ſpiritualem & divinam, ſicut habent vota præmiſſa, etiamſi coram paucis fiant. Undè aliud eſt, votum eſſe publicum; & aliud eſſe ſolemne.* Rationem verò ſubdit Sylvius (*b*) quia votum ejuſmodi *promiſſio ſolùm eſt ſervandæ continentiæ; non verò perſonæ ad ipſam continentiam perpetuam traditio.* Undè Laudatus Theologus efficit iſtam concluſionem..... *Undè fit, ut, ſi perſona talis matrimonium poſteà contraheret; peccaret quidem graviter; validè tamen contraheret juxta caput unicum de voto in 6.*

(*a*) S. Thom. 2. 2. q. 88. art. 7. ad 3.

(*b*) Fr. Sylvius reſol. var. v. Votum. 2.

Cui doctrinæ S. Thomæ S. Antoninus adhæret. (*c*) En quâ ratione loquitur: *Omne autem votum, quod non eſt ſolemne, eſt ſimplex; ſive illud fiat publicè, ſive privatim, ſive ore, ſive tantùm corde.*

(*c*) S. Ant. 2. part. ſumm. Theol. tit. 11. c. 2. §. 2.

Quadrat hæc noſtra deciſio ad deciſionem Bonifacii VIII. (*d*) cujus en verba ſunt: *Præſenti declarandum duximus oraculo ſanctionis, illud ſolùm votum debere dici ſolemne..... quod ſolemnizatum fuerit per ſuſceptionem ſacri Ordinis, aut per profeſſionem expreſſam, vel tacitam * factam alicui de Religionibus per ſedem Apoſtolicam approbatis. Reliqua verò vota, etſi..... quantò manifeſtiùs ſunt emiſſa, tantò, propter plurium ſcandalum & exemplum, durior pœnitentia tranſgreſſoribus debeatur, non tamen reſcindere poſſunt matrimonia poſt contracta.* Ex dictis manifeſtum eſt, Magiſtrum ſententiarum hallucinatum fuiſſe, nec rectè locutum, quandò ſermonem habens de diſcrimine, quod votum ſimplex inter & ſolemne votum intercedit, ait: (*e*) *Privatum eſt in abſcondito factum: ſolemne verò, in conſpectu Eccleſiæ.* Quod operæ pretium eſſe duximus, ſi hìc loci obſervaremus; ne indè locus afferetur alicujus erroris.

(*d*) Bonifac. VIII. in cap. *Quod votum.* unico. de voto in 6.

* *Nullas agnoſcimus in Galliâ tacitas profeſſiones.*

(*e*) Petrus Lomb. l. 4. ſent. diſt. 38.

CASUS XXV.

A duobus votum emiſſum eſt ex metu gravi atque ejuſmodi, ut cadat in virum conſtantem. Nùm votorum ſuorum vinculo coram Deo teneantur? Exempli causâ, Pomponius totus exhorreſcens mortem, quam ſibi cernit impendentem ex morbo periculoſiſſimo, aut ex evidenti periculo, cui ſeſe obnoxium eſſe ſentit, naufragium patiendi; vovet, futurum ut Religionem ingrediatur ſtatim, atque de periculo ſanus & incolumis evaſerit! Leocadiæ Pater exhæredationem ei non tantummodò, ſed etiam mortem minitatur, niſi ſeſe diſciplinæ Religioſæ inſtituto dedat. Quibus minis tota perterrita Leocadia, ut ſeſe minitanti Patri eripiat, quem eum eſſe novit, qui poſſit verbis addere verbera, ſolemnem eò ipſo emittit Religioſam profeſſionem. Nùm votum illius validum eſt?

Respons.

Eſt magnum prorsùs adhibendum diſcrimen inter duos caſus, qui inſtar exemplorum propoſitæ ſpeciei ſubjiciuntur. Votum etenim Pomponii ratum ac validum eſt, votum autem Leocadiæ, planè caducum ac nullum. Quod votum Pomponius emiſit, valet, quoniam metus, propter quem fuit ſuſceptum, cauſam habet interiorem ac merè naturalem. Porro metus ejuſmodi nunquàm valet votum infirmare, ut facilè probatur autoritate Innocentii III. ſcribentis ad Epiſcopum, quemdam de Bithiniâ, (*f*) à quo quidem cùm conſultus fuerat de quodam Eccleſiaſtico, qui ſeſe videns in extremis conſtitutum, atque omninò deſperatum, expetierat, atque ſuſceperat Canonici Regularis habitum, deindè ſanitati reſtitutus illum eundem dimiſerat, reſpondet, eum eſſe compellendum ad reſumendum Religioſum habitum, ſiquidem ex eodem jam ſuſcepto ſervandorum Ordinis inſtitutorum ipſemet contraxerat obligationem. *Quidam Clericus*, inquit Laudatus ſummus Pontifex, *cùm ægritudine nimiâ laboraret, quaſi de morte ſecurus & de recuperandâ ſanitate deſperans, habitum Canonicorum Regularium petiit & accepit..... ſi regularem habitum, ſe poſtulante, ſuſcepit, & ad obſervationem Religionis Canonicæ ſuâ ſe profeſſione ligavit, ad reſumendum habitum Eccleſiaſticâ eſt diſtrictione cogendus.* Ex quibus inferendum eſt, ſicut votum à præfato Eccleſiaſtico factum, ratum eſt ac tenet; licet ſuſceptum fuerit ex metu proximæ mortis, quæ eidem impendebat ex nimiâ ægritudine; ita etiam votum Pomponii cenſendum eſſe ratum ac validum, quanquàm illud nonniſi ex ſimili metu fecerit. Siquidem uterque prædictus metus habeat eandem naturam, & procedat de causâ tantummodò interiori ac merè naturali.

(*f*) Innoc. III in cap. *Sicut* 17 de regular. & tranſeuntibus ad Religionē. lib. 3. tit. 31.

At verò ratione prorsùs diverſâ de voto Leocadiæ ſentiendum eſt. Metus enim, propter quem votum illud emiſit, non provenit ex causâ intrinſecâ, ſed ex causâ liberâ, quæ quidem infirmat quæcumque vota, quibus occaſionem præbet. Quod apertum eſt ex Decretali quâdam Alexandri III. (*g*) qui conſultus ab Epiſcopo Oſcanſi de Aragoniâ, nùm quædam Mulier, quæ ad nuptias convolaverat poſt emiſſam Religioſam Profeſſionem in quodam Monaſterio, obligaretur, ad illuc iterùm ſeſe recipiendam; ſic reſpondet: *Mandamus, quatenùs..... ſi legitimè probatum fuerit, non timore mortis prædictam mulierem Religionem intraſſe, aut, quod fecit, poſtmodùm ratum habuiſſe; ipſam ad Monaſterium redire, & habitum depoſitum reaſſumere cenſurâ Eccleſiaſticâ compellatis.* Quibus verbis patet, ſi prædicta Mulier coacta fuiſſet ex metu gravi atque extrinſeco ad emittendam Religioſam profeſſionem, futurum ut nequaquàm compelli potuiſſet, ad redeundum in Monaſterium, quod deſeruerat, ut in Matrimonium veniret; quoniam ex ejuſmodi metu, ipſius tùm profeſſio, tùm vota, caduca atque prorsùs irrita facta fuiſſent. Quod idem proindè aſſerendum eſt de Leocadiâ, cùm ex metu gravi, atque iniquo, quem ei ſuus Pater intulit, votum ab eâ ſuſceptum fuerit penitùs infirmatum; ſiquidem metus ille habeat, ut jam advertimus cauſam omninò liberam atque extrinſecam. Atque ita docet Gloſſa in aliam quamdam Decretalem, (*h*) quam Alexander III. inſcribit Epiſcopo Vigornienſi, quæ quidem Gloſſa rationem iſtius rei ſuggerit, quòd, cùm votum, ſit promiſſio Deo facta de aliquâ re, quæ non eſt præcepta, ſed merè gratuita; neceſſe ſit, ut valeat, illud ex plenâ atque integrâ libertate proficiſci: *Votum per metum factum non tenet*, inquit Autor memoratæ Gloſſæ...... *quia votum res eſt conſilii, & non præcepti; & liberum eſt arbitrium in vovendo: aliàs non eſt votum:* Quod probat quodam Canone, & Decretali quâdam, quæ citat: (*i*) Et reverà quidem pertinet ad ipſammet voti ſubſtantiam, quòd

(*g*) Alex III in cap. *Perlatum.* 1. de his, quæ vi metûsve causâ fiunt. lib. 1. tit. 4.

(*h*) Gloſſ. in cap. *Abbas* 2. eod. tit.

(*i*) Can. *Integritas.* 32. q. 1. & cap. *Licet.* de voto &c.

quòd emittatur tùm voluntariò, tùm liberè juxtà definitionem illius quæ traditur à Magiſtro ſententiarum, & refertur à S. Thomâ (*a*), qui ſic habet: *ad votum tria ex neceſſitate* requiruntur: 1. Quidem, deliberatio. 2. Propoſitum voluntatis. 3. *Promiſſio, in quâ perficitur ratio voti: undè Magiſter dicit 38. diſtinctione quarti libri ſententiarum, quòd votum, eſt teſtificatio quædam promiſſionis ſpontaneæ, quæ Deo, & de his, quæ ſunt Dei, fieri debet.*

(*a*) S. Thom. 2-2 q. 88. art. 1. in corp.

Eâque potiſſimùm de cauſâ Concilium Tridentinum (*b*) prudentiſſimè ſimul ac ſapientiſſimè Decreto ſuo, quod eâ de re ex profeſſo tulit, cavet, ut *Puella, quæ habitum regularem ſuſcipere voluerit ..... non antè ſuſcipiat, nec poſtea ... profeſſionem emittat quam exploraverit Epiſcopus, ... virginis voluntatem diligenter, an coacta, an ſeducta ſit; an ſciat, quid agat.*

(*b*) Conc. Trid. ſeſſ. 25. c. 17. de reform.

CASUS XXVI.

Baldericus annum ætatis ſuæ vigeſimum agens votum de ingrediendâ Religione ſuſcepit. Jam annus abiit & ultrà, ex quo differt ex merâ negligentiâ voto ſuo ſatisfacere. 1. Potuitne ſine peccato executionem ſui voti per tantum tempus differre? 2. Obligatur-ne ſub pœnâ peccati, ad illud idem citò citiùs, neque interpoſitâ ullâ morâ, adimplendum, quanquàm, cùm vovit, nullum omninò tempus determinaverit.

Respons.

Nequaquàm dubitandum eſt, quin Baldericus ſub oculis Dei ſeſe peccati conſcium efficiat, ex eo quòd per longum adeo tempus votum ſuum adimplendum procraſtinaverit & quin teneatur ſub pœnâ peccati, ad illud idem citò citiùs ac ſine cunctatione exequendum, niſi cauſa aliqua obſtet, quæ juſta ſit ac legitima. Atque ita evidentiſſimè patet ex iſtis verbis ſapientis (*c*): *Multòque melius eſt, non vovere, quàm poſt votum, promiſſa non reddere.* Et iterùm (*d*): *Si quid voviſti Deo: ne moreris reddere. Diſplicet enim ei infidelis & ſtulta promiſſio.* Habemus etiam ex Deuteronomio textum alium omninò luculentiſſimum, quò confirmetur hæc noſtra præſens aſſertio: En quibus verbis legitur (*e*): *Cùm votum voveris Domino Deo tuo, non tardabis reddere, quia requiret illud Dominus Deus tuus: &, ſi moratus fueris, reputabitur tibi in peccatum.* Quibus nihil expreſſius deſiderari poteſt ut negligentia Balderici condemnetur, & probetur ſtrictiſſima, quæ ei inducitur obligatio voti, quod emiſit, ſine morâ, citòque citiùs exequendi.

(*c*) Eccles. 5. 4.
(*d*) Ibid. 3.
(*e*) Deuteron. 23. 21.

CASUS XXVII.

Ernestus experiens, ſeſe morbo graviſſimo opprimi, votum fecit, ſi convaleſceret auxiliante Deo, futurum ut Diſciplinæ Monaſticæ inſtitutum ſequeretur, ad peccata ſua piaculari ſatisfactione diluenda. Sanitati poſt quindecim ab illinc dies redditus fuit, &, nondùm elapſo anno, ingreſſus eſt ac receptus fuit in Congregationem Sacerdotum de Oratorio, in quâ promotus eſt deindè ad omnes Sacros Ordines. Quâ de re habetur quæſtio.

1. Utrùm votum ipſius valeat, quanquàm non, niſi mortis imminentis metûs causâ factum fuerit?

2. Poſito quòd valeat, & causâ aliquâ legitimâ juvetur, ob quam poſſit petere, ſeſe ejuſdem vinculo ſolvi; utrùm neceſſe ſit, eum eâ de re recurrere Romam? Aut ſuo-ne voto, quâ ratione ei incumbebat, fecit ſatis, ex ingreſſu ſuo in Congregationem de Oratorio, & ex ſuâ ibidem ad Ordinem Presbyteratûs promotione? Cùm feratur in Bullâ inſtitutionis hujuſce Congregationis in Galliâ, quæ data eſt à Paulo V. 10. Maij 1615. *Hujus piorum ſacerdotum, nulli anteà Religionis voto ſolemni addictorum, nec-non & aliorum ad presbyteratûs Ordinem promoveri cupientium .... Congregationis* (*f*).

3. Poſito quòd votum ſuum fuerit ſufficienter executus; utrùm ei liceat prædictam Congregationem deſerere, ubi primùm ipſi libuerit, juxta illam, quâ gaudent ſinguli Congregationis hujuſce membra, liberam facultatem.

(*f*) Paulus V. in Bullâ, *Sacro ſancta*, 91. die 10. Maij. ann. 1615. §. 3.

4. Tandem poſito quòd voto ſuo non feciſſet ſatis, & obligaretur ad ingrediendum aliquem Religioſorum Ordinem; nonnè prædictæ obligationis immunis cenſeretur ex dolore capitis ferè continuo, quo laborat?

Respons.

Cuidam notæ prorſùs excellentioris Theologo, qui Sorbonici Profeſſoris munus cum laude ſuſtinuerat per turbulenta illa tempora, quibus errores Janſenij miſcebant omnia circà medium poſtremi ſeculi, (*g*) fuit olim propoſita eadè difficultas. Cujus quidem ſententiæ in eâ re libenter adhærentes, primo loco reſpondemus, votum, quod emiſit Erneſtus, omninò valere, quanquàm, ad illud faciendum ex metu nunquàm à morbo convaleſcendi fortè fuerit potiſſimùm incitatus. Ratio eſt, quòd, cùm ejuſmodi metui nihil aliud cauſæ ſubſit, quàm quæ interior eſt, ac naturalis, ejus generis cauſa libertati nullatenùs officiat, quemadmodùm plurimùm eidem adverſaretur metus, qui ex aliquâ causâ iniquâ atque exteriori incuteretur: Atque eâdem de re, vir validè contrahit matrimonium, quanquàm in eo potiſſimùm agat ex metu damnationis æternæ, aut pœnæ, quæ in eum decerneretur à Judice, à quo in eundem inquiritur, ut alibi monemus.

(*g*) *Sambovius tom. 3. Caſu* 124.

2. Nihilominùs quoniam prædictum votum primùm non erat abſolutum quantùm ad ſuam formam, ſed tantummodò conditionatum; non fuiſſet neceſſe, ab Erneſto fuiſſe ſummi Pontificis autoritatem imploratam, quò ei legitimâ diſpenſatione ſuccurreretur, ſi eandem, nondùm ſanitati redditus, ſollicitaviſſet; cùm Epiſcopus jure gaudeat gratiam faciendi votorum, quæ, conditione aliquâ interpoſitâ, facta fuerunt, antequàm conditio completa fuerit; & ſolum votum abſolutum ſive perpetuæ continentiæ, ſive Religionis, cum tribus votis obeundæ Sacræ Peregrinationis Jeroſolymam, Romam, & apud S. Jacobum in Gallæciâ, ſummo Pontifici reſervetur: At verò, ſiquidem conditio, quæ emittendo ipſius voto acceſſerat, jam completa omninò reperiatur, ſuper eo jam non poteſt ab alio, quàm à ſolo ſummo Pontifice, cum eo diſpenſari; utpotè quòd ejuſmodi votum ex conditionato, ut erat anteà, factum in eo caſu fuerit abſolutum.

3. Verum equidem eſt, in Bullâ Pij V. quâ Congregatio de Oratorio in Galliâ inſtituitur, enunciari, Sacerdotes, & eos, qui cupiunt ad Ordinem Presbyteratûs promoveri, poſſe eandem ingredi, modò nullo aliundè teneantur voto ſolemni Religionis. *Nulli anteà Religionis voto ſolemni addictorum.* Verùm contendendi locus plurimus adeſt, licet Erneſtus nulli ſit hactenùs voto ſolemni Religionis addictus, eum tamen ejuſmodi voto aliquatenùs addici; quùm ſeſe obligaverit, ad illud idem emittendum eò ipſo, quòd ſanitati fuiſſet reſtitutus: Atque ejus generis obligatio eum eo ſtrictiùs urget, quòd in Congregatione Sacerdotum de Oratorio neque ullum ſolemne votum ſuſcipere, neque Religioſam ullam Profeſſionem emittere conſuetum ſit: Quin immò nequidem apud eos uſus invaluit, ut vota ſimplicia fierent ſive perpetua, ſive certâ quâdam temporis circumſcriptione definita. Adeo ut, qui ibidem admiſſi fuerunt, habeant quocum

qze.

que tempore liberam indè diſcedendi facultatem, quandò ſic eis libet. : Cùm neque Bullâ Pauli V, neque Conſtitutionibus, quæ apud eoſdem vigent, nihil de neceſſitate emittendi alicujus voti legatur. Ea quibus ſequitur, quanquàm Erneſtus Congregationis prædictæ Socius adjunctus fuerit, atque in eâdem etiam gradu Presbyteratûs ſit inſignitus; eum non ideo ſolvi voti ſui vinculo, quo ſeſe, priuſquam illuc ingrederetur, obſtrinxerat.

Tandem, quod pertinct ad illum capitis dolorem ferè continuum, quem prætandit tanquàm legitimam cauſam, cur non poſſit ſeſe dare alicui Monaſterio; fortaſſe ſufficit, ut indè ſolvatur obligatione Religioſæ Profeſſionis emittendæ; ſed ne quaquàm ſufficiens cenſetur, ut indè ſibi vindicet immunitatem nequidem offerendi ſeſe Religioni, ac ibidem proprias vires tentandi, ſi Religio velit eum recipere, nùm valeat Religioſi munus non obire, ac ſequi Religionis inſtituta. Si Superioribus viſum fuerit eum non admittere propter prædictum illius capitis dolorem; jam tutus erit quantùm ad ſuam Conſcientiam, ſiquidem per illum non ſteterit, quin voto ſuo fecerit ſatis, juxtà Regulam iſtam Juris Canonici (a): *Imputari non debet ei; per quem non ſtat, ſi non faciat, quo per eum fuerat faciendum.*

(a) Reg. 41. de Reg. Juris in 6. *Sambovius tom. 3. Caſu* 124.

CASUS XXVIII.

Cùm ſæcularis quædam Eccleſiaſtica Congregatio in Civitate quâdam Hiſpaniæ inſtituta fuiſſet, is, qui ejuſdem erat Pater & Autor, de eorum omnium ſententiâ atque communi conſenſu, qui in eâdem commorobantur, operæ pretium eſſe duait, ad ſummum Pontificem litteras ſupplices mittere, quibus eum rogaret, ut vellet eandem autoritate ſuâ comprobare, ſimulque inducere obligationem tùm iis, qui etiamnùm ibidem aderant tùm iis, qui poſtmodùm eidem Socii eſſent adjuncturi, quatuor votorum ſimplicium caſtitatis, obedientiæ, paupertatis, ac perpetuæ reſidentiæ in manibus ſuperioribus emittendorum quam gratiam ſummus Pontifea ei indulſit pontificio reſcripto anno 1650.

Quoniam verò poſtmodùm edocuit experientis, votum abſolutum paupertatis difficillimè omninò poſſe cohærere cum muniis quotidianis, quæ prædictæ Congregationis membra conſueverunt obire; aliud Pontificium reſcriptum ab eâdem Impetratum fuit anno 1659. quo temperamentum iſtud adhibebatur: *videlicet omnes & ſinguli, in dictâ Congregatione, dictiſque quatuor votis emiſſis, recepti, qui immobilia, vel Beneficia obtinent, aut in futurum obtinebunt ac poſſidebunt, licèt dominium illorum omnium retineant; eorumdem tamen uſum liberum non habebunt; ita ut neque fructus, de hujuſmodi bonis vel Beneficiis provenientes, retinere, neq; in proprios uſus ſine licentiâ ſuperioris quicquam convertere poſſint, ſed de eiſdem fructibus cum facultate & arbitratu ſuperioris in piæ opera diſponere tenebuntur.*

Quod quidem temperamentum recrudeſcendis aliis novis difficultatibus locum attulit, ea diverſâ ratione, quâ plurimi interpretabantur verba præfati Pontificij Reſcripti; quam ob cauſam coacta fuit ipſamet Congregatio ad determinandam ratione clarâ atque omni prorſùs tergiverſatione ſuperiori eerumdem interpretationem, quam re ipſâ definivit in generali quodam conventu habito anno 1697. in quo conſtitutum eſt Decretum, quod ſequitur. *Obligationem obedientiæ ei, quæ paupertatis eſt, addendo, omnibus & ſingulis mandat, ac præcipit, ne à quoquam vel gratuitò, vel alio quovis modo, pecuniam, aut alia mobilia ſine licentiâ ſuperioris recipiant, aut donent, aliis dent in mutuum; apud alios retineant; aut apud ſe ſervent, geſtentque ſecum, ac iis pro libito utantur, quæ omnia conventus condemnat, tanquàm paupertati, quam profitemur, prorſùs aliena.*

Quò quidem Decreto, neque duobus Pontificiis Reſcriptis, de quibus jamjam ſermonem fecimus, omnes animi diffidentium potuêre nec ad concordiam, nec ad pacem, ullatenùs reduci, ac potiſſimùm & nominatim animus Galeatij, qui proponit quæſtionem.

1. Utrùm, poſt alterum reſcriptum, quod Pontifex dedit anno 1659. & quo votum paupertatis interpretatus eſt, quod in Congregatione conſuevit emitti; ſuperſit adhuc aliquid obligationis, quantùm ad prædictum votum, quæ exurgebat ea priori reſcripto quo purè ac ſimpliciter votum paupertatis inſtituebatur; aut, utrùm autoritas prædicti prioris Reſcripti, ex ſuperveniente poſteriori reſcripto planè ſit extincta; adeo ut jam nonniſi poſteriori ſtandum ſit, quaſi ſoli, quo explicatur ac determinatur, quæ vis eſte debeat, quæve extenſio voti, quod vi reſcripti prioris emittitur.

2. Utrùm peccet adversùs obligationem ſui voti, retinendo ſibi ſine licentiâ ſui ſuperioris ſuam pecuniam, ſive eandem ſecum geſtet, ſive illam ſervet in arcâ ſuâ reconditam, proptercà quòd in altero reſcripto non feratur: *apud ſe retinere poſſint*; ſed legatur tantummodò *retinere*; & videatur; 1. poſſe non immeritò contendi, Decretum Conventûs anni 1697. omninò licere adſcribere numero regularum aliarum quàmplurimarum, ſeu obſervantiarum, quas Congregatio privatâ ſuâ autoritate poſtmodùm induait, quæque non important ſtrictam ſub pœnâ peccati ullius obligationem. 2. Nequaquam poſſe à Conventu aliquo etiam generali, niſi cum integrâ legitimi regiminis everſione, obligationem imponi, quæ ſit amplior ipſamet obligatione, quam inducit ipſe Papa, à quo Congregatio fuit approbatâ, nec niſi communi ſingulorum membrorum, ex quibus conſtat prædicta Congregatio, accedente conſenſu.

3. Galeatius petit, utrùm, quandò de unâ domo ſeſe transfert in aliam, in quâ reſidentiam habiturus eſt, non ſibi liceat, non petito eâ de re ſuperioris ſui Conſenſu, libros, quos de proprio ſuo ære ſibi comparavit, ſecum exportare. Rationem autem ſui dubij profert iſtam, quod Congregatio Decretum eâ de re tulerit ea profeſſo, quo in ejuſmodi caſu omnibus ac ſingulis interdicitur, qui de unâ domo in aliam ſeſe transferunt, ne quemquam librorum ſuorum ſecum exportare præſumant, quo etiam ipſimet Ordinario ſuperiori poteſtas denegatur ejuſmodi licentiæ faciendæ. Cui Decreto Galeatius ea alterâ parte non putat, à ſeſe obedientiam ullam eſſe præſtandam: quoniam eidem iſtud iniquum omninò videtur, & contendit, cùm eos omnes de proprio ſuo argento ſibi comparaverit, atque etiam conſentiente ac permittente ſuo ſuperiore, eoſdem ſibi legitimâ proprietate vindicari, non ipſi Congregationi, cui dono eos nullatenùs dedit. Undè concludit: 1. Siquidem votum paupertatis, cui addicitur, non fregerit ea eorumdem emptione, æquum non eſſe, ſeſe eorumdem privatione mulctari. 2. Ut jam fuit obſervatum, non ſibi videri, ſeſe magis ex conſcientiæ debito obligatum eſſe, ad obtemperandum prædicto Decreto, vi cujus libris ſuis privaretur, quàm plurimis aliis capitibus inſtitutorum, quæ eadem violantibus nihil inducent obligationis ſub pœnâ peccati.

4. Quærit denique, nùm fracti voti ſeſe conſcium reddiderit, recipiendo, inconſulto ſuo ſuperiore, tùm pecuniam, tùm alia quælibet, quæ ſibi ſpontè fuerunt oblata, quæque ſibi prorſùs licere recipere exiſtimavit, quoniam poſteriori reſcripto, quo prohibetur, ne da

propriis rebus moventibus nihil diſponatur, nullatenùs interdicitur, ne quod ſpontè gratuitòque fuerit oblatum, recipiatur.

RESPONS.

Cenſemus. Reſcripto, quod anno 1550. datum eſt, etiam poſt alterum reſcriptum, quod ſupervenit anno 1659. in integrum ſervari ſui roboris firmitatem quantum ad votum paupertatis, exceptis duntaxat iis, quæ pertinent ad proprietatem immobilium; quoniam poſteriori reſcripto, prius non revocatur; ſed tantummodò explicatur & quâdam interpretationis circumſcriptione definitur, concedendo ei, qui paupertatem vovit, cùm Congregationem primùm ingreſſus eſt, dominium bonorum immobilium temporalium, quæ poſſidet, quæque proindè poteſt alienare, commutare, quin etiam ſi ſic ei libuerit, donare; & obligationem voti, quo ligatur, reſtringendo ad ſolum uſum fructuum ac redituum, quæ de ejuſmodi proveniunt, & ad uſum cujuſcumque alterius boni moventis, quod poſſet habere, & de quo diſponere nullatenùs poteſt niſi cum facultate atque arbitratu ſui ſuperioris.

De induſtriâ iſtæc verba appoſuimus; *bonorum immobilium temporalium*; Eſt etenim ingens omninò diſcrimen adhibendum inter bona generis iſtius, & ea, quæ vulgò dicuntur bona Eccleſiaſtica; quoniam bonorum temporalium, quæ juſtè ac legitimè poſſidentur, dominium plenum habetur: At Beneficiarius Eccleſiaſticorum bonorum, quæ poſſidet, nullatenùs dominus eſt, neque vel etiam fructuum ac redituum, qui indè proveniunt, quippe eorum omnium non ſit niſi ſimplex adminiſtrator, nec de iiſdem diſponere ei liceat, niſi in gratiam propriarum legitimarum neceſſitatum: Cùm quidquid de iis ulterius excurrat, pauperibus jure cedat, aut ad Eccleſiam pertineat, ut alibi demonſtramus invictiſſimis argumentis (a), quæ deſumuntur ex Conciliorum nube prorsùs ingenti, ex Decretalibus plurimorum ſummorum Pontificum, atque ex doctrinâ S. Auguſtini, S. Thomæ, & eorum, qui tùm inter Theologos, tùm inter Canoniſtas ſunt notæ commendationis.

(a) V. Beneficiarius. Caſus. Baſilius 13.

2. Juxtà quod jàm aſſeruimus, Galeatius fracti voti ſine dubio conſcius eſt, quandò coacervat, & apud ſe retinet pecuniam de ſuis bonis immobilibus provenientem, aut aliundè ſibi obvenientem, ſine licentiâ ſui ſuperioris; ſiquidem in eo occurrat veri nominis proprietaris actus, quòd tanquàm Dominus, propriâque ſuâ voluntate, nihil quidquam obſtante voto, quo tenetur, de eâdem diſponat; quod quidem votum emiſit vi prioris reſcripti; & ejuſmodi diſpoſitio ſimul aliena ſit ab ipſiſſimis verbis poſterioris reſcripti, quo apertiſſimè interdicitur, ne ullus uſus habeatur, nec libero ſingulorum arbitrio permittatur fructuum aut redituum, qui de eorum bonis immobilibus, ſeu eorum Beneficiis proveniunt, niſi cum facultate & arbitratu ſuperioris.

Neque verò Galeatium quidquam juvat, quòd excuſationem ſibi quærat ex eo quòd in poſteriori reſcripto non feratur: *apud ſe retinere.* Ibi etenim eſt mera verborum ambiguitas, ac pura tergiverſatio; ſiquidem ſub verbo, *retinere*, quod generale eſt, ſummus Pontifex complecti cenſeatur *omnem retinendi modum.* Sive ergò pecuniam ipſemet retineat, aut ab alio ſervandam tradat ſine licentiâ ſuperioris, perindè agit contra quod interdictum eſt à ſummo Pontifice, & adversùs mentem voti paupertatis, cui ſeſe addixit. Atque huic potiſſimùm incommodo Conventus generalis anni 1697. voluit occurrere verbis iſtis ſui Decreti: *Ne . . . apud alios retineant, aut apud ſe ſervent, geſtentque ſecum.*

Quanquam ergò verum foret Galeatio nullatenùs innotuiſſe Decretum, quod à prædicto Conventu confectum eſt; atque etiamſi daretur, omni licet repugnante tùm ratione, tùm ſenſu communi, futurum ut nullum eſſet peccatum in ejuſdem violatione; nihilominùs fracti voti convinceretur, vel ex eò quòd ſeſe non conformaret ad interdictum latum à Papâ in poſteriori reſcripto, quo nedùm copia fiat membris prædictæ Congregationis coacervandæ, ac retinendæ pecuniæ de reditibus eorum provenientis; quin potiùs cavetur, ne eorumdem fructuum ac redituum liberum uſum habeant niſi cum facultate & arbitratu ſuorum ſuperiorum, & jubetur, ut pecunia indè proveniens in pios uſus convertatur. Quibus addendum eſt præterea, Congregatio Galeatio gratuitò ſubminiſtret quæcumque ei neceſſaria ſunt tùm ad victum, tùm ad veſtitum, tùm etiam ad cæteras quaſcumque vitæ neceſſitates; eum non poſſe cenſeri ſuam pecuniam reſervare niſi ex mero cupiditatis animo, qui penitùs alienùs eſt ab animo paupertatis, quem vovit, quin etiam à juſtitiâ; quantùm ad pecuniam, quæ provenit de reditibus Eccleſiaſticis.

3. Dicimus, quantùm ad propoſitam tertio loco quæſtionem, quemcumque, qui Congregationem aliquam ſive ſecularem ingreſſus eſt, obligari ex ſtrictâ conſcientiâ, ad ſtatuta regulaſque, quæ in eâ obtinent, religioſè obſervanda. Porrò inter ſtatuta, quæ vigent in Congregatione, in quâ Galeatius receptus fuit, hoc potiſſimùm uſu recipitur, futurum nempè, ut nullus eorum, qui eidem addicuntur, non poſſit, niſi legitimi ſuperioris accedente tùm licentiâ, tùm conſenſu, libros, quos ſibi comparaverit, privatâ ſuâ autoritate ſecum exportare; cùm ſeſe de unâ domo in aliam, in quâ reſidentiam habiturus eſt, transferet.

Cùm in contrarium opponitur, à Congregatione prædictos ejuſmodi libros, adverſante prorsùs omni jure, retineri; perperam arguitur; namque licet concederetur, renitentibus quanquàm apertiſſimis verbis reſcripti anni 1659, ad ſingula membra Congregationis devolvi dominium abſolutum bonorum, quæ ab ipſis poſſidentur, etiam quantùm ad liberum uſum redituum, qui de iiſdem proveniunt; nonnè Galeatius cenſeretur eidem planè renuntiaviſſe ſpontè ac voluntariò, eoſdem libros ſibi emendo, cùm eum non lateret, juxta regulas ac ſtatuta Congregationis, ſibi jam non licere de iiſdem privatâ ſuâ autoritate, ac pro nutu ſuo ullatenùs diſponere; neque vel etiam cum ſolâ licentiâ ſuperioris Ordinarij domùs; cùm facultas hujuſmodi licentiæ concedendæ, cæteris excluſis, ſoli ſuperiori majori ex ipſis verbis decreti anni 1697. reſervetur.

Neque etiam poteſt Galeatius meritò contendere, prædictum Decretum, in quo nihil legitur niſi plurimâ ſapientiâ conditum, ac planè accommodatum ad ea, quæ neceſſariò ſunt obſervanda, recenſendum eſſe in numerum obſervantiarum quarumdam ex ſeipſis leviſſimi momenti, quas ſupponit ibidem obſervari, abſque eo quòd nihilominùs ulla ſervandarum earumdē obligatio inducatur ſub pœnâ ullius peccati nequidem venialis, modò earumdem violationi nec ſcandalum nec contemtus accedant: Non enim eâ ratione judicandum eſt de ſtatuto, ſeu de Decreto, quod latum fuit cum conſenſu communi legatorum omnium, quibus ipſummet Congregationis totum corpus repræſentatur;

tatur ; ſiquidem non cenſeantur ſententiam ſuam dicere, niſi de conſenſu ſingulorum membrorum, à quibus gerendo Conventui præfecti fuerunt, neque, nonniſi eorum nomine, ſuffragium ſuum ferre ; aliundèque inſigniantur eo gradu autoritatis, qui neceſſarius eſt, ut, quæcumque pertinent ad bonum regimen, quod in congregatione expedit, obtinere valeant ſtatuere, & omnia generatim definire ac determinare, quæ ſibi neceſſaria videntur ad ejuſdem boni regiminis tùm inſtitutionem, tùm conſervationem ; adeoque omnibus & ſingulis, ex quibus ipſa congregatio conſtat, ex conſcientiâ, ſub pœna etiam peccati incumbat iiſdem parere ad eorumdemque normam ac præſcriptum totam ſuam componere vivendi rationem, quemadmodùm paſſim frequentatur apud alias Congregationes ; & vel ex ipſo ſolo dictamine rationis ſapienti cuique compertum eſſe debet : alioquin quid potiſſimùm juvarent omnia ejuſmodi decreta, omniaque iſtæc ſtatuta, ſi liberum unicuique fieret eadem impune ac ſine peccato violare ? Quæ rerum perturbatio non indè ſubſequeretur ? Et nonnè Conventus omnes, quantùmcumque ſolemnes ac generales, inutiles prorsùs fierent omnibus Congregationibus tàm regularibus, quàm ſecularibus, quarum ſingula membra rationem agendi ſuam ad nutum accommodarent propriumque ſuum arbitrium ; indèque infinita propemodùm ſcandala certiſſimè contingerent. Aliundè verò, ut nullum occurrat peccatum in frangendâ aliquâ obſervantia, ſatis non eſt, abeſſe tùm contemptûs, tùm ſcandali rationem : requiritur enim præterea, eandem verbis apertis, neque ex profeſſò præcipi à Superiore ; ut probamus alibi autoritate Sanctorum Bernardi & Thomæ. (a) Jamverò evidentiſſimum eſt ex verbis Decreti, quod pronunciatum fuit à Generali Conventu anni 1697. articulum illum diſciplinæ nomine totius corporis Congregationis eſſe ſtrictiſſimè commendatum. Quo ergò jure poſſet articulus ejuſmodi conſiderari ut mera obſervantia indifferens atque prorsùs arbitraria ?

(a) V. Religioſus. Caſus. Theodatus.

Denique Galeatius falſam ſupponit, quandò audacter ait, unumquemque eſſe dominum ſuorum redituum, nam juxtà prius reſcriptum unicuique dominium ejuſmodi in integrum eripitur ; & vi reſcripti poſterioris non indulgetur niſi dominium immobilium, denegaturque jus diſponendi de rebus mobilibus, quales ſunt ejuſmodi reditus, niſi cum facultate & arbitratu Superioris, quæ nequidem accedere poſſunt niſi ex legitimâ aliquâ cauſâ.

4°. Tandem Bulla, ſeu reſcriptum anni 1659. non prohibet equidem ſingulis Eccleſiaſticis de iſtâ Congregatione, ne oblatam ſibi pecuniam accipiant ; at votum paupertatis, quo ligantur, iiſdem nullâ ratione liberum facit eandem cum proprietatis affectu recipere, ſed eo duntaxat animo, quòd de eâdem non ſint ullatenùs diſpoſituri niſi cum licentiâ, quam Superior volet iiſdem concedere, prætereà quòd Decretum Conventûs generalis anni 1697. hoc ipſum verbis expreſſis conſtituat. Concludamus igitur, ſiquidem Galeatius obſtringatur voto non tantùm paupertatis, quod emiſit, verùm etiam obedientiæ, quam Deo promiſit, ſeſe ſuis Superioribus exhibiturum, ei jam non licere, de rebus mobilibus, quas poſſidet, diſponere niſi priùs obtentâ à ſuo Superiore eâ de re licentiâ ; & futurum alioquin ut quàm graviſſimè peccaret violando utrumque votum prædictum.

CASUS XXIX.

Genebaldus vovit, futurum monaſticæ

diſciplinæ ſequeretur inſtitutum, nullatenùs intendens in ſpecialem aliquam Religionem. Aliquandò poſt, cùm apud ſe conſtituiſſet ingredi quoddam de Ordine S. Benedicti Monaſterium, eidem ſeſe obtulit, nec admiſſus eſt. Quâ de re quæritur, utrùm voti ſui vinculo ſolvatur, aut num ei iterùm ex conſcientiâ incumbat aliquam Ordinis alterius domum adire ?

Respons.

Conſtat, Genebaldum vinculo voti ſui nequaquàm indè eſſe ſolutum, quod ſeſe recipiendum obtulerit cuidam de Ordine S. Benedicti Monaſterio, atque ab eodem repulſam paſſus ſit ; ſiquidem voto ſuo ſeſe non obligaviſſet ad ſequendum Religioſæ profeſſionis inſtitutum in prædicto duntaxat Monaſterio, neque in memorato tantùm Ordine ; ſed intendiſſet in Religionem in genere, non determinans in ſpecie, qualis ipſa potiſſimùm eſſe deberet. Eum igitur, etiam poſtquam repulſus fuit, obligatio manet, iterùm aliam Religionem adeundi, ac pro viribus efficiendi, ut ibidem admittatur. Atque ſic cenſetur à S. Thomâ (b), qui ait : *Obligatio voti ex propriâ voluntate cauſatur* Undè, *ſi, in vovendo, priùs cogitavit de Religionem ingrediendo ; & poſtea elegit talem Religionem, vel talem locum obligatur ſimpliciter ad Religionem ; undè, ſi non poteſt in illâ, quam elegit, recipi ; debet aliam quærere.* Et iterùm in alio loco : (c) *Si quidem intendit, ſe ſimpliciter ad Religionem obligare ; ſi non recipitur in unâ religione, tenetur ire ad aliam.*

(b) S. Thom. in 4. diſt. 38. q. 1. art. 3. quæſt. 1. ad 6. Item. q. 88. art. 3. ad 2.

(c) Idem 2. 2. quæſt. 186. art. 3. ad 2.

At verò, ſi Genebaldus ; votum ſuum emittendo nihil aliud animo concepiſſet, quam tale Monaſterium, vel talem Ordinem determinatum ingredi ; & poſtquam illud Monaſterium, illum ve Ordinem ſincerâ fide adiverit, ab eodem repulſus ſit, in eo caſu vinculo voti ſui planè ſolveretur, nec obligaretur, ad aliud Monaſterium, vel alium Ordinem ulteriùs quærendum. Neque enim cenſeretur votum ſuum emiſiſſe, niſi ſub tacitâ illâ conditione, ſi nempè Superior vellet eum admittere. Quod etiam ab eodem S. Thomâ docetur, quandò ſic addit : (d) *Si autem primo & principaliter cogitavit de tali Religione ; in voto ejus intelligitur hæc conditio : ſi illi volunt eum recipere : aliàs eſſet indiſcretum votum. Unde, conditione non extante, non obligatur.*

(d) Idem ſuprà cit. quæſt. 1. art. 6.

CASUS XXX.

Gabriel, emiſſo voto, ſeſe dandi familiæ Religioſorum de Ordine S. Benedicti ; ſeſe ſincerâ ac bonâ fide propoſuit cuidam Monaſterio de reformatione S. Mauri, toto animo intendens votum ſuum exequi : ſed obtinere non potuit, ſeſe ibidem admitti, cùm Superior ei declaverit, eum non videri robuſtâ ſatis valetudine valere, quò poſſet regulam adimplere. Obligatur ne, ad iterùm ſeſe offerendum alteri de eodem Ordine Monaſterio ; aut voti ne ſui vinculo abſolvitur ex priori prædictâ repulſâ, quam paſſus eſt ?

Respons.

Reſpondemus, duce S. Thomâ, (e) Gabrielem in caſu propoſito non obligari ex conſcientiâ, ad quærendum aliud Monaſterium, ſi pro certo habeat, futurum ut ſibi eâdem ratione verbiſque iiſdem reſpondeatur ; quoniam in caſu meritò conjicere poteſt, ſeſe divinâ vocatione profeſſioni Religioſæ nequaquàm deſtinari *Ille qui ſe voto obligavit ad certæ Religionis ingreſſum, tenetur facere, quantùm in ſe eſt, ut in illâ*

(e) S. Thom. 2. 2. q. 189. art. 3. ad 2.

Religione recepiatur . . . . ., Si verò ſe intendit ſpecialiter obligare ad unam (Religionem) *ſolùm: non tenetur ire ad aliam* Et rursùm alibi (*a*): *Si autem principaliter intendit ſe obligare ad hanc Religionem, vel ad hunc locum, propter ſpecialem complacentiam hujus Religionis, vel loci; non tenetur aliam Religionem intrare, ſi eum illi recipere nolunt* Neque reverà quidem aſſeri poteſt, prædicto viro magis obligationem induci ſeſe offerendi alteri ſecundo Monaſterio, quàm tertio, quarto, atque aliis plurimis: Atqui fores prorsùs abſurdum, eidem obligationem imponere, poſtquàm ex plurimis repulſam accepiſſet, ſeſe rurſùm aliis offerendi admittendum: alioquin ſequeretur, futurum ut eum onus idem maneret in perpetuitatem, neque voti ſui vinculo unquàm ſolveretur: Quod quidem nemo, niſi prosùs abſurdè, contendat, Poteſt ergo primæ repulſæ, quam paſſus eſt, ſtare, & exiſtimare, ſeſe Divinâ Providentiâ profeſſioni Religioſæ non deſtinari; ſiquidem ſuperior Monaſterii, in quo ſeſe recipiendum obtulit, eum ad officia Religionis ſuſtinenda minimè aptum judicaverit: modò prædictus Superior habeatur ut vir ſapiens, & Judex rerum optimus atque intelligentiſſimus (*b*).

(*a*) Idem ib. q. 88. art. 3. ad 2.

(*b*) Fr. Tolet. inſtruct. ſacerd. l. 4. c. 16.

CASUS XXXI.

Amerætus, poſt ſuſceptum votum de ingrediendo Carthuſianorum, ſeu Camaldulorum Ordine, ſolemnem poſtmodùm emiſit in Religione multò mitioris obſervantiæ profeſſionem; indèque continuis conſcientiæ ſuæ ſcrupulis torquetur, ac graviſſimis ſollicitudinibus animus ipſius diſcinditur, quòd votum ſimplex, quo ſeſe conſtrinxerat, non fuerit executus. Quid agat, opus eſt, ut conſcientiæ ſuæ pacem ac ſecuritatem afferat? Poteſt-ne, aut ei ne incumbit tranſire in Carthuſianorum, ſen Camaldulorum Ordinem?

Respons.

Ut prædictus Religioſus pacem afferat ſuæ conſcientiæ, id unum agat, neceſſe eſt, nempè congruâ pœnitentiâ peccatum ſuum abſtergere, quantùm in ſe eſt, contendat, quòd votum animo conceptum non adimpleverit; nec obligatur coram Deo, ad ingrediendam alterutram prædictarum Religionum, in quâ voverat, futurum ut ſolemnem emitteret profeſſionem Ratio eſt, quòd ſolemne votum, cui ſeſe addixit in alio Ordine, licet obſervantiæ multò mitioris eâ, quæ viget in prædictis duobus aliis Ordinibus, ſit magis obligatorium, eumque multò ſtrictiùs liget, quàm votum, quod anteà emiſerat. Atque hæc ipſiſſima eſt doctrina S. Thomæ (*c*), qui ſuam ſententiam confirmat exemplo matrimonii, quod, licet, nihil obſtante ſimplici voto caſtitatis, contractum, nihilominùs tenet, & obligat eum, qui votum ſuum ex ejuſmodi contractu violavit, ad debitum conjugale reddendum *votum ſolemne*, inquit Laudatus S. Doctor, *quo quis obligatur minori Religioni, eſt fortius, quàm votum ſimplex, quo quis aſtringitur majori Religioni: poſt votum enim ſimplex, ſi contraheret aliquis matrimonium, non dirimeretur, ſicut poſt votum ſolemne; & ideo ille, qui jam profeſſus eſt in minori Religione, non tenetur implere votum ſimplex, quod emiſit, de intrando in Religionem majorem.* Quam eandem doctrinam proponit Cardinalis de Turre-crematâ (*d*) fultus eâdem ratione, quam affert S. Thomas. Cui etiam Fagnanus eâ in re totus conſonat. (e)

Deciſionem hanc noſtram con confirmabimus: 1. Decretali quâdam (*f*), quam Alexander III. inſcribit Monachis de Ordine Ciſtercienſi in Angliâ, in quâ ſic declarat. *Reus facti voti aliquatenùs non habetur, qui temporale obſequium in perpetuam noſcitur Religionis obſervantiam commutare.* 2. Conſtitutione quâdam Bonifacii VIII. (*g*) cujus en ipſiſſima verba ſunt: *Qui poſt votum à ſe de certâ Religione intrandâ emiſſum, Religionem aliam, etiam laxiorem, ingreditur & profitetur in ipſâ; poteſt (voto non obſtante priori, cui tanquam ſimplici, per ſecundum ſolemne noſcitur derogatum) manere licitè in eâdem: pro voto tamen non completo erit eidem pœnitentia imponenda.*

(c) S. Thom. 2. 2. q. 189. art. 8. ad 3.

(*d*) Joann. de Turre-Crematâ, in Can. Nullus 2. 19. q. 3. n. 4.

(*e*) Fagnanus in C. *Jane* de Regularib. &c. n. 57.

(*f*) Alex. III in cap. Scripturæ 4. de voto, & voti redemptione l. 3. tit. 34.

(*g*) Bonifac. VIII. in cap. *Qui poſt votum*, 5 de Regular. & tranſeuntibus ad Religionem. in 6. lib. 3. tit. 15.

CASUS XXXII.

Religiosi de certo quodam Monaſterio ab annis plurimis ſic ab antiquâ ſuâ inſtitutione deſciverunt, ut ſuam regulam, quantùm ad plurima capita, jam non obſervent ex negligentiâ Superiorum, qui multos inordinatos abuſus in illud idem induci paſſi fuerunt. Palemon, qui videt, quod ibi frequentatur, inſtitutum vitæ rationis eſſe omninò commodioris, & qui bonâ fide exiſtimabat, ex regulâ Ordinis nihil obligationis induci, ſervandæ diſciplinæ ſtrictioris ac auſterioris; cùm obtuliſſet ſeſe in prædicto Monaſterio recipiendum, ibidemque tempus ſive probationis explevisſet, in eodem Monaſterio ſolemnem emiſit profeſſionem, in animum inducens, futurum ut tutâ conſcientiâ poſſet eandem, quam cæteri Religioſi, tenere vitæ rationem. Verùm, cum ſecum animo perpendiſſet poſt aliquod tempus, atque penitiùs inſpexiſſet regulam Ordinis, agnovit vitam diſſolutiorem, pravoſque abuſus, quæ in iſtud Monaſterium ſeſe irrepſerunt, in quo certiſſimè nunquàm emiſiſſet religioſam profeſſionem, ſi, prædictis priùs cognitis, putaviſſet, ſibi induci obligationem, ad normam memoratæ regulæ ſuam componendi vitæ rationem. Quâ de re, quæris, nùm non poſſit, rectâ conſcientiâ, vitæ rationi, quam cæteri Religioſi ſequuntur, ipſemet inſiſtere; cùm nullatenus intenderit ſibi imponere obligationem ſtrictiorem, vota ſua nuncupando; aut nùm, nihil obſtante, quàm potiſſimùm ſibi propoſuerit, mentis intentione, coram Deo teneatur, ad normam ac præſcriptum Religionis, ſuos mores etiam ſolus conformare?

Respons.

S. Thomas (*b*) ſibi proponit objectionem quandam in quâ ferè continetur difficultas, de quâ quæſtio eſt enunciatâ ſpecie: eidemque reſpondet, aſſerendo nimirùm, eum, cui probationis curriculum agenti in aliquo Monaſterio non innotuerunt quæcumque regulæ præſcripto imponuntur veræ Religionis obligationes, propterea quòd ſtatuta regulæ ibidem tunc temporis non obſervarentur, quique ex ſolemni profeſſione, quam emiſit, nullam aliam obligationem inducere ſibi propoſuit, quàm idem vitæ inſtitutum ſequendi, quod cæteri Religioſi tenent; nihilominùs obligari, ad ſervanda tria principalia vota Religionis, quæ nimirùm ſunt vota Caſtitatis, paupertatis & obedientiæ; quanquàm videatur ſummo jure conſiderato, eundem non teneri ratione ſaltem ſtrictâ ad obſervantias regulæ minutiores adimplendas, quas tùm negligentia, tùm prava adminiſtratio ſuperiorum ſenſim ſine ſenſu toleraverunt exoleſcere, atque impunè violari. En objectionem, quam ſibi proponit Angelicus Doctor: *Nec videtur teneri ſemper ad ea, quæ votum profeſſionis continet . . . . & ipſe non intendit intrare Monaſterium, niſi, ut viveret, ſicut alii*

(*b*) S. Thom. in 4. diſt. 38 q. 1. art. 3. ad 5.

alii vivunt. Ergò videtur, quòd non omne votum obliget, ut neceſſario ſervetur. Adêſt verò propoſitæ difficultatis, quam idem S. Doctor aſſ. ſart, ſolutio: *Ad quintum dicendum ..... quòd ..... talis, qui interpretativè votum fecit, ad tria vota Religionis principalia in omni caſu tenetur: ſed ad alias obſervantias, quarum tranſgreſſio ex diſſimulatione Prælatorum inducitur, qui dùm videntes non corrigunt, indulgere videntur, non videtur obligari.*

Quæ ſententia duobus rationum argumentis probatur: Quorum Prius ſic ſeſe habet, quòd, quanqoàm votum ſimplex neceſſariò oporteat, omninò eſſe liberum, neque ex aliâ re dependere, quam ex voluntate voventis; adeoque non alia inducatur obligatio, quàm illius rei tantummodò adimplendæ, quæ potiſſimum in emittendo voto intenta eſt: Votum ſolemne è contrariò non ſolùm pendeat ex voluntate voventis, ſed prætereà ex inſtitutione ac voluntate Eccleſiæ, à quâ approbata ſunt tùm Religio, tùm regula, cui, qui profeſſionem emiſit, ſeſe voluit addicere: ſiquidem, juxtà Bonifacium VIII. (*a*) Votum ſolemne nuncupare, nihil aliud ſit, quàm ſeſe mancipare ex profeſſione ſolemni, tali, vel tali regulæ ſervandæ, quam Eccleſia comprobaverit. Unde ſequitur, licet penès illius arbitrium ſit, qui tale votum emittit, illud idem vel facere, vel non ſuſcipere; illudque emittere vel in certâ quâdam Religione, vel in aliâ, ab eo tamen votum illud nuncupari non poſſe, niſi accedente conditione, ut Religionis quam amplectitur, regulas præcipuas ac cum ipsâ Religione magis neceſſariò connexas ſit ſcrupuloſè ſervaturus; hoc eſt, regulas, quæ perfringi non poſſunt, quin eo ipſo aliquod de votis tribus ſolemnibus frangatur: Neque liberum eſt ei, qui Religionem ingreditur, profeſſionem ſuam emittere, conditione interpoſitâ, quòd ſibi licitum ſiat, tùm mores diſſolutiores, tùm inordinatos abuſus; qui in Ordinem, vel Monaſterium, quod ingreditur, irrepſerunt, tenere ac ſequi: ſiquidem iidem ab Eccleſiâ damnentur atque omninò reprobentur;

(*a*) *Præſentis duximus declarandum oraculo ſanctionis, illud ſolum votum debere ſolemne .... quod ſolemnizatum fuerit ... per profeſſionem ... factam alicui de Religionibus per Sedem Apoſtolicam approbatis.* Bonif VIII. in cap. *Quod votum.* 1. de voto in 6.

Poſterius rationis argumentum, quo vera eſſe comprobatur deciſio, quam S. Thomas tradit occaſione propoſitæ difficultatis, eſt, quòd Conſuetudo; vi cujus tria vota, quæ nuncupantur in ſolemni profeſſione, quocumque modo violantur, nunquàm poſſit eſſe legitima; neque conſequenter excuſare à peccato.

Nam, ut habet Imperator Conſtantinus citatus in Canone quodam apud Decretum Gratiani: (*b*) *Conſuetudinis uſùſque longævi non vilis autoritas eſt: Verùm non uſque adeo ſui valitura momento, ut aut rationem vincat, aut Legem*: quoniam, ſi rectè loqui velimus; Conſuetudo, nonniſi deficiente lege, vim atque locum obtinet, ut fertur in alio Canone (*c*): *Conſuetudo autem eſt jus quoddam moribus inſtitutum, quod pro lege ſuſcipitur, cùm deficit Lex*: & quia *nunquàm ſecundùm Conſuetudinem eſt judicandum; Si jus contrarium præcipiat*: ut obſervat Gloſſa ad eundem Canonem citatum (*d*).

(*b*) Can. *Conſuetudinis* 4. diſt. 13.

(*c*) Iſidor. in Can. *Conſuetudo.* 5. diſt. 1.

(*d*) Gloſſ. in cit. Can. *Conſuetudo.*

Jamverò in eâ, quam hìc loci ponimus, hypotheſi tùm lege poſitivâ Eccleſiæ, tùm ipſamet obligatione, quæ ex ſolemni profeſſione ultrò ſuſcepta eſt, verbis expreſſis præcipitur vivendi ratio, quæ ſit à prædictis abuſibus penitùs aliena, poſito quòd tribus ſolemnibus votis aliquo modo adverſarentur ſive peccato proprietatis, ſive quâcumque aliâ ratione. Non poſſunt igitur ex ipsâ Conſuetudine nec abuſus ejuſmodi prævalere, nec iiſdem conſentientes à peccato vindicari. Quod ita docent Angelus de Clavaſio, Joannes Major, Fagnanus, plurimique alij (*e*). Si Palemon ergò videns, vitium proprietatis paſſim in Monaſterio frequentari, in quod ingreſſus eſt; atque ex errore ſibi in animum induxerit, licere ſibi de aliquâ re, tanquàm jure proprietatis ſibi cedente, diſponere, non indè coram Deo culpæ expers eſt, ſi, veſtigiis aliorum Religioſorum inſiſtens, impingat in iſtud proprietatis peccatum; quoniam nequidem ſuperiorum majorum autoritate potuit abuſus ejuſmodi induci, juxtà ſequentia verba Innocentii III. ſcribentis ad Abbatem & Religioſos Monaſterii de Subiaco Urbe Campaniæ Romanæ, in quâ S. Benedictus primùm quidem Ordinem ſuum inſtituit: (*f*) *Nec æſtimet Abbas, quod ſuper habendâ proprietate, poſſit cum aliquo Monacho diſpenſare; quia abdicatio proprietatis, ſicut & cuſtodia caſtitatis, adeo eſt annexa regulæ Monachali, ut contra eam nec ſummus Pontifex poſſit licentiam indulgere.* Quod Concilium Tridentinum (*g*) confirmat decreto ſuo, quo ſic declarat: *Sancta Synodus .... hoc decreto præcipit, ut omnes regulares, tam viri, quam mulieres, ad regulæ, quam profeſſi ſunt, præſcriptum vitam inſtituant atque componant: atque imprimis, quæ ad ſuæ profeſſionis perfectionem, ut obedientiæ, paupertatis & caſtitatis; ac, ſi quæ alia ſunt alicujus Ordinis & regulæ peculiaria vota & præcepta, ad eorum reſpective eſſentiam, nec non ad communem vitam; victum & veſtitum conſervanda, pertinentia, fideliter obſervent .... Cum compertum ſit ab eis* [ſuperioribus] *non poſſe ea, quæ ad ſubſtantiam regularis vitæ pertinent, relaxari: ſi enim illa, quæ baſes ſunt & fundamenta totius regularis diſciplinæ, exactè non fuerint conſervata: totum corruat ædificium neceſſe eſt.*

(*e*) Angelus de Clavaſio. v. *Religioſus.* n. 32.
Joann. Major. in 4. diſt. 38. q. 22.
Proſp. Fagnan. in cap. *Cùm cauſa.* de electione, &c. n. 33.

(*f*) Innoc. III. in cap. *Cum Monaſterium.* 6 de ſtatu Monachorum. lib. 3. tit. 35.

(*g*) Concil. Trid. ſeſſ. 25. de regular & Monial. c. 1.

Nihilominus obſervandum eſt, ſi Palemoni compertum non fuiſſet, laxiorem illam diſciplinam, prædictoſque abuſus qui obtinent in Monaſterio, in quo verſatur, nec communi vitæ Monaſterii ipſius nec inſtitutis Ordinis ullatenùs adverſari; & æſtimaret bonâ fide, ſibi non importari ſtrictioris obſervantiæ neceſſitatem; futurum ut excuſaretur à peccato; modò, ut monuimus, nihil ageret, quod repugnaret tribus votis principalibus, quibus ligatur; quemadmodùm docent S. Antoninus, Lopez, Navarrus cum plurimis aliis Canoniſtis, quos appellat, & Caballutius (*h*): Ratio eſt, quòd jure poſſit in animum ſuum inducere, ſuperiores non permiſiſſe, ut ejuſmodi conſuetudo prævaleret, ſine aliquo fundamento, quod iiſdem legitimum viſum eſt, & ipſam conſuetudinem conſenſu ſaltem tacito ſummi Pontificis fuiſſe ſufficienter approbatam.

(*h*) S. Ant. 2. parte ſumm. theol. tit. 16. c. 1. §. 19.
Lopez tom. 1. c. 45.
Navar. Manual. c. 12. n. [illegible]
Joan. Caballutius juris Can. theor & prax. lib. 1. c. 21. n. 12.

CASUS XXXIII.

Andronicus ingreſſus regularem quandam Congregationem ſub titulo fratris laïci, ibidem ſolemnem emiſit profeſſionem, eaque ratione ſeſe Religioni addixit modo abſoluto, & quantùm ad omnes regulas, quæ in eâdem conſueverunt obſervari. At viget inter alias hæc potiſſimùm regula in dictâ Congregatione, ut, qui ad eandem minimè apti, ſeu eidem inutiles videntur, poſſint, nullâ habitâ ratione temporis, per quod ibidem fuêre commorati, ad vitam dimitti ſecularem. Andronicus, quem Proprii vitæ ſtatûs, in quo nullam inveniebat ſtabilitatem, cepit ſatietas, poſt annos decem ab emiſſâ ſuâ ſolemni profeſſione, Congregationem iſtam, inconſulto ſuperiore, deſeruit, ac deindè tranſiit ad quoddam de Ordine S. Benedicti Monaſterium, ibidem probationis tempus excurſurus, poſteaque in prædicto Monaſterio vota ſua ſolemnia nuncupavit; quanquàm juxtà formas de more ſervari ſolitas tùm à ſuperiore, tùm ab ipsâ Congregatione, de quâ diſceſſerat, requiſitus fuerit. Quâ de re

quaſtio

quæſtio proponitur : 1. Utrùm potuerit rectâ conſcientiâ prædictam Congregationem privatâ ſuâ autoritate deſerere ? 2. Utrùm eâ quæ exponitur, ratione indè egreſſus, non obligaretur, ad eandem iterùm ſeſe recipiendum, poſtquàm requiſitus eſt ? 3. Utrùm, cum in aliâ domo profeſſionem religioſam emiſerit, ipſius profeſſio valeat, atque utrùm in prædictâ domo ſine conſcientiæ ſuæ diſpendio, remanere ?

Respons.

Quanquàm Religioſa profeſſio quam Andronicus emiſit in regulari Congregatione, quam fuerat primùm ingreſſus, omnino valeat ; potuit nihilominùs prædictam Congregationem deſerere, ad tranſeundum privatâ ſuâ autoritate in Monaſterium, in quo ſolemnia Religionis vota poſtmodùm nuncupavit, nec obligatus fuit, ad ſeſe recipiendum iterùm in domum, de quâ diſceſſerat, quanquàm eâ de re requiſitus fuerit tùm à Superiore, tùm ab ipſâ totâ communitate. Atque ita deciditur à quodam magni nominis Theologo ; (a) qui rationem iſtam affert, quòd religioſa veri nominis profeſſio, non tantùm abſolutè emittenda ſit ab eo, qui ſeſe Religioni addicit ; ſed prætereà neceſſe ſit, vota ſolemnia, quorum Profeſſus ſuſcipit obligationem tùm à Superiore, tum ab ipſius communitate abſolutè atque in perpetuitatem acceptentur. Nam ſolemnis religioſa profeſſio, quantum ad ſuum effectum, eſt mutuus contractus inter eum initus, qui ſolemnia vota emittit, & eum, qui recipit nomine Monaſterii profeſſionem emiſſam, quo, qui profitetur, ſeſe obligat, ad vivendum ſemper in Religione juxtà regulam ; & Monaſterium contrahit obligationem, eidem ſub miniſtrandi victum ac veſtitum, atque eum habendi ad vitæ ipſius tempus integrum eâ ratione, quâ regulâ eâdè præſcribitur. *Profeſſio eſt in effectu quidam contractus reciprocus ultrò citròque obligatorius, quo profitens ſe obligat Monaſterio, vel Ordini, ad ſerviendum ei ſecundùm regulam ejus ; & è contrà Monaſterium, ad alendum & tractandum eum ſecundùm eandem regulam,* Ita habet Navarrus. (b) Emmanuel Rodericus iiſdem ferè verbis eâ de re loquitur, (c) Porrò prima, quam Andronicus emiſit religioſa Profeſſio non fuit abſoluta neque in perpetuitatem emiſſa quantum ad ſuam acceptationem ; ſiquidem Congregatio jus ſibi retineat, eundem expellendi de ſuo corpore in quocumque vitæ ipſius tempore, ſi ſic ſibi libuerit. Undè ſequitur, cum ipſa profeſſio ex naturâ ſuâ non ſit conditionata, eidem non ineſſe niſi voti ſimplicis rationem ; adeoque eum, à quo fuit emiſſa ; poſſe ſine conſcientiæ ſuæ diſpendio tranſire ad aliud Ordinem Religioſum etiam minoris obſervantiæ, ad vota ſolemnia in eodem nuncupanda, quæ ſint abſoluta ac firma, & profeſſionem emittendam, quæ ſit ſtabilis, abſque eo quòd ullatenus cogi poſſit, ad redeundum in Congregationem, de quâ diſceſſit : at non eâdem ratione judicandum foret, ſi de prædictâ Congregatione ſine licentiâ Superioris non diſceſſiſſet, niſi ut in ſeculo remaneret ; aut in aliam ejuſdem conſtitutionis Religionem tranſiret : in eo namque caſu, requiſitus à Superiore teneretur in eandem Congregationem reverti.

(a) Sambovius tom. 3. Caſu 119.

(b) Navar. lib. 3 conſ. de Regularibus. conſil. 26. n. 19.

(c) Emmanuel Rodericus qq. Regular. tom. 3. q. 21. art. 2.

CASUS XXXIV.

Hilareus annum agens ætatis ſuæ duodecimum, cùm incidiſſet in morbum omninò periculoſiſſimum, vovit, futurum ut Religionem ingrederetur in Abbatiam vulgò dictam *de la Trape*, ſi, Divinâ juvante gratiâ, convaleſceret, quanquàm regula quæ in dicto Monaſterio viget, ei nullatenus foret explorata ; ſanitati reſtitutus, paulò poſt expertus eſt, ſeſe duplici ilium procidentiâ quàm graviſſimè laborare, nec ſollicitus de voto, quo ſeſe obſtrinxerat accepit uxorem. Quâ de re quatuor proponuntur.

Primum, utrum prædictum votum non habeat voti Religionis veri nominis rationem ? Secundum utrum, cum ei ſupervenerit ejuſmodi corporis infirmitas, quæ nullatenus poteſt cum vitæ aſperitate & duritiâ conſiſtere, quæ ducitur in prædicto Monaſterio, indè non ſolveretur obligatione, quæ ſibi incumbere poterat, ſeſe eidem offerendi, ut ibidem admitteretur ; atque utrum proindè eidem liberum non eſſet uxorem accipere matrimoniumque ſuum ſine ullo peccati mortalis periculo conſummare. Tertium, utrum : poſito quòd, uxorem in ejuſmodi verum ſtatu ſibi aſſumendo peccaverit mortaliter, inciderit toties in peccatum mortale, quoties conjugale debitum exegit ? Quartum denique, utrum ejuſmodi votum non poſſit ſaltem in pia quædam alia opera ab ipſius ordinario Confeſſore, ſaltem tempore Jubilæi univerſalis, commutari ?

Respons.

Propoſitæ primo loco quæſtioni ſatisfacimus reſpondendo cum S. Thomâ (d) votum, propriè loquendo, eſſe promiſſionem deliberatam ac voluntariam Deo factam : *Votum, eſt promiſſio Deo facta ;* atque promiſſionem ejuſmodi debere eſſe .... *de aliquo actu virtutis*, qui etiam bonum quoddam importet excellentius ,... *propriè loquendo votum dicitur eſſe de meliori bono.* Jam verò manifeſtum eſt, promiſſionem factam ab Hilario eſſe ejuſmodi. Emiſit ergò veri nominis votum ſimplex Religionis. Enim verò in eo reperitur, quidquid neceſſariò requiritur ad rationem propriè dicti voti. Namque, ut habet Laudatus S. Doctor ; (e) *Ad votum tria ex neceſſitate requiruntur : primò quidem, deliberatio : ſecundò, propoſitum voluntatis : tertiò, promiſſio, in quâ perficitur ratio voti.* Atqui tria prædicta occurrunt in voto Hilarii ; ſi quidem illud non emiſerit ſine ſufficienti deliberatione, & ex promiſſione ſuâ omninò voluntariâ ſeſe obligaverit, ad ſequendum vitæ genus omni comparatione ſanctius & acceptius Deo, quàm vivendi ratio ſecularium perſonarum. Nequaquàm igitur dubitari poteſt, quin veri nominis votum emiſerit.

Reſpondemus ad ſecundam quæſtionem, licet verum ſit, ab Hilario votum temerarium fuiſſe ſuſceptum, cum ſeſe obligavit, ad amplectendum Religionis inſtitutum, cujus regulas prorsùs ignorabat ; nihilominùs eum non latuiſſe, à ſeſe votum emitti de ingrediendo vitæ genere perfectiori ac Deo acceptiori, illâ vitæ ratione, quam huc uſque tenuerat ; & ſibi vires ſufficientes ſuppetere, quibus, opitulante divinâ gratiâ, poſſet in eodem inſtituto retinere perſeverantiam. Ipſi igitur incumbebat ſeſe ſine cunctatione offerre dicto Monaſterio *de la Trape*, & omnia quæcumque tentare, ut ibidem admitteretur, juxtà dictum illud ſapientis : (f) *Si quid voviſti Deo, ne moreris reddere* : Quod cùm non fuerit executus, ſed è contrariò, nihil quidquam obſtante voto, uxorem ſibi ſumpſerit, nulla ratione poteſt excuſari à peccato mortali : quod ſic volumus intelligi de tempore,

(d) S. Thom. 2. 2. q. 88. art. 2. in corp.

(e) Idem ibid. art. 1. in corp.

(f) Eccleſ. 5. 3.

tempore, quod abiit priusquàm laboraret illâ ilium duplici procidentiâ, quæ ei ſupervenit aliquandiu poſt quàm fuit ſanitati redditus: Neque enim videtur, idem aſſerendum eſſe de tempore, quod poſt infirmitatem generis iſtius, ſubſecutum eſt; ſi pro comperto habuerit, illam nequaquàm poſſe ſanari: ſiquidem ejuſmodi generis infirmitas evidentiſſimè atque manifeſtiſſimè obſtet vitæ inſtituto æque ſtricto ac duro, ac illud, cujus obligationem imponit obſervantia, quæ obtinet in Monaſterio *de la Trape*, adeoque ſolvat obligationem ipſius voti, quod præceſſit, juxtà doctrinam Theologorum notæ commendatioris atque inter alios Sylvii, (*a*) qui ſuam ſentententiam probat autoritate Doctoris Angelici (*b*), in unâ quâdam ex ſuis deciſionibus 15. Februarij 1615. verbis iſtis: *Id omne, quod, ante votum emiſſum, reddidiſſet rem inhabilem, ut eſſet materia voti, ſi voto facto ſuperveniat, etiam reddit eandem rem inhabilem: veluti ſi res . . . reddatur impoſſibilis; verbi gratiâ, vovit quis ingredi Religionem; & priuſquam ingrediatur, incidit in talem morbum, qui eſt impedimentum eſſentiale, non tenetur, eo morbo durante, ingredi.* Alius quidam nominis primi Theologus (*c*) eâdem de re iſtæc verba habet. *Palam ſequitur, illum, qui aliquod habet impedimentum Religionis, quod, vel quando vovit, non conſideraverit, vel poſt votum, ſive citrà culpam, ſive ſuâ culpâ incurrit, liberum fieri ab ejuſmodi voti obligatione.* Et paulò poſt; *Si morbo laboras perpetuo, aut alij impedimento perpetuo ſubjectus es, quorum causâ jura te repellunt, tutus es in conſcientiâ, neque ullâ indiges diſpenſatione.*

(*a*) Fr. Sylvius in 2. 2. q. 88. art. quæſito. 4. v. reſolut. var. v. votum. 1.

(*b*) S. Thom. in 4. diſt. 38. art. 3. q. 1. ad 1.

(*c*) Dominic. Sotus lib. 7. de juſt. & jure. q. 2. art. 1.

Ex prædictis ſequitur, ſi, non aliâ de causâ, Hilarius in matrimonium venerit, quam, quia ſeſe ſentiebat, futurum prorsùs inhabilem ad Religionem, quam voverat; videri, meritò contendi non poſſe, eum ex contracto matrimonio factum fuiſſe mortalis peccati conſcium. At verò, ſi votum ſuum è contrario contemſerit: neque ullatenùs conſideratâ, quæ ſibi inerat, ad Religionem inhabilitate, ſtatum matrimonij potiorem habuerit ipſo vitæ regularis inſtituto; nequaquàm dubium moveri poteſt, quin peccaverit mortaliter tùm in contrahendo matrimonio, tùm in eodem conſummando, propter contemptum ſui voti.

Quartæ quæſtioni Sylvius ſic ſatisfacit (*d*): *Poſtquam vero, conſummavit matrimonium, non peccavit deinceps petendo, vel reddendo debitum: quia per hoc nihil fecit contrà votum Religionis, quod jam erat ei impoſſibile obſervatu.* Quanquàm peccaverit in contrahendo matrimonio, atque in eodem pro primâ vice conſummando. Rationemque reddit iſtam, quia, *qui vovit ingredi, vel etiam profiteri Religionem, nihil aliud intendens, ſi non admittatur, non tenetur poſteà ſervare caſtitatem, ſed poteſt uxorem ducere.* Sic etiam Laudatus autor (*e*) in alio loco loquitur, & ſubjicit iſtam obſervationem: *Multùm diſtinguenda ſunt vota Religionis ingrediendæ, & caſtitatis ſervandæ: qui enim emiſit prius, ex vi voti non tenetur ad caſtitatem; ſed ſolùm ad bonâ fide ingrediendam Religionem, & ad ſincerè probandum, an poſſit in eâ vivere, ac denique, ad profitendum & manendum, ſi ea illi conveniat . . . Idemque videtur eſſe judicium de illo, qui voverat non ſolùm ingredi, ſed etiam profiteri.*

(*d*) Fr. Sylvius reſol. var. v. votum. 1.

(*e*) Idem in 2. 2. loco cit.

Dicit Doctor appellatus, eum, qui votum ſimpliciter emittit Religionis, non teneri *ex vi voti*, ad ſervandam caſtitatem: hoc eſt, præcisè propter ſuum votum, quoniam, ut addit, *cæterùm*, (*f*) *ſi quis voveri ingredi Religionem cum intentione obligandi ſeipſum ad continentiam, ſive ad Religionem admittatur, ſive non: & ſive habitum ſuſceperit, ſive non ſuſceperit; tenetur ſervare continentiam, fecit enim votum caſtitatis..* Sylvio eâ de re Navarrus totus conſentit (*g*).

(*f*) Idem ibid. §. ſecundus. v. Cæterum.

(*g*) Navarr. Manual. c. 12. n. 47.

Supereſt tandem, ut propoſitam quarto loco quæſtionem abſolvamus, cujus deciſio nullam prorsùs habet difficultatem, ſiquidem illud ſit juris indubitati principium, nequaquàm eſſe penès ſimplicem Confeſſarium, votum Religionis ſimplex in alia quædam opera pia commutare, neque Jubilæi causâ gratiam ejuſdem facere; quùm, juxtà Bullas Jubilæorum, de cæteris poteſtatibus, quæ eiſdem dantur, prædicta facultas verbis expreſſis excipiatur. Ideòque, ſi caſus, in quo conſtituitur Hilarius, ejuſmodi foret, qui diſpenſationis ſuper ipſius voto neceſſitatem, aliquam admitteret, eum oporteret eâ de re Romam recurrere.

CASUS XXXV.

Hildegarda, cùm ſolemnem profeſſionem Religionis emiſerit in Monaſterio quodam, in quo jam ab annis ultrà triginta clauſura ceperat penitùs exoleſcere; & ſuperior quidam recenter in eodem inſtitutus juſſerit, eam ibidem religioſiſſimè deinceps obſervari, obligatur-ne ex conſcientiâ, ad ſeſe prædicto recentiori ſtatuto ſubjiciendam, præſertim, ſi, dùm vota ſua nuncupavit, deſtinatum animo ſuo propoſitum firmiter conceperit, onus ejuſmodi obligationis nunquàm ſuſcipiendi, atque etiam ipſimet Primariæ Monaſterij declaraverit, futurum alioquin ut non profiteretur?

Respons.

Nullum dubium eſt, quin Hildegarda teneatur in caſu propoſito, ad ſeſe ſubjiciendam clauſuræ, quam prædictus ſuperior recenter Monaſterio præpoſitus, in quo ipſa degit, juſſit reſtitui. Cujus rei ratio eſt, quod voto ſuo ſolemni obedientiæ ſeſe potiſſimòm obligaverit, ad juſſis obtemperandum ſuorum legitimorum ſuperiorum, atque totam vitæ ſuæ rationem ad eorumdem, quandò conſolunt æquitati, præſcriptum agendam & componendam.

Porrò ſtatutum, vi cujus novus iſte ſuperior juſſit, ut clauſura deinceps ſervaretur ab omnibus prædicti Monaſterii Monialibus, æquiſſimum eſt; cùm conſectum fuerit, ut executioni demandaretur Decretum Concilij Tridentini, cujus ipſiſſima verba ſequuntur: (*h*) *Bonifacii VIII. Conſtitutionem, quæ incipi:* Periculoſo, *renovans Sancta Synodus omnibus Epiſcopis ſub obteſtatione divini judicij & interminatione maledictionis æternæ præcipit, ut in omnibus Monaſteriis ſibi ſubiectis, ordinariâ; in aliis verò, Apoſtolicæ ſedis autoritate, clauſuram Sanctimonialium, ubi violata fuerit, diligenter reſtitui; & ubi inviolata eſt, conſervari maximè procurent;* nihil quidquàm obſtantibus interceſſionibus, ac cauſis, quibus eidem vel reſtituendæ, vel conſervandæ, poſſet obſiſti.

(*h*) Concil. Trid ſeſſ. 25. de Regular. & Manual. c. 5.

Ex quibus ſequitur, ab Hildegardâ ſine pecca-

peccato non poſſe denegari obſequium clauſuræ, quæ fuit à legitimo Monaſterij ipſius ſuperiore decreta, & poſtmodùm à ſolemni profeſſione, quam emiſit, ibidem reſtituta.

Atque hæc ipſiſſima difficultas fuit olim cum plurimis aliis propoſita ſummo Pontifici Gregorio XIII. à Cardinali Carolo Borbonio Legato Avenionenſi & Rhotomagenſi Archiepiſcopo, ſimùl & ab omnibus Epiſcopis ipſius comprovincialibus, qui congregati erant in Concilio in Civitate nominis ejuſdem habito anno 1581. En quibus verba loquuntur: *Undecima difficultas. Circà Decretum de Clauſurâ Monialium, ſunt quæ ex fundatione dicant, liberum ſibi relinqui exitum & introitum Monaſterii. Aliæ prætexunt, ſe non emiſiſſe votum clauſuræ; nec unquàm ingreſſuras Monaſterium, ſi audiſſent, ullam fuiſſe clauſuræ obligationem. Pleræque minantur, ſe potiùs reverſuras ad ſeculum, quam patiantur eandem clauſuram, & per parentes nobiles necem etiam Epiſcopis intentant, ſi auſi fuerint ingreſſum prohibere: in his perplexitatibus ſupplicatur, quid agendum, maximè ubi timetur, ne per clauſuram aliquid deteriùs contingat; & Magiſtratus ſecularis non adjuvat.* Quibus rationum argumentis nihil validius opponi poteſt: nihilominùs Laudatus Papa, primùm acceptâ ſententiâ Prælatorum, ex quibus Congregatio Sacra conſtabat, hoc unum præcipit. *Executioni demandentur Decreta Concilii Tridentini & Bullæ ſummorum Pontificum, quibus ſublata ſunt omnia privilegia & fundationes* (*a*). Epiſcopi verò nullam habeant nec allegatarum à Monialibus cauſarum, nec intentarum ab iiſdem minarum, rationem.

(a) De Gen. theol. Mor. tom. 5. tract. 2. cap. 4. q. 2.

CASUS XXXVI.

Tiphaina uxor Olivieri cum eodem Aureliæ manens, cùm conſenſiſſet, maritum ſuum ad presbyteratûs Ordinem promoveri, ipſa deindè votum emiſit perpetuæ caſtitatis. Obligatur ne prætereà, ad ſequendum diſciplinæ regularis inſtitutum: Aut poteſt-ne vitam, ut anteà, gerere in ſeculo, atque in prædictâ eadem urbe, in quâ ſuus maritus etiamnùm habet reſidentiam remanere?

Reſponſio.

Diſtinguendum eſt: namque, aut Olivierus jam ſuſcepit Sacros Ordines, aut ad eoſdem nondùm promotus eſt. Si Sacros Ordines nonſuſceperit, rursùm diſtinguendum eſt. Ipſius etenim uxor Tiphaina aut ætate junior eſt, aut annis jam plurimis provecta. Si fuerit ætate junior, eam oportet, ſeſe Religioni dare, priusquàm maritus ipſius ad Ordines promoveatur: Ratio eſt, quia, quanquàm non conveniat apud omnes Autores unanimiter, abſolutè neceſſarium eſſe, obligari juniorem uxorem, ad ſequendum Religioni inſtitutum, antequàm poſſit ipſius Maritus ad Sacerdotii gradum aſcendere; ab arbitrio tamen Epiſcopi dependet, ipſius virum, eâ nondùm Religionem ingreſſâ, repellere à Sacris Ordinibus: Cùm Ordinatio, ſit actus voluntariæ juriſdictioni duntaxat obnoxius: & eundem Epiſcopus omninò poſſit non exercere, niſi quantum ad eos, in quorum gratiam ſibi libet eundem exercere. Jamverò prudentiam illius plurimùm omninò decet, ne Sacerdotem inſtituat virum, cujus uxor, cùm junior adhuc ſit, etiamnùm in ſeculo atque vel etiam in urbe, in quâ maritus ipſius habet reſidentiam, remaneat. Siquidem decorum, bonum exemplum ac periculum continentiæ ſint cauſæ omninò graviores, quàm ut indè Epiſcopus non adducatur, ad ſeſe in eo gerendum cum adhibitâ ejuſmodi cautione.

At verò, ſi Tiphaina ſit jam ætate notabiliter provecta, atque ejuſmodi fuerit, quæ non poſſit ampliùs venire in ſuſpicionem incontinentiæ: videtur, ab Epiſcopo poſſe maritum ipſius ordinari, nullâ prædictæ uxori obligatione inductâ Religionis ingrediendæ diſſimulando, nùm ipſa remaneat in ſeculo, necne: Ratio eſt, quòd Epiſcopus in eo caſu jure valeat ſeſe gerere, quâ ratione Canones præſcribunt ut agat quantùm ad virum alligatum uxori, qui cupit Religionem amplecti. Atqui Canones, quibus prohibetur, ne vir ejuſmodi recipiatur ad Religioſam profeſſionem, niſi ejus uxor, ſi junior ſit, eodem quoque tempore religionis inſtitutum ſequatur, *niſi uterque ad Religionem migraverit*, ut loquitur Alexander III. (*b*), permittunt, ut idem admittatur, cùm ipſius uxor ſic ſenex eſt ut ſine periculo ſuſpicionis incontinentiæ poſſit in ſeculo remanere. *Veriùm*, inquit laudatus Papa, *ſi ita uxor ſenex eſt & ſterilis, quòd ſine ſuſpicione poſſit eſſe in ſeculo: diſſimulare poteris, ut, eâ in ſeculo remanente, & caſtitatem promittente, ad Religionem tranſeat vir ejuſdem.* Quod idem declaratur ab Innocentio III. in unâ quâdam ex ipſius Decretalibus, quæ Piſano Archiepiſcopo inſcribitur: (*c*) *Sed & vitam debet mutare*, ait appellatus ſummus Pontifex, *niſi fortè ſit ejus ætatis, ut ſine ſuſpicione incontinentiæ valeat in ſeculo remanere.*

(b) Alex. III. in cap. Cùm. ſit. 4. de converſione conjugat. lib. 3. tit. 12.

(c) Innoc. III. in cap. Ad apoſtolicam. 13. eod. tit.

Verum eſt equidem, eundem Papam ſcribentem ad Archiepiſcopos Strigonienſem, & Coloczenſem in Hungariâ (*d*) videri non exigere, ut mulier, etiam Junior, viri alicujus, qui vult ad Sacerdotium promoveri, Religionis inſtitutum amplectatur. Namque ait tantummodò: *Nullus conjugatorum eſt ad Sacros Ordines promovendus, niſi ab uxore continentiam profitente fuerit abſolutus*: nec addit, *& ad Religionem tranſeunte.* Verùm ad illud poteſt hæc accommodari reſponſio, 1. Non unam eandemque eſſe Doctorum opinionem circà prædictorum interpretationem verborum, *uxore continentiam profitente*; Quidam etenim illa interpretantur equidem, de ſimplici voto continentiæ, ſine obligatione ſolemnis profeſſionis emittendæ; ſed alij plurimi tam Theologi, quàm Canoniſtæ, quales ſunt Albertus Magnus, S. Thomas, Paludanus, Dominicus Soto, Covarruvias Navarrus & Barboſa in ſententiam abeunt prorsùs oppoſitam, & propugnant, prædicta verba non eſſe niſi de Religioſâ profeſſione intelligenda.

(d) Idem in c. Conjugatus. 5. eod. tit.

2. Meritò non poſſe aliquem Epiſcopum reprehendi, qui eum à Sacerdotio repellit, cujus uxor adhuc junior, vult in ſeculo remanere: quoniam, etiam conceſſo quòd jus verbis expreſſis non præſcribat, ut uxor ejuſmodi Religionem ingrediatur, nullâ de cauſâ dici poteſt, futurum ut in eo caſu nihil poſſet ulterius exigere. Si namque verum ſit, in iis, quæ ſunt de juſtitiâ ac ſummo jure, ab Epiſcopo non debere plus exigi, quàm ipſimet Canones requirunt, non minùs verum eſt, in iis, quæ merè gratioſa ſunt, & tantummodò pertinent ad voluntariam juriſdictionem, qualis eſt ordinatio Clericorum, poſſe ab eo aliquandò exigi, quod

Canoni-

Canonibus neque ex profeſsò determinatum fuit, neque apertè definitum; ac potiſſimùm, cum agitur de bono Eccleſiæ, ac de bono exemplo fidelium, quemadmodùm in propoſito caſu.

3. Quod autem agendi rationem Epiſcopi plurimùm probat, cùm exigit, à juniori muliere priùs emitti ſolemnem Religionis profeſſionem, quam admittat ipſius virum ad ſacros Ordines, eſt, quia, ſiquidem ita Canones conſtituant, cùm vir vult Religionem ingredi, potiori jure valet illud idem exigere, quandò vult ad gradum Presbyteratûs aſcendere; quùm Sacerdos ſecularis poſſit faciliùs inviſere ſuam uxorem, quotieſcumque ſibi libet, quàm Religioſus, cui non ſit copia excedendi Clauſtri ſui limites niſi cum expreſsâ ſuperioris ſui licentiâ; aliundèque tùm habitus, tùm profeſſio Religioſa eum in ſuâ vivendi ratione caſtigatiorem ac modeſtiorem efficiant. Ex quibus igitur inferendum eſt, ſi Olivierus nondùm fuerit ad Sacros Ordines promotus, & uxor ipſius ſit adhuc junior, ab eâ profeſſionem ſolemnem Religionis eſſe priùs emittendam, quàm ipſe ſacros ſuſcipiat Ordines; at verò, ſi jam fuerit ætate provecta notabiliter, atque ejuſmodi, de qua nulla poſſit incidere ne minima quidem incontinentiæ ſuſpicio; eandem omninò poſſe in ſeculo remanere.

Denique, ſi Olivierus jam Sacerdos Ordinatus ſit; Tiphaina uxor ipſius, quæ eidem ordinando conſenſit, atque votum emiſit continentiæ nullatenùs intendens ſeſe obligare, ad ingrediendam Religionem; ſive junior ſit, ſive ſenex, nullâ ratione tenetur vitam Religioſam amplecti. Nihilominùs ſi non poſſet in eâdem urbe, in quâ ſuus Maritus commoratur, ipſa remanere, quin alicujus offenſionis locus ſumeretur ex mutuis eorum congreſſibus ac colloquiis; obligaretur ex ipsâ *Lege Caritatis*, ad indè recedendum, atque transferendum in alium locum ſuum domicilium, ut eâ ratione tolleretur omnis locus offenſionis ac ſcandali, ſaltem quò ad uſque perveniſſet ad ætatem ſic ſeniem, ut jam non poſſet ne leviſſimam quidem habere ſuſpicionem; aut ſaltem ad maritum ſuum non ultrà jam admittendum ad privatos congreſſus, neque eum, nonniſi præſentibus teſtibus, recipiendum (*a*).

(*a*) *Sambovius tom. 1. Caſu 188.*

CASUS XXXVII.

Eulogius votum fecit, ſingulorum tùm Mercurii, tùm Sabbati anni jejuniorum ad reliquum uſque ſuæ vitæ tempus habendorum: Jam decennium integrum abiit, ex quo votum ſuum ſcrupuloſiſſimè adimplet: Verum, à tribus menſibus Religionem ingreſſo, ſuperior ejus præcepit, ut ad communem cæterorum Religioſorum vitæ rationem vitam ſuam componeret, neque ab iiſdem ſeſe ſecerneret, prædictis duobus diebus jejunium obſervando, quod in Monaſterio non frequentatur. Nùm voto ſuo ſolvitur ex obedientiâ, quam ab eo ſuperior ipſius exigit?

Respons.

Prædictus novus Religioſus Voti vinculo, quo ſe, cùm ſecularis erat, ligaverat, planè ſolvitur. Neque enim Religioſus obligatur, ad reddenda vota, quæ ſuſcepit ante ſuam ſolemnem profeſſionem: 1. Quoniam, qui Religionem profitetur, eâ ratione totam vitam ſuam Divino cultui atque obſequio ſic devovet, ut quæcumque bona opera, quæ antea vovit, continentur ac comprehendantur in voto Religionis, quod conſiderandum eſt, ut generale quaſi quoddam votum quantum ad omnia privata alia Vota. 2. Quia Religionem profitens moritur quodammodò quantùm ad vitam ſuam anteactam, ut aliam omninò novam incipiat. 3. Propterea quòd ſingularis vitæ ratio nunquàm poſſit in Communitate Monaſticâ conſiſtere, in quâ unica eademque debet inter eos, ex quibus conſtat, obtinere vivendi ratio communis: Præterquàm quòd jugum diſciplinæ Religioſæ ſit ſatis grave, abſque eo quòd ei quidquam alieni oneris addatur. Atque ita arguit S. Thomas agens de propoſitâ difficultate (*b*). *Omnia alia vota*, ait, *ſunt quorumdam particularium operum, ſed per Religionem homo totam vitam ſuam Dei obſequio deputat. Particulare autem in univerſali includitur: & ideo Decretalis dicit, quod* * *reus fracti voti non habetur, qui temporale obſequium in perpetuam Religionis obſervantiam commutat: nec tamen Religionem ingrediens tenetur implere vota vel jejuniorum, vel aliorum hujuſmodi, quæ exiſtens in ſeculo fecit: quia Religionem ingrediens moritur priori vitæ: & etiam ſingulares obſervantiæ Religioni non competunt: & Religionis onus ſatis hominem onerat, ut alia ſuperaddere non oporteat.*

(*b*) S. Thom. 2. 2. q. 88. art. 12. ad 1.

* Alex. III. in cap. *Scripturæ*. 4. de voto &c.

Quod idem iterum quoque S. Doctor proponit in ſuo in Magiſtrum ſententiarum Commentario (*c*), in quo ſic habet: *Quia votum Religionis includit omnia alia vota, tum ratione perpetuitatis, tum ratione obedientiæ, quâ homo voluntatem ſuam Deo tradit .... Ideo ille, qui aliquod votum temporale fecit, poteſt, non requiſitâ alicujus Prælati diſpenſatione, Religionem intrare, non obſtante voto præcedente, quod ingreſſum Religionis impediret; puta, peregrinationis, vel alicujus hujuſmodi.*

(*c*) S. Thom. in 4. diſt. 38. q. 1. art. 1. quæſtiunc. 4. in corp.

Cujus S. Doctoris Doctrina planè concordat cum Conſtitutione quâdam Bonifacii VIII. (*d*) quæ legitur in ſexto, quâ Laudatus Papa declarat, poſſe ſimplici voto derogari per ſolemnem Religioſam profeſſionem. Prædictæ Conſtitutionis verba jam retulimus in 31. deciſione, cum ſolvebamus aliam difficultatem propoſitæ quæſtioni omninò Viciniorem.

(*d*) Bonifac. VIII. in cap. *Quod votum*. 5. de Reg. & tranſeuntibus ad Religionem in 6. lib. 3. tit. 15.

CASUS XXXVIII.

Pantaleo Religioſus de Monaſterio quodam urbis cujuſdam omninò magnæ, in quo commorantur plus quàm centum Religioſi, vovit, futurum ut ſeptem pœnitentiales pſalmos quotidiè recitaret. At, quoniam ipſius ei ſuperior ſæpè ſæpiùs jubet, ut Oſtiarij munus adimpleat, in ejuſmodi officio totum ipſius tempus in integrum impenditur. 1. Potuit ne validè votum ejuſmodi ſuſcipere? 2. Poſitò quòd ſeſe potuerit voti prædicti vinculo ligare, obligatur-ne ſub pœna peccati mortalis, ad illud adimplendum?

Respons.

Ad propoſitam primo loco quæſtionem reſpondemus, à Pantaleone non potuiſſe, niſi de conſenſu expreſſo ſui ſuperioris, prædictum votum emitti; adeoque eum nullatenùs obligari, ad illud idem ſervandum: Cujus deciſionis iſtam rationem affert S. Thomas, (*e*) quia *Religioſus ſubditus eſt Prælato, quantùm ad ſuas operationes, ſecundùm profeſſionem Regulæ: & ideò, etiamſi aliquis ad horam aliquid facere poſſit, quandò ad alia non occupatur à Prælato; quia tamen nullum tempus eſt exceptum, in quo Prælatus non poſſit eum circà aliud occupare; nullum votum eſt Religioſi firmum; niſi ſit de conſenſu Prælati.*

(*e*) S. Thom. 2. 2. q. 88. art. 8. ad 2.

Quoniam

Quoniam verò poſſet opponi, Religioſum aliquem, ſummo jure conſiderato, noo obligari, ad obediendum, quantùm ad omnia, ſuo Superiori, iis exceptis, quæ pertinent ad ipſius regulam; adeoque ei ſat temporis poſſe ſuppetere, votum ejuſmodi perficiendi atque exequendi: cum (*e*) eodem Sancto Doctore ſic reſpondendum eſt: *Quamvis Religioſus non teneatur, ad obediendum in omnibus, quæ ei poſſent imperari; tamen tenetur, ad obediendum, quantùm ad omne tempus de his, quæ ſibi imperari poſſunt; ſicut & ſervus non eſt exemptus aliquo tempore à ſervitio Domini ſui.* Ex quibus Laudatus S. Doctor ſic infert: *& ideò nullus tempus eſt eis vacans, quo poſſint quodlibet facere: & quia omne votum eſt aliquo tempore complendum, ideò, ſicut nec ſervus ita nec Religioſus aliquod votum emittere poteſt ſine conſenſu ſui ſuperioris.*

(*e*) Idem in 4. diſt. 38. q. 1. art. 1. quæſt. 3. ad 3.

CASUS XXXIX.

Claudia Monialis Novitia de tertio Ordioe S. Franciſci, cùm animum induxiſſet ſuum, futurum ut certò certiſſimè reciperetur ad ſolemnem profeſſionem, privatim ac ſecretò tria vota Religionis, quæ ſoleot in Ordine prædicto nuncupari, ſuſcepit: Sed, cùm fuiſſet ab ipsâ Communitate repulſa, fuit Urſulinas poſtmodùm ingreſſa, apud quas ab anno jàm ferè integro probationis tempus peragit, & jam jam admitteoda eſt ad ſolemnem profeſſionem. Quærit autem, utrùm, emittendo religioſam profeſſionem in Ordine Sanctæ Urſulis, coram Deo ſolvatur vinculo votorum Religionis tartij Ordinis, quæ privatim emiſit; & otrùm in eo caſu, quòd non recipiatur ad profeſſionem in Monaſterio, in quo commoratur; & obligatio ei incumbat, redeundi ad ſeculum; obliganda ſit etiam in ſeculo, ad obſervationem trium prædictorum votorum ſimplicium?

Respons.

Apertiſſimè patet, ex duabus præcedentibus deciſionibus, ſi Claudia profeſſiooem ſolemnem emittat in Ordine Sanctæ Urſulis, eam planè ſolvi vinculo ſimplicium votorum, quæ privatim emiſit. Invictiſſima, quæ eâ de re ratioaum argumenta ſuperiùs allegavimus, ad confirmandam iſtam veritatem, hìc loci iterato ſermooe non repetemus. At verò, ſi redeat ad vitam ſecularem, obligator ex conſcientiâ, ad obſervanda vota tertij Ordiois de Sancto Franciſco; modò eadem ſuſceperit cum integrâ eorum advertentiâ, quæ ad eadem pertinent, & cum ſufficienti deliberatione.

Vide { DISPENSATIO VOTORUM. IMPEDIMENTUM VOTI. PROFESSIO RELIGIOSA. RELIGIOSUS & MONIALIS. }

USUSFRUCTUS.

Dicitur uſusfructus, jus, quo quis gaudet utendi ac potiendi re aliquâ, cujus proprietas ad alium pertinet. *Uſusfructus*, ait Lex (*a*), *eſt jus alenis rebus utendi-fruendi, ſalvâ rerum ſubſtantiâ.*

(*b*) Leg. uſusfructus. 1. ff. de uſufructu, &c.

1. Appellatur *jus*; hoc eſt, legitima poteſtas, quâ Proprietarius non poteſt ſpoliare uſufructuarium.

2. Dicitur *jus utendi*, ut uſusfructus diſtinguatur à depoſito, quo depoſitarius jus non habet utendi, niſi de conſenſu deponentis: cùm è contrariò uſufructuatius gaudeat plenâ atque integrâ poſſeſſione omnium fructuum, redituum, uſuum atque emolumentorum, quæ poteſt percipere de re, quam ſub titulo uſûsfructûs detinet; atque ita ſine ullâ vel diſtractione, vel exceptione, juxtà hæc verba Legis: *Omnis fructus rei ad fructuarium pertinet*, (*c*) & iſtæc alia: *quicumque reditus eſt, ad uſufructuarinm pertinet. Quæque obventiones ex ædificiis, ex areis & cæteri quicumque ædium ſunt.* (*d*) *Quidquid in fundo naſcisur, quicquid indè percipi poteſt, ipſius fructus eſt* (*d*).

(*c*) Leg. uſusfructus 7. ff. de uſufructu.
(*d*) Cit. Leg. §. 1.
(*e*) Leg. Item 9. ff. eod. tit.

3. Additur *fruendi*; hoc eſt, jus fructus, quos poteſt producere res ex uſûsfructûs titulo poſſeſſa, percipiendi, ac ſuos efficiendi.

4. Subjicitur tandem iſta conditio: *Salvâ rerum ſubſtantiâ*, quoniam uſufructuarius non poteſt rei Dominum ejuſdem proprietate privare, neque vel etiam rem ipſam imminuere, ſeu facere deteriorem.

Poteſt jus prædictum uſûsfructûs variis titulis inniti; ut Lege, Conſuetudine, conventione, teſtamento, vel donatione.

Uſufructuarius, qui, eo ipſo quòd uſûsfructûs jure gaudet, fructus reperit maturos, atque ad perceptionem aptos, eoſdem facit ſuos: Atque, cùm uſusfructus ipſius morte ſolvetur, obvenient ejus hæredibus quicumque fructus, qui fuerint ante deceſſum illius percepti, atque à proprio fundo ſeparati; quanquàm in ipſo prædio ſuperſtites etiam remanſiſſent; niſi aliter conſtitueretur ex ipſomet uſûsfructus titulo, quemadmodùm eâ de re reverà variæ diſpoſitiones occurrunt in iſtis Regionibus, quæ juri moribus inducto ſubjiciuntur, ac potiſſimùm quantùm ad uſusfructus dotis, qui, poſt diſſolutum matrimonium, pro diverſitate diſpoſitionum Conſuetu-

Digitized by Google

Conſuetudinum locorum, diverſâ quoque ratione eum inter, qui ſuperſtes relinquitur, & hæredes illius, qui primus obiit, dividi conſueverunt.

Ut uſufructuario jus acquiſitum eſt, quo tempore fructus percipiuntur; ſi contingat, poſtquàm fructus locàverit, eum poſt perceptionem fructuum decedere, quanquàm tempus ſolutionis nondùm inciderit, pretium integrum locationis cedit ac ſolvendum eſt ipſius hæredibus. Ita Lege definitur. (a)

Quandò fructus alicujus uſûsfructûs non acquiruntur, niſi per vices ex ſucceſſione temporis, ut contingit quantùm ad locationem ædium; iiſdem non gaudet uſufructuarius, niſi ratione habitâ temporis, quo jus ipſius perſeveravit: quodque de iiſdem poſtmodùm excurrit, ex quo uſusfructus jam non obtinet, pertinet ad Proprietarium. (b)

Extant quidam fructus, quos uſufructuarius jure gaudet percipiendi, priùs quàm ad plenam maturitatem pervenerint; qualia ſunt fena atque Olivæ. At non eadem eſt reliquorum fructuum conditio, qualia ſunt frumenta & uvæ, quæ ei nullatenùs licet percipere, niſi poſtquàm omninò maturuerint. (c)

Omnes immutationes utiles, aut detrimentoſæ, quæ alicui fundo accedunt, pertinent ad ſolum duntaxat uſufructuarium, cui uni aut acceſſio, aut detractio ejuſdem tota vindicatur.

Licet prorsùs uſufructuario, quâ ratione ei libuerit, fundum, quem tenet, immutare, modò pejor indè non reddatur, atque reditus illius indè fiant aliquandò locupletiores. (d)

Quandó quis proprietarius alicujus fundi, quem locavit, eundem alteri tradit, ut eodem gaudeat ſub titulo uſûsfructûs; uſufructuario licet locationem interrumpere, ac per ſemetipſum fundo potiri; niſi in titulo, vi cujus uſufructuarius effectus eſt, contrarium enuncietur. (e)

Cùm poſt certum quoddam tempus poſſeſſionis, uſusfructus ſolvitur uſufructuarius nullo jure poteſt repetere, ſibi à Proprietario refundi pretium tùm optimitatum, tùm acceſſionum quibus fundum uſûsfructûs ampliavit: (f) verùm, ſi quid in neceſſarias refectiones impenderit, quod excurrat ultrà onus ſibi impoſitum illud totum ei à Proprietario, finiente uſufructu, jure venit præſtandum. *Si quid ultrà, quàm impendi debeat, erogatum, potes docere; ſolemniter repoſces.* Quæ ipſiſſima verba ſunt Legis: (g)

Ille, cui cedit aliquis uſufructus, ſive ex emtione, ſive donatione, aut teſtamento; facultatem eodem fruendi neceſſariò debet ab eo recipere, à quo tenet uſumfructum, aut ab ipſius hærede; quin etiam ab ipſo Legatario, cui defunctus teſtamento reliquiſſet illud prædium, per quod oporteret, uſufructuarium tranſire, ad colendum fundum ſui uſûsfructûs. Quod quidem verbis apertis deciditur Legibus, quæ in eo fundamentum ſuum habent in ipsâmet æquitate naturali, cujus dictamine illud idem ſic ſuadetur. (h) At ratione prorsùs diversà ſentiendum eſt de quâcumque aliâ commoditate, quæ non omninò neceſſariò conducit, ad fruendum uſufructu. In eo namque caſu debet uſufructuarius ſatis habere, quòd uſufructu ſuo gaudeat, qualis extare reperitur, ut fert Lex eadem. (i)

Uſusfructus acquiſitus ex titulo generali, qualis eſt titulus alicujus ſucceſſionis, non tantummodò complectitur immobilia, verùm etiam res mobilis, nequidem iis exceptis, quæ ſuo proprio uſu conſumuntur, qualia ſunt frumenta, vina, atque alij liquores: (k) obligatur nihilominùs, poſt finitum uſumfructum, ad reſtituendam eandem quantitatem, quam accepit, & ſecundùm eandem naturam, juxtà quod fertur in ſuo titulo, ſi nitatur aliquâ conventione, vel aliquo teſtamento, ſed quod pertinet ad alias res, quæ uſu non ſimul ac ſemel conſumuntur, qualia ſunt peripetaſmata, ſeu alia mobilia ſupellectilia; Licet equidem iiſdem uti, quandiù perſeverat uſusfructus; At uſufructuarius tenetur eorumdem invigilare conſervationi, iiſdem eâ ratione utendo, quâ bonus aliquis Pater-familias propriis ſuis domeſticis inſtrumentis uteretur. *Dicendum eſt, ita uti eum* (uſufructuarium) *debere ne abutatur*, inquit Lex; & pauló poſt, *quanquàm hæres ſtipulatus ſit, finito uſufructu, veſtem reddi; attamen non obligari promiſſorem, ſi eam ſine dolo malo adtritam reddiderit.* (l)

Quod autem ſpectat uſumfructum conſiſtentem in animalibus, ſive equarum armentis, pecudum gregibus, & cæteris ejuſmodi, uſufructuario equidem cedit, quidquid indè ſumere poteſt utilitatis atque emolumenti, ſed eâ lege, ut, uſûsfructûs ceſſante tempore, Proprietario, vel hæredi, numerum eundem, quem receperit, ſit redditurus. (m) ſi tamen animalia prædicta forent ejuſmodi naturæ, quòd non poſſent alia producere, non teneretur ea reſtituere, quæ ſine ſuâ culpâ perußent. (n)

Uſufructuarius debet ad propriam ſuam cautionem primùm quidem indicem deſcribere, aut conficere quoddam inſtrumentum coram Proprietario, aut cujuslibet alterius,

(a) Leg. *Defuncta.* 58. ff. de uſufructu, &c.
(b) Leg. *ſi operas.* 26. ff. eod. tit.
(c) Leg. *ſi abſente.* 48. §. 1. ff. eod. tit. & Leg. *In fructu.* 42. ff. de uſu & uſufructu, &c. lib. 33. tit. 2.
(d) Leg. *ſi cujus.* 13. §. 5. & 6. ff. de uſufructu. &c.
(e) Leg. *Arboribus.* 12. §. 2. Et Leg. *Arbores.* 59. §. 1. ff. eod. tit.
(f) Leg. *Sed ſi* 15. ff. eod. tit.
(g) Leg. *Eum, ad quē* 7. cod. de uſufructu &c.
(h) Leg. *ſi fundo* 1. §. 1. 2. & 3. ff. ſi uſufructu pet. lib. 7. tit. 6. Leg. *Damnae eſto.* 15. §. 1. ff de uſu & uſufructu. &c.
(i) Cit. Leg. *ſi fundo.* §. fin.
(k) Leg. *Senatus.* 1 & duabus ſeq. ff. de uſufr. earum rerum, quæ uſu conſumuntur, &c. lib. 7. tit. 5. Leg. *Omnium.* 20. & Leg. *uſufructu.* 7. Leg. *Numiſmatum.* 28. Et Leg. *Quoties.* 34 §. 2. Et Leg. *ſtatus.* 41. ff. de uſufr. &c.
(l) Leg. *Sed ſi* 15. §. 4 & 5. ff. de uſufructu &c.
(m) Leg. *uſusfructus* 68. §. fin. & Leg. *Quid ergò* 70. §. 2. ff. de uſufructu.
(n) Cit. Leg. *Quid ergò* 70. §. 3. eod. tit.

alterius, cuius intereſit, quo manifeſtum fiat, quâ potiſſimùm in re conſtitutus ſit uſusfructus, & quâ ratione ſe habeant res, quas recipit. (a)

Prædictus Proprietarius, aut quiſquis alius, ad quem pertinet ipſius uſûsfructûs fundus, jure poteſt exigere ab uſufructuario quaſcumque cautiones neceſſarias ad conſervationem prædicti fundi, atque ad aſſerendam reſtitutionem, quæ ab eodem præſtanda eſt, quantùm ad eundem illius ſtatum, in quo obligabitur, ad eum, finito uſufructu, reddendum; & Uſufructuario incumbit eaſdem cautiones ei ſubminiſtrare; niſi habeat vi tituli ſui oneris iſtius immunitatem. (b)

Siquidem uſufructuarius debeat eorum conſervationi invigilare, quæ detinet ex titulo uſûsfructus, iiſdemque ea ratione uti, quæ decet diligentem Patrem-familias, ut jam monuimus: *debet omne, quod diligens Paterfamilias in domo ſuâ facit, & ipſe facere*, inquit Lex (c), nihil ergò poteſt quidquam deterius efficere, neque vel etiam immutare, quod alicujus prædij decorandi cauſâ, vel meræ voluptatis gratiâ, tantummodò poſitum eſt. Undè ſequitur, ipſi non licere, cujuſdam aditûs Arbores ſuccidi, jubere, ſub prætextu pinguioris reditûs promovendi ibidem ſementem frumenti faciendo, vel vineam inſtituendo. *Si fortè voluptuarium fuit prædium; viridaria.... deambulationes arboribus infructuoſis opacas atque amœnas habens, non debebit dejicere, ut fortè hortos olitorios faciat, vel aliud quid, quod ad reditum ſpectat* (d).

Ipſi prætereà incumbit: 1. omnibus oneribus uſûsfructûs ſatisfacere, qualia ſunt cenſus, functionum clientæ nomine obeundarum obligationes, Vectigalia, atque alia ejuſmodi tributa, nequidem oneribus exceptis, quæ, inſtituto jàm uſufructu, ſuperveniunt (e).

2. Sarta tecta locorum præſtare, demortuarum arborum truncis novas alias arbores ſubſtituere, ac generatim omnibus neceſſariis providere, quibus omnia benè ſe habeant. Verùm, quantùm ad ædificia ipſa reficienda, nullâ ratione obligatur, niſi ipſa ejus culpâ corruiſſent, at proximam imminerent ruinam. *Eum, ad quem uſusfructus pertinet, ſarta tecta ſuis ſumptibus præſtare debere, explorati juris eſt*: (f) *ſi quâ tamen vetuſtate corruiſſent, neutiquam cogi reficere* (g).

Ex alterâ verò parte Proprietarius nihil poteſt nec addere, nec mutare in locis, aut rebus obnoxiis uſuſfructui; putà, inutile aliquod ædificium demoliri, aut alius tollere, aut ſilvam quamdam excidere, niſi de conſenſu expreſſo uſufructuarii, etiamſi nihil aliud intenderet, quàm fundum uſûsfructûs indè reddere meliorem; alioquin præſtare eidem teneretur damna atque intereſſe legitima, quæ illi intuliſſet (h).

Tandem non obligatur uſufructuarius, ad ea reficienda, quæ jam corruerant aut everſa fuerant, quo tempore uſusfructus inſtitutus eſt: Neque enim ei res traduntur niſi in eo ſtatu, quo tunc temporis extant (i).

Quemadmodùm jus uſufructuarii perſonale eſt, ceſſat: 1. Ipſius morte tùm naturali, tùm Civili (k).

2. Conditionis eventu, quandò jus uſufructu fruendi intra limites illius conditionis totum continetur (l).

3. Quandò uſûsfructûs accidit interitus ex incendio, inundatione, aut aliquo alio fortuito caſu: & combuſtâ, vel corrutâ aliquâ domo, nullum jus uſufructuario relinquitur quantùm ad locum in quo domus ipſa poſita erat, nec quantùm ad ret, ex quibus ipſa componebatur: quoniam, ut ait Lex: *eſt enim uſusfructus, jus in corpore, quo ſublato, & ipſum tolli, neceſſe eſt* (m). Si tamen pars tantummodò una ædium concidiſſet; in eo caſu quia uſusfructus remaneret, quantùm ad aliam partem quæ etiamnùm extaret, perſeveraret etiam, quantùm ad partem, quæ periiſſet, tanquàm ad quandam quaſi ædium acceſſionem (n): Quod intelligendum eſt de particulari uſufructu, nequaquàm autem de eo, qui ſeſe ad omnia omninò bona extenderet.

CASUS PRIMUS.

PAULINUS gaudens grege quodam quingeetorum vervecum ex titulo uſûsfructûs, ad tempus uſque ſex ennorum, juxtà legatum, quo ſibi relictus eſt eb Ambroſio; de iiſdem amiſit quinquaginta ex caſibus omninò fortuitis, & abſque eo quòd quidquam eâ de re culpæ ipſius poſſet imputari. Poſt elapſos prædictos ſex annos, 450. qui ſuperſtites remanſerant, obtulit Ambroſio reſtituendos, qui negavit, velle ſeſe eoſdem recipere, contendens, Paulinum obligari, ed ſubſtituendos alios quinquaginte verveces, qui numero deerant, ex quo Legatus eidem uſusfructus conſtebat. Quâ de re quæritur, utrùm in prædictum uſufructuarium reverà debeat jactura quinquagieta vervecum ex conſcientiæ debito recidere?

RESPONS.

Conſtat omninò, Paulinum obligari, ad ferendam iſtam jacturam, eique adeo, ad quingentos verveces hæredi Ambroſii reſtituendos. Ratio eſt, quòd, cùm in proprium ſuum quæſtum converterit

(a) Leg. *ſi cujus*. 1. §. 4. ff. uſufructuarius quemadmodùm caveat. &c. Lib 7. tit. 9.
(b) Leg. *Si cujus* 13. ff. de uſufruct. Cit. Leg. *Si cujus* 9. ff. uſufructuar. &c. Leg. *De die* 8. §. 4. ff. qui ſatisdare coguntur. Lib. 2. tit. 8.
Leg. *Si uſusfructus*. 9. &c. Leg. *uſufructu* 4. Cod. de uſufructu. lib. 3. tit. 33.
(c) Leg. *Sed cùm* 65. ff. de uſufructu.
(d) Cit. Leg. *Si cujus* 13. §. 23. ff. de uſufructu.
(e) Leg. *Si pendentes*. 27. §. 3. ff. de uſufructu. Et Leg. *Quæro* 28. ff. de uſufructu & legato.
(f) Leg. Fum ad quẽ 7. Cod. de uſufr. &c.
(g) Leg. uſufructu. 7. §. 2. & Leg. Agri. 1. ff. eod. tit.
(h) Cit. Leg. *uſufructu*. 7. §. 7. de uſufructu. Et Leg. *ſi ab hærede*. 2. ff. ſi uſusfructus petatur. &c. lib. 7. tit. 6.
(i) Et leg. *Sed ſi* 65 § fin. de uſufructu &c.
(k) Cit. Leg. *Sed cùm* 65. §. 9. ff. de uſufr.
(l) Leg. *Sicut*. 3. §. fin. quibus modis uſusfructus vel uſus amittitur lib. 7. tit. 4. Leg. *Si Patri*. 3. & Leg. *Corruptionem*. 16. in fin. Cod. de uſufructu &c. & §. 3. inſtit. de uſufructu.
(m) Leg. *Si ſub conditione* 16. quibus modis uſusfructus vel uſus amittatur Et Leg. *ambiguitatem* 11. Cod. de uſufructu.
(n) Leg. *Eſt enim* 2. ff. de uſufructu. § 3. in fin. Inſtitut. de uſufructu & Leg. *repeti*. § 5. 2. quibus modis uſusfructus vel uſus amittatur. Leg Si cui ... ff. de uſufructu. &c.

verterit lac, lanam, agnos, ac fœtus, quos produxit prædictus grex, ut reverà præfata omnia jure Legum (*a*) ei vindicabantur; obligetur, ad eundem numerum, quem recepit, conſervandum, atque in locum capitum defunctorum totidem alia capita ſupplenda, ut numerus quingentorum totus ac completus remaneat. *Planè, ſi gregis, vel armenti ſit uſusfructus legatus; debebit ex adgnatis gregem ſupplere; id eſt, in locum capitum defunctorum*, ait una quædam de Legibus Digeſti (*b*). *Si deceſſerit ſetus*, fert alia Lex (*c*) *periculum erit fructuarii, non proprietarii; & neceſſe habebit, alios ſœtus ſummittere.*

(*a*) Leg. Plenum, 12. ff. de uſu & habitatione, lib. 7. tit. 8.

(*b*) Leg. verum 68. §. fin. ff. de uſufructu, &c. lib. 7. tit. 1.

(*c*) Leg. Quid ergò. 70. §. 1. ff. eod. tit.

At verò non ei incumberet ejuſmodi neceſſitas, ſi uſusfructus totus poſitus foret in quibuſdam animalibus, quæ non poſſent alia producere, quibus pereuntium ex aliquo fortuito caſu numerus compleretur. Verbi gratiâ, ſi rhedarii equi ſejuges eſſent, aut muli, aut unus duntaxat equus; uſufructuarius ſeſe liberaret, quod ſuperſtes relinqueretur, uſufructu ceſſante, reddendo, nec obligaretur ad id, quod citrà illius culpam interiiſſet, ſupplendum. *Sed quod dicitur, debere eum ſummittere*, addit Lex, quam noviſſimo loco jamjam allegavimus (*d*), *toties verum eſt, quoties gregis, vel armenti, vel equitii, id eſt, univerſitatis uſusfructus legatus eſt. Cæterùm ſingulorum capitum nihil ſupplebit.* Quæ deciſio & aliarum pleræque, quæ ſequuntur, autorem habent recentiorem quemdam primi Ordinis Juriſconſultum, cui acceptum referre debemus laborioſum iſtud opus, in quo nobis tradidit Leges juxta ſuum naturalem Ordinem diſpoſitas (*e*).

(*d*) Leg. ald. §. 3.

(*e*) D. Domat. Leg. Civil. &c. tom. 1 pag. 393. edit. in 4. 7.

CASUS II.

JAM decennium abiit, ex quo Auguſtinus prædium quoddam poſſidet ex titulo uſûsfructûs, cujus acceſſit tunc temporis, cùm in poſſeſſionem illius inductus eſt, accuratæ recenſionis deſcriptum inſtrumentum. Cùm obiiſſet in ipſo præciſè tempore, quo prædictus uſusfructus finem jamjam accepturus erat, Proprietarius prædicti prædii agnovit: 1. pro trecentis Arborum fructiferarum truncis, qui fuerant in inſtrumento memorato deſcripti, de iiſdem in pomario præfati prædii ſuperſtites non remanere, niſi tantummodò ducentos; cæteris truncis etiamnùm relictis planè demortuis; in quorum locum Auguſtinus alios ſubſtituere prorsùs neglexerat. 2. Horreum frumentarium totum penitùs concidiſſe, licet ſe benè haberet tunc temporis, cùm recognitionis inſtrumentum perſcriptum fuit. Quâ de causâ Proprietarius contendit, ab Hæredibus Auguſtini prædicta omnia damna in integrum eſſe præſtanda. Hæredes è contrariò tuentur nihil damnorum prædictorum eſſe in ſeſe recidendum. Utri parti jus ſuccurrit?

RESPONS.

Habet propoſita ſpecies duas diverſas difficultates, quibus proindè ſingulis ſua ſeparatim adjicienda eſt peculiaris ac propria reſponſio.

Aſſerimus igitur, quantùm ad centùm arbores fructiferas, quæ numero illarum deſunt, quæ feruntur in deſcripto recenſionis inſtrumento, Proprietarium jure prorsùs contendere, eaſdem ſibi ab Hæredibus Auguſtini eſſe præſtandas. *Debet enim* (fructuarius) *omne, quod diligens Paterfamilias in ſuâ domo facit, & ipſe facere*, ait Lex (*f*). *Fructuarius cauſam proprietatis deteriorem facere non debet*; fert iterùm alia Lex (*g*). Quod confirmari poteſt vel ex ipſa etiam uſûsfructûs definitione, quæ juxtà Legem ſic ſe habet (*h*): *Uſusfructus, eſt jus alienis rebus utendi fruendi, ſalvâ earum ſubſtantiâ.*

(*f*) Leg. Sed cùm ff. de uſufructu, &c.

(*g*) Leg. Si cujus 13. §. 4. ff. eod. tit.

(*h*) Leg. uſusfructus. 1. ff. eod. tit. Item L. 2. Inſtit. tit. 4. §. 1.

Indè ſequitur: 1. Auguſtinum obligatum fuiſſe, ad ſubſtituendam in locum arborum demortuarum novam aliam arborum conſitionem, juxtà, quod conſtituitur quâdam aliâ Lege, quæ ſic habet (*i*): *Agri uſufructu legato, in locum demortuarum arborum aliæ ſubſtituendæ ſunt.* 2. Proindè eandem obligationem ad ipſius Hæredes tranſire, &, quod ex negligentiâ uſufructuarii Proprietario damnum emergit, ab iiſdem eſſe compenſandum: ſiquidem non potuerint accipere hæreditatem defuncti, quin ſimùl annexa eidem onera ſuſciperent, juxta iſtam aliam Legem (*k*): *Hæredes onera hæreditaria agnoſcere* .... placuit.

(*i*) Leg. Agri. 18. ff. eod. tit.

(*k*) Leg. Pro hæreditariis. 2. Cod. de hæreditariis actionibus lib. 4. tit. 16.

Quod ſpectat ad alteram difficultatem, quæ frumentarium horreum, quod corruit, attinet; aſſerendum eſt, ſiquidem uſufructuarius teneatur, ad ſuſtinendas impenſas neceſſarias, tùm ut conſerventur, tùm ut benè ſe habeant loca, quæ uſufructui ſunt obnoxia, farta tecta ædificiorum ſuis ſumptibus præſtando, ut docent Sylveſter de Prierio, Gregorius Sayrus, Mornacius, Bouvot, Ludovicus de Româ, Angelus Aretinus atque alii (*l*); ſi frumentarium horreum indè conciderit, quòd neceſſariæ refectiones eidem adhibitæ non fuerint, eum obligari, ad reſarciendum damnum, quod ex ruinâ prædicti ædificii paſſus fuit Proprietarius, atque, adeo, eo non reſtituente, onus iſtud in ipſius hæredes totum recidere. Atque hoc ipſum probat D. Domat ex iſtis verbis Legis. *Eum, ad quem uſusfructus pertinet, farta tecta ſuis ſumptibus præſtare debere, explorati juris eſt*, inquit una Lex de codice Juſtiniani (*m*): Verùm, ſi frumentarium iſtud Horreum ex vetuſtate corruerit, ac nihil obſtantibus ſumptibus, quos Auguſtinus contulit, ad illud conſervandum; in ſolum Proprietarium damnum iſtud debet recidere, quùm non pertineat ad uſufructuarium onus ingentium refectionum, quale illud eſt, ſcilicet reficiendi aliquod ædificium, quod ſine ejus culpâ corruit. *Quoniam igitur omnes fructus rei ad eum pertinent*, fert alia Lex (*n*): *reficere quoque eum ædes per arbitrum cogi Celſus* .... *ſcribit: hactenus tamen, ut ſarta tecta habeat, ſi quâ tamen vetuſtate corruiſſent, neutrum cogi reficere.*

(*l*) Sylveſter de Prierio. v. uſusfructus. 9. 9. §. Primum Et apud eum Lud. de Româ, & Ang. Aretinus, Greg. Sayrus, Clavis regiæ l. 9. C. 3 n. 9. Mornac. l. 8. ff de uſufructu & quemadmodum &c. Bouvot. tom. 1 part. 2. apud D. Beillon v. uſusfructus. n. 148.

(*m*) Leg. Eum. Cod. de uſufructu.

(*n*) Leg. uſufructu. 7. §. 2. ff. eod. tit.

Operæ prætium verò eſt obſervare, ſi uſufructuarius refectiones neceſſarias ultrà impendiſſet, quàm adhibere tenetur ex ſummo jure, quidquid ulteriùs impendiſſet, futurum ut Proprietarius ei reſtituere teneretur, præſertim, ſi Judex ſic pronunciaviſſet. Quod ita fertur in iſtâ aliâ Lege (*o*): *Si quid ultrà, quà impendi debeat, erogatum potes docere; ſolemniter repoſces.* Cui Legi conſentit Sayrus, quem appellavimus modò, qui ſic ait: *Ad ſumptus magnos non tenetur* (uſufructuarius), *undè, ſi majores fructus expendat ad refectionem illius* (rei) *rationabiliter & utiliter* .... *datur ei actio repetendi iſta à proprietario.*

(*o*) Leg. Eum 7. Cod. de uſufructu & habitat. &c. lib. 3. tit. 33.

Cæterùm non eſt, undè mirum videri poſſit, quòd è fundamento Legum noſtras eâ de re deciſiones mutuemur; ſiquidem in eam materiam Caſuiſtæ nonniſi Leviter ac verbis pauciſſimis attigerint, utpote quæ tota Juriſconſultorum propria ſit; & nihil de eâdem occurrat, neque in corpore Decretalium, neque in Decreto Gratiani.

CASUS III.

PHILBERTUS, moriens prædium ac jura Cancelaria da Stu. Job ſub uſûsfructûs titulo Mævio Legavit,

Legavit. Mævius uſûſfructûs prædicti conſecutus poſſeſſionem, eum plurimis optimitatibus ampliavit; ac præcipuè reddendo utilia ac fertilia tria agrorum jugera quæ arboribus infructuoſis occupabantur plantatis in modum opacatum ambulationum, cauſâ ſolius voluptatis ambulandi, aut gratiâ ſolius aſpectûs, quas quidem omnes juſſit ſuccidi, & in earum locum tritici fieri ſementem, qui plurimùm reddit, propter copiam abundantem ſaginationis; quâ curavit, prædictos agros ſtercorari. Præterea juſſit, vetera quædam ædificia memorati prædii, quæ nihil omninò juvabant, & onere frequentium refectionum ingentibus impenſis erant obnoxia, penitùs ac funditus dirui. Poſt decem ab illinc annos, cùm deceſſiſſet, Proprietarius fundi voluit, ab ipſius hæredibus ſibi præſtari damnum, quod contendit ſibi à Mævio fuiſſe illatum, tùm ex prædicto Arborum dejectu, tùm ex everſione veterum præfatorum ædificiorum. Nùm, quod ſibi vindicat, jus æquitati conſentaneum eſt, & poteſt-ne rectâ conſcientiâ in eoſdem in judicio agere, ut condemnentur, ad damna atque intereſſe refundenda?

Respons.

Videtur nobis jus, quod proprietarius prædii ac jurium Chemelarium de Sancto Job ſibi vindicat, æquitati prorsùs conſentire; & exiſtimamus, eidem locum omninò adeſſe repetendi ſua damna, ſuaque intereſſe ab hæredibus Mævii; atque eos nolentes ſatisfacere urgendi apud Judices, ut ad eadem præſtanda condemnentur. Ratio eſt, quia ſimplex uſufructuarius non tantummodò non poteſt, quod ex titulo uſûsfructûs detinet, facere deterius; ſed nequidem ei licet, rerum conditionem ac ſtatum immutare, putà, ædificium aliquod demoliri, quanquàm res illæ ſolius voluptatis causâ, tantummodò diſponerentur; quales ſunt deambulationes infructuoſis arboribus opacæ poſitæ circa domum; quanquam ſtatum ejuſmodi mutaret ad efficiendos tantummodò reditus prædii pinguiores: ſiquidem ejuſmodi ædificia, licet vetuſta, & arbores, licet infructuoſæ aliundè cenſeantur venire in partem fundi, cujus uſufructuarius nullâ ratione dominus eſt. *Et aut fundi eſt uſusfructus legatus*, ait Lex (*a*) *& non debet neque arbores frugiferas excidere, neque villam diruere, nec quicquam facere in perniciem proprietatis. Et ſi fortè voluptuarium fuit prædium, viridaria, vel geſtationes, vel deambulationes arboribus infructuoſis opacas, atque amœnas habens, non debebit dejicere, ut fortè hortos olitorios * faciat, vel aliud quid, quod ad reditum ſpectat.*

(*a*) Leg. Si cujus. 13. §. 4. ff. de uſufructu. &c.

* Id eſt, *ad faciendum olus vel olivas* Gloſſ ibid. v. *Olitorios.*

CASUS IV.

Triginta aut quadraginta altiſſimas Arbores violento tempeſtatis impetu dejectas in Silvâ quâdam; Gaſpardus, qui poſſidet ex titulo uſûsfructûs prædictum, cujus prædicta Silva pars extat, indè juſſit exportari ſimùl cum aliis quibuſdam demortuarum arborum truncis, tanquàm jure proprietatis ſibi cedentes. Proprietarius fundi contendit, prædictas arbores eſſe ſibi reſtituendas, tanquàm in partem proprii ſui fundi venientes. Utri jus?

Respons.

Altiſſimæ arbores partem efficiunt fundi prædii, & ſine controverſiâ cedunt ei, qui ejuſdem proprietarius eſt, cujus juſſu ac ſumptibus debent exportari, ut uſufructuario nullum inferant incommodum, atque aliæ novellæ arbores, ſi velit, in earumdem locum ſubſtituendæ. (*b*) Quam ob cauſam Gaſpardus debet prædictæ Silvæ proprietario reſtituere arbores, quæ violento tempeſtatis impetu dejectæ fuerunt, aut, ſi jam in proprium ſuum uſum eaſdem converterit, pretium eidem ſolvere. *Si arbores vento dejectas Dominus non tollat*, ait Lex (*c*) *per quod incommodior is ſit uſusfructus, vel iter; ſuis actionibus* uſufructuario cum eo experiendum.*

(*b*) Arbores vi tempeſtatis non culpâ fructuarii everſas ab eo ſubſtitui non placet. L. arbores. 59. ff. de uſufructu &c.

Extat tamen alia Lex, quæ fert, ſi ædificia uſuiſructui obnoxia indigerent ex aliquâ parte refici, quibus reſtaurandis arbores iſtæ dejectæ alicujus utilitatis eſſe poſſent; futurum ut valeret uſufructuarius eaſdem ejuſmodi refectionibus adhibere: quoniam pertinent rem ipſam, quæ fundi propria eſt (*d*). *Arboribus evulſis, vel vi ventorum dejectis uſque ad uſum ſuum & villæ poſſe uſufructuarium ferre Labeo ait .... Materiam tamen* ipſum ſuccidere, quantùm ad villæ refectionem, putat poſſe.* Quæ ipſiſſima ſunt verba citatæ Legis.

(*c*) Leg. Procul. 19. §. 1. ff. eod. tit.

* Scilicet actione ex teſtamento contra hæredem; vel interdicto, quod vi aut clam, &c. Gloſſa ibid. v. ſuis actionibus.

(*d*) Leg. Arboribus. 12. ff. de uſufruct.

* Materiam de arboribus evulſis. Gloſſa ibid.

Quod pertinet ad truncos demortuarum Arborum, eoſdem omninò potuit Gaſpardus ſibi vindicare. Conſiderandi namque iidem ſunt tanquàm quædam reditûs ſpecies, quæ uſufructuario legitimè cedit, eâ tamen conditione ut in eorum locum novellas alias arbores ſubſtituat. *Agri uſufructu legato, in locum demortuarum arborum aliæ ſubſtituendæ ſunt; & priores ad fructuarium pertinent.* Quæ verba leguntur in unâ quâdam de Legibus Digeſti (*e*).

(*e*) Leg. Agri 18. ff. eod. tit.

CASUS V.

Theodaricus cùm teſtamento reliquiſſet Davidi ſuo Conſanguineo jugerum quatuor vinearum uſumfructum, pridiè deceſſit, quo pro eo uvæ erant colligendæ: De fructibus prædictarum vinearum litigant inter ſe tùm David, tum hæres defuncti. David contendit, cùm jus ſuum uſufructuarii fuerit, antè vindemiam inceptam, conſecutus, ipſam ſibi vindemiam eſſe vindicandam; hæres verò Theoderici partem oppoſitam tuetur. Utri prædicti fructus jure cedunt?

Respons.

Prædicti fructus Davidi jure vindicantur. Nam eo ipſo, quòd jus uſufructuarij ſit legitimè conſecutus, incipit poſſeſſionem inire, & ipſius uſusfructus incipit locum obtinere. Quam ob rem, ſi, vel ab ipſo primo die, quo uſumfructum incipit adipiſci, advertit, pendentes fructus jam ad plenam perveniſſe maturitatem, eoſdem poteſt tanquàm ſibi legitimo jure cedentes percipere. Sic Leges determinaverunt. *Si pendentes fructus jam maturos reliquerit teſtator, fructuarius eos feret, ſi, die legati cedente, adhuc pendentes deprehenderit: nam & ſtantes fructus ad fructuarium pertinent.* (*f*) Sic loquitur Lex.

(*f*) Leg. Si pendentes. 27. ff. de uſufructu. &c.

Quod idem locum etiam haberet, ſi fructus ab uſufructuario fuiſſent elocati; & ipſe decederet poſt eorumdem perceptionem quanquàm dies ſolutionis à Conductore præſtandæ nondùm incidiſſet (*g*): *Defunctâ fructuariâ menſe Decembri, jam omnibus fructibus, qui in his agris naſcuntur menſe Octobri per Colonos ſublatis; quæſitum eſt, utrùm penſio hæredi fructuariæ ſolvi deberet, quamvis fructuaria ante Kalendas Martias, quibus penſiones inferri debeant, deceſſerit; an dividi debeat inter hæredem fructuariæ & rempublicam, cui proprietas legata eſt? Reſpondi, rempublicam quidem cum Colono nullam actionem habere; fructuariæ vero hæredem ſuâ die (ſecundùm ea, quæ proponerentur) integram penſionem percepturum.* Ad quæ poſteriora verba Gloſſa ſic habet: *Et ſic pro ultimo anno habet omnes fructus; licet non tranſierit totus.* Atque prædictâ ratione difficultatem iſtam ſolvit D. Domat (*h*).

(*g*) Leg. Defuncta. 58. ff. eod. tit.

(*h*) D. Domat. Leg. Civil. in ſuo Ordine naturali. l. 1. tit. 11. ſect. 2. n. 4. & 5.

CASUS VI.

Hervæus uſufructuarius cæduæ cujuſdam

Silvæ

Silvæ jam aptæ ad cæſionem, ſtagni, cujus piſcandi jam dies adeſt, & decem agrorum jugerum, quorum meſſis inſtat; cùm jam juſſiſſet, Silvam ſuccidi, cujus lignum etiamnùm humi jacet, ac mediam frumentariorum ſatorum partem, quam nondùm colligendam curavit; atque providiſſet, omniaque paraviſſet, ad ſtagnum ab ipſâ poſterâ die piſcandum; nocte proximè ſequenti fuit Apoplexiâ ſubitâ correptus, ac de medio ſublatus. Gildardus ipſius hæres contendit, ſibi vindicari non tantummodò lignum ſucciſum; ſed etiam frumentum, quod humi jacet, tam illud, quod jam demeſſum eſt, quàm quod ſupereſt demetiendum atque jus ad ſeſe devolvi, ea, quæ pertinent ad capturam piſcium, de ſtagno percipiendi. Andræas verò, prædictorum fundorum proprietarius, propugnat è contrariò, cùm de ſtagno piſces nondùm fuerint accepti, antequàm Hervæus decederet; neque frumentum, neque lignum Collecta fuerint, ſed etiamnùm humi jaceant, prædicta omnia jure proprietatis ſibi cedere. Quâ de re quæſtio proponitur, utri jus faveat?

RESPONS.

Eo ipſo, quod aliquis uſuſfructus tempore, quo fructus percipi conſueverunt, finem accipit ſive ex obitu ipſius uſufructuarij, ſive aliâ quâcumque de causâ; quod reperitur à proprio ſuo fundo ſeparatum, licet in ipſomet prædio jacens atque etiamnùm remanens, ipſius hæredi jure vindicatur; quod verò demetiendum ſupereſt, proprietario fundi cedit. Ratio eſt, quòd uſufructuarius nonniſi jure fruendi gaudeat. Quam ob cauſam, cùm jus illud antè ceſſare incipit, quàm frui ceperit, jam nihil ſibi poteſt quidquam vindicare, neque adeo ipſius hæredi quidquam cedit: ſiquidem ea utroque non cenſeatur, niſi unica eademque perſona exurgere (*a*).

Quæ deciſio eadem omninò eſt, quæ legitur apud Legem quamdam de Digeſto (*b*), quæ verbis iſtis concipitur. *Si fructuarius meſſem fecit, & deceſſit; ſtipulam, quæ in meſſe jacet; hæredis ejus eſſe Labeo ait: ſpicam, quæ terrâ tenetur, domini fundi eſſe; fructumque percipi ſpicâ; aut fœno caſo; aut adeuptâ aut excuſſâ oleâ; quamvis nondum tritum frumentum, aut oleum factum, vel vindemia coacta ſit. Sed, ut verum eſt, quod de oleâ excuſſâ ſcripſit, ita aliter obſervandum de eâ oleâ, quæ per ſe deciderit. Julianus ait, fructuarij fructus tunc fieri, cùm eos perceperit.* Quam eandem difficultatem paucis verbis adhuc ſolvit quædam alia Lea (*c*): *Cùm fructuarius*, ait ipſa, *etiamſi maturis fructibus, nondùm tamen perceptis, deceſſerit, hæredi ſuo eos fructus non relinquet.*

(*a*) Leg. *Hæres* 2. 2. ff. de uſurpationibus l. 41. tit. 3.
(*b*) Leg. *Si fructuarius*. 13. ff. de quibus modis uſusfructus, vel uſus amittitur.
(*c*) Leg. *in ſingulos*. 8. in fine. ff. de annuis legatis. lib. 33. tit. 1.

Ex quibus concludimus, tùm lignum, tùm frumentum, quæ reperta ſunt ſucciſa, quo tempore deceſſit Hervæus uſufructuarius, vindicari Gildardo ipſius hæredi, quanquàm ipſa humi etiamnùm jacerent: Sed frumentum, quod demetiendum ſupererat, & piſces, qui adhuc in ſtagno continebantur, pertinere ad Andræam fundi proprietarium.

Nihilominùs obſervandum eſt: 1. Quoniam uſusfructus poteſt ex titulis diverſis uſufructuario cedere; hoc eſt, ex teſtamento, ſeu aliquâ conventione, ſive ex ipsâ diſpoſitione Legis, neceſſarium eſſe in quâcumque uſûsfructûs ſpecie, quantùm ad jura, quæ pertinent ad uſufructuarium, recurrere ad ipſammet diſpoſitionem verborum, quibus concipitur titulus, quo uſufructuarius inſtitutus fuit. Sic fructus juris alicujus conſueverunt diverſâ ratione dividi, poſt matrimonium diſſolutum, inter eum, qui vitæ ſuperſtes relinquitur, & hæredes primi morientis, pro Conſuetudinum diverſitate: atque idem obtinet, quantùm ad uſumfructum Patrum, & jus nobile, vel civicum, quorum varia quoque viget diſpoſitio, pro diverſa Conſuetudinum diſpoſitione; quemadmodùm acutè prorsùs obſervatur ab uno quodam è noſtris recentioribus Juriſconſultis (*d*). 2. In prædictis nequaquàm velle nos loqui nec de Beneficiis, nec de iis, à quibus eadem poſſidentur. Quanquàm etenim meritò dici poſſit, jus fruendi, quo gaudent Beneficiarij, quantùm ad reditus de ſuis Beneficiis provenientes, ad peculiarem quandam uſûsfructûs ſpeciem accedere, tamen ratione prorsùs oppoſitâ ſolet ordinari; quoniam fructus Beneficii alicujus, ejuſdem poſſeſſori non vindicantur, niſi propter onera, quæ Beneficium ei imponit: ut declarat Bonifacius VIII. (*e*). Quamobrem fructus illi anno annexi, quo Beneficiarius aliquis decedit, qui quidem annus juxtà uſum ordinarium primo Januarij die incipit, conſueverunt in Galliâ dividi inter hæredes titularis defuncti, & ipſius ſucceſſorem, ratione habitâ temporis, per quod vixit titularis hoc anno poſteriori.

(*d*) D. Domat. *Leg. Civil. in ſuo ord. natur. tom. 1. pag. 379. Edition. in 4. & pag. 106. Edit. in fol.*
(*e*) Boniſac. VIII. in cap. *Quia per* de receptis in 6.

CASUS VII.

JOSAIUS teſtamento legavit Joanni & Jacobo Villam quamdam quadringentarum librarum cenſûs annui, ut eadem ad reliquum vitæ ſuæ tempus ſub titulo communis uſûsfructûs ſimùl fruerentur. Poſt tres menſes ab initâ villæ prædictæ poſſeſſione, Jacobus mortuus eſt. Hæres Joſſii contendit, portionem defuncti ſibi vindicandam eſſe. Joannes è contrariò propugnat, iſtam portionem ſibi accedere; & integrum prædictæ villæ uſumfructum ad ſeſe debere devolvi. Utri jus?

RESPONS.

Jus totum cedit Joanni. Eſt hoc enim principium juris indubitati, quòd, qui ſuperſtes relinquitur duobus, aut plurimis uſufructuariis, debeat in proprium ſuum quæſtum convertere vacantem eorum, qui primùm obierunt, portionem. *Quoties uſusfructus legatus eſt*, ait Lea, (*f*) *ita inter fructuarios eſt jus accreſcendi; ſi conjunctim ſit uſusfructus relictus.* Fert etiam alia Lea (*g*): *Si mulieri cum Liberis ſuis uſusfructus legetur; amiſſis liberis, ea uſumfructum habet: Sed &, matre mortuâ, liberi ejus nihilominùs uſumfructum habent jure accreſcendi.*

Qui de morali Diſciplinâ egerunt, Autores diſpoſitioni prædictarum Legum inhæſerunt; atque inter alios Angelus de Clavalio in ſuâ ſummâ (*h*) & Sylveſter de Prierio (*i*), qui ſic habet: *ſi plures ſint uſufructuarij, & moriatur unus; non tamen revertitur uſusfructus ad proprietarium, ſed tranſit alteri uſufructuario.*

(*f*) Leg. *Quot. et.* 1. ff. de uſufruct. accreſcendo. lib. 7. tit. 2. & paſſim toto tit.
(*g*) Leg. *Si Mulieri*. 8. ff. eod. tit.
(*h*) Angelus de Clavaſio. v. *Uſusfructus*. n. 17.
(*i*) Sylveſt. v. *Uſuſ.* 2. q. 11. §. *Primò*.

Juvat autem plurimùm id obſervare, nimirùm à nobis non agi, niſi de uſufructu, qui plurimis *conjunctim* relictus eſt, ut loquitur ipſa Lea. Si namque ſinguli eorum ſuâ diſtinctâ portione, ſibique ſeparatim aſſignatâ gauderent, qui vitæ ſuperſtites relinquerentur ſuam non efficerent quæ ab alterutro eorum ex obitu fuiſſet derelicta portionem; ſed ipſa reverteretur ad ipſummet fundi proprietarium. Ideoque, quam primo loco citavimus, Lea ſic adjicit: *Cæterùm, ſi ſeparatim unicuique partis rei uſusfructus ſit relictus, ſine dubio jus accreſcendi ceſſat.*

CASUS VIII.

SAVINIANUS fruebatur ex titulo uſûsfructûs domo quâdam poſitâ in urbe Divione, quæ quidem domus incendio Cæleſti tota conſumpta eſt.

eſt. Proprietarius vult occupare ligna cæmentaque, quæ de eâdem derelicta ſunt, ac de ipſo ſolo diſponere, in quo ædificium aſſurgebat. Savinianus ex altera parte contendit, prædicta omnia ſibi cedere, ac, ſiquidem amittat ſuum uſumfructum, æquum omninò eſſe, in proprium ſuum uſum, tam cæmenta ligna que, quam ſolum ipſius domûs, converti?

Respons.

Jus, quod ſibi proprietarius vindicat, æquitati totum conſentit: Quùm etenim jus uſusfructûs in ipſa re conſiſtat, quæ uſuifructui ſubjacet, ipſius alia bona præterea non invadit. Ut ergò in ſolis ædificiis conſtitutus eſt uſusfructus Saviniani; eo ipſo quòd pereunt, ipſe prorsùs diſſolvitur, neque ullum effectum conſequitur nec quantùm ad cæmenta ligna que, nec quantum ad ipſum ſolum ædium. *Eſt enim uſusfructus jus in corpore, quo* ait Lex (a) *quo ſublato, & illum tolli neceſſe eſt.* Fert etiam alia Lex (b): *Si ædes incenſæ fuerint, uſusfructus ſpecialiter ædium legatus peti non poteſt.*

(a) Leg. Eſt enim 2. ff. de uſufructu &c.
(b) Leg. Quotiens 4. ſin. ff. eod. tit.

Quæ deciſio conſonat alteri Legi, quæ ſic habet: (c) *Si ædes incendio conſumptæ fuerint; vel etiam terræ motu, vel vitio ſuo corruerint; extingui uſumfructum; & ne quidem areæ uſumfructum deberi.* Habemus adhuc Legem aliam, quæ de cæmentis expreſſam facit verbis omninò diſertiſſimis mentionem ea ratione, quæ ſequitur (d): *Certiſſimum eſt, exuſtis ædibus, nec Cæmentorum uſumfructum deberi.* Quod idem docet Angelus de Clavaſio, [e] ſicut etiam Bouchel, & Autor Dictionarij juris, & praxis; paginâ 891. quartæ Editionis, quæ anno 1707. promulgata fuit. Eâque de re memorantur à D. Brillon duo Arreſta, quæ fuerunt ad normam prædictarum Legum prænunciata, nimirùm prius à ſupremo Pariſienſi Senatu, poſterius verò à ſupremo Senatu Toloſano [f].

(c) § Finitur. 3. Inſtit. de uſufructu, lib. 2. tit. 4.
(d) Leg. Repeti 5. § 2. ff. quibus modis uſusfructus, vel uſus amittitur. lib. 7. tit. 4.
(e) Angelus de Clavaſio. in ſumm. v. Uſusfructus. n. 15.
[f] D. Brillon Dictionn. Arreſt. verb. v. Uſusfructus n. 24. & 34.

Nihilominùs venit obſervandum: 1. Siquis uſusfructus in ipsâ bonorum Univerſitate conſtitueretur, futurum in eo caſu, ut uſufructuario jus ſuum tùm in ipſo ſolo, in quo conſtruebatur ædificium, quod conſumptum fuit, tùm etiam in ipſis lignis atque cæmentis de eodem ſuperſtitibus reſervaretur, tanquàm in rebus, quæ venirent in partem prædictæ univerſitatis: *Si univerſorum bonorum, aut ſingularium rerum uſusfructus legetur, hactenùs intereſſe puto,* ait quædam una Lex Digeſti: [g] *quod ſi ædes incenſæ fuerint, uſusfructus ſpecialiter ædium legatus peti non poteſt: bonorum autem uſufructu legato, areæ uſusfructus peti poterit.* Eamdem verò rationem, quam ipſi mox attulimus, prædicta Lex reddit, quia *in ſubſtantiâ .... bonorum etiam area eſt.* 2. Eſt advertendum præterea, ab ipsâ regulâ generali, quam jamjam aſſeruimus, diſpoſitione Legum excipi prædia ruralia, quorum ædes ex aliquo caſu interirent, ac conſtitui, ut uſusfructuarius in ejuſmodi caſu jus ſuum conſervet in ipsâ areâ, quæ relinquetur, utpotè quæ ſit quædam quaſi acceſſio, atque in partem veniat univerſi prædicti boni. *Fundi uſufructu legato, ſi villa diruta ſit; uſusfructus non extinguetur: quia villa fundi acceſſio eſt, non magis, quam ſi arbores deciderint; ſed & eo quoque ſolo, in quo fuit villa, uti frui poterit.* Quibus verbis conceptæ leguntur Leges, quas ad marginem ibidem indicamus [h].

[g] Leg. Quotiens cit.
[h] Leg. Fundi. 8. & Leg. Sed & 9. ff. quibus modis uſusfructus & uſus amittitur.

Casus IX.

Michael uſufructuarius prædij cujuſdam, repertam in eodem quamdam lapidicinam, juſſit, aperiri, ut quidquid poſſet de eâdem extrahi, in proprium quæſtum converteretur. Verùm obſtat proprietarius, ac contendit, fundum ejuſmodi eſſe, ad quem uſusfructuarius nullâ ratione valet, uſumfructum, quo gaudet extendere. Numquid, nihil quidquam obſtante fundi proprietario, Michaël non poteſt abſque ne leviſſimâ quidem injuſtitiæ notâ ſibi attribuere quidquid ex prædictâ lapidicinâ ſibi cedere poteſt emolumenti?

Respons.

Poteſt & quidem abſque injuriâ prædictus uſufructuarius in proprium ſuum uſum ac quæſtum convertere, quam in fundo reperit, cujus uſufructu gaudet, lapidicinam. Ratio eſt, quòd lapides, Gypſum, aliæque materiæ, quæ de aliquâ lapidicinâ extrahuntur, fructuum loco ſint. Verùm ſic accipienda noſtra deciſio eſt, ut neque ex aperturâ ipſius Lapidicinæ, neque ex labore, quem ibidem jubebit haberi, fundus ipſe, in quo lapidicina extat, corrumpatur, nec deterior efficiatur: quemadmodùm contingere poſſet, ſi lapidicina reperiretur in agro fertiliori, qui ex labore, qui ibidem ſuſciperetur, totus corrumperetur: in eo namque caſu uſufructuarius obligaretur, ad compenſandum ac præſtandum, quidquid indè detrimenti proprietario poſtmodum accederet. *Indè quæſitum eſt,* ait Lex [i], *an lapidicinas, vel cretifodinas, vel arenifodinas, ipſe inſtituere poſſit? Et ego puto, etiam ipſum inſtituere poſſe, ſi non agri partem neceſſariam huic rei, occupaturus eſt. Proindè venas quoque lapidicinarum, & hujuſmodi metallorum inquirere poterit ..... & cæterarum fodinas, vel quas Paterfamilias inſtituit, exercere poterit, vel ipſe inſtituere, ſi nihil agriculturæ nocebit.* Quod idem jus uſufructuarii robur etiam accipit ex prædictâ eâdem Lege, quæ paulò poſt ſic proſequitur [k]: *Si tamen, quæ inſtituit uſufructuarius, aut cælum * corrumpant agri; aut magnum apparatum ſint deſideratura, opi cum fortè vel legulorum, quæ non poteſt ſuſtinere proprietarius, non videbitur viri boni arbitratu frui.*

[i] Leg. Si cujus 13. § 5. ff. de uſufructu &c. lib. 7. tit. 1.
[k] Leg. eâd. § 6.
* Aerem.

Casus X.

Sigismundus, cùm domûs cujuſdam uſufructu gauderet, eandem locavit, pacto per unumquemque annum pretiu librarum ſexcentarum, locatione incipiente primâ die menſis Januarij; & pretio locationis, quantùm ad ſolutionem, de ſemeſtri in ſequentem ſemeſtrem incidente. Verùm, cùm prædictus vir obierit primâ die menſis Aprilis proximè ſequentis; hæres ipſius contendit, ab inquilino ſibi perſolvendas eſſe pro tribus menſibus, qui jam eſcurrerunt, libras 150.: Proprietarius prædictæ domûs ex alterâ parte pertendit, ſiquidem dies ſolutionis non inciderit tunc temporis; cùm Sigiſmundus mortuus eſt; nihil prorsùs indè hæredi ipſius accedere debere. Num proprietarius iſte jus ſuum ex aliquo legitimo fundamento roborare poteſt?

Respons.

Nequaquàm aſſeri poteſt, jus, quod ſibi vindicat proprietarius ædium, quarum Sigiſmundus uſufructu gaudebat, aliquo legitimo fundamento fulciri. Quandò namque reditus alicujus uſûsfructûs non acquiruntur, niſi cum ſucceſſione temporis, ac de die in alium diem; quales ſunt locationes ædium, cedunt uſufructuario, ratione habitâ temporis, quo jus ipſius continuatur ac perſeverat: adeòque poteſt ab ejus hærede, poſtquam ipſe obiit, quidquid is contingente illius obitu, advenerat, repeti. Sic propoſita quæſtio deciſa atque explanata legitur in ipſo jure, *Si operas ſuas locaverit ſervus*

frúctua-

fructuarius, ait Lex, (a) *& imperfecto tempore locationis uſusfructus interierit; quod ſupereſt ad proprietarium pertinebit. Sed etſi ab initio certam ſummam propter operas certas ſtipulatus fueris; capite diminuto eo, idem dicendum eſt.*

(a) Leg. Si operar. 26. ff. de uſufructu &c.

CASUS XI.

Casimiro gaudente, ſub titulo uſusfructuarii, prædiolo quodam, vi legati ſibi facti a Leandro, eodemque jam gaviſo ab annis duobus; contigit occaſione belli, illud idem tributis publicis onerari. Caſimirus contendit, ſeſe ſine ullo onere frui debere eo, quod ſibi legatum fuit; atque in ipſum hæredem Leandri recentiora prædicta onera debere recidere, quoniam alioquin legato ſibi relicto, contrà Legantis intentionem, minimè prorsùs juvaretur. Nonnè jus, quod ſuum eſſe pertendit, legitimum eſt? Et nonnè incumbit hæredi Leandri, legatum ipſius præſtare eâ ratione, quâ erat anteà, omnis oneris cujuſcumque vacuum atque immune?

Respons.

Iniqua prorsùs & quocumque legitimo fundamento planè deſtituta, illa juris ratio, quam ſibi vindicat Caſimirus. Ratio eſt, quòd omnis uſufructuarius neceſſariò teneatur, ad ſuſtinenda atque ſolvenda onera quæcumque iis rebus annexa, quibus ſub uſûsfructûs titulo potitur, qualia ſunt tributa publica, vectigalia, cenſus, penſiones in ipſis fundis conſtitutæ, & uno verbo omnes in univerſum, ex quocumque titulo proveniant, obligationes; etiamſi prædicta omnia poſt tempus uſusfructûs inſtituti ſupervenilſſent. Atque ita cavetur plurimis iiſque diverſis Legibus, quarum prima verbis iſtis (b) concipitur: *Si quid Cloacarii nomine debeatur; vel ſi quid ob formam aquæ ductûs, qui per agrum tranſit, pendatur; ad onus fructuarii ſuſtinebit. Sed & ſi quid ad collationem viæ; puto hoc quoque fructuarium ſubiturum. Ergò & quod ob tranſitum exercitûs confertur ex fructibus.* Secunda Lex adhuc luculentior eſt, atque ad ipſummet difficultatis propoſitæ nodum verbis etiam apertioribus accommodata: ejuſdem autoritate potiſſimùm innititur Angelus de Clavaſio (c), ad confirmandam noſtram aſſertionem. En ipſiſſima ejus verba ſunt: (d) *Quæro, ſi uſusfructus fundi legatus eſt; & eidem fundo indictiones temporariæ indictæ ſint, quid juris ſit? Paulus reſpondit, idem juris eſſe & in his ſpeciebus, quæ poſtea indicuntur, quod in vectigalibus dependendis reſponſum eſt. Ideoque hoc onus ad fructuarium pertinet.* Quod idem Sylveſter de Prierin docet & probat autoritate citatæ Legis, atque teſtimonio cujuſdam eruditi Canoniſtæ, non excipiens niſi unicum tantummodò caſum, in quo contingeret, tributorum publicorum indictiona univerſum uſûsfructûs reditum penitùs abſumi, (e) quam etiam exceptionem apponit Angelus de Clavaſio poſt Gloſſam, Dynuſque ac Bartolus (f), quantùm ad uſumfructum, qui non inſtituitur in ipsâ Proprietarii bonorum omnium univerſitate.

(b) Leg. Si pendentes. 27. §. 3. ff. eod. tit.

(c) Angelus de Clavaſio. v. Uſusfructus n. 8

(d) Leg. Quæro 18. de uſu & uſufructu, &c. lib. 33. tit. 2.

(e) Sylveſtr. v. Uſus 2. q. 9. §. Secundum.

(f) Angelus de Clavaſio v. Uſusfructus. n. 8 Et apud eum Gloſſ. in Leg. Qui concubinam. §. Qui hortos. ff. de leg. 3. Dyn. & Bartolus in Leg. Iis verbis. §. Idem teſtator. ff. eod. tit.

CASUS XII.

Leo uſufructuarius decem jugerum pratorum, fenum de iiſdem juſſit, & demeti, & in domum ſuam exportari plus quàm uno menſe, antè tempus ordinarium, quo fena vulgò demetiuntur. Cùm intrà tempus illud obierit, proprietarius fundi voluit obligationem inferre hæredi defuncti, ſibi reſtituendi prædictum fœnum, quaſi rem ſibi jure proprietatis debitam; ſiquidem, ſi Leo non juſſiſſet, illud idem nondùm maturum demeti, ſibi ceſſiſſet ex ipſius obitu, qui ante tempus prædictum contigit. Num hæres ex debito conſcientiæ tenetur, ad fœnum, quale extat, Proprietario reſtituendum?

Respons.

Reſpondemus, hæredem Leonis nullatenùs obligari, ad fœnum, licèt antè conſuetum tempus demeſſum, Proprietario reſtituendum. Ratio eſt, quòd certi quidam ſint fructus, quos utile eſt, aut fert uſus, antè ſuam perfectam maturitatem colligi; qualia ſunt ſilvæ cæduæ, olivæ, ac fœna, quorum maturitatis opportunum tempus conſuevit expectari eâ ratione, quâ obligatio incumbit expectandi maturitatem frumenti atque uvarum, priuſquàm liceat vel meſſem incipere, vel uvas excerpere. *Silvam cæduam*, ait Lex, (g) *etiamſi intempeſtivè caſa ſit, in fructu eſſe conſtat, ſicut olea immatura lecta: item fœnum immaturum caſum in fructu eſt.* En Lex alia, quæ præcedenti conſonat: (h) *in fructu id eſſe intelligitur, quod ad uſum hominis inductum eſt: neque enim maturitas naturalis hic ſpectanda eſt, ſed id tempus, quod magis colono, Domino ve eum fructum tollere expedit.*

(g) Leg. Si abſente 48. §. 1. ff. de uſufru. &c.

(h) Leg. In fructu. 41. ff. de uſu & uſufructu. per legatum, vel fideicommiſſ. datis.

CASUS XIII.

Geoffridus teſtamento ſuo Delphio reliquit uſumfructum prædii cujuſdam conſiſtentis in ſeptoaginta jugeribus arationum, in uno membro ædium, ſimul cum frumentario horreo, cæteriſque rebus, quæ Colono conducunt. Cùm ex propria ſuâ vetuſtate frumentarium horreum concidiſſet unâ die, antequàm Geoffridus decederet; Delphius ſeſe in prædicti prædii poſſeſſionem ab ipsâ poſterâ die induxit, quàm Teſtator obiit, & petivit ab hærede, ut curaret, frumentarium horreum redintegrari, quod ſibi omninò neceſſarium erat, ad proximam meſſem ibidem conſervandam. Cui hæres repoſuit, ſiquidem jam fundo frueretur, æquum prorsùs eſſe, ipſius ſumptibus loca reſtitui. Delphius è contrariò dixit, juxtà diſpoſitionem Legum, uſufructuario non incumbere niſi minutiores refectiones; adeoque, cùm prædicta refectio ejuſmodi non eſſet, ſeſe non obligari, ad illam propriis ſuis ſumptibus præſtandam. Quâ de re quæſtio proponitur, utrùm Delphius legitimo aliquo fundamento juris, quantùm ad eam rem, juvetur?

Respons.

Delphius, quantum ad ſuam petitionem nullo juris fundamento fulcitur. Neque enim incumbit Proprietario, reficere, aut redintegrare, quod dirutum reperitur, aut aliquâ ratione depravatum tum temporis, cùm uſusfructus acquiſitus eſt uſufructuario; niſi damnum ex culpâ ipſius acceſſerit, aut onus ei impoſitum fuiſſet ex ipſo titulo uſufructuarii, res in eum ſtatum reficiendi ac reſtituendi, in quo eaſdem eſſe expedit ipſius utilitati. Ex quibus ſequitur, quidquid Delphio juris datur, in eo totum eſſe repoſitum, ut prædio ſibi legato gaudeat in eo ſtatu, in quo illud eſſe tunc invenit, quandò jus eodem fruendi fuit conſecutus, ſicut, qui proprietarius eſt rei alicujus, illam non debet recipere, niſi ut ſeſe habebat, quandò eandem acquiſivit. Quod omninò patet ex iſtâ Lege: (i) *Non magis hæres reficere debet, quod vetuſtate jam deterius factum reliquiſ-*

(i) Leg. Sed cùm. 65. §. 1. ff. de uſufructu. &c.

ſet teſtator, quàm ſi proprietatem alicui teſtator legaſſet.

CASUS XIV.

Artus ſuo teſtamento legavit Caïo uſumfructum ingentis prati, quod poſitum eſt inter duo brachia magni fluminis, & citrà quod aliud occurrit pratum, quod Mævius filius Arti inter paternas hæreditates accepit. Caïus ab eo petivit, ut vellet ei per ſuum pratum iter concedere, quo demetere ſimul, atque de proprio ſuo prato fœnum poſſet educere. Verùm Mævius ea moleſtiâ, quâ tenebatur, propter legatum à ſuo Patre memorato viro relictum, petitum iter planè denegavit. Numquid ejuſmodi recuſatio fundamentum aliquod legitimum ſibi vindicet?

Respons.

Nullo fundamento legitimo ejuſmodi recuſatio nititur, quâ nimirùm Caïo Mævius denegavit facultatem itineris per ſuum pratum; neque ei quidquam jure ſuccurritur, ut prædictam itineris facultatem ei valeat, ullâ de causâ, denegare. Ratio eſt, quòd Artus, legando Caïo prædicti prati uſumfructum, cenſeatur ânimum habuiſſe eidem ſimul legare facultatem liberam itineris per aliud pratum, quod filio ſuo reliquit; quùm alioquin legatum inutile Caïo prorsùs fieret, utpotè qui non valeret eodem ullâ ratione gaudere. Quod intentioni teſtatoris apertiſſimè penitùs adverſatur. *Uſumfructus legatus*, ait Lex, (a) *adminiculis eget, ſine quibus uti frui quis non poteſt. Et ideò, ſi uſusfructus legetur; neceſſe eſt tamen; ut ſequatur eum aditus.* Subjicit eadem Lex paulò poſt: (b) *Si uſusfructus ſit legatus, ad quem aditus non eſt per hæreditarium fundum; ex teſtamento utique agendo fructuarius conſequetur, ut cum aditus ſibi præſtetur uſusfructus.* Tandem idem quoque prorsùs ſtatuit in paragrapho ſequenti, in quo ſic habet: *Utrùm autem aditus tantùm & iter, an verò & via debeatur fructuario, legato ei uſufructu, Pomponius libro 5. dubitat; & rectè putat, prout uſusfructûs perceptio deſideeat, hoc ei præſtandum.* Quam eandem ſententiam tenet Sylvaſter de Prierio (c), & aſſerit, futurum alioquin, ut uſufructuarius uſufructu ſuo caderet poſt elapſum decennium, per quod proprio ſuo jure uſus non fuiſſet: Quod alienum omninò foret & ab æquitate, & à voluntate teſtatoris.

(a) Leg. *Si fundo* 1. §. 1. ff. ſi uſusfructus petatur, &c. lib. 7. tit. 6.
(b) Ibid. §. 2.
(c) Sylveſt. v. *Uſus* q. 11. §. *Quartò.*

Quod idem dicendum eſſet, etiamſi Mævius non inſtitueretur niſi ſimplex Arti Legatarius. Obligaretur etenim, ad concedendam Caïo liberam itineris facultatem. *In hâc ſpecie*, fert alia Lex, (d) *non aliter concedendum eſſe, legatario fundum vindicare, niſi priùs jus tranſeundi uſufructuario præſtet.* At verò neque hæres, neque legatarius obligantur, ad præſtanda uſufructuario ea, quæ nonniſi pertinent ad ſimplicem ipſius utilitatem, quæque eidem nullatenùs ſunt abſolutè neceſſaria, ſicut ſummæ neceſſitatis eſt libera tranſeundi facultas, de quâ hîc loci potiſſimùm agimus. *Sed an & alias utilitates & ſervitutes ei hæres præſtare debeat, puta luminum & aquarum; an verò non? & puto, eas ſolas præſtare compellendum, ſine quibus omninò uti non poteſt. Sed, ſi cum aliquo incommodo utatur, non eſſe præſtanda.* Quæ verba leguntur in primâ Lege, quam ſuperiùs jam citavimus. (e)

(d) Leg. *Damnas eſto* 15. §. 1. ff. de uſu & uſufructu, &c.
(e) Cit. Leg. *Si fundo* §. fin.

CASUS XV.

Octavius Fabio teſtamento reliquit uſumfructum prædii cujuſdam, quod Balthazaro ad tempus uſque annorum quinque fuerat non ita pridem locatum. Octavio mortuo, Fabius ſtatim voluit ſeſe inducere in prædii prædicti poſſeſſionem: verùm reſtitit Balthazarus contendens, id ſibi juris dari, ut eodem per integrum locationis tempus frueretur, pactum ejuſdem cum Octavio pretium perſolvendo. Fabius ne poteſt ſine injuriâ, eum de poſſeſſione dicti prædii dimovere?

Respons.

Poteſt abſque ne leviſſimâ quidem injuſtitiæ notâ Fabius Balthazarum de poſſeſſione dejicere. Uſufructuario namque jus conceditur, ut eâdem ratione poſſit, quâ emptor, factam à proprietario locationem ſolvere atque interrumpere. *Quidquid in fundo naſcitur*, ait Lex, (f) *vel quidquid inde percipitur, ad fructuarium pertinet: penſiones quoque jam anteà locatorum agrorum, ſi ipſæ quoque ſpecialiter comprehenſæ ſint. Sed & ad exemplum venditionis, niſi fuerint ſpecialiter exceptæ, poteſt uſufructuarius conductorem repellere.*

(f) Leg. *Arbores* 59. §. ff. de uſufructu, &c. lib. 7. tit. 1.

CASUS XVI.

Sylvius, poſtquàm Maglorio quatuor jugerum pratorum ſuo teſtamento legavit, ædes ibidem juſſit poſtmodùm extrui, &, quod de prædictis pratis relinqoebatur, in hortum convertit: Deindè cùm, nihil quidquàm mutato ſuo teſtamento, obiiſſet, Maglorius petit ab hærede Sylvii, ſeſe induci in poſſeſſionem præfatæ hæreditatis, tanquàm ſibi cedentis ea titulo ac nomine uſûsfructûs. Poteſt ne prædictus hæres petitionem memoratam rectâ conſcientiâ repellere?

Respons.

Maglorius nullum jus habet in prædictis agrorum quatuor jugeribus, poteſque omninò hæres Sylvii ſine injuriâ obſtare, ne eorumdem adeat poſſeſſionem: Ratio eſt, quia, quam prædicto fundo teſtator attulit, priuſquàm decederet, immutatio; apertiſſimè deſignat ipſius voluntatis immutationem, & legatum proindè penitùs extinguit; ſiquidem legatum illud totum pertineret ac determinaretur ad pratum, quod jam extare nullâ ratione deprehenditur. *Si area ſit uſusfructus legatus*, ait quædam una Lex de Digeſto, (g) *& in eâ ædificium ſit poſitum; rem mutari, & uſumfructum extingui, conſtat. Planè, ſi proprietarius hoc fecit, ex teſtamento, vel de dolo tenebitur.*

(g) Leg. *Repeti* 5. §. 3. ff. quibus modis uſusfructus vel uſus amittitur.

Atque ita contingeret, juxtà Legem eandem; (h) ſi teſtator, poſt legatum uſumfructum ſilvæ cujuſdam, eandem poſtmodùm ſuccidi juſſiſſet, & ipſius fundum in arationem converti, in quâ ſeminatum fuiſſet frumentum. Siquidem etenim uſusfructus non aſſignetur, nec conſtituatur, niſi in ſilvâ, & ejuſmodi ſilva jam non remaneat, qui fuerat ſcriptus uſufructuarius nihil juris habet, quod ſibi poſſit vindicare, quantùm ad ipſum fundum, in quo ſilva anteà extabat: *Si ſilvâ cæſâ*, fert alia Lex, (i) *illic ſationes fuerint factæ, ſine dubio uſusfructus extinguitur.* Silentio prætermittimos plurima alia ejuſmodi exempla, quæ proferuntur in prædictis Legibus. Sed quod eâ de re habemus, nullatenùs extendendum eſt ad uſusfructus, qui obtinuerunt vi peculiarium conventionum, quæ proprietarium inter & uſumfructuarium acceſſerunt, in eo namque caſu proprietario liberum non foret, quidquam immutare, atque obligaretur, ad afferendam uſufructuario congruentem damni compenſationem, ſi conditionem rerum, aut earumdem naturam, ſine conſenſu ipſius immutaret.

(h) Ib. §. 4.
(i) Leg. *Quid tamen* 10. ff. eodem tit.

CASUS

CASUS XVII.

Evroulus teſtamento ſuo reliquit uſum. fructum prædii cujuſdam ducentarum librarum cenſûs annui Fauſtino, qui paulò poſt incidit in ſcelus quoddam, in cujus pœnam ad virgas ſimul atque ad ejectionem fuit damnatus. Quâ de re proponitur, utrùm ex ejuſmodi rerum Fauſtini immutatione, effectûs uſûsfructûs prædicti non ceſſaverit, atque utrùm non poſſit hæres Evrouli ſeſe in iſtis prædii poſſeſſionem inducere?

Respons.

Diſtinguendum eſt: Namque vel relegatio, ad quam Fauſtinus damnatus eſt, perpetua futura eſt, vel ad certum tantummodò tempus, quod ſit definitum: Si ſit relegatus ad certum duntaxat tempus, non indè extinguitur uſusfructus: ſed ſi ſit ejectus in perpetuitatem, jam Fauſtinus habendus eſt, ut addictus morti civili; & dicendum eſt, ſiquidem ex damnatorio judicio, quod in eum fuit latum, ſpoliatus ſit pro ſemper privilegio ac participatione jurium civicorum, quæcumque eſſe poſſint; eum conſequenter remanere privatum jure, quo gaudebat, fruendi uſufructu, qui ei fuerat ab Evroulo legatus; atque adeo licere prorsùs hæredi defuncti, ſeſe in eo caſu inducere in poſſeſſionem prædij. *Finitur autem uſusfructus morte uſufructuarij, & duabus capitis diminutionibus, maximâ & mediâ.* Quibus verbis continetur deciſio Imperatoris Juſtiniani [a], cui Canoniſtæ adhæſerunt, atque inter alios Sylveſter de Prierio & Angelus de Clavaſio [b].

(a) §. Finit. 3. Inſtit. de uſufructu. lib. 2. tit. 4.
(b) Angel. de Clavaſio. v. *uſusfructus.* n. 14. Sylveſt. eod. v. q. 11.

USURA.

Ex duplici malorum genere manavit *uſuræ* fons & origo. Nimirum ex immoderatâ commodantis cupiditate, & ex nimiâ mutuantis indigentia: divite ſcilicet abutente miſeriâ pauperis, ut eum potiùs opprimat, quà ſubveniat ejuſdem neceſſitatibus eâ ratione, quâ caritas jubet, quamque vel ipſa ſola ſuadere debet humanitas.

Uſura, eſt lucrum, quod recipitur, vel recipere intenditur potiſſimùm ex mutuo, quod alicui traditur. *Uſura, eſt lucrum ex mutuo principaliter intentum.* Quibus verbis definitur à S^to^ Antonino. (c)

Lucrum iſtud, quod Polmanus ſic definit (d) *acquiſitio pecuniæ, vel rei pecuniâ æſtimabilis ex mutuo proveniens, aliàs indebitæ*, poteſt conſiſtere non in pecuniâ tantummodò, ſed in quâcumque etiam aliâ re, quæ pecuniæ pretio poſſit æſtimari; quemadmodùm patet ex iſtis verbis S.^ti^ Auguſtini: *Si fœneraveris homini; id eſt, mutuam tuam pecuniam dederis, à quo aliquid, plusquàm dediſti, expectes accipere, non pecuniam ſolam, ſed aliquid, plusquàm dediſti, ſive illud triticum ſit, ſive vinum, ſive oleum, ſive quodlibet aliud, ſi, pluſquàm dediſti, expectas accipere; fœnerator es, & in hoc improbandus.* (e)

Diximus: 1°. quod recipitur *potiſſimùm ex mutuo*; neque enim, propriè loquendo, uſura committitur, niſi in mutuo vel explicito; vel implicito: quamobrem, cùm occurrit in aliâ contractûs ſpecie, ut in contractu venditionis, ſemper admittitur potiſſimùm ex mutuo implicito, quod in eodem deprehenditur. Adeoque, quando quis Mercator, verbi gratiâ, vendit ſuas merces carius pretio, quo ſolent æſtimari, propterea quód fidei ementis vendat ad tempus ſex menſium, vel unius anni; idem prorſús agit, ac ſi numeratam impræſentiarum acciperet juſti pretij pecuniam, & exigeret, quod ulteriùs excurrit, ob ſuas merces ad conſtitutum tempus commodatas.

2. Subjicimus: *vel quod recipere intenditur*, quoniam uſura poteſt committi vel ex ſolâ mentis intentione aliquid ulterius ipſo mutuo recipiendi; ſicut incurritur in ſimoniacam labem vel ex ſolâ etiam voluntate Beneficium aliquod, mediante re aliquâ temporali, conſequendi; quanquàm intentioni ejuſmodi nullum omninò pactum accedat, ut declaratur ab urbano III. (f) 3°. Addimus denique: *potiſſimùm ex mutuo*: quia, ſi mutuum detur potiſſimúm ex animo caritatis exercendæ, aut gratificandi ei, qui mutuatur; non incurritur in peccatum uſuræ, licet aliquatenús intendatur ſecundàriò lucrum aliquod indè percipere. (g)

Porrò intentio ejuſmodi ſecundaria deprehenditur, cúm ille, qui commodat, ſic ſeſe ſentit animo diſpoſitum, ut nihilominùs commodaret, licet ſibi nullius omninò lucri ſpes affulgeret, quemadmodùm explicat S. Antoninus. (h)

Ex dictis apertum eſt, diſtingui duas uſurarum ſpecies: unam quidem, quæ realis eſt, alteram verò, mentalis. Prioris ſpeciei uſura, ea eſt, quæ committitur ex pacto vel expreſſo, vel tacito, recipiendi aliquod lucrum ex mutuo. Poſterioris autem ſpeciei uſura, illa eſt, quæ exercetur ex ſolâ lucri alicujus percipiendi intentione.

Interdicitur uſura: 1°. jure naturali: 2°. jure Divino 3°. Jure humano tam Eccleſiaſtico, quàm civili, quemadmodùm poſteà probabimus in hujuſce præſentis tituli

(c) S. Anton. in ſumm. 2. part. tit 1. c. 7. §. 1.
(d) Polm. part. 2. a. n. 585.
(e) S. Aug. ſerm. 3. in Pſalm. 36. n. 6. & refertur in can. *ſi feneraveris.* 1. 14. q. 3.
(f) In cap. *Conſuluit.* 10. de uſuris. lib. 5. tit. 19.
(g) Gloſſ. in cit. cap. *Conſuluit.*
(h) S. Anton. loco citato.

tituli decurſu, in quo ſimul exponemus, quibuſnam ex titulis, ſub quibus conditionibus, & in quibus rerum circumſtantiis, licitè poſſit aliquod lucrum ex mutuo percipi, ſine ullius uſuræ periculo.

En propoſitiones morales, & duæ Cenſuræ, quibus eædem condemnatæ fuerunt à Clero Gallicano anno 1700. quæ confirmant eas, quas anteà jam tulerant Alexander VII. Innocentius XI. & Facultates tùm Pariſienſis, tùm Lovanienſis, quæque loco probationum ſunt eorum, quæ jam propoſuimus, & in præſentis hujuſce tituli decurſu proponemus.

PROPOSITIO LV.

Cùm numerata pecunia, pretioſior ſit numerandâ, & nullus ſit, qui non majoris faciat pecuniam præſentem, quàm futuram, poteſt creditor aliquid ultrà ſortem à mutuatario exigere, & eo titulo ab uſurâ excuſari.

PROPOSITIO LVI.

Uſura non eſt, dùm ultrà ſortem aliquid exigitur tanquàm ex benevolentiâ & gratitudine debitum; ſed ſolùm, ſi exigatur tanquàm ex juſtitiâ debitum.

PROPOSITIO LVII.

Licitum eſt mutuanti aliquid ultrà ſortem exigere, ſi ſe obliget, ad non repetendam ſortem uſque ad certum tempus.

PROPOSITIO LVIII.

Tam licet ex alienatione per aliquot annos cenſum annuum exigere, quàm licet exigere cenſum perpetuum ex alienatione.

CENSURA.

Hæ Propoſitiones, in quibus, mutato tantùm mutui & uſuræ nomine, licet res eodem recidat, per falſas venditiones & alienationes, ſimulataſque ſocietates, aliaſque ejuſmodi artes & fraudes vis Divinæ Legis eluditur, Doctrinam continent falſam ſcandaloſam, Cavillatoriam, in praxi pernicioſam, palliativam uſurarum, verbo Dei ſcripto, ac non ſcripto contrariam, jam à Clero Gallicano reprobatam, Conciliorum ac pontificum decretis ſæpè damnatam.

PROPOSITIO LIX.

Uſura, etſi eſſet prohibita Judæis, non tamen Chriſtianis, Lege veteri in Judicialibus præceptis abolitâ per Chriſtum.

CENSURA.

Hæc Propoſitio verbo Dei contraria eſt, Novæ Legis perfectionem & gentium omnium in Chriſto adunatarum fraternitatem tollit.

CASUS PRIMUS.

EGBERTUS locuples Trapezita uſu conſuevit, ſine ullâ ſuæ ſortis alienatione, conſtituto fœnore quodam, iis, qui de rebus ſuis ſunt benè conſtituti, mutuum dare ad certum tempus determinatum. Junior quidam Confeſſarius, quem adivit tempore Jubilæi, voluit ei obligationem imponere, 10000. circiter nummorum reſtituendorum, quos retulit ex ejuſmodi commercio, quod ab annis duodecim, aut quindecim frequentat. Quam reſtitutionem prorsùs omninò repulit Egbertus, contendens, ejuſdem, plurimis de cauſis, induci ſibi nullam prorsùs obligationem.

Ac primò quidē, quoniā Sacris Scripturis uſura non reprobatur, niſi in quantùm exercetur ergà Pauperes, nec, tanquàm ex ſeſe mala, aut pernicioſa damnatur; Id unum enimverò in iiſdem intenditur, nempè condemnāri duritiem animi, æneumque pectus Divitum in Pauperes, quorum neceſſitatibus nedùm ſubveniant, quâ ratione caritas præſcribit, quin immò eoſdem repetitis iniquorum fœnorum exactionibus opprimunt. En etenim quibus verbis eâ de re Sacræ iſtæ paginæ loquuntur: (*a*) *Si pecuniam mutuam dederis populo meo pauperi, qui habitat tecum, non urgebis eum, quaſi exactor, nec uſuris opprimes.* Quod idem etiam rursùm legitur in alio verbis iſtis: (*b*) *Si attenuatus fuerit frater tuus, ... non accipias uſuras ab eo, nec amplius, quam dediſti.*

(a) Exod. 22. 25.

(b) Levit. 25. 35. & 36.

Patet evidenter ex prædictis duobus textibus, inquit Egbertus, Deum non prohibere ne ex motuo uſuræ percipiantur, niſi quantùm pertinet ad pauperes, vel eos, quorum res ſucciſæ ſunt ac prorsùs attenuatæ: ab ejuſmodi hominum genere, proſequitur ille, omninò interdicitur, ne repetantur, neque extorqueantur uſuræ, quoniam ab iiſdam uſuræ non poſſunt exigi, quin funditùs evertantur, atque in ſtatum adhuc deſperatiorem ac deteriorem indè præcipitentur, ipſo rerum ſtatu, quo anteà gaudebant. Quamobrem decet, eos, qui proſperâ utuntur fortunâ, iiſdem miſeriarum ac omnis generis calamitatum pondere oppreſſis ſubſidio venire, & iiſdem ab iis pecuniam mutuam gratuitò rependi,

di ; quæ ipſis neceſſaria eſt , ut jugum duræ neceſſitatis , quod infelices experiuntur è cervicibus ſuis eacutiant : At interdictum ejuſmodi nullâ ratione ſpectat ad divites , quibus mutuum creditur , quoſq; ea tenui moderatoq; fœnore , quod ab iiſdem percipitur , non ita facile eſt , opprimere.

Extat equidem alius Sacræ Scripturæ teatus, [a] quo verbis generalioribus uſura prohibetur iſtâ ratione. *Non fœnerabis fratri tuo ad uſuram pecuniam , nec fruges ; nec quamlibet aliam rem : Sed alieno : fratri autem tuo abſque uſurâ id, quo indiget , commodabis.* Ut Dominus Deus tuus tibi benedicat , in omnibus , quæ ſuſcipies in terrâ , quam poſſeſſurus es. Verùm , reponit Egbertus, in ejuſmodi interdicto ſubintelligenda ſemper eſt conditio Pauperis ; ſiquidem nonniſi ſit repetitio illius, quod Deus jam expreſſerat in Eaodo atque in Levitico , in quibus uſura prohiberi non deprehenditur, niſi quantùm ad Pauperes.

[a] Deut. 23. 19. & 20.

Verum eſt etiam , verbo *frater*, intelligendum eſſe omnem hominem de gente Judaica quiſquis ille eſſe poſſit , vel dives vel pauper ; at non ideò minùs poteſt contendi , uſuram de ſe malam non eſſe , neque ea propriâ natura ſua prohibitam , ſiquidem Deus ipſe permittat , eandem quòad alienigenas exerceri. En quomodò ſe habet ratio , quàm Egbertus primo loco proponit , ad evincendum, ſibi licere , ſine peccato , divitibus fœnerare , ac, ſiquidem nunquàm exegerit ullam uſuram ea mutuis , quæ Pauperibus tradidit, ſeſe non poſſe condemnari injuſtitiæ , ea eo quòd uſuras receperit ea mutuis, quæ dedit tùm divitibus, tùm iis , qui fortuna proſpera gaudebant , neque proindè obligari ad onus reſtitutionis.

Alterum rationis momentum deſumitur ea eo quòd Primum Concilium Nicænum , & omnia alia , quæ per priora ſæcula habita fuerunt , non prohibuerint niſi ſolis viris Eccleſiaſticis , ne fœneratorias uſuras eaigerent ; qui quidem, cùm Sacrorum Altarium Miniſterio toti devoveantur , ac poſiti ſint potiſſimùm ad populorum ſalutem promovendam , eaemplo animi , qui ſit à rebus terrenis omninò alienatus , debent cæteris fidelibus prælucere , ut nonniſi ſoli Deo ſerviant : quem ſeſe accepturos in partem hæreditatis ſuæ , ſolemniter profeſſi fuerunt. Ideòque non immeritò contendi poteſt, ait Egbertus, eaactionem fœneratoriam iiſdem non interdictam eſſe à Conciliis, tanquàm rem de natura ſua malam ; ſed duntaxat ut commercium , quod nullatenùs decet eorum vitæ inſtituti Sanctitatem , non magis quàm mercatura & plurimæ aliæ negotiationum ſpecies , quæ nonniſi Laicis conveniunt. Undè Egbertus infert , quanquàm uſura prohibeatur viris Eccleſiaſticis, non ſequi , eandem quoque eſſe Laicis interdicendam, quùm prædictis prioribus Conciliis ipſa iiſdem nullatenùs interdicatur , atque etiam ipſimet primi ſummi Pontifices ſatis habuerint , ejuſmodi ferre Decretum prohibitorium ; nec Civiles Leges , quibus uſuræ eaercitium Laïcis liberum relinquitur, ullatenùs condemnaverint.

Tertium rationis momentum , quo nititur Egbertus, in eo poſitum eſt, quod pecuniam ſuam mutuam tradendo negotiatoribus, qui commercium ingens gerunt , viro alicui Nobili , qui emit aliquem Magiſtratum , aut aliquod prædium, aut cui tandem opus eſt ſumma 10000. librarum pecuniæ præſentis ac numeratæ , ad eatinguendam penſionem annuam , qua oneratur , ac plurimum gravatur ; prædictis ingens prorsùs afferat emolumentum , adeoque non patiatur æquitas , ex propriâ ſuâ pecuniâ tantam utilitatem iiſdem accedere , quin indè ad ſeſe lucrum aliquod redeat , utpotè qui veniat aliundè in periculum ſuæ ſortis.

Quartum denique rationis argumentum , eſt, quòd nunquàm exegerit uſuras enormes atque à communi , quem æquitas & ratio dictant , uſu prorsùs alienas ; ſed uſuram pecuniæ ſuæ non acceperit niſi compoſitam ad præſcriptum Edictorum, Declarationum atque Arreſtorum ; Quibus prædictis addit inſuper , cùm ejuſmodi commercium frequentetur apud omnes paſſim nationes , quin etiam è Legibus tùm Imperatorum , tùm Chriſtianorum Principum autoritatem mutuetur , ac roboris plurimum accipiat, jam nullo alio argumento opus eſſe , ut ejuſdem manifeſtæ fiant ac perſpectæ tùm innocentia , tùm neceſſitas prorsùs inevitabilis.

Nùm ſufficiunt prædicta rationum momenta, ad probandam , quam Egbertus ſequitur , agendi rationem, & ad eundem ab obligatione reſtitutionis, quam ei vult Confeſſarius injungere , vindicandum ?

R E S P O N S.

Partium noſtrarum eſſe potiſſimùm eaiſtimamus, ut noſtræ ſumamus eaordium reſponſionis ab aſſerenda primum quidem veritate , quæ pertinet ad illud graviſſimum caput Diſciplinæ moralis, ac deindè deſcendamus ad inſpicienda & diſcutienda rationum momenta , quæ Egbertus allegat , ad ſeſe vindicandum ab illâ, quam ipſius ei Confeſſarius inducere animo habet , obligatione reſtitutionis.

Dicimus ergò , uſuram , quæ nihil aliud eſt , quam lucrum , quod percipitur ea ipſo præciſè mutuo vel pecuniæ , vel cujuslibet alterius rei commodatæ , & quæ uſu conſumitur [b] , perindè condemnari tam in viris Eccleſiaſticis , quàm in Laïcis, quemadmodùm apertiſſimum eſt ea teſtimonio Prophetæ Ezechielis, quod ad marginem indicatur, cujus quidem Prophetæ ore Deus ipſe ſuo populo declarat , futurum ut unusquiſque ferat pœnam propriæ ſuæ iniquitatis, ſed futurum etiam,ut ipſe penitùs obliviſcatur illius peccata , qui eadem congruente pœnitentiâ delere ſollicitus fuerit ; modò rem alienam non furripiat ; ad uſuram non commodet, & ultrà quod dederit ; nihil accipiat : *Si . . . ad uſuram non commodaverit , & ampliùs non acceperit* [c]. En ibi declaratur , uſuram eſſe peccatum , cujus , qui ſeſe conſcios efficiunt , ab omni prorsùs aditu vitæ æternæ excluduntur , nullâ adhibitâ viros Eccleſiaſticos inter & Laicos diſtinctione. Addit [d] , ſi nedùm incedant in viâ mandatorum in ipſius eâ ratione , quâ ſuperius dictum eſt , quin immò filij Parentum ſuorum veſtigiis inſiſtant , ſi ſe dedant cultui falſorum Numinum ; ſi dent ad uſuram, & percipiant ampliùs quàm commodaverint , futurum certiſſimè ut non vivant ; ſed moriantur : ſiquidem univerſa hæc deteſtanda fecerint. *Quod ſi genuerit filium , latronem , effundentem ſanguinem . . . uxorem proximi ſui polluentem . . . . rapientem rapinas . . . ad Idola levantem oculos ſuos , abominationem facientem , ad uſuram dantem & amplius accipientem : numquid vivet ? Non vivet , cùm univerſa hæc deteſtanda fecerit.* En adſcribitur uſura in numerum criminum eaecrabiliorum , qualia ſunt crimina Idolatriæ , adulterii , furti , aliaque deteſtabilia atque abominanda ſcelera , quæ mortem æternam inducunt. Quia ergò poſt ajuſmodi rationum argu-

[b] Levit. 25. 37. Ezech. 18. 8. & 17. Luc. 6. 36. S. Aug. in Pſalm. 36. ſerm. 3. num. 6.

[c] Ezech. cit. 8.

[d] Ibid. 10. 11. 12. & 13.

argumenta poterit ire infeias, quin uſura Divinæ Legi penitùs adverſetur, adeoque ſit ex propriâ naturâ ſuâ & mala, & omninò condemnanda? Quod rurſum declarat Propheta Regius verbis apertiſſimis, (a) aſſerendo, futurum ut omnes, qui contrahunt peccatum uſuræ, nunquàm admittantur in partem cœleſtis Beatitudinis. *Domine, quis habitabit in tabernaculo tuo, aut quis requieſcet in monte ſancto tuo?* ait iſte Sanctiſſimus Rex, qui ſtatim reſpondet, ejuſmodi Beatitudinis participem numquàm futurum eum, qui dederit ad uſuram: *Qui pecuniam non dedit ad uſuram.*

(a) Pſalm. 14. 5.

Concordat cum veteri nova Lex: ſiquidem Dominus noſter in Evangelio renovet interdictum pertinens ad uſuram iſtis verbis (b): *Mutuum date, nihil inde ſperantes*, quorum prædicta duo priora verba, *mutuum date*, non continent niſi merum conſilium: quoniam non omnes obligantur, ad commodandum, & iſtæc tria poſteriora verba, *nihil indè ſperantes*, innuunt expreſſum præceptum; cùm nemini liceat, ullum lucrum ex mutuo percipere. Quam interpretationem tradit S. Thomas (c), qui juxtà Decreta Conciliorum, & Conſtitutiones ſummorum Pontificum, quas poſteà referemus, ſic habet: *Mutuum dare, non ſemper tenetur homo: & ideo quantùm ad hoc ponitur inter conſilia: ſed quòd homo lucrum de mutuo non quærat; hoc cadit ſub ratione præcepti.*

(b) Luc. 6. 35.

(c) S. Thom. 2. 2. q. 78. art. 1. ad 4.

Cæterùm, ut tenemur vi Sacro-Sancti Concilio Tridentini, (d) Sacram Scripturam recipere juxtà ſenſum atque interpretationem Eccleſiaſticorum Patrum, facili prorsùs negotio nobis licet, quam confirmavimus modò ex textibus laudatis, veritatem iterùm indubitatis ac certiſſimæ fidei teſtimoniis aſſerere; oſtendendo, Eccleſiam in ſuis Conciliis congregatam: & SS. PP. in ſuis ſcriptis, ſemper reprobaviſſe uſuram, ut Scripturâ Sacrâ tam veteris, quam Novi Teſtamenti, condemnatam, ac tanquàm Scelus à Divinâ Lege prorsùs alienum. Quæ eâ de re habuerunt in integrùm exſcribere non vacat; ſiquidem in iis referendis neceſſe foret integrum componere tractatum: verùm eos tantummodò proferemus, qui verba, quantùm ad præſentem materiam, validiora, ac luculentiora adhibuerunt.

(d) Conc. Trid. ſeſſ. 4. decreto de edit. & uſu ſacrorum librorum.

Lactantius (e) & antè eum S. Cyprianus (f) inter eos ſunt potiſſimùm recenſendi, qui fuerunt in uſuram vehementiùs invecti. S. Gregorius Nyſſenus (g) eandem appellat latrocinium, ac parricidium. *Improbum fœnoris inventum, quod qui aliud latrocinium, & parricidium nominaverit, non procul ab eo, quod decet, aberraverit.* S. Chryſoſtomus (h), quem meritò poſſumus habere tanquam unum eorum, qui, inter omnes alios Patres uſuræ zelo acriori ac indignabundo magis adverſantur, ait, eandem eſſe turpiſſimam, & conſiderandam eſſe, ut impudentiæ inſignioris indicium. S. Baſilius (i) in eâdem doctrinâ S. Gregorium Nyſſenum, & S. Chryſoſtomum jam præiverant, & probat autoritate Ezechielis Prophetæ, uſuram Divinâ Lege condemnari, uſuræque nomine id intelligi, quod ultrà mutuum percipitur. S. Ambroſius [k], cæteris omnibus longiùs adhuc progreditur, crimenque prædictum gravioribus verbis objurgat, aſſerens de omnibus omninò fœneratoribus, eos eſſe conſcios iniquitatis quæ ſumma prorsùs eſt ac ſingularis. *Nihil iniquius fœneratoribus, qui lucra ſua aliena damna arbitrantur.* Denique S. Auguſtinus [l] ſermonem habens non ad viros Eccleſiaſticos, ſed ad omnem ſuum populum, declarat, uſuram ex naturâ ſuâ eſſe penitùs deteſtandam; ab eâdemque fideles omnes abhorrere debere. *Nolo ſitis fœneratores*, ipſiſſima ſunt ejus verba, *& ideò nolo, quia Deus non vult...*

(e) Lactantius Firmianus lib. 6. Inſtit. cap. 18.

(f) S. Ciprian. l. 3. teſtimoniorum ad Quirinum contrà Judæos.

(g) S. Greg. Nyſſen. hom. 4. in Eccleſiaſt.

(h) S. Chryſoſtom. hom. 57. in matt. item, hom. 4. in Genes.

(i) S. Baſil. hom. 4. in Pſalm. 14.

(k) S. Ambr. de Tobia c. 5. 6. 13. 14. & 15.

(l) S. Aug. loco ſuprà cit. item l. 4. contra Donat. n. 19.

Undè apparet, Deum hoc nolle: dictum eſt alio loco; Qui pecuniam non dedit ad uſuram. Pſalm. 14. & quàm deteſtabile ſit, quàm odioſum, quàm execrandum; puto, quia & ipſi fœneratores noverunt.

En pluſquàm abundè ſufficiunt autoritatum teſtimonia, ut manifeſtum fiat tùm Scripturâ, tùm Patribus, uſuram eſſe Lege Divinâ prohibitam: quin etiam ipſimet naturali juri prorsùs repugnare. *Eſt enim contrà juſtitiam naturalem*, ut loquitur S. Thomas [m], adeoque nequaquàm licere Egberto, de quo potiſſimùm in ſpecie propoſitâ controvertitur, ſeſe ſub quocumque prætextu vindicare à peccato uſuræ, neque ſeſe ſubducere ab obligatione eorum omnium, quæ ſibi ex ejuſmodi ratione quæſivit, reſtituendorum. Verùm, ut magis innoteſcat fucus ille, quem facit; aut potiùs tenebris illis lucem afferre abſolvamus, quibus excuſationes ſuas nititur implicare, ad eaſdem jam venimus tùm penitùs inſpiciendas, tùm comminuendas omninò in pulverem.

(m) S. Thom. q. 13. de malo. art. 4. in corp.

Prima ratio, quam Egbertus profert, ut uſuram, cujus ſeſe conſcium reddidit, ponat extrà quamcumque peccati ſuſpicionem, eſt, quòd nihil fœnoris de mutuis, quæ dedit, niſi à Divitibus exegerit; & textibus tùm Exodi, tùm Levitici non condemnetur uſura, niſi in quantùm circà pauperes exerceatur. Cui quidem rationi reponimus: 1. Satis eſſe, uſuram ex naturâ ſuâ malam eſſe, ut numquàm liceat, eandem à peccato excuſare, ſive eadem ergà pauperes, ſive erga divites exerceatur: cùm quod de naturâ ſuâ malum eſt, nunquàm poſſit in quocumque caſu permitti. Jamverò demonſtravimus autoritatum teſtimoniis, quæ proculdubiò ſunt omni tergiverſatione ſuperiora, uſuram ex propriâ ſuâ naturâ rem eſſe omninò malam; nihil ergò quidquam juvat pauperem inter ac divitem adinventa ejuſmodi diſtinctio. At verò, ſi, qui propoſiti ſunt ex Libris Exodi ac Levitici, duo, textus non prohibeant uſuram niſi quantùm ad pauperes; occurrunt alii quàmplurimi, quibus eadem, quantùm ad quaslibet perſonas, generatim, nullâque appoſitâ diſtinctione, condemnatur. Poſſet-ne igitur cum aliquâ ſpecie juris inferri, à Patribus Eccleſiæ non reprobari niſi eam uſuram, quæ extorquetur à pauperibus, ex eo quòd apud eos quidam textus deprehendantur, in quibus non agitur niſi de ejuſmodi uſurâ? Quo quidem conſectario nihil poſſet magis abſurdum & ab ipsâ veritate magis alienum excogitari; ſiquidem abundent apud eoſdem infinita propèmodum teſtimonia, in quibus vitium illud generatim & abſque ullâ pauperis divitiſque diſtinctione condemnetur.

Atque reverà quidem quod de furto dici poteſt, idem perindè de uſurâ, ac de utroque eadem prorsùs ratione diſſerere licet; ſiquidem uſura ſit quædam quaſi furti, ſeu rapinæ ſpecies, ut affirmatur à S. Ambroſio: (n) *Si quis uſuram acceperit, rapinam facit.* Porrò, poſito quòd uno altero ve ſcripturarum textu prohiberetur, ne ſurriperetur res pauperis, & in plurimis aliis locis hoc ipſum idem interdictum verbis generalioribus enuntiaretur; poſſet-ne, niſi omninò abſurdiſſimè, è prioribus textibus illud educi, nimirùm prorsùs poſſe rem Divitis furtivè accipi? Et verò, ſi uniuſcujuſque relinqueretur arbitrio, ejuſmodi diſtinctiones adhibere; eâ ratione quæcumque pertinent ad Diſciplinam moralem Evangelii funditùs everterentur.

(n) S. Ambros. l. de bono mortis in Can. ſi quis. 3. 14. q. 4.

Æquitati igitur conſentit magis ſimul ac rationi, quòd dicatur, ſtandum eſt interdicto, quod verbis generalioribus proponitur, nec recurrendum ad diſtinctiones, quæ ſine

ullo

ullo fundamentu confinguntur ; atque, ſi ſcriptura potiſſimùm faciat ſermonem de pauperibus in duobus textibus, qui opponuntur ; id principaliter eo animo ab eâ intendi, quòd uſura, quæ à pauperibus extorquetur, ſit omni comparatione iniquior, atrocior, ac manifeſtior, ipsâ uſurâ, quæ recipitur à divitibus. Atque eâ præſertim de causâ contendunt celeberrimi quidam Autores in citato textu Exodi, qui objicitur, non addi vocem *pauperi*, niſi exempli causâ, nequaquàm verò, ut Lex indè reſtringatur, ac determinetur, quantùm ad ſolum pauperem, excluſo divite. Grotius, licèt, quantùm ad uſuræ materiam, parùm religioſus, ſententiam iſtam amplectitur. *Vox pauperis*, inquit, (a) *hic non reſtringit Legem, ſed exempli causâ poſita eſt ; quia plerumque ita accidit, ut illi magis egeant ope alienæ.*

(a) Hug. Grotius, in Exod. 22.

Ratio autem, ex quâ probatur iſta interpretatio, habetur ex iſtis ſequentibus verbis: *Qui habitat tecum*. Si namque vox *pauper* poſita eſſet, ad reſtringendum ſenſum iſtorum aliorum verborum, *populo meo*, quæ immediatè antecedunt ; eodem jure contendit poſſet, iſtæc alia verba ; *qui habitat tecum*, non eſſe antecedentibus adjecta, niſi ut eorumdem reſtringerent ſignificationem. Jamverò abſurdè prorsùs quis aſſerere vellet, iſtæc verba, *qui habitat tecum*, eſſe adjecta, ad ſignificandos illos duntaxat pauperes, qui in eâdem occurrunt Civitate, in quâ commorantur divites, à quibus mutuum accipiunt ; ſiquidem indè ſequeretur, ab iſtis divitibus futurum ut opprimi poſſent atque uſuris aggravari alios pauperes, qui ſimul cum eis eaſdem Civitatem non incolunt : quod quàm abſurdum ſit, nemo eſt, qui non ſentiat. Ex prædictâ argumentandi ratione concludendum eſt igitur, ſicut iſtæc verba, *qui habitat tecum*, nullam importare debent ſenſûs circumſcriptionem, ſed poſita ſunt exempli tantummodò gratiâ ; ita etiam verbo *pauperi*, non reſtringi ſignificationem verborum *populo meo*, quæ antecedunt, ſed illud non appoſitum fuiſſe niſi duntaxat inſtar exempli, quo animus debet magis commoveri. Neque verò Grotius ſolus eſt, qui textum prædictum ſic interpretetur : Cardinalis Cajetanus (b), cum eoque plurimi alii eâdem ratione illum explicant.

(b) *Pro ferendum pauperi, praefers in habitante in Civitate in quâ habitas tu.*

Cæterùm, quandò Deus dicit in Deuteronomio, futurum ut populum Judaico liceat uſuras ab alienigenis tantummodò exigere. *Non fænerabis fratri tuo ad uſuram pecuniam..... ſed alieno.* Non indè poteſt meritò concludi, uſuram ex propriâ ſuâ naturâ non eſſe malam. Nàm obſervandum eſt cum Eſtio, tria potiſſimùm in prædicto textu occurrere diſtinguenda. Primum quidem, quo præceptum innuitur ; Secundum verò, quo ſignificatur interdictum ; Tertium denique, quo ſimplex tolerantia conceditur. Præceptum, Deus enim præcipit Judæis, ut fratribus ſuis, qui ſunt in neceſſitate, gratuitò commodent. *Non fænerabis fratri tuo ad uſuram..... Fratri autem tuo abſque uſurâ id, quo indiget, commodabis.* Interdictum : prohibet etenim prædictis iiſdem verbis, ne uſuram exerceant, quantùm ad eos, qui de eorum gente ſunt. Simplex toleratio : quoniam vult ſufferre ac tolerare, eandem ab iis exerceri, quantùm ad nationes alienigenas. Eandem primùm quidem ipſis interdicit, quantùm ad eorum fratres, ut ſic diſponantur, ad eandem à nemine prorsùs exigendam. Tolerat, eandem ab ipſis de alienigenis ſumi, non tanquàm rem, quæ ſit de ſe licita, ſed ut removeantur ab iniquiori malo, & ne nimiâ ſuâ avaritiâ adducantur, ad cives ſuos uſurariis exactionibus opprimendos.

Cajetan. in hunc locum.

Quæ huc uſque habuimus de interpretatione prædicti textûs, deſumuntur ex ipſiſſimâ interpretatione, quam S. Thomas (c), circa eumdem textum ſcribit, En ipſius verba. *Quod autem ab extraneis uſuram acciperent, non fuit eis conceſſum, quaſi licitum, ſed permiſſum ad malum majus vitandum, ne ſcilicet à Judæis Deum colentibus uſuras acciperent propter avaritiam, cui dediti erant, ut habetur Iſaia* 56. (d) Quam in eundem textum interpretationem S. Doctor in alio loco jam ſcripſerat, (e) in quo ſic ait : *Accipere uſuras ab alienis, non erat ſecundum intentionem Legis ; ſed ex quadam permiſſione propter pronitatem Judæorum ad avaritiam ; & ut magis pacificè ſe haberent ad extraneos, à quibus lucrabantur.*

(c) S. Thom. 2. 2. q. 78. art. 1. ad 2.

(d) *Omnes in viam ſuam declinaverunt unuſquiſque ad avaritiam ſuam, à ſummo uſque ad Noviſſimum.* Iſaiæ 56. 11.

(e) S. Thom. 2. 2. q. 105. art. 3. ad 3.

Quidam alius celebrioris notæ, atque antiquus Doctor Anglus (f), quam Angelicus Doctor propoſuit, eandem adoptat interpretationem, ac contendit, Judæos à mortali peccato non excuſatos fuiſſe ex ejuſmodi tolerantiâ, cujus non alius ſcopus erat, quàm impediendi, ne in majora crimina inciderent. *Nunquam fuit Judæis licitum fænerare alieno*, ait Laudatus Autor, *ſed permiſſum fuit illis, ſicut dare libellum repudii, propter duritiam cordis ſui. Peccabant tamen mortaliter fænerando alieno : ſed permittebatur eis duplici de causâ, ſcilicet, ne facerent pejus ; id eſt, ne fænerarentur fratribus ſuis, & quia duri erant, & paulatim trahendi ad perfectionem.* En prima interpretatio, quâ poſſunt explicari verba Deuteronomii, quæ fuerunt objecta.

(f) Alexander de Hels vulgò Halenſis part. 3. q. 86. membro 4. art. 2.

S. Ambroſius (g) aliam ejuſdem tolerantiæ cauſam profert, dicens, extraneos illos, de quibus ſcripturæ loquuntur, hoc eſt, alienigenas gentes, ut Amalecitas, Amorrhæos, Cananæos, alioſque populos Gentiles, fuiſſe hoſtes inſenſiſſimos, quibuſcum manum conſerere populus Dei ſæpè ſæpiùs obnoxius erat, quoſque delere tenebatur, adeoque, ſiquidem jure valerent Judæi vitam iiſdem ex vi apertâ adimere, à fortiori ipſis permiſſum fuiſſe, eoſdem bonis ſuis ſpoliare per uſurarias exactiones. *Legit ipſius verba conſidera*, ait Laudatus Pater, *fratri tuo, inquit, non fænerabis ad uſuram, ſed ab alienigenâ exiges. Quis erat tunc alienigena, niſi Amalech, niſi Amorrhæus, niſi hoſtes? Ibi, inquit, uſuram exige : cui merito nocere deſideras, cui jure inferuntur arma, huic legitimè indicantur uſuræ. Cùm bello non potes facilè vincere, de hoc cito potes centeſimâ vindicare te : ab hoc uſuram exige, quem non ſit crimen occidere : ſine ferro dimicat ; qui uſuram flagitat : ſine gladio ſe de hoſte ulciſcitur, qui fuerit uſurarius exactor inimici : Ergò ubi jus belli, ubi etiam jus uſuræ.*

(g) S. Ambroſ. l. de Tobiâ cap. 15. n. 5.

Perſpicuum eſt igitur, nullatenùs evinci poſſe ex prædicto Deuteronomii loco, uſuram eſſe de naturâ ſuâ licitam, ſed tantummodò, quanquàm de ſe mala ſit, à Deo tamen ipſam toleratam fuiſſe in Judæis, qui populus erant omninò rudior ac totus bonis terrenis addictus, non ſecùs ac Moyſes illis permiſit, dare libellum repudii ſuis legitimis uxoribus, *ad duritiam cordis*, ut ait Jeſus Chriſtus ; (h) ne ſaſe conjicerent in pejora crimina, ut interpretatur S. Thomas, aut ad puniendas alienigenas gentes, quæ iiſdem arma inſerebant, quemadmodùm cenſet S. Ambroſius. Quin immò conſtat omninò, cùm uſurarum exactio ſit de ſe mala, eandem nunquàm poſſe licitam fieri, neque quòad pauperes, neque quòad divites. Et reverà quidem

(h) Matth. 19. 8.

quidem habetur manifeſtè, ut jam obſervavimus, uſuram generatim ac ſine diſtinctione fuiſſe prorsùs interdictam Judæis, quantùm ad eos omnes, qui de eorum natione oriundi erant: *Non fenerabis fratri tuo ad uſuram*, cùm verbo *fratri* nulla poſſit alia ſubjici notio, ut ſatis innuit verbum conſequens *alieno*, quod eidem opponitur. Porrò negari non poteſt, quin inter Judæos plurimi extiterint, qui divitiis abundarent. Ergò interdictum illud, ne reciperent uſuras à ſuis fratribus, non minùs pertinebat ad divites, quàm ad pauperes. Sic concluditur à S. Thomâ (*a*), qui ait: *Dicendum, quòd Judæis prohibitum fuit accipere uſuram à fratribus ſuis, ſcilicet Judæis: per quod datur intelligi, quod accipere uſuram à quocumque homine, eſt ſimpliciter malum: debemus enim omnem hominem habere, quaſi proximum & fratrem, præcipuè in ſtatu Evangelii, ad quod omnes vocantur. Undè in Pſalmo* 14. *abſolutè dicitur:* Qui pecuniam ſuam non dedit ad uſuram; *& Ezechielis* 18. Qui uſuram non acceperit. Quam Doctrinam verbis apertiſſimis proponit S. Ambroſius. (*b*) En quæ opponenda habemus primo rationis argumento, quod Egbertus allegat, ut ſeſe ſubducat à peccato, & ab obligatione reſtituendi 10000. nummorum ſummam quam ex uſurariis exactionibus ſibi quæſivit.

(*a*) S. Thom. 2. 2. q. 78. art. 1, ad 2.

(*b*) S. Ambro. loco cit. n. 40. 49. & 52.

Alterum rationis momentum, quod affertur in patrocinium ac in defenſionem Egberti, petitur ex ſilentio Conciliorum; & opponitur, ab iis uſuram non fuiſſe prohibitam, niſi ſolis tantummodò viris Eccleſiaſticis, ne verbo quidem uno injecto, quod ſpectaret ullatenùs ad Laicos; nec ipſis Eccleſiaſticis interdictam fuiſſe, niſi propter ſanctitatem vitæ instituti, quod ſequuntur, & quia ejuſmodi perſonæ debent exemplo potiſſimùm prælucere animi, qui ſit à rebus terrenis magis alienus, quàm Laïci vulgò eſſe conſueverunt. At ejuſmodi ratio facilè refellitur. Namque, ſi Eccleſia in primo ſuo Concilio Generali congregata, atque in quibuſdam aliis, quæ conſecuta ſunt, non prohibuerit turpe fenoris commercium, niſi viris Eccleſiaſticis; nihil indè argui poteſt, quod ex ejuſmodi ſilentio poſſit Laïcis ullâ ratione favere. Ratio eſt, quòd iſta mali proluvies tunc temporis ubique terrarum longè latèque diſſeminaretur, & cujuſdam quaſi violenti torrentis vires acquiſiviſſet, cui non ita facile erat obſiſtere. Tunc prudentiæ non erat omnibus populis injicere formidinem cenſurarum Eccleſiaſticarum. Quin potiùs omninò neceſſarium erat, iiſdem aliquatenùs indulgere, ut paulatim ac ſummâ cum benignitate in Sanctas Evangelii veritates, quæ eis annunciabantur, inducerentur. Invaleſcebat uſus generalis uſurariarum exactionum autoritate Legum Civilium, quarum robore fulciebatur ac permittebatur; atque commercium ejuſmodi nihil inqui præ ſe ferebat hominibus, quos ſumma rerum terrenarum ac ſenſibilium prurigo tenebat, neque iis, quorum fides adhuc tota infirma vacillabat; undè uſum illum ſimul ac ſemel abolere ac penitùs evellere, res erat operoſiſſima, ac ſuſcepti perquàm ardui. Opus erat ergò, à Prælatis, quibus regimen Eccleſiæ demandabatur, in ipſis primævis temporibus plurimam adhiberi indulgentiam; ſummoque agi cum moderationis temperamento; atque ſubobſcurè ferri, ac diſſimulari malum, quod tam longè latèque ſeſe extenderat, & quod adeo inoleverat, ut non videretur fere, quo potiſſimùm remedio poſſet ei ſubveniri, niſi aliquatenùs cunctando.

Nihilominùs, non obſtante quidquam, quod mox propoſuimus, perarduâ ſuſcepti difficultate, Eccleſia condemnavit uſuram, & pœnas ſtatuit adversùs feneratores etiam Laïcos, ut cernimus in Eliberitano Concilio, quod annis viginti, antè Concilium Nicænum primum, actum eſt, ſiquidem habitum fuerit anno 305. Patres etenim prædicti Sanctiſſimi Concilii decreverunt pœnas excommunicationis ac depoſitionis non in ſolos duntaxat viros Eccleſiaſticos, qui commercium uſurarium exercerent; verùm juſſerunt præterea, ut, ſi Laicus deprehenderetur ejuſdem peccati conſcius, & contemnens Paſtorum ſuorum animadverſiones animo pervicaci vellet eidem iniquo commercio ſemper inſiſtere, ab Eccleſiâ projiceretur, id eſt, excommunicationis anathemati ſubjiceretur. *Si quis Clericorum detectus fuerit uſuras accipere*, ait Laudatum Concilium, (*c*) *placuit, eum degradari & abſtineri. Si quis etiam Laïcus accepiſſe probatur uſuras, & promiſerit correctus jam, ſe ceſſaturum, nec ulteriùs exacturum; placuit, ei veniam tribui. Si verò in eâ iniquitate duraverit; ab Eccleſiâ eſſe projiciendum.*

(*c*) Conc. Eliberit. c. 20

Quin etiam Primum Concilium Generale (*d*) ſatis apertè declarat, vel ex ipſis verbis, quibus utitur, à ſeſe damnari uſuram in Laïcis perindè ac in Eccleſiaſticis: Ait namque, eam eſſe turpis ac ſordidæ cujuſdam avaritiæ fetum, eoſque, à quibus exerceretur, Divinæ Legis, quâ eadem prohibetur, eſſe penitùs immemores. Jamverò poſſet-ne propugnari, turpiſſimam ac ſordidam avaritiam permitti Laïcis? Quod divinâ Lege omnibus abſque diſtinctione vel exceptione prohibetur, iiſdem-ne ex aliquo jure peculiari licitum fieri poteſt? Nùm ſcriptura alicubi innuit, uſuram ſolis duntaxat viris Eccleſiaſticis interdici? Omnes inſigniores iſti Prælati, ex quibus conſtabat prædictum Concilium Nicænum, conſtituiſſent-ne, ut Eccleſiaſtici feneratores clericali dignitate forent cum ignominiâ ſpoliandi, niſi uſum naturam ac rationem criminis importaret quàm graviſſimi, atque omninò pernicioſiſſimi exempli? Quin potiùs inferamus, prædictos ſapientes Præſules, agendo ſummo jure cum Eccleſiaſticis feneratoribus, ac ſæviendo plurimùm in uſuram, quam ipſi ſectabant, potiſſimùm intendiſſe ejuſdem horrorem animis omnium fidelium injicere; atque iiſdem perſuadere, ſi cenſuras in ipſos eâ de causâ nullas decernerent, eo præſertim fine id fieri, ut plurimâ ſuâ patientiâ ac benignitate ab eâdem exercendâ eorum animi facilius revocarentur.

(*d*) *Quoniam multi Clerici avaritia cauſa turpis lucra ſectantes, obliti ſunt divini præcepti, quo dictum eſt: qui pecuniam ſuam non dedit ad uſuram, fœnerantes, centeſimas exigunt: Statuit hoc S. Concilium Si quis inventus fuerit poſt hanc definitionem uſuras accipere, dejiciatur ex Clero & alienus habeatur ab Eccleſiaſtico gradu.* Concil. Nicæn. 1. Canon. 17.

Aliud Concilium, quod actum fuit Turonum anno 461. (*e*) Eccleſiaſticis etiam uſuram prohibet; & ratio, quam ejuſmodi interdicti reddit Laïcos perindè ac ipſos attinet, ſiquidem aſſerat, neminem ad æternam poſſe pervenire ſalutem, quin religioſiſſimè Legem Divinam obſervet, quâ uſura condemnatur ac reprobatur; en ipſiſſima ejus verba ſunt: *Illud etiam ſecundum ſcripturarum autoritatem, vel Patrum Conſtitutionem, addendum credidimus, ut ne quis Clericus, qui negotiandi ſtudium habere voluerit, uſuras accipiat; quia ſcriptum eſt:* Qui pecuniam non dedit ad uſuram..... *manifeſtum eſt, beatitudinis non poſſe conſequi gloriam, qui à præceptis divinis deviaverit.*

(*e*) Conc. Turon. Canon. 13.

Utrùm tandem, etiamſi prædicta Concilia ne verbum quidem unum haberent de uſurâ, poſſet-ne aſſeri, eam eſſe licitam, poſtquàm verbis adeò luculentiſſimis atque apertiſſimis ſcriptura eam condemnaverit in allegatis textibus? Nonnè ſufficeret etiam, ejuſdem condemnationem occurrere in aliis Conciliis Oecumenicis licet iiſdem poſterioribus? Porrò ipſiſſima ejuſdem condemnatio reperitur in aliis plurimis:

plurimis: 1° namque Tertium Lateranenſe Concilium, quod ſub Alexandro III. habitum eſt anno 1179. ſic de manifeſtis fœneratoribus decernit, nullà prorſus appoſità diſtinctione inter eos, qui dant ad uſuram pauperibus, & eos, qoi à divitibus fœous accipiunt. (*a*) *Conſtituimus*, aiunt Patres laodati Concilii, *ut uſurarii manifeſti nec ad communionem admittantur altaris; nec Chriſtianam, ſi in hoc peccato deceſſerint, accipiant ſepulturam; ſed nec oblationes eorum quiſquam accipiat.*

(a) Conc. Later. III. cap. 25. in cap. Quia in omnibus 3. de uſuris lib. 5. tit. 19.

Secundum Concilium Generale Lugdunenſe actum ſub Gregorio X. anno 1274. (*b*) divinam maledictionem iis omnibus interminatur, qoi citatum Lateranenſe Decretom oon obſervabunt. Prætereàque ſub pœnâ excommunicationis indicit, ne turpiſſimum iſtud commercium exercentibus ædes elocentur, & eos privat Eccleſiaſticâ ſepulturâ, quam iis concedi, vetat, licet vel etiam priuſquàm decederent, demandaviſſent ſuis hæredibus curam reſtitutioois, quæ ſibi incumbebat, & dooec vel ipſa reſtitutio reverà præſtita fuerit, aut eorum hæredes, de ipsâ iis præſtandâ, quibus debetur, ſufficientes exhibuerint cautiooes. *Uſuram voraginem, quæ animas devorat & facultates exhaurit, compeſcere cupientes, Conſtitutionem Lateranenſis Concilii contrà uſurarios editam ſub divinæ maledictionis interminatione præcipimus, inviolabiliter obſervari, &c.*

(b) Conc. Lugdun. II. c. 26. & 27.

Concilium Generale Viennenſe in Delphinatu celebratum ſob initio decimi quarti ſeculi ſub Clemente V. qui eidem præerat, ſic habet: (*c*) *Sanè, ſi quis in iſtum errorem inciderit, ut pertinaciter affirmare præſumat, exercere uſuras, non eſſe peccatum; decernimus eum veluti Hæreticum puniendum.*

(c) Conc. Viennenl. in Clementinâ. Ex gravi. 5. fin. de uſuris.

Denique Leo X. cùm præſens aderat quinto Concilio Lateranenſi, (*d*) loquens de Montibus pietatis, quorum inſtitutionem laudibus extollit, atque autoritate ſuâ confirmat, ait: *Cùm Dominus noſter, Lucâ Evangeliſtâ atteſtante, aperto nos præcepto obſtrinxerit, ne ex dato mutuo quidquam ultrà ſortem ſperare debeamus: ea enim propria eſt uſurarum interpretatio, quandò videlicet ex uſu rei, quæ non germinat, nullo labore, nullo ſumptu, nulloſve periculo lucrum fœnuſque conquiri ſtudetur.*

(d) Conc. Later. 5. Seſſ. 10.

Quibus prædictis Conciliis ſcrupoloſiſſimè ſemper adhæſerunt ſummi Pontifices in iis, quas eâ de re propoſuerunt, Conſtitutionibus. Urbanus III. (*e*) de iis ſermonem faciens, qui lucrum intendunt ex motuâ pecuniâ, licet verbis expreſſis nullam cum iis, qui eandem accipiunt, habeant conventionem, aut de illis, qui ſuas merces plus æquo pretio vendunt, propterea quòd eaſdem ſina præſente pecuniâ tradant emptoribus, ſimili ratione condemnat uſuram, iſtis verbis: *Quid in his caſibus tenendum ſit ex Evangelio Lucæ manifeſtè cognoſcitur, in quo dicitur:* date mutuum, nihil indè ſperantes; *hujuſmodi homines pro intentione lucri, quam habent (cùm omnis uſura & ſuperabundantia prohibeatur in Lege) judicandi ſunt malè agere; & ad ea, quæ taliter ſunt accepta, reſtituenda in animarum judicio efficaciter inducendi.* Omittimus plurimas alias ejuſmodi Conſtitutiones, quas Alexander III. & Gregorius IX. circa prædictam uſuræ materiam dederunt, quoniam eas adire licet apud librum quintum Decretalium, in quo referuntur ſub titulo *de uſuris.*

(e) Urban. III. in cap. Conſuluit 10. de uſuris.

Tacamus quoque Decretorum omnium fulmina, quæ fuerunt ſine ullâ nec exceptione, nec diſtinctione intorta in fœneratores à celebertimo Cleri Gallicani Conventu, qui habitus eſt Meloduni anno 1579. à Provinciali Concilio Remenſi anni 1583. à Burdigalenſi anni ejuſdem, à Toloſano, quod actum fuit anno 1590. atque à Concilio Narbonenſi congregato anno 1609. (*f*) quæ planè concordant omnia cum Conciliis generalibus & Decretalibus anteriorum ſummorum Pontificum.

(f) Conventus Melodun. tit. de uſuris. Conc. Remenſ. tit. de fœnore. Conc. Burdigal. l. c. 29. de uſuris & illicitis contractibus. Conc. Toloſan. part. 4. c. 14. Conc. Narbon. c. 46

Tertium rationis momentum, ex quò ſibi quærit Egbertus excuſationem uſuræ ſuæ, & ſeſe ſubducere nititur ab obligatione reſtitutionis, quæ ſibi incumbit eſt ejoſmodi, ut nos nequaquàm debeat diutiùs detinere. Si namque ii, quibus ſuam pecuniam mutuam dedit, indè lucri plurimùm retulerint, nihil indè jus ipſemet habet, ullius lucri percipiendi; ſiquidem non receperint emolumeotum, niſi de pecuniâ, cujus dominio gaudebant, ratione mutui, quod de eâdem illis crediderat: cùm conſtet, & ſuprà omnem omninò controverſiam ſit poſitum, à commodante ſuam pecuniam, ejuſdem dominiom ad mutuantem traosferri, atque proprietatem; adeoque commodanti nullam prorsùs cedere partem lucri, quod mutuans ex eâdem percipit: quoniam illud totum acceptum refert de proprio ſuo ære, ſuâque induſtriâ. *Ille, qui mutuat pecuniam,* (*g*) inquit S. Thomas, *transfert dominium pecuniæ in eum, cui mutuat. Unde ille, cui pecunia mutuatur, ſub ſuo periculo tenetur eam reſtituere integrè. Unde non debet ampliùs exigere ille, qui mutuavit.*

(g) S. Thom. 2. 2. q. 78. art. 2. ad 5.

Quod pertinet ad periculum, in quod Egbertus incurrit, mutuam dando ſuam pecuniam; reſpondendum eſt, illud idem non eſſe poſſe ingens, ſiquidem, ut ipſemet fatetur, oon commodaverit niſi divitibus, & perſonis, quæ erant de ſuis rebus optimè conſtitutæ, adeoque quæ prorsùs erant ſolvendo: Quod argumento eſt, iſtam ejuſmodi excoſationem nihil aliud eſſe, qoàm frivolum inanemque prætextum, quo turpiſſimum ſuum commercium obvolvere nititur. Verùm concedamus, ſummam in ejuſmodi mutuo reverà aleam occurrere: certum eſt etiam, illam omninò parvi-pendendam eſſe, quoniam mutuo quodammodò intrinſeca eſt, ipſique neceſſario inhærens; quod magis locum habet etiam quantùm ad eos, qui durâ rerum ſuarom neceſſitate, ſummâque inopiâ premuntur, à quibus tamen ex ejuſmodi falſo prætextu uſurarios intereſſe exigere, omninò crudele foret.

Quarta denique ratio, quæ pro vindicandâ, quam tenet Egbertus, agendi rationa profertur in medium, cætera rationum argumenta, quæ ſuperiùs allegata ſunt, nec pondere proprio, nec autoritate aliquâ peculiari vincit. 1°. Namque nihil juvat, quòd, quæ à Rege conſtituta, ac præfixa eſt, æſtimatio proponatur; quùm Galliarum Reges uſurarum exactionem autoritate ſuâ nullatenùs comprobent; quin potiùs eandem ſemper prohibuerint, ut habetur ex Edicto Philippi IV. Pulchri cognomine, dato Montargii die Sabbati antè Purificationem B. Virginis anno 1311. confirmato Declaratione ejuſdem Principis promulgatâ Piſciaci 7. Decembris 1312. (*h*) Atque explicatâ de minutiſſimis perindè ac de gravioribus uſuris: Declaratione Ludovici XII. (*i*) data anno 1512. de iis, quæ ſpectant ad juſtitiam. Edicto Aurelianenſi menſis Januarii 1560. (*k*) quod ſubſecutum fuit Arreſtum ſupremi Pariſienſis ſenatûs 6. Julii 1565. Edicto Caroli IX. 20. Jannarii 1567. Edicto Henrici III. 6. Octobris 1576. Edicto Bleſenſi (*l*), & Edicto Henrici IV. anni 1605. quibus omnes prædicti Principes ſummæ pietatis exiſtimationem ac famam ſibi conſecuti ſunt, autoritate ſuâ roborando, ac plurimùm tuendo Leges tùm Divinas, tùm Eccleſiaſticas, circà uſuram; quam ſemper condemnaverunt ſine ullâ ulliuſ diſtinctione

(h) Fontanon. tom. 12 pag. 615.

(i) *Declaratio Lud. XII art. 64 & 65.*

(k) *Edict. Aurelian. art. 100. & 142*

(l) *Edict. Bleſenſ. art. 202.*

diſtinctione vel exceptione. Videtur autem nobis, illud, quòd eâ de re legitur in Edicto Bleſenſi, hîc loci potiſſimùm eſſe referendum. En „igitur quibus verbis enunciatur: Verbis expreſſis inhibemus, ac prohibemus omnibus & ſingulis, cujuſcumque ſtatûs, conditionis, ac ſexûs fuerint, ne quocumque modo uſuras exerceant, aut mutuam pecuniam dent cum obligatione fœnoris ullius ſolvendi, aut impendii alicujus præſtandi; aut merces ſuas tradant cum jacturâ æris ſive per ſe, ſive per alios; etiamſi in prædictis ſeſe gererent per ſpeciem ac ſimulationem negotiationis atque commercii, (a) pœnâ iis impoſitâ, qui parere noluerint, quantùm ad primam vicem, multæ honorariæ, relegationis, atque irrogationis ingentis multæ pecuniariæ, & pro vice alterâ, tùm eorumdem comprehendorum, tùm rerum omnium, quas poſſident, addicendarum. Quod quidem perindè locum habere volumus, ac intelligimus, quóad proxenetas, interpretes, atque internuntios ejuſmodi commerciorum & contractuum illicitorum ac reprobatorum.“ Quibus omnibus Legibus addendæ ſunt Leges Caroli-Magni, & Ludovici Manſueti, Anteceſſorum noſtrorum Regum in Regno Galliæ, quas legere licet in eorum Capitularibus (b). Regia æſtimatio ſeu taxatio nunquàm igitur vim Legis conſecuta eſt, quantùm ad uſurarias exactiones, nec conſtituta fuit niſi quòad intereſſe legitima, qualia ea ſunt, quæ percipi ſolent ex contractibus Conſtitutionum, aut ex damnatoriâ aliquâ ſententia, quæ tum ad juris, tùm ad ipſius æquitatis normam ac perſcriptum fertur à Judice in Debitorem, qui non ſatisfacit, vel ſolvere moratur.

(a) Item art. 362.

(b) Capitular. L. 1. c. 5. L. 2. c. 38. L. 6. c. 204. & l. 7. c. 53.

Tandem quod ſpectat ad conſuetudinem, quâ ſeſe juvari contendit Egbertus, idem omninò de eâdem ſentiendum, atque aſſerendum eſt, quod de Legibus, quæ nihil obſtante Divino interdicto, nihilque quidquam repugnantibus Legibus Eccleſiaſticis, uſuram firmarent, ac comprobarent; hoc eſt, ipſius Conſuetudinis nullam planè rationem habendam eſſe; cùm certiſſimum ſit, nullius ejuſmodi Conſuetudinis vi induci ullâ ratione poſſe, principia, quæ veritatibus juris naturalis, aut Divini, adverſentur, nec iiſdem principiis ullo modo ſubſerviri: adeo ut verè dicatur de fœneratoribus, qui conſuetudinis patrocinium implorant, quod ipſe Dominus noſter Phariſæis objiciebat, qui Divinum violabant mandatum ex ſcrupuloſâ traditionum ſuarum obſervatione (c): *Irritum feciſtis mandatum Dei propter traditionem veſtram.*

(c) Math 15. 6.

Quæ ſatis ſuperque ſufficiunt, ut Egbertus indè convincatur, uſuram nunquàm poſſe licitè exerceri, quantùm ad ullos homines, quicumque eſſe poſſint, adeoque nullum locum adeſſe, eum à peccato mortali in ſpecie propoſitâ vindicandi; neque ab obligatione reſtituendorum 10000. nummorum, quibus, uſuras exigendo, rem ſuam auxit; etiamſi eaſdem non quæſierit niſi à divitibus perſonis, & de familiaribus rebus ſuis optimè conſtitutis. Cæterùm eos exoramus, quibus hæc præſens aſſertio noſtra videri poterit ſtilo abundantiori tractata, ut nos velint habere excuſatos. Ut enim novimus, Pariſienſi Doctore quodam, viro aliundè notæ prorsùs commendationis, evulgatum olim fuiſſe brevem tractatum manuſcriptum, quem ipſi præ manibus noſtris habemus, in quo pro virili parte ſtudet, quanquàm omninò fruſtrà, probare, ſine peccato poſſe, quantùm ad divites, uſuram exerceri; operæ-pretium eſſe duximus de illo diſciplinæ moralis capite agere penitiori ac fuſiori ſermone, ut error ille eriperetur, qui decepti falſis ratiocinationibus laudati Theologi, poſſent cum eo à rectâ viâ veritatis, quantùm ad præſentem materiam, diſcedere.

CASUS II.

Othon, comodando Silvano ſummam 12000. librarum, ſeſe obligavit, ad eandem, nonniſi poſt triennium, recipiendam: verùm, ut compenſaretur ſummæ tam ingentis, ad longum adeo temporis ſpatium, mutuæ datæ privatio: exegit prædictum virum ſeſe obligare ex alterâ parte vi chirographi cautionis ejuſdem pecuniæ, quam manu propriâ ſcriptam ei tradidit, ad ei ſolvendum intereſſe dictæ pecuniæ uſuris quincuncibus juxtà diſpoſitionem Edicti, abſque eò quòd opus eſſet ullâ aliâ ulteriori admonitione. Quâ de re ei Religionis aliquid incuſſum eſt: Sed perſuaſum habet, ſibi prorsùs licere, intereſſe ejuſmodi ſine peccato recipere; quoniam, ſiquidem, nullâ quâcumque prætextâ cauſâ, poſſit pecuniam ſuam antè recuperare, quàm prædicti tres anni in integrùm abierint; cenſendus eſt eandem, ad conſtitutum illud tempus ſufficienter alienaviſſe. Nùm propter rationem allegatam ponitur extrà culpam omnis penitùs uſuræ?

Respons.

Conſtat, ab Othone poſſe nequaquàm ſine uſurâ prædictum intereſſe exigi; quanquam etenim ſeſe obligaverit, ad ſummam, quam Silvano mutuam credidit, non antè repetendam, quàm tres anni in integrum omninò abierint; non poteſt cenſeri eandem alienaviſſe. Ratio eſt, quòd ſemper verè poſſit aſſeri, futurum ut eandem poſſit, incidente prædicto tempore ſolutionis, exigere: quod ipſius arbitrio nullatenùs relinqueretur, ſi ejuſdem occurreret vera ac propriè dicta alienatio. Ibi igitur nihil aliud deprehenditur, quàm ſimplex ac merum mutuum ad certum tempus tantummodò creditum, ex quo nequaquàm licet quidquam intereſſe percipere *ratione mutui.*

Atque ita deciſum fuit à Theologicâ Facultate Pariſienſi ex condemnatione, quam pronunciavit annis 1658. & 1665. contra duo Opera ſpectantia ad moralem Diſciplinam; quorum unum inſcribitur: *Apologia Caſuiſtarum*; alterum verò: *Amadaus Guimenius.* En propoſitio, quæ legebatur in prædictis duobus libris: (d) *Licitum etiam eſſe mutuanti aliquid ultrà ſortem exigere; ſi ſe obliget, ad non repetendam ſortem uſque ad certum terminum.* Quæ quidem propoſitio verbis ſequentibus damnata eſt: *Doctrina harum propoſitionum falſa eſt, ſcandaloſa, inducens ad uſuras, variaque aperta artes eas palliandi, juſtitiam ac caritatem violandi, & à Sacrâ Facultate jam damnata.*

(d) Amad. Guimen. pag. 160 n. 7.

Sed & ipſummet Opus integrum Amadæi ſimiliter quoque damnatum fuit Decreto Congregationis Inquiſitionis Romanæ 12. Septembris 1675. atque à ſummo Pontifice Innocentio XI. 16. Septembris 1680. qui etiam prohibuit, impoſitâ pœnâ excommunicationis, ne legeretur, retineretur, neque ipſius Doctrina ullo quocumque modo proponeretur. Eadem propoſitio, de quâ mox fuimus locuti, damnata quoque fuit alio Decreto Alexandri VII. 18. Martii 1666. dato adversùs 45. propoſitiones morales, inter quas prædicta propoſitio recenſebatur numero quadrageſima ſecunda. Tandem Epiſcopi quamplurimi, quorum cenſuræ factæ ſunt juris publici, Sorbonæ veſtigiis inſtiterunt, quæ prima præluxit exemplo ſuæ celeberrimæ Cenſuræ. At non opus eſt, eâ de re quidquam à nobis fuſiori Sermone diſſeri poſt tantam nubem teſtimoniorum, quæ in ſuperiori deciſione retulimus, quibus invictiſſimè demonſtratur, uſuram nihil aliud eſſe, quàm lucrum ratione mutui perceptum; eandemque & à Jure naturali

prorsùs

prorsùs alienam eſſe, & Divino jure penitùs reprobatam, atque Conciliis tùm generalibus, tùm privatis, à Patribus Eccleſiaſticis, ab omnibus, quotquot ſunt, tam Theologis, quàm Canonicis Orthodoxis, & (a) autoritate Legum Chriſtianorum Principum damnatam omninòque ſeveriùs interdictam.

(a) S. Hieron. in cap. 18. Ezech. S. Aug. & alii PP. cit. S. Thom. 2. part. ſum Theol. tit. 1 c. 2 §. 3 & c. 5. §. 2. & c. 6. S. Raimond. in ſum. lib. 2. de uſura §. 5. Guillelm. Antiſſiodor. l. 3. tract. 26. Durand. in 3. ſent. diſt. 37. q. 2. n. 6. Angel. de Clavaſio v. Uſura. Navar. in commem. de uſuris. n. 5. Cajetan. in ſum. v. Uſura. Tolet. inſtr. Sacerd. l. 5. c. 28. cap. Super. de uſuris cap. In civitate. Et cap. Naviganti. eod. tit. &c.

CASUS III.

Gausbertus Pariſinus Civis, cum ad manum haberet ſummam 6000. Librarum in fœnore collocandam, & Laurentius Civis Rotomagenſis, qui Pariſios acceſſit, id audiviſſet, & ei opus eſſet eandem ſummam pecuniæ mutuari, ab eodem rogatur, ut velit ei prædictam pecuniæ ſummam commodare, factâ ſibi ab eo conditione de eâdem conſtituendi fœnoris contractûs 300. Librarum, hoc eſt, uſuris quincuncious. Gausbertus equidem conſentit pecuniæ ſuæ apud eum in fœnore collocandæ: quoniam verò ſolent in Normanniâ uſuræ conſtitui ratione denarii decimi Octavi, fert ei propoſitionem, Rotomagum ſimul proficiſcendi, ut fœnoris contractus ibidem conficiatur; atque ut poſſint uſuræ pinguiores de commodandis 6000. Libris ſibi accedere. Cui quidem propoſitioni Laurentius annuit, ac ſimul Pariſiis Rotomagum proficiſcuntur, ibique fœnoris contractum curant confici. Gausbertus nihil ne in eo committit iniquitatis, & nonnè vim Legis ſubterfugit, ſeſe de induſtriâ transferendo ex unâ Provinciâ in aliam, ut lucrum ſibi afferat, quod ſit majus, & ſeſe ſubducendo à contractu Pariſiorum ineundo, in quibus ſuum domicilium ſitum eſt?

Respons.

Non videtur nobis Gausbertus ullius conſcius iniquitatis, nec vim Legis Principis ſubterfugiſſe, Equidem verum eſt, tunc peccari adverſùs mentem Legis, quandò contractus initur contra ejuſdem diſpoſitionem, juxtà regulam iſtam juris Canonici. *Certum eſt, quod is committit in Legem, qui, Legis verba complectens, contrà Legis nititur voluntatem.* (b)

(b) Boniſac. VIII. in Reg. 88. de Regul. juris in 6.

At quæſtio eſt in eo potiſſimùm conſtituta, ut ſciatur, cujus naturæ ſit illa Lex, quæ ad denarium 18. præfixit fœnoris contractus, quantùm ad Provinciam Normanniæ; hoc eſt, utrùm perſonas tantommodò ac territorium intendat, an verò ſolùm duntaxat territorium. Quod ut tutiùs dignoſcatur, ipſamet verba Legis inſpicienda ſunt ac perpendenda. En igitur quibus verbis concipitur: *ſtatuimus ac juſſimus, ſtatuimus ac jubemus, ut pecunia, quæ poſtmodùm collocabitur à noſtris ſubditis in contractu fœnoris intrà limites Provinciæ noſtræ Normanniæ, non poſſit per unumquemque annum uſuram denario decimo octavo pinguiorem referre.* (c)

(c) Edict. menſ. Novem. 1667.

Jam verò patet, prædicta verba laudati Edicti, quo Rex præfixit uſuram contractuum fœnoris quantùm ad Provinciam Normanniæ, nullatenùs attingere in locum domicilii eorum, à quibus materia prædictorum contractuum fœnoris ſuppeditatur, ab iiſque duntaxat innui territorium ſeu Provinciam, in quâ prædicti contractus conficiuntur. Ex quibus concludendum eſt, in caſu propoſito Gausbertum non poſſe accuſari vim Legis indè ſubterfugiſſe, quòd Rotomagum eo potiſſimùm fine petierit, ut ibidem curaret, confici ſuum fœnoris contractum; ſiquidem Princeps Edicto ſuo nullâ ratione caverit, ne ſubditi ſui, qui commorantur in aliis Provinciis, ſuam pecuniam in Normanniam deferrent, ibidem in contractu fœnoris collocandam.

Atque reverà quidem Rex verbis generalioribus complexus eſt omnes ſuos ſubditos, cùm dixit: *a noſtris ſubditis*, non verò: *à ſubditis noſtris præfatæ Provinciæ*: En primùm, quo præſertim innitimur fundamentum.

Alterum verò in eo conſiſtit, quòd, ut aliquis contractus valeat ac legitimam conſequatur autoritatem, ſufficiat, illum eundem confici juxtà requiſitas quaſcumque formulas conſuetudinis, quæ recipitur apud Provinciam in quâ confectus fuit, ut obſervat Baſnagius. (d) Atqui contractus Rotomagi initus Gausbertum inter atque Laurentium, confectus fuit, ut ſupponimus, coram Notariis Civitatis ejuſdem, ac juxtà omnes alias formulas Conſuetudine Normanniæ præſcriptas; valet ergò legitimamque conſequitur autoritatem. Atque eâ ratione judicatum eſt à ſupremo Senatu Pariſienſi pro D. Turgot, cujus domicilium Pariſiorum conſtitutum erat, in cauſa plurimorum contractuum qui confecti fuerant in ipſius gratiam tum Andeli, tùm Rotomagi cum Pariſiis Civibus: (e) Ergò à fortiori contractus, qui initus eſt Rotomagi inter Gausbertum Pariſinum Civem ex unâ parte, & Laurentium Civem Rotomagenſem ex alterâ, cenſendus eſt ratus ac legitimus.

(d) Baſnagius tract. de Hypothecis. cap. 12.

(e) De la Paluelle, reſolut. part. 3. pag. 162.

CASUS IV.

Rogerius ſciens, artum trapezitam, ſuumque amicum, plurimùm curare de invidiâ aliquâ pecuniâ, quam poſſet accipere cum obligatione ſolvendæ ejuſdem uſuræ, quemadmodùm ſæpè ſæpiùs ſolet inter trapezitas frequentari; apud eum acceſſit oblaturus ſummam 6000. Librarum, quam eidem ad unius anni tempus commodavit, acceptâ ab eo ſimplicis ejus chirographi cautione, nullâque accedente uſurarum ſtipulatione, quanquàm affulgeret ſibi ſpes fœnoris alicujus de ſuâ pecuniâ percipiendi. Poſt elapſum annum convenit prædictum Trapezitam, ab eo ſuam repetiturus pecuniam, qui eandem ei non equidem reddidit, ſed eidem dono dedit 300. Libras quæ prædictæ ſummæ fœnus præciſe conſtituunt juxtà uſuras quincuncees; & prædictus Trapezita, acceptâ ſuâ chirographi cautione, aliam priori ſimilem eidem ſcripſit, quod idem per quatuor annos, unoquoque labente anno, fuit proſecutus. Confeſſarius Rogerii vult eidem hodiernâ die inducere obligationem, jam nullas ejuſmodi recipiendi uſuras, quin etiam ducendi 1200. Libras, quas percepit per quatuor annos, de ſorte, quam atto commodavit: adeo ut indè non recipiat niſi ſummam 4800. Librarum, loco ſummæ 6000. Librarum. Rogerius cauſam affert, cùr contendat, ſeſe ad reſtituendum non obligari, quòd commodando ſuam pecuniam prædicto Trapezitæ, nullas uſuras ab eo exegerit, artus nullas quoque ſolvendas propoſuerit; adeoque 300. Libræ quas percepit, non ſint conſiderandæ, niſi ut ſimplex Beneficium, quod prædictus Trapezita, voluit ei ultrò referre ex memori animo ſummæ benignitatis, quâ ei ſuam pecuniam commodaverat, nullis indè uſuris exactis. Quæritur, utrùm Rogerius ex prædictâ ratione non poſſit tutâ conſcientiâ, atque ex ſummo jure, ſibi retinere prædictam ſummam 2200. Librarum, & exigere ſuam ſortem 6000. Librarum?

Respons.

Quanquàm Rogerius fœneratoris culpam indè non contrahat in foro exteriori, & coram hominibus, quòd uſuras neque ſcripto, neque verbis, fuerit ſtipulatus pro ſummâ 6000. Librarum

quam commodavit Arto; in foro tamen conſcientiæ, atque coram Deo, quem latere nequaquàm poteſt cordis humani depravatio, veri nominis uſuræ peccati conſcius eſt. Ex ſolâ etenim ſpe lucrum ex pecuniâ ſuâ commodatâ percipiendi, conſtituitur uſurarius: Quùm J. C. non tantùmmodò prohibuerit, ne uſuraria impendia exigerentur, aut perciperentur; ſed neqnidem nec animo, nec ſpe præſumerentur. *Mutuum date, nihil inde ſperantes*, inquit apud Evangelium S. Lucæ (*a*), ſiquidem conſtet, in iſtis poſterioribus verbis: *nihil inde ſperantes*, continari verum præceptum, quod violare nefarium eſt; ut docet S. Thomas in eorum interpretatione quam tradit, quamque retulimus in primâ deciſione. Undè ſequitur, ſiquidem Rogerius non ignoraret, ab Arto ſibi mutuam pecuniam non quæri, niſi cum obligatione ſolvendæ uſuræ, neque à ſemetipſo ei commodatam fuiſſe ſummam 6000. Librarum, niſi in eo animo, ut uſuram indè perciperet; &, quùm reverà prædictam uſuram per continuos annos quatuor exceperit, neque tantam pecuniam in manibus Arti per longum adeo temporis ſpatium procul dubio reliquiſſet, niſi lucrum ſibi reddidiſſet, manifeſtum eſſe, ab eo peccatum uſuræ fuiſſe commiſſum ex tacito pacto, quod Artum inter & illum ſubintelligebatur. Quamobrem obligatur, ad ſummam 1200. Librarum, quàm à præfato Trapezitâ accepit, reſtituendam, eandem deducendo de ſorte eidem commodatâ, quæ indè fixa conſiſtet ad ſummam 4800. Librarum.

(a) Luc. 6. 35.

Dicimus: deducendo ſummam 1200. Librarum de ſorte, quæ fuit Arto commodatâ: quod intelligendum eſt, modò legitima cauſa ipſi Arto ſuccurrerit, prædictam accipiendi pecuniam cum obligatione ſolvendæ uſuræ, adeoque ex eâdem mutuâ ſumtâ non peccaverit; putà, ſi non fuerit eandem mutuatus, niſi ex urgenti rerum ſuarum neceſſitate. Namque, ſi Rogerio conſtiterit, Artum ex ejuſmodi pecuniâ mutuâ ſumptâ peccaviſſe: verbi gratiâ, ſi certò certiùs noverit, ab eo mutuam iſtam pecuniam non ſumtam fuiſſe, niſi ut indè liberiùs ſerviret ſuis libidinibus, aut eandem in pravos alios uſus impenderet; in eo caſu reſtitutio pauperibus eroganda eſt, aut ad alios pios uſus conferenda juxtà doctrinam

(b) S. Thom. 2. 2. q. 62. art. 5. ad 2.

S. Thomæ, qui ſic habet: (*b*) *Aliquis dupliciter aliquid dat illicitè. Uno modo, quia ipſa datio eſt illicita & contrà Legem; ſicut patet in eo, qui Simoniace aliquid dedit: & talis meretur amittere, quod dedit. Undè non debet ei reſtitutio fieri de his: & quia etiam ille, qui accepit, contrà Legem accepit; non debet ſibi retinere, ſed debet in pios uſus convertere. Alio modo aliquis illicitè dat; quia propter rem illicitam dat; licet ipſa datio non ſit illicita: ſicut, cùm quis dat meretrici propter fornicationem: undè & mulier poteſt ſibi retinere, quod ei datum eſt. Sed, ſi ſuperfluè aliquid per fraudem; vel dolum extorſiſſet; tenetur etiam reſtituere.* Quod principium Doctoris Angelici, cui Cardinalis Cajetanus & alii, Theologi adhærent, ad præſentem caſum facile omninò eſt accommodare.

. Cæterùm ut robur iis adjiciatur, quæ aſſeruimus de obligatione, quæ incumbit Rogerio, reſtituendi, reſtituendi quidquid uſurarum percepit per quatuor annos, per quos ſuam ſummam 6000. Librarum apud Artum reliquit, propter illam mentis intentionem uſurariam, quâ potiſſimùm adductus fuit, ad pecuniam eidem commodandam; abſ re non erit, quàm jam in primâ deciſione retulimus, iterùm hic loci referre quamdam Decretalem, quæ ſibi vindicat autorem Urbanum III. (*c*),

(c) Urban. III. in cap. Conſuluit 10. de uſuris.

à quo declaratur, in ejuſmodi caſu, quidquid uſurarum acceptum fuit in integrum eſſe reſtituendum. En igitur ipſius verba. *Conſuluit nos tua devotio, an ille in judicio animarum quaſi uſurarius debeat judicari, qui non aliàs mutuo traditurus, eo propoſito mutuam pecuniam credit, ut, licet omni conventione ceſſante, plus tamen ſorte recipiat.* Quibus verbis continetur quæſtio, cujus deciſio petebatur à laudato ſummo Pontifice: & quæ ipſiſſima eadem eſt, de quâ potiſſimùm agitur in propoſitâ ſpecie quantùm ad Rogerium. En quâ ratione reſpondet Laudatus Papa.... *verùm, quia; quid in his caſibus tenendum ſit, ex Evangelio Lucæ manifeſtè cognoſcitur, in quo dicitur:* Date mutuum, nihil indè ſperantes, *hujuſmodi homines pro intentione lucri, quam habent (cùm omnis uſura & ſuperabundantia prohibeatur in Lege.) judicandi ſunt malè agere; & ad ea, quæ taliter ſunt accepta, reſtituenda in animarum judicio efficaciter inducendi.* In quæ verba Gloſſa (*d*) ſic ait: *Et hic habes manifeſtè, quod intentio facit hominem uſurarium, intellige, cum effectu.*

(d) Gloſſ. in cit. cap. Conſuluit. v. Malè agere.

CASUS V.

Gilbertus, cùm ſibi opus eſſet ſummâ 1000. Librarum, ad juvandum ſuum commercium, illudque idem cum honore ſuſtinendum, eandem ſibi commodandam à Renato petivit: quoniam verò Renatus pecuniam iſtam non vult niſi cum obligatione ſolvendæ uſuræ commodare; Gilbertus ei vendit quatuor jugera pratorum pretio præfatæ ſummæ 1000. Librarum, ſibique jus retinet eorumdem intrà 5. 7. aut 9. annos redimendorum, reſtituendo Renato ſimilem ſummam 1000. Librarum; & contractu venditionis confecto, Renatus locat Gilberto quatuor jugera pratorum, conſtitutâ annuâ quinquaginta Librarum penſione: quæ ſumma efficit præciſè ipſum fœnus, quod Edictum permittit, ex 1000. Libris percipi. Occaſione contractûs ejuſmodi Renato religionis aliquid incuſſum eſt. At Renatus dixit, contractus ejuſmodi, juxtà eam, quæ obtinet apud ſuam Provinciam, conſuetudinem, probari. Quæſtio habetur, nùm aliquid uſurarium in contractu, quem inivit cum Gilberto?

Respons.

Equidem verum eſt, ejuſmodi contractus comprobari diſpoſitione Conſuetudinum quarumdam, quales ſunt Turonenſis, Andegavenſis, & Cenomanenſis, apud quas magis frequentantur, quàm ipſimet fœnoris contractus: quoniam hypothecæ contractuum fœnoris ibidem poſſunt ex lapſo quinquennii præſcriptioni eſſe obnoxiæ tam inter præſentes, quàm inter abſentes, cùm è contrariò, ſecundùm alias conſuetudines, qualis eſt Pariſienſis, præſcriptio non acquiratur niſi ex elapſu decennii inter præſentes, hoc eſt, inter eos, qui commorantur in eâdem Provinciâ; & ex poſſeſſione viginti annorum inter abſentes, hoc eſt, inter eos, qui diverſis Provinciis ſubjiciuntur. Nihilominùs, quæ in ejuſmodi contractibus occurrunt, peculiares circumſtantiæ evidentiſſimè demonſtrant, eos non eſſe veros ac propriè dictos venditionis contractus; ſed tantùmmodò mutui quamdam ſpeciem, quod tegitur ac quaſi ſimulatione quâdam nomineque venditionis involvitur; adeoque eoſdem eſſe prorsùs uſurarios, nihil quidquam obſtante tolerantiâ Conſuetudinis Provinciæ, cujus nulla omninò ratio habetur quantùm ad forum conſcientiæ; ſiquidem manifeſtum ſit, inter Partes ejuſmodi ſpeciem contractûs non accedere, niſi ut veletur ac diſſimuletur uſurarii

mutui

mutui contractus, Ita cenſet quidam recentior Theologus, Sorbonicus quondam Profeſſor (a).

(a) Sambovius tom. 1. caſu 104.

CASUS VI.

Gratianus, cùm opus haberet centum nummis, Clementem rogat, ut ei velit eoſdem dare mutuos, qui quidem, quia vult ex pecuniâ ſuâ lucrum quærere, petitam pecuniæ ſummam apud eum in fœnore collocat: cujus pecuniæ cautionis causâ Gratianus eidem pro pignore tradit unum vineæ jugerum; & inter eos convenit, futurum ut loco reditûs centum nummorum Gratianus per annum unumquemque ſolvat Clementi unum modium vini, quoadusque fœnus ſit omninò diſſolutum atque extinctum. Quoniam verò poſſet contingere, Gratianum exigere à Clemente, ut, quod recepiſſet, in rationes referret, atque in judicio agere, quò ſibi reſtitueretur id, quod excurrit reditum, quem reddere debent centum nummi in fœnore collocati, offerendo ſolutionem fœnoris uſuris quincuncibus juxtà præſcriptum Edicti: Clemens obligat Gratianum, ad ſibi vendendum præfatum vineæ jugerum, in cujus venditionis contractu fertur ab eo illud idem fuiſſe Clementi venditum pretio centum nummorum, quanquàm juſtum ejuſdem pretium multò magis excedat: Qui quidem, poſtquàm illud per unum annum & diem poſſedit, Gratiano reddit pro pretio, de quo inter eos convenerat, hoc eſt; pro uno vini modio per unumquemque annum. Numquid ex ejuſmodi contractu venditionis Clemens propriæ ſuæ conſcientiæ tutò conſulit?

Respons.

Evidenter patet, contractum fœnoris, quo Clemens à Gratiano conſequitur certam quamdam annuam penſionem, uſurarium eſſe uſurâ, quæ involvitur ſimulatione contractûs alterius venditionis fictæ ac fraudulentæ, qui proindè nequit conſcientiam Clementis ab uſuræ peccato vindicare; ſiquidem non fuerit bonâ fide confectus; ſed eo duntaxat fine, ut ei aſſereretur uſura pinguior ipſo intereſſe, quod juxtà Regium Edictum anni 1665. poteſt ex legitimo fœnoris contractu redire (b), quo quidem Edicto Rex præfixit ad denarium 20. uſuras contractuum fœnoris. Adeo ut, ſi Gratiano nondum licuerit uſuram ejuſmodi redimere, Clemens ex conſcientiâ teneatur, quidquid ulterius perceperit, ab eo acceptum in rationes ſuas referre; illudque deducere de ſorte centum nummorum: aut, ſi jam uſura fuerit redempta, illud idem, quod ultrà debitam uſuram auxit, eidem reſtituere (c). Nihilominùs ſi Gratianus & Clemens ambo bonâ fide egiſſent quoad pactum, quod inter eos acceſſit, & Clemens nihil lucri quidquam ex datâ mutuâ ſuâ pecuniâ intendiſſet, ſed tantummodò animo ſibi propoſuiſſet ex pecuniâ ſuâ lucrum legitimum accipere; videtur, futurum jam, ut non poſſet uſuræ conſcius condemnari.

(b) Edict. anni 1665.

(c) Sambovius tom. 2. caſu 134.

CASUS VII.

Limenius Publio debet annuum vectigal centum nummorum. Publius, cùm ſibi opus eſſet pecuniâ, eum rogat, ut velit ei penſionem annuam in anteceſsùm numerare, & conditionem offert diminuendi denarium quinarium de centeſimo. Quàm conditionem Liminius acceptat, & ſolvit Publio 95. nummos, à quo refert apocham centum nummorum. Nùm in eo Liminius aliquo peccato culpandus eſt?

Respons.

S. Thomas ſcribens ad Jacobum de Viterbe; (d) eos omnes generatim uſuræ condemnat, qui debitis ſuis antè ſatisfaciunt, quàm ſolutionis tempus advenerit; ut ſibi à ſuis Creditoribus de debito pars aliqua remittatur, quoniam, propriè loquendo, in eo occurrit quædam quaſi venditio anticipatæ ſolutionis, quæ nihil aliud eſt quàm mutuum ſaltem implicitum. *Ille, qui ad certum terminum debet*, ait laudatus Sanctus Doctor, *ſi ante terminum ſolvit, ut ei de debito aliquid dimittatur, uſuram committere videtur: quia manifeſte tempus ſolutionis vendit. Undè ad reſtitutionem tenetur.* Quibus præterea ſic addit: *Nec excuſatur per hoc, quod, ſolvendo ante terminum, gravatur; vel quod ad hoc ab alio inducitur: quia eâdem ratione poſſent uſurarii omnes excuſari.* Ex quibus concludimus, ex conſcientiâ obligari, ad quinque nummos, qui ſibi condonati fuerunt, Publio reſtituendos; ſi nihil ipſi ex iſtâ anticipatione ſolutionis accedat detrimenti; nec gratiam iſtam receperit, niſi propter anticipatam ab eo ſolutionem: ſiquidem eo animo ſolutioni in anteceſsùm ſatisfaciens, vendat reipsà tempus, & mutuum ſaltem implicitum Publio credat cum intentione lucrum ex mutuo ſibi quærendi. In eoque ſenſu ſunt intelligenda verba S. Thomæ, quæ jamjam retulimus, juxtà interpretationem, quam S. Antoninus habet ad prædicta verba (e), cùm ait: *Aut debitor ex tali anticipatione ſolutionis, nec damnum incurrit, nec negotiari cum illis eſt paratus; nec ſuper hoc cogitat; ſed ſolùm quia prævenit tempus, vult, ſibi illa quinque remitti; tunc eſt uſura: & ratio eſt, quia vendit tempus; & mutuum eſt ibi implicitum cum lucro in tanto, & in hoc caſu loquitur S. Thomas.*

(d) S. Thom. opuſc. 87.

(e) S. Anton. 2. part. ſum. theol. tit. 1. c. 8. §. 13.

Fatemur, equidem, ſi Liminio tantum damnum emergeret ex iſtâ ſolutionis anticipatione, quantum inducitur Publio ex jacturâ, quam patitur, quinque nummorum, pro centum, qui ei debentur; futurum ut nihil iniqui committeret, neque ſe peccato uſuræ conſtringeret; quùm ejuſmodi lucrum non perciperet ratione anticipatæ ſolutionis, ſed eo duntaxat animo, ut compenſaret damnum, quod pateretur ex ejuſmodi ſolutionis anticipatione, quemadmodùm contingeret, ſi obligaretur, ad mutuandam ipſam ſummam vel totam, vel ex parte, cum obligatione ſolvendæ uſuræ, quæ lucrum percipiendum adæquaret. Quod ita docetur à S. Antonino (f), quandò proſequitur verbis iſtis: *Quòd ſi illa quinque retinet debitor; quia tantumdem eſt damnum, quod ipſe inde recipit ex anticipatione ſolutionis; tunc non eſt uſura: quia nullum ex hoc lucrum conſequitur; ſed ſolùm conſervat ſe indemnem.* Quæ quidem cum Doctrina S. Thomæ planè concordant (g), qui ſic docet: *Hoc enim non vendere uſum pecuniæ; ſed damnum vitare.* En quâ ratione ſe habet prima exceptio. Admittitur quoque altera, quæ in eo conſiſtit, quòd, ſi Publius Liminio de debito condonaret, ſeu remitteret aliquid ex merâ benignitate; neque Liminius condonationem, ejuſmodi acceptaret, niſi ut beneficium, nullatenùs verò tanquàm pretium anticipatæ ſolutionis; ei prorsùs liceret ſine ullâ uſuræ notâ ne minimâ quidem, prædictâ condonationis gratiâ gaudere. At fatendum eſt, ejuſmodi mentis intentionem, quæ ſit ab omni lucri percipiendi cupidine penitùs defæcata, raró prorsùs inveniri; & omninò timendum eſſe, ne in ejuſmodi occaſione ſibi nimio plus imponatur.

(f) Idem cit. loco.

(g) S. Thom. 2. 2. q. 78. art. 2. ad 1.

Quæ

Quæ prædictæ duæ exceptiones etiam occurrunt in opuſculo quodam, quod S. Thomæ vulgò tribuitur, (a). En quæ ibidem verba leguntur: *Hic poteſt cadere excuſatio uſuræ dupliciter. Uno modo, quando gratis & liberaliter creditor hujuſmodi ſuperabundantiam tribuit debitori; & debitor non cauſâ temporis accipit. Alio modo, quandò debitor per damnum propriæ rei compenſat hujuſmodi ſuperabundantiam; ut, quando non poteſt habere pecuniam ſine alicujus rei propriæ alienatione & damno, ex quâ ſolvat Creditori, quod petit, ante terminum ſolutionis. Alias eſt caſus uſurarum.*

(a) Apud S. Thom. Opuſc. 73. de uſuris c. 8.

CASUS VIII.

Salvius emit à Clito menſe Maij, ac præſenti numeratâque pecuniâ ſolvit mille vellera duorum gregum vervecum, quæ ſibi à venditore labente menſe Auguſti tradenda ſunt. Unum quodque vellus juxta communem æſtimationem eſt pretij decem ſolidorum. At quoniam pretium præſentis pecuniæ numerat ab ipſo temporis momento, quo eadem emit, non ſolvit unumquodque niſi pretio ſolidorum ſeptem cum dimidio, Nonne in eo occurrit aliquod uſuræ peccatum?

Respons.

Non eſt ambigendum, quin Salvius in ejuſmodi emptione ſeſe reddat uſuræ peccati conſcium; quoniam illa anticipata ſolutio pecuniæ, quam in anteceſſum numerat Clito, mutui cujuſdam locum tenet. Ideòque nihil quidquam juris indè ſibi poteſt arrogare, ut lucrum ſibi quærat ſolvendo in anteceſſum præſenti pecuniâ, antequàm traditionis tempus inciderit, vellera minùs, quàm valere conſueverunt, ſi nihil damni recipiat ex prædictâ ſolutionis anticipatione: quos ſuperiùs citavimus in diſſolvendâ præcedenti difficultate, duo textus SS. Thomæ atque Antonini planè ſufficiunt ad uberiorem hujuſce veritatis confirmationem. En alium tamen hic loci rursùm ſubjicimus, quo textus iidem non mediocriter roborantur. *Si quis empter velit rem emere viliùs, quam ſit juſtum pretium*, ait Angelicus Doctor: (b) *eò quod pecuniam antè ſolvit, quàm poſſit ei res tradi, eſt peccatum uſuræ. Quia etiam iſta anticipatio ſolutionis, pecuniæ habet mutui rationem, cujus quoddam pretium eſt, quod diminuitur de juſto pretio rei emptæ.* Venditor tamen nihil peccat, aliquid diminuens de juſto pretio ſuæ mercis, ut citiùs conſequatur ſuam pecuniam. *Si verò*, addit S. Thomas, *aliquis de juſto pretio velit diminuere, ut pecuniam priùs habeat, non peccat peccato uſuræ.*

(b) S. Thom. 2. 2. q. 78. art. 2. ad 7.

Autor cujuſdam tractatûs de uſurâ, qui legitur inter opera S. Thomæ, (c) doctrinam eandem fuſiùs proſequitur; ac probat, ex ſolâ ratione vel anticipatæ ſolutionis: vel moræ ejuſdem, non exurgere titulos ſufficientes, vi quorum poſſit quis tutâ conſcientiâ vel emere viliùs, vel vendere cariùs ipſo juſto rerum pretio: en quâ ratione diſſerit: Verum eſt, ait, ut plurimùm occurrere quaſdam temporis circomſtantias, quæ poſſunt pretio mercium aliquid afferre mutationis. At obſervandum eſt, ejuſmodi circumſtantias plurimùm pendere vel ex ipsâmet earumdem mercium naturâ, vel ex illarum uſu: exempli causâ, viget in quibuſdam anni tempeſtatibus prædictarum mercium ſumma omninò penuria, in aliis verò recurrit earumdem copia prorsùs abundans: quod contingit præſertim quantùm ad eas, quæ uſu, cui inſerviunt, conſumuntur: ut accidit quantùm ad triticum, quod autumnali tempore, in quo percipitur, magis abundat, quàm tempore verno. Eſt etiam & alia temporis circumſtantia, proſequitur citatus Auctor, ex quâ pretium rerum accenditur, quæ nimirùm indè provenit, cùm ex ſucceſſione temporis res iſtæ fiunt meliores; atque ejuſmodi ſunt animalia, quæ per certum quoddam ſpatium temporis aluntur, ut ſaginentur, quæ cariori pretio augentur, quandò de paſtu redeunt pinguiora, quàm ubi primùm illuc propulſa fuerunt: Talis eſt etiam ager ſeminibus gravidatus, qui quantùm ad æſtimationem potior eſt per meſſes, quàm erat, antequàm in eo frumentum ſereretur. Occurrit denique, addit Laudatus Doctor, tertia circumſtantia, quæ deſumitur ex loco, in quo merces publicantur, & ex quo, poteſt earumdem pretium vel imminui, vel augeri; putà, quandò fuerunt illuc ex longinquis regionibus tranſportatæ, adeoque ingentiori cum labore, majoribuſque cùm expenſis, quàm opus fuiſſet, ſi in locum viciniorem tranſferendæ fuiſſent: aut etiam, quandò numerus ingens emptorum in certa quædam loca conſuevit concurrere, in alia verò, nonniſi pauciſſimus.

(c) Apud S. Thom. Opuſc. 63. c. 8.

Ex quibus prædictis tribus circumſtantiis tùm locorum, tùm temporum, quæ fundamentum ſuum deſumunt vel ex naturâ ipſarum mercium, vel ex earumdem uſu, ipſæ merces pretio vel augentur, vel minuuntur. Undè Laudatus Autor ſic concludit: En ipſiſſima ejus verba ſubjicimus. *Eſt ergò generaliter tenendum, quòd in omnibus contractibus, in quibus plus accipitur à vendente, vel emente, quam dederit; & non fuerit ratio hujuſmodi augmenti in uſu rei, ſive in naturâ ipſius rei, nec producta fuerit ex temporis aliquâ conditione exiſtente in ipſis rebus, ſicut apparet in tribus modis prædictis, ſed accidit incrementum ex dilatione temporis conceſſâ à vendente vel emente, ut per hoc plus accipiat; tunc talis ſuperabundantia accepta ſuper datum, uſura dicitur, & uſuræ tenet vitium: quia ſine juſtâ ratione generatur in talibus contractibus & mutuis: & hoc vocatur apud Juriſperitos, & etiam vulgariter, vendere, vel emere ad credentiam.*

Jam ergò dicendi finem faciamus, & concludamus, aſſerendo, non licere Salvio, de quo quæſtio eſt in ſpecie propoſitâ, niſi ex manifeſtæ uſuræ vitio, emere à Clito unumquodque vellus pretio ſeptem ſolidorum cum ſex denariis; ſiquidem, ut ſupponitur, juſtum ejuſdem pretium, juxtà communem æſtimationem, ad decem ſolidos uſque conſueverit aſſurgere: quam diminutionem non poteſt lucrari præcisè ex eo, quod quâdam ſolutionis anticipatione ſuam pecuniam in anteceſſùm numeret tribus aut quatuor menſibus, antequam ſolvendi tempus advenerit: ſed in rei veritate futurum, ut hoc ipſum ei permitteretur, ſi ex anticipatione ſolutionis, quam eo animo prævenit, ut Clito ſuo venditori pergratum faciat ei quid accederet detrimenti, quod lucrum indè percipiendum adæquaret; aut, niſi pecuniam ſuam in anteceſsùm numeraret, locus ei adeſſet eandem in commercio utiliter collocandi, atque indè probabiliter referendi lucri plurimum: Neque etenim ſolum duntaxat damnum emergens, verùm etiam lucrum ceſſans, acceptum in ſenſu, quem innuimus & explicamus alibi, ambo efficiunt titulum legitimum, ex quo licet mercem aliquam cariùs aut viliùs ipſius juſto pretio emere per modum compenſationis damni realis, quod aliundè accipitur: hoc eſt, quod venditor patitur ex privatione ſuarum mercium, aut emptor, ex privatione ſuæ pecuniæ, quam in alio commercii genere utiliter collocaviſſet, ex quo, quantùm conjiciendi locus plurimus datur, retuliſſet lucrum reſpondens ei, quod non recipit propter anticipatam ſolutionem.

CASUS IX.

Nebridius Dominus de rurali quâdam Parœciâ, rogatus à Joſepho, ut libras 400. quibus opus habebat in urgéti omninò neceſſitate, vellet ei

commoda.

commodare, hoc ipſi beneficium indulſit, ſed impoſitâ ſimol oneris conditione, ut, ex animo gratiæ ſibi conceſſæ non immemori, deinceps accederet ad ipſius piſtrinum, ſuum frumentum ibidem moliturus, aut coquendum ſuum panem deferret in ipſius furnum bannalem, cui ejuſmodi oneris Joſephus nullâ ratione obnoxius eſt, ſed, quod à ſe poſtmodùm ſubeundum eſſe, ipſi Nebridio promiſit; ac ſolvendum pro molendo ſuo frumento, vel coquendo ſuo pane, quod eâ de re alibi ſolvi conſuetum erat. Núm iſta conditio uſuraria eſt ex parte Nebridij? Ejuſmodi conditio, quæ proponeretor ab aliquo piſtore, verbi gratiâ, qui rogatus, ut commodaret certam aliquam pecuniam, eandem ſa roganti mutuam credendo ſimul obligationem imponeret à ſeſe panem de officinâ ſuâ piſtoriâ recipiendi pretio, quo conſueverunt omnes vulgò ab eodem accipere, ejuſmodi conditio uſuræ ne etiam vitio inficiaretur?

R e s p o n s.

Extrà dubium eſt, uſurariam prorsùs eſſe impoſitam ejuſmodi conditionem; ſiquidem Nebridius non commodet Joſepho niſi ſub iſtâ obligatione 400. libras; & alioquin eaſdem nullatenùs daret ei mutuas. Ratio eſt, quod prædicta conditio rationem præ ſe ferat ſervitutis, quæ pecuniæ pretio æſtimabilis eſt, quamque Nebridius à Joſepho conſequitur in pretium mutuæ pecuniæ, quam ei tradit. Undè ſequitur, ab eo prædictam pecuniæ ſummam ipſi nequaquàm gratuitò commodari; adeoque eum peccare contrà præceptum Jeſu Chriſti, qui ſic jubet: *Mutuum date, nihil indè ſperantes.* Quibus poſterioribus verbis veri nominis ac propriè dictum præceptum innuitur, quemadmodùm evicimus ſuperiùs autoritate S. Thomæ (*a*), qui in eo totus conſonat Conciliis, atque Decretalibus ſummorum Pontificum (*b*); Atque ſentiendum prorsùs arguendumqoe eſt idem de Piſtore ac de quocumque alio, qui pecuniam ſuam non vult, niſi accedente ejuſmodi conditione, commodare.

(*a*) S. Thom. 2. 2. q 78. art. 2. ad 4.

(*b*) Conc. Lateran. ſub. Alex. III. in cap. *Quia* 3. de uſuris.

Leo X. in Conc. Lateran. 5. ſeſſ. 10. &c.

Quæ deciſio propria eſt Antonini, qui ſic habet (*c*): *Si quis mutuat alteri, eâ intentione, vel pacto, ut vadat ad molendinum ſuum, vel furnum, vel ad Apothecam ſuam ad emendum, vel intret ſcolas ſub eo, & hujuſmodi, aliàs non mutuaturus, uſuram committit, etiamſi non majori pretio ſibi vendit propter hoc, ſeu plus ab eo, quàm ab aliis petit. Ratio eſt, quia commoditatem, ſeu utilitatem indè recipit, quæ pretio æſtimari poteſt.*

(*c*) S. Anton. 2. part. ſum Theol. tit. 1. c. 7. §. 8.

Quod idem Sylvius docet, iſtis verbis (*d*): *Si quis alteri mutuans, obliget ipſum, ut emat ex ſuâ officinâ, colat ſuos agros, ut ſcolam ſuam frequentet, ut frumentum molat in ſuo molendino, ut, ſi Medicus eſt, curet mutuantem ejuſque infirmos, quando ægrotabunt, eſt uſurarius etiamſi juſtam ſolvat mercedem tùm Agricolæ, tùm Medico; neque mutuatarius ei plus ſolvat pro mercibus, pro moliturâ, quàm ſolveret alteri: obligatio enim ad colendum agrum mutuantis, etiamſi perſolutâ juſtâ mercede, eſt pretio æſtimabilis, Ergò non licet eum exigere ex mutuo,* Iſtamque aliam cauſam addit: *quia eſt obligatio Civilis, quâ mutuatarius privatur ſuâ Libertate; & conſequenter ſe exponit hujuſmodi periculo, ut non poſſit alteri operam ſuam locare, quamvis ſub majori ſtipendio requireretur.* Tandem Patronos ſententiæ ſuæ appellat Sylveſtrum Mozolinum, Cardinalem Cajetanum, Bannèſium, Salonium, Navarrum, Cardinalem Toletum & Azorium (*e*).

(*d*) Franc. Sylvius in S. Thom. cit. art. 2. conclus. 7. §. *Primus eſt.*

(*e*) Sylveſter. de Prierio v. *Uſura.* 1. q. 7. Cajeſt. in. eod. verbo. Bannes & ſalonius in 2. 2. q. 78. art. 2. Navarr. Manual. c. 7. n. 220. & ſeqq. Fr. Tolet. inſtruct. Sacerd. l. 5. c. 30. Joann. Azorius. part. 3. l. 7. c. 7.

C A S U S X.

Rigobertus mutuos credidit Hieronymo Advocato nummos ducentos, eâ conditione, ut litis cauſam, quam habet judicio ſupremi Senatûs delatam, ſit pro eo gratuitò dicturus; quâ quidem in re nihil exigitur, niſi ſimplex amicitiæ ac benevolentiæ beneficium, quod nullius eſt impendij, nulliuſque laboris, præter aliqua tantummodò verba per quadrantem circiter horæ facienda; quam conditionem Hieronymus ei promiſit ſeſe executurum. Eſtne conſcius alicujus uſuræ, quòd, accedente conditione hujuſmodi, pecuniam ſuam Advocato præfato mutuam crediderit?

R e s p o n s.

Ex allegatis in difficultate ſuperiori diſſolvendâ autorum testimoniis liquidum eſt, à Rigoberto non potuiſſe, quin ſe conſcium uſuræ redderet, commodari ducentos nummos Hieronymo, accedente conditione, quæ in propoſitâ ſpecie enunciatur; quùm conſtet, laborem ac Miniſterium Advocati eſſe quid tantùmdem valens, quantùm ipſamet pecunia, atque pretio ejuſdem prorsùs æſtimabile, adeoque Rigobertus ei ſuam pecuniam gratuitò non commodaverit.

Quod facilè probari poteſt autoritate S^ti^ Thomæ, qui ait: (*f*) *Si aliquis ex pecuniâ mutuata expectet, vel exigat, quaſi per obligationem pacti taciti, vel expreſſi, recompenſationem muneris ab obſequio, vel à Linguâ: perinde eſt, ac ſi expectaret, vel exigeret munus à manu, quia utrumque pecunia æſtimari poteſt; ut patet in his, qui locant operas ſuas manu, vel lingua exercent.*

(*f*) S. Thom. 2. 2. q. 78. art. 2. ad 3.

At verò, ſi prædictus Advocatus vellet ex animo benevolo atque accepti beneficij memori Rigoberto iſtud obſequium præſtare, poſſet Rigobertus illud ſine peccato acceptare, quin etiam exigere, modò non propter mutuum nec acceptaret, nec exigeret; hoc eſt, illud non exigeret tanquàm quid ſibi debitum ratione mutui. *Si verò,* addit Angelicus Doctor, *munus ab obſequio, vel lingua, non quaſi ex obligatione rei exhibetur; ſed ex benevolentia, quæ ſub æſtimatione pecuniæ non cadit; licet hoc accipere & exigere & expetere* (*g*).

(*g*) Idem S. Thom. q. 13. de malo. art. 4. ad 13.

C A S U S XI.

Theobaldus, commodando Philippo libras quingentas, ſperat futurum ut ab eo ex animo collatæ gratiæ memori munus aliquod accipiat. Nùm ex ejuſmodi ſpe conceptâ conſcius efficitur alicujus uſuræ mentalis, atque proindè peccati?

R e s p o n s.

Si vir prædictus ſpem animo concipiens muneris alicujus, occaſione mutui, quod tradit Philippo, munus illud habeat tanqàm quid ſibi propter rationem mutui debitum; ipſius ſpei vitium ineſt atque labes uſuræ; Cùm uſura, juxtà S. Thomam (*h*) nihil aliud ſit, quàm lucrum, quod ex mutuo provenit, atque percipitur. Si verò non ſperet munus, niſi tanquàm quid omninò gratuitum, & cujus referendi nulla prorsùs Philippo neceſſitas incumbat; non indè contrahit uſuræ peccatum. (*i*) *Munus aliquod vel à manu, vel à Lingua, vel ab obſequio, poteſt uſurarius ſperare ex mutuo, quod concedit, dupliciter,* ait Laudatus S. Doctor; *uno modo, quaſi debitum ex quâdam obligatione tacitâ, vel expreſſâ: & ſic, quodcumque munus ſperet, illicitè ſperat. Alio modo poteſt aliquod munus ſperare, non quaſi debitum, ſed quaſi gratuitum & abſque obligatione præſtandum: & ſic licitè poteſt ille, qui mutuat, ſperare aliquod munus ab eo, cui mutuat, ſicut qui facit ſervitium alicui, confidit de eo, ut amicabiliter ſuo tempore ſervitium faciat.*

(*h*) S. Thom. 2. 2. q. 78. art. 1. & 2. in corp.

(*i*) Idem q. 13. de malo art. 4. ad 13.

Theobaldus ergò poteſt, abſque ullo ne minimo quidem peccato, non tantummodò ſperare, verùm etiam recipere, quidquid ei Philippus gratuitò & ex animo memori mutuæ ſibi conceſſæ pecuniæ voluntariò muneris offeret. *Si vero accipiat aliquid hujuſmodi,* ait rurſùm alibi Doctor

Ange-

(a) Idem cit. q. 78. art. 2. in corp.

Angelicus, (a) *non quaſi exigens, nec quaſi ex aliquâ obligatione tacitâ, vel expreſſâ; ſed ſicut gratuitum donum, non peccat: quia etiam, antequàm pecuniam mutuaſſet, licitè poterat aliquod donum gratis accipere: nec pejoris conditionis efficitur per hoc quòd mutuavit.*

Quoniam verò facile eſt, unumquemque ſibimetipſi in ejuſmodi rerum circumſtantiis nimio plus blandiri, ac libentiùs, iis mutuam pecuniam dare, à quibus in occurrentibus jam ejuſmodi caſibus donum ab aliquod repenſum eſt, quia ab iiſdem novum aliud munus quoque ſperatur, ex mutuo, quod iis traditur; plurimùm intereſt, ſic mentis intentionem componi, ut animùs, ad gratuitò commodandum, totus ſincerè comparetur, quanquàm certiſſimè conſtaret, futurum ut nihil quidquam muneris indè rediret.

CASUS XII.

Eusebius petit à Gautiero, ut nummos centum, quibus ſibi opus eſt, mutuos tradat; Cui quidem prædictam pecuniæ ſummam Gautierus commodat, ſed eâ conditione, ut parem pecuniæ ſummam ſit ei mutuam daturus, cùm eâdem opus habebit; quam Conditionem Euſebius verbo tenùs ſuſcipit. Eſt-ne prædicta conditio aliquâ ratione illicita atque uſuraria?

Respons.

(b) S. Thom. 2. 2. q. 78. art. 2. ad 4.

Aſſerit S. Thomas (b), ejuſmodi conditionem, quâ, qui mutuatur, ſeſe obligat ergà commodantem, ad par pari referendum in alio tempore, eſſe prorsùs illicitam atque uſurariam: quoniam ejus generis obligatio eſt quid pecuniæ pretio æſtimabile; adeoque, qui commodat, exigit præter ſortem aliquid ulterius. *Quia etiam tali obligatio pecunia æſtimari poſſet*, inquit Laudatus S. Doctor, *& ideò licet mutuanti unum ſimul aliquod aliud mutuum recipere; non autem licet eum obligare, ad mutuum impoſterum faciendum.*

(c) Fr. Sylvius in cit. art. 2. concluſ. 3. ad 4.

Sylvius (c) eruditus interpres S. Thomæ ſententiam tenet eandem. *Satis conſtat*, inquit, *non poſſe illum, qui mutuat obligare mutuatarium, obligatione ſcilicet civili, ut in futurum, quando etiam continget, ipſum re alienâ indigere, ei remutuet, dicit enim B. Thomas:* Licet mutuanti unum ſimul &c. *Et hoc ideò, quia, cùm ejuſmodi obligatio ſit civilis & oneroſa, atque adeò æſtimabilis pecuniâ; is, qui ex mutuo talem obligationem poſtulat, ei nihilominùs vult ſortem principalem reſtitui integram, expectat ex mutuo aliquid pecunia æſtimabile ultrà ſortem, & per conſequens committit uſuram.*

Ratio eſt, quòd munus ex grato animo rependendum oportet, omninò liberum eſſe ac gratuitum; adeò ut, qui grato animo ducitur, non obligetur, ad illum eundem teſtandum hoc vel illo beneficio, nec certis quibuſdam temporibus, nec certâ quâdam ratione; ſed ipſius arbitrio penitùs relinquatur, beneficium rependere, quod ei magis libuerit, & quâ ratione, quove tempore magis expedire viſum ei fuerit, vel memorem duntaxat animum gratiæ ſibi conceſſæ gerere, neque eundem ex ullo beneficio rependendo proferre: Alioquin, ſi quam ſibi contrariam obligationem imponeret; jàm gratiam, propriè loquendo, non ſuſciperet gratuitò rependendam, ſed veri nominis debiti ſolutionem, ad quam, qui mutuatur, obligaretur ex ſtricto juſtitiæ jure, propter eam, quæ acceſſiſſet, conventionem. Quod docet S. Raimundus (d), quandò ſic habet: *Quare ergò hanc naturalem obligationem non poteſt creditor deducere in pactum expreſſum, vel ſaltem ſperare effectum ipſum obligationis naturalis...... creditor nullo modo debet pactum apponere; nec principaliter ſpem, vel intentionem in tali retributione habere; ſed propter Deum & ex caritate principaliter debet mutuare proximo indigenti.*

(d) S. Raimund. in ſum. l. 2. cap. de uſuris & pignoribus. §. 4.

Quibus autoritatum teſtimoniis addamus, quid eſſet de propoſitâ difficultate ſentiendum, à Romanâ ſede fuiſſe verbis omninò manifeſtiſſimis declaratum: Cùm ab Innocentio XI. condemnata fuerit quadrageſima ſecunda propoſitio, quæ legitur inter propoſitiones 65. quas ſecundo die Martii 1679. damnavit, & concipitur iſtis verbis: *Uſura non eſt, dum ultrà ſortem aliquid exigitur, tanquam ex benevolentiâ & gratitudine debitum; ſed ſolùm, ſi exigatur, tanquam ex juſtitiâ debitum.* Cujus propoſitionis Cenſura fert decretum prohibitorium, quo ſeveriùs omninò cavetur; ne doctrina ejuſmodi ullatenùs proponatur, aut defendatur: pœnâ impoſitâ excommunicationis *ipſo facto* incurrendæ, atque præter quàm in mortis articulo S. Sedi reſervatæ.

CASUS XIII.

Hebertus dupliones aureos viginti Petro potiſſimùm ex benevolentiæ causâ, animoque conferendi eidem aliquod officium, commodavit: verùm ex prædicto mutuo finem alterum ſecundarium ſibi ſecretò propoſuit, nimirum ut ejuſdem conditionis officium ab eo referret in quâdam occaſione, in quâ conjicit futurum ut ſibi neceſſe ſit, ſummam pecuniæ mutuari ingentiorem. Habet-ne finis ejuſmodi intentus aliquid, quod non ſit licitum, & uſuram aliquatenùs ſapiat?

Respons.

Si finis prædictus ſecretò duntaxat intentus fuerit, & Hebertus nullâ promiſſione Petrum conſtrinxerit, quâ obligationem ei induxerit, par pari ſibi referendi, nullius mentalis uſuræ conſcius cenſendus eſt: quoniam integro Petri reliquit arbitrio, referre, aut non referre iſtam grati ſui animi ſignificationem. Atque ita docet Autor Gloſſæ in quandam Urbani III. (e) Decretalem, qui quidem poſtquàm peccati notam ei inuſſit, qui, commodando; primariò ac principaliter lucrum aliquod intendit: ſic adjicit: *Secundariò tamen aliquid ſperare, non puto malum.* Verùm, ut in occaſionibus ejuſmodi omnis aſſentatio procul amoveatur, operæ pretium eſt, unumquemque ſeſe penitiùs inſpicere, ac conſiderare; nùm ſincerè ſit animo diſpoſitus, ad commodandum; etiamſi pro comperto habeatur, ab eo, cui mutuum traditur, par pari nunquàm eſſe referendum. Si namque, nihil obſtante ejuſmodi animi perſuaſione, mutuum concedatur, argumentum eſt certiſſimum, fini, qui intenditur, nihil uſurarii omninò ſubeſſe. Quam regulam nobis proponit S. Antoninus: (f) *Intentio ſecundaria dicitur*, ipſiſſima ſunt ejus verba, *quandò etſi ſperat, aliquid ſibi dari ab eo, qui mutuavit, ex ſuâ liberalitate; tamen non eum illud movet, ſed magis benevolentia, ita quòd, etiamſi non crederet, ſibi aliquid dari ultrà ſortem, adhuc tamen mutuaret.* Quod idem S. Raimundus (g) habet verbis iſtis: *Si ſecundariò ſperet, quod ille debitor ſibi remutuet, vel aliquid ſimile, ſi opus fuerit, non eſt reprobandum.*

(e) Gloſſa in cap. Conſuluit 10. de uſuris. v. Sperantes.

(f) S. Anton. 2. part. ſum. theol. tit. 1. c. 7. §. 2.

(g) S. Raimund. in ſum. theol. l. 2. cap. de uſuris & pignor. §. 4.

Atque hæc omnia fundamentum habent in ipſâmet definitione, quam ad uſuram S. Antoninus accommodat ſequenti ratione (h): *Uſura, eſt lucrum ex mutuo principaliter intentum.* Adeò ut, cum finis principalis quem Hebertus intendit, non habuerit pro objecto ſuo, lucrum aliquod ſibi percipiendum, ſed ſolum officium ipſimet Petro conferendum ex mutuo, quod eidem tradebat, non ſit cenſendus uſurarius, quanquàm ſperaverit, futurum ut à Petro poſſet aliquandò ſimile

(h) S. Anton. cit. c. 7. init.

ſimile officium ſibi referri, ſi neceſſitas urgeret ad eum recurrendi.

CASUS XIV.

Scævola quamdam pecuniæ ſummam cuidam è vicinis ſuis commodat cum eo principali animo ac fine, ut & ipſius amicitiam ſibi conciliet, & ejuſdem gratum animum inde experiatur. Habet-ne iſta intentio aliquid uſuræ ſuſpectum?

Respons.

Uſuraria nequaquam eſt ejuſmodi intentio: quoniam nec amicitia, nec gratus animus aliquid conſtituunt, quod pecuniæ prætio poſſit æſtimari. Ita docet S. Thomas (a), qui ſic habet. *Recompenſationem verò eorum, quæ pecuniâ non menſurantur, licet pro mutuo exigere: putà benevolentiam & amorem ejus, cui mutuavit, vel aliquid hujuſmodi.*

(a) S. Thom. 2. 2. q. 78. art. 2. in corp.

CASUS XV.

Herculas, opus habens quâdam 550. librarum ſummâ, eamdem Gratianum Pariſiorum rogat mutuam, cui promittit, futurum ut prædictam ſummam ei reſtituat intra tres menſes, nummos aureos numerando quinquaginta, quo tempore, quantùm conjicere licet, nummi aurei pretio augeſcent, ac valorem hodiernum ſuum excedent, aut jubendo, ut idem nummorum aureorum numerus ei reddatur Argentorati, in quâ urbe nummus aureus unuſquiſque pretio decem ſolidorum augetur pluſquàm Pariſiorum. Nùm oblatam ejuſmodi conditionem Gratianus poteſt ſine uſuræ periculo acceptare?

Respons.

Si Gratianus lucrum principaliter intendat ex mutuo, quod concedit Herculi, ipſius intentio abſque dubio uſuraria eſt. Nam juxtà Autorem tractatûs cujuſdam de uſurâ, qui reperitur inter opera S. Thomæ (b). *Ille peccatum uſuræ contrahit, qui commodat, principaliter intendens lucrum ratione mutui.* At verò, ſi potiſſimùm intendat Herculi officium aliquod exhibere, nullum ſibi aliundè lucri finem proponens ex mutuo, non peccat, licèt etiam contingeret, ad eum lucrum aliquod ex nummis aureis, qui ei redderentur, poſtmodùm acceſſurum. *Aut mutuans committit uſuram,* ait antiquus iſte Doctor, *quia lucrum ſperat ex mutuo; aut mutuans nihil lucri in mutuando intendit, ſive ex loco; ſed tantùm ob favorem & gratiam proximi hoc mutuat: & tunc nihil culpabile ex hoc incurrit.* Autor Theologiæ Moralis Gratianopolitanæ, quem nullus laxiorum opinionum fautorem certiſſimè incuſaverit, eamdem amplectitur ſententiam (c).

(b) Apud S. Thom. opuſc. 73. c. 14.

(c) De Gen. Theol. mor. tom. 1. tract. 5. cap. 1. q. 15.

CASUS XVI.

Licinius, quodam prædio gaudet, ex quo per ſingulos annos recipit libras trecentas. Cùm nummis indigeret, Juliano conditionem proponit ei vendendi prædictum reditum ad tempus decem annorum. Quam conditionem acceptat Julianus, & cum eo paciſcitur ſummam duorum millium ducentarum librarum eâ de re ei impræſentiarum numerandam; Nihil-ne uſuræ occurrit in ejuſmodi conventione?

Respons.

Autor opuſculi cujuſdam, quod S. Thomæ vulgò vindicatur, cenſet, in caſu propopoſito ne quidem uſuræ leviſſimam umbram occurrere; quod probat tribus potiſſimùm de cauſis (d),

(d) Apud S. Thom opuſc. 73. de uſuris. c. 9. in fine.

Prima quoniam, cùm venditor prædicti prædii ſit Dominus, libero prorsùs jure poteſt illud idem emtori cedere ad tempus, quod ſibi libuerit, accedente etiam minore pretio, quam ipſum prædium valeat. *De naturâ ſuâ contractus habet in ſe tria, quæ ipſum juſtum oſtendunt. Unum eſt, ipſa vendentis liberalitas, quâ poteſt rem ſuam dare gratis, vel permutare pro re minoris pretii, quàm ſit ſua res, & ſecundùm hoc nullum incidit vitium in emente; quia id quod accipitur, totum eſt de voluntate liberâ Domini.* Sic Laudatus Autor loquitur.

Secunda: propterea quòd nihil iniquitatis in eo ſit, quòd res tanti vendatur, quanti æſtimatur à contrahentibus, modò ipſa juſta ſit ejuſdem æſtimatio, quemadmodùm videtur reverà eandem juſtam deprehendi, quantùm ad ſpeciem; quam inſpicimus; tùm quia Licinius nuſquàm acceptaret ſummam duorum millium ducentarum librarum, ſi pecuniam ingentiorem aliundè de ſuo prædio ſibi quærere poſſet; tùm quia tria millia librarum quæ perciperet de dicto ſuo prædio intrà decennium non præſtant ſummæ pecuniæ, quam præſentem atque hic & nunc numeratam accipit: cùm futurum bonum conſiſtens in quodam agri fundo cenſeatur multò minoris eſſe æſtimationis ac pretii, quàm bonum præſens; atque eo magis, quòd ex præſenti bono plus impræſentiarùm cedat utilitatis atque emolumenti. *Aliud eſt ipſa æqualitas permutationis rerum,* addit laudatus Autor, *quia quandò res venditur pro tanto, quanta æſtimatur juſtè ſive à venditore & emente, ſive ab his, qui ſunt Legis poſitivæ; tunc eſt juſtitia in permutatione, ſed conſcat, quòd vendens non poteſt plus habere pro tempore, pro quo vendidit; & etiam res futura per tempora, non ſunt tantæ æſtimationis, ſicut eadem collectæ in inſtanti, nec tantam utilitatem inferunt poſſidentibus, propter quod oportet, quòd ſint minoris æſtimationis ſecundùm juſtitiam.*

Tertia denique: quia quod ulteriùs excurrit ſummam duorum millium ducentarum librarum, non eſt conſiderandum tanquàm lucrum ab ipſâ ſorte principali ſejunctum atque diſtinctum; ſiquidem emtor, qui in ſubjectâ noſtrâ ſpecie ipſe Julianus eſt, verè acquiſiverit ad tempus annorum decem integrum præfati prædii reditum. Præterquàm quòd facilè contingere poſſit, futurum ut iſtud prædium in certis quibuſdam annis ſterilibus minorem etiam reditum valeat referre, quem ejuſmodi rerum eventuo venditor non ſe ſe obligat, ad præſtandum emtori. *Tertium eſt ipſa ratio ſortis: quia, quod plus accipitur, quàm datur, eſt de ratione ſortis; eò quòd emens totum emit, quod eventurum erat tempore determinato: & ideò non ultrà ſortem propriam accipit, ſicut nec ille, qui emit reditus ad omne tempus.*

Eoque fundamento prædictiſque rationum momentis fultus laudatus antiquus Doctor aſſerit (e), licere terram ſemine gravidatam minori pretio comparare, quàm æſtimaretur, meſſium tempore. *Illud,* inquit, *quod per naturam temporis accreſcit rei alicui, juſtè eſt illius, cujus eſt ipſa res, ut ſi quis emat terras fructiferas vel arbores, vel animalia fructifera, quidquid evenit per naturam temporis & non tantùm per exercitium laboris, juſtè ſit illius, cujus ſunt hujuſmodi terra, quare, cùm per naturam temporis ſegetes in terrâ ſatæ veniant ad majorem valorem, & ſimiliter ſilvæ, ſequitur, quòd quidquid provenit ultrà pretium datum, juſtè ſit illius, qui emit ipſa, * & cedit in propriam ſortem. Quare nihil accipit ultra ſortem, licet plus accipiat emens, quàm dederit.*

(e) Idem ibid. c. 10. in fine.

* Scilicet ſegetes & Sylvas.

CASUS XVII.

Cesarius, opus habens decem tritici modiis, eoſdem mutuos accipit à Claudio, à quo mutuatur eos circà medium menſis Octobris, quo tempore valet modius unuſquiſque ſolidos circiter triginta; eâ conditione, ut pares modios decem ſit ei reſtituturus labente menſe Junii, quo pretium tritici conſuevit ut plurimùm ad ſolidos quadraginta quinque ratione modii aſſurgere aut eorumdem decem modiorum, juxtà iſtam æſtimationem, ei ſit pretium refuſurus. Nunnè uſuræ vitio tenetur ejuſmodi conventio?

Respons.

Si Claudius, prædictum triticum Ceſario commodans, intendat aliquod lucrum ex ejuſmodi mutuo, nequaquàm dubitandum eſt, quin ſeſe conſtringat uſuræ manifeſtæ peccato; quùm juxtà Sacram Scripturam, Concilia, Patres, & quotquot ſunt Theologos, non poſſit in quocumque caſu, niſi cum uſurâ, lucrum ullum ratione mutui percipi. *Qui mutuat hoc pacto,* ait Sylvius, (f) *ut mutuatarius eo loco vel tempore ſolvat, ubi vel quandò res pluris valet, uſuram committit: putà, ſi mutuat frumentum vetus, ut reddatur novum eo tempore, quo veriſimile eſt, illud* pluris

(f) Fr. Sylvius in 2. 2. q. 78 art. 2. quæſt. An liceat mercés carius vendere &c. Conclus. 7. §. Octavo.

pluris valiturum. Atque eâ de cauſâ in eoque ſenſu genus iſtud mutui condemnatur à quodam Pariſienſi Concilio, quod ſub Pontificatu Gregorii IV. (*a*) habitum eſt anno 829. quodque alibi jam citavimus, & à ſummis Pontificibus Alexandro III. atque Urbano III. (*b*).

(*a*) Conc. Pariſienſ. 6. c. 53.

(*b*) Alex. III. in cap. *In civitate.* 6. de uſuris. Urban. III. in cap. *Conſuluit.* 10. eod. tit.

Nihilominùs, ſi Claudius perverſum ejuſmodi finem ſibi non proponat, nullatenùs incidit in uſuræ peccatum. Argumentum porrò, ex quo dignoſci poterit, nùm recta ſit ipſius animi intentio, eſt 1. Quòd apud ſe deliberaverit triticum ſuum retinere ac ſervare, ad illud idem non antè vendendum, quàm circà finem menſis Junii. 2. Quòd ſemper paratus ſit, ad modios tritici decem, quos Cæſario commodavit, quocumque tempore reſtituendos uſ-ferat, ab eodem recipiendos: 3. Quòd non conſtituat tempus, in quo veriſimile eſt, futurum ut triticum pretio augeatur, niſi cum eo animo, ut caveat à proprio ſuo damno, quod in ſeſe recideret, ſi, commodando triticum iſtud, quod ſibi ad propriam ſuſtentationem neceſſarium eſt, ſibi neceſſitas induceretur, aliud emendi multò cariori pretio, ad ſeſe ſuſtentandum, contingente caſu, quòd Cæſarius tunc temporis, quod ſibi commodatum eſt, triticum non redderet. Ipſius ergò intereſt ſeſe ſub oculis ipſius Dei penitiùs inſpicere, ac ſemetipſum interogare, nùm verè in prædictis rerum circumſtantiis ſit conſtitutus, & utrùm ſeſe ſic ſentiat animo diſpoſitum. *In hoc caſu conſcientia aut excuſat, aut accuſat*, ait antiquus quidam Doctor, (*c*) *quia verò mutuum debet fieri gratis, & ſine ſpe lucri; quandòcumque in mutuo vel ex mutuo intenditur ſpes lucri, tunc non caret vitio uſura ..... poteſt autem excludi ſpes lucri ab intentione dantis mutuò modo prædicto, dupliciter. Uno modo, quandò dans mutuò paratus eſt, omni tempore accipere rem mutuatam etiam antè illud tempus determinatum, quo res veriſimiliter deberent eſſe cariores. Hoc modo ſpes lucri, etſi per accidens intendatur; non tamen per ſe, quia non tollit rationem gratuiti à mutuo. Alio modo, quandò dans mutuo, etiam tempus illud determinavit, in quo veriſimiliter plus valitura erant propter ſolam damni vitationem; tunc enim damnum vitat, quandò neceſſitati propriæ conſulens, intendit conſervare res ſuas ſibi magis neceſſarias ad uſum vitæ, quas ſi tunc non haberet, oporteret eas alibi emere; & ſic reportaret damnum de gratiâ mutui factâ proximo: & ſic intendens in mutuato excuſatur ab omni vitio uſuræ.*

(*c*) Apud S. Thom. opuſc. 73. de uſuris. c. 14.

Ex quibus ſequitur, mihi prorsùs licere abſque ne minimâ quidem uſuræ notâ, commodare Joanni menſe vel Martii, vel Aprilis, modium unum frumenti eâ conditione, ut mihi ſit ille redditurus modium unum cum altero unius modii frumenti dimidio menſe vel Augusti, vel Septembris, modò certò conſtet, aut ad verum ſaltem propiùs accedat, futurum ut modius ille cum dimidio alterius modii non excedat menſe Auguſti, vel Septembris, pretium modii, quem à me mutuum accipit menſe Martii, vel Aprilis; quoniam alioquin mihi damnum evidens emergeret, ſi mihi referretur unicus tantummodò modius, qui tunc temporis pretio vilior foret, ipſo modio, quem ei commodaviſſem. (*d*)

(*d*) Joann. Cabaſſut. juris can. theor. & prax. l. 6. c. 9. n. 13. Colloq. Condom. tom. 1. colloq. 11. ſecta. Sambovius tom. 1. caſu 29. & tom. 2. caſu 138.

CASUS XVIII.

Macæus, juxtà Conſuetudinem paſſim frequentatam in quâdam Galliarum Provinciâ, nedùm commodet Jacobo centum libras, quas cum rogat ſibi mutuo tradendas, quin potiùs eidem declarat, ſeſe animo conſtituiſſe, pecuniam ſuam, lucri percipiendi causâ, in emendo frumento collocare, verùm nihilominùs ſeſe velle ei mutuo dare, quas petit, libras centum, modò ſcribat chirographi cautionem ad tempus conſtitutum extinguendam, quâ profiteatur, a ſeſe deberi tot frumenti modios ratione pretii, quod frumentum impræſentiarum valet, ad prædictam uſque pecuniæ ſummam, Nonnè commercium iſtud uſurarium eſt?

Respons.

Ut ſua ſit propoſitæ difficultati reſponſio, diſtinguendum eſt; Macæus namque aut animo ſincerè habet, pecuniam ſuam lucri percipiendi causâ in emendo frumento collocare, aut in ejuſmodi animo nullatenùs eſt: Si in animo non habeat, committit uſuram ipſius mutui nominis involucro ſimulatam. Si verò ſit in ejuſmodi animo, rursùm diſtinguendum eſt; namque vel tempus ſolutionis, quod determinatur in Chirographi cautione, ejus conditionis eſt, ut in eo frumentum certò certiùs extet carioris pretii, quàm æſtimatur in ipſo tempore mutui; aut planè non conſtat, an illud idem ſit pretio vel augendum, vel minuendum. Si tempus ſolutionis ejus conditionis fuerit, ut in eo frumentum certò certiùs, aut ſaltem omninò veriſimiliter ſit extiturum carioris pretii, putà, ſi confecta fuiſſet Chirographi cautio menſe vel Octobris, vel Novembris, & tempus ſolutionis determinaretur ad feſtum Pentecoſtes, manifeſtum eſt, Macæum ſeſe indè prodere uſuræ prorsùs apertiſſimæ conſcium, ſiquidem non accedat temporis ejuſmodi ſtipulatio, Chirographi cautioni, quàm ei Jacobus ſcribit, niſi eâ potiſſimùm de causâ, quòd certiſſimam ſibi aſſectat de mutuo dato lucrandi rationem.

Excipiendus tamen eſt caſus, in quo Macæus animo firmiter decreviſſet, pecuniam ſuam impræſentiarum conferre, ad emendum frumentum, quoniam diſſolutè venditur, atque ſervandum illud idem ad feſtum uſque Pentecoſtes, ut tunc temporis pretio cariori venderet; in eo namque caſu jure poſſet exigere compenſationem illius lucri, quod non lucraretur commodando ſuam pecuniam Jacobo, ad ipſius neceſſitati ſubveniendum: Quæ quidem compenſatio, ſeu ratio impendii intelligenda eſt de ſummâ pecuniæ, quæ ei reſpondeat, quam lucratus fuiſſet ſuum frumentum ſervando ad illud uſque tempus, deductis de prædictâ compenſatione ſumtibus & expenſis, quæ impendendæ ab eo forent, tùm ut illud ſervaret, tùm ut illud venderet, quemadmodùm etiam omni, quæ acceſſiſſet, imminutione; prædictis omnibus determinatis arbitrio ac juxtà æſtimationem viri alicujus prudentis, hoc eſt, intelligentiſſimi ac virtute prorsùs ornatiſſimi.

Tandem, ſi non omninò conſtet, futurum ut frumentùm plùs, minùſve valeat, adveniente ſolutionis tempore, quod chirographi cautione determinatur, quàm actu & in ipſo temporis momento, quo Macæus prædictum mutuum tradidit; tunc nulla eſt uſura in agendi ratione Macæi, quemadmodùm patet evidenter ex deciſione Gregorii IX. (*e*), qui ſic habet: *Ratione hujus dubii etiam excuſatur, qui pannos, grana, vinum, oleum & alias merces vendit, ut ampliùs, quàm tunc valeant, in certo termino recipiat pro eiſdem, ſi tamen ea, tempore contractûs, non fuerit venditurus.*

(*e*) Greg. IX. in cap. *Naviganti.* fin de uſuris. lib. 5. tit. 19.

CASUS XIX.

Irenæus Civis Maſſilienſis ficuum habens commercium, tradit Bernardo viginti panalia earum, quæ paſſim circumferuntur ſub appellatione ipſimet Regioni familiari *Métriſſes*; hoc eſt, quæ ſunt albæ & nigræ, tam ingentiores, quàm minutiores; & quarum ſingula panalia quindecim ſolidorum pretio æſtimantur, eâ conditione, quòd Bernardus tempore percipiendorum fructuum ſit ei viginti panalis repenſurus; ſcilicet decem de quâdam grani ſpecie vulgò dicti *paumoule*, cujus panale tunc temporis, juxtà communem æſtimationem, valet ſolidos quindecim, & decem de ſiligine, quorum unumquodque eſt pretii ſolidorum decem & octo, ad ſolidos uſque viginti. Uſurarium-ne eſt aliquâ ratione Commercium iſtud, quod in Provinciâ præſertim obtinet, atque quàm pluſimùm frequentatur?

Reſ

Respons.

Uſurarium eſt commercium iſtud, quanquàm in totâ paſſim Regione quàm maximè frequentatum: Dator etenim exigit à Partore ratione mutui quidpiam ulterius ipsâ principali ſorte; hoc eſt, tres aut quinque ſolidos pro unoquoque panali de ſiligine plus quàm valet unumquodque panale de ficubus vulgò dictis *métriſſes*.

Nihilominùs eſſet, undè poſſet Irenæus ab uſuræ peccato vindicari, ſi non omninò conſtaret, futurum ut panale ſiliginis tunc temporis valeret decem & octo, ſeu viginti ſolidos: namque ſi pretium illius foret incertum, & quandòque aſſurgeret ad quatuordecim, aut viginti ſolidos, ejuſmodi commercium uſuram nullâ ratione ſaperet, neque illicitum ullo modo foret, ut patet evidenter: 1. ex diſpoſitione Decretalis cujuſdam, quam Alexander III. inſcribit Archiepiſcopo Genuenſi, (a) in quâ laudatus ſummus Pontifex apponit iſtam exceptionem, quâ uſura excluditur: *Niſi dubium ſit, merces illas plus, minùſ-ve ſolutionis tempore valituras*, 2. Ex aliâ Decretali Gregorii IX. (b), quæ eandem quoque exceptionem enunciat: *Qui* (menſuræ grani, &c.) *licet tunc plus valeant, utrùm plus vel minùs ſolutionis tempore fuerint valituræ, veriſimiliter dubitatur; non debet ex hoc uſurarius reputari.* Quibus verbis idem ſummus Pontifex addit iſtæc alia, quæ retulimus in præcedenti deciſione: *Ratione hujus dubii etiam excuſatur qui pannos, granum, vinum, oleum, & alias merces vendit, ut ampliùs, quàm tunc valeant, in certo termino recipiat pro eiſdem, ſi tamen ea tempore contractûs non fuerat venditurus.* (c)

(a) Alexand. III. in cap. *In civitate.* 6. de uſuris.

(b) Greg. IX. in cap. *Naviganti.* fin. eod. tit.

(c) Sambovius tom. 3. caſu 253.

CASUS XX.

Manlius cernens, modum frumenti ſecundùm communem æſtimationem aſſurgere ad pretium uſque librarum 140. quatuor frumenti modos emit à Sempronio menſe Maii, quos ſolvit nummeratâ pro unoquoque modo præſenti pecuniâ 120. librarum, eâ conditione, ut ſibi menſe Octobris proximè ſequentis tradantur: Cùm distuliſſet in finem uſque menſis Januarii eoſdem recipere, quo tempore modus auxerat pretio 160. librarum, eos vendidit prædicto pretio Junio, qui eoſdem deindè ſumpſit à Sempronio. Nihil-ne uſuræ occurrit in lucro, quod Manlius ex ejuſmodi commercio retulit?

Respons.

Lucrum, quod Manlius in propoſitâ ſpecie retulit, nullo uſuræ vitio inficiatur: Potuit namque 1. ſine vel leviſſimâ quidem uſuræ ſuſpicione, emere menſe Maii modum frumenti pretio librarum 120. quanquàm communis ipſius æſtimatio tunc temporis foret pretio 140. quoniam illum non emebat, niſi ut ſibi traderetur menſe Octobris, quo tempore non valet communiter niſi pretium, quod de eo ſolvit. Atque hoc ipſum docet Cardinalis Cajetanus, (d) qui ſermonem faciens de emtione rei alicujus, cujus anticipatur ſolutio) ſic habet: *In hujuſmodi emptione ſpectatur ad æſtimatum pretium tempore aſſignationis frumenti: & propterea, ſi veriſimiliter creditur, frumentum valiturum menſe Junii decem, vel circà, licet tunc valeat quindecim, licitè Ego ex nunc emo pro menſe Junii decem, ut patet ex cap.* Naviganti, *de uſuris. Nec obſtat, quòd in Auguſto creditur, valiturum duodecim aut quindecim; quoniam emptor non emit pro Auguſto, ſed pro Junio.* Quam eandem ſententiam Sotus ſequitur. (e) 2. Quoniam Manlius potuit ſine injuſtitiâ vendere menſe Januarii ſequentis unumquemque modum frumenti pretio 160. librarum; ſiquidem, ut ſupponitur, prædictum pretium conſtitueret veram illius tunc temporis communemque æſtimationem: neque eſt, undè objiciatur, ab eo tunc venditum fuiſſe, quod in poſſeſſione ſuâ nondùm habet, quùm prædictum frumentum legitimo jure proprietatis ei cederet ex acceptatâ à venditore obligatione illud eidem tradendi ab ipſo menſe præcedentis Octobris. Quæ deciſio prorsùs conſonat deciſioni, quam Sylvius propoſuit 16. Julii 1633; circà ſimilem omninò difficultatem; (f) verùm juvat addere, ſiquidem Manlius ultrà per tres menſes neglexerit urgere, traditionem quatuor frumenti modorum ſibi fieri à Sempronio: æquum eſſe, ab eo præſtari eidem Sempronio damni, quod ei potuit emergere ex deceſſione frumenti, compenſationem judicio viri alicujus integerrimi determinandam: Quod intelligendum eſt, modò tempore conſtituto illud idem ei tradendum ipſemet Sempronius obtulerit.

(d) Cajetan. in Sum. v. *Emere*, n. 8.

(e) Dominic. Sotus l. 6. de juſtitiâ & jure q. 4. art. 2.

(f) Fr. Sylvius reſolut. var. v. *Uſura*. 2.

CASUS XXI.

Paschasius mille libras Jacobo mutuas tradit, eâ conditione, ut, ſi Jacobus antè elapſos annos quinque decedat, remanſurus ſit omni ſummæ prædictæ repetitione liberatus; & Paſchaſio nullum jus ſit acceſſurum, eandem ab ipſius ſucceſſione repetendi; verùm è contrariò, ſi Jacobus annis prædictis quinque relinquatur vitæ ſuperſtes, non modò præfatas mille libras, ſed prætereà ſummam aliam pecuniæ tantùndem valentem, ſit ipſi reſtituturus. Uſurarium-ne eſt ex aliquâ parte prædictum genus mutui?

Respons

Navarrus, quanquam ſibimetipſi circà propoſitam difficultatem primòquidem non omninò conſtiterit: (g) contendit & meritò quidem in ſuo Manuali, (h) uſuræ vitium occurrere in ejuſmodi genere mutui, de quo quæſtio eſt in caſu propoſito: *Qui mutuat*, ait Laudatus Doctor, *cum pacto; ut, ſi mutuatarius infrà certum tempus moriatur, ſit liber; ſi vivat, duplum reddat, quin ex mutuo lucratur, illam obligationem ſolvendi duplum, licet dubiam ...; ſecùs ſi donaret gratis abſque fraude ... quia nullum ibi mutuum intervenit; ſed eſt contractus innominatus: do, ut mihi des.* (i)

(g) Navarr. Conſil 29. de uſuris. n. 4. in fine.

(h) Idem man. c. 17. n. 222.

Enimverò nullâ ratione defendi poteſt, ejuſmodi mutui genus eſſe gratuitum; quin potiùs poteſt omninò comparari cum illo mutuo, quod Paſchaſius alicui pauperi traderet, accedente pacto, quòd, ſi prædictus Pauper fieret intrà quinque aut ſex annos ditior, ei foret redditurus illius duplum, quod commodaviſſet; quod pactum omninò uſurarium eſt; ac penitùs reprobandum. Cui ſententiæ Sylveſter totus adhæret. (k)

(i) L. naturalis ff. de præſcriptis verbis.

(k) Sylveſt. v. *Uſura*. 1. q. 16.

CASUS XXII.

Gumesius, munere quodam inſignitus forenſis Procuratoris in ſupremâ Tornacenſi Curiâ cùm vellet filiam fratris ſui, vel ſororis ſuæ Blandinam, collocare, cui nulla res eſt familiaris, quæque ei ſuam operam ab annis decem gratuitò præſtitit, eam proponit uxorem ducendam Balduino cujuſdam alterius forenſis Procuratoris ſcribæ primario, offertque eidem donare per modum dotis ſuum forenſis ProcuratorisOfficium æſtimatum à duobus aliis Procuratoribus forenſibus viris integerrimis ac prorsùs incorruptis pretio decem milium librarum, comprehenſis ſimul tùm tabulario, tùm emolumento, quod ex litium inſtrumentis ibidem ſervatis, atque uſu quotidiano conſuevit obvenire; obligatque ſeſe, ad ſolvandas expenſas tùm diplomatum muneris prædicti, quod ipſi conferendum eſt, tùm ejus in Ordinem forenſium Procuratorum cooptationis eâ tamen conditione, ut Balduinus ei ſit ad ipſius vitæ tantummodò tempus annuam numeraturus librarum 600. penſionem, atque, ipſo eodem prædictæ penſioni non ſatisfaciente, in ſui muneris proprietatem ſit pleno jure reſtituendus. Balduinus conditionem ſibi factam à Gomeſio lubens acceptat, adjungit ſibi Blandinam uxorem, & munus prædictum conſequitur. Quâ de re petitur: 1. utrùm præfatæ conventioni nihil ſubſit iniqui, aut quod uſuram oleat; videtur etenim pretium iſtius memorati muneris, nihil aliud eſſe, quàm mutuum, ipsâ conventione ex ſtrictis ſummi juris apicibus conſideratâ, nequaquàm verò fundum, ex quò Gomeſio liceat, quam cum Balduino ſtipulatus eſt, pecuniæ ſummam percipere. At ve

rò, etiamſi daretur, ibi nullam mutui deprehendi rationem æquitati non videtur ullatenùs conſonare, ab eo percipi 600 libras ex fundo 10000. librarum.

2. Gomeſius quærit, utrùm ſibi incumbat decimi denarii, quod Regi ſolvitur, diminutionem ſuſtinere?

Reſpons.

Nulla prorsùs in propoſito caſu deprehenditur uſuræ ratio, eâque potiſſimùm de causâ, quòd nequaquàm contendi poſſit, ibidem ullum mutuum intercedere; 1. Quoniam occurit ibi donatio, quâ Gomeſius ſuum munus Balduino cedit in gratiam matrimonii ab eodem cum Blandinâ contrahendi; atque eâ ratione Balduinus proprietarius ejuſdem factus fuit ex ſcriptis ipſius nomine diplomatibus.

2. Quia Gomeſius non poteſt obligare Balduinum, ad munus iſtud ſibi reddendum, modò pecuniam, de quâ inter eos convenit, ſingulis annis eidem perſolvat: habet igitur prædictum munus quaſi cujuſdam fundi fructiferi rationem cujus proprietate gaudet Balduinus.

Neque verò quidquam iniqui præ ſe fert ſtipulatio penſionis 600. librarum ad vitæ tempus perſolvendæ; Eſt namque ſtatuendum diſcrimen ingens inter ejuſmodi penſionem & ſolarium perpetuumque vectigal. Penſio in perpetuitatem conſtituta, debet ex ipſâmet Principis æſtimatione, ſeu taxatione pretium ſuum deſumere; verùm non ita ſe res habet, quantum ad penſionem ad tempus uſque vitæ tantummodò determinatam, ſiquidem ipſius perſeverantia tota nitatur incerto tempore, quo qui penſione donatur vitæ ſuperſtes remanſurus eſt, & poſſit vel ab ipſâ craſtinâ die, quâ primùm cepit, ſtatim extingui.

3. Quoniam idem prorsùs de munere, vel aliquo forenſi officio ſentiendum eſt, quod de domo aliquâ. Porrò quod munus, quæ-ve domus hudiernâ die non venditur niſi pretio decem millium librarum, poteſt certis quibuſdam temporibus, habitaque ratione certarum quarumdam circumſtantiarum, ad tertiam uſque partem ejuſdem pretii, & quandòque ad ſummam pecuniæ copioſiorem ulteriùs aſſurgere.

4. Propterea quòd clauſula, quâ fertur, Balduino ſolutioni non faciente ſatis, futurum ut Gomeſius in proprietatem muneris ſui ſit pleno jure reſtituendus, nec etiam ſit ullatenùs iniqua; ſiquidem ſit conditio veniens in partem ipſiuſmet contractûs, quæque eidem neceſſariò inhæreat, & ſine quâ donatio nequaquàm locum obtinuiſſet; atque etiam hoc uſu paſſim receptum eſt, ut ſimilem clauſulam annexam quotidiè habeant contractus, tùm venditionis, tùm Emphyteuſeos, abſque eo quòd quidquam indè cauſæ ſit, cur iis injuſtitiæ nec uſuræ labes inuratur.

Incumbit igitur Balduino, ad normam prædictæ clauſulæ ſeſe gerere, neque poteſt ipſa ei quocumque modo nocere, modò ſolvat 600. libras penſionis ipſi Gomeſio ad ejus vitæ tempus reſervatæ, quemadmodùm ad eandem perſolvendam ſe ſe voluntariò conſtrinxit. Quod fundamentum habet in Lege quâdam Imperatoris Conſtantini, quæ legitur apud Codicem iſtis verbis: (a) *Donatio, ſive directa ſit, ſive causâ mortis inſtituta, ſive conditione faciendi, vel non faciendi, ſuſpenſa... ſub hac fieri debet obſervatione, ut quas leges indulgent actiones, conditiones, pactiones-ve contineat, hiſque penitùs cognitis vel recipiantur, ſi complacita ſint, vel rejiciantur, ſi ſint moleſta.* Inquæ verba Cujacius ſic habet: *Conditiones, pactiones, leges, donationibus imponuntur à Donatore ſolo; & à Donatario recipiuntur, ſi placeant; vel rejiciuntur, ſi diſpliceant.* Atque in exemplum rei iſtius propoſuit laudatus Juriſconſultorum noſtrorum Doctor ſequentem formulam donationis: *Dono tibi fundum illum, ſi me alas.*

(a) Leg. Donatio 25. cod. de Donationibus. l. 8. tit. 54.

(b) Leg. Si Doceas 1. cod. de donat. quæ ſub modo, vel conditione &c. l. 8. tit. 55.

Quibus prædictis omnibus robur addi poteſt ex Lege quâdam Codicis ejuſdem, quæ auctores habet Imperatores Valerianum, & Gallienum, (b) cujus Baldus ſenſum complexus eſt in iſto ſummario: *Si Donatarius non præſtat alimenta Donatori, quæ ex pacto donare tenetur; donatio revocatur, & poteſt Donans remſuam vindicare.* At, quoniam citata Lex continet ſpeciem ei, quæ hic loci proponitur, omninò ſimilem, & caſum, qui ibidem enunciatus, diſſolvit, operæ pretium eſt eandem in integrum referre. En quâ ratione ſe habet: *ſi doceas, ut affirmat nepti tuæ eâ lege eſſe donatum à te, ut certa tibi alimenta præberet, vindicationem etiam in hoc caſu utilem, eò quòd lege illa obtemperare noluerit, impetrare poteſ; id eſt, actionem, qua Dominium priſtinum tibi reſtituatur.* En donatio conceſſa atque inſtituta à quodam avo in gratiam ejus neptis, eâ conditione, ut ei certa quædam alimenta præſtitura ſit, quæ ſupponimus, poſſe pretio 600. librarum ſingulis annis æſtimari, quæ quidem, quoniam executione ſuâ fruſtratur ex parte illius, in cujus gratiam conſtituta eſt, ab ipſo Donatore poteſt meritò revocari; atque ipſiſſimus eſt caſus, de quo præſens controvertitur quæſtio, in quo Gomeſius largitur ſuæ ſororis aut ſui fratris filiæ, vel Balduino ipſius marito ejuſdem nomine atque causâ, forenſe munus quoddam ipſi futurum loco fundi, ex quo poteſt accedente tùm ſuo labore tùm ſuâ induſtriâ percipere plurimùm emolumenti, eâ conditione, ut quamdam pecuniæ ſummam per modum penſionis alimentariæ, atque ad tempus ipſius vitæ, ſit ei præſtiturus; ac, deficiente ſolutionis iſtius conditione, Gomeſius ipſe ſit in dominium ac proprietatem ſui muneris ipſo jure reſtituendus, hoc eſt, donatio revocanda ſit ac penitùs diſſolvenda. Habemus quoque plurimas alias Leges, (c) quibus idem jus conſtituitur.

(c) Leg. 9. cod. de Donat.

Uno verbo, eſt hoc certiſſimi juris atque principii prorsùs indubitati, ad ſtrictos verborum apices conventiones eſſe ſervandas, quæ alicui conſtituendæ Donationi acceſſerunt; aut alioquin penès ipſummet Donatorem eſſe, eandem reſcindere: *Ut pactum Donationis impleatur; ex ſtipulatione, vel præſcriptis verbis agitur*, inquit Bartholus; (d) aut potiùs: *Pactum in Donatione eſt ſervandum*, ut habet Baldus in eandem Legem nonam, quâ idem ſtatuitur, & cujus en ipſiſſima verba ſunt: *Legem quam rebus tuis donando dimiſti, ſive ſtipulatione tibi proſpexiſti... apud Præſidem Provinciæ debes agere: ut hanc impleri provideat.* (e)

(d) Bartol. in d. leg. 29.

(e) Bald. in cit. leg. 9. cod. de Donat.

Tandem, quod pertinet ad decimum denarium, debet in ipſum Gomeſium ejuſdem imminutio recidere niſi contrarium feratur in contractu, quem confecit cum Balduino atque Blandinâ.

CASUS XXIII.

Alanus neceſſe habens, ſibi ſummâ 1200. librarum ſubveniri, rogat Philippum, ut velit ei mutuam eandem credere; & offert ei quatuor cæduæ ſilvæ jugera, ad cautionem debiti, pignori opponenda, ex quibus conſuetam lignationem ſuam poterit percipere. Nùm licet Philippo oblatam ſibi conditionem ejuſmodi ſine uſuræ periculo acceptare?

Reſpons.

Non poteſt Philippus, niſi cum uſuræ periculo, conſuetam ſuam lignationem ſibi ſumere de quatuor ſilvæ cæduæ jugeribus, quæ Alanus ei offert pignori opponenda ad cautionem ſummæ 1200. librarum, quam ab eo petit ſibi commodandam, niſi detrahat ex ipſâ principali ſorte juſtum pretium lignationis, quam indè ſibi accepturus eſt. *Si quis*, inquit S. Thomas, (f) *pro pecuniâ ſibi mutuatâ obliget rem aliquam, cujus uſus pretio æſtimari poteſt, debet uſum illius rei ille, qui mutuavit, computare in reſtitutionem ejus, quod mutuavit: alioqui, ſi uſum illius rei quaſi gratis ſuperaddi velit; idem eſt, ac ſi pecuniam acciperet pro mutuo, quod eſt uſurarium; niſi fortè eſſet talis res, cujus uſus ſine pretio ſoleat concedi, ſicut patet de libro accomodato.*

(f) S. Thom. 2.2.q.18. art. 2. ad 6.

Cui Doctrinæ S. Thomæ favet deciſio Alexandri III. qui, cùm adeſſet Concilio Turonenſi, quod actum eſt anno 1180. ſic loquitur: (g) *Generalis Concilii decrevit auctoritas, ut...: ſi quis alicujus poſſeſſionem,*

(g) Alex III. in cap. Plures. 1. de uſuris.

ſionem. datâ pecuniâ, ſub hac ſpecie, vel conditione in pignus acceperit; ſi ſortem ſuam (deductis expenſis) de fructibus jam percepit, abſolutè poſſeſſionem reſtituat debitori. Sin autem aliquid minùs habet eo recepta, poſſeſſio liberè ad Dominum revertatur. Atque reverà quidem, qui fructibus gauderet, non deducto ex ipſa ſorte principali juſto eorumdem pretio, aliquid ulterius ipsâ eâdem ſorte reciperet propter cauſam mutui, & ſeſe indè peccato uſuræ conſtringeret, *cùm omnis uſura & ſuperabundantia prohibeatur in lege*, ut loquitur Urbanus III. (a).

(a) Urban. III. in cap. *Conſuluit* 10. de uſuris.

Quæ deciſio fulcitur etiam alia Decretali, quam Laudatus ſummus Pontifex Cantuarienſi Epiſcopo inſcribit, (b) in qua ſic habet; *Autoritate præſentium duximus injungendum, ut eos, qui de poſſeſſionibus, vel arboribus, quas tenere in pignore noſcuntur, ſortem (deductis expenſis) receperunt, ad eadem pignora reſtituenda ſine uſurarum exactione, Eccleſiaſtica diſtrictione compellas.*

(b) Idem Alex. III. in cap. *Quoniam* 2. eod. tit.

CASUS XXIV.

Amabilis, mutuatur ad anni tempus à Thimoleone mille libras, atque, ad majorem, quod contrahit, debiti cautionem, eidem opponit pignori beneficiarium quoddam prædium, quod ex ejus gratiâ poſſidet: Numquid Thimoleon obligatur ex conſcientiâ, accedente tempore conſtituto mille prædictarum librarum ſolutione, ad acceptum referendum ab Amabili quaſi in deductionem ſortis principalis quidquid ex uſufructu prædicti beneficiarii prædii percepit, ſi verò non illud detrahit ex principali ſorte, uſuræ ne peccati ſeſe conſcium efficit?

Respons.

Thimoleon, à quo pendet prædium beneficiarium, quod ei pignori tradidit Amabilis ad cautionem 1000. librarum, quas ab eodem ſumpſit mutuas, non obligatur, ad deducendos de principali Sorte, quæ ei debetur ab Amabili, fructus, quos ex prædio prædicto percepit, eoſdemque jure potuit ſuos facere tanquàm provenientes ex fundo, qui ſibi jure legitimo cedit.

Quam deciſionem tradit Alexander III. (c) qui in decretali quâdam, quam inſcribit Abbati cuidam & Religioſis de ipſius Monaſterio, declarat non eadem ratione ſentiendum eſſe de Domino, qui titulo pignoris detinet aliquod beneficiarium prædium ex ſeipſo pendens, ſicut de quolibet alio viro privato, cui debitor oppignoraret aliquam poſſeſſionem ad cautionem ſummæ alicujus pecuniæ, quam ab eodem mutuatus fuiſſet: obligatur etenim ex conſcientia prædictus ejuſmodi vir, ad detrahendum ex ſumma commodata pretium fructuum, quos ex oppignerata ſibi poſſeſſione percepit: At verò Dominus poteſt ſibi vindicare proprii ſui prædii beneficiarii fructus, & ſummam pecuniæ quam mutuam dedit, nihilominùs integram recuperare. Juvat autem peculiarem ſpeciem caſûs, qui laudato Papæ proponebatur, hîc loci ſubjicere: En qua ratione ſe habet: Eccleſiaſticus quidam pecuniæ ſummam aliquam mutuam ſumpſerat ab Abbate & Religioſis de Monaſterio S. Laurentii, quibus pignoris loco tradiderat ad cautionem eorum debiti quamdam agrorum poſſeſſionem; negantibus autem eiſdem prædictam ei reſtituere poſſeſſionem, ille apud Papam ea de re querimoniam ſuam detulit, qui quidem Papa ſequenti modo iiſdem mandavit: *Diſcretioni veſtræ mandamus, quatenùs, ſi terram ipſam titulo pignoris detinetis, & de fructibus ejus ſortem recepiſtis, prædictam terram Clerico memorato reddatis.* Sed ſtatim iſtam apponit exceptionem: *Niſi terra ipſa ſit de feudo Monaſterii veſtri.*

(c) Alex. III. in cap. *Conqueſtus*. 8. de uſuris.

Eſt hæc autem ratio, propter quam Dominus non tenetur, ad acceptos referendos fructus, quos recepit de beneficiario aliquo prædio, quod ex ipſius Clientela pendet, quodque ei pignoris loco datum eſt ab eo, cui pecuniam aliquam commodavit, quia beneficiarius fundus à vaſſallo non poſſidetur niſi ea conditione, ut debitis quibuſdam operis atque obſequiis, ad quæ præſtanda obligatur erga Dominum ſuum, ſatisfaciat. Porrò prædictæ operæ prædictaque obſequia non cenſentur minùs valere, quàm ipſemet fundus beneficiarius: Ideoque, quoniam incumbit prædicto Domino, quandiù pignoris obligatio perſeverat, à debitis obſequiis atque operarum ſervitutibus dare ſuo Clienti vacationem, ei profectò licet ejuſdem uſum-fructum ſibi vindicare, nulla ei impoſita neceſſitate illum acceptum referendi à prædicto ſuo Cliente. Quòd manifeſtè probatur ex Decretali quadam Innocentii III. (d) in qua ſic fertur: *Ita videlicet, ut quamdiù fructus illos perceperis in ſortem minimè computandos, idem M. à ſervitio, in quo ſibi & Eccleſiæ tuæ pro feudo ipſo tenetur, interim ſit immunis.* Cui ſententiæ conſentit Innocentius IV. in ſuo, quem ſcripſit in quinque Decretalium libros, commentario (e), in quo verbum interpretans *Feudatarios*, ait: *Hic vocat Feudatarios ruſticos, qui tenent aliquas poſſeſſiones, quarum ratione debent aliqua ſervitia exhibere, & non excedant multùm fructus valorem ſervitii.* Quibus verbis addit, ſi valor prædictorum fructuum in rei veritate multùm excedat obſequiorum, operarumque ſervitutes, quæ debentur, tunc Dominum, cui debitor feudum oppigneravit, obligari ex conſcientia, ad valoris prædicti ſuperabundans in ſolutionis rationes referendum, deducendo de ſorte principali, quæ ſibi debetur, illud quod prædictas ſervitutes pretio ſuo excedit, *alioquin eſſet contrà mandatum Dei, mutuum date &c.* (f) Ipſius ergo Thimoleonis eſt; ſeſe ſub oſculis ipſius Dei interrogare, nùm fructus, quos percepit de feudo, quem Amabilis ei pignori dedit ad cautionem ipſius mille librarum, non excedant notabiliter operam, quæ ſibi debetur ab Amabili propter iſtud prædium beneficiarium: in eo namque caſu omninò obligatio ei induceretur, eidem præſtandi, quidquid de jure veniret ei reſtituendum, referendo inter rationes ſolutionis ſortis principalis, illud, quod ipſa debita operæ atque obſequii ſervitute pretio ſuperius eſſe deprehenderetur.

(d) Innoc. III. in cap. *Inſinuatione*. 1 de feudis. lib. 3. tit 20.

(e) Innoc IV. in cit. cap. *Inſinuatione*.

(f) Colloq. Lucion. s. tom 2. colloq 36 q. 1. Colloq Condom tom. 1. Colloq. 11. ſect. 2.

CASUS XXV.

Epipodius ad tempus annorum duorum Lucio mutuos dedit nummos ducenos, in quorum cautionem pignoris loco lectum inſtructum & ſellas duodecim ab eodem accepit, Epipodius, conſentiente Lucio, prædictis ſupellectilibus uſus eſt. Obligaturne ex conſcientia, ad deducendum ex ipſa principali ſorte, pretium atque æſtimationem utilitatis; quam indè percepit ſi verò nihil deduxerit, fitne peccati uſuræ conſcius?

Respons.

Reſpondemus, juxtà principia, quæ ſtatuimus in præcedentibus deciſionibus, Epipodium ex conſcientia teneri ad detrahendum ex ipſa principali ſorte pecuniæ, quam Lucio mutuam credidit, juſtum pretium uſûs, quem ſibi ſumpſit ex ſupellectilibus, quæ apud ſeſe, cauſa cautionis ſui debiti, loco pignoris à viro prædicto depoſita ſunt; alioquin futurum, ut ſeſe reddat uſuræ peccati conſcium: Nam, quantùm ad eam rem, eodem modo ſe habent ſupellectilia, quo fundus agrorum aliquis; cùm fructus ſupellectilium omninò reponantur in ipſo eorumdem uſu, qui non ſecùs, ac fructus alicujus agrorum fundi, pretio pecuniæ poteſt æſtimari. Undè ſequitur, in ejuſmodi caſu Creditorem non minùs uſurarium eſſe, quàm ſi in rei veritate certam pecuniæ ſummam reciperet uſuræ illius loco, quod commodavit, quoniam, ut habet quidam Antiquus Canon, qui refertur à Gratiano (g), *Uſura eſt, ubi ampliùs requiritur, quàm datur, v. g. ſi dederis ſolidos decem, & ampliùs quæſieris; vel dederis frumenti modium unum, & ſuper aliquid exegeris.*

(g) Can. *Uſura*. fin. 14. q. 3.

Adire licet ſuperiùs, quæ retulimus in diſſolvendis præcedentibus difficultatibus, copiam eâ de re rationum momentorum prorsùs abundantiorem. (h)

(h) Colloc. Condom tom. 1. c. l. l. q. 11. ſect. 2.

CASUS XXVI.

Cum Florentius ad manum haberet ſummam triginta millium librarum præſentir ac numeratæ pecuniæ, quam jamjam impræſentisrum cullaturus eſt, ad reficiendam quamdam domum, quæ nemini poteſt ullstenùs locari, niſi eidem ejuſmodi impenſæ ſubſidio anteà ſubveniatur; eum convenit Caïus amicus ipſius familiaris, eique nuntiat, propriam ſuam domum, quam ipſe incolit, ſub manum Regis realiter traditam fuiſſe, & citò citiùs addicendam eſſe in judirio, ei qui licitatione victurus eſt; eo quòd ſibi non adſit in promptu ſumma decem millium nummorum, quam debet vicino ſuo, rogatque plurimùm, ut velit ei prædictam ſummam commodare, alioquin ſuturum ut dimidio minùs juſto ſuo pretio ſua domus vendatur. Florentius rogstam peruniæ ſummam eidem mutuam tradit, ſed conditione factâ certi cujuſdam rependendi fenoris; ut indè ſibi ſumat aliquam damni compenſtionem, quod patietur ea propriâ ſuà domo in eo, in quo verſatur, ſtatu derelinquendâ, quòad uſque pecuniam iſtam ſuam reruperaverit. Nonnè Florentius aliquam committit uſuram, in eo quòd à Caïo, præter ſuam principalem ſortem, ulteriorem pecuniæ ſummam axigat ſub prætextu damni compenſationis, & verbis expreſſis eandem ſtipuletur in ipſomet temporis momento, quo triginta librarum millia commodat.

Respons.

Conſtat, in prædicto caſu poſſe juſtum exigi à Florentio, ſine ullo periculo uſuræ, damni compenſationem: omnes namque Theologi fatentur, ex eo, quod vocant damnum emergens, conſtitui ſufficientem legitimumque titulum aliquid ulterius ipsâ principali ſorte recipiendi quoniam, quandò damnum aliquod ea commodatâ pecuniâ infertur, nihil prorsùs accipitur ratione mutui quod creditum fuit, ſed compenſtio duntaxat damni, quod quis patitur quantùm ad proprias ſuar res. Atque ita docetur à S. Thomâ (a), qui ait: *Ille, qui mutuum dat, poteſt abſque peccata in pactum deducere cum eo, qui mutuum accipit, recompenſationem damni, per quod ſubſtrahitur ſibi aliquid, quod debet habere: hoc enim non eſt vendere uſum pecuniæ; ſed damnum vitare.*

(a) S. Thom. 2. 2. q. 78. art. 2. ad 1.

Jamverò Florentius in eo potiſſimùm caſu verſatur; ſiquidem fenus, quod percipit ea mutuà ſuâ pecuniâ, quàm Caïo tradidit, habeat tres conditiones, quæ neceſſariæ ſunt, ut legitimum eſſe cenſeatur; quarum hæc prima eſt, quòd damnum ſit verum ac reale, nec illatum quibuſdam inſortuniis, quæ mutuo ſint prorsùs extrinſeca: quoniam, niſi damnum ejuſmodi reale eſſet; hoc eſt, ſi damnum, quod futurum conjiciebatur ex causâ mutui, non contingeret, Creditor nihil quidquàm poſſet, præter ſuam ſortem, ulteriùs accipere; quanquàm de aliquâ damni compenſatione fuiſſet cum ſuo Debitore pactus. Secunda verò eſt, quòd damni compenſtio, quæ ab eo exigitur, cui mutuum datur, ipſum præcisè adæquet damnum, ipſique planè reſpondeat injuriæ, quæ accipitur, alioquin ibidem uſura occurreret. Tertia: quòd inter Creditorem ac debitorem in eo temporis momento, quo mutuum traditur, accedat ſtipulatio de damni compenſatione, quæ exigitur; ut Debitori, fiat integra copia mutuandi ſub iſtâ conditione, vel mutuum non acceptandi: quæ quidem omnes conditiones in ipſo caſu, in quo Florentius ponitur, occurrunt. Undè concludendum eſt, ab ipſo igitur nullam in eo uſuram committi, quòd exigat ac recipiat juſtam damni, quod patitur, ea pecuniâ, quam Caïo mutuam tradit, compenſationem. (b)

(b) Colloq. Condom. tom. 1. colloq. 11. ſect. 1. Sambovius tom. 3. caſu. 410.

CASUS XXVII.

Guillebaldus Mercator, poſtquàm commodavit Guillelmo ad unius anni tempus ſummam mille librarum, poſt ſex ab illinc menſes damnum accepit quingentarum librarum & ampliùs ea abſentiâ prædictæ pecuniæ, quam mutuam tradiderat. Num tenetur Guillelmus in eo caſu, ad afferendam ei aliquam eà de re damni compenſationem, & poteſt-ne Guillebaldus rectâ conſcientiâ damnum ejuſmodi in eum regerere?

Respons.

Certiſſimum eſt, Guillelmum nullatenùs obligari, ad afferendam Guillebaldo ullam prædicti damni compenſationem; ut enim monuimus, in diſſolvendâ præcedenti difficultate, qui mutuatur, ad nullam tenetur ei, qui commodat, præſtandam damni compenſationem, niſi, cùm eâ de re inter utrumque contentio acceſſit tunc temporis, quo de mutuo tradendo actum eſt; ut mutuatario plena detur atque integra libertas, aut mutuum acceptandi ſub iſtâ conditione, aut illud idem rejiciendi, ſi judicaverit, ſuis rebus non expedire, quòd ad eandem deſcendat. Prætereà verò, ſi Guillebaldus ſuam pecuniam inconſideratè mutuam tradiderit, ſibimetipſi debet, non Guillelmo, culpam imprudentis mutui imputare, qui quidem Guillelmus ratione mutui, quod ſibi traditum fuit, dominium integrum iſtius pecuniæ accepit ad tempus uſque utriuſque communi conſenſu conſtitutum: undè originem ſumpſit tritum illud ac vulgare prorsùs adagium: Cui tempus ſixum conſtitutum fuit, ille nihil debet. Ideoque nihil quidquam præſtare tenetur damni, quod Guillelmo poſtmodùm emerſit, non magis quàm ille, qui modum frumenti pretio centum librarum emit menſe Januarii, quod ipſius ejuſdem juſtum erat tunc temporis pretium, obligatur, ad afferendam ullam damni compenſationem ſuo emtori, qui coactus eſt pro pari frumenti menſurâ, quam emit menſe Julii ſequentis, ſolvere libras ducentas. Eâdemque ratione docetur à S. Thoma (c) qui ſic eâ de re diſſerit: *Ex pecuniâ mutuatâ poteſt ille qui mutuat, incurrere damnum rei jam habitæ dupliciter: uno modo, ex quo non redditur ſibi pecunia ſtatuto termino; & in tali caſu ille, qui mutuum accepit tenetur ad intereſſe: alio modo, infrà tempus deputatum; & tunc non tenetur ad intereſſe ille, qui mutuum accepit: debebat enim ille, qui pecuniam mutuavit, ſibi caviſſe, ne detrimentum incurreret; nec ille, qui mutuum accepit, debet damnum incurrere de ſtultitiâ mutuantis; & eſt etiam ſimile in emptione: qui enim emit rem aliquam, tantùm pro eâ juſtè dat, quantùm valet, non autem quantùm ille, qui vendit, ex ejus carentiâ damnificatur.*

(c) S. Thom. q. 13. de malo. art. 4. ad 14.

CASUS XXVIII.

Lævius, minutarum rerum mercator mutuot tradit Danieli nummos mille, in quibus tota res ejus pecunaria conſiſtit, quoſque jamjam impenſurus erat in emendis pannis, ea quibus omninò veriſimiliter poterat de centum ſeptem, vel etiam octo lucrari, & paciſcitur, futurum ut Daniel ei ſit repenſurus certam pecuniæ ſummam, ultra principalem ipſius ſortem, quæ locum teneat ei damni compenſationis, propterea quòd ea illâ pecuniâ, quam eidem ille tradit, eripitur ei occaſio lucri, quod ea prædictâ ſuâ pecuniâ conſequeretur. 1. Poteſt-ne tutâ conſcientiâ prædictus Mercator recipere à Daniele pecuniæ ſummam, de quâ ſimul, inter ſe pacti fuerunt? 2. Poteſt-ne quoque eandem ſibi ſumere, quanquam etiamnùm animo fluctuaretur, an prædictos mille nummos impenderet, nec-ne; nondùm quidem occaſione ſeſe dante eoſdem impendendi; ſed quia contingere poſſet, futurum ut nihilominùs ipſa ſeſe forſitan offerret, poſtquàm eos mutuos tradidiſſet?

Respons.

Licet prorsùs prædicto Mercatori ſine ullâ vel minimâ quidem uſuræ notâ ſummam aliquam pecuniæ ultrà principalem ſuam ſortem in caſu priori ſibi ſumere. De eo namque convenit apud omnes Theologos, quòd ea emergenti damno juſtus titulus conſtituatur, ex quo ſit licitum aliquid ulterius ipsâ, quam commodavit, principali ſorte percipere, modò tres potiſſimùm adſint conditiones.

Prima quidem: quòd pecunia, quæ mutua traditur,

tur, ſit in commercio collocanda: ſi namque non deſtinaretur ad commercium, non eſſet locus allegandi, mutuum tradenti ex commodatâ pecuniâ eripi faciendi lucri occaſionem; adeo ut intereſſe, quod acciperet, ex mutuo præciſè totum intenderetur, proindèque vitium uſuræ contraheret. *Tria ſunt, in quibus non eſt diſcordia*, ait Cardinalis Toletus, (a) *primum eſt, eſſe tres conditiones neceſſarias, ut dicatur, verè eſſe lucrum ceſſans ex mutuo: prima eſt, ut talis pecunia, quæ mutuo datur, ſit negotiationi expoſita. Cùm enim non erat quis aliàs negotiaturus tali pecuniâ; non dicitur ei lucrum ceſſare. Undè, ſi talis in mutuo aliquid accipit, & paciſcatur ultrà ſortem; uſura eſt.*

(a) Fr. Tolet. inſtr. Sacerd. lib. 5. n. 33.

Secunda conditio neceſſaria, ut ex lucro ceſſante juſtus titulus accedat aliquid ultrà ſortem accipiendi, ſic proponitur à laudato Cardinali. *Secunda*, proſequitur ille, *ut qui mutuat, non habeat aliam pecuniam extrà eam, quàm habet ad negotiationem, ex quâ poſſit mutuare; cùm enim alias habet mercator pecunias expoſitas, alias etiam habet non expoſitas, non poteſt mutuare cum pacto lucri ceſſantis abſque uſurâ. Nam tunc dicitur lucrum ceſſare ex mutuo, cùm non habet mercator alias pecunias, quas abſque detrimento poſſit negotiationi exponere.*

Denique *Tertia eſt*, addit idem auctor, *ut lucrum ſit probabile, non enim ſufficit, poſſe eſſe lucrum, ut dicatur lucrum, ſed oportet, probabiles eſſe rationes & conjecturas, ipſum futurum eſſe, ſi fiat negotiatio.*

En conditiones, quibus poteſt titulus proveniens ex lucro ceſſante fieri juſtus ac legitimus: quâ de re juvat obſervare, ex prædictis ſequi, quanquàm prædictum lucrum ceſſans ſejungatur à damno actu emergente, illud idem tamen à probabili damno non ſeparari; nam alioquin indè nequaquam accederet titulus ſufficiens aliquid ulterius ipsâ principali ſorte percipiendi.

Quas quidem varias duas damnorum ſpecies S. Thomas (b) apertiſſimè diſtinguit, & propugnat, obligationem incumbere damni utriuſque reſarciendi. *Aliquis damnificatur dupliciter*, ait Laudatus S. Doctor, *uno modo, quia aufertur ei, quod actu habebat: & tale damnum eſt ſemper reſtituendum ſecundùm recompenſationem æqualis: putà, ſi aliquis damnificet aliquem diruens domum ejus, tenetur ad tantùm, quantùm valet domus.* Alia verò damni ſpecies in eo poſita eſt, quòd alicui vel impedimentum objiciatur, vel locus eripiatur, illius adipiſcendi lucri, quod ſibi quærere poteſt, vel jamjam conſecuturus eſt; aut certò conjiciatur, futurum ut illud idem non percipiat. *Alio modo: ſi damnificet aliquem, impediendo, ne adipiſcatur, quod erat in via habendi.* Et ejuſmodi damnum reparandum eſt, addit Angelicus Doctor, non equidem ex æqualitate adeo ut tantum pecuniæ non incumbat viro ejuſmodi rependere quantum lucrum eſſe potuit, quod ne lucraretur, impeditus eſt; multum omnique diſtat inter lucrum aliquod, quod obtineri poteſt, & illud, quod impræſentiarum habetur: ſiquidem ſpes aliquandò lucrandi, quantumcumque ſit veroſimilis, ſit quid moltò minùs æſtimandum, quàm ipſamet ejuſdem percepti jam lucri actualis poſſeſſio. Undè ſequitur, non æquum eſſe, quòd ei, qui impeditus fuit, ne lucrum quoddam adipiſceretur, rependatur actu lucrum integrum, cujus ei ſpes affulgebat: quùm ex lege reſtitutionis obligatio non inducatur, niſi reſarciendi damni, quod alicui fuerit illatum. *Et tale damnum non oportet recompenſare ex æquo*, ipſiſſima ſemper verba ſunt Laudati S. Thomæ; *quia minùs eſt aliquid habere in virtute, quàm habere in actu: qui autem eſt in via adipiſcendi aliquid, habet illud ſolùm ſecundùm virtutem, vel potentiam: & ideò, ſi redderetur ei, ut haberet hoc in actu; reſtitueretur ei, quod eſt ablatum non ſimplum, ſed multiplicatum; quod non eſt de neceſſitate reſtitutionis.* Deindè Angelicus idem Doctor ſic concludit ..... *tenetur tamen aliquam recompenſationem facere, ſecundùm conditionem perſonarum & negotiorum.* Quam S. Thomæ ſententiam S. Antoninus (c) amplectitur.

(b) S. Thom. 2. 2. q. 32. art. 4.

Quæ huc uſque diximus apertè prorsùs favent Lævio, de quo quæſtio habetur in propoſitâ ſpecie. Nam, ſiquidem mille nummi, quos Danieli tradit, collocandi ſint in negotiatione; neque eidem adſit aliundè ulla alia pecunia, quam commodare poſſit; ac tandem ſeſe eidem offerat occaſio præſens eoſdem utiliter negotiandi, atque cum ſpe ingentis indè lucri percipiendi, eſt extrà omnem prorsùs controverſiam poſitum, ab eo, præter principalem ſortem, percipi poſſe ſummam aliquam pecuniæ non quidem ex æquo reſpondentem lucro ſperato; ſed aliquatenùs minorem, atque ejuſmodi, quæ determinaretur ab aliquo viro ſapienti atque faciendæ negotiationis intelligentiſſimo: quâ quidem in re S. Thomæ doctrinam ſecuti ſunt alii Theologi; & inter alios Adrianus VI. (d) qui ſic loquitur. *Neque debet æſtimatio intereſſe lucri ceſſantis haberi ad quantùm lucrari poſſet, ſed quantùm veriſimiliter lucraturus fuiſſet, deductis expenſis & laboribus; & certè ejus habitâ ratione ad arbitrium viri boni, quantùm intereſt inter habere, & propè eſſe.* Quibus iiſdem verbis ſententiam eâ de re ſuam proponunt Durandus, Sylveſter Mozolinus, Covarruvias, Medina, Gabriel Biel, Navarrus, Bannefius, Major, Sylvius, atque alii. (e).

(c) S. Antonin. 2. part. ſum. theol. tit. 1. c. 7. §. 18.

(d) Adrian. in 4. de ſacrament. Pœnit. de reſtit.

At verò de altero caſu non ita ſentiendum eſt, qui continetur in quæſtione proponendâ, in quâ petitur, utrùm Lævius poſſet, tutâ conſcientiâ, ſummam aliquam pecuniæ ſtipulari, ut ſibi lucri ceſſantis compenſationem aliquam quæreret, quanquàm etiamnùm animo fluctuaretur, nùm in emendis pannis ſuos mille nummos impenderet, nec-ne; neque eorumdem impendendorum præſentem occaſionem ad manum haberet. Neque etenim in ejuſmodi caſu lucrum, quod indè ſibi ſumere poſſet, conſiderandum eſt, ut probabile, ac moraliter certum, ſed tantummodò, tanquàm poſſibile, incertum, ac remotum. Nequaquàm igitur poteſt in hoc altero caſu Lævius ſine uſurâ nec ſtipulari, nec accipere intereſſe omninò ullum ex mille nummis Danieli commodatis, prætextâ cauſâ lucri quod poſſet ex iiſdem poſtmodùm in commercio faciendo conſequi, ſi ſeſe daret occaſio aliqua negotiandi. Ratio eſt, quòd lucrum causâ prætextûs ab ipſo allegatum, cùm ſit incertum, atque ejuſmodi, ut poſſit vel locum habere, vel locum nullatenùs obtinere, ac valeat ex improviſis plurimis infortuniis atque caſibus impediri, non ſit certo pecuniæ pretio ullatenùs æſtimabile, nec ullo cum jure queat æſtimari, ut alicui vendatur; in eoque ſenſu intelligendus eſt S. Thomas (f), cùm ſic ait: *Recompenſationem verò damni, quod conſideratur in hoc, quod de pecuniâ lucratur, non poteſt in pactum deducere, quia non debet vendere id, quod nondùm habet, & poteſt impediri multipliciter ab habendo.* Quod idem S. Doctor etiam alibi docet, (g) cùm, inſtituendo comparationem inter ſpem illam incertam lucrandi, quam ſibi mercator aliquis proponit, & illam ſpem, quâ quis Colonus ducitur, aſſerit, ſicut lucrum, quod dictus Colonus intendit ex frumento, quod in agro ſuo ſpargit, eſt incertum, fortuitum, atque plurimis, iiſque variis infortuniis obnoxium, quibus poteſt penitùs evaneſcere: aliundèque remotum eſt, ſiquidem illud idem non antè ſperet, quàm meſſium tempore ſeſe dederint, percipiendum; adeoque nondùm præ manibus habet illud lucrum, quod nonniſi in ſolâ tantummodò conſiſtit ſpei ratione; ſic etiam mercatori, qui, quam deſtinat ad ſuum commercium, pecuniam mutuam tradit, impræſentiarum atque in ipſomet temporis inſtanti non adeſſe lucrum, quod indè ſperat acceſſurum; ſed illud idem eſſe duntaxat poſſibile, fortuitum, incertum, ac remotum; neque ei quidquam ineſſe realis, niſi ſpem

(e) Durand. in 4. diſt. 37. q. 1. ad 1. Gabriel ibid. diſt. 15. q. 11. art. 2. litt. f. Joann. Major. ibid ead. diſt. q. 30. Sylveſter de Prierio, v. *Uſura*. 2. q. 19. Joann. Medina de rebus per uſuram acquiſitis. q. 3. Fr. Sylvius in 2. 2. q. 78. art. 2. & alii.

(f) S Thom. 2. 2. q. 78. art. 1. ad 1.

(g) Idem 2. 2. q. 62. art. 4. in corp.

quæ

quæ vel etiam ex plurimis improviſis infortuniis ac caſibus poteſt reddi ſæpe ſæpiùs inanis. *Per hoc patet, reſponſio ad primum & ſecundùm* (argumenta) ait laudatus Angelicus Doctor, *nam ille, qui ſemen ſparſit in agro, nondùm habet meſſem in actu; ſed ſolùm in virtute: & ſimiliter ille, qui habet pecuniam, nondùm habet lucrum in actu, ſed ſolùm in virtute, & utrumque poteſt multipliciter impediri.*

Ex quibus inferendum eſt, à Lævio non poſſe, in iſto altero caſu, qui ponitur, ullum intereſſe ratione mutui, quod ab ipſo traditur, percipi; quoniam ut demonſtravimus, nullum ſibi poteſt indè quærere, niſi in eo caſu, quòd 1. damnum ipſi emergens ea ceſſante lucro, ſit verùm ac reale: 2. quòd in ipſomet temporis inſtanti, quo mutuum ab eo datur, ei poteſtas, voluntas, & quaſi via adſint lucri ejuſmodi conſequendi: 3. quòd ex mutuo impedimentum ei afferatur, pervaniendi ad prædictum lucrum, quoniam pecunia, quæ ab eo commodatur, erat ad illud idem lucrum accipiendum deſtinata, eidemque lucro habendo tota quaſi patentem aditum præſtabat: 4. Quòd denique non intendat lucrum ex ipſius mutui ratione ſibi commodiùs accipere. *Secunda conditio eſt*, inquit Sylvius, (a) *ut is, qui, mutuat, non ſponte ſubſtraxerit ſuam pecuniam à negotiatione, priuſquam det mutuum, intendens proprium commodum & malens mutuare tam certo lucro, quàm negotiari cum incertâ ſpe lucri: ſic enim fictè paciſceretur de lucro ceſſante, cùm pecunia jam ſubſtracta ſit à proximâ potentiâ lucrandi, utpotè nec ſecundùm rem, nec ſecundùm voluntatem ejus expoſita negotiationi: atque adeo lucrum ſi quod ceſſat, non ceſſet ex mutuo, vel ex contractu in gratiam alterius facto: ſed ex eo quòd negotiari noluerit.* (b) Quam eandem Doctrinam antè Sylvii tempora propoſuerat, quantùm ad eam rem, Auctor tractatûs cujuſdam, qui inter opuſcula S. Thomæ reperitur. (c)

(a) Fr. Sylvius in 2. 2. q. 77. art. 1. quæſito 5.

(b) Colloq. Lucionenſ. tom. 2. colloq. 37. q. 2. De gen. theol. mor. tom. 1. tract. 4. cap. 4. Colloq. Condom. tom. 1. Colloq. XI. ſect. 1. Sambovius tom. 1. caſu 131. 194. & 110. & tom. 2. caſu 131 & 161.

(c) Apud S. Thom. opuſc. 73. de uſuris c. 6.

CASUS XXIX.

AGNANUS ad manum habet duo nummorum millia, quæ jamjam in emendis mercibus impenſurus eſt, ex quibus omninò veriſimile eſt, futurum ut de centum ſeptem, vel octo referat. Præterea verò ſimilem pecuniæ ſummam apud ſe ſepoſitam ſervat, quam non exponit negotiationi, quoniam de eâdem librarum quatuor millia deſtinat, ad ſuam filiam in matrimonio collocandam, quæ jam nubilis eſt, alia verò duo librarum millia reſervat, ad providendum fortuitis neceſſitatibus, quæ poſſunt in aliquâ familiâ aliquandò occurrere quales ſunt lites, infirmitates, cæteræque ejuſmodi vitæ neceſſitates. Balduinus ejuſdem amicus familiaris eum rogat mutua prædicta sex millia librarum. Quâ de re quæſtio proponitur, utrùm Agnanus poſſit abſque propriæ conſcientiæ diſpendio per modum compenſationis accipere ſibi de ſuo mutuo ſummam aliquam pecuniæ, quæ ceſſanti lucro reſpondeat, ultrà ſuam ſortem principalem; quanquàm apud ſe ſepoſitam habeat parem ſummam ſex millium librarum, quam animo non decrevit exponere negotiationi?

RESPONS.

Quam Agnanus ſepoſitam apud ſeſe ſervat, ſumma sex librarum millium non eſt habenda tanquàm pecunia, quæ ſit inutilis, vel ſuperflua; ſiquidem finis ille, ad quem eandam deſtinat, ſit omninò prudens ac legitimus; eamque non poſſit de manibus amittere ſive mutui, ſive commerci causâ, quin ſeſe gerat ratione, quæ tota repugnet prudentiæ ac ſapientiæ boni ac diligentis Patris-familiâs, qui perindè tenetur & collocandis ſuis filiis invigilare, & ſuſtinendæ ſuæ familiæ providere. Adeo ut vir prædictus cenſendus ſit atque conſiderandus quaſi non habens impræſentiarum, niſi ſummam pecuniæ, quam in ſuo commercio jamjam collocaturus eſt. Ex quibus licet inferre commodando Balduino duo nummorum millia, poſſe abſque eum eodem ſtipulationem apponi de congruente aliquâ pecuniâ, ultrà principalem ipſius ſortem, præſtandâ, ut ei lucri compenſatio accedat, cujus referendi mutuum eum occaſione deſtituat, abſque eo quòd indè poſſit ullâ de causa labes uſuræ ei inuri. (d)

(d) De Gen. tom. 1 tract. 4. cap. 4 q. 5. Sambovius tom. 3. caſu 240.

CASUS XXX.

LANDULPHUS, cui ſumma mille nummorum pecuniæ præſentia adeſt, quam vult in lucro faciendo collocare, eandem propoſuit Luciano gemmarum, monilium pretioſarumque aliarum rerum mercatori, qui quidem ultrò obtulit illam accaptare ſub titulo Societatis, eique ſpem injecit lucri librarum trecentarum, vel quadringentarum ad minùs, per annum unumquemque, percipiendi, quodque moraliter certus eſt, eſſe de prædictâ Societate referendum. Landulfus volens, quæ Societas importat, ambages & incommoda vitare, mavult prædictos nummos mille mutuos ei tradere, & de iiſdem nonniſi centum libras quinquaginta ſibi ſumere, tanquam partem lucri, quod de ſuâ pecuniâ acceſſurum eſt, modò Lucianus lucrum illud velit ei afferere. Propoſitam conditionem Lucianus probat. Nùm in prædictâ conventione uſuræ aliquid deprehenditur?

RESPONS.

Prædicta conventio abſque dubio prorsùs uſuraria eſt. Quanquàm etenim liceret Landulfo honeſtum aliquod lucrum accipere de propriâ ſuâ pecuniâ, ſi eandem in Societate, quam iniret cum Landulfo, collocaret, propterea quòd mille nummorum, quos ibidem poneret, remaneret ſemper Dominus, atque veniret in omnes aleas, omniaque pericula, quibus Societas quævis obnoxia eſt, hoc eſt in portionem damni, quod ex eâdem poſſet accedere; nihil tamen poteſt ex prædictâ ſummâ lucri legitimè capeſſere, eandem Luciano dando mutuam: quoniam, qui commodat, pecuniæ ſuæ Dominium in eum transfert, qui eandem mutuatur, adeoque jam non remanet ejuſdem proprietarius, nec proindè jure poteſt intereſſe quidquam de eâdem accipere. Quam ob cauſam, quidquid lucri proventurum eſt ex prædictis mille nummis, totum debet Luciano cedere, utpote qui ſolus prædictæ pecuniæ Dominus conſtituatur: eâdemque de causâ, ſi pro lucro damnum emergat, in ipſum etiam ſolum recidere in integrum debet, abſque eo quòd Landulfus in ejuſdem partem ullatenùs veniat, & nihilominùs Lucianus obligatur ſemper, ad principalem ipſius pecuniæ ſortem Landulfo præſtandam. Quod apertè docet S. Thomas (e), cujus ipſiſſima verba modò referemus, de magno caſu, gallicè *groſſe avanture*, in deciſione, quæ ſequitur, faciendo ſermonem.

(e) S. Thom. 2. 2. q. 78. art. 2. ad 5.

CASUS XXXI.

PETRUS collocavit decem librarum millia committenda magno caſui, qui gallicè dicitur *groſſe avanture*, ſeu *Bodemerie*, apud Renatum, qui proficiſcitur ad Indias Orientales, ibidem negotiaturus; eâ conditione 1. Quòd, ſi navis Renati vel aliquis ſubmergatur, vel à maritimis prædonibus, aut ab hoſtibus, quibuſcum geritur bellum, capiatur, vel denique ex quibuſcumque aliis caſibus fortuitis ſine ejus culpâ pereat, Petrus integram pecuniæ ſuæ ſortem ſimul & ejuſdem intereſſe, de quibus inter eos acceſſit, ſtipulatio, ſit amiſſurus, nihil ei juris remanente quidquam omninò ab ipſo Renato eâ de re repetendi.

2. Quòd lucrum ex prædictâ ſummâ decem millium librarum proventurum, ſit inter eos ex æquo dividendum; & damnum, ſi quid emerſerit, ex utrâque parte pro eâdem æqualitatis ratione ſuſtinendum.

Ab ipſa eadem die Petrus, qui commercii, quod Renatus ſuſcepturus eſt, eſt omninò imperitus, nec rationes computare novit, quæ à præfato negotiatore, cùm ab Indiis revertetur, ſibi venient referendæ; eidem fert iſtam propoſitionem, nimirùm ſibi ſufficienter arridere probarique lucrum certum, ex quo, pro centum, quindecim vel viginti ſumpturus ſit ultrà ſuam principalem ſortem; ſi lucrum ejuſmodi

modi velit ipſemet ei præſtare, modò navis ipſius in portum feliciter revehatur: alioqnin conſentiens, amittendis non tantummodò memorato intereſſe, verùm etiam ſuæ ſorti decem milliom librarum, ſi contingat perire navem juxtà elauſulas & ſecundùm exceptiones, quæ præcedenti conventioni acceſſerunt.

Renatus, quem tenet ſpes lucri referendi, quod pro centum ad centum uſque ad minùs aſſurgat; quemque juvat omniuò non habere Petrum tùm rerum ſuarum familiarium, tùm ſuæ negotiationis ullatenùs participem, quemadmodùm eundem habere teneretur ex rationibus ſuis, quas alioquin ad eum referre ei incumberet; oblatam ſibi conditionem toto animo acceptat, quin etiam eandem libenter præponit ſocietati, quæ juxta formularum ritus conſuetos iniretur. & exigeret longam ac difficilem lucri, cujus ſibi ſpes affulget percipiendi, circumſpectionem.

Nonnè contractui ejuſmodi ſubeſt aliqua ratio uſuræ?

RESPONS.

Ut propoſita difficultas diſſolvatur, duo periculorum genera diſtinguenda ſunt. Aliud quidem, quod mutuo intriſecum eſt eidemque neceſſariò cohæret: quale eſt periculum, in quod incurritur ex commodatâ aliqua re vel alicui, qui non ſit ſolvendo, vel ei denique, qui de rebus ſuis non benè conſtitutus ſit. Aliud verò, quod ipſi mutuo prorsùs extrinſecum eſt, ab eodemque poteſt ſeparari. Periculum, quod mutuo intriſecum eſt, nunquam poteſt titulum ſufficientem efficere, ex quo liceat quidquam fenoris accipere: Sed licitè poteſt intereſſe percipi ratione periculi, quod extrinſecum eſt.

Quibus præmiſſis: quæſtio de qua potiſſimum agitur in ſpecie propoſita, eo recidit, nimirùm ad quodnam periculi genus reducendum ſit periculum, quod Petrus in ſemetipſum ſuſcipit. Si namque mutuo fuerit intrinſecum; conſtat, ab eo nullum prorsùs percipi poſſe lucrum de ſumma decem millium librarum, quas commiſit magno caſui gallicè *groſſe avantare*, in nave Renati. Si verò periculum iſtud mutuo ſit extrinſecum; ei profectò licet abſque ullius uſuræ vitio fenus, quod communi fuit conſenſu conſtitutum, accipere.

Auctores extant, qui contendunt, periculum, de quo ſermo fit in inſtituenda peculiari propoſitæ quæſtionis ſpecie, eſſe mutuo intriſecum, adeoque eum qui præfata ratione pecuniam ſuam mutuam tradit, ſeſe indè reddere peccati uſuræ conſcium, quòd intereſſe de mutuo percipienda ſtipuletur, & eadem ſtipulatione conſtituta percipiat. Opinionis autem ſuæ fundamentum petunt ex famoſa Decretali Gregorii IX. quæ ordine poſtrema recenſetur *in titulo de uſuris*, (a) quamque inferius referemus.

Cui quidem opinioni ſubſcribere nequaquàm poſſumus; & cenſemus, memoratam ſpeciem periculi ipſi mutuo totam extrinſecam eſſe ab eodemque poſſe omninò ſeparari; adeoque Petro nullatenùs inurendam eſſe notam uſuræ quantùm ad peculiarem casûs ſpeciem, de quâ proponitur hic loci quæſtio modò tamen 1. Principaliter non intendat lucrum præcisè ex ipſa mutui cauſa; atque ea de re nihil inducat obligationis Renato, neque neceſſitatis veniendi in aleam & periculum ſuæ ſortis, ut indè intereſſe aliquid ſibi quærat, ſed potiùs prædictum intereſſe ei à Renato offeratur, ab eodemque potiùs eligatur, ad conditiones in propoſita ſpecie enunciatas deſcendere, quàm ſeſe implicare moleſtis operoſiſque rationum referendarum ambagibus, alienumque efficere ipſius interioris medullæ tùm ſuæ negotiationis, tum lucri, quod ex eadem perciperet, participem. Tunc namque periculum iſtud, quod appellatur *de jure*, & poſitum eſt in obligatione, quam quis voluntariò contraxit, patiendi damnum, ſi contigerit, nulla ratione ad ipſum mutuum neceſſariò refertur. 2. Modò Petrus non recipiat majus lucrum ratione mutui ſui; ſed lucrum iſtud periculo, quod ſubit, reſpondeat; illudque ipſemet habeat tanquàm ejuſdem pretium quoniam alioquin, verè locus adeſſet, contendenti, futurum ut ad ipſummet mutuum intereſſe referretur, nequaquàm verò ad periculum, quod ea ratione prædicto mutuo fieret intrinſecum, adeoque eidem eſſe non poſſet loco juſti tituli, ad lucri quidquam ex eodem ſumendum.

Quam differendi rationem tradit S. Antoninus (b) En quomodò ſuam ea de re ſententiam aperit. *Aut illud ultrà ſortem recipit ratione mutui tantùm, & ſic, eſt Uſura, non obſtante quòd ipſe periculum ſuſcipiat & iſte eſt caſus etiam capitis* Naviganti. *Aut recipit illud ultrà ſortem. præcisè ratione periculi ut pretium periculi; & ſic non eſt uſura, ſed licitum. Nam etiamſi non mutuaret & periculum navigantis in ſe reciperet; licitè poſſet recipere pretium periculi ac propter hoc quod ei ſervitium faciat in mutuando, efficitur, deterioris conditionis: aut aliquid ultrà ſortem recipit talis mutuans partim ratione periculi & partim ratione mutui; & hoc uſura eſt: quantùm ad id, quòd plus percipit reſpectu mutui, & illud tale tenetur reſtituere.* Ex quibus verbis manifeſtum eſt. 1. Ab eo incurri in peccatum uſuræ, qui mutuam dando ſuam pecuniam nihil aliud principaliter intendit, quam intereſſe certum ex eadem percipere, cùm in ſeipſum ex pacto verbis expreſſis accedente ſuſcipit periculum: atque nihilominus hoc ipſum eſt, quod ferè ſemper occurrit in prædicta ſpecie commercii; *Quia tales ſemper faciant tale lucrum*, ait S. Raimundus (c) 2. Ab eodem graviùs multo peccari, cùm ſub eodem prætextu lucrum ſibi majus ſumit, quàm perciperet, ſi, nullâ commodatâ pecuniâ, ſeſe ergà ſuum mutuatarium obligaret ad ſubeundum periculum.

Quibus prædictis autoritatis ac confirmationis plurimum adjici poteſt ex ſequenti argumentatione. Diſcrimen, quod Theologi atque Canoniſtæ conſtituunt inter ſortem, quæ nudè ac ſimpliciter mutuo traditur, & pecuniam, quæ collocatur in aliquâ ſocietate, in eo potiſſimùm reponitur, quòd ſors in priori caſu fiat prorsùs illius propria, qui mutuatur, in Societate verò pecunia remaneat illius propria, qui eandem ſub titulo Societatis committit. Pecunia, quæ ſimpliciter ac nudè commodatur, tranſit in proprietatem ac dominium mutuatarii: atque eâ de re pecunia ejuſmodi commodata dicitur *mutuum*; *quia fit de mea tua*, quemadmodùm habetur ex iſtis verbis Imperatoris Juſtiniani (d), *mutuum appellatum eſt: quia ita à me tibi datur; ut ex meo tuum fiat*. Adeo ut neceſſariò ſequatur, omne periculum, cui ſumma pecuniæ commodata obnoxia eſt, totum in ipſummet mutuatarium recidere; ſiquidem ejuſdem factus ſit proprietarius ratione mutui, ſub cujus titulo eandem accepit. *Ille, qui mutuat pecuniam*, ait S. Thomas, (e) *transfert dominium pecuniæ in eum, cui mutuat. Undè ille, cui pecunia mutuatur, ſub ſuo periculo tenet eam.* Quod principium innititur iſto Juris ad gio: (f) *res ... Domino ſuo perit.* Ideoque foret iniquum, ab eo pecuniæ prædictæ intereſſe perſolvi, ſiquidem æqualitas, ſine quâ, ut docet idem Sanctus, non poteſt contractus aliquis eſſe juſtus (g), in ejuſmodi contractu tota violaretur; & aliundè qui commodavit, nullo jure gaudeat, quidquam accipiendi ſibi lucri de pecuniâ, quæ jam ſua non eſt. *Undè non debet ampliùs exigere ille qui mutuavit*, ait iterùm laudatus Angelicus Doctor. At non eadem eſt conditio principalis alicujus ſortis, quæ in aliqua ſocietate collocata eſt. Proprietas namque illius ei ſemper ſervatur, qui eandem ſub titulo ſocietatis commiſit: idcirco debet venire in omnes aleas, omniaque pericula, quibus eadem obnoxia ſit: atque, quoniam in ſocietate reperitur quædam communicatio & compenſatio tùm lucri, tùm damni; lucrum, quod accipitur è ſorte principali eo magis æquitati conſonat, quòd proprietarius illud idem non ſibi vindicet niſi tanquam fructum propriæ ſuæ rei. *Ille, qui committis pecuniam ſuam*

(a) Greg. IX. in cap. *Naviganti*. fin. de uſuris lib. 5. tit. 19.

(b) S. Anton. 2. part. ſum. Theol. tit. 1. c. 7. §. 21.

(c) S. Raimund. in ſum. l. 2. c. de uſuris & pignor. §. 7.

(d) Lib. 3. Inſtit. tit. 15.

(e) S. Thom. 2. 2. q. 78. art. 2. ad 5.

(f) Greg. IX. in cap. un. de Commodato l. 3. tit. 15.

(g) *Juſtitia in æqualitate conſiſtit.* S. Thom. cit. art. 2. in corp.

Mercatori, vel artifici per modum ſocietatis cujuſdam, ait rursùm Angelus Scolæ, *non transfert dominium pecuniæ ſuæ in illum, ſed remanet ejus, ità quòd cum periculo ipſius mercator de eâ mercatur, vel artifex operatur: & ideò ſic licitè poteſt partem lucri indè provenientis expetere, tanquàm de re ſuâ.* Quod idem quoque habet Autor Gloſſæ in Canonem quemdam de Decreto Gratiani (*a*): Neque verò quidquam in eo cauſæ eſt, cur ipſius conſocius eum arguat ullius injuſtitiæ; quoniam ipſius tùm laborem, tùm propriam induſtriam, quam per modum ſocietatis alius ille ei commiſit, pecunia ſatis ſuperque compenſat: ita ut ſi in periculum ille incurrat tùm ſuum laborem, tùm propriam induſtriam perdendi, iſte etiam veniat in dubium de propriâ ſuâ pecuniâ. Quæ quidem omnia & Romano juri ſunt conſentanea, & ipſâmet æquitate naturali vel ab ipſâ radice prorsùs innixa (*b*). *Ita coiri poſſe ſocietatem non dubitatur*, inquit Juſtinianus *ut alter pecuniam conferat, alter non conferat; & tamen lucrum inter eos commune ſit: quia ſæpè opera alicujus pro pecuniâ valet.*

(*a*) Gloſſa in Can. *Plerique*. 3. 14. q. 3. v. *Negotiatoribus*.

(*b*) §. *De illâ*. 2 Inſtitut. de ſocietate lib. 3. tit. 26.

Quo diſcrimine mutuum inter & Societatem ſic ſemel conſtituto, facilè advertitur, Petrum potuiſſe ſine ullo nec uſuræ, nec injuſtitiæ periculo, paciſci cum Renato de lucro incerto, cujus accipiendi jure gaudet, modò navis ipſius in portum proſperè revehatur commutando in lucrum aliud, quod ſit congruens, certum atque determinatum. 1. Namque ejuſmodi conventio, nihil aliud eſt, quàm venditio proprii, quod ſperat, lucri ab ipſo Petro in gratiam Renati confecta: quæ quidem venditio nequaquàm argui poteſt injuſtitiæ; ſiquidem illud uſu quotidiano comprobetur, quòd Piſcator vendat lucrum incertum, cujus ſibi ſpes affulget ex uno retium ſuorum jactu, pretio lucri minoris, quod ſibi certum offertur; & conſuetum ſit emi eâdem ratione fructus alicujus pomarii, qui nondùm gemmant, aut à perfectâ ſuâ maturitate ſunt adhuc omninò remoti, quique poſſunt Emtori plurimis ex caſibus eripi. De quâ venditionis ſpecie Lex loquitur, quæ ſic fert (*c*): *Aliquandò tamen & ſine re venditio intelligitur; veluti, cùm quaſi alea emitur: quod fit, cùm captum piſcium, vel avium, vel miſſilium * emitur. Emptio enim contrahitur, etiamſi nihil inciderit, quia ſpei emptio eſt.*

(*c*) Leg. *Nec emtio*. 8. ff. de contrahenda empt. &c. lib. 18. tit. 1.

* Miſſilium. *Quæ jactantur in vulgus & ſiunt occupantium*. Gloſſa in cit. Leg.

Secundo loco, licet Petro conventionem alteram, de quâ agitur, abſque ne leviſſimâ quidem nec uſuræ, nec injuſtitiæ ſuſpicione cum aliquâ tertiâ interpoſitâ perſonâ ſtipulari. Quæ quidem veritas omni controverſiâ ſic ſuperior eſt, ut nullus ſit, qui eidem repugnet. Poteſt igitur eamdem conventionem cum Renato ſtipulari. Neque enim locus eſt contendendi, alterum prædictum contractum indè, quantùm ad ſuam ſpeciem, immutari quòd cum illo potiùs quàm cum quolibet alio conficiatur, 1. Propterea quòd, ſive illum eumdem ineat cum illo, ſive cum alio quocumque tertio; lucrum perinde ſit incertum, & pretium certum tam quòad ipſum Renatum quàm quoad alium quemlibet tertium. 2. Quoniam ſpes lucri non minùs eſt æſtimabilis quantùm ad iſtos quam quòad alios. Igitur prædicta conventio non magis eſt in Petro damnanda, quòd illam fuerit cum Renato ſtipulatus, quàm reprobanda foret, ſi de eâdem cum aliquâ tertiâ perſonâ pactus fuiſſet; hoc eſt, eodem jure licita eſt, confecta cum illo, quo licita fuiſſet, ſi confecta fuiſſet cum alio quocumque, quocum voluiſſet paciſci de ſpe, quæ ſibi poterat affulgere majoris lucri, ipſo lucro, quod fuerat ſtipulatus.

Ergò prædictæ conventiones indè tantummodò conſonant æquitatis ac juſtitiæ legibus, quòd incerto fundamento fulciantur: quoniam Emtori ac venditori perindè ſpes affulget lucri de iiſdem percipiendi: Atque eam ob rem rectâ prorsùs licet conſcientiâ, menſuram aliquam emere frumenti minori pecuniæ pretio, quàm valet impræſentiarum, cùm venditor non obligat ſeſe, niſi ad eandem in alio tempore tradendam, quo incertum eſt, nùm pretio ſit frumentum vel augendum, vel imminuendum; ut declaratur à Gregorio IX. qui ſic ait: (*d*) *Ille quoque, qui dat decem ſolidos, ut alio tempore totidem ſibi grani, vini, vel olei menſuræ reddantur; quæ licet tunc plus valeant, utrùm plus, vel minùs ſolutionis tempore fuerint valitura veriſimiliter dubitatur; non debet ex hoc uſurarius reputari.* Addítque laudatus Papa; *Ratione hujus dubii excuſatur qui pannos, granum, vinum, oleum & alias merces vendit, ut ampliùs, quàm tunc valeant, in certo termino recipiat pro eiſdem; ſi tamen ea, tempore contractûs, non fuerat venditurus.*

(*d*) Gregor. IX. in cap. *Naviganti*, 19. de uſuris.

Addi quoque poteſt, in uberiorem ſententiæ noſtræ confirmationem, Decretalis quædam Innocentii III. qui conſultus fuerat, nùm dos uxoris cujuſdam in ipſius poteſtate Mariti relinquenda eſſet, in cujus manibus omninò periclitabatur propter infelicem rerum ipſius conditionem, ſic reſpondet: (*e*) *Mandamus, quatenùs dotem eidem* (Marito) *ſub eâ, quam poteſt, cautione præſtare, vel ſaltem alicui Mercatori committi;* (Quod nonniſi poteſt de commercio Societatis intelligi) *ut de parte honeſti lucri dictus vir onera poſſit matrimonii portare.* Porrò rectiùs explicari non poteſt lucrum ejuſmodi, quàm de certo lucro, quod loco lucri incerti erat à prædicto Mercatore referendum. Nam, ſi quis animo pertinaci contendere velit, ſummum iſtum Pontificem non intendiſſe loqui niſi de ſimplici ſocietate, abſque eo quòd memoratus Mercator lucrum quoddam certum atque determinatum marito rependeret; videtur, ab eo nullatenùs indigitatum fuiſſe fundum ſufficienter certum, ex quo haberi poſſet, undè onera matrimonii portarentur. Intelligendus eſt igitur de lucro certo, quod nihilominùs Mercator non poterat referre, niſi vi conventionis alicujus, quâ loco lucri incerti lucrum illud certum conſtitutum fuiſſet. Quam diſſerendi rationem proponit Navarrus (*f*) à quo citatur Sylveſter Mozolinus, Major; Eamdemque ſequuntur alii plurimi recentiores, quibus annumeratur Sylvius (*g*), quemadmodùm Covarruvias atque Cardinalis Toletus.

(*e*) Innoc. III in cap. *Per veſtras*. 7 de donat. inter virum, & uxorem. lib. 4. tit. 20.

(*f*) Navarr. Manual c. 17. n. 156 & apud eum Sylveſter v. *Sermo*. 1. q. 2. Joann. Major. in 4. diſt. 15. q. 41 & alii.

Jam inſpiciendum ſupereſt, nùm præſens hæc deciſio conſentiat aſſertioni Gregorii IX. de quâ jam locuti fuimus. En quibus verbis concipitur (*h*): *Naviganti, vel eunti ad nundinas certam mutuans pecuniæ quantitatem, eò quòd ſuſcipit in ſe periculum, recepturus aliquid ultrà ſortem, uſurarius eſt cenſendus.* Jam igitur eò recidit quæſtio, quinam ſit prædictorum laudati Papæ verborum ſenſus.

(*g*) Fr. Sylvius in 2. 2. q. 78. art. 2. conclus.

(*h*) Greg. IX. in cit. cap. *Naviganti*.

1. Autores occurrunt nec infimi certè nominis, qui propugnant, textum allegatæ Decretalis fuiſſe corruptum ac depravatum; eidemque negativam particulam apponendam eſſe, atque ſic ſequenti ratione legendum; *Uſurarius non eſt cenſendus.* Nequaquàm verò aſſeveranter: *Uſurarius eſt cenſendus.* Primam verò rationem iſtam afferunt, quòd, ſecundùm omnes Theologos, qui recipit aliquid ulterius ipſâ ſuâ principali ſorte propter periculum merè extrinſecum, quod in ſe ſuſcipit, nullo modo peccatum uſuræ contrahat. Alteram quoque ſubjiciunt rationem, quòd ex conſequentibus, quæ leguntur in textu prædictæ Decretalis, ipſâ meridianâ luce clariùs pateat, prædictæ conjecturæ ſuum non deeſſe fundamentum. Nam idem ſummus Pontifex paulò poſt immediatè ſubjicit, eâdem quoque de cauſâ nullam in eo uſuram deprehendi, quòd, exempli gratiâ, dentur nummi decem, eâ conditione, ut qui pecuniam iſtam recipit, ſit ei totidem frumenti menſuras alio tempore redditurus, quo veriſimiliter dubitatur, utrùm plus, vel minùs ſint valituræ. *Ille quoque, qui dat decem ſolidos &c, non debet ex hoc uſurarius reputari.* Jam verò vox ita *quoque* ſignificat evidenter, particulam negativam debere præcedere in anteriori periodo, quemadmodùm occurrit una in conſequentibus: alioquin laudatus ſummus Pontifex non fuiſſet nec rectè, nec congruenter locutus; atque debuiſſet ſubjicere;

Didacus Covarruv. in à Leyvi l. 3. var. reſolut. c. 2. n. 4. Fr. Tolet. inſtruct. Sacerd. l. 5. c. 41.

cet;

re: *Ille autem*, ut utriuſque diſcrimen innueretur; non verò: *Ille quoque*.

En quâ ratione primo quidem loco reſpondetur. Quoniam verò nonniſi ſimplici duntaxat conjecturâ nititur ejuſmodi reſponſio; & eidem adverſantur tùm manuſcripti codices, tùm editiones tam antiquæ, quàm recentiores; in iiſdemque paſſim legitur: *uſurarius eſt cenſendus* ſine ullâ negatione, juvat prædictæ reſponſioni non omninò inhærere; ac penitiùs inſpicere Decretalem iſtam, ſupponendo, iſtæc verba eſſe legenda, atque in ipsâ rei veritate eſſe affirmantia.

2. Suggeritur ergò ab Auctoribus prædictis alia reſponſio, & dicitur, Gregorium IX. non intendere loqui, niſi de periculo, quod commune atque ordinarium ſit, quale eſt illud, quod occurrit in mutuo, quodque velle comparare non æquum eſt cum illo periculo, quod neceſſariò alligatur peregrinationi apud Indias, aut alicui longinquæ navigationi, in quâ neceſſitas ſemper inducitur alicujus periculi ex parte tempeſtatum, Naufragiorum, prædonum maritimorum, atque hoſtium, cæterorumque ejuſmodi periculorum.

3. Addunt præterea, Gregorium IX. eâ de re ſuam ſententiam proponere tantùm juxtà præſumptionem juris: quoniam non determinat abſolute, eum, qui in caſu propoſito recipit aliquid ulterius ſuâ ſorte propter periculum, quod in ſemetipſum ſuſcipit, veri nominis uſuræ eſſe conſcium; ſed declarat tantummodò, eſſe præſumendum, atque judicandum, eum eſſe uſurarium, *uſurarius eſt cenſendus*: proptereà quòd, ut jam obſervavimus, vulgò non incurratur in ejuſmodi periculum, niſi eo fine, ut lucrum ratione mutui percipiatur: quod reverà uſurarium eſt. Atque ejuſmodi interpretationem Navarrus tradit (*a*).

(a) Navarr. Manual. c. 17. n. 8.

4. Denique alii Auctores, qui numero cæteros vincunt, affirmant, Gregorium IX. non intendere loqui, niſi de eo, qui pecuniam ſuam mutuam non dat alicui mercatori, niſi ſimul obligationem eidem inducendo, conſentiendi alteri contractui, vi cujus, ſub prætextu, quòd periculum in ſe recipiat, Mercator prædictus ei afferat lucrum certum loco lucri incerti, quod ſperare poſſet: quo quidem in caſu occurrit manifeſta uſura, cujus Sylvius reddit iſtam rationem: (*b*) *quia taliter mutuans imponit onus mutuatario, quod eſt pretio æſtimabile; cùm debuiſſet ei relinquere libertatem aſſecurandi ipſum per pignus, vel fidejuſſorem quemcumque, modò ſufficientem*. Quibus verbis adjiciendum eſt, eum, qui non vult commodare alicui negotiatori, niſi accedente ejuſmodi conditione, principaliter intendere lucrari præcisè propter mutuum ſuum: quâ quidem in re, ut monuimus, ſeſe prodit uſuræ manifeſtæ conſcium.

(b) Fr. Sylvius in 2. 2. q. 77. art. 1. quæſtio 4. in fine.

Quam poſtremam explicationem proponunt Angelus de Clavaſio, Gabriel Biel, Major, Sylveſter de Prierio, Medina, Salonius (*c*), atque alii plurimi, quos Sylvius appellat (*d*), qui quidem omnes unanimi ore docent, iſtæc verba Gregorii IX. *eo quòd ſuſcipit in ſe periculum*, referri neceſſariò ad hæc alia, quæ præcedunt, *Naviganti vel eunti ad nundinas certam mutuans pecuniæ quantitatem*; iiſdemque enunciari cauſam vitioſam, propter quam adducitur ille, de quo agitur, ad mutuam pecuniam ſuam Mercatori committendam; hoc eſt, iiſdem ipſius uſurariam intentionem ſignificari: Adeo ut verus ac genuinus ſenſus Decretalis Laodati ſummi Pontificis ſit ejuſmodi, *Naviganti; vel eunti ad nundinas ideo mutuans certam pecuniæ quantitatem; quia ſuſcipit in ſe periculum (aliàs ſcilicet non mutuaturus) ut ita lucretur recipiens aliquid ultrà ſortem. uſurarius eſt cenſendus*. Juxtà quem ſenſum, Gregorius IX. uſurarii notam non inurit ei, qui in ejuſmodi caſu ſuam pecuniam commodans, percipit de eâdem aliquod intereſſe tantummodò propter periculum, in quod venit ipſa pecuniæ ſors principalis, quodque in ſemetipſum ſuſcipit; modò pecuniam ſuam mutuam dando relinquat Mercatori plenam ac integram libertatem, iſtam, quæ ſibi mutua committitur, pecuniam, accedente ejuſmodi conditione, vel acceptandi, vel rejiciendi.

(c) Angelus de Clavaſio. v. *Uſura*. 1. q. 37. Gabriel Biel. in 4. diſt. 15. Notabili. 2. Joann. Major ibid. diſt. 31. Sylveſter v. *Uſura*. q. 35. Joann. Medina de reſtit. q. 38. ad 4. tertiæ cauſa. Michael. Salonius in 2. 2. S. Thomæ q. 78. art. 2.

(d) Fr. Sylvius loco cit.

Ex his, quæ huc uſque propoſuimus, ſequitur, ſi Petrus, ut jam obſervavimus, principaliter non intenderit lucrum ſibi quærere propter mutuam, quam tradidit, ſummam decem millium librarum, quam verè commiſit per modum Societatis, nullatenùs autem per modum mutui; ſed tantummodò venire in partem lucri, cujus ſpes tam ſibi, quàm Renato affulgebat, qui quidem Renatus liberè poterat conſentire vel certæ cuidam ſummæ Petro rependendæ, vel eidem admittendo in partem æqualem lucri juxtà proportionem ipſius decem millium librarum ſervandam; Petro non imputandam eſſe culpam uſuræ; ſiquidem nihil lucri percipiat præcisè propter cauſam ullius mutui. Porrò videtur, ſic à Petro actum fuiſſe; ſiquidem, ut fert propoſita ſpecies, Mercator libentiùs elegerit ejuſmodi conditionem acceptare, quàm ſubire neceſſitatem, ac ſeſe implicare operoſæ moleſtæque circumſpectioni lucri, quæ neceſſariò ſubeunda fuiſſet in rationibus Petro referendis, ſi ſummo jure Petrus ipſe voluiſſet, quod ſibi contingere poterat de Societatis contractu, lucrum integrum ſumere. At verò, ſi Petrus è contrariò voluiſſet obligationem inducere Renato ſibi perſolvendi certam pecuniæ ſummam loco fenoris prædictæ ſortis decem millium librarum, alioquin eandem noluiſſet periculo committere; manifeſtum eſt, in eo caſu futurum ut ſeſe uſuræ conſcium efficeret; ſiquidem, mutuam ſic tradendo ſuam pecuniam, mutuum ſuum alligaviſſet conditioni, quam eidem impoſuiſſet, atque eâ ratione periculum ſuæ ſortis reddidiſſet intrinſecum ipſimet mutuo, eidemque omninò inhærens, adeoque ejuſmodi ut titulum jam non poſſet conſtituere ſufficientem, ad ullum intereſſe percipiendum.

CASUS XXXII.

Faronius ſuperpoſitis cuidam Navi, quæ versùs Indias navigat, variis mercibus ad pretium uſque decem millium nummorum; & timens, ne prædicta Navis periret vi tempeſtatis propter tempus adverſum, quod à quindecim circiter diebus habebatur, aut, cùm indè rediret, ab Hoſtibus caperetur, quibuſcum bellum jamjam ſuſceptum fuerat; quoniam erat omni præſidio prorsùs deſtitutus, vendidit Radulpho ſuum integrum mercimonium pretio viginti quinque millium librarum præſentis ac numeratæ pecuniæ. Prædicta Navis in portum feliciter revecta eſt, poſt menſes ab illinc octo, tantâ divitiarum copiâ redundans, ut Radulfus indè perceperit & prædicta decem nummorum millia, & prætereà locum quinquaginta pro centum. Nùm ejuſmodi maritimum Commercium, quod locum imprimis obtinet apud illas Camæras, quæ ſecuritatis vulgò dicuntur, licitum eſt & poteſtne Radolfus, abſque uſuræ ullius notâ, tam ipſius Mercimonii ſortem, quàm lucrum indè proveniens ſibi retinere?

Responsio.

Licitum eſt ejuſmodi commercium; & Radulfus jure poteſt ſine ullius uſuræ peccato retinere ſibi & prædictam ſortem decem millium nummorum, & integrum lucrum, quod ex eâdem acceſſit. Ratio eſt, quòd, quanquàm mercimonium illud non emerit, niſi pretio viginti quinque millium librarum; ipſius tamen emtio ſit omninò legitima; quoniam prædictum acquiſivit mercimonium juſto, cujus æſtimabatur, pretio: ſiquidem pro eo ſolverit pecuniam integram, quæ eidem æſtimationis loco fuiſſet à viris rerum pertinentium ad negotiationem intelligentibus impoſita, ratione habitâ variorum periculorum, quæ enunciantur in propoſitâ ſpecie; & juſtum rerum pretium nihil aliud ſit, quàm quod iiſdem conſtituerent, in ejuſmodi circumſtantiis, à viris ſapientibus, & ejuſmodi, qui de iiſdem rectè poſſent judicare, atque reverà judicarent ſine dolo, neque imbutâ animo falsâ opinione. *Pretia rerum*, inquit Lex (*e*), *non ex effectu, nec utilitate, ſed communiter funguntur*.

(e) Leg. Pretia. 63. ff. ad Legem Falcidiam. lib. 35. tit. 2.

CASUS XXXIII.

Euſtasius Navi cuidam Batavicæ merces ſuperpoſuit ad ſummam uſque decem millium flo-

renorum devehendas in Hiſpaniam. Quoniam verò timet nunc, ne navis tempeſtate pereat, aut capiatur, à maritimis prædonibus, vel ab Hoſtibus, offert Martino decem pro centum, ut ab eo ſibi ſuæ merces præſtentur. Quam conditionem acceptat Martinus, ac propter lucrum, quod ab Euſtaſio ſibi traditur, periculum mercium in ſe ſuſcipit. Navis in portum proſperè revehitur poſt tres ab illinc menſes, & Martinus recipit decem pro centum; juxtà conventionem; quæ acceſſerat ex parte Euſtaſii. Nùm quantùm ad Martinum uſurarium eſt ejuſmodi commercium?

R e s p o n s.

Nedùm ejuſmodi commercium ullâ ratione uſurarium ſit; quin potiùs juſtum eſt ac planè licitum. Eâdem etenim ratione, propter quam licet emere mercimonium aliquod decem millium nummorum, pretio viginti quinque millium librarum propter periculum, cui mercimonium ejuſmodi in commercio maritimo obnoxium eſt: licet quoque pro ingentiori lucro, quod incertum eſt: minus lucrum, quod certum ſit, conſtituere. Quamobrem, quod Martinus percepit, lucrum juſtum eſt ac planè licitum; ſiquidem periculum ſortis principalis in ſe ſuſceperit, obligando ſeſe, ad ſummam decem millium florenorum Euſtaſio perſolvendam, ſi merces ipſius ex aliquo caſu perirent. Quod ità docetur à S. Antonino (a), qui eidem, quam ſibi proponit, difficultati ſic ſatisfacit: *licitum reputatur tale lucrum, ratione periculi, quod ſubiit. Nec enim poteſt dici, ibi eſſe mutuum; cùm nihil mutuetur: nec lucrum turpe; cùm nec inveniatur prohibitum.*

(a) S. Anton. 3. part. ſum. Theol. tit. 8. c. 3. §. 1.

CASUS XXXIV.

Godardus Nemeſiano mutuos dedit ad unius anni tempus nummos centum, accedente chirographi cautione, in quâ fertur, futurum ut, ſi Nemeſianus ei conſtituto tempore non reddat prædictam pecuniæ ſummam ſit ei duas minas ultrà centum nummos inſtar mulctæ perſoluturus: Quâ de re quæſtio proponitur, nùm, ſi Nemeſianus, qui prædictæ conſenſit conventioni, nummos centum conſtituto tempore non reſtituat, Godardus ab eo jure poſſit exigere duas minas, ultrà principalem ſuam ſortem, abſque ullius uſuræ periculo?

R a s p o n s.

Cenſemus, à Godardo poſſe prædictas dura minas exigi tanquàm ſolutionem mulctæ, de quâ Nemeſianum inter & ipſum acceſſit ſtipulatio; modò tamen concurrant duæ conditiones. Prima, quòd Godardus, debitori ſuo ejuſmodi mulctam indicendo, animo recto atque ab omni avaritiâ defæcato intenderit, eum indè duntaxat obligare, ad nummos centum tempore conſtituto majori cum curâ ac diligentiâ reſtituendos; non verò quidquam lucri de ſuo mutuo ſub involucro prædicti prætextûs percipere. Ita ſentit Innocentius IV. in ſuo in quinque Libros Decretalium commentario. *Notandum*, ait laudatus Papa (b), *pœnam impoſitam ex conventione partium licere exigere; dummodò intentio ſit recta; ſcilicet ut pareatur placitis, & non ad uſuras, vel lucrum .... ſed ſecùs eſſet, ſi pœna eſſet appoſita in fraudem.*

(b) Innoc. V. in cap. Ut ſuam. 9. de pœnis. lib. 5. tit. 37.

Quod idem docet S. Antoninus. En quomodò eâ de re habet: (c) *Si etiam pœna ſit de conſenſu partium in contractu appoſita, ad hoc ſcilicet ut ſaltem metu pœna debitum ſolvatur, uſura non committitur, niſi à principio fuerit prava intentio.*

(c) S. Anton. 2. part. ſum. Theol. tit. 1. c. 7. §. 22.

Altera conditio, quæ neceſſariò requiritur, ut juſta fiat exactio prædictæ mulctæ, eſt, quòd debitor ex morâ culpam aliquam contraxerit, hoc eſt, potuerit ſolvere, & nihilominùs ſivè ex malitiâ, ſive ex negligentiâ, aut aliàs ex quâlibet aliâ ſuâ culpâ, debito ſuo non ſatisfecerit. Si namque mora ſolutionis non ex ipſius culpâ proveniret; cùm, verbi gratiâ, non ſit ſolvendo idoneus; Godardus jure non poſſet in caſu propoſito prædictas duas minas exigere; niſi damnum ſibi quid ex morâ ſolutionis emergeret. Ratio eſt, quia quælibet pœna culpam ſupponit aliquam, & iniquum eſt, aliquem immeritum puniri. *Tamen in omni eventu*, proſequitur S. Antoninus, (d) *non videtur honeſtum petere pœnam; immò nec etiam licitum, quandò debitor ſine culpa ſua factus eſt impotens, ad ſolvendum: & ideò puniri non debet.*

(d) Idem cit. §. 22.

Quibus autoritatem teſtimoniis ſententiam addemus Theologi cujuſdam notæ prorsùs commendatioris (e) qui de propoſita difficultate diſſerit iſtis verbis. *Si abſolutè & ſimpliciter apponitur, ut creditor ſibi acquirat pignus. Si autem apponatur in pœnam; & pignus non excedat notabiliter debitum: ita ut cenſeri poſſit, eſſe pœna moderata; neque mens creditoris ſit, quòd alter pœnam incurrat, niſi ſuâ culpâ non ſolverit ad præfixum diem; pactum erit validum: ſive pactum illud contineat, quòd pignus fiat creditoris; ſive quòd ſit venditum juſto pretio ſecundùm prudentis arbitrium.* Ex quibus verbis apertum eſt, ab authore prædicto non probari conventionem ejuſmodi pœnæ, niſi accedentibus duabus, quas indigitavimus modò, conditionibus, ac tantummodò in eo caſu, quòd pretium pignoris (ſi quod pignus à debitore fuerit apud creditorem depoſitum) non excedat notabiliter pretium rei mutuo traditæ, ad cujus cautionem pignus ipſi datum fuit: quoniam alioquin ibi committeretur uſura, juxtà ſententiam Sylvii, & quemadmodùm evincitur ex Decretali quâdam, quam Innocentius III. inſcribit duobus quibuſdam Canonicis de Piſanâ Eccleſiâ, ex (f) Mediolanenſi Concilio (g). atque ex Burdigalenſi, quod habitum fuit anno 1583. cui deciſioni conſonat doctrina Sylveſtri Mozolini, Navarri, Azorii, Salaſii, Autoris Theologiæ Moralis Gratianopolitanæ, & Autoris Colloquiorum Lucionenſium (h).

(e) Fr. Sylvius in 2. 2. q. 78. art. 2. an liceat merces carius emere ob creſt. ſolutionis Concluſ. 7. §. 12.

(f) Innoc. III. in cap. Significante 7. de pignoribus & aliis cautionibus, lib. 5. tit. 21.

(g) Conc. Mediol. 1. 1. part. tit. 68. de uſuris Conc. Burdigal. tit. 19. de uſuris.

Operæ pretium eſt tamen obſervare, omninò periculoſum eſſe ac timendum, ne ii, à quibus mutuum traditur ex ejuſmodi conventione; ſuam uſurariam intentionem tegant ſub ementito, falſoque prædictarum pœnarum, ſeu mulctarum nomine; & ex ejuſmodi frequentato uſu quædam quaſi janua ingens uſurariis pandatur. Quamobrem ſummâ cum ſapientiâ rejiciuntur à Parlamentorum pleriſque prædictæ mulctarum pœnarumque conventiones, & præſumitur, eos, qui eaſdem ſtipulantur, in pecuniis ſuis mutuo tradendis, iiſdem abuti, ad uſuras ſuas ſub ejuſmodi prætextis ſimulationibus involvendas.

(h) Sylveſter de Proprio v. Pactum q. 14. Navarr. Manual. c. 17. n. 224. & 227. Joan Azor. part. 3. lib. 7. c. 1. Salaſ. dub. 32. de uſuris. De Grenet. Theol. mor. tom. 1. tract. 4 cap. 6. Colloq. Lucionenſ. tom. 2. Colloq. 41. q. 1.

CASUS XXXV.

Germanicus animo habens in epularum apparatu quodam, quo ſuis è Potentiſſimis Magnatibus aliquos accipere ſtatuit, ſuam oſtentare magnificentiam; conditionem offert Scipioni trium minarum eidem numerandarum in pretium uſûs plurimorum vaſorum argenteorum, ſi velit ei eadem, ad diem ad prædictum convivium deſtinatam, commodare: atque, quoniam intendit ibidem rem aliquam magni momenti conficere, eâque de re plurimùm ipſius intereſt, videri de rebus ſuis optimè conſtitutus; etiam ei offert parem pecuniæ ſummam pro ſacculo ducentorum duplicium nummorum aureorum, ſi velit ei eundem mutuum tradere, ſibi proponens eoſdem exponere cum oſtentatione in ludo, qui poſt cibum ſecuturus eſt, loco calculorum adhibendos. Numquid oblatam ſibi conditionem ejuſmodi ſine uſuræ periculo Scipio poteſt acceptare?

R e s p o n s.

Circà propoſitam difficultatem arbitramur, à Scipione poſſe prorsùs, ſine ullius uſuræ periculo, quam ei Germanicus fecit, acceptari conditionem.

Neque

Neque enim, propriè loquendo, *mutuo dat* prædicta vaſa argentea, neque ſecculum ducentorum duplicium nummorum aureorum Germanico: ſed eidem locat; prædictorumque uſum ei duntaxat vendendo, ſic ſibi eorumdem retinet dominium ac proprietatem, ut Germanicus teneatur, ad eadem argentea vaſa, eundem ſacculum, eoſdemque ducentos duplices nummos aureos in propriâ eorum ſpecie reſtituenda; ſi verò ex aliquo caſu fortuito prædicta omnia perirent, ac ſine culpâ Germanici; tota jactura in ipſummet Scipionem, tanquàm in verum proprietarium, recideret, juxtà juris iſtud adagium (a) *res perit Domino rei*: qua quidem in re manifeſtum eſt, iſtum contractum non habere rationem illius contractûs, qui dicitur *mutuum*, vi cujus dominium pecuniæ, aut rerum aliarum, *quæ mutuò dantur*, transfertur in mutuatarium, qui de de his poteſt ad libitum diſponere, ſine ullâ obligatione res ſibi mutuò traditas in propriâ illarum ſpecie reſtituendi; ſed juſtum earumdem tantummodò pretium. *In hoc damus, ut accipientium fiant*, ait Imperator Juſtinianus, (b) *& quandòque nobis non eadem res, ſed aliæ ejuſdem naturæ reddantur. Undè etiam mutuum appellatum eſt: quia ità à me tibi datur, ut ex meo tuum fiat.* Quæ quidem accommodari nequaquàm poſſunt ad argentea vaſa, & ducentos duplices nummos aureos, quæ fuerunt à Germanico Scipioni commodata: quùm Germanicus nullo jure gaudeat de iiſdem diſponendi tanquàm per modum proprietatis; ſed eadem duntaxat ad proprium ſuum uſum convertendi, quemadmodùm inter eos convenit. Res enim eâdem ratione ſe habet, ac, ſi Scipio ei commodaviſſet ad aliquos dies ſex equos rhedarios apud ipſius equile ſeponendos, atque ut locus objiceretur indè perſuadendi, eoſdem ipſius eſſe proprios. Quamobrem, ſicut non poſſet indè proprietatem dictorum equorum ſibi arrogare, neque eoſdem alienare ſive ex venditione, ſive ex donatione; ſed obligaretur, ad euſdem Scipioni reddendos; ita etiam ipſi neceſſitas incumbit, quæ mutuatus eſt à Scipione, ipſi eadem reſtituere, atque eadem vaſa argentea, eoſdemque duplices nummos aureos, quæ ab eo mutuo recepit, in propriâ ſpecie ei referendi.

Cui deciſioni favet Doctrina S. Thomæ (c), qui primo quidem loco ſtatuit principium iſtud: *Uſus principalis vaſorum argenteorum non eſt ipſa eorum conſumptio; & ideo uſus eorum poteſt vendi licitè, ſervato Dominio rei: uſus autem principalis pecuniæ argenteæ eſt diſtractio pecuniæ in commutationem. Undè non licet ejus uſum vendere; cùm hoc quòd aliquis velit reſtitutionem quod mutuo dedit.* Deindè laudatus S. Doctor addit: *Sciendum tamen, quòd ſecundarius uſus argenteorum vaſorum poſſet eſſe commutatio; & talem uſum eorum non liceret vendere & ſimiliter poteſt eſſe aliquis ſecundarius uſus pecuniæ argenteæ; ut, putà, ſi quis concederet pecuniam ſignatam ad oſtentationem, vel ad ponendum loco pignoris; & talem uſum pecuniæ licitè homo vendere poteſt*

Idem Angelicus Doctor fuſiùs etiam alibi probat (d), quam eâ de re ſequitur ſententiam, diſtinguendo quoque duas uſuum ſpecies, ad quos conferri poteſt pecunia, ſeu quælibet alia res: ex quâ diſtinctione ſic arguit: *Undè, ſi quis pecuniam argenteam in ſacculo concedat alicui ad hoc, quòd ponat eam in pignore, & exindè pretium accipiat; non eſt uſura, quia non eſt ibi contractus mutui, ſed magis locatio & conductio: & eadem eſt ratio, ſi quis concedat alteri pecuniam ad uſum oſtentationis.* Cui Doctrinæ ſui Magiſtri Celeberrimus Ægidius Romanus, quantùm ad illam partem, adhæret, quæ quidem doctrina Scoti (e) ſimul atque plurimorum aliorum Theologorum communis eſt. Gloſſa in Decretalem Alexandri III. (f) ſententiam quoque eandem amplectitur, cùm ſic fert: *Ubi pecunia datur ad pompam; poſſum indè recipere mercedem: quia non eſt mutuum, ſed potiùs commodatum, ſeu locatio.* Quam ſententiam ſuam pluribus Digeſti Legibus confirmat. (g)

(a) Leg. Pignus. 9. cod. de pignorat. actione lib. 4. tit. 24.

(b) Lib. 5. Inſtit. tit. 15.

(c) S. Thom. 2. 2. q. 78. art. ad. 6.

(d) Idem q. 13. de malo art. 4. ad. 15.

(e) Scotus in 4. ſent. diſt. 15. q. 2. n. 19.

(f) Gloſ. in cap. Conqueſtus 8. de uſuris. v. De fundo.

(g) Leg. Sed mihi. 2. §. fin. ff. commodati leg. Sæpè. 4. ff. eod. tit. q. 13. li. ut. 6.

Nihilominùs duo ſunt hic loci potiſſimùm advertenda. Priùs quidem: quòd, ut Scipio non peccet, cum oporteat à Germanico nihil recipere ultrà pecuniæ ſummam, quæ ſit ad pretium ipſius uſûs rerum in propoſitâ ſpecie, enuntiatarum, juxtà judicium atque æſtimationem viri alicujus ſapientis, accommodata. Si namque proportio non ſervaretur inter uſum rerum prædictarum, & pecuniæ ſummam, quæ pro libero earumdem uſu rependitur, & pecuniæ ſumma excederet; jam ibidem occurreret manifeſta prorsùs injuſtitia. Alterum, quòd, modo prædicta non conducantur nec locentur niſi ad oſtentationem, omninò tenendum ſit, ne peccetur, ex eo quòd illius arrogantiæ, qui eadem ad uſum ejuſmodi confert, aut dolo, quo molitur proximo ſuo fucum facere, ſubſerviatur.

CASUS XXXVI.

ROBERTUS apud omnes ubique divulgatus tanquàm vit, cui nihil aliundè rerum familiarium adeſt quam earum, quas ſibi quæſivit, ac quotidiè percipit ex uſurariis, quas exercet, exactionibus, tabernaculum quoddam, quod ſuis ædibus adjungit, curat extruendum. Artifices, quorum operam eâ de causâ conducit, poſſuntne rectâ conſcientiâ, ac ſine neceſſitatis ullius reſtituendi periculo, quotidianam, quæ debetur operæ ſuæ, mercedem ab eo recipere; cùm optimè cognoſcant, nullam aliundè ei pecuniam adeſſe, præter eam, quam, ex iniquiori prædicto commercio retulit?

RESPONSIO.

Autor opuſculi cujuſdam, quod extat inter opera S. Thomæ, (h) ſimilem difficultatem luculenter prorsùs diſſolvit, aſſerendo; ab illis nequaquàm peccari, qui ab uſurariis aliquid recipiunt, ad proprium ſuam ſuſtentationem, cùm aliundè non poſſunt eandem ſibi facilè quærere; præſertim verò, quandò recipiunt aliquid tanquàm juſtam mercedem, quæ debetur ſuæ operæ ac ſuo labori, quæ conſideranda ſunt tanquàm quid tantùmdem valens, quantùm ipſa pecuniæ valet, quam recipiunt; & ex cujus pecuniæ perceptione facultas non eripitur uſurario, reſtitutionis illius, quod malè ſibi atque iniquis rationibus quæſivit, ſatisfaciendi. En ipſiſſima verba ſunt Autoris laudati. *Artifices & laborantes & ſervientes poſſunt juſtè aliquandò percipere de bonis uſurariorum quæ acquirunt ab uſurariis: quia quantùm accipiunt ab uſurariis, tantumdem reddunt ipſis per recompenſationem operis, vel laboris, vel artificii; ita quòd per hoc non ſunt uſurarii impotentes effecti, ad reſtitutionem faciendam.*

(h) Apud S. Thom. opuſ. 73. De uſuris cap 17.

Nihilominùs, ſi neceſſitas non impellat prædictos Artifices, ad operam ſuam uſurario præfato locandam; atque aliundè locus ipſis detur, ex eâdem operâ ſeù perſonis aliis locatâ victum ſuum ſibi commodè quærendi; non poſſunt ſine peccato ſuam operam eidem locare, ab eodem accipiendo debitam operi ſuo mercedem; cùm certò certiùs noverint, pecuniam, quæ ſibi rependitur, de iniquis, quas exercet, exactionibus provenire, ut in propoſitâ ſpecie ponitur, eoſdem iſtius rei eſſe nullatenùs inſcios: quoniam in eo caſu rectâ conſcientiâ non poteſt debitum, ſeu merces recipi, quæ ſcitur ex alienâ re rationibus iniquis partâ perſolvi. *Nihilominùs tamen hujuſmodi artifices*, addit citatus Autor, *ſi credant uſurarios nihil habere de bono; & eâdem facilitate poſſunt ab aliis lucrari, peccant, ſcienter uſurariis communicando opere ſua pro lucro, quod ſciunt, eſſe rem alienam; & maximè propter ſcandalum.*

CASUS XXXVII.

PHILOMETOR habet apud ſeſe ſummam 10000. librarum, quam putat, domi ſuæ non ſatis tutò reponi: animo decrevit eandem ad unius anni tempus ſervandam committere Samüeli, quem novit, eſſe inſignem uſurarium. Nùm deſtinatum animo propoſitum poteſt, ſine peccato, exequi?

RESPONS.

Reſpondemus, ſi Philometor ſuam 10000. libras

tum ſummam Samüeli committeret eo fine, ut uſurarium ipſius commercium juvaret atque copioſius efficeret, futurum ut ſeſe participem profectò redderet peccati prædicti uſurarii; ſiquidem indè ei præberet occaſionem peccandi. At verò, ſi committat non alio fine, niſi ut ſua pecunia tutiùs ſervetur; nullius culpæ prorsùs arguendus eſt; ſiquidem non ſit prohibitum, oc viri alicujus mali miniſterium ad bonum aliquem finem conſeratur. *Si quis*, ait S. Thomas (*a*), *committeret pecuniam ſuam uſurario non habenti aliàs, undè uſuram exerceret, vel hâc intentione committeret, ut indè copioſiùs per uſuram lucraretur; daret materiam peccandi: undè & ipſe eſſet particeps culpæ. Si autem aliquis uſurario aliàs habenti, undè uſuras exerceat, pecuniam ſuam committat; ut tutiùs ſervetur, non peccat; ſed utitur homine peccatore ad bonum.*

(*a*) S Thom. 2.2. q.78. art. 4. ad 3. Item q. 13. de malo. art. 4. ad 18.

Quorum S. Thomæ verborum occaſione operæ pretium eſt obſervare, ſi Philometor cognoſceret, Samüeli nihil aliundè adeſſe, undè poſſet exercere uſuram; omninò conſtare, futurum jàm, ut non poſſet eidem committere ſuam 10000. librarum ſummam per modum depoſiti, quin peccet tùm contra caritatem, tùm etiam contrà juſtitiam, ut docet Sylvius in ſuo, quod in eundem S. Thomæ locum habet, Commentario. (*b*) 2. Si pro comperto haberet, futurum ut Samuël, licet aliundè ſibi ſuppetat, undè uſuram exerceat ſine ullâ 10000. librarum ope, nihilominùs iſtam ſibi pecuniæ ſummam adhibeat, ut ſibi quærat uſurarios quæſtus pinguiores atque copioſiores; futurum quoque, ut in eo caſu nequaquàm valeret apud eum pecuniam iſtam deponere; ſiquidem, nihil quidquam repugnante, quod ſibi præluceret, interiori conſcientiæ ſuæ lumine, peccato Samüelis obſecundaret ex ipſâ, quam eidem voluntariò afferret, aggravandæ uſurarum iniquitatis occaſione. Quod evidenter eruitur ex Decretali Gregorii IX. quam ibidem ad marginem indicamus; (*c*) & probatur ab appellato jamjàm Sylvio ex inſtitutâ ab eo iſtâ, quæ ſequitur, & ad rem dilucidandam omnimodè prorsùs accommodatur, comparatione. *Si quis deponeret gladium apud eum, quem ſcit, illo eſſe abuſurum, ad interficiendum inimicum; eſſet particeps homicidii, atque adeò ad reſtitutionem obligatus: neque excuſaretur per hoc, quòd alius jam antè haberet voluntatem, illum interficiendi. Ergò etiam eſt particeps peccati uſuræ, & reſtitutioni obnoxius, qui pecuniam deponit apud illum, quem novit, eâ velle abuti ad exercendas uſuras: uterque enim dat materiam, ſeu inſtrumentum injuſtæ actionis.* Quam eandem etiam veritatem confirmat laudatus Theologus ope comparationis ſequentis. *Qui præberet arma illi, qui injuſta prælia eſt commiſſurus, peccaret per injuſtitiam. Ergò ſimiliter in propoſito.*

(*b*) Sylvius in 2.2. q. 78. ad 5. (tom.) pag. 557. Ed. Antuerp.

(*c*) Greg. IX. in d. cap. *ſi culpa.* fin. de injuriis, &c.

Hoc potiſſimùm conſilio juvandus eſt Philometor. 1. Ut ſibi quærat alium Depoſitarium, in quem non cadat turpiſſimi iſtius commercii ſuſpicio. 2. Si nullum reperire poſſit, cujus ſibi fides ac probitas perſpectæ ſint atque penitùs exploratæ, ipſi Samüëli per modum depoſiti committat ſummam ſuam 10000. librarum poſitam in arcâ, cujus clavem ſibi retineat, aut in ſacculo reconditam, quod ſit proprio ipſius ſigillo clauſum ac conſignatum, quò Samüeli eripiatur indè eâdem abutendi locus quilibet. 3. Tandem, ſi Samuël omninò nollet apud ſe recipere prædictum depoſitum, quâ ratione dictum eſt, incluſum, vel conſignatum, atque prædictam utramque rationem haberet tanquam indicium, quo ſibi certiſſimè comprobaretur, quàm Philometor ei diffideret; tunc poſitò, quòd Philometori perſuaſum foret, Samüëli ſufficientem pecuniam adeſſe aliundè, ex quâ ſuas valeret exercere uſurarias exactiones, neque exiſtimaret, futurum ut depoſito abuteretur, ad eaſdem copioſiùs factitandas, ac denique ei non daretur locus, alibi deponendi ſuam ſummam 10000. librarum tutiùs ſervandam poſſet ſine ullo peccato eandem; Samüeli committere: quoniam depoſitum poteſt in manibus peccatoris perindè tradi, ac in manibus viri juſti, ac potiſſimùm, cùm adeſt caſus urgentis neceſſitatis.

CASUS XXXVIII.

Maglorius vir ditiſſimus ſummam 12000. librarum mutuam dedit Sylveſtro trapezitæ, acceptâ ab eo ſimplici ſyngraphâ ad unius anni tempus; & ab eo recepit ab annis decem 600. libras uſurarum ſingulis annis: unoquoque anno Sylveſtro prædictam ſuam ſyngrapham reintegrante. Maglorius tandem, cùm voluiſſet ſuam ſortem de manibus illius recipere, eum juſſit, in judicium venire, ac poſtmodùm obtinuit, eum condemnari à Judicibus, ad ei perſolvendas tùm prædictam ſortem, tùm ſortis ipſius uſuras ab ipſâ die denunciatæ appellationis numerandas. Poſt unum ab illinc annum Sylveſter ei reddidit ipſius ſortem 12000. librarum cum 600. libris uſurarum adjudicatarum, adeò ut per annos undecim receperit 6600. libras intereſſe. Symphorosa uxor Maglorii, quæ communionem bonorum habet cum ſuo marito, quæque ſemper obſtitit, quantùm potuit, lucro uſurario, quod de prædicto mutuo ſumebat; quærit, 1. Quid agat oportei ſit impræſentiarum, cùm ſub poteſtate mariti ſui conſtituatur: 2. Quid ad agendum obliganda ſit in eo caſu, in quo marito ſuo ſuperſtes ipſa relinquatur, nec ille prædicto lucro reſtituendo ſatisfecerit?

Respons.

1. Ut manifeſtè conſtat, quod Sylveſtro Maglorius tradidit, mutuum prorsùs uſurarium eſſe; obligatur neceſſariò, ad reſtitutionem omnium Intereſſe, quæ percepit ad diem uſque appellationis, quam debitori ſuo denuntiari juſſit; adeoque rectâ conſcientiâ non potuit ſortem ſuam 12000. librarum recuperare, niſi priùs de eâdem deductis 6000. librarum uſurarii intereſſe, quod per decem annos accepit, ſed ſortem tantummodò 6000. librarum, ex quâ junctâ ſimul cum 6000. librarum intereſſe conficitur ſumma 12000. librarum, quæ ei à Sylveſtro debebatur; & 300. libras duntaxat pro 600. libris, quæ eidem ſententiâ ab anno uno pronunciata fuerunt adjudicatæ; ſiquidem tunc temporis ſola ſupereſſet ſumma 6000. librarum, quæ ei jure legitimo à Sylveſtro deberetur. Quod intelligendum nihilominùs eſt, modò prædictam ſententiam bonâ fide, neque per colluſionem, obtinuerit.

2. Quod pertinet ad Symphoroſam; quæ alligata impræſentiarum viro ſuo, ejuſdem ſubjicitur poteſtati, atque cum eo gaudet bonorum communione, vivente viro ſuo, non eſt obnoxia reſtitutioni: ſi tamen ipſi ſit perſuaſiſſimum, futurum ut ejuſmodi reſtitutioni maritus ſuus non ſatisfaciat; atque eandem ex legitimis ſuis parſimoniis, vel in integrum, vel ex parte præſtare poſſit; rem peraget in adimplendâ prædictâ reſtitutione prorsùs optimam ac ſummâ laude cumulandam.

3. Si Maglorius ei ſuperſtes vixerit, & conjiciat ipſa, futurum ut, ſeſe mortuâ, ſui proprii hæredes communitatem bonorum adeant; obligatur ex debito juſtitiæ, ad cavendum ſuo teſtamento, ut fiat ſatis memoratæ reſtitutioni ad ſummam uſque, quam ipſi reciperent de prædictis uſurariis quæſtibus, quæ, quantùm ad dimidiam ſui partem efficit ſommam 3000. librarum; atque eâ de re, ad conficiendum ſuum teſtamentum, adhibitâ quâcumque diligentiâ, appoſitiſque quibuslibet ſolemnitatum formulis, quæ ſunt in inſtrumentis ejuſmodi vel de jure, vel de more neceſſariò præſcriptæ; adeò ut de ejuſdem autoritate nulla meritò poſſit controverſia ſuboriri: *Si verò ſuperſtes ipſa Maglorio fuerit, ipſi Symphoroſæ incumbit, ſi bonorum acceptet communionem, prædictæ eidem reſtitutioni faciendæ quàm primùm providere.*

4. *Si Sylveſter ex urgenti aliquâ ſuarum rerum neceſſitate compulſus fuerit, ad Summam 12000. librarum accipiendam cum obligatione ſolvendæ uſuræ, ipſi reſtitutio 3000. librarum addicenda eſt, juxtà ſententiam S. Thomæ* (*d*), *qui ſic ait: Licet tamen ab eo, qui hoc paratus eſt facere, & uſuras exercet, mutuum accipere ſub uſuris propter aliquod bonum, quod eſt ſubventio ſuæ neceſſitatis, vel alterius.* Quod idem docent e ciam Richardus Midleton Durandus. Gabriel Biel & Sylveſter. (*e*) Ratio eſt, quòd, cùm Sylveſter non peccaverit ex

(*d*) S. Thom. 2.2. q.78. art. 4. in corp.

(*e*) Richard. de Media Villa in 4. diſt. 15. art. 5. q. 5. ad 2. Durand lib. 3. diſt. 37. q. 4. n. 4. Gabriel in 3. diſt. 37. q. 11. dub. 14. Sylveſter v. uſura 7. q. 1.

ex neceſſitate ſibi ſumendo, mutuum ſub uſuris, non mereatur, quamobrem reſtitutione uſurarum, quas ſolvit, defraudetur; ſiquidem eas non niſi invitus perſolverit, atque eo tantùm fine, ut propriis ſuis neceſſitatibus provideret. Sed ſi mutuum illud acceperit, ut indè luxurioſiùs viveret, aut ſuis libidinibus, ſubſerviret, vel voluptatibus immoderatiùs ſe daret, aut alteri cuilibet ejuſmodi cauſæ obſecundaret; Eſt ipſa reſtitutio pauperibus eroganda, juxtà doctrinam ejuſdem S. Doctoris; (a) quoniam in ejuſmodi caſu indignus eſt, qui reſtitutionem prædictam ſibi vindicet. *Quandò ipſa datio*, ait Laudatus Angelicus Doctor, *eſt illicita, & contrà legem . . . talis meretur amittere, quod dedit. Undè non debet ei reſtitutio fieri de hic: & quia etiam ille, qui accepit contrà legem, non debet ſibi retinere, ſed debet in pios uſus convertere.*

(a) S. Thom. 2. 2. q. 62. art. 5. ad 2.

CASUS XXXIX.

Polixenes Mercator, Menſarii Chirographum ſuſcepit intrà binos dies perſolvendum; & quoniam præſentem pecuniam ad manum non habet, urget Metellum familiarem ſuum amicum de prædictâ, quæ fertur in memorato chirographo, pecuniâ mutuò ſibi tradendâ, conditione eidem factâ uſuras ſemiſſes ei rependendi ad tempus ſex menſium, quod ſibi petit concedi. Quâ de re proponitur, utrùm Polixenes in eo peccatum aliquod admittat?

RESPONS.

Diſtinguendum eſt, namque vel Polixenes novit, Metellum eſſe uſurarium; vel ſcit, ab eodem nullam exerceri pecuniæ negotiationem. Si ſciat, à Metello non exerceri iniquum ejuſmodi commercium, certiſſimè in eo peccat, quòd eum urgeat de committendo peccato uſuræ: at verò, ſi aliunde noverit, eum turpiſſimo ejuſmodi commercio eſſe deditum, & ab eo conſuetum eſſe pecuniam mutuam dari cum obligatione ſolvendæ uſuræ iis omnibus, qui apud eum eâ de re accedunt, &, quas ille exigit, præbent ſufficientes cautiones; nullatenus peccat, quoniam rectâ conſcientiâ poteſt ex peccato alieno propria utilitas quæri, quandò non quæritur niſi propter bonum finem, nec niſi ex urgenti aliquâ neceſſitate, qualis illa neceſſitas eſt, quâ Polixenes premitur, qui ex ejuſmodi mutuo vult ei, quæ ſibi incumbit, urgenti neceſſitati providere, pondus autoritatis ſuæ ſuſtinere, ac ſemetipſum eripere graviſſimis incommodis damnatoriæ ſententiæ, quæ in eum certò certiùs ferretur, niſi ſolveret ad conſtitutum tempus 1000. nummos, quos debet.

(b) S. Thom. 2. 2. q. 78. art. 4. in corp.
(c) S. Aug. Enchir. c. 11.
(d) Id. Epiſt. 47. aliàs 54. n. 2.

Quod ita docetur à S. Thomâ (b), qui ſuam probat ſententiam, 1. exemplo vel ipſius etiam Dei, qui, ut ait S. Auguſtinus, (c) utitur peccatis hominum, ut indè bonum aliquod percipiat: 2. Autoritate ejuſdem Patris, qui ſcribens ad Publicolam, (d) à quo conſulebatur, num liceret adhibere ſibi jus-jurandum Ethnici alicujus, qui conſuevit jurare per falſos Deos, reſpondet, licere prorſus ab ejuſmodi viro jus-jurandum exigere, modò directè ab eodem non petatur, ut per falſos, quos colit, Deos juret. *Auguſtinus Publicolæ . . . . reſpondit*, ait S. Thomas, *quòd qui utitur fide illius, qui per falſos deos jurat, non ad malum, ſed ad bonum, non peccati illius ſe ſociat, quo per Dæmonia juravit; ſed pacto ejus bono, quo fidem ſervavit: Si tamen induceret eum, ad jurandum per falſos deos, peccaret.* Indèque laudatus S. Doctor ſic infert: *Ita etiam in propoſito dicendum eſt, quòd nullo modo licet inducere aliquem, ad mutuandum ſub uſuris. Licet tamen ab eo, qui hoc paratus eſt facere & uſuras exercet, mutuum accipere ſub uſuris propter aliquod bonum, quod eſt ſubventio ſuæ neceſſitatis, vel alterius: ſicut etiam licet ei, qui incidit in latrones, manifeſtare bona, quæ habet, quæ latrones peccant diripiendo, ad hoc, quòd non occidatur, exemplo decem virorum, qui dixerunt ad Iſmaël*: Noli occidere nos; quia Theſauros habemus in agro. (e)

(e) Jer. 41. 8.

(f) S. Thom. cit. art. 4. ad 3.

Atque laudatus S. Doctor, quam aſſeruit modò, Sententiam eandem paulò poſt confirmat, (f) quæſtionem ſolvendo, quam ipſe ſibimetipſi proponit, quæque ſic ſe habet, utrùm, ne locus offenſionis, qui poteſt uſuratio præberi, offeratur, aliquandò non incumbat abſtinere prorſus, ab omni quocumque mutuo ſub uſuris ab eodem accipiendo: ad quam quæſtionem reſpondet, nullam ejuſmodi induci obligationem: quoniam ſcandalum non eſt niſi paſſivum ex illius parte, qui mutuatur, qui proindè nullam indè culpam omninò contrahit. *Ipſe autem uſurarius ſumit occaſionem peccandi ex malitiâ cordis ſui. Undè ſcandalum paſſivum ex parte ſuâ eſt; non autem activum ex parte petentis mutuum: . . . . quia hujuſmodi paſſivum ſcandalum non provenit ex infirmitate vel ignorantia, ſed ex malitiâ.*

Neque etiam contendi poteſt, eum, qui uſurarium intereſſe rependit; injuſtitiæ peccati fieri conſcium, quod committitur ab ipſomet feneratore, qui ejuſmodi recipit intereſſe: *ſolvere uſuras, non eſt peccatum; ſed ille, qui recipit, peccat*, inquit Gloſſa. (g) Quòd autem non peccet in rependendo uſurario intereſſe, rationem iſtam affert alibi Doctor Angelicus, cùm ſic diſſerit: (h) *Iſte, qui dat uſuram, patitur injuſtum, non à ſeipſo, ſed ab uſurario, qui licet non inferat ei quandam violentiam abſolutam, infert tamen ei quandam violentiam mixtam: quia ſcilicet neceſſitatem habenti accipere mutuum, gravem conditionem imponit, ut ſcilicet plus reddat, quàm ſibi præſtetur: & eſt ſimile, ſi quis alicui in neceſſitate conſtituto venderet rem aliquam multò ampliùs, quàm valeret. Eſſet enim injuſta venditio, ſicut & uſurarii mutuatio eſt injuſta.*

(g) Gloſſa in Can. *Debitores*. 6. de jurejur. v. *Reddere juramentum*.
(h) S. Thom. q. 13. de Malo. art. 4. ad 7.

CASUS XL.

Pantaleo Mercator gemmarum, monilium, aliarumque rerum ejuſmodi pretioſarum, cui ſunt duo liberi, totam rem ſuam familiarem habet poſitam in mercimonio gemmarum, quod aſſurgit ad ſummam uſque quadraginta, vel quadraginta quinque millium librarum, quæ tota volvitur in eo, quod exercet, commercio; prætereàque gaudet annuo cenſu trium circiter millium librarum, quas conſtitutas habet tam in Regiis vectigalibus, quàm in reditibus quorumdam virorum privatorum. Quæſtionem autem proponit, num quibuſdam in extraordinariis occaſionibus non ſibi liceat pecuniam ſub uſurarum conditione ſumere mutuam, ad eos eâ de re recurrendo, à quibus novit, publicam exerceri negotiationem, ex ſuâ pecuniâ ad certum quoddam tempus commodatâ quæſtus uſurarios percipiendi. Tribus potiſſimùm de cauſis videtur ei perſuaſiſſimum, hoc ipſum ſibi prorſùs licere: Prima quidem, quoniam ea eſt commercii, quod habet, conditio, ut ab omnibus aliis ordinariis commerciis totum omninò diſtet: rariſſimè enim in eodem exercendo recurrunt occaſiones vendendi, atque imprimis ab annis duobus, vel tribus, ex quibus ſingulæ familiæ paſſæ fuerunt redituum ſuorum annuorum ingentem imminutionem, eadem intolerabilia tributa continuantur exigi; annonæ caritas ingraveſcit, & pecunia in arcis locupletiorum ſterilis reconditur. Quæ difficilis mercium venditio in cauſa eſt, cur mercatores ejuſmodi pretioſarum mercium nequeant ex ſummâ, quâ premuntur; penuriâ nummorum quidquam emere, ac ne merces apud ſeſe imprudenter coacervent, quarum vendendarum facilè locus non ſe dedat: ex quâ quidem difficultate ſeſe prodit ingens illud diſcrimen, quod occurrit inter eorum commercium & alia ordinaria commercia, in quibus conſuetum ſemper eſt identidem vendere, quoniam non deeſt communi hominum ſocietati emendi neceſſitas, & in quibus licet ſemper ejuſmodi commerciorum mercatoribus novas ſibi merces ex apothecis conquirere, cùm, quas in ſuis tabernis habebant expoſitas, merces in integrum vendiderunt; cùm è contrariò nulla poſſit gemmarum apotheca uſquàm reperiri, & omninò neceſſe ſit tenere oblatas occaſiones emendarum ejuſmodi pretioſarum rerum, ubi primum ſeſe opportunè præbent.

Secunda ratio, quam Pantaleo cauſatur, eſt, quia ſibi duo liberi ſunt collocandi, quorum collocationis cauſâ non poteſt minùs impendere, quàm jam contulerit in gratiam duorum aliorum, quibus ſingulis dedit ſummam 25000. librarum, undè res ſuæ familiaris ingens ſibi prorſùs emergit imminutio, quam ſui permagni intereſt reſarcire continuando ſuum commercium, quod quidem non poteſt ſuſtentare, quin aliquandò obligetur, ad pecuniam ſub uſuris mutuam accipiendam; ſiquidem pecuniâ præſenti ſit opus iis, qui non niſi gemmas ſuas vendunt, ut indè pecuniam ſibi quærant.

Tertia, propterea quòd obligetur, ad faciendum ſumtum ſaltem 5000. librarum per annum unumquemque tùm cauſâ proprii ſui victûs, qui tenuis admodùm eſt, tùm pro conductitiis ædibus, alendis atque mercede donandis domeſticis quinque, quorum operâ ac labore neceſſariò indiget, tùm etiam ſatisfaciendi cauſâ & privatæ tributi, quod ratione capitis exigitur, indictionis, & cæteris, in quorum partem venit, publicis oneribus.

Quâ de re habetur quæſtio, num, quæ ei quandòque, licet rariùs inducitur, neceſſitas, ejuſmodi ſit, ex quâ poſſit ſine peccato ſub uſurarum conditione mutuam accipere pecuniam, non niſi eâ de cauſâ ad eos recurrendo, quibus animo eſſe pro comperto habet, nolle niſi ſub iſtâ conditione pecuniam commodare, & cùm neminem reperit, qui velit ejuſmodi mutuum ei gratuitò tradere?

RESPONS.

Exiſtimamus: 1. Pantaleonem in caſu conſtitutum, quem exprimit poſita hypotheſis, nec ad manum quemquam habentem, qui velit ei pecuniam gratuitò commodare, poſſe ſine peccato recurrere ad publicum quemlibet uſurarium, ab eo percipiendi cauſâ per modum mutui ſummas pecuniæ, quibus indiget, eique licere, quod à ſeſe fuerit exactum, uſurarium intereſſe rependere, modò feneratorem prædictum ad uſuram exercendam directè non inducat.

(i) S. Thom. 2. 2. q. 78. art. 4. in corp. & ad 2.
(k) Sylvius in S. Thom. cit. loco, & apud eum Durandus & alii.

2. Equidem fatemur ultrò, quod in ipſâ rei veritate extrà omnem prorſùs controverſiam poſitum eſt, juxtà doctrinam (i) S. Thomæ, cui, quantùm ad iſtam partem adhæret vulgus Theologorum, atque inter alios Sylvius, (k) & Durandus, Richardus, Gabriel Biel, Sylveſter & Valentia, quos primo loco recenſitus Theologus appellat, non poſſe, niſi participando crimen, quod ab uſurario committitur, mutuam ab eodem ſub uſurarum conditione ſumi pecuniam, quin exigat aut urgens neceſſitas, aut juſta aliqua utilitas; putà, cùm accipitur, ut indè ſuppetat aliquid effundendum in libidinoſam atque diſſolutiorem vivendi rationem, in ludum, atque in impenſas inutiles ac ſuperfluas: quod quidem omnes melioris ac commendatioris notæ Theologi non dubitant arguere peccati vel etiam mortalis, ut Sylvius nominatim; ſed apud omnes convenit atque in conceſſo eſt, ex juſtâ, quæ inducitur, neceſſitate, ejuſmodi conditione ſummas pecuniæ aliquas percipiendi, à peccato mortali mutuatarium omninò vindicari. *Licet tamen*, ait S. Thomas, quem jam anteà citavimus, *ab eo, qui hoc paratus eſt facere & uſuras exercet, mutuum accipere ſub uſuris propter aliquod bonum, quod eſt ſubventio ſuæ neceſſitatis, vel alterius.*

3. Difficultas, circà quam Theologi diſtrahuntur in varias opinionum partes, eò recidit, nimirùm cujuſnam conditionis aut extenſionis eſſe oporteat ejuſmodi neceſſitatem; atque utrùm debeat eſſe vel extrema, vel ſaltem gravis, aut num non ſufficiat, ut mutuatarius extrà mortale peccatum ponatur, eandem eſſe tantummodò notabilem; qualis ea eſſe ſolet, quæ dicitur neceſſitas pertinens ad decentiam ſtatûs, atque illa eſt, quæ Mercatorem, ſeu quemlibet alium virum eo uſque adducit, ut jam non poſſit ſuſtinere ſui ſtatûs decentiam, quin quandòque recurrat ad uſurarias ejuſmodi mutuationes. Cenſent Doctorum plerique ſufficere talem neceſſitatem, ut ejuſmodi mutuatarii poſſint ab omni peccati mortalis periculo eſſe vacui atque penitùs immunes. Quorum Sylvius ſententiam amplectitur: *Plerique*, inquit, *exiſtimant, non requiri extremam, vel gravem; ſed ſufficere notabilem aliquam*

quam utilitatem, quæ ad decentiam ſtatûs, vel perſonæ mutuum pertineat. Dico, notabilem: quia levibus pro commodis temporalibus dare proximo, etiam ad peccandum parato, peccati hic & nunc committendi occaſionem, quod ſine eâ non committeretur, ut minimùm continet aliquam ſalutis ipſius negligentiam.

Jamverò Pantaleo certiſſimè conſtituitur in iſtâ poſtremâ ſpecie neceſſitatis, ut patet evidenter ex tribus cauſis, quas in exponendâ quæſtione proponit; & ipſe S. Thomas, cujus in decidendo ſolet ſtilus accuratus nihil prætermittere, quantùm ad præſentem caſum neque gravem exigit neceſſitatem, ſed generatim aſſerit, poſſe mutuationem ejuſmodi ſine peccato obtinere; *Propter aliquod bonum, quod eſt ſubventio ſuæ neceſſitatis.* Et ſimpliciter dicit, (*a*), hoc ipſum unicuique licere, *ſi indigeat*; quæ quidem verba certiſſimè non innuunt niſi neceſſitatem communem, aut pertinentem ad ſtatûs decentiam, qualis illa eſt, cui Pantaleo quandòque ſubjicitur; nequaquàm verò neceſſitatem extremam, aut gravem, quam laudatus S. Doctor non omiſiſſet verbis expreſſis enunciare, ſi neceſſariò eandem requiri judicaviſſet.

(*a*) S. Thom. ibid. ad 2.

CASUS XLI.

Si Pantaleonem non urgeat neceſſitas, mutuam à Metello ſumendi pecuniam ſub uſuris; neque reverà mutuetur niſi eo fine, ut indè ampliùs negotietus, & locupletiores res ſuas efficiat, quò poſſit lautiùs ac ſplendidiùs vivere; num ejuſmodi mutatio peccato carebit?

Responsio.

Aſſerendum eſt in caſu propoſito Pantaleoni, quem non fugit, à Metello non accipi uſuras ex titulo damni emergentis, vel lucri ceſſantis, intellecto juxtà eum ſenſum, quem ſuperiùs innuimus; ſed veri nominis uſurariam artem exerceri; nequaquàm licere, niſi ex graviſſimo prorſùs peccato, mutuam ab eodem accipere ſub uſurarum conditione pecuniam; neque enim intentio commercium amplinandi, ut inde copioſiores divitiæ conquirantur, & ſumtuoſiori magnificentiâ vivendi ratio prodeat, ſufficit, ad mutuationes ejuſmodi extrà omnem omninò culpæ rationem ponendas; cùm nonniſi ex ſolâ juſtâ neceſſitate mutuandi prædictus Pantaleo poſſit non fieri particeps peccati, quo ſeſe præfatus uſurarius conſtringit: quâ quidem juſtâ neceſſitate ſemel ſublatâ; ſemper peccatum occurrit in pecuniâ mutuò ſub uſurarum conditione ſumendâ, quandò ſine cauſâ ullâ juſtâ præbetur uſurariis occaſio peccandi, adeoque peccatum, quod admittunt, cum iiſdem participatur. Atque ipſiſſima eſt doctrina S. Thomæ, qui, ut obſervavimus, in præcedenti deciſione, (*b*) mutuationes ejuſmodi non habet omnis culpæ prorſùs expertes, niſi locum habeant *propter aliquod bonum, quod eſt ſubventio ſuæ neceſſitatis, vel alterius.* Cùm verò nonniſi eo fine ipſæ mutuationes obtinent, ut ex divitiis, quæ indè proveniunt, honorabilior fiat ratio vivendi; tunc peccatum evadit commune & illius, qui ſub uſuris mutuatur, & illius, qui cum obligatione reddendi fenoris, mutuam dat pecuniam. (*c*) *Cùm dando uſuras peccaverint, tanquàm occaſionem peccandi uſurariis præbentes; cùm neceſſitas, quæ ponitur, ut ſcilicet honorabiliùs vivant, & majores mercationes faciant, non ſit talis neceſſitas quæ ſufficiat ad excuſandum peccatum prædictum.* In eoque ſenſu dicendum eſt, eum, qui, mutuatur, ſeſe peccati, quo uſurarius ſeſe conſtringitur, conſtituere participem; ſiquidem & peccatum approbet, & præſtet peccanti conſenſum: ad ipſumque poſſit meritò prorſùs accommodari dictum illud S. Pauli (*d*) qui affirmat, ejuſdem peccati ſub oculis Dei conſortes eſſe, *non ſolùm, qui ea faciunt, ſed etiam, qui conſentiunt facientibus.* Ut enim fert Canon: (*e*) *Quid enim prodeſt illi, ſuo errore non polluì, qui conſenſum præſtat erranti?* Quæ deciſio non ſolùs S. Thomæ propria eſt; ſed etiam plurimorum ordinis primi auctorum tam antiquorum, quam recentiorum, (*f*) quos jam ſuperiùs appellavimus.

(*b*) S. Thom. 2. 2. q. 78 art. 4. in corp.

(*c*) Idem opuſc. de emtione & venditione.

(*d*) Rom. 1. 32.

(*e*) Can. *Quid enim*, 4. diſt. 83.

(*f*) Durandus Richardus, Gabriel & Sylveſter, locis ſuprà cit. Colloq. Lucionenſ. tom. 2. Colloq. 36. q. 1. De Genet Theol. mor. tom. tract. 5. c. 1. q. 1. Sambovius tom. 1. caſu 93 & tom. 3. caſu 245. &c.

CASUS XLII.

Germanus Parochus de S. Quitario, admonitus à plurimis, Rupertum ſuum Parochianum uſurario commercio ab aliquibus annis ſeſe dare, in rebus tùm pecuniariis tùm pecuariis mutuò tradendis; eundem eâ de re in Paſchali ipſius confeſſione interrogavit, ab eoque ſciſcitatus eſt, nùm non eſſet alicujus uſuræ conſcius: ad quod interrogatum reſpondit Rupertus, ſibi, quantùm ad iſtam partem, nullius omninò ſeſe eſſe culpæ conſcium; ſignificante autem ei Germano, hoc ipſum nihilominùs conſtanti famâ atque publico omnium ſermone de eo celebrari; quin etiam ſic ſibi nuntiatum fuiſſe à viris fidei prorſùs locupletiſſimæ & omni exceptione majoris; utque ſibi penitiùs conſtaret de rei illius veritate, vel falſitate, opus eſſe, ab eo ſibi proferri contractus, quos inierat, obligationes, quibus alios conſtrinxerat, & chirographi cautiones, quas præ manibus, aut apud ſe ſervabat. Rupertus animo pertinaci perſtitit negare, ſibi poſſe quidquam uſurarii commercii ullo cum jure objici, ac planè dixit, nolle ſe, quæ à Parocho poſtulabantur, contractuum, obligationum & chirographi cautionum inſtrumenta, ullatenùs ei exhibere. Quid Parochum agere in eo caſu opus eſt? Num debet eidem abſolutionem differre, quoadùſque ipſius ſeſe voluntati præſtiterit obedientem?

Responsio.

Secundùm doctrinam S. Thomæ (*g*), Parochus ſeu quilibet alius Confeſſarius dictis ſui pœnitentis in foro pœnitentiæ ſtare tenetur, ſive pœnitens accuſet ſemetipſum, ſive excuſet: *In foro Judiciali creditur homini contrà ſe, ſed non pro ſe*; ait laudatus S. Doctor, *in foro autem pœnitentiæ creditur homini pro ſe & contrà ſe.* Ratio eſt, quòd, qui ad pœnitentiæ forum accedit, accuſatoris ſimùl ac teſtis perſonam ſuſtineat, ſicut Confeſſarius perſonam ſupplet Judicis ſimùl ac Medici. Atqui Judex non poteſt judiciariam ac juſtam ſententiam ferre, niſi de rebus, quæ certiſſimis ex indiciis conſtent atque comprobentur; neque Medicus remedia præſcribere, niſi eidem infirmitas innoteſcat: Adeoque Confeſſarius non poteſt abſolutionis beneficio, nec debet eum defraudare, cujus crimen ex ratione certiſſimâ, indubitatoque argumento perſpectum non habet neque omninò exploratum; ſed tantummodò novit ex nudâ meràque conjecturâ, quæ tota rumoribus incertis innititur, qui ad eum uſque pervenerunt, aut quam ex verbis ſibi factis accepit; quæ quidem omnia ſæpè ſæpiùs nullum aliud ſibi vindicant fundamentum, quàm odium, invidiam, livorem, aut iniquas ſuſpiciones. *Fama nihil per ſe probat*, ait Gloſſa in quemdam Canonem de Decreto Gratiani, atque in Decretalem Innocentii III. (*h*) Undè ſequitur, à Germano ſine jure prorſùs obligationem induci Ruperto, proferendi contractuum, obligationum, aut chirographi cautionum, quæ apud ſeſe retinere poteſt, inſtrumenta; ſiquidem teneatur in confeſſione fidem ipſius dictis adhibere, & aliundè ſæpiùs interſit, neminem habere participem neque familiaris rei ſuæ, neque domeſticæ negotiorum adminiſtrationis.

(*g*) S Thom. Quodlib. 1. art. 12. in corp.

(*h*) Gloſſ. in Can. *Si tollet.* 3. §. *Sæpè.* v. *Fama* & in cap. *Qualiter* 24. de accuſationibus §. 5. tit. 1.

Sambovius tom. 2. caſu 138.

CASUS XLIII.

Sigebertus, cui nummis opus eſt, emit à Philippo Gemmarum cæterarumque pretioſarum mercium mercatore duos adamantes prætio ſummæ 6000. librarum, ad quam ſolvendam poſt elapſum annum, ſcriptâ eâ de re propriâ ſuâ ſyngraphâ, ſeſe obligat: Deindè in ipſomet articulo temporis eoſdem adamantes prædicto mercatori iterùm vendit, à quo in pretium eorumdem recipit numeratam ac præſentem pecuniam 5600. librarum: Nonnè uſuræ aliquid accedit ejuſmodi contractui?

Responsio.

In prædicto contractu, qui nominis ſortitur appellationem *Mohatra*, aperta prorſùs ac manifeſſima uſura continetur, quanquàm ſub nomine venditionis atque emptionis involvatur; cùm Sigebertus non vendiderit iterùm Philippo ſuos adamantes duos pretio viliori, niſi quoniam, propriè loquendo, Philippus ei mutuam tradit ad unius anni tempus pecuniam 5600. librarum, ad cujus pecuniæ uſuram & intereſſe recipit idem ipſe lucrum librarum 400. *Patens igitur eſt*, ait S. Antoninus, (*i*) quem Concilium Mediolanenſe primum, tùm Parochis, tùm cæteris Eccleſiaſticis proponit imprimis legendum (*k*): *quid ſecundus revendidit primo vendenti pro pretio ſatis minori; quia ſub quadam mutui ratione, potiùs quàm ſub veſti veritate ſolutionis, tradidit illo ſibi nonaginta vel octoginta, ab eo debens retrahere centum, quia ipſi primo vendenti non ſolvit nunc: propterea talis contractus uſurarius eſt, & omni malignitate ac duplicitate plenus.*

(*i*) S. Anton. 2. part. ſum. Theol. tit. 1. c. 8. §. 3.

(*k*) Conc. Mediol. 1. conſtit. part. part. 2. tit. qui libri potiſſimum à Clericis legendi.

Jure ergò prorſùs atque omninò ſapienter contractus ejuſmodi condemnatus fuit, 1. à Concilio Mediolanenſi I. quod habitum eſt ſub S. Carolo Borromæo anno 1565. (*l*) verbis iſtis: *Ne cui præſentem pecuniam quærenti quidquam cariùs vendatur, ut ſtatim ab venditore per ſe, vel per interpoſitam perſonam viliùs ematur.* 2. A ſummo Pontifice Innocentio XI. qui inter ſexaginta quinque propoſitiones morales, quas condemnavit 2. Martii 1679. cenſurâ ſuâ notavit iſtam, quæ erat numero quadrageſima. *Contractus Mohatra licitus eſt, etiam reſpectu ejuſdem perſonæ, & cum contractu retrovenditionis prævié inito, cum intentione lucri.* Quæ quidem propoſitio ſimul cum aliis ſexaginta quatuor condemnata fuit, ac prohibitum quibuſcumque perſonis, ne eandem defenderent, docerent, neque in praxim ullâ ratione revocarent, pœnâ alioquin indictâ excommunicationis *ipſo facto* incurrendæ, ac Sanctæ Sedi, præterquàm in articulo mortis, reſervatæ.

(*l*) Conc. Mediolan. cit. part. 2. tit. de Uſuris.

Vide { EMTIO VENDITIO. COMMUTATIO. DAMNUM & INTERESSE. PIGNUS. INTERESSE. COMMODATUM MUTUUM. SOCIETAS. }

Laborem denique ſuſcepimus Lectoribus, ut arbitror, haud inutilem: quamobrem eos, qui ſine labore laborum noſtrorum fructum ſunt percepturi, rogatos volumus, ut nobis pro laboribus noſtris orationes ac preces impertiant ſuas. Theodoret. Epiſt. Dedicat. expoſit. Cantici Canticorum.

FINIS TOMI TERTII.

INDEX

INDEX
RERUM ET MATERIARUM,

Quæ in hoc toto Opere continentur.

A.

ABBAS.

Vide hujus vocis Proœmium

EST-ne liberum Religioſis Abbatem eligere, ſive ſui ſit, ſive alieni Ordinis? tom. 1. v. *Abbas* caſ. 1.

Abbas Regularis an poteſt aliquando ſolus nominare ad Beneficium dependens à ſua Abbatia, ita ut ſui Monaſterii Religioſorum conſenſum non requiſierit, *ibid.* caſ. 3. & caſ. 5.

Poteſt-ne ſibi reſervare abſolutionem tot, quot ipſi placet, peccatorum? tom. 1. v. *Caſus Reſervati*, caſ. 30.

Poteſt-ne ſibi reſervare earum cenſurarum, quas iis imponere placet, ſibi reſervare? *ibid.*

Qualis debet eſſe obedientia debita Abbatibus Regularibus? tom. 2. v. *Obedientia*, caſ. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. & 8.

Religioſi tenentur-ne ſuis Abbatibus obedire præ Epiſcopis? *ib.* caſ. 5.

Poteſt-ne propria autoritate & non exploratoReligioſorum, qui Capitulum componunt, conſilio, ad Profeſſionem admittere vel ab ea excludere illos, qui ſeſe offerunt? tom. 1. v. *Abbas*, caſ. 4. & tom. 3. v. *Profeſſio Religioſa*, caſ. 9.

Abbas, qui in poſſeſſione eſſet, Novitiorum Profeſſionem propria authoritate excipiendi, deberet-ne uti hoc privilegio? tom. 1. v. *Abbas*, caſ. 5. & v. *Abbatiſſa* caſ. 2.

Poteſt-ne validè abſolvere illum ex ſuis Religioſis, qui alapam infligendo Clerico Sæculari, excommunicationem incurriſſet? tom. 1. v. *Abbas*, caſ. 6.

Abbas, cujus bona communia ſunt ipſi & Religioſis, poteſt-ne ad libitum diſponere de iis, quæ poſt ſumptus neceſſarios ſuppeditatos ex annuis reditibus ſuperſunt? *ibid.* caſ. 7. & v. *Abbatiſſa*, caſ. 8.

Abbates Regulares an poſſunt abeſſe à ſuo Monaſterio ſtudiorum proſequendorum cauſa? *ibid.* caſ. 9. & tom. 3. v. *Reſidentia Parochorum*, caſ. 2.

Abbates Regulares vel Commendatarii tenentur-ne recipere ſacerdotium eo ipſo anno, quo ipſis in commendam oblata fuit Abbatia? Si id negligant an *ipſo facto* perdunt ſuam Abbatiam? Et tenentur-ne ad reſtituendos fructus inde perceptos? tom. 1. v. *Abbas*, caſ. 10. 11. & 12.

An omnes Abbates Regulares validè conferre poſſunt Religioſis ſibi ſubditis Tonſuram, Ordineſque minores? An ad hoc requiritur, ut ſit benedictus? *ibid.* caſ. 8.

Abbas exemptus à Juriſdictione Epiſcopi poteſt-ne adunare plura Beneficia, tom. 3. v. *Unio Beneficiorum*, caſ. 12.

Conſuetudo, juxta quam Abbates quidam Regulares, è ſuis Religioſis, quos voluerint, approbant ad audiendas ſecularium ibi manentium confeſſiones, eſt-ne legitima? tom. 1. v. *Approbatio*, caſ. 16. & tom. 1. v. *Jubilæum*, caſ. 9.

Abbates poſſunt-ne dare indulgentias, per ſe ipſos, aut per delegationem ſpecialem? tom. 2. v. *Indulgentia*, caſ. 8.

Poſſunt-ne diſpenſare ſuos Religioſos de quibuſdam Regularis obſervantiæ capitibus, tom. 1. v. *Diſpenſatio Votorum Religionis*, caſ. .

Poſſunt-ne diſpenſationibus authoritatem præbere Religioſis ſibi ſubditis, retinendi aliquantæ pecuniæ ſummæ cenſum ipſis datam, *ibid.* caſ. 3.

Priores Conventuales an poſſunt diſpenſare Religioſos de regulis ab Abbate ſuo conſtitutis? *ibid.* caſ. 7.

An omnes Abbates Regulares jus habent, abſolvendi ac liberandi ab irregularitate ſuos Religioſos? Quando ipſis commiſſum eſt ab Epiſcopo Diœceſano, ut eos à cenſuris abſolvant, an, ut eos ab irregularitate liberent ſpeciali indigent poteſtate? tom. 1. v. *Diſpenſatio Irregularitatis*, caſ. 17.

Poſſunt-ne diſpenſare de bigamia ante aut poſt profeſſionem, *ibid.* caſ. 14.

Abbas an propria authoritate & quandocunque voluerit deponere poteſt Priores Conventuales, tom. 1. v. *Abbas* caſ. 2.

ABBATISSA.

Vide hujus vocis Proœmium.

Quænam eſt Abbatiſſarum dignitas? tom. 1. v. *Abbatiſſa*, caſ. 4.

Abbatiſſæ poſſunt-ne functiones obire, & Juriſdictionem exercere, ante quam Abbatiæ ſuæ poſſeſſionem adiverint? *ibid.* caſ. 1.

Cùm, ubi de admiſſione aut excluſione Novitiæ ad Profeſſionem agitur, ſcrutinium non obtinet, an tenentur Abbatiſſæ illius formam introducere? *ibid.* caſ. 2.

Filia illegitima an poteſt eligi Abbatiſſa abſque diſpenſatione Papæ vel Generalis Ordinis ſui Præpoſiti? ibid. caſ. 6.

Ordinis Reformati Abbatiſſa an poteſt ſine ſociâ viſitationes ſeu aditus officioſos recipere ad clathros? *ibid.* caſ. 3.

Abbatiſſæ Ordinis non Reformati, cùm transferuntur ad aliam Abbatiam ubi ſtrictior & reformata ejuſdem Ordinis diſciplina viget, an ad hanc obſervandam ſunt obligatæ? *ibid.* caſ. 7.

Abbatiſſæ exemtæ à Juriſdictione Epiſcopi, poſſunt-ne eligere ſibi Confeſſarios quos voluerint; & abſolutiones, quas ab iis obtinent, ſunt-ne validæ? *ibid.* caſ. 5.

Poſſunt-ne uti pœna canonica atque arcere à ſacris eas ex ſuis Religioſis, quas blandis verbis ad officium reducere fruſtra tentarunt? *ibid.* caſ. 4.

Poſſunt-ne diſpenſare Religioſas ſuas de Votis ipſarum peculiaribus, ea commutare & convertere in alia, aut planè nulla declarare? tom. 1. v. *Diſpenſatio Votorum Religionis*, caſ. 6.

Abbatiſſæ poſſunt-ne recipere in numerum Novitiarum, aut admittere ad ſolemnem Votorum nuncupationem eas puellas, quas ſciunt nonniſi invitas vota ſuſcipere? tom. 1. v. *Abbatiſſa*, caſ. 9.

An jure poſſunt dare aut reſtituere aliquid ex bonis Monaſterii, ſine conſenſu Religioſarum, quæ Capitulum componunt? *ibid.* caſ. 8.

ABLUTIO.

An die Nativitatis Chriſti tres celebrare quis poteſt Miſſas, ſi ex inadvertentia poſt primam Miſſam ablutiones adhibuit? Quid faciendum ſi poſt ablutiones factas particulæ ſacræ hoſtiæ obtervenerint? tom. 2. v. *Miſſa*, caſ. 3. 4. 5. & 27.

ABORTUS.

Vide hujus vocis Proœmium.

Uſus Matrimonii dum Mulier gravida eſt, an ſemper vel plerumque abortûs periculum affert? tom. 1. v. *Debitum Conjugale*, caſ. 13.

Mulier, quæ ideò, quòd ſaltaverit, partum ejicit, eſt-ne rea peccati? Et Vir, qui irâ percitus mulierem prægnantem percuſſit, ut fœtum ex ictu ejecerit, eſt-ne itidem peccati reus? tom. 1. v. *Abortus*, caſ. 3.

Mulier gravida & ægrotans poteſt-ne eo fine, ut ſanitatem recuperet, potum aliquem ſive remedium capere, quod efficiat, ut abortum patiatur? Ii qui proponunt aut conſulunt ejuſmodi remedia an culpâ carent & an nihil ad hanc culpam facit ſive fœtus ſit animatus ſive inanimatus? *ibid.* caſ. 2.

Puella nobilis nonne ad conſulendum famæ ſuæ atque honori fœtum ſuum abigere poteſt? Quandonam fœtus incipit eſſe animatus? *ibid.* caſ. 1. & tom. 2. v. *Irregularitas*, caſ. 53.

An ii, qui abortum procurant, ſemper & in omni caſu ſunt irregulares? *ibid.*

ABSOLUTIO.

Vide hujus vocis Proœmium.

An plures ſint Abſolutionis formæ, & quænam in Eccleſia Latina adhibenda? tom. 1. v. *Abſolutio*, caſ. 1.

An quilibet Sacerdos abſolutionem conferre poteſt modo deprecativo, aut verò terminis abſolutis? An utraque abſolutionis formula æquè valida eſt, ejuſdemque in Eccleſia vetuſtatis? Abſolutio deprecativa an ſufficienter exprimit poteſtatem clavium, *ibid.*

Sunt-ne aliqui modi ſive formulæ abſolutionis deprecativæ? tom. 1. v. *Confeſſio*, caſ. 55.

Abſolutio quæ comprehenditur his verbis: *Te abſolvo*, eſt-ne valida in caſu neceſſitatis? tom. 1. v. *Abſolutio*, caſ. 2.

Iſta verba: *Te abſolvo*, an ſemper ſpectata ſunt, ut cauſa efficiens remiſſionis peccatorum? tom. 1. v. *Contritio*, caſ. 3.

Oportet-ne ſemper abſolutionem conferre pœnitenti, qui de peccatis ſuis valdè dolere ſe affirmat, & promittit non ampliùs ea commiſſurum ſe eſſe? Sunt-ne aliqui caſus, in quibus tali pœnitenti abſolutio deneganda aut ſaltem differenda eſt? tom. 1. v. *Abſolutio* caſ. 13. 19. 21. & 29.

Abſolutio collata à Sacerdote, qui ſententia Judicis declaratus eſt hæreticus, eſt-ne valida? *ibid.* caſ. 32.

Abſolutio data à Parocho ſuſpenſo, interdicto, aut excommunicato, eſt-ne valida, & licita reſpectu Confeſſarii? *ibid.* caſ. 33.

Cum illam dat in caſu urgentis neceſſitatis, & ita quidem ut prius non excitaverit ſeſe ad veram contritionem, eſt-ne reus peccati mortalis, & incidit-ne in irregularitatem? *ibid.*

Abſolutio data à Parocho excommunicato denuntiato eſt-ne nulla etiam in caſu neceſſitatis? *ibid.* caſ. 34.

Quilibet ſimplex Confeſſarius quamvis careat facultate de caſibus reſervatis abſolvendi, an ab iis tamen aliquando abſolvere poteſt, nixus Bulla Summi Pontificis, quæ in Diœceſi, in qua confeſſiones audit, promulgata eſt, quaque conceditur, quoſdam quibuſdam diebus de omnibus caſibus reſervatis, à quolibet Sacerdote approbato abſolvi poſſe? tom. 1. v. *Caſus Reſervati*, caſ. 27.

Confeſſarius poteſt-ne tempore Jubilæi abſolvere hominem, qui caſibus reſervatis obſtrictus eſt, & non habet intentionem Jubilæum lucrifaciendi? tom. 2. v. *Jubilæum*, caſ. 5.

Parochi an poſſunt abſolvere ſuos Parœcianos, quando ſunt extra Parochiam? tom. 2. v. *Impedimentum Clandeſtinitatis*, caſ. 6.

Abſolutiones datæ à Parocho reo confidentiæ Simoniacæ occultæ ſunt-ne nullæ? tom. 3. v. *Parochus*, caſ. 13.

Abſolutiones datæ à Parocho hæretico aut ſchiſmatico notoriè ſunt-ne validæ? *ibid.* caſ. 14.

Sacerdos ſuſpenſus *ab ordine*, *officio*, & *beneficio* poteſt-ne *ad cautelam* abſolvi à Metropolitano? Quænam ad id requiruntur conditiones? tom. 3. v. *Suſpenſio*, caſ. 32.

Eſt-ne obligatio pœnitentes abſolvendi de peccatis oblitis, quorum ſeſe accuſant? tom. 1. v. *Confeſſio*, caſ. 41.

Abſolutio *ad cautelam* habet-ne locum in interdicto generali & perſonali? tom. 3. v. *Suſpenſio*, caſ. 32.

An in utroque foro ab excommunicatione, in quam quis incidit, liberatur abſolutione *ad cautelam*? Quænam requiruntur conditiones, ut ſit legitima? Eſt-ne neceſſaria talis abſolutio, ut quis ſit legitimus? tom. 2. v. *Excommunicatio*, caſ. 61.

Quanam uti decet abſolutionis formula ad abſolvendum hominem majori ligatum excommunicatione? *ibid.* caſ. 51.

Pluribus ligatus excommunicationibus an abſolvi poteſt unica ſola abſolutione? *ibid.* caſ. 58.

Poteſt-ne quis vel invitus abſolvi à peccatis aut cenſuris? *ibid.* caſ. 59.

Abſolutio ab excommunicatione data à ſimplici Sacerdote excommunicatis in periculo mortis exiſtentibus fiet-ne irrita, ſi excommunicati iſti valeditudine recuperata Superioribus ſeſe offerre atque exhibere negligunt? *ibid.* caſ. 63. & 64.

An is, qui priſtinam recuperat ſanitatem, novam tenetur obtinere abſolutionem à caſibus reſervatis, à quibus in articulo mortis conſtitutus abſolutus fuerat? tom. 2. v. *Indulgentia*, caſ. 19.

Abſolutio cenſurarum debet-ne præcedere abſolutionem peccatorum propter quæ quis in illam incidit? tom. 3. v. *Simonia*.

Abſolutio peccatorum aut cenſurarum obtenta per Procuratorem, eſt-ne valida? tom. 2. v. *Excommunicatio*, tom. 2. caſ. 67.

Abſolutio per literas vel in litteris obtenta fuit-ne uſitata in Eccleſia, tom. 1. v. *Confeſſio*, caſ. 55.

An pœnitentes de caſibus reſervatis abſolvi poſſunt ante vel poſtquam ab aliis peccatis jam ſunt abſoluti, tom. 1. v. *Caſus Reſervati*, caſ. 6.

An facilè concedenda eſt abſolutio, tom. 1. v. *Abſolutio*, caſ. 19. & 29. & v. *Confeſſarius*, caſ. 2.

Poteſt-ne abſolutio conferri ſurdo & muto nato? tom. 3. v. *Surdus & Mutus*, caſ. 1.

An olim data fuit abſolutio, antequam pœnitentia conſummata fuiſſet atque perfecta? tom. 3. v. *Pœnitentia injuncta*, caſ. 14.

Eſt-ne concedenda abſolutio Pœnitenti cùm dubitatur de ipſius contritione? Sunt-ne certæ quædam regulæ, quibus dignoſcitur, num pœnitens ſit contritus? tom. 1. v. *Abſolutio*, caſ. 6. & tom. 1. v. *Confeſſio*, caſ. 50.

An poteſt abſolvi pœnitens, qui quidem nullam habet contritionem, attamen magnam diſplicentiam naturalem aut ſupernaturalem de eo, quòd juſto illo debitoque careat dolore? tom. 1. v. *Abſolutio*, caſ. 7.

An abſolvendi ſunt, qui peccata venialia confitentur, etiamſi eorum contritio non ſit ſufficiens? Ejuſmodi confeſſiones ſunt-ne nullæ ac ſacrilegæ ob defectum contritionis? *ibid.* caſ. 9.

Sunt-ne abſolvendi ii, qui judicant certos quoſdam defectus, de quibus ſe accuſant, peccata eſſe, quamvis revera peccata non ſint? *ibid.* caſ. 10. & v. *Confeſſio*, caſ. 28.

An abſolvi poſſunt, qui defectu memoriæ nullum ſpeciatim peccatum deſignare poſſunt in confeſſione? tom. 1. v. *Abſolutio*, caſ. 8.

Si ægrotus ex intentione peccata confitendi, Confeſſarium accerſire juſſerit, poſtea autem omnem vocis rationiſque uſum amittat, eſt-ne ipſi abſolutio conferenda? tom. 1. v. *Abſolutio*, caſ. 3.

Si ægrotus aliquis amittat uſum rationis antequam Confeſſorem petierit, an abſolutio ipſi concedenda eſt, qualemcunque egerit vitam ſanus & incolumis? *ibid.* caſ. 4.

Abſolutio moribundo data ſub conditione eſt-ne valida? Ejuſmodi abſolutiones ſunt-ne uſitatæ in Eccleſia? *ibid.* caſ. 5.

Abſolutio eſt-ne concedenda peregrino ægroto, qui ob linguæ diſcrepantiam nonniſi per ſigna peccata ſua confiteri poteſt? Accipit-ne remiſſionem ſuorum peccatorum, ſi contritionem habeat non niſi imperfectam? Tenetur-ne uti interprete, ſi ejus ſit copia? *ibid.* caſ. 11.

Poteſt-ne Confeſſarius abſolvere pœnitentem tantùm de caſibus reſervatis, eumque remittere ad Confeſſarium ſuum ordinarium, ad obtinendam reliquorum peccatorum abſolutionem? tom. 1. v. *Caſus Reſervati*, caſ. 16. & v. *Confeſſio*, caſ. 25.

Abſolutiones datæ tempore Peſtis graſſantis ſunt-ne validæ ac licitæ? tom. 1. v. *Abſolutio*, caſ. 12.

Dominus, qui habet ſervum hæreticum, eſt-ne denegatione abſolutionis cogendus ad illum dimittendum? *ibid.* caſ. 14.

Si quis aut quædam, converſa quidem jam ab aliquot annis, nolit tamen conſentire ad abſtinendum à mutuis ſalutationibus atque aditibus officioſis, à mittendis atque accipiendis epiſtolis, atque tandem ad confringendum effigiem illorum, cum quibus peccaminoſa familiaritate junctus aut juncta fuerat, an propter hoc ſolum abſolutio ipſi denegari poteſt? *ibid.* caſ. 18.

Eſt-ne deneganda abſolutio Concubinario, qui recuſat Concubinam è domo ſua dimittere? *ibid.* caſ. 13. 15. 19. & 22.

Quod ſi non poſſit illam domo ejicere ſine ſcandalo, eſt-ne ipſi abſolutio conferenda? *ibid.* caſ. 16.

Cum non eſt in poteſtate alicujus poſitum interrumpere aut carere occaſione peccandi proximâ, poteſt-ne ipſi interim abſolutio concedi? *ibid.* caſ. 17.

Si Dominus aliquis libidinosè abuſus fuerit famulâ ſuâ, & jam ab aliquo tempore mediis utatur idoneis ipſi impediendo, quominus in idem relabatur peccatum, poteſt-ne abſolvi quin priùs ad dimittendam famulam hanc compellatur; &, cenſetur-ne ſemper verſari in occaſione peccandi proxima? *ibid.* caſ. 19. & caſ. 22.

An Miſſionarius ſub prætextu, quòd non ſit reverſurus in locum, quem jam jam relicturus eſt, poteſt abſolutionem concedere illi, qui in proxima peccandi occaſione verſatur, ſed promittit, ſe illam dimiſſurum? *ibid.* caſ. 20.

Cum ſponſus aliquis verſatur in occaſione peccandi proxima cum ſua ſponſa, & nolit tamen conſentire ad eam non amplius viſendam, poteſt-ne ipſi conferri abſolutio? *ibid.* caſ. 21. & tom. 3. v. *Tactus*, caſ. 1.

Eſt-ne deneganda abſolutio Concubinario publico, qui Concubinam ſuam dimittere recuſat ſub prætextu, quòd nulla ipſi cum ea fuerit familiaritas peccaminoſa, ab eo tempore, quo Confeſſario ſuo promiſerit, ſe non amplius in peccatum illud relapſurum? An hæc peccandi occaſio ſemper cenſetur proxima? tom. 1. *Abſolutio*, caſ. 19. & caſ. 22.

Si quis per longum tempus in habitu peccati perſtiterit, in illud autem à multis jam menſibus relapſus non fuerit, poteſt-ne ei abſolutio conferri? An ſolummodo ad tempus attendendum eſt Confeſſario? *ibid.* caſ. 23.

An Parocho, qui à multis annis in ſecreto impudicitiæ peccato perſeverat, dari poteſt abſolutio, ſub prætextu, quòd de cætero utilis ſit Eccleſiæ ſuæ, & quod delicti pœniteat? *ibid.* caſ. 25.

Debet-ne denegari abſolutio puellæ gravidæ, quæ ſtatum ſuum ulli patefacere recuſat? tom 1. v. *Confeſſarius* 2. caſ. 10.

An ii, qui peccandi habitum contraxerunt, faciliùs ſunt abſolvendi tempore Jubilæi, quàm quovis alio? tom. 2. v. *Jubilæum*, caſ. 12.

An abſolutionis denegatione cogendi ſunt Magiſtratus ad ejiciendas ex urbe vitæ ſolutioris fæminas? tom. 2. v. *Judex*, caſ. 10.

An abſolutio deneganda eſt iis, qui vendunt aut locant libros pernicioſos, aut qui exponunt picturas laſcivas? tom. 2. v. *Liber*, caſ. 4.

Eſt-ne deneganda abſolutio Viro, qui nullo modo avocari poteſt ab accuſanda uxore ſua de adulterio? tom. 1. v. *Divortium*, caſ. 10.

Debet-ne conferri abſolutio Matri, quæ denegat conſenſum ſuum in Matrimonium filii ineundum cum Virgine, quæ bonis eſt moribus nec ipſi inferior opibus atque conditione? tom. 2. v. *Matrimonium* 3. caſ. 9.

Et ſi filius iſte, quamvis vetante Matre, frequentius verſetur cum Virgine illa, cum qua matrimonio jungi quærit, eſt-ne ipſi deneganda abſolutio? *ibid.*

Eſt-ne deneganda Matri Virginis, ſi permittat haſce converſationes & frequentationes, & ſi quod plus eſt, filium, aut filiam ad eas inducat? *ibid.*

Sunt-ne abſolvendi ii, qui, cum habitum contraxiſſent multoties quotidie pejerandi, jam non niſi ſemel vel bis per ſeptimanam voluntariè illud committunt peccatum? tom. 1. v. *Abſolutio*, caſ. 24.

Eſt-ne deneganda abſolutio iis, qui academias vel ſocietates ludi tenent? tom. 2. v. *Ludus*, caſ. 9.

Eſt-ne deneganda abſolutio iis, qui publicè ſaltant Diebus Dominicis ac Feſtis? tom. 3. v. *Saltatio*, caſ. 2.

Poteſt-ne conferri abſolutio iis, qui habitu tenentur nimium bibendi? tom. 2. v. *Ebrietas*, caſu ultimo, quæſt. 1. 5. 14 & 15.

Eſt-ne deneganda abſolutio Judici ſæculari, qui in confeſſione ſeſe accuſat declaraſſe invalida matrimonia, quæ pupilli propria & privata autoritate ſua contraxerunt? tom. 1. v. *Abſolutio*, caſ. 31.

Sunt-ne abſolvendi ii, qui recedere nolunt ab appellatione quam adhibuerunt in cauſa injuſta? tom. 1. v. *Appellatio*, caſ. 6.

Eſt-ne proroganda abſolutio, illi qui deſiſtere recuſat ab actione judiciaria, quam ſuſcepit, ſatisfactionis pro accepta injuria acquirendæ cauſa? tom. 1. v. *Charitas*, caſ. 7.

Poſſunt-ne Judices, qui poteſtate ſua abuſi ſunt, denegata abſolutione cogi ad fatendum publicè, ſe uſurpaſſe authoritatem, quæ ipſis non competebat? tom. 2. v. *Judex*, caſ. 10.

Eſt-ne deneganda abſolutio Magiſtratibus, qui abuſivam declararunt excommunicationem latam ab Officiali, & quibus animus eſt in ſimili cauſa idem faciendi? tom. 1. v. *Appellatio*, caſ. 12.

Sunt-ne abſolvendi ii, qui cum ipſis revera eſſet poteſtas ablata reſtituendi, id tamen facere cunctantur, & non niſi poſt aliquod tempus præſtare promittunt? tom. 1. v. *Abſolutio*, caſ. 27.

Debet-ne abſolutio conferri uſurario, antequam reſtituerit quæſtus, quos percepit, uſurarios, & quænam ipſi conſilia atque remedia ſuppeditanda ſunt, ſi in periculo mortis verſetur? *ibid.* caſ. 18.

Eſt-ne conferenda abſolutio uſurario, qui dum interrogetur ac moneatur de uſura ſua, reſpondeat, ſe nihil habere, quod has in re culpæ ſibi det? tom. 3. v. *Uſura*, caſ. 42.

Ignorantia, ſive culpabilis ſit, ſive inculpabilis, Præceptorum divinorum, Symboli, Orationis Dominicæ, & Salutationis Angelicæ, eſt-ne ſufficiens cauſa denegandæ abſolutionis? tom. 2. v. *Fides*, caſ. 2.

Si quis uſus fuerit remediis, quæ ipſi adverſus inveteratum peccandi habitum ſuppeditata ſunt, & deinceps non ita frequenter in idem incidat peccatum, an non debet ipſi abſolutio conferri? tom. 1. v. *Abſolutio*, caſ. 30.

Si quis ſit aptus ad jejunandum, nec tamen jejunet, an non ad hoc cogi poteſt denegata abſolutione? *ibid.* caſ. 26.

Poteſt-ne abſolvi is, qui ad expiandum mollitiei habitum, quem à multis annis contraxit, longam & difficilem ſuſcipit peregrinationem? *ibid.* caſ. 29.

Eſt-ne deneganda abſolutio hominis per-divitis, qui omnia bona inſumit ad vitam ſuam ſplendidè tranſigendam, pauperes verò negligit? tom. 2. v. *Eleemoſyna*, caſ. 3.

Poteſt-ne abſolutio conferri accuſato, qui ad ſervandam vitam, negat crimen, quod revera commiſit? tom. 1. v. *Accuſatus*, caſ. 3. & 8.

An Epiſcopi ſemper & omni tempore ſibi reſervarunt certorum quorundam Peccatorum abſolutionem? tom. 1. v. *Caſus Reſervati*, caſ. 1.

Abſolutio quæ obtinetur *modo abſolutorio* an omnia mortalia, æque ac venialia peccata remittit, tom. 1. v. *Abſolutio*, caſ. 1.

In hunc titulum videri poteſt, tom. 2. v. *Matrimonium* 1. caſ. 2. & v. *Matrimonium* 3. caſ. 7. & v. *Miſſa*, caſ. 53.

ABSTINENTIA.

Vide hujus vocis Proœmium.

Sunt-ne alicujus peccati rei cenſendi ii, qui tam ſeveras adhibent abſtinentias, ut per iſtud extra poteſtatem ſuum præſtandi officium ſeſe conſtituant, tom. 2. v. *Jejunium*, caſ. 15.

ACCEPTIO PERSONARUM.

Vide hujus tituli Proœmium.

Acceptio Perſonarum eſt-ne ſemper & in omni caſu peccatum, v. *Acceptio Perſonarum*, caſ. 1.

Patronus, qui in collatione Beneficii nobilem præfert plebeio, eſt-ne reus peccati Perſonarum acceptionis, *ibid.* caſ. 2. & v. *Beneficium*, caſ. 8. & v. *Collator*, caſ. 1.

Superior Eccleſiaſticus poteſt-ne Diviti dare diſpenſationem matrimonii, eamque in eodem caſu pauperi denegare, quin ſit reus peccati acceptionis perſonarum, tom. 1. v. *Acceptio Perſonarum*, caſ. 4.

Dux

Dux exercitûs poteſt-ne iis Præfectis atque Militibus, in quos magis propendet, majorem præbere partem ejus ſummæ, quæ inter omnes diſtribuenda eſt, ita tamen, ut peccati acceptionis perſonarum reum ſeſe non conſtituat? *ibid.* caſ. 3.

ACCESSORIUM.

Quid eſt Acceſſorium? debentur-ne acceſſoria, cum principale atque eſſentiale periit? Eſt-ne ratio illorum habenda reſpectu habito ad illorum uſum, an verò ad illorum pretium? tom. 2. v. *Legatum*, Caſ. 54.

ACCRETIO.

Jus accretionis eſt-ne commune Conlegatariis & Cohæredibus? tom. 2. v. *Legatum*, caſ. 53.

Jus accretionis habet-ne locum quoad uſufructuarios? tom. 3. v. *Uſusfructus*, caſ. 7.

Habet-ne locum jus accretionis, quando Teſtator unicuique ſuam aſſignavit partem, aut cum unus ex conlegatariis morte præit Teſtatorem? Quænam eſt hoc in caſu & quid jubet Juriſprudentia Galliæ? tom. 2. v. *Legatum*, caſ. 55 & caſ. 57.

ACCUSATIO.

Beneficiarius poteſt-ne ſemper & in omni caſu pecunia ſe redimere atque liberare ab accuſatione intentata adversùs ipſum? tom. 3. v. *Simonia*, caſ. 31.

ACCUSATOR.

Vide hujus tituli Proœmium.

Cum innoteſcit alicui crimen aliquod, an ſemper tenetur accuſatoris partes ſuſcipere, tom. 1. v. *Accuſator*, caſ. 1.

Poteſt-ne quis reum, erga quem prius correctione fraterna uſus non fuerit, juridicè accuſare, ita tamen ut charitatis leges non tranſgrediatur? *ibid.* caſ. 2.

Inferiores poſſunt-ne accuſantium ſuſcipere partes adversùs Superiores ſuos? Et qualis obtinet in Gallia conſuetudo circa Accuſationes criminales, *ibid.* caſ. 7.

Si quis amore vindictæ ductus accuſet aliquem de ſecreto, quod commiſit crimine, aut ſi illud ſine neceſſitate divulget, tenetur-ne ad præſtandam ipſi aliquam reparationem, tom. 3. v. *Reſtitutio*, caſ. 66. & 67.

Si Accuſatorem juſtum quidem, deficiant tamen propriæ culpæ probationes, an ſi quas habeo, teneor illas ipſi ſuppeditare, tom. 1. v. *Accuſator*, caſ. 5.

Criminis alicujus particeps poteſt-ne accuſatorem agere & reputari teſtis legitimus adversùs accuſatum? tom. 1. v. *Adulterium*, caſ. 16.

Quando Accuſator ignorantiâ facti deceptum ſe fuiſſe cognoſcit, obligatur-ne ad purè & plenariè deſiſtendum ab accuſatione cœpta? tom. 1. v. *Accuſator*, caſ. 3.

Quænam Judicibus decernendæ ſunt pœnæ adverſus falſos accuſatores? *ibid.* caſ. 4.

Judices poſſunt-ne in judiciis ſuis progredi, fundati accuſatoribus nonniſi notoriè excommunicatis, aut infamia notatis, *ibid.* caſ. 6.

Accuſatores in Gallia an non agere poſſunt, niſi pro commodis civilibus, *ibid.* caſ. 7. & tom. 2. v. *Irregularitas*, caſ. 51. & *ibid.* caſ. 58.

An criminis capitalis reus damnari poteſt, nullis adverſus ipſum ſe ſiſtentibus accuſatoribus? tom. 2. v. *Judex*, caſ. 2.

ACCUSATUS.

Vide hujus vocis Proœmium.

Accuſatus tenetur-ne agnoſcere ſuum crimen, cum interrogatur? Sunt-ne caſus quidam in quibus veritatem tacere poſſit atque celare? tom. 1. v. *Accuſatus*, caſ. 1. & *ibid.* caſ. 7.

Mendacia, quibus utuntur accuſati ad ſeſe ſervanda à manu juſtitiæ, ſunt-ne mortalia, an vero tantùm venialia peccata, *ibid.* caſ. 2.

Abſolutio eſt-ne ante vel poſt pronuntiatum judicium conferenda reo, qui crimen ſuum commiſſum negare perſeverat, *ibid.* caſ. 3. & tom. 2. v. *Irregularitas*, caſ. 66.

Accuſatus condemnatus ad mortem ob deſertionem vadimonii, poteſt-ne ſe defendere contra lictores, ut hoc modo manus effugiat juſtitiæ, tom. 1. v. *Accuſatus*, caſ. 5.

An omnis accuſatus hoc ſolo fundamento, quòd crimen impoſitum agnoſcat, condemnandus eſt tam in foro Civili, quàm Eccleſiaſtico, *ibid.* caſ. 6.

Mulier rea adulterii & accuſata à marito ſuo, tenetur-ne omnino & ex conſcientia delictum ſuum coram Judice agnoſcere, *ibid.* caſ. 1. & caſ. 7.

Accuſatus qui tormentis admotus crimen, quod ipſi imputatur, agnoſcit, ſed eum tantùm in finem, ut liberetur à tormentis, eſt-ne abſolvendus, quamvis nolit fictam ſuam criminis agnitionem revocare, *ibid.* caſ. 8.

Incumbit-ne obligatio operam dandi, ut hic vel ille falsò accuſatus, libertati reſtituatur, *ibid.* caſ. 9.

Qui falsò accuſatus eſt, poteſt-ne ad procurandam condemnationem falſarii accuſatoris quædam ejus crimina occultè commiſſa detegere? tom. 3. v. *Reſtitutio*, caſ. 61.

Clericus accuſatus coram Judice de crimine quodam probroſo, poteſt-ne deinceps admitti ad ſacros ordines, aut per reſignationem provideri de dignitate Eccleſiaſtica, aut ad eam eligi antequam à crimine imputato ſeſe purgarit, tom. 1. v. *Accuſatus*, caſ. 4.

Judex ejuſdem cum accuſato criminis reus, poteſt-ne hunc nihilominus citra peccatum condemnare, tom. 2. v. *Judex*, caſ. 18.

ACOLYTHUS.

Acolythi, qui Subdiaconorum officio funguntur ſine manipulo, ſunt-ne irregulares, tom. 2. v. *Irregularitas*, caſ. 86.

Acolythi, qui dum ligati ſunt cenſura quadam, ordinis ſui officiis funguntur, ſunt-ne quoque irregulares, *ibid.* caſ. 92.

ACQUISITIO.

Quot modis Acquiſitio injuſta eſſe poteſt, tom. 1. v. *Decima*, caſ. 7.

ACQUISITOR.

Sunt-ne aliqui caſus, in quibus ſimplicium Acquiſitorum creditores privilegiati ſint aut hypothecarii, tom. 2. v. *Hypotheca*, caſ. 5.

ACTIO.

Quotnam diſtingui poſſunt actiones differentes? tom. 2. v. *Intentio*, caſ. 2.

Sunt-ne quædam indifferentes actiones? tom. 1. v. *Debitum Conjugale*, caſ. 4. & *ibid.* caſ. 5.

An omnes infidelium actiones peccata ſunt, tom. 2. v. *Infidelis*, caſ. 1.

Actio, quæ ſua natura mala eſt, poteſt-ne aliquando fieri bona, tom. 2. v. *Intentio*, caſ. 2.

Sunt-ne quædam conditiones neceſſariæ ad actiones noſtras, ut fiant meritoriæ coram Deo? An omnes noſtræ actiones ad Deum referendæ ſunt? Quænam ad hoc requiritur intentio? tom. 2. v. *Famulus*, caſ. 3. & tom. 2. v. *Meritum*, caſ. 1. & 2. & tom. 3. v. *Pœnitentia injuncta*, caſ. 16.

Actiones nunquam-ne ſunt meritoriæ niſi cum ex charitatis incentivo proficiſcuntur, tom. 1. v. *Charitas*, caſ. 1. & tom. 2. v. *Infidelis*, caſ. 1.

Intentio poteſt-ne malam actionem reddere bonam? Quænam ſunt conditiones neceſſariæ, ut actiones noſtræ ſiant bonæ, tom. 2. v. *Famulus*, caſ. 3.

ACTUS.

An omnis actus conſcriptus citra legitimi ſuperioris mandatum, nullus eſt atque irritus? tom. 2. v. *Impedimentum Clandeſtinitatis*, caſ. 10.

An acta, qui legitima forma carent, reformari poſſunt deinceps, ut valeant in Auditoriis, tom. 3. v. *Reſtitutio*, caſ. 163.

ADMINISTRATOR.

Adminiſtratores Xenodochiorum poſſunt-ne privata ſua authoritate in alios pios uſus convertere reditus Xenodochii, qui ad certas quaſdam deſtinati ſunt neceſſitates, ſed quæ non ampliùs locum habent? tom. 2. v. *Noſocomium*, caſ. 3.

Poſſunt-ne ea, quæ excedunt bona Xenodochii impendere operibus piis, *ibid.* caſ. 4.

An Domûs alicujus opulentæ adminiſtratorem præbere ſe poteſt Eccleſiaſticus, tom. 1. v. *Clericus*, caſ. 2.

Adminiſtrator Domûs tenetur-ne reſtituere Domino quæſtum quem fecit ex pecunia Domini? tom. 3. v. *Reſtitutio*, caſ. 50.

Poteſt-ne inducere opifices, ad gratis pro ipſo laborandum, ſub prætextu, quòd ipſis procuret occaſionem haud parum lucri faciendi ex operibus Domino ejus fieri ſolitis? *ibid.* caſ. 171.

ADOPTIO.

Adoptio infantis authoritate Principis facta, reddit-ne diſpoſitionem teſtamentariam irritam ac nullam? tom. 2. v. *Legatum*, caſ. 6.

Quid eſt Adoptio? Sunt-ne variæ adoptionis ſpecies? Et an omnes illæ Adoptionis ſpecies impedimentum matrimonii dirimens conſtituunt? tom. 2. v. *Impedimentum Cognationis legalis*, caſ. 12. & 13.

Sunt-ne quædam conditiones, ſine quibus unus alterum jure legitimè adoptare nequeat, *ibid.* caſ. 4.

ADVERSITAS.

An aliquando adverſa quædam precari quis poteſt proximo ſuo, aut gaudere iis quæ inciderunt in ipſum? tom. 1. v. *Deſiderium*, caſ. 2. & tom. 2. v. *Odium*, caſ. 2.

ADULATIO.

Vide hujus vocis Proœmium.

Quot modis committi poteſt adulationis peccatum, tom. 1. v. *Adulatio*, caſ. 1.

Qui adulationibus ſuis inducunt alios in crimina, aut illis nocere intendunt, ſunt-ne peccati rei? Eccleſia decrevit-ne pœnas quaſdam adverſus adulatores, *ibid.* caſ. 1.

Qui adulatione ſua alios paſcunt in crimine ſuo, peccant-ne? *ibid.* caſ. 2.

ADULTERIUM.

Vide hujus tituli Proœmium.

Adulterium commiſſum ab altero conjugum ante vel poſt contractum matrimonium, eo ipſum jure debitum conjugale exigendi privat, tom. 1. v. *Debitum Conjugale*, caſ. 3. 23. & 24.

Adulterium ſecretum & pœnitentiâ expiatum, tollit-ne jus exigendi debitum matrimoniale, tom. 1. v. *Adulterium*, caſ. 3.

Uxor poteſt-ne accuſare Maritum ſuum de Adulterio? tom. 1. v. *Divortium*, caſ. 3.

Ignorantia facti excuſat-ne ab adulterio, *ibid.* caſ. 6.

Maritus jure-ne poteſt coram Judice accuſare de adulterio uxorem ſuam, quando eam ſincerè delicti pœnitet? Eſt-ne ad deſiſtendum ab hac accuſatione cogendus comminata abſolutionis denegatione, *ibid.* caſ. 10.

Ii, qui condonant uxoribus ſuis crimen adulterii commiſſum, incidunt-ne in bigamiam? Si præſtent ipſis officium matrimoniale [illegible] ſunt-ne ideo irregulares? *ibid.* caſ. 2. & tom. 2. v. *Irregularitas*, caſ. [illegible]

Adulterium perpetratum privat-ne uxorem dote ſua & lucro in ſocietate cum ſuo marito facto, tom. 1. v. *Dos*, caſ. 18.

Mulier quæ propter adulterium commiſſum condemnata fuit ad finiendam in carcere perpetuo vitam, poteſt-ne mortuo marito, validè matrimonium novum contrahere, tom. 2. v. *Matrimonium*, caſ. 16.

Compenſatio habet-ne locum inter hæreſim & adulterium? tom. 2. v. *Divortium*, caſ. 18.

Semper-ne licitum fuit matrimonium inire cum eo vel ea, quo vel quâcum in adulterio vita acta eſt, tom. 2. v. *Impedimentum Criminis*, caſ. 1. *ibid.* caſ. 4.

Cùm quis adulterium committit cum aliqua & ſimul promittit ipſi nubere, an matrimonium poſtea contractum validum eſt, *ibid.* caſ. 3.

Promiſſio matrimonii conditionalis juncta cum crimine adulterii eſt-ne impedimentum illud dirimens, *ibid.* caſ. 5.

Adulterium clam in Eccleſia perpetratum, polluit-ne ædes ſacras? tom. 2. v. *Eccleſia*, caſ. 15.

Adulterium eſt-ne cauſa ſufficiens ſeſe quoad thorum ſeparandi à perfido conjuge, tom. 1. v. *Adulterium*, caſ. 1.

Mulier an hac in re ejuſdem & non deterioris conditionis eſt ac maritus ſuus, An omnis adulter quoad thorum ſeſe ſeparare poteſt? *ibid.* caſ. 2.

Adulterium occultum, commiſſum cauſa denegati debiti conjugalis, an jus præbet conjugi, qui denegavit illud debitum, ſeparandi ſe quoad thorum, *ibid.* caſ. 5.

Adulterium commiſſum inſtigante utroque conjuge, an unam partem, quæ prius incitaverat alteram, jure ſe quoad thorum ſeparandi privat, *ibid.* caſ. 6. & caſ. 8.

Cùm quis connivit in adulterio ſui conjugis, perdit-ne jus ſe ab eo ſeparandi, quoad thorum? Quod ſi connivere ceſſet, recipit-ne ſuum jus? *ibid.* caſ. 7.

Maritus gaudet-ne jure ſe ſeparandi ab uxore, quæ ejecta è domo adulterium commiſit, *ibid.* caſ. 8.

Eſt-ne licitum ſeſe ſeparare quoad thorum à conjuge, qui vel quæ metu mortis adulterium commiſit, *ibid.* caſ. 9.

Poteſt-ne quoad thorum fieri ſeparatio à conjuge, qui vel quæ adulterium, ſed non niſi magna vi illata, admiſit? *ibid.* caſ. 10.

Si alteruter conjugum reus ſit adulterii, an pars innocens ſine violata juſtitia & læſa charitate pertinaciter retinere poteſt animum, ſeſe non amplius cum parte ſonti reconciliandi? Et nonne ream ſe reddit criminum incontinentiæ, in quæ poteſt incidere ob denegatam reconciliationem, *ibid.* caſ. 2.

Si duo conjuges ſint æquè adulteri, an alteruter jure ſe quoad thorum ſeparare poteſt à conjuge & uti ſententiâ ſeparationis, quàm fortè obtinuit, *ibid.* caſ. 4.

Si duo conjuges æque ſint adulterii rei, alter verò pœnitentia expiaverit crimen, an ideo jus acquirit ſe ſeparandi à conjuge, qui in peccato perſiſtit, *ibid.* caſ. 12.

Conjux qui fidelitatem ſervavit, poteſt-ne ſe ſeparare à conjuge perfido, quamvis aliquandiu cognito crimine debitum conjugale ipſi perſiterit? *ibid.* caſ. 13.

Conjugum unus poteſt-ne debitum matrimoniale denegare alteri, qui crimen adulterii admiſit poſtquam hic illi parem condonaverit infidelitatem, *ibid.* caſ. 14.

Maritus tenetur-ne ſeſe ſeparare, quoad habitationem, ab uxore, quæ palam vitam in adulterio agit? Et uxor eodem-ne modo tenetur ad ſe in caſu ſimili ſeparandam, *ibid.* caſ. 18. & caſ. 20.

Prætextus, quo quis dono continentiæ ſeſe carere, auxilioque & labore conjugis ſuæ ad ſuam ſuſtentationem indigere ſe dicit, eſt-ne ſufficiens ad id, ut poſſit eam ſecum retinere, quamvis commiſeſit adulterium ſcandaloſum, *ibid.* caſ. 19.

Tempus, intra quod Maritus uxori ſuæ, quæ adulterii crimen admiſit, juridicè divortium intentare poteſt, eſt-ne fixum atque definitum, *ibid.* caſ. 15.

Poteſt-ne vir aliquis ob graviſſimam ſuſpicionem, quod uxor ipſius in adulterium inciderit, ideò adversùs eam divortii ſententiam perſequi? *ibid.* caſ. 21.

Conjugum pars una ſi rea ſit adulterii occulti, poteſt-ne perſequi ſententiam divortii adversùs alteram matrimonialis ſocietatis partem, quæ publicum commiſit adulterium, *ibid.* caſ. 22.

Mulier adulterii rea, tenetur-ne ſemper ſub pœnâ peccati mortalis fateri ſuum crimen, Judici eam interroganti, tom. 1. v. *Accuſatus*, caſ. 7.

Mulier, cui proles eſt adulterina adhuc vivens, eſt-ne denegatione abſolutionis adigenda ad aperiendum crimen Marito ſuo? Crimen iſtud obligat-ne ad aliquam reſtitutionem, tom. 3. v. *Reſtitutio*, caſ. 155.

Si Maritus deprehendat uxorem ſuam adulterium committentem, licet-ne ipſi eam interficere, aut an ipſam debet juridicè accuſare, tom. 1. v. *Adulterium*, caſ. 25.

Is ipſe, qui adulterium commiſit cum aliqua poteſt-ne, cum adulterii inſimuletur à Marito, contra ipſam deponere declarando, ſe ipſum cum eâ adulterium commiſiſſe? Talis declaratio eſt-ne recipienda? *ibid.* caſ. 6.

Dantur-ne caſus, quibus ob adulterium commiſſum ſeparatio quoad habitationem poteſt fieri, ante juridicam latam ſententiam? *ibid.* caſ. 17.

Maritus, ſi in idem propter quod ab uxore per ſententiam judiciariam ſeparatus eſt, crimen poſtea incidat, tenetur-ne ad reſumendam uxorem ſuam? *ibid.* caſ. 23.

Teſtamentum, conditum in favorem prolis adulterinæ, validum-ne eſt? Pater tenetur-ne providere ipſius ſuſtentationi, tom. 3. v. *Teſtamentum*, caſ. 18.

Proles nata à Muliere, quæ libidini indulgens adulteria commiſit quotidiana, nihilominùs tamen marito ſuo debitum reddidit, eſt-ne adulterina (proles illa) cenſenda? Si maritus antè & poſt prolem hanc natam multa cum uxore tranſegerit annos ſine ullorum procreatione liberorum, an inde concludendum prolem, de qua quæſtio inſtituitur, eſſe adulterinam? Eaque proles an poteſt hæreditate accipere bona paterna? tom. 1. v. *Adulterium*, caſ. 24.

Mulier, cui plures ſunt proles, ſed quarum una eſt ex adulterio occulto, poteſt-ne eas ad remittendam ſibi mutuo injuriam, quam adulterina reliquis affert, inducere, incuſſo metu, quod uliâ unaquæque pro adulterina haberi poſſit, tom. 3. v. *Reſtitutio*, caſ. 218.

Liberi, quibus cognati declarant, quòd ſint procreati ex adulterio occulto, tenentur-ne illis credere? Et ſunt-ne obligati ad obtinendam diſpenſationem, ut poſſint recipere Ordines ſacros, tom. 1. v. *Diſpenſatio irregularitatis*, caſ. 26.

Adulterium ab uxore commiſſum eſt-ne marito cauſa ſufficiens ut, tutâ conſcientiâ, ſententiam divortii perſequi & diſcedere ab eâ poſſit? tom. 1. v. *Divortium*, caſ. 2.

Si maritus, antequam obtinuiſſet divortii ſententiam adversùs uxorem, ejuſdem cum eâ criminis reus eſſet, poſſet-ne nihilominùs uti latâ illâ ſententiâ, & abſtinere à reſumenda uxore? *ibid.* caſ. 3. tom. 3. v. *Reſtitutio*, caſ. 156. 157. 158. & caſ. 190.

ADVENA.

Advenæ poſſunt-ne teſtamenta condere? Ii eorumque filii poſſunt-ne inſtituere, aut inſtitui hæredes in Galliâ? tom. 3. v. *Teſtamentum*, caſ. 11. & 12. & tom. 2. v. *Hæres*, caſ. 4.

Hæreditas legata advenæ, fit-ne caduca quando non obtinuit jus civitatis advena? tom. 2. v. *Legatum*, caſ. 68.

Advenarum incapacitas ſuccedendi aut recipiendi legatum, an ſe extendit uſque ad legata penſionum alimentariarum, tom. 2. v. *Legatum*, caſ. 27.

Advenæ, qui jus civitatis obtinuerunt, an ideò idonei ſunt ad capiendam poſſeſſionem, ſive jam terminus earum anteà elapſus, ſive nondum elapſus fuerit? tom. 2. v. *Hæres*, caſ. 13.

Clericus advena poteſt-ne occupare Beneficia, quamvis jus civitatis non acceperit? Ea-ne valet poſſidere vi diſpenſationis Papalis? tom. 1. v. *Devolutum*, caſ. 2. & tom. 3. v. *Patronus*, caſ. 4.

ADVOCATUS.

Vide quod in fronte hujus tituli eſt Proœmium.

Advocatus poteſt-ne in Proceſſione publicâ & ſolemni ex modeſtâ humilitate præcedentiam cedere Mercatori, tom. 1. v. *Advocatus*, caſ. 8.

Advocati poſſunt-ne litibus ſibi commiſſis expediendis incumbere diebus Dominicis & Feſtis? Poſſunt-ne hanc ob rem abeſſe ab Officio divino? tom. 1. v. *Dies Dominici & Feſti*, caſ. 16.

Advocatus, qui cauſam agit pro capitis reo, poteſt-ne fieri irregularis in aliquo caſu? tom. 2. v. *Irregularitas*, caſ. 58. & caſ. 61.

Clericus poteſt-ne exercere munus Advocati? tom. 1. v. *Clericus*, caſ. 5.

Advocatus tenetur-ne relinquere cauſam, quam injuſtam cognoſcit? Et tenetur-ne ad reſtitutionem faciendam partibus, ſi eam agere pergat? tom. 1. v. *Advocatus*, caſ. 2.

Et quod plus eſt, tenetur-ne inſuper reſtituere pecuniam, quam pro ſuo labore acceperat? tom. 3. v. *Reſtitutio*, caſ. 203.

Teneretur-ne ad reſtitutionem, ſi clienti conſuluiſſet, ad juvandam cauſam, negare veritatem? *ibid.* caſ. 204.

Advocatus, perſuaſus quidem ab initio cauſam, quam ſuſcepit, eſſe bonam, poſtmodum autem eam credens probabiliter injuſtam, tenetur-ne eam dimittere? Licet-ne ipſi propalare arcana ejus cauſæ? *ibid.* caſ. 3. & tom. 3. v. *Teſtis*, caſ. 5.

Advocatus, qui per ignorantiam cauſæ iniquæ ſuſcipit defenſionem, eſt-ne reus coram Deo? tom. 1. v. *Advocatus*, caſ. 1.

Si is, qui litem habet, promiſerit Advocato certam quamdam pecuniæ ſummam, ubi cauſam obtinuerit, tenetur-ne ei ſolvere ſummam illam promiſſam, ſi poſtea tranſigat cum parte adversâ? *ibid.* caſ. 6. & tom. 2. v. *Locatio*, caſ. 21.

Advocatus obligatur-ne ad reſtitutionem, ſi malitiâ, ignorantiâ, aut imprudentiâ juſtam cauſam amitti patiatur? *ibid.* caſ. 7.

Peccat-ne Advocatus, ſine neceſſitate infamando partem adverſam? Et tenetur-ne ad reſtitutionem aut reparationem? *ibid.* caſ. 4.

Advocatus poteſt-ne accipere pecuniam pro ſuis conſiliis & cauſæ dictionibus, abſque eo ſit Simoniacus, tom. 3. v. *Simonia*, caſ. 70.

Advocatus obligatur-ne gratis cauſam dicere pro paupere, & poteſt-ne adigi ad hoc à Judicibus? tom. 1. v. *Advocatus*, *ibid.* 9.

Poteſt-ne aliquis ſine admiſſo uſuræ peccato commodare pecuniam Advocato, ſub hac conditione, ut pro ſe cauſam dicat, quamvis ſeſe obligaret ad ſolvendum ipſi honorarium ſuum? tom. 3. v. *Uſura*, caſ. 1. & caſ. 8. & 9.

Advocati hæredes obligantur-ne ad reſtituenda honoraria, cùm mors interveniens impediverit Advocatum cauſam pro iis, qui honoraria ipſi in anteceſſum dederunt, dicere? tom. 3. v. *Reſtitutio*, caſ. 51.

Advocatus tenetur-ne deponere apud Judices id, quod reus ipſi aperuit eo fine, ut impetraret ab eo conſilia? tom. 3. v. *Teſtis*, caſ. 2.

ÆDITUUS.

Poteſt-ne ambiri Æditui munus, cui annexum eſt Sacramentorum quorumdam adminiſtrationis officium? tom. 3. v. *Simonia*, caſ. 52. & v. *Reliquiæ*, caſ. 4. & tom. 2. v. *Miſſa*, caſ. 25.

ÆGROTUS.

Cura ægrotis adhibenda prævalet-ne obligationi audiendi Miſſam diebus Dominicis ac Feſtis? tom. 2. v. *Miſſa*, caſ. 49.

Ægroti poſſunt-ne validè matrimonium contrahere, tom. 3. v. *Profeſſio Religioſa*, caſ. 14.

An ægrotis pro pœnitentiâ injungi poteſt, ut mala ſua Deo offerant? tom. 3. v. *Pœnitentia injuncta*, caſ. 12.

Ægroti, qui in extremis verſantur, poſſunt-ne licitè matrimonium contrahere? Et num aliquando per conſcientiam obligantur ad hoc? tom. 2. v. *Impedimentum impotentiæ*, caſ. 11.

Ii qui ſolverunt ſumtus morbi atque ſepulturæ alicujus defuncti, ſunt-ne omnibus aliis creditoribus præferendi, tom. 1. v. *Debitum*, caſ. 14.

ÆQUIVO-

ÆQUIVOCATIO.

Æquivocationes ſemper ne ſunt damnandæ ? tom. 2. v. *Mendacium*, caſ. 6. & tom. 3. v. *Perjurium*, caſ. 1.

Judices poſſunt-ne uti æquivocationibus in ſuis interrogationibus & examinibus capitis reorum, eum in finem, ut eos eò faciliùs perducant ad confitenda ſua crimina ? tom. 2. v. *Judex*, caſ. 15. & 16.

Vide infrà *Simulatio*.

ÆRIS DECOCTOR.

Si quis nomen ſuum aut receptum præbeat illi, qui decoctis æribus ſolvendo non eſt, an tenetur hoc revelare ? tom. 2. v. *Monitorium*, caſ. 9. & caſ. 11.

ÆSTIMATIO.

Qua ratione fieri debet æſtimatio mercium ? tom. 2. v. *Mutuum*, caſ. 6.

Si quis ſubeat alicujus rei æſtimationem, an cenſetur quoque ſubire periculum caſuum fortuitorum ? tom. 1. v. *Commodatum*, caſ. 8.

Emptor-ne an venditor periculum ſubit in rebus ſub æſtimatione datis ? tom. 3. v. *Societas*, caſ. 18.

Poteſt-ne aliquod lucrum quæri ex rebus ſub æſtimatione datis ? *ibid.* caſ. 19.

Æſtimatio bonorum dotalium cedit-ne in bonum maritorum ? tom. 1. v. *Dos*, caſ. 21.

AFFINITAS aut COGNATIO.

Quænam ſunt perſonæ, quæ contrahunt affinitatem ? Impedimentum affinitatis eamdem-ne habet vim, & æquè-ne ſe extendit ac impedimentum cognationis ? tom. 2. v. *Impedimentum Affinitatis*, caſ. 4.

An matrimonium in quocumque gradu affinitatis contrahere jure naturali prohibitum eſt ? tom. 1. v. *Diſpenſatio Matrimonii*, caſ. 3. & caſ. 4.

Affinitas, in primo gradu à lineâ directâ ex illicitâ copulâ contracta, an matrimonium irritum reddit ? *ibid.* caſ. 4.

Affinitas in tertio gradu an irrita reddit ſponſalia contracta, tom. 3. v. *Sponſalia*, caſ. 14

Affinitas uſque ad quartum gradum impedimentum dirimens eſt tom. 2. v. *Impedimentum Affinitatis*, caſ. 5.

Affinitas continuat-ne poſt mortem alterius illorum qui eam contraxerunt ? *ibid.* caſ. 4. & caſ. 6.

Epiſcopi poſſunt-ne in caſu neceſſitatis, & quando ambæ partes bonæ fidei ſunt, diſpenſare de impedimento dirimente affinitatis ? tom. 1. v. *Diſpenſatio Matrimonii* caſ. 18

Poſſunt-ne Epiſcopi diſpenſare de tertio ad quartum & de quarto ad quintum gradum affinitatis ? *ibid.* caſ. 35.

Qui dubitat affinis ſit nec-ne, poteſt-ne exigere debitum conjugale ? tom. 1. v. *Debitum Conjugale*, caſ. 18.

Quando affinitas, anteriùs ex illicitâ copulâ contracta, ultra ſecundum gradum eſt, matrimonium eſt-ne validum ? Jure-ne exigi poteſt debitum ? *ibid.* caſ. 21.

Affinitas in primo aut ſecundo gradu ante perfectum matrimonium contracta, privat-ne partem ſontem jure exigendi debitum, & eſt-ne ipſi ad hoc diſpenſatione opus ? *ibid* caſ. 22.

Affinitas, orta ex adulterio commiſſo cum propinquâ conſanguineâ aut cognatâ, privat-ne partem ſontem jure debitum exigendi ? *ibid.* caſ. 23.

Ejuſmodi affinitas privaret-ne partem ſontem jure accipiendi debitum, quamvis minimè conniviſſet eâ in re ? *ibid.* caſ. 24.

Affinitas, nata ex violentiâ illatâ irreſiſtibili, aut ex ignorantiâ facti, tollit-ne jus exigendi debitum conjugale ? *ibid.* caſ. 19.

Contrahitur-ne affinitas, antequam commiſtio ſeminum ſequatur ? tom. 1. v. *Caſus Reſervati*, caſ. 34. & tom. 2. v. *Impedimentum Affinitatis*, caſ. 1. & caſ. 8. & 9.

AFFINITAS SPIRITUALIS.

Maritus contrahit-ne affinitatem cum ſuâ uxore, baptizando ſuos liberos. tom. 1. v. *Debitum Conjugale*, caſ. 51. & 52.

Vide infrà *Cognatio Spiritualis*.

AGGREGATIO MONASTERIORUM.

An omnis generis Monaſteria aliis poſſunt adunari ? Quænam requiruntur conditiones ut illud legitimè fiat ? tom. 2. v. *Monaſterium*, caſ. 2. 3. & 5.

ALAPA.

Licet-ne aliquem perſequi in foro ad obtinendam reparationem alapæ inflictæ ? Sunt-ne quædam conditiones obſervandæ iis, qui illud, illæsâ charitate, facere intendunt ? tom. 2. v. *Injuria*, caſ. 3.

Alapa Sacerdoti inflicta ab eo, qui irâ ſubitâ correptus eſt, eſt-ne cauſa excommunicandi illius ? tom. 2. v. *Excommunicatio*, caſ. 1.

ALBINATUS.

Vide hujus tituli Proœmium.

Jus Albinatûs eſt-ne peculiare Galliæ ? Quando & cur ibi introductum eſt ? Sunt-ne quidam advenæ exempti ab eo jure ? tom. 1. v. *Depoſitum*, caſ. 24. tom. 2. v. *Legatum*, caſ. 68. & v. *Hæres*, caſ. 4. & caſ. 7. & tom. 3. v. *Teſtamentum*, caſ. 2.

ALEA.

An abſque peccato fabricari aut vendi poſſunt aleæ ? tom. 2. v. *Ludus*, caſ. 8.

An aleis ludere quis poteſt ſine peccato ? *ibid.*

ALIENATIO.

Poteſt-ne unicus Canonicus ſe opponere, quando Epiſcopus & Capitulum alienare quædam Eccleſiæ bona intendunt ? tom. 1. v. *Capitulum*, caſ. 10.

Sunt-ne quædam formulæ jure præſcriptæ circa alienationem bonorum Minoris ? Minores poſſunt-ne redire in poſſeſſionem ſuorum bonorum, ſi formalitates illæ haud obſervatæ fuerunt ? tom. 3. v. *Reſtitutio*, caſ. 6.

ALTARE.

Vide quod eſt in fronte hujus tituli Proœmium.

Reliquiæ ſunt-ne abſolutè neceſſariæ ad conſecrationem Altaris ? Semper-ne ſunt appoſitæ Altaribus, ſeu ſtabilibus, ſeu portatilibus ? Quando incœpit uſus Altarium portatilium ? Committitur-ne peccatum, celebrando in Altari, licèt compertum ſit, quod nullæ ibi ſint Reliquiæ ? tom. 1. v. *Altare*, caſ. 1.

Poteſt-ne Miſſa legitimè celebrari in Altari non conſecrato ? Ad quem pertinet conſecratio Altarium ? *ibid.* caſ. 2.

Poteſt-ne celebrari Miſſa ſuper lapide Altaris, de quo dubitatur num ſit conſecratus, utpote qui nec Reliquias, nec Crucem inſculptam habeat ? *ibid.* caſ. 3.

Poteſt-ne Miſſa celebrari in Altari ligneo ? Ex quanam materiâ confecta eſſe debeant Altaria ? *ibid.* caſ. 4.

Poteſt-ne, & quidem ita ut non incurratur irregularitas, Miſſa celebrari ſuper Altari in loco particulari ſine auctoritate Epiſcopi ædificato ? Ad quem ſpectat ædificatio Eccleſiarum & Altarium ? *ibid.* caſ. 5.

Altaria amittunt-ne conſecrationem ſuam, cùm lapis ſeparatur à ſuâ baſi ? Recipiunt-ne conſecrationem, cùm, lapide reſtituto, Miſſa in eo celebrata fuit ? *ibid.* caſ. 6.

Altaria perdunt-ne ſuam conſecrationem fractione ſepulchri aut ſigilli ? *ibid.* caſ. 7.

Altarium lapides carent-ne conſecratione ſuâ, ſi accidat ut cornibus mutilentur, *ibid.* caſ. 8.

Quæ in Altaribus privilegiatis conceduntur Religioſis cujuſdam Monaſterii, qui ibi celebraturi ſunt, indulgentiæ, extenduntur-ne ad Religioſos exteros ejuſdem Ordinis ? tom. 2. v. *Indulgentia*, caſ. 11.

AMENS.

Baptiſmus eſt-ne amentibus conferendus ? tom. 1. v. *Baptiſmus*, caſ. 25.

Eſt-ne ipſis ægrotantibus Viaticum dandum ? tom. 1. v. *Communio*, caſ. 17.

An reſpectu illorum pariter ſe habet quoad Extremam-Unctionem ? tom. 2. v. *Extrema-Unctio*, caſ. 17.

Uxores amentium tenentur-ne illis debitum matrimoniale reddere, quando illud petunt ? tom. 1. v. *Debitum Conjugale*, caſ. 35.

AMENTIA.

Cùm amens, aut furioſus, occidit quemquam, an hac cæde fit irregularis, tom 2. v. *Irregularitas*, caſ. 45.

Amens, reus fornicationis jam ante ſuam amentiam, quique hac de re nullam egit pœnitentiam, an toties mortale committit peccatum, quoties poſt amentiam in iſtud incidit crimen ? tom. 2. v. *Fornicatio*, caſ. 10.

AMOR.

Vide *Charitas*.

ANATOCISMUS.

Quid eſt Anatociſmus ? Reprobatur-ne legibus ? tom. 2. v. *Lucrum Lucri ultra ſortem*, caſ. 1.

ANIMALIA.

An abſque uſurâ in ſocietatem dari aut locari poſſunt animalia, eâ conditione, ut, locatione finitâ, reddantur juxta æſtimationem eorum factam ? tom. 3. v. *Societas*, caſ. 18. 19. & 20.

An ſemper tenetur quis reparare damnum, à ſuis animalibus datum ? tom. 3. v. *Reſtitutio*, caſ. 170. 171. 172. 173. 174. & 175.

ANNATES.

Quis introduxit Annates ? Sunt-ne licitæ ? tom. 2. v. *Juſta Caducaria*, caſ. 2. & 3.

ANNUA PERPETUA.

Ii qui onerati ſunt annuis perpetuis ſacris tenentur-ne celebrare ſingulis diebus, aut alium ſibi ſubſtituere, cùm morbo, abſentiâ, aut defectu diſpoſitionis detinentur ? tom. 1. v. *Beneficiarius*, caſ. 10.

ANTICHRESIS.

Quid eſt Antichreſis ? Creditor, qui titulo Antichreſis aliquâ re fruitur, tenetur-ne caſibus fortuitis, aut de culpis, quæ vocantur in jure culpæ latæ ? tom. 3. v. *Pignus*, caſ. 4.

ANTIDATA.

Vide hujus tituli Proœmium.

Antidata eſt-ne licita in chirographo, quod Creditor in alias manus tranſtulit ? Poteſt-ne iſti chirographo apponi dies, qua promiſſione verbali ſolvere illud ſponſum eſt ? Eſt-ne periculoſum iſtud facere, in primis cùm interim ſit detentio juridica bonorum, intra manus illius, qui chirographum in alienas manus tradidit ? tom. 1. v. *Antidata*, caſ. 2.

Teſtamentum, cujus dies appoſita per antidatam mutatur, eſt-ne validum ? *ibid.* caſ. 1.

APES.

An recuperari poſſunt apes, quando relicto alveo evolârunt? tom. 3. v. *Reſtitutio*, caſ. 181.

APPARITOR, vel SERVIENS.

Vide, quod eſt in fronte hujus tituli Proœmium.

Apparitores in uno eodemque loco, & unâ quaſi eâdem operâ manus in plures & diverſos debitores injicientes nomine quoque non unius tantùm, ſed plurium & diverſorum debent-ne contenti eſſe ſolutione, quæ debetur uni & ſoli executioni? An verò poſſunt à quolibet eorum, à quibus miſſi ſunt, eam petere & accipere ſolutionem, ac ſi pro eo ſolo eum in locum ſeſe contuliſſent, nomine ejus bona quædam apprehenſuri? tom. 1. v. *Apparitor*, caſ. 1.

Apparitor tenetur-ne reſpondere & præſtare ſi quid perierit ſuâ culpâ & negligentiâ? Quænam eſt hanc in rem Juriſprudentia Galliæ? *ibid*, caſ. 2.

APOSTASIA.

Religioſus, qui omnino relinquit ſuum Monaſterium, nec in aliud tranſit, incidit-ne in Apoſtaſiam, etiamſi ſemper utatur veſtium Religioſo? tom. 3. v. *Religioſus*, caſ. 1. & tom. 1. v. *Diſpenſatio Votorum Religionis*, caſ. 4.

Eſt-ne ſuſpenſus qui, antequam ab Apoſtaſiæ Religionis crimine purgatus eſſet, ſanctos recepit Ordines? tom. 3. v. *Suſpenſus*, caſ. 25.

Religioſa, quæ tædio ſui ſtatûs capta aufugit ex Monaſterio, incidit-ne in Apoſtaſiam, & in excommunicationem? Poteſt-ne ab iis liberari per Epiſcopum, aut verò per ſolum Papam? tom. 2. v. *Excommunicatio*, caſ. 47.

APOSTATA.

Qui vexant Clericum Apoſtatam, an incurrunt excommunicationem? tom. 2. v. *Excommunicatio*, caſ. 4.

APPELLATIO.

Vide, quod in fronte hujus tituli eſt Proœmium.

Quare appellationes introductæ ſunt? tom. 1. v. *Appellatio*, caſ. 7. & v. *Calumnia*, caſ. 2.

Si quia ſit reus & juſtè condemnatus, poteſt-ne appellare ab inferiori Judice ad ſuperiorem, tom. 1. v. *Appellatio*, caſ. 1. & caſ. 4.

Poteſt-ne interjici appellatio eum tantùm in finem, ut cauſa longiùs producatur? *ibid*. caſ. 7.

Appellatio eſt-ne licita, quando cauſa quoad præcipua momenta eſt injuſta? Et pœnitens eſt-ne denegatione abſolutionis cogendus ad deſiſtendum ab ejuſmodi appellatione? *ibid*. caſ. 6. & v. *Calumnia*, caſ. 2.

Si in cauſâ civili, aut criminali, jus mihi ſit probabile contra probabilius, licita-ne eſt appellatio? tom. 1. v. *Appellatio*, caſ. 5.

Si ſententia Judicis abuſiva ſit in uno capite, juſta verò ratione reliquorum capitum, poteſt-ne ab eâ appellari? *ibid*. caſ. 10.

Poteſt-ne in Galliâ interjici appellatio, omiſſo medio? Papa poteſt-ne deputare ad judicandas cauſas, in quibus ad ejus ſedem appellatum eſt? Quænam requiruntur hac in re conditiones? *ibid*. caſ. 2.

Regulares Eccleſiaſtici poſſunt-ne appellare à ſuo Superiori ad Ordinarium? *ibid*. caſ. 3.

Poſſunt-ne Regulares legitimè appellare ad Prælatum Superiorem; & ejuſmodi appellatio eſt-ne ſuſpenſiva executionis ſententiæ? *ibid*. caſ. 2.

Poteſt-ne appellari à tribus ſententiis ſimilibus? Quonam in caſu id fieri poteſt? *ibid*. caſ. 16.

Appellatio interjecta, & quidem injuſtè, ante ſententiam excommunicationis, eam-ne ſuſpendit? *ibid* caſ. 9. & tom. 2. v. *Mulcta*, caſ. 1.

Appellatio ſuſpendit-ne etiam ſententiam cenſuræ, ſi facta ſit ante impletam conditionem, ſub qua lata eſt cenſura? tom. 1. v. *Appellatio*, caſ. 9.

Appellatio interjecta à ſententiâ excommunicationis tantummodo declaratoriâ, impedit-ne, quominùs appellans publicè denuncietur excommunicatus? *ibid*.

Si, non obſtante ejuſmodi appellatione, ſuperior eum publicè denunciaret excommunicatum, an quilibet obligatus eſſet, ad ipſum ut talem devitandum? *ibid*.

Poteſt-ne appellari à cenſuris jure latis? *ibid*. caſ. 15.

Appellatio eſt-ne tantùm ſuſpenſiva; nonne aliquando etiam eſt devolutiva? *ibid*. caſ. 13.

Appellatio ſimplex eſt-ne ſuſpenſiva in materiâ Diſciplinæ, correctionis morum, aut cenſuræ? *ibid*. caſ. 10. & caſ. 13. & 14.

Appellatio in materia criminis tollit-ne effectum ſententiæ latæ? tom. 2. v. *Mulcta*, caſ. 1. & tom. 3. v. *Teſtamentum* caſ. 10.

Appellatio, interjecta à capitis reo? reddit-ne ipſum idoneum ad teſtandum aut ſuccedendum? impedit-ne quominùs ſolvat mulctam impoſitam à Judice? Et eſt-ne in omnis generis caſibus ſuſpenſiva? *ibid*. & tom. 2. v. *Hæres*, caſ. 10. & caſ. 25.

Poteſt-ne appellari à ſubalterno Judice Chriſtiano ad ſuperiorem infidelem Judicem? tom. 1. v. *Appellatio*, caſ. 8.

Appellatio, interjecta pro præcedentiâ in proceſſionibus ſolemnibus, eſt-ne ſuſpenſiva? *ibid*. caſ. 15.

Appellatio à ſententiâ excommunicationis ad Metropolitanum, aufert-ne Suffraganeo, qui eam tulit, poteſtatem appellantem ab eâ liberandi? Eſt-ne appellatio illa ſuſpenſiva? tom. 2. v. *Excommunicatio*, caſ. 62.

An nonniſi Curiæ Supremæ in nihilum redigere poſſunt appellationes? tom. 3. v. *Viſa*, caſ. 2.

APPELLATIO TANQUAM AB ABUSU.

Appellationes tanquam ab abuſu ſunt-ne antiqui moris in Galliâ? Quinam ſunt caſus, in quibus locum habent? Earum effectus an ſemper eſt ſuſpenſivus? tom. 1. v. *Appellatio*, caſ. 10. & caſ. 14.

Quandonam appellatio tanquam ab abuſu bene fundata eſt? *ibid*. caſ. 12.

Appellatio tanquam ab abuſu habet-ne locum reſpectu Epiſcoporum, qui recipere recuſant *Viſa*; aut denegant Ordines Eccleſiaſticos; aut reſpectu Monitorii, aut Sententiæ Officialis? tom. 2. v. *Ordines*, caſ. 9 & v. *Officialis*; caſ. 4. & caſ. 12. & 13.

Appellatio tanquam ab abuſu habet-ne locum in expulſione injuſtâ Monachi è ſuo Monaſterio? tom. 3. v. *Profeſſio*, caſ. 14.

Appellationes tanquam ab abuſu habent-ne locum reſpectu cenſurarum, latarum contra Regios Miniſtros, tam Eccleſiaſticos, quàm Laicos; in iis quæ attinent factum & exercitium ipſorum muneris? tom. 1. v. *Excommunicatio*? caſ. 8.

Habent-ne locum reſpectu cenſurarum, latarum ab Officialibus, non Graduatis, aut non Sacerdotibus? *ibid*. caſ. 10.

APPROBATIO.

Vide hujus tituli Proœmium.

Defectus approbationis in Confeſſore reddit-ne abſolutiones, quas confert, illicitas & nullas? tom. 1. v. *Approbatio*, caſ. 1.

Parochi & Vicarii, approbati tantummodo pro ſuis Parochiis, conferunt-ne validè abſolutionem, quandò in aliis quàm ſuis Parochiis, conſentientibus earum Parochis, confeſſiones audiunt? *ibid*. caſ. 2.

Parochi primitivi poſſunt-ne ſine approbatione Vicarii perpetui conferre Sacramenta? *ibid*. caſ. 3.

Sacerdotes approbati ab Epiſcopo pro totâ Diœceſi, habent-ne opus approbatione Parochorum, ut audire poſſint confeſſiones, *ibid*. caſ. 4.

Canonici in Eccleſiâ Collegiali, approbati pro totâ Diœceſi, habent-ne opus permiſſione Canonici Curati, ut validè dare poſſint abſolutionem? *ibid* caſ. 5.

Eſt-ne abſolutè neceſſarium eſſe approbatum, etiam in caſibus neceſſitatis? *ibid*. caſ. 6.

Epiſcopi poſſunt-ne limitare approbationes Confeſſariorum intra certum tempus, certa loca, & certas quaſdam perſonas? Abſolutiones, collatæ præter poteſtatem hiſce conditionibus limitatam, ſunt-ne irritæ? *ibid*. caſ. 10.

Abſolutiones, collatæ à Canonico Eccleſiæ Cathedralis, ſine approbatione Ordinarii, ſunt-ne irritæ, etiamſi Epiſcopus ſciat, iſtum Canonicum confeſſiones excipere, & nihilominùs interim taceat? *ibid*. caſ. 11.

Capitula, quæ in poſſeſſione ſunt approbandi Presbyteros confitentes, eoſque approbant, an talis approbatio ſufficiens eſt? Sacerdotes, à ſolo approbati Epiſcopo, poſſunt-ne confeſſiones excipere in Eccleſiis iſtis Capitulis ſubjectis? *ibid*. caſ. 13.

Officiales, Archidiaconi & alii Sacerdotes, in dignitate conſtituti, poſſunt-ne validè audire confeſſiones ſine approbatione Epiſcopi? *ibid*. caſ. 14. & v. *Archidiaconus*, caſ. 5.

Sacerdos non approbatus poteſt-ne abſolvere ſuos Confratres à peccatis venialibus, aut etiam à mortalibus, quæ jam confeſſi fuerant? tom. 1. v. *Approbatio*, caſ. 12.

Confeſſarius, approbatus pro unâ Diœceſi, poteſt-ne audire confeſſiones eorum, qui ex aliâ ſunt Diœceſi? *ibid*. caſ. 21.

Confeſſarius, approbatus pro uno loco, cenſetur-ne idem eſſe pro alio? Poteſt-ne indiſcriminatim audire confeſſiones Sæcularium & Religioſarum? *ibid* caſ. 22.

Abſolutiones, datæ poſtquam tempus limitatum in approbatione exſpiravit, ſunt-ne irritæ? *ibid*. caſ. 7.

Abſolutiones, datæ à Confeſſario freto ſimplici præſumptione, quòd ipſius Superior id non malè accepturus ſit, aut quòd innovata fortè ſit approbatio antequam confeſſiones excipiat, ſunt-ne validæ? *ibid*. caſ. 8. & caſ. 9.

Conſuetudo, in qua ſunt Abbates quidam Regulares, approbandi independenter ab Epiſcopo eum, quem placet, Religioſum, ad audiendas confeſſiones Sæcularium, qui apud ipſos commorantur, eſt-ne abuſiva? *ibid*. caſ. 16. & tom 2. v. *Jubilæum*, caſ. 9.

Regulares poſſunt-ne, ſine approbatione Epiſcopi, ſibi invicem validè confiteri, imò etiam audire confeſſiones Sæcularium, qui apud ipſos habitant, ſine approbatione Ordinarii? tom. 1. v. *Approbatio*, caſ. 15.

An ſaltem poſſunt excipere confeſſiones eorum Sæcularium, qui in Monaſterium ipſorum ſe receperunt cum hoc propoſito, ut ad Novitiatum ſuſciperentur, quique autem ad eum admiſſi nondum ſunt? *ibid*.

Religioſus Doctor & Profeſſor Theologiæ an abſolutè opus habet approbari ab Epiſcopo, ad validè abſolvendos Sæculares? *ibid*. caſ. 20.

Regularis approbatus ab Epiſcopo & à ſuo Abbate, poteſt-ne validè abſolvere Regulares & Sæculares, qui ad ipſum ſe recipiunt, ſi Abbas, infirmitatis cauſâ, alium ſibi ſubſtituit? *ibid*. caſ. 18.

Sola Epiſcopi approbatio ad audiendas confeſſiones ſufficit-ne Religioſo; & nonne opus ipſi inſuper eſt permiſſione ſui Superioris, aut Parochi, in cujus Parochiâ confeſſiones excipit? *ibid*. caſ. 17.

Viſitantes Monaſteriorum exemptorum indigent-ne approbatione Ordinarii ad confeſſiones excipiendas & ad celebrandum? tom. 2. v. *Monaſterium*, caſ. 8.

Epiſcopi poſſunt-ne revocare pro lubitu approbationes datas Regularibus? tom. 1. v. *Confeſſio*, caſ. 34.

Sacerdotes, non approbati ab Epiſcopo ad excipiendas confeſſiones Religioſarum, poſſunt-ne validè abſolvere Religioſas exemptas à Juriſdictione Ordinarii? tom. 1. v. *Approbatio*, caſ. 10.

Regulares poſſunt-ne, ſine approbatione Ordinarii, prædicare in Domibus ſui Ordinis? tom. 3. v. *Prædicare*, caſ. 7.

Doctoribus Sæcularibus, ut prædicare valeant, eſt-ne opus approbatione Ordinarii? *ibid*. caſ. 2.

AQUA.

In quantam quantitate fundi debet aqua in Calicem? Quid ſignificat aqua in Calice? tom. 2. v. *Miſſa*, caſ. 10.

Eſt-ne aqua Calici infundenda, cùm ante vel poſt conſecrationem venit in mentem, quòd nulla fuerit infuſa? *ibid*. caſ. 11.

An de novo inſtituenda eſt Conſecratio & Communio ſub duabus ſpeciebus, ſi poſt factam primam ablutionem obſervetur quòd nonniſi aqua ſit in Calice? *ibid*. caſ. 12.

AQUA BENEDICTA.

Eſt-ne obligatio ſumendi aquam benedictam intrando in Eccleſiam? tom. 1. v. *Conſuetudo*, caſ. 1.

Ad quemnam pertinet aquam benedicere? Quinam ſunt ejus effectus? Uſus aquæ benedictæ eſt-ne antiquus in Eccleſiâ? Aqua benedicta operatur-ne remiſſionem peccatorum venialium? Quomodo operatur illam? tom. 2. v. *Exorciſmus*, caſ. 3.

Diaconus ſit-ne irregularis aquam benedictam faciendo? tom. 2. v. *Irregularitas*, caſ. 85.

Aqua benedicta ordinaria ſufficit-ne ad reconciliationem alicujus Eccleſiæ, tom. 2. v. *Eccleſia*, caſ. 17.

AQUA VITÆ.

Poteſt-ne miſceri aqua vitæ cum aquâ ſimplici, & poſteà vendi tanquàm vera aqua vitæ? tom. 3. v. *Venditio*, caſ. 10.

ARBITRATUS. ARBITER.

Vide, quod eſt in fronte hujus tituli, Proœmium.

Quænam eſt poteſtas arbitrorum? Poſſunt-ne condemnare & punire, antequam judicent, & ad quem pertinet executio ſententiæ arbitralis? tom. 1. v. *Arbiter*, caſ. 6.

Religioſus poteſt-ne eſſe Arbiter? *ibid.* caſ. 9.

Omnis generis mulieres poſſunt-ne eſſe Arbitræ? *ibid.* caſ. 11.

Poteſt-ne quis deſiſtere à conditione Arbitri, quando eam accepit, & res jam diſcuti cœpta eſt? *ibid.* caſ. 10.

Si tres ſint Arbitri, duorum ſententiæ prævalent-ne ſententiæ tertii? *ibid.* caſ. 4.

Requiritur-ne, ut duo illi Arbitri conveniant in ſuis ſententiis arbitralibus? *ibid.*

An ſemper recurrendum eſt ad Judices Regios ad petendam executionem ſententiarum arbitralium? *ibid.* caſ. 3.

Arbitrorum uſus eſt-ne neceſſarius? Quænam requiruntur conditiones, ut ſententiæ eorum ſint legitimæ? Tenentur-ne ſtrictè judicare ſecundùm Legem? *ibid.* caſ. 1.

Partes læſæ poſſunt-ne detrectare ſententiam arbitralem, ſubeundo pœnam pecuniariam, de qua compromiſſo convenerunt? *ibid.* caſ. 2.

Quando plures lecti fuerunt arbitri, & judicium latum eſt, uno eorum abſente, pars læſa tenetur-ne acquieſcere ei judicio, aut ſubire pœnam pecuniariam, ſtatutam ex compromiſſo? *ibid.* caſ. 5.

Poteſt-ne ferri, aut emendari ſententia arbitralis, poſtquam tempus arbitratui ex compromiſſo ſtatutum exſpiravit? Talis ſententia obligat-ne in utroque foro? Ad quid tenentur arbitri in ejuſmodi caſu? *ibid.* caſ. 7. & 8.

ARCHIDIACONUS.

Vide, quod in fronte hujus tituli eſt, Proœmium.

Archidiaconi poſſunt-ne exigere jura & emolumenta viſitationum ſuarum, quando eas non per ſe ipſos exercent? Tenentur-ne ad illa reſtituenda, quæ hoc modo perceperunt? Poſſunt-ne præter jus viſitationis inſuper exigere cenſum aliquem annuum? tom. 1. v. *Archidiaconus*, caſ. 3.

Poſſunt-ne in viſitationibus ſuis præter debitum ſibi jus, quod numeratâ pecuniâ accipiunt, inſuper victum exigere? *ibid.* caſ. 4.

Archidiaconi poſſunt-ne validè abſolvere, quamvis non approbati ab Epiſcopo ſint? *ibid.* caſ. 5. & tom. 1. v. *Approbatio*, caſ. 14.

Aliquam-ne habent juriſdictionem in foro contentioſo, quoad cauſas, ſive civiles, ſive criminales? tom. 1. v. *Archidiaconus*, caſ. 2.

Sunt-ne cenſendi præſentes in Choro; & an pars ipſis aliqua de omnibus diſtributionibus aſſignanda, quandiù viſitationum ſuarum curſum peragunt? *ibid.* caſ. 6.

Habent-ne jus viſitandi Conventus, aut Beneficia Religioſorum & Eccleſias Collegiales? *ibid.* caſ. 1.

ARCHITECTUS.

Quando Architectus convenit ſub pœnâ damnorum & intereſſe, quòd ædificium aliquod intra certum quoddam tempus ſit perfecturus; an ſemper juſtè illa ab eo exigi poſſunt? tom. v. *Damna & Intereſſe*, caſ. 3.

Architecti habent-ne hypothecam privilegiatam reſpectu operum ſuorum? An eodem modo ſe res habet cum iis, qui ipſis mutuo dant? tom. 2. v. *Hypotheca*, caſ. 5.

Architectus, qui ædificii alicujus conſtructionem in ſe ſuſcipit, tenetur-ne de damnis & intereſſe, quæ ex eodem poſſent oriri, ut ut interim remota videri poſſint? tom. 1. v. *Damna & Intereſſe*, caſ. 2.

Tenetur-ne ad reſtituendum damnum venditori, quando dolo & fraude eum induxit ad vendendum? tom. 3. v. *Venditio*, caſ. 8.

Ejus hæredes tenentur-ne ſtare emptionibus, quas fecit? tom. 2. v. *Locatio*, caſ. 20.

ARGENTARIUS NEGOCIATOR.

Lucra Argentariorum Negotiatorum ſunt-ne legitima? tom 3. v. *Reſtitutio*, caſ. 212.

An non omnis culpa ab iis removetur ex eo, quòd lucrum illud ſponte offeratur, quòd id fiat ſciente Principe, ac tandem quòd, illud faciendo lucrum, negligant aliud forſan non minus lucrum, tom. 3. v. *Venditio*, caſ. 44

ARMA.

Eſt-ne in omnibus occaſionibus Clericis & Religioſis prohibitum arma gerere? An ipſis aliquando licet? tom. 1. v. *Clericus*, caſ. 7. & tom. 2. v *Irregularitas*, caſ. 23.

Ii, qui arma geſtàrunt, an omnino opus habent diſpenſatione, ut intrent in ſtatum Eccleſiaſticum, aut exerceant functiones ſacras? Jeſus Chriſtus an aliquod circa hanc rem præceptum dedit Clericis? *ibid.*

Sola armorum geſtatio reddit-ne Laicum irregularem? caſ. 69. & 70.

Ii, qui ſua aliis commodant arma, ſunt-ne irregulares, ſi aliqua inde accidat mutilatio, aut homicidium? *ibid.* caſ. 29.

ARRHA.

Arrha data deſponſatæ virgini à ſponſo futuro, pertinet-ne ad eam, ſi matrimonium non contrahatur? tom. 3. v. *Sponſalia*, caſ. 57.

Sunt-ne quidam caſus, in quibus venditores poſſint retinere arrham? tom. 3. v. *Venditio*, caſ. 6.

ASPECTUS.

Vide hujus tituli Proœmium.

Aſpectus, curioſiùs conjecti in picturas laſcivas, & alias nuditates, ſunt-ne peccaminoſi? tom. 1. v. *Aſpectus*, caſ. 2.

Magnâ-ne opus eſt circumſpectione in ſuis aſpectibus? tom. 1. v. *Abſolutio*, caſ. 18.

Aſpectus, conjecti aliquâ cum voluptate in mulieres, ſunt-ne peccaminoſi, imprimis, ſi producant motus quoſdam inordinatos? tom. 1. v. *Aſpectus*, caſ. 1.

Poſſunt-ne conjuges citra peccatum mortale ſeſe mutuò turpiter nudos inſpicere, voluptatis ſolius-ve curioſitatis animo? Talia carnalis voluptatis incitamenta ſunt-ne à prudente quovis Confeſſario omninò prohibenda? *ibid.* caſ. 3. & tom. 3. v. *Scandalum*, caſ 7. & v. *Pollutio*, caſ. 1. 2. & 3. & v. *Tactus*, caſ. 2. & tom. 2. v. *Oſculum*, caſ. 1.

ASSARIUS COQUUS.

Aſſarii Coqui poſſunt-ne vendere & præparare carnes diebus Dominicis ac Feſtis? tom. 1. v. *Dies Dominici ac Feſti*, caſ 6.

Quonam olim compellati ſunt nomine aſſarii coqui? *ibid.* caſ. 9.

ASSECURATIO.

Contractus ſub aſſecuratione ſunt-ne liciti, tom. 3. v. *Societas*, caſ. 4.

Commercium maritimum, quod exercetur in conclavibus aſſecurationis, eſt-ne uſurarium? tom. 3. v. *Uſura*, caſ. 32.

ASSIGNATIO.

Clerici debent-ne deponere in materiâ criminali ſuper ſimplici aſſignatione, tom. 2. v. *Irregularitas*, caſ. 58.

Simplex aſſignatio ſufficit-ne, ut crimen cenſeatur delatum ad forum contentioſum? tom. 1. v. *Diſpenſatio Irregularitatis*, caſ. 2.

ASSUMPTIO VIRGINIS.

Aſſumptio Benedictæ Virginis in corpore & animâ eſt-ne fidei dogma? Poteſt-ne contradici, tamen ut contradicens non ſit ideò Hæreticus? tom. 2. v. *Fides*, caſ. 4.

ASTROLOGIA JUDICIARIA.

Vide, quod in fronte hujus tituli eſt, Proœmium.

Eſt-ne peccatum incumbere Aſtrologiæ Judiciariæ? Hæc ſcientia eſt-ne in & per ſe condemnabilis? tom. 1. v. *Aſtrologia Judiciaria*, caſ 1. & tom. 3. v. *Superſtitio*, caſ. 5.

An influentia Planetarum, ſub quibus aliquis natus eſt, ſine ſuperſtitione conſiderari poteſt tanquam cauſa principalis actionum illius hominis? tom. 1. v. *Aſtrologia Judiciaria*, caſ. 2.

ATTENTIO.

Vide, quod in fronte hujus tituli eſt, Proœmium.

Sunt-ne plures ſpecies attentionis? Quænam eſt perfectiſſima ad recitandum Officium? tom. 1. v. *Attentio*, caſ. 1.

Diſtractiones, quibus quis abripitur, dum recitat Officium ſuum, an ſemper obligant ad reincipiendum illud? *ibid.* caſ. 2. & tom. 2. v. *Officium Breviarii*, caſ. 25.

ATTESTATIO.

Atteſtatio vitæ & morum, ſignata ab Epiſcopo, ſemper-ne iis neceſſaria eſt, qui ordinantur ſine literis dimiſſoriis, vi reſcripti Romà obtenti? tom. 1. v. *Dimiſſoriæ literæ*, caſ. 1.

Eſt-ne neceſſaria iis, qui proviſi ſunt de Curâ in Curiâ Romanâ, *in formâ gratioſâ*? A quo debet eſſe ſignata? tom. 2. v. *Examen*, caſ. 1.

Confeſſarius poteſt-ne denegare atteſtationem ei, quem confitentem audivit, ne ut perturbata ſit ejus conſcientia? tom. 1. v. *Confeſſarius*, caſ. 14.

ATTRITIO.

Quid eſt Attritio? Quæ ortum ducit ex conſideratione fœditatis peccati, & metu pœnarum inferni, ſufficit-ne ad obtinendam remiſſionem peccatorum in Sacramento Pœnitentiæ, quandò junctam habet ſpem remiſſionis; & non-ne inſuper oportet habere amorem charitatis, ſaltem inchoatum? tom. 1. v. *Contritio*, caſ. 3

AVARITIA.

Vide, quod in hujus fronte tituli eſt, Proœmium.

Qui divitias cum ardore deſiderant ſunt-ne avaritiæ rei? Eorum peccatum ſemper-ne eſt mortale? tom. 1. v. *Avaritia*, caſ. 1.

Pater-familias eſt-ne reus avaritiæ, qui præter reditus ſuos ordinarios, qui ſufficiunt ad omnia ſua neceſſaria, reſervat in arcâ pecuniam haud modicam, quam ne tangit quidem? *ibid.* caſ. 2.

In quo conſiſtit avaritia? *ibid.*

Milites, qui prædantur in bello, avaritiâ ducti, ſunt-ne avaritiæ rei? tom. 1. v. *Bellum*, caſ. 4.

AUGURIA.

Divinatio per auguria eſt-ne ſuperſtitioſa? Sunt-ne variæ auguriorum ſpecies? Eæ-ne omnes ſunt peccaminoſæ? tom. 1. v. *Aſtrologia Judiciaria*, caſ. 1. tom. 3. v. *Superſtitio*, caſ. 5.

AULÆORUM TEXTORES.

Licet-ne Aulæorum Textoribus Templa exornare diebus Dominicis ac Feſtis? Cùm illud fecerunt ſub veſperam præcedentem, an tenentur ſe eâ de re accuſare, in confeſſione? tom. 1. v. *Dies Dominici ac Feſti*, caſ. 6.

AUCTOR.

Poſſunt-ne, in materiâ Theologiæ Moralis, citari Auctores quidam Ethnici? Rationes, quas affert Auctor ad probandum quod hoc ſit licitum. Vide *Præfationem Auctoris*, tom. 1. pag. 21. & ſeqq.

Navarrâ eſt-ne ſequendus in ſuâ opinione de proprietate prohibitâ Religioſis? tom. 3. v. *Religioſus*, caſ. 14.

Petrus Lombardus, Magiſter ſententiarum, rectè-ne obſervat differentiam, quæ eſt inter Votum ſimplex & ſolemne? tom. 3. v. *Votum*, caſ. 24.

Nonne dantur Auctores quidam parùm tuti ſuper materiam circa Ebrietatem? tom. 2. v. *Ebrietas*, caſ. 18.

B.

BANNORUM JUS.

Parochi ſunt-ne ſubjecti Juri Bannorum? tom. 3. v. *Piſtrinum*. caſ. 2.

Jus Bannorum, ut ſit legitimum, quibus & quomodo debet eſſe fundatum? Quænam iis decretæ ſunt pœnæ, qui jura bannorum fraudantur? *ibid.*

Domini Bannorum tenentur-ne ſuis impenſis applanandas curare vias difficiles, ad loca ſua bannalia conducentes? *ibid.* caſ. 3.

BAPTISMUS.

Vide, quod in fronte hujus tituli eſt, Proœmium.

Baptiſmus adminiſtratus in caſu neceſſitatis, aquâ mixtâ ſucco quodam, ſive liquore, aut alio corpore heterogeneo, eſt-ne validus? Omnis generis aqua eſt-ne bona ad baptizandum? tom. 1. v. *Baptiſmus*, caſ. 1.

Baptiſmus, adminiſtratus aquâ minerali aut lixiviâ, eſt-ne validus? *ibid.* caſ. 2.

Poteſt-ne, in caſu neceſſitatis, adhiberi materia dubia ad adminiſtrationem Baptiſmi? Et eſt-ne poſtea reiterandus Baptiſmus ſub conditione? *ibid.* caſ. 3.

Parochi, qui extra caſum neceſſitatis baptizant infantes domi ſuæ, peccant-ne? Principes habent-ne hac in re aliquam prærogativam? *ibid.* caſ. 4.

Incumbit-ne aliqua obligatio infantem domi baptizatum in Eccleſiam portandi ad ſupplendas Baptiſmi ceremonias? Sunt-ne ſupplendæ iſtæ ceremoniæ reſpectu Hæreticorum, qui abjurârunt? *ibid.* caſ. 18.

Quonam in caſu omitti poſſunt Baptiſmi ceremoniæ? tom. 1. v. *Cæremoniæ Sacramentales*, caſ. 2. & 3.

Inſufflatio & reliquæ cæremoniæ non-ne omitti poſſunt in baptizatione? *ibid.*

An omnes poſt baptiſmum cæremoniæ ſunt ſupplendæ, quas omittere neceſſitas coegit? tom. 2. v. *Exorciſare*, caſ. 1.

Cùm aqua baptiſmatis corrupta eſt, aut alia non ſuperſit in ſacro fonte, quæ uſque ad Paſcha ſufficere poſſit, licet-ne hoc in caſu, communem infundere in illum aquam? tom. 1. v. *Baptiſmus*, caſ. 5.

Poteſt-ne, in adminiſtratione Baptiſmatis, adhiberi Chryſma & Oleum conſecratum anno jam præcedente? *ibid.* caſ. 6.

Omiſſio, in formâ Baptiſmi, horum verborum: *Ego te baptizo*, & invocationis expreſſæ trium Perſonarum S. S. Trinitatis, reddit-ne Baptiſmum irritum & nullum? Baptiſmus, collatus *In nomine Chriſti*, aut *In nomine ſanctæ & veræ Crucis*, eſt-ne validus? *ibid.* caſ. 7.

Mutatio vocis *Nomine*, in vocem *Nominibus*, deſtruit-ne formam eſſentialem Baptiſmi? *ibid.* caſ. 8.

Baptiſmus, collatus ſub invocatione trium Perſonarum S. Trinitatis & S. Virginis, eſt-ne validus? *ibid.* caſ. 19

Omnis Baptiſmi Adminiſter, qui mutat aliquid eſſentiale in verbis, quæ formam ejus Sacramenti conſtituunt, peccat-ne mortaliter? *ibid.* caſ. 9.

Mutatio vocis *Patris* in vocem *Matris* reddit-ne Sacramentum nullum? *ibid.* caſ. 10.

Verba, quæ conſtituunt formam Baptiſmi, malè & aliter, quàm oportet, enunciata, reddunt-ne Sacramentum nullum? *ibid.* caſ. 11.

An ad validitatem Baptiſmi requiritur, ut una eademque perſona applicet materiam, & pronuntiet formam? An non una poſſet aquam fundere, & altera pronuntiare verba? *ibid.* caſ. 12. & 13.

Applicatio materiæ, & pronuntiatio formæ, oportet-ne ut uno penitùs eodemque tempore concurrant, ut validus ſit Baptiſmus? *ibid.* caſ. 14. & caſ. 20.

Baptiſmus, collatus cum interruptione temporis notabilis, eſt-ne validus? *ibid.* caſ. 15.

Baptiſmus, collatus infanti, qui adhuc totus in utero Matris exſtat, aut cujus tantùm aliqua pars appaiet, eſt-ne validus? Eſt-ne talis infans poſteà rebaptizandus ſub conditione? *ibid.* caſ. 16. & 17.

Quid faciendum circa Monſtra? Sunt-ne baptizanda? *ibid.* caſ. 20.

Subdiaconus poteſt-ne ſolemniter conferre Baptiſmum? *ibid.* caſ. 21.

Diaconus poteſt-ne noſtris temporibus ſolemniter baptizare? Et quis ipſi hanc dare poteſt permiſſionem? *ibid.*

Sacerdos, ſuſpenſus ab Ordine, qui adminiſtrat ſine ſolemnitate Baptiſmum, eſt-ne irregularis? tom. 2. v. *Irregularitas*, caſ. 84.

Cùm in peccato mortali ſolemniter adminiſtras quis Baptiſmum, an novum committit peccatum mortale? tom. 1. v. *Baptiſmus*, caſ. 22.

Poſſunt-ne abſque peccato baptizari infantes Ethnicorum, invitis eorum parentibus? *ibid.* caſ. 24.

Adultus, furioſus à nativitate ſuâ, aut qui amens ab aliquo tempore factus eſt, eſt-ne baptizandus? *ibid.* caſ. 25.

Baptiſmus, vi collatus, aut dormienti, eſt-ne validus? Et operatur-ne quemdam effectus? *ibid.* caſ. 33 & tom. 2. v. *Infidelis*, caſ. 4.

Ethnicus poteſt-ne validè conferre Baptiſmum? tom. 1. v. *Baptiſmus*, caſ. 26.

Hæretici poſſunt-ne validè conferre Baptiſmum? *ibid.* caſ. 27.

Poteſt-ne quis validè ſe ipſum baptizare? *ibid.* caſ. 28.

Baptiſmus, collatus à Calviniſtis, eſt-ne reiterendus? *ibid.* caſ. 30.

Hæretici revertentes ad Eccleſiam, ſunt-ne rebaptizandi? An ſufficit-ne ſupplere cæremonias Baptiſmi? *ibid.* caſ. 29.

Infantes Anabaptiſtarum ſunt-ne baptizandi? *ibid.* caſ. 32.

Sunt-ne ſub conditione baptizandi infantes, quos pauperes mendici relinquunt in viciis, per quos tranſeunt, ut & illi qui reperiuntur expoſiti in liminibus portarum, aut alibi? *ibid.* caſ. 34 & 35.

Fides eſt-ne in adultis neceſſaria ad validè recipiendum Baptiſmum? *ibid.* caſ. 36.

Catechumeni tenentur-ne recipere Baptiſmum, ſtatim ex quo ſufficienter inſtructi ſunt? tom. 1. v. *Confeſſio*, caſ. 31.

Baptiſmus, acceptus in peccato mortali, operatur-ne ſuum effectum, poſtquam hypocriſis ceſſat, & pœnitentiâ tangitur verâ baptizatus? An tunc Baptiſmus remittit peccata commiſſa, ante & poſtquam receptus eſt? tom. 1. v. *Baptiſmus*, caſ. 37.

Poſſunt-ne adultis injungi quædam ſatisfactiones pœnitentiales, antequam baptizentur? Eſt-ne audienda priùs eorum confeſſio? *ibid.* caſ. 38.

Sunt-ne rebaptizandi adulti, non memores, quòd jam fuerint baptizati? *ibid.* caſ. 31.

In puerperiis periculoſioribus poteſt-ne accelerari mors matrum morientium, ad procurandum Baptiſmum earum infantibus? *ibid.* caſ. 39.

Eſt-ne interrumpenda Miſſa, ad adminiſtrandum Baptiſmum infanti in periculo mortis verſanti? tom. 2. v. *Miſſa*, caſ. 25.

Quinam contrahunt affinitatem aut cognationem ſpiritualem per Baptiſmum? tom. 2. v. *Impedimentum Cognationis Spiritualis*, caſ. 1. 2. & 3.

An contrahitur talis affinitas, vel cognatio, per ſupplementum cæremoniarum Baptiſmi? *ibid.* caſ. 8.

Cæremoniæ ſunt-ne impedimentum prohibitivum matrimonii? tom. 2. v. *Impedimentum prohibitivum*, caſ. 1.

Maritus, qui baptizat infantem proprium, contrahit-ne ejuſmodi affinitatem, quæ obſtat, quominùs ab uxore debitum poſſit exigere conjugale? tom. 1. v. *Debitum Conjugale*, caſ. 51.

Eſt-ne impedimentum prohibitivum ſuſcipere è ſacro fonte proprium infantem cum propoſito impediendi per hoc uxorem, ne matrimonii jure utatur? tom. 2. v. *Impedimentum prohibitivum*, caſ. 1.

Baptiſmus reiteratus operatur-ne irregularitatem, & in Miniſtro, & in ſubjecto Baptiſmi? tom. 2. v. *Irregularitas*, caſ. 130.

Baptiſmi reiteratio eſt-ne peccaminoſa? *ibid.*

Baptiſmus bonâ fide, ex ignorantiâ, aut conſultò, collatus ſub conditione producit-ne irregularitatem? *ibid.* caſ. 131.

Poteſt-ne quis matrimonio ducere matrem infantis, quem in caſu neceſſitatis urgenti baptizavit? tom. 1. v. *Impedimentum Cognationis ſpiritualis*, caſ. 4.

Virgo poteſt-ne nubere puero, quem ſuſcepit è ſacro fonte, & cujus mater fuit luſtrica, quandiu teneros agebat annos? *ibid.* caſ. 2.

BELLUM.

Vide, quod in fronte hujus tituli eſt, Proœmium.

Quænam requiruntur conditiones ad id, ut bellum ſuſceptum ſit juſtum? Quas ob cauſas bellum declarare poteſt Princeps? *ibid* caſ. 1. & tom 2. v. *Nauclerus*, caſ. 5.

Princeps Chriſtianus, Regno ſuo injuſtè exutus, ſi id aliter recuperare non poſſit, poteſt-ne in ſubſidium vocare Principem infidelem? tom. 1. v. *Bellum*, caſ. 2.

Stratagema bellica, inſidiæ & aliæ ſurreptiones, ſunt-ne licitæ in bello? Fides hoſtibus data, poteſt-ne violari? *ibid.* caſ. 4.

Præda, ab inimicis capta, eſt-ne legitima? Et pertinet-ne ad milites, qui eam capiunt? Tenentur-ne ad reſtitutionem, ſi dubitent, num bellum ſit juſtum? Belli ſequelæ ſunt-ne ponendæ inter caſus fortuitos? Milites peccant-ne prædando avaritiâ ducti? *ibid.* caſ. 5. & 7. & tom. 2. v. *Locatio*, caſ. 2. tom. 2. v. *Nauclerus*, caſ. 6.

Milites, qui nec vigilias agunt, nec in hoſtiles emiſſi ſunt agros, poſſunt-ne occidere hoſtes, quos offendunt ſegregatos? tom. 1. v. *Bellum*, caſ. 6. & tom. 2. v. *Occidere*, caſ. 7.

Eſt-ne peccatum, committere prælium diebus Dominicis & Feſtis? *ibid.* caſ. 3.

Qui captivi fiunt in bello, debent-ne uti occaſione, quæ ſe offert, aufugiendi? tom. 2. v. *Mancipium*, caſ. 4.

Qui bello interfuerunt, neminem tamen nec occiderunt, nec mutilârunt, ſunt-ne irregulares? tom. 2. v. *Irregularitas*? caſ. 69.

BENEDICTIO.

Benedictio olei infirmorum an ad ſolos jure pertinet Epiſcopos? Quænam circa hanc rem in Eccleſiâ Græcâ obtinet conſuetudo? tom. 2. v. *Extrema-Unctio*, caſ. 3.

Matrimonium contractum poteſt-ne conſummari, ante acceptam Benedictionem nuptialem? tom. 1. v. *Debitum Conjugale*, caſ. 2.

Benedictio, quæ funditur, in fine Miſſæ, ſemper-ne fuit in uſu? Conſtituit-ne partem Miſſæ? tom. 2. v. *Miſſa*, caſ. 28.

Abbates poſſunt-ne ſuam exercere juriſdictionem ante acceptam benedictionem? tom. 1. v. *Abbas*, caſ. 8.

BENEFICIARIUS.

Vide, quod in fronte hujus tituli eſt, Proœmium.

Beneficiarius, qui in inferioribus ſcholis ſtudiis incumbit, tenetur-ne recitare magnum Breviarii Officium? *ibid.* caſ. 1.

Tenetur-ne recitare ipſemet officium pro Defunctis, diebus illis, quibus aliquam facit Officii partem in Choro? tom. 1. v. *Canonicus*, caſ. 13.

Beneficiarius tenetur-ne reſtituere pro ratâ parte ejus, quod ex Breviario ſuo recitare prætermiſit? Quibus magna ſunt Beneficia, tenentur-ne ad nihil aliud, præterquam ad recitationem Breviarii? tom. 1. v. *Beneficiarius*, caſ. 22.

Omiſſio

Omiſſio unius ex parvis Horis obligat-ne Beneficiarium ad reſtituendam fructuum partem, qui Huic Horæ aſſignantur? ibid. caſ. 23.
Beneficiarius obligatur-ne celebrare, aut curare, ut pro ſe celebrentur in Eccleſia ſui Beneficii Miſſæ, quas ab eo exigit fundatio ſua? Si quid hac in re neglexit, quomodo id reparare tenetur? tom. 1. v. Beneficiarius, caſ. 4.
Beneficiarii, obligati per titulos ſui Beneficii, ad celebrandas quaſdam Miſſas, poſſunt-ne illud retinere, etſi animum non habeant ſacris Ordinibus inaugurari? Sufficit-ne, ut eas Miſſas celebrare curent per alios? ibid. caſ. 2.
Beneficiarius obligatur-ne ad omnia onera, quæ imponuntur in fundationis exemplari, quod non eſt inſtructum omnibus formalitatibus, quæ requiruntur ad fidem juridicè faciendam, & cujus nuſquam reperitur Originale? Poteſt-ne ſequi conſuetudinem contrariam? ibid. caſ. 9.
Ad obtinendam Capellaniam Sacerdotalem, quæ reſidentiam requirit, ſufficit-ne intra annum ad Sacerdotium promoveri? ibid. caſ. 3.
Beneficiarii, qui tenentur ex titulo fundationis ad celebrandum quotidie, ſunt-ne obligati ad ſupplendum hac in re per alios, ſi ipſimet morbo, abſentiâ, aut defectu indiſpoſitionis detineantur? ibid. caſ. 10.
Obligantur-ne Beneficiarii Miſſas, ad quas tenentur, applicare fundatoribus, etiamſi eorum intentio non ſit expreſſa? ibid. caſ. 5.
Beneficiarii poſſunt-ne, propriâ ſuâ & privatâ auctoritate, fundationes reducere eâ ratione, quâ fructus diminuti ſunt, ita ut non-niſi certum quemdam Miſſarum numerum ſic celebrent annis, quibus res inde non niſi modica redit? ibid. caſ. 11. & 12. Et tom. 2. v. Miſſa, caſ. 33. & caſ. 38.
Beneficiarius, qui non implet ac ſubit onera Beneficii ſui, tenetur-ne ad illi renunciandum? Poteſt-ne priùs exigere, ut ſibi remittantur fructus, quibus ipſius abſentiæ eum privarunt? Si fructus iis ipſi concedantur, conſcio ſucceſſore, an iſte canonicè proviſus eſt? Eſt-ne hoc in caſu aliqua facienda reſtitutio? tom. 3. v. Renunciatio, caſ. 3.
Beneficiarius poteſt-ne per aliquod tempus retinere Beneficium, quod reſignavit? Aut poteſt-ne illud ſub ea tantùm conditione reſignare? Quænam eſt hac in re Juriſprudentia Galliæ? tom. 1. v. Beneficiarius, caſ. 6.
Fructus Beneficii reſignati pertinent-ne ad Beneficiarios, antequam poſſeſſionem ejus adiverint? Quænam eſt Juriſprudentia Galliæ circa capeſſendam poſſeſſionem? ibid. caſ. 7.
Beneficiarii poſſunt-ne remittere fructus & reditus ſuorum Beneficiorum? Cui & quomodo eos poſſunt remittere? ibid. caſ. 15.
Quot modis peccant Beneficiarii diſpenſando bona Eccleſiaſtica? ibid. caſ. 14.
Quaſnam Beneficiarii, tutâ conſcientiâ, ſolvere poſſunt impenſas circa Beneficia? ibid. caſ. 28.
Si per multas cauſas ſuos reddere non potuerunt fructus alicujus Beneficii, ſunt-ne exempti ab iis reſtituendis, eo ipſo, quo obtinuerunt Diploma condonationis, ſine expreſſis omnibus ſuis impedimentis? tom. 3. v. Reſtitutio, caſ. 219.
Studioſi Beneficiarii tenentur-ne gerere veſtitum longum & Tonſuram? tom. 2. v. Gymnaſiarcha. caſ. 1. & tom. 3. v. Veſtis Clericalis, caſ. 2.
Beneficiarii tenentur-ne ad ſuſtentandas Eccleſias ſui Beneficii, præ omnibus aliis obligationibus ſibi incumbentibus? tom. 3. v. Religioſa, caſ. 24.
In defectu tituli fundationis an conſuetudo Beneficiariis locum debet tenere Legis in iis, quæ onera reſpiciunt ſuorum Beneficiorum? ibid. caſ. 8.
Quinam ſunt legitimi interpretes voluntatis Defunctorum, & quonam in caſu ad Regium Judicem ejus cognitio pertinere poteſt? ibid. caſ. 4.
Beneficiarii ſunt-ne proprietarii, an verò ſimplices Oeconomi bonorum Eccleſiæ? Ea diſtribuendo inter ſuos cognatos, an contra charitatem, an verò contra juſtitiam peccant? Ipſorum parſimonia pertinent-ne ad Eccleſiam ſuorum Beneficiorum, an verò ſimpliciter ad pauperes? Quænam ad ſuum cultum, victum & amictum poſſunt facere impenſas? tom. 1. v. Beneficiarius, caſ. 14. & tom. 3. v. Reſtitutio, caſ. 148. & v. Religioſus, caſ. 16.
Poſſunt-ne ſuis cognatis, quibus res eſt non niſi mediocris, dare quæ ſuis ſumptibus aliàs legitimis, parcunt? tom. 1. v. Beneficiarius, caſ. 15.
Beneficiarius, pluribus proviſus Beneficiis, poteſt-ne unius Beneficii reditus concedere ad promovenda ſtudia unius aut alterius ſuorum cognatorum? Cognatus iſte tenetur-ne ad reſtitutionem, ſi res ipſi non ſit niſi mediocris? ibid. caſ. 16.
Beneficiarius poteſt-ne cognatos ſuos teſtamento inſtituere hæredes eorum, quæ ex reditibus Beneficii ſui repoſuit? ibid. caſ. 17.
Beneficiarius, cui nullæ opes ſuppetunt, præter reditus ſui Beneficii, poteſt-ne aliquam pecuniam alcæ, aut alius generis ludo committere? Illi, qui tali ludo aliquam ab eo accipiunt pecuniam, tenentur-ne ad reſtitutionem? & cuinam eam debent reſtituere? ibid. caſ. 18.
Beneficiarius, qui lautè vivendo magnas facit impenſas, peccat-ne mortaliter? ibid. caſ. 19.
Beneficiarii ſunt-ne obligati ad reipſa pauperibus erogandos Beneficii ſui ſuperfluos reditus? ibid. caſ. 24.
Beneficiarii, quibus largum eſt Patrimonium, an ex reditibus ſui Beneficii ſuſtentationis ſuæ impenſas ſumere poſſunt? Quænam hac in re omni tempore Diſciplina fuit Eccleſiæ? ibid. caſ. 25.
Beneficiarii amovibiles tenentur-ne pauperibus erogare ſuperfluum ex reditibus ſuorum Beneficiorum? ibid. caſ. 26.
Beneficiarii tenentur-ne ſui Beneficii reditibus juvare pauperes præ omnibus aliis? ibid. caſ. 27.
Poſſunt-ne dotare pauperes ſuos cognatos ex ſuperfluis ſui Beneficii reditibus? tom. 1. v. Dos, caſ. 5.
Parentes Beneficiarii, qui eâ eſt ætate, ut ad adminiſtrandos Beneficii ſui reditus idoneus eſſe poſſit, debent-ne eorum ipſi relinquere adminiſtrationem, ſi ipſum proclivem judicent ad abutendum illâ? tom. 1. v. Beneficiarius, caſ. 26.
Beneficiarii poſſunt-ne teſtamento diſponere de bonis Eccleſiaſticis? Juriſprudentia Galliæ eſt-ne contraria ejuſmodi diſpoſitionibus? ibid. caſ. 14. & tom. 3. v. Teſtamentum, caſ. 5.
Beneficiarii Regulares poſſunt-ne teſtamento donare Monaſterio ſuo reſidua ex reditibus Beneficiorum ſuorum? tom. 1. v. Beneficiarius, caſ. 27.
Regulares poſſunt-ne plura poſſidere Beneficia? tom. 3. v. Penſio, caſ. 18.
Beneficiarius poteſt-ne plura ſimul poſſidere Beneficia? Conſuetudo generalis, quæ hac in re prævaluit, diſpenſationes Papæ & bonus uſus redituum ſufficiunt-ne, ut talis coram Deo ſit excuſatus? Qui ea conferunt, & qui accipiunt, an æqualiter peccant? tom. 1. Beneficiarius, caſ. 29.
Capitula poſſunt-ne conſenſum ſuum præbere, ut quædam ex ſuis membris plura ſimul poſſideant Beneficia? An huic rei opponere ſe ſe debent formis ordinariis? ibid. caſ. 29.
Beneficiarii, proviſi de duobus Beneficiis incompatibilibus, poſſunt-ne amborum percipere reditus, uſquedum alterutrum optaverint? quænam eſt Galliæ Juriſprudentia hanc in rem? ibid. caſ. 30.
Si Epiſcopus, aut quivis alius Clericus, plura habens Beneficia, id in confeſſione ſuâ taceat, Confeſſarius tenetur-ne ipſi hic de re loqui, ipſumque obligare ad dimittendum reliqua, ſi unum ſufficiat ipſi? ibid. caſ. 28.
Beneficiarius tenetur-ne ſtare locationibus factis à ſuo Prædeceſſore? tom. 2. v. Locatio, caſ. 12.
Si Beneficiarius permutatione Beneficii commiſit Simoniam, occultam, & non culpabilem, eſt-ne neceſſarium, ut obtineat novam proviſionem? Ad illam obtinendam, quem debet adire? tom. 1. v. Diſpenſatio Irregularitatis, caſ. 6.
Si Beneficiarius nuptias contrahat; ſed, ante conſummatum matrimonium, in Monaſterium ſe recipiat, vacat-ne ejus Beneficium, ipſo jure? tom. 1. v. Beneficiarius, caſ. 31.
Beneficiarius, qui ſeduxit puellam promittendo matrimonium, tenetur-ne Beneficium ſuum dimittere, ut eam matrimonio ſibi jungat? Poteſt-ne ſe ab ejuſmodi pacto redimere, numeratâ pecuniâ? tom. 2. v. Fornicatio, caſ. 8.
Eſt-ne aliqua iis ſtatuta pœna in Galliâ, qui mortem occultant Beneficiarii? tom. 3. v. Reſignatio, caſ. 3.
Beneficiarius irregularis perdit-ne ſuum, ipſo jure, Beneficium? tom. 2. v. Irregularitas, caſ. 68.

BENEFICIUM.

Vide, quod in fronte hujus Tituli eſt, Proœmium.

Quid eſt Beneficium? Quem in finem conceduntur Beneficia? Quibuſnam dari poſſunt Beneficia? Poſſunt-ne conferri juvenibus Clericis? tom. 1. v. Canonicus, caſ. 1. & tom. 3. v. Suſpenſio, caſ. 19.
Beneficia quandonam erecta ſunt? tom. 1. v. Beneficiarius, caſ. 14.
Quænam requiritur ætas, præſertim in Galliâ, ad ea poſſidenda? tom. 3. v. Proviſio Beneficiaria, caſ. 1.
Quænam requiruntur conditiones, ad id, ut quis aliquod Beneficium accipere poſſit? tom. 3. v. Patronus, caſ. 12.
An quodlibet olim Beneficium ad reſidentiam obligabat? Quando cæptum eſt diſtingui inter Beneficium ſimplex & beneficium, quod requirit reſidentiam? tom. 1. v. Beneficiarius, caſ. 27. & tom. 2. v. Ordines, caſ. 6.
Poteſt-ne ambiri Prælatio? Poteſt-ne peti Beneficium ſimplex, aut quod curam animarum adjunctam habet? Graduati peccant-ne hoc faciendo? tom. 1. v. Beneficium, caſ. 1. & 2. & tom. 3. v. Religioſus, caſ. 3.
Poteſt-ne quis recipere Tonſuram, cum hac intentione, ut Beneficium obtineat? tom. 3. v. Tonſura, caſ. 3.
Eſt-ne Simoniacum ſacros recipere Ordines cum intentione ad Beneficium? Tali obtentum viâ Beneficium eſt-ne abjiciendum? tom. 3. v. Simonia, caſ. 15.
Poteſt-ne accipi & retineri Beneficium ab eo, qui non habet animum Clericalem amplectendi vitam? tom. 1. v. Beneficium, caſ. 5.
Si quis accipiat Beneficium, minimè intra annum requiſitos recipere Ordines, ſed tantùm reditibus frui intendens, poteſt-ne ejus fructus retinere, quando illud dimittit? ibid. caſ. 4. & tom. 3. v. Proviſio, caſ. 2. & v. Reſtitutio, caſ. 221.
Poteſt-ne recipi Beneficium, ſine intentione illud retinendi? Poteſt-ne permutari, aut aliqua inde accipi penſio? tom. 1. v. Beneficium, caſ. 3. & tom. 3. v. Simonia, caſ. 15.
Collatio Beneficii Sacerdotalis, facta Clerico, eſt-ne valida, modò ad Sacerdotium intra annum ſe promoveri curet? tom. 1. v. Beneficiarius, caſ. 3.
Poteſt-ne quis Beneficium petere, tanquam pro ſe, quod pro alio petere pollicitus eſt? tom. 1. v. Beneficium, caſ. 7.
Poteſt-ne ambiri Beneficium, antequam vacet? Collator poteſt-ne illud hoc in caſu promittere? ibid. caſ. 6. & v. Collator, caſ. 5. & tom. 3. v. Patronus, caſ. 7.
Poſſeſſio Beneficii, ut ut longa ſit, poteſt-ne ejus mutare ſtatum? tom. 3. v. Poſſeſſio, caſ. 3. & v. Proviſio, caſ. 14.
Quomodo dividuntur fructus Beneficii poſt mortem Beneficiarii? tom. 3. v. Uſus fructus, caſ. 6.
An ſoli ſunt Regnicolæ, qui Beneficia poſſidere poſſunt in Galliâ? Conſuetudo, quæ hac in re obtinuit, eſt-ne peculiaris illi Regno? Quibuſnam nititur rationibus? tom. 1. v. Devolutum, caſ. 2. & tom. 3. v. Patronus, caſ. 4.
Beneficia, affecta pueris Chori, ſunt-ne ſubjecta juri Graduatorum & Reſignantium in favorem in Curiâ Romanâ? tom. 2. v. Graduatus, caſ. 7.
Competit-ne jus Indultariis requirendi Beneficia in nominationibus Cardinalium, ſive vacent illa Beneficia morte, ſive renunciatione Beneficiariorum? tom. 2. v. Indultarius, caſ. 1. §. 1. & 3.
Quot modis Beneficium aliquod fieri poteſt vacans? tom. 1. v. Devolutum caſ. 5.
Eſt-ne differentia quædam inter *ipſo jure* vacantia, & ea, quæ *ipſo facto* vacantia dicuntur Beneficia? tom. 3. v. Proviſio, caſ. 2. & v. Reſignatio, caſ. 14.
Requiritur-ne ſententia Juridica, ut quis privetur Beneficio, quod perdidit ipſo jure? tom. 3. v. Reſignatio, caſ. 6.
Beneficium fit-ne vacans per profeſſionem Religioſam? ibid. caſ. 10.
Poteſt-ne obligari Diaconus ad dimittendam, de qua proviſus eſt, Curam, eo quòd, cùm tres ejus dexteræ digiti à funibus amputati fuerint, non poſſit Ordinari Sacerdos? tom. 2. v. Irregularitas, caſ. 8.

Irregularitas cadens in aliquem, poſtquam obtinuit Beneficium an iſtud ideo ſit vacans? *ibid.*

Epiſcopi poſſunt-ne validè conferre Beneficia extra ſuam Diœceſim? tom. 2. v. *Epiſcopus*, caſ. 16.

Beneficium eſt-ne ſemper digniſſimis conferendum? Unde dijudicandum eſt de dignitate ſubjectorum? An Nobiles præferri poſſunt infimæ notæ hominibus? tom. 1. v. *Collator*, caſ. 5.

Eſt-ne aliqua, quoad illud, facienda diſtinctio inter Beneficia, quibus cura animarum eſt juncta, & inter ſimplicia Beneficia? *ibid.* caſ. 2.

In collatione Beneficiorum an cognati præferri poſſunt aliis? An facile hoc fieri debet? *ibid.* caſ. 3. & tom. 3. v. *Renunciatio*, caſ. 7. & v. *Simonia*, caſ. 12.

Cùm Epiſcopo pro aliquâ Curâ duo proponuntur Eccleſiaſtici, quorum alter vitæ probatæ eſt, ſed parùm doctus, alter autem doctiſſimus, ſed cujus nec vita, nec mores perſpecti habentur; utrum eorum eligere debet Epiſcopus? tom. 1. v. *Epiſcopus*, caſ. 8.

An eâ cognitione, quam quis acquiſivit confeſſionibus audiendis, uti poteſt, ad præcavendum, ne Beneficium aliquod conferat ſubjecto indigno, cui illud deſtinaverat, antequam eum per confeſſiones cognoviſſet? tom. 1. v. *Confeſſarius* 2. caſ. 12.

An abſque peccato Patronus in collatione Beneficiorum, vel præſentatione, præferre poteſt Nobilem plebeio? tom. 1. v. *Acceptatio Perſonarum*, caſ. 2.

Clericus accuſatus coram Judice de crimine poteſt-ne eligi ad aliquam dignitatem, vel de eâ provideri, antequam ſe purgaverit? tom 1. v. *Accuſatus*, caſ. 4.

Duo Patroni poſſunt-ne uti compenſatione in nominatione ad Beneficia duo inæqualia, ita ut unum Patronatum reddant præter propter alteri æqualem, addendo illi aliud quoddam jus? tom. 3. v. *Patronatus*, caſ. 9.

An quædam ſalvâ conſcientiâ, præſtari poſſunt Epiſcopis officia, eâ intentione, ut aliquod obtineatur Beneficium? tom. 3. v. *Simonia*, caſ. 5. & caſ. 7. & 8.

An quis tenetur renuntiare Beneficio, quod poſſidet invitus? tom. 2. v. *Officium Breviarii*, caſ. 14.

An repeti poteſt aut retineri Beneficium, poſt factum juramentum ejus non ampliùs adeundi? tom. 3. v. *Perjurium*, caſ. 12.

Excommunicatio major reddit-ne ipſo jure aliquem inhabilem ad id ut provideatur de aliquo Beneficio? tom. 2. v. *Excommunicatio*, caſ. 24.

Excommunicatio major an ipſo jure privat aliquem Beneficiis, quæ poſſides? *ibid.* caſ. 25.

Hæretici converſi, ipſorumque filii, ſunt-ne inhabiles ad poſſidenda Beneficia? tom. 2. v. *Irregularitas*, caſ. 109.

Intruſio in aliquod Beneficium infert-ne irregularitatem? *ibid.* caſ. 128.

Abbates Regulares an poſſunt ſoli nominare ad Beneficia, dependentia ab ipſorum Abbatia? tom. 1. v. *Abbas*, caſ. 3.

Curati Regulares poſſunt-ne de reditibus ſuorum Beneficiorum diſponere ſine permiſſione Superiorum? tom. 3. v. *Religioſus*, caſ 16.

Religioſus, proviſus de Beneficio ſimplici, & quod eſt alicujus momenti, tenetur-ne ibi reſidere? tom. 3. *Reſidentia Canonicorum*, caſ. 12.

Regulares poſſunt-ne plura ſimul poſſidere Beneficia? tom. 3. v. *Penſio*, caſ 18.

Eſt-ne quoddam aliquibus jus ad Beneficia Conſiſtorialia? Nominatio Regia ad ejuſmodi Beneficia eſt-ne actus ſpiritualis? An jure ad Regem pertinet? Eſſet-ne Simoniacum, ſi quis daret pecuniam ad obtinendum conſenſum Regis? tom. 3. v. *Renuntiatio*, caſ. 1. & tom. 1. v. *Devolutum*, caſ. 2. & tom. 3. v. *Simonia*, caſ. 67.

An tenetur quis renuntiare Beneficio, ſi perſuaſum ſit, quòd ſcandalum non ſit ceſſaturum, niſi facta renuntiatione? tom. 3. v. *Scandalum*, caſ. 2.

Beneficiarius poteſt-ne quamdam redituum ſuorum portionem dare Scholari nepoti, ad voluptates aliquas ipſi procurandas? Quinam uſus redituum Beneficii faciendus? tom. 2. v. *Donatio*, caſ. 12.

Ii, qui diſpenſatione declarati ſunt habiles ad recipiendos Ordines, an habiles eo ipſo cenſendi ſunt ad poſſidendum Beneficium? tom 1. v. *Diſpenſatio Irregularitatis*, caſ. 30.

Medici poſſunt-ne poſſidere Beneficia? *ibid.* caſ. 25.

Hæreſis notoria impedit-ne abſolutè ab impetratione Beneficiorum? tom. 1. v. *Collatio*, caſ. 9.

Sunt-ne quædam crimina, quibus Beneficia jure devolubilia reddantur? Reſignatio Beneficiorum, ſuper quibus devolutum ſumptum eſt, eſt-ne jure nulla? tom. 1. v. *Devolutum*, caſ. 1.

Beneficia, quæ redierunt in regulam, & poſtmodum reſignata ſunt in commendam, ſunt-ne devoluto ſubjecta? Eſt-ne exprimendus in actu reſignationis ſtatus præſens Beneficii? tom. 1. v. *Devolutum*, caſ. 4.

Beneficia, quæ in Gallia ſine diſpenſatione poſſidentur à Tabellariis quæſtionum, ſunt-ne devoluto ſubjecta? tom. 2. v. *Irregularitas*, caſ. 60.

Amittuntur-ne Beneficia irregularitate, aut excommunicatione accedente? Conſtitutio Beneficiorum eſt-ne purè juris poſitivi? An Papa conditiones, quaſcumque vult, apponere poteſt? tom. 3. v. *Penſio*, caſ. 21.

Poſſunt-ne retineri penſiones, vel reſervationes, ex Beneficiis? Et oportet-ne eo in caſu veſtem gerere Clericalem? *ibid.*

Poſſunt-ne reſignari in favorem intra manus Epiſcopi? tom. 3. v. *Reſignatio*, caſ. 1. & 2.

Pater poteſt-ne reſignare Beneficium filio, aut filius patri? Poteſt-ne reſignari Beneficium, antequam ejus adita fuit poſſeſſio? tom. 1. v. *Canonicus*, caſ. 16. & tom. 3. v. *Reſignatio*, caſ. 5.

Eſt-ne obligatio renuntiandi Beneficio, acquiſito per Simoniam, reſtituendique fructus inde perceptos? An ad idem quis teneretur qui Simoniæ non culpabilis eſſet reus? Collatores tenentur-ne ad reſtitutionem? Cuinam debent reſtituere? tom. 3. v. *Reſtitutio*, caſ. 15. caſ. 142. 143. & 144.

Eſt-ne obligatio reſtitutionis ergà illum, quem nominari ad Beneficium impedivimus? *ibid.* caſ. 124. 125. & 150.

An non devolvuntur Beneficia niſi effectu Simoniæ commiſſæ in *Ordine* aut *in Beneficio*? Quinam in Galliâ Judices cognoſcunt de poſſeſſionibus Beneficiorum? tom. 3. v. *Simonia*, caſ. 54. & tom. 3. v. *Reſignatio*, caſ. 7.

Unio alicujus Beneficii, facta ſub conditione ſolvendi Monaſterio, à quo dependet, annuum quemdam cenſum, eſt-ne Simoniaca? tom. 3. v. *Simonia*, caſ. 27.

Eſt-ne Simoniacum cognato ſuo Beneficium dare? tom 3. v. *Simonia*, caſ 22.

Eccleſia approbat-ne renuntiationem Beneficiorum in favorem cognatorum? tom. 3. v. *Renunciatio*, caſ. 7.

Eſt-ne Simoniacum fundare Præbendam, ut ſibi ipſi de eâ provideatur? tom. 3. *Simonia*, caſ. 24.

Eſt-ne Simoniacum fundare, aut accipere Beneficium cum propoſito illud non retinendi, ſed permutandi cum alio? *ibid.* caſ. 5.

Utilitas Eccleſiæ eſt-ne ſolum incentivum, quo quis duci debet in permutatione Beneficiorum? tom. 3. v. *Penſio*, caſ. 1.

S. BENEDICTUS.

Statuta Ordinis S. Benedicti habent-ne aliquid peculiare in iis quæ attinent obligationem confitendi, abſtinentias faciendi & in aliis articulis ſuæ Regulæ? tom. 1. v. *Confeſſio*, caſ 9. & tom 3. v. *Religioſus*, caſ. 5. & 6.

BIDELLUS.

Bidelli, edentes & bibentes in Eccleſiâ, ſunt-ne alicujus peccati rei? tom 2. v. *Eccleſia*, caſ. 18.

BIGAMIA.

Qui duo contraxerunt matrimonia; unum verò tantùm conſummârunt, ſunt-ne bigami & irregulares? Quænam fuit ratio, cur bigamos Eccleſia declaraverit irregulares? tom. 2. v. *Irregularitas*, caſ. 3.

Cenſetur-ne bigamus, qui ad ſecundas convolat nuptias, ſed cujus matrimonium declaratur nullum ob impedimentum dirimens? Eſt-ne indifferens ad hoc, ſive matrimonium ſecundum conſummatum fuerit, ſive non? tom. 1. v. *Diſpenſatio Irregularitatis*, caſ. 32. & 33.

Ii, qui ex charitate recipiunt uxores ſuas, adulterii reas, contrahunt-ne bigamiam? tom 1. v. *Divortium*, caſ. 110. & caſ. 114.

Bigamia ſimilitudinaria producit-ne irregularitatem? *ibid.* caſ. 117.

Bigamia Infidelium operatur-ne irregularitatem? *ibid.* caſ. 112.

Bigamis eſt-ne obſtaculum Infidelibus ad ſacros recipiendum Ordines, quando receperunt Baptiſmum? tom. 1. v. *Diſpenſatio Irregularitatis*, caſ. 25.

Bigamia eſt-ne Religioſis obſtaculum reſpectu dignitatum, aut Prælationum Regularium? *ibid.* caſ. 26.

Bigamus poteſt-ne recipere Tonſuram, antequam rehabilitatus ſit, & ita ut non violetur prohibitio Eccleſiæ? tom. 3. v. *Tonſura*, caſ 4.

Papa, ſolus-ne hac in re diſpenſare poteſt? Epiſcopi in Gallia ſunt-ne in conſuetudine diſpenſandi de omnis generis bigamia, *ibid.* caſ. 33.

Epiſcopi poſſunt-ne diſpenſare de bigamiâ, tam ut aliquis poſſit recipere ſacros Ordines, quàm ut poſſit provideri de Beneficiis, etiam iis, quibus cura animarum juncta eſt? *ibid.* caſ. 16.

BLASPHEMIA.

Vide hujus tituli Proœmium.

Quot ſunt Blaſphemiæ ſpecies? Blaſphemia non præmeditata eſt-ne peccatum mortale? *ibid.* caſ. 2.

Quonam in caſu Confeſſarius pœnitentem ſuum tanquam blaſphemum habere debet? *ibid.* caſ. 5.

BOHEMUS.

An Bohemis & aliis hujus farinæ vagabundis deneganda eſt copia commorandi in aliquo loco? tom. 1. v. *Domini Particularum*, caſ 11.

BONA.

An uſus bonorum ſuorum unicuique adeò proprius eſt, ut non ſit obligatus ad ea pauperibus impertienda? tom. 1. v. *Eleemoſyna*, caſ. 3.

Quot modis malè parta eſſe poſſunt bona? tom. 1, v. *Divortium*, caſ. 18.

BONA PARAPHERNA.

Qualia bona ſunt bona parapherna? tom. 1. v. *Communitas bonorum*, caſ. 1.

BREVIARIUM.

Tonſurati, non beneficiati, tenentur-ne Breviario mi? tom. 3. v. *Tonſura*, caſ. 2.

Ii, quibus longiora ſunt Beneficia, an non niſi ad recitationem Breviarii tenentur? tom. 1. v. *Beneficiarius*, caſ. 20.

Incumbit-ne iis, qui aliquid omittunt de recitatione Breviarii, aliqua reſtitutio facienda pro ratâ parte ejus quod omiſerunt? *ibid.*

Beneficiarius, qui ſtudiis incumbit in inferioribus Scholis, obligatur-ne ad magnum Officium? *ibid.* caſ. 1.

Omiſſio unius ex Horis Breviarii obligat-ne Beneficiarium ad reſtitutionem, pro ratâ portionis, quæ ipſi deberetur, ſi recitaſſet? *ib.* caſ. 21.

Qui penſiones habent ſuper Beneficiis, tenentur-ne ad recitationem Breviarii? tom. 3. v. *Penſio*, caſ. 24.

Confeſſores poſſunt-ne & debent diſpenſare de recitatione Breviarii eos, quorum hac in re ſcrupuli modum excedant? tom. 3. v. *Scrupulus*, caſ. 8.

BULLA.

Bulla *in Cænâ Domini* an ubique obligat in foro conſcientiæ? tom. 1. v. *Caſus Reſervati*, caſ. 3.

Omnes Bullæ Indulgentiarum, à Papis conceſſæ; ſortiuntur-ne effectum ſuum illico, quòd auctoritate Ordinarii publicatæ ſunt? *ib.* caſ. 17.

An omnes Paparum Bullæ in Galliâ obligant, antequam Principis auctoritate publicatæ ſunt? tom. 2. v. *Lex*, caſ 2. 3.

Oportet-ne ut inſuper conſenſus Eccleſiæ acceſſerit ad acceptationem, quam Princeps facit Diplomate ſuo? tom. 1. v. *Caſus Reſervati*, caſ 4.

BURSA.

Vide CONVICTUS.

BURSARIUS.

Gymnaſiarchæ, aut alii Burſarum Collatores poſſunt-ne pecuniam exigere à ſuis Burſariis, pro eorum adoptione? tom. 2. v. *Gymnaſiarcha*, caſ. 2.

CÆLI-

C

CÆLIBATUS.

CÆlibatus eſt-ne annexus ſtatui Eccleſiaſtico, nullo alio niſi Eccleſiaſtico jure? tom. 1. v. *Diſpenſatio Matrimonii*, caſ. 2.

Ii, qui receperunt aliquos Ordines ſacros, tenentur-ne in Eccleſiâ Latina adſervandum cælibatum? tom. 2. v. *Impedimentum Ordinis*, caſ. 6.

An eodem modo ſe res habet in Eccleſiâ Græcâ? *ibid.* caſ. 7. & in *Proœmio* ejus tituli.

CAFFE'.

Potus iſte, ſumptus aliquot horis poſt prandium, rumpit-ne jejunium? tom. 2. v. *Jejunium*, caſ. 14.

CALIX SACER.

Vide, quod in fronte hujus tituli eſt, Proœmium.

Poteſt-ne celebrari Calice ſtanneo? E quanam olim materiâ fabricati fuerunt Calices. *ibid.* caſ. 1.

Calix perdit-ne ſuam conſecrationem, quando deauratur? *ibid.* caſ. 2.

Perdit-ne Calix ſuam conſecrationem, quando cyathus à pede ſejungitur? *ibid.* caſ. 4.

Calix, non conſecratus, ſed adhibitus ad celebrandum, indiget-ne novâ conſecratione? *ib.* caſ. 3. & v. *Altare*, caſ. 6. & tom. 2. v. *Eccleſia*, caſ. 6.

Calix poteſt-ne pluris juſto ſuo pretio vendi propter ſuam conſecrationem? tom. 3. v. *Simonia*, caſ. 60.

CALUMNIA.

Vide hujus tituli Proœmium.

Poteſt-ne quis reum ſe confiteri calumniæ, quam non commiſit? *ibid.* caſ. 3.

Poſſunt-ne afficere aliquem calumniâ, ut ita, qua nos accuſavit, obtundatur? *ibid.* caſ. 1.

Poteſt-ne appellari à ſententiâ latâ, quando illa purâ putâ calumniâ nititur? Ii, qui conſilio, aut quovis alio modo, adjuvârunt calumniam, tenentur-ne ad ſumptus præſtandos, ſi calumniator, ad eos condemnatus, deficiat? *ibid.* caſ. 2.

CALUMNIATOR.

Calumniator, condemnatus & punitus à judice, tenetur-ne inſuper datâ occaſione, revocare calumnias? Tenetur-ne ad reſtituendos ſumptus, quos facere neceſſum fuit ad obtinendam juſtificationem? tom. 3. v. *Reſtitutio*, caſ. 61. & 68.

Obligatur-ne aliquis ad exponendam vitam ſuam & honorem, ut ſervet vitam & honorem eorum, quos calumniatus eſt, *ibid.* caſ. 69.

Tenetur-ne calumniator præſtare damnum & injuriam, quam fecit iis, quos calumniatus eſt? *ibid.* caſ. 61.

Tenetur-ne ad hoc etiam, ſi ii, quorum famam læſit, eum ab hac obligatione magnanimiter liberârunt? *ibid.* caſ. 63.

Si reparatio fieri non poſſit æquivalens damno, vel injuriæ illatæ, an ſaltem facienda eſt, quali poteſt modo? *ibid.* caſ. 68.

Si calumniatores ejuſdem ſunt conditionis, an unus magis quàm alter tenetur ad reparationem? Si ſint diſparia conditionis, uter primus incipere debet reparationem facere? *ibid.* caſ. 64.

Sunt-ne aliqui caſus, quibus calumniator diſpenſatus eſt à reparando damno illato proximi famæ? *ibid.* caſ. 69.

An omnis generis probationes adhiberi poſſunt ad promovendam condemnationem calumniatoris? *ibid.* caſ. 63. & tom. 1. v. *Calumnia*, caſ. 1.

CAMPI PARTES.

Quodnam eſt jus campi partium? Eſt-ne ſolvendum ante decimas? tom. 1. v. *Decima*, caſ. 8.

CAMPSOR.

Vide hujus tituli Proœmium.

Campſor poteſt-ne exercere pecuniæ permutationem quotidianam, & quæ fit in minori quantitate? An quilibet idem exercere poteſt commercium æquè ac ipſe? Quænam eſt hac in re Juriſprudentia Galliæ? *ibid.* caſ. 1. & 2.

CANCELLI.

Abbatiſſa Ordinis Reformati (aut quævis alia Religioſa) an ad Cancellos ſeſe recipere poteſt, ad excipiendas ibi cognatorum aut amicorum viſitationes? tom. 1. v. *Abbatiſſa*, caſ. 3.

CANIS.

An ſecum duci poſſunt canes in Eccleſiam? tom. 2. v. *Eccleſia*, caſ. 19.

CANONICA.

Vide hujus tituli Proœmium.

Quarumdam Canonicarum Sæcularium conſuetudo antiqua accipiendi donum à parentibus filiæ, quam adoptant, ut Præbendâ primâ vacaturâ provideatur, eſt-ne Simoniaca? *ibid.* caſ. 2.

Canonicæ ſunt-ne immunes ab obedientia ſuis Abbatiſſis præſtandâ, eo quòd voto ad hoc ſeſe non obligaverint? *ibid.* caſ. 1.

CANONICUS.

Vide, quod eſt in fronte hujus tituli, Proœmium.

Clerici, qui nondum pervenerunt ad ætatem quatuordecim annorum, poſſunt-ne poſſidere omnis generis Canonicatus? An iis poſſunt reſignari Canonicatus? *ibid.* caſ. 1.

Capitulum poteſt-ne impedire, quominùs ſibi ſubjecti, proviſi de aliqua dignitate, antequam annum decimum-quartum aſſecuti ſunt, ejus adeant poſſeſſionem? Quænam in Galliâ requiritur ætas, ut poſſidere quis poſſit dignitates & Præbendas? Ætas ſeptem annorum ſufficit-ne ad obtinendas Præbendas collatas jure Regaliæ? *ibid.* caſ. 2.

Quænam in genere ſunt obligationes Canonicorum? *ibid.* caſ. 19.

Tenentur-ne intereſſe Capitulorum conventibus, quantum poſſibile ipſis eſt? *ibid.*

Poſſunt-ne ſine violatione ſecreti referre aliis, quæ dicuntur & aguntur in Capitulo. tom. 3. v. *Secretum*, caſ. 6.

Tenentur-ne intereſſe parvis Horis & Obitibus? tom. 1. v. *Canonicus*, caſ. 5.

Tenentur-ne aſſiſtere Officio mortuorum, quando partem efficit Officii diei, aut quando tantum eſt ex fundatione? *ibid.* caſ. 13.

Tenentur-ne ad cantandum in Choro? Merentur-ne diſtributiones ſuas, quando deſunt iſti Officio? Tenentur-ne ad intelligendam ſcientiam Muſicam & plenum Cantum? Licet-ne ipſis recitare Officium ſuum voce ſubmiſsâ, dum cantatur Muſica? *ibid.* caſ. 6.

Ii, qui ſub prætextu quòd voce ſubmiſsâ Lectiones, & quæ matutini temporis ſunt recitent, ſe poſtea diſtrahunt voluntariò, dum cantantur in Choro, ſunt-ne peccati rei? *ibid.* caſ. 7.

Peccant-ne, tantâ cum feſtinatione cantando, ut verſus verſibus anticipent? *ibid.* caſ. 8.

Peccant-ne, ſi voce ſubmiſsâ cantare omittant verſus, quos Organum canere præit? *ibid.* caſ. 9.

Tenentur-ne ad recitandum privatim id, quod voce minùs diſtinctâ cantatur in Choro, *ibid.* caſ. 10.

Peccant-ne cùm abſque cauſa legitimâ ſerò ingrediuntur Chorum, aut exeunt antequam Officium ſit finitum? Tenentur-ne recitare privatim quod Chorus ante eorum adventum cantavit, aut quod cantat, dum occupati ſunt in functionibus Chori obeundis? *ibid.* caſ. 11.

Tenentur-ne ad reſtitutionem, propter abſentiam aut defectum attentionis ad Officium, tom. 3. v. *Reſtitutio*, caſ. 148. & 149.

Quandonam cenſendi ſunt præſentes in Choro? tom. 1. v. *Delegatio*, caſ. 3.

Poſſunt-ne intereſſe Officio divino cum primariâ hac intentione, ut accipiant retributiones? tom. 3. v. *Simonia*, caſ. 8.

Rectè-ne tradere poſſunt diſtributiones quotidianas iis ex corpore ſuo qui abſentes fuerunt ultra terminum poſitum à Concilio Tridentino, aut ab uſu legitimo ſuæ Eccleſiæ? Abſentes poſſunt-ne mereri fructus ſuos, alios in ſuam ſubſtituendo locum? tom. 1. v. *Canonicus*, caſ. 4. & v. *Diſtributiones quotidianæ*, caſ. 3.

Poſſunt-ne functiones ſuas rejicere in Vicarios ſuos, atque Cantores? tom. 3. v. *Parochus*, caſ. 2.

Canonici, quibus modici nimis videntur ſui reditus, poſſunt-ne abſque peccato Miſſarum diminuere numerum, quem tenentur celebrare? Unus ex iis ſolus poteſt-ne ſuper hac re ſupplicem Epiſcopo exhibere libellum? Iſte poteſt-ne hanc illi concedere permiſſionem, ſine obſervatione formularum requiſitarum, & quid ipſi tali in caſu faciendum? Canonici, qui tali uſi fuiſſent permiſſione, tenentur-ne ad aliquam reſtitutionem? Et ii, qui has quidem quas tenentur, Miſſas celebraſſent, ſed quandiu reliqui Officium cantaſſent, an etiam ad reſtitutionem tenerentur? tom. 1. v. *Canonicus*, caſ. 23.

Conſuetudo, apud quoſdam Canonicos introducta merendi totum menſem, aſſiſtendo tantummodo integros decem dies toti Officio, eſt-ne licita, & poteſt-ne tolerari? *ibid.* caſ. 12.

Competit-ne Epiſcopo jus obligandi ſtudioſos Canonicos ad reſidendum? tom. 2. v. *Reſidentia*, caſ. 3.

Canonici ſtudioſi tenentur-ne ad privatim recitandum Officium mortuorum, quando partem efficit Officii ejus diei? tom. 1. v. *Canonicus*, caſ. 13.

Sunt-ne diſpenſati de recitatione Breviarii, quando ipſorum Beneficia conſiſtunt tantummodo in diſtributionibus manualibus, & nullos percipiunt fructus? *ibid.* caſ. 14.

Canonici Jubilares poſſunt-ne uti prærogativis, ſibi conceſſis à Capitulo ſuo? Capitula gaudent-ne jure eos eximendi ab obligatione aſſiſtendi Officio? *ibid.* caſ. 16.

Canonici tenentur-ne ſuo Decano obedientiam præſtare, tom. 1. v. *Canonica*, caſ. 1.

Poſſunt-ne abſque violatione Sacramenti negligere ſtatutum aliquod Capituli, abolitum per id quod in uſu non fuerit? tom. 2. v. *Jurare*, caſ. 18.

Poſſunt-ne virtute ſtatuti Capituli uno per quamlibet hebdomadam abeſſe die præter ferias ordinarias? tom. 1. v. *Canonicus*, caſ. 4.

Tenentur-ne ſeſe opponere, imò interjicere appellationem tanquam ab abuſu, ſtatutis Capituli ſui abuſivis? Tenentur-ne, de hoc inſtruere Superiores? *ibid.* caſ. 21. & tom. 1. v. *Capitulum*, caſ. 5.

Canonici Eccleſiarum Cathedralium poſſunt-ne confeſſiones excipere abſque approbatione Ordinarii? tom. 1. v. *Approbatio*, caſ. 11.

Canonicus, qui per Præbendam ſuam obligatur ad recipiendum Subdiaconatum, ſatisfacit-ne ſuæ obligationi, recipiendo illum poſt annum? tom. 1. v. *Canonicus*, caſ. 17.

Canonici, qui per fraudem ordinati ſunt Subdiaconi, & ante ætatem debitam, habent-ne jus ſuffragandi in Capitulo? *ibid.* caſ. 19.

Canonici in minoribus debent-ne ſuum habere in Capitulo ſuffragium, ut ii, qui ſunt in ſacris? *ibid.* caſ. 18. & tom. 1. v. *Electio*, caſ. 2.

Canonicus punctator tenetur-ne ſub pœna reſtitutionis ad punctuandum abſentes? tom. 1. v. *Canonicus*, caſ. 15.

Epiſcopus tenetur-ne ſeſe opponere vitæ licentioſæ, quam Canonici Regulares, qui ſuum componunt Capitulum, jam à longo tempore agere ſolent? *ibid.* caſ. 22.

Canonici tenentur-ne ſui Capituli jura defendere adversùs Epiſcopum? tom. 1. v. *Capitulum*, caſ. 12.

Unicus ſolus Canonicus poteſt-ne ſe opponere electionibus & alienationibus, factis cum conſenſu Capituli? *ibid.* caſ. 10. & tom. 2. v. *Electio*, caſ. 4.

CANONIZATIO.

Eccleſia eſt-ne infallibilis in Canoniſatione Sanctorum, & ſi non ſit eâ in re infallibilis, an non licet dubitare de illorum ſanctitate? tom. 2. v. *Fides*, caſ. 4.

CAPELLANI REGIS.

Capellani Regis poſſunt-ne emere ſuum munus citra Simoniam? Poſſunt-ne habere intentionem aperiendi ſibi per illud portam ad Beneficia? tom. 2. v. *Simonia*, caſ. 47. & 48.

Incurrunt-ne excommunicationem eo ipſo, quo emunt ejuſmodi munera? An eo ipſo inhabiles fiunt ad illa poſſidenda? *ibid.* caſ. 49.

An maximâ ſui Beneficii parte gaudere poſſunt, quamdiu in regione commorantur? Tenentur-ne ad Reſidentiam reliquum temporis? tom. 3. v. *Reſidentia Canonicorum*, caſ. 10.

CAPELLUM.

Cùm Eccleſiæ Capellum aliquod interdictum eſt, an ipſa quoque Eccleſia interdicta eſſe cenſenda eſt? tom. 2. v. *Interdictum*, caſ. 19.

Oblationes factæ Capello, pertinet-ne ad Capellanum potiùs, quàm ad Parochum loci? tom. 2. v. *Oblatio*, caſ. 2.

CAPITULUM.

Vide, quod in limine hujus Tituli eſt, Proœmium.

Capitula habent-ne tempus aliquod determinatum, intra quod nominandus eſt magnus Vicarius, dum ſede vacat? Poſt tempus illud elapſum, nonne jus illud illorum devolvitur ad Metropolitanum? Magni iſti Vicarii debent-ne habere gradus, & quales? *ibid.* caſ. 1.

Competit-ne ipſis jus committendi ac deputandi Epiſcopum ad collationem Ordinum Sacrorum? Succedunt-ne Epiſcopo in omnibus, quæ ad Juriſdictionem ſpectant? *ibid.* caſ. 2.

An omnes Capitulum componentes, & ſinguli in ſpecie, jure gaudent adminiſtrandi Spiritualia Eccleſiarum vacantium? Poſſunt-ne gubernare omnes, juncti ſimul ut corpus, quamdiu vacat Eccleſia? Mandata, quæ edunt hoc modo, ſunt-ne abuſiva? *ibid.* caſ. 4.

Habent-ne jus nominandi ad Beneficia, ſede vacante? *ibid.* caſ. 7.

Competit-ne ipſis jus nominandi tantum Officialium numerum, quantum voluerint, ad adminiſtranda jura Sedis vacantis? *ibid.* caſ. 3.

Poſſunt-ne attribuere ſibi binas tertias emolumentorum redeuntium ex muneribus, quæ conſtituunt? *ibidem.*

Sumptus & expenſæ, quas faciunt ad exercendam juriſdictionem, poſſunt-ne ſub his comprehendi emolumentis? *ibid.* caſ. 6.

Poſſunt-ne, quoad diſciplinam, mandata edere contraria iis, quæ Epiſcopi ſui faciunt? tom. 3. v. *Veſtis*, caſ. 4.

Poſſunt-ne ſtatuta facere, quibus eximant Canonicos Jubilares, aut alios, ab obligatione aſſiſtendi certis quibuſdam horis uno altero-ve die? Ejuſmodi ſtatuta ſunt-ne abuſiva? tom. 1. v. *Capitulum*, caſ. 5. & tom. 1. v. *Canonicus*, caſ. 16. & caſ. 21.

Habent-ne jus corrigendi eos ex ſuis membris, qui reos ſe reddiderunt & culpandos? tom. 1. v. *Capitulum*, caſ. 2.

An Capitula, quibus junctum & unitum eſt Beneficium curatum, præficere poſſunt Vicarium amovibilem; aut nonne quivis Canonicus Paſtorales ibi poteſt obire functiones, etiam ſine Epiſcopi approbatione? *ibid.* caſ. 8.

Poſſunt-ne Beneficium loci curatum unire Canonicatui, adeò ut reliquæ Præbendæ fiant meliores, receptione jurium quorumdam ad Curam pertinentium? tom. 3. v. *Unio Beneficiorum*, caſ. 9.

Ii, qui aliquam habent juſtitiam, poſſunt-ne in ſuum, aut Eccleſiæ ſuæ commodum, vendere officia Judicaturæ, quæ ab ipſis dependent? tom. 1. v. *Capitulum*, caſ. 9.

Si Capitulum aliquod jus habeat venationis, an non Canonici, qui illud componunt, uti poſſunt iſto ſe recreandi modo? tom. 3. v. *Venatio*, caſ. 1.

Decanus, qui non eſt Canonicus, habet-ne jus intrandi in Capitulum? tom. 1. v. *Diſpenſatio Irregularitatis*, caſ. 1.

Canonici tenentur-ne conſervare jura ſui Capituli: Poſſunt-ne favorabiles dare titulos Epiſcopo, adversùs Capituli intereſſe? tom. 2. v. *Capitulum*, caſ. 12.

Unus Canonicus ſolus poteſt-ne validè ſe opponere quorumdam Eccleſiæ ſuæ bonorum alienationi, quam Epiſcopus cum conſenſu Capituli facere intendit? Et ſi ob hanc oppoſitionem deſpiciant ipſum reliqui, an nihilominus procedere, aut ſaltem Superiores eâ de re inſtruere tenetur? *ibid.* caſ. 10.

An unicus Canonicus ſolus ſeſe opponere poteſt electioni à Capitulo factæ? Debet-ne ſuſpendi electio, ſi opponens ſuas deducere promittat rationes? tom. 2. v. *Electio*, caſ. 4.

Capitulum poteſt-ne in ſuis actibus uti operâ Notariorum & Tabulariorum Laicorum? *ibid.* caſ. 8.

Poteſt-ne literas dare dimiſſorias, & diſpenſare de interſtitiis, vacante Sede? tom. 1. v. *Dimiſſoriæ literæ*, caſ. 4.

Competit-ne ipſi jus ut, Sede vacante, aut per magnum Vicarium, fulminare procuret Reſcriptum Papæ, continens diſpenſationem matrimonii, contracti inter duos cognatos, quod directum erat ad Epiſcopum, aut magnum ejus Vicarium? tom. 1. v. *Diſpenſatio matrimonii*, caſ. 32.

Succedit-ne in omnibus in Juriſdictione Epiſcopali, tam per detentionem, quàm poſt mortem ejus? *ibidem.*

CARCER.

An agilitate ſuâ, ſubducere ſe quis poteſt ex carcere, quando cauſa, ob quam in eum conjectus eſt, juſta ſit? tom. 3. v. *Religioſus*, caſ. 22. & tom. 3. v. *Reus*, caſ. 2.

CARDINALIS.

Indultariis competit-ne jus requirendi Beneficia, quæ dependent à nominatione? tom. 2. v. *Indultarius*, caſ. 1.

Cardinales poſſunt-ne ante elapſos ſex menſes præveniri à Papâ? tom. 3. v. *Reſignatio*, caſ. 4.

CARPENTARIUS.

Carpentarii, qui executori juſtitiæ vendunt patibula, & ſcalas, ſunt-ne irregulares? tom. 2. v. *Irregularitas*, caſ. 55.

CASTITAS.

Eſt-ne mortale peccatum, ſi quis voluntariò inhæreat alicui cogitationi caſtitati adverſæ? tom. 1. v. *Delectatio*, caſ. 1.

Si quis votum ediderit caſtitatis, poteſt-ne exigere debitum conjugale poſt initum matrimonium? tom. 1. v. *Debitum Conjugale*, caſ. 15. & caſ. 28.

Simplex caſtitatis votum, & quidem limitatum, eſt-ne impedimentum prohibitivum matrimonii? tom. 2. v. *Impedimenta impedientia*, caſ. 1.

Reddit-ne invalida ſponſalia, quæ poſtea contracta ſunt, & juramento confirmata? tom. 3. v. *Sponſalia*, caſ. 12.

Si poſterius ſit ſponſalibus, diſſolvit-ne ea? *ibid.* caſ. 13.

Si quis, ligatus ſimplici caſtitatis voto, ſeduxit puellam, promiſſo matrimonio, oportet-ne ipſum cum eâ matrimonio jungere? tom. 2. v. *Fornicatio*, caſ. 6.

Eſt-ne peccatum poſtulare diſpenſationem de ſimplici caſtitatis voto, illâque obtentâ uti? tom. 3. v. *Diſpenſatio Votorum in genere*, caſ. 7.

Oportet-ne legitimam habere cauſam, ut peti poſſit diſpenſatio ab illo voto? *ibid.* caſ. 2.

Epiſcopi poſſunt-ne diſpenſare de votis caſtitatis, factis pro tempore aliquo? *ibid.* caſ. 12.

Diſpenſatio de voto caſtitatis perpetuæ an jure reſervata eſt Papæ? tom. 1. v. *Diſpenſatio matrimonii*, caſ. 37. & caſ. 43. & v. *Diſpenſatio Votorum in genere*, caſ. 1. & caſ. 5. & 6.

CASUS FORTUITI.

An ſemper quilibet tenetur de caſibus fortuitis? tom. 3. v. *Tranſactio*, caſ. 4.

Is, cui mutuum aliquid datur, tenetur-ne, de caſibus fortuitis? tom. 2. v. *Mutuum*, caſ. 5. & tom. 3. v. *Reſtitutio*, caſ. 25.

Quando commodatum uſui adhibetur à Commodatario, tenetur-ne de caſibus fortuitis, contingentibus præter culpam, aut cum culpâ ipſius? tom. 1. v. *Commodatum*, caſ. 2. & tom. 3. v. *Reſtitutio*, caſ. 35.

Quando Commodatarius ſe ſubjicit æſtimationi rei, quam mutuò accipit, cenſetur-ne in ſe ſuſcipere periculum caſuum fortuitorum? tom. 1. v. *Commodatum*, caſ. 8.

Quando quis eum in ſtatum deduxit res ſuas, ut reddere poſſit rem commodatam, & nihil culpæ admiſerit, tenetur-ne de caſibus fortuitis? tom. 3. v. *Reſtitutio*, caſ. 35.

Quando commodata eſt res aliqua precariò, tenetur-ne quis de caſibus fortuitis? *ibid.* caſ. 38. & 39.

Emphyteutæ tenentur-ne de caſibus fortuitis? tom. 2. v. *Emphyteuſis*, caſ. 1. & 2.

Ii, qui aliquo bono utuntur titulo Antichreſis, tenentur-ne de caſibus fortuitis? tom. 3. v. *Pignus*, caſ. 4.

An quilibet Depoſitarius ſemper tenetur de caſibus fortuitis? tom. 1. v. *Depoſitum*, caſ. 14. & 15.

Depoſitarius, qui cunctatur reddere depoſitum, tenetur-ne de caſibus fortuitis? tom. 1. v. *Depoſitum*, caſ. 7.

Depoſitarius, qui recepit depoſitum, nonniſi in propriam ſuam utilitatem, tenetur-ne de caſibus fortuitis? *ibid.* caſ. 10.

Tenetur-ne aliquis de caſibus fortuitis in contractibus locationis? tom. 3. v. *Reſtitutio*, caſ. 33. & tom. 3. v. *Uſura*, caſ. 34.

Uſufructuarius tenetur-ne de caſibus fortuitis? tom. 3. v. *Uſusfructus*, caſ. 1.

Hæredes tenentur-ne de caſibus fortuitis reſpectu legatorum? tom. 2. v. *Legatum*, caſ. 47.

Fidejuſſores tenentur-ne de caſibus fortuitis? tom. 1. v. *Cautio*, caſ. 8.

Venditor tenetur-ne de caſibus fortuitis? tom. 3. v. *Reſtitutio*, caſ. 1. & 2. & tom. 3. v. *Venditio*, caſ. 18. 25. & 31.

Emptor teneturne de caſibus fortuitis? tom. 2. v. *Emptio*, caſ. 1. & 2.

CASUS RESERVATI.

Vide, quod in fronte hujus tituli eſt, Proœmium.

Sacerdotes, approbati pro confeſſione excipiendâ, poſſunt-ne abſolvere ab omni peccati ſpecie? An ab omni tempore caſus quidam fuerunt reſervati Epiſcopis? *ibid.* caſ. 1.

Sacerdotes, approbati pro confeſſione, poſſunt-ne validè abſolvere à caſibus reſervatis, extra caſum neceſſitatis? *ibid.* caſ. 18.

Confeſſores, electi ab Epiſcopis ad audiendas certorum quorumdam hominum confeſſiones, poſſunt-ne ipſos abſolvere à caſibus reſervatis, ſine ſpeciali poteſtate? *ibid.* caſ. 20.

Quid faciendum eſt Confeſſariis, qui non habentes poteſtatem abſolvendi à caſibus reſervatis, ab iis tamen abſolverunt pœnitentium ſuorum aliquos ex ignorantiâ, vel inanimadvertentiâ? *ibid.* caſ. 24.

Superiores exigere-ne poſſunt à Sacerdotibus, quibus facultatem abſolvendi à caſibus reſervatis concedunt, ut obligationem imponant pœnitentibus ſuis veniendi ac declarandi ſuum peccatum extra pœnitentiæ tribunal? *ibid.* caſ. 17.

Ii, quibus caſus reſervati commiſſi ſunt, poſſunt-ne ab iis abſolvere ante vel poſtquam pœnitentes ſui abſoluti ſunt à reliquis ſuis peccatis ab alio Confeſſario? *ibid.* caſ. 16.

Sacerdos, qui obtinuit à ſuo Epiſcopo permiſſionem unum ex ſuis pœnitentibus abſolvendi à caſu, quem credebat reſervatum, quamvis non eſſet, poteſt-ne vi hujus permiſſionis abſolvere pœnitentem iſtum à caſu reſervato, in quem incidit menſe prætérlapſo? *ibid.* caſ. 23.

Confeſſarii, quibus in aut extra tempus Jubilæi peccata quis confeſſus eſt, poſſunt-ne abſolvere à caſibus reſervatis, quorum accuſatio tunc temporis lapſu memoriæ fieri neglecta eſt? *ibid.* caſ. 25.

An eodem modo ſe res habet cum eo, qui confitetur Confeſſario ſuo ordinario caſum reſervatum, quem oblitus eſt declarare in confeſſione præcedenti, quam fecit Pœnitentiario? *ibid.* caſ. 26.

Confeſſarius poteſt-ne tempore Jubilæi, ſæpiùs abſolvere à caſibus reſervatis unum eumdemque ſuum pœnitentem? tom. 2. v. *Jubilæum*, caſ. 17.

An tenetur quis, poſt recuperatam valetudinem, quærere abſolutionem à caſibus reſervatis, à quibus articulo mortis abſolutus fuerat? tom. 2. v. *Indulgentia*, caſ. 19.

Copula, cum furore uxoris ſuæ habita citra ſeminis emiſſionem, eſt-ne peccatum Epiſcopo reſervatum, in cujus Diœceſi inceſtus intra ſecundum affinitatis gradum eſt reſervatus? tom. 1. v. *Caſus reſervati*, caſ. 34.

Peccatum falſi teſtimonii, reſervatum in quibuſdam Diœceſibus, an illud intelligitur quod quis in propriâ dicit cauſâ? *ibid.* caſ. 19.

Reſervatio quorumdam peccatorum, facta ab Epiſcopo, ſubſiſtit-ne poſt mortem illius? *ibid.* caſ. 2.

Facultas abſolvendi à caſibus reſervatis extinguitur-ne morte Epiſcopi, qui eam conceſſit? *ibid.* caſ. 13.

Metropolitanis competit-ne jus abſolvendi à peccatis reſervatis ſuis ſuffraganeis? *ibid.* caſ. 14.

Epiſcopi habent-ne facultatem abſolvendi, & committendi, ac deputandi aliquos, qui abſolvunt à caſibus reſervatis Papæ? *ibid.* caſ. 9.

Perſonæ in dignitate conſtitutæ, & Reſcripto Papæ approbatæ ad abſolvendum à caſibus Sedi Apoſtolicæ reſervatis, poſſunt-ne aliis ſuam committere facultatem? *ibid.* caſ. 11.

Abſolutio à vi, levi quidem, ſed publicâ Sacerdoti illatâ, eſt-ne Papæ reſervata? Sunt-ne tutæ & certæ quædam regulæ ad judicandum de hoc? *ibid.* caſ. 8.

Caſus, Papæ reſervati per Bullam: *In Cœnâ Domini*, ſunt-ne ubique in uſu? Quinam ſunt caſus Papæ reſervati in Galliâ? *ibid.* caſ. 3.

Sacerdotes, non approbati pro caſibus reſervatis, poſſunt-ne ab iis abſolvere vi Bullæ Papalis publicatæ auctoritate Ordinarii? *ibid.* caſ. 27.

Confeſſarii poſſunt-ne abſolvere à caſibus reſervatis in quibuſdam Diœceſibus, quando confeſſio facta eſt in aliâ Diœceſi, in quâ reſervati non ſunt? Qui ita abſolvit peccat-ne, ſive id bonâ fide, ſive fraude reſervationis fecerit? *ibid.* caſ. 7 & 15.

An quilibet Confeſſarius, in loco peregrinationum religioſarum, abſolvere poteſt peregrinantes à caſibus reſervatis in ſuis Diœceſibus? *ibid.* caſ. 12.

Poteſtas abſolvendi à caſibus reſervatis includit-ne facultatem abſolvendi ab hæreſi & à cenſuris, quæ in pœnam ejus impoſitæ ſunt? *ib.* caſ. 4.

Confeſſarii, qui præter approbationem ſui Ordinarii, ſpecialiter inſuper approbati ſunt à Papâ pro caſibus ipſi reſervatis, poſſunt-ne abſolvere à cenſuris, quæ illis ſunt annexæ? *ibid.* caſ. 10.

Confeſſarii approbati pro caſibus reſervatis, poſſunt-ne à culpâ peccati abſolvere pœnitentes ligatos excommunicatione, aut aliis cenſuris, & illos deinde remittere ad Superiores ut abſolvantur à cenſuris? *ibid.* caſ. 6.

Si Capitulum aliquod habeat privilegium abſolvendi à caſibus reſervatis, Decanus poteſt-ne ab iis abſolvere ſine ſpeciali commiſſione, datâ à Capitulo iſto? *ibid.* caſ. 36.

Capitula, quibus poteſtas competit cenſuris ligandi Canonicos, qui illud componunt Capitulum, poſſunt-ne abſolvere à caſibus Epiſcopo reſervatis? *ibid.* caſ. 35.

Parochus reus peccatorum reſervatorum, poteſt-ne illa validè confiteri ſuo Vicario, ſi deſit copia Confeſſarii approbati pro ejuſmodi caſibus? *ibid.* caſ. 21.

Parochi poſſunt-ne in ſuis Parochiis reſervare ſibi abſolutionem quorumdam peccatorum? Rectè-ne & benè eſt, ut id faciant? *ibid.* caſ. 37.

Poteſt-ne quis, tempore Paſchali, Pœnitentiario caſuum reſervatorum confiteri peccata ſine permiſſione ſui Parochi? *ibid.* caſ. 22.

Abbates, aut Superiores regulares, an reſervare ſibi poſſunt tot, quot placet, peccatorum abſolutionem? Quænam ſunt peccata illis reſervata? An facilè, & ſine evidenti & gravi neceſſitate committere debent ac deputare, qui abſolvant ab iis? *ibid.* caſ. 30.

Poſſunt-ne reſervare ſibi abſolutionem à cenſuris, quas bonum ipſis videtur quibuſdam alligare peccatis? *ibid.* caſ. 32.

Prior Regularis, qui in poſſeſſione eſt abſolvendi à caſibus Epiſcopo reſervatis, habet-ne opus approbatione Epiſcopi expreſsâ? *ib.* caſ. 29.

Regulares poſſunt-ne abſolvere à peccatis Ordinario reſervatis, vi privilegiorum ipſis à Papis conceſſorum? *ibid.* caſ. 28.

Regularis approbatus à Papâ pro caſibus Sedi Apoſtolicæ reſervatis, poteſt-ne abſolvere à caſibus reſervatis Epiſcopo, in cujus Diœceſi confeſſiones audit? *ibid.* caſ. 5.

Regulares non approbati pro caſibus reſervatis in Diœceſi aliquâ poſſunt-ne abſolvere Parochianos alienos, qui bonâ fide, vel fraude, reſervationis confitentur peccata ſuo Epiſcopo reſervata? *ibid.* caſ. 7.

Regulares poſſunt-ne abſolvere ſuos Religioſos, reos peccatorum Epiſcopo reſervatorum? Reſervationes Epiſcopis factæ an reſpiciunt Religioſos & Religioſas? *ibid.* caſ. 23.

Religioſus, à ſuo Superiore conſtitutus Pœnitentiarius Monaſterii pro caſibus reſervatis Religioſorum, poteſt-ne abſolvere quoque Sæculares, ſi poteſtatem habeat à Papâ abſolvendi à caſibus Apoſtolicæ reſervatis Sedi? *ibidem.*

Religioſæ quæ immediatè à Papâ dependent, ſunt-ne ſubjectæ caſibus quibuſdam reſervatis ab Ordinario? *ibid.* caſ. 8.

Regularis, in voluntariam pollutionem lapſus, tenetur-ne abſolutionis obtinendæ cauſâ ad Superiorem ſuum recurrere? Teneretur-ne ad idem ob ſolos tactus impudicos, ſecum, aut cum muliere citra pollutionem habitos? *ibid.* caſ. 31.

CATECHUMENUS.

Matrimonium, cum Catechumeno contractum, eſt-ne validum? tom. 2. v. *Impedimentum diſparitatis cultûs*, caſ. 7.

CAUPO.

Vide hujus vocis Prœmium.

Licet-ne Cauponibus, illæsâ conſcientiâ, diebus jejunii cœnam dare iis, qui quidem poſtulant, ſed quos probè ſciunt jejunii capaces eſſe? tom. 2. v. *Jejunium*, caſ. 19 & tom. 1. v. *Caupo*, caſ. 1.

Si dubio hæreant, num ii, qui cibum ſibi offerri poſtulant, ſint jejunii capaces nec ne, an tenentur illud ſciſcitari, aut alio modo perquirere? *ibid.* caſ. 20.

Caupones poſſunt-ne, ad impediendum totalem ſuum interitum, carnem apponere diebus abſtinentiæ? tom. 1. v. *Caupo*, caſ. 6.

Caupones poſſunt-ne diebus Dominicis ac Feſtis, durante officio Divino, bibendum dare conterraneis & extraneis? *ibid.* caſ. 2.

Poſſunt-ne carius vendere ſuum vinum tranſeuntibus peregrinis, quàm inquilinis? *ibid.* caſ. 4.

An ciborum ſuorum pretium notabiliter augere ipſis licet ſub prætextu adventûs Regis in ſuam Urbem? *ibid.* caſ. 5.

Peccant-ne, quando non ignari, quòd hic vel ille, ſi hanc aut illam vini quantitatem excedat, ſeſe inebriet, illi tamen plus vini dant? *ibid.* caſ. 3.

Ad quid tenentur hoc reſpectu? Quid ab iis exigendum eſt? tom. 2. v. *Ebrietas*, caſu ultimo. Quæſtionibus 6. 7. 8. 9. & 10.

CELEBRARE.

Vide { CONSECRATIO. MISSA. ORDINES. }

CENSURÆ.

Vide, quod in fronte hujus tituli eſt, Prœmium.

Sunt-ne variæ cenſurarum ſpecies? Ligant-ne ſemper illico eos, adversùs quos latæ ſunt? tom. 2. v. *Excommunicatio*, caſ. 20.

In quotnam ſpecies dividuntur cenſuræ? Intercedit-ne aliqua differentia inter cenſuras latas *à jure*, & latas *ab homine*? *ibidem.*

Ignorantia tam juris Eccleſiaſtici quàm facti excuſat-ne à cenſuris? tom. 3. v. *Suſpenſio*, caſ. 3.

Sunt-ne intelligendæ ita ut extendantur ultra terminum ſuum atque proprium ſenſum? *ibid.* caſ. 29.

Ignorantia rea vel non rea cenſurarum excuſat-ne ab irregularitate illos, qui celebrant in cenſuris? tom. 2. v. *Irregularitas*, caſ. 88.

Cenſuræ, conceptæ terminis generalibus, & totam ſpectantes Communitatem, ſunt-ne jure reprobatæ? tom. 2. v. *Excommunicatio*, caſ. 1. & 2.

Inferior poteſt-ne inferre cenſuras adversùs Superiorem ſuum, aut ſaltem æqualem? *ibid.* caſ. 7.

Habent-ne locum cenſuræ, reſpectu Miniſtrorum Regiorum, tam Eccleſiaſticorum, quàm Laicorum, quatenus ſpectant factum & exercitium ipſorum munerum? *ibid.* caſ. 8.

An irritæ & nullæ ſunt cenſuræ, latæ antequam reus citatus fuerit, auditus-ve? *ibid.* caſ. 9.

Sunt-ne irritæ; quando latæ ſunt à Superiore Eccleſiaſtico, qui non eſt in Sacris? *ibid.* caſ. 10. & tom. 2. v. *Excommunicatio*, caſ. 55.

Sunt-ne nullæ, quando latæ ſunt ab Epiſcopo, qui eſt extra ſuam Diœceſim? tom. 2. v. *Excommunicatio*, caſ. 13.

Sunt-ne licitæ cenſuræ, quando in ſe quidem ſunt juſtæ, ſed fulminatæ ex motivo odii, aut vindictæ? Eſt-ne peccatum cenſuras ferre ex ejuſmodi motivo? *ibid.* caſ. 14.

Proviſiones Beneficiorum, obtentæ à perſonis in ipſis cenſuris exiſtentibus, ſunt-ne nullæ? tom. 3. v. *Proviſio Beneficiorum*, caſ. 17.

Appellatio eſt-ne ſuſpenſiva, vel ſaltem devolutiva in materiâ cenſurarum? tom. 3. v. *Reſignatio*, caſ. 14.

Cenſuræ, in quas quis incurrit, Ordines Sacros recipiens ſine Dimiſſoriis, ſunt-ne Papæ reſervatæ? tom. 2. v. *Ordines*, caſ. 26.

An cenſuras quis incurrit, qui Sacros Ordines recipit abſque interſtitiis ſervatis, & ſine obtentâ diſpenſatione? tom. 2. v. *Interſtitia*, caſ. 2.

Clerici Acolytæ incurrunt-ne cenſuras, latas à ſuo Epiſcopo, contra illos, qui ſua violant ſtatuta atque mandata, concepta terminis generalibus adversùs Eccleſiaſticos ſuæ Diœceſeos? tom. 3. v. *Suſpenſio*, caſ. 5.

Confeſſarii, qui ad revelationem alicujus rei non perducuntur Monitoriis, incurrunt-ne cenſuras in illis latas? tom. 1. v. *Confeſſarius* 1[o]. caſ. 1.

Is, qui ſubiit examen pro Beneficiario, & Beneficiarius, qui id ipſi committit, an ambo cenſuras incurrunt? tom. 2. v. *Examen*, caſ. 2.

Cenſuræ delent-ne caracterem Sacerdotalem? tom. 1. v. *Conſecrare*, caſ. 14.

Abſolutio cenſurarum nonne præcedere debet abſolutionem peccatorum, propter quæ quis illas contraxit? tom. 3. v. *Simonia*, caſ. 50.

An omnis Confeſſarius abſolvere poteſt à cenſuris, quando Superior, qui illas impoſuit, earum ſibi non reſervavit abſolutionem? tom. 2. v. *Excommunicatio*, caſ. 50.

Si quis ligatus ſit cenſurâ occultâ, an non poteſt in caſibus quibuſdam licitè adminiſtrare Sacramenta, ita ut ideò non incidat in irregularitatem? tom. 1. v. *Abſolutio*, caſ. 33.

Confeſſarii, poſtquam abſolverunt pœnitentes ſuos à culpâ peccati, poſſunt-ne illos remittere ad Superiores, ut abſolvantur à cenſuris? tom. 1. v. *Caſus reſervati*, caſ. 6.

Sacerdotes, approbati pro caſibus reſervatis Papæ, aut Epiſcopo, poſſunt-ne abſolvere à cenſuris, quæ iis ſunt annexæ? *ibid.* caſ. 10.

Abſolutiones à cenſuris, collatæ vi Jubilæi, ſiunt-ne nullæ negligentiâ implendi reliquas conditiones, præſcriptas ad illud conſequendum? tom. 2. v. *Jubilæum*, caſ. 16.

Si ægrotus in periculo mortis conſtitutus, fuerit abſolutus à cenſuris per ſimplicem Sacerdotem, tenetur-ne, ſub pœnâ in illas reincidendi *ipſo jure*, ſe exhibere Superiori? tom. 2. v. *Excommunicatio*, caſ. 63. & caſ. 64.

Si quis ſolvatur à cenſuris, ſub conditione ſe exhibendi coram illo, an denuò in illas reincidit, ſi ex impotentiâ aut negligentiâ præſcriptas implere negligat conditiones? *ibid.* caſ. 65. & 66.

An abſolutio à cenſuris obtineri poteſt per Procuratorem? *ibid.* caſ. 59.

Sententia, quâ Officialis Sacerdotem celebrare Miſſam per unum menſem prohibet, in punitionem delicti ab eo commiſſi, includit-ne veram ſuſpenſionem, quæ irregularitatem producit, ſi fortè is ante menſem elapſum celebraverit? tom. 3. v. *Suſpenſio*, caſ. 29.

Metropolitanis competit-ne jus abſolvendi à caſibus reſervatis, & à cenſuris, latis à ſuis ſuffraganeis? tom. 1. v. *Caſus reſervati*, caſ. 14.

An ſaltem ab iis abſolvere poſſunt *ad cautelam*; & quænam obſervandæ ſunt formulæ hoc in caſu? tom. 3. v. *Suſpenſio*, caſ. 32.

Epiſcopus nullas-ne poteſt ferre cenſuras, niſi poſt conſecrationem ſuam? tom. 2. v. *Epiſcopus*, caſ. 17.

An ferre poteſt cenſuras extra ſuam Diœceſim? tom. 2. v. *Excommunicatio*, caſ. 13.

Epiſcopi an de omnis generis cenſuris diſpenſare valent? tom. 1. v. *Diſpenſatio ſuſpenſionis*, caſ. 2.

Sunt-ne ſubjecti cenſuris, quando non expreſsè nominantur in Canone, qui illas fert terminis tantùm generalibus? tom. 2. v. *Monaſterium*, caſ. 4.

Epiſcopi, qui inciderunt in cenſuras, debent-ne recurrere ad Papam, ut ab iis abſolvantur? tom. 1. v. *Diſpenſatio irregularitatis*, caſ. 18.

Epiſcopi, ligati cenſuris, an alios iis ligare poſſunt? tom. 2. v. *Excommunicatio*, caſ. 6.

Poſſunt-ne in iſto caſu, alios validè ab iis abſolvere? tom. 2. v. *Excommunicatio*, caſ. 55.

An quærere quis poteſt abſolutionem à cenſuris ab alio, quàm Diœceſano Epiſcopo? tom. 1. v. *Diſpenſatio irregularitatis*, caſ. 7.

An quivis Galliæ Epiſcopus committere poteſt ac deputare, qui abſolvant à cenſuris hæreſi annexis? tom. 1. v. *Caſus reſervati*, caſ. 4.

Abbatibus Regularibus competit-ne jus abſolvendi ſuos Religioſos à cenſuris? tom. 1. v. *Diſpenſatio irregularitatis*, caſ. 17.

An eodem modo abſolvere illos valent à cenſuris, in quas inciderunt, verbera infligendo Clerico Sæculari, aut Regulari? tom. 1. v. *Abbas*, caſ. 6.

An ſibi poſſunt reſervare abſolutionem à cenſuris, quas ipſis placet certis quibuſdam peccatis annexas eſſe? tom. 1. v. *Caſus reſervati*, caſ. 32.

An quis invitus abſolvi poteſt à cenſuris, in quas incidit? tom. 2. v. *Excommunicatio*, caſ. 67.

CENSUS.

Vide hujus vocis Proœmium

Cenſus affecti operibus piis, poſſunt-ne præſcribi? Si quinquaginta annis nulli ſoluti fuerint, quot annos ſolvendæ ſunt eorum reliquiæ, juxta conſuetudinem noſtram? tom. 3. v. *Præſcriptio*, caſ. 12.

Poſſunt-ne conſtitui aut recipi cenſus denario majores, quàm ſancita publica id permittunt? An hac in re indifferens, eſt quòd cenſus illi conſtituti fuerint ante ſancitum, aut in diſtrictu Senatûs Supremi, ubi illud non viget? tom. 1. v. *Cenſus*, caſ. 1.

Quid agendum, ſi Debitor offerat, loco ſolutionis ſummæ debitæ, contractum conſtitutionis facere? an iſtud eſt accipiendum? Intereſſe, quæ debet, poſſunt-ne contractûs rationem ingredi? ibid, caſ. 2.

Cenſus, conſtituti pretio pecuniæ, ſunt-ne fructus naturales? Intereſſe horum cenſuum poſſunt-ne proferre ſecundum & novum intereſſe? tom. 2. v *Lucrum, lucri ultra ſortem*, caſ. 1.

Cenſus uſufructuarii, denario excedentes ordinarios ſunt-ne liciti? tom. 1. v. *Cenſus*, caſ 3.

Rectè-ne quis ſtipulari poteſt, in contractu conſtitutionis unumquemque cenſûs quadrantem, ſolutum in anteceſſum? ibid. caſ. 4.

Poſſunt-ne in contractibus conſtitutionis apponi quædam clauſulæ, ſive conditiones, ut quod aliquanta pars ſit reddenda ante ſortem ipſam? ibid. caſ. 8.

Contractus cenſuum conſtitutorum cenſentur-ne bona mobilia, an verò immobilia? ibid. caſ. 9.

Cenſus, conſtituti ſuper bonis mobilibus, ſunt-ne liciti? ibid. caſ. 7

Cenſus, conſtituti ſub conditione, ut non ampliùs poſſit reddi ipſa ſors, ſunt-ne liciti? Quaſnam conditiones habere debent cenſus, ut ſint liciti? ibid. caſ 5.

Si hypotheca cenſûs alicujus caſu fortuito pereat, cenſus eſt-ne annihilatus? ibid. caſ. 6

Contractus cenſuum ſubjiciuntur-ne hypothecæ in Galliâ? tom. 2. v. *Hypotheca*, caſ 12.

Legatum cenſûs ſuper fundum an debet ſequi rationem valoris redituum, an verò pretii hujus fundi? tom. 2. v. *Legatum*, caſ. 25.

Poteſt-ne emi contractus cenſûs viliori pretio, quàm illud, quod conſtitutio in contractu fert? tom. 2. v. *Emptio*, caſ 6.

Poteſt-ne alicujus cenſûs reditus emi pretio viliori, quàm reditus inde productus? Eſt-ne quædam differentia inter hanc emptionem & emptionem redituum terræ alicujus? ibid. caſ 15.

Debentur-ne laudemiæ & venditiones in permutatione terrarum cum cenſibus? tom. 2. v. *Laudemiæ & Venditiones*, caſ. 3. & 4.

CENTURIO.

Vide hujus vocis Proœmium.

Centuriones poſſunt-ne ſibi attribuere ſtipendium ſubdititiorum militum, quos in luſtrationibus militaribus exhibent? tom. 1. v. *Centurio*, caſ. 1.

Tenentur-ne reſtituere urbium incolis quod acceperunt ab iis ſupra numerum militum ſuorum? Præfecti militares ſubalterni tenentur-ne in his caſibus ad reſtitutionem in ſolidum? ibid. caſ. 5.

Poſſunt-ne in uſum ſuum convertere nummos, quos urbes eum in finem ipſis dant, ut ſe redimant ab onere locum ſtationis ipſis præſtandi? ibid. caſ. 4.

Poſſunt-ne accipere ſummam pecuniæ, collatam ab aliquibus Pagis, ut à venatione liberi ſint? ibid caſ. 2.

Quando in uſum ſuum converterunt ea, quæ hoſtes tanquam depoſitum in Eccleſiâ poſuerunt, tenentur-ne ad reſtitutionem? ibid caſ. 6.

Tenentur-ne reparare vaſtationes, à militibus in viâ factas? ibid. caſ. 3.

CEREMONIÆ SACRAMENTALES.

Vide, quod in fronte hujus Tituli eſt, Proœmium.

Eſt-ne peccatum ceremonias negligere uſitatas in adminiſtratione Sacramentorum? Quænam eſt intentio Eccleſiæ in iſtis ceremoniis? Sunt-ne ſupplendæ, quando omiſſæ fuerunt in caſu urgentis neceſſitatis? ibid caſ. 1.

Quonam in caſu omitti poſſunt, aut non omitti ceremoniæ Baptiſmi, Miſſæ, & reliquæ Eccleſiæ ceremoniæ? ibid. caſ. 2. & caſ. 3.

Sunt-ne infantes, domi merſi, poſtea in Eccleſiam portandi, ut ſuppleantur ceremoniæ Baptiſmi? Sunt-ne ſupplendæ hæreticis poſt ipſorum abjurationem? tom. 1 v. *Baptiſmus*, caſ. 18.

CEREUS.

Conſuetudo utendi Cereis in celebratione Sacrorum Myſteriorum eſt-ne valdè antiqua? tom. 2. v *Miſſa*, caſ 8.

An aliquando celebrari poteſt Miſſa abſque Cereis incenſis ſuper Altari? ibidem.

CESSIO BONORUM.

Vide, quod in fronte hujus Tituli eſt, Proœmium.

Debitor, qui non habet ſufficientia bona ad ſolvendos Creditores, tenetur-ne cedere omnibus ſuis bonis? Sunt-ne Debitorum ſpecies, ubi non admitteretur quis ad faciendam ſuorum bonorum ceſſionem? ibid caſ. 3.

Poteſt-ne idem quædam in ſalvum ſeponere bona, ad ſuam & familiæ ſubſiſtentiam? ibid. caſ. 2. & tom. 3. v. *Reſtitutio*, caſ. 193. & v. *Reſtitutio in integrum*, caſ. 4.

Remiſſio quartæ partis, quam interdum Debitori faciunt Creditores, an illum, cui facta eſt, diſpenſat à reſtitutione, ſi, ut faciliùs obtineret, ſubtraxit partem ſuarum facultatum? tom. 1. v. *Ceſſio bonorum*, caſ. 4.

Ceſſio bonorum extinguit-ne obligationem ſolvendi debita? Quænam commoda confert Ceſſionario? ibid. caſ. 11.

Si quis commercium ſuum præter ſuam culpam deperire videt, tenetur-ne ſtatim cedere bona ſuis Creditoribus; aut poteſt-ne expectare meliorem ſucceſſum? ibid caſ 1.

Ceſſionarius poteſt-ne reddere merces, quas integras adhuc habet, iis ad quos pertinent præferendo eos aliis Creditoribus? ibid. caſ. 5.

Poteſt-ne ſolvere unum ex Creditoribus præ aliis? An ad hoc indifferens eſt qualiacumque ſint debita, quæ contraxit, & ſi bona ipſius ſufficiant ſolvendis omnibus, aut ſaltem aliquibus Creditoribus, an tunc Creditor, cui ſatisfecit, tenetur toti maſſæ adjicere quod acceperat? ibid. caſ. 7.

Si alter ſociorum ceſſionem fecit bonorum ſuorum, an hæredes Ceſſionarii pro ſe retinere poſſunt certa quædam debita activa, quæ ad ipſum ſpectabant jam ante ſocietatem initam, quæque ex dubiis & incertis facta ſunt bona? ibid. caſ. 10

Creditores, qui ſuas adhuc in eodem, quo miſerunt aut tradiderunt, ſtatu reperiunt merces, tenentur-ne ſubire contributionem cum reliquis Ceſſionarii Creditoribus? Conſuetudines ſunt-ne quoad hanc rem uniformes? ibid. caſ. 6.

Habent-ne jus in bona, quæ per ſucceſſionem vel donationem obtingunt Ceſſionariis poſt ceſſionem ſuorum bonorum factam? Poſſunt-ne iis eos omnino & ex eo toto privare? ibid. caſ. 8.

Si major pars Creditorum concedere velit Debitori remiſſionem aliquam, reliqui cujuſcumque ſint generis tenentur-ne, ad conſentiendum? Quænam eſt quoad hoc Juriſprudentia Galliæ? ibid. caſ. 9.

Si Mercator, aut Artifex, ceſſerit alicui ſuam officinam, & omnia quæ ad mercaturam, vel ad artificium exercendum neceſſaria ſunt, poteſt-ne adhuc negotiari, aut operari, ſive in contractu renunciaverit profeſſioni ſuæ, ſive non? ibid. caſ. 12.

CHARITAS.

Vide, quod in fronte hujus Tituli eſt, proœmium.

Quomodo definitur charitas Theologica? Amor ſpei eſt-ne incompatibilis cum amore charitatis? ibid. caſ. 1.

Supplet-ne fidem explicitam veritatum quarumdam ad ſalutem neceſſariarum? tom. 2. v. *Fides*, caſ. 1.

Pueri, qui ad ætatem & uſum pervenerunt rationis, tenentur-ne producere actus quoſdam amoris Dei? Sunt-ne impellendi, ut in confeſſione accuſent ejuſmodi omiſſionem, ſi conſcii ſibi ſint alicujus? tom. 1. v. *Charitas*, caſ. 2.

Neceſſitas vacandi operibus charitatis an prævalere debet obligationi recitandi Breviarium? tom. 1. v. *Officium Breviarii*, caſ. 6.

Eſt-ne obligatio exercendi charitatem erga proximum, ubi periculum eſt damni inde ſibi accerſendi? tom. 1 v. *Charitas*, caſ. 3.

Charitas exigit-ne, ut quis ad ſervandum proximum ſe exponat evidenti periculo amittendi vitam ſuam? ibid. caſ. 9.

An eodem amore proſequendi ſunt liberi ſui, ſive ſint boni, ſive mali? ibid. caſ. 5.

Oportet-ne auxilium ferre Patri præ Matre? ibid. caſ. 10.

Oportet-ne auxilium ferre Patri ſuo & Matri præ Uxore ſuâ? ibid caſ 2.

Peccat-ne contra charitatem, qui in correctione fraterna duris utitur verbis atque ſeveris? tom. 2. v. *Correctio fraterna*, caſ. 4.

Charitas obligat-ne dare inimicis ſigna amicitiæ externa? tom. 1. v. *Charitas*, caſ 4.

Sunt-ne aliqui caſus, in quibus diſpenſari aliquis poſſit ab hoc? ibidem.

Eſt-ne peccatum contra charitatem habere averſionem pro aliquo, propter ipſius inordinatam vitam? ibid. caſ. 12.

An ſine periculo peccandi contra charitatem negare quis poteſt, velle ſe deſiſtere à lite intentatâ alicui ad reparationem injuriæ illatæ? ibid caſ. 6. & caſ. 7.

Reum, promittentem, ſe ſatisfacere velle, an poteſt quis abſque diſcrimine peccandi adversùs charitatem, criminaliter perſequi? ibid. caſ. 8.

CHARTÆ LUSORIÆ.

An omnis generis ludus chartarum Clericis prohibitus eſt? tom. 2. v. *Ludus*, caſ 2.

Clericis nonne licet ſpectare Laicos, ludentes chartis? Eſt-ne aliquis caſus, quo mortaliter peccant, videndo alios ludentes? ibid. caſ. 10.

Licet-ne fabricare aut vendere chartas luſorias? ibid. caſ. 8.

CHIROGRAPHUM.

Poteſt-ne exigi ſolutio Chirographi, quod Debitor ſolviſſe ſe affirmat, cùm compertum habetur, quòd illud perdiderit, & cùm Debitor offert ſe teſtibus probaturum ſolutionem ejus Chirographi eſſe factam? tom. 2. v. *Debitum*, caſ. 5.

Chirographa an non ſunt æſtimabilia, niſi prout valent in loco ſuo? Lucrum, quod per Chirographa poteſt quæri, eſt-ne uſurarium? tom. 3. v. *Reſtitutio*, caſ. 222.

Eſt-ne mendacium Chirographa ſcribendo imitari? tom. 2. v. *Mendacium*, caſ. 3.

CHIRURGUS.

Chirurgi, qui venam incidendo ſanguinem emiſerunt, aut aliquem truncârunt, ſunt-ne irregulares? tom. 1 v. *Diſpenſatio irregularitatis*, caſ 20.

Clerici Seculares & Regulares, poſſunt-ne exercere Chirurgicam artem? ibid. caſ. 21. & tom. 2. v. *Irregularitas*, caſ. 38. 42. 76. 77. 78. & 79.

Clerici poſſunt-ne adjuvare Chirurgos in mutilatione aliquâ, ita tamen ut eo non incurrant irregularitatem? ibid. caſ. 80.

CHOCOLATI POTUS.

Chocolati potio, ſumpta diebus jejunii, extra tempus, quo cibus ordinariò ſumitur, rumpit-ne jejunium? tom. 2. v. *Jejunium*, caſ. 14

CHRISMA.

Parochi tenentur-ne ſingulis annis proviſionem facere Chriſmatis, recenter conſecrati? tom. 1. v. *Baptiſmus*, caſ. 6.

Poſſunt-

Poſſunt-ne uti Chriſmate anni præcedentis? *ibidem*.
Unctio Sacri Chriſmatis eſt-ne eſſentialis Sacramento Confirmationis? tom. 1. v. *Confirmatio*, caſ. 1.

CHRISTIANUS.

Valere-ne debet apud Chriſtianos Paganorum juramentum, quod faciunt per idola ſua? Poſſunt-ne eos inducere ad facienda ejuſmodi juramenta? tom. 2. v. *Jurare*, caſ. 17.
Chriſtianus, in ſervitute detentus, tenetur-ne confiteri peccata & communicare, non obſtantibus minis Domini ſui? tom. 2. v. *Mancipium*, caſ. 2.
Debet-ne reddi libertas ſervis, Chrianam amplectentibus Religionem? *ibid*, caſ. 3.
Poſſunt-ne cogi Ethnici, Judæi ac Infideles, ut Chriſtiani fiant? tom. 2. v. *Infideles*, caſ. 4.

CIBUS.

Oportet-ne ſequi uſum ciborum, conſuetudinem locorum ac domuum Religioſarum, ubi quis moratur? tom. 3. v. *Religioſus*, caſ. 6. & v. *Religioſa*, caſ. 4.
Licet-ne cibos guſtare, iiſque oblectari, edendo? tom. 2. v. *Gula*, caſ. 2.

CINGULUM.

An in celebratione Miſſæ adhiberi poteſt ſtola Cinguli loco? tom. 2. v. *Ornamenta Eccleſiæ*, caſ. 7.

CINIS.

Eſt-ne obligatio cineres recipiendi primo die jejunii quadrageſimalis? tom. 1. v. *Conſuetudo*, caſ. 1.

CIRCULATOR.

Vide hujus vocis Proœmium.

Licitum-ne eſt Circulatorum artificium? Hæc profeſſio eſt-ne in ſe ipſâ damnanda, & nonne abſolutio deneganda eſt omnis generis Circulatoribus, qui nolunt ſuæ renuntiare profeſſioni? tom. 1. v. *Circulator*, caſ. 1.
Eſt-ne permiſſum emere aliquid ab hujuſmodi hominibus? An aliquid ipſis dari poteſt remunerationis modo? *ibidem*.
Licet-ne Eccleſiaſticis hanc exercere artem? An ſaltem permittitur ipſis iſtiuſmodi aſſiſtere ludis? *ibid*. caſ. 2. & 3.
Circulatores peccant-ne mortaliter, ſaltando modis periculoſis? *ibid*. caſ. 4.

CIRCUMSTANTIÆ.

Vide, quod in fronte hujus tituli eſt, Proœmium.

Omiſſio circumſtantiarum, quæ ſpeciem mutant peccati, aut illud aggravant, reddit-ne confeſſionem nullam? tom. 1. v. *Confeſſio*, caſ. 18. & 20.
An eodem modo ſe res habet cum omiſſione circumſtantiarum, delicti conſortium, temporis & diei? *ibid*. caſ. 19. 21. & 22.

CISTERCIENSES.

Admittitur-ne in Galliâ privilegium, quod Innocentius III. anno 1489. conceſſit Abbati Ciſtercienſi, quo ipſi indulgetur facultas ſuis Religioſis conferendi Ordines Subdiaconorum & Diaconorum? tom. 1. v. *Approbatio*, caſ. 16.
Contradicitur-ne huic Abbati privilegium examinandi Religioſas Novitias, & permittendi Profeſſis mutare Monaſterium, ſine conſenſu Ordinarii? tom. 3. v. *Religioſa*, caſ. 16.

CLANDESTINITAS.

Vide *Impedimentum Clandeſtinitatis*.

CLATHRUM.

Abbatiſſa Ordinis Reformati (aut quævis alia Religioſa) poteſt-ne ſola ad clathrum ſe recipere ad excipiendas ibi viſitationes cognatorum ſuorum aeque amicorum? tom. 1. v. *Abbatiſſa*, caſ. 3.

CLAUSTRUM.

Epiſcopi ſunt-ne Superiores nati omnium Monaſteriorum, quantum ad viſitationem Clauſtri? tom. 2. v. *Monaſterium*, caſ. 4. & 5.
Epiſcopi poſſunt-ne obligare omnis generis Religioſas ad ſe Clauſtro includendas? tom. 3. v. *Religioſa*, caſ. 15.
Superiores poſſunt-ne interdum diſſimulare violationem clauſtri? *ibid*. caſ. 10.
Religioſæ, quæ admittunt parvulos, aut Domeſticos domûs ſuæ paternæ, aut alios ſexus oppoſiti, ſub prætextu charitatem exercendi, violant-ne clauſtrum ſuum? tom. 2. v. *Monaſterium*, caſ. 9.
Poteſt-ne clauſtrum violari aliis adhuc modis? *ibid*. caſ. 6. 7. & 10.
Eſt-ne obligatio ſe ſubjiciendi clauſtro in Monaſterium introducto poſt factam ibi profeſſionem? tom. 3. v. *Votum*, caſ. 35.

CLAUSULA.

Quomodo intelligenda eſt clauſula: *aut quovis alio modo vacaverit*? Habet-ne locum in omnis generis caſibus? tom. 1. v. *Devolutum*, caſ. 1.

CLERICUS.

Clerici poſſunt-ne ſuis renuntiare privilegiis? tom. 2. v. *Judex*, caſ. 10.
Clerici poſſunt-ne negotiari, rerum Sæcularium adminiſtrationem in ſe ſuſcipere, & exercere rem Judiciariam? tom. 1. v. *Clericus*, caſ. 1. 2. 3. & 4.
Excommunicatio, quam quis incurrit occidendo, mutilando, vel contumeliâ afficiendo Clericum, promotum ad Ordines Sacros, aut non ſacros, eſt-ne reſervata Papæ? Sunt-ne aliqui caſus, quibus Romam ideò recurrere non ſit neceſſarium; & quibus nulla incurritur pœna percutiendo Clericum? tom. 2. v. *Excommunicatio*, caſ. 45.
Omnis actio, notabiliter injurioſa perſonæ Clerici eſt-ne materia excommunicationis? *ibid*. caſ. 3.
Clerici, qui ex voluptate ſe invicem feriunt, incurrunt-ne excommunicationem? *ibid*. caſ. 45.
Ii, qui malè excipiunt Clericum Apoſtatam, ſunt-ne excommunicati? *Ibidem*.
Clerici, Beneficiarii aut Sacerdotes, tenentur-ne geſtare tunicam Sacerdotalem? Peccant-ne graviter, ſi hoc facere omittunt? tom. 3. v. *Veſtis*, caſ. 2.
Ludi, quibus fortunæ ſe committunt & induſtriam ſuam exercent, ſunt-ne illis prohibiti? tom. 2. v. *Ludus*, caſ. 2. & caſ. 4.
Tenentur-ne Clerici ſimplices in ſuppario aſſiſtere Officio divino, diebus Dominicis & Feſtis? tom. 3. v. *Tonſura*, caſ. 2.
Geſtatio armorum reddit-ne Clericos irregulares? tom. 2. *Irregularis*, caſ. 23.
Poſſunt-ne ita tamen, ut inde non fiant irregulares, deponere ut teſtes coram Judice, tam in cauſâ civili, quàm criminali? *ibid*. caſ. 5.
Eſt-ne iis conferenda ſepultura Eccleſiaſtica per tempus Interdicti? Poteſt-ne fieri cum aliquibus ſolemnitatibus? tom. 2. v. *Interdictum*, caſ. 11. *Vide* ECCLESIASTICUS.

COELUM.

An ſemper peccatum eſt jurare per Cœlum? tom. 2. v. *Jurare*, caſ. 3.

COEMETERIUM.

Vide, quod in fronte hujus Tituli eſt, Proœmium.

Cœmeteria, ſive adjacentia Eccleſiæ, ſive non, ſunt-ne polluta profanatione aut demolitione Eccleſiæ? *ibid*. caſ. 1. & v. *Altare*, caſ. 5. & tom. 2. v. *Eccleſia*, caſ. 16.
Cœmeteria, ſive contigua Eccleſiæ, ſive non contigua, ſi polluta ſint, an Eccleſia polluta pariter eſt cenſenda? tom. 1. v. *Cœmeterium*, caſ. 2.
An intelligendum quoque de cœmeterio, quod Canones de reconciliatione Eccleſiæ præſcribunt? tom. 2. v. *Eccleſia*, caſ. 17.
Si cœmeteria ſint interdicta, an Eccleſiæ interdictæ quoque ſunt? tom. 2. v. *Interdictum*, caſ. 19.
Duo cœmeteria muro ab invicem ſeparata, ſed quæ portam habent communem, qua ab uno in alterum cœmeterium tranſitus patet, ſunt-ne polluta ambo, ſi profanetur alterutrum? tom. 1. v. *Cœmeterium*, caſ. 3.
Cœmeteria ſunt-ne præſcriptioni ſubjecta? tom. 3. v. *Præſcriptio*, caſ. 12.
Poteſt-ne emi ac vendi jus ſepeliendi in cœmeterio? tom. 3. v. *Sepultura*, caſ. 2.
Judex Laicus poteſt-ne ſuam exercere Juriſdictionem in cœmeterio? tom. 2. v. *Judex*, caſ. 23.

CŒNULA, vulgò COLLATIO.

Cœnulæ jejunii, ſeu collationes, an omni tempore fuerunt in uſu? Unde ſuam ducunt originem? An in tali cœnulâ, ſeu collatione, adhibere licet panem & piſces frixos? tom. 2. v. *Jejunium*, caſ. 8.
Harum cœnularum, ſeu collationum, conſuetudo eſt-ne approbata in Eccleſiâ? Caret-ne peccato? *ibid*. caſ. 17.

COGITATIO.

Vide hujus vocis Proœmium.

Eſt-ne peccatum mortale ſe-ipſum voluntariò paſcere cogitationibus impuris? Sunt-ne certæ quædam ac tutæ regulæ, quibus dignoſcat aliquis, num iis conſenſum præbuerit, nec ne? *Ibidem*.
Sola moroſitas in cogitationibus impuris eſt-ne peccatum? Quid eſt quod vocant Delectationem moroſam? tom. 1. v. *Cogitatio*, caſ. 2.

COGNATIO.

An varii generis ſunt cognationes? Matrimonium eſt-ne validum in omnibus his differentibus cognationis gradibus? Cognatio legitima & illegitima, an una æquè ac altera impedimentum eſt dirimens? v. *Proœmium in vocem*, Impedimentum cognationis naturalis, & in duas voces ſequentes.

COGNATUS.

An Beneficia conferri poſſunt cognatis ſuis præ omnibus aliis, imprimis ſi iis indigni non ſunt? tom. 1. v. *Collator*, caſ. 2. 3. & 4.

COITUS.

Judices an noſtris temporibus mandare poſſunt coitum? Coitus eſt-ne argumentum certum virilitatis, aut impotentiæ alicujus viri? An diu in uſu fuit in Galliâ, & quando fuit abolitus? tom. 2. v. *Impedimentum impotentiæ*, caſ. 20.

COLLATOR.

Vide, quod in fronte hujus Tituli eſt, Proœmium.

Collatores ſunt-ne obligati ad conferenda Beneficia ſubjectis dignioribus? Dignitas ſubjecti alicujus an æſtimanda eſt à merito ipſius perſonali, an verò ab utilitate, quam Eccleſiæ poteſt præſtare? *ibid*. caſ. 1.
Poſſunt-ne ſubjecto minùs digno, cui favent, conferre Beneficium ſimplex, præferendo eum aliis aptioribus fungendo muneri? *ibid*. caſ. 2.
Poſſunt-ne in collatione Beneficii præferre aliis cognatum, quem non minùs dignum quàm alios credunt? *ibid*. caſ. 3.
Poſſunt-ne cognato, qui minùs dignus eſt quàm aliud ſubjectum, conferre Beneficium, ſub prætextu, quòd dotes ac virtutem habeat ſufficientes? *ibid*. caſ. 4.
Tenentur-ne ad reſtitutionem erga ſubjecta digniſſima, quæ non nominarunt, favorem exhibendo ſuum ſubjectis minùs dignis? tom. 3. v. *Reſtitutio*, caſ. 150.
Poſſunt-ne promittere Beneficium, quod nondum vacat? Poſſunt-ne conferre Beneficium ei, qui illud petiit antequam vacaret? tom. 1. v. *Collator*, caſ. 5. & v. *Beneficium*, caſ. 6. & tom. 3. v. *Patronus*, caſ. 7.

COLLATIO BENEFICIORUM.

Vide, quod in fronte hujus Tituli eſt, Proœmium.

Collatio Beneficii in Patronatu Laico, facta ab Epiſcopo non exſpectante præſentationem Patroni, eſt-ne *ipſo jure* nulla? Proviſio talis poteſt-ne annullari ſententiâ? *ibid*. caſ. 1.
Collatio ejuſmodi eſt-ne valida, cùm Epiſcopus jam ſæpiùs nominavit ad idem Beneficium? Quodnam tempus requiritur, ut Epiſcopus præſcribat Patronis? *ibid*. caſ. 2.
Patronus Eccleſiaſticus poteſt-ne variare in collatione Beneficii? *ibid*. caſ. 7.

Epiſcopus poteſt-ne ſupprimere proviſiones, factas pro uno, & novas expediendas curare pro alio? *ibid.* caſ. 8.

Collatio Beneficiorum Curatorum, dependentium ab Abbatiâ, pertinet-ne jure ad Ordinarium, dum Abbatis vacat ſedes? *ibid.* caſ. 3.

Collatio Beneficii, facta à Metropolitano, & nulla ob defectum juris & poteſtatis illud conferendi, ſit-ne valida ſi jus iſtud devolvatur ad Metropolitanum, negligentiâ ſuffraganei? *ibid.* caſ. 4.

Collatio facta ab Epiſcopo eſt-ne valida, ſi qui à Romanâ Curiâ proviſus eſt, impar ſit Beneficii muneri fungendo? Requiritur-ne ut ad hoc nova proviſio Româ interveniat? *ibid.* caſ. 6.

Poteſt-ne validè conferri Beneficium, ſi is qui poſſidet amplectitur hæreſim? Novus proviſus debet-ne uti quibuſdam formis, ad capiendam ejus poſſeſſionem? *ibid.* caſ. 9.

Collatio Beneficii, facta à Patrono excommunicato denuntiato, eſt-ne nulla? Poteſt-ne committere quemdam & deputare, qui ejus loco nominet? *ibid.* caſ. 5.

Collatio Beneficii, facta ab Epiſcopo, ligato excommunicatione majori, publicâ aut occultâ, eſt-ne nulla? *ibid.* caſ. 11.

Collatio Beneficii, facta in favorem excommunicati eſt-ne valida ac licita? *ibid.* caſ. 10. & tom. 2. v. *Excommunicatio*, caſ. 24.

Collatio Beneficiorum facta à Magnis Vicariis, dum Epiſcopus eſt excommunicatus denuntiatus, eſt-ne valida? tom. 1. v. *Collatio*, caſ. 12.

Collatio Beneficiorum, tam libera, quàm coacta, pertinet-ne jure ad Magnos Vicarios? Quid intelligitur per collationem liberam atque coactam? *ibid.* caſ. 13. & tom. 3. v. *Vicarius*, caſ. 5.

Collatio Beneficii, facta à Magno Vicario, poſtquam Epiſcopus renuntiavit Epiſcopatui ſuo intra manus Regis, eſt-ne valida? tom. 1. v. *Collatio*, caſ. 14. & tom. 3. v. *Vicarius*, caſ. 4.

Si à duobus Collatoribus idem collatum ſit Beneficium duobus ſubjectis, utra collatio prævalet alteri? tom. 3. v. *Vicarius*, caſ. 6.

Collatio eſt-ne valida, ſi poſt factam in Curiâ Romanâ permutationem, alter permutantium eò jam rem deduxit, ut regeſtis infereretur actus permutationis, & ut non ſublatis priùs proviſionibus ſuis, provideri ſe fecit de Beneficio per Collatorem ordinarium poſt renuntiationem puram & ſimplicem, quam fecit ejus compermutans? tom. 1. v. *Collatio*, caſ. 15.

Patroni Laici an pleno jure & ſine autoritate Epiſcopi conferre poſſunt Beneficia ab ipſis dependentia? *ibid.* caſ. 16.

COLLECTORES.

Judices Minorum urbium poſſunt-ne eligi Collectores, etiam inviti? tom. 2 v. *Judex*, caſ. 22.

Collectores tenentur-ne ad reſtitutionem, cùm ut rationem haberent quorumdam privatorum, nimis communitatem incolarum oneraverunt? tom. 1. v. *Domini Parœciarum*, caſ. 8. Vide tributum annuum.

COLUMBÆ.

An abſque peccato occidi poſſunt alterius columbæ, quæ ſparſa in agris noſtris ſemina, aut quæ jam in eo ſunt, ut mox colligantur grana editum veniunt? tom. 2. v. *Monitorium*, caſ. 22.

COLUMBARIUM.

Dominus, qui altam habet juſtitiam, poteſt-ne columbarium ſibi ædificandum curare? tom. 2. v. *Leporarium*, caſ. 1.

COMMERCIUM.

Commercium maritium, quod exercetur in Cameris Cautionum, eſt-ne uſurarium? tom. 3. v. *Juro*, caſ. 32.

Internuncii in commercio tenentur-ne reſpondere de ſolvabilitate eorum, quibus aliquid vendere faciunt ſub fide? tom. 3. v. *Reſtitutio*, caſ. 3.

Papa poteſt-ne Commiſſarios nominare in Galliâ, ut judicent de causâ, in qua appellatum eſt ad ipſius Tribunal? Quænam ad hoc requiruntur conditiones? tom. 1. v. *Appellatio*, caſ. 25.

COMMISSIO.

Commiſſionarius, ſeu inſtitor, cui emendi ac vendendi poteſtatem dedit Mercator, an poteſt aliquid, inſcio ſuo committente, retinere pro ſuo ſalario; tom. 2. v. *Emptio*, caſ. 17. & tom. 3. v. *Sartinator*, caſ. 2.

An is, qui aliquam commiſſionem, ſeu negotium gerendum, ſuſcepit, tenetur illud exequi, ſub pœnâ reſtitutionis? tom. 3. v. *Reſtitutio*, caſ. 40. & ſeqq.

COMMODATUM.

Vide hujus vocis Proœmium.

An rem pro tempore aliquo commodatam tenetur quis, ad nutum, & quando placet commodanti, reddere? tom. 1. v. *Commodatum*, caſ. 1.

Ii, quibus aliquid in eorum uſum commodatum fuit, tenentur-ne de caſibus fortuitis, qui præter ipſorum culpam evenerunt? *ibid.* caſ. 2. & tom. 3. v. *Societas*, caſ. 4.

An rem commodatam convertere licet in uſum differentem ab eo, de quo cum commodante conventum eſt? tom. 1. v. *Commodatum*, caſ. 3.

De quibus culpis tenentur ii, qui rem aliquam mutuo accipiunt in propriam ſuam ac peculiarem utilitatem, aut in utilitatem, quæ ipſis communis eſt cum commodante, aut quæ ſolam reſpicit hujus (commodantis) utilitatem? *ibid.* caſ. 4 5. 6. & 9.

Si res commodata deterior facta eſt uſu ejus legitimo & qui jure potuit fieri, eſt-ne obligatus commodanti in hoc caſu damnum præſtandi? *ibid.* caſ. 7

Si commodatarius ſe ſubjicit æſtimationi rei, quam commodato accipit, cenſetur-ne ſuſcipere in ſe caſuum fortuitorum periculum? *ibid.* caſ. 8.

Semper-ne tenetur commodatarius conſervationem commodati præferre ſuis propriis rebus? *ibid.* caſ. 9. & tom. 3. v. *Reſtitutio*, caſ. 34. 36. & 37.

Commodatarius tenetur-ne damnum præſtare, quod commodans paſſus eſt commodando? tom. 2. v. *Uſura*, caſ. 27. & 34. & tom. 3. v. *Reſtitutio*, caſ. 35. 37. & 39 & tom. 1. v. *Emptio*, caſ. 4.

Licet-ne lucrum capere ex pecuniâ per modum commodati? tom. 2. v. *Lucrum ultra ſortem*, caſ. 9. 10. & 15.

Lucrum, ex commodato permiſſum à Juſtitiâ, an novum poteſt producere lucrum pro ratâ debiti reliquiarum parte? tom. 2. v. *Lucrum lucri ultra ſortem*, caſ. 1.

Creditor tenetur-ne pecuniam, quam tertius aliquis commodavit ipſius Debitori, ut ipſum ſolveret, tenetur-ne, inquam, reddere iſtam pecuniam, ſi Debitor deinceps non ſolvendo fiat? tom. 3. v. *Reſtitutio*, caſ. 23.

Commodatum transfert-ne revera Dominium rei commodatæ in eum, cui commodatur? *Ibidem.*

An eo caſu tenetur quis de caſibus fortuitis? *ibid.* caſ. 34.

Commodator tenetur-ne Commodatario de culpâ, quæ in jure appellatur leviſſima? *ibid.* caſ. 36.

Sunt-ne caſus quidam, ubi de iis non teneatur? *ibid.* caſ. 37.

COMMUNIO.

Vide, quod in fronte hujus Tituli eſt, Proœmium.

Pueri decem annorum poſſunt-ne recipi ad celebrandam primam ſuam Communionem? Quænam neceſſariæ ſunt ad hoc conditiones? *ibid.* caſ. 1.

Præceptum, obligans ad ſumendum Chriſti Corpus ante ullum (alium) cibum, eſt-ne valdè antiquum? *ibid.* caſ. 8. & tom. 2. v. *Miſſa*, caſ. 3.

Sunt-ne aliqui caſus, quibus quis ad Communionem accedere poteſt, ſumpto priùs cibo? tom. 1. v. *Communio*, caſ. 8.

Si, infirmitatis gratiâ, tenetur quis cibi aliquid ſumere, poteſt-ne poſtea ad Communionem accedere? *ibidem.*

Si quis aliquid ori impoſuit, & certus non ſit, an conſumpſerit ante mediam noctem nec-ne, poteſt-ne hoc in caſu communicare poſtridie? *ibid.* caſ. 9

Si quis jus aut vinum deguſtaverit, ita tamen ut nihil abſorbſerit, poteſt-ne poſtridie communicare? *ibid.* caſ. 10.

Eſt-ne peccatum edere ſtatim à Communione? Erat-ne iſtud prohibitum aliquando? *ibid.* caſ. 12.

Communio eſt-ne adultis neceſſaria ex præcepto, quo neglecto rei ſiant peccati mortalis? tom. 1. v. *Conſecrare*, caſ. 4.

Si quis veram habeat contritionem, poteſt-ne communicare ſine prævia Confeſſione? Sunt-ne aliqui caſus, in quibus id fieri poteſt? tom 1. v. *Communio*, caſ. 31.

Concedebatur-ne olim permiſſio communicandi ante impletam pœnitentiam injunctam? tom. 1. v. *Confeſſarius*, caſ. 3.

Pollutio eſt-ne ex ſe ipſâ obſtaculum, quominus quis ad ſacram accedere debeat Communionem? Eſt-ne aliquis caſus, quo tale evadat obſtaculum Pollutio? tom. 1. v. *Communio*, caſ. 2.

Poſſunt ne admitti ad ſacram Communionem ii, qui involuntarium ſeminis fluxum cum aliquâ carnali delectatione paſſuntur? *ibid.* caſ. 3.

Poſſunt-ne admitti ad communicandum ii, qui in impuritatis peccatum inciderunt mortale eo ipſo die, quo confeſſi ſunt? *ibid.* caſ. 4.

Eſt-ne admittenda ad ſacram Communionem mulier, accedens pectore nudo, aut vultu fuco aut ſericis maculis ornato? tom. 3. v. *Sumtus*, caſ. 2.

Si quis paulò ante Communionem meminerit peccati, quod non confeſſus eſt, debet-ne recedere ad illud confitendum, an verò nihilominus poteſt ad ſacram accedere Communionem? tom. 1. v. *Communio*, caſ. 5.

Si quis reus peccati mortalis, attamen nonniſi veniale commiſiſſe credat, peccat-ne communicando? *ibid.* caſ. 6.

Quæ quis oblitus eſt peccata in Confeſſione, remittuntur-ne ipſi per Communionem? *ibid.* caſ. 7.

Peccata mortalia, admiſſa diebus Communionis, ſunt-ne graviora peccatis, quæ aliis diebus perpetrantur? tom. 1. v. *Dies Dominicæ ac Feſti* caſ. 18.

Parochus debet-ne Communionem denegare fœneratori publico, quando eum ſcit confeſſum eſſe? Debet-ne publicè eum interrogare, & quærere, num renuntiaverit peccato ſuo? tom. 1. v. *Communio*, caſ. 2. & tom. 3. v. *Peccator publicus*, caſ. 1.

Eſt-ne aliqua facienda differentia inter notorietatem juris & notorietatem facti, reſpectu peccatoris publici? An una atque altera ipſum excludunt à Sanctâ Communione? Tres præcautiones, quas debet adhiberi Parochus, antequam ſacram deneget Communionem peccatori publico? *Ibidem.*

Debet-ne publicè denegari Communio iis, qui non ſine ſcandalo totior Parochiæ in concubinatu vivunt? tom. 1. v. *Communio*, caſ. 14.

Debet-ne denegari Communio iis, qui notoriè vitam agunt inordinatam, ſed teſtimonium afferunt, quod ipſos confeſſos probat? tom. 3. v. *Peccator publicus*, caſ. 1.

Eſt-ne ſacra Communio præbenda iis, qui, cùm in ſtatu peccati mortalis eſſe noſcantur, eam publicè petunt? tom. 2. v. *Impedimentum Matrimonii*, caſ. 3.

Si denegata alicui ſit abſolutio, debet-ne ei denegari Communio, ſive illam publicè, ſive privatim, poſtulet? tom. 1. v. *Communio*, caſ. 13. & v. *Confeſſarius* 2. caſ. 1.

Si perſonæ, quæ inordinatè vivunt, ad ſacram accedant Communionem, rectè-ne iis porrigitur Hoſtia non conſecrata, ad impediendum ſacrilegium, quod committerent, Corpus & Sanguinem Chriſti prophanando? tom. 1. v. *Communio*, caſ. 15.

Matrimonio juncti admittebantur-ne olim ad Communionem eo ipſo die, quo debitum ſibi reddiderunt conjugale? Admittentur-ne hodie? & quo in caſu? tom. 1. v. *Debitum conjugale*, caſ. 7. & caſ. 34.

An quælibet Communio infructuoſa eſt ſacrilegium? tom 1. v. *Abſolutio*, caſ. 9.

An qualibet die Dominicâ Communio Sacra concedenda ægrotis piis, qui eam petunt? tom. 1. v. *Communio*, caſ. 11.

Si eo ipſo, quo quis communicavit, die in periculoſum morbum incidat, poteſt-ne Viaticum accipere? *ibid.* caſ. 16.

Viaticum eſt-ne dandum iis ægrotis, qui poſt factam confeſſionem ſanam amittunt rationem, an phrenefin incidentes? *ibid.* caſ. 17.

Viaticum eſt-ne impertiendum Energumeno, cum periculo vitæ ægrotanti, ſi illud poſtulet? tom. 2. v. *Energumenus*, caſ. 2.

Tempore contagioſo poſſunt-ne ad dandum ægrotis Viaticum certæ quædam adhiberi cautiones inuſitatæ; & quænam ſunt illæ? tom. 1. v. *Communio*, caſ. 18. & tom. 3 v *Parochus*, caſ 4.

Communio accepta à Sacerdote viro pio, an plus confert gratiæ, quàm ſi ab alio minùs probo acciperetur? An ideò certi quidam Sacerdotes vitari, alii verò eligi poſſunt, cùm ſumenda eſt Communio? tom. 1. v. *Communio*, caſ. 19.

Poteſt-ne tutâ conſcientiâ, accipi communio à Sacerdote, quem concubinarium aut Simoniacum eſſe publicè notum eſt? *ibid.* caſ. 20.

Sacerdotes, qui Euchariſtiam in peccato mortali adminiſtrant, peccant-ne mortaliter? Et committunt-ne totidem peccata mortalia, quot eam adminiſtrant hominibus? *ibid.* caſ. 29.

Parochus ægrotans poteſt-ne Diacono committere, ut Viaticum afferat ægrotis? *ibid.* caſ 30.

Poteſt-ne quis propriâ auctoritate, & ex motivo humilitatis communionem differre Paſchalem? *ibid.* caſ. 21.

Confeſſarii habent-ne liberam poteſtatem illam in aliud differendi tempus? tom. 1. v *Confeſſio*, caſ. 38.

Obligatio communicandi, manet-ne etiam poſt tempus Paſchale, reſpectu eorum, qui hoc tempore illud neglexerunt? tom. 1. v. *Communio*, caſ. 23.

An communicare debet ante tempus Paſchale qui perſuaſus eſt, fore ut eo tempore præcepto Eccleſiæ ſatisfacere non poſſit? *ibid.* caſ. 24.

Si duas quis habeat domos in diverſis Diœceſibus, nonne liberum ipſi eſt, tempore Paſchatis, communicare in eâ, qua mavult Diœceſi? *ibid.* caſ. 25.

Eſt-ne concedenda communio ei, qui coram Tribunali Pœnitentiæ ſuo declarat Parocho, accepiſſe ſe abſolutionem ab alio Confeſſario? *ibid.* caſ. 27.

Sepultura Eccleſiaſtica eſt-ne deneganda iis, qui neglecto debito Paſchali publicè admoniti ſunt juxta ſtatuta Diœceſis? *ibid.* caſ. 26.

Eſt-ne cenſendus ſatisfacere præcepto de annuâ celebrandâ communione is qui, ne huic deeſſe videatur, ſacrilegam facit communionem? Committit-ne duplex peccatum taliter communicando? Eccleſia habet-ne poteſtatem Paſchalem præſcribendi communionem? *ibid.* caſ. 27.

COMMUNITAS BONORUM.

Vide, quod in fronte hujus Tituli eſt, Proœmium.

Conjux poteſt-ne de bonis ſuæ communitatis pro arbitrio diſponere, diſſentiente aut inſcio altero ſuo conjuge? *ibid.* caſ. 1. & tom. 2. v. *Furari*, caſ 3 & v. *Legatum*, caſ. 73.

Mulier, quæ ſuſpicatur quòd Maritus ſuus nimis & præter modum prodigus diſſipet bona, poteſt-ne rationem ab eo exigere bonorum communitatis? Poteſt-ne clam aliquid ſubducere per modum compenſationis? *ibid.* caſ. 2.

Mulieres poſſunt-ne clam quædam ſubducere communitatis bona ad ludo vel voluptatibus indulgendum, vel ad eleemoſynas faciendas? *ibid.* caſ. 4.

Mulier poteſt-ne Patrem ſuum, aut Matrem ſuam, juvare bonis communitatis, etiamſi Maritus eâ in re conſentire nolit? *ibid.* caſ. 4.

An eodem modo ſe res habet reſpectu fratris, ſororis, aut liberorum ex primo matrimonio? *ibidem.*

Conjugum uno mortuo, poteſt-ne alter quædam ſubripere communitatis bona, in præjudicium Creditorum? tom. 3. v. *Reſtitutio*, caſ. 99 102 & 132.

Mulier poteſt-ne poſt mortem mariti renuntiare communitati bonorum, & pactis tantùm matrimonialibus ſtare? Tenetur-ne hoc in caſu ad reſtitutionem erga Creditores, quando defuncti bona non ſufficiunt debitis ſolvendis? tom. 1. v. *Communitas bonorum*, caſ. 6.

Sunt-ne aliqui caſus, in quibus Creditores obtinere poſſint, ut Mariti juridicè condemnentur ad ſolvenda debita, à ſuis Uxoribus ante matrimonium initum contracta, quamcumque etiam clauſulam habeat contractus ipſorum matrimonialis? *ibid.* caſ. 1.

Marito negante dotem filiæ ſuæ conſtituere requiſitam ad ingrediendum Monaſterium, an Uxor, ipſo inſcio, ex bonis communitatis addere poteſt quod deeſt ad finem illum obtinendum? *ibid.* caſ. 5.

COMOEDIA.

Vide Proœmium hujus Tituli.

Eſt-ne peccatum mortale Comœdiis adeſſe? Eſt-ne iis deneganda abſolutio, qui promittere recuſant ſe non ampliùs iis adfuturos? Comœdiæ noſtri temporis ſunt-ne caſtiores atque emendatiores ludicris præteriti temporis fabulis? *ibid.* caſ. 1.

Comœdorum ars atque profeſſio eſt-ne ex ſuâ naturâ mala atque illicita? Poteſt-ne quis, ſalvâ conſcientiâ, ad ipſorum ſuſtentationem contribuere? *ibidem.*

Poteſt-ne aliquod ipſis conferri donum extra caſum extremæ neceſſitatis? tom 3. v. *Promiſſio*, caſ. 9.

Oportet-ne denegari communio Comœdis, publicè ad Sacram accedentibus Tabulam? Sunt-ne publicè interrogandi, an ſuæ renunciaverint profeſſioni? tom. 1. v. *Comœdia*, caſ. 2. & tom. 3. v. *Peccator publicus*, caſ. 1.

Comœdi, qui morte inſtante abdicaturos hiſtricam ſuam artem promittere nolunt, poſſunt-ne admitti ad Sacrorum participationem Sacramentorum? Sunt-ne Eccleſiaſticâ Sepulturâ honorandi? tom. 1. v. *Comœdia*, caſ. 3.

Gymnaſiorum Moderatores, Religioſi ac Religioſæ, qui ſecretò comœdias quaſdam per ſuos ſibi commiſſos Juvenes exhibent, poſſunt-ne eum in uſum mutuare, aut conducere veſtes Comœdorum publicorum? *ibid.* caſ. 4.

COMPENSATIO.

Vide, quod in fronte hujus tituli eſt, Proœmium.

Compenſatio habet-ne locum, cùm is, qui eâ utitur, & is, adverſùs quem eâ utitur, ſibi invicem debent? *ibid.* caſ. 1.

Operarius poteſt-ne uti compenſatione uſquedum receperit tantum, quantum injuſtè ipſi negatum fuit, ac ſolvi neglectum? *ibid.* caſ 2.

Poteſt-ne aliquis per modum compenſationis tantum pecuniæ clam alteri ſurripere, quantum ipſi ſolvere injuſtè negavit? *ibid.* caſ. 3.

Si quis cum conſenſu totius communitatis gratuitò fuerit receptus in domum aliquam Eccleſiaſticam, & poſtea tamen obligetur ſolvere penſionem, poteſt-ne uti compenſatione, ita ut ex eo quod inter adminiſtrandum communitatis bona repoſuit, ſolvat illam penſionem? *ibid.* caſ. 12.

Filius familias, qui ne offendat Patrem non pactus eſt cum ipſo de mercede, quæ ad ipſum pro labore rediret, poteſt-ne poſt mortem Patris aliquam per modum compenſationis ſibi retinere pecuniam? *ibid.* caſ. 5.

Servi, quibus ſua ſalaria non ſufficientia eſſe videntur pro ſuis laboribus, poſſunt-ne per modum compenſationis clam aliquid Dominis ſuis ſurripere? Id ſi faciant, ſunt-ne furti rei? *ibid.* caſ. 4.

Si quis uſus fuerit compenſatione, obligatur-ne ad Monitorium illud revelare, etiamſi compenſatio fuerit juſta? tom. 2. v. *Monitorium*, caſ. 12.

Filia domeſtica, ſeu cubicularia, quæ ex malâ fide hæredum ſuæ Dominæ non recepit tantum, quantum Hera ipſi teſtamento legaverat, tenetur-ne, poſt mortem ejus, iſtis hæredibus reddere dimidium ſui legati, prout reddere promiſit Heræ ſuæ; & nonne poteſt uti compenſatione erga illos ob injuſtitiam, quam ipſi intulerunt? tom. 1. v. *Compenſatio*, caſ. 8.

Domeſticus, qui per multos annos non recepit mercedem, quæ ipſi debetur à Parentibus ſui Domini, qui, poſtquam candelas ſoliaque luſoria ſuis ſumptibus ſuppeditaſſet, & pro hoc non niſi parum accepiſſet, cùm Domina ſua id, quod luſores pro his dare ſolent, ab eo repetiiſſet, & ferè totum ſibi retinuiſſet; poteſt-ne hoc in caſu, per modum compenſationis aliquam Domino ſuo ſurripere pecuniam? *ibid.* caſ. 10.

Mulier, cujus Maritus bonorum communitatem non modicam comeſſando decoxiſſet, poteſt-ne per modum compenſationis quamdam clam ſurripere pecuniam? *ibid.* caſ. 7. & tom. 1. v *Communitas bonorum*, caſ. 3.

Mulier, quæ dotem ſuam, nuptialeſque omnes pactiones recepit, poteſt-ne ſub prætextu quòd communitas periit, retinere pecuniæ ſummam, quam ipſius ipſi dedit maritus? *ibid.* caſ. 6. & tom. 1. v. *Donatio*, caſ. 1.

Compenſatio eſt-ne licita reſpectu donationum inſinuari neglectarum? tom. 1. v. *Donatio*, caſ. 5.

Ii, qui hypothecam habent ordinariam & ſpeciale inſuper privilegium, poſſunt-ne uti compenſatione? tom. 1. v *Hypotheca*, caſ. 6.

Compenſatio debiti præſentis cum debito, cujus ſolutionis terminus nondum eſt elapſus, eſt-ne licita? tom. 1. v. *Compenſatio*, caſ. 11.

An eodem modo ſe res habet cum debito perſonali cum eo quod debetur tertio cuidam? *ibid.* caſ. 9.

Habet-ne locum compenſatio reſpectu Depoſiti? tom. 1. v *Depoſitum*, caſ. 9.

Compatroni poſſunt-ne inter ſe uti quadam compenſatione in nominatione Beneficiorum? tom. 3. v. *Patronatus*, caſ. 9.

COMPROMISSUM.

Electores delegati, habentes procurationem generalem, poſſunt-ne in electione uti modo compromiſſi? Et oppoſito compromiſſo facta ab unico ſolo, ſufficit-ne ad irritam reddendam electionem? tom. 1. v. *Arbiter*, caſ. 4. & caſ. 9. & 10. & tom. 2. v. *Electio*, caſ. 9.

CONCEPTIO.

Eſt-ne de conditione liberâ aut ſervili infantis judicandum pro tempore conceptionis illius, an verò pro tempore nativitatis ipſius? tom. 2. v *Illegitimus*, caſ. 8.

Infans, conceptus tempore, quo Pater & Mater ipſius inhabiles erant ad contrahendum matrimonium; poteſt-ne fieri legitimus, obtentâ in bonâ formâ diſpenſatione, quâ licitum ipſis ſit ac permiſſum matrimonium? *ibidem.*

CONCILIUM.

Concilia œcumenica ſemper-ne ſunt neceſſaria ad condemnandam hæreſim, aut ad definiendam propoſitionem fidei Divinæ? tom. 2. v. *Fides*, caſ 3.

Concilium Tridentinum eſt-ne receptum in Galliâ, quoad ea, quæ fidem reſpiciunt & bonos mores? tom. 1. v. *Beneficium*, caſ. 29.

CONCUBINATUS.

Concubinatus cenſetur-ne in Galliâ eſſe ex ſuâ naturâ crimen notorium? tom. 2. v. *Irregularitas*, caſ. 125.

Quandonam crimen iſtud propriè loquendo notorium eſt in Gallia? Eſt-ne ratio ſufficiens denegandi Sacram Communionem iis, qui ejus ſunt rei? tom. 1. v. *Communio*, caſ 14.

Eſt-ne abſolutio deneganda concubino publico, ſi negat concubinam è domo ſua ejicere? tom. 1. v. *Abſolutio*, caſ. 13. & caſ. 15.

Eſt-ne ipſi conferenda abſolutio, ſi ejicere illam non poteſt abſque ſcandalo? *ibid.* caſ. 16.

Affinitas ſpiritualis, quam quis cum concubina contrahit baptizando prolem ſuam in neceſſitatis caſu, eſt-ne impedimentum dirimens matrimonii, quod contracturi eſſent? tom. 1. v. *Impedimentum cognationis ſpiritualis*, caſ. 3.

CONDUCTIO.

Dominus Parœciæ poteſt-ne conducere quædam Eccleſiæ bona, aut ſuos vaſallos prohibere, ne ea per modum conductionis capiant? tom. 1. v. *Domini Parœciarum*, v. *Locatio*.

CONFESSARIUS.

Vide, quod in fronte hujus tituli eſt, Proœmium.

Epiſcopus poteſt-ne eligere pro ſuo Confeſſario Sacerdotem non approbatum; & confeſſio, quam ipſi exhibet, eſt-ne valida? *ibid.* caſ. 1.

Prælati tam Majores, quàm Minores & Abbatiſſæ exempta à Juriſdictione ordinarii, habent-ne jus eligendi ſibi quemcunque libuerit Confeſſarium? tom. 1. v. *Abbatiſſa*, caſ. 5.

Poteſtas, quam Epiſcopi quibuſdam concedunt, eligendi quemlibuerit Confeſſarium exſpirat-ne morte Epiſcopi, qui talem ipſis indulſit favorem? tom. 1. v. *Caſus Reſervati*, caſ. 13.

Eſt-ne unicuique liberum tempore Jubilæi eligendi ſibi quem libuerit Confeſſarium? tom. 2. v. *Jubilæum*, caſ. 4. & caſ. 6.

Epiſcopi competit-ne jus extraordinarios dandi Confeſſarios Monialibus exemptis ab ipſius Juriſdictione, tom. 2. *Monaſterium*, caſ. 5.

Superiores poſſunt-ne abſque gravi cauſa Monialibus libertatem concedere mutandi Confeſſarium, tom. 3. v. *Religioſa*, caſ. 3.

Confeſſarius Regularis tenetur-ne, ſub pœna inobedientiæ, declarare, an alius Religioſus, cujus confeſſiones audit, tale vel tale commiſerit delictum, tom. 1. v. *Obedientia*, caſ. 7.

Confeſſarii Religioſarum tenentur-ne ſe ſubducere, ſi poſt factas monitiones ſuas nullum adhibetur remedium abuſibus, qui irrepſerunt in illam domum, tom. 2. v. *Monaſterium*, c. 9.

Licet-ne ipſis ſub prætextu, quiſquis ille ſit, loqui de perſonarum quas dirigunt defectibus, qui perſpecti ipſis ſunt per confeſſionem aut alio modo, tom. 2. v. *Confeſſarius* 2. caſ. 9. & caſ. 21. & v. *Obedientia*, caſ. 7.

Superiores poſſunt-ne cognitione, quam habent ope confeſſionis, uti ad privandos Beneficiis aut muneribus eos, quos iis abuti ſciunt, tom. 1. v. *Confeſſarius* 2. caſ. 2.

Collator poteſt-ne uti ejuſmodi cognitione, ad denegandum beneficium aliquod ei cui deſtinaverat illud? *ibid.* caſ. 12.

Viſitator Ordinis poteſt-ne uti hac cognitione, ad denegandum ſuffragium ſuum Superiori cuidam, quem in officio ſuo confirmare eique munus prolongare intendunt reliqui; ſi ſcilicet nemo ſcit, quòd illius exceperit confeſſionem? *ibid.* caſ. 13.

An Confeſſarius nunquam obligatur ad ſecretum, niſi cùm confeſſio eſt ſacramentalis, quid intelligendum per confeſſionem ſacramentalem? *ibid.* caſ. 2.

Nunquam-ne licitum eſt ſub quocunque prætextu revelare ſecretum confeſſionis, ſive directè ſive indirectè? *ibid.* caſ. 3.

Confeſſarius tenetur-ne ad ſecretum ſervandum, ſi ex defectu poteſtatis, aut ob malam pœnitentis diſpoſitionem, abſolutio ipſi non fuit collata, *ibid.* caſ. 4. & 5.

Si oblitus eſt Confeſſarius de quibuſdam percontari circumſtantiis, poteſt-ne abſque periculo violandi ſecretum confeſſionis, inquirere in illas extra pœnitentiæ tribunal, an tunc tenetur ad ſecretum, *ibid.* caſ. 6.

Si ope confeſſionum auditarum ſciat confeſſarius, certam quamdam hæreſim divulgari in Diœceſi, poteſt-ne ejus certiorem reddere Epiſcopum abſque violatione ſecreti confeſſionis? *ibid.* caſ. 7.

Poteſt-ne abſque violato confeſſionis ſecreto dicere confeſſarius, ſe abſolviſſe quemdam à tali vel tali peccato? *ibid.* caſ. 8.

Si nonniſi confeſſionis ope ſciat confeſſarius, puellam quandam ægrotam & in agone mortis conſtitutam gravidam eſſe, poteſt-ne abſque violatione ſecreti, revelare graviditatem ejus poſt mortem ſubſequutam, ad procurandum fœtui baptiſmum? *ibid.* caſ. 10.

Poteſt-ne abſque violato confeſſionis ſecreto denegari teſtificatio confeſſionis perſonæ, cui abſolutio data non eſt? Quomodo debet eſſe concepta hæc teſtificatio? Poteſt-ne ipſi denegari teſtificatio vitæ atque morum? *ibid.* caſ. 14.

Si pœnitens aut ex ignorantia aut ex inadvertentia ſui delicti conſortem revelet in confeſſione, an confeſſarius tenetur, ad ſecretum reſpectu unius æque ac alterius, *ibid.* caſ. 15.

Dominus, cujus Domeſticus per confeſſorem injuriam, quam ipſi fecit, declarat eum in finem, ut remiſſionem ejus obtineat, tenetur-ne ad ſecretum ſicuti ipſe confeſſarius? *ibid.* caſ. 18.

Interpretes, qui operam ſuam præſtant confitentibus, an eodem ac confeſſarius modo ad ſecretum obligantur? *ibid.* & caſ. 19.

Poteſt-ne abſque violatione ſecreti declarari quòd directè vel indirectè pœnitentis delictum præbet cognoſcendum? *ibid.* caſ. 21.

Eſt-ne peccatum mortale revelare peccata venialia pœnitentis, *ibid.* caſ. 20.

Confeſſarii ſemper-ne ad ſecretum ſervandum obligantur, tom. 3. v. *Teſtis*, caſ. 1.

Pœnitentes tenentur-ne ad ſecretum ſervandum circa confeſſiones ſuas? tom. 1. v. *Confeſſarius* 1. caſ. 14.

Qui deliberato animo confeſſionis violat ſecretum, eſt-ne ſuſpenſus vel irregularis, tom. 1. v. *Confeſſarius*, 2. caſ. 23.

Eſt-ne peccatum mortale confeſſario, ſi ex inanimadvertentia confitendo cognoſcendum præbeat ſuum pœnitentem? Eſt-ne deponendus pro iſta re confeſſarius? *ibid.* caſ. 24.

Violatur-ne ſigillum confeſſionis impoſitione pœnitentiæ publicæ? *ibid.* caſ. 22.

Eccleſiaſtici, qui norunt peccata cujuſdam per confeſſionem ipſius, an abſolutè tenentur ad ſecretum ſervandum? *ibid.* caſ. 16.

Sunt-ne pœnæ quædam decretæ confeſſariis, qui confeſſionis ſecretum produnt? *ibid.* caſ. 1.

Si quis ſecretum accepit ſub ſigillo confeſſionis, violat-ne ſecretum confeſſionis, illud revelando? Sunt-ne aliqui caſus, quibus poſſit revelari illud ſecretum? An facilè ſecretum aliquod accipiendum ſub hac conditione? *ibid.* caſ. 25. & tom. 3. v. *Secretum*, caſ. 6.

Poſſunt-ne in certis quibuſdam caſibus peti à pœnitente nomina ſuorum delicti conſortium? Pœnitens tenetur-ne illos aperire, tom. 1. v. *Confeſſarius* 2. caſ. 16.

Si ope confeſſionis aut alio modo notum ſit confeſſario crimen aliquod pœnitentis, debet-ne ipſum de eo interrogare, ſi ſeipſum de eo accuſare negligat, tom. 1. v. *Confeſſarius* 1. caſ. 6.

Si ſciat confeſſarius, pœnitentem ignorare rem aliquam, quæ ſua natura peccatum eſt mortale, tenetur-ne ei de illa re ſermonem facere? *ibid.* caſ. 4.

Si ſcit confeſſarius, pœnitentem plura habere Beneficia, an tenetur ipſi de eo loqui, ſi forte ſeipſum non accuſet ea de re & debet-ne ipſum obligare ad dimittenda quædam, tom. 1. v. *Beneficiarius*, caſ. 30.

Si Confeſſarius cognoſcat nullitatem matrimonii pœnitentis ſui, debet-ne illum de hac monere in tribunali pœnitentiæ ſive ſit is bonæ fidei ſive non, tom. 1. v. *Confeſſarius* 1. caſ. 5. & tom. 2. v. *Impedimentum Matrimonii in genere*, caſ. 5.

Confeſſarius tenetur-ne reſpondere ſuis pœnitentibus quando ipſum interogant ſuper ejuſmodi rebus, tom. 2. v. *Impedimentum Matrimonii in genere*, caſ. 6.

Debet-ne eos, qui in animo nunquam conſenſerunt ſponſalibus ſuis obligare ad contrahendum matrimonium, vel damnum præſtandum parti læſæ, tom. 3. v. *Sponſalia*, caſ. 10.

Confeſſarius qui per confeſſionem habet cognitionem alicujus criminis, obligatur-ne ad illud revelandum Monitorio, & incurrit-ne cenſuras latas in Monitorio, ſi revelare illud omittit? tom. 1. v. *Confeſſarius* 2. caſ. 1.

Poteſt-ne deponere coram Judice, ſi aſſignatus eſt ad hoc, tom. 3. v. *Teſtis*, caſ. 1.

Si provocetur à pœnitente ſuo, ut declaret cauſas, propter quas abſolutionem ipſi denegavit, debet-ne eas declarare, & comparere, coram Judice, tom. 1. v. *Confeſſarius* 1. caſ. 8.

Eſt-ne irregularis ſi denegatione abſolutionis cogit Judicem ad judicandum omnes criminales juxta legum rigorem, tom. 1. v. *Irregularis*, caſ. 65.

Poteſt-ne abſque ut fiat irregularis, cogere pœnitentem ad declarandum Judici crimen ſuum? *ibid.* caſ. 66.

Sacerdos cujus ordinatio nulla eſt ac irrita, poteſt-ne validè excipere confeſſiones, tom. 1. v. *Confeſſarius* 1. caſ. 13.

An omnis Confeſſarius abſolvere poteſt ab Excommunicatione majori & minori lata *à jure* aut *ab homine*, tom. 2. v. *Excommunicatio*, caſ. 45.

Simplices Confeſſarii, qui excommunicatos abſolverunt in articulo mortis, tenentur-ne illis injungere, ut ſeſe, valetudine recuperata, recipiant ad Superiores, ut denuo abſolvantur ab iis? *ibid.* caſ. 63. & 64.

An quilibet Confeſſarius in articulo mortis diſpenſare poteſt de votis, tom. 1. v. *Diſpenſatio in genere*, caſ. 2.

Confeſſarii debent-ne ſuſcipere in ſe depoſita, & quidnam ipſis obſervandum, ſi aſſignati ſint ob ea, tom. 1. v. *Depoſitum*, caſ. 23.

Poſſunt-ne ipſis quædam fieri legata, & hæredes poſſunt-ne ea ipſis contradicere, tom. 2. v. *Legatum*, caſ. 1.

Tenentur-ne ad reſtitutionem, ſi culpa eorum damnum aliquod tedit ad pœnitentes, tom. 3. v. *Reſtitutio*, caſ. 133.

An cæca ipſorum Monitis præſtanda eſt obedientia? tom. 2. v. *Monaſterium*, caſ. 11.

Sacerdos approbatus ab Ordinario ad confeſſiones audiendas, egetne permiſſione Parochi, in cujus Parœcia confeſſiones audire vult, tom. 1. v. *Approbatio*, caſ. 17.

Poteſtas Confeſſariorum Parœcianorum exſpirant-ne morte Parochi, tom. 3. v. *Pœnitentiarius*, caſ. 4.

Expirat-ne morte Epiſcopi? *ibid.* tom. 1. v. *Dimiſſoria*, caſ. 2.

Confeſſarii debent-ne pro regula ſumere opinionem pœnitentium ſuorum? Sunt-ne quidam caſus, in quibus id fieri poteſt, tom. 1. v. *Confeſſarius* 1. caſ. 2.

An ſemper indulgentia uti debent erga pœnitentes ſuos, tom. 1. v. *Abſolutio*, caſ. 29.

Tenentur-ne fidem habere iis, quæ pœnitentes ſui pro aut contra ſe dicunt, tom. 1. v. *Communio*, caſ. 27. & v. *Confeſſarius* 1. caſ. 6. & tom. 3. v. *Uſura*, caſ. 41.

Sunt-ne quidam caſus, in quibus id facere non debent, tom. 1. v. *Abſolutio*, caſ. 13.

Poſſunt-ne denegatione abſolutionis cogere ſuos pœnitentes, ut declarent, num jam aliàs inciderint in peccata, de quibus ſe accuſant in confeſſione, tom. 1. v. *Confeſſarius* 1. caſ. 7.

Debent-ne omnium recordari peccatorum, quæ quis confeſſus eſt, ut validè abſolutionem poſſint conferre? *ibid.* caſ. 2.

Eſt-ne deneganda abſolutio puellæ, quæ cogi ſe non patitur ad aperiendam perſonæ cuidam ſapienti graviditatem ſuam, ſi poſtmodum rationis amittat uſum & prius Confeſſarium petiit, eſt-ne ipſi concedenda abſolutio, tom. 1. v. *Confeſſarius* 2. caſ. 10.

Quænam requiritur ſcientia in Confeſſarius, tom. 1. v. *Approbatio*, caſ. 19 & 10.

Habent-ne poteſtatem ligandi ſicuti ſolvendi, tom. 3. v. *Pœnitentia injuncta*, caſ. 14.

Peccant-ne imponendo pœnitentias nimis leves habito reſpectu ad peccata pœnitentium? Quænam ipſis obſervanda eſt regula in imponendis pœnitentiis, tom. 1. v. *Confeſſarius* 1. caſ. 17.

Cujus naturæ atque indolis eſſe debent iſtæ pœnitentiæ, tom. 3. v. *Pœnitentia injuncta*, caſ. 2. 4. 5. 6. 8. 9. 11. & 12.

Poſſunt-ne recuſari hæ pœnitentiæ? *ibid.* caſ. 14.

Conſtituunt-ne partem Sacramenti Pœnitentiæ, & ſunt-ne abſolutè neceſſariæ? An ut tales habitæ ſunt primis ſeculis? Eſt-ne conferenda abſolutio iis, qui eas implere recuſant, tom. 1. v. *Confeſſarius* 1. caſ. 3.

Confeſſarii poſſunt-ne ſecunda vice eandem cum præcedenti pœnitentiam imponere pro peccatis ejuſdem ſpeciei, in quæ pœnitens relapſus eſt, tom. 3. v. *Pœnitentia injuncta*, caſ. 15.

Poſſunt-ne reſpectu habito ad Jubilæum ſatisfactiones imponere non proportionatas peccatis ſuorum pœnitentium, tom. 2. v. *Jubilæum*, caſ. 10.

An ſemper obligare debent pœnitentes ſuos ad reparandam injuriam, ſi quam intulerunt exiſtimationi proximi, tom. 3. v. *Reſtitutio*, caſ. 69.

Si pœnitentes iſti injuriam fecerunt proximo in ſuis bonis, Confeſſarius poteſt-ne ipſis dare abſolutionem poſt ſimplex promiſſum, quòd reparaturi ſint illam? *ibid.* caſ. 20.

Con-

Confeſſarius qui inordinatè vivit, poteſt-ne abſolvere? tom. 1. *Confeſſarius* 2. caſ. 13.

Fœminini Sexûs Pœnitens obligatur-ne denunciare Confeſſarium, qui ipſam ad malum ſollicitavit; & eſt-ne, ad hoc adigenda negatione abſolutionis. Confeſſarii debent-ne ſe ipſos obligare ad faciendas ejuſmodi denunciationes? tom. 1. v. *Confeſſarius* 2. caſ. 17. & v. *Denuntiare*, caſ. 5.

Confeſſarius, qui peccat cum ſua Pœnitente, eſt-ne inceſti reus tom. 2. v. *Inceſtus* caſ. 2.

Poteſt-ne illam audire confitentem, & abſolutio, quam ipſi dat, eſt-ne in omnibus Diœceſibus valida? tom. 1. v. *Confeſſarius* 1. caſ. 9.

Confeſſarii debent-ne per ſe-ipſos Eleemoſynam dare ſuis Pœnitentibus, præ omnibus aliis pauperibus? tom. 2. v. *Eleemoſyna*, caſ. 7.

An quilibet Confeſſarius ab iis abſolvere poteſt cenſuris, quarum abſolutionem non ſibi reſervavit qui eas tulit Superior? tom. 2. v. *Excommunicatio*, caſ. 50.

CONFESSIO.

Vide, quod in fronte hujus Tituli eſt, Prooemium.

Tenetur-ne ad Confeſſionem is qui contritionem habet perfectam? Deſiderium ſaltem implicitum Confeſſionis, ſufficit-ne ad ſalutem ei, qui contritionem habet perfectam? *ibid.* caſ. 1.

Epiſcopi poſſunt-ne ſuos obligare Eccleſiaſticos ad confitendum ſe ſæpius in anno, quamvis non reſſint peccatorum niſi venialium? *ibid.* caſ. 39.

Adulti tenentur-ne Confeſſionem facere, ante quam ſacrum recipiant baptiſmum? tom. 1. v. *Baptiſmus*, caſ. 38.

Tenentur-ne ad illam faciendam antequam recipiant Confirmationem? tom. 1. v. *Confirmatio*, caſ. 6. & 7.

Tenetur-ne aliquis ſub pœna novi peccati, ad ſe confitendum eodem ipſo die, quo mortale commiſit peccatum? Poteſt-ne diu differri talis peccati Confeſſio? tom. 1. v. *Confeſſio*, caſ. 31.

Miles paratus ad pugnandum, tenetur-ne peccata ſua confiteri, ſi commodè id fieri poſſit? *ibid.* caſ. 42.

Actus aliquis amoris Dei ſupplet-ne defectum contritionis in Confeſſione? *ibid.* caſ. 2.

Contritio interna debet-ne manifeſtari exterius in Pœnitente? *ibid.* caſ. 5.

Solus pœnarum inferni metus ſufficit-ne una cum Confeſſione? *ibid.* caſ. 3. & v. *Contritio*, caſ. 3.

Eſt-ne neceſſarium habere voluntatem implendi pœnitentiam impoſitam à Sacerdote? tom. 1. v. *Confeſſio*, caſ. 4.

Imperfectiones ſunt-ne cauſa ſufficiens Confeſſionem faciendi? *ibid.* caſ. 28.

Peccata venialia, & alia, quæ quis dubitat an commiſerit peccata, ſunt-ne neceſſariò confitenda? *ibid.* caſ. 51. & 52.

Si quis ex neceſſitate communicaverit cum excommunicato, tenetur-ne illud confiteri? tom. 2. v. *Excommunicatio*, caſ. 42.

Infirmitas memoriæ obligat-ne ſub pœna peccati ad confitendum, quàm fieri poteſt citiſſimè? tom. 1. v. *Confeſſio*, caſ. 32.

Confeſſio peccatorum, quæ quis oblitus eſt & quorum tantum reminiſcitur poſt confeſſionem, eſt-ne neceſſaria neceſſitate præcepti? Et eſt-ne obligatio abſolvendi Pœnitentes ab ejuſmodi peccatis, ſi regrediuntur, ad illa confitenda? *ibid.* caſ. 41.

Si quis contritus ſit de peccatis mortalibus, quæ confeſſus eſt; accipit-ne remiſſionem eorum quoque, quæ defectu memoriæ Confeſſus ac deteſtatus non eſt; & ſi eorum recordetur, tenetur-ne illa deteſtari? *ibid.* caſ. 40.

Confeſſio peccatorum in genere tantùm facta ob defectum memoriæ, ſufficit-ne ad accipiendam validè abſolutionem? Qualnam in talibus caſibus debet obſervare Confeſſarius Regulas? v. *Abſolutio*, caſ. 8.

Defectus integritatis reddit-ne confeſſionem nullam? tom. 1. v. *Confeſſio*, caſ. 25 & v. *Caſus Reſervati*, caſ. 16.

An aliquando abſque Sacrilegio taceri poteſt in Confeſſione peccatum mortale? tom. 1. v. *Confeſſio*, caſ. 45.

Eſt-ne peccatum duplicem facere Confeſſionem, mortalia peccata uni, & venialia alteri confitendo Pœnitentiario? tom. 1. v. *Confeſſio*, caſ. 26.

Confeſſio fit-ne irrita omiſſione Circumſtantiarum, quæ novam peccati ſpeciem includunt? *ibid.* caſ. 18.

Omiſſio ejuſmodi Circumſtantiarum reddit-ne interdum Confeſſionem nullam? *ibid.* caſ. 19.

Poſſunt-ne in Confeſſione nominari delicti ſui conſortes? *Ibidem*, Eſt-ne obligatio confitendo mentionem facere Circumſtantiarum, aggravantium, multiplicantium, aut mutantium peccati ſpeciem? *ibid.* caſ. 20. & tom. 1. *Sacrilegium*, caſ. 1.

Oportet-ne in Confeſſione ſignificare Circumſtantias temporis, quo commiſſum eſt peccatum? Hæ Circumſtantiæ mutant-ne ſpeciem peccati? tom. 1. v. *Confeſſio*, caſ. 21.

Oportet-ne declarare Circumſtantiam diei qua peccatum eſt admiſſum? *ibid.* caſ. 22. & v. *Dies Dominici ac Feſti*, caſ. 18.

Omiſſio Circumſtantiæ viduitatis Perſonæ illius, cum qua peccatum eſt, reddit-ne Confeſſionem nullam? tom. 1. v. *Confeſſio*, caſ. 23.

Omiſſio peccatorum venialium reddit-ne Confeſſionem nullam? *ibid.* caſ. 26.

Omiſſio voluntaria peccati venialis in confeſſione, reddit-ne nullam abſolutionem ab reliquis, quæ Confeſſus quis eſt? *ibid.* caſ. 27.

Qui propria cum uxore ſeſe Sodomitico peccato fœdavit, tenetur-ne hanc ce Confeſſionem ac ſimiles, tanquam nullas iterare, ſi ignorans illud eſſe peccatum, hoc in confeſſione non aperuit? *ibid.* caſ. 43.

Relapſus in peccata eſt-ne ſemper ſignum certum nullitatis Confeſſionum? tom. 1. v. *Abſolutio*, caſ. 26.

Confeſſio peccatorum venialium facta ſine contritione eſt-ne nulla atque ſacrilega? *ibid.* caſ. 9.

Deponſata, quæ in fornicationem incidit cum alio, quam ſuo deſponſato, tenetur-ne aperire, quòd ſit deſponſata? tom. v. *Confeſſio*, caſ. 24.

Eſt-ne exprimenda ſpecies fornicationis, quæ commiſſa eſt, ut v. g. inceſtus? tom. 2. v. *Inceſtus*, caſ. 1.

Si quis reus ſit peccati mollitiei & quia peccatum eſſe mortale non credidit, neglexerit ſe de eo accuſare, tenetur-ne generalem facere Confeſſionem? tom. 1. v. *Confeſſio*, caſ. 44.

Qui frequentius in peccatum reincidunt, ſunt-ne obligandi ad generalem faciendam Confeſſionem? *ibid.* caſ. 50. & v. *Abſolutio*, caſ. 6.

Si quis validam credidit Confeſſionem, quæ nulla erat, tenetur-ne illam iterare cum omnibus aliis, quas poſtea fecit? tom. 1. v. *Confeſſio*, caſ. 53.

Si bonum alicui in Confeſſionibus ſuis defuerit propoſitum, tenetur-ne Confeſſionem facere generalem? *ibid.* caſ. 48.

Metus relabendi in peccatum, reddit-ne ſemper bonum propoſitum defectuoſum, & per conſequens Confeſſionem nullam? *ibid.* caſ. 49.

Requiritur-ne peccata confiteri viva voce, ut eorum obtineatur remiſſio? *ibid.* caſ. 54.

Confeſſio & Abſolutio per litteras fuit-ne olim in uſu? uſus iſte erat-ne Gallicanæ Eccleſiæ peculiaris? Ejuſmodi Confeſſiones ſunt-ne abrogatæ ab Eccleſia? Abſolutiones, quæ eo modo accipiebantur, erant-ne nullæ? *ibid.* caſ. 55.

Sufficit-ne ſignis confiteri peccata, quando aliquis periculoſo laborat morbo, & nullus adſit Sacerdos, qui ægrotantis intelligat linguam? Hæc Confeſſio juncta ſoli attritioni ſufficit-ne ad obtinendam remiſſionem peccatorum? Si aliquis poſſit inveniri oportet-ne neceſſariò adhiberi? tom. 1. v. *Abſolutio*, caſ. 11.

Eſt-ne neceſſarium videre Pœnitentem ad validè audiendam ipſius Confeſſionem? *ibid.* caſ. 12.

Poteſt-ne interrumpi Miſſa ob audiendam moribundi Confeſſionem? tom. 2. v. *Miſſa*, caſ. 24.

Sacerdos approbatus pro Confeſſionibus Religioſarum, poteſt-ne illas audire tempore Jubilæi tom. 1. v. *Confeſſio*, caſ. 17.

Confeſſio, quam Regularis facit Sacerdoti Seculari, in fraudem Juriſdictionis ſui Superioris, eſt-ne nulla? *ibid.* caſ. 14.

Novitius poteſt-ne validè confiteri alio Religioſo, quam ei, qui præfectus eſt Novitiis? tom. 2. v. *Novitius*, caſ. 5.

Regularis approbatus pro ſua Diœceſi, poteſt-ne ſuorum pœnitentium audire Confeſſiones in aliena Diœceſi? tom. 1. v. *Confeſſio*, caſ. 2.

Viſitatores Monaſteriorum dependentium à ſede Apoſtolica habent-ne jus audiendi confeſſiones perſonarum religioſarum horum Monaſteriorum, ſine approbatione Ordinarii? tom. 2. v. *Monaſterium*, caſ. 8.

Sacerdos approbatus in Diœceſi aliqua, poteſt-ne abſolvere illos ſuorum Pœnitentium, qui ipſum ſecuti ſunt ſacram extra Diœceſim facientem peregrinationem? tom. 1. v. *Confeſſio*, caſ. 12.

Sacerdos approbatus in una Diœceſi, poteſt-ne validè abſolvere alienæ Diœceſis homines? *ibid.* caſ. 6.

Sacerdos approbatus pro una Parochia, poteſt-ne validè abſolvere Parochianos alterius ejuſdem Urbis Parochiæ? Sunt-ne caſus quidam, in quibus id ipſi ſit licitum? *ibid.* caſ. 7.

Sacerdos Latinæ Eccleſiæ debet-ne quemvis abſolvere Chriſtianum Græcum, ſub ſimplici proteſtatione, qua quicquid Eccleſia Latina credit, credere ſe affirmat? *ibid.* caſ. 29.

Eccleſiaſticus, qui ſecum ſtatuit, nullam ampliùs ſe auditurum Confeſſionem, poteſt-ne propoſitum iſtud ſuum exequi abſque peccato? tom. 2. v. *Eccleſiaſticus*, caſ. 9

Sacerdos qui irregularis eſt quoad celebrationem Miſſæ, eſt-ne quoque irregularis quoad Confeſſiones audiendas? tom. 2. v. *Irregularis*, caſ. 100.

Diaconus, qui clam ſe recipit in Confeſſionalem Cathedram auditque peccata perſonæ cujuſdam, quam tamen non abſolvit, an ideo irregularis eſt? *ibid.* caſ. 87.

Quinam Sacerdotes jure audiunt Confeſſiones? tom. 3. v. *Pœnitentiarius*, caſ. 1.

Sacerdotes qui pro tota approbati ſunt Diœceſi, an inſuper neceſſaria ipſis eſt permiſſio Parochorum? tom. 1. v. *Approbatio*, caſ. 4.

Parochi approbarunt-ne olim ad Confeſſiones? *ibid.* caſ. 11.

Parochi an aliorum poſſunt audire Confeſſiones, quam Parochianorum ſuorum? tom. 1. v. *Confeſſio*, c. 9.

Poſſunt-ne aliorum audire Confeſſiones in aliena Diœceſi? Quænam ipſis tali in caſu obſervandæ ſunt regulæ? *ibid.* caſ. 10.

Poteſt-ne quis peccata confiteri Parocho Diœceſis alienæ, in qua per aliquod tempus moratur? *ibid.* caſ. 13.

Confeſſiones factæ Parochis Jubilæi tempore, ſufficiunt-ne ad illud conſequendum? Comprehenduntur-ne in Bullis ſub verbis, *Confeſſores approbati ab Ordinario*? *ibid.* caſ. 15.

Poſſunt-ne Confeſſiones audire in Eccleſiis aliorum ſine permiſſione harum Eccleſiarum Parochi? *ibid.* caſ. 16.

Parochi an facilè concedere debent Parochianis ſuis permiſſionem peccata aliis confitendi? tom. 3. v. *Parochus*, caſ. 9.

Poſſunt-ne ſuos obligare Parochianos ad iterandam ſibi Confeſſionem, quam jam alio fecerunt? tom. 1. v. *Communio*, caſ. 27.

Si quis compertum habeat, Parochum ſuum abuti Confeſſione ad inducendum in malum, poteſt-ne tempore Paſchatis validè alio Parocho confiteri peccata? Habet-ne opus ad hoc permiſſione ſui Parochi? tom. 1. v. *Confeſſio*, caſ. 8.

Poteſt-ne quis peccata confiteri ſuo Parocho, quem ſcit occultò ducere vitam ſolutiorem atque depravatam? *ibid.* caſ. 46.

Qui propter aliquod impedimentum diſpenſati ſunt de Communione Paſchali, an diſpenſati pariter ſunt de Confeſſione? *ibid.* caſ. 30.

Annus, quem Eccleſia dat ſuis filiis ad ſatisfaciendum debito Confeſſionis annuæ, eſt-ne periodicus, ita ut dies aliquot protrahentes, vel anticipantes fiant infractores ejus legis? *ibid.* caſ. 33.

Confeſſio Regulari facta tempore Paſchali, eſt-ne valida? Sunt-ne caſus quidam, in quibus valida non ſit? *ibid.* caſ. 34.

Pueri, qui pervenerunt ad ætatem atque uſum rationis, tenentur-ne ſub pœna peccati ad Confeſſionem Paſchalem? *ibid.* caſ. 35.

Fit-ne ſatis Præcepto de Confeſſione annua, ſi Confeſſio fiat ſemel in anno, ſed quocumque anni tempore? *ibid.* caſ. 36.

Satisfit-ne præcepto de Confeſſione annua per Confeſſionem, quæ nulla eſt atque irrita? *ibid.* caſ. 37. & tom. 3. *Reſtitutio*, caſ. 149.

Confeſſarii habent-ne poteſtatem Confeſſionem ac Communionem in aliud tempus rejiciendi? tom. 1. v. *Confeſſio*, c. 28.

Si duorum Parochorum uterque obtinuerit viſa pro eodem beneficio, eſt-ne liberum Parochianis confiteri utri placuerit? *ibid.* caſ. 47.

Conſeſſio Paſchalis facta Pœnitentiario aut Magno Vicario ſine vel contra Parochi conſenſum, eſt-ne valida? tom. 1. v. *Caſus Reſervati*, caſ. 22.

CONFIDENTIA.

Vide, quod in fronte hujus Tituli eſt, Proœmium.

Quid eſt confidentia? Committitur-ne tam in Reſignatione, quàm in Electione? Confidentiarii ſunt-ne condemnati ab Eccleſia? Eorum Beneficia vacant-ne ipſo jure? *ibid.* caſ. 1.

Sunt-ne plures Confidentiæ ſpecies? Confidentia eſt-ne ſemper Simoniaca? tom. 3. v. *Renuntiatio*, caſ. 6.

Eſt-ne confidentia accipere Beneficia, ut reſignentur aliis? Confidentiarii non culpabiles, tenentur-ne ſemper renuntiare ſuis beneficiis, & eorum reſtituere fructus? Poſſeſſio triennalis an ipſis eſt alicui ſubſidio? Patroni, qui hac in re cooperati ſunt, excidunt-ne pro hac vice à jure nominandi? tom. 1. v. *Confidentia*, caſ. 2.

Eſt-ne confidentia accipere Beneficium, abſque intentione illud ſervandi? tom. 3. v. *Patronus*, caſ. 10.

Poſſunt-ne interrumpi ac inquietari confidentiarii, qualecumque poſſeſſionis tempus pro ſe habeant? tom. 3. v. *Poſſeſſio*, caſ. 1.

Pactum, quo quis Beneficium in ſe recipit, cum propoſito illud remittendi in manus Collatoris qui promiſit illud alteri conferre, eſt-ne confidentiale? Incurruntur-ne hoc modo pœnæ latæ adversùs Simoniacos? tom. 1. v. *Confidentia*, caſ. 3.

Confidentia executioni mandata ab una partium, an revocatio alterius impedit, quominus ambæ partes incurrerint pœnam ſimoniacis decretam? *ibid.* caſ. 4.

Tractatus quo aliquis Beneficiarius Beneficium reſignat alicui cum conditione, ut reſignet ſuum alteri tertio, eſt-ne confidentialis? *ibid.* caſ. 5.

Ii qui accipiunt Beneficium reſignatum ſub conditione confidentiali, incurrunt-ne pœnas latas ſimoniacis, ſi reſignatarius accipiat reſignationem, conditionem autem non accipiat, neque impleat? *ibid.* caſ. 6.

Conventio, quam facit Capitulum cum uno ex ſuis Beneficiariis, quòd ſcilicet collaturum ſit ipſi Beneficium pinguius, modò renuntiet ſuo intra manus Capituli, eſt-ne confidentialis? *ibid.* caſ. 7.

Ii qui de aliquo Beneficio ſe provideri annituntur, cum intentione illud alius reſignandi, peccant-ne? Reſignans & Reſignatarius incurrunt-ne pœnas latas adverſus Confidentiarios? *ibid.* caſ. 8.

Si quis remittat beneficium ſuum intra manus Collatoris, & illud petat pro aliquo, eſt-ne confidentia? *ibid.* caſ. 9. & tom. 3. v. *Renuntiatio*, caſ. 6.

Si electores & electus rei ſint Confidentiæ, electus poteſt-ne uti ſua electione ad interturbandum eum, qui legitimè proviſus eſt? Poteſt-ne ſaltem cum ipſo tranſigere? tom. 1. v. *Confidentia*, caſ. 10.

Confidentia ſimoniaca occulta efficit-ne irritas abſolutiones datas à Parocho, qui ejus eſt reus? tom. 3. v. *Parochus*, caſ. 13.

Eſt-ne licitum abſque neceſſitate confidentiam facere de defectibus aliorum? tom. 1. v. *Detractio*, caſ. 3.

CONFIRMATIO.

Vide, quod in fronte hujus Tituli eſt, Proœmium.

Unctio Sacri Chryſmatis eſt-ne eſſentialis Sacramento Confirmationis? Impoſitio manuum, eſt-ne ſola neceſſaria ejus materia? *ibid.* caſ. 1.

Sacramentum iſtud eſt-ne neceſſarium ad ſalutem? Eſt-ne mortale peccatum illud non recipere? *ibid.* caſ. 5.

Poteſt-ne conferri infantibus? Quænam quoad iſtud Sacramentum conſuetudo fuit olim Eccleſiæ, & quiſnam hodiernus eſt uſus Eccleſiæ circa illud? *ibid.* caſ. 2.

Eſt-ne recipiendum illud Sacramentum ante Tonſuram & Ordines Sacros? tom. 2. v. *Ordines*, caſ. 19.

Contrahitur-ne Cognatio ſpiritualis per Confirmationem? Quinam ſunt, qui eam contrahunt? tom. 2. v. *Impedimentum cognationis ſpiritualis*, caſ. 14.

Poteſt-ne Confirmatio dari ſub conditione? ac in iſto caſu eſt-ne occultò conferenda? tom. 1. v. *Confirmatio*, caſ. 3.

Iteratio hujus Sacramenti producit-ne Irregularitatem? tom. 2. v. *Irregularitas*, caſ. 132.

Quiſnam eſt Confirmationis Miniſter ordinarius? Simplices Sacerdotes poſſunt-ne ipſius eſſe Miniſtri extraordinarii? tom. 1. v. *Confirmatio*, caſ. 4.

Qui confirmationem recipiunt in peccato mortali, committunt-ne ſacrilegium? An ab omni tempore, antequam reciperetur confirmatio, præmiſſa eſt confeſſio, & eſt-ne obligatio iſtud faciendi? *ibid.* caſ. 6.

Contritio imperfecta abſque confeſſione an ad ſuſcipiendam Confirmationem ſufficit illi, qui non credit ſe eſſe in peccato mortali, quamvis in eo reverà ſit? *ibid.* caſ. 7.

CONFISCATIO.

Confiſcatio bonorum habet-ne in Gallia tam reſpectu eorum, qui ob contumaciam condemnati ſunt ad mortem, quàm reſpectu aliorum, locum ab ipſa latæ ſententiæ die? Jus Romanum differt-ne hac in re a Juriſprudentia Gallica? tom. 2. v. *Hæres*, caſ. 9.

Depoſitarius, ſi ipſius bona confiſcentur, debet-ne depoſitum quod habet reddere fiſco, an vero ei qui illud in ipſius manus depoſuit? tom. 1. v. *Depoſitum*, caſ. 20.

CONGREGATIO.

In Congregatione Oratorii an ſolent quædam fieri vota, perpetua aut limitata, ſolemnia aut ſimplicia? tom. 3. v. *Votum*, caſ. 27.

Qui membrum eſt alicujus Congregationis tenetur-ne ex conſcientia ejus obſervare ſtatuta? *ibid.* caſ. 28.

Poteſt-ne quis egredi ex Congregatione, quæ jus habet eos, qui ipſi apti non videntur, remittendi, nullo ad ipſorum Profeſſionem habito reſpectu; ſive ut maneat in ſeculo, ſive ut aliam ingrediatur Domum ſimilem, aut magis fixam? *ibid.* caſ. 33.

CONJURATIO.

Vide hujus tituli Præliminaria.

Eſt-ne peccatum lethale Dæmonem conjurare ad diſcendum ab eo aliquid, quod ſcire multum intereſt? *ibid.* caſ. 1.

Eſt-ne licitum Militibus, aut ipſorum Præfectis adverſùs Regem, Ducem Belli, aut Urbium Præfectos, conjurare ad evitandam mortem, aut aliam pœnam, quam comminati ipſis ſunt? *ibid.* caſ. 2.

CONSECRATIO ECCLESIARUM.

Vide ECCLESIA.

CONSANGUINITAS.

Quid eſt Conſanguinitas? Conſanguinitas legitima & Conſanguinitas illegitima, an una æque remotum requirit gradum ac altera, ad id, ut Matrimonium ſit validum? tom. 2. v. *Impedimentum Cognationis naturalis*, caſ. 2.

CONSCIENTIA.

Vide hujus vocis Proœmium

Quid eſt Conſcientia? Peccatur-ne agendo contra dictamen Conſcientiæ? *ibid.* caſ. 2.

An variæ ſunt Conſcientiarum ſpecies? tom. 2. v. *Opinio probabilis*, caſ. 1.

Conſcientia erronea eximit-ne à peccato? Eſt-ne quoad hoc indifferens ſive error voluntarius ſit directè ſive indirectè? Ignorantia Juris Naturalis, & Juris poſitivi, Juris humani, & Juris Divini, an aliquando invincibilis eſſe poteſt? tom. 1. v. *Conſcientia*, caſ. 1. & tom. 2. v. *Ignorantia*, caſ. 1.

CONSENSUS.

Defectus Conſenſûs qui irritat ſponſalia aut Matrimonium, tollit-ne impedimentum publicæ honeſtatis? tom. 1. v. *Impedimentum honeſtatis publicæ*, caſ. 1. & 3.

Eſt-ne eſſentiale ad validitatem Matrimonii, ut utraque contrahentium pars ſuum præbeat Conſenſum eodem tempore & eodem loco? tom. 2. v. *Impedimentum Ligaminis*, caſ. 5.

Conſenſus ſaltem tacitus eſt-ne neceſſarius ad validitatem votorum? tom. 2. v. *Impedimentum Ordinis*, caſ. 7.

Conſenſus extortus ſufficit-ne ut committatur peccatum? tom. 2. v. *Impedimentum metûs*, caſ. 1.

CONSECRARE.

Vide hujus Tituli Proœmium.

Poteſt-ne in caſu neceſſitatis validè ac licitè conſecrari cum pane ſimilagineo? an ſolus frumentarius panis materia eſt Euchariſtiæ? *ibid.* caſ. 1.

An validè & licitè Conſecrari poteſt cum pane facto ex farina frumentaria & hordeacea, mixta? *ibid.* caſ. 2.

Poteſt-ne validè ac licitè conſecrari cum pane piſto aquâ artificiali? *ibid.* caſ. 3.

Sacerdos Eccleſiæ Latinæ poteſt-ne in caſu neceſſitatis licitè conſecrare cum pane fermentato? *ibid.* caſ. 4.

Poteſt-ne illud facere, in Eccleſia Græca, imprimis ſi Domicilium ibi fixerit? *ibid.* caſ. 5.

Conſecratio eſt-ne valida, ſi ex panibus præſentibus non niſi certum quemdam numerum conſecrare vult Sacerdos non definiens, quoſnam ex iis panibus? *ibid.* caſ. 9.

Conſecratio eſt-ne valida, ſi ex oblivione aut negligentia omiſerit Sacerdos tempore conſecrationis detegere vas, in quo panes poſiti erant Conſecrandi? *ibid.* caſ. 10.

Hoſtiæ quæ poſitæ ſunt in Altari, ut conſecrentur, ſunt-ne verè conſecratæ, ſi tempore conſecrationis nulla habita ſuit attentio? *ibid.* caſ. 11.

An validè & licitè Conſecrari poteſt ſpecies panis ſeparatim à ſpecie vini, aut extra tempus conſecrationis? Peccatur-ne graviter illud faciendo? Papa poteſt-ne diſpenſationem dare ad hoc faciendum? *ibid.* caſ. 16.

Conſecratio Corporis & Sanguinis Jeſu-Chriſti fit-ne ſolis iſtis vocibus: *Hoc eſt corpus meum: Hic eſt Calix Sanguinis mei*: Verba quæ ante vel poſt, leguntur ex Liturgia, contribuunt-ne ad hanc mutationem? Eccleſia Græca an aliter hac de re ſentit ac Latina? *ibid.* caſ. 11.

Sola iſthæc verba: *Hic eſt Calix Sanguinis mei*, ſunt-ne forma eſſentialis Conſecrationis Calicis? Græci an alia quædam adjiciunt verba? Eccleſia adjicit-ne quædam aliorum verborum? *ibid.* caſ. 12.

Conſecratio muſto adminiſtrata facta loco vini, eſt-ne valida ac licita in caſu neceſſitatis? *ibid.* caſ. 6.

Conſecratio facta vino congelato eſt-ne valida ac licita? *ibid.* caſ. 7.

Conſecratio facta cum vino fermè acido, aut cum vino cocto & quod vocatur Vappa, eſt-ne valida ac licita? *ibid.* caſ. 8.

Sacerdos ſuſpenſus, interdictus, excommunicatus, imo degradatus, an validè poteſt conſecrare? *ibid.* caſ. 14.

Scopus ſceleſtus, quem Sacerdos conſecrando ſibi proponit, impedit-ne, quominus validè poſſit conſecrare? *ibid.* caſ. 65.

Sunt-ne igni tradendæ ſive ante totalem ſive poſt omnimodam corruptionem ſpecies Euchariſticæ, quæ communione ſacrilega ſumptæ ex ore fuerunt extractæ? *ibid.* caſ. 17.

Sacerdos Hæreticus poteſt-ne validè conſecrare? tom. 1. v. *Abſolutio*, caſ. 32.

An ex duabus ſpeciebus una ab uno, altera ſeparatim ab alio Sacerdote validè conſecrari poteſt? tom. 2. v. *Extrema Unctio*, caſ. 8.

Conſecratio Epiſcoporum, an non fieri poteſt niſi diebus Dominicis? tom. 1. v. *Epiſcopus*, caſ. 13.

CONSILIARIUS.

Conſiliarii Clerici lucrantur-ne ſummam & diſtributiones ſuorum beneficiorum, dum vacant functionibus ſuorum munerum? Quænam fuit ratio introducendi Clericos Judices in Curiis Supremis? tom. 1. v. *Diſtributiones quotidianæ*, caſ. 2.

Quænam horum Conſiliariorum ſunt prærogativæ? tom. 1. v. *Clericus*, caſ. 4.

Fiunt-ne irregulares, ſi præſentes ſint inſtructioni proceſsûs alicujus criminalis aut executioni ſententiæ, qua reus ad ſupplicium damnatur? tom. 2. v. *Irregularitas*, caſ. 72.

CONSILIUM.

Qui noxia aliis conſilia ſubminiſtrant, tenentur-ne ad reſtitutionem? tom. 3. v. *Reſtitutio*, caſ. 103. & 104.

CONSPIRATIO.

Vide CONJURATIO.

CONSTANTIA.

Quænam eſt differentia inter hominem conſtantem & non conſtantem? tom. 2. v. *Impedimentum metûs*, caſ. 8.

CONSTITUTIONES ORDINUM.

Quaſnam Regulas præſcribunt Conſtitutiones Ordinum Regularium circa electiones Capitulares? tom. 2. v. *Electio*, caſ. 11.

CONSTITUTIONES PAPARUM.

Conſtitutiones Paparum obligant-ne eo ipſo, quo publicatæ ſunt Romæ? Quænam eſt quoad illud Eccleſiæ Gallicanæ diſciplina? tom. 2. v. *Lex*, caſ. 2. & 3.

Obligant-ne antequam Eccleſiæ intervenit conſenſus, & priuſquam Princeps permiſerit aut mandaverit earum promulgationem? tom. 1. v. *Caſus Reſervati*, caſ. 4.

An omnes Conſtitutiones Papales emanatæ *motu proprio* in Galliâ recipiuntur? tom. 2. v. *Excommunicatio*, caſ. 50.

CONSUETUDO.

Vide hujus vocis Proœmium.

Quid eſt conſuetudo? An omnes conſuetudines vim Legis habent? Poſſunt-ne derogare juri naturali, Divino & humano? Quandonam poſſunt introduci in præjudicium Legis? Peccat-ne quis ſe conſuetudini conformando? tom. 1. v. *Conſuetudo*, caſ. 1.

An iſtud, quòd lex tam Divina quam humana non ſit in uſu, ſufficit, ut conſuetudo contraria poſſit introduci, ad quam quis componere ſe poſſit? *ibid.* caſ. 2.

Conſuetudo legitimè introducta tenet-ne locum legis? An ad illam componenda eſt vita ſub pœna peccati? tom 1. v. *Donatio*, caſ. 1.

Habet-ne vim legis? tom. 1. v. *Abbatiſſa*, caſ. 2. & v. *Beneficiarius*, caſ. 8.

Ut ut antiqua ſit conſuetudo aliqua, oportet-ne illam ſequi, ſi contraria ſit veritati aut rationi? tom. 1. v. *Capitulum*, caſ. 3.

Conſuetudo univerſalis, excuſat-ne à malo, etiamſi mala ſit? tom. 1. v. *Beneficiarius*, caſ. 29.

Semper-ne (qui licet conſuetudinem? tom. 1. v. *Comœdia*, caſ. 1. & tom. 2. v. *Miſſa*, caſ. 28. & tom. 3. v. *Simus*, caſ. 1 & v. *Societas*, caſ. 14. & v. *Uſura*, caſ. 1. & v. *Religioſa*, caſ. 8.

Eſt-ne deneganda aut differenda abſolutio iis, qui in peccatorum mortalium conſuetudine verſantur? tom. 1. v. *Abſolutio*, caſ. 13.

Vide HABITUS.

CONTINENTIA.

Eccleſia poteſt-ne præcipere continentiam ſuis filiis? tom. 2. v. *Impedimentum Ordinis*, caſ. 6.

Matrimonio juncti poſſunt-ne vota continentiæ edere? tom. 3. v. *Votum*, caſ. 16. 17. 18. 19. & 20.

CONTRACTUS.

Vide hujus vocis Proœmium.

Poteſt-ne exigi aut accipi lucrum ex Chirographo continente contractum conſtitutionis, & quænam eſt differentia inter contractum & ejuſmodi Chirographa? tom. 1. v. *Contractus*, caſ. 1.

An in Provinciis, in quibus mandatum Regis, quod lucrum ultra ſortem ad certum denarium determinat, non receptum eſt, an inquam, in his Provinciis, exigi poſſunt lucra ultra ſortem majora, quàm Regium mandatum permittit? An eodem modo ſe res habet cùm ſumma pecuniæ mutuò ad tempus data, cùm quæſita & obtenta eſt ſententia, qua Debitores condemnantur ad ſolvendum lucrum, quod ex illâ ſummâ prodire debet? *ibid.* caſ. 2.

Licet-ne vendere contractus majori pretio, quàm ſors in iis contenta, aut viliori pretio illos emere? tom. 3. v. *Venditio*, caſ. 44.

Poteſt-ne emi contractus viliori pretio, quàm ipſius eſt valor, ob difficultatem ſolutionis? Quænam ad hoc requiruntur conditiones? tom. 2. v. *Emptio*, caſ. 6. & v. *Vocatio*, caſ. 2.

Contractus cenſentur-ne inter mobilia? tom. 2. v. *Legatum*, caſ. 18.

In contractibus utrique parti favorabilibus de quibuſnam culpis tenentur contrahentes? tom. 3. v. *Reſtitutio*, caſ. 30.

Contractus fit-ne nullus appoſitis conditionibus, bonis moribus contrariis, impoſſibilibus, aut ſubſtantiæ contractuum adverſantibus? tom. 3. v. *Sponſalia*, caſ. 27. & 28.

Oportet-ne omnino adimplere contractum, cùm error in illo admiſſus reſpicit ſubſtantiam aut qualitates rei, quæ eſt in quæſtione? Quando contrahentes bonâ egerunt fide, an error admiſſus nihilominus irritum reddit contractum? tom. 1. v. *Contractus*, caſ. 6.

Obligatur-ne, quis exequi contractum, cum conſtat, alteram contrahentium partem dolo uſam eſſe? *ibid.* caſ. 7.

An metus, qualiſcunque ſit, contractum annihilat? Varii-ne generis dantur metus? *ibid.* caſ. 8.

Titulus à nemine ſubſcriptus, & qui non habet niſi nudum & ſimplex ſigillum, eſt-ne validus? tom. 1. v. *Domini Parochiarum*. caſ. 1.

An omnis contractus, in quo quædam à Principe præſcriptæ omittuntur formulæ, nullus eſt atque irritus in utroque foro? tom. 1. v. *Donatio*, caſ. 8.

Violentia ſive juſta ſive injuſta facta cuidam, an irritat contractum cum illo initum? tom. 2. v. *Impedimentum metûs*, caſ. 5.

Contractus initi metu gravi & injuſto, poſtmodùm autem juramento confirmati ſunt-ne validi? *ibid.* caſ. 6.

Contractus, quibus venditor ſe obligat ad redimendum cenſum, ſunt-ne legitimi? tom. 1. v. *Contractus*, caſ. 3.

Quandonam emptionis & venditionis contractus cenſetur perfectus? tom. 2. v. *Emptio*, caſ. 2.

Quænam eſt horum contractuum natura? *ibid.* caſ. 6.

Contractus, quibus obligantur fundi quidam, quorum fructibus renuntiatur ad certum quoddam tempus, quo ſibi reſervatur eorum collectio, ſunt-ne uſurarii? Ejuſmodi obligationes transferunt-ne dominium rerum, quæ obligantur in eum, cui obligantur? tom. 1. v. *Contractus*, caſ. 4.

Contractus, quibus quis ſe obligat ad clam alicui certam quandam ſummam in damnum tertii ſolvendam, debent-ne ſuum ſortiri effectum? *ibid.* caſ. 5.

Contractus *Mohatra* eſt-ne uſurarius? In quonam conſiſtit iſte contractus? tom. 3. v. *Uſura*, caſ. 44.

Eſt-ne de utilitate Mariti, ut contractus matrimonii contineant æſtimationem bonorum dotalium? tom. 3. v. *Dos*, caſ. 21.

CONTRITIO.

Vide, quod in limine hujus vocis eſt, Proœmium.

Præceptum contritionis, an obligat ab eo ipſo temporis puncto, quo mortale commiſſum eſt peccatum? Sunt-ne quædam occaſiones, in quibus obligatio ſit producendi actum contritionis? tom. 1. v. *Contritio*, caſ. 1.

Cùm in periculo mortis quis verſatur, tenetur-ne producere actum contritionis perfectæ in defectu Confeſſarii? *ibid.* caſ. 2.

Contritio eſt-ne neceſſaria unà cum confeſſione, ad obtinendam peccatorum venialium remiſſionem? *ibid.* caſ. 7.

Solus unicus actus contritionis formatus in genere ſuper omnia ſua peccata confeſſa, ſufficit-ne cum confeſſione ab obtinendam eorum remiſſionem? *ibid.* caſ. 5.

Contritio de peccatis mortalibus & venialibus, an ut cum Sacramento ſufficiens ſit, requiritur, ut includat propoſitum nulla in poſterum patrandi peccata? *ibid.* caſ. 8.

Pertinet-ne ad eſſentiam contritionis ut bonum propoſitum ſit formale & explicitum? *ibid.* caſ. 4.

Ut contritio ſit abſoluta, requiritur-ne, ut dolor, qui illam concomitatur, ſit intenſus? Oportet-ne varii generis dolores diſtinguere in contritione? Quænam ſunt veræ attritionis ſigna? *ibid.* caſ. 6.

Contritio imperfecta ſufficit-ne cum Sacramento ad obtinendam peccatorum remiſſionem? In quo conſiſtit ejuſmodi contritio, & quaſnam habere debet conditiones, ut hunc ſortiatur effectum? *ibid.* caſ. 3.

Quomodo dignoſci poteſt, num pœnitentis alicujus vera ſit contritio? tom. 1. v. *Abſolutio*, caſ. 6.

Contritio ſupernaturalis requiritur-ne ad id, ut quis validè recipiat abſolutionem? *Ibidem.*

Diſplicentia quam quis habet ex eo quòd non habeat contritionem, ſufficit-ne ſola, ut cum fructu abſolutionem recipiat? Diſplicentia illa debet-ne eſſe ſupernaturalis? *ibid.* caſ. 7.

Contritio imperfecta operatur-ne remiſſionem peccatorum in iis, quibus non licet confiteri vivâ voce? tom. 1. v. *Contritio*, caſ. 3. & v. *Abſolutio*, caſ. 11.

CONVENTIO.

Oportet-ne ſemper ſtare conventis? tom. 1. v. *Advocatus*, caſ. 4.

Clauſulæ conventionis ſunt-ne extendendæ ad res uſque, quæ non venerunt in mentem contrahentibus? tom. 2. v. *Locatio*, caſ. 11. & tom. 1. v. *Emptio*, caſ. 6.

CONVERSIO.

Poteſt-ne differri converſio? tom. 1. v. *Contritio*, caſ. 1.

Sunt-ne quædam media, quibus certitudo converſionis alicujus peccatoris perſpici poſſit atque detegi? Quodnam eſt illud medium? tom. 1. v. *Abſolutio*, caſ. 6. & caſ. 23. & caſ. 26. & v. *Confeſſio*, caſ. 50.

An ſola peccatorum ceſſatio atque omiſſio veram reddit converſionem? tom. 1. v. *Confeſſarius* 1°. caſ. 3.

Eſt-ne obligatio preces fundendi atque operam navandi ad promovendam converſionem eorum, quos noſtris conſiliis in vitam ſolutiorem conjecimus? tom. 3. v. *Reſtitutio*, caſ. 120.

CONVICTUS ſeu BURSÆ COLLEGII.

Vide hujus vocis Proœmium.

Poteſt-ne aliquid exigi ab iis, quibus confertur beneficium Burſarum? Eſt-ne obligatio ad reſtitutionem, ſi aliquid aliquando fuit exactum? Hæc Burſarum Beneficia ſunt-ne aliquid ſpirituale? tom. 1. v. *Convictus & Burſæ Collegii*, caſ. 1.

Poteſt-ne accipere Burſam is, qui non eget? Et ſi hoc non obſtante acceperit quis Burſam, & ea gaviſus fuerit, tenetur-ne ad reſtitutionem, *ibid.* caſ. 2.

Burſæ fundatæ pro Scholaribus unius Provinciæ poſſunt-ne conferri Scholaribus alius Provinciæ, talis collatio eſt-ne valida? *ibid.* caſ. 3.

Poteſt-ne reſignare quis Burſam aut à Papâ obtinere, ut provideatur aliquâ Burſa? *ibid.* caſ. 4.

COPULA CARNALIS.

Copula Carnalis cum uxore habita contra debitum concumbendi modum & ſitum, eſt-ne peccatum mortale, tum ex parte mariti tum ex parte uxoris? tom. 1. v. *Debitum Conjugale*, caſ. 39.

Contrahitur-ne ſolum ex copula completa affinitas matrimonium impediens aut dirimens? tom. 2. v. *Impedimentum affinitatis*, caſ. 1. caſ. 8. & 9.

Contrahitur-ne ex copula illicita? *ibid.* caſ. 5. *vide quoque Proœmium in titulum*, *Impedimentum Affinitatis*, & tom. 1. v. *Diſpenſatio Matrimonii*, caſ. 4.

Potentia ad copulam carnalem eſt-ne de eſſentia Matrimonii? tom. 2. v. *Impedimentum Impotentiæ*, caſ. 7. & 11.

COQUUS.

Coqui poſſunt-ne Sacræ Euchariſtiæ participare, poſtquam cibum vel jus guſtarit? tom. v. *Communio*, caſ. 10.

Coqui aſſarii poſſunt-ne vendere & præparare carnes diebus Dominicis ac Feſtis? tom. 1. v. *Dies Dominici ac Feſti*, caſ. 6.

Quonam olim compellati fuerunt nomine coqui aſſarii? *ibid.* caſ. 9.

COPORALE.

Eſt-ne peccatum mortale in caſu neceſſitatis uti corporali ſerico, in defectum lintei? tom. 1. v. *Corporale*, caſ. 1.

Laicis licet-ne tangere aut oſculari Corporale ex pietatis affectu? *ibid.* caſ. 2.

CORRECTIO FRATERNA.

Vide hujus vocis Proœmium.

Correctio fraterna eſt-ne debita ex præcepto? Præceptum iſtud obligat-ne omnes fideles? Peccatur-ne illud omittendo? Et quodnam eſt tale peccatum? An aliquando omitti poteſt præceptum iſtud abſque peccato? tom. 1. v. *Correctio Fraterna*, caſ. 1.

Si inferiores perſuaſum habeant quod correctio ſua erga Superiores adhibita effectu non ſit caritura, tenentur-ne illos clam reprehendere? Quænam ipſis hac in re adhibendæ ſunt, cautelæ? *ibid.* caſ. 6.

An ſemper & in omni caſu Superiores corrigere reprehendereque tenentur inferiores, in quibus ſuas vituperationes parum proſperum effectum habituros credunt? & privati ac particulares ſunt-ne in eadem obligatione? An varii generis dantur correctiones? *ibid.* caſ. 3.

An ut quis charitatis regulas obſervet, tenetur per ſe ipſum correctionem dirigere ad reos? Sunt-ne caſus in quibus deferri poſſint ſuis Superioribus? An hoc agendo agatur contra indolem Evangelii? Uſus delegandi quoſdam in Diœceſi, ut vigilent ac attendant mores aliorum eſt-ne perantiquus, *ibid.* caſ. 12. & tom. 1. v. *Denunciatio*, caſ. 1.

Quorum affectu fieri debet correctio, & quænam concomiteri ipſam debent diſpoſitiones? tom. 3. v. *Verberare*, caſ. 2.

Correctio an æque reſpicit crimina propoſita & non perfecta, quàm ea quæ jam reverà commiſſa ſunt, tom. 2. *Obedientia*, caſ. 9.

Si quis obligatur fraternam in aliquem exercere correctionem, & in eâ ſeveris utatur verbis, peccat-ne contra charitatem? tom. 1. v. *Correctio*, caſ. 4.

Poteſt-ne aliquis tanquam ad correctionem alterius repellere injurias, & injuriis viciſſim uti? tom. 2. v. *Injuria*, caſ. 2. & 5.

Ii qui eorundem, quæ in aliis reprehendenda vident, criminum rei ſunt, poſſunt-ne correctionem eorum ſuſcipere? Sunt-ne quædam quæ ipſorum correctionem inutilem reddunt, obſtacula? Peccant-ne eam exercendo in talibus circumſtantiis? Quonam cum affectu eam ſuſcipere debent? tom. 1. v. *Correctio*, caſ. 5.

Parentes ſatisfaciunt-ne præcepto correctionis fraternæ, cum reſpectu eorum ex ſuis filiis, qui ad ætatem jam aliquandò provectam pervenerunt, non niſi comminationibus & inſtructionibus agunt? *ibid.* caſ. 7.

Ii qui corrigendo ſuos filios, ſive domeſticos, aut ſuos diſcipulos nimia acerbè agunt ac ſeverè, fiunt-ne irregulares, ſi hi tandem ſæpius inclementius tractati moriantur? tom. 2. v. *Irregularitas*, caſ. 38.

CREDITOR.

Sunt-ne varii generis Creditores? An omnes debent dividere poſtulatum ſuum pro numero hæredum, ita ut à quolibet pro rata parte debitum exigant, & juxta proportionem hæreditatis, quæ cuilibet obtingit? tom. 2. v. *Hypotheca*, caſ. 2.

Sunt-ne quidam caſus, in quibus ſimplices Creditores præferendi ſint Hypothecariis Creditoribus? *ibid.* caſ. 5.

Sunt-ne Creditores quidam aliis in ſolutione præponendi? tom. 1. v. *Amidata*, caſ. 1. & 2. & v. *Debitum*, caſ. 4. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. & 17.

Tutores ſunt-ne aliis pupillorum Creditoribus præferendi reſpectu eorum quæ durante tutela iis ſubminiſtrarunt? tom. 3. v. *Tutor*, caſ. 15.

Creditores tenentur-ne rationem reddere ſummæ pecuniæ, quam ipſis ſolverat aliquis, qui ſe credidit alicujus hæredem, quamvis revera non fuit? tom. 1. v. *Hæres*, caſ. 17.

Creditores poſſunt-ne litem inſtruere contra maritum propter dotem ipſius uxoris in eorum præjudicium conſtitutam? tom. 1. v. *Dos*, caſ. 11.

Parentes poſſunt-ne filiis ſuis relinquere vel conſtituere penſionem alimentariam in præjudicium ſuorum Creditorum? tom. 3. v. *Reſtitutio*, caſ. 191.

Eſt-ne obligatio ſatisfaciendi ſuis Creditoribus, quandocunque inde damnum fortè ſibi accedat? *ibid.* caſ. 192.

Creditores poſſunt-ne urgere ſuos Debitores, quando nullum damnum patiuntur? *ibid.*

Licet-ne ipſis Debitores ſuos, qui optimè ſunt ſolvendo, ſed qui hic & nunc ſolvere nolunt, in carcerem conjiciendos curare? tom. 1. v. *Debitum*, caſ. 19.

Creditores poſſunt-ne apprehendere & vendere quædam quæ Debitoribus ſuis reſtant mobilia, ad incitas redactis? *ibid.* caſ. 8.

Creditores poſſunt-ne uti pignoribus, quæ apud ipſos in debiti cautionem depoſita ſunt? tom. 3. v. *Pignus*, caſ. 1.

Tenentur-ne penſionem alimentariam conſtituere ſuis Debitoribus, quando omnia ipſorum bona apprehendi curarunt? tom. 3. v. *Reſtitutio*, caſ. 170.

Creditores quando non poſſunt allegare lucrum ceſſans, aut damnum naſcens, an poſſunt debitores ſuos ad lucra ultra ſortem ſolvenda damnandos curare? tom. 2. v. *Lucrum ultra ſortem*, caſ. 14.

An Creditoribus adjudicari poteſt, quod commodarunt juvenibus nobilibus? tom. 1. v. *Debitum*, caſ. 20.

Cum Creditores mutant titulos quos habent in Debitores ſuos, nec in hujus rei conſilium vocant fidejuſſores, an fidejuſſores liberantur ab onere & periculo fidejuſſorum? tom 2. v. *Fidejuſſor*, caſ. 28.

Creditores poſſunt-ne accipere pecuniam pro eo, ut fidejuſſores liberentur à conditione fidejuſſoria? *ibid.* caſ. 16.

Ii qui ſuas merces adhuc in integro reperiunt apud Debitores, tenentur-ne cum reliquis Creditoribus eandem inire rationem? Conſuetudines in Galliæ ſunt-ne hac in re uniformes? tom 1. v. *Ceſſio Bonorum*, caſ. 6.

Quando Debitor Creditorum quoſdam præ aliis ſolvit, an tenentur ii acceptam pecuniam referre in totam maſſam ad omnes Creditores pertinentem? *ibid.* caſ. 7.

Poſſunt-ne Creditores uni, inſciis aliis, Debitori quædam ſuppeditare; cum intentione ab ipſo recipiendi, quod ipſis debetur? tom. 1. v. *Depoſitum*, caſ. 22.

Si poſt Debitoris bonorum apprehenſionem, vel obſignationem Creditores, non referant ad communem maſſam pecuniam à debitore acceptam, an tenentur ad reſtitutionem? tom. 3. v. *Reſtitutio*, caſ. 123.

Creditor, qui colludit cum debitore, tenetur-ne vi colluſionis ſuæ reſtituere reliquis creditoribus, omne, quod ipſis cauſatus eſt damnum? *ibid.* caſ. 170.

CRIMEN.

Crimina notoria producunt-ne Irregularitatem in Gallia? tom. 2. v. *Irregularitas*, caſ. 13. & caſ. 125.

Solemnis Profeſſio Religionis tollit-ne irregularitatem tam ex criminе, tam ob receptionem Ordinum, quàm Dignitatum & Prælaturarum Regularium? *ibid.* caſ. 134. vide *Impedimentum Criminis.*

CURA.

An alicui Curæ, cujus reditus ſunt magni, detrahi poſſunt, quidam proventus, ut uniantur alteri Curæ, quæ reditus nonniſi modicos habet? Parochus debet-ne conſentire ad ejuſmodi uniones? tom 3. v. *Unio Beneficiorum*, caſ. 10. & 11. & v. *Penſio*, caſ. 1.

Collatio Curarum pendentium ab Abbatia, pertinet-ne jure ad Ordinarium vacante Sede Abbatiali? tom. 1. v. *Collatio*, caſ. 3.

Canonici, qui ex mandato ſuorum Epiſcoporum Curarum Miniſteria peragunt, fortiuntur-ne ſummam & diſtributiones manuales? tom. 3. v. *Reſidentia Canonicorum*, caſ. 6.

Curæ poſſunt-ne deſiderari atque ambiri? tom. 2. v. *Epiſcopus*, caſ. 3.

Oportet-ne ſemper Curas ſuſcipere, quando Superiores eas conferunt, *ibid.* caſ. 4.

Poteſt-ne quis votum nuncupare de nunquam ſuſcipienda Cura? *ibid.* caſ. 5.

Ii qui Curiæ ſe provideri curant in Curia Romana, tenentur-ne ſubire examen Epiſcoporum à quibus pendet Beneficium, ſive ipſorum proviſiones expeditæ ſint forma commiſſoria, ſive forma gratioſa, tom 2. v. *Examen*, caſ. 1.

Epiſcopus poteſt-ne ſecundam Curam erigere in Parochia extenſa non obſtante Parochi oppoſitione? Quaſnam debet obſervare hac in re formalitates? tom. 2. v. *Epiſcopus*, caſ. 12.

D.

DÆMON.

Poteſt-ne quis uti auxilio Dæmonis ad acceriendum ſibi aliquod bonum vel propulſandum aliquod malum? tom. 2. v. *Impedimentum Impotentiæ*, caſ. 16. & 17.

DAMNUM.

An ſemper obligatio eſt damnum præſtandi, quod quis proximo dedit ſive ipſum male habendo, ſive ipſius famæ detrahendo? tom. 3. v. *Reſtitutio*, caſ. 130. & 131.

An in omni caſu tenetur quis reſtituere damnum aliis illatum? tom. 1. v. *Emtio*, caſ. 1. & tom. 2. v. *Locatio*, caſ. 14. & tom. 3. v. *Reſtitutio*, caſ. 33. 35. 38. 41. 42. 46. 48. 55. 58. 60. 65. & 109. 130. 152. 153. 162. 163. 167. 170. 178. 181. 187.

Judex qui malè judicavit ex malitia aut ex imprudentia tenetur-ne reparare damnum datum? tom. 2. v. *Judex*, caſ. 7.

An pariter ad reſtitutionem damni tenetur propter denegatam juſtitiam? *ibid.* caſ. 10.

Deſponſati poſſunt-ne exigere aut accipere quandam damni reparationem ab illo, qui promiſſum ſuum matrimoniale adimplere negat? tom. 3. v. *Sponſalia*, caſ. 60.

DAMNA & INTERESSE.

Vide hujus tituli Proœmium.

Damnum naſcens eſt-ne juſtus titulus ad accipiendum aliquid ultra ſortem capitalem? Sunt-ne varii generis Damna & Intereſſe? tom. 2. v. *Nummularius*, caſ. 3. tom. 2. v. *Emptio*, caſ. 6. tom. 3. v. *Venditio*, caſ. 38. & v. *Uſura*, caſ. 26. & 28.

Poſſunt-ne recipi Intereſſe ac lucrum ex ſumtibus impenſis pro damnis & intereſſe, ad quæ ferenda pars adverſa condemnata eſt? Si ea accumulari ſinantur, an nova inde lucra & intereſſe capi poſſunt, tom. 1. v. *Damna & Intereſſe*, caſ. 1.

Venditor tenetur-ne de damnis & intereſſe erga emtorem, cui vendi-

Digitized by Google

vendidit merces viliores? Venditor bonæ fidei tenetur-ne de damnis & intereſſe quæ longo poſt tempore accidunt in re principali pro quâ debentur? *ibid.* caſ. 2.

Poſtquam conventum eſt de tradenda aliqua re certo tempore ſub pœna damnorum & intereſſe, an ab eo, qui verbo & convento non ſtetit, exigi poſſunt damna & intereſſe? *ibid.* caſ. 3.

Venditor tenetur-ne emtori de damnis & intereſſe pro ratione evictionis? In quantum extendi poſſunt ejuſmodi damnorum reparationes? *ibid.* caſ. 4.

Conductor cujus locatio interrupta eſt, poteſt-ne exigere damna & intereſſe à venditoribus vel emtoribus fundi? Semper-ne vi locationis ſuæ hypothecam conſervat fundum? *ibid.* caſ. 5.

Donatores tenentur-ne de damnis & intereſſe, quæ ipſorum conſequuntur Donationes? tom. 1. v. *Donatio*, caſ. 19.

Hæres tenetur-ne de damnis & intereſſe, proficiſcentibus ex Defuncti crimine? tom. 2. v. *Hæres*, caſ. 25

Pater tenetur-ne de damnis & intereſſe ortis ex crimine ſui filii? tom. 3. v. *Reſtitutio*, caſ. 233.

DAMNI COMPENSATIO.

Si error admiſſus ſit in contracto, & contrahentes bona egerint fide, tenentur-ne præſtare ſibi invicem damnum? tom. 1. v. *Contractus*, caſ. 6.

Commodatarius tenetur-ne præſtare damnum commodatori, qui damnum paſſus eſt commodatione? tom. 3. v. *Uſura*, caſ. 27.

Ii qui matrimonium ſibi promiſerunt, poſſunt-ne ſtipulari quandam damni compenſationem, ſi matrimonium fortè non contrahatur, tom. 3. v. *Sponſalia*, caſ. 59.

Deſponſati poſſunt-ne exigere aut accipere quandam damni præſtationem ab ea parte, quæ negat promiſſum adimplere ſuum? *ibid.* caſ. 60.

DEBITORES.

Debitores, qui ſolverunt debitum, tenentur-ne de hoc certiores reddere illos, qui pro iis ſpoponderunt? tom. 2. v. *Fidejuſſor*, caſ. 10.

Tenentur-ne reſpondere de omnibus damnis, quorum fuerunt cauſa Fidejuſſoribus ſuis? *ibid.* caſ. 12.

DEBITUM.

Vide hujus tituli Proœmium.

Quid intelligitur per debita naturalia & debita conſcientiæ? An multifaria dantur debita? Diſtinctio Debitorum in hypothecaria & perſonalia eſt-ne à Legibus Civilibus ſtabilita? An omne debitum, quod non importat hypothecam in foro exteriori, in interiori foro importare cenſetur? Debita orta ex contractibus aut quaſi contractibus obligant-ne in ſolidum hæredes? Debita profecta ex delicto aut quaſi delicto an eodem modo & in ſolidum hæredes obligant juxta Leges Civiles & jus canonicum? tom. 1. v. *Ceſſio Bonorum*, caſ. 7. & tom. 3. v. *Reſtitutio*, caſ. 112.

Sunt-ne naturæ differentia debita? Quænam obſervare debent ordinem Debitores in ſolutione creditorum ſuorum, *ibid.*

Oportet-ne ſolvere debita certa ante incerta? tom. 1. v. *Debitum*, caſ. 11.

Oportet-ne debita ſolvere contracta titulo oneroſo, præ iis, quæ fundantur contractu gratioſo? *ibid.* caſ. 10.

An in foro interiori tenetur quis ſolvere debita, quando iſtud præſtare non poteſt, niſi ingens ſibi damnum attrahendo? tom. 1. v. *Ceſſio Bonorum*, caſ. 2. & tom. 3. v. *Reſtitutio*, caſ. 193. & v. *Reſtitutio in integrum*, caſ. 4.

An potius debita ſolvenda ſunt, quàm reſtituenda bona furto ablata? tom. 3. v. *Reſtitutio*, caſ. 87. & 108.

Debita debent-ne ſolvi ante legata? tom. 2. v. *Legatum*, caſ. 63.

Ceſſio bonorum extinguit-ne obligationem ſolvendi debita ſua? tom. 1. v. *Ceſſio Bonorum*, caſ. 2.

Debita Perſonalia ſubjiciuntur-ne hypothecæ in Gallia? tom. 2. v. *Hypotheca*, caſ. 12.

Decimæ ſunt-ne debitum privilegiatum præ omnibus aliis? tom. 1. v. *Decimæ*, caſ. 3.

Sequeſtrum eſt-ne ſemper medium tutum ſeſe à debitis ſuis liberandi? Quænam ad hoc requiruntur conditiones? tom. 1. v. *Debitum*, caſ. 9.

Beneficium diſcuſſionis, quo bona debitoris cum ære alieno conferuntur, habet-ne locum reſpectu Debitorum delicto contractorum? tom. 3. v. *Reſtitutio*, caſ. 97.

Ceſſio Bonorum habet-ne locum reſpectu ejuſmodi debitorum? tom. 1. v. *Ceſſio Bonorum*, caſ. 2.

An ab optione Debitoris pendet illi Creditori præ aliis ſolvere debita, quæ maximo ipſi oneri ſunt? tom. 3. v. *Solvere*, caſ. 2.

Si Creditores ejuſdem ſint generis & pari paſſu ambulent, an licet debitori ſolvere quædam præ aliis debita? tom. 1. v. *Debitum*, caſ. 12.

Si concurrant Creditores, an non oportet ſolvere debita realia præ debitis perſonalibus? Quid eſt, quod debet tenere locum legis in hoc caſu? *ibid.* caſ. 13.

Creditor, qui mutuo dedit argentum ſuum pro bono hypothecato, eſt-ne in ſolutione præferendus omnibus aliis Creditoribus, qui eundem fundum habent pro hypotheca, *ibid.* caſ. 14. & tom. 2. v. *Hypotheca*, caſ. 5.

Si plures concurrant Creditores hypothecarum an ſemper priores præferendi ſunt poſterioribus? tom. 1. v. *Debitum*, caſ. 15.

Maritus & uxor habent-ne jus hypothecæ in omnia ſua invicem bona? Talis hypotheca eſt-ne expreſſa vel tacita? Eorum hypotheca eſt-ne præferenda omnibus aliis anterioribus, tacitis aut expreſſis, poſterioribus contractui ſui matrimonii, etiamſi unus ſe obligaſſet pro altero? Patet-ne ipſis actio ad defendendum ſuum jus adverſus reliquos Creditores, *ibid.* caſ. 16.

Si concurrant plures Creditores ſimplices, an primi ſemper præferendi ſunt poſterioribus? Si debita excedunt bona debitoris, qua ratione ſolvenda ſunt? Sunt-ne quidam Creditores ſimplices, qui aliis ſint præferendi? *ibid.* caſ. 17.

Si plures obligati in ſolidum pro eadem ſumma moriantur, an omnes ipſorum hæredes, cujuſcunque ſint numeri, debitores ſunt in ſolidum, & non unicus illorum peti poteſt ad ſolutionem totius ſummæ? *ibid.* caſ. 18.

Filius qui poſt mortem patris reperit chirographum ſummæ haud exiguæ, poteſt-ne ejus repetere ſolutionem, ſi debitor affirmet, quòd ſatisfecerit & ſolverit illud chirographum, & offerat teſtes exhibere, qui viderint ſolutionem ab ipſo factam, dicatque ſe Apocham ſive acceptilationis chirographum amiſiſſe? *ibid.* caſ. 5.

Eſt-ne peccatum ſupponere titulum ad obtinendam ſolutionem juſti ac legitimi debiti? An eo in caſu obligatio eſt ad reſtitutionem? tom. 3. v. *Reſtitutio*, caſ. 212.

An in eodem caſu obligatio eſt reſtituendi ſumtos? *ibid.* caſ. 213.

Eſt-ne obligatio reddendi quod debetur Creditori, ſi compertum habeatur, quòd in malum uſum illud ſit converſurus? tom. 1. v. *Debitum*, caſ. 2. & tom. 3. v. *Reſtitutio* caſ. 220.

Prodigentia Creditoris, quæ ipſum in magnam conjecit miſeriam, eſt-ne ratio ſufficiens qua debitor ſe diſpenſare poſſit à ſolutione debiti ipſi facienda? Poteſt-ne retinere debitum pro infantibus Creditoris? *ibid.* caſ. 3.

Debitor, qui loco ſolvendi Creditori ſolvit iis, quibus Creditor iſte debet, an à ſua liberatus eſt obligatione? *ibid.* caſ. 4.

Ut debitor, cui remiſſum eſt debitum, liberatus illo ſit, etiam in foro interiori, an requiritur, ut remiſſio illa fuerit planè voluntaria reſpectu Creditoris? *ibid.* caſ. 6.

Debitor, cui dimidium debiti remiſit Creditor, propterea ſcilicet quòd parum benè ſe habeant res ejus, tenetur-ne ad ſolvendum illud dimidium, ſi res ejus in meliorem ſtatum convertantur? *ibid.* caſ. 7.

Ad quid tenentur ii, qui non poſſunt ſolvere omnia ſua debita, & qui inſuper in talibus ſunt circumſtantiis, ut propter debita non poſſint moleſtia affici? *ibid.* caſ. 20.

Ii qui ſolvendo ſunt, & tamen in carcere detinentur, quia ſolvere nolunt, an citra peccatum ex carcere aufugere poſſunt nondum ſolutis debitis, *ibid.* caſ. 19

Creditor qui ſcit, quòd Debitori ſuo nil reſiduum maneat, præter lectum & ſuppellectilia maximè neceſſaria, poteſt-ne illa apprehendi & vendi curare? *ibid.* caſ. 8.

Viduæ tenentur-ne de debitis, de quibus ſeſe obligarunt, aut quæ contracta ſunt in earum tantùm uſum ac utilitatem? tom. 1. v. *Communitas Bonorum*, caſ. 5.

Minores tenentur-ne de debitis, quæ contraxerunt Minorennes? tom. 1. v. *Debitum*, caſ. 1.

Religioſus eſt-ne poſt Profeſſionem ſuam diſpenſatus à ſolvendis debitis, quæ contraxit in ſæculo? *ibid.* caſ. 2.

Oportet-ne debita ſua ſolvere ante ingreſſum in Religionem? tom. 3. v. *Religioſus*, caſ. 3.

Religioſus poteſt-ne Debitoribus remittere, quæ ipſi debent? *ibid.* caſ. 10.

Datur-ne actio adverſus aliquem propter debita ludo contracta? tom. 2. tom. v. *Ludus*. caſ. 3. 5. & 9.

Datur-ne actio in Hæredum quemlibet peculiariter propter debita ſucceſſionis? tom. 2. v. *Hypotheca*, caſ. 2.

Hæredes ex beneficio Inventarii tenentur-ne ſolvere debita ſucceſſionis, quemadmodum ad ea tenentur ii, qui puros ac ſimplices ſe declararunt hæredes? tom. 2. v. *Hæres*, caſ. 2.

Hæres qui ſucceſſioni non renunciavit, in favorem alicujus cognati, niſi mediante pecuniæ ſumma, an actione peti poteſt pro debitis ſucceſſionis? *ibid.* caſ. 14.

Hæredes ex Beneficio inventarii tenentur-ne debitis etiam ultra bona ſucceſſionis, tom. 3. v. *Reſtitutio*, caſ. 26.

Uxores poſſunt-ne ſe obligare pro debitis ſuorum maritorum? tom. 2. v. *Mulier Conjugata*, caſ. 5.

DEBITUM CONJUGALE.

Vide, quod in fronte hujus tituli eſt, Proœmium.

Matrimonio contracto abſque publicatione Denuntiationum matrimonii, ea conditione, quòd non ſit conſummandum antè proclamationes factas; an Conjuges perſuaſi, nullum eſſe inter ipſos dirimens matrimonii impedimentum, exigere atque reddere invicem poſſunt debitum conjugale? *ibid.* caſ. 1.

Diſpenſationes ab Epiſcopis conceſſæ ad petendum debitum, ſunt-ne validæ? tom. 1. v. *Diſpenſatio Matrimonii*, caſ. 37. & caſ. 43.

Poteſt-ne exigi aut reddi debitum antè conſenſum renovatum, ſi matrimonium, quod contractum videbatur, nullum eſt? tom. 2. v. *Matrimonium* 4. caſ. 7.

Duo matrimonio juncti poſſunt-ne matrimonium conſummare antè ſuſceptam Benedictionem nuptialem? tom. 1. v. *Debitum Conjugale*, caſ. 2.

Conjuges tenentur-ne reddere ſibi invicem Debitum à primo matrimonii ſui die, ſi illud alterutra pars exigat? Eccleſia concedit-ne aliquam moram illi ex Conjugibus, qui ingredi vult Religionem? Altera pars poteſt-ne poſtea aliud inire matrimonium? *ibid.* caſ. 26.

Cùm tempus ex Jure Conjugibus conceſſum ad ineundam, ſi velint Religionem, elapſum eſt, tenentur-ne ſibi invicem debitum reddere conjugale? *ibid.* caſ. 27.

Si Conjugum unus declaret alteri, quòd impedimentum inter ipſos ſit dirimens, aut quòd non conſenſerit matrimonio, an alter abſque depoſito dubio ſuo, exigere aut reddere poteſt debitum? *ibid.* caſ. 45.

Si Conjugum unus percipiat à perſona quadam proba, quod impedimentum inter illos ſit dirimens, poteſt-ne in dubio iſto reddere debitum? *ibid.* caſ. 48.

Mulier, cujus maritus dubitat de validitate matrimonii ipſorum, poteſt-ne exigere & reddere debitum ſi non dubitet, quin matrimonium ſuum ſit validum? *ibid.* caſ. 50.

Si, cum dubitatio oritetur validum ſit nec ne matrimonium ſuum, nihil non tentatum eſt, ad detegendam quoad illud veritatem, & tamen nihil compertum haberi potuerit, poteſt-ne in hoc caſu debitum exigi conjugale? *ibid.* caſ. 17.

Inceſtus gravi metu unius partis commiſſus, an alteri jus præbet denegandi ipſi debitum? *ibid.* caſ. 20.

Inceſtus commiſſus cum cognatâ in quocunque ſit gradu, eaufer ne partem ream jure exigendi debitum? Et Uxor ejus poteſt-ne illud ipſi reddere abſque peccato? *ibid.* caſ. 21.

Copula cum ſorore uxoris ſuæ citra ſeminis emiſſionem impedit-ne, quominus maritus ab uxore ſine diſpenſatione conjugale debitum exigat? tom. 1 v. *Caſus Reſervati*, caſ. 34.

Affinitas contracta in primo aut ſecundo gradu ante conſummationem matrimonii, an maritum partem ream impedit, quominus debitum conjugale reddat uxori ſuæ? Habet ne pro hoc diſpenſatione opus? tom. 1. v. *Debitum Conjugale*, caſ. 22.

Affinitas, quæ orta eſt ex adulterio cum propinquâ cognatâ aut affini alteri conjugum, an parti reæ jus adimit debitum conjugale exigendi, & parti innoxiæ jus illud accipiendi? *ibid.* caſ. 23. & 24.

Mulier eſt-ne exempta à reddendo conjugali debito ſuo marito, prætextu affinitatis ſpiritualis, quam cum eâ contraxerit baptizando ſuum proprium infantem? Caſus neceſſitatis, aut ignorantia facti vel juris inculpabilis, excuſat-ne maritum iſtum à peccato? Et ſi illud fecerit cum plena facti cognitione, poteſt-ne ſuum recuperare jus per diſpenſationem? *ibid.* caſ. 51.

Maritus baptizans infantem ſuum moribundum præſente obſtetrice, contrahit-ne affinitatem cum ſuâ uxore, ita ut in poſterum non amplius poſſit abſque peccato debitum exigere conjugale? *ibidem* caſ. 52.

Affinitas, quæ oritur ex vi illata, cui reſiſtere non licuit, aut ex ignorantiâ facti, privat-ne eum, qui in hoc caſu eſt, jure debitum exigendi atque reddendi conjugale? *ibid.* caſ. 19.

Qui hærent in dubio an nullum ſit matrimonium ſuum ob cauſam affinitatis, poſſunt-ne reddere ſibi invicem debitum conjugale? Metus excommunicationis injuſtæ eſt-ne ratio ſufficiens illud faciendi? *ibid.* caſ. 18.

Mulier, quæ maritum ſuum credens mortuum bona cum fide contraxit ſecundum matrimonium, poteſt-ne continuare reddere debitum conjugale marito iſto putativo, ſi comperiat, quòd primus non ſit mortuus? Poteſt ne illud facere ad evitandas cenſuras, aut ipſum vitæ periculum? v. *Debitum Conjugale*, caſ. 47. caſ. 18.

Mulier, quæ ſecundas iniit nuptias, poteſt-ne in dubio ſive benè ſive malè fundato, de morte primi ſui mariti, conjugale debitum exigere? *ibid.* caſ. 49.

Mulier, quæ exiſtimans maritum ſuum mortuum, ſolemnem fecit profeſſionem Religionis, debet-ne ipſo redeunte redire quoque ad ipſum, ipſique debitum reddere? An illud quoque exigere poteſt? Tenetur-ne ſi uxore illam decedat, ſervare caſtitatem & reverti in Religioſam domum? *ibid.* caſ. 46. & tom. 2. v. *Matrimonium* 20. caſ. 2.

Si quis nubat, & matrimonium conſummet poſt votum Religionis ingrediendæ, aut in Sacris Ordinibus, eſt-ne peccati reus? An poſtea reddi atque exigi poteſt debitum abſque commiſſo novo peccato? tom. 1. v. *Debitum Conjugale*, caſ. 15.

Vir, qui poſtquam juridicè ſeparatus eſt à ſuâ uxore, poſtea Sacerdos factus eſt, poteſt-ne exigere & reddere debitum conjugale, cum terrore Judicis ſententiæ, qua ſeparatus eſt, detecto, obligatur ad revertendum ad illam? tom. 1. v. *Divortium*, caſ. 4.

Qui poſt facta perpetuæ caſtitatis vota, nubit abſque impetratâ diſpenſatione, poteſt-ne debitum exigere conjugale? tom. 1. v. *Debitum Conjugale*, caſ. 3.

Poteſt-ne reddere illud atque exigere, qui non niſi ſimplici voto eſſet ligatus? tom. 2. v. *Impedimentum Votorum*, caſ. 7. & v. *Impedimentum Ordinis*, caſ. 1.

Poteſt-ne conſummare matrimonium ſuum qui nubit poſt factum caſtitatis votum? Eſt-ne obligatio omnia adhibendi media poſſibilia, ad implendum votum ſuum? Si ſucceſſu ea omnia careant, poteſt-ne pariter exigi ac reddi debitum conjugale? *ibid.* caſ. 15. & caſ. 18.

Poteſt-ne exigere aut reddere debitum conjugale, qui nupſit non recordans, quòd votum fecerit caſtitatis? tom. 2. v. *Votum*, caſ. 3.

Conjugum pars illa, quæ conſenſit in continentiæ votum, quod fecit pars altera, poteſt-ne in ſequenti tempore exigere debitum? tom. 1. v. *Debitum Conjugale*, caſ. 16.

An unus conjugum facto, conſenſu communi, continentiæ voto, poteſt exigere aut reddere alteri conjugale debitum? *ibid.* caſ. 37.

Cùm conjuges duo ſe invicem obligarunt ad abſtinendum per aliquod tempus ab uſu matrimonii, an unus aut alter eorum, vel ambo conſpirantes anticipare tempus illud determinatum poſſunt? *ibid.* caſ. 53.

Si conventionem ſuam juramento firmarent, poſſunt-ne remiſſo ſibi invicem juramento, uti matrimonio, aut tenentur-ne diſpenſationem impetrare? *ibid.* caſ. 54.

Mulier, quæ nupſit viro ob cauſam impotentiæ à priori ſua uxore ſeparato, à Judice Eccleſiaſtico, qui ex ſubreptione annullavit matrimonium, peccat-ne illi reddendo aut ab illo exigendo debitum conjugale? Poteſt-ne continuare debitum illud ipſi reddere, ab eo tempore, quo illum non impotentem ſentit? tom. 2. v. *Impedimentum Impotentiæ*, caſ. 12.

Servus cum conſenſu Domini ſui nuptus, tenetur-ne debitum conjugale reddere uxori, præ executione mandatorum Domini ſui? tom. 2. v. *Impedimentum conditionis ſervilis*, caſ. 6. & caſ. 7.

An eodem modo ſe res habet, ſi ſervus iſte invito Domino nupſerit? *ibid.* caſ. 7.

An abſque peccato exigi poteſt conjugale debitum propter ſolum metum incidendi in incontinentiam? Quem in finem inſtitutum eſt matrimonium? Quiſnam eſt finis ipſius palmarius? tom. 1. v. *Debitum Conjugale*, caſ. 4.

Eſt-ne peccatum exigere debitum conjugale ſola intentione voluptatem percipiendi in uſu matrimonii? *ibid.* caſ. 5.

Eſt-ne peccatum exigere debitum conjugale nullâ aliâ intentione, quàm per illud ſanitatem ſuam conſervandi? Quandonam actus conjugalis ab omni immunis eſt peccato? *ibid.* caſ. 6.

Eſt-ne licitum exigere debitum conjugale diebus Feſtis ac Dominicis? Quodnam committitur peccatum hoc faciendo? Eſt-ne concedenda communio in iſto caſu? *ibidem.* caſ. 7.

Uxores tenentur-ne reddere debitum conjugale iis diebus, quibus communicare debent, aut diebus Feſtis ac Dominicis, quum mariti illud exigunt? *ibid.* caſ. 34.

Conjuges poſſunt-ne ad evitandum incontinentiæ periculum exigere aut reddere debitum conjugale in loco Sancto, in quo tenentur diu manere, cùm quidem illud facere poſſunt abſque ſcandalo? *ibid.* caſ. 14.

Mariti tenentur-ne reddere debitum ſuis uxoribus, quando illud non niſi indirectè exigunt? *ibid.* caſ. 28.

Mulieres tenentur-ne maritis ſuis reddere conjugale debitum antequam illud apertè atque expreſsè exigant? *ibid.* caſ. 29.

Tenentur-ne reddere illud maritis qui ſunt ebrii, furioſi, amentes, aut ſomniantes? *ibid.* caſ. 35.

Conjugum unus an poteſt denegare alteri debitum conjugale ex ſolâ repugnantiâ? Talis denegatio reddit-ne ipſum reum omnium peccatorum, in quæ alter incidere propterea poteſt? *ibid.* caſ. 25.

Conjugum unus poteſt-ne alteri denegare debitum conjugale ſub prætextu, quòd illud exigendo malè agat, *ibid.* caſ. 24.

Conjugum ille, qui ſatis ægrè laborat, poteſt-ne denegare debitum conjugale alteri illud exigenti? *ibid.* caſ. 30.

Vir qui debitum exigit conjugale ab uxore, dum in menſtruis eſt, quodnam committit peccatum? Quænam fuerunt incentiva & rationes hujus prohibitionis in Lege veteri? Subſiſtunt-ne adhuc hodie? Sunt-ne differentes fluxuum ſpecies in illa infirmitate muliebri? *ibid.* caſ. 9.

Mulieres, à quibus mariti ſui debitum exigunt conjugale *tempore menſtruo*, tenentur-ne illud ipſis reddere, & poſſunt-ne illud ab ipſis exigere, & concipere durante illâ infirmitate? *ibid.* caſ. 10. & 11.

Licet-ne viro ſemiſſuo aut lepreſo carnale debitum ab uxore petere? *ibid.* caſ. 12.

Poteſt-ne abſque peccato debitum exigi à muliere prægnanti? Poteſt-ne illud reddi ſine periculo fœtum ejus abortivum faciendi? *ibid.* caſ. 13.

Mulieres tenentur-ne reddere debitum conjugale ſuis maritis, quando ex præteritis ſuis periculoſiſſimis puerperiis ſciunt, ſeſe expoſituras eſſe evidenti mortis periculo, ſi petitis annuant? Viri poſſunt-ne illud petere tali in caſu? *ibid.* caſ. 30. 33. & 41.

Mulieres, quæ ex puerperio recenter prodeunt, tenentur-ne debitum carnale reddere ſuis maritis, qui illud ab iis flagitant? *ibid.* caſ. 32.

An mulier marito denegare poteſt debitum carnale, toto tempore, quo infantem ſuum nutrit? *ibid.* caſ. 31.

Metus acquirendi infantes reddit-ne denegationem debiti conjugalis licitam? *ibid.* caſ. 36.

Poteſt-ne uxor ſine lethali culpâ debitum conjugale reddere viro, qui debitum concumbendi modum & ſitum recuſat ſervare? Quandonam talis copula eſt peccatum mortale? *ibid.* caſ. 39.

Uxor poteſt-ne citra peccatum mortale debitum reddere viro, quem novit, ſe ante ſeminis emiſſionem retracturum? Vir, qui ita ſeſe retrahit, peccat-ne mortaliter? *ibid.* caſ. 35.

Uxor, quæ poſtquam debitum ſolvit, totum viri ſemen, aut aliquam ejus partem de induſtria, caſu vel infirmitate rejicit, peccat-ne mortaliter? *ibid.* caſ. 56.

Mulier perſuaſa de impotentiâ ſui mariti, tenetur-ne ipſi reddere debitum conjugale? tom. 2. v. *Impedimentum Impotentiæ*, caſ. 22.

Perſonæ ætatis provectioris, aut quæ graviſſimè laborant, poſſunt-ne exigere atque reddere ſibi debitum conjugale? Tenentur-ne aliquando ad illud faciendum? *ibidem* caſ. 11.

Uxor tenetur-ne perſolvere debitum obnixè petenti marito ita ſenio confecto, ut præ naturæ debilitate non poſſit amplius copulam perficere? v. *Debitum Conjugale*, caſ. 40.

Lepra eſt-ne cauſa ſufficiens, ut conjuges ſe invicem diſpenſare poſſint à debito ſibi reddendo? Sunt-ne caſus, in quibus hac in re ſe invicem poſſint diſpenſare, & alii caſus in quibus diſpenſare ſe non poſſunt à debito carnali ſibi reddendo? *ibid.* caſ. 41.

Mulier tenetur-ne reddere debitum conjugale ſuo marito nominatim excommunicato? *ibidem* caſ. 42. & tom. 2. v. *Excommunicatio*, caſ. 31.

Uxor poteſt-ne carnale debitum in perpetuum denegare marito ſodomiæ vel beſtialitatis crimine turpiter commaculato? Quid ſi ſponſus uterque culpabilis ſit? *ibid.* caſ. 43.

Mulier Catholica poteſt-ne recuſare debitum ſuo marito hæreſi implicato, ſub prætextu, quòd infantes educet in Religione Proteſtanti? An ſi viderit, primum infantem in hæreſi educatum fuiſſe, id ſufficit, ad illud ipſi denegandum? *ibid.* caſ. 44.

Mulier, cum quâ maritus poſt obtentam divortii ſententiam, vult ſeſe reconciliare, tenetur-ne ad revertendum ad ipſum, illique reddendum debitum carnale? An ſi nolit, ad illud cogi poteſt? tom. 1. v. *Divortium*, caſ. 12.

DECALOGUS.

An omnia Decalogi præcepta juris ſunt naturalis? Fieri-ne poteſt, ut ignorentur ab aliquibus ignorantia invincibili? tom. 1. v. *Conſcientia*, caſ. 1.

Superiores poſſunt-ne ab iis diſpenſare? tom. 1. v. *Diſpenſatio*, caſ. 3.

DECANUS.

Vide hujus vocis Proœmium.

Decanus poteſt-ne ſola Regia proviſione inſtructus exercere functiones paſtorales annexas ſuo Decanatui? Requiritur-ne, ut obtineat approbationem vel *viſa* ab Epiſcopo? tom. 1. v. *Decanus*, caſ. 1.

Cùm Decanus aliquis non eſt Canonicus, habet-ne prærogativas quaſdam? tom. 1. v. *Diſpenſatio Irregularitatis*, caſ. 1.

Si dubitet quis, an Decanatui annexa ſit Præbenda, propter Canonicatûs prærogativas, poteſt-ne curare, ut provideatur Præbenda aliqua in eadem Eccleſiâ, & ſi jam ea ſit proviſus, debet-ne illi renuntiare? tom. 1. v. *Decanus*, caſ. 2.

Quænam eſt in Gallia mos requiſitus, ut quis poſſit poſſidere Decanatum, aut alias in Capitulo dignitates? *ibid.* caſ. 3.

Epiſcop

Epiſcopi poſſunt-ne denegare *viſa*, aut diſpenſationem ætatis dare iis, qui legitimam non habent ætatem ac requiſitam ad poſſidendas dignitates Eccleſiaſticas? *ibid.* caſ. 4.

Oportet-ne eſſe graduatum in quâdam univerſitate aut Facultate, ut poſſideri poſſint dignitates in Eccleſiis Cathedralibus aut Collegialibus? Quinam eſt quoad iſtud mos in Galliâ? *ibid.* caſ. 5.

Si Capitulum aliquod authoritate abſolvendi à caſibus reſervatis ab Epiſcopo donatum ſit, an Decanus ſine ſpeciali Capituli commiſſione ab iis abſolvere poteſt? tom. 1. v. *Caſus reſervati*, caſ. 36.

DECIMÆ.

Vide, quod in fronte hujus vocis eſt, Proœmium.

Obligatio Decimas ſolvendi eſt-ne jure naturali & Divino fundata? Ii qui ſe eximunt à decimis ſolvendis peccant-ne mortaliter? Eccleſia fecit-ne quaſdam Conſtitutiones circa hanc rem? tom. 1. v. *Decimæ*, caſ. 1.

Si in aliquâ Provinciâ generalis ſit conſuetudo Decimas nullatenus ſolvendi, an populi ab ea ſolvenda eximere ſe poſſunt? Quænam ſunt Regiones, in quibus nullæ ſolvuntur Decimæ? *ibid.* caſ. 2.

Decimæ ſunt-ne debita privilegiata præ omnibus aliis *ibid.* caſ. 3.

Obligatio Decimas ſolvendi eſt-ne æqualis pro pauperibus, ſicuti pro divitibus? Parochi debent-ne rigidè illas expetere ab unis ſicuti ab alteris? *ibid.* caſ. 4.

Poſſunt-ne exigi atque accipi Decimæ alicujus fundi modo uſurario aut aliàs turpi acquiſiti? *ibid.* caſ. 7.

Domini poſſunt-ne campi partes, quæ ipſis debentur, capere, antequam Decimæ fuerint ſolutæ Parochis? Quænam eſt hanc in rem Galliæ conſuetudo? *ibid.* caſ. 8.

Decimæ an non debentur niſi Eccleſiaſticis? An aliquo in caſu exigere illas poſſunt Laici? Poſſeſſio immemorialis ſine titulo ſufficit-ne in Gallia ad præſcribendum juri Decimarum? Poſſunt-ne exigere Decimas, quæ ipſis tanquam feudum conceſſæ ſunt ante vel poſt tertium Concilium generale Latera enſe? *ibid.* caſ. 9.

An ad finem faciendum ſcandalis tenetur quis renuntiare juri Decimarum, ſi titulis aut conſuetudine immemoriali nitatur? tom. 3. v. *Scandalum*, caſ. 3.

Parochus an non poteſt poſtulare à Judice permiſſionem curandi, ut coltur atque ſeratur terra relicta à Proprietariis, qui ex inopia illam ſerere non poſſunt donare, ita ut ipſe Decimas inde unà cum ſumptibus neceſſariis factis inde reciperet? An iſte Parochus poſtea locare poteſt hanc terram, & inde adhuc accipere Decimas? tom. 1. v. *Decimæ*, caſ. 5.

Eſt-ne licitum Parocho negligere Decimarum receptionem, aut illam ruſticis committere? *ibid.* caſ. 6.

Si quis Decimis alicujus beneficii fruſtratus fuerit, eſt-ne à reſtitutione liber coram Deo, ſi Beneficiarius illas ipſi remittat? tom. 1. v. *Beneficiarius*, caſ. 13.

DECIMUS DENARIUS.

An qui mutuo dat, vel qui accipit tenetur ſolvere Regi denarium decimum, ſi illum petat? tom. 3. v. *Reſtitutio*, caſ. 202.

Cùm quis bonorum ſuorum valorem declaravit, peccat-ne ſi decimum non ſolvat denarium, ſub prætextu, quòd Receptor illum non exigat? tom. 3. v. *Tributum annuum*, caſ. 10.

DECISIO.

Si quis in dubio hærens conſulat peritum aliquem ac doctum virum, debet-ne ejus acquieſcere Deciſioni? tom. 1. v. *Dubium*, caſ. 1.

DECLARATIO.

Qui falſam fecit Declarationem tenetur-ne reſtituere injuriam, quam intulit? tom. 3. v. *Reſtitutio*? caſ. 165.

DECRETUM.

Emptio fundi alicujus ex Decreto venditi, dimidio ferè tantum pretio, eſt-ne legitima in foro conſcientiæ? tom. 2. v. *Emptio*, caſ. 19.

DEFECTUS.

Poteſt-ne quis diſſimulare aut occultare defectus quibus laborat, aut in quos incidere ſolet? tom. 2. v. *Hypocriſis* caſ. 1.

Sunt-ne abſolvendi, qui ſe accuſant de defectibus tanquam de peccatis? tom. 1. v. *Abſolutio*, caſ. 10. & v. *Confeſſio*, caſ. 28.

DEFORMITAS CORPORIS.

An quælibet corporis deformitas irregularitatem producit? tom. 2. v. *Irregularitas*, caſ. 104.

DEFUNCTUS.

Defunctorum voluntatis quinam ſint legitimi Interpretes? tom. 1. v. *Beneficiarius*, caſ. 4. & 8.

DEGRADATIO.

Degradatio differt-ne à depoſitione & à ſuſpenſione? Sunt-ne quædam degradationis exempla? Eſt-ne in uſu in Galliâ? tom. 1. v. *Depoſitio* & *Degradatio*, caſ. 1.

Clerici degradati poſſunt-ne reſtitui ab Epiſcopo in priſtinum ſtatum? Poſſunt-ne redire in poſſeſſionem Beneficiorum ſuorum, & quidem in præjudicium eorum, qui legitimè interim iis fuerant proviſi? *ibid.* caſ. 2.

Degradatio delet-ne caracterem Sacerdotalem? tom. 1. v. *Conſecrare*, caſ. 14.

DELECTATIO.

Vide, quod in fronte hujus vocis eſt, Proœmium.

Delectatio moroſa eſt-ne ex ſe & ſuâ naturâ peccatum mortale? Quandonam ſit peccatum mortale, quando verò tantùm veniale? tom. 1. v. *Delectatio*, caſ. 1. & v. *Communio*, caſ. 3. & tom. 3. v. *Tactus*, caſ. 1.

Cenſetur-ne quis conſentire delectationi, qui ei poſitive non reſiſtit? Quandonam cenſetur aliquis ei reſiſtere? *ibid.* caſ. 2.

Delectatio venerea inter conjuges habita eſt-ne ſemper peccatum mortale? In his tolerandis facilior-ne eſſe debet Confeſſarius? tom. 1. v. *Aſpectus*, caſ. 3. & tom. 2. v. *Oſculum*, caſ. 1. & tom. 3. v. *Pollutio*, caſ. 1. 2. 3. & tom. 3. v. *Scandalum*, caſ. 7. & tom. 3. v. *Tactus*, caſ. 2.

DELEGATIO.

Vide hujus vocis Proœmium.

Delegatio eſt-ne legitima, ſive ii, qui delegandi habent poteſtatem, iſtud faciant præſentes & vivâ voce, ſive abſentes & literis? Talis delegatio eſt-ne canonica? tom. 1. v. *Delegatio*, caſ. 1.

Religioſus delegatus à ſuâ Communitate ad Capitulum Ordinis generale, tenetur-ne ſuam exhibere procurationem, & ſi ideo, quòd nolit eam oſtendere, excludatur, poteſt-ne proteſtari, & ipſius proteſtatio eſt-ne legitima? *ibid.* caſ. 2.

Canonicus delegatus ad Congregationem Clericatûs, cenſetur-ne præſens in choro, per totum tempus, quo durat illa Congregatio? *ibid.* caſ. 3.

Sacerdos irregularis poteſt-ne delegare alium Sacerdotem ad obeundas quaſdam functionum ſuarum? tom. 3. v. *Parochus*, caſ. 12.

DELEGATUS.

Delegati habent-ne poteſtatem ſubdelegandi ad obeundas quaſdam functiones ſuas? tom. 1. v. *Caſus Reſervati*, caſ. 11. & tom. 2. v. *Impedimentum Clandeſtinitatis*, caſ. 15.

An omnes Delegati hanc habent poteſtatem? tom. 3. v. *Pœnitentiarius*, caſ. 1.

DENARII PUBLICI.

Receptio denariorum publicorum & ratio de iis reddenda, operatur-ne irregularitatem? tom. 2. v. *Irregularitas*, caſ. 133.

DENUNTIATIO.

Vide hujus Tituli Proœmium. A. pag. 421. & 422.

Licet-ne denuntiare reum Superioribus ſine monitione præmiſſa, ſi crimen ejus, quod eſt occultum tangat rem publicam, aut ſaltem quoſdam privatos? tom. 1. v. *Denuntiatio*, caſ. 1. & 3 & v. *Correctio*, caſ. 2.

Si crimen aliquod non adeo ſit occultum, quin vel jam cognitum ſit, vel in eo ſit, ut pateſcat, an talis criminis reus poteſt denuntiari abſque præmiſſa monitione ſecreta? tom. 1. v. *Denuntiatio*, caſ. 2.

Quinam ſunt caſus, in quibus rei non ſunt denuntiandi Superioribus, quamvis ipſorum crimina magna præbeant damna proximo in ſpiritualibus & temporalibus? *ibid.* caſ. 4.

Eſt-ne obligatio omni in caſu, denuntiandi Superioribus Confeſſarios, qui ſuos pœnitentes ad malum inſtigant? *ibid.* caſ. 5.

Denuntiatio ſimplex eſt-ne ſufficiens titulus juxta quaſdam Curias in Gallia, ut quis poſſit intereſſe abſque uſura accipere? tom. 2. v. *Lucrum ultra ſortem*, caſ. 14.

DENUNTIATOR.

Clerici Denuntiatores tenentur-ne Judici proteſtationem facere jure mandatam, ſub pœna incurrendæ irregularitatis in caſu mortis aut mutilationis? tom. 1. v. *Accuſator*, caſ. 7.

Denuntiatores, quibus non alius eſt ſcopus, quàm infamia notare reos, peccant-ne mortaliter, illorum crimina denuntiando? tom. 1. v. *Denuntiatio*, caſ. 3.

DENUNTIATIONES MATRIMONII.

Vide hujus Tituli Proœmium.

Matrimonia celebrata abſque denuntiationibus, ſunt-ne irrita? Qui illa contrahunt, aut celebrant, peccant-ne mortaliter, tom. 1 v. *Denuntiationes Matrimonii*, caſ. 1. & tom. 2. v. *Impedimentum Clandeſtinitatis*, caſ. 27.

Matrimonium celebratum exhibitis falſis teſtimoniis de denuntiato matrimonio, eſt-ne validum? Eſt-ne in Gallia tritum, quoad effectus civiles? Quamnam incurrunt pœnam ii, qui ejuſmodi falſa exhibent teſtimonia? v. *Denuntiationes Matrimonii*, caſ. 2.

Poteſt-ne poſt trium menſium abſentiam unius ex ſponſis futuris ad celebrationem matrimonii procedi abſque nova denuntiatione, An quivis hac in re Diœceſeos ſuæ Rituale ſequi tenetur? *ibid* caſ. 3.

Quando deſponſati duo habent domicilia in diverſis Diœceſibus, an denuntiationes matrimonii fieri debent in uno ac altero domicilio? Quænam fuit intentio Eccleſiæ in denuntiationibus matrimoniorum? *ibid.* caſ. 4.

Denuntiationes matrimonii minorum debent-ne fieri in Parœciâ domicilii Parentum, aut Tutorum, Curatorumve eorum, atque etiam in Parœcia propria eorum domicilii, ſi differat ab illorum domicilio? Quænam ſunt ſolemnitates requiſitæ in Gallia ad denuntiationes matrimonii faciendas? *ibid.* caſ. 5.

Quando deſponſati duarum differentium ſint Diœceſeon, ſola alterutrius Epiſcopi diſpenſatio denuntiationum matrimonii ſufficit-ne? *ibid.* caſ. 6.

Denuntiationes matrimonii an neceſſario diebus Dominicis atque Feſtis debent fieri? Qui aliter agunt, an mortaliter peccant? *ibid.* caſ. 8.

Debet-ne aliquod fieri Intervallum inter Denuntiationes & celebrationem matrimonii? Sunt-ne quidam caſus, in quibus quis ab eo ſit diſpenſatus? caſ. 7.

Si poſt ſecundam matrimonii denuntiationem oppoſitio fiat formalis, an ad tertiam procedi poteſt, vel ad celebrationem uſque matrimonii, ſi pro certo habeatur, quòd oppoſitio illa non niſi ex malitia ſit facta? Quis eſt Judex Ordinarius in ejuſmodi conteſtationibus? *ibid.* caſ. 9. & tom. 2. v. *Oppoſitio ad Matrimonium*, caſ. 2.

An oportet ſuperſedere denuntiationibus matrimonii aut ejus celebratione propter ſimplicem denuntiationem impedimenti dirimentis factam? tom. 2. v. *Denuntiationes Matrimonii*, caſ. 10. & 11.

An Epiſcopi facilè diſpenſare debent à denuntiationibus matrimonii? Quænam ſunt rationes, quæ ipſos movere debent ad diſpenſandum ab illis? tom. 1. v. *Diſpenſatio Matrimonii*, caſ. 44.

An omnis proles nata ex matrimonio contracto, ſine denuntiationibus matrimonii factis, in grado prohibito vel non prohibito, illegitima eſt? tom. 2. v. *Illegitimus*, caſ. 1.

DEPOSITIO.

Quid eſt Depoſitio? an varii generis ſunt Depoſitiones? Sunt-ne in uſu in Gallia? tom. 1. v. *Depoſitio & Degradatio*, caſ. 1.

Clerici Depoſiti, an ab Epiſcopo in priſtinum ſtatum reſtitui poſſunt, Beneficiorum poſſeſſionem redire poſſunt, cùm alii de iis jam ſunt legitimè proviſi? *ibid.* caſ. 2. *Vide ſupra* DEGRADATIO.

Quoſnam Priores Conventuales deponere aut non deponere poteſt Abbas propria ſua autoritate? tom. 1. v. *Abbas*, caſ. 2.

Maritus & Uxor recipiuntur-ne in Gallia ad deponendum pro ſe invicem? tom. 2. v. *Impedimentum ligaminis*, caſ. 4.

DEPOSITUM.

Vide hujus tituli Proœmium.

Depoſitarii tenentur-ne reſpondere de Depoſitis ipſis commiſſis, *ibid.* caſ. 1.

Tenentur-ne ſub pœna reſtitutionis rerum apud ipſos Depoſitarum eandem gerere curam ac propriarum ſuarum rerum? *ibid.* caſ. 16.

Depoſitarii an interdum uti poſſunt depoſitis? Quænam ad hoc requiruntur conditiones? *ibid.* caſ. 1. & caſ. 13.

Tenentur-ne reſtituere Depoſitum aut ejus valorem, ſi periit ſine fraude ipſorum intermiſſa? *ibid.* caſ. 3.

Compenſatio habet-ne locum in Depoſitis? *ibid.* caſ. 9.

Depoſitarii tenentur-ne de omnibus caſibus fortuitis? Si morantur reddere depoſitum, an de omnibus caſibus fortuitis reſpondere tenentur, qui poſt ipſorum recuſationem accidunt? Sunt-ne aliqui caſus, in quibus de iis non teneantur? *ibid.* caſ. 7. & caſ. 8. & caſ. 14.

Cum Plures ſeſe alicujus rei Depoſitarios reddiderunt, an omnes tenentur illam reddere in ſolidum? *ibid.* caſ. 6.

Hæredes, qui ante inſolvabilitatem Depoſitarii receperunt ab ipſo ſuam Depoſiti partem, tenentur-ne illam partiri atque communem habere cum aliis qui ſuam ab eo recipere partem neglexerunt? *ibid.* caſ. 5.

Depoſitarius poteſt-ne obligare deponentem ad reſumendum Depoſitum ſuum ante terminum temporis, de quo convenerunt? *ibid.* caſ. 11.

Depoſitarius poteſt-ne non reddere Depoſitum, ſi cauſa legitima ipſum ab hoc impediat? *ibid.* caſ. 4.

Poteſt-ne recuſari aut differri redditio alicujus Depoſiti, ſi reddendo illud occaſio præberetur peccato mortali? tom. 3. v. *Reſtitutio*, caſ. 190.

Depoſitarius tenetur-ne de caſibus fortuitis, cum Depoſitum non eſt factum niſi in ipſius utilitatem? *ibid.* caſ. 10.

Tenetur-ne de caſibus merè fortuitis, cum depoſitum ſuſcepit ſtipulata quadam pecuniæ ſumma, aut cum ſe ipſum ſponte obtulit ad illud recipiendum? *ibid.* caſ. 15.

An omnia Depoſitarius tenetur de caſibus merè fortuitis? *ibid.* caſ. 14.

Si proprietas Depoſiti contradicatur deponenti ab aliquo alio, an Depoſitarius illud reddere debet, ei, qui ipſi illud tradidit? tom. 1. v. *Depoſitum*, caſ. 12.

Cum bona Deponentis fiſco addicta ſunt, an Depoſitarius tenetur tradere depoſitum fiſco Principis potiùs, quàm deponenti aut ipſius hæredibus? *ibid.* caſ. 20.

Cum hæres Depoſitarii bona cum fide conſumpſit depoſitum, an tenetur illud reſtituere deponenti? *ibid.* caſ. 17.

Sumptus facti ad ſervandum vel reſtituendum depoſitum, an pertinere debent ad depoſitarium? *ibid.* caſ. 18.

Fructus, quos producit depoſitum, conſtituunt-ne partem Depoſiti? Depoſitarius tenetur-ne illos reddere deponenti, facta tamen deductione ſumptuum, quos fecit? *ibid.* caſ. 19.

An licet ſub quocumque prætextu ſubtrahere Chirographa aliaque ſcripta, quæ quis apud ſe habet depoſita? *ibid.* caſ. 22.

Si pertineat res depoſita ad peregrinum, an depoſitarius illam tradere debet fiſco regio, an vero illi, in favorem cujus diſpoſuit deponens? *ibid.* caſ. 24.

Poteſt-ne quis ſuſcipere depoſitum tanquam proprium pertinens ad Religioſum? *ibid.* caſ. 21.

Ad quid adhibendum eſt depoſitum inventum apud Religioſum ſubita morte extinctum? tom. 3. v. *Religioſus*, caſ. 15.

Confeſſarius debet-ne ac poteſt ſuſcipere depoſita? Quaſnam adhibere debet cautiones in caſu aſſignationis? tom. 1. v. *Depoſitum*, caſ. 23.

An pecunia poteſt deponi apud hominem, qui ex profeſſo eſt Uſurarius? tom. 3. v. *Uſura*, caſ. 36.

DESIDERIUM.

Vide hujus vocis Præliminaria.

Deſiderium mortis eſt-ne culpabile? Sub quibus conditionibus licitum eſſe poteſt? tom. 1 v. *Deſiderium*, caſ. 1.

Eſt-ne ſemper cum peccato conjunctum deſiderium, quo proximo adverſa quædam temporalia precamur, aut quando gaudemus adverſis, quæ in ipſum cecidiſſe videmus? *ibid.* caſ. 2.

DETRACTIO.

Vide hujus vocis Proœmium.

Eſt-ne reus detractionis vitii, qui ex principio Charitatis proximi vitia iis aperit, qui remedia illis ferre poſſunt? *ibid.* caſ. 1.

Eſt-ne Detractor, qui ſecretam alicujus vitam ſolutam, alteri detegit, eum tantum in finem, ut eum avocet ab illius Societate, quam hoc uſque avidius ſectatus eſt? *ibid.* caſ. 2.

Qui alteri ſub conditione ſecreti ſervandi, aperiunt alicujus inordinatè actam vitam, ſunt-ne rei detractionis? Ejuſmodi confidentiæ nihil-ne periculi habent? *ibid.* caſ. 3.

Detractio eſt-ne peccatum mortale, ſi ex animi levitate detegatur alicujus defectus, qui ejus famam notabiliter minuit? *ibid.* caſ. 4.

Ii qui ſe non opponunt detractioni, an ſemper rei ſunt? Quonam modo illi reſiſti debet? Eſt-ne grave peccatum audire detrahentem? *ibid.* caſ. 5.

An ſemper ferendæ ſunt detractiones ita ut aliquis ſe non contra illas defendat? Nonne dantur homines, qui tenentur ex Conſcientia earum exigere rationem? Quonam in caſu facere illud debent? *ibid.* caſ. 6.

Detractores tenentur-ne reparare injuriam, quam intulerunt? Sunt-ne aliqui caſus, in quibus exempti ſint ab illa reparanda? Detractores inferunt-ne injuriam ſuo proximo magnam? tom. 3. v. *Reſtitutio*, caſ. 61. 62. 66. 67. 68. 69. 7.. & 155.

DEVOLUTARIUS.

Quid faciendum eſt Devolutario antequam procedat vi devoluti? tom. 1. v. *Devolutum*, caſ. 5.

DEVOLUTIO.

Ordinarius conferens Beneficium, cujus collatio ad ipſum devoluta eſt, debet-ne in proviſionibus quas dat, neceſſariò exprimere caſum devolutionis? tom. 1. v. *Collatio*, caſ. 4.

DEVOLUTUM.

Vide, quod in fronte hujus Vocis eſt, Proœmium.

Quid eſt Devolutum? Quaſnam ob cauſas devoluto ſubjectum fieri poteſt Beneficium? tom. 1. v. *Devolutum*, caſ. 5.

An non niſi ſimonia locum præbet devoluto? tom. 3. v. *Simonia*, caſ. 54.

Quænam ſunt crimina, propter quæ Beneficium ſubjectum eſt devoluto juris? Reſignationes beneficiorum ſubjectorum devoluto juris, ſunt-ne irritæ? tom. 1. v. *Devolutum*, caſ. 1.

Beneficia poſſeſſa ab alienigenis ſunt-ne devoluto ſubjecta? Uſus qui quoad hoc obtinet, eſt-ne Galliæ peculiaris? Qui ſe fundatur ille uſus? Literæ naturaliſationis quibus civitatis jure donantur, collocant-ne eos in tuto, etiamſi non obtentæ ſint iſtæ literæ niſi durante ipſa devoluti lite? *ibid.* caſ. 2.

Devoluta ſemper-ne habuerunt loca reſpectu Beneficiorum Conſiſtorialium? An irrita ſunt in defectum conſenſûs Regis? Sunt-ne licita, quando fundantur defectu Ordinis requiſiti in Titulario? *ibid.* caſ. 3.

Devoluta ſunt-ne licita ac valida reſpectu Beneficiorum reverſorum in Regulam & deinceps Reſignatorum in commendam? *ibid.* caſ. 4.

Devolutarius poteſt-ne contra eum cujus beneficium devolvitur, agere antequam ſuum obtinuit *Viſa* ab Epiſcopo? An ſententia declaratoria adverſus eum cujus devolvitur beneficium, neceſſaria eſt Devolutario, ut poſſit poſſeſſionem Beneficii capere? Devolutarius habet-ne jus ad Beneficium, antequam illud appellaverit in conteſtationem cauſæ? Poteſt-ne adverſus eum, cujus devolutum eſt Beneficium, procedere antequam poſſeſſionem ejus Beneficii ceperit? *ibid.* caſ. 1.

Ad quas alias inſuper obſervandas formalitates devolutarius tenetur? Poteſt-ne ante occupatum beneficium ſeſe immiſcere perceptioni fructuum ejus? Beneficiarius cujus devolvitur Beneficium an nunquam non jus habet ac facultatem reſignandi aut permutandi ante condemnatoriam ſententiam latam. An omnes hac in re conſentiunt Juriſconſulti? Clauſula *aut alio quovis modo vacaverit* tegit-ne defectus Proviſionis Devolutarii? *ibidem.*

DEUS.

Poteſt-ne Deus permittere peccatum? tom. 3. v. *Peccatum*, caſ. 1.

DIACONATUS.

Quænam eſt Diaconatûs forma & materia tom. 2. v. *Ordines*, caſ. 14.

Abbas Ciſtercienſis habet-ne facultatem Diaconatum conferendi? Exercet-ne hanc in Gallia poteſtatem? tom. 1. v. *Approbatio*, caſ. 16.

DIACONUS.

Competit-ne Diaconis facultas prædicandi? tom. 3. v. *Prædicare*, caſ. 8

Poſſunt-ne benedictionem aquæ cum ſale facere? tom. 2. v. *Exorciſmus*, caſ. 3.

Sunt-ne irregulares Diaconi, qui mandato Parochi aquam fecerunt benedictam? Et Irregularitas ipſorum eſt-ne Papæ reſervata? tom. 2. v. *Irregularitas*, caſ. 85.

Poſſunt-ne Diaconi ſolemniter conferre Baptiſmum? tom. 1. v. *Baptiſmus*, caſ. 21.

Poſſunt-ne ægrotis adminiſtrare Communionem in abſentia aut ex commiſſione Parochorum? An olim iſtud fecerunt? tom. 1. v. *Communio*, caſ. 28.

Privilegium Abbati Ciſtercienſi indultum ab Innocentio VIII. quo facultas ipſi conceditur ordinandi ſuos Religioſos Diaconos & Subdiaconos, eſt-ne in uſu in Galliâ? tom. 1. v. *Approbatio*, caſ. 16.

DIES DOMINICI AC FESTI.

Vide hujus Tituli Proœmium

Sanctificatur-ne dies Dominicus ac Feſtus aſſiſtendo tantummodo Miſſæ? Ii qui hoc contenti ſunt & à non ultra procedunt, peccant-ne? Principes fecerunt-ne quædam conſtituta ac mandata Sanctificationem Sacrorum iſtorum dierum concernentia? tom. 1. v. *Dies Dominici ac Feſti*, caſ. 1.

Eſt-ne obligatio Diebus Dominicis ac Feſtis Sermoni Sacro ac Veſperis intereſſe? *ibid.* caſ. 2.

Ii qui audita Miſſa vocis ſubmiſſæ magnam Dierum Dominicorum ac Feſtorum partem in Venatione tranſigunt, peccant-ne contra debitam illorum dierum Sanctificationem? Quibus in rebus terendi ſunt iſti dies? tom. 3. v. *Venatio*, caſ. 5. & tom. 3. v. *Saltatio*, caſ. 2.

Vectores

Vectores poſſunt-ne diebus Dominicis ac Feſtis iter facere ad commune bonum & publicam utilitatem ? Teneantur-ne intereſſe Miſſæ diebus hiſce ? tom. 1. v. *Dies Dominici ac Feſti*, caſ. 3.

Ii qui negligunt Miſſam audire Diebus Dominicis ac Feſtis, tenentur-ne in ſeptimanæ illius diebus unam audire ? tom. 1. v. *Communio*, caſ. 22.

Poteſt-ne eligere quis diem Feſtum aut Dominicum ad iter ſuum aggrediendum, quod tamen ſine incommodo gravi differre poſſet alium in diem ? Eſt-ne obligatio Miſſam audiendi in itinere faciendo ? tom. 1. v. *Dies Dominici ac Feſtis*, caſ. 4.

Domini aut Judices, qui diebus Dominicis ac Feſtis tolerant Nundinas Mercatûs, ſpectacula & Saltationes, ſunt-ne peccati rei ? Concilia & Principes non-ne quædam circa illud inſtituta fecerunt ? *ibid.* caſ. 5.

Opera ſervilia, quæ reſpiciunt ægrotorum juvandorum officium, aut quæ pertinent aut ad cultum divinum, aut ad res ad vitam neceſſarias ſunt-ne diebus hiſce licita ? Reges fecerunt-ne quoad illud ſancita quædam ? *ibid.* caſ. 6.

Tonſores poſſunt-ne tondere Barbas & capillos amputare diebus Dominicis ac Feſtis ? *ibid.* caſ. 7.

Piſtores poſſunt-ne iiſdem diebus coquere & vendere panem ? Principes condiderunt-ne quaſdam quoad hoc leges ? *ibid.* caſ. 8.

Piſtores ſeculari poſſunt-ne iis diebus laborare & vendere ? Sunt-ne Feſti quidam, quibus id ipſis liceat ? *ibid.* caſ. 9.

Sutores poſſunt-ne quibuſdam dierum Dominicorum, ac Feſtorum horis uti ad perficienda opera ſua, quæ urgent ? *ibid.* caſ. 10.

Mercatores pagorum poſſunt-ne exponere & vendere merces ſuas, diebus dominicis ac feſtis ? An ob hoc puniendi ſunt denegatione abſolutionis ? *ibid.* caſ. 2.

Mercatores vini poſſunt-ne guſtandum dare vinum, & de ejus pretio convenire diebus Dominicis ac Feſtis ? *ibid.* caſ. 12.

Patres, Matres, Domini, Dominæ tenentur-ne impedire quominus ii, qui dependent ab iis, tranſgrediantur præceptum de Sanctificando die Dominico ac Feſto ? *ibid.* caſ. 13.

Agricolæ poſſunt-ne ſub prætextu cuſtodiendorum pecorum cauſa eſſe, ut ſervorum unus poſt alterum divinum negligat cultum ? *ibid.* caſ. 14.

Magiſtratus & Juſtitiæ Miniſtri poſſunt-ne diebus Dominicis ac Feſtis examinare cauſas, & pronuntiare ſententias ? Sunt-ne caſus, quibus id ipſis licitum ſit ? *ibid.* caſ. 15.

Advocati & Procuratores poſſunt-ne negotiis ſuis & laboribus incumbere, & exigere vel jubere etiam tyrones ſuos, ut idem faciant Dominicis diebus ac Feſtis ? An hunc in finem ab officio divino abeſſe ipſis licet ? Sunt-ne caſus, quibus id ipſis liceat, *ibid.* caſ. 16.

Notarii poſſunt-ne inſtrumenta condere diebus Dominicis ac Feſtis ? An eodem modo ſe res habet cum iis, qui literis operam dant, licet-ne ipſis propter lucrum literis ſuis operam navare diebus Dominicis ac Feſtis ? *ibid.* caſ. 17.

Circumſtantia diei Dominici aut Feſti reddit-ne peccatum aliquod gravius ? Eſt-ne obligatio ſe de hac Circumſtantia accuſandi in Confeſſione ? *ibid.* caſ. 18. & tom. 1. v. *Confeſſio*, caſ. 22.

Ludus eſt-ne diebus Dominicis ac Feſtis licitus ? tom. 2. v. *Ludus*, caſ. 1.

Epiſcopi an non poſſunt conſecrari niſi Dominicis diebus ? tom. 2. v. *Epiſcopus*, caſ. 13.

DIGITUS.

Si unus cum alio confligendo digitum ipſi amputet, an ambo ſunt irregulares ? tom. 2. v. *Irregularitas*, caſ. 81. & 99.

DIGNITAS ECCLESIASTICA.

Poteſt-ne quis ambire, ut provideatur Præbendâ, quando in eadem Eccleſia jam poſſidet Dignitatem, cui annexi ſunt reditus quidam ? tom. 1. v. *Decanus*, caſ. 2.

Quænam eſt ætas requiſita ad id, ut quis poſſit poſſidere Dignitates in Capitulo ? *ibid.* caſ. 3. & tom. 1. v. *Canonicus*, caſ. 1.

Epiſcopi poſſunt-ne denegare *Viſa* iis, qui non habent ætatem requiſitam ad poſſidendam Dignitatem Eccleſiaſticam ? Poſſunt-ne ipſis dare diſpenſationes ætatis ? tom. 1. v. *Decanus*, caſ. 4.

Oportet-ne eſſe Graduatum ad poſſidendas Dignitates in Eccleſiâ Cathedrali aut Collegiali ? Quænam eſt hac in re Galliæ Conſuetudo ? tom. 1. v. *Decanus*, caſ. 5.

Dignitates Eccleſiarum Cathedralium ſunt-ne ſubjectæ juri Graduatorum, Indultariorum & Brevetariorum ? tom. 2. v. *Graduatus*, caſ. 7. & tom. 2. v. *Indultarius*, caſ. 1.

Poſſunt-ne deſiderari & ambiri Dignitates Eccleſiaſticæ ? tom. 2. v. *Epiſcopus*, caſ. 3.

Poteſt-ne quis ſea Eccleſiæ commodare ſpe perveniendi ad Dignitates Eccleſiaſticas ? tom. 3. v. *Simonia*, caſ. 47.

Profeſſio ſolemnis Religionis an illegitimos habiles reddit ad Dignitates Regulares ? tom. 2. v. *Irregularitas*, caſ. 34.

DIMISSORIÆ LITERÆ.

Vide hujus Tituli Proœmium.

Literæ Dimiſſoriæ an ſemper fuerunt in uſu ? Poteſt-ne quis ordinari abſque Dimiſſoriis literis ? tom. 2. v. *Ordines*, caſ. 1. & caſ. 34. & tom. 3. v. *Suſpenſus*, caſ. 7.

Eſt-ne uſus in Gallia, ut non accipiantur niſi ab Epiſcopis ſuæ nativitatis ? tom. 2. v. *Epiſcopus*, caſ. 1.

An vi Reſcripti Romà obtenti quis ſine ſui Epiſcopi Dimiſſoriis literis ordinari poteſt ? An hoc in caſu neceſſaria eſt atteſtatio de vita & moribus ſubſcripta ab Epiſcopo ? tom. 1. v. *Dimiſſoria litera*, caſ. 1.

Literæ dimiſſoriæ an vim ſuam ac valorem habent poſt vitam ſiccati durante vita Epiſcopi ? *ibid.* caſ. 2.

Cùm Facultas dandi literas dimiſſorias non eſt expreſſa in literis Vicariatûs Generalis, an literæ dimiſſoriæ datæ à Vicariis Generalibus, nullæ ſunt ? *ibid.* caſ. 3. & tom. 2. v. *Interſtitia*, caſ. 3.

Capitula poſſunt-ne ſede Epiſcopi vacante dare literas dimiſſorias. Sunt-ne caſus, quibus poſſint dare ejuſmodi literas ante annum vacantiæ ? Uſque ad quod tempus ſedes cenſetur vacare ? *ibid.* caſ. 4.

Prælati Regulares poſſunt-ne literas dare dimiſſorias ſuis Religioſis ? Quaſnam obſervare debent hâc in re regulas ? Sufficiunt-ne ad hoc ? *ibid.* caſ. 5. & tom. 2. v. *Ordines*, caſ. 34.

DISPENSATIO IN GENERE.

Vide hujus Tituli Proœmium.

Quid per vocabulum Diſpenſationis intelligitur ? v. Secundum additamentum ad Caſum *Oaniſas*, tom. 1. v. *Diſpenſatio Matrimonii*.

Quaſnam conditiones includi debent in Diſpenſationibus, ne ſint legitimæ ? tom. 2. v. *Ordo*, caſ. 23. & tom. 1. v. *Pension*, caſ. 2. caſ. 3. & caſ. 10.

Num in Diſpenſationibus, quænam formalitates ſint obſervandæ ? tom. 1. v. *Diſpenſatio Voti in genere*, caſ. 9.

Num Diſpenſationes ſemper tutam conſcientiam reddunt, eorum qui eas obtinent ? tom. 1. v. *Beneficiarius*, caſ. 29.

Num Superiores legitimi valent ſemper diſpenſare in rebus jus naturæ, divinum & humanum reſpicientibus ? tom. 1. v. *Diſpenſatio in genere*, caſ. 3. v. *Diſpenſatio Breviarii Recitationis*, caſ. 1. v. *Diſpenſatio Irregularitatis*, caſ. 35. & v. *Diſpenſatio ſuſpenſionis*, caſ. 2.

Papa poteſt-ne diſpenſare in rebus inſtitutionis divinæ ? *ibidem*, *Diſpenſatio in genere*, caſ. 4. & v. *Diſpenſatio Voti in genere*, caſ. 4.

Eſt-ne diſcrimen quoddam inter Diſpenſationes conceſſas forma commiſſoria aut gratioſa ? tom. 1. v. *Diſpenſatio Matrimonii*, caſ. 8. & caſ. 9.

An ut Diſpenſationes validæ ſint, exprimi debeat in ſupplicatione numerus lapſuum in crimina, propter quæ petuntur ? *ibid.* caſ. 10.

Cùm de validitate Diſpenſationum dubitatur, num præſumi poteſt, eas eſſe validas ? *ibid.* caſ. 22.

Si Diſpenſationes penitùs ſuſtulerunt obligationem Legis prohibitivæ, an ſemper ejuſdem roboris ſunt, cùm cauſa propter quam fuerunt datæ, ceſſat ? tom. 1. v. *Diſpenſatio Irregularitatis*, caſ. 27.

An Diſpenſationes diviſibiles effectu, conſervant ſemper ſuum robur ? *ibidem.*

Diſpenſatio fraude, mendacio & falſâ expoſitione acquiſita eſt-ne nulla ? tom. 2. v. *Impedimentum Conſanguinitatis*, caſ. 3. & v. *Baliavius*, caſ. 2.

Poſſunt-ne Superiores diſpenſare quoſdam privatos, de certis quibuſdam rebus, contra Communem uſum Communitatis ? tom. 2. v. *Blaſius*, caſ. 18.

Quandonam ſunt ſubreptitiæ aut obreptitiæ ? tom 1. v. *Diſpenſatio Votorum Religionis*, caſ. 4.

Cùm quis Diſpenſationem acceperit reſpectu cujuſdam Ordinis, ob paupertatem Parentum, an poteſt recipere alium Ordinem, ſi ſucceſſu temporis ipſi ſupervenit larga hæreditas ? tom. 1. v. *Diſpenſatio Irregularitatis*, caſ. 27.

Poſſum-ne Epiſcopi pro Diſpenſatione, quam impertiuntur, pecuniam accipere ? tom. 3. v. *Simonia*, caſ. 58.

DISPENSATIO MATRIMONII.

Vide hujus Tituli Proœmium.

Infans *ex Matrimonio nullo* conceptus, nonne legitimus redditur, cùm Diſpenſatio, rehabilitans Matrimonium, præcedit ejus nativitatem ? tom. 2. v. *Illegitimus*, caſ. 5.

Matrimonium contractum ſub conditione Diſpenſationem obtinendi, eſt-ne nullum ? Neceſſum-ne eſt ut rehabilitetur poſt obtentam diſpenſationem, tom. 2. v. *Matrimonium*, caſ. 6.

An neceſſe eſt, ut indicetur teſtibus obtentio diſpenſationis ? tom. 2. v. *Matrimonium*, caſ. 4.

Diſpenſationes continentes ſolutionem Matrimonii ratificati nec adhuc conſummati ſunt-ne validæ ? Debent-ne peti tales Diſpenſationes ? An negari poteſt abſolutio, eis qui eas, aut petere aut adhibere vellent, cùm illas obtinuerint ? v. *Diſpenſatio Matrimonii*, caſ. 1.

Poteſt-ne Papa pro bono publico, Religioſum à votis ſuis diſpenſare, ipſique permittere Matrimonium, & num Religioſus, iſte poteſt uti iſta diſpenſatione ? *ibid.* caſ. 2.

Diſpenſationes Romà obtentæ, quibus permittitur licentia Matrimonium cum perſona aliqua in primo gradu affinitatis & infra in linea directa contrahendi, ſunt-ne validæ ? Illis-ne uti licet, & ſunt-ne permiſſæ in Gallia ? *ibid.* caſ. 3. & tom. 2. v. *Impedimentum affinitatis*, caſ. 7.

Diſpenſationes receptæ pro omnibus gradibus affinitatis lineæ collateralis & quidem primi, ſunt-ne validæ ? An Matrimonium eſt prohibitum jure naturali, inter perſonas conjunctas in ſecundo gradu lineæ directæ, aut in primo gradu lineæ collateralis, an in alio quocumque gradu ? *ibid.*

Cùm Matrimonium eſt nullum ob adulterium, propter quod promiſſum eſt Matrimonium & quidem ante mortem Conjugis aut ſi nullum ſit propter affinitatem ſpiritualem, quinam procedendi modus eſt adhibendus, ut obtineatur diſpenſatio ? *ibid.* caſ. 17.

Diſpenſationes acceptæ, quibus permittitur contractio Matrimonii cum perſona affinitate conjuncta *ex illicita copula*, in primo gradu affinitatis in linea directa, ſunt-ne validæ, & an turbari debent ii, qui illas executioni mandarunt ? *ibid.* caſ. 4.

Cum quis ſciens contraxerit Matrimonium in gradu prohibito, aut commiſerit aliquod crimen ſub ſpe obtentionis Diſpenſationis, obligatur-ne exprimere intentionem ſuam malam in ſupplicatione ? An denuò Romam mittendus eſt procurator, ſive crimen commiſſum ſit ante, ſive poſt ſupplicationem ? *ibid.* caſ. 6.

Cùm poſt obtentam Diſpenſationem ambo deſponſati in crimen inciderint, an ipſis opus eſt nova Diſpenſatione, quò poſſint Matrimonium inire ? Nihil-ne refert ſive prior Diſpenſatio ipſis ſit data forma Commiſſoria, ſive forma gratioſa ? *ibid.* caſ. 9.

Si accidat, ut ante emanatam diſpenſationem contrahentes reincidant in crimen, an ſine nova diſpenſatione contrahere poſſunt, cum

prior diſpenſatio formâ fuerit commiſſoriâ? *ibid.* caſ. 10 & tom. 2. v. *Irregularitas*, caſ. 19.

Ut valida ſit diſpenſatio requirit-ne ut omnia motiva, quæ in ſupplicationem adhibentur, vera ſint ac veracia, etiamſi quædam illorum ſint ſufficientia ad obtinendam illam? Diſpenſatio eſt-ne valida ſi loco gradus remotioris, ſupplicatio exprimat propiorem? *ibidem* caſ. 12.

Ut Diſpenſatio ſit valida, ſufficit-ne ut contrahentes exprimant in ſupplicatione gradum remotiſſimum? Sunt-ne aliqui caſus in quibus iſtud non ſufficiat? *ibid.* caſ. 13.

Diſpenſatio eſt-ne nulla, ſi in ſupplicatione non omnia neceſſaria expreſſa ſunt, ſive omiſſio illa facta ſit à ſupplicante, ſive à quocumque alio? *ibid.* caſ. 14.

Diſpenſatio Matrimonii eſt-ne obreptitia, ſi cauſa expoſita in ſupplicatione, reperiatur non eſſe vera reſpectu temporis *ſuæ datæ* aut cum Officialis exequitur Reſcriptum? An ejus differri debet conceſſio? *ibid.* caſ. 8.

Eſt-ne conſulendum, ut petatur Diſpenſatio ad contrahendum Matrimonium inter cognatos aut affines? Expreſſio Diſpenſationis omiſſa in Reſcripto Romano, reddit ne Diſpenſationem nullam? Omiſſio qualitatis Tutoris in ſupplicatione, ſi ſcilicet unus ſupplicantium Tutor eſt, reddit ne Reſcriptum nullum? *ibid.* caſ. 41.

Diſpenſatio conceſſa ad ſupplicationem alterutrius contrahentium, an ad utrumque ſe extendit? *ibid.* caſ. 5.

Diſpenſatio fundata falſa expoſitione, eſt-ne valida? *ibid.* caſ. 7.

Error nominum in ſupplicationibus, reddit-ne diſpenſationes nullas, ſive conſtet de perſona, cui concedenda eſt, ſive non conſtet? *ibid.* caſ. 15.

Diſpenſatio eſt-ne irrita, ſi loco Diœceſis contrahentium, ſupplicatio aliam præ ſe ferat Diœceſim? Si Contrahentes ex differenti ſint Diœceſi, eſt-ne neceſſarium exprimere in ſupplicatione utramque Diœceſim? *ibid.* caſ. 16.

Diſpenſationes Matrimonii per tertium quemdam inſciis contrahentibus obtentæ ſunt-ne validæ? *ibid.* caſ. 18.

Diſpenſatio eſt-ne nulla, quando ſupplicans in ſupplicatione futuræ ſuæ ſponſæ dotem promittit, eamque, cum præſtare non poſſit, alius præſtet ejuſque defectum ſuppleat? *ibid.* caſ. 24.

Diſpenſatio ceſſat-ne eſſe valida renunciatione ſimplici ejus, qui illam obtinuerat? & poſtquam eâ uti negavit uno tempore, an alio tempore eâ uti poteſt? *ibid.* caſ. 42.

Diſpenſationes Matrimoniorum ſunt-ne nullæ, ubi Officiales & ipſorum Miniſtri Salarium aliquod exigunt contra prohibitionem Papæ? *ibid.* caſ. 4.

Impedimentum dirimens Deſponſatis planè incognitum eſt-ne ratio ſufficiens diſpenſandi? Quænam aliæ ſunt rationes, propter quas Romæ diſpenſationes indulgentur? *ibid.* caſ. 25.

Diſpenſationes conceſſæ ab Epiſcopis ad petendum debitum, ſunt-ne validæ? An ſolus Papa facultatem habet diſpenſandi quoad iſtud? *ibid.* caſ. 37. & 44.

Epiſcopi poſſunt-ne diſpenſare de Impedimentis prohibitivis? *ibid.*

Epiſcopi poſſunt-ne diſpenſare de tertio ad quartum, aut de quarto ad quintum cognationis vel affinitatis gradum? An olim in Gallia indulgebantur ejuſmodi diſpenſationes? Quinam ſunt reliqui caſus, in quibus Epiſcopi diſpenſant? *ibid.* caſ. 35.

Si duo ex Diœceſibus differentibus inhabiles ſint ad contrahendum Matrimonium, debent-ne obtinere diſpenſationem uterque à ſuo Epiſcopo in caſibus, in quibus Epiſcopi diſpenſare ſolent? *ibid.* caſ. 16. & caſ. 36.

Epiſcopi an faciles eſſe debent in concedendis diſpenſationibus ætatis pro Matrimonio? tom. 2. v. *Matrimonium* 2. caſ. 2.

Superiores poſſunt-ne concedere diſpenſationes Matrimonii divitibus, eas autem pauperibus negare, ita tamen ut non ſint rei peccati acceptionis perſonarum? tom. 1. v. *Acceptio Perſonarum*, caſ. 4.

Epiſcopis competit-ne facultas diſpenſandi de denuntiationibus Matrimonii? Quibus de cauſis facere iſtud poſſunt? An quoad illas denuntiationes Matrimonii diſpenſare poſſunt levibus de cauſis? tom. 1. v. *Diſpenſatio Matrimonii*, caſ. 26. & 44.

Capitula habent-ne jus ſede vacante concedendi per ſuos Vicarios Generales Diſpenſationes Matrimonii? *ibid.* caſ. 39.

Poſſunt-ne Catholicis concedi diſpenſationes nubendi hæreticis, promittentibus, ſe hæreſim abjuraturos? Ejuſmodi Matrimonia ſunt-ne Eccleſiæ, juris, & rationis regulis contraria? Dantur-ne talium diſpenſationum exempla? *ibid.* caſ. 33.

Matrimonia à Catholicis contracta cum Hæreticis in gradu prohibito ab Eccleſia, ſunt-ne nulla defectu diſpenſationis Papalis? *ibid.* caſ. 34.

Diſpenſationes obtentæ in forma pauperum, ſunt-ne irritæ, ſi contrahentes ex duabus quidem ſint Diœceſibus, ſed tantum unius Officialium exhibeatur atteſtatio de ipſorum paupertate? *ibid.* caſ. 19.

Diſpenſationes obtentæ in forma pauperum tam ab Epiſcopis, quàm à Papa, ſunt-ne validæ, etiamſi ſupplicantes plus minus mille thaleris poſſideant? *ibid.* caſ. 20.

Filius, cui quidem nihil deeſt apud Patrem ſuum, ſed cui Pater nihil vult largiri ad Matrimonium ineundum, an validè obtinere poteſt diſpenſationem in forma pauperum ad nubendum ſuæ cognatæ? *ibid.* caſ. 23.

Cum ante emanatam diſpenſationem, obtingit opulenta ſucceſſio iis, qui obtinuerunt Diſpenſationem in forma pauperum, Diſpenſatio eſt-ne nulla, quando nondum, ſubſcripta eſt? Matrimonium deinceps contractum eſt-ne validum? *ibid.* caſ. 22.

Superiores poſſunt-ne concedere diſpenſationes Matrimonii ſine juſtis cauſis? An in hoc caſu ita eis licet? Poſſunt-ne diſpenſare in rebus, quæ attinent jus naturale, divinum & humanum? Diſpenſationes quæ vocantur *ſine cauſa*, ſunt-ne validæ & licitæ? An jam à longo tempore Papæ ejuſmodi dare ſolent diſpenſationes? *ibid.* caſ. 26. & 44.

Officiales poſſunt-ne Diſpenſationes Romæ datas *ſine cauſa* ſubſcribere, quin prius examinent motiva? Quid faciendum eſt ipſis reſpectu Diſpenſationum ad illos directarum? *ibid.* caſ. 27.

Si poſt ſubſcriptionem Diſpenſationum, videantur obreptitiæ, an procedi debet ad celebrationem ipſam Matrimonii? Si Contrahentes nobiles eſſent ac diſtinctæ conditionis, aut ſi Parochus loci eſſet Officialis, aut tandem ſi Supremi Senatus Conſultum decerneret celebrationem Matrimonii, quid faciendum in hoc caſu? *ibid.* caſ. 28.

Diſpenſationes obtentæ à Papa, ſed non ſubſcriptæ ab Officiali, fierent-ne nullæ morte Papæ interveniente? Quænam eſt quoad hanc rem Galliæ Conſuetudo? *ibid.* caſ. 29.

Epiſcopus aut Vicegerens poteſt-ne in defectum Officialis concedere Diſpenſationes obtentas à Papa & directas ad Officialem? *ibid.* caſ. 30.

Officiali, ad quem Papa direxit diſpenſationem, moriente, an ſucceſſor ejus jure diſpenſationem illam concedere poteſt? *ibid.* caſ. 31.

Vicarius Generalis Capituli poteſt-ne ſede vacante concedere Diſpenſationes Matrimonii? *ibid.* caſ. 32.

Diſpenſationes extinguuntur-ne morte Superioris, qui illas dedit? *ibid.* caſ. 38.

An, ut valida ſit diſpenſatio Impedimenti Honeſtatis publicæ, & Impedimenti ſimul affinitatis, neceſſarium eſt in ſupplicatione clarè exprimere utrumque impedimentum? tom. 2. v. *Impedimentum Honeſtatis publicæ*, caſ. 6.

DISPENSATIO VOTORUM IN GENERE.

Vide hujus Tituli Proœmium.

Superiores legitimi poſſunt-ne diſpenſare de votis? tom. 1. v. *Diſpenſatio in Genere*, caſ. 5. & tom. 1. v. *Diſpenſatio Recitationis Breviarii*, caſ. 2.

Quænam ſunt vota, quorum diſpenſatio ad Papam pertinet? Vota iſta ſunt-ne reſervata tam jure, quam uſu? Epiſcopi poſſunt-ne aliquando de iis diſpenſare? tom. 1. *Diſpenſatio Votorum in genere*, caſ. 1.

Epiſcopi occulti in terris hæreticorum, poſſunt-ne diſpenſare de ſimplicibus caſtitatis perpetuæ Votis eos, quibus moraliter impoſſibile eſt Romam recurrendi, aut qui verſantur in periculo ſuccumbendi tentationibus? *ibid.* caſ. 5.

Epiſcopi Ordinarii habent-ne eandem facultatem reſpectu eorum ex ſuis Diœceſanis qui in periculo verſantur tentationi ſuccumbendi? *ibid.* caſ. 6.

Epiſcopis competit-ne facultas diſpenſandi de votis caſtitatis factis ad tempus definitum? *ibid.* caſ. 12.

Habent-ne jus diſpenſandi de votis ſimplicibus conditionalibus? *ibid.* caſ. 14.

Competit-ne Epiſcopis jus diſpenſandi de omnibus Votis dubiis? An non niſi abſoluta & certa Vota Papæ reſervata ſunt? *ibid.* caſ. 14.

Epiſcopi habent-ne poteſtatem diſpenſationem indulgendi iis, qui vota fecerunt Ordinum Sacrorum recipiendorum, & de voto Caſtitatis perpetuæ annexo? *ibid.* caſ. 15.

Habent-ne facultatem illos, qui votum ediderunt nunquam ineundi Matrimonii, diſpenſandi, ſive vota caſtitatis fecerint, ſive non? *ibid.* caſ. 17.

Si quis fecerit votum de nubenda quâdam Virgine, an opus habet diſpenſatione ad vivendum in ſtatu virginitatis, in qua ſe conſervavit? *ibid.* caſ. 18.

Epiſcopi poſſunt-ne diſpenſare de ſimplicibus votis Religionis habentibus conditionem iſtud potius, quàm aliud Monaſterium ingrediendi? *ibid.* caſ. 10.

Si quis poſt ſimplex factum caſtitatis votum graves ſentiat tentationes, an peccat diſpenſationem ambiendo, & poteſt-ne illâ obtentâ uti? *ibid.* caſ. 7.

Diſpenſationes Votorum obtentæ falſâ expoſitione, ſunt-ne irritæ? Quod attinet ſtilum; eſt-ne in diſpenſationibus eſſentiale? *ibid.* caſ. 8.

Sola inclinatio, quâ quis erga aliquem fertur, eſt-ne ratio ſufficiens poſtulandi diſpenſationem ſimplicis caſtitatis aut Religionis Voti, eaque deinceps utendi citra peccatum? *ibid.* caſ. 11.

Diſpenſatio Votorum data ſub hac Conditione; *modò vota non ratificaveris*, eſt-ne irrita, ſi vota ratificata ſunt, cum ignoraretur illa fuiſſe annullata? *ibid.* caſ. 4.

Diſpenſationes datæ à Magnis Vicariis vi Commiſſionis generalis à ſuis Epiſcopis obtentæ, quâ ipſis facultas ſit ab omnibus caſibus, à quibus Epiſcopi diſpenſare valent, diſpenſandi, ſunt-ne irritæ? *ibid.* caſ. 19.

Eſt-ne diſpenſatione opus ad commutanda vota in alia pia opera meliora? Sunt-ne quædam, quæ propriâ authoritate commutari poſſunt, vota? *ibid.* caſ. 2.

Commutatio Votorum facta juſta de cauſa, & modo abſoluto, diſpenſat-ne ab obligatione, illa in poſterum, quum fieri poteſt, exequendi? *ibid.* caſ. 20.

Confeſſarius poteſt-ne moribundum diſpenſare de votis quibuſdam? *ibid.* caſ. 21.

DISPENSATIO VOTI VIRGINITATIS.

Ad quemnam oportet ut quis ſe conferat ad obtinendam Voti Virginitatis diſpenſationem? tom. 1. v. *Diſpenſatio Votorum in genere*, caſ. 9. & 16.

DISPENSATIO VOTORUM RELIGIONIS.

Vide hujus Tituli Proœmium.

Si Religioſus Profeſſus votum fecit in aliud intrandi Monaſterium, à quonam obtinere debet diſpenſationem, cùm conſilium ſuum mutaverit? tom. 1. v. *Diſpenſatio Votorum Religionis*, caſ. 5.

Religioſus, qui diſpenſationem voti obtinuit exponendo, quòd in Apoſtaſiam inciderit, eò quod per tres aut quatuor dies veſtem ſui Ordinis depoſuerit, an poteſt uti iſtâ diſpenſatione, & eſt-ne valida? *ibid.* caſ. 4.

Abbates Regulares poſſunt-ne ſuos diſpenſare Religioſos, de aliquibus inſtitutorum ſuorum capitibus? *ibid.* caſ. 1.

Abbates Regulares poſſunt-ne diſpenſationibus permiſſionem dare ſuis Religioſis poſſidendi penſiones? *ibid.* caſ. 3.

Prior poteſt-ne diſpenſare Religioſos à regulis ab Abbate factis? *ibid.* caſ. 7.
Epiſcopi poſſunt-ne diſpenſare Religioſas à quibuſdam Monaſterii ſuis inſtitutis? Religioſæ poſſunt-ne ejuſmodi uti diſpenſationibus? *ibid.* caſ. 2.
Abbatiſſæ poſſunt-ne ſuas diſpenſare Religioſas de Votis, aut eadem in alia opera pia commutare, aut nulla atque irrita declarare? Religioſæ poſſunt-ne tutâ conſcientiâ ejuſmodi uti diſpenſationibus? *ibid.* caſ. 6.
An peti poteſt à Papâ diſpenſatio anni probationis aut Novitiatûs? tom. I. v. *Diſpenſatio Votorum in genere*, caſ. 3.

DISPENSATIO SIMONIÆ.

Vide hujus vocis Proœmium

Papa poteſt-ne diſpenſare de ſimoniâ jure tam naturali & Divino, quàm Eccleſiaſtico? tom. I. v. *Diſpenſatio ſimoniæ*, caſ. 1.
Epiſcopi poſſunt-ne eos, qui ſe ſimoniæ criminis conſtituerunt reos, diſpenſare de pœnis Canonicis? *Ibid.* caſ. 2.
Poſſunt-ne occultis ſimoniacis concedere rehabilitationem in ſua Beneficia, & condonationem fructuum? *Ibid.* caſ. 3.
Poſſunt-ne diſpenſare Beneficiarium reum ſimoniæ non culpabilis? tom. III. v. *Simonia*, caſ. 34.

DISPENSATIO IRREGULARITATIS.

Vide hujus Tituli Proœmium.

Reſcriptum à cenſuris abſolvens Capitulum, an etiam Decanum comprehendit, in Reſcripto non expreſſum, licèt æquè reus ſit ac reliqui Canonici? tom. I. v. *Diſpenſatio Irregularitatis*, caſ. 1.
Si quis ante executionem Reſcripti Pontificii in idem crimen incidat, propter quod Irregularis eſt factus, habet-ne opus nova Diſpenſatione? *ibid.* caſ. 19. & caſ. 23. & tom. 2. v. *Diſpenſatio Matrimonii*, caſ. 10.
Eſt-ne opus Diſpenſatione illi, qui inſcius incidit in irregularitatem? tom. I. v. *Diſpenſatio Irregularitatis*, caſ. 12.
Epiſcopi poſſunt-ne diſpenſare de Irregularitate, in quam quis incidit per crimen cognitum tantum aliquibus hominibus? *ibid.* caſ. 14.
Epiſcopi poſſunt-ne ad interim diſpenſare de irregularitatibus Papæ reſervatis? *ibid.* caſ. 15.
Poſſunt-ne diſpenſare de irregularitate, in quam quis incidit crimine occulto, quod delatum in forum contentioſum quidem eſt, ſed probari non potuit? *ibid.* caſ. 2.
Poſſunt-ne diſpenſare ab irregularitate, in quam quis incidit ſimoniâ non culpabili? *ibid.* caſ. 5.
Si quis inciderit in cenſuras atque irregularitatem, an ab alio quam à Diœceſano abſolvi poteſt Epiſcopo? *ibid.* caſ. 7.
Epiſcopi poſſunt-ne diſpenſare de irregularitate, in quam quis incidit homicidio perpetrato non obſervato inculpatæ defenſionis moderamine? *ibid.* caſ. 9.
Poſſunt-ne diſpenſare de irregularitate, quam quis contraxit homicidio involuntario occulto, vel caſuali? *ibid.* caſ. 8. 11. & 13.
Si quis aggreſſorem injuſtum occidat ſine alio, quàm ſe tantùm defendendi, propoſito, eſt-ne irregularis, & habet-ne opus diſpenſatione? *ibid.* caſ. 10.
Epiſcopi poſſunt-ne diſpenſare de irregularitate, quam quis attraxit mutilatione occulta? *ibid.* caſ. 3.
Poſſunt-ne Epiſcopi eos, qui irregulares ſunt ex defectu nativitatis, aut ex crimine publico vel occulto, diſpenſare adeo ut & Ordines Sacros poſſint recipere & poſſidere Beneficia ſimplicia, aut quibus annexa eſt animarum cura? Epiſcopi poſſunt-ne in Galliâ hunc in finem delegare? *ibid.* caſ. 16. & 28.
Perſona illegitima diſpenſata pro quibuſdam Ordinibus, ex ratione paupertatis ejus cognatorum, poteſt-ne recipere Ordines, ſi tunc iis locuples ſucceſſio obtingeret? *ibid.* caſ. 27.
Eſt-ne illi obligatio petendi diſpenſationem irregularitatis, qui natus eſt ex ſecreto matrimonio, licèt haberetur vulgò legitimus? *ibid.* caſ. 26.
Legitimati à Principibus vel ſubſequenti Patris ſui cum matre ſuâ matrimonio, habent-ne diſpenſatione opus pro Ordinibus & Beneficiis? Eſt-ne quædam exceptio reſpectu legitimatorum natorum in ſtatûs Eccleſiaſtici terris? *ibid.* caſ. 29.
Spurii diſpenſati pro recipiendis Ordinibus, indigent-ne nova diſpenſatione ad poſſidenda Beneficia? *ibid.* caſ. 30.
Religioſi irregulares nativitate ſuâ, habent-ne diſpenſatione opus, ut poſſint recipere Sacros Ordines & ad Dignitates pervenire Regulares? An ſolus Papa eos diſpenſare valet? *ibid.* caſ. 25.
Bigamus an ad id ut Sacros Ordines recipere poſſit, diſpenſatione indiget, quamvis ſecundum ejus matrimonium declaratum fuerit nullum, impedimenti dirimentis causâ? *ibid.* caſ. 31.
Bigamus, qui duo contraxit matrimonia, ſed unum tantum conſummavit, indiget-ne diſpenſatione ad id, ut poſſit ad Sacros Ordines promoveri? *ibid.* caſ. 32.
Qui nuſit viduæ an opus habet diſpenſatione, ut poſſit Sacros recipere Ordines tam majores, quàm minores? A quonam obtinenda eſt diſpenſatio? *ibid.* caſ. 33.
Chirurgi & Medici egent-ne diſpenſatione ad recipiendos Ordines Sacros, aut ad poſſidenda Beneficia? *ibid.* caſ. 10. & 21.
An omnes ii, qui arma geſtarunt in bello, diſpenſatione irregularitatis egent, ut Eccleſiaſticum poſſint ingredi ſtatum? tom. 2. v. *Irregularitas*? caſ. 21. 69. & 70.
Infidelis irregularis homicidii aut bigamiæ cauſa, habet-ne diſpenſatione opus, ſi poſt converſionem ſuam Sacros recipere Ordines optat? tom. I. v. *Diſpenſatio Irregularitatis*, caſ. 24.
Judex criminalis, qui pronuntiatis plurimis ſententiis ſupplicium ferentibus, quæque executæ ſunt, jam animum habet in Eccleſiaſticum tranſire ſtatum, tenetur-ne à Papâ diſpenſationem obtinere? *ibid.* caſ. 4.
Eſt-ne obligatio obtinendi diſpenſationem de irregularitate contractâ ex infamiâ? *ibid.* caſ. 6.
Sacerdos, qui poſtquam matrimonium contraxiſſet, ſuum agnoſcit crimen, poteſt-ne ejus recipere pœnitentiam & diſpenſari de irregularitate ab Epiſcopo ſuo? *Vide* Caſum *Nabor.* poſt additamentum calci hujuſce tomi impoſitum.
Epiſcopi qui inciderunt in irregularitatem occultam, tenentur-ne diſpenſationem obtinere à Papâ? tom. I. v. *Diſpenſatio Irregularitatis*, caſ. 18.
Prælati Regulares, quibus Epiſcopi commiſerunt ſuos Religioſos à cenſuris abſolvere, habent-ne facultatem eoſdem diſpenſandi de irregularitate, in quam inciderunt, aut eſt-ne ipſis ad abſolvendos ſuos Religioſos ab irregularitate ſpecialis poteſtas neceſſaria? *ibid.* caſ. 17.
Abbatibus Regularibus competit-ne jus ac poteſtas diſpenſandi ſuos Religioſos de bigamia, ante vel poſt ipſorum Profeſſionem? *ibid.* c. 34.
Magnus Vicarius & Pœnitentiarius poſſunt-ne etiam Sede vacante diſpenſare de irregularitate? *ibid.* caſ. 35.
Confeſſarii poſſunt-ne tempore Jubilæi diſpenſare de irregularitate? *ibid.* caſ. 22.

DISPENSATIO SUSPENSIONIS & EXCOMMUNICATIONIS.

Vide hujus Tituli Proœmium.

Eccleſiaſticus, qui ordinatus fuit ſine dimiſſoriis literis, aut ſub falſo titulo, ante ætatem requiſitam, aut qui aſſumſit Diaconatum ante Subdiaconatum, ad quem ſe convertere debet, ut diſpenſetur de ſuſpenſione, in quam incidit? *ibid.* caſ. 1. 2. & 3.

DISPENSATIO RECITATIONIS BREVIARII.

Vide hujus tituli Præliminaria.

Juvenis Beneficiarius ſtudioſus poteſt-ne ambire diſpenſationem recitationis magni Officii? Diſpenſatione eâ obtentâ poteſt-ne uti? Papa habet-ne poteſtatem ejuſmodi concedendi diſpenſationes? tom. I. v. *Diſpenſatio recitationis Breviarii*, caſ. 1. & tom. I. v. *Canonicus*, caſ. 13. & 14.
Religioſus Profeſſus, qui obtinuit diſpenſationem ſuorum Votorum, eſt-ne quoque diſpenſatus à recitatione Officii Divini? tom. 2. v. *Officium Breviarii*, caſ. 10.

DISPENSATIO ÆTATIS.

Epiſcopi poſſunt-ne Beneficiariis ætatis diſpenſationes indulgere? tom. I. v. *Decanus*, caſ. 4.
An faciles eſſe debent in concedendis pro matrimonio juvenum diſpenſationibus ætatis, ſollicitantibus quoque eorum cognatis? tom. 2. v. *Matrimonium*, 2º. caſ. 2.

DISPENSATIO JURAMENTI.

Vide hujus Tituli Proœmium.

An diſpenſatio ab omnis generis juramentorum quæri poteſt? tom. v. *Diſpenſatio juramenti*? caſ. 1.
Epiſcopi poſſunt-ne ab iis diſpenſare juramentis, quorum executio illicita eſt? *ibid.* caſ. 2.
Poſſunt-ne diſpenſare de juramentis, quæ adimpleri poſſunt? *ibid.* caſ. 3.
Cum promiſſio juramento confirmata, remiſſa eſt ab eo in cujus favorem facta eſt, an adhuc obligatio eſt diſpenſationem obtinendi? *ibid.* caſ. 4.
Promiſſio juramento confirmata, ſed cum intentione diſpenſationem de ea obtinendi eſt-ne valida? tom. 2. v. *Jurare*, caſ. 10.
Talis promiſſio ſpectans rem mixtam aut dubiam, aut quæ ſuâ naturâ nec bona eſt nec mala, eſt-ne licita? Quis ejus poteſt concedere diſpenſationem? *ibid.* caſ. 14.
Intentio diſpenſationem obtinendi ſufficit-ne ad excuſandum perjurium? tom. 3. v. *Perjurium*, caſ. 13.
Diſpenſationes juramentorum, an ſemper illorum, qui iis utuntur, conſcientias tranquillas reddunt? tom 3. v. *Penſio*, caſ. 2. & 3.

DISSIMULATIO.

Eſt-ne licita diſſimulatio? tom. 2. v. *Mendacium*, caſ. 6. & 8. vide ſupra *Æquivocatio*.

DISSOLUTIO ARGENTARIÆ.

Vide hujus Tituli Præfationem.

Qui recipiunt aut nomen ſuum commodant iis, qui diſſolutione argentariæ alios fallunt, obligantur-ne monitorio ad revelationem? tom. 2. v. *Monitorium*, caſ. 9. & 11.

DISTRACTIONES.

Diſtractiones durante Officio Divino ſupervenientes an ſemper obligant ad illud denuò incipiendum? tom. I. v. *Attentio*, caſ. 2. & tom. 2. v. *Officium Breviarii*, caſ. 13.
Diſtractiones efficiunt-ne ut precum amittatur meritum? tom. 2. v. *Officium Breviarii*, caſ. 25.

DISTRIBUTIONES QUOTIDIANÆ.

Vide hujus Tituli Proœmium.

Conſuetudo diſtributiones abſentium per modum accretionis inter præſentes partiendi, eſt-ne licita? *ibid.* caſ. 2.
Capitula poſſunt-ne abſentibus diſtributiones concedere extra caſus jure expreſſos? Privati poſſunt-ne illas exigere? *Ibidem* caſ. 3. & tom. 3. v. *Reſidentia Canonicorum*, caſ. 2. & 4.
Eſt-ne conſuetudo introducta præſentes habendi per aliquod tempus illos, qui ad limina Apoſtolorum ſe conferunt? tom. I. v. *Diſtributiones quotidianæ*, caſ. 3.

Capitula poſſunt-ne ſtatuta facere, quibus diſtributiones abſentium non concedantur, niſi iis, qui adfuerint tribus magnis diei horis? *ibid.* caſ. 5.

Ingreſſus in Seminarium & ſeceſſus annuus, ſunt-ne ſufficientes rationes ad petendas & obtinendas diſtributiones quotidianas? *ibid.* caſ. 6.

Capitula poſſunt-ne ferre ſtatutum, quo per tempus feriarum abſentibus diſtributiones concedantur? Poteſt-ne quis ejuſmodi ſtatuto uti? *ibid.* caſ. 8.

Qui adſunt Officio reſpicientes ad diſtributiones, aut qui nullam habent attentionem, peccant-ne, & tenentur-ne ad reſtitutionem? *ibid.* caſ. 9. & tom. 2. v. *Officium Breviarii*, caſ. 25.

Ii qui durante Officio, confitentur, aut Miſſam celebrant, gaudent-ne jure accipiendi diſtributiones? *ibid.* caſ. 10.

Canonici qui ſunt Conſiliarii Clerici poſſunt-ne accipere ſummam ſolutionis & diſtributiones manuales, quando occupati ſunt exercitio ſui muneris? *ibid.* caſ. 2. & tom. 2. v. *Clericus*, caſ. 4.

An pro debitis alicujus apprehendi poſſunt diſtributiones quotidianæ? tom. 3. v. *Reſidentia Canonicorum*, caſ. 9.

Diſtributiones manuales debentur-ne abſentibus? *ibid.* caſ. 5. & 6.

Lex, quam Eccleſia quoad hanc rem condidit, eſt-ne in ſummo rigore capienda? *ibid.* caſ. 7.

Poſſunt-ne Canonico ægroto denegari diſtributiones à primo ejus morbi die? An quicquid in contrarium ſtatuiſſet Capitulum æquum eſſet? tom. 1. v. *Diſtributiones quotidianæ*, caſ. 4.

Poſſunt-ne igitur Canonicis ægrotis denegari diſtributiones abſentiâ aliorum accreſcentes præſentibus? *ibid.* caſ. 7.

Poteſt-ne in diſtributione Donorum aut remunerationum major haberi ratio illorum, erga quos affectu majori ducimur, ita ut ipſis plus demus, quàm aliis? tom. 1. v. *Acceptio Perſonarum*, caſ. 3.

DIVINATIO.

An omnis generis Divinationes damnandæ ſunt? tom. 1. v. *Aſtrologia Judiciaria*, caſ. 1. & tom. 3. v. *Superſtitio*, caſ. 5.

DIVISIO.

Fidejuſſores habent-ne beneficium Diviſionis? tom. 2. v. *Fidejuſſor*, caſ. 3.

Quum negligunt eo uti, poſſunt-ne recurrere adverſus reliquos Fidejuſſores? *ibid.* caſ. 6.

DIVITIÆ.

Quænam Dei eſt intentio, dantis hominibus divitias? tom. 2. v. *Invidia*, caſ. 3.

Quot modis malè acquiſitæ eſſe poſſunt divitiæ? tom. 2. v. *Eleemoſyna*, caſ. 14. & tom. 1. v. *Divortium*, caſ. 18.

Quot modis peccari poteſt in uſu divitiarum? tom. 1. v. *Beneficiarius*, caſ. 14.

Qui intentus eſt bene adhibere divitias, poteſt-ne variis uti cautelis & ita agere, ut magnas corradat divitias? *ibid.* caſ. 29.

DIVORTIUM.

Vide hujus vocis Proæmium.

Divortium eſt-ne permiſſum ob crimen ab alterutro conjugum ante Matrimonium commiſſo? Conjuges, qui ſe una reconciliari negant, aut deſponſati, qui Matrimonium conſummare nolunt, & qui ipſis talia ſuppeditant conſilia, peccant-ne mortaliter? Sunt-ne ad participationem Sacramentorum admittendi, ſi in ſua illa denegatione perſiſtant? tom. 1. v. *Divortium*, caſ. 1.

Sunt-ne rationes & probationes producendæ ad obtinendam divortii ſententiam? tom. 2. v. *Electio*, caſ. 4.

Poteſt-ne quis perſequi & executioni dare divortii ſententiam obtentam adulterii ſui Conjugis cauſa? tom. 1. v. *Divortium*, caſ. 2.

Mulier rea adulterii poteſt-ne poſt ſententiam ſeparationis denuò inſtituere litem, ſi præſto ipſi ſint probationes evincentes, quòd ipſius Maritus ejuſdem reus fuerit criminis ante obtentam adverſus ipſam ſententiam? An tunc Maritus tuta conſcientia executioni dare poteſt ſententiam, quam obtinuerat? *ibid.* caſ. 3.

Cum ſententia ſeparationis lata eſt ex errore, an Maritus qui eam obtinuit, & poſtmodum Sacros recepit Ordines, tenetur reverti ad vivendum cum uxore ſua, & poteſt-ne exigere & reddere ipſi debitum Matrimonii? *ibid.* caſ. 4.

Mulier quæ falsò condemnata tanquam ob adulterii crimen Profeſſionem fecit Religionis ſolemnem, poteſt-ne in ſequenti tempore, cùm veritas omnibus innotuit, reverti ad ſuum Maritum, ab eoque exigere, illique reddere debitum Conjugale? *ibid.* caſ. 5.

Maritus poteſt-ne ſe ſeparare à ſua Uxore, quæ illum credens mortuum alias iniit nuptias? *ibid.* caſ. 6.

Conjuges duo poſſunt-ne ex unanimi conſenſu ſeſe ſeparare quoad lectum & cohabitationem, ſub prætextu, quòd ita vivent magis pacifici, & quod melius ſuam uterque operaturi ſint ſalutem? *ibid.* caſ. 7.

Divortium quantùm ad lectum & cohabitationem eſt-ne licitum, ſine authoritate Eccleſiæ intercedente? tom. 3. v. *Sponſalia*, caſ. 48.

Eſt-ne Eccleſiaſtici Judicis cognoſcere de ſeparatione corporis & bonorum? Quinam eſt quoad hanc rem Galliæ, uſus? tom. 1. v. *Divortium*, caſ. 9.

Judices Regii ſunt-ne in Gallia in poſſeſſione judicandi de divortiis? *ibid.* caſ. 7.

Iniquus & durus agendi modus, quo Conjugum unus malè admodum ab altero excipitur & tractatur, eſt-ne ratio ſufficiens ſeſe ſeparandi? *ibid.* caſ. 8.

Maritus poteſt-ne ſuam coram Judicibus traducere Uxorem ob crimen adulterii, licet delicti pœniteat illam? Poteſt-ne denegatione abſolutionis cogi ad veniam illi dandam? *ibid.* caſ. 10.

Poſtquam intervenit ſententia ſeparationis, an Maritus reverti tenetur ad Uxorem ſuam, quæ inſtanter ipſum de hac re precatur ac ſollicitat? *ibid.* caſ. 2.

Mulier cum qua Maritus poſt ſententiam ſeparationis ſe reconciliare non recuſat, tenetur-ne ad ipſum redire, ipſique debitum reddere Conjugale? An illam ad hoc authoritate Judicis cogere poteſt? *ibid.* caſ. 12.

Mulier, quæ ex cauſa adulterii ſeparata à ſuo Marito Profeſſionem fecit ſolemnem Religionis, poteſt-ne cogi ad revertendum ad ſuum Maritum, ſi ſe reconciliare vult cum ipſa? An uterque Conjugum tempus aliquod definitum habent, intra quod ſeſe reconciliare poſſunt? *ibid.* caſ. 13.

Conjuges poſſunt-ne ob hæreſis vel infidelitatis cauſam ſeſe propria authoritate ſeparare? An pars innocens tenetur poſt converſionem alterius, ſe cum ea reconciliare, aut religionem amplecti? *ibid.* caſ. 14.

Sollicitatio, qua Conjugum unus alteram tentat inducere in hæreſim aut in crimen aliquod atrocius, eſt-ne ſufficiens cauſa perſequendi ſeparationem? *ibid.* caſ. 15. & 16.

An pars innocens tenetur deſiſtere à perſequenda ſeparationis ſententia, ſi pars hæreſeos aut infidelitatis rea renuntiet erroribus ſuis ante latam ſeparationis ſententiam? *ibid.* caſ. 17.

Hæreſis eſt-ne ratio ſufficiens, quæ opponatur Conjugum uni, qui ſeparationem petit ab altero Conjugum ob adulterii crimen? *ibid.* caſ. 18.

Mulier poteſt-ne recuſare ſuum Maritum in bellum exeuntem ſequi? *ibid.* caſ. 19.

Poteſt-ne negare Mulier, ſuum Maritum ſequi in itinere, quod non niſi ob malos fines ſuſcipere perſpectum habet? *ibid.* caſ. 20.

Maritus tenetur-ne proſpicere de neceſſariis ſuæ uxori, quæ ſe ab illo ſponte & ſine cauſa ſeparavit? *ibid.* caſ. 21.

Conjugum illa pars, quæ Catholicam amplexa eſt fidem, an ſe ab altera parte, quæ in infidelitate perſiſtit ſeparare poteſt? *ibid.* caſ. 22.

Cum Maritus infidelis ad fidem converſus eſt, poteſt-ne ſuam uxorem quæ vult amplecti Religionem, obligare ut maneat cum illo? *ibid.* caſ. 23.

Si cum de divortio agitur Conjugum unus alterum impotentem, accuſat, hic verò iſtud negat, utri credendum? tom. 2. v. *Impedimentum impotentiæ*, caſ. 19.

DOCTOR.

An ut Doctores prædicare poſſint, requiritur, ut ab Ordinario approbati ſint? tom. 3. v. *Prædicare*, caſ. 2.

Doctores in Curia Romana proviſi de Curis, ſunt-ne exempti ab examine Epiſcoporum earum Diœceſium, in quibus ſitæ ſunt illæ Curæ? tom. 2. v. *Examen*, caſ. 1.

DOMICILIUM.

Quodnam requiritur Domicilium, ut validè contrahatur Matrimonium? tom. 2. v. *Impedimentum Clandeſtinitatis*, caſ. 4.

An eodem tempore habere quis poteſt duo Domicilia, & matrimonium eſt-ne validum ſive in uno contractum, ſive in altero? *ibid.* caſ. 5.

Qui nullum conduxerunt Domicilium poſſunt-ne Matrimonium validè contrahere? Sunt-ne quædam adhibendæ cautiones reſpectu illorum? *ibid.* caſ. 12.

Cum unus Contrahentium Domicilium habet, alter non habet, an Matrimonium inter illos contractum validum eſt, quicunque illi adfuerit Parochus? *ibid.* caſ. 13.

Domicilium reddit-ne valida Matrimonia contracta ſecundum conſuetudinem regionis, in qua quis eſt? *ibid.* caſ. 20. & 21.

Numerus annorum ſolus-ne Domiciliorum eſt norma? tom. 2. v. *Ordines*, caſ. 1.

DOMINIUM REGIS.

Quod pertinet ad Dominium Regis, an ſemper eſt impræſcriptibile & inalienabile? tom. 3. v. *Præſcriptio*, caſ. 15.

DOMINUS.

Quænam ſunt Dominorum erga ſuos ſervos & famulos officia? tom. 2. v. *Larva*, caſ. 2. & tom. 1. v. *Abſolutio*, caſ. 13.

Dominus poteſt-ne uti ſervo hæretico? *ibid.* caſ. 14.

Tenentur-ne domo ejicere Domeſticam, cum qua ſunt aut fuerunt aliquandiu in pravo commercio ac familiaritate? *ibid.* caſ. 15. 16. & 19.

Poſſunt-ne Domini ſervorum uni aut alteri minus dare Salarium, ſub prætextu, quòd ſua ipſis offerat officia? Sunt-ne quidam caſus, in quibus facere iſtud poſſunt? tom. 2. v. *Locatio*, caſ. 26.

Domini, qui per ſervos ſuos ſe abſentes dicunt & celant, ſunt-ne mendacii rei? tom. 2. v. *Mendacium*, caſ. 6.

An in quibuſdam caſibus verberare poſſunt ſuos Domeſticos? tom. 3. v. *Verberare*, caſ. 1.

An ſine peccato excipere eos poſſunt verbis injurioſis? tom. 2. v. *Injuria*, caſ. 5.

Domini qui injuſtè læſerunt ſervorum atque famulorum ſuorum honorem, an tenentur ab iis veniam petere? Quomodo reparare ipſis debent honorem læſum? tom. 3. v. *Reſtitutio*, caſ. 208.

Tenentur-ne reſpondere de erroribus culpis & factis ſuorum famulorum? tom. 2. v. *Locatio*. caſ. 19. & caſ. 24. & tom. 3. v. *Reſtitutio*, caſ. 180.

Domini ſunt-ne irregulares, ſi ipſorum mandato famuli quemdam malè tractant, adeò ut inde moriatur? tom. 2. v. *Irregularitas*, caſ. 27.

DOMINI PAROECIARUM.

Quænam ſunt culpæ & errores principales, in quos Domini Parœciarum incidere poſſunt? tom. 1. v. *Abſolutio*, caſ. 13.

Poſſunt-ne adverſus Vaſallos ſuos uti infeudationis contractu, à nemine ſubſcripto, & quod non niſi ſimplex annexum habet ſigillum? tom. 1. v. *Domini Parœciarum*, caſ. 1.

Domini feudales poſſunt-ne exigere jus campi partium, antequam decimæ fuerint ſolutæ? tom. 1. v. *Decima*, caſ. 8.

Habent-ne jus exigendi decimas? Poſſunt-ne præſcribere jus iſtud? *ibid.* caſ. 9.

Poſſunt-ne exigere vectigalis feudi toties, quoties feudatarii in anno mutantur? tom. 2. v. *Juſta Caducaria*, caſ. 5.

Domini Parœciarum poſſunt-ne proficere reditibus prædii beneficiarii, quod ipſis in fidem debiti fuit obligatum? tom. 3. v. *Uſura*, caſ. 24.

Domini qui piſtrina habent cum punctis quadratis, tenentur-ne illa in puncta rotunda mutanda curare? tom. 3. v. *Piſtrinum*, caſ. 1.

Poſſunt-ne vi conſuetudinis apprehendere fragmenta alliſarum navium, aliaſque res tempeſtatis impetu in ipſorum littora ejectas? tom. 3. v. *Naufragium*, caſ. 4.

Bona mobilia, quæ reperta ſunt in ambitu ipſorum Dominii pertinent-ne ad ipſos? tom. 1. v. *Domini Parœciarum*, caſ. 12.

Habent-ne jus capiendi bona ſpuriorum, qui in diſtrictu ipſorum Parœciæ moriuntur? tom. 1. v. *Domini Parœciarum*, caſ. 9.

Poſſunt-ne uti jure redhibitionis feudalis in favorem amici? tom. 3. v. *Redhibitio*, caſ. 3. vide quoque tom. 2. v. *Laudemia & Venditiones*.

Poſſunt-ne à Parochis ſuæ Parœciæ exigere, ut diebus Dominicis ac Feſtis illos expectent, non ante illorum adventum ad celebrationem Miſſæ progrediendo? tom. 1. v. *Domini Parœciarum*, caſ. 13. & tom. 3. v. *Miſſa*, caſ. 24.

Poſſunt-ne in præjudicium ruſticorum directè vel indirectè conducere prædia? Quænam quoad hoc eſt Galliæ Juriſprudentia? tom. 1. v. *Domini Parœciarum*, caſ. 15.

Poſſunt-ne exigere obſequium operæ, jus bannalitatis aut vectigalis, nullo alio titulo niſi ſola poſſeſſione nixi? *ibid.* caſ. 2.

Poſſunt-ne Vaſallos ſuos obligare ad exhibenda illa obſequia operæ uno anno, quæ debent pro præcedentibus? Si hoc faciant tenentur-ne ad reſtitutionem? *ibid.* caſ. 3.

Poſſunt-ne in pecuniam convertere obſequia operæ, quæ ipſis Vaſalli debent? Tenentur-ne ad reſtitutionem, ſi id faciant? *ibid.* c. 4.

Cùm Parœciæ Dominus petit à ſuis Vaſallis operæ obſequia, quæ ipſi debebantur, eaque non fuerint præſtita, nonne jus habet illa in pecunia exigendi? Et quanti debent æſtimari? *ibidem.*

Dominus Parœciæ poteſt-ne Vaſallos ſuos obligare ad præſtanda operæ obſequia aliter, quàm ſibi? *ibid.* caſ. 5.

Poſſunt-ne, quin uſuræ ſe reos conſtituant, ad aliquam ſervitutem argento æſtimabilem, obligare illos, quibus mutuò dant? tom. 3. v. *Uſura*, caſ. 9.

Poſſunt-ne ſub prætextu multiplicandarum ferarum venaticarum prohibere Vaſallos, certo quodam tempore herbas colligere neceſſarias pecori alendo? tom. 1. v. *Domini Parœciarum*, caſ. 6.

Dominus Parœciæ, qui deprehendit quemdam in ſuis terris venantem, poteſt-ne arma illius capere, aut pecuniam pro iis accipere, ut ipſum in foro judiciali non perſequatur? tom. 3. v. *Reſtitutio*, caſ. 100.

Poſſunt-ne ſua leporaria transferre, aut nova erigere pro lubitu? tom. 2. v. *Leporarium*? caſ. 1.

Poſſunt-ne inducere Collectores, ut non niſi modicum ſuis conductoribus, aut locatariis tributum imponant? Quod ſi faciant tenentur-ne ad reſtitutionem? tom. 1. v. *Domini Parœciarum*, caſ. 8.

Domini altæ Juſtitiæ tenentur-ne inquirere in capacitatem ſuorum Præfectorum? Tenentur-ne reſpondere partibus de damno, quod ad ipſos redire poteſt ex malitiâ, vel ignorantiâ ejuſmodi Præfectorum? tom. 1. v. *Domini Parœciarum*, caſ. 14.

Tenentur-ne illos munere ſuo privare, ſi in illius exercitio injuſtitias & concuſſionem admittant, ſive ad illud promoti fuerint titulo gratuito, ſive titulo onerario? Quomodo agendum eſt iis, hunc in finem? *ibid.* caſ. 10.

Domini Parœciarum poſſunt-ne ſufferre maleficos, ſi reditus ſuæ Parœciæ nimis ſunt modici & non ſufficiant illis criminaliter perſequendis? *ibid.* caſ. 11.

Debent-ne Bohemis, Ægyptiis & aliis ejuſmodi vagabundis denegare permiſſionem morandi in ſuæ Parœciæ diſtrictu? *ibidem.*

Fiunt-ne irregulares, cùm ſuis Judicibus injungunt terminis generalibus, ut rectè adminiſtrent juſtitiam, moriſque alicujus rei inde ſequatur? tom. 2. v. *Irregularitas*, caſ. 64.

Fiunt-ne irregulares, cùm præſentes ſunt ſumpto à reo ſupplicio? *ibid.* caſ. 72.

DOMUS.

Locationis pretium quod debetur pro aliquâ domo pertinet-ne ad proprietarium ab ipſâ die poſtulationis coram Judice factæ, quando ſe bonæ fidei poſſeſſorem vindicavit? tom. 3. v. *Reſtitutio*, caſ. 6.

Venditor domus tenetur-ne emptori damnum præſtare pro ratione evictionis? Quouſque extenditur obligatio damna iſta præſtandi? Eſt-ne aliqua facienda differentia, inter bonæ fidei venditorem, & venditorem malæ fidei? tom. 1. v. *Damna & Intereſſe*, caſ. 3. & v. *Dos*, caſ. 13.

Rudera ac materies vetuſti ædificii pertinent-ne ad fructus vel ad ſortem ipſam? tom. 1. v. *Dos*, caſ. 22.

Proprietarii aut locatarii domuum tenentur-ne de damnis datis ab iis, qui habitant in domibus ipſorum? tom. 3. v. *Reſtitutio*, caſ. 179. & 180.

Si domus ruendo aliam ſecum in ruinam ferat domum, Proprietarius tenetur-ne damnum iſtud vicino præſtare? *ibid.* caſ. 185.

DONATARIUS.

Donatarii tenentur-ne reddere fructus perceptos uſque ad diem revocatæ donationis? tom. 2. v. *Donatio*, caſ. 11.

Hæredes Donatarii poſſunt-ne prætendere donationem, quam non acceperunt? *ibid.* caſ. 14.

Donatarius poteſt-ne Donatorem vocare in cautionem? *ibid.* caſ. 19.

DONATIO.

Vide hujus vocis Proœmium.

Donationes inter maritum & uxorem durante matrimonio ſunt-ne licitæ, aut ſunt-ne ab omnibus conſuetudinibus prohibitæ? Eſt-ne obligatio ſe ſubmittendi quoad iſtud conſuetudini terræ in qua quis commoratur? Quamnam habuerunt intentionem Legiſlatores, Authores harum Conſuetudinum, qui ejuſmodi vetant donationes? Ii qui recipiunt donationem, quam Teſtator ipſis fecerat per perſonas interpoſitas in præjudicium conſuetudinis habent-ne conſcientiam ſuam in tuto? *ibid.* caſ. 1. & tom. 1. v. *Compenſatio*, caſ. 6.

Maritus & uxor poſſunt-ne ſibi invicem prælegare dono mutuo? Quonam in caſu & quibuſcum conditionibus facere illud poſſunt? *ibid.*

Quando & quomodo maritus & uxor ſibi invicem prælegare poſſunt? tom. 1. v. *Donatio*, caſ. 3. & tom. 3. v. *Prælegare*, caſ. 1. 2. 3. & ſeqq.

Quo in caſu alter alterius prælegare poteſt infantibus? *ibid.* caſ. 5.

Donationes inter maritum & uxorem ante matrimonium ſunt-ne licitæ? tom. 1. v. *Dos*, caſ. 13.

Maritus poteſt-ne ſuæ uxori ſummam pecuniæ dare per fideicommiſſum, in Regionibus, ubi illæ donationes ſunt prohibitæ? Mulier, an poſtquam omnia ſua reſumpſit bona, ſervare poteſt etiam ſummam iſtam, ſub prætextu, quòd communitas periit? tom. 1. v. *Donatio*, caſ. 2.

Donationes inter vivos & cauſa mortis inter maritum & uxorem ſunt-ne licitæ in Regionibus Conſuetudinibus regi ſolitis in quibus non expreſsè vetitæ ſunt? *ibid.* caſ. 3.

Donationes inter vivos factæ ab iis quibus nulli ſunt infantes, fiunt-ne nullæ, ſi donatores proles naſciſcantur? An eodem modo ſe res habet reſpectu donationis uni infanti factæ, cùm alii ſequuntur liberi? *ibid.* caſ. 9.

Donatio inter vivos nulla reddita nativitate infantis, an valorem recipit ſuum ac vigorem, morte illius infantis? *ibid.* caſ. 10.

Donationes factæ pauperibus & Eccleſiæ fiunt-ne nullæ, quando Donatori naſcuntur liberi? Donatarii tenentur-ne reſtituere fructus perceptos uſque ad revocationis diem? *ibid.* caſ. 11.

Donationes mobilium inter maritum & uxorem ſunt-ne licitæ tam in Regionibus Legi ſcriptæ ſubjectis quam à Conſuetudinibus regi ſolitis? An omnes quoad iſtud conſpirant Conſuetudines? *ibid.* caſ. 4.

Donationes factæ à Patribus & Matribus ſuis liberis adhuc minoribus, ſunt-ne licitæ? Sunt-ne ſaltem aliqui caſus in quibus ſint validæ? *ibid.* caſ. 12.

Oportet-ne ut alius ipſorum nomine donationes ipſis factas acceptet? *ibid.*

Si Pater diverſo tempore, pluribus ex ſuis filiis, donationes fecit tam largas, ut poſt mortem ipſius reliquorum ne quidem legitima ſuperſit, an deductiones faciendæ ſunt in omnium, aut ſaltem in ultimorum donationibus? *ibid.* caſ. 15.

Hæredes Donatarii poſſunt-ne prætendere donationem, quam ante mortem ſuam non acceptaverat? *ibid.* caſ. 14.

Donatio quorumdam alicujus Beneficii bonorum facta juvenibus quibuſdam cognatis, ut habeant quo ſe aliquando recreent, eſt-ne licita? *ibid.* caſ. 22.

Mulier, quæ ad ſecundas nuptias convolat, antequam annum poſt mortem mariti in luctu compleverit, poteſt-ne donationibus & prærogativis, quas primus ipſi fecerat maritus, frui, ac donationes venditione vel aliter in alios transferre? *ibid.* caſ. 5.

Cùm debitor accepit mandatum à ſuo Creditore, ut daret cuidam 300. libras, quas ipſi ſine Chirographo mutuò dederat, & poſt datum hoc mandatum Debitor iſte ex literis commercii ſubſcriptis propria manu, didicit, quod debeat huic Creditori ſummam 150. libras, & cum idem Creditor apud ſe retineat literas illas mercatorias, poteſt-ne factus Dominus & poſſeſſor illarum, poſt mortem Creditoris ſolvere defuncti amico 150 libras cum propoſito exequendi mandatum ſibi datum, aut tenetur-ne illas ſolvere hæredibus defuncti? *ibid.* caſ. 20.

Ad quem pertinet ſumma pecuniæ, quam Donator, datis omnibus ſuis bonis, ſibi reſervavit, ut de ea juxta voluntatem ſuam diſponeret, qui vero non diſpoſita de iis mortuus eſt? Pertinet-ne ad Donatarium aut ad hæredes Donatoris? *ibid.* caſ. 18.

Donationes factæ à Filio familiàs, minore, aut pupillo, aut à Religioſo aut à muliere quæ ſub poteſtate viri exiſtit, ſunt-ne nullæ? *ibid.* caſ. 16.

Minor poteſt-ne donare ſaltem per teſtamentum Tutori ſuo aut Curatori? *ibidem.*

An omnes donationes nullæ ſunt defectu relationis in acta? An in hoc caſu Donatarius prohiberi poteſt ab occupandâ donatione? An nullam uxor hoc reſpectu prærogativam habet præ marito? Poteſt-ne aliquis citra peccandi periculum compenſatione uti eo in caſu, quo prohibetur à poſſidendâ re donatâ? *ibid.* caſ. 5. & tom. 2. v. *Inſinuatio*, caſ. 1.

Quandonam inſinuari debet actus donationis? tom. 2. v. *Inſinuatio*, caſ. 3.

Donatio imperfecta defectu quarumdam formalitatum à Principe, ſub pœna nullitatis præſcriptarum, eſt-ne nulla æque in foro conſcientiæ ac in foro exteriori? tom. 1. v. *Donatio*, caſ. 8.

Donationes ſunt-ne nullæ, quando motiva donationis expreſſa à Donatore, non reperiuntur veritati congrua? *ibid.* caſ. 13.

An omnes donationes irrevocabiles ſunt à Donatore ipſiuſque hæredibus, propter ingratitudinis cauſam? Uſus in Galliâ ſunt-ne quoad hanc rem Juri Romano conformes? *ibid.* caſ. 17.

Donatarii tenentur-ne ad cautionem præſtandam rerum, quas donant, ut & de damnis & intereſſe inde ſequentibus, *ibid.* caſ. 19.

An ſine uſura fieri poteſt donatio, quæ excedit opes ſuas? *ibid.* caſ. 21.

DONUM MUTUUM.

Mulier, quæ teſtimoniis authenticis perſuaſa de morte mariti, ad ſecundas convolat nuptias, poteſt-ne poſt mortem hujus ſecundi mariti reſumere conventiones ſuas matrimoniales & donum mu-

 tuum

tuum quod invicem ſibi fecerunt, licèt primus ejus maritus redierit? tom. 1. v. *Donatio*, caſ. 7.

Quonam tempore, quibuſcum conditionibus & quomodo fieri debet donum mutuum, ut ſit validum? tom. 2. v. *Mulier conjugata*, caſ. 2.

DONUM vel LARGITIO.

Vide LARGITIO.

DOS.

Vide hujus vocis Proœmium.

Mulieres tenentur-ne ſuis maritis dotem afferre? tom. 1. v. *Dos*, caſ. 7.

Viri tenentur-ne ſuis ſumtibus ſuſtentare uxores, qui nullam ipſis attulerunt dotem, *ibid.* caſ. 8.

An recuſare quis poteſt matrimonium conſummare ante integram dotis ſolutionem? *ibid.* caſ. 10.

Mulieres poſſunt-ne de ſuâ dote diſponere? tom. 2. v. *Furari*, caſ. 3.

An quæſtus & quidem modis uſurariis ex illis capere poſſunt, metu ne mariti illam diſſipent? tom. 2. v. *Mutuum*, caſ. 3.

Mariti poſſunt-ne à matribus filiarum, quas ambiunt, inſciis patribus quoddam recipere dotis augmentum? tom. 1. v. *Communitas bonorum*, caſ. 5.

Hypotheca tacita anterior doti vel poſterior, eſt-ne præferenda hypothecæ fiſci Regii? An in dubio dotis hypotheca, fiſci hypothecæ prævalet? tom. 1. v. *Debitum*, caſ. 14.

An uxor reſpectu dotis ſuæ præferenda eſt omnibus Creditoribus anterioribus aut poſterioribus ſuo matrimonii Contractui? tom. 2. v. *Hypotheca*, caſ. 15.

Competit-ne Creditoribus jus annullandi dotem filiæ à Patre in ipſorum præjudicium conſtitutam? Poſſunt-ne annullare eam, quam mulier ſibi conſtituit in fraudem fidei ipſorum? tom. 1. v. *Dos*, caſ. 1.

Mulier poteſt-ne integram capere ſuam dotem cum præjudicio Creditorum, licèt magnos ſumtus ſuo marito cauſata fuerit? *ibid.* c. 12.

Parentes tenentur-ne dotibus inſtruere ſuos liberos, ſive matrimonia contrahunt juxta, ſive contra ipſorum conſenſum? *ibid.* caſ. 1. & tom. 2. v. *Matrimonium* 3°. caſ. 15.

Tenentur-ne ſuis liberis ſecundam dare dotem aut ſupplementum, ſi prior dos perierit? tom. 1. v. *Dos*, caſ. 2.

Parentes tenentur-ne liberis ſuis dotem largiri, quò poſſint ingredi Religionem? tom. 1. v. *Dos*, caſ. 6.

Si pater, cujus filia propria habet bona, ipſi conſtituat dotem, non exprimens, an de ſuis an verò de filiæ bonis, cenſetur-ne dotem ipſi conſtituere ex ſuis bonis propriis? *ibid.* caſ. 9.

Dote conſtitutâ ex bonis male partis, oportet-ne illam reſtituere? Quando & quomodo facere illud decet? tom. 3. v. *Reſtitutio*, caſ. 18. & 20.

Conjugum ille qui dives eſt, tenetur-ne in defectum alterius conjugis, qui pauper eſt, dotare liberos? tom. 1. v. *Dos*, caſ. 3.

Fratres hæredes omnium patris ac matris bonorum tenentur-ne ſororibus ſuis dotem conſtituere? *ibid.* caſ. 4.

Fratres divites tenentur-ne dotare ſuas ſorores in defectum Parentum, quibus id per angustiam rem non licet? *ibid.* caſ. 5.

Cùm Domini mancipiis ſuis dotem quandam conſtituebant, an cenſebatur illa ſua mancipia in libertatem collocare? tom. 2. v. *Impedimentum conditionis ſervilis*, caſ. 1.

Dos mulieris, cui prælegavit primus maritus, & quæ deinceps ad ſecundas tranſiit nuptias, debet-ne æqualibus portionibus dividi inter infantes primi & ſecundi connubii? tom. 1. v. *Dos*, caſ. 13.

Maritus poteſt-ne bona ſuæ uxoris dotalia ipsâ conſentiente vendere aut alienare? An uſus in omnibus regionibus conſuetudinibus regi ſolitis iidem ſunt? *ibid.* caſ. 12. & 14.

Mariti poſſunt-ne ſuarum uxorum bona dotalia ſervitutibus ſubjicere, ea quæ ipſis debentur, negligere, aut alienare? *ibid.* caſ. 15.

Cum matrimonium irritum nullum eſt, an tenetur maritus reddere uxori dotem, quam attulit, & æqualibus portionibus cum ea partiri quæ una lucrati ſunt bona? Mulieri poſſunt-ne hoc in caſu prodeſſe conventiones matrimoniales ſtipulatæ in ejus favorem in contractu? *ibid.* caſ. 16. & 17.

Maritus qui ſeparatus eſt ab uxore ex causâ adulterii, tenetur-ne illi reddere dotem, quam attulerat, & partiri cum eâ lucrum communitatis? *ibidem* caſ. 18.

Mulieres à maritis ſuis quoad perſonam, & quoad bona ſeparatæ, poſſunt-ne adminiſtrare, regere, alienare aut vendere bona ſua dotalia? Mariti poſſunt-ne ſe iis quoad iſtud opponere? *ibidem* caſ. 19.

Maritus tenetur-ne de dote uxoris reſpondere hæredibus ejus, quando eam perire paſſus eſt? *ibid.* caſ. 20.

Cùm dos uxoris perit, maritus tenetur-ne de ea reſpondere, ſive bonorum dotalium æſtimatio fuerit facta, ſive non? An marito intereſt hanc æſtimationem faciendam curare? *ibid.* caſ. 21.

Quando dos conſiſtit in agris & ſylvis, maritus tenetur-ne hæredibus uxoris reddere ligna, quæ ſecanda curavit, ſive ſint talia quæ ad fructus ſpectant, ſive quæ ſortis ipſius locum tenent? An eodem modo ſe res habet cum materia domûs? *ibid.* caſ. 22.

Cùm dos conſiſtit in domibus, an maritus illas hæredibus uxoris reddendo jus habet repetendi ſumptus quoſvis neceſſarios, utiles & jucundos &c. in eam domum factos? *ibid.* caſ. 23.

Si domus in dotem data incendio conſumatur caſu quodam fortuito, an maritus, poſtquam illam reædificandam curavit, jus habet petendi, ut hæredes uxoris ſumptus domui reædificandæ factos refundant? *ibid.* caſ. 24.

Fundus emptus pecuniâ datâ in dotem, eſt-ne dotalis? *ibid.* caſ. 25.

Maritus tenetur-ne ſubtrahere de ſorte capitali fructus perceptos ex fundo qui ipſi pro cautione dotis ſuæ uxoris obligatus eſt? *ibid.* caſ. 26. & tom. 2. v. *Lucrum ultra ſortem*, caſ. 6. & 8.

Poteſt-ne maritus ſine uſuræ labe exigere lucra & intereſſe ex dote ſuæ uxoris, ſi ſolvi non poſſit ex tempore? An delationes hiſce ſolutionibus datæ à Jure Romano, eædem ſunt in Galliâ? tom. 2. v. *Lucrum ultra ſortem*, caſ. 6.

Filius poteſt-ne à Patre ſuo exigere dotis ſuæ intereſſe, antequam eum ad hoc condemnandum curaverit? *ibid.* caſ. 8.

DUBIUM.

Vide hujus vocis Proœmium.

Qui in dubio conſulit doctum quemdam ac prudentem, an tenetur ipſius ſtare deciſione? tom. 1. v. *Dubium*, caſ. 1.

Proprietarius in dubio hærens, quis incendii fuerit cauſa, an unicuique locatariorum damni partem imponere poteſt? *ibid.* caſ. 2.

An aliquis in dubio juris poſitivi humani, & in dubio facti credere ſe debet irregularem? tom. 2. v. *Irregularitas*, caſ. 54.

Qui dubitat de competentia Judicis, tenetur-ne illi obſequium præſtare? tom. 2. v. *Excommunicatio*, caſ. 4.

In dubio de validitate ſententiæ excommunicationis, an ſemper in favorem Judicum concludendum eſt? tom. 2. v. *Excommunicatio*, caſ. 39. & tom. 2. v. *Judex*, caſ. 20.

Dubium poteſt-ne ſubſiſtere cum fide? An omne dubium quod eſt contra fidem, excommunicationem includit? tom. 2. v. *Fides*, caſ. 7.

An ſemper tenetur quis reſtituere in caſu dubii? tom. 3. v. *Reſtitutio*, caſ. 215. & tom. 3. v. *Tributum annuum*, caſ. 4.

Eſt-ne in dubio obedientia præſtanda? tom. 2. v. *Obedientia*, caſ. 4.

An mulier, dubitans num primus maritus revera ſit mortuus, debitum præſtare poteſt ſecundo? tom. 3. v. *Præſcriptio*, caſ. 9.

Eſt-ne obligatio confitendi peccata, quæ quis dubitat, num commiſerit? tom. 1. v. *Confeſſio*, caſ. 51.

Eſt-ne agendum in dubio? tom. 1. v. *Debitum Conjugale*, caſ. 17. 18. 45. 48. & 50.

An in dubio ſequi licet opinionem probabiliorem? tom. 3. v. *Simonia*, caſ. 40.

In dubio ſemper-ne tutiſſimum eſt eligendum? tom. 2. v. *Officium Breviarii*, caſ. 7. & caſ. 18.

Peccatur-ne agendo in dubio, & quodnam committitur peccatum? tom. 2. v. *Officium Breviarii*, caſ. 21.

Simplex dubium eſt-ne obſtaculum præſcriptioni? tom. 3. v. *Præſcriptio*, caſ. 9.

DUELLUM.

Qui in duellum deſcendunt, incurrunt-ne excommunicationem majorem? tom. 2. v. *Excommunicatio*, caſ. 8.

E.

EBRIETAS.

Vide hujus vocis Proœmium.

Quænam eſt natura, enormitas & ſequelæ peccati ebrioſitatis? tom. 2. v. *Ebrietas*, Caſu ultimo, Quæſtione 1.

An peccant ii tantùm, qui eò uſque abutuntur vino, ut rationem amittant, aut ut illud natura reſpuat? *ibidem* Quæſtione 2. 3. & 4.

Poteſt-ne dari abſolutio iis, quibus eſt conſuetudo nimium bibendi? *ibid.* Quæſt. 1. & 5. & 14. & 15.

Sunt-ne audiendi prætextus, quibus utuntur ad colorandum ſuum vitium? *ibid.* Quæſt. 11. 12. 13. & 16.

Ebrietas eſt-ne peccatum mortale illi, qui non noverat vim vini, aut ſui infirmitatem temperamenti? tom. 2. v. *Ebrietas*, caſ. 1.

An partem habet in peccato ebrietatis, qui alterum ad bibendum nimis excitavit? *ibid.* caſ. 2.

Tenetur-ne aliquis & eſt-ne reus de peccatis in ebrietate commiſſis? *ibid.* caſ. 3.

Licet-ne vino ſe inebriare, ad ſervandam vitam, aut ad ſanandum morbum? Ii qui ſuadent ejuſmodi remedia, aut qui iis utuntur, ſunt-ne peccati rei? *ibid.* caſ. 4. & 5.

Si quis voluntariè peccet contra caſtitatem, quando nimio vino aut alio liquore uſus eſt, an poſtea bibens eodem vino vel eodem liquore in eadem quantitate ejuſdem reus eſt peccati, etiamſi in illud non ſemper incidat peccatum? *ibid.* caſ. 6.

Si quis poſt adhibita media à Confeſſario adverſus ebrietatem præſcripta, in eandem relabatur ebrietatem, an abſolutio ipſi deneganda eſt? tom. 1. v. *Abſolutio*, caſ. 30.

Ebrietas fit-ne gravius peccatum circumſtantia dierum, quibus in illam quis incidit? tom. 1. v. *Confeſſio*, caſ. 22.

Ebrietas eſt-ne ratio ſufficiens, ob quam mulier viro debitum conjugale denegare poteſt? tom. 1. v. *Debitum Conjugale*, caſ. 35.

Homo qui alium in ebrietate occidit, eſt-ne irregularis? tom. 2. v. *Irregularitas*, caſ. 45.

ECCLESIA.

Vide hujus vocis Proœmium.

Poſſunt-ne erigi aut deſtrui Eccleſiæ abſque Epiſcopi conſenſu? tom. 1. v. *Altare*, caſ. 5.

Qui ædificandam curat & dotat Eccleſiam, an per hoc Patronatûs jus acquirit? tom. 3. v. *Patronatus*, caſ. 1. & 5.

Perdit-ne jus Patronatûs, quando dos collata Eccleſiæ vetuſtate perit, aut igne conſumitur, aut alio quodam caſu deſtruitur? *ibid.* caſ. 4.

Parochus poteſt-ne negare honorem Eccleſiæ Domino, cujus majores jus Patronatûs ceſſerunt Epiſcopo? tom. 3. v. *Patronus*, caſ. 17.

Cuinam jura Eccleſiæ honorifica debentur in defectu Patroni? tom. 3. v. *Patronatus*, caſ. 3.

Si Eccleſia ex iiſdem, quibus ante ruinam conſtabat, reædificetur lapidibus, aut ſi muri per partes collapſi, ſucceſſive fuerint reparati,

ti, aut ſi caſu tectum igne conſumtum fuerit, aut denique aliàs dubitetur de ejus conſecratione, an de novo benedicenda eſt aut conſecranda Eccleſia? tom. 2. v. Eccleſia, caſ. 1.

Eccleſia eſt-ne polluta ſepulturâ excommunicati denuntiati, aut hæretici? Quid faciendum ad illam reconciliandam? ibid. caſ. 2.

An ſepeliri in Eccleſia poteſt excommunicatus denuntiatus, qui mortuus eſt pœnitens de'ictis, antequam tamen a Cenſurarum ligamine ſolvi potuiſſet? An ambiendi eſt prius ejus abſolutio, quamvis mortui? ibid. caſ. 3.

An eodem modo ſe res habet cum eo, qui moritur in interdicto? tom. 2. v. Interdictum, caſ. 14.

Eccleſia eſt-ne polluta, quando Sacerdos excommunicatus denuntiatus in ea celebravit. tom. 2. v. Eccleſia, caſ. 4.

Eccleſia conſecrata ab Epiſcopo denuntiato excommunicato, an opus habet, ut de novo conſecretur? ibid. caſ 5.

Eccleſia fit-ne polluta eff-ſione ſanguinis haud exiguâ, ortâ ex rixâ inter aliquos in lite ac diſceptatione? ibid. caſ. 7.

Verberatio quæ non ſine effuſione ſanguinis facta eſt in cella vinaria, quæ ad Eccleſiam ſita eſt, & pertinet, polluit-ne Eccleſiam? ibid. caſ. 13

Eccleſia polluitur-ne ali.ujus vulneratione, quæ abſque ſanguinis effuſione fit, ſed qua mors ſequitur vulnerati, aut executione Juſtitiæ, quæ fit ſine ſanguinis effuſione? ibid. caſ. 8.

Periculum mortis propi quæ, in quo eſt Perſona quædam in Eccleſia malè tractata, an illam pollutam reddit? An in ea ceſſandum eſt ab Officii divini celebratione? ibid. caſ. 9.

Eccleſia eſt-ne polluta, quando aliquis extra illam lethaliter vulneratus, ſe in illam recipit, ibique moritur? ibid. caſ. 10

Eccleſia cenſetur-ne polluta, ſi quidam in ea occiſus fuerit ab homine furioſo, aut lapſu quorumdam ædificii lapidum? An ceſſandum eſt divini Officii celebratione Offi ia? ibid. caſ 11.

Eccleſia cenſetur-ne polluti cæde aggreſſoris injuſti? An reconcilianda eſt in hoc caſu? ibid. caſ. 12.

Eccleſia in qua clam commiſſum eſt adulterium, aut in qua conjuges duo debitum conjugale a ſe invicem exegerunt, eſt-ne polluta, & eſt-ne reconcilianda? ibid. caſ. 15

Æditui profanant-ne Eccleſias in iis edendo ac vivendo? ibid. caſ. 18.

Cum Eccleſia cæde aut aliter polluitur, an Sacerdos ibi celebrans, ceſſare debet a Sacrificio in quacunque Miſſæ parte verſatus fuerit? ibid. caſ. 13.

Eccleſia in qua poſt ejus pollutionem celebratum eſt, an nova indiget reconciliatione? Hæc reconciliatio eſt-ne eadem ſive Eccleſia prius fuerit benedicta, ſive conſecrata? ibid. caſ. 6.

Quis eſt, qui pollutam reconciliare poteſt Eccleſiam? Quinam ad hanc reconciliationem uti debet aqua benedicta? ibid. caſ. 17.

Cum cæmeteria polluta ſunt, Eccleſiæ ſunt-ne quoque pollutæ? Et eum Eccleſia eſt interdicta aut polluta, an Sacella ejus & cæmeteria polluta pariter eſſe cenſentur? ibid. caſ. 16. & tom. 2. v. Interdictum, caſ. 19. & tom. 1. v. Altare, caſ. 5. & tom. 1. v. Cæmeterium, caſ. 2.

Cum omnes orbis alicujus Eccleſiæ interdictæ ſunt, an Cathedralis interdicta quoque cenſenda eſt? Cum Eccleſia Cathedralis interdicta eſt, an reliquæ urbis Eccleſiæ eidem ſubjacent interdicto? tom. 2. v. Interdictum, caſ. 2. & ſi

An licitè celebrari poſſunt matrimonia in interdictis Eccleſiis? tom. 2. v. Matrimonium, caſ. 9.

An citra peccatum ducere quis ſecum in Eccleſiam poteſt canes? tom. 1. v. Eccleſia, caſ. 19

Permittendum ne eſt ad portas Eccleſiarum exponi ac vendi merces quaſdam? tom. 1. v. Dies Dominici ac Feſti, caſ. 11.

An ad reparationem Eccleſiarum Parochi tenentur conjunctim cum Parochianis? tom. 3. v. Parochus, caſ. 15.

Donationes Eccleſiæ factæ, fiunt-ne nullæ, ſi Donatori deinceps naſcantur liberi? tom. 1. v. Donatio, caſ. 11.

Eccleſiarum bona ſunt-ne præſcriptioni obnoxia poſſeſſione quadraginta annorum? tom. 3. v. Præſcriptio, caſ. 8.

Eccleſiæ Cathedrales habent-ne aliquam tempore interdicti prærogativam? tom. 2. v. Interdictum, caſ. 1.

ECCLESIA UNIVERSALIS.

An non infallibilis eſt Eccleſia niſi in Conciliis Oecumenicis? tom. 2. v. Fides, caſ. 3.

Eſt-ne Eccleſia infallibilis in Canonizatione Sanctorum? An ejus contradicere, quis poteſt deciſiones, quin ſit hæreticus? ibidem caſ. 4.

Eccleſia poteſt-ne quaſdam ſuis filiis ferre leges quoad participationem certorum quorumdam ſacramentorum? tom. 1. v. Communio, caſ. 26.

Poteſt-ne ipſis quoſdam mandare actus internos? tom. 2. v. Reſtitutio, caſ. 140.

An Eccleſiæ mandata ceſſant, ex quo citra peccatum obſervari nequeunt? tom. 2. v. Miſſa, caſ. 45.

Eccleſia Græca differt-ne ab Eccleſia Latina circà benedictionem Olei Infirmorum? tom 2. v. Extrema Unctio.

Differt-ne quoque quoad Sacramentorum adminiſtrationem? ibid. caſ. 6. & 8.

Quænam eſt Græcæ Eccleſiæ & Latinæ Diſciplina circa continentiam Clericorum, & Cælibatum Sacerdotum? tom. 2. v. Impedimentum Ordinis, ubi vide Prænotionem, & ibid. caſ. 6. & 7.

An aliter atque aliter ſentit de irregularitate, quæ oritur ex bigamia? tom. 2. v. Irregularitas, caſ. 112.

ECCLESIASTICUS.

Vide Proœmium Vocis Clericus.

Eccleſiaſticus poteſt-ne commercium exercere? tom. 1. v. Clericus, caſ. 1.

Poteſt-ne tanquam Domûs adminiſtrator negotia temporalia curare in domo Opulenti cujuſdam? Eccleſia & Principes fecerunt-ne quoad hoc leges? ibid. caſ. 2.

Clerici in Sacris, aut Beneficiarii, poſſunt-ne ſæcularis Judicis exercere munera? ibid. caſ. 3.

Poſſunt-ne emere vel exercere in ſupremis Curiis vel Præſidialibus munus Conſiliarii-Clerici? Quare & ex quonam motivo quoad iſtud Sanctis derogatum eſt Canonibus? A quirunt-ne durante ſua abſentia fructus ſuorum beneficiorum? Tenentur-ne ad reſidendum durantibus ſerit? ibid. caſ. 4. & tom. 1. v. Diſtributiones quotidianæ, caſ. 11.

Eccleſiaſticus poteſt-ne Advocati exercere Profeſſionem aut Notarii Officium? ibid. & tom 1. v. Clericus, caſ. 5. & tom. 2. v. Notarius, caſ. 4.

Clericus, qui in extrema verſatur paupertate, poteſt-ne ad ſeſe ſuſtentandum Circulatoris exercere artem? tom. 1. v. Circulator, caſ. 1.

Clericus poteſt-ne publicè Acetabulis verſandis ſpectantes ludificari, & ludere latrunculis? ibid. caſ. 3. & tom. 2. v. Ludus, caſ. 7

Licet-ne Clericis intereſſe ludis profanis ut ſunt qui exhibent imagunculas præſtigioſas, quas vocant Marionettes, funambuli & hujus furfuris alii? ibid. caſ. 4.

Poſſunt-ne venatum ire? An omnis generis venationes prohibitæ illis ſunt? tom. 3. v. Venatio, caſ. 2.

Semper-ne ipſis prohibitum eſt, aut licet-ne ipſis aliquando geſtare arma? ibid. & tom. 1. v. Clericus, caſ. 7.

Poſſunt-ne Clerici citra caſus neceſſitatis Cauponam frequentare? An illas ingrediendo peccant, etiamſi non prohibuerit Epiſcopus? An quaſdam quoad iſtud leges tulit Eccleſia? ibid. caſ. 6

Licet-ne ipſis veſtibus lugubribus cognatorum ſuorum atque amicorum mortem perſequi? Eſt-ne quoddam quoad iſtud Eccleſiæ prohibitum? ibid. caſ. 8

Eccleſiaſticus, qui decrevit plane non amplius confiteri, poteſt-ne ſuum exequi propoſitum? ibid. caſ. 9

Eccleſiaſtici tenentur-ne Principum legibus obtemperare? tom. 3. v. Teſtis, caſ. 21.

Eccleſiaſticus, qui enormis accerſitur criminis, & judicatus eſt à Præpoſito, poteſt-ne ab eo judicia appellare ad ſummam Curiam? Eſt-ne hoc privilegium omnibus conceſſum Eccleſiaſticis? tom. 2. v. Judex, caſ. 27.

An omnes Eccleſiaſtici Judices ſuos agnoſcere tenentur Epiſcopos ſuos aut eorum Officiales? ibid. caſ. 30.

Incurrunt-ne quidam cenſuras illos ſuos Judices agnoſcere negando? Sunt-ne caſus quidam, in quibus Judex laicus una cum Judice Eccleſiaſtico judicet de crimine Eccleſiaſtici? ibid.

Decretum de detinendo in carcere Eccleſiaſtico, reddit-ne illum ſuſpenſum? Si graduatus ſit, redditur-ne in hoc caſu inhabilis ad Beneficia requirenda? tom. 2. v. Graduatus, caſ. 11. & tom 3. v. Suſpenſus, caſ. 28.

De Eccleſiaſticis, qui in exercitio ſui Miniſterii ducuntur devotione & reſpectu, quo erga cognatos ſuos tenentur, quid cenſendum? tom. 2. v. Obedientia, caſ. 1.

Poſſunt-ne teſtamento in favorem ſuorum cognatorum diſponere de bonis acquiſitis ſervitio Eccleſiæ quocunque modo præſtitu? tom. 3. v. Teſtamentum, caſ. 5.

Poteſt-ne quis verberare Clericum excommunicatum denontiatum, qui hoc actu excommunicationem incurrat? tom. 2. v. Excommunicatio, caſ. 6.

ELECTIO.

Vide hujus Vocis Præfationem.

Ut Electio valida ſit & canonica, an ſufficit, ut Electores viva ſuffragentur voce præſentes, abſentes verò per literas aut Procuratores? tom. 1. v. Delegatus, caſ. 1.

Ut Electio canonica ſit, oportet-ne plures ſint ſcrutatores? tom. 2. v. Electio, caſ. 12.

Si Tabularius aut Notarius Laicus adſit Capitulari electioni, eſt-ne irrita ac nulla Electio? ibid. caſ. 8

Quænam ad validitatem Electionis neceſſariæ ſunt formulæ? ibid. caſ. 3.

An ut Electio aliqua canonica ſit, requiritur, ut ſit facta à majore & ſaniore parte Capituli? Sunt-ne quidam caſus, in quibus minor Electorum pars ſufficiat vel prævaleat? ibid. caſ. 1. & caſ. 17.

Ut Electio aliqua ſit canonica, oportet-ne, ut major Electorum pars in Electione concurrant in idem ſubjectum? tom. 3. v. Patronus, caſ. 20

Electores tenentur-ne ſubjecta eligere digniſſima? tom. 2. v. Electio, caſ. 6.

Electio cenſetur-ne eſſe libera, quando à Præſidibus determinatus certus quidam ſubjectorum eligibilium numerus, quibus & non aliis donari poſſint ſuffragia? ibid. caſ. 11.

Ut Electio canonica ſit, an nihil refert, ſive fiat à perſona, quæ eſt de gremio, aut à perſona aliena? Sunt-ne variæ Electionum ſpecies? ibid. caſ. 14.

Ut Electio ſit canonica, oportet-ne ut ſuffragia ſint certa, abſoluta, & applicata determinato ſubjecto? Quando talia non fuit ſuffragia, an Scrutatores illud indicare tenentur? ibid. caſ. 16.

Si Electio ſemel facta ſit per Scrutinium, Electores poſſunt-ne ſua deinceps aliis dare ſuffragia? ibid. caſ. 7.

Electio eſt-ne nulla, cum Electorum ille, qui in cauſa fuit ut altera pars prævaleret, admiſſus non eſt ad dandum ſuffragium, niſi vi diſpenſationis obtentæ à ſuo Superiore, adverſus communem domûs uſum? Superiores habent-ne jus ejuſmodi concedendi diſpenſationes? ibid. caſ. 18.

An ad Electionem triennalem Superiorum in Monaſterio, quod ſemper hoc gaviſum fuit privilegio, reſtituendam tenetur is ex conſcientia, qui ad mutationem hac in re factam contulit aliquid? ibid. caſ. 13.

Electores an neceſſario ad Sacros promoti eſſe debent Ordines, ut ſua poſſint ferre ſuffragia? Capitulum poteſt-ne iſtud indulgere privilegium Canonicis, qui nonniſi Acolyti ſunt? ibid. caſ. 12. & tom. 1. v. Canonicus, caſ. 16. & 19.

Elector ligatus excommunicatione minori habet-ne ſuum in Capitulo ſuffragium dandi jus? tom. 2. v. Electio, caſ. 5.

Qui denunciatus eſt excommunicatus habet-ne eligendi jus ſaltem in aliquibus caſibus? ibid.

Clericus accuſatus coram Judice de quodam crimine poteſt-ne ad dignitatem aliquam eligi antequam ſe purgaverit? tom. 1. v. *Accuſatio*, caſ. 4.

Cum electores convenire non poſſunt de aliquo ſubjecto, an jus illorum devolvitur ad Superiorem? Electio eſt ne Canonica, ſi ſuffragio ſuo pondus addit ac prævalere facit partem alteram? tom. 2. v. *Electio*, caſ. 17.

Electio eſt ne Canonica, cùm Electores delegati non habentes niſi procurationem generalem, utantur via Compromiſſi? An ſola unius oppoſitio compromiſſo facta, irritam reddit electionem? *ibid.* caſ. 9.

Poteſt ne per compromiſſum fieri electio; & nonne Compromiſſarius Eccleſiaſticus eſſe debet? Et poteſt-ne ad hoc adhiberi Laicus Nobilis? *ibid.* caſ. 15.

Poteſt-ne electioni alicujus ſubjecti ad Dignitatem Regularem, oppoſitio fieri tam ad procurandam communem alicujus domûs utilitatem, quàm ad evitandam propriam ſuam perſecutionem imminentem? *ibid.* caſ. 10.

Si Electorum unus ſeſe electioni opponit ac offert rationes ſuas Capitulo exponere, eſt-ne electio ſuſpendenda? *ibid.* caſ. 4.

Electores qui per Confeſſionem ſciunt quòd ſubjectorum propoſitorum quoddam indignum ſit, an ſuum nihilominus præbere illi poſſunt ſuffragium? tom. 1. v. *Confeſſarius* 2. caſ. 11.

Cum Electores æque ac electus rei ſint confidentiæ, Electus poteſt-ne uti electione ſua ad deturbandum legitimè proviſum, aut poteſt-ne cum eo paciſci, ut retinere poſſit Beneficium? tom. 1. v. *Confidentia*, caſ. 10

Poteſt ne pecunia erogari, ut obtineatur Electionis alicujus confirmatio? Sanctus Gregorius Magnus dedit-ne Imperatori Mauricio pecuniam, ut ſuam in Papam confirmaret electionem? tom. 3. v. *Simonia*, caſ. 67.

Confirmatio electionum ad jure pertinet ad Galliæ Reges? *ibidem.*

Electus poteſt-ne redire in electionem, cui renunciavit? tom. 2. v. *Diſpenſatio Matrimonii*, caſ. 42.

ELEEMOSYNA.

Vide hujus tituli Proœmium.

Eleemoſyna eſt-ne obligationis officium? An ſemper ſub pœna peccati mortalis debita eſt? tom. 2. v. *Eleemoſyna*, caſ. 1.

Prætextus neceſſitatis, quæ non eſt niſi poſſibilis, an à facienda Eleemoſyna diſpenſat? *ibid.* caſ. 2.

An quæ quis habet ſuperflua, ex parte tantum adhibere poteſt in Eleemoſynas? An quantum dare velis, ex ſuperfluo, determinare poteſt? *ibid.* caſ. 4.

Eſt-ne obligatio in Eleemoſynam erogandi quicquid ſuperfluum quis habeat, & an cuilibet petenti illud dare oportet? *ibid.* caſ. 5.

Si ditiſſimus omnia ſua diſſipat bona ludis, conviviis, pretioſis ſupellectibus, & nihil largiatur pauperibus, poteſt-ne dici quod nihil habeat ſuperflui, & debet ne abſolutio illi conferri, quamdiu hoc modo ſe gerere pergit? *ibid.* caſ. 3.

Ut quis Eleemoſynam cum fructu faciat, an requiritur, ut ſit in ſtatu gratiæ? tom. 2. v. *Mereri*, caſ. 1.

Eſt ne obligatio quærendi pauperes, ipſos adjuvandi causâ? tom. 2. v. *Eleemoſyna*, caſ. 6.

An in diſtributione Eleemoſynæ pauperes Cognati, aliis præferendi ſunt pauperibus? *ibid.* caſ. 9.

Eſt-ne quis immunis ab eroganda pauperibus Eleemoſyna ſub prætextu, quòd mali ſint & improbi? *ibid.* caſ. 8.

Eſt ne obligatio Eleemoſynam erogandi omnis generis pauperibus? *ibid.* caſ. 10

Parochi tenentur-ne Eleemoſynam dare Parœcianis ſuis præ aliis pauperibus? An non niſi ad ſuperflua ſua dare tenentur? tom. 3. v. *Penſio*, caſ. 1.

Confeſſarii debent ne Eleemoſynam dare ſuis pœnitentibus præ omnibus aliis pauperibus? tom. 2. v. *Eleemoſyna*, caſ. 7

Poteſt-ne pauperibus peregrinis dari ſumma quædam pecuniæ relictæ teſtamento pauperibus Parœciæ teſtatoris? tom. 1. v. *Convictus ſeu Burſa Collegii*, caſ. 3.

Liberi & Domeſtici poſſunt ne de bonis Patrum & Dominorum dare Eleemoſynas? tom. 2. v. *Eleemoſyna*, caſ. 11.

Filii familias nondum emancipati poſſunt-ne in Eleemoſynam dare, aut propria authoritate diſponere de iis, quæ profeſſione Advocati, Medici, aut aliter acquiſiverunt, ſicuti in bello aut licitis ludis? *ibid.* caſ. 12.

Mulieres poſſunt-ne abſque Maritorum ſuorum conſenſu Eleemoſynas dare? *ibidem.* & tom. 1 v. *Communitas bonorum*, caſ. 4. & tom 2. v. *Furari*, caſ. 3.

An quicquid malè acquiſitum eſt, in Eleemoſynam conferri poteſt? tom. 2. v. *Eleemoſyna*, caſ. 14.

Religioſus poteſt-ne etiam prohibente ſuo Superiore Eleemoſynam dare pauperi in extrema neceſſitate conſtituto? *ibid.* caſ. 13.

Graviter-ne peccat Dives denegans opem ferre pauperi ad inopiam redacto? tom 2. v. *Medicus*, caſ. 1.

Poteſt-ne quis in extrema neceſſitate Eleemoſynam dare ex bonis uſura aut furto partis, & licet ne deducere Eleemoſynas iſtas de lucro uſurario, quod reſtituendum incumbit? tom. 2. v. *Eleemoſyna*, caſ. 15. & tom. 2. v. *Furari*, caſ. 7.

Licet-ne furari, ut dari poſſint Eleemoſynæ? *ibidem.*

Quibus incumbit Eleemoſynas diſtribuere, an non, ſi verè pauperes ſint, aliquam poſſunt pro ſe retinere partem? tom 2. v. *Eleemoſynas*, caſ. 16.

An licitè Eleemoſyna dari poteſt excommunicato denuntiato? vel an ab illo recipi poteſt Eleemoſyna? tom. 2. v. *Excommunicatio*, caſ. 41.

Qui exiguot aut accipiunt Eleemoſynam ſub falſo prætextu, aut ſine neceſſitate, an ad reſtitutionem tenentur? tom. 3. v. *Reſtitutio*, caſ. 166 & 167.

Eſt-ne Simoniacum Eleemoſynam dare eo fine, ut felix habeatur ſucceſſus in re temporali? tom. 1. *Simonia*, caſ. 69.

Uter Eleemoſynam dando plus meretur, an qui eam dat cum liberalitate, an vero alter, qui Eleemoſynam erogat non quidem ſine repugnantia, ſed quam vincit? tom. 2. v. *Mereri*, caſ. 3.

ELEEMOSYNARIUS.

Magnus Galliæ Eleemoſynarius eſt-ne palatii Regii Epiſcopus? Eſt-ne exemptus à Juriſdictione Epiſcopi Diœceſani? tom. 3. v. *Simonia*, caſ. 47.

Eleemoſynarii Regis poſſunt-ne ſuum emere munus citra ſimoniæ labem? Poſſunt-ne abſque peccato eâ eſſe intentione, ut ſibi hoc modo januam aperiant ad beneficia? *ibid.* caſ. 48. & 49.

Eleemoſynarii Regis & Reginæ, poſſunt-ne frui ſuis beneficiis durante trimeſtri, quo munus ſuum ab Eleemoſynis exercent, an reliquo tempore ad reſidentiam obligati ſunt? tom. 3. v. *Reſidentia Canonicorum*, caſ. 10

Epiſcopi poſſunt-ne citra ſimoniam beneficia dare ſuis Eleemoſynariis, ad remuneranda, quæ ipſis præſtiterunt, officia cujuſcumque ſint naturæ? tom. 3. v. *Simonia*, caſ. 7. 8. & 11.

Eleemoſynarii exercituum, qui milites ad ſtrenuè pugnandum exhortantur, ſunt-ne irregulares? tom. 3. v. *Irregularitas*, caſ. 34. & 71.

EMPHYTEUSIS.

Vide hujus voci Proœmium.

Emphyteuſis reddit ne Emphyteutam Dominum fundi? Poteſt-ne illum deteriorare, aut aliquid immutare, aut melioramenta ſecum auferre? tom. 2. v. *Emphyteuſa*, caſ. 1.

Si domus data ſub locatione emphyteutica caſu fortuito pereat aut tota aut ex parte, an damnum recidit in Emphyteutam? Tenetur-ne in omni caſu ſolvere cenſum, de quo convenit in contractu? *ibid.* caſ. 2.

EMPLASTRUM.

Clerici, qui emplaſtra dant aliis ad ſananda vulnera, ſunt-ne irregulares, ſi ægroti mortem oppetant? tom. 2. v. *Irregularitas*, caſ. 77.

EMPTIO.

Vide hujus voci Proœmium.

In venditione, quæ facta eſt ſine literis, an venditor, vel emptor periculum rei venditæ ſubit? tom. 2. v. *Emptio*, caſ. 2. & tom. 3. v. *Venditio*, caſ. 18.

Si in emptione emptor reſpectu venditoris in mora eſt, uter illorum ferre debet damna iſ de naſcentia? tom. 2. v. *Emptio*, caſ. 1. & tom. 3. v. *Reſtitutio*, caſ. 1. 2. 71. 72 & 73.

Cum poſt venditionem factam pure & ſimpliciter, res vendita pereat, emptor tenetur-ne ſolvere pretium de quo convenit inter ipſum & Venditorem? tom. 3 v. *Venditio*, caſ. 23.

Emptor tenetur-ne de damnis, quæ in venditione rerum, quæ numerantur, ponderantur, aut menſurantur, accidunt, antequam numerentur, ponderentur, vel menſurentur? tom. 3. v. *Venditio*, caſ. 21. & tom 3. v. *Reſtitutio*, caſ. 1. 2. & 72.

Emptor habet-ne actionem adverſus Venditorem ob damna & intereſſe, in caſu quo dolus fuit intermiſſus? An actionem pariter habet, quando evictus eſt? tom. 1. v. *Damna & Intereſſe*, caſ. 2. & caſ. 4.

Mercator, qui poſt meſſem frumenta emit vili pretio, vendituros illa poſt majori pretio eſt-ne culpandus? tom. 2. v. *Emptio*, caſ. 3.

An abſque uſura emi pro aliquo tempore poſſunt reditus alicujus agri tertia parte minoris, quam valent aliàs? tom. 2. v. *Uſura*, caſ. 16.

Licet-ne aliquid emere viliori, quàm juſto pretio ſub prætextu, quòd ſolutio præveniatur? Sunt ne caſus quidam, in quibus licitè id fieri poſſit? tom. 2. v. *Emptio*, caſ. 4. & tom. 2. v. *Nummularius*, caſ. 3. & tom. 3. v. *Venditio*, caſ. 38.

Emptio obligationis quæ aliquot menſium, terminum habet, an ſemper licita eſt, quando minori emitur pretio quam aliàs valet? tom. 2. v. *Emptio*, caſ. 14.

Emptio redituum alicujus cenſus, minori pretio, quam intrinſecus eſt ejus valor, an in omni caſu licita eſt? Eſt ne aliqua differentia facienda inter hanc emptionem & emptionem redituum alicujus terræ? *ibid.* caſ. 15.

Mercator Gemmarius poteſt-ne Gemmas emere longe minoris quàm valent? Gemmæ habent-ne pretium præter propter fixum? Sunt-ne ad vendendi prætextus quibus utuntur, ut illas magno nimis pretio vendant? Quantum in iis lucrum fieri licitè poteſt, & ubi quid reſpectu hujus lucri exceſſum eſt, cuinam reſtitutio fieri debet? *ibid.* caſ. 16.

Ii qui ſuſcipiunt Commiſſiones aliorum, poſſunt-ne inſciis ſuis Committentibus, pro ſua mercede retinere aliquid pro ſe ex emptione, quam faciunt? *ibid.* caſ. 17.

Emptor poteſt-ne prætendere, ut Committens ipſi ſolvat additamentum, quod à Mercatore accepit ideo, quia multùm cum eo negotiatur? *ibid.* caſ. 8.

Emptio Vaſis aurei vel argentei pro pondere tantùm, non comprehendendo formæ & laboris adhibiti pretium, eſt-ne legitima? *ibid.* caſ. 10.

Si quis emendo violentia aut injuſtitia fuerit uſus, aut pretio nimis vili emerit, tenetur-ne ad reſtitutionem omnium fructuum perceptorum ex re empta? tom. 3. v. *Venditio*, caſ. 7. & 8. & tom. 3. v. *Uſura*, caſ. 7. & 8.

Emptio boni proſcripti & vili pretio venditi eſt-ne interiori & exteriori foro legitima? An in ejuſmodi caſibus obligatio eſt ad reſtitutionem? tom 2. v. *Emptio*, caſ. 19

Si in venditione conventum non eſt de ſumenda vel danda electione, uter, venditor an verò emptor ſeligendi jus habet? *ibid.* caſ. 5.

Emptio Contractûs Cenſuum viliori pretio, quam intrinſecus ejus eſt valor, eſt-ne licita? Sunt-ne quidam caſus, in quibus licita fieri poſſit ejuſmodi emptio? *ibid.* caſ. 6.

Cum ex duobus rebus vendita eſt una relicto emptori ſeligendi jure, an tenetur ſolvere pretium de quo convenit, ſi ambæ res illæ perierint, antequam emptor inter illas ſelegerit? *ibid.* caſ. 7.

Emptor alicujus fundi tenetur-ne continuare locationes factas à ſuo Venditore? *ibid.* caſ. 8 & v. *Locatio*, caſ. 12.

Emptor fit-ne contractu emptionis Dominus acceſſorii, quod differt nat-rà

Digitized by Google

ratorâ à re vendita, imprimis ſi nulla ſtipulata adſit reſervatio? tom. 2. v. *Emptio*, caſ. 9.

Emptor bonæ fidei tenetur-ne proprietario rem, quam furto ablatam emerat, reddere quin poſſit ſimul pretium pro illa datum ab eo repetere; aut poteſt-ne reddere furi rem illam, ſumque ab eo pretium recipere? Si eſſet res fructifera teneretur-ne fructus inde perceptos reſtituere? *ibid.* caſ. 10. & 12. & tom. 3. v. *Reſtitutio*, caſ. 71. & 73.

Emptor habet-ne jus à proprietario exigendi, ut ſibi reſtituas pretium furi datum, aut ſumptus factos ad illum remittendum in poſſeſſionem rei furto ablatæ? tom. 2. v. *Emptio*, caſ. 13.

Cum Emptor vendidit aut dedit alius rem furto ablatam, quam emerat, tenetur-ne proprietario reſtituere valorem aut lucrum, quod inde cepit, *ibid.* caſ. 11. & tom. 2. v. *Monopolium*, caſ. 1. & tom. 3. v. *Uſura*, caſ. 4. 18. & 43.

ENERGUMENI

Vide hujus vocis Proœmium.

Communio eſt-ne Energumenis ſubminiſtranda, cum in periculo mortis verſantur, & illam expoſcunt? tom. 2. v. *Energumenus*, caſ. 2.

Energumeni ſunt-ne rei jurationum quas proferunt, & actionum abominandarum, quas faciunt? *ibid.* caſ. 1. & 2.

EPILEPSIA.

Epilepſia producit-ne Irregularitatem quocunque tempore illa quis corripiatur? tom. 2. v. *Irregularitas*, caſ. 121.

Sacerdotes frequentibus Epilepſiis caſibus obnoxii poſſunt-ne celebrare Miſſam? *ibid.* caſ. 123.

Epileptici, qui ſine diſpenſatione, Sacros recipiunt Ordines peccant-ne? Ipſorum Irregularitas eſt-ne Papæ reſervata? Poſſunt-ne exercere Ordines, ſi ab aliquo ſatis longo tempore epilepſia correpti non fuerint? *ibid.* caſ. 122.

EPISCOPATUS.

Eſt-ne ſimonia dare aut promittere aliquid temporalis ad perveniendum ad Epiſcopatum? tom. 3. v. *Simonia*, caſ. 4. & 5.

EPISCOPUS.

Vide hujus vocis Proœmium.

An proprius cujuſvis Epiſcopus is eſt, qui in eo loco eſt, ubi quis natus eſt? Diſciplina Galliæ vult-ne ut Dimiſſoriæ literæ à ſolo hoc exigantur Epiſcopo? tom. 2. v. *Epiſcopus*, caſ. 1. & tom. 2. v. *Ordines*, caſ. 5.

An omnis Epiſcopus proprius cenſetur eſſe Paſtor totius Diœceſeos ſuæ? tom. 2. v. *Impedimentum Clandeſtinitatis*, caſ. 16.

An non niſi Deum habet Superiorem in iis, quæ Juriſdictionem voluntariam attinent? tom. 3. v. *Viſa*, caſ. 1.

Poteſt-ne, quis, qui dotes habet eximias, deſiderare & ambire Epiſcopatum? tom. 2. *Epiſcopus*, caſ. 3.

Eſt-ne ſimoniacum dare aliquid aut promittere temporalis ad perveniendum ad Epiſcopatum? tom. 3. v. *Simonia*, caſ. 4. & 5.

Poteſt-ne quis ex motivo humilitatis aut timoris pertinaciter recuſare Epiſcopatum, cùm revera non habet rationes ſufficientes, cur hoc faciat? tom. 2. v. *Epiſcopus*, caſ. 4.

Poteſt-ne votum emitti de nunquam acceptando Epiſcopatu? *ibid.* caſ. 5.

Epiſcopus electus ſed non confirmatus à Papa, habet-ne jus in ſpiritualia in Epiſcopatu ſuo? An jus iſtud non exercere poteſt niſi poſt conſecrationem ſuam? *ibid.* caſ. 17.

Cum Roma recepit Bullas ſuas poteſt-ne exercere Epiſcopales ſuas functiones, quamvis fidelitatis juramentum nondùm præſtiterit Regi? tom. 2. v. *Juramentum fidelitatis*, caſ. 1.

Oportet-ne ut in propriâ perſona & Regi ipſi juramentum iſtud præſtet, ut poſſit adire inde poſſeſſionem ſuorum jurium? *Ibidem.*

Poteſt-ne quis fieri Epiſcopus, antequam ſit Sacerdos? tom. 2. v. *Ordines*, caſ. 22. & 25.

An conſecrari non poſſunt Epiſcopi, niſi diebus Dominicis? tom. 2. v. *Epiſcopus*, caſ. 13.

An non canonicè Epiſcopus conſecrari poſſet à ſolo unico Epiſcopo, ſi pericula maris aut belli obſtarent, quominus plures accerſere poſſet? Ejuſmodi conſecratio an non ſaltem valida eſſet? *ibid.* caſ. 14.

Novus Epiſcopus an omnes ſuæ Diœceſeos Beneficiarios obligare poteſt, ad exhibendos ipſi ſuos titulos? *ibid.* caſ. 18.

Epiſcopi poſſunt-ne in Gallia contentioſam per ſe ipſos exercere Juriſdictionem? An unam eandemque Perſonam delegare poſſunt pro utraque Juriſdictione? *ibid.* caſ. 16.

Epiſcopi, qui Principes ſunt abſoluti, poſſunt-ne judicare, aut ad ſupplicium ducendum curare ſubditum Capitis reum? tom. 2. v. *Occidere*, caſ. 15.

Epiſcopi habent-ne jus decernendi cenſuras adverſus Miniſtros Regios tam Eccleſiaſticos quam ſæculares, in iis quæ factum & exercitium ipſorum muneris ſpectant? tom. 2. v. *Excommunicatus*, caſ. 8.

Eorum Juriſdictio extenditur-ne in omnes ſuæ Diœceſeos Parochos ſive Sæculares ſive Regulares, ſive exemptos, ſive non exemptos? tom. 3. v. *Religioſus*, caſ. 24.

Poſſunt-ne propria authoritate Feſta inſtituere? tom. 2. v. *Feſti dies*, caſ. 5.

Habent-ne poteſtatem ſtatuta propria authoritate ferendi? tom. 1. v. *Caſus Reſervati*, caſ. 2.

Poſſunt-ne in Gallia abſque permiſſu Regis mutare Breviaria, Miſſalia &c. Suarum Eccleſiarum? tom. 2. v. *Feſti dies*, caſ. 5.

Poſſunt-ne novam erigere Eccleſiam in Parœcia aliqua, & ex una duas facere Eccleſias? Quid hoc in caſu obſervandum habent? tom. 2. v. *Epiſcopus*, caſ. 12.

Epiſcopus poteſt-ne in Pontificalibus Divina peragere Officia in Diœceſi alterius Epiſcopi & quidem ſine ejus permiſſu; An non in ejuſmodi caſu Epiſcopus ille ſatisfactionem ab eo exigere poſſet, aut ſi illam præſtare negaret, an non cenſuris ipſum perſequi poſſet? *ibid.* caſ. 15. & tom. 2. v. *Ordines*, caſ. 8.

Metropolitanus poteſt-ne in Diœceſi ſui ſuffraganei ſine ejus permiſſione, Sacros conferre Ordines? tom. 2. v. *Epiſcopus*, caſ. 15. & tom. 2. v. *Impedimentum Clandeſtinitatis*, caſ. 8.

An Omnis Clericus, qui Ordines recipit ab Epiſcopo ſui Beneficii in fraudem ſui Epiſcopi Originis, peccat? Ipſe & Epiſcopus, qui cum eo connivet, incurrunt-ne pœnas quaſdam Canonicas? tom. 2. v. *Epiſcopus*, caſ. 2.

An æqualiter recipi poſſunt Ordines ſacri ab Epiſcopis Domicilii, Originis & Beneficii? tom. 2. *ibid.* caſ. 49.

Eſt-ne conſiderandus tanquam proprius Epiſcopus ille, in cujus Diœceſi quis recepit ceremonias baptiſmi? tom. 3. v. *Tonſura*, caſ. 5. & 6.

Epiſcopus extra ſuam Diœceſim conſtitutus poteſt-ne validè conferre Beneficium, ferre cenſuras, aut ab iis abſolvere? tom. 2. v. *Epiſcopus*, caſ. 16.

Poteſt-ne intentare cenſuras adverſus illos, qui ejus Juriſdictioni ſubjecti eſſe nolunt? Quonam in caſu excommunicare poteſt Epiſcopus, illos, qui ipſius ſunt ſubditi, quique ex ejus Diœceſi ſunt egreſſi? tom. 2. v. *Excommunicatio*, caſ. 15.

Religioſus, qui ad Epiſcopatum pervenit, tenetur-ne ſua obſervare vota & regulam Monaſticam, an diſpenſationem quoad hæc obtinere poteſt? tom. 2. v. *Epiſcopus*, caſ. 6.

Religioſus, qui ad Epiſcopatus dignitatem evectus eſt, tenetur-ne Superioribus ſuis Regularibus obedientiam præſtare? *ibid.* caſ. 7.

Poteſt-ne teſtari? *ibid.* caſ. 8.

Epiſcopatus irritat-ne vota, quæ quis fecit de ingredienda Religione? *ibid.* caſ. 9.

Quænam Epiſcoporum jura ſunt in Monaſteria? tom. 2. v. *Monaſterium*, caſ. 5.

Poſſunt-ne moliri quædam indirectè, quæ ſint adverſa juribus Monaſteriorum, quæ immediatè ſubſunt ſedi Apoſtolicæ? tom. 2. v. *Epiſcopus*, caſ. 11.

Poſſunt-ne intrare in interiora Monaſteriorum filiarum, cùm juſtis illas intrandi deſtituti ſunt rationibus? Contravenientes incurrunt-ne in Gallia pœnam quandam Canonicam? *ibid.* caſ. 10.

Poſſunt-ne ab excommunicatione abſolvere Religioſam, quæ poſtquam ſuum dereliquit Monaſterium, in illud redire cupit? tom. 2. v. *Excommunicatio*, caſ. 47.

Poſſunt-ne ab excommunicatione abſolvere Religioſam, quæ aliam verberat Religioſam? *ibid.* caſ. 48.

Sunt-ne Cenſuris ſubjecti, quando non expreſsè nominantur? tom. 2. v. *Interdictum*, caſ. 6.

Cum ſunt interdicti, ad quemnam eorum devolvitur Juriſdictio? tom. 2. v. *Officialis*, caſ. 8.

Epiſcopi ligati excommunicatione majori publica aut occulta poſſunt-ne validè conferre beneficia? tom. 1. v. *Collatio*, caſ. 11.

An validè Eccleſias conſecrant? tom. 2. v. *Eccleſia*, caſ. 5.

Magni Vicarii poſſunt-ne illorum loco conferre beneficia, quando ſcilicet publicè excommunicati ſunt? tom. 1. v. *Collatio*, caſ. 12.

Epiſcopus ſuſpenſus à collatione Ordinum, à Pontificalibus, & ab ingreſſu Eccleſiæ, incurrit-ne irregularitatem violando iſtas tres ſuſpenſionis ſpecies? tom. 2. v. *Irregularitas*, caſ. 18.

Epiſcopus ſuſpenſus à Pontificalibus fit-ne irregularis celebrando Miſſam ſubmiſſam ſine Pontificali apparatu? *ibid.* caſ. 84.

Epiſcopi rei ſimoniæ occultæ, aut qui inciderunt in irregularitatem, poſſunt-ne abſolutionem accipere, à quocunque voluerint Epiſcopo? tom. 3. v. *Simonia*, caſ. 43.

Eſt-ne obligatio illos honorandi quamtumcunque inordinatè vivant? tom. 2. v. *Honor*, caſ. 1.

An plura ſimul poſſidere poſſunt beneficia? Quando plura habent, an Confeſſarii ipſorum tenentur iis de pluribus hiſce beneficiis loqui, ſi ſe ipſos non accuſent, & debent-ne illos obligare, ut iis renuntient? tom. 1. v. *Beneficiarius*, caſ. 30.

Epiſcopus poteſt-ne pro Beneficio cui annexa eſt cura animarum, Eccleſiaſticum doctum, & minus rectè viventem præferre alteri minùs docto ſed ordinatiùs & piè viventi? tom. 1. v. *Beneficium*, caſ. 8.

An in collatione Beneficiorum præferre poſſunt Epiſcopi ſuos cognatos alienis? An facile induci debent ad illud faciendum? tom. 1. v. *Collator*, caſ. 2. 3. & 4.

Poſſunt-ne Beneficia conferre ſuis Domeſticis Eccleſiaſticis ad remuneranda ipſorum officia? Convenit-ne ut ipſis ſalaria præbeant congrua? tom. 3. v. *Simonia*, caſ. 7. 8. & 11.

Epiſcopi in partibus infidelium poſſunt-ne tonſurare & ordinare ſuos Domeſticos ſine Dimiſſoriis Epiſcoporum Diœceſanorum literis? tom. 2. v. *Ordines*, caſ. 6.

Epiſcopi tenentur-ne de peccatis illorum, quos in munera eligunt & conſtituunt? Ii qui ipſi indigna proponunt ſubjecta, ſunt-ne peccati rei? tom. 2. v. *Ordines*, caſ. 22.

Quando actos dant recuſationis, an tenentur exprimere in iis rationem denegationis ſuæ? Qualnam adhibere debent in ejuſmodi occaſionibus cautelas? tom. 3. v. *Viſa*, caſ. 2.

Epiſcopi poſſunt-ne quandam accipere pecuniam pro diſpenſationibus quas indulgent? tom. 3. v. *Simonia*, caſ. 58.

Poſſunt-ne diſpenſare de irregularitate orta ex mutilatione ſecreta? tom. 1. v. *Diſpenſatio Irregularitatis*, caſ. 3.

Epiſcopi poſſunt-ne diſpenſare de irregularitate, & infamia, & de omnis generis ſuſpenſionibus? *ibid.* caſ. 6. & tom. 1. v. *Diſpenſatio ſuſpenſionis*? caſ. 2.

Poſſunt-ne diſpenſare de votis incertis? tom. 3. v. *Votum*, caſ. 2.

Poſſunt-ne diſpenſare de promiſſo juramento confirmato? tom. 2. v. *Jurare*, caſ. 4.

Poſſunt-ne abſolvere per ſe ipſos, aut per alios ab hæreſi, nonobſtante bulla Sixti V. & Gregorii XIII. tom. 1. v. *Caſus Reſervati*, caſ. 4.

Poſſunt-ne in defectum Officialis intentare Cenſuras quæ directæ fuerant ad ipſorum Officiales? tom. 1. v. *Diſpenſatio Matrimonii*, caſ. 30.

Poſſunt-ne diſpenſare de tertio ad quartum, aut de quarto ad quintum ſive Cognationis ſive affinitatis gradum? *ibid.* caſ. 35.

Poſſunt-ne Magnis ſuis Vicariis commiſſionem dare generalem, qua ipſis concedant facultatem diſpenſandi in omnibus caſibus diſpenſabilibus? tom. 1. v. *Diſpenſatio Votorum in genere*, caſ. 19.

Poſſunt-ne diſpenſare de irregularitate, in quam quis incurrit crimine occulto, delato in forum contentioſum; tom. 1. v. *Diſpenſatio Irregularitatis*, caſ. 2.

Poſſunt-ne delegare ad diſpenſandum de irregularitate? *ibid.* caſ. 16.

Cum ſunt irregulares, poſſunt-ne quemcunque voluerint delegare & committere Confeſſarium, qui eos reſtituat? *ibid.* caſ. 14.

Habent-ne jus examinandi indulgentiarum Diplomata à Papa conceſſa? tom. 2. v. *Indulgentia*, caſ. 1.

Poſſunt-ne eorum differre publicationem, poſtquam examinarunt? *ibid.* caſ. 2.

An ipſi ſoli, excluſis quibuſcumque aliis, jus habent illorum diplomatum permittendi publicationem? *ibid.* caſ. 4.

Poſſunt-ne recuſare promulgationem certarum quarumdam Indulgentiarum exorbitantium, *ibid.* caſ. 5.

Indulgentiæ, quæ concedebantur ab Epiſcopis motum haud probatiſſimorum, an validæ eſſent? *ibid.* caſ. 14.

An non concedere poſſunt indulgentias niſi propriis ſuis Diœceſanis? *ibid.* caſ. 15.

An ſoli Epiſcopi concedere poſſunt indulgentias? An ad hoc requiritur, ut ſint conſecrati? *ibid.* caſ. 18.

An ſoli ſunt interpretes Voluntatis Teſtatorum, etiam cum lis circa teſtamentum formata eſt? tom. 2. v. *Legatum*, caſ. 6. tom. 2. v. *Miſſa*, caſ. 33. & tom. 1. v. *Beneficiarius*, caſ. 8.

Epiſcopi poſſunt-ne ferre excommunicationis ſententias ex ipſo temporis momento, quo nominati ſunt ad Epiſcopatum; aut poſtquam illi renunciarunt? Quaſnam committere debent perſonas, ad exercendam hancce Juriſdictionem? tom. 2. v. *Excommunicatio*, caſ. 2.

Habent-ne jus attendendi tam ad temporalia, quàm ad ſpiritualia Xenodochiorum? tom. 3. v. *Xenodochium*, caſ. 2.

An non niſi ad ipſos ſpectat eorum mutare fundationes, *ibid.* caſ. 1, 3. & 4.

Poſſunt-ne excommunicare defunctos? *ibid.* caſ. 16.

An facilè induci debent ad interdicto ſubjiciendum Urbes & Eccleſias? tom. 2. v. *Interdictum*, caſ. 22.

An interdicto uti poſſunt in rebus temporalibus? *ibid.* caſ. 7.

Poſſunt-ne ſub interdicto generali celebrare, aut Sacrum facere Chriſma? tom. 2. v. *Irregularitas*, caſ. 19. & 21.

Eorum mors ſuperveniens ante dilationem monitorio latam impedit-ne effectum cenſurarum in illo expreſſarum? tom. 2. v. *Monitorium*, caſ. 16.

Epiſcopi poſſunt-ne aliquam habere partem in electionibus, quæ in ſuis Capitulis fiunt? tom. 1. v. *Collator*, caſ. 2.

Tenentur-ne examinare illos, qui ſe offerunt ad Sacros Ordines recipiendos? tom. 2. v. *Ordines*, caſ. 22. & 25.

Habent-ne jus examinandi Regulares antequam eos approbent? tom. 1. v. *Confeſſio*, caſ. 34.

Tenentur-ne executioni dare conditiones appoſitas in Reſcriptis Romà obtentis? *ibidem.*

Poſſunt-ne ab una in aliam transferri ſedem? Poſſunt-ne in ſuam conſentire tranſlationem? Antiquitas ſuppeditat-ne quædam exempla tranſlationum Epiſcoporum? Jus iſtud ac privilegium an ſemper ad Papam ſpectavit? tom. 2. v. *Epiſcopus*, caſ. 19.

Epiſcopus, qui ſuo Epiſcopatui renunciavit in manibus Regis, poteſt-ne ſuas exercere functiones, uſquedum Papa ipſius comprobaverit renunciationem? *ibid.* caſ. 20.

Epiſcopi poſſunt-ne tempore perſecutionum fuga ſibi conſulere? tom. 3. v. *Reſidentia Epiſcoporum*, caſ. 1.

EQUITES RELIGIOSI.

Vide hujus Tituli Proœmium.

Commendæ Equitum Religioſorum ſunt-ne Beneficia? Eſt-ne Simoniacum vendere illas, aut penſiones ſuper iis conſtituere? Equites ſunt-ne Domini abſoluti redituum ſuarum Commendarum? Ipſorum Ordo eſt-ne perantiquus? tom. 2. v. *Equites Religioſi*, caſ. 1.

Poſſunt-ne in Gallia hæreditates adire poſt Profeſſionem ſuam? Fuerunt-ne aliquando admiſſi ad fruendum uſufructu bonorum ſuorum Cognatorum? Sunt-ne verè Religioſi? *ibid.* caſ. 2.

Poſſunt-ne hæreditates adire in Gallia, quando ipſorum Profeſſio non eſt niſi tacita? *ibid.* caſ. 3.

An ſaltem exigere à ſuis Cognatis poſſunt Penſiones quaſdam? *ibid.* caſ. 4.

Bona Equitum Defunctorum devolutum-ne eſſe cenſetur Ordini? Ordo tenetur-ne ſolvere debita, quæ contraxerunt ante & poſt emiſſam Profeſſionem? *ibid.* caſ. 5.

Equites iſti Religioſi ſunt-ne quibuſdam in rebus Epiſcoporum aut Parochorum ſubjecti Juriſdictioni? *ibid.* caſ. 6. & 7.

Sacerdos Profeſſus Religionis iſtorum Equitum proviſus de Prioratu dependente ab eodem Equitum Ordine, poteſt-ne reſignare illum in favorem Sacerdotis Sæcularis? Id ſi faceret, an Ordinis Profeſſus poſſet de eo ſe providendum curare etiam poſt poſſeſſionem triennalem? *ibid.* caſ. 6.

Sacerdotes Sæculares poſſunt-ne vi poſſeſſionis triennalis retinere beneficia Ordinis Equitum Religioſorum? Quænam ſunt hujus Ordinis privilegia in Gallia? Equites iſti poſſunt-ne teſtari? *ibidem.*

EQUUS.

De venditione equorum vide? tom. 3. Voce *Venditio*, caſ. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. & 32.

ERROR PUBLICUS.

Error publicus reddit-ne validum quod faciunt Perſonæ publicæ, quæcumque ſint? tom. 3. v. *Parochus*, caſ. 13.

ETHNICUS.

Ethnici ſunt-ne ad amplectendam Religionem Chriſtianam cogendi? tom. 2. v. *Infidelis*, caſ. 4.

Ethnici poſſunt-ne validè conferre baptiſmum? tom. 1. v. *Baptiſmus*, caſ. 26.

Poſſunt-ne ipſorum liberi ipſis invitis baptizari? Peccatur-ne hoc faciendo? *ibid.* caſ. 24.

Chriſtiani poſſunt-ne citra peccatum recipere ab Ethnicis juramentum per idola ſua factum? An illos ad ea juramenta inducere poſſunt? tom. 2. v. *Jurare*, caſ. 17.

Poſſunt-ne Ethnici authores citari in opere, quod agit de Ethica Chriſtiana? Vide Præfationem.

EUCHARISTIA

Species Euchariſticæ ſive ante totalem, ſive poſt omnimodam corruptionem ſunt-ne ordinario igni tradendæ? tom. 1. v. *Conſecrare*, caſ. 17.

EVICTIO.

Venditor tenetur-ne ſumptibus evictionis? tom. 1. v. *Damna & intereſſe*, caſ. 4.

Hæredes tenentur-ne ſuam quiſque hæreditatis partem reciprocè ab omni cavere evictione? tom. 2. v. *Hæres*, caſ. 3.

EUNUCHUS.

An citra peccatum Eunuchos facere quis poteſt infantes, eo fine, ut vocem habeant ſuaviorem? An in ſe ipſo facere quis poteſt hanc operationem, ut liberet ſe à violentis carnis tentationibus, aut ad ſanandum aliquod vulnus? Eſt-ne irregularis, qui id facit? tom. 2. v. *Irregularitas*, caſ. 106. & tom. 2. v. *Occidere*, caſ. 14.

Eunuchi ſunt-ne irregulares ad recipiendos vel exercendos Ordines Sacros? tom. 2. v. *Irregularitas*, caſ. 105.

EXAMEN.

Vide hujus Vocis Proœmium.

Competit-ne Epiſcopis jus examinandi omnes illos, qui in Curia Romana obtinuerunt Proviſiones Curarum, in quacunque forma expeditæ ſint? Doctores ſunt-ne ab hac regula excepti? tom. 2. v. *Examen*, caſ. 1. & tom. 2. v. *Graduatus*, caſ. 11. & tom. 2. v. *Ordines*, caſ. 22. & 25. & tom. 1. v. *Confeſſio*, caſ. 34.

Proviſus in Curia Romana ſed ab Epiſcopo ignorantiæ cauſa repulſus, poteſt-ne aliam Metropolitano ſupponere perſonam, ad ſubeundum ſuo loco examen? An Proviſus & is, quem ſuppoſuit, incidunt in Cenſuras & Irregularitatem? Tenetur-ne dimittere beneficium hoc modo obtentum? An ſuos reddit fructus, quos indè percepit? tom. 2. v. *Examen*, caſ. 2.

Eſt-ne ſimoniacum dare aut accipere pecuniam ante vel poſt examen pro Ordinibus? tom. 3. v. *Simonia*, caſ. 69.

Qui repulſus eſt ab examine pro Ordinibus, & pecunia data ſe admitti curat, eſt-ne ſuſpenſus? tom. 3. v. *Suſpenſio*, caſ. 26.

Epiſcopi poſſunt-ne pro arbitrio diſpenſare ab examine? tom. 1. v. *Approbatio*, caſ. 10.

EXCOMMUNICARE.

Vide hujus Vocis Proœmium.

Sententia excommunicationis, cui præceſſit ſola aut plures monitiones Canonicæ, eſt-ne juſta ac valida? Quænam eſt intentio Eccleſiæ in reiterandis hiſce monitionibus? tom. 2. v. *Excommunicare*, caſ. 1. & 9.

Excommunicatio lata adverſus totam aliquam Communitatem eſt-ne juſta, & comprehendit-ne omnia Communitatis illius membra? Sunt-ne quædam in antiquis monumentis talium excommunicationum exempla? *ibid.* caſ. 2.

Cum omnia Communitatis alicujus membra in idem conſpirarunt peccatum, an competit ex jure totam excommunicare communitatem? Ejuſmodi excommunicationes ſunt-ne jure reprobatæ? *ibid.* caſ. 3.

Si quis in dubio, num aliquis Judex, qui excommunicationem tulit, competens ſit, ad revelandum aliquid ſe adigi non patiatur, eſt-ne excommunicatus? *ibid.* caſ. 4.

Superior ligatus excommunicatione majori publica, aut occulta, aut qui ſuſpenſus eſt ab ordine vel ab officio, aut ab utroque, poteſt-ne ſuum excommunicare inferiorem? *ibid.* caſ. 6.

Inferior poteſt-ne ſuum Superiorem aut ſibi æqualem excommunicare? *ibid.* caſ. 7.

Excommunicationes intentatæ Miniſtris Regis tam Eccleſiaſticis quam Laicis in quantum reſpiciunt factum & exercitium ipſorum muneris, ſunt-ne nullæ ac abuſivæ? *ibid.* caſ. 8.

Sententia excommunicationis lata, quin citata & audita fuerit pars rea, eſt-ne nulla? *ibid.* caſ. 1. & 9.

Excommunicatio lata à Superiore Eccleſiaſtico, aut ab Officiali qui non eſt in Sacris, eſt-ne valida? *ibid.* caſ. 10.

An omnis Epiſcopus ex quo ad aliquem nominatus eſt Epiſcopatum, aut poſtquam illi renunciavit, excommunicare poteſt? Quemnam delegare debet ad hanc exercendam juriſdictionem? *ibid.* caſ. 11.

Excommunicatio ab Epiſcopo extra ſuam Diœceſim lata adverſus Diœceſanum ſibi ſubditum, eſt-ne nulla? *ibid.* caſ. 12. & 13.

Excommunicatio lata, ex motivo odii aut vindictæ, eſt-ne valida; ſi aliàs juſta ſit & merita? Quot modis injuſta eſſe poteſt excommunicationis ſententia? Qui injuſtam intentat alicui excommunicationem peccat-ne graviter? *ibid.* caſ. 14. & tom. 2. v. *Excommunicatio*, caſ. 16.

EXCOMMUNICATIO.

Vide hujus vocis Proœmium.

Quibus peccatis incurritur excommunicatio? Eſt-ne omnium pœnarum Canonicarum maxima? An facilè infligi debet gravis hæc pœna? tom. 2. v. *Excommunicatio*, caſ. 16.

Poteſt-ne excommunicatio adhiberi ad puniendam culpam venialem? tom. 2. v. *Monetu*, caſ. 2. & tom. 3. v. *Religioſus*, caſ. 19.

Excommunicationes *à jure* differunt-ne ab iis, quæ vocantur *ab homine*? tom. 2. v. *Excommunicatio*, caſ. 22. 45. & 57.

Eſt-ne aliqua differentia inter excommunicationem occultam, & eam, quæ publicè denuntiata eſt? Quomodo in duobus hiſce caſibus ſe gerere convenit? *ibid.* caſ. 44.

Quid obſervandum in ferenda excommunicationis ſententia, ut ſit legitima & Canonica? Sententia excommunicationis, quæ literis mandata non eſt, & in qua debitæ formulæ obſervatæ non ſunt, habet-ne effectum ſuum; & excommunicatus debet-ne ſe abſolvendum curare? *ibid.* caſ. 61.

Excom-

Digitized by Google

Excommunicatio debet-ne præcedi tribus monitionibus canonicis? tom. 2. v. *Officialis*, caſ. 11.

Violatio excommunicationis minoris producit-ne irregularitatem? tom. 2. v. *Excommunicatio*, caſ. 36.

Hæc pœna ceſſat-ne jure poſt certum aliquod tempus elapſum, quemadmodum ſuſpenſio ceſſat, quin neceſſarium ſit abſolutionem accipere? tom. 3. v. *Suſpenſio*, caſ. 30.

Sacerdos, qui poſtquam primo iræ motu alium percuſſit Sacerdotem, quædam adminiſtrat Sacramenta, eſt-ne excommunicatus & irregularis? Tenetur-ne ſe exhibere Pœnitentiario, ut rehabilitetur? tom. 2. v. *Excommunicatio*, caſ. 1.

Sacerdos, qui Breviarium ſuum in alius Sacerdotis Caput jacit, eſt-ne excommunicatus? Ad quemnam ſe recipere debet, ut abſolvatur? An omnis actio Perſonæ Sacerdotis notabiliter injurioſa, materia eſt & cauſa excommunicationis? *ibid.* caſ. 3.

Duo Clerici, qui in domo privatâ ſe invicem cum effuſione ſanguinis percutiunt, ſunt-ne excommunicati? Cuinam reſervata eſt ipſorum excommunicatio? Utri Epiſcoporum ſeſe exhibere debent, ſi prior ſuo renuntiaverit Epiſcopatui? *ibid.* caſ. 4.

Ii, qui percutiuntur, qui jubent, ſuadent, excitant, aut conſenſum ſuum præbent ad percutiendum Sacerdotem, incurrunt-ne in excommunicationem? *ibid.* caſ. 2.

Sunt-ne aliqui caſus, in quibus quis excommunicatus non ſit, licèt percuſſerit aut verberaverit Sacerdotem ſive Clericum? *ibid.* caſ. 46.

Ii, qui Sacerdotem degradatum occidunt, incidunt-ne in excommunicationem? tom. 1. v. *Depoſit. & Degradatio.*

Qui coram Judice accuſatus eſt de verberato Sacerdote, poteſt-ne, ſi verè pœniteat, ad Sacramentorum admitti participationem, antequam lis ejus compoſita ſit? Papa poteſt-ne abſolvere de excommunicatione ante judicium definitivum? tom. 2. v. *Excommunicatio*, caſ. 5.

Nonne incurrit excommunicationem, qui percutit Clericum excommunicatum, ſub prætextu, quòd ſe hoc in caſu illud facere poſſe perſuaſum habeat? *ibid.* caſ. 6

Qui percuteret Clerici cadaver, incideret-ne in excommunicationem? *ibid.* caſ. 70.

Qui percutiunt Hermitam, incidunt-ne in excommunicationem? *ibid.* caſ. 7.

Qui voluntarii & ſibi conſcii peccant adverſus Legem, quæ tranſgredientibus pœnam infligit excommunicationis, ſunt-ne excommunicati ante ſententiam declaratoriam? *ibid.* caſ. 9.

Ii, qui ad monitorium revelare negligunt quod ſciunt, ſunt-ne excommunicati? *ibid.* caſ. 11.

Tenetur-ne quis monitorio facto ſub pœna excommunicationis declarare quod ſcit, licèt fieri illud non poſſit ſine periculo? *ibid.* caſ. 12.

Fur, qui tempore publicati ob ejus furtum monitorii, extra ſtatum eſt reſtituendi, incidit-ne in excommunicationem, licèt notabile etiam crimini ſuo egerit? Et ſi ſua culpa aut malitia in reſtituendi impotentiam ſe conjecerit, an ſub pœna excommunicationis ad reſtitutionem teneretur, quàm primùm in ſequenti tempore vires & occaſio ipſi eſſent ablata reſtituendi? *ibid.* caſ. 18.

Si is, qui damnum paſſus eſt, ex generoſitate vel ex charitate totum illud remittere velit ante latam excommunicationem, an nihilominus illa ligaretur, quàm primùm ferretur? *ibid.*

Si ſententia moram concederet reo, quâ damnum poſſit reſarcire, & perſona, quæ damnum eſt paſſa, terminum illum prorogare vellet, an hoc ſufficeret ad ſuſpendendum Cenſuræ effectum? *ibid.*

Eſt-ne revelandi obligatio monitorio promulgato, quod comminatur excommunicationem iis, qui, cum viderint occidere columbas & alia animalia, illud declarare negligerent? tom. 2. v. *Monitorium*, caſ. 22.

Sententia excommunicationis obtenta falſis expoſitionibus, aut pro rebus minimi momenti, obligat-ne, & cenſetur-ne quis excommunicatus, ſi non revelet? tom. 2. v. *Excommunicatio*, caſ. 19

Qui ſuadent rem aliquam, quæ excommunicationem annexam habet, ſunt-ne excommunicati? tom. 2. v. *Irregularitas*, caſ. 78.

Excommunicatio annexa peccato, quo quis in Cenſuras incidit, operatur-ne irregularitatem? *ibid.* caſ. 32

Receptio ſacrorum Ordinum in excommunicatione gignit-ne irregularitatem? *ibid.* caſ. 94. 95. & 96.

An omne dubium voluntarium de articulo fidei, quem revelatum eſſe patet, excommunicationem infert? tom. 2. v. *Fides*, caſ. 7.

Qui cogunt puellam aliquam ad intrandam aliquam Religionem, aut Profeſſionem in ea emittendam, incidunt-ne in excommunicationem? tom. 1. v. *Abbatiſſa*, caſ. 9.

Religioſus, qui ad alacrius & liberius currendum, & ex ſola animi levitate ſui Ordinis veſtem deponit, eſt-ne excommunicatus? tom. 2. v. *Excommunicatio*, caſ. 50.

Religioſi, qui in fraudem ſuarum Conſtitutionum Monaſticarum provideri ſe curant coram Superioribus Eccleſiaſticis ſæcularibus, peccant-ne, & incidunt-ne in excommunicationem? An ſolus abſolvere illos Papa valet? *ibid.* caſ. 51.

Mulieres, quæ intrant in interiora Monaſterii Virorum, & qui eas introducunt, incurrunt-ne in excommunicationem & ſuſpenſionem? *ibid.* caſ. 47.

Qui penetrant in interiora Monaſterii Filiarum incidunt-ne in excommunicationem? tom. 2. v. *Monaſterium*, caſ. 6.

Excommunicatio, in quam incidunt Religioſæ Monaſterium ſuum egredientes, eſt-ne Papæ reſervata? Epiſcopi Galliæ habent-ne jus ab illa abſolvendi? tom. 2. v. *Excommunicatio*, caſ. 48.

Religioſa, quæ aliam verberat Religioſam, incidit-ne in excommunicationem, & quis eam ab hac abſolvere valet? *ibid.* caſ. 49.

Excommunicatio in quam quis incidit crimine, & de quo falsò coram Judice ſe purgavit, eſt-ne Papæ reſervata? *ib.* v. caſ. *Scævola*, caſ. 35.

Qui cooperantur ad dandam Sepulturam Eccleſiaſticam perſonæ interdictæ; aut perſona interdicta, quæ recuſat ex Eccleſia exire, ſunt-ne excommunicati ipſo facto? Ad quemnam recurrere debent, ut abſolvantur? tom. 2. v. *Interdictum*, caſ. 21.

Excommunicatio antiquo jure lata adverſus crimina, quæ recenſentur in Bulla, *In Cœna Domini*, habet-ne ſuum effectum etiam in Regionibus, in quibus Bulla illa recepta minime fuit? tom. 1. v. *Caſus Reſervati*, caſ. 3.

Qui lectione pravorum quorumdam librorum in hæreſim incidunt, ſunt-ne ipſo facto excommunicati? tom. 2. v. *Excommunicatio*, caſ. 15.

Excommunicatio in quibuſdam Diœceſibus lata adverſus eos, qui vacant ſpectaculis prohibitis tempore cultus divini, eſt-ne tantum comminatoria, aut eſt-ne reſervata? *ibid.* caſ. 14

Cum Epiſcopus ſuis Diœceſanis interdicit aliquid ſub pœna excommunicationis, tranſgreſſores ſunt-ne excommunicati ab ipſo temporis puncto, quo vetitum fecerunt? *ibid.* caſ. 20.

Catholicus incurrit-ne excommunicationem decretam adverſus hæreticos, ſi templum eorum ingrediatur, & ibi ſaltem extrinſecos & ex metu hæreticorum ibi congregatorum actus exerceat? *ibid.* caſ. 10.

Incidit-ne in excommunicationem, qui de unico tantùm articulo fidei voluntariò dubitat? tom. 2. v. *Fides*, caſ. 7.

Qui rei ſunt raptûs, incidunt-ne in excommunicationem? tom. 2. v. *Impedimentum raptus*, caſ. 3.

Pœna iſta an ſemper decreta fuit adverſus Simoniacos *ipſo jure*? An non habet locum niſi reſpectu Simoniæ commiſſæ in Ordine aut in Beneficio? tom. 3. v. *Simonia*, caſ. 49

Poteſt-ne excommunicationis ſententia decerni in Dominos, Judices, qui tolerant Diebus Dominicis ac Feſtis Nundinas, Mercatus, Spectacula ac Saltationes? tom. 1. v. *Dies Dominici ac Feſti*, caſ. 5.

Excommunicatio nulla ligat-ne coram Deo? Quomodo hoc in caſu gerere ſe decet in foro exteriori? tom. 2. v. *Excommunicare*, caſ. 14.

Sacerdos injuſtè excommunicatus poteſt-ne licitè ſuas exercere functiones tam publicè quàm privatim? Quonam uti poteſt medio ad evitandum ſcandalum? tom. 2. v. *Excommunicatio*, caſ. 17.

Metus excommunicationis injuſtæ debet-ne movere mulierem, ut debitum conjugale marito reddat, licèt dubia hæreat de Matrimonii ſui validitate? tom. 2. v. *Impedimenta matrimonii in genere*, caſ. 2. & tom. 2. v. *Impedimentum Ligaminis*, caſ. 3. & tom. 1. v. *Debitum conjugale*, caſ. 18.

Tales excommunicationes ligant-ne coram Deo? tom. 1. v. *Debitum conjugale*, caſ. 47.

Excommunicatio juridica diſpenſat-ne mulierem à reddendo ſuo marito debito conjugali, aut famulus à ſerviendis ſuis Dominis? *ibid.* caſ. 42.

Incidunt-ne in excommunicationem majorem, qui unà in duellum deſcendunt? tom. 11. v. *Excommunicatio*, caſ. 8.

Si Statutum Epiſcopale, ſecum ferens excommunicationem, non ſit clarum, an intelligendum eſt de excommunicatione comminatoria? *ibid.* caſ. 21.

Excommunicatio reſpicit-ne interius forum & exterius? *ibid.* caſ. 69.

Epiſcopi poſſunt-ne excommunicare illos, qui eorum Juriſdictioni ſubditi non ſunt? *ibid.* caſ. 15.

Poſſunt-ne aliquibus in caſibus excommunicare illos ex ſuis Diœceſanis, qui ad evitandam hanc pœnam in aliam ſeſe receperunt Diœceſim? *ibid.*

An omnes ii, qui poſt mortem Epiſcopi in peccata incidunt, quibus adjunxit excommunicationem, excommunicati ſunt? *ibid.* caſ. 22.

Mors Epiſcopi ſuperveniens ante dilationem conceſſam in monitorio, impedit-ne effectum Cenſurarum, quæ in eo decernuntur? tom. 2. v. *Monitorium*, caſ. 16.

Excommunicatus poteſt-ne eodem aut aliis criminibus in ſecundam incidere excommunicationem? tom. 2. v. *Excommunicatio*, caſ. 23.

Clericus excommunicatus excommunicatione majore, eſt-ne ipſo jure inhabilis, qui provideatur de Beneficio? Si, dum excommunicatus eſt, eligatur ad Beneficium, an poſtea abſolutus ab hac cenſura confirmari poteſt in electione ſua? Si poſtquam electio ipſius confirmata eſt, incidat in excommunicationem, & quidem ante acceptatum Beneficium, amittit-ne illud? An eodem modo ratiocinandum eſt reſpectu omnis generis proviſionum, permutationum & aliorum ſimilium actuum excommunicato ſive denuntiato ſive non denuntiato factorum? An eodem modo ſe res habet cum Penſione Clericali? *ibid.* caſ. 24. & tom. 3. v. *Proviſio*, caſ. 17. & tom. 3. v. *Permutatio*, caſ. 7

Datur-ne caſus, in quo excommunicatus, ſuſpenſus, vel interdictus, ſuum poſſit dare ſuffragium in electione? tom. 2. v. *Electio*, caſ. 5.

Si quis ligatus excommunicatione majori à jure aut ab homine Româ obtineat proviſionem alicujus beneficii, eſt-ne à cenſura abſolutus eſſe cenſendus clauſulâ iſtâ proviſioni insertâ: *Et eum abſolventes à Cenſuris ad effectum*? tom. 2. v. *Excommunicatio*, caſ. 57.

An is, qui pluſquam per integrum annum in excommunicatione hæret, beneficio ſuo privari poteſt à Judice? *ibid.* caſ. 25.

Sacerdos, qui excommunicatus recepit abſolutionem in foro interiori, poteſt-ne provideri Beneficio? An ſaltem fieri iſtud poteſt, quando excommunicatio ejus eſt occulta? *ibid.* caſ. 58.

Excommunicatio pronuntiata ante vel poſt interjectam, licèt injuſtè, appellationem habet-ne effectum ſuum? tom. 1. v. *Appellatio*, caſ. 9. & 13.

Excommunicatio reddit-ne nullam abſolutionem in caſu neceſſitatis datam? tom. 1. v. *Abſolutio*, caſ. 14.

Excommunicatio fert-ne ſecum privationem omnis Juriſdictionis? *ibid.* & tom. 1. v. *Collatio*, caſ. 11

Excommunicatio reddit-ne inhabilem ad accuſandum coram Judice? tom. 1. v. *Accuſator*, caſ. 6.

Qui excommunicatione minori ligati ſunt, poſſunt-ne ſua in Capitulis ferre ſuffragia, offerre ad Beneficium, & omnis generis Juriſdictionis actus exercere? Peccant-ne Sacramenta adminiſtrando? Poſſunt-ne eligi ad quaſdam Dignitates aut ad Beneficia nominari? tom. 2. v. *Electio*, caſ. 5.

Excommunicatio aufert-ne Parocho jus aſſiſtendi validè matrimoniis? tom. 2. v. *Impedimentum Clandeſtinitatis*, caſ. 10. & 11.

Excommunicati denuntiati poſſunt-ne teſtes eſſe in matrimonio? *ibid.* caſ. 25.

Dominus excommunicatus notoriè poteſt-ne Eccleſiam ædificandam curare, in eaque jus acquirere Patronatus? tom. 3. v. *Patronatus*, caſ. 5.

Collatio facta à Patrono excommunicato, eſt-ne irrita? Sunt-ne aliqui caſus, in quibus Collator excommunicatus ſuo uti jure poſſit? tom. 1. v. *Collatio*. caſ. 5. & 11.

Excommunicatio minor reddit-ne irritam ac nullam Beneficii alicujus collationem? Impedit-ne, quominus licita ſit? *ibid.* caſ. 10.

Qui ligati ſunt excommunicatione majori aut minori, poſſunt-ne validè contrahere matrimonium? tom. 2. v. *Matrimonium* 2. caſ. 5. & 16. & tom. 2. v. *Impedimenta impedientia*, caſ. 1.

Impuberes poſſunt-ne incidere in excommunicationem, à quocumque lata ſit Judice? tom. 2. v. *Excommunicatio*, caſ. 54.
Mulier ligata excommunicatione Papæ reſervata, tenetur-ne Romam recurrere, ut abſolvatur? *ibid.* caſ. 55.
Impubes ligatus ſimili cenſura, tenetur-ne eò ſe conferre, quamprimum pubertatis annos aſſequutus fuerit? *ibid.* caſ. 46. & 53.
Superior Eccleſiaſticus excommunicatus aut irregularis, poteſt-ne validè abſolvere illos, quos cenſuris ligavit? *ibid.* caſ. 56.
Poteſt-ne alios excommunicare? tom. 2. v. *Excommunicare*, caſ. 6.
Qui ligati ſunt pluribus excommunicationibus, an poſſunt ab una abſolvi, ita ut reliquis maneant ligati? Poſſunt-ne ab omnibus abſolvi unicâ & ſolâ abſolutione? tom. 2. v. *Excommunicatio*, caſ. 59.
Qui ligatus eſt excommunicatione, poteſt-ne invitus ab ea abſolvi? *ibid.* caſ. 60.
Abſolvitur-ne aliquis in utroque foro, ab excommunicatione per abſolutionem ad cautelam? Quaſnam abſolutio iſta, ut ſit legitima, habere debet conditiones? An aliquando hæc abſolutio confertur iis, qui excommunicati ſunt à jure? Qui hanc accepit abſolutionem, an ideo ſuas exercere poteſt functiones Eccleſiaſticas? *ibid.* caſ. 45. & 62.
Appellatio ab excommunicatione ad Metropolitanum facta, aufert-ne ſuffraganeo, qui illam intentavit, poteſtatem ab illa abſolvendi? *ibid.* caſ. 63.
Cum excommunicatus denuntiatus moritur, an corpus illius Eccleſiaſtica privandum eſt ſepultura? tom. 2. v. *Eccleſia*, caſ. 2.
Si in propoſito abſolutionem conſequendi à morte ſurreptus fuerit, debet-ne in terra Sacra ſepeliri, ante obtentam ab Epiſcopo ipſius abſolutionem? *ibid.* caſ. 3.
Sacerdos excommunicatus denuntiatus profanat-ne Eccleſiam, in qua celebrat Miſſam? *ibid.* caſ. 4.
Epiſcopus excommunicatus denuntiatus, an validè Eccleſiam conſecrare poteſt? *ibid.* caſ. 5.
Oportet-ne evitare excommunicatos, antequam ſententia Judicis tales ſint declarati? An ſtatim quòd publicè notoria ſit alicujus excommunicatio ſufficiebat olim ad id, ut quis vitaretur? Quis hanc mutavit diſciplinam? tom. 2. v. *Excommunicatio*, caſ. 27.
Licet-ne communicare cum homine ligato excommunicatione majori vel minori? *ibid.* caſ. 29.
Medicus, Chirurgus, aut Pharmacopola poteſt-ne cum ægroto excommunicato communicare? An eodem modo judicandum eſt de Creditore, qui ægrotum urget, ut ſolvat, aut de Debitore, qui ægroto debitum ſolvendo, Apocham ab ipſo deſiderat, aut qui moram aliquam ab eo obtinere peroptat? *ibid.* caſ. 26. & 29.
Qui excommunicato denuntiato communicat in iis, quæ Religionem & ſocietatem civilem ſpectant, peccat-ne mortaliter, an verò venialiter? *ibid.* caſ. 30.
Uxor, liberi & famuli excommunicati poſſunt-ne cum ipſo communicare? An eodem modo ſe res habet cum cæteris cognatis? *ibid.* caſ. 31. & 32. & tom. 1. v. *Debitum Conjugale*, caſ. 42.
Vaſallus poteſt-ne in bellum euntem ſequi ſuum Dominum excommunicatum denuntiatum? tom. 2. v. *Excommunicatio*, caſ. 32.
In dubio, an excommunicationis ſententia ſit nulla, poteſt-ne communicari cum excommunicato? *ibid.* caſ. 40.
Qui ſine neceſſitate communicavit cum excommunicato denunciato, incidit-ne in excommunicationem majorem *ibid.* caſ. 41.
Peccatur-ne graviter communicando cum excommunicato denuntiato? *ibid.* caſ. 42.
Oportet-ne in Confeſſione ſe accuſare, ſi contigit, ut neceſſitate quadam cum excommunicato communicandum fuerit? An hæc ratio peccatum levius & magis veniale reddit? *ibid.* caſ. 43.
An, ut nullum amplius cum excommunicato commercium habeatur, ſufficit, ut excommunicationis ſententia publicè de Eccleſiaſtici Judicis tribunali fuerit pronuntiata? *ibid.* caſ. 28
Poteſt-ne quis communicare cum perſona nominatim excommunicata, quæ reſidet, quæque reperitur in loco, ubi excommunicatio ejus cognita non eſt? *ibid.* caſ. 44.
Poſſunt-ne literæ ſcribi, aut quædam civilitatis officia exhiberi excommunicato, aut debiti ſolutio urgeri? *ibid.* caſ. 26. & 43.
Poſſunt-ne licitè preces pro excommunicatis fundi? *ibid.* caſ. 33. & 34.
Applicatio harum precum poteſt-ne excommunicatis uſum aliquem præſtare? *ibidem.*
Poteſt-ne aliquis in excommunicati denuntiati præſentia Miſſam celebrare, quin incidat in cenſuras? Oportet-ne interrumpere ſacrificium aut Officium, ſi egredi ex Eccleſia recuſet? *ibid.* caſ. 36. & 37.
Sacerdos debet-ne continuare Miſſæ celebrationem, licèt moneatur, quòd ad Eccleſiæ portam homo ſit nominatim excommunicatus? *ibid.* caſ. 38.
Qui celebrant in præſentia notoriè excommunicati ſunt-ne irregulares? tom. 2. v. *Irregularitas*, caſ. 129.
Poteſt-ne celebrari Miſſa ſecundum intentionem excommunicati? tom. 2. v. *Miſſa*, caſ. 42.
Oportet-ne ceſſare prædicationem, in præſentia excommunicati denuntiati? Ejuſmodi homines ſunt-ne privati jure audiendi verbum Divinum? tom. 2. v. *Excommunicatio*, caſ. 37. & 39. & tom. 2. v. *Irregularitas*, caſ. 7.
Quamnam incurrit pœnam Sacerdos, qui Sacramenta adminiſtrat excommunicato denuntiato? tom. 2. v. *Excommunicatio*, caſ. 43.
An licitè eleemoſina dari poteſt excommunicato denuntiato, aut accipi ab illo? *ibid.* caſ. 45.
An omnis Sacerdos approbatus pro confeſſione jus habet abſolvendi ab excommunicatione majori aut minori, à jure aut ab homine? Sunt-ne quidam caſus, in quibus excommunicatio major à jure Papæ ſit reſervata? An ſolus Papa ab ea abſolvere poteſt, etiam in caſu neceſſitatis? Qui in caſu neceſſitatis legitimè ab Epiſcopo abſolutus eſt ab excommunicatione Papæ reſervata, tenetur-ne deinceps Romam recurrere ad obtinendam ſuæ abſolutionis confirmationem? *ibid.* caſ. 46.
An abſolvi quis poteſt à culpa peccati, antequam ſolutus ſit ab excommunicationis vinculo? tom. 1. v. *Caſus Reſervati*, caſ. 6.
Confeſſarii à Papa aut Epiſcopis approbati pro caſibus reſervatis, poſſunt-ne abſolvere ab excommunicatione illis annexa? *ibid.* caſ. 10.
Confeſſarii debent-ne ad Superiores remittere pœnitentes peregrinos, qui habent caſus reſervatos, quibus excommunicatio major annexa eſt? *ibid.* caſ. 15.
Si quis in urgenti neceſſitate ab excommunicatione abſolutus fuerit à Sacerdote ſimplici cum hoc adjecto mandato, ut in poſterum ſeſe Superiori exhiberet, tenetur-ne hoc facere ſub pœna in excommunicationem ipſo jure relabendi? Iſtud habet-ne locum etiam quoad forum exterius? Eſt-ne idem in Gallia uſitatum reſpectu excommunicationis Papæ reſervatæ? tom. 2. v. *Excommunicatio*, caſ. 64.
Cùm Confeſſarius qui abſolvit excommunicatum in periculo mortis verſantem omiſit ſive ex oblivione ſive ex ignorantia ipſi injungere, ut poſtmodum ſeſe Superiori exhibeat, pœnitens an nihilominus tenetur ſeſe ad illum referre, & ſunt-ne quædam Diœceſes, in quibus ad hoc teneatur? *ibid.* caſ. 65.
Qui ſub conditione abſolutus eſt ab excommunicatione, an relabitur in illam, ſi in impotentia conditiones illas præſcriptas implendi verſetur, aut ſi neglexerit illas quantum poterat implere? *ibid.* caſ. 66. & 67.
An quis per procuratorem ſe ab excommunicatione abſolvendum curare poteſt? *ibid.* caſ. 60. & 68.
Abbates Regulares, poſſunt-ne ab excommunicatione abſolvere unum ex Religioſis ſuis, qui verberavit Clericum Secularem? tom. 1. v. *Abbas*, caſ. 6.
Ad quemnam pertinet abſolutio excommunicationis publicæ & denuntiatæ? Talis abſolutio excommunicationis eſt-ne Sacramentalis? Quænam eſt formula, qua in hacce abſolutionis ſpecie uti decet? tom. 2. v. *Excommunicatio*, caſ. 69.
Quânam Sacerdos uti debet formulâ ad abſolvendam perſonam ligatam excommunicatione majori, quæ ad ipſum remittitur ab Epiſcopo, ſive ſit denuntiata, ſive non, ſive excommunicatio ſit à jure & reſervata, ſive ab homine? *ibid.* caſ. 52.
An cum excommunicatione occulta eodem modo ſe res habet, ac cum ea quæ publica eſt, tam reſpectu tribunalis ubi reus eſt abſolvendus, quàm reſpectu formulæ abſolutionis? *ibid.*
Eſt-ne neceſſarium, ut qui à Superiore delegatur ad abſolvendum excommunicatum publicum, ſit Sacerdos? *ibidem.*
Qui incidit in excommunicationem majorem à jure, in unâ Diœceſi, poteſt-ne validè ab eâ abſolvi in alia, in quam ſe recepit, Diœceſi? *ibidem.*

EXEAT.

Exeat ſunt-ne abſolutè neceſſaria, ut quis poſſit functiones obire in aliena Diœceſi? Qui falſa faciunt *exeat*, incidunt-ne in ſuſpenſionem? tom. 3. v. *Suſpenſio*, caſ. 12.

EXECRATIO.

Juramentum execrationis eſt-ne ſuâ naturâ peccatum? tom. 2. v. *Jurare*, caſ. 4.
Quonam ſenſu S. Auguſtinus explicat illam? *ibid.*

EXECUTIO.

Lictores poſſunt-ne exigere plus quam ordinariam ſuam mercedem, ſi plures in eodem loco ſimul executiones fecerint? tom. 1. v. *Apparitor*, vel *Serviens*? caſ. 1.
An illæſa conſcientia vendi omnia debitoris bona curare quis poteſt? tom. 2. v. *Hypotheca*, caſ. 8.

EXECUTOR ALTÆ JUSTITIÆ.

Altæ juſtitiæ Executor nonne irregularis eſt? Quamnam incurrit irregularitatem? tom. 2. v. *Irregularitas*, caſ. 60.

EXECUTOR TESTAMENTI.

Teſtamenti Executor tenetur-ne ad reſtitutionem, cum Creditoribus tradit titulum repertum inter defuncti ſchedas? tom. 3. v. *Reſtitutio*, caſ. 163.

EXEMPLAR.

An omne alicujus tituli exemplar collatum à Notario fidem facit in foro, ubi ejus autographum non reperitur eſt? tom. 1. v. *Beneficiarius*, caſ. 9.

EXHÆREDATIO.

Quid eſt jus exhæredationis? Habet-ne locum in Gallia? Et reſpectu quorum locum habet in Regionibus jure ſcripto & conſuetudinario jure regi ſolitis? tom. 2. v. *Hæres*, caſ. 5. & 12.
Quænam exhæredationis ſunt clauſulæ? tom. 2. v. *Hæres*, caſ. 27. & tom. 3. v. *Teſtamentum*, caſ. 28. & 29.
Parentes poſſunt-ne exhæredare ſuos liberos, qui ſine ipſorum conſenſu matrimonium contraxerunt? tom. 2. v. *Matrimonium*, caſ. 17.
Oportet-ne in promptu habere exhæredationis cauſas probatas? *ibidem* & tom. 3. v. *Teſtamentum*, caſ. 29.

EXILIUM.

An omnis generis exilia civilem inferunt mortem? tom. 3. v. *Uſusfructus*, caſ. 17. & tom. 2. v. *Hæres*, caſ. 11.
Exilium operatur-ne irregularitatem? tom. 2. v. *Irregularitas*, caſ. 120.
Judices Eccleſiaſtici poſſunt-ne Clericos reos ad exilium damnare? tom. 2. v. *Officialis*, caſ. 10. & 14.

Digitized by Google

EXORCISMUS.

Vide hujus Vocis Proœmium.

Eſt-ne poſt Baptiſmum ſupplenda Exorciſmorum ceremonia? *ibid.* caſ. 1.

Cuinam tribuendus eſt malus Exorciſmorum ſucceſſus? *ibid.* caſ. 2.

An ſine peccato ſatisfacere quis poteſt ſuæ curioſitati in Exorciſmis, qui in poſſeſſis fiunt, inutiles ipſis proponendo quæſtiones? *ibid.*

An ſimplex Exorciſta aquam benedictam facere poſſunt? Quinam ſunt aquæ benedictæ effectus? *ibid.* caſ. 3. & tom. 2. v. *Irregularitas,* caſ. 85.

EXTREMA UNCTIO.

Vide hujus Vocis Proœmium,

Extrema Unctio eſt-ne ægrotis neceſſaria neceſſitate præcepti? Producit-ne quoſdam effectus tam in anima, quàm in corpore? Parochi, qui negligunt curare, ut ſui ægroti illam ſuſcipiant, peccant-ne mortaliter? *ibid.* caſ. 1.

Sacramentum iſtud collatum cum ſacro Chriſmate, aut cum oleo Catechumenorum, eſt-ne validum? Oportet-ne, cum iſtud factum animadvertitur, reiterare Unctiones, ſaltem ſub conditione, cum oleo infirmorum? *ibid.* caſ. 2.

Extrema Unctio collata ope ſimplicis Olei non benedicti ab Epiſcopo, eſt-ne valida, & benedictio Olei eſt-ne huic Sacramento eſſentialis? Hæc benedictio ſemper ne à ſolis Epiſcopis facta eſt? Eccleſia Græca diſſentit-ne quoad iſtud ab Eccleſia Latina? *ibid.* caſ. 3.

Poteſt ne validè & licitè conferri extrema Unctio, cum major olei communis quantitas ſuperfunditur Oleo ſacro, quod in parva quantitate eſt? Poteſt-ne ſimplex Oleum miſceri cum Oleo benedicto? *ibidem* caſ. 4.

Verba iſta, *per viſum, per auditum, &c.* pertinent-ne ad eſſentiam formæ extremæ Unctionis? Oportet ne verbis iis omiſſis reiterare Unctiones ſaltem ſub conditione? *ibid.* caſ. 5.

Extrema Unctio collata cum forma abſolutoria eſt-ne valida? Eccleſia an illam aliquando hoc modo adminiſtravit? Forma deprecatoria eſt-ne hodie ſola in uſu? *ibid.* caſ. 6.

Eſt-ne ad validitatem extremæ Unctionis neceſſarium, ut idem, qui Unctiones facit, formam quoque pronuntiet Sacerdos? *ibid.* caſ. 7.

Extrema Unctio collata à pluribus ſimul Sacerdotibus eſt-ne valida? An hoc modo adminiſtrata fuit in Eccleſia Græca atque Latina? Quinam eſt, quoad iſtud, hodiernus uſus? Licet ne ab eo diſcedere? *ibid.* caſ. 8.

Sacerdos poteſt-ne iſtud conferre Sacramentum ſine miniſtrante? tom. 2. v. *Miſſ.* caſ. 9.

Cum Ægrotus animam jamjam efflaturus eſt, poſſunt ne preces omitti, & ad ipſam ſtatim Unctionem procedi? tom. 2. v. *Extrema Unctio,* caſ. 9.

Unica Unctio ſufficit-ne ad validitatem hujus Sacramenti? Quinque Unctiones ſemper ne in Eccleſia in uſu fuerunt? An aliquæ in caſu neceſſitatis prætereiri poſſunt? *ibid.* caſ. 10.

Oportet-ne ſuperſedere ultimis Unctionibus, cum Ægrotus mortuus videtur? In dubio, num Ægrotus adhuc vivat, ſunt-ne adhibendæ ultimæ Unctiones ſub conditione? *ibid.* caſ. 12.

Cum Sacerdos ſubita morte corripitur, aut in infirmitatem incidit, dum ſacras peragit Unctiones, an is, qui ejus occupat locum, repetere debet Unctiones jam factas? *ibid.* caſ. 13

Sacerdos alienus poteſt-ne licitè conferre extremam Unctionem abſente Parocho loci? *ibid.* caſ. 14

Religioſi poſſunt-ne Sacramentum iſtud Secularibus conferre extra neceſſitatis caſum? tom 3. v. *Religioſus,* cap. 19.

Eſt-ne celebratio Miſſæ interrumpenda ad adminiſtrandum iſtud extremæ Unctionis Sacramentum? tom. 2. v. *Miſſa,* caſ. 25.

Infantes, qui uſum rationis nondum habent, poſſunt-ne validè iſtud ſuſcipere Sacramentum? Deſtruit-ne reliquias peccati tam originalis, quam actualis? tom. 2. v. *Extrema Unctio,* caſ. 15.

Cum Ægrotus unam tantum habet manum aut unum pedem, Unctio debet-ne illi fieri in partibus proximis, iis, quæ deſunt ipſi? *ibidem* caſ. 16.

Unctio eſt-ne in oculis Ægroti facienda, qui natus eſt cæcus? *ibid.* caſ. 11.

Validè-ne extrema Unctio adminiſtrari poteſt Furioſo? *ibid.* caſ. 17.

Poteſt ne extrema Unctio licitè conferri Ægroto, qui illam non poſcit? Ut validè recipiatur, eſt-ne neceſſarium, ut quis aptus ſit ad uſum capiendum ex omnibus ejus effectibus? Quænam ad recipiendam illam requiritur conditio? *ibid.* caſ. 18.

Eſt-ne conferenda extrema Unctio reo ad mortem condemnato, aut perſonæ, quæ in eo eſt, ut pereat naufragio? Sacramentum iſtud an nonniſi pro ſolis Ægrotis inſtitutum eſt? *ibid.* caſ. 19.

Eſt-ne extrema Unctio conferenda mulieribus, quæ cum partûs doloribus luctantur? Eſt-ne ſenibus conferenda? *ibid.* caſ. 20.

Poteſt-ne tempore graſſantis peſtis adminiſtrari iſtud Sacramentum, ſtando in aliqua ab Ægroto diſtantiâ & utendo longo bacillo? tom 1. v. *Communio,* caſ. 18 & tom. 3. v. *Parochus,* caſ. 4.

Quid cenſendum de ſalute illorum, qui, cum eſſent ægroti, contempſerunt aut neglexerunt extremam recipere Unctionem, antequam morte abriperentur? tom. 2. v. *Extrema Unctio,* caſ. 21.

F.

FABER AURARIUS.

Fabri aurarii poſſunt-ne emere argentum fabricatum, ratione tantùm ponderis? tom. 2. v. *Emptio,* caſ. 20.

FALCIDIA.

Falcidia habet-ne locum in legatis piis? tom. 2. v. *Legatum,* caſ. 14.

Quid eſt Falcidia? Habet-ne locum in Regionibus lege ſcripta & conſuetudine regiſſolitis? Quænam ſunt regulæ Falcidiæ? tom. 2. v. *Hæres,* caſ. 19.

Poteſt-ne ad Falcidiæ legis beneficium recurrere, qui errore facti vel juris ſe obligavit ad ſolvendum legatum bona ſucceſſionis excedens? *ibid.* caſ. 10.

Qui plura habet legata uni eidemque legatario perſolvenda, an Falcidiam retinere poteſt ſuper quocunque voluerit legato? *ibidem* caſ. 21.

Falcidia eſt ne metienda ratione bonorum defuncti præſentium & certorum, nulla fructuum futurorum habita ratione? Legata alimentaria ſunt-ne Falcidiæ ſubjecta, ſicut reliqua legata? *ibid.* caſ. 22

Teſtator poteſt-ne ſuo hæredi interdicere, ne quartam Falcidiam ſumat? Hæc vetatio quamvis tacita habet-ne locum aliquando? *ibidem* caſ. 23.

FALSARIUS.

Vide hujus Vocis Proœmium.

Eſt-ne peccatum ſcribendo aliorum imitari Characteres? Qui iſtud facit, tenetur-ne reſpondere de erroribus, qui inde naſci poſſunt? tom. 2. v. *Falſarius,* caſ. 1.

An omnis generis probationes afferre licet, ad procurandam Falſarii condemnationem? tom. 3. v. *Reſtitutio,* caſ. 65.

FALSIFICATOR.

Qui obtinuit diſpenſationem ſubreptitiam, cenſetur-ne Apoſtolicarum literarum eſſe Falſificator, & incurrit-ne pœnas Canonicas? tom. 2. v. *Falſarius,* caſ. 2.

Excommunicatio in Apoſtolicarum literarum Falſificatores decreta, eſt-ne Papæ reſervata? tom. 2. v. *Excommunicatio,* caſ. 45.

FALSUM TESTIMONIUM.

Peccatum falſi teſtimonii reſervatum in quibuſdam Diœceſibus, intelligitur-ne æque illud quod in propria cauſa redditur, ac illud quod in aliena cauſa exhibetur? Sunt ne quædam Diœceſes, in quibus unum æque ac alterum reſervatum ſit? tom. 1. v. *Caſus Reſervati,* caſ. 19.

BONA FAMA.

Poteſt-ne quis voluntariò ſe diffamare & ſe criminis reum fateri, quod non commiſit, ita ut hoc modo gratum faciat iis, qui illud commiſerunt? tom. 1. v. *Calumnia,* caſ. 3.

Eſt ne cuilibet liberum pati, ſuam Famam ab aliis minui, quin eam defendat? tom. 1. v. *Detractio,* caſ. 6.

Metus bonam Famam amittendi, eſt-ne ratio ſufficiens, ut quis nullum declaret matrimonium hoc metu contractum? tom. 2. v. *Impedimentum Metus,* caſ. 8.

Eſt-ne obligatio ad reſtitutionem, cum citra Famæ diſpendium fieri nequit? tom. 3. v. *Reſtitutio,* caſ. 190.

Qui denigravit bonam proximi Famam, tenetur ne ad reparandam injuriam hoc modo illatam? *ibid.* caſ. 61. 62. 63. 64. 65. 66. & 67.

Quot modis bona Fama auferri poteſt proximo? *ibid.* caſ. 65. 66. 67. 68. 69. & 70.

FAMULUS.

Vide hujus Vocis Proœmium.

Famulus Catholicus tenetur-ne relinquere Dominum hæreticum, ſive libertatem Catholicam exercendi religionem ipſi concedat, ſive non? Poteſt-ne illum ſervire in iis, quæ falſam ipſius religionem attinent? tom. 2. v. *Famulus,* caſ. 1.

Famulus Chriſtianus poteſt-ne Domini infidelis ſervitium inire? *ibid.* caſ. 1.

Famulus conſcius de Domini ſui molitionibus amatoriis, an nihilominus pergere poteſt, ſcriptas ejus perferre literas, eumque juvare in fine propoſito? *ibid.* caſ. 3.

Excommunicatio Domini impedit-ne, quominus Famulus in reddendo ipſi ſervitio pergere debeat? tom. 1. v. *Debitum Conjugale,* caſ. 42. & tom. 2. v. *Excommunicatio,* caſ. 31.

Domini tenentur-ne de factis ſuorum Famulorum? tom. 1. v. *Campo,* caſ. 1.

Quo modo cum Famulis ſuis agere debent Domini? Tenentur ne illos inſtruendos curare? tom. 1. v. *Dies Dominici ac Feſti,* caſ. 14.

Competit-ne ipſis verberare Famulos ad corrigendum illos? tom. 3. v. *Verberare,* caſ. 1.

Poſſunt-ne citra peccatum injuriis erga illos uti, ſed ex motivo correctionis? tom. 2. v. *Injuria,* caſ. 5.

Sunt ne irregulares Domini, qui corrigendo ſervos moderationis fines tranſgrediuntur, adeo ut ſervi ictibus acceptis moriantur? tom. 3. v. *Irregularitas.* caſ. 38.

Poteſt-ne aliquid de Famulorum ſalario detrahi propter tempus, quo ægrotarunt? tom. 1. v. *Beneficiarius,* caſ. 9.

Licet ne exigua valde ſtipendia dare ſub prætextu, quod ipſimet ſponte offerant ſervitia ſua? tom. 2. v. *Locatio,* caſ. 26.

Domini poſſunt-ne Famulis uti infidelibus? tom. 3. v. *Infidelis,* caſ. 3.

Famuli, qui Dominos ſuos Domi exiſtentes celant, ſunt-ne mendacii rei? tom. 2. v. *Mendacium,* caſ. 6.

Famuli debent-ne ſuis Dominis in rebus illicitis obedientiam præſtare? tom. 2. v. *Obedientia,* caſ. 13.

Sunt-ne caſus quidam, in quibus admitti poſſint ſervi ad deponendum in favorem ſuorum Dominorum? tom 3. v. *Teſtis,* caſ. 19.

Tenentur-ne ad ſecreta ſervanda ea, quæ aguntur & dicuntur apud Dominos ſuos? tom. 2. v. *Monitorium.* caſ. 13.

Tenentur-ne revelare quæ Dominos ſuos concernunt: An ad hoc tenentur, cum compenſatione uſi ſunt? *ibid.* caſ. 21.

Peccant-ne mortaliter Dominis ſuis quicquam furto auferendo? tom. 2. v. *Furari,* caſ. 1.

Tenentur-ne ad reſtitutionem, cum bona Dominorum furto abſtulerunt & conſumſerunt? tom. 3. v. *Reſtitutio,* caſ. 77. 95. & 116.

Poſſunt-ne citra peccatum Eleemoſynam dare de bonis ſuorum Dominorum? tom. 2. v. *Eleemoſyna,* caſ. 11.

Poſſunt-ne furtim quædam ſurripere quaſi per modum compenſationis, cum non ſibi mediam admodum mercedem habent? tom. 1. v. *Compenſatio*, caſ. 4. & 10.

Hoc ſi faciant tenentur-ne ad reſtitutionem? tom. 3. v. *Reſtitutio*, caſ. 207.

Famuli alicujus privati, qui, durante interdicto, permiſſionem habet divinis aſſiſtendi Officiis, poſſunt-ne ipſum citra peccatum eò concomitari? An eodem modo ſe res habet cum famulis Monaſteriorum aut Communitatum? tom. 2. v. *Interdictum*, caſ. 14.

Famulus, Januarius in domo alicujus uſtci, incidit-ne in excommunicationem, ſi malè excipiat Clericum, qui ipſo invito intrare volebat? Et hæc excommunicatio eſt-ne Papæ reſervata? tom. 2. v. *Excommunicatio*, caſ. 45.

Famuli Epiſcopi poſſunt-ne ordinari ſine literis dimiſſoriis ab Epiſcopo originis abientis? Quantum temporis requiritur, ut quis apud Epiſcopum habitaverit, ad id, ut ordinari poſſit abſque literis dimiſſoriis? tom. 2. v. *Ordines*, caſ. 5. & 7.

FAVOR.

Poteſt-ne quis pretio ac mercede vendere favorem, quo valet apud Magnates? tom. 3. v. *Reſtitutio*, caſ. 195.

FEBRIS.

An omnia generis Febres à recitando Breviario diſpenſant? tom. 2. v. *Officium Breviarii*, caſ. 17.

FESTA NUPTIALIA.

Feſta Nuptialia ſunt-ne prohibita durante Adventu & Quadrageſimali tempore? tom. 2. v. *Impedimenta prohibitiva*, caſ. 1.

FESTI DIES.

Vide hujus tituli Proœmium.

Itec ficientes tenentur-ne Miſſæ adeſſe, quæ feſtis diebus in ſuis aut illis celebrantur Diœceſibus, per quas tranſeunt non ibi pernoctando? *ibid.* caſ. 2.

Tenentur-ne ad audiendam Miſſam in Diœceſi, in quâ pernoctant veſperâ præcedentem feſtum ejus Diœceſeos diem? *ibid.* caſ. 2.

Eſt-ne obligatio illis extra Diœceſim obſervandi, ſi ibi bona cum fide quis ea illa caret? An eodem modo ſe res habet, ſi quis fraude ſe ſubripit? tom. 2. v. *Impedimentum Clandeſtinitatis*, caſ. 22.

Licet-ne diebus feſtis Nundinas & Mercatus habere? Principes fecerunt-ne leges quoad iſtud? Sunt-ne quidam caſus, in quibus artifices & mercatores vendere poſſint feſtis diebus, & ad idem faciendum ſuos ſervos obligare? tom. 2. v. *Feſti dies*.

Cum tempore Meſſis & Vindemiæ fructus terræ in periculo verſentur, poteſt-ne labor impendi ad illos domum ducendos etiam feſtis diebus & Dominicis? An eodem modo ſe res habet cum piſcatione? An de hac permiſſio petenda eſt à ſuperioribus? *ibid.* caſ. 4.

Eſt-ne peccatum diebus feſtis ac dominicis prælia committere? tom. 1. v. *Bellum*, caſ. 2.

Eſt-ne peccatum, remedia facere, aut dare diebus illis? *ibid.*

Sunt-ne feſti dies, in quibus ſolemniter celebrari poſſit in Eccleſiis, ſub interdicto jacentibus? tom. 2. v. *Interdictum*, caſ. 9.

Epiſcopi poſſunt-ne propria authoritate novos introducere dies feſtos? An in Gallis Authoritas Regia ſimul intercedere debet cum Epiſcoporum authoritate, ad id, ut novi fieri poſſint dies feſti? Eſt-ne Eccleſiæ Indoles, feſtos multiplicare dies? tom. 2. v. *Feſti dies*, caſ. 5.

FIDEI COMMISSUM

Peccat-ne qui facit Fideicommiſſa, cum prohibita ſunt lege aut ſaltem conſuetudine? tom. 1. v. *Donatio*, caſ. 1. & 2.

FIDEJUSSOR.

Vide hujus Vocis Proœmium.

Creditores habent-ne actionem in Fidejuſſores ob debiti ſolutionem? Jus concedit-ne quoddam Fidejuſſoribus beneficium? tom. 2. v. *Fidejuſſor*, caſ. 1.

Habent-ne actionem in Fidejuſſorem antequam Debitorem primarium non ſolvendo declarari curaverint? *ibid.* caſ. 4.

Habent-ne actionem in illos poſtquam illud fecerunt? *ibid.* caſ. 2.

Fidejuſſor, in quem agunt Creditores, quique non adhibet beneficium diviſionis, aut negligit curare, ut ſibi erogetur eorum judicius, poteſt-ne recurrere adverſus reliquos fidejuſſores, atque ab iis exigere, ut tantum ipſi partem reſtituant? *ibid.* caſ. 6.

Cum Fidejuſſores ſolverunt Creditorem non monito debitore, poſſunt-ne agere adverſus ipſum, ut ipſis rependat? Debitores tenentur-ne quoque ſuos Fidejuſſores cautiones reddere, ſi ſolvunt? *ibid.* caſ. 10.

Fidejuſſores ſunt-ne ab omni cautionis onere liberi, ſi Creditores, iis non vocatis, mutent naturam tituli, quem habent in debitores ſuos? *ibid.* caſ. 18.

Creditores poſſunt-ne aliquam pecuniæ ſummam accipere pro eo, ut immunes reddant Fidejuſſores à ſua ſponſione? *ibid.* caſ. 16.

Fidejuſſores adverſus quos agunt Creditores, poſſunt-ne ad indemnes ſe præſtandos in ſua Fidejuſſione, non referre ad Maſſam ſummas, quas ipſi Debitori, pro quo ſpoponderunt, debent? Poſſunt-ne quoque eadem de cauſa accipere ſummam aliquam, quam amicus debitori, pro quo ſpoponderunt, debet? *ibid.* caſ. 17.

Fidejuſſores, quos creditores abſolverunt ac liberarunt à debito, poſſunt-ne à debitore exigere ſummam, pro qua in gratiam ſpoponderant? *ibid.* caſ. 13.

Poſſunt-ne lucra & Intereſſe capi ex re mutuò data ſub prætextu, quòd debitor nullos dare poſſit fidejuſſores? tom. 2. v. *Mutuum*, caſ. 2.

Fidejuſſores poſſunt-ne exigere pecuniam ad ſecuros ſe præſtandos de fidejuſſione ſua? tom. 2. v. *Fidejuſſor*, caſ. 14. & tom. 3. v. *Uſura*, caſ. 19.

Poſſunt-ne accipere pecuniam, cùm in periculo ſunt damni capiendi? tom. 2. v. *Fidejuſſor*, caſ. 15.

Poſſunt-ne, ſub prætextu, quòd in anteceſſum ſolverint debitum, cogere debitorem, pro quo ſpoponderunt, ut rependat ipſis ante terminum? Poſſunt-ne ipſum ad hoc cogere, ſi indemnitas ipſorum periclitaretur? *ibid.* caſ. 6.

An quilibet Fidejuſſorum in ſolidum reſpondere tenetur de ſumma, pro qua ſpoponderunt? Fidejuſſores poſſunt-ne ſuas facultates in tutum collocare, ut ſe à ſolutione debiti, pro quo ſpoponderunt, diſpenſent? *ibid.* caſ. 3.

Competit-ne Creditoribus actio in Fidejuſſorum hæredes? *ibid.* caſ. 9.

Fidejuſſio facta in favorem alicujus hæredis, ſubſiſtit-ne in quaſcumque manus tranſeat hæreditas? *ibid.* caſ. 22.

Si merces vendantur ſub cautione alterius, & pereant antequam tradantur, fidejuſſor tenetur-ne reſpondere? *ibid.* caſ. 8.

Fidejuſſores Minoris, qui, factus Major obtinuit Beneficium reſtitutionis in integrum, ſunt-ne pariter immunes à ſua ſponſione? Poſſunt-ne recurrere adverſus Minores? *ibid.* caſ. 5. & tom. 3. v. *Reſtitutio in integrum*, caſ. 6.

Debitor tenetur-ne de damnis, quorum Fidejuſſoribus in cauſa fuit? tom. 2. v. *Fidejuſſor*, caſ. 55.

Fidejuſſores ſunt-ne culpandi, qui, cùm non magis ſunt ſolvendo, quàm ii, pro quibus cavent alios, qui quomodo res ipſorum ſe habeant ignorant, inducunt ad mutuò dandam pecuniam? *ibid.* caſ. 19.

Cautio civilis poſtulata aut accepta ſub beneplacito Papæ, ad tutam reddendam penſionem beneficiariam, eſt-ne ſimoniaca? tom. 3. v. *Simonia*, caſ. 23.

Poſſunt-ne exigi lucra & intereſſe vi cautionis datæ? tom. 2. v. *Lucrum ultra ſortem*, caſ. 10.

FIDES.

Vide hujus Vocis Proœmium.

Myſteriorum fides implicita ſufficit-ne adultis ad ſalutem? Fides explicita quarundam veritatum eſt-ne ipſis neceſſaria neceſſitate medii & neceſſitate præcepti? Quænam ſunt illæ veritates? Perſonæ ſtupidæ tenentur-ne diſtinctè credere has veritates omnes? Paſtores tenentur-ne illas populo explicare? Sunt-ne quædam veritates, quarum quidam ſolummodo adulti diſtinctam habere teneantur cognitionem? *ibid.* caſ. 1.

An nonniſi propoſitiones à Conciliis Oecumenicis definitæ, de fide Divina & Theologica ſunt? *ibid.* caſ. 3.

An ſolæ veritates, quas Deus Eccleſiæ ſuæ revelavit, fidei Theologicæ ſunt? Facta aut deciſa ab Eccleſia ſunt-ne fidei Theologicæ? Poſſunt-ne contradici ab aliquo, quin ſit hæreticus? Sunt-ne multæ fidei ſpecies? *ibid.* caſ. 4.

Eſt-ne adultis neceſſarium ad ſalutem, ut actus fidei eliciant & producant? *ibid.* caſ. 5.

Eſt-ne aliquod tempus definitum, quo adulti fidei actus producere teneantur? An nonniſi hoc tempore producere debent fidei actus? *ibid.* caſ. 6.

Fides poteſt-ne ſubſiſtere cum dubio quarundam fidei veritatum, & cum metu ne forte iis Deus, qui eas revelaverit? An omne dubium voluntarium de articulo fidei, quem à Deo revelatum eſſe patet, excommunicationem ſecum fert? *ibid.* caſ. 7.

Ignorantia primariorum fidei Myſteriorum culpabilis aut non culpabilis, eſt-ne ratio ſufficiens, denegandi vel differendi abſolutionem? *ibid.* caſ. 2. & tom. 1. v. *Abſolutio*, caſ. 13.

Qui ex ignorantia Doctrinam fidei contrariam ſequuntur, ſub prætextu, quòd credant illam Orthodoxam, & quòd ea imbuantur & doceantur à ſuis Doctoribus, ſunt-ne coram Deo excuſati? tom. 2. v. *Ignorantia*, caſ. 2. & 4.

Fides eſt-ne ad validitatem baptiſmi neceſſaria, in iis, qui illum adminiſtrant, & in iis, qui eundem recipiunt? tom. 1. v. *Baptiſmus*, caſ. 27. 28. 29. 30. & 38.

Homo ſurdus & mutus natus poteſt-ne fidem habere? tom. 3. v. *Surdus & Mutus*, caſ. 1.

An non reverâ fidei renuntiant, qui ut evitent perſecutionem, quâ Catholici premuntur, Veſtes ſumunt Miniſtri hæretici? An illud aliquando citra peccatum facere licet? tom. 3. v. *Religio*, caſ. 2.

An omnis generis homines diſputare poſſunt cum hæreticis de articulis controverſis inter illos & Eccleſiam? tom. 2. v. *Fides*, caſ. 3.

BONA FIDES.

Licet-ne in bello fidem hoſtibus datam violare? tom. 1. v. *Bellum*, caſ. 6.

Bona fides eximit-ne à reſtitutione? tom. 1. v. *Emtio*, caſ. 10. 11. & 12. & tom. 3. v. *Reſtitutio*, caſ. 4. 5. 6. 8. 10. 15. 16. 71. 84. 101. & 145.

FILIUS.

Filii-Familias poſſunt-ne quorumdam bonorum proprietate frui, & de iis pro arbitrio diſponere? tom. 2. v. *Eleemoſyna*, caſ. 11. & 12. & tom. 1. v. *Compenſatio*, caſ. 5. & tom. 1. v. *Donatio*, caſ. 16.

Sunt-ne peccati rei, cùm furantur ſuorum cognatorum quædam bona? tom. 2. v. *Furari*, caſ. 1.

Filius poteſt-ne exigere à Patre ſuo intereſſe ex reliqua, quam ipſi debet, dotis parte, & quidem antequam eum ad hoc condemnari curaverit? tom. 2. v. *Lucrum ultra ſortem*, caſ. 8.

FILIA.

Cum quis alicujus filiæ faciei magnam apponit deformitatem, ut impediatur providere juxta animi optata, tenetur-ne ad damnum illi præſtandum? tom. 3. v. *Reſtitutio*, caſ. 60.

FISCUS.

Fiſcus habet-ne hypothecam, quæ omnibus aliis præfertur Creditorum hypothecis expreſſis aut tacitis, tam in cauſis oneroſis quàm in cauſis lucrativis? tom. 2. v. *Hypotheca*, caſ. 5. & tom. 1. v. *Debitum*, caſ. 14. & 26.

Succeſſio-

Succeſſiones peregrinorum, aut eorum qui moriuntur ab inteſtato, pertinent-ne jure ad fiſcum? tom. 2. v. *Hæres*, caſ. 4. & 5.
Hæreditates eorum qui ob vadimonii detractionem condemnati ſunt, pertinent-ne ad Fiſcum? *ibid.* caſ. 9.
Fiſcus habet-ne tacitam in omnia bona Publicanorum generalium, & aliorum qui Regiis denariis occupati ſunt hypothecam, quæ omnibus aliis præferatur hypothecis? tom. 1. v. *Debitum*, caſ. 16.
Quonam in caſu & quandonam bona capitis reorum fiſco acquiruntur? An omnes pœnæ infamia notantes reddunt aliquem civiliter mortuum, & ejus bona abeunt-ne in fiſcum? tom. 3. v. *Reus*, caſ. 16.
Teſtes alicujus criminis, qui licèt aſſignati reum tamen non accuſant, tenentur-ne rependere fiſco, quod ipſi ex rei bonis fuiſſet adjudicatum ſi verum dixiſſent? tom. 3. v. *Reſtitutio*, caſ. 205.

FLAGELLATIO.

Condemnatio ad flagellationem & hujus pœnæ paſſio producit-ne irregularitatem? tom. 2. v. *Irregularitas*, caſ. 120

FOETUS.

Quandonam incipit fœtus animari? tom. 1. v. *Abortus*, caſ. 1.

FORI.

Poſſunt-ne diebus Dominicis ac Feſtis fori ac Nundinæ celebrari? Principes ſanxerunt-ne quoad illud aliquas Leges? tom. 2. v. *Feſti dies*, caſ. 3. & tom. 1. v. *Dies Dominici ac Feſti*, caſ. 5.

FORICARUM PURGATOR.

Foricarum purgatores tenentur-ne reſtituere, ſi quid reperiunt pretioſi, ſuo labori incumbendo? tom. 3. v. *Reſtitutio*, caſ. 57.

FORMOSITAS.

Formoſitas eſt-ne per ſe ipſam vitioſa, tom. 3. v. *Scandalum*, caſ. 8.

FORMULÆ.

Contractus eſt-ne in utroque foro nullus ob defectum formularum Lege principis requiſitarum? tom. 1. v. *Donatio*, caſ. 6.
Quænam formulæ neceſſariæ ſunt, ut tituli alicujus exemplar fidem faciat in foro? tom. 1. v. *Beneficiarius*, caſ. 9.

FORMULÆ SACRAMENTI.

Fuit-ne quædam juramenti formula confecta occaſione ſimoniacorum? tom. 3. v. *Simonia*, caſ. 5.
Fuit-ne etiam quædam juramenti formula ex occaſione fundatorum Beneficiorum? tom. 1. v. *Beneficiarius*, caſ. 14.

FORNICATIO.

Vide hujus vocis Proœmium.

Tenetur-ne filiam in matrimonium ducere aut dotare, qui ipſam ſeduxit falſis pecuniæ aut matrimonii promiſſis? Quænam eſt quoad illud Galliæ Juriſprudentia? tom. 2. v. *Fornicatio*, caſ. 1. & 2.
Nobilis qui ſub promiſſo matrimonii ſeducit plebeiam, tenetur-ne illam in matrimonium ducere, ſive prævidere potuerit, ſive non perſpicere potuerit, quòd ipſam falleret? An in uno & altero caſu conſcientiæ ſuæ ſatisfacit illam dotando? *ibid.* caſ. 3.
Cùm aliquis ſeduxit puellam, & non recuſat illam in matrimonium ducere, an puella poteſt exigere ab ipſo pecuniæ ſummam in reparationem, potius quàm ipſi nubendo? *ibid.* caſ. 4.
Qui ſeduxit puellam ſub promiſſione matrimonii, tenetur-ne illam in matrimonium ducere, licèt puella dolo uſa fuerit? Eſt-ne obligatus ad dotandam illam? *ibid.* caſ. 5.
Si ligatus voto ſimplici caſtitatis aut Religionis, ſeduxit puellam ſub promiſſo matrimonio, tenetur-ne illam ducere in matrimonium? *ibid.* caſ. 6. & tom. 3. v. *Sponſalia*, caſ. 42.
Qui ſeduxit filiam, quam ſciverat eſſe ligatam ſimplici caſtitatis voto, tenetur-ne illam in matrimonium ducere? tom. 2. v. *Fornicatio*, caſ. 7.
Beneficiarius Clericus, qui ſeduxit puellam ſub promiſſo matrimonio, tenetur-ne relicto beneficio illam ducere in matrimonium? Poteſt-ne conſentiente puellâ quâdam pecuniæ ſummâ ſe redimere ab obligatione, qua ſe reſpectu ejus obſtrinxit? *ibid.* caſ. 8.
Qui ſeduxit filiam violentiâ aut dolo, tenetur-ne eam in matrimonium ducere, licet ſeductio talis ſit naturæ, quæ famam puellæ auferre non poſſit? *ibid.* caſ. 9.
Fornicatio, quæ præceſſit matrimonium, tenet-ne locum conſummationis matrimonii? tom. 2. v. *Impedimentum voti*, caſ. 3.
Fornicatio violentia commiſſa producit-ne impedimentum affinitatis? tom. 2. v. *Impedimentum affinitatis*, caſ. 5.
Sponſalia ſequentia aut præcedentia fornicationem ſive voluntariam ſive coactam unius aut utriuſque deſponſati, an olim verum fiebant matrimonium in utroque foro? Talis fornicatio diſſolvit-ne ſponſalia? tom. 3. v. *Sponſalia*, caſ. 21. 23. 32. 37. 39. 40. 42. 45. & 47.
Homo multarum fornicationum reus, antequam in amentiam incideret, an tot committit peccata mortalia, quoties illud committit peccatum poſt amentiam ſuam? tom. 2. v. *Fornicatio*, caſ. 10.
Delectatio moroſa fornicationum præteritarum eſt-ne peccatum mortale? tom. 1. v. *Delectatio*, caſ. 1.
Fornicatio voluntaria vel involuntaria operatur-ne irregularitatem? Fornicatio cum filia, quam quis poſtmodum in matrimonium ducit, infert-ne irregularitatem? tom. 2. v. *Irregularitas*, caſ. 113. 114. & 116.

FRAUS.

Contractus obligat-ne contrahentes in foro interiori, quando fraus cauſa fuit contractûs? tom. 1. v. *Contractus*, caſ. 7.
Fraus in ſupplicationibus, reddit-ne nullas diſpenſationes obtentas? tom. 2. v. *Impedimentum clandeſtinitatis*, caſ. 3.

FRUCTUS.

Quinam vocantur fructus naturales & fructus induſtriales? Poſſeſſores ſive bonæ ſive malæ fidei, an eodem modo ſuos reddunt fructus? Eſt-ne obligatio fructus reſtituendi à die quo poſtulati ſunt? tom. 2. v. *Reſtitutio*, caſ. 9.

FRUMENTUM.

Licet-ne vili pretio frumentum emere poſt meſſem, ut poſtea majori pretio vendatur? tom. 2. v. *Emptio*, caſ. 3.
Licet-ne poſt meſſem frumentum iis, qui eo indigent vendere, pretio ſummo, quo anno illo valebit? tom. 3. v. *Venditio*, caſ. 20.
Poteſt-ne quis frumentum vendere pretio ultimi mercatûs quando ſcit, quòd magna ejus quantitas adventura ſit, quæ pretium ejus notabiliter minuet mercatu proximo, aut forſan poſt aliquas horas venditionem inſequentes? *ibid.* caſ. 35.
Licet-ne vendere frumentum ſub fide, aut illud mutuò dare, & pretium illius definire juxta pretium, in quo erit tempore meſſem antecedente? *ibid.* caſ. 36. & tom. 3. v. *Uſura*, caſ. 16.
Poteſt-ne quis emere frumenta, ut conſervet & pluris vendat? *ibid.* & tom. 3. v. *Uſura*, caſ. 17.

FUCUS.

Vide hujus vocis Proœmium.

Quænam eſt Sanctorum Patrum ſententia circa uſum fuci? Mulieres, quæ eo utuntur, peccant-ne graviter? tom. 2. v. *Fucus*, caſ. 1.
Mercatores, qui conficiunt, aut qui vendunt fucum peccant-ne graviter? *ibidem.*

FUGA.

Paſtores & Parochi poſſunt-ne aufugere & derelinquere gregem tempore belli? Sunt-ne quædam occaſiones, in quibus id facere poſſunt? tom. 3. v. *Parochus*, caſ. 3.
Parochus poteſt-ne aufugere tempore peſtis graſſantis? *ibidem* caſ. 4.
Servi poſſunt-ne citra peccatum aufugere? tom. 2. v. *Mancipium*, caſ. 4.
Si quis me aggreditur, an teneor fugam capere, quin liceat me defendere? tom. 2. v. *Injuria*, caſ. 11.

FUNAMBULUS.

Licet-ne funibus ambulare aut etiam circumagi? Licet-ne citra peccatum ejuſmodi intereſſe ſpectaculis? tom. 1. v. *Circulator*, caſ. 1. & 4. & tom. 3. v. *Saltatio*, caſ. 3.

FUNDATIO.

Oportet-ne ſatisfacere fundationibus, in ipſis, in quibus factæ ſunt, Eccleſiis? tom. 1. v. *Beneficiarius*, caſ. 4.
Sunt-ne quidam caſus, in quibus ii, quorum eſt ſatisfacere, fundationibus, non teneantur per alios ſupplere, & quinam ſunt iſti caſus? *ibid.* caſ. 10.
Oportet-ne ſatisfacere omnibus oneribus, quæ fundationis exemplar præ ſe fert, cujus Autographum vel originale non amplius reperitur, aut poteſt-ne quis hac in re ſequi uſum contrarium? *ibid.* caſ. 9.
An olim particulares quædam adhibitæ ſunt formulæ in fundationibus Beneficiorum? *ibid.* caſ. 14.
Poſſunt-ne Parochi illas propria & plena authoritate reducere, aut quaſdam iis afferre mutationes? tom. 2. v. *Miſſa*, caſ. 33. & tom. 3. v. *Parochus*, caſ. 6.
Parochi an plus juris habent ad hoc faciendum, ſi qui fundatoris perſonam referunt, conſentiant? tom. 2. v. *Miſſa*, caſ. 34. & tom. 1. v. *Beneficiarius*, caſ. 11.

FUNDATOR.

Sunt-ne fundatoribus quæ fundarunt Officia applicanda, licèt intentionem ſuam non indicaverint? tom. 2. v. *Miſſa*, caſ. 34.

FURARI.

Vide hujus Vocis Præfationem.

Famulus peccat-ne mortaliter, Domino ſuo aliquid auferendo? Gravitas furti eſt-ne metienda damno, quod proximo datur? Furtum eſt-ne ſua natura peccatum mortale? tom. 2. v. *Furari*, caſ. 1. & tom. 1. v. *Compenſatio*, caſ. 4. & 10.
Mancipium poteſt-ne Domino ſuo auferre, quo ſe redimat? tom. 2. v. *Furari*, caſ. 9.
Liberi, qui furantur ſuis Parentibus, peccant-ne mortaliter? Eſt-ne aliqua regula, qua dignoſci queat, num ipſorum peccatum ſit veniale, an verò mortale? *ibid.* caſ. 2.
Mulier poteſt-ne ſuo marito quandam pecuniæ ſummam furtim ſurripere, ut ad ludos vel eleemoſynas impendat? Sunt-ne aliqui caſus, in quibus facere id poſſit? *ibidem* caſ. 3. & tom. 1. v. *Communio de bonorum*, caſ. 3. & tom. 2. v. *Eleemoſyna*, caſ. 12.
Sartores, qui pro ſe retinent panni quædam fruſta, ſunt-ne furti rei? tom. 2. v. *Furari*, caſ. 4. & tom. 3. v. *Sarcinator*, caſ. 5.
Ii qui interdum exigua in aliis furta committunt, peccant-ne mortaliter? tom. 2. v. *Furari*, caſ. 5.
Furtum rei exigui pretii poteſt-ne aliquando fieri lethale? *ibid.* caſ. 6.
Peccat-ne, qui extremâ neceſſitate preſſus, furtum committit? *ibid.* caſ. 7.
Peccatur-ne furando, cùm neceſſitas non eſt niſi gravis? Nobiles aut alii qui mutuò accipiunt, quamvis probè ſciant, quòd non poſſint reddere, ſunt-ne furti rei? *ibid.* caſ. 8.

FURIOSUS.

Eſt-ne Baptiſmus conferendus furioſis ? tom. 1. v. *Baptiſmus*, caſ. 25.

Matrimonium inter furioſos aut amentes eſt-ne validum ac licitum ? tom. 2. v. *Matrimonium*, 2°. caſ. 3.

Uxores virorum furioſorum aut mente captorum, tenentur-ne debitum conjugale illis reddere, ſi exigant ? tom. 1. v. *Debitum Conjugale*, caſ. 35.

An validè & licitè Extrema-Unctio conferri poteſt furioſis ? tom. 2. v. *Extrema Unctio*, caſ. 17.

Furioſus, qui occidit quemdam, incidit-ne in irregularitatem ? tom. 2. v. *Irregularitas*, caſ. 45.

FURTUM.

Furtum naturâ ſuâ veniale, poteſt-ne fieri mortale ? tom. 3. v. *Peccatum*, caſ. 3.

Qui ſub ſecreti conditione ſcit, quòd unus alteri furaturus ſit, an tenetur monere hunc de furto in ipſum committendo, ipſique furis nomen aperire ? tom. 3. v. *Secretum*, caſ. 3. & 4.

Eſt-ne peccatum ad detegendum furtum variis uti viis extraordinariis, ut uti aſtrolabium ? tom. 2. v. *Impedimentum Impotentia*, caſ. 17.

Eſt-ne peccatum mortale uti compenſatione ad recuperanda bona ſua ? Eſt-ne obligatio in foro deponendi contra illos, qui id faciunt ? tom. 3. v. *Teſtis*, caſ. 7.

Quot modis ſacrilegium fieri poteſt furtum ? tom. 3. v. *Sacrilegium*, caſ. 1.

Eſt-ne obligatio reſtituendi furto ablata ? Quibuſnam mediis uti oportet ad hoc ? tom. 3. v. *Reſtitutio*, caſ. 25. 52. 71. 81. 86. 92. 100. 101. 103. 105. 113. 119. 123. 125. 134. 135. 157. 188. & 192.

Filius-familias poteſt-ne iis, quæ furto abſtulit, uti potius ad juvandum Patrem, an verò ad reſtituendum ? *ibid.* caſ. 192.

Qui furem, quem non aliter deprehendere poſſunt, occidunt, ſunt-ne irregulares ? tom. 2. v. *Irregularitas*, caſ. 26. & 30.

Clerici qui adverſus furem querimonias ſuas deferunt, ſunt-ne irregulares, cùm ſcilicet hanc accuſationem furis ſupplicium ſequatur ? *ibid.* caſ. 51.

Fur, qui pœnitentiam egit de crimine, ob quod diu poſt excommunicatus fuit, incidit-ne revera in hanc pœnam ? tom. 2. v. *Excommunicatio*, caſ. 18.

G.

GAZAILLE.

Quid eſt contractus *Gazaille* ? Contractus Gazaille appellatus in quibuſdam Provinciis d'*Arregnes*, eſt-ne uſurarius ? Quaſnam habere debet conditiones, ut licitus ſit ? tom. 2. v. *Locatio*, caſ. 31. & tom 3. v. *Societas*, caſ. 25.

Utri datori an verò acceptori, probatio incumbit, in contractu Gazaille, *ibid.* caſ. 26.

GEMMÆ.

Quodnam ex Gemmis lucrum capi legitimè poteſt ? Gemmæ habent-ne pretium fixum & præterpropter determinatum ? tom. 2. v. *Emptio*, caſ. 16.

GEMMARIUS.

Gemmarii quodnam legitimè lucrum ex gemmis capere poſſunt ? Cuinam reſtituere debent, ſi iſtud lucrum exceſſerunt ? Poſſunt-ne gemmas emere, multo minoris, quàm valor intrinſecus illarum eſt ? Prætextus, quibus quotidie utuntur ad illas vendendas quanti poſſunt, ſunt-ne admittendi ? Gemmæ habent-ne pretium, quod poſſit determinari ? tom. 2. v. *Emptio*, caſ. 26.

An plura, quàm alii Mercatores, privilegia habent, in mutuo accipienda ab uſurario pecunia ſub conditione lucri ultra ſortem ? tom. 3. v. *Uſura*, caſ. 40.

GENERALES ORDINUM.

Quænam ſunt Generalium Ordinum Præpoſitorum privilegia, & quando uti iis poſſunt ? tom. 1. v. *Abbatiſſa*, caſ. 6.

GLADIUS.

Qui gladios aliis mutuò dant, ſcientes, quòd iis dimicaturi ſint, ſunt-ne irregulares, ſi mutilatio aut homicidium inde ſequatur ? tom. 2. v. *Irregularitas*, caſ. 29.

GLOBUS.

Ludus Globorum eſt-ne Clericis vetitus ? tom. 2. v. *Ludus*, caſ. 7.

GLORIA HUMANA.

Vide hujus Vocis Proœmium.

Deſiderium gloriæ infert-ne per ſe aliquid vitioſi ? Vana gloria eſt-ne ſemper peccaminoſa ? Quot modis gloria fieri poteſt vana ? tom. 2. v. *Gloria Humana*, caſ. 1.

Vana gloria eſt-ne tantummodo peccatum veniale ? Fit-ne aliquando mortale peccatum ? *ibid.* caſ. 2.

GRADUATUS.

Vide hujus Vocis Proœmium.

Si aliquis, qui non ſtuduit in Univerſitate, tamen literas Graduati obtinuit ſolertiâ ſuâ, aut etiam non inſtructus ſcientiâ requiſitâ, tenetur-ne renuntiare Beneficio, quod gradibus obtinuit ? *ibid.* caſ. 1. & 3.

Poſſunt-ne quidam ad gradus admitti adverſus Facultatis ſtatuta ? Qui ſe tali modo recipi curant, ut ut alias docti ſint, ſunt-ne peccati rei ? Quænam quoad iſtud Leges ſunt Principum ? *ibid.* caſ. 2.

Graduatus, qui per quinque annos ſtuduit tam in Univerſitate quàm alibi, poteſt-ne Beneficium acquirere & poſſidere canonicè ? Poteſt-ne pecuniam dare competitori proviſo in Curia Romana, ut eum ad deſiſtendum ab eo permoveat ? *ibid.* caſ. 4.

Cùm Graduatus non exemptus neglexit ſcribere in Claſſe, eamque non niſi rarò frequentès per unum ex quinque annis, eſt-ne canonicè proviſus de Beneficio, quod obtinuit gradibus ſuis ? *ibid.* caſ. 5.

Graduati poſſunt-ne poſtulare Beneficia vacantia, ante obtentionem vel ante inſinuationem ſuarum literarum Graduatos ipſos exhibentium ? Quid faciendum eſt ipſis, antequam poſtulent Beneficium ? *ibid.* caſ. 6.

Dignitates Eccleſiarum Cathedralium & Beneficia Chori pueris ac Sacerdotibus ad eandem Eccleſiam per ſuam habitationem pertinentibus addicta, ſunt-ne juri Graduatorum obnoxia ? *ibid.* caſ. 7. & tom. 2. v. *Indultarii*, caſ. 1. & tom. 2. v. *Juramentum fidelitatis*, caſ. 2.

Graduati poſſunt-ne poſtulare Beneficium, quod in fraudem ipſorum juris permutatum eſt ? Quandonam taliter permutatum eſſe Beneficium cenſetur ? tom. 2. v. *Graduatus*, caſ. 8.

Si duo Graduati ejuſdem promotionis & in iiſdem gradibus unà concurrant, uter prævalere debet ? Concurſus ipſorum debet-ne æſtimari ab anno, an verò à die ſcriptarum literarum eos Graduatos exhibentium ? *ibid.* caſ. 9.

Graduatus, quem in carcerem conjicere decretum eſt, eſt-ne inhabilis ad petendum Beneficium ? *ibid.* caſ. 10.

Graduatus, qui matrimonium inivit, poteſt-ne poſt uxoris mortem, petere Beneficium vi graduum ſuorum ? *ibid.* caſ. 12.

Graduati habent-ne jus ad Beneficia, quæ fiunt vacantia in menſibus Regi addictis ? *ibid.* caſ. 13.

Graduati ſunt-ne exempti à ſubeundo examine Epiſcopi aut Magni Vicarii ejus ? Quænam eſt quoad hoc Galliæ Juriſprudentia ? *ibid.* caſ. 2. & tom. 2. v. *Examen*, caſ. 2.

Defectus inſinuationis reddit-ne nullam poſtulationem Graduatorum ? tom. 2. v. *Inſinuatio*, caſ. 1.

Poſſunt-ne provideri à Papa, poſt factam poſtulationem ? tom. 3. v. *Requiſitio*, caſ. 4.

Indultarii prævalent-ne Graduatis ſi concurrant ? tom. 2. v. *Indultarii*, caſ. 2.

Graduati peccant-ne petendo Beneficia, quæ animarum curam habent annexam ? tom 2. v. *Beneficium*, caſ. 2.

Tenentur-ne reſidere Graduati, qui pacifici poſſeſſores ſunt alicujus Curæ ? tom. 3. v. *Reſidentia Parochorum*, caſ. 3.

GRADUS COGNATIONIS.

Sunt-ne regulæ quædam certæ, ac tutæ circa modum numerandi gradus Cognationis ? tom. 2. v. *Impedimentum Cognationis naturalis*, caſ. 5.

GRATIA DEI.

Sunt-ne quædam ſigna, quibus dignoſcere quis poſſit, num ſit in ſtatu gratiæ ? tom. 1. v. *Communio*, caſ. 13.

Ordinationes collatæ ab Epiſcopis Hæreticis conferunt-ne gratiam ? tom. 2. v. *Ordines*, caſ. 16.

GRATIA PRINCIPIS.

Principis gratia reſtituit-ne reum in priſtinam conditionem ? tom. 2. v. *Hæres*, caſ. 10.

Judices Supremarum Curiarum poſſunt-ne gratiam ferre reis ? tom. 2. v. *Judex*, caſ. 6.

Gratiæ extinguuntur-ne morte illius, qui eas contulit ? tom. 1. v. *Diſpenſatio Matrimonii*, caſ. 38.

An omnis generis gratiæ expectativæ in materia Beneficiorum abolitæ ſunt à Concilio Tridentino ? Extinguuntur-ne irregularitate ? tom. 3. v. *Reſignatio*, caſ. 5.

GUBERNATOR.

Gubernatores Provinciarum aut Caſtrorum tenentur-ne reſtituere, quod ultra permiſſas aut juſſas à Rege contributiones aut ſtipendia acceperunt ? tom. 3. v. *Reſtitutio*, caſ. 127. & 128.

GULA.

Vide hujus vocis Proœmium.

Exceſſus, qui fiunt edendo & bibendo, ſunt-ne ſuâ naturâ peccata mortalia ? tom. 2. v. *Gula*, caſ. 1.

Qui edunt & bibunt potiùs ad voluptatem, quàm ad neceſſitatem, peccant-ne, etiamſi exceſſum notabilem non committant, quique ipſorum non noceat ſanitati ? Licet-ne guſtare cibos, voluptatem inde capiendi cauſa ? *ibid.* caſ. 2.

Qui gulæ nimia indulgendo, ſe redigunt in impoſſibilitatem ſolvendi debita ſua, peccant-ne lethaliter ? tom. 2. v. *Intemperantia*, caſ. 1.

GYMNASIARCHA.

Vide hujus vocis Proœmium.

Gymnaſiarcha debet-ne ſuos Penſionarios & Burſarios Beneficiarios obligare ad gerendam veſtem & tonſuram Clericalem ? tom. 2. v. *Gymnaſiarcha*, caſ. 1.

Licet-ne pecuniam largiri, ad perveniendum ad Gymnaſiarchiam ? *ibid.* caſ. 2.

Gymnaſiarcha poteſt-ne quædam munera petere à Regentibus vel Burſariis, quibus Cathedras vel Burſas confert ? tom. 1. v. *Convictus & Burſa*, caſ. 5.

H.

HABITUS PECCANDI.

Habitus peccatorum mortalium, eſt-ne ratio ſufficiens denegandi, aut differendi abſolutionem ? tom. 1. v. *Abſolutio*, caſ. 13. 15. 14. & 19.

An peccatoribus, qui peccandi habitum contraxerunt, faciliùs abſolutio conferri poteſt Jubilæi tempore, quàm alio ? tom. 2. v. *Jubilæum*, caſ. 15.

Ii, qui cum ſint in habitu peccati mortalis, & in propoſito perſeverandi in illo, adſunt tamen Miſſæ diebus Dominicis ac Feſtis, committunt-ne novum peccatum ? An nihilominus Miſſæ adeſſe tenentur ? tom. 1. v. *Miſſa*, caſ. 45.

Habitus, in quo quis eſt, dicendi aut faciendi malas quaſdam res, excuſat-ne à peccato ? tom. 1. v. *Blaſphemia*, caſ. 2.

HÆRES

HÆRES.

Vide hujus vocis Proœmium.

Qui ſe geſſerunt tanquam hæredes puros & ſimplices, poſſunt-ne cogi ad ſolvenda omnia ſucceſſionis debita? An omnes ii, qui Regi ſolvendum habent, puri & ſimplices cenſentur eſſe hæredes, quique adeo non gaudeant beneficio inventarii? Quænam ſunt prærogativæ illorum, qui ſeſe gerunt hæredes beneficio Inventarii? tom. 2. v. *Hæres*, caſ. 2.

Hæredes debent-ne poſt factam partitionem reciprocè ſuas invicem ab evictione cavere portiones? *ibid.* caſ. 3.

Liberi peregrini, nati legitimo matrimonio aut qui jus civitatis & Regnicolæ obtinuerunt, poſſunt-ne in Gallia hæreditare Parentum ſuorum bona? Sunt-ne quidam alii quibus idem ſit jus? *ibid.* caſ. 4.

Mulier eſt-ne in defectum liberorum, aut aliorum hæredum, ſui Mariti ab inteſtato mortui hæres? *ibid.* caſ. 5.

Infans natus ante debitum tempus, & ferme immediatè poſt mortuus, cenſetur-ne ſui Patris hæres eſſe? *ibid.* caſ. 6

Spurii & peregrini poſſunt-ne in Gallia inſtitui hæredes aut legatarii? *ibid.* caſ. 7.

Infantes legitimati à Principe, poſſunt-ne partem capere in hæreditate Patris, una cum legitimis ejus filiis? *ibid.* caſ. 8.

Parentes poſſunt-ne contractu Matrimonii ſui filii ſe obligare ad ſervandam ipſi integram ſucceſſionem? An in hoc caſu, non amplius ullam bonorum ſuorum partem alienare ipſis licet? Quid in tali inſtitutione obſervandum? *ibid.* caſ. 1.

Hæredes condemnati ob deſertionem vadimonii, habent-ne quoddam jus in ejus bona præſentia aut futura? Eſt-ne quoad hanc rem quædam inter Jus Romanum & Juriſprudentiam Galliæ differentia? *ibid.* caſ. 9.

Hæredes rei, qui interjecit appellationem, habent-ne jus colligendi ipſius bona relicta, ſi ante definitivum judicium moriatur? *ibid.* caſ. 10.

Homo condemnatus ad pœnam, quæ ſecum fert mortem civilem, eſt-ne habilis ad ſuccedendum? Ejus liberi legitimi ingrediuntur-ne in jura ipſius? *ibid.* caſ. 11.

Cum Perſona quædam moritur nullo relicto hærede, ad quem pertinent ejus bona? Jus hæredum extendit-ne ſe uſque ad infinitum in omnibus Conſuetudinibus? *ibid.* caſ. 12.

Religioſus, qui revocavit Vota ſua intra tempus præſcriptum, fit-ne capax omnium hæreditatum præſentium & futurarum adeundarum? An eodem modo ſe res habet cum reo, cujus ſententia quæ inferebat mortem naturalem aut civilem, annullata eſt aut mutata? An eodem quoque modo ſe res habet cum ſpurio legitimato, aut peregrino jure civitatis donato? *ibid.* caſ. 13.

Hæres qui ope ſummæ cujuſdam renunciavit ſuo juri, quod in hæreditatem habebat, poteſt-ne in foro peti, & datur-ne actio adverſus ipſum quoad legata & debita ſucceſſionis? Qui jure & ſimpliciter renuntiavit, debet-ne quibuſdam uti cautelis, cum obligatur actum quemdam hæredis facere? Minorennis poteſt-ne hujus generis actum facere? *ibid.* caſ. 14.

Hæres, qui ante vel poſt renuntiatam Hæreditatem, quædam ſubduxit ad illam pertinentia, poteſt-ne à Judice declarari hæres purus & ſimplex? *ibid.* caſ. 15.

Si hæres, qui neſcit, quo titulo hæres ſit, accipiat ſucceſſionem aliquam, an illi renuntiare poteſt, ſi eam reperiat oneroſam? *ibid.* caſ. 16.

Creditores tenentur-ne poſtulationes ſuas dividere adverſus quemliber hæredum? tom. 2. v. *Hypotheca*, caſ. 8. & 9.

Creditores Chirographarii ſucceſſionis prævalent-ne Creditoribus hæredum Hypothecariis? *ibid.* caſ. 4.

Creditor tenetur-ne reliquis Concreditoribus rationem habere alicujus ſummæ pecuniæ, quæ ipſi ſoluta eſt à quodam, qui ſe credidit alterius hæredem, quamvis revera non eſſet? tom. 2. v. *Hæres*, caſ. 17.

Cum Hæres bonæ fidei evincitur ab alio, tenetur-ne ferre ſumptus lite durante factos? *ibid.* caſ. 18.

Hæredes tam beneficiarii, quàm ſimplices, poſſunt-ne ſe reducere ad Falcidiam? Quid eſt Falcidia? Falcidia an pariter obtinet in regionibus Conſuetudinibus regi ſolitis & in iis, quæ legibus ſcriptis ſubjacent? Eſt-ne aliquid obſervandum reſpectu Falcidiæ? *ibid.* caſ. 19.

Hæres, qui ſe obligavit ex errore juris vel facti, ad ſolvendum legatum excedens ſucceſſionis valorem, poteſt-ne adhærere Falcidiæ ſuæ? *ibid.* caſ. 20.

Hæres, qui uni eidemque Legatario plura legata ſolvenda habeat, an ſuam retinere poteſt Falcidiam, ſuper quocumque voluerit legato? *ibid.* caſ. 21.

Falcidia alicujus hæredis eſt-ne æſtimanda ratione bonorum Defuncti præſentium & certorum, non comprehenſis fructibus futuris; Eſt-ne quædam exceptio facienda reſpectu legatorum alimentariorum? *ibid.* caſ. 22.

An Hæres, poſtquam Teſtator prohibuit retinere quartam Falcidiam, tenetur integrum perſolvere legatum? Eſt-ne quidam caſus, in quo tacita prohibitio retinendi Falcidiam locum habeat? *ibid.* caſ. 23.

Si hæredum alter pro bono rei communis quoſdam fecit ſumptus, cohæredes tenentur-ne ad rependendum ipſi, licèt res communis caſu quodam fortuito pereat? *ibid.* caſ. 24.

Hæres poteſt-ne à Cohæredibus fructus alicujus fundi frugiferi uſque ad æquales portiones exigere? tom. 2. v. *Lucrum ultra ſortem*, caſ. 5.

Hæres alterius, qui defunctus eſt, antequam in ipſum agebatur ob crimen, tenetur-ne ad reſtitutionem & reparationem damnorum? An pariter ſe res habet cum mulcta decreta à Judice ante judicium definitivum, aut quum appellatio interjecta eſt? tom. 2. v. *Hæres*, caſ. 25.

Hæredes tenentur-ne præſtare damna data ab iis, quibus ſucceſſerunt? tom. 2. v. *Mulcta*, caſ. 1. & tom. 3. v. *Reſtitutio*, caſ. 106. & 184.

Hæredes qui res communes gerendo, in pejorem aut meliorem ſtatum eas conjiciunt, tenentur-ne cohæredibus damnum præſtare, aut fructus cum illis æqualibus portionibus communes habere? tom. 2. v. *Hæres*, caſ. 26.

Cohæredes, qui per aliquot jam annos bonæ fidei Poſſeſſores ſunt, tenentur-ne ſibi invicem rationem reddere quilibet de ſua hæreditatis & fructuum poſſeſſione? tom. 3. v. *Reſtitutio*, caſ. 7.

An quilibet hæredum in ſolidum tenetur de debitis defuncti, qualiacunque ſint illa debita? *ibid.* caſ. 112. & tom. 1. v. *Ceſſio bonorum*, caſ. 7.

Hæres Depoſitarii, qui bona fide depoſitum conſumſit, tenetur-ne ad reſtitutionem depoſitori? tom. 1. v. *Depoſitum*, caſ. 17.

An omnis hæres tenetur Locatario continuare locationem à defuncto factam? Eſt-ne quædam differentia inter hæredem univerſalem & particularem? tom. 2. v. *Locatio*, caſ. 12. & 13.

Hæredes tenentur-ne continuare ſocietatem, ſive ſocii de hoc convenerint, ſive non? tom. 3. v. *Societas*, caſ. 29.

Eſt-ne quædam cauſa, ob quam exhæredari poſſunt Cognati, & quænam ſunt illæ? tom. 2. v. *Hæres*, caſ. 27.

Perſona, quæ eſt ſui juris, poteſt-ne propria vendere, & eâ intentione, ut pretium ad unum ex ſuis hæredibus, excluſis aliis, perveniat? *ibid.* caſ. 28

Hæredes Beneficiarii poſſunt-ne lucrum capere ex iis, quæ Beneficiarius de beneficii ſui reditibus ſuperflua ſepoſuit? *ibid.* caſ. 29. & tom. 1. v. *Beneficiarius*, caſ. 14.

Equites Religioſi ſunt-ne habiles ad hæreditates adeundas? tom. 2. v. *Equites Religioſi*, caſ. 2.

HÆRESIS.

Qui per ignorantiam incidunt in hæreſim, ſunt-ne coram Deo excuſati? tom. 2. v. *Ignorantia*, caſ. 4.

Hæreſis notoria impedit-ne à Beneficio impetrando? tom. 1. v. *Collatio*, caſ. 9.

Hæreſis notoria reddit-ne abſolutiones nullas à parte Sacerdotis, qui ea inquinatus eſt? tom. 3. v. *Parochus*, caſ. 14.

Penſio ſuper Beneficio extinguitur-ne hæreſis cauſâ? tom 3. v. *Penſio*, caſ. 26.

Hæreſis publica reddit-ne invalidam Sacramentorum adminiſtrationem? tom. 1. v. *Abſolutio*, caſ. 13.

Hæreſis crimen producit-ne irregularitatem? Quænam eſt quoad iſtud Juriſprudentia Galliæ? tom. 3. v. *Irregularitas*, caſ. 108.

Qui incidunt in hæreſim, ſunt-ne excommunicati ipſo facto? tom. 2. v. *Excommunicatio*, caſ. 13.

Hæreſis, in quam incidit deſponſatorum alter, diſſolvit-ne ſponſalia? tom. 3 v. *Sponſalia*, caſ. 32. & 44.

Poſſunt-ne Catholicis concedi diſpenſationes, quibus licitum iis fiat matrimonium inire cum Perſonis hæreſis pravitate infectis? tom. 1. v. *Diſpenſatio Matrimonii*, caſ. 33.

Ejuſmodi matrimonia ſunt-ne nulla, defectu diſpenſationis Papalis, ſi impedimentum dirimens adſit? Sunt-ne licita vel ſaltem valida, quandò in prædicationibus celebrata ſunt? Puella Catholica poteſt-ne citra peccatum Calviniſtæ nubere in prædicatione? Si puella iſta in tertio vel quarto gradu cognata eſſet illius, cui cum diſpenſatione Principis in prædicatione nuberet, an matrimonium illius validum eſſet? *ibid.* caſ. 34.

Hæreſis eſt-ne ratio ſufficiens, ob quam Mulieres Maritis ſuis debitum Conjugale recuſent? tom. 1. v. *Debitum Conjugale*, caſ. 44.

Hæreſis eſt-ne cauſa ſufficiens Conjugibus ſeſe ab invicem ſeparandi? Tenentur-ne ad ſe invicem reverti, poſt converſionem ejus, qui hæreſi erat imbutus? tom. 1. v. *Divortium*, caſ. 14.

Tenentur-ne egredi è Religione, ſi in illam durante ſeparatione intrarunt? *ibid.* caſ. 23.

Cum evidens eſt in hæreſim labendi periculum, an pars innocens alteram partem propria authoritate derelinquere poteſt? Debet-ne reverti ad illam, quamprimum certa eſt de ipſius converſione? *ibid.* caſ. 15.

Cum pars rea renuntiat hæreſi, ante pronuntiatam ſeparationis ſententiam, an altera pars tenetur deſiſtere à perſequenda ſeparationis ſententia, & ſeſe reconciliare cum altera parte? *ibid.* caſ. 17.

Hæreſis tollit-ne parti immuni ab hac pravitate jus ſe ſeparandi, quando ſcilicet pars iſta ab hæreſi immunis adulterii rea eſt? *ibid.* caſ. 18.

Facultas abſolvendi à Caſibus reſervatis includit-ne facultatem abſolvendi ab hæreſi, & cenſuris illi annexis? An omnes Galliæ Epiſcopi deputare poſſunt ad abſolvendum ab Hæreſi? tom. 1. v. *Caſus Reſervati*, caſ. 4.

Hæreſis an legitime condemnari nequit, niſi in Concilio Æcumenico? tom. 2. v. *Fides*, caſ. 3.

HÆRETICUS.

Principes debent-ne vi uti ad cogendum hæreticos intrare in ſinum Eccleſiæ? tom. 2. v. *Infidelis*, caſ. 3.

Sunt-ne rebaptizandi hæretici ad Eccleſiam revertentes? tom. 1. v. *Baptiſmus*, caſ. 27. & 29.

An poſt abjurationem ipſorum baptiſmi Ceremoniæ ipſis ſunt ſupplendæ? *ibid.* caſ. 18. & 29.

Hæretici qui convertuntur, tenentur-ne ſuum matrimonium rehabilitandum curare? Habent-ne diſpenſatione opus, cum cognati in tertio gradu matrimonium contrahunt? tom. 2. v. *Impedimentum Cognationis naturalis*, caſ. 4. & tom. 2. v. *Impedimentum Clandeſtinitatis*, caſ. 13.

Hæretici contrahunt-ne baptiſmo cognationem ſpiritualem, quæ Impedimentum dirimens matrimonii ſit? tom. 2. v. *Impedimentum Cognationis ſpiritualis*, caſ. 6.

Matrimonia cum hæreticis contracta ſunt-ne valida & licita? tom. 2. v. *Impedimentum Diſparitatis cultûs*, caſ. 8. & 9. & tom. 1. v. *Diſpenſatio Matrimonii*, caſ. 33.

Hæreticorum liberi ſunt-ne Irregulares pro Ordinibus & Beneficiis tom. 2. v. *Irregularitas*, caſ. 109.

Profeſſio Religioſa Hæretici eſt-ne valida? tom. 3. v. *Profeſſio Religioſa*, caſ. 8.

Poteſt-ne quis inire aut manere in ſervitio Hæretici? tom. 2. v. *Famulus*, caſ. 1.

Sunt-ne Hæreticis concedenda Monitoria? Qui recipiunt eorum liberos malè tractatos à parentibus propter Religionis cauſam, debent-ne revelare factis querimoniis Monitorio contentis? tom. 2. v. *Monitorium*? caſ. 2. & 3.

Qui actus hæreticorum ſimulatione & exterius tantùm imitantur, incidunt-ne propterea in excommunicationem adverſus hæreticos decretam? tom. 2. *Excommunicatio*, caſ. 10.

Sunt-ne hæretici ſepultura Eccleſiaſtica privandi? tom. 2. v. *Eccleſia*, caſ. 2.

An omnis generis homines diſputare cum hæreticis poſſunt de punctis inter Eccleſiam & ipſos controverſis? tom. 2. v. *Fides*, caſ. 8.

HOMICIDIUM.

Eſt-ne irregularis & Homicidii reus, qui ad ſervandam ſuam vitam, aggreſſorem occidit? Licet-ne ſe defendendo intentionem habere illum occidendi? Ejuſmodi homicidia fuerunt-ne olim pœnitentiæ Canonicæ obnoxia? tom. 3. v. *Occidere*, caſ. 1.

Eſt ne homicidii reus, qui poſtquam aggreſſori negaviſſet certamen finire, illum occidit ad ſervandam ſuam vitam propriam? *ibid*, caſ. 2.

Eſt-ne homicidii reus, qui Mulierem prægnantem verberando in cauſa eſt, ut infans in utero moriatur? *ibid*. caſ. 3.

Eſt-ne homicidii reus, qui hominem vulneratum, qui jamjam moriturus eſt, conficit, prout moribundus illud inſtanter ab eo efflagitavit? tom. 2. v. *Occidere*, caſ. 5.

Homicidium caſuale eſt-ne ſuâ naturâ peccatum? Sunt-ne quidam caſus, in quibus ſiat peccatum? Sunt-ne varii generis homicidia caſualia? *ibid* caſ. 4. & tom. 2. v. *Irregularitas*, caſ. 47. & tom. 1 v. *Abortus*, caſ. 3.

Miles, qui nec mandatum habet, nec in ſuo ſtadio eſt, fit-ne reus homicidii occidendo quoſdam hoſtes, qui in receſſu ſunt, nec ipſum aggrediuntur? *ibid*. tom. 2. v. *Occidere*, caſ. 7.

Eſt-ne homicidii reus, qui occidit latronem condemnatum ad mortem ob deſertam vadimonii diem? *ibid*. caſ. 6.

Virgo eſt-ne homicidii rea, ſi ad conſervandum honorem ſuæ virginitatis occidat eum, qui eam illi auferre nititur, aut ſi ſibi ipſi violentas ideo manus inferat? *ibid*. caſ. 8.

Eſt-ne homicidii reus, qui occidit furem bona ſua auferentem? *ibid*. caſ. 9.

Mancipium fit-ne homicidii reum, ſi ad recuperandam libertatem, Dominum, qui infidelis eſt, occidat? Homicidium eſt-ne quibuſdam in caſibus licitum? *ibid*. caſ. 10.

Magiſtratus qui authoritatem Supremam habet in manu, quique ſe reum criminis morte digni cognoſcit, poteſt-ne ex zelo pro Juſtitia mortem, quam meruit, ſibi ipſi procurare? *ibid*. caſ. 13.

Eſt-ne homicidii ſpecies, quoddam ex ſuis membris abſcindere, ſi non de hoc agitur, ut eorum illa abſciſſione corpus ſervetur? *ibid*. caſ. 14.

Licet-ne ad ſedandam ſeditionem perſonam innocentem morti tradere, ſi nullum aliud medium ſuppetat? *ibid*. caſ. 12.

Præſul, qui Princeps eſt independens, poteſt-ne Maleficum morti tradendum curare? *ibid*. caſ. 15.

Qui propoſitum habuit homicidium committendi, illud autem executus non eſt, incidit-ne in irregularitatem? tom 3. v. *Simonia*, caſ. 44.

Sacerdotes aut Religioſi, qui mutilant aut occidunt hoſtes, ſunt-ne homicidii rei & irregulares? tom 2 v. *Irregularitas*, caſ 23.

Infans homicidii reus, eſt-ne irregularis? *ibid*. caſ. 46.

Qui non impediunt homicidium, licèt occaſionem habeant, ſunt-ne irregulares? *ibid*. caſ. 67.

Qui homicidium commiſit ſine alia, quàm ſe defendendi intentione, ſunt-ne Irregulares? tom. 1. v. *Diſpenſatio Irregularitatis*, caſ. 10. & tom. 2. v. *Occidere*, caſ. 1.

Qui occidunt Sacerdotem degraduatum, incidunt-ne in excommunicationem? tom 1. v. *Depoſitio & Degradatio*, caſ. 1.

Homicidium patratum in quadam perſona, conſcia vel inſcia illius conjuge, cum propoſito vel ſine propoſito Matrimonium cum ſuperſtite contrahendi, eſt-ne impedimentum dirimens? tom. 2. v. *Impedimentum Criminis*, caſ. 6. & 7.

Maritus, qui deprehendens uxorem in adulterio eam occidit, eſt-ne homicidii reus? tom. 1. v. *Adulterium*. caſ. 25.

Qui occidit, aut mutilavit aliquem, tenetur-ne damnum ipſi, aut ipſius familiæ præſtare? tom. 3. v. *Reſtitutio*, caſ. 58. 59. & 60.

Eſt-ne obligatio deponendi coram Judice adverſus illum, qui aggreſſorem ſuum interfecit? tom. 3. v. *Teſtis*, caſ. 7

Cum is, qui interfecit aut mutilavit, offerat parti læſæ ſatisfactionem darè convenientem, an nihilominus illum criminaliter in foro perſequi poteſt? tom. 1. v. *Charitas*, caſ. 28. & tom. 1. v. *Denuntiatio*, caſ. 3.

An ſemper ad Papam ſe recipere oportet ad abſolutionem obtinendam ab irregularitate, in quam quis homicidio commiſſo incidit? tom. 1. v. *Diſpenſatio Irregularitatis*, caſ. 6. 9 & 11.

HONESTAS PUBLICA.

Vide Impedimentum honeſtatis publicæ.

HONOR.

Vide hujus vocis Prœmium.

Quid eſt, quod vocatur in mundo Honor? Honor eſt-ne vitæ præferenda? Poteſt-ne quis ſeipſum aut alios occidere honoris ſui ſervandi cauſa? tom. 2. v. *Occidere*, caſ. 8.

Eſt-ne obligatio ad Reſtitutionem, & nonne ſaltem differri poteſt, quando reſtitui non poteſt ſine honoris ſui diſpendio? tom. 3. v. *Reſtitutio*, caſ. 190.

Sunt-ne quidam caſus, in quibus obligatio non eſt injuriam reparare illatam honori proximi? *ibid*. caſ 69.

HONORARE.

Eſt-ne obligatio Eccleſiaſticos Superiores honorandi, licèt inordinatè vivant? tom. 2. v. *Honor*, caſ. 1.

HONORARIUM.

Poteſt-ne Miſſa celebrari intentione honorarium accipiendi? tom. 2. v. *Miſſa*, caſ. 18.

Cum Honorarium nimis exiguum eſt, an nihilominus numerus Miſſarum, de quo convenit, perficiendus eſt, etiam in eo caſu, quando juxta ipſam Epiſcopi conſtitutionem majus eſſe deberet? *ibid*. caſ. 9.

Poteſt-ne accipi honorarium pro pluribus Miſſis, & tamen non niſi unica legi ſub prætextu, quòd fructus Sacrificii ſit pretii infiniti? *ibid*. caſ. 30.

Poſſunt-ne pro eadem Miſſa duo accipi Honoraria, applicando uni eorum, qui eam poſcunt, partem ſpecialem fructûs, quæ ad celebrantem redit? *ibid*. caſ. 91.

Poteſt-ne aliquid retineri de honorario Miſſarum, quas quis per alios Sacerdotes celebrari curat? *ibid*. caſ. 32.

Poteſt-ne quis propria authoritate fundationis Miſſas reducere, quarum honorarium ſufficiens non eſt? *ibid*. caſ. 33. & tom. 1. v. *Beneficiarius*, caſ. 2.

Eſt-ne obligatio reſtituendi honorarium Miſſarum, quas celebrare nimis diu ceſſatum eſt? tom. 2. v. *Miſſa*, caſ. 41.

HUMILITAS.

Poteſt-ne ex principio humilitatis Communio Paſchalis differri? tom. 1. v. *Communio*, caſ. 21.

Advocati aut Sacerdotes poſſunt-ne ex principio humilitatis renunciare, præcedentiis, prærogativis & aliis ipſorum Corpori conceſſis privilegiis? tom. 1. v. *Advocatus*, caſ. 8.

HYPOCRISIS.

Vide hujus vocis Prœmium.

Hypocriſis eſt-ne ſuâ naturâ peccatum? ſunt-ne quædam regulæ intervenientes ad dignoſcendum, num hypocriſis ſit venialis, num mortalis? tom. 2. v. *Hypocriſis*, caſ. 1.

HYPOTHECA.

Vide hujus vocis Prœmium.

Creditor Hypothecarius, qui ſe exhibet poſt omnes Creditores Chirographarios, habet-ne jus actionis adverſus hæredem beneficiarium, ut ſolvatur? Poteſt-ne ex Hypothecâ ſuâ uſum capere præ illo ex Creditoribus, qui occupat fundum, qui ejus eſt Hypotheca? tom. 2. v. *Hypotheca*, caſ. 1.

Creditores Hypothecarii & Chirographarii habent-ne jus actionis in unum pro omnibus hæredibus? Sunt-ne varii generis Creditores? *ibid*. caſ. 2. & 9.

Creditores Hypothecarii ſunt-ne privilegiati Chirographariis, reſpectu bonorum hæredis puri & ſimplicis? *ibid*. caſ. 3

Creditores Chirographarii defuncti ſunt-ne privilegiati Creditoribus Hypothecariis hæredis? *ibid*. caſ. 4.

Si quis poſtquam vendidit immobile aut mobile, pretium inde non receperit, præfertur-ne in ſolutione omnibus reliquis Creditoribus Hypothecariis Emptoris? Sunt-ne caſus, in quibus talis præferatur? *ibid*. caſ. 5. & tom. 1. v *Debitum*, caſ. 24

Creditores, quorum Hypotheca eſt naturalis, ſunt-ne ſolvendi ante Creditores Hypothecarios anteriores? tom. 2. v *Hypotheca*, caſ. 6.

Creditores privilegiati ſunt-ne diſtincti ab invicem ratione temporis crediti ſuæ pecuniæ, aut ratione naturæ privilegiorum? *ibid*. caſ. 7.

Creditor, cujus Hypotheca eſt generalis, poteſt-ne illam exercere ſuper omnibus quæ pertinent ad debitorem? *ibid*. caſ. 8.

Cum Hypotheca non eſt reſtricta ad certa quædam bona, an omnia bona præſentia & futura Hypothecata eſſe cenſendum? Talis Hypotheca nocet-ne Creditoribus Hypothecariis privilegiatis? *ibid*. caſ. 10.

Hypotheca, quam quis habet ſuper domo, an ſubſiſtit ſuper reliquis debitoris bonis, in caſu ſcilicet quando domus illa perit? Extenditur-ne Hypotheca illa ad quæcunque domûs partem conſtituunt aut ejus acceſſoria ſunt? *ibid*. caſ 11.

Debita, Actiones, Obligationes, Contractus Cenſuum, & alia jura ſunt-ne in Gallia ſubjecta Hypothecæ? An pariter quoque juxta Leges Romanas? *ibid*. caſ. 12.

Bonum jam Hypothecatum, poteſt-ne ſecundâ vice alteri Hypothecari; ſive ſecunda illa Obligatio præjudicet reliquis Creditoribus, ſive non? *ibid*. caſ. 13. & 16.

Cum aliquod bonum pluribus eſt Hypothecatum, an ille Hypothecarius, qui reliquis eſt anterior, præfertur, etiamſi alius Creditor in poſſeſſione eſſet? *ibid*. caſ 14

Donatarii an non habent jus ad Hypothecam niſi die inſinuationis? Chirographa continentia Contractus Conſtitutionis, præbent-ne Hypothecæ jus? tom. 2. v. *Inſinuatio*, caſ. & tom. 2. v. *Lucrum ultra ſortem*, caſ. 7.

Creditores, qui mutuo dederunt ad conſervationem rei, aut qui ſolverunt ſumptus morbi, & ſepulturæ ſunt-ne omnibus aliis præferendi? Hypotheca expreſſa aut tacita dat-ne jus reale & effectivum in bona Debitorum, præ omnibus aliis Creditoribus? tom. 1. v. *Debitum*, caſ. 13. & 14.

Fiſcus Principis habet-ne Hypothecam inſuper omnibus? Quotnam ſunt Hypothecarum ſpecies? Quinam ſunt ii, qui Hypothecam habent tacitam in bonis eorum, cum quibus contrahunt? *ibid*. caſ. 16.

Creditores Hypothecarii ſunt-ne ſoli, quibus Leges concedunt privilegium præferentiæ? *ibid*. caſ. 17.

Hypotheca alicujus Cenſûs, cum caſu fortuito perit, an cenſus in nihilum redactus eſt? tom. 1. v *Cenſus*, caſ. 6.

Cum Locatio aliqua interrupta eſt, Conductor habet-ne ſemper hypothecam ſuam ſuper fundo conducto? tom. 1. v. *Damno & intereſſe*, caſ 5.

Uxor eſt-ne omnibus Creditoribus Hypothecariis anterioribus & poſterioribus ſuo Matrimonii contractui, præferenda? tom. 2. v. *Hypotheca*, caſ. 15.

Si idem fundus eodem tempore Hypothecatus fuerit duobus, & non ſufficiat ad illos ſolvendos, an dividendus eſt pro ratione creditæ ab unoquoque pecuniæ? Alter, qui eſt in poſſeſſione, eſt-ne alteri præferendus? *ibid*. caſ. 16

Debitor tenetur-ne rependere hypothecario ſumptus, quos fecit in conſervandam rem, quæ ipſi obligata fuit, licèt perierit? *ibid*. caſ 17.

Si Creditor renuntiavit ſuæ Hypothecæ in favorem alienationis cujuſdam factæ à Debitore redit-ne in ſuum jus, ſi alienatio nulla declaretur? *ibid*. caſ. 18.

Hypothecarius, qui tanquam teſtis ſubſcribit actui, qui videtur derogare ipſius juri, an ea propter ab eo dejectus eſt? *ibid*. caſ. 19.

I.

JACTANTIA.

Vide hujus vocis Prœmium.

Eſt-ne peccatum Jactantia? Sunt-ne quædam regulæ, quibus dignoſcitur, an peccatum iſtud ſit mortale, an veniale? tom. 2. v. *Jactantia*, caſ. 2.

Vanitas poteſt-ne confundi cum ſuperbia? *ibid*. caſ. 5.

JANITOR.

JANITOR.

Janitores, qui ut teneant januam & removeant multitudinem, percutiunt quoſdam Clericos, incidunt-ne in Excommunicationem? Eſt-ne Papæ reſervata? An alii præter Papam abſolvere ab ea poſſunt? Tom. 2. v. *Excommunicatio*, Caſ. 45.

IDOLUM.

Chriſtianus famulus Idololatræ, poteſt-ne rectus ſtare, dum ille eorum Idolis ſe proſternit? tom. 3. v. *Scandalum*, Caſ. 10.

JEJUNIVM.

Vide hujus vocis Proœmium.

Eſt-ne abſolutio conferenda iis, qui non jejunant licèt ætas & temperamentum id illis permittat. tom. 1. v. *Abſolutio* Caſ. 26.

Omiſſio jejunii poteſt-ne aliquando fieri duplex peccatum? tom. 3. v. *Peccatum*, Caſ. 7.

Eſt-ne obligatio ſupplendi jejuniis omiſſis. tom. 1. v. Communio Caſ. 22.

Eccleſia determinavit-ne ætatem jejunando? Eſt-ne peccatum non jejunare ante annum vigeſimum primum? Oportet-ne ſe exercere in jejunio ante hanc ætatem. tom. 2. v. *Jejunium*. caſ. 1.

Religioſi profeſſi, qui nondum habent annos viginti & unum, obligantur-ne ad ſervanda jejunia Eccleſiæ, & Regulæ ſuæ *ib.* Caſ. 2. & 3.

Ætas ut ita provecta eſt-ne ſola argumentum ſufficiens ad ſe diſpenſandum de jejuniis. *ib.* caſ. 12.

Mulieres prægnantes & Nutrices tenentur-ne ad jejunium? *ib.* caſ. 4.

Pauperes verecundi & pauperes mendici ſunt-ne exemti à jejunio. *ib.* caſ. 5.

Iter facientes Peregrinantes religioſè & opifices obligantur-ne ad jejunandum? *ib.* caſ. 6.

Opifex, qui ſine neceſſitate exercet laborem nimis longum & nimis difficilem, eſt-ne diſpenſatus à jejunio? *ib.* caſ. 8. & caſ. 10.

Ejuſmodi opifices tenentur-ne ad jejunium diebus quibus labori ſuo non incumbunt? *ib.* caſ. 9.

Qui ut eo magis promoveant aliquod opus, inducunt operarios ad non jejunandum, ſunt-ne rei peccati quod committunt illi ex his operariis, qui poſſent jejunare. *ib.* caſ. 11.

An obſervando abſtinentiam nimis ſeveram poteſt-ne quis & quidem citra peccatum ſe incapacem reddere officiis ſuis peragendis. *ib.* caſ. 15.

Monaſteria exemta à Juriſdictione Ordinarii tenentur-ne jejunia Diœceſeos obſervare, *ib.* caſ. 16.

Eſtne obligatio ſervandi jejunia etiam extra Diœceſim quando bona cum fide & abſque fraude quis abiit? tom. 2. v. *Impedimentum* Clandeſtinitatis, caſ. 23.

Eſtne obligatio ſe quoad jejunium conformandi loco, ubi quis eſt. tom. 3. v. *Votum*, caſ. 23.

Si quis votum nuncupavit de jejunando certis quibuſdam diebus, tenetur-ne jejunare illis diebus, licet dies Paſchatis aut Nativitatis in illas inciderit, & non attenderit ad hoc cum vota emitteret? *ib.* caſ. 6.

An tempore Quadrageſimæ hora convivii notabiliter anticipari poteſt? Eccleſia variavit-ne circa convivii horas? tom. 2. v. Jejunium caſ. 3.

Licet-ne diebus jejunii bibere extra horas convivii? Qui in convivio notabiliter edendo excedunt, amittunt-ne meritum jejunii? *ib.* caſ. 1..

Chocolatum, Caffè, Thè & alii liquores ſumti aliquot horis poſt convivium, tempore Quadrageſimali, rumpunt-ne jejunium. *ib.* caſ. 14.

Uſus Cœnulæ, vel ut vocant Collationis in Quadrageſimali, eximit-ne à peccato? Eſt-ne approbatus ab Eccleſia? *ib.* caſ. 18.

Collatio ſemper-ne fuit in uſu? Unde ſuam ducit originem? Licet-ne in ea ſumere panem & piſces frixos? *Ib.* caſ. 20.

Poteſt-ne cibus & potus dare diebus jejunii omnibus, qui petunt. tom. 1. v. Caupo, caſ. 2.

Si dubitent num ii, qui edere & bibere poſcunt, idonei ſint jejuniis nec ne, an ea conſcientia tenentur illud per conctari? v. Caſum *Rodolphus* v. *Caupo*, caſ. 16.

Venatio erat-ne olim diebus jejunii licita. tom. 1. v. *Dies Dominici ac Feſti* caſ. 5.

Tabaccum rumpit-ne jejunium naturale, quocunque modo ſumatur? tom. 2. v. *Miſſa* caſ. 6.

JESUITÆ.

Prima Jeſuitarum vota an pleno jure vacantia reddunt beneficia, quæ antea poſſiderent, tom. 1. v. *Beneficium in Proœmium hujus vocis.*

Poſſunt-ne validè matrimonium contrahere, poſt nuncupata tria vota ſimplicia, quæ in eorum Societate fiunt. tom. 2. v. *Impedimentum Voti*, caſ. 6.

Poſſunt-ne poſt eadem vota ſuccedere in bonis ſuorum cognatorum. tom. 2. v. Hæres, caſ. 13.

IGNIS.

Eſtne obligatio reparandi damnum datum ab igne, qui accenſus eſt, noſtrâ culpâ. tom. v. *Reſtitutio*, caſ. 176. & 177.

IGNORANTIA.

Quid eſt Ignorantia? An plures ſunt Ignorantiæ ſpecies quoad objectum? Suntne variæ ejus ſpecies quantum ad homines? Ignorantia eſt-ne ſua natura peccatum? Peccata mollitiei commiſſa per ignorantiam ſunt-ne mortalia. tom. 2. v. *Ignorantia*, caſ. 1.

Poteſt-ne peccari per Ignorantiam? Quandonam Ignorantia à peccato excuſat, & quandonam non excuſat ab illo? Ignorantia Juris naturalis divini & humani, poteſt-ne eſſe invincibilis. tom. 2. v. *impedimentum Matrimonii in genere*, caſ. 5. & 6. & tom. 1. v. *Conſcientia*, caſ. 1. & tom. 1. v. *Debitum Irregularitatis*, caſ. 12.

Ignorantia invincibilis Juris naturalis tam in ejus primis principiis, quàm in ejus concluſionibus, eſt-ne poſſibilis? Hæc ignorantia eſt-ne immunis à peccato in utroque caſu? tom. 2. v. *ignorantia* caſ. 2.

An omnis Ignorantia à peccato excuſat. tom. 1. v. Advocatus caſ. 2. & 7. & tom. 1. v. *Confeſſio* caſ. 43. & 44. & v. *Communio* caſ. 6. & tom. 1. v. *Debitum Conjugale* caſ. 51.

Qui ea ignorantia ſequuntur Doctrinam hæreticam, quam credunt Orthodoxam, ſunt-ne rei. tom. 2. v. *ignorantia* caſ. 3.

Scholares qui ex ignorantia opinionem ſequuntur fidei contrariam aut bonis moribus, ſunt ne rei, licet doceatur ab ipſorum magiſtris. *ib.* caſ. 4.

Ignorantia eſt-ne defectus Capitalis in Clerico. tom. 2. v. *Ordines* caſ. 22. & 23.

Ignorantia reddit-ne aliquando Clericos Irregulares. tom. 2. v. *Irregularitas*. caſ. 125.

Ignorantia tam juris Eccleſiaſtici quàm facti, excuſat-ne à ſuſpenſione & cæteris cenſuris. tom. 3. v. *ſuſpenſio* caſ. 4.

Ignorantia culpabilis aut non culpabilis Decalogi, Symboli Apoſtolici, Orationis Dominicæ, ſalutationis Angelicæ, eſt-ne ratio ſufficiens denegandi alicui abſolutionem. tom. 1. v. *Fides* caſ. 3.

ILLEGITIMUS.

Vide hujus vocis Proœmium.

An omnis infans natus in matrimonio clandeſtino, contracto in gradu prohibito, ſive non, eſt-ne illegitimus. *ib.* caſ. 1.

Infans natus è matrimonio contracto in facie Eccleſiæ, ſed ſine conſenſu interiori alterius conjugum, eſt-ne illegitimus. *ib.* caſ. 2.

Infans natus in matrimonio contracto in forma ordinaria, ſed poſtea nullum ſententia judicis declaratum, eſt-ne illegitimus. *ib.* caſ. 3.

An omnis Infans natus à perſonis habilibus ad contrahendum, legitimus fit ſubſequente Patris ſui & matris matrimonio. Tenetur-ne illum agnoſcere ſuum infantem ante judicum definitionem. Sunt-ne quædam regiones, quæ in hoc differunt à Gallia. *ib.* caſ. 11.

Infans qui natus eſt alicui ex concubina, ceſſat-ne illegitimus eſſe matrimonio, quod contrahit cum illa, cum in eo eſt ut moriatur. *ib.* caſ. 5.

An omnis infans fit legitimus matrimonio ſui patris & matris ſubſequente, qui inhabiles erant ad contrahendum cum natus eſt ipſis. Tenetur-ne agnoſcere illum ſuum infantem, in præjudicium reliquorum legitimorum liberorum. Semper-ne illegitimus manet etiam poſt diſpenſationem matrimonii, quam obtinuerunt. *ib.* Caſ. 4. & 8.

Infans adulterinus natus in abſentia Patris, qui mortuus eſt in itinere eſt-ne illegitimus. Poteſt-ne adoptare nomen & inſignia gentilitia Patris putativi & hæreditare bona matris, ſi in Commentario baptizatorum habetur, quod re facto natus ſit ab alia perſona. *ib.* caſ. 13.

Infans natus in concubinatu, & cujus pater matrimonium contraxit cum filia honeſta, fit-ne legitimus, ſi poſt mortem hujus uxoris in matrimonium ducat matrem infantis. *Ib.* caſ. 6.

Ut infans cenſeatur illegitimus, & non poſſit hæreditatem adire cum reliquis liberis, an ſufficit ut Pater & mater declarent, eum eſſe illegitimum, nullis appoſitis probationibus. *ib.* caſ. 2.

An ſpurii nullibi in nulla Galliæ Provincia hæreditatem cognatorum adire poſſunt. *ib.* caſ. 9.

Infans qui naſcitur decem aut duodecim annis poſt Patris mortem, cenſetur-ne illegitimus. tom. 2. v. *Illegitimus* caſ. 14.

Ad quem pertinent bona ſpuriorum mobilia & immobilia. *Ib.* caſ. 10

Pertinet-ne ad dominos Parœciarum ipſorum. tom. 1. v. Domini Parœciarum caſ. 9.

Infans natus ſeptem menſibus poſt matrimonium ſuæ matris cenſetur-ne illegitimus. tom. 2. v. *illegitimus* caſ. 12.

Filius natus à Patre, qui poſt legitimum matrimonium Ordines ſacros recepit, poſtmodum autem ſuum conſummavit matrimonium, eſt-ne illegitimus? Tom. 2. v. *Irregularitas* caſ. 118.

Infantes inventi expoſiti cenſentur-ne illegitimi. *ib.* caſ. 119.

Infantes illegitimi ſunt-ne irregulares. *ib.* caſ. 120.

Profeſſio ſolemnis Religionis reddit-ne illegitimos habiles ad ſuſcipiendos Ordines ſacros & ad id ut poſſint provideri dignitatibus regularibus. *ib.* caſ. 134.

Religioſi & Religioſæ illegitimæ habent-ne diſpenſatione opus, ut ad dignitates regulares poſſint pervenire. tom. 1. v. *Abbatiſſa* caſ. 6.

Illegitimi poſſunt-ne in matrimonium ducere cognatam Patri in tertio aut quarto lineæ collateralis gradu. tom. 2. v. *impedimentum Cognationis naturalis* caſ. 2.

Contrahunt-ne impedimentum cognationis legalis cum iis, qui adoptati ſunt. tom. 2. v. Impedimentum cognationis legalis caſ. 5.

IMPEDIMENTUM JURIS NATURALIS & DIVINI.

Impedimentum Juris Naturalis & Divini, reddit-ne nullum quicquid perſonæ publicæ faciunt. tom. 3. v. *Parochus* caſ. 13.

IMPEDIMENTUM MATRIMONII IN GENERE.

Vide hujus tituli Proœmium.

Impedimentum dirimens, ſuperveniens matrimonio contracto, reddit-ne matrimonium nullum. tom. 2. v. *impedimentum matrimonii in genere*. caſ. 1.

Tale impedimentum eſt-ne ratio ſufficiens, quare conjuges, etiam in dubio, debitum conjugale ſibi non reddant. tom. 1. v. *Debitum Conjugale*. caſ. 48.

Eſt-ne ratio ſufficiens cur diſpenſatio concedatur, ſi deſponſati in bona ſint fide. tom. 1. v. *Diſpenſatio matrimonii* Caſ. 25.

Qui confeſſionis vis & modo edoctus eſt de nullitate matrimonii cujuſdam ex ſuis Pœnitentibus, tenetur-ne hoc illi declarare. tom. 2. v. Impedimentum matrimonii in genere caſ. 5. & tom. 1. v. *Confeſſarius* caſ. 5

Oportet-ne Pœnitenti nullitatem matrimonii ipſius, ſi id poſtulet, declarare, quodcunque inde ſcandalum naſci poſſit. Tom. 2. v. *Impedimentum matrimonii in genere* caſ. 6.

Si quis ſcit duas Perſonas matrimonium contraxiſſe cum Impedimento dirimente, tenetur-ne illas ea de re monere. *Ib.* caſ. 7.

Poteſtne quis ad ſalvandũ honorẽ filiæ, & legitimandos infantes, qui ſibi ex illa nati ſunt, contrahere matrimonium cum illa, ante obtentam diſpen-

diſpenſationem impedimenti dirimentis? Quid faciendum in hac occaſione? *Ibid.* caſ. 2.

Si quis Confeſſionis viâ & modo compertum habeat, quod inter duas perſonas, quæ jam in eo ſunt, ut matrimonium contrahant, impedimentum dirimens intercedat, poteſt-ne denegare matrimonium illorum celebrare antequam diſpenſationem obtinuerint? Quænam in talibus circumſtantiis adhibendæ ſunt cautelæ? *Ibid.* caſ. 3.

Si quis aliter quam Confeſſionis via & modo ſciat quod impedimentum dirimens occultum ſit inter contrahentes, & de quo Epiſcopus diſpenſare non poteſt, poteſt-ne illorum celebrare matrimonium mandato Epiſcopi. *Ibid.* caſ. 4.

Si quis ſcit, ſub ſecreto, quod inter duas Perſonas, quæ nupturæ ſunt ſibi invicem, impedimentum dirimens, tenetur-ne monere de hoc Parochum, ſi probare nequeat? Parochus monitus hac de re quid faciendum habet? Poteſt-ne ipſorum celebrare matrimonium? *Ibid.* caſ. 8. & 9.

Cum quis moraliter certus ſit, quod illa Perſona, quam monere vellet, moniti nullam rationem habitura ſit, aut quod magnum inde oriturum ſit ſcandalum, an tenetur revelare in hoc caſu impedimentum dirimens, quod cognitum habet? *Ibid.* caſ. 10.

Parentes reſpectu liberorum, & liberi reſpectu parentum, teneturne revelare impedimentum dirimens, ſibi cognitum? *Ibid.* caſ. 11

An in ipſa matrimonii celebratione declarandum eſt impedimentum dirimens, ad quod prius non ſatis fuerat attentum? Quænam tali in caſu cautelæ obſervandæ ſunt? *Ibid.* caſ. 12.

An ſemper obligatio eſt revelandi impedimenta dirimentia? Tom. 11. V. *Monitorium* caſ. 8.

Mariti & Uxores admittuntur-ne ad deponendum de impedimento dirimente quod eſt inter ipſos? Tom. II. V. *Impedimentum Ligaminis?* caſ. 4.

Oportet-ne ſuperſe celebratione matrimonii facta ſimplici cujuſdam impedimenti denuntiatione? Tom. I. V. *denuntiationes matrimonii*, caſ. 10. & 11.

Impedimentum dirimens, quod quis ſpargit ex malitia, aut quod verum creditur in publico, diſſolvit-ne ſponſalia? Tom. 3. v. *Sponſalia* caſ. 15. & 16.

IMPEDIMENTUM ERRORIS.

Vide hujus tituli Proœmium.

an varii generis ſunt errores? An omnes illi errores matrimonium irritant? Error Perſonæ eſt-ne hujus generis? Impedimentum qualitatis aut fortunæ poteſt-ne aliquando fieri dirimens? Tom. 2. v. *Impedimentum Erroris* caſ. 1. & Tom. 1. v. *Divortium* caſ. 1.

Error perſonæ, qui vocatur concomitatus, eſt-ne impedimentum dirimens? Tom. 2. v. Impedimentum erroris caſ. 2.

IMPEDIMEMTUM CONDITIONIS SERVILIS.

Vide hujus tituli Præfationem.

Matrimonium contractum cum Perſona, Mancipio, quæ credebatur libera, eſt-ne irritum? Si dominus Mancipii contribuat ad matrimonium, aut dotet mancipium, eſt-ne validum matrimonium? Tom. II. V. *Impedimentum conditionis ſervilis.* Caſ. 1.

Matrimonium contractum, imo & conſummatum cum ſervo pœnæ, qui liber eſſe credebatur, eſt-ne nullum? Tom. II. V. *Matrimonium* 3. caſ. 16.

Eſt-ne quoque irritum reſpectu contractus & reliquorum effectuum civilium? *Ibid.*

Matrimonium eſt-ne nullum, quando contrahentium alter, qui eſt mancipium, in matrimonium ducit perſonam, quæ etiam eſt mancipium, ſed quam liberam eſſe credebat? *Ibid.* & Tom. II. V. Impedimentum conditionis ſervilis Caſ. 2.

Matrimonium irritum errore conditionis ſervilis, ſed poſtmodum ratum factum ex ratione quod viſum fuerit, rigidè examinando, validè contractum fuiſſe, eſt-ne validum? *Ibid.* Caſ. 3.

Matrimonium contractum à duobus mancipiis, invitis Dominis, eſt-ne validum? *Ibid.* Caſ. 4.

Dominus poteſt-ne mancipio negare permiſſionem ſe matrimonio jungendi? *Ibid.* Caſ. 5.

Mancipium matrimonio junctum conſentiente aut invito Domino ſuo, debet-ne mandata domini præferre obligationi debitum conjugi reddendi? *Ibid.* Caſ. 6. & 7.

Maritus & Uxor poſſunt-ne ſe mancipia dare ſine conſenſu alterius? *Ibid.* Caſ. 8.

Domini poſſunt-ne ſua mancipia ſeparatim ab illorum uxoribus vendere, ſive in ipſorum conſenſerint matrimonium, ſive non? *Ib.* Caſ. 9.

IMPEDIMENTUM VOTI.

Vide hujus tituli Proœmium.

Religionis Profeſſio ſolennis irritat-ne matrimonium in facie Eccleſiæ contractum ſed non conſummatum? Tom. II. V. *Impedimentum Ibid* Caſ. 1.

Matrimonium contractum in facie Eccleſiæ, ſed violentia conſummatum ante tempus deſponſatis jure conceſſum, diſſolvitur-ne profeſſione ſolemni Religionis? *Ib.* Caſ. 2.

Matrimonium contractum à duabus perſonis, quæ antequam ſibi invicem nuberent, ſe cognoverant carnaliter, & quod nondum eſt conſummatum, diſſolvitur-ne unius aut alterius profeſſione religioſa? Fornicatio quæ præceſſerat, tenet-ne locum conſummationis? *Ib.* Caſ. 3.

Matrimonium diſſolutum-ne eſt profeſſione Religionis tacita? An varii generis profeſſiones ſunt tacitæ? Admittuntur-ne in Gallia? *Ib.* caſ. 4

Solemnia aut ſimplicia Caſtitatis vota reddunt-ne matrimonium irritum ac nullum? *Ib.* Caſ. 5.

Matrimonium eſt-ne diſſolutum voto Caſtitatis publicè facto intra manus ſuperioris Regularis? Diſſolvitur-ne quoque ſimplicibus, quæ Jeſuitæ nuncupant, votis? *Ib.* Caſ. 6.

Simplex Caſtitatis Votum impedit-ne matrimonium contractum ſine diſpenſatione, conſummare, tantummodo debitum reddendo? Si Matrimonium ſemel conſummatum eſt, an non obſtante Voto debitum conjugale reddi poteſt? *Ib.* Caſ. 7.

Qui ligatus eſt ſimplici Religionis voto, poteſt-ne contrahere matrimonium cum propoſito ingrediendi in Religionem, antequam illud conſummet *Ib.* Caſ. 8.

Qui vi aut ſollicitatione à parte ſui conjuncto extorſit conſenſum intrandi in Religionem, poteſt-ne cogi ad revertendum ad illam? ſuntne quidam caſus in quibus ad hoc ſubeundum obligatio non ſit? *Ib.* caſ. 9

Maritus, qui conſentiente uxore profeſſionem Religionis fecit, poteſt-ne cogi ad revertendum ad illam, ſi illa neget ipſum, intrando in Religionem, ſequi, aut Caſtitatis votum nuncupare? *Ib.* Caſ. 10.

Mulier, quæ falsò perſuaſa de morte mariti profeſſionem Religionis fecit, poteſt-ne ad illum, cum rediit, reverti? *Ib.* Caſ. 11.

IMPEDIMENTUM COGNATIONIS NATURALIS.

Vide hujus vocis Proœmium.

Cognati in quarto aut in quinto gradu poſſunt-ne matrimonium contrahere abſque diſpenſatione? Eſt-ne modus quidam & regulæ certæ gradus in omnibus lineis numerandi? Tom. 1. v. *Impedimentum cognationis Naturalis* Caſ. 1.

Illegitimus poteſt-ne in matrimonium ducere cognatam ſuo Patri in tertio aut quarto gradu lineæ collateralis? *Ib.* Caſ. 2.

Matrimonium eſt-ne validum, cum contrahentes credunt ſe invicem eſſe cognatos in quarto gradu, & cum alter non eſt cognatus niſi in quinto gradu? *Ib.* Caſ. 3.

Matrimonium contractum ab hæreticis, cognatis ſibi invicem in tertio gradu, eſt-ne validum? Contrahentes habent-ne diſpenſatione opus poſtquam in ſinum Eccleſiæ redierunt? Teneturne matrimonium ſuum rehabilitandum curare? *Ib.* Caſ. 4.

IMPEDIMENTUM COGNATIONIS SPIRITUALIS.

Vide hujus tituli Proœmium.

Impedimentum cognationis ſpiritualis reddit-ne matrimonium nullum? Quænam ſunt perſonæ quæ ſpiritualem contrahunt cognationem baptiſmo? Tom. 1. v. *Impedimentum cognationis ſpiritualis?* Caſ. 1

Luſtricus filius poteſt-ne abſque diſpenſatione in matrimonium ducere viduam Patrini. *Ib.* Caſ. 2.

Affinitas ſpiritualis, quam quis contrahit cum ſua concubina, cujus in caſu neceſſitatis baptizavit infantem, eſt-ne impedimentum dirimens matrimonii ſubſequentis? Iſta lex eſt-ne ſtatuta tanquam pœna? *Ib.* Caſ. 3.

Laicus qui in caſu neceſſitatis baptizat infantem, contrahit-ne impedimentum dirimens cum matre illius infantis? Pater, qui in eodem caſu baptizat infantem ſuum legitimum, eſt-ne ſeparandus ab uxore? *Ib.* Caſ. 4.

Patrini aut Luſtricæ matres, minoris ætatis, contrahunt-ne iſtud impedimentum? *Ib.* Caſ. 5.

Infideles, Hæretici & Schiſmatici Patrini, aut Patrinæ contrahunt-ne quandam cognationem ſpiritualem baptiſmo, quæ ſit impedimentum dirimens? *Ib.* Caſ. 6.

Qui baptizant infantes Infidelium, contrahunt-ne aliquam cognationem ſpiritualem cum Parentibus illorum infantum, ſicuti quoque ipſis infantibus? *Ib.* Caſ. 7.

Affinitas cognationis ſpiritualis contrahitur-ne inter illos, qui Patrini ſunt ac Patrinæ, ſed non niſi in ſupplendis baptiſmi ceremoniis? *Ib.* Caſ. 8.

Qui Infantem ſuſcipiunt de ſacro fonte tanquam procuratores, contrahunt-ne quandam cognationem, cum infante ac Parentibus illius. *Ib.* Caſ. 9.

Qui infantem per procuratorem, ſuſcipit de ſacro fonte curant contrahunt-ne quoque cognationem illam ſpiritualem? *Ib.* Caſ. 10.

Patrini & Patrinæ numerum Patrinorum ordinarium excedentes contrahunt-ne quoque cognationem cum infante & ejus Parentibus? Parochi debent-ne Patrinos ultra numerum admittere? *Ib.* Caſ. 2.

Patrini & Patrinæ contrahunt-ne cognationem ſpiritualem, cum non tangunt infantem? *Ib.* Caſ. 11.

Plures indiſtinctim admiſſi ut ſint Patrini & Patrinæ, contrahunt-ne omnes cognationem ſpiritualem cum infante & ejus Parentibus? *Ib.* Caſ. 13.

Contrahitur-ne cognatio ſpiritualis confirmatione? Quinam ſunt, qui hanc contrahunt cognationem? *Ib.* Caſ. 14.

IMPEDIMENTUM COGNATIONIS LEGALIS.

Vide hujus tituli Proœmium.

Ad omnis generis adoptio impedimentum eſt dirimens matrimonii? Quid eſt adoptio? ſunt-ne varii generis adoptiones? Tom. 2. v. *Impedimentum cognationis legalis.* Caſ. 1.

Sunt-ne varii generis cognationes legales propriè ſic dictæ? An omnes illæ legales cognationes matrimonium illicitum reddunt ac invalidum? *Ib.* Caſ. 2.

Eſt-ne cognatio legalis inter Perſonam, quæ adoptat, & matrem Perſonæ quæ adoptatur? Eſt-ne cognatio legalis inter plures adoptatos ab uno? *Ib.* Caſ. 3.

An quilibet jus habet adoptandi, quoscunque vult? Quænam ſunt requiſitæ conditiones ad id, ut quis adoptare poſſit quendam? *Ib.* Caſ. 4

Filii tam legitimi quam illegitimi contrahunt-ne impedimentum cognationis legalis, cum eo, qui adoptatus fuit? *Ib.* Caſ. 5.

IMPEDIMENTUM AFFINITATIS.

Vide hujus tituli Proœmium.

Quid eſt Affinitas? Contrahitur-ne ſolum in copula completa? maritus viduus factus ante matrimonii conſummationem, poteſt-ne abſque diſpenſatione in matrimonium ducere perſonam, ſuæ defunctæ uxori in tertio gradu cognatam? Tom. 2. v. *Impedimentum affinitatis* Caſ. 1.

An olim plures affinitatis ſpecies habebantur? Subſiſtuntne adhuc hodienum ſunt-ne adhuc impedimentum dirimens? Affines Fratres & affines ſorores poſſunt-ne matrimonium contrahere cum maritis aut uxoribus, quibus unus aut altera nupſerant ſucceſſivè? *Ib.* Caſ. 2.

Affines mariti & affines uxores ſunt-ne inter ſe affines? *Ib.* Caſ. 3.

Vir an cum nulla ſuæ uxoris cognata, niſi ultra quartum gradum, matrimonium inire poteſt? *Ib.* Caſ. 4. & Tom. 2. v. *Impedimenta prohibitia.* Caſ. 1.

Affinitas

Digitized by Google

Affinitas contrahitur-ne fornicatione violentia commiſſa? Uſque ad quotum gradum extenditur impedimentum dirimens hujus affinitatis? tom 11. v. *Impedimentum affinitatis.* caſ. 5.

Eſt-ne dirimens impedimentum affinitatis inter Perſonas, quarum altera nata eſt ex fornicariâ copulâ? Iſtud impedimentum habet-ne eandem vim, & æque-ne extenditur, ac impedimentum Cognationis? *ibid.* caſ. 6.

Poteſt-ne quis cum diſpenſatione Papæ in matrimonium ducere perſonam ipſi in primo gradu lineæ directæ affinem? *ibid.* caſ. 7. & tom. 1. v. *Diſpenſatio Matrimonii* caſ. 3.

Oritur-ne affinitatis impedimentum inter uxoris Conſanguineas, & maritum, ſiquis clauſtrum quidem Virginitatis fregit, at extra vas mulìebre ſemen effudit? tom. 11. v. Impedimentum affinitatis. caſ. 8. & tom. 1. v. *Caſus Reſervati.* caſ. 34.

Naſcitur-ne affinitas ex ſemine intra vas muliebre emiſſo, ſine membri genitalis introductione? tom. 11. v. *Impedimentum affinitatis,* caſ. 9.

Cum duæ Perſonæ jam jam in eo ſunt, ut matrimonium contrahant, & rumore ſpargitur, quod inter illos ſit affinitas præcedens, an ulterius procedendum eſt? Parochus, qui hac de re certior redditur, debet-ne negare matrimonium celebrare? *ibid.* caſ. 10.

IMPEDIMENTUM PUBLICÆ HONESTATIS.

Vide hujus Tituli Proœmium.

Impedimentum nullum & non conſummatum producit-ne impedimentum Honeſtatis publicæ? Uſque ad quotum gradum impedimentum iſtud locum habet? tom. 11. v. *Impedimentum Honeſtatis publicæ.* caſ. 1.

Vir qui cum fuiſſet deſponſatus, nubit poſtea de facto ſororem ſuæ deſponſatæ, cum hac autem non conſummat matrimonium, an hoc modo impedimentum Honeſtatis publicæ contrahit reſpectu Deſponſatæ, cum hac autem non conſummat matrimonium, an hoc modo impedimentum Honeſtatis publicæ contrahit reſpectu Deſponſatæ ſuæ? *ibid.* caſ. 2.

Sponſalia producunt-ne Impedimentum publicæ Honeſtatis & ad quotum uſque gradum? *ibid.* caſ. 3. & 4.

Cum ſponſalia irrita facta ſunt, ſive mutuo conſenſu, ſive ſententia Officialis, producunt-ne iſtud impedimentum? *ibid.* caſ. 5.

Cum quis petit diſpenſationem de impedimento publicæ Honeſtatis, & de impedimento affinitatis ex illicita copula, eſt-ne neceſſarium, ut in ſupplicatione ambo impedimenta exprimantur? *ibid.* caſ. 6.

Cum Deſponſatus peccavit cum ſorore Deſponſatæ, an in matrimonium ducere poteſt utram ex iis voluerit, & nonne in hoc caſu impedimentum publicæ Honeſtatis contraxit? *ibid.* caſ. 7.

Impedimentum dirimens publicæ Honeſtatis habet-ne locum reſpectu cognatorum tam legitimorum quam naturalium in primo gradu? *ibid.* caſ. 8.

Impedimentum publicæ Honeſtatis habet-ne locum reſpectu infidelium? *ibid.* caſ. 9.

IMPEDIMENTUM ORDINIS.

Vide hujus tituli Proœmium.

Vir, qui inſcia uxore ſacros recepit Ordines, poteſt-ne exigere aut reddere debitum matrimoniale? Sunt-ne quidam caſus, in quibus non obligaretur ad revertendum non ad ſuam uxorem? tom. 11 v. *Impedimentum Ordinis.* caſ. 1.

An omnes Ordines tam majores quam minores impedimentum ſunt dirimens matrimonii? *ibid.* caſ. 2.

Maritus qui nondum conſummavit ſuum Matrimonium, poteſt ne inſcia uxore ſacros recipere ordines, ipſam deinceps Religionem ingreſſurus? Sacri Ordines poſſunt-ne diſſolvere Matrimonium ratum factum, ſed non conſummatum? *ibid.* caſ. 3.

Subdiaconus perſuaſus de validitate ſuæ ordinationis, quamvis irritæ & nullæ, poteſt-ne poſtquam ejus agnovit nullitatem, matrimonium ſine diſpenſatione contrahere, ſive continentiam voto amplexus fuerit, ſive ſe illi ſubjecerit, utpote ab Eccleſia Subdiaconia impoſitæ? *ibid.* caſ. 4.

Cum Mulier conſenſit Ordinationi ſui mariti, eſt-ne neceſſarium, ut ipſa Religionem ingrediatur? Sunt-ne quidam caſus, in quibus ad hoc obligetur? *ibid.* caſ. 5.

Matrimonium contractum à Subdiacono eſt-ne irritum, ſi recipiendo Subdiaconatum non habuit animum ſe voto obligandi ad ſervandam continentiam? Incidit-ne in excommunicationem & in irregularitatem tale matrimonium contrahendo? Sacri Ordines fuerunt-ne ſemper matrimonii Impedimentum dirimens? *ibid.* caſ. 6.

Acolytus qui ordinatus eſt invitus, & cum proteſtatione, quod contracturus ſit matrimonium, poteſt-ne illud deinceps validè contrahere? Eſt-ne pœnis quibuſdam canonicis hoc faciendo obnoxius? *Ib.* caſ. 7.

IMPEDIMENTUM DISPARITATIS CULTUS.

Vide hujus Vocis Proœmium.

Matrimonia contracta cum infidelibus aut Judæis, ſunt-ne ab Eccleſia & Principibus prohibita? Sunt-ne jure naturali & divino irrita ac nulla? Eccleſia toleravit-ne in primis ſæculis ejuſmodi matrimonia; Sunt-ne pœnæ quædam decretæ adverſus illos, qui talia contrahunt matrimonia? tom. 11. v. *Impedimentum diſparitatis Cultus* caſ. 1.

Pendet-ne ab arbitrio Infidelis converſi tres uxores habentis, ex iis eligere, quamcunque voluerit, cum ea in Chriſtiane fide vivendi cauſa & animo? Tenetur-ne capere primam, quamvis illam repudiarit, cum eſſet adhuc infidelis? Sunt-ne quidam caſus in quibus talis converſus deſerere poſſit uxorem infidelem, ducturus Chriſtianam? *Ib.* caſ. 2.

Infideles qui ante converſionem ſuam matrimonium contraxerunt in gradibus prohibitis jure ſive divino, ſive Eccleſiaſtico, poſſunt-ne unà juncti manere? Eſt ne ipſis diſpenſatione opus ad hoc? *Ib.* caſ. 3.

Cum omnes Mariti infideles ſe convertunt ut ipſe, tenetur-ne in Matrimonio retinere eam, quam primò duxit? Si prima converti negat, poteſt-ne inter reliquas ſeligere, quamcunque voluerit? Tenetur-ne de novo cum illa contrahere juxta formam quæ in Eccleſia obtinet? *Ib.* caſ. 4.

Matrimonium infidelium, licèt conſummatum, an quoad ligamen diſſolvitur profeſſione Religionis ſolenni ab altera parte facta? *Ib.* caſ. 5.

Cum Infidelis ſe convertit, uxor autem ejus nolit ejus ſequi exemplum, poteſt-ne ſacerdos vel religioſus fieri? Tenetur-ne in poſterum, cum & uxor converſa eſt, ad illam reverti? *Ib.* caſ. 6.

Matrimonium contractum cum Catechumeno eſt-ne irritum ac nullum? *Ib.* caſ. 7.

Matrimonium cum Hæretico vel cum excommunicato denuntiato contractum, eſt-ne validum? *Ib.* caſ. 8.

Eſt-ne peccatum matrimonia contrahere cum Hæreticis? Eccleſia decrevit-ne quaſdam pœnas, adverſus eos, qui hoc faciunt? Sacerdotes qui iis interſunt, peccant-ne, & incidunt ne in quibuſdam Diœceſibus in pœnas quaſdam? *Ib.* caſ. 9. & tom. 1. v. *Diſpenſatio Matrimonii* caſ. 33.

Matrimonium conſummatum aut non conſummatum, diſſolvitur-ne, quantum ad ligamen, cum conjugum pars altera relabitur in hæreſim aut in infidelitatem ſuam præcedentem, & pervertere quoque ſtudet alteram partem? ſeparatio quoad thorum & cohabitationem, an in hoc caſu ſaltem permiſſa eſt? tom. 11. v. *Impedimentum diſparitatis cultus* caſ. 10.

Catholicus, qui in matrimonium duxit Hæreticam, poteſt-ne convenire cum ea, quod filii naſcendi ex ipſorum matrimonio educabuntur in Religione Catholica, filiæ autem hæreſim Matris ſequentur? *Ib.* caſ. 11. & tom. 1. v. *Divortium.* caſ. 20. & 21.

IMPEDIMENTUM CLANDESTINITATIS

Vide hujus Tituli Proœmium.

Matrimonium etiam contractum per verba de præſenti, inter Perſonas, quæ prius ſibi invicem promiſerunt matrimonium per verba de futuro, eſt-ne hodie validum iſtud matrimonium? An olim validum erat? Quotnam ex more noſtro requiruntur teſtes, ut matrimonium validum ſit? tom. 11. v. *Impedimentum Clandeſtinitatis* caſ. 1.

Matrimonium, cui ſacerdos ſecularis aut regularis adfuit ſine permiſſione Parochi Contrahentium aut Epiſcopi, eſt-ne irritum ac nullum? Principes decreverunt-ne quaſdam tali ſacerdoti pœnas? *Ib.* caſ. 2.

Matrimonium cui adfuit ſacerdos permiſſione à Contrahentium Parocho fraude vel mendacio obtenta, eſtne validum? *Ib.* caſ. 3.

Matrimonium contractum in Parœcia, in qua quis non niſi per paucos dies moratus eſt, & ex qua mox abiturus eſt, eſt-ne validum? Quodnam requiritur Domicilium, ad id, ut quis validè poſſit contrahere? *Ib.* caſ. 4.

Quibus uno eodemque tempore duo ſunt domicilia poſſunt-ne in uno æquè ac in altero validè matrimonium contrahere? *Ib.* caſ. 5.

Præſentia unius Parochi alterutrius partis, aut ſacerdotis delegati ab ipſo inſcio, aut contra conſenſum alterius Parochi, ſufficit-ne ut matrimonium ſit validum? *Ib.* caſ. 6.

Matrimonium contractum in alterutrius partis parochia, eſt-ne validum, etiam in iis Diœceſibus, ubi Epiſcopi Conſtitutiones ferunt, & præcipiunt celebrationem in parochia filiæ fieri? Parochus, qui non attendit ad hoc ſtatutum, peccavit-ne? *Ib.* caſ. 7.

Matrimonium, cui Parochus & teſtes adſunt vi illata, eſt-ne validum? Qui tales perſonas cogunt ad aſſiſtendum ſuis matrimoniis, peccant ne mortaliter? Incidunt-ne in quibuſdam Diœceſibus in pœnas quaſdam Canonicas? *Ib.* caſ. 9.

Matrimonia celebrata à Parochis, qui non ſunt legitimi titulares ſuorum beneficiorum, ſunt-ne irrita ac nulla? *Ib.* caſ. 8.

Matrimonium, cui adeſt Parochus interdictus à ſuo Epiſcopo, eſt-ne irritum ac nullum? Eſſet-ne validum, ſi Parochus ille ſuum Vicarium deputaſſet ad illud celebrandum? *Ib.* caſ. 10.

Matrimonium, cui adfuit Parochus excommunicatus denunciatus, eſt-ne validum? *Ib.* caſ. 11.

Matrimonium in facie Eccleſiæ contractum à vagabundis, quibus nullum eſt domicilium, eſt-ne validum? Parochi debent ne quaſdam adhibere cautelas reſpectu ejuſmodi matrimoniorum? *Ib.* caſ. 12.

Cum contrahentium pars una domicilium habet fixum, altera vero non, an matrimonium ab illis contractum, validum eſt, qualiſcunque adſit Parochus? *ib.* caſ. 13.

Matrimonium, cui contrahentium adfuit Parochus eſt-ne validum, in quocunque loco celebratum fuerit? *ib.* caſ 14.

Matrimonium, pro quo Vicarius amovibilis deputavit alium ſacerdotem, eſt-ne validum? An validum quoque eſſet, ſi ſimplex iſte Sacerdos alium deputaſſet? *ib.* caſ. 5.

Matrimonium eſt-ne irritum ac nullum, cum contra conſenſum Parochi contrahentium, Epiſcopus ſacerdotem deputat in ejus locum? *ib.* caſ. 16.

Officiali competit-ne jus deputandi pro celebrationibus matrimoniorum? *ib* caſ. 17.

Matrimonium eſt-ne irritum ac nullum, quando Officialis deputavit alium quàm contrahentium Parochum ad aſſiſtendum matrimonio? *ibidem.*

Matrimonium cui interfuit Metropolitanus ſine Epiſcopi ſuffraganei aut Parochi contrahentium Conſenſu, eſt-ne irritum ac nullum. *ib.* caſ. 18. & tom. 11. v. *Epiſcopus* caſ. 15.

Matrimonium eſt-ne irritum ac nullum, cum Præſul, qui juriſdictionem habet quaſi Epiſcopalem, illi adfuit, aut deputavit ſacerdotem ut illi intereſſet ſuo loco, ſine conſenſu Parochi Contrahentium; tom. 11. v. *impedimentum Clandeſtinitatis.* caſ. 19.

Matrimonia contracta coram Magiſtratibus, aut coram duobus teſtibus, in regionibus hæreticis, ubi nullus eſt Epiſcopus nec ſacerdos qui poſſit aut velit illis adeſſe, ſunt-ne valida? *ib.* caſ. 20.

Matrimonium contractum coram Magiſtratu Civili, juxta leges regionis, eſt-ne validum, licèt contrahentes ex ea ſint regione, in qua ejuſmodi matrimonia reprobantur; *ib.* caſ. 21.

Matrimonium contractum coram Magiſtratu civili, in fraudem legis receptæ in terra contrahentium, eſt-ne validum? *ib.* caſ. 22.

Matrimonia Hæreticorum contracta juxta legem ſuarum Regionum, ſunt-ne valida in Gallia; Cum Conjuges ſuam abjurant, hæ-

rim, ipſorum matrimonium eſt-ne rehabilitandum. *ib.* Caſ. 23.

Matrimonium cui interfuit Parochus, qui nondum eſt Sacerdos, eſt-ne validum. *ib.* Caſ. 24.

Matrimonium contractum præſentibus Teſtibus excommunicatis, eſt-ne validum ac licitum. An omnis generis Teſtes reſpectu matrimonii admittuntur. *ib.* Caſ. 25.

Matrimonium contractum præſentibus Teſtibus impuberis eſt-ne validum. Qui eos admittunt peccant-ne *ib.* Caſ. 26.

Matrimonium citra denunciationes & ſine diſpenſatione contractum in præſentia Sacerdotis deputati ab Ordinario, eſt-ne clandeſtinum in utroque foro. *ib.* Caſ. 27.

Parochus peccat-ne, cum Matrimonio intereſt in ſtatu peccati mortalis. *ib.* Caſ. 28.

Qui dam contraxerunt matrimonium legitimum & validum, tenentur-ne illud divulgare ac notum reddere. Sunt-ne quædam pœnæ decretæ ab Eccleſia & à Principibus adverſus illos, qui matrimonia ſua ſemper occulta ſervant. *ib.* Caſ. 29.

IMPEDIMENTUM LIGAMINIS.

Vide hujus Vocis Proœmium.

Profeſſio ſolennis Religionis diſſolvit-ne quantum ad ligamen matrimonii contracti & non conſummati. tom. 2. v. *Impedimentum Ligaminis* Caſ. 1.

Matrimonium legitimè in facie Eccleſiæ contractum, & non conſummatum, diſſolutum-ne eſt, quoad ligamen, ſecundo matrimonio contracto juxta formam ordinariam, & conſummato. *ib.* Caſ. 2.

Matrimonium Clandeſtinum eſt-ne ſolutum quoad ligamen, matrimonii ſecundo publicè contracto & conſummato. *ib.* Caſ. 3.

Cum contrahentes deponunt, quod inter ipſos ſit impedimentum dirimens, judex poteſt-ne illorum quoad ligamen diſſolvere matrimonium. *ib.* Caſ. 4.

Matrimonium contractum ab aliqua perſona quæ Conjugem ſuum adhuc viventem credidit, licèt mortuus jam revera eſſet, eſt-ne validum. *ib.* Caſ. 5.

Mulier poteſt-ne novum contrahere matrimonium ſub prætextu, quod jam à multis annis nihil de marito abſente comperierit. Sacerdotes, qui ejuſmodi celebrant matrimonia, peccant-ne mortaliter. *ib.* Caſ. 6.

Impedimentum ligaminis ſive publicum ſive occultum exigit-ne rehabilitationem ſecundi prætenſi matrimonii. tom. 2. v. *Impedimentum impotentiæ.* Caſ. 12.

IMPEDIMENTUM METUS

Vide hujus tituli Proœmium.

Matrimonium nullum & irritum ob metum gravem, fit-ne validum conſummatione ejus facta eodem metu. Eſt-ne peccatum mortale ejuſmodi matrimonia conſummare. tom. 2. v. *impedimentum metus.* Caſ. 1.

Matrimonium initum ob minas, quas una pars alteri intimavit, aut ipſius Cognatis, eſt-ne irritum ac nullum, ſi ii, qui minitantur, tales ſint, qui minàs ſuas exequi facile poſſint. *ib.* Caſ. 2.

Matrimonium contractum à reo, ad evitandum mortem, mutilationem aut carcerem, eſt-ne validum. Sunt-ne varii generis metus. An omnes illæ metûs ſpecies matrimonium irritant. *ib.* Caſ. 3.

Matrimonium eſt-ne validum, cum quis accuſatus quod perſonam aliquam ſeduxerit, illi nubit, ad evitandam hoc modo mortem. *ib.* Caſ. 4.

Matrimonium metu contractum ab aliquo, ne propter crimen cujus reus eſt, manibus Juſtitiæ tradatur, aut ne occidatur, ab iis, à quibus deprehenſus fuit in flagranti delicto, eſt-ne nullum. *ib.* Caſ. 5.

Matrimonium contractum metu injuſtè intentato, & confirmato juramento, eſt-ne irritum ac nullum. Eſt-ne peccatum ejuſmodi contrahere matrimonium. *ib.* Caſ. 6. & 10.

Matrimonium contractum metu eſt-ne nullum, etiamſi locus ſit dubio num metus fuerit gravis. *ib.* Caſ. 7.

Matrimonium contractum à Puella metu infamiæ, aut ne violetur, eſt-ne nullum. Quænam juſti metûs ſunt cauſæ. *ib.* Caſ. 8. & 9.

Matrimonium contractum metu obſervantiæ pleno liberorum erga parentes, aut metu exhæredationis, eſt-ne nullum. *ib.* Caſ. 11.

IMPEDIMENTUM CRIMINIS

Vide hujus Tituli Proœmium.

Matrimonium contractum cum aliqua perſona, cum qua quis inordinatius & ſolutus vixit, conſtante matrimonio, eſt-ne validum. tom. 2. v. *impedimentum Criminis* Caſ. 1.

Matrimonium contractum vi promiſſi facti ab uno Conjugum, vivente, altero eſt-ne validum. Ejuſmodi promiſſa ſunt-ne licita & obligantne in Conſcientiam. *ib.* Caſ. 2.

Si quis vivente Conjuge contrahat aut contrahere cum alio promittat, matrimonium eſt-ne validum in uno atque altero Caſu. *ib.* Caſ. 3.

Matrimonium eſt-ne nullum, quando quis credidit liberum, aut liberam, illum aut illam, cum qua adulterium commiſit ſub promiſſo matrimonio. *ib.* Caſ. 4.

Promiſſum matrimonii conditionale junctum cum crimine adulterii eſt-ne impedimentum dirimens? *ib.* Caſ. 5.

Homicidium in uno Conjuge commiſſum, altero conſcio ſive inſcio, cum intentione aut ſine intentione ſuperſtitem in matrimonium ducendi, eſt-ne impedimentum dirimens. *ib.* Caſ. 6. & 7.

Epiſcopi poſſunt-ne diſponere de Impedimento Criminis occulto. tom. 2. v. *Diſpenſatio Matrimonii* Caſ. 17.

IMPEDIMENTUM IMPOTENTIÆ

Vide hujus tituli Proœmium.

Valet-ne matrimonium cum arcta muliere contractum. Illud impedimentum eſt-ne perpetuum. Tenetur-ne fœmina arcta inciſionem pati. Ea recuſante tenentur-ne Conjuges ejuſmodi continentiam ſervare. tom. 2. v. *impedimentum impotentiæ.* Caſ. 1.

Maritus qui non potuit cognoſcere priorem uxorem ob nimiam vulvæ illius arctationem, poteſt-ne aliam uxorem ducere. Poſſet-ne pariter, ſi mulier abſque vitæ periculo & gravi incommodo vellet inciſionem pati, ea qua viro fieri poſſit idonea. *ib.* Caſ. 2.

Cum uxor arcta per inciſionem ad copulam apta facta eſt, matrimonium, quod antea nullum erat, convaleſcit-ne. *ib.* Caſ. 3.

Qui Copulæ ac generationis potens cum muliere ad utrumque impotente, ſcienter contraxit, poteſt-ne ab ea ſeſe ſeparare & aliam uxorem ducere. Poteſt-ne remanere cum eâ, ſecluſo omni incontinentiæ periculo. *ib.* Caſ. 4.

Qui certò deprehendunt ſe eſſe impotentes poſſunt-ne ſine lethali crimine licentia uti conjugali. Aliquod-ne tempus ad dignoſcendam rei veritatem ab Eccleſia illis tribuitur. An facilè impotentia perpetua à temporali diſcernitur. *ib.* Caſ. 5. 10. & 14.

Qui ſciunt ſe eſſe impotentes, poſſunt-ne abſque peccato mortali ad alias nuptias non expectata judicis ſententia convolare. *ib.* Caſ. 6.

Qui utroque teſte carent, virili tamen membro valent, poſſunt-ne validè matrimonium contrahere. Separandi-ne ſunt qui hoc defectu laborant. *ib.* Caſ. 7.

Defectus alterius tantum teſticuli conſtituit ne etiam impedimentum dirimens. *ib.* Caſ. 8.

Mulier quæ cognoſcit, Maritum ſuum eſſe impotentem, & infantem habuit adulterinum, debet-ne Marito ſuo licentias matrimoniales permittere. Quid ipſi faciendum incumbit tam reſpectu mariti, quam reſpectu infantis adulterini. *ib.* Caſ. 9.

Cum duo conjuges per tres annos manſerunt unà, quin conſummare potuerint matrimonium, cenſentur-ne impotentes, & ſunt-ne una relinquendi. *ib.* Caſ. 10.

Perſonæ provectæ ætatis & extra capacitatem infantes procreandi, poſſunt-ne validè matrimonium contrahere, eoque licitè uti. Suntne, naturaliter, impotentes. *ib.*

Impotentia præcedens aut ſubſequens matrimonium eſt ne impedimentum dirimens. Quodnam eſt diſcrimen inter impotentiam copulæ & impotentiam generationis. Vir ſenio confectus an morti proximus, eſt-ne cenſendus impotens. *ib.* Caſ. 11.

Maritus, qui poſtquam Judicis ſententia è ſua uxore impotentiæ cauſa ſeparatus fuit novum iniit matrimonium, in quo infantes ipſi naſcuntur, tenetur-ne reverti ad primam conjugem. Secundum ejus matrimonium eſt-ne irritum ac nullum. Si ſecunda uxor conſcia fuit primi ejus matrimonii, potuit-ne ipſi debitum conjugale reddere, cum cognovit ipſum non eſſe impotentem. Prima uxor poteſt-ne matrimonium contrahere cum alio, ſi ipſe ad eam reverti recuſet. Si morte illum antecedat, an maritus manere poteſt cum ſecunda Uxore, non rehabilitato matrimonio. *ib.* Caſ. 12.

Vir ſeparatus ab uxore ſua impotentiæ cauſa, & qui poſtea Religionis profeſſionem fecit ſolennem, aut Sacros recepit Ordines, tenetur-ne ad revertendum ad ſuam uxorem, ſi certò innoteſcat, quod ipſius impotentia non fuerit perpetua. *ib.* Caſ. 13.

Impotentia orta ex maleficio aut ex temperamento frigido, redditne matrimonium irritum ac nullum. Eſt-ne quædam differentia inter duas has impotentiæ ſpecies, & ſunt-ne quædam regulæ ad dijudicandum num impotentia ex maleficio oriatur. Quonam modo maleficium producere poteſt Dæmon. *ib.* Caſ. 14.

Vir ſeparatus ab uxore ea cauſa impotentiæ ortæ ex maleficio aut ex temperamento frigido, poteſt-ne matrimonium cum alia contrahere. Si ipſius impotentia ceſſet in ſecundo matrimonio, teneturne ad primam redire uxorem. *ib.* Caſ. 15.

Impotentia maleficii ſublata alio maleficio, reddit-ne validum ſecundum matrimonium contractum. Eſt-ne ad validitatem hujus ſecundi matrimonii neceſſarium ut partes de novo conſentiant. *ib.* Caſ. 16.

Impotentes ex maleficio, poſſunt-ne, comperto maleficii autore ipſum cogere ad deſtruendas res illas, quibus maleficium eſt annexum. An ipſi illas deſtruere poſſunt, & quamnam hoc faciendo habere debent intentionem. Quænam ſunt remedia adhibenda in ejuſmodi occaſionibus. *ib.* Caſ. 17.

Perſonæ matrimonio junctæ, ſed impotentes, poſſunt-ne de novo contrahere matrimonium, eâ tantum intentione, ut hoc modo ceſſare faciant & eludant maleficium. *ib.* Caſ. 18.

Cum Maritus & uxor unà in lite verſantur de impotentia, & una pars affirmet, altera neget impotentiam, utri credendum. Poſſunt-ne exigere, ut viſitentur. *ib.* Caſ. 19.

Cum Maritus & uxor ſe invicem de impotentia accuſant, Judex poteſt-ne mandare Coitum præſentibus teſtibus. Coitus talis dum-ne juſſu fuit in Gallia, & quando abolitus fuit. *ib.* Caſ. 20.

Impotentia ſuperveniens poſt Matrimonium ratum & non conſummatum, eſt-ne impedimentum dirimens. *ib.* Caſ. 21.

Mulier perſuaſa de impotentia ſui Mariti, tenetur-ne debitum Conjugale ipſi reddere. *ibid.* Caſ. 22.

IMPEDIMENTUM RAPTUS

Vide hujus Tituli Proœmium.

Matrimonium contractum cum puella, quam quis ipſa conſentiente ſuſtulit, eſt-ne validum. tom. 2. v. *Impedimentum raptus* Caſ. 1.

Matrimonium contractum cum filia adverſus ejus conſenſum rapta, ſed non ſine aſſenſu Cognatorum, eſt-ne validum? Eccleſia & Principes decreverunt-ne quaſdam pœnas adverſus raptores. Raptus qui vocatur Seductionis raptus, eſt-ne impedimentum dirimens. *ibid.* Caſ. 2.

Deſponſatus qui Deſponſatam ſuam conſentientem ſuſtulit ad matrimonium cum ea ineundum, eſt-ne reus criminis raptus. Peccat-ne hoc faciendo. Tale Matrimonium eſt-ne validum. *ibid.* Caſ. 3.

Matrimonium contractum cum filiâ majorenni raptu ſublatâ & quidem conſentiente, eſt-ne validum. Et talis ablatio eſt-ne verus raptus. *ibid.* Caſ. 5.

IMPEDIMENTA IMPEDIENTIA.

Vide hujus Vocis Proœmium.

Quot ſunt impedimenta impedientia. Peccant-ne mortaliter, qui matrimonium contrahunt non obſtantibus his impedimentis. Sunt ne quædam, quibus non obſtantibus contrahi poſſit matrimonium tom. 2. v. *Impedimenta impedientia* Caſ.

Quibus

Digitized by Google

Quibus quædam innoteſcunt impedimenta impedientia, tenentur ne ea ſuperioribus aperire? Ib. caſ. 2.

IMPENSÆ.

Poteſt-ne quis lucrum & intereſſe accipere ex impenſis ſuppeditatis, cum pars adverſa ad hoc condemnata eſt Tom. 1. v. *damna & Intereſſe.* caſ. 1.

IMPERFECTIO.

Imperfectiones quibus quis laborat, ſunt-ne Confeſſionis materia? Sunt-ne peccata ſuâ naturâ venialia? Tom. 1. v. *Confeſſio* Caſ. 10. & 28.

IMPOENITENTIA.

Impœnitentia reddit-ne peccatorem novi peccati reum? Tom. 1. v *Contritio* caſ. 1.

IMPOTENTIA.

Vide Impedimentum Impotentia.

IMPUBES.

Impuberes poſſunt-ne adeſſe matrimoniis tanquam teſtes? Quænam eſt quoad illud Galliæ Diſciplina. Tom. 2. v. Impedimentum clandeſtinitatis. Caſ. 26. & tom. 2. v. Monitorium Caſ. 20.

Impuberum ſponſalia ſunt-ne valida. tom. 3. v. *Sponſalia* caſ. 2. Illorum Matrimonium eſt-ne diſſolubile, quantum ad ligamen. tom. 2. v. *Matrimonium* 110. caſ. 2.

Incidunt-ne in excommunicationes latas à jure & à Judice. tom. 2. v. *Excommunicatio.* caſ. 51.

Cum Impuberes ligati ſunt excommunicatione Papæ reſervata, tenentur-ne Romam recurrerunt abſolvantur? Poſtquam ſcilicet ad ætatem pubertatis pervenerunt. ib. caſ. 46. & 52.

IMPURITAS.

Cogitationes impuræ ſunt-ne peccaminoſæ Tom. 1. v. *Cogitatio* caſ. 1. & 2.

Impuritas ſecreta, in qua Parochus jam à longo tempore vivit, ſufficit-ne, ut ipſi denegetur abſolutio, & cur obligandus ſit ad renunciandum beneficio ſuo, ntut cæterum utilis ſit *Parochiæ!* tom. 1. v. *Abſolutio* caſ. 25.

Pœnitens ad impuritatem ſollicitata à ſuo Confeſſario tenetur-ne ad illud denuntiandum Superioribus. tom. 1. v. *Confeſſarius* 110. caſ. 17.

INADVERTENTIA.

Inadvertentia excuſat-ne à peccato illos qui in familiari ſermone ſæpius jurant. tom. 2. v. *Jurare* caſ. 5. & 6.

INAUGURATIO.

Inauguratio Epiſcoporum an non niſi diebus Dominicis fieri poteſt. tom. 2. v. *Epiſcopus* caſ. 13.

INCARNATIO.

Quid credendum incumbit circa Myſterium Incarnationis, ut quis ſalutem conſequi poſſit. tom. 2. v. *Fides.* caſ. 1.

INCENDIUM.

Si proprietarius incertus ſit cujus locatarii culpa incendium natum ſit. an in hoc caſu unumquemque locatarium obligare poteſt, ad ferendam partem damni contingentem. tom. 1. v. *Dubium* caſ. 2.

Excommunicatio Incendiariorum eſt-ne Papæ reſervata. tom. 1. v. *Excommunicatio.* caſ. 45.

INCESTUS.

Vide hujus vocis Proœmium.

Inceſtus eſt-ne crimen differens ſpecie à ſimplici fornicatione? An de hac circumſtantia ſe accuſare oportet in Confeſſione. tom. 2. v. *Inceſtus* caſ. 1.

Confeſſarius, qui peccat cum ſua pœnitente, eſt-ne inceſtuoſus? An infligendæ ſunt ipſi pœnæ decretæ adverſus inceſtuoſos. ib. caſ. 2.

Inceſtus involuntarius, aut liber, ante vel poſt matrimonium initum, aufert-ne parti ſonti Jus exigendi aut reddendi debitum conjugale. Tom. 1. v. *Debitum conjugale.* Caſ. 19. 20. 21. & 22.

Inceſtus quandonam impedimentum impediens eſt. tom. 2. v. *impedimenta impedientia* caſ. 1.

Copula cum ſorore uxoris ſuæ citra ſeminis emiſſionem, eſt-ne verus inceſtus, ex quo contrahatur affinitas cum uxore? Eſt-ne reſervatus caſus Epiſcopis, in quorum Diœceſibus inceſtus intra ſecundum conſanguinitatis gradum eſt reſervatus. Tom. 1. v. *Caſus Reſervati* caſ. 34.

INDEMNIS.

Cum indemnitas periclitatur, poteſt-ne exigi ſolutio ante terminum ſolutionis elapſum. tom. 2. v. *Fidejuſſor* caſ. 7.

Cum Indemnitas in periculo verſatur, poteſt-ne quis pro cautione ſua pecuniam accipere ib. caſ. 15.

INDIFFERENTIA.

Indifferentia reſpectu inimicorum eſt-ne ſemper culpanda. tom. 1. v. *Charitas.* caſ. 6.

INDULGENTIÆ.

Vide hujus vocis Proœmium.

Quænam eſt intentio Eccleſiæ concedentis indulgentias plenarias? [illegible] am iſtam habet facultatem. tom. 2. v. *Jubilæum* caſ. 10.

[illegible]lgentiæ remittunt-ne peccata quoad culpam & quoad pœ[illegible] tom. 2. v. Indulgentiæ caſ. 20. & tom. 2. v. *Jubilæum.* caſ. 15. *Pontas Tom. III.*

Plura-ne Indulgentiarum genera ſunt. An æque mortuis proſunt ac viventibus. An certo applicantur mortuis. tom. 2. v. *Jubilæum* caſ. 19.

An omnes ſuſpenduntur indulgentiæ durante anno Jubilæi univerſalis, ib. caſ. 18.

Indulgentiæ plenariæ remittunt-ne pœnas impoſitas extra tribunal Pœnitentiæ, Tom. 2. v. *indulgentiæ* caſ. 12.

Ut quis conſequatur Indulgentias, oportet-ne ut in ſtatu gratiæ ſit, dum peragit ea, quæ in Bulla Indulgentiarum præſcribuntur Ib. caſ. 13. & Tom. 2 v. *Mereri* caſ. 1. & Tom. 2. v. *Jubilæum* caſ. 14. & 15.

Poteſt-ne quis plus quam ſemel acquirere Indulgentias, ſive perpetuæ ſint ſive limitatæ, modò impleat, quæ præſcripta ſunt. Tom. 2. v. *Indulgentiæ* caſ. 15.

Sufficit-ne ad conſequendas indulgentias applicabiles articulo mortis, ut quis verè ſimiliter paratus ſit ad moriendum? *Ib.* caſ. 19.

Indulgentiæ nominatæ in Bullis *perpetuæ* manent-ne ac durant ſemper? *Ib.* caſ. 7.

Indulgentiæ Venariæ, conceſſæ cuidam Eccleſiæ ſunt-ne nullæ, ſi forte Eccleſia illa jam habeat tales indulgentias pro quocunque die? *ib.* caſ. 8.

Indulgentiæ plenariæ locales ſunt-ne compatibiles cum ejuſmodi indulgentiis perſonalibus in iiſdem Eccleſiis? *ib.* caſ. 9.

Indulgentiæ annexæ Feſtis quibuſdam diebus, translationi obnoxiis, poſſunt-ne quoque pariter transferri? *Ibid.* caſ. 6.

Diploma conceſſum ad prorogationem indulgentiarum, eſt-ne irritum ac nullum, cum hanc adjunctam habet clauſulam: *Eccleſiam ſimili ad præſens privilegio minime decoratam?* An non ſit validum, niſi expirante diplomate præcedente? *Ib.* caſ. 10.

Facultas concedendi indulgentias an non pertinet, niſi ad Epiſcopi Perſonam? Facultas iſta eſt-ne ad Capitulum devoluta ſede vacante *ib.* caſ. 17.

Indulgentiæ ab Epiſcopo conceſſæ an non niſi pro Diœceſanis validæ ſunt? *ib.* caſ. 15.

Indulgentiæ conceſſæ ab Epiſcopo corrupto & pravo an non validæ ſunt? *ib.* caſ. 14.

Prælati inferiores poſſunt-ne per ſe ipſos indulgentias concedere aut per delegatos ſpeciales? Epiſcopi non conſecrati poſſunt-ne indulgentias largiri? *ib.* caſ. 18.

Epiſcopis competit-ne jus examinandi diplomata indulgentiarum à Papa conceſſa? *ib.* caſ. 1.

Poſtquam eadem examinarunt, poſſunt-ne illorum publicationem differre, licet nihil in iis reperiant quod offendat? *Ib.* caſ. 2.

An ſoli Epiſcopi, excluſis omnibus aliis jus habent eorum promulgationem permittendi? *ib.* caſ. 4.

Poſſunt-ne recuſare publicationem Indulgentiarum exorbitantium conceſſarum à Papa? Ejuſmodi Indulgentiæ nonne indoli Eccleſiæ oppoſitæ ſunt & contrariæ? *ib.* caſ. 5.

Defectus publicationis intra certum quoddam tempus, redditne Indulgentiarum diplomata irrita ac nulla? Ib. caſ. 3.

Indulgentiæ conceſſæ Religioſis cujuſdam Monaſterii, extenduntur-ne ad Religioſos exteros ejuſdem Ordinis? *ib.* caſ. 2.

INDULTARIUS.

Quid eſt indultum? Indulta ſunt-ne valde antiqua? Quibusnam officiantibus conceſſæ fuerunt? Collatores poſſunt-ne cogere Indultarios ad accipienda omnis generis beneficia? Habent-ne jus ad omnis generis præbendas & dignitates, vacantes renuntiatione aut morte? Indultum irritat-ne collationes factas ab omnis generis Ordinariis? Habet-ne locum plus quam ſemel in vita Collatoris & Regis? Indultarii præferuntur ne graduatis? Differunt-ne à Brevetariis vel Indultariis Regiis? Tom. 2. v. *Indultarius* caſ. 1. & Tom. 2. v. *Graduarius* caſ. 1. & Tom. 2. v. *Graduatus*, caſ. 3. & Tom. 2. v. *Juramentum Fidelitatis.* caſ. 2.

Indultarius poteſt-ne præveniri ab Ordinario aut à Papa? tom. 2. v. Juramentum Fidelitatis caſ. 1. & tom. 3. v. Deſignatio caſ. 4.

Licet-ne indultario pecuniam dare, ut collocetur ipſius indultum Tom. 2. v. *indultarius.* caſ. 2.

INDULTUM REGIUM & INDULTARII REGNI.

Vide hujus tituli Proœmium.

Quid eſt indultum? Sunt-ne variæ indultorum ſpecies? Indultarii habent-ne jus ad dignitates Eccleſiaſticas? Ipſorum indulta annullant-ne collationes ab Ordinariis in ipſorum præjudicium factas? Quinam in rebus indulti eſt Judex competens Tom. 2. v. *indultarius* caſ. 1. tom. 2. v. *Graduatus* caſ. 7. & tom. 2. v. *Juramentum Fidelitatis* caſ. 2.

INFALLIBILITAS.

Infallibilitas an non conveniat Eccleſiæ Univerſali, niſi cum in Concilio Oecumenico congregata eſt. tom. 2. v. *Fides.* caſ. 3.

INFAMIA.

Metus infamiæ eſt-ne ratio ſufficiens, quare nullum declaretur matrimonium. tom. 2. v. *impedimentum Metus.* caſ. 9.

Infamia publica producit-ne irregularitatem. tom. 2. v. *irregularitas* caſ. 120.

INFANTES.

Infantes matris liberæ naſcuntur-ne liberi, quamvis Pater ſit mancipium. Infantes Patris Nobilis, naſcuntur-ne nobiles. Tom. 2. v. *Mancipium* caſ. 1.

Infantes reperti cenſentur-ne illegitimi & irregulares. tom. 2. v. *irregularitas*, caſ. 119.

Infantes oriundi ex matrimonio valido, ſed quod ſecretum ſervatur, cenſenturne illegitimi. Tom. 2. v. *impedimentum clandeſtinitatis* caſ. 29.

Infantes nati à Patre qui poſt legitimum matrimonium ſuſcepit ſacros Ordines, & poſtea ſuum conſummavit matrimonium, cenſentur-ne illegitimi & irregulares. Tom. 2. v. *irregularitas.* caſ. 118.

Parentes, quorum alter eſt Catholicus, alter Lutheranus, poſſunt-ne convenire inter ſe, quod unus infantium pars educanda ſit in Religione Catholica, altera vero in Lutherana ſive Proteſtante? Tom. 2. v. *Impedimentum Diſparitatis cultus* Caſ. 2.

Parentes qui dormientes ſuffocant unum ex ſuis infantibus, ſunt-ne irregulares? Tom. 2. v. *Irregularitas* Caſ. 5. 49. & 50.

Parentes poſſunt-ne erga infantes ſuos adhibere injurias ex principio & motivo correctionis? Tom. 2. v. *injuria* Caſ. 5.

Parentes ſunt-ne irregulares, ſi nimis aſpero tractent ſuos infantes, eoſque ictibuſet verberibus excipiant, quibus moriantur? Tom. 2. v. *irregularitas* Caſ. 38.

Infantes poſſunt-ne valide ſuſcipere Ordines? Tom. 2. v. *Ordines* Caſ. 12. & 27.

Ipſorum juramentum eſt-ne validum? Poteſt-ne exigi ab ipſis juramentum? Tom. 2. v. *Jurare*. Caſ. 16.

Infantes qui nondum habent uſum rationis, poſſunt-ne valide recipere Extremam unctionem? Tom. 2. v. *Extrema Unctio* Caſ. 15.

Infans Homicidii reus, eſt-ne irregularis? Tom. 2. v. *irregularitas* Caſ. 46.

Quanam ætate Infantes rei peccati mortalis eſſe poſſunt? Tom. 1 v. *Confeſſio* Caſ. 35

Ætas eſt-ne certa regula ad dijudicandum num actiones infantum ſint peccata, aut à peccatis exemptæ? Tom. 3. v. *Peccatum* Caſ. 4.

Nativitas infantum tollit-ne donationes inter vivos factas à Parentibus? Tom. 1. v. *Donatio* Caſ. 9.

Donationes reviviſcunt-ne, ſi infantes iſti decedant ante Donatorem? *ib*. Caſ. 10.

Donationes factæ à Parentibus ſuis infantibus adhuc minoribus ſunt-ne validæ? Oportet-ne ut aliquis has donationes nomine ipſorum acceptet? *ib*. Caſ. 12. & 14.

Parentes poſſunt-ne unum infantem in reliquorum præjudicium promovere? Tom. 4. v. *Prælegare* Caſ. 6.

Parentes tenentur-ne damnum repondere ſuis infantibus, quod patiuntur ex impenſis factis pro educatione unius ex illis, & quas pro reliquis non impenderunt? *ib*. Caſ. 7.

Infans qui à Parentibus ſuis habet prærogativas & prælegationes, tenetur-ne ſucceſſioni renuntiare. *ib*. Caſ. 6.

Infantes poſſunt-ne ſeſe Deo conſecrare invitis ſuis Parentibus? Tom. 2. v. *Obedientia* Caſ. 14.

Parentes debent-ne libertatem vitæ genus eligendi concedere. *ib*. Caſ. 15.

Si illos coegerunt intrare in Religionem, tenentur-ne procurare illis media egrediendi ex illa, quam tolerare non poſſunt, Religione. Tom. 3. v. *Reſtitutio* Cap. 4.

Infantes poſſunt-ne Eleemoſynas dare de bono Parentum ſuorum Tom. 2. v. *Eleemoſynas* Caſ. 2.

INFERIORES.

Inferiores tenentur-ne correctionem aliquando exercere erga Superiores? Quænam hac in re adhibendæ ipſis ſunt cautelæ. Tom. 1. v. *Correctio* Caſ. 6.

Poſſunt-ne uti Cenſuris adverſus ſuos ſuperiores aut æquales. Tom. 2. v. *Excommunicare*. Caſ. 7.

INFIDELIS.

Vide hujus vocis Proœmium.

An omnes infidelium actiones peccata ſunt, Tom. 2. v. *Infidelis* Caſ. 1. & Tom. 1. v. *Charitas*, Caſ. 1.

Licet-ne cum ipſis communicare in rebus quæ Religionem non ſpectant. Tom. 2. v. *Infidelis* Caſ. 2.

Dominus poteſt-ne inter ſervos ſuos tolerare infidelem *ib*. Caſ. 3.

Famulus Chriſtianus poteſt-ne ſervire Domino infideli. Tom. 2. v. *Famulus* Caſ. 2. & Tom. 3. v. Scandalum. Caſ. 10.

Poſſunt-ne arma capi adverſus infideles, aut licetne adjuvare eos, qui illa contra ipſos capiunt. Tom. 2. v. *Nauclerus ſeu prædator Navium hoſtilium*. Caſ. 5.

Principes debent-ne vim inferre infidelibus, ut eos cogant ad amplectendum Chriſtianiſmum. Tom. 2. v. *infidelis* Caſ. 4.

Infideles contrahunt-ne quandam irregularitatem antequam baptizati ſunt. Tom. 1. v. *Diſpenſatio Irregularitatis* Caſ. 24.

Contrahunt-ne baptiſmo quandam cognationem ſpiritualem, quæ impedimentum ſit dirimens matrimonii. Tom. 2. v. *impedimentum cognationis ſpiritualis* Caſ. 6. & 7.

Cum converſi ſunt ad fidem, incidunt-ne in quandam bigamiam, & bigamia iſta reddit-ne ipſos irregulares. Tom. 2. v. *irregularitas*. Caſ. 112

Sunt-ne obnoxii Impedimentis matrimonii dirimentibus conſtitutis ab Eccleſia. Tom. 2. v. *impedimentum publicæ Honeſtatis* Caſ. 9.

Infideles ſunt-ne poſt converſionem ſuam ſubjecti juri divino & Eccleſiaſtico in iis quæ concernunt matrimonium: Tenentur-ne ſupplere, quæ Eccleſia præſcribit ad validitatem matrimonii. Tom. 2. v. *impedimentum Diſparitatis Cultus* Caſ. 3.

Matrimonia cum Infidelibus contracta à Chriſtianis ſunt-ne valida & licita. *ib*. Caſ. 1.

Eſt-ne ipſis poſt converſionem liberum, ex uxoribus quas habent illam eligere quam volunt, ut ſecum habitet? ſunt-ne quidam caſus, in quibus pars infidelis converſa deſerere poteſt partem infidelem, ut Chriſtianam ducat. *ib*. Caſ. 2.

Sunt-ne quidam caſus, in quibus Infideles teneantur de novo contrahere cum ſuis uxoribus, juxta formam Eccleſiæ ordinariam? *ib*. Caſ. 4

Ipſorum matrimonium, etiam conſummatum diſſolvitur-ne quoad ligamen, profeſſione Religionis ſolemni, facta ab uxore, quæ ad fidem converſa eſt. *ib*. Caſ. 5.

Cum infidelis Sacerdos aut Religioſus factus eſt, tenetur-ne reverti ad uxorem, quando iſta ſe ſe interim convertit. *ib*. Caſ. 6.

Infidelium matrimonium diſſolvitur-ne quoad ligamen eo ipſo, quod alterutra pars ad fidem eſt converſa. Tom. 1. v. *Divortium* Caſ. 22.

Cum pars rea renuntiat infidelitati antequam ſeparationis ſententia fuerit pronuntiata, an pars innocens obligatur deſiſtere à perſequenda divortii ſententia. *ib*. Caſ. 17.

Si duo conjuges infideles ambo ſe converterint, tenentur-ne ad ſe invicem reverti, licet altera pars, quæ prima converſa eſt, in Religionem intraverit, aut durante infidelitate ſe invicem repudiaverint & novum contraxerint matrimonium. *ib*. Caſ. 23.

Infidelitas in quam incidit conjunx Catholicus, eſt-ne ratio ſufficiens ſe ſeparandi ab illo *ib*. Caſ. 14.

INFORMATIO.

Simplex Informatio facta in foro, ſufficit-ne ut crimen cenſeatur delatum in forum contentioſum? Tom. 1. v. *Diſpenſatio irregularitatis* Caſ. 2.

INGRATITUDO.

An omnes donationes revocari poſſunt ex cauſa ingratitudinis. Tom. 1. v. *Donatio* Caſ. 17.

INIMICUS.

Eſt-ne obligatio ſigna exteriora amicitiæ ſuis inimicis dandi? An certis in caſibus eadem illis recuſari poſſunt. Tom. 1. v. *Charitas* Caſ. 4.

Licet-ne ipſis malum apprecari, aut gaudere adverſis, quæ ipſis obtigerunt? Tom. 2. v. *Odium* Caſ. 2. & Tom. 1. v. *Deſiderium* Caſ. 2.

Quænam eſt regula remiſſionis inimicorum. Tom. 1. v. *Charitas*. Caſ. 6.

Quid exigit à nobis charitas reſpectu inimicorum? Eſt-ne facile cognitu, ad quid quilibet in hacce materia teneatur. Tom. 2. v. *Odium* Caſ. 2. & Tom. 1. V. *Abſolutio* Caſ. 13.

INJURIA.

Vide hujus Vocis Proœmium.

Injuriæ dictæ alicui cum intentione honorem ejus & famam minuendi, ſunt-ne peccatum? Quandonam peccatum illud mortale eſt aut ſaltem veniale. Tom. 2. v. *injuria* Caſ. 1.

Injuriæ prolatæ in aliquem ex joco, ſunt-ne peccata? Poſſunt-ne aliquando fieri peccata. *ib*. Caſ. 4.

Injuriæ prolatæ à Parentibus aut Dominis adverſus filios ſuos aut famulos, ex motivo correctionis ſunt-ne peccata. *ib*. Caſ. 5.

Si duæ Perſonæ ſe invicem injuriis affecerunt, utra incipere debet alteri ſatisfacere Tom. 3. v. *Reſtitutio* Caſ. 64.

Charitas obligat-ne ad ferendas ubique & ſemper injurias? licet-ne interdum illas ulciſci, aut repellere? Tom. 2. v. *injuria* Caſ. 2. & Tom. 1. v. *Detractio* Caſ. 6.

Licet-ne verberare eum, qui injuriâ nos aggreſſus eſt? Tom. 2. v. *Injuria* Caſ. 6.

Licet-ne perſequi talem in foro ad obtinendam reparationem? Quænam ad hoc requiruntur conditiones *ib*. Caſ. 3. Tom. 4. *Detractio*. Caſ. 5.

Poteſt-ne quis, etiam contra aliorum monita, conſtanter perſeverare in proſequenda lite intentata ob injurias quaſdam acceptas. Tom. 1. v. *Charitas* Caſ. 6.

INNOCENS.

Innocens poteſt-ne ob bonum Reipublicæ condemnari ad quaſdam pœnas afflictivas, aut pecuniarias, Tom. 2. v. *Judex* Caſ. 1. & 3.

Ii qui ad ſervandum innocentem cauſantur mortem rei, ſunt-ne irregulares. Tom. 2. v. *irregularitas* Caſ. 68.

INQUISITOR.

Inquiſitores Fidei incidunt-ne in irregularitatem, pronuntiando quod accuſatus ſit hæreticus, perſuaſi quod Judices laici ipſum ad ultimum ſupplicium ſint condemnaturi. Tom 2. v. *irregularitas*. Caſ. 2

INSIGNIA GENTILITIA.

Licet-ne inſignia gentilitia ornamentis Eccleſiæ imponere? Tom. 2. v. *Ornamenta Eccleſiæ*? Caſ. 6.

Inſignia gentilitia ſunt-ne per antiqua. *ib*.

INSINUATIO.

Vide hujus Vocis Proœmium.

Lex inſinuationum eſt-ne perantiqua? Tempus determinatum Inſinuationi faciendæ an ſemper idem fuit? Sunt-ne in uſu in Gallia, & quonam tempore fieri debent? Defectus inſinuationum reddit-ne omnes donationes irritas in utroque foro? Jus inſinuationis derogat-ne conſuetudinibus, quarum diſpoſitionis ſunt contrariæ: Mulieres habent-ne longius tempus, intra quod inſinuandos curare debent actus inſinuationi obnoxios, quam verò viri? An non habetur jus hypothecæ niſi à die inſinuationis. Inſinuatio facta tempore à ſtatutis præſcripto, habet-ne ubique effectum retroactivum. Tom. 2. v. *inſinuatio* Caſ. 1. & Tom. 1. v. *Donatio* Caſ. 5.

Donatio poteſt-ne validè inſinuari antequam accepta eſt. Tom. 2. v. Inſinuatio Caſ. 3.

Defectus Inſinuationis Procurationis ad reſignandum. Proviſionum, Viſa, & aditus Poſſeſſionis in tempore lege præſtituto, efficit-ne, ut reſignationes aut permutationes Beneficiorum in Curia Romana nulla ſint, & reddit-ne Beneficia iſta impetrabilia. Terminus & loca pro his Inſinuationibus præſcripta ſemper-ne fuerunt eadem in Gallia. Juriſprudentia Regni ſemper-ne circa ejuſmodi inſinuationes fuit uniformis. Inſinuatio obligat-ne ex conſcientia. *ib*. Caſ. 2. & Tom. 2. v. *Donatio* Caſ. 5.

Literæ graduum debent-ne inſinuatæ eſſe antequam graduatus poſſit vacans petere Beneficium. Tom. 2. v. *Graduatus* Caſ. 6.

Ut Reſignatio & permutatio validæ ſint, nonne aliquot dies inſinuationem intercedere debent & diſceſſum reſignantis vel permutantis. *ib*. Caſ. 8.

INSPIRATIO.

Vide hujus Vocis Proœmium.

An bona opera, ad quæ quis ſe inſpiratum ſentit, omittere poteſt ob conſilium alterum. Tom. 2 v. *inſpiratio* Caſ. 1.

INSTANTIA.

Inſtantia perit-ne lapſu trium annorum. Tom. 3. v. *Præſcriptio* Caſ. 9.

INSTRUCTIO.

Parochi tenentur-ne ſingulis diebus Dominicis ac Feſtis ſuos inſtruere Parochianos. Tom. 3. v. *Parochus* Caſ. 1.

Tenentur-ne populi illorum inſtructioni adeſſe? Tom. 1. v. *Dies Dominici & Feſti*, Caſ. 2.

INSTRU-

Digitized by Google

INSTRUMEMTUM.

An omne Inſtrumentum factum adverſus legitimi ſuperioris prohibitionem, irritum eſt ac nullum? tom. 11. v. *Impedimentum Clandeſtinitatis*. caſ. 10.

Inſtrumenta, quæ non juxta formulas facta ſunt, poſſunt-ne poſtea reformari, ut valeant in foro? tom 111. v. *Reſtitutio*. caſ. 163.

An omne inſtrumenti exemplare. collatum à duobus Notariis, fidem facit in foro, ſi ſcilicet autographum oon amplius habeatur? tom. 1. v. *Beneficiarius* caſ. 9.

INTEMPERANTIA.

Vide hujus tituli Proœmium.

Quotnam modis peccari poteſt adverſus Temperantiam? Peccat-ne intemperantia, qui edit ſine certa regula, & quacunque die: horam ad ſatisfaciendum appetitui ſuo? tom. 11. v. *intemperantia* caſ. 2.

Qui intemperantiæ ſatisfaciendo, ſe in ſtatum collocant, quo debitoribus ſuis ſolvere non poſſunt, peccant-ne mortaliter? *ib.* caſ. 1.

INTENTIO.

Quid eſt intentio? Sunt-ne plures intentionis ſpecies? Requiritur-ne quædam intentio ad adminiſtranda Sacramenta? Intentio actualis eſt-ne abſolutè neceſſaria? Habitualis Intentio eſt-ne inſufficiens? Quid cenſendū de baptiſmo collato à S. Athanaſio & de baptiſmo S. Geneſii, ſā quàm quoad jus? tom. 2. v. *Intentio* caſ. 1. & tom. 1. v. *Conſecrare* caſ. 15.

Intentio interior eſt-ne abſolutè neceſſaria ad Sacramentorum adminiſtrationem validam? Tom. 11. v. *Ordines*. caſ. 25.

Quid eſt intentio in materia de Moribus? An omnis intentio vel bona eſt vel mala? Intentio recta poteſt-ne bonam reddere actionem ſuà naturà malam? tom. 11. v. *Intentio* caſ. 2. & tom. 11. v. *Famulus* caſ 3.

Intentio recta ſufficit-ne ad reddendam actionem quandam licitam? tom. 11. v. *Occidere* caſ. 1.

INTERDICTUM.

Vide hujus Vocis Proœmium.

Obſervationes generales in interdicta. Quinam eſt uſus, qui obtinet in Gallia circa interdicta? Regnum poteſt-ne Interdicto ſubjeci à Papa? tom. 11. v. *interdictum*. caſ. 1.

Quid eſt, interdictum. Cenſura iſta eſt-ne à longo jam tempore in uſu in Eccleſia. Interdictum intentatum incolis alicujus urbis aut Eccleſiæ alicujus loci, an Clericatum Urbis illius, an vero Parochianos illius Eccleſiæ ligat. *ibidem.*

Epiſcopi facile-ne induci debent ad interdicto ſubjiciendas urbes aut Eccleſias. *ibid.* caſ. 23.

Epiſcopi poſſunt-ne interdicto uti propter debita aut res civiles. *ibid.* caſ. 7.

Cum Interdicto ſupponunt Communitatem, cujus ſunt ſuperiores, ſunt-ne pariter illo ligatis. *ibid.* caſ. 6.

Poſſunt-ne Epiſcopi in interdicto generali celebrare, aut ſacrum chryſma conficere, quin incidant in irregularitatem. tom. 11. v. *irregularitas*. caſ. 19. & 21.

Perſonæ exemtæ à Iuriſdictione Ordinarii tenentur-ne obſervare interdicta ab ipſo pronunciata. tom. 11. v. *Interdictum* caſ. 3.

Qui Interdictum violant, perdunt-ne ſuam Juriſdictionem voluntariam. tom. 11. v. *Irregularitas* caſ. 97. & tom. 11. v. *Impedimenta impedientia*. caſ. 1.

Interdictum obligat-ne ubique, quocunque quis ſe recipiat, ſi ſcilicet Juridicum eſt. tom. 111. v. *Suſpenſio* caſ. 3.

Cum Communitas integra Interdicto ſubjecta eſt, an ii, qui abeunt ab illa, interdicti manent. licèt rei non ſint. tom. 11. v. *Interdictum*. caſ. 5.

Quinam abſolvere ab illo poteſt. Poteſt-ne ſine abſolutione ceſſare. *ibidem.*

Poteſt-ne quis ſe ad cautelam ubſolvendum curare, ab interdicto generali, ſicuti ab interdicto perſonali? *ibid.* & tom. 111. v. *Suſpenſio*. caſ. 32.

Eſt-ne tempore interdicti ſepultura Eccleſiaſtica Clericis atque Laicis conferenda, ſive interdictum obſervaverint ſive non. An ſepultura illa cum aliquibus ſolemnitatibus fieri poteſt. *ib.* caſ. 11.

Eſt-ne in cœmeterio ſepelienda perſona interdicta ab ingreſſu Eccleſiæ. ſi ſubità morte, ſed in pœnitentibus affectibus perimatur. *ib.* caſ. 14.

Poſſunt-ne conferri & adminiſtrari quædam Sacramenta tempore interdicti generalis. Si qui occaſionem præbuerunt interdicto. poſſunt-ne in iis Sacramentis participare. *ib.* caſ. 4. & 17.

An in hoc caſu cum ceremoniis uſitatis adminiſtrari poſſunt Sacramenta. *ib.* caſ. 9.

Qui interdicti ſunt in uno loco, poſſunt-ne in alio loco divinis adeſſe officiis. *ib.* caſ. 12.

Famuli alicujus privati poſſunt-ne, citra interdicti violationem, ſequi & comitari Dominos ſuos, divina officia adeuntes & ſpeciali permiſſione audientes. Famuli conventuum & Monaſteriorum vel Communitatum habent-ne idem jus. *ib.* caſ. 13.

Prædicatio eſt-ne licita tempore interdicti generalis. *ib.* caſ. 18.

Sacerdotes interdicti à divinis, poſſunt-ne prædicare & ſacris ſermonibus intereſſe. tom. 2. v. *Irregularitas* caſ. 7.

Sacerdotes interdicti ab ingreſſu Eccleſiæ, poſſunt-ne intrare in illam, ad preces fundendas, ſicuti laici privati. tom. 2. v. *Interdictum* caſ. 15.

Cum Populus & Eccleſiæ alicujus Urbis Epiſcopalis interdictæ ſunt, an etiam Epiſcopus & Cathedralis Eccleſia interdicta eſſe cenſentur. *ib.* caſ. 1. & 8.

Cum Eccleſia alicujus urbis Cathedralis interdicta eſt, an reliquæ urbis ejuſdem Eccleſiæ interdictæ eſſe pariter cenſentur. *ib.* caſ. 8.

Cum Eccleſia interdicta eſt, an ſacella & Cœmeteria adjacentia interdicta pariter ſunt. Cum ſacella aut Cœmeterium eſt interdictum, an ipſa Eccleſia quoque interdicta eſſe cenſetur. *ib.* caſ. 19.

Sunt ne quædam per annum feſta, in quibus tempore interdicti celebrari ſolemniter poſſit in Eccleſiis, quæ nominatim interdictæ non ſunt. *ib.* caſ. 9.

Eſt-ne peccatum communicare cum interdictis, ſive in rebus ſacris, ſive in aliis communibus. *ib.* caſ. 16.

Poteſt-ne celebrari in præſentia interdicti. Debet-ne abrumpi miſſa aut perfici, in quacunque ejus parte ſacerdos verſetur, ſi interdictus aliquis exire ex Eccleſia recuſet. *ib.* caſ. 20.

Laici interdicti incidunt-ne in excommunicationem ipſo facto, recuſando egredi ex Eccleſia. Ad quemnam ſe referre debent ut abſolvantur. *ib.* caſ. 21.

Interdictum eſt-ne impedimentum impediens matrimonii. Eſt-ne peccatum mortale, matrimonium contrahere non obſtante hoc impedimento. Eccleſia decrevit-ne quaſdam pœnas adverſus hujus legis violatores. tom. 2. v. *Impedimenta impedientia* caſ. 1.

Revocatio poteſtatis prædicandi aut confeſſiones excipiendi, debet ne conſiderari tanquam interdictum. tom. 2. v. *Irregularitas* caſ. 91.

Sacrorum ordinum tempore interdicti Receptio producit-ne irregularitatem. *ib.* caſ. 93.

Sunt ne quidam caſus, in quibus interdicto aut aliis Cenſuris ligato liceat ſuum in Electione quadam ferre ſuffragium. tom. 2. v. *Electio* caſ. 5.

INTERESSE.

Vide lucrum ultra ſortem.

INTERPRES.

Interpretes tenentur ne ad ſecretum, ſi quis eorum ope in confeſſione utatur. tom. 1. v. *Confeſſarius* 110. Caſ. 19.

INTERROGATORIUM.

Judices an in interrogandis reis ambiguis & captioſis uti poſſunt expreſſionibus, ut veritatem ex illis eliciant vel quaſi ſurripiant. tom. 2. v. *judex* Caſ. 15. & 16.

Poſſunt-ne obligare teſtem ad ſubeundum interrogatorium, & ad deponendum de re, quam non niſi via ſecreti naturalis ſcit. tom. 3. v. *Secretum* Caſ. 5.

INTERSTITIA

Vide hujus Vocis Proœmium.

Qui Sacros recipit Ordines, non ſervatis Interſtitiis, neque obtenta diſpenſatione, incidit-ne in pœnas quaſdam Canonicas. Peccat-ne graviter. tom. 2. v. *interſtitia*, Caſ. 2.

Magni Vicarii poſſunt-ne de interſtitiis diſpenſare, ſede vacante. *ib.* Caſ. 11.

Capitula poſſunt-ne ſede vacante diſpenſare de iis. tom. 1. v. *Dimiſſoria litera* Caſ. 4.

INTRUSIO.

Intruſio in Beneficium producit-ne Irregularitatem tom. 2. v. *irregularitas*. Caſ. 128.

Intruſi poſſunt-ne poſſeſſione triennali uti ad ſe tuendos. tom. 3. v. *Poſſeſſio* Caſ. 1.

Sunt-ne quædam pœnæ intruſis decretæ. tom. 2. v. *Examen* Caſ. 2.

Epiſcopus poteſt-ne diſpenſare de intruſione occulta. tom. 3. v. *Proviſio*. Caſ. 15.

INVENIRE

Si aliquid aliquis invenit, in quem nam uſum convertere illud debet. tom. 3. v. *Reſtitutio* Caſ. 54. 55. 56. 57. & 210.

INVENTARIUM.

Vide hujus Vocis Proœmium.

Eſt-ne ſemper obligatio Inventarium conficiendi, & quonam tempore fieri debet. Quænam formulæ adhibendæ ſunt ad claudendum inventarium. Poſſunt-ne exigi incrementa bonorum Communitatis ab obitu defuncti uſque ad diem clauſi inventarii. tom. 2. v. *inventarium* Caſ. 1. 2. & 3.

Redit-ne aliquod emolumentum ex eo, ſi quis Inventarium faciat, antequam hæredem ſe gerat. tom. 2. v. *Legatum*. Caſ. 63. & 64.

Quænam ſunt prærogativæ illorum, qui hæredes ſe gerunt beneficio Inventarii. tom. 2. v. *Hæres* Caſ. 2. & 19.

Viduæ tenentur-ne in inventario declarare bona, quæ ſua ſunt propria, ſive defuncti hæredes jus aliquod habeant in lucra inde orientia, ſive non. tom. 2. v. *Inventarium* Caſ. 4.

Quomodo gerere ſe decet, cum chirographa Donationis repeiuntur in inventario unà cum relictis ſchedis Donationis. tom. 1. v. *Donatio*. Caſ. 20.

INVIDIA

Vide hujus Vocis Proœmium.

Invidia eſt-ne mortale peccatum ſuâ naturâ ſunt-ne quædam regulæ, quibus in hac materia diſcernatur veniale peccatum à Mortali. *ib.* Caſ. 2.

Triſtitia, quam operatur in anima invidia, eſt-ne ſemper peccaminoſa. *ib.* Caſ. 1.

Qui alicujus exaltatione affliguntur, metuentes, ne ea ad ſe opprimendos utatur, ſunt-ne culpandi & rei invidiæ criminis. *ib.* Caſ. 3.

JOCATIO.

Joci dicti citra intentionem fallendi, ſunt-ne totidem mendacia. ſunt-ne ſemper à peccato immunes. tom. 2. v. *Mendacium*. Caſ. 4.

Joci dicti abſque intentione alium offendendi, ſunt-ne peccata. Poſſunt-ne fieri peccata. tom. 2. v. *Injuria* Caſ. 4.

Vide IRONIA.

IRA.

Vide hujus Vocis Proœmium.

Ira eſt-ne ſuâ naturâ peccatum. Sunt-ne regulæ quædam certæ ad dignoſcendum, num peccatum ſit mortale, an vero veniale. tom. 2. v. *Ira*. Caſ. 1.

Pater, qui corrigendo ſuos infantes iraſcitur, peccat-ne. Sunt-ne variæ iræ ſpecies. *ib.* Caſ. 2.

Qui diu iram conſervant, aut qui frequenter in eam incidunt, peccant-ne mortaliter. *ib.* Caſ. 3.

Habitus ſubiraſcendi, quem Juvenis contraxit, eſt ne ſufficiens ratio, quare deſponſata ejus ſponſalia diſſolvat. tom. 3. v. *Sponſalia* Caſ. 36.

IRONIA

Vide hujus Vocis Proœmium.

Ironia eſt-ne peccatum ſuâ naturâ. Quonam in caſu peccatum eſt ironice loqui. tom. 2. v *Ironia.* Caſ. 1.

Licet-ne jocari & ironicè loqui alicui, ad corrigendum ipſum de ſuperbis ipſius & arrogantibus verbis. *ibid.* Caſ. 3.

Licet ne pietatem proximi ironicè traducere, & quodnam hoc faciendo peccatum committitur. *ibid.* Caſ. 2.

IRREGULARITAS

Vide hujus Vocis Proœmium.

Sacerdotes & Religioſi, qui in caſu neceſſitatis urgentis arma capiunt ad ſe & Patriam adverſus inimicos defendendum, ſunt-ne hodie irregulares ea delicto, & fuerunt-ne quoque olim irregulares in tali caſu. Sufficit-ne ut quis percutiatur, quin occidat, aut mutilet, ſufficit-ne iſtud ut quis incidat in irregularitatem. tom. 2. v. *Irregularitas.* Caſ. 23.

Qui arma commodant, aut alios ad ſe verberandos incitant, ſunt-ne irregulares, quando ſcilicet mutilatio aut homicidium inde ſequatur. *ibid.* Caſ. 29.

Dominus, qui jubet Domeſticos ſuos malè tractare quendam, cum prohibitione tamen, ne ipſum occiderent, mutilentve eſt-ne irregularis, ſi mors aut mutilatio inde ſequatur. *ib.* Caſ. 27. & 35. & tom. 3. v. *Reſtitutio* Caſ. 120. & tom. 1. v. *Diſpenſationes Irregularitatis.* Caſ. 13.

Cum plures inter fuerunt alicui conflictui particulari, & unus eorum occidatur aut mutiletur, an omnes ſunt irregulares tom. 2. v. *Irregularitas.* Caſ. 36.

Cum in Confuſione certaminis ignotum eſt, quis ſit is, qui alterum mutilaverit aut occiderit, an omnes, qui ejus fuerunt ſocietatis irregulares ſunt. *ib.* Caſ. 37.

Si quis percuſſit alicujus caput ſine effuſione ſanguinis, iſque deinde ſed propria culpa moritur, eſt-ne irregularis. An eodem modo ſe res habet cum Dominis aut Magiſtris, qui ſuos diſcipulos aut famulos intentione quidem corrigendi ſed ita verberant, ut mors inde ſequatur. *ib.* Caſ. 38.

Qui vulneravit alium, qui moritur poſtea morbo, cui erat obnoxius, & qui, Chirurgis dicentibus, non potuerat oriri ex vulnere, eſt ne irregularis. *ib.* Caſ. 39.

Si quis leviter tantùm vulneraverit quendam qui poſtea vulnere illo Chirurgi culpa moritur, eſt-ne irregularis. *ib.* Caſ. 40.

Clericus qui exercens artem chirurgicam, quandam fecit operationem, qua Ægrotus mortuus eſt, eſt ne irregularis. *ib.* Caſ. 76.

Clerici qui emplaſtra vendunt ad ſananda quædam mala, aut qui quaſdam ſuadent operationes, ſunt-ne irregulares, ſi ægroti moriantur. *ib.* Caſ. 77.

Apertio venæ facta à Clerico, reddit-ne ipſum irregularem, ſi ægrotas inde moriatur. *ib.* Caſ. 78.

Clerici tam Majores, quàm Minores, Seculares & Regulares, qui ex charitate Medicinam exercent, ſunt-ne irregulares, ſi ægroti præter ipſorum culpam moriantur. *ib.* Caſ. 79.

Clericus qui Chirurgo in operatione quadam opem fert, eſt-ne irregularis. *ib.* Caſ. 80.

Medici qui dubiorum Medicamentorum experimenta faciunt in ægrotis, qui inde moriuntur, ſunt-ne irregulares. *ib.* Caſ. 27.

Sacerdotes, aut aliæ perſonæ, quæ ex ſpiritu Charitatis ſublevare volentes ægrotum, ejus accelerant mortem præter ſuam culpam, ſunt-ne irregulares. *ib.* Caſ. 62.

Epilepſia producit-ne Irregularitatem, quôcunque tempore ea quis correptus fuerit. *ib.* Caſ. 121.

Sacerdotes obnoxii frequentius caſibus epilepticis poſſunt-ne citra crimen celebrare Miſſam. *ib.* Caſ. 123.

Vertigines & defectus memoriæ producunt-ne Irregularitatem. *ib.* Caſ. 124.

Si quis certando cum alio ipſi dimidium pollicem aut indicem amputet, aut ipſum excæcet, eſt-ne irregularis. *ib.* 81.

Qui perdiderunt pollicem aut digitum qui vocatur Index, ſunt-ne irregulares. *ib.* Caſ. 92.

Si quis dimicando cum alio, tam fortiter ejus percutiatur manum ut ea uti non amplius poſſit, eſt-ne irregularis. *ib.* Caſ. 82.

Amiſſio Oculi caſu facta producit-ne irregularitatem. *ib.* Caſ. 101.

Defectus Naſi producit-ne irregularitatem. *ib.* Caſ. 102.

Privatio viſûs in oculo ſiniſtro producit-ne irregularitatem. *Ib.* Caſ. 103.

Eſt-ne irregularis & habet-ne diſpenſatione opus, qui non habens niſi unicum oculum, artificialem ſibi fieri alterum curat. *Ib.* Caſ. 12.

An omnis deformitas corporis notabilis irregularitatem producit. Quis eſt talis Materiæ judex. *Ib.* Caſ. 104.

Prima irregularitas poteſt ne producere ſecundam. Poteſt-ne quis in plures ſimul irregularitates incidere? Irregularitas eſt-ne cenſura. *Ib.* Caſ. 96.

Sunt ne varii generis irregularitates. Filius qui ſervando vitam Patris occidit ejus Aggreſſorem, eſt-ne Irregularis. *Ib.* Caſ. 31.

Si quis inſultibus occaſionem præbet homicidio, quamvis caſuali, incidit-ne in irregularitatem. *ibid.* Caſ. 24.

Qui in auxilium vocando quendam, occaſionem præbet morti Aggreſſoris, eſt-ne Irregularis. *ibid.* Caſ. 28.

Qui ſine intentione occidendi vel mutilandi cooperantur ad homicidium, ſunt-ne irregulares, & irregularitas iſta eſt-ne Papæ reſervata. *ibid.* Caſ. 41.

Si qui ad ſervandum honorem ſuum, aut ne deformes in facie reddantur, ſuum occidunt aggreſſorem, ſunt-ne irregulares. *ib.* Caſ. 6. & 33.)

Qui ſuadent rem aliquam juſtam, ex quâ tamen homicidium oritur ſunt-ne irregulares. *ib.* Caſ. 54. & 63.

Qui ſuadent homicidium, aut qui ad illud cooperantur, ſunt-ne irregulares. *ib.* Caſ. 32.

Qui conſulunt alicui, ut occidat quendam, ſunt-ne irregulares, ſi ipſe aggreſſor occidatur. *ib.* Caſ. 35.

Cum quis alicui conſilium ſuppeditavit, ut hunc vel illum occideret, an revocatio hujus Conſilii eum, qui illud præbuit, immunem reddit ab irregularitate, etiamſi cædes illa executioni mandetur. *ib.* Caſ. 43.

Si quis mandet alteri ut perſonam quandam occidat, eſt ne irregularis, ſi perſona iſta occidatur poſt revocatum mandatum de cæde ejus datum. *ib.* Caſ. 42.

Qui cum poſſunt, non impediunt Homicidium, ſunt ne irregulares. *ib.* Caſ. 67.

Incidit-ne in irregularitatem, qui homicidium commiſit non niſi ad ſervandam propriam vitam? *ib.* Caſ. 14. & tom. 2. v. *Occidere.* Caſ. 1.

Incidit-ne in Irregularitatem, qui ut ſervet innocentem occaſionem præbet morti rei. tom. 2. v. *irregularitas.* Caſ. 68.

Eſt-ne irregularis, qui cuidam dedit conſilium, quod cauſa fuit mortis ipſius, licèt ſalvâ Conſcientia nullum aliud ei dare potuiſſet Conſilium. *ib.* Caſ.

Differunt-ne hæc duo: cauſam eſſe remotam, & cauſam eſſe proximam non qua mortis, ex qua Irregularitas oritur. *ib.* Caſ. 9. & 73.

Si in propoſito quod aliquis ægrotus Phreneticus ſe præcipitet de conclavi ſuo, feneſtra tamen ejus Conclavis aperta relinquatur, an, ſi de facto Phreneticus ſe per feneſtram præcipitet, & moriatur, is irregularis eſt, qui culpam hac in re commiſit. *ib.* Caſ. 4.

Qui cauſatur homicidium, & qui illud perpetrat, ſunt-ne pariter irregulares. *ib.* Caſ. 6.

Incurrit-ne irregularitatem is, cujus equus quem conſcendit, morſu infantem occidit. *ib.* Caſ. 16.

Ædituus, qui ut campanam ſonet, trahit funem, cui annexum eſſe infantem ex pondere judicat, eſt-ne irregularis, ſi infans iſte cadat & pereat. *ib.* Caſ. 5.

Qui ex ingenti animi ira ſæviunt in cadaver quoddam, ſunt-ne irregulares, ſi prius intentionem habuerunt occidendi illum, adverſus cujus cadaver jam furiunt. *ib.* Caſ. 9.

Culpa etiam levis, quia occaſio præbetur morti cujuſdam, ſufficit ne ut quis ideo irregularis fiat. *ib.* Caſ. 3. & 5.

Incidere-ne quis poteſt in irregularitatem morte caſuali, quæ accidit cum aliquid licitum quis facit. *ib.* Caſ. 4. 10. 16. 47. & 49.

Qui in phreneſi aut ebrietate occidit quendam, eſt-ne irregularis. *ib.* Caſ. 45.

Si qui occupati rebus vetitis, mutilant aut occidunt quendam, quamvis præter voluntatem & intentionem, ſunt-ne irregulares. *ib.* Caſ. 44.

Infans reus homicidii eſt-ne irregularis. *ib.* Caſ. 46.

Parentes qui ſuffocant ſuos infantes, quos in eundem lectum ſecum cubitum ponunt, ſunt-ne irregulares. *ib.* Caſ. 5. 49. & 56.

Qui venando interimunt hominem, credentes Belluam petere, aut qui ſclopeta aptè utendis ſe exercendo, aut qui ſylvam cædendis hominem occidunt, ſunt-ne irregulares. *ib.* Caſ. 47.

Clerici, qui in Venatione occaſionem præbent homicidio non caſuali, ſunt-ne irregulares. Irregularitas ſupponit-ne neceſſariò peccatum mortale. *ib.* Caſ. 48.

Clericus qui in ædificatione Eccleſiæ vocat quendam, ut ſe adjuvet, in ſuſtinendo vel removendo quodam onere, an eſt irregularis, ſi perſona iſta vocata morte pereat. *ib.* Caſ 3. & 49.

Eſt-ne irregularis, qui juvenem fecit deſcendere in puteum, in quo ſubmergitur. *ib.* Caſ. 3.

Eleemoſynarius alicujus exercitus, qui milites exhortatur ad ſtrenuè dimicandum, aut qui operam ſuam commodat ad diſtribuendos ipſis bellicos inſtructus, eſt ne irregularis. *ib.* Caſ. 71.

Si qui in caſtris militarunt, neminem tamen nec occiderunt nec mutilarunt, ſunt ne irregulares & habent-ne diſpenſatione opus. *ib.* Caſ. 69.

Præfecti militares, quorum milites occiderunt & mutilarunt, ſunt-ne irregulares. *ib.* Caſ. 70.

Qui abortum procurant, ſunt-ne Irregulares, ſive fœtus animatus ſit, ſive non. Quid faciendum ipſis incumbit in dubio. *ib.* Caſ. 53. & tom. 1. v. *Abortus* Caſ. 1.

Debet ne quis in dubio de jure poſitivo humano, & in dubio de facto, ſe irregularem cenſere tom. 2. v. *Irregularitas.* Caſ. 54.

Qui damnando & vociferando in auxilium adverſus furem occaſionem dedit homicidio, eſt-ne irregularis qui furem tradunt in manus Juſtitiæ, ſunt-ne irregulares. *Ib.* Caſ. 10. & 30.

Qui furem, quem aliter detinere non poſſunt, occidunt, ſunt-ne irregulares. *ib.* Caſ. 26.

Qui ſuadent aut jubent prehendere furem, ſunt-ne irregulares ſi cædes inde oriatur. *ib.* Caſ. 24.

Qui detinent, prehendunt & tradunt furem Judici, ſunt-ne irregulares. *ib* Caſ. 73.

Clerici, qui querimonias ſuas deferunt ad judicem Criminalem, ſunt-ne irregulares, ſi ſupplicium aliquod ſequatur. Proteſtatio in ejuſmodi occaſionibus mandata à Bonifacio VIII. an illos immunes præſtat ab irregularitate. Proteſtatio iſta eſt-ne in uſu in Gallia, & habet-ne locum reſpectu omnis generis Perſonarum. *Ib.* Caſ. 51. & 78.

An in regionibus, ubi hæc Proteſtatio in uſu eſt, ii qui eam non ſincerè faciunt irregulares ſunt. *Ib.* Caſ. 52.

Eccleſiaſtici poſſunt ne, quin contrahant irregularitatem, deponere tam in rebus civilibus quàm criminalibus, licèt mors aut mutilatio, inde ſequatur. Jus antiquum differt-ne quoad hoc à novo, debent-ne ſimplici aſſignatione facta deponere in cauſa criminali. Quænam eſt quoad iſtud Galliæ juriſprudentia. *Ib.* Caſ. 58.

Sunt-ne irregulares Eccleſiaſtici, qui adverſus furem ſupplicem Judici obtulerunt libellum, ſive mora inde ſequatur, ſive non ſequatur. Cuinam ilthæc reſervata eſt irregularitas. *Ib.* Caſ. 59.

Advocati qui pro aut contra reos cauſam agunt, ſunt-ne irregulares, ſi ipſorum culpa pars alterâ ſuccumbat, condemnetur & ducatur ad ſupplicium. *Ib.* Caſ 61.

Quæſtionum tabularii ſunt ne irregulares, ſunt-ne cauſa proxima mortis reorum Juriſprudentia Galliæ differt-ne quoad iſtud ab aliarum Regionum juriſprudentia. *Ib.* Caſ. 60.

Conſiliarii clerici præſentes inſtructioni cauſæ criminalis, aut ſupplicio ſumto ab reo, ſunt-ne irregulares, ſunt-ne peccati rei. *Ib.* Caſ. 72.

Principes, qui leges ferunt pœnam mortis infligentes, aut ii, qui illos ad has ferendas leges inducunt, ſunt-ne irregulares. *Ib.* Caſ. 63.

Domini Eccleſiaſtici, qui terminis generalibus Judicibus ſuis criminalibus mandant juſtitiam exercendam & exequendam, ſunt-ne irregulares. *Ib.* Caſ. 64.

Officialis

Digitized by Google

Officialis, qui in cauſa criminali decernit Monitorium, aut qui Clericum degradatum bracchio ſæculari tradit, eſt-ne irregularis, Ib. Caſ. 73. & Tom. 2. v. *Officialis* Caſ. 2. & Tom. 2. v. *Occidere*. Caſ. 15.

Quot modis fieri quis poteſt irregularis. Tom. 2. V. *Irregularitas* Caſ. 56.

Judex criminalis, qui condemnavit & exequendam curavit ſupplicii ſententiam adverſus fures dictam eſt-ne irregularis, Ib.

Eſt-ne irregularis, quando ſententiæ executioni non datur. Ib. Caſ. 57.

Reſtiones & Carpentarii, qui vendunt Executori funes & patibula & ſcalas ſunt-ne irregulares? An eodem modo ſe res habet cum iis, qui hæc portant in executionibus faciendis, Ib. Caſ. 55.

Qui ſe defendendo adverſus Juſtitiæ Miniſtros mutilant aut occidunt quemdam, ſunt-ne irregulares, Ib. Caſ. 25. & Tom. 3. v. *Reus*, Caſ. 4. & Tom. 2. v. *Occidere* Caſ. 1.

Confeſſarius, qui denegata abſolutione Judicem obligat ad judicandum omnis generis reos, juxta leges Principis, eſt-ne irregularis, & poteſt-ne deſignare pœnas aut denominare reos? Tom. 2. v. *Irregularitas* Caſ. 65.

Poteſt-ne Confeſſarius, quin fiat Irregularis, reum denegata abſolutione obligare ad declarandum ſuum crimen, licet mors ſequatur ex hac criminis agnitione, *ib.* Caſ. 65. & Tom. 1. v. *Accuſator* Caſ. 3.

Fornicatio involuntaria, qua puella inquinata eſt vi ſibi à quodam illata, producit-ne irregularitatem in eo qui illam in matrimonium ducit? Tom. 2. v. *Irregularitas*. Caſ. 114.

Fornicatio quam quis ſine illata vi commiſit cum puella quam poſtmodum in matrimonium duxit, producit-ne irregularitatem, *ib.* Caſ. 116.

Maritus qui debitum conjugale reddit uxori ſuæ quæ adulterii rea eſt, eſt-ne irregularis. *ib.* Caſ. 115.

Matrimonium contractum cum vidua, quam quia Virginem credidit, aut cum puella fornicationis rea, producit-ne irregularitatem. *ib.* Caſ. 115.

Matrimonium contractum poſt Ordinationem aut Profeſſionem ſolennem, producit-ne Irregularitatem? Hæc Irregularitas cuinam eſt reſervata. *ib.* Caſ. 9. & 117.

Filius natus ex Patre, qui poſt legitimum Matrimonium Ordines ſacros ſuſcepit, & dein ſuum matrimonium conſummavit, eſt-ne irregularis. *ib.* Caſ. 118.

Infantes reperti aut expoſiti ſunt-ne irregulares. *ib.* Caſ. 119.

Infantes Parentum Idololatrarum, qui invicem nupſerunt, licet propinqui eſſent cognati in linea collaterali, ſunt-ne irregulares. *ib.* Caſ. 1c

Bigamia interpretativa producit-ne irregularitatem, *ib.* Caſ. 110. & 114

Qui duo contraxerunt matrimonia, non autem niſi unum conſummarunt, ſunt-ne irregulares? Quænam Eccleſiam induxit ratio, ut bigamos irregulares declararet. Caſ. 111.

Bigamia producit-ne irregularitatem in infidelibus ad fidem converſis? Eccleſia Latina ſentit-ne aliter hac in re ac Græca Eccleſia? *ib.* Caſ. 112.

Eunuchi ſunt-ne irregulares, tam ad effectum recipiendi, quam ad effectum exercendi Sacros Ordines, *ib.* Caſ. 105.

Qui conſentiunt, ut Eunuchi fiant, ad conſervandam vocem ſuavem, aut ad vulnus aliquod curandum, ſunt-ne irregulares. *ib.* Caſ. 106.

Is, cui, in adulterio deprehenſo, virilia amputata fuerunt, fit-ne irregularis. *ib.* Caſ. 107.

Sodomia inducit-ne irregularitatem. *ib.* Caſ. 13.

Crimen Hæreſis inducit-ne irregularitatem? Hæretici ceſſant-ne irregulares eſſe, poſt reditum ſuum in Eccleſiam? Quænam eſt quoad illud diſciplina Eccleſiaſtica in Gallia. *ib.* Caſ. 108.

Infantes Hæreticorum ſunt-ne irregulares reſpectu Ordinum & Beneficiorum. *ib.* Caſ. 109.

Poſtquam aliquis incidit in Irregularitatem, poteſt-ne exercere Juriſdictionem voluntariam. *ib.* Caſ. 97. & Tom. 2. v. *Excommunicatio*. Caſ. 55

Irregulares fiunt-ne inhabiles ad exercendam omnis generis Juriſdictionem. Tom. 2. v. *Parochus* Caſ. 12.

Defectus Nativitatis honeſtioris, infamia publica, & pœnitentia publica inducunt-ne irregularitatem. Tom. 2. v. *Irregularitas* Caſ. 120.

Canones excludebant-ne octo primis ſæculis illegitimos à Sacris Ordinibus? Quænam ſunt Concilia, quæ primo inceperunt illos ab eis excludere. *ib.*

Crimina notoria producunt-ne Irregularitatem? Quænam eſt quoad hoc Juriſprudentia Galliæ, *ib.* Caſ. 13. & 125.

Irregularitas orta ex defectu honeſtioris nativitatis, aut ex crimine, tollitur-ne Profeſſione Religionis ſolemni, tam cum effectu, ut Sacros quis poſſit Ordines recipere, quam ut provideri poſſit dignitatibus regularibus? *ib.* Caſ. 134. & Tom. 1. v. *Diſpenſatio Irregularitatis* Caſ. 25.

Ignorantia linguæ latinæ producit-ne in Sacerdote Eccleſiæ Latinæ Irregularitatem? Tom. 2. v. *Irregularitas* Caſ. 126.

Irregularitas eſt-ne obſtaculum Jubilæo conſequendo? Confeſſarii poſſunt-ne tempore Jubilæi abſolvere ab irregularitate? Tom. 1. V. *Diſpenſatio irregularitatis* Caſ. 22.

Qui celebrant in loco polluto aut interdicto, aut præſente homine notoriè excommunicato, ſunt-ne irregulares? Tom. 2. v. *Irregularitas*. Caſ. 129. & Tom. v. *Altare* Caſ. 6.

Receptio Denariorum publicorum, aut denariorum privatorum, quorum alicui ratio reddenda eſt, inducit-ne irregularitatem? An aliqua fieri hic poteſt exceptio. Tom 2. v. *Irregularitas* Caſ. 133.

Si quis eandem perſonam bis baptizet, incidit-ne una cum illa in irregularitatem. *ib.* Caſ. 130.

Si quis eandem perſonam ſecunda vice baptizet ſub conditione, ſive bona cum fide, ſive ex ignorantia, ſive cognita cauſa, incidit-ne in irregularitatem *ib.* Caſ. 131.

Reiteratio Sacramentorum Confirmationis & Ordinum Sacrorum producit-ne irregularitatem? Eſt-ne æque culpabilis ac reiteratio Baptiſmi. *ib.* Caſ. 132.

Fit-ne irregularis qui bis Tonſura inaugurandum ſe curat, *ib.* Caſ. 15.

Irregularitas in genere an Patronis jus præſentandi ad Beneficia aufert. Tom. 3. v. *Patronus* Caſ. 12.

Irregulares fiunt-ne incapaces ad poſſidenda Beneficia, & ipſorum Proviſiones fiunt-ne irritæ ac nullæ, Tom. 3. v. *Proviſio Beneficiaria* Caſ. 18. & Tom. 3. v. *Reſignatio* Caſ. 5.

Intruſio in Beneficium producit-ne irregularitatem. Tom. 2. v. *Irregularitas* Caſ. 128.

Beneficiatus eſt-ne ipſo jure ſuo beneficio privatus ex cauſa irregularitatis. Sunt-ne quædam cauſæ in quibus beneficio ſuo privetur ipſo facto, *ib.* Caſ. 98.

Irregularitas, in quam quis incidit poſt obtentionem Beneficii, an illud vacare facit ipſo jure. *Ib.* Caſ. 8.

Beneficiarius irregularis non culpabilis, tenetur-ne ſuum dimittere beneficium, & poteſt-ne ad illud cogi, Ib. Caſ. 8.

An omnis irregularitas orta ex defectu vel ex delicto, impedimentum eſt, quod excludat à Beneficiis & Ordinibus, Ib.

Promotio ad Ordines facta per ſaltum, producit-ne irregularitatem, Ib. Caſ. 127.

Qui fingunt ſe quemdam recepiſſe Ordinem, & ejus publicè faciunt functiones, ſunt-ne irregulares. *ib.* Caſ. 83.

Subdiaconus ligatus quibuſdam cenſuris fit-ne irregularis, ſi apud Altare miniſtrat abſque manipulo. *ib.* Caſ. 84.

Diaconus qui aquam benedictam conficit ex mandato Parochi eſt-ne irregularis. & ejus irregularitas eſt-ne Papæ reſervata? Ib. Caſ. 85. & Tom. 2. v. *Exorciſmus*. Caſ. 7.

Diaconus qui furtim ſe refert in Confeſſionale Tribunal, confeſſioneſque audit, nullas tamen abſolutiones dedit, eſt-ne irregularis. & ejus irregularitas cuinam eſt reſervata. Tom. 2. v. *Irregularitas* Caſ. 87.

Acolyti vel Laici, qui functiones Subdiaconorum exercent ſine manipulo, ſunt-ne irregulares. *ib.* Caſ. 86.

Qui irregularis eſt pro Sacerdotio, eſt-ne Irregularis pro omnibus quoque Ordinibus inferioribus? *ib.* Caſ. 100.

Qui Ordines accepit in fraudem Epiſcopi Originis, illoſque dein exercet, eſt-ne Irregularis? Tom. 2. V. *Epiſcopus* Caſ. 2.

Sacerdos, qui poſtquam in primo iræ motu conſacerdotem percuſſit, celebrat, eſt-ne irregularis? Tom. 2. v. *Excommunicatio* Caſ. 1.

Sacerdos irregularis factus ex eo, quod conſilium dederit & procuraverit homicidium, poteſt-ne celebrare & functiones ſuorum Ordinum exercere, antequam à ſuo Superiore ſe reſtituendum curaverit? Tom. 2. v. *Irregularitas* Caſ. 1.

Ii qui Ordines Sacros ſuſceperunt, & Majores vel Minores exercent in Cenſuris, ſunt-ne irregulares? *ib.* Caſ. 92.

Receptio aut exercitium Ordinum Sacrorum, in excommunicatione, ſuſpenſione aut interdicto inducit-ne ſemper Irregularitatem? Ib. Caſ. 93. 94. & 95.

Sacerdos, cujus facultas & poteſtas celebrandi revocata eſt, quique hoc non obſtante & quia poſt mortem Epiſcopi reſtitui ſe curaverit, celebravit, eſt-ne Irregularis? Ib. Caſ. 91.

Sacerdos qui prædicat, dum ſuſpenſus eſt, fit-ne Irregularis? Ib. Caſ. 7.

Quandonam Clericus ſuſpenſus irregularis fit, aut non? *ib.* Caſ. 22.

Ignorantia cenſurarum culpabilis aut non culpabilis excuſat-ne ab irregularitate illos, qui in hiſce cenſuris celebrarent? *ib.* Caſ. 89.

Violatio cujuſcunque ſit ſuſpenſionis producit-ne irregularitatem Caſ. 22.

Violatio Excommunicationis minoris aut interdicti inducit-ne irregularitatem? Tom. 2. v. *Excommunicatio* Caſ. 35. & Tom. 2. v. *Interdictum* Caſ. 10.

Sacerdos, qui poſtquam ob deſertum Vadimonii diem ſuſpenſus declaratus eſt, comparet deinceps, & celebrat, quia ſe reſtituendum curaverit, eſt-ne irregularis? Tom. 2. v. *Irregularitas* Caſ. 89. & Tom. 3. v. Suſpenſio Caſ. 29. & 30.

Sacerdos ab omnibus ſuis functionibus ſententiâ Officialis contradictoriâ, ſuſpenſus declaratus, uſque dum in Seminario per aliquod tempus manſerit, eſt-ne irregularis, cum poſt ſimplicem denuntiationem Superiori factam, quod intrare vellet, eo hoc negante, in foro ſæculari, agendi ejus modum irritum declarari curaverit, & deinceps in alia Diœceſi celebret? Tom. 2. v. *Irregularitas* Caſ. 90.

Qui contraxerunt irregularitatem poſſunt-ne ab alio Epiſcopo reſtitui, quam ab illo, cujus cenſuras violarunt? Tom. 3. v. *Suſpenſio* Caſ. 51

Suſpenſio à Beneficio tantum, reddit-ne irregulares illos, qui eam violant? Tom. 2. v. *Irregularitas* Caſ. 17. & 95.

Epiſcopi an, ut ſolvantur à ligamine Cenſuræ Irregularitatis, tenentur ad Papam recurrere vel ad Metropolitanum, Tom. 3. v. *Simonia* Caſ. 43.

Epiſcopus & quilibet alius Prælatus ſuſpenſus, qui quaſdam Ordini ſuo proprias functiones exercet, fit-ne Irregularis. Tom. 2. v. *Irregularitas* 14. & 18.

Cum Regnum aliquod interdicto Generali ſubjectum eſt, an Epiſcopi celebrare poſſunt & conſecrare chryſma ſacrum die primæ Dominicæ Cœnæ, quin fiant Irregulares. *ib.* Caſ. 19. & 21.

Epiſcopus ſuſpenſus à Collatione Beneficiorum fit-ne irregularis, ſi poſtea quædam conferat Beneficia. *ib.* Caſ. 20.

Irregularitas eſt-ne Cenſura vel pœna. Cenſetur-ne aliquis ab illa liberatus proviſione Beneficiorum, ubi hæc habetur clauſula: *& cum abſolutione à cenſuris ad effectum?* *ib.* Caſ. 96. & T. 2. v Excommunicatio Caſ. 56.

Epiſcopi poſſunt-ne diſpenſare de irregularitate, Tom. 2. v. *Ordines* Caſ. 31. & Tom. 1. v. *Diſpenſatio irregularitatis* Caſ. 1. 2. 5. 7. 8.

Irregularis ex defectu vel ex delicto à quonam obtinere debet diſpenſationem. Tom. 2. v. *Irregularitas* Caſ. 8.

ITER.

Poteſt-ne aliquis diebus Dominicis ac Feſtis iter facere, quin reum peccati ſe reddat. Tom. 1. v. *Dies Dominici ac Feſti* Caſ. 4.

Qui iter faciunt, tenentur-ne ad jejunandum. Tom. 3. v. *Jejunium* Caſ. 6.

JUBILARIUS.

Poſſunt-ne diſpenſari Jubilarii ab obligatione divinis officiis aſſiſtendi. Tom. 1. v. *Canonicus* Caſ. 16. & Tom. 1. v. *Diſtributiones quotidianæ*. Caſ. 3.

JUBILÆUM.

Vide hujus Vocis Proœmium.

Competit-ne Epiſcopis jus differendi publicationem Bullarum Jubilæi quantum ipſis placet. Tom. 2. v. *Jubilæum* Caſ. 1. & Tom. 2. v. *Indulgentia* Caſ. 2.

Illa dilatio reddit-ne illos peccati reos? An illos diſpenſat à facienda inpoſterum illarum publicatione, imprimis ſi cauſæ propter quas Papa Jubilæum conceſſit, non amplius ſubſiſtant. Tom. 2. v. *Jubilæum* Caſ. 3.

Competit-ne Epiſcopis jus addendi aliquid conditionibus in Bulla ad conſequendum Jubilæum præſcriptis, & qui negligerent ſatisfacere illi quod Epiſcopus adjeciſſet, obtinerent-ne Jubilæum. *ib.*

Bullæ Jubilæi remittunt - ne pœnas injunctas in foro exteriori Eccleſiaſticis, ſicut in foro interiori pœnitentiæ. *Ib.* caſ. 11.
Qui dum ſunt in ſtatu peccati mortalis implent conditiones Jubilæi, præſcriptas in Bulla, ante vel poſt confeſſionem nanciſcuntur-ne Jubilæum. *Ib.* Caſ. 14. & 14.
An abſolutè confiteri oportet, ut Jubilæum quis conſequi poſſit, & an non ſufficit verè contritum eſſe, & omnia quæ in Bulla præſcripta ſunt obſervare? *ib.* Caſ. 8.
Sufficit-ne ad confeſſionale Tribunal accedere tempore Jubilæi, ut iſtud quis poſſit conſequi. Ib. Caſ. 5.
Sacerdos qui non habet caſus reſervatos, poteſt-ne ab illis tempore Jubilæi abſolvere Pœnitentem, qui nullum habet deſiderium Jubilæum conſequendi. *Ib.*
An omnis generis Confeſſarii tempore Jubilæi ſuos Pœnitentes abſolvere poſſunt à cenſuris & Irregularitate? Irregularitas eſt-ne obſtaculum, quo minus quis Jubilæum poſſit nanciſci? Tom. 1. v. *Diſpenſatio Irregularitatis* caſ. 22.
Parochi poſſunt-ne ſe gerere tempore Jubilæi tanquam Confeſſarios approbatos. Tom. 1. v. *Confeſſir.* caſ. 15.
Confeſſiones factæ Parocho ſuo in aliena Parochia, ſine conſenſu Titularis, ſufficiunt-ne ad conſequendum Jubilæum. *Ib.* cap. 16.
An tempore Jubilæi unicuique liberum eſt eligere Confeſſarium quemcunque voluerit. Tom. 2. v. *Jubilæum* Caſ. 4.
Qui in fraudem Jurisdictionis Ordinarii tempore Jubilæi confitentur extra Diœceſim, obtinent ne illud? *Ib.* caſ. 6.
Religioſi, qui tempore Jubilæi confitentur Confeſſariis ſui Monaſterii non approbatis ab Epiſcopo, impetrant-ne illud: *Ib.* Caſ. 7.
Prælati Regulares poſſunt-ne tempore Jubilæi Religioſum quemcunque voluerint approbare ad audiendas Confeſſiones Famulorum ac Fratrum Monaſterii? Tales Confeſſiones ſunt-ne irritæ ac nullæ. *Ib.* caſ. 9.
Sacerdos non approbatus ad audiendas Confeſſiones Religioſorum, poteſt-ne illarum excipere Confeſſiones tempore Jubilæi. Tom. 1. v. *Confeſſio* caſ. 17.
Pœnitentes tenetur-ne hoc tempore æquè ſtrictè Deo ſatisfacere ac alio tempore? Sacerdotes poſſunt-ne, quin ipſis ſatisfactiones criminibus proportionatas imponant? Quænam eſt Eccleſiæ mentio & indoles in concedendis indulgentiis. Tom. 2. v. *Jubilæum* caſ. 10
Confeſſarii debent-ne facilius hoc, quam alio tempore abſolutionem conferre iis, qui habitum peccandi contraxerunt. *Ib.* caſ. 12.
Habent-ne jus remittendi Jubilæi iis, quos non ſat bene præparatos ad illud conſequendum deprehendunt? poſſunt-ne abſolvere à caſibus reſervatis, tempore illo. *Ib.* caſ. 13.
An Jubilæum eodem Jubilæi tempore plus quam ſemel obtineri poteſt, ita ut quis pluries à caſibus reſervatis abſolvatur. *Ib.* caſ. 17.
Pœnitentes, qui poſtquam ſe vi Jubilæi abſolvi curarunt à cenſuris, negligunt poſtea reliquas conditiones præſcriptas implere, relabuntur-ne in reſervationem Cenſurarum. *Ib.* caſ. 16.
An omnes reliquæ Indulgentiæ ſuſpenſæ ſunt anno Jubilæi Univerſalis, eis quoque non exceptis quæ non ſunt plenariæ. *Ib.* caſ. 18.
Indulgentiæ Jubilæi, an mortuis pariter ac vivis proſunt? An illis certò applicantur? Sunt-ne plures indulgentiarum ſpecies. *Ib.* caſ. 19

JUDÆI.

Vide hujus vocis Proœmium.

Matrimonia cum Judæis contracta ſunt-ne valida ac licita. Tom. 2. v. *Impedimentum Diſparitatis Cultus* caſ. 1.
Sunt-ne cogendi ad amplectendam Religionem Chriſtianam. Tom. 2. v. *Infidelis* caſ. 4.
Principes poſſunt-ne illos privare bonis uſurariis, quæ acquiſiverunt, & poſſunt-ne ea ſibi applicare. Tom. 2. v. *Judæi* caſ. 1.
Sententia contra Judæos, quæ decernit bonorum illorum confiſcationem in uſum Principis, eſt-ne titulus ſufficiens, quo iſti Principes illa bona tutò retinere poſſunt. *Ib.* caſ. 2.
Domini & alii poſſunt-ne accipere dona quæ Judæi ipſis afferunt ad captandam eorum benevolentiam atque protectionem? *Ib.*

JUDEX.

Vide hujus tituli Proœmium.

Judices tenentur-ne judicare ſecundum allegata & probata. Tom. 2. v. *Judex* caſ. 3.
Tenentur-ne ſe conformare opinioni maxime probabili tam in cauſis civilibus, quam criminalibus. *Ib.* caſ. 4.
Poſſunt-ne in cauſis civilibus & criminalibus è litera legis recedere, ut mentem legis ſequantur. *Ib.* caſ. 5.
Poſſunt-ne in judiciis ſuis ferendis, ſe conformare ad legem aliquam in loco ſuo vigentem, licet Juri naturali adverſetur. *ib.* caſ. 8.
Quum male judicarunt ex malitia aut imprudentia, tenentur-ne præſtare damnum datum partibus. *Ib.* caſ. 7. & Tom. 3. v. *reſtitutio* caſ. 134.
Poſſunt-ne ſe favorabiles exhibere Pauperibus cum præjudicio Divitum. Tom. 2. v. *Judex* caſ. 14.
Cum jus utrinque æqualiter videtur probabile an munera accipere poſſunt ad judicandum potius in favorem unius, quàm alterius? Tenenturne illa reſtituere munera? *ib.* caſ. 13.
Peccant-ne cum conveniunt de aliqua ſumma pro judicio ferendo? Sunt-ne in hoc caſu Simoniaci, ſi ſint Eccleſiaſtici Judices. Tom. 3. v. *Simonia* caſ. 20.
Cum acceperunt à partibus pecuniam, ut judicent, tenentur-ne ad reſtitutionem, cuinam reſtituere debent. Tom. 2. v. *Judex* Caſ. 11.
Cum Salaria habent fixa, tenentur-ne ad reſtitutionem, ſi negligant vacare exercitio ſui muneris? *Ib.* caſ. 9.
Tenentur-ne ad reparandum damnum, quod cauſantur recuſando ad Tribunal ſeſe referre, ſub prætextu quod ſciant Collegas ſuos corruptos fuiſſe & judicaturos eſſe contra juſtitiam. tom. 3. v. *Reſtitutio* caſ. 139. & Tom. 1. v. *Canonicus* Caſ. 19.
Denegatio Juſtitiæ obligat-ne eos ad rependendum damnum, quod ſunt cauſati. Tom. 2. v. Judex caſ. 12.
Poſſunt-ne abſtinere à Judicio ferendo, quodcunque inde ſcandalum oriri poſſit, cum agitur de bono publico, aut commodo privati. Tom. 3. v. *Scandalum* caſ. 5.
Poſſunt-ne exigere ſportulas Judiciarias, cum Procurator Generalis ſolus aut ejus ſubſtitutus partes ſe exhibent? Eſt-ne quædam pœna iis decreta qui contravenire audent. Tom. 2. v. *Judex* caſ. 21.
Cum Judices ſcandalum publicum præbuerunt, tranſcendendo ſuam poteſtatem, poſſunt-ne denegata abſolutione cogi ad illud publicè agnoſcendum. *Ib.* caſ. 10.
Qui alius fuerunt ſententiæ ac reliqui, poſſunt-ne ſubſcribere ſententiæ pronuntiatæ, licèt injuſtam credant? *Ib.* caſ. 19.
Judicum poteſtas expirat-ne apud Gallos mortuo Rege? Tom. 3. v. *Pœnitentiarius* caſ. 4.
Poſſunt-ne validè ſuum exercere officium, in territorio, quod ipſorum Jurisdictioni non ſubjacet? Tom. 2. v. *Judex* caſ. 23.
Judices habent-ne in parvis Jurisdictionibus hanc immunitatem, ut non poſſint eligi Collectores? *ib.* caſ. 22.
Poſſunt-ne exigere juramentum ab aliquo quem ſciunt Conſcientia prorſus carere, & facilè induci poſſe ad perjurium? *ib.* caſ. 28
Poſſunt-ne cogere quendam, ut deponat in re, quam non niſi ſub fide ſecreti ſcit? Tom. 3. v. *Secretum.* Caſ. 5.
Cum Perſona, cui juramentum impoſitum fuerat, illud præſtitit, an Judices etiam adverſæ Parti juramentum ſine peccato deferre poſſunt? Tom. 2. v. *Judex* Caſ. 20.
Poteſt-ne in foro Juramentum exigi à debitore, cum perſuaſum eſt, quod pejeraturus ſit? Tom. 3. v. *Perjurium* Caſ. 6. 15. & 21.
Cum Judex Eccleſiaſticus ſententiam Excommunicationis pronuntiavit, de cujus validitate juſtis de cauſis dubitatur, eſt-ne nihilominus præſumendum quod vera ſit ac juſta? Tom. 2. v. *Excommunicatio* Caſ. 30.
In dubio, num Judex competens ſit, ſemper-ne illi obediendum? Tom. 2. v. *Excommunicare* Caſ. 4.
Poſſunt-ne pronuntiare ſuper depoſitione Teſtium, quos non audiverunt ipſimet? Tom. 3. v. *Teſtis* Caſ. 18.
Judices, quamvis incapaces, poſſunt-ne ſuum munus exercere unum adhuc annum qui ipſis deeſt, ad hoc, ut ſint Veterani? Tom. 3. v. *Veteranus* Caſ. 1.
Licet-ne Judices ſollicitare? Tom. 2. v. *Litig.* r.
Poſſunt-ne ſolutioris vitæ mulieres tolerare in urbe, ad evitanda majora mala? Sunt-ne denegatione abſolutionis cogendi ad illas ejiciendas ex urbe? Tom. 3. v. *Judex* Caſ. 10. & Tom. 2. v. *Lex* Caſ. 4.
Judices Regni judicant-ne in Gallia de ſeparatione quoad corpus & bona, excluſis Judicibus Eccleſiaſticis? Tom. 1. v. *Divortium* Caſ. 9.
Poſſunt-ne cognoſcere de oppoſitionibus matrimonii? Tom. 2. v. *Oppoſitio ad matrimonium* Caſ. 2.
Quonam in caſu cognoſcere poſſunt de ultima Defunctorum Voluntate? Tom. 1. v. *Beneficiarius* Caſ. 2. & 8.
Judices Laici poſſunt-ne cognoſcere de rebus Eccleſiaſticis, quales ſunt ſententiæ excommunicationis? Tom. 1. v. *Appellatio* Caſ. 11.
Sunt-ne quidam caſus, in quibus Judices Laici una cum Judice Eccleſiaſtico cognoſcant de Crimine Clerici? Tom 2. v. *Judex* Caſ. 30.
Judices Criminales poſſunt-ne condemnare reos ad pœnas quaſdam afflictivas, etiamſi nulli adſint accuſatores? Tom. 2. v. *Judex* Caſ. 2.
Poſſunt-ne illum condemnare ad pœnam minorem, quam meretur? *ib.* Caſ. 6.
Judices, ſi ejuſdem cum accuſato criminis rei ſint, an bona cum conſcientia condemnare illum poſſunt? *ib.* Caſ. 18.
Poſſunt-ne accuſatum abſentem condemnare antequam illum citaverint compariturum, & reſponſurum objectionibus Teſtium? *ib.* Caſ. 24.
Cum agitur de pœna capitis reo infligenda, & lex nihil habeat expreſſi, an ſemper mitiorem partem ſequi debent? *ib.* Caſ. 25.
Poſſunt-ne condemnare ad mortem, ad remos, aut ad alia tormenta reum adverſus quem leges ejuſmodi pœnas minimè decernunt? *ib.* Caſ. 26.
Poſſunt-ne uti verbis captioſis & æquivocis in interrogatoriis rei, ut hoc modo veritatem ex ipſo eliciant, ipſique quaſi ſurripiant? *ib.* Caſ. 15. & 16.
Si Depoſitiones pro & contra Accuſatum utrinque ſint æquales, tenentur-ne illum abſolvere? Tom. 3. v. *Teſtis* Caſ. 9.
Poſſunt-ne pronuntiare de Accuſato, quando Teſtes in diverſas abeunt circumſtantias, quæ ſubſtantiam criminis mutant, aut non mutant? *ib.* Caſ. 10. & 11.
Poſſunt-ne condemnare accuſatum ſuper depoſitione duorum Teſtium, quorum unus diem & locum criminis commiſſi denotat, alter autem ſe horum meminiſſe negat? *Ib.* caſ. 12.
Poſſunt-ne pro bono Reipublicæ condemnare Innocentem, ad pœnas quaſdam afflictivas aut pecuniarias. Tom. 2. v. *Judex* caſ. 1. & 3.
Fiunt-ne aliquando Irregulares? Quonam in caſu? Tom. 1. v. *Diſpenſatio Irregularitatis* caſ. 20. & Tom. 2. v. *irregularitas* caſ. 31. 56. & 57.
Cum in cauſa criminali Partes tranſegerunt, poſſunt-ne litem indeciſam relinquere? Tom. 2. v. *Judex* Caſ. 17.
Index Præpoſituræ aut Præſidialis fori poteſt-ne ad ſupplicium ducendum curare Clericum nefariæ cædis convictum, non obſtante interjecta ipſius appellatione? *ib.* caſ. 27.
Quænam fuit intentio, cum Eccleſiaſtici Judices in foris ſecularibus inſtituerentur? Tom. 1. v. *Clericus* caſ. 4. & Tom. 1. v. *Diſtributiones quotidianæ.* caſ. 11.
De quibusnam criminibus cognoſcunt in Gallis Judices Eccleſiaſtici? Tom. 1. v. *Divortium.* caſ. 9.
Ipſorum authoritas debet-ne intervenire in diſſolvendis ſponſalibus legitime contractis? Sunt-ne quidam caſus, in quibus ut illorum, authoritas intercedat, non ſit neceſſarium? Tom. 3. v. *Sponſalia* caſ. 48. 49. 52. 53. 54. & 56.
Poſſunt-ne diſſolvere ligamen matrimonii, ſi ſolæ Partes affirment, quod intercedat inter ipſos impedimentum dirimens? Tom. 2. v. *Impedimentum ligaminis* caſ. 3.
Poſſunt-ne pronuntiare exilii pœnam adverſus reos Clericos? Tom. 2. v. *Officialis* caſ. 10. & 14.
Epiſcopi & Officiales ſunt-ne Clericorum Judices tam in Cauſis diſciplinam ſpectantibus quàm in cauſis criminalibus. Tom. 2. v. *Judex* caſ. 30.
Eſt-ne quilibet in Gallia obligatus ad ſe ſubjiciendum Judici Eccleſiaſtico à Papa delegato? Tom. 1. v. *Appellatio* Caſu 2.

Si ſenten-

Digitized by Google

Si ſententia judicis injuſta ſit in uno Capite, poteſt-ne appellari ab ea, licèt juſta ſit in reliquis Capitibus. *ib.* Caſ. 10.

JUDICIUM

Quonam modis gravari aliquis poteſt judicio in ſe lato tom. 1. v. *Appellatio* Caſ. 4.

Judicia pronunciata in Eccleſiis aut Cœmeteriis ſunt-ne nulla. tom. 2. v. *Index* Caſ. 23.

JURAMENTUM

Vide hujus Vocis Proœmium.

Juramenta ſunt-ne ſuâ natura peccata Quonam in caſu licita ſunt. Quid eſt Juramentum, ſunt-ne varii generis juramenta. Sancti ſunt-ne juramentis uſi quænam conditiones licita reddunt juramenta. tom. 2. v. *Juramentum* Caſ. 9. & tom. 3. v. *Perjurium* Caſ. 2.

Eſt-ne ſemper mortale peccatum in vanum jurare. tom. 2. v. *Juramentum* Caſ. 2.

Pejerat-ne, qui jurat ſine intentione jurandi, ſed tantum ex habitu, & quadam quaſi convenientiâ. tom. 3. v. *Perjurium* Caſ. 2.

Sunt-ne abſolvendi ii, qui cum contraxiſſent habitum jurandi quotidie, non amplius voluntariò jurant quàm ſemel aut bis per integram ſeptimanam tom. 1. v. *Abſolutio* Caſ. 24.

Eſt-ne peccatum ſine neceſſitate jurare per Cœlum, per Caput ſuum aut per vitam ſuam, & quæ ejuſmodi ſunt alia juramenta. tom. 2. v. *Juramentum*, Caſ. 3. & 4.

Eſt-ne peccatum falsò aut verum jurare ex imprudentia. *Ib.* Caſ. 5.

Eſt-ne peccatum juramento confirmare rem aliis, quam jam credunt. *ibidem.* Caſ. 5.

Eſt-ne peccatum jurando proferre ſanctum Dei nomen *ibid.* Caſ. 6.

Si quis jurando ſe aliquam rem facturum eſſe, aliud intendat, quam is cui jurat, tenetur-ne ſuum implere juramentum. *ibid.* Caſ. 7.

Si quis jurando quod aliquam rem facturus ſit, intentionem habeat, curandi ut ab illa facienda diſpenſetur, peccat-ne & eſt-ne obligatus ad implendum promiſſum ſuum. *ibid.* Caſ. 10.

Eſt-ne majus peccatum falsò jurare per verum Deum, quàm verum jurare per falſos Deos tom. 3. v. *Perjurium* Caſ. 1.

Juramentum, quod quis implere potuit quodam tempore, obligat-ne alio quàm eo tempore, quod determinatum fuit. tom. 2. v. *Juramentum* Caſ. 11.

Ceſſat-ne obligatio juramenti, ubi ejus impletio impoſſibilis ſit aut illicita. *ib.* Caſ. 12.

Juramento confirmata promiſſio alicujus rei quæ nec bona eſt nec mala, ſed mixta & dubia, obligat-ne *Ib.* Caſ. 14.

Juramentum infantis eſt-ne validum, poteſt-ne ſalva Conſcientia exigi juramentum ab infante. *Ib.* Caſ. 16.

Poteſt-ne quis in foro affirmare, quod ſumma, quam vult repetere, legitimè debita ſit, cum dictum debitum in alium tranſtulit. tom. 3. v. *Perjurium* Caſ. 3.

Juramentum de non acceptanda unquam Prælatura aut Superioritate eſt-ne licitum poteſt-ne citra peccatum infringi. tom. 2. v. *Juramentum* Caſ. 13.

Canonicus poteſt-ne, ſine violatione juramenti, non obſervare ſtatutum Capituli. abolitum ex eo, quod uſu non vigeat *ibid.* Caſ. 18.

Chriſtianus poteſt-ne recipere juramentum ab Ethnico, qui non niſi per idola ſua jurat: poteſt-ne ipſum inducere ad jurandum hoc modo. *ibid.* Caſ. 17.

Tenetur-ne quis implere, quod cum juramento promiſit nonniſi ut vitam ſuam conſervaret. *ib.* Caſ. 15.

Reges qui iis juramentis, quæ in coronatione ſua fecerunt poſtea quædam contraria juramenta præſtent, an illa ſervare poſſunt. tom. 3. v. *Præſcriptio* Caſ. 15.

Juramentum reddit-ne inviolabilia promiſſa facta. tom. 1. v. *Debitum Conjugale* Caſ. 54.

Semper-ne & in omni caſu obligatio eſt Juramentum factum ſervandi, tom. 3. v. *Sponſalia* Caſ. 8. & 12.

Juramentum poteſt-ne aliquod ferre præjudicium obligationi, quam quis jam contraxit. *ibid.* Caſ. 22. 23. & 42.

Quænam requiruntur Conditiones ad juramentum, ut ſit licitum, *ib.* Caſ. 23. & tom. 3. v. Perjurium. Caſ. 2.

Reddit-ne validos omnis generis Contractus factos violenter, An ſemper juramentum præſtitum ſervandum eſt. tom. 2. v. *impedimentum metus* Caſ. 6.

Poteſt-ne peti diſpenſatio pro omnis generis juramentis, & ad quem ob iſtud recurrere oportet, tom. 1. v. Diſpenſatio juramenti Caſ. 1. & *ſeqq.*

Eſt-ne implendum juramentum injuſtum ac illicitum. tom. 3. v. *Teſtis.* Caſ. 3.

Eſt-ne implendum promiſſum juramento confirmatum. tom. 2. v. Jurare Caſ. 15.

Impuberes qui ſponſalia ſua juramento confirmarunt, poſſunt-ne poſtquam ad annos pubertatis pervenerunt, revocare. tom. 3. v. *Sponſalia* Caſ. 6.

Falſum juramentum factum in propria cauſa eſt-ne caſus reſervatus in quibuſdam diœceſibus. tom. 1. v. Caſ. 19.

Cum judex cognoſcit, quod homo qui ad ipſum defertur ad juramentum præſtandum, Conſcientiâ omnino careat. & jam ſæpius pejeraverit, poteſt-ne pati ut juramentum præſtet, quin occaſio ſit ipſi perjurii præſtandi, tom. 2. v. *Judex* Caſ. 28.

Si is qui delatus eſt ad Judicem præſtitit juramentum, poteſt-ne quoque alteri parti juramentum imponere. *ib.* Caſ. 29.

JURAMTNTUM FIDELITATIS

Vide hujus Tituli Proœmium.

Epiſcopus poteſt-ne vi Gallia in Bullarum Româ obtentarum ſuas exercere functiones ante juramentum fidelitatis Regi præſtitum. Si Rex neget illum recipere, aut rationum Fiſci Curia nolit illum inſinuare, an regalia manent aperta ſi Rex voluntariò vel invitus abeſſet à Regno, ſufficeret-ne juramentum præſtare intra manus Generalis illius Locumtenentis. Eſt-ne neceſſarium, ut Epiſcopi iſtud præſtent Sacramentum in propria perſona. tom. 2. v. *Juramentum Fidelitatis* Caſ. 1.

Jus indultorum Juramenti fidelitatis eſt-ne antiquum, & quadam Eccleſiaſtica Conſtitutione fundatum. Qui indultum habet juramenti Fidelitatis, poteſt-ne præveniri ab Ordinario indultum iſtud Jocluditne Decretum irritans. Quæ nam eſt quoad iſtud juris prudentia Galliæ *ibid.* caſ. 2. & tom. 2. v. *Indultarius* Caſ. 1.

Dignitates Eccleſiaſticæ ſunt-ne obnoxiæ Regiis Indultariis ſacramenti Fidelitatis, & læti adventus ad coronam. tom. 2. v. *Graduatus* Caſ. 7.

JURISDICTIO

Vide hujus Vocis Proœmium.

An Exercitium omnis Juriſdictionis ſæcularis in Eccleſiis & Cœmeteriis vetitum eſt. Et judicia ibi lata ſunt-ne irrita ac nulla. tom 2. v. *Index* Caſ. 23.

Quænam eſt differentia inter juriſdictionem Contentioſam & Gratioſam. tom. 3. v. *Pœnitentiarius* Caſ. 4.

Sunt-ne variæ Juriſdictionis Eccleſiaſticæ ſpecies. An in uno æque ac in alio exerceri poſſunt loco. An omnes ad Eccleſiam pertinent. Epiſcopi an omnes illas juriſdictiones exercere poſſunt per ſe ipſos aut ſuos Miniſtros. An ad illas exercendas delegare poſſunt unam eandemque Perſonam Si plures delegent, an una, quod alterius eſt, ſuſcipere valet & peragere. tom 2. v. *Impedimentum Clandeſtinitatis* Caſ. 6. 16. & 17. & tom. 2. v. Epiſcopus Caſ. 16. & tom. 11. v. *Excommunicare* Caſ. 12. & tom. 3. v. *Parochus* Caſ. 12.

Juriſdictio quaſi Epiſcopalis. tom. 2. v. *Impedimentum Clandeſtinitatis* Caſ. 19.

Superiores Eccleſiaſtici Cenſuris ligati poſſunt-ne exercere actus puræ Juriſdictionis Perdunt-ne illam excommunicatione majori. tom. 2. v. *Excommunicatio* Caſ. 55. & tom. 2. v. *Excommunicatio.* Caſ. 6.

Prælati, qui non ſunt in ſacris, poſſunt-ne ſuam exercere Juriſdictionem. tom. 2. v. *Excommunicare* Caſ. 10. & tom. 2. v. *Excommunicatio* Caſ. 55.

Amittitur-ne poteſtas Juriſdictionis peccato mortali. tom. 2. v. *Indulgentia* Caſ. 14.

Irregularitas, in quam quis incidit, aufert-ne ipſi poteſtatem exercendi juriſdictionem voluntariam. tom. 2. v. *irregularitas* Caſ. 97.

Abbates nondum benedicti poſſunt-ne ſuam exercere juriſdictionem tom. 1. v. *Abbas* Caſ. 8.

Abbatiſſæ poſſunt-ne ſuam exercere Juriſdictionem, antequam poſſeſſionem ſuæ Abbatiæ capeſſiverint. tom. 1. v. *Abbatiſſa* Caſ. 1.

Ordinatio collata ab Epiſcopis Hæreticis confert-ne juriſdictionem tom. 2. v. *Ordines* Caſ. 10.

Juriſdictio Epiſcopalis extenditur-ne ad omnes Parochos regulares exemptos aut non exemptos. tom 3. v. *Religioſus* Caſ. 24.

Juriſdictio poteſt-ne præſcribi longa poſſeſſione tom. 2. v. *Juriſdictio* Caſ. 1.

Parochus notoriè irregularis ex delicto, poteſt-ne quandam exercere juriſdictionem tom. 3. v. *Parochus* Caſ. 12.

Monaſteria poſſunt-ne ſe Ordinarii juriſdictioni ſubtrahere, aggregando ſe alteri Monaſterio quod ab ejus immune eſt juriſdictione tom. 2. v. *Monaſterium* Caſ. 1. 2. & 3.

Ordinariorum juriſdictio ad quemnam devolvitur, dum niſi notoriè interdicti ſunt aut excommunicati. tom. 2. v. *Officialis* Caſ 8.

JUS

Qui ſua jure purè & ſimpliciter vendit, cenſetur-ne jus autoritatis ſe expoſtulandæ emtori concedere. tom. 3. v. *Venditio* Caſ. 43.

Error juris reddit-ne irritum ac nullum Legatum, aut ſolutionem, ad quam ſolvendam ſe aliquis ſcripto obligavit tom. 2. v. *Legatum* Caſ. 70.

JUS NATURALE

Ignorantia invincibilis juris Naturalis tam in primis ſuis principiis, quàm in ſuis Concluſionibus, eſt-ne poſſibilis. Eximit-ne à peccato in uno atque in altero caſu tom. 2. v. *ignorantia* Caſ. 2.

Impedimentum juris Naturalis & Divini, irritat-ne ne quod faciunt Perſonæ publicæ poteſt-ne diſpenſari in rebus, quæ unum & alterum horum jurium ſpectant. tom. 3. v. *Parochus* Caſ. 13. & tom. 1. v. *Diſpenſatio* Caſ. 3.

An varii generis jure ſunt Ignorantia invincibilis omnium horum jurium excuſat-ne a peccato, & talis ignorantia poteſt-ne eſſe invincibilis. tom. 2. v. *Conſcientia* Caſ. 1. & tom. 1. v. *Diſpenſatio irregularitatis*, Caſ. 12.

Poſſunt-ne invincibiliter ignorari Concluſiones, quæ ex primis juris Naturalis principiis ducuntur, nulla facta diſtinctione inter proximas aut immediatas & remotas concluſiones tom. 2. v. *ignorantia.* caſ. 2.

JUS AUTORITATIS à VENDITORE EXPOSTULANDÆ.

Donatarii tenentur-ne quæ dant mancipio dare. Actio, qua quis rei venditæ authorem futurum promiſit, poteſt-ne præſcribi tom. 1. v. *Donatio* caſ. 15. & tom. 3. v. *Præſcriptio* Caſ. 15.

Venditor tenetur-ne rem venditam mancipio dare. tom. 3. v. *Venditio* caſ. 42. & 43.

Hæres præſumptibus tenetur-ne mancipio dare quæ pertinent ad Legatarios & Cohæredes tom. 3. v. *Teſtamentum* caſ.

Hæredes tenentur-ne ſibi invicem autores ſe futuros portionum, cuilibet obtingentium promittere tom. 2. v. *Hæres* caſ. 3. & tom. 2. v. *Hypotheca* Caſ. 2.

Hæredes beneficiarii tenentur-ne ſe authores præſtare erga creditores hypothecarios & Chirographarios. tom. 2. v. *Hypotheca* caſ. 1.

JUS REDHIBITIONIS

Qui Cognatos ſuos jure redhibitionis, quo gaudent, privant permutatione ſimulata, tenentur-ne ad reſtitutionem? Datur-ne jus redhibitionis reſpectu domini Loci? Conſuetudines ſunt-ne uniformes quantum attinet ad numerum & prærogativam eorum, qui jure redhibitionis gaudent. tom. 2. v. *Laudamia & Venditiones*, caſ. 2.

L.

LÆTUS ADVENTUS

Jus conferendi Beneficia vi læti adventûs ad coronam eſt-ne perantiqui uſus? Quonam nititur fundamento. tom. 2. v. *Juramentum fidelitatis.* Caſ. 2.

LAICUS

Laici qui functionem ſubdiaconi peragunt ſine manipulo, ſunt-ne irregulares. tom. 2. v. *irregularitas* caſ. 56.

Ludi in quibus multum eſt aleæ, ſunt-ne ipſis prohibitæ. tom. 2. v. *Ludus* caſ. 3.

Poteſt-ne ipſis ſepultura Eccleſiaſtica tempore Interdicti concedi, tom. 2. v. *interdictum* caſ. 51.

Licet-ne ipſis diſputare cum Hæreticis de articulis fidei controverſis inter Eccleſiam & illos. tom. 2. v. *Fides* Caſ. 8.

LANA.

Mercatores poſſunt-ne lanam reponere in locis humidis ea intentione ut illam reddant graviorem, & plus lucrentur? tom. 3. v. *Venditio* Caſ. 11.

LAPSUS ITERATUS

Lapſus iteratus in peccatum eſt-ne ſemper ſignum quod Confeſſio ſit nulla? tom. 1. v. *Abſolutio* Caſ. 16. & tom. 1. v. *Confeſſio* Caſ. 50.

An ſolummodo ad tempus attendendum eſt Confeſſario, cum agitur de lapſibus iteratis in peccatum? tom. 1. v. *Abſolutio* Caſ. 23.

Cum pœnitens adhibit media idonea ad evitandos lapſus in peccatum iteratos eſt-ne abſolvendus, quin obligetur inſuper ad fugiendam occaſionem peccati proximam? *ib.* Caſ. 19. 21. & 22.

Peccata mortalia reviviſcunt-ne quoad culpam, lapſibus in peccatum reiteratis? tom. 3. v. *Peccatum* Caſ. 11.

LARGITIONES

Cum jura utrinque ſunt æqualia, an Judices poſſunt munera accipere, ut judicent potius pro una quàm pro altera parte? Tenentur-ne ad reſtituenda accepta munera & largitiones? tom. 2. v. *Judex* Caſ. 13.

Magiſtratus & alii Judices poſſunt-ne accipere dona & largitiones, quas Judæi ipſis conferunt ad conciliandum ſibi ipſorum favorem ac protectionem? tom. 2. v. *Judæus* Caſ. 3.

Religioſi & Religioſæ poſſint-ne largiri munera? tom. 3. v. *Religioſa* Caſ. 11. 12. & 13. & tom. 2. v. *Monaſterium* Caſ. 11.

Licet-ne largitiones facere ad obtinenda Beneficia aut Curas quaſdam fundatas? tom. 3. v. *Simonia* Caſ. 67.

Reſignatarii poſſunt-ne licitè ſuis reſignantibus largiri munera? tom. 3. v. *Penſio* Caſ. 8.

Largitiones & Munera, quæ quis ſuæ offert deſponſatæ an ad illam pertinent, licet ſponſus aut ſponſa matrimonium contrahere ſine ratione recuſet? tom. 3. v. *Sponſalia* Caſ. 57.

LARVA

Vide hujus Vocis Proœmium.

Eſt-ne peccatum mortale Larva ſe induere? Peccatum ſit-ne gravius, cum quis inſuper veſti ſexus differentis ſe circomdat? tom. 2. v. *Larva* Caſ. 1.

Dominus eſt-ne culpandus, qui cum ſcit famulos ſuos ſeſe perſonare, tum ſe non opponit, ut potius voluptatem inde capiat. *ib.* Caſ. 2.

Licet-ne conficere aut vendere larvas? *ib.* Caſ. 3.

LATRUNCULORUM LUDUS

Ludus Latrunculorum eſt-ne Clericis permiſſus? tom. 2. v. *Ludus.* Caſ. 7.

LAUDEMIÆ & VENDITIONES

Vide hujus tituli Proœmium.

Poteſt-ne quis tuta conſcientia permutationem facere ſimulatam ad fruſtrandos dominos feudales juribus Laudemiarum & Venditionis? Tenetur-ne ad reſtitutionem, qui hoc fecit? Ejuſmodi Domini an non poſſunt in Gallia ſuum exercere jus niſi ubi deſunt, qui redhibitionis jure gaudent? tom. 2. v. *Laudemiæ & Venditiones* Caſ. 2.

Deventur-ne Laudemiæ & Venditiones in permutationibus hæreditatum cum hæreditatibus, aut cenſibus. *ib.* Caſ. 3. & 4.

Hæres illius qui fruſtratus eſt Dominum Loci Laudemiis, & Venditionibus tenetur-ne in ejus defectum ſolvere. ſi terra, quæ ſibi hæreditate obtigit, illi ſubjecta eſt? Ejus Cohæredes tenentur-ne in hoc caſu damnum illi præſtare? *ib.* caſ. 8.

Laudemiæ & Venditiones pertinent-ne ad Dominum loci ex quo contractus eſt conſummatus? *ib.* Caſ. 1.

Poteſt-ne alius differre ſolutionem Laudemiarum & Venditionum, uſque dum loci Dominus illas exigat? *ib.*

Laudemiæ & Venditiones debentur-ne Domino loci, cum mocitio facta eſt non tanquam venditio, ſed tanquam tranſactio & conventio familiæ? *ib.* Caſ. 5.

An omnis tranſactio in forma Venditionis mutationem proprietatis inducit, & Dominus loci poteſt-ne in omni hoc caſu Laudemias & venditiones exigere? *ib.* Caſ. 6.

Dominus, qui jus habet vitæ & necis, ſi locat ſuas terras, cenſetur-ne etiam locare jus Laudemiarum & Venditionum, & poteſt-ne uti jure redimendi fundi gentilitii, & hoc modo locatarium privare Laudemiis & Venditionibus quas in iis accepiſſet? *ib.* Caſ. 7.

An venditor vel emtor tenetur de Laudemiis & Venditionibus? Illud eſt-ne arbitrarium aut eſt-ne conſuetudo loci ſequenda? *ib.* Caſ. 9.

Equites, Commendarii, & Miniſtri Ordinis Spiritus S. ſunt-ne exemti a Laudemiis & Venditionibus Regi ſolvendis? Membra Curiæ rationum fiſci Regii & Secretarii Regis ſunt-ne exemti ab iis ſolvendis? *ibidem.*

LAUS

Vide hujus Vocis Proœmium.

Licet-ne aliquando ſe ipſum laudare, poteſt-ne fieri abſque peccato? tom. 2. v. *Laus.* Caſ. 1.

Licet-ne laudare alios. Quando abſtinendum ab ejuſmodi laudibus? *ib.* Caſ. 2.

LAUDES

Poteſt-ne Miſſa dici, antequam recitentur *Laudes*? Poſſunt-ne recitari ſub Veſperam pro poſtero die? tom. 2. v. *Officium Breviarii* Caſ. 21. & 28.

LEGATARIUS

Legatarius tenetur-ne continuare locationes factas à Teſtatore? Ille cujus Locator interrumpit locationem, habet-ne actionem adverſus ipſum pro damnis & intereſſe? tom. 1. v. *Damna & Intereſſe.* Caſ. 5.

Legatarii habent-ne hypothecam ſuper bonis Teſtatoris defuncti? tom. 1. v. *Debitum.* Caſ. 16.

LEGATUM

Vide hujus Vocis Proœmium.

Poteſt-ne aliquis eſſe Legatarius ſimul & Hæres, tam in regionibus jure ſcripto, quam conſuetudine regi ſolitis? tom. 2. v. *Legatum* Caſ. 3.

Teſtator poteſt-ne unius hæredis portionem ſubſtituere alteri, quando ſcilicet primus nullos habiturus eſt infantes? *ib.*

Hæres ſubjectus Conſuetudini Pariſienſi poteſt-ne eſſe Legatarius in alia conſuetudine, ubi non eſt Hæres? *ib.*

Poteſt-ne aliquis in quibuſdam conſuetudinibus hæres eſſe & legatarius in linea collaterali? *ib.*

Poteſt-ne quis eſſe Donatarius inter vivos & Hæres, quando eſt in linea Collaterali *ib.*

Sunt ne quædam Conſuetudines, quæ obligant infantes, ut referant prærogativas, quibus gaviſi ſunt, licèt velint renuntiare hæreditati? *ib.*

Licet-ne optare aut oportet-ne legatum Maſſæ referre? *ib.*

Hæres tenetur-ne legatum dare Legatario, cum Teſtator ſimpliciter ipſum rogavit, ut iſtud faceret? *ib.* Caſ. 4.

Tenetur-ne ad reſtitutionem, ſi iſtud negligat? *ib.* Caſ. 32.

Tenetur-ne quis ſolvere legata quæ jubet teſtamentum ſubſcriptum à Teſtatore, & ſcriptum à quodam Teſtatoris Amico? Quæ nam eſt Juriſprudentia Galliæ quoad iſtud? tom. 3. v. *Teſtamentum* Caſ. 23.

Legatum à Moribundo factum, ſuo Confeſſario, ſuo Advocato, ſuo Procuratori, ſuo Medico, ſuo Chirurgo, aut ſuo Pharmacopollæ, cenſetur-ne irritum ac nullum? tom. 2. v. *Legatum* Caſ. 1.

Poteſt-ne quis ejuſmodi Perſonis teſtamento legare ſummam notabilem, & iſta legata poſſunt-ne in controverſiam duci ab hæredibus? *ibidem.*

Captivus poteſt-ne legare carceris Præfecto? *ib.*

Legata Tutoribus aut Curatoribus facta à Minoribus ſunt-ne irrita ac nulla? *ib.* Caſ. 5.

Legatum factum à Marito, ex bonis quæ uxori conſtante matrimonio obtigerunt, eſt-ne irritum, imprimis ſi abſque aſſenſu uxoris factum ſit? *ib.* Caſ. 73.

Hæres poteſt-ne propria ſua authoritate mutare deſtinationem legatorum piorum atque prophanorum? *ib.* Caſ. 6.

Poteſt-ne recuſare redemtionem legatorum piorum deſtinatorum ad quaſdam neceſſitates, quæ non amplius ſubſiſtunt? *ib.* Caſ. 7.

Legatum pium factum cuidam Communitati, quæ ea per ſtatuta ſua recipere non poteſt, an redit ad hæredem? *ib.* Caſ. 8.

Legatum factum ſub conditione, quæ à morte Teſtatoris impoſſibilis eſt facta, eſt-ne irritum ac nullum. *ib.* Caſ. 33.

Hæres poteſt-ne ſine obligatione reſtituendi, in uſum pauperum cognatorum Teſtatoris convertere legata pia ad alios uſus ab ipſo deſtinata? *ib.* Caſ. 9.

Legata facta ex motivis falſo enunciatis ſunt ne irrita ac nulla? *ib.* Caſ. 10.

Legatum factum alicui Perſonæ, quin præciſe pateat cuinam, quia duæ ejuſdem ſunt nominis Perſonæ eſt-ne nullum? An eòdem modo ſe res habet cum legato revocato in iiſdem circumſtantiis? *ib.* Caſ. 49.

Cum Legatum ita comprehenſum eſt ſub duabus conditionibus aut expreſſionibus differentibus, ut nullo determinari poſſit ad unam præ altera, an in commune pertinet ad Legatarios? *ibid.* Caſ. 52.

Legatum Conditionale habet-ne aliquando ſuum effectum, ante impletam conditionem? *ib.* Caſ. 59.

Legatum conditionale habet ne locum ex quo conditio executioni data eſt? *ib.* Caſ. 37.

Legatum factum Puellæ ſub conditione ut ingrediatur in Religionem eſt-ne validum? Eſt ne obligatio iſti Puellæ legatum ſolvendi, ſi poſtquam ad implendam conditionem intravit in Religionem, ex ea iterum egreditur? *ib.* Caſ. 2.

Puella cui Domina magnum relinquit legatum, ſub conditione, ut poſt mortem ejus dimidium legati revertatur ad ſuos hæredes, poteſt ne iſta puella abſtinere à ſervando iſto promiſſo, eò quod Hæredes eam cavillando laceſſiverint, nec præterea ipſi dederint, quantum legatum ipſi erat? tom. 1. v. *Compenſatio.* Caſ. 1.

Si Legatum caducum factum eſt *Legatarii* recuſatione, aut quia morte præivit, an conditio ſub qua factum eſt, ſemper ſubſiſtit? tom. 2. v. *Legatum* Caſ. 66. & 67.

Legatum continuum fit ne caducum, cum Legatarius non potuit impactam implere conditionem? *ib.* Caſ. 66.

Legatum factum in terminis obſcuris, ceſſat ne caducum eſſe, ſi ſubintelligendo verba quædam neceſſaria, intelligibile fiat? *ib.* Caſ. 69.

Error juris reddit ne caducum legatum, ad cujus ſolutionem quis ſcripto ſe obligavit aut donationem, quam ignorabat nullam eſſe defectu inſinuationis? *ib.* Caſ. 70.

Duo Legata uni relicta fiunt-ne ambo caduca, cum legatarius recuſat ſuſcipere unus, quod alteri annexum eſt legato? *ib.* Caſ. 72.

Legatum conditionale fit-ne caducum, cum legatarius recuſat conditionem appoſitam adimplere ſub prætextu, quod dono ejuſdem valoris ſatisfecerit, antequam certior eſſet factus de legato? *ib.* caſ. 74.

Legatum factum alicui Perſonæ loco dotis, fit-ne caducum, cum illa Perſona Religionem amplectitur? *ib.* Caſ. 61.

Parentes poſſunt-ne ſe obligare, quòd ſuis filiis matrimonio jungendis totam relictura ſint ſucceſſionem, & poſſunt-ne poſtea legata facere in præjudicium dictæ obligationis quæ ſe adſtrinxerunt? Quænam in tali diſpoſitione obſervandæ ſunt regulæ? tom. 2. v. *Hæres* Caſ. 1.

Legatum fundi, qui eſt hypotheca ſummæ à Teſtatore mutuo acceptæ, eſt-ne validum? tom. 3. v Legatum. Caſ. 11.

Legatum Domûs re ædificatæ poſt Teſtamentum factum eſt-ne validum? *ib.* Caſ. 12.

Legata

Legata pia facta Eccleſiæ, ſed recuſata ab illius Eccleſiæ adminiſtratoribus, revertuntur-ne ad hæredes. *ib.* caſ. 13.
Fit-ne Teſtatoribus defunctis aliquod præjudicium, differendo legata ab ipſis facta ſolvere? Tom. 3. V. *Teſtamentum* caſ. 30.
Sunt ne quædam pœnæ Canonicæ adverſus illos decretæ, qui illa ſolvere morantur. *ib.*
Legata pia ſunt-ne irrita ac nulla, ſi Teſtamentum non ſit in omnibus ſurmis? Sunt-ne Falcidiæ obnoxia. Tom. 11. V. *Legatum* caſ. 14.
Legata pia facta Eccleſiæ & Pauperibus in genere, pertinent-ne jure ad Eccleſiam & ſolis Pauperibus Parœciæ Teſtatoris. *ib.* caſ. 15.
Utut Legatarius parum ſuperſtes ſit Teſtatori, an ipſius hæredes acquirunt Legata ipſi facta. *ib.* caſ. 16. & 58.
Patres & Matres hæreditant-ne Legata facta ſuis infantibus. *ib.* caſ. 34.
Legatum factum Legatario extinguitur-ne morte illius, ſi præcedat mortem Teſtatoris. *ib.* caſ. 17.
Legatum ſemper-ne extinguitur, ſi Perſona cui factum eſt, moriatur antequam exigi poſſit, & tranſit-ne legatum hoc in caſu ad hæredes ipſius. Tom. III. V. *Reſignatio* caſ. 11.
Legatum domûs, & omnium quæ tempore obitûs Teſtatoris in ea reperiuntur, comprehendit-ne præter bona mobilia, inſuper quoque titulos & Contractus. Tom. 11. V. *Legatum* caſ. 18.
Legatum alicujus domûs unà cum mobilibus, continet-ne etiam mobilia alius domûs ejuſdem Teſtatoris, quæ ibi reperiuntur. *ib.* caſ. 19.
Si Teſtator nominet quædam mobilia in ſpecie, an reliqua ejuſdem naturæ mobilia cenſentur partem facere legati. *ib.* caſ. 20.
Legatum alicujus rei principalis, comprehendit-ne omnia ejus acceſſoria. *ib.* caſ. 21.
Legatum factum alicujus fundi Commercii comprehendit-ne quoque pecuniam pro fundo alius commercii, ſi in eadem reperiatur arca? *ib.* caſ. 22.
Legatum factum alicujus domûs, cum omnibus quæ tempore mortis in eâ reperiuntur, excepta præſenti pecunia, comprehendit-ne quoque merces, quæ ibi reperiuntur. *ib.* caſ. 23.
Duæ domus cum ab eodem Teſtatore legatæ ſunt duobus diverſis Legatariis, an alter invito altero domum ſuam in altius extollere poteſt, quamvis haud parum lucis auferat alteri domui. *ib.* caſ. 24.
Poteſt-ne quoque hæc domus alteram obligare ad contribuendum, ad inſtruendum murum intermedium harum duarum Domuum. *ib.*
Cum Domus legata igne eſt conſumpta, an area illius, cum reliquis acceſſoriis, ad Legatarium pertinet. *ib.* caſ. 45.
Legatum cenſûs ſuper fundo debet-ne æſtimari ex valore redituum ejus, aut ex pretio venditi fundi. *ib.* caſ. 25.
Pendet-ne ab optione hæredis determinare ſummam legatam, cum termini legati concepti ſunt diverſo modo in diverſis Teſtamenti originalibus exemplaribus. *ib.* caſ. 26.
Legatum Penſionis alimentariæ factum Perſonæ civiliter mortuæ, debet-ne ſolvi *ib.* caſ. 27.
Legatum Alimentarium eſt-ne ſemper ſolvendum in anteceſſum, & deſcendit-ne ad Hæredes Legatarii. *ib.* caſ. 28.
Hæres tenetur-ne ſolvere penſionem alimentariam legatam, ſi Penſionarius non amplius illa indigeat. *ib.* caſ. 19. 30.
Cum Teſtator legat Penſionem alimentariam, non determinatâ ſumma, eſt-ne Hæredi liberum relictum, illam minoris ſolvere, quam Teſtator eam ſolvere ſolebat. *ib.* caſ. 31.
Hæres poteſt-ne quocunque in caſu voluerit curare ut legata reducantur. Tom. 11. V. *Hæres* caſ. 16.
Cum quis errore juris aut facti ſe obligavit ad ſolvendum legatum excedens fundum ſucceſſionis, poteſt-ne Falcidiæ beneficiis uti. *ib.* caſ. 20.
Si quis plura legata uni eidemque Legatario habeat ſolvenda, poteſt-ne retinere Falcidiam ex quocunque voluerit legato. *ib.* caſ. 21.
Legata alimentaria ſunt-ne æquè ac alia legata, Falcidiæ obnoxia. *ib.* caſ. 22.
Eſt-ne quædam differentia inter legata alimentaria & penſiones uſufructuarias, aliaque legata. *ib.*
Poteſt-ne de penſione alimentaria, ad quam aliquod legatum ſolvendum obligatur, per modum Falcidiæ detrahi quædam pars ejus quod Hæres de legato capit pro ratione Falcidiæ? An Hæres quoad illud differt à Legatario. *ib.*
Hæres, quem Teſtator Teſtamento prohibuit gaudere beneficio quartæ Falcidiæ, tenetur-ne integra ſolvere legata. *ib.* caſ. 23.
Cum aliqua ſumma legatur famulo ad diſcendam aliquam artem mechanicam, ad quem ſpectat eligere artem mechanicam, an ad Legatarium, num verò ad Hæredem. Tom. 2. V. *Legatum* caſ. 35.
Legatum alicujus ſummæ pecuniæ, intelligitur de penſione, aut de ſumma ſemel ſolvenda, cum termini legati ſubobſcuri ſunt. *ib.* caſ. 36.
Uter, Hæres, an vero Legatarius, optionem habere debet, eo caſu cum plura ejuſdem naturæ bona adſunt, & Teſtator non ſatis explicaverit ſeſe. *ib.* caſ. 38.
Legatum rei alicujus denominatæ ſortitur-ne ſuum effectum, ſi res legata non amplius in natura reperiatur tempore mortis Teſtatoris. *ib.* caſ. 39. & 44.
Si Teſtator vendit, alienat aut donat rem legatam alteri, an legatum nullum eſt ac irritum. *ib.* caſ. 40.
Fundus legatus, de quo Teſtator poſtea quandam ſuſtulit portionem, debet-ne dari talis, qualis erat tempore Teſtamenti facti. *ib.* caſ. 41.
Domus legata, & poſtmodum deſtructa, quæ autem ædificari incepta eſt, debet-ne perfici ſumtibus hæredis. *ib.* caſ. 42.
Cum Teſtator unam eandemque rem legavit ſecundo legatario, an prior aliquod jus habet in legatum deficiente ſecundo legatario. *ib.* Caſ. 43.
Cum Hæres non attentus fuit neque curavit rem legatam, aut ſi moratur illam ſolvere, debet-ne ejus interitum præſtare. *ib.* Caſ. 46.
Cum Hæres aut legatarius moram faciunt, uter illorum rei perditæ jacturam ferre debet. *ib.* Caſ. 43.
Cum Hæredi nonniſi poſt ſolutiones innoteſcat alicujus legati revocatio, poteſt-ne cogere legatarium ut illud ſibi reddat, aut ſi ante vel poſt ſuam poſtulationem periit, ut illi ejus valorem rependat. *ib.* Caſ. 50.

Si Legatarius vili pretio vendidit ſuum legatum, antequam edoctus fuiſſet, quod revocatum fuerit, an ſimpliciter Hæredi reddere tenetur pretium, quod pro eo accepit. *ib.* Caſ. 51.
Cum unus Legatariorum recuſat aut incapax eſt recipiendo ſuo legato, an alter tanquam jure accretionis illud acquirit? Jus iſtud eſt-ne commune inter Conlegatarios, ſicuti inter Cohæredes. *ib.* Caſ. 53 & 57.
Jus accretionis habet-ne locum in defectum unius aut alterius Legatariorum, cum Teſtator ipſis ſuam cuique aſſignavit portionem. *ib.* Caſ. 54.
Jus accretionis habet-ne locum reſpectu Conlegatariorum, quando alteruter morte præit Teſtatorem? Quot modis inſtitui poſſunt Legatarii. *ib.* Caſ. 55.
Hæredes tenentur-ne ferre ſumtus ſolutionis legatorum. *ib.* Caſ. 56.
Legatarius qui jam eſt Dominus fundorum ſibi legatorum, poteſt-ne eorum petere valorem, ſive illos poſſideat titulo lucrativo, ſive titulo oneroſo. *ib.* Caſ. 62.
Hæredes tenentur-ne ex Conſcientia ad ſolvenda legata ac debita Teſtatoris, quamvis excederent ejus bona. *ib.* Caſ. 63.
An omnis generis hæredes jus habent curandi, legata à Judicibus reducenda, cum bona Teſtatoris excedunt. *ib.* Caſ. 64.
Legatum univerſale ſit-ne caducum nativitate aut adoptione infantis, ſive ſuperſtes ſit Patri ſive morte ipſum præeat. *ib.* Caſ. 60.
Legatum cujuſdam quantitatis vini aut frumenti capiendi ex prima Meſſi aut Vindemia? debet-ne ſolvi in integrum, ſi proxima Meſſis aut Vindemia non referat quantitatem legatam. *ib.* Caſ. 56.
Cum Teſtator legavit unum ea equis ſuis optione hæredis dandum, an ſi omnes præter unum perierunt, Legatarius jus habet illud exigendi. *ib.* Caſ. 48.
Legatum alicujus rei obligatæ à Teſtatore debet-ne abſque ullo onere ſolvi ab hærede. *ib.* Caſ. 71.
Spurii legitimati poſſunt-ne legata accipere in Gallia? Tom. 2. V. *Hæres* Caſ. 7.
Hæredes, qui ope cujuſdam pecuniæ ſummæ renuntiarunt ſucceſſioni, poſſunt-ne peti in foro, & datur ne adverſus ipſos actio pro legatis ſucceſſionis. *ib.* Caſ. 14.
Creditor qui in favorem Legatarii ſuæ hypothecæ renuntiavit, recipit-ne jus ſuum, ſi legatum effectu careat? Tom. 2. V. *Hypotheca*, Caſ. 15.

LEGATUS.

Legatorum Teſtamentum eſt-ne validum, ubicunque illud faciant? Tom. 3. V. *Teſtamentum* Caſ. 2.
Si ſunt Eccleſiaſtici, lucrantur-ne principale ſuorum Beneficiorum in abſentia? Tom. 3. V. *Reſidentia Canonicorum* Caſ. 11.
Infantes Legatorum ſemper-ne cenſentur originarii ex illo loco, ubi ipſorum Cognati domicilia ſua habent? Tom. 2. V. *Epiſcopus* Caſ. 1.
Legati à Latere poſſunt ne admittere reſignationes in favorem? Tom. 3. V. *Reſignatio* Caſ. 1.
Conſtitutio facta à Legato conſervat-ne ſuum rigorem etiam poſtquam Legatus provinciâ diceſſit, in quam habebat Juriſdictionem? Tom. 1. V. *Caſus Reſervati* Caſ. 2.

LEGITIMA.

In quo conſiſtit, & quid eſt legitima? Tom. 1. V. *Donatio*, Caſ. 9.
Legitima debetur-ne infantibus qui ſuam dotem conſumſerunt? Tom. 1. V. *Dos*, Caſ. 2.

LEGITIMATIO.

Quinam eſt effectus literarum legitimationis à Principibus Spuriis conceſſarum? Tom. 2. V. *Hæres*, Caſ. 13.

LEGITIMUS & LEGITIMATUS.

Infantes nati in concubinatu, ſunt ne legitimati matrimonio, quod Pater cum Concubina ſua contrahit in extremis? Tom. 2. V. *Illegitimus*, Caſ. 5.
Infans adulterinus natus per longam abſentiam Patris, qui mortuus eſt iter faciendo nullis relictis bonis, an non cenſeri poteſt legitimus matris ſuæ Hæres, & nomen ac inſignia gentilitia patris putativi uſurpare? Tom. 2. V. *Illegitimus*, Caſ. 13.
Infantes legitimati à Principibus, aut matrimonio Patrum & Matrum ſuorum ſubſequenti habilium aut inhabilium ad contrahendum tempore nativitatis infantium, habent-ne diſpenſatione opus ad recipiendos ſacros Ordines & ad poſſidenda Beneficia. *ib.* Caſ. 4. & Tom. 2. V. *Hæres* Caſ. 7. & Tom. 1. V. diſpenſatio Irregularitatis Caſ. 29.
Legitimati in terris talibus, habent-ne quaſdam præ aliis prærogativas? ſunt-ne habiles ad hæreditates ad eundas in Gallia. *ib.*

LEPORARIUM.

Vide hujus Vocis Proœmium.

Dominus qui jus vitæ habet & necis, nonne abſque permiſſione Regis erigere poteſt Leporarium? Et inſulæ nonne jure ſe ipſi hac in re poſſunt opponere? Tom. 2. V. *Leporarium*, Caſ. 1.
Agricola vel conductor nonne exigere poteſt à Domino, ut præſtet ipſi damna & vaſtationes, quas lepores aut cuniculi ſunt cauſati in terris ſuis. *ib.* Caſ. 3.
Si quis jus habet leporarii, an quod habet in uno loco, transferre in aliud poteſt, aut nova erigere.
Qui ſuadent ejuſmodi translationes aut novas inſtitutiones, & conductores qui illas conducunt, ſunt-ne ad reſtitutionem obligati in defectum Proprietarii. *ib.* Caſ. 2.

LEPRA.

Eſt-ne ratio ſufficiens diſpenſandi conjugum alterum qui ſanus eſt, ab obligatione debitum Conjugale alteri reddendi? Tom. 1. V. *Debitum Conjugale*, Caſ. 12. & 41.

LEX.

Vide hujus Vocis Proœmium.

Leges Romanæ ſæpe citatæ & præeuntes Canonibus & Decretalibus Paparum. *Vide Præfationem.*
Illud, quod divinæ vel humanæ leges uſu non vigeant, an ſufficit ut aboleantur? Tom. 1. V. *Conſuetudo*, Caſ. 5.
Leges humanæ debent ne cedere æquitati naturali? Tom. 1. V. *Donatio* Caſ. 1.
Quodnam eſt legum ſcriptarum motivum? Tom. 2. V. *Index*, Caſ. 6.
Licet-ne ſe componere ad leges contrarias Juri Naturali. *ib.* Caſ. 8.

Leges habent-ne effectum & vim retractivam? Tom. 2. V. *Officium Breviarii*, Caſ. 2.

An ſemper in iis quæ Conſcientiam reſpiciunt, prævalere licet authoritate legum? Tom. 2. V. *Emtio*, Caſ. 19. & Tom. 2. V. *Beneficiarius* Caſ. 14.

Leges obligant-ne antequam ſunt publicatæ? Tom. 1. V. *Confeſſarius* 2. Caſ. 17. & Tom. 2. V. *Lex* Caſ. 2. & 3.

Poteſt-ne quis citra peccatum præcepta legis antiquæ obſervare? Lex iſta comprehendebat-ne varia præceptorum genera. Tom. 2. V. *Lex*. Caſ. 1.

Leges Papæ obligant-ne in Gallia antequam authoritate Regis ſint promulgatæ. *ib.* Caſ. 2.

Eccleſia poteſt-ne leges præſcribere ſuis filiis circa diſpoſitiones, quas habere decet ad participationem certorum quorumdam Sacramentorum? Tom. 1. V. *Communio*, Caſ. 26.

Leges Eccleſiaſticæ obligant-ne in omnibus occaſionibus? Tom. 3. V. Religioſa, Caſ. 20. & Tom. 2. V. *Impedimentum Clandeſtinitatis*, Caſ. 21. & 23.

Qui agunt contra mentem & intentionem legum, quamvis literam ejus obſervent, ſunt-ne peccati rei? Tom. 2. V. *Lucrum ultra ſortem*, Caſ. 15. & Tom. 2. V. *Irregularitas*, Caſ. 52. & Tom. 2. V. *Iudex* Caſ. 2. & Tom. 2. V. *Ordines*, Caſ. 6. & Tom. 3. V. *Penſio*, Caſ. 5

Licet-ne aliquando diſcedere de litera legis ad ſequendam mentem ejus ac intentionem? Tom. 2. V. *Iudex*, Caſ. 5. & 6.

Leges Principum obligant-ne ante promulgationem, illos, qui prius cognitionem illarum habent? An eodem modo ſe res habet cum legibus divinis & Eccleſiaſticis? Tom. 2. V. *Lex*, Caſ. 3.

Legiſlatores habent-ne jus diſpenſandi de ſuis legibus? An facere iſtud facilè & ſine juſtis cauſis convenit? Tom. 1. V. *Diſpenſatio Matrimonii*, Caſ. 26.

Principes qui condunt leges Capitales vel ſupplicium ferentes, ſunt-ne irregulares, unà cum iis qui eos ad leges illas ferendas induxerunt? Tom. 2. V. *Irregularitas*, Caſ. 63.

Legiſlatores ſunt-ne propriis ſuis legibus ſubjecti? Tom. 2. V. *Lex*, Caſ. 6.

Quot modis ſubjectus aliquis legibus eſſe poteſt. *ib.*

Principes tenentur-ne ex Conſcientia condere leges ad impedienda ac tollenda quævis mala in regno ſuo vigentia. *ib.* Caſ. 4. & Tom. 2. V. *Judex*, Caſ. 10.

Leges Principum obligant-ne ex Conſcientia & tranſgreſſio legum ab ipſis conditarum eſt-ne peccatum? Quibusnam regulis judicandum eſt de qualitate peccati illorum, qui illas violant leges? *ib.* & Tom. 2. V. *Lex*, Caſ. 5. & Tom. 3. V. *Vectigalia*, Caſ. 1. & Tom. 2. V. *Moneta*, Caſ. 1. & Tom. 3. V. *Veſtis*, Caſ. 2. & Tom. 2. V. *Ludus*, Caſ. 9. & Tom. 1. V. *Depoſitum*, Caſ. 13. & Tom. 1. V. *Donatio*, Caſ. 1. & 8. & Tom. 3. V. *Teſtis*, Caſ. 21.

Leges Principum obligant-ne antequam à Populo acceptæ ſunt. *ib.*

Eccleſiaſtici tenentur-ne quoque Principum legibus obtemperare. *Ibidem*.

Leges ceſſant-ne obligare, cum maxima ſubditorum pars illas tranſgrediatur, & Princeps iſtud non ignorans toleret? Tom. 2. V. *Lex*, Caſ. 7. & Tom. 2. V. *Moneta*, Caſ. 1.

Ceſſant-ne obligare leges, cum uſus iis contrarius prævaluit? Tom. 2. V. *Jurare*, Caſ. 18.

Leges purè pœnales obligant-ne quam primum quis illas fuerit tranſgreſſus? Sunt-ne quædam hujus naturæ leges? Sunt-ne leges pœnales reſtringendæ ad proprium ſuum ſenſum, quin dari ipſis poſſit ſenſus extenſius & favorabilis? Ligant-ne iſtæ pœnæ, antequam inflictæ ſint? Sunt-ne interpretandæ ſenſu minùs rigido, cum ſunt dubiæ aut obſcuræ? Tom. 2. V. *Lex*, Caſ. 8. & Tom. 3. V. *Vectigalia*, Caſ. 1. & Tom. 2. V. *Impedimentum Cognationis ſpiritualis*, Caſ. 8. & Tom. 11. V. *Impedimentum Raptus*. Caſ. 5. & Tom. 1. V. *Debitum Conjugale*, Caſ. 23. & 52. & Tom. 1. V. *Diſpenſatio Irregularitatis*, Caſ. 23. & Tom. 3. V. *Simonia*, Caſ. 40. & Tom. 3. V. *Suſpenſio*, Caſ. 12. 13. 14. 16. 20. & 28.

Leges pœnales ſunt-ne interpretandæ ſenſu minus rigido? Tom. 2. V. Excommunicatio, Caſ. 21. & Tom. 2. V. Hæres Caſ. 7. & 28. & Tom. 2. V. Irregularitas, Caſ. 77. & 91. & Tom. 2. V. Judex, Caſ. 4.

LIBELLI DIFFAMATORII.

Libelli Diffamatorii ſunt-ne ex numero criminum Capitalium? Tom. 2. V. *Hæres*, Caſ. 27.

LIBERI.

Vide INFANTES.

LIBERTATES ECCLESIÆ GALLICANÆ.

In quonam conſiſtunt libertates Eccleſiæ Gallicanæ? Tom. 3. V. *Penſio*, Caſ. 21.

LIBRARII.

Poſſunt-ne ſine peccato vendere pravos libros? Tom. 2. V. *Libri prohibiti*, Caſ. 3. & 4.

Poſſunt-ne citra peccatum vendere diebus Dominicis ac Feſtis? Tom. 1. V. *Dies Dominici ac Feſti*, Caſ. 11.

LIBER AMATORIUS.

Poteſt-ne quis legere & retinere libros amatorios ſub prætextu, quod ejuſmodi librorum lectione non captatur? Tenetur-ne igne illos conſumere, Confeſſario id jubente? Tom. 12. V. *Libri Prohibiti*, Caſ. 5.

LIBRI PROHIBITI.

Vide hujus Vocis Prœmium.

Parochus aut Doctor poteſt-ne legere hæreticos libros ſine permiſſione Papæ aut Epiſcopi ſui? Tom. 2. V. *Libri Prohibiti*, Caſ. 1.

Epiſcopi Galliæ ſunt-ne in poſſeſſione juris permittendi illorum librorum lectionem. *ib.* Caſ. 2.

Peccat-ne aliquis, qui ex mera curioſitate aut cum propoſito non abutendi retinet aut legit libros Magicos. *ib.* Caſ. 3.

An eodem modo ſe res habet cum libris amatoriis, & oportet-ne illos deſtruere? *ib.* Caſ. 5.

Qui legunt libros prohibitos ſub pœna excommunicationis, incidunt-ne in excommunicationem ipſo facto? Tom. 2. V. *Excommunicatio*, Caſ. 13.

Librarii qui vendunt aut legendos collocant pravos libros, peccant-ne mortaliter? Tom. 2. V. *Libri prohibiti*, Caſ. 4.

Poteſt-ne abſolutio denegari iis, qui pravos quos habent libros igni conſumere nolunt, quemcunque allegent prætextum. *ib.*

Quomodo cum talibus agendum eſt, cùm in mortis articulo verſantur. *ib.*

LICENTIA CRIMINALES.

Licentiæ Criminales, quas Sponſa ſuo permittit Deſponſato, ſunt-ne ratio ſufficiens, quare deſponſatus diſſolutionem ſponſalium petere poſſit? Tom. 3. V. Sponſalia, Caſ. 41.

LINGUA LATINA.

Ignorantia Linguæ Latinæ producit-ne in ſacerdote Latino irregularitatem? Tom. 2. V. *Irregularitas*, Caſ. 126.

LIS.

Vide hujus Vocis Prœmium.

Licitum ne eſt, litem agere, & fieri-ne poteſt, quin adverſus Charitatem agatur. *ib.* Caſ. 1.

Clerici poſſunt-ne ſe exhibere procuratores in litibus? Tom. 1. V. *Clericus*, Caſ. 2.

Parochi poſſunt ne à ſuâ abire Parochia, ut liti curandæ incumbant? Tom. 3. V. *Reſidentia Parochorum*, Caſ. 2.

Poteſt-ne aliquis tuta Conſcientiâ curare litem, cum ignotum ipſi eſt, utri parti jus faveat? Quales debent eſſe litium procurationes, ut ſint licitæ? An minus periclitatur, qui lites criminales, quam qui civiles curat lites? Tom. 2. V. *Lex*, Caſ. 1. & tom. 1. V. *Charitas*, Caſ. 6.

Licet-ne quoſdam actus, quos novis probationibus ſuppeditandis inidoneos eſſe videtur, ſubducere eo fine, ut impediatur lis, quæ inde naſceretur? Tom. 1. V. *Depoſitum*, Caſ. 22.

Licet-ne Diebus Dominicis ac Feſtis incumbere litibus expediendis? Tom. 1. V. *Dies Dominici ac Feſti*, Caſ. 15. & 16.

Conſiliarii Clerici qui interſunt inſtructioni litium Criminalium, ſunt-ne Irregulares? Tom. 2. V. *Irregularitas*, Caſ. 72.

Cum in cauſa criminali partes tranſegerunt, an Judices litem ſalvâ Conſcientia indeciſam relinquere poſſunt? T. 2. V. *Judex*, Caſ. 17.

Poteſt-ne denegata abſolutione cogi aliquis ad deſiſtendum à lite alteri intentata ob injuriam ab eo acceptam? Tom. 1. V. *Charitas*, Caſ. 6. & 7.

Tenetur-ne aliquis ad reſtituendos ſumtus, quorum ex malignitate in cauſa fuit ſuæ parti, ad illam ſcilicet puniendam pro mala fide ſuâ? Cuinam reſtitutio iſta facienda eſt? Tom. 3. V. *Reſtitutio*, Caſ. 164.

LITERA.

Peccat-ne adverſus obedientiam Superioribus debitam qui obligatus in Communitate Religioſa accipit aut remittit literas abſque illorum permiſſione? Tom. 2. V. *Obedientia*, Caſ. 6.

Peccat-ne contra leges Secreti, qui aliorum aperit & inſpicit literas? An iſtud tamen aliquando fieri poteſt citra peccatum. Tom. 3. V. *Secretum*, Caſ. 9.

Famulus poteſt-ne citra peccati diſcrimen literas ferre amatorias. Tom. 2. V. *Famulus*, Caſ. 3.

Poſſunt-ne tutâ Conſcientia accipi & remitti literæ à Perſonâ, cum quâ quis olim vitam in peccatis egit. Tom. 1. V. *Abſolutio*, Caſ. 18.

Matrimonium poteſt-ne per literas contrahi. Tom. 2. V. *Matrimonium*, 3. Caſ. 19.

Poteſt ne quis licitè ſubcribere literis, in quibus veritas læſa eſt. Tom. 2. V. *Monaſterium*, Caſ. 11.

Literæ Patentes Regum ſunt-ne neceſſariæ ad id, ut Breviarii Reformatio ſuſcipi poſſit. Tom. 2. V. *Officium Breviarii*, Caſ. 39.

Sunt-ne literæ iſtæ Regum Diplomaticæ in Gallia neceſſariæ, ad authoritatem conciliandam Conſtitutionibus Papalibus T. 2. V. *Lex* Caſ. 2.

Minores poſſunt-ne accipere literas reſciſſionis, quibus immunes ſeſe reddant à ſolvendis debitis, quæ contraxerant Minores. Tom. 3. V. *Reſtitutio in integrum*, Caſ. 4. & 5.

Literæ naturaliſationis, quibus jus civitatis confertur in Gallia, habent-ne vim & effectum retractivum. Tom. 2. V. *Hæres*, Caſ. 7. & 13.

Excommunicatio lata adverſus literarum Apoſtolicarum falſificatores, eſt-ne Papæ reſervata. Tom. 2. V. *Excommunicatio*, Caſ. 45.

Contra-Scripta debent-ne ſemper ſuum ſortiri effectum. Tom. 1. V. *Contractus*, Caſ. 5.

LOCATIO.

Vide hujus vocis Prœmium.

Cum Terræ locatæ inundatæ ſunt, an Locator vel Locatarius jacturam ferre debet? Sunt-ne quidam caſus, ubi in ſolum recidat Locatarium. Tom. 2. V. *Locatio*, Caſ. 1. & Tom. 3. V. *Penſio*, Caſ. 16

Quonam in caſu Proprietarius fundorum tenetur damna quæ in iis accidunt communia habere cum Locatario. Tom. 2. V. *Locatio*, Caſ. 3.

Cum Locatarius in ſe ſuſcepit pericula caſuum fortuitorum, an jactura, & perditio, quæ accidit tempore belli in illum recidunt. *ib.* Caſ. 2.

Locatarius tenetur-ne de damnis & Caſibus fortuitis, qui ſui culpa acciderunt *ib.* Caſ. 5. 6. 19. & 28.

Cum Locatarius turbatur in uſu fundi quem conduxit, poteſt-ne actione adverſus Locatorem recurrere. *ib.* Caſ. 4.

Locator agrorum poteſt-ne Locatarium, quo minus illum ſemine donet, impedire adverſus conventiones locationis & generalem regionis illius uſum. *ib.* Caſ. 7.

Locator tenetur-ne ſemper rependere Locatario melioramenta, quæ ſumtibus haud parvis fecit in bono locato. *ib.* Caſ. 8.

Locator, qui reparandam curavit domum ſub-locatam à Locatario, tenetur-ne quodammodo damnum ipſi præſtare? Et hic an ſemper illæſa Conſcientia accipere iſtud poteſt. *ib.* Caſ. 9.

Locatarius tenetur-ne reædificare domum quam occupat, ſi onus iſtud in locatione in ſe ſuſcepit? Talis Conventio eſt-ne adverſa locationum naturæ? Quid eſt Locatio. *ib.* Caſ. 14.

Locatarius poteſt-ne contendere ut locatio diſſolvatur, aut ut damnum ipſi rependatur, ſi domus quam conduxit, lucem amiſit. *ib.* Caſ. 10.

Locator poteſt-ne citra injuſtitiam diſſolvere locationem Locatarii, ut ipſe locatam illi domum occupet. *ib.* Caſ. 11.

Locato

Locatio finitur-ne mutatione Proprietarii? Locatarius habet-ne actionem adverſus Locatorem? *ib.* Caſ. 13. & Tom. 2. v. *Emptio*, Caſ. 11.

Hæredes Locatoris & Locatarius tenentur-ne continuare locationem factam à Defuncto? Tom. 2. v. *Locatio* Caſ. 13.

Poteſt-ne quis tuta Conſcientia ſuam domum locare Meretricibus, ſaltem in quibuſdam caſibus? Eſt-ne ipſis danda dimiſſio, licèt bona cum fide locata ipſis fuerat domus? Sunt-ne pœnæ quædam decretæ adverſus eos, qui in hoc deficiunt. *ibid.* Caſ. 15. & 16.

Locatarius poteſt-ne repetere à Proprietario reparationes, quas fecit in domo, licèt Locator non niſi uſumfructum ex illa habeat. *ib.* caſ. 17.

Locatarius poteſt-ne in quibuſdam caſibus ante terminum conventum è domo, quam conduxit, egredi etiam non monito Locatore. *Ib.* Caſ. 18.

Hæredes Architecti tenentur-ne ſtare conventis ab ipſo pretiis. *Ib.* Caſ. 20.

Cum ii qui locant & conducunt, in conventione ſua errorem admittunt, an poſſunt ab illo recedere. *ib.* Caſ. 23.

Locator tenetur-ne operariis conductis diurnam perſolvere mercedem cum culpâ ipſius nihil laborarunt? Si laborarunt pro aliis, an etiam in hoc caſu tenentur ad reſtitutionem. *ib.* Caſ. 22.

Cum Locator ſine ratione averſione capitur Operarii quem conduxit pro quodam tempore, tenetur-ne integram ipſi ſolvere de quâ convenerunt ſummam. *ibid.* Caſ. 23.

Auriga, quem quis conduxit ad vehendas quaſdam merces, tenetur-ne de damnis, quæ circa illas poſſunt obtingere. *Ib.* Caſ. 24. & Tom. 3. v. *Reſtitutio*, Caſ. 33. & 81.

Perſona quædam conducta pro aliqua re cuſtodienda, an reſpondere de illa tenetur. Tom. 2. v. *Locatio* Caſ. 25.

Dominus poteſt-ne ſalva Conſcientia minorem famulo dare mercedem ſub prætextu, quod ſpontè ſe offerat ejus ſervitio? Sunt-ne caſus quidam, in quibus fieri id poſſit. *ib.* Caſ. 26.

Qui aliquam rem conducit, tenetur-ne ſolvere pretium, de quo convenit, licet illa re, quam conduxit, non utatur. Tom. 3. v. *Pignus* Caſ. 2.

Si quis rem aliquam conduxit ad certum quendam uſum, an ſalva conſcientia ea ad alium uſum uti poteſt. Tom. 2. v. *Locatio* Caſ. 27.

Contractus Locationis, quo Locatario imponitur onus periculorum quæ ea in re accidere poſſunt, eſt-ne juſtus ac licitus. *Ib.* Caſ. 29.

Locator tenetur-ne, ſub pœna damnorum evenientium præſtandorum, monere Locatarium de defectibus, qui rem, quam conducit, inutilem reddunt, uſui, ad quem illâ uti vellet. Tom. 3. v. *Reſtitutio* Caſ. 152.

Si quis bona fide locavit rem defectuoſam, an tenetur damnum præſtare Locatario, ſive rem ipſi mancipio dederit, ſive non. *ib.* Caſ. 153.

Si Locatarius ſe obligavit ad reddendam rem conductam certo quodam tempore, aut, ſi in mora ſit, ad ſolvendam illam integram, an tenetur conventionem iſtam implere. Tom. 2. v. *Locatio* Caſ. 30.

Contractus Locationis appellatus Gazaille, eſt-ne injuſtus? Qualis eſt hic contractus. *ib.* Caſ. 31.

Domini Parœciarum poſſunt-ne terras aut bona Eccleſiaſtica conducere, excluſis Vaſallis. Tom. 1. v. *Domini Parœciarum*, Caſ. 15.

Proprietarii aut primarii Locatarii domuum habent-ne hypothecam privilegiatam in mobilibus, reſpectu pretii locationis. Tom. 2. v. *Hypotheca* Caſ. 5.

Fidejuſſores alicujus locationis ſunt-ne liberi, ſi locatio ipſis non vocatis renovatur. Tom. 2. v. *Fidejuſſor* Caſ. 18.

Uſufructuarius habet-ne jus interrumpendi locationes factas à Proprietario. Tom. 3. v. *Uſusfructus* Caſ. 15.

Ii, qui pro muneribus quæ accipiunt, diminuunt Locationes bonorum, quorum non ſunt niſi œconomi, tenentur-ne ad Reſtitutionem. Tom. 3. v. *Reſtitutionem* Caſ. 80.

LOTERIA.

Vide hujus vocis Proœmium.

An varii generis ſunt Loteriæ. Tom. 2. v. *Loteria* Caſ. 2.

In quonam genere Loteriarum actio datur privatis pro ſolutione ſortium quæ ipſis obtigerunt. *ib.*

Loteriæ undenam ſuam habent Originem? Fuerunt-ne in uſu apud Romanos? A quo tempore in uſu ſunt in Gallia? Quænam requiruntur conditiones, ut ſint licitæ? Sunt-ne iniquæ ratione contractus ſortis, qui ibi exercetur? Peccatur-ne aliquando ſuam pecuniam loteriis committendo? Acquiſitio ſummarum, quas aliqui inde lucrantur, eſt-ne juſta & legitima? Loteriæ ſunt-ne contrariæ juri Naturali, Divino aut Humano. *Ib.* Caſ. 1.

LUCRUM.

Eſt-ne peccatum ludere ex immodico lucrandi ſtudio. Tom. 2. v. *Ludus* Caſ. 3.

Eſt-ne obligatio reſtituendi lucrum, quod ludis alearum quæſitum eſt. *Ib.* Caſ. 5.

Lucrum ceſſans eſt-ne titulus ſufficiens ad accipiendum aliquid ultra ſortem mutuo datam? An varii generis dantur lucra ceſſantia. Tom. 1. v. *Emtio* 4. & Tom. 2. v. *Nummularius* Caſ. 3. & Tom. 3. v. *Venditio* Caſ. 38. Tom. 3. v. *Uſura* Caſ. 28.

LUCRUM ULTRA SORTEM.

Vide hujus tituli Proœmium.

Solum-ne periculum, quod quis circa ſortem mutuò locatam ſubit, eſt-ne ratio ſufficiens, quare accipere poſſit lucrum ultra ſortem? Tom. 2. v. *Fidejuſſio* Caſ. 14. & Tom. 2. v. *Societas* Caſ. 6. & Tom. 3. v. *Uſura* Caſ. 31.

Cum quis non habet pro ſe titulum lucri ceſſantis, aut damni naſcentis, poteſt-ne accipere lucrum ultra ſortem ſententiâ Judicis ipſi adjudicatum. Tom. 2. v. *Lucrum ultra ſortem*, Caſ. 14.

Poteſt-ne quis accipere lucrum ultra ſummam, quam commodavit cum intentione capiendi ſententiam condamnationis adverſus Debitorem. *ib.* Caſ. 15.

Lucrum ultra ſortem incipit-ne tantùm à die obtentæ ſententiæ? Hæc Juriſprudentia eſt-ne uniformis in omnibus Regni ſupremis Curiis. *ib.* Caſ. 11.

Simplex petitio coram Judicibus, eſt-ne juxta Supremum Senatum Pariſienſem titulus ſufficiens, ut recipere aliquis poſſit lucrum ultra ſortem? An eodem modo ſe res habet cum ſententia condemnationis ad lucrum ultra ſortem, latæ per colluſionem, aut expeditæ à Tabellariis ſine participatione Judicis. *ib.* Caſ. 12.

Simplex denuntiatio juxta ſupremum Senatum Burdigalenſem, & terminus effluxus juxta Toloſanum, ſunt-ne ſufficientes tituli ad recipienda lucra ultra ſortem. *ib.* Caſ. 13.

Alicujus Regionis Conſuetudo accipiendi lucrum ex pecunia, quæ non alienatur, eximit-ne a reſtituendi obligatione. Tom. 3. v. *Reſtitutio.*, Caſ. 17.

Poteſt-ne exigi lucrum ex pecunia, quam quis alienavit, ſed quæ ſtatim poſt ſoluta fuit. Tom. 2. v. *Lucrum ultra ſortem*, Caſ. 3.

Sunt-ne varii generis lucra ultra ſortem? Poſſunt-ne pariter exigi. *ib.* Caſ. 4.

Poteſt-ne accipi lucrum ex ſumma commodata ſine ſcripto, aut ſuper ſcripto, ferente alienationem aut non ferente. *ib.* Caſ. 10. & tom. 3. v. *Uſura*, Caſ. 30.

Eſt-ne obligatio ſolvendi lucrum ex pecunia in mutuò accepta, quam quis retinet in uſum ſuum ultra tempus de quo convenit, cum illud Creditor repeteret, ut utiliter collocaret. Tom. 3. v. *Reſtitutio* Caſ. 25.

Lucra ultra ſortem, quæ quis exigit vi tranſactionis, ſunt-ne uſuraria. tom. 2. v. *Lucrum ultra ſortem*, Caſ. 1.

Conventio, qua quis ſe obligat ad ſolvenda lucra ex fundo frugifero, uſque ad ſolutionis finem, eſt-ne uſuraria. *ib.* Caſ. 1.

Licet-ne accipere intereſſe ex fundo vendito, cum acquiſitor non ſolvit ex tempore. tom. 3. v. *Venditio* Caſ. 2.

Poteſt-ne accipi à Rege lucrum ultra illas ſummas, quæ in bonum publicum aut privatum quis ſuppeditat. tom. 2. v. *Nummularius*, Caſ. 4. & tom. 3. v. *Uſura* Caſ. 39. & 41.

Tutores poſſunt-ne lucrum accipere ex denariis pupillaribus, qui non alienantur? Quænam in Gallia eſt hanc in rem Juriſprudentia Civilis & Canonica. tom. 2. v. *Lucrum ultra ſortem* Caſ. 9. & tom. 3. v. *Tutor* Caſ. 1. 2. & 3.

Poteſt-ne quis à ſuis Cohæredibus exigere lucra ex fundo frugifero uſque ad æqualitatem portionis. tom. 2. v. *Lucrum ultra ſortem*, Caſ. 5.

Gener poteſt-ne exigere à ſuo Sacro lucrum & intereſſe ex dote ſuæ Uxoris, cum non ipſi ſuppetit illum præſentem ſolvere. *ibid.* Caſ. 6. & tom. 1. v. *Dos.* Caſ. 26.

Filius poteſt-ne exigere à Patre intereſſe ex reſiduo dotis ſuæ uſque ad finem ſolutionis, licèt non curaverit illum ſententia Judicis ad hoc damnandum. tom. 3. v *Lucrum ultra ſortem.* Caſ. 8

Peccat-ne qui mutuò accipit pecuniam ſubonere lucra ultra ſortem ſolvendi? Quibusnam in occaſionibus fieri iſtud poteſt. tom. 3. v. *Uſura* Caſ. 38. & tom. 2. v. *Nummularius*, Caſ. 4.

Poteſt-ne pecunia cum onere lucrorum inde ſolvendorum mutuò accipi ab Uſurario, ad ſubveniendum ſcilicet calamitati publicæ. tom. 3. v. *Uſura* Caſ. 39.

Eſt-ne obligatio reſtituendi præter ſortem Capitalem, etiam lucra ex pecunia furto ablata. tom. 3. v. *Reſtitutio* Caſ. 74.

Eſt-ne obligatio reſtituendi lucra ultra ſortem uſuraria, quæ quis percepit, cum crederet legitima, aut ſaltem dubitaret num eſſent legitima nec ne. *ib.* Caſ. 15.

Eſt-ne obligatio ſolvendi Uſurariis magna ultra ſortem lucra, quæ exigunt, quæque ipſis promiſſa fuerunt. tom. 3. v. *Promiſſum*, Caſ. 7.

An intereſſe alicujus Cenſûs ſolvendum eſt ante ſortem principalem. tom. 3. v. Solvere Caſ. 2.

Lucra ultra ſortem debita poſſunt-ne partem conficere novi contractus Conſtitutionis. tom. 1. v. *Cenſus* Caſ. 2.

Poteſt-ne curari ut condemnentur ad lucra ultra ſortem civilia, ii qui promiſſo matrimonii non ſtant. tom. 2. v. *Matrimonium* III. Caſ. 8.

LUCRUM LUCRI ULTRA SORTEM.

Vide hujus Tituli Proœmium.

An in uno atque in altero foro exigi poſſunt lucra lucri ultra ſortem? Sunt-ne quidam caſus, in quibus lucrum lucri ultra ſortem in foro Conſcientiæ exigi poſſit, licet in foro exteriori exigi non poſſit. tom. 2. v. *Lucrum Lucri ultra ſortem*, Caſ. 1.

Poteſt-ne exigi lucrum lucri ultra ſortem, cum tenet locum ſortis Capitalis. *ibid.* Caſ. 2.

Poteſt-ne exigi lucrum lucri ultra ſortem ex ſumma quam quis expendit ad ſe ſubſtituendum in locum Creditoris. *ib.* Caſ. 3.

Minores facti Majores poſſunt-ne exigere à ſuis Tutoribus lucrum lucri ultra ſortem, ex denariis, quos non collocarunt tempore præſcripto. *Ib.* Caſ. 4.

LUCTUS.

Clerici poſſunt-ne lugubres gerere veſtes pro ſuis Cognatis & Amicis. tom. 1. v. Clericus Caſ. 8.

Vidua Nobilis poteſt-ne ſine peccato ſequi morem in regione ſua receptum, quo ſcilicet primis viginti diebus ſui luctus abſunt ab Eccleſia. tom. 2. v. *Miſſa* Caſ. 46.

Hæc Conſuetudo, quæ tempus iſtud in Luſitania extendit uſque ad quadraginta dies, eſt-ne tolerabilis. *Ibidem.*

LUDUS.

Vide hujus Vocis Proœmium.

Ludus eſt-ne per ſe licitus? Quisnam ſibi proponendus eſt finis ludendo? Quot modis excedi poteſt ludendo? Circumſtantia temporis notabilis, quod adhibetur, eſt-ne peccatum mortale an veniale. tom. 2. v. *Ludus* Caſ. 1.

Clerici peccant-ne ludendo aleâ, ſive induſtria locum in eo habeat ludo ſive non? Ludi in quo multum eſt aleæ, imo pleni alea, ſunt-ne ipſis interdicti. *ib.* Caſ. 2.

Peccant-ne cum ludendo alea, pro re nihili ferè momenti ludant. *ib.* Caſ. 4.

Ludus Latrunculorum, ludus ſcruporum, luſus diſci, ludus globorum & alii ejuſmodi ludi ſunt-ne Clericis prohibiti. *Ibidem.* Caſ. 7.

Licitum-ne eſt ipſis ſpectare ludentes ſeculares? Sunt-ne quidam caſus, in quibus hoc faciendo mortaliter peccant. *ib.* Caſ. 10.

Beneficiarii, qui nullos alios habent reditus, quam ex ſuis Beneficiis, poſſunt-ne ludere pro pecunia? Qui ipſis ludendo lucrantur, tenentur-ne ad reſtitutionem? Tom. 1. v. *Beneficiarius* Caſ. 19.

Ludi in quibus multum eſt aleæ ſunt-ne laicis interdicti & prohibiti legibus civilibus & canonicis? Quænam eſt, quoad iſtud Galliæ diſciplina? ſunt ne quidam Caſus, in quibus ludi iſti liciti ipſis ſint? Tom. 2. v. *Ludus* Caſ. 3.

Qui lucrantur ludo aleæ puro aut mixto, tenentur-ne ad reſtituendum lucrum inde factum?

Debent ne illud Pauperibus, an vero eis quibus lucrati ſunt, reſtituere? *ib.* Caſ. 5.

Eſt-ne obligatio reſtituendi damnum proximo, datum ludendo? Tom. 3. V. *Reſtitutio* Caſ. 186.

Eſt-ne obligatio reſtituendi iis quos quis ad ludendum invitavit, aut violentia vel importunitate coegit? Tom. 2. V. *Ludus* Caſ. 6.

Hæredes mariti vel uxoris, quæ partem bonorum communitatis ludendo amiſit tenentur-ne hæredes ad reſtitutionem ſuperſtiti Conjugi faciendam? Tom. 1. V. *Compenſatio* Caſ. 7.

Mulier poteſt-ne de bonis Communitatis ludere? Tom. 1. V. Communitas bonorum Caſ. 4.

Licet-ne fabricare vel vendere aleas aut Chartas ad ludendum? Tom. 2. V. Ludus Caſ. 8.

Licet-ne Societates ad ludendum recipere in ſuâ domo? Eſt-ne abſolutio deneganda iis, qui tales ordinarias excipiunt ludendi ſocietates? Semper-ne leges pœnas decreverunt contra ejuſmodi homines. *ib.* Caſ. 9.

Qui luſu globi rudicularis lædont quendam, tenentur-ne ad reparandum ipſi damnum? Tom. 3. V. *Reſtitutio* Caſ. 186.

Eſt-ne clericis prohibitum ludere diſco? Tom. 11. V. *Ludus* Caſ. 7.

LUNATICUS.

Lunatici ſunt-ne irregulares? Tom. 2. V. *Irregularitas* Caſ. 121.

LUSTRICUS FILIUS AC LUSTRICA FILIA.

Luſtrici filii ac Luſtricæ filiæ contrahunt-ne quandam cum Patrinis ſuis Cognationem, quæ impedimentum ſit dirimens matrimonii cum illis contrahendi? Tom. 2. V. *Impedimentum cognationis ſpiritualis?* Caſ. 1. & 2.

M.

MAGISTRATUS.

Catholici poſſunt-ne validè matrimonium contrahere coram Magiſtratu hæretico? Tom. 2. V. Impedimentum clandeſtinitatis Caſ. 20. 25. 22. & 23.

Licet-ne Magiſtratibus ludere, quin peccati fiant rei? Tom. 2. V. *Ludus* Caſ. 1.

MALEDICTIO.

Vide hujus Vocis Proœmium.

Peccatum maledictionis eſt-ne ſuâ naturâ mortale? ſunt-ne Caſus in quibus veniale tantum ſit? Semper-ne mortaliter peccatur maledicendo creaturis irrationabilibus? Tom. 2. V. *Maledictio* Caſ. 1. & 2.

MALEFICIUM.

Impotentia ex maleficis orta eſt-ne impedimentum matrimonii dirimens? Sunt-ne certæ quædam regulæ, quibus judicari poſſit, ſi impotentia oriatur ex maleficio. Quomodo Dæmon ejuſmodi producere poteſt maleficia? Tom. 2. V. *Impedimentum Impotentiæ*, Caſ. 14.

Impotentia ex maleficio orta reddit-ne irritum ac nullum ſecundum matrimonium contractum. *Ib.* Caſ. 15.

Eſt ne peccatum unum tollere maleficium alio maleficio? An omne impedimentum, quod tolli non poteſt, niſi maleficio, perpetuum eſt. *Ib.* Caſ. 16.

Poſſunt-ne maleficii authores cogi ut deſtruant res, quibus maleficium fuerat annexum?

Poteſt-ne aliquis ipſemet rem iſtam reſtituere, quibusnam uti debet intentionibus illud faciendo. *ib.* Caſ. 17.

Quænam ab Eccleſia præſcripta ſunt remedia adverſus maleficos. *ib.*

Duo conjuges, qui ſunt impotentes ex maleficio poſſunt-ne ſine ſuperſtitione de novo contrahere matrimonium, ad enervandum maleficium. *ib.* Caſ. 18.

MALUS.

Vide hujus Vocis Proœmium.

Poteſt-ne aliquis malus denominari, quia olim viſus fuit plura committere crimina? Tom. 2. V. *Malus* Caſ. 1.

Licet-ne frequentare homines malos? Quonam io caſu fieri iſtud poteſt. *ib.* Caſ. 2.

MANCIPIUM.

Vide hujus vocis Proœmium.

Quot modis ſuam recuperare mancipium poteſt libertatem? Tom. 2. V. *Mancipium* Caſ. 3.

Infantes qui naſcuntur Patre mancipio & Matre libera cenſentur-ne eſſe liberi. *ib.* Caſ. 1.

Domini mancipiorum, poſſunt-ne ſuum ipſis ad matrimonium contrahendum denegare conſenſum? Tom. 2. V. *Impedimentum conditionis Servilis* Caſ. 5.

Mancipia ſunt-ne libera, eo ipſo, quo Domini contribuunt ad illa matrimonio collocanda cum perſonis liberis? Ipſorum matrimonium eſt-ne hoc in caſu validum? *ib.* Caſ. 1.

Domini mancipiorum poſſunt-ne ſua mancipia matrimonio juncta ſeparatim à ſuis uxoribus vendere. *ib.* Caſ. 9.

Mariti aut uxores poſſunt-ne ſe tradere mancipia abſque conſenſu mutuo. *ib.* Caſ. 8.

Eſt-ne obligatio reſtituendi libertatem mancipiis Chriſtianis, aut iis qui ad Religionem Chriſtianam ſeſe convertunt? Tom. 2. V. *Mancipium* Caſ. 3.

Mancipium Chriſtianum poteſt-ne evadere è domo ſui Domini infidelis, & hoc modo ſe exponere periculo retactus & crudelem tractationem ſibi attrahendi, potiùs quam abeſſe à Sacramentorum participatione, ne quidem ſemel in anno. *ib.* Caſ. 2.

Poteſt-ne juſtificari evaſio omnis generis Mancipiorum. *ib.* Caſ. 4.

Mancipium poteſt-ne furari ſuo Domino, ut habeat, quo ſe redimat. Tom. 2. V. *Furari* Caſ. 9.

MANDATARIUS.

Mandatarii habent-ne jus petendi beneficia morte, renuntiatione, aut alio modo vacantia? Tom. 2. V. *Indultarius* Caſ. 1.

Eſt-ne quædam facienda diſtinctio inter Proviſiones & Mandata de providendo? Tom. 3. V. *Reſignatio* Caſ. 5.

MANGO.

Mangones tenentur-ne Emtoribus ſuis revelare defectus apparentes aut occultos Equorum, quos ipſis vendunt? Tom. 3. V. *Venditio* Caſ. 26. 27. 28. 29. 30. & 31.

Quotnam in caſibus tenentur reſumere equos quos vendiderunt pretiumque acceptum refundere? *ib.* Caſ. 30. & ſeqq.

MANIPULUS.

Licet-ne in Miſſa uti Manipuli loco Stola? Tom. 2. V. Ornamenta Eccleſiæ. Caſ. 7.

MANUPRETIUM.

Licet-ne emere vas pro ratione ponderis, nulla habita ratione ad manupretium? Tom. 2. V. *Emptio*, Caſ. 30.

MARITUS.

Mariti tenentur-ne ſuis impenſis ſuſtentare uxores, qui nullam ipſis attulerunt dotem? Tom. 1. V. *Dos* Caſ. 8.

Tenentur-ne ex Conſcientia ad proſpiciendum neceſſitatibus ſuarum Uxorum, licèt ſeſe ſponte & abſque ratione ſeparaverint ab iis? Tom. 1. V. *Divortium* Caſ. 21.

Tenentur-ne dotem reddere ſuis Uxoribus, cum ſe ſeparatunt ab iis adulterii cauſa? Tom. 1. V. *Dos* Caſ. 18.

Poſſunt-ne validè ſe opponere venditioni aut alienationi bonorum dotalium ſuarum Uxorum, licet ab ipſis ſeparatarum quoad habitationem & quoad bona. *Ib.* Caſ. 19.

Tenentur-ne Mariti Hæredibus Uxoris defunctæ reſpondere de dote, dum illam perire paſſi ſunt. *ib.* Caſ. 20. 21. 22. 23. & 24.

Maritus poteſt-ne prælegare ſuæ Uxori. Tom. 3. V. *Prælegare*, Caſ. 1. & 2.

Maritus cujus Uxor moritur ſine infantibus, & quæ diſpoſuit de dote ſua, quæ erat in contractu Cenſûs, conſtituendi ſub proprio ſuo nomine, tenetur-ne dotem reddere hæredibus numerata pecunia. Tom. 2. V. *Mulier conjugata* I. Caſ. 2.

Mariti poſſunt-ne pro arbitrio diſponere de bonis Communitatis aut de bonis paraphernalibus ſuarum uxorum. Tom. 2. V. *Legatum* Caſ. 37. & Tom. 1. V. *Communitas bonorum* Caſ. 1.

Tenentur-ne Mariti Creditoribus reſtituere dotem, quam ſponſis cognati conſtituerunt, aut quas ſibi ipſis conſtituerunt in fraudem Creditorum. Tom. 1. V. *Dos.* Caſ. 11.

Mariti poſſunt ne dotalia ſuarum Uxorum bona alienare. *ib.* Caſ. 12. 14. & 15.

Cum matrimonium nullum eſt, tenentur-ne dotem reddere ſuis Uxoribus, & æquabiliter cum ipſis lucrum conſtante matrimonio factum dividere. *Ib.* Caſ. 16.

Mariti ſunt-ne domini bonorum mobilium quæ ſuis Uxoribus poſt matrimonium obtigerunt? Poſſunt-ne de iis diſponere invitis ſuis uxoribus? Id ſi faciant, an in ipſorum defectum hæredes tenentur ad reſtitutionem. tom. 2. V. *Legatum* Caſ. 73.

Jura quæ Maritus & Uxor in ſe invicem habent, ſunt ne æqualia aut inæqualia in omnibus rebus. tom. 2. V. *Impedimentum Conditionis ſervilis* Caſ. 8. 1

Mariti poſſunt-ne jure ſuas corrigere Uxores etiam illas verberando. tom. 3. V. *Verberare* Caſ. 2.

Mariti contrahunt-ne Cognationem Spiritualem cum ſuis Uxoribus, baptizando ſuos infantes in caſu neceſſitatis? An per iſtud jus exigendi debitum conjugale amittunt. tom. 1. V. *Debitum conjugale* Caſ. 51. & 52.

Mariti poſſunt-ne illæſa Charitate opem ferre ſuis Parentibus præ Uxoribus ſuis. tom. 1. V. *Charitas* Caſ. 2.

Mariti aut in eorum defectum ipſorum hæredes tenentur-ne reſtituere ſuis uxoribus bona, quæ commeſſationibus deglutierunt. tom. 1. V. *Compenſatio* Caſ. 7.

Maritus habet-ne hypothecam ſuper bonis illius, qui conſtituit ſummam pro dote ſuæ Uxoris. tom. 1. V. *Debitum* Caſ. 16.

Mariti ſunt ne ſuarum Uxorum hæredes in defectum infantium aut aliorum hæredum. tom. 2. V. *Hæres* Caſ. 5.

MARTYRIUM.

Vide hujus Vocis Proœmium.

Sunt-ne quidam caſus, in quibus Martyrium ſit de neceſſitate Salutis. tom. 2. V. *Martyrium* Caſ. 1.

Poteſt-ne aliquis fidei inimicos incitare, ut eum Martyrium ſubire cogant; *ib.* Caſ. 2.

Cum quis in eo eſt ut Martyrium jamjam ſubiturus ſit, poteſt-ne ſine peccato ſuam accelerare mortem ad evitandos longiores cruciatus; *ib.* Caſ. 3.

MATRIMONIUM.

Vide proœmia Vocum Matrimonium I. Matrimonium II. Matrimonium III. & Matrimonium IV.

Matrimonium eſt-ne quorundam Myſteriorum Symbolum. tom. 2. V. *Diſpenſatio Matrimonii* Caſ. 1.

Matrimonium contractum ſub conditione eſt-ne validum? Quænam conditiones validum illud, nullum at illicitum reddunt? tom. 2. *Matrimonium* I. Caſ. 1.

Matrimonium contractum ſub conditione conſenſus paterni eſt ne validum, ſi poſt longi temporis recuſationem pater tandem conſentiat? Eſſet-ne validum, ſi antequam Pater ſuum præbuiſſet conſenſum, filia ſuum revocaſſet; *ib.* Caſ. 2.

Matrimonium eſt-ne validum, cum ex ſilentio Patris rationabiliter inferre licet ipſum conſentire, aut ſaltem ſeſe non opponere. *ib.* Caſ. 3.

Matrimonium contractum ſub conditione conſenſus paterni, eſt-ne validum, cum Pater mortem ſubit, ſive contrahentes ſciant ejus mortem ſive ignorent. *ib.* Caſ. 4.

Matrimonium

Digitized by Google

Matrimonium contractum ſub conditione illud non conſummandi eſt-ne irritum ac nullum. Matrimonium Sanctæ Virginis Deiparæ fuit-ne ſub hac conditione contractum? *ib.* Caſ. 5.

Matrimonium contractum ſub conditione obtinendi diſpenſationem Cognationis, eſt-ne irritum ac nullum. Et eſt-ne neceſſarium ut reſtituatur poſt obtentam diſpenſationem? *ib.* Caſ. 6.

Matrimonium contractum ſub hac conditione: Si te *Virginem invenero*, eſt-ne irritum ac nullum? *Ib.* Caſ. 7. & Tom. 1. v. *Divortium* C. 1.

Minor ſemper-ne tenetur implere promiſſum matrimonii factum à ſe? Tom. 3. v. Promiſſum, Caſ. 1.

Promiſſa Matrimoniorum facta terminis negativis obligant-ne ex Conſcientia? Tom. 3. v. *Sponſalia*, Caſ. 24.

An ſemper obligant, licèt alterutra pars per ſat longum temporis ſpatium nihil de altera parte vel literis vel aliter perceperit? *ib.* Caſ. 50.

Si Pater promittat unam ſuarum filiarum, cuidam adoleſcenti, an ſi adoleſcens iſte peccet cum una ex filiis iſtis, pater tenetur ſuum implere promiſſum? *ib.* Caſ. 25.

Promiſſa conditionalia contrahendi matrimonii juncta crimini adulterii, ſunt-ne impedimentum dirimens? Tom. 2. v. *Impedimentum metus*, Caſ. 5.

Matrimonium contractum ſub conditione contraria fini matrimoniorum, eſt-ne irritum ac nullum? Tom. 3. v. *Sponſalia*, Caſ. 27.

An eodem modo ſe res habet cum conditionibus bonis moribus contrariis aut impoſſibilibus? Ibid. Caſ. 28.

Obligatio Matrimonii eſt-ne magis indiſſolubilis quàm Sponſalium obligatio? *ib.* Caſ. 34.

An omnis ſtipulatio pœnæ pecuniariæ aut alius naturæ facta inter duos qui matrimonii fidem ſibi promiſerunt, irrita ac nulla eſt? *ib.* Caſ. 58.

An ſaltem ſtipulari licèt quandam damni reparationem? *ibid.* Caſ. 59.

Alterutra partium, quæ promiſerunt ſibi matrimonium, tenetur-ne illud, quod ab altera parte in promiſſi matrimonii fidem accepit, reſtituere, licèt hæc altera pars fidem datam violaverit? Tom. 3. v. *Reſtitutio*, Caſ. 31.

Promiſſa matrimonialia debent-ne in ſcriptum redigi, ut valida ſint in foro exteriori? Tom. 3. v. *Sponſalia*, Caſ. 19.

Matrimonium contractum ante pubertatis annos, & antequam puberes ſint potentes copulæ, eſt-ne jure naturali irritum ac nullum. Cenſetur-ne validum in foro exteriori. Qui contrahunt aut promovent ejuſmodi matrimonia peccant-ne mortaliter? Tom. 2. v. *Matrimonium* II. Caſ. 1. & Tom. 3. v. *Sponſalia* Caſ. 1.

Matrimonium puberis cum impubere eſt-ne indiſſolubile quantum ad ligamen? *Ib.* & Tom. 2. v. *Matrimonium* II. Caſ. 2. & Tom. 3. v. *Sponſalia* Caſ. 13. & 12.

Matrimonium contractum à furioſo aut amente eſt-ne irritum ac nullum? Tom. 2. v. *Matrimonium* II. Caſ. 3.

Matrimonium contractum ab homine ſurdo, muto, aut cœco eſt-ne irritum ac nullum. Cognati debent-ne ſeſe opponere ejuſmodi matrimonio? *Ib.* Caſ. 4. & Tom. 3. v. *Profeſſio Religioſa*, Caſ. 10.

Vir excommunicatione majori aut minori ligatus poteſt-ne licitè ac validè matrimonium contrahere? Tom. 2. v. *Matrimonium* II. caſ. 5.

Matrimonium contractum cum perſona aliqua, quæ credebatur alie eſſe, aut cum mancipio, quod per ona libera eſſe credebatur, aut cum paupere, qui credebatur dives, aut cum plebejo, qui credebatur nobilis eſſe, eſt-ne irritum ac nullum? tom. 2. v. *Impedimentum Erroris*, Caſ. 1.

Matrimonium contractum ab homine ad mortem condemnato, aut ab excommunicato denuntiato, aut à Muliere condemnata ad carcerem perpetuum propter commiſſum adulterium, eſt-ne validum. Quænam eſt Galliæ Juriſprudentia circa ultimam hanc matrimonii ſpeciem? tom. 2. v. *Matrimonium* III. Caſ. 16.

An in Caſu & neceſſitate urgenti matrimonium contrahi poteſt in ſtatu peccati mortalis, cumque aliquis animum habet in eo perſeverandi? tom. 2. v. *Matrimonium* II. Caſ. 6.

Qui ſcit Deſponſatum ſuum in ſtatu peccati mortalis eſſe, cooperatur-ne ad ipſius Sacrilegium, ipſi nubendo? *Ib.* Caſ. 7.

Matrimonium inter perſonas Juvenes & ætate provectas commodi temporalis cauſa contractum eſt-ne validum? *Ib.* Caſ. 8.

Matrimonium poteſt-ne celebrari in Eccleſia interdicta? *Ib.* Caſ. 9.

Sacerdos debet-ne eodem modo benedicere matrimonio pueri cum viduâ, ac matrimonio Vidui cum filia? *ib.* Caſ. 10.

An contrahendo matrimonium ſemper obligatio eſt, debita quibus quis conſtringitur, declarandi? Qui contrarium faciunt, poſſunt-ne denegata abſolutione cogi? *ib.* Caſ. 11.

Perſonæ ætate admodum provectæ, aut qui ægri ſunt ad extremum uſque, poſſunt-ne licitè contrahere & uti matrimonio? tom. 2. v. Impedimentum Impotentiæ, Caſ. 11.

Matrimonium contractum cum propoſito formato, illo minimè utendi, & perpetuam continentiam ſervandi, eſt-ne validum? *ib.*

Quinam ſunt Miniſtri Sacramenti Matrimonii. In quonam conſiſtit ejus Materia & Forma. An ſemper Sacerdotes benedixerunt Matrimoniis? Tom. 2. v. *Matrimonium* III. Caſ. 1. & Tom. 2. v. *Impedimentum Clandeſtinitatis*, Caſ. 9.

Hæc verba: *Ego vos conjungo*, ſunt-ne Matrimonio eſſentialia? *ib.*

Matrimonia Clandeſtina fuerunt-ne valida ante Concilium Tridentinum? *ib.*

Conſenſus Contrahentium debet-ne verbis exprimi? tom. 2. v. *Matrimonium* III. Caſ. 2.

Matrimonium cui alter Contrahentium interius in animo nullum præbuit aſſenſum, eſt-ne irritum ac nullum coram Deo. Præſumitur-ne validum in foro exteriore? *ib.* Caſ. 3.

Matrimonium cui quis aſſentire finxit, ut magnum hoc modo damnum evitaret, eſt-ne validum? Sunt-ne quidam caſus, ubi tales aliud contrahere poſſunt Matrimonium? *ib.* Caſ. 4.

Quænam illo in caſu adhibendæ ſunt cautelæ, & quænam exigendæ probationes? *ib.* Caſ. 7.

Matrimonium contractum & conſummatum inter duas Perſonas, conditionis valdè inæqualis, & cui altera intus in animo non conſenſit, eſt-ne validum. Ad quid obligatur, quæ non conſenſerat pars? *ib.* Caſ. 5.

Pomas Tom. III.

Matrimonium contractum ſimulando, fit-ne irritum et nullum ſecundo matrimonio contracto, cui quis verum & ex animo præbet aſſenſum. Si in hoc caſu Judex Eccleſiaſticus mandaret cohabitationem cum prima uxore, oporteret-ne obedire, & eſſet-ne obligatio ipſi hac in re obtemperandi? *ib.* Caſ. 6.

Matrimonium contractum, ſed cui maritus internum & ex animo non præbuit aſſenſum, eſt-ne validum, ſi poſtea ſuam non aliter cognovit uxorem niſi effectu fornicario. Poteſt-ne obligari ad renovandum ſuum conſenſum, licèt Mulier cujuſdam fraudis ſit rea? *ib.* Caſ. 7.

Ut Matrimonium ſit validum, requiritur-ne ut Contrahentes conſenſum ſuum præbeant uno eodemque tempore, & uno eodemque loco? tom. 2. v. *Impedimentum Ligaminis*, Caſ. 5.

Eccleſia adhibuit-ne olim Cenſuras aut pœnas pecuniarias ad obligandum promiſſa matrimonii facta implere. Quænam quoad iſtud hodierna eſt ejus Diſciplina. Juriſprudentia ſecularis differt-ne hac in re à Juriſprudentia Eccleſiaſtica? tom. 2. v. *Matrimonium* III. Caſ. 8. & tom. 3. v. *Promiſſum*, Caſ. 1.

Matrimonia à Minoribus contracta citra Cognatorum aſſenſum fuerunt-ne tanquam irrita ac nulla habita ab Eccleſia & Principibus tam Orientis quam Occidentis primorum ſeculorum? tom. 2. v. *Matrimonium* III. Caſ. 10.

Juriſprudentia iſta ſubiit-ne quandam in Occidente mutationem, & quando nam mutata fuit? *ib.*

Concilium Tridentinum declaravit-ne nulla ejuſmodi matrimonia. Statuit-ne aliquid circa leges, quas Principes in contrarium ſancire poſſent? *ib.*

Statuta Regum Galliæ declarant-ne ejuſmodi Matrimonia irrita ac nulla, quoad forum interius, an ſaltem quoad effectus? *ib.*

Pœnæ decretæ Edicto Bleſenſi adverſus Parochos, qui ejuſmodi celebrant matrimonia, ſunt-ne ſolummodo comminatoriæ? *ib.*

Supremæ curiæ valent-ne pronuntiare de validitate matrimonii ſpectati tanquam Sacramentum? *ib.*

Juriſprudentia Senatus Conſultorum fuit-ne ſemper uniformis circa hunc diſciplinæ articulum? *ib.*

Contractus Civilis & Sacramentum poſſunt-ne unum ſine altero ſubſiſtere? *ib.*

Qui contrahunt ejuſmodi matrimonia, peccant-ne mortaliter? *ib.*

Sunt-ne quidam caſus, in quibus infantes matrimonio jungere ſe poſſunt abſque Cognatorum Conſenſu? *ib.*

Eſt-ne conferenda abſolutio Judicibus ſecularibus, qui in confeſſione ſe accuſant declaraſſe ejuſmodi matrimonia irrita ac nulla? tom. 1. v. *Abſolutio*, Caſ. 31.

Minor remotus à ſua Patria poteſt-ne licitè contrahere matrimonium, quando cum ratione præſumere poteſt, ſuos Cognatos, ſi adeſſent, conſenſuros fore? tom. 2. v. *Matrimonium* III. Caſ. 2.

Minor emancipatus poteſt-ne licitè in Gallia ſine Cognatorum conſenſu matrimonium contrahere? *ib.* Caſ. 10. & 13.

Voluntas Patris debet-ne ſemper in ejuſmodi occaſionibus prævalere Matris Voluntati? *ib.*

Minores poſſunt-ne validè Sponſalia ſine Cognatorum conſenſu contrahere? tom. 3. v. *Sponſalia* Caſ. et.

Tenentur-ne ſtare Matrimonii promiſſis à ſe factis? tom. 3. v. *Promiſſum* Caſ. 1.

Poſſunt-ne Cognati obligari ad aſſenſum ſuum præbendum promiſſis matrimonii à Minoribus factis? *ib.*

Cum Minor in Matrimonium duxit Puellam Majorem, & ex ea ipſis nati ſint infantes, debet-ne quibuſdam uti cautionibus, ad proſpiciendum ſecuritati ac ſtatui illorum infantium? tom. 2. v. *Matrimonium* Caſ. 14. p. 1303.

Filii Majores tenentur-ne ad contrahendum Matrimonium conſenſum ſuorum Cognatorum petere? *ib.* Caſ. 15. & tom. 1. v. *Dos* caſ. 1.

Si matrimonium inierunt ſine cognatorum conſenſu petito, poſſunt-ne ſuam exigere dotem? *ib.*

Parentes tenentur-ne filiis ſuis dare dotem? *ib.*

Parentes poſſunt-ne per Conſcientiam ſuos exhæredare filios, qui matrimonium ſine ipſorum conſenſu contraxerunt? tom. 2. v. *Matrimonium*, Caſ. 17. & tom. 3. v. *Teſtamentum*, Caſ. 28. p. 1376.

Parentes poſſunt-ne ſollicitudis inſtare apud infantes, ipſiſque præſcribere ac determinare partem quam debeant eligere? Tom. 2. v. *Matrimonium* III. Caſ. 8.

Matrimonium contractum per Procuratorem eſt-ne validum? Eſt-ne Sacramentum? *Ib.* Caſ. 19.

Sunt-ne quædam requiſitæ conditiones ad ejuſmodi matrimonia? *Ib.*

Ejuſmodi Matrimonia debent-ne teſtari præſentibus partibus utriſque? *ib.*

Poteſt-ne Mulieri deputari atque committi ejuſmodi procuratio? *ibidem.*

Poſſunt-ne contrahi matrimonia per literas? *ib.*

Matrimonium contractum per Procuratorem eſt-ne validum, cum qui dedit Procurationem incidit in amentiam ante celebrationem matrimonii? *ib.* Caſ. 20.

Poteſt-ne abſque peccato conſuli matrimonium in gradu prohibito, ſub prætextu diſpenſationis malè fundatæ? Tom. 1. v. *Diſpenſatio Matrimonii*, Caſ. 41.

Matrimonium clam contractum in regione ubi Matrimonia clandeſtina non ſunt damnata, diſſolvitur-ne quoad ligamen ſecundo matrimonio publicè contracto & conſummato? Tom. 2. v. *Impedimentum Ligaminis*, Caſ. 1.

Eſt-ne ſemper obligatio monendi Conjuges de nullitate ipſorum Matrimonii? Tom. 1. v. *Confeſſarius* I. Caſ. 5.

Si Parochus impedimentum dirimens Matrimonii non alio modo cognitum habet, quam via Confeſſionis, debet-ne, ſi omnia reliqua ſint in forma, ad Matrimonii celebrationem procedere? Tom. 1. v. *Confeſſarius* Caſ. 14.

Matrimonium nullum Impotentiæ cauſâ declaratum à Judice Eccleſiaſtico, cui obreptum eſt, eſt-ne validum, & reddit-ne irritum ac nullum ſecundum matrimonium contractum, imo & conſummatum? Tom. 2. v. *Impedimentum Impotentiæ* Caſ. 12.

Sunt-ne quidam caſus, in quibus *Matrimonium* conſummatum diſſolvatur quantum ad ligamen? Tom. 2. v. *Impedimentum Metus* caſ. 1. & Tom. 2. v. *Impedimentum diſparitatis Cultus*. Caſ. 5.

Qqqqq Matri-

Matrimonium ratum habitum, ſed non conſummatum, diſſolvitur-ne quoad ligamen impotentia Mariti ſuperveniente ? tom. 2. v. *Impedimentum Impotentiæ*, caſ. 21.

Mulier poteſt-ne matrimonium contrahere cum Viro juridice à ſua Uxore cauſâ impotentiæ ſeparato ? *ib.* 12.

Matrimonium contractum & non conſummatum diſſolvitur-ne quoad ligamen, ſecundo matrimonio contracto & conſummato. tom. 2. v. *Impedimentum Ligaminis*, caſ. 2.

Conſenſus internus Conjugum ſufficit-ne ad reſtituendum matrimonium ſine diſpenſatione contractum ? *ib.* caſ. 4.

Matrimonium bona fide & in facie Eccleſiæ contractum cum perſona, cum qua contrahens cognatus eſt ea concubitu fornicario, an ut reſtituatur, opus habet, ut poſt obtentam diſpenſationem de novo in facie Eccleſiæ contrahatur ? *ib.* caſ. 5.

Conſenſus internus ſufficit-ne ad reſtituendum ac ratum faciendum matrimonium, cui aſſenſus ab altera parte præbitus eſt nonniſi ex metu gravi ? *ib.* caſ. 6.

Contrahentium illa pars, cui nota eſt nullitas matrimonii ſui, poteſt-ne exigere & reddere debitum conjugale, antequam conſenſus mutuus fuerit inter utramque Conjugum partem renovatus. *ib.* caſ. 7.

Confeſſarius tenetur-ne ſuum Pœnitentem monere, quod ejus Matrimonium ſit irritum ac nullum, licèt perſpectum habeat, quod ſi hoc ipſi aperiat, magnum inde ſcandalum ſit oriturum, aut infamis notabilis ? tom. 1. v. *Confeſſarius* I. Caſ. 4.

Sacerdotes qui celebrant matrimonia inter Catholicos & Hæreticos, aut inter illos qui non ſunt certi de morte priorum ſuorum conjugum, peccant-ne mortaliter. Attrahunt-ne ſibi quaſdam pœnas in quibuſdam Diœceſibus ? tom. 2. v. *Impedimentum Diſparitatis Cultûs*, caſ. 9. & tom. 2. v. *Impedimentum Ligaminis*, caſ. 6.

Matrimonium inter Paganos & Infideles eſt-ne validum ? tom. 2. v. *Irregularitas*, caſ. 2.

Matrimonium eſt-ne reſpectu omnium hominum de Jure Naturali ? tom. 2. v. *Impedimentum Conditionis ſervilis*, caſ. 2. 3. & 5.

Eſt-ne quoddam tempus ab Eccleſia deſignatum, quo licite matrimonium iniri non poſſit ? tom 2. v. *Impedimenta impedientia*, caſ. 2.

An ſolemnitatem Matrimoniorum vel ipſa Matrimonia prohibet Eccleſia tempore prohibito ? *ib.*

An tempore ab Eccleſia prohibito licitum eſt clam & abſque ſolemnitatibus matrimonia contrahere ? *ib.*

Eccleſia decrevit-ne quaſdam pœnas adverſus eos, qui ſine diſpenſatione celebrant aut contrahunt matrimonia, ubi impedimenta ſunt impedimentia ? *ib.*

Qui vota nuncuparunt de matrimonio contrahendo, habent-ne diſpenſatione opus, ſi non contrahant ? tom. 1. v. *Diſpenſatio Voti in genere*, caſ. 18.

Sunt-ne regulæ quædam certæ ad numerandos gradus cognationis & affinitatis in lineis tam directis quàm collateralibus ? tom. 2. v. *Impedimentum Cognationis naturalis*, caſ. 1.

Matrimonium eſt-ne licitum inter duas Perſonas quarum una cognata aut affinis eſt alteri in quarto gradu lineæ collateralis, & altera in quinto. An iſtud ſemper fuit licitum ? *ib.* caſ. 2.

Matrimonium celebratum ſine proclamatione bannorum eſt-ne licitum ? tom. 2. v. *Impedimentum Clandeſtinitatis*, caſ. 27. & tom. 1. v. Denuntiationes Matrimonii. caſ. 1.

Quot requiruntur teſtes ad matrimonium ſecundum Galliæ Juriſprudentiam ? tom. 2. v. *Impedimentum Clandeſtinitatis*, caſ. 26. & tom. 3. v. *Teſtis* caſ. 21.

Eccleſia potuit-ne declarare nulla matrimonia celebrata abſque præſentia Parochi & duorum Teſtium ? tom. 1. v. *Donatio* caſ. 8.

An omnis generis Teſtes admittendi ſunt ad celebrationem matrimonii. Eſt-ne validum matrimonium, qualeſcunque adfuerint Teſtes ? tom. 2. v. *Impedimentum Clandeſtinitatis*, caſ. 25.

Impuberes poſſunt-ne Teſtes eſſe in Matrimonio ? *ib.* caſ. 26.

Oportet-ne ut quis per longum jam tempus domicilium ſuum in aliqua habuerit Parochia, ut validè matrimonium poſſit contrahere. *ib.* caſ. 4. & 5.

Cum quis eodem tempore duo habet Domicilia, an in uno ſicut in altero validè matrimonium poteſt contrahere ? *ib.*

Cum Contrahentes ſunt ex duabus Parochiis diverſis, in quanam illarum celebrari debet Matrimonium. Præſentia unius Contrahentium Parochi ſufficit-ne ad id ut Matrimonium ſit validum ? *ib.* caſ. 6.

Matrimonium eſt-ne validum, cum inſuper habita lege Diœceſeos, quæ jubet ut celebratio matrimonii fiat in Parochia Filiæ, matrimonium tamen celebratur in Parochia Viri ? *ib.* caſ. 7.

Matrimonium contractum in facie Eccleſiæ ab iis qui nullum habent Domicilium, eſt-ne validum. Sunt-ne quædam in his occaſionibus adhibendæ cautelæ, & quænam ſunt illæ ? *ib.* caſ. 12. & tom. 2. v. *Matrimonium* III. caſ. 12.

Matrimonium celebratum à Sacerdote ſeculari aut regulari ſine permiſſione Parochi Contrahentium, eſt-ne irritum ac nullum. Sunt-ne quædam ab Eccleſia & à Principibus decretæ pœnæ adverſus Sacerdotem qui illa celebrat matrimonia ? *ib.* caſ. 2.

Matrimonia celebrata à Parocho ſive intruſo, ſive titulari legitimo ſunt-ne valida ? *ib.* caſ. 8.

Parochus exercet-ne quandam authoritatem in perſonas, quæ contrahunt matrimonium ? *ib.* caſ. 10.

Matrimonium, cui Parochus & Teſtes vi illata adfuerunt, eſt-ne validum ac licitum ? *ib.* caſ. 9.

Matrimonium, cui interfuit Parochus interdictus aut excommunicatus denuntiatus, eſt-ne validum, & poteſt-ne Parochus ille ſuum Vicarium deputare, ut illi adſit matrimonio ? *ib.* caſ. 10. & 11.

Matrimonium cui intereſt Contrahentium Parochus, eſt-ne validum quocunque in loco fuerit celebratum ? *ib.* caſ. 14.

Matrimonium cui Teſtis adfuit ſimplex Sacerdos nomine Vicarii amovibilis, eſt-ne validum ? *ib.* caſ. 15.

Matrimonium, cui Teſtis adfuit Sacerdos mandato Epiſcopi, ſed ſine conſenſu Parochi, eſt-ne validum ? *ib.* caſ. 16.

Matrimonium eſt-ne ſimplicis Juriſdictionis Voluntariæ ? *ib.* caſ. & 17.

Matrimonium eſt-ne irritum ac nullum, cum Officialis alium præter Contrahentium Parochum commiſit, ut illi Feſtis adeſſet ? *ib.*

Matrimonium cui adfuit Metropolitanus ſine conſenſu Epiſcopi ſui Suffraganei, aut Parochi contrahentium eſt-ne irritum ac nullum. *ib.* caſ. 18.

Matrimonium celebratum à Præſule, qui juriſdictionem habet quaſi Epiſcopalem, eſt-ne irritum ac nullum ? *ib.* Caſ. 19.

Matrimonium contractum coram Magiſtratu aut duobus teſtibus in regionibus hæreticis, ubi nec Sacerdotis nec Epiſcopi copia eſt, & ubi Catholicæ Religionis exercitium prohibitum eſt, eſt-ne irritum ac nullum ? *ib.* Caſ. 20.

Matrimonium contractum coram Magiſtratu Civili ſecundum leges illius loci eſt-ne validum, etiamſi contrahentes oriundi ſint ex regione, in qua ejuſmodi reprobantur matrimonia ? *ib.* Caſ. 21.

Matrimonia Hæreticorum contracta juxta conſuetudinem ſuæ regionis, ſunt-ne valida in Gallia. Sunt-ne reſtituenda ? *ib.* Caſ. 23.

Matrimonium celebratum à Parocho, qui nondum eſt Sacerdos, eſt-ne validum ? *ib.* Caſ. 24.

Sacerdos qui ſine conſenſu Parochi contrahentium aut Epiſcopi Diœceſani matrimonium celebrat, eſt-ne ſuſpenſus ? tom. 3. v. *Suſpenſio* caſ. 13.

Parochus poteſt-ne pecuniam exigere pro celebratione matrimonii ? tom. 3. v. *Simonia* Caſ. 55.

Sacerdotes qui matrimonio interſunt in peccato mortali, committunt-ne Sacrilegii peccatum ? tom. 2. v. *Impedimentum clandeſtinitatis*, Caſ. 28.

Qui clam matrimonium quamvis valide contraxerunt, tenentur-ne illud publicum ac notum reddere ? Sunt-ne quædam à Principibus & ab Eccleſiis pœnæ in eos decretæ, qui facere illud recuſant ? *ib.* Caſ. 29.

Matrimonia clandeſtina fuerunt-ne olim vera Sacramenta ? *Ib.* Caſ. 9. & 23.

Eſt-ne iis, qui in Sacris ſunt Ordinibus, tam in Eccleſiis Græca quam in Latina Eccleſia prohibitum matrimonium contrahere ? Tom. 2. v. *Impedimentum Ordinis* Caſ. 7.

Matrimonium contractum cum infidelibus eſt-ne validum ac licitum. Tom. 2. v. *Impedimentum diſparitatis Cultus* Caſ. 1.

Matrimonium contractum cum Catechumeno eſt-ne validum. *ib.* caſ. 2.

Recte-ne & conſultò matrimonium aliquando cum Perſonis diſparis Cultus contrahitur ? *ib.* caſ. 5. 7. & 9. & tom. 1. V. *Diſpenſatio matrimonii* Caſ. 33.

Catholici qui matrimonium contrahunt cum Perſonis Cultus diſparis, poſſunt-ne convenire, de una parte infantium in Religione Catholica, altera in hæreſi educanda. *ib.* Caſ. 11.

Matrimonia contracta cum Hæreticis ſunt-ne licita. Sunt-ne valida, quamvis ſine diſpenſatione Papali facta. *ib.* Caſ. 33. & 34.

Matrimonia cum Hæreticis contracta & celebrata in prædicatione cum diſpenſatione imparitatis Cultûs, ſunt-ne licita. *ib.*

Matrimonia Infidelium ſunt-ne Conſtitutionibus Eccleſiæ ſubdita quoad validitatem ſuam. Tom. 2. V. *Impedimentum Cognationis naturalis*, Caſ. 4.

Qui illorum, quorum matrimonia ambiuntur, bona exaggerant, & majora, quàm revera ſunt, venditant, tenentur-ne ad reſtitutionem cum fallunt illum, qui ipſis fidem habet. Tom. 3. V. *Reſtitutio* Caſ. 172.

An omnis falſitas celebrationem matrimonii concernens, caſus reſervatus eſt, imprimis in certis quibuſdam Diœceſibus. Tom. 1. V. *Denuntiationes Matrimonii*, Caſ. 2.

Poteſt-ne procedi ad celebrationem matrimonii, cui oppoſitio facta eſt, ſed quam nonniſi ex malitia factam eſſe conſtat. *ib.* Caſ. 9.

Mater poteſt-ne perſiſtere in denegando ſuo Conſenſu ad Matrimonium, quod filius ipſius contrahere vult cum puella æqualis cum ipſo conditionis, quæque bonis eſt moribus. Confeſſarius debet-ne matrem illam denegata abſolutione cogere ad præbendum aſſenſum ſuum illi matrimonio. Tom. 2. V. *Matrimonium* III. Caſ. 9.

Eſt-ne abſolutio deneganda filio, qui non obſtante Matris ſuæ prohibitione, tamen frequenter admodum illam inviſit filiam. *ib.*

Eſt-ne etiam deneganda abſolutio Puellæ illius Matri, quæ permittit & adjuvat viſitationes illas. Ibid.

Sunt-ne pœnæ quædam à Legibus Romanis decretæ adverſus viduas, qui anno luctûs mortis ſuorum Maritorum, alia ineunt matrimonia. Tom. 1. V. *Donatio* Caſ. 5.

Amittunt-ne hoc modo donationes ſibi factas à primis ſuis Maritis. *ib.*

Mulier quæ atteſtationibus authenticis de morte ſui Mariti perſuaſa, alteri nubit viro, cum quo facit donum mutuum, poteſt-ne poſt mortem hujus mariti gaudere dono illo mutuo, licèt primus ejus Maritus non ſit mortuus. *ib.* Caſ. 7.

Puer poteſt-ne in Matrimonium ducere Matrem infantis, quem in caſu neceſſitatis urgentis baptizavit. Tom. 2. V. *Impedimentum Cognationis Spiritualis*. Caſ. 4. & 5.

Puella poteſt-ne matrimonium inire cum Juvene, quem de Sacro ſuſcepit fonte. *ib.*

Poteſt-ne quis recuſare Matrimonii conſummationem uſque ad ultimam dotis ſolutionem. Tom. 1. V. *Dos*, Caſ. 10.

Cum Matrimonium aliquod irritum eſt ac nullum, an Vir tenetur dotem reddere Mulieri. *ib.* Caſ. 16.

Mulier debet-ne uſum capere ex conventionibus matrimonialibus, in ejus favorem ſtipulatis. *ib.* Caſ. 17.

Matrimonium contractum & conſummatum metu gravi, fit-ne validum conſummatione, quæ poſtea libere fit. Tom. 2. V. *Impedimentum Metus*, Caſ. 1.

Eſt-ne peccatum mortale Matrimonium conſummare eodem metu, quo contractum eſt. *ib.*

Comminationes alteri parti, quæ recuſat matrimonium contrahere, aut ipſius Cognatis factæ, reddunt-ne matrimonium irritum ac nullum. *ib.* Caſ. 2. 9. & 11.

Matrimonium contractum à reo mortem, mutilationem, aut carcerem vitandi gratia, eſt-ne validum. *ib.* Caſ. 3. & 4.

Matrimonium contractum metu gravi & injuſto & deinde juramento confirmatum, eſt-ne validum. *ib.* Caſ. 6.

Eſt-ne obligatio implendi promiſſum matrimonii confirmatum juramento facto ex gravi metu. *ib.*

Quænam ſunt rationes, ob quas quis diſpenſare ſe poteſt ab implendo matrimonii promiſſo vi extorto. *ib.* Caſ. 9. & 11.

Matrimonium ratum habitum, ſed non conſummatum, fit-ne irritum ac nullum ſolemni Religionis Profeſſione. Tom. 2. V. *Impedimentum Voti*, Caſ. 1.

An eodem modo ſe res habet, ſi conſummatum non eſt niſi violentiâ. *ib.* Caſ. 2.

Fient-

Fieret-ne irritum ac nullum tale Matrimonium tacitâ Religionis Profeſſione. *ib.* Caſ. 4.

Promiſſa matrimonii facta tertiæ cuidam perſonæ ab alterutra Conjugum, cujus adhuc alter eſt ſuperſtes conjunx, ſunt-ne valida ac licita & obligant-ne. Si crimen adulterii ejusmodi matrimonii promiſſis accedat, ſunt-ne valida. Tom. 2. V. *Impedimentum Criminis*, Caſ. 2. & 3.

An nihil refert ſive ii, qui talia matrimonii promiſſa accipiunt, ſciant, eos, qui illa ſibi faciunt, matrimonio junctos eſſe, ſive non eſſe. *ib.* Caſ. 4.

Conjuges poſſunt-ne de novo contrahere ſuum matrimonium cum intentione maleficium hoc modo infirmandi & ceſſare faciendi. Tom. 2. V. *Impedimentum Impotentia*, Caſ. 18.

Mulier quæ jam à multis annis nihil de marito ſuo percepit, poteſt-ne novum contrahere matrimonium cum alio Viro. Tom. 2. V. *Impedimentum Ligaminis*, Caſ. 6.

Qui in matrimonio vivunt, poſſunt-ne poſſidere penſiones ſuper beneficiis. Tom. 3. V. *Penſio* Caſ. 21.

MECHANICA ARS.

Dantur-ne Mechanicæ artes, quæ per ſe ipſas ſint malæ. Tom. 2. V. *Larva* Caſ. 3. & Tom. 3. V. *Sartinator* Caſ. 1.

Eſt-ne obligatio ejuſmodi artes mechanicas dimittendi. *ib.*

Cum pro quodam legatur ſumma quædam qua artem mechanicam addiſcat, num hæres an vero legatarius artem mechanicam eligere debet. Tom. 2. V. *Legatum* Caſ. 35.

MEDICUS.

Vide hujus Vocis Proœmium.

Medici ſunt-ne rei coram Deo, cum ægrotos mori ſicunt ſine Sacramentis, iis ſcilicet non monitis de periculo mortis imminentis ipſis. Tom. 2. V. *Medicus* Caſ. 5.

Peccant-ne mortaliter tali in caſu. *ib.*

Debent-ne ſuſcipere curationem ægrotorum de quorum Sanatione deſperant. Tom. 1. V. *Advocatus* Caſ. 2.

Medicus poteſt-ne mercedem accipere pro ſuo labore & cura ſuſcepta alicujus ægroti, quem non niſi per aliquod adhuc horas vitam ducturum eſſe ſciebat? Tom. 2. V. *Medicus* Caſ. 4.

Medicus poteſt-ne recuſare viſitationem & curationem ægrotorum pauperum ſub prætextu, quod honoraria non ſolvantur ipſi? *ib.* Caſ. 1.

Poteſt-ne denegare Medicus curam hominis divitis ſuſcipere, qui recuſat debitam ipſi mercedem perſolvere, licet ſolus in eo loco ſit Medicus experientiam habens? *ib.* Caſ. 2.

Medicus poteſt-ne ad ſanandam mulierem prægnantem potiones illi dare aptas & capaces abortus ipſi cauſando? Tom. 1. V. *Abortus* Caſ. 2.

Poteſt-ne aliquis ſine uſura Medico pecuniam mutuam dare, ſub conditione, quod ſi morbum forte contrahat, Medicus illum viſitaturus ſit, licet iſte ſe obligaret ad ſolvendas illius Viſitationes? Tom. 3. V. *Uſura* Caſ. 9. & 10.

An ſemper Medici ſunt auſcultandi, cum agitur, num aliquis diſpenſari poſſit à jejunio, à recitatione breviarii & ſimilibus. Teneatur-ne ſemper ad Secretum. Tom. 2. V. *Officium Breviarii*, Caſ. 18. & Tom. 3. V. *Teſtis* Caſ. 5.

Medici qui culpâ ſuâ cauſa mortis ſunt ægrotis, ſunt-ne irregulares. Tom. 2. V. *Irregularitas*, Caſ. 41. 61. & 75.

Legata ab ægrotis facta Medicis ſuis, ſemper-ne declarantur irrita ac nulla. Tom. 2. V. *Legatum*, Caſ. 1.

Medicus qui ſuam exercuit Artem, tenetur-ne diſpenſationem obtinere, ut poſſit fieri ſacerdos. Tom. 2. V. *Medicus* Caſ. 3.

Poſſunt-ne poſſidere Beneficia & Sacros Ordines recipere. Tom. 1. V. Diſpenſatio Irregularitatis, Caſ. 20. & 21.

Clerici poſſunt-ne exercere Medicinam. Tom. 2. V. *Irregularitas*, Caſ. 75.

MELIORAMENTUM.

Emphyteutæ & Uſufructuarii poſſunt-ne ſibi attribuere aut deſtruere melioramenta. Tom. 2. V. Emphyteuſis, Caſ. 1.

Eſt-ne obligatio rependendi acquiſitori melioramenta in caſu evictionis. Et qua ratione fieri debet. Tom. 3. V. *Venditio*, Caſ. 41.

MELITENSES.

Beneficia, quorum Equites Melitenſes ſunt Patroni, ſunt-ne mixta aut ſimplicia, & eſt-ne ipſorum Conſenſus neceſſarius, ut quis poſſit reſignare. Tom. 2. V. *Equites Religioſi*, Caſ. 4.

Vide EQUITES RELIGIOSI.

MEMORIA.

Defectus memoriæ reddit-ne irregulares eos, qui illo laborant. Tom. 2. V. *Irregularitas*, Caſ. 124.

MENDACIUM.

Vide hujus Vocis Proœmium.

Mendacium eſt-ne aliquibus in caſibus licitum. Tom. 2. V. *Lucrum ultra ſortem*, Caſ. 9. & Tom. 1. V. *Compenſatio*, Caſ. 2.

Mendacium Materiale eſt-ne peccatum. Tom. 2. V. *Mendacium*, Caſ. 1.

Mendacium ſemper-ne eſt peccatum mortale. Tom. 2. V. *Hypocriſis*, Caſ. 1.

An omne Mendacium factum adverſus Religionem, aut proximo nocens, ſuâ naturâ peccatum mortale eſt. Tom. 2. V. *Mendacium*, Caſ. 9.

Committit-ne mendacium, qui non implet promiſſum. *ib.* Caſ. 2.

Eſt-ne reus & culpandus, qui ut obviet magno cuidam ſcandalo, mendacio utitur officioſo. Tom. 3. V. *Scandalum*, Caſ. 9.

Poteſt-ne quis mentiri per ſigna. Tom. 3. V. *Mendacium*, Caſ. 3.

Jocoſè dicti ſine intentione fallendi, ſunt-ne totidem mendacia, & ſemper-ne culpâ vacant. *ib.* Caſ. 4.

Eſt-ne mendacii reus, qui ſcripto imitatur literas & chirographa. *ib.* Caſ. 5.

Committit-ne mendacium, qui cum domi eſt, ſe celari à ſuis famulis curat. *ib.* Caſ. 7.

Diſſimulatio eſt-ne mendacium. *ib.* Caſ. 8.

Cum quis odium aliquod adverſus quempiam in animo habet, committit-ne toties mendacium, quoties hæc in Oratione Dominica verba recitat: *Sicut & nos remittimus debitoribus noſtris.* *Ib.* Caſ. 10.

Qui hanc fundit Orationem in talibus diſpoſitionibus, tentat-ne Deum. Ibidem.

Capitis reus poteſt-ne vitam ſuam mendacio ſalvare. Tale Mendacium eſt-ne mortale vel veniale. Tom. 1. V. *Accuſatus*, Caſ. 1. 2. & 3.

Mendacium ſemper-ne eſt peccatum in Infantibus. Quandonam peccatum eſt. Sunt-ne quædam regulæ certæ ac tutæ ad illud dignoſcendum. Tom. 3. v. *Peccatum*, Caſ. 4.

Diſpenſationes mendacio obtentæ, ſunt-ne irritæ ac nullæ. Tom. 4. v. *Impedimentum Clandeſtinitatis*, Caſ. 3.

MENDICATIO.

Religioſi poſſunt-ne in Diœceſibus mendicationes peragere ſine Ordinariorum permiſſu. Tom. 3. v. *Religioſus*, Caſ. 35.

MENDICATOR.

Epiſcopi habuerunt-ne olim jus examinandi diplomata, quorum vi Mendicatores ſuas peragebant mendicationes in variis Diœceſibus. Tom. 2. V. *Indulgentia*, Caſ. 1.

Quanam ratione & quo tempore Mendicatores iſti abrogati fuere. *Ib.* Caſ. 20.

MENDICI.

Mendici poſſunt-ne in omnibus locis validè matrimonium contrahere. Sunt-ne quædam reſpectu ipſorum adhibendæ cautelæ. Quænam ſunt iſtæ cautelæ. Tom. 2. V. *Impedimentu Clandeſtinitatis*, Caſ. 12.

MERCATOR.

Sunt-ne quædam Occaſiones, in quibus Mercatores diebus Feſtis licitè poſſint vendere, & ad hoc etiam ſuos domeſticos obligare. Tom. 2. v. *Feſti dies*, Caſ. 3.

Prætextus, quibus utuntur ad vendendum nimis juſto, ſunt-ne admittendi. Tom. 2. V. *Emtio* Caſ. 16.

Mercatores poſſunt-ne commercium exercere, cum ſuum aliis commiſerunt ſub certis quibuſdam conditionibus. Tom. 1. v. *Ceſſio bonorum*, Caſ. 12.

MERCES.

Qui emunt, & ex compoſito omnes Merces ſibi attrahunt, ut privatos obligent ab ipſis ſolis emere, ſunt-ne rei Monopolii. Ejuſmodi aſſociationes ſunt-ne prohibitæ. Tom. 2. v. *Monopolium*, Caſ. 1.

Anticipatio aut mora ſolutionis eſt-ne titulus ſufficiens, ut merces pluris vendantur, aut minoris pretii emantur. Tom. 3. v. *Uſura* Caſ. 7. & 8.

Quodnam legitimè capi poteſt lucrum ex mercibus, ita ut quis non ſit obligatus ad reſtituendum. Tom. 3. v. *Venditio*, Caſ. 10. 11. 12. 13. 16. & 17.

Poſſunt-ne corruptæ merces eadem ratione vendi ac bonæ merces. Ibidem.

Qua ratione fieri debet æſtimatio Mercium. Tom. 2. v. *Mutuum*, Caſ. 6.

MERCES OPERARIORUM.

Vide hujus Tituli Proœmium.

Eſt-ne obligatio ſolvendi mercedem famulo, à quo quis non utile ſervitium habuit, & cui nihil mercedis promiſerat. Qua ratione ſolvenda eſt ipſi ſua merces. Tom. 2. v. *Merces Operariorum*, Caſ. 1.

Qui locat famulum pro certo quodam tempore, tenetur-ne ipſi ſolvere mercedem pro toto hoc tempore, ſive diſcedat ſponte, ſive dimiſſio ipſius fiat ante terminum præſcriptum. *ib.* Caſ. 2.

An pro tempore morbi alicujus famuli detrahi aliquid poteſt de ipſius mercede. Tom. 1. v. *Beneficiarius*, Caſ. 10.

Poteſt-ne minor dari merces famulis ſub prætextu quod ſponte ſuum offerant famulitium. Sunt-ne quidam caſus, in quibus fieri illud poſſit. Tom. 2. v. *Locatio* Caſ. 26.

MERITUM.

Vide hujus Vocis Proœmium.

Ut actiones meritoriæ ſint, requiritur-ne ut quis ſit in ſtatu gratiæ. Tom. 2. v. *Meritum* Caſ. 1. & Tom. 2. v. *Jubilæum* Caſ. 14. & 15. & Tom. 3. v. *Pœnitentia injuncta* Caſ. 16.

Quot ſunt conditiones neceſſariæ, ut alicujus actiones ſint meritoriæ, & quænam illæ ſunt conditiones. *ib.*

An omnes actiones referendæ ſunt ad Deum, ut ſint meritoriæ. Quænam ad hoc requiritur intentio. tom. 2. v. *Meritum* Caſ. 2.

Uter ex duobus, qui Eleemoſynam faciunt, plus meretur, an is qui eleemoſynam erogat cum liberalitate & gaudio, num verò alter qui invitus & cum reluctantia, quam tamen vincit, illam dat. *ib.* Caſ. 3.

MESSIS.

Licet-ne tempore Meſſis laborare diebus Dominicis ac Feſtis. Tom. 2. v. *Feſti dies*, Caſ. 4.

METROPOLITANUS.

Quænam ſunt Metropolitanorum in ſuffraganeos ſuos jura. Tom. 2. v. *Impedimentum Clandeſtinitatis*, Caſ. 8. & Tom. 2. v. *Epiſcopus*, Caſ. 15. 19. & Tom. 2. V. *Excommunicatio* Caſ. 62. & Tom. 1. v. *Caſus Reſervati*, Caſ. 14. & Tom. 3. V. *Viſa* Caſ. 1. & 2.

METUS.

Metus ſupernaturalis pœnarum inferni, ſufficit-ne ad juſtificandum peccatorem in Sacramento Pœnitentiæ, cum accedit adhuc ad illum Metum ſpes remiſſionis. Eſt-ne res mala, per ſe, ille metus. Tom. 1. v. *Confeſſio* Caſ. 3. & Tom. 1. V. *Contritio* Caſ. 3.

Metus reddit-ne aliquando bonum propoſitum defectuoſum. Tom. 1. V. *Confeſſio*, Caſ. 41.

An varii generis ſunt metus. An omnes iſtæ metûs ſpecies contractus irritant. tom. 1. v. *Contractus*, Caſ. 8.

An omnes metus ſpecies irrita reddunt ac nulla matrimonia, Tom. 2. V. *Impedimentum Metus*, Caſ. 3. & 5.

Metus ex nimia reverentia orti in puellis & Mulieribus, an irritant contractus, in uno atque in altero foro. tom. 3. v. *Sponſalia*, Caſ. 10.

An ſemper de natura metus judicandum eſt ex ipſius objecto. tom. 2. V. *Impedimentum metus*. Caſ. 7.

Quænam ſunt cauſæ metus juſti & gravis. *ib*. Caſ. 9. & 11.

Metus excuſat ne aliquando à reatu peccati. tom. 1. V. *Adulterium* Caſ. 9. & tom. 2. V. *Peccatum* Caſ. 10.

Excuſat ne à perjurio. tom. 3. V. *Perjurium* Caſ. 12.

An omnis Metus gravis diſpenſat ab obligatione implendi promiſſum, quod quis fecit? tom. 3. V. *Promiſſum* Caſ. 7. & tom. 3. V. *Reſtitutio* Caſ. 32.

Reddit-ne ordinationem irritam ac nullam? tom. 2. V. *Ordines* caſ. 17.

Metus irritat-ne vota? tom. 3. V. *Metus* Caſ. 24. & tom. 3. V. *Perjurium* Caſ. 12.

MILES.

Milites cenſentur-ne domicilium habere ubicunque ſint? tom. 2. V. Impedimentum clandeſtinitatis Caſ. 12.

Poſſunt-ne retinere prædam quam capiunt in bello? tom. 1. V. *Bellum* Caſ. 4.

Poſſunt-ne interficere illos ex inimicis quos offendunt ſeorſim, quique illos non aggrediuntur. Refert-ne aliquid in hoc caſu, ſive ex mandam vigilias agant, ſive non? *ib*. Caſ. 5. & tom. 2. V. *Occidere* Caſ. 1. & 7.

Habent ne diſpenſatione opus ut poſſint Clericalem vitam amplecti, aut ejus obire functiones? tom. 2. V. *Irregularitas* Caſ. 23.

Eleemoſynarii, qui milites exhortantur ad ſtrenuè pugnandum, ſunt ne irregulares? *ib*. Caſ. 21.

MINOR.

Minores poſſunt-ne quaſdam facere Donationes? tom. 1. V. *Donatio* Caſ. 16.

Poſſunt-ne matrimonium contrahere ſine Cognatorum conſenſu? tom. 2. V. *Matrimonium* I. Caſ. 10.

Tenentur-ne implere quæ fecerunt matrimonii promiſſa? tom. 3. V. *Promiſſum* Caſ. 1.

Cum minores qui inviti proviſi ſunt de aliquo Beneficio, recitare negligunt Breviarium, tenentur-ne ad reſtitutionem fructuum? tom. 3. V. *Reſtitutio* Caſ. 147.

Tutores Minorum tenentur-ne poſt inventarium factum vendere omnia ipſorum bona mobilia? tom. 3. V. *Tutor* Caſ. 1.

Ad vendenda Minorum bona noone quædam formalitates ſunt obſervandæ? tom. 3. V. *Reſtitutio in integrum* Caſ. 8.

Minores tenentur-ne de debitis contractis cum adhuc eſſent Minores. Sunt ne quidam caſus, in quibus de iis tenentur? tom. 1. V. *Debitum* caſ. 11.

Debitores minorum, qui quod ipſis ſolvendum habent, ſolvunt pro debitis ipſorum ſine tutorum conſenſu, ſunt-ne ſemper in conſcientia liberati ab obligatione ſua? *Ib*. Caſ. 4.

Minores poſſunt ne prætendere ut ſibi reſtituatur pecunia, quam ludendo amiſerant. tom. 11. V. *Ludus* Caſ. 5.

Poſſunt-ne valide quendam facere actum hæredis, qui eos verè & irrevocabiliter obliget ad ſuſcipiendam hanc qualitatem atque onus. An tunc petere poſſunt reſtitutionem in integrum. tom. 2. V. *Hæres* Caſ. 14.

Minor poſtquam factus eſt Major, an omni tempore admittitur ad petendum ut reſtituatur adverſus actus quos iniit dum eſſet minor. Poſt quantum tempus effluxum non amplius admittetur. tom. 3. V. *Reſtitutio in integrum* Caſ. 1.

Semper-ne leges Minoribus concedunt Literas Reſciſſionis quibus reſtituantur in integrum. *ib*. Caſ. 4. 5. & 7.

Quum Leges illis concedunt Beneficium reſtitutionis in integrum, an ſemper fidejuſſores liberantur. *ib*.

Minores poſſunt-ne ſemper redire à à renunciationibus vel acceptationibus Hæreditatum? *ib*. Caſ. 2. & 3.

Poſſunt-ne poſtquam Majores facti ſunt, uti literis Reſciſſionis, quibus evitent ſolvere debita contracta dum adhuc eſſent Minores. *ib*. Caſ. 4.

Poſſunt-ne eximi à damno quod ad ipſos rediret ex eo quod tutores pro ipſis bona quidem fide geſſerunt. tom. 3. V. *Tutor* Caſ. 11. & tom. 3. V. *Venditio* Caſ. 3.

Tenentur-ne tutoribus impenſa neceſſaria facta pro ſe aut pro ſuis propinquis, ferre? *ib*. Caſ. 14.

Habent-ne Hypothecam naturalem ſuper bonis Tutorum ſuorum atque Curatorum? *ib*. Caſ. 15. & tom. 1. V. *Debitum* Caſ. 16.

Poſſunt-ne à tutoribus ſuis accipere lucrum lucri ultra ſortem, quod tempore præſcripto non collocarunt. tom. 2. V. Lucrum Lucri ultra ſortem. *ib*. Caſ. 4.

MISSA.

Vide hujus Vocis Proœmium.

Poteſt-ne ſine peccato dici Miſſa ab eo, qui in Medicinam, aut aliter, aliquid deglutivit. tom. 2. V. *Miſſa* Caſ. 1. & 15.

Licet ne celebrare non jejuno, cum propoſitu communionem dandi Moribundo? *ib*. Caſ. 2.

An ad evitandum ſcandalum, duæ ultimæ Miſſæ die Nativitatis celebrari poſſunt, cum ex inadvertentia ablutiones adhibitæ ſunt poſt primam. Præceptum celebrandi jejunus eſt-ne valde antiquum. *ib*. caſ. 3.

Poſſunt-ne poſt ablutiones conſumi particulæ quæ ſuper Patena aut ſuper corporali Euchariſtico ſuperſunt, ante vel poſtquam ab Ara diſceſſit Sacerdos. *ib*. Caſ. 4.

Sunt-ne conſiderandæ tanquam conſecratæ guttæ quædam vini adhærentes extremitati internæ aut externæ Calicis. *ib*. Caſ. 5.

Poteſt-ne celebrari Miſſa ab eo qui prius Tabacco uſus eſt, quocunque modo. *ib*. Caſ. 6.

Eſt-ne peccatum Miſſam celebrare ſine Tunica Sacerdotali. Sunt-ne quædam Diœceſes, ubi ſuſpenſio ſit annexa huic omiſſioni atque culpæ. tom. 3. V. *Veſtis* Caſ. 4.

Licet-ne in caſu neceſſitatis celebrare ſine caſula ſive pala. tom. 2. V. Miſſa caſ. 7.

Præceptum celebrandi aut audiendi Miſſam obligat ne, quando fieri non poteſt quia regulæ Eccleſiæ violentur. *ib*.

Poteſt-ne in caſu neceſſitatis Miſſa celebrari ſine accenſis Cereis, aut ſine igne ſuper Altari. *ib*. caſ. 8.

Uſus incendendi Cereas ad Sacrum Sacrificium eſt-ne valde antiquus. *ib*.

Poteſt ne in caſu neceſſitatis celebrari ſine Miniſtro. *ib*. caſ. 9.

In quanam quantitate vinum in Calicem infundi debet. *ib*. caſ. 10.

Quid ſignificat Aqua in Calice. *ib*.

Eſt-ne infundenda aqua, cum antè vel poſt conſecrationem in mentem venit Sacerdoti: ſe nullam immiſiſſe. *ib*. caſ. 11.

An de novo ſub duabus ſpeciebus conſecrandum & communicandum eſt, cum poſt conſecrationem aut communionem apparet, non niſi Aquam eſſe in Calice. *Ib*. caſ. 12.

Eſt-ne Eſſentiale ad Sacrificium, ut utraque conſecretur ſpecies; tom. 2. V. *Ordines* Caſ. 11.

Pendet-ne ab arbitrio Sacerdotis, in caſu, quem judicat urgentiſſimum, non niſi ſub una ſpecie communicare. tom. 2. V. *Miſſa* caſ. 17.

Eſt-ne obligatio eandem quam quis Sacerdos conſecravit hoſtiam conſumendi; *ib*. caſ. 16.

Oportet ne ſemper uti vino ad duas ablutiones; *ib*. caſ. 27.

Quid faciendum cum ante aut poſt conſecrationem animadvertitur rana aut muſca in calice; *ib*. caſ. 13.

Cum celebrans ante vel poſt celebrationem ſubita morte corripitur, oportet-ne ut alius Sacerdos Sacrificium perficiat, licet non eſſet jejunus? *ib*. caſ. 19.

Quid faciendum cum dubium eſt num celebrans ante vel poſt conſecrationem mortem obierit? *ib*. caſ. 20.

Poteſt-ne quis celebrare in peccato mortali, quin novum committat peccatum. Quandonam in hoc caſu confeſſionem ſuam facere oportet? *ib*. caſ. 21.

Sunt-ne quidam caſus, in quibus quis in peccatum mortali celebrare poſſit, quin confiteatur? tom. 1. V. Caſus reſervati caſ. 21.

Cum ante vel poſt conſecrationem reminiſcitur ſacerdos ſe eſſe in peccato mortali, aut in cenſuris, aut ſe non eſſe jejunum, debet ne ab arà recedere? tom. 2. V. *Miſſa* caſ. 22.

Cum ante vel poſt conſecrationem aliquis ſe evidenti mortis periculo expoſitum deprehendit, poteſt ne Aram deſerere? *ib*. caſ. 23.

Sacerdotes obnoxii frequentibus tentationibus Epilepticis, poſſunt-ne celebrare Miſſam? tom. 2. V. *Irregularitas* caſ. 123.

Qui obnoxii ſunt vertiginis morbo aut qui defectu memoriæ laborant, poſſunt-ne celebrare? *ib*. caſ. 124.

Miſſa debet-ne ſemper celebrari ſine interruptione. tom. 2. V. *Miſſa* caſ. 24.

Poteſt-ne Miſſa interrumpi in caſu neceſſitatis ad adminiſtranda quædam Sacramenta. Poteſt-ne omitti in caſu neceſſitatis urgente, quicquid eſſentiale non eſt? *ib*. caſ. 25. & 26. & tom. 1. V. Cæremoniæ Sacramentales caſ. 1.

Quid faciendum Sacerdoti celebranti, qui monetur, excommunicatum denunciatum in Eccleſia eſſe? tom. 2. V. *Excommunicatio* caſ. 35. 36. & 37.

Poteſt-ne quis celebrare antequàm matutinas dixerit & Laudes. Poſſunt-ne ſub veſperam recitari pro craſtino die? tom. 2. V. *Officium Breviarii* caſ. 21. & 26.

Viſitatores Monaſteriorum independentium ab Ordinario, poſſunt ne ibi ſine horum permiſſione celebrare? tom. 2. V. *Monaſterium* caſ. 8.

Permiſſio quæ in quibuſdam Diœceſibus conceditur dicendi Miſſam, ſit-ne irrita ac nulla falſis literis *extas* vocatis. Qui fabricant falſa *extas* incurrunt-ne ſuſpenſionem? tom. 3. V. *Suſpenſio* caſ. 12.

Parochi tenentur-ne ſuis Parochianis applicare Miſſas, quas diebus Dominicis ac Feſtis dicunt? tom. 3. V. *Parochus* caſ. 6.

Poteſt-ne quis citra peccatum celebrare cum intentione, ut ſubſiſtere poſſit ex honorario? tom. 2. V. *Miſſa* caſ. 18.

Eſt-ne in libertate Sacerdotis relictum applicandi cuicunque voluerit Miſſas fundatas, ſine adjectis in actu fundationis intentionibus? *ib*. caſ. 34. 35. & 36.

Poteſt-ne in anteceſſum applicari Miſſa iis, qui eam ſunt poſtulaturi in poſterum? *ib*. caſ. 43.

Poteſt-ne Sanctum offerri Sacrificium pro Idololatris, Hæreticis aut Schiſmaticis. Eccleſia ſemper-ne illud obtulit pro ejuſmodi hominibus? *ib*. caſ. 41.

Sacrificium quomodo ſuum operatur effectum? *ib*.

Sufficit-ne per alios Miſſas celebrandas curare, ad quas aliquis ſui Beneficii titulo ipſemet obligatus eſt? tom. 1. V. *Beneficiarius* caſ. 2.

An Miſſas, ad quas aliquis ſui Beneficii titulo celebrandas obligatur, tenetur in Eccleſia Beneficii celebrare, aut celebrandas curare? *ib*. c. 4.

Si quis titulo Beneficii aut aliter teneatur ad celebrandum quotidie, an in caſu morbi aut abſentiæ obligatus eſt per alium ſupplere quod ipſe facere non poteſt? *ib*. caſ. 7.

Poteſt-ne quis accipere ſummam pecuniæ pro certo quodam Miſſarum numero, & poſtea pauciores dicere quam convenit, ſub prætextu quod honorarium non ſit conforme ſtatutis Ordinarii & quòd nimis ſit modicum? tom. 2. V. *Miſſa* Caſ. 29.

An licitè honorarium pro pluribus Miſſis accipi & tamen unica tantum legi poteſt. Unica Miſſa operatur-ne eundem effectum ac plures Miſſæ. Sacrificium Miſſæ eſt-ne infinitum in ſuis effectibus? *Ib*. caſ. 30.

An licitè accipi poſſunt duo honoraria pro eadem Miſſa, applicando ei qui illam poſtulat, partem ſpecialem fructus, qui redit ad Celebrantem? *Ib*. caſ. 31.

Poteſt-ne aliquid retineri de honorario Miſſarum, quæ per alium Sacerdotem dici curantur? *ib*. caſ. 32.

Poteſt-ne quis propria & ſola ſua authoritate Miſſas, quarum honorarium non eſt ſufficiens, reducere ad pauciores. Ad quemnam pertinet cognoſcere in caſu litigii circa hoc? *ib*. caſ. 33. & 44. & tom. 1. V. Beneficiarius caſ. 11.

Poſſunt-ne ſingulis diebus dici Miſſæ votivæ & Requiem. Miſſa Requiem & Miſſa diei, ſunt-ne æqualiter utiles defuncto? *ib*. caſ. 35. & 37.

An ſine præjudicio effectus Indulgentiarum annexarum Aræ privilegiatæ, dici poteſt Miſſa diei, aut Defunctorum? *ib*. caſ. 38.

Miſſa fundata pro certo quodam die poteſt ne transferri in alium diem? *ib*. caſ. 39. & tom. 1. V. *Beneficiarius* caſ. 11.

Eſt ne Titulari liberum relictum Miſſas, ad quas tenetur, anticipare aut differre. Peccat-ne illas anticipando, ſicuti illas differendo? tom. 2. V. *Miſſa* caſ. 40.

Cum quis per ſat longum temporis ſpatium diſtulit Miſſam aliquam ad quam ſe obligavit, an non tenetur honorarium reddere? *ib*. caſ. 42.

Debet-ne ceſſari Miſſa, in quocunque ſacrificii loco ſubſiſtatur, ſi Eccleſia homicidio polluatur? tom. 2. V. *Eccleſia* caſ. 14.

Celebratio Miſſæ in Eccleſia polluta, reconciliat-ne illam? *ib*. caſ. 6.

Qui celebrant in loco polluto interdicto aut in præſentia excommunicati denunciati ſunt-ne irregulares? tom. 2. V. *Irregularitas* caſ. 119. & tom. 2. V. *Interdictum* caſ. 29.

Pec-

Peccant-ne mortaliter fideles, Presbyteri fornicatoris publici vel occulti Miſſæ ſcienter contra Eccleſiæ prohibitionem aſſiſtentes? Tom. 2. V. *Miſſa* Caſ. 52.

Eſt-ne liberum relictum celebrare tam manè & tam ſero quis voluerit. Sunt-ne quidam caſus in quibus iſtud fieri poſſit? *ib.* Caſ. 14.

Fuit-ne olim liberum, pluries eodem die celebrare. Oportebat-ne celebrantem eſſe jejunum. Quandonam iſta diſciplina mutata fuit, ſunt ne quidam caſus, in quibus idem hodienum adhuc facere liceat? *ib.* Caſ. 15.

Eſt-ne obligatio multoties celebrandi per annum. Poteſt-ne ex principio humilitatis per plures annos à celebratione abſtineri? *ib.* Caſ. 51.

Præſtat-ne ut Sacerdos frequentius, quàm vero rarius Miſſam celebret. Quænam eſt excellentia & Dignitas Sacrificii Miſſæ? *ib.* Caſ. 50.

Benedictio quæ diſpenſatur in fine Miſſæ, conſtituit-ne partem Miſſæ. Semper-ne fuit in uſu? *ib.* Caſ. 28.

Peccat-ne mortaliter, qui in habitu peccati mortalis, & cum propoſito in illo perſeverandi, Miſſæ aſſiſtit diebus Dominicis ac Feſtis? *ib.* Caſ. 45.

Viduæ, quæ juxta conſuetudinem ſuæ regionis ab initio viduatûs ſui per longum temporis ſpatium abſunt à Miſſa diebus Dominicis ac Feſtis, ſunt-ne peccati reæ? *ib.* Caſ. 46.

An neceſſario oportet habere intentionem ſatisfaciendi præcepto Eccleſiæ, cum quis diebus Dominicis ac Feſtis Miſſæ intereſt? Tom. 2. V. *Officium Breviarii* Caſ. 13.

Satisfaciunt-ne Eccleſiæ præcepto, qui diebus Dominicis ac Feſtis Miſſæ adſunt jam inceptæ. Poteſt-ne quis confiteri, aut ſuum recitare Breviarium, aut facere pœnitentiam ſibi injunctam, durante aliqua Miſſæ parte? Tom. 2. V. *Miſſa* Caſ. 47. & 48. & Tom. 2. V. Officium Breviarii Caſ. 24. & Tom. 3. V. *Pœnitentia injuncta* Caſ. 13.

Eſt-ne obligatio aſſiſtendi Miſſæ, quæ diebus Dominicis ac Feſtis in Parochia celebratur. Sunt-ne denegata abſolutione cogendi ii, qui promittere nolunt, ſe talibus adfuturos eſſe Miſſis? Tom. 2. V. *Miſſa* Caſ. 53. & Tom. 3. V. *Votum* Caſ. 2.

Satisfaciunt-ne Eccleſiæ præcepto, qui Miſſas audiunt, ſed ſine attentione & cum indecenti corporis poſitione atque ſitu. Quibuſnam animi diſpoſitionibus Miſſæ adeſſe oportet. *ib.* Caſ. 54.

Cura Ægrotorum prævalet-ne præcepto Eccleſiæ de aſſiſtenda ſingulis diebus Dominicis ac Feſtis Miſſa? *ib.* Caſ. 49.

Eſt-ne obligatio audiendi Miſſam in ſeptimanæ reliquis diebus, ſi Die Dominico audire prætermiſſa fuit? Tom. 1. V. *Communio* Caſ. 22.

An ſufficienter Diem Dominicum ſanctificat, qui tantummodo Miſſam audit, nullis per reliquam diei partem bonis operibus factis? Tom. 2. V. *Dies Dominici ac Feſti* Caſ. 1.

Iter facientes tenentur-ne audire Miſſam, diebus, qui in ſua Diœceſi feſti ſunt, vel in iis, per quas tranſeunt non pernoctantes? Tom. 2. V. *Feſti dies* Caſ. 1.

Tenetur-ne audire Miſſam, cum pernoctavit in diœceſi, in qua dies ille eſt feſtus? *ib.* Caſ. 2.

Opportet-ne ſaltem reliquam Miſſæ partem audire, cum quis ſero venit, & nulla alia celebretur ibi Miſſa? T. 2. V. *Officium Breviarii* Caſ. 16.

MISSALE.

Epiſcopi in Gallia poſſunt-ne ſuarum Diœceſium Miſſalia mutare abſque Regis conſenſu? Tom. 2. V. *Feſti dies* Caſ. 5.

MISSIO.

Canonici qui in Miſſiones abeunt Mandato Epiſcopi, lucrantur-ne ſuos reditus principales, una cum Diſtributionibus quotidianis? Tom. 3. V. *Reſidentia Canonicorum* Caſ. 5.

An tempore Miſſionis licet eſſe facilior in concedenda abſolutione iis qui ſunt in occaſione peccandi proxima, & qui promittunt illam deſerere & fugere? Tom. 1. V. *Abſolutio* Caſ. 2.

MOBILIA.

Proprietarii, aut principales locatarii habent-ne hypothecam ſuper mobilibus Locatariorum? Tom. 2. V. *Hypotheca* Caſ. 5. & 12.

Bona Mobilia ſunt-ne hypothecæ ſubjecta in Gallia? *ib.*

Cenſus conſtituti ſuper bonis mobilibus ſunt-ne liciti? Tom. 1. V. *Cenſus* Caſ. 7.

Licet-ne uti mobilibus ad facienda Eccleſiæ Ornamenta? T. 2. V. Ornamenta Eccleſiæ Caſ. 5.

Parentes hæreditant-ne, omnibus aliis excluſis, bona mobilia legata ſuis infantibus, tam in regionibus à jure ſcripto quàm in regionibus à Conſuetudinibus regi ſolitis. Tom. 2. V. *Legatum* Caſ. 34.

Cum legatur Domus cum omnibus mobilibus, Intelligitur-ne quicquid mobilium tempore mortis Teſtatoris in domo reperiatur, etiam illa verbi gratia. quæ Teſtator deſtinaverat exornandæ domui, quam ruri ædificandam curaviſſet? *ib.* Caſ. 19. & 20.

Donationes mobilium inter Maritum & Uxorem ſunt-ne licitæ, tam in locis juri ſcripto ſubditis, quam in regionibus Conſuetudines pro legibus habentibus. Tom. 1. V. *Donatio* Caſ. 4.

MOHATRA.

Quid eſt contractus Mohatra. Eſt-ne uſurarius? Tom. 3. V. *Uſura* c. 44.

MOLLITIES.

Peccatum mollitiei, eſt-ne ſua naturâ mortale peccatum? Tom. 1. V. *Confeſſio* Caſ. 44.

Sunt-ne abſolvendi, qui hujus peccati habitum deponendi & expiandi cauſâ longum & durum ſuſcipiunt iter? Tom. 1. V. *Abſolutio* Caſ. 29.

Peccata mollitiei commiſſa ex ignorantia ſunt-ne mortalia? Tom. 2. V. *Ignorantia* Caſ. 1.

MONACHALIS VESTIS SUMTIO SOLEMNIS.

Epiſcopus habet-ne jus examinis cum agitur de admittendis puellis ad Monachalis Veſtis ſumtionem ſolemnem? Tom. 2. V. *Monaſterium* Caſ. 5.

MONASTERIUM.

Vide hujus Vocis Proœmium.

Qui habitant in externis Monaſterii partibus ſunt-ne Parochiani illius Parochiæ, in qua Monaſterium ſitum eſt? Tom. 2. V. *Monaſterium* Caſ. 1.

An omnis generis Monaſteria alii Ordini aggregare ſe poſſunt, cum intentione ſe Ordinarii Juriſdictioni ſubtrahendi. Eſt-ne tempus aliquod determinatum pro ejuſmodi aggregationibus Quænam neceſſariæ ſunt conditiones, ut legitimæ ſint iſtæ aggregationes? *ib.* Caſ. 2.

Solutio cenſûs annui Papæ debita, aut protectio ſedis Apoſtolicæ cui ſe tradidit Monaſterium aliquod, eſt-ne titulus & ratio ſufficiens illud ſubtrahendi Juriſdictioni Epiſcopali? *ib.* Caſ. 3.

Epiſcopus habet-ne jus intrandi in Monaſterium Puellarum exemtarum ab ipſius juriſdictione, ut viſitet clauſtrum ejus, id aut adminiſtret ibi Sacramenta? *ib.* Caſ. 4.

Epiſcopus habet-ne quoddam jus in Monaſteria Puellarum quæ ſunt in Congregation Poteſt-ne introitum prohibere illis quibus Superiores Regulares ingreſſum permiſerunt? *ib.* Caſ. 5.

Religioſa quæ ſuum deſerit Monaſterium, incurrit-ne excommunicationem. Eſt-ne hæc excommunicatio Papæ reſervata. Epiſcopus poteſt-ne illam ab hâc abſolvere? Tom. 2. V. *Excommunicatio* Caſ. 47.

Obligatio Clauſtri Monaſteriorum & prohibitio ſecularibus facta, ne illa ingrediantur, ceſſant-ne cum quidam muri aut parietis tractus ac facies ruinâ introitum offerunt, & ſeculares, qui hac occaſione intrant in monaſterium conſciis ſuperioribus, incurrunt-ne ſemper in Cenſuras? *ib.* Caſ. 6.

Licet-ne mulieribus intrare in Monaſteria Virorum. Illæ quæ ſe introducendas curant, & ii qui illas introducunt in ea, incidunt-ne excommunicationem Tom. 2. V. *Excommunicatio* Caſ. 46.

Introitus in monaſteria Puellarum, eſt-ne ipſis quoque Epiſcopis prohibitus, cum juſtis in illa intrandi cauſis deſtituuntur. Contravenientes ſunt-ne in Gallia, ut alibi, quibuſdam pœnis Canonicis obnoxii? Tom. 2. V. *Epiſcopus* Caſ. 10.

An quibuslibet Sacerdotibus in illa intrare licet Sacramentorum adminiſtrandorum cauſa. Qui in ea intranc ex neceſſitate poſſunt-ne diutius in iis manere, quam neceſſitas illud requirit? Tom. 2. V. *Monaſterium* Caſ. 7. & 9.

Viſitatores Monaſteriorum exemtorum habent-ne jus confeſſiones audiendi & celebrandi ſine Ordinarii permiſſione? *ib.* Caſ. 8.

Religioſæ quæ ad exercendam Charitatem corporalem & ſpiritualem introitum concedunt Infantibus aut aliis differentis ſexûs Perſonis aut Domeſticis ſuis, qui in Monaſterii partibus externis habitant, violant-ne obligationem Clauſtri? *ib.* Caſ. 9.

Superiores tenentur-ne impedire proſpectus, quos habent Monaſteria ad ſe invicem? *ib.* Caſ. 10.

Cum ſolutior vita invaluit in Monaſteriis, ſunt-ne Superiores rogandi & inſtigandi, ut medelam ferant? *ib.* Caſ. 11.

An de ſtricta alicujus Monaſterii obſervantia judicandum eſt ex prima ejus inſtitutione, an vero ex præſenti ſtatu, in quo verſatur? Tom. 3. V. *Religioſus* Caſ. 29.

An ſemper aliqua exigi poteſt dos pro admittendis ad Profeſſionem iis, qui ſeſe offerunt ut recipiantur in Monaſterium? Tom. 3. V. *Religioſus*. 8. Tom. 3. V. *Simonia* Caſ. 65.

Sunt-ne caſus in quibus liceat dotes accipere. Edicta Regum definierunt-ne in Gallia dotes, quas in ejuſmodi occaſionibus exigere licet? *ib.*

Bona fides poſtulantium per conſuetudinem, in quâ ſunt ejuſmodi Monaſteria dotem exigendi, excuſat-ne illa à Simonia? an ſaltem illa ſubtrahit pœnæ adverſus ſimoniacos decretæ? *ib.* Caſ. 66.

An reliquum dotis alicujus filiæ accipi poteſt à matre ipſius inſcio patre? Tom. 1. V. *Communitas bonorum* Caſ. 5.

Novitiæ poſſunt-ne in Veſperâ Profeſſionem præcedente teſtari in favorem Monaſterii? Tom. 3. V. *Teſtamentum* Caſ. 4.

An bonum malè acquiſitum per modum reſtitutionis dare quis poteſt Monaſterio, in quod ſe recipere vult? Tom. 3. V. *Reſtitutio* Caſ. 27.

Mulier quæ ad evitandum aliquod diſcrimen in Monaſterium ſe recepit, poteſt-ne in illo retineri poſtquam maritus ipſam revocavit? tom. 3. V. *Votum* Caſ. 20.

Licet-ne è Monaſterio exire ſolâ Prælati Regularis permiſſione? Tom. 3. V. *Religioſus* Caſ. 16.

Superiores, qui injuſtè è Monaſterio expellunt ſuos Religioſos, & ii qui ipſorum exequuntur mandata, nonne grave peccatum committunt. Poteſt-ne & debet-ne interjici appellatio à tali violentia. Penſiones ſequuntur-ne Religioſos juſte aut injuſtè expulſos? Tom. 3. V. *Religioſa* Caſ. 9. & 10. & Tom. 3. V. *Profeſſio religioſa* Caſ. 14.

Poteſt-ne ejici Religioſus è Monaſterio, cum offert aut conſentit pœnitentiam pro ſuâ culpa agere. Clericatus Gallicanus fecit-ne quædam ſtatuta reſpectu Religioſorum è Monaſterio ejectorum? Tom. 3. V. *Religioſus* Caſ. 21. & Tom. 3. V. *Tonſura clericalis* Caſ. 7.

MONETA.

Vide hujus Vocis Proœmium.

Poteſt-ne quis tuta Conſcientia accipere aut dare eodem pretio ſpecies proclamatas, aut quarum valorem Princeps diminuit? tom. 2. V. *Moneta* Caſ. 1.

Eſt-ne peccatum mortale monetam adulterinam cudere, licet compoſitio ejus ſit probata? Ibid. Caſ. 2.

Qui bona fide ad alios transferunt Monetas aureas, quæ aliquibus granis nimis levia ſunt, ſub prætextu, quod eadem ratione illas acceperint, tenentur-ne ad reſtitutionem? Tom. 3. V. *Reſtitutio* Caſ. 187.

Qui falſos nummos quos acceperunt ad alios transferunt, tenentur-ne ad reſtitutionem? Ibid. Caſ. 114. & 120.

MONITIO.

Quotnam Monitiones canonicas fieri requiritur, ut valida ſit Cenſura. Sunt-ne Monitiones faciendæ ante judicis ſententiam? tom. 2. V. *Excommunicatio* Caſ. 20. tom. 2. V. *Excommunicare* Caſ. 1. & 9. & tom. 2. V. *Officialis* Caſ. 11. & tom. 1. V. Communio Caſ. 14.

Parochi habent-ne jus monitiones canonicas faciendi, antequam authoritatem ad illud ſententia Officialis acceperint? Ibidem.

MONITORIUM.

Vide hujus vocis Proœmium.

Superiores Eccleſiaſtici poſſunt-ne in Gallia decernere Monitoria in cauſis criminalibus, & licet-ne iis uti ſalvâ Conſcientia? tom. 2. V. *Monitorium* caſ. 1.

An idem dicendum ſi Monitorium non reſpicit niſi cauſam civilem? Ibid. caſ. 24.

Poſſunt-ne Monitoria concedi Hæreticis, aut Excommunicatis. Quo nomine concedi poſſunt Excommunicatis in gallia? Ib. caſ. 2. & 28.

Rei adverſus quos decernuntur Monitoria, tenentur-ne revelare? Ibid. caſ. 4.

Criminis participes tenentur-ne ad idem? Ibidem.

An ſaltem in ſolidum cum principali criminis authore ad debitam reparationem damni facti conquerenti, obligantur, & iſtud habet-ne locum tam in cauſis civilibus, quam criminalibus. Ibidem.

Jus Naturale eximit-ne aliquem a deponendo adverſus propinquos ſuos cognatos etiamſi Monitorium negeat. Ibidem.

Poteſt-aliquis revelare ante permiſſam monitionem. Ib. Caſ. 6.

Quibuſnam cautelis uti debet, qui antequam adverſus reum deponat, ipſum prius clam monere vult. Ibidem.

Criminis participes tenentur-ne illum revelare. Qui diu diſtulerunt revelare poſt intimatum Monitorium, aut qui pecunia corrupti ſunt, an etiamnum demum revelare obligantur? ib. caſ. 7.

Perſonæ quarum conſilio quis uſus eſt, aut illi, quibus quis rem confidit, tenentur-ne revelare. Sunt-ne quidam caſus, in quibus ad hoc obligentur? ib. caſ. 8.

Si quis recepit hominem, qui æs alienum decoxit, tenetur-ne illum revelare. Vicini tenentur-ne pariter ad hoc? ib. caſ. 9.

Qui refugium præbent infantibus male habitis à ſuis Cognatis propter religionem, tenentur-ne revelare. Debent-ne quaſdam adhibere cautelas? ib. caſ. 1.

Ii qui commodando nomen ſuum injuriam attulerunt Creditoribus, teneotur-ne ut & ii, qui ipſis confiduns, ad revelandum? ib. caſ. 11.

Propinqui cognati & affines rei tenentur-ne ad revelandum? ib. caſ. 12. & 13.

Famuli tenentur-ne revelare adverſus ſuos Dominos? ib.

Monitoria an non obligant ad revelandum niſi illos, qui ſunt ex Parochiis, in quibus publicata ſunt? ib. Caſ. 14.

Criminis particeps, poteſt-ne è Diœceſi in qua ſcit Monitorium eſſe publicandum, recedere, ut hoc modo non obligetur ad revelandum. An nihilominus revelare tenetur, quamvis exieris è Diœceſi? ib. caſ. 29.

Talis criminis particeps nonne eſt excommunicatus, quamvis extra Diœceſim, quia eſt criminis particeps, & quia omiſit revelare? ib.

Vir quidam qui plura ſcit, quæ Monitorium concernunt, poteſt-ne ad revelandum obligari, quamvis non ſubditus ſit Juriſdictioni Epiſcopi, in cujus Diœceſi monitorium publicatur? ib.

Homo non Chriſtianus tenetur-ne ad revelandum? ib.

Eſt-ne obligatio revelandi ab ipſa prima ſtatim publicatione Monitorii? ib. caſ. 15.

Mors Epiſcopi interveniens ante moras monitorii conceſſas, impedit-ne ejus effectum? ib. caſ. 16.

Eſt-ne obligatio revelandi, cum notum eſt, quod plures habeantur probationes, quàm ſunt neceſſariæ? ib. caſ. 17.

Eſt-ne obligatio ad revelandum, cum cognitum eſt, quod reus ſatisfactionem ſufficientem præſtiterit? ib. caſ. 18.

Eſt-ne obligatio ad revelandum, ſi crimen rei publicum fuit factum, aut ſi Monitorium publicatum eſt adverſus ipſum poſtulante parte publica? ib.

Cum quis ſolus criminis alicujus habet conſcientiam, an tenetur revelare? ib. caſ. 19.

Impuberes obligantur-ne in Gallia ad revelandum? ib. Caſ. 20.

Si non revelant, incurrunt-ne excommunicationem? Tom. 2. V. *Excommunicatio* caſ. 53.

Eſt-ne obligatio revelandi cum fieri iſtud non potes abſque ſuo præjudicio? Tom. 2. V. *Monitorium* caſ. 10.

Famuli qui uſi ſunt compenſatione tenentur-ne revelare ad Monitorium à Dominis ſuis obtentum? ib. Caſ. 21.

Qui non revelant, niſi poſt ſententiam latam, ſunt-ne excommunicati. Tom. 2. V. *Excommunicatio*, caſ. 9.

Semper-ne incurritur Excommunicatio negligendo revelare monitorio publicato? ib. Caſ. 12.

Eſt-ne ſemper obligatio Monitorio promulgato revelandi, licet fieri id non poſſit, quin aliquis ſe ipſum periculo exponat. Sunt-ne quædam Perſonæ jure exemtæ à revelando? ib. Caſ. 12.

Monitorium obtentum falſa expoſitione, aut pro re exigui momenti, obligat-ne, & eſt-ne obligatus, qui non revelat in iſto caſu? ib. Caſ. 19.

Qui non revelat facta contenta in Monitorio tenetur-ne reparare damnum, quod inde paſſa eſt pars conquerens? tom. 3. v. *Reſtitutio* Caſ. 20.

Si in dubio, num Judex, qui excommunicationis ſententiam tulit, ſit competens-nec ne omiſerit aliquit revelare, eſt-ne excommunicatus? tom. 2. v. *Excommunicatio* caſ. 4.

Parochus aut quivis alius Clericus poteſt-ne ſuſpendere publicationem Monitorii ſub prætextu promiſſionum, quæ ipſi ſiunt in Confeſſione aut aliter quibus affirmatur, & promittetur, conquerenti plene ſatisfacere? tom. 2. v. *Monitorium* caſ. 5.

Poteſt-ne ſub quibuſdam pœnis obligari Parochus ad continuandam publicationem Monitorii, imprimis ſi tum Paſchatis & Pentecoſtis feſta incidant? ib. Caſ. 25.

Tenetur-ne revelare, qui rei cognitionem non niſi æquivocam atque incertam habet quique ſuam revelationem fundare poſſet non niſi rumore quodam? ib. Caſ. 23.

Qui aliquid tantummodo audiendo rumorem percepit, tenetur-ne ad revelandum, licèt certus ſit, eum à quo rem didicit, ipſum depoſuiſſe? ib. Caſ. 27.

Judices an non niſi pro damnis gravibus permittere debent Monitoria obtineri atque concedi? ib. Caſ. 22.

Epiſcopus poteſt-ne Monitorium concedere, cum ſcit Petentem ſufficientes habere probationes, quibus coràm judice obtinere poteſt integram injuriæ acceptæ reparationem? ib. caſ. 26. & 27.

Poteſt-ne appellari tanquam ab abuſu à Monitorio & appellatio ſuſpendit-ne obligationem in qua quis ad revocandam teneretur? Tom. 2. V. *Officialis* Caſ. 4.

MONOMACHIA.

Qui in Monomachium vulgò *Duellum* deſcendunt, incurrunt-ne excommunicationem majorem. Tom. 2. V. *Excommunicatio*, Caſ. 8.

MONOPOLIUM.

Vide hujus Vocis Proœmium.

Quid eſt Monopolium. Monopolia ſunt-ne Divinis Legibus & Humanis prohibita. Tom. 2. v. *Monopolium*, Caſ. 1.

Mercatores aut operarii, qui conſpirant quod non ſint venturi aut laboraturi niſi certo quodam pretio, ſunt-ne Monopolii rei. Sunt-ne quædam pœnæ iis infligendæ. ib. Caſ. 2.

MORS.

Licet-ne Mortem optare. Mors habet-ne differentia nomina tom. 1. v. *Deſiderium*. Caſ. 1.

Licet-ne mortem ſibi ipſi conſciſci. Tom. 2. V. *Occidere*, Caſ. 8. & 11.

Judex Criminalis, qui condemnat ad mortem, eſt-ne culpandus in hoc, aut facit-ne actionem pietatis. Tom. 2. v. *Irregularitas*, Caſ. 2.

Perſona condemnata ad mortem ob deſertum Vadimonii diem, cenſetur-ne civiliter mortua ab ipſo latæ ſententiæ die. Tom. 2. v. *Hæres*, Caſ. 9.

Quasnam pœnas includit Mors civilis. quæ condemnatur ad aliquas harum pœnarum, ſiunt-ne inhabiles ad hæreditates adeundas. Ipſorum Infantes legitimi ſuccedunt-ne in ipſorum jura. ib. Caſ. 11. & 13. Tom. 2. V. *Legatum*, Caſ. 27.

Indulgentia proſunt-ne mortuis. Certò-ne ipſis applicantur. Tom. 2. V. *Jubilæum*, Caſ. 19.

MOS VESTIUM.

Vide hujus Tituli Proœmium.

Eſt-ne peccatum novos invenire veſtium modis, aut ad eos ſe componere atque conformare. Tom. 2. v. *Ornatus Muliebris*, Caſ. 4. & Tom. 3. v. *Sarcinator*, Caſ. 1.

MULCTA.

Vide hujus Vocis Proœmium.

Hæredes tenentur-ne ſolvere mulctas decretas à Judice adverſus Defunctum ante Judicium definitivum, aut cum appellatio interjecta eſt. Tom. 2. v. *Mulcta*, Caſ. 1. & Tom. 3. V. *Reſtitutio*, Caſ. 184. & Tom. 2. v. *Hæres*, Caſ. 25.

Præter repenſa damna accepta poteſt-ne etiam mulctua à Judice impoſita profici. Pars condemnata tenetur-ne illam ſolvere. Tom. 2. v. *Mulcta*, Caſ. 2.

MULIER CONJUGATA.

Vide hujus Tituli Proœmium.

Mulieres Conjugatæ tenentur-ne ſuis Maritis aliquam afferre dotem. Tom. 1. v. *Dos*, Caſ. 7.

Si matrimonium contractum irritum ſit ac nullum, eſt-ne ipſis dos reddenda. ib. Caſ. 16.

An in hoc caſu Mulieres proficere poſſunt de conventis matrimonialibus ſtipulatis in ipſarum favorem. ib. Caſ. 17.

Conjugatarum Mulierum jura ſunt-ne in omnibus æqualia Maritorum juribus. Tom. 2. V. *Impedimentum Conditionis Servilis*, Caſ. 8.

Mulier Conjugata poteſt-ne abſque conſenſu Mariti diſponere de bonis dotalibus, aut de iis, quæ ipſi ſucceſſione obtingunt. Licitum eſt iſtud tam in regionibus juri ſcripto regi ſolitis, quam in regionibus Conſuetudines, pro legibus habentibus. An ad hoc neceſſarium eſt, ut ſtipulata fuerit in Contractu bona in matrimonium allata. Tom. 2. V. *Mulier Conjugata*, Caſ. 1.

Mulier Conjugata poteſt-ne inſcio Marito diſponere de bonis Communitatis. Tom. 1. v. *Communitas bonorum*, Caſ. 1.

Mulieres quæ ſunt ſub poteſtate Mariti poſſunt-ne diſponere de bonis ſuis, quin authoritatem ad hoc à Maritis acceperint. Tom. 1. v. *Donatio*, Caſ. 16.

Mulieres Conjugatæ ſeparatæ à ſuis Maritis quod corpus & bona, poſſunt-ne regere, alienare aut vendere bona ſua dotalia, quin ad hoc authoritatem habeant ſuis Maritis. Tom. 1. V. *Dos*, Caſ. 19.

Mulieres poſſunt-ne Eleemoſynas dare invitis ſuis Maritis. Tom. 2. V. *Eleemoſyna*, Caſ. 12. & Tom. 2. V. *Furari*, Caſ. 3.

Mulieres Conjugatæ poſſunt-ne conſtante matrimonio Eleemoſynas & reſtitutiones facere ex ſumma quadam quam habent, quamque in contractibus ſuis non comprehenderunt. Tom. 2. v. *Mulier Conjugata*, Caſ. 3. & Tom. 3. V. *Reſtitutio*, Caſ. 22.

Mulieres Conjugatæ poſſunt-ne validè ſe obligare pro ſuis Maritis, aut petere coram Judicibus ut liberentur à ſuis obligationibus. Poſſunt-ne repetere, quæ jam ſolverunt pro ſuis Maritis. Tom. 2. v. *Mulier Conjugata*, Caſ. 5.

Quonam in caſu mulier ſeſe obligare poteſt ſine mariti ſui conſenſu? ib. caſ. 4.

Mulier conjugata & Mercatrix publica poteſt-ne detentione corporis cogi ad ſolvendum debitum contractum ipſius nomine, ſine conſenſu Mariti? ib.

Mulier conjugata poteſt-ne propria & particulari ſua authoritate opem ferre parentibus ſuis in gravem neceſſitatem redactis, licèt Maritus iis opitulari recuſet? Tom. 1. V. *Communitas bonorum* caſ. 4.

An eodem modo rationandum eſt reſpectu ejus Fratris, Sororis, & primi matrimonii infantium. ib.

Mulieres poſſunt-ne inſciis ſuis Maritis vota nuncupare, & tenentur-ne illa ſolvere? tom. 3. v. Votum caſ. 15. 16. 17. 18. & 19.

Poſſunt-ne prælegare ſuis Maritis. Quibus mediis utendum eſt iis, ut legitime hoc faciant. Tom. 3. V. *Prælegare* Caſ. 1. & 2. & Tom. 2. V. *Mulier conjugata* Caſ. 2.

Mulieres conjugatæ habent-ne hypothecam ſuper bonis ſuorum Maritorum. Tom. 1. V. *Debitum* Caſ. 16.

Mulieres

Digitized by Google

Mulieres Conjugatæ ſunt-ne Maritorum ſuorum hæredes, in defectum infantium, aut aliorum hæredum. tom. 2. V. *Hæres*, Caſ. 5.
Mulieres Conjugatæ tenentur-ne ſequi ſuos Maritos, qui abeunt in loco peregrina ſedem ibi figendi cauſa. Sunt-ne quidam caſus, in quibus non obligentur ad hoc. Tom. 2. V. *Mulier Conjugata*, Caſ. 6.
Poſſunt-ne ſuos Maritos non ſequi in itineribus, quæ illos malo propoſito ſuſcipere ſciunt. tom. 1. V. *Divortium*, Caſ. 20.
Tenentur-ne ſuos Maritos ſequi in caſtra abeuntes militaturi. *ib.* Caſ. 19.
Poſſunt-ne è domo ſuorum Maritorum, qui malè illas habent exire & aliò ſe recipere. *ib.* Caſ. 8. 16. & 19.
Mariti habent-ne jus illas verberando corrigere. tom. 3. v. *Verberare*, Caſ. 2.
Poſſunt-ne ad ſervandum vitam, honorem aut libertatem ſuam, veſtem induere virilem? tom. 3. v. *Veſtis*, Caſ. 5.
Quomodo gerere ſe debet mulier, quæ credens ſuum Maritum impotentem, habuit infantem adulterinum. tom. 2. V. *Impedimentum Impotentiæ*, Caſ. 9.
Mulieres Conjugatæ tenentur-ne amplecti vitam religioſam, ſi conſenſerunt in Ordinationem ſuorum Maritorum. Tom. 2. V. *Impedimentum Ordinis*, Caſ. 5. & Tom. 3. v. *Votum*, Caſ. 36.
Mulieres Conjugatæ ſunt-ne inhabiles ad recipiendos aut exercendos Sacros Ordines. tom. 2. v. *Ordines*, Caſ. 36.
Mulieres Conjugatæ incurrunt-ne excommunicationem malè tractando Clericum. Excommunicatio iſta eſt-ne Papæ reſervata. tom. 2. V. *Excommunicatio*, Caſ. 34.
Incurrunt-ne excommunicationem intrando in interiora Monaſterii Virorum? *ib.* Caſ. 46.
Mariti poſſunt-ne à ſuis Uxoribus debitum conjugale exigere tempore menſtruorum. An duo diſtinguendi ſunt ſiusus in Mulierum illa infirmitate menſtrua. An ambo illas eximunt à reddendo ſuis Maritis debito Conjugali. Tom. 1. V. *Debitum Conjugale*, Caſ. 9.
Mulieres poſſunt-ne concipere conſtante hàc infirmitate? *ib.* Caſ. 11.
Mariti poſſunt-ne exigere debitum Conjugale à ſuis Uxoribus prægnantibus. Poſſunt-ne illud reddere abſque periculo abortum procurandi? *ib.* Caſ. 13.
Mulieres Conjugatæ debent-ne Maritis debitum Conjugale præſtare modò è puerperio convaleſcentes? *ib.* Caſ. 32.
Mulieres debent-ne debitum reddere ſuis Maritis per totum tempus, quo ſuos nutriunt infantes? *ib.* Caſ. 31.
Mulieres debent-ne per ſe ipſas nutrire ſuos Infantes. Ibidem.
Excommunicatio notoria Mariti eſt-ne ratio ſufficiens, cur Mulier denegare ipſi poſſit debitum Conjugale. *ib.* Caſ. 42.
Uxor poteſt-ne exiti infantem ſeptimo Menſe. tom. 2. V. *Illegitimus*, Caſ. 12.
Mulieres tenentur-ne ad jejunium, dum ſunt prægnantes. tom. 2. V. *Jejunium*, Caſ. 4.
Eſt-ne ipſis conferenda extrema Unctio, cum partus doloribus laborant. tom. 2. V. *Extrema Unctio*, Caſ. 20.
Magiſtratus poſſunt-ne ſine peccato Mulieres ſolutioris vitæ in urbe ſufferre ad evitanda majora mala. tom. 2. V. *Judex*, Caſ. 10.
Licet-ne hoſpitio excipere Mulieres corruptas ac pravas. Si excipiendo illas non fuit cognitum quales ſint, an ubi primùm quales ſint conſtat ejiciendæ ſunt hoſpitio. Sunt-ne quædam hanc in rem Principum Leges. Tom. 2. v. *Locatio*, Caſ. 15. & 16.
Principes poſſunt ne in ſuis Terris tolerare Mulieres ejuſmodi infames. tom. 2. V. *Lex*, Caſ. 4.
Eſt-ne obligatio Mulieribus Meretricibus dandi quod ipſis promiſſum eſt pro pretio peccati cum ipſis commiſſi. Eſt-ne peccatum dare ipſis ſolummodo ea affectu, & ſine omni prava intentione. Tenentur-ne reſtituere quod ipſis datur pro criminis ſui pretio. Tom. 3. V. *Promiſſum*, Caſ. 9. & Tom. 3. V. *Reſtitutio*, Caſ. 110. & tom. 2. v. *Eleemoſyna*, Caſ. 14.
Ornatus Muliebres ſunt-ne liciti. tom. 2. v. *Ornatus Muliebris*, Caſ. 4.
Cum ipſorum Formoſitas quibuſdam offendiculo eſt, & illæ hoc ſciant, tenetur-ne vitare illa loca, in quibus illæ perſonæ eas videre ſolebant. tom. 3. v. *Scandalum*, Caſ. 8.
Mulieres quæ faciem fucant, aut quæ maculis illis ſericis quæ vulgò *mouches* vocantur, utuntur, peccant-ne graviter. tom. 2. v. *Fucus*, Caſ. 1.

MURUS INTERMEDIUS.

Proprietarii duarum Domuum adjacentium, tenentur-ne æqualiter ad reparationem muri intermedii ruentis aut ruinam minitantis. tom. 2. v. *Legatum*, Caſ. 24.

MUTILATIO.

Licet-ne aliquando ſeipſum mutilare. tom. 2. v. *Occidere*, caſ. 14.

MUTUATIO.

Perſonæ nobilis conditionis quæ mutuantur ſub prætextu ſuam ſuſtentandi dignitatem, licet non ignorent, ſe non ſolvendis eſſe debitis quæ ejuſmodi mutuationibus contrahunt, peccant-ne graviter. tom. 2. v. *Furari*, caſ. 8.

MUTUUM.

Vide hujus vocis Proœmium.

Periculum inſolubilitatis, aut lucrum ingens quod capturus eſt debitor, ſunt-ne ſufficientes Tituli, ut quis lucrum poſſit vel intereſſe capere ex mutuâ quam dat pecunia. tom. 2. v. *Mutuum*, caſ. 1. 2. & 3. & tom. 3. v. *Uſura*, caſ. 30. & tom. 2. v. *Nummularius*, caſ. 3. & 4.
Poteſt-ne ſine Uſuræ peccato pecunia mutuò dari ſub conditione, ut in iiſdem ſpeciebus & in eodem valore reſtituatur poſt proximum ejus interdictum. tom. 2. v. *Mutuum*, caſ. 4. & tom. 2. v. *Nummularius*, caſ. 2.
Mutuum reddit-ne eum cui datur proprietarium rei eô ipſô, quô ipſi data eſt mutuò. tom. 2. v. *Mutuum*, caſ. 5.
Si quis mutuò accepit rem aliam, quàm pecuniam, & illam non reddit termino convento, tenetur-ne illius æſtimationem ſolvere? & quare ratione fieri debet? *ib.* caſ. 6. & tom. 3. v. *Uſura*, caſ. 1. 2. 3. 8. 9. 11. 13. 16. 17. 23. 25. 26. & 32.

MUTUS.

Muti ſunt-ne habiles ad faciendam Religionis Profeſſionem? tom. 3. v. *Profeſſio Religioſa*, caſ. 14.

N.

NAUCLERUS SEU PRÆDATOR NAVIUM HOSTILIUM.

Vide hujus Vocis Proœmium.

Bona quæ aliquis coegit curſibus propria authoritate & ſine Præfecti mandato factis, eſt-ne ipſi legitimè acquiſitum? Tom. 2. V. *Nauclerus*, Caſ. 1.
Bona quæ Naucleri acquirunt curſibus à Præfecto mandatis ſunt-ne legitimè acquiſita. *ib.* Caſ. 6.
Nauclerus Gallus, qui durante bello capit ſuper terram Anglicam navigium Gallicum poteſt-ne illud in ſuum lucrum retinere, aut debet-ne illud reddere proprietario? *ib.* Caſ. 2.
Tempore Pacis inter Galliam & Angliam, an Nauclerus Gallus capere poteſt navigium Anglicum ſub prætextu quod Belgæ, cum quibus Gallia Bellum gerit, uſi ſint ejus vexillo, illudque oneraſrunt ſuis mercibus. *ib.* Caſ. 3.
Nauclerus Gallus munitus Commiſſione, poteſt-ne ſibi tanquam proprium attribuere navigium Mercatorium ejuſdem Nationis, quod vi aperta cepit propter denegationem viſitationis ſubeundæ. *ib.* Caſ. 4.
Nauclerus Gallus poteſt-ne arma capere adverſus Infideles, in favorem Religionis Equitum Melitenſium, aut alius Principis ſine Regis permiſſu expreſſo. Licet-ne ejuſmodi Naucleris pecuniam & alia ad ipſorum propoſita neceſſaria mutuò dare. *ib.* Caſ. 5.

NAUFRAGIUM.

Vide hujus Vocis Proœmium.

Cum vi tempeſtatis aut metu naufragii coacti fuerunt Nautæ in mare projicere partem mercium aliquam, an omnes, qui aliquam habent partem in iis quæ navi illa vehuntur, obligati ſunt ad præſtandum damnum illi cujus merces in mare projectæ ſunt, ad commune bonum. Quanam ratione facienda eſt illa contributio, & quouſque extendi debet. Tom. 2. V. *Naufragium*, Caſ. 1.
Cum Navigium inſtructum ſumtibus communibus in Piratas incidit, qui illi redemtionis pretium extorquent, aut aliquas tantùm merces auferunt, an omnes quos navis attinet jacturam illam pro rata ſubire tenentur. *ib.* Caſ. 2.
Naufragio amiſſa perdunt-ne ad eos, qui illa repeſiunt. Eſt-ne aliquod tempus definitum, intra quod eorum reſtitutio peti poſſit ac debeat. *ib.* Caſ. 3.
Domini poſſunt-ne, vi conſuetudinis, apprehendere, quæ vi tempeſtatis in ipſorum projiciuntur terras. *ib.* Caſ. 4.

NAVIS.

Dominus Navigii venti impetu projectus in funes anchoræ alius navigii, an tenetur damnum præſtare, ſi cum aliter ſervare ſe non poteſt, funes illius navigii amputari curat. Tom. 3. v. *Reſtitutio*, Caſ. 178.
Navigii Dominus poteſt-ne ab iis, pro quibus navem inſtruxit, quandam petere præſtationem damni illius, quod in illo curſu paſſus eſt. Tom. 2. V. *Naufragium*, Caſ. 2.

NECESSARIUM.

Quid & quatenus intelligi poteſt ac debet per alicujus neceſſarium. Tom. 2. V. *Eleemoſyna*, Caſ. 4.

NEGOTIATOR ARGENTARIUS.

Lucra Negotiatorum Argentariorum ſunt-ne legitima. Tom. 3. V. *Reſtitutio*, Caſ. 222.
Oblatum ipſis lucrum, Conſcientia Principis, lucrum, quod alio modo quærere negligunt, an non ſufficienter illos excuſant & authoritate inducunt aliquod capiendi lucrum ex ſua negotiatione. Tom. 3. V. *Venditio*, Caſ. 44.

NOBILIS.

Perſonæ Nobiles poſſunt-ne exercere mercaturam aut conductiones ſuſcipere in ſe ipſos, aut per alios adminiſtrare. Tom. 1. V. *Domini Parœciarum* Caſ. 15.
Nobilis qui promiſſo matrimonio ſeduxit filiam plebejam, tenetur-ne illam in matrimonium ducere, aut dotare. Tom. 2. V. *Fornicatio*, Caſ. 3.
Filia nobilis quæ ſe à plebejo ſeduci paſſa eſt, poteſt-ne pecuniæ ſummam in honoris reparationem ab eo exigere, matrimonium illi denegando. *ib.* Caſ. 4.

NOMEN.

Error nominis in ſupplicationibus quæ offeruntur ad obtinendam diſpenſationem, an ſemper diſpenſationes inutiles & irritas reddunt. Tom. 1. V. *Diſpenſatio Matrimonii*, Caſ. 15.
Qui commodando nomen ſuum injuriam inferunt Creditoribus, tenentur-ne illud revelare. Tom. 2. V. *Monitorium*, Caſ. 11.

NOMINATIO.

Patroni tenentur-ne ſuum Nominationis actum Ordinario intra certum quoddam tempus exhibere. Tom. 3. V. *Patronus*, Caſ. 14.

NOSOCOMIUM.

Vide hujus Vocis Proœmium.

Quotnam diſtingui poſſunt Noſocomiorum genera. Tom. 2. V. *Noſocomium*, Caſ. 1.
Epiſcopus Diœceſanus habet-ne jus inſpectionis in Noſocomia, tam quoad adminiſtrationem in temporibus quam quoad adminiſtrationem in ſpiritualibus. *ib.* Caſ. 2.
Privati poſſunt-ne Noſocomium fundare abſque Epiſcopi participatione ac interventione. *ib.*

Capitulum cui relicta eſt terra aliqua, ut ejus reditus adhibeat ad nutriendos pauperes tranſeuntes, poteſt-ne defectu peregrinantium, applicare reditus illos aliis uſibus, putà ad ſolvendos Cantores? caſ. 1.

Adminiſtratores Noſocomii habent-ne jus, ſine conſenſu Ordinarii in alios uſus commutandi reditus Noſocomii deſtinatos certis quibuſdam neceſſitatibus, quæ non amplius ſubſiſtunt? ib. Caſ. 3.

Poſſunt-ne propria & privata ſua authoritate in uſus pios convertere, bona Noſocomii excedentia atque accreſcentia? ib. Caſ. 4.

Qui infantes in Noſocomia ponunt, tenentur-ne illis damnum rependere, ſi ſuppetat unde id facere poſſint? Tom. 2. V. *Reſtitutio*, caſ. 159.

Donationes Noſocomiis factæ; ſunt-ne irritæ ac nullæ, ſi Donatoribus deinceps naſcantur infantes? Tom. 1. V. *Donatio* caſ. 11.

NOTARIUS.

Vide hujus Vocis Proœmium.

An Notarii Laici approbari ab Epiſcopis eſſe debent in Gallia, ſicuti præcipit Concilium Tridentinum? Tom. 2. V. *Electio* caſ. 8.

Notarius Laicus poteſt-ne inſtrumentum facere in Electione Eccleſiaſtica? ib.

Notarii poſſunt-ne facere contractus, quos ſciunt eſſe uſurarios? ib. caſ. 1.

Debent-ne certas quaſdam obligationes, quibus nihil vitii ineſt, conficere recuſare, cum Contrahentium alter cognoſcitur tanquam uſurarius? ib. caſ. 2.

Notarii qui clam reformant actus informes, ut valeant in foro, tenentur-ne ad reſtitutionem? Tom. 3. V. *Reſtitutio*, caſ. 168.

Tenentur-ne ad reſtitutionem, cum contrahunt aut admittunt Contractus uſurarios, & cum non bene & rectè componendo actus injuriam ac præjudicium alteri parti inferunt? ib. caſ. 168. & 169.

Tenentur-ne ad reſtitutionem in defectum Contrahentium, cum pactiones contrahunt ad collocanda quædam bona in tutum? Tom. 3. V. *Tributum annuum*, Caſ. 8.

Tenentur-ne ad reſtitutionem, quum falſos contrahunt Actus? Tom. 3. V. *Renuntiatio* Caſ. 4.

Cum Notarius interdictus aut tanquam falſarius condemnatus facit contractum venditionis, iſte contractus eſt-ne irritus ac nullus? Tom. 2. V. *Notarius*, caſ. 3.

Notarii poſſunt-ne inſtrumentis conficiendis incumbere diebus Dominicis ac Feſtis? Tom. 1. V. *Dies Dominici ac Feſti*, Caſ. 17.

Diaconus aut Sacerdos, qui emit munus Notarii, illudque exercet, poteſt-ne obligari ad illud deponendum, quod ſi denegat, eſt-ne ipſi Abſolutio deneganda? Tom. 2. V. *Notarius*, Caſ. 4.

NOTHUS.

Patres Nothorum tenentur-ne proſpicere alimentis iſtorum infantium? Tom. 3. v. *Teſtamentum*, Caſ. 18.

Iſte defectus quod aliquis ſit nothus eſt-ne Religioſis obſtaculo quominus Sacros recipere poſſint Ordines & ad Dignitates eligi? Tom. 2. V. *Diſpenſatio irregularitatum*, Caſ. 25.

Quis poteſt diſpenſare Nothos ab Irregularitate ad recipiendos Sacros Ordines, & poſſidenda Beneficia? ib. caſ. 28.

Cum diſpenſati ſunt pro Ordinibus, cenſentur-ne diſpenſati quoque eſſe pro Beneficiis poſſidendis? ib. caſ. 30.

Epiſcopi poſſunt-ne diſpenſare Nothos, tam ut Majores & Minores Ordines recipere valeant, quàm ut provideri poſſint beneficiis ſimplicibus, aut quæ annexam habent Curam animarum? ib. caſ. 16.

Poſſeſſio triennalis eſt-ne ipſis loco tituli ad ſe continendos in Beneficio? Tom. 3. V. *Profeſſio*, Caſ. 2.

Succedunt-ne in Gallia Parentibus ſuis Nothi? Tom. 2. V. *Illegitimus*, Caſ. 5.

Nothi poſſunt-ne in Gallia inſtitui hæredes aut Legatarii? Tom. 2. V. *Hæres*, Caſ. 7.

Cum legitimantur, fiunt-ne capaces adeundis hæreditatibus, quæ jam obtigerunt, & quæ adhuc obtingere in futuro poſſunt. ib. caſ. 13.

Nothi poſſunt-ne Teſtamenta facere. Tom. 3. V. *Teſtamentum*, Caſ. 9.

Ad quem pertinent bona à Nothis relicta. Tom. 2. v. *Illegitimus*, Caſ. 10. *& Domini Parœciarum*, Caſ. 9.

NOTORIETAS.

Notorietas publica ſuffiriebat-ne olim, ad obligationem inducendam excommunicatum vitandi. Sufficit-ne hodie. Quis mutavit hunc diſciplinæ articulum. Tom. 2. V. *Excommunicatio*, Caſ. 27.

NOVITIUS.

Vide hujus Vocis Proœmium.

Abbatiſſæ poſſunt-ne recipere Novitias, antequam ſuæ Abbatiæ capeſſiverunt poſſeſſionem. Tom. 2. V. *Novitius*, Caſ. 1. & Tom. 1. V. *Abbatiſſa*, Caſ. 1. & Tom. 1. V. *Abbas*, Caſ. 1. 3. & 4.

Epiſcopus aut Communitas poſſunt-ne Novitios recipere vacante Sede Abbatiali. ib.

Sufficit-ne ad interrumpendum Novitiatum, recedere per aliquot horas à Monaſterio ſine Superioris permiſſione. Tom. 2. V. *Novitius*, Caſ. 2.

Eſt-ne eſſentiale ad Profeſſionem, ut annus Novitiatus ſit integrè completus. ib. Caſ. 3. & 6.

Eſt-ne eſſentiale per totum annum Novitiatûs veſtem gerere & functiones exercere Novitiæ. ib. Caſ. 4.

Eſt-ne eſſentiale per integrum Novitiatus annum in eadem manere domo. ib. Caſ. 6.

Morbus incurabilis, qui ſub finem anni Novitiatus intervenit, eſt-ne obſtaculum Profeſſioni. ib. Caſ. 7.

Monaſteria divitia poſſunt-ne à Novitiis ſolutionem Penſionum exigere, aut dotis augmentum. ib. & Tom. 3. V. *Simonia*, Caſ. 62. 63. & 65.

Novitii poſſunt-ne ſua bona Monaſteriis quæ ingrediuntur dare. Tom. 3. V. *Simonia*, Caſ. 64. & Tom. 3. V. *Teſtamentum*, Caſ. 4.

Monaſteria, quæ non ſunt egena, poſſunt-ne ſine Simonia exigere penſionem pro Novitiatu, ſumtus pro morbo & ſepultura. Tom. 3. V. *Simonia*, Caſ. 62. & 63.

Religioſi qui acceperunt pecuniam pro admittendo ad Profeſſionem Novitio, tenentur-ne ad Reſtitutionem, & cuinam facere illam debent. Tom. 3. V. *Reſtitutio*, Caſ. 2. & 17.

Poteſt-ne diſpenſatio de Novitiatu peti. Tom. 1. V. *Diſpenſatio de votis in genere*, Caſ. 3.

Novitius tenentur-ne confiteri Novitiorum Præpoſito, & nonne poteſt alio ex Monaſterii Confeſſariis ab Epiſcopo approbatis uti. Tom. 2. V. *Novitius*, Caſ. 5.

Novitii qui per tempus ſui Novitiatûs non cognoverunt veras Religionis obligationes, propter ſolutiorem vitam, quæ uſu ibi invaluit, tenentur-ne poſt Profeſſionem ſuam ſtrictius vivere quam Religioſi cæteri. Tom. 3. V. *Votum*. Caſ. 32.

Abbates & Abbàtiſſæ tenentur-ne introducere ſcrutinium, ubi non viget uſu, cum agitur de admittendis in Monaſteria Novitiis. Tom. 1. V. *Abbatiſſa*, Caſ. 2.

Abbas Regularis poteſt-ne ſola authoritate ſua Novitios admittere ad Profeſſionem, aut ab illa excludere eos, qui ſeſe offerunt. Tom. 2. V. *Abbas*, Caſ. 4.

Abbas, qui eſt in poſſeſſione agendi hoc modo, poteſt-ne ſuo jure uti. ib. Caſ. 5.

Abbates aut Abbatiſſæ, qui recipiunt ad Novitiatus perſonas, quas ſciunt non niſi invitas ingredi Religionem, peccant-ne & incurrunt-ne aliquas Cenſuras. Tom. 1. V. *Abbatiſſa*, Caſ. 9.

NUDITAS.

Sunt-ne peccati arguendi, qui contemplantur nudas picturas aut imagines. tom. 1. v. *Aſpectus* Caſ. 2.

NUMMULARIUS.

Vide hujus Vocis Proœmium.

Commercium nummariarum teſſerarum, quod exercent nummularii, eſt-ne licitum. Poteſt-ne aliquando fieri uſurarium. Tom. 2. V. *Nummularius*, Caſ. 1.

Nummularius poteſt-ne exercere permutationem pecuniæ manualem, quin uſuræ fiat reus. tom. 1. v. *Campſor*, Caſ. 5.

Nummularius poteſt-ne ſine uſura pecuniam ſub conditione lucri inde ſolvendi accipere, eo fine ut uſuram ſuam nummatiam conſervet. Tom. 2. V. *Nummularius*, Caſ. 4.

Poteſt-ne ſine uſura certam pecuniæ ſummam mutuò dare ad aliquod tempus, & ſub conditione illam accipiendi in iiſdem ſpeciebus, & ratione, qua tunc in his vel illis locis valebit. ib. caſ. 2.

Commercium permutationis ad terminum, quod exercent Nummularii, eſt-ne uſurarium. Sunt-ne quidam caſus, in quibus reſſet eſſe uſurarium. ib. Caſ. 3. & Tom. 2. V. *Emtio*, Caſ. 4. & tom. 3. v. *Venditio*, Caſ. 38. & tom. 3. v. *Uſura*, Caſ. 28.

NUNDINÆ.

Nundinæ poſſunt-ne celebrari diebus Dominicis ac Feſtis. Principes fecerunt-ne quoad iſtud quædam edicta. tom. 2. v. *Feſti dies*, Caſ. 3. & Tom. 1. V. *Dies Dominici ac Feſti*, Caſ. 5.

Peregrini qui frequentant Nundinas Lugdunenſes & alias, habent-ne quædam privilegia in Gallia. tom. 1. v. *Depoſitum*, Caſ. 24. & tom. 3. v. *Teſtamentum*, Caſ. 11.

Vide DIES DOMINICI AC FESTI.

NUPTIÆ.

Eſt-ne aliquod tempus, quo nuptiæ ſint prohibitæ. Eſt-ne peccatum eo tempore ſine diſpenſatione matrimonium inire. An ſolemnitas nuptiarum, an vero nuptiæ ipſæ prohibitæ ſunt illo tempore. tom. 2. v. *Impedimenta impedientia*, Caſ. 1.

NUTRIX.

Mulieres poſſunt-ne denegare ſuis Maritis debitum Conjugale per totum illud tempus, quo ſuos nutriunt infantes. tom. 1. v. *Debitum Conjugale*, Caſ. 31.

Tenentur-ne ad jejunandum. tom. 2. v. *Jejunium*, Caſ. 4.

O.

OBEDIENTIA.

Vide hujus vocis Proœmium.

Eſt-ne ſemper obligatio Superioribus obediendi. Tom. 2. v. *Obedientia*, Caſ. 1.

Sunt-ne quædam conditiones requiſitæ in Superiore, ut poſſit exigere obedientiam. ib.

Eſt-ne Superioribus Eccleſiaſticis obediendum præ Superioribus Laicis. ib.

Uteri Superiori obediendum potius Eccleſiaſtico an Seculari, cum unus jubet, quod alter prohibet. ib. Caſ. 2.

Votum Obedientiæ Religioſæ extenditur-ne ad omnia, quæcunque præcipit Superior. ib. Caſ. 3. 6. & 10. & tom. 3. v. *Religioſus*, Caſ. 30. & Tom. 3. v. *Secretum*, Caſ. 8.

Obedientia Superioribus debita extenditur-ne ad omnia quæ in regula continentur. tom. 3. v. *Religioſus*, Caſ. 4. & 5.

Prior Conventualis poteſt-ne quin violet Votum Obedientiæ, ſe non ſubmittere ſuo Abbati qui ipſum deponit & Prioratu ſuo privat. Tom. 1. V. *Abbas*, Caſ. 2.

Eſt-ne obedientia præſtanda in dubio. tom. 2. v. *Obedientia*, Caſ. 4.

Regulares debent-ne obedire ſuo Abbati præ Epiſcopo Diœceſano. ib. Caſ. 5.

Religioſi poſſunt-ne, quin violent Obedientiæ Votum, ſcribere & accipere literas ab Superiore Majore, adverſus voluntatem ſuorum Superiorum Regularium. ib. Caſ. 6.

Tenentur-ne Superioribus declarare inordinatam vitam, quam agunt ſui Confratres, cum id ipſis mandant. ib. Caſ. 8. & 9.

Religio-

Religioſus, qui Confeſſiones audit, poteſt-ne, quin violet obedientiam, quam ſuo Abbati debet, non reſpondere ipſi de defectibus Religioſorum, quorumdam ſuorum pœnitentium, de quibus ſciſcitatur Abbas, imo jubet illos ſibi aperiri? *ibid.* caſ. 7.

Sunt-ne culpæ & defectus proximorum, quos emendare, declarandæ & aperiendæ Superioribus id mandantibus? *ibid.* caſ. 11.

Religioſus tenetur-ne ſub pœna inobedientiæ Superiori ipſum interroganti revelare omnis generis ſecreta, quæ ipſi concredita ſunt? tom. 3. v. *Secretum*, caſ. 8

Obedientia Religioſorum & Religioſarum debet-ne cæca eſſe? tom. 2. v. *Obedientia*, caſ. 10. & tom. 3. v. *Religioſus*, caſ. 4. & 5. & tom. 3. v. *Votum*, caſ. 38

Clerici debent-ne ſuis Epiſcopis obedientiam? tom. 3. v. *Parochus*, caſ. 16.

Debent-ne obedire ſuis Parentibus, in rebus, quæ ſacras ſui Miniſterii functiones attinent? tom. 2. v. *Obedientia*, caſ. 18.

Famuli tenentur-ne ſuis Dominis obedire in rebus illicitis? *ibid.* caſ. 13.

Infantes, certæ cujuſdam ætatis, poſſunt-ne ſeſe Deo conſecrare invitis ſuis cognatis? *ibid.* caſ. 14.

Poſſunt-ne abſtinere ab attinendis illis vitæ generibus, quorum Cognati ipſis optionem offerunt? *ibid.* caſ. 15

An interdum ex ſpiritu obedientiæ continuari non debet, quod cœptum eſt bonum opus? *ibid.* caſ. 16.

Religioſæ, quæ conſultant perſonas extra Monaſterium, peccant-ne adverſus Votum Obedientiæ? tom. 2. v. *Monaſterium*, caſ. 11.

Religioſus, poteſt-ne, quin violet Votum Obedientiæ, ingredi, ſine conſenſu Superioris ſui, in Ordinem, magis regularem, quàm is, quem vult derelinquere? tom. 3. v. *Religioſus*, caſ. 30.

OBITUS.

Canonici tenentur-ne adeſſe obitibus? tom. 1. v. *Canonicus*, caſ. 5. & 15.

Qui Confeſſiones audiunt, aut Miſſam dicunt durantibus obitibus, habent-ne jus accipiendi diſtributiones quotidianas? tom. 1. v. *Diſtributiones Quotidianæ*, caſ. 10.

OBLATIO.

Vide hujus Vocis Proœmium.

In quemnam uſum convertere debent Parochi oblationes à populo factas? tom. 2. v. *Oblatio*, caſ. 1.

An omnes oblationes, quæ in ipſorum Eccleſiis fiunt, ad ipſos pertinent? Eccleſia poteſt-ne illis præſcribere ſuper iſtis oblationibus? *ibid.* caſ. 3.

Oblationes, quæ fiunt in Sacello ſeparato ab Eccleſia, pertinent-ne ad Sacellanum, num vero ad Parochum, in cujus Parochia Sacellum illud eſt ſitum? *ibid.* caſ. 2.

Oblationes, quæ fiunt in Monaſteriis, pertinent-ne ad Religioſos, an verò ad Parochum? *ibid.*

Obſervationes quædam in Edicta Bleſenſ. & Melodun. circa jus oblationum. *ibid.* caſ. 3.

OBLIGATIO.

An varii generis ſunt obligationes? tom. 1. v. *Debitum*, caſ. 1.

Obligatio quædam poteſt-ne eſſe Juris Divini pluribus reſpectibus? tom. 1. v. *Diſpenſatio*, caſ. 3.

Licet-ne obligationes, quæ poſt aliquot menſes ſolvendæ ſunt, minoris emere, quàm valent? tom. 2. v. *Emtio*, caſ. 14.

Qui obligationes purè & ſimpliciter vendit, tenetur-ne illas mancipio dare? tom. 3. v. *Venditio*, caſ. 43.

Obligationes ſunt-ne hypothecis ſubditæ in Gallia? tom. 2. v. *Hypotheca*, caſ. 12.

OBSEQUIUM OPERÆ.

Vide hujus tituli Proœmium.

Dominus poteſt-ne à ſuis Vaſallis exigere obſequia operæ, ſine ullo titulo & propter ſolam poſſeſſionem, in qua eſt? tom. 1. v. *Domini Paraciarum*, caſ. 2.

Poteſt-ne illos obligare, ut ipſi præſtent uno anno ea operæ obſequia, quæ illi debent ex annis præcedentibus? *ibid.* caſ. 3.

Habet-ne jus illa exigendi pro alio, quam pro ſe? *ibid.* caſ. 5.

Poteſt-ne illa in pecuniam convertere? *ibid.* caſ. 4.

OBSIGNATIO BONORUM.

Obſignatio bonorum ponit-ne Debitorem extra conditionem ſolvendi unum Creditorem præ alio? tom. 3. v. *Reſtitutio*, caſ. 110. & 183. & tom. 1. v. *Ceſſio bonorum*, caſ. 1.

Eſt-ne obligatus ad Maſſam communem referendi, quod quis in ſolutionem accepit à Debitore ante vel poſt bonorum obſignationem? tom. 2. v. *Monitorium*, caſ. 10.

Licet-ne omnia Debitoris bona apprehendere, cùm quædam ex iis ſufficiunt ſolvendis debitis? tom. 2. v. *Hypotheca*, caſ. 8.

OBSTETRIX.

Obſtetrices tenentur-ne ad ſecretum ſervandum? tom. 3. v. *Teſtis*, caſ. 4.

Vir, qui infantem ſuum moribundum baptizat in præſentia Obſtetricis, contrahit-ne cum ſua uxore affinitatem ſpiritualem? tom. 1. v. *Debitum conjugale*, caſ. 52.

OCCASIO PROXIMA PECCATI.

Experientia temporis præteriti ſufficit-ne ad dijudicandum, quòd peccandi occaſio ſit proxima? tom. 1. v. *Abſolutio*, caſ. 19. & 21.

Eſt-ne ratio ſufficiens, quare denegari aut differri alicui poſſit abſolutio? *ibid.* caſ. 17. & 21.

Cum non-eſt in poteſtate alicujus occaſionem peccati proximam tollendi, debet-ne illi abſolutio conferri, & quibuſcum cautelis? *ibid.*

Poteſt-ne conſiderari tanquam occaſio peccati proxima pertinacia alicujus perſonæ, quæ abſtinere non vult à dandis & accipiendis aditibus officioſis, à ſcribendis & accipiendis literis, & à ſervandâ picturâ illius, cum quâ olim vixit in peccato? *ibid.* caſ. 18.

OCCIDERE.

Vide hujus Vocis Proœmium.

Qui ſui inimici beſtiam occidit, peccat-ne contra charitatem & adverſus juſtitiam? tom. 2. v. *Occidere*, caſ. 13.

Poteſt-ne aliquis ſine peccato occidere aggreſſorem ad ſervandam vitam ſuam? *ibid.* caſ. 1.

Poteſt-ne in hoc caſu intentionem habere non tantùm ſeſe defendendi, ſed & aggreſſorem illum occidendi? *ibid.*

Quænam ſunt hanc in quæſtionem variæ Theologorum ſententiæ? Quænam porrò fuit, quoad iſtud antiquæ Eccleſiæ Diſciplina? *ibid.*

Si aggreſſor offerat cadere certamine, metuens, ne occidatur, is autem, quem aggreſſus eſt, nolit illo cedere, poteſt-ne illum in hoc caſu occidere, ſi valeat? *ibid.* caſ. 2.

Vir, qui tantopere percuſſerit mulierem prægnantem, ut puerperio anticipato infantem mortuum enixeretur, eſt-ne homicidii reus? *ibid.* caſ. 4.

Qui hominem, non quidem niſi caſu fortuito, occidit, ſine intentione illum occidendi, eſt-ne nihilominus homicidii reus? Quonam in caſu talis judicandus eſt? *ibid.* caſ. 4.

Qui aliquem invenit planè contuſum atque laceratum, aut adeo vulneratum, ut non amplius per dimidiam vivere poſſit horam, quique ipſum rogat, ut ſibi ictum mortem inferentem det, ad finiendos immenſiſſimos dolores, poteſt-ne exequi, quod poſtulatur ab ipſo? *ibid.* caſ. 5.

Cum reus, qui evaſit, condemnatus eſt ad mortem ob deſertum vadimonii diem, poteſt-ne impunè occidi à privato, qui ipſum offendens ſcit, eſſe condemnatum & proſcriptum? *ibid.* caſ. 6.

Privatus iſte meretur-ne, ut & ipſe occidatur tanquam homicida? Sententia S. Auguſtini ſuper hoc. *ibid.*

Miles poteſt-ne ſine crimine occidere alium militem ex hoſtibus, qui tranſit per viam, ipſumque minimè aggreditur? Poſſet-ne ipſum occidere, ſi vigilias ageret, aut mandatum haberet exeundi, licèt ille hoſtilis miles offerret belli capti legem ſubire? *ibid.* caſ. 7.

Filia honeſta poteſt-ne ſine crimine eum, qui ipſam violare nititur, occidere, ſi aliter non poſſit evadere tantam ignominiam? Aut poteſt-ne ſibi inferre mortem exemplo ſanctarum quarumdam Virginum? Egregiæ quædam regulæ Chriſtianæ in hanc materiam. *ibid.* caſ. 8.

Tres S. Thomæ regulæ, & ejus opinio de ſecunda quæſtione. Reſponſum ad rationes, quæ ducuntur ex exemplo ſanctarum quarumdam Virginum. *ibid.*

Licet-ne occidere furem, qui aufugiens, omnia ejus, qui ipſum occidit, bona aufert? *ibid.* caſ. 9.

Cenſura modernorum Caſuiſtarum, qui affirmativam defenderunt. *ibid.*

Chriſtianus factus mancipium contra omnem Juſtitiam, & à decem jam annis in duriſſima ſervitute detentus, poteſt-ne ſe ab illa liberare occidendo Piratam, qui ipſum ſuper mare ceperat? *ibid.* caſ. 10.

Quotnam modis licitum eſt alteri vitam eripere? *ibid.*

Magiſtratus, qui eſt Depoſitarius Principis authoritatis, poteſt-ne ſe ipſum morte afficiendum curare, cum capitalis criminis ſibi conſcius eſt? S. Auguſtini & S. Thomæ in iſtud ſententia. *ibid.* caſ. 11.

Judex poteſt-ne ad mortem condemnare innocentem, ad ſedandam ortam propter ipſum ſeditionem? *ibid.* caſ. 12.

Præſul Princeps ſupremus, poteſt-ne morti tradendum reum curare, pro bono ſui Territorii? *ibid.* caſ. 15.

OCULUS.

Defectus Oculi ſiniſtri inducit-ne irregularitatem? tom. 2. v. *Irregularitas*, caſ. 103.

Qui eripiunt aut corrumpunt alicui oculum, ſunt-ne irregulares? *ibid.* caſ. 92.

Ii, quibus oculus per accidens & præter ipſorum culpam eſt ereptus, ſunt-ne irregulares? *ibid.* caſ. 102.

ODIUM.

Vide hujus Vocis Proœmium.

Licet-ne ex odio adverſa quædam temporalia apprecari ſuo inimico? *ibid.* caſ. 2. & tom. 2. v. *Deſiderium*, caſ. 2.

Odium adverſùs proximum eſt-ne ratio ſufficiens Abſolutionem denegandi illi, qui in eo perſeverat? tom. 1. v. *Abſolutio*, caſ. 13.

Qui odium in animo gerunt, committunt-ne mendacium recitando hæc Dominicæ Orationis verba; *Sicut & nos dimittimus, &c.*? tom. 2. v. *Mendacium*, caſ. 10.

Odium, quo quis fertur in Perſonam inordinatiùs viventem, eſt-ne criminale? tom. 2. v. *Odium*, caſ. 1. & tom. 1. v. *Charitas*, caſ. 12.

OFFICIALIS.

Vide hujus Vocis Proœmium.

Munus Officialis eſt-ne res ſpiritualis? Eſt-ne Simoniacum, illud vendere munus, aut alienare, aut reditum inde proficiſcentem cum aliquo communem habere? tom. 2. v. *Officialis*, caſ. 18.

Officialis poteſt-ne in Gallia monitorium decernere in re criminali, quin ſit irregularis? *ibid.* caſ. 2. & tom. 2. v. *Monitorium*, caſ. 1.

Poteſt-ne condemnare Clericum culpam ſuam agnoſcentem, ſine obſervatis aliis formulis? tom. 1. v. *Accuſatus*, caſ. 6.

Poteſt-ne Clericos reos condemnare ad diſcedendum Diœceſi? tom. 2. v. *Officialis*, caſ. 10. & 14.

Poteſt-ne declarare ſuſpenſos Clericos alienos, qui reos ſe præſtiterunt? *ibid.* caſ. 3.

Poteſt-ne ſine ſpeciali poteſtate ab Epiſcopo obtenta, exercere æquè Juriſdictionem Voluntariam ac Contentioſam? Habet-ne poteſtatem confeſſiones excipiendi ſine Epiſcopi approbatione, abſolvendi à Caſibus reſervatis, dandi literas dimiſſorias, & deputandi pro celebratione Matrimoniorum? tom. 2. v. *Impedimentum Clandeſtinitatis*, caſ. 17. & tom. 1. v. *Approbatio*, caſ. 14.

Cum Epiſcopus recuſatur, Officialis ipſius poteſt-ne cognoſcere de cauſa? Si contra Officialis recuſatur, an Epiſcopus cognoſcere poteſt? Officialis poteſt-ne deponi? tom. 2. v. *Officialis*, caſ. 6. & tom. 3. v. *Pœnitentiarius*, caſ. 1.

Officialis cujus Epiſcopus eſt excommunicatus poteſt-ne quandam exercere juriſdictionem? Ad quemnam tunc devolvitur juriſdictio? tom. 2. v. *Officialis*, caſ. 8.

Parochus Officialis debet-ne pronuntiare ſuper crimine unius ex ſuis Parœcianis, ſi illud crimen cognoſcit ſub ſigillo ſecreti? *ibid.* caſ. 9.

Officialis poteſt-ne excommunicare quemquam, quin tres ipſi fecerit monitiones Canonicas? *ibid.* caſ. 11.

Officiales ſoli poſſunt-ne oppoſitiones matrimonii tollere? tom. 2. v. *Oppoſitio ad matrimonium*, caſ. 2.

Quodnam eſt ipſorum debitum officium cum ipſis Romà afferuntur diſpenſationes ſubſcribendæ? tom. 1 v. *Diſpenſatio matrimonii*, caſ. 27 & 28.

An ii ſoli ſubſcribere poſſunt diſpenſationes à Papa obtentas? Commiſſio, quam Papa ipſis dat concedendi diſpenſationes tranſit-ne ipſis mortuis ad ſucceſſores? *ibid.* caſ. 30 & 31.

Habent-ne jus ipſi & ipſorum Miniſtri quædam exigendi honoraria pro diſpenſationibus, quas concedunt? *ibid.* caſ. 40.

Sunt-ne quidam caſus, qui ad ipſos pertineant omnibus aliis excluſis Judicibus? Ipſorum ſententia eſt-ne executionem ſortitura non obſtante quavis appellatione? tom. 1. v. *Appellatio*, caſ. 10. 14. & 15.

Cum ſententia Officialis nulla & irrita eſſe in uno articulo deprehenditur, an irrita quoque ac nulla eſſe cenſetur in reliquis capitibus omnibus? *ibid.* caſ. 10.

An omnis Officialis delegari poteſt à Papa vi appellationis Romam interjectæ? *ibid.* caſ. 11.

Cum Officialis eſt excommunicatus denuntiatus, an ejus ſubdelegatus ejus loco exercere poteſt functiones ipſius? tom. 1. v. *Collatio*, caſ. 12.

Officialis Canonicus cenſetur-ne præſens eſſe officiis, & lucratur-ne? An omnia emolumenta quæ Officiales ex ſuo munere hauriunt, ad ipſos pertinent? tom. 1. v. *Capitulum*, caſ. 3.

Officialis quomodo inſtruere debet litem in Contentionibus Civilibus & in cauſis criminalibus? tom. 1. v. *Devolutum*, caſ. 5.

De quibuſnam criminibus & delictis cognoſcit Officialis? Quibuſnam in cauſis Judices Civiles unà cum Officialibus cognoſcunt? *ibid.*

Officialis debet-ne eſſe Sacerdos & ad gradus eſſe promotus? Cenſuræ decretæ ab Officiali, qui non eſt in Sacris, ſunt-ne validæ? tom. 2. v. *Officialis*, caſ. 1. & tom. 2. v. *Excommunicare*, caſ. 17.

Officialis poteſt-ne ſuper conteſtatione, quæ adhuc eſt ſub Judicibus Sæcularibus, monitorium decernere ſine permiſſione eorundem Judicum? *ibidem* & tom. 2. v. *Officialis*, caſ. 4.

Officialis poteſt-ne Eccleſiaſticum captivum, qui appellavit ad Metropolitanum, obligare ut ſumptus tranſlationis ſuppeditet? & in hunc finem decernere pigneratitio jure literas adverſus ipſum? *ibid.* caſ. 7.

In caſu appellationis à ſententiis Officialis in cauſa Criminali intentata ex officio à Promotore, uter an Epiſcopus vel appellans ad ſumptus neceſſarios ſuppeditandos obligatur? *ibidem.*

Laicus condemnatus ab Officiali, ad pœnam pecuniariam in lucrum Epiſcopi & partis adverſæ, eſt-ne fundatus ad appellandum tanquam ab abuſu? *ibid.* caſ. 12.

Eccleſiaſticus an æque fundatus eſſet ad appellandum in pari ſententia adverſus ſe lata? *ibid.* caſ. 13.

Officialis, cùm non agitur nec de moribus nec de diſciplina, poteſt-ne enunciare in ſua ſententia, quod effectum ſortitura ſit non obſtantibus quibuſvis oppoſitionibus & appellationibus? *ibidem.*

Officialis poteſt-ne Clerico reo infligere pœnas infamia notantes, ut ſunt verbi gratia flagellatio, miſſio ad remos & in exilium? *ib.* caſ. 14.

Cum Officialis ſuſpectus factus eſt Partibus, Epiſcopus poteſt-ne ipſis dare Advocatum aut Archidiaconum pro Judice? Quonam in caſu facere iſtud poteſt? *ibid.* caſ. 15.

Officialis poteſt-ne deſtitui ab Epiſcopo? *Ibidem.*

Epiſcopus poteſt-ne delegare Laicum ad judicandos Clericos? *ibid.*

Officialis poteſt-ne nominari arbiter, & poſtmodum Judex eſſe in una eademque cauſa? *ibid.* caſ. 17.

Officialis Metropolitanus habet-ne jus evocandi ad ſe cauſas pendentes adhuc in prima contentione coram Officiali Epiſcopi ſuffraganei? *ibid.* caſ. 16.

Poteſt-ne denuntiari Officialis ad judicandum ſi iſtud recuſet, ab ipſo appellari, ſi perſeveret, & recuſari Judex, licèt poſtmodum vellet ferre judicium? *ibid.* caſ. 19.

OFFICINA.

Opifices & Mechanici, qui aliis ſuam ceſſerunt officinam ſub certis quibuſdam Conditionibus, poſſunt-ne nullo ad iſtud reſpectu habito, nihil minus ſuas exercere artes mechanicas? tom. 1. v. *Ceſſio bonorum*, caſ. 12.

Licet-ne officinas aperire ad vendendum diebus Dominicicis ac Feſtis? tom. 2. v. *Feſti dies*, caſ. 3.

OFFICIUM BREVIARII.

Vide hujus Tituli Proœmium,

Nonne tentare Deum eſt, recitare Breviarium ſine præparatione, ſine attentione, & odium in animo adverſus proximum fovendo? tom. 3. v. *Tentatio Dei*, caſ. 2.

Excommunicatio decreta in quibuſdam Diœceſibus adverſus illos, qui durante Officio divino ſpectaculis interſunt, eſt-ne ſolummodo commonitoria? tom. 2. v. *Excommunicatio*, caſ. 14.

Poteſt-ne fieri Officium Divinum in præſentia Excommunicati? Oportet-ne hoc in caſu interrumpi? *ibid.* caſ. 35.

Recitatio Breviarii eſt-ne uſûs in Eccleſia valde antiqui? Omneſ-ne Beneficiarii & Clerici qui in Sacris Ordinibus ſunt, tenentur ad illud recitandum ſub pœna peccati? Eccleſia decrevit-ne quaſdam pœnas adverſus eos, qui huic deeſſent officio? tom. 2. v. *Officium Breviarii*, caſ. 1. & 5. & tom. 3. v. *Reſtitutio*, caſ. 146.

Quonam nititur fundamento uſus recitandi officium in choro? tom. 3. v. *Pœnitentia injuncta*, caſ. 3.

Clericus ordinatus ſubdiaconus tenetur-ne ad integrum Officium, ab ipſo, quo ordinatus eſt, die, aut debet-ne tantummodo incipere ab illa parte, quam ea hora recitaſſet, ſi prius fuiſſet ordinatus? tom. 2. v. *Officium Breviarii*, caſ. 2.

Clericus qui ante ordinationem recitaſſet reſiduum illius diei, ſatiſfeciſſet-ne pro illa die obligationi, quam ipſi inducit Subdiaconatûs Ordo? *ibid.* caſ. 3.

Qui Officium diei recitare plane omittunt, committunt-ne totidem peccata mortalia, quot horæ illud componunt? *ibid.* caſ. 4.

Omiſſio voluntaria unius ex parvis horis Breviarii eſt-ne peccatum mortale? Quænam eſt mens Eccleſiæ & intentio in recitando Officio? *ibid.* caſ. 5.

Omiſſio Breviarii facta ex Oblivione eſt-ne peccatum? *ibid.* caſ. 19.

Neceſſitas vacandi operibus Charitatis prævalet-ne obligationi recitandi Breviarii? Licet-ne anticipare Officia, cum prævidentur quædam obſtacula habenda? *ibid.* caſ. 6.

In dubio, an aliquæ horarum partes jam ſint recitatæ, an ſatisfaciendum? *ibid.* caſ. 7.

Beneficiarii tenentur-ne ad recitandum Breviarium antequam poſſeſſionem adierunt, aut cum ſunt in mora? *ibid.* caſ. 8.

Religioſi profeſſi aut novitii, qui nondum promoti ſunt ad Sacros Ordines, tenentur-ne ad Breviarium recitandum? *ibid.* caſ. 9. & tom. 3. v. *Religioſus*, caſ. 7.

Religioſi Profeſſi, qui è Monaſterio ejecti fuerunt, aut qui abſente diſpenſatione exierunt ex illo, obligantur-ne quibuſdam Canonibus ad illud recitandum? tom. 2. v. *Officium Breviarii*, caſ. 10.

Religioſæ, quæ coguntur è Monaſterio exire, obligantur-ne ad Magnum Officium? *ibid.* caſ. 11.

Sacerdos, ſuſpenſus, excommunicatus, vel etiam depoſitus propter crimina ſua, tenetur-ne ad Breviarium? *ibid.* caſ. 12.

An in recitatione Breviarii neceſſarium eſt intentionem habere ſatiſfaciendi præcepto Eccleſiæ? *ibid.* caſ. 13. & tom. 1. v. *Attentio*, caſ. 2.

Beneficiarii, qui recitant Officium cum hac intentione primaria, ut diſtributiones nanciſcantur, ſunt-ne ſimoniaci? tom. 3. v. *Simonia*, caſ. 8.

Juvenis Clericus, qui contra voluntatem obligatus eſt ad accipiendum Beneficium, tenetur-ne ad recitandum Breviarium? tom. 2. v. *Officium Breviarii*, caſ. 14. & tom. 3. v. *Reſtitutio*, caſ. 147.

Sunt-ne à recitatione Breviarii diſpenſati, qui ignorant, quomodo ſit legendum? *ibid.* caſ. 15.

Sacerdos aut Beneficiarius cœcus factus, tenetur-ne ad Breviarium? *ibid.* caſ. 16

An omnis generis febres diſpenſant à recitatione Breviarii? *ib.* caſ. 17.

Omiſſio Breviarii recitandi in dubio, num morbus ſit ſatis gravis ad eximendum à recitando illo, eſt-ne peccatum? *ibid.* caſ. 18.

Cum Officium recitatur privatim, eſt-ne obligatio ſe conformandi horis ab Eccleſia definitis? *ibid.* caſ. 19.

Licet-ne anticipare aut differre Breviarium uſque ad Veſperam? *ibid.*

Qui totum ſuum Breviarium ſub Veſperam recitant, peccant-ne mortaliter? *ibid.* caſ. 20

Poteſt-ne ſine peccato Miſſa celebrari ante recitatas Matutinas & Laudes? *ibid.* caſ. 21.

Eſt-ne obligatio reincipiendi Breviarium, cum quis in eo recitando fuit interruptus? *ibid.* caſ. 22.

Peccatur-ne tranſponendo horas Officii? Sunt-ne caſus, in quibus recitari poſſit Officium cum tranſpoſitione? *ibid.* caſ. 23.

Poteſt-ne quis parvas horas recitare die Dominico inter Miſſam obligationis? *ibid.* caſ. 24

Peccat-ne mortaliter, qui durante recitatione Breviarii, actionibus quibuſdam externis ſe occupat? An omnis actio externa incompatibilis eſt cum attentione requiſita in precibus fundendis? *ibid.* caſ. 25. & tom. 1. v. *Attentio*, caſ. 2.

Omiſſio Breviarii, cum amiſſum eſt, eſt-ne peccatum mortale? An ſupplendum eſt aliis precibus? *ibid.* caſ. 26.

Satisfit-ne officio Breviarii recitatione illius tam tacita, ut unus alterum non intelligat? *ibid.* caſ. 27.

Licet-ne ſub veſperam recitare Matutinas & Laudes pro ſequenti die? *ibid.* caſ. 28.

Si quis Officium recitavit pro alio, tenetur-ne illud pro ſe reincipere? *ibid.* caſ. 30

Oportet-ne recitare Breviarium juxta uſum Eccleſiæ, in qua quis eſt Beneficiarius, aut juxta morem illius Eccleſiæ, in qua quis moratur? Eſt-ne onicuique liberum Breviarium Romanum dicere? *ib.* caſ. 31. 32. 33. & 34.

Licet-ne Breviarium recitare ſedendo? *ibid.* caſ. 35.

Qui petierunt Beneficium vi graduum ſuorum, & is, cui ejus vindiciæ adjudicatæ ſunt, tenentur-ne ad Breviarium uſque ad diem finitæ litis? *ibid.* caſ. 36.

Sunt-ne ad Magnum Officium obligati, quorum Beneficium modicum eſt & exiguum? *ibid.* caſ. 37.

Reditus Beneficii ſunt-ne ſola cauſa obligationis ad Officium? *ibid.*

Eſt-ne obligatio recitandi Officium Defunctorum die Defunctorum & aliis diebus, ubi rubrica fert? *ibid.* caſ. 38.

Epiſcopi Galliæ poſſunt-ne ſola authoritate ſua reformare Breviarium? Eſt-ne ipſis Regis ut & Capituli conſenſus neceſſarius? *ibid.* caſ. 39. & tom. 2. v. *Feſti dies*, caſ. 5.

Quænam requiritur attentio in recitatione Officii? tom. 1. v. *Attentio*, caſ. 1. & tom. 1. v. *Canonicus*, caſ. 7. & 8.

OLEUM SACRUM.

Parochi tenentur-ne ſingulis annis Sacro Oleo recens benedicto ſe inſtruere? An omne Sacrum Oleum materia ſufficiens eſt Extremæ Unctionis? licet-ne aliquando oleo Sacro miſcere oleum commune? tom. 1. v. *Baptiſmus*, caſ. 6. & tom. 2. v. *Extrema Unctio*, caſ. 4.

OLEUM INFIRMORUM.

Oleum Infirmorum debet-ne eſſe benedictum? tom. 2. v. *Extrema Unctio*, caſ. 3.

An ſoli Epiſcopi jus habent illud benedicendi? Quinam eſt quoad iſtud Græcorum uſus? *ibidem.*

OPERA.

Bona Opera facta in ſtatu peccati mortalis, præſtant-ne quandam utilitatem? tom. 2. v. *Jubilæum*, caſ. 14. & 15. & tom. 2. v. *Meritum*, caſ. 1.

Bona opera facta in ſtatu mortali reviviſcunt-ne in iis, qui ad Charitatem redeunt? tom. 3. v. *Pœnitentia injuncta*, caſ. 18. & tom. 3. v. *Peccatum*, caſ. 11.

Poſſunt-ne ſine peccato omitti bona opera, quæ tantum ſunt ex conſilio? tom. 1. v. *Inſpiratio*, caſ. 1.

An ex ſpiritu obedientiæ aliquando omitti debet bonum opus inceptum? tom. 2. v. *Obedientia*, caſ. 16.

OPERARIUS.

Operarii, qui conſpirant, quòd operam ſuam non ſint locaturi niſi certo quodam pretio, ſunt-ne Monopolii rei? tom. 2. v. *Monopolium*, caſ. 1.

Admini-

Adminiſtratores domnum opulentarum poſſunt-ne inducere operarios, ut gratis pro ipſis laborent, ſub promiſſo, quòd ipſis procuraturi ſint Dominorum ſuorum res faciendas? tom. 2. v. *Locatio*, caſ 20. 22. & 26. & tom. 3. v. *Reſtitutio*, caſ 171.

Poſſunt-ne diebus Dominicis ac Feſtis quaſdam horas inſumere perficiendis ſuis operibus, quæ urgent? tom. 1. v. *Dies Dominici ac Feſti*, caſ. 10.

Poſſunt-ne operam ſuam commodare Uſurariis publicis? tom. 2. v. *Uſura*, caſ. 36.

Habent-ne hypothecam ſuper operibus ſuis, ut pro iis ſolvantur? tom. 2. v. *Hypotheca*, caſ. 8.

Poſſunt-ne uti compenſatione, quando nimis de eo, quod pro operibus petierunt, detractum eſt? tom. 1. v. *Compenſatio*, caſ 2.

Operarii tenentur-ne ad jejunandum? tom. 2. v. *Jejunium*, caſ. 6. 8. & 10.

Nonne ad jejunium obligantur, diebus, quibus non laborant? *ibid.* caſ. 9.

Qui Operariis utitur poteſt-ne ipſos inducere, ut non jejunent, ita ut eò expeditius laborent? *ibid.* caſ. 2.

OPIFICIUM PUBLICE EXERCENDI JUS.

Vidua poteſt-ne, ſine uſura, pro aliqua pecuniæ ſumma cedere jus opificium defuncti mariti ſui publicè exercendi? tom. 1. v. *Donatio*, caſ. 21.

OPINIO PROBABILIS.

Vide hujus Tituli Proœmium.

Quid eſt opinio probabilis? Opinio probabilis differt-ne à conſcientia recta, erronea, dubia, & ſcrupuloſa? Quotnam ſunt probabilitatis ſpecies? Probabilitas intrinſeca aut extrinſeca excuſat-ne à peccato eos, qui ſe ad illas componunt probabilitates? tom. 2. v. *Opinio Probabilis*, caſ. 1.

Sunt-ne abſolvendi ii, qui bona fide præferunt opinionem minus probabilem, probabiliori? Sunt-ne inſtruendi, cum videntur eſſe in ignorantia invincibili? tom. 1. v. *Confeſſarius* 1º. caſ. 2.

Judex tenetur-ne in judiciis ſuis ſeſe conformare opinioni probabiliſſimæ? Cum jus utriuſque partis æquale videtur, poteſt ne accipere munera? tom. 2. v. *Judex*, caſ. 4. & 13.

OPPOSITIO AD MATRIMONIUM.

Vide hujus vocis Proœmium.

Poteſt-ne celebrari matrimonium, antequam oppoſitio facta ſublata ſit? tom. 2. v. *Oppoſitio ad Matrimonium*, caſ. 1.

Poteſt-ne celebrari matrimonium oppoſitione à Judice Regio ſublatâ? Quis eſt in Gallia Judex competens, qui jus habet pronuntiandi de oppoſitionibus ad matrimonia? *ibid.* caſ. 2. & tom. 1. v. *Denuntiationes Matrimonii*, caſ. 9.

Oppoſitio Matrimonio facta eſt-ne valida, cùm terminus, de quo convenit in promiſſione matrimonii elapſus eſt, antequam partes contraxerint? tom. 3. v. *Sponſalia*, caſ. 51.

OPTIO.

Si legatum aliquod terminis obſcuris expreſſum ſit in teſtamento uter, hæres, an vero legatarius optionem habere debet? tom. 2. v. *Legatum*. caſ. 35. 38. 39. & 48.

Si in venditione aliqua non convenit, quòd optio ſumenda ſit vel danda, uter venditor, an verò emptor optionem habet? tom. 1. v. *Emptio*, caſ. 5.

OPTIO BENEFICII.

Beneficiarii poſſunt-ne expectando optionem percipere fructus ex duobus Beneficiis incompatibilibus? tom. 1. v. *Beneficiarius*, caſ. 32.

ORATIO.

Vide hujus vocis Proœmium.

Sacerdos poteſt-ne Canonem Miſſæ interrumpere orationum privatarum dicendi cauſâ? tom. 2. v. *Oratio*, caſ. 6.

Poſſunt-ne dirigi orationes ad Sanctos? Quomodo iſtud fieri debet? *ibid.* caſ. 5.

Poteſt-ne quis cum fructu orare, qui in peccato mortali eſt? *ib.* caſ. 4.

Oratio eſt-ne de præcepto divino? In quibuſnam occaſionibus obſervandum eſt iſtud præceptum? caſ. 1.

Quid eſt Oratio? Quemnam in Oratione proponere ſibi decet finem? Eſt ne peccatum temporalia bona à Deo petere precibus? *ibid.* caſ. 3. & tom. 2. v. *Officium Breviarii*, caſ. 15.

Eſt-ne aliquis Corporis ſitus in orationibus fundendis præſcriptus? tom. 2. v. *Officium Breviarii*, caſ.

Crimina commiſſa per tempus Orationis, mutant-ne eorum ſpeciem? tom. 1. v. *Confeſſio*, caſ. 21.

Formulæ precum privatarum, quibus non eſt ab Eccleſia ipſa Authoritas conciliata, ſunt-ne ſuperſtitioſæ? Superiores Eccleſiaſtici habent-ne jus illas prohibendi, utut piæ videantur? tom. 3. v. *Superſtitio*, caſ. 2.

Licet-ne orare pro excommunicatis? tom. 2. v. *Excommunicatio*, caſ. 33. 34. & 36.

Poteſt-ne quis ſua bona opera offerre, & privatim orare pro excommunicatis nominatim declaratis? Ejuſmodi preces poſſunt-ne aliquem ipſis uſum præſtare? *ibidem.*

ORDINARIUS.

An per vocem *Ordinarius*, intelliguntur Epiſcopi & inferiores Prælati, qui Juriſdictionem habent quaſi Epiſcopalem? tom. 2. v. *Impedimentum Clandeſtinitatis*, caſ. 19. & tom. 2. v. *Jubilæum*, caſ. 9.

ORDINES.

Vide hujus vocis Proœmium.

Epiſcopi ordinarunt-ne olim Clericos & Laicos alienos ſine permiſſione propriorum ſuorum Epiſcoporum? Quandonam vetus quoad hoc diſciplina mutata fuit? Et quænam eſt moderna quoad iſtud diſciplina? tom. 2. v. *Ordines*, caſ. 1.

Clericus poteſt-ne licitè recipere Sacros Ordines ab Epiſcopo ſui Beneficii, ab Epiſcopo originis, aut ab illo cujus eſt Domeſticus? An eo ipſo, quo aliquos ab uno ipſorum recepit Ordines, reliquos deinde ab aliis ſuſcipere poteſt ſine Dimiſſoriis literis? *ibid.* caſ. 2. & 7.

Clericus, qui cùm fuiſſet per annos tres in ſervitio Epiſcopi, & qui aliquos ab eo ſuſcepit Ordines ſine Dimiſſoriis literis, poteſt-ne pariter etiam reliquos accipere Ordines ab ipſius ſucceſſore? *ibid.* caſ 3.

Epiſcopi, qui conferunt Ordines ſuis Domeſticis, tenentur-ne ipſis quemdam præbere titulum? *ibid.* caſ. 4.

An licitè in Gallia ſuſcipi Ordines poſſunt ab Epiſcopo domicilii, ſine literis Dimiſſoriis Epiſcopi originis? *ibid.* caſ. 1. & 5.

Beneficiarii ſimplices poſſunt-ne licitè Sacros ſuſcipere Ordines ab Epiſcopo ſui Beneficii, ſine literis Dimiſſoriis? *ibid.* caſ 6.

Clerici, qui non accipiunt Beneficia, niſi cum intentione, ut ordinentur in fraudem ſui Epiſcopi originis, peccant-ne ipſi & Epiſcopi, qui connivent cum illis? Incurrunt-ne quaſdam pœnas Canonicas? tom. 2 v. *Epiſcopus*, caſ 2.

Epiſcopi poſſunt-ne ſuis Diœceſanis Sacros Ordines conferre, ubicumque loci voluerint? tom. 2. v. *Impedimentum Clandeſtinitatis*, caſ. 17.

Metropolitanus poteſt-ne Ordines uni ex ſuis Diœceſanis conferre in Diœceſi ſibi ſuffraganei, & ſine ipſius permiſſione? tom. 2. v. *Ordines*, caſ. 8. & tom. 2 v. *Epiſcopus*, caſ. 15.

Metropolitanus poteſt-ne Ordines conferre iis, quibus Ordinarius denegat? Papa habet-ne illud jus in Gallia? An in tali occaſione appellari poteſt ad Parlamentum tanquam ab abuſu? tom. 2. v. *Ordines*, caſ. 9. & tom. 3. v. *Viſa*, caſ. 1.

Ordinationes factæ ab Epiſcopis Hæreticis, Schiſmaticis aut excommunicatis, ſunt-ne validæ? & conferunt-ne gratiam & Juriſdictionem? tom. 2. v. *Ordines*, caſ. 10.

Qui Ordines ſuſcipiunt ab ejuſmodi Epiſcopis ſcientes, quòd tales ſint; aut qui illos excipiunt in excommunicatione, qua ligati ſunt & ipſi, incurrunt-ne ſuſpenſionem, & an non niſi à Papa abſolvi ab illa poſſunt? *ibidem.*

Ordinatio Sacerdotis eſt-ne nulla defectu vini in Calice? Reliquæ Ordinationes ſunt-ne irritæ ac nullæ ob non tacta omnia inſtrumenta exhibita ab Epiſcopo? *ibid.* caſ. 11. 12. & 13.

Ordinatio Diaconi eſt-ne irrita ac nulla ob non tactum librum Evangeliorum? Quænam eſt forma Diaconatûs? *ibid.* caſ. 14.

Ordinatio Subdiaconi eſt-ne nulla per non tacta inſtrumenta huic Ordini propria? Subdiaconatus ſemper-ne ſpectatus fuit ut Ordo Sacer? Quænam ejus eſt materia atque forma? *ibid.* caſ 15 & 17.

Ordinatio eſt-ne irrita ac nulla defectu Baptiſmi? *ibid.* caſ. 10. & 16.

Ordinatio eſt-ne valida cum Epiſcopus tantummodo manus imponit, & Sacerdos, qui ipſi adeſt, pronuntiat formam? tom. 1. v. *Baptiſmus*, caſ. 12.

Metus gravis reddit-ne Ordinationem irritam ac nullam? tom. 2. v. *Ordines*, caſ. 17.

Poſſunt-ne licitè ac validè ſuſcipi Ordines ante tonſuram, aut confirmationem? *ibid.* caſ. 18. & 19.

Conditio ſervilis reddit-ne Ordinationem nullam quantum ad caracterem & exercitium? *ibid.* caſ. 20

Infantes amentes poſſunt-ne validè ſuſcipere Ordines? *ibid.* caſ. 21. & 27.

Infantes Paganorum & infidelium poſſunt-ne poſtquam converſi ſunt, promoveri ad Sacros Ordines? tom 2. v. *Irregularitas*, caſ. 11.

Hæretici & ipſorum infantes ſunt-ne poſt converſionem ſuam inhabiles ad ſuſcipiendos Sacros Ordines? *ibid* caſ. 109.

Eunuchi ſunt-ne inhabiles ad accipiendos & exercendos Sacros Ordines? *ibid.* caſ. 105.

Epiſcopi debent-ne facilè induci ad provehenda ejuſmodi ſubjecta ad Sacros Ordines? tom. 2. v. *Ordines*, caſ. 22. & 23.

Poſſunt-ne in caſu neceſſitatis ordinare ignorantes, ſed virtute præditos, potius quam doctos & ſimul vitioſos? *ibidem.*

Poteſt-ne admitti ad Sacros Ordines Eccleſiaſticus accuſatus coram Judice de crimine, à quo ſe nondum purgavit? tom. 1. v. *Accuſatus*, caſ. 4

Deneganda-ne eſt Ordinatio peccatori occulto? tom. 2. v. *Ordines*, caſ. 24.

Epiſcopi poſſunt-ne repellere ab Ordinibus eos, quos iis indignos eſſe nonniſi confeſſionis ope ſciunt? tom. 1 v. *Confeſſarius* 1º. caſ. 14.

Cùm aliqui ordinandos ſe curant poſtquam remiſſi ſunt ab examine, an ipſorum Ordinatio irrita, ac nulla eſt, Epiſcopo ante ordinationem terminis generalibus declarante, quòd non habeat intentionem ordinandi eos, qui ex illo eſſent numero? tom. 2. v. *Ordines*, caſ. 25.

Qui ordinandos ſe curant ſine literis Dimiſſoriis, incurrunt-ne quaſdam cenſuras? Sunt ne Papæ reſervatæ? *ibidem* & tom. 3. v. *Suſpenſio*, caſ. 7.

Qui Sacros Ordines recipiunt, non ſervatis interſtitiis, aut non obtenta diſpenſatione incidunt ne in quaſdam pœnas canonicas? tom. 2. v. *Interſtitia*, caſ. 2.

Quænam eſt ætas requiſita ad Ordines ſuſcipiendos? Anni debent-ne finiti eſſe aut ſaltem incœpti? Hæc ætas eſt-ne eadem in Gallia ut alibi? Sunt-ne quædam contravenientibus pœnæ infligendæ? Cuinam reſervatæ ſunt iſtæ pœnæ? Tom. 2. v. *Ordines*, caſ. 28. & 29. & tom. 3. v. *Præſcriptio*, caſ. 17.

Qui Sacros Ordines ſuſcipiunt ante ætatem requiſitam, incurrunt-ne ſuſpenſionem? tom. 3. v. *Suſpenſio*, caſ. 8.

Conſecratio Epiſcopi promoti ad Epiſcopatum, cùm non eſſet Sacerdos, eſt-ne irrita ac nulla? Ordines collati ab hoc Epiſcopo, ſunt-ne irriti ac nulli? tom. 2. v. *Ordines*, caſ. 30.

Sunt-ne tempora ac dies definiti ad conferendos Ordines majores ac minores? Qui eos conferunt aut ſuſcipiunt alio tempore, incurrunt-ne quaſdam pœnas? *ibid.* caſ. 31.

Ordines minores ſunt-ne Sacramentum? Peccat-ne qui illos ſuſcipit aut exercet in ſtatu peccati? *ibid.* caſ. 32.

Dubium in quo hæſitat Clericus num fuerit promotus per ſaltum ſub prætextu, quod non reperiat ſuas literas, eſt-ne benè fundatum & habet-ne opus recurrendi ad Papam? *ibid.* caſ. 33.

Religioſi poſſunt-ne vi ſolarum literarum dimiſſoriarum ſuorum Superiorum Regularium ordinari ab Epiſcopo peregrino? *ibid.* caſ. 34.

Superior Regularis poteſt-ne de ſui ctione ſuorum Ordinum ſuſpendere Religioſum, qui curavit ſibi dari commeatûs Diploma, ut ordinetur in alia Diœceſi? *ibid.* caſ. 35.

Mulieres ſunt-ne inhabiles ad recipiendos & exercendos ſacros Ordines? *ibid.* caſ. 36.

Eſt-ne ſimoniacum, ſe ordinandum curare intentione accipiendi Beneficii? tom 3. v. *Simonia*, caſ. 13. & 15.

Si quis per Simoniam ordinatus ſit, an ſola abſolutio à peccato ſufficit, ut ſuas poſſit exercere functiones? *ibid.* caſ. 39. & 50.

Epiſcopi habent-ne jus illos, qui vota nuncuparunt recipiendi ſacros Ordines, diſpenſandi de Voto Caſtitatis in illo contento? tom. 1. v. *Diſpenſatio Votorum in genere*, caſ 15.

Sacerdos, qui ſuſpenſus celebrando & confeſſiones audiendo incurrit irregularitatem, & qui Romà obtento reſcripto, ut reſtituatur, continuavit confeſſiones excipere, antequam reſcriptum exequtioni fuiſſet datum, habet-ne opus ſecunda diſpenſatione, ut validè reſtituatur? tom. 1 v. *Diſpenſatio irregularitatis*, caſ. 19

Poſſum-ne denegari Ordines iis, qui eos publicè petunt, quos autem in ſtatu peccati mortalis eſſe conſtat? tom. 2. v. *Impedimentum Matrimonii in genere*, caſ. 3.

Receptio Ordinum eſt-ne impedimentum dirimens? tom. 2. v. *Impedimentum Ordinis*, caſ. 6. & tom. 3. v. *Sponſalia*, caſ. 25.

Ordines Sacri, poſſunt ne, ſicuti Profeſſio Religioſa, ſolvere Matrimonia, rata habita & non conſummata? tom. 2. v *Impedimentum Ordinis*, caſ. 3.

Poteſt ne Matrimonium contrahi ſine Diſpenſatione, cum Ordinatio irrita fuit ac nulla? *ibid.* caſ. 4.

Cùm Uxores conſentiunt in Ordinationem ſuorum Maritorum, tenentur ne ipſæ Religionem amplecti? *ibid.* caſ. 1.

Epiſcopi poſſunt-ne denegare Ordinationem quibuſcunque placet? *ibidem.*

Qui Matrimonium ineunt poſt ſuſceptos ſacros Ordines, incurruntne excommunicationem & irregularitatem? *ibid.* caſ. 6.

Ordines ſacri ſemper ne fuerunt Impedimentum dirimens? *ibid.*

Ordines ſacri ſuſcepti metu gravi & cum proteſtatione Matrimonii contrahendi, ſunt-ne impedimentum dirimens? *ibid.* caſ. 7

Infantes poſſunt-ne validè ſacros ſuſcipere Ordines? Sunt ne poſtmodum inhabiles ad contrahendum Matrimonium? *ibid.*

Qui ſacros Ordines receperunt poſtquam à ſuis Uxoribus Impotentiæ cauſa ſepararentur, tenentur-ne ad illas reverti, ſi appareat, ipſorum Impotentiam non fuiſſe perpetuam? tom. 2. v. *Impedimentum Impotentiæ*, caſ. 13.

Ordines collati vi diſpenſationum? tom. 1. v. *Diſpenſatio Irregularitatis*, caſ. 24. 25. 26. 27. 28. & 29

Poteſtas, quam Innocentius VIII. conceſſit Abbati Ciſtercienſi, vi cujus Religioſos ſuos, Diaconos & Subdiaconos ordinat, eſt ne in uſu in Gallia? tom. 1. v. *Approbatio*, caſ. 16.

Epileptici ſunt-ne inhabiles ad recipiendos Ordines ſacros? tom. 2. v. *Irregularitas*, caſ. 121 & 122.

Promotio ad Ordines per ſaltum inducit-ne Irregularitatem? *ibid.* caſ. 127.

Reiteratio Sacramenti Ordinis inducit ne Irregularitatem? Eſt-ne æque culpanda, ac Baptiſmi reiteratio? *ibid.* caſ. 132.

Receptio nummorum publicorum, qua aliquis fuit occupatus, aut receptio nummorum privatorum juncta ratione, quæ reddenda eſt, eſt-ne impedimentum recepturis Ordines ſacros? *ibid.* caſ. 133.

Profeſſio ſolemnis Religionis tollit-ne Irregularitatem ortam ex Crimine aut defectu Nativitatis honeſtioris, adeo ut recipi poſſint ſacri Ordines? *ibid.* caſ. 134

An omnis irregularitas impedimentum eſt, quod excludit ab Ordinibus recipiendis? *ibid.* caſ. 8.

Qui fingunt, ſe promotos fuiſſe ad ſacros Ordines, eorumque functiones ſolemniter exercent, ſunt-ne irregulares? *ibid.* caſ. 83.

Ii, qui ligati quibuſdam Cenſuris exercent Ordinum functiones tam majores, quàm minores, ſunt ne irregulares? *ibid.* caſ. 92.

Qui ſuſcipiunt Ordines in excommunicatione, ſuſpenſione aut interdicto, incurrunt-ne irregularitatem? *ibid.* caſ. 93. 94. & 95.

Qui irregulares ſunt reſpectu Sacerdotii, an ſemper etiam irregulares ſunt reſpectu omnium Ordinum Inferiorum? *ibid.* caſ 100.

Proviſiones alicujus Beneficii ſunt ne irritæ ac nullæ defectu Ordinis requiſiti in fundatione? tom. 3. v. *Proviſio beneficiaria*, caſ. 3.

Si quis ſuſcipit Ordines, antequam reſtitutus eſt ab Apoſtaſia Religionis, ſit-ne ſuſpenſus? tom. 3. v. *Suſpenſio*, caſ. 25.

Incurrit-ne quoque ſuſpenſionem, qui furtim & ſine examine illos Ordines ſacros ſuſcipit? *ibid.* caſ. 6.

Ad quemnam recurrendum eſt ad obtinendam diſpenſationem ſuſpenſionis, in quam quis incidit ſuſcipiendo Ordinem majorem ante Ordinem minorem, aut ſuſcipiendo illum ante ætatem requiſitam, aut ſub falſo titulo, aut ſine Literis Dimiſſoriis? tom. 1. v. *Diſpenſatio Matrimonii*, caſ. 1. 2. & 3.

Suſpenſio ab exercitio Ordinum ſacrorum infert-ne ſuſpenſionem functionum iis annexarum ex ratione Beneficii? tom. 3. v. *Suſpenſio*, caſ. 2.

Eſt-ne ſuſpenſus à ſuis Ordinibus, qui ſe ordinandum curat ab Epiſcopo, qui dimiſit ſuum Epiſcopatum, & qui renuntiavit functionibus Epiſcopalibus? *ibid.* caſ 9.

Incurrunt ne ſuſpenſionem, qui ſacros recipiunt Ordines ab Epiſcopo, cujus ſunt Domeſtici, cuique nullas exhibent Literas Dimiſſorias ab Epiſcopo Originis? *ibid* caſ. 10.

Eſt-ne ſuſpenſus, qui ſe ordinandum curat ab Epiſcopo ſui Beneficii, nullis ipſi exhibitis Literis Dimiſſoriis & in fraudem Juriſdictionis ſui Ordinarii? *ibid* caſ. 11

Eſt-ne ſuſpenſus, qui in vel ab examine repulſus eſt ab Ordinibus recipiendis, ſe poſtea largitione ad illos admittendum curavit? *ibid.* caſ 26.

Eſt-ne ſuſpenſus, qui ordinandum ſe curat, ligatus excommunicatione majore vel minore? *ibid.* caſ. 17.

Qui ſuſceperunt Ordines minores, ſunt-ne ſuſpenſi, cum violant aliquam prohibitionem factam ab Epiſcopo in terminis generalibus, ſub pœna ſuſpenſionis ipſo facto incurrendæ ab omnibus iis, qui in Ordinibus ſunt? *ibid.* caſ. 5.

ORGANUM.

Eſt-ne obligatio voce ſubmiſſa recitandi verſus, in quibus canendis Organum præit durante Officio? tom. 1. v. *Canonicus*, caſ. 9.

ORNAMENTA ECCLESIÆ.

Vide hujus Tituli Proœmium.

Licet-ne in caſu neceſſitatis ad celebrandum uti Ornamentis, quæ non fuerunt benedicta in hunc uſum? tom 2. v. *Ornamenta Eccleſiæ*, caſ. 1.

Ornamenta Eccleſiæ perdunt-ne ſemper ſuam Benedictionem mutatione quadam in iis facta? *ibid* caſ. 2. & 3.

Licet-ne uſum facere profanum veterum Eccleſiæ linteorum? Et quemnam in uſum convertenda ſunt? *ibid.* caſ. 4.

Licet-ne uti velis lectorum, aut aliis ejuſmodi textilibus, ad facienda Eccleſiæ Ornamenta? *ibid.* caſ 5.

Licet-ne in caſu neceſſitatis loco ſtolæ, cingulo; & loco cinguli, manipulo; ad celebrandum uti? *ibid.* caſ. 7.

Quænam eſt mens & intentio Eccleſiæ utentis textilibus pretioſis pro ſuis ornamentis? tom 3. v. *Veſtis*, caſ. 1.

Quandonam initium cepit mos Ornamentis Eccleſiæ Inſignia gentilitia ſuperimponere? Sacerdotes licitè-ne poſſunt uti Ornamentis Inſignibus gentilitiis oneratis? Quænam ratio inducere poteſt ad gentilitia Inſignia Ornamentis Eccleſiæ imponenda? tom. 2. v. *Ornamenta Eccleſiæ*, caſ. 6.

ORNATUS MULIEBRIS.

Ornatus muliebres ſunt-ne mulieribus permiſſi ac liciti? Quemnam habere debent ſcopum ſeſe ornando? tom. 1. v. *Ornatus Muliebris*, caſ. 1. 3. & 4.

Puella poteſt-ne ſeſe comptè ornare intentione placendi illi, qui ejus ambit poſſeſſionem ac Matrimonium? tom. 2. v. *Ornatus muliebris*, caſ. 2.

Ornamenta muliebria decent-ne Viduas? *ibid.* caſ. 3.

Eſt ne peccatum nova excogitare in uſum ſuum textilia? *ibid.* caſ. 4.

Mulieres, quæ in facie maculas illas ſericas, vulgò *Mouches* dictas, gerunt, peccant ne graviter? tom 2. v. *Fucus*. caſ. 1.

Mercatores, qui ejuſmodi maculas fabricant aut vendunt, peccantne graviter? *ibid.* caſ. 2.

OSCULUM.

Vide hujus vocis Proœmium.

Peccant-ne lethaliter, qui tantùm carnalis delectationis captandæ cauſa, ac ſine ulla ulterius progrediendi intentione fœminam deoſculatur? tom. 2. v. *Oſculum*, caſ. 1. & tom. 3. v. *Tactus*, caſ 2. & tom. 3. v. *Pollutio*, caſ. 1. 2. & 3. & tom. 1. v. *Aſpectus*, caſ. 3. & tom. 3. v. *Scandalum*, caſ. 7.

Oſcula, quibus ita frequenter & adamanter indulgent Conjuges, ut inde carnales motus, & quidem vehementes in ſe ſentiant vehementiùs excitari, ſunt ne peccata mortalia? tom. 2. v. *Oſculum*, caſ. 3. & tom. 3. v. *Tactus*, caſ. 1.

OSTIARIUS.

Vide JANITOR.

P.

PANIS BENEDICTUS.

Benedictio Panis eſt-ne uſûs perantiqui? tom. 3. v. *Superſtitio*, caſ. 5.

Panis benedictus habet-ne virtutem ſanandi à morbis corporalibus? *ibid.*

Licet-ne de Pane benedicto dare animalibus ad illa à rabie præſervanda? *ibid.*

PANNUS.

Panni poſſunt-ne eodem pretio vendi, cùm tinctura nimis forti inuſti quodammodo ſunt, ac ſi juſti eſſent & incolumes? tom. 3. v. *Venditio*, caſ. 15.

Licet-ne panni defectus celare, ut vendantur diminuto tamen pro ratione pretio? *ibid.* caſ. 13.

PAPA.

In electione Papæ, an nonniſi Cardinales præſentes jus ſuffragia ferendi habent? Nullum-ne habent locum procurationes abſentium? An non neceſſarium eſt omnes citare Electores? Quotquot dies à vacante Sede elapſos procedi poteſt ad electionem? tom. 2. v. *Electio*, Proœm.

A quonam confirmari debet Papæ electio? *ibid.*

Elector, qui eſſet denuntiatus excommunicatus, ſuſpenſus, interdictus, poſſet-ne ſuum ferre ſuffragium? *ibid.* caſ. 5.

Papa eſt ne Dominus bonorum Eccleſiæ? tom. 1. v. *Beneficiarius*, caſ. 14.

Eſt-ne Dominus in temporalia Regum? tom. 2. v. *Equites Religioſi*, caſ. 3.

Cenſetur-ne Paſtor proprius in tota Eccleſia? tom. 2. v. *Impedimentum Clandeſtinitatis*, caſ. 16.

Papa poteſt-ne extra ſuum territorium privilegia concedere res temporales concernentia? tom. 3. v. *Privilegium*, caſ. 1.

Papæ Conſtitutiones obligant-ne in Gallia, antequam authoritate Regis ſint promulgatæ? tom. 2 v. *Lex*. caſ 2.

Competit-ne Epiſcopis jus examinandi Diplomata Papæ? tom. 2. v. *Indulgentia* caſ. 1. & *ſeq.*

Tranſlatio Epiſcoporum pertinet-ne ad Papam? Jus iſtud ſemper-ne ad ipſum pertinuit? An eodem modo ſe res habet cum illorum renuntiatione & depoſitione? tom. 2. v. *Epiſcopus*, caſ. 19.

Poteſt-ne prævenire Regem Galliæ in Collatione Beneficiorum vacantium in Regalibus? tom. 3. v. *Reſignatio*, caſ. 1.

Papa habet-ne jus providendi de Beneficiis conſiſtorialibus in Galliis, ſi Rex ad illa nominare recuſet? Et poſt quantum temporis ſpatium à vacantibus illis beneficiis elapſum exercere jus iſtud poteſt Papa? tom. 2. v. *Electio*, Proœm.

Poſtulatio Epiſcoporum debet-ne confirmari à Papa? Quænam eſt quoad iſtud antiqua Orientis Eccleſiæ & Occidentis diſciplina *ibid.*

Eſt-ne neceſſarium, ut in omnis generis Beneficiorum unione Papæ intercedat authoritas? tom 3. v. *Unio Beneficiorum*, caſ. 3. & 5.

Poteſt-

Digitized by Google

Poteſt-ne Papa prævenire collationem Ordinariorum ? tom. 3. v. *Reſignatio*, caſ. 4.

Poteſt-ne delegare in Gallia ad judicandas cauſas appellatione ad ipſius ſedem delatas ? Quænam ad hoc requiruntur conditiones ? tom. 1. v. *Appellatio* ? caſ. 2.

Semper-ne Papa ſolus fuit in poſſeſſione conſtituendi penſiones ſuper Beneficiis ? Ejus authoritas eſt-ne neceſſaria ad redemptionem penſionis ? tom. 3. v. *Penſio*, caſ. 2. 11. & 13.

Habet-ne reſervationem Beneficiorum in Galliâ, tom. 1. v. *Collatio*, caſ. 6. & tom. 2. v. *Ordines*, caſ. 9.

Papa poteſt-ne quædam capere emolumenta ex muneribus Eccleſiaſticis ? tom. 1. v. *Capitulum*, caſ. 3.

Quouſque extenditur poteſtas Papæ reſpectu rerum ſæcularium aut temporalium ? tom. 3. v. *Privilegium*, caſ. 1.

Poteſt-ne conferre in Gallia Ordines, denegante iſtud Ordinario ? tom. 2. v. *Ordines*, caſ. 9.

An ſolus Papa diſpenſare poteſt tranſeundi ab Ordine ſtrictiori in Ordinem minus auſterum ? tom. 3. v. *Religioſus*, caſ. 28.

Poteſt-ne Parochos diſpenſare de reſidentia ? tom. 3. v. *Reſidentia Parochorum*, caſ. 1.

Poteſt-ne diſpenſare de omnis generis ſimonia ? Poteſt-ne ipſe committere ſimoniæ libere ? tom. 3. v. *Simonia*, caſ. 51.

An non niſi Vota certa reſervata ſunt Papæ ? tom. 2. v. *Votum*, caſ. 2. & 3.

Sunt-ne quædam cenſuræ, quæ Papæ ſint reſervatæ ? tom. 2. v. *Ordines*, caſ. 26. & 28.

An omnis excommunicatio Papæ reſervata eſt ? tom. 2. v. *Excommunicatio*, caſ. 4.

Poteſt-ne quempiam qui coram Judicibus verſatur ob verberatum Sacerdotem, ab excommunicatione abſolvere ante ſententiam & judicium ejus cauſæ definitivum ? ibid. caſ. 5.

Sunt-ne quidam caſus, in quibus excommunicatio major *à jure*, reſervata ſit Papæ ? An alii præter Papam in caſibus quibuſdam abſolvere poſſunt ab iſta Papæ reſervata excommunicatione ? *ibid.* caſ. 45.

Qui in periculo mortis à ſimplici Sacerdote abſoluti ſunt ab excommunicatione Papæ reſervata, teneantur-ne in Gallia valetudine recuperata Papæ ſeſe exhibere, & quidem ſub pœna in illam ipſo jure reincidendi ? *ibid.* caſ. 63.

Papa poteſt-ne peregrinis diſpenſationes dare quibus habiles fiant ad recipienda in Gallia Beneficia ? tom. 1. v. *Devolutum*, caſ. 2.

Poteſt-ne diſpenſare Papa in rebus, quæ inſtitutionis ſunt Apoſtolicæ, & in omnibus rebus, quæ juris ſunt Eccleſiaſtici ? tom. 1. v. *Diſpenſatio in genere*, caſ. 4. & tom. 1. v. *Diſpenſatio Matrimonii*, caſ. 1.

Poteſt-ne diſpenſare de matrimoniis ratis habitis ſed non conſummatis, permittendo alia contrahere matrimonia ? tom. 1. v. *Diſpenſatio Matrimonii*, caſ. 1.

Poteſt-ne Religioſos diſpenſare de votis caſtitatis & paupertatis ? *ibid.* caſ. 2. & tom. 1. v. *Diſpenſatio Votorum Religionis*, caſ. 3.

Poteſt-ne diſpenſare in omnibus gradibus lineæ directæ & collateralis ? Matrimonium eſt-ne in omnibus hiſce gradibus jure naturali prohibitum ? tom. 1. v. *Diſpenſatio Matrimonii*, caſ. 3. & tom. 2. v. *Impedimentum Affinitatis*, caſ. 7.

An omnes diſpenſationes, quas Papa concedit, irritæ fiunt ac nullæ morte ejus interveniente antequam diſpenſationes executioni fuerint datæ atque conſummatæ ? tom. 1. v. *Diſpenſatio Matrimonii*, caſ. 59.

Reſervatio Voti caſtitatis perpetuæ pertinet-ne jure ad Papam ? *ibid.* caſ. 37.

Eſt-ne recurrendum ad Papam ob impedimenta impedientia & diſpenſationes Votorum Religionis ? Quænam ſunt vota quorum diſpenſatio ipſi jure aut conſuetudine reſervata eſt ? tom. 1. v. *Diſpenſatio Votorum Religionis*, caſ. 5. & tom. 1. v. *Diſpenſatio Votorum in genere*, caſ. 1.

Poteſt-ne diſpenſare de rebus quæ eſſentiam & integritatem Sacramentorum ſpectant ? tom. 1. v. *Conſecrare*, caſ. 10.

Papa poteſt-ne Religioſos diſpenſare de Voto paupertatis ? tom. 1. v. *Depoſitum*, caſ. 21.

Papa-ne ſolus reſtituere poteſt depoſitos & degradatos ? tom. 1. v. *Depoſitio & Degradatio*, caſ. 2.

Poteſt-ne validè diſpenſare de promiſſo juramento confirmato, ſed in intentione diſpenſationem de illo adipiſcendi ? tom. 2. v. *Juramentum*, tom. 1. v. *Diſpenſatio Juramenti*, caſ. 2. & 4.

Qui credunt ſe ordinatos fuiſſe per ſaltum, debent-ne abſolutè Romam recurrere ad Papam, ut reſtituantur ? tom. 2. v. *Ordines*, caſ. 33.

An ſemper ad Papam recurrendum eſt, ut quis reſtituatur ab irregularitate ? tom. 1. v. *Diſpenſatio Irregularitatis*, caſ. 11. & 13.

An ſolus Papa diſpenſare poteſt Nothos, ut poſſint Sacros Ordines recipere atque Beneficia poſſidere ? *ibid.* caſ. 28.

Solus-ne Papa diſpenſare poteſt de bigamia ? *ibid.* caſ. 31.

Papa poteſt-ne diſpenſare de recitatione Breviarii ? tom. 1. v. *Diſpenſatio recitationis Breviarii*, caſ. 1.

Quinam ſunt caſus Papæ reſervati in Galliâ ? Epiſcopi poſſunt-ne abſolvere à caſibus Papæ reſervatis, cùm ſunt occulti ? tom. 1. v. *Caſus Reſervati*, caſ. 3. 8. 9. & 18.

PARAPHERNALIA BONA.

Quænam bona paraphernalia vocantur bona ? Mulier poteſt-ne de iis diſponere ſine conſenſu ſui mariti, tam in locis juri ſcripto ſubditis, quàm in locis conſuetudinibus regi ſolitis ? Requiritur-ne ad hoc ut ſtipulata fuerit in ſuo contractu bona, quæ ſuo dedit marito ? tom. 2. v. *Mulier conjugata*, caſ. 1.

Mariti poſſunt-ne pro arbitrio ſuo diſponere de bonis Paraphernalibus ſuarum uxorum ? tom. 1. v. *Communitas Bonorum*, caſ. 1.

PARCIMONIA.

Ad quem pertinent quæ Beneficiario de reditibus Eccleſiaſticis parcimoniâ adhibitâ ſuperſunt ? tom. 1. v. *Beneficiarius*, caſ. 14.

Poſſunt-ne de iis diſponere in favorem Cognatorum ſuorum ? *ibid.* caſ. 15. & 17.

PARLAMENTUM.

Conſiliarii-Clerici Parlamentorum acquirunt-ne fructus ſui Beneficii, ſine reſidentia ? tom. 1. v. *Diſtributiones quotidianæ*, caſ. 11. & tom. 1. v. *Clericus*, caſ. 4.

PAROCHIA.

In Utra Parochia an ſponſi vel ſponſæ, celebrandum eſt matrimonium ? tom. 2. v. *Impedimentum clandeſtinitatis*, caſ. 6. & 7.

Eſt-ne obligatio aſſiſtendi magnæ Miſſæ, & reliquis ſuæ Parochiæ Officiis ? tom. 2. v. *Miſſa*, caſ. 53.

Cum Parochiani non habent Parochos certos, poſſunt-ne confiteri alterutri Sacerdotum, qui Beneficium iſtud curatum ambiunt ? tom. 1. v. *Confeſſio*, caſ. 67.

PAROCHUS.

Vide hujus vocis Proœmium

Inſtitutio Parochorum pertinet-ne ad Epiſcopos ſolos ? tom. 1. v. *Approbatio*, caſ. 13.

Sunt-ne tantummodo Inſtitutionis Eccleſiaſticæ ? Sunt-ne prælati ? tom. 3. v. *Parochus*, caſ. 8.

Cùm parochus non eſt legitimus ſui Beneficii Titularis, ſive defectu eſſentiali, qui in ipſius proviſione eſt, ſive quia intruſus eſt, an quæ celebrat matrimonia valida ſunt ? tom. 2. v. *Impedimentum Clandeſtinitatis*, caſ. 8.

Parochi tenentur-ne inſtruere greges Dominicis diebus & Feſtis ? Peccant-ne lethaliter, ſi huic deſunt officio ? tom. 3. v. *Parochus*, caſ. 1. & tom. 2. v. *Fides*, caſ. 1.

Parochi poſſunt-ne ſuas functiones rejicere in Vicarios, qui iis ſunt doctiores ? tom. 3. v. *Parochus*, caſ. 1.

Parochi incapaces functionibus ſuis obeundis, tenentur-ne ſuis renuntiare Beneficiis ? *ibidem.*

Parochi debent-ne per ſe ipſos ſuis præeſſe Curis ? tom. 3. v. *Reſidentia Parochorum*, caſ. 2.

Parochi poſſunt-ne Diaconum committere ad Baptiſmum adminiſtrandum ? tom. 1. v. *Baptiſmus*, caſ. 81.

Poſſunt-ne ſuum conſervare Beneficium, cum non intelligentes Parochianorum ſuorum linguam, Vicarium habent, qui illam calleat linguam ? Si linguam illam brevi tempore addiſcere poſſunt, an tunc Beneficium conſervare poſſunt ? Proviſiones quas in hoc caſu Romà obtinuerunt, ſunt-ne irritæ ac nullæ ? tom. 3. v. *Parochus*, caſ. 11.

Tenentur-ne ſub pœna peccati intereſſe Conventibus Diœceſis ? *ibid.* caſ. 16.

An ſtudiorum incumbendorum cauſa abeſſe poſſunt à ſuo Beneficio ? tom. 1. v. *Abbas*, caſ. 9. & tom. 3. v. *Reſidentia Parochorum*, caſ. 2.

Poſſunt-ne ferias capere ? tom. 3. v. *Reſidentia Parochorum*, caſ. 1.

Poſſunt-ne ſua deſerere Beneficia appropinquantibus hoſtilibus copiis ? tom. 3. v. *Parochus*, caſ. 3.

Poſſunt-ne relinquere ſua Beneficia tempore graſſantis peſtis ? Quomodo in tali tempore adminiſtrare debent Sacramenta ? Sunt-ne quædam in Gallia Diœceſes, quæ morem hac in re obſervant peculiarem ? *ibid.* caſ. 4. & tom. 1. v. *Communio*, caſ. 18.

Tenentur-ne vitam ſuam exponere tempore peſtis, Sacramenta ſuis Parœcianis adminiſtrandi cauſa ? tom. 1. v. *Charitas*, caſ. 9.

Tenentur-ne diebus Dominicis ac Feſtis Miſſam applicare ſuis Parœcianis ? Poſſunt-ne in ejus locum ſubſtituere Miſſam fundationis quam per ſeptimanam non potuerunt dicere ? tom. 3. v. *Parochus*, caſ. 6.

Parochi approbantur-ne olim pro Confeſſione ? tom. 1. v. *Approbatio*, caſ. 12.

Sacerdotes approbati pro tota Diœceſi habent-ne Parochorum permiſſione opus, ut poſſint in eorum Parochiis audire confeſſiones ? *ibid.* caſ. 4.

Parochi poſſunt-ne abſolvere ſuos Diœceſanos extra Parochiam, aut Diœceſim conſtitutos ? tom. 3. v. *Parochus*, caſ. 7. & tom. 2. v. *Impedimentum Clandeſtinitatis*, caſ. 6.

Parochi poſſunt-ne in ſuis Diœceſibus reſervare ſibi certorum quorumdam peccatorum, & eſt-ne conſultum ut hoc faciant ? tom. 1. v. *Caſus Reſervati*, caſ. 37.

Poſſunt-ne validè & licitè confeſſiones audire illorum, qui non ex ſua ſunt Parochia ? tom. 1. v. *Confeſſio*, caſ. 9.

Parochi poſſunt-ne validè ac licitè Confeſſiones excipere in alienis Parochiis ſine permiſſione ? *ibid.* caſ. 16.

Comprehendun-tur-ne Parochi inter Confeſſarios approbatos ab Ordinario pro Jubilæi tempore ? *ibid.* caſ. 15.

An faciliè induci debent ad permittendum ſuis Parochianis, ut aliis quàm ſibi confiteantur ? tom. 3. v. *Parochus*, caſ. 9.

Abſolutiones datæ à Parocho reo confidentiæ ſimoniacæ occultæ, ſunt-ne validæ ? *ibid.* caſ. 13.

Abſolutiones collatæ à Parocho Hæretico, aut Schiſmatico notoriè, ſunt-ne validæ ? *ibid.* caſ. 14.

Parochus qui incidit in cenſuram occultam, poteſt-ne aliquando licitè Sacramenta adminiſtrare quin irregularitatem incurrat ? tom. 1. v. *Abſolutio*, caſ. 33.

Habent-ne jus eligendi pro ſuis Confeſſariis ex Sacerdotibus approbatis quoſcumque volunt ? Epiſcopi poſſunt-ne & debent-ne illos hac in re inturbare ? tom. 3. v. *Parochus*, caſ. 8.

Licet-ne ad ſuſcipienda Sacramenta Parochos adire, cùm conſtat ipſos ſolutam agere vitam ? tom. 1. v. *Confeſſio*, caſ. 46. & tom. 3. v. *Sacramenta*, caſ. 1. & 2.

Eſt-ne Parochus, reus jam ab aliquo tempore peccati impudicitiæ occulti, abſolvendus, ſub prætextu, quòd ex eùm utilis ſit ſuæ Parochiæ ? Debet-ne illi permitti, ut ſuum in hoc ſtatu conſervet Beneficium ? tom. 1. v. *Abſolutio*, caſ. 25.

Parochi notoriè irregulares poſſunt-ne delegare Sacerdotem approbatum, ad excipiendas in ſua Parochia Confeſſiones ? tom. 3. v. *Parochus*, caſ. 12.

Cum aſſignati ſunt ad deponendum adverſus quemdam ex ſuis Parœcianis circa quaſdam res, quas ſciunt viâ ſecretâ, debent-ne comparere ? *ibid.* caſ. 10.

Parochi Officiales debent-ne pronuntiare ſuper aliquo ex ſuis Parœcianis crimine, quod ipſis cognitum eſt ſub ſecreto ? tom. 2. v. *Officialis*, caſ. 9.

Parochi peccant-ne mortaliter negligendo curare, ut ægroti Extremam recipiant Unctionem ? tom. 2. v. *Extrema Unctio*, caſ. 1.

Habent-ne jus excommunicandi, aut habuerunt-ne olim ? tom. 2. v. *Excommunicare*, caſ. 5.

Tenentur-ne ſe ſubjicere juribus bannalibus Dominorum ſuarum Parœciarum ? tom. 3. v. *Piſtrinum*, caſ. 2.

Tenentur-ne ad reſtitutionem, cum ipſorum Æditui diſſiparunt bona Fabricæ ipſis non reſiſtentibus? tom. 3. v. *Reſtitutio*, caſ. 136.

Parochi & ipſorum Vicarii amovibiles teneotur-ne junctim cum Parœcianis ad reparationem Eccleſiarum ſuarum? Quinam in Galiia quoad hoc viget uſus? tom. 3. v. *Parochus*, caſ. 15.

Poſſunt-ne ſufferre ſaltationes, quæ in ſuis Parœciis ſiunt Diebus Dominicis ac Feſtis? Debere-ne abſolutionem denegare iis, qui ab illis abſtinere nolunt? tom. 3. v. *Saltatio*, caſ. 2.

Parochus tenetur-ne opem Eleemoſynariam ferre ſuis Parœcianis præ aliis pauperibus? An non niſi ad ſuperfluum erogandum tenetur? tom. 3. v. *Cenſus*, caſ. 1.

Tenentur-ne ad finem imponendum ſcandalo, relinquere aut differre bonum opus quod cæperunt? tom. 3. v. *Scandalum*, caſ. 1.

Tenentur-ne ſuum relinquere Beneficium, ſi certi ſint ſcandalum aliquod natum finem non habiturum eſſe niſi illud faciant? *ibid.* caſ. 2.

Tenentur-ne cedere jus Decimarum, ad finem imponendum ſcandalo inde orto inter ſuos Parœcianos? *ibid.* caſ. 3.

Parochorum authoritas ſufficit-ne ad diſſolvenda ſponſalia legitimè contracta? tom. 3. v. *Sponſalia*, caſ. 49.

Eſt-ne quædam pœna decreta adverſus Parochos, qui non impediunt illos contrahere matrimonium, inter quos impedimenta ſunt impedientia, tom. 2. v. *Impedimenta Impedientia*, caſ. 1.

Incurrunt-ne in quibuſdam Diœceſibus quaſdam pœnas & peccant-ne celebrando matrimonia inter perſonas diſparis cultus, aut quarum una contrahentium certa non eſt de morte illius, quam vult in matrimonium ducere? tom. 2. v. *Impedimentum Diſparitatis Cultus*, caſ. 9. & tom. 2. v. *Impedimentum ligaminis*, caſ. 6

Parochorum aſſenſus ſufficit-ne ut Metropolitanus poſſit Matrimonio intereſſe ſine Epiſcopi ſui Suffraganei conſenſu? tom. 2. v. *Impedimentum Clandeſtinitatis*, caſ. 18.

Parochi poſſunt-ne validè matrimonio adeſſe, cum nondum ſunt Sacerdotes? *ibid.* caſ. 24.

Oportet-ne ut ſint irreprehenſibiles Paſtores, qui matrimonio adeſſe Teſtes volunt? *ibid.* caſ. 25

Peccant-ne matrimoniis aſſiſtendo in peccato mortali? *ibid.* caſ. 28.

Cum notoriè ſunt irregulares ex delicto, poſſunt-ne validè matrimonium celebrare? tom. 3. v. *Parochus*, caſ. 12.

Proprius Parochus reſpectu Sacramenti Pœnitentiæ & Communionis Paſchalis, eſt-ne etiam proprius reſpectu Matrimonii Parochus? tom. 2. v. *Impedimentum Clandeſtinitatis*, caſ. 4.

Cum Contrahentes ſunt Parœciæ differentis, an amborum Parochorum præſentia ad validitatem matrimonii neceſſaria eſt? *ibid.* caſ. 6.

Sunt-ne Miniſtri aut ſaltem Teſtes in Sacramento Matrimonii? *ibid.* caſ. 9.

Parochus interdictus aut excommunicatus denuntiatus poteſt-ne validè matrimonio adeſſe? Poteſt-ne Vicarium in locum ſuum delegare? *ibid.* caſ. 10. & 11.

Parochi poſſunt-ne celebrare matrimonia ſuorum Parœcianorum, ubicunque loci ſint? *ibid.* caſ. 14.

Parochi poſſunt-ne validè illorum celebrare matrimonia, quibus nullum eſt Domicilium conſtans? An ſine gravibus cauſis facere illud debent? *ibid.* caſ. 12.

Parochus poteſt-ne celebrare matrimonium inter illos, quos fama fert eſſe cognatos illicito commercio ipſorum Patris aut Matris? tom. 2. v. *Impedimentum affinitatis*, caſ. 10.

Parochus poteſt-ne matrimonium illorum celebrare, inter quos certò ſcit impedimentum dirimens eſſe à quo Epiſcopus diſpenſare non valet? tom. 2. v. *Impedimentum Matrimonii in genere*, caſ. 4

Quid faciendum eſſet ipſi, ſi illud ipſi non niſi Confeſſionis ope & viâ conſtaret? *ibid.* caſ. 3.

Parochi Primitivi poſſunt-ne independenter à Vicariis perpetuis adminiſtrare Sacramenta in Eccleſiis, quæ ab iis dependent? tom. 1. v. *Approbatio*, caſ. 3.

Parochi regulares, quorum Parœciæ unitæ ſunt Monaſteriis, immediatè à ſede Apoſtolica dependentibus, ſunt-ne exempti à juriſdictione Epiſcopali? tom. 3. v. *Religioſus*, caſ. 24.

PARTES ADVERSÆ.

Cum in cauſis Criminalibus partes tranſigunt inter ſe, an Judices ſalvâ Conſcientiâ litem indeciſam relinquere poſſunt? tom. 2. v. *Judex*, caſ. 17.

PARTICEPS EJUSDEM CRIMINIS.

Reus tenetur-ne ſemper declarare participes ſui Criminis? tom. 3. v. *Reus*, caſ. 1.

Omiſſio Circumſtantiæ, quam quis declarare non poteſt, niſi ſimul prodit participem ſui Criminis infamiam afferentis, reddit-ne aliquando Confeſſionem irritam ac nullam? tom. 1. v. *Confeſſio*, caſ. 19

Pœnitens tenetur-ne aliquando nomina eorum declarare, qui ejuſdem cum ipſo criminis participes ſe reddiderunt? tom. 1. v. *Confeſſarius* 11. caſ. 16.

PASCHA.

Eſt-ne obligatio confitendi Paſchate, licèt per totum annum nonniſi venialia admiſſa fuerint peccata? tom. 1. v. *Confeſſio*, caſ. 51

Religioſi Ordinis Melitenſis teneutur-ne ſuas Confeſſiones & Communiones Paſchales in ſuâ Parœciâ facere? tom. 2. v. *Equites Religioſi*, caſ. 7.

PASCUA.

Vide hujus vocis Proœmium.

An omnes incolæ jus habent ſuos Greges in paſcua publica paſtum deducendi? tom. 3. v. *Paſcua*, caſ. 1.

Nonne liberum eſt conductori, curare pecudes ſuas paſci in ſuis pratis, aut in propriis ſuis terris? *ibid.* caſ. 2.

PATER.

Pater, cui plures ſunt infantes, quorum aliqui ſunt probi, reliqui autem vitæ diſſolutæ ſunt aut infirmi, an omnes æquali amore proſequi debet? tom. 1. v. *Charitas*, caſ. 5.

Pater, qui præter reditus ipſius, ordinarios, qui ipſi ſufficiunt, conſervat adhuc ſummas ingentes, quas non impendit, ſub prætextu, quòd jam ipſi ſint infantes, & forſan plures futuri ſint, poteſt-ne hoc facere ſine avaritia? *ibid.* caſ. 2.

Quouſque extenditur Patrum authoritas in infantes ſuos? tom. 2. v. *Matrimonium* 11. caſ. 18.

Patres poſſunt-ne ſuos infantes cogere ad ingrediendam Religionem? Id ſi fecerint tenentur-ne iis media procurare, quibus egredi poſſint ex illa? tom. 3. v. *Reſtitutio*, caſ. 211

Patres an non ultra minas & inſtructionem progredi debent reſpectu illorum ex ſuis Infantibus, qui adoleſcentes vitam agunt ſolutiorem? tom. 1. v. *Correctio Fraterna*, caſ. 7.

Filii Eccleſiaſtici tenentur-ne ſuis Patribus obtemperare in rebus quæ ipſorum ſpectant Miniſterium? tom. 2. v. *Obedientia*, caſ. 11.

Parentes ſunt-ne infantium ſuorum hæredes in omnibus locis Conſuetudinibus regi ſolitis? tom. 2. v. *Legatum*, caſ. 34.

Infantes obligantur-ne per Leges ſuppeditare quæ ſunt neceſſaria ſuſtentandis Parentibus ſuis egentibus? tom. 3 v. *Reſtitutio in integrum*, caſ. 5.

Patres poſſunt-ne ſuis infantibus conſtituere penſiones alimentarias præ ſolutione debitorum ſuorum? tom. 3. v. *Reſtitutio*, caſ. 191.

Liberi teneotur-ne opem ferre ſuo Patri, præ Matre, & Uxoribus ſuis? tom. 1. v. *Charitas*, caſ. 10. & 11.

Patres poſſunt-ne meliorare quoſdam ex ſuis liberis præ aliis? tom. 3. v. *Prælegare*, caſ. 6. & 7.

Patrum bona pertinent-ne ad ipſorum infantes, ipſis adhuc vivis? tom. 1. v. *Debitum*, caſ. 3.

Patres qui ſuffocant parvulos ſuos infantes in eodem ſecum lecto dormientes, ſunt-ne irregulares? Poſſunt-ne illos ordinariò in proprio ſuo lecto tenere? tom. 2. v. *Irregularitas*, caſ. 5. 49. & 50

Patres & ipſorum liberi admittuntur-ne ad deponendum adverſus ſe invicem in cauſa matrimonii? tom. 2. v. *Impedimentum Matrimonii in genere*, caſ. 11.

Patres poſſunt-ne ex intentione Correctionis uti Injuriis erga ſuos infantes? tom. 2. v. *Injuria*, caſ. 5.

Reſtitutio poteſt-ne differri ob opem Patri ſuo ferendam? tom. 3. v. *Reſtitutio*, caſ. 192.

PATIBULUM.

Qui Patibula faciunt aut vendunt executoribus altæ Juſtitiæ, ſunt-ne irregulares? tom. 2. v. *Irregularitas*, caſ. 55.

PATRINUS.

Vide hujus vocis Proœmium.

Patrini tenentur-ne ex Conſcientia luſtricos ſuos filios aut filias erudire de rebus ad ſalutem neceſſariis? Sunt-ne aliquando immunes ab hoc ac diſpenſati? tom. 3. v. *Patrinus*, caſ. 1.

Poſſunt-ne pro uno eodemque infante plures admitti Patrini aut Patrinæ? Quare vetita eſt talis pluralitas? *ibid.* caſ. 2.

Religioſi poſſunt-ne Patrinorum ſuſcipere Perſonas? Clerici qui ſunt in Ordinibus, & Beneficiarii, poſſunt-ne eandem Patrinorum perſonam gerere? *ibidem*. caſ. 3.

Hæretici aut Chriſtiani ſuæ Religionis parum gnari, poſſunt-ne tanquam Patrini, admitti? *ibid.* caſ. 4. & tom. 2. v. *Impedimentum Cognationis Spiritualis*, caſ. 6.

Patrini contrahunt-ne cum filiis ſuis aut filiabus luſtricis Spiritualem quandam Cognationem, quæ impediat quominus poſtmodum unà, matrimonium poſſint contrahere? tom. 2. v. *Impedimentum Cognationis Spiritualis*? caſ. 1. & *ſeqq.*

An ſemper Patrinis tangendi fuerunt Infantes, quos offerunt ad baptiſmum? Contrahunt-ne Cognationem Spiritualem ipſos tangendo aut non tangendo? *ibid.* caſ. 12.

PATRONATUS.

Vide hujus vocis Proœmium.

Ad quem pertinet jus Patronatus alicujus Eccleſiæ? An ad illum qui ſubminiſtravit, quo ædificaretur, an ad illum, qui eam ſtruendam curavit, an verò ad illum, qui eam dotavit? tom. 3. v. *Patronatus*, caſ. 1.

Sunt-ne varii generis Patronatus? Poteſt-ne ſine peccato vendi jus Patronatus, aut beneficiario jure mancipari? Jus Patronatûs datum Eccleſiæ ſit-ne purè & merè Eccleſiaſticum? *ibid.* caſ. 6. & 7.

Cum Prædium aliquod aut terra venditur, quis eſt Patronus Beneficiorum quæ ab illa dependent? *ibidem*.

Compatroni poſſunt-ne inter ſe invicem dividere nominationem beneficiorum, & compenſatione uti, ſive alternatim nominare? *ibid.* caſ. 9 & tom. 3. v. *Patronus*, caſ. 19.

Dominus nominatim excommunicatus, qui dotat & conſtruendam curat Eccleſiam, acquirit-ne jus Patronatûs? tom. 3. v. *Patronatus*, caſ. 5.

Amittitur-ne jus Patronatus, cum dos perit? Qui denuò dotaret Eccleſiam, fieret-ne Patronus? tom. 3. v. *Patronatus*, caſ. 4.

Cum aliqua venditur terra vel prædium, cui annexum eſt jus Patronatus, an iſtud jus manet apud Venditorem, aut vero tranſit ad emtorem? *ibid.* caſ. 3.

Cum Dominus aliquis obligat prædium, cui annexum eſt jus Patronatus, jus iſtud tranſit-ne, ad Obligatarium, aut reſtat-ne Domino? Et an eodem modo ſe res haberet, ſi Dominus Prædium iſtud beneficiario jure manciparet? *ibid.* caſ. 2.

Parochus poteſt-ne honores Eccleſiæ recuſare Domino, cujus Majores jus Patronatus Eccleſiæ ceſſerunt? tom. 3. v. *Patronus* caſ. 17.

PATRONUS PRÆSENTATOR.

Vide hujus Tituli Proœmium.

Patroni Laïci habent-ne tempus determinatum intra quod & non ultra præſentare ipſis licet ad Beneficia, quæ ab ipſis dependent? Eſt-ne aliquando longius illud tempus reſpectu habito ad conſuetudines loci, aut ad contractum fundationis? Tempus iſtud incipit-ne à die vacantis beneficii? tom. 3. v. *Patronus Præſentator*, caſ. 1. & 2.

Patroni poſſunt-ne ad Beneficia præſentare ſuos infantes, aut ſuos Compatronos, aut ſe ipſos? *ibid.* caſ. 3. & 13

Patroni tenentur-ne ante certum quoddam tempus elapſum Ordinario ſuos exhibere nominationis actus? *ibid.* caſ. 14.

An jus Patronorum, ad Ordinarium devolvitur, dum ii inter ſe de electione alicujus ſubjecti contendunt, aut litigant, quemnam inter ipſos ordo nominandi tangat? *ib.* caſ. 4. & tom 2. v *Electio*, caſ. 17.

Si ex tribus Patronis duo conveniunt in uno nominando, tertius autem alium nominat, an ipſorum nominationis jus ad Epiſcopum devolvitur? tom. 3. v. *Patronus*, caſ. 4.

Jus Patronorum qui ſubjecta præſentant indigna, devolvitur-ne ad Epiſcopum? Patroni Laïci poſſunt-ne variare & quoties? *ib.* caſ. 5.

Patro-

Digitized by Google

Patronus Laicus poteſt-ne ſecunda vice præſentare eum, qui poſtquam ab Epiſcopo incapacitatis cauſa recuſatus eſt, capax factus eſt ante quatuor menſes exſpiratos? *ibid.*

Poſſunt-ne præſentare ſubjecta indigna expectando donec digniora ſeſe obtulerint? *ibid.* caſ. 10.

Patroni poſſunt-ne promittere beneficia antequam ſunt vacantia? Tenentur-ne ea conferre illis, quibus ea ante tempus iſtud promiſerant? *ibid.* caſ. 7.

Patroni Catholici poſſunt-ne præſentare ſubjecta hæretica ad Beneficia locorum hæreticorum? An ſaltem ad conſervationem ſui juris facere iſtud poſſunt? *ibid.* caſ. 9.

Patroni debent-ne moraliter perſuaſi ac certi eſſe de capacitate & probitate eorum, quos præſentant? *ibid.* caſ. 8.

Præſentatio ad Beneficium Clerici peregrini, qui jus incolæ Regni non habet, eſt-ne valida? Is, quem Epiſcopus in ejus locum ſurrogat, poteſt-ne dejici cùm peregrinus jure incolæ Regni donatur? *ibid.* caſ. 6.

Irregularitas tollit-ne jus præſentandi Patronis? *ibid.* caſ. 12.

Patronus excommunicatus denunciatus poteſt-ne Patronatûs jus exercere? Poteſt-ne delegare, qui loco ipſius præſentet? tom. 3. v. *Patronatus*, caſ. 5. & tom. 1. v. *Collatio*, caſ. 5.

Jus Patronatus poteſt-ne æque à Mulieribus exerceri ac à Viris? tom. 3. v. *Patronus*, caſ. 15.

Reſignatio Beneficii in patronatum mixtum, qualis eſt, qui pertinet ad Equitem Religioſum Melitenſem, eſt-ne valida, ſi obtineatur ſine conſenſu talis Patroni? *ibid.*

Patronus, qui adhuc eſt Pupillus, debet-ne admitti ad præſentandum ad beneficium, aut eſt-ne recipiendus is, quem Tutor præſentat? *ibid.* caſ. 11.

Cum Patronus Præſentator detinetur captivus, aut in itinere longo verſatur, an Epiſcopus conferre poteſt Beneficia, quæ ab ejus nominatione pendent, ſtatim ac vacantia fiunt? tom. 3. v. *Patronatus*, caſ. 8.

Epiſcopi poſſunt-ne præſcribere adversùs Patronos Eccleſiaſticos aut Laicos? tom. 1. v. *Collatio*, caſ. 9.

Rex poteſt-ne pleno jure providere de beneficiis vacantibus in Regalia, & quæ ſunt nominationis Laicorum? Talis Collatio eſt-ne irrita ac nulla? tom. 3. v. *Patronus*, caſ. 16.

Malè quidam emit terram aut prædium quoddam, cui annexum erat Jus Patronatus, & bona fide præſentavit antequam evictus erat, ejus præſentatio eſt-ne valida, & præſentatus debet-ne defendi in ſuo Beneficio? *ibid.* caſ. 18.

Qui gaudet aliquo prædio titulo locationis Judiciariæ, poteſt-ne præſentare ad beneficia, quæ ab illo dependent? tom. 3. v. *Patronatus*, caſ. 2.

Papa habet-ne jus præventionis in omnes Patronos Eccleſiaſticos? tom. 3. v. *Patronus*, caſ. 1.

Cum duo Patroni alter Laicus alter Eccleſiaſticus jus habent præſentandi alternatim, an ſi Patronus Eccleſiaſticus ſe à Papa præveniri patitur, Ordo ſequenti nominatione Patronum Laicum tangit? *ibid.*

Cum plures ad aliquam nominationem jus habeant, an ad validitatem ejus requiritur, ut major illorum pars eamdem nominent perſonam? Quid in tali caſu obſervandum? *ibid.* caſ. 20.

Cum duo Laici conjunctim Patroni ſunt unius Beneficii, an unus illorum propria auctoritate ſua privata, & ſine approbatione Papæ jus ſuum cedere alteri poteſt? *ibid.* caſ. 22.

Cum Patroni unius confidentiæ ſunt Participes, exciderunt-ne à jure nominandi ad primò vacaturum Beneficium? Et ipſorum nominatio nonne irrita eſt ac nulla? tom. 1. v. *Confidentia*, caſ. 2.

PAUPER.

Pauperes, qui Eleemoſynam petunt aut accipiunt ſine neceſſitate, & propter otium, tenentur-ne ad reſtitutionem? Cuinam debent reſtituere? tom. 3. v. *Reſtitutio*, caſ. 166. & 167.

Eleemoſyna poteſt-ne pauperi, qui magna omnium rerum inopia premitur, denegari, ſub prætextu quòd malus ſit & inordinatè vivens? tom. 2. v. *Eleemoſyna*, caſ. 8.

Eſt-ne obligatio, Eleemoſynam erogandi omnis generis pauperibus? *ibid.* caſ. 10.

Pauperes ſunt-ne exemti à lege Jejunii? tom. 2. v. *Jejunium*, caſ. 5.

Periculum quod aliquis ſubit per unam ſuam pauperibus commodando, eſt-ne titulus ſufficiens ad capiendum inde aliquod lucrum? tom. 3. v. *Uſura*, caſ. 28. & tom. 2. v. *Lucrum ultra ſortem*, caſ. 10. & tom. 2. v. *Mutuum*, caſ. 1.

Judex poteſt-ne pauperibus favorem exhibere præ divitibus? tom. 2. v. *Judex*.

Cum pauper malè tractavit Clericum, an ejus Excommunicatio Papæ eſt reſervata? tom. 2. v. *Excommunicatio*, caſ. 45.

PAUPERTAS.

Perſonæ Religioſæ peccant-ne ſæpe adversùs Votum Paupertatis, recipiendo munera pecuniaria à cognatis ſuis aut amicis? tom. 3. v. *Religioſi*, caſ. 11. & 12.

Ad quemnam ſe recipere oportet eum, qui vult à Paupertatis Voto diſpenſari? *ibid.*

PECCATOR PUBLICUS.

Vide hujus tituli Proœmium.

Quinam vocantur Peccatores publici? Eſt-ne iis deneganda abſolutio? tom. 1. v. *Abſolutio*, caſ. 13.

Eſt-ne ipſi deneganda Communio, cum notum eſt ipſum confeſſum eſſe? Quid faciendum, ſi Communionem petat? tom. 3. v. *Peccator Publicus*, caſ. 1.

Requiritur-ne ſententia Juridica ad executioni dandas pœnas decretas adversùs peccatores publicos? *ibid.* caſ. 2. & tom. 3. v. *Pœnitentia injuncta*, caſ. 17.

Licet-ne odio proſequi peccatores? tom. 1. v. *Charitas*, caſ. 12.

PECCATUM.

Vide hujus vocis Proœmium.

Verba otioſa ſunt-ne peccata ſua natura venialia? Quid intelligitur per verba otioſa? tom. 3. v. *Peccatum*, caſ. 2.

Peccatum ſuâ naturâ veniale, poteſt-ne quibuſdam in caſibus fieri mortale? Multa peccata venialia poſſunt-ne unum peccatum mortale conſtituere? Peccatum veniale diſponit-ne ad mortale? *ibidem* caſ. 3.

Eſt-ne obligatio in confeſſione ſe accuſandi de peccatis venialibus admiſſis? Quandonam iſtud faciendum? tom. 1. v. *Confeſſio*, caſ. 26. 27. 39. 51. & 52.

Peccatum veniale eſt-ne cauſa ſufficiens ad denegandam abſolutionem? tom. 1. v. *Abſolutio*, caſ. 9.

Aqua benedicta remittit-ne peccata venialia? Quomodo fit iſtud? tom. 2. v. *Exorciſmus*, caſ. 3.

Ætas eſt-ne ratio certa, quâ judicari poſſit, num actiones malæ infantum peccata ſint nec-ne? tom. 3. v. *Peccatum*, caſ. 4.

Conſenſus coactus vel extortus ſufficit-ne ad committendum peccatum? tom. 2. v. *Impedimentum metus*, caſ. 1. & 10.

Poteſt-ne peccatum committi eo fine ut finis imponatur magno malo, aut ut magnum procuretur bonum? tom. 2. v. *Impedimentum Impotentia*, caſ. 17.

Qui nimis ſeverè jejunando ineptos ſe reddunt officiis ſuis præſtandis, reddunt-ne ſeſe peccati reos? tom. 2. v. *Jejunium*, caſ. 15.

Poteſt-ne committi peccatum veniale ad impediendum mortale peccatum? Peccatum veniale multum-ne Deum offendit? tom. 3. v. *Peccatum*, caſ. 5. & tom. 3. v. *Scandalum*, caſ. 9.

Peccatum mortale eſt-ne obſtaculum remiſſioni peccati venialis? tom. 3. v. *Peccatum*, caſ. 6.

Poteſt-ne duplex committi peccatum ſola unica omiſſione? *ibid.* caſ. 7.

Peccatum fit-ne gravius circumſtantia ſanctitatis diei, quo committitur, aut Sacramentorum, quæ accipiuntur, aut accepta ſunt? *ibid.* caſ. 8. & tom. 1. v. *Confeſſio*, caſ. 18. 19. 20. 21. & 22. & tom. 1. v. *Dies Dominici ac Feſti*, caſ. 18.

Si poſt voluntatem formatam aliquod committendi peccatum, executio ejus in aliud tempus differtur, committitur-ne ſecundum peccatum, cum executioni illud datur? tom. 3. v. *Peccatum*, caſ. 9.

Poteſt-ne quis diu manere in ſtatu peccati mortalis, quin reum ſe reddat novorum peccatorum mortalium, negligentia ſe in confeſſione accuſandi? tom. 1. v. *Confeſſio*, caſ. 31.

Cum quis neglexit peccatum mortale, quod commiſit deteſtari quoties in mentem ipſi venit, antequam ſeſe de illo accuſavit, committit-ne novum peccatum tali omiſſione, & tenetur-ne ſe de eo in confeſſione accuſare? tom. 1. v. *Contritio*, caſ. 1.

Poteſt-ne licitè matrimonium contrahere, qui in ſtatu peccati mortalis eſt? tom. 2. v. *Matrimonium* 2. caſ. 6.

Qui alium pravis ſuis ac pernicioſis conſiliis ad peccatum induxit, tenetur-ne operam dare ipſius Converſioni promovendæ? tom. 3. v. *Reſtitutio*, caſ. 129.

Habitus, quem quis contraxit faciendi vel dicendi res quaſdam valde malas, an excuſat à peccato mortali? tom. 1. v. *Blaſphemia*, caſ. 2.

Uter duorum peccatorum maximè culpandus eſt, quorum alter ex habitu contracto, alter ſubita paſſione abreptus peccat? tom. 2. v. *Malus*, caſ. 1.

Eſt-ne differenda abſolutio peccatoribus, qui in habitu peccati mortalis verſantur, quæcunque faciant promiſſa ſeſe corrigendi? tom. 1. v. *Abſolutio*, caſ. 13.

Eſt-ne ſolummodo ad tempus attendendum, à quo peccator non amplius in peccatum habitûs incidit, cum agitur, num conferenda an verò deneganda ſit ipſi Abſolutio? Peccatum an non amplius habitûs peccatum eſſe cenſetur, cum quod antea ſingulis diebus multoties committebatur, nunc duobus aut tribus diebus non niſi ſemel voluntariò committitur? Ceſſatio peccati eſt-ne abſolutè neceſſaria ad abſolutionem conſequendam? tom. 1. v. *Abſolutio*, caſ. 23. 24. & 30.

Ceſſatio peccati eſt-ne ſola ſignum veræ pœnitentiæ? tom. 1. v. *Confeſſarius* 1. caſ. 3.

Contritio peccatorum ſive venialium ſive mortalium debet-ne neceſſariò includere reſolutionem nulla amplius committendi peccata in poſterum? tom. 1. v. *Contritio*, caſ. 8.

Peccata mortalia reviviſcunt-ne relapſis in eadem, aut alia mortalia peccata? tom. 3. v. *Peccatum*, caſ. 11.

Metus gravis excuſat-ne à peccato? *ibid.* caſ. 10. & tom. 1. v. *Adulterium*, caſ. 9.

Eſt-ne obligatio reſtituendi, quod peccato acquiſitum eſt? tom. 3. v. *Reſtitutio*, caſ. 110.

Deus poteſt-ne peccatum permittere? tom. 3. v. *Peccatum*, caſ. 1.

PECUNIA.

An ſemper ſine peccato mutuò accipi poteſt Pecunia ſub conditione lucri inde ſolvendi? tom. 2. v. *Nummularius*, caſ. 4. & tom. 3. v. *Uſura*, caſ. 37. & 38.

Qui pecuniam mutuò dant ſuper loco, ſunt-ne uſuræ rei? tom. 2. v. *Nummularius*, caſ. 3.

Poteſt-ne quis pecuniam ſuam mutuò dare ſub conditione reddendi eam in ſpecie & eadem ratione quâ data eſt, etiamſi Interdictio aut diminutio ejus Monetæ intervenerit? tom. 2. v. *Mutuum*, caſ. 4.

PENSIO ECCLESIASTICA.

Vide hujus Tituli Proœmium.

Penſiones ſuper Beneficiis ſunt-ne Juri Communi contrariæ? Sunt-ne earum quædam exempla in antiquis monumentis? Papa fuit-ne ſemper ſolus in poſſeſſione illas concedendi? An in omni caſu in authoritatem admittuntur in Gallia? Sunt-ne quædam conditiones requiſitæ, ut poſſideri poſſint? tom. 3. v. *Penſio Eccleſiaſtica*, caſ. 2. tom. 3. vide *Suſpenſio*, caſ. 21. & tom. 3. v. *Reſidentia Canonicorum*, caſ. 7.

Penſiones ſunt-ne validæ in uno atque in altero foro, cum non aliud habent motivum, quàm ſatisfactionem & utilitatem privatam? Quænam eſt quoad hoc Galliæ Juriſprudentia? tom. 3. v. *Penſio Eccleſiaſtica*, caſ. 1.

Poteſt-ne quis ſibi ſuper beneficio, quod obligat, ut intra annum Sacerdos fiat penſionem reſervare, quamvis neglexerit ſuſcipere Sacerdotium, & tenetur-ne in caſu iſto reſtituere fructus perceptos? *ibid.* caſ. 3.

Poteſt-ne quis ad honeſtè ſubſiſtendum, reſervare ſibi Penſionem ſuper Beneficio, quod non niſi per exiguum tempus curavit? Quænam eſt ſuper hac re Juriſprudentia Galliæ? *ibid.* caſ. 4.

Penſiones ſuper Beneficiis Curatis ſubſiſtunt-ne poſt mortem Reſignatarii ſecundum normam omnium Regni Galliæ Parlamentorum? *ibidem.*

Poteſt-ne aliquis, infirmitatis cauſa, Beneficium Curatum, quod non adminiſtravit per tempus præſcriptum ab Edictis, reſignare reſervata ſibi penſione? *ibid.* caſ. 5.

Si præter penſionem alia quædam ſuper Beneficio facta eſt reſervatio, requiritur-ne ſub pœna nullitatis illud declarare? Et ubinam declarandum eſt? *ibid.* caſ. 6.

Penſiones poſſunt-ne excedere tertiam redituum Beneficii partem? *ibid.* caſ. 7.

An citra ſimoniam exigi aut ſolvi poteſt penſio, quæ tertiam redituum Beneficii partem excedat? Licet-ne ſe obligare ad ſolvendum in anteceſſum pro primo anno? *ibid.* caſ. 8.

Penſio reditus integri alicujus Beneficii admittitur-ne in Gallia? *ibid.* caſ. 14.

Succeſſores Beneficiarii tenentur-ne de penſionis reliquiis debitis à ſuis prædeceſſoribus? *ibid.* caſ. 9.

Penſio conſtituta ad æquanda duo Beneficia redituum differentium eſt-ne ſemper Canonica? *ibid.* caſ. 10.

Epiſcopi poſſunt-ne conſtituere penſiones ſuper Beneficiis? *ib.* caſ. 11.

An hanc olim poteſtatem habuerunt? *ibid.* caſ. 2.

Conventio tacita redemptionis penſionis, reddit-ne ipſius conſtitutionem nullam? *ibid.* caſ. 12.

Poteſt-ne exigi penſio, ut Beneficium remittatur in regulam? Quaſnam habere debet conditiones, ut ſit canonica? *ibid.* caſ. 13.

Capitula tenentur-ne de penſionibus poſitis ſuper Præbendas Eccleſiarum ſuarum, quæ non conſiſtunt niſi in diſtributionibus, pro ratione non reſidentium illorum, qui eas debent? *ibid.* caſ. 15.

Debentur-ne penſiones iis annis, quibus ex Beneficiis ferè nihil aut parum redit? *ibid.* caſ. 16

Penſio debetur-ne anno, quo Beneficium in cauſam caduci delapſum eſt? *ibid.* caſ. 27.

Penſiones conſtitutæ ab arbitris inter perſonas, quarum jus æquale videbatur, ſunt-ne licitæ? Quænam requiruntur conditiones, ut ſint Canonicæ? *ibid.* caſ. 19.

An omnes Penſiones factæ ſine approbatione Papæ, ſimoniacæ ſunt? Authoritas Papæ eſt-ne neceſſaria pro creatione aut redemptione penſionis? *ibid.* caſ. 20. & 22. & tom. 3. v. *Simonia*, caſ. 21.

Penſiones ſuper Beneficiis, ſunt-ne naturâ ſuâ Eccleſiaſticæ? Obligant-ne ad vivendum in ſtatu Clericali & ad recitandum Breviarium? Qui inhabilis eſt ad poſſidendum Beneficium, an inhabilis quoque eſt ad poſſidendam penſionem? tom. 3. v. *Penſio Eccleſiaſtica*, caſ. 21. 23. & 24.

Suſpenſio ab officio reddit-ne creationem penſionis ſuper Beneficium irritam ac nullam? tom. 3. v. *Suſpenſio*, caſ. 21.

Excommunicatio major reddit-ne inhabilem ad poſſidendam penſionem Clericalem? tom. 2. v. *Excommunicatio*, caſ. 24.

Poteſt-ne extingui penſio reſignatione Beneficii? Penſio eſt-ne Beneficium? tom. 3. v. *Penſio Eccleſiaſtica*, caſ. 18. & 23.

Regreſſus habet-ne locum defectu ſolutionis penſionis? tom. 3. v. *Regreſſus*, caſ. 4.

Penſionarius poteſt-ne pro arbitrio diſponere de iis quæ ex penſione reſidua habet adhibita parcimonia? tom. 3. v. *Penſio Eccleſiaſtica*, caſ. 25.

Penſio ſuper Beneficio manet-ne extincta morte civili, ſicut morte naturali Penſionarii? *ibid.* caſ. 26.

Religioſi non Reformati proviſi de Beneficiis, poſſunt-ne exigere penſiones, quæ ipſis conceſſa ſunt tempore Reformationis? Quænam eſt Galliæ Juriſprudentia circa penſiones Monachales? *ibid.* caſ. 18. & 23. & tom. 3. v. *Religioſus*, caſ. 24.

Penſiones factæ Perſonis Religioſis ſunt-ne licitæ ac Canonicæ? tom. 3. v. *Penſio Eccleſiaſtica*, caſ. 27. & tom. 3. v. *Simonia*, caſ. 22.

Religioſi habent-ne jus diſponendi de ſuis penſionibus ſine permiſſione Superiorum? tom. 3. v. *Simonia*, caſ. 22. & tom. 3. v. *Religioſus*, caſ. 9.

Poſſunt-ne illas ſuis Cognatis cedere? tom. 3. v. *Religioſus*, caſ. 10.

Quaſnam habere debent rationes Religioſi, ut petere poſſint penſiones? *ibid.* caſ. 34.

Penſiones ſequuntur-ne Religioſos ex uno Monaſterio in aliud tranſeuntes? tom. 3. v. *Religioſus*, caſ. 9. & 10. & tom. 3. v. *Simonia*, caſ. 64.

Penſiones factæ Religioſis Perſonis, poſſunt-ne cum Superiorum conſenſu hypothecæ ſubjici? tom. 3. v. *Simonia*, caſ. 22.

Perſonæ Religioſæ poſſunt-ne penſiones accipere intentione commodius vivendi? *ibidem.*

Superiores Regulares poſſunt-ne Religioſis ſuis permittere, ut penſiones poſſideant? tom. 1. v. *Diſpenſatio Votorum in genere*, caſ. 3.

Eſt-ne diſpenſatione Papali opus pro penſionibus conſtitutis ſuper Commendis Melitenſibus? tom. 2. v. *Equites Religioſi*, caſ. 1.

Melitenſes Equites Religioſi poſſunt-ne à ſuis Cognatis penſiones poſtulare? *ibid.* caſ. 4.

Penſio Laica, quam quis cedit in favorem permutationis Beneficii, eſt-ne ſimoniaca? tom. 3. v. *Simonia*, caſ. 22. & 21.

Patres & Matres poſſunt-ne penſiones alimentarias relinquere & conſtituere in præjudicium Creditorum? tom 3. v. *Reſtitutio*, caſ. 191.

Creditores tenentur-ne penſionem alimentariam conſtituere ſuis Debitoribus, qui bonis ceſſerunt? tom. 3. v. *Reſtitutio*, caſ. 170. & tom. 1. v. *Ceſſio bonorum*, caſ. 8.

Licet-ne relinquere penſionem homini civiliter mortuo? tom. 2. v. *Legatum*, caſ. 27.

Penſiones uſufructuariæ ſunt-ne ſemper in anteceſſum ſolvendæ? Et reliquiæ earum pertinent-ne ad hæredem Legatarii? *ibid.* caſ. 28.

Eſt-ne obligatio ſolvendi hanc penſionem, licèt Penſionarius non amplius egeret? *ibid.* caſ. 29. & 30.

Quânam ratione utendum eſt reſpectu penſionis uſufructuariæ Teſtamento relictæ, cùm Teſtator non ſpecificè expreſſerit, quânam ex ſummâ ſit ſolvenda? *ibid.* caſ. 31.

Eſt-ne quædam differentia inter penſiones uſufructuarias & legata alimentaria, inter uſum-fructum & reliqua legata? tom. 2. v. *Hæres*, caſ. 22.

Permutans tenetur-ne ſolvere penſionem integram reſignanti, quamcunque fecerit conventionem cum reſignatario? tom. 3. v. *Simonia*, caſ. 21.

Licet-ne reſervare penſionem ſuper Beneficio, quod quis dimittit? Licèt alias ſit, quo honeſtè vivat? tom. 3. v. *Reſidentia Canonicorum*, caſ. 1. & 7.

PEREGRINANTES.

Peregrinantes aut iter facientes tenentur-ne ad jejunium, an verò ab illo obſervando ſunt immunes? tom. 2. v. *Jejunium*, caſ. 6.

PEREGRINATIO RELIGIOSA.

Canonici abſentes peregrinationibus Religioſis lucrantur-ne fructus ſuos? Sunt-ne etiam tanquam præſentes cenſendi & qui proficiant diſtributionibus quotidianis? tom. 3. v. *Reſidentia Canonicorum*, caſ. 9. & tom. 2. v. *Diſtributiones quotidianæ*, caſ. 3.

Diſpenſationes de Votis Religioſarum peregrinationum eſt-ne Papæ reſervata? tom. 1. v. *Diſpenſatio Votorum in genere*, caſ. 1.

PERJURIUM.

Vide hujus vocis Proœmium.

An omne perjurium, qualecunque ſit, peccatum ſuâ naturâ mortale eſt? tom. 3. v. *Perjurium*, caſ. 1. & tom. 3. v. *Teſtis*, caſ. 17. & tom. 2. v. *Juramentum*, caſ. 4.

Eſt-ne perjurium rem falſam adverſus propriam conſcientiam veram affirmare, aut veram aſſerere falſam? tom. 3. v. *Perjurium*, caſ. 5.

Judex poteſt-ne juramentum exigere a Perſonâ, quam jam pejeraſſe ſcit, idemque data occaſione facturum eſſe haud dubitat? *ibid.* caſ. 6.

Privatus poteſt-ne in iiſdem circumſtantiis juramentum præſtandum petere? *ibid.* caſ. 15.

Eſt-ne perjurium, cùm aliquis, qui accuſatur & coram Judice urgetur de ſolvenda ſumma majori, quàm ea, quam revera debet, reſpondet, ſe illam non debere? *ibid.* caſ. 7.

Eſt-ne ſemper perjurium, non implere promiſſum juramento confirmatum? *ibid.* caſ. 8.

Poteſt-ne ſine perjurio fieri regreſſus ab alienatione dotis, cum quis ad hoc non faciendum juramento ſe obligavit? *ibid.* caſ. 9.

Qui juramento ſe obligavit ad non faciendam rem bonam, aut ad exequendam rem malam, tenetur-ne ſuum implere promiſſum? Quænam ſunt juramenti conditiones? *ibid.* caſ. 11. & 14. & tom. 3. v. *Perjurium*, caſ. 9 & tom. 3. v. *Reſtitutio*, caſ. 89.

Qui falsò jurat præcipitantia linguæ, ſemper-ne mortaliter peccat? tom. 3. v. *Perjurium*, caſ. 10.

Metus gravis excuſat-ne virum à perjuriis? Eximit-ne ipſum ab obligatione promiſſum implendi? *ibid.* caſ. 12.

An ſine perjurio fieri poteſt, ut juramentum licitum ab utraque parte non impleatur, eo quòd factum fuit intentione diſpenſationem de illo obtinendi? *ibid.* caſ. 13.

Perjuria in propria cauſa ſicut & in aliena, ſunt-ne in quibuſdam Diœceſibus reſervata? tom. 1. v. *Caſus Reſervati*, caſ. 19.

Vir, qui irâ motus jurat pœnam ſe ab quodam reo ſumpturum, an perjurium commiſit, ſi poſtea reo ad meliorem frugem redire promittenti veniam det? tom. 3. v. *Perjurium*, caſ. 2.

Qui ſine intentione jurandi & ſeſe obligandi jurat, pejerat-ne *ibid.* caſ. 3.

Pejerat-ne, qui affirmat, quòd debeatur aliqua ſumma, quam ſecreto alteri ceſſit? *ibid.* caſ. 4.

Eſt-ne perjurus, qui cùm ſub juramento & pœna pecuniaria ſe obligavit ad ſe ſubjiciendum ſententiæ arbitrali, deinceps interjicit appellationem? tom. 1. v. *Arbiter*, caſ. 2.

PERMUTATIO.

Vide hujus Tituli Proœmium.

An bonum & utilitas Eccleſiæ ſolæ debent eſſe cauſæ atque rationes, propter quas Beneficiorum permutationes fieri poſſint? tom. 3. v. *Penſio Eccleſiaſtica*, caſ. 1.

Quænam intervenire oportet authoritas in permutationibus, ut fiant licitæ atque Canonicæ? tom. 3. v. *Permutatio*, caſ. 1.

Permutatio facta authoritate Epiſcopi, Beneficii Collatoris, eſt-ne valida? Quaſnam habere decet intentiones in permutationibus peragendis? *ibid.* caſ. 2.

Permutationes admiſſæ à Collatoribus inferioribus Epiſcopis, ſunt-ne in Gallia licitæ? Sunt-ne quædam obſervandæ formulæ in permutationibus? *ibid.* caſ. 3.

Epiſcopi Gallicani poſſunt-ne rejicere permutationes, quæ ſiunt extra caſus incapacitatis? *ibid.* caſ. 4.

Permutantium ille, qui alteri ſuperſtes eſt admiſſâ permutatione, poteſt-ne ambo ſervare Beneficia? *ibid.* caſ. 5.

Licet-ne Beneficium quod exigit reſidentiam permutare cum aliquo, quem fore ut non reſideat conſtat? *ibid.* caſ. 6.

Permutatio Beneficii modo ſimoniaco acquiſiti eſt-ne valida? *ibid.* caſ. 7. & tom. 3. v. *Proviſio Beneficiorum*, caſ. 17. & 18.

Permutatio qua ſuum quis alteri cedit Beneficium, ea conditione vel fine, ut ſuo Beneficio renuntiet in favorem tertii cujuſdam, cujus Beneficium arridet primo, eſt-ne Canonica? tom. III. v. *Permutatio*, caſ. 8.

Permutantes debent-ne jam realiter proviſi de Beneficiis eſſe, quæ permutare volunt? tom. 3. v. *Simonia*, caſ. 19. & 21.

Permutatio eſt-ne ſimoniaca, cùm tertius aliquis Beneficio temporali eam procurat? *ibid.* caſ. 26.

Vicarii Generales poſſunt-ne pleno jure admittere permutationes Beneficiorum? tom. 3. v. *Vicarius*, caſ. 5.

Si permutantium alter moriatur non aditâ poſt aliquod tempus poſſeſſione, an ſuperſtes privatur ſuo Beneficio? tom. 1. v. *Beneficiarius*, caſ. 6.

Defectus inſinuationis actuum neceſſariorum reddit-ne permutationem irritam ac nullam? tom. 2. v. *Inſinuatio*, caſ. 2. & tom. 1. v. *Donatio*, caſ. 5.

Permutatio Beneficii, quod Epiſcopus ſine Titularis conſenſu Seminario ſuo adunavit, eſt-ne valida? tom. 3. v. *Unio Beneficiorum*, caſ. 7.

Ut permutatio valida ſit adverſus prætenſionem Graduatorum debet-ne fieri integros duos dies ante mortem permutantium? tom. 2. v. *Graduatus*, caſ. 8.

PERSECU-

PERSECUTIO.

Parochi & Epiſcopi poſſunt-ne tempore perſecutionis & tumultuum oves ſuas deſerentes aufugere? tom. 3. v. *Reſidentia Epiſcoporum*, caſ. 1. & 2.

PERSONATUS.

Licet-ne mulieri ad ſervandam vitam, honorem, aut libertatem ſuam veſtibus virilibus ſeſe diſſimulase? tom. 3. v. *Veſtis*, caſ. 5.

PESTIS.

Parochi poſſunt-ne ad ſervandam vitam ſuam tempore graſſantis peſtis relinquere ſuos Parœcianos? tom. 3. v. *Reſidentia Parochorum*, caſ. 6 & tom. 3. v. *Parochus*, caſ. 4.

Licet-ne tempore peſtis graſſantis Sacramenta ægrotis adminiſtrare modo extraordinario & quonam? tom. 1. v. *Communio*, caſ. 18. & tom. 3. v. *Parochus*, caſ. 4.

PHARMACOPOLA.

Pharmacopolæ poſſunt-ne citra peccatum ſua componere medicamenta diebus Dominicis ac Feſtis? tom. 1. v. *Dies Dominici ac Feſti*, caſ. 6.

Legata Pharmacopolis facta ſemper-ne nulla ſunt? tom. 2. v. *Legatum*, caſ. 1.

PHRENETICUS.

Phreneticus, qui aliquem occidit, fit-ne irregularis? tom. 2. v. *Irregularitas*, caſ. 45.

Poteſt-ne Phreneticis adminiſtrari Baptiſmus, Viaticum, vel Extrema Unctio? tom. 1. v. *Baptiſmus*, caſ. 25. & tom. 1. v. *Communio*, caſ. 17. & tom. 2. v. *Extrema Unctio*, caſ. 17.

PICTURA.

Eſt-ne obligatio integrum vicino præſtandi damnum, quod paſſus eſt ruina domûs noſtræ, quæ picturas quaſdam ipſius perdiderat? tom. 3. v. *Reſtitutio*, caſ. 185.

An ii qui picturas habent laſcivas denegatione abſolutionis cogendi ſunt ad illas incendio conſumendas? tom. 2. v. *Libri prohibiti*, caſ. 4.

Licet-ne ſervare picturam & imaginem ejus, cum quo olim in criminibus quis vixit? tom. 1. v. *Abſolutio*, caſ. 18. *Vide quoque vocem*, Aſpectus.

PIGNUS.

Vide hujus Tituli Proœmium.

Licet-ne uti pignoribus, quæ quis habet in fidem debitorum ſuorum? An cum perſolvenda eſt ſors, ratio eſt habenda uſûs ex iſto pignore accepti? Peccat-ne, qui pignore utitur in bonum Debitoris? tom. 3. v. *Pignus*, caſ. 1. & tom. 3. v. *Uſura*, caſ. 23. 24. 25. & 34.

Pignora poſſunt-ne retineri, uſque ad integram ſummæ debitæ ſolutionem? Si Debitor non liberet pignus, poteſt-ne emi pretio, de quo convenit inter Creditorem ac Debitorem? *ibid.* caſ. 3.

Qui pignora tenent titulo Antichreſis, tenentur-ne reſpectu illorum de caſibus fortuitis, & de culpis in jure appellatis *Culpa lata*? *ibid.* caſ. 4. & tom. 3. v. *Uſura*, caſ. 5. 14. 19. & 22.

Qui pignus perdidit fortuito caſu, an tenetur ejus reſtituere valorem? tom. 3 v. *Reſtitutio*, caſ. 30.

PIRATA.

Vide Nauclerus.

PISCATIO.

Licet-ne citra omne peccatum piſcationi incumbere diebus Dominicis ac Feſtis? tom. 2. v. *Feſti dies*, caſ. 4.

PISTOR.

Piſtores poſſunt-ne coquere ac vendere panem diebus Dominicis ac Feſtis? Quomodo antiquitus vocabantur? tom. 1. v. *Dies Dominici ac Feſti*? caſ. 8.

PISTOR DULCIARIUS.

Piſtores dulciarii poſſunt-ne diebus Dominicis ac Feſtis operam dare panibus ſuis dulciariis, eoſque vendere quin peccati reos ſe conſtituant? An ſaltem aliqua ſunt Feſta, ubi id ipſis liceat? tom. 1. v. *Dies Dominici ac Feſti*, caſ. 9.

PISTRINUM.

Vide hujus Vocis Proœmium.

Dominus qui piſtrinum habet bannale punctis quadratis, tenetur-ne illa in rotunda convertere? Quænam eſt differentia inter unum atque alterum? tom 3 v. *Piſtrinum*, caſ. 1.

Jus molituræ eſt-ne idem in omnibus Galliæ Provinciis? *ibid.*

Domini habent-ne jus piſtrina erigendi bannalia? Vaſalli, qui in alia piſtrina molendi cauſa ſe recipiunt, ſunt-ne quibuſdam pœnis obnoxii? *ibid.* caſ. 2.

Dominus poteſt-ne omnes, qui ab ipſo dependent ſubditos obligare ad frumenta ſua in ſuo piſtrino molenda? *ibid.* caſ. 3.

Nonne tenetur vias ac ſemitas, quæ corruptæ ſunt ac imperviæ, reparare? *ibidem.*

Quandonam privatus conſtruere poteſt piſtrinum, & quaſnam adhibere debet cautelas? *ibid.* caſ. 4.

PLANETA.

Poteſt-ne ſine ſuperſtitione aſſeri & credi, quod conſtellationes, ſub quibus aliquis eſt natus, influant tanquam cauſa principalis in ipſius actiones? tom. 1. v. *Aſtrologia Judiciaria*, caſ. 2.

POENITENTIA INJUNCTA.

Vide hujus Vocis Proœmium.

Omiſſio pœnitentiæ injunctæ à Confeſſore, eſt-ne ſemper mortale peccatum? tom. 3. v. *Pœnitentia injuncta*, caſ. 1.

Eſt-ne obligatio operibus ſatisfactoriis ſupplendi levitati pœnitentiarum injunctarum à Confeſſariis? *ibid.* caſ. 2.

Cujus naturæ eſſe debent pœnitentiæ iſtæ, ut ſint frugiferæ? *ibid.*

Confeſſarii ſunt-ne culpæ rei, quando nimis leves imponunt pœnitentias? *ibid.*

Licet-ne Officium recitare alternatim cum alio, cùm ex injuncta pœnitentia recitandum eſt? *ibid.* caſ. 3.

Confeſſarius poteſt-ne mutare aut temperare pœnitentiam injunctam pœnitenti ab alio Confeſſario? *ibid.* caſ. 4. & 6.

Confeſſarius poteſt-ne extra Pœnitentiæ Tribunal mutare aut moderari & temperare pœnitentias injunctas? *ibid.* caſ. 5.

Debet-ne confeſſionem præcedentem repetere, qui injunctam oblitus eſt pœnitentiam? *ibidem.*

Pœnitentia injuncta pro diſpenſatione aut commutatione Voti, poteſt-ne ab alio Confeſſario mutari? *ibid.* caſ. 6.

Poteſt-ne quis propria authoritate pœnitentiam à Confeſſore injunctam commutare in ſeveriorem? *ibid.* caſ. 7.

Poteſt-ne pro pœnitentia injungi recitatio Officii Breviarii, quod quis omiſit, aut in ſpiritu pœnitentiæ Deo offerat, quod jam recitaturus eſt Officium? *ibid.* caſ. 8. & 11.

Poteſt-ne pœnitenti injungi, ut amplectatur vitam Religioſam in ſatisfactionem offenſarum ſuarum atque peccatorum? *ibid.* caſ. 9.

Poteſt-ne aliquis, conſentiente Confeſſario, pœnitentiam ſuam per alium fieri curare? *ibid.* caſ. 10.

Confeſſarius poteſt-ne injungere pœnitentiam æqualem illi, quam antea impoſuerat, pro peccatis ejuſdem naturæ, & quæ importunè relapſum reiteratum? *ibid.* caſ. 15.

Pœnitentiæ debent-ne injungi tempori convenientes? tom. 1. v. *Confeſſarius* 1. caſ. 14.

Pœnitens poteſt-ne citra peccatum aliis referre pœnitentiam ſibi injunctam, aut aliud quid à Confeſſario ſibi dictum? *ibidem.*

Poteſt-ne ægrotis & afflictis pro pœnitentia injungi, ut Deo ſua mala in expiationem peccatorum ſuorum offerant? tom. 3. v. *Pœnitentia injuncta*, caſ. 12.

Poteſt-ne quis pœnitentiam ſuam facere durante Miſſâ obligationis? *ibid.* caſ. 13.

Eſt-ne pœnitenti liberum accipere aut rejicere pœnitentiam impoſitam à Confeſſario? *ibid.* caſ. 14.

Semper-ne abſolutio conceſſa fuit ante pœnitentiam impletam? *ibid.* caſ. 14.

Pœnitentiæ in ſtatu peccati mortalis impletæ, ſunt-ne alicujus coram Deo meriti? An non illas reincipere oportet? *ibid.* caſ. 16.

Confeſſarii debent-ne ſola ſua authoritate publicas imponere pœnitentias pro peccatis publicis, aut illas commutare in pœnitentiam ſecretam, ſed ſeveriſſimam? *ibid.* caſ. 17.

POENITENTIA PUBLICA.

Pœnitentia publica producit-ne irregularitatem? tom. 2. v. *Irregularitas*, caſ. 120.

Injunctio pœnitentiæ nullatenus-ne violat ſigillum Confeſſionis? tom. 1. v. *Confeſſarius* 2. caſ. 22.

Pœnitentia publica eſt-ne impedimentum impediens matrimonii? tom. 2. v. *Impedimenta impedientia*, caſ. 1.

POENITENTIARIUS.

Vide hujus Vocis Proœmium.

Pœnitentiarii habent-ne juriſdictionem ordinariam & independentem ab Epiſcopo? Poſſunt-ne pro libitu ipſius deſtitui? tom. 3. v. *Pœnitentiarius*, caſ. 1.

Pœnitentiarii poſſunt-ne delegare ad abſolvendum à caſibus reſervatis? *ibid.* caſ. 2.

Poteſtates & facultates Pœnitentiariorum finiuntur-ne morte Epiſcopi? tom. 3. v. *Pœnitentiarius*, caſ. 4.

Quænam eſt differentia inter Juriſdictionem contentioſam, & eam, quæ vocatur gratioſa? An una pariter ac altera morte Superioris expirat? *ibidem.*

Poteſt-ne quis inſcio Parocho pro peccatis reſervatis ad Pœnitentiarium ſe recipere? tom. 1. v. *Caſus Reſervati*, caſ. 22.

Canonicus Pœnitentiarius eſt-ne cenſendus tanquam præſens in Choro, dum durante Officio confeſſiones excipit? tom. 3. v. *Pœnitentiarius*, caſ. 3.

POENITENS.

Uſus apud Græcos vigens oleo ungendi Pœnitentes, eſt-ne laudandus? tom. 2. v. *Extrema Unctio*, caſ. 20.

Pœnitentes poſſunt-ne tempore Jubilæi recuſare ſatisfactiones ſeveras, quas ipſis Confeſſarii imponere vellent? tom. 2. v. *Jubilæum*, caſ. 10.

Poteſt-ne dici, quòd peccator pœnitentiam veram faciat, & quòd abſolutione Sacerdotis obtineat remiſſionem peccatorum, ſi hæc non deteſtetur niſi propter eorum fœditatem, & ſimul habeat ſpem veniæ? tom. 1. v. *Contritio*, caſ. 3.

POLLEX.

Ii quibus deeſt pollex, ſunt-ne irregulares? tom. 2. v. *Irregularitas*, caſ. 99.

POLLUTIO.

Vide hujus vocis Proœmium.

Pollutio quæ vel vigilantibus vel dormientibus accidit, eſt-ne peccatum, tum ex ſe, tum ex comparatione ad ſuam cauſam? Quotuplex eſt cauſa pollutionis? tom. 3 v. *Pollutio*, caſ. 1. & 2.

Pollutio, quæ incipit in ſomno, finitur autem in vigilia, eſt-ne peccatum mortale, an veniale per ſe? *ibid.* caſ. 3. & tom. 1. v. *Aſpectus*, caſ. 3. & tom. 3. v. *Scandalum*, caſ. 7. & tom. 3. v. *Tactus*, caſ. 2. & tom. 2. v. *Oſculum*, caſ. 1.

Pollutionis voluntariæ peccatum à Regulari commiſſum, eſt-ne reſervatum Superiori Regulari? tom. 1. v. *Caſus Reſervati*, caſ. 31.

Pollutio eſt-ne ex ſe ipſa Communioni impedimento? tom. 1. v. *Communio*, caſ. 2.

Fluxus ſeminis involuntarius cum voluptate ſenſibili conjunctus, eſt-ne obſtaculum Communioni, ad quam aliquis accedere vult ſingulis diebus Dominicis? *ibid.* caſ. 3.

PONTO.

Reditus alicujus Pontonis pertinent-ne in integrum ad proprietarium à die ſuæ poſtulationis, ſi ſcilicet evicit Poſſeſſorem bonæ fidei? tom. 3. v. *Reſtitutio*, caſ. 6.

POSSESSIO.

Vide hujus Vocis Proœmium.

Undenam ſuam Poſſeſſio triennalis originem ducit? Habet-ne locum reſpectu Beneficiorum ſimoniâ obtentorum, aut intruſione? Emendat-ne quicquid in Proviſionibus vitii latet? tom. 3. v. *Poſſeſſio*, caſ. 1. & tom. 3. v. *Reſignatio*, caſ. 9. & tom. 3. v. *Simonia*, caſ. 40. & 42. & tom. 1. v. *Abbas*, caſ. 2. & tom. 2. v. *Equites Religioſi*, caſ. 6. & tom. 1. v. *Confidentia*, caſ. 2. & tom. 1. v. *Devolutum*, caſ. 3.

Poſſeſſio triennalis ſupponit-ne titulum coloratum? tom. 3. v. *Poſſeſſio*, caſ. 2.

Poſſeſſio triennalis eſt-ne ſpuriis titulus; quo ſe in Beneficio ſuo conſervare ac defendere poſſint? *Ibidem.*

Poſſeſſio bonæ fidei ſufficit-ne in defectu tituli, *ibid.* caſ. 7.

Poſſeſſor bonæ fidei reddit-ne ſuos omnes fructus prædii quod poſſidet? Tenetur-ne reſtituere fructus perceptos à die factæ in foro poſtulationis? *ibid.* caſ. 3. & 8. & tom. 2. v. *Emtio*, caſ. 10. & 11.

Poſſeſſio utut longa ſit, poteſt-ne mutare ſtatum Beneficii? tom. 3. v. *Poſſeſſio*, caſ. 3.

Poſſeſſio temporis perlongi requirit-ne titulum? tom. 3. v. *Præſcriptio*, caſ. 11.

Poteſt-ne aliquis, quin fiat Simoniacus, Capitulo dare quandam pecuniæ ſummam, ante aditam Præbendæ poſſeſſionem? tom. 3. v. *Poſſeſſor*, caſ. 4. & tom. 3. v. *Simonia*, caſ. 28.

Sumtio poſſeſſionis eſt-ne valida, quando procuratio poſſeſſionem capiendi, tempore anterior eſt proviſioni? tom. 3. v. *Poſſeſſio*, caſ. 6.

Sumtio Poſſeſſionis Præbendæ facta ſine inſtallatione & receptione in Fratrem à Capitulo factâ, eſt-ne canonica? *ibid.* caſ. 5.

Liberalitas Principis eſt-ne Poſſeſſoribus malæ fidei titulus ſufficiens? tom. 3. v. *Præſcriptio*, caſ. 16. & tom. 2. v. *Emtio*, caſ. 12.

Beneficiarii an non poſſunt uti fructibus ſuorum Beneficiorum niſi vi aditæ poſſeſſionis? Quænam eſt Galliæ Juriſprudentia quoad poſſeſſiones aditas vel adeundas? tom. 1. v. *Beneficiarius*, caſ. 6.

Sumtio Poſſeſſionis debet-ne ſub pœna nullitatis inſinuari? Quonam in loco & quo tempore, inſinuari debet? tom. 2. v. *Inſinuatio*, caſ. 2.

Captio poſſeſſionis Civilis præbet-ne jus exercendi functiones Beneficio annexas? Ejuſmodi functiones poſſeſſionum ſunt-ne in uſu in Gallia? Quænam requiſitæ ſunt conditiones? tom. 3. v. *Proviſio Beneficiaria*, caſ. 13.

Poteſt-ne reſignare aliquis beneficium antequam ejus adierit poſſeſſionem? Eſt-ne tempus præſcriptum, intra quod poſſeſſio beneficii reſignati capienda eſt? tom. 3. v. *Reſignatio*, caſ. 5. & 10. & tom. 3. v. *...*, caſ. 3.

Poſſeſſio triennalis impedit-ne regreſſum? tom. 3. v. *Regreſſus*, caſ. 5.

Poſſeſſio triennalis eximit-ne hæredes bonæ fidei à reſtitutione bonorum uſurariorum? tom. 3. v. *Reſtitutio*, caſ. 16.

Cum Beneficium collatum eſt duobus diverſis, an illorum alter, qui adiit poſſeſſionem, ſolus eſt legitime proviſus? tom. 3. v. *Vicarius*, caſ. 6.

Clericus Simoniacè proviſus de beneficio, poteſt-ne valide illius adire poſſeſſionem? tom. 1. v. *Diſpenſatio Simoniæ*, caſ. 3.

Poteſt-ne aliqua exerceri Juriſdictio ante aditam poſſeſſionem? tom. 1. v. *Abbatiſſa*, caſ. 1. *Vide* Epiſcopus.

Capitulum poteſt-ne recuſare permiſſionem poſſeſſionis adeundæ Proviſo aliqua Dignitate, antequam quatuor decimum attigerit annum? tom. 1. v. *Canonicus*, caſ. 2.

Poſſeſſio triennalis eſt-ne Confidentiario non culpabili titulus ſufficiens, quo ſuum conſervare poſſit Beneficium? tom. 1. v. *Confidentia*, caſ. 2.

Sumptio Poſſeſſionis præbet-ne aliquod jus ad Beneficium? tom. 2. v. *Officium Breviarii*, caſ. 36.

Poſſeſſio bonæ fidei eſt-ne titulus ſufficiens inter Socios, quo alter alterius portionem ſuam reddere poſſit, eaemtuſque ſit à reſtitutione Communitati facienda? tom. 3. v. *Reſtitutio*, caſ. 53.

POSSESSOR.

Quænam eſt differentia, inter Poſſeſſorem bonæ & Poſſeſſorem malæ fidei? tom. 3. v. *Reſtitutio*, caſ. 5. 6. 8. & 10. & tom. 2. v. *Hæres*, caſ. 4.

Ceſſat-ne aliquis eſſe bonæ fidei Poſſeſſor, ex quo contra ipſum formata eſt in foro poſtulatio? tom. 3. v. *Præſcriptio*, caſ. 3. & tom. 3. v. *Poſſeſſio*, caſ. 7. & 8.

Poſſeſſor bonæ fidei tenetur-ne ad quandam erga Dominum reſtitutionem rei furto ablatæ, ſed quam ille emtam alienavit? tom. 3. v. *Reſtitutio*, caſ. 5. 8. & 9.

POTESTATES SUPREMÆ.

Sunt-ne varii generis Poteſtates ſupremæ? An una alteri eſt ſubordinata? tom. 2. v. *Obedientia*, caſ. 2.

PRÆBENDÆ.

Præbendæ ſunt-ne ſubjectæ juri expectationis juramenti fidelitatis, & regaliæ, quando Capitula ſoli ſunt collatores? tom. 2. v. *Juramentum fidelitatis*, caſ. 1.

Reductio Præbendarum eſt-ne licita? tom. 3. v. *Unio Beneficiorum*? *ibid.* caſ. 8.

Poteſt-ne duas aliquis poſſidere Præbendas in eadem Eccleſia? tom. 1. v. *Decanus*, caſ. 2.

Poteſt-ne quis canonicè provideri de Præbenda, quamvis in eadem Eccleſia jam gaudeat aliqua Dignitate certos quoſdam reditus annexos habente? Uſus iſte eſt-ne Galliæ peculiaris? *Ibidem.*

PRÆCEPTUM.

Præcepta affirmativa obligant-ne in omnibus caſibus? tom. 3. v. *Religioſus*, caſ. 1.

Sunt-ne diverſæ ſpeciei obligationes reſpectu Præceptorum? tom. 3. v. *Peccatum*, caſ. 10.

PRÆDATIO.

Tenetur-ne aliquis in ſolidum reſtituere, quod in injuſta prædatione cepit? Quomodo & cuinam reſtituendum eſt? tom. 3. v. *Reſtitutio*, caſ. 18.

PRÆDICARE.

Vide hujus Vocis Proœmium.

Obligatur-ne ad prædicandum, qui talenta ad iſtud habet neceſſaria? tom. 3. v. *Prædicare*, caſ. 1.

Doctores habent-ne approbatione Ordinarii opus, ut poſſint prædicare? *ibid.* caſ. 2.

Qui prædicant in ſtatu peccati mortalis, committunt-ne novum peccatum? *ibid.* caſ. 3.

Poteſt-ne aliquis prædicare intentione opes cogendi, aut opinionem multitudinis ſibi conciliandi? *ibid.* caſ. 4.

Prædicatores poſſunt-ne aliquid ab Uſurariis accipere pro ſuo honorario? *ibid.* caſ. 5.

Oportet-ne abſtinere à Prædicatione verbi divini factâ à Principe prohibitione, non obſtante populi oppoſitione? Oportet-ne pergere in prædicando Dei verbo, cùm populus conſentit? *ibid.* caſ. 6.

Regulares indigent-ne Ordinarii approbatione, ut in domibus ſuorum Ordinum prædicare valeant; *ibid.* caſ. 7. & tom. 2. v. *Monaſterium*, caſ. 5.

Oportet-ne ceſſare à prædicatione, cum excommunicatus denuntiatus intrat in Eccleſiam? tom. 2. v. *Excommunicatio*, caſ. 38.

Prædicatio eſt-ne permiſſa conſtante interdicto generali? tom. 2. v. *Interdictum*, caſ. 18.

Sacerdotes interdicti à divinis poſſunt-ne intereſſe Sermonibus Sacris? tom. 2. v. *Irregularitas*, caſ. 7.

Diaconi & Subdiaconi habent-ne prædicandi facultatem? tom. 3. v. *Prædicare*, caſ. 8.

Miniſter prædicationis eſt-ne annexus certo cuidam Ordini Sacro; & Clericus ſimplex poteſt-ne iſtum exercere Ordinem? tom. 2. v. *Irregularitas*, caſ. 7.

PRÆDICATOR.

Prædicator poteſt-ne ſuam omittere Breviarii recitationem Sermonis ſui memoriæ mandandi cauſa? tom. 2. v. *Officium Breviarii*, caſ. 6.

Prædicatores debent-ne veritatem facere, qua multitudo ſcandalizatur? tom. 3. v. *Scandalum*, caſ. 4. & tom. 1. v. *Abſolutio*, caſ. 16.

Sunt-ne ſimoniaci, cùm non prædicant, niſi intentione ad beneficium perveniendi? tom. 3. v. *Simonia*, caſ. 8.

PRÆFECTUS URBIS.

Præfecti Urbium, qui ob munera quæ accipiunt minuunt locationes Conductoribus, tenentur-ne ad reſtitutionem? tom. 3. v. *Reſtitutio*, caſ. 80.

PRÆLEGARE.

Vide hujus vocis Proœmium.

Quonam in caſu & quomodo maritus prælegare poteſt Uxori, & viciſſim Uxor Marito? tom. 3. v. *Prælegare*, caſ. 1. & 2. & tom. 2. v. *Mulier Conjugata*, caſ. 2.

Futuri ſponſi poſſunt-ne ſibi invicem prælegare actibus peculiaribus, factis poſt Contractum, & ante celebrationem matrimonii? tom. 3. v. *Prælegare*, caſ. 2.

Quandonam & quomodo Parentes futurorum Conjugum prælegare illos poſſunt? Quænam requiruntur conditiones ad hoc? *ibid.* caſ. 4.

Mulier moribunda poteſt-ne inducere ſuum Maritum, ut vendat prædia aut contractus, & conſentire, ut pecuniam inde redeuntem quaſi propriam ſibi attribuat, ut hoc modo ipſi præleget? *ibid.* caſ. 3.

Duo Conjuges poſſunt-ne unus alterius prælegare infanti? Quid circa hoc obſervandum eſt ipſis? *ibid.* caſ. 5.

Licet-ne prælegare natu majori filio in præjudicium ætate minoris, quin tamen peccetur adverſus charitatem ac Juſtitiam? Conſuetudines præbent-ne ejuſmodi prælegationibus authoritatem? *ibid.* caſ. 6.

An quoad illud Conſuetudo Pariſienſis intelligi debet de infantibus à Principe legitimatis, ſicuti de iis, qui matrimonio ſiunt legitimi? *ibidem.*

S. Ambroſii locus eximius circa æqualitatem obſervandam reſpectu infantum. *ibidem.*

Pater aut Mater, qui in contractu matrimonii unius ex ſuis infantibus, ſe obligarunt, ad non meliorandum quemquam reliquorum ſuorum infantum, tenentur-ne indiſpenſabiliter hanc exequi conventionem? Et nonne quædam fieri poteſt exceptio juxta quaſdam Conſuetudines? *ibidem.*

Eſt-ne obligatio ſuis infantibus præſtandi damnum ſumptuum qui pro uno ex ipſis præ aliis facti ſunt? *ibid.* caſ. 7.

Mulier poteſt-ne prærogativas & commoda quæ habet à primo ſuo Marito æqualibus portionibus dividere inter infantes primi & ſecundi ſui matrimonii? tom. 1. v. *Dos*, caſ. 13.

PRÆLEGATIO.

Prælegationes ſunt-ne in uſu in quibuſdam Regionibus Juri ſcripto ſubditis? Sunt-ne in uſu in aliquibus locis Conſuetudinibus regi ſolitis? tom. 2. v. *Legatum*, caſ. 3.

PRÆSCRIPTIO.

Vide hujus vocis Proœmium.

Præſcriptio eſt-ne æquè legitima reſpectu Poſſeſſorum bonæ fidei, ac Poſſeſſorum malæ fidei; tom. 3. v. *Præſcriptio*, caſ. 1. 2. & 9.

Præſcriptio habet-ne locum reſpectu omnis generis bonorum ac jurium? *ibidem.*

Tempus ad præſcribendum requiſitum eſt-ne idem reſpectu mobilium & immobilium, & inter præſentes & abſentes? *ibidem.*

Quænam ſunt neceſſariæ conditiones ad legitimam reddendam præſcriptionem? *ibidem.*

Quænam

Quænam eſt mens Legum conſtituentium jus præſcriptionis? *ibid.*

Poteſt-ne quis jure præſcriptionis uti adverſus illos, qui nullius rei ſunt negligentiæ? *ibid.* caſ. 2.

Poſtulatio unius ex Comproprietariis ſufficit-ne ad interrumpendam præſcriptionem in favorem omnium reliquorum? *ibid.* caſ. 3. & 7.

Tutores poſſunt-ne præſcribere ſuper ſuis Pupillis? *ibid.* caſ. 4.

Præſcriptio habet-ne locum reſpectu bonorum pertinentium ad ſolos minores, aut ex indiviſo cum fratribus? Quandonam præſcriptionis tempus incipit inter illos? *ibid.* caſ. 5.

Cum Poſſeſſio bonæ fidei interrumpitur per aliquod tempus, an etiam præſcriptio interrumpitur? *ibid.* caſ. 6.

Hæres qui pergit bona fide poſſidere uſque ad tempus definitum jure aut conſuetudinibus, an præſcribit, quod Defunctus nondum potuerat præſcribere? *ibid.* caſ. 7.

Bona fides eſt-ne neceſſaria ad incipiendam, continuandam ac finiendam præſcriptionem? *ibid.* caſ. 9.

An omnes perſecutiones factæ in curſu præſcriptionis, & ſimplex dubium ſunt obſtaculum præſcriptionis curſui? *ibid.*

Hæres, Legatarius, & Donatarius poſſunt-ne præſcribere rem furto ablatam à Defuncto? *ibid.* caſ. 10.

Emptor poteſt-ne uti jure præſcriptionis reſpectu rei uſurpatæ? *ibid.* caſ. 11.

Præſcriptio habet-ne locum reſpectu bonorum Eccleſiæ? *ibid.* caſ. 12.

Præſcriptio habet-ne locum reſpectu redituum Dominii Regii? *ibid.* caſ. 15.

Authoritas Principis poteſt-ne legitimam reddere præſcriptionem Poſſeſſoris malæ fidei? caſ. 16.

Petitio facta ultimo die adverſùs Præſcriptionem, interrumpit-ne illius curſum? *ibid.* caſ. 17. & tom. 2. v. *Ordines*, caſ. 29.

Eccleſia poteſt-ne adverſùs aliam præſcribere Eccleſiam? tom. 3. v. *Præſcriptio*, caſ. 18.

Poteſt-ne præſcribi adverſùs Eccleſiam Romanam? *ibid.*

Præſcriptio habet-ne locum reſpectu reſtitutionis in integrum? Quotnam requiruntur anni, ut ſuum nanciſcatur effectum? tom. 3. v. *Reſtitutio in integrum*, caſ. 7.

Præſcriptio habet-ne locum reſpectu omnis generis ſervitutum? tom. 3. v. *Servitus*, caſ. 6.

Socii poſſunt-ne alii præſcribere adverſùs alios? tom. 3. v. *Reſtitutio*, caſ. 53.

Præſcriptio habet-ne locum reſpectu Decimarum? Laici poſſunt-ne præſcribere jus Decimarum? tom. 1. v. *Decimæ*, caſ. 9.

Præſcriptio poteſt-ne locum habere adverſùs tertios bonæ fidei poſſeſſores bonorum Eccleſiaſticorum alienatorum abſque formulis requiſitis, poſt quadraginta poſſeſſionis annos? tom. 3. v. *Præſcriptio*, caſ. 8.

Quonam in caſu Domini infimæ Juſtitiæ exigere non poſſunt reliquias cenſuum ad dominia ſua pertinentium, niſi à tribus annis, ita ut poſt elapſum iſtud tempus præſcriptio locum habeat? *ibid.* caſ. 13.

Quotnam numerandi ſunt anni ad præſcribendum cenſus ad dominia pertinentes Dominorum altæ Juſtitiæ? *ibid.*

Quandonam præſcriptio habere debet locum in foro interiori æque ac in exteriori? *ibid.* caſ. 14.

PRÆSENTATOR.

Vide PATRONUS.

PRÆSIDIALIS CURIA.

Conſiliarii Clerici Curiarum Præſidialium lucrantur-ne fructus ſuorum Beneficiorum ſine reſidentia? tom. 1. v. *Diſtributiones quotidianæ*, caſ. 4.

PRÆTOR.

Domini altæ Juſtitiæ tenentur-ne inquirere de probitate & capacitate ſuorum Prætorum? tom. 1. v. *Domini Parœciarum*, caſ. 14.

Tenentur-ne illos de officio privare, ſi injuſtitias committant aut repetundarum crimen? *ibid.* caſ. 10.

PRÆVENTIO.

Papa habet-ne jus præveniendi collationem Ordinariorum? Nulla-ne reſpectu hujus juris facienda eſt reſtrictio? tom. 3. v. *Reſignatio*, caſ. 4.

PRECARIUM.

Vide hujus Vocis Proœmium.

Licet-ne retinere per tantum quantum quis vult temporis, quod titulo precarii accepit? Precarium & Commodatum differunt-ne inter ſe? tom. 3. v. *Precarium*, caſ. 1. & tom. 3. v. *Reſtitutio*, caſ. 38. & 39.

PRESBYTERIUM.

An Parochi vel Paræcianorum ſumptibus ædificandum vel reparandum eſt Presbyterium? tom. 4. v. *Simonia*, caſ. 17.

PRETIUM.

Quotnam dantur pretiorum genera? tom. 1. v. *Campo & Campana*, caſ. 4.

Merces poſſunt-ne in quibuſdam caſibus pluris vendi, quam juſto ſuo pretio? tom. 3. v. *Venditio*, caſ. 17.

Diminutio pretii habet-ne locum in venditionibus factis in judicio? *ibid.* caſ. 32.

PRIVILEGIUM.

Vide hujus Vocis Proœmium.

Poteſt-ne renuntiari privilegio annexo ſuæ perſonæ aut ſuo ſtatui? tom. 3. v. *Privilegium*, caſ. 7.

Quonam in caſu gaudere poteſt Clericus, jure Clericatus? *ibid.* caſ. 2.

Pertinet-ne ad Papam privilegia dare in temporalibus & Reges & Imperatores poſſunt-ne in ſpiritualibus privilegia indulgere? *ibid.* caſ. 1.

Privilegium ab Innocentio VIII. indultum Abbati Ciſtercienſi, ut ſuis Religioſis Diaconatum & Subdiaconatum poſſit conferre, eſt-ne in uſu in Gallia? tom. 1. v. *Approbatio*, caſ. 16.

Abbas Ciſtercienſis habet-ne privilegium examinandi Novitias Religioſas, & Profeſſis concedendi permiſſionem mutandi Monaſterium, ſine Ordinarii conſenſu? tom. 3. v. *Religioſa*, caſ. 16.

Quid faciendum ſi termini alicujus privilegii ſint ambigui? Quandonam poſſunt explicari, & ad quem ſpectat illa interpretari privilegia? tom. 3. v. *Privilegium*, caſ. 3.

Privilegium abſolvendi à caſibus & cenſuris quas Epiſcopi ſibi reſervarunt, conceſſum à Papa Religioſo aut cuicunque alteri, eſt-ne juſtum ac validum? tom. 1. v. *Caſus Reſervati*, caſ. 33.

Poteſt-ne aliquis tanquam hæres gaudere privilegio perſonali, ſuo cognato conceſſo, quemadmodum gauderet privilegio reali? tom. 3. v. *Privilegium*, caſ. 4.

Duo Creditores æqualiter privilegiati debent-ne convenire in ſolutione æquali? *ibid.* caſ. 5.

Creditor privilegiatus habet-ne plus juris, quàm is, qui ſimplex eſt Creditor? *ibid.* caſ. 6.

Eſt-ne permittenda venditio aut lectio omnium librorum cum privilegio Principis impreſſorum? v. *Libri prohibiti*, caſ. 4.

PROBABILITAS.

Vide OPINIO PROBABILIS.

PROCURATIO.

Procurationes ad reſignandum debent-ne inſinuari? Quonam tempore & quonam in loco fieri illud debet? tom. 2. v. *Inſinuatio*, caſ. 2.

Quot res continere debet procuratio, & eſt-ne obligatio illam communicandi iis, quorum intereſt illam vidiſſe, ejuſque ſcire contenta, tom. 1. v. *Deputatio*, caſ. 2.

An in omnis generis caſibus tranſigere licet vi procurationis generalis? tom. 2. v. *Electio*, caſ. 9.

Qui recuſat procuratione uti uno tempore, poteſt-ne illa uti alio tempore, tom. 1. v. *Diſpenſatio Matrimonii*, caſ. 42.

PROCURATOR.

Vide hujus vocis Proœmium.

Tranſactio facta tantummodo ab uno duorum Procuratorum conſtitutorum, ligat-ne conſtituentem in uno foro atque in altero? tom. 3. v. *Procurator*, caſ. 1.

Poteſtas data Procuratori per procurationem, finitur-ne ipſius morte? Si ejus hæres bona fide ageret & in commodum conſtituentis, an conſtituens teneretur ratam habere quod ab ipſo actum eſſet? *ibid.* caſ. 2.

Conſtituens poteſt-ne recuſare Procuratori ſumptuum itineris ſolutionem, ſub prætextu quòd excedant ſumptus, quos ipſemet indemniter feciſſet, ſi ſuas res curaſſet? *ibid.* caſ. 3.

Pacta conventa à Procuratore, qui ignorat ſuis committentis mortem, ſunt-ne valida? Sunt-ne caſus ubi nihilominus valent ejuſmodi pacta, quamvis conventa poſt mortem ejus cognitam? *ibid.* caſ. 4.

Cum plures conſtituerunt Procuratorem unum, an omnes tenentur erga illum de integro effectu procurationis ipſi datæ? *ibid.* caſ. 5.

Duo Procuratores conſtituti pro una eademque re, tenentur-ne de ea ſinguli in ſolidum? *ibid.*

Procurator, qui ſcit, quod conſtituens alium commiſerit ac deputaverit, poteſt-ne nihilominus in re agenda pergere vi procurationis quam habet? *ibid.* caſ. 6.

Procuratio generalis ad gerendas res abſentis, præbet-ne Procuratori authoritatem tranſigendi ſuper juribus ſui committentis, aut alienandi ipſius fundum? *ibid.* caſ. 7.

Procurator tenetur-ne aliquando ad reſtitutionem erga ſuum conſtituentem? tom. 3. v. *Reſtitutio*, caſ. 40. & 41.

Poteſt-ne deſiſtere à ſua rei adminiſtratione, non monito eo, qui ipſum commiſit? *ibid.* caſ. 42. & 46.

Procuratores poſſunt-ne ipſi & ipſorum Tyrones cauſis forenſibus expediendis incumbere diebus Dominicis ac Feſtis? Poſſunt-ne hunc in finem à divino abeſſe officio? An ſaltem aliqui ſunt caſus, in quibus citra peccatum id ipſis liceat? tom. 3. v. *Dies Domini ac Feſti*, caſ. 16.

Procuratores qui agunt contra capitis reum, ſunt-ne irregulares? tom. 2. v. *Irregularitas*, caſ. 61.

PRODIGENTIA.

Prodigentia Creditoris eſt-ne ratio ſufficiens debitori, quare ipſi non ſolvat quod debet? Poteſt-ne reſervare iſtam pecuniam pro illius Creditoris infantibus? tom. 1. v. *Debitum*, caſ. 3.

PRODIGUS.

Teſtamentum prodigi factum ante vel poſt ipſius interdictionem, eſt-ne validum? tom. 3. v. *Teſtamentum*, caſ. 6.

PROFESSIO RELIGIOSA.

Vide hujus vocis Proœmium.

Quotnam modis Profeſſionem facere poteſt Religioſus? tom. 1. v. *Profeſſio Religioſa*, caſ. 7.

Profeſſio ut ſit valida, debet-ne admitti ab Abbate, & à Communitate? *ibid.* caſ. 9. & tom. 1. v. *Abbas*, caſ. 4. & 5.

Quaſnam habere debet conditiones Profeſſio ut cenſeatur ſolemnis? Eccleſia concedit-ne aliquam moram nuptis, qui ante conſummationem matrimonii profeſſionem emittere volunt? tom. 1. v. *Debitum Conjugale*, caſ. 26. & tom. 3. v. *Votum*, caſ. 24.

 Pro-

Profeſſio ſolemnis diſſolvit-ne matrimonium non conſummatum quocumque ſit tempore ? Diſſolvit-ne matrimonium, quod vi illata conſummatum eſt ? *ibid.* caſ. 27. & tom. 2. *Impedimentum Voti*, caſ. 1. & 2.

Solemnis Profeſſio Religionis facta à conjugum altero ſine alterius conſenſu, poſt matrimonium conſummatum, eſt-ne irrita ac nulla ? Habet-ne nihilominus vim voti ſimplicis quoad continentiam ? Obligat-ne ad ingrediendam Religionem poſt mortem ſuæ Partis ? *ibid.* caſ. 46. & tom. 2. v. *Matrimonium* 1. caſ. 2. & tom. 3. v. *Sponſalia*, caſ. 18.

Religionis Profeſſio ſolemnis diſſolvit-ne matrimonium infidelium licet conſummatum ? tom. 2. v. *Impedimentum diſparitatis Cultus*, caſ. 5.

Aufert-ne Profeſſio ſolemnis Religionis illi ex conjugibus infidelibus, qui ultimo ſe converterit, jus revocandi ad ſe alterum ſuum conjugem, etiamſi ſeparati fuerint ab invicem à Judicio Eccleſiaſtico ? tom. 1. v. *Divortium*, caſ. 23.

Religionis Profeſſio ſolemnis diſſolvit-ne quantum ad ligamen matrimonium fidelium non conſummatum ? tom 2. v. *Impedimentum ligaminis* caſ. 1. & tom. 3. v. *Sponſalia*, caſ. 13. & 34.

Solemnis Profeſſio Religionis an illi conjugum qui ſeparatus eſt ab altero impotentiæ cauſa, aufert jus revertendi ad ſuam partem, ſi deinceps certò appareat, quòd non fuerit impotens ?

An eadem eſt ratio receptionis Ordinum Sacrorum, ac Profeſſionis ſolemnis Religionis ? tom 2. v. *Impedimentum impotentiæ*, caſ. 13.

Solemnis Religionis Profeſſio tollit-ne irregularitatem ortam ex defectu criminis aut nativitatis honeſtioris, adeo ut Ordines Sacri ut & Dignitates aut Prælaturæ ſuſcipi queant ? tom. 2. v. *Irregularitas*, caſ 134.

Matrimonium factum poſt ſolemnem Religionis Profeſſionem, producit-ne irregularitatem ? *ibid.* caſ 9. & caſ. 116.

Solemnis Profeſſio aufert-ne parti læſæ jus revocandi partem noxiam poſt ſententiam ſeparationis ? tom. 1. v *Divortium*, caſ. 13.

Pars læſa tenetur-ne ſe ſe reconciliare cum parte rea, à qua ſeparata ſit hæreſis aut infidelitatis cauſâ, aut Profeſſionis ſolemnis Religionis faciendæ cauſa ? *ibid.* caſ. 14

Profeſſio ſolemnis Religionis tollit-ne irregularitatem ortam ex defectu natalium, tam reſpectu Ordinum Sacrorum, quam reſpectu electionum ad Dignitates ? tom. 2. v. *Diſpenſatio irregularitatis*, caſ 15.

Profeſſio Religioſa facta à Perſona, quæ non habet poteſtatem ſe obligandi, aut excepta à Superiore non legitimo, eſt-ne irrita ac nulla ? tom. 3. v. *Profeſſio Religioſa*, caſ. 3.

Profeſſio Religioſi eſt-ne valida, qui cum poſt ſex menſes moneretur, ut ſuas veſtes ſeculares reſumeret, manſit tamen in Monaſterio non depoſita veſte Religioſa, & poſt alios ſex menſes admiſſus eſt ad emittendam Profeſſionem ? *ibid.* caſ. 4.

Profeſſio Religioſa Hæretici, ſive publici, ſive occulti eſt-ne valida ? *ibid.* caſ. 8.

Profeſſio Religioſi, qui admiſſus eſt ſub conditione, quod non ſit obnoxius certo cuidam morbo, de quo ſuſpicio erat, & qui revera morbo illo correptus erat. eſt ne valida ? *ibid.* caſ 10.

Profeſſio Religioſa facta ſede Abbatis vacante eſt-ne valida ? *ibid.* caſ. 11.

Profeſſio admiſſa à Prioriſſa in defectum Abbatiſſæ, quæ erat morbo graviſſimo detenta, eſt-ne valida ? *ibid.* caſ. 12. & tom. 1. v. *Abbas* caſ 4.

An varii generis ſunt Profeſſiones tacitæ ? An omnes abrogatæ ſunt à Concilio Tridentino ? Admittuntur-ne aliquæ in Gallia ? Quænam eſt hoc reſpectu Galliæ juriſprudentia ? tom. 3. v. *Profeſſio Religioſa* caſ. 12. & tom. 2. *Impedimentum Voti*, caſ 4.

Cum Profeſſio ſolemnis, quæ nulla erat, rata poſtmodum tacitè habita fuit, poteſt-ne reclamari ſuis Votis, & diſpenſatio de illis obtineri ? *ibid.* caſ. 15.

Profeſſio tacita habet-ne locum reſpectu equitum Religioſorum Melitenſium ? tom. 2. v. *Equites Religioſi* caſ. 3.

Solemnis Profeſſio Religionis facta tempore morbi, eſt-ne valida ? Eſt-ne recuperata valetudine reiteranda ? Muti ſunt-ne habiles ad emittendam Religionis Profeſſionem ? tom. 3. v. *Profeſſio Religioſa* caſ. 7. & 14.

Cum Religioſo moleſtia atque lis movetur de ipſius Profeſſione, an ejus cognati offerre poſſunt ſummam pro renovanda ejus Profeſſione ? *ibidem.*

Religionis Profeſſio ſolemnis facta errore & fraude, eſt-ne irrita ac nulla ? tom. 1. v. *Divortium* caſ 5.

Metus gravis reddit-ne Profeſſionem nullam ? Quiſnam eſt Judex hac in re competens ? tom. 3. v *Profeſſio Religioſa*, caſ. 16. & 24.

Profeſſio Religioſa facta ante ſedecim annos completos, eſt-ne irrita ac nulla ? Talis Religioſus tenetur-ne poſtea ſtatum Monaſticum amplecti ? tom. 3. v. *Profeſſio Religioſa* caſ. 6. & tom. 2. v. *Hæres*, caſ. 7.

Eſt-ne certum quoddam tempus limitatum intra quod reclamare liceat ſuæ Profeſſioni, ſi libera non fuerit ? tom. 3. v. *Profeſſio Religioſa*, caſ. 17

An ad validam reddendam Votorum reclamationem, ſufficit rationes ſuas deducere & eas Superiori & Epiſcopo intra ſpatium quinque annorum ſignificandas curare ?

An omnis reclamatio Votorum nulla eſt defectu hujus ſignificationis ? *ibid.* caſ. 19.

Epiſcopi & ipſorum Officiales ſemper-ne de hac materia cognoverunt ? An ejus cognitio hodie Papæ reſervata eſt ? *ibid.* caſ. 18.

Epiſcopus habet-ne jus examinandi Novitias antequam profeſſionem emittant ? tom 2. v. *Monaſterium* caſ. 5. & tom. 2. v. *Novitius* caſ 2.

Superiores poſſunt-ne propriâ ſua autoritate differre Novitiorum admiſſionem ad Profeſſionem Religioſam poſt annum probationis abſolutum, & quum recepti ſunt à Communitate vel Capitulo Monaſterii ? tom. 3. v. *Profeſſio Religioſa*, caſ. 20.

An nemo admittendus eſt ad Profeſſionem antequam Novitiatus ejus fuerit expletus omnino ? An non ſaltem uno die aut unica hora anticipare licet ? *ibid.* caſ 1. & 6.

Ad reddendum integrum probationis annum an abſolutè neceſſarium eſt in illo comprehendere diem numerum ordinarium excedentem, qui ſingulis quatuor annis adjicitur, illumque diem cum præcedenti pro uno tantum die numerare, *ibid.* caſ. 2.

Religioſus Profeſſus debet-ne reclamare ſuis votis cum habet infirmitatem notabilem, & ſtatuta Monaſterii prohibent ejuſmodi infirmitatibus detentos admittere ? *ibid.* caſ. 5.

Profeſſio Religioſa reddit-ne impetrabile Beneficium poſſeſſum per commendam, ab eo qui fecerat ? tom. 3. v. *Proviſio Beneficiaria*, caſ. 11.

Profeſſio Religioſa aufert-ne alicui jus remittendi creditori debitum, aut furtum, ipſi factum ? tom. 3. v. *Reſtitutio*, caſ. 119.

Vide Abbas & Abbatiſſa. tom. 1.

PROFESSOR.

Profeſſores Theologiæ aut Grammaticæ, qui beneficia habent obligantia ad reſidentiam, tenentur-ne ad reſidentiam ? An ſaltem quibuſdam in caſibus ad illam obligari poſſunt ? tom. 3. v. *Reſidentia Canonicorum*, caſ. 1.

Eſt-ne obligatio Profeſſoribus reſtituendi Honorarium, quod non potuit ipſis ſolvi, cum ſub iis, ſtudiis incumbebatur ? tom. 3, v. *Reſtitutio*, caſ. 209.

PROMISSIO.

Vide hujus vocis Proæmium.

Quot modis fieri poteſt promiſſio ? tom. 1. v. *Diſpenſatio Juramenti*, caſ. 4.

Poteſt-ne quis ſe diſpenſare de implendo promiſſo matrimonii cum aliqua Perſona, cum qua licentiis pravis uſus eſt, ſub prætextu quòd nimia facilitate ſeduci ſe paſſa ſit illa Virgo Perſona ? tom. 3. v. *Promiſſio*, caſ. 1.

Eſt-ne ſub pœna peccati obligatio implendi promiſſionem ſimplicem ac verbalem ? Cujuſnam naturæ eſt peccatum ejus, qui in hoc deeſt ? *ibid.* caſ. 2.

Eſt-ne obligatio implendi promiſſionem poſſibilem ac licitam, licèt superveniat legitimum quoddam impedimentum ? *ibid.* caſ. 3.

Eſt-ne obligatio ad illam implendam, superveniente mutatione notabili ? *ibid.* caſ. 4

Promiſſio facta ſine intentione exequendi illam eſt-ne licita & obligat-ne in Conſcientia ? *ibid.* caſ 5.

Promiſſio facta latroni ſine intentione implendi eam, eſt-ne mendacium, & obligat-ne in Conſcientia ? *ibid.* caſ 6.

Eſt-ne obligatio Uſurariis ſolvendi ingentia ultra ſortem lucra quæ exigunt quæque ipſis promiſſa fuerunt ? *ibid.* caſ. 7.

Semper-ne mendacium committit, qui non implet ſuam promiſſionem ? tom 2. v. *Mendacium* caſ. 2.

Eſt-ne obligatio illam implendi ? tom 3. v. *Perjurium*, caſ. 11. & 14. & tom 3. v. *Patronus Præſentator*, caſ. 7. & tom. 1. v. *Compenſatio*, caſ 3.

Quaſnam habere debet conditiones promiſſio ut obliget ? tom. 3. v. *Promiſſio* caſ. 8.

Metus gravis eximit-ne ab obligatione ſuam implendi promiſſionem ? *ibid.* caſ. 12.

Promiſſiones juramento confirmatæ obligant-ne ex Conſcientia, licet contrariæ ſint bonis moribus ? tom. 3. v. *Promiſſio*, caſ. 8. & tom. 5. v. *Perjurium*, caſ. 14. & tom. 3. v. *Reſtitutio*, caſ 89.

Eſt-ne obligatio implendi promiſſionem injuſtam juramento confirmatam ? tom. 2. v. *Juramentum*, caſ. 15.

Eſt-ne obligatio implendi promiſſionem factam meretricibus pro peccati cum ipſis commiſſi pretio ? tom. 3. v. *Promiſſio*, caſ. 9. & tom. 3. v. *Reſtitutio*, caſ. 110.

Si quis alteri promiſerit aliquid addito juramento, eſt-ne obligatio implendi promiſſionem, licèt alter verbo ſuo non ſtet ? tom. 1. v. *Adulterium*, caſ 8.

Promiſſio juramento confirmata, ſed intentione diſpenſationem de illa obtinendi, obligat-ne ſub pœna peccati ? tom. 2. v *Juramentum*, caſ. 10.

Talis promiſſio rei, quæ nec bona eſt nec mala, ſed mixta aut dubia, obligat-ne in conſcientia ? *ibid.* caſ. 14.

Vide Matrimonium, tom. 2.

PROMOTOR.

Vide hujus vocis Proæmium.

Promotor poteſt-ne adeſſe inquiſitioni, interrogationi primæ & iteratæ Teſtium, qui ſtant adverſus accuſatos, & non-ne à tali procedendi modo appellari datur ? *ibid.* caſ. 1.

Clericus poteſt-ne ſimul eſſe Promotor & Pœnitentiarius alicujus Diœceſis, & non-ne optare tenetur ? *ibid.* caſ. 1.

Promotor, qui novit Sacerdotem criminis occulti reum, debet-ne certum quærere denuntiantem, antequam ab Officiali inquirendi petat permiſſionem ? *ibid.* caſ. 3.

Promotor, Canonicus, poteſt-ne exigere à Capitulo, ut habeatur tanquam præſens toti Officio dum occupatus eſt munere ſuo Promotorio ? *ibid.* caſ 4.

Poſſunt-ne plures haberi Promotores in una Officialitate ? Si ſint Canonici omnes, an habentur omnes tanquam præſentes in Choro ? tom. 1. v. *Capitulum* caſ. 3.

An omnia, quæ ex ſuo munere accipiunt, emolumenta ad ipſos pertinent in integrum ? *ibidem.*

Promotor poteſt-ne ſuas concluſiones dare pro laceratione Parœciæ, cum non agitur de bono Eccleſiæ ? tom. 3. v. *Unio Beneficiorum*, caſ. 2

BONUM PROPOSITUM

Cui defuit bonum Propoſitum in Confeſſionibus præcedentibus, tenetur-ne Confeſſione generali defectum illum reparare ? tom. 1. v. *Confeſſio*, caſ. 48.

Metus, quo quis angitur, ne in idem relabatur peccatum, reddit-ne bonum Propoſitum mancum ? *ibid.* caſ 4.

Eſt-ne de Eſſentia Contritionis, ut bonum propoſitum ſit formale & explicitum ? tom. 1. v. *Contritio*, caſ. 4.

PROPRIETAS.

Eſt-ne Navarri Opinio ſequenda de proprietate Religioſis prohibita ? tom. 3. v. *Religioſus*, caſ. 14.

Abbas, cui menſa communis eſt cum Religioſis ſuis poteſt-ne, quin proprietatis peccati ſe reum conſtituat, diſponere de iis, quæ in Abbatia ſua adhibitâ parcimonia coëgit ? tom. 1. v. *Abbas*, caſ 1. & tom. 1. v. *Abbatiſſa*, caſ. 6.

Quomodo agendum eſt cum Religioſis ſive vivis ſive mortuis, qui proprietatis peccati rei ſunt? tom. 3. v. *Religioſa*, caſ. 10. & 12.

PROVIDENTIA DIVINA.

Eſt-ne ad ſalutem neceſſarium credere Providentiam divinam; tom. 2. v. *Fides*.

PROVISIO BENEFICIARIA.

Vide hujus Tituli Proœmium.

Proviſio Beneficii ſit-ne irrita ac nulla defectu ætatis aut Ordinum? tom. 3. v. *Proviſio Beneficiaria*, caſ. 1. 2. & 3.

Proviſiones de Beneficio in Curia Romana obtentæ, ſunt-ne irritæ ac nullæ ob defectum expreſſorum in ſupplicatione Beneficiorum, quæ quis poſſidebat, aut eorum, ad quæ jus habebat, quin tamen ſciret, reſignatione poſteriori? Eſt-ne neceſſarium hoc in caſu novas obtinere proviſiones? tom. 3. v. *Proviſio Beneficiaria*, caſ. 4. & 5.

Proviſio Beneficii eſt-ne irrita ac nulla defectu expreſſæ in ſupplicatione circumſtantiæ, quæ Papam ab illa concedenda avocaſſet? *ibid.* caſ. 8.

Eſt-ne ſpectanda tanquam nulla proviſio obtenta falsâ expoſitione, factâ tamen ſolummodo ex ignorantia? *ibid.* caſ. 9.

Proviſiones, quæ aliquas continent clauſulas, ſunt-ne ipſo jure irritæ ac nullæ defectu executarum iſtarum clauſularum? *ibid.* caſ. 6.

Proviſio de Beneficio obtenta viâ Simoniacâ eſt-ne ſemper irrita ac nulla? *ibid.* caſ. 7.

Proviſio Beneficii obtenta nominatione Patroni, eſt-ne canonica, ſi Proviſus illam non obtinuit, niſi ſollicitatione, quam ejus Patruus fecit apud Patronum, ut dimiſſione ipſi conceſſa Nepotem nominaret? *ibid.* caſ. 11.

Obtentæ Proviſiones Beneficii, cujus Titularis fecit ſolemnem aut tacitam Religionis Profeſſionem, ſunt-ne validæ? *ibid.* caſ. 12.

Romæ obtentæ Proviſiones Beneficiorum in Gallia, cenſetur-ne Romæ conceſſæ eſſe die adventûs Curſoris? *ibid.* caſ. 13.

Poteſt-ne aliquis exhibita atteſtatione Mercatoris aut Nummularii petere, ut ſibi liceat poſſeſſionem civilem capere Beneficii? *ibid.*

Proviſiones Beneficiorum poſtulatæ & promiſſæ à Collatore vel Patrono ante mortem Titularium ſunt-ne validæ? An eadem eſt ratio, ſi inter tempus mortis Titularis, & tempus quo conceſſæ ſunt, non ſufficiens interceſſit tempus, ut Collatori potuerit innoteſcere, vacare Beneficium? tom. 1. v. *Beneficium*, caſ. 6.

Eſt-ne abſolutè neceſſarium, ut Romæ obtineantur Proviſiones ad poſſidenda Beneficia per Reſignationem? tom. 3. v. *Proviſio Beneficiaria*, caſ. 15.

Proviſiones conceſſæ à Papa, prævalent-ne ſemper iis, quæ ab Ordinario proficiſcuntur? tom. 3. v. *Reſignatio*, caſ. 3.

Proviſiones Curæ in Curia Romana obtentæ ſunt-ne irritæ ac nullæ, cum Parochus proviſus non callet linguam illius Regionis, in qua Cura ſita eſt? tom. 3. v. *Parochus*, caſ. 11.

An omnis Proviſio, ſive à Papa ſive ab Ordinario conceſſa, publicari debet ſumtione poſſeſſionis certo quodam tempore? tom. 3. v. *Reſignatio*, caſ. 10.

Proviſiones Romæ obtentæ cum hac clauſula: *Et cum abſolutione à cenſuris ad effectum*, ſunt-ne canonicæ, ſive impetrans ligatus ſit excommunicatione majori lata à jure, ſive ab homine? tom. 2. v. *Excommunicatio*, caſ. 56.

Proviſiones obtentæ ab iis, qui ſunt in Cenſuris aut in irregularitate, ſunt-ne irritæ ac nullæ? tom. 3. v. *Proviſio Beneficiaria*, caſ. 17 & 18. & tom. 3. v. *Permutatio*, caſ. 7.

Poteſt-e[illegible] am valida & canonica ſpectari Proviſio Prioratus ſimplicis, obtenta ab Acolytho, qui poſtquam duxit in matrimonium, nullam obtinuit diſpenſationem irregularitatis, in quam incidit? tom. 3. v. *Proviſio Beneficiaria*, caſ. 10.

Collator poteſt-ne Proviſionem Beneficii, quam expedivit pro Eccleſiaſtico ſupprimere, & aliam pro alio expedire? tom. 1. v. *Collatio*, caſ. 7. & 8.

Proviſiones Beneficii Regularis obtentæ à Sæculari, ſunt-ne canonicæ? tom. 3. v. *Proviſio Beneficiaria*, caſ. 14 & tom. 3. v. *Poſſeſſio*, caſ. 3.

Proviſiones Beneficii petitæ & obtentæ, ſub clauſula, quam exequi animus non eſt, ſunt-ne irritæ ac nullæ? tom. 3. v. *Proviſio Beneficiaria*, caſ. 16.

Proviſiones Beneficii, in forma commiſſoria, ſunt-ne veræ Proviſiones? Extinguuntur-ne Irregularitate? tom. 3. v. *Reſignatio*, caſ. 5.

Sunt-ne varii generis Beneficiorum Proviſiones? tom. 1. v. *Collator*, caſ. 6.

Proviſio in Forma Commiſſoria ſupponit-ne approbationem Epiſcopi? *ibid.*

Proviſiones in forma gratioſa diſpenſant-ne in Gallia Beneficiarios, quominus ſeſe Epiſcopo exhibere opus habeant? tom. 1. v. *Collatio*, caſ. 6.

Proviſiones Beneficiorum in forma gratioſa conceduntur-ne Romæ omnis generis Perſonis? Poſſunt-ne obtineri, quin Epiſcopus impetranti dederit atteſtationem vitæ ac morum? tom. 2. v. *Examen*, caſ. 1.

Reſignans poteſt-ne per aliquod tempus retinere Proviſiones Beneficii, quod reſignavit, aut illud nonniſi ſub hac conditione reſignare? Quænam eſt quoad iſtud Galliæ Juriſprudentia? tom. 1. v. *Beneficiarius*, caſ. 6.

Cum Ordinarius confert Beneficium ex devoluto, an Proviſiones, ut ſint validæ, neceſſariò mentionem facere debent Juris Devoluti? tom. 1. v. *Collatio*, caſ. 4. & 6.

Eſt-ne opus nova Proviſione, ut quis per regreſſum redire poſſit in Beneficii ſui poſſeſſionem? tom. 3. v. *Regreſſus*, caſ. 1.

Poſſeſſio triennalis ratas-ne facit Proviſiones, quæ nullæ reipſa erant? tom. 3. v. *Reſignatio*, caſ. 8.

Proviſiones Beneficiorum debent-ne inſinuari? Quonam in loco & quo tempore fieri iſtud debet? tom. 2. v. *Inſinuatio*, caſ. 2.

PROXIMUS.

Qui mala apprecantur proximo, aut qui gaudent, cum illi aliquid accidit adverſi, ſunt-ne ſemper peccati rei? tom. 1. v. *Deſiderium*, caſ. 1.

Poteſt-ne aliquando triſtitia alicui afferri ex bono, quod proximo obtingit? tom. 2. v. *Invidia*, caſ. 1. & 3.

PSALMUS.

Quibus occupari debet animus cantando Pſalmos? tom. 1. v. *Attentio*, caſ. 1.

PUBERTAS.

Quanam ætate adoleſcentes & adoleſcentulæ puberes fiunt? tom. 3. v. *Impedimentum Impotentiæ*, caſ. 10.

Numerus annorum an in hac materia rem conficit, quando agitur de matrimonio? tom. 2. v. *Matrimonium* 2. caſ. 1.

Matrimonium puberis cum impubere eſt-ne indiſſolubile quoad ligamen? *ibid.* caſ. 2.

PUBLICATIO.

Defectus Publicationis in certo quodam tempore reddit-ne indulgentiarum Diplomata irrita ac nulla? tom. 2. v. *Indulgentia*, caſ. 3.

Publicatio Matrimonii, *vide* DENUNTIATIO MATRIMONII.

PUNCTATOR.

Punctatores tenentur-ne, ſub pœna Reſtitutionis, notare Canonicos choro abſentes? tom. 1. v. *Canonicus*, caſ. 15.

PUPILLUS.

Vide INFANS.

Q.

QUADRAGESIMA SACRA.

Eſt-ne obligatio ex parte tantum jejunare in Quadrageſima ſacra, ſi non liceat omnino jejunare? tom. 2. v. *Officium Breviarii*, caſ. 26.

QUÆSTIO vel TORMENTUM.

An ii, qui ad ſe liberandum à Tormentis quæſtionis faſſi ſunt aliquod crimen, quod non commiſerunt, abſolvendi ſunt licèt retractare nolint, quod faſſi ſunt? tom. 1. v. *Accuſatus*, caſ. 8.

QUÆSTIONUM TABULARIUS.

Quæſtionum Tabularii cenſentur-ne in Gallia Irregulares eſſe? tom. 2. v. *Irregularitas*, caſ. 60.

QUALITAS.

Error Qualitatis Perſonarum reddit-ne Matrimonium irritum ac nullum? tom. 2. v. *Matrimonium* 1. caſ. 16.

R.

RABIES.

An ſine peccato animal aliquod ferro ignito in capite notari poteſt, ad præſervandum illud à Rabie? tom. 3. v. *Superſtitio*, caſ. 1.

Panis benedictus poteſt-ne animal aliquod à rabie curare? *ibid.* caſ. 5.

RAPINA.

Rapinæ, quas milites capiunt in bello, an ad illos pertinent jure meritò? Peccant-ne prædando avaritia ducti? tom. 1. v. *Bellum*, caſ. 4.

RAPTUS.

Raptûs crimen poteſt-ne præſcribere? Quot requiruntur anni ad præſcribendum in hac materia? tom. 2. v. *Matrimonium* 3. caſ. 14.

Raptus eſt-ne impedimentum dirimens, cum Puella conſenſit ut raperetur? tom. 2. v. *Impedimentum Raptûs*, caſ. 1.

Raptus ſeductionis eſt-ne impedimentum dirimens? Quid intelligitur per raptum ſeductionis? Eccleſia & Principes ſtatuerunt-ne quaſdam pœnas in Raptores? *ibid.* caſ. 2.

Sponſus, qui Deſponſatam ſuam ſine ipſius conſenſu raptu auſert, ut illam in matrimonium ducat, eſt-ne raptûs reus? Peccat-ne hoc faciendo? Ejus matrimonium eſt-ne validum? *ibid.* caſ. 3.

Sublatio filiæ majoris, quæ conſentit in ſublationem ſuam, cenſetur-ne eſſe raptus? Matrimonium cum ea contractum eſt-ne irritum ac nullum? *ibid.* caſ. 4.

Sublatio minoris à Muliere facta, eſt-ne verus raptus? Reddit-ne matrimonium irritum ac nullum in foro interiori? Quænam eſt quoad iſtud Galliæ Juriſprudentia? *ibid.* caſ. 5.

Raptus Deſponſatæ alterius eſt-ne impedimentum impediens? tom. 2. v. *Impedimenta Impedientia*, caſ. 1.

RECONCILIATIO.

Reconciliatio, ut ſit vera, debet-ne eſſe interna & externa? Exigitur-ne, ut deſiſtatur à litibus proſequendis, pro qualicunque cauſa fuerint ſuſceptæ? tom. 1. v. *Charitas*, caſ. 6.

Denegatio reconciliationis cum inimico, eſt-ne cauſa ſufficiens, cur tali differatur aut denegatur abſolutio? Eſt-ne facile diſcernere, ad quid unuſquiſque teneatur in hac materia? tom. 1. v. *Abſolutio*, caſ. 13.

Reconciliatio Eccleſiæ eſt-ne ſemper eadem, ſive Eccleſia prius fuerit benedicta ſive conſecrata? Quis ejus eſt Miniſter? Efficitur-ne ſola celebratione Miſſæ? tom. 1. v. *Eccleſia*, caſ. 6. & 17.

RECUPERANDORUM BONORUM JUS.

Rex habet-ne perpetuum Jus recuperandorum eorum, quæ in certis quibuſdam caſibus de ipſius dominio præſcribuntur? tom. 3. v. *Præſcriptio*, caſ. 15.

Contractua venditionis cum faculrate addita recuperandi boni, eſt-ne licitus? Sunt-ne quædam conditiones neceſſariæ ad illum licitum teddendum? tom. 3. v. *Venditio*, caſ. 45.

Contractus venditionis cum ſtipulata facultate de jure recuperandæ rei, eſt-ne uſurarius, cum venditor ſtipulatur emptori aliquod lucrum? *ibid.* caſ. 46 & tom. 3. v. *Uſura*, caſ 5.

Cum venditor renuntiavit juri recuperandæ rei venditæ, an aliqua ipſi debetur damni reparatio? tom. 3. v. *Venditio*, caſ. 47.

Eſt-ne obligatio reſtituendi venditori, qui ſibi reſervavit jus recuperandæ rei venditæ, fructus perceptos à die factæ poſtulationis? *ibid.* caſ. 48.

REDBESTIA.

Quid eſt contractus Redbeſtiæ? Contractus iſte eſt-ne uſurarius? tom. 3. v. *Societas*, caſ. 19.

REDHIBITIO.

Vide hujus vocis Proœmium.

Emtor tenetur-ne ad quandam damni reparationem erga venditorem redhibitionis jure utentem eo quòd neceſſarias reparationes rei emtæ omiſit, aut propter deterioratorem illius? Qui redhibitionis jure utitur tenetur-ne emtori ratio-nem habere ſumptuum neceſſariorum? tom. 3. v. *Redhibitio*, caſ. 2.

Dominus poteſt-ne uti ſuo jure redhibitionis feudalis in favorem amici? *ibid.* caſ. 1. & 3.

Licet-ne facere permutationem ſimulatam ad fruſtrandum aliquem jure redhibitionis? Qui illud facit tenetur-ne ad reſtitutionem? An omnes qui jure redhibitionis gaudent, eo æqualiter gaudent? Conſuetudines ſunt-ne quoad iſtud differentes? tom. 2. v. *Laudemia & Venditiones*, caſ. 2.

Redhibitio habet-ne locum reſpectu equorum, cum venditor illorum ignorat defectus? tom. 3. v. *Venditio*, caſ. 26.

Tempus redhibitionis eſt-ne in omnibus conſuetudinibus idem? tom. 3. v. *Venditio*, caſ. 26.

Quandonam redhibitio incipit locum habere? Habet-ne locum in venditionibus factia in foro judiciali? *ibid.* caſ. 32.

REFORMATIO.

Abbatiſſæ tenentur-ne ad obſervandam Reformationem, cum tranſlatæ ſunt ab una Abbatia in aliam, ubi viget? tom. 1. v. *Abbatiſſa*, caſ. 7.

Tenentur-ne Reformationem introducere, ſi poſſint? tom. 3. v. *Religioſus*, caſ. 33.

REGALIA.

Regalia continuat-ne reſpectu alicujus Epiſcopatus, uſque dum novus Epiſcopus in propriâ perſonâ fidelitatis juramentum præſtiterit Regi ipſimet, idque regeſtum fuerit in rationum fiſci Curia? tom. 2. v. *Juramentum fidelitatis*, caſ. 1.

Rex Galliæ poteſt-ne vi Regaliæ admittere reſignationes quæ fiunt in favorem? tom. 3. v. *Reſignatio*, caſ. 1. & 3.

Papa poteſt-ne prævenire Regem in collatione Beneficiorum, quæ ſunt in Regalia? *ibid.*

Ætas ſeptem annorum ſufficit-ne in Gallia reſpectu Præbendarum collatarum jure Regaliæ? tom. 1. v. *Canonicus*, caſ. 2.

An nonniſi Parlamentum Pariſienſe cognoſcit de cauſis Regaliam Spectantibus? tom. 1. v. *Clericus*, caſ. 4.

REGENTES COLLEGIORUM.

Gymnaſyarchæ poſſunt-ne à Claſſium Moderatoribus quædam recipere muneta, dando ipſis Cathedram ſuam Scholarem? tom. 2. v. *Gymnaſiarcha*, caſ. 2. & tom. 3. v. *Convictus* ſeu *Burſa Collegii*, caſ. 1.

REGES & PRINCIPES.

Regum & Principum Authoritas in bona ſuorum ſubditorum, extenditur-ne eò uſque ut poſſint ipſos iis ſine ratione & cauſa privare? tom. 3. v. *Præſcriptio*, caſ. 16.

Reges & Principes poſſunt-ne Judæos privare bonis uſurariis, quæ acquiſiverunt? tom. 2. v. *Judæus*, caſ. 1.

Poſſunt-ne illa in uſum ſuum aut fiſcum convertere vi ſententiarum à ſuis Judicibus latarum? *ibid.* caſ 2.

Reges & Principes poſſunt-ne accipere munera, quæ ipſis offerunt Judæi, ut eorum protectionem ſibi concilient? *ibid.* caſ. 3.

Reges & Principes poſſunt-ne alienare, quæ ad Patrimonium ſuum pertinent? tom. 3. v *Præſcriptio*, caſ. 15.

Habent-ne perpetuum jus redhibitionis eorum, quæ reſpectu ipſorum Patrimonii præſcriberentur, *ibid.*

Principes Laici & Eccleſiaſtici qui leges condunt ſupplicium minitantes, ſunt-ne irregulares? tom. 2. v. *Irregularitas*, caſ. 54. & 65. & tom. 2. v. *Officialis*, caſ. 2.

An ſoli Reges & Principes gratiam reis exhibere poſſunt? tom 2. v. *Judex*, caſ 6.

REGNICOLA.

An ſoli Regnicolæ poſſidere in Gallia poſſunt Beneficia? tom. 1. v. *Devolutum*, caſ. 2.

REGRESSUS.

Vide hujus vocis Proœmium

Regreſſus eſt-ne naturâ ſuâ odioſus & contrarius ſacris Canonibus? Eſt-ne in uſu in Gallia, & quibuſnam in circumſtantiis? tom. 3. v. *Regreſſus*, caſ. 1.

Ut aliquis in Beneficium redire poſſit per regreſſum indiget-ne novis proviſionibus? *ibid.*

Regreſſus habet-ne locum reſpectu Beneficii permutati cum alio, cujus Titularis poſtea fuit evictus? Quinam ſunt Galliæ uſus quoad iſtud? *ibid.* caſ. 2.

Regreſſus habet-ne locum, cum quis compermutanti ceſſit penſionem conſtitutam, ſuper Beneficio, cum quo ſuum permutavit? *ibid.* caſ. 3.

Regreſſus habet-ne locum in defectu ſolutionis compermutantis? Quinam ſunt Galliæ uſus quoad iſtud? *ibid.* caſ. 4.

Ii, quorum Profeſſio Religioſa declarata eſt nulla, poſſunt-ne regreſſu redire in ſuorum Beneficiorum poſſeſſionem? *ibid.* caſ. 5.

Poſſeſſio triennalis eſt-ne obſtaculum Regreſſui, *ibid.*

REGULÆ MONASTICÆ.

An quicquid in Regulis Ordinis alicujus Regularis continetur, ſub forma præcepti poſitum eſt? tom. 3. v. *Religioſus*, caſ. 4. & 5.

Omiſſio obſervationum Regularium eſt-ne ſemper peccatum mortale? *ibid.*

Superiores Regulares poſſunt-ne diſpenſare ſuos Religioſos, ab aliquibus Regulæ articulis? tom. 1. v. *Diſpenſatio Votorum Religionis*, caſ. 1.

REGULA DE INFIRMIS RESIGNANTIBUS.

Quid eſt regula de infirmis reſignantibus, Curiæ Romanæ, & in quo conſiſtit? tom. 3. v. *Reſignatio*, caſ. 3.

Admittitur-ne in Gallia Romanæ Curiæ clauſula derogationis huic regulæ? *ibid.*

Quandonam introducta fuit Romæ? *ibid.*

Uſus hujus derogationis habet-ne locum in præjudicium Graduatorum, in permutationibus ſicut in ſimplicibus reſignationibus in favorem? Iſta derogatio habet-ne locum, adverſus Induiti Cardinalium, adverſus Equites Religioſos ac adverſus Patronos Laicos? *ibidem.*

Quotnam habere debet conditiones regula de infirmis reſignantibus? *ibid.*

Viginti dies, de quibus loquitur hæc regula; ſunt-ne numerandi à die datæ procurationis ad reſignandum, an verò à die, qua admiſſa fuit? *ibidem.*

Collatores Ordinarii ſunt-ne ſubjecti huic regulæ? *ibid.*

Quotnam ejuſmodi regularum uſu vigent in Gallia? v. *Præfationem.*

REGULARIS.

Pluralitas Beneficiorum eſt-ne Regularibus prohibita? tom. 3. v. *Penſio Eccleſiaſtica*, caſ. 18.

Regulares poſſunt-ne ad Ordinarium appellare à ſententia lata adverſus ipſos à Superioribus ſuis? tom. 1. v. *Appellatio*, caſ. 3.

Confeſſio, quàm faciunt Sacerdoti Sæculari in fraudem juriſdictionis ſuorum Superiorum, eſt-ne nulla? tom. v. *Confeſſio*, caſ 14.

Regulares poſſunt-ne Sæcularium confeſſiones audire ſine approbatione Epiſcopi? tom. 1. v. *Approbatio*, caſ 10. 15. & 20.

Comprehenduntur-ne in caſibus, quos Epiſcopi ſibi reſervant? tom 1. v. *Caſus reſervati*, caſ. 33.

Qui immediatè dependent à Papa ſunt-ne ſubjecti caſibus ab Ordinario reſervatis? *ibid* caſ. 38.

Regulares poſſunt-ne validè ac licitè in alienâ Diœceſi audire confeſſiones illorum, qui ſunt ex Diœceſibus, pro quibus ſunt approbati? tom. 1. v. *Confeſſio*, caſ. 11.

Regulares poſſunt-ne tempore Paſchatis validè excipere confeſſiones? *ibid.* caſ. 34. & tom. 1. v. *Caſus reſervati*, caſ. 28.

Epiſcopi poſſunt-ne pro arbitrio revocare approbationem Regularibus ad confeſſiones audiendas datam? *ibid.*

Epiſcopis competit-ne jus Regulares examinandi, antequam eos approbent, *ibid.*

Superiores Regulares poſſunt-ne Confeſſariis ſuorum Monaſteriorum denegare permiſſionem abſolvendi Religioſos à Caſibus Reſervatis? An non obſtante ipſorum prohibitione ulterius progredi poſſint Confeſſarii? tom. v *Parochus*, caſ. 9.

Regularium privilegia pro Confeſſionibus fuerunt-ne revocata à Concilio Tridentino? tom. 1. v. *Caſus Reſervati*, caſ. 5.

Regularis in voluntariam pollutionem lapſus, poteſt-ne ſacramentaliter abſolvi ab ordinario Monaſterii Confeſſario? Si tantum de tactibus impudicis ſecum aut cum muliere citrà pollutionem habitis, ageretur, poſſet-ne ab eodem abſolvi? *ibid.* caſ. 31.

Prælati Regulares poſſunt-ne ſuis Religioſis dare Literas dimiſſorias? Quaſnam hâc in re obſervare debent regulas? tom. 1. v. *Dimiſſoriæ Literæ*, caſ. 5.

REHABILITATIO.

Vide hujus Vocis Proœmium.

Eſt-ne neceſſarium ut matrimonium rehabilitetur ſive impedimentum ſit occultum ſive publicum? tom. 2. v. *Impedimentum impotentiæ*, caſ. 12.

Eſt-ne neceſſarium rehabilitare matrimonium hæreticorum? tom. 2. v. *Impedimentum Clandeſtinitatis*, caſ. 23. & tom 2. v. *Matrimonium*, caſ. 1. & ſeqq.

RELIGIO

Vide hujus Vocis Proœmium.

Chriſtiani tenentur-ne ſemper ad declarandam Religionem Catholicam, quam profitentur? tom. 3. v. *Religio*, caſ. 1.

Cum juridicè interrogantur de Religione ſua, tenentur-ne illam confiteri, quamvis hoc faciendo periculum amittendæ vitæ adirent? Poſſunt-ne in ſuis reſponſionibus uti æquivocis? Poteſt-ne aliquis tuta conſcientia revelare Chriſtianos, qui latent in aliqua regione, aut promittere, ſe illos non amplius inſtruere velle? *ibid.* caſ. 3. & tom. 3. v. *Peccatum*, caſ. 10. & tom. 3. v. *Prædicare*, caſ. 6. & tom. 6. v. *Irregularitas*, caſ. 2.

Licet-ne certas quaſdam veſtes ſumere ſimiles iis, quibus utuntur Miniſtri hæretici, ad evitandas hoc modo perſecutiones? tom. 3. v. *Religio*, caſ. 2.

Eſt-ne unicuique liberum communicare cum infidelibus in iis, quæ concernunt Religionem? tom. 2. v. *Infidelis*, caſ. 2.

RELIGIO MONASTICA.

Parentes tenentur-ne ſuis infantibus dotem aliquam largiri, cum ingrediuntur Religionem? tom. 1 v. *Dos*, caſ. 6

Ingreſſus in Religionem reddit-ne caducum legatum, quod conſtitutum eſt pro dote ad matrimonium? tom. 2. v. *Legatum*, caſ. 61.

Infan.

Infantes poſſunt-ne Religionem amplecti invitis ſuis Cognatis, quodcunque inde naſcatur ſcandalum ? tom. 3. v. *Scandalum*, caſ. 6. & tom. 2. v. *Obedientia*, caſ. 14.

Poteſt-ne pro pœnitentia injungi alicui, ut ingrediatur Religionem ? tom. 3. v. *Pœnitentia injuncta*, caſ. 9.

Superiores, qui ad Profeſſionem admittunt Perſonas, quas ſciunt non niſi invitas ampleaas fuiſſe Religionem, ſunt-ne excommunicati ? tom. 1. v. *Abbatiſſa*, caſ. 9.

Confeſſarius debet-ne permittere, ut amplectatur Religionem ſponſus, qui promiſſo matrimonio deſhoneſtavit ſuam Deſponſatam ? tom. 3. v. *Sponſalia*, caſ. 42. & tom. 2. v. *Fornicatio*, caſ. 6.

Qui ligatus eſt ſimplici Religionis voto, poteſt-ne ſe diſpenſare à ducenda puella, quam promiſſo matrimonio ſeduxit ? *ibid.*

Jus conceditur-ne aliquod deliberandi tempus illi ex conjugibus, qui ante conſummatum matrimonium amplecti vult Religionem ? tom. 1. v. *Debitum conjugale*, caſ. 26. & tom. 2. v. *Impedimentum Voti*, caſ. 8. 9. 10. & 11.

Mulier, quæ conſentit in Ordinationem ſui Mariti, tenetur-ne Religionem ingredi ? tom. 3. v. *Votum*, caſ. 36.

Poteſt-ne aliqu a propria ſua authoritate ſua vota commutare in votum Religionis ? tom. 1. v. *Diſpenſatio Votorum in genere*, *ibid.* caſ. 2.

Epiſcopi poſſunt-ne diſpenſare Religioſam à voto in alium Ordinem intrandi ? *ibid.* caſ. 10.

Poteſt-ne aliquis ſe ab illo voto diſpenſandum curare ſine legitima cauſa ? *ibid.* caſ. 11.

Qui votum emiſit ingrediendi in Religionem, fit-ne ab eo liber ingrediendo aliquam Congregationem, ex qua liberum eſt egredi ? tom. 3. v. *Votum*, caſ. 27.

Votum, quod quis facit, ingrediendi in Monaſterium, cujus non ſatis cognoſcit regulam, eſt-ne validum ? Infirmitas ſuperveniens ante vel poſt matrimonium contractum in præjudicium talis voti, ſufficit-ne ad diſpenſandum de illo ? Confeſſarii poſſunt-ne ejuſmodi Vota in alia commutare ? *ibid.* caſ. 27 & 34.

Epiſcopatus diſpenſat-ne à Voto facto de amplectenda Religione ? tom. 2. v. *Epiſcopus*, caſ. 9.

RELIGIOSUS.

Vide hujus vocis Proœmium.

Poteſt-ne aliquis Religioſum ſtatum amplecti in præjudicium educationis ſuorum infantum ? & opitulationis, quam Patri ſuo debet ac Matri ? tom. 3. v. *Religioſus*, caſ. 1. & 2.

Poteſt-ne quis Religioſum ſe facere antequam debita ſua ſolverit ? *ibid.*

Religioſi ſunt-ne exemti à ſolvendis debitis poſtquam Profeſſionem emiſerunt ? tom. 1. v. *Debitum*, caſ. 21.

Poſſunt-ne remittere debita ſuis creditoribus ? tom. 3. v. *Reſtitutio*, caſ. 119.

Omiſſio obſervationum exteriorum Regulæ reddit-ne ſemper Religioſos peccati mortalis reos ? Quandonam peccatum ipſorum in hoc veniale tantum eſt ? tom. 3. v. *Religioſus*, caſ. 4. & 5.

Religioſi, qui carnibus abſtinent, poſſunt-ne veſci carne, cum abſtinentia non eſt præceptum formale Regulæ ? *ibid.* caſ. 6.

Religioſi Profeſſi infra annum vigeſimum primum, obligantur-ne ad jejunia Eccleſiæ & Regulæ ſuæ, ſub pœna peccati ? tom. 2. v. *Jejunium*, caſ. 2. & 3.

Poſſunt-ne ſe diſpenſare à recitatione Breviarii, cum utiliter pro Eccleſia occupati ſunt ? tom. 3. v. *Religioſus*, caſ. 7. & tom. 2. v. *Officium Breviarii*, caſ. 9. & 10.

Religioſi poſſunt-ne ex ſpiritu charitatis ſe immiſcere rebus temporalibus aliorum ? tom. 3. v. *Religioſus*, caſ. 8.

Religioſi committunt-ne aliquando ſimplici omiſſione duplex peccatum, quod in Confeſſione aperire teneantur ? tom. 3. v. *Peccatum*, caſ. 7.

Religioſi ſemper-ne ad ſtricti fuerunt ad Cælibatum ? Habuerunt-ne olim proprietatem ſuorum bonorum ? Quis hanc ipſis abſtulit ? tom. 1. v. *Diſpenſatio Matrimonii*, caſ. 2.

Cælibatus & incapacitas poſſidendi aliquid proprii, an nonniſi jure Eccleſiaſtico ipſorum ſtatui adhæret ? Papa poteſt-ne illos hoc reſpectu diſpenſare ? *ibid.*

Eccleſia decrevit-ne quaſdam pœnas adverſus Religioſos reos peccati proprietatis ? tom. 1. v. *Depoſitum*, caſ. 21.

Religioſi poſſunt-ne poſſidere Penſiones vi diſpenſationum à ſuis Superioribus obtentarum ? tom. 3. v. *Simonia*, caſ. 22. & tom. 1. v. *Diſpenſatio Votorum Religionis*, caſ. 3.

Religioſi poſſunt-ne diſponere de Penſione uſufructuaria pro ſuis neceſſitatibus privatis, ſine permiſſione Superiorum ſuorum ? tom. 3. v. *Religioſus*, caſ. 9.

Poſſunt-ne ſola authoritate ſua cedere ſuas Penſiones cognatis ? *ibid.* caſ. 10.

Cum Communitatis pecuniam in manibus ſula ac ſub adminiſtratione ſua habent, poſſunt-ne eam adhibere ad ſuas neceſſitates, quando Superiores negligunt aut recuſant iis proſpicere ? *ibid.* caſ. 11.

Poſſunt-ne inſciis Superioribus aliquam pecuniam ſervare, quam adhibita parcimonia congeſſerunt ? *ibid.* caſ. 11. & tom. 3. v. *Votum*, caſ. 32.

Eſt-ne culpandus peccati proprietatis & puniendus talis, Religioſus Sæcularium Confeſſor, apud quem poſt mortem reperitur ſumma quædam pecuniæ ? Quemnam in uſum convertenda eſt illa pecunia ? tom. 3. v. *Religioſus*, caſ. 15.

Religioſi poſſunt-ne teſtari morientes ? Ipſorum Superiores poſſunt-ne ad hoc ipſis libertatem concedere ? *ibid.* caſ. 14. & tom. 3. v. *Teſtamentum*, caſ. 4.

Religioſi poſſunt-ne eſſe Executores Teſtamentorum ? tom. 3. v. *Teſtamentum*, caſ. 32.

Poſſunt-ne quaſdam facere donationes ? tom. 1. v. *Donatio*, caſ. 16.

Religioſi, qui ad Epiſcopatum pervenerunt, poſſunt-ne teſtari ? tom. 2. v. *Epiſcopus*, caſ. 7.

Poſſunt-ne diſponere de ſuis bonis in favorem ſuorum Monaſteriorum ? tom. 2. v. *Hæres*, caſ. 11.

Religioſi, qui ad Epiſcopatûs Dignitatem evehuntur, ſunt-ne à ſuis Votis & ab obſervatione ſuæ Regulæ diſpenſati ? tom. 2. v. *Epiſcopus*, caſ. 6.

Tenentur-ne obedientiam præſtare Veteribus ſuis Superioribus Regularibus ? An eadem eſſet ratio, ſi facti eſſent tantummodo Prælati Regulares ? *ibid.* caſ. 7.

Religioſi ſemper-ne tenentur introducere Reformationem in ſua Monaſteria, quoad licet ? tom. 3. v. *Religioſus*, caſ. 33.

Conventio, quam Religioſi non Reformati faciunt cum Reformatis, quod nonniſi certis quibuſdam diebus aſſuturi ſint Officio, & quod ſint accepturi Proceſſionem eos ubique ſequentem, eſt-ne legitima ? *ibidem* caſ. 34. & tom. 3. v. *Penſio*, caſ. 18.

Religioſi poſſunt-ne ſcholam tenere, aut in Diœceſi aliena mendicare ſine Ordinarii permiſſu ? tom. 3. v. *Religioſus*, caſ. 35.

Religioſi habent-ne opus titulo Eccleſiaſtico ad ſuſcipiendos ſacros Ordines ? tom. 3. v. *Titulus Clericalis*, caſ. 7.

Poſſunt-ne ordinari vi ſolarum literarum Dimiſſoriarum Superiorum ſuorum ? tom. 2. v. *Ordines*, caſ. 34.

Religioſi poſſunt-ne eſſe Patrini ? [illegible] caſ. 3.

Cum in caſu neceſſitatis ſæcularibus extremam Unctionem conferunt, incidunt-ne in Excommunicationem ? tom. 3. v. *Religioſus*, caſ. 19.

Poſſunt-ne in ſuis Eccleſiis Venerabile exponere ſine Epiſcopi conſenſu ? *ibid.* caſ. 20.

Epiſcopi poſſunt-ne Religioſos diſpenſare de bigamia ad effectum recipiendi ſacros Ordines ? Sunt-ne in hoc uſu in Gallia ? tom. 1. v. *Diſpenſatio Irregularitatis*, caſ. 33.

Indulgentiæ conceſſæ Religioſis cujuſdam Domûs, extenduntur-ne ad Religioſos quoque exteros ejuſdem Ordinis ? tom. 2. v. *Indulgentia*, caſ. 11.

Religioſi exemti à Juriſdictione Epiſcopi, tenentur-ne ad ſervanda Jejunia, Dies Feſtos, & interdicta lata ab ipſo ? tom. 2. v. *Jejunium*. caſ. *Rodolphus*.

Poſſunt-ne ſibi proſpicere querimoniis adverſus Conſtitutionem Epiſcopi, qui directè ipſos petit in ſuis Privilegiis exemtionis ? tom. 2. v. *Epiſcopus*, caſ. 11.

Qui extra ſuum ſunt Monaſterium, ſunt-ne Juriſdictioni Epiſcopi ſubditi ? tom. 2. v. *Eques Religioſus*, caſ. 6. & 7.

Qui à Communitate aut Capitulo ſui Ordinis generali deputati ſunt, tenentur-ne literas ſuæ poteſtatis creditas exhibere ? tom. 2. v. *Deputatio*, caſ. 2.

Qui approbati ſunt ab Ordinario, poſſunt-ne confiteri in & extra Monaſterium ſine Superiorum ſuorum permiſſione ? tom. 1. v. *Approbatio*, caſ. 17.

Religioſi, qui tempore Jubilæi confitentur ſuis Confeſſariis ordinariis non approbatis ab Epiſcopo, conſequuntur-ne Jubilæum ? tom. 2. v. *Jubilæum*, caſ. 7.

Qui introducunt mulieres in ſua Monaſteria, incidunt-ne in quaſdam pœnas Canonicas ? tom. 2. v. *Excommunicatio*, caſ. 46.

Qui malè tractant Religioſum, incurrunt-ne Excommunicationem ? Quando ipſimet Religioſi ſe invicem malè tractant facto, ſunt-ne excommunicati, & ad quem recurrere debent, ut ab illa reſtituantur ? *ibid.* caſ. 45. & 48.

Qui reclamarunt ſuis Votis, & ab ipſis abſoluti ſunt formulis requiſitis, fiunt-ne capaces adeundarum omnium ſucceſſionum præſentium & futurarum ? tom. 2. v. *Hæres*, caſ. 13.

Si aliquis, ut eo facilius obtineat diſpenſationem, veſtes Religioſas pro aliquot diebus deponit, & in ſupplicatione allegat Apoſtaſiæ cauſam, an diſpenſatio valida eſt ? tom. 1. v. *Diſpenſatio Votorum Religionis*, caſ. 4.

Qui exit è Monaſterio, nec in aliud ſe recipit, incidit-ne in Apoſtaſiam, licèt ſemper utatur veſte Religioſa ? tom. 3. v. *Religioſus*, caſ. 31.

Religioſi poſſunt-ne inter ſe exhibere in Theatro ſacras quaſdam hiſtorias, eumque in finem uti veſtibus Comœdorum ? tom. 1. v. *Comœdia*, caſ. 4.

Poſſunt-ne ſollicitare pro Superioritate ? Qui ſua in ipſorum gratiam ferunt ſuffragia, peccant-ne ? Si emant ſuffragia, incidunt-ne in pœnas contra Simoniacos decretas ? tom. 3. v. *Religioſus*, caſ. 17. & tom. 3. v. *Simonia*, caſ. 46.

Poſſunt-ne convenire inter ſe de dandis ſibi invicem ſuffragiis ſuis ad perveniendum ad certa quædam munera ? tom. 3. v. *Religioſus*, caſ. 18.

Religioſi Curati poſſunt-ne diſponere de reditibus ſuorum Beneficiorum, abſque Superiorum permiſſione ? *ibid.* caſ. 13. & 16.

Qui Curati ſunt alicujus Parœciæ unitæ Monaſterio exemto à Juriſdictione Epiſcopali, ſunt-ne pariter ab ea exemti ? *ibid.* caſ. 24.

Religioſi Beneficiati ſimplices tenentur-ne ad reſidentiam ? Superiores poſſunt-ne illos ad reſidentiam cogere ? tom. 3. v. *Reſidentia Canonicorum*, caſ. 11. & tom. 3. v. *Votum*, caſ. 33.

Abbates poſſunt-ne ipſos reſtituere à Cenſuria & Irregularitate ? tom. 1. v. *Diſpenſatio Irregularitatis*, caſ. 17.

Poſſunt-ne examinare ſuos Novitios, aut permittere ſuis Religioſis, in aliud tranſire Monaſterium ſine Ordinarii conſenſu ? tom. 3. v. *Religioſa*, caſ. 16.

Religioſus, Provincialis ſui Ordinis, poteſt-ne unum ex ſuis Religioſis excommunicare ? tom. 2. v. *Excommunicatio*, caſ. 15.

Religioſus, qui, ut ad recreationem aut ex ſimplici animi levitate alacrius currere poſſit, ſuam deponit Ordinis veſtem, cenſetur-ne propterea excommunicatus ? *ibid.* caſ. 49.

Religioſi, qui arma capiunt pro defenſione ſuæ vitæ & ſuæ Patriæ ſunt-ne Irregulares ? tom. 2. v. *Irregularitas*, caſ. 23. & 26.

Epiſcopi habent-ne jus puniendi Religioſos vagabundos ? tom. 3. v. *Religioſus*, caſ. 25.

Religioſus, qui incidit in gravem culpam, poteſt-ne ejici è Monaſterio, licèt offerat pœnitentiam ejus agere ? *ibid.* caſ. 21.

Tenetur-ne ſeſe ſubmittere ſententiæ juſtè adverſus ipſum à Communitate latæ ? Poteſt-ne aufugere data occaſione ? Peccat-ne gerendo veſtem ſæcularem, poſtquam privatus eſt veſti Regulari ? *ibidem* caſ. 22.

An quilibet Religioſus mendicans, quem formulis requiſitis criminaliter perſequitur Provincialis, appellare poteſt ad Parlamentum, aut Epiſcopi implorare opem, quin incurrat excommunicationem ? *ib.* caſ. 23.

Religioſi, qui in fraudem ſuarum Conſtitutionum provideri ſe curant coram Superioribus Eccleſiaſticis ſæcularibus, peccant-ne & incidunt-ne in excommunicationem ? An ſolus Papa illos ab ea abſolvere valet ? tom. 2. v. *Excommunicatio*, caſ. 50.

Religioſi poſſunt-ne in aliud tranſire Monaſterium, quando ipſorum Superiores injuſtè adverſus ipſos præoccupati ſunt? Indigent-ne permiſſione Superiorum, & iſti poſſunt-ne eam illis concedere? *ibid.* caſ. 27. & 30.

Licet-ne exhortari Religioſum ut Monaſterium ſuum relinquendo intret in aliud magis aut minus auſterum? *ibid.* caſ. 26.

Poſſunt-ne ſub prætextu infirmitatis ex Ordine valde auſtero tranſire in Ordinem minus auſterum? A quonam obtinere debent diſpenſationem ad hoc? *ibid.* caſ. 28.

Poſſunt-ne Monaſterium, in quo ſolutius vivitur, deſerere, ut intrent in aliud Regularius ſed lenius? Habent-ne ad hoc Reſcripto Papali opus? *ibid.* caſ. 29.

Poſſunt-ne exire è Monaſterio ſub prætextu opem ſuis Cognatis ferendi? *ibid.* caſ. 32.

Qui vota nuncuparunt de intrando Monaſterio auſteriori, an ad Papam ſe recipere debent diſpenſationem ab illis Votis obtenturi, cum legitimam habent cauſam iſtud faciendi? tom. 1. v. *Diſpenſatio Votorum Religionis*, caſ. 5.

Qui inſtigavit Religioſum Profeſſum ad egrediendum è Monaſterio ſuo, cui valde erat utilis, tenetur-ne ad quandam reſtitutionem erga Monaſterium iſtud? tom 3. v. *Reſtitutio*, caſ. 206.

Qui aliquem coegit ad ingrediendum Religionem, tenetur-ne ad procuranda media ex illo exeundi? *ibid.* caſ. 211.

RELIGIOSA.

Vide hujus vocis Proœmium.

Religioſæ Chori tenentur-ne ad recitationem Officii Canonici? tom. 3. v. *Religioſa*, caſ. 1.

Religioſa, quæ omnibus donis gaudet neceſſariis ad Superiorem ſeſe gerendam, poteſt-ne quaſdam facere ſollicitationes, ut felici ſucceſſu ad illam Dignitatem perveniat? *ibid.* caſ. 2. & tom. 3. v. *Religioſus*, caſ. 16.

Superioriſſa debet-ne ſuis Religioſis concedere ut mutent Confeſſarium, cum monaſterii ordinarius Confeſſor non placet? tom. 3. v. *Religioſa*, caſ. 3.

Approbatio Prælati Regularis eſt-ne neceſſaria ad validè abſolvendas Religioſas exemptas à Juriſdictione Ordinarii? tom. 1. v. *Approbatio*, caſ. 18.

Approbatio Epiſcopi eſt-ne neceſſaria ad abſolvendas Religioſas exemptas à Juriſdictione Epiſcopali? *ibid.* caſ. 19.

Poteſtas illarum excipiendi Confeſſiones finitur-ne morte ipſius? tom. 1. v. *Caſus Reſervati*, caſ. 13.

An omnes Confeſſarii approbati validè Religioſarum audire poſſunt Confeſſiones? tom. 1. v. *Approbatio*, caſ. 22.

An ſaltem iſtud poſſunt tempore Jubilæi? tom. 1. v. *Confeſſio*, caſ. 17.

Epiſcopus habet-ne jus in Religioſas quæ ſunt in Congregatione? tom. 2. v. *Monaſterium*, caſ. 5.

Religioſæ tenentur-ne ſe conformare novis uſibus in ſuis domibus introductis reſpectu abſtinentiæ ſervandæ diebus Sabbati poſt Nativitatem Domini noſtri? tom. 3. v. *Religioſa*, caſ. 4.

Religioſæ debent-ne cæcam præſtare obedientiam ſententiis ſuorum Confeſſariorum & ſuarum Superioriſſarum? Et quando ſuam præferendam credunt ſententiam, debent-ne id declarare? *ibid.* caſ. 5. & tom. 2. v. *Obedientia*, caſ. 10.

Debent-ne ſe opponere iis quæ in Capitulo ſuo bonæ diſciplinæ contraria aguntur? Poſſunt-ne quoad iſtud conſulere Perſonas exteras? tom. 2. v. *Monaſterium*, caſ. 2.

Superioriſſæ tenentur-ne ſævire in Religioſas, quæ eo quod ipſis denegata fuit permiſſio Monaſterium mutandi, nullis amplius adſunt Communitatis exercitiis? tom. 3. v. *Religioſa*, caſ. 6.

Religioſæ tenentur-ne inſtrui & inquirere in materiam de ſimonia? Poſſunt-ne evitantes de hac edoceri, ſine legitima cauſa exigere ut juxta priſcum ſuorum Monaſteriorum morem dotes ipſis præbeantur? *ibid.* caſ. 8 & tom. 3. v. *Simonia*, caſ. 65.

Receptio alicujus Puellæ ad Profeſſionem tanquam Benefactricis, eſt-ne ſimoniaca? Eſt-ne ſimoniaca, ſi ſub prætextu infirmitatis iſta Puella offerat ſummam ſive dotem haud exiguam? tom. 3. v. *Religioſa*, caſ. 7.

Religioſæ incurrunt-ne excommunicationem ipſo facto, quando ſimoniæ reas ſe conſtituunt? tom. 3. v. *Simonia*, caſ. 49.

Penſiones ſequuntur-ne Religioſas tranſlatas aut ejectas è ſuo Monaſterio? tom. 3. v. *Religioſa*, caſ. 9.

Penſiones ſequuntur-ne illas, cum iſtud in contractu ſtipulatum eſt, An quod excedit Penſionem, in ipſarum eſt diſpenſatione? Cujuſnam eſt Penſionem recipere? *ibid.* caſ. 10.

Religioſæ poſſunt-ne munera accipere & de iis diſponere cum Superioriſſarum ſuarum permiſſione? *ibid.* caſ. 11.

Religioſæ poſſunt-ne ejuſmodi concedere permiſſiones? *Ibidem.*

Religioſæ poſſunt-ne munera largiri majora aut ſaltem minoris momenti? Ii quibus ea largiuntur, tenentur-ne ad Reſtitutionem? *ib.* caſ. 13.

Religioſæ poſſunt-ne cum permiſſione ſuorum Superiorum aut Epiſcopi vendere aut dono dare certa quædam exigua opera quæ faciunt *ibid.* caſ. 12.

Religioſæ poſſunt-ne inducere Beneficiarium, cujus Beneficium à Communitate dependet, ut ipſis concedat ejus reditus, quibus neceſſitatibus quibuſdam ſuis incidentibus proſpiciant, ſacellumque ſui Monaſterii ornent? *ibid.* caſ. 14.

Epiſcopus poteſt-ne omnes ſuæ Diœceſeos Religioſas obligare ad clauſtro ſe continendas? An nihil refert quoad iſtud, ſive regula ipſorum ejus mentionem faciat, ſive non faciat? *ibid.* caſ. 15. & tom. 3. v. *Votum*, caſ. 45.

Superiores tenentur-ne Clauſtrum accuratè obſervare? Poſſunt-ne ejus violationem in quibuſdam occaſionibus diſſimulare? tom. 3. v. *Religioſa*, caſ. 20.

Religioſæ poſſunt-ne pluribus modis ſuum Clauſtri violare votum? tom. 2. v. *Monaſterium*, caſ. 6. 7. 9. & 10.

Epiſcopi poſſunt-ne illos diſpenſare de ſtatutis ſuorum Monaſteriorum? tom. 1. v. *Diſpenſatio Votorum Religionis*, caſ. 2.

Ipſarum Superioriſſæ poſſunt-ne illas ab iis diſpenſare, aut ea in alias obligationes commutare? Poſſunt-ne illa declarare nulla? *ibid.* caſ. 6.

Religioſæ an ut ex uno in aliud tranſire valeant Monaſterium, permiſſione indigent Ordinariorum, quando permiſſionem habent Prælatorum ſuorum Regularium? tom. 3. v. *Religioſa*, caſ. 14.

Poſſunt-ne exigere Monaſterium mutandi licentiam ſub prætextu infirmitatis? Eam-ne ipſis Superiores Regulares aut Sæculares concedere poſſunt? *ibid.* caſ. 18.

Religioſæ, quæ è ſuo Monaſterio egrediuntur ſub prætextibus frivolis, & Superiores qui iſtud illis permittunt, peccant-ne mortaliter? *ibid.* caſ. 19.

Religioſæ Ordinis mitigati poſſunt-ne ſe transferendas curare in Ordinem magis auſterum? Quænam ad hoc requiruntur conditiones? *ibid.* caſ. 17.

Excommunicatio in quam incidunt Religioſæ, quæ ſuum deſerunt Monaſterium, eſt-ne Papæ reſervata? Epiſcopi Galliæ habent-ne jus illas ab ea abſolvendi excommunicatione? tom. 2. v. *Excommunicatio*, caſ. 47.

Religioſa Religioſam percutiens incidit-ne in excommunicationem? *ibid.* caſ. 48.

RELIQUIÆ.

Vide hujus vocis Proœmium.

Licet-ne alicui propria ſua Authoritate privata omnis generis reliquias venerationi fidelium exponere? tom. 3. v. *Reliquiæ*, caſ. 1.

Licet-ne clam ſurripere ex una Eccleſia reliquias quaſdam cum intentione has alii Eccleſiæ tradendi? Eſt-ne obligatio eas reſtituendi? *ibid.* caſ. 4.

Duo Parochi qui invicem litigant de Reliquiis quibuſdam, poſſunt-ne convenire inter ſe, quòd oblationes illarum occaſione faciendas ſint inter ſe diviſuri? *ibid.* caſ. 2.

Eſt-ne ſimoniacum Reliquias vendere? *ibid.* caſ. 3. & tom. 3. v. *Simonia*, caſ. 61.

Reliquiæ ſunt-ne eſſentiales & neceſſario requiſitæ ad Altaris conſecrationem? tom. 1. v. *Altare*, caſ. 1.

RENUNTIATIO.

Vide hujus vocis Proœmium.

Renuntiatio Epiſcoporum eſt-ne valida, antequam à Papa admiſſa eſt? tom. 2. v. *Epiſcopus*, caſ. 20.

Ut Renuntiationes puræ ac ſimplices ſint Canonicæ, an non requiritur ut ſint factæ intra manus Collatorum Ordinariorum? tom. 3. v. *Renuntiatio*, caſ. 2. & tom. 3. v. *Reſignatio*, caſ. 2.

Renuntiatio facta, in favorem, intra manus Regis, præbet-ne aliquod Reſignatario jus ad Beneficium? Poteſt-ne abſque periculo Simoniæ peccatum incurrendi aliquam largiri pecuniam ad obtinendum facilius Regis comprobationem? tom 3. v. *Renuntiatio*, caſ. 1. & tom. 3. v. *Reſignatio*, caſ. 1. & tom. 3. v. *Simonia*, caſ. 67.

Renuntiatio fraude extorta eſt-ne abſolutè irrita ac nulla? Ille in cujus favorem facta eſt, debet-ne renuntiare Beneficio? Ii qui aliquid contulerunt ad renuntiationem illam extorquendam, tenentur-ne ad reſtitutionem? Cuinam facere debent illam Reſtitutionem? tom 3. v. *Renuntiatio*, caſ. 4.

Beneficiarius qui non ſatisfacit oneribus ſui Beneficii, tenetur-ne iſti renuntiare? Nonne prius exigere poteſt ut reſtituatur ipſi, quod propter abſentiam ipſius retentum ipſi fuerat? Si hoc ipſi concedatur, ſucceſſore conſcio, an iſte legitime proviſus eſt? Eſt-ne aliqua hoc in caſu facienda reſtitutio & cuinam? *ibid.* caſ. 3.

Renuntiatio facta intra manus Collatoris eſt-ne nulla atque ſimoniaca, ſi ante renunciationem illam directè aut indirectè indicatum eſt Collatori, cuinam deſideretur, ut illud conferat? An in hoc caſu Reſignans & Collator pœnas incurrunt Decretas adverſus Simoniacos? *ibid.* caſ. 5.

Renuntiatio pura & ſimplex facta intra manus Collatoris in tempore aut occaſione qua non potuit uti ſuo jure plena cum libertate, eſt-ne nulla atque ſimoniaca? Reſignans peccat-ne Collatorem in talem inducendo obligationem? *ibid.* caſ. 6.

Conſuetudo quorundam Capitulorum conferendi beneficia vacantia iis, qui nomine Reſignantium exhibent renuntiationem, aut iis, quos Reſignantes pro Succeſſoribus ſuis indicant, eſt-ne ſimoniaca? *ibid.* caſ. 7.

Indultarii & alii Mandatarii habent-ne jus petendi Beneficia vacantia per renuntiationem? tom. 2. v. *Indultarius*, caſ. 1.

Renuntiatio Beneficii facta intra manus Superioris Regularis, ſub conditione aliud obtinendi, eſt-ne Simoniaca? tom. 3. v. *Simonia*, caſ. 22.

REPARATIO.

Eſt-ne ſemper obligatio damnum præſtandi Locatariis qui aliquas fecerunt reparationes, quæ in præjudicium ipſorum vergerent? tom. 2. v. *Locatio*, caſ. 9.

Eſt-ne obligatio rependendi, reparationes urgentes iis, qui eas fecerunt ſine Proprietarii mandato? tom. 3. v. *Reſtitutio*, caſ. 45.

Advocatus, qui ſine neceſſitate infamat partem adverſam, tenetur-ne ad reparationem? tom 1. v. *Advocatus*, caſ. 4.

Tenetur-ne ad aliquam reparationem, qui nihil fecit adverſus juſtitiam, quamvis læſerit charitatem? tom. 3. v. *Reſtitutio*, caſ. 66.

RESCISSIO.

Leges concedunt-ne ſemper Minoribus Reſciſſionis literas? tom. 3. v. *Reſtitutio in integrum*? caſ. 4. & 5.

Reſciſſio habent-ne locum, æquè adverſus furti authores, ac adverſus detentores bonorum Minoris? *ibid.* caſ. 7.

RESCRIPTUM.

Epiſcopi tenentur-ne ad exequendas conditiones in Reſcriptis Romæ obtentis appoſitas? tom 2. v. *Ordines*, caſ. 38.

Sunt-ne varii generis Reſcripta? tom. 1. v. *Diſpenſatio Matrimonii*, caſ. 18.

Reſcripta

Reſcripta Juſtitiæ obtenta ſine ſpeciali mandato illorum, quorum refert, ſunt-ne irrita ac nulla? Quinam eſt quoad iſtud Galliæ Uſus? *ibid.*
Reſcripta puræ gratiæ obtenta ab alio quo tertio ſunt-ne valida? *ibid.*
An omnis generis Reſcripta nulla ſiunt, quando ante mortem Papæ conſummata & executioni data non fuerunt? *ibid.* caſ. 29.

RESERVATIO.

Reſervationes quoad nominationem ad Beneficia ſunt-ne in uſu in Gallia? tom. 1. v. *Collatio*, caſ. 6.
An nihil intereſt Tabularius Officialis, ante aut poſtquam accipiatur Penſio, declarare Reſervationem domûs ſuper Beneficio aliquo factam, poteſt-ne iſtud taceri? tom. 3. v. *Penſio*, caſ. 6.
Reſervatio omnium fructuum Beneficii, eſt-ne in uſu in Gallia? An ſaltem aliqui ſunt caſus, ubi talis uſu vigeat Reſervatio? *ibid.* caſ. 13. & 14.

RESIDENTIA EPISCOPORUM.

Vide hujus tituli Proœmium.

Epiſcopi tenentur-ne jure divino ad reſidentiam? Poſſunt ne anfugere, cum perſecutio, ipſis imminet Perſonalis, aut communis cum ſuo populo? tom. 3. v. *Reſidentia Epiſcoporum*, caſ. 1. & 2.
Abbates Regulares tenentur-ne ad Reſidentiam? *ibid.* caſ. 6. & tom. 1. v. *Abbas*, caſ. 9.
Diſpenſatio Reſidentiæ conceſſa à Papa aut Epiſcopo ſubſiſtit ne poſt ipſorum mortem? tom. 1. v. *Caſus Reſervati*, caſ. 13.
Quænam eſt Galliæ Juriſprudentia in ejuſmodi Diſpenſationibus? tom. 3. v. *Reſidentia Parochorum*, caſ. 1.

RESIDENTIA PAROCHORUM.

Vide hujus tituli Proœmium.

Parochi ſunt-ne obligati ad Reſidentiam? An per aliquot menſes abeſſe, poſſunt ſine Epiſcopi permiſſione? tom. 3. v. *Reſidentia Parochorum*, caſ. 5.
Graduati, quibus Beneficii Vindiciæ adjudicatæ ſunt, tenentur-ne in eo reſidere? Poſſunt-ne delegare Vicarium, qui loco ipſorum reſideat? *ibid.* caſ. 3.
Parochi poſſunt-ne ſingulis annis abeſſe ſeceſſus faciendi cauſa? *ibid.* caſ. 5.
Parochi poſſunt-ne abeſſe à ſuis Eccleſiis ſub prætextu quòd ſint Vicarii Generales aut Officiales? ſufficit-ne, ut interdum ſaltem compareant? *ibid.* caſ. 7.
Poſſunt-ne diſcedere ad evitandum morbos contagioſos? *ibid.* caſ. 6. & tom. 3. v. *Parochus*, caſ. 4.
Sunt-ne quædam cauſæ legitimæ, ob quas Parochi abeſſe poſſint ab Eccleſia ſua? tom. 3. v. *Reſidentia Parochorum*, caſ. 2. & 4. & tom. 3. v. *Reſidentia Canonicorum*, caſ. 2. & tom. 1. v. *Abbas*. caſ. 9.

RESIDENTIA CANONICORUM.

Vide hujus Tituli Proœmium.

Canonici Profeſſores aut Theologi tenentur-ne ad Reſidentiam? tom. 3. v. *Reſidentia Canonicorum*, caſ. 1. & tom. 3. v. *Theologus*, caſ. 2.
Canonici poſſunt-ne abeſſe ſtudiorum cauſa? Per quantum temporis abeſſe poſſunt? tom. 3. v. *Reſidentia Canonicorum*, caſ. 2.
Epiſcopus habet-ne jus ſtudentes Canonicos ſuæ Cathedralis ad reſidentiam obligandi & recuſantes viis Canonicis cogendi? *ibid.* caſ. 3. & tom. 2. v. *Excommunicatio*, caſ. 15.
Qui adhibentur ab Epiſcopo ad gubernandam Diœceſim, poſſunt-ne, quamvis abſentes Beneficii fructibus gaudere, & diſtributiones recipere? Eſt-ne aliquis jure definitus numerus Canonicorum, quos Epiſcopus poteſt adhibere? tom. 3. v. *Reſidentia Canonicorum*, caſ. 4.
Canonici, qui deputati ſunt à Corpore toto, aut à Diœceſi ad gerendas res communes, lucrantur-ne quamvis abſentes Beneficii ſui fructus & diſtributiones? *ibid.* caſ. 5.
Curatio Eccleſiæ, quam Canonicus mandante Epiſcopo ſuſcipit, eſt-ne ratio ſufficiens cur lucretur fructus amplos atque diſtributiones licèt abſens? *ibid.* caſ. 6. & 8.
Cum Præbendæ nimis ſunt modicæ ad ſuſtinendum, an Canonici gaudere poſſunt ſuis redditibus dum aliud Beneficium curant? *ibid.* caſ. 7.
Qui abſentes ſunt Religioſæ peregrinationis cauſa, lucrantur-ne amplos ſuos fructus? Poteſt ne aliquis lucrari fructus amplos ſui Beneficii nullatenus reſidendo? Licet-ne quoad hoc conſuetudine niti? *ibid.* caſ. 9. & tom. 3. v. *Reſtitutio*, caſ. 148.
Qui ablegantur à Principibus, lucrantur-ne amplos ſui Beneficii fructus? tom. 3. v. *Reſidentia Canonicorum*, caſ. 2.
Canonici, Eleemoſynarii, Capellani & Clerici Sacelli Regis atque Reginæ, lucrantur-ne amplos ſui Beneficii fructus atque Diſtributiones, cum trimeſtri ſuo funguntur munere? Concilium Tridentinum derogavit-ne huic privilegio? Numerus ejuſmodi privilegiariorum eſt-ne in quovis Capitulo determinatus? *ibid.* caſ. 10. & tom. 2. v. *Ordines*, caſ. 6.
Canonici Conſiliarii tenentur-ne ad Reſidentiam? tom. 2. v. *Clericus*, caſ. 4.
Religioſus Beneficiatius ſimplex tenetur-ne ad Reſidentiam? tom. 3. v. *Reſidentia Canonicorum*, caſ. 2.

RESIGNATIO.

Vide hujus vocis Proœmium.

Reſignationes in favorem erant-ne antiquitus in Eccleſia cognitæ & in uſu? A quo tempore uſu vigent? Sunt-ne prohibitæ jure Divino & Eccleſiaſtico? Papa & Epiſcopi poſſunt-ne illas pariter admittere? Ejuſmodi reſignationes factæ intra manus Regis, ſunt-ne in Gallia validæ? tom. 3. v. *Reſignatio*, caſ. 1. & tom. 3. v. *Renuntiatio*, caſ. 5.
Reſignationes in favorem factæ intra manus Patroni Eccleſiaſtici aut Laici, ſunt-ne licitæ? Poſſunt-ne emendari Collatione Ordinarii? tom. 3. v. *Reſignatio*, caſ. 2. & tom. 3. v. *Renuntiatio*, caſ. 2.
Ut reſignatio in favorem valida ſit, requiritur-ne ut Reſignans aliquot dies poſt factam reſignationem vivat? Iſta regula eſt-ne in uſu in Gallia reſpectu omnia generis Reſignationum? tom. 3. v. *Reſignatio*, caſ. 3.

Cum Proviſiones Reſignatarii continent clauſulam derogationis regulæ de infirmis reſignantibus, habent-ne ſuum effectum à die, quo Curſor Romæ advenit, & ſub quibuſnam conditionibus? *ibidem.*
A quo tempore ejuſmodi derogationes uſu vigent in Gallia *ibidem.*
Habent-ne locum adverſus Graduatos, an etiam adverſus Indultum Cardinalium? *ibidem.*
Quinam ſunt Papæ, qui eam introduxerunt regulam? *ibidem.*
Quoniam res eſſentiales comprehendit iſta Regula? *ibidem.*
Viginti dies vitæ ab hac regula requiſiti in Reſignante, ſunt-ne numerandi à die datæ procuratoris, an vero à die admiſſæ reſignationis? *ibidem.*
Collatores Ordinarii ſunt-ne huic regulæ ſubjecti reſpectu renuntiationum & reſignationum purarum ac ſimplicium, imò & reſpectu permutationum, quas admiſerunt? *ibidem.*
Regula iſta habet-ne locum reſpectu Militum Religioſorum? *ibid.*
Reſignationes in favorem, quæ non ſiunt permutationis cauſa, an neceſſariò fieri debent intra manus Papæ? tom. 1. v. *Confidentia*, caſ. 5.
Reſignationes in favorem habent-ne locum reſpectu Beneficiorum deſtinatorum infantibus Chori, aut Sacerdotibus in Eccleſia Cathedrali aut Collegiali manentibus? tom. 2. v. *Graduatus*, caſ. 7.
An ut Reſignationes ſint validæ neceſſariò oportet, ut duo abierint dies ab inſinuatione uſque ad mortem Reſignantis *ibid.* caſ. 8.
Epiſcopi poſſunt-ne quaſdam admittere reſignationes conditionales? tom. 3. v. *Unio Beneficiorum*, caſ. 4
Titularis poteſt-ne reſignare ſuum Beneficium poſt unionem ejus factam? *ibid.* caſ. 8.
Sunt-ne reſignanda beneficia ſubjectis digniſſimis? tom. 1. v. *Collator*, caſ. 2.
Oportet-ne moraliter certum eſſe de converſione alicujus, qui multorum incontinentiæ peccatorum occultorum reum ſe reddidit, ut poſſit in ejus favorem reſignari Cura? tom 3. v. *Reſignatio*, caſ. 6.
Poteſt-ne Beneficium Clerico valdè pio, ſed incapaci ad illud obeundum, reſignari, ſub prætextu, quòd digniſſima electurus ſit ſubjecta, quæ ejus ſint præſtitura munera? tom. 3 v. *Theologus*, caſ. 5.
Poteſt-ne exigi à Reſignatario, ut rependat ſumtus factos ad adeundum Beneficium, & commodam in eo Sedem figendi? tom. 3. v. *Simonia*, caſ. 16. & 17. & tom 3 v. *Reſtitutio*, caſ. 165.
Reſignatio Beneficii, cujus obtentæ ſunt proviſiones in Curia Romana, eſt-ne valida, licèt Reſignans nondum ab Ordinario Viſa obtinuerit? tom. 3. v. *Reſignatio*, caſ. 5.
Ut poſſidere quis poſſit Beneficium per Reſignationem, an ſemper Proviſionibus à Curia Romana obtentis opus habet? tom. 3. v. *Proviſio Beneficiaria*. caſ. 15.
Poteſt-ne reſignari Beneficium, cujus Collator eſt Eques Religioſus, quin requiſitus fuerit Patroni Conſenſus? tom. 3. v. *Patronus Præſentator*, caſ. *Gennicimo*.
Beneficiarii poſſunt-ne recipere fructus ſuorum Beneficiorum vi ſolius Reſignationis? tom 1. v. *Beneficiarius*, caſ. 7.
Actus Reſignationis, ut ſit validus, debet-ne exprimere præſentem ſtatum Beneficii? tom. 1. v. *Devolutum*. caſ. 4.
Defectus Inſinuationis actuum neceſſariorum reddit-ne reſignationem irritam ac nullam? tom. 2. v. *Inſinuatio*, caſ. 2. & tom. 2. v. *Donatio*, caſ 5.
An omnis reſignatio, cui intervenit dolus, fraus, violentia, aut metus gravis, eſt-ne irrita ac nulla? tom. 3. v. *Reſignatio*, caſ. 7.
Revocatio Reſignationis facta & ſignificata ante aut poſt admiſſionem reſignationis in Curia Romana, reddit-ne reſignationem irritam ac nullam? *ibid.* caſ. 8.
Reſignatio admiſſa plus quam annum poſt procurationem ad reſignandum, reddit-ne Proviſiones irritas ac nullas? *ibid.* caſ 9.
Reſignatio fit-ne irrita ac nulla morte Reſignantis, quando Reſignatarius non adivit Poſſeſſionem ſex menſibus? Sunt ne quidam caſus, in quibus ſumtio poſſeſſionis poſt ſex menſes ſit valida? Licet-ne ſecundâ vice reſignare in favorem unius ejuſdemque Perſonæ? *ibid.* caſ. 12. & tom. 3. v. *Viſa*, caſ. 3.
Reſignans poteſt-ne per aliquod tempus retinere Proviſiones Beneficii, quod reſignavit, aut illud non reſignare, niſi ſub hac conditione? Quænam eſt quoad iſtud Galliæ Juriſprudentia? tom. 1. v. *Beneficiarius*, caſ. 6.
Reſignatio Beneficiorum in Gallia eſt-ne valida à die Curſoris Romæ advenientis? tom. 3. v. *Reſignatio*, caſ. 3. & 11.
Reſignatio facta in Curia Romana poteſt-ne irritari renuntiatione poſteriora facta intra manus Collatoris? *ibid.* caſ. 13.
Reſignatio facta ante vel poſt appellationem interjectam à Beneficiatio ſententiâ declarato reo, eſt ne irrita ac nulla? *ibid.* caſ. 14.
Reſignationes Beneficiorum, ſuper quibus devolutum eſt, ſunt-ne irritæ ac nullæ? tom. 1. v. *Devolutum*, caſ. 1.
Reſignatio Beneficii obtenti viâ ſimoniacâ, eſt-ne irrita ac nulla? tom 3. v. *Proviſio Beneficiaria*, caſ. 7.
Reſignatio Beneficii, facta à Patre in favorem ſui Filii, aut Filii in favorem Patris ſui reſignatio eſt-ne valida? tom. 3. v. *Reſignatio*, caſ. 15. & 16.

RESOLUTIO VENDITIONIS.

Quinam ſunt varii caſus, in quibus Reſolutio Venditionis locum habet? tom. 3. v. *Venditio*, caſ 5. 6. 7. 9. 14. 15. 19. 31. & 32.

RESTIO.

Reſtiones, qui funes vendunt Executori Juſtitiæ, ſunt-ne Irregulares? tom. 2. v. *Irregularitas*, caſ. 55.

RESTITUTIO.

Vide, quod in fronte hujus Tituli eſt, Proœmium.

Venditor tenetur-ne ad reſtitutionem emtori, ſi culpâ ſuâ merces vendita in deteriorem ſtatum abiit? *ibid.* caſ. 2.
Emptor tenetur-ne ad reſtitutionem venditori, ſi tardius ipſi ſolvendo occaſio & cauſa fuit alicujus damni? *ibid.* caſ. 20. tom. 2. v. *Emptio*, caſ. 1.

Si quis rem emtam, quam ſcivit aut ſuſpicatus eſt, furto eſſe ablatam, alienaverit aut perdiderit, an tenetur ad reſtitutionem? An in uno vel altero caſu à proprietario peti poſſunt ſumtus ad emendam rem illam aut ad conſervandam? tom. 3. v. *Reſtitutio*, caſ. 71. & 84.

Si quis bona cum fide emerit rem furto ablatam eam autem reddiderit aut dederit poſtea, tenetur-ne ad reſtitutionem, & quantum debet reſtituere, *ibid.* caſ. 72. & 84.

Proxeneta, qui ſeſe negociationibus interponit, an ſemper tenetur ad reſtituendum damnum quod cauſatus eſt Mercatoribus, qui non mercati ſunt, neque contraxerunt niſi ſub bona ipſius fide, *ibid.* caſ. 3.

Proxeneta, qui merces ſibi datas, ut venderet, clam retinuit ſub viliori pretio, quàm quo eas merces vendere ſperabat, tenetur-ne Mercatoribus reſtituere id, quod eo plus pro mercibus acceperat, & id quod pro jure Proxenetico habere debuiſſet, *ibid.* caſ. 49.

Eſt-ne peccatum & obligatio reſtituendi, quando quis aliquid juſto carius vendidit? tom. 3. v. *Venditio*, caſ. 39.

Sunt-ne aliqui caſus, in quibus operariorum adjutores ad reſtitutionem teneantur? tom. 2. v. *Locatio*, caſ. 21.

Ii qui monopolium faciunt rei, tenentur-ne ad reſtitutionem? tom. 2. v. *Monopolium*, caſ. 2.

Ii, qui auri vel argenti nummos ſive adulterinos, ſive leviores, transferunt ad alios, ſub prætextu, quod illos quoque tanquam juſti pretii ac genuinos acceperint tenentur-ne ad reſtitutionem? tom. 3. v. *Reſtitutio*, caſ. 120. & 187.

Conſuetudo, quæ in aliqua Regione viget, uſuram capiendi ex pecunia mutuò data, eximit-ne ab obligatione reſtituendi? *ibid.* caſ. 17.

Si quis pecuniam mutuò acceptam ultra terminum, de quo convenit cum mutuante, retineat, ad lucrum inde capiendum, an tenetur ad reſtituendam pecuniæ illius uſuram? *ibid.* caſ. 24.

Commodatarius tenetur-ne ad reddendam rem mutuò acceptam, ſi caſu fortuito illam perdiderit? *ibid.* caſ. 34.

Si quis ad reddendam aliquam rem ſe obligaverit, eaque, ſine culpa ab ipſo admiſſa, perdatur, tenetur-ne reſtituere pretium illius? *ib.* caſ. 31.

Si quis mutuò acceperit magni pretii rem quandam, an, ſi furto auferatur, ſemper tenetur ad reſtituendum ejus valorem? *ibid.* caſ. 35.

Si commodatum ſtat in bonum commune quorundam participantium, an commodatarius, reus culpæ leviſſimæ, ad reſtitutionem tenetur? *ibid.* caſ. 37.

Si commodatum factum ſit ſub titulo precarii, an commodatarius tenetur ad reſtitutionem quando ob levem culpam admiſſam, aut redditionem ejus nimis differendo, commodatum illud detrimentum aliquod cepit? *ibid.* caſ. 38. & 39.

Eſt-ne obligatio reditus uſurarios reſtituendi, quando quis illos credidit legitimos, aut ſaltem in dubio fuit? Unde dignoſci poteſt, num quis hac in parte bona fuerit fide nec-ne? *ibid.* caſ. 15.

Tenetur-ne quis reſtituere potius quod per uſuram accepit, quàm ſolvere quod debet, ſi unum & alterum ſimul præſtare non potuit? *ibid.* caſ. 128.

Tenetur-ne quis reſtituere, iis à quibus reditus percepit uſurarios, an verò pauperibus? Et, qui pecuniam ſub uſuræ onere mutuam acceperunt, an ſemper ejuſmodi reſtitutiones accipere poſſunt, quando offeruntur? *ibid.* caſ. 29.

Quo modo procedendum eſt ei, qui uſurarium ægrotantem morti propinquum obligare vult ad reſtituendum? tom. 1. v. *Abſolutio*, caſ. 28.

Quibus reſtituenda ſunt lucra uſuraria, an prius de iis deducere poſſunt id, quod ſub forma reſtitutionis dederunt pauperibus? tom. 2. v. *Eleemoſyna*, caſ. 15.

Si denegant reſtituere, aut dilationem petant, an ſufficiens eſt cauſa denegandi ipſis aut differendi abſolutionem? tom. 2. v. *Abſolutio*, caſ. 13. & 27.

Tenentur-ne ad reſtituendum Regi & privatis reditus perceptos ex pecunia ſubminiſtrata pro bono publico? tom. 2. v. *Nummularius*, caſ. 4.

Si quis alteri dederit Schedulas chartaceas pecuniam exhibentes, ex quibus detrimentum cepit, an tenetur illi ad reſtitutionem, ſive ipſe ex iis emolumentum aliquod aut lucrum ceperit, ſive non? tom. 3. v. *Reſtitutio*, caſ. 222.

Advocatus, qui defendit cauſam, quam credit injuſtam, an tenetur ad reſtitutionem parti adverſæ, ſi juſte litem perdenti? tom. 1. v. *Advocatus*, caſ. 2.

Tenetur-ne quoque reſtituere pecuniam, quam pro ſuo labore accepit? tom. 3. v. *Reſtitutio*, caſ. 203.

Tenetur-ne ad reſtitutionem, ſi Clienti conſuluiſſet negare veritatem, ut cauſam obtineret ſuam? *ibid.* caſ. 204.

Talis Advocatus teneretur-ne ipſe, ejuſque hæredes, ad reſtituendam pecuniæ ſummam, quæ ſuppeditata ipſi fuiſſet ad agendam aliquam cauſam, etiamſi ab eo non ſteterit, quominus acta fuerit? *ib.* caſ. 51.

Tenetur-ne ad reſtitutionem, ſi ex malitia, ignorantia, vel imprudentia aliquod damnum cauſatus fuerit? tom. 1. v. *Advocatus*, caſ. 7.

An ad eam faciendam tenetur, ſi abſque neceſſitate partem adverſam infamet. *ibid.* caſ. 4.

Notarii, qui admittunt, vel componunt obligationes uſurarias, tenentur-ne ad reſtitutionem? Leges Regni an pœnam decernunt Notariis, qui ejuſmodi contractus ſcribunt? tom. 4. v. *Reſtitutio*, caſ. 168.

Quando Notarii non ſatis rectè ac bene componendo actum aliquem occaſionem, præbent damno, an illud reſtituere tenentur? *ibid.* caſ. 69.

Teſtes, qui non deponunt quæ ipſum ſciunt, aut qui deponunt falſa ex defectu memoriæ, tenentur-ne ad reſtitutionem? *ibid.* caſ. 137. & 138. caſ. 165. & tom. 3. v. *Teſtis*, caſ. 8.

Tenentur-ne reſtituere pecuniam, quam acceperunt pro ſuâ depoſitione? tom. 3. v. *Reſtitutio*, caſ. 214.

Si Teſtes alicujus criminis aſſignati, de eo non arguunt reum, an tenentur ad reſtitutionem Fiſco? *ibid.* caſ. 205.

Ii qui pecunia corrupti ſunt, ut non revelarent aliquid etiam poſt Monitorium, tenentur-ne ad reſtitutionem? tom. 2. v. *Monitorium*, caſ. 7.

Judices civiles aut criminales tenentur-ne ad reſtitutionem, ſi non impediant malum, quod penes ipſos ſtat impedire? tom. 3. v. *Reſtitutio*, caſ. 135.

Judices aut alii Officiarii, quibus eſt ſtipendium fixum, tenentur-ne ad reſtitutionem, ſi ſuo deſint officio? tom. 3. v. *Judex*, caſ. 9.

An omnis Judex, qui pecuniam accipit à partibus, ut judicet, tenetur ad reſtitutionem, & cuinam debet reſtituere? *ibid.* caſ. 11.

Judex qui perſuaſus, quod Collegæ injuſtè ſint judicaturi, à tribunali atque judicio abſtinet, ne nimirum injuſtitiæ committendæ fiat particeps, tenetur-ne ad reſtitutionem parti læſæ? tom. 3. v. *Reſtitutio*, caſ. 139.

An ad reſtitutionem quoque tenetur, ſi Collegii majorem numerum ſuffragari videat pro injuſtitia, & ſuum in eandem rem illis calculum adjiciat, ne ſcilicet illos à ſe alienos reddat? *ibid.* caſ. 140.

Si quis ex officio teneatur ad faciendum aliquid, vel omittendum, tenetur-ne ad reſtituendum id, quod accepit, ut ageret, vel omitteret illam rem? *ibid.* caſ. 141.

Confeſſarius tenetur-ne ad reſtitutionem, ſi imprudentia, negligentiâ, aut ignorantia ſua occaſionem præbuit, ut pœnitens ipſius aliquam pateretur injuriam? *ibid.* caſ. 133. & 201.

Parochus tenetur-ne ad reſtitutionem, ſi ipſius Æditui bona diſſiparint Eccleſiæ, eò quòd ipſe non obſtiterit? *ibid.* caſ. 136.

Maritus, qui certus eſt atque perſuaſus quòd dos Uxoris ſuæ ex uſuris ſit conflata, tenetur-ne ad reſtituendam eam unà cum uſuris, quas inde percepit, quaſque bona cum fide conſumſit? Poteſt-ne facere iſtud abſque conſenſu uxoris? *ibid.* caſ. 20.

Mulier, quæ in dubio hæret, num ipſius dos ex uſuris conſtet, tenetur-ne ad illud perſcrutandum? Quod ſi res, ut ſuſpicata eſt, ſe habeat, an tenetur ad reſtitutionem? Quando & quomodo reſtituere debet? *ibid.* caſ. 18.

Mulier poteſt-ne inſcio ſuo Marito reſtituere reditus uſurarios ſi ipſi non ſuppetat illud facere? *ibid.* caſ. 22.

Vidua, quæ conſcia eſt uſurarum ſui Mariti, tenetur-ne, in defectum ejus, ad reſtitutionem, *ibid.* caſ. 21.

Si liberi eorum, qui regia adminiſtrarunt bona, dubitent, num bona ſua bene acquiſita ſint, nec-ne, tenentur-ne ad reſtitutionem, aut ſaltem ad eleemoſynas largiores erogandas? *ibid.* caſ. 19.

Liberi tenentur-ne ad reſtitutionem ob ſimplicem ſuæ Matris declarationem, quod bona ipſorum paterna malè fuerint acquiſita? *ib.* caſ. 122.

Mulier, quæ prolem habet natam ex adulterio, ſed quæ pro legitimâ habetur, tenetur-ne ad reſtitutionem, aliis ſuis liberis, aut mariti ſui hæredibus? *ibid.* caſ. 155.

Mulier, quæ plures habet infantes, quorum unus ex adulterio natus eſt, an ob injuria, quam infans iſte reliquis inferre legitimis, cum quibus eandem in ſucceſſione partem habiturus eſt libera eſt, ſi ſinguli ſibi remittunt hoc damnum, ex metu, quo quiſque laboret, ne adulterius declaretur à Matre? *ibid.* caſ. 158.

Vir, qui commiſit adulterium cum muliere matrimonio juncta, tenetur-ne in ipſius defectum præſtare damnum, quod infans ortus ex iſto adulterii crimine præbebit infantibus aut hæredibus hujus mulieris, ipſiuſque mariti? *ibid.* caſ. 156.

Vir convictus de obligatione, reſtituendi propter cauſam adulterii, tenetur-ne iſtud facere vivente patre putativo? *ibid.* caſ. 157.

Si vir iſte moribundus ſit, debet-ne initium facere à reparando damno certo dato? Et quem modum atque conſilium ſequi debet ad reparandum damnum quod eſt adhuc incertum? *ibid.* caſ. 158.

Ii qui in Xenodochium infantium repertorum, exponunt infantes ex ſuo crimine ortos, tenentur-ne ad reſtitutionem iſti Xenodochio? *ibid.* caſ. 159.

Si quis filiam ſeduxerit, an ſemper reſpectu ejus ad reſtitutionem tenetur, *ibid.* caſ. 154.

Si qui pravis ac pernicioſis conſiliis conjecerit aliquem in vitam ſolutiorem, tenetur-ne ad aliquam reſtitutionis ſpeciem? *ibid.* caſ. 129.

Puella, quæ poſtquam clam honore ſuo privata eſt à viro, ſummam quamdam pecuniæ pro eo poſtulavit, an tenetur ad reſtitutionem, ſi poſtea ipſi contigerit matrimonio æquè utili ac honorato jungi, ac antea ſperare potuiſſet? *ibid.* caſ. 32.

Si quis ad procurandum alicui puellæ matrimonium conducibilius, affirmavit ambienti, quod bona habeat plura, quam revera poſſidet, an tenetur ad reſtitutionem? *ibid.* caſ. 172.

Ii qui alienant, aut operam ſuam commodant ad alienandum bona Communitatis, tenentur-ne ad reſtitutionem? *ibid.* caſ. 99.

Ii qui juvant Mercatorem merces ſuas alienantem in præjudicium ſuorum creditorum, an tenentur ad reſtitutionem? *ibid.* caſ. 132.

Creditor tenetur-ne reſtituere pecuniam, quæ mutuò data eſt ipſius debitori ad ipſi ſatisfaciendum, ſi debitor iſte fiat non amplius ſolvendo? *ibid.* caſ. 25.

Ii Creditorum qui poſt bonorum obligationem non referunt ad totam maſſam nummos quos percipiunt, tenentur-ne ad reſtitutionem? *ibid.* caſ. 123. & tom. 1. v. *Ceſſio bonorum*, caſ. 7.

Creditor qui colludit cum Debitore, tenetur-ne hanc ob colluſionem reſtituere reliquis Creditoribus damnum quod ipſis cauſatus eſt? tom. 3. v. *Reſtitutio*, caſ. 170.

Si quis ſummam aliquam pecuniæ deſtinaverit ad ſolvendum aliquid, & interim nummorum illorum valor augeatur, ad utrum pertinet lucrum illud, ad debitorem an ad Creditorem? *ibid.* caſ. 197.

Eſt-ne peccatum ſupponere titulum ad procurandam ſibi ſolutionem debiti legitimi, eſt-ne in hoc caſu obligatio ad reſtituendum? *ib.* caſ. 112.

Eſt-ne obligatio in hoc caſu, reſtituendi ſumptus & expenſas, quarum occaſio data eſt? *ibid.* caſ. 113.

Quando Rex exigit decimam, an is qui mutuò accepit aliquam pecuniæ ſummam, tenetur illam ſolvere mutuò danti, an vero Regiæ Majeſtati? *ibid.* caſ. 202.

Debitor tenetur-ne reſtituere ſuis Creditoribus, tantum, quantum ipſi dimiſerunt, ſi ut hoc ab ipſis obtineret, quædam ſuorum bonorum clam ſubtraxit? tom. 1. v. *Ceſſio bonorum*, caſ. 4.

Adminiſtrator, qui ad mercandum utitur pecunia deſtinata ad ſolvendos Creditores & famulos ſui Domini, tenetur-ne ad reſtitutionem lucri, quod inde cepit? tom. 3. v. *Reſtitutio*, caſ. 50.

Tenetur-ne ad Reſtitutionem, ſi ſub prætextu quod certis quibuſdam opificibus, quæcumque Dominus facienda habet, procuret, ſi nunquam exigat, ut gratis ipſi aliquam navent operam? *ibid.* caſ. 171.

Tutores tenentur-ne reſtituere de proprio ſuo bono, lucra uſuraria, quæ redierunt ad Pupillos ſuos? *ibid.* caſ. 28.

Eſt-ne obligatio pignus, in cautionem ſummæ alicujus datum reſtituendi, ſi caſu fortuito pereat? *ibid.* caſ. 30.

Eſt-ne

Eſt-ne obligatio reſtituendi quod acceptum eſt in fidem alicujus promiſſi, quamvis qui promiſit, promiſſo ſuo non ſteterit? *ib.* caſ. 31.

Socii tenentur-ne reſtituere ſuis conſociis, fructus perceptos ex bono pertinente ad Societatem? *ibid.* caſ. 53.

Scholaris, qui dum ſtudiis operam dabat, non habuit, unde Honorarium Profeſſoribus ſolveret, tenetur-ne illud in poſterum ſolvere, ſi contingat, ut illud facere per opes poſſit? *ibid.* caſ. 209.

Qui petunt aut recipiunt Eleemoſynam ſub falſis prætextibus, aut ſine egeſtate, tenentur-ne ad reſtitutionem, & cuinam reſtituere debent? *ibid.* caſ. 166. & 167.

Qui aliquid invenit in via aut alibi, tenetur-ne ad faciendam illius Reſtitutionem, & cuinam facere illam debet? *ibid.* caſ. 54.

An antequam inventa res reſtituatur peti poteſt præmium promiſſum iis, qui illam invenerunt? Poteſt-ne accipi talis remuneratio ſi cum plena libertate detur? *ibid.* caſ. 210.

Si poſt neceſſarias inquiſitiones pauperibus fuerit data res reperta, an quando poſtea Dominus rei ſe cognoſcendum præbeat, obligatio eſt eam ex proprio bono reſtituendi? *ibid.* caſ. 55.

Qui invenit aliquam rem, eſt-ne diſpenſatus ab illa reſtituenda, ſi famulus per quem res illa Domino rei remittitur, in via in fures incidat, qui eum re illa privant? *ibid.* caſ. 56.

Purgatores latrinarum tenentur-ne ad reſtitutionem ejus quod reperiunt in puteis, aut foſſis? *ibid.* caſ. 57.

Præfecti, qui à Rege Salarium habent, tenentur-ne ad Reſtitutionem, cum in ſuum uſum vertunt ſtipendia à Rege deſtinata Præfectis Subalternis, qui ſub ipſorum imperio ſerviunt? *ibid.* caſ. 127.

Gubernator Urbis ſitæ ad fines Regni qui ex mandato Principis tributa imponebat ruſticis, circa illam Urbem habitantibus, propter ſumptus vigiliarum, quæ diu noctuque ibi agebantur per bellum, & qui perrexit illa recipere per pacem, quamvis cuſtodia non amplius niſi noctu habebatur, tenetur-ne ad reſtitutionem ejus, quod ultra ſumptus neceſſario exegit & pro ſe retinuit? Et cuinam hanc facere debet Reſtitutionem? *ibid.* caſ. 128.

Qui Teſtatores inducunt ad mutandas Diſpoſitiones ſuas teſtamentarias, ſive in favorem ſuum proprium, ſive in favorem alicujus Amici, obligantur-ne ad reſtitutionem reſpectu illorum qui fruſtrantur? *ibid.* caſ. 126.

Executor Teſtamentarius, qui Defuncti Creditoribus tradit titulum obligationis formulis requiſitis deſtitutum, repertæ inter ipſius Schedas, tenetur-ne ad reſtitutionem? Qui reformant aut reformandos curant ejuſmodi actus, ad valorem ipſis in foro conciliandum, ſunt-ne unus pariter & alter ad reſtituendum obligati? *ibid.* caſ. 163.

Famuli qui furtim ſuorum Dominorum Vinum bibunt, tenentur-ne ad Reſtitutionem? *ibid.* caſ. 77.

Cum famuli ſuffurantur bona quædam ſuorum Dominorum, ut dent ſuis Sodalibus, quinam inter ipſos primi reſtituere debent? *ib.* caſ. 96.

Plures famuli participes ejuſdem furti Domino ſuo facti, tenentur-ne ſinguli in ſolidum ad reſtitutionem? *ibid.* caſ. 116.

Qui retinent vel capiunt ultra mercedem de qua convenit inter ipſos & Dominum, perſuaſi quòd opera ipſorum plus valeat, tenentur-ne ad reſtitutionem? *ibid.* caſ. 207.

Quonam in caſu Sartores ad reſtitutionem obligantur? tom. 3. v. *Sarcinator*, caſ. 4. 5. & 6.

Poſſeſſor bonæ fidei, ſententia evictus è prædio quodam aut domo, tenetur-ne à die poſtulationis factæ reſtituere fructus perceptos & adhuc percipiendos? An eodem modo ſe res habet cum reditibus vectigalis? tom. 3. v. *Reſtitutio*, caſ. 5. 6. & 8.

Quonam in caſu ii qui imponunt tributa, ad reſtitutionem tenentur? tom. 3. v. *Tributa annua*, caſ. 1. & ſeqq.

Poſſeſſor bonæ fidei tenetur-ne ad reſtituendos fructus tam naturales quàm ex induſtria ipſius provenientes, quum poſſidet fundum titulo ſive oneroſo ſive gratioſo? tom. 3. v. *Reſtitutio*, caſ. 9.

Poſſeſſor bonæ fidei evictus tenetur-ne ultra pretium, quod accepit ex venditis fructibus in fundo pendentibus, reſtituere etiam lucrum, quod cepit ex ſumma pro qua illos vendidit? *ibid.* caſ. 10.

Poſſeſſor malæ fidei tenetur-ne reſtituere fructus perceptos ex fundo, quem melioravit? An ſaltem deducere poteſt ſumptus, quod fecerat eum in finem? *ibid.* caſ. 12.

Poſſeſſor malæ fidei tenetur-ne reſtituere præter fundum uſurpatum, etiam lucrum, quod inde capere potuiſſet Proprietarius? An etiam ad hoc obligaretur, licèt fundus iſte relictus fuiſſet incultus? *ibid.* caſ. 13.

Hæres qui gaviſus eſt bona fide, tenetur-ne cohæredi, qui aberat, & qui è longo itinere reverſus eſt, reſtituere partem hæreditatis una cum fructibus qui inde prodierunt? *ibid.* caſ. 7.

Hæredes qui bona fide conſumpſerunt bona alterius, & qui inde facti ſunt locupletiores, tenentur-ne ad reſtitutionem? Poſſeſſio triennalis ſufficit-ne ad illos ab hac eximendos? *ibid.* caſ. 16.

Hæres poſſeſſoris malæ fidei tenetur-ne ad reſtituendum tam fundum, quàm fructus rerum mobilium & immobilium uſurpatarum à defuncto, licet ipſemet Hæres bonæ fidei ſit poſſeſſor? *ibid.* caſ. 4.

Hæres ex beneficio Inventarii tenetur-ne ad reſtituenda bona malè acquiſita à defuncto, etiam ultra bona ſucceſſionis, quæ ad ipſum, iſtum hæredem, redeunt? *ibid.* caſ. 26.

Hæres tenetur-ne Cohæredibus reſtituere certos quoſdam nummos, quos cepit, ipſis non animadvertentibus, ſub prætextu donationis, quam ſibi defunctum voluiſſe facere, ſibi perſuadet? *ibid.* caſ. 121.

An quilibet hæredum in ſolidum tenentur de debitis defuncti, qualiacunque ſint? *ibid.* caſ. 112. & tom. 1. v. *Ceſſio bonorum*, caſ. 7.

Cum Hæredibus non eſt æqualis portio in Hæreditate, an non niſi pro ratâ ſuæ portionis parte reſtituere tenentur bona malè acquiſita à defuncto? tom. 3. v. *Reſtitutio*, caſ. 113.

Cum plures Hæredes per longum tempus retinuerunt apud ſe pium quoddam Legatum, an quilibet eorum tenetur reſtituere rem legatam cum omnibus ſuis fructibus ſi reliqui nihil velint reddere? *ib.* caſ. 107.

Tenentur-ne ad reſtituenda bona furto ablata & conſumpta à defuncto licèt ii nihil inde profecerint? *ibid.* caſ. 106.

Hæres, qui inter ſucceſſionis bona, reperit rem, quam dubitat furto ablatam fuiſſe à defuncto, debet-ne ejus pretium reſtituere pauperibus? *ibid.* caſ. 111. & caſ. 216.

An in dubio bene fundato quod pars Hæreditatis malè fuerit acquiſita, obligatio eſt reſtituendi iis, qui cognoſcenda præbent damna quæ ab defuncto paſſi ſunt? *ibid.* caſ. 27.

Contractus locationis obligat-ne quemdam ad reſtitutionem pro ratione damnorum, quæ facta ſunt culpa ipſius aut ex caſibus merè fortuitis? *ibid.* caſ. 33. & tom. 2. v. *Locatio*, caſ. 24.

Qui locat rem defectuoſam, tenetur-ne, ſub pœna reſtitutionis, monere locatarium de defectu, qui rem locatam inutilem reddit uſui, cui eam adhibere voluit? tom. 3. v. *Reſtitutio*, caſ. 152.

Qui bona fide rem mancam locat tenetur-ne ad reſtitutionem, ſive illam mancipio dederit, ſive non? *ibid.* caſ. 153.

Nauta tenetur-ne reſpondere de damnis, quæ cauſatur, quandò non adhibendo expertos homines in re nautica, naufragium facit, aut allidendo aliquod detrimentum cauſatur? *ibid.* caſ. 81.

Patronus aut Præfectus Navis, qui ſubduxit quædam, quæ erant in navi, an tenetur ad reſtitutionem, licèt unà cum aliis mercibus perierit? *ibid.* caſ. 11.

Si quis ad meliorandum fundum ignem cælo ſereno injicit paleis, an tenetur ad reſtitutionem, ſi quoddam inde ad vicinum ſuum venit damnum? *ibid.* caſ. 176.

Si ex culpa leviſſima ignis immittatur Domi Vicini, eſt-ne obligatio damnum illi in integrum reſtituendi? *ibid.* caſ. 171.

Privati qui animadvertentes ignem jam jam in eo eſſe ut tranſeat ad domos vicinas, deſtruunt domum proximam, ignem ſupprimendi ac abrumpendi cauſa, tenentur-ne ad reſtitutionem erga deſtructæ domûs Proprietarium? *ibid.* caſ. 178.

Proprietarii aut primarii Locatarii domuum tenentur-ne ſolo facto, reparare damnum illatum lapſu tabulæ ligneæ aut ollæ? *ibid.* caſ. 179.

Tenentur-ne pariter ad reſtituendum damnum datum aliqua re, quam Locatarii aut Domeſtici ipſorum de feneſtra projecerint? *ibid.* caſ. 180.

Tenetur-ne ad reſtitutionem, qui fodendo puteum in propriam ſuam utilitatem, vicini puteum exſiccat? *ibid.* caſ. 182.

Proprietarius tenetur-ne ad quamdam damni præſtationem, cum domus ipſius ruendo ſecum aufert domum vicini in ruinam? *ibid.* caſ. 185.

Qui interfecit aliquam Perſonam, quæ labore ſuo ſuſtentavit familiam ſuam, eſt-ne obligatio ad reparandum damnum, quod inde ad familiam redit? *ibid.* caſ. 58.

Eſt-ne obligatio ad reſtituendum, cum res quæ reſtitutionem exigere videtur, ejus eſt naturæ, ut non poſſit reſtitui? *ibid.* caſ. 59.

Si quis ad vindictam ſumendam de Puella conſcium ſuum in Crimen denegante, aliquam ejus faciei deformitatem inferat, tenetur-ne ad reſtitutionem injuriæ ipſi datæ? *ibid.* caſ. 60.

Si quis mandatum dedit percutiendi aliquam perſonam, cum expreſſa tamen prohibitione ne occidatur aut mutiletur, an ad reſtitutionem tenetur, ſi non obſtante ipſius prohibitione occidatur vel mutiletur perſona? *ibid.* caſ. 130.

Qui mandavit injuriam alicui inferre tenetur-ne ad reſtitutionem, ſi mandatum iſtud ac commiſſio executioni data eſt ante vel poſtquam fuerit revocata? *ibid.* caſ. 131.

Qui pecuniam promittunt pro alicujus Perſonæ percuſſione, tenentur-ne ad dandum, quod promiſerunt iis, quorum opera ipſi uſi ſunt? Et ille, qui hanc accepit pecuniam, poteſt-ne illam retinere? *ibid.* caſ. 89. & tom. 3. v. *Promiſſio*, caſ. 8. & tom. 3. v. *Perjurium*, caſ. 14.

Qui aliquem vulneratus eſt ex imprudentia, aut culpa levi, aut ludendo, an ipſe & in ejus defectum hæredes ipſius ad reſtitutionem tenentur? tom. 3. v. *Reſtitutio*, caſ. 183. 184. & 86.

Eſt-ne obligatio reſtituendi ſumptus ipſo mandato factos, in reparationibus urgentibus domûs amici abſentis, quæ aut in tractu temporis caſu quodam fortuito inutiles factæ ſunt, *ibid.* caſ. 45.

Eſt-ne obligatio rependendi ſumptus quos facere oportet ad reſtituendam rem furto ablatam? *ibid.* caſ. 85.

Eſt-ne obligatio reſtituendi ſumptus, ad quos quis inutiliter & ex propoſito induxit partem adverſam, ut pro mala ſua fide puniatur? Et cuinam hoc in caſu reſtituendum eſt? *ibid.* caſ. 164.

Cum plures injuſtam alicui moverunt litem, tenentur-ne ſinguli in ſolidum, ad reſtituendos ipſi ſumptus & damna? *ibid.* caſ. 14.

Eſt-ne obligatio expenſas funerales, qualeſcumque ſint reſtituendi iis, qui eas ſine mandato pro amico abſente fecerunt? *ibid.* caſ. 44.

Qui gratis gerit res alterius vi procurationis, tenetur-ne ad reſtituendum damnum cujus cauſa fuit negligentia ſua? *ibid.* caſ. 40.

Si tantummodo propter illud rogatus fuerit, nullâ datâ procuratione, tenetur-ne in hoc caſu ad reſtituendum? *ibid.* caſ. 41.

Amicus, quem quis rogat, ut aliquam rem faciat, qui autem non exequitur illam ſicuti promiſit, an ad reſtitutionem tenetur damnorum, quæ cauſatus eſt? *ibid.* caſ. 42.

Mandatarius aut amicus, qui reliquit curam, quam ſuſcepit, tenetur-ne de damnis, quæ inde oriuntur? *ibid.* caſ. 43. & 45.

Qui ſponte ſe immiſcent alterius rebus tenentur-ne ad reſtituenda damna quæ fiunt ipſorum culpâ, aut caſibus fortuitis? *ibid.* caſ. 47.

Conſtituentes tenentur-ne Mandatariis ſuis reſtituere intereſſe quæ ſolverunt ad gerendam ipſorum rem, & damna, quæ paſſi ſunt, pecuniam ſuam expendendo? *ibid.* caſ. 48.

Præfectus Urbis, qui munus haud exiguum accepit à Conductore, qui intendebat obtinere diminutionem juſtam aut injuſtam antiquæ locationis, quam Curia ipſi fecerat, tenetur-ne ad reſtituendum, & cuinam reſtituere debet? *ibid.* caſ. 80.

Qui ſemen in aliquo prædio deſtruunt noctu, tenentur-ne reſtituere pro ratione pretii, quod frumentum tempore Meſſis valebit? *ibid.* caſ. 76.

Cum plures Perſonæ proprio & ſpontaneo motu, quin alii alios inſtigarent, vaſtati ſunt prædia amici ſui cum nunis, tenentur-ne ſinguli in ſolidum ad reſtitutionem? *ibid.* caſ. 117.

Eſt-ne obligatio reddendi, quod in prædatione injuſta captum eſt, & cuinam in hoc caſu reſtituendum eſt? *ibid.* caſ. 18.

Cum greges quamdam fecerunt vaſtationem, ſive negligentia cuſtodientium eas interceſſerit ſive non, eſt-ne obligatio ad reſtituendum? *ibid.* caſ. 170. & 171.

An ſolo facto obligatur aliquis reparare damnum illatum ab animali, quod periculoſum eſſe ſciebat? *ibid.* caſ. 172.

Cum quis detinet animal ferum, tenetur-ne ad præſtanda damna quæ ab eo, ſi evadit, dantur? *ibid.* caſ. 173.

Dominus tenetur-ne ad reſtitutionem erga vaſallos ſuos propter vaſtationem quam ipſi aut ejus feræ in eorum terris peragunt? *ibid.* caſ. 174. & tom. 1. v. *Domini Paræciarum*, caſ. 7.

Qui ad impediendas feras-ne grana comedant, foſſas faciunt, an teneotur ad reſtitutionem reſpectu tranſeuntium, qui in illas incidunt & læduntur? tom. 3. v. *Reſtitutio*, caſ. 175.

Eſt-ne obligatio animalia fera, quæ quis occidit, aut eorum pretium reſtituendi iis, qui illa reſtitui petunt? *ibid.* caſ. 181.

Privatus poteſt-ne propria ſua authoritate occidere animalia ad alios pertinentia, quæ ſua prædia depopulantur? Sunt-ne quædam, quæ illud permittunt conſuetudines? Eſt-ne obligatio ad aliquam reſtitutionem? Quænam in caſu exemptus eſt aliquis ab illa reſtitutione facienda? *ibid.* caſ. 199.

Qui transferunt, aut erigunt leporaria in præjudicium Vicinorum ſuorum, tenentur-ne ad reſtitutionem damni & vaſtationis, quam cuniculi terris adjacentibus inferunt? tom. 2. v. *Leporarium*, caſ. 2.

An eodem modo ſe res habet cum illis, qui ſuadent aut conducunt leporaria? *ibidem.*

Ruſtici, qui prohibentibus Dominis venantur, tenentur-ne ad reſtitutionem? tom. 3. v. *Venatio*, caſ. 3.

Venator, qui depopulatur agros ſemine donatos, aut vineas, tenetur-ne ad reſtitutionem? *ibid.* caſ. 6.

Dominus qui quendam in ſuis terris venantem deprehendit, poteſt-ne arma ipſi auferre, & pecuniam pro iis recipere, adeo ut non opus habeat ipſum in foro perſequi? tom. 3. v. *Reſtitutio*, caſ. 200.

Milites tenentur-ne reſtituere prædam in Bello captam? tom. 2. caſ. 4. & 6.

Qui aliquem ad munus aliquod pervenire prohibuit, an in omni caſu ad reſtitutionem obligatur? tom. 3. v. *Reſtitutio*, caſ. 124.

Qui impedivit Clericum provideri de Beneficio, tenetur-ne ad reſtitutionem, quamcunque habuerit intentionem hoc faciendo? *ibid.* caſ. 125.

Collator qui ſubjecto minus digno Beneficium contulit, tenetur-ne ad Reſtitutionem erga ſubjectum dignius, cui illud recuſavit? *ibid.* caſ. 150.

Eſt-ne obligatio reſtituendi pecuniam acceptam pro Beneficio, & cuinam reſtituenda eſt? *ibid.* caſ. 142.

Eſt-ne obligatio fructus Beneficii obtenti ſimonia non culpabili reſtituendi, licèt bonâ fide conſumpti fuerint? tom. 3. v. *Reſtitutio*, caſ. 143.

Tenetur-ne aliquis poſtquam rehabilitandum ſe curavit ad Beneficium, reſtituere fructus perceptos, licèt nondum conſummatos? *ibid.* caſ. 144.

Eſt-ne reſtituendum iis, cum quibus commiſſum crimine ſimonis commiſſa eſt? *ibid.* caſ. 145. & tom. 3. v. *Simonia*, caſ. 45. & tom. 3. v. *Uſura*, caſ. 38. & tom. 2. v. *Eleemoſyna*, caſ. 14.

Eſt-ne obligatio reſtituendi fructus pro rata omiſſionum in recitatione Breviarii? tom. 3. v. *Reſtitutio*, caſ. 146. & tom. 1. v. *Beneficiarius*, caſ. 22. 23.

Beneficiarius, qui antequam ſuo renuntiet Beneficio, exigit, ut ipſi remittantur fructus, quos meruit perdere, tenetur-ne ad reſtitutionem, & in ejus defectum ii, qui illos ipſi remiſerunt fructus? tom. 3. v. *Renunciatio*, caſ. 3.

Minor proviſus pluribus Beneficiis contra voluntatem ſuam, & qui per plures annos Breviarium recitare omiſit, tenetur-ne ad reſtitutionem, etiamſi ſoli ipſius Cognati eorum accepiſſent reditus? tom. 3. v. *Reſtitutio*, caſ. 147. & tom. 2. v. *Obedientia*, caſ. 14.

Canonicus, qui quamvis abſens recepit diſtributiones quotidianas, tenetur-ne ad reſtitutionem, etiam ſi ipſius Confratres remittere illas ipſi velint? tom. 3. v. *Reſtitutio*, caſ. 148.

Canonicus qui per aliquod anni tempus ſine ulla ad Officium Divinum attentione Choro adfuit, tenetur-ne ad reſtitutionem fructuum perceptorum per illud tempus? *ibid.* caſ. 149.

Beneficiarius, qui non potuit ſuos reddere fructus Beneficii pluribus de cauſis, eſt-ne exemptus ab illorum reſtitutione, ſi obtineat condonationis Diploma, licèt non omnibus impedimentis ſuis expreſſis? *ibid.* caſ. 219.

Cognati Beneficiarii tenentur-ne ad reſtitutionem, quando Beneficiarius ipſis reliquit ſummam aliquam, quæ ipſi ex reditibus Beneficii ſuperfuerat? *ibid.* caſ. 151. tom. 3. v. *Religioſus*, caſ. 16. & tom. 1. v. *Beneficiarius*, caſ. 14.

Qui ludendo lucrantur pecuniam, quæ eſt ex alicujus Beneficii reditibus, tenentur-ne ad reſtitutionem, & cuinam? tom. 1. v. *Beneficiarius*, caſ. 18.

Beneficiarii aut Sacerdotes, qui recitando Breviarium ſe ſe actionibus quibuſdam exterioribus occupant, tenentur-ne ad reſtitutionem? tom. 2. v. *Officium Breviarii*, caſ. 25.

Eſt-ne obligatio fructus perceptos ex Beneficio, quod obligat ad id, ut qui illud poſſidet intra annum ad Sacerdotium promoveri ſe curet, reſtituendi, ſi quis neglexit ordinandum ſe curare? tom. 1. v. *Penſio*, caſ. 2. & tom. 3. v. *Reſtitutio*, caſ. 221.

Calumniator & Maledicus tenentur-ne ad reparandam injuriam, quam intulerunt iis, quibus detraxerunt? tom. 3. v. *Reſtitutio*, caſ. 61. & 67.

Calumniator à Judice condemnatus & punitus tanquam talis, tenetur-ne inſuper data occaſione retractare ſua dicta, & reſtituere ſumptus, quos fecerat pars læſa ad perveniendum ad Juſtificationem? *ibid.* caſ. 62.

Perſona quædam, quæ infamavit aliam, tenetur-ne ad reſtitutionem, licèt pars læſa magnanimiter ipſum ab omni liberaverit obligatione? *ibid.* caſ. 63.

Cum duo Calumniatores ſe invicem reciproce infamarunt, ejuſdemque ſint conditionis, an unus præ altero tenetur injuriam alteri illatam reparare? Quando inæquales ſunt, uter initium facere debet reparationis? *ibid.* caſ. 64.

Perſona quædam falsò accuſata poteſt-ne omnis generis afferre probationes, ad procurandam falſarii accuſatoris condemnationem? Tenetur-ne ad reſtitutionem ſi id faciat? *ibid.* caſ. 65.

Eſt-ne obligatio ad reſtitutionem, ſi quis ex ſpiritu vindictæ coram Judice accuſet quendam criminis occulti reum, quodque occultum ſine ipſius accuſatione manſiſſet? *ibid.* caſ. 66.

Eſt-ne obligatio ad reſtitutionem tam reſpectu famæ proximi, quàm reſpectu damni ipſi allati, ſi uno in loco reveletur crimen, quod alibi commiſit? An quoad hoc nihil intereſt, ſive reus fuerit condemnatus & punitus à Judice, ſive non fuerit? *ibid.* caſ. 67.

Cum Reſtitutio non poteſt eſſe æquivalens injuriæ illatæ, an ſaltem eo, quo poteſt, modo fieri debet? *ibid.* caſ. 68.

Sunt-ne aliqui caſus, in quibus exemptus aliquis ſit à reparanda injuria, quam proximi honori intulit? *ibid.* caſ. 69.

Superiores tenentur-ne ad reparationem, ſi poſt ſervatas Charitatis & Juſtitiæ regulas revelant Inferiorum ſuorum defectus? *ibid.* caſ. 70.

Si eos injuſtè infamant, tenentur-ne ad veniam ab ipſis petendam? *ibid.* caſ. 208.

Eſt-ne diſpenſatus a reſtitutione facienda Religioſo Profeſſo, qui ipſi furto aliquid abſtulit, ſed quem Religioſus à reſtituendo diſpenſat? *ibid.* caſ. 119.

Qui decimis fruſtrantur Beneficiatum, an, ſi Beneficiarius dives ſit, & iis illarum remiſſionem fecerit, immunes ſunt coram Deo & diſpenſati à reſtitutione facienda? tom. 1. v. *Beneficiarius*, caſ. 13.

Abbatiſſæ, habent-ne jus reſtituendi bona Monaſterii ſine ſuarum Religioſarum conſenſu? tom. 1. v. *Abbatiſſa*, caſ. 8.

Religioſi, qui acceperunt pecuniam pro admittendo ad Profeſſionem Novitio, tenentur-ne ad reſtitutionem, & cuinam facere illam debent? caſ. 217.

Cognati aut Tutores, qui infantes quorum curam habent, coëgerunt ad amplectendum Religioſum ſtatum, tenentur-ne ipſis procurare media ex eo eundi? *ibid.* caſ. 213.

Qui Religioſum Profeſſum induxit ad egrediendum è Monaſterio, cui valde utilis erat, an ad aliquam erga Monaſterium Reſtitutionem tenetur? *ibid.* caſ. 206.

Cum quis afferendo Creditori pecuniam in fures incidit, qui illum ea privant, an immunis eſt & liber à reſtitutione? tom. 3. v. *Reſtitutio*, caſ. 25.

Si quis certam quandam pecuniæ ſummam furto abſtulit, & ope illius ludendo majorem ſummam lucratus eſt, tenetur-ne ad reſtituendum præter ſummam furto ablatam, etiam illam, quam ludo acquiſivit? *ibid.* caſ. 52.

Qui pecuniam furati ſunt, ſemper-ne tenentur reſtituere cum ſorte principali lucrum & intereſſe, quod inde ad eos rediit? *ibid.* caſ. 74.

Qui non niſi perexiguas ſummas diverſis vicibus differentibus privatis perſonis furatus eſt, tenetur-ne ad reſtitutionem? Cuinam & quomodo reſtituere debet? *ibid.* caſ. 75.

Eſt-ne obligatio reſtituendi, quod non niſi in extrema neceſſitate ablatum eſt? *ibid.* caſ. 198.

Qui agricolæ abſtulit frumentum deſtinatum ad ſeminandos agros, tenetur-ne reſtituere non tantum frumentum furto ablatum, ſed etiam damnum, quod inde natum eſt agricolæ? *ibid.* caſ. 78.

Qui mangoni equum abſtulit, teneturne illi præter pretium equi, inſuper etiam reſtituere damnum, quod inde patitur? *ibid.* caſ. 93.

Qui furatus eſt quandam rem, tenetur-ne rem ipſam reſtituere, licèt notabiliter eam melioraverit? *ibid.* caſ. 82.

Qui reſtituit rem furto ablatam, habet-ne jus à proprietario repetendi omnes ſumptus tam neceſſarios, quàm utiles & ſuperfluos, in illam factos? *ibid.* caſ. 83.

Cum res furto ablata eſt naturæ frugiferæ, eſt-ne obligatio præter rem ipſam, etiam fructus illius reſtituendi? *ibid.* caſ. 86.

Eſt-ne prævalens & fortior obligatio reſtituendi, quod furto ablatum eſt, quam ſolvendi debita contracta? *ibid.* caſ. 87.

Eſt-ne obligatio res furto ablatas quæ adhuc ſunt in natura reſtituendi iis, ad quos pertinent, præ omnibus aliis Creditoribus? *ibid.* caſ. 88.

Qui furatus eſt pauperi ſummam aliquam, & diviti ſummam aliam, & non poteſt utramque reſtituere ſummam, an totum reſtituere debet primo, prætermiſſo ſecundo? *ibid.* caſ. 90.

Qui duas furto abſtulit ſummas duabus Perſonis æquè divitibus aut pauperibus, & non niſi uni ſatisfacere poteſt, poteſt-ne pro ſua voluntate unum alteri præferre? *ibid.* caſ. 91.

Eſt-ne obligatio reſtituendi iis ipſis, quibus furto aliquid ablatum eſt, quando perſuaſum eſt, quod male illud, impenſuri ſint? *ibid.* caſ. 220.

An in defectum Perſonæ, cui aliquid furto ablatum eſt, reſtitutio creditoribus ipſius facienda eſt? *ibid.* caſ. 92.

Poteſt-ne aliquis illæſa conſcientia recipere ſummam, quam ipſi cuidam vult reddere, quamvis perſuaſio non ſit eam ſibi deberi? *ib.* caſ. 195.

Qui ex odio in aliquem cauſa fuit cur ipſi furtum inferretur, an ad reſtitutionem obligatur? *ibid.* caſ. 109.

Cum Fur, primarius damni illati author, aut detentor rei furto ablatæ, diſpenſatus fuit à reſtitutione, aut jam reſtituit, ejus furti participes ſunt-ne pariter diſpenſati à reſtitutione? *ibid.* caſ. 79. & 94. & 115.

Omnes furti participes, quamcunque in eo habeant partem ſive directè ſive indirectè, tenentur-ne ſinguli in ſolidum ad reſtitutionem? *ibid.* caſ. 114.

Cum res aliqua furto fuit ablata, deinde in quoſdam mala fide emptores, uter primus obligatur ad reſtituendum, Emptor an fur? *ibid.* caſ. 95.

Si quis rem furto ablatam alteri dedit, qui eam amittit, an ambo ad reſtitutionem tenentur in ſolidum? *ibid.* caſ. 97.

Eſt-ne obligatio reſtituendi rem furto ablatam, aut ejus pretium, ſi periit caſu fortuito, quo & in proprietarii manibus periiſſet? *ibid.* caſ. 215.

Qui cooperantur in furto, ſive vigilias agendo, ſive fures adjuvando, ſunt-ne pariter ad reſtitutionem obligati? *ibid.* caſ. 100.

Receptores furti obligantur-ne ad Reſtitutionem in defectum furis? *ibid.* caſ. 102.

Qui bona fide uſus eſt re furto ablata, obligatur-ne ad reſtitutionem? *ibid.* caſ. 101.

Qui conſuluerunt furtum, tenentur-ne ad reſtitutionem, licèt conſilium ſuum ante furtum commiſſum revocaverint? *ibid.* caſ. 103.

Qui conſentiunt in furtum, aut illud ſuadent, tenentur-ne pariter ad reſtitutionem? *ibid.* caſ. 104.

Qui furi conſuluit rem auferendi uni potiùs quam alteri, aut minorem ſummam, quam illam quam auferre propoſuerat, eſt-ne obligatus ad Reſtitutionem? *ibid.* caſ. 105.

Privatus quidam, qui facile impedire poteſt furtum aliquod, an tenetur ad reſtitutionem, ſi illud facere negligat? *ibid.* caſ. 134.

Poteſt-ne differri reſtitutio rei furto ablatæ, ad opem ferendam Patri ſuo aut Matri egentibus? *ibid.* caſ. 192.

Ad quid obligat Lex Reſtitutionis, & unde oritur obligatio reſtituendi? tom. 3. v. *Uſura*, caſ. 28. & tom. 3. v. *Reſtitutio*, caſ. 150.

Eſt ne obligatio reſtituendi, quicquid modo peccaminoſo acquiſitum eſt? tom. 3. v. *Reſtitutio*, caſ. 110.

Sunt ne, peccata quædam ejus naturæ, ut diſpenſent à reſtituendis locris facta illa committendo? *Ibidem.*

An non immunis ſit aliquis ac liber à reſtitutione, niſi cum res, quam reſtituere debet, pervenit in manus Domini ſui? *ibid.* caſ. 98.

Quando nullo modo cognoſcit aliquis eos, quibus injuriam fecit, eſt ne diſpenſatus à reſtituendo, aut cuinam reſtituere debet? *ibid.* caſ. 188.

Cum Reſtitutio difficillimè fieri poteſt, an tamen ad illam faciendam obligatio eſt, & cujuſnam eſt ſumtus ferre neceſſarios ad vincendam difficultatem illius faciendæ? *ibid.* caſ. 189.

Eſt ne obligatio ad reſtitutionem, cum fieri non poteſt, ſine magno ſuo incommodo, aut quin alicui peccati præbeatur occaſio, aut quin honori ſuo malè conſulatur? *ibid.* caſ. 190. & 193.

Parentes poſſunt-ne penſionem alimentariam ſuis infantibus conſtituere, præ obligatione, in qua ſunt, reſtituendi? *ibid.* caſ. 191.

Pater tenetur-ne ad ſolutionem ſumptuum & damnorum datorum filii ſui facinore? *ibid.* caſ. 213.

Qui omnem, qua pollet, fidem multaſque curas & laborem impendit in bonum Societatis, cujus eſt membrum, poteſt-ne aliquid pro hoc exigere aut retinere? *ibid.* caſ. 194.

Tenetur-ne ad reſtitutionem, qui pecuniâ vendit fidem ac favorem, qua multum apud Principem valet? *ibid.* caſ. 195.

RESTITUTIO IN INTEGRUM.

Vide hujus Tituli Proœmium.

Cum Major probat, quòd damnum fuerit paſſus in venditione facta in minoritate ſua, & pretium acceptum offert reddere, debet-ne illi concedi Beneficium reſtitutionis in integrum? tom. 3. v. *Reſtitutio in integrum*, caſ. 1.

Minores, qui ſe damnum paſſos credunt, poſſunt-ne petere reſtitutionem in integrum? tom. 2. v. *Hæres*, caſ. 14.

Minores, qui ſucceſſioni renuntiarunt ſub prætextu, quòd nimis fuerit intricata litibus ac debitis, poſſunt-ne uti beneficio reſtitutionis in integrum? tom. 3. v. *Reſtitutio, in integrum*, caſ. 2.

Minores poſſunt-ne poſtquam acceptarunt ſucceſſionem opulentam, uti hoc beneficio, ſi caſibus fortuitis periit illa ſucceſſio? *ibid.* caſ. 3.

Minores, poſſunt-ne cum ſunt Majores, uti beneficio reſtitutionis in integrum, quò ſolvere non teneantur debita, quæ in Minoritate ſua contraxerunt? *ibid.* caſ. 4.

Si nihil aliud fecerunt, quàm quod ipſorum utilitas aut officium exigebat, poſſunt-ne uti beneficio reſtitutionis in integrum? *ibid.* caſ. 5.

Quando Minoribus conceditur Beneficium Reſtitutionis in integrum, an ipſorum fidejuſſores ſemper liberi ſunt ac immunes? *ibid.* caſ. 6.

Poſſunt ne uti Beneficio Reſtitutionis in integrum, non obſervatis formulis à Legibus præſcriptis? Quænam ſunt hæ formulæ? *ibid.* caſ. 8.

Ii, quibus Leges concedunt Beneficium Reſtitutionis in integrum, poſſunt-ne intentare litem tertiis defenſoribus ſuorum bonorum, antequam auctores doli aggrediantur? *ibid.* caſ. 7.

Poteſt-ne præſcribi Reſtitutio in integrum? *ibidem.*

Minores qui bona ſua ludo perdiderunt, poſſunt-ne petere beneficium Reſtitutionis in integrum? tom. 2. v. *Ludus*, caſ. 5.

REVELATIO.

Eſt-ne obligatio revelandi, ſi quis vidit necare Columbas aut Cuniculos Domini, qui hanc ob rem Monitorii promulgationem obtinuit? tom. 2. v. *Monitorium*, caſ. 22.

Revelatio alicujus impedimenti ab unico homine profecta, ſufficit-ne ad impediendum, quominus ad matrimonii celebrationem progredi oporteat? tom. 2. v. *Impedimentum Matrimonii in genere*, caſ. 8.

Incumbit-ne obligatio revelandi impedimentum dirimens matrimonii futuri, ſi nullæ poſſint afferri probationes, aut ſi non niſi ſub ſigillo ſecreti cognoſcatur? *ibid.* caſ. 9.

Eſt-ne obligatio revelandi, ſi malum aliquod inde naturum eſt? *ibidem.* caſ. 10.

REVOCATIO POTESTATIS.

Revocatio Poteſtatis celebrandi, confitendi prædicandi, cenſetur-ne interdictum? Qui celebrant poſt talem revocationem ſunt-ne irregulares? tom. 2. v. *Irregularitas*, caſ. 91.

REUS.

Vide hujus vocis Proœmium.

Rei tenentur ne criminis ſui participes declarare; ſcientes, quòd non reparaverint injuriam, quam attulerunt? tom. 3. v. *Reus*, caſ. 1.

Rei, qui condemnati ſunt ad mortem, poſſunt-ne licitè evadendo ex carcere ſibi conſulere? Poſſunt-ne violentia rumpere carcerem ad aufugiendum? *Ibidem*, caſ. 2. & tom. 3. v. *Religioſus*, caſ. 22.

Rei poſſunt-ne ſe defendere contra Judices, ut non ad ſupplicium ducantur? tom. 3. v. *Reus*, caſ. 3.

Cum condemnati ſunt ad mortem ob deſertum vadimonii diem, poſſunt-ne ſe defendere adversùs illos, qui eos detinere volunt? *ibid.* caſ. 4. & tom. 2. v. *Occidere*, caſ. 1.

An eo ipſo ad fiſcum pertinent ipſorum bona? tom. 2. v. *Hæres*, caſ. 9.

Poſſunt-ne condemnari rei, qui nullos habent accuſatores? tom. 2. v. *Judex*, caſ. 2.

Licet ne reos condemnare ad pœnam minorem quàm juxta Leges merentur? An ſolus ſupremus Princeps gratiam ipſis exhibere poteſt? *ibid.* caſ. 6.

Dominus poteſt-ne impunitos relinquere reos in ſua terra, ſi ſcilicet non ſatis dives eſt ad inſtituendam formulis requiſitis litem contra ipſos? tom. 1. v. *Domini Parœciarum*, caſ. 2.

Eſt-ne concedenda Extrema Unctio reis ad mortem condemnatis? tom. 2. v. *Extrema Unctio*, caſ. 19.

Judex poteſt ne uti terminis captioſis & æquivocis in ipſorum interrogationibus? tom. 2. v. *Judex*, caſ. 15. & 16.

Licet-ne ſollicitare Judices in ipſorum favorem? tom. 2. v. *Lis*, caſ. 1.

Quonam in caſu ad fiſcum redeunt bona reorum condemnatorum ad pœnas infamia notantes? tom. 3. v. *Reus*, caſ. 6.

Licet-ne reos liberare data occaſione? *ibid.* caſ. 5.

Rei verè aut falsò accuſati contrahunt-ne validè matrimonium, quod ineunt ad evitandam mortem, mutilationem, aut carcerem? tom. 2. v. *Impedimentum Metus*, caſ. 3 & 4.

Rei, qui interjecerunt appellationem à ſententia ipſos condemnante, ſunt-ne habiles ad teſtandum aut ad ſuccedendum? tom. 2. v. *Hæres*, caſ. 10.

An cuilibet jus competit appellandi, pro reo condemnato? tom. 1. v. *Appellatio*, caſ. 4.

REX.

Regum gubernatio debet-ne aliquam habere ſimilitudinem cum gubernatione divina? tom. 2. v. *Lex*, caſ. 4.

Poſſunt-ne in ſuo territorio quædam tolerare mala & inordinata ad evitanda majora mala? *Ibidem*, Vide *Fiſcus.*

RIXA.

Vide Tom. 3. ſuo loco.

ROGATIONES.

Vide hujus vocis Proœmium.

Eſt ne peccatum carne veſci in Gallia tribus Rogationum diebus, ſub prætextu quòd hæc conſuetudo non ſervetur in aliis locis? tom. 3. v. *Rogationes*, caſ. 1.

Si Epiſcopus per hos tres dies jejunare mandaret ſuis Diœceſanis, atque etiam Religioſis exemptis ab ipſius Juriſdictione, tenerentur ne ipſi obedire? tom. 3. v. *Rogationes*, caſ. 2. & tom. 2. Vide *Caſum Rodolphus*, caſ. 16.

ROMANENSES LIBRI.

Poteſt-ne aliquis libros, qui vocantur Romanenſes, ſervare apud ſe & legere ſub prætextu, quòd nullum inde ad ipſum damnum redeat? Tenentur-ne ad illos igne conſumendos, ſi Confeſſarius id ipſi injungat? tom. 2. v. *Libri prohibiti*, caſ. 5.

S.

SABBATI DIES.

Eſt-ne lex, vel conſuetudo, carne veſci diebus Sabati à Nativitate uſque ad Purificationem? tom. 3. v. *Religioſa*, caſ. 4.

SACERDOS.

Eſt-ne excommunicatus qui percutit Sacerdotem? tom. 2. v. *Excommunicatio*, caſ. 1. 2. & 3.

An omnis actio notabiliter Injurioſa Perſonæ Sacerdotis, excommunicationis eſt materia? *ibid.* caſ. 3.

Sacerdos, qui veſtem mutavit matrimonium initurus, & poſtmodum autem ſe de hoc Crimine accuſat, poteſt-ne accipere, pœnitentiam & diſpenſari à ſuo Prælato de ſuſpenſione & Irregularitate? tom. 1. v. *Diſpenſatio Irregularitatis*, caſ. *Nabor.*

Sacerdos qui ſe accuſatorem gerit in Gallia, tenetur-ne proteſtationem facere injunctam à Bonifacio VIII. An ſaltem tutius eſt, ut illam accuſationi præmittat? tom. 1. v. *Accuſator*, caſ. 7.

SACERDOTIUM.

Qui Irregulares ſunt reſpectu Sacerdotii, ſunt ne quoque irregulares reſpectu reliquorum omnium Ordinum inferiorum? tom. 2. v. *Irregularitas*, caſ. 100.

Eſt-ne ſimonia dare aut promittere aliquid temporale ad Sacerdotium perveniendi fine? tom. 3. v. *Simonia*, caſ. 4. & 5.

SACRAMENTA.

Vide hujus vocis Proœmium.

Poteſt ne exigi aut accipi pecunia pro adminiſtratione Sacramentorum? tom. 3. v. *Simonia*, caſ. 55.

Eſt-ne Sacrificium interrumpendum ob adminiſtranda moribundis Sacramenta? tom. 2. v. *Miſſa*, caſ. 25.

An adminiſtrando Sacramenta ſequendæ ſunt opiniones minimè dubiæ? tom. 1. v. *Abſolutio*, caſ. 1.

Poſſunt-ne quædam adminiſtrare Sacramenta tempore interdicti generalis? tom. 2. v. *Interdictum*, caſ. 4. & 17.

An eo in caſu adhibendæ ſunt ceremoniæ ordinariæ? *ibidem.* caſ. 9.

Qui Sacramenta adminiſtrant excommunicato denuntiato, incurrunt-ne quaſdam pœnas? tom. 2. v. *Excommunicatio*, caſ. 42.

Intentio eſt-ne neceſſaria in adminiſtrandis Sacramentis, & quænam requiritur Intentio? tom. 1. v. *Intentio*, caſ. 1.

Eſt-ne obligatio peccata ſua confitendi, antequam ullum recipiatur Sacramentum? tom. 3. v. *Confirmatio*, caſ. 6. & 7.

Sacerdos committit ne verum inceſtum, ſi confeſſionem illius puellæ excipiat, cum qua olim peccaverat? tom. 2. v. *Inceſtus*, caſ. 2.

An aliquando uſitatæ Ceremoniæ omitti poſſunt in adminiſtratione Sacramentorum? Quænam eſt mens Eccleſiæ in ejuſmodi ceremoniis? tom. 1. v. *Ceremoniæ Sacramentales*, caſ. 1.

Comœdi ſunt-ne ad participationem Sacramentorum admittendi? tom. 1. v. *Comœdia*, caſ. 2. & 3.

An in adminiſtratione quorumdam Sacramentorum magis convenit uti forma abſolutoria, quam forma deprecatoria? tom. 1. v. *Abſolutio*, caſ. 1.

Sunt ne quædam Sacramenta, quorum forma deprecatoria ſit, & quænam eſt ratio? tom. 2. v. *Extrema Unctio*, caſ. 6.

Poſſunt-ne peti Sacramenta aut accipi è manu Parochi ſui aut ſimplicis Sacerdotis, cum notum eſt, illos in habitu peccati mortalis verſari? tom. 3. v. *Sacramenta*, caſ. 1 & 2.

Qui recipiunt Sacramenta è manu Eccleſiaſtici, quem ſciunt in crimine vivere, cooperantur-ne ad ipſorum ſacrilegium? tom. 2. v. *Matrimonium* 2. caſ. 7.

An plus accipitur gratiæ accipiendo Sacramenta ab uno potius quàm ab alio accipiendo? Peccat-ne qui accipit è manu unius potius, quàm è manu alterius? tom. 1. v. *Communio*, caſ. 19.

Ut quis ritè adminiſtrare poſſit Sacramenta oportet-ne eſſe in ſtatu gratiæ? tom. 1. v. *Baptiſmus*, caſ. 22. & tom. 1. v. *Communio*, caſ. 28.

Sacerdos excommunicatus denuntiatus poteſt-ne validè adminiſtrare Sacramenta? tom. 1. v. *Abſolutio*, caſ. 34.

SACRAMENTUM VENERABILE.

Religioſi poſſunt-ne exponere Sacramentum Venerabile ſine Ordinarii permiſſione? tom. 3. v. *Religioſus*, caſ. 20.

SACRILEGIUM.

Vide hujus vocis Proœmium.

Furtum commiſſum in Eccleſia eſt-ne Sacrilegium? tom. 3. v. *Sacrilegium*, caſ. 1.

Quot modis furtum fieri poteſt Sacrilegium, *ibidem*.

Quid intelligitur voce Sacrilegii? Quot modis actio aliqua Sacrilega fieri poteſt, ſive reſpectu rerum, ſive reſpectu locorum, ſive reſpectu perſonarum? *ibid.* caſ. 2.

SAL.

Salis adulterini opifices & qui emunt ab iis Sal, peccant-ne mortaliter? tom. 3. v. *Vectigalia*, caſ. 2.

SALTATATIO.

Vide hujus vocis Proœmium.

Saltatio eſt-ne ſuâ naturâ criminalis? Quænam neceſſariæ ſunt conditiones, ut licita ſit ſaltatio? tom. 3. v. *Saltatio*, caſ. 1.

Parochi debent-ne tolerare Saltationes, quæ publicè fiunt in ipſorum Parœciis Diebus Dominicis ac Feſtis? Poſſunt-ne abſolutionem denegare iis, qui continuant Saltationibus intereſſe, poſtquam promiſerunt illis abſtinere? Ejuſmodi Saltationes ſunt-ne in Gallia authoritate Sæculari prohibitæ? *ibid.* caſ. 2. & tom. 1. v. *Dies Dominici ac Feſti*, caſ. 5.

SALVIA.

Aquæ Salviæ ſumta diebus jejunii extra tempus convivii ordinarii, rumpit-ne jejunium? tom. 2. v. *Jejunium*, caſ. 14.

SANCTI.

Eſt-ne de præcepto, in precibus implorare Sanctorum opem? Et quomodo fieri iſtud debet? tom. 2. v. *Oratio*, caſ. 5.

SARCINATOR.

Vide hujus verbi Proœmium.

Sarcinator Mulierum, poteſt-ne ſalva conſcientia pergere in faciendis veſtibus, in quibus mulieres multum detectæ videntur? tom. 3. v. *Sarcinator*, caſ. 1.

Sarcinator, cui mandatum eſt emere pannum vel aliud aliquod textile, poteſt-ne pecuniam, quam mercatori de pretio ordinario deduxit, propter defectum aliquem pro ſe retinere ſub pretextu, quod induſtria & arte ipſius defectus iſte occultatur & in plicas cadit? *ibid.* caſ. 2.

Poteſt-ne quæ neceſſaria ſunt ad veſtem conficiendam pluris imputare, quàm ipſemet ſolvit, ſub prætextu temporis ad illud emenda perditi, aut quòd mercator ipſi minori pretio, quàm aliis, ea vendiderit? Sunt-ne aliqui caſus, in quibus fieri iſtud poſſit? *ibid.* caſ. 3.

Cum Sarcinatori committitur ut emat pannum vel textile, poteſt-ne illud imputare eadem ratione qua vulgò emitur, licet ipſe minori pretio habeat, quia ſcilicet à prima manu emit? Debet-ne certus eſſe quod eo ipſo pretio habeat, quo mercatores ipſi emere ſolent ejuſmodi pannos & textilia? *ibid.* caſ. 4.

Sarcinatores poſſunt-ne aliquod lucrum capere ex eo quod mercatores ipſis pannum aliquem aut textile vili admodum pretio vendant, ideo tantum, quia ſæpiùs una mercantur? An in hoc caſu eodem pretio textiles vendere poſſunt committentibus ſuis, quo alii ea apud mercatores emere ſolent? Lucrum iſtud nonne ut ſit licitum, quaſdam exigit conditiones? tom. 2. v. *Emtio*, caſ. 18.

Sarcinator poteſt-ne ſibi appropriare parva quædam quæ ſuperſunt panni fruſta ad reparandum tempus quod in emendo panno conſumſit? tom. 3. v. *Sarcinator*, caſ. 5. & tom. 2. v. *Furari*, caſ. 4.

Sarcinator, quem quidem rogavit ut ſe ad emendum pannum comitaretur, tenetur-ne ad reſtitutionem in defectum mercatoris, ſi illum vel metu, vel quia debet mercatori, nimio pretio emere ſinit? tom. 3. v. *Sarcinator*, caſ. 6.

SATISFACTIO.

Satisfactio conſtituit-ne partem Sacramenti Pœnitentiæ? Debet-ne eſſe peccatis proportionata? tom. 3. v. *Pœnitentia injuncta*, caſ. 2. & 12. & tom. 1. v. *Confeſſarius* 1. caſ. 3. & tom. 1. v. *Confeſſio*, caſ. 4.

Poteſt-ne Deo ſatisfacere pro peccatis, qui in ſtatu peccati mortalis eſt? tom. 3. v. *Pœnitentia injuncta*, caſ. 16.

Confeſſarii ſemper-ne convenientes tenentur imponere ſatisfactiones? tom. 1. v. *Confeſſarius* 1. caſ. 10.

Pœnitentes poſſunt-ne aliquando recuſare pœnitentias, quas Confeſſarii ipſis imponunt? tom. 3. v. *Pœnitentia injuncta*, caſ. 14. & tom. 2. v. *Jubilæum*, caſ. 10.

SCANDALUM.

Vide hujus verbi Proœmium.

Chriſtianus famulus Idololatræ poteſt-ne ſine peccato ipſum ſuſtinere, cum coram Idolis ſuis ſe proſternit, tom. 3. v. *Scandalum*, caſ. 10.

Chriſtianus famulus Idololatræ poteſt-ne veſci carne diebus, quibus prohibitum eſt, ſi nihil aliud ipſi daretur edendum? *ibid.* caſ. 11.

Licet-ne differre bonum opus, aut ab illo abſtinere ſub prætextu quod ſcandalum inde capiatur? Sunt-ne varii generis ſcandala, & an omnia pariter ſunt peccata? *ibid.* caſ. 1.

Cum aliquod ſcandalum timeri poteſt ex denegatione aut dilatione abſolutionis, eſt-ne nihilominus concedenda? tom. 3. v. *Abſolutio*, caſ. 16. & 25. & tom. 1. v. *Debitum Conjugale*, caſ. 47.

Sunt-ne quædam cautelæ adhibendæ ad evitandum ſcandalum, quod cauſatur excommunicatio injuſta? tom. 2. v. *Excommunicatio*, caſ. 18.

Cum plebs ſcandaliſatur occaſione quarundam veritatum, quæ prædicantur, an pergere oportet illas inculcando, an verò ab iis edocendis abſtinere conſultum eſt? tom. 3. v. *Scandalum*, caſ. 4 & tom. 1. v. *Abſolutio*, caſ. 16.

Tenetur-ne renunciare juri quod quis habet in Beneficium aliquod, ſi perſuaſus eſt, ſcandalum non aliter eſſe ceſſaturum? tom. 3. v. *Scandalum*, caſ. 2.

Parochus tenetur-ne ad finem ſcandalo imponendum dimittere jus Decimarum, licet fundatum ſit titulo & conſuetudine immemoriali? *ibid.* caſ. 3.

Debet-ne quominus aliquis Ingrediatur Religionem, obeſſe prætextus quod mundus eo ſcandalizaretur? *ibid.* caſ. 6.

Judex debet-ne pariter jus pronuntiare, quodcunque inde naſci poſſet ſcandalum, cum agitur de bono publico aut alicujus privati commodo? *ibid.* caſ. 5.

Licet-ne mendacium officioſum committere ad obviandum ſcandalo ingenti? *ibid.* caſ. 9.

Mulier, cujus formoſitas jam aliquibus in peccatum labendi fuit occaſio, debet-ne abſtinere à frequentando aliquo, cæteroquin licito loco, ubi ejuſmodi perſonæ illam quærunt? *ibid.* caſ. 8.

Maritus qui tactus impudicos circa uxorem publicè committit, peccat-ne lethaliter peccato ſcandali licet ad peccandum teſtes inducere non intendat, *ibid.* caſ. 7. & tom. 1. v. *Aſpectus*, caſ. 3. & tom. 3. v. *Pollutio*, caſ. 1. 2. & 3. & tom. 3. v. *Tactus*, caſ. 2. & tom. 2. v. *Oſculum*, caſ. 1.

SCAPULARE.

Qui gerunt Scapulare, ſunt-ne certi quòd nunquam ſine confeſſione ſint morituri? tom. 3. v. *Superſtitio*, caſ. 3.

SCHISMA.

Schiſma notorium reddit-ne abſolutiones nonnullas? tom. 3. v. *Parochus*, caſ. 14.

Schiſmatici contrahunt-ne per Baptiſmum cognationem quandam ſpiritualem, quæ impedimentum ſit dirimens matrimonii? tom. 2. v. *Impedimentum Cognationis ſpiritualis*, caſ. 6.

SCHOLA.

Religioſi poſſunt-ne Scholas tenere ſine Ordinarii permiſſione? tom. 3. v. *Religioſus*, caſ. 35.

SCHOLARIS.

Scholares, qui, cum ſtudiis incumberent ſub Profeſſoribus, non potuerunt ipſis ſolvere honorarium, tenentur-ne illud ipſis reſtituere, cum primum hoc ipſis poſſibile ſit? tom. 3. v. *Reſtitutio*, caſ. 209.

SCIENTIA.

Quænam requiritur Scientia in Beneficiariis, qui Beneficia habent cum cura animarum? tom. 3. v. *Patronus Præſentator*, caſ. 8.

SCLOPETUM.

Licet-ne Sclopeto effracto uti, aut illud venditioni exponere? tom. 3. v. *Reſtitutio*, caſ. 200.

SCRUPULUS.

Vide hujus vocis Proœmium.

Quid eſt ſcrupulus? Quænam ſunt cauſæ ſcrupuli & quænam ejus ſunt remedia? tom. 3. v. *Scrupulus*, caſ. 2.

Scrupuloſi debent-ne confiteri peccata mortalia, quæ timent, ne confiteri obliti fuerint? *ibidem*.

Quænam media adhibenda ſunt reſpectu illorum, qui cum obligentur ad recitationem Officii Divini, ſcrupulo quoad hoc anguntur ad exceſſum uſque? *ibid.* caſ. 8.

Mulier quæ imaginationem ſæpiùs repletam habet cogitationibus horrendis, quas quidem deteſtatur, ſed tamen ſine fundamento metuit, ne illis culpam contrahat, poteſt-ne quin confiteatur communionem accipere iis diebus, quibus ipſi permiſſum eſt, ſi perſuaſa eſt, quòd citra peccatum illud facere non poſſit, an abſtinere tenetur, licèt Confeſſarius ipſi injunxerit communionem accipere non obſtante hoc ſcrupulo? *ibid.* caſ. 1.

Quænam ſcienda ſunt principia ſuper hanc materiam? *ibid.*

Quænam ſunt variæ ſcrupulorum origines? *ibidem*.

Quænam eſt differentia inter opinionem, dubium & ſcrupulum? *ibid.*

Quænam debent eſſe talenta ac dotes Confeſſarii, qui perſonas ſcrupuloſas dirigendas habet? Et quibuſnam uti debet remediis ad illos à ſcrupulis ſuis liberandos? *ibid.* caſ. 3.

Cum Confeſſarius videt perſonam aliquam ſæpiùs ad Confeſſionem redire, ex mero ſcrupulo, quo metuit-ne fortè non ſatis amplè in præcedenti Confeſſione ſe explicaverit, poteſt-ne, quin adverſus charitatem peccet, recuſare illam, audire, diebus præcipue, quibus communionem accipere debet? *ibid.* caſ. 6.

Quinque res, quas Confeſſarius talem edocere debet perſonam *ibid.*

Quo-

Quomodo agere debet Confeſſarius cum ſcrupuloſo, qui non poteſt eſſeverare, num conſenſerit, ſive non, in malas quibus agitatus fuit cogitationes? *ibid.* caſ. 5.

Sacerdos ſcrupuloſus, qui Confeſſionem generalem facturus ſcribit peccata ſua, prout in mentem ipſi veniunt, dum recitat Officium, peccat-ne ejuſmodi interruptionibus, licet perſuaſus ſit, quod alio tempore non recordaretur illorum? *ibid.* caſ. 5

Eſt-ne conſultum, permittere, ut ſcrupuloſi faciant Confeſſiones generales? An hoc bonum eſt pro ipſorum ſcrupulis remedium? *ibidem* caſ. 7.

Plura monita & conſilia ſuper hanc ultimam quæſtionem Confeſſario data. *ibidem.*

SCRUTINIUM.

Superiores Communitatum, in quibus ſcrutinium in uſu non eſt, tenentur-ne illud introducere? tom 1. v. *Abbatiſſa*, caſ. 2.

Cum electio facta eſt per ſcrutinium, an electores variare poſſunt, & in aliam tranſire ſententiam? tom. 2. v. *Electio*, caſ. 7.

Oportet-ne ut plures ſint ſcrutatores, ut electio aliqua canonica ſit? *ibid* caſ. 12.

Cum ſuffragia incerta ſunt & conditionalia, ſcrutatores tenentur-ne illa declarare? *ibid.* caſ. 16.

SECESSUS.

Seceſſus annuus, quem facit Canonicus, ad reſtaurandam ſuam pietatem, eſt-ne ratio ſufficiens, quare petere poſſit, ut tanquam præſens habeatur in Choro, & Capitulum debet-ne hanc ipſi indulgere gratiam? tom. 1. v. *Diſtributiones quotidianæ*, caſ. 6.

Parochi poſſunt-ne ſingulis annis per aliquantum temporis abeſſe ſeceſſus faciendi cauſa? tom. 3. v. *Reſidentia Parochorum*, caſ. 5.

SECRETARIUS.

Vide hujus Vocis Proœmium.

Secretarius Epiſcopi, qui ampla exigit præmia pro Proviſionibus Beneficiariis, jure ſigilli, Literis atteſtationis & aliis ejuſmodi, peccat-ne graviter? tom 3. v. *Secretarius*, caſ. 1.

SECRETUM.

Vide hujus Vocis Proœmium.

Eſt-ne obligatio, Superioribus & Judicibus declarandi rem, quam quis nonniſi ſub conditione ſecreti ſcit, quæque nec publicum bonum nec privatum reſpicit? tom. 3. v. *Secretum*, caſ. 1. & 5.

Religioſus, cui quis ſecretum magni momenti confidit, tenetur-ne ſub pœna inobedientiæ illud revelare Superiori, qui hoc, ut faciat, exigit? *ibid.* caſ. 8.

Licet-ne ſecretum proximo pernicioſum revelare, ut damnum inde aliis naſcendum præveniatur? Licet-ne nomen indicare illius, qui auctor damni futurus erat? *ibid.* caſ. 3. & 4 & tom. 3. v. *Teſtis*, caſ. 5.

Obligatio naturalis ſecreti obligat-ne, aut ceſſat, cum quis juridicè interrogatur? Hæc obligatio eſt-ne intelligenda ſolummodo de crimine nondum commiſſo, & quod poſſet in damnum publicum aut privati cujuſdam detrimentum vergere? An aliter eſſet judicandum, ſi promiſſio ſecretum ſervandi fuiſſet juramento confirmata? tom. 3. v. *Secretum*, caſ. 5 & tom 3. v. *Teſtis*, caſ 5. & 6.

Quid faciendum eſt, ſi ab una parte declarando ſecretum, magna inſertur injuria illi in favorem cujus ſervari promiſſum eſt, & ab altera parte ſervari non poteſt ſecretum niſi permittendo, ut innocens opprimatur? tom. 3. v. *Secretum*, caſ. 2.

Licet-ne uti æquivocationibus reſpondendo Judici in ejuſmodi occaſionibus? tom. 3. v. *Teſtis*, caſ. 6.

Eſt-ne obligatio, rem declarandi, ſi ſilentium magnum afferre poteſt damnum Perſonæ, quæ interrogatur? *ibid.*

Eſt-ne obligatio, publico Monitorio revelandi, quæ ſub ſigillo ſecreti cognoſcuntur? tom. 2. v. *Monitorium*, caſ. 8.

Domeſtici ſemper-ne tenentur ad Secretum ſervandum reſpectu eorum, quæ apud Dominos ſuos aguntur? *ibid.* caſ 13.

Qui ſine neceſſitate aliis confidunt & communicant defectus alicujus, ſunt-ne culpandi? tom 1. v. *Detractio*, caſ. 3.

Licet-ne ſecretum ſuſcipere, tanquam ſub ſecreto confeſſionis, & eſt-ne ſervandum, cum ſuſceptum eſt? tom. 3. v. *Secretum*, caſ. 6. & tom. 1. v. *Confeſſarius* 2. caſ. 25.

Licet-ne violare ſecretum ad impediendum proximum à committendo peccato mortali? tom. 2. v. *Impedimentum Matrimonii in genere*, caſ. 9.

Advocatus poteſt-ne prodere ſecretum cauſæ quam credit injuſtam, illudque parti adverſæ aperire? tom. 1. v. *Advocatus*, caſ 3.

Poteſt-ne Canonicus, quin violet ſecretum, exteris perſonis referre, quod in Capitulo actum eſt? tom. 3 v. *Secretum*, caſ. 7.

Peccat-ne adverſus legem ſecreti, qui alterius aperit literas? Suntne quidam caſus, in quibus id liceat? Quarumdam Communitatum quoad hoc uſus eſt-ne condemnandus? *ibid.* caſ. 9.

SEDUCTIO.

Quid eſt ſeductio? An nonniſi reſpectu Minorum locum habet? Quænam ejus ſunt probationes? Raptus ſeductionis eſt-ne impedimentum matrimonii dirimens? tom 2. v. *Impedimentum Raptus*, caſ 2.

Qui non aliter exterius in ſponſalia conſenſit, quàm ad ſeducendam ſuam Deſponſatam, tenetur-ne ad illam in matrimonium ducendam? tom. 3. v. *Sponſalia*, caſ. 11.

Cum ſeductio ejus eſt naturæ, ut nullam inferre poſſit infamiam alicui perſonæ, an ſeductor, qui dolo aut violentia uſus eſt, tenetur ad matrimonio ducendum eam, quam ſeduxit? tom. 2. v. *Fornicatio*, caſ 9.

SEMEN.

Semen fœmineum eſt-ne materia ad conceptionem abſolutè neceſſaria? tom. 2. v. *Impedimentum Affinitatis*, caſ. 9.

Quid eſt illud ſemen? tom. 2. v. *Impedimentum Impotentiæ*, caſ. 11.

Quoad ſeminis effuſionem, *vide* tom. 1. v. DEBITUM CONJUGALE, & tom. 2. v. *Impedimentum Affinitatis*, caſ. 1. 8. & 9. & tom. 1. v. *Caſus Reſervati*, & tom. 2 v. *Impedimentum Impotentiæ.*

SEMENTIS.

Locatarii aut Conductores poſſunt-ne terras ſemine donare, quando & quomodo ipſis placet? An quoad hoc ſeſe componere tenentur ad conſuetudinem Regionis, in qua terræ illæ aut prædia ſita ſunt? tom. 2. v. *Locatio*, caſ. 7.

Qui vaſtantur prædia & agros ſemine conſperſos, quâ ratione reſtituere tenentur? tom. 3. v. *Reſtitutio*, caſ. 76.

Qui agricolæ frumentum abſtulit deſtinatum agris ſuis conſeminandis, tenetur-ne præter frumentum ablatum ipſi quoque reſtituere damnum, quod inde paſſus eſt? *ibid.* caſ. 78. & 117.

SEMINARIUM.

Introitus in Seminarium, ad ſe diſponendum ad ſacrorum Ordinum receptionem, eſt-ne ſufficiens ratio, quare Canonicus petere poſſit, ut cenſeatur tanquam præſens Choro, & quare Capitulum hoc ipſi concedere poſſit? tom. 1. v. *Diſtributiones Quotidianæ*, caſ. 6.

Eſt-ne obligatio, in illud ſe recipiendi, quamprimum Epiſcopus id mandat? tom. 3. v. *Viſa*, caſ. 3.

Epiſcopi poſſunt-ne unire Beneficia ſuis Seminariis ſub Reſignationibus conditionalibus? tom. 3. v. *Unio Beneficiorum*, caſ. 4.

SENEX.

Senes ætatis valdè provectæ poſſunt-ne validè matrimonium contrahere, eoque licitè uti? tom. 3. v. *Impedimentum Impotentiæ*, caſ. 11.

Senes Decrepiti poſſunt-ne recipere extremam Unctionem, quamvis nonniſi leviter ægrotare videantur, & eſt-ne ipſis conferendum iſtud Sacramentum? tom. 2. v. *Extrema Unctio*, caſ. 22.

SENTENTIA.

Sententiæ latæ in materia Divortii, habent-ne vim judicii, quando earum demonſtrari poteſt nullitas? tom. 1. v. *Divortium*, caſ. 3.

Sententiæ condemnationis ad intereſſe, latæ ex colluſione, aut à Tabellariis ſine participatione Judicum, ſunt-ne tituli ſufficientes, ut quis poſſit recipere lucrum ultra ſortem? tom. 2. v. *Lucrum ultra ſortem*, caſ. 12.

Judices, qui diverſæ fuerunt opinionis, poſſunt-ne nihilominus ſubſcribere ſententiæ latæ à ſuis Collegis? tom. 2. v. *Judex*, caſ. 19.

Ad quemnam executio ſententiæ arbitralis pertinet, an ad Judicem, an ad arbitros? tom. 1. v. *Arbiter*, caſ. 3. & 6.

SEPARATIO.

Separatio Mariti & Uxoris quoad corpus & bona, eſt-ne quibuſdam in caſibus licita? tom. 1. v. *Divortium*, caſ 8. 15. 16. & 19.

Quinam ſunt in Gallia Judices in hac materia competentes? *ibidem* caſ. 9.

Mulieres quoad perſonam & bona ſeparatæ à ſuis Maritis, poſſuntne alienare bona dotalia ſua? tom. 1. v. *Dos*, caſ. 19.

SEPULTURA.

Vide hujus Vocis Proœmium.

Parochus poteſt-ne in Gallia propria authoritate ſua ſepulturam denegare alicui, qui notoriè intemperanti potatione mortuus eſt? tom. 3. v. *Sepultura*, caſ. 1.

Clerici & Laici, qui cooperantur ad conferendam Perſonæ interdictæ, ſepulturam Eccleſiaſticam, ſunt-ne excommunicati ipſo facto? tom. 2. v. *Interdictum*, caſ. 21.

Eſt-ne ſepultura Eccleſiaſtica tempore Interdicti conferenda tam Clericis quam Laicis? An fieri iſtud poteſt cum quibuſdam ſolemnitatibus? *ibid.* caſ. 11.

Privatio ſepulturæ Eccleſiaſticæ eſt-ne pœna decreta adverſos Hæreticos & denuntiatos excommunicatos? tom. 2. v. *Eccleſia*, caſ. 2. & 3.

An ſepultura Eccleſiaſtica privandi ſunt Comœdi poſt mortem ſuam, & ii, qui publico præconio increpati ſunt eò quòd non ſatisfecerint debito Paſchali? tom. 1. v. *Communio*, caſ. 25.

An propter diſtantiam aut aſperitatem viæ ſepelire licet in loco, qui non fuit benedictus pro ſepultura? tom. 3. v. *Sepultura*, caſ. 2.

Poteſt-ne vendi aut emi jus ſepulturæ in quodam cæmeterio? *ibid.* caſ. 3.

SERVITUS.

Vide hujus Vocis Proœmium.

Qui ſervitutem debet, tenetur-ne ferre opera neceſſaria ad ſuſtentandum locum ſervituti obnoxium? Tenetur-ne ipſemet ſumtus ſuppeditare? tom. 3. v. *Servitus*, caſ. 1.

Reparatio muri, qui ſuſtinet domum vicinam jure ſervitutis, caditne in Proprietarium, & tenetur-ne de omnibus ad hoc neceſſariis ſumtibus? *ibid.* caſ. 2.

Qui abjicit curam fundi ſervituti ſubjecti, tenetur-ne ad reparationem rerum ſervituti obnoxiarum? *ibid.* caſ. 3.

Poteſt-ne in alium venditione aut dono transferri ſervitus aquæ, qui debetur? Qui hanc debet ſervitutem, poteſt-ne ſe opponere huic translationi? *ibid.* caſ. 4.

Cum Proprietarius fundi ſubjecti duabus ſervitutibus, unam redimit, nullâ alterius factâ mentione, an liberatus eſt ab ambabus ſervitutibus? *ibid.* caſ. 5.

Præſcriptio habet-ne locum reſpectu omnis generis ſervitutum? Quantum requiritur temporis ad præſcribendas ſervitutes? *ibidem* caſ. 6.

Mariti poſſunt-ne alienare, negligere aut amittere ſervitutes debitas fundis ſuarum Uxorum dotalibus, aut poſſunt-ne ferre, ut novæ illis imponantur ſervitutes? tom 1. v. *Dos*, caſ. 15.

Poteſt-ne abſque uſura obligari aliquis ad ſervitutem quamdam pretio æſtimabilem? tom. 3. v. *Uſura*, caſ. 9.

qui ejuſmodi faciunt conventiones, illiſque condonandi fructus? An Epiſcopi exſpectando diſpenſationem Papæ & ad præveniendum ſcandalum, reſtituere poſſunt reos ad effectum ſuas exercendi functiones? *ibid.* caſ. 21.

Quænam neceſſariæ ſunt conditiones, ut conventio aliqua ſuper rebus ſpiritualibus, immunis ſit atque exemta à Simonia? *ibid.* caſ. 36.

Plura exempla conventionum ſimoniacarum? *ibid.*

Eſt-ne ſimoniacum, permutare Beneficium, de quo quis nondum actu proviſus eſt? Incurruntur-ne pœnæ adverſus Simoniacos latæ illud, licèt bona fide, faciendo? Quænam ſunt illæ pœnæ? *ibidem* caſ. 19.

Eſt-ne ſimoniacum, titulum conſtitutum ſuper Beneficio ſolvere titulo Patrimoniali oblato à Patre Titularis? *ibid.* caſ. 26.

Eſt-ne Simoniacum, quando deſiſtens aut cedens jus in aliquod Beneficium, exigit quandam ſummam, aut pro ſumtibus quos fecit, aut propterea, quòd Beneficium deſervit? *ibid.* caſ. 20.

Eſt-ne ſimoniacum, cum is, qui jam aliquod in Beneficium jus habet certum aut dubium, pecuniam largitur, ad ſe redimendum ab injuſta vexatione? *ibid.* caſ. 30. & 31.

Eſt-ne ſimoniacum, promittere aut dare Beneficium ſive Dignitatem Eccleſiaſticam illi, qui alium injuſte in ſua Dignitate laceſſit atque moleſtiam exhibet? *ibid.* caſ. 32.

An citra Simoniam dari poteſt ſumma pecuniæ, ut capi poſſit poſſeſſio Beneficii, aut Dignitatis, quam Dominus aut Princeps non aliter adire permittit? *ibid.* caſ. 2.

Multa exempla & caſus, in quibus licitum eſt, pecuniâ ſe redimere ab injuſtis vexationibus, quæ circa Beneficia fiunt. *ibid.* caſ. 31.

Eſt-ne Simoniacum, Beneficii alicujus Rivali docto & idoneo dare aliquam pecuniæ ſummam, ut non competat illud? *ibid.* caſ. 1.

Eſt-ne Simonia, rei veredariæ Magiſtro pecuniam dare ad impediendum, quominus Competentis ſupplicatio non ſatis maturè Romæ adveniat? *ibid.*

Graduatus, qui per quinque annos ſtudiis operam dedit tam in Univerſitate, quàm alibi, poteſt-ne, quin Simoniam committat, competenti in Curia Romana Proviſo pecuniam dare, ut deſiſtat à Beneficio? tom. 2. v. *Graduatus*, caſ. 4.

Indultarius poteſt-ne, quin Simoniæ contrahat labem, pecuniam dare, ut indultum ſuum exequendum curet? tom. 2. v. *Indultarius*, caſ. 2.

Eſt-ne ſimoniacum, fundare Præbendam intentione ſeipſum de ea providendum curandi? tom. 3. v. *Simonia*, caſ. 24.

Eſt-ne ſimoniacum, ſi quis fundat Præbendam, intentione, ut ipſe de ea provideatur, utque deinde permutet cum alio Beneficio? *ibid.* caſ. 25.

Eſt-ne ſimoniacum, accipere Beneficium, quod ſervare animus non eſt? *ibid.*

Eſt-ne Simonia, unire Beneficium ſolvendo per Monaſterium, cui unitur, certum quendam cenſum Domui Ordinis, à quo pendet? *ibid.* caſ. 27. & tom. 3. v. *Unio Beneficiorum*, caſ. 3.

Eſt-ne ſimoniacum, quando Capitulum Curam cujus habet Jus Collatorium, unit Canonicatui, intentione reliquas Præbendas meliores reddendi receptione quorundam jurium Curialium? tom. 3. v. *Unio Beneficiorum*, caſ. 9.

Tranſactio facta circa duo Beneficia, qua duo petentes conveniunt, quod uterque unum ex illis ſit habiturus, eſt-ne immunis à Simonia, cum illam fecerunt tranſactionem citra disjunctivam ſententiam? tom. 3. v. *Tranſactio*, caſ. 3.

Eſt-ne ſimoniacum, bona quædam temporalia ſuis Collegis concedere, ut eò faciliùs quædam, quæ Dei gloriam & bonum Eccleſiæ concernunt, fiant concluſiones? tom. 2. v. *Simonia*, caſ. 10.

Eſt-ne Simonia mentalis, ſi quis ſe ordinandum curat intentione Beneficium obtinendi? Eſt-ne obligatio renuntiandi ejuſmodi Beneficio? *ibid.* caſ. 15.

Qui ordinatus fuit Simoniâ non culpabili, poteſt-ne, ubi hoc ipſi innotuit, licitè exercere functiones ſuorum Ordinum? *ibid.* caſ. 39.

Clericus Simoniâ ordinatus poteſt-ne poſt ſolam à ſuo peccato abſolutionem ſuas obire functiones? *ibid.* caſ. 50.

Eſt-ne ſimoniacum, dare aut accipere pecuniam ante vel poſt examen pro Ordinibus? *ibid.* caſ. 69.

Judices, Teſtes, & Advocati ſunt-ne Simoniaci, cum conveniunt de aliqua ſumma pro reddenda ſententia, pro deponendo aut pro agendo cauſa? *ibid.* caſ. 70.

Quid eſt Simonia Confidentialis? tom. 1. v. *Confidentia*.

SIMULATIO.

Simulatio aut æquivocatio eſt-ne peccatum? tom. 2. v. *Mendacium*, caſ. 3.

SINUS.

Vide hujus vocis Procœmium.

Mulieres, quæ nulla alia niſi ad conſuetudinem eſſe componendi intentione ſinum exhibent apertum, peccant-ne? tom. 3. v. *Sinus*, caſ. 1.

Eſt-ne deneganda Communio Mulieribus, quæ accedunt ſinu aperto? *ibid.* caſ. 2.

SOCIETAS.

Vide hujus vocis Procœmium.

Societas inter duos, quorum unus ſuam ſuppeditat pecuniam, & alter ſuam ſubminiſtrat operam, ſub conditione lucrum æqualibus portionibus dividendi, eſt-ne licita? tom. 3. v. *Societas*, caſ. 1.

Cum Societas nihil retulit lucri, an is, qui nonniſi ſuam operam commodavit, dimidiam partem ſortis, quam ſocius contribuit, capere poteſt, ut a damno ſeſe liberet? *ibid.* caſ. 2. & 7.

Quænam habere debet Societas conditiones, ut juſta ſit? *ibid.*

Cum in pactu ſocietatis de portionibus lucri aut damni conventum non eſt, an æquales eſſe debent inter ſocios? *ibid.* caſ. 3.

Socius poteſt-ne citra uſuram curare, ut ſors à ſe ſuppeditata cautione quadam in tutum collocetur? Poteſt-ne etiam aliquod licitè modicum inde capere lucrum? Pertinet-ne ad eſſentiam contractus ſocietatis, ut damni æquè ac lucri ſors ſubeatur ab quolibet ſocio? Quid eſt contractus Societatis? Differt-ne à contractu commodati, aut à contractibus depoſiti & locationis? *ibid.* caſ. 4. & 7. & tom. 3. v. *Uſura*, caſ. 29.

Socius poteſt-ne curare, ut ſors, quam ſubminiſtravit Societati ſibi caveatur una cum lucro modico, ſub prætextu, quòd lucrum incertum, quod alteri relinquit ſocio, probabiliter magnum erit? tom. 3. v. *Societas*, caſ. 5.

Socius poteſt-ne ſub prætextu, quod ſortis ſuæ periculum ſubeat, convenire cum altero Socio, de certa quadam ſumma, quæ ipſi in lucrum cedat, etiamſi ſocietas parum aut nihil lucri faciat? *ibid.* caſ. 6.

Sociorum is, qui fundum habet realem in ſocietate, poteſt-ne alteri, qui nonniſi fundum habet perſonalem aſſignare ſummam quandam determinatam, quæ loco lucri ſit ipſi? *ibid.* caſ. 7.

Ut Societas juſta ſit, debet-ne omnia, quæ accidere poſſunt pericula continere? *ibid.* caſ. 8. & tom. 3. v. *Uſura*, caſ. 30.

An ad evitandam rationis ineundæ tædioſum laborem certa quædam à Socio accipi poteſt ſumma, quæ locum lucri teneat? *ibid.*

Societas, in qua Socii utrique æqualem ſubminiſtrarunt ſummam, eſt-ne juſta ac licita, non obſtante hoc, quòd alter conditionem appoſuerit, qua majorem partem in lucro & minorem in damno eſt habiturus? tom. 3. v. *Societas*, caſ. 9.

An ſine uſura contractui ſocietatis addi poteſt contractus cautionis ſuæ ſortis, & contractus venditionis lucri incerti pro lucro certo? Cautio hujus Capitalis & lucra ſtipulata ſunt-ne uſura jure naturali, aut ſaltem Jure Eccleſiaſtico? *ibid.* caſ. 30.

Socii tenentur-ne Conſociis ſuis reſtituere fructus perceptos ex bono alquo, ad Societatem attinente? tom. 3. v. *Reſtitutio*, caſ. 51.

Cum Sociorum alter in anteceſſum ſuppeditavit pecuniam pro bono Societatis, habet-ne jus illam pecuniam reperendi de fundo Societatis, etiamſi omnes, aut quidam ſociorum non ſint ſolvendo? tom. 3. v. *Societas*, caſ. 10.

Socius, cui à ſuis Conſociis omnia, quæ ad Societatem pertinent, committuntur, ut iis negotietur, tenetur-ne ſolus reſpondere de damnis, quæ ad Societatem ſine ipſius culpa redundarunt? *ibid.* caſ. 11.

Socius, qui culpa levi cauſatur damnum Societati, tenetur-ne ſolus reſpondere de illo? Poteſt-ne damnum illud rejicere in Communitatem, ſub prætextu utilitatis ipſi præſtitæ? *ibid.* caſ. 15. & 16.

Socius, qui adminiſtrando res communes Societatis, incidit in fures, qui ipſum ſpoliant & vulnerantur, aut aliquod in re ſua familiari damnum admittit, an illud illi præſtari debet detrimentum ex fundo communi? *ibid.* caſ. 12. & 13.

Cum merces unius ex Sociis perditæ ſunt aut corruptæ naufragio, aut alio modo, an omnes ſimul Socii damnum ferre debent tanquam commune? *ibid.* caſ. 14.

Socii tenentur-ne de facto unius ex ipſis, cum illi ſeſe non oppoſuerunt, licèt poſſent? *ibid.* caſ. 17.

An ſine uſura pecus in Societatem dari poteſt, ſub conditione, quòd ſumentes illud ſub finem temporis de quo convenit, reddituri ſint pro ratione æſtimationis illius factæ? *ibid.* caſ. 18.

An citra uſuram capi poteſt aliquod lucrum ex pecoribus æſtimatione datis? *ibid.* caſ. 9.

An ſine uſura in Societate collocari poſſunt pecora, ſub conditione nullum ſubeundi periculum? *ibid.* caſ. 20.

Poteſt-ne quis ſine uſura petere, ut ſors in ſocietate ſubminiſtrata cautione ſibi oppignoretur ſub prætextu, quòd relinquat ſuo Conſocio, quaſi in compenſationem damni, lucrum majus ex Societate? *ibid.* caſ. 21.

Contractus Societatis eſt-ne licitus, cum dans omnia pericula omneſque ſumtus rejicit in ſumentem, & tamen æquali portione lucrum capere vult ex venditione pecorum? *ibid.* caſ. 22.

Quid eſt contractus Societatis appellatus *Chaptel* aut *Cheptel*? Eſt-ne ab omni uſura immunis, cum mutuum datum eſt bona fide? *ibid.* caſ. 23.

Contractus *Chaptel* eſt-ne uſurarius, cum juxta conſuetudinem loci dans omnes caſus fortuitos & pericula conjicit in ſumentem, cui cedit duas lucri tertias partes? *ibid.* caſ. 24.

Contractus, *Gazaille* appellatus, in quibuſdam Provinciis *Arrequet*, eſt-ne contractus Societatis purus & ſimplex? Quaſnam habere debet conditiones, ut ſit licitus? *ibid.* caſ. 25.

In contractibus *Chaptel* aut contractibus *Gazaille*, cuinam an dantis vel ſumentis probatio incumbit conteſtatione oriente? *ibid.* caſ. 26.

An omnis Societas finitur morte civili aut naturali Conſociorum? An eodem modo ſe res habet cum Societatibus Conductorum, aut illorum, qui opus aliquod conficiendum ſuſceperunt? *ibid.* caſ. 27.

Hæredes unius ex Sociis, tenentur-ne continuare Societatem? Suntne quidam caſus, in quibus ad hoc obligati ſint? *ibid.* caſ. 28.

Hæredes tenentur-ne continuare Societatem, cum Socii convenerunt de hoc inter ſe? *ibid.* caſ. 29.

Quænam ſunt regulæ Societatum? *ibid.*

Societas magnæ fortunæ eſt-ne uſuraria? tom. 3. v. *Uſura*, caſ. 31. & tom. 2. v. *Nummularius*, caſ. 4.

SODOMIA.

Qui ignorans peccatum Sodomiticum admiſit, tenetur-ne Confeſſiones anteriores, tanquam nullas iterare, ſi ignorans, hoc eſſe peccatum, illud in Confeſſione non aperuit? Poteſt-ne illud peccatum cum Uxore committere? tom. 1. v. *Confeſſio*, caſ. 43.

Quandonam hoc peccatum cum Uxore committitur? tom. 1. v. *Debitum conjugale*, caſ. 39.

Ratione illius ſceleris poteſt-ne uxor in perpetuum debitum carnale viro denegare, ſive ipſa ſit particeps ſive non? Illud ſcelus eſt-ne graviſſimum? *ibid.* caſ. 43.

SOLLICITATIO.

An ſemper licet ſollicitare Judices? Cujus naturæ ſollicitationes eſſe debent, ut ſint licitæ? tom. 2. v. *Lis*, caſ. 1.

SOLVERE.

Vide hujus vocis Procœmium.

Eſt-ne liber à debito in foro Conſcientiæ, qui ſolvit Procuratori ſui Creditoris, ſive ſciverit, ſive ignoraverit, revocationem ejus Procurationis? tom. 3. v. *Solvere*, caſ. 1.

Debitor habet-ne optionem Creditori ſolvendi debitum, quodcunque vult, & quod maximo ipſi eſt oneri? *ibid.* caſ. 2.

Cum afferendo Creditori pecuniam, incidit quis in fures, qui ipſi ſolvendam pecuniam auferunt, eſt-ne immunis à ſolutione? tom. 3. v. *Reſtitutio*, caſ. 25.

Eſt-ne obligatio ſolvendi ſumtus funerales iis, qui eos expenderunt? *ibid.* caſ. 44.

Anticipatio aut dilatio ſolutionis ſunt-ne rationes ſufficientes, quare quis poſſit minoris emere aut pluris vendere? tom. 3. v. *Uſura*, caſ. 7. 8. & 20. & tom. 3. v. *Venditio*, caſ. 38. & tom. 2. v. *Emtio*, caſ. 4. & tom. 2. v. *Nummularius*, caſ. 3.

SOMNIUM.

Vide hujus Vocis Proœmium.

Eſt-ne peccatum, ſi quis contendat prævidere poſſe eventus caſuales proſperos vel adverſos per ſomnium? An multorum generum dantur ſomnia? tom. 3. v. *Somnium*, caſ. 1.

Eſt-ne reus alicujus peccati, qui in ſomnio ſibi imaginatus eſt aliquod committere peccatum? *ibid.* caſ. 2.

SORS.

Sors eſt-ne per ſe ipſam damnanda? Quibusnam in occaſionibus illa uti licet? Quomodo ea uti convenit? Eſt-ne peccatum ſorte uti ſine neceſſitate? tom. 2. v. *Loteria*, caſ. 1.

SORTILEGUS.

Vide hujus vocis Proœmium.

Eſt-ne certum, quod dentur ſortilegi? Sortilegi ſunt-ne tanquam teſtes admittendi pro aut contra vanitatis ſuæ participes? tom. 3. v. *Sortilegus*, caſ. 2.

Tranſlatio hominis ex uno loco in alium, eſt-ne argumentum certum, quod dentur ſortilegi? *ibid.*

Talis tranſlatio eſt-ne realis an vero imaginaria? *ibid.*

Figura ungulæ impreſſa membro aut parti cuidam corporis, & inſenſibilitas in illa parte ſubſequuta, ſunt-ne rationes ſaltem aliquales ſortilegii? *ibid.*

Quænam ſunt variæ ſortilegii & Magiæ ſpecies? An omnes prohibitæ ſunt? *ibid.* caſ. 1.

SPECTACULUM.

Spectacula ſunt-ne licita Diebus Dominicis ac Feſtis? tom. 1. v. *Dies Dominici ac Feſti*, caſ. 5.

Excommunicatio, in quibuſdam Diœceſibus lata adverſus eos, qui per Officium divinum adſunt ſpectaculis, eſt-ne tantummodo comminatoria? tom. 2. v. *Excommunicatio*, caſ. 14.

SPES.

Spes veniæ cum metu ſupernaturali pœnarum inferni ſufficit-ne ad obtinendam in Sacramento Pœnitentiæ remiſſionem peccatorum? tom. 1. v. *Contritio*, caſ. 3.

SPONSALIA.

Vide hujus vocis Proœmium.

Quid ſunt Sponſalia? Quanam ætate contrahi licitè poſſunt? tom. 3. v. *Sponſalia*, caſ. 1.

Sponſalia celebrabantur-ne olim præſente Parocho? tom. 1. v. *Denuntiationes Matrimonii*, caſ. 10.

Sponſalia facta præſentibus Parocho & Teſtibus, tenent-ne hodie locum matrimonii? Sunt-ne in quibuſdam Diœceſibus ſublata? tom. 2. v. *Impedimentum Clandeſtinitatis.*

Sponſalia contracta ſub conditione contraria fini matrimonii, ſunt-ne irrita ac nulla? tom. 3. v. *Sponſalia*, caſ. 27.

Sponſalia contracta, ſub conditione bonis moribus contraria, aut impoſſibili, ſunt-ne irrita ac nulla? *ibid.* caſ. 28.

Defectus corporis, qui alteri Deſponſatorum ſupervenerunt, ſunt-ne ratio ſufficiens diſſolvendi Sponſalia? *ibid.* caſ. 29.

Diminutio vel augmentum notabile, quod ſupervenit in bonis alterius Deſponſatorum, ſunt-ne ſufficiens ratio ſponſalia diſſolvendi? *ibid.* caſ. 30. & 31.

Hæreſis aut fornicatio, in quam incidit Deſponſatorum alter, diſſolvit-ne Sponſalia? *ibid.* caſ. 32.

Odium, quod concipit Deſponſatorum una pars contra alteram, præbet-ne ipſi jus denegandi contractionem matrimonii? Indiget-ne diſpenſatione ad hoc? *ibid.* caſ. 33.

Ira, cui alteram partem ſubnoxiam eſſe accipitur, eſt-ne ratio ſufficiens ac legitima ſponſalia diſſolvendi? *ibid.* caſ. 36.

Sponſalia legitimè contracta redduntur-ne irrita ac nulla ſolo ingreſſu in Religionem? Ut ambæ partes ſeparari poſſint, requiritur-ne, ut profeſſio ſolemnis ſubſequatur? *ibid.* caſ. 34.

Obligatio, quam inducunt Sponſalia, eſt-ne æquè indiſſolubilis ac matrimonii obligatio? *ibid.*

Sponſalia diſſolvuntur-ne ipſo jure receptione ſacrorum Ordinum? *ibid.* caſ. 35.

Simplex Caſtitatis Votum anterius, an Sponſalia contracta & juramento confirmata, irrita reddit ac nulla? *ibid.* caſ. 12. & 24.

Votum perpetuæ Caſtitatis ſimplex irrita-ne reddit ſponſalia contracta poſt illud Votum? *ibid.* caſ. 13.

Affinitas in tertio gradu irritat-ne ſponſalia contracta? *ibid.* caſ. 14.

Sponſalia fiunt-ne irrita ac nulla impedimento dirimente, quod quis ex malitia oriri facit? Ad quid tenetur pars, quæ dolo fuit uſa? *ibid.* caſ. 15.

Sufficit-ne ad diſſolvenda ſponſalia, ut impedimentum, quod non eſt niſi incertum, pro vero habeatur à publico? *ibid.* caſ. 16.

Sponſalia ſunt-ne impedimentum dirimens honeſtatis publicæ? Ad quem uſque gradum? tom. 2. vide *Impedimentum Honeſtatis publicæ*, caſ. 3.

Cum ſponſalia irrita ſunt ac nulla, inducunt-ne impedimentum iſtud, & ad quem uſque gradum? *ibid.* caſ. 4.

An in Eccleſia contrahi debent & præſente Parocho, ut valida ſint ſponſalia? *ibidem.*

Sponſalia valida & illegitimè diſſoluta, ſunt-ne impedimentum impediens? Peccant-ne, qui contrahunt matrimonium non obſtante hoc impedimento? tom. 2. v. *Impedimenta impedientia*, caſ. 1.

Raptus deſponſatæ alterius eſt-ne impedimentum impediens? *ibid.*

Deſponſatus eſt-ne immunis ab obligatione ducendi in matrimonium ſuam Deſponſatam, quæ honore privata fuit vi illata aut quin conſenſerit in crimen? An quoad iſtud nihil refert, ſive inde gravida fuerit facta ſive non? tom. 3. v. *Sponſalia*, caſ. 37.

Fornicatio voluntaria, in quam Deſponſatorum altera pars incidit, & quæ poſtmodum cognita fuit à ſua parte, diſſolvit-ne ſponſalia? *ibid.* caſ. 38.

Fornicatio voluntaria, in quam Deſponſatus incidit ante vel poſt ſponſalia, diſpenſat-ne Deſponſatam ab ipſi nubendo? *ibid.* caſ. 39. & 40.

Deſponſatus poteſt-ne petere Diſſolutionem ſuorum ſponſalium hac ratione, quod Deſponſata ipſi varias indulſerit licentias criminales? *ibid.* caſ. 41.

Cum Deſponſatus, ſub prætextu promiſſionis matrimonii juramento confirmatæ, corrupit ſuam Deſponſatam, poteſt-ne recuſare illam in matrimonium ducere, ingrediendo Religionem? *ibid.* caſ. 42.

Poſſet-ne ingredi Religionem, ſi antequam illam vitiaſſet, ſciebat, quod jam ab alio fuerit corrupta? *ibid.* caſ. 43.

Fornicatio, in quam Deſponſati inciderunt reciprocè, aufert-ne ipſis jus diſſolvendi ſponſalia ſua? *ibid.* caſ. 45.

Deſponſatus reus fornicationis ſecretæ poteſt-ne obligare ſuam Deſponſatam, quæ illam ignorat, ad contrahendum matrimonium? *ibid.* caſ. 46.

Cum Deſponſatus ſcit ſuam Deſponſatam in fornicationem incidiſſe, poteſt-ne propria authoritate ſua ſponſalia diſſolvere? *ibid.* caſ. 4.

Quandonam ſponſalia diſſolvi aut non diſſolvi poſſunt? tom. 2. v. *Impedimentum Honeſtatis publicæ*, caſ. 1.

Eſt-ne authoritas Judicis Eccleſiaſtici neceſſaria ad diſſolutionem ſponſalium? Sunt-ne quidam caſus, in quibus neceſſaria non ſit? tom. 3. v. *Sponſalia*, caſ. 48.

Quisnam eſt Judex competens diſſolvendis ſponſalibus? *ibid.* caſ. 49.

Deſponſatus poteſt-ne diſſolvere ſponſalia, & traducere coram judicibus ſuam ſponſam, quam ſcit fornicationem commiſiſſe poſt ſponſalia? Iſta Deſponſata tenetur-ne Confeſſario ſuo declarare, quod deſponſata fuerit, cum committeret fornicationem? tom. 1. v. *Confeſſio*, caſ. 24.

Cum Pater aliquis familias cuidam promiſit unam ex ſuis filiis nuptam dare, tenetur-ne ſuum implere promiſſum, ſi iſte futurus gener cum altera ex illis filiis peccatum commiſit? tom. 3. v. *Sponſalia*, caſ. 25.

Infantes deſponſati à ſuis cognatis ante ſeptem annorum ætatem, tenentur-ne ſponſalia ſua rata habere? Ratificatio tacita ſufficit-ne ad obligandum illos ad contrahendum matrimonium, poſtquam pubertatis annos aſſequuti ſunt? *ibid.* caſ. 2.

Sponſalia contracta ante ætatem ſeptem annorum ſunt-ne valida ac licita? *ibid.*

Sponſalia contracta poſt ætatem ſeptem annorum ab infantibus uſum rationis nondum plenum habentibus, ſunt-ne valida? *ibid.* caſ. 3.

Poſſunt-ne ætate pubertatis revocare ſponſalia contracta ante annos pubertatis? *ibid.* caſ. 4.

Retractatio ſponſalium facta ante annos pubertatis, indiget-ne, ut valida ſit, renovatione poſt annos pubertatis? *ibid.* caſ. 5.

Impuberes, qui confirmarunt ſua ſponſalia, poſſunt-ne poſtquam ad annos pubertatis pervenerunt, iis reclamare? *ibid.* caſ. 6.

Perſonæ deſponſatæ poſt ætatem pubertatis obligantur-ne ad contrahendum matrimonium? *ibid.* caſ. 7.

Eccleſia decrevit-ne quaſdam pœnas iis, qui promiſſum ſuum implere negligunt? *ibid.*

Sponſalia metu gravi contracta & juramento confirmata, ſunt-ne valida? Ad quemnam recurrendum eſt illi, qui ab iis diſpenſari deſiderat? *ibid.* caſ. 8.

Sponſalia contracta metu reverentiali reſpectu filiæ, ſunt-ne valida in uno foro atque in altero? *ibid.* caſ. 9.

Sponſalia, quibus aliquis nonniſi exteriùs conſenſit, ſunt-ne irrita ac nulla in foro Conſcientiæ? Obligant-ne ad contrahendum matrimonium fraudis cauſâ, aut ad damnum præſtandum parti læſæ? *ibid.* caſ. 10.

Cùm nonniſi exteriùs quis conſenſit in ſponſalia, eoque conſilio, ut eò faciliùs ſuam ſeduceret deſponſatam, an tenetur illam ducere, licèt infamiâ fuerit notata? *ibid.* caſ. 11.

Promiſſiones matrimoniorum factæ terminis negativis obligant-ne ad contrahendum matrimonium? *ibid.* caſ. 24.

Sponſalia contracta ſub conditione expreſſa aut tacita, licita & honeſta, poſſunt-ne reſolvi, cum non impletur? Ejuſmodi ſponſalia ſunt-ne impedimentum dirimens Honeſtatis publicæ? *ibid.* caſ. 26.

Sponſalia contracta à Minoribus ſine conſenſu ſuorum cognatorum, ſunt-ne valida, cum poſt illa fornicatio fuit admiſſa? *ibid.* caſ. 21. & 23.

Minores manent-ne in obligatione ſe invicem in matrimonium ducendi, cum ſui fiunt juris? *ibid.*

Sponſalia, quæ fornicatio conſequitur, fiebant-ne olim vera matrimonia in uno atque in altero foro? *ibid.*

Priora ſponſalia fiunt-ne irrita ac nulla, ſecundis ſponſalibus juramento confirmatis, & quæ fornicatio conſequuta eſt? *ibid.* caſ. 22. & 23.

Sponſalia fiunt-ne ipſo jure irrita ac nulla matrimonio contracto cum alia perſona? *ibid.* caſ. 17.

Perſonæ, quæ in præjudicium Deſponſati vel Deſponſatæ contraxerunt matrimonium, tenentur-ne nubere ſibi invicem, cum liberæ fiunt morte alterutrius conjugis? *ibid.* caſ. 18. & 20.

Cum duo Matrimonium ſibi invicem promiſerunt, & quidem cum juramento, an alteruter, qui per longum tempus nihil novi accepit de ſuo Deſponſato, contrahere cum alio poteſt? Eſt-ne aliquod, ad hoc, tempus jure præſcriptum? *ibid.* caſ. 50.

Cum

Cum unus Deſponſatorum per longum tempus differt matrimonium contrahere, an altera para cum alio matrimonium inire poteſt non intercedente Judicis Eccleſiaſtici authoritate? *ibid.* caſ. 54.

Promiſſio matrimonii juramento confirmata ſed facta ſub conditione quadam, an irrita ac oulla eſt, defectu impletæ conditionis? *ibid.* caſ. 55.

Cum partes ſtatuor in ſua matrimonii promiſſione terminum aliquem, ſunt-ne immunes ab obligatione expirante termino? *ibid.* caſ. 51.

Cum Deſponſatus relinquit regionem inſcia altera parte, an iſta petere poteſt diſſolutionem ſponſalium, *ibid.* caſ. 50. & 52.

Cum Deſponſatorum unus ſine conſenſu alterius ſe recipit in locum non multum diſſitum, ao pars, quæ manet, petere poteſt ſponſalium diſſolutionem, aut curare terminum à Judice Eccleſiaſtico præſcribendum? *ibid.* caſ. 53.

Deſponſati poſſunt-ne autoritate ſua privata ſponte ſibi invicem rem ttere promiſſionem reciprocam, qua ſeſe invicem obligarunt ad contrahendum matrimonium? *ibid.* caſ. 56.

Deſponſata poteſt-ne retinere munera à ſuo deſponſato accepta, quando recuſat ipſam in matrimonium ducere? An eadem ipſi debet deſponſata, ſi ipſa nolit & recuſet matrimonium contrahere, *ibid.* caſ. 57.

An omnia ſtipulatio pœnæ pecuniariæ aut aliud pactum intercedens, inter ſponſos irritum ac nullum eſt? *ibid.* caſ. 58.

Deſponſati poſſunt-ne inter ſe ſtipulari aliquam damni reparationem præſtandam ſi alteruter matrimonium contrahere recuſet? *ibid.* caſ. 59.

Deſponſati poſſunt-ne exigere quandam damni præſtationem ab alterutro, qui promiſſum matrimonium implere recuſat? *ibid.* caſ. 60.

Sponſalia clandeſtina inducunt-ne eundem effectum ac ea quæ publicè fiunt? *ibid.* caſ. 19.

Sponſalia clandeſtina ſunt-ne à Concilio Tridentino prohibita? *ibid.*

Quænam ſunt Regum Galliæ, circa matrimonia clandeſtina, Edicta? *ibid.*

Deſponſati poſſunt-ne una vivere ſicut maritus & uxor, cum ſecum matrimonium clam contraxerunt? tom. 2. v. *Impedimentum Clandeſtinitatis*, caſ. 1.

Eſt-ne abſolutio conferenda deſponſato, qui in proxima peccandi occaſione verſatur cum ſua deſponſata? tom. 1. v. *Abſolutio*, caſ. 30.

Deſponſatus obligatur-ne deponere coram Judice pro aut contra ſocrum ſuum futurum? tom. 3. v. *Teſtis*, caſ. 19.

Deſponſatus, qui ſuam ſponſam aufert conſentientem, peccat-ne reus raptûs, & matrimonium ejus eſt-ne validum? tom. 2. v. *Impedimentum raptûs*, caſ. 3.

SPURIUS.

Vide Notrus.

STABULARIUS.

Vide hujus tituli Proœmium.

Stabularii tenentur-ne de facto ſuorum famulorum in functionibus, quas ipſis commiſerunt? An non reſpondere tenentur, niſi de eo quod apud ipſos agitur? tom 3. v. *Stabularius*, caſ. 1.

STATUA.

Poteſt-ne quis ſine peccato apud ſe ſervare ſtatuas aut figuras indecentes? tom. 1. v. *Aſpectus*, caſ. 2.

STATUTA SYNODALIA.

Qui Statuta Synodalia extra Diœceſim violat, incurrit-ne pœnas latas in iis Statutis? tom. 3. v. *Suſpenſio*, caſ. 3. 4. & 7. & 17.

Cum Statutorum Synodalium termini ſunt obſcuri, ſunt-ne ſumendi ſenſu minimè ſtricto? tom. 2. v. *Excommunicatio*, caſ. 21.

Obligat-ne Peregrinos æquè ac Diœceſanos, & quidem etiam extra Diœceſim, in rebus Jus commune & Jus privatum reſpicientibus? tom. 2. v. *Feſti Dies*, caſ. 2.

Synodalia Statuta obligant-ne eos, qui nullum habent domicilium, aut qui exemti ſunt à Juriſdictione Epiſcopi, & qui tantummodo per aliquod tempus in Diœceſi commorantur? *ibid.* caſ. 2. v. caſ. *Rodulphus*, tom. 1. caſ. 16.

Statuta abolita eo, quòd non ſint in uſu obligant-ne in conſcientia? tom. 2. v. *Jurare*, caſ. 18.

Epiſcopus poteſt-ne Statutum aliquod facere propria authoritate? tom. 1. v. *Caſus reſervati*, caſ. 2.

STATIO.

Locus Stationis, tom. 1. v. *Conventio*, caſ. 4.

STELLIONATUS.

Quid eſt Stellionatus? tom. 2. v. *Hypotheca*, caſ. 13.

STIPES.

Religioſi poſſunt-ne ſtipem in Diœceſibus cogere ſine Ordinarii permiſſione? tom. 3. v. *Religioſus*, caſ. 35.

STIPUM COLLECTORES.

Epiſcopi habuerunt-ne olim jus examinandi diplomata, ope quorum ſtipum Collectores in variis Diœceſibus pecuniam cogunt? tom. 2. v. *Indulgentia*, caſ. 1.

Quam ob cauſam & quonam tempore iſti ſtipum Collectores fuère abrogati, *ibid.* caſ. 20.

STIPULATIO.

Stipulatio pœnæ pecuniariæ aut alius pœnæ inter perſonas quæ matrimonium ſibi invicem promiſerunt, eſt-ne irrita ac nulla? tom. 3. v. *Sponſalia*, caſ. 58. & 59.

Stipulatio ſolvendi lucri ex fundo fungiferi uſque ad finem ſolutionis, eſt-ne uſuraria? tom. 2. v. *Lucrum ultra ſortem*, caſ. 2.

STOLA.

Licet-ne uti Stolâ loco cinguli, & manipulo loco Stolæ? tom. 2. v. *Ornamentum Eccleſiæ*, caſ. 7.

STRUMÆ.

Vide hujus vocis Proœmium.

Septimi infantes maſculi habent-ne virtutem curandi ſtrumas? tom. 3. v. *Struma* caſ. 1.

Reges Galliæ an revera ſanare & liberare ab illis poſſunt? *ibid.* caſ. 2.

STUDIA.

Beneficiarii, qui Beneficia habent conjuncta cum cura animarum, poſſunt-ne abeſſe à ſuis Beneficiis ſtudiorum proſequendorum cauſa? tom. 1. v. *Abbas*, caſ. 9 & tom. 3. v. *Reſidentia Parochorum*, caſ. 2.

Beneficiarii ſtudiis operam dantes poſſunt-ne ambire diſpenſationem qua immunes ſint ab obligatione recitandi Breviarii? tom. 1. v. *Diſpenſatio recitationis Breviarii*, caſ. 1.

Tenentur-ne ad recitationem Breviarii quando nihil accipiunt à ſuis Beneficiis? tom. 1. v. *Canonicus*, tom. 14.

Tenentur-ne in ſpecie recitare Officium Mortuorum, quando partem facit Officii diei? *ibid.* caſ. 13.

STUPRATOR.

Licet-ne puellæ ſtupratorem interficere ad ſe liberandam ab injuria ab ipſo ſibi inferenda? tom. 2. v. *Occidere*, caſ. 8.

SUBDELEGATUS.

Subdelegati poſſunt-ne delegare? tom. 2. v. *Impedimentum Clandeſtinitatis*, caſ. 1.

SUBDIACONUS.

Subdiaconatus eſt-ne Ordo ſacer & Sacramentum? tom. 2. v. *Ordines*, caſ. 15.

In quanam parte Officii incipit obligatio Subdiaconorum reſpectu Breviarii, quando Subdiaconatum ſuſcipiunt tempore meridiano? tom. 2. v. *Officium Breviarii*, caſ. 2.

Tenentur-ne hanc Officii partem denuò incipere, ſi eam legerunt ante Ordinationem, *ibid.* caſ. 3.

An omnes ii, qui in caſu neceſſitatis Subdiaconi functiones ſine manipulo obeunt irregulares ſunt? tom. 2. v. *Irregularitas*, caſ. 86.

Subdiaconi, qui cenſuris ligati ad altare ſerviunt ſine manipulo, ſunt-ne irregulares? *ibid.* caſ. 84.

Poſſunt-ne evehi ad Epiſcopatum antequam reliquos ſacros ſuſceperunt Ordines? tom. 2. v. *Ordines*, caſ. 15.

Habent-ne facultatem prædicandi? tom. 3. v. *Prædicare*, caſ. 8.

Poſſunt-ne ſolemniter conferre Baptiſmum? tom. 1. v. *Baptiſmus*, caſ. 21.

Qui ante completum vigeſimum annum Ordinari ſe curant, Ordiniſque ſui exercent functiones, ſunt-ne ſuſpenſi, & ad quem recurrendum eſt ipſis, ut abſolvantur? tom. 1. v. *Diſpenſatio Suſpenſionis*, caſ. 1.

Subdiaconi, quorum Ordinatio irrita eſt ac nulla, poſſunt-ne validè contrahere matrimonium citra diſpenſationem? tom. 2. v. *Impedimentum Ordinis*, caſ. 4.

Poſſunt-ne validè matrimonium inire, cum ſe ad Ordines promoveri curando non habuerunt intentionem ſeſe ad continentiam obligandi? Incurrunt-ne excommunicationem & irregularitatem illud faciendo? *ibid.* caſ. 6.

Poſſunt-ne validè matrimonium contrahere cum inviti ordinati fuerunt, & cum proteſtatione quod omnino matrimonium ſint inituri? *ibid.* caſ. 7.

Privilegium ab Innocentio VIII. indultum Abbati Ciſtercienſi, quo facultatem habet ſuis Religioſis Ordinem Subdiaconatus & Diaconatus conferendi habet-ne locum in Gallia? tom. 1. v. *Approbatio*, caſ. 16.

SUBSTITUTIO.

Poteſt-ne vendi aut emi bonum ſubſtitutum? tom. 3. v. *Venditio* caſ. 1.

Subſtitutio facta alicui perſonæ, quæ nullos habet infantes, fit-ne irrita ac nulla, quam primùm illi naſcantur liberi? tom. 1. v. *Donatio*, caſ. 10.

SUFFRAGIUM.

Electores poſſunt-ne alii aliis ſua promittere ſuffragia ſine peccato? tom. 3. v. *Religioſus*, caſ. 18.

Suffragia debent-ne eſſe certa abſoluta & applicata ſubjecto determinato? Et an aliàs Electio irrita ac nulla eſſet? tom. 2. v. *Electio*, caſ. 16.

SUMTUS.

Debitor tenetur-ne rependere ſumtus factos ad conſervationem rei quam in cautionem debiti obligavit? tom. 2. v. *Hypotheca*, caſ. 17.

Sumtus facti ad ſervandum aut reſtituendum depoſitum, debent-ne in Depoſitarium cadere? tom. 1. v. *Depoſitum*, caſ. 18.

Eſt-ne obligatio reſpondendi de ſumtibus faciendis ad reſtituendam rem aliquam? tom. 3. v. *Reſtitutio*, caſ. 85 & 189.

Eſt-ne obligatio reſtituendi ſumtus, quos quis ſine ratione partem ſuam facere induxit? *ibid.* caſ. 164. & 165.

Cum quis reſignat aut deſiſtit à jure, quod in aliquod Beneficium habet, poteſt-ne exigere rependendos ſumtus, quos fecit ad perveniendum ad illud Beneficium? tom. 3. v. *Simonia*, caſ. 16. 17. & 19.

Qui expendunt ſumtus funerales aut judiciales, habent-ne hypothecam privilegiatam præ omnibus creditoribus? tom. 2. v. *Hypotheca*, caſ. 5. & tom. 1. v. *Debitum*, caſ. 14.

Sunt-ne varia genera ſumtuum? Quotnam ſumtuum genera in Jure diſtinguuntur? tom. 1. v. *Dos*, caſ. 23. & tom. 3. v. *Reſtitutio*, caſ. 83.

Quoſnam ſumptus & expenſas facere poteſt Beneficiarius pro ſuſtentatione ſua atque recreatione? tom. 1. v. *Beneficiarius*, caſ. 14. 18. & 19.

SUPELLEX.

Vide Mortesa.

SUPERBIA.

Quid eſt Superbia? Differt-ne à faſtu? tom. 2. v. *Jactantia*? caſ. 1.

SUPERFLUUS.

Eſt-ne obligatio ſuperfluum ſuum pauperibus dandi? Quid vocatur ſuperfluum? Poteſt-ne determinari ſuperfluum ad componendas ſuas Eleemoſynas? tom. 2. v. *Eleemoſyna*, caſ. 1. 2. & 3.

SUPERIORES.

Superiores poſſunt-ne ſuis inferioribus denegare licentiam eundi in certa quædam loca, quando ope Confeſſionis ſciunt, quòd illis ſint in caſu peccandi proxima? tom. 1. v. *Confeſſarius*, 2°. caſ. 11.
Poſſunt-ne denegare atteſtationem favorabilem iis, quos non inordinatè viventes cognoſcunt niſi ſolius confeſſionis ope? *ibid.* caſ. 14.
Tenentur-ne ſemper reprehendere & corrigere ſuos inferiores quotieſcunque effectus ipſorum propoſitiones habeant in iis? tom. 1. v. *Correctio*, caſ. 3.
Cum ipſimet culpandi ſunt, poſſunt-ne correctionem facere. & peccant-ne illam exercendo? *ibid.* caſ. 5.
Inferiores tenentur-ne reprehendere ſuos Superiores in certis quibuſdam caſibus, & quomodo hoc agendum ipſis eſt? *ibid.* caſ. 6.
Poteſt-ne aliquis apertè ſeſe opponere ſuis Superioribus, ut evitet aliquam pœnam, quam meruit? tom. 1. v. *Conjuratio*, caſ. 3.
Tenentur-ne ad reparationem, cum poſt ſervatas regulas charitatis & Juſtitiæ aperiunt defectus ſuorum inferiorum? tom. 3. v. *Reſtitutio*, caſ. 70.
Tenentur-ne ad reparationem, cum eos injuſtè infamant? *ibid.* caſ. 208.
An Superioribus cæca debetur obedientia? tom. 2. v. *Monaſterium*, caſ. 11.
Ii, quibus Superiores quædam imponunt Munia, tenentur-ne ſemper ipſis impendere? tom. 2. v. *Epiſcopus*, caſ. 4.
Eſt-ne obligatio honorandi Superiores Eccleſiaſticos, quando inordinatè vivunt? tom. 2. v. *Honor*, caſ. 1.
Superiores ligati quibuſdam cenſuris aut irregulares poſſunt-ne validè alios abſolvere à cenſuris, aut reſtituere? tom. 2. v. *Excommunicare*, caſ. 56.
Cum ligati ſunt excommunicatione majori, publicâ, aut occultâ, aut cum ſunt ſuſpenſi ſive ab ordine, ſive ab officio, ſive ab utroque, poſſunt-ne alios excommunicare? tom. 2. v. *Excommunicare*, caſ. 6.
Habent-ne jus diſpenſandi in iis quæ contraria ſunt uſui communi corporis ſive Communitatis, cujus ſunt Superiores? tom. 2. v. *Electio*, caſ. 8.
Licet-ne ambire Superioris Dignitatem? tom. 3. v. *Religioſus*, caſ. 16. & tom. 3. v. *Religioſus*, caſ. 2.
Juramentum de non ſuſcipienda Superioris Dignitate, eſt-ne licitum vel illicitum? Poteſt-ne ſine peccato violari? tom. 2. v. *Juramentum*, caſ. 13.

SUPERSTITIO.

Vide hujus vocis Proœmium.
Uſus clavem alicujus Eccleſiæ S. Petri ignitam capitibus Animalium imponere aut imprimere, ad illa à rabie præſervanda, eſt-ne ſuperſtitioſus? Eſt-ne abolenda hæc praxis, quodcunque occurat obſtaculum? tom. 3. v. *Superſtitio*, caſ. 1.
Eſt-ne ſuperſtitio Scapulare geſtare in opinione quòd ideo mors nunquam ſit ſuperventura, quin Confeſſio fierit facta? *ibid.* caſ. 3.
Eſt-ne ſuperſtitio invocare Sanctos loco precum ad Deum ipſum fundendarum in Eccleſiis? *ibid.* caſ. 7.
Eſt-ne reus ſuperſtitionis, qui effectum ſuæ petitionis à quibuſdam precibus potius quàm ab aliis, aut à certo quodam numero precum expectat? *ibid.* caſ. 2.
Omnia media vana & quæ nullam habent proportionem cum iis ad quæ adhibentur, verbi gratia ad ſanitatem reſtituendam hominibus aut animalibus, aut ad ea præſervanda à quibuſdam malis, ſunt-ne ſuperſtitioſa & condemnanda? *ibid.* caſ. 4.
Eſt-ne ſuperſtitio credere, quòd panis benedictus habeat virtutem ſanandi à rabie, eumque hac intentione edere? *ibid.* caſ. 5.
An in eundem finem animali edendum dari poteſt? *ibid.*
Divinatio per auguria eſt-ne ſuperſtitioſa? An varii generis dantur auguria? & an omnia illa peccaminoſa ſunt? *ibid.* caſ. 5. & tom. 1. v. *Aſtrologia Judiciaria*, caſ. 1.
Eſt-ne ſuperſtitio cum is, qui impotens eſt ex maleficio, obligat authorem maleficii, ut igne conſumat rem, cui maleficium annexum eſt, aut ſi ipſemet illam rem igne conſumat? tom. 2. v. *Impedimentum Impotentiæ*, caſ. 17.
Eſt-ne ſuperſtitioſum credere, quòd infantes ſeptimi maſculi vim habeant ac virtutem ſtrumas ſanandi? tom. 3. v. *Strumæ*, caſ. 1.
An non ſuperſtitioſum eſt, ſi quis ſe à Rege tangendum curet, ut ſanetur à ſtrumis? *ibid.* caſ. 2.

SUPERNUMERARIUS.

Clerici Supernumerarii habent-ne in Eccleſiis in quibus commorantur, jus ad diſtributiones? tom. 3. v. *Simonia*, caſ. 54.

SUPPLICATIO VEL SUPPLEX LIBELLUS.

Supplicatio à Parocho adverſus reum exhibita in abſentia Procuratoris fiſcalis, reddit-ne ipſum, qui eam exhibuit, irregularem, ſi reus ad ſupplicium damnatur & ducitur? tom. 2. v. *Irregularitas*, caſ. 59.

SUPPLICATIO SACRA.

Epiſcopus poteſt-ne pleno jure decidere de ordine incedendi in ſupplicationibus? Si in aliqua conteſtatione de gradu præcedaneo & honoratiore interjiciatur appellatio, eſt-ne ſuſpenſiva aut tantummodo devolutiva? tom. 1. v. *Appellatio*, caſ. 15.

SURDUS & MUTUS.

Vide hujus vocis Proœmium.
Poteſt-ne concedi Abſolutio & Sacra Euchariſtia Homini Surdo & Muto nato? Talis homo eſt-ne præditus fide? tom. 3. v. *Surdus & Mutus*, caſ. 1.
Homo ſurdus & mutus poteſt-ne erudiri de rebus ad ſalutem neceſſariis? Quibuſnam hunc in finem uti mediis oportet? *ibid.* caſ. 2.
Surdus & Mutus poteſt-ne validè contrahere Matrimonium? tom. 2. v. *Matrimonium* 2. caſ. 4.

SUSPENSIO.

Vide hujus Tituli Proœmium.
Quid eſt Suſpenſio? An varii generis dantur ſuſpenſiones? An de omnibus ſuſpenſionibus capiendum, quando ſuſpenſio fertur terminis generalibus? tom. 3. v. *Suſpenſio*, caſ. 2. & 30.
Eſt-ne peccatum mortale ſuſpenſionem violare? *ibid.*
An item ei ſuſpenſus eſt à functionibus Beneficialibus, qui ſuſpenſus eſt ab exercitio ſuorum Ordinum? *ibid.*
Suſpenſio ceſſat-ne jure, cum tempus, ad quod lata eſt, expiravit? *ibid.*
An in hoc caſu opus eſt ab eâ abſolvi? *ibid.*
Sacerdos ſuſpenſus in Diœceſi aliena, poteſt-ne abſolvi ab hac cenſura ab Epiſcopo, in cujus Diœceſim confugit? *ibid.* caſ. 31.
Qui ſententia declaratus eſt ſuſpenſus, ab Ordine, ab Officio, & à Beneficio, poteſt-ne ſe à Metropolitano ad cautelam abſolvendum curare. & quænam ad hoc requiruntur conditiones? *ibid.* caſ. 32.
Suſpenſio differt-ne à Depoſitione & Degradatione? tom. 1. v. *Depoſitio & Degradatio*, caſ. 1.
Poteſt-ne aliquis ſuſpendi culpâ alterius? tom. 3. v. *Suſpenſio*, caſ. 33.
Abbatiſſæ poſſunt-ne ſuſpenſionem infligere ſuis Religioſis? tom. 1. v. *Abbatiſſa*, caſ. 4.
Epiſcopi an non incurrunt in ſuſpenſionem, niſi cum expreſsè nominantur? tom. 3. v. *Suſpenſio*, caſ. 1.
Epiſcopus declaratus ſuſpenſus ab Ordine, cenſetur-ne ſuſpenſus quoque eſſe à Juriſdictione, & an nullas obire poteſt functiones Epiſcopales? *ibid.*
Epiſcopus ſuſpenſus à Pontificalibus poteſt-ne celebrare & Confeſſiones audire? *ibidem.*
Suſpenſio ab Ordine & Officio, aut ab alterutro tantum, aufert-ne jus exercendi actus juriſdictionis? tom. 2. v. *Excommunicare*, caſ. 6.
Sacerdos incurrit-ne ſuſpenſionem latam adverſus ipſum ab Officiali loci, in quo crimen commiſit, quamvis ex alia Diœceſi ſit? tom. 2. v. *Officialis*, caſ. 3.
Qui extra ſuam Diœceſim exiſtentes ejus non ſervant ſtatuta, incurrunt-ne ſuſpenſionem latam in iis ſtatutis adverſus Tranſgreſſores? tom. 3. v. *Suſpenſio*, caſ. 3.
Ignorantia tam juris, quàm facti excuſat-ne à Suſpenſione & reliquis Cenſuris? *ibid.* caſ. 4.
Clericus eſt-ne æquè ſuſpenſus, ſi in carcerem conjiciendus ac ſi in jus vocandus decernatur? Sunt-ne quidam Diœceſes, in quibus vocatio in jus inferat interdictionem Ordinum? *ibid.* caſ. 28.
Qui in carcerem conjiciendus decretus eſt, poteſt-ne provideri de Beneficio? *ibid.*
Violatio ſuſpenſionis cujuſcunque ſit an inducit Irregularitatem? tom. 2. v. *Irregularitas*, caſ. 22.
Suſpenſio propter deſertum vadimonii diem operatur-ne ſemper Irregularitatem? *ibid.* caſ. 89.
Epiſcopus aut Sacerdos ſuſpenſus, qui quaſdam exercet functiones ſuo Ordini proprias, eſt-ne Irregularis? *ibid.* caſ. 14. & 18.
Suſpenſio ab Officio, in quam quis incidit, reddit-ne ipſum irregularem ſi violet illam? *ibid.* caſ. 17. & 95.
Quibuſnam in caſibus ſuſpenſi in Irregularitatem incidunt? *ibid.* caſ. 22.
Epiſcopus ſuſpenſus à Collatione Beneficiorum poteſt-ne eadem conferre, quin fiat irregularis? *ibid.* caſ. 10.
Parochus declaratus ſuſpenſus à Beneficio pro uno anno, poteſt-ne per hoc tempus ſuam Curam validè permutare aut reſignare? tom. 3. v. *Suſpenſio*, caſ. 15.
Suſpenſio reddit-ne irritas ac nullas Proviſiones Beneficiorum? tom. 3. v. *Proviſio Beneficiaria*, caſ. 17 & 18.
Suſpenſio à Beneficio reddit-ne irritam ac nullam Penſionis ſuper Beneficio conſtitutionem? tom. 3. v. *Suſpenſio*, caſ. 21.
Collatio Beneficii facta Clerico ſuſpenſo ab Ordine & Officio, aut Beneficio tantùm eſt-ne canonica? *ibid.* caſ. 19. & 20.
Si quis declaratus eſt ſuſpenſus à Beneficio, perdet-ne hâc cenſurâ titulum ad Beneficium ſuum? *ibid.* caſ. 14.
Qui declaratus eſt ſuſpenſus ab Officio cenſetur-ne ſuſpenſus quoque eſſe à Beneficio? *ibid.* caſ. 16.
Qui ſuſpenſus eſt à Beneficio in ſua Diœceſi, eſt-ne quoque ſuſpenſus de Beneficiis, quæ in aliis poſſidet Diœceſibus? An quoad hoc nihil refert, ſive ſuſpenſio lata fuerit per modum ſtatuti aut per modum ſententiæ? *ibid.* caſ. 17.
Cum aliquis ſententia Judicis declaratus eſt ſuſpenſus ab Ordine, Beneficio, & Officio in Diœceſi ſui Beneficii, ceſſat-ne ita ſuſpenſus eſſe, cum ex illa egreditur? Eſt-ne irregularis, ſi in illo caſu celebret, antequam fuerit reſtitutus? *ibid.* caſ. 18.
Eſt-ne ſuſpenſus, qui ordinandum ſe curavit ſine Literis Dimiſſoriis? *ibid.* caſ. 7.
Eſt-ne ſuſpenſus, qui ſuſcipit Ordines ante ætatem requiſitam à Canonibus? *ibid.* caſ. 8. & tom. 1. v. *Diſpenſatio Suſpenſionis*, caſ. 2.

Ad quemnam recurrendum eſt cum ſuſpenſio occulta eſt, aut publica? *ibidem*.

Eſt-ne ſuſpenſus qui ſe ordinandum curavit ab Epiſcopo, qui ſuo renuntiavit Epiſcopatui, æque ac functionibus Epiſcopalibus? tom. 3. v. *Suſpenſio*, caſ. 9.

Incurrit-ne ſuſpenſionem, qui ſine Literis ſui Ordinarii dimiſſoriis Sacros recipit Ordines ab Epiſcopo, cujus eſt Domeſticus, aut ab ejus ſucceſſore? *ibid.* caſ. 10

Eſt-ne ſuſpenſus, qui in fraudem Juriſdictionis Ordinarii ſui, ordinandum ſe curat ab Epiſcopo ſui Beneficii ſine dimiſſoriis Litteris? Et ſi quis hoc in caſu ſuſpenſionem contraxerit, ad quem ſe ſe recipere debet ut reſtituatur? *ibid.* caſ. 2. & tom. 3. v. *Epiſcopus*, caſ. 2.

Qui ſuſpenſus eſt ab Ordine Superiore, an ſuſpenſus pariter eſſe tenetur ab Ordinibus inferioribus? tom. 3. v. *Suſpenſio*, caſ. 13.

Receptio Ordinum in ſuſpenſione producit-ne Irregularitatem? tom. 2. v. *Irregularitas*, caſ. 93.

Qui furtim & ſine examine ſe ordinandos curant, ſunt-ne ſuſpenſi ab Ordine? Poſſunt-ne ab hac ſuſpenſione abſolvi ab Epiſcopo? tom. 3. v. *Suſpenſio*, caſ. 6.

Si quis poſtquam remiſſus eſt ab examine Ordinum, ope alicujus pecuniæ ſummæ ſe ſe admittendum curat, eſt-ne ſuſpenſus? tom. 3. v. *Suſpenſio*, caſ. 26.

Maritus qui inſcia ſua uxore & ante conſummatum matrimonium ordinandum ſe curat, eſt-ne ipſo facto ſuſpenſus ab Ordine Beneficio & Officio? A quonam poteſt reſtitui? *ibid.* caſ. 25.

Qui publice cum Concubina matrimonium init, initiatus Sacris Ordinibus, eſt-ne ſuſpenſus ipſo facto? *ibid.* caſ. 23.

Qui ligatus excommunicatione majori Ordines ſacros ſuſcipit, eſt-ne ſuſpenſus? *ibid.* caſ. 27.

Clericus Acolytus incurrit-ne ſuſpenſionem violando prohibitiones ab Epiſcopo ſub hac pœna iis factas, qui in Sacris Ordinibus eſſent conſtituti? *ibid.* caſ. 5.

Epiſcopi qui ſuſpenſi ſunt ab Ordine & Pontificalibus, fiunt-ne irregulares quaſdam ex ſuis obeundo functiones, & celebrando ſine ſolemnitate? tom. 2. v. *Irregularitas*, caſ. 84.

Incurrit-ne ſuſpenſionem, qui ſub titulo fraudulento ordinandum ſe curat? tom. 3. v. *Titulus Clericalis*, caſ. 1.

Religioſus Apoſtata, qui Sacros ſuſcepit Ordines non reſtitutus ab Apoſtaſia ſua eſt-ne ſuſpenſus ipſo jure? A quonam poteſt abſolvi? tom. 3. v. *Suſpenſio*, caſ. 25.

Qui permiſſionem Miſſam dicendi obtinet falſo *exeat*, eſt-ne ſuſpenſus, ſi in Diœceſi in qua eſt, hæc pœna lata eſt adverſus illos, qui falſa faciunt *exeat*? *ibid.* caſ. 12.

Incurrit-ne ſuſpenſionem, qui ſine Toga Sacerdotali Miſſam celebrat in Diœceſi, in qua talis pœna lata eſt iis, qui dictum faciunt? tom. 3. v. *Veſtis*, caſ. 4

Prohibitio, qua Officialis Parocho in punitionem quarundam culparum per aliquod tempus celebrare interdicit, eſt-ne vera ſuſpenſio? tom 3. v. *Suſpenſio*, caſ. 29.

Sacerdos Secularis aut Regularis, qui ſine conſenſu Parochi aut Epiſcopi contrahentium celebravit matrimonium, eſt-ne ſuſpenſus? A quonam poteſt reſtitui? *ibid.* caſ. 24. & tom. 2. v. *Impedimentum clandeſtinitatis*, caſ. 2.

Poteſt-ne Diſpenſatio ſuſpenſionis concedi, & quis eam indulgere poteſt? tom. 1. v. *Diſpenſatio ſuſpenſionis*, caſ. 1.

De quibuſnam ſuſpenſionibus diſpenſare poteſt Ordinarius? *ibid.* caſ. 2.

Epiſcopus poteſt-ne diſpenſare de ſuſpenſione, in quam quis incidit ſe ordinari curando ſine titulo aut falſo titulo, aut celebrando in Eccleſia vel Sacello interdicto, aut celebrando matrimonium nulla habita juriſdictione, aut tandem ordinari ſe curando ante ætatem à Canonibus requiſitam? *ibidem*.

SUSPICIO.

Vide hujus Vocis Proœmium.

Mater debet-ne facile induci ut ſuſpicetur, filiam ſuam capere aut pati nimium licentiæ cum Perſonis ſexus differentis quibuſcum familiariter verſatur? tom. 3. v. *Suſpicio*, caſ. 1.

Maritus qui ſuſpicionem habet, ſuam uxorem nimis eſſe amicam alii, poteſt-ne ſe ſe ab ea ſeparare ſaltem quoad lectum? *ibid.* caſ. 2.

Quodnam eſt peccatum ſuſpicio? Quomodo differt à judicio temerario? *ibid.* caſ. 3.

SYLVA.

Vide SILVA.

T

TABACCUM.

Tabaccum rumpit-ne jejunium naturale quomodocunque fumatur? tom. 2. v. *Miſſa*, caſ. 6.

TABELLÆ PICTÆ.

Eſt-ne peccatum ſervare vel obſervare pictas tabellas, quæ ad impuritatem alliciunt? tom. 1. v. *Aſpectus*, caſ. 2.

Licet-ne aſpicere in tabella imaginem Perſonæ, cum qua quis olim in communi peccato vixit? tom. 2. v. *Abſolutio*, caſ. 18.

TABELLARIUS QUÆSTIONUM.

Vide QUÆSTIONUM TABELLARIUS.

TACTUS.

Deſponſati peccant-ne mortaliter permittendo ſibi invicem, tactum faciei & manuum? Quaſnam in talibus caſibus regulas ſequi debent Confeſſarii? tom. 3. v. *Tactus*, caſ. 5. & tom. 1. v. *Abſolutio*, caſ. 21.

Tactus impudici inter Conjuges, ſunt-ne ſemper peccata mortalia, ſive ad actum Conjugalem tendant, ſive non? In his tolerandis facilior-ne eſſe debet Confeſſarius? *ibid.* caſ. 2. & tom. 2. v. *Oſculum*, caſ. 1. & tom. 3. v. *Scandalum*, caſ. 7. & tom. 1. v. *Aſpectus*, caſ. 3. & tom. 3. v. *Pollutio*, caſ. 1. 2. & 3.

Tactus impudici ſecum, aut cum muliere habiti, in Regularibus ſunt-ne caſus Reſervati Superiori Regulari? tom. 1. v. *Caſus reſervati* caſ. 13.

TENTATIO.

Poteſt-ne quis Eunuchum ſe reddere, ut ſe ſe liberet à violentia tentationibus carnis, quibus obnoxius eſt? tom. 2. v. *Occidere*, caſ. 14.

TENTATIO DEI.

Vide hujus verbi Proœmium.

Quid eſt tentare Deum? Peccatum iſtud eſt-ne ſuâ natura mortale? tom. 3. v. *Tentatio Dei*, caſ. 2.

Eſt-ne tentatio Dei, ſi quis ſuas preces fundat & ſuum officium recitet ſine præparatione, ſine pietate & ſine attentione? *ibid.* caſ. 3.

Peccat-ne qui ſine neceſſitate & ſine utilitate ſeſe protectioni divinæ relinquit, non obſtante periculo, quod adit, & malo, quod vitari poſſet? *ibid.* caſ. 1.

TEPOR.

Tepor reſpectu inimici eſt-ne ſemper peccaminoſus? tom. 1. v. *Charitas*, caſ. 6.

TESTAMENTUM.

Vide hujus vocis Proœmium.

Eſt-ne ad validitatem Teſtamenti neceſſarium, ut voluntas Teſtatoris in illo expreſſa ſit terminis præceptı? tom. 2. v. *Legatum*, caſ. 4.

Poteſt-ne mutari legati deſtinatio facta à Teſtatore? *ibid.* caſ. 6.

An ſoli Epiſcopi interpretes ſunt in Gallia voluntatis Teſtatorum defunctorum? *ibid.* caſ. 8.

Teſtamentum antidatum eſt-ne validum? Data eſt-ne neceſſaria Teſtamento Olographo? tom. 1. v. *Antidata*, caſ. 1.

Teſtamentum olographum ſcriptum à pluribus manibus, ſed ſubſcriptum ab ipſo Teſtatore ſine Teſtibus: eſt-ne irritum ac nullum? Quid faciendum latori teſtamenti olographi facti in ſuum emolumentum? *ibidem*.

Quaſnam ſequi debet regulas quum Teſtamentum eſt obſcurum? tom. 2. v. *Legatum*, caſ. 22. 23. & 31. & 69.

Teſtamenta ſunt-ne valida, reſpectu legatorum piorum, etiamſi aliquæ deſint formulæ? *ibid.* caſ. 14.

Teſtamentum poteſt-ne jure naturali validum eſſe, licèt una aut plures formulæ à legibus requiſitæ deſint? Poteſt-ne in litem vocari, ſi de Teſtatoris voluntate & intentione conſtet? tom. 3. v. *Teſtamentum*, caſ. 20.

Teſtamentum eſt-ne ſufficienter irritatum cum Teſtator præſentibus Teſtibus declaravit, quòd illud revocet, & quòd inceperit aliud literis mandare, quod autem perficere non licuerit? *ibid.* caſ. 21.

Teſtamentum quod non recipitur à Notariis debet-ne ab ipſo Teſtatore ſcriptum & ſubſcriptum eſſe, ut validum ſit? Juriſprudentia Galliæ eſt-ne quoad iſtud uniformis? *ibid.* caſ. 22.

Teſtamentum receptum à Vicario Parœciæ cum quatuor teſtibus irreprehenſibilibus, eſt-ne validum? *ibid.* caſ. 23.

Teſtamentum receptum à Notario & duobus Teſtibus, quibus poſtmodum aliqua ſupervenit incapacitas, eſt-ne validum? *ibid.* caſ. 24.

Teſtamentum, quo Teſtator cuidam Perſonæ committit, ut ſibi hæredem nominet, eſt-ne validum? Ejuſmodi Diſpoſitiones Teſtamentariæ ſunt-ne in uſu in Gallia? *ibid.* caſ. 25.

Teſtamentum cum præjudicio familiæ factum in favorem infantis adulterini, eſt-ne validum? *ibid.* caſ. 18.

Hæredes poſſunt-ne obtinere, ut irritetur teſtamentum factum in favorem Perſonæ, cum qua Teſtator vixit in peccato communi? *ibidem* caſ. 17.

Expreſſio æquivoca Teſtatoris in inſtitutione ſui Hæredis, reddit-ne inſtitutionem irritam ac nullam? *ibid.* caſ. 13.

Teſtamentum, cujus duplex adeſt Originale, & in quo occurrit inſtitutio alicujus hæredis diverſa, eſt-ne validum? *ibid.* caſ. 14.

Teſtator poteſt-ne teſtamento obligare hæredem, ad purè & ſimpliciter adeundam hæreditatem, quam ipſe relinquit? *ibid.* caſ. 27.

Hæres præſumtivus Teſtatoris obligatur-ne ad jus autoritatis præſtandum tam reſpectu legatariorum, quam reſpectu ſuorum cohæredum, ſi fortè fuerint præter culpam ſuam evicti? *ibid.* caſ. 15.

Jus fruendi Villâ, teſtamento conceſſa filio natu maximo uſque ad pubertatem filii natu minoris, an, ſi natu maximus moriatur in ejus infantes transfertur? *ibid.* caſ. 16.

Primò factum teſtamentum eſt-ne validum, cum ii, qui in ſecundo hæredes fuerunt inſtituti, mortui ſunt ante Teſtatorem? *ibid.* caſ. 19.

Teſtamentum factum ante ſententiam latam, quæ mortem infert civilem & bonorum confiſcationem, ſed à qua appellatum eſt, eſt-ne validum? *ibid.* caſ. 10. & tom. 2. v. *Hæres*, caſ. 10.

Teſtamentum factum à prodigo ante aut poſt ipſius interdictionem eſt-ne nullum? tom. 3. v. *Teſtamentum*, caſ. 6.

Teſtamentum factum ab homine, qui incidit in amentiam, ſed quæ bona ipſi relinquit intervalla, quibus uſu rationis pollet, eſt-ne validum? *ibid.* caſ. 7.

Teſtamentum factum à muto & qui ſcribere neſcit, eſt-ne validum? *ibid.* caſ. 8.

Spurius poteſt-ne valide teſtari? *ibid.* caſ. 4.

Teſtamentum peregrini eſt-ne irritum ac nullum? Nonne quidam ſunt, qui præ aliis teſtari poſſunt in Gallia? Legati Publici ſunt-ne obnoxii ejuſmodi Legibus? *ibid.* caſ. 11. & tom. 2. v. *Legatum*, caſ. 68.

Teſtamentum, quod peregrinus fecit in ſua Patria, antequam alibi ſedem figeret, habet-ne effectum tam reſpectu bonorum, quæ in Gallia, quam quæ alibi relinquit? tom. 3. v. *Teſtamentum*, caſ. 12.

Religioſi poſſunt-ne teſtari cum permiſſione ſuorum Superiorum? tom. 3. v. *Religioſus*, caſ. 13. & tom. 1. v. *Depoſitum*, caſ. 21.

An olim idem facere licitum fuit? tom. 1. v. *Diſpenſatio matrimonii*, caſ. 2.

Puella Novitia, quæ ſui Juris eſt, poteſt-ne præcedenti ſuam Profeſſionem die validè teſtari? Poteſt-ne ſua bona Monaſterio relinquere? tom. 3. v. *Teſtamentum*, caſ. 4 & tom. 3 v. *Simonia*, caſ. 64.

Beneficiarius poteſt-ne de bonis Eccleſiaſticis quæ poſſidet teſtamento diſponere in favorem ſuorum Cognatorum, amicorum, aut Domeſticorum? Quinam quoad iſtud viguit ab omni tempore uſus in Eccleſia? An eadem eſt ratio bonorum, quæ cogerunt ſervitii, quem præſtiterunt in Eccleſiâ, cujuſcunque naturæ ſit ille ſervitus? Juriſprudentia Galliæ eſt-ne contraria ejuſmodi diſpoſitionibus? tom. 3. v. *Teſtamentum*, caſ. 5 & tom 3. v. *Reſtitutio*, caſ. 158. & tom. 3. v. *Religioſus*, caſ. 16 & tom. 1 v. *Beneficiarius*, caſ. 14.

Regularis factus Epiſcopus poteſt-ne validè teſtari? tom. 2. v. *Epiſcopus*, caſ. 8.

Teſtamentum impuberis ſit-ne validum, poſtquam annos pubertatis aſſequutus eſt? tom. 3 v *Teſtamentum*, caſ. 2.

Teſtamentum puberis, qui adhuc eſt ſub paternæ poteſtate, eſt-ne irritum ac nullum in foro Conſcientiæ? An ſaltem valet quoad legata pia? *ibid*. caſ. 3.

Quænam eſt ætas requiſita, ut quis teſtari poſſit tam in Regionibus, quæ jure ſcripto utuntur, quam iis, quæ conſuetudinibus reguntur? Quænam ſequenda eſt diſpoſitio in locis ubi nihil deciſum eſt hac ſuper re? *ibid*. caſ. 1.

Impuberes & mulieres Poſſunt-ne teſtes eſſe in teſtamento? *ibid*. caſ. 26. & tom 3 v. *Teſtis*, caſ. 19.

Religioſi poſſunt-ne Teſtamentis tanquam teſtes adeſſe in Regionibus, quæ jure ſcripto reguntur, ſicut & in iis, quæ ad Conſuetudines ſeſe componunt? *ibidem*.

Qui Teſtatores inducunt ad mutandas ſuas diſpoſitiones teſtamentarias, tenentur-ne ad reſtitutionem erga illos, qui hoc modo excluduntur? tom. 3. v. *Reſtitutio*, caſ. 126.

Poteſt-ne retineri bonum perſonæ juſtâ de cauſâ exhæredatæ in teſtamento, nulla ipſi facta parte? Quænam poſſunt eſſe rationes & cauſæ exhæredationis? tom. 3. v *Teſtamentum*, caſ. 28.

Filius poteſt-ne teſtamento exhæredare Patrem? Oportet-ne ut præſtò ſint cauſæ ejuſmodi exhæredationis *ibid*. caſ. 29.

Executor Teſtamentarius poteſt-ne differre implendam voluntatem Teſtatoris reſpectu legatorum piorum ſub prætextu, quod poſt aliquod tempus majora ſit facturus? *ibid*. caſ. 30. & tom. 2. v. *Legatum*, caſ. 13.

Sacerdotes Seculares & Regulares poterant-ne olim Executores eſſe Teſtamentarii? An etiamnum hodie tales ſe gerere poſſunt? tom 3. v. *Teſtamentum*, caſ. 32. & tom. 1. v. *Clericus*, caſ. 2. & tom. 1. *Arbiter*, caſ. 9.

Quid obſervandum eſt Executori Teſtamentario, antequam ſolvat legata in Teſtamento enunciata? tom. 3. v. *Teſtamentum*, caſ. 31

Cùm ſolvit legata inconſultè, attamen bonâ fide, an ipſi excuſari poteſt ratio eorum habenda? *ibidem*.

TESTIMONIUM.

Qui vocantur ad teſtimonium perhibendum, tenentur-ne ad reſtitutionem, cum defectu memoriæ aut tacendo partem ejus quod dicere deberent, damnum alteri partium cauſantur? tom 3. v. *Reſtitutio*, caſ. 137. & 138.

Eſt-ne peccatum mortale falſum perhibere teſtimonium? tom. 3. v. *Teſtis*, caſ. 17.

Poteſt-ne quis exigere aut accipere pecuniam, ut teſtimonium reddat? tom. 3. v. *Simonia*, caſ. 70. & tom. 3. v. *Reſtitutio*, caſ. 141.

An in re gravi nitendum eſt teſtimonio unius perſonæ, utut irreprehenſa ſit? tom. 1. v. *Debitum Matrimonii*, caſ. 48.

TESTIS.

Vide hujus vocis Proœmium.

Sunt-ne quædam cauſæ propter quas aliquis exemptus eſſe poſſit à perhibendo teſtimonio, licèt ad Judicem citetur? tom. 3. v. *Teſtis* caſ. 2.

Si quis ſolus alicujus criminis commiſſi notitiam habet, tenetur-ne deponere, eum in finem aſſignatus? Sunt-ne quidam caſus in quibus talis obligatio incumbat? *ibid*. caſ. 4.

Si quis notitiam alicujus rei habeat ſub ſecreto, tenetur-ne citatus deponere coram Judice? *ibid*. caſ. 5. & tom. 3. v. *Secretum*, caſ. 5.

Si quis juramento ſe obligavit, quòd nihil ſit depoſiturus adverſus quendam accuſatum, an non obſtante hoc juramento, veritatem quam ſcit aperire tenetur? Tale juramentum eſt-ne injuſtum ac illicitum? tom 3. v. *Teſtis*, caſ. 3.

Teſtis à Judicibus interrogatus, poteſt-ne æquivocationibus uti in ſua reſponſione? *ibid*. caſ. 6.

Teſtis poteſt-ne aliquam veritatis partem quam ſub ſecreto ſcit, celare, ſi illam aperire non poſſit, quin damnum ſibi aliquod acceſſat? *ibidem*.

Eſt-ne obligatio deponendi adverſus hominem, qui ad ſervandam ſuam vitam, occidit aliquem, aut qui non furatus eſt, niſi ut recuperaret, quod ſuum eſt, quodque aliter recuperare non poterat? *ibid*. caſ. 7.

Teſtes tenentur-ne ſub pœna reſtitutionis deponere tam pro quàm adverſus accuſatum? *ibid*. caſ. 8. & tom. 3. v. *Reſtitutio*, caſ. 137 & 138.

Tenentur-ne ad reſtitutionem erga Fiſcum, cùm non deponendo & aperiendo quæ adverſus accuſatum ſciunt, impediunt, quominus ejus bona ad Fiſcum redeant? tom. 3. v *Reſtitutio*, caſ. 105.

Cùm numerus teſtium, qui deponunt pro & contra accuſatum, æqualis eſt, an Judex abſolvere debet? tom. 3. v. *Teſtis*, caſ. 9.

Quid faciendum Judici, cùm teſtes in depoſitionibus ſuis non conſpirant? *ibid*. caſ. 20.

Dignitas & virtus teſtium debet-ne alicujus eſſe momenti in depoſitionibus? *ibidem*.

Judex poteſt-ne condemnare accuſatum adverſus quem duo teſtes deponunt, variantes in circumſtantiis, quæ ſubſtantiam facti non mutant, aut quæ ſubſtantiam facti non attinentes, quodammodo tamen ad eam referuntur? *ibid*. caſ. 10. & 11.

Judex poteſt-ne condemnare accuſatum adverſus quem duo deponerent teſtes, quorum unus diem & locum deſignat, alter autem fatetur, ſe de iis non recordari? *ibid*. caſ. 12.

Judex poteſt-ne pronuntiare ad depoſitionem teſtium, quos non audivit ipſemet? *ibid*. caſ. 18.

Teſtes debent-ne in jus vocari & juramentum præſtare, ut depoſitio ipſorum ſit legitima? *ibid*. caſ. 15.

Depoſitiones teſtium, qui non rogantur, ſunt-ne omnino inutiles? *ibidem*.

Teſtes, qui pro depoſitione pecuniam accipiunt, tenentur-ne illam reſtituere? tom. 3. v. *Reſtitutio*, caſ. 214

An in caſibus extraordinariis, unicus ſufficit teſtis ad faciendam fidem? *ibid*. caſ. 14.

In rebus delatis in forum contentioſum poteſt-ne juridica ſententia ferri ſuper teſtimonio unius teſtis? *ibidem*.

Quinam admittuntur teſtes coram Judicibus tam in cauſis civilibus, quam criminalibus? Teſtimonium unius, qualiſcunque ſit, ſufficit-ne ad formandam probationem ſufficientem? *ibid*. caſ. 19. & tom. 3. v. *Teſtamentum*, caſ. 26. & tom. 3. v. *Impedimentum Clandeſtinitatis*, caſ. 25.

Propinqui Cognati & Confeſſarii reorum tenentur-ne deponere vocati coram Judicibus? tom. 3 v. *Teſtis*, caſ. 1. & tom. 2. v. *Monitorium*, caſ. 12.

Domeſtici ac Famuli admittuntur-ne aliquando ad deponendum in favorem ſuorum Dominorum? tom. 3. v. *Teſtis*, caſ. 19

Teſtis profligatæ famæ & à Judicibus ob malas actiones reprehenſi, poſſunt-ne recuſari? *ibid*. caſ. 13.

Teſtes, qui deponit in proprium ſuum & alterius præjudicium, eſt-ne admittendus à Judicibus? tom. 1. v. *Adulterium*, caſ. 16.

Qui in ſui favorem deponunt, ſunt-ne admittendi teſtes? tom. 2. v. *Impedimentum ligaminis*, caſ. 4.

Teſtis, qui in cauſis criminalibus deponunt, ſunt-ne irregulares? Sunt-ne cauſa proxima mortis rei? tom. 2. v. *Irregularitas*, caſ. 58.

Si teſtis ſim criminis capitalis, quod accuſatus admiſit, ac teneor illud declarare in ſubſidium accuſatoris, qui ſuccumbit, & hoc modo ipſemet in periculo vitam amittendi verſatur tanquam falſus accuſator, qui non niſi inſufficientes allegat rationes; ſive ejus teſtimonium reſpiciat bonum publicum aut privati cujuſdam commodum? tom. 1. v. *Accuſator*, caſ. 5.

Depoſitio teſtium ſit-ne caduca incapacitatibus, quæ ipſis ſuperveniunt? tom. 3 v. *Teſtamentum*, caſ. 24.

Teſtis, qui falſâ depoſitione cauſa fuit, cur ad mortem damnaretur innocens, tenetur-ne cum periculo propriæ vitæ revocare depoſitionem ad liberandum illum à morte? tom. 3 v *Teſtis*, caſ. 16.

Licet-ne falſum teſtem denigrare, ad ſe purgandum ab ipſius falſis accuſationibus? Tenetur-ne ad reparationem, qui iſtud facit? tom. 3. v. *Reſtitutio*, caſ. 65.

Eſt-ne mortale peccatum, coram Judicibus falſò deponere, in re parvi momenti? tom 3. v. *Teſtis*, caſ. 17.

Impuberes poſſunt-ne teſtes eſſe in Gallia? tom. 2. v. *Monitorium*, caſ. 20.

An omnis generis teſtes admittuntur in rebus Matrimonium ſpectantibus? tom 2. v. *Impedimentum Clandeſtinitatis*, caſ. 25.

Quaſnam requirunt Leges qualitates in teſte? *ibid*. caſ. 26.

Sacerdos, qui celebravit matrimonium, cui non interfuerunt, niſi duo teſtes, peccavit-ne? Quot adeſſe debent Matrimonio teſtes ſecundùm Galliæ Juriſprudentiam? tom. 3. v. *Teſtis*, caſ. 21.

TEXTOR AULEORUM.

Auleorum Textores poſſunt-ne diebus Dominicis ac Feſtis operam dare ornandis Eccleſiis? Tenentur-ne iſtud in Confeſſione aperire, ſi pridie potuiſſent facere? tom. 1. v. *Dies Dominici ac Feſti*, caſ. 6.

THE'.

Thé, Caffé, & Chocolatum, diebus Jejunii extra tempus convivii ſumptum, an ſumpunt Jejunium? tom. 2. v. *Jejunium*, caſ. 14.

THEOLOGUS.

Vide hujus vocis Proœmium.

Theologi en eodem tempore in Metropolibus inſtitui fuerunt ac in reliquis Cathedralibus? Tenentur-ne ad reſidentiam, & quænam ſunt ipſorum functiones? tom. 3. v. *Theologus*, caſ. 2. & tom. 3. v. *Reſidentia Canonicorum*, caſ. 1.

Theologi ſemper-ne fuerunt Canonici? tom. 3. v. *Theologus*, caſ. 3.

Theologi amittere-ne debent diſtributiones cùm non adſunt in Choro? tom. 3. v. *Theologus*, caſ. 3.

Eſt-ne neceſſarium, ut Theologus ſit Doctor, aut ſaltem Licenciatus Theologiæ? *ibid*. caſ. 1.

Doctor Juris poteſt-ne eſſe Theologus in Gallia? *ibidem*.

Theologi poſſunt-ne alios ſubſtituere Prædicatores, qui ipſis abſentibus prædicent? An iſto in caſu proficere poſſunt diſtributionibus? tom. 3. v. *Theologus*, caſ. 4.

Poſſunt-ne ſuum Beneficium reſignare cognato, qui non idoneus eſt prædicationi, ſed admodum pius, ſub prætextu, quòd iſte ſelecturus ſit digniſſima ſubjecta, quæ ejus munera ſint ritè impletura? *ibid*. caſ. 5.

THESAURUS.

Vide hujus Tituli Proœmium.

Numerus quidam nummorum aureorum repertorum in Campo, cenſetur-ne eſſe theſaurus? tom. 3. v. *Theſaurus*, caſ. 1.

Si quis invenit theſaurum, tenetur-ne illud deferre, & apud quem? *ibidem*.

Qui theſaurum inveniunt poſſunt-ne ſemper illo potiri? Quænam eſt Galliæ Juriſprudentia circa theſauros repertos? *ibid*. caſ. 2.

TITULUS.

Titulus antiquus à nemine ſubſcriptus, eſt-ne validus? tom. 1. v. *Domini Parœciarum*, caſ. 1.

TITULUS BONORUM LAICORUM.

Tituli Domuum, prædiorum, & Dominiorum, cenſentur-ne eſſe bona mobilia? tom. 2. v. *Legatum*, caſ. 18.

TITULUS CLERICALIS.

Vide hujus Tituli Proœmium.

Eſt-ne quædam facienda diſtinctio inter titulum Beneficialem & titulum Patrimonialem? Cùm quis ſuper uno aut altero ordinatus eſt, poteſt-ne exire è Diœceſi ad laborandum ſine exeat? tom. 3. v. *Titulus Clericalis*, caſ. 3.

Poteſt-ne donatio Clerico facta ad inſerviendum ipſi inſtar tituli revocari, ſi jam quendam accepit Ordinem Sacrum? *ibid*. caſ. 10.

Clericus

Clericus qui titulo fraudulento ordinari ſe curat, eſt-ne ſuſpenſus ipſo facto? *ibid.* caſ. 1.

Poteſt-ne quis Subdiaconum ordinandum ſe curare titulo Beneficii, quod ſimoniâ non culpabili obtinuit? *ibid.* caſ. 4.

Præſtimonia perpetua aut revocabilis poteſt-ne inſervire pro titulo Clericali? *ibid.* caſ. 5.

Epiſcopus poteſt-ne omnes Ordines Sacros alicui qui nullum habet titulum, conferre ſe obligans ad dandum ipſi munus Eccleſiaſticum ſufficiens ipſi ſuſtentando aut Beneficium? *ibid.* caſ. 6.

Si Epiſcopus id non fecit, an ejus ſucceſſor in eandem obligationem ſuccedit? *ibidem.*

Epiſcopi, qui ordinant ſuos Domeſticos, obligantur-ne ad præbendum illis titulum? tom. 5. v. *Ordines*, caſ. 4.

Religioſus indiget-ne titulo Clericali, ut ordinetur? Clerus Gallicanus fecit-ne quædam circa iſtud ſtatuta? tom. 3. v. *Titulus Clericalis*, caſ. 7.

Poteſt-ne reſignari Beneficium, quod loco tituli eſt? Talis Reſignatio eſt-ne irrita ac nulla in Gallia? *ibid.* caſ. 8.

Decretum Concilii Tridentini ſuper hanc materiam, quatuor ſuſcipit modificationes? *ibid.*

Poteſt-ne aliquis ex mera reverentia erga ſuos Cognatos ſe non opponere alienationi ſui Tituli? An acquirens cogi poteſt ad illum poſtea ſolvendum cum reliquationibus, quæ debentur? *ibid* caſ. 9.

Titulus Clericalis eſt-ne inalienabilis? *ibid.*

Poteſt-ne denegari ſolutio quorumdam tributorum impoſitorum fundis, ſuper quibus titulus Sacerdotalis nititur? *ibid.* caſ. 18. & tom. 3. v. *Reſtitutio*, caſ. 11.

TITULUS COLORATUS.

Titulus coloratus ſufficit-ne ad inducendum valorem iis, quæ publici Miniſtri tam Eccleſiaſtici quam Clerici faciunt? Quot modis haberi poteſt titulus coloratus? tom. 3. v. *Parochus*, caſ. 13.

TITULUS PATRIMONIALIS.

Poteſt-ne liberari titulus Beneficii titulo Patrimoniali? tom. 3. v. *Simonia*, caſ. 26.

Titulus Patrimonialis cenſetur-ne falſus eſſe, cùm fundus illius tituli non ſufficit ſolvendis debitis ſucceſſionis? Eſſet-ne bonus, ſi debita illa non eſſent niſi debita Chirographaria? tom. 3. v. *Titulus Clericalis*, caſ. 2.

TONSOR.

Tonſores poſſunt-ne barbas radere & capillos amputare Dominicis diebus & Feſtis? tom. 1. v. *Dies Dominici ac Feſti*, caſ. 7.

TONSURA

Vide hujus vocis Proœmium.

Tonſura eſt-ne Ordo? Bigamus, qui illam ſuſcipit ſine diſpenſatione peccat-ne? tom. 2. v. *Ordines*, caſ. 18. & tom. 3. v. *Irregularitas*, caſ. 15.

Poteſt-ne ſuſcipi tonſura ante confirmationem? *ibidem* & tom. 2. v. *Ordine*, caſ. 19.

Poteſt-ne tonſura conferri ignoranti, ſed admodum probo homini? *ibid.* caſ. 23.

Infans Poteſt-ne tonſuram ſuſcipere? *ibid.* caſ. 27.

Eſt-ne peccatum mortale ſeſe offerre ad ſuſcipiendam tonſuram ſine intentione perſeverandi in ſtatu Clericali, & tantummodo ad obtinendum Beneficium? tom. 3. v. *Tonſura*, caſ. 3.

An ſolus Originis Epiſcopus tonſuram conferre poteſt? *ibid.* caſ. 5.

Si quis natus eſt aquis aſperſus in una Diœceſi, ceremonias autem Baptiſmi in alia accepit, quis eſt ejus proprius originis Epiſcopus & à quonam tonſuram ſuſcipere debet? *ibid.* caſ. 6.

Epiſcopi poſſunt-ne dare tonſuram peregrino ſine permiſſione ejus Epiſcopi? tom. 2. v. *Ordines*, caſ. 9.

Tonſura collata ab alio, quàm à proprio Epiſcopo, eſt-ne irrita ac nulla? Poteſt-ne reiterari ſine periculo irregularitatis? Quænam adhibendæ ſunt cautiones, ut nullæ exhibeantur moleſtiæ illi, qui Ordines à peregrino Epiſcopo accepit? tom. 3. v. *Tonſura*, caſ. 6. & tom. 2. v. *Irregularitas*, caſ. 15.

An omnes Abbates Regulares conferre poſſunt tonſuram? tom. 1. v. *Abbas*, caſ. 8.

Tonſuratus, non Beneficiarius, tenetur-ne ad recitationem cujuſdam officii? Tenetur-ne diebus Dominicis ac Feſtis Officio Divino adeſſe ſupparo ſuperindutus? tom. 3. v. *Tonſura*, caſ. 2.

Peccet-ne Clericus, qui nunquam gerit tonſuram, neque capillos breves? *ibid.* caſ. 1.

Prælatus, qui non niſi ſimplicem habet tonſuram, poteſt-ne validè ligare & abſolvere ab excommunicatione? tom. 2. v. *Excommunicatio*, caſ. 55. & tom. 2. v. *Excommunicare*, caſ. 10.

TRADITIO.

Quando ſub pœna damnorum & intereſſe convenit de faciendis certo quodam tempore quibuſdam traditionibus, an ſemper damna & intereſſe exigi poſſunt ab iis, qui iſto convento deſunt? tom. 1. v. *Damna & Intereſſe*, caſ. 3.

TRANSACTIO.

Vide hujus Vocis Proœmium.

Incumbit-ne ſemper obligatio ſatisfaciendi illi, de quo in tranſactione quis ſe obligavit? tom. 3. v. *Tranſactio*, caſ. 4.

Cum quis in tranſactione ſe obligavit ad dandam aliquam rem, quæ nec in pondere, nec in numero, nec in menſura conſtat, an Debitoris obligatio extinguitur, ſi res iſta fortuitò pereat? *ibidem.*

Poteſt-ne exigere aliquis reſolutionem omnis generis tranſactionum, cùm læſum ſe in iis deprehendit? *ibid.* caſ. 1.

Tranſactio facta poſt litem judicatam, inſciis partibus, debet-ne effectum ſuum ſortiri, ſive appellatio fuerit interjecta ſive non? *ibid.* caſ. 2.

Tranſactio habet-ne effectum condemnationis juridicæ? tom. 2. v. *Lucrum ultra ſortem*, caſ. 1.

Tranſactio facta ab altero tantum Procuratorum conſtitutorum, ligat-ne conſtituentem? tom. 3. v. *Procurator*, caſ. 1.

Poteſt-ne de juribus committentis tranſigi vi generalis procurationis res ejus gerendi? *ibid.* caſ. 7.

Tranſactio facta circa duo Beneficia unita, non obtenta prius disjunctionis ſententia, eſt-ne irrita & ſimoniaca? tom. 3. v. *Tranſactio*, caſ. 3.

TRANSLATIO.

Tranſlationes Epiſcoporum ſunt-ne licitæ? Sunt-ne quædam tranſlationum exempla & monumenta antiqua? Jus iſtud pertinet-ne ad ſolum Papam, & ſemper-ne ad ipſum ſpectavit? Epiſcopi poſſunt-ne in ſuas tranſlationes conſentire citra peccatum? tom. 2. v. *Epiſcopus*, caſ. 19.

Tranſlatio rei mobilis hypothecatæ in aliam perſonam eſt-ne valida? tom. 2. v. *Hypotheca*, caſ. 12.

TRANSCRIPTIO.

Tranſcriptio habet-ne locum, antequam fuit denunciata? tom. 1. v. *Antidata*, caſ. 2.

TRIBUTUM

An ad diminuendum tributum quoddam alicui perſonæ impoſitum, vendere quis ipſi poteſt favorem ſuum ac gratiam, qua apud Principem pollet? Qui id facit, tenetur-ne ad reſtitutionem? tom. 3. v. *Reſtitutio*, caſ. 195.

TRIBUTUM ANNUUM.

Vide hujus vocis Proœmium.

Eſt-ne ſub pœna reſtitutionis obligatio diſtribuendi tributa annua in ſingulos exactiſſima qua fieri poteſt juſtitia? tom. 3. v. *Tributum annuum*, caſ. 1. & tom. 1. v. *Domini Parœciarum*, caſ. 8.

Collectores tenentur-ne reſpondere de injuſtitiis patratis ab iis, quos ſuo loco tributis annuis in capita familias & prædia diſtribuendis commiſerunt? tom. 3. v. *Tributum*, caſ. 2.

Tenetur-ne ad reſtitutionem damni dati, qui juſtâ de cauſâ abſens annua tributa diſtribuenda committit homini probitatis perſpectæ? *ibid.* caſ. 3.

Hæredes Collectorum tenentur-ne ad reſtitutionem in dubio, an Defuncti aliquam commiſerint injuſtitiam tributa annua diſtribuendo? *ibid.* caſ. 4.

Ii, quibus reſpectu perſonæ tributum non niſi levius imponitur, tenentur-ne ſibimet æquivalens ſuis bonis imponere tributum? Licet-ne partem ſuarum rerum celare, ut tributum imponatur eo minus? *ibid.* caſ. 5.

Eſt-ne obligatio ad reſtitutionem, cum actu quodam ſimulato tributi impoſitioni ſubtrahitur quædam fundi pars? *ibid.* caſ. 8.

Ii, qui ejuſmodi actus componunt, & ii in quorum gratiam componuntur, tenentur-ne uni æquè ac alteri ad iſtam reſtitutionem? *ibidem.*

Miniſtri delegati ad impoſitionem tributorum, poſſunt-ne mutare modum imponendi? *ibid.* caſ. 6.

Diſtributores tributorum poſſunt-ne ex grato animo erga Dominum ipſius conductoribus nonniſi modicum tributum imponere? Tenentur-ne ad reſtitutionem hoc caſu, & cuinam reſtituere debent? *ibid.* caſ. 7.

Dominus loci peccat-ne inducendo Collectores ad imponendum ſuis Conductoribus non niſi modicum tributum? tom. 1. v. *Domini Parœciarum*, caſ. 8.

Incolæ poſſunt-ne diminuere aut plane liberare à tributis annuis perſonam aliquam reſpectu habito ad ipſius Cognatos aut Majores bene de Parœcia meritos? tom. 3. v. *Tributum annuum*, caſ. 10.

Sufficit-ne indicare ſuam domicilii mutationem, ut quis anno ſequenti non amplius teneatur tributa ſolvere in Parœcia, quam deſeruit? Eſt-ne neceſſarium ut obtineat ſententiam, qua jubeatur, ut extinguatur ex numero Parœcianorum, quibus tributa ſolvere incumbit? *ibid.* caſ. 10.

S. SANCTA TRINITAS.

Quid neceſſarium eſt credere reſpectu Myſterii S. Sanctæ Trinitatis, ut quis poſſit ſalvari? tom. 2. v. *Fides*, caſ. 1.

TRIREMES.

Condemnatio ad triremes, ſive perpetua, ſive tantum in tempus aliquod, inducit-ne irregularitatem? tom. 2. v. *Irregularitas*, caſ. 123.

Homo condemnatus ad triremes poteſt-ne recipere legatum penſionis alimentariæ? tom. 2. v. *Legatum*, caſ. 26.

TRISTITIA.

Triſtitia, qua quis afficitur occaſione fortunæ cujuſdam proximo obtingentis, eſt-ne ſemper criminoſa? tom. 2. v. *Invidia*, caſ. 1. & 3.

TUTOR.

Vide hujus Vocis Proœmium.

Tutores poſſunt-ne ex ſola authoritate ſua vendere quoſdam fundos ſuorum minorum, ad ſolvenda quædam debita? tom. 3. v. *Venditio*, caſ. 4.

Qui negligunt vendenda curare bona Minorum ſuorum mobilia, an non damnum inde redundans ferre debent? Sunt-ne quædam mobilia quæ ſervare poſſunt pro Minore? tom. 3. v. *Tutor*, caſ. 1. & tom. 2. v. *Lucrum ultra ſortem*, caſ. 9.

Tutores tenentur-ne induſtriam adhibere ad collocandam pecuniam ſuorum pupillorum? Eſt-ne aliquod tempus & dilatio definita, intra quam illud facere tenentur? Tenentur-ne ipſimet ſolvere lucra ultra ſortem, ſi illam tempore illo præſcripto collocare negligunt? Pupilli poſſunt-ne illud accipere? tom. 3. v. *Tutor*, caſ. 2. & tom. 2. v. *Lucrum ultra ſortem*, caſ. 9.

Poſſunt-ne lucra capere ex Pupillorum ſuorum pecunia, non alienata? Tenentur-ne ad reſtitutionem ipſi, aut in ipſorum defectu hæredes, ſi tale lucrum ex pupillorum pecunia quæſiverunt? tom. 3. v. *Tutor*, caſ. 3. & 4. & tom. 3. v. *Reſtitutio*, caſ. 28. & tom. 2. v. *Lucrum ultra ſortem*, caſ. 9.

Tenentur-ne ſuis Pupillis ſolvere lucrum lucri ultra ſortem, ſi ea tempore præſcripto non collocarunt? tom. 2. v. *Lucrum lucri ultra ſortem*, caſ. 4.

Poſſunt-ne bona ſuorum Pupillorum alienare non ſervatis Juris formulis? tom. 3. v. *Reſtitutio in integrum*, caſ. 8.

Poſſunt-ne bona ſuorum Minorum obligare in conſentientibus? tom. 3. v. *Venditio*, caſ. 2.

Tutores tenentur-ne de culpa, quæ in Jure vocatur *culpa levis*, & de ea, quæ vocatur *culpa leviſſima*? tom. 3. v. *Tutor*, caſ. 5. & 6.

Qui tutelam ſuſcepit, legitimè-ne ab illâ liberatur emendo munus aliquod, quod exemptionem ab illa concedit? *ibid.* caſ. 8.

Cum quis ad tutelam aliquam nominatus, tergiverſatus illam ſuſcipere, an tenetur de damnis quæ durante hoc tergiverſationis intervallo ad Pupillum redeunt? *ibid.* caſ. 9.

Hæredes Tutoris tenentur-ne curare res à ſuſcepta tutela pendentes? Tenentur-ne reſpondere de damno quod inde naſcitur, ſi curam à Tutore defuncto cœptam proſequi negligant? *ibid.* caſ. 17.

Cognati Minoris poſſunt-ne procedere ad nominationem Tutoris, quando Pater Teſtamento ſuo de Tutore proſpexit? Tutores debent-ne à Judice confirmari? *ibid.* caſ. 12.

Pater filii-familias, qui ſuſcepit in ſe tutelam tenetur-ne reſpondere de damno, quod Filius Pupillis eſt cauſatus? *ibid.* caſ. 10.

Qui atteſtantur, tutorem aliquem eſſe ſolvendo, tenentur-ne reſpondere de damnis acceptis ex ejus impotentia ſolvendi? *ibid.* caſ. 13.

Cum Tutor juxta diſpoſitionem Teſtamentariam nihil fecit niſi cum conſenſu Matris Pupillorum, tenetur-ne reſpondere de damno orto ex lite injuſta, quam ſuſcepit? *ibid* caſ. 11.

Tutor tenetur-ne ſuis Pupillis rationem reddere quando Pater ipſum Teſtamento ab hoc onere liberavit? Debet-ne rationem reddere formulis ordinariis? *ibid.* caſ. 16.

Minor tenetur-ne Tutori rationem habere ſumtuum pro ſe & ſuis propinquis factorum? Quomodo quoad hoc gerere ſe debet Tutor, juxta Galliæ Juriſprudentiam? *ibid.* caſ. 14.

Tutor eſt-ne præferendus omnibus aliis Creditoribus Pupilli reſpectu expenſarum, quas fecerat pro illo, durante tutela? *ibid.* caſ. 15.

Tutores poſſunt-ne præſcribere ſuper ſuis Pupillis? tom. 3. v. *Præſcriptio* caſ. 4.

Tutores poſſunt-ne legatarii eſſe ſuorum Pupillorum? tom 2. v. *Legatum* caſ. 5.

Omiſſio qualitatis Tutoris in ſupplicatione pro oblinenda diſpenſatione matrimonii inter Tutorem & Pupillam, reddit-ne dipenſationem irritem et nullam? tom. 1. v. *Diſpenſatio Matrimonii*, caſ. 41.

Tutores conjunctim nominati tenentur-ne in ſolidum de adminiſtratione Tutelæ, quamcumque inter ſe iecerint conventionem? tom. 3. v. *Tutor*, caſ. 7.

Cum Tutores coegerunt Infantes Minores, quorum ſunt Tutores, ad amplectendum ſtatum Monaſticum, tenentur-ne ad procuranda illis media inde egrediendi? tom. 3. v. *Reſtitutio*, caſ. 211.

V.

VADIMONII DETRACTIO.

Condemnatus ad Mortem ob deſertum vadimunii diem, cenſetur-ne civiliter mortuus, & omnia ejus bona pertinent-ne ad fiſcum Regis à die pronunciatæ ſententiæ? tom. 2. v. *Hæres*, caſ. 9.

VAGABUNDUS

Vagabundi poſſunt-ne matrimonium contrahere in omnis generis locis? ſunt-ne quædam adhibendæ cautelæ ipſorum reſpectu? tom. 2. v. *Impedimentum Clandeſtinitatis*, caſ. 12.

Vagabundorum Uxores tenentur-ne ex Conſcientia illos ſequi quocumque eunt? tom. 1. v. *Divortium*, caſ. 20.

Sunt-ne ejiciendi è locis, in quibus apparent? tom. 1. v. *Domini Parochiarum*, caſ. 10.

VECTIGALIA.

Vide hujus vocis Proœmium.

Quaſnam habere debent conditiones Vectigalia, ut ſint juſta? Licet-ne illa fraude evitare? Eſt-ne obligatio vectigalia ſolvendi, antequam condemnatus quis eſt ad hoc? tom. 3. v. *Vectigalia*, caſ. 1. & tom. 2. v. *Lex*, caſ. 5. & tom. 3. v. *Reſtitutio*, caſ. 184. & tom. 3. v. *Titulus Clericatus*, caſ. 11.

Qui fraudant jura ſalis, & qui emunt iſtud ſal peccant-ne mortaliter? tom. 3. v. *Vectigalia*, caſ. 2.

VECTOR.

Vectores poſſunt-ne itinera proſequi diebus Dominicis ac Feſtis, quin peccati fiant rei? Tenentur-ne Miſſæ adeſſe? tom. 1. v. *Dies Dominici ac Feſti* caſ. 3.

Tenentur-ne de factis eorum, qui illos committunt? tom. 3. v. *Stabularius*, caſ. 1.

Habent ne hypothecam privilegiatam ſuper mercibus? tom. 2. v. *Hypotheca*, caſ. 5.

Tenentur-ne ad damni præſtationem, cum ipſimet, aut illi, qui eos commiſerunt, frangunt aut corrumpunt aliquid ex iis quæ vehunt? tom 3. v. *Reſtitutio*, caſ. 33. & 81. & tom. 2. v. *Locatio*, caſ. 14.

VENARUM APERTIO.

Cum Clericus Ordinibus ſacris initiatus venas aperit ægroto, eſt-ne irregularis, ſi ægrotus moritur propter iſtam venæ apertionem? tom. 2. v. *Irregularitas*, caſ. 78.

VENATIO.

Vide hujus Vocis Proœmium.

Plebeii poſſunt-ne venatum ire non obſtante Principis interdicto aut Domini loci? Tenentur-ne ad reſtitutionem valoris illius quod venando capiunt; tom. 3. v. *Venatio*, caſ. 3.

Simplex Nobilis poteſt-ne non obſtante Domini altæ Juſtitiæ prohibitione venari in ipſius terris, ſi nullum ibi Beneficiatum habeat prædium? *ibid.* caſ. 4.

Dominus magno venationis amore captus, poteſt-ne illam facere primariam ſuam & principalem occupationem? *ibid.* caſ. 6.

Tenetur-ne ad reſtitutionem, ſi vaſtatur frumentum aut vineas ſuorum Vaſallorum aut aliorum? *ibidem.*

Peccant-ne contra Sanctificationem Dierum Dominicorum & Feſtorum, qui venatum eunt illis diebus? *ibidem* caſ. 5.

Licebat-ne olim venatum ire diebus jejunii? *Ibidem.*

Venatio eſt-ne Clericis prohibita? Datur-ne quædam venatio, quæ ipſis permittatur? *ibid.* caſ. 2.

Sunt-ne irregulares, ſi in cauſa ſunt alicujus homicidii aut mutilationis? tom. 2. v. *Irregularitas*, caſ. 47. & 48.

Canonici, quorum Capitula jus venationis habent, poſſunt-ne venatum ire? tom. 3. v. *Venatio*, caſ. 1.

VENDITIO.

Vide hujus verbi Proœmium.

Poſſunt-ne contractus conſtitutionis aut alii ejuſmodi vendi pretio majori, quàm eſt intrinſecus ipſorum valor? Debent-ne ſpectari tanquam res, quæ in commercium ordinarium cadunt? Repenſio ipſorum à Principe mandata, damna quæ potuerunt reſultare ex ejuſmodi rebus, ſpontanea emptoris oblatio, lucrum quod ex alio munere aut pecuniæ collocatione rediret; diminutio proxima ſpecierum quæ recipiuntur, cognitio quam habet publica authoritas de ejuſmodi venditionibus, nonne ſunt totidem tituli ſufficientes ad illas reddendas legitimas? tom. 3. v. *Venditio*, caſ. 44.

Poteſt-ne aliquis vendere fundum ſuis infantibus ſubſtitutum? Infantes poſſunt-ne egere, ut emtor emtionem abdicet & tenentur-ne ad reſtituendum ipſi damnum? *ibid.* caſ. 1.

Venditio prædii alicujus pupilli cum ipſius conſenſu, eſt-ne valida? *ibid.* caſ. 2.

Pupillus poteſt-ne valide fructus capere ex fundo vendito, cum acquirens non ſolvit pretium? *Ibidem.*

Tutor poteſt ne propria authoritate ſua vendere fundum Pupilli, ut quædam poſſit perſolvere debita? Pupillus poteſt-ne poſtea emtorem evincere, illumque obligare, ut pecuniam quam cepit ex hoc fundo detrahat de eo quod ipſi debet? *ibid.* caſ. 3.

Poteſt-ne aliquis ſuum fundum nimio pretio vendere, ut compenſet damnum, quod ex ipſius privatione patitur? *ibid.* caſ. 4.

Neceſſitas aut utilitas Emptoris eſt-ne titulus Venditori ſufficiens ad vendendam res longè ultra valorem ſui pretium? *ibid.* caſ. 17.

An aliquando in contractu venditionis vendi poteſt utilitas, quam emtor capit ex re quam emit? tom. 2. v. *Nummularius*, caſ. 1.

Eſt-ne peccatum & obligatio reſtituendi, cum quis bona fide merces ſuas plus juſtò vendit? tom. 3. v. *Venditio*, caſ. 39.

Defectus ſolutionis intra certum quendam terminum factæ inducit-ne omnino diſſolutionem venditionis fundi alicujus, aut alius rei & ſimul etiam amiſſionem arrhæ? *ibid.* caſ. 5 & 6.

Licet-ne in eo caſu, quo violentia illata, aut injuſtitia adhibita, aut res vili nimis pretio emta fuiſſet, diſſolvendam curare venditionem, & exigere reſtitutionem omnium fructuum perceptorum ab emptione facta? *ibid* caſ. 7. & 9

Cum Venditor damnum paſſus eſt, poteſt-ne petere Reſciſſionem contractus Venditionis *ibid.* caſ. 15.

Clauſula reſolutoria venditionis facta ſub conditione, cenſetur-ne facta eſſe in favorem ejus qui deeſt obligationi ſuæ, aut in favorem alterius Contrahentis? *ibid.* caſ. 19.

Cum defectus rei venditæ ſufficit ad reſolvendam venditionem, an emtor vel venditor de caſibus fortuitis tenetur? *ibid.* caſ. 31.

Venditio poteſt-ne reſolvi integra, cum ex pluribus rebus quæ omnes ejuſdem generis ſpecies continent, una reperitur defectum habere ſufficientem ad venditionem reſolvendam? *ibid* caſ. 32.

Jus redhibitionis habet-ne locum in venditionibus factis coram Judicibus? Quandonam incipit tempus redhibitionis? *Ibidem.*

Tempus redhibitionis eſt-ne unum & idem in omnibus Conſuetudinibus? *ibid.* caſ. 26.

Tenetur-ne ad reſtituendum damnum Venditori, qui dolo & fraude uſus eſt ad ipſum ad venditionem inducendum? Talis venditio eſt-ne irrita ac nulla ſua natura? *ibid.* caſ. 8.

Cum error aut fraus non fuerunt cauſa Venditionis, an venditio nulla eſt, aut poteſt-ne exigi damni præſtatio? *ibid* caſ. 4.

Licet-ne aquas vitæ aliaſque liquores corruptos & adulterinos vendere eadem ratione ac ſi genuinæ & bonæ eſſent compoſitionis? *ibid.* caſ. 10.

Poteſt-ne aliquis citra injuſtitiam & peccatum lanam in loca humida reponere, ut gravior ſit & illam vendendo majus redeat lucrum? *ibid.* caſ. 11.

Mercatores pannarii poſſunt ne eodem pretio vendere pannos tincturà uſtos, ac eos qui tincturà uſti non ſunt, ſub prætextu, quòd uni debeant compenſare alteros? *ibid.* caſ. 12.

Venditio cui à parte ementis nulla intervenit fraus dolus-ve, ſed tantummodo imprudentia à parte vendentis, eſt-ne irrita ac nulla? *ibid.* caſ. 14.

Venditio, in qua dolus intervenit tantummodo à parte mediatoris, eſt-ne irrita ac nulla? Poteſt-ne in hoc caſu exigi damnorum præſtatio? *ibid.* caſ. 40.

Venditor tenetur-ne de caſibus fortuitis, quæ præter ipſius culpam accidunt, cum contractus Venditionis & emtionis conſummatus eſt? *ibid.* caſ. 18. & tom 3. v. *Reſtitutio*, caſ. 1. & 2. & tom. 1. v. *Emtio*, caſ. 1. & 2.

Quis tenetur in venditionibus ſub conditione factis, de caſibus fortuitis, an venditor, vel emtor? tom. 3. v. *Venditio*, caſ. 23. & tom. 3. v. *Reſtitutio*, caſ. 1.

Quum res aliqua vendita eſt ſub conditione periculum illius faciendi, quis tenetur ad caſus fortuitos an emtor vel venditor? tom. 3. v. *Venditio*, caſ. 25.

In rebus, quæ emuntur ad numerum, ad pondus vel ad menſuram, an damnum quod accidit antequam numeratæ, ponderatæ aut menſura æſtimatæ ſunt, in venditorem cadit? *ibid.* caſ. 21.

Cum Venditor & emtor in mora ſunt unus poſt alterum, aut eodem tempore, uter ferre debet damnum quod accidit? *ibid* caſ. 22. & 24.

Venditor tenetur-ne in caſu evictionis Emtori reparare meliorationes, quas fecit, & quanam ratione rependere has illi debet? *ibid.* caſ. 41.

Venditor tenetur-ne adhuc ad authorem ſe præſtandum, cum emtor ſe coram Judicibus condemnari paſſus eſt, aut ipſo inſcio tranſegit? *ibid.* caſ. 42.

Qui quaſdam vendit obligationes aut jura, tenetur-ne ad illarum authorem ſeſe præſtandum? *ibid.* caſ. 43.

Venditor bonæ aut malæ fidei tenetur-ne de damnis & intereſſe erga emtorem, cui vendidit merces non bonas? Tenetur-ne de damnis, quæ longo intervallo & non immediatè in ipſis rebus venditis accidunt? tom. 1. v. *Damna & intereſſe*, & tom. 3. v. *Uſura*, caſ. 7. 8. & 10.

Venditio frumenti poſt Meſſem, ſub conditione quòd ſolutio facienda ſit maximo anni currentis pretio, eſt-ne licita? tom. 3. v. *Venditio*, caſ. 20. & 35.

Poteſt-

Poteſt-ne aliquis vendere ſuum frumentum eo pretio, quo valuit ultimo mercatu, aut eo ipſo die, cum ſcit quod debeat aſportari magna copia, quæ pretium frumenti notabiliter diminuet? *ibidem.*
Poteſt-ne aliquis ſub fide ſuum frumentum vendere eo pretio quo valebit die S. Joannis? *ibid.* caſ. 36.
Si quis propoſuit ſuas merces ſervare uſque ad certum quoddam tempus, poteſt-ne illas vendere pretio, quo tunc valebit? *ibid.* caſ. 37.
Licet-ne merces ſuas vendere perſonis, de quibus conſtat aut ſuſpicio eſt, quod iis uſuræ ſint ad res veritas? *ibid.* caſ. 49.
Judex poteſt-ne cogere privatum ad vendendum ſuum fundum, quin reſpublica indiget? *ibid.* caſ. 50
Venditio facta per Procuratorem eſt-ne licita non obſtante morte conſtituentis interveniente, aut quod facultas emptionem contrahendi fuerit revocata? tom. 3. v. *Procurator*, caſ. 4. & 6.
Peccat-ne qui ut vendat ſuas merces carum celat defectus, diminuendo pretium pro ratione? tom. 3. v. *Venditio* caſ. 13. & 26.
Venditor tenetur-ne emptori declarare defectus ſuarum mercium viſibiles, *ibid.* caſ. 27.
Tenetur-ne ſuas reſumere merces aut damnum præſtare emptori, qui non cognovit defectum in mercibus, ut ne erant viſibiles? *ibid.* caſ. 28.
Tenetur-ne ad damnum rependendum Emptori, ſi interrogatus de mercibus, quarum defectus cognoſcit, reſpondet, ſe non præſtare defectus, ſi quidem in mercibus forte reperrantur? *ibid.* caſ. 30.
Peccat-ne, cum abutens confidentia alterius, ipſi vendit merces inutiles ad ipſius propoſitum, ſub prætextu, quod illas ipſi vendat pretio juſto? *ibid.* caſ. 29.
Poteſt-ne vendere ſuas merces charius, iis, qui non præſenti pecunia ſolvunt, ſub prætextu, quod illam non vendat ultra pretium ſtrictum? *ibid.* caſ. 38. & tom. 2. v. *Emptio*, caſ. 4. & tom. 2. v. *Nummularius*, caſ. 3.
Emptio boni proſcripti & vili pretio venditi, eſt-ne legitima? Eſt-ne obligatio ad reſtituendum in hoc caſu? tom. 2. v. *Emptio*, caſ. 19.
Venditio fundi facta partim pecunia præſenti, partim cenſibus cum privilegio illos extinguendi, monendo paulo ante terminum de quo convenit, eſt-ne legitima? tom. 3. v. *Venditio*, caſ. 33.
Contractus venditionis cum pacto redimendi eſt-ne licitus? Sunt-ne quædam conditiones neceſſariæ, ad illum licitum reddendum? *ibid.* caſ. 45.
Contractus factus cum facultate redimendi tribus annis eſt-ne uſurarius, cum venditor ſtipulatur aliquod lucrum venditori pro ratione modici pretii, quo rem emit? *ibid.* caſ. 46. & tom. 3. v. *Uſura*, caſ. 5.
Eſt-ne obligatio ad aliquam damni reparationem erga venditorem, qui renuntiavit juri redimendi? tom. 3. v. *Venditio*, caſ. 47.
Eſt-ne obligatio reſtituendi venditori, qui ſibi reſervavit facultatem redimendi, fructus perceptos à die ipſius poſtulationis? *ibid.* caſ. 48.

VENDITOR.

Sunt-ne quidam caſus in quibus venditor non tenetur de damnis, quæ accidunt rei venditæ? tom. 2. v. *Emptio*, caſ. 1. & 2.
Venditor tenetur-ne emptori dare optimas merces ſi non convenit de optione ipſi danda? *ibid.* caſ. 5.
Tenetur-ne de jactura mercium venditarum, quæ ipſi vi auferuntur? *ibid.* caſ. 7.
Poteſt-ne retinere id quod partem facit rei venditæ, aut quod illius eſt acceſſorium, licèt iſtud non reſervaverit? *ibid.* caſ. 11.
Tenetur-ne ſub pœna reſtituendi damnum ad monendum emptorem de defectibus ſuarum mercium? tom. 3. v. *Reſtitutio*, caſ. 152. & 153.
Tenetur-ne in caſu evictionis ad damna & intereſſe erga emptorem? tom. 1. v. *Damna & intereſſe*, caſ. 4.
Venditor immobilis aut mobilis boni eſt-ne creditor privilegiatus, præ Creditoribus Hypothecariis acquirentis, quando pretium rei venditæ non accepit? Poteſt-ne redire in poſſeſſionem ſui fundi aut reſumere ſuas merces ob ſolutionem non factam? tom. 2. v. *Hypotheca*, caſ. 5. *Vide ſupra* Venditio.

VENENUM.

Cùm conjugum unus infert alteri mortem veneno aut alio modo, ut ducat tertiam quandam perſonam in matrimonium, an iſtud crimen impedimentum producit dirimens, & quibuſdam in circumſtantiis? tom. 2. v. *Impedimentum Criminis*, caſ. 6. & 7.

VENERABILE.

Religioſi poſſunt-ne exponere Venerabile ſine permiſſione Ordinarii? tom. 3. v. *Religioſus*, caſ. 20.

VERBA.

Verba otioſa ſunt-ne peccatum veniale ſuâ naturâ, tom. 3. v. *Peccatum*, caſ. 2.
Levitas in verbis eſt-ne criminoſa? tom. 1. v. *Detractio*, caſ. 4.
Verba dura & ſevera ſunt-ne ſemper charitati contraria? tom. 1. v. *Correctio*, caſ. 4.

VERBERARE.

Vide hujus Vocis Proœmium.

Domini poſſunt-ne verberare ſuos famulos ſi aliter ipſos ad officium cogere nequeant? An hoc ipſis ſuadendum eſt? tom. 3. v. *Verberare*, caſ. 1.
Mariti poſſunt-ne verberare ſuas uxores, ſi aliter illas emendare nequeant? An hoc remedium ipſis ſuadendum? Supremi Senatus decreverunt-ne aliquid circa hoc? *ibid.* caſ. 2.
Licet-ne verberare eum à quo injuriæ accipiuntur? tom. 2. v. *Injuria*, caſ. 6.
Eſt-ne caſus Papæ reſervatus, ſi quis verberat Eccleſiaſticum? Sunt-ne regulæ quædam certæ ad judicandum de hoc? tom. 1. v. *Caſus Reſervati*, caſ. 8.

VERITAS.

Quando veritas populis eſt ſcandalo, an deſiſtere oportet illam prædicare aut defendere? tom. 3. v. *Scandalum*, caſ. 4. & tom. 1. v. *Abſolutio*, caſ. 16.
Veritatis defenſio eſt-ne ſuſcipienda, etiamſi hoc faciendo aliquod incommodum ſibi accerſi poſſit? tom. 2. v. *Monaſterium*, caſ. 11.

VERTIGO.

Qui vertigini obnoxius eſt, cenſetur-ne irregularis? tom. 2. v. *Irregularitas*, caſ. 124.

VESPERA.

Eſt-ne obligatio ſub pœna peccati aſſiſtendi Veſperæ diebus Dominicis ac Feſtis? tom. 1. v. *Dies Dominici ac Feſti*? caſ. 2.

VESTIS.

Vide hujus Vocis Præfationem.

Perſonæ in dignitate conſtitutæ poſſunt-ne veſtibus pretioſioribus indui, quàm alii homines incedere? Quænam hoc faciendo habere debent motiva? tom. 3. v. *Veſtis*, caſ. 2.
Eſt-ne peccatum veſtes ſuas ad modum componendas curare, iiſque uti? tom. 2. v. *Ornatus Muliebris*, caſ. 4. & tom. 3. v. *Sarcinator*. caſ. 1.
Mulier poteſt-ne ad ſervandam vitam ſuam, honorem ſuum aut Libertatem, veſtes viriles inducere? tom. 3. v. *Veſtis*, caſ. 5.
Veſtis Clericalis erat-ne olim differens à veſte Laica? Quandonam cæpit diſtingui? Fuit-ne deinceps liberum una aut altera uti? Clerici, qui ſunt Sacerdotes aut Beneficiarii, tenentur-ne hodierno tempore tunicam Sacerdotalem gerere? Eccleſia decrevit-ne quaſdam pœnas iis, qui hanc tranſgrediuntur Sanctionem? Peccatum, qui hoc reſpectu ſuo deſinit officio, eſt-ne grave? Sunt-ne quidam caſus & neceſſitates, in quibus veſtem gerere liceat brevem? tom. 3. v. *Veſtis*, caſ. 1. & tom. 3. v. *Tonſura*, caſ. 1. & 3. & tom. 3. v. *Penſio Eccleſiaſtica*, caſ. 21
Poteſt-ne geſtari parva tunica Sacerdotalis ſub pallio longo? Superior Eccleſiaſticus poteſt-ne ejuſmodi facere præceptum? tom. 3. v. *Veſtis*, caſ. 3.
Eſt-ne peccatum, Miſſam legere ſine tunica Sacerdotali? Sunt-ne quædam Diœceſes, in quibus diſpenſatio committur, iſtud peccatum? *ibid.* caſ. 4. *Vide* SARCINATOR.

VESTIS MONACHALIS.

Epiſcopus habet-ne jus examinis pro receptione Puellarum ad ſolemnem Veſtis Monachalis ſumptionem? tom. 2. v. *Monaſterium*, caſ. 5.

VETERANUS.

Vide hujus vocis Proœmium.

Poteſt-ne aliquis intentione Veterani jus acquirendi continuare adhuc per unum annum exercitium muneris, ad quod ineptus eſt? tom. 3. v. *Veteranus*, caſ. 1.

VEXATIO.

Beneficiarius poteſt-ne ſe ſe pecunia redimere ab omnis generis vexationibus juſtis ac injuſtis? tom. 3. v. *Simonia*, caſ. 30. 31. & 32.

VIATICUM.

Vide Tom. 3. ſuo loco.

VICARIUS.

Vide hujus Vocis Proœmium.

Quid obſervandum eſt in electione Vicarii Generalis? Quomodo ipſius literæ debent eſſe compoſitæ, & quid debent continere? tom. 2. v. *Vicarius*, caſ. 1.
Miniſtri Eccleſiaſtici Curiarum ſupremarum poſſunt-ne eſſe Vicarii generales Epiſcopatuum, Abbatiarum & Prioratuum? *ibid.* caſ. 3.
Commiſſio Vicarii Generalis finitur-ne captivitate Epiſcopi? Quot modis finem capit? *ibid.* caſ. 2.
An quicquid Vicarius Generalis facit, validum eſt & Canonicum, cum Epiſcopus abſens mortuus eſt, illudque non competit niſi longo tempore interjecto? Vicarii Generales habent-ne abſentibus Epiſcopis jure merito Collationem Beneficiorum, Facultatem dandi literas dimiſſorias & diſpenſandi de interſtitiis? *ibid.* caſ. 4. & tom. 1. v. *Collatio*, caſ. 14. & tom. 2. v. *Litera* Dimiſſoriæ, caſ. 3. & tom. 2. v. *Interſtitia*, caſ. 3.
Vicarius Generalis poteſt-ne, ſine ſpeciali Epiſcopi facultate, admittere permutationes, aut admittere renuntiationes beneficiorum? Vicarius Capituli Generalis habet-ne iſtud Jus Sede vacante? tom. 3. v. *Vicarius*, caſ. 5. & tom. 1. v. *Collatio*, caſ. 13.
Vicarius Generalis poteſt-ne ſine ſpeciali Epiſcopi permiſſione inſtituere Beneficiarios præſentatos à Patronis? *ibidem.*
Cum Epiſcopus & Vicarius Generalis idem Beneficium diverſis Perſonis conferunt, utra ex his Collationibus valida eſt? tom. 3. v. *Vicarius*, caſ. 6.
Vicarii Generales poſſunt-ne valide conferre Beneficia, cum Epiſcopi ſunt excommunicati denuntiati? tom. 1. v. *Collatio*, caſ. 12. & tom. 2. v. *Officialis*, caſ. 8.
Vicarii Generales poſſunt-ne ſuam exercere juriſdictionem extra Diœceſim? tom. 2. v. *Epiſcopus*, caſ. 16.
Vicarii Generales poſſunt-ne vi generalis commiſſionis Epiſcopi valide diſpenſare de omnibus caſibus diſpenſabilibus? Oportet-ne, ut ſpecialiter commiſſi ſint ab Epiſcopis pro unoquoque horum caſuum diſpenſabilium? tom. 1. v. *Diſpenſatio Votorum in genere*, caſ. 19.
Vicarii Generales poſſunt-ne exercere Juriſdictionem contentioſam ſicuti voluntariam, citra expreſſam ab Epiſcopo conceſſam poteſtatem, tom. 2. v. *Impedimentum Clandeſtinitatis*, caſ. 17.
Poteſtas validè excommunicandi eſt-ne Vicariorum Generalium muneri & functionibus annexa? tom. 2. v. *Excommunicare*, caſ. 4
Actus Juriſdictionis facti à Vicario Generali, qui revocatus eſt, iſtud autem nondùm edoctus eſt, ſunt-ne Canonici? tom. 3. v. *Vicarius*, caſ. 4. & 7. & tom. 1. v. *Collatio*, caſ. 14.
Vicarii Generales Epiſcoporum notoriè ſuſpenſorum, interdictorum aut excommunicatorum, habent-ne adhuc aliquam Juriſdictionem? tom. 1. v. *Officialis*, caſ. 8.
Vicarius Generalis electus ab Abbate nominato ad Epiſcopatum, poteſt-ne valide exercere actus Juriſdictionis Voluntariæ, licèt iſte Epiſcopus nominatus nondum poſſeſſionem ceperit, neque Bullam obtinuerit? tom. 3. v. *Vicarius*, caſ. 9.
Depoſitio ſecreta Vicarii Generalis & declarata tantum viva voce ab Epiſcopo, ſufficit-ne ad irritos ac nullos reddendos ipſius actus? *ibid.* caſ. 1. & 8.

Parochi poſſunt-ne Vicariis totò relinquere functiones Paſtorales? tom. 3. v. *Parochus*, caſ. 2. & 11.

Vicarii amovibiles tenentur-ne de reparationibus Eccleſiarum? *ibid.* caſ. 15.

Vicarii amovibiles poſſunt-ne delegare quoſdam Sacerdotes pro quibuſdam functionibus? tom. 2. v. *Impedimentum Clandeſtinitatis*, caſ. 15.

Vicarius habet-ne poteſtatem exercendi functiones Paſtorales poſt mortem Parochi, qui ipſum commiſit? Poteſt-ne ſaltem Confeſſiones excipere eo in caſu? tom. 3. v. *Vicarius*, caſ. 10.

Vicarius Eccleſiæ annexæ poteſt-ne ſine approbatione ſui Parochi aut ſui Epiſcopi valide delegare, pro omnibus aut ſaltem quibuſdam ſuarum functionum morbi aut alicujus infirmitatis cauſa? *ibid.* caſ. 11.

VICEGERENS

Vicegerens poteſt-ne abſente Officiali ſubſcribere diſpenſationibus obtentis à Papa & directis ad Officialem? tom. 1. v. *Diſpenſatio Matrimonii*, caſ. 30.

VIDUA.

Qui in matrimonium ducit Viduam, quam talem non cognovit, eſt-ne irregularis? tom. 2. v. *Irregularitas*, caſ. 113.

Omiſſio Circumſtantiæ viduitatis illius perſonæ, cum qua commune peccatum commiſſum eſt, reddit-ne Confeſſionem irritam ac nullam? tom. 2. v. *Confeſſio*, caſ. 23.

Viduæ poſſunt-ne initio viduitatis ſuæ ſeſe per aliquod tempus eximere ab audiendis Miſſis juxta Conſuetudinem Regionis ſuæ? tom. 2. v. *Miſſa*, caſ. 46.

Ornatus Muliebres decent-ne Viduas? tom. 2. v. *Ornatus Mulièbris*, caſ. 3.

Viduæ tenentur-ne de debitis, quæ contraxerunt ipſæ, aut quæ in ipſorum uſum contractæ ſunt aut pro quibus ſe obligarunt? tom. 1. v. *Communitas bonorum*, caſ. 6.

Viduæ Conſciæ uſurarum, quas exercuerunt ſui Mariti, tenentur-ne ad reſtitutionem in eorum defectum? tom. 3. v. *Reſtitutio*, caſ. 21.

VINDEMIA.

Licet-ne tempore Vindemiæ laborare diebus Dominicis ac Feſtis? tom. 2. v. *Feſti Dies*, caſ. 4.

VINDICIARUM JUS.

Qui ſimulata permutatione Cognatos Vindiciarum jure gaudentes privant jure redhibitionis, tenentur-ne ad reſtitutionem? tom. 2. v. *Laudemia & Venditiones*, caſ. 2.

Vindiciarium jure gaudentes poſſunt-ne redhibitionis jure uti adverſus Dominum loci? Conſuetudines ſunt-ne uniformes circa eorum numerum & prærogativas? *ibid.*

VINUM.

Poteſt-ne aliquis citra uſuram atque peccatum vili pretio Vinum tempore vindemiæ emere, ut poſtea currente anno majori pretio vendat? tom. 2. v. *Emtio*, caſ. 3.

Licet-ne vinum aqua miſcere & hoc modo adulteratum vendere? tom. 3. v. *Venditio*, caſ. 10. & 37.

Qui vinum guſtandum præbent, & ii qui de ejus pretio paciſcuntur diebus Dominicis aut Feſtis, ſunt-ne peccati rei? tom. 1. v. *Dies Dominici ac Feſti*, caſ. 12.

Licet-ne vino oblectari? tom. 2. v. *Gula*, caſ. 2.

Vinum acidum, aut vappa, poteſt-ne eſſe valida Conſecrationis Euchariſticæ materia? tom. 1. v. *Conſecrare*, caſ. 8.

VIOLATIO.

Matrimonium contractum à puella metu violationis, eſt-ne irritum ac nullum? tom. 2. v. *Impedimentum metus*, caſ. 9.

VIOLENTIA.

An omnis generis violentiæ illatæ irritum ac nullum reddunt contractum? tom. 2. v. *Impedimentum metus*, caſ. 5.

VIRGINITAS.

Ad quemnam recipere ſe oportet, ut obtineatur Diſpenſatio voti virginitatis & continentiæ, quod contractum fuit receptione Sacrorum Ordinum? tom. 1. v. *Diſpenſatio voti*, caſ. 9. & 16.

VIRTUS.

Eſt-ne peccatum, ſi quis fingit & ſimulat virtutem, quam non habet? tom. 2. v. *Hypocriſis*, caſ. 1.

Poteſt-ne exercere virtus una in præjudicium alterius? tom. 3. v. *Religioſus*, tom. 2.

VISA.

Vide hujus vocis Proœmium.

Epiſcopi poſſunt-ne denegare Viſa iis, qui non habent ætatem requiſitam ad poſſidendam dignitatem in Capitulo? tom. 1. v. *Decanus*, caſ. 4.

Poteſtas concedendi Viſa, pertinet-ne jure ad Ordinarium excluſis omnibus aliis? tom. 3. v. *Viſa*, caſ. 5.

Conſummatio gratiæ obtentæ privatione, conſiſtit-ne in Viſa? tom. 3. *Reſignatio*, caſ. 5.

Viſa debet-ne inſinuari? Quo tempore quibuſnam in locis inſinuari debet? tom. 2. v. *Inſinuatio*, caſ. 2.

Epiſcopus, qui ſubjecti alicujus inordinatam cognoſcit vitam poteſt-ne ipſi Viſa denegare pro Curionatu? Metropolitanus debet-ne ipſi Viſa concedere eo denegante? Si ſubjectum vi Viſæ à Metropolitano obtentæ poſſeſſionem cepit, tenetur-ne Beneficio renunciare? tom. 3. v. *Viſa*, caſ. 1.

Cum Epiſcopus Viſa denegat proviſo in Curia Romana, an obligatus eſt hujus cauſam enuntiare in actu denegationis? Quænam eſt quoad iſtud Juriſprudentia Galliæ? *ibid.* caſ. 2.

Cum Epiſcopus Viſa denegat proviſo in Curia Romana, niſi ſe recipiat in ſuum Seminarium, an proviſus debet appellare ad Metropolitanum? Debet-ne quædam obſervare, ne ſuum amittat Beneficium? *ibid.* caſ. 3.

Proviſus in Curia Romana, poteſt-ne denegatâ ab Epiſcopo Viſa, poſſeſſionem capere vi decreti ſupremi Senatus? Quænam eſt quoad hoc Juriſprudentia Galliæ? *ibid.* caſ. 4. & tom. 2. v. *Ordines*, caſ. 9.

Epiſcopus poteſt-ne præſentato denegare Viſa, cum abſque conſenſu Patroni univit Beneficium cum alio? tom. 3. v. *Unio Beneficiorum*, caſ. 6.

VISITATIO.

Poſſunt-ne dari aut accipi Viſitationes officioſæ à Perſonis, cum quibus olim in peccato communi vita ſuit acta? tom. 1. v. *Abſolutio*, caſ. 18.

Epiſcopi habent-ne jus viſitationis in Eccleſiis pendentibus ab Ordine Equitum Religioſorum? tom. 2. v. *Equites Religioſi*, caſ. 6.

Appellatio eſt-ne ſuſpenſiva in cauſa Viſitationis? tom. 1. v. *Appellatio*, caſ. 10. & 14.

Archidiaconi poſſunt-ne exigere Viſitationis jus, ſi eam in propria perſona non faciant? tom. 1. v. *Archidiaconus*, caſ. 3.

VISITATOR.

Viſitatores Monaſteriorum exemptorum poſſunt-ne celebrare & Confeſſiones audire in iſtis Monaſteriis ſine approbatione Ordinarii? tom. 2. v. *Monaſterium*, caſ. 8.

VITA SOLUTA.

Cum Vita ſoluta invaleſcit in Communitate Regulari an ii, qui illam tanquam membra componunt, tenentur Superiores ſollicitare, ut remedium afferant? tom. 2. v. *Monaſterium*, caſ. 2.

Eſt-ne obligatio ad reſtitutionem erga illum, quem in vitam ſolutiorem induximus? tom. 3. v. *Reſtitutio*, caſ. 119. & 154.

Teſtamenta facta in favorem Perſonarum, cum quibus ſoluta acta eſt vita, ſunt-ne irritæ ac nullæ? tom. 3. v. *Teſtamentum*, caſ. 17.

VITÆ GENUS.

Eſt-ne infantibus in eligendo vitæ genere libertas relinquenda? tom. 2. v. *Obedientia*, caſ. 15.

VINUM.

An aliquando vitia proximi aperire quis poteſt, quin ſe, detractionis & maledicentiæ peccati, reum conſtituat? tom. 1. v. *Detractio*, caſ. 2. & 4.

Licet-ne diſſimulare aut occultare vitium aut defectum, cui quis obnoxius eſt, aut quo laborat? tom. 2. v. *Hypocriſis*, caſ. 1.

UNIO BENEFICIORUM.

Vide hujus Tituli Proœmium.

Unio Beneficiorum poteſt-ne Epiſcoporum authoritate fieri? tom. 3. v. *Unio Beneficiorum*, caſ. 1. & 10.

Neceſſitas & Utilitas Eccleſiæ ſunt-ne ſolæ Conditiones requiſitæ ad Unionem Beneficiorum? *ibidem.*

Abbas exemptus à Juriſdictione Epiſcopali aut qui Juriſdictionem habet quaſi Epiſcopalem, poteſt-ne propria & ſola ſua authoritate plura ſimul Unire Beneficia? *ibid.* caſ. 12.

Capitulum nonne poteſt Curam loci cujus habet jus Collationis, unire Canonicatui? *ibid.* caſ. 9.

Epiſcopi poſſunt-ne Beneficia Unire ſuis Seminariis ſub reſignationibus conditionalibus? *ibid.* caſ. 4.

Epiſcopi habent-ne Authoritate Papali opus ad uniendum ſuis Seminariis omnis generis Beneficia? Oportet-ne ut iſta Beneficia ſint ſuæ Diœceſeos? *ibid.* caſ. 2. & 5.

Conſenſus Collatorum aut Patronorum tam Eccleſiaſticorum, quam Laïcorum eſt-ne neceſſarius ad uniones Beneficiorum? *ibid.* caſ. 6. & 7.

Conſenſus Titularis eſt-ne neceſſarius ad Unionem Beneficiorum? An non obſtante hac unione reſignare aut permutare poteſt ſuum Beneficium? *ibidem.*

Unio redituum ortorum ex ſuppreſſione quorumdam titulorum in Capitulo, eſt-ne Canonica? *ibid.* caſ. 8.

Unio aliquarum decimarum redeuntium ex Cura Capitulo facta conſentiente Parocho eſt-ne licita? *ibid.* caſ. 10.

Unio Beneficii facta ſub conditione cenſum ſolvendi Monaſterio, à quo dependet, eſt-ne ſimoniaca? tom. 3. v. *Simonia*, caſ. 27.

Eſt-ne in hoc caſu irrita ac nulla Beneficiorum Unio? Quid faciendum, ut rata habeatur? tom. 3. v. *Unio Beneficiorum*, caſ. 3.

Poteſt-ne quis ad gratum faciendum Domino Loci, ſollicitare, concedere & conſentire in disjunctionem quarumdam pertinentiarum alicujus Parœciæ? *ibid.* caſ. 11.

VOTUM.

Vide hujus vocis Proœmium.

Vota impuberum ſunt-ne valida? Poſſunt-ne diſpenſari ab Epiſcopo? An non niſi Vota certa Papæ reſervata ſunt? tom. 3. v. *Votum*, caſ. 2.

Votum Caſtitatis factum à puella ante annos pubertatis aſſequutos, eſt-ne validum? Cum matrimonium iniit nulla facta attentione ad hoc Votum, aut non recordando illius, poteſt-ne exigere & reddere debitum conjugale? A quo jam poteſt obtinere diſpenſationem, *ibid.* caſ. 4.

Puella tenetur-ne implere Votum ſuum, quæ cum eſſet præſens Profeſſioni & parum inſtructa de natura Voti, Votum emiſerat Virginitatis? Poteſt-ne diſpenſationem hujus Voti exigere? *ibid.* caſ. 4.

Eſt-ne obligatio ſub pœna peccati mortalis, Votum totaliter adimplere, quod verſatur circa materiam exigui momenti? *ibid.* caſ. 9.

Eſt-ne obligatio implendi votum factum circa rem inutilem & indifferentem? *ibid.* caſ. 18.

Eſt-ne obligatio implendi votum factum circa rem illicitam aut minus bonam? *ibid.* caſ. 11.

Si quis nuncupavit votum de nunquam ſuſcipiendis quibuſdam Dignitatibus, tenetur-ne ad illud implendum, licèt Superior legitimus eam accipere juſſerit dignitatem? *ibid.* caſ. 10. & tom. 2. v. *Epiſcopus*, caſ. 5.

In dubio, num promiſſio aliqua Deo facta, ſit Votum, an verò ſimplex propoſitum, eſt-ne obligatio ad illam implendam? tom. 3. v. *Votum*, caſ. 13.

Vota metu, gravi nuncupata, ſive cauſa ſit intrinſeca & naturalis, ſive extrinſeca, ſunt-ne valida? *ibid.* caſ. 24. & tom. 3. v. *Profeſſio Religioſa*, caſ. 26. & tom. 3. v. *Perjurium*, caſ. 12.

Metus gravis eſt-ne ratio ſufficiens ad diſpenſandum de votis nuncupatis? *ibid.*

Eſt-ne liberum votum aliquod Deo nuncupatum commutare in aliud magis meritorium coram Deo? tom. 3. v. *Pœnitentia injuncta*, caſ. 7.

Diſpenſatio Papalis, quæ intercedit occaſione votorum, debet-ne quaſdam continere conditiones ad ſedandam Conſcientiam ac tutam reddendam? tom. 3. v. *Profeſſio Religioſa*, caſ. 15. 17. 18. & 19.

Eſt-ne obligatio implendi Vota nuncupata in morbo, metu mortis? tom. 3. v. *Votum*, caſ. 27.

Epiſco-

Epiſcopi poſſunt-ne diſpenſare de votis conditionalibus? *ibid.*

Eſt-ne obligatio ſervandi vota facta in Congregatione, ſecundum ſtatuta, quæ ſibi præſcripſit? *ibid.* caſ. 28.

Vota nuncupata errore aut fraude, ſunt-ne irrita ac nulla? tom. 1. v. *Divortium*, caſ. 5.

Vota facta ab ira occupatis ſunt-ne valida? tom. 3. v. *Votum*, caſ. 5.

Cui poſſibile eſt, votum implere in integrum, poteſt-ne quaſdam ad illud pertinentes circumſtantias omittere? *ibid.* caſ. 13.

Qui votum fecit jejunandi certo quodam die in menſi, nulla facta attentione, quòd Feſta ſolemnia in eum præciſe diem poſſint cadere, tenetur-ne ſuum votum adimplere? *ibid.* caſ. 6.

Cum non licuit implere votum tempore definito, obligat-ne pro alio tempore? tom. 2. v. *Juramentum*, caſ. 11.

Conſenſus liberum tacitus eſt-ne neceſſarius ad validitatem votorum? tom. 2. v. *Impedimentum Ordinis*, caſ. 7.

An omnis generis vota irritum reddunt ac nullum Matrimonium? tom. 2. v. *Impedimentum Voti*, caſ. 5. & 6.

Simplex votum Caſtitatis, Religionis, aut recipiendi Ordines, eſt-ne impedimentum ſolummodo impediens? Peccatur-ne peccato lethali, contrahendo matrimonium non obſtante illo impedimento? tom. 2. v. *Impedimentum impediens*, caſ. 1.

Simplex Caſtitatis votum reddit-ne irrita ac nulla ſponſalia poſtea contracta & juramento confirmata? tom. 3. v. *Sponſalia*, caſ. 12.

Ejuſmodi votum diſſolvit-ne ſponſalia? *ibid.* caſ. 13.

Votum Caſtitatis aut Religionis ſimplex diſpenſat-ne Virum aliquem de ducenda puella, quam promiſſo matrimonio [illegible]? tom 2. v. *Fornicatio*, caſ. 6.

An idem dicendum, ſi dictus Vir ſciebat, Puellam tali voto eſſe ligatam? *ibid.* caſ. 7.

Qui poſtquam votum Virginitatis nuncupavit, ſeduci ſe paſſus eſt, tenetur-ne ad ſervandam continentiam? tom. 3. v. *Votum*, caſ. 8.

Uxor tenetur-ne implere vota, quæ abſque permiſſione ſui mariti fecerit? *ibid.* caſ. 14.

Maritus poteſt-ne uxori interdicere vota quæcunque ſint, ne nuncupet? *ibidem.*

Mulier tenetur-ne implere vota nuncupata ante initum ſuum matrimonium? Iſta obligatio reviviſcit-ne, cum illa Vidua fit? *ibid.* caſ. 15.

Perſonæ conjugatæ poſſunt-ne nuncupare & exequi vota ſine conſenſu mutuo? *ibid.* caſ. 16.

Perſonæ conjugatæ tenentur-ne implere Vota, quæ fecerunt, ſive inſcia altera parte, ſive utraque [illegible]? tom. 1. v. *Debitum Conjugale*, caſ. 16.

Maritus poteſt-ne Votum nuncupare continentiæ abſolutæ ſine conſenſu ſuæ uxoris? An ſaltem facere poteſt votum de nunquam exigendo debito conjugali? Sunt-ne nuncupanda ejuſmodi vota? tom. 3. v. *Votum*, caſ. 17. & 18.

Votum, quod facit mulier, de nunquam exigendo debito conjugali, eſt-ne licitum ac meritorium? *ibid.* caſ. 19.

Cum mulier conſentit in Ordinationem ſui mariti, ſufficit-ne, ut ipſa faciat votum Caſtitatis, aut oportet-ne, ut ingrediatur Religionem? *ibid.* caſ. 35.

Votum Religionis ſolemne quamvis defectu ætatis aut conſenſus partium invalidum, an ſaltem vim habet ſimplicis voti Caſtitatis? tom. 1. v. *Debitum conjugale*, caſ. 46. & tom. 2. v. *Matrimonium* 2. caſ. 1. & tom. 2. v. *Impedimentum Voti*, caſ. 15. & tom. 2. v. *Impedimentum Ordinis*, caſ. 4.

Cum Deſponſati reciproce fecerunt continentiæ votum, poſſunt-ne poſt matrimonium exigere aut reddere, ſibi invicem debitum conjugale? tom. 3. v. *Votum*, caſ. 20.

Infantes tenentur-ne implere Vota ſuorum parentum aut cognatorum Perſonalia, licèt ad illa exequenda ſeſe non obligaverint? *ibid.* caſ. 21.

Hæredes tenentur-ne exequi Vota perſonalia ac realia defunctorum, quorum ſunt hæredes? Quid eſt, quod vocatur Votum perſonale & reale? *ibid.* caſ. 22.

Eſt-ne peccatum, differre impletionem voti, quando illud implendi poteſtas eſt? *ibid.* caſ. 26.

Vota facta in Congregationibus, quæ non ſunt approbatæ à Sede Apoſtolica, cenſentur-ne eſſe Vota ſimplicia non ſolemnia? In quonam differunt Vota ſimplicia & ſolemnia ab invicem? *ibid.* caſ. 24.

Eſt-ne immunis à Voto facto de ingrediendo Religionem, qui ingreſſus eſt quaſdam Congregationes, ubi vota nuncupat omnino ſimplicia? *ibid.* caſ. 27.

Eſt-ne obligatio implendi Vota ſimplicia, quæ fiunt in aliqua Congregatione, in quam quis intrare ſe credebat, ſed ad quam poſtea non admiſſus in ſæculum revertitur? Eſt-ne obligatio implendi illa vota poſt emiſſam Profeſſionem ſolemnem in quacunque Religione? *ibid.* caſ. 39.

Qui generaliter Vota nuncupavit ingrediendi Religionem, eſt-ne immunis à ſuo Voto, cum recuſatus fuit in quodam Ordine, in quem ſeſe obtulit? *ibid.* caſ. 29.

Qui votum nuncupavit ingrediendi certum quoddam Monaſterium, aut certum quemdam Ordinem, eſt-ne liber à ſuo voto, cum ſe obtulit alicui hujus Ordinis Monaſterio & recuſatus eſt? *ibid.* caſ. 30.

Vir, qui profeſſionem emiſit in Monaſterio minus auſtero, quàm illud, in quod intrare votum fecit, tenetur-ne illud relinquere, & ut illud ſe recipere, quod magis eſt auſterum? *ibid.* caſ. 31.

Qui ſe in aliquem Ordinem non obligaſſet, niſi quia abuſus quoſdam in illum introductos reſpexit tanquam illius inſtituta regularis, tenetur-ne in illo ſtrictius vivere, quàm reliqui Religioſi, & conformiter ad regulam ibi obſervandam? *ibid.* caſ. 32.

Converſi alicujus Congregationis, ubi non ſunt ſtabiles, poſſunt-ne propria authoritate exire ex illa, & profeſſionem facere in alia Congregatione magis ſtabili? *ibid.* caſ. 34.

Votum, quod quis facit intrandi in Monaſterium, cujus non ſat cognoſcit inſtituta monaſtica, eſt-ne validum? Adverſa valetudo, quæ ante vel poſt matrimonium in ejuſmodi Voti præjudicium eo tractum, ſufficit-ne ad diſpenſandum de illo? Peccatur-ne quoties exigitur aut redditur debitum, non obſtante tali Voto? Confeſſarii poſſunt-ne commutare ejuſmodi Vota? *ibid.* caſ. 27. & 34.

Votum ſolemne Religionis, quod Puella fecit in Monaſterio, in quo non ſervatur Clauſtrum, & ad quod conſequenter ſeſe obligare noluit, obligat-ne illam ad ſeſe ſubjiciendam mandato Superioris, qui Clauſtrum vult introducere? *ibid.* caſ. 35.

Religioſi poſſunt-ne facere aut implere quædam vota ſine permiſſione ſuorum Superiorum? *ibid.* caſ. 14. & 48.

Regulares, qui facti ſunt Epiſcopi, ſunt-ne diſpenſati à ſuis Votis? aut poſſunt-ne committere vel delegare, qui eos diſpenſet? tom. 2. v. *Epiſcopus* caſ. 6.

Epiſcopatus irritat-ne votum, quod quis facit ingrediendi Religionem? *ibid.* caſ. 9.

Profeſſio Religioſa diſpenſat-ne de votis ſimplicibus, quæ quis fecit? tom. 3. v. *Votum*, caſ. 37.

Eſt-ne ſemper obligatio implendi Religionis Votum, quamvis impleri non poſſit illæſo proximi honore? tom. 3. v. *Sponſalia*, caſ. 42.

Si quis Votum facit de amplectenda vita Religioſa, & nominetur ad Epiſcopatum, ante completum iſtud Votum, an immunis ab eo ſit promotione illa? tom. 3. v. *Votum*, caſ. 7.

Confeſſarius poteſt-ne abſolvere moribundum ab omnis generis Votis? tom. 1. v. *Diſpenſatio in genere*, caſ. 24.

Quænam formulæ obſervandæ ſunt, obtento Reſcripto Papali, quod continet facultatem diſpenſandi de Voto Virginitatis? tom. 1. v. *Diſpenſatio Voti*, caſ. 9.

Superiores habent-ne jus diſpenſandi de Votis? tom. 1. v. *Diſpenſatio*, caſ. 3.

Diſpenſatio obtenta ceſſat-ne valida eſſe ſimplici renunciatione impetrantis? tom. 1. v. *Diſpenſatio Matrimonii*, caſ. 42.

Sunt-ne quædam Vota Papæ reſervata, & quænam ſunt ea? Epiſcopi poſſunt-ne aliquando diſpenſare de ejuſmodi Votis? tom. 1. v. *Diſpenſatio Votorum in genere*, caſ. 1.

Poteſt-ne quis Vota ſua, authoritate propria, in alia commutare meliora? *ibid.* caſ. 2.

Diſpenſatio conceſſa à Papa, ſub conditione, *modo non ratificaverit*, eſt-ne irrita, ex quo quis rata habet vota, quæ nulla erant, & quorum ignorabat nullitatem? *ibid.* caſ. 4.

Epiſcopi poſſunt-ne diſpenſare in quibuſdam caſibus de Votis ſimplicibus perpetuæ Caſtitatis? *ibid.* caſ. 5. & 6.

Poſſunt-ne quoque diſpenſare de Votis Caſtitatis factis ad tempus, aut ſub conditione? *ibid.* caſ. 12. & 13.

Poſſunt-ne diſpenſare Religioſam de obligatione obſervandorum ſui Ordinis inſtitutorum? tom. 1. v. *Diſpenſatio Votorum Religionis*, caſ. 2.

Vicarii generales poſſunt-ne in omnibus caſibus diſpenſabilibus ab Epiſcopis valide diſpenſare vi commiſſionis generalis, quam ea de re acceperint? tom. 1. v. *Diſpenſatio Votorum in genere*, caſ. 19.

Confeſſarius quicunque ſit, poteſt-ne mutare pœnitentiam injunctam pro diſpenſatione aut commutatione Voti? tom. 3. v. *Pœnitentia injuncta*, caſ. 6.

Eſt-ne aliquod tempus præſcriptum, intra quod reclamandum ſit votis? tom. 2. v. *Mares*, caſ. 13.

Poſſunt-ne dirigi Vota ad S. Virginem Matrem, & ad alios Sanctos, æque ac ad Deum? tom. 3. v. *Votum*, caſ. 1.

Vota Religioſorum, *vide* DISPENSATIO VOTORUM RELIGIONIS.

USURA.

Vide hujus voci Proœmium.

Quid eſt Uſura? Uſura eſt-ne peccatum mortale? An non prohibita eſt, niſi reſpectu Pauperum? tom. 3. v. *Uſura*, caſ. 1.

Deus permiſit-ne Judæis uſuram? *ibid.*

Uſura an ita nemine damnanda eſt, quàm in Eccleſiaſticis? *ibid.*

Sunt-ne quædam pœnæ adverſus Uſurarios decretæ? *ibid.*

Periculum quod ſubeunt mutuò dantes, & conſuetudo generalis nonne eximunt à peccato uſuram? *ibid.*

Eſt-ne obligatio reſtituendi, quod uſura acquiſitum eſt? *ibid.*

Quid ſignificat vox Uſura? An ſolum periculum in quo ſors mutuò data verſatur ſufficiens cauſa eſt, ut quis poſſit lucrum ex ſua pecunia capere? tom. 3. v. *Societas*, caſ. 6.

Sunt-ne quædam pœnæ tam canonicæ quàm civiles adverſus eos, qui uſuræ favent? tom. 2. v. *Notarius*, caſ. 1.

Eſt-ne obligatio ſolvendi lucra uſuraria, quando Juramento quis ad hoc ſe obligaſſet? tom. 2. v. *Perjurium*, caſ. 12. & tom. 3. v. *Promiſſio*, caſ. 7. & tom. 3. v. *Sponſalia*, caſ. 8.

Licet-ne dotem Mulieris ad uſuram quærendam adhibere, metu ne Maritus illam diſſipet? tom. 2. v. *Mutuum*, caſ. 3.

Principes poſſunt-ne privare Judæos bonis, quæ uſura ſua paraverunt? In quemnam uſum convertere debent iſta bona? tom. 2. v. *Judæus*, caſ. 1.

Commercium nummariarum teſſerarum eſt-ne uſurarium? tom. 2. v. *Nummularius*, caſ. 1.

Poteſt-ne aliquis, quin ſit uſuræ peccati reus, accipere lucra ultra ſortem vi tranſactionis? tom. 2. v. *Lucrum ultra ſortem*, caſ. 1.

Eſt-ne uſura, dare aliquod munus, ſub conditione ſolvendi quamdam ſummam tanquam Penſionem uſufructuariam, & ſtipulandi, quod defectu ſolutionis donatio irrita ſit futura ac nulla? tom. 3. v. *Uſura*, caſ. 12.

Contractus alicujus Cenſûs eſt-ne uſurarius, ſi quis in fraudem legis ſuæ Provinciæ, in aliam ſe confert ad comprehendum, ut hoc modo major ſit ipſius prærogativa? tom. 3. v. *Uſura*, caſ. *Gandavum*.

Poteſt-ne aliquis ſine uſuræ peccato reditus alicujus terræ ad certum tempus emere tertia parte minoris, quàm valent? *ibid.* caſ. 16.

Contractus venditionis facti cum facultate redimendi, ſunt-ne uſurarii, licèt per conſuetudines approbentur, *ibid.* caſ. 4. & tom. 3. v. *Venditio*, caſ. 46.

Contractus Venditionis ſimulatæ factus conſilio ſibi procurandi majus ultra ſortem lucrum, quàm vulgò permittunt Edicta, eſt-ne uſurarius? ſive partes contrahentes bona egerint fide ſive mala? tom. 3. v. *Uſura*, caſ. 6.

Poteſt-ne aliquis citra uſuram aliquam poſtulare remiſſionem, vi ſolutionis in antecesſum factæ? Sunt-ne quidam caſus, in quibus id fieri poſſit? *ibid.* caſ. 7.

Anticipatio ſolutionis & dilatio atque mora illius ſunt-ne tituli ſufficientes, ut quis poſſit emere minoris & vendere pluris? *ibid.* caſ. 8.

Lucrum ceſſans ſive actuale ſive poſſibile eſt-ne titulus legitimus,

ut quis poſſit aliquid accipere ultra ſortem? Quænam neceſſariò requiruntur conditiones, ad legitimum reddendum titulum lucri ceſſantis? *ibid.* caſ. 28. & tom. 3. v. *Venditio*, caſ. 38. & tom. 2. v. *Emtio*, caſ. 4. & tom. 2. v. *Nummularius*, caſ. 3.

An ſine uſura vendere quis poteſt Merces ſub conditione, ut is, cui venduntur, alio tempore reddet Merces chariores & in eadem quantitate? tom. 3. v. *Uſura*, caſ. 19.

Poteſt-ne aliquis merces, quas præſenti pecunia emit, ſed quæ nondum traditæ fuerunt, vendere pluris, quàm ipſemet emit? *ibid.* caſ. 20.

Poteſt-ne ſine uſura aliqua res præſenti pecunia minori pretio vendi illi, à quo emta fuit per chirographa ſolvenda per terminos, quod vocatur contractus *Mohatra*? *ibid.* caſ. 44.

Poteſt-ne ſine uſura aliquod lucrum capi ex re, quæ pignori data eſt in cautionem alicujus debiti? *ibid.* caſ. 31.

Poteſt-ne aliquis ſine uſura uti ſuo effectile pignori data in fidem debiti alicujus? Eſt ne obligatio detrahendi de ſorte pretium, quod valet ſervitium ea illa re perceptum? *ibid.* caſ. 25.

Dominus feudalis poteſt-ne ſine uſura uti reditibus boni alicujus beneficiarii, quod ipſi obligatum eſt in cautionem debiti? *ibid.* caſ. 24.

Poteſt ne aliquis ſine uſura mutuò dare certam frumenti quantitatem, ſub conditione, ut eadem reddatur quantitas tempore, quo ordinariò majoris eſt pretii frumentum, aut ut illius temporis pretium jam nunc, cum ſit commodatio, ſolvatur? *ibid.* caſ. 19.

Eſt-ne uſurarium, illum, qui mutuò petit quandam ſummam, obligare, ut loco illius ſummæ reddat tot menſuras frumenti æſtimati pro ratione pretii ejus actualis in tempore, quo charius eſt frumentum, ita ut per id ſequens frumentum illud illi, qui mutuò dat, plus referat, quàm ſumma in mutuò datam, ſub prætextu quòd pecuniam mutuò datam adhibuiſſet ad emendum frumentum, quod venderet tempore illo, quo frumentum eſt majoris pretii? *ibid.* caſ. 18.

Poteſt-ne ſine uſura lucrum quis capere ex pecunia, quam ſe obligat non ante certum aliquod tempus repetere? *ibid.* caſ. 2.

Poteſt ne aliquis ſine uſura mutuò dare pecuniam ad tempus aliquod ſpe lucrum inde capiendi? *ibid.* caſ. 3.

Eſt-ne obligatio reſtituendi aut de ſorte detrahendi lucra ultra ſortem percepta? *ibid.*

Eſt ne uſuræ reus, qui eos, quibus mutuò dat, obligat ad quaſdam ſervitutes pretio pecuniæ æſtimabiles? *ibid.* caſ. 9.

Poteſt ne aliquis citra uſuram Advocato pecuniam mutuò dare, ſub conditione, quòd cauſam pro eo acturus ſit? Eſſet-ne illud uſurarium, licet ſe obligaret ad ſolvendum nihilominus ejus Honorarium? *ibid.* caſ. 10.

Poteſt ne aliquis, quin reus fiat uſuræ mentalis, ſperare aut accipere quædam dona ab eo, cui mutuum aliquid dederat? *ibid.* caſ. 11.

Conditio qua Commodatarius ſe obligat, ad faciendum alia vice illi, qui mutuum ſibi dedit, idem gratum, eſt ne uſuraria? *ibid.* caſ. 12.

Eſt-ne quis uſuræ mentalis reus, qui commodando ſuam pecuniam alicui, intentionem ſecretam habet recipiendi ab illo alia vice in caſu neceſſitatis idem officium? *ibid.* caſ. 13.

Eſt-ne uſuræ reus, qui commodando alicui pecuniam, intentionem habet, conciliandi ſibi amicitiam, & gratum capeſſendi animum illius, cui mutuò datur pecunia? *ibid.* caſ. 14.

An ſine uſura mutuò dari poteſt pecuniæ ſumma ſub conditione, quòd is, cui datur pecunia, illam repenſurus ſit in quibuſdam ſpeciebus, quarum probabiliter valor augebitur? *ibid.* caſ. 15.

Poteſt ne quis ſine uſura exigere aut accipere reparationem æqualem damno, quod redit ex commodatione facta? *ibid.* caſ. 26.

Is, qui commodando aliquam ſummam alicui Tertio, damnum inde patitur notabile poſt aliquod tempus, poteſt ne illum, cui purè & ſimpliciter commodavit, obligare, ad damnum præſtandum? Si hic tempore commodationis de hoc convenit, an ad id obligatur? *ibidem* caſ. 27.

Si quis certam quamdam ſummam conſervat ad matrimonio collocandos ſuos infantes, aut ad ſuſtinendam domum, poteſt-ne citra uſuram ſtipulari aliquod lucrum ex mutuo data pecunia, quæ partem conſtituit ſummæ commercio deſtinatæ? *ibid.* caſ. 29.

Conventio de pœna quadam ſubeunda Commodatario, ſi in mora eſt reſpectu ſolutionis, eſt-ne uſuraria? Sunt-ne quædam conditiones neceſſariæ, ut fiat licita? Quænam eſt quoad hoc ſupremarum Curiarum Juriſprudentia? *ibid.* caſ. 34.

Poteſt-ne quis citra uſuram accipere quandam pecuniam pro commodandis alicui quibuſdam vaſibus argenteis, quibus indiget, ut in Convivio, quod præbere vult, illuſtrior ac locupletior appareat? *ibid.* caſ. 35.

Eſt-ne uſura, ſi quis ad evitandam jacturam, quam ex moneta interdicta & proclamata caperet, illam mutuò det ſub conditione reddendi ejuſdem ſpeciei nummos, & ea ratione qua valent ante diminutionem ipſorum? tom. 2. v. *Mutuum*, caſ. 4.

Mutuum datum à Nummulario ſub conditione recipiendi poſt aliquod tempus mutuò datam ſummam in eadem ſpecie, & ratione, qua tunc valebunt, eſt-ne quid uſuram redolens? tom. 2. v. *Nummularius*.

Eſt-ne uſurarium, pecuniam commodare ſuper foro argentario, cum conditione tanti vel tanti lucri inde capiendi? *ibid.* caſ. 3.

Lucrum, quod capitur ex ſchedis, quæ in foro argentario aut alibi ſumuntur, eſt ne uſurarium? tom. 3. v. *Reſtitutio*, caſ. 112.

Eſt ne uſura pecuniam mutuò dare ſub conditione duplum reddendi, ſi is, qui commodavit etiamnum vivit certo quodam definito tempore; aut nihil reddendi, ſi eo tempore mortem jam obierit? tom. 3. v. *Uſura*, caſ. 21.

Socius poteſt-ne ſine uſura cautionem exigere ſortis ſocietati ſuppeditatæ, & ex illa lucrum capere juxta æſtimationem Regis? tom. 3. v. *Societas*, caſ. 4. & tom. 3. v. *Uſura*, caſ. 30.

Mercator, qui aliquam ſummam collocat in ſocietate ſuper Naves, poteſt ne ſine uſura curare, ut præter ſortem ſuam capitalem ſibi caveatur modicum aliquod, ſed certum lucrum, navi incolumi portum intrante, conſentiens, in totam jacturam ferendam, ſi navis pereat? tom. 3. v. *Uſura*, caſ. 31. & tom. 2. v. *Nummularius*, caſ. 4.

Commercium marinum, quod exercetur in curiis fiduciariis, eſt-ne uſurarium? tom. 3. v. *Uſura*, caſ. 32.

An ſine uſura aliquis curare poteſt, uti ſibi caveatur minus lucrum certum pro majori lucro incerto? *ibid.* caſ. 33.

Eſt ne obligatio reſtituendi quod uſura comparatum eſt, antequam ſolvantur debita contracta? tom. 3. v. *Reſtitutio*, caſ. 108.

Notarius ſemper-ne tenetur ad reſtitutionem, quando operam ſuam commodat contractui uſurario faciendo? *ibid.* caſ. 168. v. tom. 3. v. *Reſtitutio*, caſ. 25. uſque ad 32. deinde 26. 27. 28. 79. 94. 111. 113. 114. & 115.

Operarii poſſunt-ne laborare pro uſurariis? tom. 3. v. *Uſura*, caſ. 36.

An ſine uſura & peccato commodare quis poteſt ſuam pecuniam uſurario, licet optimè provideat, quem in uſum illam ſit adhibiturus? *ibid.* caſ. 37.

Uſurarius tenetur ne ad reſtitutionem? Ejus uxor eſt-ne obligationi eidem obnoxia? Quasnam cautelas adhibere debet iſta mulier marito ſuo ſuperſtes, aut morte ipſum præcedens? Cuinam reſtituere debent? *ibid.* caſ. 1. & 38.

Poteſt ne aliquis citra peccatum mutuò accipere pecuniam ab uſurario ſub conditione lucri ultra ſortem ſolvendi? Quonam in caſu fieri hoc poteſt? *ibid.* caſ. 39. & 40. & tom. 2. v. *Nummularius*, caſ. 4.

Poteſt ne aliquis citra peccatum pecuniam ab uſurario mutuò accipere eum tantum in finem, ut commercium ſuum magis extendat? tom. 3. v. *Uſura*, caſ. 41. & tom. 2. v. *Nummularius*, caſ. 4.

Eſt-ne deneganda abſolutio uſurario, qui interrogatus de uſuris, de quibus accuſatur, reſpondet, nihil eſſe, quod ſibi objiciat hoc reſpectu? tom. 2. v. *Uſura*, caſ. 42.

Eſt-ne abſolvendus uſurarius antequam reſtituerit lucra uſuraria percepta? Quænam ſuggerenda ſunt ipſi media, ſi in lecto mortis decumbat? tom. 1. v. *Abſolutio*, caſ. 28.

Uſurarius, qui præſente Confeſſario in nihilum redigit Chirographa uſuraria promittens ſine mora cætera ſatisfacturum ſe eſſe, debet-ne abſolvi? Quænam media proponi ipſi poſſunt, ſi periculoſo morbo decumbat, ut reſtituat reliqua, quæ uſurario modo poſſidet? *ibid.*

Eſt-ne aliquis ex conſcientia obligatus, uſurariis ſolvere magna ultra ſortem lucra, quæ ipſi promiſit? tom. 3. v. *Promiſſio*, caſ. 7.

Uſurarii, aut in ipſorum defectum, ipſorum hæredes, tenentur-ne ſinguli in ſolidum reſtituere lucra uſuraria? tom. 3. v. *Reſtitutio*, caſ. 112.

Tenentur-ne reſtituere non tantum immediata lucra uſuraria, quæ perceperunt, ſed inſuper etiam lucra, quæ potuiſſent capere ex illis ſummis? *ibid.*

USURARIUS.

Hæredes uſurariorum tenentur-ne reſtituere in ipſorum defectum? Uſurarii tenentur ne ipſimet hoc facere, quando non cognoſcunt illum, quem injuria affecerunt, & cuinam in hoc caſu reſtituere debent? tom. 3. v. *Reſtitutio*, caſ. 184. & 188.

USUS.

Cum uſus locorum aut Eccleſiarum differunt, quomodo agendum eſt? tom. 2. v. *Officium Breviarii*, caſ. 34. & tom. 1. v. *Conſecrare*, caſ. 3.

USUSFRUCTUS.

Vide hujus Vocis Proœmium.

Uſusfructus quomodo differt à Penſionibus uſufructuariis & legatis alimentariis? tom. 2. v. *Hæres*, caſ. 12.

Uſufructuarius tenetur-ne ſemper de caſibus fortuitis rei, cujus eſt uſufructuarius? tom. 3. v. *Uſufructuarius*, caſ. 1.

Uſufructuarius, &, in ejus defectum, ipſius hæredes, tenentur-ne in eodem ſtatu conſervare fundos, quorum uſumfructum habent, & minoris momenti reparationes curare? *ibid.* caſ. 2.

Uſufructuarius habet-ne jus deteriorandi aut mutandi ſtatum rerum, quas poſſidet titulo Uſufructuario? *ibid.* caſ. 3.

Poteſt-ne auferre melioramenta, quæ fecit in aliquo fundo? tom. 2. v. *Emphyteuſis*, caſ. 1.

Uſufructuarius conſequitur-ne arbores vento dejectas, ſicuti arbores mortuas? tom. 3. v. *Uſusfructus*, caſ. 4.

Uſufructuarius incipit ne uſum capere à momento, quo Teſtator mortuus eſt? *ibid.* caſ. 5.

Fructus, qui ſuperſunt colligendi, & ii, qui ſeparati à fundo manſerunt in hæreditate, pertinent-ne ad hæredes uſufructuarii? Partitiones fiunt-ne ex titulo uſusfructus? *ibid.* caſ. 6.

Superſtes duorum aut plurium uſufructuariorum capit-ne quoque portiones ante defunctorum? *ibid.* caſ. 7.

Uſufructuarius poteſt ne diſponere de loco & reliquiis domûs, cujus habebat uſumfructum? Eſt ne quoad hoc aliqua differentia facienda inter bona urbana & fundos ruſticanos? *ibid.* caſ. 8.

Uſufructuarius poteſt-ne abſque injuſtitia proſicere lapidicinâ reperta in fundo, cujus habet uſumfructum? *ibid.* caſ. 9.

Cum reditus alicujus uſusfructus non acquiruntur niſi de die in diem, pertinent-ne ad hæredes uſufructuarii pro ratione temporis, quo ejus jus durat? *ibid.* caſ. 10.

Uſufructuarius tenetur-ne ſatisfacere omnibus oneribus rerum, quibus gaudet titulo uſufructuario? *ibid.* caſ. 11.

Hæres uſufructuarii tenetur-ne proprietario reddere fructus, quos defunctus collegerat, antequam eſſent maturi? *ibid.* caſ. 12.

Uſufructuarius poteſt-ne exigere reparationem magnæ ruinæ factæ ante mortem Teſtatoris? *ibid.* caſ. 13.

Hæredes aut Legatarii Teſtatoris poſſunt-ne denegare uſufructuario viam & tranſitum neceſſarium ad utendum uſufructu ſuo? *ibid.* caſ. 14.

Uſufructuarius habet-ne jus interrumpendi locationes factas à Proprietario? *ibid.* caſ. 15.

Cum natura & ſtatus rerum mutatus eſſe reperitur, an uſufructuarius exigere ab hæredibus poteſt reparationes damni? *ibid.* caſ. 16.

Uſusfructus finitur-ne morte tam naturali, quàm civili uſufructuarii? *ibid.* caſ. 17.

VULNERATIO.

Qui alium ex imprudentia vulneratus eſt, an ipſe aut ipſius hæredes damnum præſtare tenentur Vulnerato? tom. 3. v. *Reſtitutio*, caſ. 183. 184. & 186.

F I N I S.

Digitized by Google

Digitized by Google